ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਪਹਿਲੀ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ)

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਪਹਿਲੀ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ)

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. I (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਪਹਿਲੀ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 1989
ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 2011
ਕਾਪੀਆਂ : 5000
ਕੀਮਤ : 129/- ਰੁਪਏ

1120 - ਹ.ਪੁ. - 1570

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਰਾਹਤ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਸ਼ਾਪ ਨੰ: 5-6-7, ਆਜ਼ਾਦ ਮਾਰਕੀਟ, ਬੜਹੇੜੀ, ਸੈਕਟਰ 41-ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਇਹ ਗੱਲ ਸਰਵ-ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਤੱਕ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਮੀਰ ਸਾਹਿਤਕ ਵਿਰਸਾ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਰਚਨਾਵਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਏ ਜਨ-ਸਮੂਹ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਅਤਿ-ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਵਾਂਗ ਸਾਂਭਕੇ ਅਗਲੇਰੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਢਲੇ ਦੌਰ ਤੋਂ ਹੀ, ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਵਿਭਾਗੀ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਕਈ ਅਹਿਮ ਕੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਤਿਆਰੀ/ਛਪਾਈ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਥੰਮ ਕਹੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨੇ ਜਾਂਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ, ਮੌਲਿਕ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਨੁਵਾਦਿਕ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਰਲੱਭ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ', ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ 'ਚੋਂ ਉਪਜੀ ਵੱਡਮੁੱਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਖੋਜੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਉੱਚ-ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂ-ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀ ਸਨ। ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਤਮਕ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਉਥੇ ਹਰ ਤੱਥ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਕਮਾਲ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਹੈ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ' ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਲਵਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਅਤੇ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਦੋ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦੀਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਲਈ, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਲੱਗੇ ਸਨ।

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ, 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਇਹ ਐਡੀਸ਼ਨ ਮੁੜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ 14 ਜਿਲਦਾਂ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਪਾਠਕ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇਸ ਉਪਰਾਲੇ ਤੋਂ ਭਰਪੂਰ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ।

ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ
ਡਾਇਰੈਕਟਰ
ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

੧ ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ

ਵਿਸ਼ਯ	ਪੰਨਾ
ਮੁੱਢਲੀ ਗੱਲ	੧
੧. ਭੂਮਿਕਾ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਦੀ।	੯
ਭੂਮਿਕਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਦੀ।	੨੩
ਭੂਮਿਕਾ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਦੀ।	੨੫
੨. ਮੁਖਬੰਧ।	੨੭
ਸਿੱਖ ਈਮਾਨ ਇਤਿਹਾਸ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ।	੨੭
ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ।	੩੪
ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਰੂਪ।	੩੫
੧. ਸਾਰੰਸ਼ਿਕ ਇਤਿਹਾਸ।	੩੬
੨. ਸਵਿਸਥਾਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ।	੫੨
੩. ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ।	੫੬
੪. ਕੌਮਲ ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ।	੫੭
੫. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਯ ਇਤਿਹਾਸ।	੭੭
ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਸੰਬੰਧੀ।	੮੪
੩. ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ।	੮੬
੧. ਜਨਮ ਭੂਮਿ।	੮੬
੨. ਵਿਦ੍ਯਾ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸ।	੮੯
੩. ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾਤਾ।	੯੦
੪. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦ੍ਯਾ।	੯੩
੫. ਬੂੜੀਏ ਨਿਵਾਸ।	੯੩
੬. 'ਨਾਮ ਕੋਸ਼' ਤੇ 'ਨਾਃ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'।	੯੬
੭. ਪਟਿਆਲਾ ਨਿਵਾਸ।	੯੯
੮. ਕੈਥਲ ਨਿਵਾਸ।	੧੦੪
੯. ਕੈਥਲ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ।	੧੦੭
੧੦. ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸਨੇਹ।	੧੨੨
੧੧. ਦੁੱਧੀਂ ਨਹਾਉਣਾ।	੧੨੩
੧੨. ਗ੍ਰੰਥ।	੧੨੪
ੳ. ਨਾਮ ਕੋਸ਼। ਅ. ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।	੧੨੪
ੲ. ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ।	੧੨੫
ਸ. ਵਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ।	੧੨੬
ਹ. ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਟੀਕਾ।	੧੩੩
ਕ. ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ।	੧੩੫
੧੩. ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਰੁਝੇਵੇਂ।	੧੩੫
੧੪. ਦਿਨ ਚਰ੍ਯਾ।	੧੩੬
੧੫. ਚਰਚਾ।	੧੩੭
੧੬. ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ।	੧੩੮
੧੭. ਕਥਾ।	੧੪੩
੧੮. ਗੁਃ ਪ੍ਰਃ ਸੂਃ ਕਿਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ?	੧੪੬
੧੯. ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਈਮਾਨਦਾਰੀ	੧੫੧
੨੦. ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਫਰ।	੧੫੩
੨੧. ਰਾਮਰਾਇ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ।	੧੫੫
੨੨. ਗੁਰੂ ਆਰਾਧਨਾ।	੧੫੭
੨੩. ਕੈਥਲ ਦੀ ਲੁੱਟ।	੧੫੮
੨੪. ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਯਾਤ੍ਰਾ।	੧੫੯
੨੫. ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ।	੧੬੦
੨੬. ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ।	੧੬੧
੨੭. ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟ ਪਤੀ।	੧੬੨
੨੮. ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ।	੧੬੮

ਵਿਸ਼ਯ	ਪੰਨਾ	ਵਿਸ਼ਯ	ਪੰਨਾ
੨੯. ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜਮਾਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ।	੧੭੦	੮. ਨਗਰ ਸ਼ੋਭਾ।	੨੨੮
		੯. ਸਤੋਤ੍ਰ।	੨੨੯
੩੦. ਅਸਲੀ ਗੁਃ ਪ੍ਰਃ ਸੂਰਜ।	੧੭੪	੧੦. ਸਮੱਸਜਾ ਪੂਰਤੀ।	੨੩੧
੩੧. ਗੁਃ ਪ੍ਰਃ ਸੂਃ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸੋਮੇ।	੧੭੬	੧੧. ਆਮ ਵਾਕਫੀਅਤ।	੨੩੩
੪. ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ।	੧੯੩	੧੨. ਧਿਆਨ ਮੂਰਤਿ।	੨੪੩
੧. ਬੋਲੀ।	੧੯੩	੧੩ ਗੁਰਜਸ ਦੇ ਦੁਰਲਭ ਛੰਦ।	੨੪੬
੨. ਛੰਦ।	੧੯੫	**੫. ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਲਾਂ।**	੨੫੨
੩. ਰਸ।	੨੦੧	੧. ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਭੇਦ।	੨੫੨
੪. ਅਲੰਕਾਰ।	੨੦੮	੨. ਛੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਰਾਮ।	੨੫੩
੫. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਮਤਕਾਰ।	੨੧੪	੩. ਪ੍ਰਯਾਯ।	੨੫੪
੬. ਰੁਤ ਵਰਣਨ।	੨੧੮	੪. ਪਦ ਜੋੜ, ਸੰਕੇਤ।	੨੫੪
੭. ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰੇ।	੨੨੩		

—o—

੧ ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਗੁਰੂਜਯੋਤੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਜੀ ਦੀ

ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਸਮਰਪਨ

ਅਪਨੀ ਸ਼ੈ ਕੁਈ ਅਰਪੀਏ ਤਾਂ ਓ 'ਸਮਰ੍ਪਣ' ਹੋਇ;
ਅੱਗੇ ਹੀ ਜੋ ਆਪ ਦੀ ਅਰਪਣ ਕਿਵ ਹੋ ਸੋਇ!
ਔਪਰ ਮਾਲੀ ਦੇਖੀਏ ਮਾਲਿਕ-ਚਿਮਨੋਂ ਤੋੜਿ
ਫੁਲ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਅਰਪਦਾ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਹਥ ਜੋੜਿ।
ਮਾਲਿਕ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦਾ ਪਰ ਲੈ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲ,
ਰੀਝੇ 'ਅਰਪਨ ਅਦਾਅ' ਤੇ ਬਿਰਦ ਆਪਣਾ ਪਾਲ।
ਤਜੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ, ਸਿਰ ਨਿਵੇਂ, ਲਾਜ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨੈਣ,
ਚਾਉ-ਸਮਰਪਨ ਉਠ ਰਿਹਾ ਤੇਰਾ ਤੁਧ ਨੂੰ ਦੇਣ।
ਚਾਉ-ਸਮਰਪਨ ਰੁਕੇ ਨਾਂ, ਲਾਜ ਨ ਆਗ੍ਯਾ ਦੇਇ,
ਮੁਗਧ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂਆ! ਆਪੇ ਹੀ ਲਖਿ ਲੇਇ।

ਸੰਪਾਦਿਕ

ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਸੂਚੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ।

ਜਿਲਦ ਨੰ:	ਵਿਭਾਗ	ਕਥਾ	ਅੰਤਲਾ ਪੰਨਾ
੧	ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵਨਾ	ਭੂਮਿਕਾ, ਮੁਖਬੰਧ, ਕਵੀ ਜੀਵਨੀ ਕਵੀ ਕਾਵ੍ਯ ਆਦਿ	੨੫੬*
੨	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ੩੦ ਅਧ੍ਯਾਯ।	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ।	੩੯੬
੩	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ੪੩ ਅਧ੍ਯਾਯ।	,,	੭੬੮
੪	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਸਮੱਗ੍ਰ।	,,	੧੨੬੦
੫	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ਼ਿ ੧ ਤੇ ੨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੮।	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ।	੧੭੬੦
੬	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ਼ਿ ੨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੯ ਤੋਂ ਰਾਸ ੪ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੮।	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ।	੨੩੦੦
੭	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ਼ਿ ੪ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੯ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਿ ੫ ਸਮਾਪਤ।	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ।	੨੭੭੬
੮	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸਿ ਛੇਵੀਂ ਤੇ ਸੱਤਵੀਂ।	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ।	੩੩੦੬
੯	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ਼ਿ ਅੱਠਵੀਂ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੪।	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ।	੩੮੨੨
੧੦	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ਼ਿ ੧੦ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੫ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਿ ੧੨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੧।	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ।	੪੩੫੦
੧੧	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ਼ਿ ੧੨ ਦੇ ਅੰ: ੩੨ ਤੋਂ ਰੁਤ ੨ ਦੇ ਅੰ: ੩੨।	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।	੪੮੨੬
੧੨	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰੁਤਿ ੨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੩ ਤੋਂ ਰੁਤਿ ੪ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੭।	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।	੫੩੬੦
੧੩	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰੁਤਿ ੪ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੮ ਤੋਂ ਰੁਤ ੬ ਦੇ ਅੰ: ੩੩।	,,	੫੮੬੮
੧੪	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰੁਤਿ ੬ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੪ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਐਨ ਸਮਾਪਤ।	,,	੬੪੧੨

*ਪ੍ਰਸਾਵਨਾ ੨੫੬ ਪੰਨੇ ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਗੋਂ ਜਿਲਦ ਨੰਬਰ ੨ ਪੰਨਾ ੨੫੭ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪੰਨਾ ੧ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪੰਨਾ ਫਿਰ ੧੪ਵੀਂ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਮਗ੍ਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੰਨੇ ਹੋਏ ੬੪੧੨+੨੫੬=੬੬੬੮।

ਮੁੱਢਲੀ ਗੱਲ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿੱਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੌਲਿਕ, ਸੰਪਾਦਿਤ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਵਿਭਾਗੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੁਰਲੱਭ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਅਣ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਛਾਪਣ ਵਲ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼', ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲਾ ਟੀਕਾ ਮੁੜ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਕੁ ਅਣਮੋਲ ਸਾਹਿਤਕ ਰਤਨ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਹੀ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ' ਪੁਨਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਥਯਾ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਇਸ ਲੜੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਸੁੱਚਾ ਮੋਤੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਟੀਕਾ ਅਧੂਰਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਟੀਕਾ-ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ' ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਦੋ ਰਚਨਾਵਾਂ-'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'ਅਤੇ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ 20 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹਨ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਤੱਥ ਦੀ ਤਹਿ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਰਾਜਦੇਵੀ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਸੰਮਤ 1845 ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂਰਦੀ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਵਿਚ ਉਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਬਾਲਕ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਦਰ੍ਹਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਉਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ, ਕਾਵਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਬੂੜੀਆ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕਾਵਿ-ਸਿਰਜਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਏ। ਉਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਦੀ ਰੁੱਚੀ

ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1880 ਬਿ: ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਬੂੜੀਆ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਅਨੇਕ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਘੁੰਮਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਸਮਗ੍ਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਟਿਆਲੇ ਆ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵੱਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕੈਥਲ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਮ ਛਿਣਾਂ ਤਕ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ, 1900 ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਕੈਥਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਟਿਆਲੇ ਆਦਿ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਨਾਮਕੋਸ਼, ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕਾ, ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਇਣ, ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਟੀਕਾ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਜਾਂ ਆਧਾਰਿਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤਲੇ ਦੋ ਪ੍ਰਬੰਧ-ਕਾਵਿ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਗੌਰਵ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਹਥਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਕੱਠਿਆਂ ਸੰਕਲਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਥੇ ਦੇ ਦੇਣਾ ਅਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

1) ਨਾਮਕੋਸ਼ :

ਮਹਾਂਕਵੀ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੀ 'ਅਮਰ ਕੋਸ਼' ਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 1878 ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਨੁਵਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਲੰਕਾਰ-ਵਿਧਾਨ ਵੀ ਉੱਤਮ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਛੰਦ ਉਤੇ ਕਵੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹਾਸਲ ਹੈ।

2) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ :

ਇਹ ਕਵੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵੀ ਨੇ ਬੂੜੀਆ ਵਿਚ 1880 ਬਿ: ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧਾਤਮਕ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੁਲ 9700 ਬੰਦ ਹਨ। ਇਹ ਅਗੋਂ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਧਿਆਇ ਵਿਚ 73 ਅਤੇ ਉਤਰਾਧਿਆਇ ਵਿਚ 57 ਅਧਿਆਇ ਹਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਲਈ ਕਵੀ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਗ੍ਰੀ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ 'ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਤੋਂ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਤੱਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਚਿਆ, ਉਥੇ ਪੁਣਛਾਣ ਕੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੱਥ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਚਰਿਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਕਵੀ ਨੇ ਪੌਰਾਣਿਕ ਰੰਗਤ ਦੇ ਕੇ ਚਿਤਰਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਅਵਤਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਤਰੇ ਖ਼ੁਦ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸਨ। ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਸਤੂ ਵਰਣਨ ਰਾਹੀਂ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਨਵ-ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਇਕ ਨਵੀਂ

ਸਾਂਸਕ੍ਰਿਤਕ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਚਰਿਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਬੜੇ ਕਲਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦਾ ਇਕਸਾਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਆਦਿ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕਵੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਬੜੀ ਸੁਭਾਵਿਕ, ਸਰਲ ਅਤੇ ਉਮਾਹ ਭਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ-ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੋਹਰਾ ਅਤੇ ਚੌਪਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਗਭਗ 20 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਛੰਦ ਵੀ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਕਵੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

3) ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕਾ :

ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸਤਰਿਤ ਟੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦਾਸੀ ਮਤ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਆਨੰਦਘਨ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੰਕਾਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਦਵੱਤਾ-ਪੂਰਣ ਟੀਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ 1886 ਬਿ: ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਟੀਕਾ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ। ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਵੀ ਨੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਹਰ ਤੁੱਕ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਅਲੰਕਾਰ ਲਭਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੇ ਕੇ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਭਾਰਤੀ ਕਾਵਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹੈ। ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਵਿ-ਗੁਣਾਂ, ਸ਼ਬਦ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਰਚਨਾ ਦਾ ਕਾਵਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਇਕ ਸਾਹਿੱਤ ਆਚਾਰਯ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

4) ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਇਣ :

'ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ 'ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਇਣ' ਦਾ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਕਥਾ-ਵਸਤੂ, ਚਰਿਤਰ-ਚਿਤਰਣ, ਵਸਤੂ-ਵਰਣਨ ਅਤੇ ਭਾਵ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਮੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀ ਦੀ ਸਰਸ ਅਤੇ ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਦਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਉਜਲਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ।

(5) ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਟੀਕਾ :

'ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ' ਦਾ ਟੀਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕਵੀ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਕੈਥਲ-ਪਤੀ ਨੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ

ਮੋਰਥਲੀ ਨਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਜਾਗੀਰ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕਵੀ ਨੇ ਬੜੀ ਰੀਝ ਨਾਲ ਮੂਲ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇ-ਸਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਵਿਕਤਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠਤਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਆਪ ਇਸ ਦੀਆਂ ਉਹ ਸਿਖਰਾਂ ਛੂਹ ਸਕੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਇਣ' ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਛੁਹੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਟੀਕਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(6) ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ :

ਇਹ ਕਵੀ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਅਤੇ ਸਰਬ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਵੀ ਦਾ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 51829 ਬੰਦਾਂ ਦੀ ਇਹ ਵੱਡ ਆਕਾਰੀ ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਬੰਧ-ਕਾਵਿ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕੁਲ 20 ਅਧਿਆਇ ਹਨ ਜੋ ਅੱਗੋਂ 1151 ਅੰਸ਼ੂਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਭਨੀ ਥਾਈਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ-ਕਾਵਿ ਨੂੰ 12 ਰਾਸ਼ੀਆਂ, 6 ਰੁੱਤਾਂ ਅਤੇ 2 ਅਯਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਵੀ ਦੀ ਰੂਪਕ-ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਹਰ ਯੁਗ ਵਿਚ ਉਸ ਅੰਧਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਹਨ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ, ਪਾਖੰਡਾਂ, ਭਰਮਾਂ, ਅਨਿਆਂ ਅਤੇ ਅਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਰਨਾਂ ਸਜਣ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇਕ ਰੂਪਕਾਤਮਕ ਪ੍ਰਬੰਧ-ਕਾਵਿ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਰਿਤ-ਨਾਇਕ ਲੋਕ-ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨ-ਮਾਨਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਚਰਿਤ-ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਪਰਵਰਤੀ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬੜੇ ਵਿਸਤਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਬੰਧੀ ਉਦੋਂ ਤਕ ਉਪਲਬਧ ਲਗਭਗ ਸਾਰੀ ਸਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇਧਰ ਉਧਰ ਖਿੰਡੀ ਪਈ ਸਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਵਸਥਿਤ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਮੋਇਆ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਕਵੀ ਦੇ ਰਚਨਾ-ਉਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਸੰਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਪੁਨਰ-ਜਾਗਰਣ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੌਰਾਣਿਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਤੱਤ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਪਰੰਤੂ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਉਸ ਯੁਗ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਪੁਜਾਰੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੇ ਵੀ ਕਵੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਲੇ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ-ਚਰਿਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਅੰਤਰ ਉਪਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਮਾਨਵ ਮਨ ਦੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਪਾਠ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ, ਉਥੇ ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਜੀ ਨੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਦੇ ਕੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹਰ ਰਾਸਿ ਜਾਂ ਰੁੱਤ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਸਟ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬੰਦਨਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੀ ਫਲਸਰੂਪ ਹੋਰ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਆਦਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟ-ਬੁੱਧੀ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਗਲਾਚਾਰਣ ਕਵੀ ਦੀ ਵਿਦਵੱਤਾ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਹਨ।

ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਥਾਨਕ ਭਾਵੇਂ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ ਪਰ ਕਵੀ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕ ਵਿਸਤਾਰ ਅਤੇ ਰੁਚੀ ਨਾਲ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਕਥਾਨਕ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕਵੀ ਨੇ ਕੁਝ ਪੌਰਾਣਿਕ ਅਤੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਕਥਾਨਕ ਦਾ ਇਹ ਅੰਗ ਹੀ ਬਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਆਧੁਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਨੂੰ ਕਮੀ ਜਾਪੇ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਬੰਧੀ ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਨ-ਪੂਰਤੀ ਕਿਤੋਂ ਹੋਰੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਿਰੇ ਪੁਰੇ ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ-ਮਨ ਤੇ ਪਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਚਨਾਕਾਰ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਤੋਂ ਹੀ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ਼ਟ-ਦੇਵ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਥਿਤੀ 'ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਬੰਧੀ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਰਚਨਾ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਕਦੇ ਘਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਰੋਤ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਹ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦਰਪਣ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਦਾ ਸਾਹਿਤਿਕ ਗੌਰਵ ਵੀ ਕੁਝ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਜਿਤਨਾ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵਸਤੂ-ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਯੁਧ-ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਕਵੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੁਚੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਰਿਤ-ਵਰਣਨ ਵੇਲੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਵੀ ਦੀ ਯੁੱਧ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੁੰਦਰ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਛੰਦ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚਲੀ ਵਿਵਿਧਤਾ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਉਲੇਖਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਸਰਲ ਤੇ ਸੁਬੋਧ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਚੇ ਗਏ ਚਰਿਤ-ਕਾਵਿ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਅਤੇ 'ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮ-ਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੁਰੂ-ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਅਸਲੋਂ ਇਕ ਹੀ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਛਪੇ ਹੋਏ ਸੰਸਕਰਣ-ਉਪਲਬਧ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਤਰੁੱਟੀਆਂ, ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ

ਵੇਲੇ ਪਾਈਆਂ ਗਲਤੀਆਂ, ਕਠਿਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਔਖਿਆਈ ਨੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ 1926 ਈ: ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 1934 ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਛਾਪ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਸੰਸਕਰਣ ਵੀ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਉਸੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਭਾਲੀ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਡਾ: ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਸੰਨ 1872 ਈ. ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮਲ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਔਕੜ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਆਦਰਯੋਗ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ। ਬਾਬਾ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਬੜੇ ਤਿਆਗੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਚੰਗੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਘਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਨਾਨਕੇ ਪਾਸੋਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਦਵੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਨਾ ਗਿਆਨੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਵਕਤ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਿਤ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਸਨ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿੱਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀ। 20 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 1898 ਈ. ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਨਿਆਸਿਕ ਰਚਨਾ 'ਸੁੰਦਰੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤਿਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ (1957 ਈ:) ਤਕ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਵੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਨਿੱਕੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪਿਰਤ ਪਾਈ ਅਤੇ ਕਈ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਦੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ। ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਲਈ 'ਰਾਣਾ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ' ਨਾਂ ਦੇ ਮਹਾਂ-ਕਾਵਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਿੱਖੀ ਚਲਨ ਦੀ ਅਜ਼ਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਚਾਰ ਨਾਵਲ ਲਿਖੇ। ਤਿੰਨ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉਤੇ ਝਾਤ ਪਈ। ਕਈ ਲੇਖ ਵੀ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਛਾਪੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਛਾਪ ਹਰ ਪਾਸੇ ਲਗੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ, ਟੀਕਾਕਾਰੀ, ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਰੁਚੀ ਵਿਖਾਈ ਅਤੇ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਦਰਜਨ ਰਚਨਾਵਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਨ 1951 ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ (ਉਦੋਂ ਮਹਿਕਮਾ ਪੰਜਾਬੀ) ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 'ਮੇਰੇ

ਸਾਈਆਂ ਜੀਓ' ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਦਮ-ਭੂਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੀ. ਲਿਟ ਦੀ ਆਨਰਸਕਾਸਾ ਡਿਗਰੀ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਜਗਤ ਦੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਚਮਕਦੇ ਸਿਤਾਰੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਲੋ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤਿਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ। ਸੱਚਮੁਚ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਚੇ ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸੋਭਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕ ਲੋਕ-ਉਪਯੋਗੀ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਅ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਸੰਪਾਦਨ-ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਅਤੇ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਦੇ ਛਪੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੈਰ ਟਿਪਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂਤਰ ਲਿਖੇ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਪਾਠ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਕਾਈ ਨਜ਼ਰ ਪਈ, ਉਸਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਉਵੇਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਪੈਰ-ਟਿਪਣੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਨ ਰਹਿ ਜਾਏ। ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਟੀਕਾ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਗਾੜੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵੀ ਪੈਰ-ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ। ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਕਥਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ। ਬਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ-ਨਾਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਸਪਸ਼ਟ ਬਣਾਇਆ।

ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਤਾ ਵਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰੀ ਛਾਣਬੀਨ ਕਰ ਕੇ ਵਾਸਤਾਵਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਕੌਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦੇਵੀ-ਪੂਜਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਰਾਗਮਾਲਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਵਿਸਤਰਿਤ ਪੈਰ-ਟਿਪਣੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਅਨੇਕ ਪੇਚੀਦਾ ਮਸਲੇ ਹਲ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਇਤਨੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਪੁਸਤਕ ਰੂਪ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਚੁੱਕ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਤੱਥ ਗ਼ਲਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁਖਬੰਧ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਰਾਪੁਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਸਗੋਂ ਇਸਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਜਾਗਦੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਹਨ। ਕਵੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਖੋਜ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਛੰਦ ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਵਸਤੂ ਵਰਣਨ ਵੱਲ

ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨ-ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਇਕ ਅਭੁਲ ਦੇਣ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਸੰਸਕਰਣ ਵੀ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਦੀ ਹੱਥਲੀ ਛਾਪ ਕੱਢਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ ਸਾਡੇ ਇਸ ਯਤਨ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ।

ਮੈਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤਸਦਨ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਛਾਪਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ।

ਸਾਲ : 1989

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਸਾਬਕਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ
ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

੧. ਭੂਮਿਕਾ* ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੋਸ਼† ਲਗ ਪਗ ੭ ਬਰਸ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਸੰਨ ੧੯੨੫ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਤਦੋਂ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਹੋਈ, ਕਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਵਾਲਾ ਕਰਕੇ ਛਾਪਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵਿਉਂਤ ਇਹ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ। ਜੇ ਕੁਛ ਸੱਜਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਲੈਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਗੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਆਪ ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸਦੇ ਸਮਝਣ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ, ਆਪ ਆਖਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਸੱਚ ਮੁਚ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੁਖੈਨਤਾ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਆਪ ਬਾਹਰ ਗਏ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਬਾਬਤ ਬਾਹਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਲੋਕੀਂ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ‡, ਪਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਏ ਕਠਨ ਮਾਮਲੇ ਖੁਹਲੇ ਜਾਣ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਯੋਗ ਥਾਵਾਂ ਅਰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਉਕਾਈਆਂ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਤੇ ਸਮਾਧਾਨ ਬੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਜੋ ਹਰ ਖਿਆਲ ਦੇ ਸੱਜਣਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਚਾਉ ਮੁੜ ਉਪਜ ਪਵੇ। ਕੁਛ ਵੀਚਾਰ ਦੇ ਬਾਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਪੱਕੀ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਮਾਂ ਬੀ ਬਹੁਤ ਲੱਗਣ ਦੀ ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਦਿਸ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਇਸੇ ਗਲ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਹੀ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ।

ਹੁਣ ਕੁਛ ਦਿਨ ਕਾਰਜ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਪਰ ਲੰਘੇ। ਜਦ ਕਾਰਜ ਅਰੰਭਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਯਾਯ ਲਾਉਣੇ ਨਾ-ਕਾਫ਼ੀ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਸ਼ਯ ਹਨ ਓਹ ਧਾਰਮਿਕ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵਯਾਖਯਾ ਦੇ ਲੋੜ-

---

*ਇਹ ਭੂਮਿਕਾ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੀ ਹੈ। †ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਛਪ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ੧੫) ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਕੋਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਪੰਡਤ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਯਾਨੀ, ਟੀਕਾਕਾਰ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦੇਰ ਹੋਈ ਲਿਖਿਆ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜਕੇ ਦੂਣੇ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵਡਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵ੍ਯੁਤਪਤੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਦਿਕ ਦੇਕੇ ਵਧਾਇਆ ਸੀ। ‡ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲੈਣਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ।

ਵੰਦ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਉਂਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਧਾ ਹੋਰ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਦਿੱਸਿਆ। ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਟੀਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਭਾਵਾਰਥ ਖੁਹਲੇ ਜਾਣ ਤੇ ਪਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਬੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਆਸ਼ਯ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਟੇਕ ਧਾਰਕੇ, ੧੯੨੬ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ਕਿ ਕਈ ਸਜਣਾਂ ਦੀ ਇੱਛਯਾ ਸਾਡੇ ਤਕ ਅੱਪੜੀ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਅਵਾਂਛਿਤ ਹਿੱਸੇ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਅਰਥਾਤ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚੋਂ ਕੱਟਣਾ ਕਿ ਹੋਰ ਪਾਉਣਾ ਸਾਨੂੰ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਇਆ। ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਸਾਹਿਤਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਅਜੋਗ ਦਲੇਰੀ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਮੰਨੂੰ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ, ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਉਮਰਖ਼ਯਾਮ ਤਕ ਮਿਲਾਵਟ ਤੋਂ ਅਸਲੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਨਾ ਕਠਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਵੇਖੋ:—ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਨਵੇਂ ਰਚੇ ਜਾ ਕੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਾ ਕੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ੧੬੬੧ਬਿ: ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਬਾਣੀ ਸੰਕਲਿਤ ਕਰਕੇ ਤੇ ਬੀੜ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਅਖਰ ਵੱਧ ਘਟ ਕਰਨੇ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨਸਾਨੀ ਸਾਮਾਨ ਸ਼ੁੱਧ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈਸਨ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸਾਮਾਨ ਪਰਖ ਕਰਨ ਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸੁਤੇ ਹੈਸਨ। ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਸਾ ਨਾਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਬਾਣੀ ਰਲਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਡਰੀ ਕਰ ਕੇ ਲੱਭ ਸਕਣੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਟਣਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਛ ਪਾਉਣਾ ਅਸਾਂ ਨੇ ਅਜੋਗ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦੇ ਬਾਦ ਇਹ ਗਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋਈ ਕਿ ਮੂਲ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਰਹੇ, ਕੁਛ ਵਧਾਯਾ ਘਟਾਯਾ ਨਾ ਜਾਵੇ*, ਪਰ ਹੇਠਾਂ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਪਾਠਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਉਕਾਈ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਤੋਂ ਉਕਾਈਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ ਓਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੇਠਾਂ ਪਤਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਨਾਲੇ ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਯਾ ਰਲਿਆਂਦੇ ਬਹੁ,ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਪਤੇ,ਤੇ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਭੇਦ ਬੀ ਹੇਠਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਹੁਣ ਦੂਸਰਾ ਕੰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਦਾ ਸੀ। ਅਨੇਕਾਂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਤੀ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸੁਧਾਈ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਨੁਸਖਾ ੧੯੧੯ ਬਿ: ਦਾ,

*ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਵਿਚ, ਜੋ ਮੂਲ ਪਾਠ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਸੀ ਸਾਰਾ ਤਰਜਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਹਿੱਸੇ ਆਪ ਨੇ ਪਰਖੇ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਪਾਏ ਗਏ ਸਹੀ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਓਹ ਆਪ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਮੀਕ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ ਆਪ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦਾ 'ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਜੋ ਅੱਗੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ।

ਲਿਖਤੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਬੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਕੁਛ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਿਆ, ਇਹ ੧੬੧੨ ਬਿ: ਦੀ ਲਿਖਤ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕ ਸੱਜਣ ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾਏ ਤੇ ਬਾਕੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਸੱਜਣ ਸੁਣੀ ਜਾਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਏ ਤੇ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਭੇਦ ਹੇਠਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਕੇ ਲਾਏ ਜਾਣ। ਐਉਂ ਨਵੇਂ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਲਈ ਇਕ ਨੁਸਖਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਪਾਠ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਭੇਦ ਲਗਾਏ ਗਏ ਤੇ ਜੋ ਪਾਠ ਮੂਲੋਂ ਅਸ਼ੁੱਧ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਜੋ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ,ਸੋ ਬੀ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨੂੰ, ਚਾਹੇ ਓਹ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੀ ਹੈ, ਨਾਂ ਹਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਅਸ਼ੁੱਧੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ,ਜੈਸਾ ਕਿ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੨੩ ਦੇ ਅੰਕ ੨੯ ਤੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਹੈ "ਚੇਲਨ ਕੋ ਜੋ ਵਾਕ ਨ ਜੋਵਾ"। ਹਰ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸਨ, ਇਹੀ ਪਾਠ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਪਾਠ ਅਸ਼ੁਧ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸਾਂ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹੇਠਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ—"ਚੇਲਨ ਕੋ ਜੋਵਾ ਕਿ ਨ ਜੋਵਾ ?"

ਟੀਕਾ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੀ। ਉਪਰਲਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਟੀਕਾ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੋ ਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਖੁਹਲ ਕੇ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਧਾਰਣ ਪਾਠਕ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਵੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ* ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕਟਾਖ੍ਯ ਤੇ ਬ੍ਰੀਕੀਆਂ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਾਰਸ਼-ਨਿਕ (ਫਿਲਸਫੇ ਦੇ) ਖਯਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਉਥੇ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੇਵਲ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਮਾਤ੍ਰ ਤੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਸਗੋਂ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਔਖਿਆ-ਈਆਂ ਵੀ ਹੱਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਬਾਜ਼ੇ ਥਾਈਂ ਫਿਕਰਿਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਾਏ ਗਏ ਤੇ ਸੰਦਿਗਧ ਥਾਂ ਵਧੀਕ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬੀ ਸੂਚਤਿ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਬੀ ਬਹੁਤ ਕਠਨਾਈਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਰਾ ਬ੍ਰਿਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਯਾ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਰੀ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਸ਼ ਢੇਰ ਸਾਰਾ ਖਪਤਿ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਕਿ ਕਈ ਥਾਂਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਕ੍ਰੂ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ ਰੇਤਸੂ' ਪਦ ਨੂੰ 'ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸਾਨ' ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਰਣਮਾਲਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਢੰਗਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਅਕਸਰ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬ੍ਰਿਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੁਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਕਠਨਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩ ਅੰਕ ੪੫ ਤੇ ਅੰਸੂ ੪

*ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਵਿਚ ਅਨਿੰਨ ਭਾਵਨਾ, ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਅੰਕ ੩੬ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੨੦, ੨੨, ੪੨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੇ ਅੰਸੂ ੨੮ ਅੰਕ ੩੬ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਖ਼ਿਆਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨੇ ਦਾ ਸੀ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩, ੪ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਅਸਾਂ ਮੂਲ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ, ਜੋ ਠੀਕ ਤੋਂ ਠੀਕ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ,ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਫੇਰ ਅਸਾਂ ਏਹੋ ਮੁਨਾਸਿਬ ਜਾਤਾ ਕਿ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਗਾੜਿਆ ਪਾਠ ਹੀ ਮੂਲ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ਪੰਜ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੨੦ ਤੇ ੨੨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੮ ਦੇ ਅੰਕ ੩੬ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਪਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਵਾਕਬੀ ਰਖਦੇ ਸੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤੋਂ, ਪਦਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਉ ਵਿਚ ਜੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰਵੇਂ ਗਲ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦੇ ਕਾਇਦਿਆਂ ਵਿਚ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਰਥ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸੁਲਝਾਉ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਵਰਤਾਉ ਬੜੇ ਗ਼ਲਤ ਹਨ ਤੇ ਅਕਸਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਰੱਖ ਲਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਲਝਾਉ ਵਿਚ ਕਠਨਾਈਆਂ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਹੱਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ਪੰਜ ਅੰਸੂ ੨੩ ਅੰਕ ੧੪ ਤੋਂ ਅਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਰੁਤ ੪ ਦੇ ਅੰਸੂ ੬ ਅੰਕ ੪੨ ਤੇ ਅੰਸੂ ੯ ਅੰਕ ੬।

ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕਈ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਾਵਾਕਫੀ ਨੇ ਖ਼ਰਾਬ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹੀ ਥਾਈਂ ਅਸਲ ਪਦ ਖੋਜ ਕੇ ਪ੍ਯਾਯ ਲਾ ਕੇ ਕਠਨਤਾਈ ਹੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣ ਲਈ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬਣ ਪਿਆ ਹੈ, ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਵ੍ਯੁਤਪਤੀਆਂ ਤੇ ਕਿਤੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਸ਼ੁਧ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ, ਕਿਤੇ ਪੋਠੋਹਾਰੀ, ਲਹਿੰਦਾ, ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਕਿਤੇ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਦ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਯਾਯ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਕਾਇਦਿਆਂ ਨਾਲ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮਿਲਵੀਂ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖੀ ਕੋਸ਼ ਸਾਡੇ ਇਸ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੀ ਹੱਲ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੭ ਬਰਸ ਲਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੧੯੨੫ ਈ: ਵਿਚ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਕੋਸ਼ ਸੀ ਜੋ ਵ੍ਯੁਤਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਰਥਾਂ ਵਲ ਟੁਰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਗੁਰ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੋਇਆ ਹੈ*।

ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਕਠਨਤਾਈ ਗਜਨੀ ਸਜਣ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ

*ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਸਾਰਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪ ਚੁਕਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ।

ਹਨ। ਵਡੇ ਵਡੇ ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਰੁਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਟਕ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈਕਿ ਇਹ ਰੁਤ ਲਗ ਪਗ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਟੀਕਾਹੈ,ਜੋ ਸੌ ਸਾਖੀ ਕਿ ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ੧੮੯੦—੧੮੯੪ ਬਿ: ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਉਲਥਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਥਾਂ ਇਸ ਵਿਗਾੜੀ ਹੋਈ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਅਰਲ ਬਰਲ ਸੱਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਨਾਂ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਫਿਕਰੇ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੂ ੬ ਅੰਕ ੨੫ ਤੇ ੪੨, ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੧੬ ਅੰਕ ੨੩ ਤੋਂ ਅਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਅੰਸੂ ੨੫ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਸ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਹੀ ਤਕਰੀਬਨ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ਇਸੇ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਅਣਬਣਤਾ ਇਉਂ ਉਸ ਦੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਬੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਅਰਦਾਸਾਂ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਦਾ ਇਕ ਡਾਢਾ ਕਠਨ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਖੁਹਲਣ ਵਿਚ ਤੇ ਸਾਰਥਿਕ ਕ੍ਰਮ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸ ਖਿਆਲ ਤੇ ਤਵੱਜੋ ਲਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਲ ਕੀਹ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮੇਲ ਕੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੂਹਾਂ ਤੇ ਪਤੇ ਕੱਢ ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਮੁਕਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ, ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਮੁਮਕਿਨ ਸੀ, ਹੁਣ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਸਰਲ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਸ ਖਾਸ ਕਮਾਮਾਂ, ਹੁਨਰਾਂ, ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਫਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਅੜਚਨਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮਾਮਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਹੱਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦਯਾ, ਜੁੱਧ ਵਿਦਯਾ, ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਆਦਿ ਦੇ ਕਵੀ ਜੀ ਬੜੇ ਮਾਹਿਰ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵਰਤੇ ਪਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਫੇਰ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪਹਿਲੂ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਹਠ ਤੇ ਰਾਜ ਜੋਗ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ, ਵੇਦਾਂਤ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪਾਸੇ ਹੋਰ ਕਠਨ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਨਯਾਯ ਦੇ ਕਟਾਖੰਜ ਐਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਐਸਾ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕਠਨ ਪਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਲੱਗ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕੇ। ਵੇਦਾਂਤ ਤੇ ਯੋਗ ਵਾਲੇ ਥਾਉਂ, ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ,ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ ਪੈ ਸਕਦੇ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਗਯਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਖੁਹਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਗਮ ਹੋ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝੇ ਪੈ ਜਾਣ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਵੇਦਾਂਤ ਤੇ ਜੋਗ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਰਲਗਡ ਭਾਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤ ਉਥੇ ਅੱਡਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹਨੀਂ ਥਾਈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਵੇਦਾਂਤ' ਕਹਿਕੇ ਫੇਰ ਗੁਰਮਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਓਥੇ ਸਹਿਸੁਭਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਛੂਹ ਪਿਆ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਰੁਤ ਪੰਜਵੀਂ ਅੰਸੂ ੪੯ ਅੰਕ ੩੬ ਤੋਂ ਅੱਗੇ), ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਛੁਹਿਆ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਯਾਯ ਅਰਥ

ਲਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਬਣ ਪਿਆ, ਸੁਗਮਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਉਕਾਈ ਜਾਂ ਭੁੱਲ ਨਹੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਣੀ ਜਨ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਉਕਾਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨ ਉਹ ਦੱਸ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਦੂਸਰੀ ਵੇਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਵਿਚ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ*।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਬਣ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਉਕਾਈਆਂ ਸਨ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਕੇ ਟੂਕਾਂ ਲਿਖ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦਰੁਸਤੀਆਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਅੱਗਾ ਪਿੱਛਾ, ਜੋ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭ ਸਕਿਆ ਹੈ, ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਦੇ ਸਫਰਾਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਦਿੱਕਤ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਆਵੇ। ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਹਿਮ ਮਾਮਲੇ; ਜੈਸਾ ਕਿ ਕੌਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦੇਵੀ ਪੂਜਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਸਵਿਸਥਾਰ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਪੜਤਾਲ ਸਾਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਪਰ ਕਟਾਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਬਾਬਤ ਜੋ ਬੇਪਤਈ ਹੁਣ ਤਕ ਸੀ ਤੇ ਮਨ ਆਈਆਂ ਲੇਖਕ ਲਿਖਦੇ ਗਏ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਕੇ, ਜਿੱਥੋਂ ਕੁ ਤਕ ਨਿਰਪੱਖ ਖੋਜ ਪਤਾ ਲਾ ਸੱਕੀ ਹੈ ਅਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸਿਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ†। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਹੋਣ ਬਾਬਤ, ਕੌਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਾਬਤ, ਦੁਰਗਿਆਣੇ ਦੀ ਖੋਜ, ਰਾਗਮਾਲਾ ਪਰ ਵਿਚਾਰ, ਬਗ਼ਦਾਦ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜ, ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਪਰ ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ, ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਵਾਲਾ ਜੰਗ, ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ-ਮਿਲਾਪ ਆਦਿਕ ਵਡੇ ਵਡੇ ਲੇਖ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਟੀਕਾ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਦੇ ਓਹ ਵਡੇ ਵਡੇ ਲੇਖ ਜੋ ਉੱਧਾਰਾਂ ਤੇ ਸਮਾਧਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿਚ ਥਾਓਂ ਥਾਈਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜਿਲਦ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਖੋਜ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਖੇਚਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਠਕ ਜਿਸ ਹਾਲ ਨੂੰ ਜਿਸ ਟਿਕਾਣੇ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸੁਖੈਨਤਾ ਤੇ ਰਸ ਤਾਂ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉੱਧਾਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਵਡੇ ਛੋਟੇ ਲੇਖ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿਚ ਥਾਓਂ ਥਾਈਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ; ਜੈਸਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪੂਜਣ ਪਰ ੬੦ ਸਫੇ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਲਾਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਤੇ ਕਿਤਨੇ ਲੰਬੇ ਲੇਖ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਥਾਈਂ ਆਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਪਰ ਟੂਕਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਸੌ ਸਫੇ ਲਏ ਹਨ।

---

*ਦੂਸਰੀ ਵੇਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਉੱਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਜਾਯ ਸੋਧੇ ਗਏ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੋਏ ਅਰਥ ਤੇ ਉਧਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੇ ਲਗਦੇ ਚਾਰੇ ਸੁਧਾਈ ਬੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਅਜੇ ਬੀ ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਸੁੱਝੇ ਤਾਂ ਦੱਸ ਘੱਲਣ ਜੋ ਅਗਲੀਵੇਰ ਛਪਣ ਵੇਲੇ ਫੇਰਵੀਚਾਰ ਹੋਸਕੇ।

†ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪ ਚੁਕਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਖਯਾਨਾਂ, ਕਥਾ ਤੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਖੋਜ ਦੀ ਸ੍ਵੀਕਾਰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੇ ਬਹਿਸਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਪੋਥੀਆਂ ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜਤਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਜਗਾ ਇਕਤਬਾਸ* ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਈ ਪਾਠਕ ਸਮਝਣ-ਗੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਠਕ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਦਰੁਸਤ ਮੰਨ ਲੈਣ, ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਭੁੱਲਾਂ ਵਧਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਨਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਇਤਬਾਰੇ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਅਭੁੱਲ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਜੇ ਉਹ ਉਗਾਹੀ ਠੀਕ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਚੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਤੋਂ ਬੀ ਉਕਾਈ ਹੋ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਸਾਂ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਕੁਛ ਰਲੇ ਪੈਣ ਦਾ ਸੰਸਾ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਦੇ ਲਿਖੇ ਤੋਂ ਜਾਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਗਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ;ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਜ਼ਫਰ ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਆਪ ਪਤਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ :—'ਚਿਹਾ ਸ਼ੁਦ ਕਿ ਚੂੰ ਬੱਚਗਾਂ ਕੁਸ਼ਤ ਚਾਰ।' ਤੇ ਸਾਰਾ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਸੇ, ਸੋ ਗੁਰਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਗੱਲ ਗ਼ਲਤ ਹੋਈ†। ਫੇਰ ਸੋਚੋ ਕਿ ਜੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਮਿਲਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਗੱਦੀ ਯਾ ਜਥੇਦਾਰੀ ਯਾ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਯਾ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਥਾਪੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਥਾਪਦੇ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਉਕਾਈਆਂ ਹਨ, ਗੋ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਤੋਂ ਸਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦੱਖਣ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਜੋ ਚੌਥਾ ਵਿਆਹ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਤੀ ਧਰਮ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਡੋਲੇ ਆਉਣ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਾਂ, ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਜੁੱਧਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ' ਓਹ ਕਦ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਸਨ? ਅਰਥਾਤ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਹਿਬਦੇਵਾਂ ਦਾ ਡੋਲਾ ਲੈ ਲਓ, ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਓਹ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਮੰਨਤ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਸਦੀਂਦੀ ਹੈ,ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ,' ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਜੇ ਕੁਆਰੇ ਰਹਿਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਵਾਸ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਣ ਅਸੀਂ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ' ਓਹ ਕਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮਾਤ੍ਰ ਤੇ ਅਪਣਾ ਪ੍ਰਣ ਤੋੜ ਸਕਦੇ ਸੇ। ਫਿਰ ਇਸ ਚੌਥੇ ਮਹਿਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਨਹੀਂ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਵਾਕੇ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਸਹੀ ਕਰਕੇ ਤੇ ਨਿਰਨਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ, ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

*ਕਿਸੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਯਾ ਹਵਾਲੇ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਲਈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

†ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਾਹਿਬਾਂ ਪਾਸ ਆਏ ਤੇ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤ ਜੀ ਉਸ ਮੇਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਤੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਸਫੁਟ ਨਹੀਂ।

ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਕਿ 'ਇਹ ਚੌਥਾ ਵਿਆਹ ਸੀ' ਗ਼ਲਤੀ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਜੋ ਖੋਜ ਹੋਈ ਹੈ ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਲੈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਤ ਭੇਦ ਹੋਣ ਨੇ ਇਹ ਭੁਲੇਵਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਸੰਮਤ ੧੮੨੫ ਤੋਂ ਮਗਰਲੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਏਹ ਸਮਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੈਨਾਪਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਆਏ। ਅਚਾਨਕ ਦੱਖਣ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਰਵਾ ਨਾਮ ਆਦਿ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲੇਖ ਤੋਂ ਇਹ ਵਿਆਹ ਫਿਰ ਚੌਥਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡੀ ਨਿਗਾਹ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਤੇ ਪਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉਚਾਰਿਤ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਵਿਆਹ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਓਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੈਨਾਪਤ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਈ ਕਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜੋ ਜੋ ਕੁਛ ਆਪ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਬਾਬਤ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ:– ਕਿ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਟੋਰ ਦਿਓ ਤੇ ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਰਹਿਣਾ*। ਹੁਣ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਚ ਖੰਡ ਨੂੰ ਚਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਦੇਵਾਂ ਜੀ ਸਨ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸੇ, ਜੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਾਤਾ ਜੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਵੀ ਪੁੱਛਦੇ। ਫੇਰ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਪਾਸ ਘੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋ ਹੀ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧ ਆਨੰਦਪੁਰ ਹੈ; ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੋ ਸਮਾਧਾਂ ਹਨ ਇਕ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦੀ, ਤਾਂਤੇ ਚੌਥੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਸੋ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੈਨਾਪਤ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਾਲੇ ਦੱਸੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਇਸ ਲਿਖਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਲੇਖਕ ਜੀ† ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਸੈਨਾਪਤ ਤੇ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਆਗਮਨ ਰਾਜ ਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ। ਤਾਂਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਤਿ ਭੇਦ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਟਪਲੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੋ ਸੈਨਾਪਤ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡੀ ਖੋਜ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਤਕ ਨਾ ਅੱਪੜਦੀ ਤਾਂ ਸੈਨਾਪਤ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਜੋ ਖ਼ਯਾਲ ਚੌਥੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਿਖ ਪਾਠਕ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ ਗ਼ਲਤੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦੇ

---

*ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਪਾਸੇ ਹੋਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਟੋਰੇ ਜਾਣਾ ਆਦਿ ਗਲਾਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈਨ।

†ਗੁਰ ਬਿ: ਭਾ: ਮਨੀ ਸਿੰਘ।

ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਬੀਬੀ ਗੁਰੂ ਅਰਪਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਛਡਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸੀ। ਸੋ ਜੇ ਸੈਨਾਪਤ ਤੇ ਇਸ ਲੇਖਕ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖ ਕਿ ਵਿਵਾਹ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਠੀਕ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਉਂ ਹੋਇਆ ਹੋਊ ਕਿ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਦੱਖਣ ਜਾਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮਾਪੇ ਘਬਰਾਏ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਡੀ ਦੂਰੋਂ ਖ਼ਬਰੇ ਕਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣਗੇ, ਹੋਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਆਗਰੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬੀਬੀ ਅਰਪਨ ਕਰ ਆਈਏ। ਜਾਂ ਆਗਰੇ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਟੁਰ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਓਹ ਮਗਰੇ ਗਏ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮਿਲੇ ਓਥੇ ਬੀਬੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਅਰਪ ਦਿਤੀ। ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਕਥਾ ਜੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ 'ਕੁਆਰਾ ਡੋਰਾ' ਆਦਿਕ ਵਾਲੀ ਵਰਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਭ ਏਥੇ ਹੋਈ ਹੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਇਕ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਵੀ ਚੌਥੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਯਾਦਗਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਕੇਵਲ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਹੀ ਨਾਲ ਸਨ, ਚਾਹੋ ਉਹ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ, ਚਾਹੋ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਟੁਰ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰਤਿਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨਾਂ ਕੁਛ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਗਲਾਂ ਅਣਬਣ ਬੀ ਹਨ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਓਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਇਹ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਗ ਪਗ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਦੂਸਰਾ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਭੱਲੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੜੇ ਮੰਨਣੇ ਜੋਗ ਹੈਨ,ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਛਾਣ ਬੀਣ ਦਾ ਲੋੜਵੰਦ ਹੈ,ਭਾਵੇਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਏਹ ਗ੍ਰੰਥ ਇਤਬਾਰ ਯੋਗ ਹੈ,ਤਾਂ ਬੀ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇ . ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਾਰਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਅਸਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਸਾਂਗੋ ਪਾਂਗ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਮਸਲਨ ਖ਼ਫੀ ਖਾਂ,-ਇਹ ਬੜੇ ਸਖਤ ਤਅੱਸਬ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਗਾਲੀਆਂ ਤਕ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਝੂਠ ਬੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਰੁਲਮੁਤਾਖ਼ੀਨ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਤਾਲਿਆ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਤੇ ਝੂਠ ਵਾਲਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ*।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਜੇ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਰੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਨਹੀਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਜ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਅਜੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਦਰੁਸਤੀ ਤੇ ਇੰਵ ਪੁੱਜੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਦ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਮਿਲਵੇਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਸੱਚ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲੀ ਝੁਕਾਉ, ਤਅੱਸਬ, ਜਾਣਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਤੇ ਉਕਾਈਆਂ ਨਿਤਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗ੍ਰਿਫਨ ਵਰਗੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਥਹੁ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਖਸ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰੌ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲਿਆਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਫ਼ਖ਼ਰ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਕਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼

*ਦੇਖੋ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ, ਸਫਾ ੧੧ ਤੇ ੧੨੯।

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਕੇ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਾਕਿਆਤ ਗ਼ਲਤ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖੋਜ ਤੋਂ ਲੱਭਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਬਤ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਕੇ ਝੂਠੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਘੱਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਬੀ ਬਨਾਵਟੀ ਮੁਰਾਸਲੇ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਯੋਜਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਅਰਥ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ਾਂ ਤੇ ਰਾਜਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਵਲੋਂ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉਕਾਈਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਜਤ ਸਤ ਤੇ ਹਮਲੇ। ਇਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਘੁੱਲੋ ਗੋਲੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਸੀ*, ਹੋਰ ਲਿਖਦੇ ਹੈਨ ਕਿ ਘੁੱਲੋ ਮਾਸ਼ਕੀ ਸੀ† ਤੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾੜਾ ਤਅੱਲਕ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਬੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਤਾ ਤਾਂ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿ ਘੁੱਲੋ ਆਦਮੀ ਸੀ ਕਿ ਤੀਮੀਂ। ਉਧਰ ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਰੋਜ਼-ਨਾਮਚੇ ਆਦਿਕ ਪੜ੍ਹੋ, ਤਾਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨਿਰਦੂਸ਼ਤ ਸਨ। ਆਮ ਅਕਲ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬੀ ਏਹੋ ਹੈ। ਕੀਹ ਇਹ ਗਲ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪੁਜਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਾਬਲ ਦੇ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਉਸ ਤੋਂ ਲੁਕੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਕੀ ਓਹ ਏਨਾਂ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਝੱਲ ਸਕੇ? ਜਿਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਧਾਕ ਰੂਮ ਤ ਰੂਸ ਤਕ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਮੁੱਜੂ ਪਤੀ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਕਿਸੇ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਆਖੇਪਾਂ ਵਾਲੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਧੋਖਾ ਦੇ ਰਹੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਸੌ ਸਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਖੇਪ ਹੋਈ ਪੋਥੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਬੜੀ ਟੇਕ ਰਖੀ ਹੈ ਤ ਅਨੇਕਾਂ ਪੇਮੀ ਘਰ ਛਡ ਕੇ ਰਵਾਲਸਰ ਜਾ ਕੇ ਔਖੇ ਹੋਏ ਤੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਏ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਇਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੱਚ ਮੰਨ ਕੇ ਕਈ ਉਕਾਈਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਕਥਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਓਹ ਲਿਖੀ ਗਈ, ਇਹ ਗਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦਰੁਸਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਸਾਖੀਆਂ ਪੰਜ ਸੌ ਸਨ। ਇਹ ਗਲ ਇਸ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਤਿਰਿਆਨਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ:—ਸਾਖੀਆਂ ਪੰਜ ਸੌ ਸਨ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸੀ, ਸੌ ਕਾਬਲੀ ਮਲ ਨੂੰ ਮਿਲੀ, ਇਕ ਸੌ ਮੁਲਤਾਨੀ ਸੂਰੇ ਨੂੰ, ਇਕ ਸੌ ਰਤੀਏ ਪੂਰਬ ਭਲ ਨੂੰ ਤੇ ਸੌ ਆਗਰੇ ਦੇ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ। ਸੋ ਇਉਂ ਦਿਸਦਾ ਲੇਖਕ ਸਾਖੀਆਂ ਖਿੰਡ ਗਈਆਂ ਦਾ ਆਪ ਪਤਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਬੀ ਜੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਖੀ ਅਸਲੀ ਮਿਲ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਬਨਾਵਟੀ ਸਾਖੀਆਂ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਤਰ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਹਾਲੇ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਮੁਤਾਲਿਆ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਹੋਣ ਦੀ ਝਲਕ ਹੈ। ਕੁਛ ਕੱਢ ਕ ਬਨਾਵਟੀ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕੁਛ ਨਿਰੀਆਂ ਬਨਾਵਟੀ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਬਨਾਵਟ ਦੀ ਗਲ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੋਥੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸੰਮਤ ੧੭੯੧ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਧ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਾਖੀ ੫੦ ਦੇ ਅੰਤ, ਸੰਮਤ

*ਮੰਕਗ੍ਰੇਗਰ। †ਕਾਰਮਾਈਕਲ, ਗ੍ਰਿਫਨ।

੧੭੮੧ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਫੇਰ ੧੭੮੧ ਹੈ। ਤ੍ਰੈ ਥਾਂ ਸੰਮਤ ਲਿਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ। ਸਾਖੀਆਂ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੰਮਤ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਚੇਤਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਸੰਮਤ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਸੰਮਤ ਦਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸੰਮਤ ਦਾ ਦਸ ਬਰਸ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਅੰਤ ਪਰ ਫੇਰ ਸੰਮਤ ੧੭੮੧ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ*। ਮਾਨੋ ਲੇਖਕ ਦੇ ਜੀ ਨੂੰ ਤੋਖਲਾ ਹੈ ਕਿ ਪੋਥੀ ਕਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣੀ ਭਾਸੇ।

ਦੂਸਰੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੀ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਾਂ ੧੯੦੫ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਕੋਈ ਪੋਥੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ। ਸਰ ਸਰਦਾਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਰਿਆਂ ੩੮ ਸਾਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਰਜਮੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ੧੮੯੪ ਬਿ: ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਦੀ ਸਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਣੀ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ੧੭੯੧ ਯਾ ੮੧ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ੧੮੫੬ ਦੀ ਦੇਖੀ ਸੀ ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਐਸੀ ਪੋਥੀ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਸੰਮਤ ਯਾਦ ਹੈ।

ਤੀਸਰੇ—ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜੋ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈਆਂ ਹਨ ਓਹ ਅਸਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸਨ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਜੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿਵ? ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਵਦਤੋ ਵਯਾਘਾਤ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣ ਬਾਬਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਜੋ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਓਹ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ।ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਸਾਂ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੩੯ ਅੰਕ ੫੨ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਕੋ ਸੱਤਯ ਵਕਤਾ ਸਰਬੱਗਯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮੁੜ ਆਉਣ ਬਾਬਤ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਗੱਲਾਂ ਕੀਕੂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਖੀਆਂ ਆਖੇਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਆਖਰੀ ਭੇਤ ੯੭ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੰਮੂ ਦੇ ਇਕ ਰਾਜਪੂਤ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਅਉਤਾਰ ਧਾਰਾਂਗਾ (ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੫, ਅੰਸੂ ੩੯, ਅੰਕ ੪੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ)। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਾਂ ਬਾਬਤ ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ ਦੇਵੀ ਵਾਲੇ ਨੋਟ ਵਿਚ ਬੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਤਿੰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਖੇਪਾਂ ਵਾਲੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਜ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆਖੇਪਾਂ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦਾ ਮੂਲ, ਅਸਲੀ ਪੋਥੀ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਸਤਿ-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਮੂਲੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਯਾ ਇਹ ਕਿ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਨਿਰੇ ਆਖੇਪ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਅਸਲੀ ਪੋਥੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਇਸ ਵਿਚ ਮੂਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਯਾ ਅਸਲੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਜੋ ਠੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਆਖੇ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਨਾਂ ਸਾਡਾ ਇਹ

*ਇਹ ਸੰਮਤ ਇਬਾਰਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਅੰਕ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ, ਮਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਲਗੇ ਕਿ ੯ ਦੀ ਥਾਂ ੮ ਹੋਸੀ ਜਾਂ ਆਠੇ ਦੀ ਥਾਂ ੯ ਅੰਕ ਹੋਸੀ। ਯਥਾ:—

ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮ ਭੂਪਤੀ ਸਤਾਰਾ ਸਤ ਨੌ ਏਕ। [ਪਹਿਲੀ ਸਾਖੀ

ਫਿਰ—ਸੰਮਤ ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਸਤ੍ਰਾ ਸੈ ਏਕਾਸੀ ਮਾਸ ਤ੍ਰੈ ਜੇਠ। [ਸਾਖੀ ੫੦

ਤੇ ਫਿਰ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤ ਪਾਠ ਹੈ—ਸੰਬਤ ਸਤਾਰਾਂ ਸਹਸ ਥਾ ਅੱਸੀ ਏਕ ਸੁਭਾਸ। [ਸਾਖੀ ੯੮

ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਦੇ ਭਵਿੱਖਤ ਕਹੇ ਹੀ ਨਹੀਂ; ਸਾਡਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਇੰਨਾਂ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੀ ਨੂੰ ਸਾਂਗੋ ਪਾਂਗ ਅਸਲੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਇਸ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਿਤ ਸਮਝ ਕੇ ਭੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਤੇ ਆਖੇਪ ਇਸ ਵਿਚ ਐਉਂ ਰਲਗਡ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਨਿਖੇੜਨੇ ਅਤਿ ਕਠਨ ਹਨ।

ਚੌਥੇ-ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ੫੮ ਅੰਕ ੧੪-੧੫ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨਾਦਰ ਦਾ ਹੱਲਾ ਆਪ ਡਿੱਠਾ ਹੈ। ਨਾਦਰ ਦਾ ਹੱਲਾ ੧੭੯੬ ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ੧੭੯੧ ਯਾ ੮੧ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਦਾ ਲੇਖਕ ੧੭੯੬ ਦੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੀ ਘਟਨਾਂ ਸੰਮਤ ੮੧ ਯਾ ੯੧ ਵਿਚ ਕੀਕੂੰ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸੋ ੮੧ ਯਾ ੯੧ ਵਿਚ ਮੁੱਕੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ੯੬ ਦੀ ਘਟਨਾਂ, ਜੋ ਮਗਰੋਂ ਹੋਈ, ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਬੀ ਦਲੀਲ ਹਸਤਾਖੇਪਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਮੁਚ ਸੌ ਸਾਖੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਤੋੜ ਭੰਨ ਕੇ ਨਵੀਂ ਸਾਜਨਾਂ ਸਾਜੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਹੈ:—

ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਫਤੇ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਸੁਲਝਾਉ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਸਿਆਣੇ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਕਿ ੮੫ ਕੁ ਬਰਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਕੁਛ ਬਰਸ ਹੋਏ ਸੌ ਸਾਖੀ ਬਾਬਤ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਟਿਆਲਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਇਕ ਜੱਜ* ਬੀ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅਰਥ ੧੯੩੪ ਬਿ: ਵਿਚ ਭਾਈ ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅਬਚਲਾ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਾਸੇ ਬ੍ਰਿਧ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਵਾਨ ਸਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਮੰਡਲੀ ਜੇਹੀ ਬਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸੱਜਣ ਤਾਂ ਸਿਖ ਸਨ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਰਕੇ, ਇਕ ਨਿਹੰਗ ਬੀ ਸਨ ਅਲਬੇਲ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸੀ, ਦੋ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤੇ ਇਕ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਕਰਕੇ ਸੱਜਣ ਸੀ। ਬ੍ਰਹਮਣ ਇਕ ਵਡੇਰਾ ਇਕ ਛੁਟੇਰਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਕਤ ਸਜਣਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪਿਛਲੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੀਆਂ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਵਡੇਰੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕਛ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਮਤ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪੁਆਈਆਂ ਸਨ। ਭਾਈ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੋ ਸੌ ਸਾਖੀ ਹੁਣ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸਦਾ ਉਸ ਪੋਥੀ ਨਾਲੋਂ ਬੀ, ਜੋ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਆਖੇਪ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਬਣੀ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪੜੀ ਸੀ, ਚੋਖਾ ਫਰਕ ਹੈ†।

*ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਬੀ.ਏ.,ਐਲਐਲ.ਬੀ. ਜੋ ਹੁਣ ਗੁ: ਟ੍ਰਿਬੂਨਲ ਦੇ ਜੱਜ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਤਦੋਂ ਪਟਿਆਲਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜੱਜ ਸਨ। ਆਪ ਭਾਈ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

†ਇਹ ਬਿਆਨ ਭਾਈ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਸਖਤੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ।ਇਸ ਤੇ ਤਾਰੀਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ੧੦-੭-੧੯੮੮ ਤੇ ਈਸਵੀ ਹੈ੨੫-੧੮-੧੯੩੧।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ੧੧ਵੀਂ ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ, ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਛੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਰ ਛਾਪੇ ਦੀ ਇਕ ਪੋਥੀ* ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਛ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਹੈ। ਉਂਞ ਅੰਦਰਲੀ ਉਗਾਹੀ ਤੋਂ ਹੀ ਏਹ ਆਖੇਪਕ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਤਦ ਬੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਿਆਂ ਦੀ ਟੋਲ ਕੀਤੀ। ਸੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਟੋਲਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ੧੯੯੨ ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹੋ ਗਲ ਮਿਲੀ† ਜੋ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਨੁਸਖੇ ਹੋਰ ਮਿਲੇ ਹਨ‡। ਇਕ ੧੯੬੪ ਬਿ: ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ੧੯੯੦ ਬਿ: ਦਾ ਲਿਖਿਤ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਯਾਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ; ਵਾਧੂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਜੋ੧੯੯੨ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਾਖੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਆਈ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਏਸ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਨੁਸਖਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਵਾਧੂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ੧੯੯੦ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਤੇ ੧੯੯੨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਜੇ ਕੋਈ ਛਾਪੇ ਦੀ ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਟੀਕਾ ਨੂੰ ਯਾ ਲਿਖਤੀ ਪੋਥੀ ੧੯੯੨ ਦੀ ਯਾ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖੇਗਾ ਤਾਂ ਟਪਲਾ ਖਾਏਗਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਦੇ ਟੀਕਾ ਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਗਲ ਕਿ ੧੯੯੦ ਤੇ ੧੯੬੪ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਨੇ ਗ਼ਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮਤਲਬ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਏਹ ਅੰਤਲੀਆਂ ੮ ਸਾਖੀਆਂ ਬੀ ਪਹਿਲੇ ਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਓਹ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਉਗਾਹੀ ਬੀ ਇਹੋ ਗਲ ਸਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ੧੩੯ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਟੀਕਾ ਵਾਰ ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ।' ਫਰ ਆਖੇਪ ਹੋਈਆਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—'ਸਾਖੀਆਂ ਭਾਈ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ'। ਹੁਣ ਸੋਚੋ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਭਾਈ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਤਾਂ ਰਖਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਭਾਈ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ'। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਟੀਕਾ ਵਾਰ ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਰਚਨਾ ਬੀ ਪਹਿਲੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਦੇ ਇਹ ਭੁਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਜੋ ਨਾਮ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਕਹਿ ਦੇਣ। ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸਬੂਤ ਓਹ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ੧੯੯੦ ਤੇ ੧੯੬੪ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮਿਲੇ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ।

---

*ਵਜ਼ੀਰ ਹਿੰਦ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਸੰ: ੧੯੭੨ ਵਿਚ ਛਪੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ੧੧ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈਨ ਤੇ ਵਾਧੂ ਸਾਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। †ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ।

‡ਇਹ ਪੋਥੀਆਂ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਸੰਚੇ ਵਿਚ ਹਨ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਹੈ। ਅਸਲ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਨਾਨਕ ਸਰ ਹੈਸੀ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈ। ਛਾਪੇ ਵਲੋ ਤੋਂ ਓਹ ਅੱਡਰਾ ਹੈਸੀ,ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਬਾਦ ਓਹ ਪੋਥੀ ਓਥੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਦਾ ਜੋ ਟੀਕਾ ਅਜ ਕਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਿਛੇ ਟੋਲ ਕਰਦਿਆਂ ਅਸਾਂ ੧੯੬੪ ਤੱਕ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਅਸਲੀ ਟੀਕਾ ਹੈਸੀ ਤੇ ਨਾਨਕ ਸਰ ਵਿਚ ਹੈਸੀ, ਤੇ ਜਿਸਦੀ ਨਮੂਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਕਲ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਵਿਚ ਕਦੇ ਛਪੀ ਸੀ, ਉਹ ਨਾਂ ਓਥੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਨਾਂ ਟੋਲ ਵਿਚ ਅਜੇ ਕਿਤੇ ਲੱਭਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੧੦ ਬਾਬਤ ਅਜ ਕਲ ਖਾ: ਸਮਾਚਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸੱਜਣ ਵਲੋਂ ਨੋਟ ਛਪ ਰਹੇ ਹਨ*। ਸੋ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜੇ ਟੋਲ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੱਭ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਟਾਕਰੇ ਹੋ ਕੇ ਕਈ ਗਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਤੇ ਪਿਛੇਤ੍ਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਖੇਪ ਲੱਭ ਸਕਣਗੇ। ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਟੋਲ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਏ।

ਇਸ ਲੰਮੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਤਾਤਪਰਜ ਕੇਵਲ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਚੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਅਚੁਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ ਇਹੋ ਗਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਰਲ ਗਡ ਵੇਖਕੇ ਮੈਂ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਸਵਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਸਮਝ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮੂਜਬ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਓਹ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜੋ ਅੱਜ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਂ ਓਹ ਫਾਰਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਪੰਡਤ ਸੇ ਜੋ ਓਹ ਪੱਛਮੀ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਬੀ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਾਡੇ 'ਅਚੁਕ ਨਾ ਮੰਨਣਾ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਓਹ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮੁੱਚੇ ਤੋਰ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਤਬਾਰ ਯੋਗ ਹੈਨ, ਪਰ ਨਾਂ ਤਾਂ ਓਹ ਉਕਾਈਆਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈਨ ਤੇ ਨਾਂ ਅਜੇ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਸੀਂ ਲੱਭ ਸਕੇ ਹਾਂ। ਅਕਸਰ ਉਕਾਈਆਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹਨ ਤੇ ਅਕਸਰ ਅਨਿੱਛਿਤ ਬੀ ਪੈ ਜਾਯਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਵਾਕਿਆਤ ਨੂੰ ਕਲਮ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਕਸਰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਦੀ ਟੇਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਉਕਾਈ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਰਹਿ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਇਹ ਦੱਸਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਜਗਾ ਜਗਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਸਿਵਾਏ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਆਦਿਕਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖਿਆਂ ਦੇ ਅਸਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਗੋ ਪਾਂਗ ਅਭੁੱਲ ਮੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ੂਬੀਆਂ ਤੇ ਵਾਕਿਆਤ ਦੀ ਸੱਤਯਤਾ ਅਸਾਂ ਨੇ ਲਈ ਹੈ ਤੇ ਉਕਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਪਰਸਪਰ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਚਿਆਈ ਖੋਜ ਲੈਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏਹ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਇਸ

---

*ਇਹ ਉਹੋ ਸ਼ੈ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਬਾਬਤ ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੋਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਾਗਰ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਹੈ,ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੯੮੪ ਬਿ: ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹਨ।

ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਰਲਾਂ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ ਲੋਈ ਟੂਕਾਂ ਟਿਪਣੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਜਗਾ ਜਗਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਖੋਜ, ਮਿਹਨਤ, ਖਰਚ ਤੇ ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਜਿੰਨਾ ਬਣ ਪਿਆ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਬੀ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਟਿਕਾਣੇ ਖੋਜ ਕੇ ਲਾਇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਜੋ ਲਾਏ ਹਨ ਖ਼ਤਾ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਹਨ। ਅਭੁੱਲ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਖ ਦਾ ਕੰਮ ਪੌਰਖ ਹੈ ਸੋ ਜੋ ਕੁਛ ਲਗਪਗ ਨੌ ਬਰਸ ਵਿਚ ਬਣ ਪਿਆ, ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ ਸੋਧਣੀ ਗੁਣੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ਜੋ ਸੱਜਣ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਮੂਜਬ ਕੋਈ ਰਹਿ ਗਈ ਉਕਾਈ ਦੱਸ ਘੱਲਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵਾਂਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਗਲ ਉਤੇ ਅਗਲੀ ਵੇਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਵੇਲੇ ਪੂਰੀ ਗ਼ੌਰ ਕਰ ਲਈ ਜਾਏਗੀ।

ਸਾਵਣ ੧੯੯੧ ਬਿ:] ਸੰਪਾਦਿਕ

ਦੂਸਰੀ ਵੇਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ੧੯੨੬ ਈ: ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਹੋਯਾ ਤੇ ੧੯੩੪ ਦੇ ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਤਯਾਰ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਛਪ ਕੇ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ੧੯੩੪ ਈਃ ਦੇ ਅਖੀਰ ਲਗ ਪਗ ਮੁਕ ਚਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਛਾਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਭਾਸੀ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਵੀਚਾਰਿਆ ਤੇ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸ਼੍ਰਮ ਨੇ ਇਕ ਬਰਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ (੧ ਦਸੰਬਰ ੧੯੩੪ ਤੋਂ ਜੂਨ ੧੯੩੬ ਤੱਕ) ਵਕਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੂਲ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹੋ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਸੀ ਤੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਬੀ ਉਹੋ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੱਲ ਲੱਭੀ ਜਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਵਿਚ ਸੁਧਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਦਿੱਸ ਪਈ ਉਥੇ ਨਵੇਂ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਧਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਨਵੀਆਂ ਲੱਭੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਖੋਜ ਵਿਚ ਨਵੀਨ ਲੱਭੀਆਂ ਗਲਾਂ ਯਾ ਮਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਥਾਓਂ ਥਾਈਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚੌਥੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸ਼ੁਬਹ ਜੋ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਨਾਲ ਲੱਭੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਕੇ ਸਫਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਸੀ, ਯੋਗ ਥਾਉਂ ਉਹੋ ਸਮਝ ਕੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਉਥੇ ਹੀ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੬)। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਥਾਓਂ ਥਾਈਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੀ ਖੋਜ

ਪਰ ਜੋ ਕੁਛ ਮਗਰੋਂ ਲੱਭਾ ਹੈ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵਨਾਂ ਵਿਚ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੋ ਨਕਸ਼ੇ ਬੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੇ ਪਤੇ ਥਹੁ ਦੇ ਸਮਝੇ ਪੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਓਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਦਾ ਫੋਟੋ, ਪੰਨਾ ੬੩੪੮ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਤਨੇ ਪ੍ਰੀਸ਼੍ਰਮ ਦੇ ਬਾਦ ਬੀ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਣਾ ਕਿ ਕਾਰਜ ਹੁਣ ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਕਠਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਣੀ ਜਨ ਅਪਣੇ ਵੀਚਾਰ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੁਰਨ, ਲਿਖ ਘੱਲਣੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਅਗਲੀ ਵੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗਹੁ ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

[ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਿਨਯ।]

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੋਵੇਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਰਤਾ ਜੀ ਦੇ ਰਚਣ ਵੇਲੇ ਬੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਾਰਾਂ ਚੌਦਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਵਿੱਥ ਹੈ, ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਦੋਏ ਗ੍ਰੰਥ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਇਕੋ ਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਣ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ' ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਛ ਇਸ਼ਾਰਾ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਬੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੧ ਦੇ ਅੰਕ ੮੯ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਤੁਕ ਦੀ ਟੂਕ ਨਿਸ਼ਾਨ—* ਵਾਲੀ।

੨. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗ ਪਗ ੨੫੦ ਸਫੇ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵਨਾ ਦੇ ਦੇਣ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਉਹ ਵਾਕਫੀਅਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਜੋ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਵਾਕਫੀ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਥਾਓਂ ਥਾਈਂ ਖਿੱਲਰੀ ਪਈ ਹੈ ਉਹ ਚੁਣ ਕੇ ਅੱਡੋ ਅੱਡ ਸਿਰਨਾਵਿਆਂ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਤੇ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਦੇਕੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਿਰਨਾਵਿਆਂ ਹੇਠ ਕਰਕੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਹਲ ਘਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਐਸੀ ਵਾਕਫੀ ਬਿਨਾਂ ਪਾਠਕ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੂਤ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵਨਾ ਵਿਚ ਇਕ ਭੂਮਿਕਾ ਬੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁਹਰਲੀ ਵਾਕਫੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੁਖ ਬੰਧ ਵਿਚ ਆਮ ਇਤਿਹਾਸ ਪਰ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ 'ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕੀਹ ਹੈ' ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਾਭ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਥਹੁ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਵਾਕਫੀ ਜੋ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖੋਜੀ ਜਾ ਸਕੀ ਹੈ ਪਾ ਦਿੱਤੀ

ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੇਗੀ।

੩. ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਜੋ ਗਲਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਜੋਗ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਵੀਚਾਰ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵਨਾ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਬੀ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਬਾਤਾਂ ਅਸ਼ੰਕਾ ਯਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਗੋਚਰੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਧਾਰ, ਸਮਾਧਾਨ, ਪੜਤਾਲ, ਖੋਜ ਆਦਿ ਲਿਖਣ ਦਾ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਜਾਏਗਾ।

੪. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਮੰਗਲ ਅਤੀ ਕਠਨ ਸ਼ੈ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ, ਅਰਥਾਂ ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਅਗਲੇ ਅਧ੍ਯਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਬਹੁਤੇ ਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਲਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਘੁੰਡੀਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸੰਖੇਪ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਃ ਨਾਃ ਪ੍ਰਃ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਜੋ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਮੁਤਾਲਯਾ (ਘੋਖਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ) ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਆਸਾਨ ਹੋ ਜਾਏ।

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਜੂਨ ੧੯੩੬ ਈਃ } ਸੰਪਾਦਿਕ

ਭੂਮਿਕਾ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਦੀ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ੧੯੨੬ ਈਃ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਛਪਾਈ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਨੌ ਸਾਲ ਬਾਦ ੧੯੩੪ ਈ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਛਪ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਦ ਤਕ ਉਸ ਐਡੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਗਾਹਕਾਂ ਨੇ ਅਪਨਾ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਅਗੋਂ ਹੋਰ ਮਾਂਗ ਜਾਰੀ ਸੀ ਸੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੂਸਰੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਪਾਈ ੧੯੩੬ ਈਃ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ।

੧੯੪੭ ਦੀ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਇਹ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਬੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਛਾਪਣ ਦੀ ਇਛਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਸ਼ਾਂਤਿ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਇਹ ਇਛਾ ਸਫਲ ਨਾਂ ਹੋਣ ਦਿਤੀ, ਹੁਣ ਜਦ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤ ਥਹੁ ਸਿਰ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਕੁਝ ਸਹੂਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ੁਭਾਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੀ ਛਪਾਈ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰ ਚੋਖੀ ਮਿਹਨਤ ਹੋਈ ਹੋਸੀ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਈ ਸਾਲ ਇਸੇ ਇਕੋ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਖਰਚ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਦੀ ਛਪਾਈ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੇ ਖਾਸ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਗਈ; ਪਰ ਤਦ ਬੀ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਪ੍ਰੂਫਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਤ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਉਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹਰ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਬੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੁਧਾਈ ਯਾ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ, ਜੋ ਅਵੱਸ਼ਯ ਜਾਪੀ ਹੈ, ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਚਾਰ, ਜੋ ਲੋੜੀਂਦੇ ਭਾਸੇ, ਵਧਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟੂਕਾਂ ਨੂੰ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ; ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੇ ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਾਕਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਵਧਾਉਣੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਔਖੇ ਹਨ; ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਾਕਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਕੈਮ ਰਖਿਆ ਹੈ।

੧੯੪੭ ਦੀ ਗੜਬੜ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਦਾ ਦਫਤਰ ਅਗਨੀ ਦੀ ਭੇਟ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਬਲਾਕ ਸਾਰੇ ਸੜ ਗਏ ਸਨ, ਸੋ ਓਹ ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਥਾਓਂ ਥਾਂ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਵਾਹ ਲਗਦੀ ਸੁਧਾਈ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਬੀ ਇਤਨੇ ਭਾਰੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਭੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜਿਥੇ ਉਕਾਈ ਵੇਖਣ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਲਿਖਕੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਨਾਉਣ ਤਾਕਿ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਯਥਾ ਉਚਿਤ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਅਸੀਂ ਇਕ ਗਲ ਪਾਠਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੱਸਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿਚ 'ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਅਸਾਂ ਇਕ ਅਪੀਲ ਛਾਪੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨਜ਼ਵਰ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਯਾਦਗਾਰ ਨਾ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਉਸ ਅਪੀਲ ਨੇ ਇਕ ਸਜਣ* ਜੀ ਦਾ ਦਿਲ ਪ੍ਰੇਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ (ਜੋ ਅਸਾਂ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਨੂਰਦੀ ਸਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ) ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਓਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਉਸਾਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਮਾਰਚ ੧੯੫੪] ਸੰਪਾਦਿਕ

---

*ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਮੀ ਗਿਆਨੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈ।

੧ ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥

੨. ਮੁਖਬੰਧ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਸ 'ਮਹਾਨ ਕਾਵਜ' ਅਰ 'ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਤਿਹਾਸ' ਪਰ ਮੁਖਬੰਧ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਅਸੂਲ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਅਵੱਸ਼ਜ ਹੈ। ਅਸੂਲ ਇਹ ਹੈ:—

ਸਿੱਖ ਈਮਾਨ ਨਿਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ।

ਸਿਖ ਈਮਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਦੈਵੀ ਗਿਆਨ ਉਤੇ ਹੈ। ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਮੇਲ ਵਿਚ ਜੋ ਗਿਆਨ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਪਰ ਸਿਖੀ ਈਮਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਥ, ਮਹਾਨ ਪੁਰਖੋਤਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਰਾ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਵਾਕਿਆ ਸਿੱਖੀ ਈਮਾਨ ਦੀ ਟੇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਸੇ; ਪਰਮ ਸ੍ਵਛ, ਪਰਮ ਨਿਰਮਲ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲੇ ਸੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਧੁਰੋਂ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮ ਸ੍ਵੱਛਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਗਿਆਨ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਧ੍ਰਵਾ ਬੱਝਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਾਕਿਆਤ ਹੋਏ ਤੇ ਉਸ ਧ੍ਰਵੇ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰ ਗਏ, ਪਰ ਨਿਰਾ ਕੋਈ ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਯਾ ਕੁਛ ਵਾਕਜਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਈਮਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖੀ ਈਮਾਨ ਕਿਸੇ ਇਕ ਯਾ ਵਧੀਕ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਵਾਕਿਆ ਯਾ ਵਾਕਜਾਤ ਉੱਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੇ ਓਹ ਇਕ ਯਾ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ ਯਾ ਵਾਕਜਾਤ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਹੋਏ ਯਾ ਸ਼ੱਕੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਇਸ ਗਲ ਨਾਲ ਸਿਖ ਈਮਾਨ ਹੀ ਗ਼ਲਤ ਹੋ ਜਾਏ। ਆਪਣੇ ਉਪਰਲੇ ਤਾਤਪਰਜ ਨੂੰ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਖੁਹਲਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਲਓ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਇਸ ਲੋਕ ਤੋਂ ਸੱਚਖੰਡ ਪਧਾਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਚਾਦਰਾ ਤਾਣਕੇ ਲੇਟ ਗਏ। ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਰੀਦਾਂ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਛਿੜ ਪਿਆ ਕਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਪੁਰਦੀ ਵਿਚ ਦੇਈਏ ਕਿ ਅਗਨੀ ਦੀ ? ਪਰ ਜਦੋਂ ਚਾਦਰਾ ਚਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਪਾਵਨ ਦੇਹਿ ਲੋਪ ਸੀ ਤੇ ਫੁਲ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰ ਰਹੇ

ਸਨ*। ਜੇ ਹੁਣ ਏਹ ਗਲ ਠੀਕ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਈਮਾਨ ਅਡੋਲ ਖੜਾ ਹੈ; ਜੇ ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਬੀ ਸਿੱਖੀ ਈਮਾਨ ਅਛੋਭ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦੇਹ ਦੇ ਨਿਰੇ ਲੋਪ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕਿਆ ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਈਮਾਨ ਦੀ ਟੇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਟੇਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨਭਵੀ ਗਿਆਨ ਤੇ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਈਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਤੇ ਬਾਣੀ† ਤੇ ਹੁਕਮਾਂ‡ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਕੇ ਜਗਤ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ।

ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿਖ ਧਰਮ 'ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼ੂਨ' ਹੈ। ਐਸਾ ਕਹਿਣਾ ਇਸ ਕਹਿਣ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਮਜ਼ਹਬ ਕਦੇ 'ਕਾਲ' ਅਰਥਾਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚਾਦਰੇ ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਕਜਾਤ ਦਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਚਾਹੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੀ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਤੇ ਵਾਕਜਾਤ ਦਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਾਦ ਹੋਣਾ ਹੀ ਤਾਂ 'ਕਾਲ' ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਹੋਣੀਆਂ ਯਾ ਵਾਕਜਾਤ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਬਾਦ ਹੋਣ ਦੀ, ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਲ ਹੈ। ਸੋ 'ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼ੂਨ' ਕਹਿਣਾ ਵਾਕਜਾਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੱਸਣੀ ਹੈ, ਤੇ ਵਾਕਜਾਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਕਿ ਕਾਲ ਦੇ ਚਾਦਰੇ ਤੇ ਉਹ ਕਦੇ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਨਾਂ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਕਥਨ ਦਾ ਇਹ ਆਸ਼ਯ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ ਅਰ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਥਾਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਨੇੜੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਧਰਮ ਨਾਲ ਹੈ। ਗਲ ਕੇਵਲ ਏਤਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਈਮਾਨ ਨਿਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਮੂਲਕ ਯਾ ਕੇਵਲ ਇਤਿਹਾਸ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਈਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

---

*ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਰੀਦਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਬਾਬਤ ਸੰਮਤੀ ਭੇਦ ਤੱਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤੇ ਆਗਯਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਖੱਬੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੂ ਫੁਲ ਰਖ ਦੇਣ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਰੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਉਸ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਆਪ ਫੇਰ ਚਾਦਰਾ ਤਾਣਕੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਗਏ, ਜਾਂ ਚਾਦਰ ਚਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਪਾਵਨ ਦੇਹੀ ਲੋਪ ਸੀ ਤੇ ਫੁਲ ਦੁਹਿ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਹਰੇ ਸਨ।

ਉਮਦਾਤੱਤ੍ਵਾਰੀਖ (ਫਾਰਸੀ) ਵਿਚ ਲਿਖਯਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਪਰ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਮਿੱਠਾ ਇਕ ਫਕੀਰ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਤਰਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਛ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚਾਰਪਾਈ ਤੋਂ ਚਾਦਰਾ ਤਾਂ ਉਠਾ ਕੇ ਤੱਕੋ। ਜਾਂ ਚਾਦਰਾ ਉਠਾਇਆ ਤਾਂ ਓਥੇ ਫੁਲ ਹੀ ਫੁਲ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਉਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜ਼ਾਤ ਦੇ ਇਸ ਕਸ਼ਫ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਪਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਣਦੇਹ ਚਲੇ ਗਏ ਸੇ। [ਸਫਾ ੧੨

†'ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ' (ਸੋਰ: ਮ: ੫) ਪੁਨਾ:–'ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰ ਸਿਖਹੁ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ।' [ਗਉ: ਵਾ: ਮ: ੪]

ਪੁਨਾ:–ਮੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਧਾਰੁ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਾਗਿ ਰਹਾਉ॥ [ਸੂਹੀ ਮ: ੪॥

‡ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕਰਮ ਏਹ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕਰਣਾ॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੮-੧੦

ਸੌਖਾ ਕਰਕੇ ਸਮਝਣੇ ਲਈ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਗਤ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਇਕ ਆਚਾਰਯ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਖ਼ਤ ਵਿਚ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸ ਧਰਮ ਦੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਭਾਗ ਹੈ, ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਬਾਨੀ ਜੇ ਕਦੇ ਮਰ ਕੇ ਜੀ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਈਮਾਨ ਹੀ ਵ੍ਯਰਥ ਹੈ*। ਗੋਯਾ ਜੇ ਮਰਨ ਤੇ ਮਰਕੇ ਜੀ ਉਠਣ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ੍ਰਿਕ ਵਾਕਿਆ ਗ਼ਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉੱਮਤ ਦਾ ਈਮਾਨ ਬੀ ਗ਼ਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਇਸ ਇਕ ਵਾਕ੍ਯਾ ਉਤੇ ਹੈ। ਐਉਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਦੇਹ ਸਣੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਬੀ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਬੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਆਪਣੀ ਉਸ ਨੀਂਹ ਉਤੇ ਖੜਾ ਹੈ ਜੋ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰੀਯ ਗਿਆਨ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ 'ਬਾਣੀ' ਤੇ 'ਹੁਕਮਾਂ' ਦਵਾਰਾ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ, ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉਸ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੈ।

ਉਪਰ ਦੱਸੀ ਗਲ ਇਕ ਸਿੱਧੀ ਸਾਦੀ ਸਚਿਆਈ ਸਿਖ ਈਮਾਨ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਬਤ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਆਮ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਫੈਲਾਉ ਵਿਚ ਚੁਫੇਰਵੀਂ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ:—

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ, ਚਾਹੋ ਓਹ ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, (ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਕਰਾਂਗੇ) ਤ੍ਰੈ ਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਏਹ ਤ੍ਰੈ ਭਾਵ ਜੇ ਸਫੁਟ ਨਾ ਬੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਗੁੱਝੇ ਗੁੱਝੇ ਚਲਦੇ ਹਨ:—

੧. ਸਾਹਿਤ੍ਯਕ ਭਾਵ, ੨. ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਿਕ ਭਾਵ, ੩. ਅਧ੍ਯਾਤਮਿਕ ਭਾਵ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਭਾਵ 'ਸਾਹਿਤ੍ਯਕ' ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਰਚਨਾ ਯਾ ਪਦ-ਗੋਂਦ (ਯਾ ਸ਼ਬਦ ਅਡੰਬਰ) ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ, ਚਾਹੋ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖੇ, ਵ੍ਯਾਪਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਹੋ ਕਿਤਨਾ ਘਟਾਓ ਪਰ ਅਸਲੋਂ ਲੋਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀਦਾ। ਕਈ ਇਕ ਰਸਿਕ ਪਾਰਖੂਆਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਸੇ (ਸਾਹਿਤ੍ਯਕ) ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਇਸ ਰਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਐਸਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਨੀਯ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਖ ਥਾਉਂ

---

*ਦੇਖੋ ਇੰਜੀਲ, ਨਵਾਂ ਅਹਿਦਨਾਮਾ, ੧ ਕੁਰਿੰਤੀਆਂ ਦਾ ਬਾਬ ੧੫, ਆਯਤ ੧੪, ੧੭ ਤੇ ੧੮:—

14. And if Christ be not risen, then is our preaching vain, and your faith is also vain.

17. And if Christ be not raised, your faith is vain, ye are yet in your sins.

18. Then they also which are fallen asleep in Christ are perished.

ਇਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ:—ਔਰ ਅਗਰ ਮਸੀਹ ਨਹੀਂ ਜੀ ਉਠਾ ਤੋ ਹਮਾਰੀ ਮੁਨਾਦੀ ਭੀ ਬੇਫਾਇਦਾ ਹੈ ਔਰ ਤੁਮਾਰਾ ਈਮਾਨ ਭੀ ਬੇਫਾਇਦਾ ਹੈ ॥੧੪॥ ਔਰ ਅਗਰ ਮਸੀਹ ਨਹੀਂ ਜੀ ਉਠਾ ਤੋ ਤੁਮਾਰਾ ਈਮਾਨ ਬੇਫਾਇਦਾ ਹੈ ਤੁਮ ਅਬ ਤਕ ਅਪਨੇ ਗੁਨਾਹੋਂ ਮੇਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੋ ॥੧੭॥ ਬਲਕੇ ਜੋ ਮਸੀਹ ਮੇਂ ਸੋ ਗਏ ਹੈਂ ਵੋਹ ਭੀ ਹਲਾਕ ਹੂਏ ॥੧੮॥

ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਕਜਾਤ ਦੇ ਨਿਰੂਪਣ ਨੂੰ ਗਉਣ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਕਿ ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ 'ਸ਼ੈਲੇ*' ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ:-

"ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ, ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਵਿਚ, ਵਜਾਜ ਨਿੰਦਾ ਯਾ ਉਪਹਾਸ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਉਸਤਤੀ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਵਾਕਜਾਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਵਾਕਜਾਤ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਓਹ ਖ਼ਾਨੇ ਹਨ ਯਾ ਆਪ ਬਣਾਏ ਨੁਕਤੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਅਛੋਹ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਸਿੱਖਯਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਉਸ ਹਦ ਤਕ ਹੈ ਜਿਸ ਹਦ ਤਕ ਕਿ ਉਹ ਸਾਹਿਤਜਕ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸ਼ਕਦੇ ਹਨ†।"

ਆਮ ਸਾਹਿਤਯ ਵਿਚ ਵੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ 'ਸ਼ਬਦਾਡੰਬਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ' ਦੇ ਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੀ 'ਮੀਤਾਕਸ਼ਰ' ਵੇਸ਼ ਵਿਚ। ਸ਼ਬਦਾਡੰਬਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਸੁਹਣੀ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਵਾਕ ਰਚਨਾ; ਤੇ ਮੀਤਾਕਸ਼ਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਮਿਤ ਦੇ ਅੱਖਰ, ਅਰਥਾਤ ਗਿਣਵੇਂ ਮਿਣਵੇਂ ਤੇ ਤੋਲਵੇਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਗਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ।

ਜਦੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ 'ਸ਼ਬਦਾਡੰਬਰ' ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਕੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਇਕ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਸ਼ਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਈ ਇਕ ਘਾਟੇ ਇਸ ਉਪਰਲੀ ਦਮਕ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਨਿਭ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਬੀਰ ਰਸ, ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਤੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦੇ ਸੁਹਲ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਸੌਖਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਰਸਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

'ਮੀਤਾਕਸ਼ਰ' ਵੇਸ਼ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਮਿਣਤੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਵਰਤੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਯ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਯਾ ਹੋਰ ਵਾਧਿਆਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਮੀਤਾਕਸ਼ਰੀ ਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਏਹ ਗਲ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 'ਯਾਗਵਲਕ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਭਾਸ਼' ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ 'ਮੀਤਾਕਸ਼ਰਾ' ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਹਿੰਦੂ ਲਾ (ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ) ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਸ਼ੈ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਮੀਤਾਕਸ਼ਰ ਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਨਿਰੱਸਿਕ ਹੋ ਗਈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਚਾਰ

---

*ਇਹ ਕਵੀ ੧੭੯੨-੧੮੨੨ ਈ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

†ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਬਾਰਤ ਸ਼ੈਲੇ ਦੀ ਐਉਂ ਹੈ:-

"Facts are not what we want to know in poetry, in history, in the lives of individual men, in satire or panegyric. They are the mere divisions, the arbitrary points on which we hang, and to which we refer those delicate and evanescent hues of mind, which language delights and instructs us in precise proportion as it expresses"

[Shelly's letter quoted at P. 31 Dowden's Studies in Literature 1789—1877

ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਚਾਹੇ ਪੱਛਮੀਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਢੰਗ ਤੇ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਮੀਤਾਕਸ਼ਰ ਵੇਸ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਿਆ। ਸ਼ਬਦਾਡੰਬਰ ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁਛ ਘਟਾਇਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਉਹ ਸਾਹਿਤਕ ਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮੀਤਾਕਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ।

ਉਪਰ ਅਸਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈ ਰੌ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁੱਝੇ ਯਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਾਵ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਸਾਹਿਤਕ ਰੌ' ਦਾ ਕੁਝ ਹਾਲ ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ। ਦੂਸਰਾ ਰੌ 'ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਿਕ' ਹੈ,ਅਰਥਾਤ ਵਾਕਜਾਤ ਆਦਿ ਦਾ ਵਰਣਨ। ਇਹ ਰੌ 'ਲੌਕਿਕ' ਤੇ 'ਅਲੌਕਿਕ' ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਛ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਵਿਆਪੇ ਸੋ ਤਾਂ ਹੈ ਲੌਕਿਕ ਤੇ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪਾਰ ਲੌਕਿਕ ਯਾ ਰੂਹਾਨੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਾਪਰੇ ਉਹ ਹੈ ਅਲੌਕਿਕ।ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲੌਕਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਨਿਰਾ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਅੱਡਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਰੂਹਾਨੀ ਵਜਕਤੀਆਂ.ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਹਾਲਾਤ ਪਰ ਬੀ ਆਪਣੀ ਪਰਵਿਰਤੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਲੌਕਿਕ ਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਦੁਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪੁਸਤਕ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪੁਸਤਕ ਹੋਣ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਸ ਮਜ਼ਬ ਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਤ ਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਤ ਮਤਾਂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਉਪਜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਕੀ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਦੇਖ ਲਓ:– ਸਨਾਤਨ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਦਰਜਾ ਇਤਨਾ ਉੱਚਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਵਾਂ ਵੇਦ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵਾਤਸਜਾਯਨ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ:–

इतिहास पुराणं पञ्चमं वेदानां वेदइति । { न्याय दर्शन अध्याय ४ आह्नक १ सूत्र ६२ वात्स्यायन भाष ।

ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਣੰ ਪੰਚਮੰ ਵੇਦਾਨਾਂ ਵੇਦ ਇਤੀ।

ਭਾਵੇਂਹ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ-ਪੁਰਾਣ ਪੰਜਵਾਂ ਵੇਦ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਨੇ ਵੇਦ ਤੋਂ ਉਤਰਕੇ ਅਗਲਾ ਦਰਜਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਮਨੂੰ, ਯਾਗਵਲਕ ਆਦਿਕ) ਤੀਸਰੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਮ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ-ਪੁਰਾਣ ਨੂੰ ਤੀਸਰਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਤਭੇਦ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਨੂੰ (ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ਼ੈਵ, ਵੈਸ਼ਨਵ, ਸ਼ਾਕਤਿਕ ਆਦਿ) ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਲਈ ਵਧੀਕ ਸਹਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਣ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਕਿ ਪੰਡਿਤਾਈ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਵਰਣ* ਤੇ ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ† ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦੀ ਗੁੰਜਾਯਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਆਰਯ ਸਮਾਜ ਇਕ ਮਤ ਹੈ ਜੋ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸਿਵਾ ਕਿਸੇ

*ਖੱਤ੍ਰੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦ੍ਰ। †ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ,ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤ ਤੇ ਸੰਨਯਾਸ।

ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਇਥੋਂ ਤਾਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ (ਰਾਮਾਯਣ, ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ) ਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਮਖ਼ੌਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜਾ ਰੌ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਅਟਲ ਅਧਯਾਤਮਿਕ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:–

ਈਰਾਨ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਕੀਮ ਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਓਹ ਅਨੇਕਾਂ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਕੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਮੁਖ਼ਤਸਿਰ ਕਰੋ'। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵੇਰ ਹਕੀਮ ਸੰਖੇਪ ਕਰ ਕਰਕੇ ਲਿਆਇਆ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਦਾ 'ਸੰਖੇਪ ਕਰੋ' ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਹਕੀਮ ਇਕ ਜਿਲਦ ਲੈਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਚਲਾਣੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਤਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਐਨਾ ਸੰਖੇਪ ਕਰ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸੁਣ ਸਕਾਂ', ਤਦ ਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਜਗਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਜੰਮੇਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁੱਖ ਪਾਏ ਤੇ ਮਰ ਗਏ।' ਹੁਣ ਇਹ ਜੋ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ 'ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੈ' ਅਧਯਾਤਮਿਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜਗਤ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਧਯਾਤਮਿਕ ਝਲਕ ਗੁੱਝੀ ਯਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਅੰਗ ਹੈ।

ਇਸ ਤੀਸਰੇ ਰੌ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪਣੇ ਉਦਾਲੇ ਤੋਂ ਯਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਅੱਡਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਲੀਲਾ ਮੁਗ਼ਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜੀ ਹੋਈ ਓਪਰੀ ਜੇਹੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਤੀਸਰੇ ਰੌ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਵੀਚਾਰ ਗੋਚਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਰੌ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ 'ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ' ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਏਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਮਤੀ ਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਹੈ, ਗ੍ਯਾਨ ਮਈ ਕਹਿ ਲਓ ਯਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਯੁਕਤ ਮੰਨ ਲਓ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼ੁੱਧ ਗ੍ਯਾਨ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਯੰਗ ਗ੍ਯਾਨ ਸਰੂਪ ਮੰਨਣਾ ਹੋਰਥੋਂ ਬੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਲੇਖਕ ਲੈਬਰ ਥੋਨੀਅਰ (Laber Thonniere) ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਖ੍ਯਾਲ ਤੋਂ ਵਿਦਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ* ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:–

"ਜੇ ਕਦੀ ਅੰਜੀਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਗਉਣ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਗਉਣ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਘੇ ਵਾਕਿਆਤ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਚਾਈ ਉਪਰ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ

*ਲੈਬਰ ਥੋਨੀਅਰ ਦੀ ਅਸਲ ਇਬਾਰਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:–

"If the story of the Bible is secondary, it is certainly not so in the sense that the historical truth of the leading facts could be contested without hurt to its doctrines. On the contrary, if seperated from the historical character, the doctrine vanishes, since it is constituted by the dominant facts in which reality, so to speak articulates itself. [Laber Thonniere.

ਦੇ ਉਲਟ ਅੰਜੀਲ ਦਾ ਮਤ, ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਕਾਫ਼ੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਧਰਮ ਦੀ ਬਣਤ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਘੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਸਲੀਅਤ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ"।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ 'ਵ੍ਹਾਈਟ ਹੈਡ' ਨਾਮੇ ਸਾਇੰਸਵੇਤਾ ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ (Religion in the making) ਨਾਮੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

"ਈਸਾਈ ਮਤ ਆਪਣੀ ਟੇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਚੰਦ ਉੱਘੇ ਵਾਕਿਆਤ ਤੇ ਰਖਦਾ ਹੈ*।"

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾ ਕਥਨ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਹੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:—"ਇਤਿਹਾਸ ਕੀ ਹੈ ? ਸੱਚ ਆਪਣੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਢੂੰਡ ਦੀ ਹੀ ਭੱਜ ਦੌੜ ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ।"

ਪਰ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਦੌੜ ਭੱਜ ਵਿਚ 'ਸੱਚ' ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕੇਗਾ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਗੁਆਚ ਜਾਣ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਵਾਰੀਖ਼ੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੇਠ ਜੋ ਅਬਦਲ ਵਸਤੂ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ।

ਹੈਗਲ (Hegel 1770-1831) ਨੇ, ਜੋ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਿਲਾਸਫਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਫਿਲਾਸਫੀ ਕੇਵਲ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ (Philosophy is history)। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਇਟਲੀ ਦੇ ਫਿਲਾਸਫਰ ਕਰੋਸ (Croce ਜਨਮ 1866) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਹੀ ਫਿਲਸਫਾ ਹੈ (History is philosophy.)।

ਪਰ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੇਵਲ ਏਸ ਅਸੂਲ ਤੇ ਮਬਨੀ ਹਨ† ਕਿ 'ਸੱਤ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਸੂਖਮ ਮਾਨਸਿਕ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਕਰਤੱਵਜ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ।'

ਏਹੋ ਗਲ ਨਿਊ ਮੈਨ (Newman 1801-1890.) ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਬਾਬਤ ਕਹੀ ਹੈ:—

"ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਦੀ ਆਪਣੇ ਸੋਮੇਂ ਕੋਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚਿੱਤ੍ਰ ਕਈ ਗਲਾਂ ਉਪਰ ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਫਿਲਸਫੇ ਯਾ ਕਿਸੇ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉਪਰ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਘਟ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਨਦੀ ਵਧੀਕ ਗੰਭੀਰ ਸ੍ਵੱਛ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਥੱਲ ਡੂੰਘਾ, ਚੌੜਾ ਤੇ ਭਰਵਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ‡।"

---

*ਇਸ ਦੀ ਅਸਲੀ ਇਬਾਰਤ ਇਹ ਹੈ:—

Christianity makes itself probable by refering to supreme religious moments in history.

†ਮਬਨੀ ਹਨ, ਭਾਵ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹਨ।

‡"It is indeed sometimes said that the stream is clearest near the spring. Whatever use may fairly be made of this image, it does not apply to the history of a philosophy or a sect, while on the contrary it is more equable and purer and stronger when its bed has become deep and broad and full." [Newman.

ਉਪਰਲੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਅਟੱਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਦੇਣੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਡੇ, ਚੌੜੇ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਵਧੀਕ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ।

ਉਪਰ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਯਾ ਇਸ ਦੀ ਟੇਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੀ ਮੂਲ ਟੇਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹੁਕਮ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਦੇਖ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼ੂਨ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਏ, ਵਿਚਰੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੀਅਦਾਨ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਵਾਕਜਾਤ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਸ ਦੀ ਯਾਦ ਲਿਖੀ ਚਾਹੇ ਕੰਠਾਗਰ ਰਹਿ ਗਈ, ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਏ, ਮਿਹਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਆਈਆਂ, ਖੇਦ ਝੱਲੇ, ਅਸੂਲ ਪਾਲੇ, ਆਪੇ ਵਾਰੇ, ਲੋਕੀਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੇ, ਜੀਵੱਤ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆਂਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਜੀ ਉਠਿਆਂ ਨੇ ਆਪਾ ਵਾਰ ਕਰਨੀਆਂ ਦੇ ਕਮਾਲ ਵਿਖਾਏ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਸਾਹਿਤਜਕ ਰੂਪ ਬੀ ਲਿਆ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਲਓ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਚਾਹੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਹਿਤਜ ਸਾਦਾ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸਾਹਿਤਜ ਦੀ ਉਛਾਲ ਤੇ ਟੁੱਬੀ, ਕਟਾਖਜ ਤੇ ਰਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ ਪਰ ਰਤਾ ਕੁ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਤਾਂ ਦਿਲ ਤਰਬਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਸਾਦਗੀ ਵਿਚ ਚਮਕਦਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇਖੋ:—

(ਪੀਰ ਬਹਾਉਦੀਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਰਿੱਧੀ ਸਿੱਧੀ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਦੇ ਹੈਨ:—) "ਏ ਦਰਵੇਸ਼! ਏਥੇ ਪੀਰਾਂ ਪਾਤਿਸਾਹਾਂ ਕੀ ਠਉੜਿ ਨਹੀਂ, ਪੀਰ ਪਾਤਿਸਾਹ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸੋਂਹਦੇ ਹੈਨ, ਅਤੇ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਰਾਹ ਕਾ ਦਰ ਨੀਵਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀਰਾਂ ਪਾਤਸਾਹਾਂ ਕਾ ਸਿਰ ਉਚਾ ਹੈ"। [ਸਾਖੀ ੪੫

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ, ਚਾਹੇ ਓਹ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੇ, ਚਾਹੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਆਦਿ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੇ, ਸਾਹਿਤਜ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਹੁਣ ਰਿਹਾ ਅਧਜਾਤਮਿਕ ਹਿੱਸਾ। ਇਸ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ, ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਿ ਹੋਰ ਸਮਾਚਾਰਾਂ ਵਿਚ, ਅਥਵਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਾਲਾਂ ਵਿਚ, ਸਭ ਵਿਚ ਅਧਜਾਤਮਿਕ ਭਾਵ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਣੇ ਵਾਲਾ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਅਮਲੀ ਟੀਕਾ ਹੈ। ਮਾਨੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰੀ ਪਹਿਲੀ ਦੈਵੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ 'ਪਟੀ ਲਿਖੀ'। ਇਹ 'ਪਟੀ ਲਿਖੀ' ਇਤਿਹਾਸ

ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੱਟੀ ਉਤੇ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੋ ਇਤਿਹਾਸ ਮਿਲ ਗਿਆ ਕਿ ਪੱਟੀ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਲਿਖਕੇ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਦਾ, ਸੋ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਧਯਾਤਮਿਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੀਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪਰਮ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਅੰਗ ਬਣ ਗਿਆ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠ। ਇਹ ਹੁਣ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੱਬੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ, ਕਿਵੇਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਲੋਕ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਆਂਦੇ, ਕਿਵੇਂ ਮੁਰਦਾ ਦਿਲ ਜੀਵਨ ਕਣੀ ਨਾਲ ਜਿਵਾਏ, ਕਿਵੇਂ ਜਾਗ ਉੱਠਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉਸ ਰਸਤੇ ਟੁਰੇ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕੀ ਵਰਤਾਵੇ ਪੇਸ਼ ਆਏ; ਕਿਵੇਂ ਲੋਕੀ ਢੱਠੇ, ਸੰਭਲੇ ਤੇ ਬਚੇ। ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੋਝੀ ਵੱਲ ਸਿਖਾਏਗੀ ਉਸ ਨੂਰ ਵਿਚ ਟੁਰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਦੱਸੇਗੀ ਉਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜੀ ਉਠਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਤੇ ਸਾਧਨ। ਅਰਥਾਤ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਰਾਹੇ ਟੁਰਨ ਤੇ ਪਿਛਲਿਆਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ। ਸੋ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਈਮਾਨ, ਭਰੋਸੇ, ਸਿਦਕ ਵਿਚ ਤੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ, ਸਾਧਨ ਤੇ ਕਰਣੀ ਵਿਚ ਪੂਰਨੇ ਦਿਖਾਏਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਕੀਕੂੰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਨਾਲ ਬੀਰ ਰਸ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਕੇ ਧਰਮ ਤੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕਿਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਪਏ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਆਏ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਫਤੇ ਹੋਏ। ਇਤਿਹਾਸ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਬਲ ਭਰੇਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰ ਕੇ ਉੱਚੇ ਤੇ ਅਹਿੱਲ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜਾਚ ਆਵੇਗੀ।

ਖ਼ੁਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਬਤ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–

ਬਾਬਾਣੀਆ ਕਹਾਣੀਆ ਪੁਤ ਸਪੁਤ ਕਰੇਨ॥ [ਵਾਰ ਰਾਮ: ਮ: ੧

ਫੇਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ:–

ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਖੀ ਸ਼ਬਦ ਸਿਖ ਸੁਣਾਇਆ॥ [ਵਾਰ ਭਾ: ਗੁ: ੧੯–੧੮

ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਰੂਪ।

ਜਦ ਅਸਾਂ 'ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਹੜੀ ਹੈ' ਇਹ ਗਲ ਲੱਭ ਲਈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕਿਸ ਰੂਪ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਂ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸੌਖਾ ਸਮਝਣ ਲਈ ਏਥੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਨਿਯਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਰੂਪ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹੈ 'ਸਾਰੰਸ਼' ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਹੈ 'ਸਵਿਸਥਾਰ'। 'ਸਾਰੰਸ਼' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ਕਿ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਗੁਣ ਕਿ ਅਵਤਾਰ, ਗੁਰੂ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦੇ ਆਏ ਹਨ ਓਹ ਗੁਣ ਅਮਲ ਵਿਚ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੂਲਕ ਗਲਾਂ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਅਥਵਾ

ਰਚਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। 'ਸਵਿਸਥਾਰ ਇਤਿਹਾਸ' ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤ੍ਰੀਕਾਂ ਸਿਮਤ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਯਾ ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਹੋ ਸਕਣ, ਜੀਵਨ ਹੋਣੀਆਂ ਤੇ ਵਾਕਿਆਤ ਦੇ ਕੁਛ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਣ।

ਸਾਰ ਅੰਸ਼ ਵਿਚ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੁਹਰਲੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਖੋਜ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਤੇ ਪੱਕਾ ਧ੍ਰੁਵਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਗਲ ਹੈ। ਸੋ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੋਚ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਉਗਾਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਸੰਯੁਕਤ ਕਰਨੀ ਤੇ ਕਹਿਣੀ ਦੇ ਸੂਰੇ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਸਨ। ਫਿਰ ਇਥੋਂ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀ ਆਦਿਕ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰਪੱਕਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਹੁਣ 'ਸਾਰ ਅੰਸ਼ਿਕ' ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। 'ਸਵਿਸਥਾਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ' ਅੱਗੋਂ ਚੱਲਕੇ ਲਵਾਂਗੇ ਤੇ ਉਹ ਵਿਸ਼ਾ ਜ਼ਰਾ ਲੰਮੇਰਾ ਚੱਲੇਗਾ।

੧-ਸਾਰੰਸ਼ਿਕ ਇਤਿਹਾਸ।

ਸਾਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰਖਦਿਆਂ ਸਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਭ ਲੈਣ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੋੜ ਇਹ ਪਈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਖੀ ਮਿਲੇ ਜੋ ਦੱਸੇ ਕਿ ਜਿਸ ਦੈਵੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਲਕ ਸੇ ਉਸੇ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਆਪ ਦੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਕਰਤੱਵਯ ਦਮਕਦੇ ਸੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੁਰੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗਿਆਨ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੇ ਵਰਤਾਵੇ ਵਿਚ, ਇਕੋ ਸਰੂਪ ਲਈ ਰਖਿਆ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਸੁਭਾਗ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ, ਮਿਲੇ, ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕੀਤੇ, ਲਾਭ ਉਠਾਏ ਤੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਜਰਬਾਕਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਗਏ ਸਨ—ਸੰਭਾਲੀ ਅਰ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੇਤਰਸ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋਣੋਂ ਬਚਾ ਲਈ ਅਰ ਸਾਡੇ ਤਕ ਅਪੜਾਉਣ ਦਾ ਬਾਨ੍ਹਣੂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਇਹ ਪਤਾ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਰ ਉੱਚੇ ਪਾਏ ਦੇ ਕਵੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਦਾਨੇ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿ ਓਹ ਕੇਵਲ ਤੁਕ-ਬੰਦੀਏ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਐਵੇਂ ਕਲਜਾਨਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ; ਓਹ ਜੱਗਯਾਸੂ ਸਨ ਸੱਚ ਦੇ, ਓਹ ਮੁਤਲਾਸ਼ੀ ਸਨ ਰਾਹੇ ਹੱਕ ਦੇ, ਓਹ ਪੀੜਤ ਸਨ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਜੀਵਨ ਕਣੀ ਦੀ ਅਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ, ਓਹ ਦੁਖੀ ਸਨ ਸੱਚੇ ਰਹਿਬਰ ਦੇ ਨਾਂ ਮਿਲਣ ਤੋਂ, ਓਹ ਵਿਦਯਾ ਪਾਕੇ ਅਸ਼ਾਂਤਿ ਸਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਟੋਲਦੇ ਸਨ, ਓਹ ਫੇਰ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਟੁਰੇ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਥਾਈਂ ਫਿਰੇ, ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਸਾਧੂਆਂ ਜੋਗੀਆਂ ਪਾਸ ਗਏ, ਪਰ 'ਸੱਚ' ਨਾਂ ਮਿਲਿਆ। ਅਪਣੀ ਸੁਰਜੀਤ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਤਲਾਸ਼ ਦੇ ਅੰਤ ਓਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਤਜਰਬੇ

ਕੀਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਂਛਤ ਵਸਤੂ ਏਥੋਂ ਮਿਲੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ 'ਜੀਅਦਾਨ' ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਜੀਅਦਾਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਜੀਅਦਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਓਹ ਜੀ ਉਠੇ। ਜੀਉ ਕੇ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਅੰਦਰਲੇ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ੀ ਉਚ ਗੰਮਤਾ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ; ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਡਿੱਠਾ ਤੇ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਏ ਸਾਖੀ (ਸਾਕਸ਼ੀ) ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਬੀ ਕਈ ਵੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹੈਨ:—ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਜ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਵਾਕ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ:—

੧. ਤਾਸੁ ਚਰਨ ਲੇ ਰਿਦੈ ਬਸਾਵਉ ॥ ਤਉ ਪਰਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥ ੧ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੧ ਕੇ

੨. ਜਪੁ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਹਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥ ੯ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੧ ਕੇ

੩. ਗੁਰੁ ਨਵਨਿਧਿ ਦਰੀਆਉ ਜਨਮ ਹਮ ਕਾਲਖ ਧੋਵੈ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ ੧੦

੪. ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਦਾਸੁ ਨਿਜ ਭਗਤੁ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਪਾਵਉ ਮੁਕਤਿ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥

੫. ਜਾਲਪਾ ਪਦਾਰਥ ਇਤੜੇ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸਿ ਡਿਠੈ ਮਿਲਹਿ ॥੫॥੧੪॥ [ਸਵ: ਮ: ੩ ਕੇ

੬. ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਅਰਦਾਸਿ ਕਹਉ ਪਰੁ ਕਹਿ ਭਿ ਨ ਸਕਉ ॥
ਸਰਬ ਚਿੰਤ ਤੁਝੁ ਪਾਸਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹਉ ਤਕਉ ॥ ਤੇਰੈ ਹੁਕਮਿ ਪਵੈ
ਨੀਸਾਣੁ ਤਉ ਕਰਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ਜਬ ਗੁਰੁ ਦੇਖੈ ਸੁਭ ਦਿਸਟਿ
ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਮੁਖਿ ਮੇਵਾ ॥ ਅਗਮ ਅਲਖ ਕਾਰਣ ਪੁਰਖ ਜੋ
ਫੁਰਮਾਵਹਿ ਸੋ ਕਹਉ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਜਿਵ ਤੂ
ਰਖਹਿ ਤਿਵ ਰਹਉ ॥ ੪ ॥ ੧੮ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੩ ਕੇ

੭. ਰਹਿਓ ਸੰਤ ਹਉ ਟੋਲਿ ਸਾਧ ਬਹੁਤੇਰੇ ਡਿਠੇ ॥ ਸੰਨਿਆਸੀ ਤਪਸੀਅਹ
ਮੁਖਹੁ ਏ ਪੰਡਿਤ ਮਿਠੇ ॥ ਬਰਸੁ ਏਕੁ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਿਨੈ ਨਹੁ ਪਰਚਉ
ਲਾਯਉ ॥ ਕਹਤਿਅਹ ਕਹਤੀ ਸੁਣੀ ਰਹਤ ਕੋ ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਉ ॥
ਹਰਿਨਾਮੁ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਣ ਹਉ ਕਿਆ ਕਹਉ ॥ ਗੁਰ
ਦਯਿ ਮਿਲਾਯਉ ਭਿਖਿਆ ਜਿਵ ਤੂ ਰਖਹਿ ਤਿਵ ਰਹਉ ॥੨॥੨੦॥ [ਸਵ: ਮ: ੩ ਕੇ

੮. ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਪਰ ॥ ਕਵਨ ਉਪਮਾ
ਦੇਉ ਕਵਨ ਸੇਵਾ ਸਰੇਉ ਏਕ ਮੁਖ ਰਸਨਾ ਰਸਹੁ ਜੁਗ ਜੋਰਿ ਕਰ ॥
ਫੁਨਿ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਜਾਨੁ ਅਨਤ ਦੂਜਾ ਨ ਮਾਨੁ ਨਾਮੁ ਸੋ ਅਪਾਰੁ ਸਾਰੁ
ਦੀਨੋ ਗੁਰਿ ਰਿਦ ਧਰ ॥ ਨਲ੍ਯ ਕਵਿ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਕਚ ਕੰਚਨਾ ਹੁਇ
ਚੰਦਨਾ ਸੁਬਾਸੁ ਜਾਸੁ ਸਿਮਰਤ ਅਨਤਰ ॥ ਜਾਕੇ ਦੇਖਤ ਦੁਆਰੇ ਕਾਮ
ਕ੍ਰੋਧ ਹੀ ਨਿਵਾਰੇ ਜੀ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ ਨਾਮ
ਪਰ ॥ ੩ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੩-੧੬

੯. ਹਮ ਅਵਗੁਣਿ ਭਰੇ ਏਕੁ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਛਾਡਿ ਬਿਖੈ ਬਿਖੁ

ਖਾਈ॥ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਭਰਮ ਪੈ ਭੂਲੇ ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ॥
ਇਕੁ ਉਤਮ ਪੰਥੁ ਸੁਨਿਓ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਤਿਹ ਮਿਲੰਤ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਈ॥
ਇਕ ਅਰਦਾਸਿ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ॥
੪॥ ੫੮॥

[ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ

੧੦. ਅਘ ਅੰਤਕ ਬਦੈ ਨ ਸਲ੍ਯ ਕਵਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣ॥੨॥੬੦॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ

੧੧. ਜਬ ਲਉ ਨਹੀ ਭਾਗ ਲਿਲਾਰ ਉਦੈ ਤਬ ਲਉ ਭ੍ਰਮਤੇ ਫਿਰਤੇ ਬਹੁ ਧਾਯਉ॥ ਕਲਿ ਘੋਰ ਸਮੁਦ੍ਰ ਮੈ ਬੂਡਤ ਥੇ ਕਬਹੂ ਮਿਟਿ ਹੈ ਨਹੀ ਰੇ ਪਛੁਤਾਯਉ॥ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੁ ਯਹੈ ਮਥੁਰਾ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਅਵਤਾਰੁ ਬਨਾਯਉ॥ ਜਪ੍ਯਉ ਜਿਨ੍ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ॥ ੬॥

[ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ ੧੧:

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ, ਜੋ ਚੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ, ਮੁਤਲਾਸ਼ੀ ਸਨ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆ ਆਕੇ ਸਚਿਆਈ ਵੇਖੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਹਿਣੀ ਕਰਨੀ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਡਿੱਠਾ। ਆਪ ਸੁਖੀ ਹੋਏ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕਣਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਣ ਕਿ ਬਾਣੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਹਾਰੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਸੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਏ ਝਲਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਹਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਆਪ ਗਿਆਤਾ ਤੇ ਸੁਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸੇ। ਉਂਞ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਅੰਦਰਲੀ ਉਗਾਹੀ ਚੋਖੀ ਪਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਬੀ ਹੈਨ ਤੇ ਕਈ ਆਪ ਬੀਤੀਆਂ ਆਪ ਲਿਖਣ ਵਾਂਙੂ ਬੀ ਆਈਆਂ ਹਨ*। ਜਿਵੇਂ ਸਚਖੰਡ ਜਾਣਾ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ "ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ" ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਐਸੇ ਵਾਕ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਆਏ ਹਨ "ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ॥" ਪੁਨਾ:—"ਹਰਿਕੋ ਦਰਿ ਵਰਤਿਆ ਸੁ ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ॥ ਸੁ ਬੁਝੈ ਜੁ ਦਯਿ ਸਵਾਰਿਆ॥" ਪਰੰਤੂ ਏਥੇ ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਗਜ਼ਾਤਗੋਯ ਸ੍ਰੀ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਹਿਣੀ ਕਰਨੀ ਦੇ ਸੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਾਬਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜਗਯਾਸੂਆਂ ਨੇ ਕੀਹ ਕੁਛ ਨਿਜ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਤੇ ਹੱਡ ਬੀਤਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵੇਤਾ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਆਦਿ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਅਵਤਾਰ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਬਾਦ ਅਵਤਾਰ ਯਾ ਅਲੂਹੀਅਤ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਮੰਨੇ ਗਏ ਸਨ। ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯਾਂ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਅਲੂਹੀਅਤ ਵਾਲੀ ਪਰਮ ਉੱਚ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਮੰਨੇ ਗਏ ਸਨ। ਐਸੀ ਉਗਾਹੀ ਨਿਹਾਇਤ ਕੀਮਤੀ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ ਨੇ ਨਿਜ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਛ ਆਖਿਆ,

*ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ (ਉਤ੍ਰਾਰਧ, ਪੰਜਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ) ਸਫਾ ੩੨੭ ਤੋਂ ੩੪੧ ਤਕ।

ਹੈ ਉਹ ਬੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਖ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਅਲੂਹੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸੇ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਾਬਤ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਸਾਖੀ 'ਸਦੁ' ਵਿਚ ਭਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਸੇ, ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਐਉਂ ਟੁਰੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਬੀ ਛੇਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਬਾਬਤ ਇਹੋ ਸਾਖ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਾਬਤ ਸਾਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਗੇ ਤੇ ਸੱਤਵੇਂ ਅੱਠਵੇਂ ਨਾਵੇਂ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਾਬਤ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਜੈਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾਨੇ ਤੇ ਕਵਿਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲਵਾਂਗੇ। ਏਹ ਸਾਡੇ ਦੈਵੀ ਲੇਖਕ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਸਾਂਸ਼ਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਨੂੰ ਖੁਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ, ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਏਹ ਉਗਾਹੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ।

ਵਿਸ਼ਯ	ਪ੍ਰਮਾਣ
੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਪਰੰਪਰ (ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜੋ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ,ਉਸਦਾ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਅਵਤਾਰ, ਅਰਥਾਤ 'ਗੁਰ-ਅਵਤਾਰ*' ਹਨ।	ਗਾਵਹਿ ਕਪਿਲਾਦਿ ਆਦਿ ਜੋਗੇਸੁਰ ਅਪਰੰਪਰ ਅਵਤਾਰ ਵਰੋ॥ [ਸਵ: ਮ: ੧ ਕੇ-੩
੨. ਜਯੋਤਿ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕਹਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।	ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ ੧੩-੧
੩. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮਾਨੁਖ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਤਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ।	ਪ੍ਰਥਮੇ ਨਾਨਕ ਚੰਦੁ ਜਗਤ ਭਯੋ ਆਨੰਦੁ ਤਾਰਨਿ ਮਨੁਖ੍ ਜਨ ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਗਾਸ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ-੪-੧੭
੪. ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਿਰਵੈਰ ਸੇ।	ਬਸਿਓ ਨਿਰਵੈਰੁ ਰਿਦੰਤਰਿ॥ [ਸਵ: ਮ: ੧ ਕੇ-੬
੫. ਸੱਚ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਸੇ।	ਧੰਨਿ ਗੁਰੁ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇਓ॥ [ਸਵ: ਮ: ੧ ਕੇ-੧੦
੬. ਹਰਿਨਾਮ ਦੇ ਰਸਿਕ ਸਨ।	ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਸਿਕ ਨਾਨਕ ਗੁਰ [ਸਵ: ਮ: ੧ ਕੇ-੬ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਨਾਨਕਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿਅਉ॥ [ਸਵ: ਮ: ੩ ਕੇ ੧-੨੫

*ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ॥ [ਬਸੰਤ.ਮ: ੫

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੋ ਵਾਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਪ੍ਰਤੀ:—

'ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਅਰ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰੁ'॥ [ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ

੭. ਰਾਜ ਜੋਗ ਵਾਲੇ ਸਨ।	ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥ [ਸ: ਮ: ੧ ਕੇ੭
੮. ਸਹਜ ਜੋਗ ਵਾਲੇ ਸਨ।	ਜਪੁ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਹਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥ [ਸ: ਮ: ੧ ਕੇ-੮
੯. ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ।	ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਨਕਿ ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਇਕ ਮਨਿ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀਅਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੨-੫੧ ਨਾਨਕਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਜਾਨੵਉ ਕੀਨੀ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਵਲਾਈ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੪-੫੭
੧੦. ਆਪ 'ਪਰਮ ਗੁਰੂ' ਸੇ।	ਤਉ ਪਰਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੧ ਕੇ-੧
੧੧. ਨਾਮ ਦੇ ਦਾਤੇ ਸੇ।	ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਗਲ ਉਧਰੀ ਨਾਮਿ ਲੇ ਤਰਿਓ ਨਿਰੰਤਰਿ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੧ ਕੇ-੬
੧੨. ਗੁਰੂਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਜਸਤਦੋਂ ਹੀ ਜਗਤਵਿਚ ਫੈਲਗਿਆਸੀ।	ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਨਿਤ ਨਵਤਨੁ ਜਗਿ ਛਾਇਓ ॥ ੮ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੧ ਕੇ ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਓ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੧ ਕੇ ੧੦
੧੩. ਵਰਨ ਤੇ ਭੇਖਾਂ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਟ ਜਾਣਕੇ ਧਿਆਂਵਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।	ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਧਿਆਨੁ ਧਰੇ ॥ [ਸ: ਮ: ੧ ਕੇ ੨ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਬਰਨ ਚਾਰਿ ਖਟ ਦਰਸਨ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਿਮਰੰਥਿ ਗੁਨਾ ॥ [ਸ: ਮ: ੧ ਕੇ-੫

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ।

੧. ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਗੁਰੂ ਥਾਪੇ।	ਸਤਿਗੁਰੂ ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ ਮਸਤਕਿ ਤੁਮ ਧਰਿਓ ਜਿਨਿ ਹਥੋ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ-੫ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਨਿਕਟਿ ਬਸੈ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਤਿਨਿ ਲਹਣਾ ਥਾਪਿ ਜੋਤਿ ਜਗਿ ਧਾਰੀ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੧-੩੦
੨. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੀ।	ਤੈ ਤਉ ਦ੍ਰਿੜਿਓ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ-੩ ਰੰਗਿ ਰਤੌ ਨਾਮ ਸਿਉ ਕਲ ਨਾਮੁ ਸੁਰਿ ਨਰਹ ਬੋਹੈ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ ੮
੩. ਪੰਜੇ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਆਪ ਦੇ ਵੱਸ ਸਨ।	ਮਾਰਿਓ ਕੰਟਕੁ ਕਾਲੁ ਗਰਜਿ ਧਾਵਤੁ ਲੀਓ ਬਰਜਿ ਪੰਚ ਭੂਤ ਏਕ ਘਰਿ ਰਾਖਿ ਲੇ ਸਮਜਿ ॥ [ਸ: ਮ: ੨ ਕੇ ੧
੪. ਉਨਮਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।	ਰਬੁ ਉਨਮਨਿ ਲਿਵ ਰਾਖਿ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ-੧

੫. ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਆਪ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਾਪ ਹਰਦੇ ਸਨ।	ਕਲਿਪਤਰੁ ਰੋਗ ਬਿਦਾਰੁ ਸੰਸਾਰ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰੁ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ–੩
੬. ਆਪ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦਾ, ਪਰਮ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੀ।	ਨਿੰਮਰੀ ਭੂਤ ਸਦੀਵ ਪਰਮ ਪਿਆਰਿ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ–੨ ਦ੍ਰੁਮ ਸਪੂਰ ਜਿਉ ਨਿਵੈ ਖਵੈ ਕਸੁ ਬਿਮਲ ਬੀਚਾਰਹ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ–੬
੭. ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ।	ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਗ੍ਰਾਹ ਜਿ ਲਯੌ ॥ [ਸ: ਮ: ੨ ਕੇ–੬
੮. ਰਾਜ ਜੋਗ ਵਾਲੇ ਸੇ।	ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਲਹਣਾ ਕਰੈ ॥ [ਸ: ਮ: ੨ ਕੇ–੫
੯. ਸਹਜ ਸਮਾਧੀ (ਜੋਗ) ਵਾਲੇ ਸੇ।	ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਰਵਿਓ ਸਾਮਾਨਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ–੭
੧੦. ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਣ ਮੂਰਤੀ ਸਨ।	ਤੈ ਤਾ ਹਦਰਥਿ ਪਾਇਓ ਮਾਨੁ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ–੪
੧੧. ਉਦਾਰ ਚਿਤ ਸਨ।	ਉਦਾਰਉ ਚਿਤ ਦਾਰਿਦ ਹਰਨ [ਸ: ਮ: ੨ ਕੇ–੭
੧੨. ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।	ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਸੰਗਤੀ ਬੋਹੈ ॥ [ਸ: ਮ: ੨ ਕੇ–੯
੧੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਪ ਹਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਦੇਣ ਹਾਰੀ ਸੀ।	ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਤ ਤਮ ਹਰਨ ਦਹਨ ਅਘ ਪਾਪ ਪ੍ਰਨਾਸਨ ॥ ਸਬਦ ਸੂਰ ਬਲਵੰਤ ਕਾਮ ਅਰੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਾਸਨ ॥ ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿ ਕਰਣ ਸਰਣ ਜਾਚਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ ॥ ਆਤਮ ਰਤ ਸੰਗ੍ਰਹਣ ਕਹਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਢਾਲਣ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਲ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਲਕੁ ਸਤਿ ਲਾਗੈ ਸੋ ਪੈ ਤਰੈ ॥ ਗੁਰੁ ਜਗਤ ਫਿਰਣ ਸੀਹ ਅੰਗਰਉ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਲਹਣਾ ਕਰੈ ॥ ੫ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ
੧੪. ਅਗੰਮ ਗਿਆਨ ਤੇ ਮਹਾਂ ਰਸ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ।	ਅੰਗਦਿ ਅਨੰਤ ਮੂਰਤਿ ਨਿਜ ਧਾਰੀ ਅਗਮ ਗ੍ਯ਼ਾਨਿ ਰਸਿ ਰਸ੍ਯ਼ਉ ਹੀਅਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੨–੫੧
੧੫. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਜਾਨ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਬਖਸ਼ਿਆ।	ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੀਅਉ ਨਿਧਾਨੁ ਅਕਥ ਕਥਾ ਗਿਆਨੁ ਪੰਚ ਭੂਤ ਬਸਿ ਕੀਨੇ ਜਮ ਤਨ ਤ੍ਰਾਸ ॥ [ਸ: ਮ: ੪ ਕੇ ੪–੧੭
੧੬. ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਤੋਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ (ਮੁਕਤੀ) ਹੁੰਦੀ ਸੀ।	ਸੁਕਹੁ ਟਲ ਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਦਰਸਨਿ ਪਰਸਿਐ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੨ ਕੇ–੧੦

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ।

੧. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ।	ਤਾਤੇ ਅੰਗਦੁ ਲਹਣਾ ਪ੍ਰਗਟਿ ਤਾਸੁ ਚਰਣਹ ਲਿਵ ਰਹਿਅਉ ॥ ਤਿਤ ਕੁਲਿ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਆਸਾ ਨਿਵਾਸੁ ਤਾਸੁ ਗੁਣ ਕਵਣ ਵਖਾਣਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੩ ਕੇ ੧-੧੫ ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰਿਉ ਅੰਗਦ ਲਹਣੇ ਸੰਗਿ ਹੁਅ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ਜਨਮ ਜਨਮ ਪਾ ਸਰਣਿ ਤੁਅ ॥ ੨ ॥ ੧੬ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੩ ਕੇ
੨. ਆਪ ਭੱਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਤੇਜੋ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਹਨ।	ਭਲਉ ਪ੍ਰਸਿਧੁ ਤੇਜੋ ਤਨੌ ਕਲ੍ਯ ਜੋੜਿ ਕਰਿ ਧ੍ਯਾਇਅਉ ॥ [ਸ: ਮ: ੩ ਕੇ-੫
੩. ਪੰਜਾਂ ਤੇ ਵਸੀਕਾਰ ਵਾਲੇ ਸਨ।	ਤੈ ਲੋਭੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤਜੀ [ਸ: ਮ: ੩ ਕੇ ੪-੧੩ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਪਤੁ ਪੰਚ ਦੂਤ ਬਿਖੰਡਿਓ ॥ [ਸ: ਮ: ੩ ਕੇ ੧-੨੧
੪. ਨਾਮ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸਨ।	ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਅਛਲੁ ਭਗਤਹ ਭਵ ਤਾਰਣੁ ਅਮਰ ਦਾਸ ਗੁਰ ਕਉ ਫੁਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਭਗਤ ਭਵਜਲ ਹਰਣੁ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਤੇ ਪਾਇਓ ॥ ੫ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੩ ਕੇ
੫. ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।	ਸੁਪਨ ਇਕੁ ਪਰਤਖਿ ਇਕੁ ਇਕਸ ਮਹਿ ਲੀਣਉ ॥ [ਸ: ਮ: ੩ ਕੇ ੩-੧੨
੬. ਨਾਮ ਦੇ ਦਾਤੇ ਸਨ।	ਬੋਹਿਥਉ ਬਿਧਾਤੈ ਨਿਰਮਯੌ ਸਭ ਸੰਗਤਿ ਕੁਲ ਉਧਰਣ ॥ [ਸ: ਮ: ੩ ਕੇ ੧-੧੫ ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰੁ ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ ਦੀਪਾਯਉ ॥ [ਸ: ਮ: ੩ ਕੇ ੨-੧੬
੭. ਦੁਖ ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਹਰਦੇ ਸਨ।	ਦੁਖੁ ਦਰਿਦ੍ਰੁ ਪਰਹਰਿ ਪਰੈ ॥ [ਸ: ਮ: ੩ ਕੇ ੩-੧੭
੮. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਸੁਰਤ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਗਜਾਤਾ ਸਨ।	ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਵਸੈ ਦੇਸਿ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਬੀਚਾਰੁ ਪਾਵੈ ॥ [ਸ: ਮ: ੩ ਕੇ ੧-੧੯
੯. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਮੇਲ ਸੀ।	ਗੁਰਿ ਅਮਰ ਦਾਸਿ ਕਰਤਾਰੁ ਕੀਅਉ ਵਸਿ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੨-੫੧
੧੦. ਗੁਰੂ ਜੀਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਇਹ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।	ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪਰਸੀਐ ਪੁਹਮਿ ਪਾਤਿਕ ਬਿਨਾਸਹਿ ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪਰਸੀਐ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਆਸਾਸਹਿ ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪਰਸੀਐ ਧਿਆਨੁ ਲਹੀਐ ਪਉ ਮੁਕਿਹਿ ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪਰਸੀਐ ਅਭਉ ਲਭੈ ਭਉ

	ਚੁਕਿਹਿ ॥ ਇਕੁ ਬਿੰਨਿ ਦੁਗਣ ਜੁ ਤਉ ਰਹੈ ਜਾਸੁ ਮੰਤ੍ਰਿ ਮਾਨਵਹਿ ਲਹਿ ॥ ਜਾਲਪਾ ਪਦਾਰਥ ਇਤੜੇ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸਿ ਡਿਠੈ ਮਿਲਹਿ ॥੫॥੧੪॥ [ਸ: ਮ: ੩ ਕੇ
੧੧. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਤਾਸੀਰ।	ਗੁਰੁ ਗਿਆਨੁ ਅਰੁ ਧਿਆਨੁ ਤਤ ਸਿਉ ਤਤੁ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ਸਚਿ ਸਚੁ ਜਾਣੀਐ ਇਕ ਚਿਤਹਿ ਲਿਵਲਾਵੈ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਵਸਿ ਕਰੈ ਪਵਣੁ ਉਡੰਤ ਨ ਧਾਵੈ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਵਸੈ ਦੇਸਿ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਬੀਚਾਰੁ ਪਾਵੈ ॥ ਕਲਿ ਮਾਹਿ ਰੂਪ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਅਉ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲ੍ਯਉ ਸੋਇ ਭਿਖਾ ਕਹੈ ਸਹਜ ਰੰਗਿ ਦਰਸਨੁ ਦੀਅਉ ॥ ੧ ॥ ੧੯ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੩ ਕੇ
੧੨. ਗੋਇੰਦ ਵਾਲ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।	ਗੋਬਿੰਦਵਾਲੁ ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੀ ਸਮ ਜਲ੍ਯਨ ਤੀਰਿ ਬਿਪਾਸ ਬਨਾਯਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ਕੇ ੬–੧੦–੨੩
੧੩. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ।	ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਭਰਪੂਰੁ ਰਿਦੈ ਉਚਰੈ ਕਰਤਾਰੈ ॥ [ਸ: ਮ. ੩ ਕੇ ੩–੧੭
੧੪. ਸ਼ਰੀਰ ਦੈਵੀ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਭੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਿਕ ਹਨ ਤੇ ਮੁਖੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।	ਬਾਰਿਜੁ ਕਰਿ ਦਾਹਿਣੈ ਸਿਧਿ ਸਨਮੁਖ ਮੁਖੁ ਜੋਵੈ ॥ ਰਿਧਿ ਬਸੈ ਬਾਂਵਾਂਗਿ ਜੁ ਤੀਨਿ ਲੋਕਾਂਤਰ ਮੋਹੈ ॥ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਅਕਹੀਉ ਸੋਇ ਰਸੁ ਤਿਨ ਹੀ ਜਾਤਉ ॥ ਮੁਖਹੁ ਭਗਤਿ ਉਚਰੈ ਅਮਰੁ ਗੁਰੁ ਇਤ ਰੰਗਿ ਰਾਤਉ ॥ ਮਸਤਕਿ ਨੀਸਾਣੁ ਸਚਉ ਕਰਮੁ ਕਲ੍ਯ ਜੋੜਿ ਕਰਿ ਧ੍ਯਾਇਅਉ ॥ ਪਰਸਿਅਉ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਲਕੁ ਸਰਬ ਇਛ ਤਿਨਿ ਪਾਇਅਉ ॥ ੯ ॥ [ਸ: ਮ: ੩ ਕੇ
੧੫. ਸ਼ਰਣਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਲੌਕਿਕ ਲੇਖਾ ਛੁਡਾਵਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।	ਸਰਣਿ ਪਰਹਿ ਤੇ ਉਬਰਹਿ ਛੋਡਿ ਜਮਪੁਰ ਕੀ ਲਿਖਹ ॥ [ਸ: ਮ: ੫ ਕੇ-੧੩

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ।

੧. ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ।	ਅਮਰ ਦਾਸਿ ਅਮਰਤੁ ਛਤ੍ਰੁ ਗੁਰ ਰਾਮਹਿ ਦੀਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ–੧੫
	ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਤਖਤੁ ਦੀਅਨੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ॥ ਪ੍ਰਥਮੈ ਨਾਨਕ ਚੰਦੁ ਜਗਤ ਭਯੋ ਆਨੰਦੁ ਤਾਰਨਿ ਮਨੁਖ੍ਯ ਜਨ ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੀਅਉ ਨਿਧਾਨੁ

ਅਕਥ ਕਥਾ ਗਿਆਨੁ ਪੰਚ ਭੂਤ ਬਸਿ ਕੀਨੇ ਜਮ ਤਨ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰੁ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਕਲਜੁਗ ਰਾਖੀ ਪਤਿ ਅਘਨ ਦੇਖਤ ਗਤੁ ਚਰਨ ਕਵਲ ਜਾਸ ॥ ਸਭ ਬਿਧਿ ਮਾਨ੍ਹਿਉ ਮਨੁ ਤਬ ਹੀ ਭਯਉ ਪ੍ਰਸੰਨੁ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਤਖਤੁ ਦੀਅਨੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ॥ ੪ ॥

[ਸਵਃ ਮਃ ੪ ਕੇ ੪–੧੭

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਨਿਕਟਿ ਬਸੈ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਤਿਨਿ ਲਹਣਾ ਥਾਪਿ ਜੋਤਿ ਜਗਿ ਧਾਰੀ ॥ ਲਹਣੇ ਪੰਥੁ ਧਰਮ ਕਾ ਕੀਆ ॥ ਅਮਰਦਾਸ ਭਲੇ ਕਉ ਦੀਆ ॥ ਤਿਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਸੋਢੀ ਥਿਰੁ ਥਪ੍ਉ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਖੈ ਨਿਧਿ ਅਪ੍ਉ ॥ [ਸਵਃ ਮਃ ੪ ਕੇ ੧–੩੦

੨. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ।

ਬਿਦ੍ਮਾਨ ਗੁਰਿ ਆਪਿ ਥਪ੍ਉ ਥਿਰੁ
ਸਾਚਉ ਤਖਤੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੈ ॥ [ਸਵਃ ਮਃ ੪ ਕੇ ੬–੪੯

੩. ਆਪ ਨੇ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਪਾਇਆ।

ਸੋਈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ਸਤਿ ਪਾਇਓ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ [ਸਵਃ ਮਃ ੪ ਕੇ ੧–੫–੧੭

੪. ਫਿਰ ਆਪ ਨਾਮ ਦੇ ਦਾਤੇ ਸੇ।

ਜਗਤ ਉਧਾਰਣੁ ਨਵ ਨਿਧਾਨੁ ਭਗਤਹ ਭਵ ਤਾਰਣੁ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬਿਸੁ ਕੀ ਬਿਖੈ ਨਿਵਾਰਣੁ ॥ ਸਹਜ ਤਰੋਵਰ ਫਲਿਓ ਗਿਆਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਲਾਗੇ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਈਅਹਿ ਧੰਨਿ ਤੇ ਜਨ ਬਡਭਾਗੇ ॥ ਤੇ ਮੁਕਤੇ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਮਨਿ ਗੁਰ ਪਰਚਾ ਪਾਇਅਉ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲ੍ਹੁਚਰੈ ਤੈ ਸਬਦ ਨੀਸਾਨੁ ਬਜਾਇਅਉ ॥ ੯ ॥ [ਸਵਃ ਮਃ ੪ ਕੇ

੫. ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਤੱਖ) ਪਾਕੇ ਭੀ ਨਾਮੁ ਦੇ ਰਸਿਕ ਹਨ।

ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਸਿਕੁ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ ਗਾਹਕੁ ਚਾਹਕੁ ਤਤ ਸਮਤ ਸਰੇ ॥ [ਸਵਃ ਮਃ ੪ ਕੇ–੧

੬. ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦੈਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ।

ਸਤਗੁਰ ਮਤਿ ਗੂੜ੍ਹ ਬਿਮਲ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਆਤਮੁ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੁ ਭਯਾ ॥ [ਸਵਃ ਮਃ ੪ ਕੇ–੩

੭. ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।

ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਾਇਚਉ ਸਦਾ ਸੀਲ ਸੰਨਾਹੁ ਸੋਹੈ ॥

[ਸਵਃ ਮਃ ੪ ਕੇ–੧੦

ਮਤਿ ਮਾਤਾ ਸੰਤੋਖੁ ਪਿਤਾ ਸਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਯਉ ॥

[ਸਵਃ ਮਃ ੪ ਕੇ–੯

	ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸਮਾਚਰੇ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੧੩
੮. ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।	ਜਾਕਉ ਦ੍ਰਿਸਿ ਧਾਰੇ ਸਬਦੁ ਰਿਦ ਬੀਚਾਰੇ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਖੋਵੈ ਜੀਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੧–੧੪
੯. ਦਿਨ ਰਾਤ ਲਿਵ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।	ਅਹਿਨਿਸਿ ਧ੍ਯਾਨ ਧਾਵੈ ਪਲਕ ਨ ਸੋਵੈ ਜੀਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੧–੧੪
੧੦. ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਸੰਗਤ ਕਿਕੁਣ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਸੀ।	ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਸਮਾਨ ਧਿਆਨ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੭–੨੪ ਪਰਤਾਪੁ ਸਦਾ ਗੁਰ ਕਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਪਰਗਾਸੁ ਭਯਾ ਜਸੁ ਜਨ ਕੈ ॥ ਇਕਿ ਪੜਹਿ ਸੁਣਹਿ ਗਾਵਹਿ ਪਰਭਾਤਿਹਿ ਕਰਹਿ ਇਸ੍ਨਾਨ ॥ ਇਸ੍ਨਾਨ ਕਰਹਿ ਪਰਭਾਤਿ ਸੁਧ ਮਨਿ ਗੁਰ ਪੂਜਾ ਬਿਧਿ ਸਹਿਤ ਕਰੰ ॥ ਕੰਚਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸ ਕਉ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੀ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰੰ ॥ ਜਗ ਜੀਵਨੁ ਜਗੰਨਾਥੁ ਜਲ ਥਲ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਪੂਰਿ ਬਹੁਬਿਧਿ ਬਰਨੰ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਅਲਖ ਗਤਿ ਜਾਕੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਤਾਰਣ ਤਰਣੰ ॥੪॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੪–੪੨
੧੧. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਲਗਦਾ ਸੀ।	ਸਬਦ ਤਰੰਗ ਪ੍ਰਗਟਿਤ ਦਿਨ ਆਗਰੁ ॥[ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੪-੪੬
੧੨. ਗੁਰੂਜੀਨੇ ਪਰਮਪਦਪਾਯਾਸੀ।	ਤੈ ਹਰਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਯਉ ॥ [ਸ: ਮ: ੪ ਕੇ ੨–੫੧
੧੩. ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਵਾਂਙੂ ਕੀਤੀ।	ਜਿਨਿ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਓ ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਨ ਛੋਡਿਓ ਪਾਸੁ ॥ ਤਾ ਤੇ ਗਉਹਰੁ ਗ੍ਯ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਗਟੁ ਉਜੀਆਰਉ ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ਰ ਅੰਧ੍ਯਾਰ ਕੋ ਨਾਸੁ ॥ ਕਵਿ ਕੀਰਤ ਜੋ ਸੰਤ ਚਰਨ ਮੁੜਿ ਲਾਗਹਿ ਤਿਨ੍ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਜਮ ਕੋ ਨਹੀ ਤ੍ਰਾਸੁ ॥ ਜਿਵ ਅੰਗਦੁ ਅੰਗਿ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤਿਵ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕੈ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੫੫
੧੪. ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਦਿਬ ਜੋਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਦਿਵਯ ਸੁਗੰਧੀ ਗ੍ਰਾਹਕ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ।	ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਧਿਆਨ ਅੰਤਰ ਗਤਿ ਤੇਜ ਪੁੰਜ ਤਿਹੁ ਲੋਗ ਪ੍ਰਗਾਸੇ ॥ ਦੇਖਤ ਦਰਸੁ ਭਟਕਿ ਭ੍ਰਮੁ ਭਜਤ ਦੁਖ ਪਰਹਰਿ ਸੁਖ ਸਹਜ ਬਿਗਾਸੇ ॥ ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਸਦਾ ਅਤਿ ਲੁਭਿਤ ਅਲਿ ਸਮੂਹ ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਸੁਬਾਸੇ ॥ ਬਿਦ੍ਯਮਾਨ ਗੁਰਿ ਆਪਿ ਥਪ੍ਯਉ ਥਿਰੁ ਸਾਚਉ ਤਖਤੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੈ ॥ ੬ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੬–੪੯
੧੫. ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਮਨ ਖਿੜਦਾ ਸੀ।	ਜਿਹ ਪਿਖਤ ਅਤਿ ਹੋਇ ਰਹਸੁ ਮਨਿ ਸੋਈ ਸੰਤ ਸਹਾਰੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ ੨–੫੬

੧੬. ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਤੱਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ।	ਪਰਤਖਿ ਦੇਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਆਮੀ ਆਦਿ ਰੂਪਿ ਪੋਖਣ ਭਰਣੰ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਅਲਖ ਗਤਿ ਜਾਕੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਤਾਰਣ ਤਰਣੰ ॥੧॥ [ਸਵਏ ਮ: ੪ ਕੇ ੧-੧੦
੧੭. ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੋਢੀ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਨ।	ਸੋਢੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਸਕਲ ਤਾਰਣ ਕਉ ਅਬ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਉ ਮਿਲੀ ਬਡਾਈ ॥ ੩॥ [ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ-੩-੫੭
੧੮. ਆਪ ਪ੍ਰਬਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਜਈ ਹਨ।	ਮੋਹੁ ਮਲਿ ਬਿਵਸਿ ਕੀਅਉ ਕਾਮੁ ਗਹਿ ਕੇਸ ਪਛਾੜ੍ਉ ॥ ਕ੍ਰੋਧੁ ਖੰਡਿ ਪਰਚੰਡਿ ਲੋਭੁ ਅਪਮਾਨ ਸਿਉ ਝਾੜ੍ਉ ॥ ਜਨਮੁ ਕਾਲੁ ਕਰ ਜੋੜਿ ਹੁਕਮੁ ਜੋ ਹੋਇ ਸੁ ਮੰਨੈ ॥ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਬੰਧਿਅਉ ਸਿਖ ਤਾਰੇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨੈ ॥ ਸਿਰਿ ਆਤਪਤੁ ਸਚੌ ਤਖਤੁ ਜੋਗ ਭੋਗ ਸੰਜੁਤੁ ਬਲਿ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸੁ ਸਚੁ ਸਲ੍ਯ ਭਣਿ ਤੂ ਅਟਲੁ ਰਾਜਿ ਅਭਗੁ ਦਲਿ ॥ ੧ ॥ [ਸਵਏ ਮ: ੪ ਕੇ ੧-੫੯

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ।

੧. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ।	ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਗੁਣ ਸਹਜਿ ਬਿਚਾਰੰ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਘਰਿ ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਗਾਸਾ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ ਕੁਲਿ ਸੋਢੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤਨੁ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਅਰਜੁਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਾ ॥ ੬ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ
੨. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ।	ਰਾਮਦਾਸਿ ਗੁਰੂ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਗੁਰ ਜੋਤਿ ਅਰਜੁਨ ਮਾਹਿ ਧਰੀ ॥ [ਸਵਏ ਮ: ੫ ਕੇ ੪-੧੬ ਛਤ੍ਰੁ ਸਿੰਘਾਸਨੁ ਪਿਰਥਮੀ ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਕਉ ਦੇ ਆਇਅਉ ॥ ੨ ॥ [ਸਵਏਮ: ੫ ਕੇ ੨-੨੧
੩. ਆਪ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਾਲੇ ਸੇ।	ਤੈਂ ਜਨਮਤ ਗੁਰਮਤਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਿਓ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ-੧
੪. ਆਪ ਰਾਜ ਜੋਗ ਦੇ ਯੋਗੀ ਰਾਜ ਸੇ।	ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਕਲ੍ਯੁਚਰੈ ਤੈ ਰਾਜ ਜੋਗ ਰਸੁ ਜਾਣਿਅਉ॥੭॥ [ਸਵਏ ਮ: ੫ ਕੇ
੫. ਆਪ ਸਹਿਜ ਜੋਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ।	ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਕਲ੍ਯੁਚਰੈ ਤੈ ਸਹਜਿ ਜੋਗੁ ਨਿਜੁ ਪਾਇਯਉ ॥ ੮॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ
੬. ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਹਾਰ ਸੇ।	ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਧਰਿਓ ਉਰਿ ॥ [ਸਵਏ ਮ: ੫ ਕੇ੨-੧੪ ਬਾਸਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਪੈ ਦੇਖੀਅਤੁ ਧਾਮ ਸਿਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ ੩-੧੫
੭. ਆਪ ਦੀ ਲਿਵਲੀਨਤਾ।	ਅਪਰ ਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖ ਸਿਉ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਾਗੌ ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ

	ਰਸੁ ਨਾਹੀ ਅਉਰੈ ਕਾਮ ਸਿਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ ੩–੧੫
	ਪਰਤਛਿ ਰਿਦੈ ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਕੈ ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਿ ਨਿਵਾਸੁ ਲੀਅਉ ॥ [ਸਵ:ਮ: ੫ ਕੇ ੫–੧੭
੮. ਪਰ ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਦਯਾਲੂ ਸੇ।	ਭ ਜ ਭੰਜਨੁ ਪਰ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਅਨੰਭਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ ੫
	ਭਯ ਭੰਜਨੁ ਪਰ ਪੀਰ ਨਿਵਾਰਨੁ ਕਲਸਹਾਰੁ ਤੋਹਿ ਜਸੁ ਬਕਤਾ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ ੬
	ਧ੍ਰੰਮ ਧੀਰੁ ਗੁਰਮਤਿ ਗਭੀਰੁ ਪਰ ਦੁਖ ਬਿਸਾਰਣੁ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ ੭
੯. ਨਾਮ ਦਾਤੇ ਸਨ।	ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਪਾਰਥਉ ਚਾਲੈ ਨਹੀ ॥ ਨੇਜਾ ਨਾਮ ਨੀਸਾਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਿਅਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਦੇ ੧–੧੦
੧੦. ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।	ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੁ ਯਹੈ ਮਥੁਰਾ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਅਵਤਾਰੁ ਬਨਾਯਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ ੬–੧੮
੧੧. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ।	ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਪਰਕਾਸਿਓ ਹਰਿ ਰਸਨ ਬਸਾਯਉ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ ੧
੧੨. ਜਦ ਭੀੜ ਆ ਬਣੀ ਤੇ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਸਹਿ ਕਸ਼ਟ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸਹਾਰੇ ਤੇ ਬੇਖੌਫ ਰਹੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਰਗੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਤੇ ਸਿਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਖ ਭਰਦੇ ਹਨ*।	ਸਬਦੁ ਸੁਰਤ ਲਿਵ ਮਿਰਗ ਜਿਉਂ ਭੀੜ ਪਈ ਚਿਤ ਅਵਰ ਨ ਆਣੀ ॥ ਚਰਨ ਕਵਲ ਲਿਵ ਭਵਰ ਜਿਉਂ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਵਿਚ ਰੈਣ ਵਿਹਾਣੀ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਨ ਵਿਸਰੈ ਬਾਂਬੀਹੇ ਜਿਉ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧ ਸੰਗ ਜਾਣੀ ॥ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੀ ॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੪–੨੩

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਕੇ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤਕ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਹਾਲਾਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਫਰ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ ਆਪ ਨੇ ਸੁਹਣੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਤੀਸਰੇ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤਕ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਤੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਆਦਿਕ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੀਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵੇਲੇ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਤੀਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਗੱਦੀ ਬੈਠਣ ਤਕ ੧੨ ਯਾ ੧੩ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਹੀ ਵਿੱਥ ਹੈ†; ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਛੇਵੇਂ

*ਅਭੈ ਪਦ ਬਾਬਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਾਕ ਹੈ:–ਜਹਿ ਭਉ ਨਾਹੀ ਤਹਾ ਆਸਨੁ ਬਾਧਿਓ ॥[ਗਉ: ਮ: ੫

†ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟਨਾ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨਾ ਆਦਿਕ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲਾਤ ਹਨ।

ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਚਿਰ ਜੀਵੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਮਾਏ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਈ 'ਸੁਥਰਾ' ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ 'ਸਾਧੂਜਨ' ਜੀ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੋਇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਕਵੀ ਤੇ ਜਗਜਾਸੂ ਸਨ, ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਨੂੰ ਅੱਪੜੇ ਸੇ। ਦੋਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਬਾਬਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਜ ਤਜਰਬੇ ਲਿਖੇ ਹਨ।

> ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨੀ ਆਇਕੇ ਮਿਟ ਗਇਆ ਆਵਣ ਜਾਣਾ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਦੇ ਨ ਵਿਆਪਈ ਮਿਟੀ ਜਮ ਕਾਣਾ। ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਬੈਕੁੰਠ ਤਜ ਨਿਰਭਉ ਪਰ ਜਾਣਾ। ਜਿਥੇ ਵਸਣ ਨਿਰੰਜਨਾ ਉਹ ਦਿਤਾ ਸੁ ਥਾਨਾ। [ਬ ਰ ਸਥਰਾ ੭
>
> ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਨਿਤ ਪੜਦਾ ਪੱਟੀ। ਬਹਿੰਦਾ ਕੂੜ ਕਪਟ ਦੀ ਹੱਟੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰੇ ਦੁਰਮਤ ਕੱਟੀ ਹਉ ਨਰਕਉਂ ਪਕੜ ਨਿਕਾਲਿਆ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਰੀ ਅਚਰਜ ਲੀਲਾ। ਵਸਗਤ ਕੀਤੇ ਤੁਧ ਪੰਚ ਬਖੀਲਾ ॥ ੮ ॥ ਤੇਰੀ ਸਮਸਰ ਕੋਈ ਅਵਰ ਨ ਦੂਜਾ ਮੈਂ ਭੂ ਮੰਡਲ ਭਾਲਿਆ ॥੧੦॥ ਸਿਮਰੇ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ਹਰਿ ਰਸ ਦੇ ਮਤਵਾਲਿਆ ॥੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਦਾਤਾ। ਗੁਣ ਨਿਧ ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਦਾ ਗਿਆਤਾ। ਸੁਧ ਰਿਦੇ ਨਿਰਮਲ ਰੰਗ ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ੧੪ ॥ ਦਾਰਿਦ ਭੰਜਨ ਦਰਸਨ ਤੇਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਪਲ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਗ ਜੋੜਹਿ ॥ ੧੬ ॥ (ਹਉ) ਕਾਮੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਮਤਿ ਕਾ ਹੀਨਾ। ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਾਧੂ ਜਨ ਕੀਨਾ ॥ ੧੮ ॥ [ਸਾਧੂ ਜਨ

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਤਵੇਂ ਅੱਠਵੇਂ ਨੌਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਜਾਣਨ ਵਾਸਤੇ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿਖ ਮਿਲੇ ਤੇ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਸੁਣਨੇ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਵਿਆਹੇ ਸੇ, ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਸਿਖ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਿਖ ਆਪ ਬੜੀ ਤਲਾਸ਼, ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਤੇ ਖੋਜ ਬਾਦ ਹੋਏ ਸਨ। ਹੁਣ ੬ ਤੋਂ ਦਸਮੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤਕ ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸੰਖੇਪ ਮਾਤ੍ਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ।

੧. ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇ।	ਜੰਮਿਆ ਪੂਤੁ ਭਗਤੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ ॥ [ਆਸਾ ਮ: ੫ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦੁ ਰਖਿਓ ਪਰਮੇਸਰਿ ਅਪਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ [ਗੂਜਰੀ ਮ: ੫ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸੂਖ ਮੰਗਲ ਕਲਿਆਣ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ [ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫
੨. ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ।	ਪੰਜ ਪਿਆਲੇ ਪੰਜ ਪੀਰ ਛਠਮ ਪੀਰ ਬੈਠਾ ਗੁਰ ਭਾਰੀ ॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧-੪੮
੩. ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਗੁਰੂ	ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਅਰਜਨਹੁ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਉ

ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋਏ ਤੇ ਓਹ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸੇ।	ਸਦਵਾਯਾ ॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੪–੨੫ ਅਰਜਨ ਕਾਇਆਂ ਪਲਟਕੈ ਮੂਰਤਿ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਵਾਰੀ॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧–੪੮
੪. ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੇ।	ਗੁਰ ਸਿਖ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨ ਲੁਕੇ ਲੁਕਾਇਆ। [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੦–੧
੫. ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸੇ।	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪੇ ਆਪ ਉਪਾਇਆ॥ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰ ਜੋਤਿ ਇੱਕ ਦੁਇ ਨਾਂਵ ਧਰਾਇਆ ॥ ਪੁਤ ਪਿਅਹੁੰ ਪਿਉ ਪੁਤ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦਹੁੰ ਵਿਸਮਾਦ ਕਰਾਇਆ।.....ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਭਾਇਆ ॥੨੪॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੪
੬. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੇ ਗੁਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਵਿਚ ਸੇ।	ਹਰਖਹੁੰ ਸੋਗਹੁੰ ਬਾਹਿਰਾ ਹਰਣ ਭਰਣ ਸਮਰੱਥ ਸਹੰਦਾ ॥ ਰਸ ਕਸ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਵਿਚ ਰਾਗ ਰੰਗ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੰਦਾ ॥ ਗੋਸ਼ਟ ਗਯਾਨ ਅਗੋਚਰਾ ਬੁਧਿ ਬਲ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਨ ਛੰਦਾ॥ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਦਾ ਵਿਗਸੰਦਾ ॥ ਅਚਰਜ ਨੋ ਅਚਰਜ ਮਿਲੈ ਵਿਸਮਾਦੇ ਵਿਸਮਾਦ ਮਿਲੰਦਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ ਚੱਲਣਾ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਕਾਰ ਨਿਬਹੰਦਾ ॥ ਗੁਰਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰ ਸਿਖ ਚਲੰਦਾ ॥੨੧॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੪
੭. ਆਪ ਜੋਧੇ ਤੇ ਸੂਰਮੇ ਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿਤ।	ਦਲ ਭੰਜਨ ਗੁਰ ਸੂਰਮਾ ਵਡ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ। [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧–੪੮
੮. ਭਾਵੇਂ ਜੋਧੇ ਸੇ ਪਰ ਸੇ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਅਸਥਿਤ, ਪਰਮਤੱਤ੍ਵ ਨਾਲ ਲੀਨ।	ਦਸਤਗੀਰ ਹੁਇ ਪੰਜ ਪੀਰ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਅਤੋਲਾ ॥ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦਾ ਪਾਤਸਾਹ ਪਾਤਿਸਾਹਾਂ ਪਤਸਾਹ ਅਡੋਲਾ ॥ ਪੰਜ ਪਿਆਲੇ ਅਜਰ ਜਰਿ ਹੁਇ ਮਸਤਾਨ ਸੁਜਾਣ ਵਿਚੋਲਾ ॥ ਤੁਰੀਆ ਚੜ੍ਹ ਜਿਣ ਪਰਮ ਤੱਤ ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ ਕੋਲੋ ਕੋਲਾ ॥ ਛਿਅ ਦਰਸ਼ਨ ਛਿਅ ਪੀੜੀਆਂ ਇਕਸ ਦਰਸਨ ਅੰਦਰ ਗੋਲਾ। ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀਆਂ ਸਿਧ ਨਾਥ ਅਵਤਾਰ ਵਿਰੋਲਾ। ਗਯਾਰਹ ਰੁਦ੍ਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ ਮਰ ਜੀਵੇ ਤਿਸ ਰਤਨ ਅਮੋਲਾ। ਬਾਰਹ ਸੋਲਾ ਮੇਲ ਕਰ ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ ਹਿੰਡੋਲਾ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਬਾਲਾ ਭੋਲਾ। [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੩੯–੨
੯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਤੇ	ਧਰਮਸਾਲ ਕਰ ਬਹੀਦਾ ਇੱਕਤ ਥਾਂ ਨ ਟਿਕੈ

ਬੀਰ ਰਸ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ, ਇਹ ਇਕ ਭਾਰੀ ਕਮਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੀ ਸੰਸੇ ਹੋਏ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕਠਨ ਹੈ। ਸੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਸੇ ਐਉਂ ਦਸਦੇ ਹਨ:—

ਟਿਕਾਇਆ ॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਘਰ ਆਂਵਦੇ ਗੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ॥ ਉੱਮਤ ਮਹਿਲ ਨ ਪਾਂਵਦੀ ਨੱਠਾ ਫਿਰੈ ਨ ਡਰੈ ਡਰਾਇਆ ॥ ਮੰਜੀ ਬਹਿ ਸੰਤੋਖਦਾ ਕੁਤੇ ਰਖਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖਿਲਾਇਆ॥ ਬਾਣੀ ਕਰ ਸੁਣ ਗਾਂਵਦਾ ਕਥੈ ਨ ਸੁਣੈ ਨ ਗਾਵ ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਸੇਵਕ ਪਾਸ ਨ ਰਖੀਅਨਿ ਦੋਖੀ ਦੁਸ਼ਟ ਆਗੂ ਮੁਹਿ ਲਾਇਆ ॥ ਸੱਚ ਨ ਲੁਕੈ ਲੁਕਾਇਆ ਚਰਨ ਕਵਲ ਸਿਖ ਭਵਰ ਲੁਭਾਇਆ॥ ਅੱਜਰ ਜਰੇ ਨ ਆਪ ਜਣਾਇਆ ॥੨੪॥

[ਵਾ: ਭਾ: ਗੁ: ੨੬

੧੦. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਭਾਈ ਜੀ ਅਗਲੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਬੀਰ ਰਸ ਦੀ ਵਾੜ ਲਾਈ ਹੈ।

*ਖੇਤੀਵਾੜ ਸੁ ਢਿੰਗਰੀ ਕਿੱਕੁਰ ਆਸ ਪਾਸ ਜਿਉਂ ਬਾਗੋ॥ ਸੱਪ ਲਪੇਟੇ ਚੰਨਣੇ ਬੂਹੇ ਜੰਦਾ ਕੁੱਤਾ ਜਾਗੇ ॥ ਕਵਲੈ ਕੰਡੇ ਜਾਣੀਅਨ ਸਜਾਣਾ ਇਕ ਕੋਈ ਵਿਚ ਫਾਗੋ ॥ ਜਿਉਂ ਪਾਰਸ ਵਿਚ ਪੱਥਰਾਂ ਮਣੀ ਮਸਤਕ ਜਿਉਂ ਕਾਲੈ ਨਾਗੋ ॥ ਰਤਨ ਸੋਹੈ ਗਲ ਪੋਤ ਵਿਚ ਮੈਗਲ ਬੱਧਾ ਕਚੇ ਧਾਗੋ ॥ ਭਾਵ ਭਗਤਿ ਭੁਖ ਜਾਇ ਘਰ ਬਿਦਰ ਖਵਾਲੈ ਪਿੰਨੀ ਸਾਗੋ ॥ ਚਰਣ ਕਵਲ ਗੁਰ ਸਿਖ ਭਉਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸਹਲੰਗ ਸਭਾਗੋ ॥ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੇ ਦੁਤਰੁ ਝਾਗੋ ॥੨੫॥

[ਵਾ: ਭਾ: ਗੁ: ੨੬

੧੧. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਮਲ ਹਨ:—

ਹਮ ਅਜ਼ ਫਕਰ ਹਮ ਸਲਤਨਤ ਨਾਮਵਰ ।
ਬ ਫ਼ੁਰਮਾਨੇ ਓ ਜੁਮਲਾ ਜ਼ੇਰੋ ਜ਼ਬਰ† ।

[ਤਾ: ਨੰ: ਭਾ: ਸ: ਸ਼ਸ਼ਮ

੧੨. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ ।

ਵਜੂਦਸ਼ ਸਰਾਪਾ ਕਰਮ ਹਾਇ ਹੱਕ ।
ਜ਼ਿ ਖ਼ਾਸਾਂ ਰਬਾਇੰਦਹ ਗੋਏ ਸਬਕ‡ ।

[ਤਾ: ਨੰ: ਭਾ: ਸ: ਸ਼ਸ਼ਮ

੧੩. ਸੂਰ ਬੀਰ ਹਨ ।

ਤੇਗਸ਼ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਫ਼ਗਨ ਵ ਤੀਰਸ਼ ਖ਼ਾਰਾ ਸ਼ਿਕਨ§ ।

[ਤਾ: ਨੰ: ਭਾ: ਸ: ਸ਼ਸ਼ਮ

*ਇਹ ੨੫ ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਹੈ ੨੬ ਵਾਰ ਦੀ. ਇਥੋਂ ਲੈਕੇ ਵਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਇਹੋ ਭਾਵ ਹੈ, ਕਿ ਏਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਗੁਣਾਂ, ਸੁਭਾਵਾਂ, ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਆਤਮਕ ਪਦਵੀ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹੈਨ ਜੈਸੇ ਪਹਿਲੇ ਸਨ ।

†ਅਰਥ—ਫਕੀਰੀ ਤੇ ਰਾਜ ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ ਤੇ ਹੇਠਲੇ ਉਪਰਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹਨ।

‡ਅਰਥ—ਉਸ ਦਾ ਵਜੂਦ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਰੱਬੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਦਾ, ਸਭ ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ (ਰੱਬੀ ਲੋਕਾਂ) ਤੋਂ ਵਧ ਜਾਣ ਵਾਲਾ (ਵੱਡਾ) ਹੈ।

§ਤਲਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਡੇਗਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਤੀਰ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ।

੧. ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸੰਤ ਦੋਵੇਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੈਨ ਸੱਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ।	ਹਕ ਪਰਵਰ ਹਕ ਕੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿ ਰਾਇ। ਸਲਤਨਤ ਹਮ ਦਰਵੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿ ਰਾਇ*। [ਭਾ: ਨੰਦ ਲਾ: ਸ: ਹਫਤਮ

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ।

੧. ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈਨ।	ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਂ ਹਮਾ ਫਜ਼ਲੋ ਜੂਦ। ਹਕਸ਼ ਅਜ਼ ਹਮਾ ਖਾਸਗਾਂ ਬਰ ਸਤੂਦ†। [ਭਾ: ਨੰ: ਲਾ: ਸ: ਹਸ਼ਤਮ
੨. ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲੇ ਹਨ।	ਇਅਜਾਜ਼ੇ ਕੁਦਸੀਅਸ਼ ਜ਼ੁਹਰਾ ਆਫਾਕ‡। [ਭਾ: ਨੰ: ਲਾ: ਸ: ਹਸ਼ਤਮ

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ।

੧. ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਨਾ ਵਾਕ ਹੈ-'ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨਿ' ਆਪ ਨੇ ਜਦ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸੀਸ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਕਰਨੀ ਕਹਿਣੀ ਦੀ ਏਕਤਾ ਸਫੁਟ ਦਿੱਸ ਪਈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਸਾਖ ਭਰੀ ਹੈ:—	ਸਾਧਨ ਹੇਤ ਇਤੀ ਜਿਨਿ ਕਰੀ। ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸੀ ਨ ਉਚਰੀ ॥੧੩॥ [ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾ: ਧਿ: ੫
੨. ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਹੈਨ।	ਅਫਸਰ ਬਰਗੁਜ਼ੀਦਾਨੇ ਖਾਸ ਵ ਤਾਜੇ ਹਕ ਪਰਵਰਾਨਿ ਹਕੀਕਤ ਇਖ਼ਤਸਾਸ§। [ਸਫ: ਨਹਮ
੩. ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਤਾਣ ਹੁੰਦੇ ਨਿਤਾਣੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ।	ਬਾਵਜੂਦ ਕਦਰੇ ਕੁਦਰਤੇ ਵਾਲਾ ਸਰਨਿਹਾਦਹਏ ਤਸਲੀਮੇ ਰਜ਼ਾ ਵ ਪਿਨਹਾਂ ਸਾਜ਼ੇ ਅਜ਼ਮਤ ਵ ਅਜਲਾਲ ਕੁਬਰਾ‖। [ਭਾ: ਨੰ: ਲਾ: ਸ: ਨਹਮ
੪. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹਨ।	ਕਾਇਮ ਬਿੱਜ਼ਾਤੇ ਹਕੁੱਲਕਦੀਮ()। [ਭਾ: ਨੰ: ਲਾ: ਸ: ਨਹਮ

*ਸਚਪਾਲਣ ਵਾਲੇ, ਸਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬੀ ਹਨ ਤੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਬੀ ਹਨ ਸ੍ਰੀਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ। †ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਮੂਹ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਹਨ। ਆਪ ਰੱਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਖਾਸਾਂ (ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ) ਤੋਂ ਸਲਾਹਿਆ। ‡ਉਸਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਾਮਾਤ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।
§ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ।
‖ਤਾਕਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ ਰਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅਗ ਸਿਰ ਨਿਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਵਡੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ()ਕਦੀਮੀ ਰੱਬਦਾ ਜ਼ਾਤ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਭਾਵ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ।

੫. ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸੀਸ ਦਿੱਤਾ ਧਰਮ ਹੇਤ।	ਠੀਕਰਿ ਫੋਰਿ ਦਿਲੀਸ ਸਿਰਿ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰ ਕੀਆ ਪਯਾਨ ॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨ ॥ ੧੫॥ [ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾ: ਧਿ ੫।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਲਿਖ੍ਯਾ ਇਤਿਹਾਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਪੱਸ੍ਯਾ ਤੇ ਰਬ ਵਲੋਂ ਸਰਫਰਾਜ਼ੀ ਤੇ ਜਗਤ ਤੇ ਆਉਣਾ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਚਲਾਉਣਾ, ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਾਨੋਂ ਕੁਝ ਬਰਸਾਂ ਦੀ ਅਪਣੀ ਸ੍ਵੈ ਲਿੱਖਤ ਜੀਵਨੀ ਹੈ। ਆਪ ਦੀਆਂ ਉੱਚ ਕਰਨੀਆਂ ਤੇ ਅਪਾਰ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਸਾਕੇ ਆਦਿ ਦੇ ਹਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਬਚਿੱਤ੍ਰਨਾਟਕ ਤੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਉਗਾਹੀ ਇਉਂ ਹੈ:—

੧. ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਵਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ।	ਜਲਵਾ ਆਰਾਏ ਆਂ ਨੁਹ ਮਸ਼ਅਲਿ ਹਕ ਫਰੋਗ਼*। [ਸਲਤਨਤ ਦਹਮ
੨. ਆਪ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ।	ਮੁਸ਼ਤਹਿਰ ਸਾਜ਼ੇ ਕੁਦਸੀ ਇਅਜਾਜ਼†। [ਸਲਤਨਤ ਦਹਮ
੩. ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ।	ਅਜ਼ਹਰ ਤਾਅਤੇ ਖ਼ਿਦਮਤ ਬੇਨਿਆਜ਼‡। [ਸਲਤਨਤ ਦਹਮ
੪. ਆਪ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ; ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਚੁੰਮਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।	ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਈਸ਼ਰ ਵ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵ ਅਰਸ਼ ਵ ਕੁਰਸੀ ਖ਼੍ਵਾਹਿੰਦਾਏ ਪਨਾਹਸ਼§। ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰਾਮ ਵ ਰਾਜਾ ਵ ਕਾਨ੍ਹ ਵ ਕਿਸ਼ਨ ਖ਼ਾਕ ਬੋਸਿ ਅਕਦਾਮਸ਼‖। ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਕਬਲੇ ਖ਼ਾਸੇ ਹਮਦੀਅਤ ਸਤਾਇਸ਼ ਗਰਸ਼()। [ਸਲਤਨਤ ਦਹਮ

੨. ਸਵਿਸਥਾਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰੰਸ਼ਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਲਗ ਪਗ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋਏ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿੱਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲੱਭ†† ਨੇ ਇਕ ਧ੍ਰੁਵਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

---

*ਹੱਕ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨੌਂ ਜੋਤਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਨੂੰ (ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਫਰੋਗ਼ ਵਿਚ (ਚਮਕ ਵਿਚ) ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। †ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ‡ਹਰ ਤਾਬਿਆਦਾਰੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਨਿਰਇੱਛਕ ਹਨ। §ਲਖਾਂ ਸ਼ਿਵ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਅਰਸ਼ੀ ਕੁਰਸੀ ਉਸਦੀ ਪਨਾਹ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ।

‖ਲੱਖਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਜਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਚੁੰਮਣੇ ਵਾਲੇ ਹਨ।

()ਲਖਾਂ ਕਬੂਲ ਹੋਏ ਹੋਏ ਤੇ ਖਾਸ ਸਲਾਹੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

††ਢੂੰਡ ਭਾਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਸ਼ੈ ਯਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੱਥ ਆ ਜਾਵੇ। [ਪੰਜਾਬੀ ਲੱਭਣਾ=ਢੂੰਡਣੀ।

ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਗਏ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਕਸਵਟੀ ਲਾਕੇ ਪਰਖਣ ਵਿਚ ਸੁਖਾਲੇ ਹੋਵਾਂਗੇ।

ਹੁਣ ਰਿਹਾ ਵਰਣਨ ਦੂਸਰੇ ਪੱਖ 'ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲੇ' ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ। ਅਰਥਾਤ-ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਜੋ ਕ੍ਰਮ ਵਾਰ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਵਾਕਿਆਤ ਹੋਏ ਉਸ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾਂ ਖੁਹਲਕੇ ਹੋ ਸਕਿਆ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇੱਥੇ ਅਸਾਂ ਟੋਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਮਾਚਾਰਾਂ ਬਾਬਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਾਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਕਲਮ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਥਾਵੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਪਰ ਮੂਲੋਂ ਨਿਰਾਸਤਾ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਟੋਲ ਕਰਨ ਤੇ ਕੁਛ ਸਾਮਾਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰ ਟੋਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੁਛ ਬੀ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਈ ਸਾਮਾਨ ਐਸੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਕ ਛਾਣ ਬੀਨ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਤੇ ਉੱਪਰਲੀ ਦੱਸੀ ਕਸਵਟੀ ਉਤੇ ਪਰਖਣ ਦੀ ਬੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਥਾਪੀ ਹੋਈ ਦੂਜੀ ਗੁਰੂ ਮੂਰਤੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਂਦੀ ਤੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਰੌਣਕ ਲਾਈ ਦਿਸ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਝੁਕਾਉ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਨਾਮ ਵੱਲ ਪਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਮਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨ ਪਰ ਵਿਛੋੜਾ ਤੇ ਵਿਯੋਗ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰਣਹਾਰ ਬੈਠਾ ਦੇਖਕੇ ਓਹ ਅਕਹਿ ਹਾਹੁਕਾ ਤੇ ਲੁੱਛਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀ ਜਿਸਤੋਂ ਮਨ ਦਾ ਵੇਗ ਕੇਵਲ ਮੂਰਤਾਂ ਲਿਖਣ, ਬੁਤ ਤ੍ਰਾਸ਼ਨ ਤੇ ਹਦੀਸਾਂ ਲਿਖਣ ਵਲ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ*।ਨਾਲੇ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਸਿਖ ਮਤ ਵਿਚ ਸਖਤ ਮਨ੍ਹੇ ਸੀ।ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵੱਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਵਿਛੁੜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਵਿਸਾਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਮਾਚਾਰ ਜਮਾ ਕਰਵਾਏ ਤੇ ਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ। ਜੋ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਆਪ ਨੇ ਆਪ ਦੇਖੇ ਸਨ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੀ ਸੇ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇਖੇ ਉਹ ਵੀ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਪਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਮੇਂ ਅਰਥਾਤ ਬਾਲਪਨੇ ਦੇ ਹਾਲ ਸੇ ਸੋ ਆਪ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸੇ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲਕ ਉਮਰ ਦੇ ਚੋਜਾਂ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਇਸ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਸਾਖੀ (ਸਾਕਸ਼ੀ) ਤੋਂ ਲੱਭੇ ਸੇ ਲਿਖਵਾਏ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਧਰਿਆ। 'ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ ਹੈ:-

---

*ਜਿਵੇਂ ਬੁੱਧ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉੱਮਤ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਬੁੱਧ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਕਰਕੇ ਜੋ ਅਕਹਿ ਵਿਯੋਗ ਉੱਮਤ ਨੂੰ ਪਿਆ ਉਸ ਨੇ ਬੁੱਧ ਜੀ ਦੇ ਬੁੱਤ ਤ੍ਰਾਸ਼ਣ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਬੁੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਪਾਈ।

'ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਉਗਾਹੀ'।

ਪਦ 'ਸਾਖੀ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਸ+ਅਕਸ਼ੀ=ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣਾ ਯਾ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਹੋਈ ਬਾਤ, ਇਸਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ=ਉਗਾਹ*। ਸੋ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕ ਤਾਂ ਹੈ 'ਜਨਮ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ' ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਜਨਮ ਦੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਉਗਾਹੀ'†, ਇਥੋਂ ਉਗਾਹੀ ਦੇ ਅਰਥ ਬਣ ਗਏ ਵਿਥਿਆ। ਸੋ ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ ਜਨਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਾਖੀ–ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ–ਉਗਾਹ। ਜੋ ਕੁਛ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਉਹ ਬਣ ਗਈ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਭਾਵ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਯਾ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਵਿਥਿਆ। ਇਉਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਅਰਥ ਬਣਿਆਂ ਜਨਮ ਤੇ ਬਾਲਪਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਵਿਥਿਆ। ਫਿਰ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਹੋਰ ਹਾਲ ਲੱਭੇ ਤਾਂ 'ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ' ਲਿਖਕੇ ਉਸੇ ਪਹਿਲੀ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਗਏ ਤੇ ਮੁੱਢਲਾ ਨਾਮ 'ਜਨਮ ਸਾਖੀ' ਹੀ ਰਿਹਾ। ਇਉਂ ਸਾਰੀ ਜੀਵਨ ਵਿਥਿਆ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਗਿਆ 'ਜਨਮ ਸਾਖੀ' ਤੇ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਦ 'ਜਨਮ ਸਾਖੀ' ਦੇ ਅਰਥ 'ਜੀਵਨ ਵਿਥਿਆ' ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਦਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਵਿ-ਸਥਾਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਹੁੰਦਾ,ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਕਵੀਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲੈ ਭਾ: ਕਰਮਸਿੰਘ ਤੇ ਮੈਕਾਲਫ ਤਕ ਸਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪੋਥੀ ਤਬਾਹ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀਦੇ ਸਮੇਂ ਯਾ ਕੁਛ ਬਾਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਘੱਟ ਕਰਕੇ ਪਰਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਖੇਪ ਸ਼ੈ ਸਾਨੂੰ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ‡ ਆਖੀ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੋ ਸਾਖੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ, ਪਰ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਗਾਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਖੋਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿੰਡੀ ਘੇਬ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਨਾਮੇ ਦੀ ਇਹ ਤਸਨੀਫ ਹੈ§। ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਕਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆਦਮੀ

*ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਬੀ 'witness' ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ, 'ਉਗਾਹ' 'ਉਗਾਹੀ' ਬੀ ਤੇ 'ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਗਲ ਦੱਸਣੀ' ਬੀ (To witness)।

†ਜਿਵੇਂ ਆਖੀ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਫਲਾਣੀ ਗਲ ਦਾ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਗਾਹ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਉਗਾਹ। ਫਿਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸਦੀ 'ਸਾਖੀ' ਝੂਠੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਗਾਹੀ ਝੂਠੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ 'ਇਹ ਸਾਖੀ ਭਰਦਾ ਹੈ'=ਉਗਾਹੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

‡ਇਸੇ ਨੂੰ ਹਾਫਜ਼ਾਬਾਦੀ ਤੇ ਮੈਕਾਲਫ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ।

§ਇਹ ਨਾਮ ਸਰ ਸਰਦਾਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਮੈਕਾਲਫ ਬੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੀ ਸੁੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਘੇਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਬੀਤਿਆ ਸੰਮਤ ੪੭੩੫ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਕਲਿਜੁਗੁ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਤ ਸੈ ਪੈਂਤੀਸ ਬਰਸ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ੪੭੩੫'। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੬੯੨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਸੋ ਪੋਥੀ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ।

ਪਾਸ ਘੇਬੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਬੀ ਹੈਸੀ । ਉਤਰਾ ਖੰਡ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਲਗ ਪਗ ਹੂਬਹੂ ਘੇਬੇ ਵਾਲੀ ਤੋਂ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਐਸੇ ਸਾਮਾਨ ਬੀ ਦਿਸ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੰਸਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਬੀ ਹੈਸੀ ਤੇ ਉਹ ਗ਼ਾਲਬਨ ਉਹ ਸ਼ੈ ਸੀ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਿਸਥਾਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਸਲੀ ਸਾਮਾਨ ਤਾਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਰੂਪ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਸ਼ੈ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਜੋ ਆਦਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇੰਨੇ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਬਾਦ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਸਾਮਾਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਕ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਣ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਆਦਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀਆਂ ਕੁਛ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਬਾਬਤ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਆਦਿਕ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਵੇਂ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਾਬਤ ਬੀ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤਵੇਂ ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਾਬਤ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਤੋਂ ਪਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਏਹ ਅਸੀਂ ਸਾਂਕੇਤਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਪਰ ਵਿਸਥਾਰਿਕ ਢੰਗ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੋਂ ਦਸਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤਕ ਕੋਈ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤਦੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ? ਅਜੇ ਟੋਲ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੰਦੇ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੧੮੧੦ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਜੋ ਕਤਲਾਮਾਂ ਹੋਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾਂ ਕੁਛ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸਾਹਿਤ ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲਖਪਤ ਵਾਲੀ ਕਤਲਾਮ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਸਾੜਨੀਆਂ ਇਕ ਖਾਸ ਯਤਨ ਸੀ ਜੋ ਜ਼ਿਦ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁਛ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਬੀ ਇਕ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਵਿਸਥਾਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਥੁੜ ਹੈ।

ਇਹ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਇਸ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਣ; ਪਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਜਦ ਆਦਿ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਲਿਖੀ ਗਈ, ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਘੇਬੇ ਨੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਲਿਖੀ ਤਾਂ ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖਣ ਵਲੋਂ ਚੁਪ ਰੱਖ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਦਸਾਂ ਹੀ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਜੇ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਭੰਨੀ ਤੋੜੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਨੌਵੇਂ ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰਾਂ ਦੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ੧੨੦ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਐਸੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਸੰਭਵ ਹਨ। ਪਰਚੀਆਂ ਸੇਵਾ ਦਾਸ (ਯਾ ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬੀ ਦਲੀਲ ਹਨ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਕਿ ਪਹਿਲੋਂ

ਸਾਖੀਆਂ ਹੈਸਨ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ, ਜੋ ਤਬਾਹ ਹੋਈਆਂ* ਤੇ ਬਚੇ ਖੁਚੇ ਮਸਾਲੇ ਤੇ ਯਾਦ ਰਹੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਏਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ੧੭੯੮ ਤੇ ੧੮੩੩ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਕੁਛ ਸਾਲ ਬਾਦ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਵਧੀਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਚਿਰਕੀ ਇਹ ੧੭੯੮ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਦੁਇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਾਲ ਤੇ ਕੁਛ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹਾਲ ਹੈਨ। ਹੋਰ ਬੀ ਕੁਛ ਲਿਖਤਾਂ ਹੈਨ ਜੋ ਅਜੇ ਘੋਖੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਪਾ: ਛੇ ਅਤੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਜੋ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੧੦ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਵੀ ਐਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ‡। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ੧੯੦੦ ਤਕ ਮਿਲ ਸਕੇ ਗੰਥਾਂ, ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ, ਵਾਰਤਾਂ, ਰਵਾਯਤਾਂ ਦਾ ਸੰਚਯ ਹੈ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਕਈ ਪਤੇ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਸੈਰੁਲਮੁਤਾਖ਼੍ਰੀਨ ਤੇ ਖੁਲਾਸਾ-ਤੁੱ-ਤ੍ਵਾਰੀਖ਼ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਅਕਬਰ ਤੋਂ ਪਰਜਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮਾਫ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ, ਮੁਹਸਨਫਨੀ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਸਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਕੁਛ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਖੁਲਾਸਾ-ਤੁੱ-ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਤੋਂ ਕਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਉਮਦਾ-ਤੁੱ-ਤ੍ਵਾਰੀਖ਼ ਆਦਿ ਕਈ ਸ਼ੈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਛ ਹਾਲਾਤ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਫਾਰਸੀ ਸੋਮਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਏਹ ਸੋਮੇ ਮੁਤਾਲਿਆ ਤੇ ਪਰਸਪਰ ਟਾਕਰੇ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਅੱਸਬ ਦੀ ਰੰਗਤ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਚੋਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

੩. ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ।

'ਸਾਰੰਸ਼ਿਕ ਤੇ ਸਵਿਸਥਾਰਿਕ' ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਕੁਛ ਵਖਾਖਯਾ ਉੱਪਰ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ

---

*ਲਖਪਤ ਤੇ ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਪੋਥੀਆਂ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ ਤੇ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਦਾ ਅਸਲੀ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਵੰਞਾ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਗੱਲਾਂ ਹੈਨ। ਚੁਪ ਚਾਪ ਬੀ ਬੜੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ ਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਸੰਚਯ ਜੋ ਕਈ ਬੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸੀ ।||=) ਸੇਰ ਦੇ ਭਾ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਵੇਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿਖ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪਏ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਗਤ ਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਭਿਉਂਕੇ ਗਾਚਣੀ ਪਾਕੇ ਛਿੱਕੂ ਬਣਾ ਲਏ। ਇਕ ਹੋਰ ਸਿਖ ਦੇ ਘਰੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਘਰ ਕਈ ਬੋਰੀਆਂ ਸਨ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦੀਆਂ, ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਸੱਕਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਲਈ ਵਰਤਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਜੇ ਯਤਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇ ਬੀ ਬਤੇਰਾ ਕੁਛ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।

†ਦੂਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਬੀ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ।

‡ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦੀ ਕੁਛ ਵੀਚਾਰ ਪਿਛੇ ੧੯ ਤੋਂ ੨੦ ਸਫੇ ਤੇ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ, ਕੁਛ ਅੱਗੇ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸੋਮੇਂ' ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ ਤੇ ਕੁਛ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਸਫਾ ੪੯੬੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕਾਂ।

ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਬੀ ਕੁਛ ਕੁ ਪਤੇ ਲਾ ਆਏ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਵਿਸਥਾਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਕੁਛ ਘੋਖਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਵਿਸਥਾਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਹਿੰਦ ਦਾ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਹਿਲ ਵਿਚ ਜਦ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਘੋਖਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪੂਰਬ ਪੱਛਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਕੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਹੋਰ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ। ਅਰਬ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਯੂਰਪੀਨਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹੋਈਆਂ ਤਿਵੇਂ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿੱਤਕ ਰੰਗਣ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬਿਨ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣਾ ਹੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਹਿੱਤ ਕੁਛ ਘੱਟ ਹੈ ਤੇ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ ਵਾਕਜਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਾਤ੍ਰ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਫਿਰ ਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਝੁਕਾਉ ਰੁਖ ਇਸ ਵਿਚ ਬੇ ਮਲੂਮੇ ਰਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਕਜਾਤ ਦੀ ਦੁਰੁਸਤੀ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਵੇਰ ਜਾਣੇ ਅਨਜਾਣੇ ਮਨ ਦੇ ਝੁਕਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਫ਼ਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਜੰਗ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਤੇ ਜਰਮਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਇਆਂ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਨਮੂਨਾ ਹਨ। ਨਿਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਹਾਲਾਤ ਫ੍ਰਾਸੀਸਾਂ ਦੇ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਫਰਕ ਸਾਫ ਦੱਸ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਸਲੀ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਨ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧਕੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਲੈ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਪੱਖ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਵੇਰ ਬਾਹਰ ਹੋ ਟੁਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਫ਼ੀ ਖਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਸੈਰੁਲਮੁਤਾਖ਼ੀਨ ਬਾਬਤ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਵੱਧ ਮਾੜੀ ਰਾਇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਏਹ ਹਨ ਤ੍ਰੁੱਟੀਆਂ ਅਸਲੀ ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ। ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਸੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਠੀਕ ਦਰੁਸਤੋ ਦਰੁਸਤ ਵਧਾ ਘਟਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਾਕਿਆਤ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ' ਕਹਿ ਲਈਏ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ।

੪ ਕੋਮਲ ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ।

ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਘੱਟ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੁਛ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮਿਲੇ ਭੀ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ—ਰਾਜ ਤ੍ਰੰਗਣੀ—ਕੱਲ੍ਹਣ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸ-ਮੰਜੂਸਰੀ ਮੂਲਾ ਕਲਪਃ*-ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਵਨਕੋਰ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਨੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਕੁਛ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ

---

*ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਸੰਨ ੬੦੦ ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ੭੦੦ ਈਸਵੀ ਸੰਮਤ ਤਕ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਬੁਧ ਜੀ ਤੋਂ ਰਤਾ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਸਾਕਾ ਖਾਨਦਾਨ, ਨਾਗ, ਸੈਨ, ਗੁਪਤਾ, ਵਿਸ਼ਨੂ ਮੁਖਾਰੀ, ਥਾਨੇਸੂਰੀ, ਵੱਲਭੀ ਖਾਨਦਾਨ, ਪਿਛਲੇਰੇ ਗੁਪਤ ਤੇ ਪਾਲ ਖਾਨਦਾਨ ਤੱਕ ਦਾ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਹੈ ਇਹ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਤੇ ਫਲ ਹੈ ਬੀ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਹਿੰਦ ਦੇ ਪਿਛਲਿਆਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਬੀ ਛੱਡਕੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬੀ ਕੁਛ ਜ਼ਮਾਨੇ ਨੇ ਤੇ ਕੁਛ ਤੁੰਦ ਹਮਲਾ ਆਵਰਾਂ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਸਾੜੀਆਂ, ਜੋ ਕੁਛ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਜੇ ਬੀ ਇਸ ਪੱਖ ਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਸਰ ਵਲ ਵਧੇਰੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਖੋਜਿਆਂ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਾਕਯਾਤ ਵਿਚੋਂ ਅਨੋਖੀਆਂ ਗਲਾਂ ਛਾਣ ਪੁਣ ਕੇ ਰੱਖ ਲਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਅਕਸਰ ਵਾਕਯਾਤ ਦੇ ਵਰਣਨ ਲਈ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਵਾਕਯਾਤ ਤਾਂ ਚੁਣਕੇ ਸੰਭਾਲੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਫਸੀਲ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਤਫਸੀਲ ਰੱਖਣੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮਝੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੇ ਸਮੇਂ ਬੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ। ਜਿਵੇਂ ਧ੍ਰੂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਕਿੱਸਾ ਤਾਂ ਰੱਖ ਲਿਆ ਕਿ ਮਤ੍ਰੇਈ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਉਹ ਭਗਤ ਪੁਰਖ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੁੱਛ ਸਮਾਚਾਰ ਬੀ ਰੱਖ ਲਏ, ਪਰ ਮਤ੍ਰੇਈ ਦੀਆਂ ਬਦ ਸਲੂਕੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਯਾ ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਖੁਹਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮਤ੍ਰੇਈ ਦੇ ਵਰਤਾਉ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤਾਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰ ਮਹੱਲੇ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਤ੍ਰੇਈ ਦੀ ਬੋਲੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਬਨਾ ਦੇਵੇ ਇਹ ਅਚਰਜ ਗਲ ਹੈ ਸੋ ਇਹ ਕਥਾ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦੇਣ ਲਈ ਰੱਖ ਲਈ ਗਈ* ।

ਜਿਹੜੇ ਲੰਮੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਵਿਗ੍ਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਂਗ ਬੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨੀ ਆਚਰਣ ਤੇ ਅੱਛੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਨੋ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚ ਦਿਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਆਚਰਣ ਸਫੁਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਰਸ ਲੈਣ ਲਈ ਸਾਹਿਤ੍ਯਕ ਸਾਮਾਨ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਕਯਾਤ ਦੀ ਤਫਸੀਲ ਵਿਚ ਵਿਗ੍ਯਾਨਿਕ ਦਰੁਸਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ; ਕੁਛ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦ ਦੀ ਮੁਸੱਵਰੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਡਿਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕ ਤ੍ਰੀਹ ਚਾਲੀ ਬਰਸ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਖ਼ੌਲ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਸਲਨ ਕਿਸੇ ਸੁੰਦਰੀ ਦੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਤੇ ਮੁੜਵੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੇਖਕੇ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਅਨਕੁਦਰਤੀ ਹੈ, ਇਉਂ ਬੀ ਕਦੇ ਉਂਗਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ? ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਹੁਨਰ ਦੇ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਆਈ ਤਾਂ ਸਮਝਿਓ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਨਜ਼ਾਕਤ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਤਰਲਾ ਹੈ। ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹੂਬਹੂ ਹੋਵੇ ਅਰ ਅੰਦਰਲਾ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਆਚਰਨ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਿ ਅੰਗ ਅੰਦਰਲੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਭਾਵ ਦੇ ਲਖਾਯਕ ਹੋਣ, ਚਾਹ ਸ਼ਰੀਰਕ

*ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲੰਬੀਆਂ ਕਥਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਛੇਪ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਦੱਸਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਅਸਲੀ ਅਧ੍ਯਾਤਮਿਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਵਾਰ ੧੯ ।

ਵਿਦਜਾ ਮੂਜਬ ਉਂਗਲੀਆਂ ਕਿ ਪਿੰਡਲੀਆਂ ਠੀਕ ਨਾ ਰਹਿਣ*। ਆਗਰੇ ਦੇ ਤਾਜਮਹਲ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇਕ ਪੱਛਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੈਸੀ ਉੱਤਮ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਕੇ ਮੀਨਾਰ ਕੈਸੇ ਛੋਟੇ ਤੇ ਪਤਲੇ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜੋ ਨਿਸਬਤ ਵਿਚ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੇ। ਪਰ ਇਕ ਫ੍ਰਾਂਸੀਸੀ ਨੇ ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਉਨਰ ਦਾ ਜਾਣੂ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਕਬਰ ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਹੈ, ਕਾਰੀਗਰ ਨੇ ਇਹ ਜਤਾਉਣ ਲਈ ਮੀਨਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀਤ੍ਵ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦੀ ਖ਼ੂਬੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਉਨਰ ਦੇ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀਆਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਤਦ ਤੋਂ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਅਮ੍ਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਕ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਉਨਰ ਤੇ ਸ਼ਿਲਪ ਪਰ ਕੁਰਸੀ ਨੀਯਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੁਛ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਬੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਘਾਟਾ ਤਾਂ ਸਰੀਹਨ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਸੱਭਜਤਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਣ ਤੇ ਬੀ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਪਰ ਜੋ ਕੁਛ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੀ ਪਿਆ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਜਗਤ ਲਈ ਵਾਕਜਾਤ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਸਿੱਖਜਤ ਹੋਣ ਲਈ ਅਚਰਜ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹੂਬਹੂਆ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਆਚਰਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਫਲ ਜੋ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਯਾ ਓਹ ਸਮੇਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਕਜਾਤ ਹੋਏ ਸਨ ਨਕਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵ, ਭੈ, ਆਸ਼ੇ, ਕਮੀਆਂ ਤੇ ਖੂਬੀਆਂ ਚਿੱਤ੍ਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਸ ਪੈਣੀ। ਚਾਹੇ ਵਾਕਜਾਤ ਦੀ ਤਫਸੀਲ ਵਿਚ ਮੁਬਾਲਗੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਪਵੇ, ਚਾਹੇ ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣੀ ਪਵੇ, ਚਾਹੇ ਰੂਹਾਨੀ ਪੁਰਖਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿਮੀ ਹੋਰਵੇਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਪਵੇ, ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਚਾਹੇ ਐਸਾ ਕੁਛ ਵਿਚ ਕੋਲੋਂ ਪਾਉਣਾ ਪਵੇ ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਿਆ ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਕਿਆ ਪੱਛਮੀ ਸਾਰੇ ਮੁਸੱਵਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੱਸਣ ਵੇਲੇ ਮੁਸੱਵਰ ਖੰਭ ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਪੰਛੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੰਭ ਹੋਣ। ਓਹ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਖੰਭਾਂ ਦੀ ਫੜ-ਫੜਾਹਟ ਨਾਲ ਹਵਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਐਉਂ ਖੰਭ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਰਖਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤਾਰੂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਰਖਦਾ ਤੇ ਪੰਛੀ ਪੌਣ ਵਿਚ ਪਰ ਮਾਰਨ ਦੀ। ਪਰ ਕੇਵਲ ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ, ਕਿ ਫਰਿਸ਼ਤੇ

---

*ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਤੇ ਬੁਤਤ੍ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਇਹ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਗੰਧਾਰ ਦੇ ਨਿਕਲ ਬੁਧ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੇ ਉਕਰੇ ਹੋਏ ਬੁਤ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਤੇ ਨਸਾਂ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਦਰੁਸਤੀ ਵਿਚ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੀਅਲਿਸਟਿਕ ਆਰਟ (ਵਾਸਤਵਿਕ ਉਨਰ) ਵਾਂਗੂੰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਜੋ ਕੁਛ ਹੂਬਹੂ ਹੈ (ਯਾ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹੈ) ਦੀ ਮੂਰਤ ਕਿ ਬੁਤ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਮ ਉਨਰ ਸੀ Idealistic (ਭਾਵਿਕ ਉਨਰ)।

ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਙੂ ਨਿਰੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਓਹ ਸ੍ਵੈ ਇੱਛਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸੁਤੇ ਗਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੰਭ ਲਾਕੇ ਦਿਖਾਉਣੇ ਪਏ। ਕੁਛ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਇਸ ਪੱਖ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਰਤਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ 'ਅਨੰਤ' ਤੋਂ ਕੋਈ ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤੇ ਉਥੋਂ ਕੋਈ ਆਗਿਆ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਲਈ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹੇ ਜਾਣਾ, ਕਿਸੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਦਰ-ਬਾਰ ਵਿਚ ਪੰਚ-ਭੌਤਕ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਟੁਰਕੇ ਜਾਣ ਵਾਂਗੂ ਤੇ ਰਸਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਙੂ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ; ਇਸ ਪੱਖ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਲਈ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖੰਭ ਦਿਖਾਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਸਹਾਯਤਾ ਬਹੁਤ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਮੀ ਕੋਮਲ ਹੁਨਰ ਦੀ ਮੁਸੱਵਰੀ ਵਾਙੂ ਰਚਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਧਜਾਤਮਿਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਮੁਅੱਸਰ ਕਰਕੇ ਦੱਸਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਗਲਾਂ ਤੇ ਮਾਮਲੇ, ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀ* ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਦੱਸਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਮਾਨੋ ਇਕ 'ਕੋਮਲ ਹੁਨਰ†' ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਸ ਹੁਨਰ ਦਾਂ ਕਮਾਲ ਦੱਸਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਜੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ 'ਹੁਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ' ਯਾ 'ਕਲਾ ਕੌਸ਼ਲੀ ਇਤਿਹਾਸ' ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਅਤਿ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਪਿੱਛੇ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ, ਚਾਹੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਤ੍ਰੈ ਰੌ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਸਾਹਿਤਕ, ਦੂਜੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਿਕ, ਤੀਜੇ ਅਧਜਾਤਮਿਕ। ਹੁਣ ਜੋ ਅਸਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ 'ਵਿਗਜਾਨਿਕ' ਤੇ'ਕੋਮਲ ਹੁਨਰੀ' ਨਿਖੇੜਕੇ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਓਸ ਗਲ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਓਹ ਤ੍ਰੈਏ ਰੌ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਕਿਸ ਫਰਕ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਿਕ ਹਿੱਸਾ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਹਿੱਸਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਕਿਤਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਵੇ। ਤੀਸਰਾ ਹਿੱਸਾ ਅਧਜਾਤਮਿਕ (ਇਖਲਾਕੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸਿੱਧਾਂਤ) ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਦੋਹਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪੇ ਪਿਆ ਲਸਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹੁਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਆਂ ਦਾ ਰੌ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ:— ਸਾਹਿਤਕ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੇ ਕਮਾਲ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਿਕ ਹਿੱਸਾ ਕਾਫੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਸਾਹਿਤਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਜੜਤ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਤੀਸਰੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਮੁਅੱਸਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਹੁਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਰੌ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਅਧਜਾਤਮਿਕ ਸੱਤਜਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੀਪਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁਆਦ ਲਈ ਕੋਮਲ ਹੁਨਰੀ ਰਸ ਦੇ ਕਟਾਖਜ ਭਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਰਸ ਤੇ ਸੁਆਦ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੂਖਮ ਰਸਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਉੱਚ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੋ ਜਾਣੇ ਤੇ ਚਾਹੋ ਬੇ ਮਲੂਮੇ ਸੁਖੱਲਾ ਆਵੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

---

*Symbolic, †Fine arts

ਹੁਣ ਜੇ ਦੋਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਲ ਤੱਕੀਏ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਕੇ ਛਡ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਮਗਰੋਂ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਕੀਹ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਤੇ ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਯਾਦ ਲਗ ਪਗ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਸਵਿਸਥਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹਾਲਾਤ, ਚਾਹੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਹਿੱਸਾ ਲੰਮਾ ਸੀ ਚਾਹੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਿਕ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾਉ ਚੁੜਾਉ ਘਟਕੇ, ਕੁਛ ਨੁਕਤਿਆਂ ਜਿਹਿਆਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਦਿੱਤੇ 'ਧ੍ਰੂ' ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਲੈ ਲਓ। ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ 'ਧ੍ਰੂ' ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਢੰਗ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸਵਿਸਥਾਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ, ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਬਾਦ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਮਤ੍ਰੇਈ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਇਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਭਗਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਲ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਯਾਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੀ ਪਕੜਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਦੇ ਸਿਤਾਰੇ ਇਕ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਹੋਕੇ ਇਨਸਾਨੀ ਅੱਖ ਨੂੰ ਦੀਹਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਕਿ ਧੂਏਂ ਕਿ ਗੈਸਾਂ ਕਿ ਲਾਵੇ, ਯਾ ਜੇ ਓਹ ਗ੍ਰੈਹ ਹਨ ਤਾਂ ਓਥੋਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਜਾਂ ਉਜਾੜ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਿ ਸਬਜ਼ੀ ਦੀ ਵਿਥਯਾ ਨਿਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦੀਹਦਾ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਾਕੂ ਯਾਦ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਵਾਕਯਾਤ ਦੀ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੋ; ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਗਲ ਅਧਯਾਤਮ ਭਾਵ ਦੀ ਬੀ ਯਾਦ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਿੱਖਯਾ ਤੇ ਤਾਸੀਰ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਕੇ।

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ?]

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹੀਏ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਸੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਬੀ ਉਸ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਸਾਈਂ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਤੇ ਵਾਲਮੀਕ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਢੰਗ ਬੀ ਉਨਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਬੀ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਹੂਬਹੂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਮੇਂ ਫਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਚਰਨ ਸਫੁਟ ਹੋਕੇ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਸੁਸਿੱਖਯਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਠਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਅਰਸ਼ੀ ਹਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਝੁਕਦਾ ਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵੀ ਚਾਉ ਨਾਲ ਉੱਡਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਯਾ ਦੋਖੀਆਂ ਦੇ ਕਮੀਨੇ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹਕੇ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਸੰਕੁਚਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸਮਾਂ ਲਿਆ ਹੈ, ਸਿਲਸਿਲਾ ਵਾਕਯਾਤ ਦਾ ਖੋਜਿਆ ਵੀਚਾਰਿਆ ਤੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਕਈ ਥਾਂ ਉਕਾਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸੰਮਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਮਤ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦਰੁਸਤ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਸਤਕ ਜੋ ਮਿਲ ਸਕੀਆਂ ਲੱਭੀਆਂ, ਤੇ ਪੜ੍ਹੀਆਂ; ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਨ ਦੇ ਲੱਛਣ ਬੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਲੋਕੀ ਆਪ ਪਾਸ ਲਿਖਤਾਂ ਲੈਕੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੁਸਖੇ ਦੇਣੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੇ ਓਹ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਵਾਚ ਕੇ ਲਾਭ

ਉਠਾਇਆ। ਅਕਸਰ ਜਗਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਮੈਂ ਬਿਰਧਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਕਈ ਥਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਡਿੱਠੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠੀ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਹੈ*। ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਲੇ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਈ ਵੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਸੰਸਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਹਿਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ: ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਐਵੇਂ ਕਿੰਤੂ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਈ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਵੇਰ ਸਾਨੂੰ ਐਸਾ ਸ਼ੁਭਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਉੱਨੀ ਵੇਰ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਯਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰਵਾਇਤ ਵਿਚੋਂ ਪਤਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈਗੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਉਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਤਾਬੀ ਬੀ ਤੇ ਨਿਜ ਦੀ ਬੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਵਾਕਯਾਤ ਲੱਭਦੇ ਹਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਟੁਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬੀ ਨਾਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗ਼ਲਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਉਕਾਈਆਂ ਹੋਣ ਪਰ ਉਹ ਸਹਿਵਨ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਉਂ ਇਹ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਛਾਨਿਆਂ ਪੁਨਿਆ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਜ਼ਿਮੀਂ ਸਾਰੀ ਉਨਰੀ ਹੈ ਤੇ ਕਮਾਲ ਦੀ 'ਕੋਮਲ ਉਨਰੀ' ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕ ਹਿੱਸਾ ਤੇ ਅਧ੍ਯਾਤਮਿਕ ਹਿੱਸਾ ਦੁਇ ਪ੍ਰਬਲ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਨਿਰਾ ਪੁਰਾ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਹੋਣ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਛਾਣ ਬੀਨ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਅਪਣੀ ਖੋਜ ਤਕ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਘਾਟਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਓਦੋਂ ਮਿਲੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸਾੜੇ ਗਏ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਫਾਰਸੀ, ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਤਦੋਂ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪਿਆ ਹੈਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਫ਼ਾਰਸੀ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਨਾਂ ਪੱਛਮੀ ਨੁਕਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਵਾਂ ਸਮਝਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਇਆ। ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਬਾਜ਼ੇ ਵੇਲੇ ਬਨਾਵਟੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਕੇ ਟੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਉਕਾਈਆਂ ਆਪੇ ਪੈ ਜਾਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਦਿਖਾਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਪਰ ਬੀ ਕਿੰਤੂ

---

*ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ 'ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ।

ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੋਇਆ* । ਪਰ ਏਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚਾਰਕੇ ਬੀ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੀ ਉੱਤੇ ਅਪਣੀ ਸਮਝ, ਵਿਤ, ਤਾਣ ਮੂਜਬ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮਿਲਵਾਂ ਦੋ ਰੰਗਾ ਫੁੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਰੰਗ ਬੜੀ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਢੁਕਾਏ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਅਮੋਲਕ ਸੰਚਯ ਹੈ ਜੋ ਚੰਗੇ ਵਕਤ ਸੰਚਯ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਸਾਮਾਨ ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਲਈ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੇ ਖੋਜੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਰਹਿਬਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੰਚਯ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

[ਕਰਾਮਾਤ]

ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਵਲੋਂ ਨਜ਼ਰ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਫਰਕ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਉਹ ਗਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਕੁਛ ਏਥੇ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਅਵੱਸ਼ਜਕ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ । ਉਹ ਮਾਮਲਾ ਹੈ'ਕਰਾਮਾਤ' ਦਾ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਲੇਖਕ 'ਕਰਾਮਾਤ' ਨੂੰ 'ਵਾਕਜਾਤ' ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ ਯਾ ਲਿਖਣੋਂ ਅਤਿ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਲੇਖਕ 'ਕਰਾਮਾਤ' ਨੂੰ ਵਾਕਜਾਤ ਕਰਕੇ ਖੁੱਲੇ ਦਿਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਫਰਕ ਇਤਨਾ ਕੁ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਯੂਰਪੀਨ ਲੇਖਕ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਸਿਰਿਓਂ ਹੀ ਨਾ ਮੰਨਕੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਵਾਕਜਾਤ ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਦੇਖ ਲਵੇ ਓਥੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ੱਕ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਏਹ ਕਰਾਮਾਤੀ ਵਾਕਜਾਤ ਸੁਣਦੇ ਯਾ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਓਹ ਇਹਨਾਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਕੀਕੂੰ ਨਾਂ ? ਭਾਵੇਂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਵਯਕਤੀਆਂ ਦੇ

*ਇਹ ਉਕਾਈ ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਾਲੇ ਨੇ ਬੀ ਖਾਧੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ (ਸਫਾ ੬੬੪ ਹਿੱਸਾ ੧ ਨੰ: ੩ ਦੇ ਨੋਟ ਵਿਚ) ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਪੜਤਾਲ ਅੱਗੇ ਬਨਾਵਟੀ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਜਿਸ ਪਾਂਡੇ ਦੇ ਘਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਾਲ ਵਿਧਵਾ ਭੈਣ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਇਹ ਸਮਾਂ ਸੰਮਤ ੧੭੬੦–੬੧ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੭੧–੮੧ ਹੈ। ਸੋ ਵੀਹ ਯਾ ਤ੍ਰੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਪੋਥੀ ਰਚੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਧਵਾ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੋਥੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀ ਸੀ ? ਫਿਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਖੀ ਸੀ, ਸੌ ਸੌ ਕਰਕੇ ਵੰਡਕੇ ੫ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮਣੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਕਹਾਣੀ ਬਨਾਵਟੀ ਹੈ ਤੇ ਆਖੇਪ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਪਰਵਿਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਘੜੀ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਤਾ ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਸਹੀ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ।

ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਮੁਬਾਲਗੇ ਤੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਤਦ ਬੀ ਕਰਾਮਾਤ ਅਨਹੋਣੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਐਸੇ ਪਹਿਲੂ ਬੀ ਹਨ ਜੋ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਬੀ ਮੁਮਕਿਨਾਤ ਵਿਚ ਹਨ। ਅਤੇ ਕਈ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਆਮ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਬੀ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਕਰਾਮਾਤ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਮੁਬਾਲਗੇ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਾਂ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਆਤ ਨੂੰ ਸਿਰਿਓਂ ਹੀ ਛਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਹੈਨ ਦੁਏ ਪੱਖ ਭੁੱਲ ਤੇ। ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਤੋਂ ਸੌਖਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। 'ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਖਯਾਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਸਮਝ ਲੈਣਾ' ਅੰਤਰਯਾਮਤਾ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੂਹਾਨੀ ਬੰਦਿਆਂ ਬਾਬਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਕਯਾਤ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਆਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਖਯਾਲ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤੋਂ ੫੦ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਅਨਹੋਣੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਵਿਦਯਾ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਟੈਲੀਪੈਥੀ' ਧਰਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੇ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅੰਤਰਯਾਮਤਾ ਦੇ ਵਾਕਿਆ ਨੂੰ ਅਨਹੋਣਾ ਫਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਤੇ ਬਨਾਵਟੀ ਸਮਝਕੇ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅੰਨਯਾਯ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਕ ਖਾਸ ਵਾਕਿਆ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਕੇਵਲ ਇਸ ਵਹਿਮ ਹੇਠ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ। ਪਰ ਉਹ ਤਦੋਂ ਦਾ ਅਸੰਭਵ ਹੁਣ 'ਟੈਲੀਪੈਥੀ' ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਆਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਵਿਗ੍ਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ, ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਐਸੇ ਵਾਕਯਾਤ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕਿ ਉਸਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹਾਲਾਤ ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਨਾਂ ਅੱਪੜਨ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੂੰ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਖਿਆਲ ਕੀਤੀ 'ਅਸੰਭਵ' ਦੀ ਦਲੀਲ ਅੱਗੇ ਰੱਖਕੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਲੁਕੋ ਦੇਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਾਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਿਸ ਕਿਸ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਭਵ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਲੇਖਕ ਇਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਿਖੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਅਸੰਭਵ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਆਹ ਵਾਕਯਾਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਯਾ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਹੈਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮਤ ਬੀ ਦੱਸ ਗਿਆ, ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਅੰਨਯਾਯ ਬੀ ਨਾ ਕਰ ਗਿਆ।

ਇਸ ਵੀਚਾਰ ਮੂਜਬ ਕਈ ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਨਾਲ ਤੱਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਮੰਨਣੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੁਤ ਅੰਨਯਾਯ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਜੇਕਰ ਓਹ ਅਸੰਭਵ ਦੀ ਖ਼ਿਆਲੀ ਯੁਕਤੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰ ਜਾਂਦੇ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਸਾ ਨਾ ਕਰਨੇ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਨ ਵੀ

ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਆਪ ਅੱਭਯਾਸੀ ਪੁਰਖ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਏਕਾਗ੍ਰ-ਚਿੱਤ' ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ, ਉਂਵ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਮਿਲੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖ ਦੇਣੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜੇ ਓਹ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਨਾਂ ਮੰਨਣ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਘਾੜਤਾਂ ਘੜਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਦੇਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਮਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਣੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਹਾਲਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛਿਪਾਏ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਪੱਲਿਓਂ ਨਹੀਂ ਪਾਏ। ਜੋ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਗੱਲਾਂ ਹੁਣ ਸੰਭਵ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਵਧੇਰੇ ਚਾਨਣਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮ ਸੱਤ੍ਯਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਲਖਾਯਕ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੀ ਦਯਾਨਤਦਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵਿਗ੍ਯਾਨਕਾਂ ਵਿਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਲਾਧਾਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਬਾਬਤ ਓਹ ਲਿਖੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਗਵਾ ਨ ਦੇਵੇ, ਅਪਣੀ ਟੂਕ ਨਾਲ ਦੇਕੇ ਲਿਖ ਦੇਵੇ ਕਿ 'ਇਉਂ ਦੇ ਵਾਕਯਾਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਛਡਦਾ ਹਾਂ'। ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪੱਛਮ ਵਿਚ 'ਕੂਈ' ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਮਾਨਸਿਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦਿਖਾਏ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਟੁਰਕੇ ਅਸਲੀ ਗਲ ਬੀ ਲੱਭ ਪਵੇ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਯਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਦੀ ਅਗੰਮੀ ਆਤਮ ਸ਼ਕਤੀ ਬੀ ਸਮਝੇ ਪੇ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਬੀ ਕਰ ਸਕਣ ਲਗ ਜਾਣ।

ਇਹ ਗਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮ ਦੇ ਵਿਗ੍ਯਾਨਿਕਾਂ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਹੁਣ ਨਿਰੇ 'ਇਨਕਾਰ' ਵਲੋਂ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਦਾ ਰੁਖ ਹੁਣ ਹਰ ਗਲ ਨੂੰ (Matter) ਮਾਦੇ ਵਲ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਾਦਾ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਤੇ ਵਿਤ੍ਰਕ ਵਿਚ ਸੂਖਮਤਾ ਵਲ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਜ਼ਿਕਸ (ਪਦਾਰਥ ਵਿਦ੍ਯਾ) ਹੁਣ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫਰੋਲਦੀ ਤੇ ਖੁਹਲਦੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਓਥੇ ਅੱਪੜੀ ਹੈ ਕਿ ਰਤੀ ਕੁ ਅੱਡੀ ਚੁੱਕਿਆਂ ਮੈਟਾਫਿਜ਼ਿਕਸ (ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਵਿਦ੍ਯਾ) ਦੇ ਝਾਂਉਲੇ ਪੈਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਕੋਈ ਗਲ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਐਸੀ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਦੂਰ ਸੱਤਵੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧ੍ਯਾਤਮਿਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਪਰ ਕੁਛ ਚਮਕਾਰ ਜਿਹਾ ਮਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਸਮਝ ਲਈ ਅਜੇ ਤਕ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾ ਹੋਇਆਂ ਤੁੱਲ ਖ਼ਯਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸੇ। ਮਸਲਨ 'ਆਇਨਸਟੈਨ' ਨੇ ਰਯਾਜ਼ੀ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈ ਲਾਂਭਾਂ three dimensions ਦੇ ਨਾਲ ਚੋਥੀ ਲਾਂਭ ਲੱਭੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਉਸਨੇ 'ਕਾਲ' time ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੰਡਲ ਤਾਂ ਸੀ ਰਯਾਜ਼ੀ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਸੀ ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼* ਯਾ ਭੂਮਿਤਿ† ਵਿਦ੍ਯਾ ਤੇ, ਪਰ ਨਾਲ ਇਹ ਗਲ ਝਾਂਵਲੇ ਮਾਰਨ ਲਗ ਗਈ ਕਿ ਕੀਹ ਜਾਣੀਏ ਕੋਈ ਦਿਮਾਗ਼ ਐਸੀ ਬਨਾਵਟ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਯਾ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿਮਾਗ਼ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ

---

*Astronomy †Geometry.

ਸੋਝੀ ਚੋਥੀ ਲਾਂਭ ਵਿਚ ਜਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਕਾਲ ਅਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਏਗਾ, ਉਸ ਅਗੇ ਮਾਨੋਂ ਇਕ ਵਰਤਮਾਨ ਵਾਙੂ ਭਾਸਣ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ। ਗੋਯਾ ਇਉਂ ਭੂਤ ਤੇ ਭਵਿੱਖਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਮਾਗ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਨਤ ਹੋਣ ਯਾ ਗ਼ੈਰ ਮਾਮੂਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸੰਭਵ ਜੇਹਾ ਜਾਪਣ ਲਗ ਪਿਆ*। ਸੋ ਵਿਦਯਾ ਵਿਗਯਾਨ ਹੁਣ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਜਾਕੇ ਪਿਛਲੇ ਰੂਹਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਕਯਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਮੇਲਣ ਵੇਲੇ ਪਿਛਲੇ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਯਾ ਮਦਦ ਦੇ ਸਕਣ, ਇਸ ਲਈ ਓਹ ਗੁੰਮ ਕਰ ਦੇਣੇ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਹਨ।

---

*ਐਸੀ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਲਈ 'ਫੇਬਰ ਐਂਡ ਫੇਬਰ' ਨੇ ਇਕ ਕਿਤਾਬ 'ਐਡਵੈਂਚਰ' ਨਾਮੇ ਦੀ ਅਖੀਰਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ੧੯੩੧ ਵਿਚ ਛਾਪੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਮਿਸਟਰ 'ਜੋਡ' ਨੇ ਅਪਣੀ 'ਗਾਈਡ ਟੂ ਮਾਡਰਨ ਥਾਟ'ਨਾਮੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈਜੋ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ–

ਆਕਸਫੋਰਡ ਦੇ ਹਯੂਸ (St. Hughts) ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਦੋ ਉਪਰੋਥਲੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਬੀਬੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਨ 'ਮਿਸ ਮੋਬਰਲੇ' ਤੇ 'ਮਿਸ ਜੂਰਡੇਨ'। ਏਹ ਦੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਬੀਬੀਆਂ ਨਾਂ ਤਾਂ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਰਸਿਕ ਸਨ ਤੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਯਾ ਗੁਪਤ ਵਿਦਿਆ ਦੀਆਂ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਏਹ ੧੯੦੧ ਵਿਚ ਫਰਾਂਸ ਸੈਰ ਕਰਨ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਲੌਢੇ ਪਹਿਰ ਅਗਸਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਏਹ ਦੋਏ ਮਹਲ 'ਵਰਸੇਲਸ' ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਸੈਰ ਕਰਦੀਆਂ 'ਟ੍ਰੇਨਾਨ' (ਇਕ ਮਕਾਨ ਹੈ) ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਮੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਮਿਲੇ ਤੇ ਬੁਲਾਣ ਚਲਾਣ ਲਗ ਪਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ੧੭੮੯ ਈ: ਸੰਨ ਦੇ ਸਨ। ਕੁਛ ਆਦਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਸੇ ਕੁਛ ਇਕ ਨੂੰ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਓਥੇ ਉਹ ਉਪਬਨ ਵੇਖੇ ਜੋ ਹੁਣ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਏਹ ਇਕ ਜਟਕੇ ਪੁਲ ਪਾਸੋਂ ਲੰਘੀਆਂ ਜੋ ਇਕ ਕੱਸ ਦੇ ਉਤੇ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕੱਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਝਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਜ ਕਲ ਉਥੇ ਨਾ ਉਹ ਪੁਲ ਹੈ, ਨਾ ਕੱਸ ਤੇ ਨਾ ਝਰਨਾ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਡਪ ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਡਿੱਠਾ, ਪਰ ਅਜ ਕਲ ਇਹ ਮੰਡਪ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਲ ਦੇ ਇਕ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਇਕ ਪਿਆਦੇ ਨੇ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਿ ਪੌੜੀਆਂ ਦੇ ਬਿੱਗ ਪੈਣ ਨਾਲ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਇਕ ਉਦਾਸੀ ਛਾਈ ਪਰ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਕਈ ਵੇਰ ਓਥੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਗਈਆਂ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਕਿ ਬਨ, ਪੁਲ, ਕੱਸ, ਝਰਨਾ, ਮੰਡਪ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਉਥੇ ਮੂਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ੧੭੮੯ ਈ: ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਲਕਾ 'ਮੇਰੀ ਐਂਟੀਆਇਨਿਟ' ਜੀਉਂਦੀ ਸੀ ਤਦ ਜੋ ਕੁਛ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਡਿੱਠਾ ਸੀ ਵਾਲ ਵਾਲ ਠੀਕ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਚੀ ਮੁਚੀ ਹੈਸੀ। ਜੋ ਆਦਮੀ ਮਿਲੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਪਤੇ ਲਗ ਗਏ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੈਸਨ ਤੇ ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਵੀ ਓਦੋਂ ਉਹੋ ਹੈਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਰੌਂਸ ਤੇ ਇਕ ਜ਼ਨਾਨੀ ਵੇਖੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਤੇ ਲਿਬਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ਓਹ ਮਲਕਾ 'ਮੇਰੀ ਐਂਟੀਆਇਨਿਟ' ਨਿਕਲੀ।

ਇਸ ਤੋ ਮਗਰੋਂ ਮਿਸ ਜੂਰਡੇਨ ਦੋ ਅਡ ਅਡ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਫੇਰ ਓਥੇ ਹੀ ਇਕੱਲੀ ਗਈ, ਉਹੋ ਕੁਛ ਮੁੜ ਡਿੱਠਾ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਤੀਸਰੀ ਵੇਰ ਉਸਨੇ ਸਾਰੇ ਨਜ਼ਾਰੇ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

[ਕਲਾਧਾਰੀ ਦੀ ਸ੍ਵੈਜੀਵਨੀ]

ਇਕ ਹੋਰ ਵਰਤਾਉ ਹੈ ਜੋ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਲੇ ਕਲਾਧਾਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਸਮਝਕੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਕਰ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ:–ਇਕ ਤ੍ਰੀਕਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਅਪਣਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਆਟੋਬਾਇਓਗ੍ਰਾਫੀ' ਨਿਜ ਜੀਵਨੀ ਯਾ ਸ੍ਵੈਜੀਵਨੀ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਦ ਕਲਾਧਾਰੀ ਦੀ ਐਸੀ ਕੋਈ ਗਲ ਮਿਲੇ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਐਸੇ ਵਾਕਯਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਕਰਾਮਾਤ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਤਾਂ ਸੰਕੋਚ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਤੁਜ਼ਕ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਮੰਨਕੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲੈ ਲਏਗਾ, ਪਰ ਜੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖ ਗਏ ਹੋਣ 'ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸਿੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਨਾਂ ਡੁੱਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਹਾਥੀ ਅੱਗੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਹਾਥੀ ਮੈਨੂੰ ਕੁਚਲਨ ਦੀ ਥਾਂ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ' ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਕਹੇਗਾ 'ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸੱਟਿਆ ਆਦਮੀ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਨਾਂ ਡੁੱਬੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਆਏ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਨਾਂ ਕੁਚਲੇ'। ਹਾਲਾਂ ਕਿ

---

*ਫੁਟ ਨੋਟ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਦੀ ਟੂਕ]

ਵਿਚ ਇਕ ਕੰਬਣੀ ਵੇਖੀ। ੧੯੧੪ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀ ਹੋਰ ਦੋਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕੇ ਮਿਲੇ ਜੋ ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ 'ਵਰਸਲਸ' ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਂ ਜਿੱਥੋਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਦਿੱਸਦਾ ਸੀ। ਅਸਾਂ ਕਈ ਵੇਰ ਨਜ਼ਾਰੇ ਏਥੇ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਦੇਖੇ ਹਨ, ਤੇ ਅੰਤ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਏਹ ਕਈ ਵੇਰ ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ ਤੇ ਓਥੋਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਛਡ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਵਾਕਿਆ ਨੂੰ 'ਮਿ: ਜੋਡ' ਇਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਇਆ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਵਾਕਿਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:–

> A Particularly well attested instance has recently been described in detail in a book entitled *An Adventure* which records the experience of two English Ladies who, walking in 1901 in the grounds of the Trianon at Versailles, walked straight into the eighteenth century and incidentally saw Marie Antionette.
>
> [Guide to Modern thought. P. 169.

ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਯਾ ਕੋਈ ਦਿਮਾਗ਼ ਐਸੇ ਹੋਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਹੋ ਬੀਤਿਆ ਸਮਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਾਂਗੂੰ ਵਿਛ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੰਤਰਯਾਮਤਾ ਦਾ ਦਲੀਲੀ ਸਬੂਤ ਲੱਭ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਰਯਾਜ਼ੀ ਦੀ ਇਕ ਲੱਭ ਨਾਲ, ਕਿ ਕਾਲ ਦਿਸ਼ਾ ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਹੈ, ਦੂਰ ਜਾਕੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਮਕਾਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਕਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਾਂਙੂ ਭਾਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਪਰ ਦਿੱਤੇ 'ਮਿਸ ਮੋਬਰਲੇ' ਤੇ 'ਮਿਸ ਜੁਰਡੇਨ' ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਵਾਕਿਆ ਨੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭੂਤ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਵਾਙੂ ਹੂਬਹੂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਮਾਗ਼ਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ, ਤੇ ਆਈ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਠ ਯੋਗੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਕੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਡੁਬਦੇ। ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਗੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਵਾਬ ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਨੇ ਪੰਡੋਰੀ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦਾਦੂ ਰਾਮ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਅੱਗੇ ਸੁੱਟਿਆ ਤੇ ਹਾਥੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਂ ਕੁਚਲਿਆ। ਸਾਡਾ ਏਥੇ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੇਖਕ ਜੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨ ਲਵੇ, ਬੇਸ਼ਕ ਨਾਂ ਮੰਨੇ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਵ੍ਯਕਤੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸੱਚ ਤੇ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਲਈ ਅੱਜ ਤਕ ਸਨਮਾਨਤਿ ਹੈ ਆਪਣੀ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਆਪ ਲਿਖ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਪ ਲਿਖੀ ਹਡ ਬੀਤੀ ਨੂੰ ਓਹ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਖੇ ਤੇ 'ਅਸੰਭਵ' ਕਹਿਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਇਹ ਲਿਖਣਾ ਕਿ ਏਹ ਵਾਕਯਾਤ ਹਡ ਬੀਤੇ ਫਲਾਣੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਯਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਬਤ ਆਪ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਉਕਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਐਸੇ ਵਾਕਯਾਤ ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਬਾਬਤ ਆਪ ਲਿਖੇ ਐਸੇ ਵਾਕਯਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਹਨ।

[ਵਿਗ੍ਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ]

ਵਿਗ੍ਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਬੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਐਸੇ ਵਾਕਯਾਤ ਲਏ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਹਮਾਯੂੰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਵੇਲੇ ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਆਸ ਨਾ ਰਹੀ ਤਾਂ ਬਾਬਰ ਨੇ ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਇਹ ਆਖਕੇ ਕਿ 'ਇਸ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਮੈਂ ਲੈ ਲਈ' ਲੇਟ ਗਿਆ ਤੇ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਹਮਾਯੂੰ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਾਲੀ ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਮੂਲੋਂ ਨਾ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਖਿਆਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਹੁਣ 'ਕੂਈ' ਵਰਗਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀਆਂ ਗਲਾਂ ਤੇ ਸਾਈਕਾਲੋਜੀ ਦੀਆਂ ਛਾਣ ਬੀਨਾਂ ਤੋਂ ਪੱਛਮੀ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਐਉਂ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ 'ਆਟੋ-ਸਜੇਸ਼ਨ' ਇਸ ਫੇਅਲ ਨਾਲ ਟੁਰ ਪਈਆਂ, ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੋਗ ਤੇ ਮੌਤ ਲੈ ਲੈਣ ਦੀ ਤੇ ਦੂਏ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੇਣ ਦੀ। ਸੋ ਅੰਦਰਲੇ 'ਅਰਧ ਸੱਗ੍ਯਾਤ ਮਨ*' ਨੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਿਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹੋਣਹਾਰਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਉਚੇਰਾ ਤੇ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨ ਲਭ ਪੈਣਾ ਹੁਣ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਜੇ ਏਹ ਵਾਕਿਆ ਅਸੰਭਵ ਸਮਝਕੇ ਛੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਕਿਆ 'ਪਿਤਾ-ਪ੍ਰੇਮ' ਦੀ ਤੀਖ਼ਣਤਾ (Intensity) ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਬਾਜ਼ੇ ਵੇਲੇ ਵਿਗ੍ਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਐਸੇ ਵਾਕਯਾਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਝੁਕਾਉ ਯਾ ਰੰਗਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਯੂਰਪੀਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਬੀ ਦੋ ਵਾਕੇ ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਪਰ ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਝੁਕਾਉ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

ਲੈੱਥਬ੍ਰਿਜ ਨਾਮੇ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦਾ ਹਿੰਦ ਇਤਿਹਾਸ ੧੮੮੦-੯੦ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਵਾਕਯਾਤ ਇਉਂ ਲਿਖੇ ਹਨ:-

---

*Sub-concious mind.

ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਇਕ ਹਰਨੀ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪਕੜ ਲਿਆ ਤੇ ਹੰਨੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਟੁਰ ਪਿਆ। ਕੁਛ ਪੈਂਡਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਪਰਤਕੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਹਰਨੀ ਮਗਰੇ ਮਗਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਨੇ ਬੱਚਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਰਾਤ ਉਸ ਨੇ ਸੁਪਨਾ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਇਸ ਤਰਸ ਬਦਲੇ ਤੈਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਸੋ ਉਹ ਗਜ਼ਨੀ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ*। ਇਹੋ ਲੈੱਥਬ੍ਰਿਜ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸੇਵਾ ਜੀ ਮਰਹੱਟੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਦੇਵੀ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਟੱਬਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਣਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਥਾਪੇਗਾ, ਗੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰੇਗਾ ਆਦਿ। ਸੋ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇਵਾ ਜੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਰੱਖਜਕ ਬਣਿਆਂ। ਲੈੱਥਬ੍ਰਿਜ ਜਦ ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇੰਨੀ ਉਥਾਨਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਇਕ ਮਨੋਹਰ ਰਵਾਯਤ ਬਾਜ਼ੇ ਪੁਰਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਦੇ ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ'। ਪਰ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਗਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥਾਨਕਾ ਇਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਬਾਬਤ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਰਹਟੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਹਿਮੀ ਸੁਭਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ'। ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਗਲਾਂ ਸੁਪਨੇ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੋਇ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਜੇ ਹਰ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਦਾ ਭਖਲਾ ਸਮਝਕੇ ਤੇ ਅਸੰਭਵ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਲਾਕੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ 'ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੋਣਹਾਰ ਦੇ ਕਦੇ ਦਿੱਸ ਪੈਣ' ਦੇ ਦੋ ਵਾਕੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਵਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੁਛ ਕੁਛ ਮੰਨੀ ਜਾਣ ਲਗ ਪਈ ਹੈ†। ਲੈੱਥਬ੍ਰਿਜ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਵਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁਆਦਲੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਝੁਕਾਉ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਦਿਲੀ ਤਅੱਸਬਾਤ ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਬੀ ਲਿਖ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਸੇਵਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਬਾਬਤ ਓਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਮਰਹਟੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਦੋਂ ਵਹਿਮੀ ਆਚਰਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ, ਪਰ ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਪਠਾਣਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਹਿਮ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ।

[ਰੂਹਾਨੀ ਤੇ ਮੌਸਾਰਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ]

ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਰਹੇ, ਓਹ

*ਇਹ ਓਹ ਪਠਾਣ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਪਰ ਕੁਹਾੜਾ ਧਰਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਹਿਮੂਦ ਨੇ ਫੇਰ ਹਿੰਦ ਤੇ ੧੭ ਵੇਰ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ।

†'ਸੰਗਯਾਤ ਮਨ' ਤੇ 'ਅਰਧ ਸੰਗਯਾਤ ਮਨ' ਤਾਂ ਸਾਈਕਾਲੋਜਿਸਟਾਂ ਨੇ ਦੋ ਪਰਤ ਮਨ ਦੇ ਸਹੀ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਤੀਸਰੇ 'ਉੱਚ ਸੰਗਯਾਤ ਮਨ' ਦੇ ਹੋਣ ਪਰ ਬੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ। ਇਸ ਮਨ ਪਰ ਹੋਣਹਾਰਾਂ ਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਨਕਸ਼ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ 'ਅਵਰ ਸੁਪਰ ਕਾਨਸ਼ਸ ਮਾਈਂਡ' ਕ੍ਰਿਤ 'ਡੀਡਿਕ ਲੀਵਿਲਟਨ'।

ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਔਜ ਵਾਲਿਆਂ ਕਲਾ-ਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੂਬਹੂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਲੋਕਾਂ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਵਿਚਾਰ ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਰਾਜਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਜੰਗ ਜਦਲ ਅਕਸਰ ਗ਼ਰਜ਼ ਲਈ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਗ਼ਰਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ ਚਾਹੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਦੀ, ਚਾਹੇ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਤੇ ਚਾਹੇ ਬੀਰਤਾ ਦੀ ਉਮੰਗ ਦੀ*। ਪਰ ਰੂਹਾਨੀ ਵਜਕਤੀਆਂ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਯੋਜਨ (motive) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗ਼ਰਜ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਦੁਨੀਆਂ ਘਟ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਜਗਤ ਨੇ ਅਕਸਰ ਟਪਲਾ ਖਾਧਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੁਕ੍ਰਾਤ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਕੇ ਮਾਰਿਆ। ਈਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਮਨਸੂਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ਦਿੱਤੀ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਤੇ ਹਾਥੀ ਅੱਗੇ ਪਾਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਚੱਕੀ ਪੀਹਣ ਲਾਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਵਰਗੀ ਪਿਆਰ ਪੁੰਜ ਕੋਮਲ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਰੇਤੇ ਪਾਕੇ ਤੇ ਦੇਗਾਂ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਬਿਠਾਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵੈਰਾਗ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ। ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਕਲਾਧਾਰੀ ਦੇ ਪਰਸੁਆਰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨੂੰ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਟਿਕਾਉ ਤੇ ਉੱਚੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਖਦਾ। ਰੂਹਾਨੀ ਔਜ ਵਾਲੇ ਗ਼ਰਜ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਬੇ-ਗ਼ਰਜ਼ੀ ਤੇ ਪਰਸੁਆਰਥ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਭਾਵ ਦੁਖਾਂ ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਉਚੇਰੀ ਟੇਕ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਵਿਸਮਾਦ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਮਾਧੀ ਯਾ ਲਿਵ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦਾ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਤੇ ਓਹ ਆਮ ਸਮਝ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਜਗਤ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੋੜੀ ਨੈਣ ਮੁੰਦਕੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਈਸਾ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਅਪਰਾਧੀ ਜਾਣਕੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਸਲੀਬੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਸਭ੍ਯਤਾ ਤੇ ਫਖ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕੰਨਜਾ 'ਜੋਨ ਆਫ ਆਰਕ' ਨੂੰ ਚੁੜੇਲ ਆਖਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਜਗਤ ਨਾਂ ਤਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਤੇ ਕਲਾਧਾਰੀ ਵਜਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਰੂਹਾਨੀ ਔਜ ਨੂੰ ਲਖਦਾ ਹੈ, ਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਗ਼ਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਬੀ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਗਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ,ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀਆਂ ਲਈ ਲੜੇ ਹਨ ਤੇ ਮਰਦੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕਲਾਧਾਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਰੁਚੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਾਮਾਤਾਂ

*ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਜੰਗ ਜੋ ਪੱਛਮੀਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਅਕਸਰ ਬਣਿਕ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ (Economic) ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਮਾਲ ਵੇਚਣ ਲਈ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸੇ ਗਲ ਤੋਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਹਨ।

ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਸਣ ਸੁਣਕੇ ਵਧੇਰੇ ਸੰਸੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਕਸਰ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਜਾਣੇ ਯਾ ਅਨਜਾਣੇ ਅੰਨਿਯਾਯ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਸੈਰੁਲਮੁਤਾਖ਼ਰੀਨ ਦੇ ਕਰਤਾ ਤੇ ਖ਼ਫੀ ਖਾਂ ਆਦਿਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕੋ ਕਿਸ ਘ੍ਰਿਣਾ ਤੇ ਤਅੱਸਬ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਐਸੇ ਲੇਖਕ ਤਾਂ ਤਅੱਸਬ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੰਨਾਂ ਅਨਜਾਯ ਰੂਹਾਨੀ ਹਸਤੀਆਂ ਨਾਲ, ਜੋ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਹਿਜ਼ੀਬ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਬੀ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਪੱਖ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੁਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਤੱਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ,ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਖੁਹਲਦੇ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਵਿਚਲੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਵਰਗੇ ਸਾਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਓਹ ਕਿਸੇ ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਲਖਾਯਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ*। ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਰੂਹਾਨੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਯਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੁਸਿੱਖਯਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਜ਼ਿਮੀ ਐਸੀ ਰਚਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੇ ਸੌਣ, ਜਾਗਣ, ਸਫਰ ਕਰਨ, ਮਿਲਨ ਜੁਲਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਜੰਮਣ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਤਿੱਥ ਮਾਹ ਦੇ ਖਾਕੇ ਖਿੱਚ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਦੀਪਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਦਿਲਾਂ ਪਰ ਵਾਂਛਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਸ ਅੰਦਰਲੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਨਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਭੌਤਿਕ ਤੇ ਗ਼ੈਰ ਮਾਦੀ ਤਜਰਬਾਤ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਪਾਸ ਸਾਮਾਨ ਤਾਂ ਮਾਦੀ ਯਾ ਭੌਤਿਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਹੋਰਨਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਬੁਰਸ਼ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੋਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਰੋਜ਼ ਵੇਈਂ ਨ੍ਹਾਉਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸੇ, ਇਕ ਦਿਨ ਐਸੇ ਗਏ ਕਿ ਆਏ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਆਏ ਤਾਂ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਤਿਆਗ ਮੂਰਤੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਤੇ ਨਵਾਬ ਵਲੋਂ ਰੋਕ, ਟੱਬਰ ਵਲੋਂ ਰੋਕ ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਰੋਕ-ਪਿਆਰ ਭਰੀਆਂ ਰੋਕਾਂ-ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪ ਨਹੀਂ ਰੁਕੇ, ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਉਪਕਾਰੀ ਕੰਮ ਲਈ ਉੱਠ ਟੁਰੇ ਪਰ ਉੱਠ ਟੁਰੇ। ਜੋ ਰੂਹਾਨੀ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਤਜਰਬਾ ਵੇਈਂ ਗਿਆਂ ਅੱਜ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਨ ਨਾਲ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਾਲਾ ਹੈ ਸਾਂਗੋ ਪਾਂਗ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੱਕ, 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦਰਗਾਹੇ ਸੱਦੇ ਜਾਣਾ, ਉਥੋਂ ਸਰਫ਼ਰਾਜ਼ੀ ਪਾਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਤਿ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਪੁਰਦ ਹੋਣਾ' ਇਸ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਕ ਤਜਰਬਾ ਸੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਾ ਤੇ ਉਥੋਂ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਕੰਮ ਦੀ

*ਜੇ ਈਸਾ ਜੀ ਦਾ ਨਿਰਾ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਖਲਾਕ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਹ ਪਤਾ ਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਕਿ ਜੋ ਇੰਜੀਲਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ।

ਸਪੁਰਦੀ ਹੋਣ ਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਆਤਮ ਸਰੂਪਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਐਉਂ ਹੀ ਢੁਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ 'ਸੱਚੇ ਮਹਿਲ' ਬੁਲਾਏ ਗਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਆਪ ਪਰ ਵਾਫਰ ਹੋਈ,ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਕਰਕੇ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦਾ ਪੱਲੂ ਫੇਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਪ ਇਹ ਹੁਕਮ ਲੈਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਟੁਰ ਪਏ। ਆਪ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਇਵੇਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ*। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਏ। ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਵਰਤਿਆ ਉਹ ਇਕ ਆਤਮਕ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਝਲਕਾ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਪਿਆ ਕਿ ਓਹ ਕਿਸੇ ਪਰਮਪਦ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਯਾ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਝਾਉਲੇ ਦਾ ਟੀਕਾ ਐਉਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਗਏ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ। ਲਕੜੀ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਹਰੀ ਜੀ ਦਾ ਸਥੂਲ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ ਬਿਠਾਲਣਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉੱਚ ਗਤੀ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਬਾਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਸੂਖਮ ਹਨ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਹਨ ਜੋ ਸਥੂਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਜਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਪੰਜ ਭੌਤਿਕ ਤਸਵੀਰ ਵਾਂਙੂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਟੀਕਾ ਸਾਡੀ ਸਮਝੇ ਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਮਨ ਦੁਆਰਾ ਸੋਚਦੇ, ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਸਭ 'ਦੇਸ਼, ਕਾਲ ਤੇ ਨਮਿਤ' ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੇ ਲਿਵ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਟੁਰਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਦੇ ਟਿਕਦੇ ਇਸਨੂੰ ਕਦੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਅਵਸਥਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ 'ਅਨੰਤ' ਦੀ ਛੁਹ ਵਿਚ ਯਾ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡਾ ਕਹਿਣਾ,ਸਮਝਾਉਣਾ, ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਸਮਝਣਾ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੈ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਅਦੇਸ਼ ਅਕਾਲ ਗਲ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੋਲ ਹੀ ਵਰਤੀਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿ ਆਮ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਤੇ ਸਮਝ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਛ ਖਿਆਲ ਬਨਾਕੇ ਭਾਵ ਸਮਝ ਸਕਣ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਟਾਈਪ ਰਾਈਟਰ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ 'ਞ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦਾ ਅੱਖਰ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕੀਕੂੰ ਲਾਵੇ, ਉਥੇ ਇਹ ਅਖਰ 'ਞ' ਹੈ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ (ਜੇ ਤੇ ਐਨ JN) ਜਜਾ ਤੇ ਨਨਾ ਆਦਿਕ ਅੱਖਰ ਜੋ ਉਸ ਮਸ਼ੀਨ ਪਰ ਹੈਨ, ਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁਛ ਤੁੱਲਤਾ ਦਿੱਸ ਪਵੇ। ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਰ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਓਹ ਇਸ ਨਾਲ ਕਲਾਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗਲ ਕਿ ਦੂਜੇ

*ਪੜ੍ਹੋ ਸਾਰੀ ਪਉੜੀ:–ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥ [ਮਾਝ ਵਾਰ ਮ:੧

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਉਕਾਈ ਕਰਦੇ ਬੀ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨਾਲ ਅਨਜਾਯ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:—

ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਇਤਿਹਾਸ ਰਾਜਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ।ਰਾਜਸੀ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ ਮੁੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਿੱਸ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਤੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ। ਓਵ ਬੀ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਬੰਦੇ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਂ ਅਤਿ ਹੀ ਘੱਟ, ਇਸ ਲਈ ਆਮ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰੌ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਗਲ ਦੀ 'ਅੰਦਰਲੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸ਼ਕਤੀ' ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੰਨੀ ਅਤੀ ਵਜਾਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ੈ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਅਕਸਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਏਥੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਬੇਮਲੂਮੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਨਤਾਈਆਂ ਛੁਡਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਖ਼ੁਸਰੋ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲਓ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਖਯਾਲ ਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਰਾ: ੪ ਅੰਸੂ ੩੭ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਟੂਕ ਪਰ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੈ ਕਿ ਵੈਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਝੂਠੀ ਉਜ ਠੱਪਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰੇ ਗਏ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਕਬਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਤਅੱਸਬ ਵਿਚ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਯਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸੋ ਖ਼ੁਸਰੋ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਅੱਗ ਬਗੋਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਪ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਇਹ ਗਲ ਜਦ ਮੇਰੇ ਕੰਨੀ ਪਹੁੰਚੀ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਉਸ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ ਬੁਤਲਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ; ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੋ ਤੇ ਉਸਦੇ ਘਰ ਬਾਰ ਬੱਚੇ ਮੁਰਤਜ਼ਾਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਸਬਾਬ ਤੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਯਾਸਤ ਤੇ ਯਾਸਾ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣ*'। ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਤਅੱਸਬ ਦਾ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਆਪ ਸੱਚ ਝੂਠ ਪਰਖਣ ਦਾ ਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਸਫਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੇ ਖ਼ੋਜ ਤੇ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ੧੭ ਜ਼ਿਲਹੱਜ† ਤੋਂ ੮ ਮੁਹੱਰਮ† ਤੱਕ ਵੀਹ ਇੱਕੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾ ਪੁੱਜਣ ਪਰ ਸੋਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਵੀਚਾਰ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ੁਸਰੋ ਦੇ ਮਗਰੇ ਮਗਰ ਆ ਰਹੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ 'ਥਾਨੇਸਰ ਦੇ ਪੀਰ ਦੀ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗਲ' ਓਥੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਂਦਵਾਲੋਂ ਬੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ੧੭ ਜ਼ਿਲਹੱਜ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਤੇ ਗੋਂਦਵਾਲ ਹੈ। ਫਿਰ ੧੨ ਦਿਨ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ੨੮ ਜ਼ਿਲਹੱਜ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰੋਂ ੭ ਕੋਹ ਉਰੇ ਜੈਪਾਲ ਪਿੰਡ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ੧੨ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮਾਝੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਠਹਿਰਦਿਆਂ ਕਿਉਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾਂ ਲੱਗੀ ਕਿ ਖ਼ੁਸਰੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਫੇਰ ੨੮ ਜ਼ਿਲਹੱਜ ਤੋਂ ੮ ਮੁਹੱਰਮ ਤਕ ਅਰਥਾਤ ੧੧ ਕੁ ਦਿਨ

*'ਸਯਾਸਤ' ਦਾ ਓਦੋਂ ਭਾਵ ਸੀ ਕੈਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਤੇ 'ਯਾਸਾ' ਤੁਰਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ, 'ਲੁੱਟ ਲੈਣਾ ਤੇ ਤੁਸੀਹੇ ਦੇਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦੇਣਾ।'

†ਦੁਇ ਨਾਮ ਹਨ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਆਇਆਂ ਹੋ ਗਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ੧੧ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਅਚਾਨਕ ੯ ਮੁਹੱਰਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਗਯਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦਾ ਕਿ ਐਨੇਂ ਦਿਨ ਖ਼ਬਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਿਲੀ ਤੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਬਾਬਤ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਚਰਨ (ਕੈਰੈਕਟਰ) ਨੂੰ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੱਕਾਂ। ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਉਂ ? ਸੈਰੁਲਮੁਤਾਖ਼ਰੀਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਖ਼ੁਲਾਸਾ-ਤੁੱ-ਤਵਾਰੀਖ਼ ਵਾਲਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਰਜਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮਾਫ਼ੀ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਪਰ ਦਾਹ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਮਾਲੀਆ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ*। ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਜਦੋਂ ਸੁਲਹੀ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ? ਪੱਤ੍ਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ? ਚਾਰ ਆਦਮੀ ਘੱਲਦੇ ਹਨ ? ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਲੋਕ ਸਲਾਹਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੋ ਪਰ ਆਪ ਸਾਫ ਨਾਂਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੋ:—

ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਤਾ ਜਿ ਪਤ੍ਰੀ ਚਲਾਵਉ ॥ ਦੁਤੀਏ ਮਤਾ ਦੁਇ ਮਾਨੁਖ ਪਹੁਚਾਵਉ ॥
ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਮਤਾ ਕਿਛੁ ਕਰਉ ਉਪਾਇਆ ॥ ਮੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਛੋਡਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਹੀ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥
[ਆਸਾ ਮ: ੫—੫

ਫਿਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਬਾਬਤ ਐਉਂ ਆਖਦੇ ਹਨ:—

---

*ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਕਬਰ ਵਟਾਲੇ ਆਇਆ, ਤਦ ਅਚਲ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਿਪਟਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਿਆਸਾ ਲੰਘਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆਇਆ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣੀ ਤੇ ਬੜਾ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ:—

ਅਜ਼ ਨਜ਼ੂਲੇ ਅਸਾਕਰੇ ਮੁਤਸੱਵਰਹ ਦਰ ਪੰਜਾਬ ਨਿਰਖੇ ਗ਼ੱਲਹ ਗਿਰਾਂ ਬੂਦ, ਅਜ਼ੀਂ ਜਿਹਤ ਜਮਾ ਪਰਗਨਾਤ ਜ਼ਿਆਦਹ ਸ਼ੁਦਹ ਅਲ ਹਾਲ ਅਜ਼ ਇੰਤਹਾ ਜ਼ਿ ਅਫਵਾਜੇ ਕਾਹਿਰਾ ਗ਼ੱਲਾਤ ਰੁ ਬਅਰਜ਼ਾਨੀ ਆਵੁਰਦਹ ਰਿਆਇਆ ਅਜ਼ ਉਹਦਾ ਅਦਾਏ ਜਮਾਂ ਨਮੇ ਤਵਾਨਦ ਬਰਾਮਦ। ਹਸਬ ਇਲਤਮਾਸ ਓ ਬ ਦੀਵਾਨੀਆਨੇ ਉੱਜ਼ਾਮ ਹੁਕਮ ਸ਼ੁਦ ਕਿ ਬਹਿਸਾਬ ਦਹ ਦਵਾਜ਼ਦਹ ਅਜ਼ ਜਮਾ ਬ ਰਿਆਇਆ ਤਖ਼ਫੀਫ ਦਿਹੰਦ, ਵ ਤਾਕੀਦ ਬਅਮਾਲ ਕੁਨੰਦ ਕਿ ਮੁਤਾਬਕੇ ਆਂ ਬ-ਰਿਆਯਾ ਰਿਆਯਤ ਨਮੂਦਹ ਜ਼ਿਆਦਹ ਤਲਬੀ ਨ ਨੁਮਾਇੰਦ। [ਖ਼ੁਲਸਾ-ਤੁੱ-ਤ੍ਵਾਰੀਖ਼ ਸਫਾ ੪੫੨

ਅਰਬਾਤ—ਖਿਆਲ ਕੀਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਅਨਾਜ ਦਾ ਭਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੱਜ ਕਲ ਫੌਜ ਦੇ ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਨਾਜ ਦਾ ਭਾ ਸਸਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਮਾਲੀਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੀਵਾਨੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ੧੦-੧੨ ਵੇਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਾਲੀਏ ਵਿਚੋਂ ਛੋਟ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤੇ ਮਾਲੀਆ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨ, ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਿਆਇਆ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਵਧੀਕ ਨਾਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।

ਤਿਹ ਜਨ ਜਾਚਹੁ ਜਗਤ੍ਰ ਪਰ ਜਾਨੀਅਤੁ ਬਾਸੁਰ ਰਯਨਿ ਬਾਸੁ ਜਾਕੋ ਹਿਤੁ ਨਾਮ ਸਿਉ ॥ ਪਰਮ ਅਤੀਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰੰਗੌ ਬਾਸਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਪੈ ਦੇਖੀਅਤੁ ਧਾਮ ਸਿਉ ॥ ਅਪਰ ਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖ ਸਿਉ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਾਗੌ ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ ਰਸੁ ਨਾਹੀ ਅਉਰੈ ਕਾਮ ਸਿਉ ॥ ਮਥੁਰਾ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰਬ ਮਯ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰੁ ਭਗਤਿ ਕੈ ਹੇਤਿ ਪਾਇ ਰਹਿਓ ਮਿਲਿ ਰਾਮ ਸਿਉ ॥ ੩ ॥ [ਸ: ਮ: ੫ ਕੇ

ਗੁਰ ਜੀ ਆਪ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ:—"ਤ੍ਰਿਸਨ ਬੁਝੀ ਮਮਤਾ ਗਈ ਨਾਠੇ ਭੈ ਭਰਮਾ ॥ ਥਿਤਿ ਪਾਈ ਆਨਦੁ ਭਇਆ ਗੁਰਿ ਕੀਨੇ ਧਰਮਾ ॥ ੧ ॥" [ਬਿਲਾ: ਮ: ੫

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਵਾਕਿਆਤ ਤੋਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਤੋਂ ਜੋ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਮੁਤਾਲਆ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸੀ ਕਿ ·ਅਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅਰਥਾਤ ਨਿਜ ਦੀ ਗ਼ਰਜ਼ ਲਈ ਤਾਂ ਆਪ ਸੁਲਹੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਪਰੰਤੂ ਪਰਸੁਆਰਥ ਲਈ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਅਪਣੀ ਲਿਖੀ ਜੀਵਨੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰੀਕ ੧੭ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤ੍ਰੀਕ ੮ ਤਕ ਤ੍ਰੈ ਹਫਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਗੋਂਦ-ਵਾਲ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖ਼ੁਸਰੋ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹੋਕੇ ੮ ਨੂੰ ਲਗ ਪਗ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਤਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨਾਲ ਮਿਲਨ ਦੀ ਕਿਉਂ ਖਬਰ ਨਾ ਮਿਲੀ।ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਗਲ ਲੁਕੀ ਰਹਿ ਸਕਣੀ ਅਸੰ-ਭਵ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਮਾਝੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਤੇ ਠਹਿਰਦਿਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਖ਼ਬਰ ਰਸਾਨੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਤੋਂ ਗਲ ਕਿਵੇਂ ਲੁਕੀ ਰਹਿ ਗਈ*? ਕਿਉਂ ਯਕਾਯਕ ੯ ਤ੍ਰੀਕ ਨੂੰ,ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਸਜ਼ਾ ਪਾ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸ਼ਿਕੈਤ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬੁਗ਼ਜ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਫੁਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੇਲਾ ਸੀ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਦਾ; ਸੋ ਝੱਟ ਊਜ ਥੋਪੀ ਹੈ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭਰੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਉਸਦੇ ਹੁਣ ਦੇ ਖ਼ੁਸਰੋ ਵਾਲੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਗੁੱਸੇ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਯਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਕਰ ਲੈਣਾ ਕਿ ਓਹ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਗੇ†, ਇਤਿਹਾਸ-ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਉਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਥ ਛਡਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਗਰਜ਼ ਦੇ ਹੀ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਕਾਲਫ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਧਿਆਨ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਤੇ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਨਾ ਮਿਲਣ

*ਥਾਨੇਸਰ ਦੇ ਪੀਰ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੂੰ ਮਿਲਨ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਸੇ ਇਲਾਕੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖਬਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ,ਜਿਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਆਯਾ ਹੈ,ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਿਲੀ ?

†ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲੋ ਇਹ ਗਲ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲੋਂ' ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੂੰ ਤਿਲਕ ਦੇਣ' ਦੀ ਗਲਤ ਖਬਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ ਦੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾ: ੪ ਅੰ: ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਟੂਕ।

ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਵਲੋਂ ਉਹ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਙੂ ਉੱਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰ ਲੇਖਕ, ਕਿਆ ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਕਿਆ ਅੰਗ੍ਰਜ਼ੀ ਵਾਲੇ, ਬੇ ਸੋਚੇ ਦਬਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮਗਰੇ ਮਗਰ ਤੇ ਲਕੀਰ ਤੇ ਲਕੀਰ ਮਾਰੀ ਤੁਰੀ ਗਏ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਹਲੀ ਇਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਪ ਅਪਣੀ ਤੁਜ਼ਕ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ,ਜੈਸਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ,ਕਿ 'ਘਰ ਬਾਰ ਜ਼ਬਤ, ਮਾਲ ਦੌਲਤ ਜ਼ਬਤ, ਕੈਦ ਕਰੋ ਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰੋ'। ਹੁਣ ਉਸ ਵਕਤ ਤੋਂ ਥੋੜੇ ਸਾਲ ਬਾਦ 'ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ' ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਲੇਖਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾ ਦੇ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਰੇਗਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਤੇ ਗਰਮੀ ਦੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਤੇ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਨਾਲ (ਆਪ ਨੇ) ਜਾਨ ਦਿੱਤੀ'। ਮਗਰਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸੇ ਦੇ ਮਗਰ ਟੁਰੀ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ ਲਗੀ ਕਿ ਤੁਜ਼ਕ ਦਾ ਤੇ ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾਂ ਤਾਂ ਕਰੇ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਅਣਮਿਲਦੀ ਗਲ ਤੋਂ ਕੁਛ ਹੋਰ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇ। ਐਸਾ ਨਾ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਨਾ ਇਕ ਘੱਟ ਸਖਤੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰਹੀ ਤੇ ਐਡੇ ਸੁਲਹਕੁੱਲ ਜਾਨ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਜਾ ਪਿਆ, ਹਾਂਲਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਤਅੱਸਬ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਪਣਾ ਇਕਬਾਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਚੁਗਲ ਖ਼ੋਰ ਦੇਰ ਤੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਫ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਜਾਂ ਇਹ ਗਲ ਮੇਰੇ ਕੰਨੀਂ ਪਹੁੰਚੀ ਮੈਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਉਸਦੇ ਬੁਤਲਾਨ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ'। ਗੋਯਾ ਅੰਦਰਲਾ ਪਹਿਲਾ ਇਰਾਦਾ ਨਿਰਾ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲਨ ਦੀ ਹੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਵੀ ਦਿਲ ਦਾ ਅਤਯੰਤ ਵੈਰ ਭਾਵ ਸਫੁਟ ਹੈ। ਥਾਨੇਸਰੀ ਪੀਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੱਕੇ ਟੁਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਘਰ ਬਾਰ ਮਕਾਨ ਜ਼ਬਤ, ਮਾਲ ਦੌਲਤ ਜ਼ਬਤ, ਕੈਦ ਲੁੱਟ ਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਕੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਵਹਸ਼ੀਆਨਾ ਦੰਡ! ਮੁਜਰਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੁਤਾਲਯਾ ਕਰੇ, ਪਰਖੇ ਤੇ ਮੁਆਮਲਾ ਫਹਿਮੀ ਕਰੇ। ਬੱਸ ਦਬਿਸਤਾਨ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਲਿਖੀ ਗਏ।

ਇਹ ਗਲ ਅਸਾਂ ਇਕ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਕੀਕੂੰ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕਾਹਲੀ ਕਰਕੇ ਅਨਜਾਯ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਲਓ,ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਤੇ ਦਬਿਸਤਾਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਲ ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਾਲੀ ਤੇ ਲੰਗਰੋਂ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਲੇਖਕਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਈ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਰਥ ਵਿਚ ਟੀਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਓਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਯਤ ਦੇ ਵਾਕਫਕਾਰ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਹ ਠੀਕ

ਫਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਟੁਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਓਹ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਸਫਾ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਅਪਣੀ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਚ ਟੁਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਆਮ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਆਮ ਰਗ਼ਬਤ ਮੂਜਬ ਸਮਝੇਗਾ ਕਿ ਐਵੇਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਪਿੱਛੇ ਦਿੱਤੀ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਜੋ ਟੂਕ ਅਸਾਂ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੩੭ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਇਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਖੋਜ ਬਾਬਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪੜ੍ਹ ਲਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹਉਂ ਤੇ ਖ਼ੁਦੀ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਬੀ ਅੰਦਰਲਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਨਿਰਾ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਇਹ ਬੀ ਅੰਤ੍ਰਾਤਮੇ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਆਮ ਤਜਰਬੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇ (Subjective Experiences) ਹਨ। ਪਰ ਆਮ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਯਾਂ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਇਸ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਅਵਸਰ ਘੱਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਉਗਾਹੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਵਾਕ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਰਤੀਂਦੀ ਉਗਾਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਸੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕਿ ਆਮ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਯਾ ਸਗੋਂ ਸਾਧਾਰਣ ਸਿੱਖ ਪਾਠਕ ਯਾ ਮਾਮੂਲੀ ਨਵੀਨ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੂੰ ਬੀ ਖੋਜਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਕੇਵਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਤਹ ਸਤਹ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੈ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਤੇ ਉਨਰੀ ਪਹਿਲੂ ਦਰਸਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਲ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਆਮ ਜਨਤਾ ਪਰ ਪਿਆ।

੫. ਸਰਵ ਪ੍ਰਿਯ ਇਤਿਹਾਸ* ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵਿਗਜਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਲਈ ਇਕ ਭਾਰੀ ਜ਼ਖੀਰਾ†

*Popular History.

†ਮਾਨੋਂ ਸਾਰੇ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਦੀ ਐਸੀ ਵਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਖੋਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋਕੜ ਤੇ ਖਾਤਾ ਤੇ ਚਿੱਠਾ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਭੁੱਲਣਹਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਯਥਾ:–

ਜਹਾਂ ਭੂਲ ਮੋ ਤੇ ਕਛੁ ਹੋਈ। ਸੁਨਿ ਪਠਿ ਕਰੈ ਰੋਸ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਲੇਹੁ
ਬਨਾਇ। ਜਿਉਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਭਾਇ ॥ ੧੦੬ ॥ ਬਡ਼ੇ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਬਾਲਕ
ਲੀਲ੍ਹਾ। ਅਸਤ ਬਿਅਸਤ ਸੁ ਹੁਇ ਅਨਮੀਲਾ। ਬਚਨ ਸਪਸ਼ਟ ਨ ਆਵਹਿ ਤਾਂਹੀ।
ਹਰਖੈਂ ਸੁਨਤ ਬਿਰਧ ਰਿਸ ਨਾਂਹੀ। ਛੋਟੇ ਲਖਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ। ਬਡੇ ਜੁ ਹੈਂ ਲੱਛਨ
ਅਸ ਧਰਿਹੀਂ ॥ ੧੦੭ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਧਿ: ਪ੭

ਜਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਉਪਬਨ* ਰਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਸਮਯ ਅਵਸਥਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਭੋਲੇ ਭਾ ਸੁਸਿੱਖਜਤ ਕਰੀ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੰਮ ਵਾਕਜਾਤ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਗਿਣਵੇਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਕੰਮ ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਉਨਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਿਲ ਦੇ ਭਾਵ ਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਜੋ 'ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਸਰਵ ਪ੍ਰਿਯ ਇਤਿਹਾਸ' ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਵੀਚਾਰ ਇਸ ਪੱਖ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

ਕਵੀ ਜੀ ਕੇਵਲ ਵਾਕਜਾਤ ਤੇ ਹੋਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੀਤਾਕਜ਼ਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਲਮ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਲਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਕਾਵਜ ਦਾ ਇਕ ਭਾਰੀ ਸਾਹਿਤਜ ਬੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਆਇਆ ਹੈ ਓਹ ਹਾਲਾਤ ਨਿਰੂਪਣ ਦੇ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਐਉਂ ਬੀ ਵਰਣਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਅਧਜਾਤਮਿਕ ਪਹਿਲੂ ਬੀ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਚਮਕ ਉਠਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਢੰਗ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਸੂਗ ਉਤਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਮੀਨਾਪਨ ਤੇ ਨੀਵਾਂ ਪਨ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਵਲ ਉੱਮਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਵਟਾਉ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰਲੇ ਪਦਾਰਥ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਰਖਦਾ ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ, ਸ਼ਰੀਫ ਤੇ ਮੁਫੀਦ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ 'ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੀਮਤ' ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਫਲ, ਕੇਵਲ ਧਨਾਢ ਹੋਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗ, ਆਪੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਤੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਲਾਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਰਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ 'ਸਾਈਂ ਸੰਯੋਗੀ' ਜੀਵਨ ਬਿਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੇ ਆਪੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੇਲ ਦੀ ਅੰਤਰਗਤਿ ਸੋਝੀ ਦਾ ਰਾਹ ਬੀ ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਐਉਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਉਸ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਚ ਅੱਗ੍ਰੇ ਹੋਣਾ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਫਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉਠਣਾ, ਨੇਕੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਹੰਕਾਰਨਾ ਨਾ, ਸੰਵਾਰਨਾ ਤੇ ਬਫਾਉਣਾ ਨਾ, ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੁਖੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਅਟੰਕ ਨਾ ਜਾ ਵੱਸਣਾ ਪਰ ਜੀਵਨ ਹੋਮਣਾ ਤੇ ਆਪਾ ਵਾਰਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਵਿਚ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਪਰ ਦਾਨਾਈ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਛੱਡਣੀ। ਹਾਂ, ਤਨ-ਹੰਤਾ ਤਜਾਗਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾ ਢੱਸਣਾ, ਪਰ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਤਨ ਟੁਕੜੇ ਕਰਾ ਕਰਾ ਕੇ ਤਨ-ਹੰਤਾ ਦਾ ਤਜਾਗ ਦਰਸਾਉਣਾ ਪਰਉਪਕਾਰ

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵ ਤੇ ਪਰਸੁਆਰਥ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਯੋਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਐਸਾ ਉਨਰ ਦਿਖਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਸੁਭਾਵ ਆਚਰਣ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਪਾਕੇ ਸੁਸਿੱਖਜਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦੀ ਖਾਤਰ। ਹਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਮੂਜਬ ਖਾਲਸਾ ਹੋਣਾ, ਅੰਦਰੋਂ ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਲਗੇ ਹੋਣਾ, ਬਾਹਰੋਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਿਚ ਵਸਣਾ; ਏਹ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 'ਇਹ ਕਰੋ, ਇਹ ਮਤ ਕਰੋ' ਦਾ ਨਿਰਾ ਖੁਸ਼ਕ ਤੇ ਬੇਰੁਸ ਸੰਗ੍ਰਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕਮਾਲ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨਾ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਕਥਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤਾ ਹੋਇਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਸਮਯ ਤੇ ਸੁਆਦਲਾ ਹੈ। ਰਸ ਤੇ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਮਨ ਉਮਗਦਾ ਹੈ, ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ ਪੰਘਰਦਾ ਹੈ, ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਦ੍ਰਵਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਭੋਲ ਮਿੱਠੇ ਮਿੱਠੇ ਅਸਰ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਕੇ ਅੰਕਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦਿਲਕਸ਼ ਸਾਮਾਨ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਤੇ ਰਸ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸਰਵਪ੍ਰਿਯ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਮ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਪਰ ਕਾਵ੍ਯ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮਝਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਸਰਵ ਪ੍ਰਿਯ ਇਤਿਹਾਸ' ਝਟ ਪਟ ਬਣ ਗਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਕਥਾ ਲਈ ਇਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਆ ਗਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ, ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ, ਸਿੱਖ ਧਰਮਸਾਲਾਂ* ਵਿਚ, ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਆਨਨ ਫਾਨਨ ਫੈਲ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਉਤਾਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਪਨ ਹੋ ਗਏ। ਲੌਢੇ ਪਹਿਰ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਟੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਨਗਰਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਸੇ। ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਕੜਨ ਤੇ ਬੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕਦਰ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਪੁੰਨੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਵਾਕੇ ਰਖਦੇ ਤੇ ਗਰੀਬ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਯਾ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਪੋਥੀ ਮਾਂਗਵੀ ਦੇਂਦੇ, ਪਾਠਕ ਇਕ ਹਿੱਸਾ (ਰਾਸ ਯਾ ਰੁਤ) ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਓਹ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਫੇਰ ਦੂਸਰਾ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸੌ ਕੁ ਬਰਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗਯਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੋਥੀ ਰਹਨੁਮਾਈ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਮਦਦਗਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਤ੍ਯਾਗੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਤਾਂ ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇ ਨਿਰਬਾਹ ਤੇ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦਾ ਭਾਰ ਸੀ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ

*ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਧਰਮਸਾਲਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਧਰਮਸਾਲਾ ਨਿਰੀ ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਧਰਮਸਾਲ ਗੁਰਧਾਮ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—ਧਰਮਸਾਲ ਕਰ ਬਹੀਦਾ। [ਵਾ: ੨੬-੨੪

ਪੁਨਾ:—ਘਰ ਘਰ ਅੰਦਰ ਧਰਮਸਾਲ ਹੋਵੈ ਕੀਰਤਨ ਸਦਾ ਵਿਸੋਆ। [ਵਾ: ੧-੨੭

ਪ੍ਰ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ 'ਧਰਮਸਾਲ' ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਸਾਖੀ ੧੩ ਸੱਜਣ ਠਗ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ:—'ਮੈ ਬਧੀ ਸਚੁ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ'।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਵਲ ਰੁਚੀ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ, ਓਹ ਵਿਦਵਾਨ ਬੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਬਾ ਬਣੇਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਨੇ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੂਰਯੋਦੇ' ਏਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਚਿਆ। ਗਜਾਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇੰਨਾਂ ਕੁਛ ਇਸ ਤੋਂ ਲੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੀ ਤਵਾਰੀਖ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਹੀ 'ਵਾਰਤਿਕ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਰਖਿਆ ਸੀ। ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਗਜਾਨੀ ਭਾਈ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸਦਾ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਛਾਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ,ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ'ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੂਰਣਕਾ' ਰਖਿਆਸੀ।'ਗੁਰ ਪੁਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮਸਿੰਘ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ ਰਿਣੀ ਹੈ, ਤੇ ਅਕਸਰ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਤੋਂ ਰਚੇ। ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨੇ ਇਸੇ ਮੂਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲੈਕੇ ਤੇ ਹੋਰ ਖੋਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਰਚਿਆ। ਮੈਕਾਲਫ ਨੇ ਹੋਰ ਖੋਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਉਸਦਾ ਇਹੋ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਖ਼ੁਰਸ਼ੈਦ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਬੀ ਇਸੇ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਖ਼ੁਰਸ਼ੇਦ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਸੂਰਜ ਹੈ। ਹੋਰ ਬੈਂਤਾਂ ਆਦਿ ਆਮ ਪ੍ਰਿਯ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਕਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਸਾਲਾ ਇਸੇ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

[ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਗ਼ਲਤ ਵਰਤਾਉ]

ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਸਿੱਖ ਸਨ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਖ਼ਲਾਕ, ਧਰਮ, ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪਹਿਲੂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਦਿਖਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿ ਵ੍ਯੰਗ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਧ੍ਰਵਾ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾਵਾਂ, ਯੋਗ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਆਦਿ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਮਾਮਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਈਕੁ ਗਜਾਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਨਾ ਲਖਕੇ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਅਪਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਾਕੇ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਵੇਂ ਹਿਸਾਬੀ ਜਮਾਂ ਖਰਚ ਦੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਮੇਲਕੇ ਬਾਕੀਆਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਦੇ ਵਿਤ੍ਰੇਕ ਵਾਲੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾ ਵਰਤਕੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤ ਲਈ ਕੁਛ ਹਾਨੀ ਦਾ ਅਸਰ ਬੀ ਲਿਆ ਹੈ। ਓਹ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੌਰਾਣਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ, ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਕੇਵਲ ਖੁਸ਼ਕ ਦਿਮਾਗੀ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਤੇ ਯੋਗ ਦੇ ਹਠ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸਮਝ ਲਿਆ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੱਤਾ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਾਲ ਰਸਿਆ 'ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੇ ਨਿਹਕਰਮ' ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਨਿਰਾ ਹਿਸਾਬੀ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਦਿਮਾਗੀ ਘੋੜ ਦੌੜ ਦਾ ਮਤ ਬਣਾਕੇ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਭਵ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ, ਭਗਤੀ, ਯੋਗ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਪਦ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਢੰਗੀਤਗ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਬੀ ਬਹੁਤ ਪਾਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਹਦ

ਤਕ ਕਿ ਜਿਸ ਹਦ ਤਕ ਓਹ ਗੁਰਮਤ ਅਨਕੂਲ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਸਾਮਾਨ ਕੌਂਬਲ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਪੁਆਏ ਹਨ*, ਹਰ ਹਾਲ ਏਹ ਸਨ ਤਾਂ ਵਾਕਫੀ ਲਈ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ, ਪਰ ਵਿਤ੍ਰੇਕ ਨਾਲ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਤੋਂ ਅੱਗਜਾਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ* ਕਈ ਗਜਾਨੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਸਮਝ ਲੀਤਾ। ਜਿਹਾ ਕੁ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੁਤ ਪੰਜਵੀਂ ਅੰਸੂ ੪੧ ਤੋਂ ੪੯ ਦੇ ਅੰਕ ੩੩ ਤਕ ਵੇਦਾਂਤ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਅੰਸੂ ੪੯ ਦੇ ਅੰਕ ੩੩ ਤੋਂ ਅੰਸੂ ੫੦ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਗਜਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ†। ਕਈ ਗਜਾਨੀ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਮਝਕੇ ਕਥਾ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਜਨ ਫੇਰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਫਰਕ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਸੀ। ਹੋਰ ਦੇਖੋ, ਕਵੀ ਜੀ ਕਿਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਜੋਗ ਆਦਿ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਯਾ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਦੇ ਅਸੂਲ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਅਧਜਾ: ੪੮ ਵਿਚ ਹਠ ਜੋਗ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਸਕੇ ਫੇਰ ਭਗਤੀ ਜੋਗ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਅੰਕ ੭੮ ਤੇ ਹਠ ਯੋਗ ਮੁਕਦਾ ਹੈ, ੭੯ ਵਿਚ ਹਠ ਜੋਗੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਜੋ ਕਾਲਿਕ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਕਾਲ ਹੈ ਕਿਸੇ ਕਾਲ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਬ ਕਾਲਕ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ੮੦ ਤੋਂ ਭਗਤੀ ਜੋਗ ਦੇ ਅੰਗ ਦੂਸਰੇ ਜੋਗ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮੇਲ ਕੇ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤ ਨਿਰੂਪਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅਭਜਾਸ ਦੀ ਸਰਬ ਕਾਲਿਕ ਸਮਾਧੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਕਈ ਥਾਈਂ 'ਨਾਮ' ਵਿਹੂਣੇ ਗਜਾਨ ਨੂੰ ਸਾਫ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਦੇ ਹਨ ਜੈਸੇ ਕਿ ਰੁ: ੫ ਅੰਸੂ ੪੯ ਦੇ ਅੰਕ ੩੪, ੩੫, ੩੬, ਵਿਚ ਵਾਚਜ ਗਜਾਨੀ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਪਰ 'ਨਾਮ' ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਆਸ਼ਯ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:—

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਮੂ। ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ਹਮਰੇ ਕਾਮੂ।
ਇਕ ਅਵਿਲੰਬ ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਸਮਰੱਥ ਨ ਆਨਾ॥ ੩੫॥
ਸਦਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸਹਾਈ। ਲੈਤ ਨਾਮ ਹੀ ਬਿਘਨ ਪਰਾਈ।
ਹਰਹਿ ਕਾਲ ਕਲਿ ਕਲੁਖ ਸਦੂਖਨ। ਨਾਮ ਕਰਜੋ ਜਿਨ ਗ੍ਰੀਵਾ ਭੂਖਨ॥ ੩੬॥
ਬਰਤ, ਨੇਮ, ਜਪ, ਤਪ ਜਗ ਕਰਮੂ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥੇ ਸਭਿ ਧਰਮੂ।
ਨਾਮ ਹੀਨ ਭਵ ਸਾਗਰ ਬੀਚੂ। ਜਨਮ ਧਰਹਿ ਊਚੂ ਕਬ ਨੀਚੂ॥ ੩੮॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਧਿਗ ਰਾਜ ਸਮਾਜੂ। ਨਾਮ ਹੀਨ ਜਗ ਜੀਵਨ ਲਾਜੂ।
ਅਭੈ ਭਵਿਤ ਭੋਗਹਿ ਭਵ ਭੋਗੂ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਾਵਹਿ ਜਮ ਲੋਗੂ॥ ੩੯॥

*ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਕਰਣ 'ਕਿਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਗਿਆ' ਜੋ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ।

†ਅੰਸੂ ੫੦ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸਿਰਨਾਮਾ 'ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਗਯਾਨ ਨਿਰਣੈ' ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਸੁਖੈਨਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਅੰਸੂ ੪੯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੬ ਵਿਚ ਆਪ ਨਿਖੇੜਵਾਂ ਵੇਰਵਾ ਕਵੀ ਜੀ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:— ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ! ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਕੋ।

ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਅੰਗਨਾ ਸੇਜਾ। ਅੰਤ ਸਮੇ ਜਮ ਗਹਿ ਕਰ ਲੇ ਜਾ।
ਚਤੁਰੰਗਨਿ ਧੁਜਨੀ ਬਲ ਧਰਨੀ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਾਹੁ ਨ ਤੇ ਹੁਇ ਕਰਨੀ ॥ ੪੦ ॥
ਗਜ ਬਾਜੀ ਸੰਜੰਦਨ ਬਹੁ ਰੰਗੇ। ਹੋਤਿ ਕੋਸ਼ ਗਮਨੇ ਪਗ ਨੰਗੇ।
ਸਿਵਕਾ ਡੇਰੇ ਤਜਿ ਕਰਿ ਨਾਨਾ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਮ-ਪੁਰੀ ਪਿਆਨਾ ॥ ੪੧ ॥
ਨਾਮ ਹੀਨ ਅਸ ਸ੍ਵਾਸ ਸਹਿਤ ਹੈ। ਜਿਹ ਬਿਧ ਭਸਰਾ ਫੂਕ ਬਹਿਤ ਹੈ।
ਨਾਮ ਜਪਤ ਸੇ ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ। ਤਿਨ ਜਮਦੂਤ ਨ ਆਵਤਿ ਨੇਰੇ ॥ ੪੨ ॥
[ਨਾ: ਪੂ: ਪ੍ਰ: ਧਿ ੧

ਗੁਰ ਕਹਿੰ 'ਸੰਸਾ ਨਹਿੰ ਕਰੋ ਛੁਧਾ ਨਗਨ ਕੋ ਕੋਇ।
ਇਕ ਸੰਸਾ ਮਨ ਰਾਖੀਏ ਬਿਸਰੈ ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ' ॥ ੬੦ ॥
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ੳ: ਅ: ੪੭

ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪੀਜੈ। ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਥੀਜੈ ॥ ੩੭ ॥
[ਨਾ: ੧੦ ਅੰਸੂ ੨੯

ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਸਿਮਰੇ ਨਾਮ। ਮਨ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਤਹਿੰ ਬਿਸਰਾਮ।
ਸ੍ਵਾਰਥ ਕਿਧੌਂ ਅਕਾਰਥ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਫੁਰਹਿੰ ਸਦਾ ਮਨ ਥਿਰ ਨ ਰਹਿੰਦ ॥ ੩੫ ॥
ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਿਸ ਕੋ ਅਟਕਾਇ। ਕਰਹੁ ਟਿਕਾਵਨਿ ਕੇਰ ਉਪਾਇ ॥
ਜਿਮ ਜਿਮ ਥਿਰਤਾ ਰਹੈ ਸੁਭਾਉ। ਤਿਮ ਤਿਮ ਨਿਪੁਨ ਕਰਹਿ ਬਿਰਧਾਊ ॥ ੩੬ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਾਵੈ। ਕੈ ਲਿਵ ਨਾਮ ਬਿਖੇ ਅਟਕਾਵੈ।
[ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੩੪

ਲਗਜੋ ਹੁਮਾਉ ਪੰਖ ਜਯੋਂ ਸੰਗਾ। ਜਬ ਛੂਟਹਿ ਧਨੁ ਤੇ ਸੁ ਖਤੰਗਾ ॥ ੯ ॥
ਪਰ ਕੇ ਬਲ ਕਰ ਹੋਤਿ ਉੜਾਊ। ਪਹੁੰਚੈ ਸੋ ਜਹਿੰ ਦੇਸ਼ ਹੁਮਾਊ।
ਬਹੁਰ ਨ ਆਇ ਪਰੈ ਕਬਿ ਧਰਨੀ। ਤੈਸੀ ਰੀਤਿ ਨਾਮ ਕੀ ਬਰਨੀ ॥ ੧੦ ॥
ਇਕ ਚਿਤ ਸਿਮਰਹਿ ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਛੂਟੇ ਦੇਹਿ ਤੇ ਹੋਇ ਸੰਗਾਤੀ।
ਜਹਿੰ ਨਾਮੀ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਸੁਹਾਵਨ। ਤਹਾਂ ਕਰੇ ਬਿਨ ਬਿਲਮ ਪੁਚਾਵਨ ॥ ੧੧ ॥
ਬਹੁਰ ਨ ਜਗ ਮਹਿੰ ਪਾਵੈ ਦੇਹੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੇ ਭੇਜੁ ਸਨੇਹੀ। [ਨਾ: ਪੂ: ਪ੍ਰ: ਧਿ: ੨੪

ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ। ਇਹੀ ਜੋਗ ਇਕ ਲਿਵ ਕੋ ਬਰਨੋ ॥ ੩੭ ॥
[ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੨੨

ਮੁਖ ਤੇ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਸਦਾ ਲਿਵ ਨਾਮ ਲਗਾਵੈ।
ਹਾਥਨ ਤੇ ਕਰ ਟਹਿਲ ਕੋ ਸਿਖ ਮੀਤ ਰਿਝਾਵੈ। [ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੩੪

ਪਰੰਤੂ ਵਿਵੇਕ ਨਾ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਕਰਨੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖਤਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਓਹ ਕੇਵਲ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਵੇਖਕੇ 'ਵਾਚਜ ਗਜਾਨ' ਨੂੰ ਗਜਾਨ ਸਮਝਕੇ 'ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ' ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਨਿਰੀ ਦਿਮਾਗੀ ਵਾਕਫੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਕਥਨੀ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਹੋ ਅਸਰ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਐਉਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੁਛ ਕੁਛ ਰਲਾ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਛ

ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ਸੂਫੀ ਮਤ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਵਿਚ ਰਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸੌ ਕੁ ਬਰਸ ਵਿਚ ਸੂਫੀ ਖ਼ਯਾਲ ਤੇ ਨਿਰੇ ਵਾਚਜ ਗਜਾਨ ਨੂੰ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਰੁਕਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣ ਸਕਣਾ, ਕਈ ਲੋਕ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈਗਜਾਨੀ ਆਪ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਲੈਕੇ ਕੋਲੋਂ ਬਹੁਤ ਕਛ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਵਰਤਾਉ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਨੂੰ ਵਿੱਤ੍ਰੇਕ ਨਾਲ ਨਾਂ ਸਮਝਕੇ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਅਸੂਲ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲੌਕਿਕ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਿਕ ਮਿਰਯਾਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਜਗ ਅਰ ਕੁਲ ਕੇ ਜਿਤਿਕ ਅਚਾਰੇ।
ਹਮਰੇ ਹੇਤ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰਨਾ। ਕੀਰਤਿ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ॥ ੧੨॥
ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾ-ਚਾਰਾ। ਦੇਹੁ ਸਰੀਰ ਅਗਨਿ ਸਸਕਾਰਾ।' [ਰਾ: ੧ ਅੰਸੂ ੨੯

ਫਿਰ ਬੀ ਦੇਖੋ ਗਜਾਨੀ ਨੇ ਨਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਜਦ ਮੁੱਢ ਬੱਝ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਅੱਗੋਂ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਕੀਕੂੰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਲਟ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਜਬੂਰੀ ਕਰਕੇ ਹੈ ਯਾ ਉਹ ਆਖੇਪਕ ਹੈ, ਪੜਤਾਲ ਤਾਂ ਕਰੀਏ। ਐਸੀ ਖੇਚਲ ਵਿਤ੍ਰੇਕਤਾ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਈਂ ਸ਼ਾਰਦਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫੇਰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਤੇ ਆਕੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜਮਾਂ ਤੇ ਨਾਉਂ ਦੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲਕੇ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦੇ ਰਹੇ।

ਜਦੋਂ ਸੰਮਤ ੪੦੪ ਗੁ: ਨਾ: ਸ਼ਾ: ਤੋਂ ਪੰਥ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲਤਾ ਦੀ ਰੌ ਟੁਰੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਗਈ ਤੇ ਇਸੇ ਸਹਿਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਵਾਰਤਾ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਏ, ਪਰ ਜਦ ਇਸ ਵਿਚ ਅਵਾਂਛਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਵਿਤ੍ਰੇਕ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਨਾਂ ਵੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਅਰੁਚੀ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ ਤੇ ਹੋ ਗਈ, ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਲ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਥਾਵੇਂ ਇਸਨੂੰ ਕੋਸਿਆ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਆ ਬੀ ਜਾਣ ਲਗ ਪਿਆ ਮਸਲਨ 'ਵਾਕ' ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਸਮਝਕੇ ਆਵਾਹਨ ਕਰਨਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਅੰਨਜ ਦੇਵਤਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਸਮਝੀ ਗਈ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ 'ਵਾਕ' ਨੂੰ ਤਾਂ 'ਮਜ਼ਜ਼' ਕਹਿਕੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਟੇਸਟੈਂਟ ਕਵੀਆਂ ਬੀ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਵੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਰੀਤੀ ਹੈ। ਚਾਹੋ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਇਹ ਨਾਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਇਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਰੀਤੀ ਹੈ ਨਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਨੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ*, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਤਾਂ ਸਾਫ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ:—

ਅਬਿ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੧-੩੦.

*ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਤੇ ਵੇਖੋ ਪੋਥੀ ਦਾ 'ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਤੇ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੨੧ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਟੂਕ ਤੇ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੨੦ ਤੋਂ ੨੭ ਦਾ ਭਾਵ।

ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗਤਿਦਾਯਕ! ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀ ਮਨ ਰਾਈ।
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੧–੨੫

ਕਿੰਕਰ ਉਤਾਰਿ ਪਾਰ ਦੀਜੀਏ ਦੀਦਾਰ ਨਿਜ ਲਾਗੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤਾਰ ਛੋਰੀ
ਆਸ ਹੋਰੀਆ। ਪਰਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸੱਭੇ ਥਾਂਵ ਨਿਰਧਾਰ ਕਰਿ ਮੋਖ ਕੇ ਉਦਾਰ
ਤੁਮ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੀਆ ॥ ੩੨ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੧

ਇਸ ਲਈ ਏਹ ਗਲਾਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਦਰਸਾ ਦੇਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਨਿਰੋਲ ਸਿੱਖੀ ਹੈ। ਕਵੀ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਉਪਾਸਿਕ ਹੈ, ਕਵੀ ਸੱਚਾ ਖਾਲਸਾ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਹੈ, ਕਵੀ ਨੇ ਅਪਣੀਆਂ ਕਾਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਆਪ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਕੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤੇ ਸ਼ਗਨ ਮਹੂਰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੇ ਇਸ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਅਰ ਜਗਾ ਜਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲੇਗਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਪੌਰਾਣਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੇਵਲ ਵਾਕਫੀ ਲਈ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਦਿੱਸ ਪੈਣਗੇ ਤੇ ਓਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਣ। ਕਈ ਵੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣ ਲੈ ਲਈਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝੇ ਗਲ ਛੇਤੀ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਮਸਲਨ ਜੋ ਸੱਤਯ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਕਿਸੇ ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਓਹ ਸੱਤਯ ਪਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਰੀਚੰਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਚਰਣ, ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਕਤਾ ਯਾ ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਲੈ ਲੈਂਦਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਮੁਕਾਕੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਿੰਬੰਧੀ ਜੋ ਕੁਛ ਲੱਭ ਸਕਿਆ ਹੈ ਉਹ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਛ ਵਯਾਖਯਾ ਲਿਖਣੇ ਦਾ ਜ਼ਤਨ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਸਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ, ਖਯਾਲਾਤ ਤੇ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੇਗੀ।

ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਕਥਾ ਸੰਬੰਧੀ ਦੋ ਇਕ ਗੱਲਾਂ।

ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਬੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਦਾ ਅਪਣਾ ਲਿਖਿਆ ਜੀਵਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਹੀ ਘੱਟ ਸੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਘਾਲਾਂ, ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਆਪਾ ਵਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਕਰਕੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਉਹਲੇ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਪੰਥਕ ਲਾਭ ਨੂੰ ਵਾਧਾ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਆਪਾ ਜਨਾਉਣ ਦੇ ਥੜ੍ਹਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਦੂਸਰੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਜੀਵਨੀ।–ਇਸਦਾ ਬੀ ਰਿਵਾਜ ਘੱਟ

ਸੀ, ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਲਿਖਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿੱਸੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ। ਦੋ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਯਾ ਮਾਂ ਪਿਉ ਦਾ ਨਾਮ, ਕੋਈ ਜਨਮ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਤਿੱਥ ਨਜ਼ਮ ਵਿਚ ਲਿਖੀ,ਬਾਕੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਅਲੌਕਿਕ ਕੌਤਕ ਲਿਖਕੇ ਬੱਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ। ਐਸੀ ਸ਼ੈ ਬੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ।

ਸੋ ਆਪ ਦੇ ਜੀਵਨ ਹਾਲਾਤ ਲੱਭਣ ਲੱਗਿਆਂ ਕਿਤੋਂ ਥ੍ਰੱਕ ਭਰਵਾਂ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਫੇਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪੜਤਾਲ ਖੋਜ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਤਹੱਦਦ।

ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਬਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਬਾਬਤ ਆਪ ਲਿਖੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਏਹ ਕੋਈ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਜੀਵਨ ਬਾਬਤ ਟੂਕਾਂ ਜੋ ਇਧਰ ਉਧਰ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਯਾ ਬੇਖਿਆਲੇ, ਪੇ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕਲਿਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੱਢਕੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਦੂਸਰੇ, ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਕੁਛ ਸਿੱਧਾ ਯਾ ਪਰਤਵਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮਸਾਲਾ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਯਾ ਹੋਰਨਾਂ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਤੋਂ, ਲੈ ਲਭ ਕੇ ਚੁਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਤੀਸਰੇ, ਆਪਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਛ ਲੱਭ ਸਕਿਆ ਹੈ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਸਪਰ ਟਾਕਰੇ ਕਰਕੇ ਸੋਧਕੇ ਥਾਂ ਸਿਰ ਆ ਜਾਵ।

ਚੌਥੇ ਹੈ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਖੋਜ। ਉਸਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਬੂੜੀਏ, ਪਟਿਆਲੇ, ਕੈਂਥਲ, ਨਾਭੇ, ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ, ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ, ਲੁਦਿਹਾਣੇ, ਬਾਵੀ ਮਾਜਰੇ, ਬੁਡਲਾਡੇ, ਅੰਬਾਲੇ, ਜਗਾਧਰੀ, ਧਮਧਾਨ, ਆਦਿਕ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਈਂ ਭਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇਤਨਾ ਕੁ ਸਫਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਲੱਭਾ ਹੈ, ਕਵਿ ਜੀਵਨੀ ਦੀ ਸੰਗਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਪੂਜਜ ਪਿਤਾ,ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ,ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੰਡਤ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਿਚ ਯਕਤਾ ਉਸਤਾਦ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧੂ,ਵਿਰਕਤ, ਗਜਾਨੀ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਿਆ।ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਸੇ ਯਾ ਹੋਰ ਗਜਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਨ ਤਾਂ ਥੋੜੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਨਾਲ ਮੇਲਕੇ ਇਸ ਜੀਵਨੀ ਦੇ ਗੁਲਦਸਤੇ ਵਿਚ ਗੁੰਦ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸਾਵਣ ੪੬੫ ਗੁ: ਨਾ: ਸਾ:, ੧੯੯੧ ਬਿ:
ਅਗਸਤ ੧੯੩੪ਈ:

ਸੰਪਾਦਿਕ

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥

੩. ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ।

੧. ਜਨਮ ਭੂਮਿ।

ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਤਿਹ ਤੀਰ ਬੂੜੀਆ ਨਗਰ ਇਕ ਕਵਿ ਨਿਕੇਤ ਲਖੀਏ ਤਹਾਂ ॥

ਇਸਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਲੋਕ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਵਤਨ ਤੇ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਬੂੜੀਆ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਜਗਾਧਾਰੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਛੇ ਕੁ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਜਮਨਾ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਵੀ ਗਿਆਨੀਆਂ ਗੁਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਦਾ ਜਨਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦ੍ਯਾ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਹੀ ਪਾਈ ਸੀ ਤੇ ਆਪਦੇ ਸਨਬੰਧੀ ਵੀ ਏਥੇ ਹੈਸਨ। ਹੁਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਦਾ ਜਨਮ 'ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ' ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਥੇ ਉਹ ਮਕਾਨ ਭੀ ਅਜੇ ਤਕ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ*, ਪਰ ਇਹ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਾਲਿਕ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ ਬੀ ਵਡੇਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੰਸ਼ਜ, ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਕਾਨ ਵੇਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਜੀ ਅਪਣੇ ਮਾਲ ਭਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਕਾਨ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਅਰ ਲਗ ਪਗ ਅਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਕ ਸੱਠ ਸਾਲ ਦੇ ਬਿਰਧ ਤੋਂ ਬੀ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੋਈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸੇ ਹੀ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਜਨਮੇ ਤੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੱਜਣ ਦਾ ਮਕਾਨ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਇੰਨਾ ਕੋਲ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਗਲੀ ਦੀ ਚੁੜਾਈ ਦੀ ਹੀ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿੱਥ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕ ਬੀ ਇਸ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ 'ਛੀਂਬਿਆਂ ਵਾਲਾ ਮਕਾਨ' ਸੱਦਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਛੀਂਬਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਓਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਹੋਰ ਬਿਰਧ, ਜੋ ੭੦ ਕੁ ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ, ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜੁਆਨ ਉਮਰੇ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬੈਠਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਬੜੀ ਬਿਰਧ ਮਾਈ ਨੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਆਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ 'ਮਾਈ ਜੀ ਆਪ ਬੜੇ ਹੀ ਬਿਰਧ ਲਗਦੇ ਹੋ, ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਉਮਰਾ ਹੋਸੀ ?' ਆਖਣ ਲੱਗੀ 'ਬੱਚਾ ! ਹੋਊ ਸੌ ਤੋਂ ਉਪਰ, ਖ਼ਬਰੇ

---

*ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਸੰਮਤ ਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹਾਲ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗੇ '੨. ਵਿਦ੍ਯਾ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸ' ਤੇ '੫. ਬੂੜੀਏ ਨਿਵਾਸ' ਵਾਲੇ ਲੇਖ।

ਇਕ ਸੋ ਵੀਹ ਹੀ ਹੋਵੇ'। ਫੇਰ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗਲਾਂ ਪੁੱਛੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਇਕ ਗਲ ਇਹ ਬੀ ਦੱਸੀ ਕਿ 'ਜੋ ਬੜੀ ਚੱਲੀ ਹੋਈ ਪੋਥੀ ਹੈ-ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਉਸਦਾ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਏਸੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਆਪ ਡਿੱਠਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰਾ ਪਿਆ ਕਵਿਤਾ ਕਰੇ, ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਗਲ, ਕੋਈ ਹੋਣੀ ਸੁਣਾ ਦਿਓ, ਝਟ ਉਸਨੇ ਉਹ ਸਾਰੀ ਵਰਤੀ ਵਾਰਤਾ ਦੋਹਰੇ, ਚੋਪਈਆਂ, ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਸੁਨਾਉਣ ਲਗ ਜਾਣੀ।'

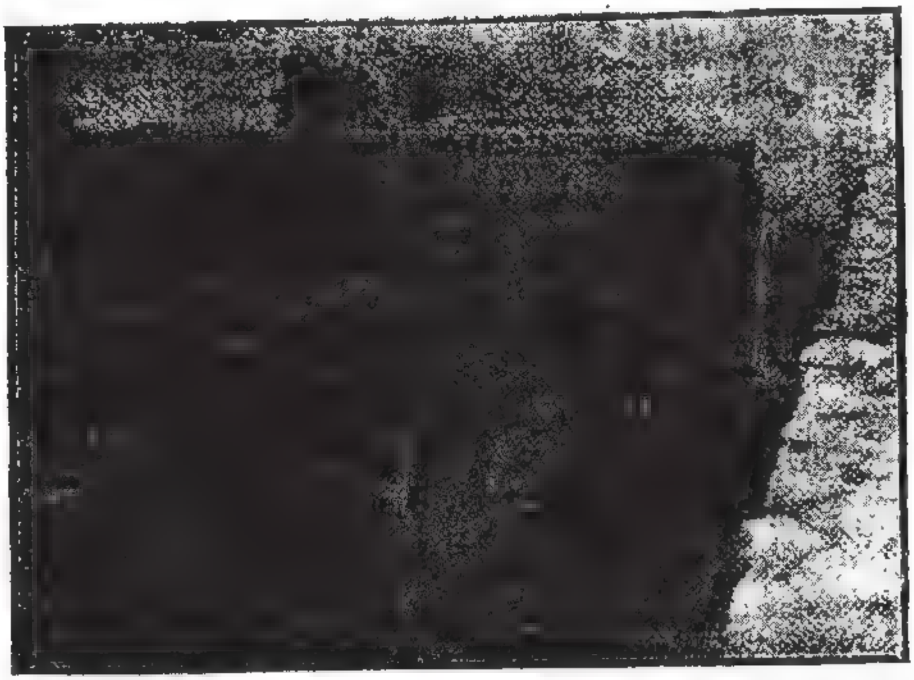

ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ-ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ।

ਸੂਚਨਾਂ-ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਾਲਾ ਮਕਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਦਰਵਾਜੇ ਅੱਗੇ ਗਲੀ ਹੈ।

ਕੁਰਛੇਤਰ ਦੇ ਪਾਂਡੇ ਚੂਨੀ ਲਾਲ ਤੋਤਾ ਰਾਮ ਦੀ ਵਹੀ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਤਾਏ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਣਾ ਤੇ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੇ ਦਾਦੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘਰ ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਲਿਖਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਨੂੰਹ ਮਾਈ ਜੀਵਣੀ ਦੇ ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਸਾਕਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਨਿਉਂਦ੍ਰੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਾਣ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਸਬੂਤ ਬੀ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਮਾਈ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ, ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਦੇ ਪਾਂਡੇ ਮੰਗਲ ਦੱਤ

(ਰਾਮਚੰਦ ਵਾਲੇ) ਦੀ ਵਹੀ ਵਿਚ ੧੯੩੬ ਬਿ: ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਭਰਜਾਈ ਜਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਓਥੇ ਗਈ ਹੈ* ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਐਉਂ ਲਿਖਾਇਆ ਹੈ:—

'ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜ਼ਾਤ ਛੀਂਬਾ, ਗੋਤ ਕਰੀਰ, ਬਾਸੀ ਨੂਰ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ......' ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਟਿਕਾਣਾ ਤੇ ਵਤਨ 'ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ' ਸਹੀ ਹੈ।

ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਤਰਨ ਤਾਰਨੋ ਝਬਾਲ ਰੁਖ ਨੂੰ ਪੌਣੇ ਕੁ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੋਸੀ। ਇਹ ਉਹੋ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਲਈ ਬਣੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਨੂਰਦੀਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਮੀਰ ਦੀਨ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਚਾਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੇ ਇਹ ਸਰਾਂ ਤੇ ਅਪਣੇ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਬਨਵਾਏ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਤਦੋਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ 'ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਹੋਸੀ ਜੋ ਇਹੋ ਇੱਟਾਂ ਲਿਆਕੇ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਲੁਆਏਗਾ।' ਜੋ ਗਲ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੮੨੩ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ† ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਸਰੋਵਰ, ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਤੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕੰਵਰ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੀ‡। ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਸੂਰਮਾ ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਅਪਣੀ ਸਿੱਖੀ ਆਨ ਲਈ ਸੜਕ ਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਖੜੋਕੇ ਕੱਰ ਲਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਪੂਰਨ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਕੱਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ, ਦੁਏ ਟਿਕਾਣੇ ਏਥੇ ਵਿਦਮਾਨ ਹਨ§।

---

*ਪਤਾ ਰਹੇ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਫੁਲ ਹਰਿਦਵਾਰ ਯਾ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਗਏ; ਦੇਖੋ 'ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਜੋ ਅਗੇ ਆਵੇਗਾ।

†ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਫੈਜ਼ੁੱਲਾ ਪੁਰੀਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵਾਕ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਖਾ:ਤਵਾ:।‡ਮੁਨਾਰੇ ਬਾਬਤ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਵਰ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਨਵਾਇਆ।

§ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਹੋਣ ਪਰ, ਇਹ ਗਲ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਮਰੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਤਨ ਅੱਤਯਾਚਾਰ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਝਵੀਂ ਹੈ, ਭਾਈ ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਕੋਲ ਸਰਕਾਰੀ ਸੜਕ ਉਤੇ,ਜੋ ਤਦੋਂ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਓਥੋਂ ਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਕੱਰ ਲਾਕੇ ਉਗ੍ਰਾਹੁਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਫਿਰ ਇਸਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਟੱਪੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:—

'ਚਿਠੀ ਲਿਖੇ ਸਿੰਘ ਬੋਤਾ। ਹਥ ਹੈ ਸੋਟਾ। ਆਨਾ ਲਾਯਾ ਗੱਡੇ ਨੂੰ ਤੇ ਪੈਸਾ ਲਾਯਾ ਖੋਤਾ। ਆਖੋ ਭਾਬੀ ਖਾਨੋ ਨੂੰ ਯੋਂ ਆਖੇ ਸਿੰਘ ਬੋਤਾ। ਅਖੀਰ ਫੌਜ ਆਈ ਤੇ ਭਾਈ ਜੀ ਅਪਣੇ ਸਾਥੀ ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਸਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕਾ ੧੮੦੧ ਬਿ: ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਤਦੋਂ ਦਿਲੀ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਸੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਕਤਲਾਮ ਕਰਾਈ ਸੀ। ਭਾਬੀ ਖਾਨੋ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਹੈ ਜੋ ਫੈਜ਼ੁੱਲਾ ਖਾਂ ਫੈਜ਼ੁੱਲਾ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸੀ। ਇਸ ਜ਼ਨਾਨੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੋਅਬ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਡੇਢ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਪਕੜਕੇ ਲਾਹੌਰ ਘੱਲੇ ਸਨ ਅਪਣੇ ਭਰਾ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਪਾਸ ਕਤਲ ਹੋਣ ਲਈ। ਭਾਈ ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਬੀ ਫੈਜ਼ੁੱਲਾ ਪੁਰ ਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਬੇਗਮ ਨੂੰ ਭਾਬੀ ਖਾਨੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਾਅਨਾ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਸਿਖ ਮਰਵਾਕੇ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣ ਤੇ ਬੀ ਖਾਲਸਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾਸ ਫੈਜ਼ੁੱਲਾਪੁਰ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਕਾਇਮ ਹੈ।

ਪਿਛੇ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰੋ: ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਵਾਲੇ ਇਕ ਯਾਦਗਾਰ ਕਮੇਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ (੧੯੫੩) ਦੇ ਮੱਧ ਤੋਂ, ਇਸ ਸੁਹਣੇ ਉਦਮ ਵਿਚ ਜੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਕਾਨ ਦੇ ਕਾਬਜ਼ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮਕਾਨ ਮੁਫਤ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਮਾਰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਕ ਦੋ ਕਮਰੇ ਵੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਉਪਰ ਦਿਤੀ ਤਸਵੀਰ ਵਾਲਾ ਮਕਾਨ ਹੁਣ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅਸਥਾਨ ਵਧੀਕ ਖੁੱਲਾ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੱਗਰ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ 'ਕੋਟ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ' ਰਖਵਾਣ ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਾਪੜ੍ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

੨. ਵਿਦਯਾ—ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸ।

ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ' ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ*। ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪ ਨੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਨਿਜ ਮਾਤਾ ਕੋ ਕਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ†"ਪਰ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਦੇ ਪੰਡੇ ਤੋਤਾਰਾਮ ਚੂਨੀਲਾਲ ਦੀ ਵਹੀ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ 'ਰਜਾਦੀ' ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜੋ 'ਰਾਜਦੇਈ' ਯਾ 'ਰਾਇਜ਼ਾਦੀ' ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਖਰ ਬੋਧ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਤਾਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਸੀ ਪਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹੋਣਹਾਰ ਦੇਖਕੇ ਉਚੇਰੀ ਵਿਦਯਾ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ। ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਚੰਗੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਗਯਾਨੀ ਤੇ ਰਸੀਏ ਸਨ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਵਿੱਦਯਾ ਬੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੋ ਸਤਿਸੰਗੀ ਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਹੀ ਸਤਿਸੰਗੀ ਬਨਾਉਣਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਟੜਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ‡।ਇਥੇ ਹੀ ਆਕੇ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਟਿਕਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ ਏਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇਹਨ,ਪਰ ਮਗਰੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਸਿਆਣੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਪਣੇ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾਤੇ ਦੇ ਬੁੰਗੇ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤੇ ਵਿਦਯਾ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ§।

---

*ਯਥਾ:—'ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਪਿਤ ਤੇ ਜਨਮ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਾਮ। [ਸ੍ਰੀ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ:ਧਿ: ੫੭-੧੧੧

ਪੁਨ:—'ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਪਿਤਾ ਮਮ ਨਾਮੂ'। [ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰੁ: ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੩੪

†ਰੁ: ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੩੫।

‡ਹੁਣ ਏਸ ਕਟੜੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੰਸ਼ਜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

§ਇਸ ਬੁੰਗੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਇਹ ਹੈ:—ਥੜੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰੀਏ ਤਾਂ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਬੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸ: ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੁੰਗਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗਯਾਨੀਆਂ ਦਾ ਬੁੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਕਈਆਂ ਦਾ ਬੁੰਗਾ ਹੈ ਜੋ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਦੇ ਕੋਲ ਵਾਰ ਹੈ। ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਕਈਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਬੁੰਗਾ ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ 'ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਅੱਖਰ ਦਾਤਾ' ਸੰਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਅੱਖਰ ਬੋਧ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਦਯਾ ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਆਸ ਕਰਨੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਸਨ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਡਯਾਏ ਹੋਏ ਰਈਸ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਯਾਨੀ ਤੇ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸਪੁਰਦਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀ, ਓਹ ਊੜਾ ਐੜਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਵਿਦਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਹ ਬੀ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘਾ ਜੀ ਦੀ ਵਿਦ੍ਵਤਾ ਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਘਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਹੋਣਹਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਖਰ ਦਾਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤਾ ਹੈ:—

ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ ਸਿਮਰਨ ਰਤਿ ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਭ ਨਾਮ।
ਬਿੱਦਯਾ ਜਿਨ ਤੇ ਮੈਂ ਪਠੀ ਤਿਨ ਪਦ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਨਾਮ ॥੧੦੧॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਇ: ਪ੭

ਫਿਰ ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਆਤਮ ਅੱਭਯਾਸ ਵਿਚ ਕਿਸਦੀ ਟੇਕ ਲਈ ਸੀ? ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਟੇਕ ਵੀ ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਲਈ ਸੀ। ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਓਹ ਭਜਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਵਿੱਦਯਾ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਬੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਛਕਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਨਿੱਤਹੀ ਭਗਤ ਰਤਿ ਨਾਮ ਕੀਨੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਿੱਤ, ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਹਿਤ ਅਤਿ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਹੈ।
ਸੁਜਨ, ਦਿਆਲ, ਧੀਰ, ਧਰਮ ਬਿਸਾਲ ਧਰਿ, ਜਾਸ ਬੈਸ ਬਾਲ ਹੂੰ ਤੇ ਭਜਨ ਮੈਂ ਕਾਮ ਹੈ।
ਜਾਂਕੇ ਚਰਣੋਦਕ ਕੀ ਬੂੰਦ ਮੈਂ ਬਦਨ ਪਾਇ, ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ ਭਯੋ ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ ਹੈ।
ਤਾਂਕੇ ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ ਸੁੰਦਰ ਮੁਕੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ,ਬੰਦਕਰ ਬੰਦਨਾਂ ਸਦਾ ਮੇ ਸੁਖ ਧਾਮ ਹੈ* ॥ ੩੩ ॥
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਇ: ੧

ਕਬਿੱਤ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਨਾਮੀ ਪੁਰਖ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਸੱਜਣ ਦਿਆਲ, ਧੀਰਜੀ, ਧਰਮੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲਗੇ ਹੋਏ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਪਨੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਇਸ਼ਾਰਾ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:—

ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ ਮੁਰ ਗੁਰ ਭਜਨ ਮੈਂ ਦਇਆ ਧਾਮ ਅਭਿਰਾਮ।
ਤਿਨ ਕੇ ਪਗਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਹ੍ਵੈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਭ ਨਾਮ। [ਗੁਰਬ ਗੰਜਨੀ

੩. ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤਾ।

ਉਪਰ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾਤਾ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ, ਆਪ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਸਮਾਚਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

*ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਦੇ ਸਵਿਸਥਾਰ ਅਰਥ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਉਪਰ ਦਿੱਤੇ ਪਤੇ ਵਾਲੀ ਥਾਵੇਂ।

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਚਣਓਟ ਵਾਸੀ ਭਾਈ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਜਕੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਦਾਏ। ਆਪ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੇ। ਆਪ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਅਸਰ ਇਤਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪਿਆ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਆਪਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਖੁਣਸ ਹੋ ਗਈ, ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕੁਛ ਮਾੜੇ ਮਨਸੂਬੇ ਬਧੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਸੋ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਗਏ। ਪਰ ਹਾਕਮ ਨੇ ਆਪਦੇ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਹਿਕਮਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਈ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨੌਕਰ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫੇਰ ਮੁਲਤਾਨ ਆਏ ਤੇ ਏਥੇ ਹੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਭਾਈ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਛੋੜਕੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਙੂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਅਸਰ ਬੀ ਐਸਾ ਪਿਆ ਕਿ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਫੇਰ ਖ਼ਤਰਾ ਤੇ ਖੁਣਸ ਹੋ ਗਈ। ਸੋ ਭਾਈ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਮਤਾ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੰਭਾਲਕੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਇੱਥੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਰ ਲੱਗ ਗਏ। ਇਹ ਬੀ ਬਹੁ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਆਪ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਸੇ*। ਫੇਰ ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਬ ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਜਗੀਰ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ, ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਨੇ ਕੋਟ ਰਚਿਆ। ਪਰ ਫੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਕੇ ਟਿਕ ਗਏ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਬਾਦ ਏਥੇ ਹੀ ਆਪ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਬ ਫਤੇ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਦ ਦੁਆਬੇ ਵਾਲੀ ਜਗੀਰ ਬਹਾਲ ਰੱਖੀ। ਗਿਆਨੀ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇ: ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ। ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਤਕੜੇ ਜੋਧਾ ਪੁਰਖ ਸੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਬੀ ਰਹੇ ਸੇ। ਕਿਸੇ ਔਖੇ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਬਾਦ ਆਪ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰਕ ਕੰਮ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਰ ਲੱਗੇ ਪਏ। ਹੁਣ ਆਪ ਨੇ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਵਿਦਯਾ, ਕਥਾ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਧਾਰ ਲਿਆ। ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ' ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਨਾਮ 'ਗਯਾਨੀ' ਪੈ ਚੁਕਾ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਆਪ ਸ੍ਰੀ

---

*ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਸੁਚ ਸੇਵਕ ਨਿਜ ਜਾਨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ ਕੌ ਅਰਥ ਪਢਾਏ ਮਾਨ ॥ ੪੧ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਢੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਤਿ ਧਾਰਿ ॥
ਗਯਾਨੀ ਸੰਗਯਾ ਜਗਤ ਮੈਂ ਵਿਦਤ ਭਈ ਸੁ ਅਪਾਰ ॥ ੪੨ ॥ [ਕਬਿੱਤ ਭੇਦਾਵਲੀ

ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀਦੀ ਕਥਾ ਲੌਢੇ ਪਹਿਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ*।

ਦੂਸਰਾ ਕੰਮ ਆਪ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੇ,ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਰਬੋਤ੍ਰੀ ਬਾਹੀ ਤੇ ਇਕ ਖੁਤਬਾ ਲਿਖਯਾ ਹੋਯਾ ਹੈ:–

"ਸੇਵਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕੀ ਸੂਰਣ ਕੀ ਅਰ ਸੰਗ ਸੁਪੇਦ
ਕੀ ਬਡਭਾਗੀ ਜਾਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੌਂ
ਕਰਾਈ ਮਾਰਫਤ ਸ੍ਰੀ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਕੀ।"

ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਪਰ ਇਕ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਪਰ ਓਹ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਲਸੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਟੀਕਾ ਨਸਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਆਪ ਨੇ ੧੮੭੫ ਵਿਚ ਅਰੰਭਕੇ ੧੮੮੮ ਵਿਚ ਮੁਕਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੋਥੀ ਸੰਮਤ ੧੯੫੧ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਛਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਸੰਮਤ ੧੯੫੪ ਵਿਚ ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਖੜਗ ਬਿਲਾਸ ਪ੍ਰੈਸ ਬਾਂਕੀਪੁਰ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ।

ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਕਈ ਇਕ ਗੁਣੀਆਂ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਬੀ ਸੇ। ਆਪਦਾ ਚਲਾਣਾ ਸੰਮਤ ੧੮੮੯ ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ†।

*ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਾਧਯਾਈ ਭਾਈ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਾ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਪਰ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਆਗਮ ਪੁਰਾਨ ਸ੍ਰੁਤਿ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰਮਾਨ ਦੌਤਿ, ਬਯਾਸ ਕੇ ਸਮਾਨ ਕਥਾ ਕਰੈਂ ਮਨ ਹਰੇ ਹੈਂ।
ਸੁਰਪਤਿ ਸੰਪਤਿ ਸਬੁਧਿ ਸੁਰਗੁਰ ਸੀ ਹੈ, ਨਰੇਸ਼ ਧਨੁਰ ਧਰਿ ਅਰਿਨ ਸੌਂ ਅਰੇ ਹੈਂ।
ਜਨਕ ਸੇ ਗਯਾਨਵਾਨ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿੱਤ੍ਰ ਸੇ ਮਹਾਨ, ਭੀਖਮ ਪ੍ਰਮਾਨ ਧੀਰ ਧਾਰਿਬੇ ਕੋ ਖਰੇ ਹੈਂ।
ਜਾਂ ਕੋ ਅਵਿਲੋਕ ਔਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਰੇ ਆਵੈ ਨਾਹਿਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਾਂਹਿ ਮਾਨੋ ਸ੍ਰੀ ਵਸਿਸ਼ਟ ਅਵਤਰੇ ਹੈਂ॥੧੯॥
[ਬ੍ਰਿਜ ਰਾਜ ਵਿਨੋਦ ਲਿਖਤੀ।

ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਵੀਰਾਜ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਤਿਨ ਤੇ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਢੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਤਿ ਧਾਰਿ॥
ਗਯਾਨੀ ਸੰਗਯਾ ਜਗਤ ਮੇ ਵਿਦਤ ਭਈ ਸੁ ਅਪਾਰ॥੪੨॥
ਤਿਨ ਕੇ ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਪ੍ਰਗਟ ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਾਸ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼॥
ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਗਯਾਨੀ ਦੂਤੀ ਮਨੋ ਵ੍ਯਾਸ ਜਸ ਏਸ॥੪੩॥
ਸੁਧਾਸਰੋ ਹਰੀ ਮੰਦਰੋ ਕਥਾ ਰੀਤਿ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ॥
ਬਾਸੁਰ ਚਤੁਰਥ ਜਾਮ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਿ ਸਭ ਪੰਥ॥ [ਕਵਿਤ ਭੇਦਾਵਲੀ

†ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਸੰਮਤ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਰੌਲਾ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਅਟੱਲ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਬਾਹੀ ਤੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਗੁੰਬਜ਼ਦਾਰ ਰੌਜ਼ੇ ਦੇ ਹੇਠ ਸਮਾਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ੧੯੩੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਇਕ ਚਿੱਟੀ ਚੂਨੇ ਗਚ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਚਾਰ ਦਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਸੰਨ ੧੮੦੪ ਈ: ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹੋ ਸੰਨ ਪੰਜਾਬ ਚੀਫਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸੇ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਉਰਦੂ ਮੁਤਰੱਜਮ ਨੇ ਇਸ ਸੰਨ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਗਯਾਨੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਵਾਲੇ ਅਧਯਾਇ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪੇਰੇ ਵਿਚ ਇਹੋ ਲੇਖਕ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ੧੮੦੬

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੪. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ।

ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤਾ ਦਾ ਜੋ ਹਾਲ ਲੱਭ ਸਕਿਆ ਹੈ, ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਗੁਣੀ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ, ਕਾਵ੍ਯ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਗਏ ਯਾ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ* ਯਾ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਥੋਂ। ਅਨੁਮਾਨ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬੀ ਆਪ ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਜੋ ਕਥਾ ਸੰਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ† ਜੀ ਕਰਤਾ 'ਮੋਖਸ਼ ਪੰਥ' ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਸ਼ੀ ਜਾਕੇ ਕਿਸੇ ਪੰਡਤ ਦੇ ਬੱਚੇ ਖਿਡਾਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਕਈ ਗਯਾਨੀ ਓਸੇ ਕਥਾ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਬੀ ਜੋੜ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਟੀਕਾ ਤੇ ਨਾਮ (ਅਮਰ) ਕੋਸ਼, ਤ੍ਰੈਏ ਗ੍ਰੰਥ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੇ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੀ।

੫. ਬੂੜੀਏ ਨਿਵਾਸ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੪੫ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ‡। ਤਿੱਥ ਵਾਰ ਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਥਹੁ

---

*ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤੁਲਸੀ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਟੀਕਾ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੰਡਤ ਬੀ ਸੇ।

†ਸੰਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੭੯੯ ਬਿ: ਵਿਚ ਸੇਖਵਾਂ ਪਿੰਡ ਹੋਯਾ। ਆਪ ਦਾ ਅਖੀਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ੧੮੪੯ ਬਿ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

‡ਇਕ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੪੨ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਯਾਦ ਦਾਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਦੀ ਟੂਕ]

ਤੇ ੧੮੨੧ ਈ: ਵਿਚ ਜੀਉਂਦਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਕੀਤਿਆਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੮੭੧ ਵਿਚ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕਟੜਾ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਟੜਾ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਾ ਕਟੜਾ ਸੱਦਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਬ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਕ ਸਿਰੇ ਖਟੀਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਨ। ਮਯੁ: ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਕੁਛ ਹਿੱਸਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬਨਾਇਆ ਤੇ ਹੁਣ ਕਾਲਜ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਮਦਾਤੁੱਤਵਾਰੀਖ ਦੇ ਸਫਾ ੩੨੦ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੮੯੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ।

ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਤੁਲਸੀ ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਟੀਕਾ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੮੭੫ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਟੀਕਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤੇ ੧੮੯੮ ਚੇਤਰ ਵਦੀ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੁਕਾਇਆ। ਗਾਲਬਨ ੧੮੯੮ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਤਵਾਰੀਖ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੯੯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਈ: ਸੰਨ ੧੮੩੨ ਨਾਲ ਜਾ ਢੁਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਤੇ ਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਹੈ। ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਹਾਲ ਅਸੀਂ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਪਰ ਜੇ ਸੰਮਤ ਵਾਰ ਵੇਰਵਾ ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ ੧੮੪੫ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਛਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦ ਤੇ ਵਜਦੀ ਹੈ*। ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਅਕਸਮਾਤ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਲਿਖ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ੧੮੭੦ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ†। ਇਸ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਸਢੌਰੇ ਵਿਚ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਕੰਧ ਢੱਠੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਏਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਜੋ ਪੀਰ ਜੀ ਅਪਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਕੰਧ ਵਿਚ ਚਿਣ ਗਏ ਸਨ। ਏਹ ਸਨ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਪਦਾਰਥ: ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਦਸਤਾਰ ਆਦਿਕ। ਪੀਰ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸਰਦਾਰ ਪਾਸ ਆਏ ਦਿਖਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ ਤਦੋਂ ਉਸ ਸਰਦਾਰ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ†, ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਬੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।

ਸਢੌਰੇ ਦੇ ਕੋਲ ਜੇ ਵੱਡਾ ਸਰਦਾਰ ਘਰਾਣਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ ਬੂੜੀਏ ਦਾ ਹੀ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਬੂੜੀਏ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰਾਕੁ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬੂੜੀਆ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੋਲੋ ਕੋਲ ਵਸਦੀਆਂ ੪ ਬਸਤੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। ੧੮੬੩-੬੪ ਈ: ਸੰਨ ਦੀ ਆਰਕਯੋ-ਲਾਜੀਕਲ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਨਿੰਘਮ ਨੇ ੩੮੭੫ ਘਰ ਸਾਰੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ੩੫੦੦ ਬੂੜੀਏ ਵਿਚ, ੧੫੦ ਘਰ ਦਜਾਲ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚ, ੧੦੦ ਮੰਡਲ ਪੁਰ ਤੇ ੧੨੫ ਸੁੱਘ ਵਿਚ। ਪਰ ਹੁਣ ਦਜਾਲ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਇਕ ਹਵੇਲੀ ਜਿਹੀ ਬਾਕੀ ਹੈ ਤੇ ਬੂੜੀਏ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈ ਚਾਰ ਸੌ ਘਰ; ਬਾਕੀ ਵੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਜੋ ਉਪਰਲੀ ਰੀਪੋਰਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਹ ਹਾਲ ਸੀ। ਪਰ ਤਦੋਂ ਏਹ ਇਸਤੋਂ ਵੀ ਚੰਗੀ ਵੱਸੋਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਏਹ ਉੱਜੜਕੇ ਜਗਾਧਰੀ ਵਡੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਬੂੜੀਆ ਇਕ ਰਿਆਸਤ ਸੀ ਤੇ ਦਜਾਲ ਗੜ੍ਹ ਇਕ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਸਰਦਾਰੀ ਸੀ। ਬੂੜੀਏ ਦੇ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁਣ ਤਕ ਓਥੇ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹਣ ਵਾਲੇ ਬੂੜੀਏ ਨੂੰ ਘੋੜਾ ਤੇ ਬਾਜ਼ ਹਰ ਸਾਲ ਘੱਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਬੂੜੀਆ ਤੇ ਦਜਾਲ ਗੜ੍ਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕੀਕੂੰ ਲਏ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਕੀਕੂੰ ਅੱਪੜੇ ਉਸਦੀ ਵਿਥਯਾ ਇਹ ਹੈ:—

ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿਚੋਂ ਮਾਝੇ ਝਬਾਲ ਮੰਨਨ‡ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰ ਰਾਇ ਸਿੰਘ§ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲੇ ਪਾਲਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਾਥੀ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਮਾਝੇ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਬੂੜੀਏ ਤੇ ਜਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਮਤ ੧੮੨੧ ਬਿ: ਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਇਥੇ ਨਰਵੜੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੂੜੀਏ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਦਗੇ ਨਾਲ ਵਿਸਾਹ ਕੇ ਨਾਨੂ

---

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹੰਤ ਜੀ ਪਾਸ ਹੀ ਇਹ ਨੋਟ ਬੀ ਸੀ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਵਿਦਯਾ ਆਰੰਭ ੧੮੫੨ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੬੨ ਤਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਅਠ ਦਸ ਸੈ ਸੱਤ੍ਰਹਿ ਬਿਖੈ ਔਰਕ ਗਿਰੀ ਸੁ ਜਾਇ। ਨਿਕਸੀ ਤਬ ਸੰਦੂਕਰੀ ਹੁਕਮ ਪੱਤ੍ਰ
ਪਠਿ ਜਾਨਿ। ਰਹਿਤਿ ਹੁਤੇ ਕਵਿ ਜਿਸ ਨਿਕਟ ਸੋ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਨ ॥੫੩॥ [ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੩੧

‡ਝਬਾਲ ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਤੋਂ ਤ੍ਰੈਕੁ ਮੀਲ ਹੈ।

§ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਪਿੰਡ ਚਰ (ਅਲੰਗੀ) ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਝਬਾਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰ ਘੱਤਿਆ। ਪਰ ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਗੇ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ੨੦੪ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵੰਡ ਲਏ। ਜਗਾਧਰੀ ਤੇ ਦਜਾਲਗੜ੍ਹ ੮੪ ਪਿੰਡਾਂ ਸਣੇ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਏ ਤੇ ਬੜੀਆ ੧੨੦ ਪਿੰਡਾਂ ਸਣੇ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ। ੧੮੪੨ ਬਿ: ਵਿਚ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮਾਲਿਕ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸਰਦਾਰ ੧੮੬੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਸੋ ਵਾਰਸ ਇਸਦੇ ਦੁਏ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਹੋਏ। ਸਰਦਾਰ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ੧੮੭੩ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਮਾਲਕ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਦਿਆਲ ਗੜ੍ਹ ਤੇ ਜਗਾਧਰੀ ੮੪ ਪਿੰਡਾਂ ਸਣੇ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਏ ਸੇ। ਪਹਿਲੇ ਬੀ ਸਰਦਾਰੀ ਸੀ, ਸੋ ਇਸਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿਆਲ ਗੜ੍ਹ ਰਹੀ। ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ। ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਡਾ ਜੋਧਾ ਜਰਨੈਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਇਹ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਰਸੂਖ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਆਲ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਤਅੱਲਕਾਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਏਹ ਸੱਜਣ ਦਿਆਲ ਗੜ੍ਹ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਨ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਰਦਾਰ ਪਾਸ ਆਪ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਸਢੌਰੇ ਤੋਂ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਅੱਪੜੇ ਤੇ ਓਦੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦ ਸੀ। ਤਦੋਂ ਦਜਾਲ ਗੜ੍ਹ ਬੂੜੀਆ ਤੇ ਦੋ ਵਸਤੀਆਂ ਹੋਰ ਸਭ ਨੂੰ ਬੂੜੀਆ ਸੱਦ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦਜਾਲ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਮਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਹਾਉ ਦੇ ਥਾਂ ਇਕ ਪਉੜੀ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਪਉੜੀਆਂ ਦੱਬ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਤਪ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਏਹ ਪਉੜੀਆਂ ਸ: ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਰਾਣੀ ਹੁਕਮ ਕੌਰ ਨੇ ਬਣਵਾਈਆਂ ਸਨ।ਇਹ ਬੀ ਪਤਾਲੱਗਾ ਹੈਕਿ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ,ਜੋ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਜ਼ਾਤੀਆ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਲੜਕਾ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੋਤਾ ਪ੍ਰਦੁਮਨ ਸਿੰਘ ਵਿਆਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਪੋਤਰੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬਾਢੀ ਮਾਜਰੇ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਪਿੰਡ ਤਦੋਂ ਦਜਾਲ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਹ ਗਿਰਾਂ ਦਜਾਲ ਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ। ਸੋ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਬੂੜੀਆ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਿਵਾਸ ਦੱਸਣਾ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਜਾਲ ਗੜ੍ਹ ਬੂੜੀਏ ਦੀ ਵਸਤੀ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਸੀ। ਹੁਣ ਦਜਾਲ ਗੜ੍ਹ ਵੈਰਾਨ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਜੇ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਭਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉ: ਅਧ੍ਯਾ ੫੭ ਅੰਕ ੧੦੩ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਤਿਹ ਤੀਰ ਬੁਰੀਆ ਨਗਰ ਇਕ ਕਵਿ ਨਿਕੇਤ ਲਖੀਏ ਤਹਾਂ'। ਇਹ ਗਲ ਓਹ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਮਝ ਪਈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਓਹ ਬੂੜੀਏ ਐਸੇ ਟਿਕ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਅਪਣਾ ਘਰ ਬੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਥਾਂ ਜਾਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ

ਜਾਂ ਓਥੇ ਟਿਕਕੇ ਰਹਿ ਪਵੇ ਤੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮੁੱਦਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਦੇਖੋ ਆਪ ੧੯੭੦ ਬਾਬਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਰਹਿਤ ਹੁਤੇ ਕਵਿ ਜਿਸ ਨਿਕਟ ਸੋ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਨ'। ਸੋ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ੧੯੭੦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਬੂੜੀਏ ਵਿਚ ਅਜੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਜਾਕੇ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਉਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ 'ਰਹਿਤ ਹੁਤੇ' ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਪਰ ੧੯੮੦ ਵਿਚ ਬੂੜੀਏ ਨੂੰ ਘਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦਸ ਯਾ ਕੁਛ ਵਧੀਕ ਬਰਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਓਥੇ ਹੀ ਟਿਕ ਗਏ ਹਨ। ਉਪਰਲੇ ਹਾਲ ਤੋਂ ਥਹੁ ਪਿਆ ਕਿ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ੧੯੭੦ ਤੋਂ ੧੯੮੦ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਬੂੜੀਏ ਲੰਘਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੯੭੦ ਤੋਂ ਇਕ ਅੱਧ ਬਰਸ ਪਹਿਲੋਂ ਦੇ ਓਥੇ ਜਾਕੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸਰਦਾਰ ਪਾਸ ਟਿਕੇ ਸਨ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬੂੜੀਏ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਗਾਧਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਗਾਧਾਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਰੁਹੀਲੇ ਗੋਤ ਦੀ ਬੀਬੀ 'ਰਾਮ ਕੌਰ' ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਮਿਲਿਆ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਗੋਤ ਕਰੀਰ ਸੀ। ਕਰੀਰ ਗੋਤ ਵਾਲੇ ਰੁਹੀਲੇ ਗੋਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਾਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਵਰਤਣੋਂ ਬੀ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਏਹ ਅੜ ਤੋੜਕੇ ਇਸ ਗੋਤ ਦੀ ਬੀਬੀ ਵਿਆਹ ਲਈ ਸੀ।

੬. 'ਨਾਮ ਕੋਸ਼' ਤੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'।

ਹੁਣ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੰਮਤ ਵਾਰ ਪਤਾ ਕਰਦੇ ਟੁਰੀ ਚਲੀਏ ਤਾਂ ੧੯੭੦ ਤੋਂ ੧੯੭੮ ਤੇ ਛਾਲ ਜਾ ਵਜਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਦਾ ਆਪ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ (ਅਮਰ) ਕੋਸ਼ ਦਾ ਟੀਕਾ ਮੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਤਨੇ ਬਰਸ ਆਪ ਓਥੇ ਹੀ ਰਹੇ। ੧੯੭੦ ਤੋਂ ੧੯੭੮ ਤਕ ਆਪ ਕੀਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ? ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਪਰ ਕਾਵ੍ਯ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਂ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਪਠਨ ਪਾਠਨ ਤੇ ਪਰਚੇ ਤੇ ਗੁਰਜਸ ਦੇ ਛੰਦ ਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਂ ਜਿਸ ਇਕ ਚੋਟੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਲਿਖਤ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਓਹ ਇਹ 'ਨਾਮ ਕੋਸ਼' ਹੈ। ਨਾਮ ਕੋਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਬੂੜੀਏ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੁੱਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੈ: ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਜਮਨਾ ਤਟ ਜੋ ਬੂਰੀਆ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕਰਨ ਲਗ ਤਾਂਹਿ।
ਆਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਤੀਰ ਪੁਨ ਕਰੀ ਸਮਾਪਤਿ ਯਾਹਿ।੪੬੫।
ਸੰਮਤ ਦਸ ਅਸ਼ਟਾ ਸਹਸ ਬਹੁਰ ਅਠੱਤਰਾ ਬੀਤ।
ਕਿਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਪੂਰਨ ਭਲੇ ਗੁਨੀ ਪਢਹਿਂ ਧਰਿ ਚੀਤ। [ਨਾਮ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਅੰਤ

ਅਠੱਤਰ ਸੰਮਤ ਦੇ ਬਿਤੀਤ ਹੋਣ ਪਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁੱਕਾ* ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਆਏ। ਇਹ ਆਉਣਾ ਬੂੜੀਏ ਛੱਡਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਆਉਣਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਮਸਾਲਾ ਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੈਸੀ। ਇਹ ਗਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

*ਨਾਮ ਕੋਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ, ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਦਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਅਸਲ ਨੁਸਖਾ ਸਾਨੂੰ ਅਪਣੇ ਪੂਜਯ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਦਾਯ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਆਦਿ ਸੁਧਾਸਰ ਜੋ ਇਸਥਾਨਾ। ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ* ਨੀਕੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਲਿਖੀ ਦੇਖਿ ਕੇਤੀ ਬਹੁ ਥਾਈਂ। ਕੇਤੀ ਸੁਣੀ ਜੁ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਾਈ॥ ੧੦੪॥
ਬੀਨਿ ਬੀਨਿ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਆਛੀ। ਮਾਖਨ ਜਥੋਂ ਲੀਨੀ, ਤਜਿ ਛਾਛੀ। [ਅ: ੫੭

ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਦਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਟੋਲਣਾ ਸੀ, ਡੇਢਕ ਬਰਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੁੱਕਾ, ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬੂੜੀਏ ਹੀ ਹੋਈ; ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਤਿਹ ਤੀਰ ਬੂਰੀਆ ਨਗਰ ਇਕ ਕਵਿ ਨਿਕੇਤ ਲਖੀਏ ਤਹਾਂ।
ਕਰਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤਿ ਕੋ ਭਲੇ ਗੁਰ ਜਸ ਜਿਸ ਮਹਿ ਸੁਠ ਮਹਾਂ ॥੧੦੩॥

ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬੂੜੀਏ ਵਿਚ ਕਦੋਂ ਮੁੱਕਾ ?

ਏਕ ਆਂਕ ਅਰ ਅਸ਼ਟ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਅਸ਼ਟ ਪਰ ਸ਼ੂਨ।
ਕਾਤਿਕ ਪੂਰਨਮਾਂ ਬਿਖੇ ਭਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਨ ਊਨ ॥੧੧੦॥

੧੮੭੮ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਕੋਸ਼ ਮੁੱਕਾ ਤੇ ੧੮੮੦ ਦੀ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ। ਸੋ ਲਗ ਪਗ ਡੇਢ ਬਰਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕਵਿਤਾ, ਵਿਦਵਤਾ, ਕਾਵ੍ਯ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਰਚਨਾਂ ਦੀ ਸਰਲਤਾ ਤੇ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਡੇਢ ਬਰਸ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਕੰਮ ਅਸਲੀ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ ਭਾਰੀ ਕਮਾਲ ਹੈ,ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਆਪ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਲਿਖਕੇ ਰੱਖੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਬੂੜੀਏ ਇਸਦੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਸ੍ਰੋਤੇ ਸੁਣਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਸਮਝਦਾਰ ਬੀ ਸਨ ਜੋ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ 'ਕੈਂਥਲ ਨਿਵਾਸ' ਵਿਚ 'ਕਥਾ' ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਹੇਠ ਹੋਰ ਖੁਹਲਿਆ ਹੈ। ਰੋਜ਼ ਕਥਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਚਰਚਾ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਬਣਦੇ ਬਣਦੇ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਬੀ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ ਤੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਕਥਾ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਇਹ ਗਲ ਆਪ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਆਏ ਮੰਗਲ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ ਤੇ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਦੇ ਛੰਦ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਣ ਵੇਲੇ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕਈ ਪਹਿਲੋਂ ਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਮੌਕਿਆ ਮੌਕਿਆ ਸਿਰ ਬੂੜੀਏ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਬੀ ਆਏ ਸਤੁਤੀ ਦੇ ਕਈ ਛੰਦ, ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਣ ਵੇਲੇ ਰਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ

*ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਬੀ ਆਪ ਆਪਣੀ ਇਸ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਬਾਬਤ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-ਰਹਯੋ ਚਾਹਤੋ ਗੁਰਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ (ਰਾ: ੧ ਅੰਸੂ ੫)। ਫਿਰ ਜਦ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਕੋਈ ੨੫-੨੬ ਵਰ੍ਹੇ ਬਾਦ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ੧੮੭੦ ਵਾਲੀ ਕੰਧ ਢਹਿਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਸੰਮਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਲਿਖ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਛੰਦ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਆਏ ਬਹੁਤ ਛੰਦ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੋਂ ਦੇ ਤੇ ਬੂੜੀਏ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ।

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ।]

ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚੇ ਜਾਣ ਪਰ ਹੀ ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪਸਿੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਖਤ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਗੁਣੀ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੇਠਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਪੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਗੁਣੀਆਂ ਨੇ ਕਿਸ ਕਦਰਦਾਨੀ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਆਪ ਦੀ ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੀਉ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ, ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਿਆ*:—

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਦੋਹਰਾ—ਸਤਿਗੁਰ ਤਵ ਚੱਛਨਾ ਕਰੈ ਪੂਰੇ ਮਨ ਕੀ ਇਸ਼੍ਰ[1] ॥
ਗੁਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਲਿਖ ਕਾਵ੍ਯ ਮੈਂ ਮੁਖ ਸਸਿ ਕਾਵ੍ਯਾਭਿਸ਼੍ਰ[2] ॥ ੧ ॥
ਚਾਵਰਿ ਕਵਿਤਾ ਮਧੁਰ ਅਤਿ ਯਮਕ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਪਾਸ[3] ॥
ਮਨ ਮੋਹਤਿ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦਹਿ ਭਾਵ ਬਰੇ ਜਹਿੰ ਭਾਸ[4] ॥ ੨ ॥
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਸ ਜੋ ਰਚ੍ਯੋ ਸੁੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਕ ॥
ਤ੍ਰਵਿਤ ਭਾਵ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰਖੇ ਮਨਹਰਿ ਭੂਪਥ ਰਾਂਕ[5] ॥ ੩ ॥
ਕਬਿਤ—ਕਵਿਤਾ ਅਪਾਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਨ ਕੋ ਪਹਾਰ ਹੈ
ਕਿ ਮਾਧੁਰੀ ਅਗਾਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵ ਕਾਵ ਕੋਸ਼ ਹੈ[6]।
ਭੂਖਨ ਹੈਂ ਕਵਿ ਕੋ, ਕਿ ਦੂਖਨ ਹਾ ਕਵਿ ਕੇ
ਬਿਦੂਖਨ ਕੇ ਬੀਚ ਬੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਰਿ ਦੋਸ਼ ਹੈ[7]।

੧ਬਾਂਛਾ, ਪਿਆਰੀ ਕਾਮਨਾ, ਮਨ ਇੱਛਤ ਮੁਰਾਦ। ੨(ਆਪ ਨੇ) ਚੰਦ ਵਰਗੇ ਮੁਖੜੇ ਤੋਂ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵ੍ਯ ਉਚਾਰਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ [ਕਾਵ੍ਯ+ਅਭੀਸ਼ਟ=ਵਾਛਤ ਕਾਵ੍ਯ, ਮਨ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਵ੍ਯ]। ੩ਆਪ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਮਿੱਠੀ ਹੈ (ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ) ਯਮਕ ਤੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ। ੪ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ। ੫ਜੋ ਰਾਜਾ ਰੰਕ ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੬ਮਿਠਾਸ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਯਾ ਭਾਵ ਤੇ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ੭ਕਵੀਆਂ ਦਾ (ਅਥਵਾ ਕਵਿਤਾ ਦਾ, ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ) ਗਹਿਣਾ ਹੈ, (ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ) ਕਵੀਆਂ ਦੇ (ਅਥਵਾ ਕਵਿਤਾ) ਦੇ ਦੂਖਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਤੇ ਫਿਰ) ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੀ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ (ਗ੍ਰੰਥ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

*ਸੱਤਵਾਂ ਛੰਦ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰ ਦਾ ਐਊਂ ਅਰੰਭ ਹੋਕੇ:—'ਕਬਿਤ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਤ ਚੰਦ ਚੰਦ ਸਮ ਸੁ ਜ਼ਾਹਰ' ਅਗੇ ਕਾਗਜ਼ ਫਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਟੁਕੜਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਬਾਨੀ ਹੀ ਉਤੰਗ ਹੈ, ਸੁ ਅੰਕ ਹੀਓ ਰੰਗ ਹੈ
ਅਨੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕੇ ਬਿਸੂਤ੍ਰਨ ਨਿਸੋਸ ਹੈ[1]।
ਨਾਨਕ ਅਰਥ* ਜੋਊ ਕੀਨੋ ਕਲੀ ਕਲ ਸੋਊ[2]
ਨਾਮ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧੀਜਵਰ ਕੋਸ਼ ਹੈ[3] ॥ ੪ ॥
ਕੁੰਡਲ ਕਪੋਲ ਪਰ ਲੋਲ ਕਰੈਂ ਲਹਿ ਲਹਿ
ਮਾਨੋ ਤਿਗਮੰਸ ਸੋਮ ਰਹੀ ਛਬਿ ਛਾਇਕੈ[4]।
ਕਟ ਕਰਵਾਰ ਕਰਿ ਵਾਰ ਦਰੈ ਕਰੀ ਸਿਰ
ਧਰ ਪਰ ਗਿਰਾਧਰ ਧੀਰ ਨਹਿੰ ਕਾਇਕੈ[5]।
ਦਾਮਨ ਦਮਨ ਦਮੈ ਦਿਗ ਦਰੈ ਦਿਲ ਬੀਚ[6]
ਮਤ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਮਾਰੈ ਆਇਕੈ।
ਐਸੀ ਹੈ ਕੁਖੇਜਸ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਇਰ ਬਾਇ
ਉਪਮਾਂ ਨ ਬਨੈ ਉਪਮੇਵ ਕਵੀ ਰਾਇਕੈ[7] ॥ ੫ ॥
ਦੋਹਰਾ–ਮੁਖ ਰਵਿ ਕਵਿਤਾ ਕਿਰਨ ਸਮ ਹਰੈ ਛਾਇ ਹਾ ਦੰਭ[8]।
ਗੁਰ ਉਪਮਾ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਮਾਨੀ ਆਪਨੀ ਸੰਭ[9] ॥ ੬ ॥

੭. ਪਟਿਆਲਾ ਨਿਵਾਸ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਨਿਵਾਸ ਬਾਬਤ ਕੋਈ ਪੱਕੀ

੧ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਊੱਚੀ ਹੈ, ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸੁਹਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਮਾਨੋ ਇਹ) ਕਾਮ ਦੇ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਸ਼ਿਵਜੀ) ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਜੋ (ਕਾਮ ਨੂੰ) ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਅਥਵਾ 'ਸ਼ੋਖਣ' ਆਦਿਕ ਕਾਮ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ)। (ਵਿਸੂਤ੍ਰ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੂਤ੍ਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਤ੍ਰ। ਨਿਸੋਸ=ਨਿ+ਸ਼ੋਖਣ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੂਰ ਕਰਨਾ)। ੨(ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ) ਜੋ ਨਾਨਕ (ਪਦ ਦਾ) ਅਰਥ (ਤੁਸਾਂ) ਕੀਤਾ ਹੈ (ਉਹ) ਕਲਿਜੁਗ ਨੂੰ ਪਰੇ ਸੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਅਥਵਾ ਸੁੰਦਰ) ਹੈ। ੩ਨਾਮ (ਆਪਦਾ) ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ (ਆਪ) ਕੋਸ਼ (ਖਜ਼ਾਨਾ) ਹੋ। ੪(ਆਪ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ) ਕਪੋਲਾਂ ਪਰ ਕੁੰਡਲਾਂ ਦੀ ਲਟਕ ਐਉਂ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦੀ ਸਜ ਰਹੀ ਹੈ ਮਾਨੋ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਛਬੀ (ਇਕੱਠੀ) ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ। [ਤਿਗਮਾਂਸ਼=ਸੂਰਜ। ਸੋਮ=ਚੰਦ]। ੫ਲੱਕ (ਨਾਲ ਲਟਕਦੀ) ਤਲਵਾਰ ਵਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਉਡਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਉਤੇ, ਪਹਾੜਾਂ (ਉਪਰ ਤੇ) ਪਤਾਲ (ਵਿਚ) ਕਿਸੇ ਨੂੰ (ਤਲਵਾਰ ਵੇਖਕੇ) ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ (ਰਹਿੰਦੀ) [ਧਰ=ਧਰਤੀ। ਗਿਰ=ਪਹਾੜ। ਅਧਰ=ਹੇਠਾਂ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ, ਪਤਾਲ]। ੬(ਸਗੋਂ ਜਦੋਂ) ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਚਮਕਣ ਵਾਂਙੂ (ਉਹ) ਚਮਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿੱਗਜ ਦਿਲ ਵਿਚ ਡੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੭ਹੇ ਕਵੀ ਰਾਇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ! ਐਸੀ ਮੁਸ਼ਕਲ (ਆ ਬਣੀ) ਹੈ, ਕਿ ਬਾਣੀ ਵਿਖੇ ਉਪਮਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਪੈਂਦੀ ਉਪਮੇਯ (ਆਪ) ਜੀ ਦੀ। [ਇਰਾ=ਬਾਣੀ]। ੮(ਆਪ ਦਾ) ਮੁੱਖ ਸੂਰਜ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਕਿਰਨਾਂ ਹਨ ਜੋ ਛਾਇਆ ਰੂਪ ਦੰਭਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ੯(ਆਪ ਦੀ ਰਚੀ) ਗੁਰ ਉਪਮਾ ਸੁਣਕੇ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਯਾਣ ਕਰਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

*ਦੇਖੋ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਅਧਯਾਯ ੪ ਅੰਕ ੫੭।

ਸੂੰਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਚਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਕੈਥਲ ਪੁਜਣ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਚਾਲੇ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾ: ੧ ਅੰਸੂ ੫ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—'ਪਰਾਲਬਧ ਕਰ ਕਿਤ ਕਿਤ ਰਹੇ'। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਕਿ ਬੂੜੀਏ ਤੇ ਕੈਥਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਥੇ ਬੀ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਇਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਈ ਥਾਂ। ਹੋਰ ਥੇ ਕਿਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਿਆ ਪਰ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸੱਜਣ ਦੁਹਿਤੇ ਪੜੋਤੇ ਆਦਿ ਹੈਨ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਖੋਜ ਕੀਤਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਥੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੇ ਰਿਹਾਯਸ਼ ਦੇ ਮਕਾਨ ਦਾ ਥਹੁ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਡੂੰਮਾਂ ਮਰਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਹਹੇ ਹੈਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ, ਜੋ ਇਸੇ ਮਹੱਲੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਡੇਰੇ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਘੁਮਿਆਰ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਸਜੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੈਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈਆਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਕਵੀ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਦਯਾ ਪਾਈ ਸੀ। ਇਹ ਬੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਏਥੇ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਆਕੇ ਰਹੇ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਆਏ ਸਨ। ਕੇਵਲ ਇਸ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਸੰਤ ਹੋ ਗਏ ਸੇ। ਚਾਹੇ ਸੰਤ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ ਲੱਭਣ ਲਗਿਆਂ ਇਹੋ ਥਹੁ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸੇ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਰਹੇ ਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਅਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਰਹੇ ਤੇ ਅਪਣੇ ਖਾਲਸਾ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੀ 'ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਲਗ ਪਗ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਅਪਣੀ ਤਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ 'ਵਾਰਤਿਕ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਕਰਕੇ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ; ਉਥੇ ਬੀ ਆਪ ਨੇ ਕਵੀ ਜੀ ਬਾਬਤ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਆਪ ਵਿਰਕਤ ਸਾਧੂ ਸੇ, ਪਟਿਆਲੇ ਵੀ ਰਹੇ, ਬਰਨਾਲੇ ਵਾਲੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਬੀ ਪੱਕੇ ਜਾਣੂ ਸੇ, ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਲਾਭ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੱਗਯਾਤ ਸੇ, ਜੇ ਕਵੀ ਜੀ ਸੰਤ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਦੇ। ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਹੋਣ ਦਾ ਯਾ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਤੋਂ ਦੀਖਯਤ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਜਗਾ ਜਗਾ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਖ, ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਦਾਸ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਦਾ ਯਾਚਕ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਯਥਾ:—ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਿੰਘ ਸਕਲ ਜਗ ਬਯਾਪਤਿ। ਕਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰੂ ਨਿਤ ਜਾਪਤਿ ॥
ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਊਂ। ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਰ ਪਾਊਂ ॥੨੮॥ [ਰੁ: ੧ ਅੰਸੂ ੧

ਤਥਾ:—ਅਬਿ ਮੈਂ ਸਭਿ ਆਗੇ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਿਹੋਰਿ ਨਿਹੋਰਿ ॥
ਅਸਿ ਤਿੱਖੀ ਸਿੱਖੀ ਅਸ ਜਾਚਿ। ਚਿਤ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਾਚ ਮਹਿ ਰਾਚ ॥੨੮॥ [ਐ: ੨ ਅੰਸੂ੨੬

ਪੁਨਾ:—ਲਾਜ ਰਖ ਨਿਜ ਨਾਮਹਿ ਕੀ ਸਿਖ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਕਹਾਵਤਿ। [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪਿ: ੧-੧੩

ਪਟਿਆਲੇ ਆਪ ਕਿਸ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਆਏ, ਕਿਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।

ਸੰਮਤ ਵਾਰ ਟੋਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਅਪਣੀ ਲਿਖਤ ੧੮੮੦ ਕੱਤਕ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਕੇ ੧੮੯੪ ਚੇਤ ਵਦੀ ਦੂਜ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਮੁਕਾਈ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕੈਥਲ ਮੁਕਾਈ ਹੈ। ਸੋ ਲਗ ਪਗ ਸਾਢੇ ਛੇ ਬਰਸ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਬੂੜੀਏ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ, ਕਿਤ ਕਿਤ ਰਹਿਣਾ, ਪਟਿਆਲੇ ਰਹਿਣਾ, ਕਥਲ ਜਾਣਾ, ਤੇ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਬਾਹਰੋਂ ਟੋਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕੈਥਲ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੮੨ ਲਿਖਯਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ*। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਆਪ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪਟਿਆਲੇ ਰਹੇ। ਖੋਜ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ। ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪਠਨ ਪਾਠਨ ਦੇ ਪਰਚੇ ਤੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਯਾਦ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਉਥੇ ਨਾਤੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗ਼ਲਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ†। ਪਟਿਆਲੇ ਕੀਕੂੰ ਗਏ ਤੇ ਨੌਕਰ ਹੋਏ, ਇਸ ਦਾ ਬੀ ਪੱਕਾ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਇਕ ਰਵਾਯਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਪਤੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਪਟਿਆਲੇ ਬੁਲਵਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਵੈ ਰਚਿਤ ਦੋ ਕਬਿੱਤ ਲੱਭੇ ਹਨ‡ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਕਸ਼ਟਣੀ ਬੜੇ ਦਰਦ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਆਪ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸ੍ਵੈ ਜੀਵਨੀ ਦੀ ਟੂਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੂੜੀਏ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨਕਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਢੁੱਕੇਗਾ। ਪਿੱਛੇ ਦੱਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ 'ਪਰਾਰਬਧ ਕਰ ਕਿਤ ਕਿਤ ਰਹੇ' ਵਿਚ ਬੀ ਉਦਾਸੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਬੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਧੁਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਕੈਥਲ ਪੁੱਜਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਇਹ ਗਲ ਅਗਲੇ ਜੀਵਨ ਪਰਸੰਗ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਕੈਥਲ ਪਤੀ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਆਪ ਯਾਚਕ ਹੋ ਕੇ ਗਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਬਾਬਤ ਆਪ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੈਥਲ ਪਤੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਬੁਲਾਕੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ। ਫਿਰ ਦੂਸਰਾ ਕਬਿੱਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਯਾਚਨਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋਕੇ ਕਿਤ ਕਿਤ ਰਹਿ ਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਪਈ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਉਸ ਪੀੜਾ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਹੋਣ। ਹਰ ਹਾਲ ਕਬਿੱਤ ਸੁਹਣੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਟਿਕਾਣਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਆਵੇ ਤੇ ਜੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ ਤਾਂ ਬੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰੀ

---

*ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼।

†੧੮੮੦ ਤੋਂ ੯੪ ਦਾ ਸਮਾ ਪਟਿਆਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦ ਵਿਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਤੇ ੧੯੦੨ ਬਿ: ਵਿਚ ਸਚਖੰਡ ਪਧਾਰੇ। ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਤੋਂ ੯੪ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚੇ ਮੁਕੰਮਲ ਤੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਿਆ ਵਿਚੋਂ ਚੰਗੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਪਰ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪਰ ਕੋਈ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ।

‡ਜਿਸ ਕਾਗਤ ਪਰ ਏਹ ਲਿਖੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਵਿ ਕ੍ਰਿਤ ਦੋਨੋਂ ਕਬਿਤ ਹੈਂ'। ਇਹ ਕਾਗਤ ਮਿਲਿਆ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਕਾਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

ਦੀ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।

ਕਬਿੱਤ—ਛੂਟਜੋ ਹੈ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ[1] ਔ ਬਿਸਰਜੋ ਹੈ ਨੇਮ ਧ੍ਰਮ ਔਰ ਖੋਈ ਹਜਾਉ ਸ਼੍ਰਮ[2] ਅਤਿ ਦੁਖ ਪਾਈਯਤਿ ਹੈ। ਘਰ ਕੇ ਰੁਸਾਨੇ, ਸਭ ਆਪਨੇ ਭਏ ਬਿਰਾਨੇ[3], ਨਾਰੀ ਦੇਤਿ ਤਾਨੇ, ਸੁਨ ਸਿਰ ਨਜਾਈਯਤਿ ਹੈ। ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੂੰ ਛੁਪਾਏ ਨੈਨ, ਸੂਧੇ ਹੂੰ ਨ ਬੋਲੈਂ ਬੈਨ, ਮਨ ਮੈਂ ਨ ਧਰੈਂ ਜਾਕੇ ਵਿਗ ਜਾਈਯਤਿ ਹੈ[4]। ਦ੍ਵਾਰ ਪੈ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਠਾਂਢੇ ਮੁਖ ਦੇਤਿ ਗਾਰ, ਬਿਨਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਰੋਜ਼ ਗਾਰ ਖਾਈਯਤਿ ਹੈ[5] ॥ ੧ ॥ ਰੋਜ਼ੀ ਕੀ ਗਰਜ਼ ਰਜੁ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਾਜੀਯਤਿ[6] ਪਾਜੀ ਪਾਇ ਪੂਜ ਪਰ ਪੀਰ ਪਾਈਯਤਿ ਹੈ[7]। ਦਾਸ ਕੌਨ ਦੂਸਰੋ ਨ ਦੇਖੀਆ ਗ਼ਰਜ਼ ਸਮ[8] ਬਰਜਿ ਹਟਾਵੈ ਤਾਂ ਪੈ ਫਰ ਜਾਈਯਤਿ ਹੈ[9]। ਜੀਵਕਾ ਅਧੀਨ ਦੀਨ ਦੀਨਤਾ ਮੈਂ ਦਾਹ ਕੋ ਨ[10], ਲੋਗ ਔ ਲੁਗਾਈਯਨ ਮੈਂ ਯੁਹੀ ਗਾਈਯਤਿ ਹੈ[11]:—ਗੁਨ ਕੋ ਗਰੂਰ ਕੂਰ, ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹੂਰ ਭੂਰ[12]! ਅਪਨੀ ਜਰੂਰ ਜਾ ਜਰੂਰ ਜਾਈਯਤਿ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਇਕ ਹੋਰ ਸਜਨ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜਦ ਪਟਿਆਲੇ ਨੌਕਰ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕੀਹ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਜਾਤ ਅਭਿਮਾਨੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਦਾਲ ਗਲਨੀ ਸੌਖੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਪ ਗਏ ਤਾਂ ਓਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੀਲ੍ਹਾ ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੀ ਜ਼ੋਰ ਆਜ਼ਮਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਦੇਖੀ। ਆਪ ਨੂੰ ਬੀ ਏਥੇ ਏਸੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਹੋਈ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੇਰਾ ਇਸ਼ਟ ਭਾਵ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਨਾਲ ਬੱਝਾ ਪਿਆ ਹੈ,ਮੈਂ ਉਸ ਉੱਜਲਤਾ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦਾ ਜਸ ਗਾਇਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ'। ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਵੇਰ ਤਾਂ ਇਸ ਉੱਤਰ ਤੇ ਚੁਪ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ,ਪਰ ਅੰਤ ਆਗਾਜ਼ਾ ਮਿਲੀ, ਆਪ ਕਵਿਤਾ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਤੇ ਅਪਨੀ ਕਾਵ੍ਯ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੁਣੀ ਜਾਣ ਲਗ ਪਈ*। ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਆਪਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣ ਲਗ ਪਈ। ਪਰੰਤੂ ਜੈਸਾ ਕਿ ਭਰਥਰੀ ਹਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ

੧ਬਲ ਛੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ਪਤ ਅਬਰੋ ਸਭ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ੩ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ (ਸਾਕ ਅੰਗ) ਬਿਗਾਨ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ੪ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਓਹ ਕੱਖ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ੫ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਤ (ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ) ਗਾਲਾਂ ਖਾਈਦੀਆਂ ਹਨ। ੬ਰੋਜ਼ੀ ਦੀ ਗ਼ਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਰੱਸੀ (ਫਾਹੀ, ਨੌਕਰੀ) ਵਿਚ ਬੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਧੂੜ ਵਿਚ ਰੁਲੀਦਾ ਹੈ। ੭ਪਾਜੀਆਂ (ਨੀਚਾਂ) ਦੇ ਪੈਰ ਪੂਜੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫੇਰ ਬੀ ਪੀੜਾ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੮ਭਾਵ ਗ਼ਰਜ਼ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ। ੯(ਜੇਹੜਾ) ਵਰਜਕੇ (ਆਪਣੇ ਬੂਹੇ ਤੋਂ) ਹਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦੇ (ਦਰ ਤੇ) ਫਿਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੧੦ਜੀਵਕਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੋ ਹੈ, ਕੰਗਾਲ ਹੈ, ਤੇ ਕੰਗਾਲੀ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ? (ਭਾਵ ਇਸ ਤੁੱਲ ਦੁਖ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੰਗਾਲੀ ਦਾ ਦੁਖ ਹੀ ਸਭਨਾ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਵਡਾ ਦੁਖ ਹੈ)। ੧੧(ਇਹ ਕਹਾਵਤ) ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੧੨ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਰੂਰ ਕੂੜ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਹੈ ਗੁਣੀ ਤੂੰ) ਕਿਡਾ ਹੀ ਵਡਾ ਦਾਨਾ (ਕਿਉਂ ਨਾਂ) ਹੋਵੇਂ।

*ਆਪਦੇ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲ ਗੁਰੂ ਯਸ਼ ਬਾਬਤ ਰਚੇ ਛੰਦ ਗ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜੜਿਤ ਹਨ।

ਹੈ 'ਬੋਧਾਰੋ ਮਤਸਰ ਗ੍ਰਸਤਾ:*' ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਸਲਾਹ ਠਹਿਰੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਵੀਨ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾਂ ਲੱਗਣ। ਸੋ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਵਜੋਂ ਇਕ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਤੇ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਇਹ ਛੋਟੀ ਭੇਟਾ ਹੱਤਕ ਵਾਲੀ ਗਲ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ 'ਪੇਂਡੂ' ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਸੂੰਹ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਜਨਾਉਣਾ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਨਮਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਹੀ ਲਿਆ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਪਰ ਬੀ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਆਪ ਰਾਜ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਸਨ, ਰਸਦਾਂ ਲਗੀਆਂ ਸਨ, ਹੁਜ਼ੀਨਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਨਮਾਨ ਬੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਉੱਚ ਜ਼ਾਤੀ ਦੇ ਘਮੰਡ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਖੁਣਸ ਸੁਖਦਾਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਸੀ।

[ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ]

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੫੧ ਅੰਕ ੩੫ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਪਰ ਇਕ ਕਬਿੱਤ ਡਾਢਾ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਯਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਬਿੱਤ 'ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ' ਵਿਚ ਬੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੧੭ ਦੇ ਅੰਕ ੪੬, ੪੭ ਵਿਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ (ਬਾਘਨ ਤੇ ਬਿੱਜ ਘੋਖ) ਪਰ ਦੋ ਕਬਿੱਤ ਅਤਿ ਮਨਮੋਹਨ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਛੰਦ ਬੜੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਰਚਿਆ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਨੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾਂ ਪਟਿਆਲੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਉਚਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਖ਼ਯਾਲ ਤੇ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।

ਜ਼ਹਿਰ ਕੀ ਜੌਹਰ ਕੈ ਜ਼ਹਿਰ ਕੀ ਕਰਾਮਾਤ,
ਕਾਲਕਾ ਕਰਾਲ ਕੀ ਕੈ ਬਡੀ ਬਡੀ ਕੂਕੇ ਹੈਂ[1]।
ਬੀਜਰੀ ਕੋ ਪੁੰਜ ਹੈ, ਕਿ ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੀ ਕੁੰਜ ਹੈ[2]
ਜਮਾਤ ਜਮ ਗੁੰਜ ਹੈ ਕਿ ਸਰਪਨ ਸੀ ਸੂਕੈ ਹੈਂ[3]।
ਕਲਹ ਕੀ ਕੁਲਾਹਲ, ਹਲਾਹਲ ਕੀ ਨਲਕੀ ਹੈਂ[4]
ਭਨਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਪਾਵਕ ਭਭੂਕੇ ਹੈਂ।
ਅਜਬ ਗਜਬ ਹੈ ਕਿ ਕੋਪ ਲਬਾਲਬ ਹੈ[5]
ਕਿ ਮਜ਼ਬ ਕੀ ਬਿਜੈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬੰਦੂਕੇ ਹੈਂ[6]।

---

[1]ਯਾ (ਇਹ) ਭਯਾਨਕ ਕਾਲਕਾ ਦੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਕੂਕਾਂ ਹੈਨ। [2]ਯਾ ਕਾਲ ਦਾ ਘਰ (ਕੁੰਜ) ਹੈਨ (ਭਾਵ ਕਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ)। [3]ਯਾ ਏਹ ਜਮਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਗੂੰਜਾਂ (ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਧਾਰੀ) ਹਨ ਯਾ ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਕਾਂ (ਫੁਕਾਰੇ) ਹਨ। [4]ਕਲਹ ਦਾ ਇਹ ਮੰਗਲ ਹਨ ਯਾ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਨਲਕੀਆਂ ਹੈਨ। [5](ਏਹ ਇਕ) ਅਨੋਖਾ ਗਜ਼ਬ ਹਨ ਯਾ (ਸਰਾਸਰ) ਪਰਿਪੂਰਣ ਕੋਪ ਹਨ। [6]ਯਾ (ਏਹ) ਧਰਮ (ਯੁੱਧ) ਦੀ ਬਿਜੈ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ ਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਹਨ।

*ਅਰਥਾਤ ਵਿਦਵਾਨ ਲੋਕ ਈਰਖਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

੯. ਕੈਥਲ ਨਿਵਾਸ।

ਕੈਥਲ ਜਾਣਾ ਕੀਕੂੰ ਹੋਇਆ, ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਗਲ ਕਵੀ ਕਲਮ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਖ਼ੂਬੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਕੇ ਕੈਥਲਪਤੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਦਿਆ ਹੈ। ਆਮ ਪ੍ਰਸਿਧ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਸੁਣਕੇ ਤੇ ਰਚਨਾ ਵੇਖਕੇ ਕੈਥਲ ਪਤੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਪਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਮੰਗ ਲਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੈਥਲ ਘੱਲ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਇਸੇ ਗਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਕ ਗਲ ਪੂਰੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕੈਥਲ ਪਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਬੁਲਵਾਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਆਦਰ ਨਾਲ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਚੌਪਈ—ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਬਡ ਭੂਪ ਬਹਾਦੁਰ। ਕਵਿ ਬੁਲਾਇ ਰਾਖ੍ਯੋ ਚਿਰ ਸਾਦਰ।

ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਆਪ ਦੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਈ? ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਚੰਗਾ ਵੱਡਾ ਮਿਲ ਗਿਆ*। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮਕਾਨ ਦੀ ਡਿਓੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਤਦੋਂ ਹਾਥੀ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਇਮਾਰਤੀ ਸ਼ੇਰ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਇਸਨੂੰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਲੀ ਹਵੇਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।ਇਸ ਹਵੇਲੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ।ਸਵਾਰੀ ਆਪਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਬੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਰਸਦਾਂ ਬੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਲਗ ਗਈਆਂ ਸਨ, ੨) ਰੋਜ਼ ਜੇਬ ਖਰਚ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅੱਧੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਹੋਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।ਇਸਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਗਿਰਾਂ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੈਥਲ ਨਾਥ ਨੇ ਇਸ ਟੀਕੇ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਮੋਥਲੀ ਨਾਮੇ ਪਿੰਡ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਗੱਲ ੧੯੯੧ ਸੰਮਤ ਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਇਹੋ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਬੀ ਆਪ ਦੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਨਮਾਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਚੰਗੀ ਆਸੂਦਾ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕੈਥਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ†।

*ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਲੜਕੇ ਮਿਲਕੇ ਇਹ ਹਚਾਰ ਕੂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਚੁਕੇ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਸੇ ਮਹਾਜਨ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਪਾਸ ਹੈ। ਉਂਞ ਹਵੇਲੀ ਬੜੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਦ ਕੈਥਲ ਮਾਮੂਲੀ ਕਸਬਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਖਯਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

†ਇਹ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਣ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਬੀ ਮਿਲੇ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਪੋਤੀ ਬੀਬੀ ਆਸ ਕੌਰ ਜੋ ਇਸ ਵਲੇ ੭੦ ਕੂ ਬਰਸ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੁਢਲਾਡੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਏਹ ਕੁਛ ਚਿਰ ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਜੀ ਪਾਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬੀ ਦਾਦੀ (ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਰਾਮ ਕੌਰ) ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਬੀ ਸਾਡੇ ਘਰ ਤ੍ਰੈ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਦੁਇ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਚਾਵਲ ਮੱਕੀ ਕਣਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰੈ ਪਿੰਡ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਐਸੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਸਲ, ਚਾਹੋ ਸਾਗਾ ਚਾਹੋ ਥੋੜਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਸੀ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਕਾਵਯ ਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਲਿਖਣੇ ਦੀ ਜੋ ਸੇਵਾ ਹੈ ਬੜੀ ਕਦਰ ਯੋਗ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀ ਕਦਰ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵੇਰ ਗੁਣੀ ਦੇ ਗੁਣ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾਈ ਗੁਣਗ੍ਰਾਹਕ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਗੁਣਗ੍ਰਾਹਕ ਉਹੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਗੁਣ ਦਾ ਰਸਿਕ ਹੋਵੇ। ਕਈ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ, ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹਕ ਦੇ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਰੋਟੀ ਦੇ ਭਾਰ ਨੇ ਨੱਪ ਲਿਆ ਤੇ ਗੁਣ ਅਣਮੋਲਿਆ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਟਰ ਗਿਆ। ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹਕ ਜੋ ਗੁਣੀਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਸੁਬਕਦੋਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਉਸਨੂੰ ਲੋੜਾਂ, ਥੁੜਾਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੇਲੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਉੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਗੁਣੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਈਂ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਉੱਚੇ ਉਠੇ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹੱਲ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਣੇ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਬੀ ਦਿਖਾ ਗਏ, ਪਰ ਜੇ ਕਦੇ ਓਹ ਰਿਜ਼ਕ ਰੋਟੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ ਸੁਖੇਰੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਖ਼ਬਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਣ ਕਿੰਨਾਂ ਕੁ ਵਧੀਕ ਮੌਲਦਾ ਤੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾਂ ਵੱਧ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਦੀ ਕੁਦਰ ਹੋਵੇ ਓਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਦਰ ਬੀ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਆਪ ਦੀ ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹਕਤਾ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਕਬਿੱਤ—ਤਾਂਕੇ ਸੁਤ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਕੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਧੀਰ ਧਾਰਿਬੇ ਕੋ ਧਰ ਸੇ[1]। ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹ, ਗੁਨ ਗਾਹ, ਗੁਨ ਗ੍ਰਿਹ, ਗੁਨ ਗੌਰ, ਗੁਰੂ ਗਿਰਾ ਗੋਯ, ਗਤਿ ਗੰਮਤ ਗਾਰ ਗਿਰ ਸੇ[2]। ਦਸੋ ਦਿਸ ਦੌਰੇ ਜਸ ਦਾਨ ਦੇਬੋ ਦਿਨ ਦਿਨ, ਦਾਰਿਦ ਦੁਰਦ[3] ਦਰਬੇ ਕੋ ਸ਼ੇਰ ਦਰਸੇ[4]। ਬਾਲ ਬੇਸ ਬਪੁ ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਲੋਕ ਬਿਸਮਤਿ: ਬ੍ਰਿੱਧਨਿ ਸੀ ਬੁੱਧਿ ਮੁਖ ਬਾਰਿਜ ਬਦਰਸੇ[5]॥ ੧੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਬਡ ਭੂਪ ਬਹਾਦੁਰ। ਕਵਿ ਬੁਲਾਇ ਰਾਖ੍ਯੋ ਕਿਰ ਸਾਦਰ। ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਜਪੁਜੀ ਜਾਨੀ॥ ੧੪॥ ਅਰਥ ਗੰਭੀਰ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨੇ। ਅਸ ਲਖਿ ਕਵਿ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਅਲੰਕਾਰ ਯੁਤ ਟੀਕਾ ਰਚੀਏ। ਨਿਰਨੇ ਅਰਥ ਧਰਹੁ ਮਤਿ ਖਚੀਏ ॥ ੧੫॥ ਹੋਤਿ ਅਸ਼ੰਕਾ ਯਾ ਮਹਿਂ ਜੇਤੀ। ਬੁਧਿ ਬਲ ਕਰਹੁ ਹਰਹੁ ਅਬਿ ਤੇਤੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੋ ਨੀਕਾ॥ ਕਵਿ ਨੇ ਰੁਚਿਰ ਰਚ੍ਯੋ ਜਪੁ ਟੀਕਾ॥ ੧੬ ॥ [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ]

ਫਿਰ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਕਬਿੱਤ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਜਾਇਬ ਕਰਮ ਜਗ ਗੁਨਤੇ ਅਗਾਇਬ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ

---

[1]ਧਰਤੀ ਵਰਗੇ। [2]ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ, ਗੁਣਾਂ ਪਰ ਗੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਜਾਣਨਹਾਰ ਹਨ (ਉਸ ਜਾਣਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਗਤੀ ਕੰਦਰਾ ਤੇ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਗੰਮਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਾਂਙੂ ਹੈ। ਭਾਵ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਦੀ ਉਚਿਆਈ ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਣੂ ਹਨ। [3]ਦਰਿੱਦ੍ਰਤਾ ਰੂਪ ਹਾਥੀ ਨੂੰ। [4]ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਙ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਯਾ ਦਰ ਸੇ—ਫਾੜਨ ਵਾਲੇ। [5]ਕਵਲ ਵਰਗਾ।

ਪਾਰ ਪਾਰ[1]। ਸਬਦ ਮਹਦ ਮੇਂ ਉਦਿਤ ਚਿਤ ਮੋਦ ਕਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ
ਸ਼ਰਨ ਪਰ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ[2]। ਚਾਹਿ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਿ ਮਨ ਕੀ ਉਮੰਗ ਕਰਿ
ਔਗੁਣ ਕੋ ਭੰਗ ਕਰਿ ਨਾਮ ਕੋ ਉਚਾਰ ਚਾਰ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਭਾਗ
ਭਰਜੋ ਭਾਲ ਬਰ, ਯਾਂਤੇ ਭਗਵੰਤ ਕੀ ਭਗਤਿ ਲੇਤਿ ਧਾਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ੧੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ—ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਆਸਰਾ ਕਰਿ ਰਾਖਜੋ ਨਿਰਧਾਰ।
ਸਿਮਰਤਿ ਚਿਤ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਪਰਹਰਿ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ ॥ ੧੫੩ ॥
ਦਾਸ ਜਾਨਿਕੇ ਆਪਨੋਂ ਹੁਇੰ ਸਹਾਇ ਸਭਿ ਥਾਇੰ।
ਕਾਰਜ ਕੋ ਪੂਰਨ ਕਰਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਦਾ ਸਹਾਇ ॥ ੧੫੪ ॥

ਕਬਿੱਤ—ਭਾਗ ਭੂਰ ਭਗਤੂ, ਭਗਤਿ ਭਰਪੂਰ ਭਾਵ[3], ਭਾਰੋ ਭਯ ਭੰਜਨ ਭਗਤ
ਭਗਵਾਨ ਕੋ। ਤਾਂਕੇ ਸ਼ੁਭ ਬੰਸ ਮੇਂ ਵਤੰਸ[4] ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਜ਼ਾਹਰ ਜਹਾਨ
ਮੈਂ ਮਹਾਨ ਕੀਨਿ ਆਨ ਕੋ*।ਸਿਖੀ ਸੁਖ ਖਾਨ ਕੋ, ਸਿਖੈਯਾ ਸੀਖ ਸਜਾਨੇ ਕੋ,
ਸੁਨੈਯਾ ਗੁਣ ਗਜਾਨ ਕੋ, ਧਰੈਯਾ ਗੁਰ ਧਜਾਨ ਕੋ। ਪਕਰੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋ,
ਨਸੈਯਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਾਨ ਕੋ, ਰਖੈਯਾ ਕੁਲ ਕਾਨਕੋ, ਦਿਵੈਯਾ ਜਗ ਦਾਨਕੋ॥੧੫੮॥
[ਲੰਕਾ ਕੰਡ ਸਰਗ ੧੬੧

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੈਥਲ ਪਤੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਨੱਗਰ ਕੈਥਲ ਬਾਬਤ, ਜਦੋਂ ਓਹ ਸਿੱਖ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ, ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਤੀਰ ਤੀਰ ਤੀਰਥ ਕੀ ਭੀਰ ਬਡ ਪੀਰ ਹਰਿ, ਨੀਰ ਭਰੇ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਵਤਿ
ਸੁਪਾਨਕੀ[5]। ਸੰਤ ਹੈਂ ਮਹੰਤ ਭਗਵੰਤ ਕੀ ਭਗਤਿਵੰਤਿ, ਅੰਤਕ[6] ਕੇ ਅੰਤ ਕੋ
ਨ ਪਾਇੰ ਪੀਰ ਪ੍ਰਾਨ ਕੀ। ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈਂ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਦੇਵਤਾਨਿ ਥਾਨ, ਜੱਤ੍ਰ
ਤੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤ੍ਰ[7] ਦੇਤਿ ਮਤਿ ਸਜਾਨ ਕੀ। ਉਪਮਾ ਮਹਾਨ ਕੀ ਨ ਆਨ ਮੈਂ
ਸਮਾਨਕੀ ਪੁਰਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੀ ਸੁ ਕੈਥਲ ਸਥਾਨ ਕੀ ॥ ੧੫੯ ॥
[ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਸ ਰ ੧੬੧

ਅਜੇ ਤਕ ਬੀ ਤੀਰਥ ਮੰਦਰ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਟਿਕਾਣੇ ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਹਨ।

ਉਂਵ ਜੇ ਕੈਥਲ ਤੇ ਕੈਥਲ ਪਤੀ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇ ਕਿ, ਜਿਸਦੀ ਕਦਰਦਾਨੀ ਹੇਠ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ 'ਵਾਕ' ਨੂੰ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਆਂਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

---

[1]ਜਿਸ ਦੀ ਅਚਰਜ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਜਗਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਉਸ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਉਦੇ ਸਿੰਘ) ਬਾਰੰਬਾਰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ। [2]ਉਸਦਾ ਚਿਤ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵਡੇ ਸ਼ਬਦ (=ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ) ਵਿਚ (ਲੱਗਕੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਉੱਤੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਉਦਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3]ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਭਗਤੂ ਜੀ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ। [4]ਭੂਖਣ। [5]ਪੌੜੀਆਂ। [6]ਜਮ। [7]ਜਿੱਧਰ ਕਿੱਧਰ ਮੂਰਤਾਂ ਚਿੱਤ੍ਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ=ਨੀਕ ਨਜ਼ਾਨ ਕੋ।

੯. ਕੈਥਲ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ।

ਕੇਥਲ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਕਪਿਸਥਲ ਹੈ। ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅੰਜਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਤਪ-ਸਥਾਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈਸੀ। ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਏਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਅੰਜਨਾਂ ਦਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਥੜਾ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜੋ ਤਲਾ ਤੇ ਪੁਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਾਕ ਹੈ ਜੋ ਕੇਥਲ ਤੋਂ ਕਰਨਾਲ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਦੇ ਖਬੇ ਹੱਥ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਨੇ ਇਹ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਇਹ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਪਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੇਥਲ ਇਕ ਪਰਗਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤ੍ਰੇਰਾਂ ਤੱਪੇ ਸਨ। ਸੰਮਤ ੧੭੯੦ ਬਿ: ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਇਹ ਪਰਗਨਾ ਇਕ ਬਲੋਚ ਕੁਮਰੁਦੀਨ ਖਾਨ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਵਲੋਂ ਅਜਾਰੇ ਤੇ ਸੀ, ਪਰ ਵਰ੍ਹੇ ਬਾਦ ਨਾਦਰ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਵਿਚ ਇਹ ਆਦਮੀ ਦਿੱਲੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਦ ਅਜ਼ੀਮੁੱਲਾ ਖਾਂ ਬਲੋਚ, ਉਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ,ਕਾਬਜ਼ ਹੋਗਿਆ ਤੇ ਖ਼ੁਦ ਮੁਖ਼ਤਾਰ ਮਾਲਕ ਬਣ ਬੈਠਾ। ਇਖਤਜਾਰ ਖਾਂ ਨਾਮੇ ਇਕ ਪਠਾਣ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਰੱਯਤ ਵਿਚੋਂ ਇਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਖੜਾਹੋਗਿਆ। ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਓਹ ਤੇ ਕਦੇ ਏਹ ਜ਼ੋਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਹਾਲਤ ੧੮੦੮ ਸੰਮਤ ਬਿ: ਤੱਕ ਰਹੀ। ਫੇਰ ਇਨਾਯਤ ਖਾਂ ਨਾਮੇ ਇਕ ਪਠਾਣ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੇ ਪਰਜਾ ਦੇ ਲੋਕੀ ਨਾਲ ਰਲਾਕੇ ਬਲੋਚਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਮਾਲਕ ਹੋਗਿਆ। ਪਰ ੧੮੧੨ ਬਿ: ਤੱਕ ਇਹ ਹਾਲਤ ਰਹੀ ਕਿ ਕਦੀ ਬਲੋਚ ਤੇ ਕਦੀ ਪਠਾਣ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ੧੮੧੨ ਵਿਚ ਬਲੋਚਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸੱਯਦ ਨੂੰ ਘੱਲਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਹਬਰੀ ਪਾਸ ਡੇਰੇ ਪਾਏ ਤੇ ਇਨਾਯਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਘੱਲਿਆ। ਇਨਾਜਤ ਖਾਂ ਆਪ ਤਾਂ ਨਾਂ ਆਇਆ ਪਰ ਅਪਣੇ ਭਿਰਾ ਗ਼ੁਲਾਮ ਭੀਖ ਨੂੰ ਘੱਲਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਯਦ ਨੇ ਦਗ਼ੇ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਇਨਾਯਤ ਖਾਂ ਨੱਸ ਗਿਆ ਤੇ ਸੱਯਦ ਨੇ ਕੈਥਲ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਪਰ ਤ੍ਰੈ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਇਨਾਯਤ ਖਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਵਰ੍ਹੇ ਕੁ ਬਾਦ ਕੁਮਰੁਦੀਨ ਦਾ ਭਿਰਾ ਤਹੱਵਰ ਖਾਂ ਬਲੋਚ ਹਜ਼ਾਰ ਕੁ ਦੀ ਭੀੜ ਭਾੜ ਲੈਕੇ ਕੈਥਲ ਤੇ ਆ ਪਿਆ ਪਰ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤੇ ਇਨਾਯਤ ਖਾਂ ਹੀ ਮਾਲਕ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਸੰਮਤ ੧੮੧੭ ਬਿ: ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਸਮਾਨਾ ਮੰਡਲ ਦੇ ਆਸਿਮ ਖਾਂ ਨੇ ਹੀ ਇਨਾਯਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ਦਗ਼ੇ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪਰ ਮਕਤੂਲ ਦੇ ਦੋ ਭਿਰਾਵਾਂ ਭੀਖ ਬਖਸ਼ ਤੇ ਨਿਆਮਤ ਖਾਂ ਨੇ ਫੌਜ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਮੰਡਲ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਤੇ ਪਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਘੱਤਿਆ। ਫੇਰ ਦੋਵੇਂ ਭਿਰਾ ਸੰਮਤ ੧੮੨੪ ਬਿ: ਤਕ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਈ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਏਹ ਤੇ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਵਡਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕੋ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੌਰਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਸੀ, ਜੋ

ਮਗਰੋਂ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ*। ਇਸ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੀ ਜੋ ਬੜਾ ਜੋਧਾ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਿਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਆਲ੍ਹਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਕਈ ਵੇਰ ਇਕੱਠੇ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਜਿੱਤਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਇਉਂ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਨਾ ਰਾਜ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜੋ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੀ। ੧੮੧੭ ਬਿ: ਵਿਚ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਛੇ ਪੁੱਤ ਸਨ। ਵੱਡਾ ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਬੜਾ ਬਹਾਦਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਥਾਨੇਸਰ ਤੇ ਪਹੋਆ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਾਹੋਡ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ, ਤੇ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਇਸ ਦੇ ਚੌਥੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਕੈਥਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋ ਪਠਾਣ ਭਰਾ ਭੀਖ ਬਖਸ਼ ਤੇ ਨਿਆਮਤ ਖਾਂ ਕਾਬਜ਼ ਸਨ। ਇਸ ਨੇ ਕੈਥਲ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਅਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਈ। ਇਕੁਰ ਕੈਥਲ ੧੮੨੪ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣੀ†।

ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੈਂਥਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜੋ ਕੱਚਾ ਜਿਹਾ ਸੀ ਬਨਾਇਆ, ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬੀ ਗੜ੍ਹੀਆਂ ਬਨਾਈਆਂ। ਮੰਗਨਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਨਹਿਰ ਖੱਟ ਕੇ ਬੀ ਕੈਥਲ ਆਂਦੀ ਸੀ। ਸਰਸੁਤੀ ਨਦੀ ਪਰ ਕਈ ਥਾਈਂ ਇਸ ਨੇ ਕੱਚੇ ਬੰਦ ਲਾਕੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ। ਯਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕਰਕੇ ਇਹ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਾਜ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸੁਖਦਾਈ ਸੀ,ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ ਸੋ ਸੋ ਬਹਾਲ ਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਬੈਠਾ। ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ ਕੈਦ ਸੀ ਤੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਘੱਲ ਕੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਛੁੜਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਿਉ ਨੇ ਕੈਦ ਕਰ ਰਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤੇ ਬਲ ਪਾਕੇ ਰਾਜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕੁਲਾਰਨ ਪਿੰਡ, ਜਿਥੋਂ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਆਇਆ ਸੀ, ਘੱਲ ਦਿਤਾ। ਬਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਛ ਇਲਾਕਾ ਜਿੱਤਿਆ, ਪਰ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਗ਼ੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਦਯ ਸਿੰਘ। ਭਾਈ ਲਾਲ

---

*ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵੀ ਜੀ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਜਾਣਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਆਪ ਨੇ ਰਾਸਾਇਣ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਪ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਯਥਾ:–

ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਲ ਕਰਕੈ ॥ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਨਾਮ ਸੁਧਰਿਕੈ ॥

[ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੩੧ ਅੰਕ ੧੨੩

†ਭਾਈ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਠਾਂ ਸਿੰਘ ਸਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੈਥਲ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਵਾ: ਰਾ: ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਸ: ੧੩੨) ਹਮਲਾ ਡੋਗਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਠਾਣ ਕੁਛ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ ਕੁਛ ਭੇਸ ਵਟਾਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਥਾਣੀਂ ਨੱਸ ਗਏ। ਇਸੇ ਮਹੱਲੇ ਵਿਚ ਫੇਰ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਆਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵੱਸੀ ਸੀ।

ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ, ਲਾਗੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਇਸ ਦਾ ਤਪਤੇਜ ਤੇ ਆਗਜਾ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸੁਲਾਰ ਦਾ ਪਰਗਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ੬੦ ਹਜ਼ਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਲਾਰਡ ਲੇਕ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਹਾਨਾ ਇਲਾਕਾ ਜਾਗੀਰ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ। ਕੈਂਥਲ ਦਾ ਕਿਲਾ ਇਸ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਪੱਕਾ ਬਨਾਇਆ। ੪੬ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਰਾਜ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੮੭੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ।

ਮਗਰੋਂ ੧ ਅਕਤੂਬਰ ੧੮੧੮ ਈਸਵੀ ਅਰਥਾਤ ੧੮੭੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾ ਜੋ ਨਾਬਾਲਗ਼ ਸੀ। ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਜਾਸਤ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਾਰਦਾਰੀ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਸਮੁੰਦ ਸਿੰਘ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਮੁੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਓਥੇ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਮੁਹਰਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੇ ਲਗੀਆਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅਜੇ ਬੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ੧੮੮੦ ਬਿ: ਵਿਚ ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬੀ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਦੋ ਇਕ ਵਾਕੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇ ਦੇ ਇਸ ਉਮਰਾ ਵਿਚ ਹੋਏ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜੋ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਕ ਹੋਣਗੇ ਅਰ ਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਹੋਣਹਾਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਏਜੰਟ ਕਪਤਾਨ ਮਰੇ ਕੈਥਲ ਇਕ ਵੇਰ ਆਇਆ ਤੇ ਰਾਜਾ ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ। ਦਸਤ ਪੰਜਾ ਮਿਲਾਕੇ ਮਰੇ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਦੁਇ ਹੱਥ ਲਾਡ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜਕੇ ਨੱਪ ਲਏ ਤੇ ਹੱਸਕੇ ਪੁਛਣ ਲਗਾ: 'ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਕੇ ਦੋਨੋਂ ਬਾਜ਼ੂ ਹਮਾਰੇ ਕਾਬੂ ਮੇਂ ਆਗਏ, ਆਪ ਅਬ ਕਿਆ ਕਰ ਸਕਤੇ ਹੈਂ?' ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਕਛ ਬੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ, ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਕ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲਈ ਉਸਦਾ ਅੰਗ ਪਾਲਣ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੈਸੇ ਨੇਕ ਮਰਦ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਦੁਏ ਬਾਹਾਂ ਫ਼ੜ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਹੁਣ ਆਪ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਗਏ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਗਹੀਆਂ ਦੀ ਲਾਜ ਪਾਲਨੀ ਤੁਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਗਿਆ ਹੈ'। ਮਰੇ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 'ਯਿਹ ਮਹਾਰਾਜ ਮਹਾਨ ਬੁਧੀਮਾਨ ਔਰ ਨੀਤੱਗਜ ਹੋਂਗੇ'।

ਦੂਸਰਾ ਵਾਕਿਆ ਇਹ ਹੈ:—ਇਕ ਗੁਵਾਲੇ ਦੀ ਗਾਂ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਨੱਪ ਲਈ, ਉਸਦੀ ਫਰਿਯਾਦ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੂਰਮੇ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਆਪ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਬਾਬਤ ਇਕ ਛੰਦ ਕਵੀ ਹਰਚਰਨ ਦਾਸ ਦਾ ਲਿਖਿਤ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਪਰ ਕਾਵਜ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਭਾਵ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਇਕ ਹਾਥੀ ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਉਸ ਛੰਦ ਦੀ ਨਕਲ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:—

ਕੋਪ ਕਰ ਗਾਇ ਲੋਟ ਪੋਟ ਕਰੀ ਨਾਹਰ ਨੇ, ਆਨ ਕਹੀ ਗ੍ਵਾਲ, ਵਾਂਕੇ ਰੂਪ
ਖੋਭ ਭਰਿਗੋ। ਜਮ ਕੀ ਜਮਾਤ ਸੀ ਲੇ ਸੰਗ ਮੇਂ ਸੁਭਟ ਦੌਰਜੋ, ਕੁਵਰ ਪ੍ਰਤਾਪ

ਸਿੰਘ ਕੋਪ ਓਪ ਭਰਿਗੋ*। ਬੀਜਰੀ ਸੀ ਭਾਸ ਉਪਜਾਵੇ ਜੋ ਅਰਿਨਿ ਤ੍ਰਾਸ
ਮਾਰਜੋ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ[1], ਦ੍ਵੈ ਟੂਕ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਪਰਿਗੋ। ਕਾਲੀ ਮੁੰਡ ਮਾਲੀ ਕੋ ਕਹਤਿ
ਐਸੇ ਦੇਖ ਲੀ ਮੈਂ ਮੇਖਲੀ ਬਨੈਗੀ ਬਜੋਂਤ ਛਾਲਾ ਕੋ ਬਿਗਰਿਗੋ[2] ॥

ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਗੱਦੀ ਤੇ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾ† ਜੋ ਨਾਬਾਲਗ ਸੀ‡ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਈ ਕਰਦੀ ਰਹੀ।

ਮਾਈ ਨੇ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿੱਦਯਾ ਚੰਗੀ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਵਾਂਙੂ ਜੰਗਜੂ ਘੱਟ ਸੇ ਪਰ ਉਵ ਬਹਾਦੁਰ ਕਾਫੀ ਸੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪ ਹੁਨਰ ਤੇ ਇਲਮ ਦੇ ਬੜੇ ਕਦਰ ਦਾਨ ਸੇ। ਪਹੋਏ ਤੋਂ ਕੈਥਲ ਜਿਨ੍ਹੀ ਦੋਹੀਂ ਥਾਂਈਂ ਇਹ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫਨ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਰਸ ਸੀ। ਇਧਰ ਕਵੀ ਜੀ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਤੇ ਓਥੇ ਰਦੇ ਗਏ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਂਕ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਕ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ ਤੇ ਜੋਗ ਅਭ੍ਯਾਸ ਦਾ ਵੀ ਆਪਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਟੀਕਾ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੯੬ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਰ ਹਾਲ ੧੯ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਦੀ ਨਹੀਂ ਖਿਆਲ ਪੈਂਦੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਪਿਛੇ ਪੰਨਾ ੧੦੫)ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਬੜੇ ਡੂੰਘੇ ਸਮਝਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਸਹਿਤ

---

[1]ਤਲਵਾਰ ਮਾਹੀ। [2]ਮੁੰਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਵਾਲੀ ਕਾਲੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਗ ਛਾਲਾ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਤਾਂ ਵਿਗੜ ਗਈ ਹੈ (ਹੁਣ) ਤੜਾਗੀ ਹੀ ਬਣੇਗੀ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

*ਇਸ ਉਮਰਾ ਵਿਚ ਸੂਰਮਿਆਂ ਸਣੇ ਜਾਕੇ ਸ਼ੇਰ ਮਾਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇ ਕੰਮ ਬੜੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰਾ ਵਿਚ ਸਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤੇ ਰਾਜ ਘਰ ਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਅਤਯੰਤ ਸੀ। ਅਜ ਕਲ ਬੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਛਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤ੍ਰੀਕ ੧ ਜੁਲਾਈ ੧੯੩੪ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸਫਾ ੧੧ ਵਿਚ ਇਕ ਸੱਤ ਬਰਸ ਦੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਫੁਟ ਲੰਮੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨੇ ਦੀ ਖਬਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਹੋਈ ਸੀ।

†੨੩ ਅਕਤੂਬਰ ੧੮੨੪ ਦਾ ਇਕ ਪਰਵਾਨਾਂ ਮਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕੁਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੱਦੀ ਤੇ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਨਾਬਾਲਗ ਹੈ ਪਰ ਓਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਗੱਦੀ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਵਾਰਸ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਵਾਨਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਤਰਜਮਾ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਓਹ ਆਪ ਸਮਝ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਅਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਵੱਯਾ ਰੱਖਣ ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਅੰਗ ਪਾਲ ਰਹਿਣ।

‡ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਟਪਲੇ ਹਨ। ਇਕ ਹਿਸਾਬ ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ੯ਕੁ ਬਰਸ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਹਿਸਾਬ ੧੨ ਯਾ ੧੩ ਦਾ ਸੀ, ਉਦਯ ਸਿੰਘ ੧ ਬਰਸ ਛੋਟਾ ਸੀ ਸੋ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ਵਿਚ ਗੱਦੀ ਬੈਠਣ ਵੇਲੇ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ੧੨ ਕੁ ਬਰਸ ਦਾ ਹੋਸੀ। ਇਕ ਬਰਖ-ਫਲ ਦਾ ਬਹੁ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਫਗਣ ਵਦੀ ਅਸ਼ਟਮੀ (੨੬ ਫਗਣ ੧੮੭੬ ਬਿ:) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਤਦੋਂ ੭-੮ ਬਰਸ ਦਾ ਸੀ।

ਟੀਕਾ ਲਿਖੋ ਤੇ ਜੋ ਸ਼ੰਕਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰੋ। ਉਸ ਉਮਰਾ ਵਿਚ ਜਪੁਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣਾ ਤੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਣਾ, ਗ਼ੈਰ ਮਾਮੂਲੀ ਲਜਾਕਤ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ਼ ਦੀ ਉਗਾਹੀ, ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰਾ ਛੋਟੀ ਸੀ ਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਉਮਰਾ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਸੀ, ਕਵੀਜੀ ਦੀ ਨਿਜ ਦੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਬੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਬਾਲ ਬੈਸ ਬਪੁ ਮੈਂ ਬਿਲੋਕ ਲੋਕ ਬਿਸਮਤਿ, ਬ੍ਰਿੱਧਨ ਸੀ ਬੁਧਿ, ਮੁਖਿ ਬ ਰਿਜ ਸਦਰਸੇ।

ਫਿਰ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹਕਤਾ ਦੀ ਇਕ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ;ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਟੀਕੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਕੈਥਲ ਨਾਥ ਪ੍ਰਸਿੰਨ ਭਯੋ ਪਠਿ ਗ੍ਰਾਮ ਦਯੋ ਤਬਿ 'ਸੇਰਥਲੀ' ॥ ੧੫੭ ॥

ਰਾਮਾਯਣ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। 'ਪੜ੍ਹਕੇ' ਪਦ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸ।

ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਵਡਾ ਕੀਤਾ, ਮਹਿਲ ਬਨਾਯਾ ਬਿਦਕਜਾਰ ਯਾ ਬਦਰੀਕਨ ਤੀਰਥ ਤੇ ਪੁਲ ਆਪਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਬਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਹੋਏ ਇਕ ਬਾਗ਼ ਤੇ ਮਕਾਨ ਬਣਵਾਯਾ। ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਬਾਗ ਤੇ ਹਵੇਲੀ ਬਨਵਾਈ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਤੇ ਇਕ ਬੰਧ ਬਨਵਾਯਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੈਥਲ ਵਲ ਨੂੰ ਸੋਲਾਂ ਮੀਲ ਤਕ ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਇਹ ਬੰਧ ਰਿਆਸਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

[ਨਯਾਯ]

ਕੁਛ ਬਦੇਸ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਚੰਗੇ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਰਸਮੋਂ ਰਿਵਾਜ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਮੁਸੱਦੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਜਦ ਜਮਨਾ ਦੇ ਇਸ ਪਾਰ ਵਧੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਨਸ਼ੀ ਮੁਸੱਦੀ ਅਸਿੱਖ ਸਨ। ਅਕਸਰ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਿੱਖ ਲੇਖਕ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਸਮੋ ਰਿਵਾਜ ਤੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਨਿਜ ਵਾਕਫੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਕੁਛ ਤਅੱਸਬ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਦੱਸੇ ਤੇ ਕੁਛ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭੁੱਲਾਂ ਵਡੀਆਂ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸੀਆਂ।

ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਬੀ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਅਪ ਬਹੁਤ ਸ੍ਵੈ ਸਤਿ-ਕਾਰ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਆਏ ਪੱਛਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਵੈ ਸਤਿਕਾਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਕੇ ਨਹੀਂਸਨ ਮਿਲਦੇ ਪਰੰਤ ਸ਼ਰੀਫਾਨਾ ਤ੍ਰੀਕੇ ਤੇ ਸ੍ਵੈ ਸਤਿਕਾਰ ਰੱਖ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਈਆਂ ਪੱਛਮੀਆਂ ਵਿਚ, ਜੋ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਪਸੰਦ ਬਹੁਤ ਸਨ, ਆਪ ਬਾਬਤ ਖਯਾਲ ਚੰਗੇ ਨਹੀ

ਸਨ। ਸੋ ਬਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕਿਤੇ ਆਪ ਪੜ੍ਹੋ ਕਿ ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਮਾੜਾ ਸੀ, ਪਰਜਾ ਪਾਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਮੰਨ ਨਾ ਲੈਣਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਬਤ ਬੜੀ ਇਹਤਯਾਤ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨੇ ਚਾਹੀਏ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ, ਫਾਰਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਟਾਕਰੇ ਕਰ ਕਰ ਪੜ੍ਹੋ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਥਹੁ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਰਿਆਂ ਲਗ ਪਗ ਸਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਤੇ ਕੀਰਤੀ ਲੋਕ ਅਜੇ ਤਕ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਿਜ ਜਾਣੂ ਸਨ; ਜਿਹਾ ਕੁ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਨਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਜੋ ੭੦ ਬਰਸ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਦੀ ਉਮਰਾ ਦੇ ਹੈਨ* ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਨਯਾਯ ਸ਼ੀਲ ਦੱਸਦੇ ਹੈਨ। ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਬੂਟੇ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਕ ਫਾਰਸ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਹੋਏ ਹਨ। ਓਹ ਆਪ ਦੀ ਨਯਾਯ ਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—

> ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ ਵ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੋ ਪਿਸਰਾਨ ਬਜਾਏ ਪਿਦਰ ਮਸਨਦੇ ਰਾਜ ਵ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਸ਼ੁਦੰਦ। ਅਜ਼ਾਂ ਜਾ ਕਿ ਸਾਹਿਬਾਨੇ ਸਦਰ ਆਦਿਲ ਬੂਦਹ ਵ ਮੁਨਸਫੇ ਜ਼ਮਾਨੰਦ।
>
> ਅਰਥ—ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੋਨੋਂ ਲੜਕੇ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠੇ, ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਦੋਨੋਂ ਰਾਜੇ ਅਦਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ"।

ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਯਾਯ ਦੀ ਇਹ ਮਿਲੀ ਹੈ:—

ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਅਪਣੇ ਮਹਲ ਦੇ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਨਜ਼ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੇਠਾਂ ਦੂਰ ਤਕ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਖੂਹ ਤੋਂ ਕੁਛ ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਪਾਣੀ ਭਰਕੇ ਆਈਆਂ ਤੇ ਮਹਿਲ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਲੰਘੀਆਂ। ਮਹਿਲ ਦੀ ਡੇਉਢੀ ਅੱਗੇ ਜੋ ਚੋਬਦਾਰ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਤੱਕੀਆਂ। ਆਖਿਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਾਂ ਪਰ ਦੋ ਚਾਰ ਖੰਘੂਰੇ ਮਾਰੇ। ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਵੇਖਕੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ ਤੇ ਅਪਣੀ ਡੇਉਢੀ ਵਿਚ ਕੁਛ ਚਿਰ ਟਹਿਲਦੇ ਰਹੇ, ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਚੋਬਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਖੰਘ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਖੰਘ ਨਾਂ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲਗੇ 'ਤੈਨੂੰ ਖੰਘ ਹੋਈ ਹੈ ?' ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ:—'ਹਜ਼ੂਰ ! ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹਾਂ।' ਆਪ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ 'ਜਦ ਕੁਮ੍ਹਿਆਰੀਆਂ ਐਥੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ ਲੰਘੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਤੂੰ ਖੰਘੂਰੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰੇ ਸਨ ?' ਚੋਬਦਾਰ ਕੰਬਿਆ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਸੱਚ ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਿ ,ਜੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮੰਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੰਦ ਭਾਵ ਲਈ ਖੰਘੂਰੇ ਮਾਰੇ ਸਨ'। ਆਪ ਬੋਲੇ 'ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਮੇਰੀ ਉਲਾਦ ਹੈ ਤੇ ਏਹ ਬਹੂ ਬੇਟੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਹਨ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਚੋਬਦਾਰ ਸਭ ਦੀ ਅਬਰੋ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਹੈਂ ਕਿ ਤੂੰ ਉਲਟਾ ਟੁਰਕੇ ਮੇਰੀ ਤਾਕਤ ਦੇ

*ਕਾਜ਼ੀ ਸੈਫੁਦੀਨ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਕਾਜ਼ੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਹੈ।

ਡਰਾਵੇ ਨਾਲ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾਂ ਹੈ ?' ਚੋਬਦਾਰ ਕੀ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦਾ। ਆਪ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਮ੍ਹਿਆਰਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਖੋਤਾ ਮੰਗਾਓ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨਸ਼ਰ ਕਰੋ। ਨਸ਼ਰ ਕਰਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਕ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਕਿ ਮੁਜਰਮ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਕੇ ਖੋਤੇ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫੇਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਨਯਾਯ ਸ਼ੀਲ ਸਨ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੀ ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਉਦਿਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਦੀਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਇਤਬਾਰੀ ਤੇ ਲਾਇਕ ਪੁਰਖ ਸੀ। ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮਾੜੀ ਹੋ ਗਈ। ਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਲਿਹਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਨਾ ਆਉਂਦੇ, ਪਰ ਨਯਾਯ ਦੀ ਤੱਕੜੀ ਪੂਰੀ ਤੋਲਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਆਪ ਨੂੰ ਜੇ ਦੰਡ ਨਾ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਪੂਰਾ ਤੁਲਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਜੁਰਮਾਨਾ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਬਦਰੀ ਕੰਦ ਤਲਾਉ ਉਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪੁਲ ਬਣਵਾ ਦਿਓ ਤੇ ਏਹ ਰਕਮ ਉਸ ਪਰ ਲਾ ਦਿਓ, ਜੋ ਕਰਨਾਲ ਦੀ ਸੜਕ ਸਿੱਧੀ ਹੋ ਜਾਏ ਤੇ ਮੁਸਾਫਰ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਣ'। ਸੋ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਪੁਲ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤੇ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਦਰੀ ਕੰਦ ਇਕ ਬੜਾ ਲੰਬਾ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਕੱਚਾ ਤਾਲ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਅੰਜਨਾਂ ਦਾ ਥੜਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੰਡਿਕਾ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦੰਡਿਕਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਹੈਨ। ਸਰੀਆ ਸਿੰਹ ਦਾ ਦੰਡੇਸ਼੍ਵਰੀ ਮੰਦਰ ਤੇ ਹਰਚਰਨ ਪੁਰੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਬੀ ਇਸੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈਨ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਆਪ ਕਿਸੇ ਬਦੇਸ਼ੀ ਲੇਖਕ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹੋ ਕਿ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਦਮਾਸ਼ ਸਨ ਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਬੀਮਾਰੀ ਅਧਰੰਗ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਬੀ ਅਮੰਨਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਠ ਯੋਗ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਕਤ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦਚਲਣੀ ਦੀ ਕੋਈ ਕਥਾ ਯਾ ਰਵਾਇਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਯਾਯ ਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ, ਧਰਮੀ ਹੋਣਾ, ਨੇਕ ਹੋਣਾ, ਨੇਕੀ ਫੈਲਾਣੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣਾ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਸਭ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਟੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਚਾਰ ਹਵਲੀਆਂ ਚਾਰ ਗੁਣੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਇਕ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਲ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ।

ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹਰਚਰਨਪੁਰੀ ਨਾਮੇ ਸੰਨਯਾਸੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਸੀ ਸੰਨਯਾਸੀ ਪਰ ਹਠ ਯੋਗ ਦਾ ਚੰਗਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਤੇ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਹਣਾ ਮੰਦਰ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਰ ਆਪ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਮੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਦੰਡੇਸ਼੍ਵਰੀ। ਇਹ ਮੰਦਰ ਬੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਸਰੀਆ ਸਿੰਹ ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤੀਸਰੇ ਇਕ ਸ਼ਿਵ ਸਹਾਇ ਮਿਸ਼ਰ ਕਾਂਸੀ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਪੰਡਿਤ ਬੀ ਸੀ ਤੇ ਹਠਜੋਗ ਬੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੀ ਰਾਜਾ ਨੇ

ਮਕਾਨ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਏਹ ਤ੍ਰੈਏ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹਠਜੋਗ ਦਾ ਆਪੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਹਠ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗਲ ਇੱਕੁਰ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਘੱਟ ਵਾਕਫ ਤੋਂ ਜਾਚ ਸਿੱਖ ਕੇ ਹਠਜੋਗ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਉਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਧਰੰਗ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਗਰੋਂ ਏਹ ਸੱਜਣ ਕੁਛ ਫਰਕ ਤੇ ਆਏ ਤੇ ਟਿਕਾਏ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦਰੁਸਤ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਅਰੋਗ ਹੋਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਲੱਭਣ ਦੇ ਜਤਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰਚਰਨ ਪੁਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਪੀਨਸ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਮਕਾਨ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਚੁੜੱਤਣ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਹਵੇਲੀ-ਕੈਥਲ

ਪਲੰਘ ਯਾ ਪੀਨਸ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖਾਲੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੇ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇਥੇ ਹਰਚਰਨ ਪੁਰੀ ਜੀ ਪਾਸ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਆਇਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੇ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਲੰਘ ਪੁਰ ਬਿਰਾਜੇ ਹੀ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਗਲ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਦੀ ਗ਼ਲਤੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਗਜਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬੀ ਮਲੂਮ ਸੀ ਪਰ ਸਥਾਨਕ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬੀ ਬੁੱਢੇ ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਇਹੋ ਹੀ ਕਾਰਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [ਅਮੂਲ ਪ੍ਰਸਤੀ]

ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਨਿਜ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਪਾਸੋਂ ਪਰ-ਤ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਦੀ

ਖੁਨਾਮੀ ਹੋਗਈ*। ਜਦ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਕਿ ਦੰਡ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗਾ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਨੱਸ ਕੇ ਧਮਧਾਣ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਮਹੰਤ ਗ਼ਰੀਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਲਾਮਤੀ ਸਮਝੀ ਤੇ ਉਥੇ ਪੁਜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਰਾਜ ਕੋਪ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਮੈਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ'। ਉਧਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਉਸਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਅਸਵਾਰ ਘੱਲੇ। ਮਗਰੋਂ ਸਭਾ ਵਿਚ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲੇ ਕਿ 'ਜੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦਾ ਮਹੰਤ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੰਘ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਵਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ'। ਉਧਰ ਜਦ ਸੁਵਾਰ ਅੱਪੜੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮਹੰਤ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਯਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ'। ਜਾਂ ਸੁਵਾਰਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਹਕੀਕਤ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਆਪ ਹਸ ਪਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ 'ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਾਨ ਪੂਰੀ ਹੈ, ਸਿੱਖੀ ਨਿਭੇਗੀ, ਤਰੇਗੀ।' ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕੁਛ ਸੁਵਾਰ ਲੈਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਦੇ ਏਕਾਏਕੀ ਸ੍ਰੀ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਧਮਧਾਣ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਸਵਾ ਸੌ ਰੁਪੱਯਾ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਚੜ੍ਹਾਯਾ ਤੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਡੋਹਰਾ† ਸੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਆਖਿਆਃ—'ਮਹੰਤ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੀ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਧੰਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਪਰਪੱਕਤਾ ਦਾ ਕਦਰਦਾਨ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਪੁਰਖ ਨਿਸ਼ਪਾਪ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਉਹ ਖੁਨਾਮੀ ਕਰਕੇ ਆਯਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੋਈ ਰਾਜਸੀ ਭੁੱਲ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਆਯਾ, ਖੁਨਾਮੀਆਂ ਹੈ। ਐਸਿਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣੀ ਪਾਪ ਤੇ ਜੁਰਮ ਨੂੰ ਵਧਾਏਗੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਦੇਣਾ ਵਾਜਬ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਹੈ'। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ, 'ਨਿਆਂ ਕਰਨਾ, ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੰਡ ਵਿਚ ਦਯਾ ਵਰਤਣੀ'।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਯਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਲਈ ਬੀ ਸਨ ਕਿ ਆਪ ਇਕ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਲੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਨ। ਆਪ ਰਾਜਾ ਹੋਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਦਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵੇਰ ਇਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਆਈ, ਜਿਸ ਪਰ ਪਤਾ 'ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ' ਲਿਖਯਾ ਸੀ। ਇਹ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਆਪ ਨੇ ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਪਰ 'ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ' ਲਿਖਯਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਜਾਸਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਕੰਵਰ ਇਸੇ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖ ਵਿਚ ਆਪ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਗੂ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸੇ। ਚਾਹੇ ਰਾਜਸੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਪਟਿਆਲੇ ਨਾਲ ਅਣਬਣਾਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਆਏ ਪਰ ਫਿਰ ਬੀ ਸਾਰੇ ਫੂਲਕੇ ਰਾਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਨਮਾਨ ਨੂੰ ਉਲੰਘਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ;ਸਗੋਂ ਪਟਯਾਲੇ ਰਜਾਸਤ ਵਲੋਂ ਕਈ ਪਿੰਡ ਆਪਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਬੁਢਲਾਡੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਅਠ ਦਸ ਪਿੰਡ ਅਜੇ ਬੀ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੀਵੰਸ਼ ਪਾਸ ਹਨ।

ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਦੋ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਵਿਚ ਵਾਲਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਇਸ ਗੁਰਦਆਰੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ

*ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਸੀ।

†ਇਹ ਪਿੰਡ ਆਖਦੇ ਹਨ ਰਜਾਸਤ ਦੀ ਜ਼ਬਤੀ ਨਾਲ ਜ਼ਬਤ ਹੋਗਿਆ ਸੀ।

ਲੌਢੇ ਪਹਿਰ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ*। ਕਥਾ ਬੜੀ ਰਸੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹਜੂਮ ਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕਥਾ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਹਟੇ ਤਾਂ ਇਕ ਲੋਂਹਦੀ ਮਾਂ ਤੇ ਵਿਲਕਦਾ ਪਿਤਾ ਦੁਇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਥਯਾ ਸੁਣਾਈ ਕਿ 'ਸਾਡਾ ਪੁੱਤਰ ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਯਾਰਾਂ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਗੱਲੇ ਘਰੋਂ ਲੜ ਕੇ ਨੱਸ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਮਗਰ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲੱਗੇ। ਸੂੰਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਏਥੇ ਦੱਸ ਪਈ। ਏਥੇ ਆਕੇ ਅਸਾਂ ਪਤਾ ਲਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਡਾਢੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਥੇਰੇ ਹਾੜੇ ਤਰਲੇ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸਾਡੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇ'। ਤਦ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਪੁੱਤ-ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਵਿਲਪਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਬੋਲੀਆਂ 'ਕੌਣ ਹੈ ਓਹ? ਨਾਂ ਲਓ ਓਸਦਾ।' ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ 'ਜੀ, ਉਹ ਹੈ ਸੰਨਯਾਸੀ ਰਾਮਗਿਰ। ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਏਥੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਸ ਤੇ ਬੜੇ ਦਿਆਲੂ ਹੈਨ। ਉਸ ਸਾਧ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਚੇਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਬਾਲਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗਾ, ਲਾ ਲਓ ਜ਼ੋਰ। ਲੋਕੀਂ ਸਾਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਗਏ ਤਾਂ ਰਾਮਗਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਔਖਾ ਕਰੇਗਾ।'

ਸੰਗਤ ਨੇ ਜਦ ਰਾਮਗਿਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਸੋਚਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚਿਤ ਲਗਦੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕੁਛ ਕਰ ਸਕੇ। ਫਿਰ ਸਭ ਦੇ ਨੈਣ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲ ਉੱਠੇ। ਇਕ ਦੋਂਹੁ ਸਿਆਣਿਆਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਗੋਸ਼ੇ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ: 'ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਹੁੜੀ ਆਪ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ'। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਦਿਲ ਅੱਗੇ ਹੀ ਕੋਮਲ ਭਾਵਾਂ ਤੇ ਕੌਮੀ ਅਣਖ ਨਾਲ ਪੰਘਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲਗੇ 'ਸਤਿ ਬਚਨ, ਸੰਗਤ ਦੀ ਆਗਯਾ ਪਾਲਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਤਾਣ ਲਾਵਾਂਗਾ'। ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਬਿਨਯ ਰਾਜਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੇਰੇ ਕੰਨਾ ਤਕ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੀ; ਮੈਂ ਰਾਮਗਿਰ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਆਪ ਆਖਾਂਗਾ'। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਰਾਮਗਿਰ ਨੇ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ ਆਖੀ, ਪਰ ਰਾਮਗਿਰ ਨੇ ਉਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਓਹ ਮੇਰਾ ਚੇਲਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦੇਣਾ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ', ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂਹ

*ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਟਿਕੇ ਸਨ, ਅਹਾਤੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਨਿੰਮਾਂ ਦੇ ਪੇੜ ਹਨ। ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਤਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਿਲਾਏ ਤੇ ਓਹ ਵੱਲ ਹੋ ਗਏ। ਇਉਂ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਓਥੇ ਟਿਕੇ ਤੇ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਮ ਦੇ ਪਤੇ ਫਕਣੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਓਹ ਡਾਲ ਮਿੱਠਾ ਹੋਗਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਡਾਲ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਨੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਬਰ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ। ਡਾਲ ਕੱਟਿਆ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਨਿੰਮ ਹਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨਿੰਮਾਂ ਵਾਙੂ ਕੌੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਚੱਖ ਕੇ ਦੇਖੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਕੁਛ ਜ਼ਿਮੀ ਹੈ ਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਤੇ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਰਕਮ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕੈਂਥਲ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਤ੍ਰੈ ਘਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸਨ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ। ਆਪ ਇਕ ਤ੍ਰਿਖਾਣ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਟਿਕੇ ਸਨ, ਤਿੰਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪਯਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਤ੍ਰਿਖਾਣ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਜਿਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੇ।

ਕਰ ਦਿਓ'। ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ 'ਕਿ ਸਾਧੂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਤਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰੇ ਹੋਏ ਸਾਧੂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸਖਤੀ ਕਰਨੀ ਬੜੀ ਸ਼ੋਚਨੀਯ ਬਾਤ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ'। ਕਵੀ ਜੀ ਸੁਣਕੇ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹੇ ਤੇ ਘਰ ਆਕੇ ਤਜਾਰੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੁਪਾਤੇ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਡਕੇ ਟੁਰ ਪਏ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜਿਓਂ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਹੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੱਗਰ ਛੱਡ ਜਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਪੈਗਿਆ ਤੇ ਪਲੋ ਪਲੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਤਕ ਬੀ ਗਲ ਅੱਪੜ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੁਵਾਰ ਦੁੜਾਏ ਕਿ ਸਰਪਟ ਜਾਓ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮੋੜਕੇ ਲਿਆਓ, ਸੋ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਜਦ ਕਵੀ ਜੀ ਵਾਪਸ ਆਂਦੇ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੱਸਕੇ ਪੁਛਿਆ 'ਕਵੀ ਜੀ! ਐਨੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਛਿਨ ਵਿਚ ਤੋੜਕੇ ਤੁਰ ਪਏ, ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਨਾਂ ਫਤੇ ਨਾਂ ਅਲਵਿਦਿਆ'।

ਕਵੀ ਜੀ–'ਮੈਂ ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰਦ ਗਾਇਨ ਵਾਲਾ ਕਵੀ। ਆਪ ਦੀ ਅਪਕੀਰਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਭੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਟੁਰ ਪਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਦੁਹਰੀ ਅਪਕੀਰਤੀ ਨਾਂ ਸੁਣਨ'। ਮਹਾਰਾਜ ਮੁਸਕ੍ਰਾਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ: 'ਕਵੀ ਜੀ! ਉਹ ਗਲ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਅਪਕੀਰਤੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੱਪ ਲਈ ਜਾਵੇ'। ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਬੋਲੇ:– 'ਆਪ ਹੋ ਰਾਜਾ, ਰਾਜਾ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਨਿਆਂ, ਇਕ ਨਾਬਾਲਗ਼ ਬੱਚਾ ਇਕੁ ਸਾਧੂ ਪਕੜਕੇ ਚੇਲਾ ਬਣਾਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਪੇ ਵਿਲਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਾਵਾਪਸ ਮਿਲੇ।ਸਾਧੂ ਬੱਚਾ ਦੇਂਦਾਨਹੀਂ ਤੇ ਉਲਾਂਭਾ ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਰਜਾ ਵਿਚ ਅਪਕੀਰਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਦੂਸਰੇ ਆਪ ਨਿਰੇ ਰਾਜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਆਪ ਹੋ 'ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ'। ਆਪਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪਾਈਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪੰਥ ਸੇਵਿਆ। ਆਪ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਕ ਨਾਬਾਲਗ਼ ਸਿੱਖ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਤਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਮਾਪੇ ਰੋਣ ਤੇ ਆਪ ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਹੋਕੇ ਬਹੁੜੀ ਨਾਂ ਕਰੋ ਤਾਂ ਪੰਥ ਵਿਚ ਅਪਕੀਰਤੀ ਚੱਲੇਗੀ ਕਿ ਆਪਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਦਿਲ ਨੇ ਇਹੋ ਉਛਾਲ ਖਾਧਾ ਕਿ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਚਲੀਏ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸੰਨਿਆਸ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗ ਟੁਰੇ ਹਨ'।

ਇਹ ਹਿਤ ਤੇ ਸਚਿਆਈ ਦੇ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ਆਪ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਬੋਲੇ:–'ਹਛਾ ਯਾਰਾ! ਜਾਹ ਡੇਰੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਸੌਂ, ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਤਕ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਨਿਆਂ ਪੂਰੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ'। ਕਵੀ ਜੀ ਫਤੇ ਗਜਾਕੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਆ ਗਏ ਤੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਲੜਕਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਅਪੜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਬੱਚਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਲਈਆਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮੁੜਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸ੍ਵੈਧਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ*। [ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ]

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਦਯਾ ਦੋਸਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ੧੨ ਬਰਸ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਅਧਰੰਗ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਸਿਪਾਹਗੀਰੀ ਦੇ ਕਰਤਬਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਢਿੱਲਾ ਮੱਠਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬੀ ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ

*ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਇਕ ਉਥੋਂ ਦੇ ਅੱਸੀ ਬਰਸ ਦੇ ਬ੍ਰਿਧ ਮਰਹਟੇ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਕਸਰਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਤਲਵਾਰ ਵਾਹੁਣੀ, ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣੀ ਨੇਜ਼ੇਬਾਜ਼ੀ ਆਦਿ ਕਰਤਬਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ ਭਾਈ ਉਦਜਸਿੰਘ ਵਿਚਨਿਪੁਨਤਾ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸੀ.ਘੋੜ ਸਵਾਰੀਦੀ ਇਕਗਲ ਹੁਣ ਤਕ ਯਾਦ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਪੱਥਰ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਥੰਮ੍ਹ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਖੜਾ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਉਤੇ ਇਕ ਨਗਾਰਾ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਘੋੜਾ।* ਸਰਪਟ ਛੱਡੀ ਇਸਦੀ ਸੇਧ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਪਾਉਂਦੇ ਕਿ ਨਗਾਰੇ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਉਛਲਕੇ ਉਹ ਪਾਰ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇ ਦੁਇ ਪੈਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਗਾਰੇ ਨੂੰ ਛੁਹੰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਵੱਜ ਤਾਂ ਪੈਂਦਾ ਪਰ ਨਗਾਰਾ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਹਿੱਲ ਕੇ ਡਿੱਗ ਨਾ ਪੈਂਦਾ।

[ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਾਜ਼ੀ]

ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਤੇ ਮੈਨਦਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਕਰਤਬ ਕਰਕੇ ਦੱਸਣ ਦੀ ਪਰਸਪਰ ਵੀਚਾਰ ਹੋਈ। ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬਾਜ਼ੀ ਲਈ ਵਿਉਂਤ ਬੜੀ ਕਠਨ ਜੇਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਹੇ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮੂਲੋਂ ਉੱਕ ਜਾਣ ਤੇ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਹਾਸ ਦੇ ਵਚਨ ਬੇਵਸੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੀਹ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਉੱਕ ਜਾਣਾ ਕੀਹ ? ਇਤਨਾ ਫਖ਼ਰ ਇਸ ਰਾਜੇ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸੀ।

[ਸ਼ਿਕਾਰ]

ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਰਜਾ ਦੀ ਦੁਖਦਾਈ ਜੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਬੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਤ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਛੰਦ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਖ ਹੈ:—

ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਕਾਨਨ ਹੁਇ ਕੋਇ ॥ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਕਾਨਨ ਸੁਨਿ ਸੋਇ ॥
ਸਹਿ ਨਹਿੰ ਸਕੈ ਚਢੈ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ਕਰਹਿ ਨਿਕੰਦਨ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲਾ[੧] ॥

[ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੩੧

[ਸਖਾਵਤ]

ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਖਾਵਤ ਬੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਕ ਗਲ ਬੜੀ ਸੁਆਦਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਯਾਦ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਲਾਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਕਰਾਈ ਦੇਂਖਣਾ ॥) ਯਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ੧) ਦੇਣ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਿਜ ਪਲੰਘ ਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਹਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਵਿਆਹ ਆਇਆ। ਜਾਂ ਜੰਞ ਕੁੜਮਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅੱਪੜੀ ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਕਰਾਈ ੧) ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ। ਇਸ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਨਾਂ ਹੋਇਆ। ਰਿੱਧਾ ਪੱਕਾ ਐਵੇਂ ਗਿਆ ਤੇ ਜੰਞ ਭੁੱਖੀ ਰਹੀ। ਜਾਂ ਸਵੇਰੇ ਕਹਾਰ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੱਸਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ 'ਸੁਣਾ ਬਈ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ'। ਉਸਨੇ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਜੀ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਨਿਕਾਹ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਆਖੇ, ਮੈਂ ੧) ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ

---

†ਇਸ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਰਛੀ ਸੀ।

੧ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ੇਰ ਬਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਖਬਰ ਕੰਨੀ ਸੁਣ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚੜ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਐਸਾ ਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਹੈ।

ਵੱਧ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਬਿਰਾਦਰੀ ਆਖੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਪਿਰਤ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਣੀ। ਇਸੇ ਰੇੜਕੇ ਵਿਚ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦਾ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਐਵੇਂ ਗਿਆ, ਜੰਞ ਭੁੱਖੀ ਰਹੀ ਤੇ ਮੈਂ ਕੁਆਰੇ ਦਾ ਕੁਆਰਾ'। ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਗਲ ਚੰਗੀ ਨਾਂ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰੜਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਘੱਲਿਆ ਤੇ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਸਨੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਕਿਹਾ:–'ਹਜ਼ੂਰ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਅੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ।=) ਤਕ ਬੀ ਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਹਾਰ ਆਪ ਦੀ ਨਿਜ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਦਾ ਲਾਗ ਲੈਣਾ ਹੈ'। ਕਹਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਹਜ਼ੂਰ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਲ ਵੇਖਣਾ ਸੀ।' ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਹੱਸ ਪਏ, ੨੫) ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਦਿਵਾਏ ਤੇ ਜੰਞ ਦੇ ਖਰਚ ਲਈ ੧੦੦) ਕਹਾਰ ਦੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਦਿੱਤਾ*।

[ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਸ਼ੌਕ]

ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਆਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿੰਨਾਂਕੁ ਸ਼ੌਕ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਤੋਂ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਨ੍ਯਾਯ ਦਾ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਆਣਾ ਹੋਵੇ। ਸਭਾਸਦਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਚਮਾਰੂ ਵਿਚ ਇਕ ਪੰਡਤ ਹੈ, ਹਰਜਸ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਨ੍ਯਾਯ ਵਿਚ ਉਹ ਅਦੁਤੀ ਹੈ'। ਚਮਾਰੂ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਸੀ, ਤੇ ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਦੁਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਕੁਛ ਅਜੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਕਮ ਹੋਯਾ ਕਿ 'ਇਕ ਹਾਥੀ ਲੈ ਜਾਓ, ਕੁਛ ਸਵਾਰ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਓ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅਚਾਨਕ ਜਾ ਮਿਲੋ। ਜੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਟੁਰ ਪੈਣ ਤਾਂ ਚੰਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਹਾਥੀ ਤੇ ਲੱਦਕੇ ਲੈ ਆਓ'। ਸੋ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਆਏ। ਦਾਨ, ਸਨਮਾਨ, ਮਕਾਨ ਰਸਤਾਂ ਲਗ ਗਈਆਂ। ਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਨ੍ਯਾਯ ਮੁਕ੍ਤਾਵਲੀ ਨਾਮੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤੀ ਪਰ ਰਾਜਾ ਜੀ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤੀ ਮਾਲਾ ਗਲੇ ਪ੍ਰਹਿਨਾਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, "ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਗਲੇ ਨ੍ਯਾਯ ਦੀ ਮੁਕ-ਤਾਵਲੀ ਪਾਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਗਲੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮੁਕਤਾਵਲੀ† ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ"। ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਮੰਗਾਕੇ ਉਸਤਾਦ ਬਣਾਯਾ ਸੀ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਟੋਰਿਆ।

[ਅਦਾਲਤ]

ਉਸ ਸਮੇਂ ਅੱਜ ਵਾਲੇ ਸੰਮਣ ਵਰੰਟਾਂ ਦੇ ਬੱਝਵੇਂ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਦਾਲਤ ਆਪ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਗਾਹਾਂ ਯਾ ਮੁਦਈ ਮੁਦਾਅਲੇਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਸੱਦਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆਪ ਦੀ ਛੜੀ‡ ਲੈਕੇ ਪਿਆਦਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਸਾਮੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਦਿਨ ਆਪ ਫਲਾਣੀ ਗਲ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੋ। ਛੜੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਠੀਕ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਆਪ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ। ਭਾਈ ਜੀ ਗਵਾਹ ਸ਼ਾਹਦ ਸੁਣਕੇ

*ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਜਿਸ ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰਤੀ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ।

†ਮੁਕਤਾਵਲੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ।

‡ਇਹ ਛੜੀ ਦੋ ਕੁ ਫੁਟ ਲੰਮੀ ਸੀ, ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਆਣਦੇ ਸਨ।

ਆਪ ਸੱਚ ਝੂਠ ਨਿਤਾਰਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਵਰਿਆਂ ਬੱਧੀ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਧੂਹਘਸੀਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਨਾਂ ਫਰੀਕੈਨ ਦਾ ਰੁਪੱਯਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਨਿਜ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਥਹੁ ਰੱਖਦੇ ਤੇ ਲਗਪਗ ਫੈਸਲੇ ਹੱਕ ਰਸੀ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਤ੍ਰੀਕਾ ਚਾਹੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰਜਾ ਉਸ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਸੀ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਸਿੱਖ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਤਯਾਰ ਕਰਵਾਯਾ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਐਸਾ ਅੱਛਾ ਰਾਜਾ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਹੀ ਰਿਹਾ; ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ਰਾਜ ਸੁਹਣਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਅੰਤ ੧੪ ਮਾਰਚ ੧੮੪੩ ਈ: ਨੂੰ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ*। ਆਪ ਦੇ ਔਲਾਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਯਾਸਤ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲੀਤੀ ਜੋ ਪੰਜ ਕੁ ਲੱਖ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੀ। ਸੋ ਅਹਿਦਨਾਮੇ ਮੂਜਬ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਅਰਨੌਲੀ ਵਾਲਿਆਂ (ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਦੇਕੇ ਬਾਕੀ ੪ ਲੱਖ ਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋ ਰਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸੁਰਾਜ ਕੌਰ' ਸੀ ਜੋ ਬਲਬਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਬੇਟੀ ਸੀ। ਇਹ ਬੜੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਗਯਾਤਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਕਦਰਦਾਨ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਜੀ ਦੇ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਸ਼ੌਂਕਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਬੀ ਕਦਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਵਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਰਯਾਸਤ ਦੇ ਜ਼ਬਤ ਹੋਣ ਦੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਈ। ਦੂਜੀ ਰਾਣੀ ਸ਼ਾਮ ਪੁਰ ਦੇ ਰਈਸ ਦੀ ਬੇਟੀ 'ਮਹਿਤਾਬ ਕੌਰ' ਸੀ। ਇਹ ਕੁਛ ਬਰਸ ਜੀਵੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਲੋਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਣੀ ਅੰਮਾ ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰੀ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਬਾਬਤ ਰਜਬ ਅਲੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ† ਕਿ ਓਹ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਏਜੰਟ ਦੀ ਆਗਯਾ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ ਕਿ ਘਾਸ ਦੇ ਗੱਡੇ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਿਪਾਹ ਦੇ ਰੋਕ ਕਰਨ ਤੇ ਲੜਾਈ ਹੋ ਪਈ ਤੇ ਵਧਾਣ ਵਧ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਪਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਕੈਥਲ ਤੇ ਹੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੈਂਥਲ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤੇ ਦੁਰਦਿਸ਼ਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਰਾਣੀ ਅੰਮਾ ਉਸ ਘਬਰਾ ਦੇ ਵੇਲੇ ਕੁਛ ਮਾਲ ਮਤਾ ਲੈਕੇ ਨੱਸੀ ਪਰ ਪਕੜੀ ਗਈ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਪਹੋਏ ਟਿਕੀ ਰਹੀ ਤੇ ਅੰਤ ਤਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕੈਥਲ ਦਾ ਰਾਜ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਰਾਜ ਮੁੜ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਨਾ ਸੀ।

ਸਰੀਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਪਹੋਏ ਹੀ ਤਯਾਗਿਆ।

ਸ਼ਜਰਾ ਖਾਨਦਾਨ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

*ਇਕ ਹੋਰ ਲਿਖਤੀ ਸੋਮੇਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਦਾ ਚਲਾਣਾ ਫਗਣ ਸੁਦੀ ੧੪ ਸੰਮਤ ੧੮੯੯ ਬਿ: ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ ਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤ੍ਰੀਕ ੧੫ ਮਾਰਚ ੧੮੪੩ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਚਲਾਣਾ ਹੈਜ਼ੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਧਰੰਗ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ।

†ਦੇਖੋ ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੩੬ ਦੇ ਅੰਕ ੩੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

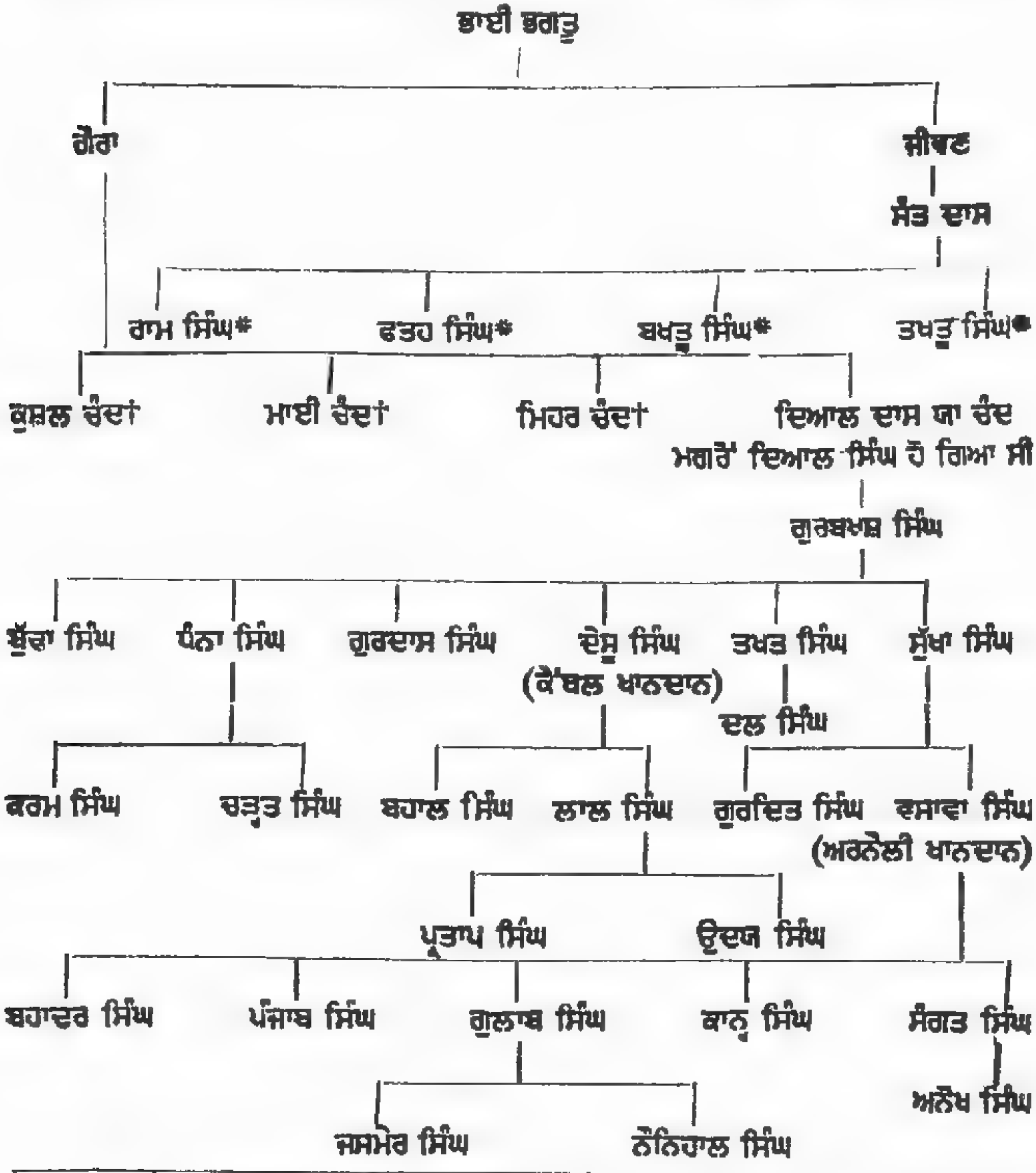

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁਵਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਅੱਗੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਧੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਜਰਾ ਲਿਖਣਾ ਕਠਨ ਹੈ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਬਾਬਤ ਲਿਖਯਾ ਹੈ:–
ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਗੌਰਾ ਬਡ ਜੋਇ ॥ ਤਾਂਹਿ ਬੰਸ ਬੀਸਕ ਨਰ ਸੋਇ ॥ ਸੰਤ ਦਾਸ ਜੋ ਜੀਵਣ ਕੇਰਾ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਬੰਸ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਹੇਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਤੀਨ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਿ ਨਾਂਹਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ ਬਧਤੇ ਜਾਵੈ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰ ਗੁਰੂ ਉਬਾਚਾ ॥ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਖ ਲਿਹੁ ਸਾਚਾ ॥ ੨੧ ॥ [ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੧੯]।

†ਏਹ ਤਿੰਨੇ ਬੜੇ ਸੂਰਮੇਂ ਸੀ ਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ; ਦੇਖੋ ਰਾਮਾਯਨ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੩੧ ਅੰਕ ੧੧੯।

੧੦. ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਨੇਹ।

ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਤੇ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ ਆਏ ਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਆਪ ਨਾਲ ਸਨੇਹੀ ਸਨ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। ਆਪ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬਿਨੈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸ੍ਰੀ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰੋ।

ਹੋਇਕੈ ਅਨੰਦ ਉਰ ਬਸਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਨੰਦ ਨੰਦਨ ਮਹਾਤਮਾਂ।
ਬਾਹਨ ਬਿਲੰਦ ਨਿਜ ਦਾਸ ਸੁਖਕੰਦ ਸਦ ਦਾਹੈ ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਕੋ ਮੁਕੰਦ ਧਰਮਾਤਮਾਂ।
ਤੁਰਨ ਨਿਕੰਦ ਤੁਰਕਿੰਦਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਹੁ ਮਹਾਂ ਮਤਿਮੰਦ ਜੋ ਹੈਂ ਪਾਪਵੰਦ ਆਤਮਾਂ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਰਿੰਦਮ ਸੁ ਬੰਦਨੀਯ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਭੂਪਕੇ ਸਹਾਇ ਦਿਨਰਾਤਮਾਂ।

[ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ

ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਵੇਲੇ ਜਦ ਹਾਲਤ ਨਾਜ਼ਕ ਹੋ ਗਈ ਤਦ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਦੀ ਦੇਹਿ ਅਰੋਗਤਾ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਪਯਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਦਿਲ ਪਸੀਜਵੀਂ ਲਿਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਚੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਵੱਖਰੇ ਇਕ ਕਾਗ਼ਤ ਤੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮਿਲੇ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਜ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਹੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੈਸੀ ਦਿਲੀ ਪੀੜਾ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਇਸ ਬਿਪਤ ਵੇਲੇ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਧਿਆ ਰਹੇ। ਛੰਦ ਏਹ ਹਨ:—

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਦੋਹਰਾ—ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੋ ਬੰਦਤਿ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ॥
ਕਰਤਿ ਦਾਸ ਕੱਲਜਾਨ ਕੋ ਦੁਖ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਕੰਦ ॥ ੧ ॥

ਸਵੈਯਾ—ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਮਹਾਂ, ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਦਾਈ।
ਜਗ ਨਾਯਕ, ਘਾਯਕ ਘਾਯਕ ਕੋ[1] ਗਨ ਪਾਯਕ ਕੇ[2] ਤੁਮ ਹੋ ਸੁਖਦਾਈ।
ਜਸ ਉੱਜਲ ਫੈਲ ਰਹਯੋ ਜਗ ਮੈਂ, ਪਰਿ ਪੂਰਨ ਹੋ ਚਿਤਵੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।
ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੰਕਟ ਗੰਜਨ! ਕੇਬਲ ਨਾਥ ਕੇ ਹੋਹੁ ਸਹਾਈ ॥ ੨ ॥
ਗੁਨ ਗਾਹਕ ਹੋ, ਦੁਖ ਦਾਹਕ ਹੋ, ਸਿਖ ਚਾਹਕ ਹੋ ਜੁ ਰਹੇ ਸ਼ਰਨਾਈ।
ਨਿਤਿ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ, ਬਿਲੋਕਿ ਨਿਹਾਲ ਕਰੋ ਸਮੁਦਾਈ।
ਗਨ ਔਗੁਨ ਕੇ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਪ੍ਰਭੂ, ਹਮ ਭੂਲ ਪਰੇ ਬਖਸ਼ੇ ਜਗਰਾਈ।
ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੰਕਟ ਭੰਜਨ! ਕੇਬਲ ਨਾਥ ਕੇ ਹੋਹੁ ਸਹਾਈ ॥ ੩ ॥
ਸਭਿ ਹੀ ਜੁਗ ਮੈਂ ਨਿਜ ਪੈਜ ਰਖੀ, ਜਹਿ ਭੀਰ ਪਰੀ ਜਨ ਲੀਨਿ ਬਚਾਈ।
ਤਿਸ ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਤੁਮ ਧਾਇ ਗੁਰੂ! ਜਿਨਿ ਕੀਨਿ ਅਰਾਧਨ ਕੋ ਚਿਤ ਲਾਈ।

[1] ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਹੋ ਤੇ ਘਾਤਕ (ਰੋਗ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ) ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੋ। [2] ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ।

ਗਜ ਗ੍ਰਾਹ ਗ੍ਰਸ੍ਯੋ ਸੁਨਿਕੈ ਬਿਨਤੀ, ਗਿਨਤੀ ਤਜਿ ਕੈ ਪਹੁੰਚੇ ਤੁਮ ਧਾਈ।
ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੰਕਟ ਗੰਜਨ! ਕੈਥਲ ਨਾਥ ਕੇ ਹੋਹੁ ਸਹਾਈ॥ ੪॥
ਬਡਿ ਆਪਦ ਮੈਂ ਅਬਰੀਕ ਹੁਤੇ, ਤਿਸਕੇ ਰਖਵਾਰਿ ਭਏ ਸਹਿਸਾਈ।
ਜੁਵਤੀ ਬਰ ਪੰਡਵ ਪੰਚਨਿ ਕੀ[1] ਤਹਿ ਜਾਇ ਸਭਾ ਮਹਿ ਲਾਜ ਰਖਾਈ।
ਸਭਿ ਕੌਨ ਕਰੇ ਤੁਮਰੀ ਗਿਨਤੀ ਬਿਨਤੀ ਇਕਿ ਮਾਨਿਯ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ।
ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੰਕਟ ਗੰਜਨ! ਕੈਥਲ ਨਾਥ ਕੇ ਹੋਹੁ ਸਹਾਈ॥ ੫॥
ਹਮ ਔਗੁਨਿਹਾਰਿ, ਬਡੇ ਬੁਰਿਆਰਿ, ਪੈ ਆਨਿ ਪਰੇ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨਾਈ।
ਨਿਜ ਨਾਮ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਬਿਚਾਰਹੁ ਲਾਜ ਰਖਹੁ ਦੁਖ ਦੂੰਦ ਮਿਟਾਈ।
ਸਭਿ ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿਨਿ ਕੇ ਗਨ ਆਪ ਕੀ ਆਇਸ ਤੇ ਹਟਿ ਜਾਈ[2]।
ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੰਕਟ ਗੰਜਨ! ਕੈਥਲ ਨਾਥ ਕੇ ਹੋਹੁ ਸਹਾਈ*॥ ੬॥

੧੧. ਦੁੱਧੀਂ ਨਹਾਉਣਾ।

ਕੈਥਲ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਇਕ ਦਿਗ ਵਿਜਈ ਪੰਡਤ ਆਇਆ ਤੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਰਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ 'ਕਿ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪਾਸ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੈ ਜੋ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਿਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ'। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ, ਅਸੀਂ ਸਦਵਾ ਘੱਲਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕੱਲ ਸਵੇਰੇ ਚਰਚਾ ਹੋ ਜਾਏ'। ਸੋ ਰਾਜਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਸੁਨੇਹਾਂ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਕਿ 'ਕੱਲ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਓ ਇਕ ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੈ'। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ 'ਸੱਤਿ ਬਚਨ' ਕਹਿ ਘੱਲਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਸੁੱਤੇ ਕਿ ਪੱਤਿ ਦਾ ਰਾਖਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਅੱਜ ਆਪ ਤ੍ਰਿਪਹਿਰੇ ਨਹੀਂ ਉਠੇ, ਪਰ ਅੱਜੇ ਮੂਨ੍ਹੇਰਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਉਠੇ। ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਮੱਝਾਂ ਸਨ। ਵਾਗੀ ਨੇ ਦੁੱਧ ਚੋਕੇ ਵਲਟੋਹਾ ਧਰਿਆ ਸੀ। ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਓਹ ਵਲਟੋਹਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ ਚੌਂਕੀ ਉਤੇ ਧਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਵੀ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਸਨ, ਸੌਚ ਹੋ ਹੱਥ ਮਾਂਜ ਕੇ ਜਾਂ ਆਏ ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਦੁੱਧ ਦਾ ਵਲਟੋਹਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਚਾ ਲਿਆ ਤੇ ਉੱਤੇ ਪਲਟ ਲਿਆ। ਪਲਟਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਨ੍ਹਾ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਹਸਦੇ ਹਸਦੇ ਅਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵਾਜ ਮਾਰੀਓ ਨੇ ਕਿ 'ਦੇਖ ਭਾਗਵਾਨੇ! ਅੱਜ ਸਾਰੀ ਗਲ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਤੂੰ ਪੁੱਤੀ ਖਿਡਾਂਦੀ ਸੈਂ ਤੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਦੁੱਧੀਂ ਨ੍ਹਾ ਲਿਆ ਹੈ'। ਸਿੰਘਣੀ ਹੱਸ ਪਈ, ਤਾਂ ਆਪ ਬੋਲੇ 'ਅੱਜ ਨਿਸਚੇ ਪੰਡਤ ਤੇ ਜੀਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੁੱਧ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਬਿਜੈ ਦੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ'। ਸੋਈਓ ਗਲ ਹੋਈ, ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਜਿੱਤੇ।

---

[1]ਪੰਜਾਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ। [2]ਸਭ ਆਧੀ, ਵ੍ਯਾਧੀ, ਉਪਾਧੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਇਸ ਲਈ)।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਨ ਕੰਵਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਤਦੋਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਮੁਜਬ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲੋਕੀਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਸੋਨੇ ਦਿਆਂ ਕੜਿਆਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਹੋਯਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਕੜੇ ਤੇ ਕੈਂਠੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਹਟਿਆ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਸਭ ਲੋਕ ਏਹ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

੧੨. ਗ੍ਰੰਥ।

ਕੈਥਲ ਨਿਵਾਸ ਵਿਚ ਜੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਰਚਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕੰਮਾਂ ਵਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇਈਏ, ਫੇਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜਚੋਲੀਏ ਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਜੀਵਨ ਕਿ ਰਚਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮਿਲਦਾ ਜਾਏ ਉਹ ਵਿਰੋਲਕੇ ਲਿਖਦੇ ਚੱਲੀਏ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ ਏਹ ਹਨ:—

ੳ. ਨਾਮ ਕੋਸ਼।	ਸ. ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ (ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ)।
ਅ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।	ਹ. ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ (ਦੀ ਟੀਕਾ)।
ੲ. ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ (ਟੀਕਾ ਜਪੁ ਜੀ)।	ਕ. ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਪਰ ਦੋ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ*; ਇਕ ਦੇ ਅੰਤ ਉਸਨੂੰ ਆਪ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਖਿਪਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਤੇ ਪੰਥ ਰਚਨ ਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਆਦਿ ਆਪ ਨੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਸਤਤਿ'।

ਕਵੀ ਜੀ ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਵੀ ਦਾਨੇ ਸੇ। ਤ੍ਰੈ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਜ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਰ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਏਹ ਹਨ:—੧. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਧੀ। ੨. ਘਰ ਬਨਾਉਣੇ ਦੀ ਵਿਧੀ। ੩. ਤੀਸਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਗ੍ਰੇਹ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਰਾਸਾਂ ਵੇਖਕੇ ਕੁੰਡਲੀ ਭਰਨੀ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਹ ੧੧ ਹੋ ਗਏ।

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਸਤਤਿ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਛੰਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਛੰਦ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੀਸਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ। ਦੂਸਰਾ ਤੇ ਚੌਥਾ ਛੰਦ ਦੋਵੇਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਓਹ ਅਸਾਂ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅੰਤ 'ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਰਚਿਤ ਗੁਰੂ ਜਸ ਦੇ ਦੁਰਲਭ ਛੰਦ' ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਹੇਠ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਪੰਜ ਛੰਦ ਐਸੇ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜੋ ਅਸਾਂ ਉਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ੳ. ਨਾਮ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਅ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਪਿੱਛੇ-ਬੂੜੀਏ ਨਿਵਾਸ-ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਹਾਲ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਨਾਮ ਕੋਸ਼ ਲਗ ਪਗ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪਦ

*ਸ੍ਰੀ ਪੂਜਯ ਪਿਤਾ ਡਾ: ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਚਯ ਵਿਚੋਂ।

ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਹਨ । ਸੰਦਿਗਧ ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਤੋਂ ਅਰਥ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਦੋ ਹੀ ਗਲੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ: ਆਪ ਦਾ ਬੂੜੀਏ ਨਿਵਾਸ ਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰਚਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੭੮।

ੲ. ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ।

ਕੈਥਲ ਪਹੁੰਚ ਆਪ ਦਾ ਵਿਦਜਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਲੱਗਣਾ ਯਾ ਕਥਾ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੰਮ ਆਪ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਦਜਾ ਸੰਬੰਧੀ ਮਿਲਾਪ ਸਨ । ਆਪ ਬੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੋਣਹਾਰ ਸਨ । ਮਾਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲਾਇਕ ਵੇਖਣ ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਉਣਾ ਹੋਰ ਸੁਭਾਗ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਣਹਾਰ ਰਾਜਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੇਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਤੇ ਖਿਆਲ ਵਟਾਂਦ੍ਰਿਆਂ ਯਾ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸੁਸਿੱਖਤ ਹੋਣ ਦੇ ਹਾਲਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਕਵੀ ਜੀ ਓਥੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਯਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਰਚੀ ਗਈ ਸੀ ।

ਸੰਮਤ ੧੮੮੬ ਵਿਚ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਬੜੀ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਜਪੁਜੀ ਨੂੰ ਮੂਲ ਬਾਣੀ ਸਮਝਕੇ ਇਸ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ:—

'ਅਲੰਕਾਰ ਯੁਤ ਟੀਕਾ ਰਚੀਏ ॥ ਨਿਰਨੈ ਅਰਥ ਕਰਹੁ ਮਤ ਖਚੀਏ ॥
ਹੋਤਿ ਅਸ਼ੰਕਾ ਯਾ ਮਹਿ ਜੇਤੀ ॥ ਬੁਧਿ ਬਲ ਕਰਹੁ ਹਰਹੁ ਅਬਿ ਤੇਤੀ* ॥'

ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਇਕ ਅਨੰਦਘਨ ਨਾਮੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਛੇ ਗੁਰੂ ਕਲਪੇ ਸੇ †। ਇਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਗੁਰ ਘਰ ਦੀਆਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸਾਰੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਸੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਉਹ ਕਾਬਲੀਅਤਿ ਦੇਖੀ ਕਿ ਜੋ ਅਨੰਦਘਨ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤੋੜ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਆਗਯਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਟੀਕਾ ਰਚੋ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਲ ਇਹ ਬੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੰਕਾ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਬੀ ਕਰੋ। ਸੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਟੀਕਾ ਰਚਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰ ਵਾਦੀਆਂ ਦਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦਘਨ ਦਾ ਗਰਬ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ੧੮੮੬ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਇਹ ਵਾਕਿਆਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੱਦਕੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ, ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਨਾਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਫਿਰ ਕੈਥਲ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦਾ ਕੁਛ ਹਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸੰਮਤ ਆਦਿ ਬੀ

*ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਛੰਦ ਪਿੱਛੇ ਸਫੇ ੧੦੫ ਤੇ ਹੈਨ। †ਅਨੰਦ ਘਨ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ੧੮੫੨ ਵਿਚ, ਆਰਤੀ ਦਾ ੧੮੫੩ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ੧੮੫੬ ਬਿ: ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਗ਼ੌਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਦਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਅਰਥ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਸ. ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ।

ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਪ ਕਿਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਪਰ ਜੇ ਸੰਮਤ ਵਾਰ ਟੋਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਹੋਰ ਛਾਲ ਵਜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਥਹੁ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਮਗਰੋਂ ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੫ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਚੌਪਈ–ਪੁਨ ਸੰਜੋਗ ਹੋਇ ਅਸ ਗਯੋ। ਰਾਮ ਚਰਿਤ ਕੇ ਮਨ ਹੁਲਸਯੋ।
ਬਾਲਮੀਕ ਕ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਜਬਿ। ਛੰਦਨ ਬਿਖੇ ਰਚੀ ਤਬਿ ਹਮ ਸਬਿ॥ ੧੧॥
ਰਾਮ ਕਥਾ ਪਾਵਨ ਬਿਸਤਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਸਭ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਉਤਾਰੀ।
ਸੁੰਦਰ ਬਨ੍ਯੋ ਰਮਾਯਨ ਮਹਾਂ। ਤਤਛਿਨ ਲਿਖਿ ਲੀਨਸਿ ਜਹਿੰ ਕਹਾਂ॥ ੧੨॥

ਕਵੀ ਜੀ ਇਹ ਰਾਮਾਯਣ ਲਿਖਣ ਬਾਬਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਰ ਲੀਤੇ*।

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਹਾਲ ਆਪ ਨੇ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:–

ਛਪਯ–ਸੰਮਤ ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਜੀਤ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਸਹਸ ਭਨਿੱਜੈ।
ਤੀਸ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾ ਕਰਿਯ ਭਯੋ ਪੂਰਨ ਲਖਿ ਲਿੱਜੈ।
ਪੁਨ ਇਕਾਨਵਾ ਚਢ੍ਯੋ ਸੰਧਿ ਦੋਇਨ ਕੀ ਮਾਨਹੁ।
ਰੁਤ ਬਸੰਤ ਅਤਿ ਸੁਭਤਿ ਚੈਤ੍ਰ ਸੁਭ ਮਾਸ ਪਛਾਨਹੁ।
ਤਬਿ ਭਈ ਸਮਾਪਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਸੁੰਦਰ ਸਰਸ।
ਕਵਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਰਘੁਪਤ ਦਰਸ॥ ੧੩॥

ਦੋਹਰਾ–ਇਕ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਸਰਗ ਇਕ ਕਰ੍ਯੋ ਸੁ ਛੰਦਨ ਮਾਂਹਿ।
ਯਾਂਤੇ ਬਨ੍ਯੋ ਸ਼ਿਤਾਬ ਬਹੁ ਬਿਤੇ ਬਰਖ ਦੁਇ ਨਾਂਹਿ॥ ੧੪॥

ਸੋ ਜੇ ਹਿਸਾਬ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ੬੫੯ ਸਰਗ ਹਨ ਸਾਰੇ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ, ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ੭੩੦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ੭੧ ਦਿਨ ਘੱਟ ਦੋ ਬਰਸਾਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਸੰਮਤ ੯੦ ਦੇ ਬੀਤਣ ਤੇ ੯੧ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸੰਧਿ ਕਿਤੇ ਚੇਤ ਦੇ ਅੱਧ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਠ ਦੇ ਅੰਤ ਯਾ ਹਾੜ ਦੇ ਆਰੰਭ ਸੰਮਤ ੧੮੮੮ ਬਿ: ਵਿਚ ਰਾਮਾਯਣ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਹੋਊ। ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਸਰਗ ਰੋਜ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਾਗਾ ਕਦੇ ਨਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ। ਚੇਤ ੯੦–

---

*ਅਸਾਂ ਨੇ ਬੀ ੧੮੯੨ ਦਾ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਉਤਾਰਾ ਆਪ ਡਿੱਠਾ ਹੈ। ਰਾਮਾਯਣ ਰਚੀ ੧੮੯੦ ਦੇ ਅੰਤ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਠੀਕ ਇਸ ਰਚਨਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਉਤਾਰੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

੯੧ ਵਿਚ ਇਹ ਮੁੱਕੀ ਤੇ ਜੇਠ ੧੮੯੧ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਰਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:–

ਸੁੰਦਰ ਸਾਦਰ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਨੱਯੋ ਪਦ ਗੁੰਬਤਿ ਨੌ ਰਸ ਰੀਤਿ ਭਲੀ॥
ਰਾਮ ਕਥਾ ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਮ ਭਿਰਾਮ ਮਹਾਂ ਮਤਿਧਾਮ ਅਨੰਦ ਫਲੀ॥
ਰੰਜਨ ਹੈ ਭ੍ਰਮ ਭੰਜਨ ਹੈ ਗਮ ਗੰਜਨ ਹੈ ਪ੍ਰਦ ਗਯਾਨ ਬਲੀ॥
ਕੈਥਲ ਨਾਥ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਯੋ ਪਠਿ* ਗ੍ਰਾਮ ਦਯੋ ਤਬਿ ਮੋਰਥਲੀ ॥੧੫॥[ਲੰਕਾਕਾਂਡ ਸਵਯੇ ੧੩੧]

ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਸਨਦ ਬੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜਾ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਇਹ ਗਿਰਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਜਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਸ ਸਨਦ ਦੀ ਫ਼ੋਟੋ ਤੇ ਤਰਜਮਾ ਹੇਠਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:–

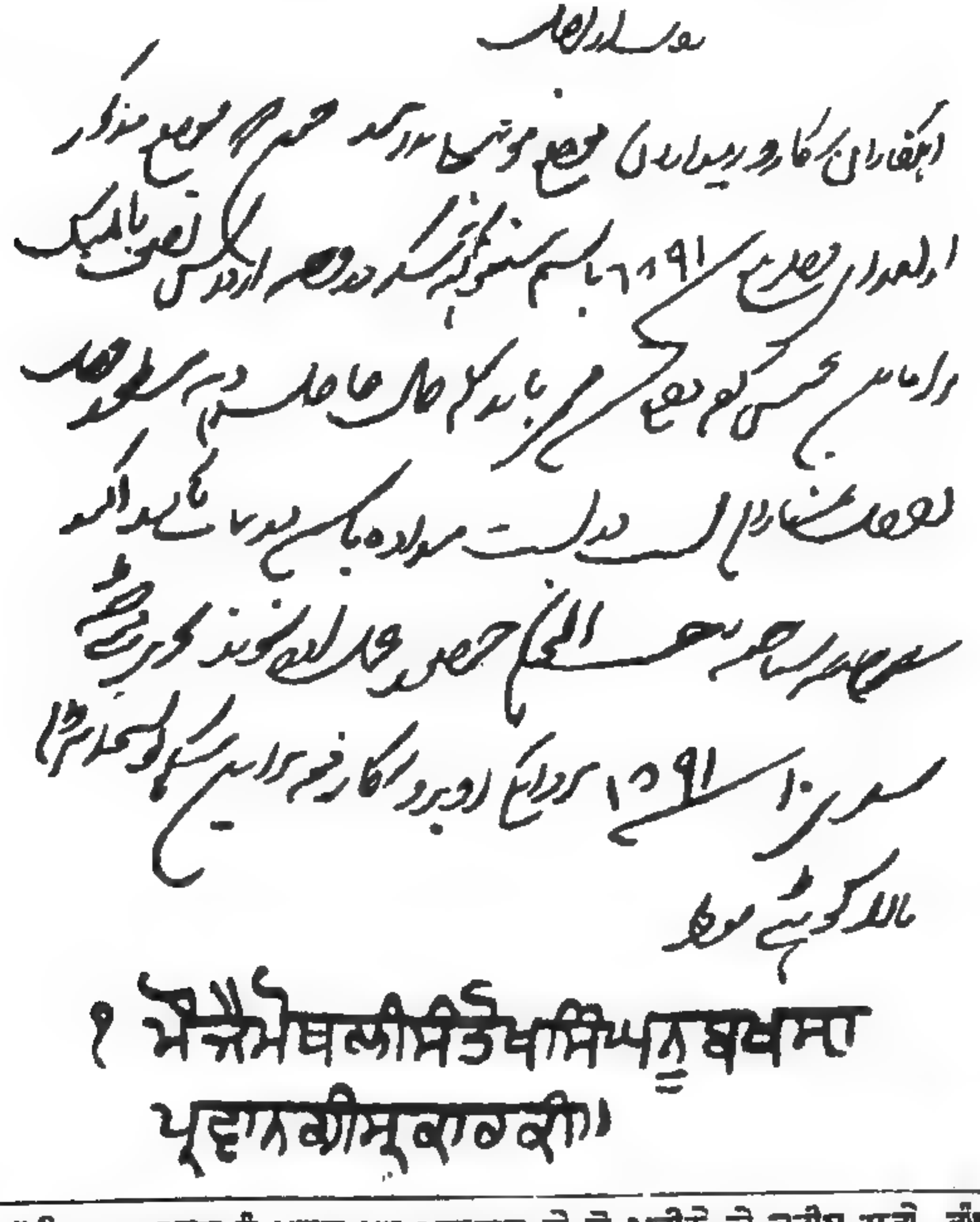

ਇਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ।

*ਇਸ ਰਾਮਾਯਣ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲਗੇ, ਗ੍ਰੰਥ ਚੇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਮੁੱਕਾ ਤੇ ਜੇਠ ਵਿਚ ਸਨਦ ਜਾਰੀ ਹੋਈ।

ਇਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਇਹ ਹੈ:—

ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ
ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ

ਅਸਲ ਦੀ ਨਕਲ

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਤੇ ਪਿੰਡ ਮੋਥਲੀ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਇਹ ਜਾਣ ਲੈਣ ਕਿ ਉਕਤ ਪਿੰਡ ਸੰਮਤ ੧੮੯੧ ਦੀ ਹਾੜੀ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ, ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾਕੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਅਰਦਾਸ ਹੋਕੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਅਗੋਂ ਨੂੰ) ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹਰ ਫਸਲ ਦੀ ਉਕਤ (ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖਤ ਤਾਕੀਦ ਨਾਲ ਅਮਲ ਕਰਨ। ਲਿਖੀ ਮਿਤੀ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ਦਸ ਸੰ: ੧੮੯੧ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਰੂਬਰੂ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਤੋਸ਼ੇ ਖਾਨੇ ਵਾਲਾ। ਬਾਲਾ ਕੋਠੀ। ਫ਼ਕ੍ਤ।

੧ ਮੌਜੇ ਮੋਥਲੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਸਰਕਾਰ ਕੀ*।

ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਦੇ ਅਖੀਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੈਥਲ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਹਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਆਦਮ ਚੰਦ ਤੇ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਹੈ†। ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦਾ ਹਾਲ ਜੋ ਲਗ ਪਗ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੪੧-੪੨ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਭਾਈ ਜੀਵਣ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਗੌਰੇ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੋ ਰਾਸ ੧੦ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪, ੧੦, ੧੧, ੧੩, ੧੪, ੧੫, ੧੬ ਵਿਚ ਬੜੇ ਫੈਲਾਉ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ

*ਇਸ ਬਾਵੇਂ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿੱਖਤ ਦੱਸੀ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਸਲ ਹੁਕਮ ਤੇ ਸਨਦਾਂ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਨਕਲ ਉਸ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ, ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸਹੀ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

†ਰਾਮਾਯਣ ਚੇਤ ਵਿਚ ਮੁਕੀ ਹੈ, ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਵੈ ਲਿਖਤ ਦੋ ਕਾਂਡ (ਆਰੰਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰ) ਜੋ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਪੱਤ੍ਰੇ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਸੱਤਾਂ ਕਾਂਡਾਂ ਦੇ ਸਰਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਆਮ ਨੁਸਖਿਆਂ ਦੇ ਸਰਗਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਤੇ ਉਤਰ ਕਾਂਡ ਦੇ ਸਰਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਦੇ ਸਰਗ ਹਨ ੧੩੧ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਲਿਖੇ ਹਨ ੧੨੯, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਰਚੇ ੧੨੯ ਸਰਗ ਹੀ ਸਨ ਤੇ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਉਥੇ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਉਤਰ ਕਾਂਡ ਰਚਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ, ਮੋਥਲੀ ਗ੍ਰਾਮ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਗਲ ੧੮੯੧ ਦੇ ਜੇਠ ਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਇਨਾਮ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਪ ਨੇ ਕੈਥਲ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ, ਪਿਛਲੇ ਹਾਲਾਤ, ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ, ਰਾਮਾਯਣ ਰਚਣ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇਣ ਦੇ ਹਾਲ ਲਿਖਕੇ ਦੋ ਸਰਗ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਉਂ ਇਹ ੧੩੧ ਸਰਗ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਉਤਰ ਕਾਂਡ, ਉਸ ਦੇ ਸਰਗ ਹਨ ੧੨੧ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ੧੧੧ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੋ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ੧੨੧ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ੧੧੧ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੂਸਟੇ-੧੨ ਆਖੇਪਕ ਸਰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਨਿਤਾਰ ਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ੧੦ ਸਰਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਮਗਰੋਂ ਵਧਾਏ ਹੋਣ ਤੇ ਪਹਿਲੋਂ ਜਦੋਂ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਂ ਪਾਏ ਹੋਣ।

ਗੌਰੇ ਦੀ ਮੌਤ, ਉਸਦੀ ਸੰਤਾਨ, ਭਾਈ ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਣਾ, ਫੂਲ-ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਵਾ ਦੇਣਾ, ਭਾਈ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਲਾਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਸਾਂਭਣਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਆਉਣ ਤੇ ੧੨ ਬਰਸ ਆਪਣੀ ਆਯੁ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵਾਉਣ ਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ । ਫਿਰ ਭਾਈ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਸੰਭਾਲਣਾ, ਕੇਥਲ ਫਤੇ ਕਰਨਾ। ਭਾਈ ਬਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਣੇ । ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੇਥਲ ਪਤੀ ਬਣਨਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੱਦੀ ਬੈਠਣਾ, ਸੰਖੇਪ ਸਮਾਚਾਰ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰ ਸਤੁਤੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਛੰਦ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਛਕ ਥਹੁ ਪਤਾ ਏਥੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ । ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਦੇ ਤੇ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਪਤੇ, ਹਰ ਛੰਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ:–

ਗਿਣਤੀ	ਛੰਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਤਰ	ਛੰਦ ਦਾ ਪਤਾ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ	ਛੰਦ ਦਾ ਪਤਾ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ
੧.	ਸਭੈ ਗੁਨ ਉਰ ਭਰਪੂਰ ਭਯੋ ਔਗੁਨਨਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੁਧ ਕ੍ਰੂਰ ਹੂੰ ਕੀ ਬ੍ਰਿੰਧਤਾ ਫਰਦ ਕੀ ।	ਬਾਲ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੭੭ ਅੰਕ ੧੯ ਤੇ ਉਤਰ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੨੧ ਅੰਕ ੫੦	ਨਾ:ਪ੍ਰ: ਧਿ: ੫੭ ਅੰਕ ੧੧੨ ਤੇ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੩
੨.	ਦਲ ਦਿਲੀਏਸ਼ ਅਦਲੇਸ਼ ਦੋਊ ਮਿਲ ਧਾਏ, ਧੁਰਵਾ ਸੇ ਧੌਂਸਾ ਕੀ ਧੁੰਕਾਰ ਉਠੈ ਘੋਰ ਘੋਰ ।	ਅਯੁੱਧਯਾ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੩੩ ਅੰਕ ੧੫	ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾ: ੬ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੩ ਤੇ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੧੯ ਅੰਕ ੨੧
੩.	ਛਾਇ ਜਾਤੀ ਏਕਤਾ ਅਨੇਕਤਾ ਬਿਲਾਇ ਜਾਤੀ, ਧਾਇ ਜਾਤੀ ਕੁਚਿਲਤਾ ਕਤੇਬਨ ਕੁਰਾਨ ਕੀ।	ਆਰਿੰਨ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧ ਅੰਕ ੩ ਤੇ ਉਤਰ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੨੧ ਅੰਕ ੪੭	ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੫੨ ਅੰਕ ੨੭
੪.	ਰਾਮ ਛੱਤ੍ਰ ਬੰਧ ਪਰ ਰਾਮ ਦਸਕੰਧ ਪਰ ਰਾਮ ਜਰਾਸੰਧ ਪਰ ਤ੍ਰੈ ਜਯੋਂ ਨਰ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ।	ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧ ਅੰਕ ੬ ਤੇ ਉਤਰ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੨੧ ਅੰਕ ੪੯	ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੫੨ ਅੰਕ ੨੯
੫.	ਬੰਦਨਾਂ ਕੋ ਲੇਤਿ ਹੀ ਅਬੰਦਤਾ ਕੋ ਦੇਤਿ ਜਨ, ਪ੍ਰੀਤ ਲੇਤਿ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸੁਖ ਸੇਤ ਹੈਂ ।	ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧ ਅੰਕ ੨	ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਧਿ: ੫੭ ਅੰਕ ੧੧੩ ਤੇ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾ: ੬ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੩

ਗਿਣਤੀ	ਛੰਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਤਰ	ਛੰਦ ਦਾ ਪਤਾ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ	ਛੰਦ ਦਾ ਪਤਾ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ
੬.	ਨਿਕਸਤਿ ਮਸਾਨ ਤੇ ਹੀ ਛਟਾ ਘਨ ਮਸਾਨ ਤੇ ਹੀ ਕਾਲ ਜੀਹ ਲਹਿ ਲਹਿ ਹੋਇ ਰਹੀ ਹਲਿ ਹਲਿ।	ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧ ਅੰਕ ੫	ਰੁ: ੫ ਅੰਸੂ ੫੧ ਅੰਕ ੩੫ ਤੇ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਦਾ ਆਦਿ।
੭.	ਆਦਿ ਤਿਮਰਲੰਗ ਤੇ ਅਨੇਕ ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹ ਭਏ ਕੇਤੀ ਕੁਲ ਬੀਤ ਗਈ ਅਮਲ ਚਲਾਇ ਕੈ।	ਉਤਰ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧ ਅੰਕ ੫ ਤੇ ਉਤਰ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੨੧ ਅੰਕ ੪੬	ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੩
੮.	ਤੋ ਸੋ ਨਹੀਂ ਦਾਤਾ ਕੋਊ ਮੋ ਸੋ ਨਾਂ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ ਤੋ ਸੋ ਨਾ ਦਿਆਲ ਦੁਖੀ ਮੋ ਸੋ ਨਾ ਅਲਾਈਏ।	ਉਤਰ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੨੧ ਅੰਕ ੫੧	ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੧ ਅੰਕ ੨੭ ਤੇ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੩੬ ਅੰਕ ੩੩
੯.	ਖੰਜਰ ਤੁਫੰਗ ਜਮਧਰ ਜੰਗ ਜਾਲਮੀਕ ਜ੍ਵਾਲਾ ਜਾਲ ਜਾਗਤੀ ਜੰਬੂਰਨ ਜੰਜੈਲ ਕੀ।	ਬਾਲ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੬ ਅੰਕ ੧	ਰੁ: ੧ ਅੰਸੂ ੩੭ ਅੰਕ ੩੯

ਪਿੱਛੇ ਦਿੱਤੇ ਕੁਲ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਅੱਪੜੇ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖੇ ਛੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਗਰਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਸਮਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਦੋਂ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਓਦੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਗੁਰੂ ਜਸ ਲਿਖਦੇ, ਸਮੱਸਿਆ ਪੂਰਤੀਆਂ ਕਰਦੇ, ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਚਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਰਾਮਾਯਣ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਸੰਬੰਧ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਬਾਲ ਕਾਂਡ ਦੇ ਸਰਗ ੩ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਛੰਦ:—

ਦੂਖਨ ਔ ਭੂਖਨ ਸਮ੍ਹਾਰ ਨ ਉਚਾਰ ਕਰੌਂ, ਆਪਨੀ ਉਕਤਿ ਨਾ ਯੁਕਤਿ ਬਿਸਤਰਿ ਹੌਂ।
ਬਾਲਮੀਕ ਬਦਨ ਤੇ ਬਰਨ ਬਨੇ ਹੈਂ ਬਰ, ਬਰਨ ਬਿਚਾਰਿ ਸੋਈ ਭਾਖਾ ਮੈਂ ਸੁਧਰਿ ਹੌਂ।
ਕਰਨੈਂ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਪਦ ਆਇ ਹੈ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਤ, ਤਊ ਤਾਂ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਗੁਨ ਤਹਾਂ ਅਨੁਸਰਿ ਹੌਂ।
ਸੰਸੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਗੁਨੀ ਆਦਿ ਕਵਿ ਹੂੰ ਪੇ ਕਰੋ,ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਥੋਰੀ ਛਿਮਾ ਜਾਚਿਬੋਈ ਕਰਿ ਹੌਂ।

ਫਿਰ—ਬਾਲਮੀਕ ਮੁਨਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ, ਸਰਬ ਜਥਾਰਥ ਜਾਨਿ।
ਜਯੋਂ ਬੀਤੀ ਬਰਨੀ ਤਥਾ, ਬਾਧ ਨ ਘਾਟ ਪਛਾਨ॥ ੧੪॥
ਮਨ ਕੀ ਉਕਤਿ ਬਨਾਇਕੇ, ਨਹਿਂ ਕੀਨੈਂ ਇਤਿਹਾਸ।
ਬੋਲਨਾਦਿ ਤੇ ਜਿਮ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਥਾ ਜੋਗ ਪਰਕਾਸ਼॥ ੧੫॥

[ਅਰੰਨ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੭੨

ਪੁਨਾः—ਮੁਨਿ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਛੋਰਿਓ ਔਰ ਨਹੀਂ ਵਧਿ ਪਾਇ।
ਸਰਬ ਜਥਾਰਥ ਜਾਨੀਏ ਸਾਚ ਭਈ ਜਿਸ ਭਾਇ॥ ੧੮॥ [ਬਾਲ ਕਾਂ. ਸ: ੨੨

ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਆਪ ਕੇਵਲ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਤਾ ਹੀ ਹਨ। ਅਤੇ ਏਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਸੰਸੇ ਉਠ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਉਹ ਵਾਲਮੀਕ ਦੇ ਸਿਰ ਹੀ ਯੋਗਤਾ ਪੂਰਬਕ ਧਰਦੇ ਹਨ।ਇਹ ਗਲ ਬੜੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮੂਲ ਨਾਲ ਆਪ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮੂਲ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਠੀਕ ਠੀਕ ਹੈ, ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ ਤਰਜਮੇ ਵਿਚ ਜੋ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਮਜਬੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਵੀ ਜੀ ਲੈਂਦੇ ਦਿੱਸ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ। ਫਿਰ ਇਕ ਸੰਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਤਰੱਜਮ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਆਏ 'ਦੇਵ' ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਮੰਨਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ*। ਚਾਹੋ ਅਨਜਾਣ ਐਸੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ 'ਕਵੀ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਰਘੁਪਤਿ ਦਰਸ ਖਯਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸਟਪਤੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ, ਪਰ ਦੀਰਘ ਖੋਜ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ ਰਤਾ ਹੋਰ ਅਗੇਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਰਜਮਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਬਾਲਮੀਕੀਰਾਮਾਯਣਦਾ ਤੇ ਉਸਵਿਚ ਛੰਦ ਦੇਂਦੇ ਹਨਅਪਣੇ ਦਸੋ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਦੇ ਜੋ ਉਂਞ ਅਪ੍ਰਸੰਗਕ ਬਾਤ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਅਪਣੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਨੂੰ ਸੂਚਨ ਕਰੀ ਜਾਣ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਲਗਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਉਪਾਸ਼ਕ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਉਹ ਨਾਲ ਹੀ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਅਵਤਾਰਤਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤੱਗਜਤਾ ਸਫੁਰਣ ਹੋਵੇਗੀ ਜੈਸਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਖਯਾਲ ਰਾਮਾਯਾਣ ਵਿਚ ਸਫੁਟ ਆਉਂਦੇ ਹਨः—

ਸੋਰਠਾ॥ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਹੁਇ ਜੌਨ, ਗੁਰ ਉਪਕਾਰ ਨ ਲਖਿ ਭਜੇ।
ਅਧਮ ਕ੍ਰਿਤਘਨੀ ਕੌਨ, ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੇ ਬਿਚਾਰੀਏ? [ਲੰ: ਕਾਂਡ ਸ: ੧

ਐਉਂ ਰਾਮਾਯਣ ਲਿਖਕੇ ਵੀ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਫੈਲਾਈ ਹੈ, ਏਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ, ਜੋ ਕੈਥਲ ਸੀ,ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਮੂਜਬ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਜੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀਚਾਰ ਦੀ ਇਕ ਗਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਬਾਲਮੀਕ ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂਲੰਕ੍ਰਿਤ ਕਿਸੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪਤਾ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਰਾਮ' ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਥਾः—

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਾਲਮੀਕ ਦਾः—ਭਯੋ ਕਿਸ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ ਗੁਣਵਾਨ ਕੌਣ? ਸਭ ਪੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਬਲਵਾਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਆਤਮਾਂ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬ੍ਰਤ, ਸੱਤਜ ਵਾਕ, ਕ੍ਰੋਧ ਜਿਤੁ, ਧ੍ਰਿਤੀਵਾਨ, ਏਕ
ਪ੍ਰਿਯ ਦਾਸਨ ਮਹਾਨ ਹੁਇ ਧ੍ਰਮਾਤਮਾਂ। ਸਦਾ ਅਨੁਸੂਯਕ ਸਮੱਥ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸਰਬ,
ਮਨ ਵਸੀਕਾਰ ਜੋ ਕ੍ਰਿਤੱਗਜ ਹੁਇ ਮਹਾਤਮਾਂ। ਹੋਸ ਹੂੰ ਕੋ ਜੇਸ਼ ਕਰੇ ਸੁਰਾਸੁਰ ਭਾਜੇਂ

*ਕਿਸੇ ਪਸਤਕ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਰਾਮਾਯਣ, ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ, ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨੇ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਆਦਿਕ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਾਏ ਸਨ।

ਰਣ, ਐਸੋ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਇ ਸੋ ਬਤਾਓ ਰਿਖੀ ਸਾਤਮਾਂ ॥ ੨੦ ॥
ਉੱਤਰ ਨਾਰਦ ਦਾ:–ਤਿਨ ਸਭ ਗੁਣਨਿ ਸਮੇਤ ਜੋ ਨਰਵਰ ਸੋ ਕਹਿਤ ਹੌਂ।
ਇਖਾਕ ਵੰਸ ਨ੍ਰਿਪ ਜੇਤ 'ਰਾਮ' ਨਾਮ ਜਗ ਮਹਿੰ ਬਿਦਤ ॥ [ਬਾਲਕਾਂਡਸ ੧-੨੦ ੨੪

ਇਸ ਤੋਂ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਗੁਣ ਸਪੰਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੋਏ, ਪਰ ਜੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਰਧਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਓਹ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਇਸੇ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਬ੍ਰਹਮ' ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਯਥਾ:–

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਅਨੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਭਏ, ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇਖ ਹਰਿ।
[ਬ ਲ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧ ਅੰਕ ੪,

ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਗ ਹੋਯੋ। [ਅਰਿੰਨ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧ ਅੰਕ ੨,

ਬੇਦ ਬੇਦ ਬਿਨ ਭੇਦ ਕੇ ਬਦਤੇ ਜਿਹ ਨਿਰੰਕਾਰ॥ ਜਗ ਉਧਾਰਿਬੇ ਹੇਤ ਸੋ
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਕਾਰ॥ ੨॥ [ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧

ਸੋ ਇਸ਼ਟ ਪਤੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਮੁਜਬ, ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦੀ, ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਉਚੇਰਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਤੇ ਉੱਚਾ ਕਹਿਕੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਤੁਲਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇਈਦੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਵਿਤਾਰ ਦੱਸਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਿੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ੈ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਬਾਬਤ ਰਾਮਾਯਣ ਤੋਂ ਸੂਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਬਾਲਮੀਕ ਵਿਚ ਆਖੇਪਾਂ ਦੇ ਗਜਾਤਾ ਹਨ। ਆਖੇਪ ਪਛਾਣਨੇ ਚੰਗੀ ਵਿਵੇਕ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਆਪ ਆਖੇਪਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਬਾਬਤ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:–

ਦੋਹਰਾ–ਆਗੇ ਪੰਚ ਜਿ ਸਰਗ ਹੈਂ ਬਾਲਮੀਕ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾਂਹਿ॥
ਕਿਸੂ ਔਰ ਨੇ ਕਰੇ ਹੈਂ ਲਿਖ ਦੀਨੇ ਇਸ ਮਾਂਹਿ॥ ੧॥
ਲਿਖੇ ਰਮਾਯਣ ਕੇ ਬਿਖੇ ਯਾ ਤੇ ਮੈਂ ਮਨ ਜਾਨਿ॥
ਕਰੌਂ ਬਨਾਵਨ ਛੰਦ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਸੁਜਾਨ ॥ ੨॥ [ਉਤਰ ਕਾਂ: ਸ: ੨੪
ਪੰਚ ਸਰਗ ਪੂਰਨ ਕਰੋਂ ਆਨ ਬਨਾਏ ਜੋਇ॥
ਬਾਲਮੀਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਅਬ ਕਰਿ ਹੌਂ ਛੰਦ ਪਰੋਇ॥ [ਉਤਰ ਕਾਂ: ਸ: ੨੯

ਫਿਰ ਇਸੇ ਕਾਂਡ ਦੇ ੪੩ ਸਰਗ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–
ਪੰਚ ਸਰਗ ਆਗੇ ਅਬੈ ਬਾਲਮੀਕ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾਂਹਿ॥
ਅਪਰ ਕਿਸੂ ਨੇ ਮਨ ਉਕਤ ਕਰੇ ਧਰੇ ਇਸ ਮਾਂਹਿ॥ ੧॥

ਫਿਰ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਪੰਜੇ ਸਰਗ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:–
ਪੰਚ ਸਰਗ ਏ ਔਰ ਕੇ ਬਾਲਮੀਕ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾਂਹਿ॥
ਕਰੀ ਛੰਦ ਬੰਦੀ ਤਿਨੇ ਜਾਨ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੇ ਮਾਂਹਿ॥ ੧॥ [ਉਤਰ ਕਾਂ: ਸ: ੩੮

੭੦ ਸਰਗ ਤੇ ੭੨ ਬਾਬਤ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਅਪਰ ਸਰਗ ਏ ਔਰ ਕੇ ਕਰੇ ਹੁਏ ਪਹਿਚਾਨ॥
ਬਾਲਮੀਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤੀ ਨਹਿੰ ਅਨਬਨ ਕਰੀ ਬਖਾਨ ॥ ੧ ॥ [ਸਰਗ ੭੦
ਇਹ ਦ੍ਵ ਸਰਗ ਸੁ ਵਹਿਰਿ ਕੇ ਕਰੇ ਕਿਸੀ ਨੇ ਜਾਨਿ ॥ ੫੫ ॥ [ਸਰਗ ੭੨

ਸਾਰੇ ਸਰਗ ਆਖੇਪਕ ਐਉਂ ਗਿਣੇ ਹਨ:—

ਦਸ ਪੂਰਬਲੇ ਸਰਗ ਹੈਂ ਇਹ ਦ੍ਵੈ ਕੀਨ ਬਖਾਨਿ॥
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੀਨੇ ਆਨ ਕੇ ਪੰਡਤਿ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ ॥ ੧ ॥ [ਸਰਗ ੭੩

ਹ. ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਟੀਕਾ।

ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੫ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਟੀਕੇ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗ਼ਾਲਬਨ ਇਹ ਰਚਨਾ ੧੮੯੧ ਦੀ ਹੈ। ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਨਿਸ਼ਧਾਂ ਦਾ ਸੰਚਯ ਹੈ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਇਕ ਮੂਲਕ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ। ਅਸਾਂ ਜਿੱਥੋਂ ਜਿੱਥੋਂ ਟੋਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਤਾ ਇਹੋ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕੋ ਕਾਪੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਤੇ ਹੋਰ ਉਤਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਸੰਚਯ ਵੈਰਾਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਹ ਬੀ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਸ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕੋਈ ਹੋਵੇ* ਤੇ ਅਜੇ ਕਿਸੇ ਸਾਂਭਵੇਂ ਥਾਂ ਯਾਂ ਕਿਸੇ ਅਗ੍ਯਾਤ ਲੁਕਵੇਂ ਥਾਂ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਭਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਤੋਂ ਉਤਾਰਾ ਬੀ ਹੋਯਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ੍ਵੇਤਾ-ਸ੍ਵਤਰ ਉਪਨਿਖਧ ਦੇ ਕੁਛ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਮੂਨਾ ਇਸ ਲਈ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਪਾਸ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਸਰ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਟੀਕੇ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸ਼ਾਯਦ ਕਦੇ ਪੁਸਤਕ ਲੱਭ ਪੇਣ ਤੇ ਸਿਆਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ:—

"ਜਾਂ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਤਦਗਤਿ ਹੋਣੇ ਮੈ ਪ੍ਰਵਿਰਤੇ, ਚਾਹੀਯਤ ਹੈ ਜੋ ਸੁਇੱਛਤ ਬੈਠੇ, ਛਾਤੀ ਅਰ ਸਿਰ ਕੋ ਸੂਧੇ ਰਾਖੇ, ਅਰ ਸ੍ਰੀਰ ਕੇ ਅੰਗੋਂ ਕੋ ਹਿਲਾਵੇ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਸੰਪੂਰਨ ਇੰਦ੍ਰੀਓਂ ਕਉ ਸਾਥ ਮਨ ਕੇ ਅਪਨੇ ਵਸ ਮੈਂ ਕਰਿ, ਸਾਥ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਜੋ ਮੱਧ ਛਿਦ੍ਰ ਮਨ ਕੇ ਹੈ ਤਦਿ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਅਰ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਾਨ ਜੋ ਭ੍ਰਮ ਭਯਾਨਕ ਬੀਚ ਮਨ ਕੇ ਉਪਜਤਿ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਨਾਵਕਾ ਸੈਂ ਵਾ ਸੋ ਪਾਰ ਹੋਵੇ। ਅਰ ਮਾਰਗ ਤਦਗਤਿ ਹੋਵਨੇ ਕਾ ਯਹਿ ਹੈ ਜੋ ਪਵਨ ਕੋ ਅਰੋਪਨ ਕਰੇ। ਅਰ ਅੰਤਹਕਰਨ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕੋ ਇਕਾਗਰ ਰਖੇ, ਤਾਤਪਰਜ ਯਹ ਹੈ ਜੋ ਸਮ ਦਮ ਕਰੇ। ਅਰ ਨਿੰਦਾ ਕੋ ਵਸ ਕਰੇ ਅਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਵਰ ਠਵਰ ਨਾ ਕਰੇ। ਅਰ ਸ੍ਵਾਸ ਕੋ ਮਾਰਗ ਏਕ ਨਾਸਕਾ ਕੋ ਤੇ ਸਨੇ ਸਨੇ

*ਪਟਿਆਲੇ ਮਹਿੰਦ੍ਰਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਦੱਸ ਪਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਥੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਮਿਲਿਆ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਹੋਰਥੇ ਹੋਵੇ।

ਛੋੜੇ। ਅਰ ਮਾਰਗ ਮੁਖ ਕੇ ਤੇ ਸ੍ਵਾਸ ਕੋ ਨਾ ਨਿਕਾਸੇ। ਕਰਨ ਹਾਰਾ ਐਸੀ ਉਪਾਸਨਾਂ ਕਾ ਜੈਸੇ ਰਥ ਕੇ ਸਾਥ ਅਤਿ ਬਲੀ ਅਸ੍ਵ ਜੁਤੇ ਹੋਂ ਅਰੂੜ ਜੋ ਵਾ ਪਰ ਹੈਂ, ਸਾਥਿ ਅਤਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੇ ਵਾ ਕਉ ਮਾਰਗ ਲੇ ਜਾਤੇ ਹੈ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਵਨ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਛੋੜਨ ਹਾਰ ਸ੍ਵਾਸ ਕਾ ਅਤੀ ਦ੍ਰਿੜ ਚਾਹੀਅਤਿ ਹੈ। ਜੋ ਵਾ ਕਉ ਮਨ ਟੇਢੇ ਮਾਰਗ ਨਾਂ ਲੇ ਜਾਵੇ। ਅਰ ਜਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਮੇਂ ਬੈਠੇ ਵਾ ਅਸਥਾਨ ਉਚ ਨੀਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਕੁਹਥਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਸੂਛਮ ਸੂਛਮ, ਪਖਾਨ ਅ ਦਿਕ ਨਾ ਹੋਵੇਂ, ਅਰ ਪ੍ਰਥਮੀ ਉਸਨ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਗਰਦ ਆਦਿਕ ਨਾਂ ਹੋ, ਅਰ ਕਿਸੀ ਕਾ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿਕ ਸ਼੍ਰਵਨੋ ਮੈ ਨਾ ਪਹੁਚੇ। ਅਰ ਮਾਰਗ ਮਨੁਖਾਦਿ ਕੋ ਨਾ ਹੋ। ਅਰ ਜਾਂ ਇਸਥਾਨ ਮੇਂ ਮਨ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਵੇ। ਅਰ ਜਾਂ ਇਸਥਾਨ ਕੇ ਦੇਖਨੇ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਦੁਖ ਨਾ ਪਾਵੇਂ। ਅਰ ਵਾ ਇਸਥਾਨ ਸੀਤ ਅਰ ਉਸਨ ਅਰ ਪਵਨ ਨਖਿਧ ਅਰ ਭੈ ਤੇ ਰਹਿਤ ਹੋ। ਅਰ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਇਸਥਾਨ ਰਖ੍ਯਾ ਕਾ ਹੋ। ਐਸੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਸਰੂਪ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੈ ਯਤਨ ਕਰੇ। ਲੱਖਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਅਵਸਥਾ ਕੇ ਊਪਰ ਮਨ ਜੋਗ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਕੇ ਯਹਿ ਹੈ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ ਅਰੰਭ ਜੋਗ ਕੇ ਸੋ ਯਹਿ ਪਦਾਰਥ ਹੋਤਿ ਹੈ। ਕਬ ਹੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਕੀ ਮੈ ਕੁਹੀਰ ਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪਰਤ ਹੈ। ਕਬ ਹੀ ਧੂਏ ਸੀ ਆਕਾਰ, ਅਰ ਕਬ ਹੀ ਸੂਰਜ ਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਰ ਕਬ ਹੀ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਅਰ ਕਬ ਹੀ ਜੈਸੇ ਪਵਨ ਚਲਤ ਹੈ ਅਰ ਕਬ ਹੀ ਉਸਨ ਕਾਲ ਸੀ ਨਿਸਾ ਅਰ ਕਬ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਸਾਕਰ ਕਾ ਜੋ ਪੂਰਨਮਾ ਕੋ ਹੋਤ ਹੈ ਅਰ ਕਬ ਹੀ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਦੁਤ ਕਾ ਅਰ ਕਬ ਹੀ ਸੁੱਧਤਾ ਬਿਲਉਰ ਕੀ ਸੀ ਦੇਖਤ ਹੈ। ਅਰ ਅਸ਼ਟ ਅੰਗ ਜੋਗ ਕੇ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸੋਂ ਪਾਂਚ ਆਗੇ ਬਰਨਨ ਭਏ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਆਸਨ, ਦੁਤੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਤ੍ਰਿਤੀ ਸਮ ਦਮ, ਚਤੁਰਥ ਅੰਤਹਕਰਨ ਅਰੋਧਤ, ਪੰਚਮ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਵਸ ਅਰ ਤੀਨ ਅਵਰ ਜੋ ਰਹੇ ਹੈਂ ਏਕ ਤਾਂ ਸੋਂ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਅਰ ਜੁਗਤਿ ਧਾਰਨਾ ਕੀ ਯਹਿ ਹੈ। ਤਦ ਯਥਾ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੇ ਰੂਪ ਕੋ ਯਥਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮਨ ਮੇਂ ਧਾਰੇ ਅਰ ਨਿਸਚੈ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰੂਪ ਆਪ ਹੀ ਕੋ ਜਾਨੇ ਤੈਸੇ ਹੀ ਆਪ ਰੂਪ ਯਥਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮਨ ਮੈ ਧਾਰੇ ਅਰ ਆਪ ਹੀ ਕੋ ਆਪ ਰੂਪ ਜਾਨੇ। ਤਦ ਵਤ ਤੇਜ ਅਰ ਪਵਨ ਅਰ ਅਕਾਸ਼ ਇਨ ਕੀ ਧਾਰਨਾ ਕਰੇ ਅਰ ਜਬ ਪੰਚ ਭੂਤਾਤਮਿਕ ਰੂਪ ਆਪ ਹੀ ਭਇਆ ਵਾਕੋ ਰੋਗ ਅਰ ਜਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਤਿ, ਅਰ ਮ੍ਰਿਤੁ ਵਾਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਤਿ। ਜਾਂ ਤੇ ਜੋ ਸਰੀਰ ਵਾਕਾ ਜੋਗ ਅਗਨਿ ਭਯਾ ਹੈ। ਅਰ ਕਰਤਾ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਕਾ ਹਲਕਾ ਅਰ ਸੂਖਮ ਹੋਤ ਹੈ ਅਰ ਸਦਾ ਅਰੋਗ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਅਰ ਮਨ ਵਾਂ ਕਾ ਕਹੀਂ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਅਰ ਮੁਖ ਵਾਂ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੋਤ ਹੈ। ਅਰ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋਤ ਹੈ। ਅਰ ਸਰੀਰ ਵਾਕੇ ਮੇ ਦੁਰਗੰਧ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਅਰ ਸੁਗੰਧਿ ਆਵਤਿ ਹੈ। ਮੂਤ੍ਰ ਅਰ ਮਲ ਗੁਹਜ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੀ ਵਾਕੋ ਸੂਖਮ ਹੋਤ ਹੈ। ਯਹਿ ਪਦਾਰਥ ਅਰੰਭ ਹੀ ਜੋਗ ਕੇ ਵਾ ਮੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਸੁਫਟਕ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਮੇ ਆਛਾਦਿਤਿ ਹੈ ਅਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਤ। ਜਬ ਵਾਕੋ ਸਬ ਸੇ ਸੁਧ ਕੀਜੀਐ ਤਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਹੈ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੀਵਾਤਮਾ ਜੋ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਸਮਾਨ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਜੋ ਅਪਨੇ ਸਰੂਪ ਕੇ ਨਾਂ ਜਾਨਨਾ ਤਾਂਕੇ ਸੰਗ ਸੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਕਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਅਤ। ਜਬ ਵਾਕੋ ਸਾਥ ਜਲ ਜੋਗ ਅਰ ਗਿਆਨ ਕੇ ਸੁਭ ਕੀਜੀਅਤਿ ਹੈ ਤਬ ਵਹਿ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤਿ ਹੈ। ਅਰ ਜਬ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਭਇਆ

ਤਬ ਵਾ ਮੇ ਲੌਕਿਕ ਅਰ ਵੈਦਿਕ ਕਰਮ ਸਰਬ ਲੀਨ ਹੋਤਿ ਹੈਂ। ਅਰ ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹਿਤ ਵਾਕੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਛੁ ਕਰਨੀ ਰਹੀ ਨਹੀਂ। ਏਕ ਹੀ ਜੋ ਥਾ ਸੋ ਭਇਆ"।

ਇਤਿ ਸ੍ਵੇਤਾ ਸ੍ਵਤਰੋਪਨਿਖਧ ਦੁਤੀ ਖੰਡਃ।

ਕ. ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ–ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ।

੧੩. ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਰੁਝੇਵੇਂ।

ਰਯਾਸਤ ਦੇ ਰੁਕਨ–ਆਮ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਕੇਵਲ ਵਿਦਜਕ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਹੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਨੀਯਤ ਸਨ, ਪਰ ਐਸੀਆਂ ਗਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਮਝ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਰੁਕਨ ਬੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਤੋਂ ਖਾਸ ਇਤਬਾਰ ਯੋਗ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਵਡਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਪੈਣ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਯਾ ਨਿਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਊਨੇ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਘੱਲਿਆ ਸੀ। ਛੇ ਘੋੜੇ ਨਾਲ ਸਨ, ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਸਨ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਓਥੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਵਿਕਾਸ਼ ਬਣਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੇ ਵਾਪਸ ਆਏ।

ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹੇਂ ਘੋੜੇ ਲੈਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗਏ ਹੋਣ। ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਇਕ ਖਤ ਦਾ ਖਰੜਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਸੇ ਸਫਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉਤਾਰਾ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹੈਃ–

੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਦੋਹਰਾ–ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਭਾਖੇ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ॥
ਗਯਾਨ ਦਾਨ ਦੇ ਮਾਨ ਦੇ ਸਖ ਦੇ ਗੁਨ ਗਨ ਖਾਨਿ॥ ੧॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ–ਪੁਰਿ ਕੈਥਲ ਨਾਥ ਅਨੰਦ ਰਹੋ॥ ਉਪਮਾ ਸਭਿ ਲਾਯਕ ਆਪ ਅਹੋ॥
ਕਵਿ ਨੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੀ॥ ਚਿਰ ਜੀਵਹੁ ਲੇਵਹੁ ਨਾਮ ਹਰੀ॥ ੨॥
ਸਭਿ ਰੋਗ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਹ੍ਵੈਂ ਤਨ ਕੇ॥ ਬਰ ਪੂਰ ਮਨੋਰਥ ਹ੍ਵੈਂ ਮਨ ਕੇ॥
ਨਹਿ ਘਾਸ ਤੁਰੰਗਨਿ ਖਾਵਨਿ ਕੋ॥ ਤੁਮ ਪਾਸਿ ਚਹੈਂ ਅਬਿ ਆਵਨਿ ਕੋ॥ ੩॥

ਦੋਹਰਾ–ਕੇ ਆਗਯਾ ਨਿਜ ਦੀਜਿਯੇ ਇਹਠਾਂ ਦੇਹਿਂ ਜੁ ਹੋਇ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਦੇਹਿ ਕੋ ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਦੁਖ ਖੋਇ॥ ੪॥

ਪੋਥੀਆਂ–ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖਣੀਆਂ ਤੇ ਲਿਖਕੇ ਵੰਡਣੀਆਂ ਇਕ ਭਾਰੀ ਸੁਭਾਗ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਬਦਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬੀ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ

ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਛਾਪੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਲੇਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਜਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁਟਕੇ ਛਪਵਾਕੇ ਵੰਡਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਇੰਨੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਣ ਤੇ ਬੀ, ਸਾਨੂੰ ਸੂਹ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ, ਇਹ ਕੰਮ ਬੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਲਿਖਣੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ*:—

ਧੰਨ ਜਨਮ ਜਿਨ ਲਿਖਯੋ ਭਾਉ ਧਰਿ ਸਫਲ ਹਾਥ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ।[ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੬੯

ਸ੍ਵਾਗਤ—ਤੀਸਰਾ ਰੁਝੇਵਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਆਗਤ ਭਾਗਤ ਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਸੰਤ ਤੇ ਅਤਿੱਥੀ ਸੇਵਕ ਸਨ। ਆਏ ਗਏ ਸਾਕ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਤੇ ਮਿਤਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾ ਜਾਈ ਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਆਗਤ ਭਾਗਤ ਦਾ ਗੁਣ ਖਰਚ ਦੇ ਸਿਵਾ ਸਮਾਂ ਬੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਸ਼੍ਰਮ ਤੇ ਵਡ ਪਰਵਾਰੀ ਹੋਣਾ ਬੀ ਇਕ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੇ ਰੁੱਝਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦੇ ਸਿਵਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਦਿਨ ਚਰਯਾ ਦਾ ਜੋ ਥਹੁ ਲਗ ਸਕਿਆ ਹੈ ਐਉਂ ਦਾ ਹੈ:—

੧੪. ਦਿਨ ਚਰਯਾ†।

ਇਕ ਸੱਜਣ ਜੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਡਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਕੈਥਲ ਗੁ:ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ, ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਗਏ ਸਨ,ਓਹ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੇ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜਾਗਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਨਾਮ ਅੱਭਯਾਸੀ ਸਨ। ਇਹੋ ਗੱਲ ਇਕ ਮਾਈ ਨੇ, ਜੋ ਪਸ਼ੌਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੈਥਲ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਤ੍ਰਿਪਹਿਰੇ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਜਾਗ ਕੇ ਭਜਨ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਫੇਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਜਦ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਚਿਹਰਾ ਲਾਲੋ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਸੱਜਣ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਡੁਬਦੇ ਤਕ ਮਾਨੋਂ ਲਗੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਗਲ ਅੱਧੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ ਕੁੜਤੀ ਤੇੜ ਕਛਹਿਰਾ ਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਿੱਕੀ ਦਸਤਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ‡।

ਆਪਣੇ ਭਜਨ ਦੇ ਬਾਦ ਕੁਛ ਛਕਕੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਵਿਦਯਾ ਘੋਖ ਤੇ ਰਚਨਾ ਰਚਨ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਮਗਰੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਾਉਣ, ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੇ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਦੇਖੋ 'ਕਥਾ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ।

ਇਹ ਗੱਲ ਪਤਾ ਲੱਗੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕਮਰਾ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਆਪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬੜੇ ਅਦਬ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਅਕਸਰ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਜਲ ਨੇਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਜਗਾ ਜਗਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲ

*ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਬੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ।

†ਦਿਨ ਚਰ੍ਯਾ ‡ਇਹ ਹੁਨਾਲੇ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ।

ਕਰਕੇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਬਾਬਤ ਆਪ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਧੰਨ ਜਨਮ ਜਿਨ ਲਿਖਜੋ ਭਾਉ ਧਰਿ ਸਫਲ ਹਾਥ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ।
ਪਠਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਹਰਖਹਿ ਉਰ ਮਹਿ ਪਲਕਹਿ ਝਲਕਹਿ ਜਲ ਦ੍ਰਿਗ ਮਾਂਹਿ।
ਹਰਖਹਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਬਰਖਹਿ ਤਰਕਹਿ ਬਿਸ਼ਯ ਗੁਨਨ ਅਵਗਾਹਿ।
ਸੋ ਨਰ ਪਰੇ ਪਾਰ ਨਹਿ ਜਨਮਹਿ ਸੁਨਹਿ ਏਕ ਮਨ ਬਿਰਤਾ ਪਾਹਿ ॥੪੮॥ [ਰਾ: ੩ ਅੰਸ ੪੮

ਇਹ ਵਾਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੀਤੀ ਦੇ ਸੂਚਕ ਹਨ।

ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੈਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਉਣ, ਹਾਲਾਤ ਸੁਨਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੱਦੇ ਜਾਕੇ ਯਾ ਆਪੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਹਾਲਾਤ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਸਮਝ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਛ ਵਕਤ ਮੇਲ ਮੁਲਾਕਾਤ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੋਊ। ਕੋਈ ਵਕਤ ਵਿਦਯਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਨ ਤੇ ਬੀ ਲਗਦਾ ਸੀ।

ਭਾਈ ਲਟਕਨ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਵੰਸ਼ਜ ਜਿਸ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਸਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪਰਮਾਰਥਿਕ ਲਾਭ ਬੀ ਲੋਕਾ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਸੱਜਣ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ*। ਇੰਨੇ ਭਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਆਪਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਤਕ ਰੋਝੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਚਰਚਾ ਵਾਦਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀ ਇਸੇ ਵਕਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕੱਢਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪੰਡਤ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਚੋਟੀ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕੋ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣਾਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਦਾ ਤੇ ਓਹ ਬਹਿਸਾਂ ਲਈ ਉਮਲਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਆਗਯਾ ਜਾਂਦੀ ਕਵੀ ਜੀ ਅਪਣੇ ਨਿਤ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਕਤ ਕੱਢਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਦੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।

੧੫. ਚਰਚਾ।

ਇਕ ਚਰਚਾ ਦਾ ਹਾਲ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਪੰਨਾ ੧੨੩ ਤੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਕ ਹੋਰ ਹੈ:- ਇਕ ਪੰਡਤ ਜੀ ਕਈ ਥਾਵੀਂ ਚਰਚਾ ਵਾਦ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਕੈਥਲ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਆਏ।ਆਪ ਨੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਤੇ ਦਿਨ ਮੁਕਰਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲੇ ਤੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ 'ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੁਰ ਜਾਓ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਤੁਸਾਡੇ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਇਕ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਤੇ ੨੫) ਰੁਪਏ ਮੇਰੀ ਵਲੋਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ'। ਪੰਡਤ ਨੇ 'ਆਖਿਆ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ' ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਤੇ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਲੇ ਲਿਆ। ਪਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਬਚਨ ਨਾਂ ਪਾਲਿਆ, ਸਗੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ੨੫) ਤੇ

*ਬਾਰਨੇ ਦੇ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਲਿਖਯਾ ਹੈ।

ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਦੇਕੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਆਖ ਗਏ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਏਕਾਂਤ ਬੁਲਾਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ 'ਕੀਹ ਏਹ ਬਾਤ ਠੀਕ ਹੈ ?' ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ੨੫) ਤੇ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਦੇਕੇ ਟੁਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ'। ਮਹਾਰਾਜ ਨ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਪੁੱਛਿਆ: 'ਕਿਉਂ,ਡਰ ਗਏਹੋ ?' ਕਵੀ ਜੀ ਮੁਸਕ੍ਰਾਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ 'ਪੰਡਤ ਨੇ ਗਲ ਪੁੱਠੀ ਸਮਝੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਕੇ ਟੋਹ ਲਾ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਓਹ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਓਹ ਐਸਾ ਧੁਰੰਧਰ ਵਿਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਅੜ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਓਹ ਏਥੋਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਕੇ ਨਾਂ ਟੁਰੇ, ਅਪਣੀ ਪੱਤਿ ਅਬਰੋ ਜੋ ਉਸਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਲਾਮਤ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਉਸਨੇ ਜਾਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਡਰ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਪਰ ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਅਪਮਾਨ ਨੂੰ ਆਪ ਨਿਉਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ'। ਸੋ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ, ਚਰਚਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਈ ਪਹਿਲੂ ਲਏ ਤੇ ਕਈ ਪਾਸੇ ਪਰਤੇ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭ ਬੁੱਧੀ ਅਗੇ ਅਟਕ ਨਾਂ ਸਕਿਆ। ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਸ਼ਰਮ ਉਠਾਈ। ਤਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਦਿਲ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨੇ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੧੬. ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਆਖਰੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕੰਮ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇ ਤੇ ਅੱਪੜ ਪਏ ਹਾਂ। ੧੮੯੦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤਾਂ ਰਾਮਾਯਣ ਮੁੱਕੀ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਤਮ.ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ*। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਜੇ ਸਾਲਕੁ ਇਸ ਤੇ ਲੱਗਾ ਸਮਝ ਲਈਏ ਤੇ ਫੇਰ ਇਹੋ ਖਯਾਲ ਕਰੀਏ ਕਿ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਆਰੰਭ ਸੰਮਤ ੧੮੯੨ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਖਯਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਵੀ ਜੀ ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: —

ਬਹੁਤ ਬਰਸ ਬੀਤੇ ਜਬਿ ਲਹੇ। ਗੁਰ ਜਸ ਰਚਨ ਚਾਹਿਤੇ ਰਹੇ।
ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਨਿਤ ਕੀ ਮੇਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਹੇਰੀ॥ ੧੪॥
ਭਯੋ ਅਚਾਨਕ ਸੰਚਯ ਆਈ। ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਜਸ ਸਮੁਦਾਈ।
ਚਾਹਿਤ ਭਏ ਆਪ ਗੁਰ ਜਬਿਹੂੰ। ਭਾ ਸੰਚਯ ਦਸ ਗੁਰ ਜਸ ਸਭਿਹੂੰ॥ ੧੫॥
ਹੇਰਿ ਉਮੰਗ ਮੋਹਿ ਮਨ ਆਈ। ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਹਾਈ।

---

*ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਟੀਕੇ ਦਾ ਹਾਲ ਕਹਿਕੇ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਪੁਨ ਬਿਦਾਂਤ ਕੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਨ। ਉਪਨਿਸ਼ਦਨ ਕੋ ਜਹਿਂ ਬਖਯਾਨ।
ਆਤਮ ਕੋ ਪੁਰਾਣ ਜਿਸ ਨਾਮ। ਸਕਲ ਬਨਾਯੋ ਸੋ ਅਭਿਰਾਮ॥ ੧੩॥

ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਕਥਾ। ਬਰਨੋ ਸਭਿ ਮੈਂ ਹੋਈ ਜਥਾ॥ ੧੬॥
[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੫

ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਰਖ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ੧੮੮੦ ਵਲ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜਸ ਲਿਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਮਸਾਲਾ ਅਕਸਮਾਤ ਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਸਮਝ ਕੇ ਤੇ ਅਪਣੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਸਮਝ ਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਨਿਤ ਦੀ ਚਾਹੀ ਪਰ ਨਾਂ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨੇ ਦੀ ਉਮੰਗ ਆ ਗਈ। ਸੋ ਜੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਾਮਾਨ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਰਖੇ ਹਨ ਖਯਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਕੁਛ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਪਰਲੇ ਖਯਾਲ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਟਰੀਏ ਤਾਂ ੧੮੯੨ ਦੇ ਲਗਪਗ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਲਿਖਯਾ ਜਾਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਦਰੁਸਤੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੋ ਸੰਚਯ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਚਾਨਕ ਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਜੋ ਕੁਛ ਆਪ ਪਾਸ ਸੀ ਯਾ ਜਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸਿਰਨਾਵਾਂ 'ਗੁ: ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸੋਮੇ'। ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਸੰਚਯ ਅਚਾਨਕ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਮਾਨ ਓਥੇ ਆ ਗਏ, ਪਰ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਾਮਾਨ ਲੈਕੇ ਲੋਕੀਂ ਆਉਣ। ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਮਸਾਲੇ ਸੁਣੇ ਉਥੋਂ ਉਥੋਂ ਮੰਗਵਾਏ। ਜੋ ਪੋਥੀਆਂ ਭੇਟਾ ਤੇ ਮਿਲ ਸਕੀਆਂ ਸੋ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਲੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਪੋਥੀਆਂ ਨਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਰ ਉਤਾਰੇ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਯਾ ਦਿੱਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਕਰਾਏ ਗਏ ਤੇ ਅਸਲ ਪੋਥੀਆਂ ਪੂਜਾ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਮੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਇ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਮੰਨੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈਕੇ ਕੇਥਲ ਆ ਗਏ; ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਓਹ ਪੜ੍ਹ ਲਈਆਂ ਤੇ ਟੂਕਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ। ਪੋਥੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਅਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਜੀਕੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਰੱਖੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਥੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ* ਜੀ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਬੱਧੀ ਨੇ ਕਿ ਉਹ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਗਾਲਬਨ ਇਹ ਉਥਾਨਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਕ ਰਾਮਦਾਸ ਤੋਂ

---

*ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ 'ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–

'ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖਯਾ ਸੀ, ਇਹ ਸੰਚੀਆਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਾਚਕੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਚੀਆਂ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈਆਂ।'

ਆਈਆਂ ਸੈਂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਫੁਰੀ ਹੈ* । ਜੇ ਉਥੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਆਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਦਸਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਖੀਆਂ ਦੱਸੀ ਦੀਆਂ ਹੈਨ† ।

ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਪਣੀ ਵਿਉਂਤ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਭਜਨ ਨਿਤਨੇਮ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋਕੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਮੁਤਾਲਯਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਇਹ ਸੁਹਣਾ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਦਿਨ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ, ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਵਿਚ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਰਚਨਾ ਰਚ ਲੈਣ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਸੀ । ਦੂਸਰੇ ਪਹਿਰ ਸੋਚ ਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋਕੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਉਚਾਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਲਗ ਪਗ ਚਾਰ ਲਿਖਾਰੀ ਲਿਖਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਬੀ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਾਉਣ ਵੇਲੇ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਚਪਤੀ ਆਪ ਦੇ ਹੱਥ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਦੂਸਰੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਇਹ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਐਉਂ ਵਜਦੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੋੜੀ ਦੀ ਗਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤਾਰ ਉਹ ਵਜਦਾ ਸੀ ਜੋ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਢੁਕਦਾ ਸੀ। ਲਿਖਾਉਣ ਵੇਲੇ ਅਕਸਰ ਟਹਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਰਚਨਾ ਉਚਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚਣ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਈ ਦਾ ਇਕ ਗਲਾਸ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁੱਖਾ ਆਦਿਕ ਅਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਕਰਕੇ ਪੀਂਦੇ ਸਨ, ਇਸਨੂੰ 'ਨਵਰਤਨਾ' ਆਖਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਸੁੱਖੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਪੈ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸਚਰਜ ਨਹੀਂ । ਉਂਵ ਕਈ ਵੇਰ ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਦੇ ਆਸਰੇ ਅਪਣੀ ਤਬੀਅਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੋਈ ਹੈ ।

---

*ਇਹ ਬੀ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੈਂਚੀਆਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਡੇਰਿਓਂ ਬੀਬੀ ਪਰਧਾਨ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਸਨ । ਪਰ ਇਹ ਸਾਖੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਤਾ ਰਹੇ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਈ ਗਿਰਾਵਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਸਮੇਤ ਇਕ ਰਾਜ ਘਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਪੁੱਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਪਰਧਾਨ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਦ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਮੁਕ ਚੁਕੇ ਸਨ ਤੇ ਮਹੰਤੀ ਪਰ ਚਰਨ ਦਾਸ ਨਾਮੇ ਸਾਧੂ ਸੀ । ਇਸ ਸਾਧੂ ਤੋਂ ਸੈਂਚੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ । ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਸਮਾ ਇਸ ਮਹੰਤ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ।

†ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ । ਪਰ ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਕਰਤਾ ਦੇਖੀ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ ਦੇ ਸਫੇ ੪੨ ਉਤੇ ਸ਼ਿਵਰਾਮ ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਗਰੇ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਇਸ ਦਾ ਕੁਛ ਹਿੱਸਾ ਦੇਖਣ ਦਾ ਤੇ ਕੁਛ ਨੈਣੇ ਦੇ ਕੋਟ ਮਹੰਤ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਥਹੁ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਸੌ ਸਾਖੀ ੯੩ ਵਿਚ ਪੰਜ ਟਿਕਾਣੇ ਸੌ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ।

ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਲਿਖਾਰੀ*, ਜਦ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਲਿਖਣ ਬੈਠਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਰਚਨਾ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਓਹ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਸਮਝ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਮੁਤਾਲਜਾ, ਪੂਰਬ ਅਪਰ ਮੇਲਣੇ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਗੇਣਤੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇ ਐਵੇਂ ਉਚਾਰੀ ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ, ਰਸ, ਕਟਾਖ੍ਯ ਆਦਿ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਫਿਲਬਦੀਹ (ਸਦ੍ਯ: ਕ੍ਰਿਤ=ਤਤ ਛਿਨ ਰਚੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ) ਉਚਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਦੂਜੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਪਾਉਣੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਤਵਾਰੀਖੀ ਵਾਕ੍ਯਾਤ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰਨਾ ਤੇ ਸੋਧਕੇ ਲਿਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹ ਨਿਰੇ ਕੰਠੋਂ ਕੀਕੂੰ ਉਚਾਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਜਿੱਥੇ ਗੇਣਤੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ਅਰ ਓਹ ਗੇਣਤੀ ਦੂਸਰੇ ਥਾਓਂ ਲੈਣੀ ਹੈ ਤਦ ਬੀ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਮਸਲਨ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਟੁਰੀਆਂ, ਜਦ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਈ ਥਾਂ ਉਹੋ ਪਦ ਤੇ ਫਿਕਰੇ ਮਿਲਣਗੇ। ਕੰਠੋਂ ਲਿਖਵਾਣਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਕੰਠਾਗਰ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਅਰਦਾਸਾਂ ਲਿਖਾਉਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਓਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਯਾਦ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਲਿਖਾਉਣਗੇ ? ਇਉਂ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਵਕਤ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜ਼ਾਯਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਸਲੀ 'ਕਰਤ੍ਰੀ ਸ਼ਕਤੀ' ਦੇ ਕੋਮਲ ਉਨਰੀਏ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿ ਤੋਤੇ ਵਾਂਙੂ ਯਾਦ ਕਰਨ ਉਤੇ ਵਕਤ ਜ਼ਾਯਾ ਕਰਨ ਤੇ ਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਬਣਤਰ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਲਗ ਪਗ ਨਿਰਸੰਸੇ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਸਾਹਮਣੇ ਪਈ ਹੈ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਚਾਹੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੇ ਚਾਹੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਲਿਖ ਚੁਕੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਲਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਜਗਾ ਹੂਬਹੂ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਛੰਦ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਏਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਨਮਾਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਆਪਣੇ ਨਿਤ ਨੇਮ ਆਦਿ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕਵੀ ਜੀ ਮੁਤਾਲਜਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਚਨਾ ਰਚ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੀ ਯਾਦ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਲਈ ਟੂਕਾਂ ਲਿਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਊ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਪ ਬੋਲਦੇ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਲਿਖਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਇਹ ਗਲ ਲਿਖ ਚੁਕੇ ਸਾਂ ਕਿ ਦੈਵਯੋਗ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਇਕ ਉਤੋਂ ਫਟਿਆ ਤੇ ਜੀਰਣ ਜਿਹਾ ਪਤਰਾ† ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ੪੦ ਤਕ

---

*ਚਹੁਵਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਸੁਣਿਆ ਹੈ,ਇਹ ਕਵੀ ਬੀ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।

†ਪੱਤਰਾ ਫਟਿਆ ਤੇ ਜੀਰਣ ਹੈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਗਤ ਪਰ ਚਸਪਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਜੋ ਤ੍ਰੈ ਛੰਦਾ ਵਿਚ ਹੈਨ, ਇਸ ਪਰ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਓਹ ਅਗਲਾ ਪੱਤ੍ਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਸ ਪੱਤਰੇ ਪਰ ਪੌਣੇ ਦੋ ਛੰਦ ਆਏ ਹਨ ਸੋ ਅਗੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਛੰਦ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਅਗੇ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਛੰਦ ਗੇਣਤੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਹ ਛੰਦ ਉਹੋ ਹੈਨ ਜੋ ਗੁ:ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਰਾਸ੯.ਅੰਸੂ ੧੭ ਅੰਕ ੩੯.੪੦ ਪਰ ਆਏ ਹਨ।ਯਥਾ:–

† ੪
. . ਮੁਖੀ ੫
ਸਸਿ ਦੂ ੬
. . . ਖਾਨਾ ੭
ਅਖੇਰ ਮੈਂ ਸ਼ੇਰ ੮
ਬਾਜ . . ੯
ਕਲਪਤਰੁ ੧੦
ਸਮਸਕਾਲੀ ੧੧
ਜਮਨਾ ਪ੍ਰ ਫਿਰ ੧੨
ਓਰੇ ਹਟਾਏ ੧੩
. . . ਹਾਥੀ ੧੪
ਉਲਮਾਊ ਦੀ ਜੁਬਾਂ ੧੫
ਦਿਨ ਤਾਰੇ ੧੬
ਮੁਹਰ ਜੀਤੀ ੧੭

ਉਜਬਕ ੨੧
ਅਲਾਵਦ ੨੨
ਸੁਪਨੇ ੨੩
ਤਰੀ ਜਗੀ ੨੪
ਲੋਕਾਂ . . .
ਗੰ ਜਿਵਾਵਨ .
ਤਸਬੀਖਤਾ ੨੭
ਮੋਤੀ ਦੀ ੨੮
ਖਾਯਾ ਦੁਤਾਯ ੨੯
ਖਟ ਰੁਤ ਫਲ ੩੦
ਆਗ ਪ੍ਰ ਬਾ ੩੧
ਸਮਾਧ ਦਿ ੩੨
ਦਰਆਈ ੩੩
ਗ੍ਰੀਖਮ ਕੀ ੩੪

ਪੱਤਰੇ ਨਿਕਾਸ ੩੭
ਗੰਦੇ ਖੂਹ ੩੮
ਮਾਸ ਸ੍ਰਾਬ ਫੂਹਲਗਾ ੩੯
ਬਿਨ ਮਨੁਖ ਪਾਲਕੀ ਮੈਂ ਆਯਾ ੪੦

. . . . ਪਰਿ ਜਾਇ ਫਲ ਮਕੇ ਤੇ ਮੰਗਾਇ ਹਿ . . . . ਬੇਗਮ ਬਤਾਈ ਹੈ। ਚੰਦ ਮੁਖੀ ਆਨ ਚੰਦ ਦੂਜੇ ਅਸਮਾਨ ਭਯੋ ਤੋਸੇ ਖਾਨੇ ਥਾਨ ਪੁਨ ਗਿਨਤੀ ਸੁਨਾਈ ਹੈ॥ ਕੇਹਰੀ ਅਖੇਰ ਕੋ ਜਨਮ ਬਾਜ ਪੂਰਬ ਕੋ ਫਲ ਦੇਵ ਰੁਖ ਕੇ ਚਿਕ ਰ ਸਜਾਮ ਤਾਈ ਹੈ॥ ਜਮਨਾਪੇ ਫਿਰੇ ਓਰਹਰੇ ਮਤ ਕਰੀ ਚਰੇ ਜੀਹ ਠਾਕ ਤਾਰੇ ਦਿਨ ਜੀਤ ਧਨ ਪਾਈ ਹੈ॥ ਮਰੀ ਕੋ ਹਟਾਇ ਛਾਉਛਾਈ ਪੇ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਿਸ ਉਜਬਕ ਚਾਹਿ ਅਲਾਵਦੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਹੀ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ ਬਤਾਇ ਨੌਕਾ ਜੋਰ ਕੇ ਲੁ ਕਾਂਜਨ ਦੇ ਧੇਨ ਕੋ ਜਿਵਾਇ ਦਈ ਤਸਬੀ ਸੁ ਮੁਕਤਾ। ਖਾ ਯੋ ਸੋ ਬਤਾਯੋ ਖਟ ਰੁਤ ਫਲ ਇਕਠੇ ਕੇ ਆਗ ਪਰ ਬਾਗ ਪੇ ਸਮਾਧ ਸੰਗ ਜੁਕਤਾ।

ਇਸ ਪੱਤਰੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਿਸਥਾਰ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ ਹੁਣ ਸੰਖੇਪ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬੀ ਚੇਤੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਗਿਣਤੀਵਾਰ ਲਿਖਕੇ ਤੇ ਛੰਦ ਰਚਕੇ ਲਿਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਅਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਛੰਦਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕੁਛ ਕੁਛ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਉਪਰਲੇ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਆਪਨੇ ਇਹ ਬੱਧਾ ਹੈ:–

ਅਜ ਕੋ ਜਿਵਾਇ, ਬੈਠੇ ਕੂਪ ਪਰ ਜਾਇ, ਫਲ ਮੱਕੇ ਤੇ ਮੰਗਾਇ, ਹਿਤੂ ਬੇਗਮ ਬਤਾਈਐ॥ ਪਦਮਨੀ ਆਨ, ਚੰਦ ਦੂਜੇ ਅਸਮਾਨ ਭਯੋ, ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਥਾਨ ਕਰਿ ਗਿਨਤੀ ਸੁਨਾਈਐ॥ ਕੇਹਰੀ ਅਖੇਰ ਕੋ, ਜਨਮ ਬਾਜ ਪੂਰਬ ਕੋ, ਫਲ ਦੇਵ ਰੁਖ ਕੇ, ਚਿਕਰ ਸਜਾਮਤਾਈਐ॥ ਜਮਨਾ ਪੈ ਫਿਰੇ, ਓਰੇ ਹਰੇ, ਮੱਤਜ ਕਰੀ ਚਟੇ, ਜੀਹ ਠਾਕ, ਤਾਰੇ ਦਿਨ, ਧਨ ਜੀਤ ਪਾਈਐ ॥ ੩੯ ॥ ਮਰੀ ਕੋ ਹਟਾਇ, ਛਾਉ ਛਾਈ, ਪੈ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਿਸ, ਉਜਬਕ ਢਾਹਿ, ਅਲਾਵਦੀਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਉਕਤਾ॥ ਸੁਪਨੇ ਬਤਾਇ, ਨੌਕਾ ਜੋਰਿ ਕੈ, ਲੁਕਾਂਜਨ ਦੇ, ਧੇਨ ਕੋ ਜਿਵਾਇ ਦਈ ਤਸਬੀ ਸੁ ਮੁਕਤਾ॥ ਖਾਯੋ ਸੋ ਬਤਾਯੋ ਖਟ ਰਿਤੁ ਫਲ ਏਕਠੇ ਕੇ, ਆਗ ਪਰ ਬਾਗ ਭਾ ਸਮਾਧਿ ਸੰਗ ਜੁਕਤਾ। ਅੱਸੂ ਦਰਯਾਈ ਜੇਠ ਸੀਤਲ ਚਲਾਈ ਬਾਉ, ਭੂਮ ਕੋ ਉਚਾਈ ਕਹਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਕਤਾ ॥ ੪੦ ॥ [ਰਾਸ ੯ ਅੰਸੂ ੫੭

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਪੱਤ੍ਰਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਹੱਥ ਲਿਖਿਤ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ,ਜਿਸਦੀ ਅਸੀਂ ਫੋਟੋ ਅਗੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:–

† ਕਾਗਜ਼ ਫਟੇ ਯਾ ਸ਼ਾਹੀ ਉਖੜੇ ਥਾਂ ਅਸਾਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹਨ।

[ਇਹ ਪਾਠ ਰਾਸ ੧੧ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੯ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੈ]

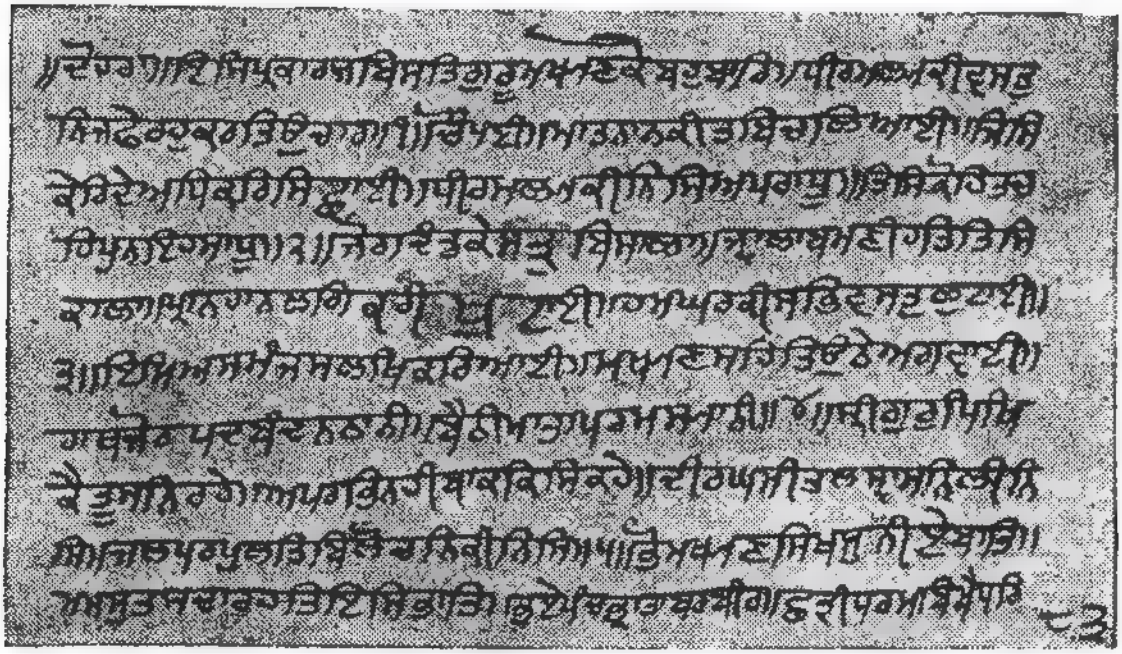

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਆਪ ਅਪਨੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਥਾ ਦੇ ਉਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹੈਨ ਕਿ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

੧੧. ਕਥਾ।

ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਅਪਨੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਨਾਲੋ ਨਾਲ, ਦਿਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਵੇਲੇ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਅਰ ਸ਼੍ਰੋਤੇ ਸੁਣਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਉਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਸੇ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਜਿਹਾ ਕੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਅਧ੍ਯਾਯ ੩੭ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਵੀ ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹਾਰ ਕਥਾ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਨਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਸੰਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ, ਯਥਾ:—ਕਹਤਿ ਕਥਾ ਕਵਿ ਕਾਮਦਾ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਪਾਸ।

ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਉਰ ਸੰਸਾ ਭਯੋ ਜਿਨ ਮਨ ਸੁਨਨਿ ਹੁਲਾਸ ॥ ੫ ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਬੀ ਵਿਦਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਤੇ ਕਥਾ ਬੜੇ ਚਾ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਸੇ ਤੇ ਅਪਣੇ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਰ ਪਰਮ ਬਿਲਾਸਾ। ਬਹੁ ਪੋਥੀ ਪਰ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸਾ।
ਸੋ ਤੋ ਲਿਖਯੋ ਅਵਰ ਬਿਧਿ ਤਹਿਵਾ। ਤੁਮ ਮੁਖ ਸੋਂ ਅਵਰਹਿ ਬਿਧਿ ਕਹਿਵਾ ॥੬॥

ਇਹ ਸੰਸਾ ਹਮਰੇ ਉਰ ਆਯਹੁ। ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਅਨਤਹਿ ਗਤਹਿ ਅਲਾਯਹੁ।
ਸੋ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ। ਗੁਰ ਪਦ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਸ ਤੇ ਆਇ' ॥੭॥
ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਵਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ:– 'ਤੁਮਰੀ ਧੰਨ ਸੁਮਤਿ ਮਤਿਵਾਨਾ!
ਭਲੋ ਸੰਦੇਹ ਆਪ ਮਨ ਠਾਨਾ। ਉੱਤਰ ਸੁਨਹੁ ਦੇਯ ਨਿਜ ਕਾਨਾ ॥੮॥
ਦੋਹਰਾ—ਪ੍ਰਥਮੇ ਤੁਮ ਸੰਦੇਹ ਕੋ ਸਭ ਬਿਧਿ ਕਰੌਂ ਬਿਨਾਸ।
ਬਦਨਹਿ ਤੇ ਉਚਰੌਂ ਬਹੁਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼' ॥ ੯ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਧਿ: ੩੭

ਸਾਫ ਪਤਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੋਤੇ ਸੁਣਦੇ ਸਨ ਤੇ ਓਹ ਜੋ ਸੁਣਦੇ ਸਨ ਉਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ 'ਤੁਸਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਆ ਹੈ'। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ 'ਤੁਸਾਂ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਯਾ ਹੈ'। ਫਿਰ ਸ੍ਰੋਤੇ 'ਅਲਾਯਹੁ' ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਬਦਨਹਿ ਤੇ ਉਚਰਹੁੰ ਬਹੁਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼' ਅਰਥਾਤ 'ਮੂੰਹੋਂ ਤਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਾਂਗਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'।

ਫਿਰ ਮੂਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਜਦ ਮੂਲਾ ਸੱਪ ਡਸਣ ਨਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਉਧਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਅੱਗੇ ਟੁਰ ਗਏ ਜਾਂ ਇਹ ਕਥਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸੁਨਾਈ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:–

ਸੁਨਿਕੇ ਸ੍ਰੋਤਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁ ਕੀਨਾ। 'ਮੂਲਾ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਬੰਧਨ ਹੀਨਾ? ॥ ੮੯ ॥
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਈ ਗਤਿ ਤਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਪਰਸੰਗ ਕਹਹੁ ਹਮ ਪਾਹੀ।'
ਕਵਿ ਭਾਖਯੋ, 'ਸੁਨੀਐ ਮਤਿਵੰਤੇ! ਮੂਲੇ ਕੋ ਆਗਲ ਬਿਰਤੰਤੇ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵੇਰ ਕਥਾ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਥਾ ਆਪ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ (ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ) ਜੀਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿਵਾ ਰਹੇ ਹਨ।ਪਰ ਕੁਛ ਟਿਕਾਣੇ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕਥਾ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੀ ਭੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੋਤੇ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪਹਿਲੀ ਰਾਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅੰਸੂ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਮੰਗਲ ਸੁਣਾ ਕਥਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਪਾਸ ਕੁਛ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਓ। ਪਰ ਏਥੇ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤੇ ਮਿਲਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਜੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਤੁਸਾਂ ਸੁਨਾਉਣੀ ਹੈ ਉਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਦੀ ਅਪਣੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਓ, ਯਥਾ:–

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸਾਰੇ ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰੇ।
'ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਕੀ ਪੂਰਬ ਕਥਾ ॥ ਹਮਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹੁ ਹੋਈ ਜਥਾ ॥ ੩੧ ॥
ਕਿਮ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਰਹੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ਭੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਿਸ ਭਾਇ?
ਕਹਹੁ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਇਨ ਕੇਰਾ ॥ ਪੁਨ ਉਚਰਹੁ ਇਤਿਹਾਸ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੩੨ ॥
ਕਵਿ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਨਿ ਤੇ ਬਾਨੀ ॥ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਕੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ ॥
ਕੁਛਕੁ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਹੌਂ ਤਿਨ ਕੇਰਾ ॥ ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੩ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੋ, ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੪੦:—

ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਇਤਿਹਾਸ॥ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚੌਂਪ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥
ਸਿੱਖਜਨਿ ਗਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਉੱਤਮ ਧਾਮੁ॥ ੩੩॥
ਗਜਾਨਵਾਨ ਪੂਰਨ ਪਦ ਪਾਯੋ॥ 'ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਿਝਾਯੋ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਹੁ ਬਾਰਤਾ ਸਾਰੀ॥ ਜੇ ਜੇ ਭਏ ਪਰਮ ਉਪਕਾਰੀ॥ ੩੪॥
ਸੋ ਸਭ ਕਰਹੁ ਕਥਾ ਰਮਣੀਕਾ॥ ਸੁਨਤ ਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਜਿਮ ਹੁਇ ਨੀਕਾ'॥
ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਕੇ ਸੁਨਿਕੇ ਸਭਿ ਬੈਨ॥ ਬਕਤਾ ਭਯੋ ਪ੍ਰਫੁਲਜਤ ਨੈਨ॥ ੩੬॥
'ਨਿਸ਼ਚੈ ਪ੍ਰੇਮ ਲਖਯੋ ਤੁਮ ਸਾਚੋ॥ ਚਿਤ ਰਾਚੇ ਹਿਤ ਸੁਨਨਿ ਉਬਾਚੋ॥
ਯਾਤੇ ਮੈਂ ਬਰਨੌਂ ਸਭਿ ਕਥਾ॥ ਸਿੱਖਜਨ ਗਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈਂ ਯਥਾ'॥ ੩੭॥

ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨਾ, ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਸੁਣਨਾਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਸੁਣਨ ਦੀ ਚੌਂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ, ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ 'ਯਾਤੇ ਮੈਂ ਬਰਨੌਂ ਸਭ ਕਥਾ' ਵਿਦਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੮ ਅੰਕ ੪, ੫ ਵਿਚ ਵੀ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਣ ਲਗੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਸ 2 ਅੰਸੂ ੩੨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਬੀ ਆਪਣੇ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਇਤ ਐਸੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤੁਰੰਗ ਉਤ ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਗਾਥ।
ਜਿਮ ਹੋਈ ਸਿੱਤਹੁ ਸੁਨਹੁ ਕਹਤਿ ਕਵੀ ਤੁਮ ਸਾਥ॥ ੧॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਸ ੯ ਅੰਸੂ ੨੧ ਵਿਚ ਇਕ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ:—

ਕਥਾ ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਵਧਾਨ। ਸਰਮਦ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਜਬਿ ਕਾਨ।
ਬੂਝਨਿ ਕਰਯੋ 'ਕੌਨ ਇਹ ਭਯੋ? ਕਿਮ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਮਾਰਗ ਲਯੋ?'॥ ੩੬॥
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਰਮਦ ਕੀ ਜਿਮ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ।
ਕਰੀਸੁਨਾਵਨਿ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ। ਜਿਮ ਅਵਰੰਗ ਮਰਿਵਾਵਨਿ ਕਯੋ॥ ੩੭॥

ਇਥੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਨਾਲ ਕਥਾ ਸੁਣਨਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਫਿਰ ਰਾ: ੧੧ ਅੰਸੂ ੪੩ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਤਿਸ ਕੈਥਲ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਕਵਿ ਬਸੈ। ਗੁਰ ਜਸ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਅਘ ਨਸੈ॥ ੪੨।

ਮੁਕਾਮੀ ਖੋਜ ਨੇ ਬੀ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨਾਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ* ਦੀ ਕਥਾ ਲੋਢੇ ਪਹਿਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਬੀ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪ ਰਚਨਾ ਰਚਕੇ, ਕਥਾ ਕਰਕੇ, ਫਿਰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਪੈ ਜਾਣ ਤੇ ਸੁਧਾਈ ਕਰਕੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਾਯਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਰਚਨਾ ਹੀ ਲਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

*ਕਿਉਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰੱਖਿਆ ਇਸ ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੫ ਤੋਂ ੧੮ ਐਨ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੮ ਤੇ ੯ ਵਿਚ ਕਾਰਣ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੧੯. ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਕਿਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲਿਖ੍ਯਾ ਗਿਆ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖ੍ਯਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆਂ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਮਝਣ ਵਿਚ, ਕਦਰ ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰਹਨੁਮਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਕਸਰ ਵੇਰ ਅਨਜਾਯ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਕੁਛ ਵੇਰਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:—

ਕੈਥਲ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਦੀ ਧਰਮ ਛੇਤ੍ਰ ਧਰਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਨਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਸੋਂ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਨਜੂਨਤਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਖੀਰਲੇ ਬਲੋਚ ਪਠਾਨ ਰਾਜ ਰੌਲੇ ਵਿਚ ਕੈਥਲ ਦੁਖੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਜਾੜੇ ਵਲ ਰੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਬਲ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਸਿੱਖ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕੀਤੀ, ਵਸੋਂ ਟਹਿਕ ਪਈ, ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਪੰਡਿਤ ਆ ਆਬਾਦ ਹੋਏ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਓਹ ਜ਼ੋਰ ਹੋਯਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਦੂਸਰੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਵ ਬੀ ਧਰਤੀ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਾਂਙੂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਨਵ ਗ੍ਰੇਹਾਂ ਦਾ ਮੰਦਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਯਾ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੈ ਯਾ ਕੈਥਲ ਵਿਚ। ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਘਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੇ ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਕੁ ਸੌ ਵਿਦਵਾਨ ਐਸੇ ਗਿਣੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਗਜਾਤਾ ਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਆਪ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਦਰਦਾਨ ਸੀ। ਛੇਤ੍ਰ ਤੇ ਲੰਗਰ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰੌਣਕ ਤੇ ਵਿਦ੍ਵਤਾ ਦੀ ਗਰਮ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦਾ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੈਥਲ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸਨ। ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪੰਡਿਤ ਏਥੇ ਚਰਚਾ ਵਾਦ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਰਾਜਾ ਵਲੋਂ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਪਾ ਕੇ ਜਾਂਦੇ। ਚਾਰ ਹਵੇਲੀਆਂ ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂਰਜ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਡਤਾਂ ਜੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ*। ਜੋਗ ਮਤ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਤੇ ਜਿਗਯਾਸੀ ਸਾਧੂ ਸਨਮਾਨੇ ਜਾਂਦੇਸਨ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪੰਡਿਤ ਸ਼ਿਵ ਸਹਾਇ ਨਾਮੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਧੁਰੰਧਰ ਏਥੇ ਆਦਰ ਪਾਕੇ ਆ ਵਸਿਆ ਸੀ। ਮਰਹਟੇ ਪੰਡਤ ਮੂਲਚੰਦ ਲਛਮੀ ਨਾਰਾਯਨ ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਆ ਵਸੇ ਸਨ ਜੋ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਾਗੜੀਏ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਵਸੋਂ ਆਬਾਦ ਸੀ। ਹੋਰ ਕਵੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬੀ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਹਿਮਾ ਗਹਿਮ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਸਿੱਖ ਵਸੋਂ ਬਹੁਤ ਘਟ ਸੀ। ਰਾਜਾ, ਉਸਦੀ ਫੌਜ ਤੇ ਕੁਛ ਹੋਰ ਘਰਾਣੇ ਜੋ ਆਕੇ ਵੱਸੇ ਸਨ† ਗੇਣਤੀ

---

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕਲ ਐਉਂ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ:—ਇਕ ਰਜੌਂਦੀਏ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੀ, ਦੂਸਰੀ ਮੋਟੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੀ, ਤੀਸਰੇ ਮਾਤ੍ਰ ਮਿਸ਼ਰ ਦੀ ਤੇ ਚੌਥੇ ਚੰਦ੍ਰ ਸ਼ੇਖਰ ਦੀ।

†ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ੫੦੦ ਕੁ ਘਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਏਥੇ ਹੈਨ ਤੇ ਓਹ ਪਹਿਲਾ ਜ਼ੋਰ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਨਵਾਂ ਗਿਆ ਆਦਮੀ ਉਥੇ ਰਹਿਕੇ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਅਜੇ ਬੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅੱਤਿ ਪ੍ਰਬਲ ਸੀ।

ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਪੂਜਯ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਹੋ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਖਵਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਸਿਆਣਾ ਸੀ ਪਰ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਉਹ ਬੀ ਝੁਕਾਉ ਉਸ ਰੁਖ ਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਰੁਖ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਕਿ ਓਥੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਇਸ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੈਥਲ ਪਹੁੰਚਕੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਟੀਕਾ ਦੇ ਬਾਦ ਰਾਮਾਯਣ ਤੇ ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਉਸੇ ਮਤਿ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਰਾਮਾਯਣ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੀ ਸੂਚਕ ਹੈ ਉਸ ਚੁਗਿਰਦ ਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦਾ ਜੋ ਪੰਡਿਤਾਂ ਤੇ ਸੰਨਯਾਸੀਆਂ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈਸੀ।

ਇਹ ਤਾਂ ਸੀ ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਤਦੋਂ ਅਕਸਰ ਸਿੱਖ ਰਜਾਨੀਆਂ ਦਾ ਰੌ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਸੀ, ਇਹਦੀ ਵੀਚਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਰਜਾਨੀਆਂ ਦਾ ਰੌ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਅਵਿਤਾਰ ਮੰਨ ਲੈਣ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਦ ਸਥਾਨੀ ਦਰਜਾ ਦੇਣ। ਇਹ ਅਸੂਲ ਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਪ੍ਰਪੱਕ ਸੀ ਕਿ ਨਿੰਦਿਆ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਨਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਓਹ ਦੂਸਰੇ ਮਤ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਡੋਗਰੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਬੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਬੇ ਮਲੂਮ ਰਲੇ ਪੁਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੋ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਖ਼ਯਾਲਾਂ ਵਿਚ ਰਲਵਾਂ ਰੰਗ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਜੇ, ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਸੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਪਏ ਸਨ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਕ ਰਲੇ ਦਾ ਰੌ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਣ ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਬੰਦੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਕੇ ਕਰਨੀ, ਰਾਮ ਰਾਈਏ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ ਬਿਨ ਲੜਕੀ ਨਾ ਦੇਣੀ, ਆਪਣਾ ਵਿਆਹ ਗੋਤ ਦਾ ਬੰਧਨ ਤੋੜਕੇ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸ਼ਿਵ, ਦੇਵੀ, ਹਿੰਦੂ ਤ੍ਰਿਧਾਮੂਰਤੀ ਸਭ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੱਸਣਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਯਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਵਿਤਾਰ ਦੱਸਣਾ, ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨ ਪਰ ਲੌਕਿਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਿਕ ਰੀਤੀ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਆਦਿ ਗੱਲਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆ ਲਿਖਣੀਆਂ ਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਤੀਸਰਾ ਮਤ ਸਫੁਟ ਦੱਸਣਾ, ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਾਂ ਤੇ ਪਰਾਵਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕ ਲਿਖਣਾ, ਏਹ ਗੱਲਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਅਨਿੰਨਤਾਈ ਨੂੰ ਸਫੁਟ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ*।

ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਕ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਠੀਕਰੀ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਗੁਰ

*ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ 'ਇਸ਼ਟਪਤ੍ਰੀ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਜੋ ਅਗੇ ਆਵੇਗਾ।

ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਵੇਰ ਸੰਤ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਥਾ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਦਯਾਰਥੀ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀਹ ਆਪ ਨੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ? ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਵਿਦਯਾ ਪਾਉਂਦੇ ਸਾਂ ਤਦੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਬੜੇ ਪੱਕੇ ਸਿੱਖ, ਭਲੇ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਇਕ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਤ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸੱਜਣ ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਧੂ ਹੋਏ ਹਨ, ਆਪ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਬੀ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਵਿਚੋਂ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਸੱਚਖੰਡ ਪਯਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੰਕਲਤ ਬੀ ਕੀਤੇ ਸਨ*। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਰਚਨਾ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕੈਥਲ ਦੀ ਆਮ ਬ੍ਰਹਿਮਣੀ ਜਨਤਾ ਕੁਛ ਉਸੇ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਨਾਤਨੀ ਜਨਤਾ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਮੁਜਬ ਕੁਛ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੀਕੂੰ ਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ੩੦ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਨੇ ਕੀਤਾ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਕੈਥਲ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਕਈ ਵੇਰ ਟੁਰ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਆਏ ਬੀ ਚਪ ਚਾਪ ਹਨ ਤੇ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਦਾਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਾਂਕੁਸ ਚਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚਾਰ ਕੁ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਏਹ ਲਗਾਏ ਤਾਂ ਗਏ ਸਨ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਕੁੰਡੇ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਏਹ ਬਹਿਮਣ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮਣੀ ਖਿਆਲਾਤ ਦੇ ਸਨ। ਏਹ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਡਾਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵਲਾਂਵਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤੌਖਲਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀ ਸੀ ਕਿ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਜਸ ਦਾ ਇਹ ਸਾਮਾਨ ਏਥੇ ਬੱਝ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਮੈਂ ਰਾਜਸੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਆਪਣੇ ਆਸਰੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਤੇ ਵਿੱਚੇ ਹੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ-ਕੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਕਈ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸਮਝੌਤਾ ਬੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਖਿਆ ਕੁਛ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਕੁਛ ਨਾਂ ਪਾਇਆ। ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਉੱਛਲ ਰਖ ਲਈ, ਕਿਤੇ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਪਾਈਆਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ†। ਉਂਵ

---

*ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਪਰ ਮੋਤੀ ਬਾਗ ਪਟਯਾਲਾ ਵਿਚ ਇਸੇ ਸੰਚੇ ਤੋਂ ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

†ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਾਲ ਕਈ ਗਯਾਨੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਬੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾ ਲਿਖਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ।

ਵੀ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦ੍ਵੈਖੀ ਲੋਕ ਉਤਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਚਨਹਾਰ ਲਈ ਬੜਾ ਦੁਖਦਾਈ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਅਪਣੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਦੀਆਂ ਕਠਨ-ਤਾਈਆਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਅਤੇ ਰਾਜਨੈਤਕ ਦ੍ਵੈਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਸੋਚਣੇ ਪੈ ਜਾਣ, ਜਦ ਕਿ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰੀ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਕਿਸੇ ਦੀਨ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕੇਵਲ ਅਪਣੀ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਕਾਮਯਾਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਵੀ ਜੀ ਜੈਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਧਰਮੀਂ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਵਰਤਾਉ ਤੇਮੁਕਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਦਾਚਾਰ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਨੂੰ ਟੱਪਣਾ ਕਠਨ ਹੋਇਆ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਡਾਢਾ ਕਠਨ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਦਾਤਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਅਪਣੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਸੂੱਛਤਾ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਹੀ ਭਲੇ ਪੁਰਖਾਂ ਪਾਸ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਦੋਂ ਹੀ ਫਿਰ ਨਿਰਾਸਤਾ ਦੇ ਘਰ ਆਕੇ ਰਜਾਸਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਠ ਟੁਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਗਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਿਤ ਦੀ ਬੀ ਇਹ ਭਾਰੀ ਸਾਖ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਫੇਰ ਆਪ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਵੇਰ ਓਹ ਗਏ ਹਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਤੇ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਿ ਆਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਾਮਾਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਵੈਛੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਘਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਾਧਾਰਨ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਮੰਦ ਮਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ।

'ਮੰਦਮਤੀ ਚਹਿ ਬਾਦ ਘਨੇਰਾ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਕੈਸੇ ਹੁਇ ਨ ਨਿਬੇਰਾ' [ਧਿ: ੫੭ ਅਕ ੧੦੮

ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਹਿਸਾਂ ਮੁਬਾਹਸੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ*। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਅਜੇ ਦ੍ਵੈਖੀ ਘੱਟ ਸਨ ਤੇ ਜੋ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਸੀ, ਕਵੀ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਗਲ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪਈ, ਓਹ ਕੰਮ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਹੋਣ ਵਿਚ ਓਹ ਸਹਾਈ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ। ਇਕ ਪਿੰਡ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰਚਨ ਤੇ ਇਨਾਮ ਬੀ ਮਿਲਿਆ। ਹੁਣ ਜਦ ਅਸੀਂ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਬੜੇ ਡਰਦੇ ਵੇਖਦੇ

---

*ਇਹ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ 'ਕਰਤ੍ਰੀ ਸ਼ਕਤੀ' ਵਾਲਿਆਂ ਕਲਾ ਕੌਸਲੀਆਂ ਦੇ ਆ-ਮੁਹਾਰੇ ਦ੍ਵੈਖੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਅਕਸਰ ਬਿਨਾ ਦੁਖਾਏ, ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਣ ਐਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਉਪਜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਜ ਕਲ ਤਾਂ ਲਫਜ਼ 'ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ' ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਤੇ ਇਸੇ ਬਹਾਨੇ ਦ੍ਵੈਖੀ ਅਪਣੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਈਰਖੀ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਵਤਾ ਦੇ ਖੰਭ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਢਦੇ ਹਨ। ਤਦੋਂ ਬੀ ਇਹ ਰਵੱਯਾ ਸੀ ਪਰ ਢੰਗ ਹੋਰ ਸੀ।

ਹਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ*। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਮਨ ਅਤੇ ਕਰਜ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਕਰਕੇ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਥਾਂ ਸਾਫ ਵਿਘਨ ਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਬੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅੜਚਨਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਹਾ ਕਿ ਰਾ: ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਮੋ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਹੁਤੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਵਧਤਿ ਲਾਲਸਾ ਰਹੀ ਸੁਚਾਲਾ।
ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਆਪ ਬਨਵਾਈ। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਮੁਝਿ ਦਈ ਬਡਾਈ। ੩੮
ਸੁਰਸਰਿ ਸਮ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ। ਜਿਸਕੇ ਮਿਲੇ ਪਾਪ ਗਨ ਜਾਵਨ।
ਨਿੰਦਕ ਮੂਰਖ ਮਤਸਰ ਧਾਰੀ। ਰਾਸ਼ਭ, ਮਹਿਖ, ਕੋਲ ਸਮ ਭਾਰੀ। ੩੯
ਖੋਰੂ ਪਾਇ ਕੁਬਚ ਕੋ ਭਾਖੈਂ। ਦੂਖਤਿ ਕਰਨ ਗਾਂਧਲੀ ਕਾਂਖੈਂ।
ਸੋ ਝਖ ਮਾਰਤਿ ਰਹੈਂ ਕੁਪੱਤੇ। ਬਿਗਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕਬਹੂ ਰਸ ਅੱਤੈ। ੪੦

ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਅਪਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੰਗਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਜਸ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਧਾਰਾ ਰੂਪ ਕਥਾ ਮੈਂ ਰਚੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਏਥੇ ਬੰਦੇ ਹੈਨ ਜੋ ਨਿੰਦਕ ਹੈਨ, ਮੂਰਖ ਹੈਨ, ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਹੈਨ। ਓਹ ਕੈਸੇ ਹਨ ? ਗਧੇ, ਝੋਟੇ ਤੇ ਸੂਰ ਸਮਾਨ। ਏਹ ਮਾਮੂਲੀ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਦ੍ਵੈਖੀ ਹਨ ਜੋ ਆਪ ਦੀ ਰਚੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਉਹ ਕੁਛ ਪੁਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਖੋਰੂ ਬੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਬਚਨ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਕਥਾ ਨੂੰ ਗੰਧਲੀ ਕਰਕੇ ਦੂਖਤਿ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਅਪਣੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਪਏ ਝਖਾਂ ਮਾਰਨ ਮੈਂ ਇਸ ਰਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਨ ਦਿਆਂਗਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਜੇ ਨਾਮ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਖੁਹਲ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵਧੇਰੇ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਜੋ ਕੁਛ ਲਿਖਣਾ ਹੈ ਉਹ ਕਾਫੀ ਪਤਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦ੍ਵੈਖੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਵਿਘਨਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਆਚਰਨ ਮੂਜਬ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਗਧੇ, ਝੋਟੇ, ਤੇ ਸੂਰ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰਲਾਉਣਗੇ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਚੌਥੀ ਰੁਤ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ:-

---

*ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੋਂ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥਾ। ਬੰਦੌਂ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਾਥਾ। ਹੁਇ ਨਿਰਬਿਘਨ ਕਥਾ ਗੁਰ ਪੂਰੀ। ਛੰਦ ਬੰਦ ਮਾਧੁਰਤਾ ਰੂਰੀ॥ ੨੭॥ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਿੰਘ ਸਕਲ ਜਗ ਬ੍ਯਾਪਤ। ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰੂ ਨਿਤ ਜਾਪਤਿ। ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਊਂ। 'ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਗ੍ਰੰਥ' ਬਰ ਪਾਊਂ॥ ੨੮॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ੍ਯ ਸਿੱਖ ਨਹਿ ਗਿਨਤੀ। ਤੇ ਅਬ ਸਭਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਮਮ ਬਿਨਤੀ। ਬਿਨਸਹਿਂ ਬਿਘਨ, ਗ੍ਰੰਥ ਹੁਇ ਪੂਰਾ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਸ ਰੂਰਾ॥ ੩੩॥ [ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੧

ਕਰਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਬੰਦੌਂ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ॥੨॥ [ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੧

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ। ਕੀਨ ਬਨਾਵਨਿ ਮਮ ਮਤਿ ਜਥਾ।
ਚਤੁਰਥ ਰੁਤ ਪੂਰੀ ਕਰਿ ਤਬਾ। ਲੀਨੋ ਸਾਰ ਜਥਾ ਘ੍ਰਿਤ ਮਥਾ। ੪੮
ਦਸ ਪਤਿਸ਼ਾਹਨ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਚਰਨ। ਧਰਿਕਰਿ ਧਯਾਨ ਬਿਘਨ ਕਿਯ ਹਰਨ।
ਅਭਿਲਾਖਾ ਨਿਜ ਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੀ ਮਤਿ ਕਛੁ ਨਹਿੰ ਅਰੀ। ੪੯

ਇਥੇ ਇਕੋ ਤੁਕ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿਚ ਹੈ ਕਵੀ ਆਸ਼ਯ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਉਥੇ ਦੁਸ਼ਟ ਹੈਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅੜਚਨਾ ਪਾਈ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਜੋ ਮਤ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਵਰਤੀ ਸੀ ਓਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੜ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਅਪਣੀ ਚਤੁਰ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਤੋੜ ਲਏ ਹਨ। ਚਾਹੋ ਕਵੀ ਜੀ ਦਿੱਕ ਹੋਕੇ ਕੈਥਲੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਫੇਰ ਮਨਾਕੇ ਬੁਲਵਾ ਲਏ ਤੇ ਐਉਂ ਜੋ ਮਨਸੂਬਾ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੇ ਬੱਧਾ ਸੀ ਓਹ ਉਡ ਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਜੈ ਰਹੀ।

ਫਿਰ ਰੁਤ ਪੰਜ ਦੇ ਅਖੀਰ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ:—

ਮਹਿਖ, ਕੋਲ, ਖਰ, ਸ੍ਵਾਨ ਮਿਲ ਚਹੈਂ ਮਲਿਨ ਕਰਿ ਗੰਗ ॥
ਤਿਮ ਬਾਦੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਕੋ ਚਲੈ ਨ ਬਸਿ ਕੁਛ ਸੰਗ ॥ ੩੨ ॥
ਪਰ ਗੁਨ ਨਹੀਂ ਸਰਾਹਿਤੇ ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਗੁਨ ਨਾਂਹਿ ॥
ਇਹਾਂ ਤਪੇ ਚਿਤ ਦੁਖ ਲਹੈਂ ਮਰੇ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਪਾਂਹਿ ॥ ੩੩ ॥

ਇਥੇ ਫੇਰ ਓਹੋ ਝੋਟੇ, ਸੂਰ, ਖੋਤੇ ਗਿਣਕੇ ਇਕ ਕੁੱਤਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਰਲਾਇਆ ਹੈ। ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਕਥਾ ਰੂਪ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਮੈਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦੇ ਵਾਦੀ ਹਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਸ ਕੁਛ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਅਰਥਾਤ, ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਆਸ਼ੇ ਵਿਚ ਟਰੀ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਦਾਸ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਥੇ ਤਪੇ ਚਿਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤੇ ਮਰਕੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਗਲ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਕਥਾ ਵਿਚ ਰਲੇ ਪੁਆਉਣ ਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਓਹ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਗਲਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿੱਧ ਹੈਨ*।

੧੯. ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਈਮਾਨਦਾਰੀ

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਪਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਮਕੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਅਮਕੀ ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਹੈ ਆਦਿ। ਵੰਨਗੀ ਲਈ ਦੇਖੋ:—

ਆਪਨੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ:—

੧. ਅਬ ਲੌ ਤਹਾਂ ਖਰੀ ਤਰੁ ਬਨੀ। ਹਮ ਨੇ ਕਰੀ ਨਿਹਾਰਨ ਘਨੀ। [ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੪

*ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਤੇ ਈਮਾਨ ਕਿ ਕਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਜਸ ਆਦਿਕ ਲਿਖੇ ਗਏ, ਇਸ ਲਈ ਉਪਰਲੇ ਲੇਖ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੜ੍ਹੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੨੦ ਤੋਂ ੨੭ ਦਾ ਭਾਵ।

੨. ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੧੮ ਅੰਕ ੨੦ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੋਰੇ ਦੀ ਔਲਾਦ ਥੋੜੀ ਤੇ ਸੰਤ ਦਾਸ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਕਵੀ ਨੇ ਵੇਖੀ ਹੈ। ਯਥਾ:—ਤਿਸਕੋ ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਹੇਰਾ।

੩. ਰਾ: ੧੧ ਅੰਸੂ ੪੪ ਵਿਚ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਕਹਿ ਕਵਿ ਸਿੰਘ ਬੰਸ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਾਰਨੇ ਮਹਿਂ ਅਬ ਹੇਰਾ।
ਜਬ ਲੌ ਗੰਦਾਧੂਮ ਨ ਪੀਯੋ। ਤਬ ਲੌ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕਿਛ ਥੀਯੋ ॥੪੭॥
ਜੋ ਅਬ ਅਹੈ ਕਰਯੋ ਤਿਨ ਪਾਨ। ਭਯੋ ਰੰਕ ਧਨ ਧਾਨ ਸੁ ਹਾਨ।
ਹਮ ਬੀ ਮਿਲ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ। ਖਾਨ ਹੇਤ ਅੰਨ ਨਹਿਂ ਜਿਸ ਪਾਸ ॥੪੮॥
ਗੰਦਾਧੂਮ ਪਿਯਨਿ ਤਜਿਵਾਯੋ। ਖੰਡੇ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਲਾਯੋ।
ਪੁਨ ਕਿਛ ਜਾਨਜੋ ਗਯੋ ਨ ਸੋਇ। ਰੰਕ ਰਹਯੋ ਕੋਥੋਂ ਧਨਿ ਹੋਇ ॥ ੪੯ ॥

੪. ਬੁਧੂ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਬਤ ਅਪਣੀ ਡਿੱਠੀ ਗਲ ਦਸਦੇ ਹਨ:—

ਕੰਧ ਬਿਖੈ ਰਖ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਤਾ ਮਹਿਂ ਦੀਨ ਚਿਨਾਇ। ਅਠ ਦਸ ਮੈ ਸਤ੍ਰਹਿ ਬਿਖੈ ਔਚਕ ਗਿਰੀ ਸੁ ਜਾਇ ॥੫੨॥ ਨਿਕਸੀ ਤਬ ਸਿੰਘੂ ਕਰੀ ਹੁਕਮ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਿ ਜਾਨ। ਰਹਤ ਹੁਤੇ ਕਵਿ ਜਿਸ ਨਿਕਟ ਸੋ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਨ ॥ ੫੩ ॥ ਪੂਰਬ ਲਜਾਏ ਸੋ ਤਹਾਂ ਦੇਖੀ ਸਭਨਿ ਪਛਾਨ। ਮਾਨੀ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੇਤਿ ਭੇ ਸਿਖ ਬਹੁ ਧਨ ਕੋ ਦਾਨ ॥ ੫੪ ॥ ਸੰਤਤਿ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਅਬ ਲੌ ਤਹਾਂ ਅਲੰਬ। ਕਰਤਿ ਜੀਵਕਾ ਤਿਸੀ ਤੇ ਪਾਵਤਿ ਦਰਬ ਕਦੰਬ ॥ ੫੫ ॥ ਸੰਮਤ ਬੀਤੇ ਆਇ ਸੋ ਹਮ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ। ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਭਾਖਯੋ ਸਕਲ ਬਨਾਇ ॥ ੫੬ ॥ [ਰੁ: ੨ ਅੰ: ੨੪

੫. ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੫ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਘੋੜੇ ਚਾਰੇ ਸਨ, ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਬ੍ਰਿਧ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੇ ਨਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਾਕੇ ਹੋਣ ਪਰ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ, ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—ਹੇਰ ਨਰਨ ਤਿਹਠਾਂ ਸਸਕਾਰਾ। ਅਬਲੌ ਚਿੰਨ੍ਹਤਿ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੪ ॥

ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਹੁਣ ਜੋ ਖੋਜ ਅਸੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਹਾਂ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ*। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਦਰਯਾ ਨੇ ਗੁੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜੇ ਹੈ ਤੇ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਜੀ ਲਈ ਇਕ ਕੰਮ ਖੋਜ ਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

੬. ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲਖਨੌਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੇ ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟੀਆਂ ਜਾਣ ਦੇ ਅਗੰਮ ਵਾਕ ਕਹੇ ਹਨ, ਮੇਰਾ ਟੁਕੜਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਇਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ:—ਚਿਰੰਕਾਲ ਰਹਿ ਦੇਗ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਜੋ ਤੇਰੇ ਟੁਕਰੇ ਕੋ ਖੋਵਹਿ। ਖੋਯੋ ਜਾਇਸੁ ਨਹਿਂ ਥਿਰ ਹੋਵਹਿ।'

*ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਿਖੇ ਦਿਲੀ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ, ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਲਗਾ।

ਇਸ ਵਾਕ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ ॥ ਇਸ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ ॥
ਥਹੁ ਦਿਸ਼ ਸਿੰਘਨ ਰਾਜ ਬਡੇਰਾ ॥ ਠਸਕਾ ਗ੍ਰਾਮ ਬੀਚ ਹਮ ਹੇਰਾ ॥ ੪੨ ॥
ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਕੇ ਰਹੇ ਫਕੀਰ ॥ ਦੇਤਿ ਦੇਗ ਜੋ ਆਵਹਿ ਤੀਰ ॥ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਨਹਿ
ਛੀਨਯੋ ਕਾਹੂੰ॥ਰਹਯੋ ਤਿਨਹੁ ਢਿਗ ਸਭ ਕੇ ਮਾਹੂੰ ॥੪੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਕੇ ਬੈਨ ॥ ਜਗ ਮਹਿ ਅਟਲ ਮਿਟੈਂ ਕਿਮ ਹੈ ਨ ॥ [ਰਾ: ੧੨ ਅੰਸੂ ੫੬

੭. ਰਾਇਪੁਰ ਰਾਣੀ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੇਖੇ:—
ਕਹੈ ਕਵੀਸ਼ਰ ਤਹਾਂ ਕੇ ਹੇਰੇ ਸਿਰਦਾਰਾ ॥ ਅਬ ਲੌ ਮਾਨਹਿੰ ਦੁਰਗ ਮਹਿੰ ਸ਼ੁਭ
ਥਾਨ ਸੁਧਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਦ੍ਵੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਥੇ ਹਮ ਪਿਖੇ ਗੁਰ ਬਰ ਨਿਤ ਸਾਢਾ ॥ [ਰੁ: ੨ ਅੰਕ ੨੪
ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਅਜੇ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਉਗਾਹੀ, ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਬੂਤ
ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸੁਣੇ ਸਮਾਚਾਰ:—

੧. ਅਬ ਗੁਰ ਜਾਗਾ ਨਾਮ ਕੋ ਭਾਖਤ ਹੈਂ ਟੋਕਾਂ ॥ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਹਮ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨ
ਨਹਿ ਆਂਖ ਬਿਲੋਕਾ ॥ [ਰੁ: ੨ ਅੰਸ ੪੪

੨. ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੀ ਅਵੱਗਯਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਓਹ
ਉਸੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਹਰਨ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਆਪ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ ਢਹਿ ਪਿਆ
ਤੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—
ਪੰਥ ਬਿਖੇ ਹੀ ਮਰ ਗਯੋ ਨਹਿ ਘਰ ਲਗ ਆਵਾ ॥ ਕਵਿ ਭਾਖੇ ਹਮ ਅਲਪ
ਬਯ ਜਬ ਇਹ ਸੁਨ ਪਾਵਾ ॥ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਕਟ ਮਰਯੋ ਬਨ ਗਏ ਅਖੇਰਾ।
ਰਾਜ ਬੰਸ ਅਰ ਤੇਜ ਸਭ ਜੁਤਿ ਮੂਲ ਉਖੇਰਾ ॥੧੭॥ਫੁਰਯੋ ਬਾਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ
ਸੁਨ ਸ੍ਰੁਤ ਦ੍ਰਿਗ ਹੇਰਾ*॥ ਇਮ ਤਿਨ ਕੋ ਅਵਸਾਨ ਭਾ ਜਗ ਲਖੇ ਘਨੇਰਾ ॥ [ਰਾ: ੬-੫੪

੩. ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿਚ ਰੋਗ ਦਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਆਪ ਦਸਦੇ
ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ।
ਕਹਿ ਕਵਿ ਹਮ ਨੇ ਸੋ ਸੁਨਯੋ ਅਬ ਲੌ ਬਡ ਰੋਗੁ।
ਚਲਯੋ ਆਇ ਤਿਸ ਬੰਸ ਮਹਿੰ ਭੋਗਹਿੰ ਦੁਖ ਭੋਗੁ ॥ [ਰੁ: ੬ ਅੰਸੂ ੫੬-੧੭

੨੦. ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਫਰ।

'ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ' ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਕ ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਰ ਆਏ ਗਏ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਬੂੜੀਏ ਦੇ ਸਫਰ ਬੀ ਸਫੁਟ ਹਨ। ਬੂੜੀਏ ਤੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਕੈਂਥਲ ਜਾਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕੈਥਲ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

*ਅਰਥਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

'ਕਿਤ ਕਿਤ ਰਹੇ' ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਨਾਮ ਕੋਸ਼ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੂੜੀਏ ਤੋਂ ਆਪ ਸ੍ਰੀਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ। ਕੋਸ਼ ਓਥੇ ਅਰੰਭਿਆ ਸੀ ਤੇ ਏਥੇ ਮੁਕਾਯਾ। ਸ੍ਰੀ: ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬੂੜੀਏ ਮੁੱਕਾ। ਸੋ ਇਹ ਸਫਰ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਊਨੇ ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਗਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩੫।

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਜਾਣਾ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਜਾਕੇ, ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਗੰਢੇ ਹੋਏ ਤੱਕ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—ਗਰਜੋ ਸੁਪੇਦਾ ਕਾਗਦ ਜੋਇ। ਅਪਰ ਲਗਾਇ ਸੁਧਾਰਜੋ ਸੋਇ। ਅਬ ਲੌ ਚਿੰਨ੍ਰਿਤ ਪੱਤਰੇ ਸਾਰੇ। ਕਹਤਿ ਕਵੀ ਹਮ ਆਪ ਨਿਹਾਰੇ॥ ੪੯॥ [ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੨੬

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਬੀ ਆਪਦੇ ਸਫਰ ਦੇ ਪਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜੈਸੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਫਰ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—

ਹੜਜਾਏ—ਲਗਜੋ ਤੜਾਗ ਤਹਾਂ ਪੁਨ ਭਾਰੀ। ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਸੋ ਥਾਨ ਸੁਧਾਰੀ॥ ੨੪॥
ਸੋ ਅਬ ਲੌ ਹਮ ਦੇਖਨ ਕਰਯੋ। ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਤਿਸ ਤੀਰ ਨਿਹਰਯੋ। [ਰਾ: ੧੧ ਅੰਸੂ ੩੫

ਖਜਾਲਾ—ਸੋ ਅਬ ਲਗੇ, ਕਹੈ ਕਵਿ ਜਾਨੇ॥ ੨੪॥ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਖਜਾਲੇ ਮਹਿੰ ਅਬ ਅਹੈ। [ਰਾ: ੧੧-੩੮

ਬਾਰਨੇ—ਕਹਿ ਕਵਿ ਸਿੰਘ ਬੰਸ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਾਰਨੇ ਮਹਿੰ ਅਬ ਹੇਰਾ। [ਰਾ: ੧੧-੪੪

ਬਣੀ ਬਦਰਪੁਰ—ਬਣੀ ਬਦਰਪੁਰ ਏਕ ਸਥਾਨਾ····। ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਤਹਿੰ ਅਬ ਹਮ ਹੇਰਾ। [ਰਾ: ੧੧-੪੫-੨੯

ਮੁਕੰਦਪੁਰਾ—ਅਬਲੌ ਤਹਾਂ ਖਰੀ ਤਰੁ ਬਨੀ। ਹਮ ਨੇ ਕਰੀ ਨਿਹਾਰਨ ਘਨੀ॥ ੪੪॥ [ਰਾ: ੧੦-੪

ਰਾਣੀ ਕਾ ਰਾਇਪੁਰ—ਕਹੈ ਕਵੀਸ਼ਰ ਤਹਾਂ ਕੇ ਹੇਰੇ ਸਿਰਦਾਰਾ॥ ਅਬ ਲੌ ਮਾਨੇ ਦੁਰਗ
ਮਹਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਸੁਧਾਰਾ॥ ੩੫॥ ਦ੍ਵੈ ਬੂਤਾ ਥੋ ਹਮ ਪਿਖੇ ਗੁਰ ਬਰ ਨਿਤਸਾਚਾ॥ [ਰੁ: ੨ ਅੰ ੩੪

ਚਿਹਕਾ—ਇਸੀ ਦਸ਼ਾ ਮਹਿੰ ਅਬ ਲੌ ਅਹੈਂ। 'ਹਮ ਨੇ ਪਿਖੇ' ਸਿੰਘ ਕਵਿ ਕਹੈ॥ ੧੯॥ [ਰਾ: ੧੨-੩੪

ਠਸਕਾ—ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਸਿੰਘਨ ਰਾਜ ਬਡੇਰਾ। ਠਸਕਾ ਗ੍ਰਾਮ ਬੀਰ ਹਮ ਹੇਰਾ॥੪੨॥ [ਰਾ: ੧੨-੫੬

ਦਿਲੀ—ਦਿੱਲੀ ਬੀ ਆਪ ਪੁੱਜੇ ਹਨ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਜਿਥੇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕੇ ਜਮੁਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਟਿਕੇ ਸਨ ਤੇ ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ ਤੇ ਜੋ ਥਾਂ ਅੱਜ ਕਲ ਬੇ ਪਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਥਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈ:— [ਰਾ: ੧ ਅੰਸੂ ੫-੭
ਅਬ ਲੌ ਚਿੰਨਿਤ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਾ।

ਜੈ ਪੁਰ, ਪੁਸ਼ਕਰ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਜਾਪਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਏ ਹਨ।

ਕਾਂਸ਼ੀ—ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਹਾਲ ਜਦ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੀ ਆਪ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਾਉਂਟਾ-ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਗਏ ਹਨ, ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਵਰਣਨ, ਰਾਜ ਪੁਰ, ਗਿਰੀ, ਆਦਿ ਜਗ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਹੂਬਹੂ ਨਕਸ਼ੇ ਖਿਚਦੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਅਬ ਲੌ ਥਲ ਤਿਸ ਖਰੇ ਰਸਾਲ। ਕਹੈ ਸਿੰਘ ਕਵਿ ਪਿਖੇ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੧ ॥ (ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੧੦

ਅਨੰਦਪੁਰ—'ਵਿਦਯਾ ਧਰ ਗ੍ਰੰਥ' ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜਸ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਲੈਣ ਬਾਬਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਹੋਰ ਹਾਲ ਦਸਦਿਆਂ ਕਈ ਥਾਈਂ ਐਸੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਗਏ ਹਨ। ਜੈਸੇ ਕਿ ਬਰਛੀ ਮਾਰਕੇ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਤੋੜੀ ਇਹ ਥਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਹੈ।

੨੧. ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ।

ਆਪਣੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਕਰਾਏ ਸੰਚੇ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਸਮਾਤ ਲੇਖ ਮਿਲਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੀ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਸੰਤ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕਿੱਲੀ ਨਾਲ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ, ਰਾਤ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਤੜਕੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਰਾਹੇ ਟੁਰ ਗਏ। ਜਦ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸੁਭਾਗ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕਿੱਲੀ ਨਾਲ ਹੀ ਲਟਕਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗਾੜ੍ਹਾ ਖੁਹਲਕੇ ਡਿੱਠਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਗੁਟਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈਆਂ ਸਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ, ਸੋ ਇਸ ਗੁਟਕੇ ਤੋਂ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਹੋਈ ਕਿ ਇਕ ਸਾਧੂ ਆਪਣੀ ਪੋਥੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਚਾਹੋ ਉਹ ਰਾਮਰਾਈਆ ਸੰਤ ਸੀ, ਇਸ ਤਰਕੀਬ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਓਥੇ ਛੋੜ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਛਾਣ ਬੀਣ ਕੀਤੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖ ਲਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ ਪੋਥੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕਾਕੀ ਰਾਮਰਾਈਆਂ ਦੇ ਪਰਨੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਕੇ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਓਥੋਂ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਹਾਲ ਰਾਮਰਾਈਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ਸੋ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੋਥੀ ਜਾਣਕੇ ਓਥੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੁਚਾਈ ਗਈ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਪੋਥੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮਝ ਲਵੇ ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਲਵੇ। ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਚਾਹੇ ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਦੇ ਯੋਗ ਸੱਤਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਮਝੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਆਪ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਵਾਲੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸੇ। ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਬਾਤਾਂ

ਸ਼ੁਭਾਚਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈਨ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਕਦੇ ਨਾਂ ਕਰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਓਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜੈਸਾ ਕਿ ਪਦਮਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਪੋਥੀ ਕਵੀ ਪਾਸ ਇਉਂ ਪੁਚਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਣਹਾਰੇ ਨੇ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗੜੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਬੀ ਲਿਖ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ। ਜੈਸੇ ਕਿ ਪਦਮਨੀ ਵਾਲੀ ਕਰਾਮਾਤ। ਇਸ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਐਉਂ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਪਦਮਨੀ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ*। ਇਹ ਪਦਮਨੀ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਕ ਪਦਮਨੀ ਨਾਮ ਹੈ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ। ਇਹ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਚਿਤੌੜ ਦੇ ਰਾਜੇ ਲਛਮਣ ਸਿੰਹ ਦੇ ਚਾਚਾ ਭੀਮ ਸਿੰਹ ਦੀ ਰਾਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਭੀਮ ਸਿੰਹ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਦੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਪਦਮਾਵਤੀ ਵਿਆਹ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪਦਮਨੀ ਕਰਕੇ ਆਮ ਲੋਕ ਸਦਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਖੁਹਣ ਵਾਸਤੇ ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਨੇ ਬਿ: ਸੰਮਤ ੧੩੬੧ ਵਿਚ ਚਿਤੌੜ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਵੈਰਾਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਪਦਮਨੀ ਦੀ ਸੁਆਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਲੱਭਾ। ਹੁਣ ਤੋਂ ਆਮ ਜੰਨਤਾ ਵਿਚ ਕਾਵ੍ਯ ਦੀ ਪਦਮਨੀ ਤੇ ਇਹ ਪਦਮਨੀ ਰਲ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਪਸਰ ਗਿਆ ਕਿ ਕਾਵ੍ਯ ਵਾਲੀ ਪਦਮਨੀ ਦਾ ਸੁਦੇਸ਼ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਹੈ ਤੇ ਉਥੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪੋਥੀ ਜੋ ਪੁਚਾਈ ਗਈ ਉਸ ਵਿਚ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਤੋਂ ਪਦਮਨੀ ਮੰਗਵਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਡੀ ਦੂਰੋਂ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਕਿਡੀ ਛੇਤੀ ਸ਼ੈ ਮੰਗਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਓਹ ਇਹ ਗਲ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਸਦਾਚਾਰ ਕਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਬੀ ਮੰਗਾਕੇ ਦੇਣ। "ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿਧ ਪਦਮਨੀ ਨਾਮ ਦੀ ਯਾ ਪਦਮਨੀ ਵਾਲੇ ਲਛਣਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਲਾਉਦੀਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਚਤੌੜ ਵਾਲੀ ਪਦਮਨੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਧਾਕ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੱਕ ਅਪੜੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਓਹ ਉਸਨੂੰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਮਿਲ ਪੈਣ ਤੋਂ ਉਸਨੇ ਬਿਨਾਂ ਜੰਗ ਰਚਾਏ ਇਹ ਪਦਮਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੋਵੇ।" ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਊਟ ਪਟਾਂਗ ਹਨ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਪੋਥੀ ਦਾ ਆਗਮ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਸਮਝਕੇ ਬਿਨ ਪੜਚੋਲੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਪੋਥੀ ਪੁਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਬੀ ਜੇ ਜਾਣਕੇ ਪੁਚਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨਾਲ ਸਿਆਣੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

---

*ਭਵਤਿ ਕਮਲ ਨੇਤ੍ਰਾ ਨਾਸਿਕਾ ਕਸ਼ੁਦ੍ਰ ਰੰਧ੍ਰਾ, ਅਵਿਰਲ ਕੁਚ ਯੁਗਮਾ, ਦੀਰਘ ਕੇਸ਼ੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਂਗ੍ਰੀ। ਮ੍ਰਿਦੁ ਚਰਣ, ਸੁਸ਼ੀਲਾ, ਗੀਤ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯਾਨੁਰਕਤਾ, ਸਕਲ ਤਨੁ ਸੁਵੇਸ਼ਾ ਪਦਮਿਨੀ ਪਦਮ ਗੰਧਾ।

ਅਰਥਾਤ—ਨੈਣ ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ, ਨਾਸਾਂ ਦੇ ਛੇਕ ਛੋਟੇ,' ਕੇਸ਼ ਲੰਮੇ, ਅੰਗ ਸੁਹਲ, ਪੈਰ ਕੂਲੇ, ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਕੋਮਲ: ਗਾਉਣ ਤੇ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਣ, ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸੁਹਣੀ (ਰਖਣ ਵਾਲੀ) ਕਮਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲੀ, (ਐਸੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ) ਪਦਮਨੀ ਹੈ।

੨੨. ਗੁਰੂ ਆਰਾਧਨਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਖਾਸ ਇਕਾਂਤ* ਬਹਿਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ। ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਸੈਸੇ ਪੈਣ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ। ਕੈਥਲ ਰਾਜ ਜ਼ਬਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਪਣੇ ਮੁਰੱਬੀ ਜੀ ਚਲ ਬਸੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਸਰੀਰ ਥਕਿਤ ਤੇ ਸਿਹਤ ਨੀਵੀਂ ਰਹਿਣ ਲਗੀ, ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਮਾਨ ਐਸੇ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਪਏ ਸਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਆਪ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਹਾਰ ਦੇਂਦਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਛੇਕੜਲੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਤੇ ਐਨਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਥਹੁ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਵਧੀਕ ਡੂੰਘੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕੰਮ ਮੁਕਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਬੜੀ ਤੀਬ੍ਰ ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਆਸ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਕਿਸ ਪਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਅਰਜ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ:–

ਅਬ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

ਲੋਕੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਅਰਾਧਨਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਬੀ ਆਪ ਦੀ ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੱਕ ਦੀ ਤੀਬ੍ਰਤਾ ਦੇ ਸੂਚਕ ਹਨ:–

ਕਵਿ ਕਰ ਬੰਦਿ ਗੁਰੂ ਪਦ ਬੰਦੇ। ਸਿੱਖੀ ਜਾਚਹਿ ਆਨੰਦ ਕੰਦੇ।
ਏਕ ਆਸ, ਨਾਸੀ ਅਬਿ ਔਰੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹੁ ਲਾਲਸਾ ਮੋਰੀ ॥ ੫੬ ॥
[ਨਾ. ਪ੍ਰ. ਪੂ: ਅਧ ੩੯

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਝਾਉਲਾ ਵੱਜਾ ਤੇ ਧੀਰਜ ਮਿਲਿਆ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਐਸੀ ਬਾਤ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਕੀਮਤੀ ਨਿਸਚੇ ਤੇ ਅਹਿੱਲ ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਲਖਾਯਕ ਪੂਰੇ ਹਨ।

ਜੀਵਤਿ ਜਗ ਮਹਿ ਸੁਖ ਦਏ, ਬਾਂਛਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀਨਿ ॥
ਰਿਦੇ ਭਰੋਸ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੋ ਹੋਇਂ ਸਹਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੩੮ ॥ [ਰੁ: ੫ ਅੰਸੂ ੫੨
ਸਭ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀ ਹਲਤ ਬਿਖੇ ਸੁਖ ਦੀਨ ॥
ਰਿਦੇ ਭਰੋਸਾ ਪਲਤ ਮਹਿੰ ਕਰਹਿੰ ਕਸ਼ਟ ਸਭ ਛੀਨ ॥ ੫ ॥ [ਰੁ: ੬ ਅੰਸੂ ੧

*ਬੁੜੀਏ ਵਿਚ ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਜਿਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਬੈਠਦੇ ਸਨ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੫।

ਜਿਨਹੁ ਗੁਰਨ ਲਾਖਹੁ ਨਿਸਤਾਰੇ । ਜੁਗ ਲੋਕਨ ਸੁਖ ਦਯੋ
ਉਦਾਰੇ । ਮਹਿ ਮਹਿ ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨ । ਛਪੀ ਨਹੀਂ
ਸਭ ਲਖਹਿ ਜਹਾਨ ॥ ੩੦ ॥ [ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੨੬

੨੩. ਕੈਥਲ ਦੀ ਲੁੱਟ।

ਇਕ ਘਟਨਾ ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਜੋ ਵਾਪਰੀ ਕਵੀ ਜੀ ਓਹ ਆਪ ਅਤਿ ਸੰਖੇਪ ਜੇਹੀ ਲਿਖ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ:—

ਸੁਨ ਸੁਨ ਗ੍ਰਿਹ ਆਤਮਾ ਸੰਮਤ ਆਦਿ ਪਛਾਨ। ਮਧੁ ਮਾਸ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਨ ਕਰਿ
ਭਾ ਉਤਪਾਤ ਮਹਾਨ ॥ ੩੫ ॥ ਪਰੀ ਲੂਟ ਕਪਿਥਲ ਵਿਖੇ ਮਿਲੇ ਚੋਰ
ਬਟਪਾਰ। ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਭਜ ਚਲੇ ਤਜਿ ਪੁਰਿ ਸਭਿ ਇਕ ਬਾਰ ॥ ੩੬ ॥
ਸਿੰਘ ਫਿਰੰਗੀ ਗਹਿ ਲਏ ਕੈਦ ਕਰੇ ਵਬੁ ਛੀਨ। ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੇ ਅਸਬਾਨ
ਭੀ ਲੂਟ ਕੂਟ ਭੇ ਦੀਨ ॥ ੩੭ ॥ ਅਸ ਅਪਦਾ ਕੇ ਦਿਨਨ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ
ਭਏ ਸਹਾਇ। ਭਯੋ ਨ ਬੰਕੋ ਬਾਰ ਭੀ ਦੈ ਦੈ ਹਾਥ ਬਚਾਇ ॥੩੮॥ ਚਹੁੰ
ਦਿਸ਼ ਅਪਨ ਬਿਰਾਨ ਨਰ-ਦੁਸ਼ਮਨ ਭੇ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਮਮ ਰੱਛਾ ਸਤਿਗੁਰ
ਕਰੀ ਸਭ ਮਹਿ ਬਿਦਤ ਹਵਾਲ ॥ ੩੯ ॥ [ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੩੬

ਇਸਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੈਥਲ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਜਾਸਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋਈ ਹੈ। ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾਂ ਸੀ ਤੇ ੧੯੦੦ ਸੰਮਤ ਸੀ। ਕੈਥਲ ਦੀ ਰਜਾਸਤ ਦੇ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹਾਲ ਅਸਾਂ ਐਨ ੨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੬ ਦੇ ਅੰਕ ੩੭ ਦੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਲੁੱਟ ਪਈ ਸੀ। ਇਸ ਲੁੱਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅੰਮਾ ਜੀ ਅਰਥਾਤ ਰਾਜ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਫੀਰ-ਰੱਜਬ ਅਲੀ-ਦੀ ਗਲ ਮੰਨਕੇ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਾਵਲਦ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਣ ਤੇ ਹੋਇਆ। ਆਪ ੧੪ ਮਾਰਚ ਸੰਨ ੧੮੪੩ ਈ: ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਜੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁੱਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਦੀ ਥਿਤ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ:—

ਸਾਵਣ ਮਹਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਭਈ ਸਮਾਪਤਿ ਆਇ ॥
ਬਿਘਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੇ ਬਚ ਰਹੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਹਾਇ ॥ ੪੦ ॥

੧੯੦੦ ਦੀ ਫਗਣ ਸ਼ੁਦੀ ੧੪ ਨੂੰ ਮਹਾਂਰਾਜ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਕੈਥਲ ਲੁਟ ਪਈ ਤੇ ਰਜਾਸਤ ਜ਼ਬਤ ਹੋਈ। ਸਾਵਣ ਵਿਚ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁੱਕਾ, ਗੋਯਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਮੁਰਾਦ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਆਪ ਨਹੀਂ ਤੱਕੀ। ਜੋ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤੀ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਈ ਪਿੰਡ ਮਿਲਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਵਿਦਤ ਹਨ ਸੋ ਨਿਰਮੂਲ ਸਹੀ

ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖਣੇ ਪਏ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਲੁੱਟ ਮਚਣ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੁੱਟ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਹਾਯਤਾ ਨਾਲ ਬਚ ਰਹਿਣਾ, ਫਿਰ ਰਜਾਸਤ, ਰਾਜ ਭਾਗ, ਸਿੱਖ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਲਈ ਜਾਣਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸਾਵਣ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤਿ ਕਰ ਲੈਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ।

੨੪. ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਯਾਤ੍ਰਾ।

ਕਵੀ ਜੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਲੜਕੇ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਆਏ। ਆਕੇ ਅਪਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਗਯਾਨੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇ) ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਸਾਹਿਬ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਦੱਸੀ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁਰਦੀ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਵਾਕਿਆ ਹੋਗਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਜ਼ੀਰ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਬਲ ਪਾਕੇ ਲਾਹੌਰ ਕਿਲੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਕੋਪ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਯਾਨੀ ਬੀ ਪਕੜੇ ਤੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਬਾਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਮਾਲ ਮਤਾ ਜ਼ਬਤ ਹੋਕੇ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚਾ। ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਹਰੀ ਕੇ ਪੱਤਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਲੁਧਿਹਾਣੇ ਜਾ ਪਨਾਹ ਲਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਬਾਰ ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਤੇ ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇਆ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬੀ ਤਬਾਹ ਹੋਗਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਗਯਾਨੀਆਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ*।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਅੰਤਮ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਬੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਡਾਲੀ ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ਾਹ ਪੁਰ ਜੀ, ਜੋ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਦੀ ਕਥਾ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੀ,

*ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੁੱਕਾ ਹੈ ਸਾਵਣ ਵਿਚ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਤਲ ਹੋਏ ਹਨ ੧੫ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਅਰਥਾਤ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਯਾ ਚੜ੍ਹਦੇ ਅੱਸੂ, ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਣਾ, ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ, ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਸਾਹਿਬ ਗ੍ਰੰਥ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ, ਆਪ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਲੁਟ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਸਭ ਕੁਛ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁਕਾ ਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਗਏ ਸਨ।

ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਨੂੰ ਉਠ ਲੈਕੇ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰੋਂ ਵਾਪਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆਂ ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਲੈਕੇ ਲੈਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਬੀ ਹਾਰ ਲੈਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਟੁਰ ਪਏ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਓਂ ਬਾਹਰ ਜਾਕੇ ਮਿਲੇ। ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੀ ਸਵਾਰੀ ਤੋਂ ਉਤਰਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਰੀਰ ਦੁਰਬਲ ਸੀ, ਸੰਗਤ ਨੇ ਪੀਨਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਆਪਨੇ ਪੀਨਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨੀ ਮਨਾਸਬ ਨਾਂ ਸਮਝੀ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣੇ ਪਰ ਆਗਯਾ ਪਾਲਨ ਨਮਿੱਤ ਆਪ ਪਈ ਪੀਨਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵੇਰ ਬੈਠਕੇ ਉਠ ਬੈਠੇ ਤੇ ਫੇਰ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਪਏ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਇਸ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ:—

ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਵਿੱਝਾਂ ਵਾਲੇ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰਬਲਾ ਹੁਣ ੭੦ ਕੁ ਬਰਸ ਦੀ ਹੋਸੀ, ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਦਾਸ ਜੀ ਵਿੱਝਾਂ ਵਾਲਿਆਂ* ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਅਸੀਂ ਇਕ ਵੇਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਗਏ ਸਾਂ। ਪੁਲ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸਾਂ ਕਿ ਕੁਛ ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰੋਂ ਸਿਹਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਤ ਸੱਜਣ ਬੀ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਚੌਧਰੀ ਜੀ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਧਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਇਕ ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ ਹਨ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ 'ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ' ਨੂੰ ਲੈਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।"

"ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੁਛ ਸਮਾ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਪੁਲ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਕੀਹ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਲਿੱਸਾ ਸੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਟੁਰਦੇ ਸਨ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਦੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਦੇ ਤੇੜ ਕਛਹਿਰਾ ਸੀ, ਸਿਰ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਦਸਤਾਰ ਸੀ, ਦਾਹੜਾ ਚੰਗਾ ਸੁਹਣਾ ਸੀ, ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪ ਸਨੇ ਸਨੇ ਅੰਦਰ ਗਏ, ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ, ਅਰਦਾਸਾ ਸੁਧਾਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਡੇਰੇ ਚਲੇ ਗਏ।"

ਏਹ ਆਪ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਕੈਥਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਜੋ ਖੇਚਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੀ ਉਹ ਘਟਦੀ ਵਧਦੀ ਰਾਜ਼ੀ ਨਾਂ ਹੋਈ ਤੇ ਅੰਤ ਆਪ ਦੀ ਕਾਵਯ ਪਰਾਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਤਿ ਆਤਮਾਂ ਤੇ ਗਯਾਨ ਨਾਲ ਤਰਲ ਹੋਈ ਰੂਹ ਇਸ ਪੰਚ ਭੌਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੈਥਲ ਛੋੜਕੇ ਗੁਰਧਾਮ ਨੂੰ ਟੁਰ ਗਈ।

੨੫. ਸ੍ਰੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ।

੧੯੦੦ ਦੇ ਚੇਤ ਵਿਚ ਕੈਥਲ ਦਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੯੦੦ ਦੇ ਸਾਵਣ ਵਿਚ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁੱਕਾ ਤੇ ੧੯੦੦ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸ੍ਰੀ ਕਵੀ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਵਯ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਉਸ ਚੋਟੀ ਤੇ ਅੱਪੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜਾਕੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ

*ਆਪ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਸ਼ਕੀਲ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਾਵ੍ਯ ਚੋਟੀ ਨੀਵੀਂ ਨੀਵੀਂ ਲੱਗਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਕਲਾ ਕੌਸ਼ਲ ਦੇ ਗੁਣੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਤਨਾ ਵਡਾ ਸਾਗਰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਅਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸੁਧਾਈ ਲਈ ਬੀ ਕੁਛ ਸਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ ਹੈ, ਥਿਤਵਾਰ ਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਟੋਹ ਐਉਂ ਹੈ:—ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਥ਼ਿਤ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮਹੀਨਾ ਤੇ ਪਖ ਦਾ ਪਤਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਣ ਤੋਂ ੩ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਜੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਈਏ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਤਿੱਥ ਕਤਕ ਵਦੀ ਯਾ ਸੁਦੀ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ ਤੇ ਜਾ ਟਿਕੇਗੀ*।

੨੬. ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ।

ਓਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸਨੇ ਰੱਬ ਦਿੱਤੀ ਅਕਲ ਤੇ ਲਿਆਕਤ ਨਾਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਅਪਣੀ ਕੌਮ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤ੍ਯਕ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਚਾਹੇ ਓਹ ਕੁਛ ਕਮੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਰਖਦੀ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਭਾਵ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਮੁਜਬ ਨਿਰੋਲ ਕਰਨ ਦਾ ਜੇ ਗੁੰਮ ਹੋਣੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜਿਆ। ਤੇ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਓਹ ਕੱਠਾ ਨਾ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਇੰਨਾ ਕੁਛ ਮਿਲ ਸਕਣਾ ਕਠਨ ਸੀ। ਫਿਰ ਓਹ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਬੱਗ੍ਯ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ, ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਬਾਬਤ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—ਜਹਾਂ ਭੂਲ ਮੁਝ ਤੇ ਕੁਛ ਹੋਈ। ਸੁਨਿ ਪਠਿ ਕਰੈ ਰੋਸ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਲੇਹੁ ਬਨਾਇ। ਜਨੌਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਭਾਏ। ੧੦੬। [ਨਾ: ਪੂ: ਉ: ਰਿ: ੫੭

ਫਿਰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਹ ਕਮਾਲ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਕਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ, ਜਗਤ ਦੇ ਉੱਚੇ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹੈ। ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਕਵੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਇਤਨਾ ਭਾਰੀ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਭਲੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਉਸਦੀ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਜਨਮ ਦਾ ਸਥਾਨ ਵਿਕ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਦੂਸਰੇ ਵਸੇਬੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਬੂੜੀਏ (ਦਯਾਲ ਗੜ੍ਹ) ਵਾਲਾ ਹੁਣ ਅਪਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ। ਉਸਦੇ ਕੈਥਲ ਰਹਿਣ, ਵੱਸਣ ਤੇ ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਇਡਾ ਭਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਗਿਆ, ਵਿਕ

---

*ਹਰਦੁਵਾਰ ਦੀਆਂ ਵਹੀਆਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਤੇ ਫੁੱਲ ਗੰਗਾ ਪੁਜਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਦੇ ਪੰਡਤ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਦੇ ਪੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਹੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਦੇ ਫੁਲ ਪੁੱਜਣ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਆਪ ਦੇ ਫੁੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਤ੍ਰੀਕ, ਮਹੀਨਾ, ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਗਿਆ ਤੇ ਥੋੜੇ ਅਰਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸੈਨਤ ਹੋ ਸਕਣੀ ਬੀ ਭੁੱਲ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਆਹ ਮਕਾਨ ਆਪ ਦੀ ਰਿਹਾਯਸ਼ ਦਾ ਸੀ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰੀ ਦਾ, ਉਸਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨੇ, ਉਸਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਾਯਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਸਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦੇ। ਨਾਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜਿਆਂ, ਨਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਤਾਂ, ਮਹੰਤਾਂ, ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ, ਨਾਂ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ, ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਪਦੇ ਜਨਮ ਤੇ ਚਲਾਣੇ ਦੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਕੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਉਸਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਅਸਲੀ ਨੁਸਖੇ ਲੱਭਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਈਂ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ। ਕਾਮਯਾਬ ਕੌਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਾਯਮ ਕਰਕੇ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਨਾਂ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਦੇ ਹਨ ਤਦੇ ਕੌਮ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪਰੇ ਪਰੇ ਹਟਣ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿਖਾਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ*।

੨੭. ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ†।

ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿਚ ਕਈ ਜਗਾ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ‡, ਪਰ ਏਥੇ ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਦੱਸੇਗਾ।

[ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ।]

ਕਵੀ ਜੀ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸੇ। ਯਥਾ:–

ਤੀਨੇ ਕਾਲ ਅਚੱਲ ਰਹਿ ਅਲੰਬ ਸਕਲ ਜਗ ਜਾਲ
ਜਾਲ ਕਾਲ ਲਖ ਮੁਚਤਿ ਜਿਸ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ॥ ੧ ॥ [ਰੁ: ੧ ਅੰਸੂ ੧

ਤਾਰਨ ਰੌਨ ਗਿਨੇ ਤੁ ਗਿਨੇ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਕੇ ਗੁਨ ਕੋ ਕਬ ਪਾਰ ਨ। ਪਾਰਨ ਜੀਵਨ
ਕੋ ਕਰਤਾ ਜਿਸ ਕੋ ਜਸ ਬੇਦ ਬਦੈ ਸਮ ਚਾਰਨ। ਚਾਰਨ ਭੇਦ ਲਖਯੋ ਨ ਗਯੋ
ਕਿਸ ਕੋ ਨ ਬਿਸ਼ੇ ਅਸ ਰੂਪ ਅਕਾਰਨ। ਕਾਰਨ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅਖੰਡ ਨਿਰੰਤਰ
ਆਪ ਰਮਯੋ ਤਮ ਤਾਰਨ ॥ ੩ ॥ [ਰਾ:ਸ਼ ੫ ਅੰਸੂ ੧

[ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ]

ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਰੂਪ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ' ਦੇ ਅਸੂਲ ਮੂਜਬ ਮੰਨਦੇ ਸੇ:–

ਬੇਦ ਬੇਦ ਨਿਰਾਕਾਰ ਜਾਂਕੋ ਕਹੈਂ ਖੇਦ ਬਿਨ ਸੋਊ ਹ੍ਵੈ ਆਕਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਨੰਦ ਮੈਂ।
ਅੰਗਦ, ਅਮਰ ਦਾਸ, ਰਾਮ ਦਾਸ, ਅਰਜਨ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਭਏ ਸੋਊ ਸੁਖਕੰਦ ਮੈਂ।
ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ, ਤੇਗ਼ ਕੇ ਬਾਹਦਰ ਬਿਸ਼ਾਰਦ ਮੁਕੰਦ ਮੈਂ।

---

*ਇਹ ਸ਼ੁਕਰ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਟਿਕਾਣੇ ਉਸਾਰਨੀ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਪੰਨੇ ੨੬ ਤੇ ੯੯ ਪਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ।

†ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਵਿਚ ਅਨਿੰਨ ਭਾਵਨਾ ਹੋਣੀ ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਾਂ ਹੋਵੇ।

‡ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੧ ਅੰਕ ੨। ਪੁਨ: ਗੁ:ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ, ਰਾਸ਼ਿ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੨੦ ਤੋਂ ੨੭ ਦਾ ਭਾਵ। ਪੁਨ: ਰੁਤ ੩, ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੋ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਬੰਦੌਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੁੰਦਹਰ ਦੁੰਦ ਹਾਥ ਬੰਦ ਮੈਂ ॥੪॥

[ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੧

ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇਕ ਜਯੋਤਿ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਯਥਾ:—

ਛਪਯ—ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਗ ਹੋਯੰ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕਸ਼ਟ ਦਾਸਨ ਕੋ ਖੋਯੋ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਨ ਰਾਸ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸੁਖ ਕਰਤਾ। ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਹਰਿ ਰਾਇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿਮਰਤਾ। ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਧਰਮ ਧੁਰ ਭੁਏ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਖੜਗ ਧਰ। ਦਸ ਏਕ ਜੋਤ ਤਨ ਭਿੰਨ ਜਿਨ ਪਦ ਬੰਦੌਂ ਜੁਗ ਬੰਦ ਕਰ॥ ੨॥

[ਅ ਰੰਨ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧

ਪੁਨਾ:—ਇਕ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤਕ ਹੁਪ ਦਸੋ ਸ਼ੁਭ, ਹੋਤਿ ਅੰਧੇਰ ਗੁਬਾਰ ਉਦਾਰਾ॥

[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੯

[ਦਸਮ ਗੁਰੂ]

ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

੧. ਸ੍ਵੈਯਾ—ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਦਾਯਕ! ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਮਨ ਰਾਈ। ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚੀਤ ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ ਰਟ; ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਦਿਦਾਰ ਕਬੋ ਇਹ ਪਾਈ। ਜੀਉ ਪਤੰਗ ਸਨੇਹ ਕੀ ਡੋਰ ਬੰਧਾ, ਡਗਡੋਲ ਸੁ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਈ। ਸਿੰਧ ਹੁਤਾਸਨ ਹੈ ਭਵ ਕੀ ਗਤਿ, ਮੋਹਿ ਮਯਾ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ॥ ੨੫॥

੨. ਕਬਿੱਤ—ਅੰਤਕ ਕੀ ਪਾਸਨ ਬਚਾਇ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੋ ਹਾਥ ਮੈਂ ਸਰਾਸਨ ਅਰੂਢਤਿ ਤੁਰੰਗ ਕੇ। ਕਮਲ ਬਿਸਾਲ ਦਲ, ਲੋਚਨ ਦਿਆਲ ਕਲ, ਲੋਕਨ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਅਸ਼ੋਕ ਕਰੇ ਸੰਗ ਕੇ। ਸੋਚਨ ਬਿਮੋਚਨ ਕੋ ਪੋਚਨ ਸੰਕੋਚੇ ਜਗ ਨਯੋ ਪੰਥ ਧਾਰੀ, ਬਲਿਹਾਰੀ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕੇ। ਪਾਗ ਜਿਗਾ ਸੰਗ ਖਚੇ ਮਾਣਕ ਸੁ ਰੰਗ ਰੰਗ ਵਾਰੋਂ ਮੈਂ ਉਮੰਗ ਮਨ ਕਲਗੀ ਉਤੰਗ ਕੇ॥ ੨੮॥

੩. ਸ੍ਵੈਯਾ—ਕਟ ਸੈਂ ਪਟ ਤੇਗ ਨਿਖੰਗ ਕਸੇ, ਮੁਖ ਮੰਦ ਹਸੇ ਦਮਕੇ ਕਿ ਛਟਾ ਹੀ। ਮੁਕਤਾ ਗਰ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਨੀ, ਸ਼ਮਸ਼ੂਨਨ ਸ਼ਜਾਮ ਭਲੀ ਉਪਮਾਹੀ। ਹਿਤ ਸੋਂ ਤਮ ਸੋਮ ਕਿ ਪਾਸ ਬਸਯੋ, ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਮੈਂ ਮਧੁ ਪੁੰਜ ਸੁਹਾਹੀ। ਅਬ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ, ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਸ ਕਿਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ॥ ੩੦॥

੪. ਭੂਲ ਜੋ ਚੂਕ ਭਈ ਹਮਤੇ, ਗੁਰ! ਕਿੰਕਰ ਸੋ ਤੁਮਤੇ ਬਖਸ਼ਾਵਤਿ। ਲਾਜ ਰਖੋ ਨਿਜ ਨਾਮਹਿ ਕੀ, ਸਿਖ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਕਹਾਵਤ। ਤੂੰ ਬਖਸੰਦ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਇਕ ਮੋ ਮਨ ਨਾਹਿੰ ਵਿਸ਼ੈ ਛੁਟਕਾਵਤਿ। ਲੋਹ ਤੇ ਹੇਮ ਇਰੰਡ ਤੇ ਚੰਦਨ, ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਸੁਰ ਤੂੰ ਹੀ ਬਨਾਵਤਿ॥ ੩੧॥

੫. ਕਬਿਤ—ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਲ ਕਰ ਕਰਭ ਬਿਸਾਲ ਕਰ, ਕਰਮਤ ਚਾਲ ਤਰੁ ਤੁਰਕਨ ਤੋਰੀਆ। ਹਿੰਦ ਅਵਿਲੰਬ ਤਾਰੇ ਭਵ ਨਿਧਿ ਅੰਬ ਸਭਿ ਦੁਸ਼ਟਨ ਦੰਡ ਹਰਿ ਰੂਪ ਗੁਰ ਮੋਰੀਆ। ਕਿੰਕਰ ਉਤਾਰ ਪਾਰ ਦੀਜੀਏ ਦਿਦਾਰ ਨਿਜ, ਲਾਗੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤਾਰ ਛੋਰੀ ਆਸ ਹੋਰੀਆ। ਪਰਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸਭੇ ਥਾਂਵ ਨਿਰਧਾਰ ਕਰ ਮੋਖ ਕੇ ਉਦਾਰ ਤੁਮ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੀਆ॥ ੩੨॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਯਿ ੧

੬ ਦੋਹਰਾ-ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰ ਨਿਤ, ਅਪਰ ਨ ਜਾਂਹਿ ਸਮਾਨ। ਜਿਯਤਿ ਰਾਜ ਸੁਖ ਸਰਬਦਾ, ਮਰਤਿ ਮੁਕਤ ਦੇਂ ਦਾਨ ॥ ੧ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਧਿ: ੪੧

[ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ]

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਸੇ ਤੇ ਇਤਨੀ ਭਾਵਨਾ ਰਖਦੇ ਸੇ ਕਿ ਜੋ ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ:—

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਸਰੀਰ ਜੋਊ ਸਭ ਥਾਨ ਸਮੈਂ ਸਭਿ ਨਾ ਦਰਸੈ ਹੈ। ਗ੍ਰਿੰਥ ਰਿਦਾ ਗੁਰ ਕੇ ਇਹੁ ਜਾਨਹੁ ਉਤਮ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਲ ਰਹੈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਯਾਂ ਤੇ ਹੈ ਦੀਰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਾਨ ਅਦਾਇਬ ਕੈਹੈ। ਪੂਜਹੁ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਕੋ ਘਸਿ ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਕੈ ਫੂਲ ਚੜ੍ਹੈ ਹੈ॥ ੫॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਮਹਾਨ ਮਹਾਤਮ ਜਾਹਿ ਬਖਾਨ ਕਰਹਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਅੰਤ ਨ ਪਾਵਤ ਸ਼ੇਸ਼ ਨ ਸ਼ਾਰਦ ਨੇਤਿ ਹੀ ਨੇਤਿ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਬਤਾਏ। ਜੋ ਸਰਬੋਤਮ ਜੋ ਸਰਬਾਸ਼੍ਰਯ ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਨਾਮ ਇਸੀ ਮਹਿ ਗਾਏ। ਨਾਮ ਸੁ ਨਾਮੀ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਇਹ ਮੂਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸੁਹਾਏਂ ॥ ੮ ॥ [ਰਾਸ ਬ ਅੰਸੂ ੫੦

ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਹਰ ਭਗਤਿ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਸਾਗਰ ਜਗਤ ਜਹਾਜ ਸਮਾਨਾ। ਸੰਗਤ ਅਪਨੀ ਸਗਲ ਉਧਾਰਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਕੀਨ ਉਚਾਰਨ॥ ੩੦॥ ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਜ਼ਾਹਰ ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ। ਸਿੱਖਜਨ ਅਭਿਮਤਿ ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ। ਭੁਗਤ ਮੁਕਤਿ ਦਾਇਕ ਜਗ ਨਾਥਾ। ਨਮੋਂ ਕਰੋਂ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਮਾਥਾ॥ ੩੧॥ ਲਾਖਹੁ ਲਿਖੇ ਧਰਾਤਲ ਸਾਰੇ। ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿੰ ਸਿਖ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰੇ। ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਲਹੀਅਤਿ ਜਿਸ ਤੇ। ਅੰਤ ਸਮੇ ਕੇਵਲ ਹੁਇ ਤਿਸ ਤੇ॥ ੩੨॥ [ਰੁਤ ੧ ਅੰ: ੧

ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗਯਾਨ ਹੈ ਮਾਣਿਕ ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ।
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਦਧਿ ਬੰਦੌਂ ਕਰ ਅਨੁਰਾਗ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੁ: ਧਿ: ੫੯

ਸੁਧਾ ਕੀ ਤਰੰਗਨੀ ਸੀ ਰੋਗ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਨੀ ਹੈ ਮਹਾਂ ਸ੍ਰਿਤ ਰੰਗਨੀ ਮਹਾਨ ਮਨ ਮਾਨੀ ਹੈ। ਕਿਧੌਂ ਯਹਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਮਾਨਸਵਤੰਸਨੀ ਹੈ ਗਨੀਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਸਰਬ ਜਗ ਜਾਨੀ ਹੈ। ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਮੋਹ ਘਾਮ ਮੰਦਨੀ ਹੈ ਰਿਦੇ ਕੀ ਅਨੰਦਨੀ ਸਦੀਵ ਸੁਖਦਾਨੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਪਟਰਾਨੀ ਸਜਾਨੀ ਗਯਾਨ ਕੀ ਜਨਨਿ ਜਾਨੀ ਗੁਨੀ ਭਨੀ ਬਾਨੀ ਤੌਂਕੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਨੀ ਹੈ॥ ੧ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੁ: ਧਿ: ੨੪

[ਗੁਰਮਤਿ]

ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੂਰੇ ਸਿੱਖ ਸੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸੇ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਮਤ ਨੂੰ ਸਰਬ ਮਤਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਸਮਝਦੇ ਸੇ। ਇਹ ਗਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਨੀ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

"ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ਼ ਰੀਤ ਕੋ, ਸੋ ਤੋ ਸਿੰਘ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੌਂ ਗਰਜਤਿ ਹੈ ਦੇਸਨ ਪਰਦੇਸ਼ਨ ਮੌਂ: ਭਾਣਾ ਮਾਨਣੋ, ਹਉਮੈਂ ਕੋ ਤਜਣੋ, ਸਰਿਬਸਿਮਿ ਕੋ

ਸਿਮਰਨ, ਸਰੂਪ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਇਹ ਮਤ ਸਤਿਗੁਰਨ ਕੋ। ਜੈਬੁਕ ਜੈਸੇ ਅਪਰ ਮਤ ਜੋ ਹੈਂ ਤਿਨੋਂ ਮੈਂ ਕੈਸੇ ਮਿਲਤ ਹੈਂ। ਹੈਰੰਨ ਗਰਭ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੇ ਸੇਵਕਨ ਕੋ ਮਤ, ਸ਼ੈਵੀਨ ਸ਼ਿਵਕੇ ਉਪਾਸ਼ਕੀ ਤਿਨ ਕੋ ਮਤ, ਤੀਨੋ ਦੇਵਨ ਕੇ ਮਤ ਆਦਿ ਔਰ ਅਨੇਕ ਹੈਂ, ਪਰਸਪਰ ਬਿਰਧੀ ਏਕ ਦੂਸਰੇ ਕੋ ਖੰਡਨ ਕਰਤਿ ਹੈਂ, ਤਿਸ ਕੋ ਔਰ ਖੰਡਤਿ ਹੈਂ, ਅਪਨੇ ਪੱਖ ਬਾਦ ਕੇ ਹੇਤ ਅਨੇਕਾਨ ਅਨੇਕ ਤਰਕ ਉਠਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਅਪਨੇ ਮਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੇਦ ਭੀ ਸ੍ਰੁਤੀ ਖੋਜ ਖੋਜ ਕਰ ਰਾਖੀ ਹੈਂ, ਔਰ ਕੇ ਖੰਡਬੇ ਹਿਤ ਭੀ ਖੋਜ ਲਈ ਹੈਂ। ਅਪਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਰਵੈਰ ਜਿਸ ਮੈ ਜੀਵਨ ਕੋ ਕਲਜਾਨ ਹੋਇ ਸੋ ਕਹਿ ਗਏ ਹੈਂ ਸੂਧੀ ਬਾਤ। ਜਿਸ ਕੋ ਇਸ ਰੀਤ ਕੀ ਗਜਾਤਾ ਨਹੀਂ ਸੋ ਅਨੇਕ ਕਲਪਨਾ ਉਠਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਏਹ ਸਮਝ ਰਾਖੀ ਹੈ, ਬਹੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਤੇ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੋ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਹੁਇ ਆਵਤਿ ਹੈ। ਔਰ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਮੈਂ ਹੋਕਰ ਪੱਖਬਾਦ ਕੋ ਉਠਾਵਤ ਹੈਂ, ਬਹੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਤ ਕੋ ਰਲਾਯੋ ਚਾਹਤ ਹੈਂ, ਸੋ ਅਨਜਾਨ ਹੀ ਠਗਜੇ ਜਾਇਗੇ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਾਰੇ ਜੋ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਸੋ ਤੋ ਸੁਪਨ ਮਾਤ੍ਰ ਭੀ ਤਿਨਕੇ ਕਹਿਨੇ ਨਹੀਂ ਮਾਨੇਂਗੇ"। [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ

[ਸ਼ਾਰਦਾ, ਦੇਵੀ।]

ਕਵੀ ਜੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਸੇ, ਉਪਾਸਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਨ। ਅਪਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜਸ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਸ਼ਾਰਸਤੀ ਸਰਿਤਾ ਸਰਸ ਮਮ ਉਹ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹ
ਉਠਹਿ ਲਹਿਰ ਛੰਦਨ ਰਚਨ ਗੁਰ ਹਰਿ ਜਸ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧ ॥ [ਕਿਰ: ਸ: ੧

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ਼ਟ ਤਾਂ ਆਪਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹਰੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਹੈ ਤੇ ਸੁਰੱਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਤੇ ਆਪ 'ਸ਼ਾਰਦਾ' ਨੂੰ ਵਕਤਾ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਗਿਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੨੯:—

ਸ਼ਾਰਦ ਆਦਿਕ ਬਕਤਾ ਤੇਊ।

ਫਿਰ 'ਸ਼ਾਰਦ' ਪਦ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ 'ਬਾਨੀ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੂ ੫੦ ਅੰਕ ੨੩ ਪੰਨਾ ੫੪੦੯,

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵੀਜੀ ਅਪਣੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਦੱਸ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਥਾਤ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਬੀ ਸਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦੇਵੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

"ਅਰਿ ਦੇਵੀ ਸੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰੀ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ, ਸੋ ਕੈਸੇ ਜੋ ਅਨੇਕ ਸਥਾਨ ਬਿਖੇ ਅਪਨੀ ਬਾਨੀ ਮੈਂ ਉਸਤਤਿ ਚੰਡਿਕਾ ਕੀ ਕਰੀ ਹੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਨਿਕੇ ਪੀਛੇ ਤੇ

ਲੋਕ ਅਨੰਦਘਨ ਜੈਸੇ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਜੋ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਕੋ ਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਬੀ ਨਿਰਨੇ ਕਰ ਗਏ ਹੈਂ, ਪ੍ਰਮਾਣ:—ਅਰੁ ਸਿਖ ਹੋ ਅਪਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੌ ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉ ਗੁਨ ਤਉ ਉਚਰੋ" । [ਕਾਵ੍ਯ ਸੰਮਲੀ

ਫਿਰ ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ਼ਟ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਤਾ ਆਪ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:—

"ਜੋ ਲੋਕ ਆਸ਼ਜ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਨ ਕੋ ਸਮਝਹਿੰਗੇ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਕੋ ਮਤਿ ਕੋ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰੇਗੋ, ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਕੋ ਕਹੇਗੋ । ਯਾਹੀਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਤਾਇ ਗਏ ਹੈਂ ਸੋਈ ਕਹਤਿ ਹੈਂ:—ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝੀਅਹੁ ਹਮਾਰਾ" । [illegible]

[ਉਪਾਸ਼ਨਾ]

ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਪਤਾ ਉਤੇ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਆਪ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ:—

ਸਿਖੀ ਭਾਵ—ਕਵੀ ਜੀ ਨਿਜ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਮਝਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਂਙੂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਲੇਖ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:—

੧. ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜਾਚਉਂ ਹਉਂ ਦਾਨਾ ॥ ਜਿਸਤੇ ਹੋਇ ਪਰਮ ਕੱਲਯਾਨਾ ॥ ਮਨਸਾ ਸਗਰੀ ਮਨਹਿ ਸਮਾਵਹਿ ॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੋਇ ਨੀਕੋ ਪਦ ਪਾਵਹਿ ॥੧੦੯॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਰਿ: ੫੭

੨. ਅਬ ਮੈਂ ਸਭ ਆਗੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਿਹੋਰਿ ਨਿਹੋਰ ॥ ਅਸਿ ਤਿੱਖੀ ਸਿੱਖੀ ਅਸ ਜਾਚ ॥ ਚਿਤ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਾਚ ਮਹਿਂ ਰਾਚ ॥ ੨੮ ॥ ਲਹੌਂ ਦਰਸ ਗੁਰ ਦਿਹੁ ਇਮ ਬਰ ਕੋ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਹੁਇ ਉਰ ਕੋ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ ॥ ਬਹੁਰ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਕਬ ਫੇਰਾ ॥ ੨੯ ॥ [ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੨੬

੩. ਕਰਮ ਹੀਣ ਕੁੜਿਆਰ ਮੈਂ ਲੋਭੀ ਕਾਮੀ ਬਾਮ ॥ ਲਾਜ ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਕੀ ਜਗਤ ਕਹੈ 'ਸਿੱਖ' ਨਾਮ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਪਿ: ੨੧

੪. ਮਿਟਿਕੇ ਬਿਕਾਰਨ ਤੇ ਸ਼ਰਨ ਪਰੀਜੇ ਨਿਤ ਨਾਮਕੇ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਮੋਹ ਜਾਤ ਘਟਿ ਕੈ । ਘਟ ਕੇ ਮਝਾਰ ਧਯਾਨ ਧਾਰਨਿ ਤੇ ਪਾਰ ਹੋਹਿ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਇ ਬਿਸ਼ਯਾਨ ਤੇ ਉਲਟ ਕੇ । ਲਟਕੇ ਨਾਂ ਸਿਰ ਤਰਵਾਯੋ ਹ੍ਵੈ ਗਰਭ ਬੀਚ ਪਰਜੋ ਬਸਿ ਸਦਾ ਬਹੁ ਬੰਧਨ ਬਿਕਟ ਕੇ । ਕਟਿਕੇ ਸੁ ਦੇਹਿਂ ਮੋਖ ਐਸੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੰਦ ਹੌਂ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਇੰਦ੍ਰਿਨਿ ਸਿਮਟਿਕੇ ॥ ੩ ॥ [ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੧

ਸਿਦਕ—ਸੰਸਾਰਕ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵੇਲੇ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਲਈ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੰਵਰਨ ਨਮਿੱਤ ਕਵੀ ਜੀ ਸਿਦਕ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਸੇ ਤੇ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਬਾਬਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :—

੧. ਸਭੈ ਗੁਣ ਉਰ ਭਰਪੂਰ ਭਯੋ ਔਗੁਨਨਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੂਰ ਹੂੰ ਕੀ ਬ੍ਰਿੱਧਤਾ ਫਰਦ ਕੀ । ਹੋਯੋ ਮਨ ਚੂਰ ਚੂਰ ਰਹੀ ਮਤ ਝੂਰ ਝੂਰ ਦੇਖ ਰਹਯੋ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦਾਰੂ ਨ ਦਰਦ ਕੀ । ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੂਰਨ ਸੁ ਲਖ ਦੁਖ ਭੂਰ ਗਤਿ ਏਕਲੀ

ਨਰਦ ਕੀ । ਨਾਮ ਹੈ ਸ਼ਰਨ ਸੁਰ ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਕੂਰ ਰਾਖ ਹੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਜ ਆਪਨੇ ਬਿਰਦ ਕੀ ॥ ੧੧੨ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ ਉ: ਧਿ: ਪ੭

੨. ਤੋਸੋ ਨਹੀਂ ਦਾਤਾ ਕੋਊ, ਮੋ ਸੋ ਨ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ, ਤੋਸੋ ਨ ਦਿਆਲ ਦੁਖੀ ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਲਾਈਏ । ਮੋਸੋ ਨਹੀਂ ਕ੍ਰਿਤਘਣ ਤੋਸੋ ਉਪਕਾਰੀ ਨਾਹਿਂ ਮੋਸੋ ਨ ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਤੋਸੋ ਨ ਬਤਾਈਏ । ਔਗੁਣੀ ਨ ਮੋਸੋ ਕੋਊ ਤੋਸੋ ਗੁਣਵਾਨ ਨਾਹਿਂ ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਮੋ ਮੈਂ ਏਕ ਨਹੀਂ ਪਾਈਏ । ਕਵਿ ਆਯੋ ਹੈ ਸ਼ਰੰਨ ਗਹੇ ਧਾਇਕੇ ਚਰੰਨ ਗੁਰੂ ਤਾਰਨ ਤਰੰਨ ਨਿਜ ਹਾਥ ਦੇ ਬਚਾਈਏ ॥ ੩੩ ॥ [ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੩੬

੩. ਸਤਿਗੁਰ ਮਮ ਬੇਰੀ ਕਟੋ ਨਿਜਬੇਰੀ ਪਰ ਚਾਰਿ । ਇਹ ਬੇਰੀ ਹੁਇ ਭਵ ਸਫਲ ਬਿਨ ਬੇਰੀ ਕਰਿ ਪਾਰਿ ॥ ੩੪ ॥ [ਐ: ੨ ਅੰਸੂ ੩੬

੪. ਸੀਰ ਨਾ ਸੁਸੰਗ ਮੈਂ ਕੁਸੰਗ ਮੈਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਰਮਯੋ ਨਿਤ ਪਾਪਨ ਮੋਂ ਮਿਲ੍ਯੋ ਕਬ ਧੀਰ ਨਾ । ਧੀਰ ਨਾ ਧਰਤਿ ਕਾਮ ਲੰਪਟ ਕਠੋਰ ਕ੍ਰੂਰ ਬੋਰਯੋ ਮੈਂ ਬਿਕਾਰਨ ਮੈਂ ਭਯੋ ਮਨ ਤੀਰ ਨਾ । ਤੀਰ ਨਾ ਪਛਾਨਯੋ ਤੁਮੈਂ ਦੂਰ ਕਰ ਜਾਨਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ! ਆਪਨੇ ਉਧਾਰ ਕੀ ਬਿਚਾਰੀ ਤਦਬੀਰ ਨਾ । ਬੀਰ ਨਾ ਭਗਤਿ ਭੇਖ ਧਾਰੀ ਹਿਤ ਨਾਰੀ ਜਿਮ ਰਾਖੀ ਪੈਜ ਤੋਸੋ ਮੇਰੀ ਹੇਰੋ ਤਕਸੀਰ ਨਾ ॥ ੪੪ ॥ [ਰੁਤ ੨ ਅਸੂ ੫੦

੫. ਦਸਹੁ ਗੁਰਨ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਪਾਈ । ਦਸਹੂੰ ਗੁਰਨ ਕੀ ਕਥਾ ਬਨਾਈ । ਪੁਨ ਪੁਨ ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਧਰ ਸਿਰਕੋ । ਬੰਦਨ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਉਰਕੋ ॥ ੧੯ ॥ [ਐਨ ੨ ਅਸੂ ੩੬

੬. ਹੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਮੇਰਾ । ਗੁਰ ਪਦ ਸੇਵਊਂ ਸਾਂਝ ਸਵੇਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਅਹੈ ਭਰੋਸਾ ਮੋਹੀ । ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਸਗਰੇ ਹੋਹੀ । [ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧

ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ—ਇਤਨੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਤੇ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਹੋਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਵਿਚ ਵਿਦਯਾਭਿਮਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ । ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਛੰਦਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਸੂਚਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:—

੧. ਅਚਰਜ ਚਰਿਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਹੈਂ । ਕਿਸ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁ ਸਗਰੇ ਕਹੈ । ੫ । ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੇਤਿਕ ਕਿਯ ਕਰੁਨਾ । ਮੈਂ ਬੀ ਕਰਹੁ ਤਿਤਕ ਜਸ ਬਰਨਾ । ਮੋ ਮੈਂ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰੰਚਕ ਭਰਿ ਹੈ । ਅਪਨੇ ਚਲਿਤ ਆਪ ਹੀ ਕਰਿ ਹੈ । ੬ । [ਰੁ: ੮ ਅੰਸੂ ੧

੨. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸ ਸਾਗਰ ਰੂਪ ਉਜਾਗਰ ਹੈ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਮਾਹੂੰ । ਮੈਂ ਤੁਲਹਾ ਤ੍ਰਿਣ ਜਯੋਂ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਬੁੱਧਿ ਤੇ ਪਾਰ ਪਰਯੋ ਅਬ ਚਾਹੂੰ । ਹੋਇ ਹਸੀ ਜਗ ਮੈਂ ਅਧਿ-ਕਾਇ ਤਊ ਚਿਤ ਮੈਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਉਤਸਾਹੂ । ਊਚ ਤਰੂ ਫਲ ਜਯੋਂ ਲਗ ਸੁੰਦਰ ਵਾਮਨ ਹਾਥ ਪਸਾਰਤਿ ਤਾਹੂੰ । ੨੮ । [ਰਾ: ੧ ਅੰਸੂ ੧

੩. ਅੰਧ ਜੁ ਬਧਰ ਪਿੰਗ ਨਗਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਛੰਦ ਰੁਕਤ ਅਪਾਰਥ ਕੀ ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ । ਵੈਰ ਦੋਸ਼ ਕਾਲ ਗਨ ਅਗਨ ਨਵੋਂ ਹੀ ਰਸ ਬਿਬਧਾਲੰਕਾਰ ਹੂੰ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹਿ ਪਾਵਈ । ਕੋਊ ਗਨ ਹੈ ਨ ਮੈਂ ਭਨਤਿ ਮੰਧ ਜਾਨੋ ਮਨ ਗੁਨੀਅਨਿ ਹਾਸ ਜੋਗ ਅਟ-ਪਟੀ ਜਾਵਈ । ਏਕ ਗੁਨ ਯਾ ਮੈਂ ਸੋ ਬਿਦਤ ਸ੍ਰੁਤ ਮੰਤ ਸੁਨੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਰਤਿ ਸੁ ਨਿਰਮਲ ਭਾਵਈ ॥ ੧ ॥ [ਨਾ: ਪੂ ਪੁ: ਧਿ: ੪

੨੯. ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ 'ਕੁਲ ਪੱਤ੍ਰ' ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਅਨੇਕ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ:-

- ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ
  - ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ
    - ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ
  - ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ (ਸਿੰਘਣੀ—ਰਜਾਦੀ ਅਥਵਾ ਰਾਜਦੇਈ)
    - ਅਨੋਖ ਸਿੰਘ
      - ਅਤਰ ਸਿੰਘ
        - ਮੁਤਬੰਨਾ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਦੋਹਤਰਾ
        - ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ
    - ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਰਾਮ ਕੌਰ ਸਿੰਘਣੀ)
      - ਅਜੈ ਸਿੰਘ
        - ਪ੍ਰਦੁਮਨ ਸਿੰਘ ਲਾਵਲਦ
      - ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ (ਕੈਥਲ)
        - ਤੇਲੂ ਸਿੰਘ
          - ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ
            - ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ
            - ਅਮਰ ਸਿੰਘ
            - ਚਰਨ ਸਿੰਘ
            - ਕਰਮ ਸਿੰਘ
            - ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
      - ਮਕਸੂਦਨ ਸਿੰਘ (ਲਾਵਲਦ)
      - ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ (ਪਟਿਆਲਾ)
        - ਮੂਲ ਸਿੰਘ
        - ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ
          - ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ
          - ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ
            - ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ
        - ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ
          - ਜੋਧ ਸਿੰਘ
      - ਅਨਰੁਧ ਸਿੰਘ
    - ਵਸਾਵਾ ਸਿੰਘ (ਹਰਕੌਰ ਸਿੰਘਣੀ)
    - ਬਸਤਾ ਸਿੰਘ
      - ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ
    - ਮਹਤਾਬ ਸਿੰਘ (ਸਾਧੂ ਹੋ ਗਿਆ)

ਪਿੱਛੇ ਅਸੀਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੫ ਤੇ ੯੦) ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਪੰਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਤ੍ਰੈ ਕੰਨਿਆਂ ਹੋਈਆਂ । ਛੋਟਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਨੁਰੁਧ

ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਵਰੇਸ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ। ਵਡੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਏਹ ਹਨ:– ਅਜੈ ਸਿੰਘ, ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ, ਮਕਸੂਦਨ ਸਿੰਘ, ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੇਟੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ:– ਖੇਮ ਕੌਰ, ਮੋਮਨ ਕੌਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੋਮੀ ਤੇ ਮਾਨ ਕੌਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਾਨੀ। ਵੱਡੀ ਕਾਕੀ ਖੇਮ ਕੌਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਕੇ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਸੀ। ਮੋਮੀ ਛਬਾਲ ਵਿਆਹੀ ਤੇ ਮਾਨੀ ਮਾਨਪੁਰ ਵਿਆਹੀ ਪਰ ਫੇਰ ਪਟਿਆਲੇ ਆ ਰਹੀ। ਕਾਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ, ਸਗੋਂ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨਕੂਲ ਕੀਤੇ। ਬੀਬੀ ਮਾਨੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਵਰ ਰਾਮ ਰਾਈਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਅਭੁੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਕਾਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾ ਛਕੇ ਮਾਨੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਗਾਲ ਦੁਵੱਲੀ ਬਹੁਤ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਝਗੜੇ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਛੇਕੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਫੈਸਲਾ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਆਈ ਕਿ ਕਾਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ। ਸੋ ਉਹ ਕਾਕਾ 'ਨੈਣਾ' ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਨਹੇਣ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ। ਤੇ ਇਸ ਸੰਜੋਗ ਦਾ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਕਿ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਿਆ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਕੁਟੰਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈ ਲੜਕੀਆਂ ਬੀ ਉਸ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚ ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਓਹ ਬੀ ਸਾਰੇ ਵਿਆਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ ਗਏ। ਅਪਣੀ ਹਰੇਕ ਬੀਬੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਥਾਪਨ ਕਰਵਾਏ* ਸਨ।

ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਚੰਗਾ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਵੇਤਾ ਸੀ ਤੇ ਕਵੀ† ਬੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾਂ ਵਲ ਵਧੇਰੇ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਬੜਾ ਉਤੇਜਤ ਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਬੀ ਆਖਦੇ ਸਨ।ਇਹ ਬੀ ਗਲ ਖਾਨਦਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਬੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੰਸੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਸਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਦੋਂ ਇਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ,ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਭਰੋਤੀ ਸੂਤ ਕੇ ਖੜੋ ਗਿਆ।ਪਰ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।ਉਂਵ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਬੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਬਾਦ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਕ ਜਿਲਦ ਲੈਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਓਥੇ ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਓਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ। ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਦੀ ਜਿਲਦ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਓਹ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਗਈ। ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੜਕਾ ਪ੍ਰਦੁਮਨ ਸਿੰਘ ਬੁੜੀਏ ਰਿਹਾ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਰਿਹਾ ਇਥੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਲਾਵਲਦ ਪ੍ਰਲੋਕ ਚਲਾ ਗਿਆ।

---

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪਾਵਨ ਬੀੜ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

†ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਛਪੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੧੭੩–੭੪ ਸਿਰਨਾਵਾਂ 'ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜਮਾਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ' ਹੇਠ।

ਦੂਜਾ ਲੜਕਾ ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ ਕੈਥਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਜੀਆ ਅਰਥਾਤ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸੰਚੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਤੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਦੇ ਹਥੋਂ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਸ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕੈਥਲ ਵਿਚ ਹੈ।

ਤੀਸਰਾ ਲੜਕਾ ਮਕਸੂਦਨ ਸਿੰਘ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਹੋਕੇ ਮਦਰਾਸ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਦੀ ਓਧਰੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪੇਨਸ਼ਨ ਲੈਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਆ ਰਿਹਾ। ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਚੌਥਾ ਲੜਕਾ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੀ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਬਾਵੀ ਮਾਜਰੇ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਮਗਰੋਂ ਲੜਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਆ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ ਮੂਲ ਸਿੰਘ ਬਾਲਪਣੇ ਵਿਚ ਮਰ ਗਿਆ । ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅੱਜ ਕਲ ਕਿਲੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਹਨ ਤੇ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਛਛਰੌਲੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਅਛੇ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਏਹ ਬਹੁਤ ਪੱਕੇ ਸਿਖ ਸਨ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬੜੇ ਖੈਰਖਾਹ ਸਨ। ਰਜਾਸਤ ਵਿਚੋਂ ਪਟਜਾਲੇ ਆ ਗਏ। ਏਥੇ ਤਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਰਜਾਸਤ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਕ ਪੋਥੀ ਬੀ ਆਪਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਮੁਨਸ਼ੀ ਦੀਪਿਕਾ'। ਆਪ ਕਵੀ ਬੀ ਸਨ। ਏਹ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਾਮੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਜਾਲੇ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਹਨ, ਬੜੇ ਸੱਜਨ ਪੁਰਖ ਹਨ ਤੇ ਖੋਜ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਹਾਈ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਪਿਆਨ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਕੈਥਲ ਤੋਂ ਖਿੰਡ ਗਈ, ਕੁਛ ਓਥੇ ਰਹੇ, ਕੁਛ ਪਟਜਾਲੇ ਆ ਗਏ । ਪਟਿਆਲੇ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਏ ਤੇ ਕੈਥਲ ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਹੇ। ਵੰਸ਼ਜ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸੰਚੇ ਦੇ ਜੋ ਪੁਸਤਕ ਕੈਥਲ ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਖੇ ਤੇ ਉਡਾਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਦੋ ਗਡੇ ਭਰਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਬਾਵੀ ਮਾਜਰੇ ਨਾਲ ਆਏ ਸਨ; ਪਰ ਸ਼ੋਕ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਉਸ ਸੰਚਯ ਵਿਚੋਂ ਯਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਦੀ ਕੋਈ ਅਸਲੀ ਜਿਲਦ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ।

੨੯. ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜਮਾਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ।

'ਬ੍ਰਿਜ ਰਾਜ ਬਿਨੋਦ' ਤੇ 'ਭਾਸ਼ਾ ਭੂਸ਼ਣ' ਦੋ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਜ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਸ੍ਵੈਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਸ਼ਾ ਭੂਸ਼ਣ ਕ੍ਰਿਤ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਤੇ ਸੰਖੇਪ* ਹੈ। ਏ ਦੁਏ† ਕਵਿ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪ

*ਕਵੀ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਚਯੋ ਭਾਖਾ ਭੂਖਨ ਕੋ ਟੀਕਾ ਮੈਂ ਕਬਿੱਤ ਲਿਖੇ ਮੀਨਾਕਾਰੀ ਕਰੀ ਮੈਂ।
ਦੋਹਰਾ—ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਕਬਿੱਤ ਮੈਂ ਬੀਨਹੈ ਏਕ ਹਜ਼ਾਰ।
ਚੁਨ ਚੁਨ ਪੁਨ ਯਾ ਮੈਂ ਲਿਖੇ ਕਵੀ ਜਨ ਕੋ ਸਿੰਗਾਰ।

†ਇਹ ਦੋਨੋ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਜਯ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਚਯ ਵਿਚ ਹਨ।

ਅਪਣੀ ਜਾਤ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ*। ਜਨਮ ਆਪਦਾ ਲਗ ਪਗ ੧੮੫੯ ਵਿਚ ਹੈ, ਆਪ ਸ੍ਰੀਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਬ੍ਰਿਜ ਰਾਜ ਬਿਨੋਦ ਆਪ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੯੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਭੂਸ਼ਣ ੧੯੧੬ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦਿਆ ਹੈ। ਜਿਸਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਆਪ ਕਵੀ ਜੀਦੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਓਸਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬੀ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਨੇ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗਜਾਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਾਯਨ ਦੀ ਟੀਕਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ, ਉਸਦੇ ਅਖਰ ਅਰਥ ਤੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਦੱਸਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ। ਸੋ ਆਪ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਵਾਧਜਾਈ ਹੋਏ।

ਆਪ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਆਭਾਸ ਕੁਛ ਕੁਛ ਕਵੀ ਜੀ ਵਰਗਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਹੁਣ ਗੁੰਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿੱਖਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਤੁਤੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਬੰਧੀ ਛੰਦ ਇਥੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀ ਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇ:-

[ਅਥ ਗੁਰ ਬੰਸ਼ਾਵਲੀ ਬਰਨਨੰ]

ਛਪਯ—ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਤਮ ਹਰਨ ਕਰਨ ਮੰਗਲ ਗੁਰ ਨਾਨਕ। ਕਰਤਿ ਅੰਗ[1] ਪਰਲੋਕ ਲੋਕ ਅੰਗਦ ਉਰ ਆਨਕ। ਅਮਰ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਹਿਤ ਰਾਮਦਾਸ ਧਰ। ਅਰਜਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਅਰਿ ਨਾਸ਼ਨ ਦੁਖ ਹਰਿ। ਪੁਨ ਨਾਮ ਜਪੋ ਹਰਿ ਰਾਇ ਕੋ ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਲਮਲ ਹਰਨ। ਜੈ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਾਮ ਰਟ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ॥ ੪ ॥

[ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਜੰਗ ਤੇ ਚਿੜ੍ਹਨਾ ਬਰਨਨਾ]

ਕੰਪਤਿ ਮੇਰੁ ਕੁਬੇਰੁ ਦੇਰ ਲਗ ਦਿੱਗਜ ਡੋਲਤਿ। ਖਿੰਧੁ[2] ਟੂਕ ਦ੍ਵੈ ਜਾਤ ਸਿੰਧ ਮੁਕਤਿ ਜਿਜ ਬੋਲਤਿ। ਧੂਰ ਪੂਰ ਨਭ ਰਹਿਤ ਸੁਰ ਰਥ ਪੰਥ ਨ ਸੁੱਝਤਿ। ਧਰਤਿ ਪਰਤ ਸੁਰ ਯਾਨ[3], ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਰਤਿ ਅਰਿ ਲੁੱਝਤਿ। ਹਰਿ ਹਰ ਵਿਰੰਚ ਚਿਤ ਚਕਿਤ ਭਨ ਕੱਛਪ ਕੋਲ ਵਿਸੁੱਧ ਹ੍ਵੈ। ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਬ ਜੰਗ ਹਿਤ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਕ੍ਰੁੱਧ ਹ੍ਵੈ ॥ ੫ ॥

ਕਬਿੱਤ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਚਢਤ ਅਖੇਟ ਜਬ ਪੱਬ[4] ਸਭ ਚੂਨ ਹ੍ਵੈ ਨ ਭਾਨ

*ਸ਼ਿਲਪਕਾਰ ਬਰ ਬੰਸ਼ ਹੰਸ ਗਤਿ ਰਚਹੈ ਸੁਰੁਚਿ ਕਰਿ। ਤਿਹ ਕੁਲ ਭਯੋ ਉਦੈਤ ਦਾਸ ਨਿਤ ਹੇਤਿ ਸੁਧਾਸਰ। ਨਾਮ ਅਰੁਣ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਸੁਤ ਹਿਤ ਚੰਦ੍ਰ ਬੁਧ ਯੁਤਿ। ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ ਕਵੀਸ਼ਰ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਸੁਤ। ਤਿਹ ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਜਰਾਜ ਬਿਨੋਦ ਕੋ ਰਚਹੈ ਰਸਿਕ ਹ੍ਵੈ ਮੋਦ ਚਿਤ। ਪੁਨ ਭਾਖਾ ਭੂਖਨ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਟੀਕਾ ਕੀਨੀ ਕਥਿਨਿ ਹਿਤ ॥ ੭੬ ॥

[ਭਾਖਾ ਭੂਖਣ ਚੰਦੋਦਯ

[1]ਸਹਾਇਤਾ। [2]ਚਖਿੰਧਗਾਰਲ ਪਰਬਤ। [3]ਦੇਵ ਵਾਹਨ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁਆਰੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਬਿਮਾਨ। [4]ਪਹਾੜ।

ਪੱਥ ਪਾਤ ਹੈ[੧]। ਪੂਰਨ ਸੌਂ ਪੂਰਨ ਹੈ ਪਰਤਿ ਵਿਮਾਨ ਦੇਵ ਧਰਾ ਅਕੁਲਾਤ ਕੀਚ ਹੋਤਿ ਸਿੰਧੁ ਸਾਤ ਹੈਂ[੨]। ਦਿੱਗਜ ਚਕਾਰੈਂ[੩] ਭੂੰਮਚਾਲ ਨਾਂ ਸੰਭਾਰ ਸਕੈਂ ਜਾਨ ਭਾਰ ਪਰਤਿ ਸੰਭਾਰ ਗਿਰ ਜਾਤਿ ਹੈਂ। ਕੂਰਮ ਕੀ ਪੀਠ ਪਰ ਫਨੀ[੪] ਪਟਕਾਤ ਫਨ ਪਰਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਰ ਮਾਨੋ ਚੋਟ ਪਾਂਤ ਹੈ[੫] ॥ ੬ ॥

[ਅਥ ਨੱਗਰ ਵਰਨਨੰ]

(ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ ਹਾਲ)

ਦੋਹਰਾ—ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਨੱਗ੍ਰ ਇਕ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਨਾਮ।
ਸੁੰਦਰ ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਸੈਂ ਮਨੋ ਲਸੈਂ ਰਤਿ ਕਾਮ ॥ ੨੬ ॥

ਕਬਿੱਤ—ਚਹੂੰਓਰ ਬਾਗ ਚਿਤੈ[੬] ਹੋਤਿ ਅਨੁਰਾਗ ਚਿਤ,ਕੋਕਿਲਾ ਕੁਹਕ ਲਸੈਂ ਲਹਿਰੈਂ ਨਹਿਰ ਕੀ। ਕੋਟ[੭] ਕੇ ਕਿੰਗੂਰਨ ਕੀ ਪਾਂਤ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਬਨੀ ਮੇਘਸਿੰਘ ਦੇਵਨਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ[੮] ਵਹਿਰ ਕੀ। ਵਿਸ਼ਦ ਵਿਸ਼ਾਲ ਧਾਮ ਕਾਮ ਕੇ ਬਨਾਏ ਮਨੋ ਅਟਾ[੯] ਪੇ ਨਿਸ਼ਾਨ[੧੦] ਕਹੂੰ ਬੈਰਕਾਂ ਫਹਿਰ ਕੀ[੧੧]। ਧਨਕ ਬਨਕ[੧੨] ਅਲਕੇਸ਼[੧੩] ਕੇ ਸਮਾਨ ਰਾਜੈਂ ਐਸੀ ਛਬਿ ਛਾਜੇ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕੀ ॥ ੨੭ ॥

[ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਵਰਨਨੰ]

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਪੁਰਾਨ ਨਿਗਮਾਗਮ ਨਿਕਾਰਸਾਰ,ਵਿਰਚਯੋ ਰੁਚਿਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿਕੇ। ਨਵਧਾ ਨਗਤਿ ਕਾਮਧੇਨੁ ਮਨੌ ਕਾਮਨਾ ਦੇ ਗਜਾਨ ਕਾਮਤਰੁ ਰਹਯੋ ਸੰਪਦਾ ਸੌਂ ਫਰ ਕੇ[੧੪]। ਕਹੈ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਵੈਕੁੰਠ ਰਚਯੋ ਚਾਰੌਂ ਈ ਪਦਾਰਥ ਦ੍ਵੈ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਦਰ ਕੇ[੧੫]। ਸ਼ਿਵ ਪੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਕਾਸ਼ੀ ਮੁਕਤਿ ਉਦਾਸੀ ਕਰੀ[੧੬] ਜਮ ਤੇ ਮਵਾਸੀ ਭਏ ਵਾਸੀ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇ[੧੭] ॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ—ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਸ਼ੋਭ ਯੁਤਿ ਸੁਠ ਦ੍ਵੈ ਸ੍ਵਰਨ ਨਿਸ਼ਾਨ[੧੮]।
ਝੁਲਤਿ ਪਵਨ ਝਕੋਰਤੇ ਉਰਬ ਸੁਰਬ ਸੁਰਜਾਨ[੧੯] ॥ ੨੯ ॥

---

[੧]ਰਾਹ ਖਹਿੜਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। [੨]ਸੱਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਚਿਕੜ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੩]ਦਿਸ਼ਾਪਾਲ ਬਿਹਬਲ ਹੋਕੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [੪]ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ। [੫]ਮਾਨੋ ਧੌਂਸੇ ਤੇ (ਚੋਬਾਂ ਦੀ) ਲਗਾਤਾਰ ਚੋਟ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। [੬] ਦਿਸਦੇ ਹਨ। [੭]ਫ਼ਸੀਲ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੁਗਿਰਦੇ ਦੀ ਕੰਧ ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਆਏ ਤੇ ਢੱਠੀ ਹੈ। [੮] ਮੂਰਤਾਂ। [੯]ਅਟਾਰੀਆਂ। [੧੦]ਝੰਡੇ। [੧੧]ਝੰਡੀਆਂ ਝੂਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [੧੨]ਧਨੀ ਬਾਣੀਏ। [੧੩]ਕੁਬੇਰ। [੧੪]ਵਿਭੂਤੀਆਂ ਨਾਲ ਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੫]ਦਰਵਾਜੇ ਦੇ ਚੋਬਦਾਰ, ਭਾਵ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਬਿਨ ਇੱਛਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੧੬]ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਪਾਸ ਜਾ ਫਰਿਆਦੀ ਹੋਈ ਕਿ। [੧੭]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵਾਸੀ (ਸਾਰੇ ਹੀ) ਧਰਮ ਰਾਜ ਤੋਂ ਆਕੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [੧੮]ਸੋਨੇ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ। [੧੯]ਹਵਾ ਦੇ ਝੂਲਣ ਨਾਲ (ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਦੇ ਫਰੇਰੇ) ਝੂਲਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ) ਦੇਵ ਬਿਮਾਨ ਨਿਕਲ ਤੇ ਫਸ ਰਹੇ ਹਨ।

[ਅਥ ਰਾਜਾ ਵਰਨਨੰ]

(ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ)

ਦੋਹਰਾ—ਤਾਂਹਿ ਨਗਰ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼।
ਜਾਂਕੋ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਕੇ ਭੇਟਤਿ ਭੇਟ ਨਰੇਸ਼ ॥ ੩੦ ॥
ਰੰਕਨ ਕੋ ਰਾਜਾ ਕਰੈ ਰਾਜਨ ਕੋ ਕਰ ਰੰਕ।
ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ ਨ੍ਰਿਪ ਭਯੋ ਛੱਤ੍ਰਪਤਿ ਬੰਕ[1] ॥ ੩੧ ॥

ਕਰੁਨ, ਮਰੁਤ, ਹਰੀਚੰਦ, ਬਲ ਦਾਨੀ ਭਏ, ਅਜ ਕੀ ਕਹਾਨੀ ਮਨ ਦਾਨਪਨ ਮੋਹੈ ਨਾਂ[2]। ਸ਼ਿਵ ਔ ਦਧੀਚਿ ਮੋਰਧ੍ਰਜ ਦੀਹ ਦਾਨ ਦੀਨੇ, ਵਿਕ੍ਰਮ ਔ ਭੋਜ ਨ੍ਰਿਪ ਜੱਗ ਜਸ ਥੋਰੇ ਨਾਂ[3]। ਕਹੇ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਦਾਨ ਬੀਰ ਅਬ ਨਯੋ ਭਯੋ[4] ਕਾਂਪਤ ਕੁਬੇਰ ਮੇਰੁ ਇੰਦ੍ਰ ਤ੍ਰਾਸ ਤੋਰੇ ਨਾ[5]। ਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਅਸ੍ਵਦਾਨ ਦੇਖ ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਕਿਕਾਨ ਭਾਨੁ ਸਜੰਦਨ ਤੇ ਛੋਰੇ ਨਾਂ[6] ॥ ੩ ॥ [ਚਿਤ ਰਾਜ ਵਿਨੋਦ, ਪ੍ਰਥਮ ਵਿਨੋਦ

ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਾਮ ਸਾਧੂ ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਅਸਾਂ ਪਿਛੇ ਪੰਨਾ ੧੪੮ ਪਰ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਦੂਸਰੇ ਆਪ ਦੇ ਵਡੇ ਬੇਟੇ ਭਾਈ ਅਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਚੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਜੋਤਿਸ਼ ਸਾਰ' ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਸੋਰਠਾ—ਬਾਗੇਸ਼ਰੀ ਮੁਖ ਮਾਂਹਿ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਰੰਤਰੀ।
ਬਿਦਜਾ ਦਾਤੀ ਤਾਹਿ ਗੁਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਮੋ।
ਦੋਹਰਾ—ਜੋਤਿਸ਼ ਸਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਰਚਿ ਹੌਂ ਬੁੱਧ ਬਨਾਇ।
ਅਜੇ ਸਿੰਘ ਫਲ ਹੇਤ ਕੋ ਕਰਤ ਬੁੱਧ ਬਿਦਤਾਇ।

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਐਉਂ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ:—

ਸੋਰਠਾ—ਸਰਬ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਦਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਾਂਕੋ ਕਹੈਂ।
ਸਭ ਜਗ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਗੁਰ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬੰਦ ਹੌਂ ॥ ੧ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ—ਚਾਰ ਸਿਕੰਧ ਬਿਰਾਜਤਿ ਉੱਤਮ, ਬੇਦ ਨਹੀਂ, ਰਹੈ ਜਾਂਹਿ ਕੇ ਪਾਸੇ[7]।

---

[1]ਬਾਂਕਾ, ਛੈਲ ਛਬੀਲਾ। [2](ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ) ਦਾਨ ਕਥਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਪਰ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਦਾ (ਅਸਰ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। [3]ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਜੱਗ ਵਿਚ ਜਸ ਹੈ, ਬਥੇਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। [4]ਕਵੀ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹੁਣ ਤਾਂ (ਇਕ ਹੋਰ) ਨਵਾਂ ਦਾਨ-ਵੀਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੇ ਦਾਨ ਤੋਂ)। [5]ਕੁਬੇਰ ਕੰਬਦਾ ਤੇ ਇੰਦਰ ਡਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ (ਸਾਡੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪਰਬਤ) ਸੁਮੇਰ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ (ਹੀ ਦਾਨ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ)। [6](ਚੂੰਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਘੋੜੇ ਬੀ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ) ਸੂਰਜ (ਡਰਦਾ ਆਪਣੇ) ਘੋੜੇ (ਆਪਣੇ) ਰਥ ਨਾਲੋਂ ਕਦੇ ਛੱਡਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ (ਹਰ ਵੇਲੇ ਜੋਈ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਨਾਂ ਦਾਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣ)। [7]ਜਿਸ (ਹਰੀ ਮੰਦਰ) ਦੇ (ਚੌਹੀਂ) ਪਾਸੀਂ ਚਾਰ ਉਤਮ ਸਕੰਧ ਹਨ, (ਇਹ ਸਕੰਧ ਬੁਰਜੀਆਂ ਹਨ। ਸਕੰਧ=ਸ਼ਾਖਾਂ ਵਾਲੇ) ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। (ਅ) (ਚਾਰ) ਵੇਦ ਹੀ ਚਾਰ ਉਤਮ ਬੁਰਜੀਆਂ (ਬਣਕੇ) ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਾਵਤਿ ਹੀ ਬਰ ਦਾਨ ਕੋ ਪਾਵਤਿ ਕੰਚਨ ਰੂਪ ਮਨੋਹਰ ਭਾਸੈ[1]।
ਜਾਚਕ ਪੇਖ ਹਟੇ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿਂ 'ਸਾਮ' ਭਨੈ ਸੁਖ ਸਿੰਧ ਉਜਾਸੈ[2]।
ਸੁਧਾਸਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਸ ਲੁਕੇਸ਼ ਪੈ ਦੇਵ ਤਰੋਵਰ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ[3] ॥ ੨ ॥

ਉਸਦੇ ਜੋ ਹੋਰ ਫੁਟਕਲ ਛੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:–

੧. [4]ਹਰ ਜਿਮ ਖਰ[5] ਪਰ, ਹਰ ਬਨਤਰੁ ਪਰ, ਹਰ ਕੰਜਸਰ[6] ਪਰ, ਹਰ ਤਮ ਛਾਰ ਪਰ।
ਹਰ ਮਾਰ[7] ਜਾਰ ਪਰ, ਹਰ ਖ੍ਰਿਤਰਾਰਿ[8] ਪਰ,ਹਰਿ ਬਲ[9] ਬਲਹਰ, ਹਰਕੰਸ ਮਾਰ ਪਰ।
ਹਰ ਮੁਨਿ ਪਾਨਿ[10] ਪਰ,ਹਰ ਭੌਰ ਜਾਨ ਪਰ, ਅਜੋ ਸਿੰਘ ਹਰੇ ਹਰ ਜਿਮ ਆਨ ਪ੍ਰਾਨ ਪਰ।
ਹਰ ਸਮ ਸ਼ੋਭਾ ਹਰਿ ਹਾਥ ਮੌਂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਰ ਸਮ ਦੇਖ ਹਰ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਭਾਜ ਜਾਤ ਪਰ।

੨. ਮਾਵਸ ਰੈਨ ਕੋ ਦੇਖ ਕੈ ਸੁੰਦਰਿ[11] ਜਾਇ ਅਟਾ ਪੈ ਚਢੀ ਸਖੀਆਂ ਸੰਗ।
ਕੀਰਤਿ ਫੈਲ ਗਈ ਦਸਹੂੰ ਦਿਸਿ ਚਾਂਦਨੀ ਕੇ ਸਮ ਸੋਹਤਿ ਹੈ ਰੰਗ।
ਸ਼ਜਾਮ ਜੁ ਸਾਰੀ ਲਈ ਮੁਖ ਪੈ ਤਬ ਜਾਨ ਗਏ ਹਰ[12] ਰਾਹੂ ਕੇ ਸੰਗ।
ਦੇਖ ਰਹੇ ਪਤਰੇ ਕਢਕੇ ਦਿਜ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਨਹੀਂ, ਹੋਵਤ ਹੈ ਦੰਗ[13]।

੩. ਸਵੈਯਾ–ਕੁਲ ਕੀ ਕੁੰਜਨ ਪੁੰਜਨ ਮੇਂ ਅਤਿ ਗੁੰਜਤਿ ਹੈਂ ਅਲ ਜੋ ਸੁਖਦਾਈ।
ਸੀਤਲ ਮੰਦ ਸੁਗੰਧਿ ਸਮੀਰ ਬਹੈ ਮਨ ਰੰਜਨ ਕੰਜਨ ਮਾਂਹੀ।
ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਜਲਧਾਰ ਤਿਨੋ ਮਧ ਸੋ ਉਪਮਾ ਕਵਿ ਦੇਤਿ ਬਨਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਬਨ ਕੋ ਕਰਤਾਰ ਮਨੋਹਰ ਮੋਤਿਨ ਮਾਲ ਮਨੋ ਪਹਿਰਾਈ[14]।

੩੦. ਅਸਲੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ।

ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਤੇ ਲਿਖਿਤ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਕੁਛ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਲਿਖਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਸ਼ੈ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਪੱਤ੍ਰੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ

[1](ਜਿਸ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਦਾ ਸਰੀਰ) ਸੋਨੇ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੂਪ ਮਨੋਹਰ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। [2](ਜਿਸ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਵਿਚ) ਜਾਚਕ ਜਾਕੇ (ਖਾਲੀ) ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦੇ; 'ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ' ਇੰਨਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [3]ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਾਸ ਤਾਂ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੁਧਾਸਰ (ਬੈਕੁੰਠ ਤੋਂ ਉਚਾ ਧਾਮ) ਹੈ ਜਿਥੇ (ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ) ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ 'ਸ਼ਾਮ' ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਲਜਾਨ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। [4]ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਅਰਥ ਲਾਣ ਹਰਿ 'ਹਰਿ' ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਜਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਏਹ ਹਨ:– ਰਾਮ ਚੰਦਰ, ਅਗਨੀ, ਬਰਫ, ਦੀਪਕ, ਗਰੁੜ, ਸੂਰਜ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਚੰਬੇ ਦਾ ਫੂਲ, ਯਮ, ਇੰਦ੍ਰ, ਹਰੇਕ, ਸ਼ੇਰ, ਹਰਨ, ਪੀਲਾ, ਭੂਰਾ ਯਾ ਬਦਾਮੀ ਰੰਗ, ਘੋੜਾ, ਬਾਂਦਰ, ਕਿਰਨ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਗਿੱਦੜ, ਤੋਤਾ, ਮੋਰ, ਕੋਇਲ, ਹੰਸ, ਡੱਡੂ, ਸੱਪ, ਵਾਯੂ, ਸ਼ਿਵ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ, ਇਕ ਪਰਬਤ, ਗਰੁੜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਇਕ ਛੰਦ, ਗਿਣਤੀ, ਖੋਹਣਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਇਕ ਰਾਖਸ਼, ਗਧਾ ਆਦਿ। [5]ਇਕ ਰਾਖਸ਼। [6] ਕਵਲਾਂ ਦਾ ਤਾਲ। [7]ਸਰਪ (ਅ) ਮਾਰਜਾਰ=ਬਿੱਲਾ। (ਏ) ਮਾਰਜਾਰਕ=ਮੋਰ। [8]ਇੰਦਰ। [9] ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ ਦੈਂਤ। [10]ਪਾਣਨੀ ਮਨੀ। [11]ਸੁੰਦਰੀ। [12]ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [13]ਹੈਰਾਨ। [14](ਗੰਗਾ ਬਨ ਵਿਚ ਐਉਂ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਬਨ ਰੂਪ ਲੱਛਮੀ ਨੂੰ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਮਾਲਾ ਪਹਿਨਾਈ ਹੈ।

ਸੂਰਜ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜੋ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਪਣੇ ਲਿਖਤ ਹਨ। ਇਕ ਪੱਤ੍ਰਾ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਪ੍ਰਚਲਤ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸਦੀ ਫੋਟੋ ਪੰਨਾ ੧੪੩ ਉਤੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਅਪਣੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤਕ ਸਾਰੀ ਅਸਲੀ ਕਾਪੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਚਾਰ ਕਾਪੀਆਂ ਜੋ ਲਿਖਾਰੀ ਆਪ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਿਆ*। ਜੋ ਨੁਸਖਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਅਜੇ ਸਿੰਘ ਜੋ ਲੈ ਗਏ ਸਨ ਉਸਦਾ ਬੀ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਤੇ ਜੋ ਓਹ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਿਆਏ ਸਨ ਉਸਦੀ ਬੀ ਸੂੰਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਸਾਡੇ ਨਜ਼ਰੇ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਨੁਸਖਾ ੧੯੧੯ ਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਪੁਰਾਣਾ ੧੯੧੨ ਦਾ ਇਕ ਅਪੂਰਣ ਨੁਸਖਾ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖੇ ਅਸਾਂ ਸੁਧਾਈ ਵੇਲੇ ਕਈ ਮੰਗਾਏ ਸਨ ਪਰ ਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਯਾ ਉਪਰਲੇ ਸੰਮਤਾਂ ਤੋਂ ਪਛੋਤ੍ਰੇ ਸਨ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਈ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਆਪ ਗਿਆਨੀ, ਰਾਗੀ ਤੇ ਕਵੀ ਤ੍ਰੈਏ ਸਨ, ਆਪ ਚਿਰਕਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਬੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਨ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਬਹੁਤ ਰਖਦੇ ਸੇ। ਆਪ ਕੈਥਲ ਗਏ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ, ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੁਛ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਮਗਰੋਂ। ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਆਪ ਨੇ ਅਸਲੀ ਕਾਪੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਦੇਖਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸੰਚੇ ਵਿਚ ਆਪਨੂੰ ਯਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਉਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਕੀ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਕਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਸਤਰਾਂ ਪਰ ਜਗਾ ਜਗਾ ਗੇਰੂ ਨਾਲ ਲਾਲ ਲੀਕਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਤਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਥਹੁ ਲਗਾ ਕਿ ਏਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਸੋਧਣਾ ਅਵੱਸ਼ਯਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲਗ ਪਗ ਇਤ੍ਰਾਜ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਲਾਲ ਲੀਕ ਨਾਲ ਅੰਕਿਤ ਸਨ। ਪਰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਜੀ ਏਹ ਨੁਸਖਾ ਸਿਰਫ ਓਥੇ ਵੇਖਕੇ ਚਲੇ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਨਾਲ ਲੈ ਆਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਵੀ ਹੋਏ। ਹਾਲਾਂ ਤਕ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਨੁਸਖੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਿਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਗਈ।

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਬੀ ਦੱਸ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੁਛ ਹਿੱਸਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਲਿਖ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਓਹ ਪਹਿਲਾ ਲਿਖਿਆ ਰੱਦੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਬੀ ਇਕ ਪੱਤ੍ਰਾ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ†। ਇਹ ਕਵੀ ਕਲਮ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸਦੀ

*ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਤਰਜੁਮਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਇਕ ਨਾ ਮੁਕੰਮਲ ਨੁਸਖਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈਜਿਸਦੇ ਲਗ ਪਗ ਹਰ ਕਾਂਡ ਦਾ ਮੁਢ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਅਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਕਰਦ ਹਨ ਤੇ ਅਗੋਂ ਫੇਰ ਲਿਖਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹੈਨ ਤੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਸੁਧਾਈ ਵੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਸਾਡੇ ਸੰਚੇ ਵਿਚ ਹੈ।

†ਇਕ ਫੱਟੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਕਾਗਤ ਰੱਖਕੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਫੱਟੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕਾਗਤ ਚਸਪਾਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੇ ਇਕ ਪੱਤ੍ਰਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਇਹੋ ਜਟਿਰ ਹੈ।

ਇਬਾਰਤ ਨੂੰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪਰਵਿਰਤ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਮੇਲਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਫ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਕੋਈ ਸੰਖੇਪ ਲਿਖਤ ਹੈ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਤ੍ਰੇ ਦਾ ਹੂਬਹੂ ਉਤਾਰਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਲਵੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੬੧ ਅੰਕ ੪੯ ਤੋਂ ੬੬ ਤੱਕ।

॥ ੩੭ ॥ ਪੁਨ ਗੋਂਦੇ ਸੁਤ ਬਾਕ ਬਖਾਨੵੋ ॥ ਹਮ ਤੋ ਲੋਭ ਦਰਬ ਕੋ ਠਾਨੵੋ ॥ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਹਮ ਲੇਤਿ ਨ ਕੋਈ ॥ ਲੇਵਹਿੰਗੇ ਧਨ ਦੀਜਹਿ ਸੋਈ ॥ ੩੮ ॥ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਅਚਹਿ ਅਹਾਰਾ ॥ ਅੰਨ ਖਰੀਦਹਿੰ ਮੋਲ ਬਜਾਰਾ ॥ ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਕਮੀ ਨਹਿ ਕੋਊ ॥ ਸੰਗਤਿ ਰਹੈ ਭੀਰਿ ਭਰਿ ਸੋਊ ॥੩੯ ॥ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਆਵਹਿ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ ॥ ਤਿਸਿ ਮਹਿ ਤੇ ਦਿਹੁ ਹੱਕ ਹਮਾਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਹੵੋ ਤਿਨਿ ਫੇਰਿ ॥ ਜੇ ਤੁਮ ਲੋਭ ਕਰਹੁ ਇਮਿ ਹੇਰਿ ॥ ੪੦ ॥ ਤੋ ਦਿਨ ਅਸ਼ਟਮ ਮਹਿ ਜੋ ਆਵੈ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹਿਤ ਕਰਿ ਅਰਪਾਵੈ ॥ ਸੋ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਅਪਨਿ ਸਿਰਦਾਰੀ ॥ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪੀ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਮੂਰਖ ਹਰਖੵੋ ਘਰਿ ਗਯੋ ॥ ਬਹੁਤਿ ਆਇ ਧਨ ਮਨ ਸਮਝਯੋ। ਦਿਨ ਦੋਇਕ ਜਬਿ ਦਏ ਬਿਤਾਇ ॥ ਤਬਿ ਨਿਬਾਬ ਇਕਿ ਉਤਰੵੋ ਆਇ ॥੪੨ ॥ ਲਵਪੁਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਕਹੁ ਜਾਤੇ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸੵੋ ਇਕਿ ਰਾਤੇ ॥ ਨਿਸਾ ਅੰਧੇਰੀ ਪਰਿ ਕਰਿ ਸੋਯੋ ॥ ਤਸਕਰ ਗਨ ਦਿਨ ਮਹਿ ਧਨ ਜੋਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਮਤਿ ਨੀਂਦ ਗਾਵੀ ਮਹਿ ਪਰੵੋ ॥ ਇਕ ਖੱਚਰ ਜੁਤਿ ਧਨ ਤਿਸਿ ਹਰੵੋ ॥ ਭਈ ਭੋਰਿ ਸੁਧਿ ਪਾਇ ਰਿਸਾਯੋ ॥ ਇਸਿ ਪੁਰਿ ਪਤਿ ਨੇ ਧਨ ਚੁਰਿਵਾਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਇਸ ਨੇ ਤਸਕਰ ਰਾਖਨਿ ਕਰੇ ॥ ਨਦੀ ਘਾਟਿ-ਪਰਿ ਚੋਰੀ ਕਰੇ ॥ ਤਬਹਿ ਚੌਧਰੀ ਗਹਿ ਮੰਗਵਾਯਵ ॥ ॥ ਕਹੵੋ ਤੋਹਿ ਮਮ ਧਨ ਚੁਰਿਵਾਇਵ ॥੪੫ ॥ ਤਸਕਰ ਜੁਕਤਿ ਦੇਹੁ ਧਨ ਮੋਰਾ ॥ ਨਾਹਿਤ ਦਿਹੁ ਫਾਂਸੀ ਇਸਿ ਠੋਰਾ ॥ ਏਤਿਕ ਦਰਬ ਕਹਾਂ ਤੇ ਲਯਾਵੇਂ ॥ ਬੋਲ ਨ ਆਵਤਿ ਖਰੇ ਤਕਾਵੇਂ ॥ ੪੬ ॥ ਭਨੵੋ ਨਰਨਿ ਨਿਜ ਸਾਥਿ ਨਿਬਾਬ ॥ ਧਨ ਨ ਦੇਯ ਦਿਹੁ ਫਾਂਸਿ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਆਪਿ ਗਯੋ ਚਢਿ ਕਰਕੇ ॥ ਪੀਛੇ ਦਈ ਫਾਂਸਿ ਧਰਿ ਧਰਿ ਕੇ ॥ ੪੭ ॥ ਰਹਿ ਗਯੋ ਬਾਲਕ ਏਕਿ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ਗੋਂਦੇ ਕੀ ਤਿਯ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ॥ ਆਇ ਜੋਰ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਿਖਾਨੀ ॥ ਨਹਿ ਮਤਿ ਮੰਦਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ॥ ੪੮ ॥ ਭਯੋ ਬਾਲ ਇਹਿ ਏਕਿ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ਰਾਖਹੁ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਹੁ ਧਾਰੀ ॥ ਤਿਨਹੁ ਕਰੵੋ ਜਸ ਤਸ ਫਲ ਪਾਯੋ ॥ ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਯੋ ॥ ੪੯ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਰਾਖੵੋ ॥ ਇਕਿ ਤੇ ਸਤ ਹੋਇ ਬਚ ਤਬਿ ਭਾਖੵੋ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਗਈ ॥ ਕਰੀ ਅਵਗਯਾ ਸੋ ਬਖਸਈ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ਗੋਂਦੇ ਸੁਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੧. ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੇ ਸੋਮੇ।

ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਲਈ ਸਾਮਾਨ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆ? ਇਸ ਬਾਬਤ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਤਾਂ ਉਨਾਂ ਦੀ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਨੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਉਹ ਪਤੇ ਹਨ ਜੋ ਖੋਜ ਕੀਤਿਆਂ ਲਭ ਪੈਂਦੇਹਨ। ਫਿਰ ਕਈ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਿਆ। ਜੀਉਂਦੇ ਮਨੁਖਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਲਿਖਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਣਾ ਹੁਣ ਔਖਾ ਹੈ। ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੋਥੀਆਂ ਹੁਣ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਣਾ ਬੀ ਕਠਨ ਹੈ ਯਾ ਜੇ ਕੋਈ ਪੋਥੀਆਂ ਅਜੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਸਕਦੇ।

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼]

੧. ਜੋ ਕੁਛ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਆਪ ਦਿਤਾ ਹੈ [ਪੂ: ਅਧ: ੩੭] ਉਸਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਚਯ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਸੋ ਇਕ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਨੇ ਤੇ ਇਕ ਕਬੀਰ ਪੰਥੀਏ ਨੇ ਰਲਕੇ ਆਖੇਪ ਕੀਤੀ। ਅਸਲ ਪੋਥੀ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਖੇਪਾਂ ਵਾਲੀ ਅਪਣੀ ਰਚੀ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦਾਲ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਤੇ ਕਬੀਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਆਖੇਪ ਕੱਢ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲੀਤੇ ਦੱਸੇ ਹਨ।

੨. ਦੂਸਰੇ ਵਾਰਾਂ ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਤੋਂ ਮਦਦ ਲੈਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ ਹੈ*।

੩. ਤੀਸਰੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

੪. ਚੌਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਵੀ ਲਈ ਹੈ ਜੈਸੇ:—

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਨੀਤਾ। ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੀ ਮੈਂ ਗੀਤਾ ॥ ੬੭ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰੁਦਾਸ ਭਯੋ ਜੋ ਭਾਈ। ਕਛੁਅਕ ਕੀਨ ਜਿ ਗੁਰੂ ਵਡਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਰਹਤ ਹਜੂਰਾ। ਸਿੱਖੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਬ੍ਰਤ ਪੂਰਾ ॥ ੬੮। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜਿਹ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਬਰ ਦੀਨੋ ਅਸ ਬਿਧਿ ਗਤ ਦਾਨੀ। 'ਪਢਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿਕੈ ਸਿਖ ਜੋਊ। ਸਿਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ' ॥ ੬੯ ॥ ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੀ ਮੈਂ ਗਾਥਾ। ਤਿਹ ਕੀ ਸਾਖ ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਸਾਥਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਦੂਰੀ। ਮੰਨੀ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਗਤਿ ਰੂਰੀ ॥ ੭੦ ॥ ਜਿਹ ਸਿਰ ਲੈ ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਾਹੀ। ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਹੀ। [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ: ਧਿ: ੩੭

੫. ਹੁਣ ਜਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ੧੧ ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀਦੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਏ ਹਨ ਜੋ ਯਾਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਟੀਕਾ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਭਗਤਿ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਯਾ 'ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲ' ਹੈ, ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬੀ ਸੀ।

੬. ਗਹੁ ਕਰਕੇ ਮੁਤਾਲਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ

*ਕਬਿਤ ਸ੍ਵਯੇ ਭਾ: ਗੁ: ਬੀ ਆਪ ਨੇ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦਾ ਸਫਾ ੧੯੨ ਅੰਕ ੧੦।

ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਹਾਫਜ਼ਾ ਬਾਦੀ' ਤੇ 'ਵਲੈਤ ਵਾਲੀ' ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜਾਪਦੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਕੱਤਕ ਪੂੰਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਕੋਈ ਦੂਸਰੇ ਕੋਈ ਪੰਜਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵੇਲੇ ਦਸਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਅਪਨਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬੀ ਦਸਿਆ ਨੇ ਤਿਵੇਂ ਜੇ ਆਪਦੀਨਜ਼ਰੋਂ ਇਹ ਸਾਖੀ ਗੁਜ਼ਰੀਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਓਹ ਜ਼ਿਕਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਦਿਨ ਪਰ ਕੁਛ ਭੇਦ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਬੀ ਦਸਦੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਕਤਕ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਖ਼ਯਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਦੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਰੀ। ਕੁਛ ਸਾਖੀਆਂ ਜੋ ਬੜੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈਨ ਤੇ ਜੋ ਮਹਾਨ ਉੱਚ ਦਿਮਾਗ ਕਵੀ ਜੀ ਅਪਣੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ। ਓਹ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਵਿਚ, ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਸੀ, ਯਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ। ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਖੀ ੨੧ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲੇ ਹੋ ਜਾਣੇ; ਦੂਸਰੇ ੨੮ ਸਾਖੀ, ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਵਾਲੀ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੇ ਤਬਲਬਾਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਮੁਹਰਾਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ।

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ]

ਹੁਣ ਜਦ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਤੇ ਆਈਏ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਜੋ ਪਤੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈਨ:—

੧. ਰਮਦਾਸ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ—ਜੀਵਨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਸਫੇ ੧੩੯ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹਾਲ ਮੂਲ ਵਿਚ ਬੀ ਤੇ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਉਥਾਨਕਾ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਥੀ ਹੈ, ਇਹ ਬੀ ਦਲੀਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੈਂਚੀਆਂ ਦੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਗੋਂ ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛੇਵੇਂ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਆਪ ਕੁਛ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਲੇ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੫੭ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਪਰਖਣ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਕਹਿਦੇ ਹਨ:—ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਇਸ ਭਾਂਤ ਭਾ ਓਗ ਦਸਮੇਂ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ।......ਇਸ ਕੀ ਕਹੌ ਕਿਤਿਕ ਗੁਰ ਕ਼ਥਾ। ਸਰਬ ਸੁਨਾਵੌਂ ਮਮ ਮਤਿ ਜਥਾ। ਪਰ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਯਥਾ:—

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ ਜਗਤ ਮਹਿ। ਰਲ ਮਿਲ ਰਹਯੋ ਏਕ ਥਲ ਸਭ ਨਹਿ॥

[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੫ ਅੰਕ ੫

ਅੰਸੂ ੭—੮ ਵਿਚ ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਸੋਮਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਪਰ

ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੰਚੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਲਿਖਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਸੰਮਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਆਪ ਨੂੰ ਤਦੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੀ ਸਨ।

੨. 'ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲਾ' ਯਾ 'ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ'ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਖਯਾਲਾਤ ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੈਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪਾਸ ਇਹ ਪੋਥੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੋ ਆਪ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਿਖੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਮੈਂ ਲਿਖਾਂਗਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਮੁੱਢ ਐਉਂ ਬੱਝਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਛ ਸੋਮਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ:—

ਦੋਹਰਾ—ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਭਾ ਢਿਗ ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹ।
ਬਹੁਤ ਬਾਰਤਾ ਤਬ ਕਰੀ ਆਗੇ ਸੁਨੀਐ ਤਾਂਹਿ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ—ਇਸ ਕੀ ਕਹੀ ਕਿਤਕ ਗੁਰ ਕਥਾ। ਸਰਬ ਸੁਨਾਵੌਂ ਮਮ ਮਤਿ ਜਥਾ। ਮੰਨੀ ਸਿੰਘ ਭੁਏ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਤਿਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਜੁ ਕੀਨ ਬਖਾਨ ॥ ੨ ॥ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਖੈ ਮੈਂ ਕਹੌਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਜਸ ਜਹਾਂ ਤੇ ਲਹੌਂ। ਤਹਿ ਤੇ ਕਰੌਂ ਬਟੋਰਨ ਸਾਰੇ। ਕਿਤਕ ਸੁਨੀ ਸਿੱਖਨ ਮੁਖ ਦ੍ਵਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਸਭ ਇਸ ਮੈਂ ਲਿਖੌ ਬਨਾਈ। ਛੰਦ ਬੰਦ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰਤਾਈ। ਕਿਤ ਕਿਤ ਅਪਰ ਥਾਨ ਗੁਰ ਕਥਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਰਚੌਂ ਦੇਖ ਹੌਂ ਜਥਾ ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਜਗਤ ਮਹਿਂ। ਰਲ ਮਿਲ ਰਹ੍ਯੋ ਏਕ ਥਲ ਸਭਿ ਨਾਹਿਂ। ਜਿਮ ਸਿਕਤਾ ਮਹਿ ਕੰਚਨ ਮਿਲੇ। ਬੀਨ ਤਾਂਵਲਾ ਲੇ ਤਿਹ ਭੁਲੇ ॥ ੫ ॥ ਤਥਾ ਜਗਤ ਤੇ ਮੈਂ ਚੁਨਿ ਲੇਊਂ। ਕਥਾ ਸਮਸਤ ਸੁ ਲਿਖ ਕਰਿ ਦੇਊਂ। ਬਾਨੀ ਸਫਲ ਕਰਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਕਰਿਹੌਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਨ ॥ ੬ ॥ ਜਿਮ ਦਧਿ ਬਿਖੇ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਲ ਰਹੈ। ਕਰਹਿ ਮਥਨ ਨੀਕੇ ਸ਼ੁਭ ਲਹੈ। ਤਿਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਬਾਦ ਬਿਬਾਦੂ। ਗੁਰ ਜਸ ਸੰਚੌਂ ਦੇ ਅਹਿਲਾਦੂ ॥ ੭ ॥ ਜਥਾ ਉਦਧਿ ਮਥਿ ਰਤਨ ਨਿਕਾਸੇ। ਵਹਿਰ ਭਏ ਜਗ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸ ਨਿਕਾਸੌਂ। ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਨ ਇਕ ਥਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੌਂ ॥੮॥ ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਥਾ। ਛੰਦਨ ਬਿਖੇ ਰਚੀ ਮਤਿ ਜਥਾ। ਰਹ੍ਯੋ ਚਾਹਤੋ ਗੁਰਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ ਤਿਸਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤ ॥ ੯ ॥ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰ ਕਿਤ ਕਿਤ ਰਹੇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਜਸ ਰਚਿਬੋ ਚਹੇ। ਕਰਮ ਕਾਲ ਤੇ ਕੇਥਲ ਆਏ। ਥਿਤ ਹੁਇ ਜਪਜੀ ਅਰਥ ਬਨਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਪੁਨ ਸੰਜੋਗ ਹੋਇ ਅਸ ਗਯੋ। ਰਾਮ ਚਰਿਤ ਕੋ ਮਨ ਹੁਲਸਯੋ। ਬਾਲਮੀਕ ਕ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਜਬ। ਛੰਦਨ ਬਿਖੇ ਰਚੀ ਤਬ ਹਮ ਸਬ ॥ ੧੧ ॥ ਰਾਮ ਕਥਾ ਪਾਵਨ ਬਿਸਤਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਉਤਾਰੀ। ਸੁੰਦਰ ਬਨ੍ਯੋ ਰਮਾਯਣ ਮਹਾਂ। ਤਤਛਿਨ ਲਿਖ ਲੀਨਸ ਜਹਿ ਕਹਾਂ ॥ ੧੨ ॥ ਪੁਨਿ ਬਿਦਾਂਤ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਨ। ਉਪਨਿਸ਼ਧਨ ਕੋ ਜਹਿਂ ਬੱਖਜਾਨ। ਆਤਮ ਕੋ ਪੁਰਾਨ ਜਿਸ ਨਾਮ। ਸਕਲ ਬਨਾਯੋ ਸੋ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੧੩ ॥ ਬਹੁਤ ਬਰਸ ਬੀਤੇ ਜਬ ਲਹੇ। ਗੁਰ ਜਸ ਰਚਨ ਚਾਹਤੇ ਰਹੇ। ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਨਿਤ ਕੀ ਮੇਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਹੇਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਭਯੋ

ਅਚਾਨਕ ਮੈਂਚੇ ਆਈ। ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਜਸ ਸਮੁਦਾਈ। ਚਾਹਤਿ ਭਏ ਆਪ ਗੁਰ ਜਬਹੂੰ। ਭਾ ਸੰਚਯ ਦਸ ਗੁਰ ਜਸ ਸਭਿਹੂੰ ॥ ੧੫ ॥ ਹੇਰਿ ਉਮੰਗ ਮੋਹਿ ਮਨ ਆਈ। ਕਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਹਾਈ। ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਕਥਾ। ਬਰਨੌਂ ਸਭ ਮੈਂ ਹੋਈ ਜਥਾ ॥ ੧੬ ॥ [ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੫

ਇਸ ਉਪਰਲੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਿਚ ਇਸੇ ਦੇ ਅੰਕ ੩ ਤੋਂ ੬ ਤਕ ਹੋਰ ਸੋਮੇ ਇਹ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ:—

੩. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਸੁਣੇ ਪ੍ਰਸੰਗ।

੪. ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

੫. ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂਤੇ ਕਿਤੇਕਿਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਰਲਜਾ ਪਿਆਹੈਚੁਣਕੇ ਅਲਗ ਕਰਕੇਲੈਣਾ।

ਸੁਣੇ ਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਲਏ ਹਾਲਾਤ ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਜੀ ਐਉਂ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਇਹ ਦੂਸਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਕਰ੍ਯੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਜਿਮ ਜੋਇ ॥ ੫੪ ॥ [ਰਾਸ ੧ ਅਸੂ ੮

ਅਰਥਾਤ—ਇਹ ਇਤਹਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੂਜੀ ਜੀ ਦਾ ਮੈਂ ਜਿਵੇਂ ਜੋ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਕੇਵਲ ਸੁਣਕੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਰਚ੍ਯੋ ਛੰਦ ਸੁੰਦਰ ਬਿਖੈ ਸੁਨ੍ਯੋ ਪਠ੍ਯੋ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ ॥ ੧੪ ॥ [ਰਾ ੨ ਅਸੂ ੧

ਪੁਨਾ:—ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਜਿਤਕ ਸਿਖ ਮੁਖ ਦੁਆਰ। ਅਰ ਲਿਖੀ ਪਠੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਉਦਾਰ। ਸੋ ਸੁਬ ਬਨਾਇ ਛੰਦਨ ਮਝਾਰ। ਅਬ ਕਰਹੁ ਨਿਰੂਪਣ ਰੀਤਿ ਚਾਰੁ। [ਰਾਸ ੧-੨੯-੨

ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਆਪ ਸੁਣਕੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਕੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਫਿਰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਣੇਖਣੇ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਿਖ ਲੈਂਦੇ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਲਿਖਦੇ ਸਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਕੁਛ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਗੇ ਇਸ ਕਹੌਂ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਸੰਤਨ ਤੇ ਲਹੌਂ ॥੫੮॥ [ਰ ੯ ਅੰ ੬੦

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਲਿਖਦਾਹਾਂ। ਸੰਤ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੁਨਾ:—ਜੇਤਿਕ ਸੁਨੀ ਲਿਖੀ ਪਠਿ ਸਾਰੀ। [ਰਾ: ੯ ਅਸੂ ੬੦ ਅੰਕ ੫੦

੬. ਇਹ ਵੀ ਥਹੁ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਛ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਲਏ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

ਸੰਮਤ ਬੀਤੇ ਆਇ ਸੋ ਹਮਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ। ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਭਾਖ੍ਯੋ ਸਕਲ ਬਨਾਇ* ॥ ੫੬ ॥ [ਰ. ੨ ਅੰਸੂ ੩੨

੭ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ—ਹੁਣ ਜੇ ਹੋਰ ਸੋਮੇ ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ ਗਹੁ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ, ਖਾਸ ਕਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ। ਪਹਿਲੇ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਜੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਵੈਸੇ ਹੀ ਆਪ ਦੇ ਹਨ। ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਵੈ

---

*ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੫੨।

ਲਿਖੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਜਾਣਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਥੋਂ ਬੀ ਆਪ ਨੇ ਹਾਲ ਲਏ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਰਚਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵੰਨ-ਗੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਕੀਕੂੰ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹਾਲਾਤ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾਦੌਣ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਇਕ ਰਾਜੇ ਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬੇਠਣੇ ਤੇ ਐਉ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਤਵੈ ਕੀਟ ਤੋ ਲੌ ਤੁਫੰਗੰ ਸੰਭਾਰੋ॥ ਹ੍ਰਿਦੇ ਏਕ ਰਾਵੰਤ ਕੇ ਤੱਕਿ ਮਾਰੇ॥ ਗਿਰਜੇ ਭੂੰਮ ਭੂ ਮੈ ਕਰਜੋ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧੰ। ਤਉ ਮਾਰਿ ਬੋਲਜੋ ਮਹਾਂ ਮਾਨਿ ਕ੍ਰੁੱਧੰ॥ ੧੨॥ [ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਇਸੇ ਵਾਕਿਆ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਗੁਰੂ ਸ੍ਵਕਰੇ ਬੇਗ ਤਜਾਗੀ ਤੁਫੰਗਾ। ਚਲੀ ਸ਼੍ਰੂੰਕ ਗੋਰੀ ਲਗੀ ਜਾਇ ਅੰਗਾ॥ ੩੫॥
ਗਿਰਜੋ ਭੂਮ ਬੀਚੰ ਮਹਾ ਰੋਸ ਰਾਚਾ। ਹ੍ਰਿਦੇ ਫੇਰ ਡਾਰਜੋ ਨਹੀਂ ਪਾਨਿ ਜਾਚਾ॥ ੩੬॥
......ਮਰਜੋ ਮਾਰ ਮਾਰੰ ਬਕੰਤੇ ਸਰੋਸੰ। [ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰੁਤ: ੨ ਅੰਸੂ ੪੧

ਪੁਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–ਤਜਿਯੋ ਤੁਪਕੰ ਬਾਨ ਪਾਨੰ ਸੰਭਾਰੇ॥ ਚਤੁਰ ਬਾਨਯੰ ਲੈ ਸੁ ਸੱਬਿਯੰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਤ੍ਰਿਤਿਯੋ ਬਾਣ ਲੈ ਬਾਂਮ ਪਾਣੰ ਚਲਾਏ। [ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਇਸੇ ਵਾਕਿਆ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਦੀਨ ਤੁਫੰਗ ਸੁ ਦਾਸ ਕੋ ਗਰਜੇ ਸ੍ਰੀ ਰਣ ਸਿੰਘ...... । ਧਰ ਚਾਂਪ ਹਾਥ ਹਯ ਕੋ ਫੇਧਾਇ...... । ਇਮ ਚਾਰ ਬਾਨ ਦਾਏਂ ਸੁ ਹਾਥ। ਬਿਚ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਮਾਰੇ ਕੋਪ ਸਾਥਿ। ਪੁਨ ਬਾਮ ਹਾਥ ਤੇ ਐਂਚਿ ਚਾਂਪ। ਬਿੱਦਜਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ਧਨੁ ਬਾਨ ਆਪ॥ ੭॥ ਛੋਰੇ ਖਤੰਗ ਭਟ ਅੰਗ ਭੇਗ। [ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੪੨

ਇਸੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ:–ਤਿਨੈ ਖੇਦ ਕੈ ਬਾਰ ਕੈ ਬੀਚ ਡਾਰੈ। [ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਕਵੀ ਜੀ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਇ ਦੀਏ ਬਿਚ ਬਾਰਿ ਕ੍ਰੁੱਧ। [ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੪੨–੧੯

ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਦੀ ਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਬੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਹੰਤ ਦੇ ਕੁੱਤਕੇ ਨਾਲ ਹਯਾਤ ਖਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਫੁਟ ਜਾਣ ਪਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾ: ਵਿਚ ਲਿਖਜਾ ਹੈ:–

ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋਪੀਅੰ ਕੁੱਤਕੋ ਸੰਭਾਰੀ॥ ਹਠੀ ਖਾਨ ਹਯਾਤ ਕੇ ਸੀਸ ਝਾਰੀ॥ ਉਠੀ ਛਿੱਛ ਇੱਛੰ ਕਢਾ ਮੇਝ ਜੋਰੰ॥ ਮਨੋ ਮਾਖਨੰ ਮੱਟਕੀ ਕਾਨ੍ਹ ਫੋਰੰ॥ [ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਇਸ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਕੁਤਕਾ ਬਲ ਸਾਥ ਸੰਭਾਰ ਲਯੋ। ਸਿਰ ਖਾਨ ਹਯਾਤ ਕੇ ਝਾਰ ਦਯੋ॥ ੩੪॥ ਪਗ ਕੋ ਬਲ ਪਾਇ ਰਕਾਬਨ ਤੈ। ਉਛਰਜੋ ਕਛੁ ਉਚਹਿ ਆਸਨ ਪੈ। ਸਗਰੇ ਤਨ ਓਜ ਲਗਾਇ ਬਡੋ। ਕੁਤਕਾ ਜੁਗ ਹਾਥਨ ਸਾਥ ਛਡੋ॥ ੩੫॥ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਲਗਜੋ ਸਿਰ ਫੋਰ ਦਯੋ। ਨਿਕਸੀ ਮਿਝ ਸੇਤ ਸੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਯੋ। ਬਹੁ ਖੰਡ ਕਰੇ ਜਿਹ ਸੀਸਹਿਂ ਕੇ। ਸਭ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਗਿਰ ਈਸ਼ਹਿਂ ਕੇ॥ ੩੬॥ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉਪਮਾ ਸੁ ਭਨੀ। ਦਧਿ ਕੀ ਮਟਕੀ ਜਨੁ ਸ਼ਜਾਮ ਹਨੀ। [ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੨੭

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕਵੀ ਜੀ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਆਪ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਪਰ ਅਸਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ 'ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋਪੀਅੰ......ਤੋਂ......ਮਟਕੀ ਕਾਨ੍ਹ ਫੋਰੀ' ਤਕ।

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਨਾਕਾਮ ਫਿਰਨਾ ਤੇ ਵਿਰ ਬਰਵੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਨਾਹੱਕੁ ਲੁੱਟ ਕੁੱਟ ਸੁੱਟਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਯਾ ਹੈ:—

ਤਵ ਬਲ ਈਹਾਂ ਨਾ ਪਰ ਸਕੇ ਬਰਵਾ ਹਨਾ ਰਸਾਯ ॥ ਸਾਲਨ ਰਸ ਜਿਮ
ਬਾਨੀਓ ਰੋਰਨ ਖਾਤ ਬਨਾਯ ॥ ੧੦ ॥ [ਬਚਿ: ਨਾ: ਧਿ: ੧੦

ਕਵੀ ਜੀ ਇਸੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਂਦੇ ਹਨ:—

ਜਥਾ ਬਾਨੀਓ ਮਾਸ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਖਾਵੇ। ਚਹੈ ਸ੍ਵਾਦ ਕੋ ਰੋਰ ਕੋ ਰਿੰਧ ਖਾਵੇ।
ਤਥਾ ਮੂਵ ਕੀਨੀ ਉਜਾਰਯੋ ਸੁ ਗ੍ਰਾਮੰ। ਲਹ੍ਯੋ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਜਿਤੀ ਸੌਜ ਧਾਮੰ ॥ ੭ ॥
[ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੪੭

੮. ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ—ਚਮਕੌਰ ਯੁੱਧ ਦੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਖਤ ਲਿਖਣ ਬਾਬਤ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਵਿਚੋਂ ਹਾਲਾਤ ਲਏ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ੩੪ ਤੋਂ ੪੧ ਤੇ ਰੁ: ੬ ਅੰਸੂ ਪ੭ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਦੇ ਸਾਰੰਸ਼ ਤੋਂ ਸਾਫ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੯. ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ, ਗਜ਼ਲਾਂ—ਰਤ ਤਿੰਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੭ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੋਲੀ ਖੇਲਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਗਜ਼ਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬੀ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਹੈ।

੧੦. ਅਪਣੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਢੂੰਡ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਦਦ ਲਈ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਜੀਵਨ ਅਪਣੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕਰਨੇ ਪਰ ਜੋ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤੇ ਓਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਵਾਰ ੨੬ ਪਉੜੀ ੨੪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਓਹ ਪਉੜੀ ਰਾਸ ਪ ਅੰਸੂ ੬ਪ ਵਿਚ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਕਹੀ ਨਿਜ ਬਾਨੀ। ਇਕਿ ਪਉੜੀ ਵਿਚਿ ਵਾਰ ਵਖਾਨੀ।

ਅਗੇ ਫਿਰ ਪਉੜੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, 'ਧਰਮ ਸਾਲੁ ਕਰਿ ਬਹੀਦਾ ਇੱਕਤ ਥਾਉਂ ਨ ਟਿਕੇ ਟਿਕਾਇਆ'। ਜੋ ਜਵਾਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮੁਅਤ੍ਰਿਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਦੋਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਦੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਹੋਰ ਖਿਆਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਸੋ ਵਾਰ ੨੪ ਪਉੜੀ ੨੧ ਤੇ ੨੪ ਵਿਚ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੱਯੇ ਭੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੬੧ ਪਰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਵਯੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ 'ਗਾਇ ਸੁਤ ਜੈਸੇ ਮਿਲ ਮਾਤ ਮਨ ਚਾਹਿ ਐਸ ਕੂਦ ਬਿਲਲਾਇ ਗਰ ਬੰਧਨ ਬਸਾਇ ਨਾ' ਦੇਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਟਰਦਾ ਹੈ:—'ਜੈਸੇ ਬਛੁਰਾ ਬਿਲਲਾਤ ਮਾਤ ਮਿਲਬੇ ਕਉ ਬੰਧਨ ਕੇ ਬਸਿ ਕਛੂ ਬਸ ਨ ਬਸਾਤ ਹੈ' ॥ ਪ੨੦ ॥

੧੧. ਅਬਦੁਲ ਨੱਥਾ—ਰਾਸ ੮, ਅੰਸੂ ੪੯, ਅੰਕ ੧੦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਜੁੱਧਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਢਾਡੀ ਅਬਦੁਲ ਨੱਥੇ ਨੇ ਵਾਰ ਬਣਾਕੇ ਰਚੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ

ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਗਾਉਣ ਜੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ। ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਬਹੁਤ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਤਕ ਇਹ ਵਾਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ*।

੧੨. ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ [ਸਰੂਪ ਦਾਸ]–ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੁਛ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬੀ ਹੈਸੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਤਾਂ ਵਿਦਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਾਠ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਯਾ ਹੂਬਹੂ ਮਿਲ ਜਾਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ੧੮੩੦-੩੩ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦੀ ਲਿਖਤਿ ਹੈ ਤੇ ਗੁ: ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਹੈ ਸੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਸਿੱਧ ਹੈ। ਹੂਬਹੂ ਪਾਠ ਦੇਖਕੇ ਇਹ ਉਪਾਲੰਭ ਸੋਚਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਜੇ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵਰਨਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਵਿਤਾ ਰਚਣ ਵਿਚ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ,ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਕਾਵ੍ਯ ਰਚਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਸ਼ੋਭਾ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਕ ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪਾਠ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਅਸਲ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਤੇ ਚੰਗਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਉਂ ਹਨ:–

ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪਾਠ:–	ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠ:–
੧. ਆਰਫ ਕਾਮਲ ਵਲੀ ਵਲਾਇਤ। ਮਿਲੇ ਮਕ੍ਸੂਦ ਚਲੇਂ ਇਹ ਸਾਇਤ। [ਸਾਖੀ ੭੦ ਅੰਕ ੧	੧. ਆਰਫ ਕਾਮਲ ਵਲੀ ਵਿਲਾਇਤ। ਮਿਲ ਮਕਸੂਦ ਚਲਹੁ ਇਹ ਸਾਇਤ। [ਰਾ: ੧ ਅਸੂ ੧੦ ਅੰਕ ੫੦
੨. ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਤ ਸੋ ਲਾਭ ਤਿਹ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮਤ ਹੋਇ। ਮਨਮੁਖ ਚੰਚਲ ਜੋ ਕਰੇ ਸਿੱਖੀ ਉਲਟੀ ਸੋਇ ॥ ੨੦ ॥ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਕੀ ਦੇਖੋ ਪੁਨ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਫਾਸੀ ਮਿਲੇ ਚੜ ਗਇਓ ਚੋਰ ਬਿਬਾਨ॥੨੧॥ [ਸਾਖੀ ੭੧	੨. ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਤੇ ਲਾਭ ਤਿਹ ਗੁਰਮੁਖ ਦ੍ਰਿੜ ਮਤਿ ਜੋਇ। ਮਨਮੁਖ ਚੰਚਲ ਸਿੱਖ ਕੋ ਸਿੱਖੀ ਉਲਟੀ ਹੋਇ ॥ ੫੦ ॥ ਮਹਿਮਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਕੀ ਦੇਖਹੁ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਮਾਂਨ। ਬਿਮੁਖ ਭਯੋ ਸਿਖ ਫਾਂਸਿ ਤਿਸ ਤਸਕਰ ਸ੍ਵਰਗ ਮਹਾਨ ॥ ੫੧ ॥ [ਰਾ: ੧ ਅੰਸੂ ੧੩
੩. ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਬ. ਅਭੀਚ ਪੁੰਨਿ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਜਗਤ। ਤਾਂਕੇ ਜਨਮ ਨ ਮੀਚ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ ॥੧॥ [ਸਾਖੀ ੯੪	੩. ਦਰਸ਼ਨ ਪੁਰਬ ਅਭੀਚ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਗੁਰੂ। ਮਿਟਹਿ ਜਨਮ ਅਰ ਮੀਚ ਮਜਹਿਂ ਜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤਿ ॥ ੨ ॥ [ਰਾ: ੧ ਅੰਸੂ ੪੫

*ਇਹ ਵਾਰ ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀਨੂੰ ਕਿਸੇ ਢਾਡੀ ਨੇ ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਲਿਖ ਨਾ ਸਕੇ ਤੇ ਢਾਡੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਲਈ ਇਤਹਾਸ ਖੋਜੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ।

੪. ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਨਾ ਪਰਉਪਕਾਰ। ਬਾਵਲੀ ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਕੀਨਾ ਸਗਲ ਉਧਾਰ ॥ ੧ ॥ [ਸਾਖੀ ੯੦	੪. ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਅਮਰ ਗੁਰ ਸਦਾ ਚਹਿਤ ਉਪਕਾਰ। ਰਚਿਬੇ ਤੀਰਥ ਬਾਵਲੀ ਸਿੱਖਨ ਹੇਤ ਉਧਾਰ ॥ ੧ ॥ [ਰਾ: ੧ ਅੰਸੂ ੫੧
੫. ਅਤ ਆਚਾਰੀ ਬੈਸਨੋ ਮਾਈ ਦਾਸ ਤਿਸੁ ਨਾਮੁ। ਕਰੇ ਧਿਆਨ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ ਹਿਰਦੇ ਭਗਤਿ ਨਿਹਕਾਮ ॥ ੧ ॥ [ਸਾਖੀ ੯੧	੫. ਅਤਿ ਆਚਾਰੀ ਵੈਸਨੋ ਮਾਈ ਦਾਸੁ ਸੁ ਨਾਮ। ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ [ਰਾ: ੧ ਅੰਸੂ ੫੨
੬. ਕੀਨਾ ਬਖਸ਼ ਦਿਆਲ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨੇ ਨਮਿਤ। ਹੋਵੈਂ ਸਿੱਖ ਨਿਹਾਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਦਰਸ ਕਰ ॥ ੨੧ ॥ [ਸਾਖੀ ੯੨	੬. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੱਖੀ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਿਤ। ਸੇਵਕ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਚਿਤ ॥ ੪੫ ॥ [ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੫੩

੧੩. ਸੌ ਸਾਖੀ–ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਨਾਲ ਸੌ ਸਾਖੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਸੀ। ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਨੁਸਖਾ ਜੋ ਅਸਲੀ ਖਯਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਹ ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਆਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਅਜ ਕਲ ਬੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ*। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬੀ ਕੁਛ ਰਤੀ ਰਵਾਲ ਫਰਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਠ ਲਗ ਪਗ ਉਹੋ ਹਨ। ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਲਥਾ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਉਂਞ ਰੁਤ ੩, ਚਾਰ ਤੇ ਛੇ ਵਿਚ ਬੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟ ਅਸਾਂ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਸਬੂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਕੁਛ ਪ੍ਰਮਾਣ ਓਹ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਇਹ ਪੋਥੀ ਜ਼ਰੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸੀ:–

ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ:–	ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠ:–
੧. ਅਧਿਕ ਭਲਾ ਰਜਪੂਤ ਕੁਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੰਮਣਾਂ ਸਤਰ। ਪਾਲਣ ਹਾਰਿਆਂ ਮਾਰਦੇ ਮੀਤ ਪੂਤ ਸਿਰ ਕਤਰ। ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤ੍ਰੈ ਦੋਹਰੇ ਹੋਰ। [ਸਾਖੀ ੩੯	੧. ਅਧਿਕ ਭਲਾ ਰਜਪੂਤ ਕੁਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੰਮਣਾ ਸਤਰ। ਪਾਲਣ ਹਾਰਿਆਂ ਮਾਰਿਕੈ ਪੂਤ ਮੀਤ ਸਿਰ ਕਤਰ ॥ ੧੦ ॥ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੧੩ ਤੱਕ। [ਰੁ: ੫ ਅੰਸੂ ੩
੨. ਸਾਰਾ, ਪਉਣਾ, ਦੂਜਾ ਗਉਣਾ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਥੇ ਦੋਨੋਂ ਭਉਣਾ। ਕੁਛ ਖਾਧਾ ਕੁਛ ਲੈਕੇ ਸਉਣਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤਰ ਪਾਉ ਸਹੀ। [ਸਾਖੀ ੩੯	੨. ਸਾਰਾ, ਪਉਣਾ, ਦੂਜਾ ਗਉਣਾ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਭਉਣਾ। ਕੁਛ ਖਾਧਾ ਕੁਛ ਲੈਕੇ ਸਉਣਾ। ਉਤਰ ਦੇਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਉਣਾ ॥੩੦॥ [ਰੁ: ੫ ਅੰਸੂ ੫

*ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਟੂਕ, ਤੇ ਇਸੇ ਜਿਲਦ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੩, ਤੇ ੫੫।

੩. ਏਕ ਬੇਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਅਪਨੇ ਭਾਇ। ਕਥਾ ਭਈ ਤਹਾਂ ਪਾਂਡਵਨਿ ਪੰਡਿਤ ਭਾਰਤਿ ਆਇ ॥ ੧ ॥ ਅੱਗੇ ਸਾਰੀ ਸਾਖੀ [ਸਾਖੀ ੬੩	੩. ਏਕ ਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਅਪਨੇ ਭਾਇ। ਕਥਾ ਭਈ ਤਹਿਂ ਪਾਂਡਵਨ ਪੰਡਤ ਭਾਰਤ ਆਇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਕ ੩੧ ਤੱਕ ਸਾਰਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ ੬੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ। [ਰੁ: ੫ ਅੰਸੂ ੧੦
੪. ਧਯਾਨ ਧਰੈ ਜਿਹ ਕਾਰਨ ਸਾਧਕ ਸੋ ਜਗਵਾਸੀ ਮੋਖ ਪਛਾਨੋ । ਕਾਮਨ ਪੁੰਜ ਬਿਨਾਸ਼ ਕਰੈ ਹੀਅ ਸੋ ਤੁਮ ਸਾਧਿਕ ਅਮਲ ਸਿਰਾਨੋ। ਮੂਰਤ ਸੂਰਤ ਬਾਂਧ ਧਰੀ ਜਿਨ ਮੂੜਨ ਕੀ ਪਰਤੀਤ ਬਖਾਨੋ । ਮੇਰੇ ਸੋਈ ਜਨ ਸਿੱਖ ਸੁਸ਼ੀਲਨ ਧਯਾਨ ਅਕਾਲ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨੋ ॥ ਤੇ ਅਗੋਂ ਸਾਰੀ ਸਾਖੀ। [ਸਾਖੀ ੬੭	੪. ਧਯਾਨ ਧਰੈ ਜਿਹ ਕਾਰਨ ਸਾਧਕ ਸੋ ਜਗਵਾ-ਸਹਿ ਮੋਖ ਪਛਾਨੋ। ਕਾਮਨਾ ਪੁੰਜ ਬਿਨਾਸ਼ ਕਰੈ ਹਿਯ ਸੋ ਤੁਮ ਸਾਧਿਕ ਅਮਲ ਸਿਰਾਨੋ। ਮੂਰਤ ਸੂਰਤ ਬੰਧ ਧਰੀ ਜਿਨ ਮੂੜ੍ਹਨ ਕੀ ਪਰਤੀਤ ਬਖਾਨੋ । ਮੇਰੇ ਸੋਈ ਜਨ ਸਿੱਖ ਸੁਸ਼ੀਲ ਹੈ ਧਯਾਨ ਅਕਾਲ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨੋ ॥ ੩੬॥ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਅੰਕ ੫੯ ਤਕ।[ਰੁ:੫ਅੰਸੂ੧੦
੫. ਸੌਂਹ ਨ ਕਰੀਏ ਸਾਚ ਪਰ ਝੂਠਾਟਿਕੈ ਨ ਪਾਇ। ਸਾਚੀ ਜੋਨਿ ਪਰ ਭੁਗੈ ਝੂਠਾ ਕੈਸਾ ਬਾਇ। [ਸਾਖੀ ੩੭	੫. ਸਪਥ ਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸਾਚ ਪਰ ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਪਾਇ। ਸਾਚਾ ਜੋਨੀ ਪਰ ਭੁਗੈ ਕੂਰੇ ਕੈਸਾ ਬਾਇ ॥ ੪੪ ॥ [ਰੁ: ੫ ਅੰਸੂ ੧੧

੧੪. ਵਾਰਤਿਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼—
੧੫. ਪਰਚੀਆਂ ਸੇਵਾਦਾਸ ਉਦਾਸੀ— } ਵਾਰਤਿਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਰ-ਚੀਆਂ ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਲਗ ਪਗ ਇਕੋ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਲਗ ਪਗ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਹੈਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਏ ਹਨ ਯਾ ਦੁਏ ਹੀ ਆਪ ਪਾਸ ਹੈਸਨ।

੧੬. ਵਿਦਯਾ ਧਰ—ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਜੋ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਬ੍ਰੀਕ ਲਿੱਖਤ ਪਰ ਲਿਖੀ ਜਾ ਕੇ ਬੀ ਇਸਦਾ ਤੋਲ ਨੌ ਮਣ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਂਵ ਵਿਦਯਾਧਰ ਯਾ ਵਿਦਯਾ ਸਾਗਰ ਧਰਿਆ ਗਿਆ। ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੀ ਲੁੱਟ ਵੇਲੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬੀ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ੬੨ ਪੱਤਰੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜਸ ਦੇ ਛੰਦ ਲੈਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੫੧-੫੨ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਉਪਰਲੀ ਕਥਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

੧੭. ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੬—ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ੧੭੭੫ ਦਾ ਲਿਖਯਾ ਹੈ, ਉਥਾਨਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਰ' (ਜੋ ਲਹਿੰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ) ਓਥੇ ਭਾਈ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਓਥੇ ਜਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ, ਤੇ ਉਥੋਂ ਜੋ ਹੋਰ ਸ਼੍ਰੋਤੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਣੀ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਨੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਤੇ ੧੭੭੫ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਮੁਕਾ ਲਈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ੧੭੬੨-੬੩ ਤੋਂ ੧੭੭੮ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ। ੧੭੭੮ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਘੱਲਿਆ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਰ ਵਿਚ ਜੋ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਮੈਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ੈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਸਫੇ ੨੨ ਪਰ ਦੱਸ ਆਏ

ਹੈਂ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੈ ਹੁਣ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਰ ਵਾਲਾ ਅਸਲੀ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਦੇ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੀਏ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਚੌਕੀ ਵਾਲੇ ਰਚਨਹਾਰ ਹਨ। ਏਹ ਗੁਰੂ ਸਰੋਂ ਅਸਲੀ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਪੜ੍ਹ ਆਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮੁੱਕਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅੱਸੂ ੧੯੦੦ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅੰਤਮ ਹਿੱਸੇ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੇ। ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਲਿਖੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਸੇ, ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਸਾਰੇ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਲੋਕੀ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਆ ਆਕੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸੇ। ਉਤਾਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਤੇ ਫੈਲ ਰਹੇ ਸੇ। ਸੋ ਇਹੋ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਗੁਰੂ ਸਰ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਗ਼ਾਲਬਨ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਵਾਚਿਆ ਹੈ। ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਤੱਕੋ:—

ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਦਾ ਪਾਠ:—	ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦਾ ਪਾਠ:—
੧. ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਕੜਛਾ ਵੱਜਣ ਤੇ— ਕੜਛਾ ਲੋਹ ਗਰਵ ਅਤਿ ਤਾਤੋ। ਲਗਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਉਦਰ ਬਿਘਾਤੋ। ਤੀਛਨ ਕੋਰ ਚਰਮ ਕੋ ਚੀਰਾ। ਮਨੋ ਚਹਤਿ ਮਿਸ ਅਸਤ ਸਰੀਰਾ। ਆਂਤ੍ਰੈਂ ਨਿਕਸ ਗਿਰੀ ਧਰ ਮਾਹੀ। ਪਰਯੋ ਧਰਾ ਮੁਖ ਹਾਇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਹੀ। ਗਿਰਤਯੋ ਸੰਕਟ ਪਾਇ ਉਚਾਰਯੋ। ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਮੋਹਿ ਅਵਗਤ ਮਾਰਯੋ। [ਰਾ: ੫ ਅੰਸੂ ੧੧ ਅੰਕ ੪੪	੧. ਇਸੇ ਮੌਕੇ ਤੇ— ਲਾਗਤ ਕੜਛੇ ਭੂਮ ਗਿਰਾਯੋ। ਆਂਦ੍ਰਾਂ ਨਿਕਸ ਤਬੈ ਤੜਫਾਯੋ। ਤੜਫਤਿ ਚੰਦੂ ਐਸ ਉਚਾਰਾ। ਹਰ ਗੁਬਿੰਦ ਮਮ ਅਵਗਤ ਮਾਰਾ।੫੯੧। [ਧਿਆ ੮
੨. ਮਿਹਰਬਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨਾਲ ਸੁਲਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ— ਹਮ ਬੀ ਗਹੈਂ ਜਬ ਅਪਨੇ ਹਾਥ। ਕਰੈਂ ਮੇਲ ਤਬ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸਾਥ ॥ ੧੧ ॥ [ਰਾ: ੫ ਅੰਸੂ ੧੩	੨. ਤਾਂਕੋ ਬਚਨ ਸੁਨਾਇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਰਿਸ ਪਾਇਕੈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸੁਲਹ ਕਰਾਇ ਬਾਤਨ ਮੇਲ ਨ ਹੋਇਗੋ ॥੬੧੭॥ [ਧਿ: ੮

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਪਾਸ ਅਸਲੀ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੀ ਨਕਲ ਬੀ ਹੈਸੀ*।

*ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—'ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੀ ਸਾਖੀ ਇਉਂ ਹੈ, ਕਿ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਪੁਜਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਰੀਆਂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ, ਕੁਛ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਜ ਕਲ ਦਾ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਉਹ ਅਸਲ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਨਹੀਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਰ ਹੈਸੀ'।

੧੮. ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ:-ਇਹ ੧੮੫੪ ਦੇ ਲਗਪਗ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਲਿਖਯਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਿਆਂ ਤਦੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਨੌ ਦਸ ਬਰਸ ਦੀ ਸੀ। ਵਾਕਿਆਤ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਖਯਾਲਾਤ ਬੀ ਅਕਸਰ ਥਾਈਂ ਥਹੁ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਰਸਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਇਹ ਸ਼ੈ ਸੀ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬੀ ਅਪਣੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਦੁਰਲਭ ਪੁਸਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਨਕਸ਼ਾ:-

ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੧੦ ਦੇ ਪਾਠ।	ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਦੇ ਪਾਠ।
੧. ਮੱਯੇ ਚੱਯੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ- ਮੱਯਾ ਔਰ ਸੁ ਚੱਯਾ ਨਾਸ ਦੁਹਾਨ ਕੇ। ਦੋਨਹੁ ਬਡੇ ਧਨਾਢ ਸੁਬੀਚ ਜਹਾਨ ਕੇ। ਸਭ ਪੂਰਬ ਕੀ ਕਾਰ ਭੇਟ ਲੈ ਆਵਹੀਂ। ਹੋ ਤੁਛ ਮਾਤਰ ਕਛੂ ਦੇਤ ਸਰਬ ਨਿਜ ਖਾਵਹੀ॥੯ ਪਟਣੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਗਾਜ਼ੀ ਪੁਰ ਮੈਂ ਜਾਨੀਯੇ। ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਮੂੰਗੇਰ ਕਿਧੌਂ ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਨੀਯੇ॥ ਢਾਕੇ ਔ ਮਖਸੂਦਾਵਾਦ ਸੁ ਜਾਵਹੀ। ਹੋ ਸਰਬ ਬੰਗਾਲਾ ਕਾਰ ਭੇਟ ਲੈ ਆਵਹੀ।੧੦ [ਪੰਨਾ ੨੧੯	੧. ਉਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਆਦ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ- ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ ਮੈਂ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਾਸ਼ੀ ਪਟਨਾ ਸਿਖ ਬਿਸਾਲੇ। ਗਾਜ਼ੀ ਪੁਰ ਢਾਕਾ ਮੁੰਘੇਰ। ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਮਿਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਹੇਰ ॥੨॥ ਫਰਕਾਬਾਦ ਮਕਸੂਦਾ ਬਾਦ। ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਤ੍ਰ ਬਡ ਨਦ ਤੇ ਆਦਿ"॥ ੩ ॥ ਦ੍ਵੈ ਮਸੰਦ ਉਤ ਤੇ ਧਨ ਲਯਾਵੈਂ। ਅਧਿਕ ਅਰਧ ਤੇ ਆਪ ਛਪਾਵੈਂ। ਕੁਛ ਅਰਪਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਖਜ਼ਾਨੇ। ਬਹੁ ਧਨ ਤੇ ਜਿਨ ਗਰਬ ਮਹਾਨੇ ॥ ੪ ॥ [ਰੁ: ੩ ਅੰਸੂ ੨੯
੨. ਬਜਰੂਰਤ ਮਾਰੀ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- ਵਾਹ ਸੁ ਸਾਫ ਮੰਦਾਨ ਕਰਯੋ ਗਦ ਖੱਗ ਗਹਯੋ ਵਹ ਮਾਰ ਗਿਰਾਯੋ। ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਸਭ ਸੰਗਤ ਖੋਸਨ ਹੇ ਇਨ ਲੋਗਨ ਤਯਾਗ ਕਰਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਜਯੋ ਅਲਸੂਨ ਸੁ ਨੂਹ ਲੁਟਯੋ ਪ੍ਰਭੁ, ਤਯੋਂ ਬਜਰੂੜ ਕੀ ਛਾਰ ਉਡਾਈ। ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਇਨ ਮਾਰਗ ਖੋਸਨ ਲੈ ਸਭ ਲੋਗਨ ਹੱਦ ਕਰਾਈ। [ਪੰਨਾ ੨੫੪	੨. ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਧ ਪਸਰੀ ਭਾ ਜੰਗ। ਦੁਰਗ ਦੀਹ ਦਿਢ ਤਤਛਿਨ ਭੰਗ। ਤਬ ਤੇ ਡਰ ਧਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੰਗਤ ਕੇ ਨ ਕਹੈਂ ਕਿਸ ਕਾਲਾ ॥੪॥...... ਪ੍ਰਥਮੇ ਆਲਸੂਨ ਕਹੁ ਮਾਰਾ। ਨੂਹ ਬਜਰੂੜ ਬਹੁਰ ਸੰਘਾਰਾ। ਜੋ ਅਬ ਸੰਗਤ ਕੋ ਕਰ ਆਵੈ। ਤਿਨ ਮਾਨਿੰਦ ਆਪ ਉਜਰਾਵੈ। ਡਰ ਧਰ ਮਗ ਲੂਟਤਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ ॥੭॥ [ਰੁ ੩ ਅੰਸੂ ੩੩
੩. ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਮਾਲੀ ਦਾ ਅੰਬ ਭੇਟ ਕਰਨਾ, ਤੀਰ ਨਾਲ ਸਵਾ ਕੋਹ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾ ਕੇ ਅੰਬ ਲਗਾਉਣ ਪਰ:- ਪੁਨ ਬਤੀਆਂ ਤਿਨ ਯੋਂ ਸੁਨ ਪਾਈ ॥ ੫੦ ॥ ਊਪਰ ਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਂਰਾਜਾ।	੩. ਸੁਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਰ ਪਰ ਹੈਂ। ਜਗਦੰਬਾ ਕੋ ਪੂਜਨ ਕਰਿਹੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ। ਖੈਂਚਤ ਤਬਹਿ ਬਾਨ ਕੋ ਮਾਰਾ।

ਪੂਜਤਿ ਚੰਡਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ।.....
ਸੁਨ੍ਯੋ ਯੌਂ ਅਵਤਾਰੀ। ਕਰੈ ਚਾਪ ਧਾਰੀ।
ਸਰੰ ਖੈਂਚ ਭਾਈ। ਦਯੋ ਯੌਂ ਚਲਾਈ ॥੫੬॥
ਸਵਾ ਕੋਸ ਥਾਨਾ। ਪਰ੍ਯੋ ਜਾਇ ਬਾਨਾ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਨਾਈ। ਜਹਾਂ ਤੀਰ ਭਾਈ ॥ ੫੮ ॥
ਤਹੀਂ ਆਂਬ ਲਾਵੈ। ਤਲੇ ਬਗ ਜਾਵੈ।
ਸੁਨ੍ਯੋ ਬੀਰ ਧਾਏ। ਤਹੀਂ ਆਂਬ ਲਾਏ ॥੫੯॥
ਅਬੈ ਲਾਗ ਜਾਨਾ। ਧਿਪੈ ਤੌਨ ਥਾਨਾ ॥
[ਪੰਨਾ ੨੦੪

ਸਵਾ ਕੋਸ ਪਰ ਉਤਰ੍ਯੋ ਜਾਈ।
ਤਿਤ ਦਿਸ਼ ਤਿਸ ਕੋ ਦੀਨ ਬਤਾਈ ॥੨੬॥
ਸੇਵਕ ਲੇਕਰ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ।
ਗਡ੍ਯੋ ਤੀਰ ਜਿਹ ਥਾਨ ਦਿਖਾਏ।
ਤਹਾਂ ਅਰੋਪਨ ਕੀਨਸ ਮਾਲੀ।
ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਪੁਨ ਭਈ ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੨੭ ॥
ਅਬਲੌ ਖਰ੍ਯੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਹਮ ਜੋਇ।
ਨਹਿੰ ਲੋਚਨ ਤੇ ਦੇਖ੍ਯੋ ਸੋਇ।
[ਰੁ: ੩ ਅੰਸੂ ੯

੪. ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਮਹੰਤ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦੇ ਨੱਸ ਜਾਣ ਤੇ, ਤੇ ਮਹੰਤ ਦੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ ਤੇ:—ਜੇ ਸਿਰ ਕਾਯਮ ਰਾਜਤਿ ਥਾਨੇ।
ਤਬ ਤਿਨ ਕਹੁ ਭਾਖਹੁ ਜਿਨ ਭਾਨੇ ॥ ੨੧੮ ॥
ਜੇ ਮਹੰਤ ਰਾਜਤਿ ਨਿਜ ਠੌਰੇ।
ਚਿਲਕਾ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਅਧਿਕ ਸੁ ਔਰੇ। [ਪੰਨਾ ੨੪੯

੪. ਜਬ ਲਗ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋ ਸਿਰ ਕਾਯਮ।
ਜਗ ਜਾਨੈ ਤਬ ਲੌ ਜੰਗ ਦਾਯਮ।
ਰਹ੍ਯੋ ਮਹੰਤ ਜਿ ਬੀਰਨ ਛੋਰਾ।
ਚੇਲਾ ਬਨਹਿੰ ਆਨ ਗਨ ਔਰਾ।
[ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੨੩

੧੯. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਸਫਰਾਂ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ–ਇਸਦੀਆਂ ਲਗਪਗ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਹੈਨ ਤੇ ਲਗ ਪਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਬੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਹੈਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਟੀਕਾ ਸਰ ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਸਲ ਬੀ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਬਰਸਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਬਾਦ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਨੌਵੇਂ ਅਤੇ ਦਸਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਸਫਰ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ, ਰਚਨਾ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਹੀ ਹੈ, 'ਸੀ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਥੋ', ਲਾਗੇ ਯਾ ਨੇੜੇ ਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਲਾਉਣੇ', ਤੇ 'ਬ' 'ਵ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਪਦ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਸਫਰ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਲਾਗ ਦੇ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਫਰਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਜੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਹੈ, ਤੇ ਕਈ ਇਕ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਪਦ ਜੋ ਉਸੇ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹਨ ਉਹੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਬੀ ਉਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਹੈਸੀ। ਫਿਰ ਐਨ ੧ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਸਫਰ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੰਚਕ ਭੁਰ ਬੀ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਪੋਥੀ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈਸੀ। ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਦੇ ਜ਼ੁੰਮੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਪੁਰਦ ਕਰਕੇ, ਰਵਾਯਤਾਂ ਇਕੱਠ੍ਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਾਈ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਤੇ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ, ਤਰਤੀਬ ਭਾਵੇਂ ਓਹੋ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ(ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚ) ਫਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ 'ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਫਰ' ਦੇ ਸਿਰ ਲੇਖ ਹੇਠ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਤੇ ਕਈਆਂ ਬਾਬਤ ਆਪ ਨੇ ਪੱਕੀ ਇਤਬਾਰ ਯੋਗ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਓਥੋਂ ਜੋ ਰਵਾਇਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾ ਉਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸੋਧਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਗੁੰਥਨ ਕਰ ਲੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬੀ ਜਿਥੇ ਯੋਗ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਰਨੇ ਦੇ ਰਾਹਕ ਤੋਂ ਤੰਬਾਕੂ ਛੁੜਾਯਾ ਤੇ ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ ਆਦਿ।

੨੦. ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਲੱਭੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਪੱਤ੍ਰ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਕੇ ਬੀ ਅਪਣੇ ਮਸਾਲੇ ਲਈ ਖੋਜਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਚਯ ਢੂੰਡਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਕਾਗਜ਼ ਹੱਥ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਵਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਲਿਖਯਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਹੋਰ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗੰਢਿਆ ਹੋਯਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਪੱਤ੍ਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

> ਇਕ ਸਮੇਂ ਸਾਹਿਬ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸਾਹੀ ਪੰਜਾਂ ਬੇਟਿਆਂ ਸੰਜੁਗਤ ਬਾਬੇ ਸਿਰੀਚੰਦ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਚਲੇ॥ ਸੁ ਪਹਾੜ ਦੀ ਕਾਛੜ ਨਾਲ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਤਿਥੇ ਜਾਕੇ ਦਰਸਨ ਕੀਤਾ। ਅਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਆਦਰ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੁਖੋ ਕਹਿਆ ਜੁ ਏਹੁ ਜੁ ਬੇਟਾ ਹੈ ਤੁਸਾਡਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਸੁ ਅਸਾਨੂ ਦੇਹੁ॥ ਤ ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਹਾਜਰ ਹੈ॥ ਤਬ ਉਨਾ ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਦੇ ਦਿਤੀ॥ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਸਹਰ ਦਾ ਵਸਾਵਣਾ ਕੀਤਾ॥ ਤਬ ਅਗੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਚੇਲੇ ਹੋਤ ਭਏ॥ ਬਾਬਾ ਅਲਮਸਤ ਸਾਹਬ ਜੀ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀ॥ ਬਾਬਾ ਗੋਂਦ ਜੀ॥ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਜੀ॥ ਸੁ ਤਿਨਾ ਦੇ ਚਾਰੇ ਧੂਏ ਹੋਤ ਭਏ॥ ਬਾਬਾ ਅਲਮਸਤ ਨਾਨਕ ਮਤੇ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ॥ ਬਾਬਾ ਗੋਂਦ ਜੀ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਸਕਰ ਗੰਜ॥ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਜੀ ਹੁਸੀਆਰਪੁਰੇ॥ ਹੋਰ ਤੁਸਾ ਜੁ ਕਹਿਆ ਜੁ ਅਨੰਦ ਜੀ ਕਾ ਮੰਗਵਾਵਣਾ ਕੀਕੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸੁ ਕੋਈ ਸਾਹਬਜਾਦਾ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀ ਸੁ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਸਾਹਬਜਾਦਾ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ ਹਛੀ ਤਰਾਂ ਟੋਲ ਕੇ ਆਪ ਪਾਸ ਲਿਖ ਭੇਜਾਂਗੇ॥ ਹੋਰ ਵਿਸਾਖ ਦੀ ੨੨ ਦੀ ਰਾਤ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਕਾ ਝੰਡਾ ਛੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਸੁ ਕੀ ਜਾਣੀਐ ਕੀ ਖੇਲ॥ ਤੇ ਪਿਛੇ ਬੇੜੀ ਡੁਬੀ ਸੀ ਸੁ ਇਕ ਆਲੂਆਲੀਏ ਦਾ ਪੁਤ ਡੁਬਾ ਹੈ ਹੋਰ ਸਭ ਬਚ ਰਹੇ ਹੈਨ॥ ਤੇ ਹੋਰ ਅਜੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਰਉਲਾ ਹੈ ਗਲ ਕਾਈ ਬਿਧ ਨਹ ਬੈਠੀ।

ਇਸ ਚਿਠੀ ਤੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਸਾਖ ੨੨ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਝੰਡੇ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ

ਇਹ ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ ੧੮੯੮ ਵਿਚ ਡਿੱਗਾ ਹੈਸੀ। ਸੋ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਵਿਸਾਖ ੧੮੯੮ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਅੱਪੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਅਜੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਾਲਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਆਏ (ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੬ ਅੰਕ ੪੪) ਉਦਾਸੀ ਧੁਇਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖੋਜ ਅਜੇ ਕਿਉਂ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਆਪ ਧੁਇਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤਾਂ ਦੇ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਟਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਸੋ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਦੀ ਅਜੇ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਅੱਪੜੇ ਹਨ। ਗੁ: ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਨਾਂ ਤਾਂ ਉਪਰਲੇ ਪਤੇ ਵਿਚ ਤੇ ਨਾ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਚਹੁ ਧੁਇਆਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਖਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਕਾਰਣ ਇਹੋ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਤੇ ਸੁਧਾਈਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਇਸ ਖਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਲੱਭ ਰਹੇ ਸਨ,ਅਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪਾ ਸਕਣ। ਦੂਜੀ ਗਲਇਸ ਪੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗੀ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਪੱਤ੍ਰ ਬਿਵਹਾਰ ਨਾਲ ਭੀ ਮਸਾਲਾ ਲਭਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

੨੧. ਕੁਛ ਪੱਤ੍ਰੇ–ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸੰਚੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਪਤ੍ਰੇ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵਜੀਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਲੇਖਕ ਦਾ ਥਹੁ ਨਹੀਂ, ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਕਿਡੀਕੁ ਸੀ ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਏਹ ਪਤ੍ਰੇ ਲਗ ਪਗ ੧੩×੧੪ ਇੰਚ ਚੁੜਾਈ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਪੱਤ੍ਰੇ ਦੀ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਨਕਲ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸਦਾ ਅੰਕ ੧੧੧ ਹੈ ਤੇ ਅਜੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਤੋਂ ਬੀ ਮੁਹਰਲਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪੋਥੀ ਦੇ ਵਡੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੧੧ ਪੱਤ੍ਰੇ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਕੁਛ ਵੰਨਗੀ ਹੇਠਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਗੋਂ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਾਯਮ ਹੋ ਜਾਵੇ।

> ਦੋ॰ ॥ ਹਰਿਦਿਆਲ ਕਾ ਸੁਤ ਜੁਊ ਹਰੀ ਰਾਮ ਤਿਸ ਨਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਤੇ ਪਾਇਯੋ ਸੁਖ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਹੁਰ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ॥ ਦੋ॰ ॥ ਹੇ ਭਾਈ ਤੂ ਸਾਚੁ ਨ ਛੋਡਿ ॥ ਨਿਜ ਹੀਨ ਜਾਨ ਗਹੁ ਤਿਸਕੀ ਓਡਿ ॥ ਜਿਨ ਕਰ ਦੇਖਯਾ ਜਗ ਪੁਨ ਏਹ ॥ ਸੋਈ ਮਤਿ ਦੇ ਸੁਭਤਾ ਲੇਹ ॥ ਇਸਨਾਨ ਦਾਨ ਸਮਤਾ ਪੁਨ ਜੋਇ ॥ ਦਮਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਤਪ ਪੁਨ ਹੋਇ ॥ ਵਿਗਜਾਨ ਸੁ ਮਜਨ ਸੁਚਤਾ ਤਾਸ ॥ ਸੁਵ (ਸ੍ਰੇ) ਧਰਮ ਲਗੋ ਅਛਲ ਸੋਭਾਸ ॥ ਪ੍ਰਪੰਚ ਮੋਹ ਮੈਂ ਨਹ ਜੋ ਛਲੇ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਰ ਜਾਨ ਇਹ ਭਲੇ ॥ ਹਰੀ ਰਾਮ ਤਬ ਵਚਨ ਉਚਾਰ ॥ ਤੁਮ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਸੇ ਜਾਰ ॥ ਹਮਤੇ ਚਿਤ ਮੇਂ ਐਸੀ ਆਇ ॥ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਕਾਲ ਬੀਤਾਇ ॥ ਗੁਨ (ਗੁਰ) ਨਾਨਕ ਤਬ ਇਹੈ ਬਖਾਨ ॥ ਘਰ ਮੈਂ ਰਹੋ ਧਰਮ ਨਿਜ ਠਾਨ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਯ ਆਸ੍ਰਮ ਗ੍ਰਹ ਜੋਇ ॥ ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਥ ਸਨਜਾਸ ਜੁ ਹੋਇ ॥ ਆਸ੍ਰਮ ਚਾਰ ਵੇਦ ਬਖਾਨ। ਉਤਰੋ ਉਤਰੇ ਤਾਕੋ ਜਾਨ ॥ ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਧਰਮ ਅਬਿ ਤੁਮੇ ਕਰਾਇ ॥ ਅਬ ਹਮ ਇਛਾ ਗਮਨ ਕਰਾਇ ॥ ਸੰਤਿ ਸੇਵ ਤੁਹਿ ਕਰ ਨਿਹਕਾਮ ॥ ਸਾਚ ਸਹਜ ਸੁਖ ਕਰ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ਤਬ

ਬ੍ਰਹਮਣ ਚਰਨੀ ਹੀ ਲਾਗੇ ॥ ਲੈ ਉਪਦੇਸ ਭਯੋ ਵਡਭਾਗੇ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਬਾਲਾ ਬੈਠੇ ਪਾਸ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤਬ ਭਏ ਉਦਾਸ ॥"..... [ਪੰਨਾ ੧੧੧

੨੨. ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ—ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਸੰਮਤ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕੀਤਿਆਂ ਇਹ ੧੮੦੮ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 'ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਮਤ ਵਖਜਾਨ' ਲਿਖਜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੁਲੇਵਾਂ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਆਦਿ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਰਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਯਾ। ਅਸਾਂ ਜਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਕਰਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਲਭ ਪਿਆ।ਇਸਦੇ ਤੀਸਰੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਰਚਣਹਾਰ ਜੀ ਤੋਂ ਅਪਣਾ ਨਾਮ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:—ਸ਼ਿਵ ਨੈਨ ਧਜਾਇ ਸਮਾਪਤੰ 'ਸ੍ਰੀ—ਕੰਤ ਹਰਿ' ਯੌ ਉਚਾਰਿਯੋ*। ਇਸ ਤੋਂ ਥਹੁ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਵਿਸ਼ਨੁ ਸਿੰਘ' ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹੈਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਪੜਤਾਲ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਲਾ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਹੈਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗਲ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲਭ ਸਕੀ ਕਿ ਜੋ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੇ ਇਸ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਐਸੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਗਲਾਂ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀਨੇ ਓਹ ਗਲਾਂ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀਤੋਂ ਲਈਆਂ ਯਾ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ, ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਣਾ ਅਜੇ ਕਠਨ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਨਮੂਨੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਵੇਂ ਹਨ।

ਗੁਰ ਵਿਲਾਸ ਭਾ: ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਮਤ ਵਖਯਾਨ	ਗੁਰ ਵਿਲਾਸ ਭਾ: ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ	ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ
੧. ਤਨਵਾਰਤ ਹੈਂ ਸਮ ਦਾਸ ਭਏ ਅਤਿ ਕੂਪ ਸੁ ਬਾਪਕਾ ਜਾਇ ਦਿਖਾਹੀ। ਤਾਲ ਤਮਾਲ ਸੁ ਸਾਲਨ ਜਿਉਂ ਨਿੰਬੂਆ ਤਰੁ ਸ੍ਰੀ ਫਲ ਪੀਪਰ ਮਾਹੀ ॥ ੨੦॥ ਆਮਲ ਖਿਰਨਿ ਕੇ ਬ੍ਰਿਖ ਘਨੇ ਜਹ ਕੰਜਨ ਦਾਰੇ ਅਮਾਤ ਅਪਾਰੀ। ਜੁਗ ਮਾਲਤੀ ਸੇਵਤੀ ਜਾਨ ਗੁਲਾਬ ਗੁਲਾਲਾ ਤੇ ਸੇਵਤੀ ਭਾਰੀ। ਨਰਗਸ ਔ ਕਲਗਾ ਕਰਨਾ ਗੁਲ ਜਾਨ ਅਨੰਤ ਸੁ ਮੋਤੀਆ ਬਾਰੀ। ਕੌਨ ਕਵੀ ਕਹਿ ਤਾਂਹਿ ਲਹੈ ਪਰ ਜਾ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਅੰਘ੍ਰਿ ਧਾਰੀ ॥	੧. ਸੁੰਦਰ ਅਧਿਕ ਬਾਗ ਬਰ ਰਾਜੈਂ। ਨੰਦਨ ਸੇ ਜਿਨ ਕਹਿ ਲਖ ਲਾਜੈਂ। ਵਾਪੀ ਕੂਪ ਲਲਤ ਫੁਲਵਾਰੀ। ਬਟ ਪੀਪਰ ਬੱਦ੍ਰੀ ਫਰ ਭਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਫਲ ਜਾਮਨ ਜੁਗਲ ਭਣੀਜੇ। ਖਿਰਨੀ ਦਾਰਮ ਆਂਬ ਲਹੀਜੈ। ਤਾਰ ਖਜੂਰ ਅਸੋਕ ਸੁਪਾਰੀ। ਏਲਾ ਖਾਰਕ ਸਰੂ ਸੁਧਾਰੀ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਹਪ ਮਾਲਤੀ ਸੇਵਤੀ ਚੰਪਕ ਕਰਨਾ ਸੋਇ। ਨਰਗਸ ਫੂਲ ਬਿਧੂਪ ਕੇ ਕੋ ਕਵਿ ਸਕਤ ਬਗੋਇ ॥੧੦੪॥ [ਧਿਆ ੩	੧. ਜਾਮਨ ਜੁਗਲ ਬਟ ਪੀਪਰ ਖਜੂਰ ਤੁੰਗ ਬੱਦਰੀ ਅਨੇਕ ਝੁਕੀ ਭਾਰ ਤੇ ਬਿਸਾਲਕੀ। ਦਾੜਮ ਨੁਰੰਗੀ ਬੀਜਪੂਰ ਤੇ ਸੁਪਾਰੀ ਬਹੁ ਖਾਰਕ ਖਰੇ ਹੈਂ ਖਰੀ ਖਿਰਨੀ ਸੁ ਡਾਲਕੀ। ਆੜੂ ਅਮਰੂਦ ਕਦਲੀਨ ਕੇ ਬਗੀਚੇ ਬਡੇ ਫੈਲ ਰਹੇ ਫਾਲਸੇ ਫਲੇ ਹੈਂ ਫਲ ਜਾਲਕੀ। ਛਬਿ ਆਲ ਬਾਲਕੀ ਉਦਾਲਕ ਰਸਾਲ ਕੀ ਸਰਲ ਤਰ ਤਾਲਕੀ ਹਿੰਤਾਲਕੀ ਤਮਾਲਕੀ ॥੩॥ ਸਰੂ ਏਕ ਸਾਰ ਖਰੇ" [ਰਾ: ੧੩-੧੯

*[ਸ਼ਿਵਨੈਨ ਧਯਾਇ=ਤੀਸਰਾ ਧਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਕੰਤ ਹਰਿ=ਵਿਸ਼ਨੁ ਸਿੰਘ]।

੨. ਪਰ ਹਿਤ ਤਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤਜ ਦੀਨੋ। ਧੂਅ ਕੋ ਪੌਲਰ ਸਭ ਜਗ ਚੀਨੋ। ਗੁਰ ਜੀਵਤ ਸਦ ਹੀ ਤਿਨ ਨਾਮਾ। ਮਰਤ ਜੀਵ ਜਗ ਕੇ ਨਰ ਬਾਮਾ।	੨. ਇਹ ਜਗ ਧੂਅਰੇ ਧਵਲ ਰਹਾ ਹੀ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਸੁਖੀ ਅਵਰ ਕੋਊ ਨਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਜੀਵਤ ਸਦ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੇ। ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਦੇਖ ਮਝਾਰੈ। [ਧਿ: ੫	੨. ਗੁਰ ਹਿਤ ਸ਼ੋਕ ਬਿਲਾਪ ਨ ਕੀਜਹਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੁਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਏਕ ਰਸ ਜਾਨਹੁ ਜਨਮ ਮਰਨ ਗੁਰ ਕੇ ਨਹਿੰ ਕਾਇ। (ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੨
੩. ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਪਠਾਣ ਨੱਸਕੇ ਜਦ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਐਉਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—ਭੰਖਨ ਭਨਿ 'ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਨਾਉ। ਰਯਤ ਲੋਕ ਮਿਲੇ ਇਕ ਠਾਉ। ਜਾਟ ਗਵਾਰ ਸੁ ਤੇਲੀ ਨਾਈ। ਭਾਟੀ ਲਾਬਾਣੇ ਚਮ-ਰਾਈ। ਬਨੀਏ ਰੋਰੇ ਭਾਟ ਮਹਾਨਾ। ਸੂਦਰ ਛੀਪੇ ਜਾਤ ਤ੍ਰਿਖਾਨਾ। ਬਾਰਾਂ ਜਾਤ ਸਨਾਤ ਮਿਲਾਵੈ। ਇਨ ਕੌ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਸਿਖਾਵੈ। ਔਰ ਕਲਾਲ ਸੁਨਾਰੇ ਜੇਹੀ। ਪਕੜ ਨ ਜਾਨੈ ਬਰਛਾ ਤੇਹੀ। ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਚਲਾਵੈ। ਜਾਤ ਅਰਾਈਂ ਖੋਸੀ ਚਾਵੈ।	੩. ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀ ਇਥੇ ਵੇਰਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ:—ਸੈਨਾ ਫੌਜ ਖੁਦਾ ਕਾ ਠਾਉਂ। ਰਯਤ ਲੋਗ ਮਿਲੇ ਇਕ ਠਾਉਂ। ਤਿਨਕੇ ਤੁਮ ਕਹੁ ਨਾਮ ਸੁਨਾਊਂ। ਸੁਨੋ ਗਿਰਪਤੇ ਸਭ ਇਕਠਾਊਂ। ਜਾਟ ਗਵਾਰ ਸੁ ਤੇਲੀ ਘਨੇ। ਨਾਈ ਬਾਮਨ ਜਾਤ ਨ ਗਨੇ। ਰੱਜਕ ਸੂਦ ਲਬਾਣੇ ਜਾਨਹੁ। ਬਨੀਏਂ ਰੋੜੇ ਭਾਟ ਪਛਾਨਹੁ। ਬਾਢੀ ਔਰ ਲੁਹਾਰ ਸੁਨਾਰ। ਝੀਵਰ ਲੋਗ ਘੁਮਾਰ ਕੁਲਾਰ। ਕਿਤਕ ਬਾਹਤੀ ਔਰ ਚੁਮਾਰ। ਅਰ ਰੰਘਰੇਟੇ ਖੋਰ ਹਲਾਲ। ਬਾਰਾਂ ਜਾਤ ਸਨਾਤ ਮਿਲਾਵੈ। ਤਿਨਕਹਿ ਤੀਰ ਕਮਾਨਸਿਖਾਵੈ। ਬਰਛਾ ਪਕਰ ਕਿਸੂ ਨਹੀਂ ਆਵੈ। ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਸੁ ਕੌਨ ਚਲਾਵੈ॥ ੨੧੦॥ [ਧਿਆ ੬	੩. ਬਾਕੀ ਦਲ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਨਾਊਂ। ਮਿਲੇ ਗਵਾਰ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਊ। ਹਸਿਬੇ ਜੋਗ ਜਾਤ ਜਿਨ ਕੇਰੀ। ਮੋ ਤੇ ਸੁਨੋ ਕਹੌਂ ਇਸ ਬੇਰੀ। ਘਨੇ ਜਾਤ ਹੈਂ ਅਧਿਕ ਗਵਾਰ। ਨਾਈ ਬਾਮਣ ਸੂਦ ਸੁਨਾਰ। ਬਨੀਏ ਰੋੜੇ ਜਾਟ ਲੁਹਾਰ। ਝੀਵਰ ਜਾਤ ਕਲਾਲ ਕੁਮ੍ਹਾਰ। ਖਾਤੀ ਛੀਂਬੇ ਔਰ ਲੁਬਾਣੇ। ਛੱਤੀਸ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ਪਛਾਣੋ। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰ। ਹੈਂ ਹਲਾਲ ਖੁਰ ਨੀਚ ਚਮਾਰ। ਪਕਰੀ ਜਾਇੰ ਨ ਕਰ ਤਰਵਾਰੈਂ। ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿੰ ਕਿਮ ਤੋਮਰ ਧਾਰੈਂ। ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਜੋਇ। ਇਹਵਿਦਯਾ ਤਿਨਕੋਕਿਮ ਹੋਇ॥੩੯॥ [ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੨੨

੨੩. ਸਿੰਘ ਸਾਗਰ-ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ੧੮੮੪ ਬਿ: ਵਿਚ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਯਾ ਜੇ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਗਲ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਲਈ ਗਈ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਮਸਾਲਾ ਘੱਟ ਹੈ ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖਕ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਵ੍ਯ ਗ੍ਰੰਥ ਬੀ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਹੈਨ।

—o—

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥

੪. ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ।

੧. ਬੋਲੀ।

ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ' ਇਕ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਅਪਣੇ ਜੋਬਨਾਂ ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕਵੀ ਅਕਸਰ ਰਚਨਾਂ ਰਚਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਨੋਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਰਹੀ ਹੈ*। ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਹੋ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਝਲਕੇ ਬੀ ਹੈਨ ਤੇ ਕੋਈ ਟਾਵਾਂ ਪਦ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਬੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਬੋਲੀ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਮੁਹਾਵਰਾ ਤੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਵੇਰ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਤੁਲਸੀ ਤੇ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਦਾ ਟਪਲਾ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਗ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਬੋਲੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਵਧੀ ਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਿਯ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਚਾਹੇ ਬ੍ਰਿਜ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸਦੀਆਂ ਮੰਝਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੋਕੇ ਮਾਲਾਮਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਾਰਣ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਜਾਣੂ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ। ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਯਾਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਬੋਲੀ ਲਿੱਖਣ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਕਮਾਲ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਅਵਧੀ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਝਾਲ ਬੀ ਸੁੱਟ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ

---

*ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਮੋਢੀਵਾਲ ਹੈਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਤੇ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹੁਣ ਕੁਛ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਬੀ ਚੰਗਾ ਰੁਖ ਇਸ ਵਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕਵੀ ਐਨਾ ਕੁਛ ਲਿਖ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨ ਲ ਸਤ ਓਪਰੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਇਕ ਭਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਬੀ ਸਨੇਹ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਬੋਲੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਹਿਤਕ ਕਮਾਲ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਓਹ ਅਚਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਟਾਵੇਂ ਥਾਈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦੀ ਜੜਤਕਾਰੀ ਬੀ ਇਕ ਆਪਣੀ ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ ਝਿਲਮਿਲਕਾਰੀ ਆਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਆਪ ਨੇ ਛੰਦ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਰਚਕੇ ਵਿਚ ਮੀਨਾਕਾਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—

*ਹਲਾਹਲੀ ਭਟ ਜੁੱਟੇ ਭੜਥੂ ਮੱਚਿਆ। ਚੜ੍ਹੇ ਕੰਧ ਪਰ ਸੁੱਟੇ ਮੁੰਡੀਆ ਹੇਠਵੇਂ।
ਕੇਤਿਕ ਪਚ ਪਚ ਹੱਟੇ ਘਾਇਲ ਗਿਰਪਰੇ। ਮਰਿਗੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਖੁੱਟੇ ਟੱਟਰ ਫੁੱਟਿ ਕੈ ॥ ੨੮ ॥

[ਰੁ: ੬ ਅੰਸੂ ੩੬

ਫਿਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਇਸ ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਕਦਮ ਸਭ ਤੋਂ ਅਗੇਰੇ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਜੇ ਇੰਦਰ ਦੇ ਨਾਮ ਲੱਭੋ ਤਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਆ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਲ ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਲਈ ੨੦ ਪਦ ਹਨ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਵਰਤ ਜਾਣਗੇ। ਦੇਖੋ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸਨਾ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਨਾਮ ਕਿਤਨੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਨਾਮ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਕਹੈਂ। ਸੰਭੂ, ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ, ਮ੍ਰਿੜ ਅਹੈਂ।
ਨੀਲਕੰਠ, ਸੂਲੀ, ਹਰ, ਜਟੀ। ਬਰਨ ਸੁ ਬਿਸਦ ਬਿਭੂਤੀ ਠਟੀ।
ਅੰਧਕ ਘਾਤਕ, ਰੁਦ੍ਰ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ। ਸ਼ੰਕਰ ਸੇਵਕ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ ॥੩੦॥
ਤਪ ਕੀ ਮੂਰਤ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪੇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਲਪ ਜਪ ਜਾਪੇ।
ਮਹਾਂ ਦੇਵ, ਭਵ, ਭੱਦ੍ਰ ਕਰੰਤਾ। ਤ੍ਰਿਪੁਰਹਰਗੌਤਿਮ ਵਿਘਨਹਰੰਤਾ॥੩੧॥
"ਪਾਰਬਤੀ ਪਤਿ, ਪਾਨ ਪਿਨਾਕੂ। ਕਰਹੁ ਚਹਹੁ ਜਿਮ ਕਹਿ ਇਕ ਵਾਕੂ।
"ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਹਰਤਾ। ਸੈਲ ਕਿਲਾਸ਼ ਵਾਸ ਆਚਰਤਾ।
ਪ੍ਰਭੁ, ਪਸ਼ੁ ਪਤਿ, ਈਸ਼ੁਰ, ਭਗਵਾਨ। ਭੁਗਤਹਿ ਜਗ ਨਿਤ ਤੇਰੋ ਦਾਨ ॥੩੪॥

[ਰਾ: ੧੨ ਅੰਸੂ ੨੭

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਇੰਦ੍ਰ, ਆਦਿਕਾਂ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਪਦ ਸੁਣ ਕੇ ਕੱਠੇ ਕਰੋ ਤਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਸ਼ ਢੇਰ ਸਾਰਾ ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿੱਸੇਗਾ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪਦਾਂ ਲਈ ਸਾਰੇ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਲਿੱਖਣ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਅੱਗਯਾਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਭੁੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਅਨੇਕ ਭੁੱਲਾਂ ਪਦ ਨਾਂ ਨਿਖੇੜੇ ਜਾ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹਾ ਕੁ ਪਿਛੇ ਬੀ ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ, ਐਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੬ ਅੰਕ ੧੫ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਗਿਆਨੀ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ:—'ਜਿਨ ਕੋ ਪੂਜ ਕਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸਾਨ' ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ

*ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਜੋ ਜੋ ਛੰਦ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਆਏ ਹਨ ਪਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿਚ ਕਿਸ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਯਾਯ ਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਲੱਭ ਲੈਣ ਦੀ ਸੁਖੈਨਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪਾਠਕ ਜਨ ਉਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ।

ਦੇਵਤੇ। 'ਕ੍ਰਿਸਾਨ' ਨਾਮ ਅਗਨੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਣੀ ਜਨ ਅਗਨੀ ਉਪਲਖਤ ਦੇਵਤਾ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਅਭਿੱਪ੍ਰਾਯ ਇਉਂ ਸੀ 'ਜਿਨ ਕੇ ਪੂਜਕ ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸਾਨ'। ੧੯੧੨ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਇਹ ਪਾਠ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ 'ਕੇ' ਨੂੰ 'ਕੋ' ਕਰ ਛਡਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਟਪਲਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਮਿਲਵੀਂ ਲਿੱਖਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਜਾਣਨਹਾਰ ਗਜਾਨੀ 'ਪੂਜ ਕਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ' ਪਦ ਛੇਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸੀ 'ਪੂਜਕ ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ'। 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ ਰੇਤਸ੍' ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ 'ਸ਼ਿਵ ਜੀ' ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਤਪਤੀ ਹੈ:—ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ=ਅਗਨੀ ਰੇਤਸ੍=ਬੀਰਜ, ਸੋ ਸ਼ਿਵ ਹੈ। ਜਦ ਅਸਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮਕੋਸ਼ ਖੋਜਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ ਰੇਤਾ' ਪਦ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਵਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਐਉਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਕ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ:—'ਜਿਨ ਕੇ ਪੂਜਕ ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ' ਤੇ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ) ਦੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਸ਼ਲੇਖ ਵਰਤਾਉ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਵੇਲੇ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਸਾਨੂੰ ਪੂਜਯ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਟੂਕ ਮਿਲ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਹੋ ਪਾਠ ਤੇ ਇਹੋ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਦ ਮੂਲੋਂ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ*। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਈਂ ਕੋਸ਼ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਥਾਓਂ ਥਾਈਂ ਖੁਹਲਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਏਹ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

੨. ਛੰਦ।

ਦੂਸਰਾ ਕਮਾਲ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਵਿਚ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਚ ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬੀ ਬੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਛੰਦ ਆਪ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਚਾਲ ਤੇ ਰਵਾਨੀ ਐਸੀ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਕੋਈ ਪਹਾੜੀ ਕੂਲ ਆਪਣੇ ਮਗਨ ਰਾਹੇ ਸੁਛੰਦ ਟੁਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਗਤੀ ਕੁਦਰਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਬੀ ਜਾਕੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਖੁਰੱਕਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ ਯਾ ਜਾਪੇ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਬੱਝ ਬੱਝ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜਤਨ ਲਾ ਲਾਕੇ ਵਜ਼ਨਾਂ ਤੇ ਤੋਲਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਰਵਾਨੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ, ਆਪ ਜਨਮੇ ਕਵੀ ਸੇ; ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ 'ਕਵੀ ਜੰਮਦੇ ਹਨ ਬਣਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।' ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਈ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨਿਰਯਤਨ ਕਮਾਲ ਦੀ ਰਵਾਨੀ ਦੇ ਛੰਦ ਉਚਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਦੁਲਤਾ ਤੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਗਮਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੋੜਾਂ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਤੁਲਸੀ ਤੇ ਬਿਹਾਰੀ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਚੌਪਈ ਤੇ ਦੋਹਰੇ ਸੁਣਕੇ ਆਪਣੇ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਮਝੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਚੌਪਈ ਤੇ ਦੋਹਰਾ:—

ਜਗ ਮਹਿ ਰਘੁਬਰ ਕੁਲ ਅਕਲੰਕਾ। ਪ੍ਰਗਟੇ ਬੇਦੀ ਕੁਮਦ ਮਯੰਕਾ। ਏਕੰਕਾਰ

*ਇਸ ਤੁਕ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ਤ੍ਰਿਤਿ ਅੰਕ ੧੫ ਦੇ ਅਰਥ।

ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਰੂਪਾ। ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ॥੨੬॥ ਦੋਹਰਾ—ਨਿਸ ਕੁਚਾਲ ਕਲਿਕਾਲ ਤਮ ਉਡਗਨ ਦੰਭ ਸਮਾਜ। ਭਏ ਕੁਮੁਦ ਸੇ ਅਨਿਕ ਮਤ ਇੰਦ ਮੁਹੰਮਦ ਰਾਜ॥੨੭॥ ਚੌਪਈ-ਤਿਨਕੋ ਹਰਨ ਬਾਲ ਦਿਨ ਰਾਊ। ਉਦੇ ਸੁ ਨਾਨਕ ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਊ। ਬਚਨ ਕਿਰਨ ਜਾ ਮਹਿੰ ਪਰਕਾਸ਼ੇ। ਸੰਤ ਤਾਮਰਸ ਹੇਰਿ ਵਿਕਾਸ਼ੇ॥੨੮॥ ਦੰਭੀ ਸਮ ਉਲੂਕ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਕਿੰਕਰ ਕੋਕ ਭਏ ਸੁਖਿਆਰੀ। ਆਤਪ ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਪਰਕਾਸ਼ੀ। ਨੀਂਦ ਅਵਿੱਦਜਾ ਸਿੱਖਨ ਨਾਸ਼ੀ॥ ੨੯॥ ਗਜ਼ਾਨ ਨਾਮ ਮਹਿ ਨਰ ਬਰ ਜਾਗੇ। ਕਲਮਲ ਸੁਪਨਾ ਜਯੋਂ ਮਨ ਤਯਾਗੇ। ਧਰਮ ਧਰਤਿ ਧੀਰਜ ਕੇ ਹੇਤਾ। ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ*॥ ੩੦॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਵਿ: ੮

ਦੋਹਰਾ†—ਸਤਿਗੁਰ ਮਮ ਬੇਰੀ ਕਟਹੁ ਨਿਜ ਬੇਰੀ ਪਰ ਚਾਰਿ।
ਇਸ ਬੇਰੀ ਹੁਇ ਭਵ ਸਫਲ ਬਿਨ ਬੇਰੀ ਕਰਿ ਪਾਰ।੧। [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਵਿ: ੪੯
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਸ਼ੋਭਾ ਬਿਮਲ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ ਲੰਕਾਰ।
ਸ਼ੁਭ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪਾਇ ਹੈ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਸਤਿਕਾਰ॥ ੧॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਵਿ: ੬੭
ਮਨ ਮੂਖਕ ਬਿਲ ਬਾਸ਼ਨਾ ਪਕਰੌਂ ਕੌਨ ਉਪਾਇ।
ਪਾਰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪਗ ਪਯਾਵਹੁ ਹ੍ਵੈ ਥਿਰ ਥਾਇ॥੧॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਵਿ: ੪੪
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਤਰੋਵਰੰ ਸੀਤਲ ਸੁੰਦਰ ਛਾਇ।
ਮ੍ਰਿਗ ਮਨ ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ ਤਪਯੋ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਇ।੧। [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਵਿ: ੫੭
ਮਯਾ ਸਦਨ, ਪੰਕਜ ਬਦਨ, ਮੋਹ ਕਦਨ, ਗਤਿ ਦੈਨ।
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਤਿਨ ਪਰਨ ਮਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਚੈਨ।੧। [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਵਿ: ੫੦

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦਾ ਸਵੈਯਾ ਅਨੇਕ ਵਜ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸੁਛੰਦ ਤੇ ਰਸਦਾਇਕ ਬੰਦਸ਼ ਵਿਚ ਫੁਰਦਾ ਹੈ:—

ਛਬਿ ਛਾਪ ਛਲਾਯਨਿ ਚਾਰੁ ਛਕੀ, ਕਟ ਤੇ ਤਟ ਕਾਛ ਕਛੀ ਬਿਧਿ ਆਛੀ।

---

*ਗੁਸਾਈਂ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਦੀ ਨਮੂਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਚੌਪਈ:—
ਯਹ ਸਭਿ ਰੁਚਿਰ ਚਰਿਤ ਮੈਂ ਭਾਖਾ। ਅਬ ਸੋ ਸੁਨਹੁ ਜੁ ਬੀਚਹਿੰ ਰਾਖਾ।
ਅਵਧਪੁਰੀ ਰਘੁਕੁਲ ਮੁਨਿ ਰਾਊ। ਬੇਦ ਬਿਦਤ ਤਿਹ ਦਸਰਥ ਨਾਊ।
ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਗੁਨ ਨਿਧਿ ਗਯਾਨੀ। ਹ੍ਰਿਦਯ ਭਗਤਿ ਮਤਿ ਸਾਰੰਗ ਪਾਨੀ।
[ਬਾਲ ਕਾਂਡ ੨੧੪

†ਬਿਹਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਕੁਛ ਦੋਹੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:—
ਕੋਊ ਕੋਰਿਕ ਸੰਗ੍ਰਹੋ ਕੋਊ ਲਾਖ ਹਜ਼ਾਰ। ਮੋ ਸੰਪਤਿ ਜਦੁਪਤ ਸਦਾ ਬਿਪਤ ਬਿਦਾਰਨ ਹਾਰ॥੯੭॥ ਯਾ ਅਨੁਰਾਗੀ ਚਿੱਤ ਕੀ ਗਤਿ ਸਮਝੇ ਨਹਿੰ ਕੋਇ। ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਬੂਡੇ ਸ਼ਯਾਮ ਰੰਗ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਉਜਲ ਹੋਇ॥੧੨੧॥ ਬਡੋ ਨ ਹੂਜੈ ਗੁਨਨ ਬਿਨ ਬਿਰਦ ਬਡਾਈ ਪਾਇ। ਕਹਤ ਧਤੂਰੇ ਸੌਂ ਕਨਕ ਗਹਨੋ ਗਢਯੋ ਨ ਜਾਇ॥ ੧੯੧॥ ਨਿਰਦਯ ਨੇਹ ਨਯੋ ਨਿਰਖ ਭਯੋ ਜਗਤ ਭੈ ਭੀਤ। ਯਹ ਨ ਕਹੂੰ ਅਬ ਲੌਂ ਸੁਨੀ ਮਰਿ ਮਾਰਿਯੈ ਜੂ ਮੀਤ॥ ੩੭੦॥ [ਬਿਹਾਰੀ ਸਤਿਸਈ।

ਕਰ ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਹੀਰ ਗਦੇ, ਬਿਚ ਚੰਚਲ ਲੋਚਨ ਜਯੋਂ ਜਲ ਮਾਛੀ।
ਗਰ ਪ੍ਰਾਬ੍ਰਿਤ ਨੀਵ ਮਨੋਗ ਬਨਯੋ, ਬਰ ਚੀਰਨ ਕੀ ਕਰਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਾਛੀ।
ਖਰ ਤੀਰ ਧਰੇ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ, ਦੇਹਿ ਧਰੇ ਨਰ ਪੂਰਨ ਸਾਛੀ॥ ੨੯ ॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਬਿ ੧

ਇਹੋ ਹਾਲ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਦਵੈਯਾ ਆਦਿ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਹੈ:—

ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਲਮਲਹਿ ਨਿਵਾਰਨ, ਉਰ ਧਰਿ ਧਯਾਨਹਿ ਤਿਨ ਕੋ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਖਾਨੋਂ, ਦੂਖ ਨਾਸ਼ਨ ਪ੍ਰਨ ਜਿਨ ਕੋ।
ਸੁਸਾ ਅਵਾਸ ਗਏ ਸੁਖਰਾਸੀ, ਮਿਲੀ ਸੋਦਰੀ ਹਿਤ ਸੋਂ।
ਸਾਦਰ ਮੰਚ ਡਸਾਇ ਬਿਸਾਏ, ਹਰਖੀ ਸਰਸ ਅਮਿਤ ਸੋਂ॥ ੧ ॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਬਿ ੩੫

ਕਬਿੱਤ ਉਤੇ ਆਪ ਦਾ ਕਮਾਲ ਡਾਢਾ ਹੀ ਵਧਵਾਂ ਹੈ:—

ਦਯੋਤ ਕਰ ਚੰਡ ਮਹਿਂ, ਨੀਤ ਨ੍ਰਿਪ ਦੰਡ ਮਹਿਂ, ਦਾਨ ਗਜ ਗੰਡ ਮਹਿਂ, ਸੋਭਤਿ ਅਪਾਰ ਹੈ। ਹਵੀ ਜਿਮ ਖੀਰ ਮਹਿਂ, ਧੀਰ ਜਿਮ ਬੀਰ ਮਹਿਂ, ਸੀਰ ਹਿਮ ਨੀਰ ਮਹਿਂ, ਹੋਤਿ ਸੁਖਕਾਰ ਹੈ। ਜੌਨ੍ਹ ਜਿਮ ਇੰਦ ਮਹਿਂ, ਗੰਧਿ ਅਰਵਿੰਦ ਮਹਿਂ, ਮੋਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿਂ, ਜਾਨਿ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ। ਸੂੰਛ ਜਸ ਦਾਨ ਮਹਿਂ, ਤਾਨ ਜਿਮ ਗਾਨ ਮਹਿਂ, ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਤੈਸੇ ਰਸ ਸਾਰ ਹੈ॥ ੧ ॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਬਿ: ੭

ਡਾਢੇ ਕਠਨ ਵਜ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਆਮ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਦ ਲੈ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੀ ਕਿਤੇ ਝਿਜਕ ਖਾਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਮਸਤ ਚਾਲ ਤੇ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੌਖੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਵਾਧੇ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਦਾ ਕਮਾਲ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ:—

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧੁਨਿ—ਥਲ ਥਲ ਦਲ ਖਲਭਲ ਪਰਯੋ ਲੋਥ ਉਲੋਥ ਪਲੋਥ। ਜਸਵਾਰੀ ਕੋ ਫਿਰਤਿ ਹੈ ਹਾਥੀ ਹੱਥ ਪ੍ਰਮੱਥ। ਹੱਥ ਪ੍ਰਮੱਥਥ ਕਿੱਤ ਨ ਪੱਥਥ ਥਿਤ ਜਹਿਂ ਜੁੱਥਥ। ਥਲ ਥਲ ਗੁੱਥਥ ਥਿਰਤ ਨ ਸੱਥਥ ਥਰ ਥਰ ਗੁੱਥਥ। ਥੰਭਤਿ ਨ ਕਿੱਥਥ ਥਿਰ ਥਿਰ ਚਿੱਥਥ ਬਪੁ ਉਪਲੱਥਥ। ਬਿਸਮਲ ਚਲੱਥਥ ਥੁਰਯ ਨਮੱਥਥ ਥਕਤ ਪਰੀ ਥਲ ਥਲ॥ ੧੫ ॥

[ਸ਼ਾ: ੪ ਅੰਸੂ ੨੭

ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ*—ਸੂਰਨ ਪਰਖਤਿ ਹੂਰਨ ਬਿਚਰਤਿ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਬਰਹਿ ਉਤਾਲਾ। ਖੰਜਨ ਲੋਚਨ ਅੰਜਨ ਅੰਜਤਿ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਮੰਜਤਿ ਮੁਖ ਰੰਜਤਿ ਨਿਜ ਬਰ ਕੋ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸਨ ਸੰਗਾ। ਮਹਿੰਦੀ ਕਰਨਿ ਅਰੁਨ ਕਰ ਚਰਨਨ ਤਰੁਨ ਹਰਨ ਮਨ ਅੰਗਾ॥ ੪੪ ॥

[ਰੁ: ੪ ਅੰਸੂ ੨੭

ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ—ਤ੍ਰਾਣ ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੋਰਿ ਦਦੂ ਨਿਰਬਾਣ।

*ਪੁਰਾਤਨ ਚਾਲ ਲਲਿਤ ਪਦ ਦੀ ੧੬+੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਕਾਂਤ ਦੋ ਦੋ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ, ਪਰ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਲਿਤ ਪਦ ੧੫+੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਬਾਣ ਕੁਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਧਰੇ ਗਜ ਸੁੰਡ ਮਨੋ ਭੁਜਦੰਡ ਪ੍ਰਮਾਣ। ਮਾਣ ਨਿਮਾਣਨਿ ਹਾਣ
ਅਰੀ ਗਣ ਬਾਣ ਸਦਾ ਜਿਨ ਆਯੁਧ ਪਾਣ। ਪਾਣਿਤ ਹਿੰਦਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ
ਬਰ ਬੀਰ ਧਰੋਂ ਅਤਿ ਤ੍ਰਾਣ ॥ ੧੭ ॥ [ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ—ਹੋਰਤਿ ਸੁਤਕਾਲੂ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੂ ਪਢਨੋਚਿਤ ਮਨ ਜਾਨ।
ਹਮ ਕਾਜ ਬਿਸੇਖਾ ਸੀਖਹਿ ਲੇਖਾ ਬੈਸ ਅਬਹਿ ਪਹਿਚਾਨ।
ਕਾਰੰ ਪਟਵਾਰੀ ਗ੍ਰਾਮਹਿੰ ਸਾਰੀ ਕਰਨੋਚਿਤ ਤਬਿ ਹੋਇ।
ਪਾਂਧੇ ਪਹਿ ਬੈਸੇ ਹੋ ਮਮ ਜੈਸੇ ਸਿਖ੍ਯਾ ਨਿਪੁਨਿ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥
[ਨਾ: ਪ੍ਰੂ ਪੂ ਵਿ: ੬

ਨਰਾਜ ਛੰਦ—ਭਲਾਨ ਆਨ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਬਿਲੋਕਿ ਡੇਰ ਕੀਨਿਓਂ। ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ
ਸਿੰਘ ਕੀ ਨ ਓਰ ਡੀਠ ਦੀਨਿਓਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ
ਕੇਤ ਜਾਂਹਿ ਕੇ। ਕਹੋ ਸੁ ਕੌਨ ਦੂਸਰੋ ਬਿਗਾਰ ਕਾਜ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ॥ ੯ ॥ [ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੬੭

ਚੰਚਲਾ ਛੰਦ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਿਲੋਕ ਤੇ ਉਤੰਗ ਬਾਨ ਪੇ ਬਿਰੰਤ। ਜੰਗ ਮੈਂ ਉਮੰਗ ਕੈ
ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਭੰਗਯੰਤਿ। ਗੋਰੀਆਂ ਦੁਓਰੀਆਂ ਸੁ ਛੋਰੀਆਂ ਸਰੀਰ ਫੋਰ।
ਰੋਰੀਆਂ ਘਨੇਰੀਆਂ ਬਿਖੇਰੀਆਂ ਜਿ ਲੋਥ ਘੋਰ ॥ ੬ ॥ [ਰੁ: ੪ ਅੰਸੂ ੨੬

ਨਿਸਪਾਲਕ ਛੰਦ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਜੰਕ ਨਿਸ ਕੇ ਬਿਚ ਸਦੀਵਹੀਂ। ਹੋਵਹਿੰ ਸੁਚੇਤ
ਰਖਵਾਰ ਥਿਤ ਥੀਵਹੀਂ। ਬਿੰਸਤ ਸੁ ਪੰਚ ਗਿਨਤੀ ਤਿਨਹੁ ਜਾਨਿਯੇ।
ਜਾਗਤਿ ਰਹੰਤ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਸੁ ਪਾਨਿਯੇ ॥ ੨ ॥ [ਰੁ: ੪ ਅੰਸੂ ੨੫

ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ—ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਹੇਲਾ ਘਾਲੇਂ ਛਾਲੇਂ ਉੱਛਲੇਂ। ਮੁੱਛੇਂ ਬੰਕ ਬਿਸਾਲੇਂ
ਤੱਛੇਂ ਤਤਛਿਨੇਂ। ਰੱਛੇਂ ਗੱਛ ਉਛਾਲੇਂ ਢਾਲੇਂ ਛੋਲ ਜੇ। ਭੱਛੇਂ ਪੱਛ ਕਰਾਲੇਂ
ਆਮਿਖ ਛਕ ਰਹੇ॥ ੧੩ ॥ ਤਛਾ ਮੁੱਛ ਬਨਿ ਅੰਗੀ ਛੱਡਜੋ ਜੁੱਧ ਨਾਂ। ਬਾਣੇ
ਰੰਗ ਸੁਰੰਗੀ ਸ੍ਰੋਣਿਤ ਸੋਂ ਭਰੇ। ਉਛਲੇਂ ਛੈਲ ਛਲੰਗੀ ਛਾਲੇਂ ਛੋਭਤੇ। ਕੱਢੇਂ
ਕੇਸ ਭੁਜੰਗੀ ਜੰਗੀ ਸੋਭਦੇ* ॥ ੧੪ ॥ [ਰੁ: ੪ ਅੰਸੂ ੧੬

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ=ਛਕੇ ਛੈਲ ਛਾਜੇ ਛਬੰ ਛੋਤ੍ਰ ਛੱਤ੍ਰੀ। ਛਮਾ ਛੇਮ ਛੋਨੀ ਛੁਭੇ ਛੋਭ ਅੱਤ੍ਰੀ।
ਮਲੇਛਾਨ ਲੱਛਾਨ ਛੈ, ਹੱਛ ਸੂਛੰ। ਲਸੇ ਬੀਰ ਰੂਪੰ ਬਸੇ ਦਾਸ ਬੱਛੰ† ॥ ੧੧ ॥
[ਰੁ: ੬ ਅੰਸੂ ੫੭

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ—ਚਰੜੰਤਿ ਚਾਂਪ ਬਰਖੰਤਿ ਤੀਰ। ਸਰੜੰਤਿ ਜਾਤਿ ਬਰੜੰਤਿ ਬੀਰ।
ਤਕਿਯੰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਤਿਯੰਤਿ ਜੰਗ। ਅਤਿਯੰਤ ਤ੍ਰਾਸ ਥਰਰੰਤਿ ਅੰਗ ॥ ੫ ॥
ਕਰਿਯੰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਨਿਕਸੰਤਿ ਬਾਨ। ਖਿਚਿਯੰਤਿ ਚਾਂਪ ਲਗਿਯੰਤਿ ਕਾਨ।
ਮੁਰਕੰਤਿ ਜਾਤ ਬਰਿਯੰਤ ਧਾਇ। ਗਿਰਯੰਤਿ ਬੀਰ ਬਕਿਯੰਤ 'ਹਾਇ' ॥ ੬ ॥
[ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੪੨

ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ—ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਸਾਧਿ ਕੇ। ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਰਾਧਿ ਕੇ।

*ਇਸ ਛੰਦ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਪਰ ਖੂਬੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਦਾਨ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।
†ਦੇਖੋ ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾਨ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਤੁਰ ਸਿੰਘ ਜੇਤਨੇ । ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਇ ਤੇਤਨੇ ॥ ੧੦ ॥ [ਰੁ: ੪ ਅੰਸੂ ੧੫

ਨਵਨਾਮਕ—ਤੜ ਭੜ ਤੁਪਕਨ । ਤਜਿ ਤਜਿ ਅਰਿ ਹਨਿ ।
ਖੜਗਨਿ ਹਤਿ ਹਤਿ । ਮਰਤਿ ਸੁ ਜਿਤ ਕਿਤ* ॥ ੨ ॥ [ਰੁ: ੪ ਅੰਸੂ ੬੫

ਰੁਣ ਝੁਣ—ਸਭ ਗਿਰ ਨਾਥੇ। ਧਨੁ ਸਰ ਹਾਥੇ। ਚਹਿੰ ਚਿਤ ਹੇਲਾ। ਕਰਨਿ ਧਕੇਲਾ ॥ ੨੩ ॥
[ਰੁ: ੪ ਅੰਸੂ ੧੫

ਚੰਪਕ ਮਾਲਾ—ਦੀਰਘ ਰੌਰਾ ਦ੍ਵੈਦਿਸ਼ ਹੋਵਾ । ਚਾਹਤਿ ਹਾਥੀ ਕੋ ਤਬ ਢੋਵਾ।
ਸਿੰਘ ਗਏ ਘੋਰੇ ਅਸੁਵਾਰਾ । ਲੋਹ ਗੜ੍ਹੀ ਕੋ ਦ੍ਵਾਰ ਨਿਹਾਰਾ॥ ੨ ॥
[ਰੁ: ੪ ਅੰਸੂ ੩੬

ਸਾਬਾਸ ਛੰਦ—ਖਰ ਖਧਰਾ ਧਰਿ । ਧਨੁ ਗੁਨ ਮੈਂ ਭਰਿ । ਕਰਖਤਿ ਆਛਯ।
ਛੋਰਨ ਬਾਛਯ ॥ ੧੪ ॥ ਸਰਪ ਸਮਾਨਹਿ । ਛੁਟਤਿ ਪਯਾਨਹਿ ।
ਵਿਗ ਥਲ ਕਾਨਯ। ਲਗਤਿ ਸੁ ਬਾਨਯ ॥ ੧੫ ॥ [ਰੁ: ੪ ਅੰਸੂ ੯

ਹਰ ਬੋਲਮਨਾ—ਹਤਿ ਭਾਲਨ ਤੇ। ਰੁਕ ਢਾਲਨ ਤੇ। ਗਹਿ ਤੋਮਰ ਕੋ। ਹਨਤੇ ਅਰਿ ਕੋ ॥ ੩ ॥
[ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੨੯

ਰਸਾਵਲ (ਸਿੱਖ ਨਾਰੀ)—ਗੁਰੂ ਬਾਨ ਲੀਨਾ। ਧਨੈਂ ਐਂਚ ਕੀਨਾ। ਤਜਯੋ ਬੇਗ ਸੰਗਾ।
ਲਗਯੋ ਖਾਨ ਅੰਗਾ॥ ੨੪॥ ਗਿਰਯੋ ਜੰਗ ਖੇਤਾ। ਨਹੀਂ ਰੈਨ ਚੇਤਾ।
ਡਸਯੋ ਨਾਗ ਮਾਨੋ। ਕਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੋ॥ ੨੫ ॥ [ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੩੦

ਪਿੰਗਲ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਕਮਾਲ ਆਪਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਛੰਦ ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੁੱਧ ਬੱਝ ਗਿਆ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਅਕਸਰ ਛੰਦ ਦੇ ਭਾਵ ਤੇ ਪਿੰਗਲ ਦੀ ਚਾਲ ਦਾ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਪ ਨਾਚ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਚ ਦੀ ਠੁਮਕ ਠੁਮਕ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਛੰਦ ਅਕਸਰ ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਨਾਚ ਦਾ ਆਭਾਸ ਐਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਚ ਦੀ ਚਾਲ ਲਈ ਪਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮਾਨੋ ਨਾਚ ਦੀ ਗਮਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਭਾਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:—

ਚੰ ਚਟਪਟ ਨਾਰੀ ਲੇਤ ਭਵਾਰੀ ਛਮ ਛਮ ਕਾਰੀ ਛਬਿ ਧਰਨੀ।
ਸੰ ਸਟਪਟ ਬੇਠਤਿ ਭੁਜਾ ਅਮੇਠਤਿ ਤਾਲ ਇਕੇਠਤਿ ਮਨ ਹਰਨੀ।
ਲੰ ਲਟਪਟ ਛੈਲੀ ਰੂਪ ਨਿਵੇਲੀ ਗਤਿ ਅਲਿਬੇਲੀ ਸੁਠ ਅੰਗਾ।
ਠੰ ਠੁਮ ਠੁਮ ਠੁਮਕੀ ਝੁਕ ਝੁਕ ਝੁਮਕੀ ਦ੍ਰੁਮ ਦ੍ਰੁਮ ਦ੍ਰੁਮਕੀ ਮਿਰਦੰਗਾ ॥ ੪੮
ਲੰ ਲਟ ਸੁਠ ਲਟਕੀ ਚਿਕਨਤਿ ਚਟਕੀ ਬੇਨੀ ਸੱਟਕੀ ਬਿਸਿਯਰਤੰ ।
ਬੰ ਬਿਧ ਜਯੋਂ ਨਟਕੀ ਸਾਰਤ ਪਟਕੀ ਕਰਵਰ ਮਟਕੀ ਸਿਰ ਧਰਤੰ।
ਕੰ ਕਿੰਕਨਿ ਕਟਕੀ ਤਬ ਛਬਿ ਥਟਕੀ ਸਭ ਮਤ ਝਟਕੀ ਚਿੱਤ੍ਰ ਲਿਖੇ।

*ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਖਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, 'ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠਾਂ ਪੰਨਾ ੨੦੩ ਪਰ ਦੇਖੋ ਉਦਾਹਰਣ, ਇਹੋ ਛੰਦ ਕਿਤਨਾ ਲੰਬਾ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰੋਤਵੀਂ ਟੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੈ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਘਟਕੀ ਸਭਾ ਸੁ ਠਟਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਹਿ ਅਟਕੀ ਨ੍ਰਿੱਤ ਵਿਖੇ॥੪੯

[ਨਾ ਪ੍ਰ ਸੂ ਪਿ ੨੨

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਗ ਹੁੰਦਾ ਵਰਣਨ ਜਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਛੰਦ ਬੀ ਉਸੇ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਲੱਭਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਪਦ-ਗੋਂਦ ਐਸੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੰਗ ਹੁੰਦਾ ਭਾਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ, ਪਦ-ਗੋਂਦ ਤੇ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਭਾਵ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਕਰਕੇ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚ ਦੇਣ ਦਾ ਕਮਾਲ ਕਰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਦੇਖੋ:—

ਰਸਾਵਲ—ਤੁਫੰਗੇਂ ਸੰਭਾਰੀ। ਬਰੂਦੰ ਸੁ ਡਾਰੀ। ਦੁਗੋਰੀ ਕਸੰਤੇ। ਪਲੀਤੇ ਜਮੰਤੇ॥ ੪੩॥
ਕਲਾ ਜੋਰ ਤੋੜੇ। ਕਲੀ ਸਾਥ ਮੋੜੇ। ਧਰੇ ਹਾਥ ਤਾਕੇ। ਝੁਕਾਏ ਕੜਾਕੇ॥ ੪੪॥
ਚਲੈਂ ਸੂੰਕ ਗੋਰੀ। ਲਗੈਂ ਦੇਹਿ ਫੋਰੀ। ਦੜਾ ਦਾੜ ਗੇਰੇ। ਸੁ ਤਾਲੰ ਚੁਫੇਰੇ॥ ੪੫॥
ਕੜਾ ਕਾੜ ਮਾਚੀ। ਲਹੂ ਧੂਲ ਰਾਚੀ। ਖਰੇ ਸਿੰਘ ਮਾਰੈਂ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰੈਂ॥੪੬॥
ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਗਜਾਰਾਂ। ਤੜਾਗੀ ਕਿਨਾਰਾ। ਜਿਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਏ। ਤਹਾਂ ਘਾਵ ਘਾਏ॥੪੭॥
ਕ੍ਰਿਪਾਨੇ ਕਟੇਜੇ। ਪੁਰੇਜੇ ਪੁਰੇਜੇ। ਲਰੇ ਇੰਦ ਖਾਨਾ। ਬਡੋ ਜੰਗ ਠਾਨਾ॥ ੪੮॥

[ਐਨ ੧ ਅੰਸੂ ੧੦

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ—ਝਟਾ ਪੱਟ ਜੁੱਟੇ ਲਟਾ ਪੱਟ ਹੋਏ। ਸਟਾਪੱਟ ਸੁੱਟੇ ਕਟਾਕੱਟ ਜੋਏ।
ਕਟਾਕੱਟ ਕੱਟੇ ਚਟਾਪੱਟ ਮਾਰੇ। ਖਟਾ ਪੱਟ ਖੋਟੇ ਹਟਾਹੱਟ ਹਾਰੇ॥ ੫੧॥

[ਐਨ ੧ ਅੰਸੂ ੧੦

ਅਕਸਰ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਜੰਗ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਛੰਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਗ਼ਾਲਬਨ ਇਹ ਪੈਰਵੀ ਆਪ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਜੁੱਧ ਲਈ ਵਰਤੇ ਕਈ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ:—

ਰਸਾਵਲ, ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ, ਨਰਾਜ, ਪਾਧੜੀ, ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ, ਚੰਪਕ ਮਾਲਾ, ਸਿਰ ਖੰਡੀ ਲਲਿਤ ਪਦ, ਨਵ ਨਾਮਕ, ਸਾਬਾਸ, ਰੁਣ ਝੁਣ, ਨਿਸ ਪਾਲਕ, ਦੋਧਕ, ਹਾਕਲ, ਚੰਚਲ, ਹਰ ਬੋਲਮਨਾ, ਤੋਮਰ ਆਦਿ।

ਜਿਵੇਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਰਤਾਉ ਦੇਖਕੇ ਆਪ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਪਰ ਕਮਾਲ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਤੇ ਰਾਮਾਯਣ ਤੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਛੰਦਾਂ ਤੋਂ ਪਿੰਗਲ ਪਰ ਆਪ ਦਾ ਕਮਾਲ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਬੰਦਸ਼ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਲ ਤੇ ਮਸਤ ਚਾਲ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਮਾਨ ਸੰਗੀਤ ਹੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਛੰਦ ਜੋ ਵਰਤੇ ਹਨ ਇੰਨੇ ਬਹੁਤੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਪਿੰਗਲ-ਗਜਾਨ ਬੀ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਛੰਦ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਵਰਤੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝਕ ਦੇ ਨਾਮ ਐਥੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:—

ਅਨੁਸ਼ਟੁਪ, ਅਨੰਗ ਸ਼ੇਖਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧੁਨਿ, ਅੜਿਲ, ਸ਼ਸ਼ਿਬਦਨਾ, ਸਾਬਾਸ, ਸਵੈਯਾ, ਸਿਰਖੰਡੀ, ਸੋਰਠਾ, ਸ਼ੰਕਰ, ਸਿਖਨਾਰੀ, ਹਰ ਗੀਤਕਾ, ਹਰਿਬੋਲਮਨਾ, ਹਾਕਲ, ਹੰਸਕ, ਕਬਿੱਤ, ਕੁੰਡਲੀਆ, ਚਾਚਰੀ, ਚੌਪਈ; ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾ, ਚੁਲਕਾ, ਚੰਚਲ, ਚੰਪਕ ਮਾਲਾ, ਛਪਯ, ਤੋਟਕ, ਤੋਮਰ, ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ, ਦੁਵੈਯਾ, ਦੋਹਰਾ, ਦੋਧਕ, ਨਰਾਜ, ਨਵਨਾਮਕ, ਨਿਸ ਪਾਲਕ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਪਾਧੜੀ, ਪ੍ਰਮਾਣਕਾ, ਬੈਂਤ, ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ, ਮਤ ਦੁਮਿਲਾ, ਮਰਹਟੀ; ਰਸਾਵਲ, ਰੁਣਝੁਣਾ, ਲਲਿਤ ਪਦ ਆਦਿ।

੩. ਰਸ।

ਸਾਹਿੱਤ੍ਯ ਵਿਚ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਚ ਜੋ ਰਸਦਾਯਕ ਭਾਵ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਕਈ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੇ ਵਰਣਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਜੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਕਮਾਲ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਾਠਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਆਪ ਮੁਤਾਲਿਆ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛਕ ਛੰਦ ਨਵਾਂ ਰਸਾਂ ਤੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਰਸ—ਇਕ ਜੋਮਲ ਤਨੁਜਾ ਤਨ ਸੁੰਦਰ। ਚਾਤੁਰਤਾ ਚੰਚਲ ਗੁਨ ਮੰਦਰ।
ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਬਿਸਤਾਰ ਬਿਲੋਚਨ। ਪਿਖਤ ਕਟਾਛਨ ਧੀਰਜ ਮੋਚਨ। ੯।
ਬੇਨੀ ਨਾਗਨ ਸੀ ਸਟਕਾਰੀ। ਮੱਧ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਸੂਖਮ, ਕੁਚ ਭਾਰੀ।
ਗੌਰ ਰੰਗ ਦੀਪਕ ਜਨੁ ਪਾਤ। ਕਿਧੌਂ ਦਿਪਤਿ ਕੰਚਨ ਅਵਿਦਾਤ। ੧੦।
ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰਤਿ ਜਿਹ ਪਰਵਾਰਤਿ। ਸਖੀ ਪਾਸ ਤੇ ਰਹਤਿ ਬਿਡਾਰਤਿ।
ਚੌਦਹਿਂ ਬਰਖਨ ਕੀ ਬਰ ਬਾਲਾ। ਮਨਹੁ ਅਧੂਮ ਲਾਟ ਹ੍ਵੈ ਜ੍ਵਾਲਾ। ੧੧।
[ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੪

ਪੁਨਾ—ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗਨ ਬਿਖੇ ਤਰੁਨੀ ਗਨ ਹੇਰੀ। ਆਂਖ ਕਮਲ ਕੀ ਪਾਂਖਰੀ ਚਲ ਚਾਲ ਘਨੇਰੀ। ਬਿਧੁ ਬਦਨੀ ਸੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦਰਾ ਸੁਠ ਸਜਾਮ ਸੁ ਕੇਸੀ। ਗਜਗਾਮਨੀ ਸੁਰ ਕੋਕਿਲਾ ਕਟ ਕੇਹਰਿ ਜੈਸੀ। ੨੧। ਕੰਠ ਕਪੋਤੀ ਸੁੰਦਰੀ ਸਮ ਓਠ ਪ੍ਰਵਾਲਾ। ਜੋਗਿਨ ਕੇ ਧੀਰਜ ਹਰੈਂ ਐਸੀ ਗਨ ਬਾਲਾ।
[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੩੨

ਫਿਰ ਆਪ ਦਰੋਪਦੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਏਉਂ ਖਿਚਦੇ ਹਨ:—

ਨਾਗਨ ਸਮ ਲਟਕੀ ਲਟ ਜਾਂਕੀ। ਮਦਨ ਧਨੁਖ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਸੁਠ ਬਾਂਕੀ।
ਕੁੰਦ ਰਦਨ ਬਦਨ ਸਸਿ ਰਾਂਕਾ। ਉਦਰ ਸਤ੍ਰਿਵਲਿ ਮਨੋਹਰ ਜਾਂਕਾ॥ ੧੪॥
ਰਤਿ ਰਤੀਕ ਹ੍ਵੈ ਜਿਹ ਦੁਤਿ ਦੇਖੀ। ਤੀਛਨ ਬਾਨ ਕਟਾਛ ਬਿਸੇਖੀ।''
ਦੀਪ ਸ਼ਿਖਾ ਸੀ ਕੋਕਿਲ ਬੈਨੀ। ਗਜ ਗਾਮਨਿ ਮ੍ਰਿਗ ਸ਼ਾਵਕ ਨੈਨੀ।
ਜਮਨ ਭ੍ਰਮਰੀ ਨਾਭਿ ਗੰਭੀਰਾ। ਨਖਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲਾਜਤਿ ਹੀਰਾ॥ ੧੬॥
ਦੋਹਰਾ—ਬਹੁਰ ਗ੍ਰੀਵ ਕੀ ਰੁਚਿਰਤਾ ਮਨਹੁ ਉਤਾਈ ਭਾਇ।
ਚਿਬੁਕ ਸ਼ਜਾਮਤਾ ਰਾਹੁ ਜਨੁ ਦੁਰਜੋ ਸਸੀ ਮਹਿਂ ਆਇ॥੧੭॥ [ਨਾ: ਉ: ਧਿ ੨੪

ਹਾਸ੍ਯ ਰਸ—ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਚੋਜਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਹਾਸ੍ਯ ਰਸ ਏਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ:—

ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਖੇਲਨਿ ਖੇਲਤਿ ਡੋਲਤਿ ਡੋਲਤਿ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ।
ਏਕ ਬ੍ਰਿਧਾ ਘਰ ਪਾਸ ਪਰੋਸਨ ਜਾਇ ਖਿਡਾਵਤਿ ਹੈਂ ਘਰ ਤਾਂਹੀ।
ਆਂਖ ਬਚਾਇ ਉਚਾਇ ਲਿਜਾਵਤਿ ਕਾਤਨੀ ਤੂਲ ਰੁ ਸੂਤ ਜਿ ਪਾਹੀ।
ਸੋ ਅਵਿਲੋਕ ਸਕੋਪ ਉਠੈ ਗਹਿ ਢੂਢਕ ਹਾਥ ਪਰੇ ਪਿਛਵਾਹੀ॥ ੧੭॥
ਆਇ ਸਮੀਪ, ਪਲਾਇ ਚਲੈਂ ਤਬ, ਜਯੋਂ ਮਿਲਿਕੈ ਨਹਿ ਢੂਢਨ ਪਾਵੈਂ।

ਦੂਰ ਨ ਜਾਤਿ ਨਜੀਕ ਰਹੈਂ, ਇਮ ਜਾਨਤਿ-ਮੈਂ ਗਹਿ ਲੇਉਂ-ਪਲਾਵੈਂ ।
ਨੂਪਰ ਕਿੰਕਨੀ ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਏ ਸਭਿ ਨਾਦ ਉਠਾਵੈਂ ।
ਧਾਇ ਇਤੈ ਉਤ ਜਾਇਂ ਜਿਤੈ ਕਿਤ, ਤਾਂਹਿ ਗਤਾਗਤਿ ਧਾਰਿ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ ॥ ੧੮ ॥
'ਜਾਂਹਿ ਕਹਾਂ ਗਹਿ ਕੈ ਤੁਝਕੋ ਤੁਵ ਮਾਤ ਕੇ ਪਾਸ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਗਹਾਈ ।
'ਛਛਕ ਦੇ ਅਪਨੇ ਕਰ ਕੀ ਹਤਵਾਉਂ ਭਲੇ ਸਭ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ ।
'ਰੇ ਸੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ! ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਟਰ, ਮੋਹਿ ਕੋ ਸ੍ਰੱਮ ਕਰੈਂ ਅਕੁਲਾਈ ।
'ਹਾਥ ਤੇ ਡਾਰ ਉਤਾਇਲ ਦੇਵਹੁ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ ਕਹਿਹੌਂ ਘਰ ਜਾਈ' ॥ ੧੯ ॥
ਤਾਂਹਿ ਖਿਝਾਇ ਭਜਾਇ ਸ੍ਰਮਾਵਹਿਂ ਫੇਰ ਬਖੇਰਤਿ ਸੂਤ ਰੁ ਪੂਣੀ ।
ਬੀਨਤਿ ਸੋ, ਤਬ ਜਾਇ ਮਿਲੈਂ ਜਹਿਂ ਬਾਲਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਖੇਲ ਸਲੂਣੀ ।
ਤੂਲ ਰੁ ਤਾਰ ਜਵਾ ਬਿਗਰੇ ਤਿਮ ਹਾਥ ਧਰੇ ਹੁਇ ਕੋਪ ਤਿਊਣੀ ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਤੀਰ ਦਿਖਾਵਤਿ ਬਾਤਿ ਬਨਾਇ ਸੁਨਾਵਤਿ ਦੂਣੀ ॥ ੨੦ ॥
[ਰਾ ੧੨ ਅੰਸੂ ੧੯

ਫਿਰ ਭੰਗਾਣੀ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਇਕ ਹਲਵਾਈ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫੜਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਯੁਧ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਆਪ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਸਮਾਂ ਹਾਸ ਰਸ ਦਾ ਬਝਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਵਾ ਬੀਰਰਸੀ ਝੁੱਲਦੀ ਹੈ ।

'ਅਧਿਕ ਲਾਲਸਾ ਮੋਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਕਾਮ ਅਰੂੰ ਰਣ ਥਾਨ ।
'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਗਹੇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਤੋਮਰ ਤੁਪਕ ਨ ਬਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ।
'ਤਊ ਹੋਤਿ ਉਤਸਾਹ ਬਡੋ ਉਰ, ਹਤੋਂ ਰਿਪੂ ਕੋ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨ ।
'ਦੇਹੁ ਤੁਰੰਗਮ ਤੇ ਅਰੂਢ ਹੁਇ ਖੜਗ ਦਿਹੋ ਪੁਨ ਸਿਪਰ ਮਹਾਨ' ॥ ੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਜਾਨੇ ਕੋਤਲ ਖਰੇ ਤੁਰੰਗਮ ਹੇਰ ।
ਜਿਨਕੋ ਬਿਰਦ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜਨ 'ਲਿਹੁ ਕੁਮੈਤ ਚਢੀਅਹਿ ਬਿਨ ਦੇਰ ।'
ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਗਹਿ ਵਾਗ ਅਰੂਢਯੋ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਦੀਜਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਡੇਰ ।
'ਤੋਮਰ ਕਿਧੌਂ ਤੁਪਕ ਧਨੁ ਤੀਰ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂ ਹਤੌਂ ਕਿ ਦਿਹੁ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ' ॥ ੩ ॥
ਬਿਗਸਤਿ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਤਬ ਬਖਸ਼ੇ, ਬੂਝਤ ਭਯੋ ਹਤਨ ਕੋ ਦਾਇ ।
'ਕਿਸ ਕਰ ਸਿਪਰ ਗਹੌਂ ? ਕਿਸ ਮੈਂ ਅਸਿ ? ਕਿਮ ਮਾਰੌਂ ਮੈਂ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ' ।
ਦੇਖਤ ਸੁਨਤਿ ਦੁਹਨਿ ਦਿਸਿਕੈ ਭਟ ਹਸਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਪੁਨ ਬਿਸਮਾਇ ॥ ੪ ॥
[ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੨੯

ਵੀਰ ਰਸ:—ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਦੀਨੋ ਉਚਾਰ । 'ਸਭਿ ਚਢਹਿ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਿ ।
ਇਹ ਪ੍ਰਥਮ ਜੰਗ ਤੁਰਕਾਨ ਸੰਗ । ਧਰਿ ਖਰ ਖਤੰਗ ਪੂਰਹੁ ਨਿਖੰਗ' ॥ ੩ ॥
ਕਾਲ ਡਾਰਿ ਜ਼ੀਨਨ ਤੁਰੰਗ । ਕਸਿ ਕਮਰ ਲੀਨ ਤੂਰਨ ਤੁਫੰਗ ।
ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਸੇ ਰਣਜੀਤ ਗਾਜ । ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਜਾਨਿ ਸਿਧੂਮ ਗਾਜ ॥ ੪ ॥
ਗੁਲਕਾਂ ਬਰੂਦ ਭਰਤਾਂਇ [illegible] । [illegible] ਧੁਖਾਇ ਪਲੀਤਕ [illegible] ।

ਚਢਿ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਵਹਿਰ ਆਇ । ਜਿਤ ਸੁਨੇ ਤੁਰਕ ਤਿਤ ਸਮੁਖ ਜਾਇ ॥੫॥
ਕਸਿ ਕਸਿ ਤੁਫੰਗ ਗੁਲਕਾਨ ਮਾਰਿ । ਰੁਕਯੰਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਰਿਪੁ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ ।
ਜਬ ਛੁਟੀ ਸ਼ਲਖ ਤੁਰਕਾਣ ਜਾਨਿ । ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸੰਭਾਰ ਬਨਿ ਸਾਵਧਾਨ ॥ ੬ ॥
ਇਕ ਬਾਰ ਪਰੇ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ । ਮੋਰਨ ਮਨਿੰਦ ਘੋਰਨ ਫੰਧਾਇ ।
ਕਹਿ ਹਲਾ ਹੁਲ ਕੜਕੀ ਕਮਾਨ । ਬਹੁ ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਮੁਚਕੰਤਿ ਬਾਨ ॥ ੭ ॥

[ਰਾ: ੪ ਅੰਸੂ ੯

ਚੌਪਈ ॥ ਆਇ ਪਰਯੋ ਕਰ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰ । ਕਾਲੇ ਖਾਨ ਮਹਾਂ ਬਲ ਧਾਰਿ ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਢਾਲ ਸੰਭਾਲਿ । ਰੋਕ ਵਾਰ ਕੋ ਮਾਰੀ ਭਾਲ ॥ ੩੨ ॥
ਬਲ ਤੇ ਹਨੀ ਗਿਰਨ ਲਗਿ ਪਾਛੇ । ਕਰਾਚੋਲ ਬਾਹਯੋ ਤਬ ਆਛੇ ।
ਬਿਹਬਲ ਤੇ ਨ ਬਚਾਯੋ ਗਯੋ । ਲਗਯੋ ਸੀਸ ਚੀਰਤਿ ਬਪੁ ਭਯੋ ॥ ੩੩ ॥
ਏਕੋ ਆਂਖ ਏਕ ਹੀ ਸ੍ਰੌਨ । ਇਕ ਕਰ ਇਕ ਪਗ ਖੰਡ ਸੁ ਦੌਨ ।
ਅਰਧੋ ਅਰਧ ਸੁ ਚੀਰਨ ਕਰਤੀ । ਪੁਨ ਤਰਵਾਰ ਬਰੀ ਕੁਛ ਧਰਤੀ ॥ ੩੪ ॥
ਹੁਇ ਜੁਗ ਖੰਡ ਪਰੇ ਤਰਵੰਤੇ । ਗਯੋ ਭਿਸਤ ਕੋ ਭਾ ਸੁਖਵੰਤੇ ।

[ਰਾਸ ੯ ਅੰਸੂ ੪੧

ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ—ਨਵਨਾਮਕ ਛੰਦ—ਕੁਪ ਕੁਪ ਅਤਿ ਅਤਿ । ਕਹਿ ਕਹਿ ਦਲਪਤਿ । ਪਠਿ ਪਠਿ ਨਰ ਬਰ । ਖੜਗਨ ਧਰਿ ਧਰਿ ॥ ੩੮ ॥ ਜਿਤ ਕਿਤ ਫਿਰ ਫਿਰ । ਪਿਖ ਪਿਖ ਥਿਰ ਥਿਰ । ਚਢਨ ਚਹਿਤ ਚਿਤ । ਦੁਰਗ ਅਲਪ ਭਿਤ ॥ ੩੯ ॥ ਹੁਇ ਹੁਇ ਵਿਗ ਵਿਗ । ਲਗਿ ਲਗਿ ਡਿਗ ਡਿਗ । ਗੁਲਕਨਿ ਸਰ ਖਰ । ਅਰਿ ਬਪੁ ਬਰਿ ਬਰਿ ॥ ੪੦ ॥ ਜਿਯਨ ਸੁ ਹਰਿ ਹਰਿ । ਧਰ ਪਰ ਪਰਿ ਪਰਿ । ਰੁਧਰ ਅਧਿਕ ਬਹਿ । ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਤਹਿ ॥ ੪੧ ॥ ਲਹਿ ਲਹਿ ਡਰ ਡਰ । ਇਤ ਉਤ ਟਰਿ ਟਰਿ । ਠਟਕ ਰਹਿਤਿ ਹਿਯ । ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਿਰਖ ਲਿਯ ॥ ੪੨ ॥ ਮਿਟਤਿ ਹਟਤਿ ਜਬ । ਦਲਪਤਿ ਕਹਿਂ ਤਬ । 'ਕਿਤਹਿ ਟਰਤਿ ਅਬ । ਲਜ ਕੁਲ ਹਤਿ ਸਬ ॥ ੪੩ ॥ ਚਢਹੁ ਦੁਰਗ ਪਰ । ਭੁਜ ਬਲ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਅਲਪ ਅਹਹਿਂ ਅਰਿ । ਤੁਮ ਕਿਤ ਲਖਿ ਨਰ' ॥੫੪॥ ਇਮ ਸ਼੍ਰੁਤ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ । ਧ੍ਰਿਤ ਧਰਿ ਪੁਨ ਪੁਨ । ਗੁਲਕਨ ਹਨਿ ਹਨਿ । 'ਹਤਿ ਹਤਿ' ਭਨਿ ਭਨਿ॥੪੫॥ ਖਰ ਖਗ ਕਟਿ ਕਟਿ । ਧਰਿ ਪਰਿ ਲਟਿ ਲਟਿ । ਝਟ ਕਰ ਸਟ ਪਟ । ਭਿਤ ਲਗ ਝਟ ਪਟ ॥ ੫੬ ॥ ਉਮੰਡ ਉਮੰਡ ਭਟ । ਘੁਮੰਡ ਘੁਮੰਡ ਘਟ । ਬਰਖਤਿ ਸਰ ਖਰ । ਪਰਖਤਿ ਨਰ ਬਰ ॥ ੪੭ ॥ ਤੁਮਲ ਸਮਰ ਮਚ । ਰੁਧਰਨਿ ਰਜ ਰਚਿ । ਕਰਦਮ ਪਗ ਗਡ । ਇਮ ਹੁਇ ਗੜ ਵਡ ॥ ੪੮ ॥

[ਰੁ ੬ ਅੰਸੂ ੪੬

ਇਕ ਹੋਰ ਅਨੋਖਾ ਨਮੂਨਾ ਦੇਖੋ । ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਤਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਆਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਰੰਗ ਪਕੜਦਾ ਹੈ ਪੂਰੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਦਾ, ਪਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਐਸਾ ਸੰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬੀਰ ਰਸ ਸੰਗਮ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਾਨੋ ਪ੍ਰਯਾਗ ਕੋਲ ਜਿਵੇਂ ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਦੇ ਦੁਇ ਪਰਵਾਹ ਮਿਲਕੇ ਚਲ ਰਹੇ

ਹਨ, ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਪਰ ਫੇਰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਰੰਗ ਦੱਸਦੇ ਇਕ ਰੂਪਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਛੰਦ ਇਹ ਹੈ:—

ਕਲਮੋਟ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲੁਟ ਲੈਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ—

ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਫਰਕੇ ਅਧਰ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਲਾ"""। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜੋਰ ਕਰ ਕਹਾ। 'ਕੰਟਕ ਦੁਸ਼ਟ ਤਹਾਂ ਕੇ ਮਹਾਂ ॥ ੮ ॥ ਤਜਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਜਬ ਚਲਿ ਆਏ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਕੋ ਧਾਏ। ਰੋਕਯੋ ਚਹਿਤ ਰੁਕੇ ਨਹਿਂ ਕੋਇ। ਛਲ ਕਰਿ ਘੇਰਿ ਲਏ ਬਿਚ ਦੋਇ ॥ ੯ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸੀਸ ਕਾਟ ਕਰਿ ਗੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੇਰੇ। ਅਸ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸਜ਼ਾਇ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਗਾਰੇ ਰਹਹਿਂ ਗਰਬਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਮੈਂ ਬਹੁ ਰਚਯੋ ਬਿਰੁੱਧਾ। ਚਹੀਯਤਿ ਹਤੇ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕਰਿ ਜੁੱਧਾ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਰਿਸ ਭਈ ਘਨੇਰੀ। ਜ੍ਵਲਤ ਅਗਨਿ ਅਹੁਤੀ ਜਨੁ ਗੇਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਬਜਹਿ ਨਗਾਰਾ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਚਢਹਿ ਸ਼ਿਕਾਰਾ'"। ਪਰੀ ਦੁਚੋਬ ਖਾਲਸਾ ਚਢਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸਹਤ ਬੀਰ ਰਸ ਬਢਯੋ। ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਥਰਹਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੰਪ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੪ ॥

ਸਵੈਯਾ—ਬਾਯੁ ਸਮਾਨ ਸੁ ਬੇਗ ਕੋ ਧਾਰਿ ਚਲੇ ਗੁਰ ਮਾਰਗ ਮਾਂਹਿ ਸਹਿਸਾਈ।
ਦੁੰਦਭਿ ਨਾਦ ਸੁਨਯੋ ਜਹਿਂ ਲੋ ਸਭ ਕੰਪ ਉਠੀ ਗਨ ਲੋਗ ਲੁਗਾਈ।
ਕੌਨ ਪੈ ਕੋਪ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਵਤਿ ਕੌਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਅਬੈ ਨਿਯਰਾਈ।
ਕੋ ਨਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਆਪ ਕੋ ਜੀਵਨ ? ਕੀਨ ਬਿਗਾਰ ਨਹੀਂ ਸੁਧ ਪਾਈ ॥੧੫॥
ਜਾਤਿ ਸੁ ਮਾਰਗ ਛੋਰਿ ਤੁਰੰਗਨ ਧਾਂਕ ਪਰੀ ਗਿਰ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ।
'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੁਪਯੋ, ਮਤਿ ਹੀਨ ! ਕਹੋ ਕਿਨ ਕੌਨ ਬਿਗਾਰੀ ?'
ਭਾਜਤਿ ਏਕ ਮਹਾਂ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਏਕ ਦੁਰੇ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਦਿਖਾਰੀ।
ਤੇਜ ਧਰੈਂ ਬਲ ਭੂਰ ਭਰੈਂ ਇਮ ਜਾਤ ਭਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥
[ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੂ ੪੯

ਭਯਾਨਕ ਰਸ—ਕਾਲੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਭਯਾਨਕ ਰਸ ਵਿਚ ਆਪ ਐਉਂ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ:—

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ—ਜੁਗ ਚਰਨ ਬਿਸਾਲਾ ਨਖਨ ਕਰਾਲਾ ਜੰਘਨ ਤਾਲਾ ਤਰੁ ਜਥਾ।
ਕਟ ਮੈਂ ਅਲਬਾਲਾ ਹਾਡਨਿ ਮਾਲਾ ਪਿਖ ਭਯਹਾਲਾ ਉਦਰ ਤਥਾ।
ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰ ਵਾਲਾ ਲਟਕੇ ਜਾਲਾ ਦੀਰਘ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਸਜਾ।
ਤਰੁ ਕੇ ਜਨੁ ਡਾਲਾ ਮੁੰਡ ਕਿ ਬਜਾਲਾ ਕੈ ਬਰ ਬਜਾਲਾ ਅਸ਼ਟ ਭੁਜਾ ॥ ੬ ॥
ਗਰ ਮੈਂ ਧਰਿ ਮਾਲਾ ਮੁੰਡਨ ਜਾਲਾ ਬਹੁਤ ਕਰਾਲਾ ਦਾੜ੍ਹ ਬਡੀ।
ਦੰਤਨ ਕੀ ਪਾਲਾ ਖਰੀ ਕੁਚਾਲਾ ਦੀਰਘ ਜ੍ਵਾਲਾ ਤੁੰਬ ਛਡੀ।
ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਚਢਿ ਭਾਲਾ ਲੋਚਨ ਲਾਲਾ ਸੀਸ ਬਿਸਾਲਾ ਬਾਲ ਮਹਾਂ।
ਤਨ ਸਭਿ ਬਿੱਕ੍ਰਾਲਾ ਦਿਸ਼ਪਟ ਵਾਲਾ ਕਰ ਕਰਵਾਲਾ ਲਾਹ ਲਹਾ ॥ ੭ ॥
ਰਨ ਜੋਗਨਿ ਸੰਗਾ ਤਨ ਜਿਸ਼ ਨੰਗਾ ਮਹਾਂ ਕੁਰੰਗਾ ਨਾਚਤਿ ਹੈਂ।

ਬਹੁ ਭੂਤ ਸੁ ਪ੍ਰੇਤਾ ਕੇਤਿਕ ਕੇਤਾ ਗਹਿ ਕਰਿ ਲੇਤਾ ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ।
ਮੁਖ ਹੜ ਹੜ ਹਾਸੈਂ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ ਫਿਰ ਚਹੁੰ ਪਾਸੈਂ ਕ੍ਰੀੜ ਕਰੈਂ।
ਬਹੁ ਬੀਰ ਬਿਲਾਸੈਂ ਦੋਇ ਪਚਾਸੈਂ ਔਗੁ ਪ੍ਰਭਾਸੈਂ ਮੋਦ ਧਰੈਂ॥ ੮॥
ਕਰਤੀ ਭੁਮਚਾਲਾ ਸੈਲ ਬਿਸਾਲਾ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਉਤਾਲਾ ਫੋਰਤਿ ਹੈ।
ਗਰਜਤਿ ਰਵ ਭਾਰੀ ਭੀਖਨ ਕਾਰੀ ਗਣਨ ਅਗਾਰੀ ਤੋਰਤਿ ਹੈ।
ਜਿਤ ਕਿਤ ਦਮਕੰਤੀ ਜ੍ਵਾਲ ਬਮੰਤੀ ਭੇ ਬਰਧੰਤੀ ਆਵਤਿ ਹੈ।
ਕਿਲਕਤਿ ਕਿਲਕਾਰੀ ਡਾਕਨ ਡਾਰੀ ਬੇਗ ਜੁ ਧਾਰੀ ਪਾਵਤਿ ਹੈ॥ ੯॥

[ਰੁ: ੫ ਅੰਸੂ ੧੧

ਬੀਭਤਸ ਰਸ—ਭੋ ਨ੍ਰਿਪ ! ਤ੍ਰਿਯ ਮੈਂ ਕੋ ਵਥੁ ਨੀਕੀ ? ਜਿਸ ਅਵਿਲੋਕ ਪ੍ਰੀਤ ਹ੍ਵੈ ਜੀ ਕੀ॥ ੩੨ ॥ ਜੋ ਲੋਚਨ ਕਹਿਂ ਕਮਲ ਸਮਾਨਾ । ਗੀਡ ਬਹਤਿ ਜਿਹ ਪਿਖਤਿ ਗਿਲਾਨਾ। ਫੇਰ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਜੋ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਮਿੱਝ ਨੀਰ ਬਿਨ ਔਰ ਸੁ ਨਾਂਹੀ॥ ੩੩ ॥ ਅਪਰ ਅੰਗ ਤਿਨ ਰੀਤਿ ਸੁਨੀਜੈ। ਚੰਦ ਸਰਸ ਕੋ ਬਦਨ ਕਹੀਜੈ। ਚਰਬੀ ਰਕਤ ਲਪੇਟਯੋ ਚਾਮਾ। ਗੌਰ ਰੰਗ ਪਿਖਿਯਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ॥ ੩੪ ॥ ਇਨ ਵਸਤੁਨ ਬਿਨ ਹੋਇ ਨ ਆਨਾ। ਜਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕੇ ਆਇ ਗਿਲਾਨਾ। ਪੁਨ ਜਿ ਦਾਂਤ ਕਹਿਂ ਕਲੀ ਸਮਾਨੇ। ਮਾਸ ਬਿਨਾ ਲਿਹੁ ਹਾਡ ਪਛਾਨੇ। ੩੫। ਮੁਖ ਤੇ ਟੂਟ ਜਾਂਹਿ ਜੋ ਸੋਊ। ਚਾਹਤਿ ਹਾਥ ਨ ਛ੍ਵਾਇਓ ਕੋਊ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਹਿ ਲਖਿ ਸਾਰੀ। ਹਾਡ ਮਾਸ ਹੈਂ ਰਕਤ ਮਝਾਰੀ। ੩੬। ਬਿਸ਼ਟਾ ਮੂਤ੍ਰ ਯੁਕਤ ਦੁਰਗੰਧੇ। ਕਿਹ ਕੋ ਪਿਖ ਲੁਭਾਇ ਮਤਿ ਅੰਧੇ। ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਥੂਕ ਸੀਂਢ ਬਹੁ ਨਾਸਾ। ਊਪਰ ਚਰਮ ਬਾਲ ਹੈਂ ਰਾਸਾ। ੩੭। ਹੇ ਨ੍ਰਿਪ ! ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਰ ਧਾਰਹੁ। ਵਸਤੁ ਕੌਨ ਸੀ ਭਲੀ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਮਹਾਂ ਦੁਰਗੰਧ ਮੰਦਨੀ ਸੋਊ। ਐਸੇ ਨਾਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਹਿ ਜੋਊ। ੩੮

[ਨਾ: ਪੂ: ਉ: ਧਿ: ੧੬

ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਆਈ ਯੁੱਧ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਬੀਭਤਸ ਦਰਸ਼ਨ ਬੀ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਹਨ:—
ਤੁਰੰਗੇਂ ਤੜਾਕੈਂ ਸੁਗੋਰੀ ਸੜਾਕੈਂ। ੨੨। ਲਗੇਂ ਮੁੰਡ ਛੰਡੀ। ਮਨੋ ਫੂਟ ਹੰਡੀ।
ਕਟੀ ਬਾਂਹੁ ਕੋਈ। ਪਰੀ ਤੀਰ ਢੋਈ। ੨੩। ਬਹੀ ਮੀਝ ਸੇਤਾ। ਕੜ੍ਹੀ ਖਾਨ ਹੇਤਾ।
ਤਹਾਂ ਪ੍ਰੇਤ ਭਾਰੇ। ਮਨੋ ਸੁਪਕਾਰੇ। ੨੪ । ਰਸੋਈ ਬਨਾਵੈਂ। ਕਿਤੇ ਬੈਠ ਖਾਵੈਂ।
ਕਪਾਲੇ ਬਿਸਾਲੇ। ਲਹੂ ਪਾਨ ਵਾਲੈਂ। ੨੫। ਖਿਚੈਂ ਆਂਤ੍ਰ ਕੋਈ। ਗਰੇ ਪਾਇ ਸੋਈ।
ਮਨੋ ਫੂਲ ਮਾਲਾ। ਭਲੇ ਡਾਲ ਚਾਲਾ। ੨੬। ਭਖੈਂ ਮਾਸ ਫਾਰੈਂ। ਅਘਾਵੈਂ ਡਕਾਰੈਂ।
ਮਿਲੇ ਸਜਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਸੁ ਖਾਵੈਂ ਬਿਲੰਦਾ।੨੭। ਘਨੀ ਜੋਗਨੀਆਂ। ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਕੀਆ।
ਭਰੈਂ ਖੱਪਰ ਲੋਹੂ। ਕਰੈਂ ਪਾਨ ਓਹੂ। ੨੮। [ਰਾ: ੭ ਅੰਸੂ ੪੮

ਅਧਭੁਤ ਰਸ—ਆਦਿ ਤਿਮਰਲੰਗ ਤੇ ਅਨੇਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭਏ ਕੇਤੀ ਕੁਲ ਬੀਤ ਗਈ ਅਮਲ ਚਲਾਇਕੈ। ਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਿਦੇਸ਼ ਚਾਰੌਂ ਚੱਕ ਸਭ ਨਿਵੇਂ ਆਇ ਕਹੂੰ ਨ ਮਵਾਸੀ ਭਣ ਦੀਏ ਵਿਚਲਾਇਕੈ। ਅਨਗਨ ਸੈਨ ਕੋਸ਼ ਦੀਰਘ ਦੁਰਗ ਭਾਰੀ ਰਾਜ ਕੋ ਸਮਾਜ

ਕੌਨ ਸਕੇ ਸੁ ਗਿਨਾਇਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਰੂਪ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਕੇ ਕੌਨ ਜਾਨੇ ਦੈਂਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਤਿ ਖਪਾਇਕੈ। ੧੨। [ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੧

ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਇੱਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜ ਨੂੰ, ਕਿੱਡੀ ਅਸਚਰਜਤਾ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਕੌਣ ਤਦੋਂ ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ—ਤਾਤ ਸੁਤ ਮਾਤ ਹਿਤੂ ਸੋਦਰ ਸਹੋਦਰੀ ਸੋਂ ਮੋਦ ਮੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦਰੀ ਸੋਂ ਗਾਢੋ ਲਪਟਾਯੋ ਹੈ। ਮੱਤ ਜੇ ਮਤੰਗ ਜਵੀ ਚੰਚਲ ਤੁਰੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨੀ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੋਂ ਰਿਦਾ ਹੁਲਸਾਯੋ ਹੈ। ਆਬ ਨਿਤ ਹਾਥ ਚਾਹੇ ਜਨਮ ਅਕਾਥ ਖੋਤ ਅੰਤ ਕੋ ਨ ਸਾਥ ਮਨ ਜਾਂ ਸੋ ਡਹਕਾਯੋ ਹੈ। ਕੂੜ ਹੈ ਰੇ ਕੂੜ, ਮਨ ਮੂੜ! ਲਗ ਨਾਮ ਰੂੜ ਸਾਚੇ ਕੋ ਬਨਾਯੋ ਤਾਂਤੇ ਸਾਚੋ ਸੋ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ। ੪੯। ਬਾਜੀਗਰ ਜੈਸੀ ਬਾਜੀ ਮਾਯਾ ਕੀ ਕਨਾਤ ਸਾਜੀ ਪਾਜੀ ਕੋ ਅਪਾਜੀ ਲਖ ਤਾਂ ਸੋਂ ਬਿਰਮਾਯੋ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਆਰਥ ਮੇਂ ਰਚਜੋ ਸੰਚੇ ਸਿੰਚਿ ਸਿੰਚਿ ਜਾਗੇ ਤੇ ਬਹੁਰ ਪਛੁਤਾਯੋ ਹੈ। ਸੁਕਤਾ ਰਜਤ, ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਮੇਂ ਨੀਰ ਜੈਸੇ ਰੱਜੂ ਮੇਂ ਸਰਪ ਆਦਿ ਅੰਤ ਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ ਹੈ। ਕੂੜ ਹੈ ਰੇ ਕੂੜ, ਮਨਮੂੜ!ਲਗ ਨਾਮ ਰੂੜ੍ਹ ਸਾਚੇ ਕੋ ਬਨਾਯੋ ਤਾਂਤੇ ਸਾਚੋ ਸੋ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ॥੫੦॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਪਿ ੧

ਪੁਨਾ—ਦੇਖਹੁ ਜਗ ਸਨੇਹ ਕੀ ਚਾਲੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਭਰੇ ਏਕ ਦਿਨ ਖਾਲੀ। ਕਬਹੂੰ ਹਰੇ, ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਕਬ ਜਾਵਹਿਂ। ਕਬਹੂੰ ਜਨਮ ਕਬਹੁ ਬਿਨਸਾਵਹਿ॥ ੭॥ ਕਬ ਮੇਲਾ, ਕਬ ਬਿਰਹ ਦੁਹੇਲਾ। ਕਬ ਸੰਕਟ ਕਬ ਹੋਤਿ ਸੁਹੇਲਾ। ਸਦਾ ਪ੍ਰਣਾਮਵੰਤ ਜਗ ਅਹੈ। ਨਹੀਂ ਏਕਰਸ ਥਿਰਤਾ ਗਹੈ॥ ੮॥ ਮਿਲਬੇ ਤੇ ਹਰਖਹਿ ਨਹਿਂ ਗਜਾਨੀ। ਬਿਛੁਰੇ ਸ਼ੋਕ ਨ ਦੁਖ ਕੇ ਜਾਨੀ। ਲਖਹਿ ਕੂਰ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਸਨੇਹਾ। ਬਿਨਸ ਜਾਇ ਜਬ ਕਜੈਂ ਦੁਖ ਲੇਹਾ॥ ੯॥ ਜੋ ਵਸਤੁ ਨਿਤ ਇਕ ਰਸ ਰਹੈ। ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗ ਤਿਸਹਿ ਉਰ ਲਹੈ। [ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੨[illegible]

ਤਥਾ—ਪ੍ਰਭੁ ਮਰਜ਼ੀ ਮਹਿਂ ਰਹੁ ਨਿਤ ਰਾਜ਼ੀ। ਜਗ ਰਚਨਾ ਜਾਨਹੁ ਅਸ ਪਾਜੀ। ਥਿਰ ਨ ਰਹੈ ਨਿਤ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰੀ। ਇਸ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਮਤਿ ਨਹਿਂ ਧਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਹਰਿ ਚੰਦੌਰੀ ਜਿਮ ਘਨ ਛਾਯਾ। ਸੁਪਨਾ, ਜਿਮ ਬਾਜੀਗਰ ਮਾਯਾ। ਇਨਹਿ ਸਾਚ ਲਖਿਕਰਿ ਦ੍ਰਿੜ ਗਹੈ। ਕਹਾਂ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ਨਿਜ ਕਰ ਲਹੈ ॥ ੨੨ ॥ ਬਿਨਸਹਿ ਕੋ ਆਗੇ ਕੋ ਪਾਛੇ। ਇਸ ਮਹਿ ਮੂਰਖ ਥਿਰਤਾ ਬਾਂਛੇ। ਚਲਜੋ ਜਾਤਿ ਜਿਮ ਨਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਭਰਜੋ ਰਹਹਿ ਦਿਖੀਯਤ ਬਿਧ ਤਾਹੂ ॥ ੨੮ ॥ ਉਪਜਨ ਬਿਨਸਨਿ ਕਾਰ ਹਮੇਸ਼। ਸਭ ਕੇ ਸੀਸ ਠਟੀ ਜਗਤੇਸ਼। [ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੫੦

ਕਰੁਣਾਰਸ—ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿਰਕਰਦਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਤੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਚਿੱਤ੍ਰ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਬੱਧਾ ਹੈ:—

ਡੇਰੇ ਮਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗਨ ਘਾਇਲ ਪਰੇ ਪੀਰ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਰੁਦਤਿ ਸੰਬੰਧੀ

ਮਰਿਗੇ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਵੈਂ ॥ ੪੮ ॥ ਗਈ ਗਿਰਨ ਮਹਿਂ ਸੁਧ 'ਗਨ ਮਰਿਗੇ, ਪਰਜੋ ਪੀਟਨਾ ਭਾਰੀ। ਕੇਸ ਉਖਾਰਤਿ ਰੁਦਤਿ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਨਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥ ਜਮੂਵਾਰੀ ਕੇ ਸੁਧ ਜਬ ਪਹੁੰਚੀ ਗਨ ਰਾਨੀ ਮਿਲਿ ਰੋਵੈਂ। ਹਾਹਾ ਕਾਰ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਉਚਰੈਂ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਤੇ ਪਟ ਧੋਵੈਂ ॥ ੫੦ ॥ ਕਹਿਂ ਲੌ ਕਹੌਂ ਸ਼ੋਕ ਵਧਿ ਗਿਰ ਗਨ ਰੋਦਤਿ ਬਾਇਸ ਧਾਰਾ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਕੋ ਕਹੈਂ 'ਮੰਦ ਮਤਿ' ਦੇਤਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਗਾਰਾ ॥ ੫੧ ॥

[ਰ: ੪ ਅੰਸੂ ੨੯

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—ਜਹਿਂ ਕਹਿ ਬਿਧਵਾ ਗਨ ਤੁਰਕਾਨੀ। ਸਿਰ ਮੁਖ ਪੀਟਤਿ ਦੁਖੀ ਮਹਾਨੀ। ਉਤ ਕਾਬਲ ਅਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇਸ਼। ਚਾਕਰ ਗ੍ਰਾਮਨ ਨੱਗਰ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੩੭ ॥ ਸ਼ੋਕ ਬਾਸ ਕਰਿ ਬਿਚ ਤੁਰਕਾਨੇ। ਭ੍ਰਾਤ ਪਿਤਾਦਿ ਬੰਧੁ ਜਿਨ ਹਾਨੇ। ਕਿਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਤੀਜਾ ਕਾਹੂੰ। ਭਇ ਸਿਆਰਨ ਸਿਘਰ ਮਾਹੂੰ॥ ੩੮ ॥ ...... ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਓਕ। ਕੀਨ ਅਖਾਰੇ ਕੰਜਰ ਸ਼ੋਕ ॥ ੩੯ ॥ ਨਾਇਣ ਦੇਤਿ ਤਲੀਮਨ ਨਾਚਤਿ। 'ਹੈ ਹੈ ਓ ਹੋ' ਗਾਇਬੋ ਮਾਚਿਤ। ਸਿਰ ਮੁਖ ਕੋ ਪੀਟਤਿ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਓਠਹਿਂ ਤਾਲ ਜਨੁ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਭਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥

[ਰਾ: ੮ ਅੰਸੂ ੩੧

ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰਲੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਰੂਪਕ ਬੱਧੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਨਾਲ ਘਬਰਾ, ਅਸ਼ਾਂਤਿ ਤੇ ਪੀੜਾ ਸਹਾਯਕ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਸ਼ਾ ਆਮ ਸ਼ੋਕ ਦਾ ਹੈ ਏਥੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕਮਾਲ ਆਪ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਤੇ ਦੀਨ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਨਿਕੀ ਜਿਹੀ ਭਸ ਤ੍ਰਾਸ ਦੀ ਤੇ ਇਕ ਛੁਹ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਲਾਕੇ, ਵਿਚ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦੀ ਹਵਾ ਦੇਕੇ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਕਰੁਣਾਰਸ ਬੱਧਾ ਹੈ। ਕਰੁਣਾਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਰਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦੇਂਦੇ; ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੇ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਗੁੰਦ ਕੇ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਨੂੰ ਅਚਰਜ ਕਲੇਜੇ ਧੂਹਵਾਂ ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:— (ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ)

ਸਵੈਯਾ—ਛੋਰਿਕੈ ਪੌਰ ਕੀ ਠੌਰ ਕਨਾਤ ਤੇ ਬਾਹਿਰ ਆਨਿ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਯਾ।
ਬੈਠ ਗਏ ਗਨ ਸਿੰਘ ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਪੁੰਜ ਬਹਾਯਾ।
ਸੂਰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਮ੍ਰਿਦੁ ਮੂਰਤਿ ਧਯਾਨ ਧਰੇ ਮਨ ਕੋ ਠਹਿਰਾਯਾ।
ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਲੇ ਗੁਨ ਕੋ ਸਿਮਰੈਂ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ੀਲ ਸਰਾਹਤਿ ਦੀਰਘ ਦਾਯਾ ॥ ੨੯ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਸਿੰਘ ਕਦੰਬ ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਕੌਨ ਅਲੰਬ ਇਹਾਂ ਹਮ ਕੇਰਾ?
ਕੌਨ ਕੇ ਹੋਇ ਸਮੀਪ ਥਿਰੈਂ ਨਿਤ? ਕਾਂਹਿ ਪਿਖੈਂ ਸਭਿ ਸਾਂਝ ਸਵੇਰਾ?
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਨ ਚਾਰੁ ਗਿਰਾ ਕਿਸ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨੈਂ ਕਰਿ ਘੇਰਾ?
ਦੇਖਿ ਜਿਸੈ ਹਮ ਆਨੰਦ ਪਾਵਹਿਂ? ਲੋਕ ਦੂਹੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੩੦ ॥
ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਮੋਚਤਿ ਸੋਚਤਿ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਕਰੇ ਮੁਖਿ ਹਿਯ ਦੁਚਿਤਾਈ।
ਏਕ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਦੂਸਰ ਬੋਲਤਿ ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ।
ਜਯੋਂ ਬਹੁ ਨਾਗਨ ਕੀ ਮਣਿ ਏਕ ਭਈ ਕਿਤ ਲੋਪ ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਪਾਈ।

'ਭਾਗ ਬਿਹੀਨ ਬਿਯੋਗ ਸਹੇਜੋ ਗੁਰ ਸੰਗ ਗਏ ਨ ਸਰੀਰ ਬਿਹਾਈ॥ ੩੧॥
'ਪੇਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਪਤੰਗਨ ਕੀ ਛਿਨ ਮਹਿ ਤਨ ਦੇਤਿ ਬਿਲੋਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
'ਨਾਦ ਸੁਨੇ ਅਹਿਲਾਦ ਰਿਦੇ ਕਰਿ ਹ੍ਵੈ ਵਿਸਮਾਦ ਤੇ ਏਣੁ ਬਿਨਾਸ਼ਾ।
'ਏਕ ਸੁਗੰਧਿ ਤੇ ਅੰਧ ਮਧੁ ਬ੍ਰਿਤਿ ਛੋਰਤਿ ਨਾਂਹਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਮਹਿੰ ਫਾਸਾ।
'ਮੀਨ ਰਹੇ ਜਲ ਤੇ ਸੁਖ ਮੈਂ ਬਿਛੁਰੇ ਮਰ ਜਾਤਿ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਸਾ॥ ੩੨॥
'ਕਜਾ ਇਹ ਜੰਤੁ ਮਲੀਨ ਮਹਾਂ, ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨਾ।
'ਹੈ ਹਮਰੇ ਤਨ ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਮਨ ਲਾਭ ਰੁ ਹਾਨਾ।
'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾ ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਮਹਿੰ ਕਰਤੀ ਸੁ ਕਲ੍ਯਾਨਾ।
'ਸੋ ਹਮ ਜਾਨਿ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਨਿਰਬਾਹ ਨ ਕੀਨ ਭਏ ਅਨਜਾਨਾ॥ ੩੩॥
'ਪਾਹਿਨ ਤੇ ਨਿਠੁਰੇ ਹਮਰੇ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇਰ ਬਿਯੋਗ ਸਹਾਰਾ।
'ਜਾਂਹਿ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਲਕ ਭਾਰਾ।
'ਤਾਂ ਬਿਨ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਬਨਿ ਦੀਨ ਗਏ ਨਹਿ ਸਾਥ ਜੁ ਨਾਥ ਉਦਾਰਾ।'
ਭੂਰ ਬਿਸੁਰਤਿ ਹੈਂ ਬਨਿ ਮੂਰਤਿ ਅੰਗ ਅਡੋਲ ਥਿਰੇ ਇਕ ਸਾਰਾ॥ ੩੪॥

[ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੩੦

ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਰਸਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ:ਨਾ:ਪ੍ਰ:ਪੂ:ਅਧ੍ਯਾ: ੬੯ਅੰਕ ੧੮-੪੧ਪੰਨਾ ੭੨੯ ਤੇ ਉਸਦੀ ਹੇਠਲੀਟੂਕ।

੪. ਅਲੰਕਾਰ*।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਕਲਮ ਦਾ ਕਮਾਲ ਖੋਜੀਏ ਤਾਂ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਆਪ ਦੇ ਕੁਛ ਅਲੰਕਾਰ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਾਂ:–

ਉਤਪ੍ਰੇਖਾ†–ਦੁੰਦਭਿ ਸ਼ਬਦ ਭੀਮ, ਘਾਲਤਿ ਕਦੀਮ ਸੀਮ, ਤੁਪਕ ਪਠੀ ਅਸੀਮ, ਮੀਨ ਤਨ ਛੁਦ੍ਰ ਕੋ। ਤੋਪੈਂ ਮਹਾਂ ਨੱਕ੍ਰ ਤੁੰਡ ਪਸਰੇ ਅਬੱਕ੍ਰ ਜਿਨ ਸਿਪਰੈਂ ਕਮਠ ਬੇਗ ਧਾਵਤਿ ਅਮੁੱਦ੍ਰ ਕੋ। ਸੁਧੁਜਾ ਮਤੰਗ ਤੁੰਗ ਸੈਲ ਹੈਂ ਸਪੰਖ ਰੰਗ ਤੋਮਰ ਭੁਜੰਗ ਹੈਂ ਤੁਰੰਗ ਜੰਤੁ ਹੁੱਦ੍ਰ ਕੋ। ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਤਵਾ ਪੈ ਪਰਨ ਧਾਏ ਜੋਰ ਕਰਿ ਚਲ੍ਯੋ ਦਲ ਆਇ ਕੈਧੌਂ ਜਲ ਹੈ ਸਮੁੱਦ੍ਰ ਕੋ॥ ੧੮॥ ਦੀਰਘ ਦਮਾਮੇ ਧੁਨਿ ਹੋਤ ਹੈ ਗੰਭੀਰ ਤਾਮੈਂ ਘੋਖ ਹੈ ਬਿਸਾਲ ਜਾਮੇ ਚਲ੍ਯੋ ਦਲ ਆਵਈ। ਕੈਧੌਂ ਘਨ ਘਟਾ ਬਨਿ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਹੁਕਮ ਪੌਨ ਪ੍ਰੇਰੇ ਕੀਨ ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਅਗੇਰੇ ਉਮਡਾਵਈ। ਤੋਪਨ ਅਵਾਜ ਮਾਨੋ ਗਾਜ ਪਰੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਾਵਕ ਪਲੀਤੇ ਕੀ ਧੁਖਤਿ ਚਮਕਾਵਈ। ਸੁੰਦਰ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸੈਲ ਜਯੋਂ ਬਿਲੰਦ ਪਰ ਗੋਰੀ ਗੋਰੇ ਓਰੇ ਕੋ ਚਹਿਤ ਬਰਖਾਵਈ॥ ੧੯॥

[ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੯

---

*ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਜੋ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਕਰਿ ਹੀ। ਚਮਤਕਾਰ ਛਬਿ ਅਧਿਕੈ ਧਰਿ ਹੀ।
ਭੂਖਨ ਜੈਸੇ ਪਹਿਰੈ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਤੈਸੇ ਅਲੰਕਾਰ ਮਿਲ ਬਾਨੀ। [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ

†ਉਪਮਾਨ ਵਿਚ ਉਪਮੇਯ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ।

ਉਲੇਖ*—ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕਾਲ ਸਮ ਜਾਨਹਿਂ—ਲੇ ਪ੍ਰਾਨਾ—।—ਦੇਵ ਤਰੋਵਰ—ਕੋ ਲਖਹਿਂ ਜਨ ਕਾਮਨਵਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥ ਗਜਾਨੀ ਲਖਹਿਂ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਾਂਛਤ ਤਨ ਧਾਰਾ—। ਨਿਸ਼ਚੇ ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਰਿਦੇ-ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਵਤਾਰਾ-।-ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਤਨ ਦਸਮ-ਸਿਖਨ ਮਨ ਜਾਨਾ। ਪ੍ਰਜਾ ਲਖਹਿ-ਰਾਜਾ ਮਹਾਂ ਪਾਲਹਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ-॥ ੩੨ ॥

[ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੩੪

ਸੰਸ੍ਰਿਸ਼ਟ†—ਰਾਮ ਛੱਤ੍ਰ ਬੰਧ ਪਰ, ਰਾਮ ਦਸਕੰਧ ਪਰ, ਰਾਮ ਜਰਾਸੰਧ ਪਰ ਤ੍ਰੈ ਜਸੋਂ ਨਰਸਿੰਘ ਹੈਂ। ਹੁੱਦ੍ਰ ਜਸੋਂ ਮਾਰ ਪਾਰ, ਬੈਨਤੇਯ ਮਾਰ ਪਰ, ਪੌਨ ਦੀਪ ਮਾਰ ਪਰ, ਮਾਰ ਪਰ ਸਿੰਘ ਹੈਂ। ਸੂਰ ਤਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਰ, ਸੂਰ ਰਣ ਦੁੰਦ ਪਰ, ਸੂਰ ਦਿਤੀ ਨੰਦ ਪਰ, ਦ੍ਵੈਦੇ ਨਰਸਿੰਘ ਹੈਂ। ਕਾਲ ਸਰਬੰਸ ਪਰ ਦਾਵਾ ਬਨ ਬੰਸ ਪਰ ਤਜੋਂ ਮਲੇਛ ਬੰਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ॥ ੨੯ ॥

[ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੫੨

ਉਪਮਾ‡—ਸ਼ਮਸ਼ ਸਜਾਮ ਸੁੰਦਰ ਗਿਰਦ ਲਘੁ ਲਘੁ ਸਮੁਦਾਈ।
ਸਹਿਜ ਸੁ ਚਿਕ੍ਰਨ ਕੇਸ ਸ਼ੁਭ ਅਸ ਉਪਮਾ ਗਾਈ।
ਰਤਨ ਉਡਗ ਮੁਖ ਚੰਦ ਦ੍ਰਿਗ ਪਸਰਜੋ ਤਮ ਜਾਲਾ।
ਦਿਪਤਿ ਦਸਨ ਮੁਸਕਜਾਨ ਜੁਤਿ ਦੁਤਿ ਚਾਰੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੨ ॥

[ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੪੯

ਮਾਲੋਪਮਾ§— ਕਵੀ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਖੁਰਾਸਾਨ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਹੂੰ ਮੈ ਕੇਵੜਾ ਸੀ ਮੱਧ ਮੁਲਤਾਨ ਹੂੰ ਕੇ ਮਾਲਤੀ ਸੀ ਫਲੀਆ। ਮੱਕੇ ਮੈਂ ਮੰਦਾਰ ਸੀ ਮਦੀਨੇ ਹੈ ਮਯੰਕ ਸਮ, ਕੰਬੂ ਜੈਸੀ ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਝੂਲੀਆ। ਪਾਰਦ ਸੀ ਬਗ਼ਦਾਦ ਨਾਰਦ ਸੀ ਭੱਖਰਾਦਿ ਗੰਗਾ ਕੈਸੀ ਧਾਰ ਭਈ ਗੰਗ ਜੁ ਕੇ ਕੂਲੀਆ। ਚੌਰ ਜੈਸੀ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ ਸੋਹੈ ਸਭਿ ਸੀਸ ਪਰ ਸਾਤ ਦੀਪ ਮੱਧ ਮੈਂ ਮਰਾਲ ਪਾਂਤ ਝੂਲੀਆ ॥ ੫੭ ॥ ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੀ ਕਾਸ਼ੀ ਮੈਂ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸੁਧਾ ਸਮ ਸੁਧਾਸਰ ਦਿੱਲੀ ਦੂਧ ਸੋਹੀਏ। ਜੌਨ੍ਹ ਜੈਸੀ ਜੋਧਪੁਰ ਸੇਸ ਸੀ ਸੁਮੇਰ ਪਰ ਚੰਦਨ ਸੀ ਚੀਨ ਔ ਮਚੀਨ ਮਾਂਹਿ ਜੋਹੀਏ। ਨਿਪਾਲ ਮੈਂ ਨਿਹੱਕ ਸੀ ਕਮਾਊਂ ਮੈਂ ਕਪਾਸ ਸੀ ਹਿਸਾਰ ਕੋਟ ਹਿਮ ਸੀ ਸੁਖਦ ਅਵਰੋਹੀਏ। ਆਠੋਂ ਦਿਗ ਪਾਲਨ ਕੇ ਦਸਨ ਪੈ ਜਾਇ ਟਿਕੀ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਦੇਖੀਏ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਮੋਹੀਏ ॥ ੫੮ ॥ ਲਖਨਊ ਸਾਰਦ ਸੀ ਲਵਪੁਰ ਬਾਰਦ ਸੀ ਹਾਜੀਪੁਰ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਰੂਪਾ ਰੂਮ

*ਏਕਹ ਕਉ ਜੋ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਰਨੈ। ਉੱਲੇਖਾ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਵਿ ਨਿਰਨੈ। [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ

†ਅਲੰਕਾਰ ਇਕ ਥਲ ਬਹੁਤ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਲਖਿ ਜਾਹਿਂ। ਤਿਲ ਤੰਦੁਲ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਸੰਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਹੀਏ ਤਾਹਿ। [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ

‡ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਵਿਚ ਉਪਮੇਯ ਜੇਹਾ ਦੱਸਣਾ।

§ਉਪਮੇਯਹਿ ਇਕ ਬਹੁ ਉਪਮਾਨ। ਸੋ ਮਾਲੋਪਮ ਲਖਹੁ ਸੁਜਾਨ। [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ

ਜਾਨੀਏ। ਕਰਿਕਾ ਐਰਾਕ, ਉਡਗਨ ਸੀ ਐਰਾਨ ਹੁਰੀ, ਫਟਕ ਸੀ ਫਰਕਾ ਬਾਦ ਬਿਸਦ ਬਖਾਨੀਏ। ਉਦਧਿ ਬੰਦਰ ਮੱਧ ਉਦਧਿ ਸੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਕੂਲ ਸੁ ਕਲਿੰਦਰੀ ਕੇ ਕੁੰਦ ਸੀ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ। ਕੌਂਡੇ ਸੀ ਕਲਿੰਜਰ, ਸਭਨ ਮੁਖ ਰਦਨ ਸੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕੀਰਤ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗਾਨੀਏ॥ ੫੯॥ [ਨਾ: ਪੂ: ਪ੍ਰ: ਧਿ: ੩੭

ਵ੍ਰਿਤਯਾਨੁਪ੍ਰਾਸ*—ਗਾਵ ਮੈਂ ਸੁਚੇਤ ਭੁਏ ਲਾਖੋਂ ਦਲ ਦੇਖਿ ਲਏ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ 'ਸੁਨੋ ਬਾਕ ਖਾਲਸਾ। ਸਭ ਕੋ ਹਟਾਇ ਰਹੇ, ਪਤੇ ਕੋ ਦਿਖਾਇ ਰਹੇ, ਦਗੇ ਕੋ ਬਤਾਇ ਰਹੇ, ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਲਾਲਸਾ। ਸਿੱਖਨਾ ਕੋ ਸਿਖਾਇ ਰਹੇ, ਸੁਖ ਦੇ ਲੁਭਾਇ ਰਹੇ, ਦੁੱਖ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਰਹੇ ਜੈਬੋ ਲਖੋ ਕਾਲਸਾ। ਰਹਿਬੋ ਮਨਾਇ ਰਹੇ, ਬੇਰੁਖ਼ ਬਨਾਇ ਰਹੇ, ਮ੍ਰਿਤੂ ਤੇ ਬਚਾਇ ਰਹੇ, ਧਰਜੇ ਹਠ ਬਾਲ ਸਾ। [ਰੁ: ੬ ਅੰਸੂ ੬੫

ਸੰਭਾਵਨਾ†—ਛਾਇ ਜਾਤੀ ਏਕਤਾ ਅਨੇਕਤਾ ਬਿਲਾਇ ਜਾਤੀ ਹੋਵਤੀ ਕੁਚੀਲਤਾ ਕਿਤਾਬਨ ਕੁਰਾਨ ਕੀ। ਪਾਪ ਹੀ ਪ੍ਰਪੱਕ ਜਾਤੇ, ਧਰਮ ਧਸੱਕ ਜਾਤੇ, ਬਰਨ ਗ਼ਰੇਕ ਜਾਤੇ, ਸਹਤ ਬਿਧਾਨ ਕੀ। ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਦੇਹੁਰੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੂਰ ਹੋਤੇ ਰੀਤਿ ਮਿਟ ਜਾਤੀ ਸਭਿ ਬੇਦਨ ਪੁਰਾਨ ਕੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਸੂਰ ਮੂਰਤ ਨ ਹੋਤੀ ਜਉ ਪੈ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਕੀ॥ ੨੭॥ [ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੫੨

ਵਕ੍ਰੋਕਿਤ‡—ਆਗੇ ਜਸ ਕੋ ਚੰਦ ਚਢਾਯਹੁ ਮਾਰ ਖਾਇ ਹਟਿ ਆਇ।
ਅਬਿ ਪੀਸੇ ਕੀ ਮਤਿ ਕੋ ਲੇਕੇ ਲੇਹੁ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਇ॥ ੧੮॥
[ਰੁਤ: ੪ ਅੰਸੂ ੩੭

ਵਿਨੋਕਿਤ§—ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰਬਾਨੀ ਭੈ ਕਰੈ। ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰੈ।
ਗੁਰਬਾਨੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹੀਯਾਨੇ। ਜੇ ਮਿਰਯਾਦਾ ਹਮ ਨਹਿੰ ਠਾਨੇ॥ ੧੫॥
ਤੇ ਸਿਖ ਭੈ ਨ ਕਰੈ ਗੋ ਕੋਈ। ਬਿਨ ਭੈ ਕਰੇ ਸ਼੍ਰੇਯ ਨਹਿ ਹੋਈ।......
ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਤਨ ਮੇਂ। ਤਿਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਭੈ ਨਹਿ ਮਨ ਮੈਂ॥੧੭॥
ਬਿਨ ਭੈ ਭਗਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ। ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਨ ਗਯਾਨ ਅਵਿਲੋਇ।
ਗਯਾਨ ਬਿਨਾ ਮੁਕਤੀ ਕਿਮ ਪਾਇ। ਮੁਕਤਿ ਬਿਨਾ ਨ ਅਨੰਦ ਸਮਾਇ॥੧੮॥
...ਬਿਨ ਭੈ ਭਗਤਿ ਨ ਜਗਤ ਤਰਾਵੈ। ਤੀਰਥ ਬ੍ਰਤ ਜਗ ਜੋਗ ਕਮਾਵੈ॥੧੯॥
[ਰਾ: ੧੦ ਅੰਸੂ ੨੧

---

*ਹੋਇ ਬਰਨ ਸਮਤਾ ਬਹੁ ਬਾਰ। ਤਿਹ ਵ੍ਰਿਤਯਾਨੁਪ੍ਰਾਸ ਉਚਾਰ। [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ

†ਇਉਂ ਜੋ ਹੋਇ ਤਾਂ ਇਉਂ ਇਹ ਹੋਇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਹਿੰ ਤੁਕ ਮੈਂ ਜੋਇ।
ਤਹਿੰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਲੰਕਾਰ। ਕਵਿਜਨ ਜਾਂ ਕੋ ਕਰਹਿੰ ਵਿਚਾਰ। [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ

‡ਜੋ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਟੇਢ ਖਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ ਉਲਟਾ ਨਿਕਲੇ।

§ਪ੍ਰਸਤੁਤਿ ਵਰਣਨੀਯ ਹੈ ਜੋਇ। ਏਕ ਵਸਤੁ ਬਿਨ ਨਯੂਨ ਜਿ ਹੋਇ।
ਤਾਂਹਿ ਬਿਨੋਕਤ ਕਹੈਂ ਬਿਚਾਰ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰ॥ [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ

ਪੁਨਾਃ—ਗੁਣ ਬਿਹੀਨ ਪੂਜਾ ਕਹਾਂ, ਵਿਦਜਾ ਬਿਨ ਮਾਨਾ। ਜੀਤ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਸੂਰਤਾ, ਮਨ ਖਿਤ ਬਿਨ ਧਜਾਨਾ। ਬਿਨ ਸੰਤੋਖ ਉਰ ਸੁਖ ਕਹਾਂ, ਤਪ ਬਿਨਾਂ ਨ ਰਾਜੂ। ਗਜਾਨ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੋਭਾ ਬਿਨ ਲਾਜੂ।

ਅਸੰਭਵ*—ਰਵਿ ਸੀਤਲ ਨਿਸਪਤਿ ਤਪਤਾਵੈ। ਪਵਨ ਟਿਕਹਿ ਨਿਜ ਮੇਰੁ ਹਿਲਾਵੈ।
ਅਚਲਾ ਚਲਹਿ ਸਿੰਧੁ ਸੁਕ ਜਾਈ। ਹਿਮ ਸਮ ਪਾਵਕ ਤੇਜ ਬਨਾਈ॥ ੩॥
ਉਡਗਨ ਗ੍ਰਿਹ ਉਲਟੇ ਫਿਰ ਧਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਮਿਰਜਾਦਾ ਜਗਤ ਨਸਾਵੈ।
ਤਊ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਇ ਬਚ ਕੂਰਾ। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇਨ ਬਰ ਸੂਰਾ॥ ੪॥
[ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੭

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ†—ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਬਾਬਤ ਜਦ ਨਿਸ਼ਚਯ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹੀ ਜਗਤ ਰੱਖਯਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ ਤਦ ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਮਾਹਤਿ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੧. ਦੁਸ਼ਕਰ ਸਾਧਨ ਸਾਧਤਿ ਜੈਸੇ। ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਮੇਰੀ ਗਤਿ ਤੈਸੇ।
੨. ਬਡੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਖੇ ਬਹੁ ਬਹਤੇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਅਲੰਬ ਨਹਿਂ ਲਹਤੇ॥ ੫॥
ਤਿਸਕੋ ਨੌਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਜਾਨੌਂ ਸੋਇ।
੩. ਜਿਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਕੇ ਬਸ ਕੋ ਪਰਿਓ। ਛੁਟਹਿ ਰਾਜ ਲੇ, ਤਿਮ ਦੁਖ ਹਰਿਓ॥ ੬॥
੪. ਜਥਾ ਜੀਵ ਕੋ ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਹੀਂ। ਜਮ ਕਿੰਕਰ ਤਾੜਹਿ ਦੁਖ ਮਾਂਹੀ।
ਪਾਯੋ ਚਹੈਂ ਨਰਕ ਮੈ ਸੋਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਰਗ ਦੇਹਿ ਜਿਮ ਕੋਇ॥ ੭॥
੫. ਜਥਾ ਗਯੋ ਨਰ ਕੋ ਪਰਦੇਸ਼। ਪਰਯੋ ਉਜਾਰ ਭ੍ਰਮਤਿ ਸ ਕਲੇਸ਼।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਮਾਨਾ। ਘਰ ਪੁਚਾਇ ਤਿਹ,ਮੈਂ ਤਿਮ ਜਾਨਾ॥ ੮॥
[ਰਾਸ ੧੧ ਅਸੂ ੯

ਇੱਥੇ ਪੰਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕੈਸੇ ਉੱਤਮ ਹਨ।

ਯੁਕਤਿ‡—ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਆਗਜਾ ਕਰਨ ਤੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਗਟਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਅੰਦਰ ਬੈਠਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਾਂਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਤਾ ਦੀ ਪੋਟ ਗਉਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਜੀ ਉਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨਃ—
ਜੇਕਰ ਕਹੋ ਰਹੈਂ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਚੀਤ।
ਤਹਿ ਬੀ ਸਿੱਖੀ ਹਿਤ ਨਿਰਬਾਹ। ਬਾਂਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਹੁ ਉਮਾਹ॥ ੩੬॥
ਇਹ ਬੀ ਸਿੱਖਜਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਸਭਿਨਿ ਮਨੋਰਥ ਯਾ ਮਹਿਂ ਰਾਖਾ।

---

*ਅਸੰਭਵ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ।

†ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਵਾਕ ਦੁਹੁ ਮਾਂਹੀ। ਉਪਮੇਯੋ ਉਪਮਾ ਹ੍ਵੈ ਜਾਂਹੀ।
ਧਰਮ ਜੁਦੇ ਦੋਹਨ ਕੇ ਆਹੀ। ਲਖਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਮ ਹਹਿ ਤਾਂਹੀ। [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ

‡ਕਿਸੇ ਗਲ ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਯਾ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਯਾ ਅਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਆਦਿ।

ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਹੁ ਜੈਸੇ। ਹਰਖਤਿ ਕਰਹੁ ਸਿੱਖ ਗਨ ਤੈਸੇ॥ ੩੭॥
"ਬਿਦਤਹੁ ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਜਥਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਪੂਰਨ ਕਾਂਤੀ॥ ੩੮॥
[ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੬

ਯਮਕ*—ਤਰੀ ਤਰੀ ਸੰਗ ਔਰ ਤਨਾ ਤਰੀ ਤਰਿ ਤਰਿ ਉਤਰਿ।
ਨਰ ਬਰ ਸੁਰ ਸਿਰਮੌਰ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਰ ਬਾਰਿ ਬਰਿ॥ ੬॥ [ਰਾਸ ੧੨ ਅੰਸੂ ੨੦

ਅਪੱਨ੍ਹੁਤੀ†—ਦੇਵ ਤਰੋਵਰ ਹੈ ਨ ਇਹੈ ਹਰਿ ਰਾਇ ਗੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵ ਤਰੋਵਰ। ਸੋ ਸੁਰਧੇਨੁ ਨਹੀਂ ਮਨ ਜਾਨਿਯੇ ਸੇਵ ਗੁਰੂ ਸੁਰਧੇਨੁ ਲਹੈ ਨਰ। ਹੈ ਨ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਬੂਝ ਜਿ ਦੇਖਿਯੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਨਖ ਚਿੰਤਮਣੀ ਬਰ। ਸੋ ਨ ਸੁਧਾ ਮਧੁਰਾਇ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਗਜਾਨ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਕੀ ਮਧੁਰੀ ਤਰੁ॥ ੯॥ [ਅ: ੬ ਅੰਸੂ ੧

ਅਨਨ੍ਵਯ‡—ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ ਕਹੌਂ ਪਦ ਜੁਗ ਰਜਨੀ ਮੈਂ ਆਨ ਗਤਿ ਹੋਤਿ ਜਿਨ ਬਾਨ ਹੈ। ਜਾਨਿਯੇ ਸੰਤਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਬਨੈ ਅਨਬਨ ਦਾਨੀ ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਨ ਦਾਨੀ ਮੋਖ ਗਜਾਨ ਹੈ। ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਜੈਸੇ ਨਖ ਭਾਖੇ ਨ ਪਰਤਿ ਮੁਖ ਮੋਹ ਨ ਮਿਟਾਵੈਂ ਦੁਖ ਜਾਨਤਿ ਜਹਾਨ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਪਦ ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ ਜੋਊ ਉਪਮੇਯ ਆਪ ਪੁਨ ਆਪੇ ਉਪਮਾਨ ਹੈ॥ ੧੬॥ [ਨਾ: ਪੂ: ਪ੍ਰ ਚਿ: ੧

ਰੂਪਕ§—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਪਤ ਜਗਤ ਸਦਨ ਮਾਂਝ ਹਿੰਦਵਾਨ ਅਜਰ ਬਿਰਾਜਬੇ ਕੀ ਲਾਲਸਾ। ਸੂਰਤਣ ਬੀਜ ਤੇ ਅੰਕੁਰ ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਦੇਨਿ ਤ੍ਰਚਾ ਬੁੱਧਿਤ ਨਿਰਾਲਸਾ। ਸਦ ਗੁਨ ਦਲ ਤੇ ਸਦਲ ਭਏ ਭੂਪ ਡਾਲ ਭਜਨ ਕੁਸਮ ਫਲ ਗਜਾਨ ਤੱਤਕਾਲਸਾ। ਪਰਮੱਤਿ ਕਾਲਸਾ ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਖਲ ਦਾਲਸਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਿਪੁ ਘਾਲਸਾ ਕਲਪਤਰੁ ਖਾਲਸਾ॥ ੪੧॥ [ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧

ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪਕ¶—ਰਜਨੀ ਅਵਿੱਦਯਾ ਸਰ ਭ੍ਰਮ ਸੋ ਤਿਮਰ ਹਰਿ, ਕੋਕ ਸੇ ਕਿੰਕਰ ਬਰ ਕੀਨੇ ਬ੍ਰਿਹੁ ਛੀਨ ਹੈ। ਮਾਲ ਉਡ ਕਲਮਲ ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ, ਪਲਪਲ ਗਜਾਨ ਸੌਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਵ ਕੀਨ ਹੈ। ਬੇਮੁਖ ਕੁਮੁਦ ਦੁਖ ਸਨਮੁਖ ਕੰਜ ਸੁਖ, ਗਤਿ ਸੋ ਭਗਤਿ ਨਿਤ ਜਾਨੀਏ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਅਮਰ ਦਰਸ ਭਾਨ ਲੱਛਨ ਸਮਾਨ ਸਭਿ, ਏਕ ਗੁਨ ਅਧਿਕ ਪੈ ਤਪਤ ਬਿਹੀਨ ਹੈ। [ਨਾ: ਪੂ: ਪ੍ਰ ਚਿ: ੧

---

*ਇਕ ਪਦ ਵਾਰ ਅਨੇਕ ਜਿਆਵੈ। ਅਰਥਹਿ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ।
ਸੋ ਯਮਕਾਲੰਕਾਰ ਬਖਾਨੈਂ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਣੀ ਪ੍ਰਮਾਨੈਂ॥ [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ
†ਉਪਮੇਯ ਦੇ ਥਾਂ ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣਾ।
‡ਉਪਮੇਯ ਨੂੰ ਹੀ ਉਪਮਾਨ ਕਥਨ ਕਰਨਾ।
§ਉਪਮੇਯਹਿ ਉਪਮਾਨਹਿ ਜੋਊ। ਏਕ ਰੂਪਕਰਿ ਬਰਨੈ ਦੋਊ।
ਤਿਹ ਕੋ ਰੂਪਕ ਕਰਹਿੰ ਉਚਾਰ। ਜੌਨ ਲਖੈਂ ਭੇਦਾਲੰਕਾਰ। [ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ
¶ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਪਮੇਯ ਵਿਚ ਅਧਿਕਤਾ ਦਰਸਾਉਣੀ।

ਪਾਂਸੁ ਪਰਾਗ ਸੀ ਸੋਹਤ ਸੁੰਦਰ ਗੰਧ ਸੀ ਕੀਰਤ ਮੱਧ ਬਸਾਨਾ।
ਕੋਮਲਤਾ ਕੋਮਲਤਾ ਇਕ ਸੀ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਸੀ ਨਿਰਲੇਪ ਸਮਾਨਾ।
ਜੋ ਭਵ ਭੂਰ ਭਰਾ ਸਰਸੀ ਤਿਸਤੇ ਨਿਤ ਊਰਧ ਸੋ ਬਿਗਸਾਨਾ।
ਹੈਂ ਅਰਬਿੰਦ ਸੇ ਅੰਗਦ ਕੇ ਪਦ ਮੋਖਦ ਏਕ ਬਿਸੇਖਤਾ ਜਾਨਾ॥ ੮॥

[ਗਾ: ਪ੍ਰ: ੧ ਇ: ਪਿ ੧

ਵਿੱਭ੍ਰਮ*—ਸ੍ਰੋਨਨਿ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬਾਜਜਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਬਿੱਭ੍ਰਮ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਮਨ ਨਾਰੀ। ਹਾਰ ਲਪੇਟ ਲਯੋ ਕਟ ਕੇ ਤਟ ਕਿੰਕਨਿ ਲੈ ਗਰ ਬੀਚ ਸੁਧਾਰੀ। ਨੂਪਰ ਹਾਥਨ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚੀ ਪਗ ਅੰਬਰ ਅੰਗੀਆ ਸੋ ਨ ਸਿਭਾਰੀ। ਅੰਜਨ ਅੰਜਿ ਕਪੋਲਨ ਪੈ ਚਖ ਜਾਵਕ ਡਾਰਿ ਨ ਧੀਰ ਵਿਚਾਰੀ॥ ੧੭॥

[ਨਾ: ਪ: ਪ੍ਰ: ਧਿ ੨੨

ਨਿੰਦਾ ਵਯਾਜ ਉਸਤਤਿ†—ਲਾਜ ਨ ਧਾਰਹੁ ਆਪ ਅਬਹਿ ਚਲਿ ਆਇਓ। ਸਭਿ ਗੁਰੂਅਨ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਲੈਨਿ ਹਿਤ ਧਾਇਓ। ਅਪਰ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹਯੋ ਨ ਬਸ ਕੁਛ ਚਾਲਿਓ। ਹੋ ਭੂਤਲ ਬੈਠਿ ਗਲੀਨ ਪਖੰਡ ਬਿਸਾਲਿਓ॥ ੨੨॥ ਨ੍ਰਿਗੁਨ ਬਿਹੀਨੋ ਲਾਜ ਨਿਸ਼ੰਕ ਸਮਾਇਆ। ਜਹਿ ਕਹਿੰ ਢੀਠ ਕਰੰਮ ਕਰੇ ਨ ਸ਼ਰਮਾਇਆ। ਭੇਉ ਨ ਜਾਨਹਿੰ ਤੋਹਿ ਠਗਤ ਹੈਂ ਜਗਤ ਕੋ। ਹੋ ਸਦਾ ਦਿਖਾਇ ਅਧੀਨ ਅਪਨਪੌ ਭਗਤ ਕੋ॥ ੨੩॥

[ਰਾਸ ੪ ਅਸੂ ੪੦

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਾਹਰਾ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਉਸਤਤੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੩੪ ਵਿਖੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਜਿੱਥੇ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ।

ਲੋਕੋਕ੍ਰਿ‡—ਬਯ ਬਾਕੀ ਜਾਵਦ ਅਹੈ ਮਰੇ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਬਾਦਿ।
ਪੂਰਿ ਆਰਬਲ ਹੋਨ ਤੇ ਬਚੈ ਨ ਕੋਟ ਉਪਾਇ॥ ੪੦॥ [ਰੁਤ ਪ ਅੰਸੂ ੪੦

ਜੌ ਸਿਰ ਤੇ ਗੰਜਾ ਹੁਇ ਲਾਲ। ਤਿਸਹਿ ਸੁਹਾਇੰ ਨ ਕੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਾਲ॥ ੭॥
ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਜੋ ਕਾਨੋ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਨ ਸੁਖਾਵੈ ਸੁਠ ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਇ।
ਜਹਿੰ ਨਕਟੇ ਹੋਵਹਿੰ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੁੰਦਰ ਨਾਕ ਨ ਤਹਾਂ ਸੁਹਾਇ॥ ੮॥ [ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੂ ੨
ਦੰਡ ਉਚਿਤ ਹੈ ਨਿਤ ਅਪਰਾਧੀ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਮਿਰਜਾਦਾ ਬਾਧੀ। [ਰਾਸ ੧੧-੧੨-੨੨

ਸੁਪਤਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੇ ਸਮਸਰ ਕਹੀਯਤਿ
ਕਹਾਂ ਕਹੌਂ ਕੁਛ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਇ। [ਰਾਸ ੮ ਅੰਸੂ ੧੧

---

*ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗਲ ਦਾ ਭ੍ਰਮ। ਕ੍ਰੋਧ, ਭਯ, ਹਰਖ ਵਿਚ ਆਕੇ ਕੁਛ ਦਾ ਕੁਛ ਸਮਝਣਾ ਯਾ ਕਰਨਾ।

†ਪਦਾਂ ਤੋਂ ਨਿੰਦਾ ਭਾਸੇ ਭਾਵ ਸਤੁਤੀ ਹੋਵੇ।

‡ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਅਖਾਣਾਂ, ਕਹਾਵਤਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਥਾਵੇਂ ਵਰਤਣਾ।

੫. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਮਤਕਾਰ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਉਡਾਰੀ, ਸੁਹਣੇ ਵਲਵਲੇ ਤੇ ਅਨੋਖੇ ਕਟਾਖ ਆਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਅਲੰਕਾਰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਉਪਮਾ ਯਮਕ ਆਦਿਕ ਹੀ ਵਰਤੇ ਹਨ ਪਰ ਓਹ ਕਮਾਲ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਹੋ ਚਮਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁਝਕ ਹੇਠ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ:–

੧. ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਚੋਜਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਆਪ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਮਸਤਕ ਤੇ ਸ਼ਯਾਮ ਬਿੰਦੂ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਧਿਆਨ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਉਹ ਬਿੰਦੂ ਐਉਂ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰ ਰਿਹਾ ਹੈ:–

ਸ਼ਯਾਮ ਬਿੰਦੁ ਜਨਨੀ ਸੁਭ ਲਾਇਵ। ਡੀਠ ਨ ਲਗੈ ਰਿਦਾ ਅਕੁਲਾਇਵ।
ਮਨਹੁ ਸੁਲੱਛਨ ਚੰਦ ਸੁਹਾਵਾ। ਦਾਸ ਚਕੋਰਨਿ ਗਨ ਹਰਖਾਵਾ॥ ੨੦॥
ਬਿਕਸਜੋ ਮਨਹੁ ਅਲਪ ਅਰਬਿੰਦ। ਬੈਠਜੋ ਸ਼ੋਭਤਿ ਬਤਸ ਮਲਿੰਦ।
ਸੁਧਾ ਕੁੰਡ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਮਨੋ। ਬਿਕਸਤਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਬੀਚੀ ਸਨੋ॥ ੨੧॥
[ਰਾਸ ੧ਬ ਅੰਸੂ ੧੬

੨. ਇਸੇ ਸ਼ਯਾਮ ਬਿੰਦੂ ਦੇ ਆਪਨੇ, ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਦੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਹਨ, ਆਪ ਦੀ ਉੱਦਾਤ ਅਲੰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਉਪਮਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਕਟਾਖਸ਼ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਐਉਂ ਚਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ:–

ਸ਼ਯਾਮ ਬਿੰਦੁ ਸੁੰਦਰ ਵਿਚ ਭੌਹਨਿ ਸ਼ਯਾਮ ਕੇਸ ਐਸੇ ਛਬਿ ਪਾਇ।
ਅਲ ਕੋ ਬਾਲਕ ਅਲਗਨ ਤਜਿ ਕਰਿ ਧਸਜੋ ਪੰਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਆਇ।
[ਰਾਸ ਰ ਅਸੂ ੬ ਅੰਕ ੨੭

੩. ਖੜਗਧਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਲਾਲ ਲਾਲ ਕੋਮਲ ਬੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਟੇ ਚਮਕਦੇ ਦੋ ਦੰਦ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਧਿਆਨ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਆਏ ਕਿਵੇਂ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤ ਹੋਏ ਹਨ:–

ਜੁਗ ਦੰਤ ਸੁਭੰਤ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿਵੰਤ ਹੈਂ ਓਸ਼ਟ ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਹਾਏ।
ਮੁਕਤਾ ਬਿਬ ਸਿਪ੍ਰਟ ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਕੇ ਬਿਧਿ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਜਨੁ ਬੀਚ ਟਿਕਾਏ।
ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਤੇ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਹੈਂ ਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੀਚ ਭਿਗੋਇ ਬਨਾਏ।
ਕਵਿ ਔਰ ਬਨਾਇ ਕਹੈ ਉਪਮਾ ਜਨੁ ਕੀਰਤਿ ਕੇ ਜੁਗ ਬੀਜ ਦਿਖਾਏ॥ ੨੫॥
[ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੯

੪. ਸੁਹਣੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਭੂਸ਼ਨ ਪਹਿਰੇ ਹੋਏ, ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਗਹਿਣਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਅੰਗ ਕਿਹੜਾ ਹੈ,ਕੇਵਲ ਖੜਕਾਰ ਯਾ ਨਗਾਂ ਦੀ ਜੜਤਕਾਰੀ ਯਾ ਹੱਥ ਸਪਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਹੀ ਭੇਦ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਉਪਮਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਲੱਭ ਲੱਭ ਕੇ ਹਾਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਉਪਮੇਯ ਅਗੇ ਤੁੱਛ ਹੈ:–

ਜ਼ੇਵਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜਾਹਰ ਜ਼ੇਬ ਅਜਾਇਬ ਜਬਰ ਜਰੰਤ। ਸੁਵਰਨ ਕੋ ਸੁਵਰਨ ਤਨ ਦੁਤਿ ਮਿਲਿ ਸਮਤਾ ਤੇ ਭੇਵ ਨ ਲਖਿਯੰਤ। ਕਰਕਸ ਹੋਤਿ ਸਪਰਸ ਜਾਨੀਯਤਿ ਕੋ ਹੀਰਨ ਕੀ ਦਮਕ ਦਿਖੰਤਿ। ਤਿਨਕੀ ਉਪਮਾ ਕਹੌਂ ਕੌਨ ਬਿਧਿ ਮਨ ਭ੍ਰਮ ਹਾਰਯੋ ਲਘੁ ਲਗੰਤਿ ॥ ੨੫ ॥ [ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੬

੫. ਸਾਹਿਬ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਅਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਨਮੂਨਾ ਆਪ ਦੱਸਕੇ ਐਉਂ ਉਪਮਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:—

ਜਨੁ ਬਾਜੀ ਮੇਲੀ ਬਡ ਬਾਜੀ। ਨਟ ਬਾਜੀ ਜਿਸ ਦੇਖਤਿ ਲਾਜੀ।
ਪੌਨ ਗੌਨ ਕੋ ਕੀਨ ਪਿਛੇਰੇ। ਬਪੁਰੇ ਮ੍ਰਿਗ ਕਹਾਂ ਸੋ ਦੌਰੇਂ ॥ ੧੧ ॥
ਮਨ ਕੇ ਸਾਥ ਸਖਾਪਨ ਧਾਰੇ। ਜਨੁ ਚਪਲਾ ਕੋ ਚਪਲ ਸਿਖਾਹੇ।
ਨਯਨ ਨਾਗਰੀ ਤੇ ਹੁਇ ਆਗਰ। ਕਿਧੋਂ ਜੂਪ ਕੋ ਦਾਵ ਉਜਾਗਰ ॥ ੧੨ ॥
ਛਾਤੀ ਛੁਵੈਂ ਛਾਲ ਪਗ ਦੇਨ। ਛਿਤ ਲਗ ਪਾਛਲ ਪਾਇ ਸੁ ਐਨ।
ਥਰਕਤਿ ਮਨਹੁ ਥਾਰ ਮਹਿ ਮੋਤੀ। ਜਨੁ ਜਲ ਮਛਲੀ ਇਤ ਉਤ ਹੋਤੀ ॥੧੩॥

[ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੪੬

੬. ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਦੇ ਬ੍ਰਿੱਧਾਂ ਦੀ ਅਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਸਤੁਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਦਾ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਇਹ ਆਗਜਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਓਹ ਝੁਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੁਕਾਉ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਭਾਵ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਹੀ ਝੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:—

ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਸੁਨਿ ਵੰਸ਼ ਬਡਾਈ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਯੋ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ।
ਮਨਹੁ ਲਾਜ ਕੋ ਭਾਰ ਉਦਾਰਾ। ਸਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਖਿਰਯੋ ਬਲਿ ਭਾਰਾ ॥ ੯ ॥

[ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੂ ੪੭

੭. ਇਕ ਯੁੱਧ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਤੇ ਲਹੂ ਭਿੱਜੀ ਲਾਲੋ ਲਾਲ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਈਨ੍ਹਦੇ ਹਨ:—

ਕਰਾਚੋਲ ਸ਼ੋਣਤ ਸੋਂ ਲਿਪਟੇ ਚਮਕਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਲਾਲੈਂ।
ਲਹਿਲਹਾਤ ਜਨੁ ਜਮੁ ਕੀ ਜੀਹਾ ਚਰਬੇ ਪਾਨ ਗੁਲਾਲੈਂ।
ਰਕਤ ਬਹਯੋ, ਪਟ ਰੰਗ ਚਢਯੋ ਸਭਿ, ਧਰੇ ਲਾਲ ਜਨੁ ਬਾਗੇ।
ਮਨਹੁ ਅਧੂਮ ਅਗਨਿ ਹੈ ਦੀਖਤਿ ਗਿਰੇ ਲਰਤਿ ਹੁਇ ਆਗੇ ॥ ੨੪ ॥

[ਰੁ: ੪ ਅੰਸੂ ੪੪

੮. ਭਾਈ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਸਵਾਰੀਏ ਦੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਉਤਸਾਹਿਤ ਮਨ ਨੇ ਸੂਰਮੇ ਦੀ ਵੀਰਰਸੀ ਅਲੌਕਿਕ ਤਸਵੀਰ ਇੱਚੀ ਹੈ। ਉਪਮਾ ਵਲ ਤਕੋ ਤਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਵੱਧ ਢੁਕਾ ਦਿਖਾਈਆਂ ਹਨ:—

ਚਰਬਤਿ ਓਠਨਿ ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨਿ ਫਰਕਤਿ ਮੁਛ ਉਠਾਈ। ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਚਢੀ ਕੁਟਿਲ ਮੁਖ ਲਾਲੀ ਸ਼ਮਸ਼ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਛਾਈ ॥ ੩੫ ॥ ਮਨਹੁੰ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਸਟਾ ਉਠਿ

ਭੀਖਨ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵਾ। ਤੋਮਰ ਧਰਿਕੈ ਹਾਥ ਉਭਾਰਯੋ ਹਾਥੀ ਮਸਤਕ ਜੋਵਾ ॥ ੩੬ ॥ ਪਗ ਕੋ ਬਲ ਰਕਾਬ ਪਰ ਕਰਿਕੈ ਉਛਲਯੋ ਆਸਨ ਛੋਰਾ। ਸਭ ਸਰੀਰ ਕੋ ਓਜ ਸੰ ਰੋਕੈ ਹਯ ਫਾਂਧਯੋ ਗਜ ਓਰਾ ॥੩੭॥ ਸੈਫ ਬਚਾਇ ਚਲਾਇ ਸੁ ਬਰਛਾ ਤਵਾ ਪੁਲਾਦੀ ਫੋਰਾ। ਬਰਯੋ ਜਾਇ ਜਬਿ ਗਜ ਮਸਤਕ ਮੈਂ ਤਬਿ ਪੁਨ ਕਰ ਜੁਗ ਜ਼ੋਰਾ ॥ ੩੮ ॥ ਕਰਯੋ ਧਸਾਵਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਐਸੇ ਉਪਮਾ ਕਹੌਂ ਬਨਾਈ। ਕ੍ਰੌਂਚ ਸੈਲ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਸ਼ਿਵ ਨੰਦਨ ਬਰਛੀ ਮਾਰਿ ਧਸਾਈ ॥੩੯॥ ਬਾਸ਼ਕ ਕਿਧੋਂ ਬੇਗ ਫਨ ਦੀਰਘ ਬਿਨਤਾ ਸੁਤ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਦੇਖਿ ਹੰਧ੍ਰ ਗਿਰ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ ਨਹਿਂ ਪੁਨ ਬਦਨ ਨਿਕਾਸਾ। ੪੦ ॥ ਮਨਹੁੰ ਇੰਦ੍ਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਲੰਦੇ ਲੀਨ ਹੁਦ੍ਰ ਤੇ ਸੂਲੈਂ। ਗਿਰ ਕੇ ਹਤਯੋ ਬਧਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਅਸ ਉਪਮਾ ਅਨਕੂਲੈਂ ॥ ੪੧ ॥ [ਰੁ ੪ ਅੰਸੂ ੨੦

੯. ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਵਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ, ਤੁਰਕਾਣੀ ਫੌਜ ਅਣਗਿਣਤ ਆ ਪੁੱਜੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਦੀ ਉਨਰੀ ਕਲਮ ਨੇ ਸਰਵਾਂਗ ਮੁਕੰਮਲ ਤਸਵੀਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਐਉਂ ਬੱਧੀ ਹੈ:—

ਅਵਿਨੀ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਬਿਨਾਸ਼ ਕੀਨ ਭਯੋ ਤਮ ਰਾਸ ਉਡ ਪਾਸੂ ਫਲ ਫੈਲਪੇ। ਦੀਖਤਿ ਨ ਆਂਖ ਤੇ ਸੁਨੇ ਨ ਬੋਲ ਭਾਖਤੇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਹੈਂ ਕਾਂਖਤੇ ਲਖੰਤਿ ਆਇ ਗੈਲਪੇ। ਚਾਰੌਂ ਓਰ ਸ਼ੋਰ ਕੋ ਚਹੰਤਿ ਹੇਲ ਰੌਰ ਕੋ ਮਲੇਛ ਆਇ ਦੌਰ ਕੈ ਛਬੀਲੇ ਬਡੇ ਛੈਲਪੇ। ਜੈਸੇ ਮੇਲਿ ਮੇਲਿ ਕੇ ਸ਼ਲਭ ਚੇ ਸਕੇਲ ਕੈ ਧਰੇ ਬਿਸਾਲ ਐਲ ਕੇ ਦੁਰਗ ਦੀਹ ਸੈਲਪੇ ॥ ੨੦ ॥ ਧਰਨੀ ਗਗਨ ਏਕ ਹ੍ਵੈਗਏ ਬਿਬੇਕ ਬਿਨ ਖੇਹ ਖਟ ਪੁੰਜ ਕੀ ਪਸਾਰੀ ਦਸ ਦਿਸ ਮੈਂ। ਮਾਨੋ ਘਨ ਘਟਾ ਘਨੇ ਘਨ ਕੀ ਘੁਮੰਡ ਘਿਰੀ ਘੋਰ ਘੋਖਿ ਘੋਖਿ ਕੇ ਮਿਲੀ ਹੈ ਭੂਮ ਭ੍ਰਿਸ ਮੈਂ। ਮੰਦਰ ਪਹਾਰ ਗਢ ਜਾਹੀਂ ਕੇ ਮਝਾਰ ਖਰੇ ਚਾਰੌਂ ਓਰ ਪਾਰਾਵਾਰ ਐਸੀ ਛਬਿ ਜਿਸਮੈਂ। ਗਿਨੇ ਮਤ ਕਿਸ ਮੈਂ ਅਮਿਖਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਲੋਕ ਬਿਸਮੈਂ ਸੁ ਆਯੋ ਦਲ ਰਿਸ ਮੈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਪੁੰਜ ਹੈਂ ਮਤੰਗ ਪੈ ਪਤਾਕਾ ਜਿਨ ਸ੍ਰਿੰਗ ਧਰੀ ਸੈਲ ਹੈਂ ਸਪੰਖ ਤੁੰਗ ਇਤੇ ਉਤ ਧਾਵਤੇ। ਬਾਦਤਿ ਜੋ ਬਾਜਤਿ ਹੈਂ ਦੀਰਘਿ ਸੋ ਗਾਜਤਿ ਹੈਂ ਅਨਿਕ ਤੁਰੰਗ ਜਲ ਜੰਤੁ ਜਯੋਂ ਪਲਾਵਤੇ। ਸਾਂਗ ਸੈਲ ਸ਼ਕਤੀ ਸੁ ਤੋਮਰ ਤਰੰਗ ਭਏ ਧੁਖਤਿ ਪਲੀਤੇ ਬੜਵਾ-ਗਨਿ ਉਠਾਵਤੇ। ਗ੍ਰਾਮ ਚਮਕੌਰ ਕੋ ਜਹਾਜ ਕੋ ਸਮਾਜ ਭਰਯੋ ਚਾਹਤਿ ਡੁਬੋਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇਵਟ ਤਰਾਵਤੇ ॥ ੨੨ ॥ [ਰੁ: ੬ ਅੰਸੂ ੩੫

੧੦. ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਛੰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ 'ਕਰਤਾਰਨ' ਪਦ ਦਾ ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਸੇ ਰਚੇ ਕਈ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ:—

ਕਰਤਾਰਨ ਸੇ ਸੁਭ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਬਿਹੰਗ ਬਿਕਾਰਨ ਕੋ ਕਰਤਾਰਨਿ।
ਕਰਤਾਰ ਨਹੀਂ ਮਨ ਜਾਨਤਿ ਜੋ ਤਿਨਕੋ ਹਿਤ ਕੇ ਸਿਫਤੀ ਕਰ ਤਾਰਨ।
ਕਰ ਤਾਰਨ ਪਾਪ ਉਤਾਰਨ ਕੋ ਗਨ ਦੰਭ ਛਪੇ ਸਵਿਤਾ ਕਰਤਾਰਨ।
ਕਰਤਾਰ ਨਿਹਾਰ ਗੁਰੂ ਬਰ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਜਿਉਂ ਕਰਤਾਰਨਿ ॥ ੮ ॥
[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧

੧੧. 'ਸਾਰੰਗ' ਪਦ ਪਰ ਆਪ ਦੀ ਯਮਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਨੀਯ ਹੈ। ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ 'ਸਾਰੰਗ' ਪਦ ੧੬ ਵਾਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ:—

ਸਾਰੰਗ ਪੈ ਕਬਿ ਸਾਰੰਗ ਪੈ ਚਢਿ, ਸਾਰੰਗ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੋ ਬਲਿ ਸਾਰੰਗ।
ਸਾਰੰਗ ਜਯੋਂ ਜਗ ਮੈਂ ਕੁਲ ਸਾਰੰਗ, ਸਾਰੰਗ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ ਸਾਰੰਗ।
ਸਾਰੰਗ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਸਾਰੰਗ, ਸਾਰੰਗ ਦੋਸ਼ਨਿ ਕੋ ਸਮ ਸਾਰੰਗ।
ਸਾਰੰਗ ਪਾਨ ਭਯੋ ਨਰ ਸਾਰੰਗ, ਸਾਰੰਗ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਰੰਗ ॥ ੧੨ ॥
[ਸ੍ਰਿਨ ੨ ਅੰਸੂ ੪੬

੧੨. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੀ 'ਸ਼ਰਨਾ' 'ਹਰਨਾ' 'ਤਰਨਾ' 'ਕਰਨਾ' ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਦੀ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਬੀ ਇਕ ਅਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ:—

ਭਵ ਪਾਵਕ ਸਿੰਧ ਅਗਾਧ ਜਿਨ੍ਹੇ ਸ਼ਰਨਾ ਸਰਨਾ ਤਰਨਾ ਤਰ ਨਾ। ਪਰ ਐਸ਼੍ਰਜ ਹੇਰਿ ਰਿਦੇ ਜਰਨਾਂ ਨਿਜ ਓਜ ਮਹਾਂ ਜਰਨਾ ਜਰਨਾ। ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮ ਕੇਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਦੋਸ਼ ਕਰੇ ਹਰਨਾ ਹਰਨਾ। ਕਹਿਨਾ ਕਹਿਨਾ ਫੁਲ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸੁਗੰਧਿ ਗੁਰੂ ਕਰੁਨਾ ਕਰਨਾ ਕਰਨਾ ॥ ੧੩ ॥
[ਅੰਨ ੨ ਅੰਸੂ ੫੬

੧੩. ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਆਪ ਨੇ ਕਵਲ ਨੂੰ ਤਪੱਸ੍ਰੀ ਬਣਾਕੇ ਐਉਂ ਕਿਹਾ ਹੈ:—

ਪੰਕ ਬਿਖੇ ਬਸਤਾ ਰਸ ਮੈਂ ਰਸ ਊਰਧ ਕੋ ਨਿਸਰਾ ਸਰਸੈਰੋ।
ਗ੍ਰੀਵ ਲੌ ਨੀਰ ਮੈਂ ਧੀਰ ਧਰੇ ਇਕ ਪੈਰ ਖਰੋ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਰਵਿ ਹੇਰੋ।
ਆਤਪ ਸੀਤ ਸਹੈ ਬਰਖਾ ਤਪ ਸਾਧਤਿ ਯਾ ਬਿਧ ਕ੍ਰੂਰ ਘਨੇਰੋ।
ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕੇ ਪਾਇ ਸਮਾਨਤਾ ਪਾਇ ਨ ਕੰਜ ਉਪਾਇ ਬਤੇਰੋ ॥੧੯॥
[ਨਾ ਪ੍ਰ ਪੂ ਬਿ: ੧

੧੪. ਇਕ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਭੰਗਾਣੀ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਹਯਾਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨ ਵੇਲੇ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ:—

'ਕਿਤ ਜਾਤ ਭਜੰਜੋ ਇਤ ਹੋਹੁ ਖਰਜੋ। ਮਮ ਸਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਿਕਾਰ ਲਰਜੋ। ਹਮਰੇ ਬਹੁ ਬੀਰ ਹਤੇ ਰਨ ਮੈਂ। ਅਬਿ ਸਨਮੁਖ ਧੀਰ ਧਰੋ ਮਨ ਮੈਂ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਖਾਨ ਮੁਰਜੋ ਲਲਕਾਰਤਿ ਹੀ। ਜਿਮ ਨਾਗ ਕਿ ਪੂੰਛਹਿ ਦਾਬਤਿ ਹੀ।
[ਰੁ: ੨ ਅੰਸੂ ੩੭

੧੫. ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਬਰਾਤ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਰਚੇ 'ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਹੌਰ' ਵਲ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਦੇ ਉਤਸਵ ਵਿਚ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਪੁਰੀ ਛੋਟ ਉਤਸਵ ਬਿਸਾਲ।
ਜਨੁ ਬਿਚ ਨ ਮੋਯ ਬਾਹਰ ਉਛਾਲ ॥ ੩੬ ॥ [ਰੁ: ੧ ਅ: ੧੨

੧੬. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣ ਤੇ ਦਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂਲੋਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਤੇ ਕਵੀ ਕਲਮ ਦੇ ਜੌਹਰ:—

ਜਨਕ ਕੀ ਬਾਤੇਂ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਰਹੇ ਗੁਰ ਵਾਕ ਨ ਬਖਾਨਜੋ ਸੁ ਕਲਯਾਨ ਕੋ ਜੁ ਦਾਨੀਆਂ। ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਨਿਕਾਸੀ ਨ ਅਲਿਨ ਗਿਰਾ ਤਾਤ ਕੀ ਜਿਠਾਈ ਤਿਸ ਸਾਮੁਹੀ ਪ੍ਰਮਾਨੀਆਂ। ਮਾਨਸ ਮੈਂ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਤਹਾਂ ਹੀ ਬਿਰਾਜ ਰਹੀ ਹੁਤੀ ਜ

ਬਿਗਜਾਨ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਸਮਾਨੀਆਂ। ਹਿਤ ਸੋਂ ਬੁਲਾਇ ਮਾਤਾ ਭੋਜਨ ਅਚਾਯੋ ਪੁਨ
ਪਾਨ ਪੈ ਕਰਾਯੋ ਪਰਯੰਕ ਪੌਢੇ ਆਨੀਆ ॥ ੨੭ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੪੨

੧੭. ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ ਸਮੇਂ ਆਪਦੇ ਮਸਤਕ ਤੇ ਲਾਏ ਗਏ ਕੇਸਰ ਤੇ ਚੌਲਾਂ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨੀ ਝਾਕੀ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ:–

ਬਹੁਰ ਨਿਕਾਸਯੋ ਮਸਤਕ ਟੀਕਾ। ਅੱਛਤ ਲਾਇ ਸੁਹਾਵਤਿ ਨੀਕਾ ॥੧੫॥
ਕੇਸ ਰਾਹੁ ਨੈ ਸਸਿ ਜਨੁ ਗਹਯੋ। ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਖੈਬੇ ਚਹਯੋ।
ਸੋ ਡਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਲ ਭਏ। ਭਾਜਿ ਸਦਨ ਸੁਰ ਗੁਰ ਕੇ ਬਏ ॥ ੧੬ ॥
[ਰੁ: ੧ ਅੰਸੂ ੧੧

੧੮. ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਵਿਚ ਸਦਾ ਉਛਲਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਮੰਗਲ ਦੇ ਗਲ ਸੰਗਲ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:–

ਬਾਜ ਉਠੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਦਿਯਾਨੇ। ਭਾਟ ਕਬਿੱਤਨਿ ਕੀਰਤਿ-ਗਾਨੇ।
ਬਜਹਿ ਪਖਾਵਜ ਗੁਨ ਤੰਬੂਰੇ। ਗਾਵਤਿ ਚਾਵ ਕਲਾਵਤਿ ਰੂਰੇ ॥ ੧੮ ॥
ਦੀਹ ਦਮਾਮੇ ਬਾਜਤ ਸ਼ੁਤਰੀ। ਧੁਨਿ ਉਚੀ ਪੈ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸੁਥਰੀ।
ਜਨੁ ਮੰਗਲ ਕੇ ਸੰਗਲ ਡਾਰਾ। ਥਿਰ ਰਹੁ ਘਰ, ਜਿਨ ਤਜਿ ਤਿਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ॥ ੧੯ ॥
[ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੧੧

੧੯. ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਦਾ ਚਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਫਿਰ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਖੋਜੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਦੀ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਤੀਰ ਦੀ ਮਾਨੋ ਹਬਹੂ ਤਸਵੀਰ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ:–

ਤਬਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਹਯ ਕੋ ਸੰਭਾਰਿ ॥੩੩॥ ਇਤ ਉਤ ਧਵਾਇ ਚੌਗਿਰਦ ਫੇਰਿ।
ਗੁਨ ਮਾਂਹ ਅਰੋਪਿ ਖਪਰਾ ਬਡੇਰ। ਧਨੁ ਤਾਨਿ ਕਾਨ ਲਗ ਰਿਸ ਮਹਾਨ।
ਰਿਪੁ ਤਾਕਿ ਲੱਛ ਛੋਰਯੋ ਸੁ ਬਾਨ ॥੩੪॥ ਸਮ ਸਰਪ ਸ਼ੂੰਕਿ ਚਾਲਯੋ ਬਿਸਾਲ।
ਬਡ ਬੇਗ ਸਹਿਤ ਲਗਿ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਭਾਲ। ਪੰਖਨ ਸਮੇਤ ਧਸਿ ਹੋਇ ਪਾਰ।
ਕੁਛ ਰਹਯੋ ਦਿਖਤਿ ਬਾਗਰ ਅਕੱਾਰ ॥੩੫॥ ਜੁਗ ਭੌਂਹ ਬੀਚ ਸੋ ਅਸ ਸੁਹਾਇ।
ਜਨੁ ਤਿਲਕ ਲਾਲ ਸੁੰਦਰ ਲਗ ਇ। ਕਿਹ ਜਤਨ ਸੰਗ ਕੇ ਗੁਲ ਅਨਾਰ।
ਬਹੁ ਸਜਹਿ ਭਾਲ ਰਾਖਯੋ ਸੁਧਾਰਿ॥੩੬॥ਜਨੁ ਬੈਠਨਿਡਜ ਮਹਿ ਸਿਰ ਨਿਕਾਰ।
ਇਹ ਬਤਸ ਸ਼ਾਰਕਾ ਮੁਖ ਪਸਾਰ। ਜਨੁ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕੋ ਕ੍ਰੋਧ ਲਾਲ।
ਥਿਰ ਭਯੋ ਜਾਇ ਤਕਿ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਭਾਲ ॥੩੭॥ ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਭੂਮ ਪਰ ਝੂੰਮਿ ਸੋਇ।
ਲਗਿ ਬਾਯੁ ਬੇਗ ਜਸੋਂ ਬ੍ਰਿਛ ਕੋਇ ॥ [ਰਾ: ੮ ਅੰਸੂ ੩੪

੬. ਰੁਤ ਵਰਣਨ।

ਹਿੰਦੀ ਕਾਵਜ ਵਿਚ ਰੁਤ ਵਰਣਨ ਵੀ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਲਾਯਕ ਕਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਅਪਨੇ ਕਮਾਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਰੁਤਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਖਯਾਲਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਛੇਆਂ ਰੁਤਾਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਸੰਕਲਤ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:–

ਬਸੰਤ– ਦੋਹਰਾ–ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਲਾ ਲਲਿਤ ਇਉਂ ਕਰਤਿ ਬ੍ਰਿਧਤਿ ਜਗਕੰਤ।
ਪਰਫੁਲਜਤ ਕਲ ਫੂਲ ਸੋਂ ਸ਼ੋਭਤਿ ਰਿਤੁ ਬਸੰਤ ॥ ੨ ॥
ਚੌਪਈ–ਮੰਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਦਲ ਤਰੁ ਰਾਜੀ। ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਰ ਉਪਮਾ ਛਾਜੀ।
ਜਨੁ ਬਸੰਤ ਨਿਜ ਸੈਨ ਸਿੰਗਾਰੀ। ਜੀਤਨ ਜੇ ਬਿਰਹੀ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੩ ॥
ਸਭਿ ਪਲਾਸ ਤੇ ਪਾਤ ਨਿਪਾਤੀ। ਫੂਲੇਂ ਫੂਲ ਲਾਲ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਮਨਹੁੰ ਸੁਭਟ ਪਟ ਹਿੰਗਨ ਰਾਂਗੇ। ਚਢੇ ਯੁੱਧ ਕਰਿ ਆਰੁਨ ਬਾਗੇ ॥ ੪ ॥
ਆਂਬੂ ਮੌਰ ਪਿਖਿ ਆਨਦ ਜਾਸੂ। ਕੂਕਤਿ ਕੋਕਿਲ ਕਲ ਰਵ ਤਾਸੂ।
ਜਨੁ ਬਸੰਤ ਕੀ ਦੇਤਿ ਦੁਹਾਈ। ਮਾਨਨਿ ਦੇਸ਼ ਜਿ ਮਾਨ ਕਢਾਈ ॥ ੫ ॥
ਪੁਸ਼ਪਨ ਕੀ ਮਕਰੰਦ ਨਿਹਾਰੀ। ਤਿਨ ਪਰ ਮਧੁਕਰ ਕਰਤਿ ਗੁੰਜਾਰੀ।
ਜਨੁ ਬਸੰਤ ਨ੍ਰਿਪ ਆਗੇ ਬੀਨਾ। ਜਾਇ ਬਜਾਵਹਿਂ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੬ ॥
ਲਲਿਤ ਬਿਹੰਗ ਬੋਲਹੀ ਬਾਨੀ। ਜਨੁ ਬੰਦੀਜਨ ਕੀਰਤਿ ਗਾਨੀ।
ਸੀਤਲ ਮੰਦ ਸੁਗੰਧਿ ਸਮੀਰਾ। ਮਾਨਨਿ ਬਿਰਹਿਨਿ ਕਰਤਿ ਅਧੀਰਾ ॥ ੭ ॥
ਸ੍ਵੇਤ ਸ਼ਜਾਮ ਸ੍ਰੋਣਤ ਪੁਨ ਪੀਤਾ। ਬਿਗਸੇ ਕੁਸਮ ਨਵੀਨੀ ਰੀਤਾ।
ਤਰੁ ਸ਼ਾਖਾ ਪਰ ਮੰਜਰੀ ਸੋਹੀ। ਮਨਹੁ ਧਰੀ ਕਲਗ਼ੀ ਮਨ ਮੋਹੀ ॥ ੮ ॥
ਅਸ ਬਿਧ ਜਹਿਂ ਬਨ ਬਰ ਛਬਿ ਧਾਰੀ। ਬਿਚਰਤਿ ਤਹਿਂ ਨਾਨਕ ਸੁਖਕਾਰੀ।
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੧੧

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਪਦ 'ਰਿਤੁਰਾਜ' ਨੂੰ ਸਫਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਰਿਤੁਰਾਜ' ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਰੁਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ'। ਇਥੇ ਬਸੰਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਰਾਜ ਸਾਜ ਵਿਚ ਘਟਾਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਸੰਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਵੀਨ ਪੱਤੀਆਂ ਤੇ ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁਲਜਤ ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਬਿਰਹੀ ਨਾਰੀਆਂ ਤੇ ਬਿਜੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰਨ ਲਈ ਰੁਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਕਾਵਜ ਦੇ ਰਸੀਏ ਧਜਾਨ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਰੁਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਓਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਗੇ।

ਗ੍ਰੀਖਮ ਪੁਨ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰਿਤੁ ਕੀਨਸਿ ਜੋਰਾ। ਤਪਤਿ ਭਈ ਅਤਿਸ਼ੈ ਚਹੁ ਓਰਾ।
ਤਪਹਿ ਰਿਦਾ ਜਿਵ ਮਤਸਰ ਧਾਰੀ। ਤਿਉਂ ਤਪ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥
ਬਹਿਤਿ ਜ਼ੋਰ ਸੋਂ ਤਪਤ ਸਮੀਰਾ। ਜੋ ਤਾਪਹਿ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸਰੀਰਾ।
ਜਜੋਂ ਖਲ ਉਚਰਹਿ ਬਚਨ ਕੁਚਾਲੀ। ਰਿਦਾ ਤਪਾਇ ਦੇਤਿ ਰਿਸ ਨਾਲੀ ॥੪੪॥
ਮਾਰਤੰਡ ਕੀ ਚੰਡ ਮਰੀਚਾ। ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਲਘੁ ਤਾਲਨ ਬੀਚਾ।
ਜਿਉਂ ਜਗ ਭਗਤ ਹੀਨ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨੀ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਦੁਖ ਖਾਨੀ॥੪੫॥
ਸੂਕੇ ਜਲ ਕਰਦਮ ਬਿਹਰਾਨੀ। ਜਨੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਰ ਸੀਖ ਸਿਖਾਨੀ।
ਸਹਿਤ ਧੂਰ ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਤਿ ਬਘੂਰੇ। ਜਜੋਂ ਮਤਿ ਭ੍ਰਮਤਿ ਬਿਨਾ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥ ੪੬ ॥

ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੋ ਦੇਰਹਿ ਨੀਰਾ। ਦੌਰਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਧੀਰਾ।
ਜਸੇਂ ਮਨ ਬਿਸ਼ਯ ਸੁਖਨ ਹਿਤ ਧਾਈ।ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਇ ਨ ਥਿਰਤਾ ਪ ਈ॥੪੭॥
ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਹੇਰਹਿ ਤਰੁ ਛਾਯਾ। ਬੈਸਹਿ ਤਪਤਹਿ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਯਾ।
ਬਹੁਤ ਜਗਤ ਦੁਖ ਤੇ ਜਗਜਾਸੀ। ਜਸੇਂ ਮਿਲਿ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖ ਰਾਸੀ ॥੪੮॥
ਭਾਵਹਿ ਬਹੁ ਸੀਤਲਤਾ ਪਾਨੀ। ਭਾਗ ਜਗੇ ਜਸੇਂ ਗੁਰਕੀ ਬਾਨੀ।
ਅਸ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਬਿਚਰਤਿ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਈ॥੪੯॥
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਵਿ: ੧੭

ਪਾਵਸ—ਬਹੁਰੋ ਰਿਤੁ ਪਾਵਸ ਸ਼ੁਭ ਆਈ। ਗਗਨ ਬੀਚ ਬਾਦਰ ਦਿਸ਼ਟਾਈ॥ ੨॥
ਭਾਗ ਜਗੇ ਪੂਰਬ ਜਗਜਾਸੀ। ਜਸੇਂ ਤਨ ਧਰਤਿ ਸੰਤ ਸੁਖਰਾਸੀ।
ਚਢੀ ਘਟਾ ਕਾਲੀ ਜਿਵ ਕਾਲੀ। ਪਰਨੋ ਬੱਜ੍ਰ ਬਜਾਵਤਿ ਤਾਲੀ॥ ੩॥
ਸਾਸਨਪਾਕ ਸਰਾਸਨ ਜੋਊ। ਬਾਂਕੀ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਲਖੀਅਤਿ ਸੋਊ।
ਅਤਿ ਕਰਕਨ ਜਿਹਕੀ ਕਿਲਕਾਰੀ। ਡਰਤਿ ਅਸੁਰ ਮੈ ਮੋਚਕ ਬਜਾਰੀ॥ ੪॥
ਹੋਤਿ ਘੋਖ ਜਿਹ ਗਰਜ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਅਮਰ ਮਯੂਰ ਹਰਖ ਉਪਜਾਵਤਿ।
ਚੰਚਲ ਜੋ ਚੰਚਲਾ ਚਮਕਾਵਤਿ। ਪਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨਹਿ ਲਏ ਨਚਾਵਤਿ॥ ੫॥
ਦੰਤ ਪੰਕਤੀ ਸ਼ੁਭਤਿ ਬਲਾਕਾ। ਸ਼ਯਾਮ ਸਰੂਪ ਬਨਜੇ ਅਸ ਤਾਂਕਾ।
ਮਿਲਿ ਦਾਦੁਰ ਬਹੁ ਸ਼ਬਦ ਪੁਕਾਰਾ। ਮਨਹੁ ਪਢਤਿ ਬਾਲਕ ਚਟਸਾਰਾ॥ ੬॥
ਜਰ ਤੇ ਜਰ ਗਯੋ ਜੂਹ ਜਵਾਸਾ। ਜਸੇਂ ਹਰਿ ਭਜਨ ਹੋਤਿ ਅਘ ਨਾਸਾ।
ਮਿਲਿ ਸਰਿਤਾ ਸੈਂ ਜੋ ਲਘੁ ਨਾਲਾ। ਸਿੰਧ ਸਰੂਪ ਭਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ॥ ੭॥
ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਤੇ ਜੈਸ ਮਮੋਖੁ। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋਵਤਿ ਬਿਨ ਦੋਖੁ।
ਤਜਿ ਮ੍ਰਿਯਾਦ ਉਛਰੇ ਲਘੁ ਤਾਲਾ। ਜਸੇਂ ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਤੇ ਨੀਚ ਕੁਚਾਲਾ॥ ੮॥
ਉਡਤਿ ਧੂਰ ਜੋ ਸਗਲ ਬਿਲਾਨੀ। ਜਸੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕੁਮਤਿ ਨਸਾਨੀ।
ਪੰਥੀ ਚਲਤਿ ਧਾਮ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਜਿਉਂ ਮਨ ਥਿਰ ਸਿਮਰਤਿ ਹਰਿਨਾਮੇ॥ ੯॥
ਜਿਉਂ ਲੀਲਾ ਕੀਨੀ ਰਿਤੁ ਬਰਖਾ। ਤਿਉ ਮੈਂ ਕਹਿ ਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਸ ਹਰਖਾ।
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਵਿ: ੧੨

ਪੁਨਾਃ—ਦਿਨ ਸਾਵਣ ਕੇ ਬਰਖਾ ਹੋਤਿ। ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਜਲਦ ਉਦੋਤਿ।
ਘੋਖਤਿ ਘਨ ਗਨ ਇਤ ਉਤ ਧਾਵੈਂ।ਧਰਾ ਸਜਲ ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵੈਂ ॥੪੩॥
ਹਰਿਆਵਲ ਅਵਿਨੀ ਪਰ ਹੋਈ। ਇੰਦਬਧੂ ਬਿਚਰਤਿ ਬਿਚ ਜੋਈ।
ਮਨਹੁ ਸਬਿੰਦੂ ਨੀਲ ਉਢੇਨੀ। ਊਪਰ ਪਹਿਰੀ ਸੁੰਦਰ ਛੋਨੀ॥ ੪੪॥
ਬਧਜੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਦੀ ਬਹੁ ਨਾਰੇ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਰਖਹਿ ਜਲਧਰ ਧਾਰੇ।

ਦੋਹਰਾ—ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਰ ਬਾਰ ਕੋ ਬਾਰਦ ਬਰਸਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ॥
ਪਿਖਤਿ ਬਹਾਰ ਉਦਾਰ ਕੋ ਨਿਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ॥ ੧॥

ਚੌਪਈ—ਬਰ ਤਰੁਵਰੁ ਸਰਵਰ ਪਰ ਖਰੇ। ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਵੀਨ ਸੋਂ ਭਰੇ।

ਧਰਾ ਤਰਾਵਤਿ ਜਹਿਂਕਹਿਂ ਪਿਖੀਯਤਿ।ਹਰਿਆਵਲ ਮੁਦਦਾਇਕ ਦਿਖੀਯਤ॥੨॥
ਕੂਹਕਤਿ ਕੋਕਿਲਕਾ ਉਪਬਨ ਮੈਂ । ਤੜਿਤਾ ਦਮਕਤਿ ਬਹੁ ਬਿਧ ਘਨ ਮੈਂ ।
ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਉਪਜਤਿ ਘਨਘੋਰ । ਠੌਰ ਠੌਰ ਮੋਰਨ ਕੇ ਸ਼ੋਰ ॥ ੩ ॥......

[ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੨੫ ਤੇ ੨੬

ਬਿਦਤੇ ਜਲਧਰ ਗਗਨ ਮਝਾਰੀ । ਜਯੋਂ ਤਨ ਧਰਹਿਂ ਸੰਤ ਉਪਕਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥
ਕੇਲਰ ਖੇਤ ਸਕਲ ਥਲ ਬਰਖੈਂ । ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਜਨ ਗਨ ਹਰਖੈਂ ।
ਜਿਮ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਸੁਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ । ਪ੍ਰੇਮ ਬੀਜ ਕਹੁੰ ਉਤਪਤਿ ਹੋਈ ॥ ੧੬ ॥
ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮੋਰ । ਠੌਰ ਠੌਰ ਬੋਲਤਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ ।
ਜਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਿ ਜਗਜਾਸੀ । ਬਸਹਿ ਰਿਦੇ ਪੁਨ ਗਾਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੧੭ ॥
ਦਾਦਰ ਟੇਰਤਿ ਹੈਂ ਚਹੁੰ ਓਰ । ਜਿਮ ਸਿਖ ਪਛਹਿਂ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਜੋਰ ।
ਬਹੁ ਜਲ ਪਾਇ ਮੁਦਤਿ ਭੇ ਮੀਨ । ਜਥਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੧੮ ॥
ਜਰਜੋ ਜਵਾਸਾ ਜਰਜੋ ਨ ਜਲ ਕੋ । ਸੁਨਿ ਨਿੰਦਕ ਜਸ ਗੁਰੂ ਬਿਮਲ ਕੋ ।
ਹਰਿਆਵਲ ਸਗਰੇ ਜਗ ਹੋਈ । ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜਿਮ ਸਭ ਥਲ ਜੋਈ ॥ ੧੯ ॥
ਸਰਿਤਾ ਕੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹੁ ਬਾਢਾ । ਜੁਗ ਕੇਠਨਿ ਤੇ ਜਲ ਕਹੁ ਕਾਢਾ ।
ਜਿਮ ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹੂ । ਰਸ ਕੋ ਲੇਬੇ ਵਧਹਿ ਉਮਾਹੂ ॥ ੨੦ ॥
ਪਾਵਸ ਪਾਇ ਬੀਜ ਬਹੁ ਉਪਜੈਂ । ਜਿਮ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਗੁਨ ਗਨ ਨਿਪਜੈਂ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਲਿਤਾ ਕੇ ਤਟ ਜਾਇ । ਬੈਠਿ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਜਲ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੧ ॥
ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਬਹਹਿ ਪ੍ਰਵਾਹੂ । ਕਾਸ਼ਟ ਬਹੇ ਜਾਹਿਂ ਗਨ ਮਾਂਹੂ ।
ਨੀਰ ਨਵੀਨ ਮਲੀਨ ਸੁ ਪੀਨ । ਤਰੁ ਜੁਤਿ ਤਟ ਕੋ ਢਾਹਨਿ ਕੀਨ ॥ ੨੨ ॥
ਸਹਤ ਅਨੇਕ ਬਿਕਾਰ ਅਸ਼ੇਖੂ । ਹਤਹਿ ਗਯਾਨ ਜਿਮ ਰਾਗ ਰੁ ਦ੍ਵੈਖੂ ।

[ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੭੫

ਸਰਦ— ਪਾਵਸ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਬਿਤਾਈ । ਬਹੁਰ ਨਵੀਨ ਅਪਰ ਰਿਤੁ ਆਈ ।
ਸੁੰਦਰ ਸਰਦ ਸ਼ਾਰਦਾ ਮਾਨੋ । ਬਦਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਬਿਮਲ ਪਛਾਨੋ ॥ ੨ ॥
ਅੰਬਰ ਬਰ ਨੀਲਾਂਬਰ ਲੀਨਾ । ਜਾਂਕੇ ਸ਼ੁਭਤਿ ਪਯੋਧਰ ਪੀਨਾ ।
ਉਡਗਨ ਭੂਖਨ ਜਰੇ ਜਰਾਊ । ਲਲਿਤ ਮਰਾਲੈ ਪਾਵਨ ਪਾਊ ॥ ੩ ॥
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਮਲ ਕਰ ਜਿਹ ਦੁਤਿ ਭੂਰੀ । ਉੱਜਲ ਦੇਹਿ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਰੂਰੀ ।
ਕੁਮਤੀ ਕਰਤਿ ਤਪਤ ਸੀ ਕੁਮਤੀ । ਸਦਾ ਬਧਾਵਤਿ ਸੀਤਲ ਸੁਮਤੀ ॥ ੪ ॥
ਘਰ ਘਰ ਪਿਤਰ ਪਰਾਹੁਨ ਆਏ । ਪੰਥੀ ਪੁਰ ਨਿਜ ਪੰਥ ਸਿਧਾਏ ।
ਪੂਜਿ ਪਾਇਤਾ ਚੰਡਿ ਗਨੇਸ਼ਾ । ਰਿਪੁ ਦੇਸ਼ਨਿ ਪਰ ਚਢੇ ਨਰੇਸ਼ਾ ॥ ੫ ॥
ਭਏ ਸੇਤ ਜਲਮੁਘ ਜਲ ਹੀਨਾ । ਜਯੋਂ ਤਨ ਬਿਤੀ ਬੈਸ ਬਲ ਛੀਨਾ ।
ਨਾਸੇ ਅਲਪ ਜੰਤੁ ਜੇ ਰਾਸੀ । ਜਨੁ ਗਯਾਨੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੬ ॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੧੩

ਹਿਮ—ਪੁਨ ਰਿਤੁ ਪਰਵਿਰਤੀ ਹੇਮੰਤਾ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਸੁਨਹੁ ਜੁ ਭਾ ਵਿਰਤੰਤਾ।
ਤਾਲਨਿ ਬਾਰਜ ਬਨੀ ਬਿਨਾਸੀ। ਜਿਉਂ ਕੁਸੰਗ ਨਾਸਹਿ ਜਸੁ ਰਾਸੀ ॥ ੭ ॥
ਨਿਕਟ ਅਗਨਿ ਕੇ ਰਹਹਿ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਸੇਵਹਿਂ ਜੇ ਮਤਿਵਾਨਾ।
ਮੰਦ ਤੇਜ ਸੂਰਜ ਕਾ ਭਯੋ। ਜਯੋਂ ਭੂਪਤਿ ਹੁਇ ਅਲਾਸ ਕਯੋ ॥ ੮ ॥
ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੋ ਸੀਤ ਕੰਪਾਵਤਿ। ਮ੍ਰਿਗ ਬਨਬਾਸੀ ਤਿਨਹਿ ਦੁਖਾਵਤਿ।
ਕਾਹੁ ਸਮੈਂ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਇ ਬਿਨ ਜੋਰਾ। ਜਯੋਂ ਦੁਖ ਦੇਹਿ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਚੋਰਾ ॥ ੯ ॥
ਨਿਸ ਦੀਰਘ ਮਹਿ ਲੇਤ ਨਿਹਾਲੀ। ਸੋਵਹਿ ਸੀਤ ਬਿਦਾਰਿ ਸੁਖਾਲੀ।
ਜਯੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਲੇ ਪਗ ਧੂਰੀ। ਭਵ ਸੰਕਟ ਸਿਖ ਕਰਹਹਿਂ ਦੂਰੀ ॥ ੧੦ ॥
ਆਤਪ ਖਰੀ ਸੁਹਾਇ ਸਰੀਰਾ। ਜਯੋਂ ਸਤਿਸੰਗਤ ਜਨ ਮਤਿ ਧੀਰਾ।
ਸੀਤਲ ਬਹਿਹੀ ਨੀਰ ਸਮੀਰਾ। ਜੋ ਰੰਕਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਅਧੀਰਾ ॥ ੧੧ ॥
ਜਯੋਂ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਰਖਵਾਰਾ। ਜੱਗਜਾਸੀ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਿਕਾਰਾ।
ਅਸ ਹਿਮੰਤ ਰਿਤੁ ਮਹਿਂ ਜਗਕੰਤਾ। ਪਰੇ ਰਹਹਿਂ ਸੁਖਦਾਨੀ ਸੰਤਾ ॥ ੧੨ ॥
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਓ: ੧੭

ਸਿਸਰ—ਚਲੇ ਪੰਥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਆਨੰਦ ਦੇ ਕੰਦ ਜੋਊ ਸੁੰਦਰ ਮੁਕੰਦ ਪਦ ਨੈਨ ਅਰਬਿੰਦ ਸੇ।
ਦੇਖਤਿ ਸਿਸੁਰ ਰੁਤ ਕਾਨਨ ਨਿਪਾਤ ਪਾਤ ਨਗਨ ਬਿਟਪ ਭੇ ਨਰਕ ਅਘਵੰਦ ਸੇ।
ਆਂਬਨ ਕੋ ਮੌਰ ਭਖ ਕੰਠ ਕਲ ਕੋਕਲਾ ਕੇ ਕੂਕਤਿ ਸੁਨਾਇ ਕੂਕ ਪਾਵਤਿ ਅਨੰਦ ਸੇ।
ਕੀਰ,ਕਲਬਿੰਕ,ਕੰਕ,ਤੇਕਕ,ਕਕੰਨ, ਕੋਕ,ਕੁਰਕਟ,ਕ੍ਰੋਟੂ, ਕਾਕ,ਕੇਕੀ ਹੈਂ ਨਰਿੰਦਸੇ॥੧੦॥
ਬੋਲਤਿ ਕਪੋਤ ਭ੍ਰਿੰਗ ਖੰਜਨ ਕੁਲਿੰਗ ਕਲ ਸਾਰਸ ਕੁਰੰਗ ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਕੇ ਬਿਹੰਗ ਹੈਂ।
ਕਾਨਨ ਉਲੰਘ ਗਏ ਨੱਗਰ ਉਮੰਗ ਪਿਖਿ ਨਾਗਰ ਔ ਨਾਗਰੀ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਰੰਗ ਹੈਂ।
ਗਾਵਤਿ ਬਸੰਤ ਮਿਲਿ ਨਾਚਤਿ ਅਨੰਤ ਘਰ ਰਾਇ ਰੰਕ ਤਜੀ ਸ਼ੰਕ ਵਿਰਤਿ ਨਿਸ਼ੰਕ ਹੈਂ। ਹਾਥ ਸੌਂ ਬਜਾਇਂ ਤਾਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਾਇਂ ਗਾਰੀ ਡਾਰੈਂ ਪਿਚਕਾਰੀ ਭਰਿ ਰੰਗਤ ਸੁਰੰਗ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਓ: ੧੮

ਛੇਆਂ ਰੁਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹੋ ਇੱਕੋ ਚੀਜ਼ ਆਪ ਦੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੀ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚੇ ਪਾਏ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇ। ਵਰਣਨ ਐਸੇ ਕਰਨੇ ਕਿ ਹੂਬਹੂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣਾ, ਰੂਪਕ ਜੋੜਨਾ ਚੁੱਕਣਾ ਨਿਬਾਹ ਦੇਣਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਥੂਲ ਸਾਮਾਨਾਂ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੂਖਮ ਦੇਣੇ, ਤ੍ਰੈਏ ਗਲਾਂ ਆਪ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਹਨ। ਤੀਸਰੀ ਗਲ—ਸੂਖਮ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤਾਂ ਵਾਲੀ ਤਰਜ਼—ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੁਛਕ ਖਿਆਲ ਬੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ—ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ ਦੋ ਰੁਤਾਂ ਪਾਵਸ ਤੇ ਸਰਦ ਜੋ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸਥੂਲ ਗੱਲਾਂ ਲਈ ਸੂਖਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਜੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਛੇਆਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ, ਬਜਾਨ ਅਛੋਤੇ ਢੰਗ ਦਾ ਹੈ, ਬੰਦਸ਼ ਪੂਰਨ ਉਸਤਾਦਾਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਵਾਲੀ ਝਲਕ ਅਨੂਪਮ ਹੈ। ਵਿਚ

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੂਬਹੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਤੇ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਤੇ ਉਪਮਾਂ ਦਾ ਨਿਬਾਹ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਰਿਤੁਰਾਜ (ਬਸੰਤ) ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਦਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਦਾ, ਪਾਵਸ ਵਿਚ ਕਾਲੀ ਦਾ ਤੇ ਸ਼ਰਦ ਵਿਚ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਿਚ ਬੀ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

੭ ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰੇ ਬੰਨ੍ਹਣੇ।

ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਪਰ ਬੀ ਆਪ ਦੀ ਕਲਮ ਦੀ ਦੌੜ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਉਂਞ ਤਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰੇ ਕਈ ਆ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਬੀ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਕੁਛ ਕੁ ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ:—

ਝਰਨੇ, ਨਾਲੇ—ਹੇਮਕੂੰਟ ਪਰਬਤ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਝਰਨੇ ਝਰਹਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥੨॥
ਨਿਸ਼ ਬਾਸੁਰ ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਧੁਨਿ ਭਾਰੀ। ਸੁੰਦਰ ਬਿਮਲ ਪ੍ਰਵਾਹਤਿ ਬਾਰੀ।
ਕਹੂੰ ਬੇਗ ਸੋਂ ਚਲਹਿ ਸਜ਼ੋਰ। ਕਹੂੰ ਭ੍ਰਮਰਕਾ ਪਰਹਿਂ ਬਿਲੋਰ ॥ ੩ ॥
ਫਟਕ ਸਮਾਨ ਸ੍ਵਛ ਜਲ ਸੁੰਦਰ। ਨਾਰੇ ਬਹੈਂ ਮੀਨ ਗਨ ਅੰਦਰ।
ਕਹੂੰ ਫੇਨ ਉੱਜਲ ਬਿਧਿ ਹੂਰੈਂ। ਕਿਤ ਸੁਨਿਯਤਿ ਧੁਨਿ ਦੂਰਹਦੂਰੈਂ ॥ ੪ ॥
[ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੪੯

ਪਰਬਤ, ਬਨ, ਬ੍ਰਿਛ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ—

ਅਨਿਕ ਧਾਤ ਕੇ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤਿ ਗਿਰਵਰ। ਪੀਤ, ਰਕਤ, ਅੰਜਨ ਕੇ ਸਮਸਰ।
ਦੂਰਬਾ ਸਮ ਬੈਡੂਰਜ ਜਹਿਂਵਾ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਔਸ਼ਧਿ ਤਹਿਂਵਾ ॥ ੫ ॥
ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਜਹਿਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਤੁੰਗ ਸਥੰਡਲ ਪਾਂਤਿ ਉਦਾਰਾ।
ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਨੀਰ ਤਹਿਂ ਫਿਰਿਹੀ। ਹਰਿਆਵਲ ਸਭਿ ਥਲ ਮਨ ਹਰਿਹੀ ॥ ੬ ॥
ਫੂਲਨਿ ਬਾਰੀ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਾਂਹਿ। ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਬਿਗਸੇ ਤਾਂਹਿ।
ਮਹਾਂ ਸੁਗੰਧਤਿ ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰਤਿ। ਸੀਤਲ ਮੰਦ ਬਹਿਤ ਬਰ ਮਾਰੁਤ ॥ ੭ ॥
ਪਿਖਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਆਨੰਦ ਦਾਨੀ। ਰਚਨਾ ਮਨੁਹਰ ਗੰਧਨਿ ਸਾਨੀ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਦਲਨ ਕੇ ਪਹੇ ਬਿਛੌਨੇ। ਰਕਤ ਬਰਨ ਕੇ ਦੀਖਤਿ ਲੋਨੇ ॥ ੮ ॥
ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਲੇ। ਅਲਬਾਲਤਿ ਤਰੁ ਥਲ ਜਲ ਚਾਲੇ।
ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਸੇਵਤਿ ਜਿਨ ਕੋ ਨੀਤਾ। ਸਰਬ ਜੰਤੁ ਤੇ ਭੈ ਸਭਿ ਬੀਤਾ ॥ ੯ ॥
ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ। ਬੈਰ ਬਿਸਾਰਜੋ ਆਪਸ ਕੇਰਾ।
ਬ੍ਰਿੱਛਨ ਕੇ ਸਮੂਹ ਬਹੁ ਖਰੇ। ਖਰੇ ਸੁਾਦ ਫਲ ਦਲ ਕਲ ਹਰੇ ॥ ੧੦ ॥
ਸਾਲ, ਸਰਲ, ਬਦਰੀ, ਕਚਨਾਲ। ਨਾਲਕੇਰ, ਬ੍ਰਿੰਦਲ, ਕ੍ਰਿਤਮਾਲ।
ਮਾਲਕ ਪਿਚ, ਫਲਰਹਾ, ਰਸਾਲ। ਸ਼ਾਲਮਲੀ, ਪੁੰਨਾਂਗ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੧ ॥
ਸਿੰਦੁਕ, ਤਿੰਦੁਕ, ਮਧੁਰ, ਤਮਾਲ। ਕਦਰ, ਖਦਰ, ਬਟ, ਨਕਤੈਮਾਲ।
ਕੁਲਕ, ਤਿਲਕ, ਚਲਦਲ, ਸੁ ਕਦੰਬ। ਬਾਤਪੋਤ, ਸਿੰਸਪਾ, ਕਦੰਬ ॥ ੧੨ ॥
ਖਰੇ, ਮਧੂਕ, ਉਦਾਲਕ ਹਰੈ। ਹਰੇਤਪਤ, ਚੰਪਕ ਗੰਧ ਬਹੇ।

ਬਰੇ ਲਤਾ ਇਕਸਾਰੇ ਜਰੇ। ਜਰੇ ਨ ਕਬਿ ਅਮ ਤਰੁਵਰ ਖਰੇ॥ ੧੩॥
ਖਿਰਣੀ, ਅਰਣੀ, ਬਰਣ, ਬਿਕੀਰਣ। ਕੀਰਣ, ਸਪਤ ਪਰਣ ਬਿਸਤੀਰਣ।
ਅਰਜਨ, ਕੁੰਦ, ਕੁੰਭ, ਕਾਰੰਭਾ। ਰੰਭਾ, ਭੂਰਿੰਡੀ ਸੁ ਅਰੰਭਾ॥ ੧੪॥
ਨੀਚਲ ਫਲ, ਗੂਲਰ, ਚ ਕਨੇਰ। ਨੇਰ ਨੇਰ ਮੁਦਪਰਨ ਘਨੇਰ।
ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੱਖ, ਚੇਤਕੀ, ਬਹੇਰਾ। ਹੇਰਾ ਜਿਨ ਦੇ ਮੋਦ ਬਡੇਰਾ॥ ੧੫॥
ਕੁਟਜ, ਕੁਟੰਨਟ, ਸੀਤਾ, ਬੰਜਲ। ਜਲ ਜੁਤਿ ਰਾਇਬੇਲ, ਤਰੁ ਮੰਜਲ।
ਤਲ, ਛਿਤ, ਕੋਸ, ਮਾਲਤੀ ਜਾਲ। ਜਾਲ ਇੰਗੁਦੀ ਖਰੇ ਬਿਸਾਲ॥ ੧੬॥
ਉਤਕੰਟਕ, ਸਜੰਦਨ, ਸਹਿਕਾਰ। ਸਮੀ, ਸਸੰਬਰ, ਸਾਂਵਰ ਸਾਰ।
ਜੰਬੂ, ਰੁਚਿਰ, ਮਾਲਤੀ ਤਾਲ। ਤਾਲ ਭਰੇ ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਨਾਲ॥ ੧੭॥
ਦੇਵਦਾਰ, ਅਮਰੂਦਕ, ਸੇਵ। ਸੇਵਤ ਖਗ ਜਿਨ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਵ।
ਜ਼ਰਦਾਲੂ, ਅੰਗੂਰ ਉਦਾਰ। ਦਾਰਮ ਨਾਗ ਰੰਗ ਫਲ ਭਾਰ॥ ੧੮॥

ਸਵੈਯਾ—ਕੋਰਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਚੋ ਮੁਕਲੇ ਬਿਕਸੇ ਰੰਗ ਫੂਲ ਨਿਕੋਰਨ ਕੇ।
ਕੋਰਨ ਕੇ ਧਰਤਾ ਬਹੁ ਰਾਜਤਿ ਬਾਜਤਿ ਪਾਤ ਪਤੋਰਨ ਕੇ।
ਤੋਰਨ ਕੇ ਨਹਿਂ ਦਾਇ ਬਡੇ ਫਲ ਬੂਟ ਬਿਸਾਲ ਬਿਜੋਰਨ ਕੇ।
ਜੋਰਨ ਕੇ ਸ਼ਿਖਰੇ ਜਨੁ ਰੰਦਤਿ ਬਾਯੂ ਕੇ ਬੇਗ ਅਕੋਰਨ ਕੇ॥ ੧੯॥
ਬਾਰੀ ਬਡੀ ਤਰੁ ਝੂਲ ਰਹੇ ਅਨਕੂਲ ਬਹੇ ਨਿਤ ਮੂਲਨ ਬਾਰੀ।
ਬਾਰੀਨ ਪਾਇ ਬਿਹੰਗਮ ਬੋਲਤਿ ਨੰਦਨ ਕੀ ਸੁਖਮਾ ਸਭਿ ਬਾਰੀ।
ਬਾਰੀ ਅਧੂਮ ਮਨੋ ਅਗਨੀ ਅਸ ਲਾਲ ਮਹਾਂ ਫਲ ਫੂਲਨ ਬਾਰੀ।
ਬਾਰੀਜ ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੇ ਗਨ ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰ ਤਿਨ੍ਹੇ ਪਰ ਬਾਰੀ॥ ੨੦॥
ਮੋਰ ਬਿਹੰਗ, ਮਰਾਲ ਬਿਸਾਲ, ਕਬੂਤਰ ਕੋਕਿਲ, ਕੀਰ ਅਘੋਰ।
ਘੋਰਨ ਤੇ ਘਨ ਬੋਲ ਉਠੈਂ ਪਿਖਿ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਖੰਜਨ ਕੀ ਸੁਨਿ ਸ਼ੋਰ।
ਸੋ ਰਹਿਂ ਸੇਵਤਿ ਕਾਨਨ ਕੋ ਨਿਤ ਬੈਰ ਬਿਸਾਰਿ ਨਹੀਂ ਕਰਿ ਜੋਰ।
ਜੋਰ ਸੁ ਦੰਪਤਿ ਹ੍ਵੈਕਰਿ ਕੁੰਜਤਿ ਬੈਠਤਿ ਪੰਖ ਸੁਧਾਰਤਿ ਮੋਰ॥ ੨੧॥
ਜੋਟ ਮਿਲੇ ਚਕਵਾਨ ਜਿ ਕੂੰਜਤਿ ਪੂਜਤ ਕਾਮ ਰਹੇ ਹਰਖਾਇ।
ਖਾਇ ਸਦਾ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜੋ ਫਲ ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰਤਿ ਹੈਂ ਅਕੁਲਾਇ।
ਲਾਇਕ ਜੋ ਸੁਖਦਾਇਕ ਸੁੰਦਰ, ਅੰਦਰ ਕਾਨਨ ਕੇ ਬਿਰਧਾਇ।
ਧਾਇ ਮਹਾਂ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ ਫਿਰੇ ਗਨ ਰੋਝ ਕ੍ਰੈਂਖਾਰਨਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੨੨॥
ਕੇਹਰਿ, ਭਾਲਕ ਡੋਲਤਿ ਹੈਂ, ਗਜ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਕਰਨੀ ਅਵਿਲੋਕ।
ਬਾਘ ਬਕਾਰਿ, ਫਨੀਨ ਫੁੰਕਾਰਿ, ਮਨੀਨਿ ਸੁਧਾਰਿ ਬਸੈਂ ਕਰਿ ਓਕ।
ਕੋਲ, ਸਸੇ, ਨਕੁਲੇ ਤਰਕੈਂ, ਗਨ ਜੰਬੁਕ, ਸਾਰਕ, ਸਾਰਸ, ਕੋਕ।
ਕ੍ਰੌਂਚ ਸੁ ਆਰਨਚੂੜ ਪੁਕਾਰਤਿ ਕੇਕ ਸੁ ਬੱਤਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਸ਼ੋਕ॥ ੨੩॥

ਹੇਮਕੁੰਟ ਦਾ ਇਹ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਕਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨਹੀਂ ਗਏ ਨਾ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਹਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ*, ਪਰ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਲਏ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਟੋਹ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕੀ।

---

*ਖੋਜ ਕਰਨੇ ਪਰ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੇ ਅਸਲੀ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਲੱਭੇ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:—

੧. ਸ੍ਰੀ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਦੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਬਾਬਤ ਖੋਜ ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ:—

ਜਿਸ ਗੰਧਮਾਦਨ ਨਾਮ ਦੇ ਪਰਬਤ ਪਰ ਬਦਰੀਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਛੇ ਕੁ ਕੋਹ ਉਤਰਾਈ ਪਰ ਪੰਡੁਕੇਸ਼ਰ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਜੇ ਪੰਡੁ ਨੇ ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧੀ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਾਂ ਭਾਰਥ ਆਦਿ ਪਰਬ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧੧੯ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਦਾ ਮੰਦਰ ਤੇ ਪੰਡੁਕੇਸ਼ਰ ਇਸ ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਪਿੰਡ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਬਦਰੀ ਨਾਥ ਦੇ ਯਾਤ੍ਰੂ ਪੰਡਕੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਹੀ ਬਦਰੀ ਨਾਥ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਡੁਕੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਅੱਠ ਕੋਹ ਪਰੇ ਉਚਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਪ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਸਪਤ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨਾਮ ਪਰਬਤ ਹੈ। ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਸਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਹਪਾਲ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਦੇ ਤਪ ਕਰਨ ਦੀ ਦੀ ਜਗਾ ਹੁਣ ਤਕ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਥੇ ਤਪ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹੈ।

੨. ਇਕ 'ਹੇਮਕੂਟ' ਹੋਠ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਟਨੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਤਨਾਗਿਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਲੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪੰਡਾਓ ਪਰਬਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਰਤਨਾਗਿਰੀ ਹੀ ਹੈ।

੩. ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਗੋਦਾਵਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਸਕ ਹੈ, ਇਥੋਂ ੨੨ ਕੁ ਮੀਲ ਤੇ ਸੱਤ ਚੋਟੀਆਂ ਦਾ ਪਹਾੜ ਹੈ, ਉਥੇ ਬੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਏਥੇ ਜਾਣ ਦਾ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੪. ਇਕ ਸਜਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਹੈ। 'ਹੇਮਕੁੰਟ' ਬਰਫ ਦਾ ਪਹਾੜ ਕੈਲਾਸ਼ ਖ਼ਯਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਉਧਰ ਕੈਂਗਰਿਪਾਚੇਂ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਹਾੜ ਤੇ 'ਗੰਗੀ' (ਅਰਥਾਤ ਬਰਫ ਦਾ ਪਹਾੜ) ਬੀ ਸੱਦਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੇ ਸੱਤ ਚੋਟੀਆਂ ਬੀ ਗਿਣਦੇ ਹਨ:—

(ੳ) ਗੁਰਲਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਦੀ ਦੱਖਣ-ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਦੀ ਚੋਟੀ।
(ਅ) ਗੁਰਲਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਦੀ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਦੀ ਚੋਟੀ।
(ੲ) South 60°W., ਬਰਫਾਨੀ ਚੋਟੀ ਜੋ ਦੱਖਣ ਵੰਨੇ ੬੦ ਡਿਗਰੀ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ ਹੈ।
(ਸ) West North West ਪੱਛੋਂ ਰੁਖ ਨੂੰ ਪਛਮੋਤਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੈ। (ਹ) ਕੈਲਾਸ਼।
(ਕ), (ਖ) ਦੋ ਚੋਟੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪੁੰਡੀ ਉਤਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ੨੦ ਡਿਗਰੀ ਪੱਛੋਂ ਰੁਖ ਨੂੰ।

ਸਿਧਾਂਤ—ਪਰੰਤੂ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਖੋਜ ਬਦਰੀਨਾਥ ਤੋਂ ਉਰੇ ਪੰਡੁਕੇਸ਼੍ਰ ਤੋਂ ੧੨ ਕੁ ਮੀਲ ਉਪਰ ਵਾਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਨੂੰ ਹੀ ਉਹ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਪ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਡਰਾਜ ਦੇ ਜੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦਾ ਆਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਯਥਾ—'ਪੰਡੁਰਾਜ ਜਹਿ ਜੋਗ ਕਮਾਵਾ'। ਤੇ ਪੰਡੁ ਰਾਜ ਨੇ ਜੋਗ ਪੰਡਕੇਸ਼੍ਰ ਯਾ ਇਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਮਾਇਆ ਹੈ, ਪੰਡੁਕੇਸ਼੍ਰ ਵਿਚ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਪਈਆਂ ਸੁਣੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਛ ਮੀਲ ਉਪਰ ਉਸ ਦੇ ਤਪ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਪਾਂਡੁਸ਼ਿਲਾ' ਹੈ। ਜਿਥੇ ਇਕ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਰਾਮ ਗੰਗਾ' ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ। ਮਹਾਂ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਬਾਗ਼–ਚਾਰੂ ਤਰੁ ਫੂਲ ਰਹੇ, ਛਾਯਾ ਅਨਕੂਲ ਰਹੇ, ਮੂਲ ਦ੍ਰਿਢ ਝੂਲ ਰਹੇ, ਨੀਕੇ ਆਲ-ਬਾਲ ਰਹੇ। ਦੀਪਤਿ ਕਦੰਬ ਰਹੇ, ਬੇਲ ਕੇ ਅਲੰਬ ਰਹੇ, ਮਿਲੇ ਨਿਤ ਅੰਬ ਰਹੇ, ਰਸ ਮੈਂ ਰਸਾਲ ਰਹੇ। ਚੰਪਕ ਚਮਕ ਰਹੇ, ਗੰਧ ਮੈਂ ਰਮਕ ਰਹੇ, ਡਾਰ ਤੇ ਲਮਕ ਰਹੇ, ਛਬਿ ਕੋ ਉਛਾਲ ਰਹੇ। ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਸ਼ਾਲ ਰਹੇ, ਧਾਰਿ ਫੂਲ ਮਾਲ ਰਹੇ, ਦਲ ਚਲ-ਚਾਲ ਰਹੇ, ਤੁੰਗ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਾਲ ਰਹੇ ॥ ੯ ॥

ਫਲਦਾਰ ਬਾਗ਼:—

ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਫੂਲ ਹੈਂ ਸੁ ਆਲਬਾਲ ਮੂਲ ਹੈਂ ਸਿਕੰਧ ਝੁਕ ਝੂਲ ਹੈਂ ਫਲੇ ਸੁ ਫਲ ਭਾਰਈ। ਅਲਪ ਬਿਸਾਲ ਪੀਤ ਸਬਜ਼ ਸੁ ਲਾਲ ਦਲ, ਮਾਨੋ ਘਨ ਘਟਾ ਘਨੇ ਸੰਘਨੇਕਸਾਰਈ ॥੨॥ ਜਾਮਨ ਜੁਗਲ, ਬਟ, ਪੀਪਰ, ਖਜੂਰ ਤੁੰਗ, ਬੱਦਰੀ ਅਨੇਕ ਝੁਕੀ ਭਾਰ ਤੇ ਬਿਸਾਲ ਕੀ। ਦਾੜਮ, ਨੁਰੰਗੀ, ਬੀਜਪੂਰ ਤੇ ਸੁਪਾਰੀ ਬਹੁ ਖਾਰਕ ਖਰੇ ਹੈਂ ਖਰੀ ਖਿਰਨੀ ਸੁ ਡਾਲ ਕੀ। ਆੜੂ, ਅਮਰੂਦ, ਕਦਲੀਨ ਕੇ ਬਗੀਚੇ ਬਡੇ ਫੈਲ ਰਹੇ ਫਾਲਸੇ ਫਲੇ ਹੈਂ ਫਲ ਜਾਲ ਕੀ। ਛਬਿ ਆਲ ਬਾਲ ਕੀ ਉਦਾਲਕ ਰਸਾਲ ਕੀ, ਸਰਲ ਤਰੁ ਤਾਲ ਕੀ, ਹਿੰਤਾਲ ਕੀ, ਤਮਾਲ ਕੀ ॥ ੩ ॥

ਫੁਲਦਾਰ:—

ਸਰੁ ਏਕ ਸਾਰ ਖਰੇ ਹਰੇ ਹਰੇ ਪਾਤ ਜਰੇ, ਦੇਖੇ ਮਨ ਹਰੇ ਜਹਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਰੇਲ ਝੇਲ ਹੈ। ਸੇਵਤੀ ਕੇ ਸੇਵਤਿ ਸੁ ਮਾਲੀ ਮਾਲ ਮਾਲਤੀ ਕੋ, ਚੰਪਕ ਤੇ ਚੌਂਪ ਹੋਤਿ ਰਾਜੇਂ ਗਨ ਏਲ ਹੈਂ। ਸੁੰਦਰ ਗੁਲਾਬ ਹੈਂ, ਅਜਾਬ ਸੀਂਚੇ ਆਬ ਹੈਂ, ਉਦੇ ਸੁ ਆਫਤਾਬ ਹੈ ਖਿਲਤ ਚਟਕੋਲ ਹੈਂ। ਰਾਇਬੇਲ ਫੈਲ ਹੈ ਸੁਰਸ ਨਾਲਕੇਲ ਹੈ ਚੰਬੇਲੀ ਨਾਗਬੇਲ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਹਾਂ ਖੇਲ ਹੈਂ ॥ ੮ ॥ [ਰਾਸ ੧੨ ਅੰਸੂ ੧੮

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਭਾਰਤ ਆਦਿ ਪਰਬ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧੧੯ ਸ਼ਲੋਕ ੪੭-੫੦ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਗੰਧਮਾਦਨ ਪਰਬਤ ਹੇਮਕੂੰਟ ਤੇ ਸਪਤ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਟਿਕਾਣਾ ਇਹੋ ਹੈ ਤੇ 'ਪਾਂਡਵ ਸ਼ਿਲਾ' ਤੇ 'ਪੰਡੁਕੇਸ਼ੁਰ' ਰਾਜਾ ਪੰਡੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬੀ ਏਥੇ ਹੀ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈਨ। ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ੧੯੩੬ ਈ: ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਇਮ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ੧੦ ਫੁਟ ਮੁਰੱਬਾ ਦਾ ਕਮਰਾ ਤੇ ਅਗੇ ਤਿੰਨ ਫੁਟ ਦਾ ਵਿਰਾਂਡਾ। ਇਕ ਅਸਥਾਨ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉਰੇ 'ਧਰਮਸਾਲਾ' ਨਾਮ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਾਤ ਕੱਟਣ ਲਈ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਦਰੀਨਾਥ ਦੇ ਚਾਲੂ ਰਸਤੇ ਪਰ, ਪੰਡਕੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਘਾਟ ਚੱਟੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਜਿਥੋਂ ਬਦਰੀ ਨਾਥ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਤਪੋ ਧਾਮ ਲਈ ਰਸਤਾ ਪਾਟਦਾ ਹੈ 'ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ' ਨਾਮੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਘਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੌਲਦਾਰ ਮੋਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਉਦਮ ਨਿਬਾਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਯਾਤ੍ਰੂ ਇਸ ਗੁਰਧਾਮ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੜਕ ਬੀ ਮੋਟਰ ਲਾਰੀ ਵਾਲੀ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਰਿਖੀਕੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਿਪਲ ਕੋਟੀ ਤਕ, ਜੋ ਸਫਰ ਪੈਦਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਮੋਟਰ ਲਾਰੀ ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਫਰਪੈਦਲ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਸਾਲ ਮੋਟਰ ਦੀ ਸੜਕ ਅਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਜਿਸ ਪਹਾੜ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ–ਉੱਤ੍ਰਾ ਖੰਡ–ਵਿਚ ਹੇਮਕੁੰਟ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੀ ਸਮਝ ਉਸ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਪੁਦਾਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਸਕੇ।

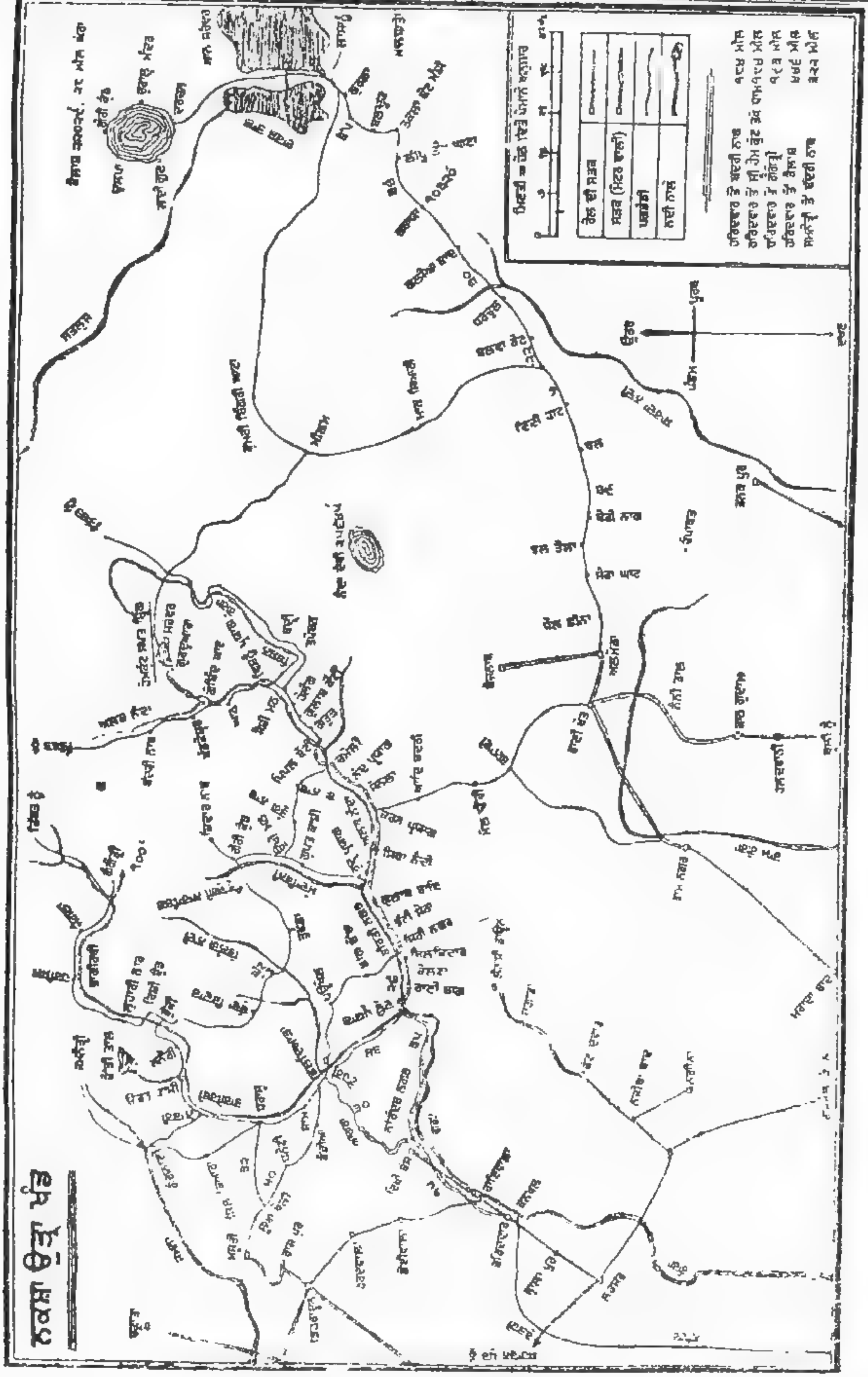

ਇਹ ਨਕਸ਼ਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤ੍ਰਾ ਖੰਡ ਵਿਚ ਚੌਰਾਂ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ 'ਹੇਮਕੁੰਟ' ਕਿਸ ਟਿਕਾਣੇ ਹੈ।

All Rights Reserved.

ਦਰਿਯਾ—ਕੇਤੀ ਦੂਰ ਤੀਰ ਤੀਰ ਫਿਰੇ ਬਰ ਬੀਰ ਧੀਰ ਹੇਰਤਿ ਗੰਭੀਰ ਨੀਰ ਸੀਰ ਸੁਭ ਚਾਲਤੇ। ਕਹੂੰ ਬੇਗ ਜ਼ੋਰਤੇ ਮਰੋਰਤੇ ਸੁ ਭੌਰੀ ਪਰੇ ਕਹੂੰ ਫੇਨ ਫੋਰਤੇ ਕਹੂੰਕ ਸੋ ਉਠਾਲਤੇ। ਕਤਹੂੰ ਉਤੰਗ ਸ਼ਜਾਮ ਰੰਗ ਕੇ ਤਰੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਤਹੂੰ ਮਤੰਗ ਅੰਗ ਸੰਗਨ ਉਛਾਲਤੇ। ਪਾਥਰ ਪਖਾਲਤੇ ਕਹੂੰਕ ਤਟ ਢਾਲਤੇ ਕਿਤੇਕ ਜਲ ਹਾਲਤੇ ਝਖਾਦਿ ਜੰਤੂ ਜਾਲ ਤੇ ॥ ੧੨ ॥ [ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੩੬

ਜੇਠ ਦੀ ਤਪਤ—ਜੇਠ ਮਾਸ ਆਯੋ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਚੰਡ ਸੂਰ ਤੇ ਘਾਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਦਸਹੂੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਤਪਤ ਘਨੇਰੀ। ਲੋਵਾਂ ਚਲਹਿਂ ਬੇਗ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੧੩ ॥ [ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੧੯

ਪ੍ਰਭਾਤ—ਭਯੋ ਅਰਣੋਦਯ ਅਰਣਚੂੜ ਬੋਲੇ ਰਵ ਖਿਰੇ ਅਰਬਿੰਦ ਪਰ ਸਾਰੰਗ ਸੁ ਡੋਲਹੀਂ। ਪ੍ਰਾਚੀ ਪਿਯਰਾਨੀ ਚਾਰੁ ਚਟਿਕਾ ਚੁਚਾਨੀ ਬਾਨੀ ਚੱਕ੍ਰਵਾਕ ਮਿਲੇ ਕੋਲ ਬੋਲ ਕੈ ਕਲੋਲ ਹੀ। ਭਾਜੇ ਦ੍ਰੁਤ ਚੋਰ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੋ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਭਾਨੁ ਕਰ ਦੌਰੀ ਗੌਣ ਸਿਖ ਮੁਖ ਬੋਲਹੀ। ਉਡਗਨ ਸਨ ਭਯੋ ਤਿਮਰ ਨਿਧਨ ਘਨ, ਗਜਾਨ ਜੈਸੇ ਮੋਹ ਸੈਨ ਹਨੈ ਝਕਝੋਲਹੀ ॥ ੨੮ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੩੨

ਸਵੈਯਾ—ਭੋਰ ਭਈ ਅਰਬਿੰਦ ਖਿਰੇ ਅਰਣੋਦਯ ਤੇ ਚਕਵੇ ਹਰਖਾਏ।
ਜਯੋਂ ਗੁਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਬਿਕਸੇ ਉਰ ਮੇਲ ਸੁਖੀ ਸੁਮਤੀ ਮਨ ਪਾਏ।
ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਜਯੋਂ ਬਿਕਾਰ ਨਸੇ ਜਨੁ ਮੋਹ ਤਮੈ ਨਹਿਂ ਦੀਸਨ ਪਾਏ।
ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ ਗਏ ਉਦਿਆਨ ਇਕੰਤ ਸਥਾਨ ਮੈਂ ਬੈਸਿ ਸੁਹਾਏ॥੨੮॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੩੭

ਰਾਤਿ—ਤਿਮਰ ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ ਛਾਇ ਅੱਗ ਅੱਗਜਾਨ ਜਯੋਂ।
ਹੇ ਬਿਸ਼ੇ ਮਨੋਰਥ ਅਨਿਕ ਸੁ ਉਡਗਨ ਜਾਨਿ ਤਯੋਂ ॥ ੨੮ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੨੪

੮. ਨਗਰ ਸ਼ੋਭਾ।

ਨੱਗਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੀ ਆਪ ਦਾ ਕਦਮ ਸ਼ਿਖਰੇ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:—

ਤਲਵੰਡੀ—ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਹੂਚੇ। ਬਾਜਤਿ ਬਾਜੇ ਜਿਨ ਧੁਨਿ ਊਚੇ।
ਤਬਿ ਪੁਰਿ ਪਾਈ ਸਾਗਰ ਸ਼ੋਭਾ। ਉਮਗੇ ਨਰ ਜਨੁ ਬਾਢਯੋ ਛੋਭਾ ॥ ੩੮ ॥
ਕਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੋ ਨਾਗਰ ਨਾਰੀ। ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਰੁਚਿਰ ਸੁਧਾਰੀ।
ਪਰਿਧਾ ਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛਬੀਲਾ। ਸੋਹਤਿ ਜਯੋਂ ਬੜਵਾਨਲ ਕੀਲਾ ॥ ੩੯ ॥
ਕੀਰਤਿ ਰਾਕਾ ਬਨੀ ਸੁਹਾਤੀ। ਉਡਗਨ ਭੂਖਨ ਸਹਤ ਬਰਾਤੀ।
ਬਚਨ ਅਮੀ ਅਹਿਲਾਦ ਮੁਕੰਦਾ। ਅਸ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਚੰਦਾ ॥ ੪੦ ॥
ਤਿਸਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਹੇਤ ਉਮੰਗਾ। ਆਵਤਿ ਨਰ ਜਨ ਉਠੇ ਤਰੰਗਾ।
ਨਗਰ ਕੋਟ ਬੇਲਾ ਤਜਿ ਤੂਰਨ। ਫੈਲਯੋ ਜਲ ਜਯੋਂ ਵਹਿਰ ਸੰਪੂਰਨ ॥ ੪੧ ॥

ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਪਰਮੋਦ ਨ ਥੋਰਾ। ਸਭਹਿ ਬਿਲੋਚਨ ਕੀਨ ਚਕੋਰਾ।
ਚਿਰਿਕਾਲ ਬਿਛੁਰੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਮਿਲਨੇ ਕੀ ਬਹੁ ਪਜਾਸਾ॥ ੪੨॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ ੨੪

ਆਨੰਦਪੁਰਿ—ਆਈ ਨਵੋਂ ਨਿੱਧਿ ਸਭ ਕਾਰਜ ਕੋ ਕਰੈਂ ਸਿੱਧ ਰਿੱਧਿ ਭਈ ਘਰ ਘਰ ਕਮੀ ਹੈ ਨ ਕਾਹਿ ਕੀ। ਬਸੈਂ ਬੁੱਧਿਮਾਨ ਗੁਨ ਸੰਗ੍ਰਹ ਕੀ ਚਾਹ ਜਾਨਿ, ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਆਨਿ ਆਨਿ ਥਿਤ ਤਾਹਿਕੀ। ਨਏ ਨਿਤ ਮੰਗਲ ਉਮੰਗ ਸੰਗ ਨਾਰੀ ਨਰ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੌਤਕ ਬਿਲੰਦ ਉਤਸਾਹਿ ਕੀ। ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਭਯੋ ਹੈ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਸਾਯੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਾਹਿਕੀ॥ ੮॥

ਸਵੈਯਾ—ਭੀਰ ਅਨੇਕ ਘਨੀ ਪੁਰਿ ਆਨਦ ਆਨਿ ਦੁਕਾਨ ਕਰੇ ਬਿਵਹਾਰਾ।
ਅੰਬਰ ਲੇ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਕੋ ਗਿਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਟੰਬਰ ਕੇਰ ਅੰਬਾਰਾ।
ਬੈਠਿ ਸਰਾਫ ਸੁ ਬਾਤਨ ਲੇ ਰਜਤੰ ਗਨ ਕੰਚਨ ਕੀਨ ਬਪਾਰਾ।
ਭੂਖਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਧਰੇ ਤਨ ਮੈਂ ਪਹਿਰੇ ਬਰ ਚੀਰ ਬਸਜੋ ਪੁਰਿ ਸਾਰਾ॥ ੪॥

[ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੩੯

ਫਿਰ ਚਮਕੌਰ ਤੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ '੪. ਅਲੰਕਾਰ' ਦਾ ਉਤਪ੍ਰੇਖਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ '੫. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਮਤਕਾਰ' ਦਾ ੯ ਅੰਕ।

੯ ਸਤੋਤ੍ਰ।

ਸਤੋਤ੍ਰ ਰਚਨਾ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਤੋਂ ਵਿਹੂਨ ਹਿਰਦੇ ਲਈ ਕਠਨ ਕੰਮ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਰਚੇ ਤਾਂ ਰਸ ਹੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧੂੜ ਧੂੜ ਉਡਦੀ ਦਾ ਆਭਾਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਰਚੇ ਸਤੋਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੋ ਕੈਸੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਰਸ ਵਿਚ ਰਸਦਾਇਕ ਠੰਢੇ ਠੰਢੇ ਤੇ ਸੁਹਾਵਣੇ ਹਨ।

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਤੋਤ੍ਰ ਆਪ ਐਉਂ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਨਰਾਜ ਛੰਦ—ਨਮਸਤ ਆਦਿ ਰੂਪਣੈ ਸਮਸਤ ਮੈਂ ਬਿਰਾਜ ਹੀ। ਮਯੰਕ ਮਾਂਹਿ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਮਾਰਤੰਡ ਦੀਪ ਛਾਜ ਹੀ। ਸਪੰਦ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੰਜਨੈ ਜਲੈ ਦ੍ਰਵੰਤ ਰੂਪ ਹੋ। ਅਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਵਿਕਾਸ਼ ਤੂੰ ਧਰਾ ਧ੍ਰਿਤੀ ਅਨੂਪ ਹੋ॥ ੩੬॥ ਸੁ ਤੇਜ ਮੈਂ ਹੁਤਾਸਨੈ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮੈਂ ਗੰਭੀਰਤਾ। ਸੰਤੋਖ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੇ ਛੱਤ੍ਰੀਨ ਬੀਚ ਬੀਰਤਾ। ਮਝਾਰ ਬੈਸ਼ ਬਾਨਜੰ, ਸੁ ਸੇਵ ਸ਼ੂਦ੍ਰਵਾਨਯੰ। ਭਿਖਾਰਿ ਮਾਂਹਿ ਜਾਚਨੀ, ਦਤਾਰ ਮਾਂਹਿ ਦਾਨਯੰ॥ ੩੭॥ ਨਰੇਸ਼ ਮਹਿੰ ਨਰੇਸ਼ਤਾ ਸੁ ਰੰਕ ਮਾਂਹਿ ਰੰਕਤਾ। ਸਥਾਵਰੇ ਸਥਿਰਤਤਾ ਚਰੀ ਬਿਖੇ ਚਰੰਤਤਾ। ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮੈਂ ਦਯਾ ਸਰੂਪ ਕ੍ਰੂਰ ਮੈਂ ਸੁ ਕ੍ਰੂਰਤਾ। ਕਿ ਊਨ ਮਾਂਹਿ ਊਨਤਾ ਸਪੂਰਨੈ ਸਪੂਰਤਾ॥ ੩੮॥ ਸਮੂਹ ਮੈਂ ਸਮੂਹ ਰੂੱਪ ਬੀਜ ਬੀਚ ਬੀਜਤਾ। ਸਰੋਸ ਮਾਂਹਿ ਰੋਸਤਾ ਪ੍ਰਸੀਜ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੀਜਤਾ। ਤਪੀ ਬਿਖੇ ਤਪੰਤਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਾ। ਜਿ ਤੱਤ ਗਜਾਤ ਮਾਨਵੈ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਐਸ ਭਾਸਤਾ॥ ੩੯॥ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮਸਤ ਲੋਕ ਕੇ

ਸਮਸਤ ਕੇਰ ਕਾਰਣੰ। ਸਮਸਤ ਕੋ ਸੰਘਾਰਿ ਕੇ ਕਰੰਤਿ ਪ੍ਰੱਤਿਪਾਰਣੰ। ਸਮਸਤ ਕੇ ਸਿੰਘਾਰਕੰ ਸਮਾਨ ਕੋਇ ਔਰ ਨਾ। ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤੇ ਕਹੂੰਕ ਊਨ ਠੌਰ ਨਾ ॥ ੪੦॥ ਸਮਸਤ ਬੀਚ ਤੂੰ ਬਸੈਂ ਸਮਸਤ ਮਾਂਹਿ ਤੋਹਿ ਹੈ। ਮਿਲੇ ਨਿਰਾਲਮਾ ਰਹੈਂ, ਅਲੇਪ ਹੈਂ, ਅਮੋਹ ਹੈਂ। ਅਨਾਦਿ ਤੂੰ, ਅਜਾਦਿ ਤੂੰ, ਸਕੇਵਲੰ, ਅਕਾਰਣੰ। ਅਸੰਗ ਹੋ, ਅਭੰਗ ਹੋ, ਅਨੰਗ ਦੋਖ ਹਾਰਣੰ॥ ੪੧ ॥ ਅਨੰਤ ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਸਰਬ ਕੰਤ ਮੋਹ ਭੰਜਨੰ। ਅਧਾਰ ਲੋਕ ਚਉਦਹੂੰ ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਰੰਜਨੰ। ਨਿਰੰਜਨੰ, ਅਗੰਜਨੰ ਅਸ੍ਰਿਜਨੰ ਸੁਜਾਨਿਯੰ। ਸਦੀਵ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਭੂਤ ਭੱਬਿਯੰ ਬਖਾਨਯੰ ॥੪੨॥ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋਪਦੇਸਿਯੰ। ਪਖੰਡ ਕੋ ਨਿਕੰਦਿ ਕੇ ਨ ਮਾਨ ਛੋਰਿ ਲੇਸਿਯੰ। ਗੁਬਿੰਦ, ਹੀਨ ਦੁੰਦ ਕੇ, ਮੁਕੰਦ ਸਰਬ ਬੰਦ ਜੂ। ਨਮਸਤਯੰ ਨਮਸਤਯੰ ਨਮਸਤਯੰ ਅਨੰਦ ਜੂ॥ ੪੩ ॥ ਛਪਯ ॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਸਤਾਰਿ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਜਗ ਕੀਨੀ। ਪੂਰਬ ਸਾਧਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਤਿ ਔਰੈ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ। ਤਿਨ ਤੇ ਤੁਮਹਿ ਸੁਖੇਨ ਕੀਨ ਇਹੁ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨੀ॥ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਚਲਾਇ ਨਰਨ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤ ਦੀਨੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਨਮਹਿ ਨਮਹਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਨਮਹਿ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਤਾਰਨ ਤਰਨ। ਦੁਖ ਦਰਨ, ਕਰਨ ਸੁਖ, ਹਰਨ ਅਘ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ॥ ੪੪ ॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਧਿ: ੫੫

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸਤੋਤ੍ਰ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ:—

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ॥ ਕਲਜੁਗ ਨਰ ਤਾਰਨ ਲਖਿ ਇਹ ਕਾਰਨ ਤਨ ਕੋ ਧਾਰਨ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੋ !
ਸਿਖਜਨਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ਜਮ ਭੈ ਹਾਰੀ ਭਗਤਿ ਬਿਥਾਰੀ ਆਪ ਬਿਭੋ !
ਦਾਸਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤਾ ਅਨ ਭੈ ਰਾਤਾ ਰੂਪ ਬਿਰੇ।
ਜੈ ਜੈ ਗੁਰੁ ਦੇਵਾ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ਸੁਰ ਨਰ ਸੇਵਾ ਦੇਵ ਹਰੇ॥ ੨੬ ॥
ਕਲਿ ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ ਜਗ ਗੁਰ ਬੰਦਨ ਤਾਰਹੁ ਮੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨਿਤਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਦੁਖਦਰਨਾ।
ਉਰ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਸ਼ਤ੍ਰੂਨਿ ਚੂਰਨਿ ਦਾਸਨਿ ਤੂਰਨ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾ।
ਜੈ ਜੈ ਗੁਰ ਅਮਰੇ, ਪਤਿ ਸਭਿ ਅਮਰੇ, ਸਦ ਅਜ ਅਮਰੇ ਹਮ ਪਰਨਾ ॥੨੭ ॥

[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੨੯

ਪੁਨਾ:—ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ—ਨਮੋਦੀਨ ਦਯਾਲੰ,ਨ ਆਦੰਨਅੰਤੰ।ਅਗਾਧੰ,ਅਬਾਧੰ,ਰਚੇਸਰਬ ਜੰਤੰ।
ਤੁਹੀ ਲੋਕ ਚੌਦਾ ਰਚੇ ਧਾਰਿ ਲੀਲਾ। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਜੇ ਸਬੈ ਮੈਂ,ਅਲੇਪੰ,ਸੁ ਮੀਲਾ॥੧੫॥
ਮਹਾਂ ਬੀਜ ਬੀਜੈ ਬਿਥਾਰੇ ਬਿਥਾਰਾ। ਤੁਹੀ ਏਕ ਮੂਲੰ ਜਗੀ ਸਾਖ ਸਾਰਾ।
ਉਪਾਵੈਂ ਤੁਹੀ, ਫੇਰ ਪਾਲੈਂ ਸੰਘਾਰੈਂ। ਸੰਕੋਚੈਂ ਸਬੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜਮਾਨੰ ਪਸਾਰੈ ॥ ੧੬ ॥
ਲਖੈ ਨਾਂਹਿ ਕੋਈ ਅਕਾਰਿ ਕਿਤੇ ਹੈ। ਤੁਹੀ ਆਪ ਜਾਨੈਂ ਗਤੀ ਮੈਂ ਜਿਤੇ ਹੈਂ।
ਰਚੇ ਪੰਚ ਭੂਤੰ ਰਿਖੀਕੀ ਜਿ ਸਾਰੀ। ਕਰੀ ਖਾਨ ਚਾਰੀ ਅਨੇਕੈ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥੧੭॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਜਾਂਕੋ ਕਰੋ ਦਾਨ ਨਾਮੰ। ਰਟੈ ਨੀਤਿ ਸੋਈ ਪਰੈ ਤੋਹਿ ਸਾਮੰ।
ਤਜੈ ਦੇਹਿ ਹੰਤਾ ਲਖੈ ਸੋ ਨਿਰਾਲਾ। ਲਗੇ ਮੀਠ ਭਾਣਾ ਰਹੰਤੇ ਸੁਖਾਲਾ॥ ੧੮॥
ਲਖੈ ਮੀਤ ਤੋਹੀ, ਸਰੈ ਕਾਜ ਸਾਰੇ। ਅਨੇਕਾਨ ਮੈਂ ਏਕ ਤੋਹੀ ਨਿਹਾਰੇ

ਤੁਹੀ ਦੀਨ ਬੰਧੂ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਉਧਾਰੋਂ ਲਖੇਂ ਦਾਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਕਾਮੀ ॥੧੯॥
ਮਹਾਂਰਾਜ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪੰ ਬਿਰਾਜੇ। ਤੁਹੀ ਸਰਬ ਕੇ ਸੀਸ ਪੈ ਏਕ ਛਾਜੈਂ।
ਘਨਾਨੰਦ ਗਜਾਨੰ ਮਨਿੰਦੋ ਨ ਕੋਈ। ਕਲੀ ਦੇਹਿ ਧਾਰਜੋ ਕਲਾ ਸਰਬ ਗੋਈ ॥੨੦॥
ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋਏ ਤ੍ਰਿਤੀ ਥਾਨ ਸੋਹੈਂ। ਅਸੰਖੇ ਉਧਾਰੇ ਬਨੇ ਦਾਸ ਜੋ ਹੈਂ।
ਨਈ ਰੀਤਿ ਸਿੱਖੀ ਬਿਥਾਰੀ ਉਦਾਰੀ। ਲਈ ਧਾਰਿ ਜਾਂਹੀ ਭਏ ਦੁੱਖਜ ਪਾਰੀ ॥੨੧॥
ਸਦਾ ਜੈ ਸਦਾ ਜੈ ਸਦਾ ਜੈ ਗੁਸਾਈਂ। ਮਯਾ ਕੀਨ ਮੋਪੈ ਸੁ ਲੀਨੋ ਬਚਾਈ।
ਗੁਬਿੰਦੇ, ਮੁਕੰਦੇ, ਅਨੰਦੇ, ਅਨੂਪੇ। ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤੰ ਸਮਸਤੰ ਸਰੂਪੇ ॥ ੨੨ ॥

[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੫੭

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੫੪ ਦੇ ਅੰਕ ੨੪ ਤੋਂ ੩੨ ਤੱਕ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਲੋਂ, ਫਿਰ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੫੧ ਅੰਕ ੩੪ ਤੋਂ ੪੨ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਤੇ ਅਧਯਾਯ ੫੭ ਅੰਕ ੪੮ ਤੋਂ ੫੬ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੜੇ ਵਚਿੱਤ੍ਰ ਅਸ਼ਟਕ ਸਤੋਤ੍ਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਬੀ ਕਈ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗਤਕਾਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

੧੦. ਸਮੱਸਯਾ ਪੂਰਤੀ।

ਕਵੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਵੀ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਵਿਚ ਯਾ ਉਂਞ ਆਪਣੇ ਆਪ ਯਾ ਫ਼ੁਰਮਾਇਸ਼ਾਂ ਪੈਣ ਪਰ ਸਮੱਸਯਾ ਪੂਰਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮੱਸਯਾ ਦੇਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਛੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਦੇ ਯਾ ਸੋਧਦਿਆਂ ਆਪ ਵੈਸੇ ਬਣਾਕੇ ਬੀ ਦਿਖਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਸਮੱਸਯਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਆਸ਼ੇ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਪਦ ਵਟਾ ਵੀ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਮੱਸਯਾ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤੁਕ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦੀ ਰੱਖ ਦੇਈਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਪਰ ਅਰ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਲੋ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਕਵੀ ਛੰਦ ਰਚਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਹ ਗਲ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮੱਸਯਾ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਸਮੱਸਯਾ ਵਾਲੇ ਛੰਦ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭ ਛੰਦ ਲਿਖ ਸਕੇ, ਪਰ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਐਸੇ ਵਾਕਿਆ ਹੋਏ ਹਨ।

ਭੂਖਣ ਨਾਮੇ ਇਕ ਕਵੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਏਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸੇਵਾ ਜੀ ਮਰਹਟੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਸਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ੫੨ ਲੱਖ ਰੁਪੱਯੇ ਮਿਲੇ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੈਸਾ ਕਵਿਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁਭਾਗ ਹੋਇਆ ਕਵੀ ਕੋਈ ਘੱਟ ਹੀ ਦਿੱਸੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਇਕ ਛੰਦ ਦੀ ਇਕ ਸਮੱਸਯਾ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਅਵਸਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਬਣਿਆ। ਉਹ ਸਮੱਸਯਾ ਇਹ ਸੀ:—

ਤੇਜ ਤਮ ਅੰਸ ਪਰ, ਕਾਨ ਜਿਮ ਕੰਸ ਪਰ
ਤਯੋਂ ਮਲੇਛ ਬੰਸ ਪਰ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਹੈ*।

---

*ਸਮੱਸਯਾ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਪਦ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬਦਲੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਸ਼ਿਵਰਾਜ' ਅਖੀਰ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ, 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਥੋਂਥੇ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ।

ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਮੱਸਯਾ ਪਰ ਇਹ ਛੰਦ ਰਚਿਆ:—

ਰਾਮ ਛਤ੍ਰ ਬੰਧ ਪਰਿ, ਰਾਮ ਦਸਕੰਧ ਪਰਿ, ਰਾਮ ਜਰਾਸੰਧ ਪਰਿ, ਤ੍ਰੈ ਜਥੋਂ ਨਰਸਿੰਘ ਹੈਂ।
ਰੁੱਦ੍ਰ ਜਿਮਿ ਮਾਰ ਪਰਿ, ਬੈਨਤੇਯ ਮਾਰ ਪਰਿ, ਪੌਨ ਦੀਪ ਮਾਰ ਪਰਿ, ਮਾਰ ਪਰ ਸਿੰਘ ਹੈ।
ਸੂਰ ਤਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਰਿ, ਸੂਰ ਰਨ ਦੁੰਦ ਪਰਿ, ਸੁਰ ਦਿਤੀ ਨੰਦ ਪਰਿ, ਦੂਜੇ ਨਰਸਿੰਘ ਹੈ।
ਕਾਲ ਸਰਬੰਸ ਪਰਿ,ਦਾਵਾ ਬਨਬੰਸ ਪਰਿ,ਤਥੋਂ ਮਲੇਛਬੰਸ ਪਰਿ,ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦਸਿੰਘ ਹੈਂ*॥੨੯॥

[ਰੁਤ ੫ ਅੰ: ੫੨

ਛੇਕੜਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਮੱਸਯਾ ਦੇ ਪਦ 'ਬੰਸ' ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਕੈਸੇ ਮਿਲਾਏ ਹਨ, ਛੰਦ ਦੀ ਗੋਂਦ ਕੈਸੀ ਬੀੜਵੀਂ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਲੜੀ ਪ੍ਰੋਤਵੀਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹਰ ਸਤਰ ਵਿਚ ਯਮਕ ਕੈਸੀ ਭਰੀ ਹੈ!

ਇਹ ਛੰਦ ਭੂਖਣ ਦੇ ਛੰਦ ਕੋਲੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਕਿ ਪਾਠਕ ਆਪ ਦੇਖ ਸਕਣ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਸਮੱਸਯਾ ਪੂਰਨ ਕਰਕੇ ਸਮੱਸਯਾ ਕਰਤਾ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹਨ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਭੂਖਣ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਛੰਦ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:—

ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਮਿ ਜੰਭ ਪਰ, ਬਾੜਵ ਸੁਅੰਭ ਪਰ, ਰਾਵਨ ਸਦੰਭ ਪਰ, ਰਘੁਕੁਲ ਰਾਜ ਹੈ।
ਪੌਨ ਬਾਰਿ ਬਾਹ ਪਰ, ਸੰਭੁ ਰਤਿਨਾਹ ਪਰ, ਜਥੋਂ ਸਹੰਸ ਬਾਹੁ ਪਰ ਰਾਮ ਦ੍ਵਿਜ ਰਾਜ ਹੈ।
ਦਾਵਾ ਦ੍ਰੁਮ ਦੰਡ ਪਰ, ਚੀਤਾ ਮ੍ਰਿਗ ਝੁੰਡ ਪਰ, ਭੂਖਨ ਵਿਤੁੰਡ ਪਰ ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਹੈ।
ਤੇਜ ਤਮ ਅੰਸ ਪਰ,ਕਾਨ੍ਹ ਜਿਮਿ ਕੰਸ ਪਰ,ਤਯੋਂ ਮਲੇਛ ਵੰਸ ਪਰ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਹੈ।

ਫਿਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਚਾਲ ਦਾ ਇਕਹੋਰ ਛੰਦ ਰਚਿਆ ਉਸ ਵਿਚਸਮੱਸਯਾ ਦੇ ਮਗਰ ਨਹੀਂ ਗਏ ਪਰ ਤਰਜ਼ ਇਸੇ ਛੰਦ ਦੀ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਛੰਦ ਇਹ ਹੈ:—

ਬਾਨ ਜਿਮ ਲੱਛ ਪਰ, ਬੀਰ ਭੱਦ੍ਰ ਦੱਛ ਪਰ, ਨਦੀ ਮੱਧ ਮੱਛ ਪਰ ਦਾਸ ਜਾਲ ਪਾਨ ਹੈ।
ਸ਼ੇਰ ਜਿਮ ਭੱਛ ਪਰ, ਬਾਜ ਜਿਮ ਪੱਛ ਪਰ, ਚੰਡਿ ਬਿੜਾਲੱਛ ਪਰ ਕੀਨ ਦੁਤਿਹਾਨ ਹੈ।
ਰਾਮ ਛਿਤਪਾਲ ਪਰ, ਰਾਮ ਸੁਰਸਾਲ ਪਰ, ਰਾਮ ਮਘਪਾਲ ਪਰ ਜੈਸੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੈ।
ਸ਼ੱਕ੍ਰ ਜਿਮ ਕੋਹ ਪਰ, ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਿਦ੍ਰੋਹ ਪਰ, ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਮੋਹ ਪਰ ਤੈਸੇ ਬਲਵਾਨ ਹੈ* ॥ ੧ ॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੯

ਇਸੇ ਤਰਜ਼ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਪਿਛੇ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦਾ ਸਫਾ ੧੭੪।

ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਮੱਸਯਾ ਲੈਕੇ ਬੀ ਸਮੱਸਯਾ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਯਥਾ:—"ਜ਼ਾਹਰ ਪੀਰ ਜਗਤ ਗੁਰ ਬਾਬਾ।" [ਵਾ: ੨੪ ਪੌ: ੬-੪

ਸੇਤ ਰਚਯੋ ਜਗ ਸਾਗਰ ਕੋ ਸਭਿ ਖੰਡ ਪਖੰਡਨ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ।
ਕੀਰਤਿ ਗਾਇ ਸੁਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਨ ਹੈ ਤਜਿਯੇ ਲਖਿ ਰੰਗ ਸ਼ਹਾਬਾ।

---

*ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਛੰਦ ਅਤੇ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਸਫਾ ੧੬੭ ਉਪਰ ਦਾ 'ਦਯੋਤ ਕਰ ਚੰਡ ਮਹਿ' ਵਾਲਾ ਕਬਿਤ (ਜੋ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿਆ ੭ ਵਿਚੋਂ ਹੈ), ਤ੍ਰੈਏ ਬੂੜੀਆ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰਚੇ ਗਏ ਸੇ।

ਰੰਕ ਧਨੀ ਦੁਖ ਪਾਰ ਪਰੈ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਹੀ ਨਿਜ ਰੂਪ ਅਜਾਬਾ।
ਦੇਵਨ ਦੇਵ ਸਦਾ ਪਦ ਸੇਵਹੁ ਜ਼ਾਹਰ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਜਗ ਬਾਬਾ ॥ ੨ ॥

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਮੱਸਯਾ ਦਾ ਹੀ ਤੁਕਾਂਤ ਬਦਲ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਛੰਦ ਰਚਿਆ ਹੈ:—

ਮਤਿਮੰਦ ਭਏ ਕਲ ਮੈਂ ਨਰ ਰੰਕ ਦਯੋ ਹਰਿ ਨਾਮ ਤਿਨੈਂ ਮਨ ਮਾਣਕ।
ਤਨ ਮਾਨ ਤਜੇ ਸਿਮਰੇ ਜਿ ਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟੇ ਘਟ ਅੰਤਰ ਗਯਾਨ ਅਚਾਨਕ।
ਲਖਿ ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਕੋ ਤਜਿ ਸ੍ਵਾਰਥ ਭੇ ਪਰਮਾਤਥ ਮੈਂ ਦੁਖ ਹਾਨਕ।
ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਹੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰਯੋ ਬਰ ਜ਼ਾਹਰ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਜਗ ਨਾਨਕ ॥ ੩ ॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਖਿ: ੧

੧੧. ਆਮ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤਿ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਮ ਵਾਕਫੀ ਬੀ ਕਦਰ ਯੋਗ ਹੈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਬਾਬਤ, ਜੁੱਧ ਬਾਬਤ, ਘੋੜਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ, ਰਾਜ ਗ੍ਰਹਿ, ਨੀਤੀ, ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਲ, ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਪਰ ਪੂਰੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪੇਸ਼ਿਆਂ, ਕਮਾਮਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਹਾਸੇ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬੂਣਗਰ ਸਾਬਣ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗਾਚੇ ਕਾਹਦੇ ਨਾਲ ਕੱਟਦਾ ਹੈ, ਸਾਬੂਣਗਰ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਣ ਤਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਜੋਂ ਜਦ ਵਰਤਣਗੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ ਨਾਂ ਕਹਿ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਸਾਬੂਣਗਰ ਦੇ ਛੁਰੀ ਨਾਲ ਸਾਬੁਣ ਕੱਟਣ ਵਾਂਙੂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਹਰ ਗਲ ਵਿਚ, ਚਾਹੇ ਵਡੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਨਿੱਕੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਛੁਹਿਆ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਵਾਕਫੀ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਕੁਛ ਨਮੂਨੇ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਾਂ:—

ੳ. ਜੁੱਧ ਵਿਦਯਾ—

ਦੋਹਰਾ—ਉਤਮ ਮੱਧਮ ਅਧਮ ਹੈਂ ਜੋਧਾ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ।
ਅੰਭਯਾਸੈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਹਤਨ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਰੰਬਾਰ ॥ ੨੬ ॥

ਟਿਕੇ ਜੰਗ ਲਰਤਾ ਰਹੈ ਬਾਮ ਦਾਹਨੇ ਹੋਇ। ਸਨਮੁਖ ਹਤੇ ਕਿ ਹੇਲ ਮੈਂ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਬਿਨਾਸੈ ਜੋਇ॥੨੭॥ਟਿਕੇ ਜੰਗ ਮਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਵਧਿ ਮਾਰਹਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਧਾਇ। ਮੱਧਮ ਜੋਧਾ ਜਾਨੀਏ ਪਰ ਦਲ ਦਏ ਚਲਾਇ ॥੨੮॥ ਭਾਜਯੋ ਪਰ ਦਲ ਦੇਖਿਕੈ ਦੇ ਧ੍ਰਿਤ ਸਭਿਨਿ ਹਟਾਇ। ਫਿਰੇ ਆਪ ਰਿਪੁ ਸਮੁਖ ਹਤਿ ਉੱਤਮ ਲਖਹੁ ਸੁਭਾਇ॥ ੨੯ ॥ ਦਲ ਪਲਾਇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਟਿਕਹਿ ਨ ਪਾਇ ਜਮਾਇ। ਦੁਸ਼ਤਰ ਤਿਨਹੁ ਬਹੋਰਨਾ ਜਿਮ ਜਲ ਹੜ ਕੋ ਜਾਇ ॥੩੦॥ ਮ੍ਰਿਗ ਗਨ ਥੰਭੇ ਨ ਭਾਜਤੇ ਤਿਮ ਪਲਾਇਬੋ ਜੰਗ। ਤਬਿ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਭੂਇ ਖਰੋ ਜਿਮ ਰਣ ਥੰਭ ਨਿਸੰਗ॥ ੩੧ ॥ ਕਰਹਿ ਵਾਰ ਤਬਿ ਆਪਨੇ ਰਿਪੁ ਤੇ ਸਹਿਕੈ ਅੰਗ। ਖਰੇ ਕਰੈ ਭਟ ਮੰਗ ਕੇ ਰੋਕਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਨਿ ਜੰਗ ॥ ੩੨ ॥ ਭਏ ਪਲਾਇਨ ਬੀਰ ਜੇ ਜੋ ਰੋਕਹਿ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਸੁਮੇਧ ਕੋ ਉੱਤਮ ਸੂਰ ਅਭੀਰ* ॥

*ਇਹ ਖਿਆਲ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਰਹੇ। ਸਿੰਘਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਗੁਣ ਅਮਲੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਮਰਦਾਨਗੀ ਕਰਕੇ ਅਬਦਾਲੀ ਵਰਗਾ ਜੋਧਾ ਭੱਜ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬੀ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨੋਂ ਡਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

੩੩ ॥ ਸੁਭਟਨ ਤੇ ਪਰਵਾਰਿਓ ਮਾਰਹਿ ਸਹਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਅਛੈ ਸੁ ਲੋਕ ਮਹਿ ਤਨ ਕਲੰਕ ਸਭਿ ਡਾਰਿ ॥੩੪॥ ਕਹੈ ਕਲੀਵ ਨ ਬਾਕ ਕੋ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਇ ਨ ਜੋਇ। ਅਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਨਹਿੰ ਗਨਹਿ ਮਾਰਨ ਮਹਿੰ ਰਿਸ ਹੋਇ ॥ ੩੫ ॥ ਮਰਨ ਬਿਖੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਿਸੈਂ ਰਣਪ੍ਰਿਯ ਧੀਰ ਸਮੇਤ। ਪਜਾਰੇ ਕਰੈ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਲਰੈ ਧਰਮ ਕੇ ਹੇਤ ॥ ੩੬ ॥ ਚਮੂੰ ਵਜੂਹ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਮੈਂ ਠਹਿਰਾਵੈ ਬਰ ਬੀਰ। ਹੁਇ ਜੋਧਾ ਇਕ ਜੋਰ ਕੇ ਬਿਚ ਤੇ ਭਜੇ ਨ ਭੀਰੁ ॥ ੩੭ ॥ ਮੁਖ ਲੱਛਣ ਇਹ ਜੀਤ ਕੇ ਹਿਯੇ ਹਰਖ ਭਟ ਹੋਇ। ਹਣੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਜੰਗ ਮਹਿੰ ਯਹੈ ਚਹੈ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੩੮ ॥ ਬਾਯੁ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰਵਿ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰ ਘਨ ਬੀ ਹੁਇ ਪਸ਼ਚਾਤ। ਪੀਛੇ ਬੋਲ ਬਿਹੰਗ ਹੁਇ ਲਖੇ ਜੀਤ ਕੀ ਬਾਤ ॥ ੩੯ ॥ ਬਯ ਬਾਕੀ ਜਾਵਦ ਅਹੈ ਮਰੈ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਬਾਇ। ਪੂਰਿ ਆਰਬਲ ਹੋਨ ਤੇ ਬਚੇ ਨ ਕੋਟ ਉਪਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਇਮ-ਲਖਿਕੈ ਧੀਰਜ ਧਰੈ ਪਰ ਦਲ ਕਰੈ ਬਿਨਾਸ਼। ਜੀਤੇ ਧਨ ਜਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਮਰੇ ਸੁਰਗ ਮਹਿ ਬਾਸ ॥ ੪੧ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਮਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਨਿਤ ਲੇ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲ। ਨਿਰਮਲ ਕਰਿ ਧਰਿ ਕਰ ਵਿਖੇ ਅਰਪਹਿ ਪੁਸ਼ਪਨ ਮਾਲ ॥ ੪੨ ॥ ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਚੰਦਨ ਚਰਚ ਸੌਰਭ ਅਰਪਿ ਚਢਾਇ। ਧਾਰੈ ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਭਟ ਰਾਖੇ ਅੰਗ ਲਗਾਇ ॥ ੪੩ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਟਿਕਾਵੈ ਹਾਥ ਨਿਜ ਅਨਿਕ ਗੁਲੇਲੇ ਮਾਰਿ। ਪੁਨ ਧਨੁ ਖੈਂਚਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਨਿਤ ਹੀ ਜਤਨ ਸੰਭਾਰਿ ॥ ੪੪ ॥ ਹਾਥ ਸਿਕੰਧੇ ਸਮ ਕਰੈ ਨਿਸ਼ਚਲ ਨੈਨ ਸਮੇਤ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੁਸ਼ਟ ਤੇ ਲੱਛ ਕੋ ਛਾਦਹਿ ਇਕਤਾ ਲੇਤਿ ॥ ੪੫ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮੁਸ਼ਟ ਮਨ ਲੱਛ ਜਬਿ ਇਕ ਸੰਗਤ ਕੋ ਪਾਇ। ਨਹਿ ਚੂਕਹਿ ਸੋ ਹਤਨ ਤੇ ਇਮ ਅੱਭਯਾਸ ਕਮਾਇ ॥ ੪੬ ॥ ਬਾਮ ਮੁਸ਼ਟ ਧਨ ਪਰ ਟਿਕੀ ਤਥਾ ਤੁਪਕ ਕੇ ਸਾਥ। ਬਲ ਪਰ ਨਿਹਚਲ ਹੋਤਿ ਹੈ ਨਹਿੰ ਡੋਲਹਿ ਪੁਨ ਹਾਥ ॥ ੪੭ ॥ ਦੀਦਮਾਨ, ਮਨ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਲਛ, ਮੱਖੀ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਪੰਚਹੁੰ ਜੇ ਇਕ ਸੂਤ ਹ੍ਵੈਂ ਹਤਯੋ ਬਚੈ ਨਹਿੰ ਕੋਇ ॥ ੪੮ ॥ ਨਿਤ ਅੱਭਯਾਸਹਿ ਕਰ ਟਿਕਹਿ ਮਿਲਯੋ ਰਹੈ ਤਿਨ ਸੰਗ। ਸੋ ਆਯੁਧ ਭਟ ਹਾਥਕੇ ਕਯੋਂ ਨ ਕਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ॥ ੪੯ ॥ ਸਿਰ ਤਰ ਰਖਹਿ ਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਅਦਬ ਸਹਤ ਧਰਿ ਪਾਸ। ਅੰਗ ਸੰਗ ਲਾਯਹੁ ਰਹੈ ਕਰਹਿ ਨ ਰਿਪੁ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ॥ ੫੦ ॥ [ਰੁ: ੫ ਅੰਸੂ ੬੦

ਅ. ਰਾਜ ਨੀਤੀ—

੧. ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਦੁਖਾਵੈ । ਤਉ ਤਿਹ ਤਜਾਗਨਿ ਹੀ ਬਨਿਆਵੈ।
ਇਕ ਕੁਲ ਹੇਤ ਗ੍ਰਾਮ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਤਉ ਤਿਸ ਕੁਲ ਕੋ ਤਜਾਗ ਕਰਾਇ ॥੫॥
ਇਕ ਕੇ ਤਜਾਗੇ ਕੁਲ ਬਚ ਰਹੈ। ਕਰਹਿ ਤਜਨ ਯੌਂ ਬੁਧਿ ਜਨ ਕਹੈਂ।
[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੨੨

੨. ਬਸਹਿ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਦੰਡ ਕਰਾਲਾ।
ਜਿਮ ਦਧਿ ਮਥੀਯਤਿ ਇਤ ਉਤ ਬਲ ਤੇ। ਤਬਿ ਸੁੰਦਰ ਨਵਨੀਤ ਨਿਕਲਤੇ ॥ ੨੮ ॥
ਜਿਮ ਬਲ ਤੇ ਤਰੁ ਲਾਠ ਦਬਾਵਹਿ। ਕੋਲ੍ਹੂ ਊਖ ਸੁਰਸ ਨਿਕਸਾਵਹਿ।

ਤਥਾ ਜਗਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁ ਲਾਗੇ। ਪਿਖਹਿਂ ਦੰਡ ਕਰ ਨੰਮ੍ਰਹਿਂ ਆਗੇ ॥ ੨੯ ॥
[ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੨੯

੩. ਖਰਚ ਬਿਸਾਲ ਲਾਭ ਲਘੁ ਜਿਹ ਥਲ ਸੋ ਕਾਰਜ ਬੁਧਿ ਕਰਿਤੇ ਨਾਂਹਿ।
[ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੫੬—੨

੪. ਭੀਰ ਪਰੇ ਰੱਖਕ ਬਨੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੁਤ ਕੇ ਮੀਤ। ਤਿਮ ਦਾਤਾ ਦੁਰਭਿੱਛ ਮੈਂ
ਤੀਨਹੁ ਲੋਂ ਜਸ ਨੀਤ ॥ ੩੧ ॥ ਭ੍ਰਾਤਨ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਜੋ ਜਿਮ ਧਨ ਸਿਚਯੋ
ਹੋਤਿ। ਪਰੇ ਭੀਰ ਦਾਰਿਦ ਜਬੈ ਸਭਿ ਸੰਕਟ ਕੋ ਖੋਤਿ ॥ ੩੨ ॥ [ਰਾਸ ੮ ਅੰਸੂ ੧੨

੫. ਦਾਵ ਘਾਵ ਜੇ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਕੀ ਫਤਹ ਨ ਹ੍ਵੈ ਰਣ ਮਾਂਹੀ।
ਰਿਪੁ ਕੋ ਬਲ ਦਲ ਦੁਰਗ ਸਕੋਸ਼। ਸਖਾ ਸਹਾਇਕ ਜਾਂਹਿ ਭਰੋਸ ॥ ੩੭ ॥
ਲਖਿਬੇ ਉਚਿਤ ਅਹੈਂ ਇਹ ਸਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਆਪਨੇ ਹੇਰਿ ਬਿਚਾਰੇ।
ਅਧਿਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਮਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਜੋਇ। ਤਿਹ ਕੋ ਜਤਨ ਕਰਹਿ ਬੁਧਿ ਸੋਇ ॥ ੩੮ ॥
[ਰਾਸ ੮ ਅੰਸੂ ੧੬

੬. ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਉਚਰਯੋ 'ਜਬਿ ਜੁਗ ਫੂਟੈਂ। ਤਿਸਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਤੁਰਤ ਹੀ ਕੂਟੈਂ।
ਘਰ ਲਗ ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਹਿਂ ਸੁਜਾਨ। ਪਹੁੰਚੇਂ ਤੁਰਤ ਕਰੱਹਿ ਤਿਸ ਹਾਨਿ'।
[ਰਾਸ ੮ ਅੰਸੂ ੧੭

੭. ਦੇਸ਼, ਦੁਰਗ, ਦਲ, ਦਰਬ ਰੁ ਦਾਨ। ਪੰਚ ਦਕਾਰੀ ਭੂਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ॥ ੨੪ ॥
[ਰਾਸ ੯ ਅੰਸੂ ੨੫

੮. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘਾਵ ਮਿਲਿਕੇ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ। ਬਚਨ ਘਾਵ ਕਰਕਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹਿ।
[ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੧੦ ਅੰਕ ੩੪

੯. ਜੋ ਅਖੇਰ ਮ੍ਰਿਗ ਕੇ ਹੁਇ ਤਜਾਰੇ। ਕਰਹਿ ਸਮਾਜ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਭਾਰੇ।
ਸੋ ਬੁਧਿਵਾਨ ਗਿਨਯੋ ਨਰ ਜਾਇ। ਨਿਜ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਕੋ ਲੇਹਿ ਬਧਾਇ ॥ ੨੪ ॥
[ਰਾ: ੧੧ ਅੰਸੂ ੧੧

੧੦. ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸੰਸਾ ਸਦਾ ਨਿਹਰੀਏ। ਬਿਨਾਂ ਬਿਚਾਰੇ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਹਰੀਏ ॥ ੪੮ ॥
ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰੀਤਾ। ਘਾਤ ਪਾਇ ਕਰਿ ਦਾਵ ਚੁਕੰਤਾ।
[ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੧੧

੧੧. ਜਹਾਂ ਏਕ ਤੇ ਕਾਰਜ ਹੋਇ। ਬਹੁ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਨ ਦੇ ਹੈ ਕੋਇ।
[ਰਾਸ ੧੨ ਅੰਸੂ ੨੯ ਅੰਕ ੪੫

੧੨. ਤਊ ਨੀਤਿ ਮਹਿਂ ਐਸੀ ਬਾਤ। ਸੁਜਾਨੇ ਪੁਰਖ ਭਨਹਿ ਅਵਿਦਾਤ।
ਨਿਕਟ ਭੂਪ ਕੇ ਭੂਪਤਿ ਜੋਈ। ਮਿਲਯੋ ਦੇਸ਼ ਰੱਯਤ ਜੁਤਿ ਹੋਈ ॥ ੨੪ ॥
ਸੋ ਆਪਸ ਮਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬਨੈਂ। ਕਬਹੂੰ ਲਰਨਿ ਹੋਇ ਰਿਸ ਸਨੇ।
ਤਿਸ ਰਿਪੁ ਤੇ ਜੁ ਪਰੈ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਸੋ ਕਰੀਅਹਿ ਹੈ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੫ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੇ ਤੀਸਰੋ ਜੋਇ। ਉਦਾਸੀਨ ਰਹਿ, ਭਾਖਹਿਂ ਸੋਇ।
[ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੨੫

੧੩. ਰਾਜਨੀਤਿ ਜਾਨਹਿਂ ਜੇ ਸੁਜਾਨੇ। ਜਤਨ ਕਰਨਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿਨਿ ਬਖਾਨੇ।
ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਬਾਂਛਾ ਪੂਰਵਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ਾਮ ਰੁ ਦਾਮ ਭੇਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੯ ॥

ਕਰਨੋਂ ਬਨਹਿ ਦੰਡ ਪੁਨ ਆਛੇ। ਬਲ ਦਲ ਨਿਜ ਪਰ ਲਖਿ ਕਰਿ ਆਛੇ।
ਜਥਾ ਕਰਮ ਇਨ ਕਰਹਿ ਬਨਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਾਮ ਮਿਲਿਬੋ ਬਨਿਆਈ ॥੨੦॥
ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਹਿ ਨਾਨਾ। ਸੋ ਕਹੀਅਤਿ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਤਿਵਾਨਾ।
ਜੋ ਇਸਤੇ ਨਹਿ ਬਾਂਛਾ ਪੂਰੇ। ਦਾਮ ਦੇਨਿ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਧਰੇ ॥ ੨੧ ॥
ਪਰ ਕੇ ਉਰ ਲਾਲਚ ਉਪਜਾਇ। ਅਪਨੇ ਕਾਰਜ ਲਏ ਬਨਾਇ।
ਸੋ ਪੂਰਬ ਤੇ ਲਘੁ ਮਤਿ ਅਹਿਈ। ਰਾਜ ਨੀਤਿ ਗਜਾਤਾ ਇਮ ਕਹਿਈਂ ॥੨੨॥
ਇਨ ਦੌਇਨ ਤੇ ਕਾਜ ਨ ਬਨੈ। ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਭੇਦ ਕਰਿਬੋ ਪੁਨ ਭਨੈ।
ਪਰ ਕੋ ਭਟ ਕੈ ਸਚਿਵ ਸਯਾਨੇ। ਕਿਧੌਂ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸਖਾ ਪਛਾਨੇ ॥ ੨੩ ॥
ਇਤਯਾਦਿਕ ਪਰ ਕੇ ਅਪਨਾਇ। ਦਰਬ ਕਿ ਆਦਰ ਆਦਿਕ ਗਾਇ।
ਇਸਤੇ ਅਪਨੋ ਕਾਰਜ ਕਰੈ। ਜੋ ਮਹਿਪਾਲਕ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਧਰੈ ॥ ੨੪ ॥
ਜੋ ਤੀਨਹੁ ਤੈ ਪੂਰਹਿ ਨ ਲਾਲਸ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਰੈ ਲਰਨ ਕੋ ਆਲਸ।
ਚਾਰਹੁ ਮਹਿ ਜੋ ਪੁਰਖ ਸਿਆਨੇ। ਕੂਰ ਕਪਟ ਕੋ ਨਿਪਟ ਸੁ ਠਾਨੇਂ ॥ ੨੫ ॥
ਇਨ ਤੇ ਹੀ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਭ ਬਨਿ ਹੀ। ਪਰ ਕੇ ਸਾਥ ਰਹੇ ਛਲ ਸਨ ਹੀ।
[ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੩੦

੧੪. ਸਦਾ ਸਮੀਪ ਬਾਸ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਕਰੈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੦ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਕੈ ਦੁਖ ਨੀਤ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੇ ਰਹਿ ਬਸਿ ਚੀਤ।
[ਰੁਤ ੧ ਅਸੂ ੩੨

੧੫. ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ–ਦ੍ਵੈ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਇੰ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਕਿਉਂ ਮਚਹਿ ਨ ਰੋਰਾ।
ਪਰੈ ਅੰਧੇਰਾ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਰਵਿ ਸਸਿ ਇਕ ਠੌਰਾ।
ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਇਕ ਕੇਹਰੀ ਸੁਨਿ ਕਾਨਨ ਨਾਦਾ।
ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਸਨ ਦੂਸਰੋ ਸਹਿ ਸਕੇ ਨ ਬਾਦਾ ॥ ੮ ॥
ਦ੍ਵੈ ਪਤਿ ਹੋਇ ਨ ਭਾਰਜਾ ਤਿਮ ਅਵਨੀ ਰਾਜਾ।
ਜੇ ਮਿਲਿ ਜਾਹਿਂ ਕਦਾਚਿਤੀ ਬਿਗਰਹਿ ਸਭਿ ਕਾਜਾ।
[ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੧੬

੧੬. ਰਾਜ ਨੀਤਿ ਕੇ ਚਤੁਰ ਉਪਾਇ। ਸਕਲ ਬਿਚਾਰਹੁ ਚਿਤ ਕੋ ਲਾਇ ॥ ੪ ॥...
ਸ਼ਾਮ, ਦਾਮ ਅਰ ਭੇਦ ਨ ਭਯੇ। ਦੰਡ ਉਪਾਇ ਚਤੁਰਥੋ ਕਿਯੋ ॥ ੬ ॥
ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਤੇ ਪਾਛੇ ਬਨਿ ਆਵਤ। ਸੋ ਹਮ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀਨ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ॥...
ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਨ ਜੋ ਚਹੀਯਤਿ ਤੀਨ। ਸੋ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰ ਪ੍ਰਬੀਨ।
ਦੰਡ ਉਪਾਇ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿ ਸਬੈ। ਸ਼ਾਮ ਆਦਿ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ ਅਬੈ।
[ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੂ ੩।

ੲ. ਨੀਤੀ ਤੇ ਸਿਖਯਾ–

੧. ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਪਰਧਾਨਾ। ਧਨੀ ਮੂਢ ਕੋ ਕਹਿਤ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥
ਮਿਲਹਿ ਧਨੀ ਕੋ ਸਕਲ ਭਲਾਈ। ਧਨ ਬਿਨ ਕਾਰਜ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿ ਰਾਈ।

ਜਸੋਂ ਤਨ ਨਿਬਹੈ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰਾ। ਤਸੋਂ ਧਨ ਤੇ ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਉਹਾਰਾ ॥ ੨੧॥
ਜਿਉਂ ਜਲ ਹੀਨ ਨ ਤਾਲ ਸੁਹਾਵਾ। ਤਸੋਂ ਧਨ ਬਿਨ ਨਰ ਸ਼ੋਭ ਨ ਪਾਵਾ।
ਸਜਲਮੇਘ ਬਿਨ ਜਸੋਂ ਕ੍ਰਿਖਿ ਨਾਂਹੀ।ਧਨ ਬਿਹੀਨ ਤਸੋਂ ਬਨਜ ਨ ਆਹੀ॥੨੨॥
[ਸ੍ਰੀ: ਨਾ: ਪ੍ਰ ਪੂ ਬਿ: ੨੬

੨. ਸੋਰਠਾ–ਜੋ ਜਿਹ ਆਦਿ ਸੁਭਾਇ ਉਪਕਾਰੀ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਬਹੁਰ।
ਅੰਤ ਤੀਕ ਨਿਬਹਾਇ ਬਿਬ ਬਿਪਰੀਤ ਨ ਹੋਇ ਕਬਿ ॥੪੨॥

ਤੋਟਕ–ਸਮ ਪੰਨਗ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ ਤਿਸੈ। ਢਿਗ ਪੀਵਤਿ ਪੈ ਜਿਸ ਤਾਂਹਿ ਡਸੈ।
ਉਪਕਾਰਿ ਕਿ ਸੰਗ ਬੁਰਾ ਕਰਿਹੀ। ਨਰ ਘੋਰ ਨਿਰੈ ਮਰਿ ਸੋ ਪਰਿਹੀ ॥੪੩॥
ਪਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਮਤ ਹੈ ਜਿਨਕੀ। ਕਬਿ ਹੋਇ ਬੁਰੇ ਮਹਿ ਨਾਂ ਤਿਨਕੀ।
ਹਰਖੈਂ ਪਰ ਕੋ ਸੁਖਿ ਦੇਖਿ ਸਦਾ। ਪਰ ਪੀਰ ਸਹਾਰ ਸਕੈਂ ਨ ਕਦਾ ॥ ੪੪ ॥
ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਕੋਮਲ ਸ਼ੀਲ ਜੁਤੈ। ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹਿਯਾਂ ਪਰਲੋਕ ਗਤੈ।
ਇਰਖਾ ਪਰਖਾ ਛਰ ਆਮਰਖਾ। ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਦਾ ਇਨ ਤੇ ਤਰਖਾ ॥ ੪੫ ॥
[ਨਾ: ਪ੍ਰ ਪੂ: ਬਿ: ੨੬

੩. ਬਡਿਅਨਿ ਕੀ ਰਿਸ ਅਗਨੀ ਸਮਸਰ ਬਿਨੈ ਨੀਰ ਤੇ ਹੋਵਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ।
ਅਵਰਉਪਾਵ ਨਹੀਂ ਕੁਛਬਨਿਹੈ,ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਬਲ ਛਲ ਘ੍ਰਿਤ ਪਰਿਜਾਤਿ।੨੨॥
[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ [illegible]

੪. ਪਿਸਤਾਸਨੀ ਆਸ ਦੁਖਦਾਈ ॥ ਪੂਰਹਿ ਨ ਰਾਜ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਪਾਈ ॥
[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ [illegible]

੫. ਏਕ ਸੰਤ ਪੈ ਸਿੱਖ ਸੁ ਬੋਲਜੈ। ਸੋ ਸੁਨਿ ਹੋ ਧਰਿ ਧਯਾਨ ਅਮੋਲਜੈ ॥ ੪੧ ॥
'ਜੇ ਕਾਹੂ ਕੋ ਬੁਰਾ ਕਰਾਵੈ। ਤੌ ਕਯਾ ਕਰੈ ਕਹੋ ਸੁਖਦਾਵੈ'।
'ਭਲਾ ਕਰੈ ਜੋ ਬੁਰਾ ਕਰਾਵੈ। ਬਦਲਾ ਲੇਵਨ ਤੇ ਹਟਿ ਜਾਵੈ' ॥ ੪੨ ॥
'ਫੇਰ ਕਹੈ ਤੌ' 'ਕਰਿ ਹੈ ਕਰਿ ਹੈ। ਤਉ ਭਲਿਆਈ ਵਹੁ ਦੁਖ ਭਰਿ ਹੈ।
ਕਰਨੇ ਜੋਗਾ ਰਹੈ ਨ ਸੋਊ। ਆਪੇ ਹੀ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ ਮੋਊ' ॥ ੪੩ ॥
ਜੈਸੀ ਕਹੈ ਸੁ ਤੈਸੀ ਪਾਵੈ। ਗੁਰ ਸਥਾਨ ਨੀਵੌਂ ਬਿਰਧਾਵੈ।
[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੩੮

੬. ਗੁਣ ਬਿਹੀਨ ਪੂਜਾ ਕਹਾਂ, ਬਿਦਯਾ ਬਿਨ ਮਾਨਾ। ਜੀਤ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਸੂਰਤਾ ਮਨ ਥਿਤ ਬਿਨ ਧਯਾਨਾ। ਬਿਨ ਸੰਤੋਖ ਉਰ ਸੁਖ ਕਹਾਂ, ਤਪ ਬਿਨਾ ਨ ਰਾਜੂ। ਗਯਾਨ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਤਿਗੁਣੂ, ਸ਼ੋਭਾ ਬਿਨ ਲਾਜੂ ॥ ੮ ॥ ਬਿਨ ਜਹਾਜ ਤਰਿਬੋ ਕਹਾਂ, ਸਾਗਰ ਅਸਗਾਹੂ। ਭਗਤਿ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਮਾਹੂ। ਕਵਿਤਾ ਬਿਨ ਕੀਰਤਿ ਕਹਾਂ ਜਸ ਬਿਨਾਂ ਨ ਦਾਨਾਂ। ਮੁਕਤਿ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ, ਸੁਰ ਬਿਨਾਂ ਨ ਗਾਨਾ ॥ ੯ ॥ ਸਦਗੁਣ ਬਿਨਾਂ ਨ ਸ਼੍ਰੇਯ ਹੈ ਸ਼ਰਧਾ ਬਿਨ ਸੇਵਾ। ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਬਿਨ ਜਪ ਕਹਾਂ, ਬਰ ਬਿਨਾਂ ਨ ਦੇਵਾ। ਬਿਨ ਸਿੱਖੀ ਤਰਿਬੋ ਕਹਾਂ ਜਗ ਸਾਗਰ ਭਾਰਾ। ਦਯੋਸ ਕਹਾਂ ਸੂਰਜ ਬਿਨਾਂ–ਮੈਂ ਏਵ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥
[ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੩੮

੭. ਬਾਜ ਕੁਮਤਿ ਨਰ ਮਹਿੰ ਇਹ ਖੋਟ।
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਪੁਨ ਕਾਮ ਨ ਆਵੈਂ। ਦਗਾ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਫਿਰ ਜਾਵੈਂ ॥ ੪ ॥
[ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੭

੮. ਜੇ ਨਹਿੰ ਕਟਹਿੰ ਸੁਭਟ ਕੇ ਠਟ ਤੇ ਲੋਹਾ ਸਹੈਂ ਨਹੀਂ ਤਜਿ ਥਾਇ।
ਸੇ ਨਰ ਅਬਲਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਜੀਤ ਕਰਿ ਬਸੀ ਬਨਾਇ ਲੇਤਿ ਸਤਿ ਭਾਇ ॥
[ਰਾਸ ੮ ਅੰਸੂ ੯ ਅੰਕ ੧੧

੯. ਅਪਨ ਪੰਥ ਕੋ ਹੋਰਾ ਗੋਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਜਾਇ ਮਿਲੀਏ ਤਿਸ ਠੋਰਾ।
ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਕੀ ਬਾਤ ਬਤਾਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਬੋਲਨਿ ਪੁੰਨ ਉਪਾਵੈ ॥ ੩੧ ॥
ਬਧਹਿ ਧਰਮ ਸੁਧਰਹਿ ਪਰਲੋਕ। ਸੁਜਸ ਕਹਹਿੰ ਨਿਜ ਪੰਥੀ ਲੋਕ।
ਪਰ ਮਤ ਕੋ ਮਿਲਿਬੋ ਨਹਿੰ ਨੀਕਾ। ਨਹਿ ਕਲਜਾਨ ਹੋਤਿ ਤਿਸ ਜੀ ਕਾ ॥੩੨॥
[ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੩੪

੧੦. ਤ੍ਰੀਜਨ ਕੋ ਚਿੱਤ ਐਸੇ ਚਾਹਤਿ ਹਮੇਸ਼ ਤੈਸੇ:—
ਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਕੈ ਸੁਤ, ਰੂਪ, ਧਨ ਕੀ। [ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੩੭—੨੦
੧੧. ਸਿਖ ਅਰ ਸਤੀ ਸਮਾਨ ਪਛਾਨੋ। ਨੇਕ ਮੁਰੇ ਮਨ ਧਰਮ ਸੁ ਹਾਨੋ। [ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੂ ੩੬

ਸ. ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੁਹਾਵਰੇ (ਅਖਾਣ)—

੧. ਸਭਿ ਆਗਮ ਸਭਿ ਮਤ ਜਿਤੇ ਭਾਖਤਿ ਸਭਹਿ ਪੁਰਾਨ।
'ਸਾਚ ਸਮਾਨ ਨ ਪੁੰਨ ਕੋ ਪਾਪ ਨ ਝੂਠ ਸਮਾਨ' ॥ ੪੪ ॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੬੨
੨. ਜੀਵਨ ਤੇ ਮਰਿਬੋ ਭਲੋ ਧਿਕ ਖਾਨਾ ਖਾਨੇ।
'ਘਰ ਕੇ ਰਹੇ ਨ ਘਾਟ ਕੇ' ਇਮ ਲੋਕ ਬਖਾਨੈ। [ਰਾ: ੮ ਅੰਸੂ ੧੨
੩. 'ਹਿੰਮਤ ਕੋ ਹਿਮਾਯਤੀ ਹਰ ਹੈ'। [ਰਾ: ੯ ਅੰਸੂ ੧੮ ਅੰਕ ੧੧
੪. ਸਜਾਨੇ ਪੁਰਖਨਿ ਕੀ ਮਤ ਏਹੋ। 'ਗ੍ਰਾਸ ਦਿਹੋ ਪਰ ਬਾਸ ਨ ਦੇਹੋ' ॥ ੪੨ ॥
[ਰਾ: ੧੦ ਅੰਸੂ ੬
੫. 'ਨਿਤ ਨਿਰਬਲ ਕੇ ਬਲ ਗੁਰ ਅਹੈਂ'। ਬਿਦਤਿ ਬਾਤ ਇਹ ਸਭਿ ਜਗ ਕਹੈ।
[ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੮ ਅੰਕ ੨੨
੬. 'ਭੂਖਨ ਕਿਸਕੇ ਬਾਂਦੀ ਕਿਸਕੀ'। ਇਮ ਨ ਲਖੈ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਤਿਸਕੀ।
[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੫੪

ਹ. ਜੋਤਿਸ਼*—

੧. ਅੰਗ ਬਿਲੰਦ ਸਕਲ ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਮੱਛ ਅਕਾਰ ਰੇਖ ਕਰ ਪਾਇ ॥ ੩੩ ॥
ਰੇਖ ਛਤਰ ਕੀ ਦਾਹਨ ਕਰ ਮਹਿੰ ਕਮਲ ਰੇਖ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈ ਬਾਮ।
ਨਖ ਗਨ ਰਕਤ ਸੁਮਿਲ ਸਭਿ ਅੰਗੁਰੀ ਬ੍ਰਿਤਲਾਕਾਰ ਬਦਨ ਹੈ ਬਾਮ।
ਰੁਚਿਰ ਚਿਕਰ ਮੇਚਕ ਲਘੁ ਚਿੱਕ੍ਰਨ ਬਡੇ ਬਿਲੋਚਨ ਬਰਨੀ ਬਾਮ।

---

*ਆਪ ਨੇ ਤ੍ਰੈ ਪੁਸਤਕ ਜੋਤਿਸ਼ ਦੇ ਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੨੪।

ਬਾਲਕ ਬਪੁ ਬਿਰਾਜਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਰਨਤਿ ਬਾਨੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਾਮ† ॥ ੩੪ ॥
[ਰਾ: ੩ ਅਸੂ ੫

੨. ਪੋਖ ਮਾਸ ਕੋ ਪੱਖ ਸੁਕਲ ਹੈ। ਸਪਤਮ ਥਿਤ ਕੋ ਸਮੋ ਸੁ ਕਲ ਹੈ।
ਆਦਿਤਵਾਰ ਜਾਮਨੀ ਜਾਮੂੰ । ਭਯੋ ਜਨਮ ਬਾਲਿਕ ਬਲ ਧਾਮੂੰ ॥ ੧੭ ॥
ਪਰੇ ਲਗਨ ਮਹਿਂ ਗ੍ਰਿਹ ਦੇ ਮੰਗਲ। ਉਚਿਕੇ ਸੂਰਜ ਸ਼ਨਿ ਕਵਿ ਮੰਗਲ।
ਲਾਭ ਸਥਾਨ ਆਇ ਗ੍ਰੈਹ ਆਛੇ । ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਵਿਲੋਕਤਿ ਬਾਂਛੇ ॥ ੧੮ ॥
ਜਨਮ ਕੁੰਡਲੀ ਜਿਮ ਅਵਤਾਰਨ। ਤਿਮ ਲਖੀਅਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਡ ਕਾਰਨ।
[ਰਾਸ ੧੨ ਅੰਸੂ ੧੩

੩. ਆਸ਼ਿਖਬਾਦ ਆਨ ਕਰਿ ਦੀਯਸ। 'ਅਵਨਿ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਜੇਤਿਕ ਲੀਯਸ।
ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤਪਹੁ ਤੇਜ ਅਤਿ ਤੇਕੋ। ਜਿਮ ਬ੍ਰਿਖ ਰਾਸ਼ਿ ਬਿਖੇ ਰਵਿ ਐਕੋ' ॥ ੩੩ ॥
[ਰੁ: ੩ ਅੰਸੂ ੫

ਕ. ਅਪਸ਼ਗੁਨ–

੧. ਛੀਂਕ ਦਾਹਿਨੇ ਦਿਸ ਮਹਿਂ ਹੋਈ । ਸਨਮੁਖ ਪੌਨ ਧੂਰ ਮੁਖ ਗੋਈ ॥ ੬ ॥
ਬਾਮ ਬਿਲੋਚਨ ਫਰਕਨ ਲਾਗਾ। ਘਟ ਫੂਟਜੋ ਇਕ ਆਵਤਿ ਆਗਾ।
[ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੧੩

੨. ਭਏ ਸ਼ਗੁਨ ਮੰਦੇ ਅਵਿਲੋਕ । ਸਜਾਨੇ ਦਿਲ ਮਹਿਂ ਧਾਰਤਿ ਸ਼ੋਕ।
ਸਮੁਖ ਵਾਯੁ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਲ ਕੁਫੇਰੀ । ਹਯ ਰੋਦਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਅੱਸ਼੍ਰੂ ਗੇਰੀ ॥ ੪੦ ॥
ਸਿਰ ਪਰ ਬਾਯਸ ਗੀਧ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ। ਸਿਵਾ ਅਸਿਵਾ ਪੁਕਾਰਤਿ ਆਵੈਂ।
ਗਿਰਹਿਂ ਅਚਾਨਕ ਚਾਲਤਿ ਘੋਰੇ । ਮਨ ਸੂਰਨ ਕੇ ਮਲਿਨ ਅਥੋਰੇ ॥ ੪੧ ॥
ਮਿਲਜੋ ਕਾਠ ਕੋ ਭਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਖਰ ਬੋਲਜੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੂਚਤਿ ਭਾਰੀ।
ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ ਅਲਪ ਮਲੀਨਾ। ਜਾਤਿ ਲੀਏ ਮਿਰਤਕ ਸਭਿ ਚੀਨਾ ॥ ੪੨ ॥
[ਰਾ: ੬ ਅੰਸੂ ੩੦

ਖ. ਸੁਭ ਸ਼ਗੁਨ–

੧. ਆਗੇ ਮਿਲੇ ਸ਼ਗੁਨ ਸੁਭ ਹੋਤਿ । ਰਿਪੁ ਨਾਸ਼ਨ ਗੁਰ ਵਿਜੈ ਉਦੋਤਿ ॥ ੪੩ ॥
ਮਿਲੀ ਜੋਖਤਾ ਬਾਲਕ ਗੋਦ । ਹੁਤੀ ਸੁਹਾਗਨ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਮੋਦ।
ਸੁਰਭੀ ਬਤਸ ਚੁੰਘਾਵਤਿ ਠਾਢੀ । ਚਾਟਤਿ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਬਹੁ ਬਾਢੀ ॥ ੪੪ ॥
ਸੰਦਰ ਗੌਨ ਪੌਨ ਤਬਿ ਕੀਨ । ਮ੍ਰਿਗਨ ਸੁ ਮਾਲ ਦਾਹਿਨੇ ਲੀਨਿ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਬਿਹੰਗ । ਜੋ ਸੁਭ ਹੋਤਿ ਭਏ ਸੁਖ ਅੰਗ ॥ ੪੫ ॥
[ਰਾ: ੬ ਅਸੂ ੨੬

੨. ਦੋ ਘਟ ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਨ ਲੇ ਤਹਿਂ ਆਨਿ ਮਿਲੀ ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਖੇਲ ਸੁਹਾਵਨ, ਬਾਇਸ ਦਾਹਨ, ਧਾਇ ਭਲੇ ਮ੍ਰਿਗ-ਮਾਲਹਿ ਆਈ।
ਹੇਰਤਿ ਹੈਂ ਨਕੁਲਾ ਸਭਿ ਹੀ, ਸੁਰਭੀ ਹੁਇ ਸਾਮੁਹਿ ਖੀਰ ਪਿਆਈ।

---

†'ਬ' ਅੱਖਰ ਦੀ ਵਰਣ ਮੈਤ੍ਰੀ ਕੈਸੀ ਨਿਭੀ ਹੈ।

ਸੁੰਦਰ ਮੰਦ ਸਮੀਰ ਬਹੀ ਅਵਿਲੋਕ ਬਰਾਤ ਰਹੀ ਹਰਖਾਈ ॥ ੪੯ ॥
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੨੧

ਗ. ਵੇਦਾਂਤ—

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭਤਾ ਦੇ ਨਿਬਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੪੦ ਤੋਂ ੪੯।

ਘ ਯੋਗ—

ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੮ ਤੇ ੪੯ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਹਠ ਯੋਗ ਤੇ ਭਗਤਿ-ਯੋਗ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਪ ਨੇ ਹਠ ਯੋਗ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰਨੀਂ ਥਾਈਂ ਬੀ ਜਿੱਥੇ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹਾ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਛਿੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪ ਪੂਰਨ ਵਾਕਫੀਅਤਿ ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੬੦ ਵਿਚ ਪੰਜ ਤੱਤ, ੨੫ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਦਸ ਪਉਣਾ, ਖਟ ਚੱਕ੍ਰ ਆਦਿ ਸਬੰਧੀ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੧ ਵਿਚ ਪੱਚੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਙ. ਪੌਰਾਣਿਕ ਕਥਾ—

ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਪੌਰਾਣਿਕ ਵਾਕਫੀਅਤਿ ਬੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੪੭, ੪੮, ੪੯ ਵਿਚ ਮੇਦਨੀ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ, ਮਾਰਤੰਡ ਦਾ ਹਾਲ, ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੨੨, ੨੩ ਤੇ ੨੪ ਵਿਚ ਧੁੰਧੂ ਤੇ ਉਤੰਕ ਰਿਖੀ ਦੀ ਵਾਰਤਾ, ਤੇ ਅੰਸੂ ੨੫ ਤੇ ੨੬ ਵਿਚ ਗਾਲਵ ਰਿਖੀ, ਰਾਜਾ ਜਜਾਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੫੦, ੫੧ ਵਿਖੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਕਥਾ ਤੇ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੫੯, ੬੦, ੬੧ ਵਿਚ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਦਿ।

ਚ. ਗੁਰਮਤਿ ਗਯਾਨ—

ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ (ਅੰਸੂ ੫੦) ਵਿਚ ਹੋਰਨਾਂ ਮਤਾਂ ਦੇ ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਨਿਰਣਯ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਗਯਾਨ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਤੇ ਨਿਖੇੜਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀਗੁਰਨਾ:ਪ੍ਰ: ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੯ ਵਿਚ ਹਠਯੋਗ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਕਹਿਕੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਦੇ ਹਨ) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਭਗਤਿਯੋਗ ਯੋਗ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਪਰ ਘਟਾਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਛ ਵੈਦਿਕ—

ਹੇਠਲੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਰੋਗ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਇਕ ਅਲੰਕਾਰਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚ ਘਟਾਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

ਪਰਗੁਨ ਪਰਧਨ ਪਰਨ ਪ੍ਰਸੰਸਾ। ਜਰੇ ਨ ਇਹ ਜੁਰ ਲਖਹੁ ਨਿਸੇਸਾ।
ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਸੋਂ ਮੈਤ੍ਰੀ ਕਰਨੀ। ਤਿਹ ਕੋ ਇਹ ਔਖਧ ਬਰ ਹਰਨੀ ॥ ੫੨ ॥
ਜਿਉਂ ਮਿਤ੍ਰਨਿ ਸੁਖ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸੁਖੀਆ। ਤੈਸੀ ਬਿਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਰਖੀਆ।
ਨਿਜ ਗੁਣ ਧਨ ਨਿਜ ਜਸ ਬਿਸਤੀਰਨ। ਕਰਤਿ ਮਾਨ ਇਹ ਹੈ ਬਡ ਜੀਰਨ ॥ ੫੩ ॥

ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਰਿਕੀ ਵਡਿਆਈ। ਰਿਦੇ ਗ਼ਰੀਬੀ ਚੂਰਨ ਖਾਈ।
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਲਿਵਲਾਗੀ। ਲਖਹਿ ਅਰੁਜ ਇਹ ਭੁਖ ਸੁ ਜਾਗੀ॥ ੫੪॥
ਬਿਸ਼ੇ ਬਾਸ਼ਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਖਾਂਸੀ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਰਧਤਿ ਕਬਿ ਨ ਬਿਨਾਸ਼ੀ।
ਮਿਥਜਾ ਸਭਹਿ ਪਦਾਰਥ ਜਾਨੀ। ਇਹ ਚਟਨੀ ਤਿਹ ਕਰਿਹੀ ਹਾਨੀ॥ ੫੫॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰ ਮੋਹ ਤ੍ਰਿਦੋਖੁ। ਜਿਨ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੀ ਸੁਧ ਸੋਖੁ।
ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਤ੍ਰੋਬੇਸੁਰ ਪੂਰੀ। ਨਿਤ ਸੇਵਹਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਹੁਇ ਦੂਰੀ॥ ੫੬॥
ਬਮਨ ਰੋਗ ਕਰਿਹੀ ਪਰਨਿੰਦਾ। ਹਟਹਿ ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਜ ਮੰਦਾ।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਰੁਜ ਸੋਂ ਮਨ ਪੂਰਨ। ਮਿਟਹਿ ਸੇਵ ਗੁਰ ਪਦ ਰਜ ਚੂਰਨ॥ ੫੭॥
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਬਿ: ੧੩

ਜ. ਬੋਲੀਆਂ–

੧. ਲਹਿੰਦਾ ਪੰਜਾਬੀ–ਮੈਂਡਾ ਪੀਰ ਸਦੇਂਦਾ ਤੋਕੋ। ਬਾਤ ਬੁਝੇਂਦਾ ਭੇਜਾ ਮੋਕੋ।
ਵਤ ਪਿੰਨਿਣ ਮੈਂ ਆਯੋ ਧਾਈ। ਜੁਲ ਦਰਵੇਸ਼ ਪੀਰ ਇਹ ਬਾਈਂ॥੬੧॥
[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਬਿ ੩੧

ਪਿੰਨਿਹੁ ਵਤ ਗਲਾਈਏ ਜੋ ਮੈ ਤੋ ਕੋ ਬੱਦ। [ਨਾ ਪ੍ਰ: ਉ: ੪੭–੧੨
ਮੈਂ ਕੂੰ ਪਿੰਨਿਹੁ ਵੰਵ ਉਥਾਊਂ॥ [ਨਾ ਪ੍ਰ: ਉ: ੪੭–੨੭

੨. ਉਰਦੂ ਫਾਰਸੀ ਮਿਲਵੀਂ–
ਵਲਾਇਤ ਵਲੀ ਅਹਲਿ ਆਰਫ ਕਮਾਲ। ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਕੇ ਮਿਲੇ ਰੱਬ ਪਾਈਏ ਜਮਾਲ।
ਆਰਫ ਫਕਰ ਰੱਬ ਕੀ ਪਾਕ ਜ਼ਾਤ। ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਕੀ ਮਿਹਰ ਸੰਗ ਹੋਈਅਹਿ ਨਿਜਾਤ॥ ੧੭॥
ਕਾਦਰ ਪਿਖਨਿ ਇਕ ਸ਼ਕਲ ਦਰਮਿਯਾਂ। ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਪੈ ਮਿਹਰ ਤੁਮ ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਇਹ ਲਿਯਾਂ।
ਮਿਲੋਂ ਆਪ ਕੇ ਸੰਗ ਅੱਲਹੁ ਕਰਮ। ਹਾਸਲ ਮੁਰਾਦੇਂ ਮਿਟਾਵੇ ਭਰਮ॥ ੧੮॥
ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਮਿਯਾਂ ਮੀਰ ਮੋਹੂ ਕਹਾ। ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਸਿਫਤ ਬਡ ਸੁ ਦੀਦਨ ਚਹਾ।
ਸ਼ਬੋ ਰੋਜ਼ ਦੀਦਾਰ ਕੋ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। ਜੁ ਤਾਲਿਬ ਫਕਰ ਕਾ ਤਿਸੇ ਜ਼ੌਕ ਹੈ॥ ੨੦॥
[ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੧੪

੩. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ–ਨਾਮ ਕੋਸ਼, ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਤੇ ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਆਪ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹਨ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੇਖੋ:–

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੋ ਵਿਸ਼੍ਰ ਮਿਤਜੁਕ੍ਰੋ ਸੰਪੁਟੇ ਵਿਸ਼੍ਰ ਭੂਸ਼ਣੈਃ।
ਵਿਸ਼੍ਰ ਬੋਧੰ ਸ੍ਰਯੰ ਬ੍ਰਹਮ ਤੰ ਪ੍ਰਣਵਾਦੀ ਨਮਾਮਿਹੰ* ॥ ੧॥ [ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩

੪. ਪੰਜਾਬੀ–

---

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪੌੜੀ ੪੯ ਵਾਰ ੧ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਲੋਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਹੋਣ, ਪਰੰਤੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਏਹ ਅਜੇ ਤਕ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪਏ। ਇਥੇ ਹੀ ਇਹ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਖੁਹਲਿਆ।

ਗਰਜੇ ਪੁੰਜ ਪਹਾੜੀ ਭੜਥੂ ਘੱਤਿਆ। ਕੁੱਬ ਨ ਮੁੜੇ ਪਿਛਾੜੀ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਦੇ।
ਢਾਲੇਂ ਓਟ ਅਗਾੜੀ ਸਿਮੁਖ ਆਂਵਦੇ। ਲਹੂ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਉਘਾੜੀ ਪਕੜ ਨਚਾਂਵਦੇ ॥ ੧੧ ॥
ਇਤ ਤੇ ਛਾਲੀਂ ਉੱਠੇ ਸਿੰਘ ਸੁਹਾਂਵਦੇ। ਰੌਰੀ ਤੀਰਨ ਵੁੱਠੇ ਛਹਿਬਰ ਸੀ ਲਗੀ।
ਹਥਾਵੱਥ ਹੁਇ ਕੁੱਠੇ ਅੱਗੇ ਆਂਵਦੇ। ਤੜਫਤਿ ਧਰ ਪਰ ਲੁੱਠੇ ਪਏ ਕਰਾਂਹਦੇ ॥ ੧੨॥
[ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੂ ੧੬

੫. ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ—ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਹੀ ਇਸੇ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੈ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

੪. ਘੋੜਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ—

੧. ਤਨ ਕੋ ਬਰਨ ਦਿਪਤ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਮਨਹੁਁ ਤਾਫਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਤੀ।
ਜੁਗਮ ਸ਼੍ਰੋਨ ਲਘੁ ਸੁੰਦਰ ਖਰੇ। ਆਯੁਤ ਛਾਤੀ ਲੋਚਨ ਖਰੇ ॥ ੭ ॥
ਅਲਪ ਗਾਮਚੀ, ਸੁੰਮ ਬਡੇਰੇ। ਬੰਕੀ ਗ੍ਰੀਵ ਚਲਹਿ ਜਿਸ ਬੇਰੇ।......
ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਪਾਇ ਕਰਿ ਫੇਰਾ। ਰੋਕਤਿ ਚਾਹਤਿ ਬੇਗ ਬਡੇਰਾ।
ਬਹੁਰੋ ਲਾਰਾ ਛੇਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਕਰਤਿ ਓਜ ਗੁਰ ਧੀਰਜ ਦੀਨ ॥ ੯ ॥
ਛੋਟੀ ਛਾਲ ਉਛਾਲਨਿ ਕਰੇ। ਗਿਨਿ ਗਿਨਿ ਚਰਨ ਮਨਹੁਂ ਧਰਿ ਧਰੇ।
ਬਹੁਰ ਧਵਾਇ ਬੇਗ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਭਾਖਤਿ ਕਵਿ ਤਿਹ ਸੁਜਸੁ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੦ ॥
ਜਨੁ ਬਾਜੀ ਮੇਲੀ ਬਡ ਬਾਜੀ। ਨਟ ਬਾਜੀ ਜਿਸ ਦੇਖਤਿ ਲਾਜੀ।
ਪੌਨ ਗੌਨ ਕੋ ਕੀਨ ਪਿਛੇਰੋ। ਬਪੁਰੇ ਮ੍ਰਿੱਗ ਕਹਾਂ ਸਮ ਦੌਰੇਂ ॥ ੧੧ ॥
ਮਨ ਕੇ ਸਾਥ ਸਥਾਪਨ ਧਾਰੇ। ਜਨੁ ਚਪਲਾ ਕੋ ਚਪਲ ਸਿਖਾਰੇ।
ਨਯਨ ਨਾਗਰੀ ਤੇ ਹੁਇ ਆਗਰ। ਕਿਧੌਂ ਜੂਪ ਕੇ ਦਾਵ ਉਜਾਗਰ ॥ ੧੨ ॥
ਛਾਤੀ ਛੁਵੈਂ ਛਾਲ ਪਗ ਦੈਨ। ਛਿਤ ਲਗ ਪਾਛਲ ਪਾਇ ਸੁ ਐਨ।
ਥਰਕਤਿ ਮਨਹੁ ਥਾਰ ਮਹਿਂ ਮੋਤੀ। ਜਨੁ ਜਲ ਮਛਲੀ ਇਤ ਉਤ ਹੋਤੀ ॥੧੩॥
[ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੪੬

੨. ਤੇਜ ਜਾਨ ਭਾਈ ਕਰ ਛੇਰਾ। ਗਿਨਿ ਗਿਨਿ ਚਰਨ ਧਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
ਲਘੁ ਛਾਲਨ ਤੇ ਸੋਹਤਿ ਬਾਜੀ। ਜਨੁ ਉੱਤਮ ਨਟ ਕੀਨਸਿ ਬਾਜੀ ॥ ੩੬ ॥
ਸੁੰਮ ਆਗਲੇ ਛੁਵਤਿ ਸੁ ਛਾਤੀ। ਕਰਤਿ ਕੁੰਡਲੀ ਜੁਗ ਇਕ ਭਾਂਤੀ।
ਛਿਤ ਛੁਹਾਇ ਪਾਛਲ ਪਗ ਜਾਨੂੰ। ਉਠਿ ਉਠਿ ਪਰਤਿ ਸੁਭਤਿ ਬਲਵਾਨੂੰ ॥ ੩੭ ॥
ਚਪਲਤਿ ਚਲਤਿ ਕਹਾਂ ਮ੍ਰਿਗਛੌਨਾ। ਧਾਇ ਪਿਛਾਰੀ ਡਾਰਤਿ ਪੌਨਾ।
ਇਕ ਦੁਇ ਛਾਰ ਕਰਾਇ ਬਡੇਰੀ। ਧੀਰ ਦੈਤਿ ਰੋਕਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੩੮ ॥
[ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩੯

੩. ਹਯ ਅਰੂਢਿਬੇ ਬਿਦਯਾ ਫੇਰਨ। ਅਧਿਕ ਧਵਾਵਹਿਂ ਫਾਂਧਹਿਂ ਪ੍ਰੇਰਨ ॥ ੧੩ ॥
ਛਾਲ ਬਿਸਾਲ ਅਲਪ ਕਰਵਾਵਹਿਂ। ਬਾਗਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭ੍ਰਮਾਵਹਿਂ।
ਕਰਹਿਂ ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਪਲਟਹਿਂ ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ ਕਰ ਨਾਲੇ ॥ ੧੪ ॥
ਪੁਨਹਿਂ ਅਟੇਰਨ ਕੀ ਬਿਧ ਪ੍ਰੇਰਨ। ਹੋਤ ਚਲਾਕੀ ਫਿਰ ਫਿਰ ਫੇਰਨ। [ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੧੮

੪. ਅੜੀਅਲ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਐਬ ਬੀ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸਨ, ਯਥਾ:—

ਇਕ ਬੜਵਾ ਤਹਿ ਖਰੀ ਤਬੇਲੇ । ਜਿਸ ਪਰ ਚੜਨੌਂ ਅਧਿਕ ਦੁਹੇਲੇ ॥ ੩੪ ॥
ਅਤਿ ਅਰੀਅਲ ਨਹਿ ਚਲਹਿ ਅਗਾਰੇ। ਹਤੇ ਕਸਾ ਬਹੁ ਪ੍ਰਸ਼ਤ ਨਿਕਾਰੇ।
ਚਰਖੀ ਫਿਰਿ ਗੇਰਹਿ ਅਸਵਾਰਾ । ਫਾਂਧਤਿ ਬੱਕੂ ਨ ਦੇਹਿ ਸੰਭਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥
ਭਾਜ ਚਲਹਿ ਤਬਿ ਅਟਕਹਿ ਨਾਂਹੀ । ਮੁਹਤਾਣੀ ਬਹੁ ਐਬਨ ਮਾਂਹੀ।

[ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੩

੧੨. ਧਿਆਨ ਮੂਰਤੀ ।

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀ ਝਾਉਲੇ ਮਾਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਏਹ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਲਾ ਮਾਲ ਹਨ। ਯਥਾ:—

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ—

ਸਭਿ ਅੰਗਨ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਲੱਛਨ । ਲਗਜੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਬਿੱਪ ਬਿਚੱਛਨ।
ਅਰੁਨ ਚਰਨ ਬਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਹਾਵੈਂ । ਜਿਮ ਦਲ ਕੋਕਨਦੰ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈਂ ॥੨੭॥
ਭੁਜ ਆਜਾਨ ਕੰਧ ਸ਼ੁਭ ਉਚੇ। ਕਰਜ ਅਰੁਨ ਜਿਉਂ ਨਗ ਹੁਇ ਸੂਚੇ।
ਕਰ ਸ਼ਾਖਾ ਇਕਸਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਰ ਆਯੁਤ ਸ਼ੋਭਤਿ ਛਬਿ ਛਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥
ਦਾਹਨ ਕਰ ਮਹਿ ਚਮਰ ਬਨਾਵਾ। ਛਤਰ ਬਾਮ ਮਹਿਂ ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਾਵਾ।
ਕੋਮਲ ਗੋਲ ਕਪੋਲ ਸੁਹਾਵਨ। ਉਨਤ ਨਾਸਕਾ ਮੋਦ ਬਢਾਵਨ ॥ ੨੯ ॥
ਅਰਧੰ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ ਲਿਲਾਰੰ । ਧਨੁ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਸੁਕੁੰਚ ਬਿਨ ਬਾਰੰ।

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਕਿ: ੪

੨. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ (ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ) ਦਰਸ਼ਨ—

ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਪਰ ਤਨਕ ਸ਼ਮਸ ਮਸ, ਮਾਨਹੁੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਿਜ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟਾਵਈ।
ਕਿਧੌਂ ਸੰਸੀ ਪਾਸ ਚਹਿ ਪਸਰਜੋ ਤਮਸ ਜਸ, ਕਿਧੌਂ ਮੁਖ ਸਾਰਸ ਮੈਂ ਮਧੁਪ ਸੁਹਾਵਈ।
ਭੁਜਾਂ ਹੈ ਪ੍ਰਲੰਬ ਭਾਰੀ,ਉੱਨਤ ਸਿਕੰਧ ਚਾਰੀ, ਦਯਾ ਭਰੀ ਨੈਨ ਕੋਰ ਚਿੱਤ ਕੋ ਚੁਰਾਵਈ।
ਕੁੰਡਲ ਕਪੋਲ ਪਰ ਝਲਕਤਿ ਲੋਲ ਭਏ, ਚਿਬੁਕ ਅਮੋਲ ਛਬਿ ਹੇਰੇ ਤੇ ਲੁਭਾਵਈ ॥੧੬॥

[ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੧੬

੩. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ (ਵੀਰ ਰਸੀ) ਦਰਸ਼ਨ—ਹੇਠਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਸਰੂਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋਧੇ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਕੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਲਈ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕੁਲ ਸਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਦਿਗਬਿਜੈ ਹੇਤ ਸਾਜਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤ ਦਲ ਚਲੇ ਦੰਭ ਦਲਿਬੇ ਕਉ ਦਲਨਿ ਬਿਦਾਰਿਯਾ। ਭਗਤਿ ਕੀ ਕੇਤ ਪਟ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਮੇਤ ਕਰ, ਕੀਰਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨੋ ਘਹਿਰਾਨੋ ਘਨ ਭਾਰਿਯਾ। ਗਜਾਨ ਕੋ ਖੜਗ ਧਰਿ, ਜੁਗਤ ਕਮਾਨ ਕਰਿ, ਨਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੀਨ ਸਿਲੀਮੁਖ ਧਾਰਿਯਾ। ਜਹਾਂ ਦਿਢ ਕੋਟ ਤਹਾਂ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਪ ਸੰਗ ਢਾਹਿਕੇ ਮੈਦਾਨ ਕੀਨ, ਮਿਲੇ ਅਰਿ ਹਾਰਿਯਾ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮ ਕੋ ਭਜਨ ਨੀਕੋ ਪਹਿਰ ਸੰਨਾਹ

ਤਨ, ਕੋਟਿਕ ਤਰਕ ਤਰਵਾਰ ਨ ਕਟਤਿ ਹੈ। ਨੀਵੇਂ ਮਨ ਰਾਖਨ ਸਿਪਰ ਗਹਿ ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪ ਬਾਨ ਜਾਂਕੋ ਛੁਇ ਨ ਸਕਤਿ ਹੈ। ਧੀਰਜ ਸੰਤੋਖ ਸਤਿ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਮਤਿ ਦਯਾ ਉਪਕਾਰ ਅਤਿ ਸ਼ੁਧਾ ਜੀ ਛਕਤਿ ਹੈ। ਧਰਮ ਤੇ ਆਦਿ ਜੋਧਾ ਔਰ ਬਡੇ ਚਢੇ ਸੰਗ ਜੀਤਿਬੇ ਕੋ ਮੋਹ ਮਾਰ ਮਾਰ ਹੀ ਰਟਤ ਹੈਂ ॥੩॥ [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ ਖਿ: ੬੦

੪. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਦਰਸ਼ਨ—

ਉਦੇ ਭਯੋ ਦਿਨਕਰ ਜਿਸ ਕਾਲੇ। ਪਹਿਰਜੋ ਜਾਮਾ ਜਿਸ ਗਨ ਪਾਲੇ।
ਛਬਿ ਉਸ਼ਨੀਕ ਸੀਸ ਪਰ ਧਾਰੀ। ਜਿਗਾ ਬਧੀ ਊਪਰ ਦੁਤਿ ਕਾਰੀ॥ ੬ ॥
ਕਲਗੀ ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛ ਉਜਾਲਾ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪਰ ਕੁੰਡਲ ਝਾਲਾ।
ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਢਾਲ ਜਿ ਮੁਕਤਾ। ਸਬਜ਼ੇ ਹੀਰਨ ਚਾਰ ਸੁ ਯੁਕਤਾ॥ ੭ ॥
ਨਵਰਤਨੋ ਪਹਿਰਤਿ ਛਬਿ ਪਾਏ। ਜਨ ਨਵ ਗ੍ਰੈਹ ਤਿਸਕੇ ਮਿਸ ਆਏ।
ਅੰਗਦ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਜ਼ਾਹਰ। ਜ਼ਬਤ ਜ਼ੇਬ ਜਿਨ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ॥ ੮ ॥
ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਕੇ ਖਚਿ ਹੀਰੇ। ਛਾਪ ਛਲਾਯਨ ਛਬਿ ਗੰਭੀਰੇ।
[ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੩੨

ਦੁਇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਗਰੇ ਸਮ ਸ਼ੇਰ। ਕਾਢ ਨਿਖੰਗ ਕਰ ਮਹਿ ਧਨੁ ਹੇਰਿ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸਹਿਤ ਡੀਲ ਬਰ ਬੰਕਾ। ਸੁਖਦ ਸੇਵਕਨਿ ਰਿਪੁਨਿ ਅਤੰਕਾ॥ ੯ ॥
[ਰ ਸ ੪ ਅੰਸੂ ੩੭

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਰੁ ਸ਼ਰੀਰ। ਬਲ ਯੁਤਿ ਬਧਹਿ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਧੀਰ।
ਚਰਨ ਬਿਲੰਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਰਬਿੰਦ। ਨਖ ਸੁੰਦਰ ਯੁਤ ਅੰਗੁਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ॥ ੧੯ ॥
ਏੜੀ ਜੁਕਤਿ ਅਰੁਣ ਹੈ ਬਰਣ। ਗੁਲਫ ਉਤੰਗ ਸ਼ੁਭੋਪਰ ਚਰਣ।
ਜਾਨੂੰ ਜੰਘ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋਏ। ਮਨਹੁ ਓਜ ਕੇ ਥੰਭ ਖਰੋਏ॥ ੨੦ ॥
ਆਯੁਤ ਛਾਤੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਗਾਢੇ। ਬੱਜ੍ਰ ਕਪਾਟ ਕਠਨ ਰਿਪੁ ਠਾਢੇ।
ਉਦਰ ਸਤ੍ਰਿਵਲੀ ਸੁੰਦਰ ਮੋਹਤਿ। ਨਾਭਿ ਗੰਭੀਰ ਦਿਖਤਿ ਚਿਤ ਮੋਹਤਿ॥੨੧॥
ਬਾਹੁ ਅਜਾਨ ਸੁ ਅਸ ਅਜ ਮਾਨੋ। ਸ਼ੁਭਤਿ ਕਰੀ ਕਰ ਬਲੀ ਮਹਾਨੋ।
ਦਿਪਤਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਡੇ ਭੁਜਦੰਡ। ਮਨਹੁ ਬੱਜ੍ਰ ਕੇ ਇਹ ਜੁਗ ਖੰਡ॥ ੨੨ ॥
ਤੁੰਗ ਸਿਕੰਧਨ ਤੇ ਬਹੁ ਡੌਲ। ਜਿਮ ਕ੍ਰਿਖਿਚਰ ਸ਼੍ਰਿਂਗੋ ਬਡ ਬੈਲ।
ਗ੍ਰੀਵਾ ਸਵਾ ਗਲਿਸ਼ਟਿ ਉਚੇਰੀ। ਮੁਕਤਾ ਹੀਰਨਿ ਦਿਪਤਿ ਘਨੇਰੀ॥ ੨੩ ॥
ਚਿਬੁਕ ਚਾਰੁ ਚੌਰੀ ਕੁਛ ਗੋਲ। ਸੁੰਦਰ ਚਮਕਤਿ ਜੁਗਲ ਕਪੋਲ।
ਅਧਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਰ ਲਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੀਰਨਿ ਪੰਕਤਿ ਦੰਤ ਉਜਾਲਾ॥ ੨੪॥
ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਐਸੇ ਦਮਕਾਵਤਿ। ਸੰਪੁਟ ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਕਲੀ ਲਖਾਵਤਿ।
ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਆਯੁਤ ਦਿਪਤਾਵੇ। ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਮਹਤ ਲਖਾਵੈ॥ ੨੫ ॥
ਸ਼ਾਰਦ ਚੰਦ ਮਨਹੁ ਸੁਖਕੰਦ। ਬਚਨ ਸੁਧਾ ਸ਼੍ਰਵਤੇ ਗਨ ਬੂੰਦ।
ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਭਾਵੇ। ਕੀਰ ਨਾਸਕਾਂ ਤੁੰਗ ਸੁਹਾਵੇਂ॥ ੨੬ ॥
ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ ਜਰਾਊ ਬਨੇ। ਡੋਲਤਿ ਰੁਚਿਰ ਲਾਗ ਧਨ ਘਨੇ।

ਕਮਲ ਪਾਂਖਰੀ ਚਾਰੁ ਸਰੇਖੀ। ਆਂਖ ਬਡੀ ਜੁਗ ਤੀਖੀ ਤੀਖੀ ॥ ੨੭ ॥
ਬਰਨੀ ਕੁਟਿਲ ਕੋਰ ਸਮ ਬਾਨਾ। ਤਿਰਛੀ ਚਿਤਵਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਦੁੰਦਭਿ ਸੁਰ ਸੋਂ ਸ਼ਬਦ ਗੰਭੀਰਾ। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸਿੱਖਨ ਬਰ ਬੀਰਾ ॥ ੨੮ ॥
ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਕੁਟਿਲ ਕਮਾਨ ਸਮਾਨਾ। ਭਰਜੋ ਭਾਗ ਤੇ ਭਾਲ ਮਹਾਨਾ।
ਮੇਚਕ ਚਿੱਕ੍ਰਨ ਕੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸਿਰ ਉਸ਼ਨੀਕ ਸੁਹਾਇ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੯ ॥
ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਜ਼ੇਬ ਜਿਨ ਜ਼ਾਹਰ। ਜ਼ਬਰ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗਤਿ ਜਵਾਹਰ।
ਸਰਬ ਬਿਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ ਭਾਰੇ। ਬਰਣ ਬਰਣ ਬਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਧਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥
ਧਨੁ ਬਿੱਦਜਾ ਅਭਜਾਸ ਕਮਾਵੈਂ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਖਪਰੇ ਤੀਰ ਧਰਾਵੈਂ।
ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਾਰਹਿਂ ਦੂਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਛੁਟਹਿਂ ਬਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥
ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਕਹਤਿ ਬਨਿਵਾਵਹਿਂ। ਬਡ ਬਲ ਕਰਿ ਜੋ ਐਂਚਜੋ ਜਾਵਹਿ।
ਸੰਮਤ ਏਕ ਬਿਤਹਿ ਪੁਨ ਕਹੈਂ। ਧਨੁ ਦੁਗਨੇ ਦਿਢ ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹੈਂ ॥ ੩੨ ॥
ਜੰਗੀ ਤੀਰ ਫੁਲਾਦੀ ਖਪਰੇ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਾਵਹਿ ਅਪਰੇ।
ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਤੀਖਨ ਬਡ ਤੀਰ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਧੀਰ ॥ ੩੩ ॥
ਤੁਰਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਗਨ ਅੰਗ ਮਝਾਰਾ। ਮਮ ਕਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ ਕਿਸ ਬਾਰਾ।
ਕਬਹੁ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗ। ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਖਰਨ ਖਤੰਗ ॥ ੩੪ ॥
ਕਬਿ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਕਹੈਂ ਚਲਾਵੈਂ। ਮਾਰਿ ਲੱਛ ਕੋ ਤਰੈ ਗਿਰਾਵੈਂ।
ਮੁੰਗਰੀ ਗਹਿ ਭਾਰੀ ਕੋ ਫੇਰਹਿਂ। ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਬਾਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਹਿਂ ॥ ੩੫ ॥
ਸਰਬ ਨਰਨ ਤੇ ਡੀਲ ਬਡੇਰੇ। ਨਹਿਂ ਸਮ ਅਪਰ ਕਹੂੰ ਕਿਤ ਹੇਰੈ।
ਭੁਜਾ ਜੰਘ ਆਦਿਕ ਅੰਗ ਸਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨ ਮਿਲਹਿਂ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੩੬ ॥

[ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੫

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਬੀਰਰਸੀ) ਦਰਸ਼ਨ–

ਸੋਹਤਿ ਸੁਠ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਭਾਵ ਧਰਿ ਜੀਕਾ।
ਜੁਗਲ ਚਰਨ ਅੰਬੁਜ ਅਰੁਨਾਰੇ। ਨਖ ਪਿਖਿ ਸਸਿ ਟੁਕਰਾ ਦੁਤਿ ਹਾਰੇ ॥੨੦॥
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਧਿਕ ਰੇਖਾ ਜੁਤ ਤਰਵਾ। ਸੋ ਦੁਤਿ ਜਾਨਹਿ ਜਿਨਹਿ ਨਿਹਰਿਵਾ।
ਜੁਗਲ ਜੰਘ ਕਦਲੀ ਇਕਸਾਰੀ। ਕਟ ਮਹਿਂ ਕਾਛ ਕਛੀ ਛਬਿ ਨਜਾਰੀ॥੨੧॥
ਕੁੰਭੀ ਡਿੰਭੁ ਸੁੰਡ ਭੁਜਦੰਡੇ। ਕੰਚਨ ਅੰਗਦ ਮੰਡਨ ਮੰਡੇ।
ਕਟ ਮਹਿਂ ਜਟਤਿ ਤੁਨੀਰ ਸੁਹਾਯੋ। ਚੰਦ੍ਰਹਾਸੁ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਛਬਿ ਪਾਯੋ ॥੨੨॥
ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਸਿਕੰਧੇ ਧਾਰਾ। ਕੋਸਨ ਲਗ ਜਿਸਕੀ ਹੈ ਮਾਰਾ।
ਪੰਕਜ ਪਾਨ ਬਾਨ ਇਕ ਲੀਨੇ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਫੇਰ ਪਿਖਹਿ ਦ੍ਰਿਗ ਦੀਨੇ ॥੨੩॥
ਅੰਸ ਉਤੰਗ ਸਿੰਘ ਕੀ ਨਜਾਈ। ਜਾਮਾ ਗਰੇ ਬਿਮੋਲ ਸੁਹਾਈ।
ਉਰ ਬਿਸਤਾਰ ਮੋਤੀਅਨਿ ਮਾਲ। ਝੁਲਤਿ ਝਮਕ ਦੁਤਿ ਹੋਤਿ ਉਜਾਲਾ ॥੨੪॥
ਸ਼ਮਸ ਬਦਨ ਪਰ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੀ। ਮਧੁਪਾਵਲਿ ਪੰਕਜ ਪਰ ਹੋਹੀ।
ਕੁੰਡਲ ਚੰਚਲ ਕਾਨਨਿ ਮਾਹੀਂ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਛਾਹੀ ॥ ੨੫ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਦ੍ਵੈ ਨੈਨ ਰਸੀਲੇ। ਚਿਤਵਨ ਤਿਰਛੇ ਛਕਤਿ ਛਬੀਲੇ।
ਬਿਨ ਗੁਨ ਧਨੁਖ ਕੁਟਿਲ ਅਸ ਭੌਹੈਂ।ਭਾਲ ਭਾਗ ਭਰਿ ਹੁਇ ਸਭ ਸੌਹੈਂ ॥੨੬॥
ਚਿਕਨੇ ਕੇਸ ਪਾਸ ਸਰਸਾਏ। ਜਨੁ ਪੰਨਗ ਛੌਨਾ ਸਮੁਦਾਏ।
ਸੀਸ ਬੰਧੀ ਉਸ਼ਨੀਕ ਸੁਹਾਈ। ਊਪਰ ਜਿਗਾ ਅਧਿਕ ਛਬਿ ਛਾਈ॥ ੨੭॥
ਕਲਗ਼ੀ ਝੂਲਤਿ ਉਤੰਗ ਸੁਰੰਗਾ। ਜਟਤਿ ਜਵਾਹਰਿ ਜੋ ਬਹੁ ਰੰਗਾ।
ਪ੍ਰਰਟ ਦੰਡ ਜਟਤੀ ਬਹੁ ਜਾਂਹੀ। ਢੁਰਤਿ ਚੌਰ ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ ਮਾਂਹੀ॥ ੨੮॥
ਜਗਮਗ ਭੂਖਨ ਕਰਤਿ ਸਰੀਰਾ। ਬੈਠੇ ਬਿਕਸਤਿ ਮੁਖ ਬਰ ਬੀਰਾ।
ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਰੱਛਕ ਗੁਨ ਸਾਗਰ। ਤੁਰਕ ਤਰਨ ਤੋਰਨ ਗਜ ਨਾਗਰ॥ ੨੯॥
ਜੋ ਅਸ ਧ੍ਯਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹੁੰ ਧਰਿਹੀਂ। ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ ਜਗ ਸਾਗਰ ਤਰਿਹੀਂ।

[ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੂ ੧੭

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੨੧ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਬੀਰ ਰਸੀ ਚਿੱਤ੍ਰ ਅੰਕ ੧੮ ਤੋਂ ੩੯ ਤੱਕ ਬੜਾ ਲੰਬਾ ਤੇ ਵਚਿੱਤ੍ਰ ਬੱਧਾ ਹੈ।

੧੩. ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਰਚਿਤ ਗੁਰੂ ਜਸ ਦੇ ਦੁਰਲਭ ਛੰਦ।

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜਸ ਦੇ ਛੰਦ, ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਛਪ ਜਾਣ ਕਰਕੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਐਸੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਛੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹੀਂ। ਓਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿਚ ਜਗਾ ਜਗਾ ਹਨ। ਜੋ ਛੰਦ ਦੋਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇ ਹਨ ਸੋ ਅਸਾਂ ਪਿੱਛੇ ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੋ ਛੰਦ ਰਾਮਾਯਣ ਆਦਿ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਓਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਮਾਯਣ ਤੇ ਕੋਸ਼ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਹੁਣ ਆਮ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਓਹ ਛੰਦ ਅਸੀਂ ਸੰਕਲਤ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਕਿ ਕਵੀ ਜੀਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠਕ ਪੂਰਨ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ।

੧. ਕਬਿਤ—

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਨੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਭਏ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੋਸ਼ ਹਰਿ।
ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਚੰਦ ਹਰਿਰਾਇ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਅਨੰਦ ਕੋ ਬਿਲੰਦ ਬਰ।
ਕਸ਼ਟ ਨਿਕੰਦ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਕੰਦ ਜਨ ਤੇਗ ਸੁ ਬਹਾਦਰ ਬਿਸ਼ਾਰਦ ਬਿਗ੍ਯਾਨ ਤਰ[1]।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦਸਿੰਘ ਲੌ ਅਰਿੰਦਮ[2]ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਬੰਦੋਂ ਬੰਦਿ ਦੁੰਦ ਹਰਿਦੁੰਦ ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰਿ[3]।

[ਬਾਲ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧

੨. ਹਾਥ ਪੈ ਬਿਰਾਜਤੇ ਬਾਜ, ਸਾਜਿਓ ਅਖੇਰ ਸਾਜ, ਰਾਜੈਂ ਮਹਾਂਰਾਜ ਦੁਤਿ ਲਾਜਤਿ ਅਨੰਗ ਕੋ।
ਕੰਧੇ ਪੈ ਕਮਾਨ, ਏਕ ਪਾਨ ਗਹੀ ਬਾਗ ਤਾਨ[4], ਕਟ ਸੌਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਸਤੇ ਸੁੰਦਰ ਨਿਖੰਗ ਕੋ।

---

[1]ਜੋ ਤੱਤ੍ਰ ਗਯਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ (ਅਥਵਾ ਚਤੁਰ) ਹੋਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ (ਸਭਨਾਂ) ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਨ। [2]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਮਨ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [3]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਦੁੰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਸਾਰੇ) (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ) ਨੂੰ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। [4]ਖਿੱਚ ਕੇ (ਘੋੜੇ ਦੀ) ਵਾਗ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਦਿਪੇ ਮੁਖ ਮੰਡਲ; ਸੁਹਾਇ ਕਾਨ ਕੁੰਡਲ, ਅਖੰਡਲ ਕੇ ਨਾਥ[1] ਹੋਤਿ ਅੰਚਲ ਉਤੰਗ ਕੋ[2]
ਕਲਗੀ ਸੁਹਾਵਤਿ, ਪ੍ਰਮੋਦ ਕੋ ਬਢਾਵਤਿ ਹੈਂ, ਆਵਤਿ ਕੁਦਾਵਤਿ ਕੁਰੰਗ ਜਸੇਂ ਤੁਰੰਗ ਕੋ[3] ॥੪॥
[ਅੱਯਨ ਰੁੱਤ ਸਰਗ ੧

੩. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀਰਤਿ ਰਾਨੀ ਕੀ ਸੇਜ ਸੁਹਾਇ, ਅਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ[4]।
ਛਾਈ ਨੀਲਾਂਬਰ ਸੋ ਨਹਿ ਸਜਾਮਤਾ, ਪਾਸਿ ਪਿਟਾਰੀ ਨ ਚੰਦ ਤਹੀਂ[5]।
ਤਾਂ ਮੱਧਿ ਪਾਈ ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਦੀਸਤਿ ਹੈ ਨ ਕਲੰਕ ਨਿਸੰਕ ਲਹੀ[6]।
ਹੈਂ ਕਲਿਕਾ ਮਲਿਕਾ ਕੀ ਬਖੇਰੀ ਉਡੰਗਨ ਪਾਂਤਿ ਨ ਜਾਨੀ ਸਹੀ[7] ॥੧੬॥
[ਅਰਿਨ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੨੨

੪. ਕਬਿੱਤ—ਮਾਸ ਬਿਖੇ ਏਕਿ ਦਿਨ ਪੂਰਨ ਰਹਿਤਿ ਸੋਊ[8] ਏ[9] ਤੋ ਸਦਾ ਏਕਸਾਰ ਪੂਰਨ ਰਹਿਤਿ ਹੈ। ਸੋ ਤੌ ਗੁਰੂ ਦੋਖ ਹੂੰ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸਕ੍ਰਿਤਿ ਹੋਯੋ ਰਹੈ[10] ਏ ਤੌ ਐਸੇ ਦੋਸ਼ ਕੋ ਦਰਸ ਤੇ ਦਹਿਤ ਹੈ[11]। ਦਿਨ ਮੇਂ ਮਲੀਨ ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ ਸੋ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਸਦਾ ਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਇਹ ਸੁਜਸ ਸਹਿਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੁਖ ਚੰਦ ਕੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕੋ ਕੈਸੇ ਸੋਊ ਚੰਦ ਸਕਲੰਕ ਹ੍ਵੈ ਚਹਿਤ ਹੈ[12] ॥੧੭॥ [ਅਰਿਨ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੨੨

੫. ਦੋਹਰਾ—ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਰਾਵਰੇ ਅਚਰਜ ਚਲਿਤਿ ਗੰਭੀਰ।
ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪਰਖਿ ਕੇ ਬਖਸ਼ਤਿ ਹੈ ਨਿਜ ਤੀਰ[13] ॥੧੮॥ [ਅਰਿਨ ਕਾਂਡ ਸ: ੨੨

੬. ਕਬਿੱਤ—ਸਫਲ ਪਰਸ ਅਰ ਸਦਲ ਦਰਸ ਬਰ[14], ਸੁਮਨ ਬਿਕਾਸੈਂ ਗਜਪਤਿ

---

[1]ਇੰਦਰ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਹਨ। [2]ਪੱਲਾ ਉੱਚਾ ਉਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3]ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਂਗ ਕੁਦਾਉਂਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [4](ਇਹ) ਅਕਾਸ਼ (ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਕਾਸ਼) ਨਹੀਂ, (ਇਹ ਤਾਂ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ) ਕੀਰਤੀ ਰੂਪ ਰਾਣੀ ਦੀ ਸਿਹਜਾ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ ਹੈ। [5](ਤੇ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਨੀਲ) ਕਾਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਨੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ (ਉਹ ਸਿਹਜਾ) ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, (ਤੇ ਚੰਦ) ਚੰਦ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਓਥੇ (ਸਿਹਜਾ ਦੇ) ਪਾਸ ਪਈ ਪਿਟਾਰੀ ਹੈ। [6](ਤੇ ਜੇਹੜਾ ਚੰਦ ਦੇ ਵਿਚ ਕਲੰਕ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ) ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਕਲੰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਉਹ) ਉਸ (ਪਟਾਰੀ) ਵਿਚ ਪਾਈ ਕਸਤੂਰੀ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। [7](ਤੇ) ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਨੂੰ (ਬੀ ਤਾਰੇ) ਨਾ ਜਾਣੋ (ਓਹ) ਨਿਸਚੇ ਦੰਬੇਲੀ ਦੀਆਂ ਕਲੀਆਂ ਹਨ (ਜੋ ਸਿਹਜਾ ਪਰ) ਬਿਖੇਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। [8]ਉਹ (ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਪਰ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਦ) ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਪੂਰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘਟਦਾ ਵਧਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ)। [9](ਪਰ) ਏਹ (ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮੁਖ ਚੰਦਰਮਾ)। [10]ਚੰਦਰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿਤਾ ਸੀ ਸੋ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [11]ਤ ਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੁਖ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰਾਪਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। [12](ਭਲਾ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰ ਮਖ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਕਲੰਕ ਵਾਲਾ ਚੰਦ ਪੁਜ ਸਕਦਾ ਹੈ? [13]ਤੀਰ ਇਕ ਪਦ ਵਰਤਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤੇ ਮਿਤ੍ਰ ਲਈ ਦੋ ਅਰਥ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ 'ਤੀਰ' (ਅਸਤ੍ਰ) ਹੈ ਜੋ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਦੇ (ਮਾਰਦੇ) ਹਨ। ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਸਮੀਪਤਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਹੈ ਜੋ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [14]ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਢੁਕਾ ਢੁਕਾ ਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਧਿਕਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਅਰਥ—(ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ) ਪਰਸਣਾਂ ਤਾਂ (ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ) ਫਲਾਂ ਸਮੇਤ (ਹੋਣ ਸਮ ਹੈ ਤੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਪੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ (ਹੋਣ ਦੇ ਤੁਲ) ਹੈ।

ਸੇਵੈਂ ਚਾਇਕੈ[੧] । ਰਸ ਮੈਂ ਬਿਸੇਖ ਅੰਗ ਜਸ ਮੈਂ ਬਿਸੇਖ ਹੈ ਸੁ ਬਾਸ ਮੈਂ ਬਿਸੇਖ ਦੇਖ ਅਭਿਖੇਕੈਂ ਧਾਇਕੈ[੨] । ਜਾਚਕ ਕੋ ਦਾਨ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਚਹਤ ਜੋਇ, ਦੁਜ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਾਂਕੇ ਰਹੈਂ ਆਸਰੇ ਸੁਹਾਇਕੈ[੩] । ਚੇਤਨ ਨ ਸੁਰ ਤਰੁ ਮੋਖ ਦੇ ਨ ਭੇਦ ਯਹਿ, ਦੋਊ ਹੈਂ ਅਧਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਇਕੈ[੪] ॥ ੫ ॥ [ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧

੭. ਰਿਪੁਨ ਕੋ ਤਾਪ ਦੇਤਿ, ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੁੰਜ, ਕਾਇਰਤਾ ਦੇਤਿ, ਜਬਿ ਲੇਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਜੋਧ ਕੋ[੫] । ਧੀਰਜ ਕੋ ਲੇਤਿ ਹੈਂ, ਅਧੀਰਜ ਕੋ ਦੇਤਿ ਉਰ[੬], ਬੁੱਧਿ ਬੋਧ ਲੇਤਿ ਆਪ, ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਅਬੋਧ ਕੋ[੭] । ਲੇਤਿ ਬਿਜੈ ਲੱਛਮੀ, ਪਰਾਜੈ ਅਰਿ ਦੇਤਿ, ਜਬਿ ਤੀਰਨ ਕੀ ਚੋਟ ਦੇਤਿ, ਲੇਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਜੋਧ ਕੋ[੮] । ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੁੱਧ ਰਚਜੋ ਹੈ ਬਜਾਰ ਕਿਧੌਂ, ਕਰਤਿ ਬਨਜ ਲਾਭ ਵਾਰੋ ਸੋਧ ਸੋਧਿ ਕੋ[੯] ॥ ੩੬ ॥ [ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੬੭

੮. ਸਵੈਯਾ—ਰਾਵਰਿ ਮੰਡਲ ਨੀਤਿ ਅਖੰਡ ਹੈ[੧੦] ਸੋ ਖੰਡ ਖੰਡ ਘਟੇ ਬਧਿ ਹੋਕੈ[੧੧] ।
ਸੂਰ ਸਮੀਪਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨ ਤਾਂ ਕਹੁ ਆਪਿ ਬਡੇ ਸਿਰਮੌਰ ਤਿਨੋਕੈ[੧੨] ।

---

[੧](ਸੁਹਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਦਾ ਸਦਾ) ਖਿੜੇ ਰਹਿਣਾ (ਉਸ ਦੇ) ਫੁਲਾਂ (ਸਮਾਨ ਤੇ ਇਹ ਬੀ ਗਲ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਲਪ ਤਰੂ ਨੂੰ) ਐਰਾਵਤਿ ਹਾਥੀ ਸੇਂਵਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀ ਐਰਾਵਤਿ ਹਾਥੀ) ਚਾਉ ਨਾਲ (ਸਵਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ)। [੨]ਰਸ ਵਿਚ ਦੁਇ (ਸਭ ਤੋਂ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਨ (ਉਸ ਵਿਚ ਜਲ ਰੂਪੀ ਰਸ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰਸ ਹੈ), ਜਸ ਵਿਚ (ਬੀ ਦੁਏ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਨ, (ਦੁਏ ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਦੇਂਦੇ ਹਨ) ਸੁਗੰਧੀ ਵਿਚ (ਬੀ ਦੁਇ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਨ (ਉਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਸਰੀਰਕ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਕੀਰਤੀ ਹੋਕੇ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ) (ਏਹ ਗੁਣ) ਦੇਖਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ) ਪੂਜਦੇ ਹਨ, (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਅਰ ਮਾਨੁਖ ਦੋਏ) ਪੂਜਦੇ ਹਨ। [੩]ਯਾਚਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਓਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਓਹੀ ਪਦਾਰਥ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਪਾਸੋਂ) ਦਾਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਫਿਰ ਉਧਰ) (ਦੁਜ=) ਬ੍ਰਾਹਮਣ (ਤੇ ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਆਸਰੇ (ਦੁਜ=ਦ੍ਵਿਜਨਮੇ=) ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰਦੇ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। [੪](ਪਰ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਨਾ ਚੇਤਨ ਹੈ ਨਾ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ (ਗੁਣ ਚੇਤਨ ਹੋਣਾ ਤੇ ਮੋਖ ਦੇਣਾ) ਵੱਧ ਹਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਇ ਜੀ ਦੇ।

[੫]ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਜੁਧ ਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਦੇ ਸੌਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ:—ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਪ ਦੇਕੇ (ਆਪ) ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦੋਂ (ਵੈਰੀ) ਦੇ ਜੋਧਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਤਾਂ ਕਾਇਰਾਂ ਨੂੰ) ਕਾਇਰਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਓਹ ਡਰ ਕੇ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। [੬](ਆਪ) ਧੀਰਜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਅਧੀਰਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਆਪ ਪੈਰ ਗੱਡਕੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਯੁਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੈਰੀ ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ ਖੜੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।)

[੭]ਭਾਵ ਆਪ ਪਰਮ ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਯੁਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਜੁਧ ਨਿਪੁਨਤਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [੮]ਜਦੋਂ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਚੋਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੈਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਦੋਂ ਬਿਜੈ ਲੱਛਮੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [੯]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਜੁੱਧ ਰਚਿਆ ਹੈ ਯਾ ਬਜ਼ਾਰ, ਜਿਸ ਵਿਚ (ਆਪ) ਸੋਧ ਸੋਧਕੇ ਲਾਭ ਵਾਲੇ ਵਣਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੧੦]ਆਪ ਦਾ (ਮੁਖ) ਮੰਡਲ ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਹੈ। [੧੧](ਪਰ) ਉਹ (ਚੰਦ ਮੰਡਲ) ਵਧਕੇ ਜਰਾ ਜਰਾ ਹੋਕੇ ਘਟਦਾ ਹੈ ਯਾ, ਉਹ ਘਟਦਾ ਵਧਦਾ ਖੰਡਿਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [੧੨](ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ) ਸੂਰਜ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ (ਪਰ) ਆਪ ਉਹਨਾਂ (ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰ ਦੁਹਾਂ) ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਹੈ।

ਰਾਹੁ ਤੇ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹੈ ਦਬਿ ਤਾਂਤੇ ਹੁਲਾਸ ਕਰੋ ਦੁਖ ਖੋਕੈ[1] ।
ਤੁਲਜ ਨ ਚੰਦ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ! ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਬਿਲੰਦ ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਕੋ[2] ॥੩੧॥

੯. ਬੁਧ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਹੀ ਸੰਗਿ, ਅਨੇਕ ਸਮੀਪਿ ਸਦਾਈ ਬਿਰਾਜਤਿ ਹੈਂ[3] ।
ਜਹਿੰ ਮੰਗਲ ਨੀਤਿ ਉਮੰਗਤਿ ਹੈਂ ਰੰਗ ਰੰਗ ਅਪਾਰ ਹੀ ਸਾਜਤਿ ਹੈਂ[4] ।
ਕਮਲਾ ਕਰ ਬਿੰਦ ਖੁਲੇ ਕਰ ਪਾਇ ਹੁਲਾਸ ਮਹਾਂ ਉਪਰਾਜਤਿ ਹੈ[5] ।
ਕਿਮਿ ਚੰਦ ਸਮਾਨ ਕਹੈਂ ਕਲਗੀਧਰ ਨਜਾਇ ਕਵੀ ਉਰ ਲਾਜਤਿ ਹੈਂ[6]॥੩੨॥
[ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਤ ਸਤਕ ੬੯

੧੦. ਦੋਹਰਾ–ਧਨੁਖ ਪਾਨ ਉਰ ਗਜਾਨ ਘਨ ਕਟ ਸੋਂ ਤੇਗ ਨਿਖੰਗ[7] ।
ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਗਰ ਕਲਗੀ ਸੀਸ ਉਤੰਗ ॥ ੧੪ ॥
[ਅਯੋਧ ਬਾਂਝ ਸਗ ੧੩੨ ਤੇ ਜ਼ਫ਼ਰ ਗੰਜਨੀ ਦਾ ਆਦਿ

੧੧. ਜਗਮਗਾਤ ਕਲਗੀਨ ਕੇ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜੋਇ ।
ਜਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤੇਜ ਨੇ ਤਾਰੇ ਤੋਰਿ ਪਰੋਇ ॥ ੬ ॥ [ਜ਼ਫ਼ਰ ਗੰਜਨੀ

੧੨. ਕਬਿੱਤ–
ਏਕੋਂਕਾਰ* ਉਤਪਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੋਹਿ ਗਤਿ ਜਗਤਿ ਭਗਤਿ ਦੇਤ ਕਰਤਿ ਉਧਾਰ ਹੈਂ[8] ।
ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੰਭ ਖੰਡ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸਨ ਜੋ ਦਾਸਨਕੇ ਗਤਿਕਾਰ ਸਿਖ ਹਿਤਕਾਰ ਹੈਂ ।
ਅੰਗਦ ਅਜਰ ਜਰ ਫੇਰੂ ਆਨ[9] ਜਾਨਿਯੇ ਜੁ,ਤੇਜੋ ਨੰਦ ਅਮਰ ਕਿ ਬਰ ਦਾ ਉਦਾਰਹੈਂ ।
ਸੋਢਿ ਅਵਤੰਸ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਧਾਸਰ ਕਾਰ[10] ਅਰਜਨ ਧੁਜ ਧੰਮ ਭਗਤਿ ਬਿਥਾਰ ਹੈਂ ॥ ੧ ॥
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਸੁੰਦਰੰਗ ਹੈਂ ਨਿਖੰਗਧਾਰੀ ਪੌਂਦੇ ਕੋ ਨਿਕੰਦਕਾਰੀ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਧਰਿਹੈਂ[11] ।

---

[1](ਚੰਦ) ਰਾਹੂ ਤੋਂ ਦਬਕੇ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਉਸ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਆਨੰਦ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। [2]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀਓ ! (ਆਪ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਚੰਦ ਆਦਕਾਂ)ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹੋ (ਉਹ) ਚੰਦ (ਆਪ ਦੀ) ਤੁਲਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਤਿਸ਼ੈ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ। [3](ਜੇ ਇਹ ਕਹੀਏ ਕਿ ਚੰਦ ਦੇ ਪਾਸ ਬੁਧ ਗ੍ਰਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਬੁਧ ਨਾਲੋਂ ਬੀ) ਅਨੂਪਮ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕ ਬੁੱਧ ਸਦਾ ਆਪਦੇ ਸੰਗ ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ। [ਬੁਧ=ਇਕ ਗ੍ਰੋਹ । ਬੁਦ੍ਧ=ਨਿਰਵਾਣ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਰਖ]। [4](ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਲ ਨੇੜੇ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਦਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵੱਤਾ ਹੈ) ਜਿੱਥੇ ਕਿ (ਅਨੇਕਾਂ) ਮੰਗਲ ਸਦਾ ਉਮੰਗਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਅਪਾਰ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਸਾਜਨਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [ਮੰਗਲ=ਇਕ ਗ੍ਰੋਹ । ਮੰਗਲ=ਆਨੰਦ]। [5](ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕਮਲ ਬੰਦ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਕੁਮੁਦਨੀਆਂ ਖਿੜਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ) ਕਮਲ ਵਾੜੀ (ਤੁੱਲ ਸਿੱਖ ਸਮੂਹ, ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪ) ਕਿਰਨਾਂ ਪਾਕੇ ਆਨੰਦ ਹੋ ਪਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ। [6]ਕਿਵੇਂ ਆਖੀਏ ਕਿ ਚੰਦ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਨਜਾਇ ਕਵੀ ਦੇ ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਲੱਜਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [7]ਭੱਥਾ। [8]ਮੇਰੇ (ਦਸੋ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋ ਏਕਓਂਕਾਰ ਤੋਂ ਉਤਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ਜਗਤ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਕੇ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।(ਅ) ਏਕੰਕਾਰ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋ ਉਪਜਿਆ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਗਟਿਆ। (ੲ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦੇਕੇ ਜੋ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਗਤੀ ਦੇਵਣ। [9]ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ। [10]ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਰਚਣ ਵਾਲੇ। [11](ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ) ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ।

*ਹੱਥ ਕਲਮ ਲਿਖਿਤ ਮੂਲ ਵਿਚ ਪਾਠ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਪਤਮ ਪਾਤਿਸਾਹ ਦਾਸ ਦਾਰਿਦ ਬਿਨਾਹ ਜਾਂਕੀ ਸਾਖ ਜਗ ਭਰਿ ਹੈ।
ਦਰਸ ਦੁਖਾਰੀ[1] ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਅਪਾਰੀ ਕਾਲ ਕੰਟਕ ਬਿਦਾਰੀ ਸਿੱਖ ਬਾਲ ਬੈਸ ਗੁਰ ਹੈਂ।
ਤੇਗ ਜੀ ਬਹਾਦਰ ਤੁਰਕ ਜਰ ਨਾਸਕਾਰੀ ਦਾਸ ਜੋ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕੁਮਤਿਤਾ ਹਰਿ ਹੈਂ ॥ ੨ ॥

੧੩. ਸਵੈਯਾ—ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ[2] ਬੰਦਨ ਹਿੰਦ ਅਲੰਬ ਸੁ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ।
ਕਲਗੀਧਰ ਦੁਖ ਹਰੁ, ਅਘ ਹਾ[3], ਦਸਵਾਂ ਸੁ ਗੁਰੂ ਗਿਰ ਰਾਜਨ ਨਾਸੀ।
ਦਿਜ ਗੋ ਰਛਕਾਰ ਸਦਾ ਤੁਰਕਾਰਿ[4] ਧਰਾ ਰਖਵਾ ਬ੍ਰਿਖ ਕੋ ਸੁਖਰਾਸੀ[5]।
ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਰਾਸਨ ਕੇ ਧਰਿ ਦਾਸਨ ਕੇ ਗਤਿ ਦਾ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੩ ॥

੧੪. ਦੋਹਰਾ—ਦਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਗੁਰੂ ਧਰਜੋ ਜਗਤ ਅਵਤਾਰ।
ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਮਮ ਬੰਦਨਾ ਸਿਰ ਚਰਨਨ ਪਰ ਧਾਰਿ ॥ ੪ ॥
[ਨਾਮ ਕੋਸ਼ ਪ੍ਰਥਮ ਵਰਗ

੧੫. ਨਾਨਕਾਦਿ ਪਤਿਸਾਹ ਦਸ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।
ਨਮਸਕਾਰ, ਮੁਰ ਉਰ ਬਸੈਂ, ਟੂਟ ਜਾਂਹਿ ਜਮਜਾਲ ॥ ੨ ॥
[ਨਾਮ ਕੋਸ਼ ਦੁਮ ਵਰਗ

੧੬. ਸਵੈਯਾ—ਜਗਦੇਖ ਦੁਖੀਜੁਗ ਲੋਕਨ ਤੇਸੁਖ ਲੇਸ਼ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿਹੈ ਕਿਹ ਥਾਈਂ[6]।
ਰਟਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਨੌ ਖੰਡ ਲੌ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕੀ ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ।
ਜਿਨ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਭਿ ਊਪਰ ਭੂਰ ਦਿਯੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁ ਪੰਥ ਬਤਾਈ।
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੁ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਕੋ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨ ਭਲੇ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥

੧੭. ਦੋਹਰਾ—ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜੀ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਨ ਖਾਨਿ।
ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸਿਰਜਨ ਸੁਖਨ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਗਤਿਦਾਨਿ ॥੨॥
੧੮. ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਾਮ।
ਸਭਨਿ ਕਰੌਂ ਪਦ ਬੰਦਨਾਂ ਪੂਰਤਿ ਅਭਿਮਤਿ ਕਾਂਮ[7] ॥ ੩ ॥

੧੯. ਸਵੈਯਾ—ਕਲਗੀ ਛਬਿ ਚਾਰੁ ਛਕੀ ਸਿਰਪੈ ਧਰੀਆ ਕਰ ਤੀਰ ਸਰਾਸਨ ਕੇ[8]।
ਮ੍ਰਿਦੁ ਹਾਸ ਕਟਾਖ, ਅਵਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਦੁਖ ਰਾਸ ਹਰੈਂ ਜਮ ਵਾਸਨ ਕੇ[9]।
ਮੁਖ ਵਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਸਬਿਲਾਸ ਬਿਖੇਦ ਹੀ ਮੋਖ ਪ੍ਰਯਾਸਨ ਕੇ[10]।
ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਮੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਨਾਸਨ ਦਾਸਨ ਕੇ ॥ ੪ ॥

੧ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅਰੀ (ਵੈਰੀ) ਹੈ। ੨ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ। ੩ਦੁਖ ਦੂਰ ਤੇ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੪ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ। ੫ਧਰਤੀ (ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬੈਲ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਧੌਲ ਦੇ ਰੱਖਯਕ। ੬(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੁਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਵੇਖਕੇ (ਤੇ ਇਹ ਤੱਕਕੇ ਕਿ) ਕਿਸੇ ਥਾਵੇਂ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ (ਕੋਈ) ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ। ੭(ਮੇਰੇ) ਰਿਦੇ ਦੀਆਂ ਵਾਂਛਤਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ। ੮ਹਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ। ੯ਜਮ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੦ਜਦ ਬਿਲਾਸ ਸਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦਾਸਾਂ ਦੇ (ਸਾਧਨਾ ਆਦਿਕ ਕਰਨ ਦੇ) ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

੨੦. ਸੋਰਠਾ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੁਸਲ ਨਿਧਾਨ ਪਰਮ ਤੇਜ ਪਰਮੰਪਰਾ ।
ਹੇਤ ਨਰਨ ਕੱਲਜਾਨ ਜਗ ਮਹਿੰ ਨਿਜ ਨਰ ਤਨ ਧਰਾ ॥ ੫ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸੰਗ

੨੧. ਕਬਿੱਤ—
ਬੈਠਿਕੇ ਬੀਰਾਸਨ ਸਰਾਸਨ ਕੋ ਪਾਨ ਗਹੇ ਬਾਨ ਕੋ ਨਿਕਾਸਨ ਨਿਖੰਗ ਤੇ ਸੁਧਾਰਹੀਂ ।
ਬੈਰਨਿ ਕੋ ਦੇਖ ਰਸ ਬੀਰ ਬਨੇ ਬੇਖ ਧਾਰੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਬਿਸੇਖ ਸੁ ਪ੍ਰਤੰਚਾ ਮੈਂ ਸੰਚਾਰਹੀਂ[੧] ।
ਤਾਨਤਾਨ ਕਾਨ ਲਗਮੋਚਤਿ ਹੈਂ ਤਾਕਤਾਕ ਭਾਜਭਾਜ ਜਾਂਇ ਰਿਪੁ ਧੀਰਜ ਨ ਧਾਰਿਹੀਂ ।
ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦ੍ਵੰਦ ਹਰਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੀਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰਹੀਂ[੨] ॥ ੬ ॥

੨੨. ਸਵੈਯਾ—ਕੋਟਨਿ ਕੋਟ ਸੈਂ ਕੋਸ਼ ਭਰੇ ਸਭ ਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ਸੇ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗੇ[੩] ।
ਕੰਚਨ ਪੈਰ ਜ਼ੰਜੀਰ ਬੰਧੇ ਦਰ ਝੂਲੈਂ ਅੰਬਾਰੀ ਉਤੰਗ ਮਤੰਗੇ[੪] ।
ਅੰਗਨਾਂ ਅੰਗ ਅਨੰਗ ਸੇ ਸੁੰਦਰ ਦੇਖਤਿ ਜਾਂਹਿ ਅਨੰਦ ਉਮੰਗੇ[੫] ।
ਏਤੇ ਭਏ ਗਏ ਬਾਦ ਜੋ ਪੈ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਰੰਗ ਨ ਰੰਗੇ[੬] ।

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਸਤਤਿ

---

[੧]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਡਾਢੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆਕੇ ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਤੀਰ ਸੰਨ੍ਹਦੇ (ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਮਾਨੋ) ਬੀਰ ਰਸ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਫਬ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੨]ਤੀਰ ਚਲਾਉਂਦੇ (ਐਉਂ) ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ। [੩]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਜਿਡੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਫਿਰ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਹਰਨਾਂ ਵਰਗੇ (ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਵਾਲੇ) ਘੋੜੇ ਪਾਸ ਹੋਣ। [੪]ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਉਚੀਆਂ ਅੰਬਾਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਪੈਰਾਂ (ਵਿਚ) ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਝੂਲਦੇ ਹੋਣ। [੫]ਤੇ ਕਾਮ ਤੋਂ ਬੀ ਸੁਹਣੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹੀ ਆਨੰਦ ਉਮਗੇ। [੬]ਇਤਨੇ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ ਹੋਣੇ ਵਿਅਰਥ ਹਨ ਜੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰੰਗਣ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹੀ ਤਾਂ। ਭਾਵ ਸੰਸਾਰਕ ਸਾਰੀ ਵਿਭੂਤੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ।

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥

੫. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੜ੍ਹਨ ਜੋਗ ਗੱਲਾਂ!

੧. ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਭੇਦ।

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਲਿੱਖਤ ਦੇ ਤੇ ਕਈ ਇਕ ਅੱਡ ਅੱਡ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਪਾਠ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਕਲੇ ਓਹ ਪਾਠ ਮੂਲ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਸੀ ਉੱਥੇ ਸਫੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ*-†-‡-§-¶ ਆਦਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਕੇ ਵੱਖਰੇ ਪਾਠ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-' ਯਾ 'ਪਾ:', ਜਿਹਾ ਕੁ ਇਕ ਪਾਠ ਹੈ 'ਕਪਾਲੀ' ਪਰ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਪਾਠ ਸੀ 'ਕ੍ਰਿਪਾਲੀ'; ਸੋ 'ਕਪਾਲੀ' ਪਦ ਨੂੰ *ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਕੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-ਕਪਾਲੀ*। ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਇੰਵ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-*ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਪਾਲੀ।

ਕਈ ਕੁ ਨੁਸਖਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਫਰਕ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਏਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਹੋਏ, ਪਰ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਦ ਨਕਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਸਹਿ ਸੁਭਾਵ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਏਹ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਮਿਲੇ ਹਨ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ ਤੇ ਇਨਾਂ ਦਾ ਬੀ ਅਰਥ ਜ਼ਰੂਰ ਠੀਕ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਐਸੇ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਬੀ ਹਨ ਜੋ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ, ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਬੀ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਇਸ ਖਿਆਲ ਤੇ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਕਿ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਆਪਣਾ ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਾ ਦੇਖੇ ਤੇ ਇਹ ਛਪਿਆ ਵੇਖਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਭੇਦ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਖਿਆਲ ਨਾ ਫੁਰੇ ਕਿ ਪਾਠ ਅਸਾਂ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਪਾਠ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਸ ਪਵੇ, ਯਾ ਉਹ ਦੇਖ ਲਵੇ ਕਿ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸਹਿਵਨ ਬਦਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਬਦਲੀ ਇਹ ਬੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਯਤਨ ਇਸ ਬਾਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਫਰਕ ਪੈਂਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਅਸਲ ਪੋਥੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਨਿਜ ਲਿਖਤ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਉਹ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਭੇਦ ਲਾਉਣ ਦੀ ਬੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਤੋਂ ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਬੀ ਨਾ ਵਾਪਰਦੀ। ਹੁਣ ਬੀ ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜੇਹੜੇ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਮਿਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਐਉਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਹੜੇ ਪਾਠ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਥਾਵੀਂ ਹਨ ਤੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਕਿ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਤੇ ਠੀਕ ਭਾਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਮੂਲ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਠ ਹਨ,

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪਾਠ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਨਹੀਂ। ਕਿਤੇ ਬਹੁ ਸੰਮਤੀ ਵਾਲਾ ਪਾਠ ਮੂਲ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਘੱਟ ਸੰਮਤੀ ਵਾਲਾ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਵਾਲਾ ਢੁੱਕਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ।

੨. ਛੇਵੇ ਜਾਂ ਵਿਰਾਮ।

ਛੇਵਾ ਯਾ ਵਿਰਾਮ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੈ ਸੋ ਇਕ ਹੈ ਦੁਡੰਡੀਆ—'॥'। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਆਪਣੇ ਲਾਏ ਛੇਵੇ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਏਹ ਦੁਡੰਡੀਆਂ ਕਵੀ ਜੀ ਛੰਦ ਦੀ ਤੁਕ ਅਤੇ ਪਾਦ ਮੁੱਕਣ ਮਾਤ੍ਰ ਤੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਅਰਥ ਭਾਵ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਘੱਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਛੇਵੇ ਯਾ ਵਿਰਾਮ ਵਾਧੂ ਵਰਤਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:—

(ੳ), ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੋ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਡ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ:—ਆਨਨ ਤੇ ਨਹਿ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਬਚ, ਹੋਵਤਿ ਰੰਜ ਰਿਦੇ ਸਭਿ ਹੀ॥ ਤਥਾ—ਥਰੀ ਦਰ ਨਾਰੀ, ਗੁਰਮਾਤ ਸਤਿਕਾਰੀ ਸਭਿ, ਭਈ ਭੀਰ ਭਾਰੀ, ਘਰ ਥਾਂਵ ਹੂੰ ਨ ਪਾਵਤੀ॥

ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੇਣਤੀ ਵੇਲੇ ਹਰ ਸ਼ੈ ਦੇ ਅਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਬੀ ਇਹੋ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—ਦਮਾਮੇ ਬਡੇ, ਤੁਰਰੀ, ਡਫ ਸੌਂ, ਮੁਰਲੀ, ਕਰਨਾਈ।

(ਅ) ਇਕ ਡੰਡੀਆ:—'।'. ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਛੰਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਚਰਨ ਮੁਕਣ ਤੇ ਅਸਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰਾ ਛੰਦ ਮੁਕਾ ਹੈ ਉਥੇ ਦੁਡੰਡੀਆ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਛੰਦ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਦਾ ਥਹੁ ਪੈ ਜਾਵੇ।

(ੲ) ' ' ਜਿੱਥੇ ਗਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਓਥੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਵਾਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ' ' ਦੇ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਹੁਣ ਗੁਫਤਗੂ (ਬੋਲ ਚਾਲ) ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਈ ਥਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਹੁਣ ਫਲਾਨਾ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗਲ ਬਾਤ ਆਮ੍ਹੋ ਸਾਮ੍ਹਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਓਥੇ ਏਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੱਸ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਇਕ ਦੀ ਗਲ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਦੂਏ ਦੀ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਹੈ। ਯਥਾ—

'ਤਜਯੋ ਨ ਜਾਇ ਬਨਜ ਇਹ, ਬਾਲਾ!'

(ਸ) " " ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਲੰਮੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਸੁਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਕ ਅਧਯਾਯ ਯਾ ਇਕ ਅੰਸੂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ " " ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ।

(ਹ)—ਜਿਥੇ ਗੁਫਤਗੂ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਫਤਗੂ ਆ ਗਈ ਹੈ ਯਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਗੇਣਤੀ ਯਾ ਖਿਆਲ ਦੱਸਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਪਰ ਖਿਆਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੜ ਪਿਛੜ ਇਹ — ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਰਿਦੇ ਗੁਨਹਿ—ਕੋ ਭਯੋ ਕੁਕਾਜੁ। ਚਿੰਤ ਮਾਨ ਹ੍ਵੈ ਬੈਠਯੋ ਆਜੁ—।

(ਕ)? ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਾਚੀ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਸਫੁਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ '?' ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—

'ਕਿਸ ਕੀ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ ਸ਼ੇਸ਼ ਘਨੇਰੀ ?'

(ਖ) ! ਸੰਬੋਧਨ ਲਈ, ਅਸਚਰਜਤਾ ਲਈ, ਸ਼ੋਕ ਲਈ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਇਹ '!' ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—'ਸੁਨਹੁ ਨ੍ਰਿਪਤ ! ਨਿਜ ਕਰੀਏ ਲੇਖਾ।'

੩. ਪ੍ਰਯਾਯ।

ਉਪਰ ਮੂਲ ਵਿਚ ਬਰੀਕ ਟਾਈਪ ਦੇ ਕਈ ਅੰਕ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਮੂਲ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ ਹੇਠ ਇਕ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿੰਨੇ ਉਹ ਬ੍ਰੀਕ ਅੰਕ ਉਪਰ ਮੂਲ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਉਤਨੇ ਹੀ ਉਸ ਲਕੀਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਦੇਕੇ ਉਹਨਾਂ ਅਗੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਦੇ ਇਹ ਅੰਕ ਕਦੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਓਹ ਉਪਰ ਮੂਲ ਵਿਚ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਕਦੇ ਉਸ ਅੰਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਦੋ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਰਲਾਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਦੇ ਸਾਰੀ ਤੁਕ ਦੇ ਹੀ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਲ ਭਾਵ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਰਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮੂਲਕ ਪਦਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ, ਵਿਤਪਤੀਆਂ ਤੇ ਧਾਤੂ ਆਦਿ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਕਸਰ ਪ੍ਰਯਾਯ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ [ ] ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਸਫਿਆਂ ਪਰ ਉਪਰ ਮੂਲ ਵਿਚ ਇਕੋ ਅੰਕ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਦਾਂ ਅੱਗੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਹੇਠਾਂ ਪ੍ਰਯਾਯ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰਲੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਂ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਅੰਕ ਲਗਾ ਹੈ ਅਰਥ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਹਾ ਕੁ 'ਪਨਹੀ' 'ਪੈਜਾਰ' ਜੋ ਇਕ ਸਫੇ ਤੇ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤੇ 'ਪਨਹੀ' ਪਰ ਅੰਕ ੨ ਹੈ ਤੇ 'ਪੈਜਾਰ' ਉਸ ਸਫੇ ਤੇ ਜਿਥੇ ਆਇਆ ਹੈ ਅਸਾਂ ਉਸ ਪਰ ਬੀ ਅੰਕ ੨ ਹੀ ਲਾਇਆ ਹੈ ਚਾਹੇ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ੫ ਅੰਕ ਦੀ ਸੀ। ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਪ੍ਰਯਾਯ ਵਿਚ ਅੰਕ ੨ ਦੇ ਅਗੇ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ 'ਜੁੱਤੀ'। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਪਦ 'ਪੈਜਾਰ' ਤੇ 'ਪਨਹੀ' ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਜੁੱਤੀ ਹੀ ਹੈ।

੪. ਪਦਜੋੜ, ਸੰਕੇਤ।

ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਨੁਸਖੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਅੱਡ ਅੱਡ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਦਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਕ ਪਦ 'ਸਭ' ਦੇ ਕਈ ਪਾਠ ਮਿਲਦੇ ਹਨ:—ਸਬ, ਸਭ, ਸਭਿ। ਸੋ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਅਸਾਂ ਜਿਸ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤਿਆ ਵੇਖਿਆ ਉਹ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਐਸੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਲਾਏ। ਉਹ ਪਦ ਏਹ ਹਨ:—

ਉਚਿਤ, ਉਦਕ, ਉਦਧਿ, ਆਤੁਰ, ਆਇਸੁ, ਇਸ਼ਟ, ਇੰਦੁ, ਸਮੁਦਾਇ, ਸਲਿਤਾ, ਸੰਗਤਿ, ਸੁਧਿ, ਸ਼ਕਤਿ, ਸੰਤਤਿ, ਸਭਿ, ਸੁੰਦਰ, ਕੀਰਤਿ, ਕੋਤਿਕ, ਗਰੁੜ, ਜੋਤਿ, ਤਨੁਜ, ਤਨੁਜਾ, ਦੰਪਤਿ, ਦੁੰਦਭਿ, ਪਸ਼ੁ, ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਬਾਸੁਰ, ਮਧੁਪ, ਮਧੁਰ, ਮੰਦਿਰ, ਰਿਖਿ, ਰੁਚਿ, ਰੀਤਿ, ਵਸਤੁ ਆਦਿ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਠ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਮੰਨੇ ਸਮਝੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸੰਕਲਤ

ਕੀਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਪਾਠ ਇਹਨਾਂ ਉਪਰਲੇ ਪਦ ਜੋੜਾਂ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵਿਲੱਖਣ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰੈਸ-ਉਕਾਈ ਸਮਝਕੇ ਠੀਕ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਹੋਰ:—

੧. ਤਲਵੰਡੀ / ਤਿਲਵੰਡੀ } ਦੁਇ ਪਾਠ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਇਕੋ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਹੈ ਅਸਾਂ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਪਾਠ ਜੈਸਾ ਜਿੱਥੇ ਸੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੨. ਵਰਤਮਾਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਬਹੁ ਬਚਨ ਦੇ ਕਿਤੇ ਪਾਠ 'ਹਿਂ' ਅੰਤਕ ਹਨ ਤੇ ਕਿਤੇ 'ੈਂ' ਅੰਤਕ। ਫਰਕ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਜੈਸੇ—ਅਵਗਾਹਹਿਂ, ਅਵਗਾਹੈਂ। ਜਾਵਹਿਂ, ਜਾਵੈਂ।

੩. ਸੋਕ, ਸ਼ੋਕ, ਸੋਗ ਅਰਥ ਇਕੋ ਹੈਨ, ਸੋ ਜੈਸਾ ਪਾਠ ਜਿੱਥੇ ਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੪. ਕੋ, ਕਉ, ਕਹੁ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕੋ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਜਿੱਥੇ ਸੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਛੁ, ਕਛੁ। ਦੇਸ, ਦੇਸੁ। ਨਰੇਸ, ਨਰੇਸੁ ਆਦਿ।

੫. ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਬੇ ਵਵੇ ਦੇ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਲਾਏ। ਜੈਸਾ ਪਾਠ ਜਿੱਥੇ ਸੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਿਜੇ (ਪਦਜੋੜ) ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਧ ਹੋਏ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:—

੧. ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਚੀ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤਿ ਵਿਚ ਆਮ ਸਿਹਾਰੀ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:—ਨਿਕਸਿ, ਰਹਤਿ, ਜਾਵਤਿ, ਪੇਖਤਿ ਆਦਿ।

੨. ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਚੀ ਉਹਨਾਂ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ 'ਕੇ' ਜਾ 'ਕਰ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵੇਖਕੇ, ਸੁਣਕੇ, ਚੱਲਕੇ, ਖਾਕੇ, ਪੀ ਕਰ, ਬੈਠ ਕਰ ਆਦਿ ਯਥਾ:—ਸ਼੍ਰੌਨਨਿ ਮਾਹਿ ਸੁਨਿ ਬਾਜਨਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ......

੩ ਗੁਨਿਕੈ, ਸੁਨਿਕੈ, ਪੇਖਿਬੇ, ਕਰਿਬੇ ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਬੀ ਸਿਹਾਰੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

੪. ਸੰਗਯਾ ਪਦਾਂ ਦੇ ਬਹੁ ਵਾਚੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤਲੇ 'ਨ' ਅਖਰ ਨੂੰ ਬੀ ਸਿਹਾਰੀ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੌਨਨਿ, ਬਾਜਨਨਿ, ਰਿਖਿਨਿ ਸੁਤਨਿ ਆਦਿ।

੫. ਅਕਸਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ ਜੋ 'ਇ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਅੰਤ ਪਰ ਰਖਦੇ ਹਨ 'ਿ' ਅੰਤ ਦੇਕੇ ਰਖੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਵੇਂ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸੰਤਤਿ, ਅਤਿ ਆਦਿ।

ਕਈ ਪਦ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਕਰਨਾ' ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ 'ਕਰੁਨਾ' ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਜ਼ੇ ਪਾਠ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤਾਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਰਥ ਭਿੰਨ ਹਨ, ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ 'ਕਰ' ਨਾਮ ਹੈ ਹੱਥ ਦਾ, ਪਰ 'ਕਰਨਾ' ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ 'ਆਗਯਾ ਵਾਚੀ' ਦਾ ਰੂਪ ਬੀ ਇਹੋ ਬਣਦਾ ਹੈ 'ਕਰ', ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਤੂੰ ਕੰਮ ਕਰ'। ਅਸਾਂ ਫਿਰ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਦੇ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਤੋਂ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੇ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਲੱਭ ਲਿਆ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਯਾ ਅਰਥਾਂ ਵੇਲੇ ਪਦ 'ਕਰ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵੇਲੇ 'ਕਰਿ'। ਸੋ ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਹੋ ਸੰਕੇਤ ਇਸ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਿਬਾਹੁਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਟੋਹਾਂ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਜੋ

ਸੰਕੇਤ ਸਾਨੂੰ ਲੱਭੇ ਓਹ ਵਰਤੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੇਠਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਾਠਕ ਕਿਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸੰਕੇਤਾਂ ਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਵੇਖਣ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰੈਸ-ਉਕਾਈ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪ ਠੀਕ ਕਰ ਲੈਣ। ਐਸੇ ਪਦ ਏਹ ਹਨ:—

ਪਦ । ਅਰਥ

ਅਸ=ਐਸਾ।
ਅਸੁ=ਘੋੜਾ।
ਅਸ੍ਰ=ਅੱਸ੍ਰੂ।
ਅਸਿ=ਤਲਵਾਰ।
ਆਸ=ਉਮੈਦ।
ਆਸੁ=ਛੇਤੀ।
ਅਰਨ=ਸੂਰਜ।
ਅਰੁਨ=ਲਾਲ।
ਅਰਿਨਿ=ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ।
ਅਰਿਣ=ਰਿਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
ਸੋ=ਓਹ।
ਸੋਂ=ਨਾਲ।
ਸੇਤ, ਸਿਤ }=ਚਿੱਟਾ।
ਸੇਤੁ=ਪੁਲ।
ਸਹਤ, ਸਹਤਿ }=ਨਾਲ।
ਸਹਿਤ=ਹਿਤ ਨਾਲ।
ਸ਼੍ਰੋਣ=ਲਹੂ।
ਸ਼੍ਰੋਨ=ਕੰਨ।
ਹੇਤ=ਪਿਆਰ।
ਹੇਤੁ=ਕਾਰਨ।
ਕਟ, ਕਟਿ }=ਕੱਟਣਾ। ਲੱਕ
ਕਟੁ=ਕੋੜਾ, ਕਰੜਾ।
ਕਰ=ਹਥ।
ਕਰ=ਕਿਰਣ।
ਕਰਿ=ਤੂੰ ਕਰ (ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਚੀ)।

ਪਦ । ਅਰਥ

ਕਰਨਾ=ਕੰਮ ਕਰਨਾ (ਕ੍ਰਿਯਾ)
ਕਰੁਨਾ, ਕਰੁਣਾ }=ਕ੍ਰਿਪਾ, ਕਰੁਨਾ ਰਸ।
ਗਤ=ਤਾਲ ਦਾ ਬੋਲ ਜੋ ਤਬਲੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੱਜੇ।
ਗਤਿ=ਚਾਲ, ਮੁਕਤੀ,ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਹਾਲਤ।
ਚਾਰ=ਅੰਕ ੪।
ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ।
ਜਾਂਹਿ=ਜਿਸ ਨੂੰ।
ਜਾਹਿੰ=ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਜਨ=ਦਾਸ।
ਜਨੁ=ਮਾਨੋ।
ਜੌਨ=ਜਿਹੜਾ।
ਜੌਨ੍ਹ=ਚਾਂਦਨੀ।
ਤਰ=ਹੇਠਾਂ। ਅਤਿਸ਼ੇ ਕਰਿਕੇ।
ਤਰੁ=ਬ੍ਰਿਛ।
ਤਰਨ=ਜਹਾਜ।
ਤਰਣਿ, ਤਰਨਿ=ਸੂਰਜ।
ਤਰੁਣ=ਜੁਆਨ।
ਤਰਨੀ=ਬੇੜੀ।
ਤਰੁਨਿ, ਤਰਨੀ, ਤਰੁਣਿ, ਤਰੁਣੀ }=ਜੁਆਨ ਇਸਤ੍ਰੀ।
ਧਰ=ਧਰਤੀ।
ਧਰਿ=ਰੱਖਕੇ, ਧਰਕੇ, ਫੜਕੇ।
ਪਤ=ਇੱਜ਼ਤ।
ਪਤਿ=ਸੁਆਮੀ।
ਪਾਤ=ਪੱਤੇ।

ਪਦ । ਅਰਥ

ਪਾਂਤਿ=ਪੰਕਤੀ।
ਬਿਧਿ=ਬ੍ਰਹਮਾ, ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਬਿਧੁ=ਚੰਦ।
ਬੁਧ=ਇਕ ਗ੍ਰੇਹ।
ਬੁੱਧ=ਬੁੱਧੀਮਾਨ। ਨਿਰਵਾਨ ਪਦ ਆਰੂੜ।
ਬੁਧਿ=ਅਕਲ=ਮੌਤਿ।
ਭਾਨ=ਮਲੂਮ ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ।
ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ।
ਮਹਿ=ਧਰਤੀ।
ਮਹਿਂ=ਵਿਚ।
ਮੋਹ=ਪ੍ਰੀਤ।
ਮੋਹਿ=ਮੈਨੂੰ।
ਮਤ=ਧਰਮ।
ਮਤਿ=ਬੁੱਧੀ।
ਮਨ=ਹ੍ਰਿਦਾ।
ਮਨੁ=ਮਾਨੋਂ।
ਰਾਸ=ਢੇਰ, ਬਹੁਤ, ਦਰੁਸਤ।
ਰਾਸਿ=ਸੂਰਜਦੀਆਂ ੧੨ਰਾਸਾਂ, ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਦੇ ਹਿੱਸੇ।
ਰਹਤਿ=ਰਹਿੰਦਾ (ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਚੀ)।
ਰਹਿਤ=ਖਾਲੀ। ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ।
ਰਵ=ਅਵਾਜ਼, ਗੁੰਜਾਰ।
ਰਵਿ=ਸੂਰਜ।
ਰਾਵਰ=ਆਪ।
ਰਾਵਰਿ=ਆਪਦੀ ਯਾ ਆਪਦਾ।
ਲਾਂਗਲ=ਹਲ।
ਲਾਂਗੁਲ=ਪੂਛ।

—੪ ਇਤਿ ੪—

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ
ਜਿਲਦ ਦੂਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਦੂਜੀ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. II (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਦੂਜੀ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 1989
ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 2011
ਕਾਪੀਆਂ : 5000
ਕੀਮਤ : 181/- ਰੁਪਏ

1120 – ਹ.ਪੁ. – 1571

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਰਾਹਤ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਸ਼ਾਪ ਨੰ: 5-6-7, ਆਜ਼ਾਦ ਮਾਰਕੀਟ, ਬਡਹੇੜੀ, ਸੈਕਟਰ 41-ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਪੂਰਬਾਰਧ (ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ)

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅਧਿਆਇ	ਪੰਨਾ
੧. 'ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਮਿਰਜਾਦਾ' ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਗਲ।	੧	੨
੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰਜਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੫
੩. ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੧੬
੪. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੧੯
੫. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੨੩
੬. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੨੭
੭. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦ ਸ ਜੀ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੩੧
੮. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੩੪
੯. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੩੬
੧੦. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੩੮
੧੧. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੪੦
੧੨. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੪੪
੧੩. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੪੭
੧੪. ਗੁਰਮੁਖ—ਵਿਦਯਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਤੇ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੬੩
੧੫. ਨਾਮ—ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ—ਦਾ ਮੰਗਲ।	੧	੬੬
ਸ਼ਾਰਦਾ ਸੰਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮੰਗਲ।ਕਥਾ ਆਰੰਭ,ਬਾਲੇ ਦਾ ਮਿਲਣਾ,ਪੱਤ੍ਰੀ ਲਿਆਉਣੀ।	੨	੧੨੯
ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ। ...	੩	੧੪੧
ਕਵਿ ਨੰਮ੍ਰਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਨਾਮ ਧਰਨਾ। ...	੪	੧੫੨
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ।	੫	੧੬੨
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਮੰਗਲ। ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼।	੬	੧੭੧
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੰਥ ਮੰਗਲ। ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਏ। ...	੭	੧੮੧
ਗੁਰਸਿੱਖ ਮੰਗਲ। ਮੁੱਲਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼।	੮	੧੮੭
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸੱਚਾ ਜੰਞੂ।	੯	੧੯੭
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ। ਗਊਆਂ ਚਾਰਨਾ, ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕਰਨਾ। ...	੧੦	੨੦੩
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਯਾਚਨਾ। ਸਰਪ ਨੇ ਛਾਯਾ ਕਰਨੀ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਸਿਦਕ।...	੧੧	੨੦੯
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਖੇਤ ਬੀਜਣਾ, ਬ੍ਰਿਛ ਛਾਯਾ ਅਸਥਿਰ।	੧੨	੨੧੫

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅਧਿਆਇ	ਪ੍ਰਸੰਗ
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਵੇਦ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼।	੧੩	੨੨੨
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ। ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਜਾਣਾ।	੧੪	੨੨੯
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਮੰਗਲ। ਖਰਾ ਸੌਦਾ,ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਰਾਇਬੁਲਾਰ। ...	੧੫	੨੩੮
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਮੰਗਲ। ਛਾਪ ਲੋਟਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ,ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾ।	੧੬	੨੪੬
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਮੰਗਲ। ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ ਆਰੰਭੀ।	੧੭	੨੫੬
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮੰਗਲ। ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੧੩੫) ਵਾਧਾ ਨਿਕਲੇ। ...	੧੮	੨੬੪
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮੰਗਲ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ।	੧੯	੨੭੩
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਮੰਗਲ। ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੩੨੧) ਵਾਧਾ ਲਏ।	੨੦	੨੮੩
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੰਗਲ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਵਾਹ, ਬਰਾਤ ਦੀ ... ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੋਂ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੨੧	੨੯੨
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮੰਗਲ। ਬਰਾਤ ਦਾ ਉਕਾਉ ਅਤੇ ਵਿਆਹ। ...	੨੨	੩੦੫
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੰਗਲ। ਵਜਾਹ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਤਲਵੰਡੀ ਆਉਣਾ। ...	੨੩	੩੧੭
ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀਓਂ ਵਾਪਸ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ।	੨੪	੩੨੬
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਬਾਬੇ ਮੂਲਚੰਦ ਤੇ ਚੰਦੋ ਰਾਣੀ ਦਾ ਆਕੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣਾ। ...	੨੫	੩੩੫
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ।	੨੬	੩੪੨
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਗਲ। ਮਨਸੁਖ ਤੇ ਭਗੀਰਥ।	੨੭	੩੫੧
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।	੨੮	੩੬੦
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਵੇਈਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਕ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ਤਯਾਗਣਾ। ...	੨੯	੩੬੯
ਗੁਰਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਬਾਬੇ ਮੂਲਚੰਦ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਸ਼ਜਾਮੇ ਦਿਜ ਨੂੰ ... ਉਪਦੇਸ਼, ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜਨਮ, ਮਨਸੁਖ ਤੇ ਭਗੀਰਥ ਦਾ ਜਾਣਾ।	੩੦	੩੭੮

੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖ੍ਯਤੇ।

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ—{ ਅਥ=ਇਹ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਮੰਗਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਕਈ ਹਨ:—ਹੁਣ, ਅਨੰਤਰ, ਵਧੇਰੇ, ਤਦ, ਨਿਸ਼ਚੇ, ਉਪ੍ਰੰਤ, ਪਰ, ਆਦਿ। }

ਅਰਥ—ਹੁਣ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ (ਭਾਵ, ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

ਅਧ੍ਯਾਯ ਪਹਿਲਾ

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ—{ ਅਧ੍ਯਾਯ=ਧਿਆ, ਪੋਥੀ ਦਾ ਭਾਗ। (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਧ੍ਯਾਯ) }

ਇਸ ਧਿਆ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਮੰਗਲ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚਾ ਹੀ:—

'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ*, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ, ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਧ੍ਯਾਇ'

ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ 'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਰਣਨ' ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਂਡ।

---

*ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਣ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪਦ ਯਾ ਛੰਦ ਜੋ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥਾਕਾਰ ਲਿਖੇ। ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਨੋਕਾਮਨਾਂ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੂੜ੍ਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਅਪਣੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਤੇ ਮਜਬੂਰੀ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ' ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰੰਥਾਕਾਰ ਦੀ ਇਸ਼੍ਟਪਤੀ ਤੇ ਆਸੁਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਬੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਕੂੰ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ੧੪ ਮੰਗਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥਾਕਾਰ ਜੀ ਸਿੰਘ ਹਨ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਉਪਾਸਕ ਹਨ, ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:—(੧) ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼—ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਯਾ ਸਰਗੁਣ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਣਨ ਯਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩. ਅਤੇ ੨੯। (੨) ਅਸ਼ੀਰਵਾਦਾਤਮਕ—ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਲ੍ਯਾਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਯਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਵੇ, ਆਦਿਕ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩੨. । (੩) ਨਮਸਕਾਰਾਤਮਕ—ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਦਬ, ਸ਼੍ਰਧਾ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਵੇ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੱਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੫।

ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮੰਗਲ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਿਖੇੜਵਾਂ ਤੇ ਸਾਫ ਸਮਝ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹਰ ਮੰਗਲ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਚੱਲਾਂਗੇ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾਂ ਆਦਿ ਸਿਰਲੇਖ ਬੀ ਸੂਚਤ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਮੰਗਲ ਜੋ ਨਿਰਾ ਇੱਕ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਅੱਡ ਅੱਡ ਪੰਦਰਾਂ ਮੰਗਲ ਦਿੱਸ ਪੈਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ।

੧. 'ਅਪਨੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ' ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਗਲ।

ਅਰਥਾਤ—ਉਹ ਮੰਗਲ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਅਪਨੇ 'ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ' ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ—**ਏਕੰਕਾਰ* ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਚੁ ਹੋਇ।**
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ† ਬਿਘਨ ਵਿਨਾਸ਼ਨ ਸੋਇ ॥੧॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:—

ਏਕੰਕਾਰਾ=ਏਕ+ਓਂ+ਕਾਰ+ਆ=[ਏਕ=੧। ਓ=ਵਯਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅਕਾਲਪੁਰਖ। ਕਾਰ=ਕੇਵਲ। ਆ=ਹੈ] ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ।
ਸੂਚਨਾ—ਏਕੰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ [illegible] ਪੁਰਖ ਹੈ, [illegible] ਪੋਥੀ ਦਾ [illegible], ਅੰਕ ੧੦।

'ਏਕੰਕਾਰ' ਪਦ ਦੇ ਦੋਹ ਰੂਪ ਬੀ ਹਨ:—ਏਕੋਂਕਾਰ, ੧ ਓ।

ਸਤਿਗੁਰੂ=ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਰੂਪ ਸੱਤਿ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ।
ਸਚੁ=ਸਤਯ। ਜੋ ਅਸੱਤਿ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਅਬਾਧ ਰੂਪ ਜੋ ਹੋਵੇ (ਅਕਾਲਪੁਰਖ)। [ਸੰਸ੍ਕ੍ਰਿਤ=ਸਤਯ]।
(ਅ) ਨੇਕੀ, ਭਲਿਆਈ, ਆਨੰਦ, ਸੁਖ।
ਸਚੁ ਹੋਇ=ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਤੇ=ਜੈ, ਜਿੱਤ। [ਫਾਰਸੀ, ਫਤਹ]
ਬਿਘਨ=ਰੁਕਾਵਟਾਂ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ। ਕਿਸੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵਿਚ ਅਟਕ ਪੈਣੀ ਯਾ ਮਨੋਰਥ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਾ। [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਵਿਘ੍ਨ]
ਵਿਨਾਸ਼ਨ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਵਿਨਾਸ਼ਿਨ੍]
ਸੋਇ=ਉਹੀ। ਇਸ 'ਸੋਇ' ਪਦ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ 'ਏਕੰਕਾਰਾ' ਵੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹੀ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਹੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ।

---

*ਇਹ ਪਾਠ ਛਪੇ ਹੋਏ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਤੋਂ ਬੀ ਇਹ ਪਾਠ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਲੇਖਨੀ ਲਿੱਖਤ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਜੋੜ 'ਏਕੋਂਕਾਰ' ਅਸੀਂ ਜਿਲਦ ੧ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾਂ' ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੨੩ ਪਰ ੧੨ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦਰਸਾ ਆਏ ਹਾਂ।

†ਛਪੇ ਹੋਏ ਅਕਸਰ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੋ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਪੰਡਤ ਜੀ) ਦੇ ਸੰਚਯ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਪਾਠ 'ਫਤੇ' ਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਫਤਹ' ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੱਚ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਉਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ), ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ (ਸਦੀਵ) ਫਤੇ ਹੈ, (ਸਦੀਵ ਫਤਹ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰਬੱਤ) ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਉਹੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਇਹ ਤਾਂ ਹਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ। ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਕਟਾਖਜ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੋਹੇ ਨੂੰ ਲਿਖੀਏ, ਤਾਂ ਐਉਂ ਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ:—

'੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤਿਹਿ (ਪ੍ਰਸਾਦਿ) ਸਚੁ ਹੋਇ।
'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ' ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸ਼ਨ ਸੋਇ॥

ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਫ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ—

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ,

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥

ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਦੋਹਰਾ ਬਣਾਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ*। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ:— ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਅਕਸਰ ਵੇਰ 'ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ 'ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਈਂ 'ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਦੋਇ ਮੰਗਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ, ਪਰ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ—ਗੁਰੂ—ਅਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ—ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮੰਗਲ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਦੋਹੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਸਦਾ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਮੰਗਲ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨਾਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਜਗਾ ਦੇਣੀ ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼੍ਟਾਪਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤੀ ਦਾ ਕਟਾਖਜ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਰਥ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:— 'ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਜੋ ਮੰਗਲ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, 'ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਜੋ ਮੰਗਲ ਹੈ ਉਹ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਵੇਰਵਾ ਐਉਂ ਹੈ:—

---

*ਸਬੂਤ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਜਿੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪੇ ਵਾਰਤਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹੋ ਮੰਗਲ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:— 'ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥' ਅਤੇ ਨੌਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਏਹੋ ਦੋਵੇਂ ਮੰਗਲ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

[ਸਤਿ] ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ ਅਬਾਧ ਰੂਪ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ 'ਸਤ੍ਯ' ਹੈ।

[ਗੁਰੂ] ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦਾਤਾ, ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਬੁਧਿ ਵਿਚ ਆਤਮ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦੇਣਹਾਰਾ ਗੁਰੂ, ਜੋ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਬੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹ

[ਏਕੰਕਾਰਾ] ੧ ੳ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ—

ਇਕ ਹੈ ਅਰ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ ਅਰ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਲਈ '੧ ੳ'

ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਯਾ ਸਰੂਪ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, [ਤਿਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ] ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ—

[ਸਚੁ] ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਰੂਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਪ੍ਰਾਪਤ [ਹੋਇ] ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

[ਸੋਇ] ਉਹੀ, ਭਾਵ-ਏਕੰਕਾਰਾ।

[ਵਾਹਿਗੁਰੂ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ। ਗੁਰੂ = ਆਦਿ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿ= ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ=ਕਥਨ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ।

[ਫਤੇ] ਸਦੀਵ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਨਿਰਵਿਘਨ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਨਿਰਸੰਸੇ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਭਾਵ— ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਉਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸਦੀ ਸਦਾ ਜਿੱਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਘਨ ਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਦੀ ਸਦਾ ਜਿੱਤ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਸਦਾ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਉਹ ਜਿੱਤ ਦਾ ਦਾਤਾ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਬੀ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸੰਛੇਪ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣਿਆਂ ਕਿ:—

ਸੱਚ ਦੀ (ਅਥਵਾ ਸੁਖ ਦੀ) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਦੋਇ ਵਸਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, ਜੋ ਦੋਏ ਮੰਗਲ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੇ ਹਨ। 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤੇ 'ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸ਼ਨੰ' ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਫਲ ਹਨ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਲੋੜਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਬਹੈਸੀਅਤ ਸਿੱਖ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਨਿਰਵਿਘਨਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਫਿਰ ਓਹ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕੌਤਕਾਂ ਦਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਤਾਣ ਲਗਦੇ ਸੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਰ ਅਪਣੇ ਉੱਦਮ (ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ) ਦੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਦੋਇ ਆਸ਼ਯਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਆਦਿ ਥਾਉਂ ਅਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੇਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ, ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਸੱਤ੍ਯਾ, ਮਹਾਤਮ ਅਰ ਅਪਣੀ ਲੋੜ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ—ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਦੋਹੇ ਦੇ ਏਹ ਅਰਥ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ:—

(ੳ) ਏਕੰਕਾਰ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿਖੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ। (ਯਥਾ—'ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਾਯਉ') ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੱਚ (ਅਥਵਾ ਸੁਖ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ (ਏਕੰਕਾਰ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਰੂਪ) ਹੈ, (ਜਿਸ ਦੀ ਸਦਾ) ਫਤੇ ਹੈ, (ਸਦਾ ਫਤੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ

ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬੀ) ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਏਕੰਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਅਤੇ) ਉਹੀ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਸਦਾ ਜੈ ਹੈ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਵਿਦਯਾ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਸਾਣ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚਤੁਰਤਾ ਵਿਚ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਐਸੇ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਅਪਣੀ ਚਤੁਰਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਟੱਪਕੇ, ਕਦੇ ਕਾਰਣ ਕਦੇ ਅਕਾਰਣ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮਾਨੋਂ ਮਨ ਬੁੱਧਿ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ; ਯਾ ਐਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਮਨ ਬੁੱਧਿ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਸੱਤਯਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਚਮਕਾਰਾ ਮਾਰ ਉਠਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਾਲਤ ਕੁਛ ਅਕਹਿ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉਹ ਲੰਘੇ, ਉਹ ਬੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਉੱਤੇ, ਮਨ ਉੱਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੋੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਖ੍ਯਾਲ, ਅਚਰਜ ਵਲਵਲੇ ਤੇ ਅਜੀਬ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਉੱਚ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਉੱਚਾ ਸੰਗੀਤ ਉਤਰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਉੱਚੀ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਉੱਚੀ ਮੂਰਤਿ ਤ੍ਰਾਸ਼ੀ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਸਾਰੇ ਕਲਾਕੌਸਲ ਯਾ 'ਕੋਮਲ ਹੁਨਰ' ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ, ਇਹ ਗਲ ਹਰੇਕ ਕਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ।

ਆਦਿ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪਛਮੋਤ੍ਰ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਆਰਯ ਕੁਲ ਨਾਮੇ ਦੇ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਕੇ ਵੱਸੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਸਨ; ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਗੀਤ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮਜ਼ਹਬੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਵੇਦਾਂ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਹੈ (ਕਿ ਓਹ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਸਨ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਸੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਚੇ ਸਨ ਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਓਹ ਉੱਤੋਂ ਇੱਸੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਣੇ ਸਨ) ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਇਹੀ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਗੀਤ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਵੇਦ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਕੇ ਤੱਕੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਣ ਨੂੰ, ਜੋ ਅਣਡਿੱਠ ਵਿਚ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ, ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਮਾਂ 'ਵਾਚ' ਦੱਸੀ ਗਈ। 'ਵਾਚ' ਯਾ 'ਵਾਕ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬਾਣੀ, ਪਰ ਉਹ ਬਾਣੀ ਵੇਦ ਵਿਚ ਇੱਕ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ ਸੱਤਯਾ ਯਾ ਵ੍ਯਕਤੀ ਬੀ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਵੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੱਕ ਫੈਲ ਗਏ, ਤਦ ਓਸ ਥਾਂ ਤੇ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਕ ਤ੍ਰੱਕੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੋਈ, ਯੱਗ ਤੇ ਮੰਤਰ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਵਧਿਆ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ

ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਇੱਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਤੋਂ 'ਮੰਤ੍ਰ' ਤੇ 'ਸਾਮ' ਤੇ 'ਰਿਚਾ' ਅਰਥਾਤ ਗੀਤ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਜੋ ਨਦੀ ਸੀ, ਓਸਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਓਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅੰਦ੍ਰਜ਼ਜ ਰੂਪ ਲੈਕੇ ਵ੍ਯਕਤੀ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਓਹ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ ਵੀ ਮੰਨੀ ਗਈ। ਕੁਛ ਕਾਲ ਪਾਕੇ ਪਹਿਲੀ ਦੇਵੀ 'ਵਾਚ' ਤੇ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ' ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਰੂਪ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ' 'ਵਿੱਦਯਾ-ਕਵਿਤਾ-ਵਕੱਤ੍ਰਤਾ' ਦੀ ਦੇਵੀ ਵਰਣਨ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ 'ਅਗੰਮ ਬੁੱਧੀ' ਦੇਣ ਲਈ, 'ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਹਾਮ' ਦੇਣ ਲਈ ਇਸਦੇ ਆਵਾਹਨ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਮਗਰਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਕ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ*) ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਸੀ, ਬੜੇ ਪ੍ਰਯਤਨ ਨਾਲ ਓਸਨੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕੀਤੀ ਤੇ 'ਭਰਤ' ਮੁਨੀ ਉਤੇ ਵਾਰਦ ਹੋਕੇ ਓਸ ਨੇ 'ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ' ਤੇ 'ਬੋਲੀ' ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸੁਸਿੱਖ੍ਯਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਯਾ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ 'ਭਾਰਤੀ' ਹੋਇਆ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ ਭੀ ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੀ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਸ਼ਾਰਦਾ ਭੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ:- ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਦਯਾ ਵਿਗ੍ਯਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰ (=ਤੱਤ੍ਵ) ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ†। ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਬਲੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀ ਬਲੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਯਾ ਓਸਦੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦਯਾ, ਕਵਿਤਾ, ਉੱਚ ਖ੍ਯਾਲੀ ਦੀ ਆਵੇਸ਼ਤਾ ਯਾ ਆਵੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਯਾਚਨਾ ਹੀ ਰਹੀ। ਸਮੇਂ ਬਦਲਦੇ ਗਏ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹਾ ਵਰਹੇ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ; ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸਭ੍ਯਤਾ ਦੇ ਕਈ ਰੰਗ ਹੋਏ, ਮਤ ਭੇਦ ਬੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਏ, ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕਵੀ ਹੋਏ, ਇਸ਼ਟ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਖੇੜਵੇਂ ਤੇ ਅੱਡਰੇ ਅੱਡਰੇ ਹੋਏ ਪਰ ਅਣਡਿੱਠੇ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਆਵੇਸ਼ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸ਼ਾਰਦਾ ਯਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ' ਇਹੋ ਇਕ 'ਅਰੂਪ ਵ੍ਯਕਤੀ ਦੇ ਖਿਆਲ' ਵਾਲਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਮਤ ਦੇ ਭੇਦ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਇੱਕੋ ਰਿਹਾ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਫਰਕ ਤੇ ਨਿਖੇੜਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਮਜ਼੍ਹਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਗਿਆ। ਅਰਥਾਤ-'ਸਾਰਦਾ' ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕੋਈ ਮਜ਼੍ਹਬ ਯਾ ਮਤ ਯਾ ਦੀਨ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆਂ, ਬਲਕੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਮਤ ਭੇਦਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਇਕ 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸਾਂਝਾ 'ਮਨੋ-ਹੁਲਾਸ' ਰਿਹਾ।

---

*'ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਹੈ' ਇਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ।

†ਮਹਾਂਭਾਰਤ (ਸਾਲਯਪਰਵ ੧੨੬੨੦) ਵਿਚ ਸੱਤ ਸਰਸ੍ਵਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:-ਸੁਪ੍ਰਭਾ, ਕਾਂਚਨਾਕਸ਼ੀ, ਵਿਸ਼ਾਲਾ, ਮਨੋਰਮਾ, ਓਘਾਵਤੀ, ਸੁਰੇਣੁ, ਵਿਮਾਲੋਦਕਾ।

ਉੱਪਰ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਹਿੰਦ ਦਾ ਹਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਸੁਣੋ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਇਸ ਖਿਆਲ ਦਾ ਕਿਵ ਹਾਲ ਰਿਹਾ:-ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਸਭ੍ਯਤਾ ਯੂਨਾਨ (ਗ੍ਰੀਸ) ਦੀ ਹੈ, ਓਸ ਤੋਂ ਮਗਰਲੀ ਰੋਮ ਦੀ, ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਸਭ੍ਯਤਾ ਮਾਨੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਧੀ ਤੇ ਦੋਹਤੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਯੂਨਾਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਓਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਇਹੋ ਹਿੰਦ ਵਰਗਾ ਖਿਆਲ ਸ਼ਾਰਦਾ* ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯੂਰਪ ਵਾਲੇ (muse) ਮਯੂਜ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਾਤੀਨੀ ਪਦ ਹੈ-ਮਯੂਜ਼ਾ (musa) ਤੇ ਯੂਨਾਨੀ ਪਦ ਹੈ-ਮੌਸਾ (mousa)। ਯੂਨਾਨ ਵਿਚ ਮਯੂਜ਼ ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਸੀ, ਫਿਰ ਤ੍ਰੈ ਸਨ† ਤੇ ਫਿਰ ਨੌਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਜ਼ਯੂਅਸ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਤੇ ਕੁਆਰੀਆਂ‡ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਏਹ ਨਵੇਂ§ ਦੇਵੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ 'ਜ਼ਯੂਅਸ' ਨਾਮੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਜਗਵੇਦੀ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਏਹ ਦੇਵੀਆਂ ਜ਼ਯੂਅਸ ਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਇਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੇ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਤੇ ਜਨਮ ਦੇ ਹਾਲ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੀਰਾਂ ਤੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੂਤ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਸੁਹਣੇ ਵਲਵਲੇ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਮਯੂਜਿਜ਼ ਨੂੰ ਐਪੋਲੋ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਅਗੁਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਟੁਰਦੀਆਂ ਬੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਐਪੋਲੋ' ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ "ਮਯੂਜ਼ਾਗੈਟੇਸ" (ਅਰਥਾਤ ਮਯੂਜ਼ਾ ਦਾ ਆਗੂ) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਦੋ ਮੁਕਾਮ ਸਨ: ੧. ਅਲੰਮਪੀਅਸ ਪਹਾੜ ਦੇ ਢਲਾਨ ਉੱਤੇ, ਲਿਇਥਥ੍ਰੋਨ ਤੇ ਪਿਂਪਲੇਇਆ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ। ੨. ਹੈਲੀਕੋਨ ਪਹਾੜ

*ਓਡੇਸੀ ਜੈਸੀ ਪੁਰਾਤਣ ਕਵਿਤਾ (ਦੇ ੨੪-੬੦) ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

†ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਏਹ ਸਨ:-ਮ੍ਨੇਮੇ (ਚੇਤਾ ਸ਼ਕਤੀ), ਮਲੇਟੇ (ਵੀਚਾਰ), ਓਡੇ (ਗੀਤ)।

‡ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਈ ਇਕ ਖ੍ਯਾਲੀ ਕਵੀ ਜੈਸਾ ਕਿ ਆਰਫੀਅਸ, ਲਾਈਨਸ ਇਆਲੇਮਸ ਆਦਿ ਮਯੂਜ਼ਜ਼ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬੀ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦ ਦੀ 'ਵਾਚ' ਤੇ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ'ਪਹਿਲੇ ਕੁਆਰੀ ਸੀ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਰਣਨ ਹੋਈ ਹੈ।

§ਨੌਂ ਮਯੂਜ਼ਾ (ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾਕੇ ਵਧੀ) ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਹੈ:-੧ ਕਲੀਓ (ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਦੇਵੀ), ੨ ਯੂਟਰਪੇ (ਸੰਗੀਤਕ ਕਵਿਤਾ), ੩ ਥੈਲੀਆ (ਨਾਟਕ, ਹਾਸ੍ਯ ਤੇ ਰਸਿਕ ਢੰਗ ਦਾ ਨਾਟਕ ਆਦਿ), ੪ ਮਲਪਾਮਨੇ (ਨਾਟਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਦਿਲਗੀਰੀ ਹੋਵੇ), ੫ ਟਰਪਸੀਕੋਰ (ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਨਿਰਤਕਾਰੀ), ੬ ਈਰੈਟੋ (ਇਸ਼ਕੀਆ ਕਵਿਤਾ), ੭ ਕੈਲੀਆਪੇ (ਵੀਰ ਚਰਿਤ ਵਰਣਨ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ), ੮ ਯੂਰੇਨੀਆ (ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ ਦੀ), ੯ ਪਾਲੀਹਿਮਨ੍ਯਾ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਭਜਨ ਤੇ ਨਾਦ ਆਦਿ ਦੀ)।

ਉੱਤੇ ਅਸਕਰਾ ਤੇ ਥੇਸਪੀ ਦੇ ਪਾਸ, ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਥੇਸੇਲੀ ਤੇ ਇਟਲੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਜਾ ਮੰਦਰ ਬਣੇ ਸਨ। ਹਿੰਦ ਦੀ ਸਾਰਦਾ ਵਾਂਙੂ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਬੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੈਂਦੀਆਂ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤਰੰਗ,—ਜਦੋਂ ਕਿ ਓਹ ਕੋਈ ਪੋਥੀ ਲਿਖਣ ਤਾਂ ਅਪਣਾ ਮੰਗਲ 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਵਾਹਨ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ, ਨਿਬਾਹ, ਰਸ ਤੇ ਉੱਚ ਖ੍ਯਾਲੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਯਾਂ ਕਠਨ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਛੁਹਣ ਤਾਂ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਬੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਯੂਨਾਨ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਇਟਲੀ ਯਾ ਰੋਮ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਲਾਤੀਨੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਰੋਮ ਤੋਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਕਿ ਸਾਰਾ ਯੂਰਪ—ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਸਤੀ—ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਈਸਾਈ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੇਉਤਾ ਦੇ ਪੂਜਨ ਛੁਟ ਗਏ, ਮੰਦਰ ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ ਹੋ ਗਏ, ਗਿਰਜੇ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟੱਲ ਖੜਕਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਰੱਬ ਰੱਬ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਤੇ 'ਰੂਹੁਲ-ਕੁਦਸ' ਦਾ ਹੋਕਰਾ ਘਰ ਘਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ 'ਦਿਲ-ਮੰਦਰਾਂ' ਵਿੱਚੋਂ 'ਮਯੂਜ਼' ਦਾ ਮੰਦਰ ਨਾ ਢੱਠਾ। ਇਟਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਡੈਂਟੇ ਅਪਣੇ ਮਹਾਂ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਚ ਮਯੂਜ਼ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਗੇਟਰੀ ਕੈਂਟੋ ੧, ਸਤਰ ੭) ਜਿੱਥੇ ਓਹ ਨਵਾਂ ਹੀ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਲੀਆਪੇ (ਵੀਰ ਚਰਿਤ ਵਰਣਨ) ਦੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਖਾਸ ਹੋਕਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ 'ਪੈਰਾਡਾਈਸ' (ਕੈਂਟੋ ੧, ਸਤਰ ੧੨) ਵਿਚ ਡੈਂਟੇ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਦੇ ਆਗੂ ਐਪੋਲੋ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਅਰ ਮੈਨੂੰ ਉੱਚਾ ਆਵੇਸ਼ ਦੇਹ।

ਡੈਂਟੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਯੂਰਪ ਦੇ ਈਸਾਈਪਣੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਫਰਕ ਆਯਾ, ਈਸਾਈਅਤ ਹੋਰ ਛਾਣੀ ਤੇ ਪੁਣੀ ਗਈ, ਅਰ ਦੇਵਤਾ ਪੂਜਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ, ਈਸਾ ਤੇ ਮਰੀਯਮ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੀ ਬਹੁਤੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ, ਨਵੇਂ ਮਤ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਟੇਸਟੈਂਟ ਹੋਯਾ, ਪਰੰਤੂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਮਯੂਜ਼) ਦਿਲ ਦੇ ਤਖ਼ਤੋਂ ਨਾ ਉਤਰੀ। ਯੂਰਪ ਦਾ ਢੇਰ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਾਟੇਸਟੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰੰਤੂ ਕਵੀ ਮਯੂਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਰ ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਾਟੇਸਟੈਂਟ ਈਸਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਤ੍ਰਿਖਾ ਫਿਰਕਾ 'ਪ੍ਯੂਰੀਟੈਨਸ' ਦਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਮਿਲਟਨ' ਨਾਮੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਬੀ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਪਣੀ 'ਲਾਈਸਿਡਸ' ਨਾਮੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਸ਼ਮੇਂ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ (ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼) ਨੂੰ ਜੋ ਜ੍ਯੂਪੀਟਰ ਦੇ ਸਥਾਨ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਪਤਾ ਦੇਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਵੀ ਨੇ ਅਪਨੇ 'ਪੈਰਾਡਾਈਸ ਲਾਸਟ' ਨਾਮੇ ਮਹਾਂਕਾਵ੍ਯ ਵਿਚ ਬੀ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਐਸੀ ਥਾਵੇਂ ਤਾਂ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਆਲਿਮਪੀਅਨ ਪਹਾੜ ਤੋਂ

ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਮਜ਼੍ਹਬ ਤੇ ਈਮਾਨ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਉੱਚ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ 'ਆਵੇਸ਼ਕ ਹਾਲਤ' ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰ ਅਪਣੇ ਉਸ ਆਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾਂ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਰੂਹਾਨੀ ਵਜਕਤੀ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਨਾਮ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਥਜਾ ਚਾਹੋ ਕੁਛ ਆਖੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ 'ਆਵੇਸ਼' ਤੇ 'ਆਵੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਸੱਤਜਾ ਯਾ ਵਜਕਤੀ ਵੱਲੋਂ' ਮੰਨਿਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ*। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਆਰੰਭਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਵਰਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਓਹ ਆਪ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ, ਅਰ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਸ਼ਾਰਦਾ' ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇੱਕ 'ਉੱਚਾ ਹੁਲਾਸ' ਜਾਣਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬੀ ਅਸੂਲ, ਇਸ਼੍ਟਪਤੀ ਯਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ਼੍ਟ ਮੰਨਿਆ, ਨਾ ਮੰਨਣੇ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ, ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਸ਼ ਤੇ ਈਮਾਨ ਦਾ, ਅਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਯਕੀਨ ਦਾ ਪਤਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੫ ਅਤੇ ੩੦ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-

ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ 'ਗਤਿ ਦਾਯਕ†' ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀ ਮਨ ਰਾਈ ॥ ੨੫ ॥

... ...

ਅਬ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ੩੦ ॥

ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਐਉਂ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:-

(ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ:-)

ਕਿੰਕਰ ਉਤਾਰਿ ਪਾਰ ਦੀਜੀਏ ਦਿਦਾਰ ਨਿਜ ਲਾਗੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤਾਰ
ਛੋਰੀ ਆਸ ਹੋਰੀਆ। ਪਰਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸਭ ਥਾਂਵ ਨਿਰਧਾਰ ਕਰ
ਮੋਖ ਕੇ ਉਦਾਰ ਤੁਮ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੀਆ ॥ ੩੨ ॥

ਹੋਰ-ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੭ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ:-

ਕਬਿਤ-ਤੋਸੋ ਨਹੀਂ ਦਾਤਾ ਕੋਊ, ਮੋ ਸੋ ਨ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ, ਤੋ ਸੋ ਨ

---

*ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ, ਰਿਗ ਵੇਦ, (੧੦.੧੨੫) ਜਿੱਥੇ 'ਵਾਚ' ਆਖਦੀ ਹੈ:- ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਬਨਾ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਣ, ਰਿਸ਼ੀ ਤੇ ਦਾਨਾ ਬਨਾ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ।......ਜਗਤ ਦੀ ਚੋਟੀ ਉਤੋਂ ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ......। ਇਸਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਣੇ ਵਾਲਾ 'ਵਾਚ:', ਯਾ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ' ਯਾ 'ਮਯੂਜ਼' ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ (ਪਿਤਾ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਅਰ ਓਹ ਅਪਣੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਣ, ਰਿਸ਼ੀ, ਦਾਨਾ, ਅਰਥਾਤ 'ਕਵੀ' ਬਨਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

†ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

ਦਯਾਲੁ, ਦੁਖੀ ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਲਾਈਏ। ਮੋ ਸੋ ਨਹੀਂ ਕ੍ਰਿੱਤਘਨ, ਤੋ ਸੋ
ਉਪਕਾਰੀ ਨਾਂਹਿ, ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਨਾਥ, ਨਾਥ ਤੋ ਸੋ ਨ ਬਤਾਈਏ। ਔਗੁਨੀ
ਨ ਮੋ ਸੋ ਕੋਊ, ਗੁਨਵਾਨ ਤੋਸੋ ਨਹੀਂ, ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਮੋ ਮੈਂ ਏਕ ਨਹਿ
ਪਾਈਏ। ਕਵਿ ਆਯੋ ਹੈ ਸ਼ਰਨ, ਗਹੇ ਧਾਇ ਕੈ ਚਰਨ, ਗੁਰੂ ਤਾਰਨ
ਤਰਨ ਨਿਜ ਹਾਥ ਦੈ ਬਚਾਈਏ॥ ੨੭॥

ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਅਸਾਂ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਸ਼ਾਰਦਾ ਆਵਾਹਨ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ-ਮਜ਼ਹਬ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਵੀ ਮਨ ਦਾ ਹੁਲਾਸ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਈਰਾਨ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਸਤ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਾਕੀ ਤੇ ਮੈਅ (ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਸਾਕੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ' ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਹਰਾਮ ਹਨ, ਪਰ 'ਕਵਿਮਨ ਹੁਲਾਸ' ਉਸੇ ਹਰਾਮ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲੀ 'ਸੁੰਦਰੀ-ਸਾਕੀ' ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਵੇਸ਼ਕ ਹਾਲਤ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਲਾ ਪਿਲਾ ਦੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਕਾਵਯ ਸ਼ਕਤੀ' ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਮਨੋ-ਹੁਲਾਸ' ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ'-'ਕਵਿ ਮਨ ਹੁਲਾਸ'-ਹੈ, ਇਹ ਇਸ਼ਟ ਅਰ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ*। ਆਪਦੀ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਮੰਡਲ ਕੇਵਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ

*ਅਧਯਾਯ ੨੭ ਅੰਕ ੧੬, ੧੭ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਕ ਜਗਯਾਸੂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਦੇਵੀ ਆਖਦੀ ਹੈ:-

ਪਰਾਲਬਧ ਹੈ ਤਨ ਕੀ ਜੋ ਲੌ। ਸੇਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਗ ਤੋ ਲੌ। ਪੁਰਿ
ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਕੀਨਿ ਦੁਕਾਨਾ। ਦੁਰਜੋ ਰਹਤਿ ਹੈ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ॥ ੧੬॥
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਅਵਤਾਰਾ। ਕਲਿ ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।

ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਅਧਯਾਯ ੨੯ ਅੰਕ ੩ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਨ ਲਈ ਟੋਰਨ ਵੇਲੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਹੈ ਕਲਿ ਕਾਲ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲਹਿ ਮੰਦਮਤੀ ਮਨ ਮਾਨਵ ਹੋਊ। ਦੇਵਨਿ ਪੂਜਤਿ, ਨਾਮ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਕੇਵਲ ਪਾਪ ਪਰਾਇਨ ਜੋਊ।' ਇਥੇ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ 'ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ' ਨੂੰ ਮੰਦ ਮਤੀ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਦ ਓਹ ਆਪ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਕੀਕੂੰ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਸਨ ਯਾ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਸਿਖਲਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ?

ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਹ ਹੁਲਾਸ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਇਕ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਗਲ ਸੀ।

ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਸ਼੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਆਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰ ਯਸ਼ ਦੇ ਰਚਨ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੇ ਉਛਾਲ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਯਾਦ-ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਕਿ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—

ਸਾਰਸ੍ਵਤੀ ਸਰਿਤਾ ਸਰਸ ਮਮ. ਉਰ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹ।
ਉਠਹਿ ਲਹਿਰ ਛੰਦਨ ਰਚਨ ਗੁਰ ਹਰਿ ਜਸ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ੧।
[ਬ: ਰਮੇਣ ਕਿਸ਼ ਸ਼ਾਂ: ਸ: ੧

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਉਖਿਆਈ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਸ਼੍ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਯਾਚਕ ਹਨ। ਫੇਰ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤਕ' ਮੰਗਲ ਕਰਕੇ ਅੱਗੋਂ ਅਪਨੀ ਰਚਨਾਂ ਅਰੰਭਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਤੇ ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ; ਫੇਰ ਅਪਣੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੇ ਦਾ, ਫੇਰ ਨਾਮ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ—ਦਾ ਮੰਗਲ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਫਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਧਯਾਯ ਇਸੇ ਮੰਗਲਮਯ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮੰਗਲ ਆਪ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ੧੪ ਵਿਚ ਅਪਨਾ ਇਸ਼੍ਟ ਹੈ, ਤੇ ਇਕ ਵਿਚ 'ਪਰਾਇਆ ਇਸ਼੍ਟ' ਨਹੀਂ, 'ਮਜ਼ਹਬੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਨਹੀਂ,ਪਰ ਕੇਵਲ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮਨੋਹੁਲਾਸ ਦੀ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਰੀਤਿ ਵਰਤੀ ਹੈਉਹ ਇਹ ਹੈ:—

ਕਬਿੱਤ—ਤੀਨੋ ਲੋਕ ਬਰ ਦਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਜਾਚੈਂ ਮਹਾਰਾਨੀ,
ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਹਾਨੀ, ਆਦਿ ਤੀਨੋ ਗੁਨ ਮੰਡਿਕਾ।
ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਮਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਤਵ,
ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਗਾਨੀ ਬਰ ਬੰਡਿਕਾ।
ਦੀਨੀ ਰਜਧਾਨੀ ਬੱਜ੍ਰ ਪਾਨੀ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨੀ,
ਜਾਨੀ ਮੈਂ ਭਵਾਨੀ ਸੁਖ ਖਾਨੀ ਖਲ ਖੰਡਿਕਾ।
ਨਮੋ ਨਮੋ ਬਾਕ ਬਾਨੀ, ਜੋਤਿ ਬਿਦਤਾਨੀ, ਦਾਸ
ਰਸਨਾ ਬਸਾਨੀ, ਜੈਤਿ ਜੈਤਿ ਮਾਤ ਚੰਡਿਕਾ॥ ੨॥

[ਤੀਨੋ ਲੋਕ=(ੳ) ਤਿੰਨ ਲੋਕ:—ਸੁਰਗ, ਮਾਤ, ਪਾਤਾਲ।
(ਅ) ਤ੍ਰੈ ਵਰਗ=ਦੇਵਤੇ, ਮਨੁੱਖ, ਦੈਂਤ।
ਮਹਾਰਾਨੀ=ਵਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਯਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੀ।
ਤੀਨੋ ਤਾਪ=ਆਧਿ, ਬਿਆਧਿ, ਉਪਾਧਿ। ਮਨ ਦੇ ਦੁੱਖ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁੱਖ, ਉੱਤੋਂ ਆ ਪਏ ਦੁੱਖ। ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ ਏਹ ਹਨ:—
੧. ਅਪਣੀ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਬਲ ਉੱਠਣਾ.

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:—

੨. ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਵੇਖਕੇ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਸੜਨਾ,

੩. ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਪਮਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਧੁਖਣਾ।

ਤੀਨੋਗੁਨ=ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ, ਅਥਵਾ—੧. ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਨੂੰ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸੱਕਣਾ, ੨. ਆਪ ਉੱਚਾ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਲਿਖ ਸੱਕਣਾ, ੩. ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਸਿਖਾ ਸੱਕਣਾ ਯਾ ਚਾਤੁਰੀ ਨਾਲ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕਰ ਸੱਕਣੀ।

ਮੰਡਿਕਾ=ਸੰਵਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਭੂਸ਼ਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਤੀਨੋ ਕਾਲ=ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ, ਭਵਿੱਖਤ। ਬੀਤ ਚੁਕਾ, ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ। (ਅ) ਤ੍ਰੈ ਜ਼ਮਾਨੇ—੧. ਵੈਦਕ, ੨. ਪੌਰਾਣਕ ਤੇ ੩. ਯਵਨੀ ਰਾਜ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਕਵੀ ਤੈਨੂੰ ਮੰਗਲ ਵੇਲੇ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤੀਨੋ ਸ਼ਕਤਿ=ਤਿੰਨੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ:—ਉਮਾ, ਰਮਾ, ਸਾਵਿੱਤ੍ਰੀ। ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਦੇਵੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ,(ਦੇਖੋ ਰਿਗ ਮੰਡ: ੨. ਸੂ: ੪੧. ਮੰਤ੍ਰ ੧੬)। ਕਈ ਥਾਈਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾਤੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤ੍ਰੈ ਫਲਦਾਤੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਓਹ ਤ੍ਰੈ ਫਲਦਾਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਏਹ ਹਨ:—੧. ਦੌਲਤ ਦੇਣ ਦੀ, ੨. ਖੇਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਉਪਜਾਉਣ ਦੀ, ੩. ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ।

ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ=ਉਤਪਤੀ, ਪਾਲਨ, ਸਿੰਘਾਰ, ਤਿੰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਤ੍ਰੈ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਖਾਸ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀਆਂ ਏਹ ਹਨ:—

੧. ਯੱਗਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੇਣੀ। ੨. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦੇਣੀ।
੩. ਨਦੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਦੇਣਾ।

ਤੀਨੋ ਗਾਨੀ=ਤਿੰਨਾ ਤੋਂ ਗਾਂਵੀਂ ਗਈ, ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਤੋਂ, ਪਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਧਰ ਹੈ:—(ਅ) ਵੇਦਾਂ ਦੇ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ, ਤੇ ਹੋਰ ਆਮ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਦੇ ਕਵੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਤੇਰਾ ਯਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਰਬੰਡਿਕਾ=ਬਲਵੰਤਿਕਾ=ਬਲਵਾਨ। 'ਬਰ' ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ:—ਬਲ, ਵਰ, ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟਤਾ, ਸੋ ਕਈ ਸੱਜਣ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰੈ ਅਰਥ ਹੋਰ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

(ਅ) ਬਲ ਦੇ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ। (ੲ) ਵਰਾਂ ਦੇ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ।

(ਸ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ,ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਪਾਤ੍ਰ ਕਵੀ ਨੂੰ ਉੱਚਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਬੱਜ੍ਰ ਪਾਨੀ=ਬੱਜਰ (=ਪੱਥਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ, ਇੰਦ੍ਰ।
ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨੀ=ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। [ਸੰਸ:, ਕ੍ਰਿਪਾਨ=ਤਲਵਾਰ। ਪਾਣਿ=ਹੱਥ]
ਭਵਾਨੀ=ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ। (ਅ) ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ।
(ੲ) ਦੇਵੀ, ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਰਬਤੀ ਸਮਝੀ ਗਈ।
ਭਵ=ਸ਼ਿਵ। ਭਵਾਨੀ=ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। 'ਭਵਾਨੀ' ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਮਯ ਤੇ ਪਯਾਰ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
ਸੁਖ ਖਾਨੀ=ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਣ।
ਖਲ ਖੰਡਿਕਾ=ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਦੁਸ਼ਟ (ਵਿਘਨਕਾਰੀ) ਓਹ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰੰਭੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਿਥਕੇ ਅਟਕਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਬਾਕ ਬਾਨੀ=ਕਵਿਤਾ ਸਫੁਰਣ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਾਕ ਤੇ ਵਾਚ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ੧੦. ੭੧ ਤੇ ੧੨੫) ਪਿੱਛੋਂ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਹੋਇਆ। ਵਾਚ ਤੇ ਵਾਕ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਹੈ।
ਬਿਦਤਾਨੀ=ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੀ। ਜੈਤਿ ਜੈਤਿ=ਜੈ ਹੋ, ਜੈ ਹੋ।
ਚੰਡਿਕਾ=ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਤੇਜ ਹੈ, ਤੇਜ ਦੀ ਦੇਵੀ।
(ਅ) ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਾਰਿਆ।
(ੲ) ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਦੇਵੀ।
(ਸ) ਜਿਵੇਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜੁੱਧ (ਬੀਰ ਰਸ) ਦੀ ਦੇਵੀ ਚੰਡਿਕਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਿਵੇਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਦੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਅਰਥ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਟੁਰੇਗਾ, ਫੇਰ ਪਹਿਲੀ, ਫੇਰ ਦੂਸਰੀ, ਫੇਰ ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਲੱਗੇਗਾ:—

ਹੇ ਬਾਕ ਬਾਨੀ (ਕਵਿਤਾ ਸਫੁਰਣ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ!) (ਤੇਰੀ) ਜੋਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਦਾਸ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਵਸ ਗਈ ਹੈ, (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਹੇ ਤੇਜ ਸਰੂਪ ਮਾਤਾ (ਤੇਰੀ) ਜੈ ਹੋ, (ਤੇਰੀ) ਜੈ ਹੋ! (ਤੂੰ ਹੀ) ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ) ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, (ਤੈਨੂੰ) ਤਿੰਨੇ (ਵਰਗ ਵਾ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਵੀ) ਵਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ (ਜਾਣਕੇ) ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਤੂੰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ) ਤ੍ਰੈਏ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈਂ (ਅਤੇ ਫੇਰ) ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ (ਨਾਲ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ) ਆਦਿ

ਤੋਂ ਹੀ ਭੂਸ਼ਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ (ਸਾਰੇ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਤੇਰਾ) ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਤੇਰੀਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ (ਦੌਲਤ, ਖੇਤੀ, ਔਲਾਦ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀਆਂ), (ਤੂੰ) ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ (ਕਵਿਤਾ, ਯੱਗ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਜਲਦਾਨ); ਤਿੰਨਾਂ (ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ) ਗਾਂਵਿਆਂ ਹੈ, ਹੇ ਵਰ ਦਾਤੀ ! ਹੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, (ਤੂੰ ਹੀ) ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, (ਤੈਨੂੰ) ਮੈਂ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ, ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ (ਵਿਘਨਕਾਰੀਆਂ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਅਸੀਂ ਇਸ ਅੰਕ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਇਹ 'ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ' ਕਵਿ ਮਿਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸੰਕੇਤਕ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਤੋਂ ਵਧਵੀਂ ਗੱਲ ਬੀ ਇਕ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਅਣਮਿਲਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਮਾਲੂਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਸ਼ਾਰਦਾ' ਯਾ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ' ਯਾ 'ਵਾਚ' ਯਾ 'ਬਾਕਬਾਨੀ' ਇਕ ਠੰਡੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ ਅਰਥਾਤ ਜਮਾਲ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਾਲੀ ਵਯਕਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜ ਵਾਲੀ ਤੇ ਜੰਗ ਫਤਹ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਬੀ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਉਸ ਕੌਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਜੰਗਜੂ ਹੈ, ਅਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਓਪਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਬੀ ਜਾ ਪਈ ਸੀ; ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ 'ਯੁੱਧ' ਬੀ ਬਨਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਕੌਮ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਜਮਾਲ ਤੇ ਜਲਾਲ ਦੋਹਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਤਿ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਤੇਜਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਇਉਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੈ: ਬੁਲਬੁਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ, ਏਹ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ; ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਦਮਕ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੂਰਮੇਂ ਦਾ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਤੇਜਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਜਿਸ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਹੋਣ ਉਸ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਰਚਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਬਨਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੌਮ ਦਾ ਕਵਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਨੇ ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਜਿਸ ਵੇਲੇ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਮੰਗਲ' ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਦ ਆਪਣਾ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਆਦਰਸ਼ ਨਾਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਹਿੱਤ ਇਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਭੀ ਭਰਨਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਬੁਲ ਤੇ ਉਕਾਬ ਇੱਕੋ ਵੇਰ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ, ਜਮਾਲ ਤੇ ਜਲਾਲ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਇਕ ਮਿਆਨੇ ਪਾਉਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਮੂਜਬ ਸ਼ਾਰਦਾ ਬੀ ਉਹ ਕਥਨ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਠੰਢੀ ਤੱਤੀ ਦੋਇ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਹੋਣ, ਜੋ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਨਿਖੇੜਵੀਆਂ ਇੰਜ ਹਨ:—

ਜਮਾਲ (ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ)

੧. ਬਾਕਬਾਨੀ—ਇਹ ਪੁਰਾਤਣ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਾਲੇ 'ਵਾਚ' ਨਾਮ ਵਾਲੀ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਦਕ ਸਾਮ ਤੇ ਰਿਚਾ ਰਚਣ ਦੀ ਸੱਤ੍ਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵ੍ਯਕਤੀ ਹੈ। 'ਵਾਚ' ਤੇ 'ਵਾਕ' ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਦੇ ਪਦ ਹਨ।

੨. ਦਾਸ ਰਸਨਾ ਬਸਾਨੀ—ਅਰਥ, ਕਵਿਤਾ, ਸੁੰਦਰ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸੀਆ ਹੈ। ਅਰ ਜੇ ਉਹੋ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਬੀ ਹੈ, ਤੇ ਜੰਗਜੂ ਕੌਮ ਦਾ ਕਵਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਬੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਣੀ ਹੈ।

੩. ਭਵਾਨੀ—ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਵੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਭਵਾਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿਮਯ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

੪. ਸੁਖ ਖਾਨੀ—

ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਹਾਨੀ ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਮਾਨੀ ਤੀਨੋ ਲੋਕ ਬਰਦਾਨੀ	ਏਹ ਸਾਰੇਗੁਣ ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਂਤ ਮਈ ਹਨ।

ਜਲਾਲ (ਤੇਜੱਸ੍ਵੀ ਯਾ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਸੁੰਦਰਤਾ)

੧. ਚੰਡਿਕਾ—ਤੇਜ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਤਨੀ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਜੁੱਧ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਤੋਂ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਾਂਙੂ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਵ੍ਯਕਤੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲੀ ਵ੍ਯਕਤੀ ਨਾਲ ਤਦਰੂਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ।

੨. ਦੀਨੀ ਰਜਧਾਨੀ—ਰਾਜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਸਾਖੀ ਵਾਲੀ ਵ੍ਯਕਤੀ। ਰਾਜ ਦੇਣਾ ਬਲਵਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਪਦ 'ਸ਼ਾਰਦਾ' ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਤੱਤ੍ਵ ਦੀ ਦਾਤੀ) ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ—

{ ਸਾਰ + ਦਾ =
ਸ਼ਕਤੀ + ਦਾਤੀ } 'ਸ਼ਕਤੀ ਦਾਤੀ' ਬੀ ਹੈ।

੩. ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨੀ—ਜੁੱਧ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਣੀ।

੪. ਖਲ ਖੰਡਿਕਾ—ਦੁਸ਼੍ਟਾਂ ਯਾ ਵਿਘਨਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇਜ ਮਈ ਗੁਣ ਹੈ। ਵੇਦਕ ਰਿਸ਼ੀ—ਯੱਗਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਯੱਗ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਗੋਯਾ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਵਿਚ ਵੇਦਕ ਰਿਸ਼ੀ ਬੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ (ਜਲਾਲ ਵਾਲੀ) ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਮੰਨ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸੋ ਬਾਕ ਬਾਨੀ ਤੇ ਚੰਡਿ (ਤੇਜ) ਬਾਨੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤਯ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਣਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਲਾਲ ਜਮਾਲ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਤਯ ਲਿਖਣਗੇ।

੩. ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਉਸ ਸਰੂਪ, ਉਸ ਵਜੂਦ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਨਾ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ—ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ, ਨਿਤ ਨਯੋ; ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਰੂਪ;
ਮੋ ਉਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟੋ ਸਦਾ; ਜੋ ਚਰ ਅਚਰ ਅਨੂਪ ॥ ੩ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ—

ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ=ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਇਕ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਹਰ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ, ਤਰਲ ਤੋਂ ਤਰਲ ਅਕਾਸ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਸੂਖਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਦੇਸ਼ (Space) ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੰਡ ਨਾ ਸਕੇ।

ਨਿਤ ਨਯੋ=ਸਦਾ ਨਵਾਂ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੇ। ਕਾਲ ਜਿਸ ਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਪਾ ਸਕੇ। ਜੋ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਰਹੇ। ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਬਿਰਧਾਪਨ ਜਿਸ ਉਤੇ ਵਟਾਉ ਸਟਾਉ ਨਾ ਲਿਆਵੇ। ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ।

ਸਤਿ=ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਅਸਲੀ ਵਜੂਦ। ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਯਾ ਕਿਸੇ ਹਾਲ ਇਹ ਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ 'ਉਹ ਨਹੀਂ'। ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ 'ਹੈ' ਹੈ।

ਚਿਤ=ਚੈਤੱਨਯ, ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਣ ਗਯਾਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਸਦਾ ਸਾਰਾ ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਜਰਬੇ ਯਾ ਸਹਾਯਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਭ ਥਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਆਨੰਦ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਈ, ਖੁਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਰੂਪ ਵਾਲਾ; ਜੋ ਹਰ ਥਾਂਵੇ ਹਰ ਹਾਲ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਜੂਦ ਉਮਾਹ, ਖੁਸ਼ੀ, ਮੰਗਲ, ਖੇੜਾ, ਉਤਸਾਹ ਹੈ। ਆਨੰਦ ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ।

'ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ'='ਹੈ', 'ਜਾਣਦਾ' ਹੈ ਕਿ 'ਹੈ', ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲੱਛਣ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਜੂਦ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ:—ਹੈ, ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਰ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਉਰ=ਹ੍ਰਿਦਾ।

[ਚਰ=ਜਾਨਦਾਰ। [ਚਰ=ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ]ਜੋ ਚੱਲ ਸਕੇ,ਮੁਤਹੱਰਿਕ।
ਅਚਰ=ਜੜ੍ਹ [ਸੰਸ:, ਅ+ਚਰ] ਜੋ ਚਲ ਨਾ ਸਕੇ, ਜੋ ਹਰਕਤ ਨਾ ਕਰੇ।
ਅਨੂਪ=ਅਨ+ਉਪਮ=ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ।]

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਾਰੇ ਵਜਾਪਕ, ਸਦਾ ਨਵੇਂ, ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ (ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ !) ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ (ਸਾਰੀ ਜ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ) ਸੁੰਦਰ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੋ।

ਭਾਵ—ਪਿੱਛੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ 'ਦਾਸ ਰਸਨਾ ਬਸਾਨੀ' ਆਖਿਆ ਸੀ, ਜਦ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ ਤੇ ਆਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, 'ਮੋ ਉਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟੋ ਸਦਾ'। ਇਤਨਾ ਫਰਕ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਤੇ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਆਵਾਹਨ ਦਾ ਇੱਥੇ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ, ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ, ਸਦਾ ਨਵਾਂ, ਕਦੇ ਬਾਲਾ, ਬੁੱਢਾ, ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਸਦਾ 'ਹੈ', ਸਦਾ 'ਚੇਤਨ', 'ਸਦਾ ਆਨੰਦ', ਜਿਸ ਜੈਸਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ 'ਇੱਕ' ਦੇ ਉਪਾਸਕ, 'ਇਕ' ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ 'ਮੁਵਾਹਿਦ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ ਦਾ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

ਸ੍ਵੈਯਾ*—ਓਂ ਪਰਮਾਤਮ ਆਤਮਭੂ ਪਦਮਾਪਤਿ ਪੰਚ ਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ।
ਬਾਯੁ ਬਿਨਾਯਕ ਬਾਯੁ ਸਖਾ ਬਨਰਾਇ ਬ੍ਰਿਖਾਬ੍ਰਿਖ ਸੈਲਨ ਪਾਤੀ।
ਸ੍ਰੀਦਹਿ ਸੂਰ ਸਸੀ ਉਡ ਅੰਤਕ ਮਾਨਵ ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਸੰਗਾਤੀ।
ਬੰਦਨਤਾ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੈ ਨਿਤ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਜਿ ਖਜਾਤੀ॥੪॥

[ਓਂ=੧, ਇਕ। (ਅ) ਆਤਮ ਵਸਤੂ। ਬ੍ਰਹਮ। (ੲ) ਓਂ=ਹੈ।
ਪਰਮਾਤਮ=ਪਰਮ+ਆਤਮਨ। [ਪਰਮ=ਪਹਿਲੀ। ਆਤਮਨ=ਹਸਤੀ, ਰੂਹ, ਆਤਮਾ] ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਆਤਮਾਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਉੱਚੀ ਹਸਤੀ।
ਆਤਮਭੂ=ਬ੍ਰਹਮਾ। ਪਦਮਾਪਤਿ=ਵਿਸ਼ਨੂ। [ਪਦਮਾ=ਲਛਮੀ + ਪਤਿ]
ਪੰਚ ਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ=[ਪੰਚ=ਪੰਜ। ਖਤੰਗ=ਤੀਰ। ਅਰਾਤੀ=ਵੈਰੀ।] ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਵੈਰੀ। ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲਾ=ਕਾਮ, ਸੋ ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ। ਬਾਯੁ=ਵਾਯੂ। ਹਵਾ। ਬਿਨਾਯਕ=ਗਣੇਸ਼, ਬੁੱਧ ਦੇਵ।
ਬਾਯੁ ਸਖਾ=ਵਾਯੂ ਸਖਾ=ਹਵਾ ਜਿਸਦੀ ਸਹਾਯਕ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਅਗਨੀ।]

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਅਡ ਅਡ ਥਾਈਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੇ ਪਾਠ ਅੱਡ ਅੱਡ ਦਿਸਦੇ ਹਨ:—ਸਵੈਯਾ, ਸ੍ਵੈਯਾ, ਸਵੱਯਾ। ਇਨ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਅਸਾਂ 'ਸ੍ਵੈਯਾ' ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ—

ਬਨਰਾਇ=[ਬਨ=ਪਾਣੀ। ਰਾਇ=ਰਾਜਾ।] ਪਾਣੀ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਵਰੁਣ।
ਬ੍ਰਿਖਾਬ੍ਰਿਖ=[ਬ੍ਰਿਕਸ਼=ਰੁੱਖ, ਬੂਟੇ, ਬਾਗ਼ਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ। ਅਬ੍ਰਿਕਸ਼=ਆਪੇ ਉੱਗਣ ਵਾਲੇ ਬਨਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਿੱਛ] ਬਾਗ਼ਾਂ ਤੇ ਬਨਾਂ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ।
(ਅ) ਬ੍ਰਿਖ=ਬੈਲ। ਬੈਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਧਰਮ, ਅਬ੍ਰਿਖ=ਅਧਰਮ।
(ੲ) ਬ੍ਰਿਖਾ=ਕਰਣ (ਸੂਰਯ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ), ਬ੍ਰਿਖ=ਕਾਮਦੇਵ।
ਸੈਲਨਿ ਪਾਤੀ=ਪੱਥਰਾਂ, ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ਰ।
ਸ੍ਰੀ ਦਹਿ=ਕੁਬੇਰ। [ਸ਼੍ਰੀ=ਲਛਮੀ, ਦਹਿ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ]।
ਸੂਰ=ਸੂਰਜ। ਸਸੀ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਉਡ=ਤਾਰੇ।
ਅੰਤਕ=ਧਰਮਰਾਜਾ, ਯਮ। ਮਾਨਵ=ਮਨੁੱਖ। ਦਾਨਵ=ਦੈਤ।
ਦੇਵ=ਦੇਵਤਾ। ਸੰਗਾਤੀ=ਸੰਗਤਾਂ, ਭਾਵ ਕੁਲਾਂ। ਸਾਰੇ।
ਬੰਦਨਤਾ=ਨਮਸਕਾਰ। ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੈ=ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
ਆਨੰਦ ਕੰਦ=ਆਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲ, ਜਿਸਤੋਂ ਸਾਰਾ ਆਨੰਦ ਉਪਜੇ।
ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਖ੍ਯਾਤੀ=ਪ੍ਰਤੱਖ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ (ਤੂੰ ਜੋ) (ਅੰ=) ਇੱਕ ਹੈਂ, ਨਿੱਤ ਹੈਂ, ਆਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈਂ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈਂ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈਂ; (ਤੈਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ, ਵਾਯੂ, ਗਣੇਸ਼; ਅਗਨੀ, ਵਰੁਣ, ਬਨ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ, ਇੰਦ੍ਰ, ਕੁਬੇਰ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਤਾਰੇ, ਯਮਰਾਜ, ਮਨੁੱਖਾਂ, ਦੈਤਾਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਪਿਛਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟਦੇਵ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਕਿਸਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ, ਅਰ ਉਸਦਾ ਸਰੂਪ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਓਹ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ 'ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ' ਹੈ, ਅਕਾਲ ਹੈ, ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਅਨੂਪਮ ਹੈ। ਐਸੇ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਰਹੋ, ਅਰਥਾਤ ਆਪਦੇ ਅਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭੁੱਲ ਦਾ ਪਰਦਾ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਸਰੂਪ ਅਰ ਅਪਣੀ ਮੰਗ ਕਹਿਕੇ ਇਸ ਸ੍ਰੋਯੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਸਾਖ੍ਯਾਤ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਹੜੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਓਹ ਅਪਣੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ? ਸੋ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

ਓਹ ਸਭ ਤੋਂ ਆਦਿ, ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤੇ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ, ਨਿਰਾ ਇੱਕ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਉਸ ਜੇਹਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਉਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਓਹ ਦਾਤਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਮਾਨੋਂ ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਅਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਵਜਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ ਉਸਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਰਹੇ ਹਨ; ਫੇਰ ਵਰੁਣ (ਵੇਦ ਦਾ ਇਕ ਮੁਖਿ ਦੇਵਤਾ), ਇੰਦ੍ਰ, ਕੁਬੇਰ, ਯਮਰਾਜ ਆਦਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਵਾਲੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ; ਫੇਰ ਬੁੱਧ ਦੇਵ ਵਰਗੇ ਸਦਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੋਕ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਰਹੇ ਹਨ; ਦੇਵਤੇ, ਦੈਤ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ; ਏਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਅਗਨੀ, ਬਨਸਪਤੀ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਤਾਰੇ, ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਉਸ ਕਾਦਰ ਅਗੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਵਿਦਤ ਸਰੂਪ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਉੱਚੇ ਹੋਏ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਅਕਲਕਲਾ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੇਵਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਬ੍ਰਿੱਛ ਬੂਟੇ ਤਕ ਸਭ ਉਸ ਮਹਾਂ ਮੂਰਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ 'ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ' ਸਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ, ਸਰਬ ਦੇ ਪੂਜਯ ਸਰੂਪ ਦਾ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਰਹੇ; ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਸ਼ ਹੈ, ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਥਨ ਤੇ ਉਸਦਾ ਆਰਾਧਨ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ—ਇਸ਼੍ਟਦੇਵ—ਇਖ੍ਦੇਵ—ਇਸ਼ਟਦੇਵ—, ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਜਿਸਤੋਂ ਪਰੇ ਤੇ ਉੱਪਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਇਸ਼੍ਟਦੇਵ ਇਹੋ ਹੈ। ਇਸ਼ਟਗੁਰੁ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ:—ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਮਹਾਨ ਵਜਕਤੀ ਜੋ ਕਵਿ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਆਲੰਬ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਪੂਜਯ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਜਾਨ ਦਾਤਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਜੋ ਹੋਰ ਦੈਵੀ ਵਜਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਉੱਚਾ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਇਖ੍=ਚਾਹੁਣਾ]।

੪. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ—**ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮੰ ਪਰਮ, ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ।**
ਯੁਗਲ ਚਰਨ ਮਮ* ਬੰਦਨਾ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿਕਰਿ ਮਾਥ। ੫।

[ਪੁਰਸ਼ੋਤਮੰ=[ਪੁਰੁਖ=ਆਦਮੀ। ਉੱਤਮ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ] ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਫਤ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ, ਉਹਦੇਦਾਰ ਯਾ ਕਾਰਕ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ (ਪੁਰੁਖੋਤਮ)= ਈਸ਼ਵਰ, ਨਾਰਾਯਣ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਭੀ ਕਹੀਦੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਉੱਚੇ ਤੇ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ—ਮੁਰ।

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ—

ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ, ਜੈਸੇ ਅਵਤਾਰ, ਸਿੱਧ, ਬੁੱਧ, ਪੈਗੰਬਰ, ਵਲੀ, ਸੰਤ, ਗੁਰਮੁਖ ਆਦਿ। ਪੁਰਖੋਤਮ ਉਸ ਨਿਸ਼ਪਾਪ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੈਰੀ ਮਿੱਤਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਰਹੇ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਰਹਿਣੇ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਯਾ ਹੋਣਗੇ।

ਪਰਮ=ਵੱਡਾ, ਵਡੇਰਾ, ਪਹਿਲਾ, ਮੁਹਰਲਾ, ਮੀਰੀ।

ਪਰਾਵਰ=ਨੇੜੇ ਦੂਰ, ਨੀਚ ਊਚ, ਮੁੱਢਲਾ ਅੰਤਲਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਛ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ, ਸਮਸ਼ਟੀ। ਪਰੰਤੂ ਮੁੰਡਕ ਉਪਨਿਖਦ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ ਇਹ ਪਦ ਆਯਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਥੇ ਅਰਥ ਹੈ:— ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਉੱਚੇ ਲੋਕ ਜਿਸਦੇ ਅੱਗੇ ਨੀਂਵੇ ਹੋਣ। ਟੀਕਾ ਕਾਰ ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ ਨੇ ਇਸ ਲਈ—ਵਿਸ਼ਨੂੰ—ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਲੋਕ: ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਹਨ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ (ਨਾਥ=) ਸੁਆਮੀ ਹਨ।

ਨਾਥ=ਮਾਲਿਕ, ਸੁਆਮੀ। ਯੁਗਲ=ਦੋ, ਦੋਵੇਂ।

ਚਰਨ=ਚਰਨਾਂ ਪਰ। ਮਮ=ਮੇਰੀ। ਬੰਦਨਾਂ=ਨਮਸਕਾਰ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਸਿਜਦਾ। ਧਰ=ਧਰਤੀ।

ਧਰਿ=ਧਰਕੇ, ਰੱਖਕੇ, ਅਥਵਾ—ਕਰ+ਧਰ=ਹੱਥ ਧਰਕੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮੱਥਾ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰਕੇ—ਅਸ਼ਟਾਂਗ—ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਹੇ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ)! (ਆਪ ਜੋ ਜਗਤ ਦੇ) ਉੱਤਮ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰਮ ਹੋ, (ਅਰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ) ਪਰਾਵਰਾਂ ਦੇ (ਬੀ) ਨਾਥ ਹੋ (ਆਪਦੇ) ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਪੁਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਧਰਕੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਤੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਅਰਥਾਤ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉੱਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਵ੍ਯਕਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਪੂਜਯ ਤੇ ਸੁਆਮੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਲਖਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾ ਕਵਲਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟੇ ਚੰਗੇ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਤਮ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਅਵਤਾਰ, ਰਿਸ਼ੀ, ਭਗਤ ਆਦਿ ਕਹਿਲਾਏ, ਜੈਸੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰ, ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਭਗਤ, ਹੋਰ ਈਸਾ ਮੁਹੰਮਦ ਆਦਿ ਪੈਗੰਬਰ,

ਬੁੱਧ, ਜੀਨਾ ਆਦਿਕ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਰਖੋਤਮਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰਮ (ਵਡੇ, ਮੀਰੀ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਛੁਟ, 'ਪਰਮ' ਵੱਡੇ ਪੁਰਖ ਤੇ ਅਧਿਕ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਣਾਂ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਅਧਿਕ ਹੋਵੇ। 'ਪਰਮ' ਪਹਿਲੇ, ਮੂਹਰਲੇ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਨਾਤਨ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ ਪਰਮ–ਮੀਰੀ–ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਦ ਵਿਚ, ਦਰਜੇ ਵਿਚ, ਅੱਗੇ ਹੋਵੇ–ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰ ਲਈ ਲਹਿਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਕਹਿਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ–ਪਰਾਵਰ–ਆਖਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਜਗਤ ਦੇ ਵਡੇ ਜੈਸੇ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਜੀ ਆਦਿਕ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਏਹ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ–ਅਵਰ–ਅਰਥਾਤ ਨੀਵੇਂ ਹਨ, ਓਹ ਪਰਾਵਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਮਾਧਵ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਉੱਚੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ ਨਾਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਗੋਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਬੀ ਉੱਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ।

ਸੈਯਾ–ਬਰ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਬਰ ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਕੋ ਮੂਰ ਉਦਾਰਸੁਹਾਵੈਂ।
ਉਪਕਾਰਿ ਸਖਾ ਸੁਖਕਾਰ ਸਦਾ ਤਮ ਪਾਰ ਕਰੈਂ ਉਰ ਮੋ* ਬਸਜਾਵੈਂ।
ਅਘਜਾਲਨਿ ਤੇ ਜਮਜਾਲਿਨਿ ਤੇ ਕਲਿਕਾਲਨ ਤੇ ਤਤਕਾਲ ਛੁਟਾਵੈਂ।
ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਖੇ ਗੁਨ ਏ ਸਭਿ ਹੋਹਿਂ ਤਬੈ ਉਪਮਾ ਪਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਵੈ ॥੬॥

ਬਰ=ਵਰ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, (ਅ) ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ, ਯਾਚਕ†।
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ=ਚਾਰ ਅਦਾਰਥ:–ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ।
ਦਾ=ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦਾਤੇ।
ਬਰ=ਵਰ, ਮੂੰਹ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ। ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਯਾਚਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ।(ਅ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ੲ) 'ਵਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਮੁਕਤਿ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਚਾਰੋਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਬਿਚਾਰ=ਵਿਚਾਰ, ਗਜਾਨ। ਮੂਰ=ਮੂਲ, ਮੁੱਢ।
ਉਦਾਰ=ਉਦਾਰਤਾ ਵਾਲੇ, ਸਖੀ, ਦਾਤੇ। ਸੁਹਾਵੈਂ=ਸੁਹਣੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ।
ਉਪਕਾਰ ਸਖਾ=ਸਖਾ ਵਾਂਙੂ ਉਪਕਾਰੀ। ਸੱਜਣ ਯਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਵਾਂਙੂ ਅਪਨਾ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ 'ਮੋ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਜਾਂ' ਬੀ ਹੈ। †ਵਰ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਏਹ ਹਨ:– ਸੁਹਣਾਂ, ਉੱਤਮ, ਵੱਡਾ, ਵਰ (ਬਰਕਤ), ਪਤੀ, ਲਾੜਾ, ਜਵਾਈ, ਚੁਣਨਾ, ਯਾਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਇੱਛਾ, ਚਿੜੀ, ਗੁੱਗਲ, ਕੇਸਰ। [ਇਸਦਾ ਧਾਤੂ ਹੈ ਵ੍ਰੀ=ਚੁਣਨਾ]

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ—

ਸੁਖ ਨਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਜੇ 'ਉਪਕਾਰਿ' ਦੇ 'ਰ' ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਮਿਤ੍ਰ' ਅਰਥ ਹੋਊ, ਭਾਵ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਹਾਰੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ 'ਨੇਕੀ ਦਾ ਯਾਰ।'

ਸੁਖਕਾਰ=ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਸੁਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੁਖ ਹਰਨ ਵਾਲੇ।

ਤਮ=ਹਨੇਰਾ। ਭਾਵ ਹੈ ਅਵਿਦਯਾ, ਅਗਯਾਨ ਤੋਂ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਵਾਂਙੂ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਬਾਂਹ ਫੜਕੇ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਿਸ ਸਹਾਯਤਾ ਨਾਲ ਅਗਯਾਨ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਪਾਰ ਕਰਨਾ=ਦੂਰ ਕਰਨਾ।

ਉਰ=ਦਿਲ। ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਡਾਢੇ ਹੀ ਪਯਾਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਿਲੇ ਬਸ ਅੰਦਰ ਬਸ ਗਏ, ਫੇਰ ਚਿੱਤੋਂ ਤੇ ਚੇਤਿਓਂ ਵਿਸਰਦੇ ਨਹੀਂ।

ਅਘ=ਪਾਪ। ਜਾਲਨਿ=ਸਮੂਹ। ਜਮ=ਯਮ, ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ।

ਜਾਲਿਨਿ=ਜਾਲ, ਫਾਹੀ। ਕਲਿ=ਕਲਜੁਗ। ਕਾਲਨ=ਕਲੇਸ਼,ਅਪਦਾ।

ਅਰਥ—(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ) ਚਾਰ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਦੇ ਯਾਚਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੋਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ (ਅਤੇ 'ਵਿਚਾਰ=ਗਯਾਨ' ਦੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬੀ) ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੱਜਣਾਂ (ਵਾਂਙੂ ਸਦਾ) ਉਪਕਾਰੀ (ਸਹਾਈ) ਹਨ, (ਅਤੇ) ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਅਗਯਾਨ ਰੂਪੀ) ਅੰਧੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ, ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਤੋਂ ਝੱਟ ਪਟ ਛੁਡਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਏਹ (ਉੱਪਰ ਕਹੇ) ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਜੇ ਕਵਲ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਪਾ ਸਕੇ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ 'ਉਰ ਮੈਂ ਬਸ ਜਾਵੈਂ' ਇਕ ਕੁੰਜੀ ਵਤ ਵਾਕ ਹੈ। ਜੋ ਉੱਤਮ ਜਗਯਾਸੂ ਅਪਨੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ—ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। [ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਣਾ ਸਿਮਰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੇ ਸਹਿਜ ਧਯਾਨ ਹੈ]। ਸਿਮਰਨ ਟੁਰਿਆ ਰਿਹਾ 'ਲਿਵ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਗਯਾਸੂ ਲਿਵ ਵਲ ਟੁਰੀ ਜਾਏ ਅਰਥਾਤ ਸਿਧੀਆਂ ਰਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹਿਕੇ ਕੇਵਲ ਮੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਕੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਪਯਾਰ ਵਿਚ ਟੁਰੀ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਲਿਵਲੀਨਤਾ ਅਰਥਾਤ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਖ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਓਹ ਫੇਰ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ—ਜੋ ਮਾਨੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ, ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ, ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਹੈ—ਐਉਂ

ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਪਰਤਾਕੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈਨੇ।

੧. ਚਰਨ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ: ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਰ ਉਪਕਾਰ ਸੱਜਣ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੨. ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮੂਲ—ਗਯਾਨ ਦੇ ਦਾਤਾ—ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਯਾਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

੩. ਸਹਿਜ ਧਯਾਨ ਯਾ ਲਿਵ ਦੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਧਰਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ, ਸਾਰੇ ਗਿਰਾਉ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ —ਪਾਪਾਂ—ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੋ ਬੀ ਮੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਯਮ ਨੇ ਜਾਲ ਵਿਛਾ ਰਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਚੇਤ ਹੀ ਲਿਵ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਉਟਕਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ 'ਰਿਦੇ ਬਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ' ਚਰਣ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾ ਦੀ ਇਹ ਤਾਸੀਰ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ 'ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ' ਤੇ 'ਪਰਮ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ' ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨੀਆਂ, ਅਰਥਾਤ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੇ ਹੋਏ। ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੋ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਦੇ ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ ਨਿੱਘ ਨਾਲ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਧਯਾਨੀ ਚਾਨਣੇ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਈ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਯਾਨ ਤੋਂ, ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ, ਸਰਬ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

੫. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ—ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੰਦਨ ਬਿਘਨ ਬਦਨ ਸੁ ਮੰਗਲ ਸਾਲ।
ਪਰਨ ਸ਼ਰਨ ਕਰ ਚਰਨ ਕੋ ਨਮਸਕਾਰ ਧਰਿ ਭਾਲ ॥ ੭ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ—

ਸ੍ਰੀ=ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੭ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ ਦਾ ਆਦ।
ਕੰਦਨ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [ਸੰਸ:*, ਕਦਨ=ਨਾਸ਼, ਧ੍ਵੰਸ। ਫਾਰਸੀ, ਕੰਦਨ=ਜੜੋਂ ਪੁੱਟ ਦੇਣਾ]।
ਬਿਘਨ=ਰੋਕ, ਮੁਸ਼ਕਲ, ਕਠਨਾਈ, [ਸੰਸ:, ਵਿਘਨ]
ਬਦਨ=ਮੂੰਹ। ਮੁਖੜਾ। ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ। ਮੰਗਲ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਉਤਸਾਹ।
ਸਾਲ=ਘਰ। ਮੰਗਲ ਸਾਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੰਗਲ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ਾਲਾ=ਘਰ]।
ਪਰਨ=ਆਸਰਾ, ਓਟ। [ਪੰ:, ਪਰਨਾ=ਆਸਰਾ। ਸੰ:, ਪ੍ਰਣਯ=ਭਰੋਸਾ, ਪੱਖ, ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ]।
ਸ਼ਰਨ=ਓਟ। (ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਮੰਗਲ' ਪੰਨਾ ੨੭ ਦੋਹਿਰਾ ਦੇ

*ਅਗੋਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ—ਸੰਸ:, ਫ਼ਾਰਸੀ ਨੂੰ—ਫ਼ਾ:, ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ—ਹਿੰ:, ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ—ਪੰ:, ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਲਿਖਾਂਗੇ।

[ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਜੇ ਤਦ ਦਾ ਅਰਥ)। ਧਰਿ=ਧਰਿਕੇ। ਭਾਲ=ਮੱਥਾ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ:–ਸ਼ਰਨ (ਦਾ) ਪਰਨ ਕਰ, ਧਰਿ ਭਾਲਿ, ਨਮਸਕਾਰ (ਕਰਦਾ ਹਾਂ) ਚਰਨ ਕੋ।]

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਦੇਵ ਜੀ) ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ, (ਧਰਤੀ ਉਤੇ) ਮੱਥਾ ਧਰਕੇ, ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਲੋਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾਕੇ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਾਮਨਾਂ ਵਾਲੇ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਲੋਕ ਅਪਣੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੇ ਕਠਨਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ, ਤੇ ਰੋਗੀ ਅਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਉਹ ਤਤਕਾਲ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬਿਰਦ ਅਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈ ਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਵਿਥਯਾ ਬਾਬਤ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਬੀ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ:–

ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਕਾਲੁਖ ਖਨਿ ਉਤਾਰ
ਤਿਮਰ ਅਗ੍ਯਾਨ ਜਾਹਿ ਦਰਸ ਦੁਆਰ॥

ਪੁਨਾ–ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਤ ਤਮ ਹਰਨ ਦਹਨ ਅਘ ਪਾਪ ਪ੍ਰਨਾਸਨ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਗੁਣ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਸਤਕ ਟੇਕ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਬੀ ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਅਰ ਮੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ।

ਸੈਯਾ–ਪਾਸੁ ਪਰਾਗ ਸੀ ਸੋਹਤਿ ਸੁੰਦਰ, ਗੰਧਿ ਸੀ ਕੀਰਤਿ ਮੱਧ ਬਸਾਨਾ।
ਕੋਮਲਤਾ ਕੋਮਲਤਾ ਇਕ ਸੀ,ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਸੀ ਨਿਤਲੇਪ ਸਮਾਨਾ।
ਜੋ ਭਵ ਭੂਰ ਭਰਾ ਸਰਸੀ ਤਿਸਤੇ ਨਿਤ ਊਰਧ ਸੋ ਬਿਗਸਾਨਾ।
ਹੈਂ ਅਰਬਿੰਦ ਸੇ ਅੰਗਦ ਕੇ ਪਗ, ਮੋਖਦ ਏਕ ਬਿਸ਼ੇਖਤਾ ਜਾਨਾ॥੮॥

[ਪਾਸ=ਧੂੜੀ [ਸੰਸ:, ਪਾਂਸ਼ੁ=ਰੇਤ ਦਾ ਕਿਣਕਾ, ਧੂੜੀ। ਹਿੰ:, ਪਾਂਸੁ। ਪੰ:, ਪਾਹ] ਪਾਂਸ਼ੁ ਨੂੰ ਪਾਸ ਸਮਝਕੇ ਇਸਦਾ–ਕੋਲ–ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਅਸ਼ੁਧ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਧਯਾਯ ੪੦, ਮੰਗਲ–ਦੋਹਰਾ–ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੀ ਪਾਸ ਬਰ ਪਰਮ ਮਨੋਗ ਪਰਾਗ।

ਪਰਾਗ=ਫੁੱਲ ਜਦ ਖਿੜਦੇ ਹਨ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਰ ਤੇ ਮਦੀਨ ਤੁਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਰ ਤੁਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਇਕ ਧੂੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਅਕਸਰ ਪੀਲਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤੇ ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਸੁਕ੍ਰੱਪ ਦੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸੀ=ਵਰਗੀ। ਸੋਹਤਿ=ਸੁਹਣੀ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

'ਸੁੰਦਰ' ਪਦ ਪਾਂਸ਼ੁ—ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ। ਗੰਧਿ=ਸੁਗੰਧੀ, ਖੁਸ਼ਬੋ।

ਕੀਰਤਿ=ਕੀਰਤੀ, ਯਸ, ਜਸ। ਮੱਧ=ਵਿੱਚ।

ਬਸਾਨਾ=ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਿਵਾਸ ਹੈ।

ਕੋਮਲਤਾ=ਮੁਲਾਇਮੀ, ਕੂਲਾਪਨ। ਕਮਲ ਛੂਹਣ ਨੂੰ ਕੂਲੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਛੁਹ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਦਿਆਲਤਾ ਦੀ ਬੀ ਕੋਮਲਤਾ ਹੈ।

ਨਿਰਲੇਪਤਾ=ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ: ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚਰਣ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਨਿਰ੍ਲੇਪ]।

ਸਮਾਨਾ=ਤੁੱਲ, ਬਰਾਬਰ। ਜੋ=ਜਯੋਂ, ਜਿਉਂ। ਭਵ=ਸੰਸਾਰ।

ਭੂਰ=ਬਹੁਤ। ਭਰਾ=ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ।

ਸਰਸੀ=ਥੀਲ, ਛੰਭ। [ਸੰਸ:, ਸਰਸ, ਸਰਸੀ]। (ਅ) ਸਹਤ ਰਸਾਂ ਦੇ [ਸੰਸ:, ਸ+ਰਸ+ਈ=ਸ+ਰਸ=ਸਹਿਤ ਰਸਾਂ, ਈ=ਦੇ]। ਸੂਚਨਾ—ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਏ ਪਦ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਹਨ:—'ਜੋ', 'ਭਵ' ਤੇ 'ਨਿਤ'। ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ—ਕਵਲ—ਪਰ ਘਟਦੇ ਹਨ। ਸਰਸੀ ਜਦ ਸ਼ਲੇਖ ਲਈਏ ਤੇ ਇਸਦੇ ਦੂਸਰੇ ਅਰਥ—ਸਹਤ ਰਸਾਂ ਦੇ ਕਰੀਏ ਤਦ ਸਾਰੀ ਤੁਕ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਊਰਧ=ਉੱਪਰ ਨੂੰ [ਸੰਸ: ਊਰਦ੍ਧ]। ਸੋ=ਤਿਉਂ।

ਬਿਗਸਾਨਾ=ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਖਿੜਿਆ ਹੈ (ਕਮਲ)। ਇਹ ਇਕ ਵਚਨੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ,—ਚਰਣ—ਬਹੁ ਵਚਨ ਵਿਚ ਕਹੀਦੇ ਹਨ, ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ 'ਯੁਗ' ਜੋੜੇ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਯੁਗ ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਪਗ=ਚਰਣ।

ਮੋਖਦ=[ਮੋਖ+ਦ=] ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤੇ। ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਬਿਸ਼ੇਖਤਾ=ਵਾਧਾ। ਜਾਨਾ=ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਟੁਰੇਗਾ:—) (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਸਾਹਿਬ) ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ

ਵਰਗੇ ਹਨ (ਤਾਂ ਸਹੀ), (ਪਰੰਤੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਇਕ ਵਾਧਾ ਜਾਣਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ (ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਚਰਣ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ । (ਸਮਾਨਤਾ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ) ਜਿਵੇਂ (ਕਵਲ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਉਤੇ) ਪਰਾਗ (ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ) (ਤਿਵੇਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਪਈ) ਸੁੰਦਰ ਧੂੜੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। (ਜਿਵੇਂ ਕਵਲ ਦੇ ਵਿਚ) ਖੁਸ਼ਬੋ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ) ਵਿਚ ਕੀਰਤੀ (ਦਾ) ਨਿਵਾਸ ਹੈ; ਕੋਮਲਤਾ (ਕਮਲਾ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ, (ਅਤੇ) ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਵਰਗੀ ਨਿਰਲੇਪਤਾਈ ਤੁੱਲਜ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ (ਪਾਣੀ ਨਾਲ) ਭਰੇ ਛੰਭ ਵਿਚੋਂ ਕਵਲ ਉਪਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ, ਜੋ ਸਹਤ ਰਸਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ (ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ) ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ (ਚਰਣ ਕਮਲ) ਉਚਿਆਂ ਉਠਕੇ (ਨਿਤ) ਖਿੜ ਰਹੇ ਹਨ । (ਐਉਂ ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਹੈਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੇ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਧਾ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ—ਮੋਖਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ)।

ਭਾਵ—ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਕਵਲਾਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਕੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

ਕਵਲ	ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨਾਂ
੧. ਉਤੇ ਪਰਾਗ ਪਈ ਹੈ।	੧. ਉਤੇ ਧੂੜੀ ਪਈ ਹੈ । ਭਾਵ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਧੂੜੀ ਪਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਧੂੜੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।
੨. ਖੁਸ਼ਬੋ।	੨. ਕੀਰਤੀ।
੩. ਕੋਮਲ ਹਨ ਛੁਹਿਆਂ।	੩. ਕੋਮਲ ਹਨ ਛੁਹਿਆਂ ਤੇ ਕੋਮਲ ਹਨ ਦ੍ਰਵਣ ਵਿਚ।
੪. ਉਹ ਜਲ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ।	੪. ਉਹ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹਨ।
੫. ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠਦਾ ਹੈ।	੫. ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਸਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਹੁਣ ਵਾਧਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—	
੬. ਕਮੀ—ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨਹੀਂ।	੬. ਵਾਧਾ—ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ।

ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਦਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ

ਹੁਲਾਰਾ ਹੈ, ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਨਾਲ ਸਦਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਪਨੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਤੇ ਧੂੜੀ ਨੂੰ ਪਰਾਗ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਟਾਖਜ ਇਕ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਵਲ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ, ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉਠਣਾ ਇਕ ਆਤਮ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਅਰਸ਼ੀ ਉਨਰ ਦਾ ਇਕ ਕਮਾਲ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਬਰੀਕੀ ਉਪਮਾ ਜੋਗ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਅਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਕਮਾਲ ਉਹ ਇਕੋ ਕਮਲ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਲਈ ਅੱਡ ਅੱਡ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਕਦੇ ਸਦਰਸ਼ਤਾ,ਕਦੇ ਵਾਧਾ,ਕਦੇ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਨਯੂਨਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

੬. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ–**ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰ ਅਮਰ ਜੀ ਸ਼ਰਨ ਨਰਨ ਦੁਖ ਹਰਨ।**
ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸੁਜਾਨ ਮਨ ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਨ ਚਰਨ॥ ੯॥

ਸ਼੍ਰੀ=ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ। ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ। [ਸੰਸ:, ਸ਼੍ਰੀ=ਸ਼ੋਭਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੀਲ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ, ਤ੍ਰੈ ਪਦਾਰਥ-ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਪ੍ਰੇਮ, ਕਾਮਯਾਬੀ, ਦੌਲਤ, ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾਈ, ਸਿੱਧੀ, ਉੱਚਤਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ]।

ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ–ਸ਼੍ਰੀ ਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪਦ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [ਸੰਸ:, ਵਰੰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਚੰਗਾ, ਵਡਾ। ਵਰ: ਬਰਕਤ, ਅਸੀਸ, ਦਾਤ, ਦੇਣ। ਲਾੜਾ ਆਦਿ]ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੧ ਦੀ ਟੂਕ ਚਿੰਨ੍ਹ†।

(ਅ) ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਰ ਦੇਕੇ ਦੁਖ ਹਰਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਰਨ=ਆਸਰਾ, ਓਟ, ਰਖ੍ਯਾ, ਹਮੈਤ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ਰਣ]

ਨਰਨ=ਨਰਾਂ ਦੇ। ਦੁਖ ਹਰਨ=ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਕਾਰਨ=ਸਬੱਬ, ਹੇਤੂ। ਕਰਨ=ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਕਾਰਨ ਕਰਨ=ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬੀ ਕਰਣ ਵਾਲੇ। ਕਾਰਣ ਉਤੇ ਜਿਸਦਾ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਾਰਣ ਤੋਂਹੁੰਦਾ ਹੈ;ਜੋ ਕਾਰਣ ਨੂੰ ਬੀ ਕਰ ਅਕਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਭਾਵ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਤੋਂ ਹੈ।

(ਅ) ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਬੀ ਕਾਰਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਆਦਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ ਜੋ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ; ਮੂਲ ਰਚਨਹਾਰ। ਕਰਤਾ।

ਸੁਜਾਨ=ਸੁ+ਜਾਨ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ਗਜ਼ਾਨਵਾਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਨੀ। (ਅ) ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੇ, ਜਿਸਦਾ ਗਜ਼ਾਨ

[ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਵੇ, ਜਾਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ। ਅੰਤਰਯਾਮੀ।]

ਅਰਥ—ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ (ਅਤੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰ (ਦੇਵ) ਜੀ (ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ) ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਹਨ (ਅਤੇ) ਸੁਜਾਨ ਮਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਬੜੇ ਉੱਤਮ ਹਨ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੁਭਾਵ ਵਲ ਹੈ:—ਕਿ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਗਿਆ ਸੋ ਵਰੋਸਾਯਾ। ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਖੀਆਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਸੁਖ ਦੇਣੋਂ ਫਰਕ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਲੰਗਰ ਅਟੁੱਟ ਚਲਾਉਣਾ ਆਦਿ। ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਗੁਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਕਾਰਣ ਕਰਣ, ਸੁਜਾਨ ਮਨ। 'ਸੁਜਾਨ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਛੁਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੋਣ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦਾ ਦਰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੁਜਾਨ ਦੇ ਨਾਲ 'ਸੁਜਾਨ ਮਨ' ਆਖਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰਨ ਤੇ ਮਾਈ ਨੇ ਬਿਰਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਦ 'ਪਰ ਪੀੜਾ ਦਾ ਜਾਣੂ ਮਨ' ਆਪਦਾ ਐਸਾ ਦ੍ਰਵਿਆ ਕਿ ਵਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਬੈਠੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨਾ ਮਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਪਦੇ 'ਪਰ ਮਨ ਪੀੜਾ' ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਉਸ ਪਰ ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਇਆਲਤਾ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਵਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕਟਾਖਜ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ 'ਪਰ ਪੀੜਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ' ਸੁਜਾਨ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਓਹ ਸਮਰੱਥਾ ਬੀ ਰਖੇ, ਤਾਂਹੀ ਜਾਣਨੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਪਰ ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਬੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਪੀੜਾ ਹਰੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਕਾਰਣ ਕਰਣ' ਆਖਿਆ ਕਿ ਓਹ ਐਤੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਕਿ ਕਾਰਨਾਂ ਪਰ ਭੀ 'ਕਰਤਾਰ' ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰ ਗਿਆ, ਕਾਰਣ-ਮਾਤਾ ਤੇ ਪੁਤਰ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਕੋਈ ਖੋਟੇ ਕਰਮ, ਕੋਈ ਪਾਪ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਯਾ ਪਾਪ ਰੂਪੀ ਕਾਰਣ ਨੂੰ ਮੇਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜਾਓ 'ਕਾਰਣ ਅਸਾਂ ਅਕਾਰਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ', ਉਧਰ ਬੱਚਾ ਜੀਉ ਉਠਿਆ।

ਕਬਿੱਤ—ਰਜਨੀ ਅਵਿਦਯਾ ਸਰ ਭ੍ਰਮ ਸੋ ਤਿਮਰ ਹਰਿ,
ਕੋਕ ਸੇ ਕਿੰਕਰ ਬਰ ਕੀਨੇ ਬ੍ਰਿਹੁ ਛੀਨ ਹੈ।
ਮਾਲ ਉਡ ਕਲਮਲ ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ,
ਪਲ ਪਲ ਗ੍ਯਾਨ ਸੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਵ ਕੀਨ ਹੈ।
ਬੇਮੁਖ ਕੁਮੁਦ ਦੁਖ ਸਨਮੁਖ ਕੰਜ ਸੁਖ,
ਗਤਿ ਸੋ ਭਗਤ ਨਿਤ ਜਾਨੀਏ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਅਮਰ ਦਰਸ ਭਾਨੁ ਲੱਛਨ ਸਮਾਨ ਸਭਿ,
ਏਕ ਗੁਨ ਅਧਿਕ ਪੈ ਤਪਤ ਬਿਹੀਨ ਹੈ ॥ ੧੦ ॥

ਰਜਨੀ=ਰਾਤ। ਸਰ=ਬ੍ਰਾਬਰ, ਤੁੱਲ। ਤਿਮਰ=ਹਨੇਰਾ।
ਹਰਿ=ਹਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਕੋਕ=ਚਕਵਾ ਨਾਮੇ ਪੰਛੀ। ਚਕ੍ਰਵਾਕ ਬੀ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਸੁਰਖਾਬ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੇ=ਸਮਾਨ।
ਕੋਕ ਸੇ=ਚਕਵੇ ਵਾਂਙੂ। ਕਿੰਕਰ=ਦਾਸ,ਸੇਵਕ,ਸਿੱਖ [ਸੰਸ:, ਕਿਨ੍ਰ]।
ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਦੋਹੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਪਦ।
ਬ੍ਰਿਹੁ ਛੀਨ=ਬਿਰਹੋਂ ਤੇ ਵਿਹੂਣੇ। ਬਿਰਹੋਂ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਬਿਰਹੋਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰਥ ਪ੍ਰਸੰਗਲੀ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਅਰਥ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆਹੈ।
ਮਾਲ=ਪੰਕਤੀ, ਝੁੰਡ। ਉਡ=ਤਾਰੇ, ਨਛੱਤ੍ਰ।
ਕਲਮਲ=ਪਾਪ [ਸੰਸ:, ਕਲਮਲ]।
ਕੰਦਲ=ਝਿੜਕ ਦੇਕੇ [ਸੰਸ:, ਕਨ੍ਲ:]। ਪਦ ਐਉਂ ਲਗਦੇ ਹਨ:–
ਕਲਮਲ ਦਲ ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ=ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ ਝਿੜਕਕੇ ਛਿਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਕੰਦਲ ਦਾ ਅਰਥ ਕੰਦਲੀ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਪੱਤੇ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਚਿੱਟੇ ਫੁਲ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਕ–'ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ'–ਦਾ ਅਰਥ ਫਿਰਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ:-(ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ)ਕੰਦਲੀ ਨੂੰ(ਮੁਰਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ) ਦੁਰਾਵਾਂ (=ਛਲਾਂ) ਦੇ ਦਲਾਂ (ਨੂੰ ਛਿਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)।
ਦੁਰਾਇ=ਛਿਪਾਉਣਾ, ਲੁਕਾਉਣਾ। (ਅ) ਦੁਰਾਵ=ਛਲ, ਕਪਟ।
ਦਲ=ਸਮੂਹ,ਝੁੰਡ। (ਅ) ਪੱਤੇ। ਸੌਂ=ਵਾਂਙੂ,ਸਮ। ਭਵ=ਜਗਤ,ਸੰਸਾਰ।
ਕੁਮੁਦ=ਕਵੀਆਂ, ਕੰਮੀਆਂ, ਚਿੱਟੇ ਕਮਲ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਿੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਿਨੇ ਨਹੀਂ ਖਿੜਦੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕੁਮੁਦ ਬੰਧੂ, ਕੁਮੁਦ ਪ੍ਰਿਯ, ਕੁਮੁਦ ਬਾਂਧਵ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣੇ ਹਨ।
ਕੰਜ=ਕਮਲ [ਸੰਸ:, ਕਨ੍। ਕੰ=ਪਾਣੀ। ਜ=ਜੋ ਜੰਮੇ,ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਜੋ ਜੰਮੇ]
ਗਤਿ=ਚਾਲ। ਗਤਿ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ, ਧੁਰੋਂ ਬੱਧੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੂਰਜ ਨਿੱਤ ਟੁਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੱਧ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗਤੀ–ਚਾਲ–ਨਿਯਮਤ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਅਧੀਨ ਟੁਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ।
ਭਗਤ=ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪ੍ਰੇਮੀ। [ਸੰਸ:, ਭਕ੍ਤਿ:]
ਅਧੀਨ=ਆਗਿਆ ਵਿਚ, ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਨੌਕਰ ਮਾਲਕ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਟੁਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਬੱਧੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦ 'ਭਗਤ ਵੱਛਲ' ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਇਸਦਾ ਉਲੰਘਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਧੀਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ।
ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ [ਸੰਸ:, ਭਾਨੁ]। ਸਮਾਨ=ਤੁੱਲ, ਬ੍ਰੱਬਰ। ਅਧਿਕ=ਵਧੀਕ।
ਤਪਤ ਬਿਹੀਨ=ਤਪਤ ਵਿਹੀਨ=ਤਪਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਮੁਰਾਦ ਸੀਤਲ ਤੋਂ ਹੈ। ਸੀਤਲਤਾ ਸੁਭਾਵ ਦੀ, ਵਰਤੋਂ ਦੀ, ਮੇਹਰ ਕਰਨ ਦੀ।

ਅਰਥ—(ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੱਸਕੇ ਅਧਿਕਤਾ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ):—(ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ) ਰਾਤ੍ਰੀ (ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ), (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਰਸ਼ਨ ਰਾਤ) ਸਮਾਨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ (ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ), (ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ) ਹਨੇਰੇ (ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨੇਰੇ) ਸਮਾਨ ਭਰਮ ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ।

(ਸੂਰਜ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰਵਾਕ ਦਾ ਬਿਰਹਾ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ) ਚਕ੍ਰਵਾਕ ਸਮਾਨ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿੱਛੁੜੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਾਸਾਂ (ਜਗ੍ਯਾਸੂਆਂ) ਦੇ ਬਿਰਹੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ) ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ (ਛਿਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ) ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡਾਂ ਨੂੰ ਝਿੜਕਕੇ ਛਿਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਜਿਵੇਂ ਉਦਯ ਹੋਕੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣ) ਪਲ ਪਲ (ਵਧਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ (ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦਾ) ਗਿਆਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ (ਹਰ ਛਿਨ ਵੱਧ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ (ਰਿਹਾ) ਹੈ। (ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਕੰਮੀਆਂ (ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਬੇਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਤੇ (ਜਿਵੇਂ) ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ (ਤਿਵੇਂ) ਸਨਮੁਖਾਂ (ਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

(ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਨਿਯਮਤ ਗਤੀ ਅਰਥਾਤ ਬੱਧੀ ਹੋਈ) ਚਾਲ (ਵਿਚ ਨਿਤ ਟੁਰਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਅਪਣੇ ਨਿਯਮਤ ਬਿਰਦ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਹਨ, (ਇਹ) ਜਾਣ ਲਵੋ, (ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਤੇ) ਸੂਰਜ (ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ) ਲੱਛਣ (ਹੋਰ) ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ (ਹਨ) ਪਰ ਇਕ ਗੁਣ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ) ਵਧੀਕ ਹੈ (ਕਿ ਓਹ) ਸੀਤਲ ਹੈ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ ਤਪਤ ਹੈ)।

ਭਾਵ—ਅੰਕ੫ ਵਿਚਜੀਕੂੰ ਵਾਧਾ ਦਿਖਾਇਆਸੀ ਤਿਵੇਂ ਇੱਥੇ ਸੂਰਜਨਾਲੋਂ ਵਾਧਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਉਹੋ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਗੁਣ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖੂਬੀ ਯਾ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਗੁਣ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਮਾਲ ਹਨ, ਅਰ ਏਹ ਗੁਣ

'ਜੀਵੱਤ ਗੁਣ' ਹਨ। ਫੇਰ ਜੋ ਸੀਤਲਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ, ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ, ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ, ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਠੰਢ ਹੈ।

੭. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ-ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖਰਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਕ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਦਾਰ।
ਪਗ ਪਰ ਮੁਰ ਪਰਣਾਮ ਹੈ ਪਰਨਾ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚਾਰ ॥ ੧੧ ॥

{ ਸੁਖਰਾਸ=ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ। ਤ੍ਰਾਸ=ਭੈ, ਸਹਿਮ, ਡਰ। ਬਿਦਾਰ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪਗ=ਚਰਨ। ਮੁਰ=ਮੇਰੀ। ਪਰਣਾਮ=ਬੰਦਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ। ਪਰਨਾ=ਪਰਣਾ, ਆਸਰਾ। }

ਅਰਥ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਰਾਮ ਦਾਸ (ਜੀ ਤੁਸੀਂ) ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ (ਹੋ ਅਤੇ) ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹੋ), (ਆਪ ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਵਿਚਾਰ (ਕੇ ਆਪ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ-ਪੁਸ਼ਕਰ*ਭਰੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਪੁਸ਼ਕਰ ਜਧੋ
ਪੇਖਕਰਿ ਸਸੀਕਰ ਕਰੈ ਦੁਤਿ ਹੀਨ ਹੈ।
ਪੁਖਕਰ ਹੀਨ ਦਿਨਕਰ ਕਰੇ ਛੀਨ ਤਿਸ
ਖਰ ਧਾਰੀ ਦੇਹਿ ਪਰ ਯਾਂਤੇ ਸੋ ਮਲੀਨ ਹੈ।
ਸੁਖਮਾ ਨਿਹਾਰ ਭੌਰ ਦਾਹਿਤਿ ਅਪਾਰ ਆਨ,
ਜਾਰਤਿ ਤੁਖਾਰ, ਏਤੇ† ਔਗੁਨ ਅਧੀਨ ਹੈ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਚਰਣ ਮੁਕਤਿ ਦੇਤਿ,
ਉਪਮਾ ਕਮਲ ਕੀ ਨ ਬਨੈ ਬਿਧਿ ਹੀਨ ਹੈ ॥ ੧੨ ॥

---

*ਪੁਸ਼ਕਰ (ਪੁਖ੍ਰੋ) ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਐਤਨੇ ਕੁ ਹੈਨः-ਆਕਾਸ਼, ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ, ਵਾਯੂ, ਪਾਣੀ, ਕਮਲ, ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਦਾ ਸਿਰਾ, ਢੋਲ ਦਾ ਪੁੜਾ, ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਫਲ, ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮਿਆਨ, ਇਕ ਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਨਾਮ, ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤੀਰਥ ਝੀਲ ਤੇ ਨਗਰੀ, ਤੀਰ, ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ, ਜੰਗ, ਨਸ਼ਾ, ਪਿੰਜਰਾ, ਮੇਲ, ਹਿੱਸਾ। (ਪੁਸ਼੍ਕਰः)=ਤਲਾ, ਝੀਲ, ਸੱਪ, ਸਾਰਸ, ਪੰਛੀ, ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ, ਨਲ ਰਾਜੇ ਦਾ ਭਰਾ, ਸੂਰਜ, ਵਰੁਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਢੋਲ, ਇਕ ਮਾੜਾ ਜੋਗ ਜਯੋਤਸ਼ ਵਿਚ, ਇਕ ਕਾਲ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਬੱਦਲ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਮ, ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ, ਪੁਸ਼ਕਰ ਦ੍ਵੀਪ ਵਿਚ ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ। ਅਲੰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿਲ। ਬੁੱਧ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ, ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ, ਭਗਤ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਸੁਨਕਸ਼ਤ੍ਰ ਵ੍ਰਿਦ ਤੇ ਦੂਰਣ ਕਸ਼ਨੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਕੁਸਦੀਪ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦਾ ਨਾਮ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਕ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਜੈਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਮ। ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੋਖਰ-ਛੱਪੜ-ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਐਸੇ-ਬੀ ਹੈ।

ਪੁਖਕਰ ਭਰੇ=ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ। ਪੁਖਕਰ=ਤਲਾ, ਸਰ।
ਪੁਖਕਰ=ਕਮਲ।(ਅ)ਪੁਖਕਰ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸੂਰਜ ਬੀ ਹੈ,ਤੁਕਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਕਮਲ ਭਰੇ ਤਲਾ ਵਿਚ, ਸੂਰਜ (ਦੀ ਨਿੱਘ ਅੱਪੜਨ ਨਾਲ) ਉਗਦਾ ਹੈ।
ਜਯੋ=ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਉੱਗਦਾ ਹੈ। ਪੇਖਕਰਿ=ਦੇਖਕੇ।
ਸਸੀਕਰ=[ਸਸੀ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਕਰ=ਕਰਣ।] ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਿਰਣ।
ਦੁਤਿਹੀਨ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਛੀਨ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹੇ ਕਮਲ ਮੁੰਦ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਫਿਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
ਪੁਖਕਰ=ਪਾਣੀ। (ਅ) ਪੌਣ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਸਰਦ ਹਵਾ ਯਾ ਕਰੜੀ ਲੂ ਨਾਲ ਕਮਲ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਹੀਨ=ਖਾਲੀ। ਦਿਨਕਰ=ਸੂਰਜ।
ਤਿਸ=ਉਸੇ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਕਮਲ ਤੋਂ ਹੈ।
ਖਰ=ਛਾਰ, ਮਿੱਟੀ, ਖੇਹ। ਖਰ=ਦਾ ਅਰਥ ਕੰਡਾ ਬੀ ਹੈ, ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ ਖੁਰਦਰੀ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਲੀ ਬੀ।ਅਗੇ ਪਦ 'ਯਾਂ ਤੇ' ਪਿਆ ਹੈ,ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਰ ਦਾ ਅਰਥ 'ਛਾਰ' ਠੀਕ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਕਸ਼ਾਰ]।
ਦੇਹਿ=ਦੇਹ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਫੁੱਲ ਤੋਂ ਲੈ ਹੇਠਾਂ ਤਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਹ ਉਤੇ ਛਾਰ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।
ਸੁਖਮਾ=ਸ਼ੋਭਾ। (ਅ) ਸੁਖਮਯ=ਸੁਖਵਾਲਾ ਥਾਂ।
ਨਿਹਾਰ=ਦੇਖਕੇ, ਲਖਕੇ। ਸੁਖਮਾ ਨਿਹਾਰ=ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖਕੇ।
(ਅ) ਸੁਖਮਯ ਨਿਹਾਰ=ਸੁਖ ਵਾਲਾ ਥਾਉਂ ਲਖਕੇ।
ਦਾਹਿਤਿ=ਸਾੜਦੇ ਹਨ। ਅਪਾਰ=ਅਨੇਕ, ਬਹੁਤ।
ਜਾਰਤਿ=ਸਾੜਦੀ ਹੈ (ਬਰਫ), ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਮੁਰਝਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਬੀ ਜਰਨਾ, ਜਾਰਨਾ, ਜਲਨਾ,—ਜਾਲਨਾ—ਆਖਦੇ ਹਨ।
ਤੁਖਾਰ=ਹਿਮ, ਬਰਫ਼, ਕੱਕਰ, ਪਾਲਾ।
ਬਿਧਿਹੀਨ=ਯੁਕਤੀ ਹੀਨ। ਨਜਾਯ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ, ਯੁਕਤੀਹੀਨ। ਮਰਯਾਦਾ ਹੀਨ। ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਤੋਂ, ਮਰਯਾਦਾ ਹੀਨ।

ਅਰਥ—ਜਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਤਲਾ (ਵਿਚ) ਕਮਲ ਜੰਮਦਾ (ਉਗਦਾ) ਹੈ, ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ (ਅਪਨੀ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਛੀਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਜੇ ਤਲਾ) ਜਲ ਹੀਨ (ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ) ਉਸੇ (ਕਮਲ) ਨੂੰ (ਉਹੀ) ਸੂਰਜ (ਜੋ ਖਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ) ਛੀਨ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। (ਫਿਰ ਕਮਲ ਦੀ) ਦੇਹ (ਨਾਲੀ) ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਿਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੋ (ਕਮਲ ਦੀ ਦੇਹ) ਮਲੀਨ ਹੈ। (ਫਿਰ ਕਮਲ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਭੌਰੇ ਆਕੇ (ਇਸਦਾ ਰਸ ਚੂਸਦੇ ਤੇ ਪਰਾਗ ਉਡਾਕੇ ਮਾਨੋਂ ਇਸਨੂੰ) ਸਾੜਦੇ

ਹਨ, (ਫਿਰ ਜਦ ਸਿਆਲ ਆਵੇ ਤਾਂ) ਤੁਖਾਰ (ਇਸਨੂੰ) ਸਾੜਦੀ ਹੈ, (ਸੋ ਕਮਲ ਤਾਂ) ਐਤਨੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, (ਉਧਰ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ (ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਧੀਨਤਾ ਤੋਂ ਆਪ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਔਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਬੱਧਿਆਂ ਨੂੰ) ਮੁਕਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਇਸ ਲਈ) ਕਮਲ ਦੀ ਉਪਮਾ (ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ) ਨਹੀਂ ਬਨਦੀ (ਕਿਉਂਕਿ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੂੰ ਅਵਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ) ਯੁਕਤੀ ਹੀਨ (ਬਾਤ) ਹੈ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਮਲ ਨੂੰ ਕਈ ਔਗੁਣਾਂ ਯਾ ਬੁਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੁਥਾਜੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤਲਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਫੇਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਮੁੰਦ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹੇ ਰਿਹਾਂ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਫਿਰ ਓਹੀ ਸੂਰਜ, ਜੋ ਉਸਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਾਣੀ ਤਲਾ ਵਿਚੋਂ ਸੁੱਕੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਤਲਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਅਧੀਨਤਾਈ ਨਾ ਕੇਵਲ ਜੰਮਣ ਉਗਣ ਤੇ ਮੌਲਣ ਖਿੜਨ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਜੋ ਸੁਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਬੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਿਕੜ ਤੇ ਸਿਵਾਲ (ਮੈਲ) ਉਸਦੀ ਨਾਲਿ ਨੂੰ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਮਲੀਨ ਹੈ। ਭੌਰੇ ਆਕੇ ਉਸਦਾ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਚੂਸਦੇ ਹਨ, ਪਰਾਗ ਨੂੰ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਐਉਂ ਉਸਨੂੰ ਖੇਦ ਪੁਜਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੀ ਅਧੀਨਤਾਈ ਹੋਈ। ਫੇਰ ਰੁਤ ਬਦਲੀ ਤੇ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਐਸੇ ਔਗੁਣਾਂ, ਲੋੜਾਂ ਯਾਂ ਬੁਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਖੇਦਾਂ ਵਾਲੇ ਕਮਲ ਦੀ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਬਨਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਰਣ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਬੁਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਵਾਧੀਨ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੁਰ੍ਹਾਂ ਲੋੜਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦੇ, ਭਵਬਾਧਾ ਵਿਚ ਬੱਝਿਆਂ ਦੀ ਬੰਦਖਲਾਸ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ—ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਦੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣੇ ਹਨ ਸੋ ਇਕ ਧੁਨੀ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ ਜੋ ਅਵਗੁਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਣ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਫਾਥਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ:—

ਤਾਲ ਵਾਂਙੂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ*।
ਜਲ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ।
ਸੂਰਜ ਵਾਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਪੁਰਖ ਹਨ।
ਚੰਦ ਵਾਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਪੁਰਖ ਹਨ।
ਖਰ ਵਾਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ 'ਸੁਤ ਬਿਤ ਲੋਕ'—ਅਰਥਾਤ ਕੁਟੰਬ, ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਪਕੜ- ਮੈਲ ਯਾ ਕੋੜਾਵਾਕ-ਖਰ-ਕੰਡਾ ਹੈ।
ਭੌਰੇ ਵਾਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਰਤ ਤੇ ਸਵਾਲੀ ਲੋਕ ਹਨ।

*ਇਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਦਿਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ੨੪ ਵਾਂ ਛੰਦ।

ਤੁਖਾਰ ਵਾਙੂ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹਨ।

ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਇਸਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸਗੋਂ ਪਦਾਰਥ ਚਰਨੀ ਲਗਦੇ ਹਨ ਓਹ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦੇਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਪਰ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਨਕੂਲ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਪੁਰਖ, ਸੱਜਣ, ਤੇ ਕੁਸੱਜਣ, ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਕਾਸ ਤੋਂ ਮੁੰਦਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਅਨਕੂਲ ਚਰਨ ਪਰਸ ਕੇ ਹੋਰ ਉੱਚੇ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਚਰਣ ਪਰਸਕੇ ਈਰਖਾ ਤੇ ਦ੍ਵੈਖ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਟੰਬ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ,ਪਰ ਕੁਟੰਬ ਦੀ ਕਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕਿ ਇਜ਼ਤ ਮਾਨ ਦੀ,ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੀ ਕੋਈ ਪਕੜ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਕੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀ ਜੋ ਬੀ ਚਰਨ ਪਰਸਦੇ ਹਨ, ਪਕੜਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟਕੇ ਉੱਚ ਸੁਰਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਰਤ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਦੁਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹਰਦੇ; ਸਗੋਂ ਚਰਣ ਪਰਸਕੇ ਸੁਖੀ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਆਕੇ ਖੋਭ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਚਰਣ ਪਰਸਕੇ ਆਪ ਵਿਘਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟਕੇ ਉੱਚੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

੮. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ–**ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਅਰਜ, ਸਿਰਜਨ ਆਰਜਤਾਯ।**
ਲਰਜਤਿ ਜਮ ਜਿਨ ਨਾਮ ਤੇ,ਬੰਦੋਂ* ਤਿਨ ਜੁਗ ਪਾਯ ॥੧੩॥

ਸ਼੍ਰੋਤਾ=ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ। ਅਰਜ਼=ਬੇਨਤੀ; ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ [ਅਰਬੀ, ਅਰਜ਼]
ਸਿਰਜਨ=ਰਚਨਹਾਰ।
ਆਰਜ=ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਯੋਗ। [ਸੰਸ:, ਆਰਯ]
ਆਰਜਤਾਯ=ਆਰਯਤ੍ਵ=ਵਡਿਆਈ।
ਲਰਜਤਿ=ਕੰਬਦਾ ਹੈ। [ਫਾਰਸੀ, ਲਰਜ਼ੀਦਨ=ਕੰਬਣਾ। ਲਰਜਤ, ਹਿੰਦੀ]
ਜਮ=ਯਮ, ਧਰਮਰਾਜ। ਬੰਦੋਂ=ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੁਗ=ਦੋਹਾਂ।

ਅਰਥ–ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ) ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ (ਤੇ) ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਯਮ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, (ਮੈਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਅਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਹੇਠ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਲੌਕਿਕ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਲੌਕਿਕ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮਹਾਨ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਹਨ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਿਤਨੀਆਂ ਕੁ ਉਚਤਾਈਆਂ, ਵਡਿਆਈਆਂ ਅਰਥਾਤ ਲੋੜੀਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਣੇ ਨੂੰ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਬੰਦੇ–ਬੀ ਹੈ।

ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ ਹੀ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਥੇ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਧੁਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਸੁਣਕੇ ਪੁਜਾਵਨਹਾਰ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਓਹ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਐਸੇ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ—ਲੋਚਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਨ ਚਾਹੈਂ ਚਿਤ ਆਨ ਦੁਤਿ,
ਬਿਸ਼ੇ ਕੇ ਬਿਲਾਸ ਆਸ ਪਾਸਨ ਨ ਜਾਵਈ।
ਕਾਨ ਆਨ ਗਾਨ ਤਾਨ ਸੁਨੈ ਨ ਅਯਾਨ ਜਿਵ*,
ਬਿਸਰਾ ਅਪਾਨ ਤਨਮਾਨ ਸੋ ਨ ਆਵਈ।
ਭਈ ਉਨਮੱਤਿ ਗਤਿ ਆਨੰਦ ਉਦਧਿ ਵਤਿ,
ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਬਿਓਗ ਤਿਸ ਕਬਹੂੰ ਨ ਭਾਵਈ।
ਜਾਨ† ਅਰਜਨ ਪਦ ਪਦਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ,
ਸਿੱਖ ਮਨ ਭੌਰ ਭਯੋ ਭ੍ਰਮਤਿ ਲੁਭਾਵਈ ॥੧੪॥

ਲੋਚਨ=ਨੈਣ, ਅੱਖਾਂ। ਬਿਲੋਕਤਿ=ਦੇਖਕੇ।
ਚਿਤ=ਦਿਲ, (ਅ) ਦੇਖਣਾ। ਦੁਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਬਿਲਾਸ=ਕਉਤਕ।
ਪਾਸਨ=ਆਸ ਪਾਸ, ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ। ਕਿਤੇ ਪਾਠ 'ਆਸ ਪਾਸ ਨਹਿਂ' ਬੀ ਹੈ।
ਕਾਨ=ਕੰਨ। ਆਨ=ਹੋਰ। ਗਾਨ=ਗਾਉਣਾ।
ਤਾਨ=ਤਾਨਾਂ। ਰਾਗ ਦਾ ਫੈਲਾਵ ਯਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ।
ਅਯਾਨ ਜਿਵ=ਅਯਾਣੇ ਵਾਂਙੂ। ਬਿਸਰਾ=ਵਿਸਰ ਗਿਆ।
ਅਪਾਨ=ਆਪਾ। ਤਨਮਾਨ ਸੋ=ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਸੋ (ਕਨਸੋ), ਭਾਵ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਕਨਸੋ ਕੰਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
ਉਨਮੱਤਿ=ਮਸਤ। ਚੜ੍ਹੀ ਸੁਰਤ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ।
ਗਤਿ=ਹਾਲਤ। ਉਦਧਿ=ਸਮੁੰਦਰ।
ਵਤਿ=ਸਮਾਨ, ਵਾਂਙੂ। ਬਿਓਗ=ਵਿਛੋੜਾ, ਵਿਛੁੜਨਾ।
ਜਾਨ=ਯਾਨ=ਤਾਰਨਹਾਰ। ਕੋਈ ਤਾਰਨਹਾਰ ਸ਼ੈ। [ਸੰਸਃ, ਯਾਨ] (ਅ) ਜਾਨਕੇ, ਜਾਣਕੇ। ਅਰਜਨ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ।
ਪਦ=ਚਰਣ। ਪਦਮ=ਕਮਲ।
ਭ੍ਰਮਤਿ=ਭਉਂਦਾ, ਦੁਆਲੇ ਫਿਰਦਾ, ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
ਲੁਭਾਵਈ=ਲੋਭਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ) ਵੇਖਕੇ

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਇਵ—ਬੀ ਹੈ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਗੁਰ—ਬੀ ਹੈ।

ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ (ਵੇਖਣਾ) ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ, (ਭਾਵੇਂ) ਆਸੇ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕੌਤਕ (ਪਏ ਹੋਣ, ਅੱਖਾਂ ਉਧਰ ਬੀ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

(ਗੁਰ ਸਿਖ ਦੇ) ਕੰਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ) ਹੋਰ ਤਾਨਾਂ ਤੇ ਗਾਉਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਕਾਂ ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਆਪਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਸੋ (ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

(ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ) ਗਤੀ ਮਸਤੀ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਙੂ (ਅਪਾਰ) ਆਨੰਦ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਛਾਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ); (ਐਸਾ ਕਿ) ਉਸ(ਅਵਸਥਾ) ਤੋਂ ਵਿਛੜਨਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਿਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ।

ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਨ ਤਾਰਨਹਾਰ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭੌਰੇ (ਵਤ) ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ*।

੯. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਰ ਸਨਧਬੱਧ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ।
ਬੰਦ ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦਨਾ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਮਦਨਾਨ ॥੧੫॥

ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। (ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ, ਪੰਨਾ ੨੧ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਟੂਕ)।
ਸਨਧਬੱਧ=ਤ੍ਯਾਰਬਰਤ੍ਯਾਰ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜੇ ਸਜਾਏ ਹੋਏ[ਸੰਸਃ, ਸਨੱਦ੍ਧ]
ਦੋਊ ਕਰ=ਦੋਵੇਂ ਹਥ। ਦੁਤਿ=ਕ੍ਰਾਂਤੀ, ਸੁਹੱਪ, ਆਭਾ।
ਮਦਨਾਨ=ਮਦ+ਨਾਨ=ਮਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। (ਅ) ਮਦਨਾ+ਨ=ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਦੁਤਿ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁਜ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ਰੀਰਕ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਤੋਗੁਣੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਹੈ।

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ (ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਹਨ) (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸਨੱਧਬੱਧ(ਮੂਰਤੀ ਦਾ)ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ (ਜਿਸ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਆਭਾ ਦਾ ਬੀ ਮਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ (ਮੈਂ) ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਕਬਿੱਤ–ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ ਕਹੌਂ ਪਦ ਜੁਗ,
ਰਜਨੀ ਮੈਂ ਆਨ ਗਤਿ ਹੋਤਿ ਜਿਨ ਬਾਨ ਹੈ।

---

*ਇਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਨ ਭੌਰੇ ਵਤ ਦੁਆਲੇ ਭੌਂਦਾ ਹੈ, (ਤੇ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ (ਵਾਕਰ) ਜਾਣਕੇ (ਉਸ ਤੇ) ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ 'ਅਰਜਨ' ਦੋਹਰੀ ਦੀਪਕ ਤੇ ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ।

ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨਃ ਸਿੱਖ ਮਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲ (ਜਾਨ) ਸਮਝਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, (ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ) ਭੌਰਾ ਹੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ।

ਜਾਨਿਯੇ ਸੰਤਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਬਨੈ ਅਨਬਨ,
ਦਾਨੀ ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਨ ਦਾਨੀ ਮੋਖ ਗਯਾਨ ਹੈ।
ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਜੈਸੇ ਨਖ ਭਾਖੇ ਨ ਪਰਤਿ ਮੁਖ,
ਮੋਹ ਨ ਮਿਟਾਵੈ ਦੁਖ ਜਾਨਤਿ ਜਹਾਨ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪਦ ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ ਜੋਊ,
ਉਪਮੇਯ*ਆਪ ਪੁਨ ਆਪੇ ਉਪਮਾਨ ਹੈਂ ॥੧੬॥

ਅਮਲ=ਨਿਰਮਲ, ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਪਦ ਜੁਗ=ਦੋਵੇਂ ਚਰਣ।
ਰਜਨੀ=ਰਾਤ। ਆਨ ਗਤਿ=ਉਲਟ ਗਤਿ, ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ਰਾਤਿ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟਗਤਿ ਭਾਵ ਬੰਦ ਹੋ (ਮੁੰਦਿਆ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਸੰਤਾਨ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ।
ਕਾਮਨਾ=ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ, ਇੱਛਾ, ਸੰਸਾਰਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਮੰਗ।
ਚਿੰਤਾਮਣਿ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰਤਨ, ਜੋ ਜਿਸਦੇ ਪਾਸ ਹੋਵੇ ਉਸਦੇ ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਖ=ਨਹੁੰ।
ਭਾਖੇ=ਕਹੇ, ਆਖੇ। ਭਾਖੇ ਨ ਪਰਤਿ ਮੁਖ=ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ।
ਕੰਦ=ਫਲ। ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਨ ਵਾਲੇ ਖਾਣੇ ਯੋਗ ਫਲ। (ਅ) ਬੱਦਲ [ਕੰ=ਪਾਣੀ, ਦ=ਦਾਤਾ]। ਆਨੰਦ ਕੰਦ=ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ।
ਉਪਮੇਯ=ਜਿਸਨੂੰ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ।
ਉਪਮਾਨ=ਜਿਸਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ, ਜੀਕੂੰ ਕਮਲ ਉਪਮਾਨ ਤੇ ਚਰਨ ਉਪਮੇਯ ਹਨ।

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ) ਦੋਹਾਂ ਨਿਰਮਲ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਕਮਲਾਂ) ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਉਲਟ ਗਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਣੇ ਦੀ ਬਾਣ ਹੈ।

(ਜੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਤੁੱਲ ਜਾਣੀਏਂ ਤਾਂ (ਇਹ ਗਲ ਬੀ) ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ (ਕਿਉਂਕਿ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ) ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਦਾ ਦੇਣਹਾਰਾ ਹੈ, ਗਯਾਨ (ਤੇ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ) ਨਹੁੰ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਵਰਗੇ (ਬੀ) ਮੂੰਹੋਂ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, (ਕਿਉਂਕਿ ਚਿੰਤਾਮਣਿ)ਮੋਹ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾਉਂਦੀ,(ਇਹ ਗਲ) ਜਗਤ ਜਾਣਦਾਹੈ। ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਜੋ ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ (ਓਹ) ਆਪੇ ਹੀ ਉਪਮੇਯ ਹਨ (ਤੇ) ਫਿਰ ਆਪੇ ਹੀ ਉਪਮਾਨ ਹਨ, (ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਆਪ ਹੀ ਹਨ)।

ਭਾਵ—ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਉਪਮਾਈ—ਬੀ ਹੈ।

ਕਮਲ, ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹੈਨ। ਕਮਲ ਦਿਨ ਨੂੰ ਖਿੜਦਾ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖੇੜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਗਤੀ ਵਾਲਾ (ਬੰਦ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਚਾਹੇ ਦਿਨੇ ਕਰੋ ਚਾਹੇ ਰਾਤੀ, ਚਾਹੇ ਸਵੇਰੇ ਕਰੋ ਚਾਹੇ ਸੰਝਾਂ ਸਮੇਂ, ਓਹ ਸਦਾ ਖੇੜਾ ਹੀ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਮਨ ਦੇ ਵਾਂਛਤ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਸੰਸਾਰਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਦੇਂਦਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ-ਮੋਖ ਤੇ ਗਿਆਨ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ, ਇਹੀ ਦੋ ਪਦਾਰਥ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਹਨ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਅਪਣੇ ਧਿਆਨੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੀਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਨੌਂਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦੇ ਚਿੰਦੜੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਓਹ ਭਾਵੇਂ ਦੇ ਸਕੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਮੋਹ ਹੈ ਓਹ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਯਾ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਨੌਂਹ-ਮੁਰਾਦ ਧ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿ-ਧ੍ਯਾਨੀ ਨੂੰ ਮੋਹ ਦੇ ਤ੍ਰਪ ਤੋਂ ਠੰਢਕ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਬੀ ਨੀਵੀਂ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਕਵਿ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਗਿਣੇ ਤੇ ਬੱਧੇ ਤਿੰਨੇ ਉਪਮਾਨ ਕਮਲ, ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ, ਚਿੰਤਾਮਣਿ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਰੂਪੀ ਉਪਮੇਯ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਹਨ ਅਰ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਲਾਯਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਣ ਆਪੇ ਉਪਮੇਯ ਹਨ ਤੇ ਆਪੇ ਉਪਮਾਨ ਹਨ।

੪. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ-ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਕੇ ਨਾਇ ਧ੍ਯਾਇ ਅਘ ਜਾਇ।
ਕਰਿ ਪਦ ਪਰ ਪਰਣਾਮ ਕੋ ਜਿਹ ਤੇ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਆਇ ॥੧੭॥

ਨਾਇ=ਨਾਮ। ਅਘ=ਪਾਪ। ਪਦ=ਚਰਣ।
ਪਰ=ਪਰ੍ਹੇ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਚਰਣ-ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ।
(ਅ) ਉਪਰ, ਭਾਵ ਹੈ ਚਰਣਾਂ ਉੱਪਰ।
ਪਰਣਾਮ=ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਨਮਸਕਾਰ। ਕੋ=ਨੂੰ।
ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ=ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿਧੀਆਂ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ।
ਨਿਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ=ਪਦਮ, ਮਹਾ ਪਦਮ, ਸ਼ੰਖ, ਮਕਰ, ਕਛਪ, ਮੁਕੰਦ, ਕੁੰਦ, ਨੀਲ, ਵਰਚ।
ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਏਹ ਹਨ:-੧. ਅਣਿਮਾਂ। ੨. ਮਹਿਮਾਂ ੩. ਲਘਮਾਂ। ੪. ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ੫. ਪਰਕਾਮਜ। ੬. ਸਤਾ ਸਿੱਧੀ। ੭. ਬਸਿਤ੍ਵਾ। ੮. ਗਰਮਾ। ੯. ਅਨੂਪੀ। ੧੦. ਦੂਰ ਸ੍ਰਵਣ। ੧੧. ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਨ। ੧੨. ਮਨੋ ਬੇਗ। ੧੩. ਕਾਮ ਰੂਪ।

੧੪. ਪਰਕਾਯ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ । ੧੫. ਸ੍ਵਛੰਦ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੂ । ੧੬. ਸੁਰ ਕ੍ਰੀੜਾ ਦਰਸ਼ਨ । ੧੭. ਸੰਕਲਪ । ੧੮. ਅਪ੍ਰਹਤ ਗਤਿ ।

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆਂ ਪਾਪ (ਨੱਸ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਤਾਂਤੇ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਪਰਣਾਮ ਕਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ (ਕਿ ਤੂੰ) ਨਿੱਧਿ ਤੇ ਸਿਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਂ ।

ਸ੍ਵੈਯਾ—ਪੰਕ ਬਿਖੈ ਬਸਤਾ ਰਸ ਮੈਂ ਰਸ ਊਰਧ ਕੋ ਨਿਸਰਾ ਸਰਸੇਰੋ ।
ਗ੍ਰੀਵ ਲੌ ਨੀਰ ਮੈਂ ਧੀਰ ਧਰੇ ਇਕ ਪੈਰ ਖਰੋ ਥਿਰ* ਹ੍ਵੈ ਰਵਿ ਹੇਰੋ ।
ਆਤਪ ਸੀਤ ਸਹੈ ਬਰਖਾ ਤਪ ਸਾਧਤਿ ਯਾ ਬਿਧਿ ਕੂਰ ਘਨੇਰੋ ।
ਸ੍ਰੀਹਰਿਰਾਇਕੇ ਪਾਇਸਮਾਨਤਾ ਪਾਇ ਨ ਕੰਜਉਪਾਇ ਬਤੇਰੋ।੧੯।

ਪੰਕ=ਚਿੱਕੜ । ਰਸ=ਜਲ । ਊਰਧ ਕੋ=ਉਪਰ ਨੂੰ ।
ਨਿਸਰਾ=ਨਿਸਰਿਆ ਹੈ । ਸਰਸੇਰੋ=ਕਮਲ । [ਸੰਸ:=ਸਰਸੀ ਰੁਹ=ਜੋ ਤਲਾ ਵਿਚੋਂ ਉੱਗੇ—ਕਮਲ । ਸਰਸ=ਤਲਾ, ਰੁਹ=ਜੋ ਉੱਗੇ] ।
ਗ੍ਰੀਵ=ਗਿੱਚੀ, ਗਲ । ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ=ਟਿਕ ਕੇ ।
(ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਖਿਰ ਹੈ—ਹੈ, ਭਾਵ-ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ।
ਰਵਿ=ਸੂਰਜ । ਹੇਰੋ=ਦੇਖਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ—ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਹੈ ।
ਆਤਪ=ਧੁੱਪ, ਗਰਮੀ । ਸੀਤ=ਪਾਲਾ । ਕੂਰ=ਕਰੜਾ ।
ਘਨੇਰੋ=ਬਹੁਤ । ਪਾਇ=ਚਰਣ । ਪਾਇ ਨ=ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ।
ਕੰਜ=ਕਮਲ । ਉਪਾਇ=ਉਪਾਉ, ਯਤਨ ।

ਅਰਥ—ਕਮਲ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ (ਉੱਗਿਆ ਤੇ) ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵਸਦਾ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਨਿੱਸਰਿਆ (ਹੈ,) ਗਿੱਚੀ ਤੋੜੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ ਇਕ ਪੈਰ (ਦੇ ਭਾਰ) ਖੜੋਤਾ ਹੋਇਆ ਥਿਰ ਹੋਕੇ (ਟਕ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਯਾ ਖਿੜਕੇ) ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਧੁੱਪ ਪਾਲਾ, ਬਰਖਾ (ਸੱਭੋ ਕੁਛ ਸਿਰ ਤੇ) ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ ਤਪ ਸਾਧਦਾ ਹੈ, (ਪਰ ਚਾਹੇ ਉਸ ਨੇ ਐਸੇ) ਬਤੇਰੇ ਉਪਾਇ (ਕੀਤੇ ਤਦ ਬੀ ਉਹ) ਕਵਲ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਚਤੁਰ ਬੁੱਧੀ, ਕਮਲ ਨੂੰ ਇਕ ਹਠ ਯੋਗੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਤਪੱਸਯਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜੋ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਓਹੀ ਉਪਾਉ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਪਣੀ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ, ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਈ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਤਪੱਸਯਾ ਦਾ ਰੂਪਕ ਇਹ ਹੈ—ਤਲਾ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ=ਖਿਰ ।

ਦ ਚਿਕੜ ਵਿਚ ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ, ਗਿੱਚੀ ਤਾਂਈ ਪਾਨੀ ਵਿਚ ਖੜੋਨਾ ਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪਾਨੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਖਨਾ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਪੱਸੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਹੈ ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੜੋਕੇ ਤਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਐਸਾ ਖੜਾ ਹੈ ਕਿ ਧੁੱਪ ਪਾਲਾ ਬਰਖਾ ਸਭ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਏਹ ਬੀ ਤਪ ਹੈ। ਫਿਰ ਐਸਾ ਖਿੜਕੇ ਖੜਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਵੱਲੇ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ; ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਤਾੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਬੀ ਇਕ ਕਠਨ ਤਪ ਹੈ। ਮਾਨੋਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਉਸਦਾ ਤਪ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ,ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਕਾਰਣ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਵੇਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਫਲ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਵਰ ਦਾਤੀ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ, ਰਾਜ ਤੇ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ।

੧੧. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ—ਦਰਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ ਨਿਪੁਨ ਹਰਨ ਜੁਰ ਤੀਨ।
ਚਰਨ ਮਨੋਹਰ ਬੰਦਨਾ ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖਿ ਕੀਨ ॥੧੯॥

ਨਿਪੁਨ=ਪ੍ਰਬੀਨ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਾਇਕ।
ਹਰਨ=ਹਰਲੈਣ ਵਾਲੇ; ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
ਜੁਰ=ਤਾਪ, ਤੀਨ=ਤਿੰਨੇ। (ਦੇਖੋ ੧੧ ਪੰਨੇ ਤੇ—ਤੀਨੋ ਤਾਪ—ਦਾ ਅਰਥ)
ਮਨੋਹਰ=ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ, (ਮੇਰੀ ਉਸ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ) ਮਨ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, (ਕਿ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਨਾਂ ਨੇ) ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕੇਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਰੋਗਿਣਤਾਂ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਲ ਕਵਿ ਜੀ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਮੰਗਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਆਪ ਦੀ ਬਾਬਤ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ:—

'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸ ਡਿਠਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ।'

ਕਬਿੱਤ—ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੁਗ ਅਰੁਨ ਲਲਿਤ ਭਲ
ਤਾਂਕੇ ਦਲ ਅਵਲੀ ਸੁ ਹੀਰਨ ਕੀ ਜਠੀ ਸੀ।
ਕਿਧੌਂ ਉਡ ਪਾਂਤ ਹਿਤ ਆਪਚਿਤ ਲੋਕ ਮਾਤ
ਤਜੀ ਨਭ ਗਤਿ ਖਿਤ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਠਠੀ ਸੀ।

ਕਿਧੌਂ ਬਿਸ੍ਵਕਰਮਾਂ ਨੇ ਸ਼ੇਖ ਤੇ ਮਨਿਨ ਲੇਯ
ਕਾਂਤਿ ਹਿਤ ਖਚੀ ਬਸੈ ਰਮਾ ਸਾਜ ਕੁਟੀ ਸੀ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਨੂਪ ਬਨੇ,
ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਸਕਲ ਸੇ ਉਪਮਾ ਨ ਲਟੀ ਸੀ ॥ ੨੦ ॥

ਅਮਲ=ਨਿਰਮਲ। ਜੁਗ=ਦੋਵੇਂ। ਅਰੁਨ=ਲਾਲ।
ਲਲਿਤ=ਸੁੰਦਰ। ਭਲ=ਭਲੇ, ਬਹੁਤੇ, ਡਾਢੇ।
ਦਲ=ਪੱਤੇ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਸ਼ੈ ਦੇ ਜੁੜੇ ਤੇ ਫੇਰ ਨਿਖੜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ, ਭਾਵ—ਉਂਗਲੀਆਂ।
ਅਵਲੀ=ਪੰਗਤੀ। ਕਿਧੌਂ=ਕਿਧਰੋਂ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ—ਮਾਨੋ, ਅਥਵਾ, ਜਾਂ।
ਉਡ=ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ। ਪਾਂਤ=ਪੰਗਤੀ।
ਆਪਚਿਤ=ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਿਤਵਕੇ। (ਅ) ਪੂਜਾ [ਸੰਸਃ, ਅਪਚਿਤ]।
ਲੋਕ ਮਾਤ=ਮਾਤਲੋਕ।
ਨਭ=ਆਕਾਸ਼। ਗਤਿ=ਫਿਰਨ। (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨਃ— ਤਜੀ ਨ ਭਗਤ=ਤਾਰਿਆਂ ਨੇ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਭੀ ਸਰਬ ਕੇਂਦ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦ੍ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਏਥੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਆਕੇ ਹੁਣ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
ਥਿਤ=ਇਸਥਿਤੀ, ਭਾਵ ਚਰਣਾਂ ਉਤੇ ਨਹੁੰ ਬਣਕੇ ਆ ਟਿਕੇ ਹਨ।
ਬਿਸ੍ਵਕਰਮਾਂ=ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ।
ਸ਼ੇਖ=ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਕਵਿ ਲੋਕ ਰਤਨ ਯਾ ਮਣੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਮਨਿਨ=ਮਣੀਆਂ, ਰਤਨ। ਲੇਯ=ਲੈਕੇ। ਕਾਂਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।
ਹਿਤ=ਵਾਸਤੇ। (ਅ) ਸ਼ੌਂਕ, ਚਾਉ, ਚਾਉ ਨਾਲ।
ਖਚੀ=ਜੜੀ ਹੈ, ਜੜਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਰਮਾ=ਲੱਛਮੀ। ਭਾਵ, ਪ੍ਰਤਾਪ, ਐਸ਼੍ਵਰਜ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੁਨੀ ਐਉਂ ਬੀ ਕਹੀਦੀ ਹੈ, ਚਰਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਹਨ ਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਓਥੇ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਅੱਨ੍ਵੈ ਐਉਂ ਹੈ,……… ਮਨਿਨ ਲੇਯ ਖਚੀ, ਕਾਂਤਿ ਸਾਜ ਕੁਟੀ ਸੀ, (ਤਾਂ ਮੈਂ) ਬਸੈ ਰਮਾ ਹਿਤ (ਜਿਉਂ)।
ਅਨੂਪ=ਅਨ+ਉਪਮ। ਇਸ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਰੂਪ ਹੈ ਅਨੂਪ=ਕਿਸੇ ਉਪਮਾ ਜਾ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਤੋਂ ਜੋ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ।
ਨਖ=ਨਹੁੰ। ਸ਼ਸ਼ਿ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [ਸੰਸਃ, ਸ਼ਸ਼ਿਨ]

ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਸਕਲ ਸੇ=ਨਖ+ਸ਼ਸ਼ਿ+ਸ਼ਕਲ+ਸੇ=
ਨਖ=ਨਹੁੰ।ਸ਼ਸ਼ਿ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਸ਼ਕਲ=ਟੁਕੜੀ। [ਸੰਸ: ਸ਼ਕਲ=ਟੁਕੜਾ] ਸੇ=ਵਰਗੇ। ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਵਰਗੇ।
(ਅ) ਸ਼ਕਲ=ਸੂਰਤ [ਫ਼ਾ: ਸ਼ਕਲ] ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦੇ।
(ੲ) ਸਕਲ=ਸਗਲ, ਸਾਰੇ। ਸਾਰੇ ਨਹੁੰ ਚੰਦ ਜੇਹੇ ਹਨ।
(ਸ) ਸ+ਕਲ=ਸਹਤ ਕਲਾ ਦੇ। ਨਹੁੰ ਹਨ ਸਹਤ ਕਲਾ ਦੇ ਚੰਦ ਜੇਹੇ।
ਉਪਮਾਨ=ਉਪਮਾ+ਨ। ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਪਮਾ, ਜਿਸਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ।
ਲਟੀ=ਨਿੱਕੀ, ਨਜੂਨ, ਥੋੜੀ, [ਸੰਸ:, ਧਾਤੂ ਲਟ੍=ਬੱਚੇ ਵਾਂਙੂ ਬੋਲਨਾ, ਅਟਪਟੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ] ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਨਜੂਨ ਜੇਹੀ, ਨੀਵੀਂ ਜੇਹੀ।
(ਅ) ਕਥਨ ਕਰਨਾ। ਨ ਲਟੀ=ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।
ਉਪਮਾ ਨ ਲਟੀ ਸੀ=ਏਹ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀ ਗਲ ਕਰਨੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵ ਮੂਲੋਂ ਅਣਬਣ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਉਪਮਾ ਬੀ ਨਜੂਨ ਗੱਲ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ (ਵਾਂਙੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ) ਦੋਵੇਂ (ਚਰਣ) ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਣਾਂ) ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਉਤੇ (ਮਾਨੋਂ) ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜਤ ਵਰਗੀ (ਨੌਹਾਂ ਦੀ) ਪੰਕਤੀ ਹੈ। ਜਾਂ, ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਿਤਵਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਫਿਰਨਾ ਛਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਠਟੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ (ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਉਤੇ ਮਾਨੋਂ ਨਹੁੰ ਬਣ ਕੇ) ਥਿਤ (ਭਾਵ ਆ ਟਿਕੇ) ਹਨ। ਜਾਂ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾਂ ਨੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਪਾਸੋਂ ਮਣੀਆਂ ਲੈਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਉੱਤੇ) ਜੜਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਕਿ ਉਥੇ ਮਾਨੋਂ) ਸੁੰਦਰਤਾ (ਦੀ) ਕੁਟੀਆ ਬਣ (ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਹੁਣ) ਲੱਛਮੀ ਚਾਉ (ਨਾਲ) ਵਸਦੀ ਹੈ। (ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ (ਐਸੇ) ਅਨੂਪਮ ਬਣੇ ਹਨ (ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਨਹੁੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਵਰਗੇ ਹਨ (ਪਰੰਤੂ ਇਹ) ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਬੀ ਨਜੂਨ ਗਲ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਕੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮਨੋਹਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਨੌਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜਤ, ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਉਥੇ ਆਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ, ਮਣੀਆਂ ਦੀ ਜੜਤ, ਆਦਿ ਉਪਮਾ ਬਿਜਕ ਕੇ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਹਾਂ, ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ

ਉਪਮਾਨ ਬੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਹੁੰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ◠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚੰਦ ਦੀ ਭੀ ◠ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਸਾਰੇ ਕਬਿੱਤ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੱਛਮੀ-ਸੰਸਾਰਕ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੀ ਦਾਤ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਇਹ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਤਾਕਤ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ, ਮਣੀਆਂ ਹੀਰਿਆਂ, ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹਤ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ੈ ਦਾ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ੈ ਆਤਮ ਸਤ੍ਯਾ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ; ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਉਪਮਾਨ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਓਹ ਸਤ੍ਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਸਪਰਸ਼,ਦਰਸ਼ਨ ਯਾ ਧ੍ਯਾਨ ਨਾਲ ਐਸੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਆਤਮ ਰੰਗ ਦੀ ਵੰਨੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ,ਜਿਸ ਰੰਗ ਦੇ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਅੰਦਰ ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ-

ਮੋਲਾ ਮੋਤੀ ਮੋਲਾ ਹੀਰੁ ॥ ਮੋਲਾ ਪਵਨੁ ਪਾਵਕੁ ਅਰੁ ਨੀਰੁ ॥ [ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀਉ

ਸੂਚਨਾ-ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।

੧. ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਕਲ ਸੇ=ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾ ਵਰਗੇ। ਕਲਾ ਚੰਦ ਦੀਆਂ ੧੬ ਹੈਨ, ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਕ ਕਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

੨. ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਸ+ਕਲ ਸੇ=ਨਹੁੰ ਹਨ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾਂ ਸਹਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ। [ਸ=ਸਾਰੀਆਂ, ਕਲ=ਕਲਾਂ]

੩. ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਸਕਲ ਸੇ=ਨਹੁੰ ਹਨ ਸੰਪੂਰਣ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ। [ਸਕਲ=ਸਾਰਾ]

੪. ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਸ਼ਕਲ ਸੇ=ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦੇ। [ਸ਼ਕਲ=ਸੂਰਤ]

੫. ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ-ਨਖ ਸਿਸ ਸਕਲ ਸੇ-ਏਸ ਪਾਠ ਨਾਲ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ ਕਿ-ਤ੍ਰੈ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਹੀ ਹੈ ਜੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ-ਨਹੁੰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਿਸ (=ਸੀਸ) ਤਕ ਸਾਰੇ ਦੀ ਤਾਂ ਉਪਮਾਂ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੬. ਉਪਮਾਨ ਲਟੀ ਸੀ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਉਪਮਾਨ ਕਹਿਣਾ ਬੀ ਨਿਕੰਮੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਸਾ ਬੀ ਹੈ, 'ਉਪਮਾਨ' ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ ਤੇ 'ਲਟੀ ਸੀ' ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ।

੭. ਐਉਂ ਬੀ ਪਾਠ ਹੈ 'ਨਖ ਸਸਿ ਸਕਲ ਤੇ ਉਪਮਾ ਨ ਲੁਟੀ ਸੀ' ਨਹੁੰ ਹਨ ਤਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ, ਭਾਵ-ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰੀਸ ਤਾਂ ਕਰ ਲਈ, ਸ਼ਕਲ ਤਾਂ ਚੁਰਾ ਲਈ ਪਰ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ (ਭਾਵ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ) ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੁਟ ਸਕਿਆ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਸਾਦੇ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕ ਸਕਿਆ।

੧੨. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ–ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਧਰਮ ਧੁਜ ਹਰਤਾ ਤੁਰਕਨ ਮੂਲ।
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨਿ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਨਮੋ ਹੋਇ ਅਨਕੂਲ॥ ੨੧॥

ਧਰਮ=ਧਰਮ। ਧੁਜ=ਝੰਡਾ। ਧਰਮ+ਧੁਜ=ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਝੰਡੇ ਸਰੀਖਾ ਮੂਲ ਤੇ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਸਰਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਜੰਗ ਵਿਚ ਝੰਡਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਝੰਡਾ ਗਿਰੇ ਤਾਂ ਹਾਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਝੰਡੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਸੂਰਮੇ ਟੁੱਟ ਟੁੱਟ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਹੈ ਧਰਮ ਦਾ ਮੂਲ ਆਸਰਾ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰੇ, ਬਚਾਵੇ।
ਹਰਤਾ=ਹਰਨ ਵਾਲੇ, ਉਖੇੜਨ ਵਾਲੇ। ਮੂਲ=ਜੜ੍ਹਾਂ।
ਤਾਰਨ=ਤਾਰਨ ਨੂੰ। ਤਰਨ=ਜਹਾਜ਼।
ਨਮੋ=ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋ।
ਅਨਕੂਲ=ਅਨਕੂਲ ਹੋਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਦੇ ਮੁਆਫਕ ਹੋਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਕੇ। (ਅ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਭਾਵ ਓਹ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ।

ਅਰਥ–(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਧਰਮ ਦੀ ਧੁਜਾ (ਹਨ), (ਅਤੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਖੇੜਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ), (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ (ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਤਾਰਣ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ (ਰੂਪ ਹੈ), ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੋਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ–ਕਵਿ ਜੀ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਨੂੰ ਤਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸ਼ੈ–ਮੁਕਤੀ–ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ। ਦੂਸਰੀ ਸਿਫਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਆਸ਼ਯ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਉਸ ਕਸ਼ਟ ਵਲ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਨਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੀਰਥ ਢਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਧਰਮ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਾ ਮਾਨੋਂ ਧੁਜ ਖੜੇ ਸਨ, ਸਭ ਦੇ ਈਮਾਨ ਦੀ ਟੇਕ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਸੀਸ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਹੋ ਗਈ ਕਿ 'ਧਰ ਪਈਏ ਧਰਮ ਨਾ ਛੋੜੀਏ' ਇਹ ਅਟੱਲ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕਰ ਗਏ। ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ–ਹਰਤਾ ਤੁਰਕਨ ਮੂਲ–ਕਹੀ ਹੈ। ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਅਵਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸੀ। ਬੱਸ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਦਾ ਸੂਰਜ

ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਖਰਾ ਲੰਘਕੇ ਢਲ ਗਿਆ, ਤੇ ਫੇਰ ਢਹਿੰਦਾ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਅੰਤ ਡੁਬ ਗਿਆ। ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੇਠੋਂ ਖੋਖਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹਰ ਲਈ-ਬ੍ਰਿਛ ਕੁਛ ਕਾਲ ਖੜਾ ਦਿੱਸਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਕੁਮਲਾਂਦਾ, ਮੁਰਝਾਂਦਾ, ਪੱਤ ਸਿੱਟਦਾ, ਵਿਲਕਦਾ ਅੰਤ ਢੈ ਗਿਆ। —ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਜੜ੍ਹ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ—ਇਹ ਗਲ ਕਵਿ ਨੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਇਸ ਲਈ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦ ਲਈ ਬਿਆਧੀ, ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਅਤਿ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸੁਖਦਾਤੇ ਦਾ 'ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਣਾ' ਗਰੀਬਾਂ, ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਨੇਕਾਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਦੁਖੀ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਸੂਫੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਬੇਨਵਾ ਆਦਿ ਹੋਰ ਫਿਰਕੇ ਬੀ; ਇੱਥੋਂ ਤਾਂਈ ਕਿ ਸਰਮੱਦ ਵਰਗੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਬੀ ਕਤਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ।

ਸ੍ਵੈਯਾ—ਬਰ ਕੀਰਤਿ ਜੌਨ੍ਹ ਅਮੀਗਤਿ ਭੌਨ ਸੁਸੀਤਲਤਾ ਸੁਖਤੌਨ ਸੁਭਾਈ।
ਗਤਿ ਸਾਧਨ ਕੈਰਵ ਕੋ ਬਿਗਸਾਵਤਿ ਦਾਸ ਰਿਦਾ ਨਭ ਬੀਚ ਸੁਹਾਈ।
ਤਪਤੰ ਦੁਖ ਤੀਰ ਨ ਆਵਤ ਹੈ ਚਿਤੁ ਚਾਰੁ ਚਕੋਰੁ ਰਹੈ ਲਿਵਲਾਈ।
ਗੁਰ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਸੋਹਤਿ ਚੰਦ ਸੇ, ਹੀਨ ਕਲੰਕ ਇਹੀ ਅਧਿਕਾਈ॥੨੨॥

ਬਰ=ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਕੀਰਤਿ=ਜਸ, ਮਹਿਮਾ, ਵਡਿਆਈ। ਜੌਨ੍ਹ=ਚਾਂਦਨੀ।
ਅਮੀ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਵੈਦ ਅਤੇ ਕਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਂ ਤੇ ਔਖਧੀ ਬੂਟੀਆਂ ਵਿਚ ਰਸ ਯਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਗਤਿ=ਗਤੀ, ਮੁਕਤੀ। (ਅ) ਗਤਿ ਦਾ ਅਰਥ—ਪਹੁੰਚਣੇ-ਥੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਭੌਨ=ਘਰ। ਤੌਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ, ਮੁਰਾਦ—ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ—ਤੋਂ ਹੈ।
ਸੁਭਾਈ=ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ। (ਅ) ਸੁਭਾਵ ਹੈ—ਬੀ ਇਥੇ ਸੁਭਾਈ ਦਾ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਸੀਤਲਤਾ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਹੈ।
ਗਤਿ ਸਾਧਨ=ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਇੱਥੇ 'ਸਾਧਨ' ਪਦ 'ਸਾਧੂ' ਪਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ:—'ਸਾਧਨ ਕਾ ਸਿਰੁ ਸਾਧ ਸਿਉ ਚੀਸਾਏ ਧਰਿ ਸਾਧਨ ਸਿਉ ਲਿਵਲਾਇ ॥' (ਅ) ਗਤਿ ਸਾਧਨ—ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ—ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਜਾਣੋ ਦੈਵੀ ਗੁਣ, ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਕੈਰਵ=ਕਮੀਆਂ ਜੋ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਖਿੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਕਮਲ।
ਦਾਸ ਰਿਦਾ—ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ

ਨਭ=ਅਕਾਸ਼। ਤਪਤੰ=ਤਪਸ਼, ਗਰਮੀ। ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਰ=ਨੇੜੇ।
ਚਿਤ ਚਾਰ=ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਚਿਤ=ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧਿਆਨੀਆਂ ਦੇ 'ਧਿਆਨ ਚਿਤ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। (ਅ) ਚਾਰ ਦਾ ਅਰਥ-ਚਾਰੂ-ਸੁੰਦਰ ਬੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੁੰਦਰ ਚਿਤ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੀਲ ਪੁਰਖ।
ਹੀਨ ਕਲੰਕ=ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ, ਅਕਲੰਕਤਾਈ।
ਅਧਿਕਾਈ=ਵਾਧਾ, ਅਧਿਕਤਾ।

ਅਰਥ-(ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਣਗੇ)।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ) ਚਾਂਦਨੀ (ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚ) ਉੱਤਮ ਕੀਰਤੀ
(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿਵੇਂ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਕੇ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਘਰ (ਹੋਕੇ)
(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ) ਸੀਤਲਤਾ (ਹੈ ਤਿਵੇਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਖ
} ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿਵੇਂ) ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ, (ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤਿਵੇਂ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿਵੇਂ) ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਹਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ (ਵਿਚ ਸੁਹਾਉਂਦੇ ਹਨ)।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ) ਨੇੜੇ (ਜਿਵੇਂ) ਤਪਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ (ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ) ਦੁਖ (ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ)।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਲ ਜਿਵੇਂ) ਚਕੋਰ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਵਲ) ਸੇਵਕ ਹ੍ਰਿਦੇ (ਨੇ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ)।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ, (ਪਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਕਲੰਕ ਲਗਾ ਖੜਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ) ਇਹੋ ਅਕਲੰਕਤਾ (ਹੀ) ਵਾਧਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਗੁਣ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੱਸਦਿਆਂ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਰ ਜੀਵੱਤ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੋਣ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਫੁਟ ਵਾਧਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਦਾਗਾਂ ਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਿਰਦੋਖਤਾ ਦਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਉਸ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਵਲ ਬੀ ਧੁਨੀ ਸੱਟਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੰਦ ਦੇ ਆਚਰਣ ਤੇ ਬੀ ਕਲੰਕ ਹੈ।

੧੩. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ-ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ ਕੋ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੈ ਪਦ ਜੋ ਅਰਬਿੰਦੂ।
ਦੁਖ ਦੂੰਦ ਨਿਕੰਦਨ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰੇ ਜਿਨ ਹਿੰਦੂ।
ਤੁਰਕਿੰਦ ਉਡਿੰਦ ਦਿਨਿੰਦ ਤਿਨੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਭੈ ਜਗ ਬਿੰਦੂ।
ਸਰਪਿੰਦ ਗਿਰਿੰਦ ਖਗਿੰਦ ਤੁਲੈ ਬਲਵੰਡ ਅਖੰਡ ਸੁਰਿੰਦਹਿ ਇੰਦੂ॥੨੩॥

[ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ=ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ।
ਨੰਦਨ=ਪੁੱਤ੍ਰ। ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ=ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਅਰਥਾਤ ਪੋਤ੍ਰਾ।
ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੈ=ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।
[ਸੰਸ:, ਅਭਿਵਨੁਨੰ]
ਪਦ ਜੋ ਅਰਬਿੰਦੂ=ਚਰਨ ਜੋ ਕਮਲਾਂ (ਵਾਂਙੂ ਕੂਲੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ)।
ਦੂੰਦ=ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ। ਦੁਖ। ਉਪੱਦ੍ਰਵ। ਵਡੇ ਦੁਖ।
ਨਿਕੰਦਨ=ਨਿ+ਕੰਦਨ=ਵਿਨਾਸ਼। ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਫਾਰਸੀ: ਕੰਦਨ=
ਪੁੱਟਣਾ, ਉਖੇੜਨਾ। ਨਿਕੰਦਨ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲਾ।
ਕੰਦ=ਫਲ। (ਅ) ਮੇਘ, ਬੱਦਲ। ਆਨੰਦ ਕੰਦ=ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ।
ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਬੁਲੰਦ=ਉੱਚੇ। ਢੱਠੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ, ਮੁਰਾਦ
ਹੈ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਾ।
ਤੁਰਕਿੰਦ=ਤੁਰਕ+ਇੰਦ=ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ ਭਾਵ ਰਾਜਾ। ਮੁਰਾਦ
-ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ-ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਤਦੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੀ।
ਉਡਿੰਦ=ਉਡ+ਇੰਦ-ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
ਦਿਨਿੰਦ=ਦਿਨ+ਇੰਦ-ਦਿਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੂਰਜ। ਬਿੰਦੂ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
ਸਰਪਿੰਦ=ਸਰਪ+ਇੰਦ-ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ।
ਗਿਰਿੰਦ=ਗਿਰ+ਇੰਦ-ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ।
ਖਗਿੰਦ=ਖਗ+ਇੰਦ-ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਗਰੁੜ।
ਤੁਲੈ=ਬਰਾਬਰ। ਬਲਵੰਡ ਅਖੰਡ=ਅਟੁੱਟ ਬਲ ਵਾਲੇ।
ਸੁਰਿੰਦਹਿ ਇੰਦੂ=ਸੁਰ+ਇੰਦ+ਹ+ਇੰਦੂ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਬੀ ਇੰਦ੍ਰ।]

ਅਰਥ-(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ (ਜੀ ਦੇ) ਪੋਤ੍ਰੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ (ਪਰ) ਜੋ ਕਮਲ (ਵਰਗੇ ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ, ਮੈਂ) ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

(ਜੋ) ਦੁੱਖਾਂ (ਤੇ) ਉਪੱਦ੍ਰਵਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ (ਹਨ), ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਹਨ), ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਹਨ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਉੱਚੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, (ਅਤੇ)

ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਜੋ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ) ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ (ਹੋਕੇ ਢੁੱਕੇ, ਉਸ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਨੂੰ) ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,

ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ (ਵਰਗੇ) ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ (ਨੂੰ ਆਪ) ਗਰੁੜ ਤੁੱਲ (ਹੋਕੇ ਢੁੱਕੇ), ਅਖੰਡ (ਆਪ ਦਾ) ਬਲ ਹੈ (ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਿਚ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਬੀ ਇੰਦ੍ਰ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਗ ਧਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ਖੜਗਧਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ' ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਾ ਕਹਿਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਪੰਜ ਛੇ ਸੌ ਬਰਸ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਤੇ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠ ਦਬ ਗਏ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਡਾਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਜਾ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗੇ ਜ਼ਾਲਮ ਤੁਰਕ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਦ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਸੂਰਜ ਹੋਕੇ ਲਗੇ। ਸੂਰਜ ਜਦ ਸਵੇਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਦ ਮਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਉਸ ਦਾ ਤੇਜ ਮਾਤ ਕੀਤਾ। ਚੰਦ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਉਹ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਉਸ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਲਈ ਸਰਪ ਸਮਾਨ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੋ ਆਪ ਧੀਆਂ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ, ਸ੍ਵੈ ਸਤਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਗਏ ਸੇ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰੁੜ ਹੋਕੇ ਲੱਗੇ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ ਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਦੰਡ ਦਿੱਤੇ।

ਕਬਿੱਤ—ਕਾਂਤਿ ਕਲਿ* ਤਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਬਿਸਾਲ ਦਲ,
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਤੁਲ ਲਾਲ ਲਾਲ ਮਾਨੀਯੇ।
ਰਾਜਤਿ ਮਰਾਲਰਾਜ ਸੰਤਨ ਸਮਾਜ ਪਾਸ,
ਪਾਸੁ ਹੈ ਪਰਾਗ ਦਿਨ ਰੈਨ ਮੈਂ ਸੁਹਾਨੀਯੇ।
ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ ਸਿੱਖ ਮਨ ਸੌਰਭ ਅਨੰਦ ਹੇਤੁ,
ਛੋਰਤਿ ਨ ਆਸ ਪਾਸ ਸਦਾ ਸੋ ਭ੍ਰਮਾਨੀਯੇ।
ਉਦਿਕ ਕਰਮ ਛੁਇ ਸਕੈ ਨ ਭਰਮ ਮਲ,
ਐਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਦ ਕੰਜ ਜਾਨੀਯੇ ॥ ੨੪ ॥

[ਕਾਂਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਕਲਿ=ਕਲਜੁਗ। ਇਹ ਜ਼ਮਾਨਾ, ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ।
ਕਾਂਤਿ ਕਲਿ ਤਾਲ=ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਰੂਪੀ ਤਾਲ ਵਿਚ।]

*ਚਾਰ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ—ਕਲਿ—ਹੈ, ਇਕ ਵਿਚ—ਕਲ—ਹੈ। 'ਕਲਿ' ਵਧੇਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਕਲ=ਹੈ। ਕਲ—ਸੁਹਣਾ। ਕਾਂਤਿ ਕਲ ਤਾਲ= ਸੁੰਦਰਤਾ ਰੂਪੀ ਸੁਹਣੇ ਤਲਾ ਵਿਚ।
ਤਾਲ=ਤਲਾ, ਸਰੋਵਰ। ਬਿਸਾਲ=ਚੌੜੇ।
ਦਲ=ਪੱਤੇ। (ਅ) ਦਲ=ਫੌਜ। ਦੋਵੇਂ ਅਰਥ ਸ਼ਲੇਖ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਕਮਲ ਨਾਲ 'ਦਲ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਪੱਤਾ' ਅਤੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ 'ਫੌਜਾਂ', ਪਰੰਤੂ ਕਈ ਗਜਾਨੀ 'ਬਿਸਾਲ ਦਲ' ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਪਮੇਯ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ:—ਕਿ ਜਿੱਕੂੰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਚੌੜੇ ਪੱਤਾਂ ਵਾਲਾ ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਤਲਾ ਵਿਚ ਚਰਨ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ=ਕੋਮਲਤਾ। ਤੁਲ=ਬਰੱਬਰ, ਵਰਗੇ।
ਮਾਨੀਯੇ=ਮਾਨ ਹੈ,ਸਮਾਨ ਹੈ,ਮੁਰਾਦ ਹੈ—ਵਰਗੀ,ਤੁੱਲ। (ਅ)ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਰਾਜਤਿ=ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹਨ।
ਮਰਾਲਰਾਜ=[ਮਰਾਲ=ਹੰਸ। ਰਾਜ=ਰਾਜਾ,ਵਡਾ] ਰਾਜਹੰਸ। ਪਾਸੁ=ਧੂੜੀ।
ਪਰਾਗ=ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨਰ ਤੁਰੀਆਂ ਉਤੇ ਜੋ ਧੂੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ=ਭੌਰਾ। ਸਿੱਖ ਮਨ=ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ। ਸੌਰਭ=ਸੁਗੰਧੀ।
ਹੇਤੁ=ਵਾਸਤੇ। ਆਸ ਪਾਸ=ਸਮੀਪਤਾ।
ਉਦਿਕ=ਪਾਣੀ। ਮਲ=ਮੈਲ, ਚਿੱਕੜ। ਕੰਜ=ਕਵਲ।

ਅਰਥ—(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ) ਤਲਾਉ ਵਿਚ ਵਡਿਆਂ ਪੱਤਿਆਂ (ਸਹਿਤ ਕਮਲ) ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਵਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਸਹਿਤ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ) ਸੁਹਣੇ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਰੂਪੀ ਤਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ), (ਕਮਲਾਂ ਦੀ) ਕੋਮਲਤਾਈ ਵਰਗੀ (ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਕੋਮਲਤਾਈ (ਹੈ, ਅਤੇ ਕਮਲਾਂ ਦੀ) ਲਾਲੀ (ਵਰਗੀ) (ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਲਾਲੀ ਹੈ।

(ਕਮਲ ਵਾਲੇ ਤਾਲ ਉਤੇ) ਰਾਜ ਹੰਸ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪਾਸ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ (ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ), (ਕਮਲ ਉਤੇ) ਪਰਾਗ ਹੈ (ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤ ਵੱਛਲਤਾ ਦੇ ਬਿਰਦ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਵਿਚ ਧਾਇ ਧਾਇ ਅੱਪੜਨ ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਤੇ) ਧੂੜੀ (ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ) ਹੈ। (ਕਮਲ ਦਿਨੇਂ ਸ਼ੋਭਦੇ ਤੇ ਰਾਤੀ ਨਹੀਂ ਸ਼ੋਭਦੇ ਪਰ ਚਰਨ) ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਕਮਲ ਦੁਆਲੇ) ਭੌਰੇ ਸੁਗੰਧੀ ਲਈ (ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ) ਸਿਖ-ਮਨ ਆਨੰਦ ਲਈ (ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਸਮੀਪਤਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਸਦਾ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ।

(ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਨੂੰ) ਜਲ (ਨਹੀਂ ਪੋਹ ਸਕਦਾ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ) ਕਰਮ ਆਪਣਾ

ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, (ਜਿਵੇਂ) ਚਿੱਕੜ (ਕਮਲ ਨੂੰ ਛੋਹ) ਨਹੀਂ (ਸਕਦਾ, ਤਿਵੇਂ) ਭਰਮ (ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ), ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ (ਨੂੰ) ਐਹੋ ਜੇਹਾ ਕਮਲ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਕਮਲ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਧਰ ਰੂਪਕ ਆਤਮ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਰੂਹਾਨੀ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਬੱਝਦ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਕਵਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੜੇ ਕਵਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਦੀ ਨਜੂਨਤਾ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਥਾਂ ਦੱਸਦੇ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਐਸੇ ਕਵਲ ਹਨ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਖੜੇ ਆਨੰਦ ਦਾਤੇ, ਕੋਮਲਤਾ ਦੇ ਦਾਤੇ, ਲਾਲ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦੇ ਦਾਤੇ, ਕ੍ਰਾਂਤਿ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਦੇ ਦਾਤੇ, ਕਰਮ ਭਰਮ ਸਾਰੇ ਅਸਰਾਂ ਆਵੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ: ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ—ਆਤਮਕ—ਕਮਲ ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਹਨ।

ਸੈਯਾ—ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗਤਿਦਾਯਕ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀ ਮਨ ਰਾਈ।
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਰੀਤ ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ ਰਟ ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਦਿਦਾਰ ਕਬੈ ਇਹ ਪਾਈ।
ਜੀਉ ਪਤੰਗ ਸਨੇਹ ਕੀ ਡੋਰ ਬੰਧਾ ਡਗਡੋਲ ਸੁ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਈ।
ਸਿੰਧੁ ਹੁਤਾਸਨ ਹੈ ਭਵ ਕੀ ਗਤਿ ਮੋਹਿਮਯਾ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ।੨੫।

ਗਤਿਦਾਯਕ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਆਨ=ਦੂਸਰੇ ਦੀ, ਹੋਰ ਦੀ।
ਰਾਈ=ਰਾਈ ਜਿੰਨੀ ਬੀ, ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਬੀ।
ਚਾਤ੍ਰਿਕ=ਬੰਬੀਹਾ, ਪਪੀਹਾ ਜੋ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਨਛੱਤ੍ਰ ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਰਸਣ ਵਾਲੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਤੇ 'ਪੀਹੂ' 'ਪੀਹੂ' ਰਟ ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ—ਅਤਿ ਬਿਹਬਿਲਤਾ ਦੇ ਪਜਾਰ—ਤੋਂ ਹੈ।
ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ ਰਟ=ਮੁਹੁ: ਮੁਹੁ:=ਵਾਰ ਵਾਰ। ਰਟ=ਲੱਲ, ਕਿਸੇ ਗਲ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣਾ, ਰਟਣਾ, ਪੁਕਾਰ ਕਰਣੀ।
ਪਤੰਗ=ਗੁਡੀ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪਖਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਡੋਰ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਡਾਈਦੀ ਹੈ,ਬਹੁਤੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਡੋਲਦੀ ਹੈ।
ਡਗ ਡੋਲ—ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ।
ਸਿੰਧੁ ਹੁਤਾਸਨ=[ਸਿੰਧੁ=ਸਮੁੰਦਰ। ਹੁਤਾਸਨ=ਅੱਗ] ਬੜਵਾਨਲ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਅੱਗ। (ਅ) ਅਗਨ ਸਾਗਰ।
ਯਥਾ—'ਅਗਨਿਸਾਗਰ ਤੇ ਕਾਢਿਆ'।
ਭਵ=ਸੰਸਾਰ। ਗਤਿ=ਹਾਲਤ, ਦਸ਼ਾ। ਮਯਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ, ਦਇਆ।

ਅਰਥ—(ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਤਾ ਦੱਸ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ

ਕਰਦੇ ਹਨ:–) (ਮੇਰੇ) ਮਨ (ਵਿਚ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਾਈ (ਮਾਤ੍ਰ) ਆਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਮੇਰਾ) ਚਾਤ੍ਰਿਕ (ਰੂਪੀ) ਚਿੱਤ ਵਾਰੰਵਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕਰ (ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:–ਹੇ ਦਾਤੇ) ਇਹ (ਤਰਸੇਂਦਾ ਮਨ) (ਆਪ ਦਾ) ਸ੍ਵਾਂਤੀ (ਬੂੰਦ ਰੂਪੀ) ਦੀਦਾਰ ਕਦੋਂ ਪਾਵੇਗਾ ?

(ਮੇਰਾ) ਪਤੰਗ (ਰੂਪੀ) ਜੀਉੜਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਡੋਰ (ਨਾਲ) ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ (ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ,) ਇਸਨੂੰ (ਨਿਜ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ) ਮਿਲਾ ਲਓ।

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗਤੀ ਸਾਗਰ ਦੀ ਅਗਨਿ (ਬੜਵਾਨਲ) (ਵਾਂਙੂ) ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਦਇਆ ਕਰਕੇ (ਇਸ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਲਓ।

ਭਾਵ–ਪਿੱਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਤੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਅਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਾਈ ਜਿੰਨੀ ਬੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਆਪ ਅਪਣੇ ਅੰਤਰਆਤਮੇ ਰਚ ਰਹੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤਰੰਗ ਵਿਚ ਇਸ਼ਟ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਦਾਤੇ ਅਪਣੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ। ਅਪਣੇ ਚਿਤ ਦੀ ਸੁਭਾਵਕ ਡੋਲਨੀ ਗਤੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅੱਗ ਤੋਂ ਤ੍ਰਾਸ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾਓ, ਅਰ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਟਿਕਾਉ ਬਖਸ਼ੋ। ਡੋਲਣ ਦਾ ਇਲਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦੁਹਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਦਾਤੇ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਓ।

ਇਸ ਸ੍ਰੈਯੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਵਤਾਰ, ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਾ, ਪੀਰ, ਪੈਕੰਬਰ, ਫਕੀਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਜਦ ਕਿ ਆਪ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਈ ਜਿਤਨੀ ਬੀ ਆਸ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੀ ਹਨ।

ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਰ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਭਿੱਜੀ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਜੋ ਇਸ ਸ੍ਰੈਯੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦਾ ਨਿਰਸੰਸੇ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ–ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦਕਰਿ ਬੰਦਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ,
ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਅਨੰਦ, ਸੁਖਕੰਦ; ਅਘ ਮੰਦ ਹੀ।
ਸਜਾਲ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ, ਪਟਬੀਜਨੇ ਦਿਨਿੰਦ ਕਰੇ,
ਕੀਟ ਤੇ ਗਜਿੰਦ, ਪੰਥ ਦਯੋ ਗਤਿਵੰਦ ਹੀ।

ਮਸ਼ਕਾ ਖਗਿੰਦ, ਜਿਨ ਕਾਕ ਤੇ ਮਰਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ,
ਰੰਕ ਜੇ ਨਰਿੰਦ ਕਰੇ, ਬੰਦਤਿ ਮੁਕੰਦ ਹੀ।
ਸੁੰਦਰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਸੋਹਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ,
ਹੀਨ ਜੋ ਕਲੰਕ ਤੇ ਸਮਾਨ ਹੋਤਿ ਚੰਦ ਹੀ॥ ੨੬॥

ਕਰ=ਹੱਥ। ਬੰਦ ਕਰਿ=ਜੋੜਕੇ। ਬੰਦਤਿ=ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।
ਅਘ=ਪਾਪ। ਕੰਦ=ਫਲ। ਬੱਦਲ।
ਮੰਦ=ਮੰਦ ਕਰਨਾ, ਮਾਤ ਪਾ ਦੇਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ।
ਸਜਾਲ=ਗਿੱਦੜ। [ਸੰਸ:, ਸ਼੍ਰਿਗਾਲ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਸਯਾਲ]
ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ=ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ, ਸ਼ੇਰ।
ਪਟਬੀਜਨੇ=ਟਟੈਣੇ, ਜੁਗਨੂ। ਦਿਨਿੰਦ=ਦਿਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੂਰਜ।
ਕੀਟ=ਕੀੜੀ। ਗਜਿੰਦ=ਹਾਥੀ, ਵਡਾ ਹਾਥੀ, ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ।
ਪੰਥ=ਰਸਤਾ, ਪੰਥ, ਧਰਮ।
ਗਤਿਵੰਦ ਪੰਥ=ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ, ਯਾ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪੰਥ, ਓਹ ਪੰਥ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ।
ਮਸ਼ਕਾ=ਮੱਛਰ। ਖਗਿੰਦ=ਗਰੁੜ।
ਕਾਕ=ਕਾਂ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਕਾਭ—ਬੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਕਾਭ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਬਗਲਾ।
ਮਰਾਲ=ਹੰਸ। ਬ੍ਰਿੰਦ=ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। ਰੰਕ=ਕੰਗਾਲ।
ਤੇ=ਤੋਂ (ਅ) ਓਹ, ਸੋ। ਨਰਿੰਦ=ਰਾਜੇ।
ਬੰਦਤਿ ਮੁਕੰਦ=ਜੋ ਬੰਦੀ ਸਨ ਸੋ ਮੁਕਤ ਕੀਤੇ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਨ ਸੋ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ। ਬੰਦਤਿ=ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਜੋ ਹੋਣ, ਗ਼ੁਲਾਮ।
ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਆਜ਼ਾਦ, ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ।
ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ=ਮੁਖ+ਅਰਬਿੰਦ—ਮੁਖ ਕਮਲ। ਕਮਲ ਵਾਂਙੂ ਸੁਹਣਾ ਮੁਖੜਾ।

ਅਰਥ—ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ (ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਨੂੰ) ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, (ਜੋ ਆਤਮ) ਅਨੰਦ (ਅਤੇ) ਸੁਖ (ਰੂਪੀ) ਫਲ (ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਅਤੇ) ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਗਿੱਦੜਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ, (ਅਤੇ) ਟਟੈਣਿਆਂ (ਨੂੰ) ਸੂਰਜ, ਕੀੜੀਆਂ ਤੋਂ ਹਾਥੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ (ਅਤੇ) ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪੰਥ (ਜਗਤ ਨੂੰ) ਦਿੱਤਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੱਛਰਾਂ (ਨੂੰ) ਗਰੁੜ (ਬਨਾਇਆ) (ਅਤੇ) ਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੰਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ (ਕਰ ਦਿੱਤੇ) (ਅਤੇ) ਜਿਹੜੇ ਕੰਗਾਲ (ਸਨ) (ਸੋ) ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ, (ਜਿਹੜੇ) ਗ਼ੁਲਾਮ (ਸਨ ਸੋ) ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

(ਐਸੇ ਪ੍ਰਤਾਪਸ਼ੀਲ ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ) ਸੁਹਣਾ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ (ਐਸੀ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਅਖੰਡ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਕਿ) ਜੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਅਕਲੰਕ (ਹੁੰਦਾ) ਤਾਂ (ਮੁਖੜੇ) ਵਰਗਾ (ਸੁੰਦਰ ਕਹਿਲਾਉਣ ਜੋਗਾ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਭਾਵ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਰਨੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਸੇ ਉਪਕਾਰੀ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਚੰਦ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣੋ ਨਾਂਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਡਾ ਸੁਹਣਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਅਗਲੇ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਫੇਰ ਅਪਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਗਲੀ ਬੇਨਤੀ ਐਸੀ ਸੁਹਣੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਹੈ ਅਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਿਨਯ ਵਾਲੇ ਮਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਰਨਗੇ।

ਕਬਿੱਤ—ਤੋਸੋ ਨਹੀਂ ਦਾਤਾ ਕੋਊ, ਮੋਸੋ ਨ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ,
ਤੋਸੋ ਨ ਦਯਾਲੁ, ਦੁਖੀ ਮੋਸੋ ਨ ਅਲਾਈਏ।
ਮੋਸੋ ਨਹੀ ਕ੍ਰਿਤਘਨ, ਤੋਸੋ ਉਪਕਾਰੀ ਨਾਂਹਿ,
ਮੋਸੋ ਨ ਅਨਾਥ, ਨਾਥ ਤੋਸੋ ਨ ਬਤਾਈਏ।
ਔਗੁਨੀ ਨ ਮੋਸੋ ਕੋਊ, ਗੁਨਵਾਨ ਤੋਸੋ ਨਹੀਂ,
ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਮੋ ਮੈਂ ਏਕ ਨਹਿਂ ਪਾਈਏ।
ਕਵਿ ਆਯੋ ਹੈ ਸ਼ਰਨ, ਗਹੇ ਧਾਇਕੈ ਚਰਨ,
ਗੁਰੂ ਤਾਰਨ ਤਰਨ, ਨਿਜ ਹਾਥ ਦੈ ਬਚਾਈਏ ॥ ੨੭ ॥

{ ਅਲਾਈਏ=ਕਹੀਦਾ। ਦੱਸੀਦਾ। ਕ੍ਰਿਤਘਨ=ਜੋ ਕੀਤਾ ਨਾ ਜਾਣੇ।
ਅਨਾਥ=ਨਿਖ਼ਸਮਾ, ਬੇ ਆਸਰਾ। ਨਾਥ=ਮਾਲਕ, ਸੁਆਮੀ।
ਨਿਜ=ਆਪਣਾ। ਤਾਰਨ=ਤਾਰਨਹਾਰ। ਤਰਨ=ਜਹਾਜ਼। }

ਅਰਥ—(ਕਵਿ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ) (ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀਓ) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਵਡਾ) ਕੋਈ (ਹੋਰ) ਸਖੀ ਨਹੀਂ, (ਤੇ) ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਕੋਈ) ਗ਼ਰੀਬ ਮੰਗਤਾ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦਿਆਲੂ ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦੁਖੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀਦਾ।

ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ) ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ) ਉਪਕਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ) ਅਨਾਥ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ) ਨਾਥ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।

(ਹੇ ਦਾਤਾ!) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਗੁਣਵਾਨ (ਹੋਰ ਹੈ) ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਗੁਣਹੀਨ (ਹੋਰ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ; ਜਪ, ਤਪ, ਬ੍ਰਤ (ਆਦਿ ਦੈਵੀ ਗੁਣ) ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਇਕ (ਭੀ) ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ।

(ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ) ਕਵਿ (ਆਰਤ ਤੇ ਆਤੁਰ ਹੋਕੇ ਹੇ ਸੂਰੇ) ਗੁਰੂ! (ਤੇਰੀ) ਸ਼ਰਨ ਆਯਾ ਹਾਂ, (ਤੇ) ਦੌੜਕੇ (ਤੇਰੇ) ਚਰਣ ਆ ਫੜੇ ਹਨ, ਹੇ ਤਾਰਨਨਾਰ ਜਹਾਜ਼ (ਰੂਪ ਗੁਰੂ! ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਦੇਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਬਚਾ ਲਓ।

ਕਬਿੱਤ–ਅੰਤਕ ਕੀ ਪਾਸਿਨ ਬਚਾਇ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੋ,
ਹਾਥ ਮੈਂ ਸਰਾਸਨ ਅਰੂਢਤਿ ਤੁਰੰਗ ਕੇ।
ਕਮਲ ਬਿਸਾਲ ਦਲ ਲੋਚਨ ਦਯਾਲੁ ਕਲਿ
ਲੋਕਨ ਬਿਲੋਕਕੈ ਅਸ਼ੋਕ ਕਰੇ ਸੰਗ ਕੇ।
ਸੋਚਨ ਬਿਮੋਚਨ ਕੋ ਪੋਚਨ ਸੰਕੋਚੇ ਜਗ,
ਨਯੋ ਪੰਥ ਧਾਰੀ, ਬਲਿਹਾਰੀ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕੇ।
ਪਾਗ ਜਿਗ੍ਹਾ ਸੰਗ ਖਚੇ ਮਾਨਿਕ ਸੁਰੰਗ ਰੰਗ
ਵਾਰੋਂ ਮੈਂ ਉਮੰਗ ਮਨ ਕਲਗ਼ੀ ਉਤੰਗ ਕੇ ॥ ੨੯ ॥

[ਅੰਤਕ=ਯਮ। ਪਾਸਿਨ=ਫਾਹੀ, ਫਾਹੀਆਂ। [ਸੰਸ:; ਪਾਂਸੁ। ਹਿੰਦੀ, ਫਾਂਸ, ਪਾਂਸ]
ਬਚਾਇ=ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਾਸਨ=ਕਮਾਨ, ਧਨੁਖ (ਅ) ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤੀਰ। (ੲ) ਧਨੁਖਬਾਨ।
ਅਰੂਢਤ=ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ, (ਘੋੜੇ) ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਤੁਰੰਗ=ਘੋੜਾ।
ਕੇ=ਉਤੇ। ਬਿਸਾਲ=ਵਡੇ। ਦਲ=ਪੰਖੜੀ।
ਲੋਚਨ=ਨੈਣ, ਅੱਖਾਂ।
ਕਲਿ=ਕਲਜੁਗ। ਕਲਿਲੋਕਨ=ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਵਿਲੋਕਕੇ=ਤੱਕ ਕੇ, ਵੇਖਕੇ। (ਅ) ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ।
ਅਸ਼ੋਕ=ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸੁਖੀ ਕਰ ਦੇਣਾ।
ਸੰਗ=ਰੁਕ, ਰੋਕ। ਸੰਗ+ਵਿਲੋਕ+ਕੇ=ਸ਼ੰਕਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕ ਕੇ। (ਅ) ਸ਼ੰਕਾਂ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ। ਭਾਵ, ਕਨਾਯਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ, ਮਟੱਕੇ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ।
ਸੋਚਨ=ਸੋਚਾਂ, ਫਿਕਰ, ਗ਼ਮ। ਚਿੰਤਾ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਕੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਸਨ।
ਬਿਮੋਚਨ ਕੋ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
ਪੋਚਨ=ਫਾਰਸੀ ਪੂਚ, ਹਿੰਦੀ ਪੋਚ–ਭੈੜੇ ਲੋਕ, ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਵਾਲੇ, ਨੀਚ, ਬੁਰੇ=ਲੋਕ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਤੁਰਕਾਂ ਵਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:–੧. ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ (ਜਾਤੀ

ਕਰਕੇ) ਨੀਵੇਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ। ੨. ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ (ਜਾਤੀ) ਕਰਕੇ ਨੀਵੇਂ ਸਨ ਉਹ ਸੰਕੋਚ ਦਿੱਤੇ, ਅਰਥਾਤ ਘਟਾ ਦਿੱਤੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਕਿਵੇਂ ਘਟਾਏ ? ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਉੱਚੇ ਕਰ ਲਏ, ਐਉਂ ਓਹ ਘਟ ਗਏ। ੩. ਨੀਚ (ਬੁਰੇ ਲੋਕ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸੰਕੋਚੇ ਭਾਵ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਗਏ।

ਜਿਗ੍ਹਾ=ਦਸਤਾਰ ਉਤੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਸੀ ਗਹਿਣਾ।

ਖਚੇ=ਜੜੇ ਹੋਏ। ਉਤੰਗ=ਉੱਚੀ।

ਅਰਥ–(ਕਵਿ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਤੇ 'ਅਸਵਾਰ ਦਰਸ਼ਨ' ਦੀ ਮਾਨੋਂ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ:–)

(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ) ਯਮ ਦੀ ਫਾਹੀ (ਤੋਂ) ਅਪਨੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਐਸ ਵੇਲੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਬਾਨ (ਲਈ) ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ (ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ) ਰਹੇ ਹਨ।

ਵਡੇ ਕਮਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ (ਵਰਗੇ ਆਪ ਦੇ ਸੁੰਦਰ) ਨੈਣ (ਐਤਨੇ) ਦਯਾਲੂ (ਹਨ ਕਿ) ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਟੱਕੇ ਮਾਤ੍ਰ (ਨਾਲ) ਤੱਕਕੇ (ਹੀ) ਸੁਖੀ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ*।

(ਦੁਖੀ ਦਰਦਵੰਦਾਂ ਦੀਆਂ) ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਐਸਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਕੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਬੁਰੇ ਲੋਕ (ਭੈ ਨਾਲ) ਸੰਕੋਚ (ਖਾ ਗਏ), (ਪਰ ਹੇ) ਨਵੇਂ ਪੰਥ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ! (ਤੇਰੇ ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੈਂ) ਅੰਗ ਅੰਗ ਤੋਂ ਸਦਕੇ (ਹਾਂ)।

(ਸਦਕੇ ਤੇਰੀ) ਦਸਤਾਰ (ਤੋਂ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਸੁਹਣੇ ਤੇ) ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ ਜਿਗ੍ਹਾ (ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ) ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ (ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ) ਉਤੋਂ, ਮੇਰੀ ਉਮੰਗ ਹੈ (ਕਿ ਆਪਣਾ ਇਹ ਵਿਮੋਹਿਤ) ਮਨ ਵਾਰ ਦਿਆਂ।

ਸ੍ਵੈਯਾ–

ਛਬਿ ਛਾਪ ਛਲਾਯਨ ਚਾਰੁ ਛਕੀ ਕਟ ਤੇ ਤਟ ਕਾਛ ਕਛੀ ਬਿਧਿ ਆਛੀ।
ਕਰ ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਹੀਰ ਗਚੇ ਬਿਚ ਚੰਚਲ ਲੋਚਨ ਜਿਉਂ ਜਲ ਮਾਛੀ।
ਗਰ ਪ੍ਰਾਬ੍ਰਿਤ ਨੀਵ ਮਨੋਗ ਬਨਯੋ ਬਰ ਚੀਰਨ ਕੀ ਕਰਿ ਪੌਸ਼ਿਸ਼ ਕਾਛੀ।
ਖਰ ਤੀਰ ਧਰੇ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ ਦੋਹਿ ਧਰੇ ਨਰ ਪੂਰਨ ਸਾਛੀ ॥੨੯॥

*ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:–(ਸਤਿ) ਸੰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ) ਤੱਕ ਕੇ (ਅਸ਼ੋਕ=) ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਛਬਿ=ਛਬੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ। ਛਾਪ=ਛਾਪਾਂ, ਮੁੰਦਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਗ ਜੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਛਾਪ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਥੇਵੇ ਵਿਚ ਅੱਖਰ ਉੱਕਰੇ ਹੋਣ, ਮੋਹਰ।

ਛਲਾਧਨ=ਛੱਲੇ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਜੋ ਅਕਸਰ ਗੋਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਛਕੀ=ਛਕਨਾ* ਦਾ ਅਰਥ ਅਸਚਰਜ† ਕਰਨਾ ਹੈ।—ਛਕੀ—ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਟ=ਲੱਕ। ਤਟ=ਪਾਸ। ਕਾਛ=ਕੱਛ, ਕਛਹਿਰਾ।

ਕਛੀ=ਕੱਸੀ ਹੋਈ, ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ। [ਕਾਛਨਾ=ਪਹਿਨਣਾ]।

ਆਛੀ=ਅਛੀ ਬਿਧਿ ਨਾਲ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਕਰ=ਹੱਥ।

ਕੰਕਨ=ਕੜੇ। ਕੰਚਨ=ਸੋਨਾ। ਹੀਰ=ਹੀਰੇ। ਗਚੇ=ਜੜੇ ਹੋਏ।

ਚੰਚਲ=ਅਟਿਕਵੇਂ। } ਨਾ ਟਿਕਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਨੈਣ। ਭਾਵ ਨਜ਼ਰ
ਲੋਚਨ=ਅੱਖਾਂ, ਨੈਣ। } ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ।

ਮਾਛੀ=ਮੱਛੀ। ਗਰ=ਗਲ, ਗਲੇ ਵਿਚ। ਪ੍ਰਾਬ੍ਰਿਤ=ਚੋਗਾ, ਉਪਰਲਾ ਜਾਮਾ। [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ]। ਨੀਵ=ਨੀਵਾਂ।

ਮਨੋਗ=ਮਨ ਹਰਨ ਵਾਲਾਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਬਰ=ਚੰਗੇ, ਵਧੀਆ, ਕੀਮਤੀ। ਚੀਰਨ=ਕਪੜਿਆਂ।

ਕਾਛੀ=ਪਹਿਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਖਰ=ਤ੍ਰਿਖਾ। ਪਰ ਜੇ ਇੱਥੇ ਅਸਲ ਪਾਠ—'ਧਨੁ'—ਹੋਵੇ, ਐਉਂ—'ਧਨੁ ਤੀਰ ਧਰੇ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ'। ਫੇਰ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣੇਗਾ—'ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੇਰਦੇ ਤੇ ਆਪ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣ ਲਈ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ'। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤਾਂ ਨੀਵੇਂ ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ ਹੇਠੋਂ ਕਛਹਿਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਬੀਰਾਸਨ ਹਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫੈਲਕੇ ਕਛਹਿਰਾ ਕੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਬੀ ਦਿੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਤੀਰ ਉਤੇ ਹਥ ਧਰੇ ਫੇਰਨ ਤੇ ਹੇਰਨ ਵਿਚ ਲਾਵੰਨਤਾ ਬੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਏ ਧਨੁਖ ਤੀਰ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਫੇਰਦੇ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਹੋਣ।

ਹੇਰਤਿ=ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਾਛੀ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ। ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। [ਸੰਸ:, ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ]

*'ਛਕਣਾ' ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ:—ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਣਾ, ਰੱਜਣਾ।

† ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕ aestheties ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—(ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ—ਬੀਰਾਸਨ—ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ) ਛਾਪਾਂ ਦੀ ਛਬੀ ਤੇ ਛੱਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਵਿਸਮਾਦ (ਰਸ ਦਾਨ) ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਲੱਕ ਉਤੇ ਚੰਗੀ ਬਿਧਿ ਨਾਲ ਕੱਛ ਕੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਹੀਰਿਆਂ (ਨਾਲ) ਜੜੇ ਹੋਏ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ ਹੱਥਾਂ (ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ) (ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ) ਨੈਣ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਚਮਕ ਵਿਚ ਐਉਂ) ਚੰਚਲ ਹਨ, ਜਿਉਂ ਜਲ (ਵਿਚ) ਮੱਛੀ (ਭਾਵ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਦਮਕ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ)।

ਗਲ (ਵਿਚ) ਨੀਵਾਂ ਜਾਮਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਪਿਆ) ਫਬ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਨਾਲ) ਚੰਗੇ (ਵਧੀਆ) ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ (ਹੋਰ ਸਾਰੀ) ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿੱਖਾ ਤੀਰ ਹਥ (ਵਿਚ) ਲੈਕੇ (ਉਸਨੂੰ) ਘੁਮਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ, (ਹਾਂ, ਪਰੀ) ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ (ਜੀ ਨੇ ਆਪ) ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ 'ਬੀਰਾਸਨ ਮੂਰਤੀ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ:—

ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਤੇ ਤੀਰ ਰੱਖੀ ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ ਫੇਰਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਢੂੰਡਣ ਦੀ ਤੱਕ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਬੀਰਾਸਨ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਨ ਸਾਕਸ਼ੀ ਨੇ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਲੂਹੀਅਤ ਵੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਤੱਕ ਵਿਚ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪ ਪੂਰਨਸਾਖੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਉਣ ਜੋ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਮਰਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਜੀਉ ਉਠੇ। ਓਹ ਨਿੱਕੇ ਤਮੋਗੁਣੀ ਅਹੰਕਾਰੀ ਜੋਧੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਹਨ, ਸਾਖੀ ਹੋਕੇ ਜਗਤ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਦੇ ਕਟਾਖ਼ਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਅਹੰਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਆਤਮ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਤੀਰ ਚਲਾਕੇ ਦੰਡ ਯੋਗ ਦੋਖੀਆਂ ਤੇ ਖਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਛੱਲਿਆਂ ਛਾਪਾਂ ਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ, ਹੀਰਿਆਂ ਜੜਤ ਕੰਕਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਦਰਸਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜਸ਼ੋਭਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਪਦ ਦੇ ਬੀਰਾਸਨੀ ਜੋਧਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਰਾਜ ਪਦ ਦੇ ਬੀਰਾਸਨੀ ਜੋਧਾ ਹਨ।

ਸੈਯਾ—ਕਟ ਸੋਂ ਪਟ ਤੇਗ਼ ਨਿਖੰਗ ਕਸੇ ਮੁਖ ਮੰਦ ਹਸੇ ਦਮਕੈ ਕਿ ਛਟਾ ਹੀ।
ਮੁਕਤਾ ਗਰ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਨੀ, ਸ਼ਮਸ਼ੂਨਨ ਸ਼ਜਾਮ ਭਲੀ ਉਪਮਾਹੀ।
ਹਿਤ ਸੋਂ ਤਮ ਸੋਮ ਕਿ ਪਾਸ ਬਸਨੋ* ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਪੈ ਮਧੁ ਪੁੰਜ ਸੁਹਾਹੀਂ।
ਅਬ ਆਨਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ।੩੦।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਬਨੇ-ਬੀ ਹੈ।

ਕਟ=ਲੱਕ ।
ਪਟ=ਕਪੜਾ ਜੋ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਟਕਾ, ਕਮਰਕੱਸੇ ਦਾ ਕਪੜਾ। ਤੇਗ਼=ਤਲਵਾਰ। ਨਿਖੰਗ=ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭੱਥਾ।
ਕਸੇ=ਕੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।
ਮੁਖ ਮੰਦ ਹਸੇ=ਮੂੰਹੋਂ ਥੋੜਾ ਹਸਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ ਤੋਂ ਹੈ।
ਕਿ=ਮਾਨੋਂ। ਛਟਾ=ਬਿਜਲੀ। ਮੁਕਤਾ=ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ।
ਗਰ=ਗਲੇ ਵਿਚ। ਮਾਲ=ਮਾਲਾ।
ਬਿਸਾਲ=ਵਡੀ, ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਮਾਲਾ।
ਬਨੀ=ਬਨ ਬਨ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ।
ਸ਼ਮਸ਼੍ਰਾਨਨ=ਸ਼ਮਸ਼੍ਰ=ਦਾੜ੍ਹਾ+ਆਨਨ=ਮੁਖ,ਚਿਹਰਾ। [ਸੰਸ:,ਸ਼ਮਸ਼੍ਰ=ਦਾੜ੍ਹਾ।]
ਸ਼ਜਾਮ=ਕਾਲੀ। ਤਮ=ਹਨੇਰਾ, ਸ਼ਜਾਮਤਾ।
ਸੋਮ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਮੁਖਪੰਕਜ=ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ, ਮੁਖ ਕਮਲ।
ਮਧੁ+ਪੁੰਜ=ਮਧੁਪ ਪੁੰਜ—ਭੌਰਿਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ। ਸੁਹਾਹੀ=ਸੁਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਨਿਰਾਸ=ਆਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। (ਅ) ਨਿਰਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ਨਿਰੱਸ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—(ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਧਜਾਨ ਬਸੀ ਗੁਰੂ ਮੂਰਤੀ ਦਾ 'ਮਨਮੋਹਨ' ਦਰਸ਼ਨ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:—) ਲੱਕ ਨਾਲ ਪਟਕਾ (ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ) ਤਲਵਾਰ (ਤੇ) ਭੱਥਾ ਕੱਸੇ (ਹੋਏ ਹਨ,) ਮੁਖੜੇ ਤੋਂ ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗਲੇ (ਵਿਚ) ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਮਾਲਾ ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ, ਚਿਹਰੇ ਪਰ ਕਾਲੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਸੁਹਾ ਰਹੀ ਹੈ, (ਜਿਸਦੀ ਚੰਗੀ) ਉਪਮਾ (ਐਉਂ ਬਨਦੀ) ਹੈ:—

(ਕਿ) ਪਜਾਰ ਨਾਲ ਹਨੇਰਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਬਸਿਆ ਹੈ, (ਅਥਵਾ) ਮੁਖ (ਰੂਪੀ) ਕਮਲ ਉਤੇ (ਮਾਨੋਂ) ਭੌਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਐਸੀ ਮਨੋਹਰ ਮੂਰਤੀ ਸ੍ਰੀ) ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ (ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਹੋਰ (ਸਭ) ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਸਾ (ਦਿਲੋਂ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਵ—੨੫ ਵੇਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦਾ ਆਰੰਭ ਜਿਸ ਭਾਵ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਸਾਨੇ, ਉਸੇ ਭਾਵ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਤੀਸਵੇਂ ਸ੍ਵੈਯੇਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

੨੫ ਵੇਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੀ ਆਰੰਭਕ ਤੁਕ—'ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਦਾਯਕ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਮਨ ਰਾਈ'; ੩੦ਵੇਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ—'ਅਬ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ'; ਵਿਚਕਾਰ,—ਅਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਕਲਤਾ*, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਯਸ਼†, ਅਪਣੀ ਅਵਗੁਣੀ ਭਰਪੂਰ ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ

*੨੫ਵਾਂ ਸ੍ਵੈਯਾ। †੨੬ਵਾਂ ਕਬਿੱਤ।

ਜੀ ਦਾ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਰੂਪ ਤੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ਬਿਰਦ* ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਧਯਾਨ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦਰਸ਼ਨ†, ਫੇਰ ਬੀਰਾਸਨੀ ਦਰਸ਼ਨ‡ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਦੇ ਰੁਖ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪਤਾ ਅਰਥਾਤ ਇਲਾਹੀ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਦਰਸਾਯਾ ਹੈ। ਬੀਰਰਸ ਦਾ ਰੂਪਕ ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਦੇ 'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ' ਵਾਂਙੂ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਅਪਨੇ ਧਯਾਨਿਸ਼ਟ§ ਜੀ ਦਾ ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਸੂਚਤ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਦਾ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਦਰਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਲੇ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਭਾਵ-ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਧਨੀ ਤੇ ਦਾਤੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਹੈ, ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੀਰਰਸੀ ਧਾਰਨਾਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਤੀਸਵੇਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਦੋਏ ਰੰਗ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਜਿਸਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ, ਅਰਥਾਤ ਅਪਣੇ ਮਨ ਦੀ 'ਧਯਾਨ ਸਿੱਧ' ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਹੁਣ ਉਸ ਮਨੋਹਰ ਮੂਰਤਿ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

ਸੈਯਾ-ਭੂਲ ਜੋ ਚੂਕ ਭਈ ਹਮਤੇ ਗੁਰ ਕਿੰਕਰ ਸੋ ਤੁਮ ਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਤਿ।
ਲਾਜ ਰਖੋ ਨਿਜ ਨਾਮਹਿ ਕੀ ਸਿਖ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਕਹਾਵਤਿ।
ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਇਕ ਮੋ ਮਨ ਨਾਂਹਿ ਬਿਖੈ ਛੁਟਕਾਵਤਿ।
ਲੋਹ ਤੇ ਹੇਮ,ਇਰੰਡ ਤੇ ਚੰਦਨ,ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਸੁਰ ਤੂੰ ਹੀ ਬਨਾਵਤਿ ॥੩੧॥

ਭੂਲ ਜੋ ਚੂਕ=ਜੋ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ। ਭੁੱਲ=ਭੁੱਲਾਂ। ਚੁੱਕ=ਉਕਾਈਆਂ। ਹਮਤੇ=ਸਾਥੋਂ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਮੈਥੋਂ। ਕਿੰਕਰ=ਦਾਸ। ਹੇਮ=ਸੋਨਾ। ਇਰੰਡ=ਹਿਰੰਡ। ਹਰਨੋਲੀ। ਇਕ ਨੀਵਾਂ ਪੇੜ ਹੈ, ਬਾਂਸ ਤੇ ਇਸ ਪਰ ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਬੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੀ ਇਸਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਅਪਣੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਭਾਵ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਕੇਤ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਤਾਂਬੇ ਨੂੰ ਪਾਰਸ ਸੋਨਾ ਬਨਾਉਂਦਾ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਤੇ ਅਰਿੰਡ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਬਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ¶। ਭਾਵ ਅਸੰਭਵ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

---

*੨੭ਵਾਂ ਕਬਿੱਤ। †੨੮ਵਾਂ ਕਬਿੱਤ। ‡੨੯ਵਾਂ ਸ੍ਵੈਯਾ। §ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਜਿਸਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਜਾਵੇ। ¶ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਉੱਚੀ ਮਹਿਮਾ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:— 'ਹਿਰਡ ਪਲਾਸ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ।'

ਤੇ 'ਦਾਸ' ਨਾਮੇ ਭੱਟ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਲਈ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:-

'ਲੋਹਉ ਹੋਯਉ ਲਾਲੁ ਨਦਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਦਿ ਧਾਰੈ'। [ਸਵਯ ਮ: ੪ ੩

ਅਰਥ—ਜੋ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ ਮੈਥੋਂ ਹੋਈ ਹੈ (ਹੇ) ਗੁਰੂ ! (ਇਹ) ਦਾਸ ਤੁਹਾਥੋਂ ਉਹ (ਸਭ) ਬਖਸ਼ਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਕਿਉਂਕਿ) ਮੈਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ (ਇਸ ਲਈ ਆਪ) ਅਪਨੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖੋ।

ਮੇਰਾ ਮਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਦਾ ਨਹੀਂ, (ਹੇ) ਸੁਖਦਾਤੇ ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈਂ। (ਅਪਣੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ) ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਸੋਨਾ, ਅਰਿੰਡ ਤੋਂ ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਮਾਨੁਖ ਤੋਂ ਦੇਵਤਾ ਤੂੰ ਹੀ ਬਨਾਉਂਦਾ ਹੈਂ।

ਭਾਵ—ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਜਾਣੂ ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ—ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੇ ਸ਼ਿਰਮੌਰ ਤੇ ਪਜਾਰ ਦੇ ਅਵਿਲੰਬ—ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਪਣੇ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਅਪਣੀਆਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਚੁੱਕਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਾਨੁਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੱਪੜਨ ਦੇ ਹੀਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭੁੱਲ ਤੇ ਚੁੱਕ ਹੋਈ ਹੈ ਸਭ ਬਖਸ਼ੋ। ਜੋ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਉਹ 'ਚੂਕ' ਹੈ, ਜੋ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ 'ਭੁੱਲ' ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਹੀ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਵੰਡੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈਕੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਦੇ। ਇਹ ਦੋ ਹੋਰ ਵੰਡਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਹਨ: ਇਕ ਤਾਂ ਬਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦੁੱਖ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਯਾ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹਾਕੁ: ਧੱਕਾ, ਚੋਰੀ, ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ, ਕਤਲ। ਦੂਸਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸੁਭਾਵਕ ਭੁੱਖਾਂ ਜੋ ਹੱਦ ਬੰਨੇ ਯਾ ਮਰਯਾਦਾ ਰੱਖਕੇ ਦੋਸ਼ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਫਲ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਸਰੀਰੀ ਸੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉੱਚੇ ਰਸ—ਆਤਮ ਰਸ—ਵਿਚ ਉਠਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀਆਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ 'ਵਿਖੈ' ਕਹਿਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਆ ਗਏ।

'ਭੂਲ, ਚੂਕ, ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਨਾ ਛੁਟਕਾਰਾ' ਕਵਿ ਨੇ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਨਿਵਰ ਤੇ ਨਿਸੰਗ ਪਾਪੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਇੰਵ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ 'ਉੱਚ ਜੀਵਨ' ਵਿਚ ਉਡਦਾ ਰਾਮਰਸ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਦਾ, ਉੱਕ ਉੱਕ, ਭੁੱਲ ਭੁੱਲ ਤੇ ਆਪੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣੋਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਬੇਵਸ ਹੋ ਤਿਲਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਰੂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਗ਼ਲਤ ਹਥ ਪੈਰ ਵੱਜਕੇ ਗ਼ੋਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਆਪ ਅਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਅਸਲੇ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਸਲਾ ਹੀ—'ਦੇਵ' ਬਣਨ ਵਾਲਾ—'ਉਚੇ ਜੀਵਨ' ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਅਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਹੈ, ਸੋ ਇਸਦੇ 'ਮਾਨਖ

ਸੁਭਾਵ' ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਤੇ 'ਦੇਵਤਾ ਸੁਭਾਵ' ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ 'ਪਸ਼ੂ ਸੁਭਾਵ' ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਹੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਆਪ ਇਰੰਡ ਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਅਪਣੇ ਬਚਣ ਦੀ ਟੇਕ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਉਠ ਗਈ। ਉਹ ਕਿਸ ਪਰ ਗਈ ? ਓਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ ਊਚ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ, ਕਿ ਇਰੰਡ ਵਰਗੇ ਨੀਵੇਂ ਨਖਿੱਧ ਪੋਲੇ ਤੇ ਲੋਹੇ ਵਰਗੇ ਕਠੋਰ ਤੇ ਕਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਵਾਂਙੂ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਤੇ ਸੋਨੇ ਵਾਂਙੂ ਨਿਰਮਲ ਚਮਕਦਾ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਮਾਨੁਖ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਮਾਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਹੀ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ। ਫਿਰ ਤੇਰੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਤਜਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ, ਓਹ ਤੇਰੇ ਰਾਹ ਟੁਰ ਪਏ, ਪਰ ਫੇਰ ਓਹ ਭੁੱਲਦੇ ਡਿਗਦੇ ਢਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਬਖਸ਼ੰਦ ਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਔਗੁਣ ਚਿਤਾਰਕੇ ਤ੍ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਤੀਸਰੀ ਦੁਹਾਈ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਸਿੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਅਸਿੱਖੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਤਿਲਕ ਪੈਂਦਿਆਂ ਲੱਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਹੈ ਕਿ 'ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਹੈ', ਸੋ ਇਸ ਅਪਣੇ ਬਿਰਦ ਕਰਕੇ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲਓ। ਇਹ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ।

ਇਹ ਪਤਾ ਰਹੇ ਕਿ ਜੋ ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਟੇਕ ਚਾ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਧਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਨਿਰਬਲ ਨਿਤਾਣੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਭੇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਟੇਕ ਚੁਕਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੱਤਜਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਓਹ ਸਗੋਂ ਜਗਤ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ਟੇਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਚਿੱਤ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ–ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਲ ਕਰ ਕਰਭ ਬਿਸਾਲ ਕਰ
ਕਰਿ ਮੱਤ ਚਾਲ ਤਰੁ ਤੁਰਕਨ ਤੋਰੀਆ।
ਹਿੰਦ ਅਵਿਲੰਬ ਤਾਰੇ ਭਵ ਨਿਧਿ ਅੰਬੁ ਸਭਿ
ਦੁਸ਼ਟਨ ਦੰਡ, ਹਰਿ ਰੂਪ ਗੁਰ ਮੋਰੀਆ।
ਕਿੰਕਰ ਉਤਾਰਿ ਪਾਰ ਦੀਜੀਏ ਦਿਦਾਰ ਨਿਜ
ਲਾਗੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤਾਰ ਛੋਰੀ ਆਸ ਹੋਰੀਆ।
ਪਰਯੋ ਦਰਬਾਰ ਸਭੈ ਥਾਂਵ ਨਿਰਧਾਰ ਕਰਿ
ਮੋਖ ਕੇ ਉਦਾਰ ਤੁਮ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੀਆ॥ ੩੨॥

ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਲ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ। ਕਰ=ਹੱਥ, ਬਾਹਵਾਂ।
ਕਰਭ=ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ, ਕੁਮਾਰ ਹਾਥੀ। ਕਰ=ਸੁੰਡ।
ਕਰਿ=ਕਰੀ–ਹਾਥੀ। ਮੱਤ=ਮਸਤ। ਤਰੁ=ਬ੍ਰਿੱਛ।
ਤੁਰਕਨ ਤਰੁ=ਤੁਰਕ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ। ਤੋਰੀਆ=ਤੋੜੇ, ਭੰਨ ਘੱਤੇ।
ਅਵਿਲੰਬ=ਆਸ਼੍ਰੇ, ਆਸ਼੍ਰੇ ਆਏ, ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਆਏ। ਅਥਵਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ ਦੇਕੇ ਤਾਰਿਆ।
ਭਵਨਿਧਿ=ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ, ਭਵ ਸਾਗਰ।
ਅੰਬੁ=ਜਲ, ਪਾਣੀ।
ਦੰਡ=ਸਜ਼ਾ। ਕਈ ਜਗਾ ਪਾਠ ਦੰਭ–ਹੈ, ਜੇ 'ਦੰਭ' ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਹਰ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਲੱਗੇਗਾ–ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਦੰਭ ਹਰ ਕੇ ਹੇ ਹਰੀ ਰੂਪ !–ਪਰੰਤੂ 'ਦੰਭ' ਪਾਠ ਅਸ਼ੁਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।
ਕਿੰਕਰ=ਦਾਸ। ਤਾਰ=ਲਿਵ।
ਨਿਰਧਾਰ=ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ, ਪਰਖਕੇ। ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਆਸਰੇ ਨਿਕੰਮੇ ਪਰਖਕੇ।
ਉਦਾਰ=ਸਖੀ। ਦਾਤਾ। ਕਰ=ਹੱਥ। ਜੋਰੀਆ=ਜੋੜਕੇ।

ਅਰਥ–(ਹੇ ਹਰੀ ਰੂਪ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ! ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ! ਤੂੰ) ਮਸਤ ਹਾਥੀ (ਵਾਙੂ ਗੰਭੀਰ) ਚਾਲੇ (ਟੁਰਦਿਆਂ) (ਆਪਣੀਆਂ) ਕੁਮਾਰ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਰਗੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ (ਅਤੇ) ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ (ਸੁਡੌਲ) ਬਾਹਵਾਂ (ਨਾਲ) ਤੁਰਕਾਂ (ਰੂਪੀ) ਬੂਟੇ (ਨੂੰ) ਤੋੜ ਸਿੱਟਿਆ ਹੈ।

(ਐਉਂ ਸਾਰੇ) ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ (ਦੇਕੇ) (ਹੇ) ਹਰੀ ਰੂਪ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ! (ਤੂੰ) ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਆਏ ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ (ਦੇ) ਪਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ। (ਹੁਣ) ਦਾਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਉਤਾਰੀਏ (ਅਤੇ) ਆਪਣਾ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ੀਏ, (ਇਸ ਨੂੰ) ਹੋਰ (ਸਾਰੀਆਂ) ਆਸਾਂ ਛੱਡਕੇ (ਇਕ) ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ।

(ਇਹ ਦਾਸ ਹੋਰ) ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਪਰਖ ਕੇ (ਤੇਰੇ) ਦਰਬਾਰ ਆ ਪਿਆ ਹੈ, (ਅਤੇ ਹੇ) ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤੇ ! ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੁਰਕ ਦਮਨ ਦੇ ਉਪਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹ ਚਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ, ਹਾਥੀ ਦੇ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਤੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦੇਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ, ਬੀਰ ਰਸੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੇ ਅਹਿੱਲ ਆਤਮ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਐਸੇ ਕਠਨ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸੱਤਜਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਯਾ ਹੈ; ਫੇਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਆਤਮਕ ਲਾਭ ਬੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਦਾਰ ਤੇ ਸਮਰੱਥ, ਮੈਂ

ਇਕ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬੀ–ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਆਸਾਂ ਛੱਡਕੇ ਇਕ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਦੀ ਡੋਰ ਲਾਈ ਹੈ, ਹਾਂ, ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਕੱਚੇ ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਦਰ-ਢੱਠਣੀ ਫੜੀ ਹੈ, ਹਾਂ ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ! ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਪਾਰ ਕਰੋ, ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਤੇ ਜੋਦੜੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬੀ ਪਾਰ ਕਰੋ। ਹਾਂ, ਹਰ ਸਿੱਖ ਕਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਤਾਰੋ, ਹੇ ਦਾਤਾ! ਤਾਰੋ।

੧੪. ਗੁਰਮੁਖ–ਵਿਦਯਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਤੇ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ–ਨਿਤ ਹੀ ਭਗਤਿ ਰਤ, ਨਾਮ ਕੀਨੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਿਤ,
ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਹਿਤ ਅਤਿ, 'ਸੰਤ ਸਿੰਘ' ਨਾਮ ਹੈ।
ਸੁਜਨ, ਦਿਆਲ, ਧੀਰ, ਧਰਮ ਬਿਸਾਲ ਧਰਿ,
ਜਾਸ ਬੈਸ ਬਾਲ ਹੂੰ ਤੇ ਭਜਨ ਸੋਂ ਕਾਮ ਹੈ।
ਜਾਂਕੇ ਚਰਨੋਦਕ ਕੀ ਬੂੰਦ ਮੈਂ ਬਦਨ ਪਾਇ
ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ ਭਯੋ, ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ ਹੈ।
ਤਾਂਕੇ ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ ਸੁੰਦਰ ਮੁਕੰਦ ਵੁੰਦ
ਬੰਦ ਕਰ ਬੰਦਨਾਂ ਸਦਾ ਮੈਂ* ਸੁਖ ਧਾਮ ਹੈ॥੩੩॥

ਭਗਤਿ=ਭਗਤੀ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ, ਸੇਵਾ, ਕੀਰਤਨ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ, ਲਿਵ ਆਦਿ। [ਸੰਸ:, ਭਕ੍ਤਿ]। ਰਤ=ਪ੍ਰੇਮ।
ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਿਤ=ਚਿੱਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ। ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ† ਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੱਤ ਤੋਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਥਵਾ 'ਨਿਰੋਧ' ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਕੇ ਆਤਮਾ ਚਿੱਤ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਾਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਣੇ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾਤੇ ਜੀ ਬਾਬਤ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਨਾਮ ਕਰ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਕਟਾਖਯ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੀ 'ਚਿਤ ਦੀ ਸਮਾਹਿਤ ਅਵਸਥਾ' ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਨਾਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ; ਭਾਵ ਹੈ, ਸਦਾ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਮੇ, ਅਤੇ–ਸੁ–ਬੀ ਹੈ। †ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ:–ਪ੍ਰਮਾਣ, ਵਿਪਰਯਯ, ਵਿਕਲਪ, ਨਿਦ੍ਰਾ, ਸਿਮ੍ਰਤੀ। ਫੇਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ:–ਕਲਿਸ਼ਟ, ਅਕਲਿਸ਼ਟ। ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਹੋਰ ਰੂਪ ਹਨ:–ਸ਼ਾਂਤ, ਘੋਰ, ਮੂਢ।

ਉਸਤੋਂ ਉਠਦੇ ਹਨ ਤਦ ਬੀ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਜੁੜਵੇਂ ਰੁਖ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹਨ ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਆਦਰਸ਼ ਦੇ।

ਸੁਜਨ=ਭਲੇ ਪੁਰਖ। ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਸੱਜਣਤਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਨੇਕ, ਸੱਜਣ।

ਧੀਰ=ਧੀਰਜੀ। ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ।

ਧਰਮ ਬਿਸਾਲ ਧਰਿ=ਵਡੇ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅ) ਵਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ। ਸਾਲ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਵਡੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ੲ) ਪਰੰਤੂ ਬਿਸਾਲ ਤੋਂ ਕਵੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਵੱਲ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ—ਧਰਿ—ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ—ਧਰਮ ਦੀ (ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ) (ਬਿਸਾਲ=) ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਬੈਸ=ਉਮਰਾ। ਚਰਨੋਦਕ=ਚਰਨ+ਉਦਕ=ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ।

ਬਦਨ=ਮੂੰਹ। ਅਕਸਰ ਅਰਥ ਐਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ:—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ-ਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੂੰਦ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਕੇ। ਪਰੰਤੂ ਪਾਠ ਹੈ, 'ਬੂੰਦ ਮੈਂ ਬਦਨ ਪਾਇ'। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕਟਾਖਯ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਪੀਣੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਅਪਣਾਂ ਮੂੰਹ ਦੇਖਕੇ। ਜਲ ਦੀ ਬੂੰਦ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਙੂ ਸ਼ਫਾਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਗਯਾਨਵਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਸੁਮਤਿਸਦਨ=[ਸੁ+ਮਤਿ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ। ਸਦਨ=ਘਰ] ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ਚਤੁਰ। ਪ੍ਰਬੀਨ।

ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ=[ਕਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ਬਿਰਾਮ=ਟਿਕਾਉ। ਅਰਾਮ] ਅਰਾਮ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ*।

ਭਾਵ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਕਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਬੰਧੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਅਥੱਕ ਮਿਹਨਤੀ—ਅਥੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ—ਹੋਗਿਆ ਹੈ। (ਅ) [ਕਦਨ=ਦੁਖ, ਪਾਪ, ਕਲੇਸ਼। ਬਿਰਾਮ=ਸਮਾਪਤੀ, ਅੰਤ] ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ=ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਪੈਰ।

*ਅਥਵਾ ਜੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਯਾ ਚੰਚਲਤਾਈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ। ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
ਦੁੰਦ=ਦੋ। ਜੇ 'ਕਰ' ਨਾਲ ਇਹ ਪਦ ਲਗੇ ਤਾਂ, 'ਦੁੰਦ ਕਰ'=ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ। (ਅ) ਜੇ ਦੁੰਦ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਲਾਈਏ ਤਾਂ,'ਦੁੰਦ ਪਦ'=ਦੋਹਾਂਚਰਨਾਂ ਉਤੇ। (ੲ) ਜੇ ਦੁੰਦ ਨੂੰ ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ=ਦੋ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ੈਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ, ਜੈਸੇ ਕਾਲਾ ਚਿੱਟਾ, ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ, ਸੁਖ ਦੁਖ, ਪਾਪ ਪੁੰਨ। ਭਾਵ ਮਾਯਕ ਜੀਵ ਦ੍ਵੰਦਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੀ ਮਰ ਜੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਰਥ ਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਮੁਕੰਦ ਦੁੰਦ' ਪਾਠ ਹੋਊ, ਅਰਥਾਤ, ਦ੍ਵੰਦਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ।
ਮੈ ਸੁਖ ਧਾਮ ਹੈ=ਮੇਰੇ (ਵਿਦਯਾ ਉਸਤਾਦ) ਸੁਖ ਦਾ ਧਾਮ (ਘਰ) ਹੈਨ। (ਅ) ਮੈਂ (ਨਿਤ ਬੰਦਨਾ ਕਰਕੇ) ਸੁਖ ਦਾ ਧਾਮ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। (ੲ) ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਦਾ ਧਾਮ ਹੋਵਾਂ। 'ਹੈ' ਨੂੰ ਫੇਰ 'ਹ੍ਵੈ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਅਰਥ—(ਮੇਰੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਨਾਮ 'ਸੰਤ ਸਿੰਘ' ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨਾਲ ਅਤਿ ਹਿਤ ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਸਦਾ ਭਗਤੀ (ਵਿਚ) ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਨਾਮ (ਸਿਮਰਣ) ਨੂੰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਚਿਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ।

(ਸੁਭਾਵ ਦੇ) ਦਿਆਲੂ, (ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ) ਸੱਜਣਤਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, (ਹੌਂਸਲੇ ਦੇ) ਧੀਰਜੀ, (ਸਿੱਖੀ) ਧਰਮ (ਦੀ ਧਾਰਨਾ) ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਭਜਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਬੂੰਦ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਪਾਕੇ (ਭਾਵ ਵੇਖਕੇ, ਕਵਿ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ (ਵਿਦ੍ਵਾਨ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਅਥੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਅਥਵਾ ਉਸਦੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ)।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ (ਉਤੇ ਜੋ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਤੇ) ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹਨ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ (ਜੋੜਕੇ) ਮੈਂ ਸਦਾ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ—ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ 'ਸੰਤ ਸਿੰਘ*'। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਭਗਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਸੀ, ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇਕ ਮੁੱਖ ਅਸੂਲ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰੇ ਨਾਮ ਧ੍ਰੀਕ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ, ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਦਿਆਲੂ, ਜਗਤ ਦੇ ਸੱਜਣ, ਧੀਰਜੀ ਤੇ ਪੱਕੇ ਸਿੰਘ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦੀ ਵਿੱਚ

---

*ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥਵਾਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ' ਦਾ ਸਿਰਨਾਮਾ 'ਵਿੱਦਯਾ ਦਾਤਾ'।

ਮੈਂ 'ਵਿਦਯਾ' ਅਰ 'ਆਚਰਣ' ਤੇ 'ਨਾਮ' ਸਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹੈ। 'ਬੂੰਦ ਮੈਂ ਬਦਨ ਪਾਇ' ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦੀ ਸੂਚਤ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਅਪਣੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਫੇਰ ਨਾਮ ਵਾਲੇ, ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਕਲ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਨੌਕਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਉਸਤਾਦ 'ਨੌਕਰ' ਰੱਖੀਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ (ਤੇ ਪੱਛੋਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸਤਿਕਾਰ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਨਾਵਾਕਫ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਤਾਦ ਲਈ ਬੇਸਤਿਕਾਰੀ ਦਾ ਮਾਦਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਮਨ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਕਮਾਲ' ਉਪਰ 'ਨਿਰਸੰਸ਼ੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼' ਲਈ 'ਉਸਤਾਦ' ਦੀ ਮੇਹਰ ਤੇ 'ਸਫਲ ਦਾਨ' ਦਾ ਕੋਈ ਐਸਾ ਅਸਰ ਹੈ ਜੋ ਯਕੀਨੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਘਾਲ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਠੁਹਕਰ ਦੇਣੀ ਕ੍ਰਿਤਘਣਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਬੀ 'ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਛੁਹ (ਸੁਹਬਤ) ਨਾਲ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ' ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਅਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਕਮਾਲ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਉੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿੱਖਣ ਦੇ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥ: ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਟੀਕਾ, ਨਾਮ ਕੋਸ਼, ਵਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ, ਤੇ ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਟੀਕਾ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖ ਸੱਟਣੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਥੱਕ ਮਿਹਨਤ 'ਕਦਨ ਵਿਰਾਮ' ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਦ-ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ-ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ-ਨਾਮ ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ-ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਾਮ ਅਭ੍ਯਾਸ ਤੇ ਆਤਮ ਰਸਤੇ ਦੇ ਉਸਤਾਦ (ਗੁਰਮੁਖ) ਬੀ ਉਹੀ ਸਨ* ।

੧੫. ਨਾਮ-ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਬੰਦਨ ਬਾਰਿਬਾਰ।
ਬੰਧ ਨਿਕੰਦਨ, ਸੁਖ ਸਦਨ, ਦੁਖ ਮਰਦਨ ਨਿਰਧਾਰ॥੩੪॥

[ਵਾਹਿਗੁਰੂ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਓਹ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਜਪਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਨਾਮ=ਸੱਚਾ ਨਾਮ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ ਏਥੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦਾ। ਉਂਵ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਆਪ ਬੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲਖਾਯਕ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ ਰਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਮ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।]

*ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ' ਦਾ ਅੰਗ ੨ 'ਵਿਦਯਾ-ਸ੍ਰੀਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ।

ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਾਰਾ ਇਕ ਪਦ ਵਾਂਙੂ ਬੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਅਗੇ ਚੱਲਕੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਨਿਰਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।
ਨਿਕੰਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਸਦਨ=ਘਰ ।
ਮਰਦਨ=ਮਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲਾ।
ਨਿਰਧਾਰ=ਨਿਸ਼ਚੇ। (ਅ) ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥ–(ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੇ) ਸੱਚੇ ਨਾਮ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ–ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ (ਹੋਵੇ), ਜੋ ਨਿਸ਼ਚੇ (ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀਆਂ) ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਦੋਹੀਂ ਲੋਕੀਂ) ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, (ਤੇ ਸਭ ਕਿਸਮ ਦੇ) ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਲ ਸਿੱਟਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਪਏ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਇਕ 'ਸ਼ਕਤੀ', 'ਮੱਤਜਾ' ਤੇ 'ਸੱਚ' ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਅੱਗੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਦੁੱਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੰਧਨ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸੁਖਦਾਤਾ। ਆਪ ਇਹ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ, ਆਪ ਇਸਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ–ਪਰਖ, ਪਰਤਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ–ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਅਗਲੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਨਾਮ ਦੇ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਏਥੇ ਕਥੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਹੋਰਥੇ ਕਥੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਬਕ ਕਥਨ ਕਰਨਗੇ।

ਚੌਪਈ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ* ਬਰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਮੂ। ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ਹਮਰੇ† ਕਾਮੂ।
ਇਕ ਅਵਿਲੰਬ ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਸਮਰੱਥ ਨ ਆਨਾ॥ ੩੦॥

ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਕਾਮੂ=ਕੰਮ। ਅਵਿਲੰਬ=ਆਸਰਾ।
ਕਲੀ ਕਾਲ=ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ। ਆਨਾ=ਹੋਰ।

ਅਰਥ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਤੇ) ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ ਹੈ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ, ਜੋ) ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਸਦਾ ਸਵਾਰਦਾ ਹੈ।

---

*'੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ.........' ਸਾਰੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਜਿਸ 'ਸਦਾ ਸਥਿਰ' ਵਜੂਦ ਯਾ ਹਸਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਯਥਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈਂ ਖੋਈ' [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧੩-੨] ਤੇ ਇਹ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ:–'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਯਾ' [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੪–੧]

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਸਵਾਰ ਹਮਾਰੇ–ਬੀ ਹੈ।

ਕਲਿਜੁਗ (ਵਿਚ) ਹੋਰ (ਕੋਈ ਸਾਧਨ) ਸਮਰੱਥਾਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ) ਇਕ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ (ਅਪਣਾ) ਆਸ਼ਰਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

ਸਦਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸਹਾਈ। ਨਾਮ ਲੈਤਿ ਹੀ ਬਿਘਨ ਪਰਾਈ।
ਹਰਹਿ ਕਾਲਕਲਿ ਕਲੁਖ ਸਦੂਖਨ। ਨਾਮ ਕਰਯੋ ਜਿਨ ਗ੍ਰੀਵਾ ਭੂਖਨ।੩੯।

ਲੋਕ=ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ।
ਪਰਲੋਕ=ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਵਿਚ।
ਸਹਾਈ=ਜੋ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰੇ। ਮਦਦਗਾਰ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ।
ਬਿਘਨ=ਰੋਕ, ਮੁਸ਼ਕਲ, ਤਕਲੀਫ, ਔਕੜ।
ਪਰਾਈ=ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਪਲਾਯਨ=ਨੱਸ ਜਾਣਾ]।
ਹਰਹਿ=ਹਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਚੁਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
ਕਲਿ=ਪਿਛਲੀ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਕਹੇ—ਕਲੀ ਕਾਲ ਦਾ—ਹੀ ਉਲਟਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ 'ਕਾਲ ਕਲਿ'। ਮੁਰਾਦ ਹੈ—ਇਸ ਜੁਗ ਤੋਂ, ਜੋ ਜੁਗ ਹੀ ਪਾਪਮਯ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ—ਕਾਲ ਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ—ਬੀ ਲਾਈਦੇ ਹਨ।
ਕਲੁਖ=ਮੈਲ, ਮਲੀਨਤਾਈ, ਪਾਪ।
ਸਦੂਖਨ=[ਸ+ਦੂਖਣ] ਦੂਖਣੰ ਉਹੀ ਪਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ —ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਲਗ ਗਈ—ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ ਨੇ ਕੋਈ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਉਸਦੀ ਦੂਸ਼ਣਾ ਲੱਗੀ। ਸੋ ਦੂਖਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਾਪ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲੰਕਤਾਈ। ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
—ਸ—ਜੋ ਦੂਖਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੈ ਇਹ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ—ਹਰਹਿ—ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ:—ਸ+ਹਰਹਿ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਰਦਾ ਹੈ। ਛੰਦ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਲਈ—ਸ—ਅੱਗੇ ਜਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।
(ਅ) ਸਹਿਤ ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਦੇ।
ਗ੍ਰੀਵਾ ਭੂਖਨ=ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਗਲੇ ਦਾ ਹਾਰ, ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ—ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਕਟਾਖਯ ਗਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯਾਦੋਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਯਾਦ

[ਰਹਿਣ ਨੂੰ' ਕੰਠ ਹੋ ਜਾਣਾ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।]

ਅਰਥ—(ਨਾਮ) ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੀ (ਸਾਰੇ) ਵਿਘਨ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਕਲੀ ਕਾਲ ਦੇ ਪਾਪਾਂ (ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀਆਂ) ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ (ਨਾਮ) ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ—ਮੰਗਲ ਸੁਖ ਕਲਿਆਨਦਾ ਕਰਹਿ ਅਮੰਗਲ ਹਾਨ।
ਜਪਤਿ ਜਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟੈ ਉਰ ਮੈਂ ਗਯਾਨ ॥੩੭॥

ਮੰਗਲ=ਭਲਿਆਈ, ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾਈ।
ਸੁਖ=ਮਨ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਆਰਾਮ।
ਕਲਿਆਨ=ਸ਼ੁਭ ਹਾਲਤ। ਦਾ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
ਅਮੰਗਲ=ਵਿਘਨ, ਨਾ ਖੁਸ਼ੀ, ਬੁਰਿਆਈ, ਮੰਦਾ।

ਅਰਥ—(ਨਾਮ) ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾਈ, ਸੁਖ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਤੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਅਟਕ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ) ਅਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਹਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਇਹ ਫਲ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰਕੇ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਅਰਾਧਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਜਪਦਿਆਂ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਜੋ ਕਾਮਨਾ ਰੱਖਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋਕੇ ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਗਯਾਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਮਨ ਹੋਰ ਫੁਰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਹਟਦਾ ਹਟਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਤੇ ਆ ਟਿਕਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਧ੍ਰਵਾ ਰੱਬ ਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਅਪਣੀ ਯਾਦ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਾ ਬਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸੋ 'ਸਾਈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਨਾਮ' ਉਸਨੂੰ ਸਾਈਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਹ ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸੋ ਧਯਾਉਣ ਵਾਲਾ ਉਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਗਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਗਯਾਨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਨਾਮਹੀਨ ਦਸ਼ਾ ਦੇ ਔਗੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ :—

ਚੌਪਈ—ਬਰਤ ਨੇਮ ਜਪ ਤਪ ਜਗ ਕਰਮੂ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥੇ ਸਭਿ ਧਰਮੂ।
ਨਾਮ ਹੀਨ ਭਵ ਸਾਗਰ ਬੀਚੂ। ਜਨਮ ਧਰਹਿ ਊਚੁ ਕਬ ਨੀਚੂ ॥੩੮॥

ਬਰਤ=ਤਪੱਸਯਾ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੇ ਕਰਨ ਯਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਧਾਰਣ ਕਰਨਾਂ। (ਅ) ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤਪੱਸਯਾ। [ਸੰਸ:, ਵ੍ਰਤ]

ਨੇਮ=ਰੀਤਿ, ਤ੍ਰੀਕਾ, ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਗਲ [ਸੰਸ:, ਨਿਯਮ]।

ਜਗ=ਯੱਗਯ। (ਅ) ਜਗਤ ਵਿਚ।

ਧਰਮੂ=ਜੋ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਸੋ ਧਰਮ।

ਬਰਤ ਤੇ ਨੇਮ ਦੋ ਧਰਮ ਹਨ।

ਜਪ ਤਪ ਜੱਗਯ ਏਹ ਕਰਮ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਅਰ ਧਰਮ ਤਾਂ ਹੀ ਸਫਲ ਹਨ ਜੇ ਨਾਮ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਦੋ ਚਾਰ ਗਿਣੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

ਭਵ ਸਾਗਰ=ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ।

ਅਰਥ-(ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ) ਕਰਮ (ਜੈਸੇ ਕਿ) ਜਪ ਤਪ ਯੱਗਯ, ਅਤੇ ਧਰਮ (ਜੈਸੇ ਕਿ) ਬ੍ਰਤ ਤੇ ਨੇਮ (ਏਹ) ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਬਿਰਥਾ ਹਨ।

(ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ) ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੀਨ ਹਨ, (ਕਦੇ) ਉੱਚਾ ਕਦੇ ਨੀਵਾਂ (ਮੁੜ ਮੁੜ) ਜਨਮ ਧਾਰਦੇ ਹਨ*।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਧਿਗ ਰਾਜ ਸਮਾਜੂ। ਨਾਮ ਹੀਨ ਜਗ ਜੀਵਨ ਲਾਜੂ।
ਅਭੈ† ਭਵਿਤ ਭੋਗਹਿ ਭਵ ਭੋਗੂ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਾਵਹਿ ਜਮ ਲੋਗੂ॥ ੩੯॥

ਧਿਗ=ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਧਿਕ੍]

ਸਮਾਜੂ=ਸਭਾ। ਇਕੱਠ, ਭੀੜ ਭੜੱਕਾ। (ਅ) ਸਾਮਾਨ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਾਰੇ 'ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਲੋਕ' ਜੋ ਸੁਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਸਮਾਜ]

ਲਾਜੂ=ਲਾਜ=ਸ਼ਰਮ। ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ:-

ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਜੀਵਨ ਹੈ।

ਅਭੈ=ਅ+ਭੈ=ਨਿਡਰ। ਭਵਿਤ=ਹੋਕੇ।

ਭਵ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਯਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ।

ਭੋਗੂ=ਭੋਗ, ਰਸ ਮਾਣਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ।

ਜਮ ਲੋਗੂ=ਯਮ ਲੋਕ। ਧਰਮ ਰਾਜ ਲੋਕ ਯਾ ਦੇਸ਼। ਮਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਹਿਲੇ ਏਥੇ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਜੋਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਲੇਖੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ।

---

*ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਮ ਜਾਲ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਭਹਿ-ਬੀ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ ਰਾਜ (ਨੂੰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ) ਸਮਾਜ ਨੂੰ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨਾ (ਨਿਰੀ) ਸ਼ਰਮ ਹੈ।

(ਜੋ ਲੋਕ) ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ ਸੰਸਾਰ (ਵਿਚ) ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਨ (ਓਹ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਜਮ ਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਵ—ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਸਾਈਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ; ਜੋ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਮਰਕੇ ਓਥੇ ਜਾਣਗੇ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਸ। ਜੋ ਟੁੱਟੇ ਹਨ ਓਹ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਗੁੱਡੀ ਵਾਂਙੂ ਰੁਲਣਗੇ।

ਚੌਪਈ—ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਗਨਾ*ਸੇਜਾ। ਅੰਤ ਸਮੇ ਜਮ ਗਹਿ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾ।
ਚਤੁਰੰਗਨ ਧੁਜਨੀ ਬਲ ਧਰਨੀ।ਤਿਹਛਿਨ ਕਾਹੁ ਨ ਤੇ ਹੁਇ ਕਰਨੀ।੪੦।

ਅੰਗਨਾ=ਅੰਗਨਾ=ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਗਹਿ=ਫੜਕੇ ਲੈ ਜਾਏਗਾ।
ਚਤੁਰੰਗਨ ਧੁਜਨੀ=ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ-ਪੈਦਲ, ਘੋੜ ਸਵਾਰ, ਹਾਥੀ ਤੇ ਰਥਾਂ ਵਾਲੀ। ਧੁਜਨੀ=ਸੈਨਾਂ, ਫੌਜ।
ਬਲ ਧਰਨੀ=ਬਲ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਬਲਵਾਨ।
ਕਰਨੀ=ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ-ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਆਉਣੀ; ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕਹੀਦਾ ਹੈ,-ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਰਨਾ- ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

ਅਰਥ—ਸੁਹਣੇ ਮੰਦਰਾਂ, (ਸੁਹਣੀਆਂ) ਛੇਜਾਂ, ਤੇ (ਸੁਹਣੀਆਂ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਵਿਚੋਂ) ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜਮ ਫੜਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। (ਹਾਂ) ਉਸ ਛਿਨ (ਵਿੱਚ) ਬਲਵਾਨ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾਂ (ਤਾਂ ਕੀਹ) ਕਿਸੇ ਤੋਂ (ਬੀ ਐਸੀ) ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੀ (ਕਿ ਜਮ ਤੋਂ ਛੁੜਾ ਲਵੇ)।

ਭਾਵ—ਮਰਨਾ ਸੱਚ ਹੈ, ਤੇ ਭੋਗ ਛਿਨ ਭੰਗਰ। ਭੋਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੌਤ ਝੋਪ ਲਏਗੀ ਤੇ ਭੋਗ ਧਰੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਬੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁੜਾ ਸਕੇਗੀ।

ਗਜ, ਬਾਜੀ, ਸਜੰਦਨ, ਬਹੁ ਰੰਗੇ। ਹੋਤਿ ਕੋਸ਼, ਗਮਨੇ ਪਗ ਨੰਗੇ।
ਸਿਵਕਾ,ਡੋਰੇ ਤਜਿ ਕਰਿ ਨਾਨਾ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਮਪੁਰੀ ਪਯਾਨਾ ॥੪੧॥

ਗਜ=ਹਾਥੀ। ਬਾਜੀ=ਘੋੜੇ। ਸਜੰਦਨ=ਰਥ।
ਬਹੁਰੰਗੇ=ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਰਥ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯਾ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਰੰਗੀਨ ਰਥ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅੰਗਨ-ਬੀ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਗਨ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਹੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਏਥੇ ਢੁਕਦਾ ਨਹੀਂ।

ਕੋਸ਼=ਖਜ਼ਾਨਾ । ਗਮਨੇ=ਚਲੇ ਗਏ । ਸਿਵਕਾ=ਪਾਲਕੀ ।
ਡੋਰੇ=ਡੋਲੇ । ਤਜਿਕਰਿ=ਛੱਡਕੇ । ਨਾਨਾ=ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ।
ਪਯਾਨਾ=ਜਾਣਾ । ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ–ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਮ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਚਲਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ (ਲੋਕਾਂ ਦਾ)।

ਅਰਥ–ਹਾਥੀਆਂ, ਘੋੜਿਆਂ, ਰਥਾਂ, ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ (ਹੋਰ ਸਾਮਾਨਾਂ ਅਤੇ) ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, (ਲੋਕੀ) ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚਲੇ ਗਏ।

ਪਾਲਕੀਆਂ, ਤੇ ਨਾਨਾ (ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਡੋਲੇ ਛੱਡਕੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣੇ (ਲੋਕਾਂ ਦਾ) ਜਮ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਚਲਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਾਮ ਹੀਨ ਅਸ ਸ੍ਵਾਸ ਸਹਤਿ ਹੈ। ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਭਸਰਾ ਫੂਕ ਬਹਤਿ ਹੈ।
ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਸੇ ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ। ਤਿਨ ਜਮਦੂਤ ਨ ਆਵਤਿ ਨੇਰੇ* ॥ ੪੨ ॥

ਅਸ=ਐਉਂ। ਸ੍ਵਾਸ=ਸਾਹ।
ਸਹਤਿ ਹੈ=ਸਮੇਤ ਹੈ, ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਸਮੇਤ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ:– ਐਉਂ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਭਸਰਾ=ਖੱਲਾਂ, ਉਹ ਖੱਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੁਹਾਰ ਭੱਠੀ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਹਵਾ ਭਰਦੀ ਤੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ; ਮਾਨੋਂ ਸਾਹ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ–ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਨ (ਸਰੀਰ) ਐਉਂ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖੱਲਾਂ (ਵਚੋਂ) ਫੂਕ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ।

(ਜੋ) ਨਾਮ ਜਪਦੇ (ਹਨ) ਓਹ ਵਡੇ (ਤੇ ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਬੀ) ਵਡੇਰੇ ਹਨ, ਜਮ ਦਾ ਦੂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਦੋਹਰਾ–**ਨਾਮ ਨ ਜਪਹਿਂ ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ ਜੋ ਅਭਿਮਤ ਦਾਤਾਰ।**
ਜਗ ਵਡਿਆਈ ਬਾਦ ਮਹਿਂ ਉਰਝੇ ਮੰਦ ਗਵਾਰ ॥ ੪੩ ॥

ਅਕ੍ਰਿੱਤਘਨ=ਕੀਤਾ ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ। ਨਾ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ।
ਅਭਿਮਤ=ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਵੇ, ਮਨ ਜੋ ਮੰਗੇ, ਮਨ ਵਾਂਛਤ।
ਬਾਦ=ਫਜ਼ੂਲ, ਨਿਕੰਮੀ। (ਅ) ਬਾਦ=ਝਗੜਾ। ਭਾਵ ਹੈ, ਵਡਿਆਈਆਂ ਅਤੇ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹਨ।

ਅਰਥ–(ਜੋ) ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ (ਓਹ) ਕ੍ਰਿੱਤਘਨ ਹਨ (ਉਸਦੇ ਕਿ) ਜੋ ਮਨ ਵਾਂਛਤ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਦਾਤੇ ਦਾ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਰਹੇ)।

(ਹਾਂ ਓਹ) ਜਗਤ ਦੀ ਫਜ਼ੂਲ ਵਡਿਆਈ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਮੰਦੇ

*ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਰਮ ਕਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਮ ਸੁਤੰਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਜਮ ਦਾ ਵੱਸ ਨਹੀਂ।

ਮੂਰਖ ਹਨ (ਜੋ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਇਸਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਤੇ ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ)।

ਚੌਪਈ–ਜਾਨਤਿ ਸੰਤ ਨਾਮ ਪਰਤਾਪੂ। ਜਿਹ ਕਿਹ ਪਾਯੋ ਜਾਪ ਅਜਾਪੂ।
ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸਾਕਤ ਪਰਤਾਪਾ। ਧਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਅਹਿਮਤ ਆਪਾ॥੪੪॥

ਪਰਤਾਪੂ=(ਨਾਮ ਦਾ) ਪ੍ਰਤਾਪ, ਉਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ। ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਜਾਪੂ=ਜਾਪ ਤੋਂ ਜੋ ਪਰੇ ਹੈ। [ਅ+ਜਾਪ+ੂ=ਪ੍ਰਤੇ]। ਇਸ–ਅਜਾਪ–ਪਦ ਦਾ ਭਾਵ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਜਾਪ ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੈ ਜੋ ਦਸਮ ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ–ਅਜਾਪ ਨਾਥ–ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਪ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਚਲੀ ਵਿੱਥ ਮੇਟਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਪ ਦੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਸਾਕਤ=ਡਿੱਗਾ ਹੋਇਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੋਇਆ। ਜਿਹਦੀ ਸੁਰਤ 'ਕਰਤਾ' ਨਾਲ ਨਾ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ 'ਕ੍ਰਿਤ' ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੀ ਹੋਵੇ। ਲਿਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਸਥਾ–ਸਾਕਤ ਅਵਸਥਾ–ਹੈ। [ਫਾ: ਸਾਕ੍ਤ*]

ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ=ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ। [ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ਿਨ੍]

ਅਹਿਮਤ=[ਅਹਿ=ਸੱਪ। ਮਤ=ਬੁੱਧੀ] ਸੱਪ ਵਰਗੀ ਬੁੱਧੀ। ਧਨ ਉਤੇ ਬੈਠਣਾ, ਨਾ ਆਪ ਵਰਤ ਸਕਣਾ ਨਾ ਦੇ ਸਕਣਾ, ਕੋਈ ਲੋੜ ਵੰਦ ਲੈਣ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ, ਇਹ ਸੱਪ ਬੁੱਧੀ ਹੈ।

ਆਪਾ=ਅਪਣਾ ਆਪ। ਮੁਰਾਦ ਦਿਲ ਤੋਂ ਹੈ।
ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਅਹੰਮਤਿ ਆਪਾ–ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੈ, ਆਪਾ ਅਹੰਕਾਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਭਿਮਾਨੀ।

ਅਰਥ–ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਸੰਤ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ, (ਕਿ ਉਸ) ਜਪਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ) ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਯਾ ਹੈ (ਨਾਮ) ਜਪਕੇ (ਪਾਯਾ ਹੈ)।
(ਪਰ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ (ਨਾਮ ਦਾ ਇਹ) ਪਰਤਾਪ ਸਾਕਤ (ਲੋਕ, ਜੋ) ਧਨ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਆਪਾ ਸਰਪ ਦੀ ਬੁੱਧੀ (ਵਰਗਾ ਹੈ)।

---

*ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ 'ਸ਼ਾਕ੍ਤ' ਨੂੰ ਬੀ ਇਸਦਾ ਮੂਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ—ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

ਦਰਬ ਹੇਤ ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਰ ਦੀਨ ਭੁਲਾਈ।
ਕੰਚਨ ਰੁਚਿਰ ਰਚਿਤ ਬਰ ਰਤਨਾ। ਤਿਹ ਤਜਿ ਕਰਤਿ ਕਾਚ ਹਿਤ ਜਤਨਾ ॥੪੫॥

ਦਰਬ=ਪਦਾਰਥ, ਦੌਲਤ। ਉਪਾਈ=ਉਪਾਉ, ਤਰੱਦਦ।
ਉਰ=ਦਿਲੋਂ। ਕੰਚਨ=ਸੋਨਾ।
ਰੁਚਿਰ=ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਸੰਦੀਦਾ, ਸੁੰਦਰ।
ਰਚਿਤ=ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ। (ਅ) ਖਚਿਤ—ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ।
ਭਾਵ ਜੜਾਊ ਗਹਿਣੇ ਤੋਂ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਬਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਚੰਗਾ।
ਰਤਨਾ=ਰਤਨ, ਜ੍ਵਾਹਰ, ਗਹਿਣਾ। ਰਤਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਡਾਢਾ ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਤਨ ਕਹਿਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਆਯਾ ਹੈ। ਤਤ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਿਆਣ ਵਿਚ ਕੂਤ, ਕੀਮਤ, ਮੁੱਲ, ਅਮੁੱਲ ਦੀ ਗਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ:—ਸੋਨੇ ਵਿਚ (ਰਚਿਤ=) ਜੜੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਤਨ ਨੂੰ ਤਜਾਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੱਚ ਵਾਸਤੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਤਿਹ=ਉਸਨੂੰ। ਤਜਿ=ਛੱਡਕੇ। ਕਾਚ=ਕੱਚ।
ਹਿਤ=ਵਾਸਤੇ।

ਅਰਥ—(ਸਾਕਤ) ਸਾਰੇ ਦੌਲਤ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਵਾਸਤੇ (ਹੀ) ਉਪਾਉ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਹੀ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(ਪਰੰਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਤਾਂ) ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਿਆਂ ਮਨ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ (ਓਹ ਝੂਠੇ ਧਨ) ਲਈ ਕੱਚ (ਸੰਚਯ ਕਰਨ) ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ—ਹੁਣ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿਤਯ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਵ੍ਯਕਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਗੇ:—

ਸ੍ਵੈਯਾ—ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਮਹਿਮਾ ਅਹਿਸ਼ੇਖ ਸੁ ਨਾਮਹਿ ਕੀ ਪਰਤਾਪ ਵਡਾਈ।
ਸੈਲਨਿ ਕਾਨਨਿ ਸੌਂ ਧਰਨੀ ਪਰਸੂਨਹਿ ਜਯੋਂ ਜਿਨ ਸੀਸ ਉਠਾਈ।
ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਸ਼ੰਕਰ ਜਾਨਤਿ ਕੰਠ ਹਲਾਹਲ ਲੀਨਿ ਪਚਾਈ।
ਆਤਮਭੂ ਭਲਿ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨਤਿ ਜਾਂ ਬਲ ਸੌਂ ਪਰਪੰਚ ਬਨਾਈ ॥੪੬॥

ਮਹਿੰਮਾ=ਵੱਡਾ ਪਨ, ਜਲਾਲ। (ਅ) ਬੇਹਦ ਦਸ਼ਾ, ਬੇਅੰਤਤਾਈ।
ਅਹਿਸ਼ੇਖ਼=ਅਹਿ=ਨਾਗ। } ਸ਼ੇਖ਼ਨਾਗ। ਓਹ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜਿਸ ਦੇ
ਸ਼ੇਖ=ਸ਼ੇਸ਼। } ਹਜ਼ਾਰ ਮੂੰਹ ਹਨ, ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾਮ ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਛੇਜਾ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਅਬਦੀ ਜੀਵਨ (Eternity) ਦਾ ਇਕ ਰੂਪਕ (Emblem) ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਖ਼ਨਾਗ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ 'ਅਨੰਤ' ਬੀ ਹੈ। ਨਾਗ ਇਕ ਪੁਰਾਤਣ ਕੌਮ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਗ਼ਾਲਬਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੇਖ (=ਵੱਡਾ, ਆਗੂ,) ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਜਾਸੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ।
ਸੁ ਨਾਮਹਿ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ ਦੀ। ਸੈਲਨਿ=ਪਹਾੜਾਂ।
ਕਾਨਨਿ=ਜੰਗਲਾਂ, ਬਨਾਂ। ਧਰਨੀ=ਧਰਤੀ।
ਪਰਸੂਨਹਿ=ਫੁੱਲ, ਕਲੀ [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਸੂਨ]। ਸ਼ੰਕਰ=ਸ਼ਿਵਜੀ।
ਹਲਾਹਲ=ਜ਼ਹਿਰ ਜੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਰਿੜਕਨ ਵੇਲੇ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਆਮ ਵਿਹੁ ਨੂੰ ਭੀ 'ਹਲਾ ਹਲ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਆਤਮਭੂ=ਬ੍ਰਹਮਾ। ਪਰਪੰਚ=ਜਗਤ। [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਪੰਚ]

ਅਰਥ—(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾਈ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,
(ਜਿਸ ਨੇ) ਪਹਾੜਾਂ (ਤੇ) ਬਨਾਂ ਨਾਲ (ਲੱਦੀ ਹੋਈ) ਧਰਤੀ (ਅਪਣੇ ਇਕ) ਸਿਰ (ਉਤੇ) ਫੁੱਲ ਵਾਂਗੂ ਚਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।
ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਸ਼ਿਵਜੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਜਿਸਨੇ ਅਪਣੇ) ਕੰਠ (ਵਿਚ) ਜ਼ਹਿਰ ਪਚਾ ਲਈ।
(ਹਾਂ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ (ਨਾਮ) ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ (ਉਸਨੇ) ਜਗਤ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

ਸੂਚਨਾ—ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਰਤਣਗੇ:-

ਸੈਯਾ—

ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਕਵਾਦਿ, ਤਿਲੋਚਨ,ਨਾਰਦ,ਧ੍ਰੂ,ਸਨਕਾਦਿ, ਜਦੇਵ,ਸਧੰਨਾ।
ਅੰਬਰੀਕ, ਕਬੀਰ, ਪਰੂਰਵ, ਅੰਗਰਾ, ਨਾਮੇ,ਬਿਭੀਖਨ,ਕੁੰਭਜ ਮੰਨਾ।
ਰਵਿਦਾਸ, ਅਜਾਮਲ, ਊਧਵ, ਕ੍ਰੂਰ, ਹਨੂਮਤਿ, ਭੀਲਨੀ ਭੀ ਧਨਧੰਨਾ।
ਜੁਗਚਾਰ ਵਿਖੇ ਜਨ ਜੋ ਜਨਮੇ ਜਿਨਹੂਕਿਨ ਨਾਮ ਹੂ ਤੇਭ੍ਰਮਭੰਨਾ॥੪੭॥

ਪ੍ਰਹਲਾਦ=ਪ੍ਰਹਲਾਦ। ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਮ।
ਕਵਾਦਿ=ਕਵਿ+ਆਦਿ—ਆਦਿ ਕਵੀ, ਬਾਲਮੀਕ।
ਨਾਰਦ=ਭਗਤੀ ਮਤ ਦੇ ਇਕ ਆਚਾਰ੍ਯ ਦਾ ਨਾਮ।
ਸਨਕਾਦਿ=ਸਨਕ+ਆਦਿ। ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ ਸਨਾਤਨ, ਸਨਕ ਕੁਮਾਰ।
ਪਰੂਰਵ=ਰਾਜਾ ਪਰੂਰਵਸ।
ਕੁੰਭਜ=ਜੋ ਘੜੇ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ, ਅਗਸਤ ਮੁਨੀ।
ਮੰਨਾ=ਮੰਨੇ ਹਨ, ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਭਗਤ)। (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:—(ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ (ਨਾਮ ਨੂੰ)।
ਕ੍ਰੂਰ=ਅਕ੍ਰੂਰ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਚਾਚਾ। ਭੀ=ਨਿਸਚੇ।
ਧੰਨ=ਧੰਨੰ ਹਨ। ਧੰਨਾ=ਧੰਨਾ ਭਗਤ, (ਅ) ਜੋ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹਨ।

ਅਰਥ—(ਛੇਕੜਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾਹੈ)।

ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਜੋ (ਉੱਤਮ) ਜਨ ਜਨਮੇ, ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ (ਨਾਮ ਲਓ, ਉਸੇ ਦਾ) ਭਰਮ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਭੱਜਾ।

(ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਸੁਣੋ) ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਬਾਲਮੀਕ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਨਾਰਦ, ਧ੍ਰੂ, ਸਨਕਾਦਿਕ, ਜੈ ਦੇਵ, ਸਧਨਾ;

ਅੰਬ੍ਰੀਕ, ਕਬੀਰ, ਪੁਰੂਰਵਸ, ਅੰਗਰਾ, ਨਾਮਦੇਵ, ਬਿਭੀਖਨ, ਅਗਸਤ (ਜੋ) ਮੰਨੇ (ਹੋਏ ਭਗਤ ਹਨ)।

ਰਵਿਦਾਸ, ਅਜਾਮਲ, ਊਧਵ, ਕ੍ਰੂਰ, ਹਨੂਮਾਨ, ਭੀਲਣੀ, ਧੰਨਾ, (ਜੋ) ਨਿਸ਼ਚੇ ਧੰਨ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਅੰਕ ੪੭ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾਮ ਆਏ ਹਨ, ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਵੱਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਦਗਤੀ ਪਾਈ। ਏਹ ਸਾਰੇ ਭਗਤੀ-ਮਾਰਗ ਦੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਟੇਕ ਵਾਲੇ ਸਤਿਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ।

ਆਪਣੇ 'ਸੱਚ' ਨੂੰ ਬਜਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਲੈਣਾ ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣ, ਇਕ ਤ੍ਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਓਹ 'ਸੱਚ' ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਸਤਿਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਏਹ ਹਨ:—ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਜੈ ਦੇਵ, ਸਧਨਾ, ਕਬੀਰ, ਨਾਮ ਦੇਵ, ਰਵਿਦਾਸ, ਧੰਨਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ,ਓਹ ਨਾਮ, ਏਹ ਹਨ:-ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਬਾਲਮੀਕ, ਨਾਰਦ, ਧ੍ਰੂ, ਸਨਕਾਦਿ, ਅੰਬ੍ਰੀਕ, ਪੁਰੂਰਵਸ (ਪੁਰੂਰਉ), ਅੰਗਰਾ, ਬਿਭੀਖਨ, ਅਜਾਮਲ, ਭੀਲਨੀ, ਹਨੁਮਾਨ, ਊਧਉ, ਅਕ੍ਰੂਰ।

ਕਬਿੱਤ-ਬਾਨੀ ਛਬਿ ਬਨੀ ਅੰਗ, ਸ਼ੇਖ਼ ਤਨ ਸੰਗ ਰੰਗ;
ਗੰਗ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸੁ, ਪਤੰਗ ਕੋ ਕਿਕਾਨ ਹੈ।
ਲੰਬੋਦਰ ਰਦਨ ਕੀਨੋ, ਧਨੁਖ ਮਦਨ ਚੀਨੋ,
ਸ਼੍ਰੀਆ ਕੋ ਸਦਨ, ਚਹੁੰਬਦਨ ਕੋ ਜਾਨ ਹੈ।
ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ ਸ੍ਰਿਗ, ਜੌਨ੍ਹ ਕੀਨੀ ਜਾਨ ਮ੍ਰਿਗ,
ਭਸਮ ਸੁ ਤੀਨਦ੍ਰਿਗ, ਸੁਧਾ ਸੁਰਪਾਨ ਹੈ।
ਮਨ ਕੀਨੋ ਮੁਨੀ ਸਤੋਗੁਨ ਚੀਨ ਲੀਨੋ ਗੁਨੀ
ਨਾਮ ਕੇ ਸੁਜਸ ਤੇ ਏ ਸਭੈ ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ ਹੈ॥ ੪੯॥

ਬਾਨੀ=ਬਾਣੀ, ਮੁਰਾਦ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਯਾ ਸ਼ਾਰਦਾ ਤੋਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਉੱਜਲ ਹੈ। ਛਬਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।
ਬਨੀ=ਬਨ ਬਨ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਫਬੀ ਹੋਈ। (ਅ) ਬਨੀ=ਵੱਨ੍ਹੀ=ਅਗਨੀ। ਬਾਨੀ ਛਬਿ ਬਨੀ ਅੰਗ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਖ=ਸ਼ੇਖਨਾਗ।
ਸੰਗ=ਨਾਲ। (ਅ) ਸੰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਭਗਤੀ ਬੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼ੇਖ ਦੇ ਤਨ ਦਾ ਭਗਤੀ ਵਾਲਾ ਰੰਗ।
ਗੰਗ=ਗੰਗਾ। ਤਰੰਗ=ਲਹਿਰਾਂ।
ਸੁ=ਸ਼ੋਭਾ। (ਅ) ਸੋ:=ਪਾਰਬਤੀ। ਗੰਗ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸੁ=ਗੰਗਾ ਦੇ ਤਰੰਗ ਜੋ ਪਾਰਬਤੀ ਵਰਗੇ (ਸੁੰਦਰ ਹਨ)। ਪਤੰਗ=ਸੂਰਜ।
ਕਿਕਾਨ=ਘੋੜਾ। ਸੂਰਜ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ।
ਲੰਬੋਦਰ=[ਲੰਬ+ਉਦਰ] ਜਿਸ ਦਾ ਢਿਡ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਗਣੇਸ਼।
ਰਦਨ=ਦੰਦ। ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਮਦਨ=ਕਾਮ ਦੇਵ। ਸ਼੍ਰੀਆ=ਲੱਛਮੀ।
ਸਦਨ=ਘਰ। ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਵਲ ਵਿਚ ਹੈ।
ਚਹੁੰਬਦਨ=ਚਾਰ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ।
ਜਾਨ=ਵਾਹਨ, (ਅ) ਸਵਾਰੀ। [ਸੰਸ:, ਯਾਨੰ]
ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਯਾ ਸਮੁੰਦਰਇਥੇ ਮੁਰਾਦ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੋਂ ਹੈ।

ਸ੍ਰਿਗ=ਮਾਲਾ [ਸੰਸ:, ਸ੍ਰਗ੍, ਸ੍ਰਜ੍=ਸਿਹਰਾ, ਮਾਲਾ]। ਜੋਨ੍ਹ=ਚਾਂਦਨੀ।
ਜਾਨ ਮ੍ਰਿਗ=[ਜਾਨ=ਅਸਵਾਰੀ। ਮ੍ਰਿਗ=ਹਰਨ]। ਹਰਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
ਤੀਨ ਦ੍ਰਿਗ—ਤਿੰਨ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ।
ਸੁਧਾ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
ਸੁਰਪਾਨ=ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੀਣ ਜੋਗ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।
ਮੁਨੀ=ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ, ਤਪੱਸ੍ਵੀ, ਸਾਧੂ।
ਮਨ ਕੀਨੋ ਮੁਨੀ=ਜਿਵੇਂ ਮਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਚਿੱਟਾ। ਅਥਵਾ 'ਸਤੋਗੁਨ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ:—'ਮਨ ਕੀਨੋ ਮੁਨੀ ਸਤੋਗੁਨ'=ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਤੋਗੁਣੀ। ਫੇਰ ਸਤੋਗੁਨੀ ਅੱਗੇ ਬੀ ਚੱਲੇਗਾ—'ਸਤੋਗੁਨ ਚੀਨ ਲੀਨੋ ਗੁਨੀ'=ਜਿਵੇਂ ਗੁਨੀਆਂ ਨੇ ਸਤੋਗੁਨ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।
ਗੁਨੀ=ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹੋਵੇ ਸੋ ਗੁਣੀ, ਯਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ (ਖੂਬੀਆਂ) ਨੂੰ (ਜੋ ਸਾਰੇ ਉੱਜਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਜੋ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ (ਗੁਨ ਲਵੇ) ਪਛਾਣ ਲਵੇ ਸੋ ਗੁਨੀ। ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਸਤੋਗੁਣੀ [ਸਤ੍ਵ+ਗੁਣ=] ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ੍ਵ ਤ੍ਰੈਆਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇਕੜਲਾ—ਸਤ੍ਵ। ਸੱਤ੍ਵ ਗੁਣ ਹੈ:—ਨੇਕੀ, ਗਜਾਨ, ਸਚ; ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਨਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ: ਨੇਕ, ਧਰਮੀ, ਭਗਤ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ, ਗਜਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ।
ਚੀਨ ਲੀਨੋ=ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।
ਸੁਜਸ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਯਸ਼, ਯਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ, ਕੀਰਤੀ, (ਅ) ਮਹਿੰਮਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਅਰਥ—(ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਅਰਥ ਤੁਰੇਗਾ) ਨਾਮ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਹਿੰਮਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਏਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ:—

ਸਾਰਦਾ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਬਣ ਬਣ ਪੈ ਰਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇ (ਕਾਲੇ) ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਜੋ (ਉੱਜਲ) ਰੰਗ (ਲੱਗਾ ਪਿਆ ਹੈ)। ਗੰਗਾ ਦੇ ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ (ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ) ਹੈ।

ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਦੰਦ (ਜੋ ਚਿੱਟਾ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ ਧਨੁਖ ਦੇਖੋ (ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਹੈ), ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਘਰ (ਕਮਲ), ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਜੋ ਵਾਹਨ (ਹੰਸ) ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਜੋ ਚਾਂਦਨੀ (ਚਿੱਟੀ) ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜੋ ਸੁਆਹ (ਚਿੱਟੀ ਹੈ), ਦੇਉਤਿਆਂ ਦੇ ਪੀਣ ਜੋਗ

(ਜੋ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ।

ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮਨ (ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਜਲ) ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, (ਭਾਵ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉੱਜਲ ਮਨ ਅਤੇ) ਗੁਣੀਆਂ ਦਾ ਸਤੋਗੁਣ (ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਜਲ) ਪਛਾਣਕੇ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਦੋ ਮੁਰਾਦਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਰੰਗ, ਆਦਿ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਜਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ ਅੰਗ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਰੰਗ, ਗੰਗਾ ਦੇ ਤਰੰਗ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਘੋੜਾ, ਗਨੇਸ਼ ਦਾ ਦੰਦ, ਕਾਮ ਦਾ ਧਨੁਖ, ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਘਰ (ਕਮਲ), ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਵਾਹਨ (ਹੰਸ), ਵਿਸ਼ਨੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸੁਆਹ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੀਣ ਯੋਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਮੁਨੀ ਦਾ ਮਨ, ਤੇ (ਗੁਨੀ) ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਤੋਗੁਣ ਦਾ ਰੰਗ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਚਿੱਟੇ ਅਰਥਾਤ ਉੱਜਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਅਭਜਾਸ ਨਾਲ ਏਹ ਸਾਰੇ ਉੱਜਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਆਏ ਪੌਰਾਣਕ ਪ੍ਰਸੰਗ, 'ਦੇਵਤਾਖਜਾਨਕ, (mythological) ਹਨ। ਦੇਵਤਾਖਜਾਨ (mythology) ਨੂੰ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ 'ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਕਵਿਤਾ*' ਆਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਜ਼ਲੀ ਸੱਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਏਹ 'ਧਰਮਾਊ ਸਚਾਂ†' ਦੀਆਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਐਸੇ ਚੋਣਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ, ਏਥੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਅਪਨਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ—'ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੁਸੀਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਉੱਜਲ ਹੋ ਜਾਓਗੇ'; ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਦੇਵਤਾਖਜਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਅੱਗੇ ਏਹ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਲਾਏ ਸੁਣੇਂ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ—ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ—ਕਹਿਕੇ ਅਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪੁ।

ਕਬਿੱਤ—ਤਾਤ ਸੁਤ ਮਾਤ ਹਿਤੂ ਸੋਦਰ ਸਹੋਦਰੀ ਸੁ,
ਮੋਦ ਮੈਂ ਕਿਸ਼ੋਦਰੀ ਸੋਂ ਗਾਢੋ ਲਪਟਾਯੋ ਹੈ।
ਮੱਤ ਜੇ ਮਤੰਗ ਜਵੀ‡ ਚੰਚਲ ਤੁਰੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਅਨੀ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੋਂ ਰਿਦਾ ਹੁਲਸਾਯੋ ਹੈ।

---

*Mythology is the poetry of religion.
†Religious truths.
‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਜੋਵੀ—ਬੀ ਹੈ।

ਆਥਿ ਨਿਤ ਹਾਥ ਚਾਹੈ, ਜਨਮ ਅਕਾਥ ਖੋਤਿ,
ਅੰਤ ਕੋ ਨ ਸਾਥ ਮਨ ਜਾਂ ਸੋਂ ਡਹਿਕਾਯੋ ਹੈ।
ਰੂੜ ਹੈ ਰੇ ਕੂੜ, ਮਨ ਮੂੜ ! ਲਗ ਨਾਮ ਰੂੜ,
ਸਾਚੇ ਕੋ ਬਨਾਯੋ ਤਾਂਤੇ ਸਾਚੋ ਸੋ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ ॥੪੯॥

ਤਾਤ=ਪਿਤਾ। ਸੁਤ=ਪੁੱਤ੍ਰ। ਹਿਤੂ=ਹਿਤ ਵਾਲੇ, ਮਿੱਤ੍ਰ।
ਸੋਦਰ=[ਸ+ਉਦਰ=] ਇਕ ਪੇਟ ਤੋਂ ਉਪਜਣ ਵਾਲੇ, ਭਿਰਾਉ।
[ਸੰਸ:, ਸੋਦਰ, ਸ=ਸਮਾਨ+ਉਦਰ]
ਸਹੋਦਰੀ=ਇਕੋ ਪੇਟ ਤੋਂ ਜੋ ਹੋਵੇ, ਭੈਣ। [ਸੰਸ:, ਸਹ+ਉਦਰ+ਈ]
ਸੁ=ਨਾਲ। ਮੋਦ=ਖੁਸ਼ੀ, ਅਨੰਦ। ਮੈਂ=ਵਿਚ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦਰੀ=[ਕ੍ਰਿਸ਼+ਉਦਰ+ਈ=] ਪਤਲੇ ਲੱਕ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਵਹੁਟੀ। ਮੱਤ=ਮਸਤ। ਮਤੰਗ=ਹਾਥੀ।
ਜਵੀ*=ਚਾਲ। ਮੱਤ ਜੇ ਮਤੰਗ ਜਵੀ=ਮਸਤ ਚਾਲ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ। (ਅ) ਬਹੁਤ ਤ੍ਰਿਖੇ ਵੇਗ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ। [ਸੰਸ:, ਜਵਨ। ਹਿੰਦੀ, ਜਵੀ।] (ੲ) ਜਵੀ=ਊਂਠ, ਭਾਵ ਸਾਂਡਨੀ।
ਤੁਰੰਗ=ਘੋੜੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ=ਸਮੁਦਾਇ। ਬਹੁਤੇ। ਅਨੀ=ਫੌਜ।
ਚਤੁਰੰਗਨੀ=ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੌਜ-ਪੈਦਲ, ਸਵਾਰ, ਹਾਥੀ, ਰਥ।
ਹੁਲਸਾਯੋ=ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ, ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਆਥਿ=ਮਾਯਾ, ਦੌਲਤ। [ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਅਤਥ। ਸੰਸ:, ਅਰ੍ਥ]
ਅਕਾਥ=ਅਕਾਰਥ, ਐਵੇਂ। ਖੋਤਿ=ਗੁਆਉਂਦਾ ਹੈ।
ਡਹਿਕਾਯੋ=ਛਲਾਇਆ ਹੈ। ਡਹਿਕਾਣਾ=ਕਿਸੇ ਦੇ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਅਪਣਾ ਕੁਛ ਗੁਆਉਣਾ, ਬ੍ਰਿਥਾ ਗੁਆ ਬੈਠਣਾ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ।
ਰੂੜ=ਸੁੰਦਰ।

ਅਰਥ—ਪਿਤਾ, ਪੁੱਤ੍ਰ, ਮਾਤਾ, ਮਿੱਤ੍ਰ, ਭਰਾ, ਭੈਣ, ਵਹੁਟੀ ਵਿਚ (ਕਿਵੇਂ) ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹਾ ਲਪਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਸਤ ਚਾਲ ਵਾਲੇ (ਹਨ) ਜੋ ਹਾਥੀ (ਅਤੇ) ਤ੍ਰਿਖੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ (ਤੇ) ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਫੌਜ (ਇਨ੍ਹਾਂ) ਨਾਲ ਦਿਲ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਆ

---

*ਡਿੰਗਲ ਭਾਖਾ ਵਿਚ ਬੀ-ਜਵਨ-ਨਾਮ 'ਵੇਗ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ' ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ 'ਜਵੀ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਘੋੜਾ' ਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਚੰਚਲ ਤੁਰੰਗ' ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਖੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਤੇ 'ਜਵੀ' ਘੋੜ ਦੌੜ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਸਦਾ (ਆਪਣੇ) ਹੱਥ (ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ) ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਗੁਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਪਰ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ (ਜਾਣਾ ਇਸ ਮਾਯਾ ਨੇ ਕਿ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਛਲਾਇਆ ਹੈ।

ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! (ਇਹ ਸਭ) ਝੂਠ ਹੈ, ਝੂਠ ਹੈ (ਇਹ), ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤ੍ਯ ਹੋਕੇ (ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਯਾ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ ਬਨਾਯਾ ਹੈ (ਸੋ ਤੂੰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੱਗ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਜਗਤ ਦੇ ਸਬੰਧੀਆਂ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਮਾਯਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੂੜ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਕੂੜ ਨੂੰ ਛੱਡ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ; ਕਿ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਹੇ ਮਨ! ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਰਚਨਹਾਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਲਗੇਂ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਉਸਦੀ ਸਮੀਪਤਾ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਤਿ ਹੋਵੇਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣੇਂ। ਇਹੋ ਨਾਮ ਹੀ ਇਕ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ (ਨਾਲ ਨਿਭਣੇ ਵਾਲਾ) ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਲੱਗ।

ਕਬਿੱਤ—**ਬਾਜੀਗਰ ਜੈਸੀ ਬਾਜੀ ਮਾਯਾ ਕੀ ਕਨਾਤ ਸਾਜੀ,**
ਪਾਜੀ ਕੋ ਅਪਾਜੀ ਲਖਿ ਤਾਂਸੋ ਬਿਰਮਾਯੋ ਹੈਂ।
ਸੁਪਨੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਆਰਥ ਮੈਂ ਰਚਨੋ ਸੋਚੇ,
ਸੋਚਿ ਸੋਚਿ ਜਾਗੇ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਪਛੁਤਾਯੋ ਹ।
ਸੁਕਤਾ ਰਜਤ, ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੈਂ ਨੀਰ ਜੈਸੇ,
ਰਜੁ ਮੈਂ ਸਰਪ ਆਦਿ ਅੰਤ ਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ ਹੈ।
ਕੂੜ ਹੈ ਰੇ ਕੂੜ, ਮਨ ਮੂੜ! ਲਗ ਨਾਮ ਰੂੜ,
ਸਾਚੇ ਕੋ ਬਨਾਯੋ ਤਾਂਤੇ ਸਾਚੋ ਸੋ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ॥ ੫੦ ॥

[ਬਾਜੀਗਰ=ਮਦਾਰੀ, ਨਜ਼ਰਬੰਦੀਦੇ ਯਾਹੋਰਤਮਾਸ਼ੇਕਰਨਵਾਲਾ। [ਫਾ:, ਬਾਜ਼ੀਗਰ]
ਬਾਜੀ=ਖੇਲ, ਤਮਾਸ਼ਾ। [ਫ਼ਾਰਸੀ, ਬਾਜ਼ੀ]
ਕਨਾਤ=ਮੋਟੇ ਕਪੜੇ ਦਾ ਪਰਦਾ। ਮਦਾਰੀ ਕਨਾਤ ਤਾਣਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਕਨਾਤ ਤਿਵੇਂ ਇੱਥੇ ਮਾਯਾ ਦੀ ਕਨਾਤ। [ਤੁਰਕੀ, ਕ਼ਨਾਤ] (ਅਥਵਾ—ਭੁਲੇਵੇ ਦੀ ਕਨਾਤ। ਭਾਵੇਂ ਹ ਕਿ ਜੋ ਕਨਾਤ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਦੀ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਬੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਹੈ।
ਸਾਜੀ=ਬਨਾਈ।
ਪਾਜੀ=ਮੁਲੰਮਾ। ਉਹ ਸ਼ੈ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਬਨਾਉਟੀ ਹੋਵੇ,

ਭਾਵ ਝੂਠੀ।

ਅਪਾਜੀ=ਜੋ ਪਾਜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬਨਾਵਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ; ਸੱਚੀ, ਅਸਲੀ।

ਬਿਰਮਾਯੋ=ਭਰਮਿਆ, ਭੁੱਲ ਰਿਹਾ।

ਸੁਪਨੇ ਪਦਾਰਥ=ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦੇ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕੱਠੇ ਹੋ ਸਕਣ; ਸੋ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਰਚਜੋ=ਰਚਕੇ, ਖਚਤ ਹੋਕੇ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਫੇਰ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ=ਸੁਆਰਥ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੱਠੇ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਜਦ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਆਰਥ=ਅਪਣੇ ਅਰਥ ਲਈ। ਅਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ।

ਸੰਚੈ=ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਰਿ=ਮਗਰੋਂ, ਫਿਰ।

ਸੁਕਤਾ=ਸਿਪ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ੁਕ੍ਤਿ:]

ਰਜਤ=ਚਾਂਦੀ [ਸੰਸ:, ਰਜਤ]

ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ=ਹੁਨਾਲੇ ਵਿਚ ਰੇਤਥਲਿਆਂ ਯਾ ਰੜਿਆਂ ਪਰ ਕੜਕਦੀ ਪੈਂਦੀ ਧੁੱਪੇ ਜਲ ਦੇ ਡਲ ਨਜ਼ਰ ਪੈਣੇ, ਇਸ ਭੁਲੇਵੇ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਗ ਉਧਰ ਨੂੰ ਲਲਚਦੇ ਹਨ।

ਰੱਜੂ=ਰੱਸੀ। ਹਨੇਰੇ ਵੇਲੇ ਰੱਸੀ ਵਲ ਖਾਕੇ ਪਈ ਦਿੱਸੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਰੀ ਸੱਪ ਦਾ ਭਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਦਿ ਅੰਤ=ਮੁੱਢ ਤੇ ਮੁੱਕਣ। ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਭਾਵ—ਕਦੇ ਬੀ—। (ਅ) ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਅਰਥ—ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਬਾਜੀ ਵਰਗੀ ਮਾਯਾ ਦੀ (ਮਾਨੋਂ) ਕਨਾਤ ਸਾਜੀ (ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ) ਇਸ ਬਨਾਵਟ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਲਖਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਭਰਮ ਗਿਆ ਹੈਂ।

(ਪਰ ਤੂੰ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਵਾਙੂ ਪਛੁਤਾਏਂਗਾ ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ) ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਰਚਕੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਕੱਠੇ ਕਰ ਕਰਕੇ ਜਾਗਿਆਂ ਤੇ ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਸਿੱਪੀ (ਵਿਚੋਂ) ਚਾਂਦੀ, ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ, ਰੱਸੀ ਵਿਚੋਂ ਸੱਪ ਕਦੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਹੈ।

(ਤਿਵੇਂ) ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! (ਇਹ ਸਭ) ਝੂਠ ਹੈ, ਝੂਠ ਹੈ, (ਇਹ) ਇਸ

ਕਰਕੇ ਸੱਤਜ ਹੋਕੇ (ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਯਾ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਇਸਨੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ ਬਨਾਯਾ ਹੈ (ਸੋ ਤੂੰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੱਗ*।

ਦੋਹਰਾ–ਜਿਹ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਜਠਰ ਮਹਿਂ ਅਗਨਿ ਸਪਰਸ਼ ਨ ਹੋਇ।
ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਪੁਨ ਜਗ ਰਚਜੋ ਰਿਦੈ ਬਿਸ਼ਾਰਜੋ ਸੋਇ॥ ੫੧॥

ਕਰੁਨਾ=ਮਿਹਰ, ਫਜ਼ਲ, ਕਿਰਪਾ [ਸੰਸ:, ਕਰੁਣਾ]। ਜਠਰ=ਪੇਟ।
ਸਪਰਸ਼=ਛੋਹ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਜੋ ਨਿੱਘ ਯਾ ਗਰਮੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਨ ਆਦਿ ਪਚਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗਰਮੀ ਤੇਰੇ ਤੇ ਅਸਰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਪੇਟ ਵਿਚ ਜਦ ਪਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਸਖਸ ਦੇ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ਬੀ ਕਿਤੇ ਛੋਟਾ ਵਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਧੀ ਹੋਈ ਗਰਮੀ ਯਾ ਓਥੇ ਮੌਜੂਦ ਰਸ ਦੀ ਖਟਾਈ ਦੇ ਵਧਣ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਸੂਖਮ ਸ਼ੈ ਅੰਦਰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਮਰੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਬਣਿਓਂ।
ਰਚਜੋ=ਤੂੰ ਰਚ ਗਿਆ, ਲੱਗ ਗਿਆ। ਰਿਦੈ=ਦਿਲ ਤੋਂ।
ਸੋਇ=ਉਸਨੂੰ।

ਅਰਥ–ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਮਾਤਾ ਦੇ) ਪੇਟ ਵਿਚ (ਪੇਟ ਦੀ) ਅਗਨੀ (ਤੈਨੂੰ) ਛੁਹ ਨਹੀਂ ਸਕੀ, (ਪਰ ਤੂੰ) ਜਨਮਦਿਆਂ ਹੀ ਫੇਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਚ ਗਿਓਂ (ਅਤੇ) ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤੋ ਈ।

ਚੌਪਈ–ਜਿਹ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਰੂਪਅਨੂਪਾ। ਤਿਹ ਤਜਿ ਪਰਜੋ ਅੰਧ ਜੋ ਕੂਪਾ।
ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਸਭਿ ਦਏ ਪਦਾਰਥ॥ਤਿਸਤਜਿ ਫਿਰਤ ਬਿਸ਼ੈਕੇਸ੍ਵਾਰਥ।੫੨।
ਮਨ ਮੂਰਖ ਅਜਹੂੰ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ। ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸਭਿ ਤੁਝ ਮਾਨਤਿ।
ਮਧੁਰ ਜਾਨ ਬਿਸ਼ਯਨਿ ਬਿਲਸਾਤੂ। ਸੋ ਹੋਵਹਿ ਕਟੁ ਬਡ ਦੁਖ ਦਾਤੂ॥੫੩॥

ਕਰੁਨਾ=ਕਿਰਪਾ। ਅਨੂਪਾ=ਅਨੁਪਮ, ਸੁੰਦਰ।
ਤਜਿ=ਛੱਡਕੇ।
ਅੰਧ ਜੋ ਕੂਪਾ=ਜੋ ਖੂਹ ਅੰਧ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਨੇਰਾ ਖੂਹ, ਮੁਰਾਦ ਮਾਯਾ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਹੈ।
ਸ੍ਵਾਰਥ=ਮਤਲਬ, ਅਪਣਾ ਅਰਥ। ਮਾਨਤਿ=ਮਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

---

*ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ–ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! ਇਹ ਝੂਠ ਹੈ ਝੂਠ ਹੈ, ਤੂੰ ਸੁਹਣੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲਗ (ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਬਨਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ (ਸੋ ਤੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਲ (ਲੱਗਕੇ ਹੀ) ਸੁਹਣਾ ਲਗੇਂਗਾ।

ਮਧੁਰ=ਮਿੱਠੇ। ਬਿਸ਼ਯਨਿ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ, ਭੋਗਾਂ ਵਿੱਚ।
ਬਿਲਸਾਤੂ=ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ। [ਸੰਸ:, ਵਿਲਸਨ]
ਕਟੁ=ਕੌੜੇ। ਦੁਖ ਦਾਤੂ=ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦੁਖਦਾਈ।

ਅਰਥ—(ਮਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਰ ਸੰਬੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ) ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ, ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਤੂੰ ਪਿਆ ਹੈਂ ਖੂਹ ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਧ ਹੈ (ਭਾਵ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿਚ)। ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੇ (ਤੈਨੂੰ) ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਤੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੁਾਰਥ ਮਗਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ!

(ਹੇ) ਮੂਰਖ ਮਨ! (ਤੂੰ) ਅਜੇ ਬੀ (ਉਸਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ (ਕਿ) ਜਿਸਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਤੈਨੂੰ ਮਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਮਿੱਠਾ ਜਾਣਕੇ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ, ਓਹ (ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੜੇ) ਕੌੜੇ ਤੇ ਬੜੇ ਦੁਖਦਾਈ (ਸਾਬਤ) ਹੋਣਗੀ।

ਦੋਹਰਾ—ਨਾਮਹਿ ਤੇ ਸਭਿ ਕੁਛ ਬਨ੍ਯੋ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਰੀਰ।
ਸੋ ਕਿਉਂ ਨਾਮ ਬਿਸਾਰਿਓ? ਨਿਤ ਸਮਾਰਿ ਮਤਿ ਧੀਰ॥ ੫੪॥

ਖੰਡ=ਹਿੱਸਾ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਊਰਧਵ ਖੰਡ ਤੇ ਅਧੋਖੰਡ ਤੋਂ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਸੂਰਗ ਆਦਿ ਲੋਕ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਆਦਿ ਲੋਕ ਮੰਨੇ ਹਨ।
(ਅ) ਖੰਡ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਨੌਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਬੀ ਹੈ।
ਬ੍ਰਹਮੰਡ=ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ, ਵਿਸ਼੍ਵ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ। [ਸੰਸ:, ਬ੍ਰਹਮ+ਅੰਡ]
ਸਰੀਰ=ਮਾਨੁਖ ਦੀ ਦੇਹ। ਅਥਵਾ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ।
ਸਮਾਰਿ=ਸੰਭਾਰ—ਪੂਰਣਤਾਈ। (ਅ) ਸੰਭਾਲ=ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਰਖ; ਸਿਮਰ। ਮਤਿ=ਸਮਝ, ਬੁੱਧੀ।
ਧੀਰ=[ਧੀ=ਬੁਧੀ+ਰ=ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ=] ਬੁੱਧੀ ਮਾਨ। (ਅ) ਧੀਰ=ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ। ਮਤਿ ਧੀਰ=ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਧੀਰਜਵਾਨ।
(ੲ) ਸਮਝ ਅਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ। (ਸ) ਧੀਰ ਮਤਿ=ਇਸਥਿਤ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ। 'ਧੀਰ' ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੋ ਗਿਆ 'ਮਤਿ' ਦਾ।

ਅਰਥ—ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੇ ਖੰਡ (ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ) ਸਰੀਰ, (ਗਲ ਕੀਹ) ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੈ*, ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਕਿਉਂ

---

*'ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ॥' ਆਦਿ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ? ਹੇ ਸਮਝ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ! (ਉਸ ਨੂੰ) ਨਿੱਤ ਸੰਭਾਲ (ਤੇ ਯਾਦ ਕਰ)।

ਸੈਯਾ–ਨਾਗੁਨ ਤੇ ਪੁਨ ਸਾਗੁਨ ਤੇ ਗੁਰ ਕੇ ਮਤਿ ਮੈਂ ਵਡ ਨਾਮ ਪਛਾਨੋ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਨਾਨਕ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ 'ਵਡੋ ਸਭਿ ਤੇ' ਕਹਿ ਨਾਮ ਬਖਾਨੋ।
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਗਰੰਥ ਭਨੈਂ, ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ ਮਨ ਮਾਨੋ।
ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ! ਸੁ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪਹਿ ਜਾਨ ਅਜਾਨਭਯੋ ਕਿਮਜਾਨੋ॥੫੫॥

ਨਾਗੁਨ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ, ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਿਰਗੁਣ। [ਨਾ=ਨਹੀਂ। ਗੁਨ=ਗੁਣ]
ਸਾਗੁਨ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ, ਤ੍ਰੈਏ ਗੁਣ ਹੋਣ। [ਸਾ=ਸਹਿ, ਸਹਿਤ+ਗੁਨ=ਗੁਣ। ਸਾਗੁਣ=ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਸਮੇਤ]।
ਪਛਾਨੋ=ਪਛਾਨਿਆਂ ਹੈ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਖੋਜ (ਮੁਤਾਲਯਾ) ਵਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਤ ਨੂੰ ਖੋਜਿਆਂ।
ਬਖਾਨੋ=ਆਖਿਆ ਹੈ। ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਬੇਦ=ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ–ਵੇਦ।
ਪੁਰਾਨ=ਮੰਝਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ–ਪੁਰਾਣ।
ਗਰੰਥ=ਸਭ ਤੋਂ ਅੰਤਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ; ਗ੍ਰੰਥ ਪਦ ਤੋਂ ਇਹੋ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਕਈ ਸਿਆਣੇ 'ਕਵੀਆਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ' ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ–ਭਨੈਂ–ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ ਹੈ ਤੇ ਪਦ–ਕਵਿ, ਕੋਵਿਦ–ਉਸਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਪਏ ਹਨ।
ਭਨੈ=ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ*।
ਕਵਿ=ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਮੁਰਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਅਗੰਮ ਵਿਚ ਅਨੰਤ ਦੀ ਛੁਹ ਲੈਕੇ ਕਵਿਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਕੋਵਿਦ=ਪੰਡਤ, ਗਯਾਨੀ। ਜੋ ਵਿਦਯਾ ਪਾਕੇ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਸਿਖ੍ਯਾਦਾਤੇ ਬਣੇ ਹਨ। [ਕੋ=ਜੋ ਉਚਾਰੇ ਯਾ ਸਿਖਾਵੇ+ਵਿਦ=ਗਿਆਨ]
ਮਾਨੋ=ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮਨਮਾਨੋ=ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

*ਜੇ–ਭਨੈਂ–ਨੂੰ ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ–ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਆਖਦੇ ਹਨ, (ਇਹ ਗੱਲ) ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨ ਲਓ, ਪਰ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲਾਵੰਨਤਾ ਨਹੀਂ।

ਜਾਨੋ=ਜਾਣਿਆ ਜਾਏ । (ਅ) ਜਾਣਨੋ । ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਡਾਕਟਰ ਚਰਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ:—ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਾਣਨੋਂ ਕਿਉਂ ਜਾਣਕੇ ਅਜਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ?

ਅਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਫੇਰ ਸਰਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।

[ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ—ਨਿਰਗੁਣ* (ਮਤ ਵਿਚ) ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਰਗੁਣ† (ਮਤ ਵਿਚ) ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ‡ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਡਾ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ ।]

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ) ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ (ਤੋਂ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਹਿਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ (ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ (ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਹੋ ਗਲ) ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਵਿ ਤੇ ਪੰਡਤ ਜੋ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਹੀ (ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ) ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(ਫੇਰ) ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੋਂ ਜਾਣਕੇ ਅਜਾਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, (ਇਸਦਾ ਕਾਰਣ) ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਏ।

ਸੂਚਨਾ—ਹੁਣ ਨਾਮ ਦੇ 'ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ' ਤੋਂ ਵਡੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

ਸੈਯਾ—ਨਾਗੁਨ ਤੇ ਇਮ ਜਾਨ ਵਡੋ ਪਰਮਾਤਮ ਦੋਹਿਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਸੋਊ ।
ਚੇਤਨ ਕੇ ਅਵਿਲੰਬਤਿ ਹ੍ਵੈ ਨਰ ਨਾਰਿ ਬਿਰਾਜਤਿ ਜੰਗਮ ਜੋਊ ।
ਹੋਵਤਿ ਹੀ ਤਿਹ ਕੇ ਘਟ ਮੈਂ ਨਰ ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਭਵ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕੋਊ।
ਨਾਮ ਜਪੈ ਜਬ ਹੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਚੇਤਨ ਚੀਤ ਉਦੋਤਿ ਸੁ ਹੋਊ। ੫੬।

[ਨਾਗੁਨ=ਨਿਰਗੁਣ । ਅਵਿਲੰਬਤਿ=ਆਸਰੇ । [ਸੰਸ:, ਅਵਿਲੰਬਿਤ]
ਹ੍ਵੈ=ਹੋਕੇ । ਬਿਰਾਜਤਿ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ । (ਅ)—ਜੜ੍ਹ—

---

*ਨਿਰਗੁਣ ਦੇ ਮਤ ਤੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਵੇਦ ਵੱਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਵੇਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਪਨਿਖਧ ਦੀ ਲੈਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਉਪਨਿਖਧਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਹੀ ਅਕਸਰ ਕਰਕੇ ਹੈ।

†ਸਰਗੁਣ ਦੇ ਮਤ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰਗੁਣ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

‡ਗੁਰ ਕੇ ਮਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੋਂ ਹੈ । ਇਸੇ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤ੍ਰੈਏ ਫੇਰ ਗਿਣੇ ਹਨ।

ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਜੰਗਮ=ਉਹ ਜੋ ਟੁਰ ਫਿਰ ਸਕੇ। ਮੁਰਾਦ–ਜੀਵ ਧਾਰੀਆਂ–ਤੋਂ ਹੈ।
ਭਵ=ਸੰਸਾਰ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ=ਸੁਖ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਭਾਵ ਸੁਖ ਦਾਤਾ।
ਉਦੋਤਿ=ਚੜ੍ਹਨਾ, ਉਦੇ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਗਟਣਾ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਨੂੰ–ਸੁਖ ਸਾਗਰ–ਇਸ ਭਾਵ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁ=ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ–ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ (ਨਾਮ ਨੂੰ) ਐਉਂ ਵਡਾ ਜਾਣੋ:–ਕਿ (ਭਾਵੇਂ) ਉਹੋ (ਇੱਕੋ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ) ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਵਿਚ (ਵਸ ਰਿਹਾ) ਹੈ–
(ਜਿਤਨੇ(ਬੀ) ਜੀਵਧਾਰੀ (ਹਨ, ਕੀ) ਨਰ, (ਕੀ) ਨਾਰੀ (ਉਸੇ) ਚੇਤਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋਕੇ ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ (ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ)–
(ਫੇਰ) ਇਨ੍ਹਾਂ (ਸਾਰਿਆਂ) ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ (ਨਿਰਗੁਣ ਚੇਤਨ ਦੇ) ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੰਦਿਆਂ ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਹੈ,
(ਪਰ ਦੇਖੋ) ਜਦੋਂ (ਕੋਈ) ਨਾਮ ਜਪੇ (ਤਦੋਂ ਉਹੋ) ਚੇਤਨ ਚਿੱਤ (ਵਿਚ) ਪ੍ਰਗਟ (ਹੋਕੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਰੀ ਪੂਰਣ, ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਸਭ ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਅਚਰਜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜਗਤ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਨਾਮ ਜਪੋ ਤਾਂ ਉਹੋ ਚੇਤਨ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਮਾਨ ਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰਤਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਲਾ ਅਪਣਾ ਸੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਜੀਵ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਨਾਮ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਤਾਂਤੇ ਨਾਮ ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸੈਯਾ–ਸੈਗੁਨ ਤੇ ਵਧਿ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਇਵ ਜੇ ਰਸ ਜਾਪ ਮੈਂ ਲੀਨਵਿਸ਼ਾਲਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਨਾਮ ਵਸ੍ਯੋ ਜਬ ਹੀ ਤਬ ਗੋਚਰ ਹੋਤਿ ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਯਾਂਹੀ ਤੇ–ਨਾਮ ਅਧੀਨ ਸਰੂਪ–ਲਖ੍ਯੋ ਭਗਤੰਨ ਭਲੀ ਮਤਿ ਸ਼ਾਲਾ।
ਧਾਰਿਰਿਦੇ ਤਜਿਬੋ ਨ ਕਰੈਂ ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਜੀਹ ਮੈਂ ਜਨੋਂ ਗਲਮਾਲਾ॥੫੭॥

ਸੈਗੁਨ=ਸਰਗੁਣ। [ਸੈ=ਸੰਗ, ਨਾਲ। ਗੁਨ=ਗੁਣ]।
ਵਿਸ਼ਾਲਾ=ਬਹੁਤ। [ਸੰਸ:,ਵਿਸ਼ਾਲ]।

ਗੋਚਰ ਹੋਤਿ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਗੋਚਰ ਹੋਣਾ=ਪ੍ਰਗਟਣਾ, ਸਾਖਯਾਤ ਹੋਣਾ।
ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ*=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ।
ਸ੍ਵਰੂਪ=ਅਪਣਾ ਆਪ, ਵਜੂਦ। ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ=ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ। ਭਾਵ ਉਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਨਾਮੀ ਦਾ ਸਰੂਪ।
ਭੁਲੀ ਮਤਿ ਸ਼ਾਲਾ=ਭਲੀ=ਚੰਗੀ, ਮਤਿ=ਬੁੱਧੀ, ਸ਼ਾਲਾ=ਘਰ } ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ।
(ਅ) ਸ਼ਾਲ—ਧਾਤੂ ਹੈ,—ਸ਼ਲਾਘਾ—ਅਰਥ ਵਿੱਚ।
ਭਲੀ ਮਤਿ ਸ਼ਾਲਾ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵਿਚ ਲਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਲੀ ਹੈ।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ=ਦਿਨ ਰਾਤ।

ਅਰਥ—ਜੋ (ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ) ਜਾਪ (ਸਿਮਰ੍ਣ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ) ਬਹੁਤ ਲੀਨ ਹੈਨ (ਨਾਮ ਨੂੰ) ਸਰਗੁਣ ਤੋਂ ਵਡਾ ਐਉਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ:—

(ਕਿ) ਜਦੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ) ਵੱਸ ਗਿਆ ਤਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ (ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੇ ਹਾਂ)। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ 'ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਅਧੀਨ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

(ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਹ੍ਰਿਦੇ (ਵਿਚ) ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ (ਫੇਰ) ਛਡਦੇ ਨਹੀਂ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਜੀਭ ਤੇ (ਸਿਮਰ੍ਣ ਜਾਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ) ਜਿਵੇਂ ਗਲ ਵਿਚ ਪਈ ਮਾਲਾ (ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਗਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)।

ਭਾਵ—ਰਚਨ, ਪਾਲਨ, ਸਿੰਘਾਰ, ਰੱਖਿਆ, ਉਧਾਰ, ਮੇਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਆਦਿ ਗੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੀ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਅਰੂਪ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਾਕਾਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਯੁਕਤੀ ਮੂਜਬ ਅਰੂਪ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ ਜੋ ਸਰਗੁਣ ਹੈ, ਸੋ ਉਹ ਆਪੇ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

---

*ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਗੁਰੂ ਮੂਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਯਾ ਗੁਰਮੁਖ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। 'ਸੰਗੁਨ' ਤੇ 'ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਉਸ ਰੂਪ ਤੋਂ ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਈ ਮਤਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਖਯਾਲ ਮੂਜਬ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਵਿਸ਼ਨੂ, ਆਦਿ ਸੰਕੇਤਕ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਗਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਓਹ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕਿ ਜੋ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਓਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਿਆ ਅਰ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਤਦੋਂ ਹੀ ਨਾਮੀ ਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਰਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਹੀ 'ਸਰੂਪ' ਧਾਰੀ ਹਸਤੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੌਜੂਦ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਹੀ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਉਸਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਮਨੋਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੬੫ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ।

ਚੌਪਈ–ਨਿਜ ਤੇ ਅਧਿਕ ਹੇਤੁ ਸ੍ਰੀਰਾਮੂ। ਜਗਹਿ ਲਖਾਯੋ ਲਿਖ ਕਰਿਨਾਮੂ।
ਸਰੁਵਰ ਪਰ ਗਿਰਿਵਰ ਧਰਿ ਭਾਰੇ। ਤਰੁਵਰ ਕੇ ਪਾਤਨਿ ਸਮ ਤਾਰੇ। ੫੮।

[ਨਿਜ ਤੇ=ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ । ਅਧਿਕ=ਵੱਧ ।
ਹੇਤੁ=ਇਸੇ ਕਰਕੇ, ਇਸੇ ਹੇਤੂ ਕਰਕੇ, ਇਸੇ ਲਈ ।
ਸਰੁਵਰ=ਛੰਭ, ਵੱਡਾ ਤਲਾਉ । ਏਥੇ ਮਤਲਬ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਹੈ । ਯਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਓਹ ਵਡੇ ਵਡੇ ਡਲ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਖੜੇ ਚਿਟਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹਨ । [ਸੰਸਃ, ਸਰੋਵਰ]
ਗਿਰਿਵਰ=ਪਹਾੜ, ਚਿਟਾਨ । [ਸੰਸਃ, ਗਿਰਿ+ਵਰ]
ਤਰੁਵਰ=ਬ੍ਰਿਛ । [ਸੰਸਃ, ਤਰੁ+ਵਰ]
ਪਾਤਨਿ=ਪੱਤੇ । ਤਾਰੇ=ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ।]

ਅਰਥ–ਇਸੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ (ਕਿ ਨਾਮ ਮੇਰੇ) ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ (ਐਉਂ ਕਿ) ਭਾਰੇ ਚਿਟਾਨਾਂ (ਉਤੇ ਸਾਈਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਲਿਖਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਉਤੇ ਧਰਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਙੂ ਤਾਰਿਆ ।

ਭਾਵ–ਕਵਿ ਜੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਉਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਘਟਨਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਪਾਸ ਲੰਕਾ ਤੱਕ ਆਪ ਨੇ ਪੁਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕੁਦਰਤੀ ਚਿਟਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿੱਥਾਂ ਉੱਪਰ ਪੁਲ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਰਸਤਾ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਥੇ ਪੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਚਿਟਾਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਖੜੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਪੁਲ ਦਾ ਬਕੀਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ* ।

*ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਆਦਮ ਦਾ ਪੁਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੱਥਰਾਂ ਪਰ ਨਾਮ ਲਿਖਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਓਹ ਤਰਦੇ ਹੋਏ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾ ਟਿਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਕਥਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਪੁਲ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਯ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ 'ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਹੋਈ' ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਹੈ।

ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਗਤਿਦਾਈ। ਨਿਜ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਲਖਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ* ਲਿਖਿਜਸੁ ਨਾਮੂ। ਤਿਹ ਤੇ ਅਧੋ ਭਏ ਸੁਖਧਾਮੂ॥ ੫੯॥

{ ਗਤਿਦਾਈ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਲਖਾਈ=ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ, ਜਣਾਈ।
ਅਧੋ ਭਏ=ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ। ਭਾਵ—ਅਦਬ ਕੀਤਾ।
ਸੁਖ ਧਾਮੂ=[ਸੁਖ+ਧਾਮ=] ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ, ਸੁਖਦਾਤੇ। }

ਅਰਥ—ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ, (ਨਾਮ ਦੀ) ਮਹਿਮਾ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਖਾਈ, (ਐਉਂ ਕਿ) ਸ਼੍ਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਜਸ ਲਿਖਕੇ, (ਆਪ ਜੋ) ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ (ਹਨ), ਉਸ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ) ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ।

ਭਾਵ—ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਸ ਘਟਨਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਬੱਝਣੇ ਪਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਪਰ ਸਵਾਰ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਓਥੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਨੀਵੇਂ ਫਰਸ਼ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਅਥਵਾ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਖੜੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ 'ਸ੍ਰੀ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ' ਲਿਖਿਆ, 'ਸੁ'=(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਾਲ) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਾਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸ੍ਰੀ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੋਣ: ਕਰਕੇ ਭਾਵੇਂ ਤਿਆਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਤੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਗਾਦੀ ਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਦੋਹਰਾ—ਆਪ ਅਛਤ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੁ ਦਈ ਬਡਾਈ ਨਾਮ।
ਅਪਰ ਤਰਕ ਕੋ ਕਰ ਸਕਹਿ? ਸਭਿ ਮਾਨਹਿਂ ਗੁਨਧਾਮ॥ ੯੦॥

[ਅਛਤ=ਹੁੰਦਿਆਂ, ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ, ਸਾਹਮਣੇ।
ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੁ=ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ, ਮੁਰਾਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਮੁਰਾਦ

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ—, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ—ਬੀ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ।
ਅਪਰ=ਹੋਰ। ਤਰਕ=ਹੁੱਜਤ। ਕੋ=ਕੌਣ।
ਗੁਨਧਾਮ=ਗੁਣ+ਧਾਮ–ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਭਾਵ ਗੁਣੀ ਲੋਕ। ਵਿੱਦਵਾਨ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ।
ਗੁਣ ਧਾਮ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ–(ਜਦੋਂ) ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ (ਜੀ ਨੇ) ਅਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ (ਆਪ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦਿੱਤੀ (ਤਦ) ਹੋਰ ਕੌਣ ਤਰਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? (ਤਦੇ ਹੀ) ਸਾਰੇ ਗੁਣੀ (ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ) ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ–ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ੫੯ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਹਾਂ (ਅੰਕ ੬੦) ਪਿਛਲੇ ਦੀ ਹੀ ਪੂਰਣਤਾ ਹੈ, ਅਰ 'ਪ੍ਰਭੁ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਦੀਰਘ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਮਤਲਬ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੱਦ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ:– 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਤਖਿ ਹੋਦੈ ਬਹਿ ਰਾਜੁ ਆਪਿ ਟਿਕਾਇਆ' ॥ ਤੇ ਫੇਰ ਦਾਸ ਭੱਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:–'ਬਿਦ੍ਮਾਨ ਗੁਰਿ ਆਪਿ ਥਪ੍ਯ੍ਉ ਥਿਰੁ ਸਾਚਉ ਤਖਤੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੈ'। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਪਰਤੱਖ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਵਿਦਜਮਾਨ (ਮੌਜੂਦ) ਹੁੰਦਿਆਂ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ। ਤਿਵੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਉਸੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ:–

ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ–ਨੇ ਆਪ ਅੱਛਤ–ਆਪਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ (ਭਾਵ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਬਡਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਤਿਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਅਪਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵਡਾਈ ਦੇਣਾ' ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਜਾਈ ਦੀ ਵਡਜਾਈ ਮਿਲਨ ਵੱਲ ਹੈ, ਤੇ ਓਹ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ 'ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਭੁ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ–ਸਫੇ ੬੬ ਤੋਂ ਪੰਦਰਵਾਂ ਮੰਗਲ ਟੁਰਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਗਲ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਆਪ ਨੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਜੋ ੬੦ ਅੰਕ ਦੇ ਛੰਦ ਤੱਕ ਟੁਰੀ ਆਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟਰੂਪੀ ਨਾਮ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ–ਦੀ, ਜੋ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।

['ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ]

ਦੋਹਰਾ–ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ* ਨਾਮੁ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਿਨ ਮੇਰੁ।
ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ ਜਾਨੀਏ ਲੇਤਿ ਨ ਕੀਜੈ ਦੇਰਿ ॥ ੬੧ ॥

{ ਮੇਰੁ=ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ। (ਅ) ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਿਰੇ ਦਾ ਮਣਕਾ, ਹਾਰ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਰਤਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਣਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮੇਰੂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ–ਨਾਮ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ। }

ਅਰਥ–(ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਜੀ ਦੇ) ਨਿਰਗੁਣ (ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਤੇ) ਸਰਗੁਣ (ਸਰੂਪ ਦੇ) ਜੋ ਨਾਮ (ਹਨ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ) 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' (ਨਾਮ) ਮੇਰੂ (ਸਮਾਨ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਜਾਣੀਏ (ਤੇ ਇਸਨੂੰ) ਲੈਂਦਿਆਂ (=ਜਪਦਿਆਂ) ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੀਏ।

ਚੌਪਈ–ਨਿਰਗੁਨ ਨਾਮਨ ਤੇ ਵਧਿ ਐਸੇ। ਸੋ ਕਰਿ ਅਰਥ ਬਖਾਨੋਂ ਜੈਸੇ:–
'ਵਾਹਿ'†ਨਾਮੁ ਅਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ। ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰਿ ਉਕਤਿ ਨ ਕੋਈ ॥ ੬੨ ॥
'ਗੋ'ਤਮ ਨਾਮ‡ਅਗਯਾਨ ਅਨਿੱਤ। 'ਰੋ' ਪਰਕਾਸ਼§ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਚਿੱਤੁ।
ਇਉਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਨਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੁਤਿ ਸੰਤਨ¶ਚਿਤ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੬੩ ॥

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ–ਬੀ ਹੈ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਵਾਹ–ਬੀ ਹੈ।

‡ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ–ਨਾਮ–ਹੈ। ਛਾਪੇ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ–ਤਨ–ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠ ਨਾਲ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣੇਗਾ–ਗੋ (ਨਾਮ ਹੈ) ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ (ਜੋ ਇਸ) ਤਨ (ਵਿਚ) ਅਗਯਾਨ (ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਅਗਯਾਨ ਹੈ) ਅਨਿੱਤ। ਅਨਿੱਤ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਗਯਾਨ ਨਿੱਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਕਈ ਸੱਜਣ ਅਨਿੱਤ ਨੂੰ ਤਨ ਨਾਲ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨਿੱਤ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਜੇ ਤਨ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ 'ਰੋ' ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਫੇਰ–ਤਨ–ਦਾ ਅਰਥ 'ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ' ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸ਼ੰਕਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਂਵ ਬੀ, ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਇਸ ਤੁਕ ਦੀ ਇਹ ਹੈ:–'ਗੋ' (ਨਾਮ ਹੈ) ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ (ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ ਇਕ) ਸਰੀਰ ਦਾ (ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਮਨ ਦਾ ਜਿਸਨੂੰ) ਅਗਯਾਨ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੋਇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ) ਅਨਿੱਤ ਹਨ।

§'ਰੋ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ 'ਰੋ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ'। ¶ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਸ਼੍ਰੋਤਨ–ਬੀ ਹੈ।

ਬਖਾਨੌਂ=ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰਿ=ਪਰੇ।
ਉਕਤਿ=ਬਾਣੀ=ਕਥਨ। ਉਹ ਜੋ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ।
ਸੂਚਨਾ-'ਵਾਹ' ਨੂੰ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਕਿਹਾ ਹੈ:-'ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਹੁ ਤਾਕਉ ਜਾਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ॥' (ਸਾਰੰਗ ਮ:੫
ਗੋ*=ਗੁ-ਅਨ੍ਹੇਰਾ । [ਸੰਸ:, ਗੁਹੁ=ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ] ਗੁਰੂ-ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-
ਗੁਕਾਰਾਸਤ੍ਵ ਅੰਧਕਾਰ੍ਹ ਸਜਾਤ ਰਕਾਰਸ ਤਨ ਨਿਰੋਧਕ:
ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਨਾਸ਼ਤ੍ਵਾਤ ਗੁਰੂ ਇਤਜਵਧੀਯਤੇ।
ਅਰਥਾਤ-ਗੁ-ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਨ੍ਹੇਰਾ, ਤੇ-ਰੁ-ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼), (ਤਾਂਤੇ) ਅਨ੍ਹੇਰੇ (ਅਗਯਾਨ) ਨੂੰ ਜੋ ਦੂਰ ਕਰੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਖੀਦਾ ਹੈ।
ਤਮ=ਅਨ੍ਹੇਰਾ।
ਅਗਯਾਨ=ਨਾ ਜਾਨਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰ।
ਅਨਿੱਤ=ਜੋ ਨਿੱਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਦੇ ਹੋਵੇ ਕਦੇ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ।
ਰੋ*=ਰੁ, ਰੂ-ਚਾਨਣਾ। ਦੇਖੋ ਉੱਪਰਲਾ ਪਦ 'ਗੋ'।
ਚਿੱਤ=ਓਹ ਅੰਦਰਲਾ ਚੇਤੰਨ ਮੰਡਲ, ਜਿਸਤੋਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਚੇਤਨਤਾ। (ੲ) ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਏਥੇ ਚਿੱਤ ਦਾ ਅਰਥ ਚੇਤਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸ਼੍ਰੁਤਿ=ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।

ਅਰਥ-(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ) ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ (ਹੈ) ਮੈਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:-

'ਵਾਹਿ'-ਨਾਮ ਹੈ ਅਚਰਜ ਦਾ, ਅਚਰਜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

'ਗੁ' ਨਾਮ ਹੈ ਹਨੇਰੇ (ਦਾ ਜੋ) ਅਗਯਾਨ (ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿੱਤਾਂ ਤੇ ਛਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਹੈ) ਅਨਿੱਤ।

---

*ਗੋ, ਰੋ, ਨੂੰ ਜੋ ਹੋੜੇ ਲੱਗੇ ਹਨ ਏਹ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਗੁ, ਰੁ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਰ ਉਚਾਰਣ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਤਾਂ 'ਗ' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ-ਗੱਗਾ, ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ 'ਗਾ'। 'ਰ' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਰਰਾ, ਤੇ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਰਾ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਬੀ, 'ਗ' ਤੇ 'ਰ' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਦੇਣਗੇ 'ਗਕਾਰ' ਤੇ 'ਰਕਾਰ'। ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗੁ' ਤੇ 'ਰੁ' ਯਾ 'ਰੂ' ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ 'ਗੋ' ਤੇ 'ਰੋ'।

'ਰੂ' (ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਕਿ) ਜਿਸਨੇ (ਐਸੇ ਅਗਜਾਨ ਵਾਲੇ) ਚਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

[ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ-ਜਿਸਨੇ (ਜੜ੍ਹ ਦੇਹ ਨੂੰ) ਚੇਤਨਤਾ ਨਾਲ ਤੇ (ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗਜਾਨ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ]।

ਐਉਂ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ*।
(ਜਿਸਨੂੰ) ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਮਨ ਦੀ, ਬਾਨੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਹੈ, ਓਥੋਂ ਤਾਈਂ ਦੀ ਸਮਝ ਆਦਮੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਓਹ ਸਾਰਾ ਮੰਡਲ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਅਥਵਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਮਿੱਤ ਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਅਪਣਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਮਿੱਤ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇਸਦੀ ਸਮਝ ਲੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਝਲਕੇ ਹੇਠਾਂ ਯਾ ਕਿਸੇ ਬੰਦਗੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਤੇ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਲੰਘਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਮਨ ਹੁਰੀਂ ਮਾਨੋਂ ਉੱਕੇ ਖੜੋ ਜਾਂਦੇ ਯਾ ਉਰੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਆਪਾ', ਜੋ ਮਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸਤੋਂ ਮਾਨੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ, 'ਅਨੰਤ' ਨਾਲ ਜਾ ਛੁਹੰਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਇਸਤੋਂ ਮੁੜ ਆਪਾ ਪਰਤਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਫੇਰ ਅਰੰਭਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਨ ਓਥੇ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਓਥੇ ਕੀਹ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਅਕਹਿ ਰਸ ਭਰੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਅਸਰ ਐਸਾ ਕੁਛ ਸੰਸਕਾਰ ਮਾਤ੍ਰ ਉਸਤੇ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਹੁਰੀਂ 'ਵਾਹਿ' ਵਾਹਿ' ਕਹਿ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਮਾਨੋਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦਾ ਝਲਕਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਯਾ ਆਪਾ 'ਅਨੰਤ' ਦਾ ਰਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਥਾਨ ਹੋਕੇ 'ਮਨ' ਉਸਦਾ ਪਤਾ 'ਵਾਹਿ' 'ਵਾਹਿ' ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਉਸ ਅਚਰਜ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਤੋਂ ਪਰੇ ਬਾਣੀ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਮਨ ਬਾਨੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਜਦ ਕੋਈ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਹਾਰਾ, ਰਸ ਮਾਣਨਹਾਰਾ, ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਖ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਬਾਨੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਉਥੋਂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਕੀ ਦੇਵੇ? ਹਾਂ ਉਸ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਖਣਹਾਰ 'ਵਾਹਿ' ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸੋ ਵਾਹਿ ਨਾਮ ਉਸ 'ਨਿਰਗੁਣ ਯਥਾਰਥ' ਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਬਾਨੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਏਹ 'ਵਾਹਿ' ਉਸਦਾ ਕਲਪਨਾ ਮਾਤ੍ਰ,

*'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਯਾ॥' [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੪-੧

ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਹ ਅਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿ' ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਜੋਗ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਮ ਬੀ ਹੈ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਬੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਯਸ਼ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਬੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਕੋਈ ਉਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਬਤ ਆਵਾਜ਼ਾ ਇਹੋ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਧਰ ਜੋ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਸਾਧਨ ਅਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਗਯਾਸੂ ਹੈ, ਉਹ ਬੀ ਇਸੇ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਅਨੰਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਅੱਪੜਨਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਨੇ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਨੇ 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿਕੇ ਮੁੱਕ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਰਸਲੀਨਤਾ ਮਗਰੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਕੇ ਮੈਂ ਰਸ ਭਰੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਕੁਛ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ, ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਣਾ ਹੈ ਤਾਂ 'ਵਾਹਿ'।

ਅਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਗੁ' ਨਾਮ ਹੈ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ, ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਅਭਾਵ ਦਾ। ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਲਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਜੋ ਚਿੱਤ ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਲਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 'ਅਨ੍ਹੇਰਾ', 'ਅੰਧਕਾਰ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਚਿੱਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 'ਅਗਯਾਨ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਗੁ' ਨਾਮ ਹੈ ਅਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਤੇ 'ਰੁ' ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜੋ ਇਸ ਅਗਯਾਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਪਦ ਉਸ ਦਾ ਵਾਚਕ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਅਗਯਾਨ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਭਯਾਸੀਆਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆਈ ਇਕ ਅਮਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਲਿਵ ਪਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਐਉਂ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਜਾਗ੍ਰਤ ਆਈ ਹੈ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਯਾ ਹੈ, ਧੰਨ ਉਹ ਦਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋ 'ਗੁਰੂ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਵਰੂਪ।'

ਪਹਿਲਾਂ, 'ਵਾਹਿ' ਪਦ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨੂੰ, ਜੋ ਅਗੰਮ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਰਸ, ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਹੋਕੇ ਉਸ ਤੋਂ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਗਯਾਨ ਮੰਡਲ ਕਹੋ ਯਾ ਚਿੱਤ ਮੰਡਲ ਕਹੋ ਉਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾਤੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ 'ਅਮਲੀ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆਯਾ ਸਰੂਪ' ਇਹੋ ਨਾਉਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਗੁਰੂ' ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿਕੇ ਹੀ ਆਰਾਧ ਤੇ ਸਲਾਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਤਾਂਤੇ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ=ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾਤਾ–ਹੈ।

'ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' ਨੇ ਅਮਲੀ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ ਲਖਾਇਕ ਇਹ ਨਾਮ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਜਗਯਾਸੂ ਇਸ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨਗੇ ਓਹ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ

ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਜੋ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਰਚਿਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਕੇ ਮਨ ਉਸ ਲਈ 'ਵਾਹ ਵਾਹ' ਦਾ ਅਵਾਜ਼ਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬੀ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ 'ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ' (admiration & adoration) ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਨੇ ਲਈ ਉਸੇ ਦੀ ਸਿਫਤ–ਸਲਾਹ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਇਕ ਪਦਵੀ ਹੈ:–'ਜਿਸਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥' ਫਿਰ ਇਸੇ 'ਵਾਹ' ਪਦ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹੈ, ਯਥਾ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ ਕੋਇ॥' ਫਿਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ 'ਵਾਹ' ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਈਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ:–'ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਤਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥' ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਮਿਲਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣਾ ਬੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:–'ਸਦਾ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਤੇਰੀ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਾਵਏ ॥' ਸੋ ਇਸ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਵਿੱਚ ਨਾਲੇ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਨਾਲੇ ਉਸਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹਿ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਬੀ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ–ਵਾਹਿ ਨਾਮ ਦਸਿਆ 'ਅੱਖਰ' (ਅਕਸ਼ਰ*) ਦਾ, 'ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਮੂਲ ਤੇ ਅਸਲੇ' ਦਾ, ਜਿਸਦੀ ਸੱਤਯਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰਾ ਦਿੱਸਦਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਗਯਾਸੂ ਦਾ ਆਪਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਮੁੜਕੇ ਆਇਆਂ 'ਰਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ' ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਮਦ ਭਰੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ।'

'ਵਾਹਿ' ਉਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ, ਪਿਆਰ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸੇ 'ਅਸਲੇ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ। ਉਸਦਾ ਅਸਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 'ਨਿੱਤ ਵਸਤੂ' ਹੈ। 'ਸਦਾ ਹੈ' ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ 'ਸਦਾ ਚੇਤਨ' ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਉਹ 'ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ, ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ, ਕਿ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਧਕਾਰ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜੜ੍ਹਤਾ ਹੈ ਯਾ ਅਗਯਾਨ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਹਨੇਰਾ ਕਿਸੇ ਹੀ ਰੂਪ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਅੰਧਕਾਰ ਤੇ ਅਗਯਾਨ ਸਭ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗਯਾਨ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ–ਉੱਪਰ ਅਸਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨੂੰ ਅਰਥ ਅਰ ਭਾਵ ਵਿਚ

*ਜੋ ਕਦੇ ਨਾ ਖਰੇ।

ਖੁਹਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਖਰ ਰਸਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਣੀ ਜਨ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੪੩ ਤੇ ੫੭ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩ ਵਿਚ ਫੇਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਤੇ 'ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ' ਟੀਕਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੀ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਬੀ ਐਥੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਚਿੱਤ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਯਕ ਹੋਣਗੇ।

੧. ਇੱਥੇ, ਅਰਥਾਤ ਅਧਯਾਯ ੧ ਵਿੱਚ, ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:—

"'ਵਾਹਿ' ਨਾਮੁ ਅਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ। ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰਿ ਉਕਤਿ ਨ ਕੋਈ॥ ੬੨ ॥
'ਗੋ' ਤਮ ਨਾਮ*ਅਗਯਾਨ ਅਨਿੱਤ।
'ਰੋ' ਪਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਚਿੱਤ।"'''੬੩।

੨. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਦੇ ੪੩ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:—

'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਅਚਰਜ ਪਹਿਚਾਨੋ। ਜਿਹ ਕੀ ਸੱਤਯਾ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨੋ।
ਜਿਹ ਸੱਤਯਾ ਕਰਿ ਲਖਿਯਤਿ ਭਵ ਹੈ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਲਖੀ ਜਾਇ, ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ੬੨।
ਦੋਹਰਾ—ਯਾਂਤੇ ਸੋ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਅਰਥ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।
ਅੰਧਕਾਰ 'ਗੋ' ਨਾਮ ਹੈ 'ਰੂ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਹਿਚਾਨ। ੬੩।
ਚੌਪਈ—ਅੰਧਕਾਰ ਵਤ ਦੇਹਿ ਅਨਿੱਤਾ। ਤਿਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਨੋ ਸੋ ਚਿੱਤਾ"'।

੩. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਅਧਯਾਯ ੫੭ ਦੇ ਅੰਕ ੩੭ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:—

'ਗੋ' ਤਮ ਨਾਮ ਅਗਯਾਨ ਮਹਾਨ ਕੋ ਪਾਇ ਬੰਧਾਨ ਸਦੀਵ ਬੁਰੂ।
ਦੇਹਿ ਅਨੇਕ ਧਰੇ ਜਨਮੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਕਟ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲ ਸੁਰੂ।
ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਬਿਲੀਨ ਕਰੇ ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੈਂ ਇਸ 'ਰੂ'।
ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ॥ ੩੭॥

੪. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧. ਅੰਸੂ ੨੦ ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਤੋਂ 'ਵਾਹ' ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕਰਦੇ ਅੰਕ ੩੩ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਜੁ ਐਸੋ ਅਹੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ 'ਵਾਹਿ' ਕਰਿ ਕਹੈਂ ॥
'ਗੋ' ਤਮ ਜੜ੍ਹ ਅਗਯਾਨ ਅਨਿੱਤ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੇਤਨ 'ਰੂ' ਨਿੱਤ ॥ ੩੩ ॥

੫. ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੭, ਅੰਸੂ ੩ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

"'ਵਾਹਿ' ਅਰਥ ਬਿਸਮਯ ਪਦ ਗਾਵਾ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਹ ਬੇਦ ਬਤਾਵਾ ॥ ੨੮।
"ਮਨ ਬੁਧਿ ਚਿੱਤ ਗਿਰਾ ਲਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਨੁਭਵ ਲਖਿ, ਬੋਧਕ ਵਸ ਮਾਂਹੀ। ੩੧।
"'ਗੋ' ਇਤਿ ਅੰਧਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਭਾਖਾ। 'ਰੋ' ਚੇਤੰਨਯ ਵੇਦ ਮਤਿ ਸਾਖਾ ॥ ੪੩।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—'ਤਨ' ਹੈ।

੬. ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੬੫ ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:–

'ਗੁਰ' ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ।
–ਗੋ–ਅਰਥ ਅੰਧੇਰੇ ਕੋ, ਲੱਛਨਾ ਸੋਂ ਜੜ੍ਹ ਕੋ।
–ਰੁ–ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ, ਲੱਛਨਾ ਸੋਂ ਚੇਤਨ ਕੋ।
ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਅੰਤਹਕਰਨ ਤੇ ਆਦਿ ਤਿਨ ਕੋ ਚੇਤਨ ਕਰੇ, ਸੋ 'ਗੁਰੁ'।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਰਚਿਤ ਹਨ, ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਜੋ ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਉਸ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਸ਼ਾ ਤਕ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਆਪ ਅਚਰਜ ਦਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਅਸਚਰਜ ਨੂੰ ਉਹ ਨਿਰਾ 'ਅਚਰਜ ਦਾ ਭਾਵ ਮਾਤ੍ਰ' ਯਾ 'ਅਚਰਜ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਮਾਤ੍ਰ' ਕਹਿਕੇ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ; ਓਹ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹ 'ਮੂਲ ਹਸਤੀ', 'ਅਸਲੀ ਵਜੂਦ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ। ਵਾਹ ਨਾਮ ਉਸ ਮੂਲ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ ਜਗਤ*, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ 'ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਗੰਮਤਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਲਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਓਹੋ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ–'ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ।' ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਵਿਤਪਤੀ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ: 'ਗੋ' ਨਾਮ ਹੈ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਤੇ ਲੱਛਣਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ–'ਜੜ੍ਹ' (ਅਜਿੰਦ)।

ਤੇ 'ਰੋ' ਨਾਮ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ, ਲੱਛਣਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ 'ਚੇਤਨ' (ਜਿੰਦ)। ਹੁਣ 'ਗੁਰੂ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਯਾ:–ਜੋ ਅੰਤਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਰੀਰ ਤਕ ਸਾਰੀ ਜੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਚੇਤੰਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਸੋ 'ਗੁਰੂ'। ਮੁਰਾਦ ਹੈ–'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ।' ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਵਾਚਕ ਰਿਹਾ।

ਗਹੁ ਕਰਕੇ ਸਮਝ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਦ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪਰ 'ਸਤਿਗੁਰੂ' ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੀ ਵਿਤਪਤੀ ਦੇਕੇ ਭਾਵ ਹੋਰਵੇਂ ਕੱਢਿਆ ਹੈ, ਗਰਬਗੰਜਨੀ ਪੰਨਾ ੧੪ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–'ਗੋ' ਨਾਮ ਅੰਧੇਰੇ ਕੋ ਤਿਸਤੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਅਰਥ, 'ਰੁ' ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਤਿਸਤੇ ਗਿਆਨ ਕੋ ਅਰਥ। ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਦੇਇ ਸੋ 'ਗੁਰੂ'। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੋ ਅਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਜੀਅਦਾਨ ਨਾਲ ਅਗ੍ਯਾਨ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਉੱਪਰਲੇ ਛੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੀ ਵਿਤਪਤੀ ਵਿਚ ਕਵੀ

---

*ਇਹ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:–ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਾ ਬਡਾ ਤਮਾਸਾ ॥ ਆਪੇ ਹਸੈ ਆਪਿ ਹੀ ਚਿਤਵੈ ਆਪੇ ਚੰਦੁ ਸੂਰੁ ਪਰਗਾਸਾ ॥

[ਸਵ. ਮ: ੪ ਕੇ

ਜੀ ਜੜ ਨੂੰ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਅਗਯਾਨ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪਦ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਵਾਚਕ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਅੰਕ ੬੨, ੬੩ ਕਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ–ਵਾਹਿ–ਤੋਂ ਇਹ ਹੈ–(ਅ) ਅਚਰਜ ਰੂਪ, ਅਚਰਜ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ, ਅਬਦਲ, ਅਕਸ਼ਰ, ਅਵਿਨਾਸ਼, ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਅਬਾਧ ਰੂਪ, ਸ੍ਵੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਤਯਤਾ (ਹਸਤੀ)* । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਦਾ ਇਹੋ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਹੋ ਭਾਵ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ† ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਛੰਦ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:–

ਨ ਸੰਖੰ ਨ ਚਕ੍ਰੰ ਨ ਗਦਾ ਨ ਸਿਆਮੰ॥ ਅਸ੍ਚਰਜ ਰੂਪੰ‡ ਰਹੰਤ ਜਨਮੰ॥
ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਥੰਤਿ ਬੇਦਾ ॥ ਊਚ ਮੂਚ ਅਪਾਰ ਗੋਬਿੰਦਹ ।
[ਸਲੋ: ਸਹਸ: ਮ: ੫, ਅੰਕ ੫੭

ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਥ ਏਹ ਹੋਏ–ਅਸਚਰਜ ਸਰੂਪ (ਇਕ ਰਸ ਜਯੋਤਿ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ (ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ)।

ਹੁਣ ਇਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਕਥੇ ਉਚਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅੰਕ ੬੨ ਤੇ ੬੩ ਦਾ ਜੋ ਅਖਰਾਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:–

'ਵਾਹਿ' ਨਾਮੁ ਅਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ।	'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਹੈ ਅਚਰਜ ਦਾ
ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰਿ ਉਕਤਿ§ ਨ ਕੋਈ।	ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰੇ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
'ਗੋ' ਤਮ ਨਾਮ ਅਗਯਾਨ ਅਨਿੱਤ।	'ਗੋ' ਨਾਮ ਹੈ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ, ਅਤੇ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਜੋ ਅਨਿੱਤ ਹੈ।
'ਰੋ' ਪਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਚਿੱਤ।	'ਰੁ' (ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਜਿਸਨੇ (ਜੜ ਦੇਹ ਨੂੰ) ਚੇਤਨਤਾ ਨਾਲ (ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ–ਪੁਨ ਸਰਗੁਨ ਕੇ ਨਾਮ ਤੇ ਅਧਿਕ ਜਾਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਜਿਹ ਸਿਮਰਤਿ ਕਲਿਕਾਲ ਕੋ¶ ਕਲਮਲ ਅਖਿਲ ਨਸਾਹਿਂ॥ ੬੪॥

---

*ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧਅਧਯਾਯ ੫੭ਅੰਕ੩੬ਤੋਂ੪੪ਤਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਸ਼੍ਰਕ।

†'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਉਪਜੀ ਸਾਚਿ ਸਮਾਣੀ' ॥ [ਸੂਹੀ ਮ: ੩

‡ਪੁਨਾ:–ਅਚਰਜ ਰੂਪੁ ਨਿਰੰਜਨੋ ਗੁਰਿ ਮੇਲਾਇਆ ਮਾਇ ॥ [ਸਿਰੀਰਾਗ ਮ: ੫

§ਅਚਰਜੁ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ। [ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫

¶ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ 'ਤੇ' ਬੀ ਹੈ।

ਸਰਗੁਨ=ਸਗੁਣ–ਸਿਫਤਾਂ ਵਾਲਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਲੇ ਗੁਣ ਹੋਣ। ਕਿਸੇ ਵਜੂਦ ਯਾ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਰੂਪ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੫੭ ਦਾ ਭਾਵ।
ਕਲਿਕਾਲ=ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ। ਕਲਮਲ=ਪਾਪ।
ਅਖਿਲ=ਸਾਰੇ।

ਅਰਥ-ਫਿਰ ਸਰਗੁਣ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਬੀ (ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਧੀਕ (ਚੰਗਾ) ਜਾਣੋ, ਜਿਸਦੇ ਸਿਮਰਿਆਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ–ਸਾਰੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤਾਂ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਕੇਵਲ ਨਿਰਗੁਣ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ, ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਉਸਦੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਸਿਫਤਾਂ, ਬਿਰਦ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ।

ਚੌਪਈ–ਵੱਵਾ ਵਾਸੁਦੇਵ ਤੇ ਲੀਨੋ। ਹਰੀ ਬਿਸਨੁ ਤੇ ਹਾਹਾ ਚੀਨੋ।
ਗੱਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਲਿਯ ਜਾਨੋ। ਰਾਰਾ ਰਾਮਚੰਦ ਮਨ ਮਾਨੋ* ॥ ੬ ॥

ਵਾਸੁਦੇਵ†=ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਆਤਮਾ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ। [ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ–ਵਾਸਦੇਵ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਊਨ ਨ ਕਤਹੂ ਠਾਇ=ਵਸੁਦੇਵ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਵਿਚ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਊਣਾ ਨਹੀਂ]। (ਅ) ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ।
(ੲ) ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ–ਵਾਸਦੇਵ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।

---

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ, ਅਧਯਾਯ ੪੩ ਅੰਕ ੫੯ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਹੋ ਖਯਾਲ ਐਉਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ:–

ਦੋਹਰਾ–ਵਾਸੁਦੇਵ ਵਾਵਾ ਵਰਨ ਹਾਹਾ ਹਰਿ ਤੇ ਲੀਨ।
ਗਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਲਿਯੋ ਰਾਰਾ ਰਾਮ ਪ੍ਰਬੀਨ। ੫੯।

ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ। ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੭. ਅੰਸੂ ੩. ਦਾ ਅੰਤ।

†ਵਾਸੁ:–ਆਤਮਾ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਨੋਂ ਰੂਹ ਸਮਾਨ ਹੈ (ਵਸੁ=ਨਿਵਾਸੇ) ਧਾਤੂ ਹੈ।

ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–'ਵਾਸਦੇਵ ਸਰਵਮਿਤੀ ਸ ਮਹਾਤਮਾ ਸਹ ਦੁਰਲਭ:'। ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੋ ਦੇਵ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੈ ਉਹ ਦੁਰਲੱਭ। ਇੱਥੇ ਬੀ ਵਾਸਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ ਵਯਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਇਆ।

ਹਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ=ਹਰਿ ਵਿਸ਼੍ਨੂ—ਹਰਿ=ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। 'ਹਰੀਰ ਹਰਤਿ ਪਾਪਾਨਿ'। [ਸਿਮ੍ਰਤੀ] ਵਿਸ਼੍ਨੂ=ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ ਹੋਵੇ, । (ਅ) ਤ੍ਰੈ ਮੁੱਖ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੋ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। } ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵਯਾਪਕ—ਪਰਮਾਤਮਾ

ਗੋਬਿੰਦ=ਜਿਸਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਤੋਂ ਵੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ। [ਸੰਸ:, ਗੋ=ਵੈਕੁੰਠ, ਵਿੰਦ=ਪ੍ਰਾਪਤ]

(ਅ) ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਬੀ ਹੈ।

ਰਾਮ ਚੰਦੁ=ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ- ਰਾਮ=ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਅ) ਉਹ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਜਿਸ ਵਿਚ ਯੋਗੀ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚੰਦ੍ਰ=ਚਮਕਦਾਰ, ਸੁੰਦਰ। [ਧਾਤੂ, ਚਦਿ=ਚਮਕਣਾ] } ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ —ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

(ਅ) ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ'।

ਅਰਥ—ਵਾਸਦੇਉ ਤੋਂ ਵੱਵਾ ਲੀਤਾ, ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਤੋਂ ਹਾਹਾ ਪਛਾਣਿਆ*, ਗੋਵਿੰਦ ਤੋਂ ਗੱਗਾ ਲੀਤਾ ਜਾਣੋ, ਰਾਮਚੰਦ (ਤੋਂ) ਰਾਰਾ ਮਨ (ਵਿਚ) ਮੰਨੋ (ਕਿ ਲੀਤਾ)।

ਭਾਵ—ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅੰਕ ੬੨, ੬੩ ਦੇ ਭਾਵ ਤੇ ਸੂਚਨਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਨਿਰਗੁਣ ਨੂੰ ਅਕਸਰ 'ਨਹੀਂ' ਕਹਿਕੇ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਉਹ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਜਨਮ ਜੋਨਿ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

ਇਹ 'ਵਾਹ' ਪਦ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ 'ਮੂਲ' ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸਤੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਓਹ ਆਪ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਭਾਵ ਜੋ ਇਕਰਸ

*ਚੀਨਿਆ=ਚੁਣ ਲਿਆ, ਬੀ ਅਰਥ ਹੈ।

ਅਸਲੀ ਅਸਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ ਆਪ । ਜੇ ਉਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਚੁਕੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਦੇ ਬੋਲਦਾ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਉਹ ਅਗੰਮ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾਏ ਬੈਠਾ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਨਿਰਗੁਣ ਨੂੰ ਜਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਤੇ ਉਚਾਰ ਕਿਸੇ ਅਕਹਿ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਲਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸੁਆਦ ਮਗਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹੋਰਨਾਂ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ 'ਹੈ' ਤੇ 'ਨਹੀਂ' ਦੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਸਮਗਨਤਾ, ਸੁਆਦ ਅਨੁਭਵ, ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਉਮਾਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਗ੍ਯਾਸੂ ਬੀ ਕਿਸੇ ਸੁਆਦ, ਰਸ, ਉਮਾਹ, ਆਨੰਦ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਉਠੇਗਾ, ਉਸਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਸ ਦੀ ਚਾਹਨਾ, ਰਸ ਵਲ ਹੰਬਲਾ, ਰਸ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ; ਐਉਂ ਬੀ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਰ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਖਾਸ ਕੰਮਾਂ ਯਾ ਬਿਰਦਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਵਸਫਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਆਪ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜੈਸੇ, 'ਵਾਸੁਦੇਵ' ।—ਜੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਸਰੀਰ ਸਮਝੀਏ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਥਾਂ ਲੋੜੀਏ ਤਦ ਓਹ ਇਸ ਵਿਚ ਐਉਂ ਹੈ ਜੀਕੂੰ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਹੈ; ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਸਾਰੇ ਦੀ ਰੂਹ, ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ, ਉਹ ਆਤਮਾ ਹੈ; ਇਹ ਹੈ ਭਾਵ—ਵਾਸੁਦੇਵ—ਪਦ ਦਾ । ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਈ ਉਸਦਾ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੋਣਾ ਉਹ ਗੁਣ ਹੈ ਜੋ ਅਰਾਧਨਾ ਲਈ ਉੱਦਮ ਤੇ ਧੀਰਜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਹੇ ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਹੈ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ । ਇਸ 'ਵਾਸੁਦੇਵ' ਪਦ ਤੋਂ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ 'ਵਵਾ' ਲੀਤਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਹਰੀ' ਪਦ—ਹਰਿ ਲੈਣ ਵਾਲੇ—ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ । ਜੀਵ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਕੇ ਅਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਝਲਕਾ ਪਾ ਕੇ ਇਸਦੇ ਮਨ ਨੂੰ 'ਹਰਿ' (ਮੋਹਿਤ ਕਰ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਬਿਰਦ ਹੈ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਇਸ ਬਿਰਦ ਤੋਂ ਪਿਆ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ: "ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨੁ (ਆਸਾ ਮ: ੪)" । ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਦ ਬੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਹਰਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਬੀ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੋਣਾ ਸ਼ਰਤ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਾਈ ਕਿ ਓਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਰਹੇ, ਹੋਰ ਪਰ ਨਾ ਘਟ ਸਕੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗੋਬਿੰਦ' ਪਦ ਲੀਤਾਂ ਹੈ। ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ, ਜਿਸਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਬੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਸੋ 'ਗੋਬਿੰਦ' [ਗੋ=ਵੈਕੁੰਠ+ਵਿਦ, ਵਿਦ=

ਪ੍ਰਾਪਤ] ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। (ਅ) [ਗੋ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਜਗਤ+ਵਿਦ=ਜੋ ਜਾਣੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੋਵੇ*] । ਸੋ ਇਸਤੋਂ ਗੱਗੇ ਅਖਰ ਦੇ ਲਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਬਿਰਦ ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨੇ ਲਈ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਰੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । 'ਰਾਮ' ਪਦ—'ਰਮ' =ਕ੍ਰੀੜਾਯਾਂ) ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਓਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਜਗਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਰੂਹ ਵਾਂਗੂ ਹੈ; ਸਮਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰੂਹ (ਆਤਮਾ) ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ ਉਹ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ ਸਰੂਪ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਯੋਗੀ ਜਨ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਉਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਭਾਵ—ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਜਾਪਕ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨਿਰਜਿੰਦ ਯਾ ਸਮਾਧੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਰ ਅਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵਿਸਮਾਦ ਉਤਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਉਸਦਾ ਹੋਰ ਉਪਕਾਰੀ ਗੁਣ ਦੱਸਿਆ । ਗੋਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਵਸਫਾਂ, ਬਿਰਦਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਉਸਦੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਡਾਢੇ ਉੱਚੇ ਪਹਿਲੂ ਆਏ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਯਾ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਾਮ ਇਹ ਹੈ।

ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਬੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਹੈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰੀ ਹੋਏ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਲੈਣਾ। ਇਸ ਵਿਚ—ਵਾਸੁਦੇਵ—ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਾਪ ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨਹੀਂ, ਪਰ 'ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਪਦ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮ ਬੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਯਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦਸਰਥ ਦੇ ਬੇਟੇ ਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਏਹ ਸਾਰੇ ਪਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਵਾਚਕ ਹੋਏ, ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਰ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਆ ਗਏ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਕਿਉਂਕਿ ਏਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਖਾਯਕ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਚਕ ਵਾਸੁਦੇਵ, ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨ, ਗੋਵਿੰਦ ਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਸਨ । ਸੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕੀਹ ਹੋਈ ? ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਪਦ ਸਰਗੁਣ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਡਾਢੇ ਉਚੇ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਯਾ ਸਰਗੁਣਤਾ ਦੇ ਬੀ ਡਾਢੇ ਸੂਖਮ ਰੁਖ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਉੱਤਰ ਦਰਸਾ ਆਏ ਹਾਂ।

ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ । ਵਾਸੁਦੇਵ, ਹਰੀ, ਗੋਬਿੰਦ

---

*ਹੋਰ ਬੀ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ—ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਤਯਾ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਸੱਤ ਵਿਦਯਾ ਕਰਕੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਤ੍ਰੇਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਾਚਕ ਹਨ, (ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ); ਇਹ ਪਦ ਅਡ ਅਡ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਵਾਚਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਬੀ ਕੁਛ ਅਰਥ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਕੇਵਲ ਤ੍ਰੇਤੇ ਤੇ ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਆਯਾ ਹੈ। ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰ 'ਨਾਨਕ' ਦਾਂ ਨਨਾ ਨਹੀਂ ਆਯਾ ਤੇ ਸਤਿਯੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ–ਵਾਸਦੇਵ–ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵਾਸੁਦੇਵ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੁਆਪਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਵਾਸੁਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਸ਼ਨੂ ਲਈਏ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨਾਮ ਦੇਹ ਰਹਿਤ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਜੁਗ ਦਾ ਆਪ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅਵਤਾਰ ਉਸਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਜੇ ਵਾਸੁਦੇਵ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਅਠ ਵਸੂ' ਦੀ ਹੈ ਤਦ 'ਅਠ ਵਸੂ' ਦੇਵਤਾ ਹਨ, ਓਹ ਅਵਤਾਰ ਅਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਨਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਜੋ ਕਈ ਲੋਕੀਂ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩ ਅੰਕ ੩੭ ਤੇ ੩੮ ਵਿਚ ਤੋੜਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:–

ਵਾਸੁਦੇਵ ਸਤਿਜੁਗ ਮਣਿ ਨਾਮ।	ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਨਾਮ 'ਵਾਸਦੇਵ' ਸੀ,
ਹਰਿ ਹਰਿ ਤ੍ਰੇਤਾ ਫਲਦ ਅਕਾਮ।	ਤ੍ਰੇਤਾ ਵਿਚ 'ਹਰਿ ਹਰਿ' ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਫਲ ਦਾਤਾ ਸੀ।
ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਜਯ ਪ੍ਰਚੰਡ।	ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿਚ 'ਗੋਬਿੰਦ' (ਨਾਮ) ਤੇਜ ਤੇ ਫਤਹ (ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ)।
ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਰਾਕਾਰ ਅਖੰਡ।	ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਰਾਕਾਰ (ਵਾਲਾ ਹੀ) ਅਵਛਿੰਨ (ਨਾਮ, ਭਾਵ ਰਾਮ) ਸੀ।
ਵੇਦ ਚਤੁਰ ਜੁਗ ਜਿਹ ਨਿਸਤਾਰੇ।	ਗਿਆਨ ਨੇ ਚਾਰ ਜੁਗ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਾਰੇ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਵਿਲੰਬ ਹਮਾਰੇ।	(ਚੌਹਾਂ ਦਾ ਸੰਪੁਟ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਹੁਣ) ਸਾਡਾ ਆਸ਼੍ਰਾ ਹੈ।

ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਨਾਮ 'ਵਾਸੁਦੇਵ' ਸੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਸੀ। ਤ੍ਰੇਤੇ ਦਾ ਆਪ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਦਾ ਅਵਤਾਰ 'ਰਾਮ' ਸੀ, ਪਰ ਜਾਪ ਆਪ 'ਹਰਿ ਹਰਿ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ, 'ਹਰਿ' ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ। ਦ੍ਵਾਪਰ ਦਾ ਜਾਪ ਗੋਬਿੰਦ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪਦ ਲੀਤਾ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ। ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ 'ਰਕਾਰ' ਦਸਦੇ ਹਨ, ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜੇ ਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਰਾਮ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਓਹ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਰਾਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਭ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਪਰਮਿਸੁਰ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ 'ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਚਹੁੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਲੈਣ ਦਾ ਨਹੀਂ' ਸਾਫ

ਹੋ ਗਿਆ। ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਜਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਏਥੇ ਹੀ ਲੈ ਗਈ ਕਿ ਵਾਸਦੇਵ, ਹਰਿ ਹਰਿ, ਗੋਬਿੰਦ, ਰਾਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਮ ਹਨ।

ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ (ਅੰਕ ੬੬ ਵਿਚ) ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਉਰਧਾਰੇ ਜਿਸ ਹੋਤਿ ਬਿਬੇਕੂ' ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਨਾਲ ਵਿਵੇਕ (ਗਜਾਨ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਰ ਧਾਰਨੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਫਲ 'ਵਿਵੇਕ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ–ਉਸ ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਕਿ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ, ਵਸਫਾਂ, ਬਿਰਦ ਯਾ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਮ ਨਾਮ* ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਆਰਾਧਨ, ਵਿਵੇਚਨ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ, ਅਪਣੇ ਫਲ ਵਿਚ 'ਵਿਵੇਕ' ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ, ਵਸਫਾਂ, ਤਾਕਤਾਂ, ਕਰਨੀਆਂ, ਬਿਰਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਯਾ ਕੁਛ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਤਾਂਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ ਜੋ 'ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਾਯਕ' ਕਿਸੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ ਜੋ 'ਬਿਰਦ, ਗੁਣ, ਕਰਮ, ਆਦਿ ਵਸਫਾਂ (ਸਿਫਤਾਂ)' ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੇ ਤੇ ਉਸਦਾ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਕਥੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ:–ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ

---

*ਤ੍ਵ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤ ਸੁਮਤਿ ॥ [ਜਾਪਜੀ ਪਾ: ੧੦

ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਮਨੋਰਥ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਤੋਂ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਨੇ ਸਤਵੀਂ ਰਾਸ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਅੰਸੂ ਵਿੱਚ ਐਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈ:–

ਵਿੱਦਜਾ ਮੂਲ ਜੋਗ ਅਵਸਾਨੀ। ਜਾਹਿੰ ਸਮਾਵਤਿ ਮੁਨਿਵਰ ਗਜਾਨੀ।
ਸ਼ੂੰਨਵਾਦ ਸ਼ੂੰਨਹਿ ਜਿਹ ਗਾਵਹਿ। ਬ੍ਰਹਮਵਾਦ ਜਿਹ ਬ੍ਰਹਮ ਬਤਾਵਹਿ। ੩੪।
ਕਾਲ ਮਤੀ ਜਿਹ ਕਾਲ ਪ੍ਰਮਾਨਾ। ਨਾਨਾ ਮਤਿ ਠਾਨਜੇ ਮਤਿ ਨਾਨਾ।
ਸਗੁਣ ਜਾਂਹਿ ਨਾਰਾਯਣ ਕਹਿ ਹੀਂ। ਕਰਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਿ ਜਾਂ ਪਦ ਲਹਿ ਹੀਂ। ੩੫।
ਲੱਖ ਰੂਪ ਵਾਚਾਰਥ ਜਾਸ ਕਹਿੰ। ਅਵਰ ਨ ਪਾਵਨ ਰਹਤਿ ਜਾਸ ਲਹਿ।
ਤੱਤ੍ਵਮਸੀ ਵੇਦਾਰਥ ਪ੍ਰਮਾਨਤਿ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਠਾਨਤਿ। ੩੬।

[ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧੨-੧੭.

ਵਾਹਿਗੁਰੂ*ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ।

ਚਹੁੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਲੈਕੇ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ– ਪਦ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ, ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੧ ਪੌੜੀ ੪੯। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਵੀਚਾਰ ਪੜ੍ਹਨੀਹੋਵੇਤਾਂਟੀਕਾ ਵਾਰਾਂਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਗਯਾਨੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਖੋ।

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੋ ਏਕ ਬਨਾਯਾ। ਫਲ ਦਾਇਕ ਇਹ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਯਾ।
ਚਤੁਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਿਯ ਏਕੂ। ਉਰਧਾਰੇ ਜਿਸ ਹੋਤਿ ਬਿਬੇਕੂ।੬੬।

{ ਚਤੁਰ=ਚਾਰ। ਚਤੁਰ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸਿਆਣਾ ਬੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਬੀ ਹੈ। }

ਅਰਥ–ਚਹੁੰ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ (ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ) ਬਨਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਫਲਦਾਯਕ (ਹੋਕੇ) ਫਬਿਆ ਹੈ, (ਇਸ) ਇੱਕ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ (ਨਾਲ) ਚੋਹਾਂ (ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਮਾਨੋ ਸਿਮਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਣ (ਨਾਲ) ਵਿਵੇਕ (ਯਾ ਗਯਾਨ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਚਹੁੰ ਅਖਰਾਂ 'ਵ' 'ਹ' 'ਗ' 'ਰ' ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਬਨਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਫਲਦਾਇਕ ਹੋ ਢੁਕਿਆ ਹੈ, ਐਉਂ ਕਿ ਚਾਰ ਨਾਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਜੁੜਕੇ ਇਹ ਬਨਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰਆਂ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਇਸ ਇੱਕ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤੇ ਜਦ ਇਸ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ, ਅਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕੇਗਾ ਤਦ ਬੁੱਧੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਅਸੀਂ 'ਵਾਸੁਦੇਵ' 'ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨ' 'ਗੋਬਿੰਦ' ਤੇ 'ਰਾਮ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਗੁਣ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਫਲ ਚਿੱਤ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਤੇ ਗਯਾਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਉੱਚ ਬੁੱਧੀ ਉਦਿਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਣੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਜੋ ਸਰਬ ਅਨਾਤਮ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਰਖ ਲਏਗੀ।

ਸੋਰਠਾ–ਸ੍ਰੀ ਸਰਗੁਨ ਜੋ ਨਾਮ, ਤਿਨ ਤੇ ਇਉਂ ਜਾਨਹੁ ਅਧਿਕ।
ਔਰ ਅਰਥ ਮਤਿਧਾਮ, ਕਰਿਹੈਂ ਸੁਖਦ†ਅਨੰਤ ਗਤਿ ॥੬੭॥

{ ਸਰਗੁਨ ਨਾਮ=ਓਹ ਨਾਮ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਬਿਰਦ ਯਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬਣੇ ਹਨ। ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਮ। ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁਕੇ ਛੰਦ ੫੫, ੫੭, ੬੨, ੬੩। ਅਧਿਕ=ਵੱਧ।
ਮਤਿ ਧਾਮ=ਮਤਿ=ਬੁਧੀ। ਧਾਮ=ਘਰ। } ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਬੁੱਧੀਵਾਨ। }

*ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੱਸਦਾ ਹੈ–'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ।' [ਗੁ: ਵਾ: ਸਲੋਕ ਮ: ੩

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਕਰਿ ਹੈਂ ਸੁਖਦ– ਦੀ ਥਾਂ–ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ–ਬੀ ਹੈ।

ਸੁਖਦ=ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਸੁਖਦਾਈ। ਅਨੰਤ=ਅਨੇਕ।
ਗਤਿ=ਭਾਂਤ, ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮੈਂ) ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ) ਸਰਗੁਨ ਨਾਮ (ਹਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਵੱਧ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ, (ਪਰ) ਬੁੱਧੀਮਾਨ (ਲੋਕ ਇਸਦੇ) ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ ਅਰਥ (ਬੀ) ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਖੇਪ ਅਰਥ ਦੇਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਓਸ ਸਮੇਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਮਗਰੋਂ ਨਰੋਤਮ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪੰਡਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੫੦੦ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਬੀ ਕੁਛ ਅਰਥ ਨਿਰਣੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ—ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਬਰ ਨਾਮ ਹੈ ਰਿੱਧਿਨਿ ਸਿੱਧਿਨਿ ਧਾਮ।
ਮੋਖ ਪਰਮ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਹੈ ਸਿਮਰਹੁ ਆਠਹੁ ਜਾਮ॥੬੮॥

ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ=ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਮੂਲ ਅਥਵਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਕਦੇ ਕੋਈ ਪਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਅੱਖਰ ਮਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਗੁਹਜ ਭਾਵੀ (ਗੁੱਝੇ ਭਾਵ ਵਾਲਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਮੰਤ੍ਰ 'ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ' ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਭਗਤ ਭਗਤੀ ਲਈ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਅਪਣੇ ਐਸੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
(ਅ) ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਅੱਖਰ, ਪਦ ਯਾ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਅਰਥ ਆਪੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ—ਜੋ ਅਰਥ ਕਿ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਾ ਆ ਸੱਕਣ—ਅਰ ਜੋ ਜਪਣੇ ਲਈ ਹੋਵੇ।
(ੲ) ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਜਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕ੍ਯ ਦਾ ਆਦਿ ਤੇ ਮੂਲ ਅੱਖਰ ਯਾ ਪਦ ⌒ ਜਿਸਤੋਂ ਕਿ ਮੰਤ੍ਰ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇ।
(ਸ) ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ '੧ ਓ' ਨੂੰ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਆਖਦੇ ਹਨ, 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਬਦ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ*। ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਆਰੰਭਕ ਸਲੋਕ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਮਹਾਂਮੰਤ੍ਰ† ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਚਹੁਵਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿਖਾਕੇ।

---

*ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈਂ ਖੋਈ। [ਵਾ: ਭਾ: ਗੁ: ੧੩-੨

†ਬਾਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾ ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਮਨਹਿ ਉਤਾਰਨ ਮਾਨ ਕਉ॥ [ਸਾਰ ਮ: ੫

ਪੁਨਾ:—ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਣ ਪਰਵਾਣੇ। [ਭਾ:ਗੁ: ਵਾਰ-੬-੧੯

ਅਰਥ—(ਇਹ) ਨਾਮ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੀ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਾਲੇ ਤਾਂ) ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ (ਨਾਲੇ) ਮੁਕਤੀ (ਰੂਪੀ) ਪਰਮ ਸੁਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਤਾਂਤੇ ਇਸਨੂੰ) ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸਿਮਰੋ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਿਛੇ ਆਪ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਅੱਡ ਅੱਡ ਅਰਥ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਆਏ ਹਨ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹੋਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਦੂਸਰੇ ਮਤ ਮਤਾਂਤ੍ਰਾਂ, ਸਿੱਧੀਆਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾਈ ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਨਿਰੇ ਸਿੱਧੀ ਦਾਤਾ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਨਾਲੇ ਮੋਖ ਦਾਤਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ਸਿੱਧੀ ਦਾਤਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਓਹ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਵਰ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਤੇ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਇਸਦੇ ਆਰਾਧਨ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਸ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਮੋਖ ਦੋਵੇਂ ਵਸਤਾਂ ਹਨ, ਓਹ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ, ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਣੀ ਮਾਨੋਂ ਰਿਧੀਆਂ, ਸਿਧੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਦੇਵਤਾ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਹਨ ਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਫੇਰ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ।

ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਸਾਫ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਐਸਾ ਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਬੀਜ—ਮੰਤ੍ਰਾਤਮਿਕ' ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਅੰਕ ੬੫ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਅੱਖਰ ਚਾਰ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਮਾਂ—ਵਾਸਦੇਵ, ਹਰਿ ਵਿਖਣ, ਗੋਬਿੰਦ, ਰਾਮ, ਦੇ ਆਦਿ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਰਥ ਸੰਕੇਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਮਾਂ ਯਾ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਤਾਂ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਣ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਾਸ ਸੱਤਵੀਂ ਦੇ ਅੰਸੂ ਤ੍ਰਿਨਿ ਅੰਕ ੪੧ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹੋ ਭਾਵ ਅਪਨਾ ਆਪ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—

ਚਤੁਰ ਵੀਜ ਚਹੁੰ ਜੁਗ ਕੇ ਕਾਢੇ। ਵੀਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੁਗਨ ਬਲ ਬਾਢੇ।
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਵੀਜ ਮਹੀ ਪੁਨ। ਪ੍ਰਣਵ ਆਦਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਹੈਂ ਧਰ ਧੁਨ ॥ ੪੧ ॥

ਚਵ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ, ਅੰਕ ੬੫ ਸਾਰਾ।

ਚੌਪਈ–ਅੱਖਰ ਮਧੁਰ ਮਨੋਹਰ ਚਾਰ। ਚਾਰ ਬੇਦ ਕੇ ਜਾਨਹੁੰ ਸਾਰ।
ਚਾਰ ਬਰਨ ਕੋ ਹਰਨ ਬਿਕਾਰ। ਚਾਰ ਜੁ ਆਸ਼੍ਰਮ ਸੁਖਦ ਅਚਾਰ॥੬੯॥

ਮਧੁਰ=ਮਿੱਠੇ, ਕੋਮਲ। ਤ. ਢ. ਭ. ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਉਚਾਰਣ ਵਿਚ ਕਰੜੇ ਹਨ, ਪਰ ਵ. ਹ. ਗ. ਰ. ਚਾਰੇ ਉਚਾਰਣ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਹਨ। (ਅ) ਸਿਮਰਣ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਰਸ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਬੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

ਮਨੋਹਰ=ਮਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਮਨ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਸਾਈਂ ਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਰੁਖ਼ ਲਿਵ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਮਨ ਉਸ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਮਾਨੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ 'ਮਨੋਹਰ' ਪਦ ਤੋਂ।

ਚਾਰ=ਚਾਰ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ।

(ਅ) ਅਥਵਾ ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ, ਮਨ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ। ਨਿਤ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਐਸਾ ਭਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਫਿਰ ਵਿੱਛੁੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਚਾਰ ਬੇਦ=ਚਤੁਰ ਵੇਦ–ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਈਸ਼ੂਰ*।

(ਅ) ਚਾਰੋਂ ਵਿਦਜਾ ੧. ਵੇਦ–ਅਰਥਾਤ ਤਿੰਨੇ (ਹੁਣ ਚਾਰੇ) ਵੇਦ। ੨. ਆਨ੍ਵੀਕਿਸ਼ਕੀ, ਨਜਾਯ ਤੇ ਫਿਲਸਫਾ ਆਦਿ। ੩. ਡੰਡ ਨੀਤੀ=ਰਾਜਨੀਤੀ ਆਦਿ। ੪. ਵਾਰਤਾ=ਵਰਤਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵਿਦਜਾਂ ਜਿਹਾ ਕੁ ਚਕਿਤਸਾ, ਵਪਾਰ, ਖੇਤੀ, ਸ਼ਿਲਪ ਆਦਿ।

(ੲ) ਚਾਰ ਬੇਦ=ਰਿਗ, ਯਜੁਰ, ਸ਼ਾਮ, ਅਥਰਬਣ। ਚੌਹਾਂ ਵਿਚ ਗੀਤ ਤੇ ਸਤਰਾਂ ਹਨ ਸਤੁਤੀ ਦੀਆਂ ਯਾ ਯੱਗ ਆਦਿ ਲਈ। ਮੁਰਾਦਾਂ ਅਕਸਰ ਦੋ ਹਨ, ੧. ਅਰਥ ਸਿੱਧੀ ਜੋ ਬਹੁਤੀ ਹੈ, ੨. ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਮਹਿਮਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦੀ ਮੰਗ, ਮੋਖ ਆਦਿ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ 'ਵੇਦ' ਪਦ ਅਕਸਰ ਉਪਨਿਖਧਾਂ ਲਈ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ਸਮੁੱਚਾ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

*ਦੇਖੋ ਹਿੰਦੀ ਵ੍ਰਿਹਤ ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ ਪੰਨਾ ੯੩੬ ਕਾਲਮ ੨, चतुर्वेद परमेश्वर।

ਸਾਰ*=ਸਿੱਧ ਯੁਕਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੰਡਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।
(ਅ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਤੇ ਚੋਣਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਉੱਤਮ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
(ੲ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
(ਸ) ਸਿੱਧਾਂਤ, ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਗਲ।
ਚਾਰ ਵਰਨ=ਚਾਰ ਰੰਗ, ਭਾਵ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਜਾਤੀਆਂ:–
ਕਸ਼ਤ੍ਰੀ, ਬ੍ਰਹਮਣ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦ੍ਰ।
ਹਰਨ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਬਿਕਾਰ=ਮਾੜੇ ਕੰਮ, ਪਾਪ, ਐਬ।
ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ=ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਚਾਰ ਵਰਤਾਰੇ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ, ਬਾਣ ਪ੍ਰਸਤ, ਸੰਨ੍ਯਾਸ। ਸੁਖਦ=ਸੁਖਦਾਈ।
ਅਚਾਰ=ਆਚਰਣ–ਵਰਤਾਉ, ਕਿਸੇ ਧਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ਭਾਵ ਸਿਮਰਣ ਤੋਂ ਹੈ। (ਅ) ਆਚਾਰ:=ਕੰਮ, ਚਲਨ, ਤ੍ਰੀਕਾ, ਮਰਯਾਦਾ, ਕਿਸੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਯਾ ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਤ੍ਰੀਕਾ। ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਨ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ। ਫਰਜ਼। ਧਰਮ।

ਅਰਥ–(ਏਹ) ਚਾਰੋਂ ਅੱਖਰ ਮਿੱਠੇ (ਤੇ) ਮਨੋਹਰ ਹਨ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ (ਲਖਾਉਣ ਲਈ) ਸਿੱਧ ਯੁਕਤੀ ਜਾਣ ਲਓ।

ਚਹੁੰ ਹੀ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਹਰਨ ਨੂੰ (ਸਮਰੱਥ ਹਨ), ਚੌਹਾਂ ਹੀ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ (ਲਈ ਇਸ ਦਾ) ਆਚਰਨ (=ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ) ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਚਾਰ ਅਖਰ – ਵ. ਹ. ਗ. ਰ. ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕੋਮਲ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਧੁਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਮਿੱਠੀ ਸ਼ੈ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਨੋਹਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਨਾਮ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ–ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਨੂੰ ਬੀ ਕੀਰਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਸਿਮਰਣ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਅਲੂਣੀ ਸਿਲ ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ 'ਅਮਿਓ ਰਸ ਇਖੀ' ਤੋਂ ਬੀ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਗੁੰਨ੍ਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਤਾਸੀਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਲਿਵ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਸੀਆ ਬਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਪਖ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:–ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲਖਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਅਖੰਡਨ

*ਸਾਰ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਇਹ ਬੀ ਹਨ:–ਉੱਤਮ, ਵਧੀਆ, ਸਿੱਧ ਯੁਕਤੀ, ਰਸ, ਤਾਕਤ, ਸੱਤਜਾ, ਤੱਤ, ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਸਿੱਧਾਂਤ, ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਗਲ, ਮਿੱਝ, ਹਵਾ, ਬੀਮਾਰੀ, ਪਾਕ, ਕਰੜਾਈ, ਮਜ਼ਬੂਤੀ, ਦਹੀਂ, ਮਲਾਈ, ਮੱਖਣ, ਬਹਾਦਰੀ, ਦੌਲਤ, ਸ਼ਤ੍ਰੰਜ ਦਾ ਮੋਹਰਾ, ਕੀਮਤ, ਸੰਖੇਪ ਭਾਵ, ਸੱਜੀ, ਪਾਣੀ, ਯੋਗਤਾ, ਲੋਹਾ, ਜੰਗਲ, ਅਸਲੀ, ਦੂਰਬਾ ਘਾਸ, ਸਾਰਿਕਾ ਬ੍ਰਿਛ, ਇਕ ਪੰਛੀ ਸਾਰਿਕਾ।

ਯੁਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਯੁਕਤੀਆਂ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਸ ਲਿਵ,ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਆਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਨੁਭਵਤਾ ਯਾ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਯੁਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ; ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਾ ਉਹ ਯੁਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵੇਦ ਨਾਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਵਿਦ੍ਯਾ ੪ ਹਨ, ਇਕ ਹੋਰ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਿਦ੍ਯਾ ੧੪ ਬੀ ਹਨ! ਚਾਰ* ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ 'ਚਾਰ ਬੇਦ' ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰਆਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿਚੋਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਉਤਮ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਹਮ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅੱਖਰ ਆਤਮ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਦੇ ਲਖਾਯਕ ਹਨ, ਇਹ ਆਤਮ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਜੋ ਅਰਥ ਚਹੁੰਆਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਆਤਮ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚਹੁੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੰਜਵੀਂ ਵਿੱਦ੍ਯਾ -ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਅਮਲੀ ਵਿੱਦ੍ਯਾ- ਆਖਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੱਥ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ 'ਚਾਰਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਹਨ' ਤਾਂ ਇਸ ਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਸਾਰਥਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-'ਸਗਲ ਮਤਾਂਤ ਕੇਵਲ ਹਰਿ ਨਾਮ।' [ਪਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫] । ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਸਿਧਾਂਤ- ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੋ ਵੇਦ ਬੀ ਇਕ ਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਸਗਲ- ਪਦ ਦੇ ਓਹ ਅੰਤ੍ਰਭੂਤ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਬੀ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਖਯਾਲ ਕਈ ਵੇਰ ਦੁਹਰਾਯਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਦ ਦਾ ਸਾਰ ਆਖਿਆ ਹੈ; ਉਥੇ ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ-ਸਾਰ-ਗਲ ਹੈ, ਸੋ ਇਹੋ ਹੈ: ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੪ ਵਿਖੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਤੋਂ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਵਧੇਰਾ ਫਲਦਾਯਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

ਦੋਹਰਾ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਕੇ ਅਰਥ ਫਲ ਜਦਪਿ ਵਿਚਾਰੇ ਧਾਰਿ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਲੋਕ ਤੇ ਦੇਵੈਗੋ ਫਲ ਚਾਰ।੧੦।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਰ (ਤੱਤ) ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਤੱਤ੍ਵ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਅਸਾਰ ਵਿਚ ਲੁਕਾਕੇ ਥੋੜਾ ਸਾਰ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸਾਰ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਿਸੇ ਸਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ।

ਪਰੰਤੂ ਚੋਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਹੈ, ਯਾ ਚੋਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਇਕ ਇਕ ਵੇਦ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਰਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਗਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

*ਮਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ੭.੪੩ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਗਿਣੀਆਂ ਹਨ।

'ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਯਾ'। ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ:—'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ'। ਅਰਥਾਤ ਏਹ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਘੱਲੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਫਿਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਯਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਯਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਹਿਣਾ ਬੀ ਗੁਰੂ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:—

'ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ'॥ [ਸੂ: ਮ: ੫

'ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ'॥ [ਗਉ: ਵਾ: ਮ: ੪

'ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ'॥ [ਤਿਲੰ: ਮ: ੧

'ਜੋ ਨਿਜ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋ ਸੋ ਕਹਾ ਸੋ ਕਹਿ ਹੋ ਜਗ ਮਾਹਿ'॥ [ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾ:ਪਾ: ੧੦

ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਅਗਨੀ ਆਦਿ ਕੁਦਰਤੀ ਜਲਵਿਆਂ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਧਨ ਧਾਨ ਗਊਆਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਧੀ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ (ਖਾਸ ਕਰ ਉਪਨਿਖਧ ਵਿਚ)। ਸੋ ਇਹ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਐਉਂ ਦੋਵੇਂ ਸਾਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ, ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਏਹ ਕਿ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਚੋਹਾਂ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਰਨ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਹਤ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਵਿਹਤ। ਕਿਸੇ ਵਰਣ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਵਗੁਣ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਹੋਵੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਓਹ ਵਿਕਾਰ ਔਗੁਣ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਪਰਮ ਪਦ ਤੇ ਅੱਪੜੇਗਾ।

ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ:—੧. ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਦਯਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨. ਗ੍ਰਿਹਸਤ। ੩. ਬਾਣ ਪ੍ਰਸਤ, ਬਨਬਾਸੀ ਯਾ ਤਪਸਯਾ। ੪. ਸੰਨਯਾਸ, ਤਯਾਗ ਯਾ ਭਿੱਖੂ ਅਵਸਥਾ। ਏਹ ਚਾਰੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਜੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਹ ਚਉਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਹਰ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾਂ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਜੇ ਆਚਾਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਧਰਮ ਲੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਐਉਂ ਹੈ:—ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਆਚਾਰ ਯਾ ਧਰਮ ਥਾਪੇ ਹਨ। ਚੌਹਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਧਯਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮ 'ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਬਾਹ ਮਾਤ੍ਰ' ਦੇ 'ਸ਼੍ਰਮ ਅਰ ਥਕਾਨ ਦਾ ਘਰ' ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਧਯਾਨ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਮਰਣ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਵਿ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਸੋ ਚੌਹਾਂ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨਾ ਚੋਹਾਂ ਲਈ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਇਹੁ ਦਰ ਚਾਰ। ਕਿਧੌਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਕੀ ਹੈਂ ਭੁਜ ਚਾਰ।
ਚਾਰੁਪਦੇਸ਼ ਚੱਕ ਜੋ ਚਾਰ। ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿਂ ਸੁਖਕਾਰ॥ ੭੦॥

ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ=ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ, ਜੋ ਏਹ ਹਨ:-
ਸਾਲੋਕ=ਉਸ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸ।
ਸਾਰੂਪ=ਉਸਦੇ ਰੂਪ ਜੇਹਾ ਰੂਪ । ਸਾਮੀਪ=ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਿਵਾਸ।
ਸਾਯੁਜ=ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ (ਵਸਲ)।
ਦਰ=ਦਰਵਾਜਾ। ਭਾਵ ਅਪੜਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ।
ਕਿਧੌਂ=ਕਿਧਰੋਂ, ਭਾਂਵੇਂ, ਮਾਨੋ, ਯਾ।
ਭੁਜ ਚਾਰ=ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ:-
ਸੰਖ=ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਸੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਜਗਾਉਣ ਦਾ । ਯਾ ਸੁੱਤੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇਣ ਦਾ । ਚੱਕ੍ਰ=ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਾ ਢੁਕਣ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ । ਗਦਾ=ਨੇੜੇ ਆ ਢੁਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ । ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਬੁਰੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਪਦਮ=ਬਿਜੇਮਾਨ ਹੋਕੇ ਸੁਖ, ਮੰਗਲ। ਸ਼ਾਂਤਿ, ਅਨੰਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ।
ਚਾਰੁਪਦੇਸ਼=ਚਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ । ਜੋ ਏਹ ਹਨ,-ਭਗਤਿ, ਯੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਗਿਆਨ । (ਅ) ਚਾਰੁ ਉਪਦੇਸ਼=ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼ ।
ਚੱਕ ਜੋ ਚਾਰ=ਚਾਰ ਚੱਕ, ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ, ਦੱਖਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼, ਭਵ ਸਾਰਾ ਜਗਤ।
ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ=ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸੁਪਨ, ਸਖੋਪਤ, ਤੁਰੀਆ।
(ਅ) ਚਾਰ ਉਮਰਾ-ਬਾਲਕ, ਕਿਸ਼ੋਰ, ਜੁਵਾ, ਬ੍ਰਿੱਧ।

ਅਰਥ-(ਮਾਨੋ) ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਇਹ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜੇ (ਅਪੜਾਉਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ) ਹਨ, ਯਾ (ਮਾਨੋ) ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਹਨ, (ਯਾ) ਚਾਰ ਚੱਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ, ਚਾਰੋਂ (ਹੀ) ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸੁਖਦਾਤੇ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਮਾਨੋ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਇਕ ਇੱਕ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਇੱਕ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਰਖ ਚੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਲੰਘਦਾ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਚੋਹਾਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਉਹ, ਯਾ ਚੋਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖਦਿਆਂ ਅੰਤਲੀ ਤਕ ਅੱਪੜਨਾ, ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਚਾਰ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਨੋਂ ਚਾਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ 'ਸੰਖ'–ਦਾ ਅਸਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਮਾਯਾ ਦੇ ਮਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਸੁਰਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। 'ਗਦਾ'–ਅਪਣੇ ਕੀਤੇ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ, ਜੋ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪੇਣੋ ਰੋਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੂਖਮ ਸੰਸਕਾਰ ਯਾ ਮਨ ਦੀ ਅਰੁਚੀ, ਆਲਸ, ਵਿਖੇਪ ਬਣਕੇ ਮਾਯਾ ਵੱਲ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰਾਜੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਚੱਕ੍ਰ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਪਦਾਰਥ ਆਦਿ, ਅਤੇ ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਾਜੇ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਹੈ। 'ਪਦਮ'–ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਤੇ ਪਰਮਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਦਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਮਲ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਕਮਲ ਦਾ ਖਿੜਨਾ ਪਰਮਪਦ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਪਦਮ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਇਆ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।

ਚਾਰ ਚੱਕ–ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ (ਉੱਤਰ, ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਦੱਖਣ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਫੈਲੇ ਇਲਾਕੇ) ਵਿੱਚ ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ; ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਭਗਤਿ, ਜੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਗਿਆਨੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੈਨ।

ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸ੍ਵਪਨ, ਸਖੋਪਤ, ਤੁਰੀਆ ਚਹੁੰ ਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਜਪਿਆ ਅੰਦਰ ਸਿੰਜਰ ਕੇ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਤੇ ਤੁਰੀਆ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਆਨੰਦ ਤੇ ਬਿਮਲ ਰੰਗ ਵਿਚ ਦਮਕਦਾ ਹੈ, ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਪੁਚਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਬਾਲਕ, ਕਿਸ਼ੋਰ, ਯੁਵਾ, ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਦਿ ਸਭ ਅਵਸਥਾਂ (ਉਮਰਾਂ) ਵਿਚ ਜਾਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ–ਨ੍ਰਿਪ ਬਿਬੇਕ ਕੀ ਸੈਨ ਮਹਿਂ ਸੈਨਾਪਤਿ ਏ ਚਾਰ।
ਮੋਹ ਕਟਕ ਕੋ ਜੀਤਿ ਕੈ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਲੇਵਤਿ ਮਾਰ॥ ੭੧॥

{ ਨ੍ਰਿਪ=ਰਾਜਾ ਬਿਬੇਕ=ਗਯਾਨ। ਸੈਨ=ਸੈਨਾ, ਫੌਜ।
ਸੈਨਾਪਤਿ=ਸੈਨਾ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ। ਕਟਕ=ਫੌਜ। }

ਅਰਥ–ਗਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਏਹ ਚਾਰ (ਅੱਖਰ ਮਾਨੋ ਚਾਰ) ਸੈਨਾਪਤਿ ਹਨ, (ਜੋ) ਮੋਹ (ਦੀ) ਫੌਜ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਛਿਨ ਵਿਚ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ–ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਹੋਰ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਮੋਹ ਤੇ ਗਯਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੋਹ ਦੇ ਆਸੁਰੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵਿਵੇਕ ਦੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਸੈਨਾ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਨਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਮਾਨੋ ਚਾਰ ਸੈਨਾਪਤਿ ਹਨ, ਜੋ ਮੋਹ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ* । ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਮਾੜੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਭਾਵ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਣ ਮਾਨਸਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਵਸਤੂ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਮਰਣ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ, ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਤੁਰੀਆ ਵਿਚ ਅੱਪੜਨਾ ਸਾਰੀ ਮੋਹ ਮਾਯਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਫਤਹ ਹੈ । ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਮ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਟੁੱਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਇਹ ਬੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਐਉਂ ਮੋਹ ਤੇ ਹੋਰ ਅਵਗੁਣ ਆਪੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ–'ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ' । [ਵਾਰ: ਮਾ:੧]

ਚੌਪਈ–ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੇ ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ। ਲਖਨ ਗਯਾਨ ਕੋ ਲੋਚਨ ਚਾਰ।
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕੇ ਦਾਤਾਰ। ਚਾਰ ਜੁ ਯੁਗ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਗਤਿ ਕਾਰਿ।੭੨।

[ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣੇ। (ਅ) ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ। ਗਹਿਣੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:–

੧. ਆਰੋਪਜ=ਓਹ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦੁਆਲੇ ਲਟਕਾਕੇ ਪਹਿਨਾਏ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਮਾਲਾ, ਹਾਰ, ਕੰਠੀ, ਜੰਜੀਰੀ, ਕੈਂਠਾ ।

੨. ਕਸ਼ੇਪਜ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਗ ਪਾਯਾ ਜਾਏ, ਜੈਸੇ ਛੱਲਾ, ਮੁੰਦ੍ਰੀ, ਚੂੜੀ, ਬੰਦ, ਕੜੇ, ਗੋਖੜੂ, ਪੰਜੇਬਾਂ, ਲੱਛੇ, ਕੜੀਆਂ ਆਦਿ।

੩. ਆਵੇਧਜ=ਜੋ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਨੱਥ, ਲੌਂਗ, ਤੀਲੀ, ਤਨੌੜਾ, ਵਾਲੀ, ਵਾਲਾ, ਬੁੰਦੇ ਆਦਿ।

੪. ਬੰਧਨੀਯ=ਜੋ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਦਾਉਣੀ, ਟਿੱਕਾ, ਤਵੀਤੜੀਆਂ, ਸਿੰਗਾਰ ਪਟੀ, ਪਹੁੰਚੀ, ਬਾਜੂਬੰਦ, ਬਹੁੱਟੇ, ਤੜਾਗੀ।

ਲਖਨ=ਲਖ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ=ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ।]

ਅਰਥ–(ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ) ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ (ਮਾਨੋ) ਚਾਰ ਗਹਿਣੇ ਹਨ (ਅਥਵਾ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣੇ ਹਨ), (ਯਾ) ਗਯਾਨ ਦੇ ਲਖ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰ ਅੱਖੀਂ ਹਨ, (ਫੇਰ ਏਹ) ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਚਾਰ ਜੋ ਜੁਗ (ਹਨ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ।

*ਸੈਨਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:–ਪੈਦਲ, ਰਥ, ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ । 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਦੇ ਵੀ ਚਾਰੇ ਅੱਖਰ ਹਨ। ਸੋ ਚਾਰ ਹੀ ਸੈਨਾਪਤੀ ਹੋਏ ।

ਭਾਵ—ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਮਾਨੋਂ ਇਕ ਦੇਵੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਸੇਵਾ, ਦਾਨ, ਕੀਰਤਨ, ਸਤਿਸੰਗ, ਪੂਜਾ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ, ਨਿੱਤਨੇਮ ਆਦਿ ਉਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ। ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਰੂਪੀ ਗਹਿਣਾ ਇਸ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਜੇ ਪਹਿਨਾਯਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦ ਤਕ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤਦ ਤਕ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਬਿਮਲਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਯਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੁਰਤ ਦਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਪੰਘੂੜੇ ਵਿਚ ਝੂਟਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਉੱਚਤਾ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਲਿਵ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਮਿਲਵਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਅਪਨਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਜਮਾਉਂਦੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਤਨ ਗਹਿਣਾ ਆਦਿ ਸ਼ੋਭਾ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ 'ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਸੁਨਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਾ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਕੰਠ ਮਝਾਰੇ।' [ਟੋਡੀ ਮ: ੫]

ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਜੋ ਜਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਜੀਵਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਰਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸਿਮਰਣ ਰਸ ਆਰੂੜ ਹੋਕੇ ਚਾਰ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਪਕਤਾ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਆਨੰਦ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ*। ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦੋ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਸੁੰਦਰਤਾ' ਤੇ 'ਵਯਾਪਕਤਾ' ਦੋ ਬਾਹਰਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਸਾਰੇ ਪਰੀ ਪੂਰਣ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਹੈ 'ਦੁਇ ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਪੇਖਾ॥ ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਉਰੁ ਨ ਦੇਖਾ।' [ਸੋ: ਕਬੀਰ ਜੀ।] ਅਰਥਾਤ ਦੋ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਦੋ ਬਾਹਰਲੇ ਚੋਹਾਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਾਂ; ਕੀ ? ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਅੰਸੂ ੪੬ ਦੇ ਅੰਕ ੨ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਗਯਾਨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। ਸ਼੍ਰਵਣ ਮਨਨ ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਜਾਨ।
ਚੌਥੋ ਸਾਖਯਾਤ ਗੁਰ ਕਹੈਂ। ਜਿਸਕੋ ਪਾਇ ਨ ਜਗ ਮਹਿ ਬਹੈ। ੨।

---

*ਚਾਰ ਅਖਰ ਚਾਰ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ ਹਨ। ਚੋਹਾਂ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤੇ ਜੋ ਸਿਫਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਐਉਂ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:—

ਵਾਸੁਦੇਵ=ਵਿਆਪਕਤਾ।
ਹਰਿ=ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। ਪਾਪ ਹਰੇ ਗਏ ਤਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਆਈ।
ਗੋਬਿੰਦ=ਆਨੰਦ। ਬੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।
ਰਾਮਚੰਦ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਵਿੱਚ ਰਸ ਮਾਨਣਾ।

ਸੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਏਥੇ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ (ਲਖਨ=) ਲਖ ਲੈਣ ਲਈ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਚਾਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤਾਰ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ? ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੪੩ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:–

੧. ਧਰਮ–ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਜਾਤੇ। ਭਗ ਭਗ ਅਸੁ ਮਖ ਹ੍ਵੈ ਫਲ ਤਾਂਤੇ। ੬੪।

੨. ਅਰਥ–ਜਿਹ ਧਨ ਕਾਰਨ ਜਤਨ ਜੋ ਕਰਿਹੈਂ ਲੋਕ ਅਪਾਰ। ਸੋ ਧਨ ਹਰਿ ਕੇ ਭਗਤ ਕੋ ਮਾਨਵ ਦੇਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰ। ੬੫। ਚੌਪਈ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਧਨ ਆਈ। ਜਨ ਤੇ ਜਾਚਹਿਂ ਅਪਨਿ ਭੁਲਾਈ।

੩. ਕਾਮ–ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਭਗਤਨ ਜੋਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੂਰਿ ਹੈ ਸੋਈ। ੬੬।

੪. ਮੋਖ–ਅਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਮਝਨ ਕਰਿਕੈ। ਹੁਇ ਹੈ ਗ੍ਯਾਨ ਜਾਇ ਤਮ ਟਰਿਕੈ। ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਨਾਮ ਅਧੀਨਾ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਹੋਇ ਦੁਖ ਛੀਨਾ। ੬੭।

ਫੇਰ ਕਵਿ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩ ਵਿੱਚ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਵਿਸ਼੍ਵ ਪਦਾਰਥ ਅਮਰ ਤੇਤੀਸਾ। ਚਤੁਰਾਖਰ ਵਿਸ ਵਿਸਵੇ ਵੀਸਾ।
ਧੰ ਧੰ ਚਿੰਤਿਤਿ ਰੁਚਿ ਅਵਗਾਹਾ। ਤੰ ਤੰ ਲਹਤਿ ਭਗਤਿ ਇਨ ਮਾਹਾ। ੪੨।

ਅਰਥ ਇਹ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰ੍ਣ ਨਾਲ ਅੰਤਰਾਤਮੇ ਜੋ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਐਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਬਲ ਉਸਦੇ ਵੱਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਨਾਮ ਆਰੂੜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੋ ਜੋ ਕੁਝ ਭਗਤ ਚਿਤਵੇ ਸੋ ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਸੱਤਜਾ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਉਂਞ ਭਗਤ ਜਨ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਬੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਰਬ ਇੱਛਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਬਿਰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿਤਵੀ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ: ਜੋ ਜੋ ਚਿਤਵਹਿ ਸਾਧ ਜਨ ਸੋ ਲੇਤਾ ਮਾਨਿ'॥ [ਬਿਲਾ:ਮ:੫

ਫੇਰ ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਤਿਕਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:–'ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ॥' [ਰਾਮ: ਮ:੩

ਭਗਤਨ ਕੰਠਾਭਰਨ ਸੁ ਚਾਰੁ। ਜਿਹ ਛਬਿ ਦੋਨੋਂ ਲੋਕ ਉਜਾਰ।
ਚਾਰੁ ਬਰਨ ਕੋ ਧਰਮ ਅਧਾਰੁ। ਚਾਰ ਬਰਨ ਉਰ ਕਬਿ ਨ ਬਿਸਾਰਿ।੭੩।

[ਕੰਠਾਭਰਨ=ਕੰਠ ਵਿਚ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ*।
ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ। ਚਾਰ=੪। ਛਬਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।]

*ਗਹਿਣੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਦੇਖੋ–ਭੂਸ਼ਣ ਚਾਰੁ–ਪਦ, ਅੰਕ ੭੨ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ। ਗਲ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਬੀ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ:–

(੧) ਜੋ ਗਿੱਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗੇ ਰਹਿਣ, ਜੈਸੇ–ਕੰਠਾ, ਗੁਲੂਬੰਦ, ਗਾਨੀ।

(੨) ਜੋ ਗੋਲ ਯਾ ਚੌਕੋਰ ਟੁਕੜੇ ਸੁਰਨ ਦੇ ਯਾ ਜੜਾਊ ਪ੍ਰੋਕੇ ਗਲੇ ਵਿਚ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

{ ਉਜਾਰ=ਉਜਾਲਾ, ਚਾਨਣਾ।
ਬਰਨ=ਜਾਤੀਆਂ; ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਜਾਤੀਆਂ, ਬ੍ਰਹਮਣ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦ੍ਰ।
ਬਰਨ=ਅੱਖਰ। }

ਅਰਥ—(ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ) ਚਾਰ (ਅਖਰ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣਾ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਬੀ (ਨਾਲ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਵਿਚ) ਚਾਨਣਾ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। ਚਾਰ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ (ਏਹ) ਆਧਾਰ (ਹਨ, ਤਾਂਤੇ) ਚਹੁੰ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਕਦੀ ਨਾਂ ਵਿਸਾਰ।

ਭਾਵ— ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਦੇ ਨਾ ਵਿਛੜਨ ਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗਲੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਇਉਂ ਪਵੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਇਕ ਵੇਰੀ ਪਏ ਆਪੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ। ਫਿਰ ਉਨਹਾਂ ਗਲੇ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਗੁਣ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਓਹ ਛਬੀ ਇਸੇ ਇਕੋ ਲੋਕ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਗਹਿਣੇ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਏਥੇ ਸ਼ੋਭਾ ਤੇ ਅੱਗੇ ਮੁਖ ਉਜਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਈਤ ਊਤ ਜਨ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲੇ'। [ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਪੁਨਾ— ਮੁਖੁ ਊਜਲੁ] ਅਗਲੇ ਲੋਕ ਵਿਚ।
ਸਦਾ ਸੁਖੀ] ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ।
ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤ ਏਕ ॥] ਇਕ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ।
[ਰਾਮ: ਮ: ੫

ਫਿਰ ਜਾਤੀ ਭੇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਵਰਣ ਦਾ ਆਦਮੀ ਜਪੇ, ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰੇ ਧਰਮ ਫੋਕਟ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:—'ਸਭ ਕਰਮ ਫੋਕਟ ਜਾਨ ॥ ਸਭ ਧਰਮ ਨਿਹਫਲ ਮਾਨ ॥ ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥ ਸਭ ਕਰਮ ਭਰਮ ਬਿਚਾਰ' ॥ [ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ

ਪੁਨਾ:—'ਕੇਵਲ ਕਰਮ' ਭਰਮ ਸੇ ਚੀਨਹੁ 'ਧਰਮ ਕਰਮ' ਅਨੁਰਾਗੋ। [ਰਾਮ: ਪਾ: ੧੦

ਸੋ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਅੰਕ ੬੯ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਚਹੁੰ

ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਲਟਕਣ ਤੇ ਕੰਠੇ ਤੋਂ ਲਮੇਰੇ ਹੋਣ, ਜੈਸੇ—ਚੌਂਕੀ, ਜੁਗਨੀ, ਬੁਤਕੀ, ਮੁਹਰਾਂ, ਨਾਮ।

(੩) ਜੋ ਜੜਾਊ ਯਾ ਸਾਦੇ, ਰਤਨਾਂ ਵਾਲੇ ਯਾ ਕੱਚ ਦੇ ਥੇਵਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਜੈਸੇ—ਹਾਰ, ਚੰਦ੍ਰਸੈਨੀ ਹਾਰ, ਰਾਣੀ ਹਾਰ, ਜੰਜੀਰੀ, ਨੌਲੱਖਾ ਹਾਰ, ਆਦਿ।

(੪) ਜੋ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬੀ ਲੰਮੇ ਹੋਣ, ਨਕਲੀ ਯਾ ਅਸਲੀ ਮਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤੀਆਂ ਜਾਣ ਯਾ ਸੋਨੇ ਦੇ ਮਣਕੇ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰੋਤੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ—ਲੰਮੀ ਮਾਲਾ, ਮੋਤੀ ਮਾਲਾ, ਕਪੂਰ ਮਾਲਾ, ਆਦਿ।

ਵਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਏਹ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਏਥੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਰ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਵੀ ਏਹੀ ਹਨ।

ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਬੀ 'ਬਰਨ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਅੱਖਰ ਕਰੀਏ' ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ:—(ਕਿ) ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ (ਸਾਰੇ) ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ (ਜਾਣਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ) ਚਾਰ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਮਨੋਂ ਨ ਵਿਸਾਰ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਲਾ°ਨਤਾ ਨਹੀਂ।

ਦੋਹਰਾ—**ਜੀਵ ਪਰਾਤਮ ਮੇਲਕੇ ਕਿਧੌਂ ਦੁਭਾਸ਼ੀ ਚਾਰੁ।**
ਗਾਹਿਕ ਜੋ ਅਪਵਰਗ ਕੇ ਭਲੇ ਦਲਾਲ ਬਿਚਾਰਿ ॥੭੪॥

{ ਦੁਭਾਸ਼ੀ=ਦ੍ਵਿਭਾਖਿਨ੍=ਦੋ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਬੋਲੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਚੋਲਾ ਹੋਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗਲ ਸਮਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਚੋਲਾ।
ਚਾਰੁ=ਚਾਰੁ, ਸੁੰਦਰ। (ਅ) ਚਾਰ=੪। ਅਪਵਰਗ=ਮੁਕਤੀ। }

ਅਰਥ—(ਏਹ) ਚਾਰ (ਅੱਖਰ) ਜੀਵ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਦੇ ਮਾਨੋਂ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਹਨ, ਯਾ) ਜੋ (ਲੋਗ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਖ਼ਰੀਦਾਰ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਭਲੇ ਦਲਾਲ ਵਿਚਾਰ ਲਓ।

ਭਾਵ—'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਇਕ ਚਾਰ ਅੱਖਰੇ 'ਰੂਪਵਾਲਾ' ਪਦ ਹੈ, ਏਹ ਚਾਰੋਂ ਅੱਖਰ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਏਹ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਜੀਵ ਦੇ ਸਮਝਣ ਤੇ ਵਰਤਣ ਗੋਚਰੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਬੋਲੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਯੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਐਉਂ ਏਹ ਅੱਖਰ ਅਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਸੋ 'ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ' ਤੇ 'ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ' ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਏਹ ਵਿਚੋਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਅਵਸਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਪਿਆਰਾ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਲੇ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਪਜਾਰਾ ਉਹਲੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਿਦਤ ਸਰੂਪ 'ਯਾਦ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਯਾਦ ਉਚਾਰਨ ਮਾਤ੍ਰ ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਯਾ ਯਾਦ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਯਾਦ' ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਸਾਡਾ 'ਨਾਮ ਜਪਣਾ' 'ਯਾਦ ਕਰਨਾਂ' ਹੈ, ਯਾਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੁਭਾਸ਼ੀਆ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਵਲਵਲੇ—ਜੋ ਕਦੇ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਦੇ ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੇ, ਕਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਦੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੀ ਲੀਨਤਾ ਵਾਲੇ—ਸਾਈਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਾਈਂ ਦਰੋਂ ਸਾਨੂੰ

ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਐਉਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਈਂ ਵੱਲੋਂ ਜਦੋਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਹੀ ਬਰਕਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰਸ ਪੈਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,ਇਹ 'ਰਸ ਆਵੇਸ਼' ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਡੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮੋਟੀ ਬੋਲੀ ਦਾ 'ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ' ਦਾ ਅਰਥ–ਪ੍ਰੇਮ–ਹੈ ਇਹੋ ਨਾਮ ਸਾਈਂ ਸ਼ਰਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ,ਸਾਈਂ ਦੀ ਮਿਹਰ– ਰਸ ਆਵੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ– ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਦਲਾਲ ਬੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਖ਼ੀਦਾਰ ਵਿਚ ਸੌਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਰੂਪਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹ ਹੈ ਜੀਵ ਖ਼ਰੀਦਾਰ ਹੈ। ਸੌਦਾ (ਅਪਵਰਗ) ਮੁਕਤੀ ਯਾ ਪਰਮ ਪਦ ਹੈ, ਜਗਜਾਸੂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਾਸ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਸ ਨਾਲ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਭੇਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਨਾਮ ਦਲਾਲ ਲੱਥ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਉਤੇ 'ਪ੍ਰੇਮ' ਦੀ ਪੇਉਂਦ–ਨਾਮ–ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ*, ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਰਾਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਜਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੌਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਲੈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ–

'ਕਲ ਮੈ ਮੁਕਤਿ ਨਾਮ ਤੇ ਪਾਵਤ' [ਬਿਲਾ: ਮ: ੯

ਇਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗੁਸਾਈਂ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ–

ਅਗੁਨ ਸਗੁਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸੁ ਸਾਖੀ। ਉਭਯ ਪ੍ਰਬੋਧਕ ਚਤੁਰ ਦੁਭਾਖੀ।

ਭਵ ਬੰਧਨੁ ਕੇ ਆਮ ਕੋ ਆਖਯ ਭੇਖਜੁ ਚਾਰੁ।
ਭ੍ਰਮ ਤਮ ਕੋ ਸਮ ਭਾਨੁ ਕੇ ਦੇਤਿ ਸਪਦ ਉਰ ਟਾਰਿ ॥ ੭੫ ॥

[ਭਵ ਬੰਧਨੁ=ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਓਹ ਧੰਧੇ, ਓਹ ਖਿੱਚਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਵਲ ਲੱਗਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਤੇ ਅਵਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦੇਂਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਉਮੈਂ ਹੈ।

ਆਮ=ਬੀਮਾਰੀ, ਰੋਗ।

ਆਖਯ=ਅਕਸ਼ਯ ਜੋ ਖੈ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਪਨਾ ਅਸਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।

ਭੇਖਜੁ ਚਾਰੁ–ਭੇਖਜੁ=ਦਵਾਈ, ਦਾਰੂ।
ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ। } ਸੁਹਣੀ ਦਵਾਈ।

(ਅ) ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦਵਾਈ। ਔਸ਼ਧੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਚਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ:–(੧) ਧਾਤਾਂ ਤੋਂ ਬਨਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਜੈਸੇ:–ਫਟਕੜੀ, ਕੁਸ਼ਤਾ ਫੌਲਾਦ। (੨) ਜੜੀ ਬੂਟੀ, ਬਨਸਪਤੀ ਤੋਂ, ਜੈਸੇ: ਮੁਲੱਠੀ। (੩) ਜੋ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੇ, ਜੈਸੇ:–ਕਸਤੂਰੀ। (੪) ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਯਾ ਦੋਹੂੰ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੇ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ–
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਕੋਇ ਨ ਪਾਵੈ ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਬੇਬਾਣੈ। [ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧

ਅਤ੍ਰੀਫਲ ਆਦਿ ਮਿਸ੍ਰਤ ਦਵਾਈਆਂ।

ਤਾਸੀਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੇ ਬੀ ਦਵਾਈਆਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ:–

੧. ਸ਼ੋਧਨ–ਜੋ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਨਿਰੋਗ ਕਰਨ, ਜੈਸੇ:–ਜੁਲਾਬ, ਫਸਦ ਆਦਿ।

੨. ਸ਼ਮਨ–ਸਰੀਰਕ ਖੇਚਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਠੰਢ ਪਾਵਨ, ਜੈਸੇ:–ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਅਫੀਮ।

੩. ਆਕਰਖਣ–ਜੋ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੋਧਨ ਵਾਂਙੂ ਕੱਢੇ ਬਿਨਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਵੱਲ ਕਰਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਘਨ (ਫਾਕਾ)।

੪. ਪੋਸ਼ਟਕ–ਜੋ ਖੀਣ ਧਾਤੂਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਕੇ ਤਾਕਤ ਭਰਨ, ਸੁਸਥ ਕਰਨ। ਫੌਲਾਦ ਆਦਿ।

ਤਮ=ਹਨੇਰਾ, ਭ੍ਰਮ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ; ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਜੜ੍ਹਤਾ।

ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ। ਸਪਦ=ਸ਼ੀਘ੍ਰ, ਛੇਤੀ। ਉਰ=ਹਿਰਦਾ।

ਟਾਰਿ=ਟਾਲਣਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਤੁਕ ਅਰਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਉਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਏ:–

ਭ੍ਰਮ ਤਮ ਕੋ ਭਾਨੁ ਕੇ ਸਮ ਉਰ (ਤੇ) ਸਪਦ ਟਾਰ ਦੇਤਿ।

ਅਰਥ–(ਜੀਵ ਦੇ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ (ਵਿਚ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਹੋਣ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ (ਹਉਮੈਂ) ਲਈ (ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਅੱਖਰ) ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰ (ਯਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ) ਦਵਾਈ ਹੈ। ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ (ਇਹ ਅੱਖਰ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਛੇਤੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ!

ਭਾਵ–ਭਵ ਬੰਧਨ ਹਨ ਓਹ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਜੋ ਸਾਈਂ ਵੱਲ ਲਗਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਹਉਮੈਂ। ਹਉਮੈਂ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਉਮੈਂ ਮਹਾਨ ਰੋਗ ਹੈ। ਯਥਾ:–ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ [ਆਸਾ ਵਾਰ ਮ: ੧]। ਉਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਹੈ। ਯਥਾ:– 'ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜਿ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ॥' [ਆਸਾ ਵਾਰ ਮ: ੧]। ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਔਖਧੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਏਹ ਹੈ:–

(੧) ਸ਼ੋਧਨ–ਮਨ ਦਾ ਇਕ ਵਿਕਾਰ ਹੈ ਮੈਲ=ਪਾਪਾਂ ਵਲ ਰੁਚੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:–'ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸਿਮਰਨਿ

ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਜਾਇ ।'

(੨) ਸ਼ਮਨ–ਮਨ ਦਾ ਇਕ ਵਿਕਾਰ ਹੈ, ਵਿਕਸ਼ੇਪ=ਖਿੰਡੇ ਰਹਿਣਾ । ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਟਿਕਾਉ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ । ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:–'ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਹੁ ਹਰਿਕੈ ਨਾਇ ॥ ਦਹਦਿਸਿ ਧਾਵਤ ਆਵੈ ਠਾਇ ॥' [ਗਉ: ਸੁਖ. ਮ: ੫

(੩) ਆਕਰਖਣ–ਮਨ ਦੀ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ–ਵਿਸ਼ਯਾਸ਼ਕਤੀ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਆਸ਼ਕਤ ਹੋਣਾ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੇ-ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰਾਮ ਹੋ ਮਾਨੋਂ ਲੰਘਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:–'ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਵਸਿ ਆਵਹਿ ਪੰਚਾ ॥' [ਗਉ: ਮ: ੫

(੪) ਪੋਸ਼ਟਕ–ਮਨ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਵਨ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾ ਖੜਾ ਹੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਦਾ ਲੱਗੀ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਨਿਤਾਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਆ ਟਿਕਦੇ ਹਨ । ਅਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਖੜੋਨਾ ਤੇ ਸਾਂਈ ਮੇਲ ਵਿਚ ਲਗਾਉ ਅਰਥਾਤ 'ਕਮਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:–'ਖੇਮ ਸਾਂਤਿ ਰਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ॥ ਬੁਧਿ ਗਿਆਨੁ ਸਰਬਤਹ ਸਿਧਿ ॥ ਬਿਦਿਆ ਤਪੁ ਜੋਗੁ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਨੁ । ਗਿਆਨੁ ਸ੍ਰੇਸਟ ਊਤਮ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ ਸਭ ਕੈ ਮਧਿ ਸਗਲ ਤੇ ਉਦਾਸ ॥ ਸੁੰਦਰੁ ਚਤੁਰੁ ਤਤ ਕਾ ਬੇਤਾ ॥ ਸਮਦਰਸੀ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥ ਇਹ ਫਲ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਮੁਖਿ ਭਨੇ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਚਨ ਮਨਿ ਸੁਨੇ ॥ ੬ ॥' [ਗਉ: ਸੁਖ: ਮ: ੫

ਚੌਪਈ–ਜੇ ਭਵ ਸਾਵਜ ਕਰਹਿਂ ਅਤੰਕਾ। ਨਾਮੁ ਕੇਹਰੀ ਤਕਹਿਂ ਸੁ ਅੰਕਾ।
ਜੇ ਨਰ ਗ੍ਰਸੇ ਕਲੁਖ ਅਹੇਸ਼ਾ*। ਜਾਹਿਂ ਸ਼ਰਨ ਸੋ ਨਾਮ ਖਗੇਸ਼ਾ ॥੭੬॥

[ਸਾਵਜ=ਸਾਮਜ–ਹਾਥੀ ।
ਸਾਵਕ=ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ।
ਕਰਹਿਂ ਅਤੰਕਾ=ਡਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਡਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ।
ਕੇਹਰੀ=ਸ਼ੇਰ। [ਹਿੰਦੀ, ਕੇਹਰੀ। ਪੰਜਾਬੀ, ਕੇਹਰ। ਸੰਸ:, ਕੇਸਰੀ]। ਸ਼ੇਰ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਦਾ ਹੈ।
ਅੰਕ=ਗੋਦ, ਮੁਰਾਦ ਸ਼ਰਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਤਕਹਿਂ ਸੁ ਅੰਕਾ=ਓਹ ਸ਼ਰਣ ਤੱਕਣ, ਭਾਵ ਓਹ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ।
ਕਲੁਖ=ਦੋਖ, ਪਾਪ ।
ਅਹੇਸ਼ਾ=[ਅਹਿ+ਈਸ਼=ਅਹੀਸ਼] ਅਹੀਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਣ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਜੇ ਨਰ ਗ੍ਰਸੇ ਕਲੁਖ ਅਹੇਸ਼ਾ–ਬੀ ਹੈ।

ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਰਥ ਢੁਕਦਾ ਨਹੀਂ।
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰੀਤੀ ਮੂਜਬ ਅਹਿ+ਈਸ਼=ਅਹੀਸ਼ ਬਨਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਹੇਸ਼—ਬਣਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਹੇਸ਼ ਠੀਕ ਸਮਝ ਲਈਏ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਨਾਗ ਕਰ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਸਕਿ ਆਦਿ ਨਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬੀ 'ਅਹਿਪਤ' ਕਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਏਹ ਨਾਗ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਅੱਠ ਲਿਖੇ ਹਨ:—ਅਨੰਤ, ਵਾਸੁਕਿ, ਪਦਮ, ਮਹਾਂਪਦਮ, ਤਕਸ਼ਕ, ਕੁਲੀਰ, ਕਕੋਰਟਕ, ਸ਼ੰਖ।
ਖਗੇਸ਼=ਖਗ=ਪੰਛੀ।
ਈਸ਼=ਈਸ਼੍ਵਰ। } ਖਗੇਸ਼=ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਗਰੁੜ।
ਗਰੁੜ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਹਾਥੀ (ਤੋਂ) ਡਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਓਹ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ) ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ। ਜੋ ਪੁਰਖ ਪਾਪ (ਰੂਪੀ) ਨਾਗ ਨੇ ਗ੍ਰਸ ਲਏ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਓਹ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ) ਗਰੁੜ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਜਾ ਪੈਣ।

ਭਵ ਸਾਗਰ ਮਹਿਂ ਖਾਤਿ ਜਿ ਗੋਤੂ। ਗਹੈਂ ਕਿਉਂ ਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਜਿ ਪੋਤੂ।
ਸਿਮਰਨ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਖਰਚ ਨ ਖੇਦਾ। ਹੈ ਸੁਖੇਨ ਸੁਖਦਾਨ ਅਛੇਦਾ ॥੨੨॥

ਗੋਤੂ=ਗੋਤੇ। ਗਹੈਂ=ਪਕੜਦੇ। ਪੋਤੂ=ਪੋਤ—ਜਹਾਜ਼।
ਸੁਖਦਾਨ=ਸੁਖ ਦਾ ਦਾਤਾ।
ਅਛੇਦਾ=ਅਛੇਦਯ—ਜੋ ਛੇਦਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਕੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਟੱਲ। ਜੋ ਮਰਕੇ ਬੀ ਨਾ ਟੁੱਟੇ, ਏਥੇ ਬੀ ਰਹੇ ਤੇ ਅਗੇ ਬੀ ਨਾਲ ਜਾਵੇ। ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜੋ (ਨਰ) ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ (ਦਾ ਆਸ੍ਰਾ) ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਫੜ ਲੈਂਦੇ? (ਨਾਮ) ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ (ਨਾ ਤਾਂ) ਕੁਛ ਖਰਚ (ਹੈ ਤੇ) ਨਾ ਖੇਚਲ, (ਨਾਮ ਜਪਣਾ) ਸੌਖਾ (ਕੰਮ) ਹੈ (ਤੇ) ਅਛੇਦ ਸੁਖ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਰੂਪਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹੋ ਕਿ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਤ੍ਰਾਣ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਖਰਚ ਤੇ ਖੇਦ ਰਹਿਤ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ:—

੧. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮੁ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰੀ ਧਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪੁਰਖ ਭੀ ਜਪ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧੁਨੀ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਯੱਗ, ਦਾਨ, ਤੀਰਥ ਆਦਿ ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਮਿਸ਼੍ਰਤ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਮਾਯਾ ਤੇ ਧਨ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਇਸਨੂੰ ਜਪ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਇਉਂ ਅਮੁੱਲ (ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਫਲ ਵਿਚ ਇਹ ਅਮੁੱਲ (ਅਮੋਲਕ) ਹੈ। ਸੋ

ਅਮੁੱਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ 'ਅਮੁਲਾ ਸਮਾਹਿ'। ਫਿਰ ਏਹ ਨਿਰੋਲ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਹੈ।

੨. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਪ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਆਦੀ ਕਰਮ ਭਾਵੇਂ ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ) ਪਰ ਤਨ ਤਾਪਨ ਤੇ ਤਨ ਪੀੜਨ ਆਦਿ ਖੇਦ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ।

[ਇਤਿ ਮੰਗਲ]।

ਸੂਚਨਾ—ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਮੰਗਲ ਕਥਨ ਦਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾਹੈ:—

ਦੋਹਰਾ—**ਸੁੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਕਥਾ ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ ਸੁਖਕੰਦ।**
ਬਰਨਨ ਤਿਸਕੋ ਅਬ ਕਰੋਂ ਹੋਵਹਿ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦ।੭੮।

ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ=ਗੁਣ ਮੰਦਿਰ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ। (ਅ) ਗੁਣ+ਮੰਦਰ=ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ। ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਰਬਤ।

ਸੁਖ ਕੰਦ=ਸੁਖ ਰੂਪੀ ਫਲ, ਸੁਖ ਫਲ।

ਕੰਦ=ਅਸਲ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਜੋ ਮੁਲਾਇਮ ਤੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੈਨ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਰ ਖਾਣ ਵਿਚ ਮਾਨੋ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਫਲਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਫਲ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹਨ। (ਅ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਬੱਦਲ, ਭਾਵ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ।

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੁਹਣੇ ਸਤਿਗੁਰ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਕਥਾ (ਜੋ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਕੰਦ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, (ਮੇਰੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ) ਵਿਘਨ ਮੂਲੋਂ ਕੱਟੇ ਜਾਣ।

ਸੂਚਨਾ—ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਖਾਕਾ ਮਾਨੋਂ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ:—

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁ* ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਇਹ ਆਦਿ।
ਅੰਗਦ ਬਾਲੇ ਕੋ ਮਿਲਨ ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਬਾਦ ॥੭੯॥

ਚੌਪਈ—**ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਜਨਮੁ ਸੁਹਾਵਾ। ਸ਼ਿਸ਼ਲੀਲਾ ਬਹੁ ਰਨ ਦਿਖਾਵਾ॥**
ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਕਿਯ† ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ। ਤਿਹ ਤਜਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਲੋਕੇ ਨਾਨਾ ॥੮੦॥

---

*ਕਈਆਂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ—ਸੁ—ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ—ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼—ਪਾਠ ਹੈ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਕੀਜ—ਤੇ—ਕਿਓ—ਭੀ ਹਨ।

ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਬਸੇ ਪੁਨ ਆਈ।
ਸਿੱਖੀ ਪਰਖੀ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਜਬ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਤਖਤ ਦਿਯੋ ਤਬ।੯੧।
ਅਸ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੋਂ ਗ੍ਰੰਥੂ। ਸੁਨਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਗੁਰ ਕੇ ਪੰਥੂ।

ਸੰਬਾਦ=ਸੰ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਬਾਦ=(ਵਦ੍=ਬੋਲਨਾ) ਬਚਨ =ਗਲ ਬਾਤ। ਬਾਤ ਚੀਤ।
ਸੁਹਾਵਾ=ਸੁੰਦਰ।
ਸ਼ਿਸ਼ੁ ਲੀਲਾ=ਬਾਲਕ ਪਨੇ ਦੀ ਲੀਲਾ। ਬਚਪਨ ਦੇ ਕੌਤਕ। ਬਾਲ ਚੋਜ।
ਨਰਨ=ਨਰਾਂ ਨੂੰ। ਬਿਲੋਕੇ=ਦੇਖੇ। ਨਾਨਾ=ਬਹੁਤੇ।
ਪੁਨ=ਫੇਰ। ਅਸ=ਐਸੀ।
ਗ੍ਰੰਥੁ=ਗ੍ਰੰਥਨ—ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਤਰਤੀਬ ਦੇਣੀ। ਗੁੰਥਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਪੋਥੀ।
ਕਰਹੋਂ ਗ੍ਰੰਥੁ=ਗੁੰਥਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਾਂਗਾ।
(ਅ) ਕਿਤੇ ਪਾਠ ਹੈ 'ਕਹੋਂ ਗਰੰਥੂ', ਇਸ ਦਾ ਬੀ ਅਰਥ ਹੋਊ ਗਰੰਥ ਯਾ ਪੋਥੀ ਰਚਾਂਗਾ।
ਪੰਥੂ=ਪੰਥ ਵਾਲੇ, ਮੁਰਾਦ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਇਸ ਪੋਥੀ ਅਰਥਾਤ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰ) ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਕਥਾ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ (ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ) ਬਾਲੇ ਦਾ ਮਿਲਨਾ ਤੇ ਫਿਰ (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪਰ ਪਰਸਪਰ) ਬਾਤਚੀਤ (ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇਗਾ)।

ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਅਵਤਾਰ (ਲੈਣ ਦੀ, ਫੇਰ) ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ (ਜੋ) ਬਹੁਤੇ ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ, (ਫੇਰ) ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਕਰਨ ਦੀ, (ਫੇਰ) ਉਸ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਨਾਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੇਖਣ (ਦੀ) ਕਥਾ ਕਹਾਂਗਾ।

(ਫੇਰ) ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤ (ਜਿਵੇਂ) ਚਲਾਈ, ਫਿਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਕੇ (ਜਿਵੇਂ) ਵੱਸੇ, (ਫੇਰ) ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ (ਜਿਵੇਂ) ਪਰਖੀ (ਤੇ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਤਦੋਂ (ਜਿਵੇਂ) ਤਖਤ ਦਿੱਤਾ (ਸਭਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ) ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਜੱਸ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਾਂਗਾ (ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਥ (ਤੇ ਟੁਰਨ) ਵਾਲੇ ਸੁਖ ਪਾਉਣਗੇ।

ਸੂਚਨਾ—ਹੁਣ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਨਦੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਸਰਿਤਾ ਜਿਵ ਬਰਨੀ। ਮੰਗਲ ਕਰਨਿ ਅਮੰਗਲ ਹਰਨੀ।੯੨।

ਦੋਹਰਾ—ਭਵ ਬੰਧਨੁ ਬ੍ਰਿਖ ਕੇ ਸਹਿਤ ਭਰਮ ਬਿਮੁਖਤਾ* ਕੂਲ।
ਕਹਨਿ ਸੁਨਨਿ ਪਰਵਾਹਿ ਤਿਹ ਢਾਹਿ ਉਖਾਰਹਿ ਮੂਲ ॥੮੩॥

ਸਰਿਤਾ=ਨਦੀ। ਬਰਨੀ=ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਅਮੰਗਲ=ਅ+ਮੰਗਲ=ਜੋ ਮੰਗਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦੁਖ, ਵਿਘਨ ਆਦਿ।
ਹਰਨੀ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
ਭਵ ਬੰਧਨ ਬ੍ਰਿਖ=ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੀਜ ਹੈ ਹਉਮੈਂ ਤੇ ਅੰਕੁਰ ਹੈ ਮਮਤਾ [ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਅਧ੍ਯਾ: ੫੫ ਅੰਕ ੧] ਬਿਮੁਖਤਾ=ਬੇਮੁਖਤਾਈ।
ਭਰਮ=ਸੰਸਾ। ਕੂਲ=ਕਿਨਾਰਾ, ਕੰਢਾ।
ਪਰਵਾਹਿ=ਨਦੀ ਦਾ ਵੇਗ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਜਲ।
(ਅ) ਕਥਾ, ਵਾਰਤਾ; ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਆਦਿ ਜਦ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਕਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ ਪਰਵਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਮੂਲ=ਜੜ੍ਹਾਂ। ਭਾਵ, ਹਉਮੈਂ।

ਅਰਥ—ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੀ) ਕੀਰਤੀ (ਜੋ ਮੈਂ) ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ (ਹੈ) ਨਦੀ ਵਾਂਙੂ ਹੈ, (ਜੋ) ਮੰਗਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਅਮੰਗਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਭਰਮ ਤੇ ਬੇਮੁਖਤਾਈ (ਰੂਪੀ ਦੋ) ਕਿਨਾਰੇ (ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਬ੍ਰਿੱਛ (ਉਗ ਰਿਹਾ ਹੈ,ਇਸ ਸੁੱਕੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤੀ)ਦੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ (ਚਲ ਪਵੇ ਤਾਂ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਢਾਹ ਘੱਤੇਗਾ, (ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ) ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁਟ ਸੱਟੇਗਾ।

ਚੌਪਈ—ਗੁਰ ਸਿਖਨ ਮੱਜਨ ਹੈ ਜੋਗੂ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਭੋਗੂ।
ਨਿੰਦਕ ਜੌਨ ਅਸੂਯਾ ਸਹਿਤੂ। ਤਿਨਕੇ ਯੋਗ ਨ ਇਹੁ ਦੁਖ ਦਹਿਤੂ ।੮੪।

ਮੱਜਨ=ਇਸ਼ਨਾਨ।
ਅਸੂਯਾ=ਈਰਖਾ, ਸਾੜਾ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਦੇਖਕੇ ਜਲਨਾ।
'ਜੌਨ ਅਸੂਯਾ ਸਹਿਤੂ' ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਕ ਤਾਂ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੇ, ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਪਦ 'ਤਿਨਕੇ' ਹੈ, ਤਿਨਕੇ ਬਹੁ ਬਚਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਨਿੰਦਕ ਤੇ ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਦੋਹਾਂ ਵਾਸਤੇ—ਤਿਨਕੇ—ਪਦ ਆਯਾ ਹੈ।
ਦਹਿਤੂ=ਸਾੜ। ਦੁਖ ਦਹਿਤੂ=ਸਾੜੇ ਦਾ ਦੁਖ। ਅਥਵਾ ਦੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਭਰਮ ਬੇਮੁਖਤਾ—ਬੀ ਹੈ।

ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਿਰਹਨੀ ਨੂੰ ਚੰਦ ਤੱਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਨਦੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।]

ਅਰਥ—(ਇਹ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ) ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿੱਖੀ (ਇਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ) ਸੁਖ ਤੇ ਆਨੰਦ ਭੋਗਦੀ ਹੈ, (ਪਰੰਤੂ) ਨਿੰਦਕ (ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਕੋਈ) ਈਰਖਾ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਹ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ (ਨਦੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਇਸ਼ਨਾਨ) ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੁਤ ਦਰ ਸੋਂ ਚਲਿ ਕੈ ਸੁ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਉਰ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਇਸਥਿਤ ਆਹੂ।
ਤੱਬ ਮਤਿ ਸੁਕਤਾ ਤਿਹ ਪਰ ਤਰਿਹੀ।ਪ੍ਰੇਮ ਬੂੰਦਕੀ ਲਾਲਸ ਕਰਿਹੀ।੯੫।

[ਸ਼੍ਰੁਤ ਦਰ=ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਦ੍ਰਾੜ [ਸੰਸ:, ਦਰ=ਦ੍ਰਾੜ]। ਇੱਥੇ ਦਰ ਦਾ ਅਰਥ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਨਦੀਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਥਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੀਆਂ। ਕੰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਬੀ ਦ੍ਰਾੜ ਵਰਗੀ ਹੈ।
ਸ਼੍ਰੁਤ ਦਰ ਸੋਂ ਚਲਿ ਕੈ=ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਦ੍ਰਾੜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘਕੇ।
ਸੁ=ਉਹ। ਉਰ ਸਾਗਰ=ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ।
ਇਸਥਿਤਿ ਆਹੂ=ਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਮਤਿ=ਬੁੱਧੀ।
ਸੁਕਤਾ=ਸ਼ੁਕ੍ਤਿ—ਸਿੱਪ, ਸਿੱਪੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਮੋਤੀ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।]

ਅਰਥ—ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਦ੍ਰਾੜ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਲੰਘਕੇ ਉਹ (ਕੀਰਤੀ ਦਾ) ਪ੍ਰਵਾਹ ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ (ਜਾਕੇ) ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਬੁੱਧੀ (ਰੂਪੀ) ਸਿੱਪੀ ਉਸ (ਟਿਕੇ ਪਾਣੀ) ਉਤੇ ਤਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬੂੰਦ ਦੀ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ) ਲਾਲਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਸੁਣਕੇ ਮਤ ਵਿਚ ਉਮੰਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੂੰਦ ਨਾਲ ਤੁੱਲਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਫੇਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਬੂੰਦ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਫੇਰ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਬੁੱਧੀ ਫੇਰ ਅਮੋਲਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ—**ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੂੰਦ ਜਬ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਪਰਸੀ* ਤਿੰਹ ਕੋ ਆਇ।**
ਹੁਇ ਅਡੋਲ ਤਬ ਬੈਸਹੀ ਨਹਿੰ ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਧਾਇ॥ ੯੬॥

ਅਰਥ—(ਇਸ ਹਾਲ ਵਿਚ) ਜਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆਕੇ ਛੁਹ ਜਾਏ ਤਦ (ਤਤਛਿਨ ਉਹ) ਅਡੋਲ ਹੋਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਫਿਰ) ਇਧਰ ਉਧਰ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਪਰਸੈ—ਬੀ ਹੈ।

ਨਹੀਂ ਧਾਉਂਦੀ, (ਭਾਵ ਏਹ ਕਿ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਏਕਾਗ੍ਰ ਹੋਕੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)।

ਚੌਪਈ–ਸਾਕਤ ਖਰ ਨਹਿਮੱਜਨਕਰਿਹੀਂ। ਬਿਸ਼ੈਠੌਰਦੁਰਗੀਧਹਿਫਿਰਹੀਂ।
ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਤਿਹ ਬਨੁ ਜਾਇਸੰਜੋਗੂ। ਹੋਤਿ ਗੁੜਾਕਾ ਤਿਨਤਨੁ ਰੋਗੂ।੯੭।

ਸਾਕਤ=ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜਿਨਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਮੁਖ। [ਅ:, ਸਾਕੁਤ]
ਖਰ=ਖੋਤਾ। [ਫਾ:, ਖ਼ਰ]। ਬਿਸ਼ੈ ਠੌਰ=ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ।
ਦੁਰਗੰਧਹਿ=ਦੁਰਗੰਧੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ, ਭਾਵ ਅਰੂੜੀਆਂ ਤੇ।
ਗੁੜਾਕਾ=ਨੀਂਦ। [ਸੰਸ:, ਗੁਡਾਕਾ]

ਅਰਥ–(ਪਰੰਤੂ) ਸਾਕਤ (ਪੁਰਖ) ਖੋਤੇ (ਸਮਾਨ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਚ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, (ਓਹ ਜਿਵੇਂ ਖੋਤਾ ਦੁਰਗੰਧੀ (ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ) ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, (ਭਲਾ ਜੇ) ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਗੁਰਕੀਰਤੀ ਸੁਣਨ ਦਾ) ਸੰਜੋਗ ਬਣ (ਹੀ) ਜਾਵੇ (ਤਦ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ (ਉਸ ਵੇਲੇ) ਨੀਂਦ ਦਾ ਰੋਗ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਜੋਗ ਬਣ ਜਾਏ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਸਾਕਤ ਲੋਗ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਹੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜਸ ਫੇਰ ਬੀ ਸੁਣਨੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੋਰਠਾ–ਸਰਿਤਾ ਤਟ ਸਤਿਸੰਗ ਪਾਇ ਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸ਼ਨਾਨ ਭਾ।
ਗੁਰ ਜਸੁ ਗੂਢਉ ਰੰਗ ਰੰਗਜੋ ਨ ਮਨ ਦਹਦਿਸਿ ਫਿਰਯੋ।੯੮।

ਸਰਿਤਾ=ਨਦੀ। ਤਟ=ਕਿਨਾਰਾ। ਭਾਵ, ਘਾਟ।
ਪਾਇ=ਪਾਕੇ, ਅੱਪੜ ਕੇ। ਨ˙˙˙ਸ਼ਨਾਨ ਭਾ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।
ਫਿਰਯੋ=ਮਨ ਫਿਰਿਆ, ਭਾਵ ਭਟਕਿਆ।
ਇਹ ਸੋਰਠਾ ਪਿਛਲੇ ਕਹੇ ਗੁੜਾਕੂਆਂ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਅਪੱੜਕੇ ਭੀ ਲਾਭ ਨਾ ਹੋਯਾ, ਸਗੋਂ ਮਨ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਿਆ।
ਪਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨਿਜ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਤੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜਸ ਨਾਲ ਉੱਜਲਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

ਅਰਥ–(ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ) ਨਦੀ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ (ਰੂਪੀ) ਘਾਟ (ਤੇ) ਅੱਪੜਕੇ

(ਗੁਰੂ ਯਸ਼) ਸੁਣ ਲੈਣ (ਰੂਪੀ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ, (ਨਾਂ ਹੀ ਮਨ) ਗੁਰੂ ਜਸ ਦੇ (ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ) ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ (ਨਾਲ) ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ, (ਸਗੋਂ) ਮਨ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾ (ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ) ਫਿਰਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ
'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ' ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਧਯਾਇ*।

{ ਇਤਿ=ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਪੂਰਬਾਰਧ=ਪਹਿਲਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ।
ਬਰਨਨੰ=ਵਰਣਨ। ਪ੍ਰਥਮੋ ਧਯਾਇ=ਪਹਿਲਾ ਅਧਯਾਯ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧੇ (ਹਿੱਸੇ ਦਾ) ਪਹਿਲਾ ਅਧਯਾਯ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ 'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਵਰਣਨ' ਹੈ, ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਅਧਯਾਯ ਦੂਜਾ

[ਮੰਗਲ। ਪੱਤ੍ਰੀ ਲਿਆਉਣੀ, ਬਾਲੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ]

ਸੈਯਾ-ਬਲਵੰਡ ਬਡੇ ਭੁਜਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਖੰਡ ਅਦੰਡ ਕਰੇ ਖਲ ਖੰਡਾ।
ਰਨਮੰਡ ਉਮੰਡ ਘਮੰਡਿਤ ਚੰਡਿ ਅਖੰਡਲ ਕੇ ਅਰਿ ਕੀਨ ਬਿਹੰਡਾ।
ਕਰ ਹੇਰਿ ਕੁਵੰਡਹ ਤੁੰਡਹ ਪੰਡੁ ਭਗੇ ਜਸ ਮੰਡਨ ਭਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ।
ਸਿਧਿਦਾ ਨਿਧਿਦਾ ਰਿਧਿਦਾ ਬੁਧਿਦਾ ਜੁਧ ਮੱਧ ਸਹਾਇਸਦਾਭਵਮੰਡਾ॥੧॥

[ਬਲਵੰਡ=ਬਲਵੰਤ—ਬਲਵਾਨ।
ਭੁਜਦੰਡ=ਡੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਾਹਾਂ। (ਅ) ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਡੌਲੇ।]

---

*ਲਿਖਤ ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ:—ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਪੂਰਬਾਰਧੇ, ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ।

ਇਸਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਜਤਨ ਹੈ ਯਾ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁਕਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ, ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਆਯੂ ਬ੍ਰਿਧੀ ਲਈ ਬੜਾ ਗੁਣਦਾਇਕ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਜੋ ਦੋ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਗ਼ਾਲਬਨ ਇਹੋ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪੂਰਬਾਰਧ ਤੇ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੋਯਾ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਦਿਨ ਮਿਥਕੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅੱਗੋਂ ਉਸੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ, ਰੁੱਤਾਂ ਤੇ ਐਨ ਪਦ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ—ਅਧਯਾਯ—ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਸਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਐਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ—ਅੰਸੂ—ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਚੰਡ=ਤੇਜ ਵਾਲੇ। ਅਖੰਡ=ਅਟੁਟ, ਜੋ ਭੱਜ ਨ ਸੱਕਣ।
ਅਦੰਡ=ਅ+=ਦੰਡ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਨਿਰਭੈ।
ਖਲ=ਮੂਰਖ। ਖੰਡਾ=ਖੰਡ ਦਿੱਤੇ, ਟੋਟੇ ਕਰ ਸਿੱਟੇ, ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।
ਰਣਮੰਡ=ਰਣ+ਮੰਡ=ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਸਜੇ ਹੋਏ ਵਿਚ। ਰਣ ਤੱਤੇ ਯਾ ਰਣ ਮੱਤੇ ਵਿਚ। ਉਮੰਡ=ਜੋਸ਼ ਨਾਲ।
ਘਮੰਡਿਤ=ਘਮੰਡ ਵਿਚ ਆਕੇ, ਭਾਵ ਰਣ ਵਿਚ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਕੇ (ਮਾਰਨਾ)। ਵੰਗਾਰਕੇ।
ਚੰਡ=ਇੱਕ ਦੈਂਤ ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। (ਅ) ਚੰਡਿ, ਚੰਡੀ=ਚੰਡਿਕਾ ਦੇਵੀ। ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ। ਸ਼ਕਤੀ।
ਅਖੰਡਲ=ਆਖੰਡਲ=ਇੰਦ੍ਰ*। ਅਰਿ=ਵੈਰੀ।
ਬਿਹੰਡਾ=[ਸੰਸ:, ਵਿਘਟਨ, ਵਿਹਨਨੰ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਬਿਹੰਡਨ]=ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਸਿਟਣੇ, ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਪ੍ਰਾਜੇ ਕਰਨਾ।
ਕਰ=ਹੱਥ। ਹੇਰਿ=ਦੇਖਕੇ।
ਕੁਵੰਡਹ=ਧਨੁਖ। [ਸੰਸ: ਕੋਦੰਡ, ਹਿੰਦੀ, ਕੁਬੰਡ]।
ਤੁੰਡਹ=ਤੁੰਡ—ਮੂੰਹ।
ਪੰਡੁ=ਪਾਂਡੂ ਰੰਗ ਦੇ, ਪੀਲੇ, ਪਿੱਲੇ। ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਹੋਣਾ, ਭੈ ਖਾਣਾ ਹੈ।
ਮੰਡਣਭਾ=ਅਸਥਾਪਨ ਹੋਇਆ, ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ।
ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ=ਜਗਤ ਵਿਚ।
ਸਿਧਿ ਦਾ ਨਿਧਿ ਦਾ ਰਿਧਿ ਦਾ ਬੁਧਿ ਦਾ=ਸਿਧਿ, ਨਿਧਿ, ਰਿਧੀ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਦਾਤਾ। ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਸਿਧੀਆਂ ਲਈ ਵੇਖੋ ਪਹਿਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ੧੭ ਵੇਂ ਛੰਦ ਦੇ ਪਦਾਰਥ।
ਰਿਧਿ=ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ। ਕਿਸੇ ਸ਼ੁਭ ਵਸਤੂ ਦੀ ਅਮੁੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਪਿੱਛੇ ਜੁੱਧ ਦੇ ਗੁਣ ਗਿਣੇ ਹਨ; ਹੁਣ ਬੁੱਧਿ ਦਾਤਾ ਅਰਥਾਤ ਵਿਦ੍ਯਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਗਿਣੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਦ੍ਯਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਿਧਿ (ਕਾਮਯਾਬੀ) ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਕਹੇ ਹਨ।
ਭਵਮੰਡਾ=ਭਵ [ਭਯ]=ਡਰ। ਮੰਡਾ [ਮਰਦਨ ਤੋਂ]=ਮਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ। (ਅ)—ਭਵ=ਸੰਸਾਰ। ਮੰਡਾ [ਮੰਡਨੰ]=ਸੰਵਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਆਦਿ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
ਭਵਮੰਡਾ=ਦਾ ਅਰਥ ਜਗਤ ਰਚਨ ਵਾਲੀ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਏਥੇ ਅਪ੍ਰਸੰਗਕ ਹੈ।

*ਅਖੰਡਲ=ਅਟੱਟ। ਪਰ ਏਥੇ ਮਰਾਦ ਆਖੰਡਲ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਤੇਜਵਾਨ, ਬਲਵਾਨ (ਤੇ) ਵੱਡੇ (ਹਨ) ਬਾਹਵਾਂ ਦੇ ਡੋਲੇ (ਜਿਸਦੇ ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ) ਨਾ ਖੰਡੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਭੈ ਮੂਰਖ ਖੰਡ ਸਿੱਟੇ*।

(ਉਸ) ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਰਣ ਤੱਤੇ (ਵਿਚ) ਉਮੰਡ ਕੇ ਤੇ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਜੈ ਕੀਤਾ।

(ਉਸਦੇ) ਹੱਥਾਂ (ਵਿਚ) ਧਨੁਖ ਦੇਖਕੇ (ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ (ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਭੈ ਖਾਕੇ) ਨੱਸ ਗਏ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ (ਵਿਚ ਫਿਰ ਜਿਸਦਾ) ਜਸ ਹੋਇਆ।

(ਉਹ ਹੀ ਹੈ) ਸਿੱਧੀ ਨਿੱਧੀ ਰਿੱਧੀ (ਤੇ) ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤਾ, ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ (ਅਤੇ) ਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭੂਸ਼ਿਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ।

ਭਾਵ—ਇਹ ਮੰਗਲ ਫੇਰ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਅਧਜਾਯ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੰਗਲ ਕਰ ਆਏ ਹਨ। ਏਥੇ ਕੇਵਲ ਦੂਜੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਤੇ ਇਸਤੋਂ ਅਗਲੀ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਸ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦੇਣ।

ਕਵਿ ਜੀ ਇਕ ਜੰਗਜੂ ਤੇ ਨਰ ਸੁਭਾਵ ਕੌਮ ਦੇ ਗੁਣੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦਾ ਸਹਾਯਕ, ਜਲਾਲ ਤੇ ਜਮਾਲ ਦੋਹਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਅਖ਼ੀਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਰਿਧਿ ਬੁਧਿ ਦੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਖਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਵਿਦਜਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਭੂਸ਼ਤ ਰਖਦੀ ਹੈ।

ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਟੀਕਾ ਤੇ ਭਾਵ ਪੜ੍ਹੋ।

ਦੋਹਰਾ—ਬੰਦੌਂ ਸੰਤ ਸੰਦੋਹਿ ਪਦ ਜਿਨਤੇ ਹੋਤਿ ਉਧਾਰ।
ਜਮ ਤਮ ਸਮ ਤਿਹ ਤਰਨਿ ਸੇ ਭ੍ਰਮ ਘਨ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰ।੨।

{ ਸੰਦੋਹਿ—ਸੰਗਤ, ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ, ਇਕੱਠ, ਸਮਾਜ, ਸਾਰੇ, ਸਮੂਹ। [ਸੰਸ:, ਸੰਦੋਹ]
ਉਧਾਰ=ਕਲਜਾਣ, ਮੁਕਤੀ। ਜਮ=ਯਮ। ਤਮ=ਹਨੇਰਾ।
ਤਰਨਿ=ਤਰਣਿ=ਸੂਰਜ। (ਅ) ਤਰਣ=ਜਹਾਜ਼, ਬੇੜਾ।
ਘਨ=ਬੱਦਲ। ਬਾਤ=ਵਾਤ—ਹਵਾ, ਪੌਣ, ਹਨੇਰੀ। }

ਅਰਥ—(ਉਨ੍ਹਾਂ) ਸਮੂਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਦਾ) ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਮ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਸਮਾਨ (ਹੈ) ਉਸ (ਲਈ ਓਹ ਸੰਤ) ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ (ਹਨ ਅਤੇ) ਭ੍ਰਮ (ਰੂਪੀ) ਬੱਦਲਾਂ (ਨੂੰ ਉਡਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਹਵਾ

*ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਢੁਕਦਾ ਹੈ:—(ਜਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ) ਵਡੇ ਬਲਵਾਨ (ਤੇ) ਤੇਜਵਾਨ ਡੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੇ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ, (ਜੋ) ਨਾ ਖੰਡੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ (ਤੇ) ਨਾ ਸੋਧੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ (ਸਨ,) ਖੰਡ ਸਿੱਟਿਆ।

(ਸਮਾਨ) ਸਮਝ ਲਓ।

ਭਾਵ—ਹਵਾ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜੋ 'ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ' [ਗਉ: ਸੁਖ: ਮ: ੫] ਦਾ ਗੁਣ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਤੋਂ ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਜਮ ਦਾ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ—ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਭਯੋ ਜਹਾਜੂ। ਸਿੰਧੁ ਜਿ ਬਿਘਨ ਅਥਾਹਿ ਸਮਾਜੂ।
ਕਰਨਧਾਰ ਕਰਿਹੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ॥ਤਬਪਹੁੰਚੌਂ ਤਟਿ ਕਰਿ ਤਿਨਪਰਨਾ॥੩॥

ਮਨੋਰਥ=ਮਨ ਦਾ ਅਰਥ—ਮੁਰਾਦ, ਮੁਦਆ। ਮਨੋਰਥ ਤੋਂ ਭਾਵ ਏਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਚਣ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਤੋਂ ਹੈ।
ਜਹਾਜੂ=ਜਹਾਜ਼, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬੇੜਾ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਮਾਲ ਤੇ ਆਦਮੀ ਆਦਿ ਲੈ ਤਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ [ਅ਼ਰਬੀ, ਜਹਾਜ਼]। ਸਿੰਧੁ=ਸਮੁੰਦਰ। ਸਮਾਜੂ=ਸਾਮਾਨ।
ਕਰਨਧਾਰ=ਮਲਾਹ [ਸੰਸ:, ਕਰਣਧਾਰ] ਕਰਣ=ਉਹ ਪੁਰਜ਼ਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਸੇਧ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਟੋਰਿਆ ਜਾਵੇ।
ਧਰ=ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਕਰੁਨਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ, ਮੇਹਰ। [ਸੰਸ:, ਕਰੁਣ, ਕਰੁਣਾ]। ਤਟਿ=ਕਿਨਾਰਾ।
ਪਰਨਾ=ਆਸਰਾ। [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਣਯ]।

ਅਰਥ—ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ (ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨ ਦਾ ਮਾਨੋ ਇਕ ਬੜੇ) ਸਮਾਜ (ਨਾਲ ਭਰਿਆ) ਜਹਾਜ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਘਨਾ (ਰੂਪੀ) ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। (ਜੇ) ਗੁਰੂ (ਰੂਪੀ) ਮਲਾਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ, ਤਦ (ਮੈਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਾਲ (ਪਾਰਲੇ) ਕਿਨਾਰੇ ਅੱਪੜਾਂਗਾ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕਠਨ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਰੂਪਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਠਿੱਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਫਰ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਘਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਸਿਆਣੇ ਮਲਾਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਉਸ ਮਲਾਹ ਦੇ, ਜੋ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਉਸ ਪੁਰਜ਼ੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਸੇਧ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਚਿਟਾਨਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅਪੜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਘਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਰਨਾ ਲੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੇ ਤਕੀਆ ਰੱਖਕੇ ਆਪ ਪਾਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਅਰਥਾਤ ਅਪਣੇ ਛੋਹੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਨਿਰਭਰ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਪਦਾਂ ਦੀ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਰਸਤਾ ਵਧੇਰੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਹੈ 'ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਵਾਂਙੂ ਹੈ;' ਅਰਥਾਤ ਕਠਨਤਾ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਫਰ ਵਿਚ ਵਿਘਨਾ ਦਾ ਭੈ ਹੈ।

[ਬਿਨਤੀ]

ਤੁਮਰੋ ਨਾਮ ਨਿਬਾਹਹੁ ਲਾਜਾ। ਕਰਹੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਪੂਰਨ ਸ਼ੁਭ ਕਾਜਾ।
ਤਵ ਕਰੁਨਾ ਬਿਨ ਅੱਖਰ ਏਕੂ। ਨਹਿਂ ਉਪਜਤਿ ਮੁਝ ਰਿਦੈ ਬਿਬੇਕੂ।੪।
ਦੋਹਰਾ—ਗੁਰ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮ ਸੁਧਾ ਪਰਦਿ ਕਵਿਤਾ ਸੁ।
ਸਿੱਖ ਬਿੰਦਾਰਿਕ ਪੀਵਹੀਂ ਨਿੱਤ ਹ੍ਵੈ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।੫।

[ਨਾਮ=ਨਾਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਮ ਦੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਉਣ ਲਗਾ ਹਾਂ।
ਨਿਬਾਹਹੁ ਲਾਜਾ=ਲਾਜ ਨਿਬਾਹੋ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜੁ ਹੋਯਾ, ਇਸ ਦੀ ਲਾਜ ਪਾਲੋ।
ਸ਼ੁਭ ਕਾਜਾ='ਸ਼ੁਭ' ਪਦ 'ਕਾਜ' ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਪੂਰਨ ਕਰੋ ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੋਕੇ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰੋ। ਕਰੁਨਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ।
ਬਿਬੇਕੂ=ਵਿਵੇਕ—ਗਿਆਨ, ਪਛਾਣ, ਸਿਆਣ, ਨਿਰਣੇ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਨਿਰਣੇ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਸਿੱਟਾ। (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:—ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ) ਵਿਵੇਕ (ਤਾਂ ਕੀ) ਇਕ ਅੱਖਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਉਪਜ ਸਕਦਾ। (ੲ) ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਉਪਜ ਸਕਦਾ।
ਸੁਧਾ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਪਰਦਿ=ਦਾਤਾ [ਸੰਸ:,ਪ੍ਰਦ=ਦਾਤਾ]।
ਕਵਿਤਾਸੁ=ਕਵਿਤਾ+ਸੁ=ਕਵਿਤਾ=ਸ਼ਾਇਰੀ, ਪਦਜ ਰਚਨਾ, ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਆਦਕਾਂ ਨੂੰ ਰਮਣੀਕ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਮਤੀ। ਸੁ=ਉਹ; ਇਸ਼ਾਰਾ—ਸਮੁੰਦਰ—ਵਲ ਹੈ।
ਬਿੰਦਾਰਕ=ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਕ=ਦੇਵਤਾ, ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ। [ਸੰਸ:, ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਕ=ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਰੰਜਕ, ਉੱਤਮ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਦੇਵਤਾ]
ਸੁਮਤਿ=[ਸੁ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ,ਮਤਿ=ਬੁਧੀ]। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਬੁਧੀ ਭਾਵ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਣੀਬੁਧੀ ਹੈ।]

ਅਰਥ—(ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ) ਅਪਣੇ ਨਾਮ (ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ, ਦਾਸ ਦੀ) ਲਾਜ ਨਿਬਾਹ ਦਿਓ, (ਮੇਰਾ ਇਹ) ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਗ੍ਰੰਥ (ਰਚਣ ਦਾ) ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿਓ। (ਮੈਨੂੰ ਇਹ)ਗ੍ਯਾਨ(ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ)ਆਪ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾ ਇਕ ਇਕ ਅੱਖਰ(ਬੀ)ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚੋਂ) ਨਹੀਂ ਉਪਜ ਸਕਦਾ।ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਾਨ ਹੈ,ਉਹ (ਸਮੁੰਦਰ) ਕਵਿਤਾ (ਰੂਪੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। (ਜਿਸਨੂੰ) ਸਿੱਖ (ਰੂਪੀ)ਦੇਵਤੇ ਨਿੱਤ ਹੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ(ਜਿਸਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ)ਨਿਤ ਹੀ ਸੁਭ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ—ਅੱਗੋਂ ਹੁਣ ਕਥਾ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਚੌਪਈ॥ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਜਗਰਾਈ[1]। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਦੀਨਿ ਬਡਾਈ। ਅਪਨ ਕੀਨ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨਾ[2]। ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਬਿਬ ਤਨ[3] ਪਲਟਾਨਾ॥੬॥ ਜਿਉ ਅਧਿਪਤਿ[4] ਇਕ ਪੋਸ਼ਿਸ਼[5] ਤਜਿਕੈ[6]। ਬੈਸਹਿ[7] ਸਭਾ ਦੁਤਿਯ[8] ਤਨ-ਸਜਿਕੈ[9]। ਤਿਉ ਖਡੂਰ ਮਹਿੰ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਨ ਸਿਮਰਨਿ ਕਲਿ ਕਲਮਲ[10] ਭਾਜੇ ॥੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਤਖਤ ਬੈਠਿ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਕੀਨ ਖਡੂਰ ਨਿਵਾਸ। ਨਰਨ[11] ਉਧਾਰਨ ਕਾਰਨੇ ਕਰਤਿ ਸੁ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੮॥ ਸੈਯਾ ॥ਇਕ ਬਾਸੁਰ[12] ਆਸਨ ਡਾਸਿ[13] ਅਸੀਨ[14] ਸੁ ਧਯਾਨ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਹੋਇ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪਦਪੰਕਜ[15]ਲੀਨ ਨਿਰੰਤਰ[16] ਹੀ ਮੁਦ[17] ਲੋਚਨ ਕੋਇ[18]। ਪੁਨ ਯੌ ਉਪਜੀ ਉਰ[19] ਬੀਚ ਬਿਚਾਰ –ਸੁ ਕਿੰਕਰ[20] ਕੇ ਭ੍ਰਮ ਜਾਸ[21] ਬਿਗੋਏ[22]। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਿਨ*ਭੇਦ[23] ਨ ਮੱਧ ਤਰੰਗਹ[24] ਤੋਏ[25]–॥੯॥ਸੈਯਾ॥ ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਿਤੈ[26] ਨਿਤ ਹੀ– ਭਵ[27] ਮੈਂ ਭਵ[28] ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਬਿਧਿ[29] ਲੀਨੋ ?। ਪੁਨ ਬਾਲ ਜੁਵਾ ਕੇ[30] ਬਿਲਾਸ[31] ਜੋਊ ਇਤਿਹਾਸ ਕਹੈ ਸਿਖ ਕੌਨ ਪ੍ਰਬੀਨੋ[32] ?।ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ[33] ਕੋ ਰਟਨੋ[34],ਕਟਨੋ ਕੁਟਿਲੈ[35] ਬਡ ਦੰਭ[36] ਜੁ ਕੀਨੋ। ਚਿਤ ਚਿੰਤਤਿ ਦੇਤਿ ਅਚਿੰਤਤਤਾ ਜੋਊ ਬੈਸ ਇਕੰਤ ਗੁਰੂ ਰਸ ਭੀਨੋ–॥੧੦॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਰ ਸਰਬੱਗ[37] ਉਰ ਡਰ[38] ਹਰਿ[39] ਅਰੁ ਜੁਰ ਤੀਨ[40]। ਪਢਹਿ ਸੁਨਹਿ ਸਿਖ ਹੋਇ ਗਤਿ[41] ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨ॥੧੧॥ ਚੌਪਈ ॥ਉਤ[42] ਬਾਲੇ ਸੰਧੂ ਸੁ ਵਿਚਾਰਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰਾ। ਨਿਜ[43] ਅਸਥਾਨ ਸੁ ਕੌਨ ਬਿਠਾਯੋ?। ਤਿਸ ਦਰਸਨ ਜਿਯਰਾ[44] ਲਲ-ਚਾਯੋ' ॥੧੨॥ ਬਹੁ ਨਰ ਮਹਿੰ ਬੋਲਯੋ ਇਮ ਬਾਲਾ॥ ਇਕ ਸਿਖ[45] ਬਚ[46] ਭਾਖਯੋ[47] ਤਿਹਕਾਲਾ[48]। 'ਤਿਹਣ ਗੋਤ ਅੰਗਦ ਤਿਹ ਨਾਮੂ। ਗੁਰਤਾ

[1]ਜਗਤ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ(ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੇ।[2]ਚਲਾਣਾ। [3]ਦੂਜਾ ਸਰੀਰ। [4]ਰਾਜਾ।[5]ਪਸ਼ਾਕ। [6]ਉਤਾਰਕੇ। [7] ਬੈਠੇ। [8] ਦੂਜੀ। [9]ਪਹਿਨਕੇ । [10]ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ।[11]ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ। [12]ਦਿਨ। [13]ਡਾਹਕੇ। [14]ਬੈਠੇ। [15]ਚਰਣ ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ। [16]ਇਕਰਸ। [17]ਬੰਦ (ਅ) ਖਿੜੇ। [18]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਏ। [19]ਦਿਲ ।[20]ਦਾਸਾਂ ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ। [21]ਜਿਨ੍ਹਾਂ(ਗੁਰੂਨਾਨਕਦੇਵ)ਨੇ। [22]ਭ੍ਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। [23]. [24]. [25]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜੀਕੂੰ ਜਲ ਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। [26]ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ(ਦੂਜੇ ਗੁਰੂਜੀ)। [27]ਸੰਸਾਰ। [28]ਜਨਮ। [29]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।[30]ਜਆਨੀ ਦੇ।[31]ਕੌਤਕ ਬਚਨ,ਆਦਿ ਹਾਲ। [32]ਚਤੁਰ। [33]ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ। [34]ਫਿਰਨਾ। [35]ਪਾਪ।[36]ਪਖੰਡ। [37]ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ।[38]ਦਿਲ ਦਾ ਡਰ। [39]ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [40]ਅਤੇ ਤਿੰਨੇ ਤਾਪ। [41]ਮੁਕਤ। [42]ਉਧਰ। [43]ਆਪਣੇ।[44]ਦਿਲ। [45]ਸਿਖ ਨੇ।[46]ਬਚਨ।[47]ਆਖਿਆ। [48]ਉਸਵਕਤ।*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਜਿਮ।

ਉਚਿਤ[1] ਭਯੋ ਅਭਿਰਾਮੂ[2]' ॥੧੩॥ਕਬਿੱਤ॥ ਸ੍ਰੁਤ[3] ਸੁਨਿ ਬਾਲੇ ਬਾਤ, ਭਯੋ ਪੁਲਕਾਤ ਗਾਤ[4],ਅੰਗ ਨ ਸਮਾਤਿ, ਚਲ੍ਯੋ ਤੈਹਾ ਤਬ ਧਾਇਕੈ[5]। ਕਾਤਿਕ ਦਿਵਸ[6] ਪੁੰਨ੍ਯੋ, ਆਇ ਸੁ ਦਿਦਾਰ ਕੀਨੋ, ਕਰੀ[7] ਕਰ[8] ਬੰਦ[9] ਅਭਿਬੰਦ[10] ਸੀਸ[11] ਨਾਇਕੈ[12]। ਦੇਖਤਿ ਮਗਨ ਭਯੋ ਆਵਨ ਸਫਲ ਕਿਯੋ, ਬੈਠ੍ਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨ ਗੁਰ ਆਇਸੁ[13] ਕੋ ਪਾਇਕੈ। 'ਸਤਿਕਰਤਾਰ' ਕੋ ਉਚਾਰਿਕੈ[14] ਬੂਝਤਿ[15] ਪੁਨ[16] 'ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ[17] ਆਏ ਤੁਮ ਦੀਜੀਏ ਸੁਨਾਇਕੈ ?' ॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਥਾਸ਼ਕਤ ਜੋ ਭੇਟ ਥੀ ਆਗੈ ਧਰੀ ਬਨਾਇ[18]। ਪੁਨ ਬਾਲਾ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ਬਿਨੈ ਬਚਨ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ॥੧੫॥ਚੌਪਈ॥'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ! ਸੰਧੂ ਗੋਤ ਨਾਮ ਮੁਹਿ ਬਾਲਾ। ਰਾਇ ਭੋਇ ਤਲਵੰਡੀ ਜੋਊ। ਵਤਨ ਜਨਮ ਹਮਰਾ ਹੈ ਸੋਊ ॥੧੬॥ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਭੂਰੀ[19]। ਯਾਤੇ ਹੌਂ ਚਲ ਆਇ ਹਦੂਰੀ[20]। ਅਜਰਜਰਨ[21] ਉਰ[22] ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਸੁਨੀ ਆਪ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ' ॥੧੭॥ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ 'ਤੁਮ ਗੁਰ ਕੋ ਹੈ ?। ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨ ਨਿਜ ਮਤਿ[23] ਜੋ ਹੈ। ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸ਼ੁਭ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ। ਬਿਸ਼ਿਯਨ[24] ਬਾਰਿ ਸਪਰਸ ਨ ਕਾਊ'॥੧੮॥ਹਾਥਬੰਦਿ[25] ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚ ਬਾਲਾ। 'ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੋ[26] ਗ੍ਯਾਤ[27] ਬਿਸਾਲਾ[28]। ਤਦਪਿ[29] ਜੁ ਤੁਮ ਪੂਛਨ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸੁਨਹੁ ਆਪ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਧਾਰੀ ॥੧੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਮ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ। ਕਲਿ ਕਲਮਲ ਰੁਜ[30] ਪਦ[31] ਰਜ[32] ਚੂਰਨ[33]। ਦੰਭ[34] ਮਤੰਗਹਿ[35] ਕੋ[36] ਸਰਿ[37] ਕੇਸਰਿ[38]। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕ੍ਰਿਖਿ[39] ਜਗਤ ਸੁ ਜਲਧਰ[40]' ॥੨੦॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬਚਨ ਉਚਾਰ੍ਯੋ। 'ਤੁਮ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ[41]। ਕਬ ਕੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਮਨ ਮਾਨੀ ?। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ' ॥੨੧॥ ਬਾਲਾ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਦਯਾਲਾ। ਤਿਨਕੇ ਸੰਗਿ ਰਹ੍ਯੋ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਤੀਨ ਬਰਖ ਤਨ ਬੈਸ ਵਡੇਰੀ।ਬਾਲ[42] ਤਰੁਨ[43]

---

[1]ਲਾਇਕ। [2]ਸੁੰਦਰ। [3]ਕੰਨੀਂ। [4]ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਸਰੀਰ ਦੇ। [5]ਦੌੜਕੇ। [6]ਦਿਨ। [7]ਕੀਤੀ। [8]ਹੱਥ। [9]ਜੋੜਕੇ। [10]ਨਮਸਕਾਰ। [11]ਸਿਰ। [12]ਨਿਵਾਕੇ। [13]ਆਗਯਾ। [14](ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ) ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਉਚਾਰਕੇ। [15]ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ। [16]ਫਿਰ। [17]ਕਿਧਰੋਂ। [18](ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੇ)। [19]ਬਹੁਤੀ। [20]ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ। [21]ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰਨ ਵਾਲੇ। [22]ਦਿਲ। [23]ਸਿੱਧਾਂਤ। [24]ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ। [25]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [26]ਆਪਨੂੰ। [27]ਖਬਰ। [28]ਬਹੁਤੀ। [29]ਤਾਂ ਭੀ। [30]ਰੋਗ। [31]ਚਰਣ। [32]ਧੂੜੀ। [33]ਨਾਸ਼ ਕਾਰਕ। [34]ਪਖੰਡ ਰੂਪੀ। [35]ਹਾਥੀ। [36]ਨੂੰ। [37]ਬਰਾਬਰ। [38]ਸ਼ੇਰ ਦੇ। [39]ਖੇਤੀ। [40]ਬੱਦਲ। [41]ਵੇਖਿਆ। [42]ਬਾਲਪਨ। [43]ਜਵਾਨੀ।

ਬਯ[੧] ਬਿਤੀ[੨] ਬਤੋਰੀ॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦਹਦਿਸ਼ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇਓ ਦਯਾ ਬ੍ਰਿਸ਼ ਕੋ ਦੇਖਿ॥ਨਿਕਟ ਰਹਿਤ ਤਿਨ ਚਰਨ ਹਮ ਤਾਰਯੋ ਜਗਤ ਬਿਸੇਖ[੩] ॥੨੩॥ ਦਯਾਐਨ[੪] ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਏ ਦੈਨ ਭਗਤਿ ਨਿਜਦਾਸ। ਉਠਕਰਿ ਭੁਜਭਰਿ[੫] ਗਰ[੬] ਮਿਲੇ, ਉਰ ਧਰਿ ਪਰਮ[੭] ਹੁਲਾਸ॥੨੪॥ਚੌਪਈ॥ ਬਹੁਰ[੮] ਬਿਲੋਚਨ[੯] ਮੁਚਾ[੧੦] ਬਿਰਾਗਾ[੧੧]।ਕਰਿ ਉਰ[੧੨] ਚਰਨਨ ਬਰ[੧੩]ਅਨੁਰਾਗਾ[੧੪]। ਧੀਰ ਨ ਧਰਹਿਂ ਅਧਿਕ[੧੫]ਧਰ[੧੬]ਆਂਸੂ[੧੭]। ਪਰਤਿ[੧੮], ਪ੍ਰੀਤ* ਕੀ ਭਗਤਿ[੧੯] ਉਲਾਸੂ[੨੦]॥੨੫॥ ਸਵਿਤਾ[੨੧] ਅਸਤਿ[੨੨] ਨਿਸਾ[੨੩] ਹੁਇ ਆਈ। ਬਾਲਾ ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਤਿਹ ਥਾਂਈ॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿਂ ਮਿਲ ਸਮੁਦਾਯਾ[੨੪]। ਤਹਾਂ ਬਸਯੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਭਾਯਾ[੨੫]॥੨੬॥ਨਿਸਮੈਂ ਭਨਤਿ ਰਹਯੋ ਤਿਨ ਸਾਥ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਗਾਥ॥ ਅੰਗਦ ਮਗਨ ਲਗਯੋ ਮਨ ਧਯਾਨ॥ਆਸਨ ਬੈਸਯੋ ਭਈ ਬਿਹਾਨ[੨੬]॥੨੭॥ਪੁਨ ਪੂਖਨ[੨੭] ਪਰਕਾਸ਼ਤਿ ਭਯੋ॥ਛੁਟੀਸਮਾਧਿ ਸ਼ਨਾਨ[੨੮] ਕਯੋ। ਬੈਸੇ[੨੯] ਬਹੁਰ[੩੦] ਬੁਲਾਯੋ ਬਾਲਾ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਆਨ ਤਤਕਾਲਾ[੩੧]॥੨੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਕਹਯੋ'ਸਭਿ ਇਤਿਹਾਸ[੩੨] ਸੁਨਾਉ॥ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ ਕੇ ਜਨਮ ਤੇ ਸਕਲ[੩੩] ਕਥਾ ਸਮਝਾਉ'॥੨੯॥ਚੌਪਈ॥ ਬਾਲੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿ ਗਿਰਾ[੩੪] ਉਚਾਰੀ[੩੫]।'ਜਨਮ ਕਥਾ ਅਨਜਾਨ ਅਗਾਰੀ[੩੬]। ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਤੇ[੩੭] ਇਹਬਿਧਿ ਸੁਨੀ॥ਸੋਤੁਮ ਪਾਸ ਬਖਾਨਤਿਗੁਨੀ[੩੮]॥੩੦॥ ਉਰਜ[੩੯] ਮਾਸ ਕੀ[੪੦] ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ†। ਬਿੰਸਤ ਸਪਤ[੪੧] ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਸੁਰਾਸੀ। ਔਰ ਸੁਨੀ ਸੋ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰੀ। ਪੱਤ੍ਰੀ ਜਨਮ ਲਿਖੀ ਦਿਜ[੪੨] ਸਾਰੀ॥੩੧॥ ਕਾਲੂ ਨਾਨਕ[੪੩] ਜਨਕ[੪੪] ਜਨੀਜੈ[੪੫]। ਧਾਮ[੪੬] ਮੱਧ[੪੭] ਤਿਹ[੪੮] ਧਰੀ[੪੯] ਲਖੀਜੈ[੫੦]। ਭਾ ਪਰਲੋਕ[੫੧]ਕਾਲਬਹੁ ਕਾਲੂ[੫੨]।ਜੀਵਤਿਅਨੁਜ[੫੩] ਨਾਮ ਤਿਹ

---

[੧]ਉਮਰ। [੨]ਗੁਜਰੀ। [੩]ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ। [੪]ਦਯਾ ਦਾ ਘਰ। [੫]ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈਕੇ। [੬]ਗਲ। [੭]ਬਹੁਤ। [੮]ਫੇਰ। [੯]ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ। [੧੦]ਛੁਟਿਆ। [੧੧]ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਜਲ। [੧੨]ਰਿਦੇ। [੧੩]ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਚਰਨਾਂ ਦਾ। [੧੪]ਪ੍ਰੇਮ। [੧੫]ਬਹੁਤ। [੧੬]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ। [੧੭]ਅੱਥਰੂ। [੧੮]ਡਿਗਦੇ ਹਨ। [੧੯]ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ। [੨੦]ਉਛਾਲੇ ਨਾਲ। [੨੧]ਸੂਰਜ। [੨੨]ਛਿਪਿਆ। [੨੩]ਰਾਤ। [੨੪]ਸਾਰੀ। [੨੫]ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ। [੨੬]ਸਵੇਰਾਹੋਗਿਆ। [੨੭]ਸੂਰਜ। [੨੮]ਇਸ਼ਨਾਨ। [੨੯]ਬੈਠੇ। [੩੦]ਫੇਰ। [੩੧]ਉਸਵੇਲੇ। [੩੨]ਕਥਾ। [੩੩]ਸਾਰੀ। [੩੪]ਬਾਣੀ। [੩੫]ਕਹੀ। [੩੬]ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ(ਮੈਨੂੰ)ਪਤਾਨਹੀਂ। [੩੭]ਮਨੁਖਾਂ ਤੋਂ। [੩੮]ਸੋਚਕੇ। [੩੯]ਕੱਤਕ ਦੇ। [੪੦]ਮਹੀਨੇ ਦੀ। [੪੧]ਵੀਹ ਤੇ ਸਤ=ਸਤਾਈ। [੪੨]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ। [੪੩]ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ। [੪੪]ਪਿਤਾ [੪੫]ਜਾਣੀਏ। [੪੬]ਘਰ। [੪੭]ਵਿਚ। [੪੮]ਉਸ ਦੇ। [੪੯]ਰਖੀ। [੫੦]ਜਾਣੋ। [੫੧]ਚਲਾਣਾਹੋਗਿਆ ਹੈ। [੫੨]ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੋਯਾ ਕਾਲੂ ਜੀਦਾ। [੫੩]ਛੋਟਾ ਭਿਰਾਉ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਨੀਰ। †ਵਲੈਤ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇ ਹਾਫ਼ਜ਼ਾ ਬਾਦ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਆ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਲਾਲੂ ॥ ੩੨ ॥ ਦੋਹਰਾ–ਬ੍ਰਿੱਧ[੧] ਬੈਸ[੨] ਬਪੁ[੩] ਬਲ ਬਿਨਾ ਬੀਤੇ ਬਰਖ[੪] ਬਿਸਾਲ[੫]। ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਂ ਸਦਨ[੬] ਤਿਸੁ ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੌਨ[੭] ਗੁਰੁ ਦਯਾਲੁ'!॥੩੩॥ ਚੌਪਈ–ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਉਰ ਬਹੁ ਹਰਖਾ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਜਨੋਂ ਜਲਧਰ[੮] ਬਰਖਾ[੯]। ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲ[੧੦] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਕਿਤਿ ਬਿਧਿ[੧੧] ਲੀਜੈ ਪੱਤ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ? ॥੩੪॥ ਐਸਾ ਕੌਨ ਮੀਤ ਸਿਖ ਹੋਈ ? ਪੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦਰਸਾਵਹਿ[੧੨] ਜੋਈ'। ਬਾਲਾ ਕਹੈ 'ਖੋਜ ਜੋ ਕੀਜੈ। ਤੌ ਨਿਹਚੈ ਪੱਤ੍ਰੀ ਕਰ ਲੀਜੈ[੧੩]॥੩੫॥ ਲਾਲੂ ਆਲਯ[੧੪] ਮਿਲਕਰਿ ਤਾਸੂ[੧੫]। ਖੁਜਵਾਵਹਿਂ[੧੬] ਜਬ ਤਿਹ ਕੇ ਪਾਸੂ। ਤੌ ਕਰ ਆਵਹਿ,ਪਠਵਹੁ[੧੭] ਕੋਈ।ਹੇਰਹੁ[੧੮] ਪੂਰ[੧੯] ਮਨੋਰਥ[੨੦] ਹੋਈ'॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਭਾਖੀ ਗਿਰਾ 'ਹੋਵਹਿ ਤੁਮ ਤੇ ਕਾਮ[੨੧]। ਤਾਹਿਂ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਖੁਜਵਾਵਹੁ ਤਿਹ ਧਾਮ' ॥ ੩੭ ॥ ਚੌਪਈ–ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਮੁਖ ਸਸਹਿ[੨੨] ਸੁਧਾ ਸੀ[੨੩]। 'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਯੇ ਸੁਖਰਾਸੀ[੨੪] ! ਏਕ ਸਿੱਖ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਸਾਥੂ। ਜਾਵਹਿਂ ਜਸਪਦ[੨੫] ਦੀਨਾ ਨਾਥੂ ! ॥ ੩੮ ॥ ਲਾਲੂ ਅਲ੍ਯ ਲੇਹਿਂ ਟੁਲਾਈ[੨੬]। ਆਨਹਿਂਗੇ ਹਮ ਜੇ ਤਹਿਂ ਪਾਈ[੨੭]'। ਗੁਰ ਪਰਸੀਦੇ[੨੮] ਬਾਲੇ ਪਰ ਤਬ। *'ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਨ ਬਿਸਰੈ ਉਰ[੨੯] ਕਬਿ[੩੦]' ॥ ੩੯ ॥ ਲਾਲਾ ਪੰਨੂ ਸਿੱਖ ਸਦਾਯਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਵ[੩੧] ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ। 'ਗੁਰੁਸਿੱਖੀ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕਾਈ[੩੨]। ਜਿਵ ਸਾਵਨ ਸਰਿਤਾ[੩੩] ਬਹੁਤਾਈ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ–ਬਾਲੇ ਸੰਗ ਜੱਯੇ ਤਹਾਂ, ਜਹਿਂ ਜਨਮਯੋ ਮਮ[੩੪] ਨਾਥ[੩੫]। ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ[੩੬] ਕੋ ਆਨਿਕੈ ਕੀਜੈ ਜਨਮ ਸਕਾਥ[੩੭]' ॥੪੧॥ ਚੌਪਈ–ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੁਤ[੩੮] ਬਚਨ ਸਮਾਤਿ ਨ ਅੰਗਾ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਸੰਗਾ। ਧੰਨ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਜਾਨੇ। ਪੱਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਨੇ† ॥੪੨॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸੁਨਿ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ'। ਚਲਤਿ ਭਏ ਨਾਨਕ ਉਰ ਧਾਰਿ। ਮਗ ਮਹਿਂ[੩੯] ਮਹਿਮਾਂ ਅਮੀ ਪਟੰਤਰ[੪੦]। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਜੁਗ[੪੧] ਚਲਤਿ

[੧]ਬੁੱਢੀ। [੨]ਉਮਰ। [੩]ਸਰੀਰ। [੪]ਵਰ੍ਹੇ। [੫]ਬਹੁਤੇ। [੬]ਘਰ। [੭]ਕੰਨੀਂ। [੮]ਬੱਦਲ।[੯]ਵਸਿਆ।[੧੦]ਸੁੰਦਰ। [੧੧]ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ।[੧੨]ਦਿਖਲਾਵੇ। [੧੩]ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। [੧੪]ਘਰ। [੧੫]ਉਸਨੂੰ। [੧੬]ਲਭਵਾਈਏ। [੧੭]ਭੇਜੋ।[੧੮]ਦੇਖੋਗੇ।[੧੯]ਪੂਰੀ। [੨੦]ਇੱਛਾ। [੨੧]ਕੰਮ।[੨੨]ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਰੂਪੀ)ਮੁਖ ਤੋਂ।[੨੩]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੀ (ਬਾਣੀ)। [੨੪]ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। [੨੫]ਛੇਤੀ। [੨੬]ਲੱਭ ਲਵਾਂਗੇ। [੨੭]ਜੇ ਉਥੋਂ ਲੱਭੀ ਤਾਂ ਲੈ ਆਵਾਂਗੇ। [੨੮]ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।[੨੯]ਦਿਲੋਂ।[੩੦]ਕਦੇ।[੩੧]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।[੩੨]ਬਹੁਤੀ।[੩੩]ਨਦੀ।[੩੪]ਮੇਰਾ।[੩੫]ਸੁਆਮੀ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ)।[੩੬]ਜਨਮ ਪੱਤ੍ਰੀ।[੩੭]ਸਫਲ।[੩੮]ਕੰਨੀਂ।[੩੯]ਰਾਹ ਵਿੱਚ।[੪੦]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਰੱਬਰ। [੪੧]ਦੋਵੇਂ।
*ਇਹ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ। †ਭਾਵ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਖਿੱਤਵਾਰ ਠੀਕ ਲੱਭਣ ਲਈ ਪੱਤ੍ਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਹੋਈ।

ਨਿਰੰਤਰ[੧]॥੪੩॥ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਇ। ਲਾਲੂ ਆਲਯ[੨] ਮਿਲਿਇ ਆਇ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।'ਸੁਨਿ ਲਾਲੂ! ਇਕ ਪਰਉਪਕਾਰਾ॥ ੪੪॥ ਦੋਹਰਾ—ਸੋਧਸੋ ਹਮ ਜੋ ਗੁਰ ਭਯੋ ਅੰਗਦ ਪਰਮਨਿਧਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਤਿਨ ਬਿਖੈ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ ਜਾਨਿ ॥੪੫॥ ਚੌਪਈ—ਦੀਨੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗੁਰਿਆਈ।ਤਿਨ ਪੱਤ੍ਰੀ ਤੁਮ ਸੋਂ ਮੰਗਵਾਈ। ਲਾਲਸ[੩] ਹੇਰਨ[੪] ਤਾਸੁ ਬਿਸਾਲਾ[੫]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਪਠਯੋ ਤਤਕਾਲਾ[੬]॥੪੬॥ ਲਾਲੂ ਕਹੈ: 'ਨ ਮੁਝ ਸੁਧ[੭] ਕੋਊ। ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ[੮] ਤੁਮ ਜਾਚਤਿ[੯] ਜੋਊ। ਨਾਨਕ ਕੇ ਤੁਮ ਬਹੁਤ ਪਯਾਰੇ। ਹਮ ਸੋਂ ਕਹੁ ਸਭਿ ਭੇਦ ਵਿਚਾਰੇ॥੪੭॥ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਹੈ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ॥ ਮੰਜੀ ਕਿਹਿ ਢਿਗ ਆਨੰਦ ਕੰਦ? ਸੁਤ ਨੇ ਲਈ ਕਿ ਸੇਵਕ ਪਾਈ। ਤਖਤ ਬੈਸ ਕਿਸ ਗੁਰਤਾ ਆਈ?' ॥੪੮॥ ਦੋਹਰਾ—ਕਹਿ ਬਾਲਾ: 'ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਜਿਹ ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ ਆਪ।ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਲੇਰ ਧਰਿ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਦਿਯ ਥਾਪਿ॥ ੪੯ ॥ ਚੌਪਈ—ਤਿਨਕੀ ਸਮਤਾ ਹੋਵਹਿ ਕੈਸੇ। ਥਾਪਯੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਬ ਐਸੇ। ਖੋਜ ਲਯੋ ਹਮ ਗੁਰੁ ਮਤਧੀਰਾ[੧੦]। ਜਿਉਂ ਖਨਵਾਰੀ[੧੧] ਪਾਵਹਿ ਹੀਰਾ॥ ੫੦ ॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਗੁਰ ਸੰਤਤਿ[੧੨] ਜਾਨੇ। ਮਾਨਹਿੰ ਮਾਨਵ[੧੩] ਮਨ ਅਨੁਮਾਨੇ[੧੪]।ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗੁਰਤਾ ਦਏ।ਕਿਧੌਂ ਦੁਤਿਯ[੧੫] ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਏ'॥੫੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੂ ਗਿਰਾ[੧੬] ਅਲਾਈ[੧੭]। 'ਖੋਜਯੋ ਜੇ ਪੱਤ੍ਰੀ ਹੁਇ ਭਾਈ। ਕਾਗਰ ਲੇਖੇ ਕੇ ਇਕ ਥਾਂਈ। ਬਹੁ ਮਹਿਂ ਮਿਲੀ ਨ ਜਾਨੀ ਜਾਈ'॥ ੫੨ ॥ ਦੋਹਰਾ—ਕਹਿ ਬਾਲਾ 'ਲਾਲੂ ਸੁਨਹੁ!ਤੂੰ ਕਾਲੂ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ॥ ਜਨਨਿ ਜਨਕ ਨਾਨਕ ਨਹਿਨ, ਤੁਮ ਤੇ ਅਬਹਿ ਅਗਾਤਿ[੧੮] ॥ ੫੩ ॥ ਚੌਪਈ—ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਕਰੇ ਹਮ ਕਾਮਾ। ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ ਉਠ ਖੋਜਹੁ ਧਾਮਾ'।ਬਾਲੇ ਕੀ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲੂ। ਕਾਗਰ ਗ੍ਰਿਹ ਖੋਜਤਿ ਭਾ ਲਾਲੂ॥ ੫੪॥ ਖੋਜਤਿ ਖੋਜਤਿ ਪੱਤ੍ਰੀ ਜਬਹੀ।ਦਿਵਸ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਈ ਤਬਹੀ। ਦੀਨੀ ਲਾਲੂ ਨੈ ਕਰ[੧੯] ਬਾਲਾ। ਤਾਂਹਿ ਦਈ ਕਰ ਪੈਨੂ ਲਾਲਾ ॥੫੫॥ ਲੇ ਪੈਨੂ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਬਾਲੇ! ਚਲੀਏ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਹੇਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਉਰ ਹਰਖ

---

[੧]ਲਗਾਤਾਰ। [੨]ਘਰ। [੩]ਇੱਛਾ। [੪]ਵੇਖਣ ਦੀ। [੫]ਬਹੁਤੀ। [੬]ਛੇਤੀ। [੭]ਖਬਰ। [੮]ਜਨਮ ਪੱਤ੍ਰੀ [੯]ਮੰਗਦੇ ਹੋ। [੧੦]ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਧੀਰਜਵਾਨ। [੧੧]ਖਨਨਵਾਲਾ। [੧੨]ਸੰਤਾਨ, ਔਲਾਦ। [੧੩]ਮਨੁਖ। [੧੪]ਸੋਚਕੇ। [੧੫]ਮਾਨੋਂ ਦੂਜੇ। [੧੬]ਬਾਨੀ। [੧੭]ਕਹੀ। [੧੮]ਗੁਰਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਨਾਬੇਠੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ। [ਅਗਾਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੰਸ:, ਆਗਤ]। [੧੯]ਹੱਥ ਵਿਚ।

ਅਪਾਰ।ਪਰਮ[੧] ਪ੍ਰਸੀਦਹਿਂ[੨]ਪਰਉਪਕਾਰਾ'॥੫੬॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ[੩] ਮਨਮਹਿਂ ਅਨੁਮਾਨੀ[੪]।'ਬਾਨੀ ਭਨਤਿ ਸੁਖਨ ਮਮ[੫] ਸਾਨੀ[੬]'। ਗਵਨੇ[੭] ਜੁਗਲ[੮] ਸੰਗ[੯] ਮਗ ਮਾਂਹੀ[੧੦]। ਬਾਲਾ ਪੁਨ ਪੰਨੂ ਦਿਸ ਤਾਂਹੀ ॥ ੫੭ ॥ ਦੋਹਰਾ–ਲਾਲੂ ਚਲਤਭੌ ਮਿਲ ਤਬੈ ਪੈਸੇ ਪੰਜ ਨਲੇਰ। ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ਿ[੧੧] ਤੇ ਭੇਟ ਦੀ ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ ਤੇ ਫੇਰ ॥ ੫੮ ॥ ਚੌਪਈ–'ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸ਼ਾ[੧੨]। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜਿਸੁ ਦੋਸ਼ੁ ਨ ਲੇਸ਼ਾ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੇ ਰਿਸਿ[੧੩] ਕੋ ਧਰੈ। ਛਿਮਾ ਧਰਤਿ ਜਿਉਂ ਤਿਹ ਪਰ ਕਰੈਂ[੧੪]'॥੫੯॥ਬਾਲੇ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰਾ।ਪੰਚ ਦੋਖ ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ। ਨਿਕਟਿ ਤਰਨਿ[੧੫] ਜਿਉਂ ਤਿਮਰ[੧੬] ਨ ਆਵਹਿ ॥ ੬੦ ॥ ਸਮ[੧੭] ਦਮ[੧੮] ਸੋਂ ਤਨ[੧੯] ਗਯਾਨ ਸੁਹਾਵਹਿ। ਆਤਪ ਭਗਤਿ[੨੦] ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਵਹਿਂ[੨੧]'। ਪੱਤ੍ਰੀ ਲੇਯ ਚਲੇ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ਜਹਿਂ ਖਡੂਰ[੨੨] ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੬੧ ॥ ਦੋਹਰਾ–ਬੈਸੇ ਅੰਗਦ ਰਾਜਹੀ[੨੩]ਬੰਦੇ[੨੪]ਪਦ[੨੫]ਅਰਬਿੰਦ[੨੬]। ਰਿਦੇ[੨੭] ਪ੍ਰਸੀਦੇ[੨੮] ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਿ 'ਰਹਿ ਚਿੱਤ ਗੁਬਿੰਦ[੨੯]' ॥ ੬੨ ॥ ਚੌਪਈ–ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁਤ ਬਾਲੇ ਪਰ ਕੀਨੀ। ਪੁਨ ਪੱਤ੍ਰੀ ਅਪਨੇ ਕਰ[੩੦] ਲੀਨੀ। ਸਾਦਰ[੩੧] ਸੋ ਨਿਜ[੩੨] ਸੀਸ[੩੩] ਚਢਾਈ[੩੪]। ਭਾਉ ਬਹੁਤ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ[੩੫] ਲਾਈ ॥ ੬੩ ॥ 'ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਕਰਿਵਾਯੋ ਗੁਰੁ ਕਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਭ੍ਰਮ ਭਾਗਯੋ ਹੈ ਉਰ ਕਾ'। ਸਹਸਕ੍ਰਿਤਿ ਅੱਛਰ[੩੬] ਜਬ ਚੀਨੇ[੩੭]। ਤਬ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬਚਨ ਸੁ ਕੀਨੇ ॥ ੬੪॥ 'ਇਨ ਅਛਰਨ ਕੋ ਜੋਊ ਜਾਨੈ ॥ ਸੋ ਯਾ ਕੋ ਪਢਿ[੩੮] ਅਰਥ ਬਖਾਨੈ। ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਚਹਿਯੇ ਕਰਵਾਈ। ਪਢਹਿ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿਖ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ' ॥ ੬੫ ॥ ਸੋਰਠਾ–ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਬਿਦਤ ਜਬ। ਸੰਗਤਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ ਜਾਨੀ ਬਿਦਯਾ ਬਰਨ ਤਬ ॥੬੬॥ਦੋਹਰਾ–ਮਹਿਮਾ ਖਹਿਰਾ ਜੱਟ ਇਕ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਾਸ। 'ਪੈੜਾ ਮੋਖਾ ਖੱਤਰੀ ਸੁਲਤਾਨ-ਹਿਪੁਰਿ ਬਾਸ[੩੯]॥੬੭॥ ਚੌਪਈ–ਅੱਛਰ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਵਹਿ ਦੋਊ। ਪਢਿ ਲਿਖਿ

[੧]ਬਹੁਤ।[੨]ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ।[੩]ਕੰਨੀਂ।[੪]ਸੋਚੀ। [੫]ਮੇਰੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ।[੬]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।[੭]ਟੁਰੇ। [੮]ਦੋਵੇਂ।[੯]ਕੱਠੇ। [੧੦]ਰਾਹ ਵਿਚ।[੧੧]ਤਰਫੋਂ,ਵੱਲੋਂ। [੧੨]ਸੁਨੇਹਾ। [੧੩]ਗੁੱਸੇ। [੧੪]ਧਰਤੀ ਵਰਗੀ ਖਿਮਾ ਉਸ ਪਰ ਕਰਨ। [੧੫]ਸੂਰਜ ਦੇ।[੧੬]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।[੧੭]ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ। [੧੮]ਇੰਦ੍ਰੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ।[੧੯]ਸ਼ਰੀਰ।[੨੦]ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ। [੨੧]ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ।[੨੨]ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ। [੨੩]ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ।[੨੪]ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। [੨੫ ੨੬]ਚਰਣ ਕਵਲਾਂ ਉੱਤੇ।[੨੭]ਦਿਲੋਂ।[੨੮]ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।[੨੯]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੇ।[੩੦]ਹੱਥ ਵਿਚ।[੩੧]ਅਦਬ ਨਾਲ। [੩੨]ਆਪਣੇ।[੩੩]ਸਿਰ ਤੇ।[੩੪]ਰੱਖੀ।[੩੫]ਛਾਤੀ ਨਾਲ।[੩੬]ਅੱਖਰ।[੩੭]ਪਛਾਣੇ। [੩੮]ਪੜ੍ਹਕੇ। [੩੯]ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਹੈ ਬੁਲਵਾਈਯੇ ਸੋਊ'। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਹਿ 'ਤੁਮਹੀ ਜਾਵਹੁ ਕਰਿ ਸਤਿਕਾਰ ਤੁਰਤ ਲੇ ਆਵਹੁ'॥੬੭॥ਮਹਿਮਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਾਂਹਿ ਅਵਾਸਾ[1]। ਆਨਯੋ ਜਸ-ਪਦ[2] ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ॥ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਦੀਨੀ।'ਪਢਹੁ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਦ[3] ਚੀਨੀ'॥ ੬੯ ॥ ਕਰ ਮਹਿਂ ਲੇਯ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਬਾਚੀ। ਜਨੁ ਬਾਨੀ[4] ਰਸਨਾ ਪਰ ਨਾਚੀ। ਸੁਨਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸਿਖ ਪਰ। 'ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਲਿਖੀਏ ਇਹ ਅੱਖਰ'॥੭੦॥ਕਹਿਕਰਿ ਕਾਗਰ ਲੀਨਿ ਮੰਗਾਈ॥ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਭਿ ਹੀ ਲਿਖਵਾਈ। ਆਸਨ ਡਾਰਿ[5] ਅਸੀਨਹਿਂ ਦਯਾਲਾ*।ਆਨ ਸੁਨਹਿ ਤਹਿਂ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲਾ[6] ॥੭੧॥ ਇਕ ਬੁੱਢਾ[7] ਜੋ ਹੈ ਤਤਵੇਤਾ। ਮੋਹ ਆਦਿ ਜੋਧਾ ਅਤਿ ਜੇਤਾ[8]। ਬਚਨ ਪਾਇ ਗੁਰੁ ਜੋ ਸਿਸੁਬੈਸਾ[9]। ਭਯੋ ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧਨ[10] ਤਨ[11]ਜੈਸਾ॥੭੨॥ ਖਟ[12] ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਰਹਯੋ ਹਦੂਰਾ। ਨਿਪੁਨ[13] ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਬਚਨਨ ਪੂਰਾ॥ਸੋ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬੈਸਯੋ[14] ਮਤਿ ਧੀਰਾ[15]। ਸੁਨਨ ਕਥਾ ਜੁ ਹਰਹਿ ਭਵਪੀਰਾ[16] ॥੭੩॥ ਅਮਰਦਾਸ[17] ਤੇਜੋ ਕੇ ਨੰਦਨ[18]। ਸੇਵੇ ਜਿਨ ਅੰਗਦ ਦੁਖ ਕੰਦਨ[19]। ਗੁਰਤਾ ਪਾਈ ਜਿਨ ਪਸ਼ਚਾਤੀ[20]। ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਸੋ ਕਥਾ ਸੁਹਾਤੀ[21] ॥ ੭੪ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰਮੁਖ ਇਕ ਜੀਵਾ[22] ਭਾਈ।ਮਨ ਬਚ[23] ਕ੍ਰਮ[24] ਜਿਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈ॥ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦਹਿਤ ਭੋਜਨ[25]ਤਯਾਰੀ।ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਰੁਚਿਰ[26]ਸਵਾਰੀ॥੭੫॥ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ[27] ਪੁਨ ਸਿਖ ਏਕੂ।ਪਰਮ ਹੰਸ ਕੋ ਜਾਸ ਬਿਬੇਕੂ[28]। ਤਜਨ ਅਸਾਰਿ[29] ਸਾਰ[30] ਗ੍ਰਹੀਤੀ[31] । ਪੈ[32] ਅਪ ਕੀ[33], ਜਿਉ ਹੰਸਨ ਰੀਤੀ ॥੭੬॥ ਸੈਨ ਸਰਸ[34] ਇਕ ਧਿੰਙਾ[35] ਨਾਈ। ਜਿਨ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤ ਕਮਾਈ। ਭਾ ਮੁਰੀਦ ਮੁਰਦੇ ਕੀ ਨਯਾਈ। ਗੁਰੂ ਗੋਰ

[1]ਉਸਦੇ ਘਰ ।[2]ਛੇਤੀ।[3]ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।[4]ਮਾਨੋ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। [5]ਡਾਹਕੇ।[6]ਬਹੁਤੇ।[7]ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਃ ਪ੍ਰਃ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੪੬ । [8]ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। [9]ਬਾਲ ਉਮਰ ਤੋਂ । [10]ਬੁੱਢਿਆਂ ਦੇ । [11]ਸਰੀਰ। [12]ਛੇਵੀਂ ਤਕ। [13]ਚਤੁਰ। [14]ਬੈਠਾ। [15]ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਧੀਰਜੀ । [16]ਸੰਸਾਰ ਪੀੜਾ।[17]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧, ਅੰਸੂ ੨੯ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। [18]ਸਪੁੱਤ੍ਰ । [19]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।[20]ਪਿੱਛੋਂ।[21]ਸ਼ੋਭਨੀਕ। [22]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁਃਪ੍ਰਃਸੂਃ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧੧ । [23]ਬਾਣੀ। [24]ਸ਼ਰੀਰ (ਕਰਕੇ)। [25]ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। [26]ਸੁਆਦਲੇ, ਚੰਗੇ। [27]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸੂਃ ਪ੍ਰਃ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧੧। [28]ਵਿਚਾਰ (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਪਰਮ ਹੰਸ' ਕਹਿਕੇ ਪਛਾਣੀਦਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਲ ਸੀ। [29]ਫੋਗ ਨੂੰ। [30]ਤੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [31]ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [32]ਦੁੱਧ। [33]ਪਾਣੀ ਦੀ। [34]ਵਰਗਾ। [35]ਇਨ੍ਹ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁਃ ਪ੍ਰਃ ਸੂਃ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧੧ ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ—ਆਸਨ ਡਾਸਿ ਅਸੀਨ ਦਯਾਲਾ।ਦੂਜਾ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਆਸਨ ਡਾਰਿ ਸੁ ਦੀਨ ਦਿਆਲਾ।

ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਸਮਾਈ ॥੭੭॥ ਇਤਯਾਦਿਕ ਜੋ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰੇਮੀ। ਭਏ ਕਥਾ ਸੁਨਨੇ ਕੇ ਨੇਮੀ। ਅਪਰ ਮਨੁਜ[1] ਆਵਹਿਂ ਕਰਿ ਹੇਤੂ[2]। ਸੁਨਹਿਂ ਕਥਾ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ[3] ॥੭੮॥ ਦੋਹਰਾ–ਬਾਲਾ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ ਮੁਖ, ਪੈੜੇ ਲਿਖੀ ਸੁਧਾਰ। ਲਿਖਵਾਈ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਜਗ ਕੇ ਕਾਜ ਉਧਾਰਿ ॥੭੯॥ ਸੋ ਸੁਨਿ ਬਰਨਨ ਕਰਤਿ ਕਵਿ ਛੰਦ ਚੌਪਈ ਬੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਕੰਦ[4] ॥੮੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪੱਤ੍ਰੀ ਆਨਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨ ॥

ਅਧਜਾਯ ਤੀਸਰਾ

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ]

ਕਬਿੱਤ–ਕੋਊ ਕਵਿ ਉਪਮਾ ਸੁ ਦੇਤਿ ਪਾਰਜਾਤ ਪਗ, ਕੋਊ ਕਹੇ ਗੁਰੁ ਪਗ ਕਮਲ ਅਮਲ ਹੈਂ। ਜੋਊ ਪਾਰਜਾਤ ਨ ਚਿਤੰਨ ਗਤਿਦਾਨ ਨਾਹੀ, ਅਮਲ ਕਮਲ ਰੈਨ ਵਿਖੇ ਮੁਖ ਮਿਲ ਹੈ। ਵੈ ਤੋ ਸਹਿਚੇਤ ਦੇਤ ਕਾਮਨਾ ਭਗਤ ਨਿਜ,ਬਾਸੁਰ ਔ ਰਜਨੀ ਮੇਂ ਏਕ ਸੇ ਸਤੁਲ ਹੈਂ। ਲਖੇ ਪਦ ਆਦ-ਰ ਨ ਪਾਰਜਾਤ ਕਮਲ ਕੋ ਤਾਂਤੇ ਪਗ ਪਗ ਪਾਰਜਾਤ ਨ ਕਮਲ ਹੈਂ॥੧॥

ਪਾਰਜਾਤ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ। [ਸੰਸ:, ਪਾਰਿਜਾਤ]। ਪਗ=ਚਰਣ।
ਅਮਲ=ਅ+ਮਲ–ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
ਚਿਤੰਨ=ਚੇਤਨਤਾ, ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਸੰਯੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਕਤ।
ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ। ਰੈਨ=ਰੈਣ, ਰਾਤ।
ਸਹਿਚੇਤ=[ਸਹਿ+ਚੇਤ=] ਚੇਤਨਤਾਈ ਸਮੇਤ।
ਬਾਸੁਰ=ਦਿਨ। ਰਜਨੀ=ਰਾਤ।
ਏਕ ਸੇ=ਇਕੋ ਜੇਹੇ, ਭਾਵ ਅਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਖਿੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਸਤੁਲ=ਸ+ਤੁਲ–ਇਕ ਬ੍ਰੱਬਰ, ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਇਕ ਤੁੱਲ–ਦਾਤੇ–ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਰੰਗ ਹਨ।
ਲਖੇ=ਪਛਾਣੇ, ਸਿਆਣੇ, ਸਮਝੇ। ਪਦ=ਚਰਣ।
ਆਦਰ ਨ......=ਸਤਿਕਾਰ ਯਾ ਆਦਰ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। 'ਲਖੇ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਰਨ ਨੂੰ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ ਕਮਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ, ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ।

[1]ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ। [2]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [3]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ।
[4]ਸੁਖਦਾਤੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ।

ਪਗ ਪਗ=ਚਰਣ ਚਰਣ ਹੀ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਰਥ–ਕੋਈ ਕਵਿ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ (ਨੂੰ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਨਾਲ) ਉਪਮਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ; ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ) ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣ ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ (ਸਮਾਨ) ਹਨ;

(ਪਰ ਕਵਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਕਿ) ਜੇਹੜਾ (ਤਾਂ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਹੈ) ਨਾਂ (ਤਾਂ ਓਹ) ਚੇਤਨ (ਹੈ) ਨਾਂ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜੇਹੜਾ) ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ) ਰਾਤ ਵਿਖੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਹਨ) ਓਹ ਤਾਂ ਚੇਤਨਾਂ ਵਾਲੇ (ਹਨ,) ਅਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ (ਮਨੋ) ਕਾਮਨਾ (ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ) ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ (ਹਰ ਸਮੇਂ) ਵਿਖੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ (ਭਾਵ, ਇਕ ਰੱਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ) ਇਕ ਬਰੱਬਰ (ਭਾਵ, ਇਕ ਰੰਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ।

(ਸੋ ਮੈਂ) ਨਾਂਹੀ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਤੇ ਨਾਂਹੀ) ਕਮਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਆਦਰ ਯੋਗ ਸਮਝੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਚਰਣ ਚਰਣ ਹੀ ਹਨ, ਨਾਂ (ਹੀ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਹਨ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ) ਕਮਲ।

ਚੌਪਈ–*ਕਰ[੧] ਤੂੰਬੀ[੨] ਕਟ[੩] ਕੀਨਿ ਕੁਪੀਨਾ[੪]। ਤਨ[੫] ਊਪਰ[੬] ਕਮਰੀ[੭] ਸਿਤ[੮] ਲੀਨਾ। ਊਚੀ ਕੁਲਹ[੯] ਸੀਸ[੧੦] ਪਰ ਧਾਰੀ। ਸ਼ਮਸ਼[੧੧] ਸ੍ਵੇਤ[੧੨] ਦੀਰਘ[੧੩] ਇਕਸਾਰੀ[੧੪]॥੨॥ਉਰ ਮੈਂ[੧੫] ਕਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਧਯਾਨਾ। ਬੰਦੇ ਪਦ[੧੬] ਅਰਬਿੰਦ[੧੭] ਬਿਧਾਨਾ[੧੮]। ਬਾਲਾ ਬਰਨਨ ਕਰਨ ਲਗਾ ਬਰ[੧੯]। ਸਸਿ ਮੁਖ ਤੇ[੨੦] ਇਤਿਹਾਸ[੨੧] ਸੁਧਾ[੨੨] ਸਰ[੨੩]॥੩॥ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾਸੰਧੁਰੁ† ਵਾਚ:–ਕਲਿਜੁਗ ਪਾਇ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਜੋਰਾ[੨੪]। ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਅਘ[੨੫] ਓਘ[੨੬] ਪ੍ਰਘੋਰਾ[੨੭]। ਆਦਿ ਦੁਕਾਲ[੨੮] ਹੋਤਿ ਉਤਪਾਤਾ[੨੯]। ਭਯੋ ਮਲੇਛ ਰਾਜ

[੧]ਹੱਥ ਵਿਚ। [੨]ਛੋਟਾ ਤੂੰਬਾ। [੩]ਲੱਕ ਨਾਲ। [੪]ਲੰਗੋਟੀ। [੫]ਸਰੀਰ। [੬]ਉਤੇ। [੭]ਕੰਬਲੀ। [੮]ਚਿੱਟੀ। [੯]ਟੋਪੀ। [੧੦]ਸਿਰ। [੧੧]ਦਾਹੜਾ। [੧੨]ਚਿੱਟਾ। [੧੩]ਲੰਬਾ। [੧੪]ਇਕੋ ਜੇਹਾ। [੧੫]ਦਿਲ ਵਿਚ। [੧੬]ਚਰਣ। [੧੭]ਕਵਲ। [੧੮]ਵਿਧੀ ਨਾਲ। [੧੯]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੨੦]ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖ ਤੋਂ। [੨੧]ਕਥਾ। [੨੨]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [੨੩]ਵਰਗਾ। [੨੪]ਕੁਰੁੱਤਾ ਜ਼ੋਰ। [੨੫]ਪਾਪ। [੨੬]ਬਹੁਤੇ। [੨੭]ਭਯਾਨਕ। [੨੮]ਕਾਲ ਪੈ ਜਾਣਾ ਆਦਕ। [੨੯]ਉਪੱਦ੍ਰਵ।

*ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਵਰਨਨ।

†'ਸੰਧੁਰੁ' ਦਾ ਇਥੇ ਰਾਰਾ ਔਂਕੜ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ 'ਰੁ' ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਰਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸਰਗਾਂ (ਃ) ਬਣਕੇ ਔਂਕੜ ਦਾ 'ਉ' ਬਣਕੇ 'ਉਵਾਚ' ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਅਰਥ–ਇਹ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਖਨਾਤਾ[੧] ॥੪॥ਪੰਥ ਮੁਹੰਮਦ ਬਢਤਿ ਅਪਾਰਾ। ਕਲਮਲ ਮਯ[੨] ਮਤਿਹੀਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਗੋ[੩] ਗਰੀਬ ਕੋ ਹਤਹਿਂ ਕੁਸਾਲੀ[੪] । ਕਲ ਕੇ ਕਾਲਹਿ 'ਕੀਨਿ ਕੁਚਾਲੀ[੫] ॥ ੫ ॥ ਨ੍ਰਿਪਤ[੬] ਭਏ ਮਤਿਮੰਦ[੭] ਮਲੀਨਾ[੮] । ਜਨੁ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਖੋਸ[੯] ਕਿਸ ਲੀਨਾ। ਮੰਤ੍ਰੀ ਲੋਲਪ[੧੦] ਬੇਸਨਾਗਾਮੀ[੧੧] । ਦੁਰਾਚਾਰ[੧੨] ਕਰਿਹੀਂ ਮਨਬਾਮੀ[੧੩] ॥ ੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੁਰਮਤਿ[੧੪] ਦੁਸ਼ਟ[੧੫] ਦਰੋਦਰੀ[੧੬] ਦੁਕ੍ਰਿਤ[੧੭] ਦੁਖਤਿ[੧੮] ਕਲੇਸ਼[੧੯]। ਸੁਨ ਸਿੰਘਕਾ[੨੦] ਸਰਸ[੨੧] ਸੋ,ਧਰਮ ਭਯੋ ਰਾਂਕੇਸ਼[੨੨]॥੭। ਚੌਪਈ॥ਨ੍ਰਿਪਤ[੨੩] ਪੁਕਾਰ[੨੪] ਨ ਸੁਨਿਹੈਂ ਕਾਈ।ਕਾਜੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਬਸਿ ਅਧਿਕਾਈ[੨੫]।ਝੂਠੇਕੋ ਸਾਚਾ ਕਰਿ ਦੇਈ।ਸਤਿ ਨਿਆਉਂ ਕੋ ਨਾਉਂ ਨਲੇਈ॥੮।ਜਹਿ ਤਹਿਂ ਚਲੀ ਮਲੇਛਨ ਭਾਖਾ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ[੨੬] ਧਰਮ ਨਰਨ[੨੭] ਸਭਿ ਨਾਖਾ[੨੮] ਪੁੰਨ ਹੀਨ ਤਨ ਪਾਪਨ ਪੀਨਾ[੨੯]। ਦਰਬ[੩੦] ਖਸੋਟਹਿਂ[੩੧] ਦੇਖਤਿ ਦੀਨਾ[੩੨] ੯ ॥ ਪਰ[੩੩] ਕਾਰਜ[੩੪] ਕੇ ਕਰਤਾ[੩੫] ਹਾਨੀ[੩੬] । ਸਨਿ ਜਿਉਂ ਤਨੁ ਖੋਵਹਿ ਦੁਖ ਦਾਨੀ[੩੭]॥ ਪਰ ਧਨ[੩੮], ਪਰ ਨਿੰਦਿਆ,ਪਰਦਾਰਾ[੩੯]। ਨਿਸਦਿਨ ਤਨ ਮਨ ਸੋਂ ਹਿਤ[੪੦] ਧਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ–ਜੰਗਮ[੪੧] ਬਹੁਤ ਸਰੇਵਰੇ[੪੨] ਕਰਤਿ ਦਿਗੰਬਰ[੪੨] ਰਾਰ[੪੩]।ਖਟ[੪੪] ਦਰਸ਼ਨ[੪੫] ਹਰਿਨਾਮ ਬਿਨ ਹੋਤਿ ਬਾਦ[੪੬] ਮਰਿ ਖ੍ਵਾਰ[੪੭] ॥ ੧੧ ॥ਚੌਪਈ॥ ਕੀਨੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੪੮] ਮਾਰਗ[੪੯] ਜੋਗੀ*। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਨ ਭਏ ਬਿਓਗੀ[੫੦] । ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਬਿਪਰ[੫੧] ਕੁਬਾਦਾ[੫੨] । ਬਹੁਤ ਪਰਸਪਰ[੫੩] ਵਧਤਿ ਬਿਖਾਦਾ[੫੪]॥੧੨॥ਮੂੰਡ[੫੫] ਮੁੰਡਾਵਹਿ[੫੬] ਹੁਇੰ ਸਨਿਆਸ.

---

[੧]ਪ੍ਰਗਟ । [੨]ਪਾਪ ਰੂਪ । [੩]ਗਊ । [੪]ਅਨਜਾਈ । [੫]ਖੋਟੀ ਚਾਲ । [੬]ਰਾਜੇ । [੭]ਬੁਧਿ ਭੈੜੀ ਵਾਲੇ । [੮]ਮੈਲੇ [੯]ਖੋਹ । [੧੦]ਲੰਪਟ । [੧੧]ਵਿਭਚਾਰੀ । [੧੨]ਭੈੜੇ ਕਰਮ । [੧੩]ਵਿੰਗੇ ਮਨ ਵਾਲੇ । [੧੪]ਖੋਟੀ ਬੁੱਧਿ [੧੫]ਦੁਸ਼ਟਤਾ । [੧੬]ਜੂਏ ਬਾਜ਼ੀ, ਬਖੀਲੀ । [੧੭]ਪਾਪ । [੧੮]ਦੁਖਾਉਣਾ। [੧੯]ਸੰਤਾਪ। [੨੦], [੨੧](ਏਹ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਕਾ ਰਾਖਸ਼ਣੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ–ਰਾਹੂਸਮਾਨ (ਹੋ ਗਏ)। [੨੨]ਧਰਮ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ(ਹੋਗਿਆ [੨੩]ਰਾਜੇ । [੨੪]ਫਰਿਆਦ । [੨੫]ਬਹੁਤ । [੨੬]ਆਪੋ ਆਪਣਾ । [੨੭]ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ । [੨੮]ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। [੨੯]ਤਕੜੇ [੩੦]ਧਨ। [੩੧]ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੩੨]ਗਰੀਬ ਦੇਖ ਕੇ । [੩੩]ਪਰਾਏ। [੩੪]ਕੰਮ। [੩੫]ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੩੬]ਨਾਸ਼ । [੩੭]ਸਣ ਸਿੱਕੁਣ (ਆਪਣਾ) ਆਪ (ਕੁਟਾਕੇ ਰੱਸੇਦਾ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਕੇ) ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [੩੮]ਪਰਾਇਆ ਧਨ। [੩੯]ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ । [੪੦]ਪ੍ਰੇਮ। [੪੧]ਟੱਲੀਆਂ ਖੜਕਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਫਿਰਤੂ [੪੨]ਜੈਨੀਆਂਦੇਦੋਭੇਦ। [੪੩]ਝਗੜਾ। [੪੪]ਛੇ। [੪੫]ਮਤ । [੪੬]ਝਗੜਿਆਂ। [੪੭]ਖਰਾਬ। [੪੮]ਬਾਰਾਂ। [੪੯]ਰਾਹ। [੫੦]ਸਾਈ ਤੋਂ ਵਿੱਛੁੜੇ । [੫੧]ਬ੍ਰਾਹਮਨ । [੫੨]ਭੈੜੇ ਝਗੜੇ । [੫੩]ਆਪੋ ਵਿਚੀਂ । [੫੪]ਝਗੜਾ । [੫੫]ਸਿਰ । [੫੬]ਮੁਨਾਕੇ

*ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਥ ਇਹ ਹਨ:–੧. ਹੇਤੂ । ੨. ਪਾਵ । ੩. ਆਈ ੪. ਗੰਮਯ । ੫. ਪਾਗਲ । ੬. ਗੋਪਾਲ । ੭. ਦਾਸ । ੮. ਕੰਥੜੀ । ੯. ਬਨ । ੧੦. ਧ੍ਵਜ ੧੧. ਚੋਲੀ । ੧੨. ਰਾਵਲ ।

ਦਰਬ[੧] ਨਾਰ[੨] ਮਹਿ ਰਿਦਾ[੩] ਦੁਰਾਸੀ[੪]। ਭਏ ਅਤੀਤ ਕਹਾਇੰ ਬੈਰਾਗੀ।
ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਤੇ ਵਧਿ ਮਨ ਦੌਂ[੫] ਲਾਗੀ ॥ ੧੩ ॥ ਪੰਡਿਤ ਪਹਰੂਆ[੬] ਕਰਹਿੰ
ਸਤੇਈ[੭]। ਰਖਵਾਰੀ ਕੋ ਸਦਨ ਕਰੇਈ[੮] ? ਹੁਤੀ ਬਾਰ[੯] ਰਖਬਾਰ ਨ੍ਰਿ-
ਪਾਲਾ[੧੦]। ਪ੍ਰਜਾ ਖੇਤ ਕੋ ਖਾਤਿ ਕੁਢਾਲ[੧੧]* ॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ-॥ ਭਯੋ ਭਾਰ
ਧਰ[੧੨] ਪਰ[੧੩] ਅਧਿਕ[੧੪] ਧਰਮ ਧਰਤਿ ਨਹਿੰ ਧੀਰ[੧੫]। ਭਾਉਭਗਤਿ ਨਹਿੰ
ਜਗਤ ਮੇਂ, ਬਿਕੁਲ[੧੬] ਭਈ ਭਯ[੧੭] ਭੀਰ[੧੮]॥੧੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਕੰਕਾਰ ਅਰਾ-
ਧਨ ਕੀਨਾ। ਭਨਤਿ[੧੯] ਬੇਨਤੀ ਭਈ ਅਧੀਨਾ। 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਰ ਪੁਰਖ
ਪੁਰਾਤਨ[੨੦]। ਪਰਮ ਪਰਾਵਰਨਾਥ[੨੧] ਸਨਾਤਨ ॥ ੧੬ ॥ ਦੀਨ ਬੰਧੁ[੨੨] ਪ੍ਰਭੁ
ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਦੀਨਾਨਾਥ[੨੩] ਪ੍ਰੋਖ[੨੪] ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ। ਅਜਰ[੨੫] ਅਮਰ[੨੬]
ਅਨਵੱਦ[੨੭] ਅਭੇਖਾ[੨੮]। ਅਭੇ[੨੯] ਨਿਰੰਜਨ[੩੦] ਅਲਖ ਅਲੇਖਾ[੩੧] ॥੧੭॥ ਕਲ-
ਮਲ[੩੨] ਕਲਿ[੩੩] ਕੇ ਕਾਲ[੩੪] ਬਿਥਾਰਾ[੩੫]। ਅਬਹਿ[੩੬] ਭਾਰ ਨਹਿ ਜਾਇ ਸੰਭਾਰਾ॥
ਅਤਿ[੩੭] ਦੁਸ਼ਤਰ[੩੮] ਦੁਖ ਵੇਲਾ ਭਯੋ। ਬਿਨ ਅਵਿਲੰਬ[੩੯] ਜਾਤਿ ਨਹਿ ਰਹਯੋ
॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਤਿਜੁਗ ਮਹਿ ਚਾਰੋਂ ਚਰਨ ਤ੍ਰੇਤੇ ਤੀਨ ਰਹਾਇ। ਦ੍ਵਾਪਰ
ਮਹਿੰ ਦੋਊ ਰਹੇ ਕਲਿ ਇਕ ਚਰਨ[੪੦] ਟਿਕਾਇ॥੧੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਲਮਲ-
ਮਯ[੪੧] ਆਯੋ ਕਲਿਕਾਲਾ। ਭਯੋ ਸੁ ਧਾਂਤੇ ਭਾਰ ਬਿਸਾਲਾ[੪੨]। ਇਕ ਚਰਨ
ਤੇ ਟਿਕਾ ਨ ਜਾਈ॥ ਬਿਨ ਅਵਿਲੰਬ ਨ ਥਿਰਤਾ[੪੩] ਪਾਈ ॥੨੦॥ ਇਕੰਕਾਰ!
ਬਿਨੈ[੪੪] ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਥਿਰ ਹੋਵੌਂ ਕੋ ਅਵਿਲੰਬ ਦੀਜੈ'। ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਆਤੁਰੀ
ਬਾਨੀ[੪੫]। ਸੁਨਤਿ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨਿ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥੨੧॥ 'ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੋ ਬਹੁਤ
ਪਠਾਏ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਨਿਜ ਪੰਥ ਚਲਾਏ। ਬਿਸਰੇ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਤਹਿੰ ਗਏ।

---

[੧]ਧਨ। [੨]ਇਸਤ੍ਰੀ। [੩]ਵਿਚ ਦਿਲ ਹੈ। [੪]ਭੈੜੀ ਆਸਾ ਵਾਲਾ। [੫]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ। [੬]ਪਹਿਰੇਦਾਰ। [੭]ਚੋਰੀ। [੮]ਘਰ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕੌਣ ਕਰੇ? [੯]ਵਾੜ। [੧੦]ਰਾਜੇ। [੧੧]ਭੈੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੧੨]ਜ਼ਮੀਨ। [੧੩]ਤੇ। [੧੪]ਬਹੁਤ। [੧੫]ਹੌਸਲਾ। [੧੬]ਵਿਆਕਲ। [੧੭],[੧੮](ਧਰਤੀ) ਭੈ ਨਾਲ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਗਈ (ਅ) ਭੀੜਾ ਪੈ ਗਈ। [੧੯]ਆਖਦੀ ਹੋਈ। [੨੦]ਅਨਾਦੀ। [੨੧]ਦੇਖੋ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿਖੇ ਮੰਗਲ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ, ਛੰਦ ੫। [੨੨]ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ। [੨੩]ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ। [੨੪]ਗੁਪਤ। [੨੫]ਬੁਢਾਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [੨੬]ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [੨੭]ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ। [੨੮]ਭੇਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [੨੯]ਡਰ ਤੋਂ ਪਾਰ। [੩੦]ਮਾਇਆ ਮੈਲ ਤੋਂ ਪਾਰ। [੩੧]ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [੩੨]ਪਾਪ। [੩੩]ਕਲਿਜੁਗ। [੩੪]ਸਮੇਂ। [੩੫]ਫੈਲ ਗਏ। [੩੬]ਹੁਣ ਤਾਂ। [੩੭]ਬਹੁਤ। [੩੮]ਔਖਾ। [੩੯]ਆਸਰੇ ਦੇ ਬਿਨਾਂ। [੪੦]ਪੈਰ। [੪੧]ਪਾਪ ਰੂਪ। [੪੨]ਬਹੁਤ। [੪੩]ਇਸਥਿਤੀ। [੪੪]ਬੇਨਤੀ। [੪੫]ਦੁਖ ਭਰੀ ਬਾਣੀ।

*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਏਹੋ ਹਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਅਨਮਤੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਬੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਏ[੧]॥੨੨॥ਕਿਨਹੂੰ[੨]ਨ ਮਹਿਮਾ ਨਾਮਬਿਥਾਰੀ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨ ਡਾਰੀ। ਜਿਉਂ ਹੋਵਤਿ ਅਵਿਲੰਬਤਿ[੩] ਛੋਨੀ[੪]। ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਬੋਲੇ ਜਗ ਜੋਨੀ[੫]॥ ੨੩ ॥ 'ਨਾਮ ਕੀਰਤਨ ਬਿਥਰਹੁ ਜਬ-ਹੀ। ਤੁਝ ਅਵਿਲੰਬ ਹੋਇ ਹੈ ਤਬ ਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੋਂ ਜਗ ਆਇ। ਮੋ ਬਿਨ ਹੋਤਿ ਨ ਆਨ[੬] ਉਪਾਇ'॥੨੪॥ਧਰਮ ਧਾਮ[੭] ਧਰ[੮] ਧੀਰਜ ਦੀਨੋ। 'ਪਾਇ ਅਲੰਬ ਹੋਇ ਦੁਖ ਛੀਨੋ[੯]'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਗਗਨ[੧੦] ਕੀ ਛੋਨੀ[੪]। ਉਰ ਕਰਿ ਪਰਮ ਹਰਖ ਮੁਖ ਮੋਨੀ॥੨੫॥ਜਗ ਮਹਿੰ ਰਘੁਵਰ[੧੧] ਕੁਲ ਅ-ਕਲੰਕਾ।ਪ੍ਰਗਟੇ ਬੇਦੀ ਕੁਮੁਦ[੧੨] ਮਯੰਕਾ[੧੩]। ਏਕੰਕਾਰ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਰੂਪਾ[੧੪]। ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ॥੨੬॥ਦੋਹਰਾ–ਨਿਸ[੧੫] ਕੁਚਾਲ[੧੬]ਕਲਿਕਾਲ ਤਮ[੧੭] ਉਡਗਨ[੧੮]ਦੰਭ[੧੯]ਸਮਾਜ॥ ਭਏ ਕੁਮੁਦਿ[੧੨]ਸੇ ਅਨਿਕ ਮਤ ਇੰਦੂ[੨੦] ਮੁਹੰਮਦ ਰਾਜ॥੨੭॥ ਚੌਪਈ–ਤਿਨਕੋ ਹਰਨ ਬਾਲਦਿਨਰਾਊ[੨੧]। ਉਦੇ[੨੨] ਸੁ ਨਾਨਕ ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਊ। ਬਚਨ ਕਿਰਨ ਜਾਂ ਮਹਿੰ ਪਰਕਾਸ਼ੇ। ਸੰਤ ਤਾਮ-ਰਸ[੨੩] ਹੇਰਿ[੨੪] ਵਿਕਾਸ਼ੇ[੨੫]॥੨੮॥ਦੰਭੀ ਸਮ ਉਲੂਕ[੨੬]ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਕਿੰਕਰ[੨੭] ਕੋਕ[੨੮] ਭਏ ਸੁਖਿਯਾਰੀ। ਆਤਪ ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਪਰਕਾਸ਼ੀ।ਨੀਂਦ ਅਵਿ-ਦਯਾ ਸਿੱਖਨ ਨਾਸ਼ੀ॥੨੯॥ ਗਯਾਨ ਨਾਮ ਮਹਿੰ ਨਰਬਰ[੨੯] ਜਾਗੇ। ਕਲ-ਮਲ[੩੦] ਸੁਪਨਾ ਜਿਉਂ ਮਨ ਤਯਾਗੇ।ਧਰਮ ਧਰਤਿ ਧੀਰਜਕੇ ਹੇਤਾ[੩੧]।ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ[੩੨] ॥ ੩੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਦੋਹਰਾ–ਕਾਰਨ[੩੩] ਗੁਰੁ ਅਵਤਾਰ ਕੋ ਮੈਂ ਬਰਨਯੋ[੩੪] ਚਿਤ ਲਾਇ। ਸੁਨਹੁ ਜਨਮ ਕੀ ਅਬ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖਦਾਇ[੩੫]!॥ ੩੧ ॥ ਚੌਪਈ- ਬਾਰ ਦੇਸ਼[੩੬] ਸਭਿ ਦੇਸ਼

੧ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ। ੨ਕਿਸੇ ਨੇ। ੩ਆਸਰੇ ਵਾਲੀ। ੪ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ੫ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਪਰਮਾਤਮਾਂ। ੬ਹੋਰ। ੭ਧਰਮ ਦੇ ਘਰ ਨੇ। ੮ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ। ੯ਨਾਸ਼। ੧੦ਅਕਾਸ਼। ੧੧ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ। ੧੨ਕਵੀਆਂ। ੧੩ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ। ੧੪ਇਸਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਹੈ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ'। ਇਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਜੋਨੀ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਦਿ ਗੁਰ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟਦੀ ਹੈ। ਐਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹਨ। ੧੫ਰਾਤ੍ਰੀ। ੧੬ਭੈੜੀਆਂ ਰਸਮਾਂ। ੧੭ਅਨ੍ਹੇਰਾ। ੧੮ਤਾਰੇ। ੧੯ਪਖੰਡ। ੨੦ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨੧ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸੂਰਜ। ੨੨ਪ੍ਰਗਟੇ। ੨੩ਕਵਲ। ੨੪ਵੇਖਕੇ। ੨੫ਖਿੜੇ। ੨੬ਉੱਲੂ। ੨੭ਸਿੱਖ, ਦਾਸ। ੨੮ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ। ੨੯ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼। ੩੦ਪਾਪ। ੩੧ਵਾਸਤੇ। ੩੨ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩੩ਸਬੱਬ। ੩੪ਦਸਿਆ ਹੈ। ੩੫ਹੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀਓ! ੩੬ਬਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼।

ਨਰੇਸ਼ੂ[੧]।ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਜਾ ਕੇ[੨] ਹਰਤਿ[੩] ਕਲੇਸ਼ੂ[੪]। ਐਰਾਵਤੀ[੫] ਏਕਦਿਸ਼ਿ[੬]ਬਾਰੀ[੭]।
ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਤਰੰਗ ਉਛਾਰੀ[੮] ॥੩੨॥ ਸੋ ਬਰ[੯] ਬਿਜਨ[੧੦] ਹੋਤਿ ਹੈ ਤਾਂਪੈ[੧੧]।
ਨ੍ਰਿਪਤਾ[੧੨]ਕੋ ਲੱਛਨ[੧੩]ਛਬਿ ਥਾਪੈ[੧੪]।ਚੰਦ੍ਰਭਗਾ[੧੫] ਦਿਸ਼ਿਦੁਤਿਯ[੧੬]ਸੁਹਾਈ।
ਮਾਲ ਤਰੰਗਨਿ[੧੭] ਸੂੰਛ ਉਠਾਈ॥੩੩॥ ਤਾਂਪਰ ਹੋਤਿ ਚਮਰ ਛਬਿ ਭਾਰੀ।
ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਾਂ ਜਨਾਵਨ ਕਾਰੀ। ਸਦਾ ਸੁਕਾਲ ਸਸਿਨ[੧੮]ਕੋ ਸਾਲੀ[੧੯]।ਤਹਿਂ
ਦੁਕਾਲ[੨੦] ਕੀ ਕੌਨ ਕੁਚਾਲੀ? ॥੩੪॥ ਸਪਤ ਈਤ[੨੧] ਕੋ ਭੀਤ[੨੨] ਨ ਪਾਵਾ।
ਤਸਕਰ ਕੁਲ[੨੩] ਤਜਿ ਅਨਤ[੨੪] ਪਰਾਵਾ[੨੫] ॥ ਪਥਕ ਜਾਤ[੨੬] ਜਹਿਂ ਮਨ
ਬਿਰਮਾਵਾ[੨੭] । ਹੇਰਿ[੨੮] ਹਿਤੂ ਨਰ[੨੯] ਕੁਟੰਬ ਭੁਲਾਵਾ[੩੦]॥੩੫॥ ਫਲ ਫੂਲਨ
ਦਲਯੁਤ[੩੧] ਤਰੁ ਚਾਰੂ[੩੨]। ਪਥਕ ਹੇਤ ਠਾਢੇ[੩੩] ਸੁਖਕਾਰੂ[੩੪]। ਬਸਹਿਂ ਲੋਕ
ਜਹਿਂ ਸੁਜਨ[੩੫] ਸੁਚਾਲੀ[੩੬]।ਦਯਾ ਧਰਮ ਕੇ ਜੇ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲੀ॥੩੬॥ਅਥਿਤ[੩੭]
ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਜਿਨ ਮਨ ਰਾਤਾ।ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹੀ ਸਭਿ ਬਿਦ੍ਯਾ ਗ੍ਯਾਤਾ।ਉਪਜਹਿਂ
ਜਹਿਂ ਤੁਰੰਗ[੩੮] ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ। ਬਲੀ ਤਰਲਤਾ[੩੯] ਗੁਨ ਕੇ ਮੰਦਰ ॥ ੩੭ ॥
ਔਰ ਪਸ਼ੂ ਬਹੁ ਸੁਭਗ[੪੦]ਸੁ ਜਾਤੀ।ਤਿਨਕੀਖਾਨ ਕੀਨਿ ਬਿਧਿ[੪੧]ਖ੍ਯਾਤੀ[੪੨]।
ਜੋ ਅਸ ਦੇਸ਼ ਰੁਚਿਰ[੪੩] ਬਰ[੪੪] ਸਗਰਾ[੪੫]। ਭਰਤਖੰਡ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭਤਿ[੪੬]
ਉਜਗਰਾ[੪੭] ॥ ੩੮ ॥ ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਤਲਵੰਡੀ ਭਲ ਨਗਰੀ। ਚਾਰਬਰਨ[੪੮]
ਕਰਿ ਪੂਰਤਿ ਸਗਰੀ। ਜਿਹ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ ਬਾਗ਼ ਸੁਹਾਵਾ। ਕੁਸਮ[੪੯]
ਬਾਟਿਕਾ[੫੦] ਬਹੁ ਛਬਿ ਪਾਵਾ॥੩੯॥ ਨਗਰ ਕੋਟ[੫੧]ਦ੍ਰਿਢ ਬਨਯੋ ਉਤੰਗਾ[੫੨]।
ਮਤਸਰ ਧਰਤਾ ਜੋ[੫੩] ਗਿਰਿ ਸੰਗਾ[੫੪] । ਅਟਾ[੫੫] ਘਟਾ ਸੰਗ[੫੬] ਕਰਤਿ

---

[੧]ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ। [੨]ਗ੍ਰਾਮਾਂ (ਰੂਪ)ਪਰਜਾ ਦੇ। [੩]ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੪]ਦੁਖ। [੫]ਰਾਵੀ (ਨਦੀ) ਦਾ। [੬]ਇਕ ਪਾਸੇ। [੭]ਜਲ। [੮]ਉਛਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੯]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੧੦]ਪੱਖਾ। [੧੧]ਉਸਤੇ। [੧੨]ਰਾਜ ਪਨੇ। [੧੩]ਨਿਸ਼ਾਨ। [੧੪]ਥਾਪਿਆਹੈ। [੧੫]ਚਨਾਬ। [੧੬]ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ। [੧੭]ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ। [੧੮]ਖੇਤੀਆਂਦਾ। [੧੯]ਘਰ। [੨੦]ਕਾਲ, ਅੰਨ ਦਾਘਾਟਾ। [੨੧]ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੱਤ ਉਪੱਦ੍ਰਵ:—੧.ਬਰਖਾ ਨਾ ਹੋਣੀ।੨.ਬਹੁਤ ਹੋਣੀ, ੩. ਚੂਹੇ ਪੈਣੇ, ੪. ਮੱਕੜੀ, ੫. ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਖਾ ਜਾਣਾ, ੬. ਰਾਜਾ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ, ੭.ਕੁੰਗੀ। [੨੨]ਡਰ। [੨੩]ਚੋਰਜਾਤੀ। [੨੪]ਹੋਰਥਾਂ। [੨੫]ਦੌੜਗਈ। [੨੬]ਰਾਹੀਆਂ ਦਾਜਾਂਦਿਆਂ। [੨੭]ਜਿਥੇਮਨਮੋਹਤ ਹੋਜਾਂਦਾਹੈ। [੨੮]ਦੇਖਕੇ। [੨੯]ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ। [੩੦]ਸੰਬੰਧੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੩੧]ਪੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ। [੩੨]ਸੁਹਣੇ ਬ੍ਰਿੱਛ। [੩੩]ਰਾਹੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖੜੇ ਹਨ। [੩੪]ਸੁਖ ਦਾਤੇ। [੩੫]ਚੰਗੇ। [੩੬]ਸਦਾ ਚਾਰ ਵਾਲੇ। [੩੭]ਲੋੜਵੰਦ,ਗਰੀਬ। [੩੮]ਘੋੜੇ। [੩੯]ਤ੍ਰਿੱਖੇ। [੪੦]ਚੰਗੇ। [੪੧]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ। [੪੨]ਪ੍ਰਗਟ। [੪੩]ਸੁੰਦਰ। [੪੪]ਚੰਗਾ। [੪੫]ਸਾਰਾ। [੪੬]ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ। [੪੭]ਪ੍ਰਗਟ। [੪੮]ਬ੍ਰਾਹਮਨ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸੂਦ੍ਰ। [੪੯]ਫੁੱਲ। [੫੦]ਬਗੀਚੇ। [੫੧]ਨਗਰ ਦੁਆਲੇਸਫੀਲ। [੫੨]ਉੱਚੀ। [੫੩]ਜੋਮੁਕਾਬਲਾਕਰਦੀਹੈ। [੫੪]ਪਹਾੜਨਾਲ। [੫੫]ਅਟਾਰੀਆਂ। [੫੬]ਬੱਦਲਾਂ ਨਾਲ

ਬਿਲਾਸਾ[੧]।ਮਨਹੁ ਨਿਰੋਧਨਕੀ[੨] ਹਿਯ[੩]ਆਸ॥੪੦॥ ਮੰਦਿਰ ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਪਾਈ।ਸਰਬ ਰੁਤਿਨ ਮਹਿਂ ਜੋ ਸੁਖਦਾਈ।ਅਸ਼ਟਾਪਦ[੪]ਸਮ ਬਿਪਨੀ[੫] ਭੂਰੀ[੬]। ਬਨਜ[੭] ਸੌਜ[੮] ਸੋਂ ਆਪਨ[੯] ਪੂਰੀ[੧੦] ॥੪੧॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਗਮ ਕੇ[੧੧]ਹੇਤੂ[੧੨]।ਰਚਯੋ ਸੁਰਗ ਵਿਧਿ[੧੩]ਸੁਖ ਸੰਕੇਤੂ[੧੪]। ਸੁਰਭੀ[੧੫]ਖੀਰ[੧੬]ਪਯੂਖ[੧੭] ਸਮਾਨਾ।ਸੁਰਸਮ[੧੮] ਸੁੰਦਰ ਮਨੁਜ ਸੁਜਾਨਾ ॥੪੨॥ਜਿਹ ਕੀ ਰਚਨਾ ਹੇਰਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ[੧੯]। ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ[੨੦] ਹੋਇਓ ਚਿਤ ਚਿੱਤ੍ਰਾ[੨੧] । ਸ਼੍ਰੁਤਿ[੨੨]ਪਾਠੀ ਹੋਤੀ[੨੩] ਤਤਵੇਤ੍ਤਾ।ਖਟਕਰਮੀ[੨੪]ਕ੍ਰਿਤ[੨੫]ਕੇਵਲ[੨੬]ਹੇਤੂ[੨੭] ॥੪੩॥ ਅਸ ਦਿਜਵਰ[੨੮] ਜਹਿਂ ਬਸੇ ਸੁਖਾਰੇ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮਯੁੱਧ ਹਿਤ ਧਾਰੇ[੨੯] । ਬਨਕ[੩੦] ਧਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਬਨਜ ਬਿਨੀਤਾ[੩੧]।ਬਾਤ ਕੁਸਲ[੩੨]ਬੇਦਨ ਪਥ ਪ੍ਰੀਤਾ॥੪੪॥ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੇਈਂ।ਨਿਪੁਨ[੩੩]ਕਾਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਹਿਂ ਤੇਈ।ਨਰ ਅਰੋਗਤਾ ਯੁਤਿ[੩੪]ਕੁਸ਼ਲਾਤਾ[੩੫]।ਵੈਦਕ ਪਠਹਿ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਗਜਾਤਾ*।੪੫॥ ਬੇਦੀਬੰਸ ਬਸਹਿਂ ਧਨੁਧਾਰੀ[੩੬]। ਯੁੱਧ ਬੇਦਕਾ[੩੭] ਜਿਨਹਿਂ ਸੁਧਾਰੀ। ਤੁੰਡ[੩੮] ਕਾਲਿਕਾ ਪਾਵਕਕੁੰਡਾ[੩੯]। ਯੱਗ ਥੰਭ[੪੦] ਸੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਝੰਡਾ ॥੪੬॥ ਕਿਰਪਨ[੪੧] ਸਮ ਕਾਤੁਰਤਾ[੪੨] ਖੋਇ। ਕਰਵਾਰਨਕੇ[੪੩]ਕੀਨ ਸਰੋਏ[੪੪] । ਦੁਸਟਾਮਿਖ[੪੫] ਬਹੁ ਦੀਨ ਅਹੂਤੀ। ਜਹਿਂ ਸਰਪੀ[੪੬] ਸ਼੍ਰੋਣਤ[੪੭] ਸੰਯੂਤੀ[੪੮]† ॥੪੭॥ ਅਸ ਬੇਦੀ

[੧]ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।[੨]ਰੋਕਣ ਦੀ। [੩]ਦਿਲ ਵਿਚ। [੪]ਚੌਪੜ। [੫]ਮੰਡੀ। [੬]ਸਾਰੀ। [੭]ਵਪਾਰ।[੮]ਸੌਦੇ। [੯]ਹੱਟੀਆਂ। [੧੦]ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। [੧੧]ਆਵਨਦੇ। [੧੨]ਵਾਸਤੇ। [੧੩]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ [੧੪]ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ। [੧੫]ਗਊਆਂ। [੧੬]ਦੁੱਧ। [੧੭]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [੧੮]ਦੇਵਤਿਆਂਵਰਗੇ। [੧੯]ਸੁੰਦਰ। [੨੦]ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ। [੨੧]ਹੈਰਾਨ। [੨੨]ਬਦ। [੨੩]ਜਗ ਵਿਚ ਆਹੂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [੨੪]ਛੇ ਕਰਮੀ। [੨੫]ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੨੬]ਮੋਖ। [੨੭]ਵਾਸਤੇ,(ਅ)ਹਿਤਵਾਲੇ।[੨੮]ਬ੍ਰਾਹਮਨ।[੨੯]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।[੩੦]ਵੈਸ਼।[੩੧]ਨੀਤੀ ਸੰਯੁਕਤ ਵਿਹਾਰ।[੩੨]ਚਤੁਰ, ਆਦਰਵਾਲੀਆਂ। [੩੩]ਚਤੁਰ। [੩੪]ਸਹਿਤ । [੩੫]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ।[੩੬]ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ।[੩੭]ਥੜੀ, ਵੇਦੀ। [੩੮]ਮੁਖ। [੩੯]ਅਗਨਿ ਕੁੰਡ। ਕੁੰਡ, ਚੁਲ੍ਹਾ। [੪੦]ਥੰਮਾਂ। [੪੧]ਸੂਮ । [੪੨]ਕਮਜ਼ੋਰੀ। [੪੩]ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ। [੪੪]ਚਮਚੇ। [੪੫]ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਮਾਸ। [੪੬]ਘਿਉ। [੪੭]ਲਹੂ। [੪੮]ਸਹਿਤ।

*ਬਾਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਆਬਾਦ ਸੀ, ਮਗਰੋਂ ਵੈਰਾਨ ਹੋਇਆ, ਹੁਣ ਫੇਰ ਵਸਦਾ ਹੈ। †ਬੇਦੀਆਂ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨ ਧਨੁਧਾਰੀ ਸੂਰਬੀਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਯੱਗ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਨਾਲ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। [ਬੇਦਕਾ] ਯੱਗ ਸਮੇਂ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਵਾਲੇ ਕੁੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਥੜ੍ਹੀ,ਇੱਥੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੀ ਥੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਕਾਲਕਾ ਦਾ ਮੁਖ ਭਾਵ ਯੁੱਧ ਦਾ ਉਤਸਾਹ ਹੀ ਅਗਨੀ ਕੁੰਡ ਹੈ,ਯੱਗ ਦਾ ਥੰਭਾ ਕੀ ਹੈ ਜੋ ਝੰਡਾ ਹੈ। ਯਗ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੂਮਤਾ ਛੱਡਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਥੇ ਕਾਇਰਪਣਾ ਛੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਯੱਗ ਵਿਚ ਘਿਉ ਤਿਲ ਜਵ ਆਦ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਚਮਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਥੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਹੀ ਚਮਚੇ ਹਨ।ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਹੀ ਅਹੂਤੀ ਹੈ, ਲਹੂ ਹੀ ਘ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਐਸੇ ਬੇਦੀ ਖਾਨਦਾਨ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਨ

ਵਾਸੀ ਤਲਵੰਡੀ। ਜਿਨਕੀ ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗਮੰਡੀ[੧] । ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਹਿਂ ਰਹਿਤਿ[੨]ਬਿਤਾਈ।ਭਾ[੩]ਸ਼ਿਵਰਾਮ[੪] ਤਾਸੁ ਕੁਲਮਾਂਹੀ॥੪੮॥ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਜਿਨ ਮਨ ਕੀਨੀ।ਜੀਵਾ[੫] ਰਜ[੬] ਤਮ ਕੀ[੭] ਤਜਿ ਦੀਨੀ। ਹੁਇ ਅਹਿੰਸ[੮] ਆਯੁਧ[੯] ਕਰ ਛੋਰੇ[੧੦]।ਸ੍ਰੀਪਤਿ[੧੧] ਕੇ ਪਦ ਪਦਮ[੧੨] ਨਿਹੋਰੇ[੧੩] ॥੪੯॥ ਤਿਹ ਬਨਾਰਸੀ ਨਾਮ ਸੁ[੧੪] ਤੀਯਾ[੧੫]।ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਧਰਮ ਜਾਸੁ[੧੬] ਦ੍ਰਿਢ[੧੭] ਕੀਆ। ਤਿਨਤੇ ਸੁਤ[੧੮]ਜੁਗ[੧੯] ਭਏ ਸੁਚਾਲੂ[੨੦]। ਵਡ ਕਾਲੂ ਛੋਟੇ ਸ਼ੁਭਲਾਲੂ॥੫੦॥

*ਵਡਭਾਗੀ ਜੋ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮੀ। ਭਗਤਿ ਪਰਾਯਨ[੨੧] ਨਿਸ਼ਚਲ ਧਰਮੀ। ਜਪਤਪ ਬ੍ਰਤ ਨੇਮ ਸਮੁਦਾਏ[੨੨]।ਕਰਤਿ ਬਹੁਤ ਜਿਹ ਜਨਮਬਿਤਾਏ।੫੧। ਅਨਿਕਜਨਮਕੀ ਇੱਛਾ ਜਾਸੂ।-ਵਿਸ਼ਨੁ†ਹੋਇ ਸੁਤ[੨੩]ਗਜਾਨ ਨਿਵਾਸੂ[੨੪]-। ਰਿਦੈਕਰਤਿਸੰਕਲਪਵਿਕਲਪਾ।–ਭਗਤ ਅਧੀਨ ਰਿਝੈ[੨੫] ਗੁਨ ਅਲਪਾ[੨੬] ॥੫੨॥ ਜੋ ਮੁਝ ਲਖੈਂ[੨੭] ਦੀਨ[੨੮] ਗੁਨ ਨਾਂਹੀ। ਭਏ ਸੂਕਰੀ[੨੯] ਸਫਰੀ[੩੦] ਮਾਂਹੀ। ਕਮਠੀ[੩੧] ਆਦਿਕ ਬਿਮਤਿ[੩੨] ਕੁਜਾਤੀ। ਤਿਨਕੇ ਜਨਮ ਲੀਨ ਜਗ ਖਜਾਤੀ[੩੩]॥੫੩॥ ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਅਕਰਨੀ[੩੪]।ਕੀਰਤਿ ਬਿਮਲ ਬੇਦ ਇਮ ਬਰਨੀ[੩੫] । ਅਦਿਤੀ[੩੬]‡ਕੱਸਜਪ[੩੭] ਕੇ ਜਿਮ ਧਾਮਾ[੩੮]। ਉਪ-ਜਤਿ[੩੯]ਭਏ ਉਪੇਂਦ੍ਰ[੪੦]ਨਾਮਾ–॥੫੪॥ਅਸਆਸਾ ਧਰਿ ਅਸੁਰਬਿਨਾਸ਼ੀ[੪੧]।

[੧]ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। [੨]ਰਹਿੰਦਿਆਂ । [੩]ਹੋਇਆ । [੪]ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ। [੫]ਗੁਜ਼ਰਾਨ । [੬]ਰਜੋਗੁਨੀ। [੭]ਤਮੋਗੁਨੀ। [੮]ਹਿੰਸਾ ਰਹਿਤ । [੯]ਸ਼ਸਤ੍ਰ । [੧੦]ਹੱਥੋਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ । [੧੧]ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ। [੧੨]ਚਰਣ ਕਵਲਾਂ ਦੀ। [੧੩]ਸ਼ਰਣ ਲਈ। [੧੪]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੧੫]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ। [੧੬]ਜਿਸਨੇ। [੧੭]ਪੱਕਾ। [੧੮]ਪੁੱਤ੍ਰ । [੧੯]ਦੋ। [੨੦]ਸਦਾਚਾਰੀ। [੨੧]ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। [੨੨]ਸਾਰੇ। [੨੩]ਪੁੱਤ੍ਰ । [੨੪]ਗਜਾਨ ਦਾ ਘਰ । [੨੫]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੨੬]ਥੋੜੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਹੀ। [੨੭]ਜਾਣਨਾ [੨੮]ਗਰੀਬ। [੨੯]ਸੂਰ ਜਾਤੀ। [੩੦]ਮੱਛੀ। [੩੧]ਕਛੂਨੀ। [੩੨]ਬੁੱਧੀ ਬਿਨਾਂ। [੩੩]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [੩੪]ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਰਨੀ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੩੫]ਕਹੀ ਹੈ। [੩੬]ਨਾਮ ਹੈ । [੩੭]ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [੩੮]ਘਰ। [੩੯]ਪੈਦਾ ਹੋਏ। [੪੦]ਬਾਵਨ। [੪੧]ਦੈਤ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ।

*ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਭਾਵਨਾਂ ਦਾ ਏਥੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਟੁਰਿਆ ਹੈ ।

†ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਸ਼ਨੂ ਭਗਵਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ੨੩ ਅਵਤਾਰ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਧਾਰੇ ਹਨ ਤੇ ਚੌਬੀਸਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਅਜੇ ਧਾਰਨਾਂ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਤਪ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦਿਲੀ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

‡ਕੱਸ਼ਪ ਇਕ ਰਿਖੀ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਅਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਨ ।

ਭਯੋ ਨਿਰੰਤਰ ਰੂਪ ਉਪਾਸੀ।ਕਾਲੂ ਨਾਮ ਜਨਮ ਜਬ ਧਾਰਾ।ਪੂਰਨਆਸਾ ਕੀਨਿ ਮੁਰਾਰਾ[੧]॥੫੫॥ਸੁਤ ਕਾਲੂ ਪਿਖ ਪਿਤ ਸ਼ਿਵਰਾਮੂ।ਪਾਨਗ੍ਰਹਨ[੨]ਕਿਯ ਕੀਰਤਿ ਧਾਮੂ।ਤਿਯ[੩]ਪਤਿਬਰਤਾ ਗੁਣਨਿਧਿ ਸੋਊ।ਤਿਹ ਸੁਸ਼ੀਲਤਾ ਕਹਿ-ਸਕ[੪] ਕੋਊ[੫]?॥੫੬॥ ਸਾਧ੍ਵੀ[੬] ਪਾਇ ਕਾਲ[੭] ਬਹੁ ਕਾਲੂ। ਕਿਯੇ ਬਰਤ ਤਪ ਕਠਨ ਬਿਸਾਲੂ[੮]।ਚਿਰੰਕਾਲ[੯] ਇਵ[੧੦] ਦੰਪਤਿ[੧੧] ਬੀਤਾ। ਹਰਿ ਪਦਪੰਕਜ ਜਿਨ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਾ ॥੫੭॥ ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿੰ ਰਾਇਬੁਲਾਰੂ। ਸੋਦਰ[੧੨] ਸਮ[੧੩] ਕਾਲੂ ਸੰਗ ਪਯਾਰੂ। ਜਿਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੀ[੧੪]।ਸਭਿਕੀ ਦਈ ਕਾਰ ਪਟਵਾਰੀ ॥੫੮॥ ਅਸਬਿਧਿ[੧੫] ਬਿਲਸਤਿ ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਾ।ਦੰਪਤਿ ਉਰ ਧਰਿਹੀ ਸੁਤ[੧੬] ਆਸਾ।ਸਾਧ੍ਵੀ[੧੭]ਗਰਭ ਧਰਨ ਪੁਨ ਕੀਨਾ।ਜਨਮੀ ਤਨਿਯਾ ਸੁਮਤਿ[੧੮] ਪ੍ਰਬੀਨਾ[੧੯]॥੫੯॥ਹਿਮ ਗਿਰ ਮੈਨਾ ਕੇ* ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਪਾਰਬਤੀ ਜਨਮੀ ਜਿਵਆਹੀ[੨੦]।ਭਈ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਸਭਿ ਗੁਣ ਖਾਨੀ। ਮਨਹੁੰ ਭਗਤਿ ਧਰਿ ਦੇਹਿ ਸੁਹਾਨੀ॥੬੦॥ ਕਾਲ[੨੧] ਬਿਤੀਤ ਭਯੋ[੨੨] ਪਸ਼ਚਾਤਾ[੨੩]। ਕਾਲੂ ਰਤਿ[੨੪] ਲਖਕਰਿ[੨੫] ਜਗਦਾਤਾ[੨੬]।-ਹੋਵੈਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਾਸ[੨੭] ਮੈਂ ਜਾਈ†-।ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਆਇ ਜਗਰਾਈ[੨੮]।੬੧।ਦੁਤਿਯ[੨੯]ਗਰਭ ਕੋ ਧਾਰਨ ਕੀਨਾ।ਪਤਿ-ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਜਾਸੁ ਮਨ ਲੀਨ।ਜਿਉਂ ਦੁਤੀਆ[੩੦]ਕੋ ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ[੩੧]ਚੰਦੂ[੩੨]।ਤਿਹ

---

[੧]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ। [੨]ਵਿਵਾਹ। [੩]ਇਸਤ੍ਰੀ। [੪]ਕਹਿ ਸਕੇ। [੫]ਕੌਣ। [੬]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸਤ੍ਰੀ। [੭]ਸਮਾਂ। [੮]ਬੜੇ। [੯]ਬਹੁਤ ਚਿਰ। [੧੦]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ। [੧੧]ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ ਦਾ। [੧੨]ਭਿਰਾ। [੧੩]ਵਾਂਗ। [੧੪]ਹਾਕਮ। [੧੫]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ। [੧੬]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ। [੧੭]ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। [੧੮]ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੀ ਲੜਕੀ ਜਨਮੀ। [੧੯]ਲਾਇਕ। [੨੦]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ। [੨੧]ਸਮਾਂ। [੨੨]ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਦੇ। [੨੩]ਪਿੱਛੋਂ। [੨੪]ਪ੍ਰੀਤੀ। [੨੫]ਜਾਨਕੇ। [੨੬]ਜਗਤ ਦੇ ਦਾਤੇ ਨੇ। [੨੭]ਤਿਸਦਾ। [੨੮]ਜਗਤ ਦੇ ਰਾਜੇ। [੨੯]ਦੂਜੇ। [੩੦]ਦੂਜੀ ਤਿੱਥ ਦਾ। [੩੧]ਵਧਦਾ ਹੈ। [੩੨]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।

*ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਲੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮੈਨਾ ਸੀ, ਉਸਤੇ ਜੋ ਲੜਕੀ ਜਨਮੀ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਪਾਰਬਤੀ ਰੱਖਿਆ, ਅਰਥਾਤ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ। ਪਾਰਬਤੀ ਇਕ ਪੂਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਵਯਕਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਚ ਆਦਰ ਲਈ ਕਵਿ ਨੇ ਵਰਤੀ ਹੈ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਭਾਵ ਉਹੋ—ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪਤਾ—ਦਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਕਵੀ ਜੀ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਦ 'ਅਵਤਾਰ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ 'ਜਗਤ ਗੁਰੂ' ਦਾ ਜਨਮ ਲੈਣਾ—ਦੱਸਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੮੦)। ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ—'ਏਕੰਕਾਰ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਰੂਪਾ। ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ ॥ ੨੬ ॥' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਯਾ। ਪਰ— 'ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ'।

ਸਮ ਗਰਭ ਰੂਪ ਸੁਖਕੰਦੂ ॥ ੬੨ ॥ ਜੱਦਪਿ[੧] ਭੂਖਨ[੨] ਸਕਲ ਉਤਾਰੇ। ਤਦਪਿ[੩] ਸੁੰਦ੍ਰਤਾ*ਅਧਿਕ[੪] ਉਜਾਰੇ[੫]।ਕਾਲੂ ਤਿਯ ਬੈਸੇ ਜਿਸ ਅੰਦਰ।ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਸੋਂ ਲਗੈ ਸੁ ਸੁੰਦਰ॥੬੩॥ਸੁਨਿ ਸੰਦੇਹ[੬]ਕਰੈਜਿਨ[੭]ਕੋਊ।ਕੋਟਿਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸ਼ੋਭਦਾ ਜੋਊ।ਤਿਹ ਨਿਵਾਸ ਕੀਨੋ ਜਿਹਥਾਈਂ।ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਇ ਤਿਹ ਸ਼ੋਭ ਸਵਾਈ॥੬੪॥ਜਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਆਏ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਭਏ ਸਰਲ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜੇ ਬਾਮੀ[੮]।ਸੁਚਿ,ਸੰਤੋਖਿ,ਧਰਮ,ਸਤਿ,ਕਰੁਨਾ। ਅਸ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਮਹਿਂ ਆ-ਦਰਨਾ[੯]॥੬੫॥ਸੀਤ[੧੦]ਸੁਗੰਧਤਿ[੧੧]ਮੰਦ[੧੨]ਸਮੀਰਾ[੧੩]।ਚਲੈ ਜੁ ਹਰਿ ਹੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੀਰਾ। ਬਾਦਰ[੧੪]ਆਵਹਿਂ ਭਰਿਭਰਿ ਬਾਰੀ[੧੫]। ਬਰਖਹਿਂ ਨਰ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥੬੬॥ਫੂਲਹਿਂ ਫਲਹਿਂ ਬ੍ਰਿੱਖ[੧੬] ਸਮੁਦਾਈ। ਜਨੁ[੧੭] ਅਨੰਦਤਾ[੧੮] ਬਾਹਰਆਈ।ਅੰਤਰ ਤਿਨਕੈ ਭਈ ਅਮੇਊ[੧੯]। ਮਨਹੁਂ ਨਰਨ ਦਿਖਰਾਵਹਿ ਤੇਊ॥੬੭।ਛਿਤ ਸੋਹਤਿ ਧਰਿ ਨਵ ਸਬਜ਼ਾਈ[੨੦]।ਜਿਹਉਰਸਭਿਤੇਅਧਿਕ[੨੧] ਬਧਾਈ। ਜਵ[੨੨] ਜੰਗਮ[੨੩] ਤਲਵੰਡਿ ਅਨੰਦੂ। ਭਾ[੨੪] ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਬ ਕੋ ਸੁਖ-ਕੰਦੂ[੨੫]॥੬੮॥ ਅਸ ਜਬ ਬੀਤ ਗਏ ਦਸ ਮਾਸਾ[੨੬]। ਸਰਦ ਸੁੰਦਰੀ ਇੰਦੂ[੨੭] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਬਿਮਲ ਅਕਾਸ਼ ਸੋਹਿ ਗਣ ਤਾਰਾ[੨੮]। ਜਿਮ ਜੱਗਯਾਸੀ[੨੯] ਉਰ ਆਚਾਰਾ[੩੦]॥੬੯॥ ਨਿਰਸ[੩੧] ਮੇਘ[੩੨] ਹੁਇ, ਗੇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ੂ। ਜਿਮ[੩੩] ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਮਿਟਹਿਂ ਕਲੇਸ਼ੂ। ਊਰਜ[੩੪] ਮਾਸ ਕੀ[੩੫]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ†।ਹਰਿਕੀਰਤਿ ਸੇ[੩੬]ਜੌਨ੍ਹ[੩੭]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ॥੭੦।ਸੰਬਤ ਨੌ ਖਟ[੩੮]ਸਹਸ[੩੯]ਛਬੀਸਾ[੪੦]। ਭੇ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਜਗਦੀਸ਼ਾ। ਭਯੋ‡ ਅਚਾਨਕ[੪੧] ਸਭਿਨਿ ਉਛਾਹਾ[੪੨]।ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਮਨ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਹਾ[੪੩]॥੭੧॥ ਧਰਾ[੪੪] ਅਕਾਸ਼ ਬਿਖੇ ਜੋ ਬਾਸੀ[੪੫]।ਮੰਗਲ

---

[੧]ਭਾਵੇਂ। [੨]ਗਹਿਣੇ। [੩]ਤਾਂਹਵੀ। [੪]ਬਹੁਤ। [੫]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। [੬-੭]ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਕਰੇ। [੮]ਜਿਹੜੇ(ਨਰ) ਵਿੰਗੇ (ਸਨ ਉਹ ਸਰਲ)ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਗਏ। [੯]ਵਰਤਨ ਲਗ ਪਏ। [੧੦]ਠੰਢੀ। [੧੧]ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀ। [੧੨]ਧੀਮੀ। [੧੩]ਹਵਾ। [੧੪]ਬੱਦਲ। [੧੫]ਪਾਣੀ। [੧੬]ਦਰਖਤ। [੧੭]ਮਾਨੋਂ। [੧੮]ਖੁਸ਼ੀ। [੧੯]ਨਾ ਸਮਾਵਣ ਵਾਲੀਹੋਗਈ। [੨੦]ਧਾਰਕੇ ਨਵੀਂ ਹਰਿਆਵਲ। [੨੧]ਬਹੁਤੀ। [੨੨]ਨਾ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ। [੨੩]ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ। [੨੪]ਹੋਇਆ। [੨੫] ਸੁਖਦਾਤੇ ਦਾ। [੨੬]ਦਸ ਮਹੀਨੇ। [੨੭] ਸਰਦ (ਰੁਤ ਦੀ) ਰਾਤ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੨੮]ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। [੨੯]ਸਾਧਕ। [੩੦]ਨੇਕ ਚਲਨੀ ਦੇ ਗੁਣ। [੩੧]ਪਾਣੀ ਰਹਤ ਹੋਕੇ। [੩੨]ਬੱਦਲ। [੩੩]ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ। [੩੪]ਕੱਤਕ ਦੇ। [੩੫]ਮਹੀਨੇ ਦੀ। [੩੬]ਵਾਂਙੂ। [੩੭]ਚਾਂਦਨੀ। [੩੮]ਨੌ ਤੇ ਛੇ ਪੰਦਰਾਂ। [੩੯]ਸੌ। [੪੦]ਛਬੀ, ਅਰਥਾਤ ੧੫੨੬ ਸੰਮਤ। [੪੧]ਅਚਣ ਚੇਤ। [੪੨]ਖੁਸ਼ੀ। [੪੩]ਜਾਣ ਨਾਂ ਸਕੇ। [੪੪]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ। [੪੫]ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ।

*ਮੁਰਾਦ ਸਤੋਗੁਣੀ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਹੈ। †ਜਃ ਸਾਃ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਆ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਕਰਜੋ—ਬੀ ਹੈ।

ਕਰਹਿਂ ਸਿਮਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ।ਲੇ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਸੰਖ ਬਜਾਇ।ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਮੁਖ ਬਚਨ ਸੁਨਾਇ ॥੭੨॥ ਅਮਰਨ[੧] ਮਿਲ ਕਰਿ ਮੱਲਜ[੨] ਘਸਾਈ। ਕੁੰਕਮ[੩] ਪੁਨ ਘਨਸਾਰ[੪] ਮਿਲਾਈ। ਕਾਲੂ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਪਰ ਚਰਚਹਿਂ[੫]। ਮੰਦਾਰਨ ਕੁਸਮਾਂਜਲਿ[੬] ਅਰਚਹਿਂ ॥ ੭੩ ॥ ਧਾਇਨ ਸੇਬਨੀਮਾਨ[੭] ਕੁਲੀਨਾ[੮]। ਭਈ ਪ੍ਰਸੂਤਾ[੯] ਅਤਿ ਸੁਖ ਲੀਨਾ।ਅਸ਼ਟਦੀਪ[੧੦]*ਦੀਪਤਿ[੧੧] ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਨੋ। ਛਬਿ[੧੨] ਘਟਿ ਗਈ ਬਾਲ ਰਵਿ ਮਾਨੋ[੧੩] ॥ ੭੪ ॥ ਦਿਪਤ[੧੪] ਤੇਜ[੧੫] ਜਿਂਹ ਕਾਂਤਿ ਅਨੂਪਾ। ਬਿਸਮੈ[੧੬] ਧਾਇ[੧੭] ਹੇਰਿ[੧੮] ਸਿਸ ਰੂਪਾ[੧੯]। -ਜਨਮਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੨੦] ਬਾਲ ਮੁਸਕਾਈ[੨੧]। ਸਗਨ ਕੁਸਗਨ ਨ ਜਾਨਜੋ ਜਾਈ॥੭੫॥ ਅਨਤ[੨੨] ਬਾਲ ਜਨਮਤਿ ਸਭਿ ਰੋਤੇ[੨੩]। ਬਿਗਸਤਿ ਇਹ[੨੪] ਜਿਵ ਆਨੰਦ ਹੋਤੇ-। ਅਲਪ ਬੁੱਧਿ[੨੫] ਕਿਉਂ ਧਾਇ[੨੬] ਲਖਾਹੀ[੨੭]। ਜਨਮ ਮਰਨ ਇਸ ਪੀਰਾ ਨਾਹੀ ॥ ੭੬ ॥ ਦਾਸੀ ਦੌਰਿ ਦਈ ਸੁਧਿ[੨੮] ਕਾਲੂ। 'ਲੇਹੁ ਵਧਾਈ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲੂ। ਕਾਂਤਿਮਾਨ ਭਾ ਤਾਤ[੨੯] ਤੁਮਾਰੋ।ਮੰਗਲ ਕਰਹੁ ਬਿਬਿਧ ਪਰਕਾਰੇ[੩੦]'॥੭੭॥ਸੁਤ ਉਪਜਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।ਮਨਹੁੰ ਜਗਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਐਨਾ[੩੧]।ਜਨਮ ਰੰਕ ਜਿਉਂ[੩੨] ਸਦਨ[੩੩] ਸੰਤਾਨਾ[੩੪]।ਆਨ ਲਗਜੋ, ਤਿਉਂ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ ॥ ੭੮ ॥ ਜਸਪਦ[੩੫] ਜਾਇ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਬਸਤ੍ਰਨ ਯੁਤਿ[੩੬] ਜਿਉਂ ਬੇਦ ਬਖਾਨਾ।ਉਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਕਰਿ ਧਜਾਨਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਬੰਦ[੩੭] ਜੁਗ[੩੮] ਪਾਨਾ[੩੯] ॥ ੭੯ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜਨਮ ਭਯੋ ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ। ਸੁਖ ਦੇਵਨ ਭਗਤਨਿ ਪੁਨ ਧਰ ਕੋ[੪੦]।ਆਗੈ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਭਯੋ ਉਛਾਹੂ[੪੧]। ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਭਵ[੪੨] ਵਡ[੪੩] ਰੁਜ ਦਾਹੂ[੪੪] ॥ ੮੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩ ॥

[੧]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ। [੨]ਚੰਦਨ। [੩]ਕੇਸਰ। [੪]ਕਪੂਰ। [੫]ਛਿੜਕਨ ਲਗੇ। [੬]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ। [੭]ਦਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਯੋਗ। [੮]ਚੰਗੀ ਕੁਲ ਦੀ (ਮਾਤਾ ਜੀ)। [੯]ਵਿਆਈ। [੧੦]ਅੱਠ ਦੀਵੇ।(ਅ)ਸ਼ਮਾਂਦਾਨ। [੧੧]ਜਗ ਰਹੇ ਹਨ। [੧੨.੧੩](ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ) ਛਬ ਘਟ ਗਈ ਮਾਨੋਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ (ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ ਹੈ)। [੧੪]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੫]ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [੧੬]ਅਚਰਜ ਹੋਈ। [੧੭]ਦਾਈ। [੧੮]ਵੇਖਕੇ। [੧੯]ਬਾਲਕ ਦਾ ਰੂਪ। [੨੦]ਕੋਮਲ। [੨੧]ਹੱਸਦਾ ਹੈ। [੨੨]ਹੋਰ। [੨੩]ਰੋਂਦੇ ਹਨ। [੨੪]ਹੱਸਦੇ ਹਨ ਏਹ। [੨੫]ਥੋੜੀ ਬੁਧੀਵਾਲੀ। [੨੬]ਦਾਈ। [੨੭]ਕਿਵੇਂ ਸਮਝੇ ਕਿ। [੨੮]ਖਬਰ। [੨੯]ਪੁੱਤ੍ਰ [੩੦]ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [੩੧]ਘਰ। [੩੨]ਜਿਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਦੇ [੩੩]ਘਰ। [੩੪]ਕਲਪਬ੍ਰਿੱਛ। [੩੫]ਛੇਤੀ। [੩੬]ਕਪੜਿਆਂ ਸਮੇਤ। [੩੭]ਜੋੜਕੇ। [੩੮]ਦੋਵੇਂ। [੩੯]ਹੱਥ। [੪੦]ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ। [੪੧]ਖੁਸ਼ੀ। [੪੨]ਸੰਸਾਰ ਦੇ। [੪੩]ਵਡੇ। [੪੪]ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ।

*ਅਸ਼ਟਦੀਪ ਨਾਮ ਅੱਠ ਮੁਖੀਏ ਸ਼ਮਾਦਾਨ ਦਾ ਬੀ ਹੈ।

ਅਧਯਾਯ ਚੌਥਾ

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਨਾਮ ਧਰਨਾ]

ਕਬਿੱਤ-ਅੰਧ ਜੁ ਬਧਰ ਪਿੰਗ ਨਗਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਛੰਦ ਰੁਕਤ ਅਪਾਰਥ ਕੀ, ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ। ਵੈਰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਗਨ ਅਗਨ ਨਵੌਂ ਹੀ ਰਸ ਬਿਬਧਾ-ਲੰਕਾਰ ਹੂੰ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹਿੰਪਾਵਈ।ਕੋਊ ਗੁਨ ਹੈ ਨ ਮੈਂ ਭਨਤਿ ਮੱਧ ਜਾਨੋ ਮਨ ਗੁਨੀਅਨ ਹਾਸ ਜੋਗ ਅਟਪਟੀ ਜਾਵਈ।ਏਕ ਗੁਨ ਧਾਮੈ ਸੁ ਬਿਦਤ ਸ੍ਰੁਤਿ ਸੰਤ ਸੁਨੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਰਤਿ ਸੁ ਨਿਰਮਲ ਭਾਵਈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਧ=ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੂਖਣ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਜਾਏ।

ਬਧਰ=ਬਧਿਰ-ਡੋਰਾ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੂਖਣ, ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਕਿਸੇ ਪਦ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਵੇ।

ਪਿੰਗ=ਪਿੰਗਲੀ-ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੂਖਣ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੰਦ ਘੱਟ ਵੱਧ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ।

ਨਗਨ=ਨੰਗੀ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੋਖ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਲੰਕਾਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਮ੍ਰਿਤਕ=ਮੋਈ ਹੋਈ-ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਦੂਖਣ, ਜਿਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਰਥ ਕੋਈ ਨਾ ਬਣੇ।

ਛੰਦ=ਨਜ਼ਮ, ਕਵਿਤਾ।

ਰੁਕਤ=ਰੁਕਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪੁਨਰੁਕਤਿ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਾਰਬਾਰ ਕਹਿਣਾ। ਅਰਥ ਭਾਵ ਉਹੋ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਬੇਲੋੜਾ ਕਹਿਣਾ।

ਅਪਾਰਥ=ਜਿਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਖੇ ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਹੇ ਹੋਣ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀਤਿਆਂ ਗੱਲ ਅਟਪਟੀ ਬਣੇ।

ਵੈਰ=ਵਿਰੋਧ। ਦੇਸ਼=ਸਥਾਨ। ਕਾਲ=ਸਮਾਂ।

ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋ ਦੂਸ਼ਣ, 'ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧ' ਤੇ 'ਕਾਲ ਵਿਰੋਧ'।

ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧ-ਜਿਹੜੀ ਸ਼ੈ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ।

ਕਾਲ ਵਿਰੋਧ-ਜਿਹੜੀ ਸ਼ੈ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ।

ਗਨਅਗਨ=ਪਿੰਗਲ ਵਿਚ ਜੋ ਵਜ਼ਨ ਲਈ ਗਣ ਰਖੇ ਹਨ ਓਹ ਕੁਛ ਸ਼ੁਭ ਗਣ ਤੇ ਕੁਛ ਅਸ਼ੁਭ ਗਣ ਮੰਨੇਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸ਼ੁਭ ਗਣ ਨੂੰ

ਕਵੀ 'ਅਗਣ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
(ੳ) ਚੰਗੇ ਗਣ ਇਹ ਹਨ:-ਮਗਣ, ਨਗਣ, ਭਗਣ, ਯਗਣ।
(ਅ) ਅਸ਼ੁਭ ਗਣ=ਸਗਣ, ਤਗਣ, ਰਗਣ, ਜਗਣ* ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨਾ ਹੋਣੀ ਗਣ ਅਗਣ ਦੀ ਬੇਸਮਝੀ ਹੈ।

ਨਵੌਂ ਹੀ ਰਸ=ਕਾਵਯ ਵਿਚ ਨੌ ਰਸ ਗਿਣੀਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੀ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਰਸ ਏਹ ਹਨ:- ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ, ਬੀਰ, ਹਾਸਯ, ਰੌਦ੍ਰ, ਭਯਾਨਕ, ਕਰੁਣਾ, ਬੀਭਤਸ, ਅਧਭੁਤ, ਸ਼ਾਂਤਿ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਅਨਮੇਲ ਕਰਨੇ ਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਥਾਈ ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਰਨਾ ਇਹ ਨੌ ਰਸਾਂ ਦੀ ਬੇਸਮਝੀ ਹੈ । ਜੇ ਨਵਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਰਸ ਨਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀਨ ਰਸ ਕਵਿਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਰਸ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਰਸ ਬਿਰੱਸਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਬਿਬਧਾਲੰਕਾਰ=ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ (ਜੋ ਕਵਿ ਜਨ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੁਹਣਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਉਪਮਾ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ, ਉਤਪ੍ਰੇਛਾ ਆਦਿ ਸੈਂਕੜੇ ਅਲੰਕਾਰ ਹਨ, ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤਿ ਭੇਦ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਅਰਥ (ਮੈਨੂੰ ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੇ ਦੂਖਣਾਂ ਦੀ ਜੈਸੇ ਕਿ) ਅੰਨ੍ਹੀ, ਬੋਲੀ, ਪਿੰਗਲੀ, ਨੰਗੀ, ਮੋਈ ਹੋਈ, ਪੁਨਰੁਕਤੀ ਵਾਲੀ, ਅਰਥ ਹੀਨ, ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦੇ ਵੈਰ, ਗਨ, ਅਗਨ ਵਾਲੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ, (ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਭੂਖਣਾਂ ਦੇ ਨਿਬਾਹ ਵਿਚ ਜੈਸੇ ਕਿ) ਨਵਾਂ ਰਸਾਂ ਤੇ ਨਾਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ (ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ) ਭੇਦ (ਪਰਿ-ਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਮੈਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ।

(ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ (ਆਪ) ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ (ਤੇ ਹੇ) ਗੁਣੀ ਜਨੋਂ ! (ਤੁਸੀਂ ਬੀ) ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਦੇ ਹੋ (ਕਿ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ) ਅਟਪਟੀ ਤੇ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਹੈ,

ਹਾਂ, ਇਕ ਗੁਣ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੋ ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ !

*ਮਗਨ, ਨਗਨ, ਭਨਿ ਭਗਨ ਔ ਯਗਨ ਸਦਾ ਸ਼ੁਭ ਆਨ।
ਜਗਨ ਰਗਨ ਸੌਂ ਸਗਨ ਕੋ ਤਗਨਹਿ ਅਸ਼ੁਭ ਬਖਾਨ ॥ ੧੮ ॥ [ਕਵਿ ਪ੍ਰਯਾਯ

(ਇਸ ਵਿਚ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਨਿਰਮਲ (ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਭਾਉਣ ਵਾਲੀ (ਵਰਣਿਤ) ਹੈ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਪੰਡਤ ਹਨ, ਤੇ ਏਹ ਕੁਛ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਕ ਕਟਾਖ੍ਯ ਬੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਤੁਕਬੰਦੀਏ ਯਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਸਬੀਏ ਕਵੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਮੈਂ ਨਿਰਾ ਬੱਝੇ ਕਾਇਦਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਨਾਪੁਰੀ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਘੜ ਰਿਹਾ; ਮੈਂ, ਜੋ ਸੁਤੇ ਸਿੱਖ ਅਪਣੇ ਅਗੰਮੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਹੈ। ਕੀਰਤੀ ਚਿੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਸਲੀ ਰੱਬੀ ਉੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਸੋ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ 'ਸੁਤੇ ਆਈ' ਤੇ 'ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਉਪਜੀ' ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਤੋਂ ਬੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:—

ਦੋਹਰਾ॥ ਨੀਰਾ[1] ਸੁਰਸਰਿ[2] ਬਕ੍ਰਗਤਿ[3] ਗੁਨੀ ਨ ਔਗੁਨ ਜਾਨ। ਸਾਦਰ[4] ਸੋ ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਸਦਾ ਕਰਿਹੈਂ ਪਾਨ ਸ਼ਨਾਨ* ॥ ੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ॥ ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਥਾ ਬਿਮਲ[5] ਗੁਨ ਗੁਨੀਏ। ਭਈ ਭੋਰ[6] ਨਿਜ ਦਾਸ ਬੁਲਾਯਾ॥ 'ਦਿਜਬਰ[7] ਸਦਨ[8] ਜਾਹੁ ਤੂੰ ਧਾਯਾ[9] ॥ ੩ ॥ ਦੈਵਗ[10] ਜੋ ਹਰਿਦਯਾਲ[11] ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਆਨਹੁ[12] ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੰਬ ਬਿਹੀਨਾ[13]'। ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਦਿਜ ਸਦਨ ਸੁ ਜਾਈ॥ ਦਰ ਪਰ[14] ਤਿਸ਼ਟਿ[15] ਗੁਹਾਰ[16] ਸੁਨਾਈ॥੪॥ਸ੍ਰੁਤਵਾ[17] ਬਚਨ ਬਿੱਪ੍ਰ[18] ਹਰਿਦਯਾਲਾ। ਆਲਯ ਦਰ ਨਿਕਸਯੋ ਤਤਕਾਲਾ[19]। 'ਦਿਜਜੂ! ਕਾਲੂ ਮੁਝਹਿ ਪਠਾਯਾ। ਚਲਹੁ ਆਪ, ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਯਾ'॥੫॥ ਕਹਿ ਦਿਜ 'ਹੌਂ ਆਵੌਂ ਕਰਿ ਪੂਜਾ॥ ਬਹੁਰਿ ਕਰੌਂ ਨਹਿਂ ਕਾਰਜ ਦੂਜਾ'। ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਕੋ ਤਿਹ ਛਿਨ ਦਾਸ॥ ਕਾਲੂ ਪਾਸ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਾ ॥ ੬ ॥ ਘਟੀ ਪਾਂਚ ਲੌ ਅਰੁਨਾ[20] ਕਰਿਕੈ। ਆਯੋ ਦ੍ਵਿਜ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗੁਨ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਕਾਲੂ ਕੋ ਸ੍ਵਸਤੈਨ[21] ਸੁਨਾਯੋ॥ ਪਿਖ ਉਛਾਹ ਕੋ ਉਰ ਹੁਲਸਾਯੋ[22] ॥੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦਿਜਬਰ ਕੋ ਲੈ ਅਜਰ ਮਹਿਂ[23]

[1]ਪ੍ਰਵਾਹ। [2]ਗੰਗਾ। [3]ਵਿੰਗਾ ਚਲਨਾ। [4]ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ। [5]ਨਿਰਮਲ। [6]ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤੇ। [7]ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੇ। [8]ਘਰ। [9]ਦੌੜਕੇ ਜਾਹ। [10]ਜੋਤਸ਼ੀ॥ [11]ਪੰਡਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। [12]ਲੈਆ॥ [13]ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਛੇਤੀ। [14]ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ। [15]ਖੜੋਕੇ। [16]ਅਵਾਜ਼। [17]ਸੁਣਕੇ। [18]ਬ੍ਰਹਮਨ॥ [19]ਘਰ ਦੇ ਬੂਹਿਓਂ ਛੇਤੀ ਨਿਕਲਿਆ॥ [20]ਪੂਜਾ॥ [21]ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ। [22]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ॥ [23]ਘਰ ਦੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ।

*ਜਿਵੇਂ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੰਗਾ ਟੇਢਾ ਅਟਪਟਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਣੀ ਇਸ ਔਗੁਣ ਵਲ ਨਹੀਂ ਤੱਕਦੇ, ਗੰਗਾ ਜਲ ਦੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਤੇ ਠੰਢ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਦਰ[੧] ਆਸਨ ਡਾਸ।ਬੈਠਾਯੋ ਬਹੁ ਭਾਉ[੨]ਕਰਿ ਆਪ ਬੈਸ ਤਿਸੁ ਪਾਸ।
੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਹਿ ਕਾਲੂ 'ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੇਨ ਦ੍ਵਿਜਿੰਦੂ[੩]! ਦਯੋ ਸਦਨ ਮਮ[੪]ਤਾਤ[੫]
ਗੁਬਿੰਦੂ[੬]। ਮੁਝ ਪਰ ਨਿਜ[੭] ਅਨੁਕੰਪਾ[੮] ਧਾਰਹੁ। ਸੋਧ ਮਹੂਰਤ ਲਗਨ
ਵਿਚਾਰਹੁ॥ ੯ ॥ ਭੇਦ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ[੯] ਸਭਿ ਲਖਿ ਲੀਜੈ[੧੦]। ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ[੧੧] ਇਸ-
ਕੀ ਲਿਖਿ ਦੀਜੈ'।'ਕੁੰਕਮ[੧੨] ਕਾਗਦ ਕਾਲੂ! ਆਨਹੁ । ਗਣਪਤਿ ਪੂਜ
ਗ੍ਰਿਹਨ[੧੩] ਸਨਮਾਨਹੁ* ॥੧੦॥ ਬਾਲਕ ਸ਼ਬਦ ਲੇਯ ਜੋ ਜਨਮਾ। ਸੋਊ
ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਉ ਸ਼੍ਰਵਨਮਾ[੧੪]।ਭਯੋ ਕਾਲ ਕਿਸੁ[੧੫] ਜਨਮ ਸੁਨਾਵਹੁ।ਬੂਝਹੁ[੧੬]
ਧਾਇ[੧੭] ਹਜ਼ੂਰ ਬੁਲਾਵਹੁ'॥ ੧੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਦੌਲਤ[੧੮] ਦਾਈ। ਸੋ
ਕਾਲੂ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਈ। ਪਠੇ ਦਾਸ ਸਭਿ ਸੌਜ[੧੯] ਮੰਗਾਈ। ਜੋ ਜੋ ਦ੍ਵਿਜ-
ਬਰ ਦੀਨਿ ਰਜਾਈ[੨੦]॥ ੧੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਰਿਹਭਿਖੇਕ[੨੧] ਕੀ ਵਸਤੁ ਸਭਿ
ਕਾਲੂ ਤਹਿਂ ਤੇ ਲਜਾਇ।ਬਹੁਰੋ[੨੨] ਬੈਸਯੋ[੨੩]ਪਾਸ ਬਿਪ[੨੪] ਬਦਨਹਿ[੨੫]ਬਚਨ
ਅਲਾਇ[੨੬] ॥ ੧੩ ॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਘਟੀ ਏਕ[੨੭] ਦੋ ਜਾਮ[੨੮] ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ[੨੯] ।
ਬਿਤੀ ਹੁਤੀ[੩੦] ਸਿਸ[੩੧] ਭਵ[੩੨] ਅਭਿਰਾਮਾ[੩੩]' । 'ਕੌਨ ਸ਼ਬਦ ਲੇ ਉਪਜਯੋ
ਬਾਲਿਕ?। ਧਾਇ[੩੪] ! ਬਤਾਵਹੁ ਸੋ ਤਤਕਾਲਿਕ' ॥ ੧੪ ॥ ਬੋਲੀ ਬਚਨ

---

[੧]ਆਦਰ ਨਾਲ। [੨]ਪ੍ਰੇਮ। [੩]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ! [੪]ਮੇਰੇ ਘਰ। [੫]ਪੁੱਤ੍ਰ। [੬]ਰੱਬ ਨੇ। [੭]ਅਪਨੀ। [੮]ਕਿਰਪਾ। [੯]ਚੰਗਾ ਮਾੜਾ। [੧੦]ਜਾਣ ਲਓ। [੧੧]ਜਨਮ ਪੱਤ੍ਰੀ। [੧੨]ਕੇਸਰ। [੧੩]ਗ੍ਰੋਹਾਂ ਨੂੰ। [੧੪]ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [੧੫]ਕਿਸ ਵਕਤ। [੧੬]ਪੁੱਛੋ। [੧੭]ਦਾਈ ਨੂੰ। [੧੮]ਦਾਈ ਦਾ ਨਾਮ। [੧੯]ਚੀਜ਼, ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ। [੨੦]ਆਗਿਆ। [੨੧]ਗ੍ਰੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ। [੨੨]ਫੇਰ। [੨੩]ਬੈਠਾ। [੨੪]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਪਾਸ। [੨੫]ਮੁਖ ਤੋਂ। [੨੬]ਕਹਿਆ। [੨੭]ਘੜੀ ਇਕ। [੨੮]ਦੋ ਪਹਿਰ। [੨੯]ਰਾਤ। [੩੦]ਗੁਜਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। [੩੧]ਬਾਲਕ। [੩੨]ਜਨਮਿਆ ਹੈ। [੩੩]ਸੁੰਦਰ। [੩੪]ਹੇ ਦਾਈ!

*ਸਿੱਖੀ ਅਜੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਕਾਲੂ ਜੀ ਖੱਤਰੀ ਹਿੰਦੂ ਸੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਲਾਰੀਤ ਕਰਨੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੱਦਣਾ, ਪੱਤਰੀ ਬਨਵਾਉਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁਰਸਿੱਖਯਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਣਗੇ ਓਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਬਦ 'ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਬਾਕੀ ਪੰਡਿਤ ਹਰਿਦਿਆਲ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ ਓਹ ਅੰਕ ੨੬, ੩੨ ਅਰ ੫੦ ਤੋਂ ੫੫ ਤਕ, ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਨੇਊ ਪਾਵਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸੱਚਾ ਜੰਞੂ ਪਾਕੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਆਪ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਣਗੇ।

ਦੌਲਤਾ ਦਾਈ। 'ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਅਹੋ ਦ੍ਵਿਜਰਾਈ[੧] ! ਬਹੁ ਸਿਸ ਜਨਮੇ ਮਮ ਕਰ ਮਾਂਹੀ[੨]। ਯਹਿ ਅਚਰਜ ਕਬਿ[੩] ਦੇਖ੍ਯੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੫ ॥ ਦੀਰਘ ਨਰ[੪] ਜਿਉਂ ਬਿਗਸ[੫] ਮਿਲੇ ਹੈਂ।ਤਿਉਂ ਇਨ ਕੀਨੇ ਸ਼ਬਦ ਭਲੇ ਹੈਂ। ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਸ਼ੁਭ ਅੰਗਨ ਮਾਂਹੀ। ਆਨ[੬] ਨਰਨ[੭] ਜਿਉਂ[੮] ਨਰ[੯] ਇਹ ਨਾਂਹੀ' ॥੧੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਸਭਿ ਬਚਨ ਕੋ ਜੋਤਿਸ਼ ਕੀਨ ਵਿਚਾਰ। –ਸ਼ੁਭ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਥਿਤ ਪੁਨ ਸ਼ੁਭਵਾਰ॥੧੭॥ਚੌਪਈ ॥ ਭਲੇ ਲਗਨ ਮਹਿਂ ਬਾਲਿਕ ਜਨਮਾ–। ਬਿਦੁਖ[੧੦] ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਮਨ ਮਾ।–ਯਹਿ ਸਿਸੁ ਹੈ ਅਵਤਾਰੀ ਕੋਊ।ਵਡਭਾਗ ਕਾਲੂ ਕੇ ਹੋਊ॥੧੮॥ ਕੈ ਬਿਧਿ[੧੧] ਬਿਸ਼ਨੁ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਭਵ ਲੀਨੋ[੧੨]*। ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਲੱਛਨ ਚੀਨੋ। ਆਤਪੱਤ੍ਰ[੧੩] ਇਸ ਸੀਸ ਝੁਲਾਰੇ। ਪੁਰਬੀ ਨਿਸਾ[੧੪] ਜਨਮ ਭ੍ਯੋ ਬਾਰੇ[੧੫] ॥੧੯॥ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ[੧੬] ਹੋਵਹਿ ਭਵ ਮਾਂਹੀ[੧੭]। ਕਰਹਿ ਦਿਗਬਿਜੈ[੧੮] ਸੈਸੈ ਨਾਂਹੀ–। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਉਰ[੧੯] ਲਾਲਸ[੨੦] ਕੀਨੀ। ਦੇਹਿ ਸਫਲ ਅਪਨੀ ਦ੍ਵਿਜ ਚੀਨੀ[੨੧] ॥ ੨੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਪੁਨ ਦ੍ਵਿਜ ਕਹੀ 'ਬਾਲਕ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਈ ਦੌਲਤਾਂ ਲੀਨੀ ਸਪਦ[੨੨] ਬੁਲਾਇ॥੨੧॥ਚੌਪਈ॥ 'ਬਾਲਿਕ ਆਨ[੨੩] ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੇ[੨੪] ਪਾਸਾ[੨੫]'।ਧਾਇਗਈ ਸੁਨਿ ਮੱਧ ਅਵਾਸਾ[੨੬]।ਜਾਚ੍ਯੋ[੨੭]ਬਾਲਕ ਜਨਨਿ[੨੮]ਨਦੇਈ।ਜਿਉਂਕਿਰਪਨ ਧਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਖੇਈ॥੨੨॥ਕਹਹਿ 'ਸਰਦਿ ਰੁਤਿ ਸਰਦੀ ਲਾਗਹਿ।ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਲ ਬਾਹਰ ਕਸ[੨੯] ਮਾਂਗਹਿ?'ਬਹੁਰ ਬਿਦੁਖਹ[੩੦]ਬਾਰਿਬਾਰਾ[੩੧]।ਜਾਚ੍ਯੋ[੩੨] ਦਿਯੋ ਤਾਤ[੩੩] ਅਤਿ ਪ੍ਯਾਰਾ ॥ ੨੩॥ ਲੇਕਰਿ ਦੌਲਤ ਬਾਹਰ ਆਈ। ਆਨਨ ਆਰਨਜਾਤ[੩੪] ਸੁਹਾਈ। ਲਘੁ ਤਨ[੩੫] ਜੋਤਿ ਬਿਸਾਲ[੩੬] ਬਿਰਾ-

---

[੧]ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! [੨]ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ। [੩]ਕਦੀ। [੪]ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖ। [੫]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ, ਖਿੜ ਕੇ। [੬]ਹੋਰਨਾਂ। [੭]ਮਨੁੱਖਾਂ। [੮]ਜੇਹਾ। [੯]ਮਨੁੱਖ। [੧੦]ਪੰਡਿਤ। [੧੧]ਯਾ ਬ੍ਰਹਮਾ। [੧੨]ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ। [੧੩]ਛਤਰ। [੧੪]ਪੁਰਬ ਵਾਲੀ ਰਾਤ। [੧੫]ਬਾਲਕ ਦਾ। [੧੬]ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ। [੧੭]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। [੧੮]ਜਗਤ ਤੇ ਫਤਹ। [੧੯]ਦਿਲ ਵਿਚ। [੨੦]ਇੱਛਾ। [੨੧]ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੇ ਅਪਣੀ ਦੇਹੀ ਸਫਲ ਜਾਣੀ। [੨੨]ਛੇਤੀ। [੨੩] ਬਾਲਕ ਲੈ ਆ। [੨੪]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਦੇ। [੨੫]ਕੋਲ। [੨੬]ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। [੨੭]ਮੰਗਿਆ। [੨੮]ਮਾਤਾ। [੨੯]ਕਿਸ ਲਈ। [੩੦]ਪੰਡਤ ਨੇ। [੩੧]ਘੜੀ ਮੁੜੀ। [੩੨]ਮੰਗਿਆ। [੩੩]ਪੁੱਤਰ। [੩੪]ਮੁਖ ਦੀ (ਸ਼ੋਭਾ) ਕਮਲ (ਵਰਗੀ)। [੩੫]ਛੋਟਾ ਸਰੀਰ। [੩੬]ਬੜੀ।

*ਪੰਡਤ ਅਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੇ ਵਾਕ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਹਿ। ਜਿਉਂ ਬਟ[੧] ਅਖੈ[੨]*ਰੂਪ ਲਘੁ[੩] ਛਾਜਹਿ[੪] ॥੨੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦਿਜਵਰ ਅਤਿ ਮਤਿਵਾਨ[੫] ਮਨ ਸਰਬ ਲਿੰਗ[੬] ਪਹਿਚਾਨ। ਹੇਰਤਿ[੭]ਉਰ[੮]ਹਰਖਤਿ ਸਰਸ[੯] ਠਾਢਾ ਭਯੋ[੧੦] ਸੁਜਾਨ[੧੧] ॥ ੨੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਲਕਯੋ[੧੨] ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਮਨੂਆ।ਬੰਦਨ ਕਰਿ[੧੩]ਜਾਨਯੋ ਨਿਜ[੧੪] ਧਨੂਆ।ਜਿਉ ਜਨ[੧੫]ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਕੋ ਦੇਖੀ। ਤਿਉ ਉਰ ਮਹਿਂ[੧੬] ਭਾ ਮੋਦ[੧੭] ਬਿਸ਼ੇਖੀ[੧੮] ॥ ੨੬॥ ਸਭਿ ਅੰਗਨ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਲੱਛਨ।ਲਗਯੋ ਬਿਲੋਕਨ[੧੯] ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਚੱਛਨ[੨੦]। ਅਰੁਨ[੨੧] ਚਰਨ ਬਰ[੨੨] ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੨੩] ਸੁਹਾਵੈਂ।ਜਿਮ ਦਲ ਕੋਕਨਦੰ[੨੪] ਦੁਤਿ ਪਾਵੈਂ[੨੫]॥ ੨੭॥ ਭੁਜ[੨੬]ਆਜਾਨੁ[੨੭] ਕੰਧ[੨੮] ਸ਼ੁਭ[੨੯]ਊਚੇ। ਕਰਜ[੩੦] ਅਰੁਨ ਜਿਉਂ ਨਗ ਹੁਇਂ ਸੂਚੇ।ਕਰਸ਼ਾਖਾ[੩੧] ਇਕਸਾਰ[੩੨] ਬਿਸਾਲਾ[੩੩]।ਉਰ[੩੪]ਆਯੁਤ[੩੫] ਸ਼ੋਭਤਿ ਛਬਿ ਛਾਲਾ॥੨੮॥ਦਾਹਨ[੩੬] ਕਰ ਮਹਿਂ[੩੭] ਚਮਰ[੩੮] ਬਨਾਵਾ। ਛਤਰ ਬਾਮ ਮਹਿਂ[੩੯]ਰੁਚਿਰ[੪੦]ਸੁਹਾਵਾ।ਕੋਮਲ ਗੋਲ ਕਪੋਲ[੪੧] ਸੁਹਾਵਨ।ਉਨਤ[੪੨]ਨਾਸਕਾ[੪੩] ਮੋਦ[੪੪] ਬਢਾਵਨ[੪੫] ॥੨੯॥ ਅਰਧੰ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ[੪੬] ਲਿਲਾਰੰ[੪੭]।ਧਨੁ[੪੮] ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[੪੯]ਸੁ ਕੂਰਚ ਬਿਨਬਾਰੰ[੫੦]।'ਸੁਨਿਕਾਲੂ! ਸੁਤਤੋਹਿ[੫੧] ਬਿਚੱਛਨ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਲਖਿਯੰਤ[੫੨] ਬੱਤਿ ਸੁ ਲੱਛਨ[੫੩]† ॥ ੩੦ ॥ ਕਰ ਤਰਵਾ[੫੪] ਇਹ

---

[੧]ਬੋਹੜ [੨]ਨਾਂ ਪੁਟੀਂਣ ਵਾਲਾ। [੩]ਛੋਟਾ। [੪]ਫਬਦਾ ਹੈ। [੫]ਬੁਧੀਵਾਨ। [੬]ਅੰਗ,ਚਿੰਨ੍ਹ। [੭]ਵੇਖਕੇ। [੮]ਦਿਲ ਵਿਚ। [੯]ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਹੋਯਾ ਤੇ। [੧੦]ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। [੧੧](ਉਹ) ਚਤੁਰ। [੧੨]ਪਸੀਜਿਆ। [੧੩]ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ। [੧੪]ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ। [੧੫]ਭਗਤ ਜਨ। [੧੬]ਦਿਲ ਵਿਚ। [੧੭]ਖੁਸ਼ੀ। [੧੮]ਬਹੁਤ। [੧੯]ਦੇਖਣ। [੨੦]ਚਤੁਰ। [੨੧]ਲਾਲ। [੨੨]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੨੩]ਕੋਮਲ। [੨੪]ਕਵਲ ਫੁੱਲਦੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਪੰਖੜੀਆਂ। [੨੫]ਸ਼ੋਭ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [੨੬]ਬਾਹਾਂ। [੨੭]ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ। [੨੮]ਮੋਢੇ। [੨੯]ਸੋਹਣੇ। [੩੦]ਨਹੁੰ। [੩੧]ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਅੰਗੁਲੀਆਂ। [੩੨]ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ। [੩੩]ਲੰਮੀਆਂ। [੩੪]ਛਾਤੀ। [੩੫]ਚੋੜੀ। [੩੬]ਸੱਜੇ। [੩੭]ਹੱਥ ਵਿਖੇ। [੩੮]ਚੌਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। [੩੯]ਖੱਬੇ ਵਿਚ। [੪੦]ਸੁਹਣਾ। [੪੧]ਗੱਲ੍ਹਾਂ। [੪੨]ਉੱਚੀਆਂ। [੪੩]ਨਾਸਾਂ। [੪੪]ਆਨੰਦ। [੪੫]ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ। [੪੬]ਅੱਧੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ। [੪੭]ਮੱਥਾ। [੪੮]ਧਨੁਖ ਵਰਗੇ। [੪੯]ਕ੍ਰਿਵੱਟੇ। [੫੦]ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਬਿਨਾਂ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ [ਸੰਸ:, ਕੂਰਚ=ਦੋਹਾਂ ਭੋਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ, ਥਾਂ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ]। [੫੧]ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। [੫੨]ਜਾਣੀਂਦੇ ਹਨ। [੫੩]ਬੱਤੀ ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਣ। [੫੪]ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ।

*ਪ੍ਰਯਾਗ ਰਾਜ (ਇਲਾਹਾਬਾਦ) ਤੀਰਥ ਪੁਰ ਇਕ ਬੋਹੜ ਦਾ ਦਰਖਤ ਹੈ, ਜੋ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਬੜੇ ਤੁਫਾਨਾ, ਭੁੰਚਾਲਾਂ ਤੇ ਪਰਲੋ ਵਿਚ ਭੀ ਪੁਟੀਂਦਾ ਨਹੀਂ।

†ਬੱਤੀ ਲੱਛਨ ਇਹ ਹਨ:—੧. ਸੁੰਦਰ। ੨. ਸੁਹ੍ਰਿਦ। ੩. ਸਚਾ। ੪. ਸੂਰਮਾ। ੫. ਸਾਵਧਾਨ। ੬. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗਜਾਤਾ। ੭. ਉੱਦਮੀ। ੮. ਉਦਾਰ। ੯ ਗੁਨਗ੍ਰਾਹੀ। ੧੦. ਗੰਭੀਰ। ੧੧. ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ। ੧੨. ਧਰਮੀ।

[ਬਾਕੀ ਵਧੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਊਰਧ[੧] ਆਈ॥ਧਨ ਬਹੁ ਆਇ ਰਖਹਿ ਢਿਗ[੨] ਨਾਂਹੀ। ਪਢਯੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰਿਕ[੩] ਮੈਂ ਬਹੁ ਸੋਧ॥ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਸਭਿ ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਪ੍ਰੋਧਾ[੪]॥੩੧॥ਮਹਿਮਾ ਅਮਿਤ[੫] ਮਨਹਿ ਮਹਿਂ ਮਾਨੀ॥–ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਸੱਤਿ ਚਿਤ ਜਾਨੀ–।ਦਿਜ[੬] ਦਰਸਾਇ ਧਾਇ[੭] ਢਿਗ ਮਾਤਾ। ਦੀਨੋ ਜਾਇ ਜੁ ਸੁੰਦਰ ਤਾਤਾ ॥ ੩੨ ॥ ਨੰਦੀ ਮੁਖੀ-ਸ਼੍ਰਾਧ* ਕਰਿਵਾਯੋ॥ਬੇਦਨ ਬਿਧਿ ਜਿਉਂ ਬਿੱਪ੍ਰ[੮] ਬਤਾਯੋ। ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਨਾਮ ਸਿਸ[੯] ਰਾਖਹੁ। ਬਰਨ[੧੦] ਸੋਧ ਸ਼ੁੱਧ[੧੧] ਮੁਝ ਸੋਂ ਭਾਖਹੁ[੧੨]'॥੩੩॥'ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ! ਇਸ ਨਾਮ ਅਪਾਰ॥ਹੌਂ ਰਾਖੋਂ ਕਰਿ ਸੋਧ ਵਿਚਾਰ॥ਅਬ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਕੀ-ਜਹਿ ਚਾਲੀ। ਜੋ ਜਾਚਹਿ[੧੩] ਤਿਹ ਭੇਜਿ ਨ ਖਾਲੀ' ॥੩੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਦਿਜਬਰ ਗਯੋ ਜੋਤਿਸ਼ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ।ਦਰ ਪਰ[੧੪] ਤੋਰਣ[੧੫] ਸੁੰਦਰੇ ਬਾਂਧਤਿ ਹਰਖ ਅਪਾਰ॥੩੫॥ਚੌਪਈ॥ ਆਵਹਿਂ ਦਰ ਬਹੁ ਜਾਚਕ[੧੬] ਜਾਚਹਿਂ[੧੭]।ਤਾਲਨਪੂਰ[੧੮] ਕਲੀਵ[੧੯] ਸੁ ਨਾਚਹਿਂ।ਢੋਲਕ ਟਲਕਾ[੨੦] ਘੁੰਗਰੂ ਤਾਲੀ[੨੧]। ਤਾਲ ਮਿਲਾਵਹਿਂ ਲੇਹਿਂ ਭਵਾਲੀ॥੩੬॥ ਗਾਵਹਿਂ ਗੀਤ ਮਧੁਰ[੨੨] ਧੁਨਿ[੨੩] ਧਾਰੀ।ਦੇਇਂ ਸੁਹਾਤੀ ਸੁੰਦਰ ਗਾਰੀ[੨੪]।ਸਭਿਹਿ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਆਈ। ਭੂਖਨ[੨੫] ਬਸਨ[੨੬] ਧਰੇ ਛਬਿ ਛਾਈ॥ ੩੭ ॥ ਗਜ ਗਾਮਨਿ[੨੭] ਕੈ ਖੰਜਨਿ ਨੈਨੀ[੨੮]। ਨਾਗਰਿ[੨੯] ਗੀਤ ਗਾਇਂ ਪਿਕ ਬੈਨੀ[੩੦]। ਬਰਨ ਬਰਨ[੩੧] ਪਟ[੩੨] ਪਹਿਰ ਨਵੀਨਾ। ਕਟਿ[੩੩] ਜਿਨ ਛੀਨ[੩੪] ਉਰੋਜਨ[੩੫] ਪੀਨਾ[੩੬] ॥

[੧]ਉੱਚੀ। [੨]ਕੋਲ। [੩]ਇਕ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀਕ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਦਿਖਾਏ ਹਨ। [੪]ਪ੍ਰੋਹਤ। [੫]ਬਿਅੰਤ। [੬]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੂੰ। [੭]ਦਾਈ। [੮]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੇ। [੯]ਬਾਲਕ ਦਾ। [੧੦]ਅੱਖਰ [੧੧]ਚੰਗੇ। [੧੨]ਆਖੋ। [੧੩]ਮੰਗੇ। [੧੪]ਦਰਵਾਜੇ ਪਰ। [੧੫]ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪੱਤੇ ਪ੍ਰੋਕੇ ਜੋ ਲਟਕਾਂਦੇ ਹਨ, ਬੰਦਨ ਵਾਰ। [੧੬]ਮੰਗਤੇ। [੧੭]ਮੰਗਣ। [੧੮]ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਰਕੇ। [੧੯]ਖੁਸਰੇ। [੨੦]ਟਲੀਆਂ। [੨੧]ਤਾੜੀ ਜਾਂ ਕੰਸੀਆਂ। [੨੨]ਮਿੱਠੀ। [੨੩]ਅਵਾਜ਼। [੨੪]ਸਿੱਠਣੀਆਂ। [੨੫]ਗਹਿਣੇ। [੨੬]ਕਪੜੇ। [੨੭]ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ (ਮਸਤ) ਚਾਲ ਵਾਲੀਆਂ। [੨੮]ਮਮੋਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ। [੨੯]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੩੦]ਕੋਇਲ ਵਰਗੇ ਬੋਲ ਵਾਲੀਆਂ। [੩੧]ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ। [੩੨]ਕਪੜੇ। [੩੩]ਲੱਕ। [੩੪]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤਲੇ। [੩੫]ਸਥਨ। [੩੬]ਪੀਡੇ। *ਇਕ ਸ਼੍ਰਾਧ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮੰਗਲ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ] ੧੩. ਖਿਮਾਂਵਾਨ। ੧੪. ਇੰਦ੍ਰੇ ਜਿਤ। ੧੫. ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ੧੬. ਨਿਮ੍ਰਤਾਵਾਨ। ੧੭. ਤੇਜੱਸ੍ਰੀ। ੧੮. ਦਯਾਲੂ। ੧੯. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੨੦ ਸ਼ੀਲਵਾਨ। ੨੧. ਸੰਤੋਖੀ। ੨੨. ਉਪਕਾਰੀ। ੨੩. ਵਿਚੱਖਨ, ਚਤੁਰ। ੨੪. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤੀ। ੨੫. ਜਪੀ। ੨੬. ਤਪੀ। ੨੭. ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਜਿਤ। ੨੮. ਸਾਹਸੀ। ੨੯. ਸੰਜਮੀ। ੩੦. ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਭਗਤ। ੩੧. ਜਤੀ। ੩੨. ਗਯਾਨੀ।

੩੮॥ ਅਲੰਕਾਰ[੧] ਨਗ[੨] ਕੰਚਨ[੩] ਭੀਨੇ ਕਰਨਪੂਰ[੪] ਬਰ[੫] ਬੇਸਰ[੬] ਕੀਨੇ।
ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਕਾ[੭] ਅੰਗਦ[੮] ਕੰਙਨ[੯]। ਸਬਦ ਕਰਹਿੰ ਜੇ ਪਹਿਰੇ ਅੰਗਨ ॥੩੯॥
ਭਈ ਭੌਨ ਮਹਿ[੧੦] ਭਾਰੀ ਭੀਰਾ[੧੧]। ਭੀ ਉਛਾਹ ਕੀ[੧੨] ਧੁਨੀ[੧੩] ਗੰਭੀਰਾ।
ਕਪਟ[੧੪] ਬੇਸ[੧੫] ਜਹਿੰ ਦੇਵਬਧੂਟੀ[੧੬]।ਗਾਵਹਿੰ ਮਨਹੁ ਜਗਤ ਸੁਖ ਲੂਟੀ॥
੪੦॥ ਕਾਲੂ ਆਲਯ[੧੭] ਮੰਗਲ ਸਾਜੇ। ਦਰ ਪਰ[੧੮] ਲਘੁ ਨਿਸ਼ਾਨ[੧੯] ਸ਼ੁਭ
ਬਾਜੇ। ਢਾਢੀ ਭਾਟ ਜੁ ਮੰਗਨਹਾਰੇ।ਪਾਇ ਦਰਬ[੨੦] ਕੋ ਗੁਨਨ ਉਚਾਰੇ॥
੪੧॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ। ਦਰ ਪਰ ਭੀਰ ਭਈ ਅਧਿਕਾਈ।
ਦੇਨੋ ਉਚਿਤ ਲਖਯੋ ਜੋ ਜੈਸਾ।ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਕਾਲੂ ਤਿਨ ਤੈਸਾ॥੪੨॥ਦੋਹਰਾ॥
ਕਾਲੂ ਤਬ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੀ ਜੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਕੀਰਤਿ
ਕਰਤਿ ਪੁਰਿਮਹਿੰ[੨੧]ਪਰਮਪੁਨੀਤ॥੪੩॥ਚੌਪਈ॥'ਬਹੁਧਨਾਢ ਕੇ ਸੁਤਜਨ-
ਮਾਹੀਂ। ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਕੀਨੋ ਕਿਸੁ ਨਾਂਹੀ'।ਕਹਹਿੰ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲ ਨਰ
ਨਾਰੀ। 'ਜਨਮਯੋ ਸੁਤ ਕੋ ਕਰਮ[੨੨] ਉਜਾਰੀ[੨੩]'॥੪੪॥ਖਸ਼ਟੀ[੨੪]* ਕੀਨਿ
ਭਲੇ ਕੁਲ ਚਾਲੀ। ਪਾਇ ਸੂਪ[੨੫] ਮਹਿੰ ਬਰਖਤਿ ਸਾਲੀ[੨੬]।ਅਸ਼ਟ ਜੋਗਨੀ
ਕਿਯ ਅਭਿਖੇਕਾ[੨੭]। ਕੁਸ਼ਲ ਮਾਂਗ ਸੁਤ ਕੀ ਸਿਰ ਟੇਕਾ॥੪੫॥ ਤ੍ਰੇਦਸ[੨੮]
ਦਯੋਸਹਿ[੨੯] ਸੰਖ੍ਯਾ[੩੦] ਕੀਨੀ। ਆਯੋ ਦਿਜ[੩੧] ਕਾਲੂ ਸੁਧਿ[੩੨] ਦੀਨੀ।
'ਸਿਸ ਕੋ[੩੩] ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਧਰੀਜੈ। ਇਸਕੀ ਸਰਬਰ[੩੪] ਕੋ ਨ ਜਨੀਜੈ'।
੪੬॥ ਪੰਡਤ ਕਹਿ ਸੁ ਪਵਾਯੋ ਰੌਲਾ। ਤਬ ਕਾਲੂ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ ਬੋਲਾ।
'ਰਲਮਿਲ[੩੫] ਨਾਮ ਸੁ ਤੁਰਕਨ ਹਿੰਦੂ।ਨਹਿੰ ਰਾਖਵ ਇਹ ਨਾਮ ਦਿਜਿੰਦੂ!
੪੭॥ ਅਵਰ[੩੬] ਨਾਮ ਕੋ ਸੋਧਿ ਧਰੀਜੈ। ਰਿਦੇ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ[੩੭] ਭੇਵ ਲਖੀਜੈ॥
ਜੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਕੁਲ ਭਲ ਲਾਗੈ।ਧਰੋ ਨਾਮ ਅਸ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੁਭਾਗੈ॥੪੮॥ਦੋਹਰਾ॥
ਪੂਰਬ ਰਾਖਹਿੰ[੩੮] ਨਾਮ ਜੋ ਪੱਛ ਹਿੰਦੂਅਨ ਜੋਇ।ਸੋ ਤੁਮ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰਿਕੈ

[੧]ਗਹਿਣੇ। [੨]ਰਤਨ ਤੇ। [੩]ਸੋਨੇ ਦੇ। [੪]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਵਾਲੇ। [੫]ਚੰਗੇ। [੬]ਨੱਥ। [੭]ਤੜਾਗੀ। [੮]ਬੁਹੱਟੇ। [੯]ਕੰਙਣ। [੧੦]ਘਰ ਵਿਚ। [੧੧]ਭੀੜ। [੧੨]ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ। [੧੩]ਅਵਾਜ਼। [੧੪]ਬਨਾਉਟੀ। [੧੫]ਰੂਪ ਵਿਚ। [੧੬]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਹੁਟੀਆਂ, ਅਪੱਛਰਾਂ। [੧੭]ਘਰ। [੧੮]ਦਰਵਾਜੇਪੁਰ। [੧੯]ਛੋਟੇ ਨਗਾਰੇ। [੨੦]ਧਨ ਲੈਕੇ। [੨੧]ਨਗਰ ਵਿਚ। [੨੨-੨੩]ਕੋਈ ਉੱਜਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। [੨੪]ਛਟੀ। [੨੫]ਛੱਜ। [੨੬]ਚਾਵਲ। [੨੭]ਪੂਜਨ। [੨੮]ਤੇਰਾਂ। [੨੯]ਦਿਨਾਂ ਦੀ। [੩੦]ਗਿਣਤੀ। [੩੧]ਬ੍ਰਾਹਮਨ। [੩੨]ਖਬਰ। [੩੩]ਬੱਚੇ ਦਾ। [੩੪]ਬਰੋਬਰ। [੩੫]ਰਲਵਾਂ ਮਿਲਵਾਂ। [੩੬]ਹੋਰ। [੩੭]ਚੰਗਾ ਮਾੜਾ। [੩੮]ਅੱਗੇ ਰਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਬਾਲਕ ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਦੀ ਰਸਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਸਟੀ, ਛਟੀ ਯਾ ਸਠੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਕਹਹੁ ਨ ਤਰਕੈ ਕੋਇ' ॥ ੪੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਕੋ ਸ੍ਰੋਨ[੧] ਦਿਜ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਯਹਿ ਤੁਮਰੋ ਸੁਤ ਵਡ ਅਵਤਾਰਾ। ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਜੁ ਹਰਿਕਾ। ਪੂਜਤਿ ਹਿੰਦੂ, ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਤੁਰਕਾ ॥ ੫੦ ॥ ਇਹ ਸਿਸੁ ਕੋ ਮਾਨਹਿੰਗੇ ਦੋਊ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਿਖ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਇਸ ਕੇ ਚਰਨ ਪੋਤ[੨] ਕੀ ਨਾਈਂ। ਪਾਰ ਪਰਹਿਂ ਪਰਮਾਰਥ ਪਾਈ ॥ ੫੧ ॥ ਸੰਗਤਿ, ਕਰਹਿਂ ਤਰਹਿਂ ਭਵ ਸਾਗਰ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਉਜਾਗਰ। ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਾ। ਨਾਮ ਭਗਤਿ ਦੇ ਦਾਨ ਉਦਾਰਾ ॥ ੫੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਣ ਤ੍ਰਿਣ ਭੂਮ[੩] ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਅਧਿਕ[੪] ਪਰਤਾਪ। ਪਰਮ ਪੁਰਾਤਨ[੫] ਪੁਰਖ ਪਰ[੬] ਮਾਨਵ[੭] ਕਰਹਹਿਂ ਜਾਪ ॥ ੫੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੋ[੮] ਗਿਰ[੯] ਸਾਗਰ[੧੦] ਮਾਰਗ ਦੇਈਂ[੧੧]। ਨਿਸ[੧੨] ਬਾਸੁਰ[੧੩] ਆਇਸ ਮਹਿਂ[੧੪] ਸੋਈ। ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਉਰ[੧੫] ਨਾਨਕ ਨਾਮਾ। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਰਾਖ੍ਯੋ ਅਭਿਰਾਮਾ[੧੬] ॥੫੪॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਪਹਿੰਗੇ ਦੋਊ। ਸਮਿਲ ਨਾਮ ਇਹ ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ। ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ[੧੭] ਮਹਿਂ ਅਹਿ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤਾ। ਜੋ ਹੇਰੀ[੧੮] ਸੋ ਭਾਖੀ[੧੯] ਖ੍ਯਾਤਾ[੨੦] ॥ ੫੫ ॥ ਕਾਲੂ! ਕੂਰ ਨ ਲਖੀਏ ਕੋਊ। ਕਹੀ ਸਾਚ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੁਇ ਸੋਊ। ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਰਥ ਤਿਹ ਸੁਨੀਏ। ਪਰਮ ਬਰਨ ਬਰ[੨੧] ਉਰ ਮਹਿਂ ਗੁਨੀਏ[੨੨]॥੫੬॥ ਕਬਿੱਤ ॥*ਪ੍ਰਾਕ ਜੋ[੨੩] ਨਕਾਰ[੨੪] 'ਨ' ਪ੍ਰਮਾਨ[੨੫]

---

[੧]ਕੰਨੀਂ। [੨]ਜਹਾਜ। [੩]ਜ਼ਿਮੀਨ। [੪]ਬਹੁਤ। [੫]ਜਿਸਦਾ ਆਦਿ ਨਾ ਹੋਵੇ। [੬]ਪਰਮ ਪੁਰਖ। [੭]ਮਾਨੁਖ। [੮]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [੯]ਪਹਾੜ। [੧੦]ਸਮੁੰਦਰ। [੧੧]ਰਾਹ ਦੇਣਗੇ। [੧੨]ਰਾਤ। [੧੩]ਦਿਨ। [੧੪]ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰੀ (ਹੋਣਗੇ ਇਸ ਦੇ)। [੧੫]ਦਿਲ ਵਿਚ। [੧੬]ਸੁਹਣਾ [੧੭]ਜਨਮਪੱਤ੍ਰੀ। [੧੮]ਵੇਖੀ। [੧੯]ਕਹੀ। [੨੦]ਪ੍ਰਗਟ। [੨੧]ਬੜੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਅੱਖਰ। [੨੨]ਵਿਚਾਰੀਏ। [੨੩]ਪਹਿਲਾ ਜੋ। [੨੪]ਨੱਨਾ ਅੱਖਰ। [੨੫]ਪੁਰਖ।

*ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ 'ਨਾਨਕ' ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਵ੍ਯਾਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਏਕ ਅੱਖਰੇ ਕੋਸ਼ (ਏਕਾਕਸ਼ਰੀ ਕੋਸ਼) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 'ਨ'ਦਾ ਅਰਥ 'ਪੁਰਖ' ਹੈ, ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਨਨੇ ਦੇ ਕੰਨੇ ਨੂੰ 'ਐੜਾ' ਸਮਝੋ, ਇਉਂ 'ਅਨਕ' ਪਦ ਵਧ ਗਿਆ, ਇਸ ਪਦ ਵਿਚ ਆਏ ਦੂਜੇ 'ਨਨੇ' ਵਿਚ ਦੂਜਾ 'ਐੜਾ' ਹੈ,ਇਸ ਲਈ 'ਅਨ' 'ਅਕ' ਇਹ ਦੋ ਪਦ ਬਣੇ। 'ਅਕ' ਦਾ ਅਰਥ ਦੁਖ ਹੈ, 'ਅਨ' ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸਦਾ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਓਹ ਨਾਨਕ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ 'ਹਰਖਵੰਤ ਆਨੰਤ ਰੂਪ ਨਿਰਮਲ ਬਿਗਾਸੀ'। ਨ+ਅਨ+ਅਕ=ਨਾਨਕ।

[ਨ=ਪੁਰਖ। ਅਨ=ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਕ=ਦੁਖ] ਜਿਸ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਤਪਤੀ ਬੀ ਹੈ:—ਨਾ+ਅਨੇਕ=ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਨੇਕਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ।

ਆਬਿਧਾਨ[੧] ਜਾਨਿ[੨] ਤਾਹੂ ਤੇ 'ਅਕਾਰ[੩]'ਲੇ 'ਅਨਕ'ਪੁਨ ਤੀਨ[੪] ਹੈ।ਦੂਸਰੇ 'ਨਕਾਰ[੫]'ਤੇ ਨਿਕਾਰ ਕੈ[੬]'ਅਕਾਰ[੩]'ਕਰਿ ਭਯੋ'ਅਨ' 'ਅਕ' ਚਾਰ ਬਰਨ[੭] ਸੁ ਕੀਨਿ ਹੈ। 'ਅਕ' ਨਾਮ ਦੁੱਖ ਕੋ ਬਿਦਤ[੮] ਹੈ ਜਗੱਤ ਮੱਧ[੯],ਜਾ ਨਰ[੧੦] ਕੋ ਨਹੀਂ ਦੁੱਖ,ਸਦਾ ਸੁਖ ਲੀਨ ਹੈ। ਐਸੋ ਇਹ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਾਮ ਕੋ ਅਰਥ ਚੀਨ[੧੧] ਸੱਤਿ ਚਿਦਾਨੰਦ ਨਿਤ ਭਗਤਿ ਅਧੀਨ ਹੈ' ॥੫੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਰਮ ਹਰਖ ਕਾਲੂ ਕਰਤਿ ਸੁਨ ਦਿਜਬਰ ਕੇ ਬੈਨ। ਸਾਦਰ ਦੀਨ ਉਪਾਇਨੋ[੧੨] ਗਯੋ ਬਹੁਰ[੧੩] ਨਿਜ ਐਨ[੧੪] ॥੫੮॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਾਵਤਿ[੧੫] ਦਿਜਬਰ[੧੬] ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਤਿ।ਗਟੀ[੧੭] ਗਿਨਤਿ ਹੋਵਤਿ ਅਤਿ ਆਰਤ[੧੮]।–ਦੇਹ[੧੯] ਬ੍ਰਿਧ ਭੀ[੨੦] ਬੈਸ[੨੧] ਬਿਹਾਵਾ[੨੨]। ਯਾਂਤੇ ਭਯੋ ਮੁਝ ਮਨ ਪਛੁਤਾਵਾ ॥ ੫੯ ॥ ਨਹਿਂ ਦੇਖਵ ਮੈਂ ਇਹ ਪਰਤਾਪੂ–।ਭੂਰ[੨੩]ਬਿਸੂਰਤਿ[੨੪] ਪੰਡਤ ਆਪੂ।–ਕੋ ਲਗ[੨੫]ਮੈਂ ਜੀਵੋਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ਪੂਰਨ ਭਾਗ ਹੈਂ ਕਿ ਮਮ[੨੬] ਨਾਹੀ ॥੬੦॥ ਸਿਸੁਤਾ[੨੭] ਤਜਿ ਆਵਹਿ ਤਰੁਨਾ[੨੮] ਹੀ। ਉਧਰਹਿਂ ਨਰ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਪਾਹੀਂ। ਬਿਨੈ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਕਰਹਿਂ ਉਧਾਰਾ। ਭਵ[੨੯] ਬੰਧਨ ਤੇ ਹੁਇ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥ ੬੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਹੀ ਮਮ[੩੦] ਉਰ ਕੀ ਜੋ ਬਾਲ। ਲੀਲਾ ਕਛੁਕ ਦਿਖਾਇ ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਯਾਲੁ ॥੬੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਹਿਤ ਗਯਾਨ ਕੇ ਬੋਲਹਿਂ ਜਬਲੋਂ[੩੧]। ਰਾਖਹੁ ਇਹ ਸਰੀਰ ਮਮ ਤਬ ਲੋਂ[੩੨]–। ਕਰਤਿ ਮਨੋਰਥ ਗਯੋ ਨਿਕੇਤਾ[੩੩]। ਜਪਤਿ ਨਾਮ ਅਪਵਰਗਹਿ ਹੇਤਾ[੩੪] ॥ ੬੩ ॥ ਤਿਹ ਪਸ-ਚਾਤਹਿ[੩੫] ਬੀਤਯੋ ਕਾਲਾ[੩੬]। ਸਨੇ ਸਨੇ[੩੭] ਤਨ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ[੩੮]। ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਹਿਰਦੇ ਗਯਾਨ ਮੁਮੋਖੂ[੩੯]। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ[੪੦] ਵਧਤਿ[੪੧] ਦ੍ਵੈਤ ਹਤਿ ਦੋਖੂ[੪੨] ॥ ੬੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਨਾਮ ਧਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅਧਯਾਯ*। ੪ ॥

---

[੧]ਵਿਵਧਾਨ, ਵਾਚਕ।[੨]ਸਮਝ।[੩]'ਐੜਾ' ਅੱਖਰ।[੪]ਤ੍ਰੈ।[੫]'ਨਨੇ'ਅੱਖਰ ਤੋਂ,[੬]ਕੱਢਕੇ।[੭]ਚਾਰ ਅੱਖਰ। [੮]ਪ੍ਰਗਟ। [੯]ਜਗਤ ਵਿਚ। [੧੦]ਜਿਸ ਪੁਰਖ। [੧੧]ਸਮਝ। [੧੨]ਭੇਟਾ। [੧੩]ਫੇਰ। [੧੪]ਆਪਣੇ ਘਰ। [੧੫]ਜਾਂਦਿਆ। [੧੬]ਬ੍ਰਾਹਮਨ। [੧੭]ਗਿਨਤੀ। [੧੮]ਦੁਖੀ। [੧੯]ਸਰੀਰ। [੨੦]ਬੁਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [੨੧]ਉਮਰ। [੨੨]ਗੁਜ਼ਰ ਚੱਲੀ ਹੈ। [੨੩]ਬਹੁਤ। [੨੪]ਝੂਰਦਾ ਹੈ। [੨੫]ਕਦ ਤਾਈਂ। [੨੬]ਮੇਰੇ। [੨੭]ਬਾਲਪਨਾ। [੨੮]ਜੁਵਾਨੀ। [੨੯]ਸੰਸਾਰ। [੩੦]ਮੇਰੇ। [੩੧]ਜਦ ਤਕ। [੩੨]ਤਦ ਤਕ। [੩੩]ਘਰ। [੩੪]ਮੋਖ਼ ਵਾਸਤੇ। [੩੫]ਪਿੱਛੋਂ। [੩੬]ਗੁਜਰ ਗਿਆ ਕੁਝ ਸਮਾਂ। [੩੭]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [੩੮]ਬੜਾ। [੩੯]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨਾਂ ਦੇ। [੪੦]ਹਰਿ ਰੋਜ। [੪੧]ਵਧਦਾ ਹੈ। [੪੨]ਤੇ ਦੂਈ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।(*ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਅਧ੍ਯਾਯ ਪੰਜਮਾਂ।

[ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲ ਲੀਲਾ]

ਕਬਿੱਤ॥ ਬਿਧਿ ਸੇ ਵੈਰਾਗਪ੍ਰਦ, ਹਰਿ ਸੇ ਗਿਆਨ ਪਾਲ, ਸ਼ਿਵ ਸੇ ਬਿਕਾਰਨਾਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਸ ਕੇ। ਸੀਤਕਰ ਜੈਸੇ ਸੀਤ ਕਰਿ ਸੋ ਬਿਸ਼ਾਗਨਿ ਤੇ, ਤਿਮਰ-ਹਰਨ ਸੇ ਤਿਮਰ ਮੋਹ ਫਾਂਸ ਕੇ। ਧਾਮ ਰਿਦੈ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧ ਦੀਪਕ ਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪੈ, ਮਾਯਾ ਭਿੰਨ ਜੀਵ ਕੋ ਦਿਖਾਵੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇ। ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਕਰ ਪਰਨ, ਹਰਨ ਡਰ, ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਅਰਨਵ ਭਵ ਨਾਸ਼ ਕੇ॥ ੧॥

[ਬਿਧਿ=ਬ੍ਰਹਮਾ। ਸੇ=ਵਰਗੇ। ਪ੍ਰਦ=ਦਾਤਾ [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਦ:]
ਹਰਿ=ਵਿਸ਼ਨੂ। ਪਾਲ=ਪਾਲਨ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਦੇਕੇ ਦੇਈ ਰੱਖਣ
ਵਾਲੇ। ਸੀਤਕਰ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
ਸੀਤ ਕਰਿ=ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ।
ਬਿਸ਼ਾਗਨਿ=ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪੀ ਅੱਗ [ਸੰਸ:, ਵਿਖਯ+ਅਗ੍ਨਿ]
ਤਿਮਰਹਰਨ=ਸੂਰਜ। ਤਿਮਰ=ਹਨੇਰਾ। ਧਾਮ=ਘਰ।
ਰਿਦੈ=ਹ੍ਰਿਦਯ, ਦਿਲ। ਸ਼ੁੱਧ=ਸਾਫ। ਮੱਧ=ਵਿਚ।
ਦੀਪਕ=ਦੀਵਾ। ਦੀਪ=ਜੋਤ। ਦਿਪੈ=ਜਗਦੀ ਹੈ।]

ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ *ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ]

*ਇਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀਕ ਅਰ ਜਯੋਤਿਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਮੂਜਬ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਠੀਕ ਉਤਰਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਜਯੋਤਿਸ਼ ਆਦਿ ਸੱਚੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਇਸ ਸੰਸੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਗਣਤ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹਨ, ਜੋ ਰੇਖਾਂ ਤੇ ਨਛੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖ ਰੱਖ ਤੇ ਵਿਧਾਂ ਮੇਲ ਮੇਲਕੇ ਧ੍ਰੂਵੇ ਬੱਧੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਗਯਾਨ ਵਾਂਙੂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਬਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਠੀਕ ਢੁਕ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਬਨਾਉਣਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਸੇ ਪੁਰਖ ਉੱਦਮਹੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭਰੋਸਾ ਉੱਠਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧ੍ਰੂਵਿਆਂ ਤੇ, ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਜਾ ਟਿਕਦਾ ਹੈ।

†ਮੂਲ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਅਮਕਾ ਅਧ੍ਯਾਯ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–'ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ......ਧ੍ਯਾਇ'। ਅਸੀਂ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ–ਫਲਾਣਾ 'ਅਧ੍ਯਾਯ'–ਲਿਖਦੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਗਮਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਦੀ ਅਪਣੀ ਇਹ ਮੋਟੀ ਸੂਚਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ, ਹਰ ਸਫੇ ਦੇ ਉਤੇ ਲੀਕੋਂ ਬਾਹਰ ਹਰ ਸਫੇ ਦੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਗ ਅਧ੍ਯਾਯ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਸਹਾਯਕ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਹਰ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ, ਉਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬ੍ਰੀਕ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿੰਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼=ਸੁ+ਪ੍ਰਕਾਸ਼=ਭਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ। ਭਾਵ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਕੇ। ਪਰਨ=ਆਸ੍ਰਾ। ਹਰਨ=ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।
ਤਾਰਨ=ਤਰਨ ਵਾਲੇ। ਤਰਨ=ਜਹਾਜ਼। [ਸੰਸ:, ਤਰਣ]।
ਅਰਨਵ=ਅਰ੍ਣਵ-ਸਮੁੰਦ੍ਰ। ਭਵ=ਸੰਸਾਰ।
ਨਾਸ਼=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਡੋਬ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ। (ਅ) ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਸੰਸਾਰ) ਸਮੁੰਦ੍ਰ (ਦੇ ਭੈ) ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
(ੲ) ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ:-
ਭਵ=ਜਨਮ। ਨਾਸ਼=ਮਰਨ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼।
(ਸ) ਭਵ ਨਾਸ਼=ਭਵਨ+ਆਸ਼ਯ-ਘਰ ਦੀ ਆਸ਼ਾ, ਮੁਰਾਦ, ਆਸ਼ਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ।

ਅਰਥ—(ਅਪਨੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਾਂਙੂ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਾਂਙੂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਗਜਾਨ (ਦੇਕੇ) ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ), ਸ਼ਿਵ ਵਾਂਙੂ (ਦਾਸਾਂ ਦੇ) ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ੇ (ਰੂਪ) ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਙੂ ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ, ਅਤੇ) ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ (ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ)।

(ਜਿਵੇਂ) ਘਰ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਦੀ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ) ਸਾਫ ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ ਘਰ) ਵਿਚ ਗਜਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ (ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ) ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

(ਸੋ ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਭਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਦੇਕੇ (ਜਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ) ਭੈ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅਤੇ) ਡੋਬ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ (ਰੂਪ) ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ **ਪਲਨਾ ਪਰ[1] ਪੋਢਾਵਈ ਕਹਿ ਲਲਨਾ[2] ਲੇ ਅੰਕ[3]। ਲਾਲਤਿ[4] ਮਾਤ[5] ਬਿਸਾਲ ਹਿਤ[6] ਸੂੰਘਤਿ[7] ਬਦਨ-ਮਯੰਕ[8] ॥ ੨ ॥** ਚੌਪਈ ॥ **ਆਨਨਿ[9] ਆਰਨਜਾਤ[10] ਨਿਹਾਰੀ। ਲੀਲ ਲਲਿਤੰ[11] ਆਰਤ[12] ਹਾਰੀ[13]। ਲੋਚਨ ਅਮਲ[14] ਕਮਲ ਦਲ[15] ਜੈਸੇ[16]। ਨਾਸਾ ਤਿਲ ਪ੍ਰਸੂਨ ਨਹਿੰ ਵੈਸੇ[17] ॥੩॥ ਸੁੰਦਰ ਅਲੰਕਾਰ[18] ਘਰਿਵਾਏ[19]।**

[1]ਪੰਘੂੜੇ ਉਤੇ। [2]ਲਾਡ ਦੇ ਵਾਕ। [3]ਗੋਦੀਲੈਕੇ। [4]ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ। [5]ਅੰਮੀ। [6]ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [7]ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ। [8]ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਰਗਾ) ਮੁਖੜਾ। [9]ਮੁਖ। [10]ਕਵਲ [ਸੰਸ:, ਅਰ੍ਣਜਾਤ]। [11]ਸੁੰਦਰ। [12]ਦੁਖ ਦੇ। [13]ਹਰਨ ਵਾਲੀ। [14]ਸਾਫ। [15]ਕਮਲ ਦੇ ਪੱਤੇ। [16]ਜੇਹੇ। [17]ਨਾਸਾਂ (ਐਸੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਕਿ) ਤਿਲ ਦੇ ਫੁਲ ਐਸੇ (ਸੁੰਦਰ) ਨਹੀਂ ਹਨ। [18]ਗਹਿਣੇ। [19]ਘੜਾਏ।

ਬਿਨ ਦੂਖਨ ਕੈ ਭੂਖਨ ਪਾਏ। ਬਨੀ ਬਾਜਨੀ[੧] ਕਿੰਕਨਿ ਚਾਰੀ[੨]। ਕਟ ਮਹਿ[੩] ਪਾਈ ਅਤਿ ਛਬਿ ਵਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਕਰ ਮਹਿਂ[੪] ਕਟ[੫] ਪਦ[੬] ਨੂਪਰ[੭] ਸੋਹੈਂ। ਜੋ ਦੇਖੈ ਤਿਸਕੋ ਮਨ ਮੋਹੈਂ। ਦੁਇ ਦੁਇ ਦਸਨ[੮] ਅਧਰ[੯] ਦੁਤਿ ਹੋਤੀ। ਸੰਪੁਟ[੧੦] ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਜਿਉਂ[੧੧] ਜੁਗ ਮੋਤੀ[੧੨] ॥ ੫ ॥ ਅੰਙਣ ਮਹਿਂ[੧੩] ਰਿਙਣ[੧੪] ਗਤਿਕਾਰੀ[੧੫]। ਚਰਣਾਂਬੁਜ[੧੬] ਖੈਂਚਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਹੇਰਤਿ[੧੭] ਹਸਤਿ[੧੮] ਹਸਾਵਤਿ ਔਰੀ। ਕਿਲਕਤਿ[੧੯] ਮੁਖ ਤੇ ਮਾਧੁਰ ਠੌਰੀ[੨੦] ॥ ੬ ॥ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੀ ਆਨਿ ਬਧੂਟੀ[੨੧]। ਮੂਰਤਿ ਪਿਖਿ ਜਨੁ[੨੨] ਆਨੰਦ ਬੂਟੀ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਭੁਜ ਤੇ[੨੩] ਅੰਕ ਬਸਾਵਹਿਂ[੨੪]। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਹਰਖ ਲਡਾਵਹਿਂ॥੭॥ਬੋਲੈਂ ਬਚਨ ਤੋਤਰੇ ਮੀਠੇ। ਸੁਨਹਿਂ ਨਾਰਿ ਨਰ ਲਾਗਹਿਂ ਈਠੇ[੨੫]। ਹੇਰਹਿ[੨੬] ਮਾਤ ਤਾਤ[੨੭] ਅਨੁਰਾਗਹਿ[੨੮]। ਫਿਰਤਿ ਭੂਮਿਕਾ[੨੯] ਮ੍ਰਿਤਕਾ[੩੦] ਲਾਗਹਿ ॥ ੮ ॥ ਲਗੀ ਧੂਰ ਤਨ ਧੂਸਰ[੩੧] ਹੋਇ। ਅੰਬ ਲੇਯ ਅੰਬਾ[੩੨] ਅੰਗ ਧੋਇ। ਮਲਿਕਰਿ ਮੁਖ ਮੱਜਨ[੩੩] ਕਰਿਵਾਯੋ। ਪੌਂਛ ਸਰੀਰ ਅੰਕ ਬੈਸਾਯੋ॥ ੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਝਗਲੀ[੩੪] ਝੀਨ[੩੫] ਨਵੀਨ ਪੁਨ ਪਹਿਰਾਈ ਤਨ ਤਾਤ। ਪੈ[੩੬] ਕੋ ਪਾਨ ਕਰਾਇ ਕੈ[੩੭] ਪੌਢਾਏ[੩੮] ਕਰ[੩੯] ਮਾਤ ॥ ੧੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੁਗਲ[੪੦] ਘਟੀ[੪੧] ਪਲਨਾ[੪੨] ਪਰ[੪੩] ਸੋਇ। ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਸੁ ਚੇਤਨ ਹੋਇ। ਲਗੇ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਪੁਨ ਕਰਨੇ। ਪਕਰਹਿਂ ਪਰਨਾ[੪੪] ਹੁਇ ਪਗ[੪੫] ਪਰਨੇ[੪੬] ॥ ੧੧ ॥ ਭਯੋ ਚਰਨ ਬਲ,ਹੋਵਹਿਂ ਠਾਢੇ[੪੭]। ਖੇਲਹਿਂ ਬਾਲਨ ਮਹਿਂ ਹਿਤ ਬਾਢੇ॥ਭੂਖਨ ਸਬਦ ਪਲਾਵਤਿ[੪੮] ਹੋਵਤਿ। ਨੈਨ ਛਬੀਲੇ ਛਬਿ ਸੋਂ ਜੋਵਤਿ॥ ੧੨ ॥ ਬਿਨ ਬੋਲੇ ਨਹਿਂ ਆਲਯ ਆਵਹਿਂ। ਸ਼ਿਸ਼ੁ[੪੯] ਪਸ਼ਚਾਤ[੫੦] ਪਰਿਪ ਮਹਿਂ[੫੧] ਧਾਵਹਿਂ।ਜਨਨੀ ਅਸਨ[੫੨] ਹਕਾਰਿ[੫੩] ਖੁਵਾਵਹਿ। ਨਹਿਂ ਅਘਾਤਿ[੫੪]

---

[੧]ਵੱਜਣ ਵਾਲੀ। [੨]ਸੁੰਦਰ ਤੜਾਗੀ। [੩]ਲੱਕ ਵਿਚ। [੪]ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ। [੫]ਕੜੇ। [੬]ਪੈਰੀਂ। [੭]ਝਾਂਜਰਾਂ। [੮]ਦੰਦ। [੯]ਹੋਠ। [੧੦-੧੧]ਮੂੰਗੇ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ। [੧੨]ਦੋ ਮੋਤੀ ਹੋਣ। [੧੩]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ। [੧੪]ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। [੧੫]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। (ਅ) ਚਾਲ ਨਾਲ। [੧੬]ਚਰਣ ਕਵਲ। [੧੭]ਦੇਖਕੇ। [੧੮]ਹਸਦੇ ਹਨ। [੧੯]ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [੨੦]ਮਿਠਾਸਦਾ ਥਾਂ। [੨੧]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੨੨]ਮਾਨੋਂ। [੨੩]ਬਾਹੋਂ ਫੜਕੇ। [੨੪]ਗੋਦੀ ਬਿਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [੨੫]ਪਿਆਰੇ। [੨੬]ਵੇਖਕੇ। [੨੭]ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ। (ਅ)ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ। [੨੮]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੨੯]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ। [੩੦]ਮਿੱਟੀ। [੩੧]ਮੈਲੇ। [੩੨]ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ ਮਾਤਾ ਨੇ। [੩੩]ਇਸ਼ਨਾਨ। [੩੪]ਛੋਟਾ ਝੱਗਾ। [੩੫]ਬਰੀਕ। [੩੬]ਦੁੱਧ। [੩੭]ਪਿਵਾਇਕੇ। [੩੮]ਸੁਵਾਏ। [੩੯]ਹੱਥੀਂ। [੪੦]ਦੋ। [੪੧]ਘੜੀਆਂ। [੪੨]ਪੰਘੂੜੇ। [੪੩]ਉਤੇ। [੪੪]ਆਸਰਾ। (ਅ) ਪਲਨਾ=ਪੰਘੂੜਾ। [੪੫]ਪੈਰਾਂ। [੪੬]ਆਸਰੇ। [੪੭]ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੪੮]ਭਜਦਿਆਂ। [੪੯]ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ। [੫੦]ਪਿੱਛੇ। [੫੧]ਗਲੀ ਵਿਚ। [੫੨]ਭੋਜਨ। [੫੩]ਸੱਦਕੇ। [੫੪]ਰਜਦੀ ਨਹੀਂ।

ਦੇਖਤਿ ਬਲ ਜਾਵਹਿ ॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਧਿ[੧] ਅਰੁ ਓਦਨ[੨] ਮਾਤ ਤੇ ਅਰਧਿਕ[੩] ਖਾਇ ਪਲਾਇਂ[੪]। ਬਾਲਿਕ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਅਲਖ ਜੁ ਲਖਨਾ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਅੰਕ ਦੁਲਾਰਹਿ। ਪਾਵਤਿ ਸੁਖ ਕੋ ਬਦਨ[੫] ਨਿਹਾਰਹਿਂ[੬]। ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਨਕ[੭] ਅੰਕ ਕੋ ਜਾਵਹਿਂ। ਰਲਿ ਬਾਲਨ ਸੋਂ ਖੇਲ ਮਚਾਵਹਿਂ ॥ ੧੫ ॥ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮੰਦਰ ਮੁਖ ਹੇਰਹਿਂ[੮]। ਨਰਨਾਰੀ ਜਾਵਤਿ ਮਗ[੯] ਘੇਰਹਿਂ। ਬੋਲਹਿਂ ਬੋਲ ਬੁਲਾਵਹਿਂ ਬਚਨਾ। ਗਿਰਾ ਮਾਧੁਰੀ[੧੦] ਕੀ ਜਨੁ ਰਚਨਾ ॥੧੬॥ ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ[੧੧] ਲੋਕ[੧੨] ਲੁਗਾਈ[੧੩]। 'ਕਾਲੂ ਭਾਗ ਅਹੈਂ ਅਧਿਕਾਈ[੧੪]। ਜਿਸੁ ਅਵਾਸ[੧੫] ਸੁਤ[੧੬] ਅਸ[੧੭] ਉਪਜਯੋ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਨਿਹਾਲ ਭਵ[੧੮] ਭਯੋ' ॥ ੧੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿਹਿ ਸੁਭਾਵਕ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਕਰਹਹਿਂ ਬਦਨ[੧੯] ਨਿਹਾਰਿ[੨੦]। ਜੈਸੇ ਜਾਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਸਰਿਤਾ ਕੋ ਬਾਰਿ[੨੧] ॥੧੮॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਖ[੨੨] ਚਕੋਰ ਲੋਕਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦਾ[੨੩]। ਚੰਦ੍ਰ ਬਦਨ ਦ੍ਰਿਸ਼[੨੪]* ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੇਰਿ[੨੫] ਰਵਿ[੨੬] ਨਰਾਈ[੨੭]। ਜਨੁ ਅਰਬਿੰਦ ਬਦਨ[੨੮] ਬਿਗਸਾਈ ॥੧੯॥ ਘੰਟਕ[੨੯] ਜਿਉਂ ਸੁਨਿਕੇ ਬਰ ਬਾਨੀ। ਰਹੈਂ ਠਾਂਢ[੩੦] ਢਿਗ[੩੧] ਮ੍ਰਿਗਹਿ ਸਮਾਨੀ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਧਯਾਨ ਜਿ ਧਰਹਿਂ ਭਵੋਦਿਧਿ[੩੨] ਤਰਿਹੀਂ ॥੨੦॥ ਪਾਂਚ ਬਰਖ ਕੀ ਹੋਈ ਬੈਸਾ। ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਾਰਜ ਪੁਨ ਐਸਾ। ਲੇਯ ਵਸਤੁ ਘਰ ਬਾਹਰ ਧਾਵਹਿਂ। ਜੋ ਲੇਵਹਿਂ ਸੋ ਜਾਇ ਗਵਾਵਹਿਂ॥੨੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਭਾਜਨ[੩੩] ਭੂਖਨ[੩੪] ਬਸਨ[੩੫] ਜੋ ਨਿਜ[੩੬] ਨਿਕੇਤ[੩੭] ਤੇ ਲੇਯ। ਜਾਇ[੩੮] ਨਿਰਸਤਹਿਂ[੩੯] ਜਾਇ ਤਹਿਂ[੪੦] ਜਹਿਂ ਅਗਾਤ ਦੀਨੇਯ[੪੧] ॥ ੨੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਤਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਾਰ।

---

[੧]ਦਹੀ। [੨]ਚਾਵਲ। [੩]ਅੱਧੇ ਕੁ। [੪]ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੫]ਮੁਖ। [੬]ਵੇਖਦੇ ਹਨ। [੭]ਪਿਤਾ ਦੇ। [੮]ਵੇਖਦੇ ਹਨ [੯]ਰਾਹ ਵਿਚ। [੧੦]ਮਿਠਾਸ। [੧੧]ਆਪੋ ਵਿਚ। [੧੨]ਪੁਰਖ। [੧੩]ਇਸਤ੍ਰੀ। [੧੪]ਵੱਡੇ। [੧੫]ਘਰ। [੧੬]ਪੁਤ੍ਰ। [੧੭]ਐਸਾ। [੧੮]ਜਗਤ ਵਿਖੇ। [੧੯]ਮੁਖ। [੨੦]ਵੇਖਕੇ। [੨੧]ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਜਲ। [੨੨]ਅੱਖਾਂ। [੨੩]ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ। [੨੪]ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [੨੫]ਵੇਖਕੇ। [੨੬] ਸੂਰਜ ਦੀ। [੨੭]ਤਰ੍ਹਾਂ। [੨੮]ਮੁਖ(ਰੂਪੀ)ਕਵਲ। [੨੯]ਘੰਡੇਹੇੜੇ ਦਾ ਨਾਦ ਜਿਸ ਤੇ ਹਰਨ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ [੩੦]ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੩੧]ਕੋਲ। [੩੨]ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ। [੩੩]ਭਾਂਡੇ। [੩੪]ਗਹਿਣੇ। [੩੫]ਕਪੜੇ। [੩੬]ਅਪਨੇ। [੩੭]ਘਰੋਂ। [੩੮]ਲੈਜਾ ਕੇ। [੩੯]ਸਿੱਟਦੇ ਹਨ। [੪੦]ਉਸ ਥਾਂਵੇਂ। [੪੧]ਜਿੱਥੇ ਕੁ ਅਤਿੱਥੀ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਹੋਣ। [ਸੰਸ:, ਆਗਤ=ਅਤਿੱਥੀ]। (ਅ) ਜੇ ਪਾਠ 'ਆਗਾਰ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ-ਜਿਥੇ ਕੁ ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੋਣ [ਸੰਸ:, ਆਗਾਰ=ਘਰ]।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਚੰਦ੍ਰ ਸੁ ਦਰਸ਼ਨ।

ਦਯਾ ਕਰਨ ਕੋ ਜਿਹ ਬਿਵਹਾਰ। ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਇਕ ਭਾਂਜਨ[1] ਲੀਨਾ। ਰੰਕ ਪਿਖ੍ਯੋ ਇਕ ਤਹਿਂ ਸੁਟ ਦੀਨਾ ॥ ੨੩ ॥ ਮੁਰਿਕਰਿ ਨਿਜ ਘਰ ਆਏ ਜਬਿਹੀ। ਜਨਨੀ ਹੇਰੇ ਰੋਸੀ ਤਬਹੀ। ਬੂਝਨ ਲਗੀ 'ਕਹਾਂ ਤੈਂ ਗੇਰਾ ? । ਅਬ ਥੋ ਕਰ ਮਹਿਂ,ਭਈ ਨ ਦੇਰਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ ਨ ਉਤਰ ਕੋਊ। ਭਏ ਤੂਸ਼ਨੀ[2] ਗਤਿਦਾ ਜੋਊ[3]। ਕਰ ਮਹਿਂ ਲੇ ਲਕਰੀ[4] ਤਬ ਮਾਤਾ। ਡਰਪਾਵਨ ਲਾਗੀ ਨਿਜ ਤਾਤਾ[5] ॥ ੨੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮ੍ਰਿਗ ਅਰਭਕ ਸੇ[6] ਚਕਿਤ ਚਖੁ[7] ਕਰੇ ਨੀਚ[8] ਡਰਿ ਮਾਤ। ਸਜਲ ਭਏ[9] ਝਖ ਦੋ[10] ਮਨੋ[11] ਛੋਰਤਿ ਸਰਿਤਾ[12] ਗਾਤ[13] ॥ ੨੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਾਲੂ ਪਿਤ੍ਰਬੰਧੁ[14] ਤਬ ਆਯੋ ॥ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਮਹਿਂ ਹੋ ਛੁਟਕਾਯੋ[15]। ਰਿਸ ਕੀਨੇ ਕਹਿਹੀ ਪੁਨ ਵਾਕੂ[16]। 'ਬਹੁ ਔਗੁਨ ਕੀਨੇ ਇਨ ਪ੍ਰਾਕੂ[17] ॥ ੨੭ ॥ ਲੇਯ ਸਦਨ ਤੇ ਵਸਤੁ ਜੁ ਹੇਰਹਿ[18]। ਬਹੁਰ ਨ ਆਨਹਿ ਬਾਹਰ ਗੇਰਹਿ। ਨਿਠੁਰ[19] ਨਿਡਰ ਸੁ ਢੀਠ ਇਸ ਜੈਸਾ। ਅਬ ਲੌ ਹੌਂ ਨ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ ਐਸਾ॥ ੨੮ ॥ ਪੂਰਬ[20] ਇਨ ਬਹੁ ਵਸਤੁ ਗਵਾਈ। ਹੌਂ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸਮਝ ਨਹਿਂ ਆਈ। ਸਾਸਨ[21] ਯੋਗ[22], ਅਬਹਿ ਤੁਝ ਛੋਰਾ। ਐਸਾ ਕਾਜ ਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਔਰਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਨਨੀ ਯੌਂ ਸਮਝਾਇ ਕੈ ਉਰ ਭਰਿ ਆਯੋ ਨੇਹੁੰ[23]। ਕਰ ਗਹਿ ਅੰਕ[24] ਬਿਠਾਇਓ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕਰੁਨਾਗੇਹੁ[25] ॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੌਛਤਿ ਈਛਨ[26] ਸੂਛਾਨਨ ਛਬਿ[27]। ਛਕੀ[28] ਮੋਹ ਮੈਂ ਪਿਖਿ ਜਨਨੀ[29] ਤਬ। ਪਸਚਾਤਾਪ[30] ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। -ਹਮਰੇ ਸਦਨ ਏਕ ਸੁਤ ਆਹੀ॥੩੧॥ ਬਾਲ ਬੈਸ ਇਹ ਆਪਨ[31] ਪਰ ਕੋ[32]।ਹਾਨ ਲਾਭ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਘਰ ਕੋ। ਵਡੋ ਹੋਇ ਸਮਝਹਿ ਸਭਿ ਰੀਤੀ। ਅਬ ਡਰਪਾਵਨ ਕੀ ਨਹਿਂ ਨੀਤੀ- ॥ ੩੨ ॥ ਉਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਇਹ ਬਿਧਿ

[1]ਭਾਂਡਾ। [2]ਚੁੱਪ। [3]ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ। [4]ਸੋਟੀ। [5]ਅਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [6]ਹਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗੀਆਂ। [7]ਹੈਰਾਨ ਅੱਖਾਂ। [8]ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ। [9]ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ। [10]ਦੋ ਮੱਛ। [11]ਮਾਨੋਂ। [12]ਨਦੀ। [13]ਸ਼ਰੀਰ। (ਦੋਵੇਂ ਨੈਣ) ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਕੇ (ਵਹਿ ਟੁਰੇ, ਮਾਨੋਂ) ਦੋ ਮੱਛਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੇ ਨਦੀਆਂ ਵਹਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। [14]ਚਾਚਾ। [15]ਕਿਰਪਾ ਵਿਚ ਆਕੇ ਛੁਡਾਯਾ। [16]ਬਚਨ- ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। [17]ਪਹਿਲੇ। [18]ਵੇਖੇ। [19]ਕਠੋਰ। [20]ਪਿੱਛੇ। [21]ਤਾੜਨਾ। [22]ਲਾਇਕ। [23]ਮੋਹ। [24]ਗੋਦੀ। [25]ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ। [26]ਪੂੰਝਦੀ ਹੈ ਅਖਾਂ। [27]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੁਖ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ। [28]ਮਗਨ ਹੋ ਗਈ। [29]ਮਾਤਾ। [30]ਪੱਛੋਤਾਵਾ। [31]ਅਪਨਾ। [32]ਪਰਾਇਆ।

ਮਾਤ॥ਤਜਯੋ ਅੰਕ ਤੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਤਾਤਾ[੧]।ਖੇਲਨ ਲਗੇ ਬਾਲਿਕਨ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਹਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੋਖ ਨਸਾਹੀਂ॥੩੩॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਲੂ ਲੱਛਨ ਦੇਖਿ ਅਸਿ ਦੈਵਗ[੨] ਵਾਕ ਸੰਭਾਰ । ਗਿਨਤ ਗਟੀ[੩] ਉਰ ਅਟਪਟੀ[੪] ਤਿਹਕੇ ਗਯੋ ਅਗਾਰ[੫]॥੩੪॥ਚੌਪਈ ॥ ਦਿਜ ਕੋ ਦੇਖਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬੋਲਯੋ। 'ਭਲੋ ਆਪ ਹੈ ਜੋਤਿਸ਼ ਟੋਲਯੋ। ਤੁਮਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਫੁਰ ਭਾ[੬] ਏਕੂ। ਬਰਨਨ ਕੀਨੇ ਗੁਨ ਜੁ ਅਨੇਕੂ ॥੩੫॥ ਤਿਹ ਕੇ ਲੱਛਨ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਨੀ। ਧਨ ਹਾਨੀ ਹੁਇ,ਮਨ ਅਨੁਮਾਨੀ[੭] । ਭਲੋ ਛਤਰ ਮੁਝ ਧਾਮ ਫਿਰਾਯੋ। ਅਗਲੀ ਦੀਨੀ ਵਸਤੁ ਗਵਾਯੋ ॥੩੬॥ ਜੋ ਲੇਵਹਿ ਸੋ ਜਾਇ ਗਵਾਵਹਿ । ਬੂਝਹਿਂ ਜੇ[੮], ਨਹਿਂ ਕਛੁ ਬਤਾਵਹਿ। ਗਨੰਨਾ ਗਿਨੀ ਗੁਨੀ[੯], ਨਿਰਗੁਨੀ[੧੦] । ਤੁਮ ਗੁਨ-ਵਾਨ, ਭਨੀ ਅਨਬਨੀ[੧੧] ॥੩੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਨ ਹਰਖਾਵਨ ਕੇ ਨਮਿਤ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਿਧੋਂ[੧੨] ਸੁਨਾਇ। ਗਨਨਾ ਕਰਤੇ ਚੁਕ ਗਏ ਕਿਧੋਂ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ' ॥੩੮॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਿਜਬਰ ਕਾਲੂ ਬਾਨੀ । ਹੁਤੀ ਅਸ਼ਰਧਾ ਮਹਿਂ ਲਪਟਾਨੀ। ਤਿਸੁ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਵਨ ਹੇਤੂ। ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੁਲਕੇਤੂ ॥ ੩੯ ॥ 'ਇਕ ਲੱਛਨ ਮੈਂ ਤਬਹੀ ਹੇਰਾ[੧੩]। ਕਹਯੋ ਨ ਸੋ ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਤੇਰਾ। ਪ੍ਰਗਟ ਭਯੋ, ਮੈਂ ਸੋ ਅਬ ਜਾਨਯੋ। ਜੋ ਤੋਸੋ ਨਹਿਂ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਬਾਲਿਕ ਕੇ ਸਨਬੰਧੀ ਜੇਤੇ। ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿਂਗੇ ਤੇਤੇ। ਅਵਰ ਅਨੇਕ ਮਨੁਜ ਵਰੁਸਾਵਹਿਂ[੧੪]। ਕੋਇਕ ਸਨਬੰਧੀ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ॥੪੧॥ਹੋਇ ਤਰੁਨ[੧੫] ਜਬ ਵਧਹਿਪ੍ਰਤਾਪਾ। ਜਿਉਂ ਬਾਵਨ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕਨ ਮਾਪਾ[੧੬] । ਪੀਰ ਮੀਰ ਮਾਨਹਿਂਗੇ ਆਨਾ। ਜਿਉਂ ਗੋਕਲ ਮਥੁਰਾ ਭਗਵਾਨਾ[੧੭] ॥ ੪੨ ॥ ਰਾਮਚੰਦ ਸੇ ਗੁਨ ਇਨ ਮਾਹੀ। ਬ੍ਰਿੱਧ[੧੮] ਹੋਹਿਂ ਤਬ ਲਿਹੁ ਪਤਿਆਹੀ । ਹੋਇੰ ਅਚਾਰਜ ਬਯਾਸ ਸਮਾਨੇ*। ਮਾਨਵ ਧੇਨ ਜਿ ਮਨ ਕਰਿ ਮਾਨੇਂ ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਤ

---

[੧]ਪੁੱਤ੍ਰ। [੨]ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੇ।[੩]ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਦਾ।[੪]ਉਲਟੀ ਪੁਲਟੀ।[੫]ਘਰ।[੬]ਸੱਚਾ ਨਾ ਹੋਯਾ।[੭]ਮੈਂ ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ।[੮]ਜੇ ਪੁੱਛੀਏ ।[੯]ਗਿਣਤੀ(ਜੋ)ਗਿਣੀ ਹੈ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ,ਅਥਵਾ ਵਿਚਾਰਕੇ। [੧੦](ਉਹ) ਗੁਣ ਰਹਿਤ ਹੋਈ ਹੈ । [੧੧]ਉਲਟੀ। [੧੨]ਅਥਵਾ। [੧੩]ਵੇਖਿਆ ਸੀ। [੧੪]ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ। [੧੫]ਜਵਾਨ। [੧੬]ਜਿਵੇਂ ਬਾਵਨ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਣਿਆ ਸੀ (ਇਹ ਬੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰੇਗਾ)।[੧੭]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। [੧੮]ਵਡੇ।

*ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਵਡਯਾਈ ਹੈ।

ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਕਰਹੁ ਦਰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ[੧] ਹਰਿ[੨] ਕੂਰ[੩]। ਪਰਮ ਰੂਪ ਪਰ-ਮਾਤਮਾ ਚਿਦੰ[੪] ਚਰਾਚਰ[੫] ਮੂਰ[੬]॥੪੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਹਿਤ ਪ੍ਰਦ[੭] ਬਿੱਪ੍ਰਹਿ ਕੀ ਬਰਬਾਨੀ[੮]। ਮੁਖ ਬਲ[੯] ਅਸੁ[੧੦] ਕਵਿਕਾ[੧੧] ਜਿਵ[੧੨] ਮਾਨੀ। ਅਰਣਵ[੧੩] ਅਮੀ[੧੪] ਕੀਰਤੀ ਦਰਾਲਾ। ਦਿਜ ਕੀ ਉਕਤਿ[੧੫] ਸੁ ਮੁਕਤਨ[੧੬] ਮਾਲਾ ॥ ੪੫ ॥ ਸਾਗ[੧੭] ਬਣਕ[੧੮] ਜਿਉਂ ਕੀਮਤਿ ਤਾਂਹੀ[੧੯]। ਨਹਿੰ ਜਾਨੀ ਕਾਲੂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਕੋ ਪੁਨ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਗਤ ਕਾਜ ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਯੋ[੨੦] ॥੪੬॥ ਬਹੁਰੋ ਅਸਤ[੨੧] ਅਹਿਰਪਤਿ[੨੨] ਭਯੋ। ਭਈ ਬਿਭਾ-ਵਰ[੨੩] ਗੁਰੁ ਗ੍ਰਿਹ[੨੪] ਅਯੋ। ਹੇਰਤਿ ਮਾਤ ਰੂਪ ਬਲਿ[੨੫] ਜਾਵਹਿ। ਪਾਨ[੨੬] ਆਪਨੇ ਭੋਜ ਖੁਵਾਵਹਿ ॥੪੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪੈ[੨੭] ਪਿਆਇ ਪੁਨ ਮਾਤ ਲੇ ਸੂਤੀ ਸੁਠ[੨੮] ਪਰਯੰਕ[੨੯]। ਪਲਕ[੩੦] ਜੁਟੀ[੩੧] ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਸਦਨਹਿਲਾਦ[੩੨] ਮਯੰਕ[੩੩] ॥੪੮॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਵਾਜਾਮ[੩੪] ਜਬ ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ[੩੫]। ਜਨਨੀ[੩੬] ਸੁਪਨਾ ਪਿਖ[੩੭] ਅਭਿਰਾਮਾ[੩੮]। ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ[੩੯] ਬ੍ਰਿੰਦਾਰਕ[੪੦] ਬ੍ਰਿੰਦਾ[੪੧]। ਮਿਲ ਕਰਿ ਆਏ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦਾ ॥ ੪੯ ॥ ਮੰਜੁਲ[੪੨] ਕੁਸਮਾਂਜੁਲ[੪੩] ਮਲਿਯਾਗਰ[੪੪]। ਕਰ[੪੫] ਕਪੂਰ ਬਰ ਗੰਧਿ[੪੬] ਉਜਾਗਰ[੪੭]। ਦੇਖਾ ਏਕ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੁੰਦਰ। ਸੂਚੇ ਮਾਣਿਕ ਗਚ ਰੁਚਿਰੰਦਰ[੪੮] ॥ ੫੦ ॥ ਤਾਂ ਪਰ ਹੇਰਾ ਨਿਜ ਸੁਤ ਬੈਸਾ। ਸ਼ੋਭਾ ਕੋਟ ਕਾਮ ਨਹਿੰ ਤੈਸਾ॥ਨਿਰਜੁਰ[੪੯]ਜਜਹਿੰ[੫੦] ਅੰਜੁਲੀ[੫੧] ਜੋਰੀ। ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤ ਨ ਥੋਰੀ ॥ ੫੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਸਤਤਿ ਉਕਤਹਿੰ[੫੨] ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ 'ਜੈ ਜੈ' ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ। 'ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਪੁਰਾਤਨੰ ਪੁਰਖ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ !॥ ੫੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਧਰ[੫੩] ਅਲੰਬ[੫੪]

---

[੧]ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ। [੨]ਛੱਡ। [੩]ਜੋ ਕੂੜੀ ਹੈ। [੪]ਚੇਤਨ। [੫]ਜੜ ਜੰਗਮ ਦਾ। [੬]ਮੁੱਢ (ਹਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ)। [੭]ਹਿਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [੮]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਾਣੀ। [੯]ਮੁਹਤਾਣੇ। [੧੦]ਘੋੜੇ ਦੀ। [੧੧]ਲਗਾਮ। [੧੨]ਵਾਂਙ। [੧੩]ਸਮੁੰਦਰ। [੧੪]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ (ਵਰਗੀ)। [੧੫]ਬਾਤ ਚੀਤ। [੧੬]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ। [੧੭]ਸਾਗ। [੧੮]ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। [੧੯]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ)ਤਿਵੇਂ। [੨੦]ਪਰਚ ਗਿਆ। [੨੧]ਛਿਪਿਆ। [੨੨]ਦਿਨ ਦਾ ਪਤੀ, ਸੂਰਜ। [੨੩]ਸੰਧਯਾ। [੨੪]ਘਰ। [੨੫]ਬਲਿਹਾਰ। [੨੬]ਹੱਥੀਂ। [੨੭]ਦੁੱਧ। [੨੮]ਸੁਹਣੇ। [੨੯]ਪਲੰਘ ਪਰ। [੩੦](ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ) ਪਲਕਾਂ। [੩੧]ਜੁੜੀਆਂ। [੩੨]ਆਨੰਦ ਦਾ ਘਰ। [੩੩]ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [੩੪]ਸਵਾ ਪਹਿਰ। [੩੫]ਰਾਤ੍ਰੀ। [੩੬]ਮਾਤਾ ਨੇ। [੩੭]ਡਿੱਠਾ। [੩੮]ਸੁੰਦਰ। [੩੯]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ। [੪੦]ਦੇਵਤੇ। [੪੧]ਬਹੁਤਸਾਰੇ। [੪੨]ਉੱਜਲ। [੪੩]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁੱਕ। [੪੪]ਚੰਦਨ। [੪੫]ਹੱਥ (ਵਿਚ)। [੪੬]ਚੰਗੀ ਖੁਸ਼ਬੋ। [੪੭]ਪ੍ਰਗਟ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਛਿੜਕਾਏ)। [੪੮]ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਮਾਣਿਕ ਅੰਦਰ ਜੜੇ ਹਨ। [੪੯]ਦੇਵਤੇ [੫੦]ਪੂਜਦੇ ਹਨ। [੫੧]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [੫੨]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੫੩]ਧਰਤੀ ਨੂੰ। [੫੪]ਆਸਰਾ।

ਕੇ ਦੇਵਨ ਹੇਤੂ[੧]। ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ ! । ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਮਧ ਬਿਦਤ[੨] ਕਰਨ ਕੋ। ਕਲਮਲ[੩] ਦੁਸ਼ਟਨ ਦੰਭ[੪] ਦਰਨ[੫] ਕੋ॥ ੫੩ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਪਾਵਨ ਪੰਥ[੬] ਨਰਨਕੋ। ਪ੍ਰਦ[੭] ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਗਤ ਤਰਨ ਕੋ। ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਧਯਾਨ ਚਰਨ ਕੋ। ਭਗਤਨ ਦੁਖ ਹਾ[੮] ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ॥ ੫੪ ॥ ਦੇਨਿ ਆਸਰਾ ਏਕ ਸ਼ਰਨ ਕੋ। ਕੁਮਤਿ ਕੁਚਾਲ ਕੁਕਰਮ ਹਰਨ ਕੋ। ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧ ਦਰਪ[੯] ਛਰਨਕੋ[੧੦]। ਵਾਹਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਾਪ ਰਰਨ[੧੧]ਕੋ॥੫੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਿਬੁਧ[੧੨] ਸੁ ਬਦਨ[੧੩] ਬਦ[੧੪] ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਾਇ। ਗਏ ਆਪਨੇ ਲੋਕ ਕੋ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਤੇ ਜੋ ਆਇ ॥੫੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਚਰਜ ਭਈ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਮਾਤਾ। ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਨ ਗਤਿ[੧੫] ਨਿਜ[੧੬] ਤਾਤਾ[੧੭]। ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਸੰਭ੍ਰਮ[੧੮] ਜਾਗੀ। ਸੁਤ ਅਵੈਵ[੧੯] ਸਭਿ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੀ ॥੫੭॥ ਚੰਦਨ ਸੋਂ ਚਰਚਤਿ[੨੦] ਹੈਂ ਸਾਰੇ। ਬਹੁ ਸੁਗੰਧਿ ਸੋਂ ਜਜੇ[੨੧] ਨਿਹਾਰੇ[੨੨]। ਸੰਭ੍ਰਮ[੨੩] ਮਨ, ਨਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਹੋਈ। ਕਿਧੋਂ ਸਾਚਿ ਕੈ ਸੁਪਨਾ ਸੋਈ ॥੫੮॥ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰਤਿ ਆਰਤ[੨੪] ਮਾਤਾ। ਨਿਰਨੈ ਹੋਇ ਨ ਏਕੋ ਬਾਤ॥ ਸੁਤ ਕੀ ਮਹਿੰਮਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨੀ।–ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਸੱਤਿ ਚਿਤ ਜਾਨੀ ॥ ੫੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਸਕੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕੋ ਦਿੱਬ[੨੫] ਰੂਪ ਬਹੁ ਆਇ। ਕਰੀ ਆਪਚਿਤ[੨੬] ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ ਬਾਰਬਾਰ[੨੭] ਸਿਰ ਨਾਇ[੨੮]॥੬੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਹੌਂ[੨੯] ਹੇਰੇ[੩੦] ਸੁਪਨੇ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ[੩੧]। ਅਬਲੌ ਚਰਚਯੋ ਬਿਦਤ[੩੨] ਦਿਸਾਈ–। ਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਯੋਂ ਪਰਭਾਤੂ। ਚਢ੍ਯੋ ਸੁ ਮਾਰਤੰਡ[੩੩] ਬਖ੍ਯਾਤੂ[੩੪] ॥ ੬੧ ॥ ਜਾਨੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਨ ਮਾਤਾ। ਤਾਨ ਦਈ ਤਬ ਮੋਹ ਕਨਾਤਾ। ਜਾਗੇ ਪੁਨ ਕਰਿਕੈ ਮੁਖ ਰੂਖਾ। ਕਹੈਂ 'ਮਾਤ ! ਦੇ ਭੋਜਨ, ਭੂਖਾ' ॥੬੨॥ ਨਿਸਕੀ ਭੂਲੀ ਸਕਲ ਵਿਚਾਰਾ। ਲਖੀ–ਰਿਦੇ ਸੁਤ ਮੈਂ[੩੫] ਭੁਖ੍ਯਾਰਾ[੩੬]–। ਦਧਿ[੩੭] ਸੋਂ ਅਸਨ[੩੮] ਦੀਨ ਹਿਤ ਖਾਨੇ। ਜਿਉਂ

[੧]ਦੇਣ ਲਈ। [੨]ਪ੍ਰਗਟ। [੩]ਪਾਪ। [੪]ਪਖੰਡ। [੫]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ। [੬]ਰਾਹ। [੭]ਦੇਣ ਲਈ। [੮]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ। [੯]ਹੰਕਾਰ। [੧੦]ਛੜਨ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ। [੧੧]ਜਪਾਵਣ ਨੂੰ। [੧੨]ਦੇਵਤੇ। [੧੩]ਮੁਖੋਂ। [੧੪]ਆਖਕੇ। [੧੫]ਗਤੀ,ਹਾਲਤ। [੧੬]ਆਪਣੇ। [੧੭]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ। [੧੮]ਸੰਸਾ। [੧੯]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਅੰਗ। [੨੦]ਛਿੜਕੇ ਹੋਏ। [੨੧]ਪੂਜੇ ਹੋਏ। [੨੨]ਵੇਖੇ। [੨੩]ਸੰਸੇ ਵਾਲਾ। [੨੪]ਘਬਰਾਈ। [੨੫]ਦੇਵਤੇ। [੨੬]ਪੂਜਾ [ਸੰਸ: ਅਪਚਿਤ]। [੨੭]ਘੜੀ ਮੁੜੀ। [੨੮]ਨਿਵਾਕੇ। [੨੯]ਮੈਂ। [੩੦]ਵੇਖੇ ਸੀ। [੩੧]ਸੁਫਨੇ ਵਾਂਗੂ। [੩੨]ਪ੍ਰਤੱਖ। [੩੩]ਸੂਰਜ। [੩੪]ਪ੍ਰਗਟ। [੩੫]ਮੇਰਾ। [੩੬]ਭੁੱਖਾ ਹੈ। [੩੭]ਦਹੀਂ। [੩੮]ਭੋਜਨ।

ਆਗੈ ਜਾਨੈ ਤਿਉਂ ਜਾਨੇ[੧] ॥ ੬੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸਨ ਸਦਨ ਤੇ[੨] ਅਚਵਕੈ[੩]
ਮਿਲੇ ਬਾਲ ਜਹਿਂ ਜਾਲ[੪]। ਪਦ ਨੂਪਰ ਕਟ ਕਿੰਕਨੀ ਹੋਵਤਿ ਸ਼ਬਦ
ਬਿਸਾਲ ॥ ੬੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਚਰਹਿਂ ਖੇਲਨ ਮਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਭਾਗੇ
ਭਾਗਹਿਂ ਬਾਲ ਸਭਾਗੇ[੫]। ਥਿਰ ਹੋਵਤਿ, ਥਿਤ ਹੋਵਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਬੈਸਹਿਂ, ਬੈਸ
ਜਾਇਂ ਇਕਬਾਰੇ ॥ ੬੫ ॥ ਨਾਨਕ ਆਨਨ[੬] ਭਨਹਿਂ ਕਹਾਨੀ। ਭਗਤਿ
ਬਿਰਾਗ ਵਿਖੈ ਜੋ ਸਾਨੀ[੭]। ਸ਼੍ਰਵਣ[੮] ਮਨਨ[੯] ਕਰਿਹਹਿਂ ਨਿੱਧਜਾਸਾ[੧੦]। ਪੁਨ
ਸੁਨਨੇ ਕੀ ਵਧਹਿ ਪਿਆਸਾ ॥੬੬॥ ਗਿਰਾ[੧੧] ਸੁਗੰਧਿ ਬਦਨ ਅਰਬਿੰਦਾ।
ਜੁਗਤਿ[੧੨] ਯੁਕਤਿ[੧੩] ਸੁੰਦਰ ਮਕਰੰਦਾ[੧੪]।ਬਾਲਬ੍ਰਿੰਦ[੧੫] ਸਮਭਏ ਮਲਿੰਦਾ[੧੬]।
ਸ਼੍ਰਵਨ[੧੭] ਪ[੧੮] ਕਰਹਿਂ[੧੯], ਅਗਾਤ ਅਨੰਦਾ[੨੦] ॥ ੬੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਵਤਿ ਜਾ-
ਵਤਿ ਮਨੁਜ ਕੋ[੨੧] ਸੁਨਤਿ ਠਾਢ[੨੨] ਹੁਇ ਜਾਇ।ਪੰਡਤ ਸੇ ਮਧੁਰੇ[੨੩] ਲਗਹਿਂ
ਕੀਰਤਿ ਬਦਨ ਅਲਾਇਂ ॥ ੬੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਇਹ ਬਾਲਿਕ ਕੈਸੇ ਬਚ
ਬੋਲਹਿ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਹੈ ਬੋਲ ਅਮੋਲਹਿ'। ਚੰਦ ਬਦਨ[੨੪] ਤੇ ਸੁਧਾ[੨੫] ਸਮਾ-
ਨੀ। ਸ਼੍ਰੁਤ ਦਰ ਪਾਨਦ[੨੬] ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ ॥ ੬੯ ॥ ਲਗੀ ਸਿਸੁਨ ਕੀ[੨੭]
ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ। ਸੰਗ ਨ ਤਜਹਿਂ ਰਹਹਿਂ ਮੁਖ ਹੇਰੀ[੨੮]। ਸਦਨ ਆਇਂ ਜਬ
ਦੀਨਾਨਾਥੁ।ਸਿਸੁ ਨਹਿਂ ਤਜਹਿਂ ਰਹਹਿਂ ਹਿਤਸਾਥੁ ॥੭੦॥ ਬਾਹਰ ਚਲਤਨੌਂ
ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਹਿਂ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸੁਖਦ ਬਿਹਾਰਹਿਂ[੨੯]। ਸੁੱਛ[੩੦]
ਬੱਛ[੩੧] ਛੋਮੋਚਿਤ[੩੨] ਬਾਲਾ[੩੩]। ਕਰੇ ਕਿਤੇ ਜੋ, ਦੀਨਦਯਾਲਾ* ॥ ੭੧ ॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੀਲਾ ਬਾਲਿਕ ਖੇਲ ਕੀ ਸਲੰਕਾਰ[੩੪] ਸਬਿਲਾਸ† ॥ ਜੋ ਸਿਖ
ਧਰਿਹੀ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ ਦੇਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਖ ਰਾਸ[੩੫] ॥ ੭੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥੫॥

---

[੧]ਜਾਣਨ ਲਗੀ। [੨]ਘਰੋਂ। [੩]ਛਕਕੇ। [੪]ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ। [੫]ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੱਜਣ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਲ ਬੀ ਭੱਜਦੇ ਹਨ। [੬]ਮੁਖੋਂ। [੭]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [੮]ਸੁਣਨ। [੯]ਵਿਚਾਰਨ। [੧੦]ਧਾਰਨਕਰਦੇ ਹਨ। [੧੧]ਬਾਣੀ। [੧੨]ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੇ। [੧੩]ਸਹਿਤ। [੧੪]ਸੁਹਣਾਂ ਰਸ। [੧੫]ਸਾਰੇ ਬਾਲ। [੧੬]ਭੌਰੇ ਵਤ ਹੋਏ। [੧੭]ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ। [੧੮]ਪੀਵਣਾਂ। [੧੯]ਕਰਦੇ ਹਨ। [੨੦]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਨੰਦ। [੨੧]ਕੋਈ। [੨੨]ਖੜਾ। [੨੩]ਮਿੱਠੇ। [੨੪]ਚੰਦ ਮੁਖ ਤੋਂ। [੨੫]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [੨੬]ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। [੨੭]ਬਾਲਕਾਂ ਦੀ। [੨੮]ਵੇਖਦੇ। [੨੯]ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। [੩੦]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [੩੧]ਮਨ ਵਾਲੇ। [੩੨]ਮੁਕਤੀ ਲਾਇਕ। [੩੩]ਬਾਲਕੇ। [੩੪]ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਸਹਿਤ। [੩੫]ਸਾਰੇ ਸੁਖ। (ਅ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ। *ਭਾਵ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਈ ਬਾਲਕੇ ਮਕਤੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਸਹਿ ਅਲੰਕਾਰ ਬਿਲਾਸ।

੬. [ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]

ਸੈਯਾ—ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਅਰਬਿੰਦ ਬਨੀ ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਆਨੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਈ।
ਮੰਜੁਲ ਰੂਪ ਮਰਾਲਨਿ ਉੱਜਲ ਸਾਰਦ ਸ਼ੋਭਤਿ ਨਿੱਤ ਨਈ।
ਜੇ ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹਿ ਗੁਨੀ ਅਲਿ ਕੰਦਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਗੰਧਿ ਕੀ ਚੀਤ ਭਈ।
ਜਾਚਤਿ ਹੌਂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਤਿ ਮਾਨਸ ਮੇਰੇ ਮੋਂ ਹੋਂ ਥਿਰਈ।।੧।।

[ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ।
ਬਨੀ=ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਨ ਬਨ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, (ਅ) ਬਨੀ=ਬਗੀਚੀ, ਬਾਟਿਕਾ। ਅਰਬਿੰਦ ਬਨੀ=ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ।
ਆਨੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਈ=ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਨੰਦ ਜਈ—ਬਹੁਤੇ ਆਨੰਦ ਉਤਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਾਵ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆਂ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ।
ਮੰਜੁਲ=ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਸੰਦੀਦਾ, ਉੱਜਲ।
ਮਰਾਲ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੱਤਖ, (ਅ) ਹੰਸ।
ਮਰਾਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਮਰਾਲਨ। ਪਰ ਮਰਾਲਨਿ ਦੇ ਨੰਨੇ ਨੂੰ ਸਿਆਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਦ 'ਮਰਾਲਨਿ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੰਸਨੀਆਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਸਾਰਦ=ਸ਼ਾਰਦਾ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਉੱਜਲ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।
ਅਲਿ=ਭੌਰੇ।
ਕੰਦਲ=ਕੰਦਲ ਦਾ ਅਰਥ—ਸਮੂਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਕੰਦਲ ਨਾਮ ਹੈ ਸੋਨੇ ਦਾ, ਨਵੇਂ ਫੁੱਟੇ ਸ਼ਗੂਫੇ ਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੁਲ ਪੈਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੰਦਲ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਪਿੱਛੇ ਕਹੀ ਉੱਜਲਤਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਂਗੂ ਖੇੜੇ ਯਾ ਬਿਕਾਸ ਤੋਂ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਯਾ ਮਸਤਕ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੀਕੂੰ ਭੌਰਾ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਖਿੜੇ ਦਿਲ ਗੁੰਜਾਰ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
ਕਰਜੋਰਿ=ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। ਨਿਹੋਰਤਿ=ਬੇਨਤੀ, ਤਰਲਾ, ਮਿੰਨਤ।
ਮਾਨਸ=ਮਨ। ਮੋਂ=ਵਿੱਚ।
ਥਿਰਈ=ਥਿਰ ਹੋ, ਟਿਕੋ, ਇਸਥਿਤ ਹੋ।]

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤੀ ਬਹੁਤੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਵਿੱਚ) ਕਮਲਾਂ (ਵਾਂਙੂ) ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ।

(ਹਾਂ ਉਹ ਅਪਣੀ) ਮੰਜਲ—ਰੂਪਤਾ (ਵਿੱਚ) ਹੰਸਾਂ (ਵਾਂਙੂ) ਉੱਜਲ

(ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਚ) ਸ਼ਾਰਦਾ (ਵਾਂਙੂ) ਨਿਤ ਨਵੀਂ (ਤੋਂ ਨਵੀਂ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

(ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਉੱਜਲਤਾ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖਕੇ) ਜਿਹੜੇ ਭੌਰਿਆਂ (ਸਮਾਨ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਗੁਣੀ ਜਨ (ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ (ਸਦਾ) ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ (ਉਦਿਤ) ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ) ਮੈਂ (ਬੀ) ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਤੇ ਤਰਲੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰ, ਉੱਜਲ, ਨਿਤ ਨਵੀਂ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਕੀਰਤੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੀ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਭਾਵ—ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਬਨੀ ਦਾ ਅਰਥ ਬਗੀਚੀ ਕਰੀਏ, ਤਦ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਢੁੱਕੇਗਾ:—ਮੈਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਤਰਲੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਉਹ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਫੁਲਵਾੜੀ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੇ, (ਭਾਵ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਵੇ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ ॥ **ਯਾਬਿਧਿ ਖੇਲਤਿ ਬਾਲਿਕ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਬਿਲਾਸ ਬਿਸਾਲ[੧]। ਭੂਖਿਤਿ[੨]*ਭੂਖਨ[੩] ਸੋਂ ਬਿਨ ਦੂ-ਖਨ ਖੋਤਿ ਕਲੂਖਨਿ[੪] ਦੀਨ ਦਇਆਲਾਭੂਰ ਬਿਦੂਖ ਬਿਦੂਖਨ ਮੈਂ[੫]ਤਰ ਰੂਖਨ ਕੇ[੬] ਕਬਿ ਰਾਜਤਿ[੭]ਸਾਲ[੮]।ਬਾਲ ਰਹੇ ਅਲਬਾਲਤਿ[੯]ਜਾਲ[੧੦]ਬਿਲੋ-ਕਤਿ[੧੧] ਲੋਚਨ[੧੨] ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ ॥ ੨ ॥** ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ ॥ **ਹੇਰਤਿ ਸੁਤ ਕਾਲੂ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੂ ਪਢਨੋਚਿਤ[੧੩] ਮਨ ਜਾਨਿ।—ਹਮ ਕਾਜ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ਸੀਖਹਿ ਲੇਖਾ, ਬੈਸ[੧੪] ਅਬਹਿ ਪਹਿਚਾਨ।ਕਾਰੈ ਪਟਵਾਰੀ ਗ੍ਰਾਮਹਿ ਸਾਰੀ ਕਰਨੋ-ਚਿਤ[੧੫] ਤਬ ਹੋਇ। ਪਾਂਧੇ ਪਹਿ ਬੈਸੇ ਹੋ ਮਮ[੧੬] ਜੈਸੇ ਸੰਖਜਾ[੧੭] ਨਿਪੁਨੌ[੧੮] ਸੋਇ ॥ ੩ ॥ ਬਹੁ ਗੁਨੀ ਅਲਾਵਹਿਂ[੧੯] 'ਸੁਤ ਨ ਪਢਾਵਹਿ ਸੋ ਸ਼ਤਰੂ[੨੦] ਸਮ[੨੧] ਤਾਤ[੨੨]। ਸ਼ੋਭਾ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿ ਮਤਿ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ[੨੩]'ਜਗਮੈਂ ਇਹ**

---

[੧]ਬੜੇ। [੨]ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ। [੩]ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ। [੪]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੫]ਭਾਰੇ ਪੰਡਤਾਂ ਵਿਚ ਪੰਡਿਤ। [੬]ਤਲੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ। [੭]ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ ਕਦੇ। [੮]ਤੇ (ਕਦੇ) ਘਰ ਵਿਚ। [੯]ਚੌਫੇਰੇ ਵੇਹੜੇ ਰਹੇ। [੧੦]ਸਾਰੇ। [੧੧]ਵੇਖਕੇ। [੧੨]ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। [੧੩]ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ। [੧੪]ਉਮਰ। [੧੫]ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਾਇਕ। [੧੬]ਮੇਰੇ। [੧੭]ਗਿਣਤੀ, ਯਾ ਲੇਖੇ ਵਿਚ। [੧੮]ਚਤੁਰ। [੧੯]ਆਖਦੇ ਹਨ। [੨੦]ਦੁਸ਼ਮਨ। [੨੧]ਬਰੋਬਰ ਹੈ। [੨੨]ਪਿਤਾ। [੨੩](ਉਸ ਬਚੇ ਨੂੰ ਜੋ ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ) ਬੁੱਧਿ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਭੂਪਨ ਭਖਨ।

ਬਖ੍ਯਾਤ[੧]। ਨਹਿਂ ਦਰਬ[੨] ਖਟਾਊ, ਭੋਰ[੩] ਸੁਭਾਊ, ਸਮਝ ਨ ਕੋ[੪] ਬਿਧਿ[੫] ਸੋਇ-। ਇਉਂ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ-ਕਲ ਭੁਨਸਾਰਾ[੬] ਲੇ ਜਾਵੋਂ ਸੁਤ ਕੋਇ[੭]- ॥੪॥ ਜਬ ਭੀ ਪਰਭਾਤਾ ਲੇਕਰਿ ਤਾਤਾ[੭] ਚਲਨੇ ਭਯੋ ਤਯਾਰ। ਅੱਛਤ[੮] ਭਰਿ ਥਾਰੀ[੯] ਬਹੁਰ[੧੦] ਸੁਪਾਰੀ ਲੀਨੀ ਕਰ[੧੧] ਮਹਿਂ ਧਾਰਿ। ਪਟ[੧੨] ਨਵ[੧੩] ਪਹਿਰਾਏ ਸੁਭਗ[੧੪] ਸੁਹਾਏ ਚਲਯੋ ਤਾਤ ਸੰਗ ਤਾਤ[੧੫]। ਗਤਿ[੧੬] ਚੰਚਲ ਚਾਰੀ[੧੭] ਗਜ ਸੁਤ ਵਾਰੀ[੧੮] ਹੇਰਤਿ[੧੯] ਹਰਖਤਿ ਮਾਤ ॥੫॥ ਸੈਯਾ ॥ ਜਲਜਾਤ[੨੦] ਸੇ[੨੧] ਹੈਂ ਪਦ[੨੨] ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਗਹਿ[੨੩] ਤਾਤ[੨੪] ਕਰਾਂਗੁਰਿ[੨੫] ਹਾਥ ਉਚਾਈ[੨੬]। ਕਰ[੨੭] ਕੰਕਨ[੨੮] ਸੋਂ ਕਟ[੨੯] ਕਿੰਕਨਿ[੩੦] ਹੈ ਕਲ[੩੧] ਕੁੰਡਲ ਲੋਲ[੩੨] ਕਪੋਲਨ[੩੩] ਝਾਈ[੩੪]। ਦਲ ਲੋਚਨ ਕੰਜ[੩੫] ਬਿਸਾਲ[੩੬] ਤੁਲੇ ਸਿਰਪੈ ਉਸ਼ਨੀਕਹਿ[੩੭] ਨੀਕ ਬਨ੍ਹਾਈ। ਚਟਸਾਰ[੩੮] ਜਹਾ ਅਤਿ ਚਾਰੁ[੩੯] ਬਨੀ ਬਹੁ ਬਾਰਿਕ ਬਾਰਹਿਬਾਰ ਅਲਾਈ[੪੦] ॥ ੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੈਸੇ ਪਾਧੇ ਪਾਸ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਕੰਦ[੪੧]। ਬਾਰਿਕ ਰਵਿ[੪੨] ਸਾ[੪੩] ਹੇਰਿ ਕਰਿ[੪੪] ਜਨੁ[੪੫] ਅਰਬਿੰਦੁ[੪੬] ਅਨੰਦ॥੭॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਕਾਲੂ ਕਹੇ 'ਪਾਧਾ! ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਹਮਾਰੋ ਸੁਨ[੪੭] ਯਾ ਕੋ ਤੂੰ ਪਢਾਇ ਗੁਨ ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਹੇਤ ਸੋ[੪੮]। ਦੋਊ ਮੈਂ ਉਪਾਇਨ[੪੯] ਗੁਨਾਇਨ[੫੦] ਸੋ ਹੋਇ ਜਬ ਏਕ ਦੋਊ ਹਾਇਨ ਮੈਂ[੫੧] ਕੀਜਿਯੇ ਸੁਚੇਤ ਸੋਂ[੭]। ਐਸੇ ਮੁਖ ਭਾਖਿ[੫੨] 'ਅਭਿਲਾਖ ਹੈ ਪਢਾਵਬੇ ਕੀ' ਸੌਂਪ ਕਰਿ ਆਤਮਜ[੫੩] ਗਵਨਯੋ[੫੪] ਨਿਕੇਤ ਸੋ*। ਪਾਧੇ ਅਹਿਲ੍ਹਾਦ ਕੈ[੫੫] ਮਹੂਰਤ ਕੋ ਸਾਧਿਕੈ[੫੬] ਸਰੱਸ੍ਵਤੀ ਅਰਾਧਿਕੈ ਜੋ ਸਬੈ ਮਤਿ ਦੈਤ ਸੋ ॥ ੮ ॥ ਸੇਖਯਾ[੫੭] ਕੋ ਜੋ ਆਦਿ[੫੮] ਸੋ ਸਿਖਾਵਨ ਕੀ ਸੀਖ ਦੇਤਿ ਸੰਖਯਾ ਤੇ ਅਸੇਖ[੫੯] ਤਾਂ ਕੋ ਸੇਖਯਾ ਕੋ ਸਿਖਾਵਈ। ਜਨਕ[੬੦] ਬਿਸਮਾਇ ਗਯੋ[੬੧]

[੧]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [੨]ਧਨ। [੩]ਭੋਲਾ। [੪]ਕਿਸੀ। [੫]ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ [੬]ਸਵੇਰੇ। [੭]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [੮]ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ। [੯]ਥਾਲੀ ਭਰਕੇ। [੧੦]ਹੋਰ। [੧੧]ਹੱਥ। [੧੨]ਕਪੜੇ। [੧੩]ਨਵੇਂ। [੧੪]ਸੁਹਣੇ। [੧੫]ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਪੁਤ੍ਰ। [੧੬]ਟੋਰ। [੧੭]ਸੁੰਦਰ। [੧੮]ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਾਲੀ। [੧੯]ਵੇਖਕੇ। [੨੦]ਕਵਲ। [੨੧]ਵਰਗੇ। [੨੨]ਚਰਣ। [੨੩]ਫੜਕੇ [੨੪]ਪਿਤਾ ਦੇ। [੨੫]ਹੱਥ ਦੀ ਅੰਗੁਲੀ। [੨੬]ਹਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ। [੨੭]ਹੱਥ। [੨੮]ਕੜੇ। [੨੯]ਲੱਕ। [੩੦]ਤੜਾਗੀ [੩੧]ਸੁੰਦਰ। [੩੨]ਚੰਚਲ, ਲਟਕਦੇ। [੩੩]ਗਲ੍ਹਾਂ ਪਰ। [੩੪]ਝਲਕਾਰ, ਛਾਯਾ। [੩੫]ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲ ਦੇ ਪਤੇ ਵਤ। [੩੬]ਚੌੜੇ। [੩੭]ਪਗੜੀ। [੩੮]ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ। [੩੯]ਸੁੰਦਰ। [੪੦]ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। [੪੧]ਸੁਖਦਾਤੇ। [੪੨]ਸੂਰਜ। [੪੩]ਵਰਗ। [੪੪]ਵੇਖਕੇ। [੪੫]ਮਾਨੋਂ। [੪੬]ਕਵਲ। [੪੭]ਪੁੱਤ। [੪੮]ਪਿਆਰ ਨਾਲ। [੪੯]ਭੇਟਾ। [੫੦]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ। [੫੧]ਇਕ ਦੋ ਬਰਸਾਂ ਵਿਚ। [੫੨]ਆਖਕੇ। [੫੩]ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੌਂਪਕੇ। [੫੪]ਚਲਾ ਗਿਆ। [੫੫]ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ। [੫੬]ਸੋਧਕੇ। [੫੭]ਗਿਣਤੀ। [੫੮]ਮੁੱਢ। [੫੯]ਗਿਣਤੀ ਰਹਿਤ। [੬੦]ਪਿਤਾ। [੬੧]ਬੈਠਾਇ ਗਿਆ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੰਕੇਤ ਸੋਂ-ਭੀ ਹੈ।

ਤਾਂਤੇ ਤਿਹ ਮਾਨ ਕਹਯੋ ਪਢੈਂ ਆਨੁ ਬਾਕ[1] ਜੈਸੇ ਪਾਂਧਾ ਸੋ ਪਢਾਵਈ। ਜਾਨੁ ਮਤਿਵਾਨ ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ ਹਰਖਾਨ[2] ਮਨ ਕੀਨੋ ਅਨੁਮਾਨ–ਇਹ ਦੇਰਿ ਨ ਲਗਾਵਈ। ਪਢੈ ਤਾਤਕਾਲ ਧਨ ਪਾਇਹੌਂ ਬਿਸਾਲ, ਬਾਲ ਭਲੋ ਮਤਿਸਾਲ[3] ਤੁੱਲ ਯਾਂਕੀ ਕੋ ਨ ਪਾਵਈ–॥ ੯ ॥ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਾਰੋ ਪਢਯੋ ਪਾਧੇ ਜੋ ਉਚਾਰੇ ਬੈਨ ਸੰਝ ਭਈ ਐਨ ਆਇ ਅਜਰ[4] ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ। ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਇ ਮਾਇ ਅੰਕ[5] ਮੈਂ ਬਸਾਇ ਲਏ ਬੂਝਯੋ 'ਪਢਯੋ ਕੈਸੇ ?' ਪੈੜਾ[6] ਆਨਨ ਅਲਾਯੋ ਹੈ। ਖਾਇ ਅੰਨ ਰੈਨ ਪੁਨ ਕੀਨੀ ਸੁਖ ਸੈਨ ਤਬ ਜਾਂਕੋ ਕਬ ਭੈ ਨ, ਹੇਰੇ ਚੈਨ ਮਨ ਭਾਯੋ ਹੈ। ਭਈ ਜਬ ਭੋਰ[7] ਕਾਲੂ ਲੈਕੇ ਪਾਂਧੇ ਓਰ ਗਯੋ, ਸੁਨੀ ਨੁਤਿ[8] ਗੌਰ[9] ਤਾਤ[10] ਰਿਦੈ ਹਰਿਖਾਯੋ ਹੈ॥ ੧੦ ॥ ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਹਕਾਰ ਲੀਨ[11] ਬਾਲਨ ਤੇ ਜੁਦਾ ਕੀਨ ਲੇਖੇ ਹੂੰ ਕੀ ਸੀਖ ਦੀਨਿ ਨਾਨਕ ਸੁਜਾਨ ਕੋ । ਤੂਸ਼ਨੀਕ[12] ਭਏ, ਪਾਧਾ ਬਾਰਬਾਰ ਕਹੇ ਬਚ 'ਕੈਸੇ ਤੂੰ ਨ ਬੋਲੈਂ ਅਜ ? ਸੁਨੈਂ ਦੇ ਨ ਕਾਨ[13] ਕੋ। ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕਾਲ[14] ਪੈੜੇ[6] ਪਢਯੋ ਤੂੰ ਬਿਸਾਲ ਸਭਿ ਤੈਸੇ ਅਬ ਪਢੋ ਹੇਰੋ ਔਰ ਲਰਕਾਨ ਕੋ। ਹੋਵੈਂ ਵਡੋ ਜਬ, ਪਢਯੋ ਕਾਜ ਆਵੈ ਤਬ ਅਬ ਖੇਲਨ ਮੈਂ ਜੀਉ ਤੇਰੋ ਖਾਇੰ ਛੂਛਕਾਨ[15] ਕੋ' ॥ ੧੧ ॥ ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੌਨਨ[16] ਬੈਨਾ ਅਨੁਕੰਪੈਨਾ[17] ਬਾਨੀ ਭਨੀ ਰਸਾਲ[18]। 'ਕਯਾ ਆਪ ਪਢੇ ਤੁਮ, ਕਰਿਹੋ ਨਿਜ ਸਮ[19] ਕੈ ਲਾਹਾ ਲੈ ਸਾਲ[20]?।ਸੇਮੁਖੀ[21] ਵਿਸ਼ੇਖਾ[22] ਕੋ ਭਲ ਲੇਖਾ? ਪਾਧਾ' ਮੋਹ ਬਤਾਇ। ਇਉਂ ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਮਨ ਸਮਝੀਜੈ ਪੀਛੈ ਮੁਝਹਿ ਪਢਾਇ' ॥੧੨॥ ਹੁਇ ਪਾਧਾ ਬਿਸਮੈ ਅਧਭੁਤ ਰਸ ਮੈਂ ਆਨਨ[23] ਬਚਨ ਅਲਾਇ। 'ਸਭਿ ਜਾਨੌਂ ਗਿਨਤੀ, ਅਵਨੀ[24] ਮਿਨਤੀ, ਡੋਢੈ ਗਨਨ[25] ਸਵਾਇ[26]। ਧੌਂਚੇ[27] ਪੁਨ ਊਂਠੈ[28] ਜੋਰਨ ਕੋਠੇ[29] ਗ੍ਰਾਮ ਕਾਰ ਪਟਵਾਰ[30]। ਜਿਸਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਰੋਜੀ ਬਾਰੀ[31] ਪਢਹੁ ਨ ਕਿਉਂ ਹਿਤ ਧਾਰਿ?' ॥੧੩॥

---

[1]ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣਾ। [2]ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। [3]ਅਕਲ ਦਾ ਘਰ। [4]ਵੇਹੜੇ। [5]ਗੋਦੀ। [6]ਪਹਾੜਾ। [7]ਸਵੇਰ। [8]ਉਸਤਤੀ। [9]ਬੜੀ। [10]ਪਿਤਾ। [11]ਬੁਲਾ ਲਿਆ। [12](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ। [13]ਕੰਨ। [14]ਕੱਲ। [15]ਸੋਟੀਆਂ। [16]ਕੰਨੀਂ। [17]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। [18]ਸੁੰਦਰ। [19]ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ। [20]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [21]ਬੁਧੀਵਾਨਾਂ ਲਈ। [22]ਬਹੁਤ। [23]ਮੁਖੋਂ। [24]ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ। [25]ਡਿਓਢੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। [26]ਸਵਾਏ। [27]ਸਾਢੇ ੪ ਦਾ ਪਹਾੜਾ। [28]ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਦਾ ਪਹਾੜਾ। [29]ਇਮਾਰਤੀ ਕੰਮ। (ਅ) ਤਿਜਾਰਤ, ਮਿਤੀ ਕਾਟਾ ਤੇ ਸੂਦ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਭਰਨੇ ਆਦਿ। [30]ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ। [31]ਆਪਦੀ।

'ਇਨ ਬਿਧਿ ਜੀ ਬਾਧਾ[੧], ਸੁਨਿ ਸੁਤ[੨] ਪਾਧਾ ! ਫਾਹੇ ਪਰਨ ਅਪਾਰ। ਕਿਹ ਕਾਜ ਨ ਆਵਹਿ ਜਬ ਦੁਖ ਪਾਵੋਹਿ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਛੁਟਕਾਰ। ਸਭਿ ਬੈਸ ਬਿਹਾਵਹਿ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਵਹਿ ਜਬ ਜਾਵਹਿ ਜਮ ਦੁਆਰ। ਇਹ ਲੇਖਾ ਗਾਹੈ[੩] ਛੁਟਨੋ ਜਿ ਚਾਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰ' ॥ ੧੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਖ ਸਦਨ[੪] ਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ[੫] ਮਨ ਪਰ ਲਜਾਇ। ਪਾਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਕਲਜਾਨਦਾ[੬] ਬੋਲੇ ਸਬਦ ਉਠਾਇ ॥੧੫॥ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲੁ ੧ ॥

ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥ ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਇਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥ ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ। ਕਵੀ ਕਹੈ 'ਯਾਂਕੋ ਸੁਨਿ ਟੀਕਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਨਿਕਸਜੋ ਕਲ[੭] ਪਦ ਨੀਕਾ[੮]। ਪੁਰਾ[੯] ਸਾਰਦਾ[੧੦] ਫੁਰੀ ਸੁਹਾਵਹਿ। ਪਦਵੀ ਪਰਾ[੧੧] ਜਾਸੁ ਤੇ ਪਾਵਹਿ ॥ ੧੬ ॥ ਦੇਹਿ ਧਰਾ ਜਾਂ ਕਾਰਨ ਧਰਨੀ[੧੨]। ਬਯ ਲਘੁ[੧੩] ਕਰਨ ਲਗੇ ਸੋ ਕਰਨੀ। ਅਨਵਸਥਾ[੧੪] ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਕੇਰੀ। ਧਰਾ ਅਧੀਰਜ[੧੫] ਸਕਹਿਂ ਨ ਹੇਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਪਾਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਪੂਰਬ ਉਪਕਾਰਾ। ਭਵ[੧੬] ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਾ। ਚਤੁਰਬੇਦ ਬਰ[੧੭] ਸਾਰ[੧੮] ਲਖਾਯਾ। ਤਰਹਿਂ ਸਿ[੧੯] ਨਰ ਸੁਨਿ ਮੰਨ ਵਸਾਯਾ ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੇਹਿ ਦੀਵਟੀ[੨੦] ਕੇ ਵਿਖੇ ਨੇਹਿ[੨੧] ਮੋਹ ਭਰਪੂਰ। ਬਾਤੀ[੨੨] ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਾਸ਼ਨਾ, ਅਗਨਿ ਗਜਾਨ ਤੇ ਦੂਰ ॥੧੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਢਿਗ[੨੩] ਜਬ ਹ੍ਵੈਹੈ। ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਲੇਯ ਪਦ ਪੈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੁਇ ਗੁਰੁ ਦੁਖ ਖੋਊ। ਭੇ ਪ੍ਰਸੀਦ ਉਪਦੇਸ਼ਜੋ ਸੋਊ' ॥੨੦॥ 'ਨੇਹਿ[੨੧] ਮੋਹ ਜਬ ਪਾਧਾ ! ਜਾਰਹੁ ਗਜਾਨ ਅਗਨਿ ਸੋਂ ਸਗਲ ਨਿਵਾਰਹੁ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰ[੨੪] ਕਾਜਰ ਬਰ[੨੫] ਪਾਵਹੁ। ਹੈ ਤਨ[੨੬] ਤਜਨਾ ਘਸਨ ਸਵਾਰਹੁ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਮਤਿ ਸਾਰ ਕੋ[੨੭] ਕਾਗਦ ਕਰੀਐ। ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਮਨ ਕਰ[੨੮] ਧਰੀਐ। ਲੇਖਕ ਚਿੱਤ ਬੂਝ[੨੯] ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ।

---

[੧]ਜੀਵ ਬੱਧਾ। [੨]ਕੰਨੀਂ। [੩]ਵਿਚਾਰ। [੪]ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ। [੫]ਕਿਰਪਾ। [੬]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। [੭]ਸੁੰਦਰ। [੮]ਚੰਗਾ। [੯]ਪਹਿਲਾਂ। [੧੦]ਬਾਣੀ। [੧੧]ਉੱਚੀ। [੧੨]ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ। [੧੩]ਉਮਰ ਛੋਟੀਤੋਂ। [੧੪]ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਅਜੇ)। [੧੫]ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵਿਆਕੁਲ। [੧੬]ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ। [੧੭]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੧੮]ਸਿੱਧਾਂਤ। [੧੯]ਓਹ। [੨੦]ਦੇਹੀ ਰੂਪ ਦੀਵੇ ਦੇ ਕੁੰਡੇ। [੨੧]ਤੇਲ। [੨੨]ਬੱਤੀ [੨੩]ਨੇੜੇ। [੨੪]ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ। [੨੫]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਾਜਲ। [੨੬]ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ। [੨੭]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ। [੨੮]ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਹੱਥਵਿਚ [੨੯]ਪੁੱਛਕੇ।

ਲਿਖਿਯੇ ਸੱਤਾਸੱਤਿ[੧] ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਨਿ ਤੂੰ ਜਿਸਤੇ ਊਨ ਨ ਹੋਇ। ਲਿਖਹੁ ਨਾਮ, ਤਿਹ ਸਿਫਤਿ ਲਿਖ, ਅੰਤ ਨ ਪਰ ਉਰ[੨] ਕੋਇ ॥ ੨੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਲੇਖਾ ਧਮ ਲੇਈ। ਸੱਚ* ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੇਰਿ ਮੁਚੇਈ[੩]। ਕੋਸ਼ਪ[੪] ਹੋਇ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਜੈਸੇ। ਤਿਹਤੇ ਸੁਲਕ[੫] ਭ੍ਰਿਤ[੬] ਲੇ ਕੈਸੇ ॥ ੨੪ ॥ ਆਪ ਉਪਾਯਨ[੭] ਦੇਯ ਮਿਲੈਹੈ। ਡਰ ਉਰ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸੁਕੁਚ ਚਲੈਹੈ। ਅਸ ਲੇਖਾ ਜੇ ਤੁਵ ਉਰ ਪਾਧਾ। ਉਧਰਹਿ ਗੋ ਭਵ[੮] ਸਿੰਧੁ ਅਗਾਧਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜੀਵ ਅਨੋਜ[੯] ਜਾਇ ਜਿਹ ਜਾਈ। ਪਰਮ ਮੀਤਿ ਜਿਉਂ ਤਹਾਂ ਸਹਾਈ। ਸਾਰਬਭੂਮ[੧੦] ਸ਼ਰਨ ਜਿਹ ਪਰਨਾ। ਤਿਨ ਨਰ ਉਰ ਡਰ ਕਿਉਂ ਫਿਰ ਕਰਨਾ? ॥੨੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮਨ ਗੁਨਹਿ ਪੁਨ ਪਾਧੇ ਅਚਰਜ ਚੀਨਿ।–ਦੁਤਿਯ ਇੰਦੁ[੧੧] ਰਾਕਿੰਦੁ† ਜਿਉਂ[੧੨] ਜੌਨ੍ਹ[੧੩] ਬੈਨ[੧੪] ਇਨ ਕੀਨਿ–॥ ੨੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਰੁਚਿ[੧੫] ਚਮਕੀ ਚਾਰੂ[੧੬]।–ਬਾਲਨ ਤੁੱਲ, ਨ ਬਾਲ ਅਚਾਰੂ[੧੭]। ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਦਜਾਲੁ ਭਲਿਭਾਂਤੀ। ਜਨੁ ਕਲਿਮਲ[੧੮] ਕਲਿ[੧੯] ਬਲਿ[੨੦] ਆਰਾਤੀ[੨੧]– ॥ ੨੮ ॥ ਸੂਝ[੨੨] ਪਰੀ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਉਦਤਜੋ[੨੩]। ਕਮਲ ਬਦਨ[੨੪] ਅਲਿ ਬਚ[੨੫] ਗੁਰ ਵਿਦਤਜੋ[੨੬]। 'ਆਰਜ ਸੁਜਨ[੨੭] ਭਜਨ ਜਲ ਮੀਨਾ[੨੮]। ਸੁਨੇ ਸੁ ਦੇਖੇ, ਮੈਂ ਅਤਿ ਦੀਨਾ[੨੯] ॥ ੨੯ ॥ ਅਸਨ[੩੦] ਬਸਨ-ਤਨ[੩੧] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਆਵਹਿਂ ਖਾਹਿਂ, ਰੰਕ ਸੇ ਆਹੀ[੩੨]। ਇਸ ਕਰਿ ਮੁਰ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹਾਰੀ। ਸਿਰ ਮਰਨਾ ਸਭਿਹਿਨਿ ਇਕਸਾਰੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਧਰਾ ਧੀਰ ਦਾ[੩੩] ਧਰਮ ਧੁਰ[੩੪] ਪਾਧੇ ਕੋ ਸੁਨਿ ਬੈਨ। ਦੁਤਿਯ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਬਦਨ ਤੇ ਬਦਤੈ[੩੫] ਸ਼ਰਧਾਦੈਨ ॥ ੩੧ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ।

---

[੧]ਸੱਚ ਤੇ ਝੂਠ ਦੀ। [੨]ਪਾਰ ਉਰਾਰ। [੩]ਵੇਖਕੇ ਛੋੜ ਦੇਸੀ। [੪]ਖਜ਼ਾਨਚੀ। [੫]ਮਾਮਲਾ। [੬]ਨੌਕਰ। [੭]ਭੇਟਾ। [੮]ਸੰਸਾਰ। [੯]ਨਿਤਾਣਾ। [੧੦]ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਦੀ। [੧੧]ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਬਾਲਕੇ) ਨੇ। [੧੨]ਪੁੰਨਜਾਂ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ। [੧੩](ਰੂਪ) ਚਾਂਦਨੀ [੧੪]ਬਚਨ। [੧੫]ਚਾਹ। [੧੬]ਸੁੰਦਰ। [੧੭](ਹੋਰ)ਬਾਲਾਂ ਦੇ ਬਰੋਬਰ ਨਹੀਂ (ਹਨ ਇਸ) ਬਾਲ ਦੇ ਕਰਤੱਵਜ। [੧੮]ਪਾਪ। [੧੯]ਕਲਜੁਗ। [੨੦]ਬਲਵਾਨ। [੨੧]ਵੈਰੀ, ਮਾਨੋਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਬਲੀ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਹਨ। [੨੨]ਸਮਝ। [੨੩]ਪੁਛਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। [੨੪]ਮੁਖ। [੨੫]ਭੌਰੇ ਰੂਪੀ ਵਾਕ। [੨੬]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਸਨਮੁਖ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। [੨੭]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਗਤ। [੨੮]ਭਜਨ ਰੂਪੀ ਜਲ ਵਿਚ ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ (ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਮੈਂ ਸੁਣੇ ਦੇਖੇ ਹਨ। [੨੯]ਅਤਿ ਗਰੀਬ। [੩੦]ਭੋਜਨ। [੩੧]ਕਪੜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ। [੩੨]ਕੰਗਾਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ। [੩੩]ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [੩੪]ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੩੫]ਕਿਹਾ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਸਚੇ। ਭਾਵ ਇਕੋ ਹੈ:–ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਰਾਕੇਂਦੁ।

ਜਿਥੈ ਮਿਲਹਿ ਵਡਿਆਈਆ ਸਦ ਖੁਸੀਆ ਸਦ ਚਾਉ ॥ ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਨਿਕਲਹਿ ਜਿਨ ਮਨਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ ਗਲੀ ਵਾਉ ਦੁਆਉ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਨਹਿਂ ਪਾਧਾ ਉਰ ਧਾਰਹੁ ਐਸੇ। ਅਗਯਾਨੀ ਨਰ ਮਰਿ ਹੈ ਜੈਸੇ। ਸਹਿ[੧] ਸ਼ੋਕਨ ਸੋਂ ਮਰਨਾ ਤਿਨਕੋ। ਜਨਮ ਜੋਨਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਤਿਨ, ਗਨ-ਕੋ[੨] ॥ ੩੨ ॥ ਨਿਤ ਚਿਤ ਹਰਖਤਿ ਸੰਤ ਸੁਖੈਨਾ। ਜਮਦੂਤਨਿ ਤੇ ਤਿਨ ਮਨਿ ਭੈ ਨਾ। ਸਦ ਖੁਸ਼ੀਆ ਚਿਤ ਚਾਉ ਘਨੇਰਾ। ਜਪਤਿ ਨਾਮ ਹਰਿ ਹੇਰਹਿਂ[੩] ਨੇਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਚਿਤ ਅਚਿੰਤ ਤਨ ਤਜਿ[੪] ਜਬ ਜਾਈਂ। ਆਗੇ ਮਿਲਹਿ ਤਿਨਹਿ ਵਡਿਆਈ। ਜਸੁ ਕੇ ਨਿਕਸਹਿਂ ਮਸਤਕ ਟੀਕਾ[੫]। ਸੁਜਨ ਭਜਨ ਮਹਿਂ ਜਿਨ ਮਨ ਨੀਕਾ ॥ ੩੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਤਿ ਦਯਾ ਜਿਹ ਨਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਮ। ਬਾਤੈਂ ਬਕਨੀ ਬਦਨ ਤੇ[੬] ਬਾਤ[੭] ਸਰਸ[੮] ਬਿਨਕਾਮ[੯] ॥ ੩੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬੈਨਨਿ ਪਾਧਾ। ਨਿਜ ਚਿਤ ਅਹਿ ਲਖਿ[੧੦] ਮੰਤ੍ਰਨ ਬਾਧਾ[੧੧]। ਤਜੌਂ ਤਜੌਂ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਬਰ ਬਾਨੀ। ਬੂਝਨ ਹੇਤ ਬਦਹਿ[੧੨] ਸੁਖਦਾਨੀ॥੩੬॥'ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭੂਪਤਿ ਇਕ ਕੀਤੇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਬ ਭਗਵੰਤ ਨ ਪ੍ਰੀਤੇ। ਬਿਲਸਤਿ ਜਗਤ ਬਿਸਾਲ ਬਿਲਾਸ॥ਰਿਦੇ ਨ ਕਦੇ ਨਾਮ ਭਰਵਾਸਾ*॥੩੭॥ਨਿਸ[੧੩] ਬਾਸੁਰ[੧੪] ਐਸ਼ਨ[੧੫] ਮਹਿਂ ਐਸੇ। ਉਤਪਲ[੧੬] ਮਹਿਂ ਅਲਿ[੧੭] ਮਿਲਵਤਿ ਜੈਸੇ। ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨਹਿ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੋਊ।ਜਨੌਂ ਅਘ[੧੮] ਲਖਤਿ ਨ ਲੋਲਪ[੧੯] ਕੋਊ॥੩੮॥ਦੋਹਰਾ॥ਜਿਨ ਦੀਨੋ ਤਨ ਮਨ ਧਨੰ ਤਿਸਤੇ ਅਸ[੨੦] ਅਨਜਾਨ। ਦਾਦੁਰ[੨੧] ਕਰਦਮ ਮੱਧ ਮਿਲ[੨੨] ਕੀਮਿ[੨੩] ਨ ਕਮਲ ਪਛਾਨ ॥ ੩੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਸਰੇ ਬੈਸ[੨੪] ਬਿਹਾਵਹਿ ਸਭਿਹੀ। ਨਾਮ ਨ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਜੋ ਕਬਹੀ। ਸੁਖਸੌਂ ਬਿਸ੍ਵ[੨੫] ਬਸਹਿਂ ਬਸੁ ਸੇਤੀ[੨੬]। ਰਿਦੇ ਕਦਾਚਿਤ[੨੭] ਸੁਧ[੨੮] ਨ ਅਗੇਤੀ[੨੯] ॥ ੪੦ ॥ ਇਹ ਸਥਾਨ ਕੈਸੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ?। ਕੋ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਅਗਾਰੀ ਜਾਵਹਿਂ ? ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ[੩੦] ਭਏ ਮੁਝ ਦੋਊ। ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ, ਦਯਾਨਿਧਿ !

[੧]ਸਮੇਤ। [੨]ਕੌਨ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। [੩]ਵੇਖਦੇ ਹਨ। [੪]ਸਰੀਰ ਛੋੜਕੇ। [੫]ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ। [੬]ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕਰਨੀਆਂ। [੭]ਹਵਾ। [੮]ਤੁੱਲ। [੯]ਨਿਕੰਮੀਆਂ। [੧੦]ਸੱਪ ਲਖਕੇ। [੧੧]ਬੱਧਾ। [੧੨]ਬੋਲਦਾ ਹੈ। [੧੩]ਰਾਤ। [੧੪]ਦਿਨ। [੧੫]ਐਸ਼ਾਂ। [੧੬]ਕਵਲ। [੧੭]ਭੌਰਾ। [੧੮]ਪਾਪ। [੧੯]ਲੰਪਟ। [੨੦]ਐਸੇ। [੨੧]ਡਡੂ ਨੇ। [੨੨]ਚਿੱਕੜ ਵਿਚਰਹਿਕੇ। [੨੩]ਕੀਮਤ। [੨੪]ਉਮਰ। [੨੫]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। [੨੬]ਪਦਾਰਥਨਾਲ। [ਬਸੁ=ਧਨ, ਪਦਾਰਥ]। [੨੭]ਕਦੀਭੀ। [੨੮]ਖਬਰ। [੨੯]ਅਗੇ ਦੀ। [੩੦]ਸੰਸੇ। *ਸੁਖਰਾਸਾ–ਭੀ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਸੋਊ’ ॥ ੪੧ ॥ ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਤਪਲ[੧] ਦਲ[੨] ਲੋਚਨ[੩]। ਉਚਰੇ ਬਚਨ ਰੁਚਿਰ[੪] ਦੁਖਮੋਚਨ[੫]। ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਬੈਰਾਗਾ। ਤ੍ਰਿਤਿਯ[੬] ਸ਼ਬਦ ਪਦ[੭] ਲਖਤਿ ਸਭਾਗਾ ॥ ੪੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਹਿ ਉਠਿ ਰਖੀਅਹਿ ਨਾਵ ਸਲਾਰ ॥ ਇਕ ਉਪਾਏ ਮੰਗਤੇ
ਇਕਨਾ ਵਡੇ ਦਰਵਾਰ ॥ ਅਗੈ ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ ॥ ੩ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ‘ਤਪ ਕਿਯ ਜਿਨਹਿੰ ਸਬਾਸ਼ਨਾ[੮] ਜਨਮ ਅਨਤ[੯] ਧਰਿ ਸੋਇ। ਪਾਇ ਰਾਜ ਜਗ ਬਿਖੈ ਫਸਿ ਨਰਕ ਗਮਨ ਪੁਨ ਹੋਇ॥ ੪੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਰਖੀਅਹਿ ਇਕ ਨਾਮ। ਇਕ ਜਾਚਿਕ[੧੦] ਜਾਚਹਿੰ ਤਿਨ ਧਾਮ[੧੧]। ਕਿੰਚਤ[੧੨] ਦਿਨ ਕੇ ਇਹਾਂ ਬਿਲਾਸਾ। ਫਸਯੋ ਮੰਦ ਬਿਸਰਯੋ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸਾ[੧੩] ॥ ੪੪ ॥ ਆਗੇ ਗਏ ਰਿਦੇ ਤਬ ਜਾਨੈ। ਮੀਜ-ਪਾਨ[੧੪] ਸਿਰ ਧੁਨਿ[੧੫] ਪਛੁਤਾਨੈ। ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਭਜਨ ਕੀ ਜੋਊ। ਤਬ ਚਿਤਵਤਿ, ਨਿਤ ਵਿਸਰਯੋ ਸੋਊ ॥ ੪੫ ॥ ਅਨਿਕ ਤਾਰੁਨਾ[੧੬] ਤਾਰਨ[੧੭] ਕਰਿਹੀਂ। ਗਰ ਮਹਿੰ ਗਰੂਏ ਸੰਗਰ[੧੮] ਪਰਿਹੀਂ। ਤਪਤ ਥੰਮ ਸੋਂ ਐਂਚ[੧੯] ਲਗਾਵੈਂ। ਤੇਲ ਕੜਾਹ ਤਪਤ ਮਹਿੰ ਪਾਵੈਂ ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੋਹਿ ਖੰਡ[੨੦] ਕਰਿ ਅਗਨਵਤ[੨੧] ਮੁਖ ਪਾਵਹਿੰ, ਕਰਿਮਾਰ[੨੨]। ਦਾਰੁਨ[੨੩] ਦੁਖਿਤ ਪੁਕਾਰਹੀਂ ਕੋਇ ਨ ਸੁਨਹਿੰ ਪੁਕਾਰ ॥ ੪੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਦੁਖ ਨਰਕ ਅਨੇਕਾ। ਪਾਵਹਿੰ ਨਾਮ ਹੀਨ ਅਵਿਵੇਕਾ[੨੪]। ਕਰਤਿ ਵਿਕਾਰਨ ਬੈਸ[੨੫] ਬਿਤਾਈ। ਕਬਹੁੰ ਨ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿੰ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੪੮ ॥ ਜਿਉਂ ਤਸਕਰ[੨੬] ਕੋ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਵੇਰੀ[੨੭]। ਕੋ ਨ ਛੁਰਾਵਹਿ ਅਵਗੁਨ ਹੇਰੀ[੨੮]। ਤਿਉ ਧਮ ਕੈ ਢਿਗ ਗਹਯੋ[੨੯] ਇਕੇਲਾ। ਅਨਿਕ ਜਾਤਨਾ[੩੦] ਮਾਂਹਿ ਦੁਹੇਲਾ[੩੧] ॥ ੪੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਤ[੩੨] ਬਨਿਤਾਦਿਕ[੩੩] ਰਾਜ ਸੁਖ ਸਭਿਹਿ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ। ਬੈਸ ਬਿਹਾਵਹਿ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮਯਾ[੩੪] ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਾਸੁ[੩੫]’ ॥ ੫੦ ॥ ਪਾਂਧੇ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ ਬਿਖੈ ਚਮਕੀ ਚੌਂਪ[੩੬] ਅਪਾਰ। ਗੁਰੂ ਬਚ

[੧,੨,੩] ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਵਤ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ। [੪]ਮਨੋਹਰ। [੫]ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ। [੬]ਤੀਜਾ। [੭]ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਦਾ। [੮]ਸਹਿਤ ਵਾਸ਼ਨਾ। [੯]ਹੋਰ। [੧੦]ਮੰਗਤੇ। [੧੧]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ। [੧੨]ਥੋੜੇ। [੧੩]ਡਰ। [੧੪]ਹੱਥ ਮਲਕੇ। [੧੫]ਸਿਰ ਫੇਰਕੇ। [੧੬]ਤਾੜਨਾ। [੧੭]ਤਾੜਨ ਵਾਲੇ। [੧੮]ਭਾਰੇ ਸੰਗਲ। [੧੯]ਖਿੱਚ ਕੇ। [੨੦]ਟੁਕੜੇ। [੨੧]ਅੱਗ ਵਰਗੇ ਲਾਲ ਕਰਕੇ। [੨੨]ਮਾਰ ਕਰਕੇ। [੨੩]ਭਯਾਨਕ। [੨੪]ਅਗਯਾਨੀ। [੨੫]ਉਮਰ। [੨੬]ਚੋਰ। [੨੭]ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਵੇਲੇ। [੨੮]ਵੇਖਕੇ। [੨੯]ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ। [੩੦]ਤਾੜਨਾ। [੩੧]ਦੁਖੀ। [੩੨]ਪੁੱਤ੍ਰ। [੩੩]ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ। [੩੪]ਕਿਰਪਾ ਮਿਹਰ। [੩੫]ਉਸ ਉੱਤੇ। [੩੬]ਇੱਛਾ, ਲਾਲਸਾ।

ਅੰਕੁਸ[੧], ਨਾਗ[੨] ਮਨ[੩] ਲਖਿਕਰਿ ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰਿ ॥ ੫੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਕਲਾਵਾਨ ਤੁਮ, ਮੈਂ ਮਨ ਜਾਨੇ। ਰੁਚਿਰ ਬਚਨ ਦਾਨੀ ਕਲਯਾਨੇ[੪]। ਇਕ ਸ਼ੰਕਾ ਸੋ ਸ਼ੰਕਤਿ ਮਨ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ, ਲਖਯੋ ਗੁਰੂ ਜਨ[੫] ਹੈ॥੫੨॥ ਜੋ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਫਸਿ ਨੇਹੂ[੬]। ਨਾਮ ਸਮਾਰਹਿਂ ਭੂਲ ਨ ਕੇਹੂ। ਤਿਨਕੋ ਕਿਉਂ ਭੈ ਦੇਤਿ ਨ ਸ੍ਵਾਮੀ? ਜਾਂਤੇ ਸਿਮਰਹਿਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੫੩ ॥ ਨਿਰਭੈ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਮਹਿਂ ਰਚਿ[੭] ਮਾਨਵ[੮]। ਭੂਲੇ ਭਜਨ ਨੈਕ[੯] ਨਹਿਂ ਜਾਨਵ। ਮਨ ਕੀ ਤਨ ਧਨ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤੂ । ਤਜਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਚਿਤ ਦ੍ਰਿਢ ਪਰਤੀਤੂ ॥ ੫੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਥਿਰਤਾ ਸੀ[੧੦] ਸੰਸਾਰ ਮਹਿਂ ਲਖਿ[੧੧] ਸੰਚਤਿ[੧੨] ਅਤਿ ਆਥ[੧੩]'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੂਨ* ਆਨਨ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕ ਦੀਨਾਨਾਥ ॥ ੫੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਭੈ ਤੇਰੈ ਡਰੁ ਅਗਲਾ ਖਪਿ ਖਪਿ ਛਿਜੈ ਦੇਹ ॥ ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਦੇ ਡਿਠੇ ਖੇਹ ॥ ਨਾਨਕ ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਸਭਿ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਨੇਹ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ ॥ "ਨਿਸ[੧੪] ਬਾਸੁਰ[੧੫] ਇਸ ਸਰਸ[੧੬] ਡਰਾਯੋ । ਮੰਦ ਮਤੀ ਭ੍ਰਾ ਭੈ[੧੭] ਸੁ ਭੁਲਾਯੋ। ਛਿਨ ਛਿਨ ਆਯੁਰ[੧੮] ਬੀਤਤਿ ਜਾਈ। ਦਿਨ ਦਿਨ ਦੇਹਿ ਦਸ਼ਾ ਪਲਟਾਈ॥ ੫੬ ॥ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਮਹਿਂ ਖਪਿ ਬਹੁ ਕਰਿ ਨੇਹਾ। ਅੰਤਿਕਾਲ ਮਹਿਂ ਛੀਜਤਿ ਦੇਹਾ। ਨਾਉਂ ਖਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ਭਨੇਹੀ[੧੯]। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਤਿਹੈਂ[੨੦] ਮਿਲਤੇ ਖੇਹੀ[੨੧] ॥ ੫੭ ॥ ਕੂਰੋ ਨੇਹੁ ਦੇਹਿ ਧਨ ਜੋਊ। ਛੋਡਿ ਚਲਨੋ ਬਸੁ[੨੨] ਚਲਤਿ ਨ ਕੋਊ। ਨਹਿਂ ਜਾਵਹਿ ਇਹ ਸੰਗ ਅਗਾਰੀ। ਜਿਨਹਿ ਹੇਤੁ ਨਿਜ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ ੫੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਯਾਨ-ਹੀਨ ਅੱਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਨਿਜ ਕਾਲ[੨੩]। ਨੈਨਹੀਨ[੨੪] ਜਿਉਂ ਜਾਤਿਹੈਂ ਸਾਮੁਹਿ ਸਰਪ ਬਿਸਾਲ[੨੫] ॥੫੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰ[੨੬] ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਭੇਟੈ[੨੭] । ਤਿਹਕੋ ਲਗਹਿ ਨ ਜਮ ਕੀ ਫੇਟੈ[੨੮] । ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਗਯਾਨ ਦੇ ਨੈਨਾ[੨੯] । ਸਰਪ ਕਾਲ ਕੋ[੩੦] ਕਬ ਤਿਹ ਭੈ ਨਾ ॥੬੦॥ ਲਾਗੀ

---

[੧]ਕੁੰਡਾ। [੨]ਹਾਥੀ। [੩](ਪਾਂਧੇ ਦਾ) ਮਨ। [੪]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਆਪਦੇ) ਸੁੰਦਰ ਵਾਕ। [੫]ਭਾਵ, ਮੈਂ। [੬]ਮੋਹ ਵਿਚ। [੭]ਰਚੇ। [੮]ਮਨੁੱਖ। [੯]ਰੋੜਾ ਬੀ। [੧੦]ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। [੧੧]ਜਾਣਕੇ। [੧੨]ਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੧੩]ਬਹੁਤਾ ਧਨ। [੧੪]ਰਾਤ। [੧੫]ਦਿਨ। [੧੬]ਬਹੁਤਾ। [੧੭]ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ (ਰਬ) ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ। [੧੮]ਉਮਰਾ। [੧੯]ਆਖੀਦੇ ਹਨ। [੨੦]ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। [੨੧]ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ। [੨੨]ਜ਼ੋਰ। [੨੩]ਆਪਣੀ ਮੌਤ। [੨੪]ਅੰਨ੍ਹਾ। [੨੫]ਵੱਡੇ ਸਰਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। [੨੬]ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ। [੨੭]ਮਿਲੇ। [੨੮]ਚੋਟ,ਲਪੇਟ। [੨੯]ਅੱਖਾਂ, ਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਨੈਣ। [੩੦]ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਸੱਪ ਦਾ। *ਸੁਨਿ ਸ਼ੂਨਨ—ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਨਾਮ ਵਿਖੈ ਲਿਵ ਮਨਕੀ। ਚਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਜੀ ਤਨ ਧਨ ਕੀ। ਪਰਮਾ-ਰਥ ਮਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ। ਜਗ ਕਾਰਜ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਉਠਾਈ॥ ੬੧॥ ਦੇਹਾਦਿਕ ਮਿੱਥਯਾ[1] ਸਭਿ ਜਾਨੇ। ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਬਿਸਰਾਨੇ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਜੋ ਭਯੋ ਭੁਲਾਵਾ। ਤਿਹ ਜਾਨਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਲਲਚਾਵਾ॥੬੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇ ਦ੍ਰਿਢ[2] ਹੋਯੋ ਅਭ੍ਯਾਸ। ਗਯੋ ਭੁਲਾਵਾ ਭ੍ਰਮ ਕਾ ਸਹਿਜ ਸੁਖਹਿ ਪਰਕਾਸ਼॥ ੬੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਦੇਹਿ ਦੁਖੀ ਤੇ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ। ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਨਿ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਬਿਰਤਾ ਪਾਇ, ਨ ਡੋਲਹਿ ਸੋਊ। ਰਹੇ ਏਕਰਸ ਦ੍ਵੈਤਹਿ ਖੋਊ॥ ੬੪॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਨਤੇ ਛੁਟਿ ਗਏ। ਹਰਿ ਪਦ ਪਾਇ ਮੁਕਤਿ ਸੋ ਭਏ। ਅਸ ਬਿਧਿ ਪਾਧਾ! ਰਿਦੈ ਧਰੀਜੈ। ਤਨ[3] ਅਭਿਮਾਨ ਨ ਮੂਲ ਕਰੀਜੈ॥ ੬੫॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਆਪਾ[4] ਹਰੀਏ। ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਨਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿਂ ਧਰੀਏ। ਦੁਰਲਭ ਨਰ ਤਨ ਕਰਹੁ ਸਕਾਰਥ[5]। ਪੁਨ ਨ ਜਨਮ, ਪਾਵਹਿ ਪਰਮਾਰਥ[6] ੬੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਪਾਧਾ ਪਾਇਨ ਪਰਾ 'ਹੌਂ ਸਬੰਧ[7] ਮਤਿਮੰਦ। ਲਖੀ ਨ ਤੁਵ ਗਤਿ ਜਾਵਹੀ ਭ੍ਯਾ ਅਵਤਾਰ ਮੁਕੰਦ॥ ੬੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਦਨ[8] ਗਿਰਾ ਤਵ[9] ਜਿਉਂ ਕਰ-ਵਾਰਾ[10]। ਗ੍ਯਾਨ ਸਾਨ ਪਰ ਤੇ ਖਰ ਧਾਰਾ[11]। ਭਗਤਿ ਮੁਸ਼ਟਿ[12] ਕੇ ਸੰਗ ਜਟੀ ਸੋ[13]। ਦ੍ਰਿਢ ਬੈਰਾਗ ਅਕਾਰ ਘਟੀ[14] ਸੋ॥੬੮॥ਜੋ ਸੂਰਾ ਇਸ ਸਨਮੁਖ ਧਾਵਹਿ[15]। ਅੰਗ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤਾਹਿ ਕਟ ਜਾਵਹਿ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਲਖਤਾ ਹੋਈ। ਤਿਹ ਭਟ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਸੋਈ॥੬੯॥ ਬਿਸ਼ੈ ਵਸੇ ਕਾਤੁਰ[16] ਡਰਪਾਹੀਂ। ਬਿਮੁਖ ਭਏ ਨਹਿਂ ਧੀਰ ਧਰਾਹੀਂ। ਗਯੋ ਲੋਕ, ਪਰਲੋਕ ਬਿਗਾਰ੍ਯੋ ਰਣ ਤਨ ਮਾਨੁਖ ਪਿਛ ਪਗਧਾਰਾ[17] ।੭੦।ਦੋਹਰਾ॥ਅਕਸਮਾਤ[18] ਕਰਨਾ[19] ਕਰੀ ਦੇਖਿ ਦੀਨ ਗਤਿਦਾਨ[20]। ਲਿਵਲਾਗੀ ਮਨ ਭਜਨ ਕੀ ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਜਬ ਕਾਨ॥ ੭੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਤਵ[21] ਕਪੋਲ[22] ਕਲ[23] ਬੋਲ

---

[1]ਕੂੜੇ। [2]ਪੱਕਾ। [3]ਸਰੀਰ ਦਾ। [4]ਹੰਕਾਰ,ਮੈਂ ਮੇਰੀ। [5]ਸਫਲ। [6]ਮੋਖ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [7]ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। [8]ਮੁਖ ਦੀ। [9]ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ। [10]ਤਲਵਾਰ। [11]ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਸਾਣ ਉਤੇ ਉਸ ਦੀ ਧਾਰ ਤਿੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। [12]ਭਗਤੀ ਦੀ ਮੁੱਠ ਨਾਲ। [13]ਉਹ ਜੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। [14]ਘੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। [15]ਦੌੜੇ। [16]ਕਾਇਰ। [17]ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ (ਰੂਪੀ) ਯੁੱਧ (ਵਿੱਚ) ਪਿੱਛੇ ਪੈਰ ਹਟਾ ਲਿਆ। [18]ਅਚਨਚੇਤ। [19]ਕਿਰਪਾ। [20]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ (ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵੇਖਕੇ। [21]ਆਪ ਦੀਆਂ। [22]ਗੱਲ੍ਹਾਂ। [23]ਸੁੰਦਰ।

ਅਮੋਲਹਿ । ਜਿਉਂ ਤਾਲੀ[1] ਗੁਨ ਕੁਲਫਹਿ[2] ਖੋਲਹਿ । ਵਾਕ ਅਨੋਚਿਤ[3] ਮੈਂ ਜੁ ਬਖਾਨੇ । ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ, ਅਬ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੇ[4] ॥੭੨॥ ਅਸ ਕਹਿ ਵਾਰਵਾਰ ਪਦਬੰਦਨ[5] । 'ਤੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਤ੍ਰੈਤਾਪ[6] ਨਿਕੰਦਨ । ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ । ਨਰ ਤਾਰਨ ਕਲਿਕੇ[7] ਮਤਿ ਮੰਦਨ' ॥ ੭੩ ॥ ਬਹੁਰੋ ਭਯੋ ਤੂਸ਼ਨੀ[8] ਪਾਧਾ । ਉਰ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸੁਖ ਅਕਥੁ ਅਗਾਧਾ । ਭਾ ਅਨੰਦ ਮੂਕੰ ਮਿਠਿਆਈ[9] । ਤਤਬੇਤਨ ਕੀ[10] ਪਦਵੀ[11] ਪਾਈ॥੭੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੬ ॥

੭. [ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ, ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਏ] ।

ਕਬਿੱਤ ॥ ਦ੍ਯੋਤ ਕਰ ਚੰਡ ਮਹਿਂ, ਨੀਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਦੰਡ ਮਹਿਂ, ਦਾਨ ਗਜ ਗੰਡ ਮਹਿਂ, ਸ਼ੋਭਤਿ ਅਪਾਰ ਹੈ। ਹਵੀ*ਜਿਮ ਖੀਰ ਮਹਿਂ, ਧੀਰ ਜਿਮ ਬੀਰ ਮਹਿਂ, ਸੀਰ ਜਿਮ ਨੀਰ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਸੁਖਕਾਰ ਹੈ। ਜੋਨ੍ਹ ਜਿਮ ਇੰਦ ਮਹਿਂ, ਗੰਧਿ ਅਰਬਿੰਦ ਮਹਿਂ, ਮੋਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿਂ ਜਾਨ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ। ਸੁੱਛ ਜਸ ਦਾਨ ਮਹਿਂ, ਤਾਨ ਜਿਮ ਗਾਨ ਮਹਿਂ, ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਗ੍ਯਾਨ ਮਹਿਂ ਤੈਸੇ ਰਸ ਸਾਰ ਹੈ॥੧॥

| ਦ੍ਯੋਤ=ਸੂਰਜ, [ਸੰਸ:, ਆਦਿਤ੍ਯ (ਅ) ਦ੍ਯੋਤ=ਧੁੱਪ] (ਅ) ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ–ਧੁੱਪ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਤੇਜ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
| ਕਰ=ਕਿਰਣ। ਚੰਡ=ਤੇਜ, ਤ੍ਰਿੱਖਾਪਨ, ਗਰਮੀ। ਮਹਿਂ=ਵਿੱਚ।
| ਨੀਤਿ=ਰਾਜ ਨੀਤੀ, ਮੁਰਾਦ ਏਥੇ ਇਨਸਾਫ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿ ਅਨੀਤੀ ਦਾ ਦੰਡ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਦੰਡ ਦੇਵੇ।
| ਨ੍ਰਿਪ=ਰਾਜਾ। ਦੰਡ=ਸਜ਼ਾ। ਦਾਨ=ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਮੁਰਾਦ ਚੋਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਗਜ=ਹਾਥੀ।
| ਗੰਡ=ਗੱਲ੍ਹ, ਰੁਖਸਾਰਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ, ਪੁੜਪੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਗਲ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਹਾਥੀ ਦੇ ਗੰਡਸਥਲ ਤੋਂ ਮਦ ਚੋਂਦਾ ਹੈ।
| ਹਵੀ=ਘਿਉ, ਥਿੰਧਾਈ, ਜੋ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਸੰਸ: ਹਵਿਸ੍=ਘਿਉ]।
| ਖੀਰ=ਦੁੱਧ [ਸੰਸ:, ਕ੍ਸ਼ੀਰ]। ਧੀਰ=ਧੀਰਜ। ਬੀਰ=ਸੂਰਮਾ।
| ਸੀਰ=ਸੀਤਲਤਾ, ਸੀਅਰਾਪਨ, ਠੰਢ। ਨੀਰ=ਪਾਣੀ।

[1]ਕੁੰਜੀ ਭਾਵ, ਬਾਣੀ। [2]ਜੰਦਰਾ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ। [3]ਅਯੋਗ। [4]ਹੁਣ (ਤੁਹਾਨੂੰ) ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਞਾਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਜਾਨੇ=ਜਨ–ਦਾਸ ਨੂੰ। [5]ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। [6]ਆਧਿ–ਮਨ ਦੀ ਪੀੜਾ, ਵਿਆਧਿ–ਸ਼ਰੀਰਕ ਦੁਖ, ਉਪਾਧਿ–ਉਤੋਂ ਦੀਆਂ ਵਿਪਦਾਂ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਦੂਜੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੰਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥ)। [7]ਕਲਜੁਗ ਦੇ। [8]ਚੁਪ। [9](ਜਿਵੇਂ) ਗੁੰਗਾ ਮਿਠਾਈ (ਖਾਕੇ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਐਉਂ) ਆਨੰਦ ਹੋਇਆ। [10]ਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਦਾ। [11]ਦਰਜਾ। *ਪਾ:–ਘੀਵ।

ਜੋਨ੍ਹ=ਚਾਂਦਨੀ। ਇੰਦ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ।
ਤਤਬਿੰਦ=ਤਤਵੇਤਾ। [ਸੰਸ:, ਤਤ=ਅਸਲੀਅਤ। ਵਿੰਦ=ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਧਾਤੂ ਵਿਦ=ਜਾਣਨਾ]।
ਨਿਰਧਾਰ=ਨਿਸ਼ਚੇ, ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁਕੀ ਗਲ [ਸੰਸ:, ਨਿਰ੍ਧਾਰ]।
ਸੂੱਛ ਜਸ=ਨਿਰਮਲ ਜਸ, ਨਿਰਮਲ ਕੀਰਤੀ।
(ਅ) ਜੈਸੇ ਸੂੱਛਤਾ ਦਾਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ।
(ੲ) ਦਾਨ ਵਿਚ ਸੂੱਛ ਕਲਯਾਨ ਜਿਵੇਂ ਹੈਂ।
ਤਾਨ=ਸੁਰ, ਧੁਨ, ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਫੈਲਾਵ, ਲਯ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਮੂਰਛਨਾ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਰਾਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ। (ਅ) ਤਾਨ=ਗਯਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ।
ਗਾਨ=ਗਾਯਨ, ਗਾਉਣ—ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਜੀਕੂੰ ਗਾਯਨ ਵਿਚ ਗਯਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਰਸ=ਸੁਆਦ। ਸਾਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੱਤ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ, (ਅ) ਭਾਵ—ਆਤਮ ਰਸ (ੲ) ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ—ਤੈਸੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗਯਾਨ ਸਾਰ ਰਸ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੰਡ ਵਿਚ ਨੀਤੀ, ਹਾਥੀ ਦੇ ਗੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ (ਮਦ) ਚੋਣਾਂ, ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਘਿਉ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਮੇ ਵਿਚ ਧੀਰਜ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੀਤਲਤਾਈ ਸੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਚਾਂਦਨੀ, ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ, ਤਤਬੇਤੇ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ, ਜਾਣ ਲਵੋ ਕਿ ਨਿਸ਼ਚੇ (ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ) ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਜਸ (ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਜਿਵੇਂ ਗਾਉਣ ਵਿਚ ਤਾਨਾਂ (ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ,) ਤਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਗਯਾਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ (ਪੂਰਣ ਸੁਭਾਇਮਾਨ) ਹੈ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜੋ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ। ੧. ਜੋ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:—ਜਿਵੇਂ ਦੰਡ ਨੀਤੀ ਬਿਨਾ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਨਹੀਂ, ਧੁੱਪ ਨਿੱਘ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਨਹੀਂ। ੨. ਸੁਖਦਾਈ ਤੇ ਸਫਲ:—ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਘਿਉ ਨਾਂ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਕਿਸ ਕੰਮ। ੩. ਜੋ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹਨ:—ਜੈਸੇ ਚੰਦ ਵਿਚ ਚਾਂਦਨੀ, ਕਮਲ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ, ਤਤਵੇਤੇ ਵਿਚ ਮੁਕਤਿ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। ੪. ਜੋ ਆਪੋ ਵਿਚ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਤਦਰੂਪਤਾ ਕਰਕੇ, ਜੈਸੇ:—ਦਾਨ ਤੋਂ ਜਸ, ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਤਾਨਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਵਿਚ ਜੋ ਗਯਾਨ ਹੈ, ਉਹ ਰਸ ਪਰਪੂਰ ਹੈ। ਨਿਰਸ ਗਯਾਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਯਾਨਵਿਚਜੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ ਹੈ, ਉਹ ਗਯਾਨ ਨਾਲ ਤਦਰੂਪ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੈ, ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਅਰ ਅਤੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ (ਸੁੰਦਰ) ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਮੁਕਤਿਦਾ ਆਵਤਿ ਭਏ ਅਵਾਸ । ਪਦ ਨੂਪਰ ਕਟਕਿੰਕਨੀ[੧] ਸ਼ਬਦ[੨] ਹੋਤਿ ਪਰਕਾਸ਼[੩] ॥ ੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਾਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ । 'ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਦੋਖ[੪] ਸਦਨ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਤੋਰ ਤਾਤ[੫] ਤਾੜਹਿਗੋ[੬] ਤਾਤਾ[੭]! । ਹਿਤ ਕਰਿ ਪਢਹੁ ਨ, ਖੇਲਹਿ ਰਾਤਾ' ॥ ੩ ॥ ਨੈਨ ਨੀਰ ਬਾਰਿਕ ਕੀ ਨਜਾਈਂ । ਅਵਨੀ ਖਨਤਿ[੮] ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਈ । ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਮਾਤਾ। ਅੰਕ ਬਸਾਇ[੯] ਕਹ੍ਯੋ ਬਹੁ ਭਾਂਤਾ ॥ ੪ ॥ 'ਭੂਖਨ ਅਵਰ ਦੇਹਿੰ ਘਰਿਵਾਈ । ਭੋਜਨ ਮਧੁਰ ਲੇਹੁ ਨਿਤ ਖਾਈ । ਜੇ ਅਬ ਪਢਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਲੇਖਾ । ਕਾਰਜ ਆਵਹਿ ਹੋਇਂ ਵਿਸ਼ੇਖਾ[੧੦]' ॥੫॥ਦੋਹਰਾ॥ ਅਜਿਰ[੧੧] ਮਾਂਝ ਬਿਚਰਤਿ ਬਹੁਰ ਸੰਝ ਭਈ ਜਿਹ ਕਾਲ ॥ ਕਾਲੂ ਆਲਯ ਆਇ ਪਿਖਿ ਲੋਚਨ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[੧੨]॥੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਮੋਦ ਸੋਂ ਗਰੇ ਲਗਾਯੋ ॥ ਬੈਸ ਮੰਚ[੧੩] ਪਰ ਅੰਕ ਬਸਾਯੋ । 'ਪਢ੍ਯੋ ਆਜ ਜੋ ਮੁਝੈ ਸੁਨਾਇ । ਕੋ ਬਿਧਿ ਪਾਂਧਾ ਤੁਝਹਿ ਪਢਾਇ ?' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਚਨ ਨਿਜ ਕਾਨਨ । ਕੇਤਿਕ ਪੈੜੇ[੧੪] ਕਹਿ ਕਮਲਾਨਨ[੧੫] । ਹਿਤੂ ਹੁਤੇ ਸੋ ਬਾਰਿਕ ਆਇ।ਪੁਨ ਉਠਿਕਰਿ ਤਿਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਇ ॥ ੮ ॥ ਖੇਲਨ ਲਗੇ ਬੀਥਕਾ ਮਾਂਹੀ[੧੬] । ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਪੂਰਨ ਜਾਂਹੀ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਨਾਨਕ ਭਨਹਿ ਕਹਾਨੀ। ਭਜਨ ਭਗਤਿ ਸੋਂ ਮਿਲੀ ਜੁ ਬਾਨੀ[੧੭] ॥੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਧੁਰ[੧੮] ਸੁਧਾ ਸਮ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਵਹਿਂ ਬਾਲ । ਹਿਤ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ[੧੯] ਨ ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਚਾਹਹਿਂ ਚੌਂਪ ਬਿਸਾਲ ॥੧੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਜੀਹ[੨੦] ਕਮਾਨ ਬਚਨ ਜਿਉ ਬਾਨਾ[੨੧]। ਮਧੁਰਾਈ ਮਧ[੨੨] ਭਲਕ[੨੩] ਸਮਾਨਾ। ਤੀਖਨ ਕਰੇ ਸਾਨ ਚਤੁਰਾਈ[੨੪] । ਨਾਨਾ ਉਕਤਿਨਿ[੨੫] ਪੰਖ ਸੁਹਾ- ਈ ॥ ੧੧ ॥ ਬਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਿਰਦਾ[੨੬] ਲਛ[੨੭] ਭੇਦਾ[੨੮] । ਭਏ ਲਟੂਹਾ[੨੯] ਹੋਇ ਅਖੇਦਾ[੩੦] ।ਤਜਿ ਕਨਿ ਸੰਗ ਸਦਨ ਨਹਿਂ ਜਾਵਹਿਂ।ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤਬ ਆਨਿ ਬੁਲਾਵਹਿਂ ॥੧੨॥ ਗਹਿਕਰਿ ਲੇਜਾਵਹਿਂ ਬਰਿਆਈ[੩੧]।ਤਜਿ ਨਹਿਂ ਸਕਈ

[੧]ਲੱਕ ਵਿਚ ਤੜਾਗੀ । [੨]ਅਵਾਜ । [੩]ਪ੍ਰਗਟ । [੪]ਸੰਧਯਾ ਪਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ। [੫]ਪਿਤਾ। [੬]ਤਾੜੇਗਾ। [੭]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ! । [੮]ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਤ੍ਰਨ ਲੱਗੇ । [੯]ਗੋਦੀ ਬਿਠਾਕੇ । [੧੦](ਜਦੋਂ ਤੂੰ) ਵੱਡਾ ਹੋਇਓਂ । [੧੧]ਵੇਹੜੇ । [੧੨]ਪਿਆਰੇਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)। [੧੩]ਪਲੰਘ । [੧੪]ਪਹਾੜੇ । [੧੫]ਕਵਲ ਵਰਗੇ ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸੁਣਾਏ । [੧੬]ਗਲੀ ਵਿਚ। [੧੭]ਜਿਹੜੀ ਬਾਣੀ। [੧੮]ਮਿੱਠੇ । [੧੯]ਰੱਜੇ। [੨੦]ਜੀਭ। [੨੧]ਬਾਣ,ਤੀਰ। [੨੨]ਵਿੱਚ ਮਿਠਤ । [੨੩]ਚਿੱਲਾ । [੨੪]ਚਤੁਰਾਈ ਰੂਪੀ ਸਾਣ ਤੇ । [੨੫]ਜੁਕਤੀਆਂ । [੨੬]ਸਾਰੇ ਬਾਲ; ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ। [੨੭]ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ । [੨੮]ਵਿਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ। [੨੯]ਮੋਹਿਤ । [੩੦]ਦੁਖ ਰਹਿਤ। [੩੧]ਧਿੰਗੋਜੋਰੀ

ਮਨ ਬਿਰਮਾਈ[੧]। ਰੁਚਿਰ ਬਚਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਅਧਿਕਾਈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਮਨ ਹੋਤਿ ਸਵਾਈ ॥੧੩॥ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਟਿਤਿ[੨] ਬਾਰਿਕ ਚਹੁੰ ਪਾਸਾ। ਪੁੰਨਵਾਨ ਜਿਨ ਕੇ* ਅਘ[੩] ਨਾਸ਼ਾ। ਨਾਨਕ ਬੈਸਹਿ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿ। ਬਚ ਸੁਨਿ ਜਿਨਹਿ ਸੁਧਰਮਾ[੪] ਲਾਜਹਿ ॥ ੧੪ ॥ ਬਦਨ[੫] ਬਿਲੋਕਹਿੰ[੬] ਨਿਜ ਨਿਜ-ਦਿਸ[੭] ਸੋਂ[੮]। ਲਖਹਿੰ ਕੰਡ ਕੋ ਨਹਿੰ ਤਹਿੰ ਸਿਸ[੯] ਸੋ। ਸਭਿ ਮਨ ਜਾਨਹਿੰ –ਮੁਝੇ ਸੁਨਾਵਹਿੰ–। ਰੋਕ ਰਿਖੀਕ[੧੦] ਸੁਨਹਿੰ ਮਨ ਭਾਵਹਿੰ ॥੧੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲਿ ਬਾਲਿਕ ਸੋਂ ਖੇਲਤੇ ਚਲਿ ਆਏ ਨਿਜ ਧਾਮ। ਅੰਨ ਖਾਇ ਕਰ ਮਾਤ ਤੇ ਸੂਤੇ ਤਨ ਅਭਿਰਾਮ[੧੧] ॥ ੧੬ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ[੧੨] ਜਾਗਨ ਨੇਮਾ। ਜਬ ਕਾ ਤਨ ਧਰਿ ਦਾਨੀ ਛੇਮਾ[੧੩]। ਭੋਰ ਭਈ ਕੀਨੋ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਪਟ ਪਹਿਰੇ ਸੁੰਦਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਦਿਵਸ ਚਰੇ ਕਾਲੂ ਗਹਿ ਹਾਥਾ। ਲੈ ਚਟਸਾਰ ਚਲਯੋ ਨਿਜ ਸਾਥਾ। ਪਾਂਧੇ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ। 'ਦੇਹੁ ਪਢਾਇ ਰਿਦੇ ਰੁਚਿ ਕਰਕੇ'॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਮਨ ਸੋਂ[੧੪] ਕਰਿ† ਬੰਦਨ। 'ਬਿਦਿਆ ਨਿਪੁਨੰ[੧੫] ਕਮਤਿ[੧੬] ਨਿਕੰਦਨ[੧੭]। ਇਸ ਤੇ ਅਧਿਕ ਜੁ ਹੋਇ ਪਢਾਵੈ। ਜਗਤ ਮਾਂਹਿ ਸਮ ਕੋ ਨ ਦਿਸਾਵੈ‡ ॥ ੧੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਤ[੧੮] ਕੋ ਸੁਤ ਨਹਿੰ ਜਾਨਿਯੋ ਹੈ ਕਿਹਕੋ ਅਵਤਾਰ। ਬਿਨਾ ਪਢੇ ਹੀ ਪਢਿਰਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਪਢਾਵਨ ਹਾਰ ॥੨੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਪਢਨੇ ਕੋ ਪਰਹੁ ਨ ਧਯਾਲੇ। ਸਭਿ ਕਰਤਾ ਜੋ ਬਿਦਯਾ ਜਾਲੇ[੧੯]। ਦੀਪ ਦਿਪਾਇ[੨੦] ਬ੍ਰਿਤਾਸ ਸਮੁਾਈ[੨੧]§। ਤਮ[੨੨] ਹਰਿਬੇ ਕੋ ਨਰ ਉਦਤਾਈ[੨੩] ॥ ੨੧ ॥ ਦੀਪਕ ਤੇ ਕਯਾ ਹੁਇ ਪਰਕਾਸ਼। ਫੀਕੀ ਪ੍ਰਭਾ[੨੪] ਪਰੈ ਅਗਿ ਤਾਸਾ[੨੫]। ਸੁਤ ਉਸਤਤਿ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮਹਿੰ ਕਾਲੂ। ਬਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੂ ॥੨੨॥ ਹਟਿ ਕਰਿ ਘਰ ਆਵਤਿ ਭਾ ਸੋਊ। ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਜੋਊ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ

---

[੧]ਮਨ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾਹੈ। [੨]ਘੇਰੇ ਹੋਏ। [੩]ਪਾਪ। [੪]ਇੰਦਰ ਸਭਾ। [੫]ਮੁਖ। [੬]ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [੭]ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਤਰਫ। [੮]ਉਹ (ਬਾਲ)। [੯]ਬੱਚੇ। [੧੦]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ। [੧੧]ਸੁੰਦਰ। [੧੨]ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ)। [੧੩]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ। [੧੪]ਉਹ (ਭਾਵ ਪੰਡਤ)। [੧੫]ਚਤੁਰ। [੧੬]ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ। [੧੭]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੧੮]ਪੁੱਤ੍ਰ। [੧੯]ਸਮੂਹ। [੨੦](ਜੇ ਕੋਈ) ਦੀਵਾ ਬਾਲੇ। [੨੧]ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। [੨੨]ਅਨ੍ਹੇਰਾ। [੨੩]ਉਦਮ ਕਰੇ। [੨੪]ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [੨੫]ਤਿਸ (ਸੂਰਜ) ਦੇ ਅੱਗੇ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਜਿਹਕੇ–ਭੀ ਹੈ। †–ਮੇਂ–ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਜਗ ਮਹਿੰ ਸਮ ਕੋ ਕੌਨ ਦਿਸਾਵੈ। §ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਸਹਾਈ।

ਇੱਛਾ ਜਹਿਂਵਾ । ਬਿਚਰਹਿਂ ਬਾਲਕ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਤਹਿਂਵਾ ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਸਤਕ ਆਯੁਤਿ[੧] ਦਿਪਤਿ[੨] ਦੁਤਿ[੩] ਚਿਤ ਮੋਹਤਿ ਨਰ ਬਾਲ[੪] । ਕਮਲ ਦਲਨ[੫] ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ[੬] ਲਲਿਤ[੭],ਆਲਯ ਲਾਜ[੮],ਬਿਸਾਲ[੯] ॥ ੨੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਸਨ[੧੦] ਦਮਕ ਅਧਰਨ[੧੧] ਮਧ[੧੨] ਐਸੇ । ਗਿਰਾ ਸਦਨ[੧੩] ਹੀਰਾਵਲਿ[੧੪] ਜੈਸੇ । ਭੁਜ[੧੫] ਸੁੰਦਰ ਕਰਿ ਸਜਤਿ ਕਿਯੂਰਾ[੧੬]। ਕਲ[੧੭] ਕੁੰਡਲ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ[੧੮] ਛਬਿ ਰੂਰਾ[੧੯]॥੨੫॥ ਜਿਹ ਹੇਰਹਿਂ ਕਰੁਨਾ ਕੀ ਕੋਰਾ[੨੦] । ਤਾਂਹਿ ਭਵੋਦਿਧਿ[੨੧] ਤੇ ਦੇਂ ਧੋਰਾ[੨੨]।ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਗਦ ਕੁਛ ਲੀਨੇ । ਲਘੁ ਪੋਥੀ ਸੀ ਕਰਹਿ ਅਸੀਨੇ ॥ ੨੬ ॥ ਜਿਹ ਜਿਹ ਕੁਲ ਉਪਜਹਿ ਜੋ ਜੋਊ ॥ ਦੇਖਿ ਵਡਨ ਸਿਸੁ ਖੇਲਹਿ ਸੋਊ । ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹੇ ਕਰਹਿਂ ਤਿਉਂ ਲੀਲਾ ॥ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨਿ ਬਿਰਦ ਗਹੀਲਾ[੨੩] ॥ ੨੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਲੂ ਚਲਿ ਤਿਸ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਆਇ ਲਾਲ ਕਲ[੨੪] ਦੇਖਿ । ਬੋਲਯੋ ਬੋਲ ਬਿਲਾਸ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਜਿਉਂ ਬੇਖ ॥ ੨੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਕਹਹੁ ਤਾਤ ! ਕਾਗਦ ਕਰ ਲੀਨੇ । ਕਹਾ ਤੁਮ ਪਢਹੁ ਸਿਸੁਨਿ ਮਹਿਂ[੨੫] ਭੀਨੇ ?। ਨੈਕ ਨ ਇਤ ਉਤ ਹੇਰਤਿ ਕਾਹੂ[੨੬] । ਰਿਦਾ ਲਗਾਯੋ ਕਾਗਦ ਮਾਂਹੂ* ॥ ੨੯ ॥ ਜਿਉਂ ਪੰਡਿਤ ਬੇਦਾਂਤ ਬਿਚਾਰਤਿ । ਨੈਕ ਨ ਮਨ ਕੋ ਕਿਤਹੂੰ ਟਾਰਤਿ' । ਸੁਨਿਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਚਨ ਕੋ ਬੋਲੇ । ਸੰਪਟ ਬਿੱਦ੍ਰਮ[੨੭] ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੋਲੇ ॥ ੩੦ ॥ 'ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਪਢਿ ਹੌਂ ਗੀਤਾ । ਅਰਥ ਵਿਚਾਰੋਂ ਤਿਹ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਾ । ਜਿਸ ਕੇ ਪਢਨ ਵਿਚਾਰਨ ਕਰਿਕੈ । ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਪਰਹਹਿਂ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ' ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਲੂ ਉਰ ਅਚਰਜ ਕਰਤਿ ਅਚਰਜ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜੁ । ਲਖਨੇ ਕੀ ਲਾਲਸ ਲਗੀ ਕੂਰ ਕਿ ਸਾਚ[੨੮] ਭਨੇ ਜੁ[੨੯] ॥ ੩੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਮੁਝ ਕੋ ਪਢਿ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।ਅਰਥ ਭਨਹੁ[੩੦] ਜਿਉਂ ਪਠਹਿ ਲਖਾਈ[੩੧]'। ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਕੀ ਬਾਨੀ ਸੁਖ ਖਾਨੀ। ਅਰਥ ਕਹਤਿ ਭੋ ਜਿਹ ਦੁਖ ਹਾਨੀ ॥ ੩੩ ॥

---

[੧]ਚੌੜਾ। [੨]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ । [੩]ਕ੍ਰਾਂਤੀ। [੪]ਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ। [੫]ਕਵਲ ਪਤ੍ਰ ।[੬]ਅੱਖਾਂ । [੭]ਸੁੰਦਰ । [੮]ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਘਰ । [੯]ਬੜੀਆਂ । [੧੦]ਦੰਦਾਂ ਦੀ । [੧੧]ਹੋਠਾਂ । ਵਿਚ । [੧੩]ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਘਰ । [੧੪]ਹੀਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ । [੧੫]ਬਾਹਾਂ । [੧੬]ਬਹੁੱਟੇ । [੧੭]ਸੁੰਦਰ । [੧੮]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ । [੧੯]ਸੁਹਣੀ ਛਬੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । [੨੦]ਮਿਹਰ ਦੇ ਮਟੱਕੇ ਨਾਲ । [੨੧]ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ । [੨੨]ਆਸਰਾ । [੨੩]ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । [੨੪]ਸੁੰਦਰ ਪੁੱਤ੍ਰ । [੨੫]ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ । [੨੬]ਥੋੜਾ ਬੀ ਕਿਤੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ । [੨੭]ਮੂੰਗਿਆਂ ਦਾ ਡੱਬਾ, ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ । [੨੮]ਕੂੜ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ । [੨੯]ਜੋ ਆਖਦਾ ਹੈ। [੩੦]ਕਹੋ । [੩੧]ਸਮਝ ਪੈਣ । *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਰਿਦਾ ਲਗਯੋ ਕਾਗਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ।

ਅਰਥ ਬਖਾਨਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ।ਭਵ ਤਾਰਨ ਕੋ ਜਿਹ ਪਦ ਰੂਰੇ*। ਬਚਨ ਬਦਤਿ ਅਧਭੁਤ ਲਘੁਗੀਤਾ।ਸੁਨਤਿ ਤਾਤ[1] ਮ੍ਰਿਗ ਘੰਟਕ[2] ਪ੍ਰੀਤਾ ॥੩੪॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਠਕਰਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਗਿਰਾ[3] ਮਧੁਰ ਸੁੰਦਰ ਰਸ ਲੀਨਾ। ਬਹੁਰ ਅਰਥ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਮਝਾਯੋ। ਤਾਤਪਰਯ[4] ਜੋ ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ ॥ ੩੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ।ਪੁਨ ਪਾਂਧੇ ਕੋ ਬਚਨ ਚਿਤਾਰਾ। –ਸੱਤਿ ਬਦਤਿ ਮਤਿ ਮਿਤ ਅਤਿ[5] ਯਾਂਕੀ। ਬਯ ਲਘੁ[6] ਮਹਿਂ ਏਤੀ ਮਤਿ ਕਾਂਕੀ–॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਨਕ[7] ਗਯੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਦਨ ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਸੰਗ। ਬਚਨਨ ਸੋਂ ਬਰਨਨਿ ਕਰੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਰਿਦੇ ਉਮੰਗ ॥ ੩੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਪ੍ਰਥਮ ਜੋਤਿਕੀ ਗੁਨ ਗਨ[8] ਗਾਏ। ਸੁਭ ਲੱਛਨ ਸਭਿ ਅੰਗ ਬਤਾਏ। ਪੁਨ ਪਾਂਧੇ ਗੋਪਾਲ ਬਖਾਨਾ।–ਸੁਤ ਤੁਮਰੋ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਤਿ-ਵਾਨਾ–॥ ੩੮ ॥ ਅਬ ਬਾਰਿਕ ਮਹਿਂ ਕਾਗਦ ਲੀਨੇ ॥ ਖੇਲਤਿ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਿਤਿ ਚੀਨੇ। ਮੈਂ ਬੂਝਯੋ–ਕਯਾ ਖੇਲਹੁ ਤਾਤਾ !–। ਸੁੰਦਰ ਗਿਰਾ ਕਹੀ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥੩੯॥ ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਭਾਖੀ।ਜਨੁ ਪੰਡਤ ਤੇ ਪਢਿ ਕਰਿ ਰਾਖੀ। ਅਬ ਤੌ ਮਤਿ ਗੁਨਵਾਨਨਿ ਜੈਸੀ। ਵਡੇ ਹੋਇ ਕਯਾ ਜਾਨਹਿ ਕੈਸੀ?' ॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਕਹਤ ਭਈ ਗੁਰ ਮਾਤਾ। 'ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਇਸ ਮਹਿਂ ਬਖਯਾਤਾ[9]।ਬਦਨ[10] ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਮਲ ਜਿਮ ਬਿਕਸਾ[11]।ਰੋਦਨਸ਼ਬਦ[12] ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਕਸਾ॥ ੪੧ ॥ ਸਿਸੁ ਮਹਿਂ[13] ਖੇਲਤਿ ਦੇਤਿ ਨ ਗਾਰੀ।ਲਰਯੋ ਨ ਕਿਸ ਸਿਉਂ ਮਧੁਰ ਉਚਾਰੀ। ਨਰਨਾਰੀ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਵਡਾਈ। ਸੰਗ ਫਿਰਹਿਂ ਬਾਰਿਕ ਬਰਿਆਈ[14]॥੪੨॥ਬ੍ਰਿਧ ਨਰਨ ਜਿਉਂ[15]ਭਨਹਿਂਕਹਾਨੀ। ਬਾਲਬਿਸਾਲ[16] ਸੁਨਹਿਂ ਹਿਤ ਠਾਨੀ[17]'। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਉਸਤਤਿ ਕਹਿ ਕਰਿ। ਉਰ ਆਮੋਦ[18] ਸੰਗ ਭੇ ਗਹਿਵਰ[19]॥੪੩॥ ਉਤ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਖੇਲ ਮਚਾਵਤਿ। ਤਲਵੰਡੀ ਕੀ ਬੀਥੀ[20] ਧਾਵਤਿ। ਚਢਹਿਂ ਤਰੋਵਰ[21] ਜਸਪਦ[22] ਕੂਦਹਿਂ[23]।ਸਿਸੁ ਕੋ ਸਿਸੁ ਮਿਲ ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਹਿਂ[24]॥੪੪॥ਭਾਗ[25]

[1]ਪਿਤਾ। [2]ਘੰਡੇਹੇੜੇ ਵਾਲੀ। [3]ਬਾਣੀ। [4]ਮਤਲਬ। [5]ਅਨੰਤ ਬੁੱਧੀ। [6]ਛੋਟੀ ਉਮਰ। [7]ਪਿਤਾ। [8]ਬਹੁਤੇ ਗੁਣ। [9]ਪ੍ਰਗਟ। [10]ਮੁਖੜਾ। [11]ਖਿੜਿਆ। [12]ਰੋਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼। [13]ਬਾਲਾਂ ਵਿਚ। [14]ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ। [15]ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਙੂ। [16]ਬਹੁਤੇ ਬਾਲ। (ਅ) ਬਾਲ ਤੇ ਵਡੇ। [17]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [18]ਖੁਸ਼ੀ। [19]ਖਚਾਖਚ,ਸਰਸ਼ਾਰ। [20]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ। [21]ਦਰਖਤ। [22]ਛੋਤੀ। [23]ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [24]ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਦੇ ਹਨ। [25]ਦੋੜ। *ਅੰਕ ੩੩ ਦੇ–ਸੁਨ ਪਿਤ ...ਤੋਂ... ਰੂਰੇ–ਤਕ ਚਾਰ ਪਾਦ ਇਕ ਲਿੱਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈਨ, ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

ਚਲਹਿਂ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਗਹਾਈ[੧]। ਅਤਿ ਲਘੁਤਾ[੨] ਕਰਿ ਛ੍ਵੈ ਹੈ ਦਾਈ*।
ਇਕ ਇਕ ਕੋ ਲੈ ਕੰਧ ਉਚਾਈ[੩]। ਜਾਹਿ[੪] ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਹਾਂ[੫] ਬਨਾਈ॥
੪੫॥ ਜਹਿਂ ਬਹੁ ਧੂਰਿ ਬਨਾਵਹਿਂ ਢੇਰੀ॥ਬਦਬਦ ਕੂਦ ਕੁਲਾਚਨ ਕੇਰੀ[੬]।
ਬੇਦੀ ਬੈਸਨ ਕੇ ਸਿਸਚਾਰੂ[੭]। ਜਿਨ ਪਹਿਰੇ ਭੂਖਨ ਧੁਨਿ ਕਾਰੂ॥ ੪੬॥
ਬਹੁ ਬੈਸਿਨ ਕੇ ਸਿਸੂ[੮] ਤਿਹ ਥਾਂਈ। ਕਾਕਪੱਖ†[੯] ਜਿਨ ਸੀਸ ਬਨਾਈ।
ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ॥ਖੇਲਤਿ ਤਜਹਿਂ ਨ ਸੰਗ ਮੁਕੰਦਾ॥੪੭॥
ਏਕ ਬਾਰ ਬਾਰਿਕ ਜੋ ਆਯੋ। ਪੁਨਿ ਆਵਹਿ ਨਿਤ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਯੋ[੧੦]।
ਭੂਰ[੧੧] ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਜਿਨ ਮਾਥੇ। ਕਰਹਿਂ ਸਪਰਸ਼ਨ ਬੋਲਨ ਸਾਥੇ॥੪੮॥
ਨਰਾਜ ਛੰਦ॥ ਸਿਸੋਂ[੧੨] ਵਿਖੇ ਬਿਨਾ ਲਖੇ ਅਖੇਲ ਖੇਲ ਖੇਲਹੀਂ। ਮਿਲਾਇ
ਬ੍ਰਿੰਦ[੧੩]ਬਾਲ ਕੋ ਪਹੇਲ ਲਾਲ ਮੇਲਹੀਂ[੧੪]।ਧਰਾ ਸਰੀਰ ਹੇਤ ਦੰਭ ਮਾਨ ਕੋ
ਨਿਕੰਦਨਾ[੧੫]। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦ ਦੋ ਕਰੀ[੧੬] ਮੁਕੰਦ ਬੰਦਨਾ॥ ੪੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਧਜਾਇ॥ ੭॥

੮. [ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਮੁੱਲਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਕਬਿੱਤ॥ ਬਾਨ ਜਿਮ ਲੱਛ ਪਰ, ਬੀਰਭੱਦ੍ਰ ਦੱਛ ਪਰ, ਨਦੀ ਮਧ ਮੱਛ ਪਰ
ਦਾਸ ਜਾਲਪਾਨ ਹੈ। ਸ਼ੇਰ ਜਿਮ ਭੱਛ ਪਰ, ਬਾਜ ਜਿਮ ਪੱਛ ਪਰ, ਚੇਡਿ
ਬਿਡ਼ਾਲੱਛ ਪਰ ਕੀਨ ਢੁਤਿ ਹਾਨ ਹੈ। ਰਾਮ ਛਿਤਪਾਲ ਪਰ, ਰਾਮ ਸੁਰ-
ਸਾਲ ਪਰ,ਰਾਮ ਮਘਪਾਲ ਪਰ ਜੈਸੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੈ। ਸ਼ੱਕ੍ਰ ਜਿਮ ਕੋਹ ਪਰ,
ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਿ ਦ੍ਰੋਹ ਪਰ, ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਮੋਹ ਪਰ ਤੈਸੇ ਬਲਵਾਨ ਹੈ॥ ੧॥

[ਬਾਨ=ਤੀਰ। ਲੱਛ=ਨਿਸ਼ਾਨਾ। [ਸੰਸ:, ਲਕ੍ਸ਼]
ਬੀਰ ਭੱਦ੍ਰ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਗਣ। ਸ਼ਿਵ ਗਣ।
ਦੱਛ=ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਕਨਖਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ।
ਇਹ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਐਸਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ

[੧]ਪਕੜਾਈ। [੨]ਛੇਤੀ। [੩]ਮੋਢੇ ਪਰ ਚੁੱਕਕੇ। [੪]ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਦਾਈ)। [੫]ਜਿੱਥੇ। [੬]ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ। [੭]ਸੁੰਦਰ ਬਾਲ। [੮]ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ। [੯]ਬੋਦੀਆਂ (ਅ) ਪਟੇ। [੧੦]ਮੋਹਿਤ ਹੋਇਆ। [੧੧]ਬੜੇ। [੧੨]ਬਾਲਕਿਆਂ। [੧੩]ਬਹੁਤੇ। [੧੪]ਲਾਲ ਜੀ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੧੫]ਦੰਭ, ਮਾਨ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ। [੧੬]ਹੱਥ। (ਅ) ਕੀਤੀ ਹੈ। *ਖੇਲਨ ਵੇਲੇ ਇਕ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਦਾਈ ਥਾਪ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹਥ ਲਾ ਜਾਣਾ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਤੇ ਫਿਰ ਦੌੜ ਜਾਣਾ, ਉਹ ਦਾਈ ਜਿਸ ਖਿਲਾੜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦੇਵੇ ਫਿਰ ਉਹ ਦਾਈ ਬਣਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਕਾਕ ਪੰਖ।

ਸ਼ਿਵਜੀ ਪਹਿਲੇ ਹਿੰਦ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਰਯ ਸੂਗ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੱਛ ਦੀ ਲੜਕੀ ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਚੁਣਿਆਂ। ਜਦੋਂ ਦੱਛ ਨੇ ਯੱਗ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਾਰਬਤੀ ਸੜ ਮੋਈ, ਤੇ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਇਕ ਗਣ ਘੱਲਿਆ, ਉਸ ਕਥਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। [ਸੰਸ: ਦਕ੍ਸ਼]

ਮੱਧ=ਵਿਚ। ਮੱਛ=ਮੱਛੀਆਂ। ਦਾਸ ਜਾਲ ਪਾਨ=ਜਾਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਾਸ, ਭਾਵ ਝੀਵਰ। (ਅ) ਦਾਸ=ਝੀਵਰ, ਜਿਵੇਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਝੀਵਰ ਮੱਛ ਉਤੇ ਜਾਲ ਪਾਉਣ (ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ) ਹੈ।

ਭੱਛ=ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਖਾਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਸ਼ਿਕਾਰ। [ਸੰਸ:, ਭਕ੍ਸ਼]

ਬਾਜ=ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ [ਫਾਰਸੀ, ਬਾਜ਼]

ਪੱਛ=ਪੰਛੀ, ਚਿੜੀਆਂ [ਸੰਸ:, ਪਕ੍ਸ਼ੀ] ਚੰਡਿ=ਚੰਡੀ।

ਬਿੜਾਲੱਛ=ਵਿਡਾਲ+ਅਕ੍ਸ਼—ਬਿੱਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਅਖਾਂ ਹੋਣ ਜਿਸਦੀਆਂ। ਇਕ ਰਾਕਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ। ਬਿੜਾਲਾਕ੍ਸ਼ੀ=ਇਕ ਰਾਖਸ਼ੀ।

ਦੁਤਿਹਾਨ ਹੈ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਘੱਤਿਆ। ਜੇ ਪਾਠ 'ਦ੍ਰੁਤ ਹਾਨ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ—ਛੇਤੀ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਰਾਮ=ਰਾਮ ਤ੍ਰੈ ਹੋਏ ਹਨ,ਪਰਸਰਾਮ,ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਤੇਬਲਰਾਮ,ਇਥੇਰਾਮਦਾ ਅਰਥ ਪਰਸਰਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤ੍ਰੇਤਾ ਜੁਗ ਵਿਚ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਾਰੇ।

ਛਿਤਪਾਲ=ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ; ਭਾਵ ਰਾਜੇ। ਮੁਰਾਦ ਖੱਤ੍ਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ।

ਰਾਮ=ਦੂਸਰਾ ਰਾਮ, ਦਸਰਥ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ—ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ।

ਸੁਰਸਾਲੁ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਵਣ।

ਰਾਮ=ਤੀਸਰਾ ਰਾਮ, ਬਲਿਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਭਰਾ ਜੋ ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਰਾਸਿੰਧ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਮਘਪਾਲ=ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਭਾਵ ਜਰਾਸਿੰਧ ਤੋਂ ਹੈ। ਮਘ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਘਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਕਲ ਬਿਹਾਰ ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਸਾਵਧਾਨ=ਖ਼ਬਰਦਾਰ, ਤਜਾਰ ਬਰ ਤਜਾਰ, ਮੁਰਾਦ—ਹਾਵੀ—ਤੋਂ ਹੈ।

ਸ਼ੱਕ੍ਰ=ਇੰਦ੍ਰ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ਕ੍ਰ]

ਕੋਹ=ਪਹਾੜ। [ਫਾਰਸੀ, ਕੋਹ]

ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਿ=ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦੁਮਾਲੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਿ= ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ।

ਦ੍ਰੋਹ ਪਰ=ਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਪਰ। ਦ੍ਰੋਹੀ=ਓਹ ਲੋਕ ਜੋ ਭਲੇ ਪੁਰਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਖਾਰ, ਵੈਰ ਤੇ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—ਤੀਰ ਜੀਕੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉਤੇ, ਸ਼ਿਵ ਗਣ (ਜੀਕੂੰ) ਦੱਛ ਉਤੇ, ਨਦੀ ਵਿਚ ਮੱਛ ਉਤ (ਜਿਵੇਂ) ਝੀਵਰ ਜਾਲ ਪਾਉਣ ਵਿਚ (ਬਲਵਾਨ) ਹੈ।

ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਜੀਕੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਉਤੇ, ਬਾਜ਼ ਨੇ ਜੀਕੂੰ ਚਿੜੀ ਉਤੇ, ਚੰਡੀ ਨੇ (ਜਿਵੇਂ) ਬਿੜਾਲੱਛ (ਨਾਮੇ ਦੈਤ) ਉਤੇ (ਪੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਹਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਰਸਰਾਮ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਉਤੇ, ਰਾਮਚੰਦ ਰਾਵਣ ਉਤੇ, ਬਲਿਰਾਮ ਜਰਾਸਿੰਧ ਉਤੇ ਜੀਕੂੰ ਖਬਰਦਾਰ (ਭਾਰੂ) ਹੈਨ।

ਇੰਦ੍ਰ ਜੀਕੂੰ ਪਹਾੜ ਉਤੇ, ਹਰਿ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ ਜੀਕੂੰ ਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਉਤੇ ਤੈਸੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਮੋਹ ਉਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਇਤਿਹਾਸ। ਜੈਸ ਭਾਂਤਿ ਹਰਿ[1] ਖੇਲ ਹੀਂ ਕਟਤਿ ਜੁ ਕਲਿਮਲ ਦਾਸ ॥ ੨ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਬਾਲਕ ਸੋਂ ਮਿਲ ਖੇਲਤਿ ਖੇਲਨ ਲਾਲ ਬਿਲੋਕਤ ਤਾਤ[2] ਦੁਲਾਰੈ। ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰੇ ਤਲਵੰਡੀ ਕੀ ਬੀਥੀ ਬਿਹਾਰੈਂ। ਦੌਰ ਚਲੈਂ ਕਬ ਬੈਸ ਰਹੈਂ ਕਬਹੂੰ ਮਧੁਰੇ ਮੁਖ ਬੈਨ ਉਚਾਰੈਂ। ਭੋਜਨ ਮਾਤ ਤੇ ਲੇਕਰਿ ਖਾਤਿ, ਖੁਵਾਵਤਿ ਹੇਰਤਿ ਹੋ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥ ੩ ॥ ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਲੁ ਵਿਚਾਰ ਕੀਓ—ਪਢਨੈ ਬਿਨ ਨਾਨਕ ਬੈਸ[3] ਬਿਹਾਇ। ਕੌਨਸੀ ਕਾਰ ਕਰੈ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਹਾਂ[4] ਕਰਿਕੈ ਧਨ ਲੇਹਿ ਕਮਾਇ। ਨਿਜ ਕਾਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਨਾ ਨ ਬਨੇ ਕ੍ਰਿਤ, ਜੋ ਕਰਿ ਹੈ ਜਗ ਨਿੰਦ ਅਲਾਇ। ਅਬ ਮੋਕਉ ਯੋਗ ਪਢਾਵਨ ਹੈ ਬਡ ਹੋਇ ਜਬੈ ਨ ਪਢਯੋ ਤਬ ਜਾਇ— ॥੪॥ ਲੇ ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਚਲ੍ਯੋ ਜਹਿਂ ਪਾਰਸੀ[5] ਬਾਲ ਪਢੈਂ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਬੈਸ੍ਯੋ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਕਹੇ ਹਿਤ ਸੋਂ*ਬਚ ਆਰਤਮੰਦਾ[6]। 'ਮੇ ਸੁਤ ਹੇਤ ਸੋਂ ਦੇਹੁ ਪਢਾਇ ਪਢੈ ਇਹ ਤੂਰਨ ਹੈ ਮਤਿਵੰਦਾ। ਰੋਜ ਭਲੋ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ, ਬੈਸਾਵਹੁ ਆਨ ਪਢੈ ਤੁ ਅਨੰਦਾ' ॥ ੫ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਬੈਨ ਯੌਂ ਮੁਲਾਨੇ ਭਨੇ 'ਸੁਬਹਿ[7] ਦਿਵਸ ਭਲੋ ਮਕਤਬ[8] ਮਾਂਹੀ ਫਰਜ਼ੰਦ[9] ਕੋ ਬਿਠਾਈਏ। ਹੇਤ ਸੋਂ ਪਢਾਊਂ, ਨ ਖਿਲਾਵ[10] ਤੁਝ ਸੰਗ ਗਾਊਂ, ਹੇਰੋਂ ਹੋਸ਼ਵੰਦ[11] ਅਬ ਧਾਮ ਨਿਜ ਜਾਈਏ'। ਕਾਲੂ ਤਬ ਗਯੋ ਰੈਨ ਭਈ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀਓ ਭੋਰ[12] ਸੋਂ ਬਹੋਰ ਉਠ ਦੇਖ੍ਯੋ ਸੁਖਦਾਈਏ। ਨਾਨਕ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇਯ ਬੈਨ ਸੋਂ ਦਿਲਾਸੋ ਦੇਯ'ਪਢੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ

[1]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ। [2]ਪਿਤਾ। [3]ਉਮਰ। [4]ਕਿਹੜੀ। [5]ਫਾਰਸੀ। [6]ਦਰਦ ਵਾਲੇ। [7]ਕੱਲ ਸਵੇਰੇ। [8]ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ। [9]ਪੁੱਤ੍ਰ। [10]ਉਲਟੀ। [11]ਸਿਆਣਾ। [12]ਸਵੇਰੇ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਤਿਹ ਸੋਂ—।

ਨੀਤਿ ਕਤਹੂੰ* ਨ ਧਾਈਏ[1] ॥ ੬ ॥ ਮਕਤਬ ਆਇ ਏਕ ਕਾਰਖਿਕ[1] ਦੀਨੋ ਕਾਲੂ ਕਛੁਕ ਮਿਠਾਈ ਬਾਂਟਿ ਪਟੀਆ ਲਿਖਾਈ ਹੈ। ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਕਲਮ ਗਹਿ ਅੱਵਲ ਅਲਫ ਲਿਖ ਬਹੁਰੋ ਸਿਹਰਫੀ[2] ਸੁ ਸਭਿਹੀ ਪਢਾ-ਈ ਹੈ। ਮੁੱਲਾਂ ਕੇ ਕਹਿਨ ਮਹਿਂ ਦੇਰ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਮਾਨੋ ਨਾਨਕ ਕੀ ਰਸਨਾ ਮੈਂ ਦੇਰ ਹੂੰ ਨ ਪਾਈ ਹੈ। ਭਯੋ ਬਿਸਮਾਦ–ਏਹ ਪਢਯੋ ਕਹੂੰ ਆਦਿ[3] ਮੋਤੇ ! ਮੋਹੂ ਸੇ ਸਬਕ ਪਢੈ ਜਾਨਯੋ ਹੂੰ ਨ ਜਾਈ ਹੈ॥੭॥ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਾਰਸੀ ਅਸਾਨ ਪਢੈ ਤਾਤਕਾਲ ਬਾਲਿਕ ਕੀ ਬੈਸ[4], ਬੁਧਿ ਬ੍ਰਿੱਧ[5] ਹੂੰ ਕੀ ਦੇਖੀਏ। ਜ਼ੇਰ[6] ਤੇ ਜ਼ਬਰ[7] ਔਰ ਮਾਯਨੇ[8] ਕਿਤਾਬਨ ਕੇ ਦਵਤਰ ਲੇਖਾ ਜਮਾ ਖਰਚੁ ਬਿਸੇਖੀਏ। ਦਸ ਦਸ ਸਾਲ ਕੇ ਬਿਸਾਲ ਬਾਲ ਬੈਸੇ ਜੋਊ ਪਢੈਂ ਨ ਸਮਾਨ ਇਸ ਕੋਊ ਅਵਰੇਖੀਏ[9]। ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਕਾਮ ਨਹਿਂ, ਔਲੀਆ ਔਤਾਰ ਕੋਊ, ਲਖਿ ਸੋਂ ਅਲੱਖ ਯਾਂਕੇ ਲੇਖ ਹੈਂ ਅਲੇਖੀਏ–॥ ੮ ॥ ਸਿਫਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਈ–ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਬੁੱਧਿ ਰਾਸ ਪਾਰਸੀ ਇਲਮ ਜੋ ਕਠਨ ਸੀਖਯੋ ਬੇਗਹੀ–। ਆਇ ਮੁਖ ਦੇਖੈਂ ਕਰੈਂ ਇਲਮ ਪਰੇਖੈ[10] ਨਰ, ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਬਿਸਮੈ ਗਹੀ[11]। ਮਿਲਤਿ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤਿ ਸੁਜਸ ਬਰ ਬੈਸ ਲਘ ਦੇਖੀ-ਅਤਿ ਸੇਮੁਖੀ ਵਿਸ਼ੇਖ ਹੀ[12]। ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਹਿੰਦੂ ਔ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਹਰਿਖਾਵ ਨ ਉਦੇਗ ਹੀ[13] ॥੯॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਬੈਨ ਮਾਨੋ ਦੇਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਖਿ[14] ਦੇਖਿ ਸਿਖ ਆਪਨੋ ਪਾਰਸੀ ਸੋ ਮਿਲੀ ਜੋਊ ਨਾਮ ਕੇ ਭਜਨ ਸੰਗ ਗੰਗ ਜੈਸੀ ਬਾਨੀ ਕਲਿ ਕਲਿ-ਮਲ ਖਾਪਨੇ[15]। ਪੰਡਿਤ ਜਨੋਂ ਵਕਤਾ ਅਚੂਕ[16] ਵਾਕ ਪ੍ਰੇਮ ਮਧ ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਦ ਜੋਊ ਜੋਗ[17] ਨਰ ਜਾਪਨੇ[18]। ਸੁਨੈਂ ਹਿਤ ਲਾਇ ਨੁਤਿ[19] ਗਾਇ ਘਰ ਜਾਇਂ ਨਰ ਕਲਾਵਾਨ ਭਯੋ ਕਲਿ ਕੀਰਤਿ ਸੁ ਥਾਪਨੇ ॥ ੧੦ ॥

ਸੈਯਾ ॥ ਧਾਮ ਕੇ ਕਾਮ ਤਜੇ ਢਿਗ ਜਾਵਹਿਂ ਹੇਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਭਾਵਤੀ ਜੀ ਕੀ। ਬੂਝ ਹੈਂ ਬੈਨ ਸੰਦੇਹ ਉਠਾਇ, ਸੁਨੈਂ ਤਤਕਾਲ ਗਿਰਾ ਮੁਖ ਨੀਕੀ। 'ਹੈ ਅਵਤਾਰ' ਲਖਯੋ ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਬ੍ਰਿਧ ਬਧੀ[20] ਸ਼ਰਧਾ ਸ਼ੁਧ ਹੀ ਕੀ[21]।

---

[1]ਰੁਪੱਯਾ। [2]ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਪੈਂਤੀ। [3]ਪਹਿਲੋਂ। [4]ਉਮਰ। [5]ਵੱਡਿਆਂ ਵਰਗੀ ਅਕਲ। [6]ਸਿਆਰੀ। [7]ਮੁਕਤਾ। [8]ਅਰਥ। [9]ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। [10]ਪ੍ਰੀਖਯਾ। [11]ਬਹੁਤ ਅਚਰਜਤਾ ਫੜੀ। [12]ਵਡੀ ਬੁੱਧੀ। [13]ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [14]ਰਿਖੀ। [15]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ। [16]ਅਭੁੱਲ। [17]ਲਾਇਕ। [18]ਜਪਨ ਦੇ। [19]ਉਸਤਤ। [20]ਬਹੁਤ ਵਧੀ। [21]ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਦੀ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਕਬਹੂੰ।

ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਅਮੋਲ ਅਤੋਲ ਅਡੋਲ ਮਤੀ ਅਹਰੈਨ ਬਲੀ[1]* ਕੀ ॥ ੧੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਖਨ ਲਗੇ ਜਬ ਨਰ ਕਲਾ[2] ਫੇਰਨੋ ਬਹੁਰ ਸੁਭਾਵ। ਭਏ ਬਾਲ ਅਨਜਾਨ ਸੇ ਕੀਨੋ ਅਪਨ ਛਪਾਵ ॥ ੧੨ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਪੁਰਿ ਬਾਹਰ ਜਾਇ ਤਰੇ ਤਰੁ ਕੈ[3] ਪਟ ਤਾਨ[4] ਸਰੀਰ ਪੈ ਪੌਢੇ ਰਹੈਂ। ਨਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਕੋਉ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਬੇਖੁਦਿ† ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ ਲਹੈਂ। ਕਬ ਆਨ ਪਰੈਂ ਘਰ ਮਾਤ ਉਠਾਵਤਿ ਤੌ ਭਿ ਉਠੈਂ ਨਹਿਂ ਮੌਨ ਗਹੈਂ। ਇਕ ਠੌਰ ਪਏ ਜੁਗ ਬਾਸੁਰ[5] ਬੀਤਹਿਂ ਹੇਰਿ ਕੈ ਮਾਨਵ ਐਸੇ ਕਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥ 'ਥੇ ਮਤਿਵਾਨ ਵਡੇ ਸੁਰਗ੍ਯਾਨ ਭਯੋ ਅਨਜਾਨ ਸਾ ਕੌਨ ਹੈ ਹੇਤੁ? ਬੇਖੁਦ ਚਿੱਤ ਉਦਾਸ ਰਹੈ ਕਛੁ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਪਰਛਾਵਹੁ ਪ੍ਰੇਤੁ[6]। ਹੈ ਉਨ-ਮੱਤਿ[7] ਦਸ਼ਾ ਦਿਸਿ ਆਵਤਿ, ਸੁੱਧਿ ਨ ਦੇਹਿ ਕੀ, ਬਾਹਜ[8] ਨਿਕੇਤੁ[9]‡। ਬੈਨ ਭਨੈ ਨਹਿਂ ਨੈਨ ਉਘਾਰਤਿ§' ਹੇਰਿ ਕਹੈਂ ਜੋਊ ਜਾਨਿ ਨ ਭੇਤੁ॥੧੪॥ ਕਾਲੂ ਕੋ ਚਿੱਤ ਬਧੀ ਸੁਤ ਦੇਖਿ ਬਿਸ਼ੇਖ ਉਪਾਇ ਕਰੇ ਜੁ ਬਤਾਯਾ। ਫੇਰ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਪਾਸ ਗਯੋ ਸਭਿ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਯਾ। 'ਹੋਸ਼ ਭਈ ਫਰਮੋਸ਼[10] ਸਭੈ ਤਿਹ ਕੋ ਬਿਧਿ ਪਾਰਸੀ ਤੋਹਿ ਪੜ੍ਹਾਯਾ?। ਆਪ ਚਲੋ ਸੁਧ ਲੀਜੀਏ ਹੇਰਿ ਕੈ, ਭੇਦ ਲਖੋ ਕਿ ਪਰੀ ਤਿਹ ਛਾਯਾ' ॥ ੧੫ ॥ ਕਾਲੂ ਕੇ ਸੰਗ ਮੁਲਾਨਾ ਗਯੋ ਜਹਿਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਧਰ[11] ਪੌਢ ਰਹੇ। ਤਾਨ ਸੇਬਜ਼ਾਨ[12] ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਊਪਰ ਬੇਗਮ[13] ਹੀ ਅਵਨੀ[14] ਪੈ ਅਹੈ। ਮਾਨਵਆਨ ਭਏ ਇਕਠੇ ਬਹੁ—ਬੈਨ ਸੁਨੈਂ ਸੁਤ— ਐਸੇ ਚਹੈਂ। ਹੇਰਿ ਹਿਰਾਨ ਸਮਾਨ[15] ਤਬੈ ਮਨ ਹੋਇ ਹਰਾਨ[16] ਸੁ ਵਾਕ ਕਹੈਂ ॥੧੬॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਜਾਇਕੈ ਮੁਲਾਨੇ ਨੇ ਦੁਆਇ[17] ਕਰੀ ਬੈਸ ਢਿਗ 'ਤੁਮ ਪਰ ਮਿਹਰ ਸੁ ਪਰਵਦਗਾਰ ਕੀ। ਬੈਸ ਲਘੁ ਮਾਂਹਿ ਭਈ ਸੇਮੁਖੀ[18] ਵਿਸ਼ੇਖ ਤਵ ਗਿਰਾ ਮੁਖ ਮਾਧੁਰੀ ਸਭਿਨਿ ਹਿਤਕਾਰ ਕੀ। ਸ਼ੁਭ ਹੈ ਸੁਭਾਉ ਭਰਨੋ ਭਾਉ[19] ਸੋਂ ਸਭਿਨਿ ਸਿਓਂ

---

[1]ਅਹਰਣ ਵਾਂਗੂ ਬਲਵਾਨ। [2]ਸ਼ਕਤੀ। [3]ਹੇਠਾਂ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ। [4]ਕਪੜਾ ਤਾਣਕੇ। [5]ਦੋ ਦਿਨ। [6]ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ। [7]ਮਸਤ। [8]ਬਾਹਰ ਦੀ ਤੇ। [9]ਘਰ ਦੀ। [10]ਭੁੱਲ ਗਈ। [11]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ। [12]ਚਾਦਰ। [13]ਅਚਿੰਤ। [14]ਜ਼ਿਮੀਂ। [15]ਜੇਹੇ ਹੋਕੇ। [16]ਹਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ। [17]ਅਰਦਾਸ। [18]ਬੁੱਧੀ। [19]ਪ੍ਰੇਮ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਅਹਰੈਨ ਬਲੀ ਕੀ=ਮਤ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਨਾ ਹਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਥਲ (ਧਰਤੀ) ਵਿਚ ਅਹਿਰਨ ਗੱਡੀ ਹੋਵੇ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਬੇਸੁਧ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਬਹਾਯਨਕੇਤੁ। §ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਉਘਾਤ ਸੇ।

ਬਧੈ ਗੋ ਪ੍ਰਭਾਉ[1] ਰੀਤਿ ਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰ ਕੀ। ਆਨਨ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨਿ[2] ਕੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕੌਨ?ਭਨੋ,ਹੇਰਿ ਤੁਮੈ ਤਾਤ[3] ਸੁਧਿ ਤਜੀ ਘਰਬਾਰ ਕੀ'॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਸ਼ਟ ਕਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ ਦਯੋ ਨ ਉੱਤਰ ਕੋਇ। ਦੀਨ ਭਯੋ ਮੁੱਲਾਂ ਰਿਦੈ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਬ੍ਰਗੋਇ[4] ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ 'ਆਇ ਖਰੇ ਨਰ ਪਾਸ ਜਿਤੇ–ਤੁਵ ਬੈਨ ਸੁਨੈਂ–ਮਨ ਚਾਹਿ ਇਹੀ। ਆਨਨ ਤੇ ਨਹਿਬੋਲਤਿ ਹੋ ਬਚ[5], ਹੋਵਤਿ ਰੰਜ ਰਿਦੈ* ਸਭਿਹੀ। ਮੋਹਿ ਕਹੇ ਤੁਮ ਬੋਲਹੁ ਥੋਰ ਸਾ ਮਾਨੀ ਹਰਾਨੀ ਸੁ ਕੈਸੇ ਕਹੀ[6]। ਹੋਤ ਖੁਦਾਇ ਉਠੇ ਇਕਬਾਰ ਉਚਾਰਿ ਕਰੋ ਉਰ ਜੈਸੇ ਅਹੀ'॥੧੯॥ ਅੜਿਲ॥ ਮੁੱਲਾਂ ਕੇ ਸੁਨ ਬੈਨ ਦੀਨ ਅਤਿ ਜੋ ਭਯੋ।ਬਹੁਰੋ–ਹੋਤੁ ਖੁਦਾਇ–ਨਾਮ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹ੍ਯੋ। ਦੋਨੋ ਚਸ਼ਮ[7] ਕੁਸ਼ਾਦ[8] ਨਿਸ਼ਸਤਹਿ[9] ਸਾਮੁਹੇ। ਹੋ ਬੋਲੇ,ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਦੁਖ ਦਹੇ॥੨੦॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ–†ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ॥
ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਹ ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨਦਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਜੇ ਮਮ ਦਸ਼ਾ ਚਹਹੁ ਤੁਮ ਜਾਨਾ। ਤੌ ਸ੍ਰਤ ਦੇ ਕਰਿ[10] ਸੁਨਿ ਮਉਲਾਨਾ!ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਨਾਮ ਜੁ ਲੀਨੋ।ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸੋਂ ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ ॥ ੨੧ ॥ ਜੋ ਮਨ ਸਮਝ੍ਯੋ ਦੁਨੀ ਮੁਕਾਮੂ। ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਝੂਠੋ ਬਿਨ ਨਾਮੂ। ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ[11] ਪੁਨਿ ਘਨਛਾਯਾ[12]।ਸੁਪਨਾ ਜਿਉਂ ਬਾਜੀਗਰ ਮਾਯਾ॥੨੨॥ ਲਖਿ ਇਨ ਸਾਚ ਕਰੇ ਜੁ ਗਹਾਵਾ[13]। ਅੰਤ ਕਾਲ ਤਿਹ ਹੁਇ ਪਛੁਤਾਵਾ। ਜੋ ਜਾਨਹਿ ਇਹ ਮਿਥ੍ਯਾਭਾਸੀ। ਸੋ ਤਿਨਕੇ ਨਹਿਂ ਹੁਇ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸੀ ॥੨੩॥ ਤਾਂਤੇ ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰੀਤਾ। ਹੌਂ ਨ ਕਰੋਂ ਜੋ ਹੁਇ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਾ। ਸਿਰ ਪਰ ਡਰ ਨਿਤ ਅਜਰਾਈਲਾ[14]। ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਵਹਿ ਜੋ ਬਿਨ ਢੀਲਾ ॥ ੨੪ ॥ ਅਸ ਡਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹੌਂ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਭਵ ਬਿਵਹਾਰ ਹੋਤਿ ਹਿਤ ਨਾਂਹੀ'। ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਮਨ ਇਮ‡ ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। ॥ ੨੫ ॥ 'ਅਬ ਲੌ ਤੁਮਰੀ ਬਾਲਿਕ ਬੈਸਾ। ਬਚਨ ਉਚਾਰਤਿ ਹੋ ਮੁਖ

[1]ਤੇਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ। [2]ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਚੁੱਪ ਦਾ। [3]ਪਿਤਾ ਨੇ। [4]ਆਖਿਆ। [5]ਬਚਨ। [6]ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਹੀ ਥੋੜਾ ਬੋਲੋ, ਆਖੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿ ਕਿਉਂ(ਐਡੀ)ਹੈਰਾਨੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। [7]ਅੱਖਾਂ। [8]ਖੋਲ੍ਹਕੇ। [9]ਉਠ ਬੈਠੇ। [10]ਕੰਨ ਦੇਕੇ। [11]ਹਰੀਚੰਦ ਦੀ ਨਗਰੀ ਭਾਵ ਭੁਲੇਵੇ ਦੀ। [12]ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ। [13]ਪਕੜ। [14]ਮੌਤ ਦੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਤਬੈ। †ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ 'ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ' ਹੈ। ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕਈ ਰਾਗੀ, ਤੁਕ 'ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ' ਤੋਂ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਇਉਂ।

ਕੈਸਾ? ਹਮਸੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਰਬਲ ਬੀਤੀ। ਤਿਨਕੋ ਚਹੀਯਤਿ ਹੈ ਅਸ ਰੀਤੀ
॥ ੨੬ ॥ ਅਬ ਬਾਲਿਕ ਲੀਲਾ ਉਰ ਧਰੀਏ। ਏਕ ਫਿਕਰ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ
ਨ ਕਰੀਏ*। ਤਰੁਨ[1] ਹੋਇ ਧਨ ਬਨਿਤਾ[2] ਸੰਗਾ। ਸੁਖ ਭੋਗਹੁ ਕਰਿ
ਹ੍ਰਿਦਯ ਉਮੰਗਾ ॥ ੨੭ ॥ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕੀਜੈ। ਅਬ ਸਨ-
ਬੰਧਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਜੈ'। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬਾਨੀ। ਜੋ ਬੇਮੁ-
ਖਤਾ ਪਦ ਕਰਿ ਸਾਨੀ[3] ॥ ੨੮ ॥ ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਚਨਾ। ਜਿਨ
ਮਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਕੀ ਰਚਨਾ। 'ਜੋ ਤੂੰ ਲਖਹਿਂ ਆਰਬਲ ਸਾਰੀ। ਬਿਨਾ
ਭਜਨ ਇਹ ਜਾਤਿ ਬਿਕਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਇਕ ਸੌ ਬਰਖ ਆਰਬਲ ਪ੍ਰਾਨੀ।
ਜੇ ਜੀਵਹਿਂ ਤਿਨ ਕਹੌਂ ਕਹਾਨੀ॥ਅਰਧ[4] ਨੀਂਦ ਬਸਿ ਕਰਤਜੋ ਸੈਨਾ[5]।ਗੁਦਰ
ਗਏ[6]ਲਖਿਯੇ ਨਿਜ ਨੈਨਾ॥੩੦॥ ਪੰਦ੍ਰਹ ਬਰਖ ਤੀਕ ਅਨਜਾਨਾ।ਬਾਲ ਪਨੇ
ਮਹਿਂ ਕਰੀ ਬਿਹਾਨਾ। ਅੱਸੀ ਬਰਖਹਿ ਤੇ ਜੁ ਵਧੇ ਹੈ। ਲੋਚਨ ਦਿਖੈ ਨ
ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੈ ਹੈ ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਯਾਕੁਲਤਾ ਇੰਦ੍ਰੀਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ
ਸਕਹਿ ਸੰਭਾਰਿ। ਦੇਹਿ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨੀ ਕਠਨ ਤਬ ਕਸ ਹਰਿ ਉਰਧਾਰਿ?
॥੩੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੁਛਕ ਰਹੇ ਤਿਨਕੀ ਸੁਨਿ ਗਿਨਤੀ। ਸੌਪਿ[7] ਬਿਤੀਤਹਿ
ਬਿਨ ਹਰਿ ਬਿਨਤੀ। ਮਲ ਮੂਤ੍ਰਾਦਿ ਤਜਿਨਿ ਜੁਗ ਕਾਲਾ।ਕਰਤਿ ਬਿਤੀ-
ਤਹਿ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੩॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿਤ ਕਰਨ ਬਿਹਾਰਾ। ਹਿਤ[8]
ਬਿਨੋਦ[9] ਬਨਿਤਾ[10] ਸੰਗ ਧਾਰਾ। ਕਰਨ ਉਪਾਇ ਸੁ ਦਰਬ ਉਪਾਵਨ।
ਅਲਜ[11] ਅਸ਼ੁਭ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਵਨ ॥੩੪॥ ਪਾਲਨ ਸੁਤ ਬਹੁ ਲਾਡ
ਲਡਾਵਨ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਹਿਤ[12] ਸੋਂ ਹੇਤ ਬਢਾਵਨ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿਤੀ
ਆਰਬਲ ਸਾਰੀ। ਅੰਤ ਸਮੈ ਗਮਨਜੋ ਕਰਝਾਰੀ[13]॥੩੫॥ ਤਾਂਤੇ ਮਨ ਸਮ-
ਝਹੁ ਅਸ ਰੀਤੀ। ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਬਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਹੇਤ ਪਦਾਰਥ[14]
ਅਮੁਲ ਜਿ ਸ੍ਵਾਸਾ[15]। ਗਯੋ ਹਾਰ ਅਸ ਢਾਲਜੋ ਪਾਸਾ[16] ॥੩੬॥ ਜਬ ਇਸ
ਕੇ ਉਰ ਸਮਝ ਸੁ ਆਵੈ। ਤਬ ਮਨ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਤੇ ਉਲਟਾਵੈ ॥ ਕਰਹਿ
ਬੰਦਗੀ ਪੇਸ਼ ਖੁਦਾਇ ॥ ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਾਇ ॥ ੩੭ ॥

---

[1]ਜੁਵਾਨ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ। [3]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [4]ਅੱਧੀ। [5]ਸੁੱਤਿਆਂ। [6]ਗੁਜਰ ਗਏ। [7]ਉਹ ਭੀ। [8]ਪ੍ਰੇਮ। [9]ਆਨੰਦ। [10]ਇਸਤ੍ਰੀ। [11]ਨਿਰਲੱਜ। [12]ਮੋਹ। [13]ਹੱਥ ਝਾੜਕੇ। [14](ਸੰਸਾਰਕ) ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਸਤੇ। [15]ਜੋ ਅਮੋਲਕ ਸ੍ਵਾਸ ਹਨ। [16]ਐਸਾ ਪਾਸਾ ਸੁੱਟਿਆ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਏਸ ਫਿਕਰ ਕੋ ਜੀਅ ਨੌ ਧਰੀਏ।

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ ॥ ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ ਬੇ ਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਰਜ਼ ਕਹੋਂ* ਅੱਗ੍ਰਜ ਪ੍ਰਭੁ! ਸੁਨੀਏ ਦੇਕਰਿ ਕਾਨ।ਹੱਕ[੧]ਕਬੀਰ[੨] ਕਰੀਮ[੩] ਤੂੰ ਦੇਹੁ ਨਾਮ ਕੋ ਦਾਨ ॥ ੩੮ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਰਹਿ ਬੰਦਗੀ ਤਨ ਮਨ ਦੀਨਾ। ਨਾਮ ਸੁ ਜਾਚਹਿ ਹੋਇ ਅਧੀਨਾ । ਦੀਨਬੰਧੁ ਤਬ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੈ। ਦੇਕਰਿ ਨਾਮ ਦਾਸ ਨਿਸਤਾਰੈ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬੈਨ ਮੁਲਾਨਾ। ਜਿਨ ਤੇ ਮਿਟਤਿ ਬਿਕਟ[੪] ਅੱਗਯਾਨਾ । ਕਾਲੂ ਹੇਤ ਕਹਿਨ ਪੁਨ ਲਾਗ੍ਯੋ। 'ਧੰਨ ਤੁਮਾਰੋ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗ੍ਯੋ ॥੪੦॥ ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਰੀਤਿ ਕਹਤਿ ਯਹਿ ਸਾਚੀ।ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਮਹਿਂ ਮਤ ਰੁਚਿ† ਰਾਚੀ।ਤੱਦਪਿ ਤੁਮਰੋ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੂ। ਭੇ ਦਿਲਗੀਰ ਜੁ ਹੈ ਹਿਤਕਾਰੂ ॥੪੧॥ ਇਨ ਕੋ ਹੇਤਿ ਕਰਹੁ ਜਿਉਂ ਹਰਖਹਿਂ। ਤੁਮਰੋ ਮੋਹ ਆਨ ਇਨ ਕਰਖਹਿਂ[੫] । ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਨੁਜ[੬] ਔਰ ਜਿ ਗ੍ਯਾਤੀ[੭]।ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਕੋ ਅਸ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ॥੪੨॥ ਬੋਲਹੁ ਬਿਗਸਹੁ[੮]‡ਬਿਚਰਹੁ ਸੰਗ। ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਸਭਿ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ'। ਸੁਨਿਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਬਾਨੀ। ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥੪੩॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾਂ ਕਸਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ ॥ ਆਖਿਰ ਬਿਅਫਤਮ ਕਸ ਨ ਦਾਰਦ ਚੂੰ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ[੯] ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਪਿਤਾ ਭ੍ਰਾਤ ਤਿਯ ਤਾਤ[੧੦] ਸਮੇਤੂ। ਇਨ ਕੋ ਲਖਹੁ ਕੂਰ ਸਭਿ ਹੇਤੂ। ਧਨ ਬਿਨ ਜੀਵਤਿ ਤ੍ਯਾਗਹਿਂ ਸੰਗਾ । ਧਨ ਹੋਵਹਿ ਰਹਿਂ ਸੰਗ ਉਮੰਗ॥੪੪॥ ਜਬ ਜਮ ਆਨ ਗਹੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਤਬ ਰਾਖਨ ਕੀ ਕਹਾਂ ਕਹਾਨੀ। ਅੰਤ ਕਾਲ ਗਹਿ ਲੀਨਿ ਇਕਾਕੀ[੧੧] । ਤਬ ਤਕਬੀਰ[੧੨] ਹੋਇ ਕ੍ਯਾ ਤਾਂਕੀ ॥ ੪੫ ॥ ਚਲਨ ਸੰਗ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰੰਗਾ[੧੩] । ਨਾਮ ਨ ਜਪ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਮਨ ਭੰਗਾ। ਭਾ ਅਨਾਥ ਜਮ ਮਾਰਗ ਮਾਂਹੀ। ਅਨਿਕ ਜਾਤਨਾ[੧੪] ਹੋਵਹਿ ਜਾਂਹੀ ॥ ੪੬ ॥ ਨਹਿਂ ਸਹਾਇ ਤਿਨ ਕੋ ਸਨਬੰਧੂ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਪਚ੍ਯੋ[੧੫] ਰਹ੍ਯੋ ਮਤਿ ਅੰਧੂ'। ਜਾਨੀ ਰਿਦੈ ਮੁਲਾਨੇ ਰੀਤੀ । ਪਰਿਪੂਰਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ॥੪੭॥-ਇਸਕੇ ਬਚਨ ਮੋਹਿ ਮਨ ਫੇਰਾ। ਜਿਉਂ

[੧]ਸੱਚ। [੨]ਵੱਡਾ। [੩]ਮੇਹਰਾਂ ਵਾਲਾ। [੪]ਕਠਨ। [੫]ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। [੬]ਚਾਚਾ। [੭]ਸਨਬੰਧੀ। [੮]ਖਿੜੋ। [੯]ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ। [੧੦]ਪੁੱਤ੍ਰ। [੧੧]ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ। [੧੨]ਤਦਬੀਰ, (ਅ) 'ਅੱਲਾਹੁ ਅਕਬਰ' ਇਹ ਨੁਮਾਜ਼ ਰਹਿਮਤ ਲਈ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਕਿਆ ਸਵਾਰੇਗੀ। [੧੩]ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। [੧੪]ਤਾੜਨਾ। [੧੫]ਖੁੱਭਿਆ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਰੋਂ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਰਿਚ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਸਾਰਹੁ।

ਮਤੰਗ[1] ਅੰਕੁਸ ਕਰਿ[2] ਪ੍ਰੇਰਾ[3]। ਕਹੈਂ ਗੁਨਾਕਰ[4] ਬਾਨੀ ਸਾਚੀ। ਕੂਰ ਕੁਟੰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੁਚਿ ਰਾਚੀ ॥੪੮॥ ਆਖ਼ਰ ਕੋ ਰਖਵਾਰ ਨ ਸੰਗੀ। ਸਹਹਿ ਜੀਵ ਧਹਿ ਦੂਖ ਇਕੰਗੀ। ਅਸ ਅਨਜਾਨਪਨੇ ਮਹਿਂ ਮਾਨਵ। ਪਚਹਿ ਰੈਨ ਦਿਨ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਵ–॥੪੯॥ ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਮੁਲਾਨਾ। ਲਖਿ ਮਹਿਮਾ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਲਪ ਬੈਸ ਏਤੀ[5] ਦਾਨਾਈ। ਕੋ ਅਵਤਰਜੋ ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੫੦ ॥ ਸਿਸੁਤਾ ਵਿਖੈ[6] ਬੰਦਗੀ ਜਾਨੀ। ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਨ ਮਨ ਠਾਨੀ। ਬਦੀ ਖ਼ਯਾਲ ਦਿਲ ਦੀਨਿ ਭੁਲਾਈ। ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਚੀਤਿ ਬਸਾਈ ॥ ੫੧ ॥ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਤੇ ਉਦਾਸ ਮਤਿ ਕੀਨੀ। ਗਿਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭੀਨੀ'। ਉਸਤਤਿ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨਿ ਮੁਖ ਸਦਨਾ। ਕਹਜੋ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਪਦ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ ॥ ੫੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰਹਵਾ ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ ॥
ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ ਮਮ ਈਂ ਚਿਨੀ ਅਹਵਾਲ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ ॥'ਬਦੀ ਖ਼ਯਾਲ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਕੁਛ ਜਾਨਤਿ ਨਾਹੀ। ਚਿੰਤਾਮਣਿ[7] ਕੋ ਤਜਹਿ ਗਵਾਰਾ॥ ਕਾਚ ਲੇਹਿ ਕਰ ਜਤਨ ਅਪਾਰਾ ॥੫੩॥ ਸੁਰਤਰੁ[8] ਕੋ ਨਿਜ ਅਜਰ[9] ਉਖਾਰਹਿ[10]। ਬਨੀ[11] ਬਬੂਰਨ ਕੀ[12] ਬਿਸਤਾਰਹਿ। ਤਰਕ ਸੁਧਾ ਕੋ[13] ਹੋਹਿ ਸੁਰਾਪੀ[14]। ਤਜਿ ਚੰਦਨ ਗਹਿ ਬੰਸ ਸੰਤਾਪੀ[15] ॥ ੫੪ ॥ ਤਿਨਕੋ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਕੈਸੇ। ਹਰਿ ਤਜਿ ਬਿਸ਼ਯ ਗਹਤਿ ਜੋ ਐਸੇ। ਬਿਸਰੈ ਸਭਿਹੀ ਬੈਸ ਬਿਤੀਤੀ। ਕਬਹਿ ਨ ਸੁਧਿ ਕੀਨੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ' ॥ ੫੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਮਨਮਾਂਹੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਧਿ ਅਧਿਕਹਿ ਬਿਰਧਾਹੀ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦੋਊ।'ਤੁਮਰੇ ਸਮਸਰ[16] ਔਰ ਨ ਕੋਊ ॥ ੫੬ ॥ ਮੂਰਤਿ ਪਾਕ[17] ਅਲਹਿ ਭਲ ਕੀਨੀ। ਭਗਤਿ ਰੀਤਿ ਮਹਿ ਮਤਿ ਜਿਹ ਭੀਨੀ'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਚਰੇ ਬਚਨਾ। ਗਰਬ ਹਰਨ ਕੀ ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਰਚਨਾ ॥ ੫੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ ॥ ਬਦ ਬਖਤ ਹਮ ਚੁ ਬਖੀਲ ਗਾਫਿਲ ਬੇਨਜਰ ਬੇਬਾਕ ॥
ਨਾਨਕ ਬੁਗੋਯਦ ਜਨੁ ਤੁਰਾ ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾਂ ਪਾਖਾਕ ॥ ੪ ॥

[1]ਹਾਥੀ। [2]ਕੁੰਡੇ ਨਾਲ। [3]ਟੋਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। [5]ਇਤਨੀ। [6]ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ। [7]ਮਨ ਚਿਤਵੀ ਮੁਰਾਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਣੀ। [8]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ। [9]ਅਪਣੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚੋਂ। [10]ਪੁੱਟਦਾ ਹੈ। [11] ਬਗੀਚੀ। [12] ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੀ। [13] ਛੱਡਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ। [14]ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਸ਼ਰਾਬ। [15]ਦੁਖਦਾਈ ਬਾਂਸ ਫੜਦਾ ਹੈ। [16] ਬਰੱਬਰ। [17]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਚੌਪਈ॥ 'ਰਤਿ[1] ਰੰਗੇ ਸਤਿਸੰਗ ਸਮਾਜੂ । ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾ ਅਨਤ[2] ਨਹਿੰ ਕਾਜੂ।ਤਨ ਮਨ ਸੌਂਪ ਦੀਨ ਨਿਜ ਸਾਂਈ।ਚਾਕਰ ਭਏ ਏਕ ਲਿਵ-ਲਾਈ॥ ੫੮ ॥ ਤਿਨਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਮੈਂ ਧੂਰੀ। ਗੁਨ ਨ ਏਕ ਔਗੁਨ ਬਹੁ ਪੂਰੀ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ[3] ਕਰੁਨਾਕਰ[4] ਸਾਧੂ। ਬਖਸ਼ਹਿੰ*ਮੈਂ ਜੁ ਗਰੁਵ[5] ਅਪਰਾਧੂ' ॥੫੯॥ ਅਧਿਕ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ। ਭਈ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਮਨ ਚੈਨਾ। ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨ ਜੋਰਿ ਜੁਗ[6] ਹਾਥਾ। ਕਹਯੋ 'ਮੋਹਿ ਅਬ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥਾ[7] ॥ ੬੦ ॥ ਛਿਮਹੁ[8] ਬਚਨ ਜੋ ਸਨਮੁਖਿ ਭਾਖੇ। ਹੌਂ ਅਨਜਾਨ ਢੀਠਤਾ ਰਾਖੇ। ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੂੜ੍ਹਾ। ਕੋ ਲਖਿ ਸਕਹਿ ਜਗਤ ਨਰ ਮੂੜ੍ਹਾ ॥੬੧॥ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਕੀਨੋ ਪਰਨਾ । ਹਰਹੁ ਮੋਹਿ ਜਗ ਜਨਮ ਜੁ ਮਰਨਾ। ਬ੍ਰਿੱਧਨ ਤੇ[9] ਤੁਮ ਬ੍ਰਿੱਧ[10] ਵਡੇਰੇ । ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਟਹੁ ਦੁਖ ਮੇਰੇ' ॥ ੬੨ ॥ ਦੀਨਬੰਧੁ ਦੁਖਦਲਨ[11] ਦਯਾਨਿਧਿ। ਬਚਨ ਅਧੀਨ ਸੁਨੇ ਜਬ ਅਸਬਿਧਿ। ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੀ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਬੋਲੇ ਮੁਖਬਾਨੀ ॥ ੬੩ ॥ 'ਮਨ ਕੰਚਨ[12] ਜਗ ਸਿਕਤਾ ਮਾਂਹੀ[13]। ਬੀਨਬੀਨ[14] ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ। ਤਪ ਅਗਨੀ ਮਹਿਂ ਭਗਤਿ ਕੁਠਾਲੀ[15]। ਬਿਸ਼ਯ ਮੈਲਹਤਿ[16]ਲਿਹੁ ਤਿਹਗਾਲੀ॥੬੪॥ਅਲੰਕਾਰ[17] ਘਰਿ[18] ਸਰਲ[19] ਅਧੀਰਾ। ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਜਟਹੁ[20] ਨਾਮ ਹਰਿ ਹੀਰਾ।ਉਰ ਪਹਿਰਾਵਹੁ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ । ਸ਼ੋਭਾ ਲੋਕਨ ਉਭੈ[21] ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ ॥ ੬੫ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਇਕ ਚਿਤ ਲਿਵਲਾਈ। ਜਪਹੁ ਦੇਹਿ ਅਭਿਮਾਨ ਗਵਾਈ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਕੀ ਸੇਵ ਅਭੰਗਾ[22]।ਕਰਹੁ ਸੁਖਦ ਨਿਤ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ'॥੬੬॥ਬਚਨਾਯੁਧ ਕੈ[23] ਸੰਗ ਮੁਲਾਨਾ। ਘਾਇਲ ਭਾ[24] ਤਨ ਸੁਧਿ[25] ਬਿਸਰਾਨਾ । ਅਤਿ ਭੀਖਨ ਸੋਂ ਭਿਦ ਗਯੋ[26] ਮਰਮੁ[27]। ਛਿਦੇ ਅੰਗ ਹਉਮੈ ਸੰਗ ਭਰਮੁ[28] ॥ ੬੭ ॥ ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਜਾਨਿ ਦੁਖ ਖਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਪਹਿਚਾਨੀ। ਬੰਦ ਹਾਥ ਦੋ ਕਰੀ ਸੁ ਬੰਦਨ। 'ਤੁਮ ਕਿਯ ਮਮ ਅੱਗਯਾਨ ਨਿਕੰਦਨ।

[1]ਪ੍ਰੇਮ। [2]ਹੋਰ। [3]ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ। [4]ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਣ । [5]ਭਾਰੀ। [6]ਦੋਵੇਂ। [7]ਨਿਹਾਲ। [8]ਮੁਆਫ ਕਰੋ। [9]ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ। [10]ਵੱਡੇ। [11]ਦੁਖਨਾਸ਼ਕ। [12]ਮਨ ਰੂਪ ਸੋਨਾ। [13]ਜਗਤ ਰੂਪ ਰੇਤ ਵਿਚੋਂ। [14]ਚੁਣ ਚੁਣਕੇ। [15](ਸੋਨਾ ਪਾਕੇ ਗਾਲਣ ਵਾਲੀ) ਠੂਠੀ। [16]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [17]ਗਹਿਣਾ। [18]ਘੜਕੇ। [19]ਸੂਧਾ। [20]ਜੜੋ। [21]ਦੋਨੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ। [22]ਇਕ ਰਸ,ਲਗਾਤਾਰ। [23]ਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ। [24]ਫਟੜ ਹੋ ਗਿਆ। [25]ਤਨ ਦੀ ਸੋਝੀ। [26]ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ। [27]ਮਰਮ ਅਸਥਾਨ,ਭਾਵ ਰਿਦਾ। [28]ਹਉਮੈ ਸਹਿਤ ਭਰਮ(ਰੂਪੀ)ਅੰਗ ਵਿੰਨ੍ਹੇਗਏ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਬਖਸ਼ਹੁ।

॥੬੮॥ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਹਰਿ ਸਾਧੂ। ਨਰਨ ਉਧਾਰਹੁ ਬੁੱਧਿ ਅਗਾਧੂ ! ਕਮਲ ਬਦਨ! ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਉਰ ਆਵੈ। ਤਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋ ਉਲਟਾਵੈ॥੬੯॥ਮੈਂ ਅਬ ਸੁਨਯੋ ਜੁ ਤੁਮ ਉਪਦੇਸੂ। ਜਪੌਂ ਨਾਮ ਤਜਿ ਜਗਤ* ਕਲੇਸੂ'। ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨਯੋ ਧਾਮ ਮੁਲਾਨਾ। ਨਹਿਂ ਕਿਹ ਸੋਂ ਤਿਹ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ॥੭੦॥ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਸ਼ਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਜਾਗੀ॥ਬਿਖਿਯਨ ਤਯਾਗ ਏਕ ਲਿਵਲਾਗੀ। ਜੀਵਤਿ ਜਪਤਿ ਰਹਯੋ ਸੋ ਨਾਮੂ। ਅੰਤਕਾਲ ਗਮਨਯੋ ਹਰਿ ਧਾਮੂ ॥ ੭੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੁੱਲਾਂ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਧਯਾਇ । ॥ ੮ ॥

੯. [ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ । ਸੱਚਾ ਜੰਞੂ ।]

ਦੋਹਰਾ—ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਸਰਬਦਾ ਬਰਨ ਸ੍ਵੇਤ ਸੁਖਕੰਦ ।
ਤਰਲ ਆਂਗੁਰੀ ਬੀਨ ਸੋਂ ਬੰਦੋਂ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ† ॥ ੧ ॥

ਸਰਸ੍ਵਤੀ=ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਸ਼ਾਰਦਾ ।
ਸਰਬਦਾ=ਸਦਾ ਹੀ [ਸੰਸ:, ਸਰਵ੍ਦਾ] ।
ਬਰਨ=ਰੰਗ [ਸੰਸ: ਵਰ੍ਣ] । ਸ੍ਵੇਤ=ਚਿੱਟਾ [ਸੰਸ:, ਸ਼੍ਵੇਤ] ।
ਸੁਖਕੰਦ=ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ । ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਫਲ ।
ਤਰਲ=ਚੰਚਲ, ਥਰਰਾ ਰਹੀਆਂ ।
ਆਂਗੁਰੀ=ਉਂਗਲਾਂ, [ਸੰਸ:, ਅੰਗੁਲ] ।
ਬੀਨ=ਬੀਨਾ, ਵੀਣਾ । ਸਤਾਰ ਵਾਂਙੂ ਤੂੰਬਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸੰਗੀਤਕ ਸਾਜ਼, [ਸੰਸ:, ਵੀਣਾ] । ਕਰ=ਹੱਥ । ਬੰਦਿ=ਜੋੜਕੇ ।

ਅਰਥ—(ਜਿਸਦਾ) ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ ਤੇ (ਦਰਸ਼ਨ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ; (ਗੁਣ ਕੀਰਤੀ ਵਿਖੇ) (ਜਿਸ ਦੀਆਂ) ਉਂਗਲੀਆਂ ਬੀਣਾਂ ਵਜਾਉਣ ਵਿਚ ਚੰਚਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੋਵੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਾਲੂ ਬਹੁਰੋ ਕੀਨਿ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ਜੱਗਯੁਪਵੀਤ[1] ਦੇਨਿ ਹਿਤ ਧਾਰਾ॥ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੋ ਤਿਹ ਕੋ ਹਰਿਦਯਾਲਾ। ਸੋ ਬੁਲਾਇ ਲੀਨੋ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਛੱਤ੍ਰੀ ਰੀਤਿ ਕਰੋ ਦ੍ਵਿਜਰਾਈ !' ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਅਸ ਦ੍ਵਿਜ ਹਰਿਦਯਾਲੂ। ਕਹਯੋ 'ਸੌਜ[2] ਸਭਿ ਆਨਿ[3] ਬਿਸਾਲੂ' ॥ ੩ ॥ ਸ਼ੁਭ ਬਾਸੁਰ ਸੋ ਦੀਨ ਬਤਾਈ।

[1]ਜੰਞੂ । [2]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ । [3]ਮੰਗਾਓ । *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਸਗਲ । †ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਭਾਵ ।

ਕਰਿ ਅਰੰਭ ਜਿਉਂ ਅਧਿਕ ਵਡਾਈ।ਦਿਜਬਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਕਾਲੂ। ਸਭਿ ਸੰਭਾਰਨ[੧] ਆਨਿ ਉਤਾਲੂ[੨] ॥ ੪॥ ਭੋਜਨ ਹੇਤ ਅੰਨ ਇਕਠਾਈ। ਆਮਿਖ[੩] ਕਾਰਨ ਛਾਗ[੪] ਮੰਗਾਈ। ਜੋ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਾਲੂ ਕੇ ਗਜਾਤੀ[੫]। ਸਭਿਨਿ ਅਮੰਤ੍ਰ[੬] ਦੀਨੋ ਖ਼ਜਾਤੀ[੭] ॥ ੫ ॥ ਔਰ ਜਿ ਨਗਰ ਬਿੱਪ੍ਰ[੮] ਬਰ ਰਹਿਹੀਂ। ਬੇਦਨ ਬਿਧਿ ਕੇ ਬੇਤਾ ਅਹਿਹੀਂ। ਦਯੋ ਅਮੰਤ੍ਰ[੬]*ਸਭਿਨਿ ਪੁਕਾਰੀ। ਆਏ ਕਾਲੂ ਧਾਮ ਮਝਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਗੋਮੈ[੯] ਸੋਂ ਲੇਪਨ ਛਿਤ ਕਰਿਕੈ। ਪੂਰਯੋ ਚੌਂਕ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੁਨ ਬੁਲਵਾਏ। ਦ੍ਵਿਜ ਬਾਹਜ[੧੦] ਕੇ ਬੀਚ ਬਿਸਾਏ ॥ ੭ ॥ ਜਿਉਂ ਉਡਗਨ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ। ਜਾਵਹਿ ਪੂਰਨ ਇੰਦ[੧੧] ਉਦਾਰਾ। ਸ਼ੋਭਾ ਸੰਯੁਤ[੧੨] ਤਿਉ ਤਹਿਂ ਜਾਈ। ਬੈਸੇ ਬੀਚ ਸਭਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੮ ॥ ਛੱਤ੍ਰਿਨ ਰੀਤਿ ਜੁ ਹੁਤੀ ਪੁਰਾਤਨ। ਸੋ ਕੀਨੀ ਦਿਜਵਰ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿਨਿ। ਕੁਲ ਆਚਾਰ ਸਿਖਾਵਨ ਲਾਗਾ। ਪੁਨ ਪਾਵਨ ਜੰਞੂ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੯ ॥ ਜਗਤ ਬਿਮੋਚਨ ਲੋਚਨ ਚਾਰੂ[੧੩]। ਚਿਤਵਨ ਕੀਨੀ[੧੪] ਮੋਖ ਉਦਾਰੂ। ਬੂਝਤਿ ਭੇ 'ਦ੍ਵਿਜ ! ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਉ। ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਜੰਞੂ† ਪਾਵਉ ॥ ੧੦ ॥ ਕੌਨ ਅਧਿਕਤਾ ਯਾਂਕੇ ਪਾਏ ? ਕਿਸ ਪਦਵੀ ਇਹੁ ਦੇਤਿ ਪੁਚਾਏ?ਪਹਿਰੇ ਬਿਨਾ ਨੂਨਤਾ ਜੋਊ। ਦਿਜਬਰ ! ਮੁਹਿ ਸਮਝਾਯੋ ਸੋਊ ?' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਹਰਿਦਯਾਲ ਚੋਂਪ ਚਿਤ ਚਮਕੀ। ਇੱਛਾ ਕਰਤਿ ਮੋਹ ਭ੍ਰਮ ਕਮਕੀ[੧੫]।ਪੂਰਬ ਆਸ ਸੁਨਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ੂ। ਬਨੀ ਸੁ ਬਿਧਿ ਅਬ ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ਼ੂ ॥ ੧੨ ॥ ਜਾਨਤਿ ਜੌਨ ਮਹਾਤਮ ਗੁਰ ਕੋ। ਬੋਲਯੋ ਤਦਪਿ ਹਰਨ ਤਮ[੧੬] ਉਰ ਕੋ। 'ਦਿਜ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਧਰਮ ਜੁ ਧਰਿਈ। ਜੱਗ੍ਯੁਪਵੀਤ ਸੁ ਪਾਵਨ ਕਰਿਈ॥੧੩॥ਜਾਵਦ ਰੀਤਿ ਨ ਅਸ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਾਵਦ ਨਹਿਂ ਚੌਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਦ੍ਵਿਜ ਬਾਹਜ[੧੦] ਕੋ ਇਸ ਬਿਨ ਧਰਮਾ। ਰਹਤਿ ਨਹੀਂ, ਬੂਝਹੁ ਇਹੁ ਮਰਮਾ[੧੭] ॥ ੧੪ ॥ ਬੇਦਨਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਜਬ ਗਰ ਪਾਵਹਿ। ਦ੍ਵਿਜ ਬਾਹਜ ਨਿਜ ਧਰਮਹਿ ਆਵਹਿ'। ਸੁਨਿ ਪੌਧਾ[੧੮] ਕੇ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਮਲ ਬਦਨ ਕਹਿਂ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲਾ ॥੧੫॥ 'ਦ੍ਵਿਜ

---

[੧]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ। [੨]ਛੇਤੀ। [੩]ਮਾਸ। [੪]ਬੱਕਰਾ। [੫]ਸਨਬੰਧੀ। [੬]ਨਿਉਂਦਾ ਸੱਦਾ। [੭]ਪ੍ਰਗਟ। [੮]ਬ੍ਰਾਹਮਨ। [੯]ਗੋਬਰ। [੧੦]ਬਾਹਮਨਾਂ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੧]ਪੂਰਾਚੰਦ੍ਰਮਾ। [੧੨]ਸਮੇਤ। [੧੩]ਜਗਤ ਦੇ(ਦੁਖਾਂਨੂੰ)ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਹਣੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ। [੧੪]ਤੱਕਣਾ ਕੀਤਾ। [੧੫]ਨਿਵਿਰਤੀ ਦੀ। [੧੬]ਅਨ੍ਹੇਰਾ। [੧੭]ਭੇਦ ਇਹ ਸਮਝੋ। [੧੮]ਪਰੋਹਤ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਅਮੰਤ੍ਰਕ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਇਹੁ ਗਰ–ਹੈ।

ਬਾਹਜ ਕੋ ਧਰਮ ਜੁ ਆਹੀ। ਗਰ ਮੇਂ ਪਾਇ ਸੂਤ ਰਹਾਹੀ। ਕਿਧੋਂ ਸੁਕਰਮ ਕਰੇ ਤੇ ਰਹਿਈ।ਦਯਾ ਆਦਿ ਜੇ ਸ਼ੁਭ ਨਿਰਬਹਿਈ॥੧੬॥ ਪਾਇ ਸੂਤ ਗਰ ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ।।ਧਨ ਹਿਤ ਹਿੰਸਾ ਧ੍ਰੋਹਿ ਅਧਰਮ।। ਅੰਤ ਪ੍ਰਯੰਤ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਧਾਰੇ। ਝੂਠ ਪਿਸ਼ਨਤਾ[੧] ਚਿਤ ਹਿਤਕਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਜੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦ੍ਵਿਜ ਕਿਧੋਂ ਚੰਡਾਲਾ। ਸਹਹਿ ਜਾਇ ਜਮਦੰਡ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੌਨ ਜਨੇਊ ਤਿਹ ਫਲ ਦੀਨਾ। ਪਾਯੋ ਨਰਕ ਇਹਾਂ ਅਘ ਕੀਨਾ' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਦਿਜ-ਬਰ ਜੇ ਬੈਸੇ। ਭਏ ਮਸ਼ਟ[੨] ਕੁਛ ਆਵ ਨ ਜੈਸੇ। ਸਨਮੁਖ ਉਤਰ ਦੇਤਿ ਨ ਕੋਊ। 'ਕਹਿਤਿ ਸੱਤਿ'ਸਮਝਤਿ ਚਿਤ ਸੋਊ॥੧੯॥ਤਦਪਿ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਬਚ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਪ੍ਰੋਹਤ ਹਰਿਦਯਾਲ ਇਮ ਭਾਖਾ। 'ਕੌਨ ਜੰਞੂ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਨਰਕਾ ? ਜਾਂਤੇ* ਜਮ ਨਹਿੰ ਕਰਹਿ ਕੁਤਰਕਾ ॥ ੨੦ ॥ ਸੋ ਨਿਜ ਰਸਨਾ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ। ਸੁਨਨਿ ਚਾਹ ਸਭਿ ਉਰ ਹਰਖਾਈ'। ਕਮਲ ਬਦਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। ਜਿਸ ਜੰਞੂ ਤੇ ਜਨ ਸਨਮਾਨੇ[੩] ॥ ੨੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥ ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥ ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥

ਚੌਪਈ॥ 'ਸੁੱਛ[੪] ਸਥਿਰ[੫] ਇਹੁ ਲਖਹੁ[੬] ਜਨੇਊ। ਗਰ[੭] ਮਹਿਂ ਪਹਿਰੈਂ ਵਿਰਲੇ ਕੋਊ।ਜਿਹ ਨਰ ਗਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਨ ਕੀਨਾ। ਧੰਨ ਸਿ ਨਰ ਕੀਨੇ ਦੁਖ ਛੀਨਾ[੮]। ।੨੨। ਲੋਕ ਬਹੁਰ ਪਰਲੋਕ ਅਸ਼ੋਕੂ[੯]॥ ਸਨਮਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਅੰਤਕ ਓਕੂ[੧੦]†। ਅਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਜੇ ਹੈ ਤੁਮ ਪਾਸੂ। ਗਰ ਮੁਝ ਪਾਵਹੁ ਦੁੱਕ੍ਰਿਤ ਨਾਸੂ[੧੧]।੨੩। ਕਰਤਿ ਸੂਤ ਕੋ ਗ੍ਰੰਥਨ[੧੨] ਪਾਈ। ਜਲ ਜਾਵਹਿ ਇਹ ਸੰਗ ਨ ਜਾਈ। ਜਾਨਹੁ ਕੱਚਾ ਕਾਜ ਸੰਸਾਰੂ। ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਤਿ ਗਵਾਰੂ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਹਰਦਯਾਲ ਰਸਾਲਾ। ਪੁਲਕਾਵਲਿ[੧੩] ਤਨ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ -ਮੈਂ ਪੂਰਬ ਜੋ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ[੧੪]। ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਸੋ ਭੀ ਸਭਿ ਸਾਚੀ

[੧]ਚੁਗਲੀ [੨]ਚੁੱਪ। [੩]ਆਦਰ ਕਰੇ। [੪]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [੫]ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। [੬]ਜਾਣੋ। [੭]ਗਲ। [੮]ਨਾਸ਼। [੯]ਅਨੰਦਤ। [੧੦]ਜਮ ਦੇ ਘਰ। [੧੧]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [੧੨]ਗੰਢਾਂ [੧੩]ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। [੧੪]ਕਹੀ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਜਾਂਕੇ—।
†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਅੰਤਨ ਲੋਕੂ—ਅਰਥਾਤ ਜਮਲੋਕ।

॥ ੨੫ ॥ ਲਖਿ ਹੈਂ ਵਿਰਲੇ ਬਹੁ ਅਨਜਾਨਾ। ਜਿਹ ਬਚ ਸੁਨਿ ਮਮ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ॥ਹੌਂ ਸੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਬੰਸ ਸਮੇਤਾ॥ਭਾ ਯਜਮਾਨ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਕੇਤਾ[੧] -॥ ੨੬ ॥ ਅਨਦ ਮਗਨ ਮੁਖ ਬੋਲ ਨ ਆਵਾ। ਸੁਨਨ ਬਚਨ ਮਨ ਰੁਚਿ ਉਪਜਾਵਾ। ਅਨਤ[੨] ਜਿ ਦ੍ਵਿਜ ਬੈਸ਼ੇ ਸ਼ੁਭ ਨੀਤੀ। ਸ਼ੋ ਬੋਲੇ ਲਖਿ ਪਾਛਲ ਰੀਤੀ॥੨੭॥ 'ਭੋ ਬਾਲਕ ! ਇਹੁ ਜੱਗਸ਼ੁਪਵੀਤਾ। ਬੇਦ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਗਿਨਯੋ ਪੁਨੀਤਾ। ਪਰਮਪਰਾ[੩] ਪਾਵਨ[੪] ਬਰ ਧਰਮਾ[੫]। ਦ੍ਵਿਜ ਬਾਹਜ ਕੋ ਰਾਖਤਿ ਧਰਮਾ ॥ ੨੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਤੇ ਇਹ ਚਲਿ ਆਵਾ। ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਸਭਿ ਪਹਿਰਾਵਾ। ਜੇ ਹਮ ਕੀਨੀ ਉਕਤਿ ਨਵੀਨਾ। ਪੇਲੋ ਇਹੁ ਤੌਂ[੬] ਸੁਮ-ਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ! ॥੨੯॥ ਚਲਹੁ ਬਾਲ ! ਪਾਛਲ ਕੁਲ ਚਾਲੀ। ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਸਭਿ ਤੇ ਰਹਹੁ ਨਿਰਾਲੀ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਕਾ। ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਮਤਿ ਕਰਤਯੋ ਤਰਕਾ[੭] ॥ ੩੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ—ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ ॥
ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਥਿਆ ॥ ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ ਝੜਿ
ਪਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਅਸਬਿਧਿ ਕੋ ਦ੍ਵਿਜ ਦੇਹੁ ਜਨੇਊ ॥ ਚੌਕਰ[੮] ਬਿਕਤਿ ਮੋਲ-ਲਿਯ ਤੇਊ। ਅਗਨਿ ਸੰਗ ਜਰਿ ਗਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਜਹਿਂ ਕਾਰਜ ਤਹਿਂ ਨਿਬਹਯੋ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੧ ॥ ਜੋ ਆਗੇ ਨਹਿਂ ਕਾਰਜ ਆਵਾ। ਸੋ ਪਾਯੋ ਜਗ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਾ। ਮਮ ਸੰਸਾਰ ਸੋਂ ਨਾਹੀ ਕਾਜੂ। ਤਿੰਹ ਕੀ ਕਿਉਂ ਕਰਿਹੌਂ ਉਰ ਲਾਜੂ॥ ੩੨ ॥ ਸੰਗ ਨ ਤਗਾ[੯] ਜਬ ਜਮ ਗਹਿ ਕੂਟਾ। ਤਹਾਂ ਨਾਮ ਹੋਯੋ ਤਗਾਤੂਟਾ। ਕੀਨਿ ਸੁ ਕੂਰੀ ਚੋਰੀ ਜਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਮਿਲੀ ਯਾਤਨਾ[੧੦] ਭਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਤਾਂਤੇ ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰਾ। ਜਪਹੁ ਤਾਂਹਿ ਹੁਇ ਜਗ ਨਿਸਤਾਰਾ। ਦੋਨੋਂ ਲੋਕ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਸ਼ੰਗਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮ-ਰਹੁ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ' ॥ ੩੪ ॥ ਦ੍ਵਿਜ ਬਾਹਜ ਕੀ ਭੀਰ[੧੧] ਸੁ ਭੂਰੀ[੧੨]। ਸੁਨਿ ਬਚ ਬਿਸਮੈਤਾ[੧੩] ਉਰ ਪੂਰੀ। ਕੋਊ ਨ ਉੱਤਰ ਦੇਨਿ ਸਮਰਥਾ॥ਸੱਤਿ ਬਾਤ ਕਿਮ ਕਹੈਂ ਬਿਅਰਥਾ॥ ੩੫ ॥ ਪੁਨ ਤਿਹ ਕਾਲ ਜੁ ਕਾਲੂ ਗਯਾਤੀ[੧੪]।

---

[੧]ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਜੋ ਘਰ ਅਰਥਾਤ ਆਸ਼ਰਾ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਜਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ) ਹਨ। [੨]ਹੋਰ। [੩]ਮੁੱਢ ਤੋਂ। [੪]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [੫]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ। [੬]ਤਾਂ ਇਹ (ਬੇਸ਼ਕ) ਹਟਾ ਦਿਓ। [੭]ਖੰਡਨ। [੮]ਚਾਰ ਕੌਡੀ ਦਾ[੯]ਜੰਞੂ। [੧੦]ਤਾੜਨਾ। [੧੧]ਭੀੜ। [੧੨]ਬਹੁਤੀ। [੧੩]ਅਚਰਜਤਾਈ। [੧੪]ਸਨਬੰਧੀ।

ਸੋ ਬੋਲੇ ਨਿਜ ਬਾਤ ਸੁਹਾਤੀ।'ਸੁਨੀਏ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਬੀਨਾ।ਤੋਰ[1] ਅਤ-ਰਕ ਗਿਰਾ[2] ਰਸ ਭੀਨਾ ॥ ੩੬ ॥ ਤਦਪਿ ਜੁ ਤਵ ਪਿਤ ਖਰਚ੍ਯੋ ਦਰਬਾ। ਜੱਗ੍ਯੁਪਵੀਤ ਹੇਤੁ ਲਖਿ ਸਰਬਾ। ਨਹਿਂ ਪਹਿਰਹੁ ਤਬ ਹੋਇ ਅਕਾਜੂ[3]। ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤ ਕੀਨਿ ਸਮਾਜੂ ॥ ੩੭ ॥ ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਸਭਿ ਤੁਮ ਘਰ ਆਵਾ। ਪਹਿਰਹੁ ਜੰਞੂ ਜਗਤ ਸੁਹਾਵਾ। ਜੋ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਚਲਹਿ ਨ ਚਾਲੇ। ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਤਿਹ ਕਰੈ ਨਿਰਾਲੇ ॥੩੮॥ ਨਰ ਸੰਪੂਰਨ ਅਰੁ ਪਰ-ਵਾਰੂ।ਹਰਖੈਂ ਉਰ ਕਰਿ ਰਹੁ ਗਰ[4] ਧਾਰੂ[5]।ਨਾਤੁਰ[6] ਸਭ ਕੋ ਬਧ੍ਯੋ ਹੁਲਾਸਾ। ਮਿਟ ਜੈ ਹੈ ਮਨ ਹੋਇ ਉਦਾਸਾ ॥ ੩੯ ॥ ਏਕ ਵਾਰ ਗਰ ਪਾਇ ਜਨੇਊ। ਪੁਨ ਕਰੀਏ ਇੱਛਾ ਉਰ ਜੇਊ'। ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗ੍ਯਾਤਿਨਿ[7] ਕੇ ਬੈਨਾ। ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥ ੪੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ—ਮਃ ੧ ॥ ਲਖ ਚੋਰੀਆ ਲਖ ਜਾਰੀਆ ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ ਗਾਲਿ ॥ ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥ ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮ੍ਹਣੁ ਵਟੇ ਆਇ ॥ ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨ੍ਹਿ ਖਾਇਆ ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਪਾਇ ॥ ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਲੋਕਾਰੀਤ ਜੁ ਜੱਗ੍ਯੁਪਵੀਤਾ। ਹੋਤਿ ਪੁਰਾਤਨ ਤੂੰਟਤਿ ਨੀਤਾ। ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਲੇ ਅਵਰ ਸੁ ਪਾਵਾ। ਜਗ ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਤਸ ਬਨ੍ਯੋ ਬਨਾਵਾ ॥ ੪੧ ॥ ਜੇਕਰਿ ਹੋਵਹਿ ਜੋਰ ਜਨੇਊ। ਮੁਝ ਗਰ ਦੀਜੈ ਭਗਨ ਨ[8] ਜੇਊ। ਮਨ ਕੁਬਾਸ਼ਨਾਂ ਨਾਸਹਿ ਰਾਸੀ[9]। ਜਿਹਤੇ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ' ॥ ੪੨ ॥ ਅਸਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਤਿਦਾਨੀ। ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਉਚਰਤਿ ਬਾਨੀ। ਬਚਨ ਬਦਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਬਰਿਆਈ[10]। ਜੱਗ੍ਯੁਪਵੀਤ* ਦਿਯੋ

[1]ਆਪਦੀ। [2]ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ। [3]ਬਿਰਥਾ। [4]ਗਲੇ ਵਿਚ। [5]ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ। [6]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [7]ਸਾਕਾਂ ਦੇ। [8]ਟੁੱਟੇ ਨਹੀਂ। [9]ਸਭ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ। [10](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ।

*ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੰਞੂ ਬਾਬਤ ਜੋ ਖ੍ਯਾਲ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਆਪ ਜੀ ਦੇ 'ਦਿਜ ਦੰਭਨ ਕੋ ਕੀਨ ਨਿਕਦਨਾ।' (ਅੰਕ ੪੪) ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਧਾਗਾ ਗਲ ਪਾਕੇ ਆਪੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾ ਲੈਣੀ ਇਹ ਗਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਮਤੀ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੀ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ੫੭ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ੨੩ ਅੰਗ ਦੀ 'ਕਉਤਕ ਹਿਤ ਯਹ ਰੂਪ ਬਨਾਏ' ਦੀ ਤੁਕ।

ਪਹਿਰਾਈ ॥ ੪੩ ॥ ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ ਤਬਹਿ ਸੁਖ ਸਦਨਾ। ਦਿਜ ਦੰਭਨ ਕੋ ਕੀਨ ਨਿਕਦਨਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਹਰਖਯੋ ਉਰ ਪਰਵਾਰੂ। ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਮਿਟਾ ਖਭਾਰੂ[1]॥੪੪॥ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਦਿਜ ਹਰਦਯਾਲੂ। ਵਡ ਲਾਲਸ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹਕਾਲੂ। 'ਊਚ ਕਰਮ ਤੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ[2]। ਰਿਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕੋ ਇਹ ਸਭਿ ਸਾਚੀ ॥ ੪੫ ॥ ਜੋ ਜਗ ਕਾਨ ਸਿਖਲਾ[3] ਸੰਗਾ। ਵਰਣ ਧਰਮ ਕਰਿ ਸਕੈਂ ਨ ਭੰਗਾ। ਪੁਨ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੋ ਜੱਗਯੁਪਵੀਤਾ॥ ਉਚਰਹੁ ਬਚਨ ਜੁ ਹੋਤਿ ਪੁਨੀਤਾ ॥ ੪੬ ॥ ਸੁਨਹਿਂ ਸਭਿਹਿ ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਜਾਤੀ। ਜੋ ਅਤੂਟ ਰਹਿ ਸਦਾ ਸੰਗਾਤੀ[4]'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਅਰਬਿੰਦ[5] ਬਿਲੋਚਨ[6] ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ[7] ॥ ੪੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਊਪਜੈ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੂਤੁ ॥ ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤਗੁ ਨ ਤੂਟਸਿ ਪੂਤ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਜਿਨ ਅਸ ਪਾਯੋ ਜੱਗਯੁਪਵੀਤਾ। ਸੋ ਸਭਿ ਥਾਨ ਵਿਖੈ ਨਿਰ-ਭੀਤਾ। ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਤਹਿਂ ਆਦਰ ਪਾਵਾ। ਸਭਿ ਸ਼ੋਭਾ ਸੰਯੁਤ ਜਸੁ ਛਾਵਾ ॥ ੪੮ ॥ ਭਗਨ ਨ ਹੋਇ[8] ਸੰਗ ਰਹਿ ਸੋਊ। ਭਾਗ ਜਗੇ ਤੇ ਪਹਿਰਹਿ ਕੋਊ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਕੀਨਿ ਮਲੀਨਾ। ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਕੋ ਜਿਨ ਸੁਚਿ[9] ਕੀਨਾ* ॥ ੪੯ ॥ ਤਿਨਹਿ ਉਚਿਤ[10] ਇਹੁ ਯੱਗਯੁਪਵੀਤ॥ ਲੋਕ ਕਾਨ ਤੇ ਸੋ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਾ[11]' ॥ ਸੁਨਿ ਹਰਿਦਯਾਲ ਸੁ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਰਿਦੇ ਧਾਰਿ ਲਿਯ ਲਖਿ ਸਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੫੦ ॥'ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੁਨ ਧੰਨ' ਵਖਾਨਹਿ। 'ਆਪਨ ਗਤਿ ਤੁਮ ਆਪਹਿ ਜਾਨਹਿ'। ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ॥ ਇਕ ਪ੍ਰੋਹਤ ਭਾ ਹਤਿ ਅ[illegible]ਮਾਨੀ ॥ ੫੧ ॥ ਜਿਹ ਪਰ ਕਰਹਿਂ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ॥ ਤਾਹੂ ਕੋ ਹਰਿਹੀ ਭਵ ਮਰਨਾ[12]। ਤਿਹ ਛਿਨਿ ਕਾਲੂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਅਬ ਭੋਜਨ ਭਾ ਸਗਰੋ ਤਯਾਰਾ ॥ ੫੨ ॥ ਦਿਜ ਜੂ ! ਉਠਊ ਪਾਂਤਿ[13] ਬੈਸਾਵਹੁ। ਤਜਿ ਬਿਲੰਬ ਨਿਜ ਭੋਜਨ ਖਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਦਿਜ ਉਠਿ ਚੀਰ[14] ਉਤਾਰੇ। ਕਰਿ ਪੰਕਤਿ ਬੈਸੇ ਇਕ ਸਾਰੇ[15]† ॥ ੫੩ ॥ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭਿ

---

[1]ਖੇਦ। [2]ਕਹੀ। [3]ਬੇੜੀ, ਸੰਗਲ, ਬੰਧਨ। [4]ਸੰਗ। [5-6]ਕਵਲ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ [7]ਬੰਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ [illegible]। [8]ਟੁੱਟਦਾ ਨਹੀਂ। [9]ਪਵਿਤਰਤਾ। [10]ਯੋਗ। [11]ਉਲਟ। [12]ਜਨਮ ਮਰਨ। [13]ਪੰਗਤ। [14]ਕਪੜੇ। [15] ਇਕੋ ਜੇਹੀ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਕੋ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਨਾ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਇਕ ਬਾਰੇ–।

ਬੁਲਾਇ ਨਿਜ* ਗ੍ਯਾਤੀ[1]। ਬਨ ਬੈਠੇ ਸੋ ਪਾਂਤਿ ਸੁਹਾਤੀ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਪਾਤ੍ਰਨ[2] ਧਰਿ ਆਗੇ। ਸੂਪਕਾਰ[3] ਤਬ ਪਰੁਸਨਲਾਗੇ[4] ॥ ੫੪ ॥ ਪਾਇਸੁ[5] ਸਿਤਾ[6] ਘ੍ਰਿੱਤਿ ਬਿਧਿ ਸੰਗਾ। ਸਪਦ[7] ਪਰੁਸਗੇ[8] ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ। ਸੂਖਮ ਓਦਨ[9] ਬਰੇ[10] ਪਕੌਰੇ। ਮਰਚ ਧਨਿਯ ਸੋਂ ਦਧਿ ਮਹਿਂ ਬੋਰੇ[11] ॥ ੫੫ ॥ ਸੂਪ[12] ਬਨੀ ਬਰ[13] ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਖਾਨ ਪੂਰ[14] 'ਹਰਿਨਾਮ' ਉਚਾਰ। ਸ੍ਵਾਦ ਸੰਗਿ ਸਭਿ ਅਚਵਨਿ ਕੀਨੋ। ਪੁਨ ਪਨਵਾਰੇ[15] ਕੀਨਿ ਚਬੀਨੋ॥੫੬॥ ਦੀਨ ਦੱਛਨਾ ਦ੍ਵਿਜ ਸਨਮਾਨੇ। ਬਹੁਰ ਬਿਸਰਜਨ[16] ਹੋਇ ਪਯਾਨੇ। ਦ੍ਵਿਜ ਹਰਿਦ੍ਯਾਲ ਚਹਿਤਿ ਸੋ ਪਾਵਾ। ਨਾਮ ਲਗੀ ਲਿਵ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਛਾਵਾ ॥ ੫੭ ॥ ਜੱਗ੍ਯੁਪਵੀਤ ਪਾਵਨੀ ਗਾਥਾ। ਸੁਨਹਿ ਸੁਨਾਵਹਿ ਜੋ ਹਿਤ ਸਾਥਾ। ਭਗਨ ਜੰਞੂ ਕੋ ਦੋਖ ਨ ਲਾਗਹਿ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਗ ਅਨੁਰਾਗਹਿ† ॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਯਾਤੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਅਪਰ ਜੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਿ ਪ੍ਰੋਧਾ ਸਾਥ। ਉਸਤਤਿ ਉਚਰਤਿ ਸਦਨ ਗੇ ਜੋ ਗੁਰ ਦੀਨਾਨਾਥ ॥ ੫੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬ੍ਰਹਮਸੂਤ੍ਰ‡ ਪਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਧ੍ਯਾਇ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਅਰਦਾਸ। ਗਊਆਂ ਚਾਰਨਾ। ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕਰਨਾ]

ਸੈਯਾ ॥ ਬਰ ਆਨਨ ਤੇ ਬਰ ਦੇਹੁ ਗੁਰੂ ! ਬਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਪੂਰਨ ਹੋਇ ਅਬੈ।
ਬਲਿ ਜਾਇ ਕਵੀ ਤੁਮਰੋ ਬਲਪਾਇ ਕਰੋਂ ਕਵਿਤਾ ਸ਼ੁਭ ਛੰਦ ਸਬੈ।
ਬਲਹੀਨ ਕਰੋ ਬਿਘਨਾ ਸਭਿ ਹੀ ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਹੋਇ ਤਬੈ।
ਬਿਘਨਾਤਮ ਰੂਪ ਅਮਾਵਸ਼ ਕੋ ਯਹਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦ੍ਵੁਤੀ ਦੁਤਿ ਚੰਦ§ਫਬੈ ॥ ੧॥

[ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ [ਸੰਸਃ, ਵਰ]। ਆਨਨ=ਮੂੰਹ।
ਬਰ=ਅਸੀਸ। ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਦਾਤ।
ਬਰ=ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਾਂਛਤ। [ਸੰਸਃ, ਬਰੰ=ਵਾਂਛਤ। ਧਾਤੂ 'ਬ੍ਰੀ'=ਚੁਣਨਾ। ਵਰ੍=ਇੱਛਾ ਕਰਨੀ।]
ਅਬੈ=ਹੁਣੇ, ਪਰ ਮੁਰਾਦ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਹੈ। ਬਲਿਜਾਇ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵੇ।]

---

[1]ਸਨਬੰਧੀ। [2]ਭਾਂਡੇ (ਅ) ਪੱਤਲਾਂ। [3]ਲਾਂਗਰੀ। [4]ਪ੍ਰੋਸਣ ਲਗੇ। [5]ਖੀਰ। [6]ਖੰਡ। [7]ਛੇਤੀ। [8]ਪਰੋਸੇ ਗਏ। [9]ਬ੍ਰੀਕ ਚਾਵਲ। [10]ਵੜੇ। [11]ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਡੋਬੇ ਹੋਏ। [12]ਰਸੋਈ। [13]ਚੰਗੀ। [14]ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। [15]ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਬੀੜੇ। [16]ਵਿਦਾ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਦੋ ਹਨ–ਬਹੁ–ਖਰ। †ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਸੁਣਨ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੰਞੂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਿਲੇਗਾ।

‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਬ੍ਰਹਮਨ ਜਨੇਊ। §ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਇੰਦੁ।

ਬਲ ਪਾਇ=ਤਾਕਤ ਪਾਕੇ, ਬਲ ਲੈਕੇ।

ਸੁ=ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਤਬੈ=ਤਦ। ਵਿਘਨਾਤਮ=ਵਿਘਨ ਜਿਸਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਵਿਘਨ। (ਅ) ਵਿਘਨ+ਤਮ=ਵਿਘਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ। ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀ (ਮੱਸਯਾ)।

ਅਮਾਵਸ਼=ਜਿਸ ਰਾਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਮੂਲੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਮੱਸਿਆ।

ਦੁਤੀ=ਦੂਜ ਦੀ ਥਿਤ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਲੋਕ ਚੰਦ ਚਾਹ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ।

ਦੁਤਿ=ਸ਼ੋਭਾ। ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ। [ਸੰਸ:, ਦਯੁਤਿ=ਚਾਨਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼।]

ਅਰਥ—ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਅਪਣੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ (ਮੈਨੂੰ) ਵਰ ਦਿਓ ਕਿ (ਇਹ ਮੇਰਾ) ਵਾਂਛਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਛੇਤੀ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਵੇ।

(ਆਪ ਤੋਂ) ਸਦਕੇ ਜਾਵੇ (ਇਹ) ਕਵੀ। (ਹਾਂ ਕੇਵਲ) ਆਪਦਾ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੁਹਣਿਆਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ (ਇਹ) ਸਾਰੀ ਕਵਿਤਾ (ਮੈਂ) ਰਚਾਂ।

(ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਬਲਹੀਨ ਕਰ ਦਿਓ, ਤਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤੀ ਦਾ (ਇਹ) ਗ੍ਰੰਥ (ਛੇਤੀ ਤੇ) ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸੰਪੂਰਣ) ਹੋਵੇ।

ਅਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਅਮੱਸਯਾ ਨੂੰ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦੂਜ ਦਾ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਹੋਕੇ) ਫਬੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਬਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਹ ਪਾਛੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਿ ਬਹੁ ਅਪਨ ਦੁਰਾਵ[1]। ਮੱਤਿ[2] ਸੁਭਾਵ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਕਰਹਿਂ ਨ ਕਛੂ ਲਖਾਵ ॥ ੨ ॥ ਚੌਪਈ॥ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਹੈਂ ਅਰੂਢਾ[3]। ਜਾਂਤੇ ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਨਰ ਮੂਢਾ[4]। ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ ਨ ਖੋਲਹਿਂ ਨੈਨਾ। ਚੰਚਲ ਅਧਰ ਨ ਕਰਿ ਹਿਤ ਬੈਨਾ[5] ॥ ੩॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ ਰਿਖੀਕੈ[6]। ਹੋਇ ਤ ਹੁਇ[7] ਨਤੁ[8] ਥਿਰੁ[9] ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ। ਅੰਤਰ ਮੁਖੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਦਿਨ ਰੈਨਾ। ਕਰਿ ਰਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥ ੪ ॥ ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਖੇਲ ਜਿਵ ਸਿਸ ਕਾ। ਅਸ ਲਖਿ ਕਰਹਿਂ ਨ ਕਾਂਖਾ[10] ਕਿਸੁ ਕੀ॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਭਾਖਹਿਂ ਅਸ ਰੀਤੀ। ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤੀ[11] ॥੫॥ ਆਗੇ ਕਹਿਤਿ ਬੈਨ ਗੁਨ ਸਾਲੀ॥ ਕਿਧ ਭੁਜ਼ਨ[12] ਅਬ ਕੌਨ ਕੁਚਾਲੀ॥ ਡੀਠ[13] ਲਗੀ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੇਰੀ॥ ਜਿਹ ਮਸਤਾਨੀ ਤੌਰ ਘਨੇਰੀ॥੬॥ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੀ ਭਈ ਕਿ ਛਾਯਾ॥ ਸੁਨਨਿ ਕਹਿਨ ਜਿਨ ਸਭਿ ਬਿਸਰਾਯਾ। ਕਛੁਕ

[1]ਛੁਪਾਉ। [2]ਮਸਤ। [3]ਟਿਕੇ ਹੋਏ। [4]ਮੂਰਖ। [5]ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਚੰਚਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਭਾਵ ਚੁਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [6]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ। [7]ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ। [8]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [9]ਟਿਕੀਆਂ ਰਹਣ। [10]ਇੱਛਾ। [11]ਉਲਟੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। [12]ਸੱਪ। [13]ਨਜ਼ਰ।

ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਅਸ ਰੀਤੀ । ਏਕ ਸਮੈ ਕਾਲੂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ॥੭॥ ਅੰਕਬਿਸਾਇ ਸੀਸ ਕਰ ਫੇਰਾ॥ ਸੂੰਘਤਿ[੧] ਮਸਤਕ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ । ਹੇਰਿ ਤਾਤ ਕੋ ਰਿਦੈਂ ਬਿਚਾਰਾ ।–ਮਤਿ[੨] ਪਰਕਾਸ਼ਹਿ ਕਰਤਨੇ ਕਾਰਾ ॥੮॥ ਯਾਂਤੇ ਕਾਰ ਕਰਾਉਂ ਜਿ ਥੋਰੀ । ਸਨੈ ਸਨੈ[੩] ਪਰਚੈ ਸਭਿ ਠੌਰੀ–। ਅਸਬਿਧਿ ਲਖਿ ਕਾਲੂ ਮੁਖ ਭਾਖੀ[੪] ।'ਗੋ[੫] ਮਹਿਖੀ[੬] ਚਾਰਹੁ ਕਰਿ ਰਾਖੀ ॥ ੯ ॥ ਏਕ ਆਤਮਜ[੭] ਹਮਰੇ ਧਾਮੂ । ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਸਰੈ ਕਰੇ ਬਿਨ ਕਾਮੂ । ਬੈਸਨੋ ਤਾਤ ! ਬਿਤੀਤਹਿ ਨਾਂਹੀ । ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਨਿਜ ਮਨ ਪਰਚਾਹੀ ॥੧੦॥ ਸਦਾ ਉਦਾਸ ਰਹੇ ਮਨ ਤੇਰੋ । ਪਰਚਹੁ ਪੁਨ ਹੁਇ ਛੀਰ'ਬਧੇਰੋ[੮]ਦਾਸ[੯] ਚਰਾਵਤਿ ਰੀਤਿ ਬਿਗਾਰੀ। ਹਰਿਤ[੧੦] ਤ੍ਰਿਨਨ ਤੁਮ ਆਨਹੁ ਚਾਰੀ' ॥੧੧॥ ਕਹਨੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰਾ॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਅਨੁਸਾਰਾ॥ਕਹਤਿ'ਪਿਤਾਜੀ ਭੋਰ ਸਿਧਾਊਂ[੧੧]। ਤੁਮ ਰਜਾਇ ਤੇ ਚਾਰਿ ਲਿਆਊਂ'॥੧੨॥ਅਸਿ ਕਹਿ ਰੈਨ[੧੨] ਬਿਖੈ ਪਰਿ ਸੋਏ। ਜਿਨ ਦਾਸਨ ਕੇ ਬੰਧ ਬਿਗੋਏ[੧੩] । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਰਨੋਦਯ[੧੪]* ਜਾਗੇ । ਗੋ ਮਹਿਖੀ ਚਾਰਨ[੧੫] ਅਨੁਰਾਗੇ ॥੧੩॥ ਨਿਜ ਹਾਥਨ ਦਾਮਨ[੧੬] ਤੇ ਖੋਲੀ ਹਾਂਕਤਿ ਚਲੇ ਇਕਤ ਕਰਿ ਟੋਲੀ॥ਲਏ ਲਸ਼ਟਕਾ[੧੭] ਦੇਤਿ ਹੰਗੂਰਾ॥ਚਾਰਤਿ ਹਰਿਤ[੧੮]ਤ੍ਰਿਣਨ[੧੯] ਸੁਖਪੂਰਾ[੨੦]†।੧੪।ਮਨਹੁ ਗੁਪਾਲ ਜੁ ਪਾਛਲ[੨੧]ਨਾਮਾ । ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਜਨੁ[੨੨]ਸੁਖ ਧਾਮਾ । ਮੰਦ ਮੰਦ ਸ਼ੁਭ ਸੁਰਭੀ[੨੩] ਪਾਛੇ । ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਚਾਰਤਿ ਤ੍ਰਿਣ ਆਛੇ ॥੧੫॥ਭਈ ਸੰਝ[੨੪] ਪੁਰਿ ਦਿਸ ਕੋ ਮੋਰੀ॥ ਆਇ ਅਘਾਈਂ[੨੫] ਸਵਲੀ[੨੬] ਗੋਰੀ। ਕਾਲੂ ਹੇਰਿ ਹਰਖ ਉਰ ਭਾਰੀ॥ ਲਖਨੋ ਕਿ–ਲਗਨੋ ਮੋਹਿ ਸੁਤ ਕਾਰੀ॥੧੬॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਰਚਹਿ ਸਭਿ ਕਾਮੂ॥ਤਜਹਿ ਉਦਾਸੀ ਹਿਤ ਕਰਿ ਧਾਮੂ–। ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਨਿਜ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਨਾ। ਸੁੰਦਰ ਕਮਲ ਪਰਫੁੱਲਤ ਬਦਨਾ॥੧੭॥ ਪੈ[੨੭] ਪੁਨਿ ਪਿਯੋ ਖਾਨਿ ਕਰਿ ਅਸਨਾ[੨੮]। ਪੌਢੇ[੨੯] ਪਾਇ ਦੇਹਿ ਪਰ ਬਸਨਾ[੩੦] । ਕਾਲੂ ਉਠਨੋ ਵਡੀ ਭੁਨਸਾਰਾ[੩੧]।'ਸੁਤ

---

[੧]ਚੁੰਮਿਆ । [੨]ਬੁੱਧੀ । [੩]ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ। [੪]ਕਹੀ। [੫]ਗਊਆਂ । [੬]ਮਹੀਆਂ । [੭]ਪੁੱਤਰ । [੮]ਦੁੱਧ। [੯]ਨੌਕਰ । [੧੦]ਸਾਵੇ । [੧੧]ਸਵੇਰੇ ਜਾਵਾਂਗਾ । [੧੨]ਰਾਤ ਨੂੰ। [੧੩]ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [੧੪]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ । [੧੫]ਚਰਾਉਣ । [੧੬]ਰੱਸੀਆਂ । [੧੭]ਸੋਟੀ । [੧੮]ਸਾਵਾ । [੧੯]ਘਾਹ । [੨੦]ਸੰਪੂਰਨ ਸੁਖੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ । [੨੧]ਪਿਛਲਾ । [੨੨]ਮਾਨੋ । [੨੩]ਗਊਆਂ ਦੇ । [੨੪]ਸੰਧਯਾ । [੨੫]ਰੱਜਕੇ । [੨੬]ਕਾਲੀ । [੨੭]ਦੁੱਧ । [੨੮]ਭੋਜਨ । [੨੯]ਸੌਂ ਗਏ । [੩੦]ਕਪੜਾ । [੩੧]ਸਵੇਰੇ ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਅਰਨੋਦਿਤ, ਤੇ ਅਰਨੋਦਹਿ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਮੂਰਾ–ਤੇ–ਸੂਰਾ–ਹਨ ।

ਨਾਨਕ ਉਠ' ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥੧੮॥ ਪਿਤਾ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸੁਰਭੀ ਖੋਲਿ ਭੁਏ ਅਨੁਗਾਮੀ[1]। ਜਹਾਂ ਖੇਤ* ਸੁੰਦਰ ਹਰਿਆਈ। ਬਾਰ[2] ਬਾਰ[3] ਬਾਰੀ[4] ਬਰਿਆਈ[5]॥੧੯॥ ਆਪ ਸੋਇਗੇ ਹੋਇ ਸੁਖਾਰੇ। ਖਾਤਿ ਖੇਤ ਨਹਿਂ ਅਨਤ ਪਧਾਰੇ[6]।ਜਬ ਸਭਿ ਚਰਗੀ[7] ਗੋ[8] ਗੋਧੂਮੀ[9]।ਦਿਵਸ ਚਰੇ ਆਯੋ ਵਹਿ ਭੂਮੀ[10] ॥੨੦॥ ਹੇਰਿ ਕਿਦਾਰ[11] ਸੁ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ। 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[12] ਚਾਰੀ ਕਿਨ ਢੀਠ ਮਹਾਨਾ?।ਸਿੰਚਿਸਿੰਚਿ[13] ਮੈਂ ਬਹੁਦਿਨ ਹਾਰਯੋ।ਕਿਹ† ਨਿੱਡਰ ਸਭਿ ਖੇਤ ਉਜਾਰਯੋ? ॥ ੨੧ ॥ ਖਾਇ ਅਘਾਇ[14] ਰਹੀ ਬਿਚ ਬੈਸੀ। ਲਖੀ ਕਿਨਹਿਂ[15] ਬਿਨਖਸਮੀ ਜੈਸੀ'।ਬਚ ਊਚੇ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਗੇ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਨ ਲਾਗੇ॥ ੨੨ ॥ ਰਾਹਕ ਕਰਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਹਿ ਊਚੇ। 'ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਉਂ ਤੁਮਹਿ ਘਰ ਸੂਚੇ[16]। ਸਭਿ ਕਿਦਾਰ[11] ਕੋ ਭਰਹੁ ਉਜਾਰਾ[17]। ਨਤੁਰ ਚਲੋ ਢਿਗ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰਾ' ॥੨੩॥ ਅਸ ਕਹਿ ਸਭਿ ਸੁਰਭੀ ਲਿਯ ਹਾਂਕੀ। ਰਿਸ[18] ਪੁਨ ਸ਼ੋਕ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਤਾਂਕੀ। ਪੁਨ ਕਮਲਾਨਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਗੋਧਨ[19] ਤਜਿ ਦਿਹੁ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਰੇ ॥੨੪॥ ਪਰਾਲਬਧ ਤੁਮਰੀ ਹੈ ਜੇਤੀ। ਬਰਕਤ ਪਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਬ ਤੇਤੀ। ਬਿਗਰਨਹਾਰ ਬਿਗਰ ਸੋ ਜਾਈ। ਬਹੁਰ ਨ ਸਵਰਹਿ ਕਰਹਿ ਲਰਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਜੋ ਨਿਜ ਭਾਗ ਸਵਰਨੀ ਹੋਈ। ਤਿਹ ਨ ਵਿਗਾਰ ਸਕੈ ਕਹੁ ਕੋਈ। ਜਗਤ ਨਾਥ ਕੇ ਹੈ ਸਭਿ ਹਾਥਾ। ਸੁਨਿਯ ਨ ਕਹੂੰ ਦੁਤਿਯ[20] ਕੀ ਗਾਥਾ ॥ ੨੬ ॥ ਤਜਹੁ ਧੇਨੁਅਸਬਿਧਿ ਜੀਅਜਾਨੀ।ਬੀਤੀ ਕੀ ਨ ਬਿਥਾਰ ਕਹਾਨੀ[21]'।ਸੁਨੈ ਨ ਬਚ ਬਾਰਹਿ[22] ਬਹੁਤੇਰਾ। ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕੋ[23] ਭਾ ਸ਼ੋਕ ਘਨੇਰਾ॥੨੭॥ ਝਗਰਤਿ ਝਗਰਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿੰਵਾ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ ਬੈਠਯੋ ਜਹਿੰਵਾ। ਰਾਹਕ ਊਚੇ ਕੀਨਿ ਪੁਕਾਰੀ। 'ਮੋਹਿ ਖੇਤ ਸਭਿ ਦੀਨਿ ਉਜਾਰੀ ॥੨੮॥ ਦੀਰਘ ਬਹੁ ਗੋਧੂਮ[9] ਸੁ ਮੇਰੇ। ਖਾਈ ਮਹਿਖਨਿ[24] ਆਜ ਸਵੇਰੇ। ਤਾਤ[25] ਤਾਹਿ ਜੋ ਤੁਵ ਪਟਵਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਹਕੂਮਤਿ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸਾਰੀ॥੨੯॥ ਕਰਹੁ ਤਪਾਵਸ[26]

[1]ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਤੁਰੇ। [2]ਵਾੜ। [3]ਤੋੜਕੇ। [4]ਵਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ। [5]ਜੋਰੋਜੋਰੀ। [6]ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। [7]ਚਰ ਗਈਆਂ। [8]ਗਊਆਂ। [9]ਕਣਕ। [10]ਖੇਤ ਵਾਲਾ। [11]ਖੇਤ। [12]ਖੇਤੀ। [13]ਪਾਨੀ ਦੇ ਦੇ ਕੇ। [14]ਰੱਜਕੇ। [15]ਕਿਸੇ ਨੇ। [16]ਖਾਲੀ। [17]ਉਜਾੜਾ। [18]ਗੁੱਸੇ। [19]ਗਊਆਂ ਦਾ ਵੱਗ। [20]ਦੂਜੇ ਦੀ। [21]ਬੀਤ ਗਈ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨ ਫਰੋਲ। [22]ਵਰਜਿਆ। [23]ਖੇਤੀ ਦਾ। [24]ਮੱਝੀਆਂ ਨੇ। [25]ਪੁੱਤਰ। [26]ਨਿਆਉਂ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਪੇਖ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਿਨਹਿ।

ਭੂਪਤਿ ! ਮੇਰੋ। ਨਾਤੁਰ ਉਜਰਹਿ ਨਗਰ ਸੁ ਤੇਰੋ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਸਬਿਧਿ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਉਜਰੈ। ਰਾਹਕ ਕੈਸ ਬਸਾਸਤਿ[1] ਗੁਜਰੈ*'॥੩੦॥ ਸੁਨਤਿ ਰਾਇ ਉਰ ਰਿਸ[2] ਭਰਿ ਸਰੁਖਾ[3]। ਹੇਰਤਿ ਬੋਲਯੋ ਮੁਖਤੇ ਪਰੁਖਾ[4]। 'ਸਭਿ ਕੋ ਡਰੁ ਉਰ ਦੀਨ ਨਿਵਾਰੇ। ਚਾਰਤਿ ਖੇਤੀ ਸਿਸੁ ਮਤਵਾਰੇ[5]'॥੩੧॥ ਪੁਨ ਭ੍ਰਿਤਜਨਿ[6] ਸੰਗ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਅੱਗ੍ਰਜ ਇਹ ਬਾਰਿਕ ਮਸਤਾਨਾ। ਤੂੰ ਕਾਲੂ ਕੋ ਲਯਾਉ ਬੁਲਾਈ। ਭਰਹਿ ਉਜਾਰਾ ਜਿਨ ਉਜਰਾਈ' ॥੩੨॥ ਗਯੋ ਬੇਗ ਕਾਲੂ ਆਹੂਤਾ[7]। 'ਚਲਹੁ ਪੂਤ ਕੀ ਪਿਖ ਕਰਤੂਤਾ। ਅਮੁਕੋ ਰਾਹਕ[8] ਤਾਂਹਿ ਕਿਦਾਰਾ। ਬਾਰਿ ਧੇਨੁ ਸਭਿ ਦੀਨਿ ਉਜਾਰਾ'॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਹਿੰ ਤਿਨ ਦੁਖ ਪਾਵਾ।–ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਕਬਿ ਸੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵਾ–। ਭ੍ਰਿਤ[9] ਸੰਗ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਾ ਤਹਿੰਵਾ। ਰਾਇ ਨਿਕਟ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਿੰਵਾ॥੩੪॥ ਪਿਖਿ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿ ਵਾਕ ਕਠੋਰਾ। 'ਸੁਨ ਕਾਲੂ ! ਤੁਝ ਭੈ ਨਹਿੰ ਥੋਰਾ। ਗੋ ਚਾਰਨ[10] ਕੋ ਸੁਤ ਮਸਤਾਨਾ। ਭੇਜਯੋ ਜਿਨ ਸਭਿ ਖੇਤ ਚਰਾਨਾ॥੩੫॥ ਇਹ ਜੋ ਕਰਮ ਨਿਭਹਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿਕੈ। ਗੋਧਨ ਲੇਹੁ ਉਜਾਰਾ ਭਰਿਕੈ†'। ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ। ਬੋਲੇ ਕਲਾਵਾਨ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥੩੬॥ 'ਬਿਘਨ ਨ ਖੇਤੀ ਮਹਿ ਕਿਨ ਕੀਨਾ। ਤੁਮ ਕਸ ਚਹਹੁ ਉਜਾਰਾ ਲੀਨਾ ? ਇਕ ਨ ਖੇਤ ਕੋ ਪਾਤ ਨਿਪਾਤੇ[11]। ਬਾਦ ਬਦਤਿ ਤੁਮ ਬੈਨ ਰਿਸਾਤੇ[12] ॥੩੭॥ ਜੇ ਕ੍ਰਿਖਿ[13] ਖਾਈ ਮਹਿਖਨਧੇਨਾ[14]। ਤੌ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਚਹਹੁ ਜੋ ਲੇਨਾ‡। ਜੋ ਗਵਾਰ ਤਿਤ ਬਚਨ ਪ੍ਰਤੀਤੂ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਯਾਨੇ ਧਰਤਿ ਨ ਚੀਤੂ'॥ ੩੮ ॥ ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰਾ[15]। 'ਸਾਬਤ ਏਕ ਨ ਕੋਨ ਕਿਦਾਰਾ[16]। ਪਠਵਹੁ[17] ਮਾਨਵ ਹੇਰਹਿ ਤਾਸੂ। ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਕਹੌਂ ਕੂਰ ਤੁਮ ਪਾਸੂ' ॥੩੯॥ ਧੁਗਮ[18] ਬਚਨ ਸੁਨ ਸੰਸੈ ਆਧਾ। ਨਿਰਨੈ ਕਾਰਨ[19] ਮਨੁਜ

[1] ਅਰਾਮ ਦਾ ਵਸਣਾ, (ਅ) ਰਾਹਕ ਕੈ ਸਬ ਸਾਸਤ=ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਦੁਖ ਵਿਚ ਬੀਤੂ। [2] ਗੁੱਸਾ। [3] ਰੁੱਖੇ ਪਨ ਵਾਲਾ। [4] ਕਠੋਰ। [5] ਮਸਤ ਬੱਚੇ। [6] ਦਾਸਾਂ ਦੇ। [7] ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਯਾ। [8] ਜਿਮੀਂਦਾਰ। [9] ਨੌਕਰ। [10] ਗਾਈਂ ਚਾਰਨ। [11] ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ। [12] ਬਿਅਰਥ ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹੋ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਬਚਨ। [13] ਖੇਤੀ। [14] ਮੱਝੀਆਂ ਤੇ ਗਾਈਆਂ ਨੇ। [15] ਖੇਤੀ ਵਾਲਾ। [16] ਖੇਤੀ ਦੀ। [17] ਭੇਜੋ। [18] ਦੋਵੇਂ। [19] ਨਿਰਨੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਸਬਿਧਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਉਜਾਰੈ, ਰਾਹਕ ਕੈਸੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰੈ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਇਹ ਜੋ ਰੰਕ ਨਿਭੈ ਕਿਉਂ ਕਰਿਕੈ। ਗੋਧਨ ਦੇਹੁ ਉਜਾਰਾ ਭਰਿਕੈ। ‡ਰਾਹਕ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਯਤ ਕਰੀ ਹੈ ਖੇਤ ਖਾਧਾ ਲਖਕੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਣ ਦੀ ਗਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਖੇਤ ਹਰਾ ਭਰਾ ਪਿਆ ਹੈ।

ਪਠਾਯਾ। ਹੇਰ੍ਯੋ ਫਿਰਿ ਕੈ ਨਰ ਚਹੁੰ ਘਾ ਤੇ[1]।ਬਿਘਨ ਨ ਦੀਸੈ,ਮੁਰ੍ਯੋ ਤਹਾਂ ਤੇ ॥ ੪੦ ॥ ਆਇ ਰਾਇ ਸੌਂ ਬਾਤ* ਜਨਾਈ। 'ਮੈਂ ਹੇਰੀ ਫਿਰਿਕੈ ਚਹੁੰ ਘਾਈ। ਨਹਿਂ ਪਸੁ ਖੋਜ[2] ਨ ਬੂਟਾ ਤੂਟਾ। ਰਹ੍ਯੋ ਨਿਸਰ ਸਭਿ ਸਾਬਤ ਬੂਟਾ† ॥੪੧॥ ਚਹੂੰ ਓਰ ਕਿਤ ਬਾਰ[3] ਨ ਤੋਰੀ। ਹਰੀ ਖਰੀ ਭੂ ਜਰੀ[4] ਸੁ ਜੋਰੀ। ਰਾਹਕ ਝੂਠ ਦੇਤਿ ਦੁਹਾਈ। ਉਚਿਤ ਦੰਡ ਇਹ ਹੈ,ਨਰਰਾਈ!'॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿਕਰਿ ਕ੍ਰਿਖਕ ਮਨਹਿ ਬਿਸਮਾਨਾ। ਨਿਜ ਹੇਰਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਤੂਰਨ ਸਰਸ[5] ਜਹਾਂ ਚਹੁੰਕੋਨਾ। ਮਤਿਵਾਰੇ‡ ਜਿਮ ਕੀਨਸਿ ਮੌਨਾ[6]॥੪੩॥–ਸਭਿ ਕਿਦਾਰ ਉਜਰਾ ਅਬ ਹੇਰੋ।ਗਯੋ ਰਾਇ ਢਿਗ ਲਗੀ ਨ ਦੇਰੇ। ਆਵਤਿ ਲੌ ਹਰਿਆਵਲ ਭਾਰੀ।ਭਯੋ,ਨ ਕਾਰਨ ਜਾਤਿ ਬਿਚਾਰੀ–। ੪੪॥ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ਨ ਗਾ ਢਿਗਰਾਊ।ਪਰ੍ਯੋ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਗ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਭਾਊ[7]। ਮੰਦ ਕਰਮ ਥੋ§ ਭਾਗ ਨ ਜਾਗਾ। ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ ਖੇਤ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥੪੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਾਲੂ ਪਿਤ ਸੰਗਾ। ਚਲੇ ਸਦਨ ਕੋ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ। ਭਯੋ ਖੇਤ ਰਖਵਾਰੋ ਝੂਠਾ। ਜਿਹ ਕੋ ਮਹਿਖੀ ਖੇਤਹਿ ਮੂਠਾ॥ ੪੬ ॥ ਰਾਇ ਲਖ੍ਯੋ ਰਾਹਕ ਮਤਵਾਰਾ।ਬਿਨ ਉਜਰੇ ਕਿਉਂ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰਾ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਆਪ ਪੁਨ ਕੀਨਾ। ਮੈਂ ਪਰੁਖਾ[8] ਕਹਿ ਕਿਉਂ ਭੈ¶ ਦੀਨਾ ॥ ੪੭ ॥ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਸਾਈ।ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਈ। ਗੋ ਮਹਿਖਨਿ ਕੋ ਚਾਰਨ ਕਾਰਨ। ਨਿਤ ਬਨ ਜੈ ਹੈਂ ਬਿਪਤ ਬਿਦਾਰਨ[9] ॥ ੪੮॥ ਆਇ ਅਨਿੱਛਤ ਖੇਤ ਅਗਾਰੈ[10]। ਖਾਨ ਲਗਹਿ ਨਹਿ ਤਿਨਹਿ ਨਿਵਾਰੈਂ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤੇ ਖੇਤ ਨਿਪਾਤੇ[11]। ਪੁਨ ਭੇ ਭਸ ਰਾਹਕ ਬਿਨ ਜਾਤੇ[12]। ੪੯॥ਸ਼ੋਭਹਿ ਸਭਿ ਸੁਰਭੀ[13] ਤਨ ਪੀਨਾ[14]। ਛੀਰ ਦੇਹਿ ਬਹੁ ਬਡ ਆਪੀਨਾ[15]। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ[16] ਮਾਖਨ ਹੋਤਿ ਸਵਾਯਾ। ਕਾਲੂ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਯਾ॥ ੫੦॥ਬਾਸਨ[17] ਵਡੇ ਮਾਂਹਿ ਦਧਿ[18] ਪਾਈ। ਦਾਸੀ ਮਥਹਿ[19] ਜੋਰ ਕਰ ਲਾਈ। ਰਾਖਹਿ ਮਾਖਨ ਮਾਤ ਸਵਾਰੀ। ਸੁਤਹਿੰ ਖਵਾਵਤਿ ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥੫੧॥

---

[1]ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ। [2]ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਖੁਰਾ। [3]ਵਾੜ। [4]ਖੇਤੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ। [5]ਹਰੇ ਭਰੇ। [6]ਚੁੱਪ। [7]ਪ੍ਰਤਾਪ। [8]ਕਠੋਰ। [9]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [10]ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ ਜੋ ਖੇਤ ਅੱਗੇ ਆਵੇ। [11]ਕੱਟੇ ਗਏ। [12]ਰਾਹਕਾਂ ਦੇ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤ ਫੇਰ ਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। [13]ਗਾਈਂ। [14]ਮੋਟੇ। [15]ਹਵਾਨਾ (ਗਊ ਦੇ ਥਣ)। [16]ਹਰਰੋਜ਼। [17]ਭਾਂਡੇ। [18]ਦਹੀਂ। [19]ਰਿੜਕੇ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ–ਬਚਨ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਸੂਟਾ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਮਤ ਮਾਰੇ।
§ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਮਮ। ¶ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਦੁਖ।

ਬਤਸ[1] ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਪੁ ਪੁਸ਼ਟ ਸੁਹਾਏ। ਪੈ ਪੀਵਹਿਂ ਬਹੁ ਰਹੈਂ ਅਘਾਏ[2]। ਅਸ-ਬਿਧਿ ਕਿੰਚਤ ਕਾਲ[3] ਬਿਤਾਯੋ। ਜੇਤੁਨਿ[4] ਜੌਨ[5] ਉਧਾਰਨ ਆਯੋ॥੫੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਰਭੀ ਚਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਯਾਚਨਾ। ਸਰਪ ਨੇ ਛਾਯਾ ਕਰਨੀ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਸਿਦਕ]

ਸੈਯਾ ॥ ਕਰਬੰਦਿ ਉਭੈ ਕਰਿ ਬੰਦ ਗੁਰੂ, ਸੁਖਕੰਦ ਸਦਾ ਦੁਖ ਦ੍ਵੰਦ ਨਿ-
ਕੰਦੂ।ਅਰਬਿੰਦ ਪਦੰ ਮਨ ਹੋਹੁ ਮਲਿੰਦ ਜੋ ਮੋਹ ਕੋ ਮੂਲ ਬਿਨਾਸ਼ ਬਿਲੰਦੂ।
ਉਡ ਦੰਭਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਿਵਾਕਰ ਸੋ ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ ਕੋ ਜੁਊ ਸੀਤਲ ਚੰਦੂ।
ਸਮੁਦਾਇ ਬਿਘੰਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਜੋ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੋ ਬਰ ਦਾਯ ਅਨੰਦੂ॥੧॥

ਕਰ=ਹਥ। ਬੰਦਿ=ਜੋੜਕੇ, ਬੰਨ੍ਹਕੇ। ਉਭੈ=ਦੋਵੇਂ। ਕਰਿ=ਕਰਦਾ ਹੋਯਾ।
ਬੰਦ=ਬੰਦਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ। ਗੁਰੂ=ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ!
ਸੁਖ ਕੰਦ=ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਫਲ, ਸੁਖ ਦਾਤਾ।
ਦ੍ਵੰਦ=[ਸੰਸ:, ਦ੍ਵੰਦ] ਝਗੜਾ, ਕਲੇਸ਼। ਦ੍ਵੰਦ ਦੁਖ=ਦ੍ਵੈਤ ਦਾ ਦੁਖ। ਭਾਵੇਂ ਕਲੇਸ਼ ਵਾਲਾ ਦੁਖ।
ਨਿਕੰਦੂ=ਕੱਟਣ ਹਾਰ। ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਪਦ=ਚਰਣ।
ਮਲਿੰਦ=ਭੌਰਾ [ਸੰਸ:, ਮਰੰਦ, ਇਹ ਪਦ-ਮਕਰੰਦ-ਪਦ ਦੇ 'ਕ' ਗਿਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਉਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ:-ਫੁਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾ ਰਸ, ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਮੱਖੀ, ਭੌਰਾ]।
ਮੂਲ=ਜੜ। ਮੋਹ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ-ਅਗਯਾਨ।
ਬਿਲੰਦੂ=ਉੱਚਾ, ਕਿਸੇ ਤੇ ਭਾਰੂ, ਤਕੜਾ। [ਫਾਰਸੀ, ਬਲੰਦ]
ਉਡ=ਤਾਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ=ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। ਦਿਵਾਕਰ=ਸੂਰਜ।
ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ=ਵਿਸ਼ਯ+ਆਤਪ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਧੁਪ।
ਚੰਦੂ=ਚੰਦ। ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਜਦ ਧੁੱਪ ਦੇ ਸਾੜ ਮਗਰੋਂ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੀਤਲਤਾ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਇੱਥੇ ਕਟਾਖਯ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ 'ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫੂਰ' ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ। ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦਿਨ ਦੀ ਤੱਪਸ਼ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫੂਰ ਵਿਸ਼ਯ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਠੰਢਾ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੈਦਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।
ਸਮੁਦਾਇ=ਸਾਰੇ। ਵਰਦਾਯ=ਵਰ ਦੇਕੇ, ਬਰਕਤ ਪਾਕੇ।
ਅਨੰਦੂ=ਅਨੰਦ ਦਾਤੇ, ਦਾਯ ਪਦ ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਪਿਆ ਹੈ, ਵਰ ਦਾਯ, ਦਾਯ ਅਨੰਦੂ।

[1]ਵੱਛੇ। [2]ਰੱਜੇ। [3]ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ। [4]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ। [5]ਜੇਹੜੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ।)

ਅਰਥ—(ਹੇ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਤੇ ਵ੍ਰਿੰਦ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਕੱਟਣ ਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ! ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜਕੇ (ਆਪ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ (ਹੋਇਆ ਇਹ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ) ਜੋ ਮੋਹ ਦਾ ਮੂਲ (ਅਗ੍ਯਾਨ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ (ਵਿਚ) ਤਕੜੇ ਹਨ,

(ਅਤੇ ਜੋ) ਦੰਭਾਂ (ਰੂਪੀ) ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਞੂ (ਲੋਪ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਹਨ ਅਤੇ) ਵਿਖਯ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ (ਦੇ ਸਾੜ) ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਞੂ ਸੀਤਲ (ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ)।

(ਅਤੇ ਜੋ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ ਅਤੇ) ਅਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਤ ਦੇਕੇ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਹਾਂ ਐਸੇ ਆਪਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ (ਉਤੋਂ ਮੇਰਾ) ਮਨ ਭੌਰੇ (ਵਾਂਞੂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ) ਹੋਵੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਲਾ ਲਲਿਤ[1] ਇਉਂ* ਕਰਤਿ ਬ੍ਰਿਧਤਿ[2] ਜਗ ਕੰਤ[3]।ਪਰਫੁੱਲਤਿ ਕਲ ਫੂਲ ਸੋਂ ਸ਼ੋਭਤਿ ਰਿਤੁ ਬਸੰਤ॥੨॥ ਦੋਹਰਾ। ਸੁੰਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[4] ਸਦਲ[5] ਤਰੁ ਰਾਜੀ[6]।ਬਰਨ[7] ਬਰਨ ਬਰ ਉਪਮਾ ਛਾਜੀ ॥ ਜਨੁ[8] ਬਸੰਤ ਨਿਜ ਸੈਨ[9] ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ। ਜੀਤਨ ਜੋ ਬਿਰਹੀ[10] ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੩॥ ਸਭਿ ਪਲਾਸ[11]ਤੇ ਪਾਤਿ ਨਿਪਾਤੀ[12]। ਫੂਲੈਂ ਫੂਲ ਲਾਲ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਮਨਹੁਂ ਸੁਭਟ[13] ਪਟ[14] ਰੰਗਨਰਾਂਗੇ†। ਚਢੇ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਆਰਨ[15] ਬਾਗੇ[16]॥੪॥ਆਂਬ੍ਰ ਮੌਰ[17]ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਜਾਸੁ। ਕੂਕਤਿ ਕੋਕਿਲ[18]ਕਲਰਵ[19] ਤਾਸੁ। ਜਨੁ ਬਸੰਤ ਕੀ ਦੇਤਿ ਦੁਹਾਈ। ਮਾਨਿਨਿ[20] ਦੇਸ਼ ਜਿ ਮਾਨ ਕਢਾ-ਈ[21]॥੫॥ਪੁਸ਼ਪਨ ਕੀ ਮਕਰੰਦ[22] ਨਿਹਾਰੀ।ਤਿਹ ਪਰ ਮਧੁਕਰ[23] ਕਰਤਿ ਗੁੰਜਾਰੀ। ਜਨੁ ਬਸੰਤ ਨ੍ਰਿਪ[24]ਆਗੇ ਬੀਨਾ।ਗਾਇ ਬਜਾਵਹਿਂ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੬॥ਲਲਿਤ[25]ਬਿਹੰਗ[26]ਬੋਲਹਿਂ ਬਾਨੀ।ਜਨੁ ਬੰਦੀਜਨ[27] ਕੀਰਤਿਗਾਨੀ। ਸੀਤਲ ਮੰਦ ਸੁਗੰਧਿ ਸਮੀਰਾ[28]।ਮਾਨਿਨਿ[20]ਬਿਰਹਨਿ[29]ਕਰਤਿ ਅਧੀਰਾ॥੭॥ ਸੇਤ[30]ਸ਼੍ਯਾਮ[31] ਸ਼ੋਣਤ[32] ਪੁਨ ਪੀਤਾ[33]।ਬਿਗਸੇ ਕੁਸਮ ਨਵੀਨੀ[34] ਰੀਤਾ। ਤਰੁਸ਼ਾਖਾ ਪਰ ਮੰਜਰੀ[35]ਸੋਹੀ।ਮਨਹੁਂ ਧਰੀਕਲਗੀ ਮਨਮੋਹੀ॥੮॥ਅਸਬਿਧਿ

[1]ਸੁੰਦਰ। [2]ਵਧਦੇ। [3]ਜਗਤ ਪਤੀ। [4]ਕੋਮਲ। [5]ਪੱਤੀਆਂ ਸਮੇਤ। [6]ਬ੍ਰਿਛ ਸ਼ਸ਼ੋਭਤਿ ਹਨ। [7]ਰੰਗੋ ਰੰਗ ਦੀ। [8]ਮਾਨੋ। [9]ਫੌਜ। [10]ਵਿਛੁੜੇ ਹੋਏ। [11]ਛਿੱਛਰੇ। [12]ਪੱਤ੍ਰ ਟੁਟ ਗਏ ਹਨ। [13]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ। [14]ਕਪੜੇ। [15]ਲਾਲ। [16]ਕਪੜੇ। [17]ਅੰਬਾਂ ਨੂੰ ਬੂਰ, ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਫੁਲ। [18]ਕੋਇਲ। [19]ਸੁੰਦਰ ਅਵਾਜ਼। [20]ਪਤੀ ਦੋਸ਼ ਦੇਖਕੇ ਰੁੱਸੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ। [21]ਰੁੱਸੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਰਹੀ ਹੈ। [22]ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਸ। [23]ਭੌਰੇ। [24]ਰਾਜੇ ਦੇ। [25]ਸੁੰਦਰ। [26]ਪੰਛੀ। [27]ਭਟਾਂ ਨੇ। [28]ਮਿੱਠੀ ਹਵਾ। [29]ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [30]ਚਿੱਟੇ। [31]ਕਾਲੇ [32]ਲਾਲ। [33]ਪੀਲੇ। [34]ਨਵੀਂ। [35]ਮੰਜਰਾਂ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਲਾ ਲਲਿਤ। †ਕੇਸਰ ਪਾਗੇ—ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਜਹਿਂ ਬਨ ਬਡ ਛਬਿ ਧਾਰੀ। ਬਿਚਰਤਿ[੧] ਤਹਿਂ ਨਾਨਕ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਮਾਸ ਵਿਸਾਖ ਵਿਖੇ ਗੁਨ ਐਨ॥ਚਾਰਹਿਂ ਤਹਾਂ ਮਹਿਖਿ ਪੁਨ ਧੇਨ॥੯॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੨] ਹਰਿਤ[੩]ਜੇ ਤ੍ਰਿਣਨ[੪] ਨਵੀਨ॥ਦੇਖ ਚਰਾਵਹਿਂ ਦਾਨੀ ਦੀਨ[੫]। ਜਬ ਬਾਸੁਰ ਜੁਗਜਾਮ[੬] ਬਿਤਸੋਤਾ[੭]। ਮਾਰਤੰਡ[੮]ਕੀ ਚੰਡ[੯]ਦਯੋਤਾ[੧੦]॥੧੦॥ ਸ਼੍ਰਮਤਿ[੧੧] ਕਛੁਕ ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਲਸਾਇ।ਚਾਰਤਿ ਧੇਨੁ ਟਿਕੇ ਇਕਥਾਇਂ।ਪਿਖ ਕਰਿ[੧੨] ਬਰ ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਛਾਇਆ। ਸੈਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਇਆ[੧੩]॥੧੧॥ਮੰਦ ਸੁਗੰਧਿ ਸੀਤ ਬਹਿ ਪੌਨ॥ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁ ਦਲ ਲੇ ਕੀਨ ਬਿਛੌਨ॥ਤਾਂ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ[੧੪] ਬਿਛਾਯੋ ਸ੍ਵੇਤਾ[੧੫]। ਪੌਢ ਰਹੇ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤਾ॥੧੨॥ ਭਏ ਨੀਂਦ ਵਸਿ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਲੋਚਨ[੧੬]। ਕਰੁਨਾ ਖਾਨ ਜਿ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[੧੭]। ਖਟਘਟਿਕਾ[੧੮] ਜਬ ਸੋਤੇ ਬੀਤੀ[੧੯]। ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਛਾਯਾ ਬਿਪਰੀਤੀ[੨੦]॥੧੩॥ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ[੨੧] ਤਰਨਿ[੨੨] ਬਹੁ ਜਾਵ॥ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਪਰ ਆਤਪ[੨੩] ਆਵਾ। ਸ੍ਵੇਦੰ ਬਿੰਦੁ ਬੂੰਦ ਮਕਰੰਦਾ[੨੪]*। ਰਾਜਤਿ ਜਿਵ ਪਾਂਤਨ ਅਰ-ਬਿੰਦਾ[੨੫]॥੧੪॥ ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੰਡਲ ਮਾਂਹੀ॥ ਕਿਨਕਾਸ੍ਰਵਤ[੨੬] ਪਿਯੂਖ[੨੭] ਸੁਹਾਹੀ॥ ਸ਼ੇਖਨਾਗ ਲਖਿ ਸ਼ੈਨ ਮਿਲਾਪੀ[੨੮]।–ਆਤਪ ਉਥਪਿਉਂ[੨੯]–ਇਉਂ ਉਰ ਥਾਪੀ[੩੦]॥੧੫॥ ਸ੍ਵੇਤ ਵਰਨ ਗੋਦੁਗਧ[੩੧] ਨਵੀਨਾ[੩੨]। ਧਰਿ ਦੂਸਰ[੩੩] ਤਨ ਆਵ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਸੁੰਦਰ ਸੁਖ ਮੰਦਰ ਕੋ ਦੇਖੀ। ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਸ਼ੇਖੀ॥੧੬॥ ਬਹੁਰੋ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਦੀਨੀ। ਸੀਸ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਜ ਇਸ-ਥਿਤਿ ਕੀਨੀ॥ ਹੇਤ ਛਾਉਂ ਕੇ[੩੪] ਫਨ ਬਿਸਥਾਰਾ[੩੫]। ਅਤਿ ਉੱਜਲ ਜਿਵ ਸੁਰਸਰਿ ਧਾਰਾ[੩੬]॥੧੭॥ ਊਚੋ ਫਨ ਅਸ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਈ। ਕਿਧੌਂ[੩੭]

[੧]ਫਿਰਦੇ ਹਨ। [੨]ਕੂਲੇ। [੩]ਸਾਵੇ। [੪]ਘਾਹ। [੫]ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ। [੬]ਦੋ ਪਹਿਰ। [੭]ਗੁਜਰਿਆ। [੮]ਸੂਰਜ। [੯]ਤਿੱਖੀ ਹੋਈ। [੧੦]ਧੁੱਪ,ਤੱਪਸ਼। [੧੧]ਥੱਕੇ ਹੋਏ। [੧੨]ਦੇਖ ਕਰਕੇ। [੧੩]ਕੀਤਾ। [੧੪]ਕਪੜਾ। [੧੫]ਚਿੱਟਾ। [੧੬]ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਕੇ। [੧੭]ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੧੮]ਛੇ ਘੜੀਆਂ। [੧੯]ਗੁਜਰੀ। [੨੦]ਢਲ ਗਈ, ਪਰਛਾਵਾਂ ਢਲ ਗਿਆ। [੨੧]ਲਹਿੰਦੇ ਦੀ ਤਰਫ। [੨੨]ਸੂਰਜ। [੨੩]ਧੁੱਪ। [੨੪]ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਮਾਨੋਂ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਮਲ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ (ਜਲ ਬੂੰਦਾਂ) ਵਾਂਕੂ ਫਬ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਜਲ ਮਾਨੋਂ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਹੈ। [੨੫]ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਉਪਰ। [੨੬]ਕਿਣਕੇ ਚੋ ਰਹੇ ਹੈਨ। [੨੭]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ। [੨੮]ਸੇਜਾ ਦੇ ਮੇਲੀ ਲਖਕੇ। [੨੯]ਮੈਂ ਧੁੱਪ ਹਟਾਵਾਂ। [੩੦]ਮਿਥੀ। [੩੧]ਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਰਗਾ। [੩੨]ਨਵਾਂ। [੩੩]ਦੂਜਾ, ਹੋਰ। [੩੪]ਛਾਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [੩੫]ਫਨ ਖਿਲਾਰਿਆ। [੩੬]ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰ ਵਰਗਾ ਉੱਜਲ। [੩੭]ਮਾਨੋਂ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਸ੍ਵੇਦੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੂੰਦ ਮਕਰੰਦਾ।

ਸਿੰਧੁ ਸੀ[੧] ਸੈਨ[੨] ਬਨਾਈ। ਸਭਿ ਸ਼ਰੀਰ ਪਰ ਜਿਸਕੀ ਛਾਯਾ। ਜੜ ਸਾ[੩] ਥਿਰ, ਨਹਿੰ ਨੈਕ[੪] ਡੁਲਾਯਾ ॥੧੮॥ ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਿੰਚਤ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤਾ। ਕੀਏ ਛਾਉਂ ਅਤਿ ਹਰਖਤਿ ਚੀਤਾ। ਤਲਵੰਡੀ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ। ਸੋ ਸਸੈਨ[੫] ਕਿਤ ਅਨਤ ਪਧਾਰੂ[੬] ॥ ੧੯ ॥ ਤਿਹ ਵੇਲਾ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ। ਜਿਹ ਕੋ ਜਾਗਯੋ ਭਾਗ ਸੁਹਾਵਾ। ਅਨੀ[੭] ਤੁਰੰਗਮ[੮] ਸੰਗ ਸੁ ਰੰਗਾ। ਆਵਹਿ ਨਗਰਹਿ ਅੰਗ ਉਮੰਗਾ॥੨੦॥ਦੇਖਿ ਨਾਗ[੯] ਕੋ ਕਿਯ ਅਨੁਮਾਨਾ॥–ਉੱਜਲ ਪਟ ਆਤਪ ਤੇ ਤਾਨਾ।ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਛਾਯਾ ਬਰ ਤਯਾਗੀ। ਪਟ ਓਟਨ[੧੦] ਕਿਉਂ ਭਾ ਅਨੁਰਾਗੀ ?–॥ ੨੧ ॥ ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਯੋ ਢਿਗ[੧੧] ਆਵਾ। ਰਸਨਾ ਫਰਕਤਿ[੧੨] ਮੁਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ[੧੩]।ਭੋਗੀ[੧੪]ਲਖਿ ਵਡ ਭੋਗਾਕਾਰਾ[੧੫]।ਕਰਿ ਊਚੋ ਆਯੁਤ[੧੬]ਬਿਸਤਾਰਾ।੨੨। ਰਾਇ ਵਿਚਾਰਤਿ ਉਰ ਭਰਿਦਾਯਾ[੧੭]।–ਬਾਰਿਕਮਰਯੋ ਤ ਪੰਨਗ[੧੮]ਖਾਯਾ॥ਜੇ ਜੀਵਤਿ,ਇਹੁਕੋਅਵਤਾਰੀ।ਸਰਪ ਸ੍ਵੇਤ[੧੯] ਜਹਿਂ ਸੇਵਾਕਾਰੀ–।੨੩। ਹੇਰਨ ਹਿਤ ਭ੍ਰਿਤ[੨੦] ਨਿਕਟ ਪਠਾਯਾ। ਤਬ ਜੀਮਗ[੨੧] ਪਾਤਾਲ ਸਿਧਾਯਾ[੨੨]।ਪੁਨ ਗਾ[੨੩]ਤੋਰ ਤੁਰੰਗਮ[੨੪] ਰਾਊ। ਲਖ ਅਚਰਜ ਪੱਸਯਨ[੨੫] ਚਿਤ ਚਾਊ ॥ ੨੪ ॥ ਨਿਕਟ ਗਏ ਸੁਨਿ ਖਰਕਾ ਖੁਰ ਕੋ[੨੬]।ਤਨ ਸੁਚੇਤ ਭਾ ਬੇਦੀ ਬਰ ਕੋ।ਲੋਚਨ[੨੭] ਬਿਗਸੇ[੨੮] ਦਲਪੁਸ਼ਕਰ ਸੇ[੨੯]।ਮੇਚਕ[੩੦] ਤਾਰੇ[੩੧] ਬਰ ਮਧੁਕਰ[੩੨] ਸੇ॥੨੫॥ ਢਿਗ ਅਰੂਢ[੩੩] ਅਸ[੩੪] ਹੇਰਯੋ ਰਾਈ[੩੫]। ਭੀਰ ਭਟਨ ਕੀ ਸੰਗਿ ਸੁਹਾਈ। ਉਠਿ ਤਬ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕਿਯ ਬੰਦਨ। ਜੋ ਕਲਮਲ ਕਲਿਕਾਲ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੨੬ ॥ ਪੁਰਿਪਾਲਕ[੩੬]ਦ੍ਰੁਤਿ[੩੭] ਉਤਰ ਤਰੰਗਾ। ਪਰਰੰਭਨ[੩੮] ਗਰ[੩੯]ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ। ਸਾਦਰ[੪੦] ਸੋ ਨਿੰਜ ਭਰਿਕਰਿ ਕਨੀਆਂ[੪੧]। ਚੂਮਤਿ[੪੨] ਮਸਤਕ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਘਨੀਆ॥੨੭॥ਭਾ[੪੩]ਅਧੀਨ ਮਨ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਉ।ਜਾਨਯੋ–ਇਹਅਵਤਾਰ

---

[੧]ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੀ। [੨]ਸੇਜਾ।[੩]ਜੜ੍ਹ ਵਰਗਾ।[੪]ਥੋੜਾ ਬੀ। [੫]ਸਮੇਤ ਫੌਜ ਦੇ। [੬]ਹੋਰ ਥਾਂ ਗਿਆ ਸੀ। [੭]ਫੌਜ। [੮]ਘੋੜੇ। [੯]ਸੱਪ। [੧੦]ਤਾਨਕੇ। [੧੧]ਨਜੀਕ। [੧੨]ਜੀਭ ਫਰਕਦੀ। [੧੩]ਦਿਖੀਜਿਆ। [੧੪]ਸੱਪ। [੧੫]ਫਣ ਦਾ ਆਕਾਰ। [੧੬]ਚੌੜਾ। [੧੭]ਕ੍ਰਿਪਾ। [੧੮]ਸੱਪ ਨੇ। [੧੯]ਚਿੱਟਾ।[੨੦]ਨੌਕਰ।[੨੧]ਸੱਪ। [੨੨]ਚਲਾ ਗਿਆ। [੨੩]ਗਿਆ। [੨੪]ਘੋੜਾ। [੨੫]ਵੇਖਣ ਦਾ। [੨੬]ਖੁਰਾਂ ਦਾ ਖੜਕਾ। [੨੭]ਨੇਤ੍ਰ। [੨੮]ਖੁੱਲ੍ਹੇ। [੨੯]ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਰਗੇ। [੩੦]ਕਾਲੇ। [੩੧](ਅੱਖਾਂ ਦੇ) ਤਾਰੇ (ਪੁਤਲੀਆਂ) [੩੨]ਭੌਰਿਆਂ ਜੇਹੇ। [੩੩]ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਯਾ। [੩੪]ਘੋੜੇ ਤੇ। [੩੫]ਰਾਇ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [੩੬]ਨਗਰੀ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਨੇ। [੩੭]ਛੇਤੀ। [੩੮]ਗਲਵਕੜੀ ਪਾਈ। [੩੯]ਗਲ। [੪੦]ਆਦਰ ਨਾਲ। [੪੧]ਕਲਾਵਾ। [੪੨]ਚੁੰਮਦਾ ਹੈ। [੪੩]ਹੋਇਆ।

ਪ੍ਰਭਾਊ–। ਬਹੁਰ ਨ ਮਨ ਕਬਿ ਕੀਨ ਡੁਲਾਊ॥ਥਿਰ ਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਤਾਂ ਦਿਨ ਰਾਊ ॥੨੮॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਮ ਜਾਨਿ ਸੁਜਾਨਾ। ਮਨ ਕਰਿ ਬੰਦਹਿ* ਪਦ ਰਾਜਾਨਾ[੧]। ਰੁਕਯੋ ਕੰਠ[੨] ਪਰਿਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮਾ। ਬੋਲ ਨ ਸਕਯੋ ਉਚਿਤ[੩] ਭ੍ਰਾ ਖੇਮਾ[੪] ॥੨੯॥ ਗਾ[੫] ਤੁਰੰਗ ਚਢਿ ਪੁਲਕਤਿ[੬] ਅੰਗਾ। ਬੈਠਯੋ ਸਦਨਹਿ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ॥ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਸਾਰ ਵਿਚਾਰੈ।–ਇਹ ਮਮ ਭਵਬੰਧਨ ਨਿਰਵਾਰੈ[੭] ॥੩੦॥ਹੋਇ ਤਰੁਨ ਜਬ ਤਜਿ ਲਰਕਾਈ।ਕਰਿਹੋਂ ਤਬ ਮੈਂ ਬਿਨੈ ਵਡਾਈ[੮]। ਜੋਗਿਨ ਕੋ[੯] ਦੁਰਲਭ ਹੈ ਜੋਊ। ਦੇਹਿ ਪਰਮਪਦ ਮੁਝ ਕੋ ਸੋਊ।੩੧।ਪੂਰਬ-ਭਾਗ[੧੦] ਜਗਯੋ ਵਡ ਮੇਰਾ॥ਵਿਗ ਖੁਦਾਇ ਤਨ ਧਾਰਿਬ ਸੇਰਾ॥ਬੋਲਨ ਮਿਲਨੇ ਕੋ ਫਲ ਜਾਸੂ। ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਨ ਕਹਿ ਸਕਿ ਤਾਸੂ–॥੩੨॥ਭ੍ਰਿੱਤ ਭੇਜ ਕਾਲੂ ਬੁਲਵਾਯੋ।ਕਰਿ ਆਦਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ।'ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੇ ਸੁਤ ਜਾਨੋ ਨਾਂਹੀ। ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਤੋਹਿ ਘਰ ਮਾਂਹੀ॥੩੩॥ਜਾਗਯੋ ਗਰੁਵ[੧੧] ਭਾਗ ਜਗ ਤੇਰੋ†। ਤਵ ਸਮਸਰ[੧੨] ਕੋ ਔਰ ਨ ਹੇਰੋਂ।ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਾਦਰ[੧੩] ਸੋਂ ਦੀਜੈ। ਅਵਹੇਲਨ[੧੪] ਨਹਿੰ ਤਿਨ ਕੋ ਕੀਜੈ।੩੪। ਤਾਤ ਜਾਨ ਦੁਰਬਚਨ[੧੫] ਨ ਭਾਖੋ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਮ ਸ਼ਰਧਾ ਰਾਖੋ'। ਪੁਨ ਬੁਲਾਰ ਕਾਲੂ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਕਹੀ ਸਰਪ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਗਾਥਾ ॥੩੫॥'ਆਤਪ[੧੬] ਤਪਤਹਿ ਤੇ ਕਿਯ ਛਾਯਾ। ਹਮਹਿ ਹੇਰਿ ਨਿਜ‡ ਦੇਹਿ ਦੁਰਾਯਾ[੧੭]'।ਸੁਨਿਕਰਿ ਕਾਲੂ ਕਹਿਤਿ 'ਭੁਲਾਜੂ॥ਹੋਇ ਤ ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਕਲਾ ਜੂ'।੩੬। ਅਸ ਕਹਿ ਗਯੋ ਅਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ। ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਪ੍ਰਬਲ ਜਿਹ ਭਾਰੀ। ਤਯੋਂ ਸੁ ਕਰੇ ਜਯੋਂ ਪ੍ਰੇਰੈ ਨਕੈਤਾ[੧੮]।ਜਿਉਂ ਜੰਤੀ[੧੯] ਵਸਿ ਵਾਜਹਿ ਜੰਤਾ[੨੦] ॥ ੩੭ ॥ ਦਾਰਨਾਰਿ[੨੧] ਕੋ ਕਯਾ ਗੁਨ ਦੋਸ਼ੁ। ਤਿਹ ਪਰ ਕਯਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[੨੨] ਕਯਾ ਰੋਸੂ[੨੩]। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਾਯਾ। ਜਸ ਇੱਛਾ ਕਰਿਹੀ ਤਸ ਛਾਯਾ ॥ ੩੮ ॥ ਹਰਮ[੨੪] ਆਇ ਉਰ ਹਰਖ ਸਮੇਤੂ। ਕਰਹਿ ਹੇਤ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ। ਕਛੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸੁਰਭੀ ਚਾਰੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਬੁਲਾਰ ਨੁਤਿ[੨੫] ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥

[੧]ਰਾਜੇ ਨੇ। [੨]ਗਲਾ। [੩]ਲਾਇਕ। [੪]ਕਲਿਆਨ ਦੇ। [੫]ਗਿਆ। [੬]ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋਏ। [੭]ਮੇਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ। [੮]ਬੇਨਤੀ ਅਤੇ ਮਹਿੰਮਾ। [੯]ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ। [੧੦]ਪਿਛਲਾ ਨਸੀਬ। [੧੧]ਭਾਰੀ। [੧੨]ਬਰੋਬਰ। [੧੩]ਭੋਜਨ ਕਪੜੇ ਆਦਰ ਨਾਲ। [੧੪]ਨਿਰਾਦਰ। [੧੫]ਮੰਦਾਵਾਕ। [੧੬]ਧੁੱਪ। [੧੭]ਛੁਪ ਗਿਆ। [੧੮]ਪ੍ਰੇਰਕ। [੧੯]ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ। [੨੦]ਵਾਜਾ। [੨੧]ਕਾਠ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। [੨੨]ਖੁਸ਼ੀ। [੨੩]ਗੁੱਸਾ। [੨੪]ਘਰ। [੨੫]ਉਸਤਤੀ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਬੰਦੇ।

†ਗੌਰਵ ਭਾਗ ਜਗਯੋ ਜਗ ਤੇਰੋ–ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਤਿਨ।

ਯਾਂਤੇ ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੀਤਲ ਲੋਚਨ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਤਾਂ ਦਿਨਤੇਤਲਵੰਡੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।ਮਹਿੰਮਾ ਕਰਤਿ ਭਏ ਘਰ ਘਰਮੈਂ॥੪੦॥ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ[੧] ਮਿਲਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਸਰਪ ਛਾਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈਨ* ਨਿਹਾਰੀ। ਬਹੁ ਆਦਰ ਕਰਿ ਕੰਠ ਲਗਾਯੋ। ਸਦਨ ਆਨਿ ਜਸ ਬਦਨ ਅਲਾਯੋ[੨]॥੪੧॥ ਕਲਾਵਾਨ ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਕੋਈ। ਪ੍ਰਗਟ ਨ ਹੋਤਿ ਅਪਨਪੌ[੩] ਗੋਈ[੪]। ਅਸਬਿਧਿ ਬੀਤੀ ਰੁੱਤਿ ਬਸੰਤਾ। ਚਾਰਤਿ ਸੁਰਭੀ ਸ੍ਰੀ ਜਗਕੰਤਾ[੫]॥੪੨॥ਪੁਨਿ ਗ੍ਰੀਖਮ[੬] ਰਿਤੁ ਕੀਨੋ ਜੋਰਾ। ਤਪਤਿ ਭਈ ਅਤਿਸੈ[੭] ਚਹੁੰ ਓਰਾ। ਤਪਹਿ ਰਿਦਾ† ਜਿਵ ਮਤਸਰ ਧਾਰੀ[੮]। ਤਿਉਂ ਤਪ ਗਈ ਭੂਮਕਾ ਸਾਰੀ॥ ੪੩॥ ਬਹਿਤਿ[੯] ਜ਼ੋਰ ਸੋਂ ਤਪਤ ਸਮੀਰਾ। ਜੋ ਤਾਪਹਿ[੧੦] ਨਰ ਨਾਰਿ[੧੧] ਸਰੀਰਾ‡। ਜਿਉਂ ਖਲ[੧੨] ਉਚਰਹਿ ਬਚਨ ਕੁਢਾਲੀ[੧੩]। ਰਿਦਾ ਤਪਾਇ ਦੇਤਿ ਰਿਸ ਨਾਲੀ[੧੪]§॥੪੪॥ ਮਾਰਤੰਡ ਕੀ[੧੫] ਚੰਡ[੧੬] ਮਰੀਚਾ[੧੭]।ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਲਘੁ[੧੮] ਤਾ-ਲਨ[੧੯] ਵੀਚਾ॥ਜਿਉਂ ਜਗ ਭਗਤਿ ਹੀਨ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ॥ਜਨਮ ਮਰਨਮਹਿਂ ਨਿਤ ਦੁਖ ਖਾਨੀ॥ ੪੫॥ ਸੂਕੇ ਜਲ ਕਰਦਮ[੨੦] ਬਿਹਰਾਨੀ[੨੧]। ਜਨੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਰ ਸੀਖ[੨੨] ਸਿਖਾਨੀ। ਸਹਿਤ ਧੂਰ ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਤਿ ਬਘੂਰੇ[੨੩]। ਜਿਉਂ ਮਤਿ[੨੪] ਭ੍ਰਮਤਿ ਬਿਨਾ ਗੁਰ ਪੂਰੇ॥੪੬॥ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੋ ਹੇਰਹਿ ਨੀਰਾ॥ਦੌਰਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂਧੀਰਾ[੨੫]॥ਜਿਉਂਮਨ ਬਿਖ਼ਯਸੁਖਨਹਿਤ[੨੬] ਧਾਈ[੨੭]।ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਨ ਥਿਰਤਾ[੨੮] ਪਾਈ॥੪੭॥ ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਹੇਰਹਿਂ ਤਰੁ ਛਾਯਾ[੨੯]। ਬੈਸਹਿਂ ਤਪ-ਤਹਿ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਯਾ। ਬਹੁਤ ਜਗਤ ਦੁਖ ਤੇ ਜਗਨਾਸੀ॥ਜਿਉ ਮਿਲ ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਸੁਖਰਾਸੀ॥ ੪੮ ॥ ਭਾਵਹਿ ਬਹੁ ਸੀਤਲਤਾ[੩੦] ਪਾਨੀ। ਭਾਗ ਜਗੇ ਜਿਉਂ ਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਅਸ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਸਾਂਈ। ਬਿਚਰਤਿ ਲੀਲਾ

---

[੧]ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ। [੨]ਮੁਖੋਂ ਕਿਹਾ। [੩]ਆਪਣਾ ਆਪ। [੪]ਛਿਪਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। [੫]ਜਗਤ ਦਾ ਪਤੀ। [੬]ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁਤ–ਜੇਠ ਹਾੜ। [੭]ਬਹੁਤ। [੮]ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਦਾ। [੯]ਚਲਦੀ ਹੈ। [੧੦]ਤਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। [੧੧]ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੇ। [੧੨]ਮੂਰਖ। [੧੩]ਮੰਦੇ। [੧੪]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। [੧੫]ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ। [੧੬]ਤਿੱਖੀਆਂ। [੧੭]ਕਿਰਨਾਂ। [੧੮]ਛੋਟੇ। [੧੯]ਤਲਾਵਾਂ। [੨੦]ਚਿੱਕੜ। [੨੧]ਵ੍ਯਾਕੁਲ। [੨੨]ਸਿੱਖ੍ਯਾ। [੨੩]ਵਾ ਵਰੋਲੇ। [੨੪]ਬੁੱਧੀ। [੨੫]ਟਿਕਾਉ। [੨੬]ਵਾਸਤੇ। [੨੭]ਦੌੜਦਾ ਹੈ। [੨੮]ਟਿਕਾਉ। [੨੯]ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਛਾਂ। [੩੦]ਠੰਢਾ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਰਾਇ।

†ਏਥੇ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਕਟਾਖ੍ਯ ਦੱਸੇ ਹਨ। ‡ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਸੋਂ ਤਪਤ ਸਮੀਰਾ। ਜੋ ਤਾਪਹਿ ਤਪ ਤਾਪ ਸਮੀਰਾ–ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ। §ਦੁਖ ਵਾਲੀ–ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਈ॥੪੯॥ਜਹਿਂ ਤਰੁਵਰ[੧] ਛਾਯਾ ਰਮਣੀਕੀ[੨]। ਤਹਿਂ ਚਾਰਤਿ ਸੁਰਭੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਜਲ,ਸੀਤਲ ਸਾਲੀ[੩.੪]।ਤਹਿਂ ਖੇਲਹਿਂ ਬਾਲਕ ਮਿਲਿ ਨਾਲੀ[੫] ॥੫੦॥ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਬਨ ਬੀਚ ਬਿਹਾਰੈਂ[੬]।ਆਵਹਿਂ ਰਜਨੀ[੭] ਸਦਨ ਗੁਜਾਰੈਂ। ਗੋਖੁਰ[੮] ਧੂਰਿ ਬਦਨ[੯] ਪਰ ਲਾਗਾ। ਜਨੁ ਪੰਕਜ ਪਰ[੧੦] ਸ਼ੁਭਤਿ ਪਰਾਗਾ[੧੧]॥੫੧॥ਅੰਕ[੧੨] ਬਸਾਇ ਮਾਤ ਬਲ ਜਾਈ। ਬਦਨ ਪੌਂਛ ਦੇਖਹਿ ਹਿਤ ਲਾਈ।ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰਸੰਗ[੧੩]ਪ੍ਰਿਯਬਾਨੀ।'ਤਾਤ ਨ ਕੀਜੈ ਅਬ ਬਨ ਜਾਨੀ[੧੪]॥੫੨॥ ਆਤਪ[੧੫] ਲਗੀ ਅੰਕ[੧੬] ਕੇ ਸੰਗਾ।ਸ਼ੁਭ ਰੰਗਹਿ ਤੇ ਭਯੋ ਕੁਰੰਗਾ। ਬਨ ਬਿਚਰਤਿ[੧੭] ਭੇ ਦੁਰਬਲ[੧੮] ਅੰਗਾ।ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਖੇਲਹੁ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ[੧੯]॥੫੩॥ ਸਭਿ ਦਿਨ ਬਨ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਗੁਜਾਰਨ।ਤਰਸਤਿ ਲੋਚਨ[੨੦] ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ।ਜਾਵਹਿਂ ਦਾਸ ਜਿ ਸੁਰਭੀ ਚਾਰਨ*। ਤੁਮ ਘਰ ਰਹੀਏ ਬਿਰਹਿ ਬਿਦਾਰਨ'॥੫੪॥ਕਰਿਦੁਲਾਰ[੨੧] ਬਹੁ ਸੁਤ ਬੈਸਾਯੋ[੨੨]। ਚਲਿ ਤਤਕਾਲਹਿ ਕਾਲੂ ਆਯੋ। ਪਤਿ ਸੋਂ ਕਹਤਿ 'ਏਕ ਹਮ ਤਾਤਾ[੨੩]। ਸੋ ਕੀਨੋ ਸੁਰਭੀਕੋ ਤ੍ਰਾਤਾ[੨੪]॥੫੫॥ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਬਨ ਬੀਚ ਬਿਹਾਰੂ[੨੫]।ਕੁਮਲਾਵਤਿ ਕਮਲਾਨਨ[੨੬] ਚਾਰੂ[੨੭]। ਅਬ ਨ ਭੇਜੀਏ ਸੁਰਭੀ ਸੰਗਾ।ਹੁਇਗੋ ਦੁਰਬਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੨੮] ਸੁਅੰਗਾ'।੫੬। ਜਬ ਦੰਪਤਿ[੨੯]ਸਮਝੇ ਅਸਰੀਤੀ।ਬਧੀ ਪੁਤ੍ਰ ਸੋਂ ਪਾਵਨ[੩੦]ਪ੍ਰੀਤੀ।ਬਹੁਰ ਨ ਬਨ ਮਹਿਂ ਪਠਵਨ[੩੧] ਕੀਨਾ। ਘਰ ਰਖਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਖ ਲੀਨਾ॥੫੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਨਾਗਰ[੩੨] ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਉਜਾਗਰ[੩੩] ਰੂਪ। ਕਰਨੇ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[੩੪] ਕੋ ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ[੩੫] ਦੇਹਿ ਅਨੂਪ॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਧਜਾਇ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਖੇਤ ਬੀਜਣਾ। ਬ੍ਰਿਖ ਛਾਇਆ ਅਸਥਿਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਖੰਡਨ ਦੁਸ਼ਟ ਭੁਜ ਦੰਡਨ ਬਰਬੰਡ ।
ਜਗ ਮੰਡਨ ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਜਾਂਕੋ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥ ੧ ॥

---

[੧]ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ। [੨]ਸੁੰਦਰ। [੩.੪]ਠੰਡਕ ਦਾ ਘਰ (ਅ) ਤੇ ਠੰਢੇ ਖੇਤ। [੫]ਨਾਲ। [੬]ਫਿਰਦੇ ਰਹਿਣ। [੭]ਰਾਤੀਂ। [੮]ਗਾਂਈਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ। [੯]ਮੁਖ। [੧੦]ਮਾਨੋਂ ਕਵਲ ਫੁੱਲ ਪਰ। [੧੧]ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ। [੧੨]ਗੋਦੀ ਵਿਚ। [੧੩]ਪਜਾਰ ਨਾਲ। [੧੪]ਜੰਗਲ ਜਾਣਾਂ। [੧੫]ਧੁੱਪ। [੧੬]ਅੰਗਾਂ ਦੇ। [੧੭]ਫਿਰਦਿਆਂ। [੧੮]ਲਿੱਸੇ। [੧੯]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। [੨੦]ਅੱਖਾਂ। [੨੧]ਲਾਡ ਲਡਾ ਕੇ। [੨੨]ਬਿਠਾਇਆ। [੨੩]ਪੁੱਤਰ। [੨੪]ਗਾਈਂ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ। [੨੫]ਫਿਰਦਾ ਹੈ। [੨੬]ਕੌਲ ਜਿਹਾ ਮੁਖੜਾ। [੨੭]ਸੁੰਦਰ। [੨੮]ਕੂਲੇ। [੨੯]ਪਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [੩੦]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [੩੧]ਭੇਜਣਾ। [੩੨]ਚਤੁਰ। [੩੩]ਪ੍ਰਸਿੱਧ। [੩੪]ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਨੂੰ। [੩੫]ਵਧਦੀ ਹੈ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਜਾਹਿਂ ਦਾਸ ਨਿਜ ਸੁਰਭੀ ਚਾਰਨ।

ਸ਼੍ਰੀ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ (ਅ) ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਪਦ।
ਚੰਡੀ=ਚੰਡਿਕਾ। ਦੇਖੋ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਛੰਦ ੨ ਵਿਖੇ 'ਚੰਡਿਕਾ' ਪਦ।
ਖੰਡਨ ਦੁਸ਼ਟ=ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਾਲੀ। ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੧ ਛੰਦ ੨ 'ਖਲਖੰਡਿਕਾ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ।
ਭੁਜ=ਬਾਹਾਂ। ਦੰਡਨ=ਡੰਡੇ ਵਾਂਗ ਮਜ਼ਬੂਤ। ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੨ ਛੰ: ੧, 'ਭੁਜਦੰਡ' ਪਦ।
ਬਰਬੰਡਿਕਾ=ਵਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ (ਅ) ਬਲਵੰਤ, ਬਲ ਵਾਲੀ ਦੇਖੋ ਅਧ੍ਯਾ: ੧ ਛੰਦ ੨, ਬਰਬੰਡਿਕਾ–ਤੇ ਅਧ੍ਯਾ ੨ ਛੰਦ: ੧ ਵਿਖੇ 'ਬਲਬੰਡ' ਪਦ।
ਮੰਡਨ=ਦੇਖੋ ਅਧ੍ਯਾ: ੧ ਛੰਦ ੨ ਵਿਖੇ 'ਮੰਡਿਕਾ' ਪਦ ਤੇ ਅਧ੍ਯਾ: ੨ ਛੰ: ੧ ਵਿਖੇ 'ਮੰਡਨ ਭਾ' ਪਦ। ਪਦਬੰਦਨਾ=ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ। (ਅ) (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ।
ਪ੍ਰਚੰਡ=ਬਹੁਤ ਅਸਹਿ, ਝੱਲਿਆ ਨਾ ਸੱਕਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੇਜ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, (ਐਸੀ) ਚੰਡਿਕਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਜੋ) ਵਰਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ (ਤੇ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਦੇ) ਚਰਨਾਂ (ਤੇ ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ (ਹੋਵੇ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਜੀ। ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਨਾਸ਼ਕ ਤ੍ਰੈਜੁਰ[1] ਕੀ।ਬਹੁਰੋ ਰਿਤੁ ਪਾਵਸ[2] ਸ਼ੁਭ ਆਈ।ਗਗਨ[3] ਬੀਚ ਬਾਦਰ[4] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਈ[5] ॥੨॥ ਭਾਗ ਜਗੇ ਪੂਰਬ[6] ਜੱਗਜਾਸੀ। ਜਿਉਂ ਤਨ ਧਰਤਿ[7] ਸੰਤ ਸੁਖਰਾਸੀ। ਚਢੀ[8] ਘਟਾ ਕਾਲੀ[9] ਜਿਵ ਕਾਲੀ[10]।ਪਰਨੋ ਬੱਜੂ[11] ਬਜਾਵਤਿ ਤਾਲੀ[12] ॥ ੩ ॥ ਸਾਸਨਪਾਕ[13] ਸਰਾਸਨ[14] ਜੋਊ। ਬਾਂਕੀ[15] ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[16] ਲਖਿਯਤਿ[17] ਸੋਊ। ਅਤਿ ਕਰਕਨ[18] ਜਿਹ ਕੀ ਕਲਿਕਾਰੀ[19]। ਡਰਤਿ ਅਸੁਰ[20] ਸੋ ਮੇਚਕ ਬਜਾਰੀ[21]॥੪॥ਹੋਤਿ ਘੋਖ[22] ਜਿਹ ਗਰਜ[23] ਸੁਹਾਵਤਿ*।ਅਮਰ[24] ਮਯੂਰ[25] ਹਰਖ ਉਪਜਾਵਤਿ।ਚੰਚਲ ਜੋ ਚੰਚਲਾ[26] ਚਮਕਾਵਤਿ[27]।ਪਾਨ[28] ਕ੍ਰਿਪਾਨਹਿ ਲਏ ਨਚਾਵਤਿ॥੫॥ ਦੰਤ[29] ਪੰਕਤੀ ਸ਼ੁਭਤਿ

---

[1]ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [2]ਬਰਸਾਤ,–ਸਾਵਨ ਭਾਦ੍ਰੋਂ। [3]ਅਕਾਸ਼। [4]ਬੱਦਲ। [5]ਦਿਖੀਣ ਲਗੇ [6]ਪਿਛਲੇ। [7]ਸਰੀਰ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। [8]ਚੜ੍ਹੀ। [9]ਕਾਲੇ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਘਟਾ। [10]ਕਾਲਕਾ ਦੇਵੀ। [11]ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪੈਣਾ। [12]ਮਾਨੋਂ ਤਾੜੀ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। [13]ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ। [14]ਧਨੁਖ। [15]ਟੇਢੇ। [16]ਭ੍ਰਵੱਟੇ। [17]ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ। [18]ਕੜਕਨਾ। [19]ਚੀਕ। [20]ਦੈਂਤ। [21]ਕਾਲੇ ਸੱਪ। [22]ਧੁਨੀ। [23]ਗੱਜਣਾ। [24]ਦੇਵਤੇ (ਰੂਪ)। [25]ਮੋਰ। [26]ਬਿਜਲੀ। [27]ਚਮਕਦੀ ਹੈ। [28]ਹੱਥ। [29]ਦੰਦਾਂ ਦੀ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਸੁਨਾਵਤਿ।

ਬਲਾਕਾ[੧]। ਸ਼ਯਾਮ[੨] ਸਰੂਪ ਬਨਯੋ ਅਸ ਤਾਂਕਾ। ਮਿਲਿ ਦਾਦੁਰ[੩] ਬਹੁ ਸ਼ਬਦ ਪੁਕਾਰਾ॥ ਮਨਹੁਂ ਪਢਤਿ ਬਾਲਿਕ ਚਟਸਾਰਾ[੪]॥੬॥ਜਰ ਤੇ ਜਰਗਯੋ[੫] ਜੂਹ[੬] ਜਵਾਸਾ[੭]। ਜਿਉਂ ਹਰਿ ਭਜਨ ਹੋਤਿ ਅਘ ਨਾਸ਼॥ ਮਿਲਿ ਸਰਿਤਾ[੮] ਸੋਂ ਜੇ ਲਘੁ ਨਾਲਾ[੯]। ਸਿੰਧੁ[੧੦] ਸਰੂਪ ਭਏ ਤਿਹ ਕਾਲ॥੭॥ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਤੇ[੧੧] ਜੈਸ[੧੨] ਮੁਮੋਖੂ[੧੩]। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋਵਤਿ ਬਿਨ ਦੋਖੂ*। ਤਜਿ ਮ੍ਰਯਾਦ[੧੪] ਉਛਰੇ[੧੫] ਲਘੁ ਤਾਲਾ[੧੬]।ਜਿਉਂ ਸ੍ਰੀ[੧੭]ਮਦ ਤੇ[੧੮] ਨੀਚਕੁ ਚਾਲ॥੮॥ਉਡਤਿ ਧੂਰ ਜੋ ਸਗਲ ਬਿਲਾਨੀ[੧੯]। ਜਿਉਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲ ਕੁਮਤਿ ਨਸਾਨੀ[੨੦]। ਪੰਥੀ[੨੧] ਚਲਤਿ ਧਾਮ[੨੨]ਬਿਸਰਾਮੇ[੨੩]।ਜਿਉਂ ਮਨ ਥਿਰੁ ਸਿਮਰਤਿ ਹਰਿਨਾਮੇ ॥੯॥ਜਿਉਂ ਲੀਲਾ ਕੀਨੀ ਰਿਤੁ ਬਰਖਾ॥ ਤਿਉ ਮੈਂ ਕਹਿਹੋਂ ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਹਰਖਾ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਕਾਲੂ ਲੇ ਅੰਕ॥ ਕਰਿ ਦੁਲਾਰ ਪਿਖਿ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[੨੪]॥੧੦॥ਬਚਨ ਕਹਤਿ 'ਸੁਤ! ਤੂੰ ਭਾ[੨੫] ਸਜਾਨਾ॥ ਅਬ ਨ ਕਰਤਿ ਗੋ ਸੰਗ[੨੬] ਬਨ ਜਾਨਾ॥ਉਕੈ ਬ੍ਰਿਖਭ[੨੭]ਨਿਜ ਅਉਛਕ[੨੮]ਮਾਹੀ॥ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਸ ਤਰੁਨ[੨੯] ਜੋ ਆਹੀ ।੧੧।ਲਾਂਗੁਲ[੩੦]ਸੰਗ ਬਹੁਰ ਕਰਿ ਕਾਮਾ[੩੧]।ਬੀਜ[੩੨]ਸੁ ਲੈਹੁ† ਸਵਾ ਮਨ ਧਾਮਾ[੩੩]।ਜਾਇ ਰਾਹੀਏ[੩੪]ਖੇਤ ਨਿਰਾਲ॥ਕਰਹੁ ਨੀਰ ਸੋਂ ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥੧੨॥ ਮ੍ਰਿਗ[੩੫] ਪਸ਼ੂਅਨ ਕੇ ਹੁਇ ਰਖਵਾਰੇ॥ ਕ੍ਰਿਖਿ[੩੬]ਪਕਾਇ ਕੀਜੈ ਖਲਵਾਰੇ[੩੭]। ਜੋ ਅੰਨ ਆਨਹੁ ਬਹੁ ਇਕਬਾਰੀ। ਰਖ ਦੇਵੋਂ ਕਾਮੇਂ ਦੁਇਚਾਰੀ॥੧੩॥ਅਸਬਿਧਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਹੁ ਨਿਬਾਹੀ॥ਅਤੂਟ ਹੋਇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਘਰ ਮਾਹੀਂ'। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿਕਰਿ ਪਿਤ ਬਾਨੀ। ਜੋ ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਿ ਲਪਟਾਨੀ ॥੧੪॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਆਇਸੁ ਜੈਸੀ। ਕਹਹੁ ਆਪ ਹੌਂ ਕਰਿਹੌਂ ਤੈਸੀ'। ਤਬ ਕਾਲੂ ਦਿਯ ਬੀਜ ਤੁਲਾਯਾ॥ ਇਕ ਕਾਮਾ ਸੁਤ ਸੰਗ ਰਲਾਯਾ ॥੧੫॥ ਲਾਂਗੁਲ ਬੀਜ ਲਏ[੩੮] ਕਰਦੋਊ। ਵਾਹੁਣ ਗਏ ਭੂਮਿਕਾ

---

[੧](ਉਡਦੇ) ਬਗਲਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ। [੨]ਕਾਲਾ। [੩]ਡਡੂ। [੪]ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ। [੫]ਜੜਾਂ ਤੋਂ ਸੜ ਗਿਆ। [੬]ਸਮਹ। [੭]ਜਵਾਹਾਂ। [੮]ਨਦੀਆਂ। [੯]ਛੋਟੇ ਨਾਲੇ। [੧੦]ਸਮੁੰਦਰ। [੧੧]ਹੋਣ ਤੇ। [੧੨]ਜੈਸੇ। [੧੩]ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ। [੧੪]ਹੱਦਾਂ ਟੱਪਕੇ। [੧੫]ਉਛਲੇ। [੧੬]ਛੋਟੇ ਤਾਲਾਬ। [੧੭]ਮਾਯਾ ਦੇ। [੧੮]ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ। [੧੯]ਛਿਪ ਗਈ। [੨੦]ਖੋਟੀ ਬੁਧੀ ਨਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [੨੧]ਰਾਹੀ। [੨੨]ਘਰ। [੨੩]ਟਿਕ ਗਏ। [੨੪]ਮੁਖ ਰੂਪੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੨੫]ਹੋਇਆ ਹੈਂ। [੨੬]ਗਾਂਈਆਂ ਨਾਲ। [੨੭]ਦੋ ਬੈਲ। [੨੮]ਵੱਗ। [੨੯]ਜੁਵਾਨ। [੩੦]ਹਲ। [੩੧]ਨੌਕਰ ਲੈਕੇ (ਅ) ਕੰਮ ਕਰੋ। [੩੨]ਬੀਉ। [੩੩]ਘਰ ਤੋਂ। [੩੪]ਬੀਜੀਏ। [੩੫]ਹਰਨਾਂ ਤੇ। [੩੬]ਖੇਤੀ। [੩੭]ਖਲਿਹਾਨ। [੩੮]ਲੈਕੇ।

*ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਹੋਤ ਬਿਨ ਢੋਖੂ—ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ। †ਬੀਰਜ ਲੇਹੁ—ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਸੋਊ। ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਕਾਢਨੋ ਸੀਆਰਾ[੧]। ਜਿਤੋ ਬੀਜ ਦਿਯ ਸਭਿ ਬਿਸਤਾਰਾ[੨]॥
੧੬॥ ਭਈ ਸੰਝ[੩] ਆਏ ਨਿਜ ਸਦਨਾ। ਕਾਲੂ ਪਰਫੁੱਲਤਿ ਪਿਖਿ ਬਦਨਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰ ਮਹਿਂ ਬਰਕਤ ਭਾਰੀ।ਕਿਹ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਸੁ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੀ
॥੧੭॥ ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਭੀ ਸਬਜ਼ਾਈ[੪] । ਜਨੁ[੫] ਅਵਿਨੀ[੬] ਨਿਜ ਅਨਦ
ਜਨਾਈ।ਕਾਲੂ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਖੀ[੭] ਜਬ ਦੇਖੀ।ਸਘਨ[੮] ਉਗੀ, ਭਾ ਮੋਦ[੯]ਵਿਸ਼ੇਖੀ
॥੧੮॥–ਹੋਇ ਤਾਤ ਮਮ ਵਡ ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰਾ[੧੦] । ਦਿਉਂ ਬਸਾਇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ
ਨਿਰਾਰਾ–।ਨਿਪਜਾਵਨ[੧੧]ਧਨਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨ ਸੋਂ।ਅਧੋ ਕਰਤਿ ਚਿਤਵਨ
ਨਿਜ ਮਨਸੋਂ।੧੯।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੀ।–ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਿਨ-
ਪ੍ਰਤਿ[੧੨]ਪਿਤ ਭਾਰੀ।ਯਾਂਤੇ ਅਬ ਹੀ ਬਨਹਿ ਨਿਬੇਰੋ।ਧਨ ਖਟਣੇ ਕੋ ਮਿਟਵੈ
ਝੇਰੋ–।੨੦। ਬੈਸੇ ਬਹੁਰ ਖੇਤ ਰਖਵਾਰੀ। ਬਰਜਹਿਂ ਕਿਸ ਨ ਚਰਹਿਂ ਪਸੁ
ਝਾਰੀ[੧੩]।ਰਾਸ਼ਭ ਬੜਵਾ ਗੋ ਮ੍ਰਿਗ ਬ੍ਰਿੰਦਾ[੧੪]। ਚਰਤਿ ਖੇਤ,ਰਹਿਂ ਬੈਸ ਅਨੰਦਾ
।੨੧।ਦਿਨ ਦੋਇਕ ਮਹਿਂ ਦੀਨਿ ਨਬੇਰੀ। ਇਕ ਨ ਬੂਟ ਜਹਿਂ ਸਘਨ ਘ-
ਨੇਰੀ ।ਕਾਲੂ ਗਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਖੇਤੁ।ਫਿਰ ਬੈਠੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ॥੨੨॥ਫਿਰੈਂ
ਕਿਦਾਰ[੭] ਮੱਧ ਪਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਕਿਸੈ ਨ ਬਰਜੈਂ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ। ਅਸਬਿਧਿ
ਦੇਖਿ ਕ੍ਰੋਧ ਭਾ[੧੫] ਕਾਲੂ। ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬਚਨ[੧੬] ਬਿਸਾਲੂ ॥੨੩॥'ਮੰਦ
ਭਾਗ[੧੭]ਮੈਂ ਅਪਨ ਨਿਹਾਰਾ[੧੮]। ਤੂੰ ਸੁਤ ਜਨਮਯੋ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ[੧੯]।ਆਰ-
ਬਲਾ ਲਘੁ[੨੦] ਮਹਿਂ ਤਵ ਚਾਲੀ। ਵਸਤੁ ਖੋਇ ਕਿਯ ਆਲਯ ਖਾਲੀ॥੨੪॥
ਉਚਿਤ[੨੧] ਕਮਾਵਨ ਅਬ ਭੀ ਬੈਸਾ[੨੨]। ਕਰਨ ਕੁਕਾਜ[੨੩] ਲਗੇ ਪੁਨ ਐਸਾ।
ਮੁਝ ਪਸ਼ਚਾਤ[੨੪]ਖਾਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕੋ[੨੫]।ਰਲੋਂ ਫਕੀਰਨ ਸੋਂ ਤਜਿ ਘਰ ਕੋ'
॥੨੫॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਹਿ ਵਾਕ ਕਠੋਰਾ। ਲਖਿ ਕੁਚਾਲ ਕੋ ਰੋਸ ਨ ਥੋਰਾ।
'ਤੁਝ ਜਨਮੇ ਤੇ ਕੋ ਗੁਣ ਮੋਹੀ।ਯਾਤੇ ਭਲੋ ਰਹਤਿ ਮੈਂ ਯੋਹੀ[੨੬]॥੨੬॥ਇਕ
ਸਪੂਤ ਬਹੁ ਦਰਬ ਕਮਾਵਹਿਂ[੨੭]।ਤੂੰ ਅਸ ਭਾ ਜੋ ਬਾਦ[੨੮] ਗਵਾਵਹਿਂ।ਜਾਇ

---

[੧]ਸੀਆਂ, ਸਿਆੜ। [੨]ਖਲੇਰ ਦਿਤਾ। [੩]ਸੰਧ੍ਯਾ ਪਈ ਤੇ। [੪]ਹਰਿਆਵਲ। [੫]ਮਾਨੋਂ। [੬]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[੭]ਖੇਤੀ। [੮]ਸੰਘਣੀ। [੯]ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਯਾ। [੧੦]ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [੧੧]ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। [੧੨]ਹਰ ਰੋਜ।
[੧੩]ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂ। [੧੪]ਗਧੇ, ਘੋੜੇ, ਗਊਈਂ, ਹਰਨ ਆਦਿ ਸਾਰੇ (ਪਸ਼ੂ)। [੧੫]ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ।
[੧੬]ਕੁਵਚਨ। [੧੭]ਭੈੜੀ ਕਿਸਮਤ। [੧੮]ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ। [੧੯]ਘਰ ਉਜਾੜੂ। [੨੦]ਛੋਟੀ।
[੨੧]ਲਾਇਕ। [੨੨]ਉਮਰ ਹੋਈਹੈ। [੨੩]ਮਾੜਾ ਕੰਮ। [੨੪]ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੋਂ। [੨੫]ਕੇਹੜੀ। [੨੬]ਐਵੇਂ ਹੀ,ਸੁਤਹੀਨ।
[੨੭]ਇਕ ਐਸੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੜਾ ਧਨ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੨੮]ਬਿਰਥਾ।

ਨਗਰ ਪੁਨ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਸਦਨਾ[੧]। ਉਪਾਲੰਭ[੨] ਕੇ ਕਹਿ ਬਚ ਬਦਨਾ[੩]॥੨੭॥ 'ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਭੇ ਤੁਮ ਝੂਠੇ। ਸੂਧੇ ਕਹਉ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਪੂਠੇ। ਕਿਧੌਂ[੪] ਨ ਤੁਮ ਤੇ ਜਾਤ ਬਿਚਾਰੇ।ਕਿਧੌਂ[੪]ਹਰਖ ਹਿਤ ਪਾਜਉਚਾਰੇ[੫]*॥੨੮॥ਭਲੀਛਤਰਕੀ ਦੀਨਿ ਵਡਾਈ। ਪੂਰਬ ਐਸ੍ਵਰਯ ਜਾਸ ਘਟਾਈ। ਅਬ ਬੀਜਨੋ ਸਭਿ ਖੇਤ ਨਿਪਾਤੂ[੬]। ਪਸੁ ਚਰਵਾਇ, ਨ ਕੀਨੀ ਤ੍ਰਾਤੂ[੭]॥੨੯॥ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਯੋ ਇਨ ਸੁਧ[੮] ਲੀਨੀ। ਧਨ ਖੱਟਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਨ ਕੀਨੀ। ਖੋਯੋ ਸੰਚਯੋ ਪੂਰਬ ਮੇਰੋ[੯]। ਯਾਂਤੇ ਬਿਫਲ[੧੦] ਭਯੋ ਬਚ ਤੇਰੋ'॥ ੩੦ ॥ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਬਿੱਪ੍ਰ[੧੧] ਪਰਬੀਨਾ। ਜਿਹ ਮਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਲੀਨਾ। 'ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤੂ ਮੂਲਹੁ-ਭੂਲਾ[੧੨]।ਸੁਤ ਸੁਸ਼ੀਲ ਤੇ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ[੧੩]॥ ੩੧ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੈਂ ਤੁਝ ਸਮਝਾਯੋ। ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਇਹ ਆਯੋ। ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਸਾਰ ਵਿਚਾਰਾ। ਕਰੈ ਪਢੇ ਬਿਨ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਾ ॥੩੨॥ ਜਿਨ ਮੋਕੋ ਸ਼ੁਭ ਦੀਨੋ ਗਯਾਨਾ। ਜਿਹ ਬਚ ਸੁਨ ਮਮ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ। ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕੂ। ਜਪਹਿ ਜਾਪ ਜੋ, ਪਾਇ ਬਿਬੇਕੂ॥੩੩॥ਮੁਝ ਕੋ ਦੀਸਤਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸਮਾਨ॥ ਕਲਾਵਾਨਾ ਸਭਿ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨਖਾਨਾ'।ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਕਾਲੂ। ਸਦਨਹਿ ਆਯੋ ਰੋਸ ਬਿਸਾਲੂ[੧੪]।੩੪॥ ਤਿਹ ਪਾਛੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਗ-ਤੇਸ਼ਾ।ਰਹਤਿ ਉਦਾਸ ਦੁਰਾਏ[੧੫] ਬੇਸਾ।ਕੋ ਕੋ 'ਕਲਾਵਾਨ' ਕਰਿ ਕਹਿਈ। ਜੋ ਸਤਿਸੰਗੀ ਮਾਨਵ ਅਹਿਈ[੧੬] ।੩੫।ਨਰ ਮਤਿਮੰਦ ਨ ਲਖਿ ਸੁਖਕੰਦਾ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਇਹ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦਾ†। ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਬਿਟਪ[੧੭] ਜੁ ਦੂਰਾ। ਬਾਸੁਰ ਬੈਸਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜਗ ਮੂਰਾ[੧੮] ॥ ੩੬ ॥ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਹਿਂ[੧੯] ਰਹਿਤਿ ਇਕਾਕੀ[੨੦] । ਬੋਲਣ ਮਿਲਨ ਨ ਲੇਂ ਸੁਧ ਕਾਕੀ[੨੧] । ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਾਦਪ-ਦਲ[੨੨] ਸੁੰਦਰ। ਸਘਨ ਛਾਉਂ ਬੈਠੇ ਗੁਨਮੰਦਰ[੨੩] ॥ ੩੭ ॥ ਜਬ ਦਿਨ ਕੇ ਜੁਗ ਜਾਮ[੨੪] ਬਿਤਾਏ। ਦੁਖਮੋਚਨ[੨੩] ਲੋਚਨ[੨੫] ਅਲਸਾਏ। ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ

[੧]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ। [੨]ਉਲਾਂਭੇ ਦੇ। [੩]ਮੁਖ ਤੋਂ। [੪]ਜਾਂ। [੫]ਝੂਠ ਬੋਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। [੬]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [੭]ਰਖਵਾਲੀ ਨਾ ਕੀਤੀ। [੮]ਹੋਸ਼ ਪਕੜੀ। [੯]ਪਿੱਛਲਾ ਮੇਰਾ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ। [੧੦]ਬਿਰਥਾ। [੧੧]ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [੧੨]ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਘੁੱਥਾ ਹੈਂ। [੧੩]ਉਲਟ। [੧੪]ਬੜੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ। [੧੫]ਛੁਪਾਏ। [੧੬]ਹਨ। [੧੭]ਬ੍ਰਿਛ। [੧੮]ਆਦਿ, ਮੂਲ। [੧੯]ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ। [੨੦]ਇਕੱਲੇ। [੨੧]ਕਿਸੇ ਦੀ। [੨੨]ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ। [੨੩]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੨੪]ਦੋ ਪਹਿਰ। [੨੫]ਅੱਖਾਂ।

*ਹਮਾਰੇ–ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ–ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸੁਖ ਰੂਪ ਅਨੰਦਾ।

ਬਿਛਾਇ ਬਿਛੌਨਾ[੧]। ਪੌਢੇ[੨] ਪੁਨ ਅਨਕੰਪਾਭੌਨਾ[੩] ॥ ੩੮॥ ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ[੪] ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਵਾ। ਚਲਿ ਬੁਲਾਰ ਤਿਹ ਮਾਰਗ[੫] ਆਵਾ॥ ਪੇਖਿ ਅਚੰਭੌ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨਾ॥ਸ਼ੋਰ ਬਿਹੀਨ ਭਯੋ ਠਹਿਰਾਨਾ[੬] ॥ ੩੯॥ ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ। 'ਦੇਖਹੁ ਅਚਰਜ ਏਹੁ ਸੁਹਾਵਾ। ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਮੰਦਰ ਸੁਤ[੭] ਕਾਲੂ। ਸੋਯੋ ਅਜ਼ਮਤ[੮] ਜਾਸ ਬਿਸਾਲੂ[੯] ॥ ੪੦ ॥ ਢਰਿ ਗਾ ਸਭਿ ਪਾਦਪ[੧੦] ਪਰਛਾਵਾਂ। ਨਹੀਂ ਢਰਯੋ ਜਹਿਂ ਇਨ ਸੁਖ ਪਾਵਾ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰਾ। ਰਹਿਤਿ ਦੁਰਾਇ[੧੧] ਅਪਨਪੌ[੧੨]*ਸਾਰਾ[੧੩] ।੪੧।ਪਾਵਕ[੧੪]ਬੀਚ ਭਸਮ[੧੫] ਕੇ ਜੈਸੇ। ਤੇਜ ਨ ਲਖਯੋ ਪਰਤਿ[੧੬] ਹੈ ਕੈਸੇ॥ ਪਰ ਜੇ ਲਖਣਹਾਰ[੧੭] ਹੁਇ ਕੋਊ॥ਤਿਹ ਨਿਕਾਸ[੧੮] ਸੀਤਹ ਖੈ[੧੯] ਸੋਊ ॥੪੨॥ਤਿਉਂ ਇਸਕੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰਿਈ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਹ ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਟਰਿਈ। ਆਗੇ ਬਿਧਿ ਇਕ ਅਚਰਜ ਦੇਖੀ।ਸਰਪ ਛਾਉਂ ਕਿਯ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਸ਼ੇਖੀ॥੪੩॥ ਅਸਥਿਰ[੨੦] ਰਹੀ ਤਰੋਵਰੁ ਛਾਯਾ। ਅਚਰਜ ਹੀ ਜੁਗ ਬਾਰਿ ਲਖਾਯਾ[੨੧]। ਅਸ ਕਹਿ ਬੰਦੇ ਦੋਨੋ ਹਾਥਾ। ਬੰਦਨ ਕਿਯ ਧਰਿਕੈ ਧਰ ਮਾਥਾ[੨੨] ॥ ੪੪ ॥ ਹਟਯੋ ਦੂਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ। ਗਮਨਯੋ[੨੩]ਨਗਰ ਹੋਤਿ ਰਤਿ[੨੪] ਭਾਰੀ। ਸ਼ੁਭ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪਾ॥ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਜਿਹ ਕੋ ਹੁਇ ਭ੍ਰਮ ਅਲਪਾ[੨੫]।੪੫। ਸਦ-ਨ ਜਾਇ ਬੈਸਯੋ ਹਰਿਖਾਈ॥ ਕਾਲੂ ਗਾ ਤਬ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ॥ਸਾਦਰ ਤਿਹ ਸੁਭ ਠੌਰ[੨੬]ਬਿਠਾਯੋ†।ਬਹੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਬਚਨ ਸੁਨਾਯੋ‡॥੪੬॥'ਭੂਰ ਭਾਗਕੇ ਭਾਂਜਨ[੨੭] ਕਾਲੂ!। ਅਸ ਸੁਤ ਜਨਮੇ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲੂ। ਤਦਪਿ[੨੮] ਸੁਭਾਵ ਤੁਮਾਰ ਕਠੋਰਾ॥ਕੌਰਾ ਕਬ ਨ ਬੋਲਿਯੇ ਥੋਰਾ॥੪੭। ਤਿਹ ਸਦਕਾ ਕਰਿ ਇਹ ਮਮ ਨਗਰੀ। ਪਾਵਨ ਹੋਤਿ[੨੯] ਬਸਤਿ[੩੦] ਸੁਖ ਸਗਰੀ। ਭੂਲ ਨ ਕੀਜੈ

---

[੧]ਬਿਛਾਉਣਾ । [੨]ਲੇਟੇ। [੩]ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਘਰ । [੪]ਚਾਰ ਘੜੀ । [੫]ਉਸੇ ਰਸਤੇ। [੬]ਖੜਾਕ ਤੋਂ ਰਹਤ ਹੋਕੇ ਠਹਿਰ ਗਿਆ । [੭]ਪੁੱਤ੍ਰ । [੮]ਕਰਾਮਾਤ । [੯]ਬੜੀ। [੧੦]ਢਲ ਗਿਆ ਸਭ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦਾ। [੧੧]ਛੁਪਾਇ । [੧੨]ਅਪਣੇ ਆਪਨੂੰ। [੧੩]ਸਾਰਾ ਹੀ ਅਰਥਾਤ ਅਪਣੀ ਅਸਲੀਯਤ। [੧੪]ਅਗਨੀ। [੧੫]ਸੁਆਹ। [੧੬]ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ। [੧੭]ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। [੧੮]ਕੱਢਕੇ। [੧੯]ਪਾਲਾ ਹਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [੨੦]ਟਿਕੀ। [੨੧]ਦੋਨੋ ਵਾਰੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। [੨੨]ਜਮੀਨ ਤੇ ਮੱਥਾ ਧਰਕੇ। [੨੩]ਚਲਾ ਗਿਆ। [੨੪]ਪ੍ਰੀਤ। [੨੫]ਭਰਮ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੨੬]ਅਛੀ ਜਗਾ। [੨੭]ਹੇ ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਪਾਤ੍ਰ! [੨੮]ਤੌਭੀ। [੨੯]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੀ ਤੇ। [੩੦]ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–'ਅਪਨ ਪੈਸਾਰਾ' ਤੇ'ਅਪਨ ਪਾਸਾਰਾ' ਬੀ ਹੈ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਆਦਰ ਸੋਂ ਸੁਭ ਠੋਰ ਬਿਠਾਯੋ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਅਲਾਯੋ।

ਕਬਹਿ ਅਨਾਦਰ[੧]। ਅਸਨ ਬਸਨ[੨] ਦੀਜੈ ਸੁਖ ਸਾਦਰ ॥੪੭॥ ਜਾਮਾਂ[੩] ਮੋਹਿ ਤੁਰਕ ਕੌ ਆਹੀ। ਭੋਜਨ ਬਨੈ ਨ ਮਮ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਨਤੁ[੪] ਰਾਖੋਂ ਸਾਦਰ ਨਿਜ[੫] ਸਦਮਾ[੬]*। ਸੁਫਲ ਜਨਮ ਸੇਵੇ ਪਦ ਪਦਮਾ॥੪੯॥ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੁੰਦਰ ਦਿਉਂ ਬਨਿਵਾਈ। ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਕਾਲੂ ਪਹਿਰਾਈ। ਜੋ ਆਵਹਿ ਤਿਨ ਕਾਜ ਪਦਾਰਥ। ਸੋ ਮੈਂ ਗਨਿਹੌਂ ਭਯੋ ਸਕਾਰਥ[੭] ॥੫੦॥ ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਕੀ ਅਸਬਿਧਿ ਬਾਨੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖੇ ਲਪਟਾਨੀ। ਬੋਲਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬ ਕਾਲੂ। ਜਾਂਕੋ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੫੧ ॥'ਤੁਝ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਮੁਝ ਘਰ ਸਰਬਾ। ਅਹੈਂ ਪਦਾਰਥਿ ਵਿਧ ਬਹੁ ਦਰਬਾ[੮]।ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਮੇਰੇ। ਅਧਿਕ ਧਾਮ† ਧਨ ਮਾਲ ਘਨੇਰੇ ॥ ੫੨ ॥ ਤਦਪਿ ਵਧਤਿ ਮੁਝ ਨਿਤ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਬੀਤਹਿ ਗਟੀ ਗੁਨੰਤਾ[੯]। ਤੁਮ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਰਤਿ ਵਡਾਈ। ਮੈਂ ਨ ਲਖੀ ਤਿਹ ਮਤਿ[੧੦] ਕਿਹ ਥਾਂਈ ॥ ੫੩ ॥ ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਤਤਪਰ ਥਿਰੁ ਕੀਨਾ[੧੧]। ਕੋ ਨ ਸਵਾਰੀ, ਕੀਨੀ ਹੀਨਾ[੧੨]।ਪੂਰਬ[੧੩]ਬਹੁ ਘਰ ਵਸਤੁ ਗਵਾਈ। ਅਬ ਕਿਦਾਰ[੧੪] ਪਸੁ ਦੀਨਿ ਚਰਾਈ ॥੫੪॥ ਜਨਮੇ ਤੇ ਜਬ ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ। ਤਨਕ[੧੫] ਨ ਧਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਸਵਾਰੀ। ਮਨ ਉਨਮੱਤਿ[੧੬] ਨ ਕਰਤਿ ਸਨੇਹੂ। ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਬੈਸਹਿ ਤਜਿ ਗੇਹੂ[੧੭]॥੫੫॥ਕਹਿ ਬੁਲਾਰ'ਤੁਵਮਤਿ[੧੮]ਅਨਜਾਨੀ। ਤਿਹਕੀ ਰੀਤਿ ਨ ਸਕਤਿ ਪਛਾਨੀ‡। ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ। ਗੁਨਨ ਗੂਢ[੧੯] ਕਿਉਂ ਸਕੇ ਪਛਾਨੀ§'॥੫੬॥ਕਹਿਨ ਸੁਨਨਿ ਕਰਿ ਅਸ-ਬਿਧਿ ਕਾਲੂ।ਚਲਿ ਆਲਯ ਆਯੋ ਤਤਕਾਲੂ। ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਜੋਊ। ਸੁਤ ਗੁਨ[੨੦] ਪਰਖਨ ਕਰਤਿ ਨ ਕੋਊ॥੫੭॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ।ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਿੰਹ ਤਜਹੁ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ॥ ੫੮ ॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਖੇਤੀ ਬ੍ਰਿਖ ਛਾਯਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਾਦਸ਼ਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੨ ॥

---

[੧]ਨਿਰਾਦਰ। [੨]ਭੋਜਨ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ। [੩]ਸ਼ਰੀਰ, ਜਨਮ। [੪]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [੫]ਆਪਣੇ। [੬]ਘਰ ਵਿੱਚ। [੭]ਸਫਲ। [੮]ਧਨ। [੯]ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਦਿਆਂ। [੧੦]ਬੁਧਿ। [੧੧]ਖੜਾ ਕੀਤਾ। [੧੨]ਨੁਕਸਾਨਹੀ ਕੀਤੀ। [੧੩]ਪਹਿਲੇ। [੧੪]ਖੇਤੀ। [੧੫]ਥੋੜੀ ਬੀ। [੧੬]ਮਸਤ। [੧੭]ਘਰ ਛੱਡਕੇ। [੧੮]ਤੇਰੀ ਬੁਧਿ। [੧੯]ਗੁੱਝੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [੨੦]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਸਦਨਾ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਧਾਨ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਤਿਸਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਸਕਹਿ ਪਛਾਨੀ। §ਗੁਨ ਗੂਢਨ ਕਿਉਂ ਸਕ ਪਹਿਚਾਨੀ—ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

੧੩. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਵੈਦ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ॥ ਬੰਦੌਂ ਪਦ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਦਾ ਉਤਪਲ ਦਲ ਦੁਤਿ ਨੈਨ।
ਉਰ ਦਾ ਸਰਿਤਾ ਸੁਮਤਿ ਕੀ ਬੀਚੀ ਜਿਹ ਬਰ ਬੈਨ ॥ ੧ ॥

{ ਉਤਪਲ=ਕਵਲ। ਦਲ=ਪੰਖੜੀ। ਦੁਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।
ਉਰ ਦਾ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਸਰਿਤਾ=ਨਦੀ।
ਬੀਚੀ=ਲਹਿਰਾਂ। [ਸੰਸ:, ਵੀਚਿ=ਲਹਿਰ।]
ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਬੈਨ=ਬਚਨ, ਵਾਕ ਰਚਨਾ। }

ਅਰਥ—ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ ਚਰਨਾ ਤੇ ਮੈਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਜੀ ਦੇ, (ਜਿਸਦੇ) ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਮਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ (ਵਰਗੀ) ਹੈ।

(ਅਤੇ ਜੋ) ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪ ਥਲ ਵਿਚ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਨਦੀ (ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ) ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਦੀ ਵਿਚ ਕਿ ਫਿਰ) ਉੱਤਮ ਵਾਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ (ਲਹਿਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ)।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਹੁਣ ਮੁੜ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਖਯਾਲ ਉਹ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਦੇ ਛੰਦ ੨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਛੰਦ ੧ ਵਿਚ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ, ਓਹੋ ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ੧ ਤੇਜਮਈ ਬਲਵਾਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ੨ ਵਰਦਾਤੀ, ਜਗਤ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੀ ਸੁਹਣੀ ਤੇ ਬੁਧੀ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਦੋ ਇਸ਼ਾਰੇ ਸਾਰਦਾ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਇਕ—ਸ੍ਰੀ—ਪਦ, ਤੇ ਦੂਸਰੇ (ਸ਼ਲੇਖ) ਪਦ ਪਏ ਹਨ:—'ਪਦ ਬੰਦਨਾ' ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਉਸਤਤੀ ਵਾਕ ਹਨ 'ਕਾਵ੍ਯ ਰਚਨ ਹਾਰੀ'।

ਪਰ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਨਿਰੀ ਉਪਮਾਂ ਜਮਾਲ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਪਰ ਕਹੇ ਹੋਏ ਛੰਦ ਮੁੜਕੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਏਹ ਆਵਾਹਨ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ। ਅਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼, ਕਾਵ੍ਯ ਰਚਨਾ ਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪ ਅਧ੍ਯਾਯ ਚੌਦਾਂ ਦੇ ਛੰਦ ੧. ੨. ੩. ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਅਧ੍ਯਾਯ ਪੰਜੀਵੇਂ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਉਮਾ ਰਮਾ ਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਇਕੋ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਏਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੁਮਤੀ ਦੀ ਨਦੀ ਚਲਾ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸ਼ਾਰਦਾ, ਇਸ ਨਦੀ ਵਿਚ ਫਿਰ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਦੇ ਤ੍ਰੰਗ ਲਹਿਰੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਪਮਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਪਦ ਦੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੈਦਕ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਵਤਾ ਨੇ ਤ੍ਰੱਕੀ ਕੀਤੀ। ਯੱਗਾਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਤਰੱਕੀ ਪਾ ਗਿਆ ਤੇ

ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ, ਨਦੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਕ ਨਦੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਫੇਰ ਯਗਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਮੰਨੀ ਗਈ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ 'ਨਦੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ' ਕਹਿਣਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਕਟਾਖਯ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ, ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਭਾਵ)

ਅਗੇ ਹੁਣ ਫੇਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਦਸਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਹਰ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਕਥਨ ਕਰਨਗੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਾਵਸ[੧] ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਬਿਤਾਈ। ਬਹੁਰ ਨਵੀਨ ਅਪਰ* ਰਿਤੁ ਆਈ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਰਦ ਸਾਰਦਾ ਮਾਨੋ[੨]। ਬਦਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਬਿਮਲ ਪਛਾਨੋ॥੨॥ਅੰਬਰ ਬਰ ਨੀਲਾਂਬਰ ਲੀਨਾ[੩]।ਜਾਂਕੇ ਸ਼ੁਭਤਿ ਪਯੋਧਰ[੪]†ਪੀਨਾ॥ਉਡਗਨ[੫]ਭੂਖਨ ਜਰੇ ਜਰਾਊ ।ਲਲਿਤ ਮਰਾਲੈਂ[੬] ਪਾਵਨ ਪਾਉ[੭]॥ ੩ ॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੮] ਕਮਲ ਕਰ[੯] ਜਿਹ ਦੁਤਿ ਭੂਰੀ[੧੦]। ਉੱਜਲ ਦੇਹਿ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ[੧੧] ਰੂਰੀ।ਕਮਤੀ ਕਰਤਿ[੧੨] ਤਪਤ ਸੀ ਕੁਮਤੀ[੧੩]। ਸਦਾ ਬਧਾਵਤਿ ਸੀਤਲ ਸੁਮਤੀ॥੪॥ ਘਰਘਰ ਪਿਤਰ ਪਰਾਹੁਨ ਆਇ। ਪੰਥੀ[੧੪] ਪੁਰਿ ਨਿਜ ਪੰਥ[੧੫]ਸਿਧਾਇ। ਪੂਜ ਪਾਇਤਾ ਚੰਡਿ ਗਨੇਸ਼ਾ[੧੬]। ਰਿਪੁ[੧੭] ਦੇਸ਼ਨ ਪਰ ਚਢੇ ਨਰੇਸ਼ਾ[੧੮]॥੫॥ਭਏ ਸੇਤ[੧੯] ਜਲਮੁਘ[੨੦] ਜਲ ਹੀਨਾ।ਜਿਉਂ ਤਨ ਬਿਤੀ ਬੈਸ ਬਲੁ ਛੀਨਾ। ਨਾਸੇ ਅਲਪ[੨੧]ਜੰਤੁ ਜੇ ਰਾਸੀ[੨੨]। ਜਨੁ ਗਯਾਨੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਬਿ-ਨਾਸ਼ੀ॥੬॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੁੰਦਰ ਸੁਖ ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਭੁ ਆਨੰਦ ਸਦਾ ਮੁਕੰਦ। ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਰਦ ਮੈਂ ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਜਗਬੰਦ[੨੩]॥ ੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਹ ਪਾਛੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ। ਪੌਢੇ ਰਹਹਿ ਇਕਾਂਤਿ ਨਿਕੇਤਾ।ਸੇਤ ਸੁਮਤਿ ਜਿਹ ਸੁ-ਨਹਿੰ ਬਿਲੋਕਹਿੰ ।ਤਹਿੰ ਜਾਵਹਿੰ ਕਬ ਕਬ ਤਜ ਓਕਹਿੰ[੨੪]।੮। ਕਰਤਿ ਸਦਾ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ । ਨਹਿੰ ਬੈਠੈਂ ਅਗਯਾਤਨ[੨੫] ਪੰਗਤਿ।ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੀ ਕੀ-ਰਤਿ ਗਾਥ।ਕਹਹਿੰ ਸੁਨਹਿੰ ਤਿਨਸੋਂ ਹਿਤ ਸਾਥ॥੯॥ਰੀਤਿ ਬਿਰਕਤਨ[੨੬]

[੧]ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ—ਸਾਵਨ ਭਾਦ੍ਰੋਂ । [੨]ਸ਼ਰਦ ਰੁਤ ਸਾਰਦਾ ਵਾਂਕੂ । ਸ਼ਰਦ ਰੁੱਤ—ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ। [੩]ਅਕਾਸ਼ ਹੀ ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੇ ਨੀਲਾ ਕਪੜਾ ਓੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। [੪]ਬੱਦਲ। [੫]ਤਾਰੇ। [੬]ਸੁੰਦਰ ਹੰਸ। [੭]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੈਰ। [੮]ਕੋਮਲ । [੯]ਹਥ। [੧੦]ਬਹੁਤ। [੧੧]ਚਾਂਦਨੀ। [੧੨]ਘੱਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। [੧੩]ਤਪਤ ਵਰਗੀ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ। [੧੪]ਮੁਸਾਫਰ। [੧੫]ਰਸਤੇ । [੧੬]ਪੂਜਕੇ ਚੰਡੀ ਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੈਂਤੜਾ (ਬਾਹਰ ਧਰਕੇ) (ਅ) ਪੂਜਕੇ ਦੁਸਹਿਰੇ ਚੰਡੀ ਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ। [੧੭]ਵੈਰੀ ਦੇ। [੧੮]ਰਾਜੇ ਚੜ੍ਹੇ। [੧੯]ਚਿੱਟੇ । [੨੦]ਝਰਨੇ । (ਅ) ਜਲਮੁਚ=ਬੱਦਲ । [੨੧]ਛੋਟੇ । [੨੨]ਸਾਰੇ । [੨੩]ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਜੋਗ ਨੇ। [੨੪]ਘਰ ਛੱਡਕੇ। [੨੫]ਅਗਯਾਨੀਆਂ ਦੀ। [੨੬]ਵਿਰਾਗੀਆਂ।

*ਅਵਰ—ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ। †ਪਯੋਧਰ ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ, ਪਯੋਧਰ=ਬੱਦਲ ਹੀ ਜਿਸਦੇ ਪਯੋਧਰ=ਸਥਨ ਹਨ ਕਠੋਰ।

ਕੀ ਚਿਤ ਧਾਰੀ। ਤਜੇ ਜੰਜਾਰ ਜੁ ਹੁਤੇ ਸੰਸਾਰੀ । ਬੈਸ,ਗੋਤ[੧],ਧਨ,ਜਾਤਿ, ਸਮਾਨਾ। ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਜਿਨ ਰੁਚਿ[੨] ਨਾਨਾ॥੧੦॥ਬੈਸਹਿਂ ਪਾਸ ਆਨ ਕਰਿ ਸੋਊ।ਬਾਲਪਨੇ ਮਹਿਂ ਖੇਲਤਿ ਜੋਊ ।ਉਦਾਸੀਨ ਤਿਨ ਸੋਂ ਤਬ ਐਸੇ। ਬਿਨਾ ਚਿਨਾਰੀ[੩] ਮਿਲ ਹੈਂ ਜੈਸੇ॥੧੧॥ਅਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਮਾਤ ਮਨਚਿੰਤ। ਗਈ ਨਿਕਟਿ ਜਹਿਂ ਹੁਤੇ ਇਕੰਤ[੪]। ਦਸ਼ਾ[੫] ਦੇਖਿ ਸੁਤ ਕੀ ਬਿਸਮਾਨੀ[੬]। ਬੋਲੀ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਬਾਨੀ॥੧੨॥'ਸੁਨਹੁ ਤਾਤ[੭]! ਚਿਤ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੋ।ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਕੀਜੈ ਨਿਰਧਾਰੋ[੮]।ਤੁਝ ਕਿਉਂ ਬਨੈ ਫਕੀਰਨ ਸੰਗ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕਾਜ ਕਰਿਯੇ ਸ ਉਮੰਗ॥੧੩॥ਕ੍ਰਿਖੀ ਕਰਨ ਕੀ ਜੇ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਬਨਜਹੁ ਬਨਜ ਸਿਖਹੁ ਅਸ ਰੀਤੀ।ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਕੋ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤਾ। ਖਰਚ ਸੰਭਾਰਹੁ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤਾ ॥੧੪॥ ਕਰਿ ਉਪਾਇ ਜਬ ਦਰਬ ਉਪਾਵਹੁ*। ਭਲਿਬਿਧਿ ਸੰਚਹੁ[੯]ਨਿਜ ਘਰਿ ਲਯਾਵਹੁ।ਕੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਬ ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਰੂ[੧੦]। ਲਖਹਿ ਕਮਾਊ ਸਹਿ† ਪਰਵਾਰੂ ॥ ੧੫ ॥ ਨਿਜ ਤਨਿਯਾ[੧੧] ਤੁਝ ਦੇਯ ਬਿਵਾਹੀ । ਸੁਜਸੁ ਹੋਇ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਮਾਂਹੀ ।ਅਬ ਕਾਜਨਿ[੧੨]ਤੇ ਲਖਹਿਂ[੧੩] ਉਦਾਸੂ।ਮਿਲਕਰਿ ਮਨੁਜ[੧੪]ਕਰਹਿਂ ਉਪਹਾਸੂ[੧੫]।੧੬। ਕਹਹਿਂ–ਨਿਲਾਯਕ ਤਿਨ ਕੋ ਤਾਤ।ਕਛੁ ਨ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਕਰਨ ਕੀ ਗਯਾਤ[੧੬]-।ਲਖਹਿਂ-ਦਾਰਿਦੀ[੧੭] ਕੋ ਮਤਿ ਹੀਨਾ[੧੮]-।ਕੋ ਭਾਖਹਿ-ਇਹ ਬਲ ਤੇ ਛੀਨਾ–॥੧੭॥ ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਬਚਨ ਉਪਹਾਸੂ। ਕਹਹਿਂ ਸ਼ਰੀਕ ਈਰਖਾ ਜਾਸੂ।ਹਮ ਉਰ ਜਰੇ ਜਾਇਂ ਸੋ ਕੈਸੇ[੧੯]?। ਦੁਖਹਿਂ ਬਦਰਿ ਢਿਗ ਰੰਭਾ ਜੈਸੇ[੨੦] ॥ ੧੮ ॥ ਸੰਗਤਿ ਤਜਹੁ ਫਕੀਰਨ ਕੇਰੀ।ਪੰਕਤਿ ਬੈਸਹੁ ਗਯਾਤਿਨਿ[੨੧] ਹੇਰੀ। ਜਿਉਂ ਨਿਜ ਨਿਜ[੨੨] ਕਰਿਹੀਂ ਸੋ ਕਾਜਾ। ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਕਰਹੁ, ਤਾਤ ਲਖਿ ਲਾਜਾ[੨੩]'॥੧੯॥ਸੁਨੇ ਸਭੈ ਬਚ[੨੪] ਜੇ ਕਹਿ ਮਾਤਾ। ਚਿੱਤ ਨ ਲਗੀਆ ਕੋਊ ਬਾਤ।ਪੁਨਿ ਪੜ-ਰਹੇ[੨੫] ਪਾਇ ਮੁਖਿ ਬਸਨਾ[੨੬]।ਤੂਸ਼ਨ[੨੭] ਭਏ ਸੁ ਬੋਲੇ ਕਸ ਨਾ[੨੮] ॥ ੨੦ ॥

[੧]ਜਾਤ। [੨]ਪ੍ਰੀਤੀ। [੩]ਪਛਾਣ। [੪]ਇਕੱਲੇ। [੫]ਹਾਲਤ। [੬]ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ। [੭]ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ ! । [੮]ਸੋਚ ਸਮਝਕੇ। [੯]ਕੱਠਾ ਕਰੋਗੇ ਤੇ।[੧੦]ਵੇਖੇਗਾ।[੧੧]ਆਪਣੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [੧੨]ਕੰਮਾਂ।[੧੩]ਜਾਣਦੇ ਹਨ।[੧੪]ਮਨੁੱਖ। [੧੫]ਹਾਸਾ,ਠੱਠਾ। [੧੬]ਸਮਝ। [੧੭]ਦਲਿੱਦਰੀ। [੧੮]ਬੁੱਧੀ ਹੀਨ। [੧੯]ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਰੇ ਜਾਣ।[੨੦]ਜਿਵੇਂ ਬੇਰੀ ਪਾਸ ਕੇਲਾ ਦੁਖਦਾ ਹੈ। [੨੧]ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੀ। [੨੨]ਆਪੋ ਆਪਣਾ। [੨੩]ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ! ਲੱਜ ਨੂੰ ਸਮਝ। (ਅ) ਪਿਤਾ ਦੀ ਲਾਜ ਸਮਝ ਕੇ। [੨੪]ਬਚਨ। [੨੫]ਪੈ ਰਹੇ। [੨੬]ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਕਪੜਾ ਪਾਕੇ। [੨੭]ਚੁੱਪ। [੨੮]ਕੁਛ ਭੀ ਨਾ। (ਅ) ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੀ ਨਾਂ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਕਮਾਵਹੁ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਸਭ।

ਪਰਾਭਗਤਿ ਮਹਿ ਭਗਤ ਦਸ਼ਾ ਸੀ[੧]। ਤਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਰਾਸੀ। ਰੈਨਦਿਵਸ[੨] ਪਰ ਰਹੈਂ ਨਿਕੇਤਾ॥ਬਿਚਰ[੩]ਨ ਬੋਲਹਿਂ ਕਥਹਿ ਸੁਚੇਤਾ।੨੧। ਭੇ ਉਨਮੱਤਿ[੪] ਨਿਮਗਨ ਅਨੰਦਾ॥ ਸਰੁਜ ਲਖਹਿਂ ਨਰ ਤਨ ਸੁਖਕੰਦਾ[੫]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿਂ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਕਰਿਹੀਂ।ਸ਼ਾਂਤਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ*ਮੁਖ ਭੂਸ਼ਨ[੬]ਧਰਿਹੀਂ॥੨੨॥ਮਾਤ ਆਨ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੇਤੂ। ਅਸਨ[੭] ਖੁਵਾਵਹਿ ਮਧੁਰ ਸਮੇਤੂ[੮]। 'ਦੁਰਬਲ ਭਾ[੯] ਤਵ ਤਾਤ! ਸਰੀਰਾ[੧੦]। ਕਿਉਂ ਨ ਕਹਹੁ ਨਿਜ ਰੁਜ[੧੧] ਕੀ ਪੀਰਾ॥੨੩॥ ਆਨਨ ਪੀਤ[੧੨], ਅਚੰਚਲ ਅੰਗਾ। ਬਿਗਸ[੧੩] ਨ ਬੋਲਹੁ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ। ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਕੇ ਸੰਗਮ ਮਾਂਹੀ[੧੪]। ਮਿਲਿਕੈ ਬਿਚਰਤਿ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ?॥੨੪॥ ਬਾਸੁਰ ਨਿਸਾ ਇਕਾਂਤ ਨਿਕੇਤੂ। ਪਰੇ ਰਹਹੁ, ਕਿਉਂ ਕਰਤਿ ਨ ਹੇਤੂ? ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਅਸਨ ਕਰਤਿ ਨਹਿਂ ਖਾਨ॥ਕਿਧੌਂ ਉਦਰ ਰੁਜ[੧੫] ਕੋ ਬਲਵਾਨ'।੨੫। ਮੁਹਰਮੁਹੁ[੧੬] ਜਨਨੀ[੧੭] ਇਵ ਭਾਖੀ।ਸੁਤ ਉਪਚਾਰ[੧੮] ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖੀ[੧੯]। ਮਨ ਹੀ ਮਨਹਿ ਮਨਾਵ ਮਹੇਸ਼ਾ। ਪੂਜ ਚੰਡਿਕਾ ਬਹੁਰ ਗਨੇਸ਼ਾ†।੨੬।–ਸੁਤ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਕਰਹੁ ਅਰੋਗ॥ਦੇਉਂ ਉਪਾਇਨ[੨੦] ਜਸ[੨੧] ਜਿਸ ਜੋਗਾ[੨੨]–। ਬੰਦਹਿ ਕਰ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਸਿਰਕੋ[੨੩]। ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਲਖਮੀਬਰਕੋ[੨੪]॥੨੭॥ ਸੁਤ ਕਰ ਗਹਿ ਕਰਿ[੨੫] ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੀ। 'ਕਹਹੁ ਆਪਨੀ ਪੀਰਾ ਖੋਲੀ। ਤਿਸ ਪਰ ਮੈਂ ਕਰਿਵਾਉਂ ਇਲਾਜਾ। ਬੈਦ ਬੁਲਾਇ ਬਿਲਮ ਬਿਨ[੨੬] ਆਜਾ'॥੨੯॥ਮਸ਼ਟ[੨੭] ਕਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਨਾਥਾ। ਉਤਰ ਨ ਦੇਂ ਕੋ ਜਨਨੀ ਸਾਥਾ। ਸੁਧਿ ਲੇਵਨ ਆਵਹਿਂ ਸਭਿ ਗਨਾਤੀ। ਜਿਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਅਸ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ॥ ੨੯ ॥ ਭੋਜਨ ਖਾਤਿ ਨ ਪੀਵਤਿ ਨੀਰੂ। ਹੇਰਤਿ ਬੇਦੀ ਭਏ ਅਧੀਰੂ। ਝੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ[੨੮] ਸਭਿ

---

[੧]ਪਰਾਭਗਤੀ ਵਿਚ ਭਗਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਰਗੀ। [੨]ਰਾਤ ਦਿਨ। [੩]ਫਿਰਦੇ। [੪]ਹੋਏ ਹਨ ਮਸਤ। [੫]ਰੋਗ ਸਹਤ(ਬੀਮਾਰ)ਲਖਦੇ ਹਨ ਲੋਕੀ ਸੁਖਕੰਦਦੇਸਰੀਰਨੂੰ। [੬]ਚੁੱਪ। [੭]ਭੋਜਨ। [੮]ਮਿੱਠੇ ਸਮੇਤ। [੯]ਲਿੱਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। [੧੦]ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ। [੧੧]ਰੋਗ। [੧੨]ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [੧੩]ਹੱਸਕੇ। [੧੪]ਮੇਲੀਆਂ ਦੇਮੇਲ ਵਿਚ। [੧੫]ਪੇਟ ਦਾ ਰੋਗ। [੧੬]ਘੜੀ ਮੁੜੀ। [੧੭]ਮਾਤਾ। [੧੮]ਇਲਾਜ। [੧੯]ਇੱਛਾਕੀਤੀ। [੨੦]ਭੇਟਾ। [੨੧]ਜੈਸੀ। [੨੨]ਲਾਇਕ। [੨੩]ਜਮੀਨ ਪੁਰ ਰਖਕੇਸਿਰ। [੨੪]ਮਾਯਾ ਪਤੀ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ। [੨੫]ਹੱਥ ਫੜਕੇ। [੨੬]ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਭਾਵ ਛੇਤੀ। [੨੭]ਚੁਪ। [੨੮]ਝੂਰਦਾ ਹੈ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਸੱਤ ਬ੍ਰੱਤ। †ਮਾਤਾ ਅਪਣੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤੇ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਮਤ ਅਜੇ ਪਰਵਿਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪਰਵਾਰੁ। ਰੁਜ[1] ਨ ਪਾਇ ਨਹਿੰ ਕਰਿ* ਉਪਚਾਰੁ[2] ॥ ੩੦ ॥ ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਮਿਲਿ ਸੋਊ। 'ਤਵ ਤਨੁਜਹਿ[3] ਕੋ ਦੁਖ ਹੈ ਕੋਊ। ਤੂੰ ਨਿਚਿੰਤ ਫਿਰ ਹੈਂ ਕਹੁ ਕੈਸੇ?ਇਕ ਸੁਤ,ਬਹੁਰ ਰੁਜੀ[4] ਭਾ ਐਸੇ॥੩੧॥ਬੈਦ ਬੁਲਾਇ ਇਲਾਜ ਕਰੀਜੈ। ਦਰਬ ਲੋਭ ਨਹਿੰ ਰਿਦੈ ਧਰੀਜੈ। ਜੇ ਤਵ ਤਾਤ ਅਰੋਗ ਜਿਵੈਤੂ[5]। ਇਹ ਤੇ ਅਧਿਕ ਹੋਇ ਧਨਵੰਤੂ[6] ॥੩੨॥ ਸੁਤ ਸਨੇਹ ਕੋ ਮਨ ਤੇ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਦਰਬ ਵਿਖੈ ਕਿਉਂ ਭਾ ਅਨੁਰਾਗੀ?' । ਤਰਕ[7] ਸੁਨਤਿ ਗਜਾ-ਤਿਨਿ ਕੀ[8] ਕਾਲੂ। ਹੁਤੋ ਅਨੁਜ[9] ਢਿਗ ਤਿਹਛਿਨ ਲਾਲੂ ॥ ੩੩ ॥ ਬੈਦ ਬੁਲਾਵਨ ਹੇਤ ਪਠਾਯਾ। ਲਾਲੂ ਤਿਹ ਘਰ ਜਾਇ ਬੁਲਾਯਾ। ਨਾਮ ਜਾਸ 'ਹਰਿਦਾਸ' ਹੁਲਾਸੀ। ਜਗੇ ਭਾਗ ਗਾ[10] ਢਿਗ ਸੁਖਰਾਸੀ॥੩੪॥ ਤਨ ਪਰ ਬਸਨ ਲਏ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਜਹਿੰ ਪੌਢੇ, ਆਯੋ ਤਿਹ ਥਾਂਈ। ਕਾਲੂ ਕਹੈ, 'ਸੁ ਬੈਦ ! ਸੁਨੀਏ। ਕਰ ਬਿਲੋਕ[11] ਇਹ ਰੁਜ ਕੋ ਗੁਨੀਏ[12]॥੩੫॥ਨਿਸ-ਦਿਨ ਪਰਯੋ ਰਹੈ ਸਹਿ ਆਲਸ[13]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਕਰੈ ਨ ਲਾਲਸ[14]। ਪੀਤ ਬਦਨ[15]ਤਨਖੀਨ[16]ਕੁਢਾਰਾ।ਬੇਦਨ[17]ਪਾਇ[18]ਕਰਹੁ ਉਪਚਾਰਾ[19]' ॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਬੈਦ ਬੁਧਿਵੰਤਾ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਤਬਹਿ ਜਗ ਕੰਤਾ। ਆਨਨ ਪਰ ਤੇ ਬਸਨ ਉਘਾਰਾ[20]। ਹੇਰਤਿ ਧਮਨੀ[21] ਕਰ ਕਰ ਧਾਰਾ[22] ॥੩੭॥ ਬੈਦ ਬਦਨ ਦੁਖ ਕਦਨ[23] ਸੁ ਦੇਖਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਮਨੁ ਅਨੁ-ਕੰਪ[24] ਬਿਸ਼ੇਖਾ[25]।ਕਰ ਤੇ ਕਰਖ ਲਯੋ[26] ਨਿਜ ਕਰ ਕੋ। ਉਠ ਬੈਠੇ ਦੇਵਨ ਮਤਿ ਬਰਕੋ[27]॥੩੮॥ਬਚ ਬੋਲੇ ਉਤਪਲ ਦਲ[28]ਲੋਚਨ। ਸੁਖਦ[29] ਅਚਲ ਭਵ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ[30]। 'ਗਹਹੁ ਹਾਥ ਕੇ ਸਾਥ ਸੁ ਹਾਥਾ[31]। ਕਥਾ ਤੁਮ ਜੀਉ ਕਹਹੁ ਨਿਜ ਗਾਥਾ[32]?'।੩੯।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੇਖਕ[33]ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਹੌਂ ਹੇਰੌਂ ਜੋ ਰੋਗ ਤੁਮਾਰੇ। ਪਿੱਤ[34], ਵਾਇ[35], ਕਫ[36], ਸ਼ੋਣਤ[37] ਚਾਰੂ।

[1]ਰੋਗ। [2]ਇਲਾਜ, ਦਵਾ। [3]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [4]ਰੋਗੀ। [5]ਜੀਵੇਗਾ। [6]ਧਨੀ। [7]ਬੋਲੀ। [8]ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੀ। [9]ਛੋਟਾ ਭਰਾ। [10]ਗਿਆ। [11]ਹੱਥ ਵੇਖਕੇ। [12]ਰੋਗ ਪਛਾਣੋ। [13]ਸੁਸਤੀ ਨਾਲ। [14]ਇੱਛਾ। [15]ਪੀਲਾ ਮੁਖ। [16]ਸ਼ਰੀਰ ਲਿੱਸਾ। [17]ਬੀਮਾਰੀ। [18]ਲੱਭਕੇ। [19]ਇਲਾਜ, ਦਵਾ। [20]ਕਪੜਾ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ। [21]ਨਾੜੀ। [22]ਹਥ ਵਿਚ ਹਥ ਫੜਕੇ। [23]ਦੁਖਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ। [24]ਕਿਰਪਾ। [25]ਬਹੁਤ। [26]ਖਿੱਚ ਲਿਆ। [27]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ। [28]ਕਵਲਪੱਤ੍ਰ ਵਤ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [29]ਸੁਖਦਾਤੇ। [30]ਸੰਸਾਰ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [31]ਆਪਣੇ ਹਥ ਨਾਲ (ਮੇਰਾ) ਹਥ ਫੜਕੇ। [32]ਕਥਾ। [33]ਵੈਦ ਨੇ। [34]ਸਫਰਾ। [35]ਵਾਈ। [36]ਬਲਗਮ। [37]ਲਹੂ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਹੋਇ—,—ਕਰਿ।

ਇਨ ਤੇ ਤਨ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਵਿਕਾਰੂ[1]॥੪੦॥ਜਿਹਕੋ ਮੈਂ ਵਿਕਾਰ[2]ਅਬ ਹੇਰੋਂ। ਤਿਹ ਪਰ ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ[3] ਨਿਬੇਰੋਂ[4]।ਪਥ[5]ਕੋ ਰਾਖ ਔਖਧੀ ਖਾਵਹੁ। ਹੁਇ ਅਰੋਗ ਤਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ॥੪੧॥ ਅਸਨ ਖਾਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਉਪਜੈ ਹੈ। ਨਿਰਬਲ ਦੇਹਿ ਬਲੀ ਪੁਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ'। ਬੈਦ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਪੰਕਜਬਦਨਾ।ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਬੋਲੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਦਨਾ॥੪੨॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:–

ਸਲੋਕ ਮ: ੧॥

ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ॥ ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ॥ ੧॥*ਮ: ੨॥ ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੁ ਵੈਦੁ ਤੂ ਪਹਿਲਾ ਰੋਗੁ ਪਛਾਣੁ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਜਿਤੁ ਵੰਞੈ ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ॥ ਜਿਤੁ ਦਾਰੂ ਰੋਗ ਉਠਿਅਹਿ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਵਸੈ ਆਇ॥ ਰੋਗੁ ਗਵਾਇਹਿ ਆਪਣਾ ਤ ਨਾਨਕ ਵੈਦੁ ਸਦਾਇ॥ ੨॥

ਚੌਪਈ॥ਲਗਯੋ ਆਦਿ[6] ਕੋ ਹਉਮੈ ਰੋਗੂ। ਜਿਹ ਤੇ ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਸਭਿ ਲੋਗੂ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਾਰਨ[7]। ਕਿਹ ਉਪਚਾਰ[8] ਨ ਹੋਤਿ ਨਿਵਾਰਨ[9]॥੪੩॥ ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਹੇਰਹੁ ਆਮੀ[10]। ਕਰਹੁ ਅਵਰ ਕੋ ਕੈਸ ਅਨਾਮੀ[11]। ਜਿਸ ਭੇਖਜ[12] ਤੇ ਹਉਮੈ ਜਾਈ। ਅਬਚਲ[13] ਸੁਖ ਵਸਿਹੈ ਤਨ ਆਈ॥੪੪॥ ਸੋ ਉਪਚਾਰ ਕਰੇ ਜੋ ਕੋਊ। ਨਿਜ ਰੁਜ ਖੋਇ ਬੈਦ ਭਲ ਸੋਊ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਹੋਈ।ਬਹੁਰ ਨ ਰੋਗ ਬਿਆਪੈ ਕੋਈ ॥੪੫॥ ਰੁਜ ਪਰਖਨ ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੋ ਹਰਨੇ[14]। ਸੁਨਯੋ ਚਹਿਤਿ ਹੋ ਮਨ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਨੇ[15]। ਤੌ ਉਚਰਹੁਂ, ਨਿਜ ਹਿਰਦੇ ਚਾਹੂ[16]।ਸਭੈ ਕਹੋਂ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਪਾਹੂ'॥੪੬॥ ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨੈ ਬੈਦ ਬਚ ਜਬਹੀ।ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ ਵਿਚਾਰਤਿ ਤਬਹੀ।–ਕੋ ਕੋ ਨਰ ਇਹ ਨੁਤਹਿ[17] ਉਚਾਰੀ। ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੇ ਅਬ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੀ॥੪੭॥ ਕਲਵਾਨ ਇਹ ਸਤਿ ਅਵਤਾਰਾ। ਬੂਝ ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਹੁਇ ਨਿਸਤਾਰਾ–। ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੈਦ ਸਿਆਨਾ। ਬੰਦ ਹਾਥ ਦੋ ਬਚਨ

---

[1]ਵਿਗਾੜ। [2](ਚਹੁਵਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਕਾਰ। [3]ਦਵਾ। [4]ਦੂਰ ਕਰਾਂਗਾ। [5]ਪਰਹੇਜ਼। [6]ਪਹਿਲੇ ਦਾ। [7]ਸਬੱਬ। [8]ਕਿਸੇ (ਬੀ) ਦਵਾਈ ਨਾਲ। [9]ਦੂਰ। [10]ਰੋਗੀ। [11]ਅਰੋਗ। [12]ਦਵਾ। [13]ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। [14]ਦੂਰ ਕਰਨਾਂ। [15]ਮਨ ਟਿਕਾ ਕੇ। [16]ਜੇ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਚਾਹ ਹੈ ਤਾਂ ਉਚਾਰਾਂ। [17]ਸਿਫਤ।

*ਇਹ ਦੂਜਾ ਸਲੋਕ ਮ: ੨ ਦਾ ਹੈ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਭਾਵ ਤੇ ਉਚਰੇ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਸਹੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਏਥੇ ਵਰਤ ਲਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਬਖਾਨ॥੪੮॥'ਤੁਮਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਵਧੀ ਮੋਹਿ ਮਨ ਜਿਉਂ ਤਰੁ[੧] ਸ਼ਾਖਾ[੨]। ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਜੋ ਸਭਿ ਬਿਰਤਾਂਤਾ। ਕਹਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਮੁਝ ਹੁਇ ਸ਼ਾਂਤਾ[੩]' ॥੪੯॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਕਰੁਨਾ ਗੁਨਮੰਦਿਰ। ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਰ ਸੁੰਦਰ। 'ਤਨ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਜੁ ਘਨੇਰੀ। ਸਭਿ ਬ੍ਯਾਧਨਿ[੪] ਕੀ ਮੂਲ[੫] ਵਡੇਰੀ ॥੫੦॥ ਆਤਮ ਤਨ ਤੇ ਲਖੀਐ ਨ੍ਯਾਰੋ[੬]। ਚੇਤਨ ਜੜ੍ਹ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰੋ[੭]। ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਪੁਨ ਜਾਨਿ ਅਸੰਗਾ[੮]।ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਹੁ[੯] ਤਬ ਹੈ ਇਹ ਭੰਗਾ ॥ ੫੧ ॥ ਪਰਗੁਨ[੧੦] ਪਰਧਨ[੧੧] ਪਰਨ[੧੨] ਪ੍ਰਸੰਸਾ[੧੩]। ਜਰੈ ਨ ਇਹੁ[੧੪],ਜੁਰ[੧੫] ਲਖੋ[੧੬] ਨਿਸੰਸਾ[੧੭]। ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਸੋਂ ਮੈਤ੍ਰੀ[੧੮] ਕਰਨੀ। ਤਿਹ ਕੋ[੧੯] ਇਹ ਔਖਧਿ ਬਰ ਹਰਨੀ[੨੦] ॥੫੨॥ ਜਿਉਂ ਮਿੱਤ੍ਰਨਿ ਸੁਖ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸੁਖੀਆ।ਤੈਸੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਰਖੀਆ।ਨਿਜ ਗੁਣ[੨੧],ਧਨ,ਨਿਜਜਸ ਬਿਸਤੀਰਨ।ਕਰਤਿ ਮਾਨ,ਇਹ ਹੈ ਵਡ ਜੀਰਨ[੨੨] ॥੫੩॥ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ।ਰਿਦੇ ਗਰੀਬੀ ਚੂਰਨ ਖਾਈ। ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਲਿਵਲਾਗੀ।ਲਖਹਿ ਅਰੁਜ[੨੩] ਇਹ ਭੂਖ ਸੁ ਜਾਗੀ ॥੫੪॥ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਖਾਂਸੀ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਬਰਧਤਿ ਕਬ ਨ ਬਿਨਾ-ਸ਼ੀ। ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਸਭਿਹਿ ਪਦਾਰਥ ਜਾਨੀ।ਇਹ ਚਟਨੀ ਤਿਹ ਕਰਿਹੀ ਹਾਨੀ ॥੫੫॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਮੋਹ ਤ੍ਰਿਦੋਖੂ[੨੪]। ਜਿਨ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੀ ਸੁਧ[੨੫] ਸੋਖੂ[੨੬]।ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਤੰਬੈ ਸੁਰਪੂਰੀ[੨੭]।ਨਿਤ ਸੇਵਹਿ ਤਿਹ,ਸੋ ਹੋਇ ਦੂਰੀ ॥੫੬॥ ਬਮਨ[੨੮] ਰੋਗ ਕਰਿਹੀ ਪਰਨਿੰਦਾ[੨੯]।ਹਟਹਿ, ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਜ-ਮੰਦਾ[੩੦]। ਅਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਰੁਜ ਸੋਂ ਮਨ ਪੂਰਨ।ਮਿਟਹਿ ਸੇਵ ਗੁਰ ਪਦ ਰਜ[੩੧] ਚੂਰਨ' ॥੫੭॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ। ਬੈਦ ਬਿਚੱਛਨ[੩੨] ਨਿੰਮ੍ਰ ਭਯੋ ਤਬ। ਨਿਜ ਮਨ ਕੋ ਮੁਨਸਬ[੩੩] ਹੁਇ ਤਬਹੀ।ਕਹੇ ਜਿ ਰੁਜ[੩੪]

[੧]ਦਰਖਤ ਦੀ। [੨]ਟਾਹਣੀ। [੩]ਸ਼ਾਂਤੀ। [੪]ਰੋਗਾਂ ਦੀ। [੫]ਜੜ੍ਹ। [੬]ਜਾਣੋਂ ਵੱਖਰਾ। [੭]ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕਰੋ। [੮]ਨਿਰਾਲਾ। [੯]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [੧੦]ਪਰਾਏ ਗੁਣ। [੧੧]ਪਰਾਇਆ ਧਨ। [੧੨]ਪਰਾਇਆਂ ਦੀ। [੧੩]ਸਿਫਤ। [੧੪]ਇਹ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਣਾ। [੧੫]ਤਾਪ। [੧੬]ਜਾਣੋਂ। [੧੭]ਨਿਰਸੰਸੇ। [੧੮]ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ। [੧੯]ਉਸ (ਤਾਪ)ਨੂੰ। [੨੦]ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਗੀ ਦਵਾ ਹੈ। [੨੧]ਆਪਣੇ ਗੁਣ। [੨੨]ਬੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਰੋਗ (ਅ) ਅਜੀਰਣ=ਅਣਪਾਚਾ। [੨੩]ਅਰੋਗ। [੨੪]ਵਾਯ,ਪਿਤ, ਕਫ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਦੁਖ-ਸੰਨ੍ਹ। [੨੫]ਸੋਝੀ। [੨੬]ਸੁਕਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [੨੭]ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਪੁੜੀ ਹੈ। [੨੮]ਉਲਟੀ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ। [੨੯]ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ। [੩੦]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਜੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਜਾਣੇ। [੩੧]ਧੂੜੀ। [੩੨]ਚਤੁਰ। [੩੩]ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਨਸਿਫ। [੩੪]ਰੋਗ।

ਲਖਿ ਲੀਨੇ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੫੮ ॥ ਕਰ ਬਿਬ[1]* ਬੇਦਤਿ[2]ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਹੌਂ ਹੇਰਯੋ ਹ੍ਵੈਕਰਿ ਅਨਜਾਨੀ। ਜਸ ਇੱਛਾ ਕਰੀਏ ਤਸ ਲੀਲ੍ਹਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਖੁ ਤੁਮ ਗੁਨੀ ਗਹੀਲਾ ॥ ੫੯ ॥ ਤੁਮਰੇ ਬਚਨਨ ਮੋਹਿ ਅਬਿੱਦਯਾ। ਬਾਨ[3] ਲੱਛ[4] ਜਿਉਂ ਕੀਨੀ ਭਿੱਦਯਾ[5]। ਆਮੀ[6] ਹੋਵਨ ਬਹੁਰ ਅਨਾਮੀ[7]। ਲਖਿ[8] ਲਿਯ[9] ਗਤਿ[10] ਸਭਿ ਹੁਇ ਤਵ ਸਾਮੀ[11] ॥ ੬੦ ॥ ਅਬ ਮੁਝ ਪਰ ਇਹ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀਏ। ਮਨ ਕੋ ਰੋਗ ਸਗਲ ਪਰਿਹਰੀਏ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕਰੋ ਸਤਿਸੰਗਾ। ਦਿਨ ਥੋਰਨ ਮੈਂ ਹੋਵਹਿ ਭੰਗਾ[12]' ॥੬੧॥ ਮਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ।ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ਕੁਮਤਿ ਨਿਕੰਦਨ[13]। ਗਯੋ ਸਦਨ ਸੇਵਯੋ ਸਤਿਸੰਗ।ਮੋਖ ਉਚਿਤ[14]ਭਾ ਉਰ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ[15]॥੬੨॥ਦੋਹਰਾ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬੈਦ ਉਧਾਰ ਕਰਿ[16]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਖਾਨ। ਸਦਾ ਬਦਨ ਤੇ ਨਾਮਜਪ ਧਰਹੁ ਰਿਦੇ ਨਿਤ ਧਯਾਨ ॥ ੬੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬੈਦ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ। ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਜਾਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਸਿੰਧੁ ਕੋ ਹਾਥ ਜੋਹਿ ਪਰਨਾਮ।
ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਵਡ ਅਘੀ ਪਾਵਹਿਂ ਗਤਿ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ੧ ॥

{ ਸਿੰਧੁ=ਸਮੁੰਦਰ [ਸੰਸ:, ਸਿੰਧੁ]। ਪਰਨਾਮ=ਨਮਸਕਾਰ।
ਅਘੀ=ਪਾਪੀ, [ਸੰਸ:, ਅਘ=ਪਾਪ]। ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ।
ਬਿਸਰਾਮ=ਆਰਾਮ, ਟਿਕਾਉ, [ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ]। }

ਅਰਥ—ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ) ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਵਡੇ ਪਾਪੀ (ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਆਤਮ) ਆਰਾਮ (ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਕੇ) ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਹੁਣ ਫੇਰ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਰੂਪ ਨਮਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਖੀਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ' ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

---

[1]ਹਥ ਦੋਵੇਂ। [2]ਜੋੜਕੇ। [3]ਤੀਰ। [4]ਨਿਸ਼ਾਨਾ। [5]ਵਿਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। [6]ਰੋਗੀ। [7]ਅਰੋਗੀ। [8]ਜਾਣ। [9]ਲੀਤੀ ਹੈ। [10]ਹਾਲਤ। [11]ਆਪਦੀ ਸ਼ਰਣ ਹੋਕੇ। [12]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। [13]ਖੋਟੀ ਬੁੱਧ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [14]ਲਾਇਕ। [15]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। [16]ਕੀਤਾ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਯ।

[ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਹਰ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਬਲ]

ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਹ ਕਰੁਨਾ ਕੀ ਹਮਰੇ ਟੇਕੂ। ਸੁਮਤਿ ਨ ਉਕਤਿ ਨ ਮੁਝ ਉਰ ਏਕੂ। ਰੁਚਿ ਊਚੀ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਕੀਰਾ। ਮਿਲੈ ਨ ਕੌਡੀ ਚਾਹਉਂ ਹੀਰਾ॥੨॥ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਤਿ ਦੇ ਮੁਝਹਿ ਬੁਲਾਈਂ। ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਲਿਖੋਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਈ। ਸ਼ਕਤਿ ਨਹੀਂ ਇਕ ਪਦ ਰਚਨਾਂ ਕੀ। ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਨ ਇਹ ਕਰੁਨਾ ਤਾਂਕੀ॥ ੩ ॥

{ ਟੇਕੂ=ਟੇਕ, ਆਸਰਾ, ਓਟ। ਸੁਮਤਿ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ। ਉਕਤਿ=ਜੁਗਤ, ਦਲੀਲ, ਬਾਦਲੀਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਚ। [ਸੰਸ:, ਉਕ੍ਤਿ=ਬਾਣੀ, ਬਚਨ]। ਕੀਰਾ=ਕੰਗਾਲ; ਹੋਛੀ। }

ਅਰਥ—(ਉਪਰ ਕਹੀ) ਉਸ ਮੇਹਰ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਆਸਰਾ ਹੈ, (ਉਂਞ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ) ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਨਾ ਬਾਦਲੀਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਚ ਇਕ (ਗੱਲ ਭੀ ਨਹੀਂ)। ਮਨ ਦੀ (ਆਪਣੀ) ਮਤਿ ਤਾਂ ਹੋਛੀ ਹੈ ਤੇ ਰੁਚੀ (ਬੜੀ) ਉੱਚੀ ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ) ਮੰਗ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਹੀਰਾ, ਪਰ (ਹੱਕ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਉਡੀ (ਦਾ) ਭੀ ਨਹੀਂ।

(ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਫਿਰ ਲਿਖ ਕਿਵੇਂ ਰਹੇ ਹੋ ?)

(ਉਤ੍ਰ)—ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਬੁੱਧੀ ਦੇਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸੁਖ ਦੇਣਹਾਰੀ ਕਥਾ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, (ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ) ਸ਼ਕਤੀ ਇਕ ਪਦ ਰਚਨ ਦੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗ੍ਰੰਥ ਜੋ ਰਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਮੇਹਰ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੰਦ ਰਚਨ ਵਿਚ 'ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬਲ ਨੂੰ' ਆਪਣੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਗੱਲ ਲਈ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਏਥੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਵਿ ਕੁਲ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ—ਪਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਏਥੇ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨੀਏ ਕਹਿ ਬਾਲਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ*।ਕੋਇਕ ਦਿਨ ਪਰਿ ਰਹੇ ਨਿਕੇਤੂ[1]। ਬਿਚਰਹਿਂ ਨਹਿਂ[2] ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ॥੪॥ਕਥਹਿ ਕਰਹਿ ਕਾਲੁ ਪਰਤੀਤੂ[3]।ਬਚਨ

[1]ਘਰ। [2]ਫਿਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। [3]ਨਿਹਚਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਬਿਸਾਲਾ।

ਸੁਨਤਿ ਬਿਸਮੈ ਹੁਇ ਚੀਤੂ। ਬਹੁਰ ਦੇਇ ਮਾਯਾ ਭੁਰਮਾਈ। ਰਿਦੈ ਕੁਤਰਕ ਅਨੇਕ ਉਠਾਈ॥੫॥ 'ਬਚਨ ਕਹਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਗੁਣ ਸਾਲੀ[੧]। ਧਨ ਖਟਨੇ ਕੀ ਜਾਨਿ ਨ ਚਾਲੀ[੨]। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਚ[੩] ਨਰ ਕਰਹਿਂ ਵਡਾਈ। ਧਨਹਾਨੀ ਇਹ ਭੇਦ ਨ ਪਾਈ' ॥੬॥ ਪੁਨ ਰਿਤੁ ਪਰਵਿਰਤੀ ਹੇਮੰਤਾ[੪]। ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਸੁਨਹੁ ਜੁ ਭਾ ਵਰਤੰਤਾ। ਤਾਲਨ[੫] ਬਾਰਜ ਬਨੀ[੬] ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਜਿਉਂ ਕੁਸੰਗ ਨਾਸਹਿ ਜਸੁ ਰਾਸੀ* ॥੭॥ ਨਿਕਟ ਅਗਨਿ ਕੇ ਰਹਹਿਂ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਸੇਵਹਿਂ ਜੇ ਮਤਿਵਾਨਾ[੭]। ਮੰਦ[੮] ਤੇਜ ਸੂਰਜ ਕਾ ਵਧੋ। ਜਨੋਂ ਭੂਪਤਿ ਹੁਇ ਆਲਸ ਕਿਯੋ[੯] ॥ ੮ ॥ ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੋ ਸੀਤ ਕੰਪਾਵਤਿ। ਮ੍ਰਿਗ ਬਨਬਾਸੀ ਤਿਨਹਿਂ ਦੁਖਾਵਤਿ। ਕਾਹੂ ਸਮੇਂ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਇ ਬਿਨ ਜੋਰਾ। ਜਿਉਂ ਦੁਖ ਦੇਹਿਂ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਚੋਰਾ।੯। ਨਿਸ[੧੦] ਦੀਰਘ[੧੧] ਮਹਿਂ ਲੇਤਿ ਨਿਹਾਲੀ[੧੨]। ਸੋਵਹਿਂ ਸੀਤ ਬਿਦਾਰਿ[੧੩] ਸੁਖਾਲੀ। ਜਿਉਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਲੇ ਪਗ ਧੂਰੀ। ਭਵਸੰਕਟ ਸਿੱਖ ਕਰਹਹਿਂ ਦੂਰੀ।੧੦। ਆਤਪ[੧੪] ਖਰੀ ਸੁਹਾਇ ਸਰੀਰਾ। ਜਿਉਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਨ ਮਤਿਧੀਰਾ[੧੫]। ਸੀਤਲ ਬਹਿਹੀ ਨੀਰ[੧੬] ਸਮੀਰਾ[੧੭]। ਜੋ ਰੰਕਨ[੧੮] ਕੋ ਕਰਤਿ ਅਧੀਰਾ।੧੧। ਜਿਉਂ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਰਖਵਾਰਾ। ਜਗਜਾਸੀ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਿਕਾਰਾ। ਅਸ ਹਿਮੰਤ ਰਿਤੁ ਮਹਿਂ ਜਗ ਕੰਤਾ। ਪਰੇ ਰਹਹਿਂ ਸੁਖਦਾਨੀ ਸੰਤ॥੧੨॥ ਕਿਸ ਸਿਉਂ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਬੋਲਹਿਂ ਬਾਨੀ। ਰਹਹਿਂ ਇਕਾਂਕੀ[੧੯] ਗੁਨ ਗਨ ਖਾਨੀ[੨੦]। ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਜੁਗ[੨੧] ਮਾਸ ਬਿਤਾਏ। ਫਿਰਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ॥੧੩॥ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ। ਮਾਤ ਬਿਲੋਕ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਹੀ। ਜਾਨਤਿ ਭਈ ਅਨਾਮੈ[੨੨] ਤਨ ਕੋ। ਦੀਨੋ ਦਾਨ ਦਿਜਨ[੨੩] ਸਭਿਹਿਨਿ† ਕੋ ॥੧੪॥ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ‡ ਨਵੀਨ ਬਨਾਏ। ਸੁਤ ਕੋ ਯੁਤਿ[੨੪] ਦੁਲਾਰ[੨੫] ਪਹਿਰਾਏ। ਬਦਨ ਸਦਨ ਛਬਿ[੨੬] ਪੁਨ

---

[੧]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। [੨]ਰੀਤੀ। [੩]ਬਚਨ। [੪]ਸਿਆਲੇ ਦੀ ਰੁਤ—ਮੱਘਰ ਪੋਹ। [੫]ਤਲਾਵਾਂ ਤੋਂ। [੬]ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ। [੭]ਜੋ ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਹੈਨ। [੮]ਮੱਧਮ। [੯]ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਲਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। [੧੦]ਰਾਤ। [੧੧]ਲੰਮੀ। [੧੨]ਰਜਾਈ। [੧੩]ਪਾਲਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [੧੪]ਧੁੱਪ। [੧੫]ਜਿਵੇਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਨਾਂ ਨੂੰ। [੧੬]ਪਾਨੀ। [੧੭]ਹਵਾ। [੧੮]ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੂੰ। [੧੯]ਇਕੱਲੇ। [੨੦]ਸਮੂਹ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। [੨੧]ਦੋ। [੨੨]ਅਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ। [੨੩]ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ। [੨੪]ਨਾਲ। [੨੫]ਲਾਡ। [੨੬]ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਘਰ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਸੁਖਰਾਸੀ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਬਹੁ ਧਨ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਬਸਨ।

ਪੁਨ ਦੇਖੀ।ਵਡਭਾਗਨ ਲਖਿ ਆਪ ਬਿਸ਼ੇਖੀ॥੧੫॥ਗ੍ਯਾਤਿਨਿ[੧]ਕੀ ਪੰਗਤਿ ਜਗ ਮੂਲਾ[੨]। ਬੈਸਹਿਂ, ਭੇ ਕਾਲੂ ਅਨਕੂਲਾ। ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ ਮਿਲਨ ਪੁਨ ਬੋਲਨ।ਕਰਿਹੀਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਡੋਲਨ[੩]॥੧੬॥ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਬੈਸ[੪] ਕਿਸ਼ੋਰਾ[੫]। ਗਿਰਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੬] ਮਧੁਰੀ[੭] ਚਿਤਚੋਰਾ[੮]। ਲਲਿਤ[੯] ਬਿਲੋਚਨ[੧੦] ਦਲ[੧੧] ਉਤਪਲ[੧੨] ਸੇ[੧੩]। ਤਾਰੇ[੧੪] ਸ਼੍ਯਾਮ[੧੫]ਗੰਡਕੀ[੧੬]*ਸਿਲ ਸੇ[੧੭]॥੧੭॥ ਸੋਰਠਾ। ਬਨੀ ਸੁ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਬੰਕ[੧੮] ਜਿਉਂ ਕਮਾਨ ਇਹ ਕਾਮ ਕੀ†। ਕਿਧੌਂ ਇੰਦੁ[੧੯]ਅਕਲੰਕ ਸਦਨ ਤਾਸ ਮਹਿਰਾਬ ਸੀ[੨੦]।੧੮।ਚੌਪਈ। ਮੰਦਮੰਦ[੨੧] ਸੁੰ-ਦਰ ਗਤਿ[੨੨]ਚਲਿਹੀ।ਦਯਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਹਿਂ ਦੁਖ[੨੩]ਦਲਿਹੀਂ[੨੪]।ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ। ਬਿਚਰਹਿਂ, ਕਿਰਤ ਨ ਕਰਤਿ ਨਿਕੇਤੂ[੨੫] ॥੧੯॥ ਐਸੇ ਕਿੰਚਤ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ। ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਜੋ ਆਯੋ। ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਲੂ ਨਿਜ ਸਦਨ। ਬੈਸਿ ਬੁਲਾਯੋ ਬਾਰਜ ਬਦਨਾ[੨੬]॥੨੦॥ਦਰਬ ਕਮਾ-ਵਨ ਸਿਖਵਨ ਹੇਤੂ। ਨਿਕਟ ਬਿਸਾਯੋ[੨੭] ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤੂ। ਪ੍ਰੀਤਚਿਤ ਮਹਿਂ ਸਾਨੀ[੨੮]ਬਾਨੀ। ਬੋਲਨੋ ਰੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ਪਛਾਨੀ॥੨੧॥'ਸੁਤ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਏਕ ਹਮਾਰੋ।ਨਹਿਂ ਦੂਸਰ ਜੋ ਕਾਜ ਸੰਭਾਰੋ।ਤੁਮ ਨੈ ਤਜਿ ਦੀਨੋ ਅਸਰੀਤੂ। ਜਿਉਂ ਵਿਰਾਗ ਦ੍ਰਿਢ[੨੯]ਹੋਤਿ ਅਤੀਤੂ[੩੦]॥੨੨॥ਕਹਹੁ ਗ੍ਰਿਸਤ ਸਿਉਂ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਬਿਨਕਾਮ‡ ਬਿਤਾਵੈ। ਮੁਝ ਜੀਵਤਿ ਜੇ ਲੇਤਿ ਸੰਭਾਰੀ। ਹੌਂ ਜਾਨਤਿ ਸੁਤ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖਕਾਰੀ॥ ੨੩ ॥ ਤੁਝ ਜਨਮਤਿ ਮਨ ਭਾ ਭੁਰਵਾਸ। ਨਾਨਕ ਕਰਿਹੈ ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਮੈਂ ਜਸ ਮੇਰੋ।

[੧]ਸਨਬੰਧੀਆਂ, ਸ਼ਰੀਕਾਂ। [੨]ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਣ। [੩]ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫਿਰਨਾ। [੪]ਉਮਰ। [੫]੧੧ ਤੋਂ ੧੫ ਵਰਹੇ ਦੀ ਉਮਰ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [੬]ਕੋਮਲ। [੭]ਮਿੱਠੀ। [੮]ਮਨਮੋਹਨ। [੯]ਸੁੰਦਰ। [੧੦]ਅੱਖਾਂ। [੧੧]ਪੰਖੜੀਆਂ। [੧੨]ਕਮਲ ਦੀਆਂ। [੧੩]ਵਰਗੇ। [੧੪]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ। [੧੫]ਕਾਲੇ। [੧੬.੧੭]ਗੰਡਕ ਨਾਮੇ ਨਦੀ ਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਜੇਹੇ ਕਾਲੇ)। [੧੮]ਟੇਢੀ। [੧੯]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੨੦]ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੀ ਡਾਟ ਵਾਂਙੂ। [੨੧]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [੨੨]ਸੁਹਣੀ ਟੋਰ। [੨੩.੨੪]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੨੫]ਘਰ ਦੀ। [੨੬]ਕਵਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ। [੨੭]ਬਿਠਾਯਾ। [੨੮]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [੨੯]ਪੱਕਾ। [੩੦]ਫਕੀਰ ਨੂੰ।

*ਗੰਡਕਾ ਨਦੀ ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲਗਰਾਮ ਬਣਾਕੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਦੇ ਹਨ।

†ਕਾਮਦੇਵ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਉਪਮਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ; ਜੈਸੇ ਸੈਣ ਭਗਤ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ:—'ਮਦਨ ਮੂਰਤਿ ਭੈ ਤਾਰਿ ਗੋਬਿੰਦੇ' ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਸਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਈਂਦੇ। ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਬਿਨ ਕਾਰ।

ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ[1] ਘਨੇਰੋ॥੨੪॥ਜਿਮ ਰਾਂਕਾ[2] ਕੋ ਇੰਦ[3]ਨਿਹਾਰੀ[4]। ਦੇਖ ਸਰਾਹਹਿਂ ਸਭਿ ਨਰਨਾਰੀ। ਰਾਹੁ[5] ਸਰਸ ਤੂੰ ਭਾ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੰਦ ਕਰਤਿ ਭਾ ਤਾਂਹੀ॥੨੫॥ਏਕ ਨ ਮਤਿ ਮਨ ਬਨਜ ਕਰਨ ਕੀ। ਬਹੁਰ ਨ ਖੱਤ੍ਰੀ ਰੀਤਿ ਬਰਨ ਕੀ। ਹਾਰਯੋ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨ ਮਤਿ ਦੇਤੂ[6]। ਕਬਹਿ ਕਮਾਇ ਨ ਲਯਾਇ ਨਿਕੇਤੂ[7] ॥੨੬॥ਜਨਕ ਬਚਨ ਤੂਸ਼ਨਿ[8] ਕਰਿ ਸੁਨੀਆ। ਜਿਉਂ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਵਡ ਮੁਨੀਆ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ ਕਹਿ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ। ਤੂਸ਼ਨਿ[8] ਭਾ, ਜਿਸ ਰੋਸ[9] ਨ ਥੋਰਾ ॥ ੨੭ ॥ਘਟਿਕਾ ਯੁਗਲ[10] ਬਿਤੀਤੀ ਜਬਹੀ। ਤਪਤ[11] ਰਿਦਾ ਸੀਤਲ ਭਾ ਤਬਹੀ। ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਬੋਲ ਅਮੋਲਾ। ਜਨੁ ਕਾਲੂ ਸੁਖ ਕੁਲਫਹਿ[12] ਖੋਲਾ॥੨੮॥ 'ਬਖਸ਼ ਖਤਾ ਪਿਤ! ਪਾਛਲ ਕੇਰੀ[13]। ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰੋਂ ਕਾਰਜ ਫੇਰੀ। ਜਿਉਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜਾਈ। ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਰਿਹੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਉਚਿਤ ਕਰਨ ਕੇ ਮੋਕੋ ਜੋਊ। ਅਬ ਕਹੀਏ ਕਰਿਹੋਂ ਮੈਂ ਸੋਊ'। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਨੰਮ੍ਰੀ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ। ਭੀ ਕਾਲੂ ਕੇ ਮਨ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥ ੩੦ ॥ ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਸੁਤ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਧਨ ਖਾਟਨ ਕੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਸੁਨ ਸੁਤ ਪੂਰਬ[14] ਭਾ ਕ੍ਰਿਖਿ ਕਾਰੀ[15]।ਪਸੁ ਚਰਾਇ ਸੋ ਦੀਨਿ ਉਜਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਮੁਝ ਮਨ ਮੈਂ ਥੀ ਐਸ ਵਿਚਾਰਾ। ਦਿਉਂ ਬਸਾਇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਰਾਰਾ। ਸੋ ਤੋ ਰਹੇ ਮਨੋਰਥ ਮੇਰੇ। ਪੰਗ[16] ਤਕਹਿ ਜਿਉਂ ਗਿਰਸਿਰ[17] ਹੇਰੇ[18] ॥੩੨॥ਮੁਝ ਤੇ ਬੀਸ ਕਾਰਖਿਕ[19] ਲੀਜੈ।ਆਨ ਸਥਾਨ[20] ਪਯਾਨੋ ਕੀਜੈ[21]। ਹੇਰਿ ਲਾਭਦਾ ਵਸਤੁ ਵਿਚਾਰੀ। ਬਨਜਹੁ ਨਿਜ ਮਤਿਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥੩੩॥ਅਬ ਕੇ ਜੇ ਆਨਹੁ ਸ਼ੁਭ ਸੌਦਾ। ਪੁਨ ਬਹੁ ਧਨ ਦਿਉਂ ਉਰ ਭਰਿ ਮੋਦਾ[22]।ਨਿਜ ਪੂੰਜੀ ਤੁਮ ਰਖਹੁ ਨਿਰਾਲੀ। ਕਰਹੁ ਬਨਜ ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੁਖਾਲੀ ॥ ੩੪ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਬ ਬਧਾਵਹੁ ਭਾਰੀ।ਬਹੁਰ ਸਪੂਤ ਕਹਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬਾਲਾ ਲੇਹੁ ਦੂਸਰਾ ਸੰਗ।ਸੁਤ! ਜਾਵਹੁ ਅਬ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗ'।੩੫।ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸੁਨਿ ਗੁਰ!ਦੁਖ ਕਦਨੰ[23] ਦਾਸ ਪਠਾਯੋ ਤਬ ਮੁਝ ਸਦਨੰ। ਗਯੋ ਸੰਗ ਮੈਂ ਤਿਹ ਅਸਥਾਨੰ। ਜਹਿਂ

[1]ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [2]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ। [3]ਚੰਦ੍ਰਮਾਨੂੰ। [4]ਦੇਖਦੇਹਨ। [5]ਰਾਹੁ(ਜੋ ਚੰਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਨ ਲਾਂਦਾ ਹੈ)। [6]ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਂਦਾ। [7]ਘਰ। [8]ਚੁੱਪ। [9]ਗੁੱਸਾ। [10]ਦੋ। [11]ਤਪਿਆ। [12]ਸੁਖ ਦਾ ਜੰਦਰਾ। [13]ਪਿੱਛੇ ਦੀ। [14]ਪਹਿਲਾਂ। [15]ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [16]ਪਿੰਗਲਾ। [17]ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ। [18]ਵੇਖਣ ਨੂੰ। [19]ਵੀਹ ਰੁਪੱਯੇ। [20]ਹੋਰ ਥਾਵੇਂ। [21]ਜਾਵੇ। [22]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। [23]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।

ਕਾਲੂ ਨਾਨਕ ਗਤਿਦਾਨੈ ॥ ੩੬ ॥ ਮੁਝਕੋ ਸਾਦਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ*। ਹਿਤ ਭੋਜਨ ਕੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੇ[1]*। 'ਸੁਨਿ ਬਾਲੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ! ਮਤਿਵਾਨੇ। ਕੀਜੈ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਪਯਾਨੈ[2] ॥ ੩੭ ॥ ਹੋਇ ਲਾਭਦਾ[3] ਸੌਦਾ ਜੋਊ। ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰ ਆਨਿਯੋ ਸੋਊ'। ਅਸ ਕਹਿ ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ[4] ਦੀਨੇ। ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਮੁਝ ਸੌਂਪਨ ਕੀਨੇ ॥ ੩੮ ॥ ਭਾ ਤਯਾਰ ਮੈਂ ਮਾਨ ਨਿਦੇਸਾ[5]। ਚਲੇ ਮੁਕੰਦ ਜਿ ਕਟਤਿ ਕਲੇਸ਼ਾ। ਚਾਰੁ ਪਟੰਬਰ ਕੀ[6] ਇਕਲਾਈ[7]। ਸੋ ਲੀਨੀ ਮੈਂ ਕੰਧ[8] ਉਚਾਈ[9] ॥ ੩੯ ॥ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰੀ। ਕਾਲੂ ਦੇ ਤਹਿਂ ਸਿਖਵਨ ਭੂਰੀ[10]। ਬਹੁਰ ਹਟਯੋ ਕਰਿ ਮੋਹ ਘਨੇਰਾ। ਬਾਰਬਾਰ ਪਾਛਲ ਦਿਸਿ ਹੇਰਾ[11]।੪੦।ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਗ ਧਰਿ ਗੁਨ ਮੰਦਰ[12]। ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਭਾਖਤਿ ਬਚ† ਸੁੰਦਰ। ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਗਯਾਨ ਗੁਨ ਸਾਨੀ[13]। ਮੁਝ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਕਹਿਤਿ ਕਹਾਨੀ ॥ ੪੧ ॥ ਗ੍ਰਾਮ[14] ਨਗਰ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਜੇਤੇ। ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਉਲੰਘੇ ਸਭਿ ਤੇਤੇ। ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਆਯੋ ਇਕ ਕਾਨਨ[15]।ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ੍ਰੀ ਕਮਲਾਨਨ[16] ॥੪੨॥ ਸੁੰਦਰ ਆਸ਼੍ਰਮ[17] ਏਕ ਨਿਹਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਤਪੀਸ਼ ਤਪ ਤਾਪਹਿਂ ਭਾਰੀ‡। ਕਿਹਿ ਆਸਨ ਕਿਧ ਊਰਧ ਬਾਹੂ[18]। ਬਿਟਪਨ[19] ਲਟਕਤਿ[20] ਕੋ ਉਲਟਾਹੂ[21] ॥ ੪੩॥ ਏਕ ਚਰਨ ਪਰ[22] ਕੋ ਇਕ ਠਾਂਢੇ। ਸੁਖ ਪਰਲੋਕ ਜਿਨਹਿਂ ਰੁਚਿ ਬਾਢੇ। ਕਾਹੂ ਸਿਧਾਸਨ§ ਕੋ ਪਦਮਾਸਨ‖। ਬਾਰਿਪਾਨ ਕੋ ਰਹਤਿ[23]

---

[1]ਕਿਹਾ। [2]ਜਾਣਾ ਕਰੋ। [3]ਨਫੇਵੰਦਾ। [4]ਰੁਪੱਯੇ। [5]ਆਗਯਾ। [6]ਸੁੰਦਰ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ। [7]ਦੁਲਾਈ। [8]ਮੋਢੇ ਤੇ। [9]ਚੁਕ ਲਈ। [10]ਬਹੁਤੀ ਸਿੱਖਯਾ। [11]ਵੇਖਦਾ ਸੀ। [12]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [13]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [14]ਪਿੰਡ। [15]ਜੰਗਲ। [16]ਉਸ (ਬਨ) ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਸਨ ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ। [17]ਟਿਕਾਣਾ। [18]ਬਾਹਾਂ ਖੜੀਆਂ। [19]ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ। [20]ਲਟਕ ਰਹੇ ਸਨ। [21]ਅਪੁੱਠੇ। [22]ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ। [23]ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਪੀਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈਸੀ। *ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੋੜਾ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਬੋਲਤ ਬਚ। ‡ਪਾ:—ਜਾਹਿਂ ਤਪੀ ਤਪ ਤਾਪਹਿਂ ਭਾਰੀ।

§ਸਿੱਧਾਸਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਲਿੰਗ ਗੁਦਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ, ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਲਿੰਗ ਦੇ ਉੱਪਰ ਵਾਰ ਟਿਕਾਵਣੀ, ਗਿੱਚੀ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕੱਸਕੇ ਰਖਣਾ। ਇਹ ਹਠ ਯੋਗ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਹਨ।

‖ਪਦਮਾਸਨ ਇਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਪੁਰ ਰੱਖਣਾ, ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਪੱਟ ਪੁਰ ਰੱਖਣਾ, ਕੰਡ ਪਿਛੋਂ ਬਾਂਹਾਂ ਫੇਰਕੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਤੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਫੜਨਾ, ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕੱਸ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖਣਾ।

ਬਿਨਾਸਨ[੧] ॥ ੪੪ ॥ ਸ੍ਵੇਤ ਰੰਗ[੨] ਲਾਗੀ ਭਸਮੰਗਾ[੩]। ਜਟਾ[੪] ਸੀਸ[੫] ਜਿਨ ਧੂਸਰ[੬]ਰੰਗਾ। ਕਿਨ ਬਲਕਲ[੭] ਲਿਯ ਕੋ ਅੰਗ ਨੰਗਾ। ਅਗਨਿ ਉਸ਼ਨ ਸੋਂ ਕੋਇ ਉਮੰਗਾ[੮] ॥ ੪੫ ॥ ਕੋ ਬੈਠਹਿ ਜਲ ਕੰਠ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[੯]। ਸਿਮਰ ਇਕਾਕੀ[੧੦] ਕੋ ਭਗਵਾਨਾ। ਕੋ ਠਾਂਢੋ[੧੧] ਦਿਨਰੈਨ ਬਿਤਾਵੈ। ਕੋ ਮੋਨੀ[੧੨] ਨਹਿੰ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈ ॥੪੬॥ ਕੋ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿੱਤ ਨਿਰੋਧਨ ਕਰਿਹੀ[੧੩]। ਸੁਖ ਜੁ ਸੁਰਗ ਤ੍ਰਿਨ ਸਮ ਪਰਿਹਰਿਹੀ[੧੪] । ਕੋ ਮਿਲ ਕਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ[੧੫]। ਪਢਹਿ ਸੁਨਹਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ॥੪੭॥ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਮਹੰਤ,ਸੋ ਕੈਸਾ? ਮਨਹੁੰ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਿ ਤਪ ਬੈਸਾ। ਤਰੁਤ੍ਵਕ ਕੀ[੧੬] ਕਟਿ ਕੀਨਿ ਕੁਪੀਨਾ[੧੭]। ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰ ਆਸਨ ਕੀਨਾ ॥੪੮॥ ਭਾਰੀ ਜਟਾਮੁਕਟ[੧੮] ਜਿਹ ਸੀਸਾ। ਬੈਠਯੋ ਰਿਦੈ ਭਜਤਿ ਜਗਦੀਸ਼ਾ। ਤਿਨਹਿੰ ਬਿਲੋਕ ਠਾਂਢਿ ਹੁਇ ਰਹੇ[੧੯]। ਮੁਝ ਸੋਂ ਅਸ ਬਚ ਕੋਮਲ ਕਹੇ ॥੪੯॥ 'ਬਨਜ ਭਲੋ ਹਮ ਇਹਠਾਂ ਪਾਯੋ। ਯਾਂਕੋ ਤਜਿਨੋ ਮਨ ਨਹਿੰ ਭਾਯੋ। ਪਾਇ ਅਮੋਲ ਜੁ ਮਗ ਮਹਿ ਹੀਰਾ। ਫਟਕ ਨ ਬਨਜਹਿੰ[੨੦] ਜੋ ਮਤਿ ਧੀਰਾ ॥੫੦॥ਖੋਜਤਿ ਮਧੁ[੨੧] ਪਯੂਖ[੨੨]ਕਰ ਆਈ। ਜੋ ਜਾਨਹਿੰ ਨਿਜ ਭਾਗ ਭਲਾਈ। ਬਹੁਰ ਪਿਤਾ ਕੀ ਆਗਯਾ ਜੋਊ ॥ ਭਲੋ ਬਨਜ ਕਰਨੇ ਕੀ ਸੋਊ ॥ ੫੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਬਨਜ ਲਾਭਦਾ ਔਰ ਨ[੨੩]।ਫਿਰ ਦੇਖਹੁ ਜੋ ਸਭਿ ਹੀ ਠੌਰਨ[੨੪]। ਏਹ ਰਜਤਪਨ[੨੫]ਇਨਹਿ ਚਢਾਵਹਿਂ।ਅਸਨ[੨੬]ਬਸਨ[੨੭] ਤੇ ਲੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ'॥੫੨॥ ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਬੇਦੀ ਬਰਕੇ। ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ ਕਾਲੂ ਦਿਸ਼[੨੮] ਡਰਿਕੇ।'ਬਨਕਨ[੨੯]ਜਿਉਂ[੩੦] ਬਨਜਨ[੩੧] ਧਨ ਹੇਤੂ। ਤੁਮ ਕੋ ਭੇਜਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤੂ ! ॥੫੩॥ ਪੁਨ ਤੁਮ ਜਨਕਹਿ[੩੨] ਕਠਿਨ ਸੁਭਾਊ। ਗੁਨਹੁ ਆਪ[੩੩] ਮੁਝ ਦੋਸ਼ੁ ਨ ਕਾਊ ॥ ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਬੇਰੋ। ਮੈਂ ਹੋ ਦਾਸ ਨ ਕਰਹਿ ਸੁ ਝੇਰੋ[੩੪] ॥੫੪॥

---

[੧](ਕੋਈ) ਨਿਰਹਾਰ, ਬਿਨ+ਅਸਨ। [੨]ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ। [੩]ਸੁਵਾਹ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ। [੪]ਜੜ੍ਹਾਵਾਂ। [੫]ਸਿਰ ਤੇ। [੬]ਮਿਟਿਆਲਾ। [੭]ਭੋਜ ਪੱਤ੍ਰ। [੮]ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੯]ਜਲ ਵਿਚ ਗਿੱਚੀ ਤਕ। [੧੦]ਇਕੱਲਿਆਂ। [੧੧]ਖੜੇਰਹਿਕੇ। [੧੨]ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ। [੧੩]ਬ੍ਰਿਤੀਏਕਾਗਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੪]ਤ੍ਯਾਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [੧੫]ਸੁੰਦਰ। [੧੬]ਦਰੱਖਤ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦੀ। [੧੭]ਲੱਕ ਨਾਲ ਲੰਗੋਟੀ ਬੱਧੀ ਹੈ। [੧੮]ਜਟਾਂ ਦਾ ਮਾਨੋਂ ਮੁਕਟ। [੧੯]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੜੇ ਹੋ ਰਹੇ। [੨੦]ਫੇਰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਵਣਜਦੇ। [੨੧]ਸ਼ਹਦ। [੨੨]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [੨੩]ਹੋਰ ਨਹੀਂ। [੨੪]ਸਭਨੀਂ ਥਾਈਂ। [੨੫]ਰੁਪੱਯੇ। [੨੬]ਭੋਜਨ। [੨੭]ਕਪੜੇ। [੨੮]ਵਲੋਂ। [੨੯.੩੦]ਬਾਣੀਆਂ ਵਾਂਗ। [੩੧]ਵਪਾਰ ਲਈ ਧਨ (ਦੇਕੇ)। [੩੨]ਫੇਰ ਤੁਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ। [੩੩]ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਲਓ। [੩੪]ਝਗੜਾ।

ਜਿਉਂ ਮਨ ਆਇ ਕਰਹੁ ਤਿਉਂ ਕਾਰ॥ ਹੌਂ ਤੌਂ ਨਿਤ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਾਰ॥ ਖੇਲਤਿ ਜਬੈ ਬਾਲਕਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਤਬਹੀ ਸੰਗ ਤਜਯੋ ਮੈਂ ਨਾਂਹੀ ॥੫੫॥ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਤਿ ਰਜਾਈ[1]। ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਕਰਉਂ* ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਕਰਨੋਚਿਤ[2] ਕਰੀਏ ਗੁਨ ਉਰ ਮੈਂ[3]। ਅਸ ਕਹਿ ਮੈਂ ਦੀਨੋ ਧਨ ਕਰ ਮੈਂ[4] ॥੫੬॥ ਕਰ ਮਹਿਂ ਲੇਯ ਕਾਰਖਿਕ[5] ਤਬਹੀ। ਗਏ ਮਹੰਤ ਸੰਤ ਜਹਿਂ ਸਭਿ ਹੀ। ਕਰ ਬੰਦਨ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸੇ। ਕੁੰਭਜ[6] ਨਿਕਟ ਰਘੂਤਮ[7] ਜੈਸੇ ॥੫੭॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਕਰੁਨਾ ਸੰਗ ਸਾਨੀ[8]। ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਾਨੀ।'ਨਗਨ ਅੰਗ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵਤਿ†।ਪਹਿ-ਰਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ? ॥੫੮॥ਇਸ ਰਿਤੁ ਮਹਿਂ ਤਨ[9]ਸੀਤ[10] ਸੰਤਾਵਤਿ। ਬਹੁਰੋ ਬਰਖਾ[11], ਉਸਨ[12] ਤਪਾਵਤਿ। ਅਰਵਹੁ[13] ਅਸਨ[14] ਕਿ ਰਹਹੁ ਅਨਸਨਾ[15]। ਦੇਤਿ ਖੇਦ ਤਨ ਜਿਉਂ ਬਿਨ ਬਸਨਾ[16] ॥੫੯॥ ਪ੍ਰਭਾਵਾਨ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗਾ[17]। ਭਸਮ ਸੰਗ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਕੁਰੰਗਾ। ਸੰਤ ਰੂਪ ਮਤਿ[18] ਭਲੋ ਉਤੰਗਾ। ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ' ॥੬੦॥ ਰਿਖੀਕੇਸ਼[19] ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ। ਮੁਕਤਿ ਜੁ ਮਾਰਗ ਤਾ ਰਸ ਸਾਨੀ[20]। 'ਸਾਧ ਬੇਖ ਜਿਨ ਧਰਯੋ ਸਰੀਰਾ। ਤਾਂਕੋ ਚਹੀਅਤਿ ਸੰਜਮ ਚੀਰਾ[21]॥ ੬੧ ॥ ਬਹੁਰ ਸੁਨਹੁ ਭੋਜਨ ਕੀ ਰੀਤੀ। ਜੇ ਹਮ ਜਾਚਹਿਂ ਹੋਤਿ ਅਨੀਤੀ। ਸਿੰਘਾਸਨ[22] ਸੰਤੋਖ ਸੁਹਾਵਾ। ਤਾਂਪਰ ਬੈਸ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥੬੨॥ ਪਰਾਲਬਧ ਸੋਂ ਦਾਸ ਹਮਾਰੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਸੁਭਟ ਸੰਗ[23] ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤਪ ਤਾਪਨ। ਮੋਹ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੀ ਪ੍ਰਿਤਨਾ ਖਾਪਨ[24] ॥੬੩॥ ਸਤਿ ਕੋ ਛਤਰ ਸੀਸ ਪਰ ਝੂਲੇ। ਜਾਸ ਬਿਲੋਕ[25] ਦਬਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੇ[26]। ਅਬਚਲ ਜਬ ਕੋ ਅਸ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਅਨਤ[27] ਨ ਤਬ ਕੋ ਮਨ ਬਿਰਮਾਯੋ[28]।

[1]ਹੁਕਮ।[2]ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਾਇਕ (ਜੋ ਹੈ ਸੋ)।[3]ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚਕੇ।[4]ਹੱਥ ਵਿਚ।[5]ਰੁਪੱਯੇ। [6]ਅਗਸਤ ਮੁਨੀ। ਪੰਚਬਟੀ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸੇ,ਜਿਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹਵਾਕ ਕਹੇ:-ਦੀਰਘ ਕਾਲਸੁ ਮੈਂ ਤਪਕੀਨੋ।ਤੋਹਿਬਿਖੇਮਨ ਆਨ ਨਦੀਨੋ।ਤਾਂਕੇ ਫਲ ਮੈਂ ਆਜ ਸੁ ਪਾਏ।ਤੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਵਾਰ ਚਢਾਏ।(ਅਧਯਾ: ਰਾਮਾ: ਆਰਿਨ: ੩)ਗੁ: ਪ੍ਰ:ਸੂ:ਰੁਤ ੨, ਅਸ੍ਰੂ ੧੩, ਅੰਕ ੪੨ ਵਿਚ ਇਹ ਖਯਾਲ ਐਉਂ ਆਯਾ ਹੈ:-ਰਾਮਚੰਦ ਢਿਗ ਕਿਧੋਂ ਅਗਸਤ। [7]ਸ੍ਰੀਰਾਮਚੰਦਰ।[8]ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲੀ।[9]ਸ਼ਰੀਰ।[10]ਪਾਲਾ।[11]ਬਰਸਾਤ(ਸਤਾਉਂਦੀਹੈ)। [12]ਗਰਮੀ। [13]ਖਾਂਦੇ ਹੋ।[14]ਭੋਜਨ। [15]ਨਿਰੇਹਾਰ। [16]ਕਪੜੇ ਦੇ।[17]ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ। [18]ਸਿੱਧਾਂਤ। [19]ਮਹੰਤ। [20]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।[21]ਕਪੜੇ ਦਾ। [22]ਤਖਤ। [23]ਚੰਗੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨਾਲ। [24]ਮੋਹਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਖਪਾ ਦੇਣ ਨੂੰ। [25]ਵੇਖਕੇ।[26]ਵੈਰੀ।[27]ਹੋਰ ਪਾਸੇ।[28]ਮੋਹਿਆ ਨਹੀਂ।*ਪਾ:-ਕਰਤ।†ਪਾ:-ਬਿਹਾਵਤ।

॥ ੬੪ ॥ ਸੰਤ ਉਕਤਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੁਗਤੈ[੧]। ਹਰਖਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨੁਕਤੈ[੨]। 'ਰਾਵਰਿ ਨਾਮ ਸੁਨਨ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਤੁਮਹੋ ਧੰਨ ਧਰਮ ਦਿਢ਼ਰਾਖਾ ॥੬੫॥ ਕਿਯ ਆਸਾ ਇਕ ਏਕੰਕਾਰੇ।ਪਰਬ੍ਰਿਤਿ[੩] ਤਜਿ ਨਿਰ-ਬ੍ਰਿਤਿ[੪] ਪਗ ਧਾਰੇ*। ਸੁਮਤਿ ਅਗਾਤੀ[੫] ਸੰਤ ਸੁਚਾਲੀ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਲਤਾ[੬] ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ[੭] ॥ ੬੬ ॥ ਪੁਨ ਭਾਖਤਿ ਮਹੰਤ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ†। 'ਭੋ ਧੀਮਤਿ[੮] ਤੁਮ ਹੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ! ਬੈਸ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬਿਖੈ‡ ਅਪਮਾਨੀ[੯]। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਸੁਮਤਿ ਲੁਭਾਨੀ ॥੬੭॥ ਸੰਤਰੇਨ ਹੈ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚ ਸੋਂ ਧਰਯੋ ਸੁਧਾਰਾ।ਦੀਨ ਗਰੀਬੀ ਕੋ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਸੁਜਸ ਜਾਸੁ ਬਹੁ ਵਧ-ਤਿ ਪ੍ਰਭਾਉ[੧੦]'।੬੮।ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਸੀਦੇ[੧੧]ਸੁਨਿਕਰਿ ਨਾਮੂ।ਜਿਉਂ ਕਵਿ ਉਕਤਿ[੧੨] ਸੁਨਤਿ ਮਤਿਧਾਮੂ[੧੩]।ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਿਨਲਗੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। 'ਤਜਯੋ ਨ ਜਾਇ ਬਨਜ ਇਹ,ਬਾਲਾ!' ॥੬੯॥ਕਰ ਤੇ ਧਨ ਧਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਮਹੰਤਾ। 'ਅਸਨ[੧੪] ਕਰਾਵਹੁ'ਕਹਿਂ ਜਗਕੰਤਾ[੧੫]। 'ਹਮ ਨੈ ਤੁਮਰੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ। ਕਰਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਗੁਨਹਾਨੀ[੧੬] ॥੭੦॥ ਬਿਨ ਜਾਚੇ[੧੭] ਸਾਦਰ ਜੋ ਦੇਈ। ਤਾਂਕੋ ਰੁਚਿ ਸੋਂ[੧੮] ਅਚਨ ਕਰੇਈ[੧੯]। ਅਬਹਿ ਪਠਾਇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੭੧ ॥ ਕਹਿ ਮਹੰਤ 'ਲਘੁ ਬੈਸ[੨੦] ਕੁਲੀਨੈ। ਤਵ ਬਿਵਹਾਰੈ ਜਨਕ[੨੧] ਅਧੀਨੈ। ਪਠਯੋ ਕਾਜ ਕਿਹ ਤੋਹਿ ਵਿਚਾਰੀ। ਜਾਹੁ ਛੂਛ[੨੨] ਤੈ ਦੇਹਿ ਨਿਕਾਰੀ' ॥੭੨॥ 'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ! ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਨਿਦੇ-ਸਾ[੨੩]। ਸੋ ਕੀਨੋ ਜਿਸ ਲਾਭ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਬਨਜ ਸੋ§ ਕਰੀਏ। ਯਾਂਤੇ ਅਨਤ[੨੪] ਨ ਭੂਲੋ ਬਿਚਰੀਏ' ॥੭੩॥ ਬਾਨੀ ਸੁਨੀ ਸੁ ਧੀਰ ਮਹੰਤਾ। ਕਹਯੋ 'ਜਿ ਤਵ ਉਰ ਇਹ ਦਿਢ਼ ਮੰਤਾ[੨੫]। ਲੈ ਜਾਵਹੁ ਧਨ ਨਿਜ ਕਿਹ[੨੬] ਨਗਰੀ। ਭੋਜਨ ਸੌਜ[੨੭] ਆਨਿ ਦਿਹੁ ਸਗਰੀ' ॥ ੭੪ ॥ ਸੁਨੇ

---

[੧]ਸੰਤ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਜੁਗਤੀ। [੨]ਬਚਨ ਬੋਲੇ, ਬਚਨ+ਉਕ੍ਤੈ। [੩]ਪਰਵਿਰਤੀ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਦਿ। [੪]ਨਿਰਵਿਰਤੀ, ਤਯਾਗ। [੫]ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ। [੬]ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਬੇਲ। [੭]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲੀ ਹੈ। [੮]ਹੇ ਬੁਧੀਵਾਨ! [੯]ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਮਾਨ ਰਹਿਤ ਹੋ, (ਅ) ਵਿਸ਼ੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੇ ਹਨ। [੧੦]ਪ੍ਰਤਾਪ। [੧੧]ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। [੧੨]ਕਵੀ ਦਾ ਕਥਨ। [੧੩]ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਘਰ। [੧੪]ਭੋਜਨ। [੧੫]ਜਗਤ ਪਤੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। [੧੬]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਰਜ਼ (ਤੁਸੀਂ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਹੱਥ ਟੱਡਕੇ ਮੰਗਦੇ ਨਹੀਂ। [੧੭]ਮੰਗੇ। [੧੮]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [੧੯]ਛਕਦੇ ਹੋ। [੨੦]ਉਮਰ ਛੋਟੀ। [੨੧]ਪਿਤਾ ਦੇ। [੨੨]ਖਾਲੀ। [੨੩]ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਯਾ ਹੈ। [੨੪]ਹੋਰ। [੨੫]ਪੱਕੀ ਸਲਾਹ ਹੈ। [੨੬]ਕਿਸੇ। [੨੭]ਭੋਜਨ ਦੀ ਰਸਦ।

*ਪਾ:-ਤਪਧਾਰੈ।

†ਪਾ:-ਭਾਖਤ ਪੁਨਹ ਮਹੰਤ ਸੁਬਾਨੀ।

‡ਪਾ:-ਦਿਸੈ-ਬੀ ਹੈ

§ਪਾ:-ਸ਼ੁਭ।

ਸ੍ਰਵਨ[1] ਸੰਤਨ ਕੇ ਬੈਨਾ। ਨਗਰ* ਦਿਸ਼ਾ ਗਮਨੇ ਗੁਨਐਨਾ। ਲੇ ਬਿਪਨੀ[2] ਤੇ ਚੂਨ[3] ਮਹੀਨਾ। ਤਿਹ ਹਿਤ ਪੰਚ ਰਜਤਪਨ[4] ਦੀਨਾ ॥ ੭੫ ॥ ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਚਾਰੁ ਲੰਮੇਰੇ[5]। ਤਿਹ ਸਮ[6] ਲੇਕਰਿ ਭਾਰ ਬੰਧੇਰੇ। ਲੀਨ ਤੀਨ ਕੋ ਘ੍ਰਿਤ ਨਵੀਨਾ। ਸਿਤਾ[7] ਸ੍ਵੇਤ[8] ਤਾਂਕੇ ਸਮ[9] ਲੀਨਾ ॥ ੭੬ ॥ ਦੁਗਧ[10] ਹੇਤ[11] ਖਰਚੇ ਪੁਨ ਤੀਨੋ। ਬਾਕੀ ਭਾਰਬਾਹ[12] ਕੋ ਦੀਨੋ। ਸਭਿਹਿ ਸੌਜ[13] ਪੁਰਿ ਤੇ ਉਚਵਾਈ[14]। ਸੰਤਨ ਢਿਗ[15] ਗਮਨੇ ਜਗਰਾਈ[16] ॥ ੭੭ ॥ ਸਭਿ ਸੰਭਾਰ ਮਹੰਤ ਅਗਾਰੀ। ਧਰਿ ਬੈਸੇ ਸੇਵਕ ਸੁਖਕਾਰੀ[17]। 'ਦੀਜੈ ਆਇਸੁ[18] ਹੋਇ ਰਸੋਈ। ਅਚਹਿੰ[19] ਸੰਤ ਰੁਚਿ[20] ਕਰਹਿੰ ਜਿਤੋਈ[21]' ॥ ੭੮ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਮਤਿਵੰਤਿ ਕਹੀ ਗਿਰਾ ਜਗਕੰਤ ਸੋਂ। 'ਕਰਿ ਅਚਵਹਿੰਗੇ[22] ਸੰਤ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ[23] ਪੁਰਿ ਆਪਨੇ' ॥੭੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਜਿ ਕਾਨਨ[24] ਕਮਲਾਨਨੇ[25] ਗਵਨੇ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਓਰ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ ਧਰ ਪਰ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੮੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਪਸੀਅਨਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਦਸਮੋਧ੍ਯਾਇ।੧੪।

੧੫. [ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਮੰਗਲ। ਖਰਾ ਸੌਦਾ; ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਰਾਯ ਬੁਲਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ।
ਧਰਪਰ ਧਰਿ ਸਿਰ ਨਮਹਿ ਕਰਿ ਸ਼ਰਨ ਹਰਨ ਦੁਖ ਦ੍ਵੰਦ ॥੧॥

{ ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਪਦ=ਚਰਣ, ਪੈਰ।
ਆਨੰਦ ਕੰਦ=ਆਨੰਦ ਦੇ ਫਲ ਯਾ ਬਦਲ, ਆਨੰਦ ਦਾਤੇ।
ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
ਦ੍ਵੰਦ=ਦੁਖ, [ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ=ਦੁਖ] ਵਡੇ ਦੁਖ, ਉਪੱਦ੍ਰਵ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ-(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ ਵੱਡੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਅਰ ਜੋ) ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ—ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸਿਰ ਧਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

---

[1]ਕੰਨੀਂ। [2]ਮੰਡੀ। [3]ਆਟਾ। [4]ਰੁਪੱਯੇ। [5]ਚਾਵਲ ਸੁਹਣੇ ਤੇ ਲੰਮੇ। [6]ਬਰਾਬਰ ਦ ਅਰਥਾਤ ਪੰਜ ਰੁਪੱਯੇ ਦੇ। [7]ਖੰਡ। [8]ਚਿੱਟੀ। [9]ਬਰਾਬਰ ਅਰਥਾਤ ੩) ਦੀ। [10]ਦੁੱਧ। [11]ਵਾਸਤੇ। [12]ਭਾਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [13]ਰਸਤ। [14]ਚੁਕਾਕੇ। [15]ਪਾਸ। [16]ਜਗਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [17]ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [18]ਆਗਯਾ। [19]ਖਾਵਨ। [20]ਭੁਖ। [21]ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਹੋਵੇ। [22]ਛਕ ਲੈਣਗੇ। [23]ਜਾਵਹੁ। [24]ਜੰਗਲ ਨੂੰ। [25]ਕਮਲ ਮੁੱਖ ਵਾਲੇ।

*ਨਗਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ—ਚੂਹੜਕਾਣਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਤੇ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਬ ਹਮ ਗਮਨੇ[1] ਤਿਨਕੋ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਬੋਲੇ ਸੰਤ ਗਿਰਾ[2] ਅਨੁਰਾਗੀ[3]।'ਆਰਬਲਾ ਲਘੁ ਬਾਲ ਸੁਚਾਲੀ। ਗਿਰਾ ਵਿਰਾਗ ਭਗਤਿ ਭਲ ਸਾਲੀ[4] ॥ ੨ ॥ਤੁਮ ਸੋਂ ਆਨਿ ਕੀਨ ਬਹੁ ਭਾਉ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ[5] ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਭਾਊ।ਭੋਜਨ ਸੌਂਜ ਆਨਿ[6] ਜਬ ਬੈਸੇ। ਚਲਨ ਰਜਾਇ[7] ਦੀਨਿ ਤੁਮ ਕੈਸੇ?' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਰਬਾਨੀ।'ਇਹ ਕੋ ਪਰਮ-ਪੁਰਖ[8] ਸੁਖਦਾਨੀ। ਕਲਾਵਾਨ ਗ੍ਯਾਨੀ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਦੁਰ੍ਯੋ ਰਹੈ[9] ਗਤਿ[10] ਪਰਹਿ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੪ ॥ ਭਯੋ ਅਸਹਿ ਮੁਝ ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਊ[11]। ਯਾਂਤੇ ਦੀਨੀ ਜਾਨਿ ਰਜਾਊ[12]'। ਅਸ ਕਹਿ ਤਬ ਕੀਨੋ ਪੁਨ ਅਸਨਾ। ਖਾਨ ਲਗੇ ਸ੍ਵਾਦਨ ਲੇ ਰਸਨਾ ॥ ੫ ॥ ਸਿਤਾ[13] ਘ੍ਰਿਤ ਮੇਲ੍ਯੋ ਸੰਗ ਪਾਇਸੁ[14]। ਸੰਤ ਛੁਧਾਤੁਰ[15] ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਖਾਇਸੁ। ਮਨ ਪ੍ਰਸੀਦ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਪਨ੍ਯੋ ਹਮ ਜਾਨੈ ॥ ੬॥ ਕਿਧੌਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਆਨਿ ਲੀਨਿ ਸੁਧਿ, ਦੀਨ ਅਹਾਰਾ। ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਕੇ[16] ਛੁਧ[17] ਸੰਤਾਏ। ਅਬ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਹਮ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ[18]' ॥ ੭ ॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ ਗਵਨੂ[19]। ਅਰਧਪੰਥ[20] ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਨਭਵਨੂ[21]। ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[22] ਸੋਚਨ ਲਾਗੇ। ਹਟਕਤਿ ਚਿਤ[23], ਪਗ ਪਰਹਿਂ ਨ ਆਗੇ ॥੮॥ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਸੇ ਹ੍ਵੈ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਬੋਲੇ ਮੁਝ ਸੋਂ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।'ਇਹ ਕੀਨੋ ਕ੍ਯਾ ਹਮ ਨੈਂ ਕਾਮ।ਉੱਤਰ ਕੋ ਦੈ ਹੈਂ ਚਲਿ ਧਾਮਾ ॥੯॥ ਪਿਤ ਕੋ* ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਜੈ-ਹੈ। ਮੁਝ ਤੁਝ ਸੋਂ ਦੇ ਗਾਰਿ ਲਰੈ ਹੈ'। ਮੈਂ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਕਛੁ ਦੋਸ਼ ਨ ਮੇਰੋ।ਤੁਮ ਕੋ ਬਰਜ[24] ਰਹ੍ਯੋ ਬਹੁਤੇਰੋ ॥੧੦॥ ਆਪ ਜਾਨਿਕੈ ਕੀਨ ਕੁਕਾਜੂ। ਚਿਤ ਕਿਉਂ ਚਿੰਤ ਧਰੀ ਤੁਮ ਆਜੂ। ਅਬ ਜਿਮ ਹੋਇ ਸਹਹੁ ਸੋ ਰੀਤੀ। ਸੂਧੀ[25] ਹੁਇ ਅਥਵਾ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤੀ[26] ॥ ੧੧ ॥ ਮੁਝ ਕੋ ਚਿੰਤ ਨ ਏਕ ਬਿਆਪੇ। ਧਨ ਤੁਮਰਾ ਖਰਚ੍ਯੋ ਤੁਮ ਆਪੇ। ਬਹੁਰ ਨ ਮੈਂ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੁ ਸ੍ਯਾਨਾ। ਸਭਿ

---

[1]ਚਲੇ। [2]ਬਾਣੀ। [3]ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ। [4]ਉਸ ਦੀ ਭਲੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਘਰ ਸੀ। [5]ਕੋਮਲ। [6]ਰਸਤ ਲਿਆਕੇ। [7]ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਯਾ। [8](ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਕੋਈ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਹੈ। [9]ਛਿਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [10]ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ। [11]ਇਸ ਦੇ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਦੇ ਤੇਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੈਥੋਂ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। [12]ਆਗਯਾ। [13]ਖੰਡ। [14]ਖੀਰ ਦੇ। [15]ਭੁੱਖੇ। [16]ਸਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ। [17]ਭੁੱਖ ਦੇ। [18]ਰੱਜ ਗਏ ਹਾਂ। [19]ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। [20]ਅੱਧੇ ਰਾਹ। [21]ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ। [22]ਸੋਚਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨਹਾਰੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [23]ਦਿਲ ਰੁਕਦਾ ਹੈ। [24]ਹਟਕ। [25]ਸਿੱਧੀ। [26]ਅਪੁੱਠੀ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਸੋ

ਜਾਨਹਿੰਗੇ ਬੈਸ ਸਮਾਨਾ[1] ॥੧੨॥ ਪੁਨ ਮੈਂ ਹੋਂ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਵ ਪਿਤ ਭੇਜਯੋ ਦਾਸ ਵਿਚਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਦੋਸ਼ ਨ ਮਮ ਪਰ ਠਾਨਹਿ ॥ ਕਰਮ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਤੁਮਰੋ ਜਾਨਹਿ'॥੧੩॥ਗਟੀ ਗਿਨਤਿ ਬੋਲਤਿ ਬਚਦੋਊ।ਨਿਯਰਾਨੀ[2] ਤਲਵੰਡੀ ਸੋਊ। ਹੋਂ ਤੋ ਚਲਿ ਆਯੋ ਨਿਜ ਸਦਨਾ। ਪੁਰਿ ਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ[3] ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ ॥ ੧੪ ॥ ਏਕ ਤਾਲ ਜਲਹੀਨ ਜੁ ਦੂਰੀ। ਤਹਿੰ ਬੈਸੇ ਬੈਸਕ ਜਿਨ ਰੂਰੀ। ਸੁਨਯੋ ਜਬਹਿ ਆਯੋ ਘਰਿ ਬਾਲਾ। ਭਯੋ ਹਉਲ ਕਾਲੂ ਤਤਕਾਲਾ॥੧੫॥ਦਾਸ ਪਠਾਇ ਮੁਝਹਿ ਬੁਲਵਾਯਾ॥ਕ੍ਰੂਰ ਬਿਲੋਕਤਿ[4] ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ। 'ਕਹਾਂ ਕਾਰਖਿਕ, ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਵਾ ?'। ਤਜਯੋ ਸੰਗ ਕਿਉਂ ਪਾਛੇ ਰਹਿਵਾ ? ॥੧੬॥ ਬਨਜਯੋ ਬਨਜ ਕਿਧੌਂ ਤੁਮ ਨਾਹੀਂ?।ਬਿਨ ਦਿਯ ਸੁਧ ਗਾ[5] ਨਿਜ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਿਹ ਨਗਰੀ ਮਹਿਂ ਤਿਹਕੋ ਛੋਰਾ ? ਰੂਠ ਰਹਯੋ ਕਿਉਂ ਤੈਂ ਨ ਬਹੋਰਾ[6]?*'॥੧੭॥ ਅਸ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕੈ† ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ‡। ਜਸ ਬਿਧਿ ਬਿਤੀ ਬਤਾਈ ਸਾਚੀ§। 'ਇਕ ਕਾਨਨ[7] ਮੈਂ ਹੁਤੇ ਫਕੀਰਾ। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਬੈਸੇ ਤਿਨ ਤੀਰਾ[8] ॥ ੧੮ ॥ ਕਛੁਕ ਪਰਸਪਰ ਬੋਲਨ ਕੀਨਾ। ਭੋਜਨ ਹਿਤ ਤਿਨ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਾ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਜੈਸੀ। ਭਲੋ ਬਨਜ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤੈਸੀ ॥ ੧੯ ॥ ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਘਰਨ ਮੁਰਿ ਆਇ। ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਬੈਸੇ ਕਿਸ ਥਾਇ। ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨ ਤੁਮ ਤੇ ਡਰ ਧਰਿਕੈ।ਸਦਨ ਨ ਆਇ ਇਹੈ ਬਿਚਰਿਕੈ[9]'॥੨੦॥ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਥੋਰਾ। ਪਰਸਤਿ ਘ੍ਰਿਤ, ਜਯੋਂ ਪਾਵਕ[10] ਜੋਰਾ।ਕਹੈ ਕਿ'ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਬੈਸਯੋ ਜਿਹ ਥਾਂਈ' ॥੨੧॥ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਤਿ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ। ਲੇ ਮੁਝ ਸੰਗ ਚਲਯੋ ਤਿਨ ਓਰਾ। ਸੁਨੀ ਮਾਤ ਸਭਿ ਧਨ ਕੀ ਗਾਥਾ[11]। ਖੋਜਨਗਾ[12] ਕਾਲੂ ਰਿਸਿ ਸਾਥਾ[13] ॥੨੨॥ ਤੁਰਤ[14] ਤਬਹਿ ਤਨਿਯਾ[15] ਕੋ ਭੇਜਾ।ਪਤਿ[16] ਰਿਸ ਤੇ ਉਠਿ ਧਰਕ ਕਰੇਜਾ[17]।ਬਹੁਰੋ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਪਠਾਏ। ਹਿਤ ਬਿਲੋਕਨੇ ਲੋਕ ਸਿਧਾਏ॥੨੩॥ ਬਹਿਰ ਜਾਇ ਪਿਖਿ

[1]ਉਮਰ ਇਕੋ ਜੇਡੀ ਹੈ। [2]ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ। [3]ਨੱਗਰ ਵਿਚ ਨਾ ਵੜੇ। [4]ਕ੍ਰਾਵੜ ਨਾਲ ਵੇਖਕੇ। [5]ਚਲਾ ਗਿਓਂ। [6](ਜੇ) ਰੁੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੋੜ ਆਂਦਾ? [7]ਜੰਗਲ। [8]ਬੇਠਗਏਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ। [9]ਵਿਚਾਰਕੇ। [10]ਘਿਉ ਨੂੰ ਛੋਹਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ। [11]ਕਥਾ। [12]ਢੂੰਡਣ ਗਿਆ। [13]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। [14]ਛੇਤੀ। [15]ਪੁੱਤ੍ਰੀ (ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ) ਨੂੰ। [16]ਪਤੀ ਦੇ। [17]ਕੰਬਣ ਲੱਗਾ ਕਾਲਜਾ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਰੂਠ ਹਟਯੋ ਕੈ ਤਿਹਨਿ ਬਹੋਰਾ=ਤੂੰ ਰੁੱਸਕੇ ਮੁੜਿਆ ਹੈਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੋੜਿਆ ਹੈ? †ਪਾ:—ਸੇ। ‡ਪਾ:—ਉਚਾਰੀ। §ਪਾ:—ਸਾਰੀ।

ਜਲ ਬਿਨ ਤਾਲਾ । ਬੈਸੇ ਨੀਵ ਸਥਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਕਾਲੂ[੧] ਜਿਹ ਕਾਲਾ[੨]। ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਦੁਰਬਚਨ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੪॥ਗਹਿਕਰ ਬੂਝਤਿ[੩] ਰਿਸ ਕਰਿ ਭਾਰੀ । 'ਕਹਾਂ ਕਾਰਖਿਕ[੪]? ਸਦਨ ਉਜਾਰੀ[੫]! । ਕਹਾਂ ਬਨਜ ਜੋ ਤੈਂ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਯੋ ? । ਘਰ ਜਨਮਯੋ ਮਮ ਨਾਮ ਗਵਾਯੋ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਕਮਲਾਨਨ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ[੬] । ਪਿਤ ਬੁਲਾਇ ਨਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ। ਯਾਂਤੇ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ॥ ਕਰੀ ਤਾੜਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੨੬ ॥ ਦਹਿਨ ਹਾਥ ਤੇ ਬਾਮ ਕਪੋਲਾ[੭]। ਹਨੇ ਤਮਾਚੇ ਬਲ ਸੋਂ ਤੋਲਾ॥ ਬਾਮ ਹਾਥ ਤੇ ਦਹਿਨ ਗੰਡ ਸਥਲ[੮] । ਹਨੇ ਚਪੇਟਨ ਰਿਸ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਲ॥੨੭॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨੈਨਨ ਨੀਰਾ[੯]। ਨਿਕਸ ਚਲ੍ਯੋ ਜਿਉਂ ਮਾਨੀ ਪੀਰਾ[੧੦] । ਮਨਹੁ ਮੀਨ[੧੧] ਦੋ ਪੀਕਰਿ ਪਾਨੀ । ਬਮਨਤਿ ਸੋ ਅਸ ਪਰਿਹੀ ਜਾਨੀ[੧੨] ॥ ੨੮ ॥ ਭਰੇ ਕਮਲ ਦਲ ਜਲ ਜਿਉਂ ਸੋਭਾ॥ ਬੁੰਦਨ[੧੩] ਪਰ ਮੁਕਤਾ ਛਬਿ ਲੋਭਾ[੧੪]। ਸੋਹਤ ਪਰਿ ਗਏ ਨੀਲ ਕਪੋਲਾ[੧੫] । ਜਿਉਂ ਉਤਪਲ ਪਰ[੧੬] ਅਲਿਨ ਅਡੋਲਾ[੧੭] ॥੨੯॥ ਕਿਧੋਂ ਹੁਤੋ ਅਕਲੰਕ ਮਯੰਕਾ[੧੮] । ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਤੇ ਭਯੋ ਸੁਅੰਕਾ[੧੯] । ਪਹੁੰਚੀ ਨਿਕਟ[੨੦] ਨਾਨਕੀ ਤੂਰਨ । ਪਿਤ ਕਰ ਗਹਯੋ[੨੧], ਜੁ ਰਿਸ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ॥ ੩੦ ॥ ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਕਨ[੨੨] ਲੋਕ ਜਿ ਆਏ । ਬਰਜਯੋ[੨੩] ਬਹੁਤਿ ਭਾਂਤਿ ਸਮਝਾਏ॥ ਸੁਖਸਾਗਰ ਕੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗਾ । ਨਰ ਪੌਂਛਤਿ[੨੪] ਮੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ॥੩੧॥ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸਾ । ਮੰਦਮੰਦ ਗਮਨੇ ਪੁਰਿ ਆਸਾ[੨੫]। ਮਾਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ ਲਾਈ॥ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਹਿਰ ਪੁਰਿ ਆਈ ॥ ੩੨ ॥ ਸਜਲ ਬਿਲੋਚਨ[੨੬] ਸੁਤਹਿ[੨੭] ਬਿਲੋਕੀ । ਭਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਉਮਗ ਅਰੋਕੀ[੨੮]। ਕੰਠ ਲਗਾਇ ਨੈਨ ਭਰਿ ਆਏ । ਅੱਸ੍ਰੂ ਸੰਗ[੨੯]

---

[੧]ਵੇਖਿਆ ਬਾਬੇਕਾਲੂਨੇ।[੨]ਜਿਸ ਵੇਲੇ।[੩]ਪੁਛਿਆ।[੪]ਰੁਪਯੇਕਿਥੇਹਨ।[੫]ਘਰਉਜਾੜੂ !।[੬]ਚੁੱਪ ਕਰੀਰਖੀ। [੭]ਖੱਬੀ ਗੱਲ੍ਹ ਤੇ । [੮]ਗੱਲ੍ਹ ਤੇ (ਪੁੜ ਪੁੜੀ ਕੋਲ) । [੯]ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ । [੧੦]ਮਾਨੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪੀੜ । [੧੧]ਮੱਛ । [੧੨]ਉਲਟ ਰਹੇ ਹਨ (ਪਾਣੀ) ਐਉਂ ਜਾਣਿਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । [੧੩](ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਜਲ ਦੀਆਂ) ਬੂੰਦਾਂ (ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ)। [੧੪]ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਛਬੀ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । [੧੫]ਗਲ੍ਹਾਂ ਪਰ ਨੀਲ ਪਏ ਐਉਂ ਸੋਂਹਦੇ ਹਨ। [੧੬]ਕਵਲਾਂ ਉਤੇ। [੧੭]ਭੌਰੇ ਟਿਕ ਰਹੇ ਹਨ । [੧੮]ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।[੧੯]ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਛਾਯਾ ਦਾ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ । [੨੦]ਪਾਸ। [੨੧]ਪਿਤਾਦਾਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ । [੨੨]ਵੇਖਣ ਲਈ। [੨੩]ਹਟਕਿਆ ।[੨੪]ਪੂੰਝਦੇ ਹੋਏ। [੨੫]ਨੱਗਰ ਵਲ । [੨੬]ਹੰਝੂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ । [੨੭]ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ । [੨੮]ਨਾ ਰੁਕਣ ਵਾਲਾ ਉਛਾਲ । [੨੯]ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ।

ਸੁਤਅੰਗ[੧]ਭਿਗਾਇ॥੩੩॥ ਆਨਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਬਦਨ ਨਿਹਾਰੀ। ਪੌਂਛਤਿ ਚਾਰੁ ਬਿਲੋਚਨ ਬਾਰੀ[੨]। 'ਸੁਤ ਨ ਕਰਹੁ ਕਾਰਜ ਅਬ ਕੋਊ। ਬਿਚਰਹੁ[੩] ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸ੍ਵੈਛਾ[੪] ਹੋਊ॥੩੪॥ਜੇ ਨ ਕਰਹੁਗੇ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਬਿਗਰੈ ਕਛੁ, ਹੋਇ ਨ ਰਾਰਾ[੫]। ਸਦਨ ਦੀਨ ਸੁਖ ਸਰਬ ਬਿਧਾਤਾ। ਬੈਠੇ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਰੰਗਿਰਾਤਾ'॥ ੩੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਮਾਨਵ ਦੇਖਨ ਹਾਰੇ। ਜਸਪਦ[੬]ਗਏ ਰਾਇ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਜਹਿਂ ਬੈਸਯੋ ਨਿਜ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ ॥ ੩੬ ॥ 'ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ[੭] ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ। ਦੀਨੇ ਸੰਤਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। ਦਯਾ ਯੁਕਤਿ[੮] ਜਿਹ* ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੯] ਸੁਭਾਊ। ਨਗਨ[੧੦] ਛੁਧਾਤੁਰ[੧੧] ਪਿਖਿ ਨ ਸਕਾਊ[੧੨] ॥ ੩੭ ॥ ਕਾਲੂ ਹਨੇ ਚਪੇਟਨ ਜੋਰਾ[੧੩]। ਅਤਿ ਤ੍ਰਾਸਤਿ[੧੪] ਜਿਹ ਤਰਸ ਨ ਥੋਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਕਾਨ ਇਵ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਿਂਹ ਕੋ ਬਹੁ ਪਯਾਰਾ ॥੩੮॥ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੰਗ ਹਿਰਦਾ ਪਰਿ ਪੂਰਨ। ਦਾਸ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾਯੋ ਤੂਰਨ। 'ਕਮਲ ਨੈਨ ਆਨਹੁ ਮੁਝ ਐਨਾ[੧੫]। ਕਾਲੂ ਸਹਿਤ ਜਿਸੇ ਹਰਿ ਭੈ ਨਾ[੧੬]' ॥ ੩੯ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰੋਧ ਅਧਿਕ ਮਨ ਛਾਵਾ। ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ[੧੭] ਰਿਦੈ ਦੁਖ ਪਾਵਾ। ਸੀਤਲ[੧੮]ਸ੍ਵਾਸ ਲੇਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।-ਮਮ ਪੁਰਿ ਹੋਤਿ ਅਵੱਗਯਾ ਭਾਰੀ॥੪੦॥ ਕਲਾਵਾਨ, ਕਲਹੀਨ[੧੯] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਹ੍ਵੈ ਤਾਂਕੋ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ[੨੦] ਬਿਸਾਲਾ। ਲਾਗਹਿ ਮੁਝ ਸਰੀਰ ਸਭਿ ਦੋਸੂ-।ਅਸ ਬਿਸੂਰ[੨੧]ਉਰ[੨੨]ਸਰਸਤਿ ਰੋਸੂ[੨੩]॥ ੪੧॥ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਦਾਸਾ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਬ ਬੁਲਾਰ ਕੇ ਪਾਸਾ।ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪੂਰਨ ਉਰ ਬਾਰਾ[੨੪]। ਲੋਚਨਦ੍ਵਰ ਜਨੁ[੨੫] ਛੁਟਯੋ ਫੁਹਾਰਾ ॥੪੨॥ ਭੁਏ ਜਲਜ[੨੬] ਤੇ ਜਲਦ[੨੭] ਸਜਲ[੨੮]ਸੋ। ਨਿਜ ਧਾਰਾ ਗੇਰਤਿ ਤਲ ਥਲ ਸੋਂ[੨੯]। ਤੂਰਨ[੩੦] ਤਜਿਕਰਿ ਉਠਯੋ ਪ੍ਰਯੰਕਾ[੩੧]। ਕਰਿ ਸਤਿਕਾਰ[੩੨] ਲੀਨ ਭਰਿ

[੧]ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਅੰਗ। [੨]ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਲ। [੩]ਫਿਰਹੁ। [੪]ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ। [੫]ਝਗੜਾ। [੬]ਛੇਤੀ। [੭]ਵੀਹ ਰੁਪੱਯੇ। [੮]ਦਇਆ ਵਾਲਾ। [੯]ਕੋਮਲ। [੧੦]ਨੰਗਾ। [੧੧]ਭੁੱਖਾ। [੧੨]ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [੧੩]ਧੱਪੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰੇ। [੧੪]ਬਹੁਤ ਡਰਾਇਆ। [੧੫]ਮੇਰੇ ਘਰ। [੧੬]ਜਿਸਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਖੌਫ ਨਹੀਂ। [੧੭]ਹੋਠ। [੧੮]ਠੰਢੇ। [੧੯]ਕਲਪਨਾਂ ਰਹਿਤ। [੨੦]ਨਿਰਾਦਰ। [੨੧]ਝੁਰਦਿਆਂ। [੨੨]ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [੨੩]ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੁੱਸਾ। [੨੪]ਜਲ। [੨੫]ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਨੋਂ। [੨੬]ਕਮਲ (ਨੇਤਰ)। [੨੭]ਬਦਲ। [੨੮]ਸਮੇਤ ਜਲ ਦੇ। [੨੯](ਉਹ ਬਦਲ) ਤੇਗਦੇ ਹਨ ਅਪਣੀ ਧਾਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਰ। [੩੦]ਛੇਤੀ। [੩੧]ਪਲੰਘ। [੩੨]ਆਦਰ ਕਰਕੇ। *ਪਾ:-ਜਿਨ।

ਅੰਕਾ[੧] ॥ ੪੩ ॥ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ ਅੱਸ੍ਰੂ[੨] ਬਹਿ ਬਾਰੀ। ਅੰਗ ਭਿਗੋਇ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ। ਬੋਲਨ ਚਹਿਤਿ ਨ ਆਵੋਤਿ ਬਾਨੀ। ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਮੈਂ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ॥੪੪॥ਨਿਕਟ ਜਿ ਨਰ ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਠਾਨਹਿਂ।ਕਾਲੂਕੋ ਕੁਸ਼ੀਲ[੩] ਪਹਿਚਾਨਹਿਂ।ਰਾਇ ਸੁਨਾਇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਨਿੰਦਹਿਂ।-ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਮ[੪]ਕੀਨੋ- ਮਨ ਬਿੰਦਹਿਂ[੫]* ॥ ੪੫ ॥ ਨੀਲ ਕਪੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ[੬]। ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੭] ਲਖਹਿ[੮] ਕਰ ਅੱਸ੍ਰੂ ਮੋਚਨ[੯]। ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਉਰ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ। ਪਰਖ ਸਮਰਖਹਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੂ[੧੦] ॥੪੬॥'ਕਾਲੂ ਕਲਹੀ[੧੧] ਕ੍ਰੂਰ[੧੨] ਕਠੋਰਾ। ਏਕ ਨ ਮਾਨਯੋ ਤੈਂ ਬਚ ਮੋਰਾ। ਕਰੁਨਾਹੀਨ, ਕੁਸ਼ੀਲ, ਕੁਢਾਲੀ[੧੩]। ਸੁਧ ਪਰਲੋਕ ਰਿਦਾ ਤਵ[੧੪] ਖਾਲੀ ॥ ੪੭ ॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ[੧੫] ਬ੍ਰਿਧਤਿ[੧੬] ਮਨ ਧਨ ਲੋਭਾ। ਸੁਤ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੀ ਲਖਤਿ ਨ ਸ਼ੋਭਾ। ਸੁਖ ਇਸ ਲੋਕਹਿ ਦੀਨ ਬਿਸਾਰੀ। ਜਿਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਰ ਡੀਠ[੧੭] ਸੁਧਾਰੀ ॥੪੮॥ ਅਸ ਸੁਤ ਉਚਿਤ[੧੮] ਨ ਤਵ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਰਨ ਕਰਮ ਤਸ[੧੯] ਨਾਂਹੀ। ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਉਂ ਨਿਪਜਹਿ ਮਾਰੂ[੨੦]। ਜਿਉਂ ਸੈਬਕ[੨੧] ਤੇ ਮੁਕਤਾ[੨੨] ਚਾਰੂ ॥ ੪੯ ॥ ਤਿਉਂ ਅਜੋਗ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਲਖਿ ਲੀਨੀ। ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਗਤਿ ਪਰਹਿ ਨ ਚੀਨੀ[੨੩]। ਲੱਜਤਿ[੨੪] ਕਾਲੂ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ[੨੫]। ਪੁਨ ਬੁਲਾਰ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੫੦ ॥ 'ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਅਧਿਕ ਤੁਮ ਰੋਸੂ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋ ਕਿਹ ਕੋ ਦੋਸ਼ੁ। ਬਨਜ ਹੇਤ ਘਰ ਤੇ ਦਿਯ[੨੬] ਦਰਬਾ। ਜਾਇ ਫ਼ਕੀਰਨ ਅਰਪਯੋ[੨੭] † ਸਰਬਾ ॥ ੫੧ ॥ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਬੈਸਯੋ ਦੁਰਿਕੈ[੨੮]। ਉਤਰ ਨ ਦੀਨੋ ਕੋ ਘਰ ਮੁਰਿਕੈ। ਬਾਲੇ ਕਹੀ ਹਕੀਕਤ ਸਾਰੀ। ਤਹਿਂ ਬੈਸਯੋ ਸਰ ਜਹਿਂ ਬਿਨ ਬਾਰੀ[੨੯] ॥ ੫੨ ॥ ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਯੋ ਸੁਰਤ

---

[੧]ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ। [੨]ਹੰਝੂ। [੩]ਕਰੜੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ। [੪]ਮਾੜਾ ਕੰਮ। [੫](ਸਾਰੇ) ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [੬]ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਏ ਨੀਲ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਕੇ। [੭]ਕੂਲੇ। [੮]ਸਮਝਕੇ। [੯]ਹੰਝੂ ਕੇਰਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਆਖੇ। [੧੧]ਲੜਾਕਾ। [੧੨]ਨਿਰਦਈ। [੧੩]ਮਾੜੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਵਾਲਾ। [੧੪]ਪਰਲੋਕ ਦੀ ਖਬਰ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਰਿਦਾ। [੧੫]ਹਰ ਰੋਜ। [੧੬]ਵੱਧਦਾ ਹੈ। [੧੭]ਨਜ਼ਰ। [੧੮]ਲਾਇਕ। [੧੯]ਵੈਸੇ। [੨੦]ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਰੇਤ ਥਲੇ ਵਿਚ। [੨੧]ਫਲੀ। [ਸੰਸ:, ਸਿੰਬਾ, ਸਿੰਬਿਕਾ=ਦਾਲ ਮਟਰ ਆਦਿ ਦੀ ਫਲੀ, ਮੂੰਗ ਫਲੀ]। (ਅ) ਏਥੇ ਸੈਬਕਾ ਦਾ ਅਰਥ-ਸਿੱਪੀ-ਕਰਨਾ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਤੇ ਅੱਗੇ ਪਏ ਪਦ-ਅਜੋਗ ਬਿਧਿ-ਨਾਲ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ। [੨੨]ਮੋਤੀ। [੨੩]ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। [੨੪]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ। [੨੫]ਵਿੱਚ। [੨੬]ਦਿੱਤਾ। [੨੭]ਦੇ ਦਿੱਤਾ। [੨੮]ਛੁਪਕੇ। [੨੯]ਤਾਲਾਬ ਵਿਚ, ਜੋ ਹੈ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਤੋਂ। *ਪਾ:-ਮਤਿ ਮੰਦਹਿ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਰਚਯੋ।

ਸੰਭਾਰਾ[੧]। ਕਈ ਬਾਰ ਇਉਂ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ[੨]। 'ਤਵ ਉਰ ਪਾਹਨ[੩] ਨਿੰਦਾ ਠਾਨੀ ॥ ੫੩ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇਹ[੪], ਨਹਿੰ ਭੈ ਜਗਤੇਸ਼ਾ[੫]। ਪਰਮਾਰਥ ਕੀ ਸੁਮਤਿ[੬] ਨ ਲੇਸ਼ਾ[੭]। ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਖਾਲੀ। ਅਜ਼ਮਤ[੮] ਸਮਝਤਿ ਚਿਤ ਨ ਬਿਸਾਲੀ[੮]* ॥ ੫੪॥ ਬਰ[੯] ਪਾਰਸ ਘਰ ਪਰਹਰਿ ਉਰ ਤੇ[੧੦]।ਚਾਹਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸੁ ਕੌਡੀ ਪਰ ਤੇ[੧੧]।ਜਿਉਂ ਅਜਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੀਰਾ। ਕਿਉਂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਰੰਕ[੧੨] ਅਧੀਰਾ ॥ ੫੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਨ ਧਰਿ ਘਰ ਹਿੰਦੂ। ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਅਪਨੋ ਮਨ ਬਿੰਦੂ[੧੩]। ਅਸਮੰਜਸ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਨਿਜ ਸਦਮਾ। ਰਾਖੋਂ ਜੇ ਮੁਕੰਦ ਪਦ ਪਦਮਾ[੧੪] ॥੫੬॥ ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਾਲੂ ਉਰ ਤੇਰੇ। ਇਨ ਕੋ ਖਰਚ ਲੇਹੁ ਘਰ ਮੇਰੇ'।ਅਸ ਕਹਿ ਦਾਸ ਪਠਾ ਤਤਕਾਲਾ।ਜਹਿਂ ਰਾਨੀ ਖੋਖਰ[੧੫]ਮਧਸਾਲਾ[੧੬] ॥੫੭॥ ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ ਆਨ ਸੁ ਦੀਨੇ। ਲੀਨਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨਿਜ ਪਾਨ[੧੭] ਪ੍ਰਬੀਨੇ[੧੮]। ਜਬਹਿ[੧੯] ਦੇਨ ਲਾਗਯੋ ਕਰ[੨੦]ਕਾਲੂ। ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਬੋਲਯੋ ਲਜਤਿ[੨੧] ਬਿਸਾਲੂ॥੫੮॥ 'ਨਹੀਂ ਬਿਸੂਰਤਿ[੨੨] ਮੈਂ ਇਹ ਦਰਬਾ। ਕਰਤਾ ਸਦਾ ਕੁ-ਕਾਰਜ[੨੩] ਸਰਬਾ॥ ਮੁਝ ਪਾਛੈ ਨਿਜ ਘਰ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਕਿਉਂ ਨਿਰਬਾਹਹਿ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਾ ॥੫੯॥ ਤੁਮ ਜੋ ਦੇਨਿ ਦਰਬ ਅਬ ਲਾਗੇ। ਸਰਬ ਸੂਖ ਦੀਨੇ ਕਿਨ ਆਗੇ॥ ਤਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਭਿ ਕੁਛ ਮੁਝ ਸਦਨ॥ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ[੨੪]ਕਰਿ ਦਾਰਿਦ ਰਦਨਾ[੨੫]'॥ ੬੦ ॥ ਕਹਯੋ ਰਾਇ 'ਅਬ ਤੋ ਇਹ ਲੀਜੈ। ਬਹੁਰੋ ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਕਾਰਜ ਕੀਜੈ। ਅਸਨ ਬਸਨ ਤੇ ਖਰਚ ਜੁ ਸਰਬਾ। ਮਮ ਢਿਗ[੨੬] ਤੇ ਗਿਨ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਦਰਬਾ॥ ੬੧ ॥ ਸੁਤ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਯਾ। ਦਰਬ ਲੋਭ ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਯਾ[੨੭]। ਧਨ ਆਨਹਿ[੨੮] ਜਾਨਹਿ ਸੁਖਦਾਯਕ।

---

[੧]ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ। [੨]ਬਾਣੀ ਕਹੀ। [੩]ਪੱਥਰ ਹੈ। [੪]ਨਾਂ ਹੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਮੋਹ। [੫]ਤੇ ਨਾਂ ਹੈ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਭੈ। [੬]ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ। [੭]ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ। [੮]ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ। [੯]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੧੦]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਾਰਸ ਘਰ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਭੁਲਾਕੇ। [੧੧]ਪਰਾਏ ਪਾਸੋਂ। [੧੨]ਕੰਗਾਲ। [੧੩](ਮੈਂ) ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। [੧੪]ਕਵਲ ਵਤ ਚਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੱਖਾਂ ਤਾਂ ਨਾ ਮੁਨਾਸਬ (ਔਖੀ) ਗਲ ਹੈ। [੧੫]ਖੋਖਰ ਜਾਤਦੀ। [੧੬]ਘਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। [੧੭]ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। [੧੮]ਚਤੁਰ ਰਾਜੇ ਨੇ। [੧੯]ਜਦੋਂ। [੨੦]ਹੱਥ ਵਿੱਚ। [੨੧]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ। [੨੨]ਝੁਰਦਾ। [੨੩]ਮਾੜੇ ਕੰਮ। [੨੪]ਕਿਰਪਾ। [੨੫]ਦਰਿਦਰ ਦੂਰ ਹਨ। [੨੬]ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ। [੨੭]ਭਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੨੮]ਜੇ ਧਨ ਲੈ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਤੂੰ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)।

*ਪਃ—ਅਜ਼ਮਤ ਨਾਹਿੰਨ ਜਾਨ ਬਿਸਾਲੀ।

ਸਤਿਪੰਥੀ[1] ਕੋ ਕਹਿਤ ਨਲਾਯਕ ॥ ੬੨॥ ਭੁਗਤ ਜਗਤ ਕੀ[2] ਰਹਤਿ ਅਜੁਕਤੈ[3]। ਇਕ ਧਨ ਗਾਹਕ[4] ਇਕ ਲੇ ਮੁਕਤੈ[5]। ਗਯੋ ਦਰਬ ਜਾਨਯੋ ਨਿਜ ਜੇਤੋ[6]। ਮੋਹਿ ਨਿਕਟ[7] ਤੇ ਲੇਵਹੁ ਤੇਤੋ' ॥ ੬੩ ॥ ਰਾਇ ਦੇਤਿ ਸੋ ਲੇਤਿ ਨ ਕਾਲੂ। ਭਯੋ ਪਰਸਪਰ ਕਹਿਨ ਬਿਸਾਲੂ। ਨ੍ਰਿਪਤਿਅਮਾਤਯ[8] ਬਾਤ ਮੁਖ ਭਾਖੀ। 'ਆਇਸੁ[9] ਰਾਇ ਮੰਨ ਅਭਿਲਾਖੀ ॥੬੪॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਹਿੰ ਫੇਰ[10] ਕਰੀਜੈ। ਬਿਨ ਬਿਚਾਰ ਬਚ ਬ੍ਰਿਧਨ[11] ਮਨੀਜੈ। ਕਬਹੁ ਨ ਝਿਰਕਹੁ ਉਤਪਲ ਲੋਚਨ। ਤਵ ਸੁਤ ਸੰਤ ਕੁਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ[12]' ॥ ੬੫ ॥ ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨੇ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਕਾਲੂ ਕਰ ਦੀਨੇ। ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਗਮਨਯੋ ਸਦਨਾ। ਅੰਤਰ ਬੈਸਯੋ ਲੱਜਤਿ ਬਦਨਾ[13]॥੬੬॥ ਤਲਵੰਡੀ ਜੇਤੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਹਿਂ 'ਵਡੋ ਬੁਰਿਆਰੀ[14]। ਪੂਰਬ[15] ਨਿਰਦੈ ਹੁਇ ਸੁਤ ਮਾਰਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਲੇ ਧਨ ਆਇ ਅਗਾਰਾ[16] ॥ ੬੭ ॥ ਯੁਗਲ[17] ਕੁਕਰਮ ਕੀਨਿ' ਮਨ ਬਿੰਦਹਿਂ[18]। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕਾਲੂ ਕੋ ਨਰ ਨਿੰਦਹਿਂ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿ ਨਿੰਦਾ ਨਿਜ ਸ੍ਰੋਨਾ। ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਭਯੋ ਮੁਖ ਮੋਨਾ ॥ ੬੮ ॥ ਦੁਖਤਿ ਰਿਦੈ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਉਰ ਬਿਸੂਰ ਕਰਿ ਭੂਰ ਵਿਚਾਰੀ।-ਮਰਨ ਭਲੋ*ਜੀਵਨ ਧਿਕ[19]ਮੇਰੋ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਅਪਜਸ[20] ਭਯੋ ਘਨੇਰੋ†-॥੬੯॥ ਲੇਕਰਿ ਦਰਬ ਬੁਲਾਰ ਅਗਾਰਾ। ਜਾਇ ਪਾਸ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਭੂਪਤਿ ! ਲੀਜੈ ਅਪਨੋ ਦਰਬਾ। ਨਿੰਦਾ ਕਰਤਿ ਨਗਰ ਮਮ ਸਰਬਾ' ॥੭੦॥ ਕਹਿਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਚਿਤ ਰੋਸ[21] ਬਿਸਾਰੇ[22]। 'ਕਮਲਨੈਨ ਤੇ ਲੀਨ ਉਧਾਰੇ। ਸੋ ਦੀਨੇ ਜਾਵਹੁ ਨਿਜ ਸ਼ਾਲਾ। ਪੁਨ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ'॥੭੧॥ 'ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਯੋ ਇਨ ਸੁਧ ਪਾਈ। ਇਕ ਬਿਰਾਟਿਕਾ[23] ਕਬਿ ਨ ਖਟਾਈ। ਆਨਿ[24] ਕਹਾਂਤੇ[25] ਦੀਨ ਉਧਾਰਾ ? ਧਨ ਖੱਟਹਿ ਤੌ ਕਿਉਂ ਹ੍ਵੈ ਰਾਰਾ[26]'॥੭੨॥ 'ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤੁਝ ਕੋ ਸੁਧ ਨਾਂਹੀ। ਮਾਯਾ‡ ਜਿਤੀ ਪਿਖਹੁ

[1]ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [2]ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਤੇ ਜਗਤ ਦੀ। [3]ਨਾ ਜੁੜਨ ਵਾਲੀ ਰਹਤ ਹੈ। [4](ਜਗਤ) ਧਨ ਦਾ ਗਾਹਕ। [5](ਭਗਤ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਗਾਹਕ ਹਨ। [6]ਜਿਤਨਾ। [7]ਪਾਸੋਂ। [8]ਰਾਜੇ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ। [9]ਆਗਯਾ। [10]ਮੋੜ। [11]ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਗਲ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [12]ਖੋਟੇ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। [13]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ। [14]ਬੁਰਾ ਹੈ (ਕਾਲੂ)। [15]ਪਹਿਲਾਂ। [16]ਘਰ। [17]ਦੋਵੇਂ। [18]ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [19]ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ। [20]ਬਦਨਾਮੀ। [21]ਗੁੱਸਾ। [22]ਭੁਲਾਕੇ। [23]ਕੌਡੀ। [24]ਲਿਆਕੇ। [25]ਕਿੱਥੋਂ। [26]ਝਗੜਾ।

*ਪਾঃ-ਭਯੋ। †ਪਾঃ-ਵਡੇਰੋ। ‡ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਨ ਯੋਗ ਹੈ।

ਜਗਮਾਂਹੀ[1]। ਸਭਿ ਵਰਤਹਿ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਪਤਿ ਰਜਾਇ ਜਿਉ[2] ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਨਾਰੀ ॥ ੭੩ ॥ ਸੰਪਤ ਸਰਬ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗਾ[3]। ਸਸੰਦਨ[4] ਔ ਸੁਖਪਾਲ[5] ਸੁ ਰੰਗਾ। ਔਰ ਜਿ ਮੁਝ ਘਰਿ ਸਭਿ ਵਡਿਆਈ। ਕਮਲਨੈਨ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਪਾਈ[6] ॥ ੭੪ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ਅਸ ਬਿਧਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਾਲੂ ਕੋ ਸਮ-ਝਾਵਈ। ਬਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਾਵਈ ॥ ੭੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਦਨ ਇੰਦੁ[7] ਛਬਿ ਮਦਨ ਸਮ[8] ਕਦਨ ਕਲੁਖ[9] ਦੁਖ ਮੰਦ[10]। ਸ੍ਵੈਛਾ[11] ਹ੍ਵੈ ਬਿਚਰਤਿ[12] ਨਗਰ ਜਗਤ ਭਗਤ ਦਾਨੰਦ[13] ॥ ੭੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਕਾਲੂ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਮੰਗਲ। ਛਾਪ ਲੋਟਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਜਾਣਾਂ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਮਰਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਖਦ ਸੱਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ॥
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਨ ਗਜਾਨ ਦਾ ਗਤਿ ਉਦਾਰ ਵਡ ਭੂਪ॥੧॥

{ ਸੁਖਦ=ਸੁਖ ਦਾਤੇ [ਸੰਸਃ, ਸੁਖ+ਦ]
ਅਨੂਪ=ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਪਰੇ, [ਅਨ+ਉਪਮ]। ਗਜਾਨਦਾ=ਗਜਾਨ ਦੇ ਦਾਤੇ।
ਗਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਚਾਲ, ਗਜਾਨ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ, ਵਰਤਾਉ, ਸੁਭਾਵ।
ਉਦਾਰ=ਸਖੀ, ਦਾਤਾ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਉਪਮਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਹਨ ਤੇ) ਸੱਚ ਹੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਵਜੂਦ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ (ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਂਛਤ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, (ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਵਰਤਾਉ ਹੀ ਵਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਕੂ ਉਦਾਰ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਸੇ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਤੇ ਤ੍ਰੁੱਠਣਾ ਇਤਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਕਰਾਮਾਤ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨਿਇੱਛਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮਨ ਉੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਦਯਾਲੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਕਿ ਦਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਅਗੋ ਅਸਰ ਹੋਕੇ ਸੁਖਦਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀ (ਮੁਰਾਦ ਸੁਭਾਵ ਤੋਂ ਹੈ) ਹੀ ਦਾਤਾ ਸੀ। ਅਰਥਾਤ ਕਿ ਉਹ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ

[1]ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ। [2]ਪਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਜੀਕੂੰ। [3]ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ। [4]ਰਥ। [5]ਪਾਲਕੀ। [6]ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। [7]ਮੁਖ ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ। [8]ਕਾਮ ਵਤ ਛਬੀ ਭਾਵ ਅਤੀ ਸੁਹਣੀ। [9]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਪਾਪਾਂ ਦੇ। [10]ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ। [11]ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੁਤੰਤ੍ਰ। [12]ਫਿਰਦੇ ਹਨ। [13]ਜਗਤ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦਾਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

ਹੀ ਸੁਭਾਵ ਉਦਾਰ ਸੀ। ਜੀਕੂੰ ਵਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਾਯਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਉਦਾਰ ਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਦਾ ਚਿਤ ਗਯਾਨ ਦੇਣ, ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਿਚ ਉਦਾਰ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ। ਸੁਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੋ ਹੁਤੀ ਧਾਮ ਕਾਲੂ। ਗੁਨੇ ਖਾਨ ਮਾਨੋ ਸਰੂਪੰ ਬਿਸਾਲੂ।ਸੁਤਾ ਕੇ ਸਮਾਨੇ[1] ਲਖਯੋ ਤਾਂਹਿ ਰਾਈ[2]। ਭਲੇ ਥਾਨ ਕੀਨੀ ਸੁਤਾ ਕੀ ਸਗਾਈ[3] ॥ ੨ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਸੁਲ-ਤਾਨ ਪੁਰੇ ਜੈਰਾਮ ਹੁਤੋ। ਬਰ ਬਾਹਜ ਬੰਸ ਬਿਸੁੱਧ ਮਤੋ[4]। ਸਨਬੰਧ ਭਯੋ ਤਿਹ ਸੰਗ ਭਲੇ। ਇਕ ਸਾਰ ਮਿਲੇ ਬਰ ਨਾਰਿ[5]*ਕਲੇ[6]॥੩॥ਸਜਿ ਸਾਜਿ[7] ਬਰਾਤ ਭਲੀ ਸਗਰੀ। ਕਿਯ ਆਨ ਢੁਕਾਉ ਸੁਸ੍ਰੂ ਨਗਰੀ[8]। ਲਿਯ ਸੰਗ ਮਤੰਗ ਤੁਰੰਗਨ ਕੋਪਟ[9]ਸ਼ੋਭਤਿਹੈਂ ਬਹੁਰੰਗਨਕੋ।੪।ਬਰਭੂਖਨ ਕੰਚਨ[10] ਅੰਗ ਧਰੇ। ਝਮਕਾਂਤਿ ਜਰਾਵਨ ਸੰਗ ਜਰੇ[11]। ਮਨ ਹੋਇ ਉਦਾਰ ਧਨੰ ਬਰਖੇ। ਸਭਿ ਪਾਵਹਿਂ ਰੰਕ[12] ਰਿਦੇ ਹਰਖੇ ॥੫॥ਕਬਿੱਤ॥ ਬਾਜਤਿ ਨਗਾਰੇ ਬਹੁ ਬੇਦਜਨ†ਅਖਾਰੇ ਹੋਤਿ[13] ਕੌਤਕ ਨਿਹਾਰੇਮਨ ਰਹੇਹੈਂ ਲੁਭਾਇਕੈ।ਪਾਇਕੈ ਨਿਦੇਸ ਕੋ ਬਰਾਤ ਨੈ ਨਿਵੇਸ[14] ਕੀਨੋ, ਅਥਏ ਦਿਨੇਸ਼[15] ਕੋ ਹੁਤਾਸਨ[16] ਜਗਾਇਕੈ। ਭਾਵਰੈ[17] ਕੋ ਲੇਯ ਸਭਿ ਦਿੱਜਨ[18] ਕੋ ਦਾਨ ਦੇਯ ਅੰਗਨਾ[19] ਸੁਨਾਇ ਗਾਰਿ ਗੀਤਨ‡ ਕੋ ਗਾਇਕੈ। ਦੋਊ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕੀਨ ਦਾਇਜ[20] ਬਹੁਤ ਦੀਨ ਵਡੋ ਜਸੁ ਲੀਨ ਸਭਿ ਰਹੇ ਹਰਖਾਇਕੈ ॥ ੬ ॥ ਕੀਨੋ ਉਪ-

---

[1](ਨਿਜ) ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਸਮਾਨ। [2]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। [3]ਮੰਗਣੀ। [4]ਚੰਗੀ ਕੁਲ ਦਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤੇ ਉੱਜਲ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ। [5]ਵਰ ਤੇ ਕੰਨਯਾਂ। [6]ਸੁੰਦਰ। [7]ਸਜ ਸਜਾਕੇ। [8]ਸੁਹੁਰੇ ਦੀ ਨਗਰੀ। [9]ਕਪੜੇ। [10]ਸੋਨੇ ਦੇ। [11]ਜੜਾਊਆਂ ਨਾਲ ਜੜੇ। [12]ਗਰੀਬ। [13]ਵਜਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਨਗਾਰੇ, ਵੇਦੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਲਗਦੀ ਹੈ। [14]ਟਿਕਾਣਾ। [15]ਸੂਰਜ ਛਿਪੇ। [16]ਅਗਨੀ। [17]ਫੇਰੇ। [18]ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ। [19]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [20]ਦਾਜ। *ਪਾ:—ਨਰ ਨਾਰ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਵੇਸ਼ਜਨ। ਇਸ ਪਦ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਸਮੇਂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕਿਤਨੇ ਗਿਰ ਚੁਕੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਖੋਹਕੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਬਦੇਸ਼ੀ ਜ਼ਾਲਮ ਪਠਾਣ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਸੇ, ਓਹ ਵਿਆਹਾਂ ਪਰ ਕੇਵਲ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਵੇਸ਼ਿਆ ਦੇ ਨਾਚ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ੇਧੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

‡ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਰਾਗ ਗੀਤਨ' ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ। 'ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ' ਪਦ ਰਾਗ ਦੇ ਗੁਣੀ ਜਨ ਹੁਣ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗਾਰਿ ਗੀਤਨ' ਬੀ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ, ਜੋ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਕੀਹ ਪਾਠ ਸੀ। ਹਰ ਹਾਲ ਏਹ ਸਿੱਠਣੀਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਿਵਾਜ ਹੈਸਨ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਪਰ ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਬਾਹ[1] ਅਭਿਰਾਮ ਧੌ ਜਰਾਮ ਪੁਨ ਗਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮ ਮਨ ਆਨੰਦ ਬਢਾ-
ਇਕੈ। ਬਾਸੁਰ ਬਿਤੀਤੇ ਕੁਛ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਭਗਨੀ ਕੋ ਆਨਿ
ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਜਾਇਕੈ[7]'। ਮਾਨਤਿ ਨ ਬੈਨ ਅਨੁਕੰਪਐਨ[3] ਤੂਸ਼ਨੀ ਭੇ
ਜਾਂਕੋ ਕਿਹ ਭੈ ਨ, ਨੀਚੇ ਨੈਨ ਠਹਿਰਾਇਕੈ। ਰਾਇਕੇ ਨਿਕਟ ਜਾਇ
ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਨਾਇ ਬਿਧਿ 'ਭਗਨੀ ਨ ਆਨਤਿ[4] ਹੈ ਰਹਜੋਂ ਸਮਝਾਇਕੈ'
॥੭॥ਰਾਇ ਭੇਜਯੋ ਦਾਸ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਸੁਖ ਰਾਸ ਰੂਪ, ਸਾਦਰ[5] ਬਸਾਇ ਪਾਸ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੋਂ*। ਮਾਥੇ ਪਰ ਹਾਥ ਫੇਰ, ਗਾਥਾ[6] ਹਿਤ ਸਾਥ ਕਹਿ'ਏਕ
ਵਾਰ ਜੱਯੈ[7] ਸੁਸਾ ਆਨੀਏ ਅਵਾਸ[8] ਸੋਂ*। ਦੂਜੇ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਰਹੋ
ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਪਾਇ ਅਹੋ ਕਾਲੂ ਕੀ ਕਲਾਹਿ[9] ਮਿਟ ਜਾਇ ਅਨਾਯਾਸ[10]
ਸੋਂ*। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਤਬ ਹੀਏ ਜੋ ਸੁਹਾਇ ਕਰੋ ਜਾਵਨੋਂ ਉਚਿਤ[11]
ਤੁਮੈ ਅਬੈ ਸੁਸਾ ਪਾਸ[12] ਸੌਂ*' ॥ ੮ ॥ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬੈਸ ਨਗਰੇਸ਼ੁ[13] ਬੱਲਭ[14]
ਵਿਸ਼ੇਸ[15]ਲਖਿ[16] ਮਾਨੇ ਜਗਤੇਸ਼[17] ਬੈਨ ਭਾਨੇ ਮਨ ਆਪਨੇ। ਬਾਲਾ ਭਨੈ:
ਅੰਗਦ ਜੀ! ਕੀਜੈ ਪਾਨ[18] ਕਥਾ ਰਸ[19], ਭਏ ਹੈਂ ਤਯਾਰ ਜਿਨ ਕੀਨੇ
ਦੰਭ ਖਾਪਨੇ[20]। ਮੋਸੇ ਹਿਤ ਸਦਾ ਧਰੈਂ, ਦਾਸ ਜਾਨ ਦਯਾ ਕਰੈਂ, ਨਿਕਟਿ[21]
ਹਕਾਰ ਲੀਨ[22] ਸਾਥ ਕੋ ਅਪਾਪ ਨੇ[23]। ਆਇਕੈ ਨਿਕੇਤ[24] ਲੀਨ ਬੇਦੀ-
ਕੁਲਕੇਤ ਨੇਗ[25], ਮਾਤਾ ਕਰਿ ਹੇਤ ਬਿਦਾ ਕੀਨ ਹਰਿ ਜਾਪਨੇ[26] ।੯। ਚਲੇ
ਪੰਥ ਮੰਦ ਮੰਦ[27] ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ[28] ਜੋਊ ਸੁੰਦਰ ਮੁਕੰਦ ਪਦ[29]
ਨੈਨ ਅਰਬਿੰਦ ਸੇ[30]। ਦੇਖਤਿ ਸਿਸੁਰ ਰੁਤਿ[31] ਕਾਨਨ[32] ਨਿਪਾਤ ਪਾਤ[33]
ਨਗਨ ਬਿਟਪ ਭੇ[34] ਨਰਕ ਅਘਵੰਦ ਸੇ[35]। ਆਂਬਨ[36] ਕੋ

---

[1]ਸ਼ਾਦੀ। [2]ਭੈਣ ਨੂੰ ਲਿਆ। [3]ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਘਰ। [4]ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। [5]ਆਦਰ ਨਾਲ। [6]ਕਥਾ, ਗੱਲ। [7]ਜਾਓ। [8]ਭੈਣ ਨੂੰ ਲੈ ਆਓ ਘਰ। [9]ਲੜਾਈ। [10]ਸੌਖੀ, ਬਿਨਾ ਯਤਨ। [11]ਲਾਇਕ। [12]ਭੈਣ ਦੇ ਕੋਲ। [13]ਨਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਤੋ[14]ਪਿਆਰਾ। [15]ਬਹੁਤ। [16]ਜਾਣਕੇ। [17]ਜਗਤ ਸੁਵਾਮੀ ਨੇ। [18]ਪੀਵੋ। [19]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [20]ਦੰਭ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [21]ਕੋਲ। [22]ਬੁਲਾ ਲਿਆ। [23]ਨਿਸ਼ਪਾਪ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੇ। [24]ਘਰ। [25]ਭੈਣ ਨੂੰ ਦੇਣ ਯੋਗ ਵਸਤਾਂ। [26]ਹਰੀ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ। [27]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [28]ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ। [29]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਚਰਨ ਟੁਰੇ। [30]ਜਿਸ ਦੇ ਨੈਣ ਕਵਲ ਵਰਗੇ ਹਨ। [31]ਪਤ ਝੜੀ ਰੁਤ। [32]ਜੰਗਲ। [33]ਝੜ ਪਏ ਪੱਤਰ। [34]ਦਰਖਤ ਨੰਗੇ ਹੋ ਗਏ। [35]ਨਰਕ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਪੀਆਂ ਵਾਂਙੂ। [36]ਅੰਬਾਂ।

*ਚਉਹੀਂ ਥਾਈਂ ਹਰ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ–ਸੋ–ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਕੋ–ਬੀ ਹੈ।

ਮੋਰ[੧] ਭਖਿ[੨] ਕੰਠ[੩] ਕਲ[੪] ਕੋਕਲਾਕੇ[੫] ਕੂਕਤਿ ਸੁਨਾਇ ਕੂਕ ਪਾਵਤਿ ਅਨੰਦ ਸੇ। ਕੀਰ[੬], ਕਲਬਿੰਕ[੭], ਕੰਕ[੮], ਤੋਕਕ[੯], ਕਕੰਨ[੧੦], ਕੋਕ[੧੧], ਕੂਰਕਟ[੧੨],ਕਰੇਟੂ[੧੩],ਕਾਕ[੧੪],ਕੇਕੀ[੧੫],ਹੈਂਨਰਿੰਦਸੇ[੧੬]।੧੦।ਬੋਲਤਿ ਕਪੋਤ ਭ੍ਰਿੰਗ[੧੭], ਖੰਜਨ[੧੮], ਕੁਲਿੰਗ[੧੯] ਕਲ[੨੦] ਸਾਰਸ[੨੧] ਕੁਰੰਗ[੨੨] ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਕੇ ਬਿਹੰਗ[੨੩] ਹੈਂ। ਕਾਨਨ ਉਲੰਘਿ ਗਏ ਨੱਗਰ ਉਮੰਗ ਪਿਖਿ ਨਾਗਰ ਔ ਨਾਗਰੀ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਰੰਗ* ਹੈਂ[੨੪]। ਗਾਵਤਿ ਬਸੰਤ ਮਿਲ ਨਾਚਤਿ ਅਨੰਤ ਘਰ ਰਾਇ[੨੫] ਰੰਕ[੨੬] ਤਜੀ ਸ਼ੰਕ ਵਿਰਤਿ ਨਿਸ਼ੰਗ ਹੈਂ। ਹਾਥ ਸੋਂ ਬਜਾਇੰ ਤਾਰੀ[੨੭] ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਾਇੰ ਗਾਰੀ[੨੮] ਡਾਰੈਂ ਪਿਚਕਾਰੀ ਭਰਿ ਰੰਗਤਿ ਸੁਰੰਗ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਸੋਦਰੀ[੨੯] ਸਦਨ[੩੦] ਗਏ ਕਮਲ ਬਦਨ[੩੧] ਪੁਨ ਬੰਧਨ ਕਦਨ[੩੨] ਜਾਂਕੇ ਨਾਮ ਲੇਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈਂ। ਸਾਦਰ[੩੩] ਸਨੇਹ[੩੪] ਕਰਿ ਮਿਲ ਕੇ ਬਿਸਾਇ ਗੇਹ[੩੫], ਕੁਸ਼ਲਪ੍ਰਸ਼ਨ[੩੬] ਬੂਝ† ਆਨੰਦ ਉਦੋਤਿ ਹੈ[੩੭]। ਏਕ ਦਿਨ ਰਹੇ, ਬਿਦਾ ਲੈਨਿ ਹਿਤ ਬੈਨ ਕਹੇ, ਸੁਨਿਕੈ ਜੈਰਾਮ ਸਨਮਾਨੈ ਰੂਪ ਜੋਤਿ ਹੈ[੩੮]। 'ਮੇਰੇ ਧਾਮ ਰਹੋ, ਸੇਵਾ ਕਰੋਂ ਜੋਊ ਕਹੋ ਤੁਮ, ਸੰਤ ਰੂਪ ਦੇਖੇ ਤੇ ਕਲਖ[੩੯] ਦੁਖ ਖੋਤਿ ਹੈਂ' ॥ ੧੨ ॥ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜਨਕ[੪੦] ਜਰਾਮ ਕੋ ਬਖਾਨੇ‡ ਬੈਨ 'ਬਿਦਾ ਦੇਹੁ ਅਬਕੇ ਬਹੁਰ ਪੁਰਿ[੪੧] ਆਵਈਂ। ਭਗਨੀ[੪੨] ਕੋ ਲੈਨਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਨੈ ਪਠਾਏ ਏਹ, ਜਾਨੋ ਜੋਗ ਜਾਨੋ ਅਬ, ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਜਾਵਈ[੪੩]'। ਯਾ ਬਿਧਿ ਵਿਚਾਰ ਕੀਨਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਬਿਦਾ ਦੀਨਿ ਚਲੇ ਤਲਵੰਡੀ ਮਗ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਵਈ। ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤ ਆਏ ਸੁਸਾ[੪੨] ਕੇ ਸਮੇਤ ਨਿਜ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਨਿਕੇਤ[੩੦] ਮਾਤ ਅੰਗ ਮੈਂ ਨ ਮਾਵਈ ॥ ੧੩ ॥ ਸੈਯਾ ॥

---

[੧]ਬੂਰ। [੨]ਖਾਕੇ। [੩]ਗਲਾ। [੪]ਸੁੰਦਰ। [੫]ਕੋਇਲਾਂ ਦੇ। [੬]ਤੋਤੇ। [੭]ਚਿੜਾ। [੮]ਚਿੱਟੀ ਚੀਲ੍ਹ (ਅ) ਬਗਲਾ। [੯]ਪਪੀਹਾ। [੧੦]ਬਟੇਰ, ਕਕੰਜਲ=ਚਾਤ੍ਰਿਕ। [੧੧]ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ। [੧੨]ਕੁਕੜ। [੧੩]ਕਾਲਕਾਂਛੀ। [੧੪]ਕਾਂ। [੧੫]ਮੋਰ। [੧੬]ਰਾਜੇ ਵਰਗੇ। [੧੭]ਕਪੋਤ=ਕਬੂਤਰ। ਭ੍ਰਿੰਗ=ਭੌਰਾ, ਭੌਰੇ। [੧੮]ਮਮੋਲਾ। [੧੯]ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਪੰਛੀ। [੨੦]ਸੁੰਦਰ। [੨੧]ਇਕ ਵੱਡਾ ਜਲ ਪੰਛੀ। [੨੨]ਲਮਢੀਂਗ [ਸੰਸ:, ਕੁਰੰਕਰ]। [੨੩]ਪੰਛੀ। [੨੪]ਦੇਖੇ ਪੁਰਖ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਤੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੈਨ। [੨੫]ਰਾਜੇ। [੨੬]ਕੰਗਾਲ। [੨੭]ਤਾੜੀ। [੨੮]ਗਾਲੀ। ਭਾਵ ਹੋਲੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਹਨ, ਪਿੱਛੇ ਰੁਤ ਮਾਘ ਫੱਗਣ ਦੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ। [੨੯]ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ। [੩੦]ਘਰ। [੩੧]ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ। [੩੨]ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼। [੩੩]ਆਦਰ ਨਾਲ। [੩੪]ਪ੍ਰੇਮ। [੩੫]ਘਰ ਬੈਠਾਏ। [੩੬]ਸੁਖਸਾਂਦ। [੩੭]ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੩੮]ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ। [੩੯]ਪਾਪ। [੪੦]ਪਿਤਾ ਨੇ। [੪੧]ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ। [੪੨]ਭੈਣ। [੪੩]ਜਾਣਾ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਹੁਣ ਮੁਨਾਸਬ ਜਾਣੋ ਫੇਰ (ਆਕੇ) ਨਾ ਜਾਵਣ (ਭਾਵੇਂ)। *ਪਾ:-ਅੰਗ। †ਪਾ:-ਕਰਿ। ‡ਪਾ:-ਸੁ ਕਹੇ।

ਰਾਇ ਸੁਨਯੋ ਨਿਜ ਬੱਲਭ[੧] ਆਵਨ, ਦਾਸ ਪਠਾਵਨ ਕੀਨ ਤਦਾਈ।
ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ,ਸੁ ਪਾਸ ਬਿਸਾਇ,ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਪਾਇ, ਅਖੀਂ ਭਰਿ ਆਈ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਬੂਝ ਸਰੀਰ ਅਪੀਰ[੨] ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਵੀਨ ਕਰੀ ਅਧਿਕਾਈ।
ਧੀਰ ਧੁਰੰਧਰ[੩] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ 'ਛੇਮ[੪]' ਕਹੀ ਔ ਜਰਾਮ ਵਡਾਈ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਦਨ[੫] ਅਏ ਦੁਖਕਦਨ[੬] ਪੁਨ ਜਿਨ ਤੇ ਮਦਨ ਲਜਾਇ[੭]।
ਰਦਨ[੮] ਕੁੰਦ[੯] ਕੰਦਲ ਅਨੰਦ[੧੦] ਮੰਦਮੰਦ ਗਤਿਪਾਇ[੧੧] ॥੧੫॥ ਕਬਿੱਤ ॥
ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਪਰ[੧੨] ਤਨਕ[੧੩] ਸ਼ਮਸ ਮਸ[੧੪] ਮਾਨਹੁ ਸ਼ਿੰਗਾਰ[੧੫] ਨਿਜ
ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟਾਵਈ। ਕਿਧੌਂ ਸਸਿ ਪਾਸ[੧੬] ਚਹਿ ਪਸਰਯੋ ਤਮਸ ਜਸ[੧੭] ਕਿਧੋਂ[੧੮]
ਮੁਖ ਸਾਰਸ[੧੯] ਪੈਂ ਮਧੁਪ[੨੦] ਸੁਹਾਵਈ। ਭੁਜਾਂ[੨੧] ਹੈਂ ਪ੍ਰਲੰਬ[੨੨] ਭਾਰੀ,ਉੱਨਤ[੨੩]
ਸਿਕੰਧ[੨੪] ਚਾਰੀ[੨੫] ਦਯਾ ਭਰੀ ਨੈਨ ਕੋਰ[੨੬] ਚਿੱਤ ਕੋ ਚੁਰਾਵਈ। ਕੁੰਡਲ
ਕਪੋਲ ਪਰ[੨੭] ਝਮਕਤਿ ਲੋਲ[੨੮] ਭਏ, ਚਿਬੁਕ[੨੯] ਅਮੋਲ ਛਬਿ ਹੇਰੇ[੩੦]
ਤੇ ਲਭਾਵਈ॥੧੬॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਰਾਗ[੩੧] ਬਿਰੋਧ[੩੨] ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਨਿਰੋਧਨ[੩੩] ਆਦਿ
ਤੇ ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਜਿਨ ਕੀ। ਛ੍ਵੈ ਨ ਸਕੈ ਹਰਖੰ ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਦ੍ਵੈ ਜਯੋਂ ਦਲ
ਕੰਜ[੩੪] ਜਲੰਕਨ[੩੫] ਕੀ। ਏਕਸੇ[੩੬] ਆਨੰਦ ਮੈਂ ਮਗਨੰ ਜਗ ਤਾਰਨ ਲੀਲਾ
ਕਰੈ ਤਨਕੀ[੩੭]। ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੋਊ ਸਤਿਸੰਗਤ ਸੇਵਤਿ[੩੮] ਕਯਾ ਉਪਮਾ
ਤਿਨ ਕੀ॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਸਦਾ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਈਂ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ॥ ੧੮ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥
ਬਹੁਰੋ ਜੈਰਾਮ ਚਲਿ ਆਯੋ ਸਸੁਰਾਰ[੩੯] ਧਾਮ[੪੦],ਜਾਂਕੋ ਅਭਿਰਾਮ ਬੇਖ[੪੧],
ਲੇਨੇ ਹਿਤ ਨਾਨਕੀ। ਸੁਨਿਕੈ ਬੁਲਾਰ ਨੈ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾ[੪੨] ਤਾਤਕਾਲ[੪੩]

---

[੧]ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ। [੨]ਸੁਖ। [੩]ਧੀਰਜ ਦੇ ਧਾਰਨ ਹਾਰੇ। [੪]ਕੁਸ਼ਲ। [੫]ਘਰ। [੬]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ਕ। [੭]ਕਾਮ ਸ਼ਰਮ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। [੮]ਦੰਦ। [੯]ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਜਿਹੇ। [੧੦]ਅਨੰਦ ਦੀ ਗੰਦਲ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਅਨੰਦ। [੧੧](ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਟੋਰ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰ। [੧੨]ਸੁਹਣੇ ਮੁਖ ਪਰ। [੧੩]ਥੋੜੀ। [੧੪]ਦਾਹੜੇ ਦੀ ਮੱਸ (ਸਿਆਹੀ)। [੧੫]ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ। [੧੬]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ। [੧੭]ਜਿਵੇਂ ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ ਪਸਰਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੮]ਜਾਂ। [੧੯]ਮੁਖ ਕਵਲ ਤੇ। [੨੦]ਭੌਰਾ। [੨੧]ਬਾਹਾਂ। [੨੨]ਲੰਬੀਆਂ। [੨੩]ਉੱਚੇ ਹਨ। [੨੪]ਮੋਢੇ। [੨੫]ਸੁੰਦਰ। [੨੬]ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਣਾਂ। ਨੈਨ ਕੋਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ—ਕਟਾਖ— ਦੀ ਹੈ। [੨੭]ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਵਾਲੇ। [੨੮]ਚੰਚਲ। [੨੯]ਠੋਡੀ। [੩੦]ਦੇਖੇ। [੩੧.੩੨]ਮੋਹ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਤੇ। [੩੩]ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕਰਨ ਦੀ। [੩੪]ਕਮਲ ਪਤੇ ਨੂੰ। [੩੫]ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ। [੩੬]ਇਕ ਰਸ। [੩੭]ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ। [੩੮]ਕਰਦੇ ਹਨ। [੩੯]ਸਹੁਰੇ। [੪੦]ਘਰ। [੪੧]ਸੁੰਦਰ ਵੇਸ। [੪੨]ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ। [੪੩]ਛੇਤੀ।

ਆਇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਸਨਮਾਨ ਕੀ[੧] । ਕੁਸ਼ਲ[੨] ਪ੍ਰਸੰਗ[੩] ਕਰਿ,ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਧਰਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸਮਝਾਨ ਹਿਤ ਬਿਧਿ[੪]ਗਤਿਦਾਨਕੀ[੫]। 'ਕਲਾਵਾਨ ਨਾਨਕ ਸੁਜਾਨ[੬] ਕੋ ਤੂੰ ਭਲੇ ਮਾਨ, ਕਲਹ[੭] ਕਰਤਿ ਕਾਲੂ ਸਮਝ ਨ ਸ੍ਯਾਨ ਕੀ[੮] ॥੧੯॥ ਮੇਰੋ ਕਹ੍ਯੋ ਮਾਨਿ ਨਿਜ ਰਾਖੋ ਘਰ ਮਾਨ ਸਨ[੯] ਉਤੇ[੧੦] ਕਿਤ[੧੧] ਥਾਨ[੧੨] ਬਿਧਿ[੧੩] ਬਨਾਹਿ ਕੀ ਮਿਲੀਜੀਏ। ਸੇਵਉ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਸੋਂ ਮਿਟਾਇ ਮਨ ਭ੍ਰਾਤ[੧੪] ਮੀਤ! ਭੂਲ ਹੂੰ ਨ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ[੧੫] ਹੋਨੀ ਮਤਿ[੧੬] ਕੀਜੀਏ। ਸ੍ਵਾਰਥ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ ਕੋ ਚਾਹੋ ਜਿ ਸਕਾਰਥਾ ਤੌ ਨੀਕੇ ਲਖਿ ਲੀਜੀਏ। ਏਕ ਤੌ ਕਹਿਨ ਮੇਰੋ ਦੂਜੇ ਸਨਬੰਧ ਤੇਰੋ ਤੀਜੇ ਨਿਜ ਭਲਾ ਹੇਰੋ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੀਜੀਏ॥੨੦॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕਲਹੀ[੧੭] ਕਾਲੂ ਕਲਹਿ ਕਰਿ[੧੮], ਯਾਂਤੇ ਰਹਹਿਂ ਉਦਾਸ। ਜਾਹੁ ਜਬਹਿ* ਨਿਜ[੧੯] ਸਦਨ ਕੋ[੨੦] ਪੁਨ ਪਠਵਹੁੰ[੨੧] ਤੁਮ ਪਾਸ[੨੨]' ॥ ੨੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਜੈਰਾਮ ਤਬੈ ਹਰਖਾਇ ਰਿਦੇ ਕਹਿ 'ਭਾਗ ਜਗੇ ਅਪਨੇ ਵਡ ਜਾਨੋਂ। ਜਿਨਕੀ ਉਪਮਾ ਤੁਮ ਆਪ ਕਰੋ ਸੁ ਚਲੈਂ ਮਮ ਧਾਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਮਾਨੋਂ। ਧਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਜਨ[੨੩] ਤੇ ਸਭਿ ਆਇਸੁ[੨੪] ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਸਿਰ ਠਾਨੋਂ'। ਕਹਿ ਯੋ ਉਠਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ[੨੫] ਬੁਲਾਰ ਕੋ, ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਸੁ† ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਨੋ[੨੬]॥ ੨੨॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਲੀਨਿ ਭਾਰਜਾ ਸਾਥ ਡੋਲੇ ਮਹਿਂ ਚਢਿਵਾਇ ਕਰਿ‡। ਮਿਲ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਾਥ ਸਾਸ ਸਸੁਰ ਕੋ ਨਮੋ ਕਰਿ॥੨੩॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[੨੭] ਯੁਤ ਦਾਸਨ ਕੇ ਘਰ ਗਯੋ। ਸਿਮਰਤਿ ਸਤੁਤਿ[੨੮] ਬਖਾਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੰਪਤੀ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਤਾਂ ਪਸ਼ਚਾਤ ਰਹੇ ਜਸ ਭਾਂਤਿ[੨੯] ਕਹੋਂ ਤਸ ਗਾਥ[੩੦] ਸੁਨੋ ਸੁਖਦਾਨੀ! ਯੋਗ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨਿਕੇਤ[੩੧] ਬਿਖੇ ਵਰਤੈਂ, ਨਿਰ-ਲੇਪ ਵਿਖੇਪਤਾ ਹਾਨੀ[੩੨]। ਜੈਸ ਬਿਦੇਹ[੩੩]ਰਹ੍ਯੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤਾਸ਼੍ਰਮ,ਹੈ ਅਜ ਲੌ

[੧]ਆਦਰ ਦੀ। [੨]ਸੁੱਖ। [੩]ਅਨੰਦ (ਅ) ਪੁਛਕੇ। [੪]ਵਰਤੋਂ [੫]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦੀ । [੬]ਚਤੁਰ। [੭]ਲੜਾਈ। [੮]ਸਿਆਣਪ ਦੀ। [੯]ਆਦਰ ਨਾਲ। [੧੦]ਉਧਰੇ। [੧੧]ਕਿਸੇ। [੧੨]ਜਗਾ । [੧੩]ਜੁਗਤ। [੧੪]ਭਰਮ। [੧੫]ਉਲਟ। [੧੬]ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ। [੧੭]ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । [੧੮]ਲੜਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੧੯]ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ। [੨੦]ਘਰ ਨੂੰ। [੨੧]ਮੈਂ ਭੇਜਾਂਗਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) । [੨੨]ਤੇਰੇ ਪਾਸ। [੨੩]ਦਾਸਾਂ ਤੇ। [੨੪]ਆਗਜ਼ਾ, ਹੁਕਮ। [੨੫]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। [੨੬]ਘਰ ਗਿਆ। [੨੭]ਚਲ ਚਲ ਕੇ। [੨੮]ਉਸਤਤ। [੨੯]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੩੦]ਤੈਸੀ ਕਥਾ। [੩੧]ਘਰ। [੩੨]ਵਿਖੇਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ। [੩੩]ਜਨਕ ਜੀ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਅਬਹਿ—ਹੈ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਕੋ—।

‡ਪਾ:—ਡੋਰੇ ਮਹਿ ਚਢਵਾਇ ਕਰ।

ਪਰਤੱਛ ਕਹਾਨੀ। ਪਾਵਕ[1] ਬੀਚ ਬਿਭੂਤ[2] ਛਪੇ ਤਿਵ ਰਾਖੀ ਛਪਾਇ ਕਲਾ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥੨੫॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਅਨਜਾਨ ਬਕਹਿਂ ਸਿ ਅਸ[3] ਮਿਲ ਪਰਸਪਰ[4]। 'ਕਾਜ ਕਠਨ ਜਗ ਜਾਨਿ ਬਿਨ ਮਤਿ ਹੋਇ ਨ ਆਵਈ' ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਚੰਦ ਰਹਤਿ ਸਮਾਨ ਸੁਭਾਇ ਮੈਂ। ਕਮਲਨ ਸੇ ਮਤਿਮੰਦ[5] ਕੈਸੇ ਸਕਹਿਂ ਪਛਾਨ ਸੋ ॥ ੨੭ ॥ ਧਰਮਧੁਰੀਨ[6] ਅਗਾਧ ਅਸ ਬਿਧਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਈਂ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ ਸਾਧ ਏਕ ਦਿਵਸ ਤਲਵੰਡਿਕਾ* ॥ ੨੮ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਰੀਤਿ ਤਨ ਸੰਤ ਕੀ ਅਤੀਤ ਬੈਠੋ ਆਨਿ ਇਕ ਨੱਗਰ ਵਹਿਰ[7] ਬਰ[8]† ਆਸਨ ਡਸਾਇਕੈ[9]। ਤਾਂਹੀ‡ ਸਮੇਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਗਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਸੇ 'ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ' ਤਾਂ[10] ਸੁਨਾਇਕੇ। ਕੰਚਨ[11] ਕੀ ਮੁੰਦ੍ਰਿਕਾ[12] ਸੁਹਾਇ ਛੁੱਦ੍ਰ ਆਂਗੁਰੀਮੈਂ[13], ਲੋਟਾ ਹਾਥ ਲੀਏ ਉਪਕਾਰੀ ਜੇ ਸੁਭਾਇਕੇ। ਬੂਝਤਿ ਅਤੀਤ 'ਕੌਨ ਨਾਮ ਤੋ ਬਰਨ ਰੀਤਿ ਕਹੋ ਪਰਤੀਤ ਨਿਜ ਚੀਤ ਕੀ ਜਨਾਇਕੈ'॥ ੨੯॥ '§ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਤਨ ਬੇਖ ਜਾਨ¶ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੀ ਜਾਤਿ ਗੋਤ ਬੇਦੀ ਮਮ ਜਾਨੀਏ'।ਕਹੈ ਸੰਤ ਵਾਕ 'ਤੁਮ ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਭਏ?

---

[1]ਅਗਨੀ। [2]ਸੁਵਾਹ ਵਿਚ। [3]ਓਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਆਪੋ ਵਿਚ। [5]ਕਮਲ ਫੁਲ ਵਰਗੇ ਦੁਰਬੁੱਧੀ ਲੋਕ (ਕਮਲ ਚੰਦ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੀਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।) [6]ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ। [7]ਬਾਹਰ। [8]ਚੰਗਾ। [9]ਵਿਛਾਕੇ। [10]ਉਸਨੂੰ। [11]ਸੋਨੇ ਦੀ। [12]ਮੁੰਦਰੀ। [13]ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ ਵਿਚ।

*ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ—ਤਿਲਵੰਡੀ—ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਚ—ਤਲਵੰਡੀ—ਹੈ। †ਪਾ:—ਬਾਹਰੁ ਵਾਰ। ‡ਪਾ:—ਤੇਹੀ।

§ਇਥੇ ਦੋ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਦਾ ਬੀ ਫਰਕ ਹੈ ਤੇ ਕਬਿੱਤ ਬੀ ਦੋ ਹਨ। ਯਥਾ:—'ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਤਨੁਬੇਖਿ ਜਾਨ, ਖੱਤ੍ਰੀ ਹੈ ਸੁ ਜਾਤਿ, ਗੋਤ ਬੇਦੀ ਮਮ ਜਾਨਿਹੋ'। ਕਹੈ ਸੰਤ ਵਾਕੁ 'ਤੁਮ ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਭਏ, ਉੱਤਰ ਬਤਾਇ ਹਮ ਕੌਣ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੋ ?। ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋ, ਕੁਟੰਬ ਨੇਹ ਫਸੇ ਹੋ, ਬਿਸ਼ੈਨ ਬੀਚ ਰਸੇ ਹੋ, ਬਖਾਨ ਬੈਨ ਆਨ ਹੋ। ਸਦਨ ਬਸੇ ਹੋ ਪੰਕ ਲੋਭ ਮੈਂ ਧਸੇ ਹੋ ਕਰ ਪਹਿਰ ਲਸੇ ਹੋ ਹੇਮ ਬਾਂਛਤ ਮਹਾਨ ਹੋ'। ੩੦ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਬਾਹਰ ਕੇ ਤਜਾਗ ਕੋ ਨ ਕਰੈਂ ਅਨੁਰਾਗ ਹਮ, ਬ੍ਰਿਤਿ ਲਾਗ ਰਹੀ ਰਸ ਪਾਗ ਏਕੰਕਾਰ ਕੋ। ਹੇਮ ਮੈਂ ਸਨੇਹੁ ਤੁਮ, ਲੀਜੈ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਿ, ਹਮਰੈ ਤੌ ਹਾਨਿ ਲਾਭ ਅਹੈ ਏਕਸਾਰ ਕੋ। ਬੇਖ ਸੰਤ ਰੂਪ ਹੋ ਅਨੂਪ ਮਤਿ ਦੇਖੀਅਤ, ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੂੰਕੇ ਭੇਦ ਨਾ ਬਿਚਾਰਕੇ।' ਐਸੇ ਕਹਿ ਵਾਕ ਲੀਨੀ ਕਰ ਤੇ ਉਤਾਰ ਛਾਪ ਲੋਟੇ ਕੇ ਸਮੇਤਿ ਤਾਂਹਿ ਦੀਨੀ ਸੁਖਕਾਰ ਕੋ ॥ ੩੧ ॥ ¶ਪਾ:—ਮਾਨ।

ਉੱਤਰ ਬਤਾਇ ਹਮ[੧] ਕੌਨ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ[੨]।'ਰਾਵਰਿ[੩] ਤੇ ਸੰਤ ਰੂਪ ਮਤੋ ਹੈ ਅਨੂਪ ਸ਼ੁਭ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੂੰ ਕੇ ਭੇਦ ਨ ਪਛਾਨੀਏ'। ਐਸੇ ਕਹਿ ਵਾਕ ਲੀਨੀ ਕਰ[੪] ਤੇ ਉਤਾਰਿ ਛਾਪ[੫] ਲੋਟੇ ਕੇ ਸਮੇਤ ਤਾਂਹਿ ਦੀਨੀ ਸੁਖ ਦਾਨੀਏ॥੩੦॥ ਕਹੇ ਪੁਨ ਸੰਤ 'ਹਮੈਂ ਪਹੁੰਚੀ, ਸੁ ਲੇਹੁ ਅਬ, ਨਹੀਂ ਮੋਹਿ ਕਾਮ ਨਿਜ ਧਾਮ[੬] ਲੈ ਸਿਧਾਈਏ'। 'ਏਕ ਬਾਰ ਦੇਇ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸੋ ਲੇਹਿਂ ਹਮ, ਦੇਤਿ ਕਰ[੭] ਲੇਤਿ ਜੌਨ,ਧਰਮ ਲਜਾਈਏ'। ਹੋਇਕੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੰਤ ਕਹਤਿ 'ਪ੍ਰਛੰਨਬੇਖ[੮],ਲੇਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸੁਧ[੯] ਐਸੇ ਜਾਨ ਪਾਈਏ'।ਸੰਤ ਤਬ ਚਲ੍ਯੋ ਗਯੋ, ਨਾਨਕ ਸਦਨ ਅਯੋ, ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਨਿਜ ਸਿੱਖ ਸੁਖਦਾਈਏ[੧੦]॥ ੩੧ ॥ ਕਾਲੂ ਕਰ[੧੧] ਦੇਖਿ ਕਹ੍ਯੋ, ਕੋਪ ਮੈਂ ਬਿਸੇਖ, ਮੁਖ ਭਾਖੇ ਦੁਰਬਾਚ[੧੨] 'ਅਬ ਸਾਚ ਕਹੋ ਮੋਹਿ ਕੋ। ਲੋਟਾ ਤੈਂ ਗਵਾਇ ਛਾਪ ਦੀਨੀ ਕੌਨ* ਜਾਇ ਸੁਤ ! ਸਦਾ ਦੁਖਦਾਇ ਮਤਿ ਆਵਤਿ ਨ ਤੋਹਿ ਕੋ। ਕਹਾਂ ਲੌ ਪੁਕਾਰੌਂ, ਨਹਿਂ ਲੀਨਿ ਤੈਂ ਸਮ੍ਹਾਰੋ[੧੩], ਭੌਨ[੧੪] ਕੀਨ ਧੌਂ ਉਜਾਰੋ, ਮੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਜਿ ਨ ਪੋਹਿ ਕੋ[੧੫]। ਇੱਛਾ ਜਹਿਂ ਜੱਯੈ,ਹਮ ਧਾਮ[੧੬] ਹੂੰ ਨ ਅੱਯੈ, ਨਿਜ[੧੭] ਖੱਯੈ[੧੮] ਜੋ ਕਮੱਯੈ' ਕਹ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਭਰਿ ਛੋਹਿ[੧੯] ਕੋ॥੩੨॥ 'ਛੋਡੀ ਜੋ ਕਮਾਈ ਤੇਰੀ, ਦੀਨੀ ਤੈਂ ਗਵਾਇ ਮੇਰੀ, ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ ਕੀ ਨ ਮੱਤਿਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ।ਤੂ ਸ਼ਨੀ[੨੦]ਕਰਤਿ, ਹੌਂਹੂੰ ਬੋਲਤਿ ਖਪਤਿ ਨਿਤ, ਮਾਨਤਿ ਨ ਬਾਤ ਕਿਧੋਂ ਦੁੱਖ ਹੀ ਕੀ ਰਾਸ[੨੧] ਹੈ'। ਰਾਇ ਸੰਗ ਧਾਇ ਜਾਇ ਕਹ੍ਯੋ ਕਾਹੂ ਭੇਦ ਸਭਿ ਕਾਲੂ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਰਾਇ ਲੀਨਿ ਤਬ ਆਸੁ[੨੨] ਹੈ। 'ਕਹਾਂ ਤੋਹਿ ਭਯੋ, ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ ਕਿਮ ਕਹ੍ਯੋ, ਬਹੁ ਪ੍ਰਾਕ[੨੩] ਸਮਝਯੋ ਤੇਰੋ ਗਯੋ ਬਿਸਵਾਸ ਹੈ॥੩੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪੱਥਰ ਤੇ ਨਿਠੁਰੋ[੨੪] ਅਧਿਕ†, ਜਲ ਮਮ ਬਚ ਕਿਮ ਭੇਦ[੨੫]। ਨਾਨਕ ਕਦਲੀ[੨੬] ਕੋਮਲੈ ਪੌਨ ਜਿਵੇਂ ਦੇ ਖੇਦ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਨਾਂਨਕ ਤਾਤ[੨੭] ਕਹੀ ਤਬ ਬਾਤ 'ਸੁਨੋ, ਕਰ ਛਾਪ ਹੁਤੀ ਸੁਧ[੨੮]

---

[੧]ਅਸੀਂ। [੨]ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਨ (ਸਬੂਤ) ਕੀ ਹੈ। [੩]ਆਪ ਦਾ। [੪]ਹੱਥ। [੫]ਮੁੰਦਰੀ। [੬]ਘਰ। [੭]ਹਥੋਂ ਦੇਕੇ। [੮]ਗੁਪਤ ਰੂਪ । [੯]ਖਬਰ। [੧੦]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ) । [੧੧]ਹੱਥ। [੧੨]ਖੋਟੇ ਬਚਨ । [੧੩]ਸੰਭਾਲ । [੧੪]ਘਰ। [੧੫]ਮੇਰਾ ਆਖਿਆ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੋਹਿੰਦਾ ਕੋਈ ਭੀ। [੧੬]ਘਰ। [੧੭]ਆਪ। [੧੮]ਖਾਓ। [੧੯]ਗੁੱਸਾ। [੨੦]ਚੁੱਪ। [੨੧]ਦੁੱਖ ਦੀ ਖਾਣ। [੨੨]ਛੇਤੀ। [੨੩]ਪਹਿਲਾਂ। [੨੪]ਕਰੜਾ। [੨੫]ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਪਾਣੀ ਹਨ ਕੀਕੂੰ ਉਸਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ। [੨੬]ਕੇਲੇ। [੨੭](ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ) ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ। [੨੮]ਖਬਰ। *ਪਾ:—ਕਿਨਿ। †ਪਾ:—ਪ੍ਰਸਤਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਅਧਿਕ।

ਨਾਂਹੀ। ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹਿ ਨ ਕਾਹਿ[੧] ਕਰੀ, ਕਿਹ ਗੇਰ ਦਈ ਕਿ ਦਈ ਕਿਸ ਪਾਹੀ[੨] ? ਹੌਂ ਅਨੁਮਾਨ ਤੇ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਮਨ, ਗੋਸ਼ਟੀ ਨਿੱਤ ਫਕੀਰਨ ਕਾ ਹੀ। ਦੇ ਤਿਨ ਕੋ[੩] ਨ ਬਤਾਵਤਿ[੪] ਹੈ ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨ[੫] ਧਾਰਤਿ ਹੈ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ ॥੩੫॥ ਹੌਂ ਕਿਹ ਤੇ[੬] ਜਿ ਕਮਾਇ ਕੈ ਆਨਤਿ ਖੋਵਤਿ ਹੈ ਨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਹੀ। ਜੋ ਇਸ ਬੈਸ ਸਮਾਨ[੭] ਹੁਤੇ ਘਰ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਿ ਲਈ ਸਭਿ ਤਾਂਹੀ। ਔਰ ਨ ਜਾਨਤਿ ਕਾਜ[੮] ਕਛੂ ਇਹ ਦੇਵਨ ਕੋ ਸਭਿ ਤੇ ਸਰਸਾਹੀ[੯]। ਖਟਿ[੧੦] ਨ ਚਾਹਤਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕੀ ਕਬ, ਆਪ ਕਮਾਇ ਕੈ ਆਪ ਹੀ ਖਾਹੀ ॥ ੩੬ ॥ ਰਾਇ ਜੀ ਮੋਹਿ ਗੁਨਾਹਿ ਵਿਚਾਰਹੁ ਕੌ ਲਗ ਹੋਇ ਨਿਬਾਹਕ ਯਾਹੀ। ਹੌਂ ਮਰਿਹੌਂ ਤਬ ਕਿਉਂ ਨਿਭਿਹੈ ਅਬ ਬੈਸ[੧੧] ਜੁਵਾ[੧੨] ਨਹਿਂ ਕਾਰ ਕਮਾਹੀ'। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਵਿਚਾਰਿ ਕਹੀ 'ਨਿਤ ਰਾਰ[੧੩] ਹੁਵੈ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਨਾਨਕ ਕੋ ਅਬ ਧਾਮ ਜੈਰਾਮ[੧੪], ਕਹਯੋ ਮਮ ਮਾਨ, ਪਠਾਉ[੧੫] ਤਹਾਂਹੀ ॥੩੭॥ ਰਿਸ[੧੬] ਸੌਂ ਦੁਰਬਾਕ[੧੭] ਕਹੈਂ ਨਿਤ ਹੀ ਦੁਖ ਨਾਨਕ ਰੰਜ ਸਦਾ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਨਹਿਂ ਮੇਲ ਬਨੈ ਤੁਮਰੋ ਉਨਕੋ ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਪੱਛਮ ਦ੍ਵੈ ਨਰ ਜਾਹੀਂ। ਮਨ ਲੋਲਪਤਾ[੧੮] ਤਵ, ਤਾਂਹਿ ਉਦਾਰਤਿ ਸੰਤ ਸੁਭਾਇ ਸਦਾ ਕਰੁਨਾ[੧੯]ਹੀ'। ਪੁਨ ਸੇਵਕ ਭੇਜ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਨਾਨਕ ਪਾਸ ਬਸਾਇ ਕੈ ਸਾਦਰ ਪ੍ਰਾਹੀ[੨੦] ॥੩੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਪਤੀਆ[੨੧] ਮੈਂ ਲਿਖ ਦੇਯ ਹੌਂ ਜਾਵੋ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ। ਪਰਚਹੁਗੇ, ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੌਂ*, ਕਾਲੂ ਕਲਹਿ[੨੨]ਨਿਦਾਨ[੨੩]' ॥ ੩੯ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਰਾਇ ਪਾਤੀ[੨੪] ਲਿਖੀ ਜਰਾਮ ਕੋ। 'ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਇ ਭਾਗ ਵਡੇ ਨਿਜ ਜਾਨੀਏ ॥ ੪੦ ॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ ਜਿਤੀ ਸੇਵ ਹੋਵੈ ਕਰੋ ਆਪ ਯਾਂਕੀ'। ਲਿਖੀ ਰਾਇ ਐਸੇ ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਛਾਕੀ[੨੫]†। ਦਈ ਹਾਥ ਮੈਂ ਹੇਰਿ[੨੬] ਰੂਪੰ ਦਇਆਲਾ। ਬੁਲਾਯੋ ਮੁਝੈ[੨੭] ਸੰਗ ਦੇਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੪੧॥ ਭਰਯੋ ਫੇਰ ਐਕੰ[੨੮] ਮੁਖੰ ਲੀਨ ਚੂਮੰ। ਮੁਚਯੋ[੨੯]

---

[੧]ਕੀ। [੨]ਕਿਸੇ ਪਾਸ। [੩]ਉਨ੍ਹਾਂ (ਫਕੀਰਾਂ) ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ। [੪]ਦੱਸਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ। [੫]ਚੁੱਪ। [੬]ਕਿਸੇ ਥਾਉਂ। [੭]ਉਮਰ ਦੇ ਬਰੋਬਰ। [੮]ਕੰਮ। [੯]ਵੱਧ ਹੈ। [੧੦]ਖੱਟੀ। [੧੧]ਉਮਰ। [੧੨]ਜੁਵਾਨ। [੧੩]ਲੜਾਈ। [੧੪]ਜੈਰਾਮ ਦੇ ਘਰ। [੧੫]ਭੇਜੋ। [੧੬]ਗੁੱਸੇ। [੧੭]ਦੁਰਬਚਨ। [੧੮]ਲੋਭ। [੧੯]ਕਿਰਪਾਲੂ। [੨੦]ਆਦਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ। [੨੧]ਚਿੱਠੀ। [੨੨]ਕਾਲੂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਬੀ। [੨੩]ਮੁੱਕ ਜਾਏਗੀ। [੨੪]ਚਿੱਠੀ। [੨੫]ਗਦਗਦ। [੨੬]ਵੇਖਕੇ। [੨੭]ਮੈਨੂੰ (ਬਾਲੇ ਨੂੰ)। [੨੮]ਗਲਵਕੜੀ। [੨੯]ਛਟਿਆ। *ਪਾ:-ਪਾਵਹੌਂ। †ਪਾ:-ਥਾਕੀ।

ਨੈਨ[੧]ਨੀਰੰ ਗਿਰੀ ਬੂੰਦ ਭੂਮੰ[੨]। ਮਨੋ ਬਯੋਗ ਪੀਰੰ[੩] ਰਿਦੇ ਨ ਸਮਾਵੈ।ਚਖੰ[੪] ਦ੍ਵਾਰ[੫] ਆਮੇਯ[੬] ਬਾਹਯੰ[੭] ਸੁ ਆਵੈ ॥ ੪੨ ॥ ਦਿਲਾਸੋ ਦਿਯੋ ਹੈ ਧਰਯੋ ਹਾਥ ਸੀਸੰ। ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ, ਪ੍ਰੀਤੰ ਬਹੂਤੀ ਛਿਤੀਸੰ[੮]। ਗਏ ਧਾਮ ਮਾਤਾ ਮਿਲੀ ਅੱਸ੍ਰ ਡਾਰੀ[੯]।-ਬਿਧਾਤਾ ਗਤੰ ਨ ਲਖੀ ਜਾਇ ਨਯਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਇਕੰ ਤਾਤੰ[੧੦] ਮੇਰੋ ਬਿਯੋਗੰ[੧੧]ਸੁ ਕੀਨੋ। ਨ ਦੇਵੈ ਸਹਾਰਯੋ ਨ ਦੇਖੰਨ ਦੀਨੋ-। ਭਰੇ[੧੨] ਅੰਕ ਮੈਂ[੧੩] ਸੀਤ[੧੪] ਸ੍ਵਾਸੰ[੧੫] ਨਿਕਾਰੇ[੧੬]। ਬਢੀ ਪੀਰ ਮਾਨੋ ਹੁਵੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨਯਾਰੇ[੧੭]॥੪੪॥ ਕਹੈ 'ਤਾਤ[੧੮]! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਕੈਸ ਜੀਵੋਂ।ਸਹਯੋ ਜਾਇ ਨਾਂਹੀ ਬਿਖੈ[੧੯]ਘੋਰ[੨੦]ਪੀਵੋਂ। ਕਿਆ ਮੈਂ ਨਿਹਾਰੋਂ[੨੧] ਸੁ ਪਾਛੈ ਇਕਾਕੀ[੨੨]।ਹੁਤੋ ਸੂਨ[੨੩] ਏਕੋ ਸਮੀਪੰ[੨੪] ਨ ਤਾਂਕੀ' ॥ ੪੫ ॥ ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ[੨੫] ਮਾਤਕੋ ਰੋਤਿ ਛੋਰੀ। ਪਿਤਾ ਕੋ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਦੋ ਹਾਥ ਜੋਰੀ। ਸਖਾ ਕੋ ਮਿਲੇ ਜੋ ਹੁਤੇ ਬਾਲ ਪਯਾਰੇ। ਮੁਝੇ ਸੰਗ ਲੈ ਫੇਰ ਪੰਥੰ[੨੬] ਪਧਾਰੇ*॥੪੬॥ਵਿਖੈ ਤੇ ਵਿਰਾਗੀ ਵਿਚਾਰੈ ਕਹਾਨੀ। ਮਗੰ[੨੭] ਜਾਤਿ ਭਾਖੈਂ ਭਲੇ ਮੋਖਦਾਨੀ[੨੮]। ਪੁਰੀ[੨੯] ਨੀਯਰਾਨੀ[੩੦] ਕਟੀ ਬਾਟ ਸਾਰੀ[੩੧]। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਬਜ਼ਾਰੰ ਕਿਯੋ ਹੇਰਿ[੩੨] ਚਾਰੀ[੩੩] ॥੪੭॥ ਗਏ ਧਾਮ ਜੈਰਾਮ ਬੇਦੀਨ ਰਾਈ[੩੪]। ਤਬੈ ਨਾਨਕੀ ਸੋਦਰੀ[੩੫] ਦੇਖਿ ਧਾਈ[੩੬]। ਉਭੈ[੩੭]ਪੈਰ ਪੈ ਆਨਿਕੈਸੀਸ ਧਾਰਯੋ[੩੮]।ਦਯਾ ਐਨ ਯੋਂ ਦੇਖਿ ਬੈਨੰ ਉਚਾਰਯੋ॥ ੪੮॥'ਵਡੀ ਸੋਦਰੀ[੩੯] ਮੋਹਿ ਤੇ ਬੈਸ ਤੇਰੀ[੪੦] ।ਕਰੌਂ ਬੰਦਨਾ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਸੁ ਮੇਰੀ।ਅਪੂਠੀ ਕਰੀ ਬਾਤ ਯੋਗੂ ਨ ਐਸੇ।ਕਿਯੋ ਸੋਦਰੀ ਜੋ ਅਬੈ ਆਪ ਜੈਸੇ' ॥੪੯॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੀ 'ਸਾਚ ਜੈਸੇ ਬਖਾਨੀ।ਜੁਈ ਹੋਇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਹੋ ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਨੀ[੪੧]।ਨਹੀਂ ਭ੍ਰਾਤ ਕਾਂਕੇ, ਜਗੋਈਸ਼ ਪੇਖੋਂ[੪੨]। ਰਿਦੈ ਆਪਨੇ ਮੈਂ ਨ ਭ੍ਰਾਤਾ

---

[੧]ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ। [੨]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ। [੩]ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਪੀੜ। [੪]ਅੱਖਾਂ। [੫]ਰਾਹੀਂ। [੬]ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਮਿਉਂਦੀ। [੭]ਬਾਹਰ। [੮]ਰਾਇ ਨੇ। [੯]ਹੰਝੂ ਕੇਰਕੇ। [੧੦]ਇਕੋ ਪੁਤ੍ਰ। [੧੧]ਵਿਛੋੜਾ ਦਿੱਤਾ। [੧੨]ਲਵੇ। [੧੩]ਗਲਵਕੜੀ ਵਿਚ। [੧੪]ਠੰਢੇ। [੧੫]ਸਾਹ। [੧੬]ਭਰੇ। [੧੭]ਜੁਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੧੮]ਪੁੱਤਰ। [੧੯]ਜ਼ਹਿਰ। [੨੦]ਘੋਲ। [੨੧]ਵੇਖਾਂਗੀ। [੨੨]ਇਕੱਲੀ। [੨੩]ਪੁੱਤਰ। [੨੪]ਕੋਲ। [੨੫]ਨਮਸਕਾਰ। [੨੬]ਰਾਹ। [੨੭]ਰਾਹ। [੨੮]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। [੨੯]ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨਗਰੀ। [੩੦]ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ। [੩੧]ਸਾਰਾ ਪੰਧ ਮੁੱਕਾ। [੩੨]ਵੇਖਕੇ। [੩੩]ਸੁੰਦਰ। [੩੪]ਬੇਦੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ। [੩੫]ਭੈਣ। [੩੬]ਦੌੜੀ ਆਈ। [੩੭]ਦੋਨੋਂ। [੩੮]ਸਿਰ ਰਖਿਆ। [੩੯]ਹੇ ਭੈਣ! [੪੦]ਉਮਰ ਤੇਰੀ ਮੈਥੋਂ ਵਡੀ ਹੈ। [੪੧]ਜੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭਿਰਾ ਹੋਵੋ, ਤਾਂ ਜੋ ਕਹੋ ਮੈਂ ਮੰਨ ਲਵਾਂ। [੪੨]ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਮੈਂ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ।

*ਪਾ:-ਸਿਧਾਰੇ।

ਕ੍ਰਿ ਲੇਖੋਂ[੧]॥੫੦॥ ਨ ਆਦੰ ਨ ਅੰਤੰ ਬਿਅੰਤੰ ਸਰੂਪੰ। ਪਿਤਾ ਹੈ ਨ ਮਾਤਾ ਨ ਬੰਧੰ ਅਨੂਪੰ। ਨਿਜੰ[੨] ਇੱਛ ਤੇ ਦੇਹਿ ਧਾਰੀ ਦਯਾਲੰ। ਉਧਾਰੰਨ[੩] ਮੰਦੰ ਜਗੀ ਜੀਵ ਜਾਲੰ[੪] ॥ ੫੧ ॥ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਾਂਹੀ ਬਿਥਾਰੋ[੫] ਸੁਚਾਲੀ[੬]। ਮਿਟਾਵੋ ਕੁਪੰਥੰ[੭] ਕੁਦੰਭੰ ਕੁਚਾਲੀ[੮]। ਸਦਾ ਐਸ ਹੀ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦਾਨ ਦੀਜੈ। ਮਤੰ[੯]ਨ ਬਿਸਾਰੋ ਕਬੈ,ਯੌਂ ਪ੍ਰਸੀਜੈ[੧੦]॥੫੨॥ਇਤੇਮੱਧ[੧੧]ਜੈਰਾਮ ਆਯੋ ਤਹਾਂ ਹੀ। ਸੁਸਾ ਨਾਨਕੀ ਸੌਂ ਮਿਲੈ ਬੈਸ ਜਾਂਹੀ[੧੨]। ਉਠੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕੋ ਨਿਹਾਰੇ[੧੩] ਜਰਾਮ।ਹਟਾਯੋ ਇਨੈ ਆਪਕੀਨੀ ਪ੍ਰਨਾਮਾ[੧੪]॥੫੩॥ਕਹੇ ਬੈਨ[੧੫] ਜੈਰਾਮ 'ਧਾਮੰ[੧੬]ਪੁਨੀਤਾ[੧੭]।ਭਯੋ ਆਵਨੇ ਤੇ ਉਡੀਕੰਤਿ ਨੀਤਾ[੧੮]।ਨਿਹਾਲੈ ਕਿਯੋ ਮੋਹਿ ਦੀਨੋ ਦਿਦਾਰੰ। ਅਹੋ ਸੰਤਰੂਪੰ ਅਨੂਪੰ ਦਯਾਰੰ ॥ ੫੪ ॥ ਚਹੋ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ੰ[੧੯] ਜੈਸ ਤੈਸੀ ਹੰਢਾਵੋ। ਰੁਚੈ ਜੋ ਰਿਦੈ ਸੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਖਾਵੋ। ਚਹੋ ਬੈਠ ਆਪੰ,ਨਿਕੇਤੰ ਤੁਮਾਰੋ[੨੦]।ਕਰੋ ਸੰਤਿਸੰਗੀ ਸੁ ਨਾਮੰ ਉਚਾਰੋ'॥੫੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ ਬਿਧਿ ਮਿਲਕਰਿ ਪਰਸਪਰ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਉਰ ਹਰਿਖਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਪੂਰਨ ਖੋੜਸ[੨੧] ਧ੍ਯਾਇ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਜਾਵਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ ਆਰੰਭੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾਸਨ ਕੇ ਸੁਖਰਾਸ।
ਯਮ ਪਾਸਨ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਕਰਤਿ ਛਿਨਿਕ ਮਹਿਂ ਨਾਸ਼ ॥ ੧ ॥

{ ਸੁਖਰਾਸ=ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ। [ਸੰਸ:, ਸੁਖ+ਰਾਸ਼ਿ]।
ਯਮ ਪਾਸਨ=ਜਮ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ (ਏਥੇ) ਦਾਸਾਂ ਲਈ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਹਨ, (ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਲਈ) ਯਮ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿਚ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਹਾਰੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਐਤਨਾਂ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਹਨ । ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਭੈ ਵੀ ਨਿਵਾਰਦੇ ਹਨ,

---

[੧]ਮੈਂ ਭੀ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਆਪ ਨੂੰ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ। [੨]ਆਪਣੀ। [੩]ਉਧਾਰਨ ਨਮਿੱਤ। [੪]ਸਾਰੇ। [੫]ਫੈਲਾਵੋ। [੬]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਾਚਾਰ। [੭]ਭੈੜੇ ਰਾਹ। [੮]ਖੋਟੀ ਰੀਤੀ। [੯]ਬੁੱਧੀ। [੧੦]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੋ। [੧੧]ਇੰਨੇ ਵਿਚ। [੧੨]ਬੈਠੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ। [੧੩]ਵੇਖੇ। [੧੪]ਨਮਸਕਾਰ। [੧੫]ਬਚਨ। [੧੬]ਘਰ। [੧੭]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [੧੮]ਉਡੀਕਦਾ ਸਾਂ ਨਿਤ ਹੀ। [੧੯]ਪੋਸ਼ਾਕ। [੨੦]ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੈ। [੨੧]ਸੋਲ੍ਹਵਾਂ।

ਐਸਾ ਉੱਤਮ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਦੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਛਿਨ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿਕੈ ਹਰਖੈਂ ਉਰ ਸਾਦਰ[੧] ਸੇਵ ਭਲੇ ਕਰਿਹੀਂ। ਕਾਲ[੨] ਬਿਤਾਵਹਿਂ ਦਯਾਲੁ ਮਹਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਫਿਰਿਹੀਂ। ਤਾਰਨ ਜਾਂ[੩] ਅਵਤਾਰ ਧਰ੍ਯੋ, ਕਲਿਕੇ[੪] ਨਰ ਮੰਦ ਮਹਾਂ ਜਰਿਹੀਂ[੫]। ਬਾਸੁਰ ਏਕ[੬] ਸੁਸਾਪਤਿ[੭] ਸੋਂ ਭਗਨੀ[੮] ਮਿਲਿ ਬੈਸਤਿ ਭੇ ਘਰ ਹੀ ॥ ੨ ॥ ਪੰਕਜ ਨੈਨ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਨ ਐਨ[੯] ਭਨੇ ਮੁਖ ਬੈਨ 'ਸੁਨੋ ਮਮ ਬਾਨੀ। ਕਾਰ ਬਿਹੀਨ ਭਲੇ ਨਹਿਂ ਚੀਨ, ਕਹੈਂ ਪਰਬੀਨ*, ਸਭੈ ਜਗ ਜਾਨੀ। ਹੈ ਜਗ ਰੀਤਿ ਕਰੈਂ ਸਭਿ ਪ੍ਰੀਤ[੧੦] ਸੁ ਕਯੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਕਰੋਂ[੧੧] ਮਨ ਮਾਨੀ[੧੨]। ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ[੧੩] ਜੁਊ ਮਨਭਾਇ[੧੪] ਬਿਤਾਇੰ ਸਮਾ ਪਰਚਾਨ[੧੫] ਜੁ ਪ੍ਰਾਨੀ'॥੩॥ ਸੁਨਿਕੈ ਭਗਨੀ[੧੬] ਪੁਨ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਮਨ ਗਯਾਨ ਸੁਨੋ ਗੁਨ ਤੋ ਪਰਚਾ[੧੭]। ਜਗਕੰਤ ਮਤੋ†ਚਿਤ[੧੮] ਸੰਤ ਬਿਅੰਤ ਕਰੋ ਮਿਲਿ ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਚਰਚਾ। ਨਰ ਨਾਰਿ ਚਰਾਚਰ[੧੯] ਦੇਨਿ ਦਤਾਰ[੨੦] ਸੁਰਾਸੁਰ[੨੧] ਬ੍ਰਿੰਦ[੨੨] ਕਰੈਂ ਅਰਚਾ[੨੩]। ਧਨ ਧਾਨ[੨੪] ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਘਰ ਮੈਂ, ਕਰੁਨਾ ਤਵ,ਲੇਯ ਕਰੋ ਖਰਚਾ' ॥੪॥ ਵਾਕ ਜਰਾਮ ਭਨੇ ਅਭਿਰਾਮ[੨੫] 'ਜੁ ਕਾਮਨਾ ਹੋਇ ਸੁ ਧਾਮ ਤੇ[੨੬] ਲੀਜੈ। ਜੋ ਜਗ ਕਾਜ ਸੁ ਪਾਜ ਸਮਾਜ[੨੭] ਤੁਮੈ ਨਹਿਂ ਛਾਜਤਿ[੨੮] ਕਯੋਂ ਉਰਝੀਜੈ[੨੯]। ਲਾਜ ਭਰੇ ਮਹਾਂਰਾਜ[੩੦] ਬਿਸਾਰ[੩੧]‡ ਪਚੇ[੩੨] ਨਿਜ ਕਾਜਹਿ[੩੩] ਮੋਸੇ ਲਖੀਜੈ[੩੪]। ਬੈਠ ਰਹੋ, ਜਸੁ ਨਾਮ ਕਹੋ, ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਹੋ, ਸੁਖ ਯੌਂ ਮੁਝ ਦੀਜੈ'॥੫॥ਪੁਨ ਪੰਕਜ ਨੈਨ[੩੫] ਭਨੇ ਮੁਖ ਬੈਨ 'ਸੁਸਾ[੩੬] ਸੁਨਿ

---

[੧]ਆਦਰ ਨਾਲ। [੨]ਸਮਾਂ। [੩]ਤਾਰਨ ਲਈ ਜਿਸਨੇ। [੪]ਕਲਯੁਗ ਦੇ। [੫]ਜੋ ਜਲ ਰਹੇ ਹਨ। [੬]ਇਕ ਦਿਨ। [੭]ਭਣਵਈਆ ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ। [੮]ਤੇ ਬੇਬੇ। [੯]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੧੦]ਭਾਵ, ਕੰਮ ਨਾਲ। [੧੧]ਤਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਉਲਟ ਕਰਾਂ। [੧੨]ਸੋ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝੀ ਹੈ। [੧੩]ਦੱਸ ਦਿਓ। [੧੪](ਕੰਮ) ਜੋ ਅਛਾ ਲਗੇ। [੧੫]ਪਰਚੇ ਵਿਚ। [੧੬]ਬੇਬੇ ਨੇ। [੧੭]ਗਿਆਨ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਣਨਾ (ਵਿਚਾਰਨਾ) ਇਹ ਤੇਰਾ ਪਰਚਾ ਹੈ। [੧੮]ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਦੇ ਕੰਤ ਹੋ ਜੋ ਚਿਤ ਆਵੇ ਤਸਾਡਾ ਮਤਾ ਹੈ। [੧੯]ਜੰਗਮ, ਜੜ੍ਹ। [੨੦]ਦੇਨਹਾਰ ਦਾਤੇ ਹੋ। [੨੧]ਦੇਵਤੇ ਦੈਂਤ। [੨੨]ਸਾਰੇ। [੨੩]ਕਰਦੇ ਹਨ ਪੂਜਨ (ਆਪ ਦਾ)। [੨੪]ਧਨ ਤੇ ਅੰਨ। [੨੫]ਸੁੰਦਰ। [੨੬]ਘਰੋਂ। [੨੭]ਕੂੜੇ ਸਮਾਜ ਹਨ। [੨੮] ਫੱਬਦੇ ਨਹੀਂ। [੨੯]ਕਿਉਂ ਫਸਦੇ ਹੋ। [੩੦]ਰੱਬ ਨੂੰ। [੩੧]ਭੁਲਾਕੇ। [੩੨]ਫਸੇ ਹਾਂ। [੩੩]ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ। [੩੪]ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ, ਜਾਣ ਲਓ। [੩੫]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੩੬]ਬੇਬੇ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਸੁ ਪ੍ਰਬੀਨ। †ਪਾ:–ਮਨੋ। ‡ਪਾ:–ਬਿਸਾਲ।

ਬੇਦ*ਬਖਾਨਤਿ ਜੈਸੇ। ਕਰ ਸੋਂ[1] ਕਰਿ[2] ਕਾਰ[3]ਅਹਾਰ[4]ਕਰੈਂ,ਕਿਰਤਾਰਥ[5] ਦੇਹਿਕਰੈਂ ਨਰਐਸੇ।ਧਨ ਆਪਕਮਾਇ ਖਵਾਇਕੈ ਖਾਵਤਿ ਭੋਜਨਛਾਦਨ[6] ਸਾਧਨ ਦੈ ਸੇ[7]। ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਸੰਤ ਉਧਾਰ ਕਰੈਂ ਭਵ ਭੀਤਰ ਫੇਰ ਨ ਆਵਤਿ ਕੈਸੇ[8]।੬।ਫੇਰ ਜਰਾਮ ਗਿਰਾ[9] ਉਚਰੀ 'ਤੁਮ ਆਇਸੁ[10]ਮੈ ਮਨ ਹੈ ਅਨੁਸਾਰੀ[11]।ਮੋਰ ਸਕੌਂ ਨ ਕਹਜੋ ਤੁਮਰੋ[12]ਜਿਨਕੀ ਨੁਤਿ[13] ਰਾਇ ਬੁਲਾਹ ਉਚਾਰੀ। ਲੇਖਾ ਪਵੈ ਤੌ ਕਹੋ ਮੁਝ ਸੌਂ ਕਛੁ ਲੈ ਦੇਉਂ ਜੋ ਹੁਇ ਲੇਖੇ ਕੀ ਕਾਰੀ'। †'ਹੌਂ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਭਾਂਤਿ[14] ਹਿਸਾਬ ਕੀ ਲੇਨੇ ਜੁ ਦੇਨੇ ਭੁਲੇ ਹੈ ਵਿਚਾਰੀ' ॥ ੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਵਾਬ ਕੋ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੇਹੁ। ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਬਾਹਿ ਜੇ ਕਰੋ ਕਾਜ ਸੁਭ ਏਹੁ' ॥੮॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਭਾਖੀ ਜੋ ਜੈਰਾਮ ਸੋਊ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਾਨਿ ਮਨ ਕਹੈਂ 'ਕਰਤਾਰ ਨਿਰਬਾਹੈ ਮੋਹਿ ਕਾਜ ਕੋ। ਦੀਨਬੰਧੁ ਦਯਾਨਿਧਿ ਸਦਾ ਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਰੇ ਸੰਤਨ ਸਹਾਈ ਰਾਖੈ ਨਿਜ ਨਾਮ ਲਾਜ ਕੋ'। ਭਾਖਤਿ ਜੇਰਾਮ 'ਤੁਮ ਪਾਸ ਹੋਇ ਆਵੈ ਕਾਮ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰੋਂ ਜਾਨੋਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਜ ਕੋ। ਚਲੀਏ ਨਬਾਬ ਪਾਸ ਮਿਲੀਏ ਅਵਾਸ[15] ਤਿਂਹ ਕੀਜੈ ਨ ਬਿਲੰਬ[16] ਅਬ ਭਲੋ ਦਿਨ ਆਜ ਕੋ' ॥ ੯ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਦੌਲਤਖਾਨ ਕੇ ਭੌਨ[17]ਗਏ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਇ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਜਨਾਏ। ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਿ ਨਬਾਬ ਕਹੈ 'ਇਹ ਮੋਦੀ ਕੀ ਕਾਰ ਚਲਾਇਹੈ ਮਤਿਵਾਨ ਸੁਜਾਨ ਸਾ ਦੀਸਤਿ[18]' ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇਤਿ ਭਯੋ[19] ਹਰ-ਖਾਏ[20]।ਕਾਰਿਖਰੰ[21] ਪੁਨ ਦੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਜਰਾਮ ਸਮੇਤ ਲਏ ਘਰ ਆਏ। ੧੦ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਪਾਯੋ ਤਬ ਬਹ ਆਨ ਆਪਨ‡[22] ਮਹਿ ਸੌਦਾ ਸਭਹਿ।ਤੋਲ

---

[1]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। [2]ਕਰਕੇ। [3]ਕਿਰਤ। [4]ਭੋਜਨ। [5]ਸਫਲ। [6]ਕਪੜਾ। [7]ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਕੇ। [8]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ। [9]ਬਾਣੀ। [10]ਆਗਯਾ ਦੋ। [11]ਅਧੀਨ। [12]ਆਪ ਦਾ ਕਿਹਾ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [13]ਸਿਫਤ। [14]ਤਰੀਕਾ। [15]ਘਰ। [16]ਦੇਰੀ। [17]ਘਰ। [18]ਦਿਸਦਾ ਹੈ। [19]ਖਿਲਅਤ ਦਿੱਤੀ। [20]ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ। [21]ਰੁਪੱਯੇ। [22]ਹੱਟ।

*ਏਥੇ ਬੇਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਨਿਜ ਗਿਆਨ' ਦੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਬਾਤ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਅਸੂਲ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾਏ। ਛੜੇ ਵੇਦ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਗੀਤ, ਧਨ ਧਾਨ, ਉਮਰ ਬ੍ਰਿਧੀ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਸਰੀ ਮੁਰਾਦ ਬੇਦ ਤੋਂ ਸਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ 'ਵੇਦ' ਪਦ ਐਸੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕ ਲਈ ਬੀ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਧਜਾਯ ੩੭, ਅੰਕ ੫੧। †ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ:- ‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਬਿਪਨੀ।

ਦੇਤਿ ਨਿਜ ਪਾਨ[੧] ਲੈਨਹਾਰ ਜੋ ਆਵਹੀ ॥ ੧੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਇਸੁ ਲੇਕਰਿ ਸੁਸਾ ਕੀ ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਧਿ[੨] ਜੋਇ। ਆਪਨ ਅਪਨੀ* ਮਹਿ[੩] ਕਰਤਿ ਜਿਮ ਰੁਚਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ॥ ੧੨ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਆਵਤਿ ਹਜ਼ਾਰ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਕੀ ਚਲਾਇਂ ਕਾਰ ਲੇਤਿ ਜੋਊ ਆਇ ਸੋਊ ਜਾਇ ਹੁਲਸਾਇਕੈ। ਗੋਧੂਮ ਕੋ ਚੂਨ[੪], ਮਾਖ ਦਾਰ[੫], ਲੋਨ, ਘ੍ਰਿਤ ਬਹੁ, ਹਰਦੀ, ਮਰਚ ਦੋਊ, ਧਰੇ ਹੈਂ ਮੰਗਾਇਕੈ। ਫਾਣਤੀ[੬], ਸਿਤੋਪਲ[੭], ਸਿਤਾ[੮] ਸੋਂ ਗੁੜ ਆਦਿ ਜੋਊ ਚਣਕ ਜਵਨ ਕੇ ਅੰਬਾਰ[੯] ਰਾਖੇ ਲਾਇਕੈ। ਹੋਤਿ ਭੀਰ ਭਾਰੀ ਲੈਨਹਾਰ ਨਹਿਂ ਪਾਇਂ ਵਾਰੀ ਦੇਤਿ ਭੁਨਸਾਰੀ ਤੇ[੧੦] ਪ੍ਰਦੋਖ ਲੌ[੧੧] ਗਿਣਾਇਕੈ॥੧੩॥ਸੈਯਾ ॥ ਯਾ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਬਿਸੇਖ ਅਨੰਦਤਿ ਦੰਪਤਿ[੧੨] ਸੰਪਤਿ ਭੂਰ[੧੩] ਭਏ ਤੇ। ਨਾਨਕੀ ਬੈਨ ਕਹੈ ਪਤਿਸੋਂ 'ਅਬ ਭ੍ਰਾਤ[੧੪] ਰਖੈ ਧਨ ਬਜਾਹਿ ਕਏ ਤੇ[੧੫]। ਟੇਰਹੁ[੧੬] ਕੋ ਘਰ, ਚਾਹਿ ਰਖੋ ਉਰ[੧੭], ਹੋਇ ਬਰੋਬਰ ਜੋ ਮਿਲਏ ਤੇ। ਕਾਲੂ ਪਿਤਾ ਹਰਖੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿਨਿ[੧੮] ਤਾਂ ਮਨ ਚਾਹਿ ਭੀ ਈਹਾਂ ਅਏਤੇ[੧੯]॥੧੪॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਤੋ ਜੈਰਾਮ ਤਬ 'ਕਰਨ ਲਗੇ ਹੈਂ ਕਾਰ। ਕੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਅਬ ਦੇਖਿਕੈ ਕਰਿਹੈ ਬਜਾਹ ਵਿਚਾਰ' ॥ ੧੫ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਅੰਗਦ ਜੀ ਗਤਿਦੈਨ[੨੦] ! ਸੁਨੋ ਇਕ ਰੈਨ ਵਿਖੇ ਐਸੇ ਮੈਂ ਉਚਾਰੇ ਬੈਨ 'ਬਿਦਾ ਮੋਹਿ ਦੀਜੀਏਧਾਮ ਹਮ ਜਾਇਕੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੀ[੨੧] ਕੋ ਕਮਾਇ ਖਾਇਂ, ਕਰੈਂ ਕ੍ਰਿੱਤ ਆਪਨੀ ਕੋ ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਸੁਹੀਜੀਏ[੨੨]'। ਕੋਮਲ ਕਪੋਲ ਪਰ[੨੩] ਕੁੰਡਲ ਹਲਤਿ ਬੋਲੇ ਮਾਨੋ ਚੰਦ ਮੰਡਲ ਮੈਂ ਮੀਨ ਦੋ ਪਿਖੀਜੀਏ[੨੪]। 'ਬਾਲੇ! ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਕਰਤਾਰ ਧਰਿ ਕੈਸੇ ਤੂੰ ਉਦਾਸ ਉਰ ਭੇਦ[੨੫] ਸੋ ਭਨੀਜੀਏ[੨੬] ॥ ੧੬ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਐਸੇ ਨ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ! ਰਿਦੈ ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ ਲਈ ਧਨ ਧਾਮ ਸੰਚਾਰੋ[੨੭]। ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਤਿ[੨੮] ਹੈ ਕਿਹ ਕਾਮ ਜੁ ਕਾਰ ਹਮਾਰੇ?

[੧]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ। [੨]ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ। [੩]ਅਪਣੀ ਹੱਟੀ ਵਿਚ। [੪]ਕਣਕਦਾ ਆਟਾ। [੫]ਮਾਂਹ ਦੀ ਦਾਲ। [੬]ਮਿਸਰੀ। [੭]ਪਤਾਸੇ। [੮]ਖੰਡ। [੯]ਚਣਿਆਂ ਤੇ ਜਵਾਂ ਦੇ ਢੇਰ। [੧੦]ਸਵੇਰੇ ਤੋਂ। [੧੧]ਸੰਧਯਾ ਤਕ। [੧੨]ਪਤੀ-ਇਸਤ੍ਰੀ। [੧੩]ਬਹੁਤ। [੧੪]ਭਿਰਾ। [੧੫]ਵਜਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਧਨ ਰਖੇਗਾ। [੧੬]ਢੂੰਢੋ। [੧੭]ਤੱਕ ਰੱਖੋ ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [੧੮]ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੧੯]ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹਦੇ ਇਥੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇਹੋ ਚਾਹ ਹੈ (ਕਿ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਏ)। [੨੦]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਜੀ! [੨੧]ਖੇਤੀ। [੨੨]ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਈਦੀ ਹੈ। [੨੩]ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਪੁਰ। [੨੪]ਦੋ ਮੱਛ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [੨੫]ਰਿਦੇ ਦਾ ਭਾਵ। [੨੬]ਉਹ ਕਹੋ। [੨੭]ਘਰ ਧਨ (ਅਥਵਾ ਧਨ ਧਾਨ) ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ। [੨੮]ਕੁਛ ਦਿਨ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਾਂ। *ਪਾ:-ਅਪਨੀ ਬਿਪਨੀ। ਆਪਨ=ਹਟੀ। ਬਿਪਨੀ=ਹੱਟੀ।

ਜੋ ਕਰਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸੋ ਕਰਿ ਹੈਂ, ਜਬ ਆਨ[੧] ਚਲੈਂ ਤੁਝ ਲੇਯ ਸੰਗਾਰੇ। ਹੈ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਹਮਾਰਿ ਤੁਮਾਰਿ ਮਿਲੇ ਕਰਿਯੇ ਇਹ ਕਾਰ ਪਿਆਰੇ' ॥ ੧੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਮਮ ਮਨ ਕਰਖ ਲਿਯ[੨] ਨਿਕਟ ਰਖਨ ਕੇ ਹੇਤ[੩]। ਤਜਿ ਨ ਸਕੌਂ ਦਰਸ਼ਨ ਸਫਲ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ ॥ ੧੮ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਬੰਦਿ 'ਤੁਮ ਰਜਾਇ ਮਾਨੌਂ ਸਦਾ। ਇਹ ਬਰ ਦੇਹੁ ਮੁਕੰਦ[੪] ਭੂਲ ਨ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੌਂ[੫] ਕਦਾ[੬]' ॥੧੯॥ 'ਬਾਲੇ! ਤੂੰ ਮਮ ਮਿੱਤ੍ਰ, ਸੱਤਿ ਵਿਖੈ ਨਿਤਿ ਮਤਿ ਦ੍ਰਿੜੈ[੭]। ਇਹ ਬਚ[੮] ਰਾਖਹੁ ਚਿੱਤ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਹੈ' ॥ ੨੦ ॥ ਅਸ ਸੁਨਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ[੯] ਮੈਂ ਬੰਦੇ ਕਰ ਬੰਦ ਦੋ। ਕਹੈਂ ਜੁ ਕ੍ਰਿਤ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਕਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਪੁਨ ਕਾਰ ਸੋ ॥ ੨੧ ॥ ਅਪਰ[੧੦] ਥਾਨ[੧੧] ਤੇ ਆਨਿ ਸੌਦਾ ਆਪਨ[੧੨] ਮੈਂ ਧਰੌਂ। ਆਪਨ[੧੩] ਕਿਧੌਂ ਨਿਧਾਨ[੧੪] ਹੋਤਿ ਅਤੋਟਹਿ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਚਕ[੧੫] ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਾਚਨਾ ਪਾਵਹਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵਹਿਂ ਅਨਿਕ ਪੁਨ ਦੇਵਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਅੰਨਾਦਿ[੧੬]।੨੩। ਅਸਨਹੀਨ[੧੭] ਬਸਨੈ ਨਗਨ[੧੮] ਕਰਤਿ ਅਰਥਨਾ[੧੯] ਜੌਨ[੨੦]। ਛੂਛਾ[੨੧] ਬਹੁਰ[੨੨] ਨ ਜਾਵਈ ਆਵਤਿ ਜੋਊ ਭੌਨ*॥੨੪॥ ਸੈਯਾ ॥ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੋ ਥੋਰੋ ਉਠਾਵਨ[੨੩], ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਹੋਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖ[੨੪] ਹੀ ਦਾਨਾ। ਕੀਰਤੀ ਕਉ ਸੁਨਿ ਧਾਵਤਿ ਆਵਤਿ[੨੫] ਪਾਵਤਿ ਜੋ ਅਰਥੀ ਅਨੁਮਾਨਾ[੨੬]। ਚੂਨ[੨੭] ਤੇ ਲੋਨ[੨੮] ਘ੍ਰਿਤਾਦਿ ਤੇ ਜੇ ਵਥੁ[੨੯] ਅੰਤਰ ਚੀਰ[੩੦] ਧਰੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਕੋ ਨਿਕਾਰ ਕੈ ਦੇਵਤਿ ਸੋ ਨ ਘਟੈ ਉਤਨੀ ਠਹਿਰਾਨਾ[੩੧]॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕੀਰ-ਤਿ ਪਸਰੀ ਪੁਰਿ[੩੨] ਸਰਬ[੩੩] ਘਰ ਘਰ ਭੀ ਭਰਪੂਰ। ਕਿਧੌਂ[੩੪] ਚੰਦ ਕੀ ਚਾਂਦਨੀ ਜਿਉਂ ਚਕੋਰ ਪ੍ਰਿਯ ਰੂਰ[੩੫] ॥ ੨੬ ॥ ਮਾਸ ਮਾਸ[੩੬] ਲੇਖਾ ਹੁਵੈ ਜਾਹਿਂ ਵਹੀ ਲੈ ਹਾਥ। ਸੰਖਨਾ[੩੭] ਕਰਿ ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਕੀ ਬੈਸਹਿਂ ਲੇਖਕ।

---

[੧]ਹੋਰਥੇ। [੨]ਖਿੱਚ ਲਿਆ। [੩]ਵਾਸਤੇ। [੪]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। [੫]ਨਾਂ ਉਲਟ ਕਰਾਂ। [੬]ਕਦੇ ਬੀ। [੭]ਸੱਚ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਮਤ ਟਿਕ ਜਾਏ। [੮]ਬਚਨ। [੯]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਤੇ। [੧੦]ਹੋਰ। [੧੧]ਜਗਾ ਤੋਂ। [੧੨]ਹੱਟ। [੧੩-੧੪]ਹੱਟੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਭੰਡਾਰ ਹੈ। [੧੫]ਮੰਗਤੇ। [੧੬]ਅੰਨ ਆਦਿ। [੧੭]ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ। [੧੮]ਕਪੜੇ ਤੋਂ ਨੰਗਾ। [੧੯-੨੦]ਜੋ ਕੋਈ (ਕੁਛ) ਮੰਗਦਾ ਹੈ। [੨੧]ਖਾਲੀ। [੨੨]ਮੁੜਕੇ। [੨੩]ਖਰਚ ਉਠਦਾ ਹੈ। [੨੪]ਵਧੀਕ। [੨੫]ਦੌੜਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [੨੬]ਪਤਾ ਪਾਕੇ, [੨੭]ਆਟਾ। [੨੮]ਲੂਨ। [੨੯]ਚੀਜ਼ਾਂ। [੩੦]ਕਪੜੇ। [੩੧]ਟਿਕੀ ਰਹੇ। [੩੨-੩੩]ਸ਼ਹਿਰ ਸਾਰੇ ਵਿਚ। [੩੪]ਮਾਨੋਂ। [੩੫]ਸੁੰਦਰ। [੩੬]ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮਹੀਨੇ। [੩੭]ਗਿਣਤੀ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਕਰੁਨਾ ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ। †ਪਾ:–ਲੈਕੇ।

ਸਾਥ ॥੨੭॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਜਬ ਜਬ ਲੇਖਾ ਹੋਇ ਤਬ ਤਬ ਬਾਧਾ ਨਿਕਸਈ। ਬਿਸਮੈ ਮਨ ਸੁਨਿ ਲੋਇ ਕੋ ਕੋ ਕਰਿਈ ਈਰਖਾ॥੨੮॥ਨਹਿੰ ਜਾਨੈ ਮਤਿ-ਮੰਦ–ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਸਰੂਪ ਹੈਂ।ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਯਾਂਕੋ ਕਛੁ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ*–॥ ੨੯ ॥ 'ਸੁਧ ਨਹਿੰ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਬਾਦ ਦਰਬ ਕੋ ਖੋਵਈ[੧]। ਘਾਟਾ ਹੋਇ ਨਿਦਾਨ[੨] ਗਹਨੋ ਜਾਇ[੩] ਦੁਖ ਪਾਵਈ' ॥ ੩੦ ॥ ਕੋ ਅਸ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ,ਕੋਇਕ ਭਾਖਤਿ[੪] ਅਪਰ ਗਤਿ[੫]।'ਦੇਵਤਿ ਦਾਨ ਉਦਾਰ ਬਰਕਤ ਯਾਂਤੇ ਅਧਿਕ[੬] ਹੈ'॥੩੧॥ ਸੈਯਾ॥ ਜਾਚਕ[੭] ਕੇਤਿਕ[੮]ਦਾਨ ਕੋ ਲੈ ਤਲਵੰਡੀ ਗਏ ਨੁਤਿ[੯] ਭੂਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਮੋਦੀ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਦੌਲਤਖਾਨ ਕੋ ਦਾਨਕੋ ਦੈਨ ਕਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਨ ਭਾਰੀ। ਨੰਗ[੧੦] ਛੁਧਾਤੁਰ[੧੧] ਦੇਖਿ ਸਕੈਂ ਨਹਿੰ ਸੰਪਤ[੧੨] ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਈ[੧੩] ਸੁਖਕਾਰੀ। ਪੁੰਨਮਤੀ[੧੪] ਕ੍ਰਿਤ ਧੰਨਵਤੀ[੧੫] ਜਿਹ ਜਾਚਕ[੧੬] ਭੀਰ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੀ'॥ ੩੨॥ ਜਾਚਕ ਜੇ ਤਲਵੰਡੀ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਭੇ ਧਨ ਲੇਨਿ ਕੀ ਆਸਾ।ਜੋ ਜਿਸ ਜਾਚਨਾ ਆਨਕਰੀਤਸੰ[੧੭] ਪਾਵਤਿ ਭੇ ਗਯੋ ਕੋ ਨ ਨਿਰਾਸਾ।ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਰਾਇਬੁਲਾਰ ਅਨੰਦਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਿਉਂ ਸੁਖਰਾਸਾ[੧੮]। ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[੧੯] ਸਾਰਸ ਲੋਚਨ[੨੦] ਰੂਪ[੨੧] ਬਿਲੋਕਨ[੨੨]ਚਾਹਤਿ ਪਾਸਾ॥੩੩॥ ਸ੍ਰੋਨ ਮੈਂ[੨੩] ਕਾਲੂ ਸੁਨੀ ਸੁਤ ਕੀ ਨੁਤਿ[੨੪] ਚਿੱਤ ਲਖੀ[੨੫]–ਬਿਤ[੨੬]ਲੇਹਿ ਕਮਾਈ॥ ਤੱਦਪਿ ਭੂਰ[੨੭] ਉਦਾਰ ਅਹੇ ਧਨ ਰਾਖਨ ਕੀ ਮਤਿ[੨੮] ਤਾਂਹਿ ਨ ਆਈ। ਹੌਂ ਅਬ ਜਾਇਕੇ ਦੇਉਂ ਸਿਆਨਪ ਆਨਿਹੌਂ[੨੯] ਜੇਤੋ ਕੀਓ ਇਕਠਾਈ[੩੦]–। ਐਸੇ ਵਿਚਾਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰ ਭਯੋ ਮਿਲਨੇ ਹਿਤ ਜਾਵਤਿ ਭਾ ਢਿਗ ਰਾਈ[੩੧]॥੩੪॥ 'ਹੌਂ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਸੁਧ ਲੇਵਣ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ[੩੨] ਕਰੌਂ ਗਵਨਾ'। ਰਾਇ ਕਹੇ 'ਹਿਤ ਸੋਂ[੩੩] ਮਿਲੀਏ ਨ ਕੁਬੋਲ ਭਨੋ ਮੁਖ ਤੇ ਕਵਨਾ। ਮੋ ਦਿਸ[੩੪] ਤੇ ਸਿਰ ਪੈ ਕਰ[੩੫] ਫੇਰਹੁ

[੧]ਬਿਰਥਾ ਧਨ ਗੁਆਂਵਦਾ ਹੈ। [੨]ਅਖੀਰ ਨੂੰ। [੩]ਪਕੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। [੪]ਆਖਦੇ ਹਨ। [੫]ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੬]ਬਹੁਤ। [੭]ਮੰਗਤੇ। [੮]ਕਈ ਇਕ। [੯]ਉਸਤਤ। [੧੦]ਨੰਗਾ। [੧੧]ਭੁੱਖਾ। [੧੨]ਦੌਲਤ। [੧੩]ਬਹੁਤ ਵਧੀ। [੧੪]ਪੁੰਨ ਵਾਲੀ। [੧੫]ਧਨ ਵਾਲੀ। [੧੬]ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ। [੧੭]ਤੈਸੀ। [੧੮]ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸੁਖ ਦੀ ਖਾਣ ਮਿਲ ਗਈਹੈ। [੧੯]ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੨੦]ਕਵਲਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਵਾਲੇਦਾ। [੨੧] ਦਰਸ਼ਨ। [੨੨]ਦੇਖਣਾ। [੨੩]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [੨੪]ਸਿਫਤ। [੨੫]ਜਾਣੀ। [੨੬]ਧਨ। [੨੭]ਬਹੁਤ। [੨੮]ਬੁੱਧੀ। [੨੯]ਲਿਆਵਾਂਗਾ। [੩੦]ਜਿਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਕੱਠਾ। [੩੧]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਪਾਸ। [੩੨]ਆਗਯਾ ਦਿਓ। [੩੩]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [੩੪]ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ। [੩੫]ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ।

*ਪਾ:–ਕਛੂ ਅਚਰਜ ਨਹਿ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਕੰਠ ਕਰੋ ਲਵਨਾ[੧]। ਸ਼੍ਰੋਨਨ[੨] ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਮੁਕੰਦ ਪਿਤਾ[੩] ਪੁਨ ਗਾ[੪] ਭੁਵਨਾ[੫]॥੩੫॥ ਮਾਤ ਸੰਦੇਸ਼[੬] ਦਏ ਅਸੂਆਂ ਭਰਿ[੭] ਤਾਤ[੮] ਕੋ ਮੋਹ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਘਨੇਰਾ। ਕਾਲੂ ਤਬਹਿ ਮਧੁਰਾਨਹਿਂ[੯] ਲੈ ਸਕਟਾ[੧੦] ਜੁਰਵਾਇਕੈ ਬੈਲਨ[੧੧] ਪ੍ਰੇਰਾ[੧੨]। ਪੰਥ ਕੋ ਛੋਰਿ[੧੩] ਸਤ੍ਰੈਕ੍ਰਮਸੋਂ[੧੪] ਪੁਰਿ[੧੫] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ[੧੬] ਸੁਤ[੧੭] ਆਪਨ[੧੮] ਹੇਰਾ[੧੯]। ਠਾਂਢ ਕਿਯੋ[੨੦] ਸਕਟਾ[੨੧] ਤਿਹ ਥਾਨ, ਤਰੈ ਉਤਰ੍ਯੋ[੨੨] ਉਰ ਮੋਹ ਵਧੇਰਾ॥੩੬॥ ਪੰਕਜਨੈਨ[੨੩] ਬਿਲੋਕਿ[੨੪] ਪਿਤਾਦਿਸ਼ਿ[੨੫] ਤੂਰਨ[੨੬] ਧਾਇ ਕੈ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮਾ। ਕਾਲੂ ਉਠਾਇ ਲਯੋ, ਭੁਜ ਕੋ ਗਹਿ[੨੭] ਕੰਠ[੨੮] ਲਗਾਇ ਭਲੇ ਸੁਖ ਧਾਮਾ[੨੯]। ਹੌਂ[੩੦] ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਜਾਇ ਕਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ[੩੧]। ਬੂਝਿਕੈ[੩੨] ਛੇਮ[੩੩] ਸਰੀਰ ਕੀ ਤਾਂ ਛਿਨ ਬੈਸ੍ਯੋ ਪ੍ਰਯੰਕ[੩੪] ਪੈ ਲੈ ਅਭਿਰਾਮਾ[੩੫] ॥ ੩੭ ॥ ਹਾਥ ਕੇ ਸਾਥ ਪਲੋਸਤਿ ਮਾਥ[੩੬] ਅਨਾਥਨ ਨਾਥ ਕੋ ਅੰਕ[੩੭] ਬਸਾਈ[੩੮]। ਮੇਲ ਭਯੋ ਬਹੁ ਕਾਲ ਵਿਖੈ[੩੯] ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਈ[੪੦] ਕੀ ਜਈ*[੪੧] ਉਪਜਾਈ। ਸੌਦਾ ਵਿਸ਼ੇਖ[੪੨] ਹੀ ਦੇਖ ਨਿਖੱਦਨਾ ਮੈਂ[੪੩] ਜਾਨ ਸਪੂਤ ਰਹ੍ਯੋ ਹਰਖਾਈ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ[੪੪] ਜਬ ਬੀਤ ਗਈ ਤਿਹ ਕਾਲ[੪੫] ਮੈਂ ਕਾਲੂ ਨੇ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ[੪੬] ॥ ੩੮ ॥ 'ਇਹੁ ਕਾਲ ਭਯੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ ਤੇ ਕੀਨੀ ਹੈ ਕੇਤੀ ਕਮਾਈ?' ਸੁਨਿ ਪੰਕਜਲੋਚਨ[੪੭] ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਬਹੁ ਆਨ ਕਮਾਈ ਕਰੀ ਇਹ ਥਾਂਈ। ਨਹਿਂ ਹਾਥ ਮੈਂ ਆਥ[੪੮] ਕਰੈ ਥਿਰਤਾ[੪੯], ਉਤ ਆਵਤਿ ਹੈ ਇਤ ਕੋ ਚਲਿ ਜਾਈ। ਕਰ[੫੦] ਏਕ ਬਿਰਾਟਿਕਾ[੫੧] ਸੰਚਿ ਕਰੀ ਨਹਿਂ[੫੨], ਆਮਦ ਔ ਖਰਚੀ ਸਮਤਾਈ[੫੩]'॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਾਤ ਮੋਹ[੫੪] ਤ੍ਰਿਣ ਸੇਤੁ ਜਿਉਂ[੫੫]

---

[੧] ਗਲੇ ਲਾਉਣਾ, ਜੱਫੀ ਪਾਉਣੀ। [੨] ਕੰਨਾਂ। [੩] ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦਾ ਪਿਤਾ। [੪] ਫੇਰ ਗਿਆ। [੫] ਘਰ। [੬] ਸੁਨੇਹੇ। [੭] ਹੰਝੂ ਭਰਕੇ। [੮] ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ। [੯] ਮਿਠਾਈ। [੧੦] ਗੱਡਾ। [੧੧] ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ। [੧੨] ਹੱਕਿਆ [੧੩] ਰਾਹ ਮੁਕਾਇਆ। [੧੪] ਸਾਰਾਧੀਰੇ ਧੀਰੇ। [੧੫] ਸ਼ਹਿਰ (ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ)। [੧੬] ਪਹੁੰਚਾ। [੧੭] ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ। [੧੮] ਹੱਟ ਪੁਰ। [੧੯] ਵੇਖਿਆ। [੨੦] ਖੜਾ ਕੀਤਾ। [੨੧] ਗੱਡਾ। [੨੨] ਹੇਠ ਉਤਰਿਆ। [੨੩] ਕਮਲਨੈਨ ਨੇ। [੨੪] ਵੇਖਕੇ। [੨੫] ਵਲ। [੨੬] ਛੇਤੀ। [੨੭] ਬਾਂਹ ਫੜਕੇ। [੨੮] ਗਲੇ। [੨੯] ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ। [੩੦] ਮੈਂ (ਬਾਲੇ ਨੇ)। [੩੧] ਕਾਮਨਾ ਦੇ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੩੨] ਪੁੱਛਕੇ। [੩੩] ਸੁਖ। [੩੪] ਪਲੰਘ ਪੁਰ। [੩੫] ਸੋਹਣੇ (ਪੁੱਤ੍ਰ) ਨੂੰ। [੩੬] ਪਿਆਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਮੱਥੇ ਤੇ। [੩੭] ਗੋਦ ਵਿਚ। [੩੮] ਬਹਾਕੇ। [੩੯] ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ। [੪੦] ਨਵੀਂ। [੪੧] ਅੰਗੂਰੀ। [੪੨] ਬਹੁਤ। [੪੩] ਹੱਟ ਵਿੱਚ। [੪੪] ਦੋ ਘੜੀਆਂ। [੪੫] ਉਸ ਵੇਲੇ। [੪੬] ਕਹੀ। [੪੭] ਕਵਲ ਨੈਨ ਨੇ। [੪੮] ਮਾਯਾ। [੪੯] ਟਿਕਾਣਾ। [੫੦] ਹੱਥ। [੫੧] ਕੌਡੀ। [੫੨] ਕੱਠੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। [੫੩] ਬਰਾਬਰ। [੫੪] ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਮੋਹ। [੫੫] ਕੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁਲ ਵਾਂਙੂ। *ਪਾਃ—ਕ੍ਰੂੰਜਈ।

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਹਿਰ ਪ੍ਰਵਾਹਿ। ਏਕਹਿ ਬਾਰ[1] ਬਹਾਇ[2] ਸੋ ਰਹਾ ਨ ਕਛੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ੪੦ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨਨਿ[3] ਮੈਂ ਮਨ ਰੋਸ ਘਨੋ ਮੁਖ ਬੈਨ ਭਨੇ ਧਨ ਰਾਖਨਿ ਹੇਤੂ। 'ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਯੋ ਨ ਦਯੋ ਸੁਖ ਤੈਂ, ਨਿਤ ਬਾਦ ਗਵਾਇ ਬਿਤੰ[4] ਦੁਖ ਦੇਤੂ। ਇਕ ਹੋਤਿ ਸਪੂਤ ਕਮਾਵਤਿ ਹੈਂ ਧਨ ਪਾਵਤਿ ਸੋ ਜਸੁ ਆਨਿ ਨਿਕੇਤੂ[5]। ਸੁਧਿ[6] ਮੂਲ ਨ ਭੂਲ ਕਰੀ ਕਬਹੂੰ ਮੁਝਤੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ[7] ਰਹਯੋ ਅਨਚੇਤੂ[8] ॥ ੪੧ ॥ ਕਾਲ[9] ਬਿਸਾਲ[10] ਬਿਤਯੋ ਕ੍ਰਿਤਿ ਮੋਦੀ ਮੈਂ ਏਕ ਵਿਰਾਟਿਕਾ[11] ਭੀ ਨ ਖਟਾਈ'।ਮੋ ਸੋਂ ਕਿਧੋ ਬਹੁ ਰੋਸੁ[12] ਤਬੈ 'ਧ੍ਰਿਗ[13] ਤੂ ਹੀ ਰਹੈਂ ਧਨ ਦੀਨਿ ਗਵਾਈ'। ਬਾਰਜਲੋਚਨ[14] ਬੈਕ[15] ਬਿਲੋਕਿ[16] ਮੁਝੈ ਬਰਜਾ[17] ਨਿਜ ਭੌਂਹਿ ਦਿਖਾਈ[18]। ਖੀਝ[19] ਰਿਦੈ ਦੂਰ-ਬੈਨ[20] ਭਨੈ ਬਹੁ,ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਰਹੇ ਜਗਸਾਈਂ ॥੪੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਜੋ ਖੋਯੋ ਮਮ ਧਾਮ ਤੇ ਦੇਵਹੁ* ਅਬਹਿ ਕਮਾਇ। ਹੌਂ ਆਯੋ ਲੇਵਨ ਕਛੂ ਦੀਨੋ ਸਭਿਹਿ ਗਵਾਇ ॥ ੪੩ ॥ ਬੈਸ[21] ਤਰੁਨ[22] ਇਸ ਕੀ ਭਈ ਸਮਝ ਨ ਆਈ ਕੋਇ। ਪਾਛਲ ਜੈਸੀ[23] ਮਤਿ ਰਹੀ ਹਾਨ ਲਾਭ ਸਮ[24] ਦੋਇ[25] ॥੪੪॥ ਸੈਯਾ ॥ ਧਾਮ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਸੰਦੇਹ†[26] ਕੋਊ ਧਨ ਖੋਵਤਿ ਖਾਵਤਿ ਏਕ ਸੀ ਜੋਰੀ[27]।ਦੂਜੋ ਜੇ ਹੋਤਿ ਭਲੋ ਸਮਝਾਵਤਿ, ਹੈ ਨ ਗਮੀ[28] ਧਨ ਕੀ ਮਨ ਥੋਰੀ।ਜੋ ਮਤਿਵਾਨ[29] ਹੁਤੋ ਕੋਊ ਮਾਨਵ[30] ਕਾਰ ਇਸੇ ਮਹਿਂ ਲੇ ਧਨ ਜੋਰੀ। ਹੋਇ ਬਿਆਹਿ ਤ ਕਯਾ ਖਰਚੈ ਤਬ ਚਾਹੈਗਾ ਆਪ ਕਮਾਈ ਜੁ ਮੋਰੀ[31] ॥ ੪੫॥ਹੇਸੁਤ[32]!ਬੈਸ[33] ਜੁਵਾ[34] ਤਵ ਭੀ, ਅਬ ਛੋਰ ਫਜ਼ੂਲੀ ਕੋ,ਹੋਹੁ ਸਯਾਨ॥ ਪਾਛਲਰੀਤਿ ਤੇ ਹੈ ਬਿਪਰੀਤਿ[35],ਕਰੋ ਧਨ ਸੰਚਨ[36] ਜਯੋਂ ਮਤਿਵਾਨਾ। ਜੇ ਮੁਝ ਦੇਨੇ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਚਹੋ ਮਨ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਾਲੀ[37] ਰਖੋ ਨਿਜ ਥਾਨਾ।ਹੈਂ ਘਰ ਕਾਰਜ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਕਯੋਂ ਨਿਬਹੈਂ ਧਨ ਹੀਨ ਜੇ ਪਾਨਾ[38] ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਧਨ ਸੰਚਨ ਕੇ ਅਨਿਕ ਗੁਨ ਬਰਨਨ ਕਰੇ ਸੁਨਾਇ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ

[1]ਇਕੋ ਵਾਰੀ। [2]ਰੁੜ ਗਿਆ। [3]ਕੰਨਾਂ। [4]ਧਨ ਵਜਰਬ ਗੁਆਕੇ। [5]ਘਰ। [6]ਸੋਝੀ। [7]ਉਲਟ। [8]ਅਚੇਤ। [9]ਸਮਾਂ। [10]ਬਹੁਤ। [11]ਕੋਡੀ। [12]ਗੁੱਸਾ। [13]ਪਾਸ। [14]ਕਵਲ ਨੈਨ ਨੇ। [15]ਟੇਢੀ ਨਜ਼ਰ। [16]ਵੇਖਕੇ। [17]ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। [18]ਭਾਵ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੁੱਪ ਰਹੁ। [19]ਖਿਝਕੇ। [20]ਖੋਟੇ ਵਾਕ। [21]ਉਮਰ। [22]ਜੁਵਾਨ। [23]ਪਿੱਛੇ ਵਰਗੀ। [24]ਬਰਬਰ। [25]ਦੋਨੋਂ। [26]ਫਿਕਰ। [27]ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਜੋੜੀ। [28]ਚਿੰਤਾ। [29]ਬੁਧੀਵਾਨ। [30]ਮਨੁੱਖ। [31]ਮੇਰੀ ਕਮਾਈ। [32]ਪੁੱਤ੍ਰ। [33]ਉਮਰ। [34]ਜੁਵਾਨ। [35]ਉਲਟ। [36]ਕੱਠਾ ਕਰੋ ਧਨ। [37]ਵੱਖਰੀ। [38]ਜੇ ਧਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਤਾਂ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਦੇਵਹਿ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਸੰਦੇਸ।

ਬੁਧਿ ਸਮਝਾਵਈ ਰੋਸ[1] ਨੇਹ ਮਨ ਲ੍ਯਾਇ[2] ॥ ੪੭ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਬਹੁਰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੀਨ ਕਰਿ ਦੁਲਾਰ[3] ਨਿਜ[4] ਤਨੁਜ[5] ਸੋਂ। ਧਾਮ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨ[6] ਜਹਾਂ ਹੁਤੋ ਜੈਰਾਮ ਕੋ ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ਲੇਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ। ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ। ੧੩੫ ਵਾਧਾ ਨਿਕਲੇ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ[7] ਅਰਜ਼ਨ ਸੁਨਤਿ ਅਰਜਨ ਜਸ ਵਿਸਤਾਰ।
ਬਾਨੀ ਅਰਜੁਨ ਬਾਨ ਜਿਨ ਬੇਦਨ ਪਦ ਸਿਰ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥

ਅਰਜਨ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ।
ਅਰਜ਼ਨ=ਅਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ [ਅਰਜ਼=ਬੇਨਤੀ] ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ।
ਅਰਜੁਨ=ਚਿੱਟਾ, ਉੱਜਲ।

(ਅ) ਅਰਜ+ਨ=ਅਰਜ=ਇਛਾ ਰਹਤ, ਨ=ਨਹੀਂ } ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਸ ਵਿਸਤਾਰ ਦੀ (ਲੋੜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।)

(ੲ) ਅਰ=ਅਤੇ, ਜਨ=ਜਗਤ } ਅਤੇ ਜਗਤ (ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਜਸ ਵਿਸਤਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ਸ) ਅਰਿ+ਜਨ=ਵੈਰੀ ਲੋਕ। ਭਾਵ, ਵੈਰੀ ਲੋਕ ਬੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਜੁਨ=ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਸਰਾ, ਜਿਹੜਾ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਦੀ

---

[1]ਗੁੱਸਾ। [2]ਤੇ ਪਿਆਰ ਮਨ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ। [3]ਲਾਡ। [4]ਆਪਣੇ। [5]ਪੁੱਤ੍ਰ। [6]ਜਾਣਾ ਕੀਤਾ।

[7]ਅਰਜਨ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਰੂਪ ਰਖਦਾ ਹੈ:—अर्जुन। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਯਥਾ:—੧. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ ਤੇ ਤੀਸਰਾ ਪਾਂਡਵ ਸੀ। ੨. ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸਹਸ੍ਰਾਰਜਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੩. ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। ੪. ਅਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਇਕਲੋਤਾ ਬੇਟਾ। ੫. ਮੋਰ। ੬. ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ, ਉੱਜਲ। ੭. ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ। ੮. ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਕਈ ਕਿਤੇ-ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ। ੯. ਸੁੰਛ। ੧੦. ਵੇਦ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇੰਦ੍ਰ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ। ਧਾਤੂ ਇਸ ਦਾ ਹੈ ਅਰਜਨ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਬਨਾਉਣਾ। ੧੧. ਅਰਬੀ ਪਦ ਹੈ, ਅਰਜ਼। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਬੇਨਤੀ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਅਰਬੀ ਰੂਪ 'ਅਰਜ਼' ਨੂੰ-ਨਨਾ-ਲਾਕੇ ਬਹੁ ਬਚਨ ਬਨਾਯਾ ਹੈ, 'ਅਰਜਨ' ਬੇਨਤੀਆਂ, ਅਰਦਾਸਾਂ, ਅਰਜ਼ਾਂ।

ਵਿਦਜਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਚੋਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਇਹ ਪਤੀ ਸੀ।

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ) ਉੱਜਲ ਜਸ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ (ਉਹ ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ) ਬੇਨਤੀਆਂ ਸੁਣ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅਤੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ) ਬਾਣੀ ਅਰਜਨ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਵਾਂਗੂ (ਮਨ ਵਿਚ ਅਮੋਘ ਘਾਉ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ) ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ), ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ, ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਕੇ (ਮੈਂ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲਯੋ ਜਾਇਕੈ ਨਾਨਕੀ ਮਨ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ। ਅਸਨ[1] ਬਸਨ[2] ਆਨਯੋ ਹੁਤੋ ਦਯੋ ਬੈਸ ਕਰਿ ਗ੍ਰੇਹ[3]॥੨॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਆਯੋ ਬਹੁਰ ਜਰਾਮ ਸਾਦਰ[4] ਤਿਹ[5] ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ ਸਭਿ* ਧਾਮ ਰਿਦਾ ਅਮੋਦਹਿ[6] ਸੰਗ ਭਰਿ॥੩॥ ਸ਼ਸ਼ਿਬਦਨਾ ਛੰਦ ॥ ਮਿਲਿ ਰਲਿ ਬੈਸਾ॥ ਕੁਸ਼ਲ[7] ਬੁਝੇਸਾ[8]। ਬਚ[9] ਤਬ ਕਾਲੂ। ਕਹਤਿ ਉਤਾਲੂ[10] ॥੪॥'ਸੁਤ ਮਮ ਆਯੋ। ਨਹਿੰ ਸਮਝਾਯੋ। ਕਰਤਿ ਕੁਕਾਰਾ। ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ॥ ੫ ॥ ਸੁਧਿ ਨਹਿੰ ਲੀਨੋ। ਤੁਮ ਕਸਾ ਕੀਨੋ? ।ਸੁਰਤਿ[11] ਬਿਸਾਰਾ[12]। ਕਿਹ ਧਨ ਡਾਰਾ[13] ॥ ੬ ॥ ਨਹਿੰਨ ਬਿਵਾਹਾ। ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਚਾਹਾ।–ਧਨ ਨਹਿ ਖੋਵੈ। ਅਸ ਬਿਧਿ ਹੋਵੈ–॥ ੭ ॥ ਕਰਿ ਰਖਵਾਰੀ। ਨਿਤ ਸੁਧਿਕਾਰੀ। ਬਹੁ ਧਨ ਆਵੈ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਜਾਵੈ?' ॥੮ ॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨ 'ਤਾਤੇ[14]! ਸੁਨੀਜੈ। ਲਗਯੋ ਕਾਰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਭਲੇ ਹੀ ਜਨੀਜੈ। ਹੁਵੈ ਹੈ ਕਿਤੇ ਥਾਂਇ ਵੈਸੇ ਸਗਾਈ। ਉਦਾਸੀਨ ਯਾਂਕੋ ਲਖੀਜੈ ਸੁਭਾਈ॥ ੯ ॥ ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਤੇਰੋ ਕਛੂ ਨਾਹਿ ਖੋਈ[15]। ਸਵਾਰੈ ਵਿਗਾਰੈ ਨਿਜੈ ਕਾਰ ਸੋਈ[16]'। ਭਨੈ ਬੈਨ ਜੈਰਾਮ ਤਾਸੋ ਸੁਨਾਈ।'ਭਯੋ ਹੈ ਅਬੈ ਸੋਧ ਯਾਂਕੀ ਸਗਾਈ[17]'॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਰਖਯੋ ਕਾਲੂ ਕਹਤਿ ਪੁਨਿ 'ਹੋਇ ਭਲੀ ਜਹਿੰ ਠੌਰ। ਦੇਖਿ ਜਰਾਮ! ਕਰੀਜੀਏ ਖੱਤ੍ਰੀ ਹ੍ਵੈ ਧਨ ਗੌਰ[18]'॥੧੧॥ਕਬਿੱਤ॥ਭਾਖਤਿ ਜੈਰਾਮ 'ਚੋਣਾ ਗੋਤ ਮੂਲਾ ਨਾਮ ਤਿਹ ਤਨੁਜਾ ਹੈ ਧਾਮ ਸੋ ਰੰਧਾਵੇ ਪਟਵਾਰੀਆ[19]। ਭਲੋ ਹੈ ਠਿਕਾਨੋ ਚਾਹਿ ਕੀਨਿ ਮੈਂ ਖੁਜਾਨੋ[20] ਜਾਨੋ[21] ਹੋਇ ਸਨਬੰਧ,ਸੁਖ

---

[1]ਭੋਜਨ। [2]ਕਪੜੇ। [3]ਘਰ। [4]ਆਦਰ ਨਾਲ। [5]ਉਸਨੇ। [6]ਖੁਸ਼ੀ। [7]ਸੁਖ ਆਨੰਦ। [8]ਪੁੱਛੀ। [9]ਬਚਨ। [10]ਛੇਤੀ। [11]ਖਿਆਲ। [12]ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ। [13]ਕਿੱਥੇ ਧਨ ਗੁਵਾਯਾ। [14]ਹੇ ਪਿਤਾ! [15]ਗਵਾਇਆ। [16]ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਹੈ। [17]ਕੁੜਮਾਈ ਦੀ ਢੂੰਡ। [18]ਬਹੁਤੇ ਧਨ ਵਾਲਾ। [19]ਰੰਧਾਵਿਆਂ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਹੈ। [20]ਭਾਲ। [21]ਇਹ ਜਾਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਸੁਭ।

ਸਾਨੋ[1] ਸੋ ਨਿਹਾਰੀਆ[2]।'ਮੋਰ ਤੋਰ ਏਕ ਲਾਜ, ਜਾਨੈ ਜੈਸੇ ਕਰੋ ਕਾਜ, ਆਪਤੂੰ ਸਯਾਨੋ'ਬੈਨ ਕਾਲੂਯੋਂ ਉਚਾਰੀਆ।'ਜੈਸੇ ਸੁਖਤਨਿਯਾ[3]ਕੋ ਸੀਤਲ ਸੁ ਨੈਨ ਮੇਰੇ ਤੈਸੇ ਪਿਖੋਂ ਨਾਨਕ ਕੋ ਲਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀਆ' ॥੧੨॥ਦੋਹਰਾ॥ 'ਤੁਮ ਕਾਲੂ ਮਮ ਪਿਤਾ ਸਮ ਰਹਉ ਇਹਾਂ ਕਰਿ ਧਾਮ। ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਆਨਿ ਹੋ' ਭਾਖੇ ਬੈਨ ਜਰਾਮ॥ ੧੩ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਕਾਲੂ ਭਨੇ ਬੈਨ 'ਬਹੁ ਕਾਲ[4] ਕੋ ਹੈ ਐਨ ਮੇਰੋ[5] ਕੋਊ ਦੁਖ ਹੈ ਨ, ਸੁਖ ਚੈਨ ਸੋਂ ਬਸਤਿ ਹੌਂ। ਕਾਰ ਪਟਵਾਰੀ ਤਹਾਂ ਦੀਨੀ ਰਾਇ ਸਾਰੀ, ਮਮ ਲੋਕ ਅਨੁਸਾਰੀ, ਪੁਨ ਕੈਸੇ ਨ ਤਜਤਿ ਹੌਂ।ਹੋਇ ਜੇ ਸਗਾਈ ਲੇਹੁ ਸਪਦ[6]ਬੁਲਾਈ ਮੋਹਿ,ਕੀਜੈਨ ਬਿਲੰਬ[7] ਤੋਹਿ ਔਰ ਹੌਂ ਕਹਤਿ ਹੌਂ।ਰਾਖੋ ਰਖਵਾਰੀ ਸਭ ਕਰੈ ਨ ਖੁਆਰੀ ਧਨ,ਦੀਜੈ ਮਤਿ[8] ਆਪ, ਤਾਂਕੀ ਚਿੰਤਾ ਮੈਂ ਰਹਤਿ ਹੌਂ' ॥ ੧੪ ॥ ਨਾਨਕੀ ਭਨਤਿ 'ਸੁਨ ਬੈਨ ਮੇ[9] ਜਨਕ[10]! ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ਸਦੀਵ ਧਨ ਖੋਤਿ ਨਿਤ ਮੋਰੀਆ। ਆਪਨੀ ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਤ, ਖੋਇ[11] ਕਿਧੌਂ[12] ਰਾਖੈ ਬਿਤ[13],ਰਹੀਏ ਨਿਚਿੰਤ ਚਿਤ, ਲੇਤਿ ਨਹਿੰ ਤੋਰੀਆ[14]। ਭੂਖੇ ਕੋ ਅਸਨ ਪੁਨ ਬਸਨ[15] ਨਗਨ[16] ਦਾਨੀ, ਪੁੰਨਵਾਨ ਰੂਪ, ਕਰੈ ਜਾਰੀ ਨਹਿੰ ਚੋਰੀਆ। ਕਰੈ ਜੋ ਕੁਕਰਮ, ਨਿਵਾਰਨ ਧਰਮ ਤਾਂਕੋ, ਲਗੈ ਜੋ ਸੁਕਰਮ, ਅਧਰਮ ਤਾਂਹਿ ਹੋਰੀਆ[17] ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਧਕ ਛੰਦ ॥ ਜਾਨਹੁ ਤਾਤ! ਇਹੈ ਗਤਿ ਭ੍ਰਾਤਹਿ। ਦੇਤਿ ਫਕੀਰ ਖਵਾਇ ਜਹਾਂ ਤਹਿੰ। ਲੋਭ ਨਹੀ ਤਿੰਹ ਕੇ ਉਰ ਅੰਤਰ। ਧ੍ਯਾਨਬਿਖੈ ਮਤਿ ਜਾਨਿ ਨਿਰੰਤਰ॥੧੬॥ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਡਰ ਆਵਹਿ। ਲੇਖਹਿ ਮੈਂ ਧਨ ਨਾ ਘਟਿ ਜਾਵਹਿ। ਜਾਚਕ ਭੀਰ[18]ਵਡੀ ਨਿਤ ਹੋਵਹਿ। ਭਾਖਹਿੰ ਲੋਕ ਸਭੈ –ਇਹ ਖੋਵਹਿ– ॥ ੧੭ ॥ ਸ਼ਸ਼ਿਬਦਨਾ ਛੰਦ ॥ ਜਬ ਕਰਿ ਲੇਖਾ। ਵਧਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਨਹਿੰ ਘਟਿ ਜੋਈ। ਭਲ ਪ੍ਰਤਿ[19] ਆਈ॥੧੮॥ ਇਹ ਕਰਤਾਰਾ। ਧਰਿ ਅਵਤਾਰਾ। ਭਵ ਭਵ ਮਾਂਹੀ[20]। ਨਰ ਤਨ[21] ਨਾਂਹੀ' ॥ ੧੯ ॥ ਇਵ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ। ਕਹਿ 'ਸੁਖ ਭਾਲੂ[22]। ਅਬ ਕਰਿ ਲੇਖਾ। ਵਧਤਿ ਜਿ ਦੇਖਾ॥੨੦॥ਮਮ ਕਹਿ ਮਾਨੋ। ਮਨ ਪਹਿਚਾਨੋ। ਕਰਹੁ

---

[1]ਸੁਖ ਸਮੇਤ। [2]ਵੇਖਿਆ ਹੈ। [3]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦਾ। [4]ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਦਾ। [5]ਘਰ ਮੇਰਾ (ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਹੈ)। [6]ਛੇਤੀ। [7]ਦੇਰ। [8]ਸਿੱਖਿਆ। [9]ਮੇਰੇ। [10]ਪਿਤਾ। [11]ਨੁਕਸਾਨ ਕਰੇ। [12]ਭਾਵੇਂ। [13]ਧਨ। [14]ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਆਪਦਾ (ਧਨ)। [15]ਕੱਪੜਾ। [16]ਨੰਗੇ ਨੂੰ। [17]ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਧਰਮ ਹੈ। [18]ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ। [19]ਇਜ਼ਤ। [20]ਜਨਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ (ਲੀਤਾ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ਨੇ)। [21]ਮਨੁਖ ਸ਼ਰੀਰ। [22]ਭਲਾ ਸੁਖ।

ਉਪਾਈ। ਦਰਬ ਖਿਸਾਈ[੧] ॥੨੧॥ ਕਖ ਲਖ ਜਾਂਕੇ। ਇਕ ਸਮ ਤਾਂਕੇ। ਅਸ[੨] ਬਿਧਿ[੩] ਕੀਜੈ। ਧਨ ਜਿਵ[੪] ਲੀਜੈ ॥ ੨੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਲੇ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇਕੈ ਦੇਹੁ ਤਿਸੈ ਸਮਝਾਇ।ਹਮ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹੈਂ* ਲੈਹੈਂ[੫] ਬਾਤ ਮਨਾਇ' ॥ ੨੩ ॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ ਜੈਰਾਮ ਬੋਲਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਠਿ ਦਾਸ ਬੁਲਾਯੋ ਬਾਲਾ। ਜਬ ਬੈਸਯੋ[੬] ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਤੁਮ ਨਾਨਕ ਮੀਤ ਸੁਜਾਨੇ ॥੨੪॥ ਹੌਂ ਤੁਮ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਐਸੇ। ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਹੈ ਮਮ ਜੈਸੇ। ਕਰਿ ਤਾਂਕੀ ਅਬ ਰਖਵਾਰੀ। ਧਨ ਬਿਰਥਾ ਦੇਯ ਨ ਡਾਰੀ ॥ ੨੫॥ ਤੁਝ ਸੰਗਿ ਰਹੇ ਕੀ ਲਾਜਾ। ਧਨ ਜਾਵਹਿ ਨਹੀਂ ਅਕਾਜਾ[੭]'। ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਰਿਸ[੮] ਈਖਦ[੯] ਕਰਿ ਕਹਿ ਬਾਲਾ ॥ ੨੬ ॥ 'ਹਮ ਲੋਭ ਨਹੀਂ ਮਨ ਰਾਈ। ਕਿਉਂ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਭਰਮਾਈ। ਨਹਿਂ ਲਾਲਸ ਹੈ ਕੁਛ ਅਸਨਾ[੧੦]। ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਫਜੂਲੀ ਬਸਨਾ[੧੧] ॥ ੨੭ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪਾ। ਉਪਕਾਰੀ ਸੰਤ ਅਨੂਪਾ। ਇਸ ਸੰਗਤਿ ਹੋਤਿ ਉਧਾਰੋ।ਮਨ ਸਵਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰ ॥ ੨੮ ॥ ਹਮ ਪਾਈ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹਾ। ਭਵ ਤਾਰੋਂ ਕਾਰਜ ਏਹਾ[੧੨]।ਸੁਨਿ ਮਹਿਤਾ! ਤੁਝ[੧੩] ਧਨ ਚਾਹਾ।ਰਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਤ ਕੇ ਪਾਹਾ[੧੪]।੨੯। ਮਮ ਇੱਛਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਏਹੀ। ਨਹਿਂ ਆਇਸੁ[੧੫] ਮੇਟਵਿ ਕੇਹੀ[੧੬]। ਕਛੁ ਦਰਬ[੧੭] ਨ ਪ੍ਰੀਹਾ ਮੇਰੇ[੧੮]†। ਜੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਾਲਸ ਤੇਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਰਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਤ ਕੇ ਪਾਸੂ।ਲੇ ਆਵਹੁ ਇਹਾਂ ਅਵਾਸੂ[੧੯]। ਜੋ ਖਰਚਹਿ ਤੇ ਵਧਿ ਜਾਵੈ। ਰਹੁ ਲੇਵਤਿ ਜੋ ਕਰ ਆਵੈ[੨੦] ॥ ੩੧ ॥ ਬਿਤ[੨੧] ਹੋਇ ਨ ਹਮਰੇ ਪਾਸਾ। ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਤਿਹ ਦਾਸਾ। ਧਨ ਇਕਠੋ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਈ। ਤਿਹ ਆਇਸੁ ਮੇਟਿ ਨ ਜਾਈ' ॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਜੈਰਾਮਾ। 'ਸੁਨਿ ਮਹਿਤਾ! ਇਹ ਨਿਹਕਾਮਾ[੨੨]।ਸਭਿ ਬਾਲੇ ਸਾਚ ਬਖਾਨੀ।ਸਤਿ ਜਾਨਹੁ ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਨੀ ॥ ੩੩ ॥ ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਉਰ ਮਹਿਂ ਰੋਸੂ[੨੩]। ਕਛੁ ਬਾਲੇ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੋਸੂ। ਜਬ ਹੋਵਹਿ ਨਾਨਕ ਬਯਾਹਾ। ਨਹਿਂ ਖੋਵਹਿ ਧਨ, ਨਿਤ ਚਾਹਾ ॥

[੧]ਖਿਸਕਾ ਲੈਣਾ। [੨]ਐਸੀ। [੩]ਜੁਗਤੀ। [੪]ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ। [੫]ਭਾਵ ਬਾਲਾ ਮਨਾ ਲਏਗਾ। [੬]ਬੈਠਾ। [੭]ਬਿਰਥਾ। [੮]ਗੁੱਸਾ। [੯](ਈਖਤ) ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ। [੧੦]ਭੋਜਨ ਦੀ। [੧੧]ਕਪੜੇ। [੧੨]ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਰਾਂ, ਏਹੋ ਕੰਮ ਹੈ। [੧੩]ਜੇ ਤੈਨੂੰ। [੧੪]ਪਾਸ। [੧੫]ਹੁਕਮ। [੧੬]ਕੋਈ ਭੀ। [੧੭]ਧਨ ਦੀ। [੧੮]ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ। [੧੯]ਘਰ। [੨੦]ਜੋ ਹੱਥ ਆਵੇ। [੨੧]ਧਨ। [੨੨]ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਬੇਲੋੜ। [੨੩]ਗੁੱਸਾ।

*ਪਾ:-ਹਮ ਤੁਮ ਮਿਲਹਿਂ ਤਾਂ ਕੋ ਕਹੈਂ। †ਪਾ:-ਕਛੁ ਦਰਬ ਨ ਪ੍ਰੀਤੀ ਮੇਰੇ।

੩੪ ॥ ਬੁਲਵਾਵੋਂ[੧] ਹੋਇ ਸਗਾਈ । ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਨ ਕਾਈ। ਤਿਯ ਮੋਹ[੨] ਤਬਹਿ ਹੋ ਜਾਈ। ਨਹਿੰ ਖੋਵਹਿ ਦਰਬ ਅਜਾਈਂ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਬਾਲਾ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਯਾ[੩]। ਜਹਿੰ ਨਾਨਕ ਹਾਟ ਸੁਹਾਯਾ। ਤਬ ਕਾਲੂ ਕੋਇਕ[੪] ਕਾਲਾ[੫]। ਬੀਤਾਯੋ ਤਨਿਯਾ ਸ਼ਾਲਾ[੬] ॥੩੬॥ ਚਲਿਨੇ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ। ਸਮਝਾਵਤਿ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੀ। 'ਸੁਤ ਹੋਇ ਸਗਾਈ ਤੇਰੀ। ਅਬ ਤੂਰਨ ਨਹਿੰ ਕਛੁ ਦੇਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਕਰਿ ਇਕਠੋ ਖਰਚ ਸਗਾਈ। ਤਜਿ ਆਗਲ[੭] ਰੀਤਿ ਬਿਜਾਈ[੮]।' ਮਿਲਿ ਤਨਜਾ[੯] ਤਨੁਜਾਪਤਿ ਕੋਂ[੧੦]। ਬਹੁ ਚਲਨ ਸਮੈਂ ਕਰਿ ਹਿਤ ਕੋ ॥੩੮॥ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਸੌਂ ਪੁਨ ਬਾਲਾ। ਬਚ ਹਿਤ ਕੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਨਿਜ ਕਾਲੂ ਭੌਨ ਸਿਧਾਯਾ। ਪੁਨ ਨਾਨਕ ਕਾਰ ਚਲਾਯਾ॥੩੯॥ਹੈ ਰੀਤਿ ਪੂਰਬਲਿ[੧੧] ਜੈਸੀ*। ਸਭਿ ਵਰਤਹਿ ਨਾਨਕ ਤੈਸੀ। ਦੇ ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਭਿ ਤਾਂਈ। ਘਰ ਛੂਛਾ[੧੨] ਕੋ ਨ ਪਠਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਪੁਰਿ[੧੩] ਪਸਰੀ ਕੀਰਤਿ ਰੂਰੀ[੧੪]। ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਘਰ ਘਰ ਪੂਰੀ ॥ ਕੈ ਪਾਂਤਿ[੧੫] ਮਰਾਲਨਿ[੧੬] ਭੂਲੀ। ਕਲ ਕਿਧੌਂ ਮਾਲਤੀ ਫੂਲੀ[੧੭] ॥ ੪੧ ॥ ਜਿਉਂ ਸੁਰਤਰੁ[੧੮] ਅਨਿਕ[੧੯] ਉਦਾਰਾ[੨੦]।ਤਿਉਂ ਦੇਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਅਵਾਰਾ[੨੧]। ਨਿਤ ਭੂਰ[੨੨] ਫਕੀਰਨਿ ਭੀਰਾ[੨੩]। ਦੇ ਹਰਖਹਿਂ ਰਿਦੇ ਸਧੀਰਾ[੨੪] ॥ ੪੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ ਤਬਹਿ ਪਿਸ਼ਨ ਇਕ[੨੫] ਆਇ। ਦੂਤੀ[੨੬] ਕਰੀ ਜਰਾਮ ਪੈ ਸਦਨ[੨੭] ਇਕੰਤਿ ਬਸਾਇ[੨੮] ॥ ੪੩॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ 'ਤਿਯ ਸੋਦਰ[੨੯] ਤੁਮ ਸਮਝਾਓ। ਧਨ ਬਿਰਥਾ ਨਾਹਿ ਲੁਟਾਓ। ਮਨ ਜਾਨਿਭਲੇ ਮਮ ਬੈਨਾ ॥ ਮਨ ਤਨਕ[੩੦] ਤਾਂਹਿ ਕੇ[੩੧] ਭੈ[੩੨] ਨਾ ॥ ੪੪ ॥ ਬਹੁਦੇਤਿ ਫਕੀਰਨ ਦਰਬਾ। ਨਿਤ ਖੋਤਿ ਤੁਰਕ[੩੩] ਘਰ ਸਰਬਾ। ਤੁਮ ਖੋਇ[੩੪] ਤੁਰਕ ਕੀ ਜਾਨੋ। ਦੁਖਦਾਨੀ ਅਮਲ ਪਛਾਨੋਂ[੩੫]' ॥੪੫॥ ਭੈਮਾਨ

---

[੧]ਤੁਸਾਨੂੰ ਸੱਦਾਂਗਾ, ਜਦੋਂ। [੨]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੋਹ। [੩]ਚਲਾ ਗਿਆ। [੪]ਕੁਛ। [੫]ਸਮਾਂ। [੬]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ। [੭]ਪਿਛਲੀ। [੮]ਅਜੋਗ ਰੀਤੀ, ਬੇਜਾ। [੯]ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [੧੦]ਜਵਾਈ, ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ। [੧੧]ਪਿਛਲੀ। [੧੨]ਖਾਲੀ। [੧੩]ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ। [੧੪]ਸੁੰਦਰ। [੧੫]ਪੰਗਤੀ, ਡਾਰ। [੧੬]ਹੰਸਾਂ ਦੀ। [੧੭]ਯਾ ਸੁੰਦਰ ਮਾਲਤੀ ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। [੧੮]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ। [੧੯]ਬਹੁਤ। [੨੦]ਸਖੀ। [੨੧]ਬਿਨ ਦੇਰੀ। [੨੨]ਬਹੁਤ। [੨੩]ਭੀੜ। [੨੪]ਦੇਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਜੋ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਹਨ। [੨੫]ਇਕ ਚੁਗਲ ਨੇ। [੨੬]ਚੁਗਲੀ। [੨੭]ਘਰ ਵਿਚ। [੨੮]ਬਹਾਕੇ ਇਕੱਲਿਆਂ। [੨੯]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ। [੩੦]ਥੋੜਾ ਬੀ। [੩੧]ਭਾਵ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ। [੩੨]ਖੌਫ। [੩੩]ਭਾਵ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਸਲਮਾਨ (ਨੱਵਾਬ) ਦਾ। [੩੪]ਆਦਤ। [੩੫](ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਹਕੂਮਤ ਦੁਖਦਾਈ (ਤੁਸੀਂ) ਪਛਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਹੈ ਰੀਤੀ ਪੂਰਬ ਜੈਸੀ।

ਭਯੋ ਜੈਰਾਮਾ। ਉਠਿ ਤੂਰਨ[1] ਗਮਨ੍ਯੋ ਧਾਮਾ। ਕਹਿ ਬੋਲੀ[2] 'ਆਰਜ-ਤਨੀਆ[3] ! ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਨੀਆ ॥ ੪੬ ॥ ਧਨ ਖਰਚਤਿ ਨਾਨਕ ਐਸੇ। ਵਡ ਭੂਪਤਿ[4] ਹੋਵਤਿ ਜੈਸੇ। ਭੈ ਦੇਤਿ ਕਹੈਂ ਨਰ ਆਏ ਜਿਉਂ ਸਰ[5] ਹਿਰਦੇ ਖਰ[6] ਲਾਏ॥ ੪੭ ॥ ਅਬ ਕਰੌਂ ਕੌਨ ਮੈਂ ਕਾਜਾ। ਰਹਿ ਆਵਹਿ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਲਾਜਾ। ਚਿੰਤੋਦਧਿ[7] ਭਯੋ ਨਿਮਗਨਾ। ਕਹੁ ਪੋਤ[8] ਜਤਨ ਹਇ ਲਘਨਾ[9]' ॥ ੪੮ ॥ ਸੁਨਿ ਭਨੇ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨਾ। 'ਮਨ ਤਵ[10] ਜੋ ਸੈਸੇ ਖਚਨਾ।ਕਰਿ ਬਾਤ ਉਚਿਤ[11] ਚਿਤ ਭਾਈ*[12]। ਜਿਉਂ ਭਰਮ ਭੂਰ[13] ਮਿਟ ਜਾਈ॥੪੯॥ ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਈ ਤੁਮਕੋ।ਕਜਾ ਮਸਲਤ[14] ਬੂਝਤਿ[15] ਹਮਕੋ। ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਭ੍ਰਾਤ ਵਡਾਈ। ਨਿਤ ਦੇਤਿ ਮੁਝੇ ਸਮਝਾਈ ॥੫੦॥ ਨਿਤ ਹਮਰੋ ਉਰ ਪਰਤੀਤੂ†[16]। ਨਹਿੰ ਡੋਲਤਿ ਕਬਹੂੰ ਚੀਤੂ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪਾ। ਉਪਕਾਰੀ ਸੰਤ ਅਨੂਪਾ ॥੫੧॥ ਭਵ[17] ਮਾਯਾ ਵਰਤਤਿ[18] ਸੋਊ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸਭਿ ਸੋਊ।ਤੁਮ ਚਾਹਤਿ ਜੇ ਅਬ‡ਦੇਖਾ। ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਸਭਿ ਹੀ ਲੇਖਾ ॥੫੨॥[19] ਜੌ ਵਧੈ ਕਿਧੌਂ ਹੁਇ ਪੂਰਾ[20]। ਨਹਿੰ ਮਾਨਹੁ ਜੋ§ ਕਹੁੰ ਕੂਰਾ' ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਵਾਕ ਜਰਾਮਾ।'ਅਬ ਹੌਂ ਨ ਕਰੌਂ ਇਹ ਕਾਮਾ। ੫੩ ॥ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਉਰ ਜਬ ਐਸੇ। ਨਹਿੰ ਲੇਖਾ ਕਰਿਹੌਂ ਕੈਸੇ'। ਬਚ ਭਨੈ ਨਾਨਕੀ 'ਸੁਨੀਏ !। ਅਬ ਲੇਖਾ ਲੇਹੁ, ਨ ਗੁਨੀਏ[21] ॥ ੫੪ ॥ ਨਹਿ ਕੀਜੈ ਅਬਹਿ ਬਿਲੰਬਾ[22]। ਬੁਲਵਾਵਉ ਸੁਤ ਮਮ ਅੰਬਾ[23]'।ਕਹਿ ਭੇਜੀ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ। ਜਹਿੰ ਨਾਨਕ ਥੇ ਸੁਖਰਾਸੀ ॥੫੫॥ ਤਿੰਹ ਬੂਝਤਿ ਨਾਨਕ ਐਸੇ।'ਕਹੁ ਤੁਲਸਾਂ ਆਈ ਕੈਸੇ?'। ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਤੁਮ ਭਗਨੀ[24] ਬਹੁ ਹਿਤਵਾਨੇ ॥ ੫੬ ॥ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ[25]। ਇਉਂ ਆਈ ਤੁਮਰੇ ਪਾਸਾ। ਉਠਿ ਚਲੀਏ ਸੁਸਾ[26] ਅਵਾਸਾ[27]'॥੫੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਚਨ 'ਚਲਿ ਤੁਲਸਾਂ

---

[1]ਛੇਤੀ। [2]ਸੱਦੀ ਵਾਜ ਮਾਰਕੇ। [3]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ! (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ)। [4]ਵਡਾ ਰਾਜਾ। [5]ਤੀਰ। [6]ਤਿੱਖੇ। [7]ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ। [8]ਜਤਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ। [9]ਤਾਂਜੋ ਲੰਘ ਸਕੀਏ। [10]ਤੁਹਾਡਾ। [11]ਲਾਇਕ। [12]ਚਿਤ ਨੂੰ ਜੋ ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ। [13]ਸਾਰਾ। [14]ਸਲਾਹ। [15]ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ। [16]ਭਰੋਸਾ। [17]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। [18]ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। [19-20]ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਧੇਗਾ ਜਾਂ ਪੂਰਾ ਢੁਕੇਗਾ। [21]ਹੁਣ ਲੇਖਾ ਲਓ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਨ ਕਰੋ। [22]ਦੇਰੀ ਨਾ ਕਰੋ। [23]ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੇਰੀ ਅੰਮੀ ਦਾ। [24]ਭੈਣ। [25]ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ। [26]ਭੈਣ ਦੇ। [27]ਘਰ। *ਪਾ:—ਆਈ। †ਪਾ:—ਸੁ ਪ੍ਰਤੀਤੂ। ‡ਪਾ:—ਇਹ। §ਪਾ:—ਜੇ।

ਹੌਂ ਆਇ’। ਮੁਝਕੋ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ ਢਿਗ ਬੂਝਤਿ ਭੇ[੧] ਗਤਿ ਦਾਇ[੨] ॥
੫੮ ॥ ਹਾਕਲਛੰਦ ॥ ‘ਕਿਉਂ ਹਮੈਂ ਬੁਲਾਯੋ ? ਬਾਲਾ !। ਭ੍ਰਮ ਹੋਯੋ ਉਰ ਇਹ-
ਕਾਲਾ[੩]। ਮਮ ਚੁਗ਼ਲੀ ਕੀਨੀ ਕਾਹੂ। ਮਨ ਲਖਿਯਤਿ[੪] ਹੈ ਬਿਧਿ ਯਾਹੂ’
॥ ੫੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਾਲਾ। ਸਭਿ ਕਥਾ ਬਨਾਇ ਰਸਾਲਾ[੫]।
ਗੁਰ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨੀਏ ਬੈਨਾ[੬]। ਹੌਂ ਭਾਖਨੇ ‘ਸੁਨਹੁ ਸੁਖੈਨਾ !’ ॥੬੦॥ ਕੋ
ਕਰਿਹੈ ਦੂਤੀ[੮] ਤੇਰੀ ?। ਨਹਿੰ ਔਗੁਨਤਾ ਕਛੁ ਹੇਰੀ। ਨਹਿੰ ਕਰਤੇ ਕਛੂ
ਕੁਕਾਰਾ[੯]’। ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੧ ॥ ‘ਹੈ ਆਪਨ ਮੈ[੧੦] ਜੁ
ਮਿਠਾਈ[੧੧]। ਸੋ ਬਾਲਾ ਆਨਿ[੧੨] ਉਚਾਈ[੧੩]’। ਲੇ ਢਾਈ ਸੇਰ ਪਤਾਸੇ। ਉਠਿ
ਗੱਛਤਿ ਭੇ[੧੪] ਸੁਖਰਾਸੇ॥ ੬੨ ॥ ਚਲਿ ਆਇ ਸੁਸਾ[੧੫] ਨਿਕੇਤਾ[੧੬]। ਹੌਂ ਸੰਗ
ਗਯੋ ਕਰਿ ਹੇਤਾ[੧੭]। ਉਠਿ ਕੀਨੋ ਬਹੁ ਸਤਿਕਾਰੂ[੧੮]। ਮੰਚ[੧੯] ਦੀਨ ਵਿਛਾਇ
ਜੁ ਚਾਰੂ॥੬੩॥ਤਬਬੋਲੇ ਬੇਦਜਨ[੨੦] ਕੇਤਾ[੨੧]*। ‘ਕਹੁ[੨੨]ਭਗਨੀ[੨੩] ! ਬੋਲਨ[੨੪]
ਹੇਤਾ[੨੫]। ਤੁਮ ਹਮਕੋ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ[੨੬]। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ[੨੭] ਮੈਂ ਚਲਿਆਯੋ’
॥੬੪॥ ਕਹਿ ਕਾਲੂ ਤਨੁਜਾ[੨੮] ‘ਭ੍ਰਾਈ !। ਤਵ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਲਲਚਾਈ।
ਤਬ ਭੇਜੀ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ। ਅਬ ਦੇਖਿਤ ਰਿਦਾ ਵਿਕਾਸ਼ੀ[੨੯]’ ॥ ੬੫ ॥ ਸ੍ਰੀ
ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ‘ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਰਿਦੈ ਹਮਾਰੇ†। ਭ੍ਰਮ ਹੋਯੋ, ਦੇਹੁ
ਬਤਾਈ। ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਈ?’ ॥੬੬॥ ਬਚ ਭਨੇ ਨਾਨਕੀ ਐਸੇ।
‘ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜੈਸੇ। ਹੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੋਂ। ਬਿਨ ਬੋਲਤਿ
ਸਭਿਹਿ ਪਛਾਨੋਂ’ ॥ ੬੭ ॥‡ ‘ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਮੈਂ ਉਰ ਜਾਨੀ। ਮੁਰ ਦੂਤੀ[੩੦]
ਕਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਹੈ ਆਗੇ ਹਮੈਂ ਸੰਦੇਹੋ[੩੧]। ਸਭਿ ਲੇਖਾ ਅਬ ਕਰਿ ਲੇਹੋ
॥ ੬੮ ॥ ਬਹੁ ਦੇਰਿ ਭਈ ਬਿਨ ਲੇਖੇ। ਧਨ ਨਿਕਸਹਿ ਕਿਤਨੋ ਸ਼ੇਖੇ[੩੨]।
ਮਿਟਿ ਜੈ ਹੈ ਮਨ ਸੰਦੇਹਾ[੩੩]। ਇਉਂ§ ਪੂਰਬ[੩੪] ਹੀ ਮੁਝ ਪ੍ਰੇਹਾ[੩੫]’ ॥੬੯॥
ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਦੇਤਿ ਦਿਲੇਸਾ[੩੬]। ‘ਨਹਿੰ ਕੋਊ ਭ੍ਰਾਤ ਅੰਦੇਸਾ[੩੭]। ਸਭਿ ਲੇਖਾ

---

[੧]ਪੁੱਛਣੇ ਲਗੇ। [੨]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। [੩]ਇਸ ਵੇਲੇ। [੪]ਸਮਝੀਂਦਾ ਹੈ। [੫]ਸੁੰਦਰ। [੬]ਬਚਨ। [੭]ਸੁਖ ਦੇ
ਘਰ ਜੀ ! [੮]ਚੁਗਲੀ। [੯]ਮਾੜਾ ਕੰਮ। [੧੦]ਹੱਟੀ ਵਿਚ। [੧੧]ਮਿੱਠਾ। [੧੨]ਲਿਆ। [੧੩]ਚੁਕਕੇ।
[੧੪]ਤੁਰ ਪਏ। [੧੫]ਬੇਬੇ ਦੇ। [੧੬]ਘਰ। [੧੭]ਪ੍ਰੇਮ। [੧੮]ਆਦਰ। [੧੯]ਪਲੰਘ। [੨੦]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ।
[੨੧]ਧ੍ਰੁਜਾ। [੨੨]ਆਖੋ। [੨੩]ਬੇਬੇ ਜੀ। [੨੪]ਸੱਦਣ ਦਾ। [੨੫]ਸਬੱਬ। [੨੬]ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। [੨੭]ਆਗਯਾ।
[੨੮]ਕਾਲੂ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। [੨੯]ਖਿੜ ਗਿਆ ਹੈ। [੩੦]ਮੇਰੀ ਚੁਗਲੀ। [੩੧]ਸੰਸਾ। [੩੨]ਬਾਕੀ–ਵੱਧ।
[੩੩]ਸੰਸਾ। [੩੪]ਪਹਿਲੇ ਹੀ। [੩੫]ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ। [੩੬]ਦਿਲਾਸਾ। [੩੭]ਸੰਸਾ। (ਅ) ਡਰ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਦਯਾ ਨਿਕੇਤਾ। †ਪਾঃ–ਤੁਮਾਰੇ। ‡ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ:– §ਪਾঃ–ਇਹੁ।

ਲੇਨਾ ਦੇਨਾ। ਨਿਤ ਚਲਯੋ ਜਾਤਿ ਘਟ ਹੈ ਨਾ' ॥੭੦॥'ਭੋ ਭਗਨੀ! ਸੱਤਿ ਅਲਾਈ। ਧਰਿ ਲੇਖਾ[੧] ਲਾਜ ਨ ਰਾਈ। ਨਹਿਂ ਕਰੀਏ ਅਬ ਕਛੁ ਦੇਰਾ। ਸਭਿ ਲੇਖਾ ਲੇਹੁ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੭੧ ॥ ਮਨ ਸੰਸੈ ਜਾਹਿ ਨਿਵਾਰਾ[੨]। ਹ੍ਵੈ ਦੂਤਨ ਕਾ[੩] ਮੁਖ ਕਾਰਾ[੪]'। ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਜਿਉਂ ਉਪ-ਜਯੋ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰਾ ॥੭੨॥ ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਕਰੀਏ ਸੋਈ। ਜਿਉਂ ਰਿਦੇ ਹਰਖ਼ ਤਵ ਹੋਈ'। ਲੇ ਸੰਗਿ ਚਲੇ ਜੈਰਾਮਾ। ਜਹਿਂ ਦੌਲਤਖਾਂ ਕੋ ਧਾਮਾ ॥ ੭੩ ॥ ਮਿਲ ਨਵੀਸਿੰਦ ਸੌਂ[੫] ਬੈਸੇ। ਨਰਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ[੬] ਹੋਵਹਿਂ ਜੈਸੇ। ਜੋ ਆਮਦ ਖਰਚ ਭਯੋ ਹੈ। ਸਭਿ ਭਾਖਿ[੭] ਲਿਖਾਇ ਦਯੋ ਹੈ ॥ ੭੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੀਨ ਮਹੀਨੇ ਅਰਧ[੮] ਪੁਨਿ[੯] ਲੇਖਕ[੧੦] ਲੇਖਾ ਕੀਨ। ਇਕ ਸਤ ਪੈਂਤੀ[੧੧] ਰਜਤਪਣ[੧੨] ਵਾਧੇ ਦਾਨੀ ਦੀਨ[੧੩] ॥੭੫॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ ਕਿਯ ਕਮਲਨੈਨ ਜਬ ਲੇਖਾ ॥ ਤਬ ਨਿਕਸਯੋ ਇਤਨਾ ਸੇਖਾ[੧੪]। ਜੈਰਾਮ ਰਿਦੈ ਤਿਹਕਾਲਾ। ਭੀ ਲੱਜਾ ਹਰਖ[੧੫] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭੬ ॥ ਤਿਹ ਘਟੀ[੧੬] ਬਿਸੂਰਤਿ[੧੭] ਭੂਰਾ। ਮੈਂ ਭਰਮਯੋ ਭਾਖੇ ਕੂਰਾ[੧੮]। ਰਲਿ ਆਏ ਧਾਮ ਜਰਾਮਾ। ਮਚ[੧੯] ਬੈਠੇ ਸੇਵਕ ਸਾਮਾ[੨੦] ॥੭੭॥ ਤਬ ਭਗਨੀ ਬੂਝਤਿ ਐਸੇ। 'ਕਹੁ ਲੇਖਾ ਨਿਬਰਯੋ ਕੈਸੇ ?'। ਸਖ਼ ਐਨਹਿਂ[੨੧] ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਸੁਨਿ, ਜੀਜਾ ਬਾਤ ਸੁ ਜਾਨੇ[੨੨]॥੭੮॥ਇਹ ਲੀਜੈ ਮੋਦੀਖਾਨ॥ਅਬ ਹੋਇ ਨ ਮੋ ਗੁਜ਼ਰਾਨ॥ਕਰਤਾਰੈ ਮਮ ਕਰਤਾਰੈ[੨੩]। ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੈ' ॥ ੭੯ ॥ ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਜੈਰਾਮ ਉਠਯੋ ਤਿਹਕਾਲਾ। ਗਹਿ ਪਗ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲਾ ॥੮੦॥ ਕਰਿ ਭਗਨੀ ਰੁਦਨ ਅਲਾਵੈ।'ਇਉਂ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਮੁਝ ਮਾਰਹੁ ਤੌ ਕਿਤ ਜਾਵਹੁ। ਜੌ ਰਹਿ ਹੌ ਮੋਹਿ ਜਿਆਵਹੁ ॥ ੮੧॥ ਤੁਮ ਮਿਰਦੁਲ[੨੪] ਸਰਲ ਸੁਭਾਊ। ਕਰਿ ਔਗੁਨ ਚਿੱਤ ਨ ਕਾਊ। ਹਮ ਭੂਲਨਹਾਰ ਸਦਾਈ। ਤੁਮ ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਭਾਈ ?' ॥ ੮੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਮਲਨੈਨ ਮੁਖਬੈਨ ਕਹਿ 'ਸੁਨਿ ਜੀਜਾ

[੧]ਲੇਖੇ ਕਰਨ ਵਿਚ। [੨]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [੩]ਚੁਗਲਾਂ ਦਾ। [੪]ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ। [੫]ਮੁਨਸ਼ੀ ਨਾਲ। [੬]ਸੰਸਾਰੀ ਮਨੁਖ। [੭]ਕਹਿਕੇ। [੮-੯]ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ। [੧੦]ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ। [੧੧]ਇਕ ਸੌ ਤੇ ਪੈਂਤੀ ੧੩੫)। [੧੨]ਰੁਪੱਯੇ। [੧੩]ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਦੇ (ਨਿਕਲੇ)। [੧੪]ਬਾਕੀ, ਵਾਧਾ। [੧੫]ਨਾਲੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀ। [੧੬]ਘੜੀ। [੧੭]ਝੂਰਿਆ। [੧੮]ਝੂਠੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ। [੧੯]ਮੰਜੇ ਤੇ। [੨੦]ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਆਸਰਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੨੧]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੨੨]ਸੁਣ ਭੈਣ, ਜੀਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। [੨੩]ਮੇਰਾ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। (ਅ) ਮੇਰੀ ਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਹੱਥ ਹੇ। [੨੪]ਕੋਮਲ।

ਜੈਰਾਮ ! ਪੁਨਿ ਘਾਟੇ ਜੇ ਆਵਈ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਂ ਇਹ ਕਾਮ ?'॥੯੩॥
ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ॥ ਜੈਰਾਮ ਬਖਾਨੀ ਸਬਿਨੈ[1] ਬਾਨੀ 'ਨਹਿ ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਸ਼ਕਤਿ ਸਬੈ[2] । ਕਿੰਚਤ[3] ਹੌਂ ਜਾਨੀ, ਬਹੁ ਅਨਜਾਨੀ, ਉਰ ਸਭਿ ਜਾਨੀ, ਲਖਹੁ[4] ਅਬੈ । ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪੂਰਨ, ਕਲਮਲ ਚੂਰਨ, ਗੁਨ ਸੰਪੂਰਨ, ਅਵਤਾਰੀ । ਮੁਝ ਬਖ਼ਸ ਗੁਨਾਹੂ, ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਹੂ ਉਰ ਭਰਮਾਹੂ[5], ਦੁਖਟਾਰੀ[6] !' ॥ ੯੪ ॥ ਪੁਨ ਸੁਸਾ ਅਲਾਈ 'ਸੁਨਿ ਸੁਖਦਾਈ ! ਜੇ ਘਟਿ ਜਾਈ ਦਰਬ ਕਬੈ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਲਯਾਈ,ਦੇਉਂ ਪੁਰਾਈ,ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਗਮਨੋ ਰਹੋ ਅਬੈ। ਹਮਫੇਰਿ ਨ ਕਹਿਹੈਂ; ਤੂਸ਼ਨ[7] ਰਹਿ ਹੈਂ, ਸਭਿ ਸੁਖ ਲਹਿ ਹੈਂ ਪਾਸ ਰਹੇ। ਮਨ ਰੋਸ ਨਿਵਾਰੋ, ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੋ, ਬਿਰਹ ਨ ਡਾਰੋ,ਪੰਥ ਗਹੇ[8]॥੯੫॥ ਹੌਂ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨੀ[9] 'ਇਹ ਬਰ[10] ਬਾਨੀ ਨਾਨਕ ਸਾਨੀ ਅਵਰ ਨਹੀਂ[11] । ਜੋ ਰਘੁਵਰ[12] ਕਿਸ਼ਨਾ[13] ਧਰਿ ਤਨ ਬਿਸ਼ਨਾ ਹੈ ਪਤਿ ਜਿਸ਼ਨਾ[14] ਰੂਪ ਸਹੀ[15] । ਯੁਗ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ ਸੁਖਦ ਮੁਕੰਦਾ ਅਘ-ਟਾਰੀ[16] । ਜਨ[17] ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ[18] ਸਭਿ ਜਗ ਠਾਕੁਰ ਗਯਾਨ ਦਿਵਾਕਰ[19] ਭੁਜ ਭਾਰੀ[20]' ॥੯੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ!ਸੁਨਹੁ ਮੈਂ ਇਮ ਤਬ ਕਹਿ ਕਰ ਬੰਦ[21] । ਬਹੁਰ ਬਚਨ ਉਚਰੇ ਰੁਚਿਰ ਕਰਨ ਰੋਸ ਹਿਤ ਮੰਦ ॥੯੭॥ ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ ॥ 'ਸੁਸਾ[22] ਸੁਸਾਪੜਿ[23] ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰ । ਪਗ[24] ਪਕਰਤਿ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਰਹੀਏ ਜੀਜਾਗਾਰ[25]।ਰਹੀਏ ਜੀਜਾਗਾਰ ਬਚਨ ਪੁਨ ਪੁਨ ਨਹਿਂ ਫੇਰਹੁ[26]।ਦਯਾ ਐਨ ਸੁਖਦੈਨ ! ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਨ ਹੇਰਹੁ[27]।ਵਡਿਯਨ ਕੇ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧ ਜੋ ਪਾਵਕ[28] ਸਰਸ[29] ਉਦੋਤਿ[30]। ਕਰਤਿ ਬੇਨਤੀ ਬੰਦਨਾ ਬਾਰਿ[31] ਬੁਝਾਵਨ ਹੋਤਿ'॥੯੮॥ਕਮਲਨੈਨ ਸੁਨਿਬੈਨਮਮ

---

[1]ਸਮੇਤ ਬੇਨਤੀ ਦੇ । [2]ਸਾਰੀ । [3]ਥੋੜੀ । [4]ਜਾਣੋਂ । [5]ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਏ ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਭਰਮ ਗਿਆ ਸੀ। [6]ਹੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ਕ ! [7]ਚੁਪ । [8]ਰਸਤਾ ਫੜਕੇ (ਚਲੇ ਜਾਕੇ)। [9]ਮੈਂ ਕੋਲੋਂ ਕਿਹਾ। [10]ਚੰਗੀ। [11]ਨਾਨਕ ਤੁੱਲ ਹੋਰ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ । [12]ਰਾਮ ਚੰਦਰ । [13]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। [14]ਇੰਦ੍ਰ [ਸੰਸ:, ਜਿਖਣ]। [15]ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਤਨ ਧਾਰਕੇ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ (ਲਏ ਹਨ ਤੇ) ਇੰਦ੍ਰ, ਇਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ) ਪਤੀ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੈ। [16]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ। [17]ਦਾਸਾਂ ਉਤੇ। [18]ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [19]ਗਯਾਨ ਦੇ ਸੂਰਜ। [20]ਆਜਾਨੁ ਬਾਹੂ, (ਅ) ਸਮਰੱਥ। [21]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [22]ਭੈਣ। [23]ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ। [24]ਚਰਣ। [25]ਜੀਜੇ ਜੀ ਦੇ ਘਰ। [26]ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਾ ਮੋੜੋ। [27]ਵੇਖੋ। [28]ਅਗਨੀ। [29]ਤੁਲ। [30]ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ। [31]ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ (ਮਾਨੋ) ਜਲ ਹੈ।

ਹ੍ਵੈਗਏ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਬਾਨੀ ਸਾਨੀ ਹੇਤ ਜਨ[1] ਬੋਲੇ ਸੁਖਦ[2] ਰਸਾਲ[3]। ਬੋਲੇ ਸੁਖਦ ਰਸਾਲ ਭਨਯੋ 'ਬਾਲੇ ਬਚ ਤੇਰਾ। ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਰਹੁ ਤਾਂਹਿ ਲਖਹੁ ਇਸਬਿਧਿ ਮਤ ਮੇਰਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਇਸਥਿਤਿ[4] ਪੁਨ ਕਰੀ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਦਯਾਲੁ। ਦੇਖੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੁਖ ਦਹੈਂ ਜਨਦਾਤਾ[5] ਜੁ ਬਿਸਾਲ[6] ॥ ੮੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦੰਪਤਿ[7] ਮੁਝ ਸੋਂ ਭਾਖਿਹੀਂ ਧਰਿਕੈ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹੁ। 'ਆਜ ਕ੍ਰਾਤ ਦੀਨੋ ਨਯੋ ਧੰਨ ਧੰਨ ਬੁਧਿਗੇਹੁ[8]! ॥੯੦॥ ਸੇਵਾ ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਕਰਤਿ ਯਾਂਤੇ ਕਰੁਨਾ ਭੂਰ। ਸ਼ਰਧਾ ਤੁਮਰੇ ਉਰ ਦਈ ਭਯੋ ਭਰਮ ਮਨ ਦੂਰ' ॥ ੯੧॥ਸੋਰਠਾ॥ ਹਰਖਤਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਪਨ[9] ਚਲੇ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ[10] ਜਾਇ ਕਵਿ ਜਾਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰਨੇ॥੯੨॥ ਲੇਖੇ ਤੇ ਜੋ ਸ਼ੇਖ[11] ਦੀਨੋ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਧਨ । ਹਰਖਯੋ ਰਿਦੇ ਵਿਸ਼ੇਖ[12] ਦਏ ਸਤਾਰਾਂ ਸੈ* ਅਧਿਕ[13] ॥ ੯੩ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਆਇ ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ ਮਿਲਿ ਸਭੈ। ਭਾਖਹਿਂ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਇ 'ਹਮਹਿਂ ਸੁਨਯੋ ਕ੍ਰਿਤ ਤਜਿ[14] ਦਈ॥੯੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਅਧਿਕ ਕੀਨ ਅਪਸੋਸ[15] ਹਮ, ਤੁਮ ਉਪਕਾਰਿ ਸਰੀਰ। ਕ੍ਰਿਤਿ ਲੀਨੀ ਹਰਖੇ ਸੁਨਤਿ,ਵਧੀਏ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ[16] !' ॥ ੯੫ ॥ ਜਥਾ ਉਚਿਤ[17] ਸਨਮਾਨ[18] ਕੈ ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ ਗੁਨ ਐਨ। ਕਰਨ ਲਗੇ ਮੋਦੀ ਕਿਰਤ ਪੂਰਬ ਜਿਉਂ[19] ਮਨ ਭੈ ਨ[20] ॥ ੯੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਲੇਖਾ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮੰਗਲ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਾਇ।
ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਇਨੀ ਸੁਨੋ ਸਿੱਖ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥੧॥

{ ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। [ਅਰਵਿਨ੍ਹ]
ਮਨਾਇ=ਮਨਾਉਣਾ—ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ, ਧਿਆਉਣਾ, ਚਿਤ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਧਾਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਕੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ) ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, (ਹੇ) ਸਿੱਖੋ ! ਚਿਤ ਲਾਕੇ ਸੁਣੋ।

---

[1]ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਵਾਲੀ। [2]ਸੁਖ ਦਾਤੇ। [3]ਸੁੰਦਰ। [4]ਠਹਿਰਨਾਂ। [5]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ। [6]ਬੜੇ। [7]ਭਾਬ ਬੇਬੇ ਜੀ ਤੇ ਜੈਰਾਮ ਜੀ। [8]ਹੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਘਰ! [9]ਹੱਟੀ ਨੂੰ। [10]ਟੋਰ। [11]ਬਾਕੀ,ਵੱਧ। [12]ਬਹੁਤ। [13]ਵੱਧ। [14]ਛੱਡ। [15]ਅਫਸੋਸ। [16]ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਜੀ ! [17]ਜਿਵੇਂ ਯੋਗ ਸੀ। [18]ਆਦਰ ਦੇਕੇ। [19]ਪਹਿਲੇ ਸਮ। [20]ਨਿਧੜਕ ਹੋਕੇ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਭਯੋ ਭਲਿ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਮੋਦੀ ਕੀ ਕਾਰ ਚਲਾਈ। ਤੋਲਤਿ ਲੇ ਤਕਰੀ[੧] ਕਰ ਮੈਂ, ਹਰਿਖਾਇ ਕੈ ਲੇਤਿ ਹੈਂ[੨], ਦੇਤਿ[੩] ਸਵਾਈ। ਜਾਚਿਕ[੪] ਆਵਤਿ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਪਾਵਤਿ ਸਾਈ। ਹੋਇ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਦ ਸਭੈ ਨਰ ਕੀਨਿ ਰਸਾਇਨ[੫] ਕੈ[੬] ਧਨ ਪਾਈ ॥ ੨॥ ਜਾਨੈਂ ਨ ਭੇਦ –ਅਛੇਦ ਯਹੀ ਕਰਤਾਰ, ਸਰੂਪ ਧਰਾ ਅਵਤਾਰਾ। ਦੁੱਖ ਨਿਕੰਦਨ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਸੁ ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ। ਨਉਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਅਠਾਰਹਿੰ* ਜੋ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ[੭] ਠਾਂਢੀ ਰਹੈਂ ਦਰਬਾਰਾ। ਕੌਨ ਕਮੀ ਹੁਇ ਤਾਂਹਿ ਸਥਾਨ, ਨਿਰੰਜਨ[੮] ਅੰਜਨ ਮੈਂ[੯] ਵਰਤਾਰਾ[੧੦]–॥੩॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਪੱਖੋ ਕੇ ਰੰਧਾਵੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸੈ ਤਹਿੰ ਮੂਲਾ ਨਾਮ,ਨੇਗੀ[੧੧] ਲੇ ਸਗਾਈ[੧੨] ਆਏ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਹੈਂ। ਬੂਝਤਿ ਜਰਾਮ ਨਾਮ, ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਧਾਮ ਸੋਊ,ਭਲੇ ਸਨਮਾਨ ਕੈ[੧੩] ਬੈਸਾਏ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਹੈਂ। ਨਾਨਕੀ ਸੁਨੰਤਿ ਹਰਖੰਤਿ ਅਨਮੇਵ ਅੰਗ[੧੪], ਬੋਲੀ[੧੫] ਕੁਲਬਧੂ[੧੬], ਜੇ ਵਧਾਈ ਦੇਤਿ ਮਾਨ ਹੈਂ[੧੭]। ਕੀਨੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਮਿਲਿ ਗਾਵਤਿ ਹੈਂ ਗੀਤ ਤੀਯ[੧੮] ਨੀਕੋ ਉਤਸਾਹ ਕੀਨੋ ਦੀਨੋ ਬਹੁ ਦਾਨ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ਹਰਖਯੋ ਜਰਾਮ ਬਹੁ ਬਾਂਧਵ[੧੯] ਬੁਲਾਏ ਧਾਮ ਘਟਿਕਾ[੨੦] ਵਿਚਾਰ ਕੰਜ ਨੈਨ ਕੋ ਬਿਠਾਯੋ ਹੈ। ਭਾਲ[੨੧] ਮੈਂ ਤਿਲਕ ਕੀਨੋ,ਬਿੱਪ੍ਰਨ[੨੨] ਅਸੀਸ ਦੀਨੋ,ਅੱਛਤ[੨੩] ਲਗਾਇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ[੨੪] ਮੁਖ ਪਾਯੋ ਹੈ। ਗਾਇੰ ਗੀਤ ਨਾਰੀ ਲੇਤਿ ਨਾਮ ਦੇਤਿ ਗਾਰੀ, ਹਾਸ ਹੋਤਿ ਸੁਖਕਾਰੀ ਮਨ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਭਾਯੋ ਹੈ। ਐਸੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਅਧਿਕ ਉਛਾਹ ਕਰਿ ਏਕ ਤਲਵੰਡੀ ਨਰ ਤੁਰਨ[੨੫] ਪਠਾਯੋ ਹੈ[੨੬]॥੫॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਗੁਰ ਮਾਤ ਸੁਨੀ ਜਬ ਬਾਤ ਰਿਦੈ ਹਰਖ਼ੀ ਜਿਉਂ[੨੭] ਨਵੰਨਿਧਿ[੨੮]* ਪਾਈ। ਕਰ ਮੈਂ ਮਿਸ਼ਟਾਨ[੨੯] ਲਏ ਨਿਕਸੀ, ਕਿਯ ਤੁੰਡ[੩੦]

---

[੧]ਤੱਕੜੀ। [੨]ਲੇਕੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੩](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [੪]ਮੰਗਤੇ। [੫]ਰਸੈਣ। [੬]ਜਾਂ। [੭]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [੮]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। [੯]ਮਾਯਾ ਵਿਚ। [੧੦]ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੧]ਲਾਗੀ। [੧੨]ਕੁੜਮਾਈ। [੧੩]ਆਦਰ ਕਰਕੇ। [੧੪]ਨਾ ਮੇਵੈ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ। [੧੫]ਸੱਦੀਆਂ। [੧੬]ਕੁਲ ਦੀਆਂ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ। [੧੭]ਓਹ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ (ਤੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਵਧਾਈਆਂ) ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [੧੮]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੯]ਸਾਕ, ਸੰਬੰਧੀ। [੨੦]ਘੜੀ। [੨੧]ਮੱਥੇ। [੨੨]ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ। [੨੩]ਚਾਵਲ। [੨੪]ਮਿੱਠਾ। [੨੫]ਛੇਤੀ। [੨੬]ਭੇਜਿਆ ਹੈ। [੨੭]ਮਾਨੋਂ। [੨੮]ਨਵੇਂ ਨਿਧਾਂ। [੨੯]ਮਿਠਾਈ। [੩੦]ਮੂੰਹ।

*ਦੇਖੋ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਸਤਾਰ੍ਹਵੇਂ ਛੰਦ ਵਿਖੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ।

ਅਲੈਂ[੧] ਜਿਨ[੨] ਸੁੱਧ ਬਤਾਈ[੩]।-ਬਲਿਹਾਰਿ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਮੂਹੁਰਮੂਹੁ[੪]-ਵਿਧ ਕਾਰਿਖਕੈ[੫] ਪੰਚ, ਚੀਰ ਉਢਾਈ[੬]। ਕੁਲਨਾਰਿ ਬੁਲਾਇ ਗਵਾਇ ਕੈ ਗੀਤਨਿ ਮੰਗਲ ਕੀਨ ਭਯੋ ਮਨ ਭਾਈ ॥੬॥ ਕਾਲੂ ਨੈ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਹਰਖ੍ਯੋ ਘਨਘੋਰ ਤੇ ਮੋਰ ਮਨੋ[੭] ਸੁਖ ਪਾਈ। ਜਾਚਕ ਜਾਚਤਿ ਦੇ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਲੇਤਿ ਅਸੀਸ, ਭਨੰਤਿ[੮] 'ਬਧਾਈ'। ਅੰਗਨ ਮੈਂ[੯] ਅੰਗਨਾ[੧੦] ਸੁ ਉਮੰਗ ਦੁਕੂਲ[੧੧] ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ[੧੨] ਸੌਂ ਛਬਿ ਛਾਈ। ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਲਖ੍ਯੋ ਅਵਤਾਰ ਕੋ, ਬੈਸ[੧੩] ਸ਼ਰੀਕਨ ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਗਾਈ॥੭॥ਸੋਰਠਾ॥ 'ਧਰਮਹਿਂ ਕਾ ਸਨਬੰਧ ਭਯਾ ਬੇਦੀਅਨ ਕੁਲ ਬਿਖੈ।ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਸਤਿਸੰਧ[੧੪] ਨਿਰਮਲ ਕੁਲਸਭਿਹੀ ਕਰੀ'॥੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਾਨਕੇ ਬੋਲਪਠੇ[੧੫] ਸੁਧ[੧੬]ਦੇਯ। ਚਲਿ ਆਏ ਤਤਕਾਲ[੧੭] ਸੋ ਨੇਗ[੧੮] ਆਪਨੋ[੧੯] ਲੇਯ ॥ ੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਨਨੀਪਿਤ[੨੦] 'ਰਾਮਾ[੨੧]'। ਮਾਤੁਲ[੨੨] ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ' ਨਾਮਾ। ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ[੨੩] ਮਾਤ[੨੪]'ਭਿਰਾਈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਗੁਨ ਭਲੇ ਤਹਿਂ ਆਈ॥੧੦॥ ਮਿਲਿ ਸਭਿਕੀਨੋ ਉਤਸ਼ਵ ਭੂਰੀ।ਹਰਖਤਿ ਕਰਹਿਂ ਗੀਤਿਕੁਲ ਰੂਰੀ॥ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਾਲੂ।'ਤਜਹੁ ਬਿਲੰਬਹਿ[੨੫] ਹੋਹੁ ਉਤਾਲੂ[੨੬] ॥੧੧॥ ਚਲਿ ਕਰਿ ਚੌਕੜ[੨੭] ਖਰਚਨ ਕਰੀਏ। ਤੂਰਨ[੨੮] ਪੰਥ[੨੯] ਵਿਖੇ ਪਗ ਧਰੀਏ[੩੦]'। ਅਸ ਕਹਿ ਸਭਿਹੀ ਸੌਜ[੩੧] ਸੰਭਾਰੀ।ਬ੍ਰਿਖਭ[੩੨] ਸਕਟ[੩੩] ਸੋਂ ਜੋਰੇ ਭਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਭਨਤਿ ਉਚਾਰੀ*। ਕਰਨ ਦਰਸ ਲਾਲਸ[੩੪] ਉਰ ਜਾਗੀ । ਜਿਉ ਮਧੁਕਰ[੩੫] ਪੁਸ਼ਕਰ[੩੬]ਅਨੁਰਾਗੀ॥੧੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਚਲੇ ਜਬਹਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੩੭]

---

[੧]ਮੂੰਹ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਮਿਠਾਈ ਨਾਲ। [੨]ਜਿਸਨੇ। [੩]ਖਬਰ ਆਕੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। [੪]ਵਾਰ ਵਾਰ। [੫]ਰੁਪੱਯੇ। [੬]ਸਿਰੋਪਾ ਪਹਿਨਾਇਆਂ। [੭]ਮਾਨੋ ਮੋਰ ਨੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੋਂ। [੮](ਲੋਕੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੯]ਵੇਹੜੇ ਵਿੱਚ। [੧੦]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੧]ਕਪੜਿਆਂ ਤੇ। [੧੨]ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਜੀਆਂ। [੧੩]ਬਹਿਕੇ। [੧੪]ਸਚ ਸਰੂਪ, [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਸਤਯ ਸੰਧਿ=ਸੱਚਾ, ਸੱਚ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ] (ਅ) ਸਚ ਦੀ ਅਵਧੀ। [੧੫]ਸੱਦ ਘੱਲੇ। [੧੬]ਖਬਰ। [੧੭]ਛੇਤੀ। [੧੮-੧੯]ਲਾਗ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਸੀ। [੨੦]ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਨਾਨਾ। [੨੧](ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ) ਰਾਮਾ ਸੀ। [੨੨]ਮਾਮਾ। [੨੩]ਮਾਤਾ ਦੀ। [੨੪]ਮਾਂ। [੨੫]ਦੇਰ। [੨੬]ਛੇਤੀ ਹੋਵੇ। [੨੭]ਥੈਲੀ, ਰੁਪੱਯੇ ਦੀ। [੨੮]ਛੇਤੀ। [੨੯]ਰਾਹ ਵਿਚ। [੩੦]ਕਦਮ ਧਰੋ। [੩੧]ਸਮਿਗ੍ਰੀ। [੩੨]ਬਲਦ। [੩੩]ਗਡੇ। [੩੪]ਇੱਛਾ। [੩੫]ਭੌਰਾ। [੩੬]ਕਵਲ। [੩੭]ਬਾਰਾਂ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਅਚਾਰੀ।

ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰਿ। ਮਾਤੁਲ[੧] ਨਾਨੇ ਹਰਖ ਮਨ ਔਰ ਦਾਸ ਸੁਖਕਾਰ॥੧੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਾਇ ਸਦਨ ਕਾਲੂ ਤਬ ਗਯੋ। ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਉਚਰਤਿ ਬਚ ਭਯੋ। 'ਮੋ ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਭਈ ਸਗਾਈ ਮੁਝਹਿ ਹਕਾਰਾ ॥੧੫॥ ਤਿਹ ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਹਮ ਜਾਵਹਿਂ। ਜੇ ਆਇਸੁ[੨] ਅਬ ਤੁਮਰੀ ਪਾਵਹਿਂ'। ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਬਚ ਬੋਲਯੋ ਰਾਊ*। 'ਅਸ ਬਿਧਿ ਨਹਿਂ ਕਹੁ ਬੈਨ ਬਿਜਾਊ[੩] ॥ ੧੬ ॥ ਨਾਨਕ ਹਮਰੋ ਸ੍ਵਾਮੀ ਜਾਨੋ। ਹੌਂ ਕਿੰਕਰ[੪] ਕੇ ਥਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨੋ। ਕਰੁਨਾ ਕਰੈ ਜਿ ਨਾਨਕ ਮੋ ਪਰ। ਯਹੀ ਮਨੀਖਾ[੫] ਮਨ ਮੈਂ ਹੋ ਥਿਰ[੬] ॥ ੧੭॥ ਬਚਨ ਉਚਾਰਹੁ ਬਹੁਰ ਨ ਐਸੇ। ਹ੍ਵੈ ਅਨਜਾਨ ਕਹੇ† ਅਬ ਜੈਸੇ। ਮਹਿਮਾ ਲਖਤਿ ਨ, ਨਿਜ ਸੁਤ ਜਾਨੈਂ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਜਿਸ ਆਇਸੁ[੭] ਮਾਨੈ॥੧੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ ਚੌਕੜ ਖਰਚਹੁ ਜੋਇ। ਮਿਲਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਦੁਰਬਾਕ[੮] ਬਗੋਇ[੯]' ॥੧੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿਕਰਿ ਕਾਲੂ ਗਿਰਾ[੧੦] ਅਲਾਈ[੧੧]।'ਉਰ ਸੰਦੇਹ ਨ ਪਾਵਹੁ ਰਾ-ਈ[੧੨]! ਭੁਲੇਬਚਨ ਅਬ ਭਾਖਨ ਕੀਜੈ।ਕੁਸ਼ਲ ਸ਼ੁੱਧ ਕੀ ਆਇਸੁ[੧੩] ਦੀਜੈ' ॥੨੦॥'ਹੈਕਾਲੂ ਤੂੰ ਬੋਲ ਵਿਗਾਰ।ਯਾਂਤੇ ਬਰਜਨ[੧੪] ਬਚਨ ਉਚਾਰ।ਇਹਾਂ ਰਹਤਿ ਜਬ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ।ਤਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕਹੀਏ ਬੈਨ ਬਿਜਾਈ[੧੫]'॥੨੧॥ 'ਸੁਨਹੁ ਰਾਇ ਜੀ ਸੁਭ ਮਤਿ ਦਾਨੀ। ਤੁਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਅਸਥਾਨੀ।ਇਕ ਸੁਤ[੧੬] ਹਮਰੇ ਨਾਨਕ ਪਯਾਰੋ। ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਕਿਉਂ ਦੁਰਬਾਕ ਉਚਾਰੋਂ' ॥੨੨॥ ਰਾਇ ਕਹੇ 'ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਜਾਇ। ਕਰਿਹੈ ਤੁਮਰੋ ਭਲੋ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਮੁਝ ਦਿਸ ਤੇ ਕਰਿ ਅਧਿਕ[੧੭] ਸਨੇਹਾ[੧੮]। ਪਰਸਹੁ ਪਦ[੧੯]ਅਨੁਕੰਪਾਗੇਹਾ[੨੦] ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਘਨੀ ਬੰਦਗੀ ਕੀਜੀਏ ਕਮਲ ਨੈਨ ਢਿਗ ਜਾਇ'। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕਾਲੂ ਚਲਯੋ ਮਾਨੀ ਰਾਇ ਰਜਾਇ[੨੧]॥੨੪॥ਚੌਪਈ ॥ ਸਕਟੋ[੨੨]ਪਰ ਅਰੂਢਤਬ‡ਹੋਏ। ਚਲਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਗੋਏ[੨੩]। ਸੁਤ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਧੇ

---

[੧]ਮਾਮੇ। [੨]ਆਗਯਾ। [੩]ਭੈੜਾ, ਅਨੁਚਿਤ, ਅਯੋਗ। [੪]ਦਾਸ। [੫]ਬੁੱਧੀ। ਚਾਹ। [੬]ਟਿਕੇ। [੭]ਆਗਯਾ। [੮]ਮਾੜੇ ਬੋਲ। [੯]ਨਾ ਬੋਲਣੇ। [੧੦]ਬਾਨੀ। [੧੧]ਕਹੀ। [੧੨]ਹੇ ਰਾਜੇ। [੧੩]ਸੁਖ ਕਲਿਆਨ ਦੀ ਆਗਯਾ। [੧੪]ਹਟਕਣ ਦਾ। [੧੫]ਅਨੁਚਿਤ। [੧੬]ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ। [੧੭]ਬਹੁਤ। [੧੮]ਪ੍ਰੇਮ। [੧੯]ਚਰਨ। [੨੦]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ। [੨੧]ਰਾਇ ਦੀ ਆਗਯਾ ਮੰਨਕੇ। [੨੨]ਗੱਡੇ। [੨੩]ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

*ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਭਾਵ ਅਤੀ ਉੱਤਮ ਹੈ।

†ਪਾਃ—ਕਹੇ। ‡ਪਾਃ—ਆਰੂਢਤ।

ਸੰਗਿ ਡੋਰੀ[1]। ਮਨਹੁ ਮੀਨ[2] ਕਰਖੇ[3] ਕਰਿ ਜੋਰੀ[4] ॥੨੫॥ ਖਰਚ ਸਮਾਜ ਲੀਨਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕਹਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਘਰ ਕੋ ਡੂੰਮ ਸੰਗਿ ਮਰਦਾਨਾ। ਜਿਸਕੇ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਵਿਖੈ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਵਧਾਏ। ਉਤਰਿ ਸਕਟ[5] ਪਰ ਤੇ[6] ਤਹਿਂ ਸਭਿ ਹੀ। ਧਾਮ ਜਰਾਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ[7] ਤਬ ਹੀ ॥ ੨੭ ॥ ਮਿਲੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇਹੁ ਘਨੇਰਾ। ਮਾਤ[8] ਅੰਕ ਲੇ ਸਿਰ ਕਰ ਫੇਰਾ। ਕਾਲੂ ਕੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕੁਮਾਰੀ[9]। ਰੂਪ ਸ਼ੀਲ ਗੁਨ ਪੂਰਨ ਚਾਰੀ[10]॥੨੮॥ਮਿਲਿ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਸੋਂ ਆਨੰਦ ਦੀਨਾ। ਜਥਾ ਉਚਿਤ ਤਿਉਂ ਆਦਰ ਕੀਨਾ। ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਤਬੈ ਜਰਾਮਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮਾ॥੨੯॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਆਵਨ ਕਾਲੂ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਸਦਨ ਉਤਾਲੂ।ਧਾਰਜੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸਾ[11]।ਦੀਨੀ ਕਾਲੂ ਅਧਿਕ ਅਸੀਸਾ ॥੩੦॥ ਸੁੰਘਤਿ[12] ਮਸਤਕ[13]ਭਰਿ ਭਰਿ ਕੋਰੀ[14]। ਪੇਖਹਿਂ ਮੁਖ ਕੋ ਸਭਿ ਸੁਖ ਠੋਰੀ[15]।ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਲਕਾਵਲ[16] ਅੰਗਾ। ਕਰਤਿ ਪਸਾਰ ਉਰ ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਤਿ ਦਾਨੀ[17] ਬੂਝਤਿ ਭਏ[18]"ਭਨਹੁ[19] ਜਨਕ[20]! ਸਮਝਾਇ। ਤਨ[21] ਅਨਾਮ[22] ਮਨ ਅਨਦ ਹੈ ਤਲਵੰਡੀ ਮੈਂ ਰਾਇ[23]?"॥੩੨॥ਚੌਪਈ॥ ਕਾਲੂ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨ ਤਾਤਾ! ਵਿਸਰ ਗਈ ਥੀ ਉਰ[24] ਤੇ ਖਾਤਾ। ਤੁਮ ਕਰਿਵਾਇ ਦਯੋ ਮੋਹਿ ਧਾਦੂ। ਸਭਿਹਿ ਕੁਸ਼ਲ ਤਹਿਂ ਪ੍ਰਭੂ* ਪ੍ਰਸਾਦੂ[25] ॥ ੩੩ ॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਤਿਹ ਮਤਿ ਪੂਰੀ। ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਤੁਮ ਸੋਂ ਭੂਰੀ[26]। ਕਹਜੋ† ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ ਤਵ ਪਦ[27] ਪਰਸਨ। ਜਿਸ ਕੋ ਲਾਲਸ[28] ਨਿਸਦਿਨ[29] ਦਰਸ਼ਨ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸੰਦੇਸ਼

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰੂਪੀ ਡੋਰੀ ਨਾਲ ਬੱਝੇ ਹੋਏ। [2]ਮੱਛ। [3]ਖਿੱਚੇ। [4]ਜੋਰ ਨਾਲ। [5]ਗੱਡੇ। [6]ਉੱਤੋਂ। [7]ਵੜੇ। [8]ਮਾਂ ਨੇ। [9]ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [10]ਸੁੰਦਰ। [11]ਸਿਰ। [12]ਚੁੰਮਦਾ ਹੈ। [13]ਮੱਥਾ। [14]ਜੱਫੀ ਭਰ ਭਰਕੇ। [15]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੁਖ। [16]ਰੋਮ ਖੜੇ। [17]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਜੀ। [18]ਪੁੱਛਣ ਲਗੇ। [19]ਆਖੋ। [20]ਹੇ ਪਿਤਾ ਜੀ! [21]ਸਰੀਰ। [22]ਅਰੋਗ ਹੈ? [23]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ। [24]ਰਿਦੇ। [25]ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। [26]ਬਹੁਤ। [27]ਚਰਨ। [28]ਇੱਛਾ। [29]ਰਾਤ ਦਿਨ।

*ਪਾ:-ਬਿਸ਼ਨ। †ਪਾ:-ਕਰਜੋ।

ਪ੍ਰਿਯ[1] ਉਠੇ ਬਹੋਰੀ[2] । ਗਏ ਮਾਤ ਢਿਗ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ । ਧਰਯੋ ਯੁਗਲ[3] ਚਰਨਨ ਪਰ ਮਾਥਾ। ਕੰਠ ਲਗਾਏ ਭੁਜ* ਗਹਿ ਹਾਥਾ ॥ ੩੫ ॥ ਸਜਲ ਬਿਲੋਚਨ ਆਂਸੁਨਪਾਤੀ[4]। ਭਰਿ ਆਨੰਦ ਭੀ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ। ਤਨੁਜ[5] ਬਦਨ ਛਬਿ ਸਦਨ[6] ਬਿਲੋਕੀ। ਉਤਸ਼ਵ ਸਮੇਂ ਜਾਨੁ ਅੰਸੁ ਰੋਕੀ[7]॥੩੬॥–ਦੈਵ ਪ੍ਰਭਾਵਹਿ[8] ਕੀਨਿ ਬਿਯੋਗਨਿ। ਨਹਿਂ ਮੁਝ ਸੁਖ ਦਿਯ ਸੁਤ ਸੰਜੋਗਨਿ[9]। ਤਦਪਿ ਲਖਹੁਂ ਮੈਂ ਨਿਜ ਵਡਭਾਗੀ। ਸੁਤ ਉਤਸ਼ਵ ਅਬ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੀ–॥ ੩੭ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਾਵਹਿ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ[10]ਪਿਖਿ ਸੁਤ ਮੂਰਤਿ ਚਾਰੀ[11]।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਉਠਿ ਸੁਖਦਾਤਾ।ਜਾਇ ਕਰੀ ਬੰਦਨ ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤਾ[12]॥ ੩੮ ॥ ਹਿਤ ਸੋਂ ਲਾਲੂ ਭਰਿ ਕਰਿ ਅੰਕਾ[13]। ਹਰਖਤਿ ਪੇਖਤਿ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[14] । ਕੰਠ ਲਗਾਇ ਰਹਯੋ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ[15] ਧਨ ਤਜਿ ਨ ਸਕਾਈ[16] ॥ ੩੯ ॥ 'ਜਨਮਯੋ ਹਮ ਘਰ ਸੁਤ ਸੁਖਦਾਈ । ਨਿਰਮਲ ਕੀਨੀ ਕੁਲ ਇਹ ਜਾਈ। ਅੱਗ੍ਰਜ ਕੀ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਜਾਨੈ'। ਕਰਿ ਹਿਤ ਲਾਲੂ ਬਚਨ ਬਖਾਨੈ ॥ ੪੦॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੁਖਕੰਦਨ। ਜਾਇ ਕਰੀ ਨਾਨੇ ਪਦ ਬੰਦਨ। ਪਕਰ ਭੁਜਾ ਨਿਜ ਕੰਠ ਲਗਾਯੋ। ਅਨੰਦ ਨੀਰ ਲੋਚਨ ਮਹਿਂ ਛਾਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਪਿਖਤਿ ਨ ਕੋ[17] ਜਾਚਕ[18] ਤਿਹ ਠੌਰੈ ॥ ਦੋਹਿਤ ਕੋ[19] ਨ ਅੰਕ ਤੇ[20] ਛੋਰੈ। ਨਾਨੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ'ਭਿਰਾਈ'। ਤਿਨ ਆਨਨ ਤੇ[21] ਗਿਰਾ[22] ਅਲਾਈ ॥ ੪੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੁਕਤਹੁ[23] ਅਬ ਨਿਜ ਅੰਕ ਤੇ[24] ਕਰਿ ਸਨੇਹ[25] ਤੁਮ ਲੀਨ। ਮਿਲਹਿਂ ਅਪਰ ਸੋਂ[26] ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਬਿਰਹਿ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਛੀਨ[27] ॥ ੪੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਮੈਂ ਨ ਤਜੋਂ' ਰਾਮੇ ਬਚ[28] ਭਾਖਾ। 'ਜਬ ਲੌ ਪੂਰਨ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿ ਕਾਂਖਾ[29]। ਤਬਹਿ ਵਿਛੋਰੋਂ ਅਪਨੇ ਉਰ[30] ਸੋਂ। ਸਿਰਵਾਰੋਂ[31] ਧਨ ਬਹੁ

---

[1]ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾ। [2]ਫੇਰ। [3]ਦੋਹਾਂ। [4]ਹੰਝੂ ਡਿੱਗੇ। [5]ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ। [6]ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। [7]ਹੰਝੂ ਰੋਕੇ। [8]ਦੈਵ ਗਤੀ ਨੇ। [9]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ। [10]ਰਜਦੀ ਨਹੀਂ। [11]ਸੁੰਦਰ। [12]ਚਾਚੇ ਨੂੰ। [13]ਜੱਫੀ। [14]ਮੁਖਚੰਦ੍ਰਮਾ। [15]ਸ਼ੂਮ। [16]ਜਿਵੇਂ ਧਨ ਛੱਡਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [17]ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। [18]ਮੰਗਤਾ। [19]ਦੋਹਤ੍ਰੇ ਨੂੰ। [20]ਜੱਫੀ ਤੋਂ। [21]ਮੁਖ ਤੋਂ। [22]ਬਾਨੀ। [23]ਛਡਹੁ। [24]ਜੱਫੀ ਤੋਂ। [25]ਪਿਆਰ। [26]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਮਿਲਨ। [27]ਸਭਨਾ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਦੂਰ ਕਰਨ। [28]ਬਚਨ। [29]ਇੱਛਾ। [30]ਗਲੇ ਤੋਂ। [31]ਜਦ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰਾਂਗਾ।

*ਪਾ:–ਤਬ। ਅੰਤੇ–ਲਘੁ।

ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ[੧]' ॥੪੪॥ ਸੁਨਤਿ ਭਿਰਾਈ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈ। 'ਕਰਹੁ ਨਿਛਾ-ਵਰ[੨] ਜੋ ਮਨ ਭਾਵੈ'। ਰਾਮਾ ਕਹਿ 'ਕੋ ਆਇ ਨ ਮਾਂਗਨ। ਦੇਉਂ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਕਿਹ ਆਂਗਨ[੩]' ॥੪੫॥ ਤਬਹਿ ਨਾਨਕੀ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ। ਪਠਈ[੪] -ਜਾਚਕ[੫]ਆਨਹੁ ਪਾਸੀ-।ਜਬ ਜਾਚਕ ਜਾਨੇ ਤਹਿਂ ਆਇ।ਬੀਸ ਰੁਪੱਯਨ ਟਕੇ ਮੰਗਾਏ ॥ ੪੬ ॥ ਦਸ ਕੇ ਨਾਨੀ,ਪੰਚ ਸੁ ਮਾਮਾ[੬]। ਕਰਹਿਂ ਨਿਛਾਵਰ ਸਿਰ ਸੁਖ ਧਾਮਾ[੭]। ਅੰਗਨ ਮਹਿਂ ਮੰਗਨ[੮] ਸਨ[੯] ਪੂਰਾ। ਲੇਵਨ ਹੇਤ ਭੀਰ ਭੀ ਭੂਰਾ ॥੪੭॥ਆਨਿ ਦਰਬ ਕਿਸ਼ਨੇ ਪਿਤ ਪੂਛਾ[੧੦]। ਦਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤਜਯੋ ਨ ਛੂਛਾ[੧੧]। ਕਿਯੋ ਨਾਨਕੇ ਉਤਸ਼ਵ ਭੂਰੀ[੧੨]। ਬਯਾਹਿ ਸਮਾਨ ਜੁ ਹੈ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ[੧੩] ॥੪੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲ ਕੈ ਸਭਿ ਤਿਹ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਮਾ-ਨਯੋ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ।ਜਸ ਸੁੰਦਰਵਿਸਤ੍ਰਿਤਿ[੧੪]ਕਰਿਮਨਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਚੰਦ॥ ੪੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਦਯੋਸ[੧੫] ਤਹਿਂ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮੂ। ਪੁਨ ਪਯਾਨ[੧੬] ਕਿਯ ਮੂਲੇ ਧਾਮੂ[੧੭]। ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੰਦਨ ਜੈਰਾਮੂ। ਕਰੀ ਤਯਾਰੀ ਚਲਿਬੇ ਕਾਮੂ ॥੫੦॥*ਰਾਮਾ,ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ,ਕਾਲੂ,ਲਾਲੂ।ਹਰਖਤਿ ਉਰਮਹਿ ਚਲੇ ਉਤਾਲੂ[੧੮]। ਗਮਨੇ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ[੧੯] ਮਗ[੨੦] ਕੋ ਤਯਾਗੇ। ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਵਡ-ਭਾਗੇ ॥ ੫੧ ॥ ਭੇਜਯੋ ਦਿਜ ਨਿੱਧਾ[੨੧] ਅਗਵਾਏ[੨੨]। 'ਸੁਧ ਮੂਲੇ ਕਹੁ[੨੩] ਬੇਦੀ ਆਏ। ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਸਮਝਹੁ ਕਾਜਾ। ਜਾਇ ਕਹੋ ਇਵ[੨੪], ਕ-ਰਹਿ ਸਮਾਜਾ[੨੫]'॥੫੨॥ਗਮਨਯੋ[੨੬]ਘਰ,ਪਿਖ[੨੭] ਦੀਨਿ ਅਸੀਸਾ।'ਚਿਰੰਜੀਵ ਕਰਿ ਹੈ ਜਗਦੀਸ਼ਾ'। ਮੂਲੇ ਬੰਦਨ ਦਿਜ ਕੋ ਕੀਨੋ। ਸਨਮਾਨਯੋ ਆਸਨ ਆਸੀਨੋ[੨੮]† ॥ ੫੩ ॥ 'ਕਿਹ ਤੇ[੨੯] ਭਯੋ ਆਵਨੋ ਤੋਹੀ। ਅਪਨੀ ਕਹੋ

[੧]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ। [੨]ਵਾਰਨਾ ਕਰੋ। [੩]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਕਿਸਨੂੰ ਦੇਵਾਂ। [੪]ਭੇਜੀ। [੫]ਮੰਗਤੇ। [੬]ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੇ। [੭]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ। [੮]ਮੰਗਤਿਆਂ। [੯]ਨਾਲ। [੧੦]ਹੋਰ ਧਨ, ਕਿਸ਼ਨੇ ਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਭਾਵ ਮੰਗਵਾਇਆ। [੧੧]ਖਾਲੀ। [੧੨]ਬਹੁਤ, (ਅ) ਭਰ ਵੰਡਣੀ ਉਤਸ਼ਵ ਸਮੇਂ ਦਾਤ ਵੰਡਣ ਦੀ ਇਕ ਰਸਮ ਬੀ ਹੈ। [੧੩]ਸੁੰਦਰ। [੧੪]ਫੈਲਾਇਆ। [੧੫]ਦਿਨ। [੧੬]ਚੱਲਣਾ। [੧੭]ਦੇ ਘਰ। [੧੮]ਛੇਤੀ। [੧੯]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [੨੦]ਰਸਤਾ। [੨੧]ਨਿੱਧਾ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [੨੨]ਅੱਗੇ। [੨੩]ਮੂਲੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਕਹੁ ਕਿ। [੨੪]ਇਉਂ। [੨੫]ਇਕੱਠ। [੨੬]ਨਿੱਧਾ ਗਿਆ। [੨੭]ਵੇਖਕੇ। [੨੮]ਬੈਠਾਇਆ। [੨੯]ਕਿੱਥੋਂ।

*ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਜੀ, ਮਾਮੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਜੀ, ਨਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਿਰਾਈ ਜੀ, ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ।

†ਪਾ:-ਆਸੁਨ ਉਠ ਦੀਨੋ। ਵਾ. ਆਸਨ ਓਚ ਦੀਨੋ।

ਵਾਰਤਾ ਮੋਹੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਨ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ[੧]। 'ਹੌਂ ਸੁਲਤਾਨ ਨਗਰ ਤੇ ਆਯਾ ॥ ੫੪ ॥ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਠਾ[੨] ਤੁਮ ਪਾਸਾ। ਆਏ ਬੇਦੀ ਲਖਹੁ ਅਵਾਸਾ[੩]। ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁ। ਸੁਧਿ ਕਰਨੇ ਮਮ ਆਵਨ ਮਾਨਹੁ[੪]' ॥ ੫੫ ॥ ਸੁਨਿ ਮੂਲਾ ਬੋਲਯੋ ਦ੍ਵਿਜ ਸਾਥੇ। 'ਭਲਾ ਭਯੋ ਆਵਹਿਂ ਮੁਝ ਮਾਥੇ'। ਤੂਰਨ[੫] ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਦਾਸ ਪਠਾਏ। ਲਿਯ ਮੰਗਵਾਇ ਸੌਜ[੬] ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੫੬ ॥ ਦ੍ਵਿਜ ਭੋਜਨੋ ਪੁਨ ਬੋਲਿ ਪਠਾਏ[੭]। ਮੂਲੇ ਸਦਨ ਸਭਿਹਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਮਿਲਿਕੈ ਕਰੀ ਭਲੇ ਕੁਲ ਰੀਤਾ। ਹਰਖੇ ਵਧੀ ਨਵੀਨੀ ਪ੍ਰੀਤਾ ॥ ੫੭ ॥ ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਜੋ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਭਿਹਿ ਤਬ ਕੀਨੀ। ਰਾਹੁ ਲਾਗ[੮] ਯੁਗ ਘਾਂ ਤੇ[੯] ਹੋਯੋ। ਭਈ ਵਧਾਈ ਸ਼ੋਕ ਬਿਗੋਯੋ[੧੦] ॥੫੮॥ ਕਰਿ ਇਕੰਤ ਕਾਲੂ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। 'ਪਰਮਾਨੰਦ! ਸੁਨੋ ਸੁਖ ਖਾਨੀ। ਮੂਲੇ ਤੇ ਮਾਂਗਹੁ ਤੁਮ ਸਾਹਾ। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਜੋ ਹੋਇ ਬਿਵਾਹਾ'॥੫੯॥ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਿਥਕ[੧੧] ਮੂਲੇ ਕੋ ਤਬਹੀ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਹੀ ਬਿਧਿ ਸਭਿਹੀ।' ਕੰਨਯਾ ਬਰ ਕੀ ਬਯ[੧੨] ਹੈ ਤਰੁਨਾ[੧੩]। ਸਾਹਾ ਲਿਖ ਦਿਹੁ ਲਖਿ[੧੪] ਆਚਰਨਾ[੧੫]' ॥੬੦॥ ਸੁਨਿ ਮੂਲੇ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਨਹਿਂ ਮਾਨੋ ਮਨ ਬੈਨ ਤੁਮਾਰੇ। ਏਕ ਬਰਸ ਬੀਤੇ ਤਿੰਹ ਪਾਛੇ। ਲਿਖਿ ਭੇਜੋਂ ਸਾਹਾ ਮੈਂ ਆਛੇ' ॥ ੬੧ ॥ ਅਸ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਨ ਤੂਸ਼ਨ[੧੬] ਠਾਨੀ। ਭਨੀ[੧੭] ਜੁ ਮੂਲੇ ਸੋ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਭੇ ਬਿਦਾ ਸਕੀਰਤਿ[੧੮]। ਗ੍ਰਾਮਹਿ[੧੯] ਸੁੰਦਰ ਜਸ ਬਿਸਤੀਰਤਿ[੨੦] ॥ ੬੨ ॥ ਸਕਟ[੨੧] ਅਰੂਢਹਿ ਪੰਥ ਸਿਧਾਏ। ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਵਿਖੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਕਰਤਿ ਨਾਨਕੀ ਉਤਸ਼ਵ ਭਾਰੀ। ਸਦਨ[੨੨] ਬੁਲਾਈ ਨਾਗਰ[੨੩] ਨਾਰੀ[੨੪] ॥ ੬੩ ॥ ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਮਿਲੀ ਪਿਕਬੈਨੀ[੨੫]। ਗਾਰੀ[੨੬] ਦੇਹਿਂ ਸੁਖਦ ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ[੨੭]। ਮੰਗਤ ਜਨ ਪਾਵਹਿਂ ਬਹੁ ਦਾਨਾ। ਦੇਹਿਂ ਅਸੀਸ 'ਵਧਹਿਂ ਸੁਖ ਨਾਨਾ' ॥੬੪॥ ਕੇਤਿਕ

---

[੧]ਕਿਹਾ। [੨]ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। [੩]ਘਰ। [੪]ਮੇਰਾ ਆਉਣਾ ਖਬਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਝੋ। [੫]ਛੇਤੀ। [੬]ਸਾਮਾਨ। [੭](ਕੁੜਮ) ਸੱਦ ਘਲੇ। [੮]ਲਾਗ ਦੀ ਜੋ ਰਹੁਰੀਤੀ ਸੀ। [੯]ਦੋਹਾਂ ਤਰਫੋਂ। [੧੦]ਦੂਰ ਕੀਤਾ। [੧੧]ਵੱਖਰਾ। [੧੨]ਉਮਰ। [੧੩]ਜੁਆਨ। [੧੪]ਜਾਣਕੇ। [੧੫]ਵਰਤਾਰਾ, ਰੀਤੀ। [੧੬]ਚੁੱਪ। [੧੭]ਕਹੀ। [੧੮]ਜਸੁ ਨਾਲ। [੧੯]ਪਿੰਡ ਵਿਚ। [੨੦]ਫੈਲਿਆ। [੨੧]ਗਡਿਆਂ ਉਤੇ। [੨੨]ਘਰ। [੨੩]ਚਤੁਰ, ਸੁੰਦਰ। [੨੪]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੨੫]ਕੋਇਲ ਦੇ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਲੀਆਂ। [੨੬]ਸਿੱਠਣੀਆਂ। [੨੭]ਹਰਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆ ਭਾਵ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਦਿਨ ਰਹਿ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਪੁਨ ਕਾਲੂ ਚਹਿ ਕਰਯੋ ਪਯਾਨਾ।–ਹ੍ਵੈ ਹੈ
ਅਟਕੀ ਕ੍ਰਿਤ[1] ਪਟਵਾਰੀ। ਅਬ ਗਮਨੌਂ ਮੈਂ– ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ੬੫ ॥
ਚਲਨ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ। ਗਵਨਯੋ ਜਹਾਂ ਹੁਤੇ ਗਤਿਦਾਨਾ[2]।
ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਵਖਾਨੀ[3]। 'ਸੁਨਿ ਜਜਮਾਨ ਅਧਿਕ ਤੁਮ
ਦਾਨੀ ॥ ੬੬ ॥ ਅਤਿ ਉਤਸ਼ਵ ਸੋਂ ਭੁਈ ਸਗਾਈ। ਮੁਝ[4] ਦੀਜੈ ਨਿਜ[5]
ਅਬਹਿ ਵਧਾਈ। ਭੋ ਸੁਖਰਾਸ ! ਅਵਾਸ ਮਿਰਾਸੀ[6]।ਧਰੌਂ ਸਦਾ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ[7]
ਆਸੀ[8] ॥ ੬੭ ॥ ਨਰ ਅਨੇਕ ਤੁਮਤੇ ਵਰੁਸਾਨੇ। ਪਾਵਹਿੰ ਜਾਚਕ ਨਿਜ
ਮਨ ਭਾਨੇ[9]। ਅਬਲੌ ਮੈਂ ਨ ਜਾਚਨਾ[10] ਕੀਨੀ। ਤੁਮ ਪਿਤ ਦੇਤਿ ਵਸਤੁ
ਸੋ ਲੀਨੀ'॥੬੮॥ਗਤਿਦਾਨੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬਾਨੀ।ਬੋਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਰਮ
ਸੁਖ ਸਾਨੀ[11]। 'ਜੌਨ[12] ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਤੇਰੇ।ਕਰਹੁ ਬਚਨ ਦੇਵੋਂ ਬਿਨ ਦੇਰੇ
॥੬੯॥ਹਮਰੋ ਹੈ ਤੁਝ ਸੰਗ ਇਕ ਕਾਜੂ[13]। ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰੋ ਨਿਜ ਆਜੂ[14]'।
ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਨਿਕੈ[15] ਮਨ ਸ੍ਵਾਰਥ[16]।ਕਹੈ 'ਦੇਹੁ ਕੋ ਭਲੋ ਪਦਾਰਥ ॥੭੦॥
ਜਿਹਤੇ ਹਰਖਹੁੰ ਉਰ[17] ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ[18]। ਜਸ ਤੁਮਰੋ ਕਰਿ ਦੇਉਂ ਦੁਆਈ[19]।
ਹੈ ਰਾਵਰ ਕੋ ਮੁਝੈ ਭਰੋਸਾ।ਸਮ ਉਦਾਰਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਨ ਸਕੋਸ਼ਾ[20]'॥੭੧॥ਦੋਹਰਾ॥
'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕਾਨ ਦੈ ਨੀਕ[21] ਵਸਤੁ ਜਿਹ ਪਾਇ। ਕੀਮਤ ਤਾਂਹਿ ਨ
ਜਾਨਈ ਰੰਜ ਰਿਦਾ ਹ੍ਵੈ ਜਾਇ ॥੭੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰੋ ਲਾਲਸਾ[22] ਦਰਦ[23]
ਦੁਕੂਲਾ[24]। ਨਹਿੰ ਜਾਨਹੁ ਆਗੇ ਕਰਾ ਸੂਲਾ[25]। ਜਾਤ ਮਿਰਾਸੀ ਜਾਚਨ
ਦਰਬਾ[26]। ਪਹਿਰਨ ਖਾਨ ਲਖੋ ਸੁਖ ਸਰਬਾ[27]' ॥ ੭੩ ॥ ਮਨ ਗੁਨਿਕੈ
ਭਨਿਹੀ[28] ਮਰਦਾਨਾ। 'ਸੋ ਦੀਜੈ ਜੋ ਨੀਕੋ ਜਾਨਾ[29]। ਜਿਉਂ ਮੁਝ* ਭਲਾ
ਹੋਇ, ਸੁਖਪੁੰਜਾ ! ਸੋ ਦੇਵੋ,ਕਿਉਂ ਹੋਵਹੁੰ ਰੰਜਾ[30] !'॥੭੪॥ਬੋਲੇ ਕਮਲ ਨੈਨ
'ਤੁਝ ਦੀਨੋ।ਬਾਦਿਤ ਤੰਤ ਬਜਾਵਨ ਚੀਨੋ[31]।ਯਾ† ਗੁਨ ਤੇ ਮਨ ਹਰਿ ਕਰਿ

[1]ਕਾਰ। [2]ਮੋਖ ਦਾਤਾ। [3]ਬਚਨ ਕਿਹਾ। [4]ਮੈਨੂੰ। [5]ਆਪ। [6]ਮੈਂ (ਆਪ ਦੇ)ਘਰ ਦਾ ਮਿਰਾਸੀ ਹਾਂ। [7]ਆਪਦੀ। [8]ਆਸਾ।[9]ਮਨ ਭਾਈ ਦਾਤ ਪਾਉਂਦੇਹਨ। [10]ਮੰਗ। [11]ਸੁਖਨਾਲਮਿਲੀ ਹੋਈ। [12]ਜੇਹੜਾ। [13]ਕੰਮ। [14]ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੇ। [15]ਸੋਚਕੇ। [16]ਅਪਣੀ ਲੋੜ। [17]ਰਿਦਾ। [18]ਰੱਜ ਜਾਵੇ। [19]ਅਸੀਸਾਂ। [20]ਕਈ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਬੀ ਆਪ ਜੇਹਾ ਸਖੀ ਨਹੀਂ। [21]ਚੰਗੀ। [22]ਇੱਛਾ। [23]ਧਨ ਤੇ। [24]ਕਪੜੇ ਦੀ। [25]ਦੁਖ। [26]ਧਨ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। [27]ਖਾਣ ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੁਖ ਸਮਝਦੇ ਹੋ। [28]ਆਖਦਾ ਹੈ। [29]ਜੋ(ਤੁਸਾਂ) ਚੰਗਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਓਹ ਦਿਓ। [30]ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰੰਜ ਹੋਵਾਂਗਾ। [31]ਤੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ ਦੇ ਵਜਾਵਣ ਦੀ ਜਾਚ।

*ਪਾ:–ਮਮ। †ਪਾ:–ਤਾ।

ਸ਼ੋਕੂ। ਬੰਧਨ ਤਜਿ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕੂ ॥੭੫॥ ਹਰਿਗੁਨ ਗਾਵਨ ਕੇ ਰਸ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਹੈ ਮਨ ਅਵਗੁਨ ਮਿਟ ਜਾਹੀਂ। ਅਸ ਗੁਣ ਸੋ ਅਭਿਲਾਖਾ ਮੇਰੀ।ਰਹੈਂ ਸੰਗਿ[੧] ਜੋ, ਹ੍ਵੈ ਗਤਿ[੨] ਤੇਰੀ' ॥ ੭੬ ॥ ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਹਰਖ ਉਠ੍ਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਉਚਰ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲ੍ਯਾਨਾ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੈ[੩] ਪਰ[੪] ਪੁਨ ਪਰ ਕੇ[੫]। ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਕਰੇ ਜਗ ਗੁਰ ਕੇ ॥੭੭॥ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਸੰਗਿ ਕੀਨਿ ਪਰਸੰਸਾ[੬]। 'ਨਿਪਜ੍ਯੋ[੭] ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਅਵਤੰਸਾ[੮]। ਦੀਪਕ ਕਾਲੂ ਸਦਨ ਸਪੂਤਾ। ਪਿਖਿ ਉਦਾਰ ਲੱਜਤਿ ਪੁਰਹੂਤਾ[੯]' ॥ ੭੮ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ ਚਾਰੂ[੧੦]। ਗਰ[੧੧] ਤੇ ਜਾਮਾ ਦੀਨ ਉਤਾਰੂ। ਕੇਤਿਕ ਦਰਬ ਦੇਤਿ ਭੇ ਸੰਗ॥ ਲਿਯ ਮਰਦਾਨੇ ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ ॥ ੭੯ ॥ ਪਹਿਰ ਅੰਗ ਹਿਰਦੇ ਸੁਖਪਾਈ। ਕਹੈ ਬਹੁਰ 'ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਰਜਾਈ[੧੨]। ਜਾਵੌਂ ਸਦਨ[੧੩] ਨਗਰ ਤਲਵੰਡੀ। ਤਵ ਪਿਤ ਸੰਗਹਿ, ਹੇ ਦੁਖਖੰਡੀ!' ॥੮੦॥ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਰਾਸੀ। 'ਤੂੰ ਹੈਂ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਮਿਰਾਸੀ। ਜਾਚਨਿ ਆਨ ਸਥਾਨ ਨ ਕੀਜੈ। ਲੇ ਇਨ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਧਰੀਜੈ' ॥ ੮੧ ॥ 'ਜੇ ਤੁਮ ਰਾਖੋਗੇ ਸੁਧ ਮੋਰੀ। ਅਨਤ ਅੱਗ੍ਰ[੧੪] ਕਿਉਂ ਜਾਉਂ ਬਹੋਰੀ।ਅਸਨ[੧੫] ਬਸਨ[੧੬] ਕੋ ਲੋਭ ਅਮੋਰਾ[੧੭]।ਸੋ ਕਰਿਵਾਵਹਿ ਕਰ ਨਿਜ ਜੋਰਾ[੧੮]'।੮੨।ਦੋਹਰਾ।[੧੯] 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ! ਲੇ ਸਦਾ ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧ ਕਰਤਾਰ। ਦੇਹਿ ਬਲੀ ਪਸ਼ਚਾਤ ਹੈ ਪੂਰਬ ਬਨਾ ਅਹਾਰ' ॥੮੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਿਲਿ ਕਾਲੂ ਤਨੀਆ[੨੦] ਜਾਮਾਤਾ[੨੧]। ਪੁਨ ਆਪਨ[੨੨] ਆਵਾ ਹਿਤ ਤਾਤਾ[੨੩]। ਬੈਸੇ ਨਿਕਟ ਏਕ ਪਰਯੰਕਾ[੨੪]। ਦੇਖਹਿ ਸੁਤ ਕੋ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[੨੫] ॥੮੪॥ ਅਧਿਕ ਨੇਹ[੨੬] ਕਰਿ ਸਿਖਵਨ ਦੇਈ। ਇਕਠੋ ਦਰਬ ਕਰਨ ਕੀ ਜੇਈ। 'ਖਰਚ ਬਜਾਹ ਕੋ ਕਰਹੁ ਤਯਾਰੀ। ਧਨ ਚਹਿਯਤਿ ਹੈ ਤਿਸ ਦਿਨ ਭਾਰੀ' ॥ ੮੫ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕਹਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ[੨੭]। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਪੁਰਿ ਪਤਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਦਾਰਾ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਭਨਿਯੇ ਅਨੰਦ

[੧]ਇਹ ਗੁਣ ਜੋ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੇ (ਅ)ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੇ ਰਹੇਂ ਤੂੰ। [੨]ਮੁਕਤੀ। [੩]ਦਾਦੇ। [੪]ਪੜਦਾਦੇ। [੫]ਫਿਰ ਲਕੜਦਾਦੇ। [੬]ਮਹਿਮਾ। [੭]ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ ਹੈ। [੮]ਸੂਰਜ। [੯]ਇੰਦ੍ਰ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਭਾਵ ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਸੁਹਣਾ(ਚੋਗਾ)। [੧੧]ਗਲੋਂ। [੧੨]ਆਗਜਾ। [੧੩]ਘਰ। [੧੪]ਹੋਰ ਅੱਗੇ। [੧੫]ਭੋਜਨ। [੧੬]ਕਪੜੇ ਦਾ। [੧੭]ਨਾ ਮੁੜਨ ਵਾਲਾ ਲੋਭ ਹੈ। [੧੮]ਉਹ ਲੋਭ ਅਪਣੇ ਹਥ ਜੁੜਾਉਂਦਾ ਹੈ। [੧੯]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [੨੦]ਪੁਤ੍ਰੀ ਤੇ। [੨੧]ਜੁਵਾਈ ਨੂੰ। [੨੨]ਹੱਟ ਪੁਰ। [੨੩]ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ (ਮਿਲਨ) ਵਾਸਤੇ ਆਯਾ। [੨੪]ਪਲੰਘ ਤੇ। [੨੫]ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੨੬]ਬੜਾ ਮੋਹ ਕਰਕੇ। [੨੭]ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਹਮਾਰਾ[੭]॥੯੬॥ਪ੍ਰਿਯ ਸੁਤ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯਬਚ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ॥ਤਲਵੰਡੀ ਪੁਨਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ[੧]। ਤਜਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸੋਂ ਮਗ[੨] ਸਗਰਾ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ[੩] ਸੁਖ ਸੋਂ ਨਗਰਾ॥੯੭॥ ਕੁਸ਼ਲ ਸੰਦੇਸ਼[੪]ਸੁਨੇ ਸਭਿ ਰਾਊ।ਪੁਲਕਾਵਲਿ[੫] ਭਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ। ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ[੬] ਮਹਿਂ ਮੂਰਤਿ ਧਯਾਨਾ। ਬੰਦਹਿ ਪਦ, ਜਨੁ[੭] ਨਿਜ ਢਿਗ ਜਾਨਾ ॥ ੯੮ ॥ ਜਥਾ ਬਾਰਤਾ ਭਈ ਸਗਾਈ। ਤਥਾ ਚੌਪਈ ਮਾਂਝ ਬਨਾਈ। ਕਿਯੋ ਧਯਾਯ ਪੂਰਨ ਸੁਖਮੂਰਾ[੮]*। ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਪਗ ਰੂਰਾ[੯] ॥ ੯੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਗਾਈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਮੰਗਲ। ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੩੨੧) ਵਾਧਾ ਲਏ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਹਾਇ ਮਮ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਸੁਖਪਾਇ।
ਦਾਰਿਦ ਕਲਮਲ ਮਲ ਦਲਿਨ, ਜੈ ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ॥੧॥

{ ਮਮ=ਮੇਰੇ। ਦਾਰਿਦ=ਦਲਿੱਦ੍ਰ, ਗ੍ਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲਤਾਈ। [ਸੰਸ:, ਦਾਰਿਦ੍ਰੰ]। ਕਲਮਲ=ਪਾਪ। ਮਲ=ਮੈਲ। ਦਲਿਨਿ=ਦਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। }

ਅਰਥ—ਮੇਰੇ (ਸਦਾ) ਸਹਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ (ਮੈਂ ਸਦਾ ਹੀ) ਸੁਖ ਪਾਏ ਹਨ, (ਜੋ) ਦਰਿੱਦ੍ਰ (ਅਤੇ) ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਜੈ ਹੋ, ਜੈ ਹੋ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਰੁਨਾ[੧੦] ਖਾਨੀ! ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਥਾ ਮਹਾਨੀ[੧੧]।ਇਸ ਉਤਸਾਹਿ ਭਏ ਤੇ ਪਾਛੈ।ਮੋਦੀਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿਂ ਆਛੈ॥੨॥ ਆਇ ਛੁਧਾਤੁਰ[੧੨] ਦੇਂ ਤਿਹ ਅਸਨਾ[੧੩]।ਬਸਨ ਬਿਹੀਨ ਲਖਹਿਂ,ਦੇਂ ਬਸਨਾ[੧੪]।ਜਾਚਿ ਨ ਕੋਊ ਗਮਨਜੋ† ਛੂਛਾ॥ਆਇਂ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਆਪਨ[੧੫]ਪੂਛਾ॥੩॥ ਵਡੀ ਭੋਰ ਤੇ ਦੇਵਨ ਲਾਗਹਿਂ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਲੌ[੧੬] ਛੂਛ ਨ ਤ੍ਯਾਗਹਿਂ[੧੭]।ਦੌਲਤਖਾਨ ਸਪੂਰਨ ਸੈਨਾ[੧੮]। ਆਨ ਅਸਨ[੧੯] ਆਪਨ ਤੇ[੨੦] ਲੈਨ॥੪॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਜਾਚਕ ਜੇਤੇ। ਆਨਿ ਅਹਾਰ ਲੇਹਿਂ ਸਭਿ ਤੇਤੇ। ਰਹੈ ਸਥਾਨ ਭੀਰ ਸੋਂ ਭੂਰਾ[੨੧]।ਭਨਹਿਂ ਅਸੀਸ 'ਵਧਹਿ ਸੁਖ ਮੂਰਾ![੨੨]'॥੫॥

[੧]ਤੁਰਨਾ। [੨]ਰਸਤਾ। [੩]ਜਾ ਵੜੇ। [੪]ਸੁਨੇਹੇ। [੫]ਗਦ ਗਦ ਹੋਯਾ (ਬੁਲਾਰ)। [੬]ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ। [੭]ਮਾਨੋ। [੮]ਸੁਖਮੂਲ। [੯]ਸੁੰਦਰ। [੧੦]ਕਿਰਪਾ। [੧੧]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੧੨]ਭੁੱਖਾ। [੧੩]ਭੋਜਨ। [੧੪]ਕਪੜਾ। [੧੫]ਹੱਟੀ। [੧੬]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਗਈ ਤੱਕ। [੧੭]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ। [੧੮]ਸਾਰੀ ਫੌਜ। [੧੯]ਰਸਦ। [੨੦]ਹੱਟੀ ਤੋਂ। [੨੧]ਭੀੜ ਨਾਲ ਭਰਿਆ। [੨੨]ਹੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਸਦਾ ਵਧੋ। (ਅ) ਮੂੜੀ (ਪੂੰਜੀ) ਤੇ ਸੁਖ ਵਧੇ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਪੂਰਾ। †ਪਾ:—ਜਾਵਤ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਦੇਖਯੋ ਰਿਦੇ ਉਦਾਰਾ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿਂ ਵਿਚਾਰਾ*।
'ਨਿਸ[੧] ਬਾਸੁਰ[੨] ਦੇ ਦਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਵਡ ਦਾਨੀ ਹੈ ਭੂਪ ਸਮਾਨਾ ॥ ੬ ॥
ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪੈਸੇ ਬਹੁ ਖੋਵਹਿ। ਰੰਚਕ[੩] ਤ੍ਰਾਸ[੪] ਰਿਦੇ ਨਹਿਂ ਹੋਵਹਿ।
ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਹਮ ਕਾਲਿ[੫] ਕਿ ਆਜੁ[੬]। ਨਾਨਕ ਜਾਵਹਿ ਹਯਾਂ[੭] ਤੇ ਭਾਜੁ[੮]
॥ ੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਰਕਨ ਤਸਕਰ[੯] ਹੋਇਕੈ ਜਾਵਹਿਗੋ ਜਬ ਭਾਜਿ। ਗਹਿ
ਲੇਵਹਿਂ ਜੈਰਾਮ ਕੋ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਲਾਜ[੧੦] ॥ ੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੇ ਮਤਿ-
ਮੰਦ ਹਿਤੂ ਜੈਰਾਮਾ[੧੧]। ਮਿਲ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਇ ਤਿਹ ਧਾਮਾ। ਬੋਲਿ[੧੨]
ਇਕਾਕੀ[੧੩] ਕਰਿ ਲੇ ਬੈਸੇ। ਕਹੈਂ 'ਨਿਚਿੰਤ ਰਹੈਂ ਤੂੰ ਕੈਸੇ ? ॥ ੯ ॥ ਨਿਤ
ਪ੍ਰਤਿ[੧੪] ਜੋ ਖੋਵਤਿ ਅਤਿ ਦਰਬਾ। ਸੋ ਸਮਝਹੁ ਉਰ ਅਪਨੇ ਸਰਬਾ।
ਬਾਦ[੧੫] ਖੋਇ ਸੋ† ਜਾਇ ਪਲਾਈ[੧੬]। ਸਗਰੋ ਝਗਰਾ ਤੁਝ ਗਰ[੧੭] ਪਾਈ
॥ ੧੦ ॥ ਸੋ ਖਰਚਨ ਕੋ ਲਖਤਿ ਅਸਾਨਾ[੧੮]। ਤੁਝ ਕੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨਹਿ
ਮਹਾਨਾ[੧੯]। ਭੂਪਤਿ[੨੦] ਪੂਰ ਲੇਹਿ[੨੧] ਨਿਜ ਲੇਖਾ। ਚਲਹਿ ਇਲਾਜ ਨ, ਤੂੰ
ਦੇਂ ਸੇਖਾ[੨੨] ॥ ੧੧ ॥ ਦੀਰਘਦਰਸ਼ੀ[੨੩] ਜੋ ਮਤਿਵਾਨਾ। ਕਰਹਿ ਨ ਅਸ
ਪ੍ਰਕਾਰ[੨੪] ਧਨ ਹਾਨਾ। ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਕੋ ਲਖਿ ਮੀਤਾ। ਹੇਰਯੋ ਹੋਤਿ ਹੇਤ
ਵਿਪਰੀਤਾ[੨੫] ॥੧੨॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕੇ ਹਮ ਇਹ ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਅਪਰ ਹੇਤ-
ਕੋ[੨੬] ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਤੁਝ ਸਮਝਾਵਨ ਕੋ ਮਿਲਿ ਆਏ। ਕਰਹੁ ਆਪ
ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਏ' ॥ ੧੩ ॥ ਪਾਵਸ ਸਮ[੨੭] ਪਿਸ਼ਨਨਿ[੨੮] ਕੀ ਬਾਨੀ। ਚਿੰਤ
ਆਪਗਾ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੀ[੨੯] । ਕਮਲ ਕੋਮਲੋ ਮਨ ਜੈਰਾਮੁ। ਉਖਰਯੋ
ਧੀਰਜ ਮੂਲ ਅਥਾਮੁ[੩੦] ॥ ੧੪ ॥ ਯਤਨ ਤੀਰ[੩੧] ਕਿਤ ਪਾਯਤਿ ਨਾਂਹੀ[੩੨]।
ਬਹਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਗਣੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ[੩੩]। ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤਾ।
ਹੁਤੇ ਜੁ ਮੂਰਖ ਦੁਸ਼ਟ ਅਚੇਤਾ ॥ ੧੫ ॥ ਬੈਸਹਿ[੩੪] ਸਦਨ ਨੀਵ ਕਰਿ

---

[੧]ਰਾਤ। [੨]ਦਿਨ। [੩]ਥੋੜਾ ਬੀ। [੪]ਡਰ। [੫]ਕਲ੍ਹ। [੬]ਅੱਜ। [੭]ਇਥੋਂ। [੮]ਦੌੜ ਜਾਏਗਾ। [੯]ਚੋਰ [੧੦]ਪਤਿ। [੧੧](ਪਰੰਤੂ) ਜੈਰਾਮ ਦੇ ਹਿਤੂ ਸਨ। [੧੨]ਸੱਦਕੇ। [੧੩]ਇਕੱਲਾ। [੧੪]ਹਰ ਰੋਜ਼ [੧੫]ਬਿਰਥਾ। [੧੬]ਦੌੜ ਜਾਏਗਾ। [੧੭]ਤੇਰੇ ਗਲ। [੧੮]ਸੌਖਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। [੧੯]ਬੜੀ। [੨੦]ਨਬਾਬ [੨੧]ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਏਗਾ। [੨੨]ਬਾਕੀ ਤੈਨੂੰ ਭਰਨੀ ਪਊ। [੨੩]ਦੂਰੰਦੇਸ਼। [੨੪]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੨੫]ਤੇਰੇ ਹਿਤ (ਭਲੇ) ਦੇ ਉਲਟ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਕੇ। [੨੬]ਹੋਰ ਸਬੱਬ ਕੋਈ। [੨੭]ਬਰਸਾਤ ਵਰਗੀ। [੨੮]ਚੁਗਲਾਂ [੨੯]ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਨਦੀ ਵੱਡੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। [੩੦]ਅਰੋਕ। [੩੧]ਜਤਨ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰਾ। [੩੨]ਕਿਤੇ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ। [੩੩]ਗਿਣਤੀਆਂ (ਸੋਚਾਂ) ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ। [੩੪](ਜੈਰਾਮ) ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

*ਪਾਃ—ਕਰਤ ਵਿਚਾਰਾ। †ਪਾਃ—ਜੋ।

ਗ੍ਰੀਵਾ[੧]। ਮਨਹੁ ਬਨਯੋ ਚਿੰਤਾ ਕੀ ਸੀਵਾ[੨]। ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਗਿਨਤਯੋ ਗਿਨਤੀ। ਕਰੈ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਬਿਨਤੀ॥੧੬॥ ਉਰ ਅੰਤਰ ਮਾਨਤਿ ਬਹੁ ਖੇਦਾ। ਵਹਿਰ[੩] ਨ ਕਿਸ ਢਿਗ ਭਾਖਹਿ[੪] ਭੇਦਾ। ਜਬੈ ਨਾਨਕੀ ਦਸ਼ਾ ਬਿਲੋਕੀ। ਹਰਖ ਹੀਨ ਪਤਿ ਕੀ ਮਤਿ ਸ਼ੋਕੀ[੫]॥੧੭॥ ਰਿਦੈ ਗੁਨਹਿ[੬]—ਕੋ ਭਯੋ ਕੁਕਾਜੁ। ਚਿੰਤਮਾਨ ਹ੍ਵੈ ਬੈਠਯੋ ਆਜੁ[੭]—।ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ ਭੇਵ[੮] ਜਨਾਯਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਬਧੂ! ਮੈਂ ਜਯੋਂ ਲਖਿ ਪਾਯਾ[੯] ॥੧੮॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਿਲਿ ਮਨੁਜ[੧੦] ਭਲੇਰੇ। ਮੈਂ ਅਵਿਲੋਕੇ[੧੧] ਆਵਤਿ ਡੇਰੇ। ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਮਾਨਾ। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕਯਾ ਤਿਨਹਿਂ ਬਖਾਨਾ' ॥੧੯॥ ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਸੁਮਤਿ ਸਜੂਤੀ[੧੨]। ਲਖਿ ਲੀਨੀ[੧੩]—ਕੀਨੀ ਕਿਨ ਦੂਤੀ—। ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਪਤਿ ਕੋ ਸਮਝਾਯਾ। 'ਕਿਉਂ ਉਰ ਭਰਮੇ ਤੁਮ ? ਸੁਖਦਾਯਾ! ॥੨੦॥ ਪੂਰਬ ਪਤਾ ਲਯੋ[੧੪] ਭਲਿ ਦੇਖੀ। ਉਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਵਿਸ਼ੇਖੀ[੧੫]। ਸਭਿ ਅਨਜਾਨ ਭਨਹਿਂ ਜੋ ਮਾਨਵ। ਤਿਨਕੇ ਭੇਵ ਮੰਦ ਨਹਿਂ ਜਾਨਵ[੧੬]' ॥੨੧॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮਝਾਵਹਿ। ਤਦਪਿ ਜਰਾਮ ਨ ਚਿੰਤਾ ਜਾਵਹਿ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਸੀ ਪਿਸ਼ਨ[੧੭] ਕੀ ਬਾਨੀ। ਬਿਨ ਸਤਿ ਦੇਖੇ ਹੋਇ ਨ ਹਾਨੀ[੧੮] ॥੨੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ* ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ। ਲਖਿ ਲੀਨੀ ਦੂਤਨ ਕੀ[੧੯] ਖਾਮੀ[੨੦]। ਪੁਨ ਜਰਾਮ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਚੀਨਾ[੨੧]। ਜਿਹ ਮਨ ਪਿਸ਼ਨਨਿ[੨੨] ਬਾਨੀ ਭੀਨਾ॥੨੩॥ ਤਾਂਕੀ ਚਿੰਤਾ ਹਤਨੇ ਹੇਤਾ[੨੩]। ਗਮਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ। ਸਦਨ ਜਾਇ ਸਾਦਰ[੨੪] ਦੁਖ ਕਦਨਾ। ਬੈਸੇ ਮੰਚ[੨੫] ਪਰ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ[੨੬] ॥੨੪॥ ਮਧੁਰ[੨੭] ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। ਜਨੁ ਚਿੰਤਾ ਰੁਜ ਚੂਰਨ ਸਾਨੀ[੨੮]।'ਜੀਜਾ ਜੀ! ਲੇਖਾ ਕਰਿਵਾਈਏ। ਸਭਿਹਿ ਹਿਸਾਬ ਨਿਵਾਬ ਦਿਵਾਈਏ॥੨੫॥ ਬੀਤੇ

---

[੧]ਗਿੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਕਰਕੇ। [੨]ਸੀਂ,ਹੱਦ। [੩]ਬਾਹਰ। [੪]ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ। [੫]ਸ਼ੋਕ ਮਈ। [੬]ਸੋਚਦੀ ਹੈ। [੭]ਅੱਜ। [੮]ਭੇਦ। [੯]ਮੈਂ ਜਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। [੧੦]ਮਨੁਖ। [੧੧]ਡਿੱਠੇ। [੧੨]ਅਕਲ ਵਾਲੀ ਨੇ। [੧੩]ਜਾਣ ਲੀਤੀ। [੧੪]ਪਤੀਆ ਲੀਤਾ ਸੀ। [੧੫]ਬਹੁਤ। [੧੬]ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦਾ ਭੇਦ ਮੰਦ (ਮਤੀ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। [੧੭]ਚੁਗਲਾਂ। [੧੮]ਬਿਨਾ ਸੱਚੀ ਗਲ ਦੇਖੇ ਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। [੧੯]ਚੁਗਲਾਂ ਦੀ। [੨੦]ਕਚਿਆਈ। [੨੧]ਵੇਖਿਆ। [੨੨]ਚੁਗਲਾਂ ਦੀ। [੨੩]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [੨੪]ਆਦਰ ਨਾਲ। [੨੫]ਪਲੰਘ। [੨੬]ਕਵਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ। [੨੭]ਮਿੱਠੀ। [੨੮]ਮਾਨੋਂ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ਨੂੰ ਚੂਰਨ ਸਮਾਨ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਸਬ।

ਬਹੁ ਬਾਸੁਰ ਬਿਨ ਲੇਖੇ। ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਨਿਕਸਹਿ ਕਛੁ ਸ਼ੇਖੇ[੧]। ਸੁਨਿ ਜੈਰਾਮ ਰਿਦੇ ਹਰਿਖਾਯੋ। ਜਨੁ ਸ਼ਰਧਾ ਧਨੁ[੨] ਖੋਯੋ ਪਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਹੁਤੀ ਚਿੰਤ ਜਾਂਕੀ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਅਕਸਮਾਤ[੩] ਸੋ ਬਨੀ ਸੁਹਾਤੀ। ਲੇ ਨਿਦੇਸ[੪] ਗਾ ਪਾਸ ਨਰੇਸ਼ਾ[੫]। ਪੋਸ਼ਿਸ਼[੬] ਪਹਿਰ ਕਿਯੇ[੭] ਸ਼ੁਭ[੮] ਬੇਸਾ[੯] ॥ ੨੭ ॥ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਕਹਿ 'ਸੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਲੋਦੀ ! ਕਰਨੋ ਹਿਸਾਬ ਚਹਿਤਿ ਤੁਮ ਮੋਦੀ। ਕਾਲ ਬਿਸਾਲ[੧੦] ਬਿਤਯੋ ਬਿਨ ਲੇਖੇ। ਆਮਦ ਖਰਚ ਉਚਿਤ ਅਬ ਦੇਖੇ' ॥ ੨੮ ॥ ਪੂਰਬ[੧੧] ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਢਿਗ ਦੂਤੀ[੧੨]। ਦੁਸ਼ਟ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਕਰਤਿ ਬਹੂਤੀ[੧੩]।'ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਖੋਕਰਿ ਨਾਨਕ। ਹੋਇ ਪਲਾਇਨ[੧੪] ਕਬਹਿ ਅਚਾਨਕ[੧੫]' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਜਰਾਮ ਬਚਨ ਭੂਪਾਲਾ[੧੬]। ਬੋਲਯੋ 'ਸੈਸਾ ਮੁਝਹਿ ਬਿਸਾਲਾ[੧੭]। ਲੇਖੇ ਤੇ ਸੋ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ੀ[੧੮]। ਬੋਲਿ ਲੇਹੁ ਤਾਂਕੋ ਮਮ ਪਾਸੀ' ॥੩੦॥ ਨਿੱਧਾ ਦਿਜ ਜੈਰਾਮ[੧੯] ਪਠਾਯਾ[੨੦]। ਆ ਨਿੱਧੇ ਯਾ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ*।'ਚਲਹੁ ਆਪ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਲੇਖਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਬੁਲਾਇ ਜਿਹ ਸਭਾ ਵਿਸ਼ੇਖਾ' ॥ ੩੧ ॥ ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪੂਰਨ ! ਸੁਨਹੁ ਤਯਾਰ ਭਏ ਤਬ ਤੂਰਨ। ਵਹੀ ਬਿਸਾਲ[੨੧] ਦੀਨਿ ਮਝ ਹਾਥਾ। ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੩੨ ॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਸੁੰਦਰ ਗਤਿ[੨੨] ਭਾਰੀ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਤਬ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਕਾਜ਼ੀ ਖਾਨ ਦਿਵਾਨ ਮੁਲਾਨੇ। ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਨੀਕੇ ਕਰਿ ਬਾਨੇ[੨੩] ॥ ੩੩ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਿਰੋਮਨਿ ਦੌਲਤ ਖਾਨਾ। ਸੇਵਹਿਂ ਜਾਂਹਿ ਸੁਭਟ[੨੪] ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਹੋਇ ਠਾਢੇ ਸੁਖ ਧਾਮਾ[੨੫]। ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮਾ ॥ ੩੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਦਿਸ਼ਿ ਨ੍ਰਿਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਲੋਕੀ। ਜਾਂਕੀ ਮਤਿ[੨੬] ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਫੋਕੀ। ਬੂਝਤਿ ਭਾ[੨੭] 'ਤੁਮਾਰ.ਕੋ ਨਾਮਾ ? ਭਨੀਏ ਭੋ ਮੋਦੀ ਅਭਿ-ਰਾਮਾ[੨੮] !' ॥੩੫॥ ਕਮਲ ਨੈਨ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਅਹੈ ਨਾਮ ਨਾਨਕ

---

[੧]ਬਾਕੀ।[੨]ਮਾਨੋ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਧਨ। [੩]ਅੱਚਣਚੇਤ।[੪]ਆਗਯਾ। [੫]ਰਾਜੇ ਦੇ। [੬]ਪੁਸ਼ਾਕ। [੭]ਕਰਕੇ। [੮]ਚੰਗਾ। [੯]ਲਿਬਾਸ। [੧੦]ਬਹੁਤ। [੧੧]ਪਹਿਲਾਂ। [੧੨]ਚੁਗਲੀ। [੧੩]ਬਹੁਤੀ। [੧੪]ਦੌੜ ਜਾਏਗਾ। [੧੫]ਅੱਚਣਚੇਤ। [੧੬]ਰਾਜਾ ਨੇ ਜੈਰਾਮ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣਕੇ। [੧੭]ਬੜਾ। [੧੮](ਸੰਸਾ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [੧੯]ਜੈਰਾਮ ਨੇ। [੨੦]ਘੱਲਿਆ। [੨੧]ਵੱਡੀ। [੨੨]ਟੋਰ। [੨੩]ਲਿਬਾਸ। [੨੪]ਸੂਰਮੇ। [੨੫]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੨੬]ਬੁੱਧੀ। [੨੭]ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ। [੨੮]ਸੁੰਦਰ।

*ਪਾ:–ਆਇ ਨਿਖਦਜਾ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ। ਨਿਖਦਜਾ=ਹਟੀ (ਉਤ)।

ਨਿਰੰਕਾਰੀ'। 'ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਸਮਝ੍ਯੋ ਕਹ੍ਯੋ ਤੁਮਾਰੋ। ਸੰਗ ਮਾਯਨੇ[1] ਫੇਰ ਉਚਾਰੋ' ॥ ੩੬ ॥ ਤਬ ਜਰਾਮ ਬੋਲ੍ਯੋ ਮਤਿਸਾਲੀ[2]। 'ਬੀਚ ਪਾਰਸੀ ਰੀਤਿ ਸਮ੍ਹਾਲੀ। ਬੇਸ਼ੁਬਹਾ ਜੋ ਬਿਨਾ ਨਮੂਨੇ[3]। ਬੇਚਗੂਨ[4] ਯਜ਼ਦਾਂ[5] ਬੇਚੂਨੇ[6] ॥੩੭॥ 'ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ' ਕਹਿ ਬੇਦ ਕਤੇਬਾ। ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਕਰਤਿ ਹਿਸੇਬਾ। ਕਰਨਹਾਰ ਤਾਂ ਸਿਫਤੀ[7] ਬੰਦਾ। ਮੈਂਹੌਂ ਕਹਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖਕੰਦਾ' ॥ ੩੮ ॥ ਬਿਗਸਾ ਬਹੁ ਨਬਾਬ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ। ਮਤਿ ਜਾਂਕੀ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਲਪਟਾਨੀ। ਕਰਤਿ ਕੁਤਰਕਹਿ[8] ਬੋਲ੍ਯੋ ਬੈਨਾ। 'ਮੋਦੀ ਬਰ਼ਾਹ ਲਯੋ ਕਿਤ[9]ਕੈ ਨਾ[10]?'॥੩੯॥ਕਹਿ ਜਰਾਮ 'ਅਬ ਲੌ ਨ ਬਿਵਾਹਾ। ਭ੍ਯਾ ਸਨਬੰਧ ਆਇ ਹੈ ਸਾਹਾ। ਤਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਪਾਇ ਅਲੰਬਾ[11]। ਹੋਇ ਬਰ਼ਾਹ ਅਬ ਕਛੁ ਨ ਬਿਲੰਬਾ[12]' ॥ ੪੦ ॥ ਅਸ[13] ਸੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਦੌਲਤ ਖਾਨਾ। 'ਸਿਫਤੀ ਬੰਦਾ ਨਿਜਹਿ ਵਖਾਨਾ। ਸੋ ਸਤਿ ਬਾਤ ਤਬਹਿ ਲੈ ਬਰਨੀ[14]। ਜਬ ਲੌ ਘਰ ਮੈਂ ਆਇ ਨ ਤਰੁਨੀ[15] ॥ ੪੧ ॥ ਜਤੀ ਸਤੀ ਤਪਸੀ ਰਿਖਿ ਜੇਤੇ। ਪਾਰ ਨ ਪੱਯੈ ਜਿਨਹਿੰ ਗਿਨੇ ਤੇ। ਦਰਸ ਅੰਗਨਾਂ[16] ਜਾਰ[17] ਮਹਾਨਾ[18]। ਫਸੇ ਨ ਨਿਕਸਹਿ ਅਤਿ ਬਲਿ-ਵਾਨਾ' ॥੪੨॥ ਬੋਲੇ ਨਾਨਕ ਸੁਨਤਿ ਕੁਤਰਕਾ। ਖੰਡਨ ਹਿਤ ਆਸ਼ੇ[19] ਤਿਂਹ ਉਰਕਾ[20]। 'ਜਿਨ ਕੋ ਮਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਪੂਰਾ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਕਬ ਹੋਇ ਨ ਊਰਾ[21] ॥ ੪੩ ॥ ਤਿਨਕੇ ਮਨ ਕਨਾ ਨਾਰਿ[22] ਮਲੀਨੀ। ਭਾਵਤਿ ? ਜੋ ਦੁਰਗੰਧਹਿ[23] ਭੀਨੀ। ਅਸਤ[24] ਰਕਤ[25] ਮੱਜਾ[26] ਪਲ[27] ਬਾਰਾ[28]। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜੋ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰਾ[29] ॥੪੪॥ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਗਜ਼ਾਨੀ। ਏਕਹਿ ਵਸਤੁ ਨ ਨੀਕੀ ਜਾਨੀ। ਤਾਂਤੇ ਤਾਂਕੀ ਕਰਤਿ ਨ ਪ੍ਰੀਤਾ*। ਭਜਹਿੰ ਮਕੰਦ ਸੁਖਦ ਕੋ ਚੀਤਾ[30]' ॥ ੪੫ ॥ ਦੌਲਤ ਖਾਂ

[1]ਅਰਥ ਸਣੇ। [2]ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ। [3]ਨਿਰਸੰਸੇ ਜੋ ਅਦੁਤੀ ਹੈ (ਅ) ਜੋ ਅਮੋਲਕ ਤੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। [ਫ਼ਾ: ਬੇ ਸ਼ੁਬਹਾ=ਨਿਰਸੰਸੇ। (ਅ) ਬੇਸ਼ੇ ਬਹਾ=ਅਮੋਲਕ]। [4]ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [5]ਖ਼ੁਦਾ। [6]ਬੇਮਿਸਾਲ। [7]ਉਸਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਹਾਰਾ। [8]ਹੁੱਜਤ। [9]ਕਿਤੇ। [10]ਕਿ ਨਹੀਂ ? [11]ਆਸਰਾ। [12]ਦੇਰ ਨਹੀਂ। [13]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ। [14]ਕਹੀ। [15]ਇਸਤ੍ਰੀ। [16]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ। [17]ਜਾਲ ਜੋ। [18]ਬੜਾ ਵਡਾ ਹੈ। [19]ਮਤਲਬ। [20]ਉਸਦੇ ਰਿਦੇ ਦਾ। [21]ਖਾਲੀ। [22]ਇਸਤ੍ਰੀ। [23]ਬਦਬੋ ਅਤੇ। [24]ਹੱਡੀ [25]ਲਹੂ। [26]ਮਿੱਝ। [27]ਮਾਸ। [28]ਵਾਲਾਂ (ਨਾਲ ਭੀਨੀ ਹੈ)। [29]ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੀਤੀ, ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਹੀਨ ਹਨ। [30]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਭਜਦੇ ਹਨ। *ਇਥੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ,ਪਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲੋਂ ਸਾਈਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

ਲਖਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਪਰਤੀਤਾ। ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਖੋਇ ਦਰਬ[1] ਤੂੰ ਨੀਤਾ[2] । ਮੋ ਸੌਂ ਕਹਹਿਂ ਆਇ ਨਰ ਭੂਰਾ[3]। ਅਬ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਪੂਰਾ' ॥ ੪੬ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਨ੍ਰਿਪਤਿ! ਨਿਜ ਕਰੀਏ ਲੇਖਾ। ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਨਿਕਸੈ ਮੁਝ ਸ਼ੇਖਾ[4]। ਭਨਤਿ[5] ਪਿਸ਼ਨ[6] ਤਬ ਨਿਰਨਾ ਕਰੀਏ। ਝੂਠ ਸਾਚ ਕੋ ਰਿਦੈ ਵਿਚਰੀਏ' ॥ ੪੭ ॥ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਤਬਹਿ ਭੂਪਾਲਾ। ਇਕ ਬੁਲਾਇ ਲੇਖਕ[7] ਤਤਕਾਲਾ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਹ ਸੌਂ 'ਸੇਖਨਾ[8] ਕੀਜੈ । ਆਮਦ ਖਰਚ ਸਭਿਹਿ ਗਿਨਿ ਲੀਜੈ ॥ ੪੮ ॥ ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕਾ ਹੈ ਯਹਿ ਲੇਖਾ। ਕਿਹ ਦਿਸ਼ ਨਿਕਸਹਿ ਸਰਸਹਿ[9] ਸ਼ੇਖਾ[10]। ਆਨਿ ਆਨਿ ਤੁਮ ਨੀਤ ਉਚਾਰੋ[11]। -ਮੋਦੀ ਖੋਵਤਿ ਦਰਬ ਤੁਮਾਰੋ-॥੪੯॥ ਲੇਹ ਸੰਭਾਰਿ ਰੀਤਿ ਅਬ ਨੀਕੀ। ਕਰੀਏ ਬਾਤ ਭਾਵਤੀ ਜੀਕੀ' । ਨਵੀਸਿੰਦ[12] ਸੁਨਿ ਜਾਦੋਰਾਈ[13]। ਗੁਨਤਿ ਰਿਦੈ[14] -ਹੋਈ ਮਨ ਭਾਈ ॥ ੫੦ ॥ ਇਨ ਜੋ ਧਨ ਬਹੁ ਬਾਦ[15] ਗਵਾਯਾ। ਉਠਨਿ ਨ ਦੇਉਂ ਲੇਉਂ ਇਹ ਬਾਯਾ[16]। ਬਹੁਰਿ ਨ ਬੈਸਹਿ ਮੋਦੀਖਾਨੇ। ਦਈ ਨ ਰਿਸ਼ਵਤ ਹਮੈਂ ਨ ਜਾਨੇ-॥ ੫੧ ॥ ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ ਦੋਨੋ ਇਕ ਥਾਨਾ। ਲੇਖਾ ਹੋਵਨਿ ਲਗੋ ਮਹਾਨਾ[17]। ਪ੍ਰਥਮ ਲਿਖਾਯੋ ਆਮਦ ਦਰਬਾ । ਲਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਢਿਗ ਤੇ ਜੋ ਸਰਬਾ ॥ ੫੨ ॥ ਲਿਖਨਿ ਲਗੇ ਪੁਨਿ ਖਰਚ ਮਹਾਨਾ । ਜਿਹ ਕੋ ਅੰਤ ਕਠਨ ਵਿਧਿ ਜਾਨਾ। ਮਹਾਂ ਕੁਟਿਲ ਬਹੁ ਪਾਇ ਅਗਾਵਨ[18]। ਕ੍ਰੂਰ[19]ਬਚਨ ਕਹਿ ਹੇਤ[20] ਡਰਾਵਨ ॥੫੩॥ਗਰਬ ਕਰਹਿ ਜਿਉ ਰਿੰਙਣਜੋਤੌਂ[21]। ਰਵਿਹਿ[22] ਦਬਾਵਹਿ[23]ਨਿਜਹਿ ਉਦੋਤੀ[24]। ਮਹਾਂ ਮੰਦਮਤਿ ਜਾਂਨਹਿ ਨਾਂਹੀ।-ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਭਵ[25]ਮਾਂਹੀ-॥੫੪॥ ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲੌ ਲੇਖਾ ਭਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਬਾਦ[26]ਬਹੁ ਲਿਖਨੋ ਗਵਾਰਾ। ਗਿਨੇ ਤੀਨ ਸੈ ਬਹੁਰ ਇਕੀਸਾ । ਲੈਨੇ ਸੇਖੂ[27]ਸ੍ਰੀ ਜਗਦੀਸਾ* ॥੫੫ ॥ ਭੂਰ[28] ਬਿਸੂਰਤਿ[29] ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ। ਬੂਝ

[1]ਧਨ। [2]ਰੋਜ਼। [3]ਬਹੁਤ। [4]ਬਾਕੀ। [5]ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੋ । [6]ਚੁਗਲ । [7]ਮੁਨਸ਼ੀ। [8]ਗਿਣਤੀ। [9]ਵਾਧਾ । [10]ਬਾਕੀ । [11]ਨਿੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। [12]ਮੁਨਸ਼ੀ। [13]ਜਾਦੋ ਰਾਇ ਨਾਮ ਸੀ ਉਸਦਾ। [14]ਸੋਚਦਾ ਹੈ । [15]ਬਿਰਥਾ। [16]ਇਸੇ ਥਾਂ ਰਖਾ ਲਵਾਂਗਾ। [17]ਘਣਾ। [18]ਅਗਾਊ ਛਿੱਟੀਆਂ। [19]ਕਤੜੇ। [20]ਵਾਸਤੇ । [21]ਟਿਟਾਣਾ। [22]ਸੂਰਜ ਨੂੰ। [23]ਦਬਾ ਦੇ। [24]ਅਪਣੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ। [25]ਸੰਸਾਰ। [26]ਝਗੜਕੇ। [27]ਬਾਕੀ। [28]ਬਹੁਤ। [29]ਝੂਰਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਲੈਨੇ ਸ਼ੇਖ ਸੁ ਸ੍ਰੀ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।

ਗਯੋ ਤਤਛਿਨ ਬਿਨ ਪਾਨੀ।–ਮਮ ਅਭਿਲਾਖਾ[੧] ਰਾਖਨਿ ਊਰਾ[੨]। ਸੇਖ
ਨਿਕਾਸੈ[੩] ਭਯੋ ਨ ਪੂਰਾ[੪] ॥੫੬॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਧਨ ਲੀਨਾ। ਨਿਸ
ਦਿਨ ਅਧਿਕ ਲੁਟਾਵਨ ਕੀਨਾ। ਲੇਨਹਾਰ ਧਨ ਰਹਯੋ[੫] ਬਹੋਰੀ[੬]।
ਅਚਰਜ ਲਖਿ ਨ ਸਕਤਿ ਮਤਿ ਮੋਰੀ–॥੫੭॥ ਗਮਨਯੋ ਸਦਨ ਬਦਨ
ਬਹੁ ਲਾਜਾ[੭]। ਦਯੋ ਨ ਉੱਤਰ ਕੋ ਢਿਗ ਰਾਜਾ[੮]। ਆਪਨ[੯] ਅਪਨੀ
ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ। ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ[੧੦] ॥੫੮॥ ਸਰਿਤਾ ਚਿੰਤ[੧੧]
ਚੀਤ ਜੈਰਾਮਾ। ਬਹਯੋ ਜਾਤਿ ਥੋ ਆਠੋ ਜਾਮਾ[੧੨]। ਸੁਨੀ ਗਿਰਾ ਉਰ ਹਰ-
ਖਹਿ ਕਰਨੀ। ਭਯੋ ਧੀਰ[੧੩] ਪਾਈ ਜਨੁ[੧੪] ਤਰਨੀ[੧੫] ॥ ੫੯ ॥ ਤੂਰਨ
ਗਮਨਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ਬਿਸਦ ਬਿਸਾਲਾ[੧੬]। 'ਪੰਜ
ਦਿਵਸ ਲੌ ਲੇਖਾ ਕੀਨੋ।ਸਗਰੋ ਅਬ ਪੂਰਨ ਭਾ ਚੀਨੋ'॥੬੦॥ਸੁਨਿ ਬੂਝਤਿ[੧੭]
ਨ੍ਰਿਪ ਸੈਸੈ ਜਾਸੁ[੧੮]।'ਕਿਸ ਕੀ ਸ਼ੇਸ਼[੧੯]ਰਹੀ ਕਿਸ ਪਾਸੁ?'ਕਹਿ ਜਰਾਮ'ਸੁਧ
ਮੋਹਿ ਨ ਸਾਰੀ। ਨਵੀਸਿੰਦ[੨੦] ਨਿਜ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੀ'[੨੧] ॥ ੬੧ ॥ ਮਤਸਰ[੨੨]
ਅਗਨਿ ਸੰਗ ਜਿਹ ਛਾਤੀ। ਜਰਤਿ[੨੩]ਰਹਤਿ ਜਿਵ ਹੋਤਿ ਅਰਾਤੀ[੨੪]।ਤਬ
ਨਬਾਬ ਨਿਜ ਦਾਸ ਪਠਾਯੋ। ਤੂਰਨ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ ॥੬੨॥'ਕਿਵ
ਗਿਨਤੀ ਮਹਿ ਕੀਨਿ ਨਿਬੇਰੀ[੨੫]।ਕਿਸਕੀ ਕਿਸਦਿਸ਼ ਸ਼ੇਸ਼[੨੬] ਘਨੇਰੀ[੨੭]?'
ਬੋਲਯੋ ਬੈਨ ਬਦਨ ਬਡ ਬ੍ਰੀੜਾ[੨੮]।ਕਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਜਿਵ ਮਾਨਤਿ ਪੀੜ॥
੬੩ ॥ 'ਬਿਦਤ[੨੯] ਬਾਦ ਮੋਦੀ ਖੈ[੩੦]ਧਨ ਕੋ। ਦੇਤਿ ਸਦਾ ਰੰਕਨ ਅਨਗਨ
ਕੋ।ਲੇਖੇ ਮਹਿ ਨਿਤ ਸ਼ੇਖ[੩੧] ਨਿਕਾਸੈ। ਜਾਇ ਨ ਪਾਯੋ ਕਛੁ ਤਿਹ ਆਸ਼ੈ॥
੬੪॥ ਅਬ ਮੈਂ ਲੇਖਾ ਕੀਨ ਸ਼ੁਮਾਰਾ[੩੨]।ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਲਿਖਿ ਬਹੁਤ ਵਿਚਾਰਾ।
ਗਿਨੇ ਤੀਨ ਸੈ ਸੰਗ ਇਕੀਸਾ।ਤੁਮ ਦਿਸ਼ ਪਹੁੰਚੇ, ਸੁਨੋ ਛਿਤੀਸਾ!' ॥੬੫॥
ਤਬ ਨਬਾਬ ਬੋਲਯੋ ਬਿਸਮਾਨਯੋ।'ਮੁਝ ਢਿਗ ਬਹੁਤਨਿ[੩੩]ਆਨਿ ਬਖਾਨਯੋ।

---

[੧]ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ। [੨](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਰਖਾਂਗਾ। [੩]ਇਸ ਨੇ ਨਵਾਬ ਵਲ ਬਾਕੀ ਕੱਢੀ ਹੈ। [੪]ਬਰੱਬਰ ਬੀ ਨਾ ਚੁਕਿਆ (ਨਵਾਬ ਦਾ ਲੈਣਾ ਤੇ ਦੇਣਾ)। [੫]ਲੈਣ ਹਾਰੇ ਨਿਕਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੬]ਫੇਰ ਭੀ। [੭]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ। [੮]ਨਵਾਬ ਪਾਸ। [੯]ਹੱਟ ਤੇ। [੧੦]ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਵਣ ਵਾਲੇ। [੧੧]ਚਿੰਤਾ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿਚ। [੧੨]ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ। [੧੩]ਹੌਸਲਾ। [੧੪]ਮਾਨੋ। [੧੫]ਬੇੜੀ ਮਿਲ ਗਈ। [੧੬]ਬੜੀ ਉੱਜਲ। [੧੭]ਪੁਛਦਾ ਹੈ। [੧੮]ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾ ਸੀ। [੧੯]ਬਾਕੀ। [੨੦]ਮੁਨਸ਼ੀ। [੨੧]ਸੱਦ ਲਓ। [੨੨]ਈਰਖਾ। [੨੩]ਸੜਦੀ। [੨੪]ਵੈਰੀ। [੨੫]ਨਿਬੇੜਾ। [੨੬]ਬਾਕੀ। [੨੭]ਵਧੀ। [੨੮]ਬੜੀ ਲੱਜਾ ਸਹਿਤ। [੨੯]ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਸੀ ਕਿ। [੩੦]ਬਿਰਥਾ ਗੁਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੋਦੀ। [੩੧]ਬਾਕੀ। [੩੨]ਗਿਣਿਆ ਹੈ। [੩੩]ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ।

ਮੋਦੀ ਹੋਇ ਪਲਾਇਨ[੧] ਕਬਹੀ।ਦਰਬ ਸੰਭਾਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਸਭਿ ਹੀ॥੬੬॥ ਦੁਸ਼ਟ ਪਿਸ਼ਨ[੨] ਬੋਲਤਿ ਬਚ ਝੂਠੇ। ਦੇਖਿ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਮਤਸਰ ਮੂਠੇ[੩]। ਦਾਨਿ ਦੇਨਿ ਤੇ ਸਰਸਤਿ ਮੋਦੀ[੪]। ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੂਪਤਿ ਲੋਦੀ॥੬੭॥ ਤਬ ਜਰਾਮ ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨਿ ਰਾਊ[੫]! ਮੋਦੀ ਕਰਤਿ ਦੁਖਾਊ ਨ ਕਾਊ। ਧਨ ਸੰਚੈਂ[੬]ਨਰ ਜੇ ਪਰਪੰਚੀ। ਦਾਨ ਦੇਤਿ ਸੋ,ਰਖਤਿ ਨ ਸੰਚੀ[੭]॥੬੮॥ਪਿਸ਼ਨ[੮] ਸਭਾ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਜੇ।ਸਭਿਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਛਾਜੇ।ਜਿਉਂ ਰਵਿ[੯] ਉਦੇ ਹੋਇ ਬਿਧਿਨੀਕੀ।ਦੀਪਕ[੧੦]ਦੀਪਤਿ[੧੧] ਪਰਿਹੀ ਫੀਕੀ॥੬੯॥ਦੌਲਤ-ਖਾਨ ਸਮਝ ਸਭਿ* ਭਾਂਤੀ। ਚਾਹਤਿ ਰਿਦੇ ਦੇਨਿ ਧਨ ਥਾਤੀ[੧੨]।ਕੋਸ਼ਪ[੧੩] ਦਾਸ ਪਠਾਇ[੧੪] ਬੁਲਾਯਾ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ, ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ[੧੫] ॥੭੦॥ 'ਸੁਨਹੁ ਭਵਾਨੀਦਾਸਿ[੧੬] ਤੂਰਨ।ਦੀਜੈ ਮੋਦੀ ਸ਼ੇਖ ਸਪੂਰਨ[੧੭]।ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਹੁ ਧਨ ਔਰੀ।ਆਗੇ ਚਲਿਹੈ ਕਾਰ ਬਹੋਰੀ[੧੮]॥੭੧॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਜਹਾਂ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ[੧੯]। ਗਿਨ ਕਰਿ ਧਨ ਦੀਨੀ ਤਿਨ ਥਾਤੀ[੨੦]। ਜਹਿਂ ਤੇ ਛਾਤੀ ਜਰਤਿ[੨੧]ਅਰਾਤੀ[੨੨] ॥੭੨॥ਕੰਧ[੨੩] ਉਚਾਏ[੨੪] ਮੈਂ ਕਹਿ ਬਾਲਾ। ਆਪਨਿ ਘਰ ਆਨੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਚਲਿ ਜਰਾਮ ਤਬ ਤਿਹਠਾਂ ਆਵਾ[੨੫]।ਸੁਖਦਾ[੨੬]ਪਿਖਿ ਹਿਰਦਾ ਹਰਖਾਵਾ ॥੭੩॥ ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਲੀਨ ਕਰਿ ਨਯਾਰੋ[੨੭]। ਧਰਯੋ ਜਰਾਮ ਧਾਮ ਸੋ ਸਾਰੋ। ਰਹਾ ਸ਼ੇਖ[੨੮] ਹਿਤ ਆਪਨ ਕਾਜਾ[੨੯]। ਸੌਦਾ ਲੀਨ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ ॥ ੭੪ ॥ ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਾਰਜ ਪੁਨ ਤੈਸੇ। ਮਨ ਉਦਾਰਤਾ ਪੂਰਬ ਜੈਸੇ। ਪਾਵਹਿ ਭੋਜਨ ਸਭੈ ਭਿਖਾਰੀ। ਲੇ ਅਹਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਸੈਨਾ[੩੦] ਸਾਰੀ ॥ ੭੫ ॥ ਤਬ ਜੈਰਾਮ ਧਾਮ ਨਿਜ ਆਯਾ।ਕਾਲੂਤਨੀਆ[੩੧] ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।'ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਲੇਖਾ।ਕਿਸਕੀ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਨਿਕਸੀ ਸ਼ੇਖਾ[੩੨]? ॥੭੬॥ਰਹੀ

---

[੧]ਭੱਜ ਜਾਏਗਾ। [੨]ਚੁਗਲ। [੩]ਈਰਖਾ ਦੇ ਮਾਰੇਹੋਏ। [੪]ਵਧਦਾਹੈ ਮੋਦੀ। [੫]ਹੇ ਨਵਾਬ। [੬]ਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੭]ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। [੮]ਚੁਗਲ। [੯]ਸੂਰਜ। [੧੦]ਦੀਵੇ ਦੀ। [੧੧]ਰੋਸ਼ਨੀ। [੧੨]ਥੈਲੀ। [੧੩]ਖਜ਼ਾਨਚੀ। [੧੪]ਦਾਸ ਭੇਜਕੇ। [੧੫]ਕਿਹਾ। [੧੬]ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। [੧੭]ਬਾਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ (ਰਕਮ)। [੧੮]ਫੇਰ। [੧੯]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [੨੦]ਥੈਲੀਆਂ। [੨੧]ਸੜਦੀ ਹੈ। [੨੨]ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ। [੨੩]ਮੋਢੇ। [੨੪]ਚੁਕਕੇ। [੨੫]ਤਿਸ ਜਗਾ ਆਇਆ। [੨੬]ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਨੂੰ। [੨੭]ਵੱਖਰਾ। [੨੮]ਬਾਕੀ। [੨੯]ਹੱਟੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ। [੩੦]ਫੌਜ। [੩੧]ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇ। [੩੨]ਬਾਕੀ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਭੂਲ।

ਕਾਰ ਕੇ ਤਜੀ[੧] ਬਹੋਰੀ[੨]? ਦਿਵਸ ਪਾਂਚ ਲੌ ਗਿਨਤੀ ਟੋਰੀ'। ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬ ਜੈਰਾਮ ਅਦੰਭਾ[੩]। 'ਨਿਤ ਦੇਖਤਿ ਮੁਝ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ[੪] ॥੭੭॥ ਸਦਾ ਫਕੀਰਨ ਕੀ ਦਰ ਭੀਰਾ[੫]।ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਵਹਿਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ। ਲੇਖੇ ਕਰਨ ਵਿਖੇ ਬਰਿਆਈ[੬]। ਕਾਢਹਿਂ ਅਪਨੀ ਸ਼ੇਖ ਵਧਾਈ[੭] ॥੭੮॥ ਲੇਖਕ[੮] ਹਾਰੇ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਲੱਜਤਿ ਭੇ[੯] ਮਨ ਅਚਰਜ ਚੀਨਾ[੧੦]। ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਤ੍ਰੈ ਸਹੰਸ੍ਰ ਇੱਕੀਸਾ[੧੧]। ਆਨੇ ਆਪਨ[੧੨] ਦੀਨ ਮਹੀਸ਼ਾ[੧੩]' ॥੭੯॥ ਭਨੈ[੧੪] ਨਾਨਕੀ 'ਸੋਦਰ[੧੫] ਮੇਰਾ। ਤਿਨਕੋ ਪਤਾ[੧੬] ਰਾਇ ਨੈ ਹੇਰਾ[੧੭]। ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਮਹਿਂ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ।ਸੁਖਦਾਨੀ ਤੇ ਸੋ ਵਰੁਸਾਨਾ[੧੮]।੮੦।'ਸੁਨਿ ਸੁਮਤੇ[੧੯]! ਇਸਤੇ ਸੰਸਾਰਾ। ਬਹੁ ਵਰੁਸਾਵਹਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ। ਇਕ ਬੁਲਾਰ ਕੀ ਕਹਾ ਹੈ ਗਿਨਤੀ। ਤਰਹਿਂ ਅਸੁਰ[੨੦] ਸੁਰ[੨੧] ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਬਿਨਤੀ' ॥੮੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਭਈ ਹਰਖਤਾ[੨੨] ਅਧਿਕ ਉਰ ਪਤਿ[੨੩] ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਿਉਂ ਅਵਿਲੰਬਤਾ[੨੪] ਵਧਤਿ[੨੫] ਵੇਲ ਸਤ੍ਰੈਨ[੨੬] ॥੮੨॥ ਦੰਪਤਿ[੨੭] ਸੰਪਤ[੨੮] ਬਹੁਤ ਪਿਖਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਭਰਮ ਕਰਨ ਕੋ ਤਰਕ ਕਰਿ[੨੯] ਸੇਵਹਿਂ ਚਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੮੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੰਗਲ। ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ, ਨਿਕਦਨ ਦੁਖ, ਸਦਨ ਸੁਖਨਿ, ਗੁਨ ਭੂਰ।
ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜੈ ਜੈ ਮੰਗਲ ਮੂਰ ॥ ੧ ॥

{ ਬਦਨ=ਚਿਹਰਾ, ਮੂੰਹ, ਮੁਖੜਾ। ਨਿਕਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।
[ਸੰਸਃ ਨਿ ਕੰਦਨ=ਕੱਟਣਾ। ਫਾਰਸੀ-ਕੰਦਨ]। ਸਦਨ=ਘਰ। ਸੁਖਨਿ=ਸੁਖਾਂ ਦਾ।
ਗੁਨ=ਗੁਣ,ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਵ,ਖੂਬੀਆਂ, ਸਿਫਤਾਂ। ਭੂਰ=ਬਹੁਤੇ।[ਸੰਸਃ, ਭੂਰਿ] ਅਮਿਤ।
ਮੂਰ=ਮੂਲ। ਮੂਲ=ਅਸਲ, ਰਾਸ, ਮੂੜੀ। }

[੧]ਛੱਡੀ। [੨]ਫੇਰ। [੩]ਸੱਚ (ਅ) ਨਿਰਛਲ। [੪]ਅਚਰਜਤਾ। [੫]ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ ਭੀੜ। [੬]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ। [੭]ਵਾਧੇ ਵਾਲੀ ਬਾਕੀ। [੮]ਮੁਨਸ਼ੀ। [੯]ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ। [੧੦]ਜਾਣਿਆਂ। [੧੧]੩੩੨੧)। [੧੨]ਹਟੀ ਤੇ। [੧੩]ਜੋ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਨਵਾਬ ਨੇ। [੧੪]ਆਖਦੀ ਹੈ। [੧੫]ਭਿਰਾ। [੧੬]ਪਤੀਆ, ਅਜ਼ਮਤ। [੧੭]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। [੧੮]ਉਹ ਵਰੋਸਾਇਆ ਹੈ। [੧੯]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਵਾਲੀ। [੨੦]ਦੈਤ। [੨੧]ਦੇਵਤੇ। [੨੨]ਖੁਸ਼ੀ। [੨੩]ਪਤੀ। [੨੪]ਆਸਰਾ। [੨੫]ਵਧਦੀ ਹੈ। [੨੬]ਵੇਲ ਜੀਕੂੰ ਆਸਰਾ ਪਾਕੇ (ਵਧਦੀ ਤੇ) ਫੈਲਦੀ ਹੈ [ਸੰਸਃ, ਸਤ੍ਰ=ਫੈਲਨਾ], (ਅ) ਜਾਫਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪਾਕੇ...... (ੲ) ਸੈ ਗੁਣਾਂ। [੨੭]ਪਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [੨੮]ਦੌਲਤ। [੨੯]ਛੋੜਕੇ।

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮੁਖ ਸੁਹਣਾ ਹੈ, ਦੁਖਾਂ ਦੇ (ਜੋ) ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਜੋ ਘਰ ਹਨ, ਗੁਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਹਲੇ ਹਨ (ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ) ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ !

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲਪਨੇ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਸੂਰਜ ਵਾਲੀ ਉਦੇ ਜਜੋਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸੁ ਡਿੱਠਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ'। ਕਿ ਆਪਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਅਪਣੇ ਧਰਮ ਤੇ ਅਪਣੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਤੇ ਪੂਰਨ ਰਹਿਣਾ, ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਡਤ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਮਾਨਸਕ ਤੇ ਆਤਮਕ ਗੁਣ ਹਨ। ਫਿਰ ਗਯਾਤਗੇਯ ਹੋਣ ਦਾ ਗੁਣ ਕਿਤਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਥਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਲਈ ਚੁਣਿਆ। ਇਸ ਚੋਣ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਕ ਅੱਖਾਂ ਲਈ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੇ ਕੈਸਾ ਸਹੀ ਤੇ ਦਰੁਸਤ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ। ਐਸੇ ਐਸੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਵਿ ਜੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜਗਯਾਸੂਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭਵੰਦ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਸੈਯਾ ॥ **ਐਸੇ ਹੀ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਕਰਾ ਇਕ ਸਾਲ ਭਯੋ ਪਸ਼ਚਾਤ ਸਗਾਈ[1] । ਮੂਲੇ ਨੈ ਲੀਨ ਬੁਲਾਇ ਦ੍ਵਿਜੋਤਮ[2] ਸਾਦਰ ਆਸਨ ਦੀਨੋ ਡਸਾਈ[3] । ਚਾਸ ਪੈ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇ ਕੈ ਸੁੱਧ* ਲਿਖੀ ਪਤੀਆ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਈ† । ਮਾਸ ਅਸਾੜ੍ਹ[4] ਸੁਦੀ ਸਪਤੈ[5], ਸੁਲ-**

[1]ਸਗਾਈ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ। [2]ਉਤਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ। [3]ਵਿਛਾਕੇ। [4]ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ ਦੀ। [5]ਸੁਦੀ ਸਤਮੀ।

*ਗੁਰਮਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਥਿਤਵਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪੁਰ ਸਾਹਾ ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਥੇ ਭਾਈ ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਨਬੰਧ ਵਿਚ ਸਹੁਰੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇਆ ਹੈ, ਸੋ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਗੁਰਮਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਨਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਕੇ ਜੋ ਅਨਮਤੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਾਹਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਸੋਧਿਆ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਉਂਦੇ ?' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇਆ ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਹੈ। ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਸੋ ਉਹ ਹੁਕਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਪਨਾ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮ: ੧ ਵਿਚ ਇਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ—'ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਸਾਹੇ ਊਪਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ'।

ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਕਮਾਇਆ। ਜਿਸ ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—'ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸੋ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹੈ। ਪੂਛਤ ਨ ਜੋਤਿਕ ਅਉ ਬੇਦ ਥਿਤਵਾਰ ਕਛੂ ਗ੍ਰਿਹ ਅਉ ਨਿਛਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸੰਕਾ ਉਰਧਾਰੀ ਹੈ। ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ, ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨੇਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ। ਸਿਖ ਸੰਤ ਬਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹੁਇ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ॥ ੪੪੮ ॥ [ਕਬਿੱਤ ਭਾ: ਗੁਰ: ਜੀ

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਪਤੀਆ ਲਿਖਿਕੈ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਈ।

ਤਾਨਪੁਰੇ ਨਰ ਕੀਨੀ ਹੈ ਧਾਈ[੧]॥੨॥ਆਨਿਕੈ ਨਾਨਕੀ ਭੌਨ[੨]ਦਈ[੩]ਸੁਨਿਕੈ ਮਨਮਾਹਿੰ ਖਿਰੀ ਸੁਖਬਾਰੀ[੪]*।-ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਪਾਨਿਗ੍ਰਹੇਨ[੫]ਹੁਵੈ ਅਰੁ ਬਾਸੁਰ[੬] ਆਜ ਕੇ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ-।ਪਾਤੀ[੭]ਲੇ ਹਾਥ ਜਰਾਮ ਤਬੈ ਦਿਜ ਲੀਨੋ ਬੁਲਾਇਕੈ ਪਾਠ ਉਚਾਰੀ[੮]। ਸ੍ਰੋਨਨਿ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਮਾਸ ਅਸਾੜ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ ਸਭੈ ਅਗਵਾਰੀ॥੩॥ ਕੀਨ ਬਡੋ ਉਤਸਾਹ ਭਲੋ ਚਲਿ ਨਾਗਰੀ[੯] ਆਵਤਿ ਲੋਚਨਚਾਰੀ[੧੦]।ਭੂਖਨ[੧੧] ਅੰਬਰ[੧੨] ਓਢਿ[੧੩] ਪਟੰਬਰ[੧੪] ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਨਾਰੀ। ਆਸਨ ਡਾਰਤਿ[੧੫] ਤਾ ਸਤਿਕਾਰਤਿ[੧੬] ਧਾਰਤਿ ਨਾਨਕੀ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ। ਗੀਤਨ ਗਾਵਤਿ ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜੀ ਹਰਖਾਵਤਿ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਸਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਨਿੱਧੇ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਜੈਰਾਮ ਇਉਂ ਅਲਾਇ ਬਚ 'ਕੀਜੀਏ ਤਯਾਰੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦ੍ਰੁਤ ਜਾਨਿ ਕੀ'। ਕੁੰਕਮ[੧੭] ਸੋਂ ਪਤੀਆ[੧੮] ਸੁਹਾਇ, ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਸੰਗ[੧੯], ਧੌਮ[੨੦] ਹੂ ਤੇ ਕਾਢਿ ਆਨਿ ਦੀਨੀ ਪਾਨ[੨੧] ਨਾਨਕੀ[੨੨]। ਚਲਯੋ ਦਿਜ ਧਾਇ ਸਭਿ ਮਾਰਗ[੨੩] ਬਿਹਾਇ ਕਰਿ[੨੪], ਕਾਲੂ ਘਰ ਜਾਇ ਸੁਧ ਦਈ ਹਰਖਾਨ ਕੀ[੨੫]। ਮਾਤ ਹਰਖਾਇ ਉਰ ਆਨੰਦ ਨ ਮਾਇ,ਸ਼ੁਭ ਸਗੁਨ ਮਨਾਇ ਭਨੈ 'ਕੌਨ ਮੇਰੇ ਮਾਨ ਕੀ' ॥੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਹਰਖ ਕਰਤਿ, ਉਰ ਮਹਿੰ ਸਰਸ[੨੬] ਕਾਲੂ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਤੂਰਨ ਤਯਾਰੀ ਕੋ ਕਰਤਿ, ਖਰਚਤ ਧਨ ਕਰਿ ਚਾਇ॥੬॥ਸੋਰਠਾ॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮਾਤ ਕਰੀ ਰੀਤਿ ਜੋ ਬਯਾਹਕੀ।ਮੰਗਲ ਸਦਨ[੨੭] ਸੁਹਾਤਿ ਤੋਰਨ[੨੮] ਦਰ ਪਰ ਰਾਜਹੀ। ॥ ੭ ॥ ਕਬਿੱਤ॥ਨੱਗਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਸਭਲੀਨੀ ਹੈ ਹਕਾਰਿ[੨੯],ਕੀਨੇ ਅੰਗਨ[੩੦] ਸਿੰਗਾਰ ਕੋ ਅਨੰਦ ਉਰ ਆਵਤੀ। ਬੇਦਨ ਬਧੂਟੀ[੩੧] ਛਬਿ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਲੂਟੀ ਮਨੋਂ ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਟੋਲੀ ਮੁਖ ਮੰਦ ਮੰਦ[੩੨]ਗਾਵਤੀ।ਚੂਨਰੀ[੩੩]ਨਵੀਨ ਲਾਲ ਛੂਟੀ[੩੪], ਸੁਠ[੩੫] ਮਾਲ ਗਰੇ[੩੬] ਬੇਂਦੀ[੩੭] ਧਰੇ[੩੮] ਭਾਲ[੩੯], ਪਰੀ ਹੀਏ

[੧]ਜਾਵਣਾ ਕੀਤਾ। [੨]ਘਰ। [੩](ਸਾਹੇ ਦੀ ਚਿੱਠੀ) ਦਿੱਤੀ। [੪]ਸੁਖ ਦੀ ਵਾੜੀ। [੫]ਵਿਵਾਹ। [੬]ਦਿਨ। [੭]ਚਿੱਠੀ। [੮]ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ। [੯]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੦]ਸੁੰਦਰ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ। [੧੧]ਗਹਿਣੇ। [੧੨]ਕਪੜੇ। [੧੩]ਪਹਿਨਕੇ। [੧੪]ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ। [੧੫]ਵਿਛਾਕੇ। [੧੬]ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ। [੧੭]ਕੇਸਰ। [੧੮]ਪਤ੍ਰਿਕਾ। [੧੯]ਮਿੱਠੇ ਨਾਲ। [੨੦]ਘਰ। [੨੧]ਹੱਥ। [੨੨]ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇ। [੨੩]ਰਸਤਾ। [੨੪]ਕੱਟਕੇ। [੨੫]ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ। [੨੬]ਬਹੁਤ। [੨੭]ਘਰ। [੨੮]ਬੰਦਨਵਾਰ,ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੋਕੇ ਬੰਨਣੇ। [੨੯]ਬੁਲਾ ਲਈਆਂ। [੩੦]ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ। [੩੧]ਵੇਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ। [੩੨]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [੩੩]ਚੁੰਨੀਆਂ। [੩੪]ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ, ਢਿੱਲਾ ਛੱਡਕੇ ਪਹਿਨਣਾ। [੩੫]ਸੁੰਦਰ। [੩੬]ਗਲ ਵਿੱਚ। [੩੭]ਬਿੰਦੀ। [੩੮]ਲਾਕੇ। [੩੯]ਮੱਥੇ ਤੇ।

*ਪਾਃ-ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਮੈ ਸੁ ਖਿਰੀ ਸੁਖ ਬਾਰੀ।

ਹੁਲਸਾਵਤੀ॥ਬਰੀ[੧] ਦਰ[੨] ਨਾਰੀ[੩],ਗੁਰ ਮਾਤ ਸਤਿਕਾਰੀ ਸਭਿ,ਭਈ ਭੀਰ ਭਾਰੀ, ਘਰ ਥਾਵ ਹੂੰ ਨ ਪਾਵਤੀ ॥੮॥ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਵਧਾਈ, ਲੇਤਿ ਸੋ ਗੁਨੀ ਰਵਾਇ ਸੀਸ[੪], ਪੂਜਿ ਸੁਤ ਈਸ਼ ਕੋ ਅਬਿਘਨਾ[੫] ਮਨਾਵਈ[੬]। ਸੁਨਿ ਪੁਰਿ[੭]ਸਾਰੇ ਆਏ ਜ਼ਾਚਕ ਦੁਆਰੇ ਮਿਲਿ, ਮਾਂਗਤਿ ਜੋ ਦੇਤਿ ਸੋਊ, ਛੂਛ ਨ ਹਟਾਵਈ[੮]।ਕੀਨੋ ਪਕਵਾਨ,ਬਾਂਟਿ ਦੀਨੋ ਸਨਮਾਨ ਸਨ[੯],ਅਧਿਕ ਉਮੰਗ ਸੰਗਿ ਅੰਗ ਮੈਂ ਨ ਮਾਵਈ। ਦੁੰਦਭੀ[੧੦] ਔ ਭੇਰੀ ਪੌਰ[੧੧] ਧਰੀ ਬਿਧਿ ਖਰੀ ਬਾਜੈ, ਨਾਰਿਨਿ[੧੨]* ਕੀ ਭੀਰ ਭਰੀ ਹੇਰਿ[੧੩]ਸੁਖ ਪਾਵਈ॥੯॥ ਹੁਤੀ ਕੁਲ-ਰੀਤਿ ਜੋਊ ਕਾਲੂ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਸੋਊ ਆਏ ਬੇਦੀ ਸਭਿ ਕੋਊ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ ਕੈ। ਬੋਲਿਕੈ ਬਦਨ[੧੪]ਨਿਜ ਸਸੁਰੇ[੧੫]ਸਦਨ ਸੁਧ ਭੇਜੀ[੧੬] ਜਸਪਦ[੧੭] ਏਕ ਮਾਨਵ ਪਠਾਇ ਕੈ। ਸੁਨੀ ਮਨ ਭਾਏ ਤਿਨ ਮੰਗਲ ਕਰਾਏ ਬਹੁ ਲੇਯ ਕੈ ਸਮਾਜ ਸਭਿ ਆਏ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ। ਮਿਲ ਕੈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਚਲੇ ਸੁਲ-ਤਾਨਪੁਰਿ–ਸੌਜ[੧੮] ਲੀਜੈ ਸਰਸ[੧੯] ਨ ਦੀਜੀਏ ਭੁਲਾਇਕੈ–॥੧੦॥ ਸੈਯਾ॥ ਕਾਲੂ ਗਯੋ ਤਬ ਰਾਇ ਕੇ ਪਾਸ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ਤਜ਼ੀਮ ਬਖਾਨੀ[੨੦]। 'ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੋ ਕੋ ਬਨਾਹਿ ਚਲੋਂ[੨੧] ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਮਮ ਠਾਨੀ। ਆਇਸੁ[੨੨]ਲੈਨਿ ਕੋ ਆਯੋ ਮੈਂ ਰਾਇ ਜੀ! ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਇਕੈ ਬਾਤ ਸਯਾਨੀ'। ਰੋਸ ਮੈਂ ਰਾਇ ਭਯੋ ਸੁਨਿਕੈ, 'ਮਤਿ ਕਾਲੂ ਰਹੀ ਤੁਝ[੨੩] ਨੀਤ ਅਜਾਨੀ[੨੪] ॥੧੧॥†ਤਾਤ ਪਛਾਨਤਿ[੨੫],ਭੇਦ ਲਖੈਂ ਨਹਿਂ, ਦੂਖਤਿ ਮੋਹਿ ਕਰੈ[੨੬],ਬਿਨ

---

[੧]ਵਡੀਆਂ। [੨]ਦਰਵਾਜਿਓਂ। [੩]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੪]ਸਿਰ। [੫]ਮੰਗਲ। [੬]ਮਨਾਂਵਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਈਸ੍ਵਰ ਨੂੰ ਪੂਜਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਮੰਗਲ ਮਨਾਂਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਈਸ਼ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ। [੭]ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ। [੮]ਖ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੀ। [੯]ਆਦਰ ਨਾਲ। [੧੦]ਨਗਾਰਾ। [੧੧]ਦਰਵਾਜੇ ਅੱਗੇ। [੧੨]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੩]ਵੇਖਕੇ। [੧੪]ਮੁਖੋਂ। [੧੫]ਸਹੁਰੇ। [੧੬]ਖਬਰ ਘੱਲੀ। [੧੭]ਛੇਤੀ। [੧੮]ਸਮਾਨ। [੧੯]ਵਧੇਰਾ। [੨੦]ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ। [੨੧]ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਹਾਂ। [੨੨]ਆਗਯਾ। [੨੩]ਤੇਰੀ (ਮਤਿ)। [੨੪]ਸਦਾ ਅੰਵਾਣਾ ਵਰਗੀ। [੨੫]ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ। [੨੬]ਗੁਨਾਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਨਰਨ–ਹੈ।

†ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿਦਕ ਅਸਾਂ ਲਈ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਕਿਸ ਅਦਭੁਤ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਛੰਦ ੧੩ ਵੇਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ, ਪੈਰੀਂ ਪਾਇਆਂ ਓਹ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਪਾਵਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਣਾ 'ਬਿਨ ਬਖਸ਼ਣ ਬਖਸ਼ੇ ਸਦਾ' ਵਿਚ ਕੈਸੀ ਉੱਚਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

ਜਾਨੀ[1]। ਦਾਸ ਲਖੈਂ ਤਿਹਕੋ[2] ਮਨ ਮੈਂ, ਤਿਹੂੰ ਲੋਕਨ ਕੋ ਪਤਿ ਜੋ ਗਤਿ-ਦਾਨੀ[3]। ਹੋਤਿ ਰਿਦਾ ਮਮ ਰੰਜ ਸੁਨੇ ਬਚ ਫੇਰ ਕਰੋ ਨਹਿਂ ਐਸ ਬਖਾਨੀ। ਤੋਹਿ ਰਹਯੋ ਸਮਝਾਇ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਏਕ ਭੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮਾਨੀ'।੧੨। ਕਾਲੂ ਬਖਾਨਤਿ 'ਰਾਇ ਸੁਨੋ! ਤੁਮੈਂ ਈਸੁਰ ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ। ਬੈਸ[4] ਵਡੀ ਪੁਰਿਕੈ ਪਤਿ ਰਾਵਰਿ ਆਦਰ ਮਾਨ ਪਛਾਨਤਿ ਹੌਂ'।[5]"ਆਦਰ ਔਰਨ ਬਾਤਨ ਕੋ, ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ! ਮੈਂ ਹੀਨਤ[6] ਮਾਨਤਿ ਹੌਂ। ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈ, ਪਗ ਪਾਵਤਿ, ਮੂਢ ਮੈਂ ਠਾਨਤਿ ਹੌਂ"[7]।੧੩। ਦੋਹਰਾ।[8]"ਅਬ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਬਖਸ਼ਿਯੈ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰਿ। ਬਿਸਰਿ ਜਾਤਿ ਮਮ ਰਿਦੇ ਤੇ ਰਾਖੌਂ ਅਬੈ ਸੰਭਾਰਿ' ॥੧੪॥ ਸੋਰਠਾ ॥ [9]"ਹੌਂ ਬਖਸ਼ਨ ਕੋ ਕੌਨ, ਬਖਸ਼ਨ ਉਚਿਤ[10] ਸੁ ਬਖਸ਼ਈ। ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਤੁਝ ਭੌਨ[11] ਬਿਨ ਬਖ਼ਸ਼ਨ[12] ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਸਦਾ॥੧੫॥ ਸੈਯਾ॥ ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤ[13] ਬੰਦਗੀ ਨਾਨਕ ਚੰਦ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਸਲ ਹੋਇ ਮੁਰਾਦ ਤੁਮਾਰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕਰੈ ਸਭਿ ਕਾਰ* ਸਵਾਰੀ। ਸ਼ੂਮਤਾ ਖੋਇ, ਉਦਾਰਤਾ ਧਾਰਿ ਕਰੋ ਉਪਬਯਾਹ[14] ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਕਾਰੀ। ਮੋਹਿ ਨਿਕੇਤ[15] ਤੇ ਚਾਹਿ ਸੁ ਲੇਵਹੁ, ਹੈਂ ਸਿਵਕਾ[16] ਰਥ ਔ ਧਨ ਭਾਰੀ†'॥੧੬॥ ਲੀਨੇ ਤੁਰੰਗਮ[17]

[1]ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [3]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। [4]ਉਮਰ। [5]ਇਥੋਂ ਰਾਇ ਬੋਲਿਆ:- [6]ਨਿਰਾਦਰੀ। [7]ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਤੇ ਹੀ ਸੋਂਹਦਾ ਹੈ, ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਟ ਜੋ ਰੱਖੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। [8]ਕਾਲੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [9]ਰਾਇ ਜੀ ਬੋਲੇ। [10]ਬਖਸ਼ਿੰਦ। [11]ਤੇਰੇ ਘਰ। [12]ਨਾ ਬਖਸ਼ਣੇ ਜੋਗ ਨੂੰ। [13]ਕਰਨੀ। [14]ਸ਼ਾਦੀ। [15]ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ। [16]ਪਾਲਕੀ। [17]ਘੋੜੇ।

*ਪਾ:-ਖੂਬ ਕਾਜ। †ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤੇ ਸਾਜ਼ੋ ਸਾਮਾਨ ਹੋਣ ਬਾਬਤ ਕਈ ਅਨਜਾਣਾਂ ਨੇ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਪਟਵਾਰੀ ਸਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਟਵਾਰੀ ਅੱਜ ਕਲ ਦਾ ਹੋਰ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤੇ ਤਦੋਂ ਦਾ ਹੋਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਪਰਗਣੇ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਜ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਕਾਰਦਾਰ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਬੀ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਨਿਜ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਰਈਸਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਾਨੋਂ ਵਜ਼ੀਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੱਪੇ ਦੇ ਕਾਰਦਾਰ ਸਨ। ਦੂਜੇ-ਕਾਲੂ ਜੀ ਇਕ ਖਾਨਦਾਨੀ ਸੂਰਜ ਬੰਸੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਭੀ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਫੇਰ ਨਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ 'ਸੋਦਰ ਸਮ ਕਾਲੂ ਸੰਗ ਪਜਾਰੂ' ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ। ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਦ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਭੂਖਨ ਸੰਜੁਤਿ[1] ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਜਿਨੈ ਛਬਿ ਛਾਈ। ਸਨੇਦਨ[2] ਔ ਸਕਟੇ[3] ਸੁਭ ਸਾਜਿਕੈ ਤੰਬੂ ਕਨਾਤ ਲਏ ਸਮੁਦਾਈ।ਕਾਲੂ ਨ ਲੇਵਤਿ ਹੈ ਧਨਹਾਥ ਮੈਂ ਭੂਪਤ ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਬਰਿਆਈ[4]।ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਨਿਜਧਾਮ ਗਯੋ,ਮਨ ਮੈਂ ਹਰਿਖਾਈ॥੧੭॥ ਮਾਨਵ ਭੇਜ ਬੁਲਾਇ ਪਠੇ ਸਭਿ ਹੈਂ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਰਹਿਂ ਬੇਦੀ ਜੁ ਗਜਾਤੀ[5]। ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਬਖਾਨ ਕੀਯੋ 'ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਬੰਸ ਹਮਾਰ ਹੈ ਖਜਾਤੀ[6]। ਸੋ ਪਟਵਾਰੀ ਰੰਧਾਵਨ ਕੋ ਜਿਨਕੇ ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਂ ਦੀਰਘ[7] ਜਾਤੀ। ਭੂਰ[8] ਕਰੋ ਮਿਲਿਕੈ ਜਸੁ ਪਾਵਨ[9] ਜੋ ਜਗ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ॥੧੮॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਕ ਮੇਰੀ ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਲਖੋ ਹੈ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ ਲਾਜ। ਗਮਨਹੁ ਅਬਹਿ ਬਿਲੰਬ[10] ਤਜਿ[11] ਸੁੰਦਰ ਸਾਜਹੁ ਸਾਜ' ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬੇਦੀ ਸਭੈ ਬਾਨੇ[12]ਭਲੇ ਬਨਾਇ। ਲੇ ਧਨ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਾਮ ਤੇ ਚਲੇ ਚਤੁਰ ਚਿਤ ਚਾਇ ॥੨੦॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਕੰਚਨ[13] ਭੂਖਨ[14] ਪਾਇ ਘਨੇ ਨਗ ਬੀਚ ਬਨੇ ਜਿਨਕੇ ਝਮਕਾਵੈਂ। ਕੰਕਨ[15] ਅੰਗਦ[16] ਕੁੰਡਲ ਤੇ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਦਰਸਾਵੈਂ। ਮਾਲ[17] ਬਿਸਾਲ[18] ਭਲੇ ਗਰ ਧਾਰਿ,ਅਮੋਲ ਦੁਕੂਲ[19] ਲੀਏ ਮਨ ਭਾਵੈਂ। ਸੀਸਨ ਪੈ ਸਿਰਪੇਚ[20]ਬਧੇ ਧਰਿ ਕੈ ਕਲਗੀ ਅਧਿਕਾਇ ਸੁਹਾਵੈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਛੈਲ[21] ਛਬੀਲੇ ਛਬਿ ਭਰੇ, ਛਾਪ[22] ਛਲਾਯਨ[23]ਹਾਥ। ਸਜਿ ਸਜਿ ਬਾਹਨ[24]ਆਪਨੇ ਭਏ ਬਰਾਤੀ ਸਾਥ॥੨੨॥

---

[1]ਸਮੇਤ। [2]ਰਥ। [3]ਗੱਡੇ। [4]ਜ਼ੋਰੋਜ਼ੋਰੀ। [5]ਇਕੋ ਗੋਤ ਦੇ ਸਨਬੰਧੀ। [6]ਪ੍ਰਗਟ। [7]ਵਡੀ। [8]ਬਹੁਤ। [9]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [10]ਦੇਰੀ। [11]ਛੱਡਕੇ। [12]ਪੁਸ਼ਾਕੇ। [13]ਸੋਨੇ ਦੇ। [14]ਗਹਿਣੇ। [15]ਕੰਙਣ। [16]ਬਹੁੱਟੇ। [17]ਮਾਲਾ। [18]ਬੜੀ। [19]ਦੁਪੱਟੇ। [20]ਚੀਰੇ,ਦਸਤਾਰ। [21]ਬਾਂਕੇ ਜੁਵਾਨ। [22]ਮੁੰਦਰੀ। [23]ਛੱਲੇ। [24]ਅਸਵਾਰੀਆਂ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਿਦਕ ਅੱਲਾ ਦੇ ਰਸੂਲ ਜੇਹਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪੁਰ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ੧੨ਵੇਂ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਾਦਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹੇ ਰਾਜਸੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ੧੭ਵੇਂ ਛੰਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ। ਅਜੇ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਜਨੇਤ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤਖਾਨ ਲੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਸੀ ਸਾਮਾਨ ਜਨੇਤ ਵਾਸਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ ੪੧, ੪੨ ਛੰਦ। ਕੁਤਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਜ਼ੋ ਸਾਮਾਨ ਭਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਆਪ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ ॥ ਸਯੰਦਨ[1] ਤੁਰੰਗਮ[2] ਸਕਟ[3] ਪੈ ਅਰੂਢੇ ਕੇਊ ਜਰੀ[4] ਸੰਗਿ ਜਰੇ ਰਾਜੈ[5] ਆਰਨ[6] ਉਛਾਰਿਹੀਂ । ਬਾਰਬਧੂ* ਬ੍ਰਿੰਦ[7] ਸੰਗਿ ਗਮਨੀ ਉਮੰਗਿ ਮਨ ਅੰਗਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰਕੈ

[1]ਰਥਾਂ । [2]ਘੋੜਿਆਂ । [3]ਗਡਿਆਂ । [4]ਤਿੱਲੇ । [5]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ । [6]ਲਾਲ (ਕਪੜੇ) । [7]ਸਮੂਹ ।

*ਨੱਚਣਹਾਰੀ ਦੇ ਨਾਚ ਦਾ ਜੋ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਆਪ ਨੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੩੭ ਅੰਕ ੬੫ ਤੋਂ ੭੧ ਵਿਚ ਆਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਪਸਤਾਵਨਾ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੬੦)। ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ੩੭ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਆਦਿ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈਸੀ ਜੋ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਬਜਾਸਾ ਵਿਚ ਡੋਬਕੇ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਖੀਰ ਵਿਚ ਮੱਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਖੀਰ ਸ਼ੁਧ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਘੜੀ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਆਮ ਮਿਲਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵਜਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਨੱਚਣ ਵਾਲੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਯਾ । ਇਸ ਤੋਂ ਹੁਣ ਸਿੱਟੇ ਦੋ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਯਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਯਾ ਹੈ, ਯਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਾਯਕ ਪਰ ਨਾਚ ਰੰਗ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਕਵਿ ਨੇ ਆਖੇਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕੋਲੋਂ ਘੜਕੇ ਵਿਚ ਚਾਲਾਕੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ, ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲਾ, ਗਯਾਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦਾ ਗੁਣ ਕੱਥਕ ਹੋਣਾ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਯਾ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਰਬਾਰੀ ਸ਼ੌਕੀਨ ਕਵਿ ਦਾ ਆਖੇਪ ਹੈ । ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ 'ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ' ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ† (ਵਲੈਤ ਤੇ ਹਾਫਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲੀ), ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼‡ ਕਿਸੇ ਬੀ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਯਾ; ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੨ ਅੰਕ ੨੮ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਬੀ ਨਾ ਚਾਹੀਏ ਤਾਂਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪੁਰਾਤਨ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਏਥੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

†ਜੋ ਹੁਣ ਛਪ ਚੁਕੀ ਹੈ ਤੇ 'ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ' ਦੇ ਦਫਤਰੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

‡ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਲਗ ਪਗ ੨੫ ਯਾ ੩੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਨੰਗ ਮਾਨ ਟਾਰਿਹੀ[1]। ਬਾਦਿਤ ਬਜਾਨ ਹਾਰ[2] ਕੌਤਕ[3] ਕਰਨਹਾਰ
ਭ੍ਰਾਰ ਕੇ ਉਠਾਨਹਾਰ[4] ਤਯਾਰ ਭੇ ਅਪਾਰ ਹੀ। ਧਰੇ ਹੈਂ ਤੁਖਾਰ[5] ਪਰ ਦੀਰਘ

[1]ਕਾਮ ਦਾ ਬੀ ਮਾਨ ਉਤਾਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [2]ਵਾਜੇ ਵਜਾਣ ਵਾਲੇ। [3]ਤਮਾਸ਼ੇ। [4]ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ। [5]ਊਠ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਫੁਟ ਨੋਟ ਇਹ ਹੈ]

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਯਾਹ ਬਚਪਨ ਵਿਚ—ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਪ ਤਲਵੰਡੀ ਸਨ—ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨੂੰ ਟੁਰਨ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਟੁਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ ਵਿਵਾਹ ਇਸੇ ਉਮਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦੇਖਕੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਤੇ ਧਰਮ ਤੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ (ਜਿਨਾਂ ਕੁਛ ਉਹ ਸੀ), ਨਾਚ ਰੰਗ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ, ਤਮਾਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਿਸਤੋਂ ਅਗਲਬ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਨਾਲ ਨਚਣੀਆਂ ਬੀ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਣ। ਉਹ ਇਖਲਾਕੀ ਤੇ ਧਰਮੀ ਹੋ ਚੁਕਾ ਬੰਦਾ ਹੋਰ ਮੱਦਦ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਹ ਖੁਲ੍ਹ ਲਵੇ ਤਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤਾਂਤੇ ਦਲੀਲ ਤੇ ਵਾਕਿਆਤ ਇਹੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗਲ 'ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ' ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਉਚਾਰੇ ਵਾਕਾਂ ਵੱਲ ਆਵੀਏ ਤਾਂ ਬੀ ਇਹੋ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪੱਟੀ ਉਚਾਰੀ, ਢੰਭ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਾਕ ਕਹੇ, ਆਤਮਕ ਜੰਞੂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ, ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਪਰਵੈਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ, ਜੋ ਉਚੇ ਆਤਮ ਰਸਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਗਾਉਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਓਹ ਕਦ ਆਗਯਾ ਦੇਂਦੇ ਸੇ ਕਿ ਵਯਾਹ ਨਾਲ ਤਾਇਫੇ ਜਾਣ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਨੀ ਰਾਇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਵਾਕ ਨਾਚ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ ਗੱਲਾਂ ਬਾਬਤ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਆਪ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨਃ—

ਪੁਨਾਃ—ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਧਨ ਸੀਗਾਰਾ॥ ਪਰ ਪਿਰ ਰਾਤੀ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਾ॥ ਜਿਉ
ਬੇਸੁਆ ਪੂਤ ਬਾਪੁ ਕੋ ਕਹੀਐ ਤਿਉ ਫੋਕਟ ਕਾਰ ਵਿਕਾਰਾ ਹੇ॥ ੫॥ [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧

ਪੁਨਾਃ—ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ॥ ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ
ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥ [ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ੩

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ ਅਪਨੀ ਰਾਇ ਏਸਵਾਪਰ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ੪੭ਵੇਂ ਅਧਯਾਯਦੇ ੨੬ਵੇਂਅੰਕਵਿਖੇਸੰਗਲਾਦੀਪਦੀਆਂਵੇਸ਼ਵਾਏਨਾਚਪਰਸਤਿਗੁਰੂਜੀਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀਪ੍ਰਗਟਕਰਦੇਹਨਃ—

ਚੌਪਈ॥ ਦੁਰਗੰਧ ਕੋ ਬਾਸਨ ਹੈ ਦੇਹੀ। ਇਨਹਿ ਸਪਰਸ਼ੇ ਹ੍ਵੈ ਜੁ ਸਨੇਹੀ।
ਇਹ ਠਾਂ ਜਨਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਮੁਏ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਜਮ ਨੇ ਘੇਰਾ॥੨੬॥

ਜਦੋਂ ਨਚਣਹਾਰੀ ਦਾ ਨਾਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸੰਗ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੨੨ ਅੰਕ ੫੦ ਇਸੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦਾ।

ਦਮਾਮੇ[1] ਬਹੁ ਸਾਜੈਂ ਸ਼ੁਭ ਰਾਜੈਂ[2] ਬਾਜੈਂ ਡੰਕ ਇਕਬਾਰਹੀ[3] ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੇਦਿਧਨਿ ਕੀ ਬਰ ਸੁੰਦਰੀ[4] ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਸੁਰ ਗਾਇ। ਸਰਸਤਿ[5] ਹਰਖਤਿ[6] ਉਰ ਵਿਖੈ, ਮੁਰੀ ਬਰਾਤ ਚਢਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਭਯੋ ਹੈ ਅਰੂਢ[7] ਕਾਲੂ, ਲੀਨੋ ਧਨ ਲਾਲੂ ਬਹੁ, ਤਜੀ ਤਲਵੰਡੀ, ਪਦ[8] ਪੰਥ[9] ਵਿਖੇ ਪਾਏ ਹੈਂ। ਲੀਨੋ ਧਨ ਰਾਮਾ, ਸੁਤ[10] ਕਿਸ਼ਨਾ ਸੁ ਨਾਮਾ* ਜਿਹ ਧਰੇ ਉਰ ਚਾਹਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ ਧਾਏ ਹੈਂ। ਸਭੈ ਦਿਨ ਜਾਹਿ ਚਲੇ ਡੇਰਾ ਰੈਨ[11] ਮਾਂਹਿ, ਬਿਧਿ ਐਸੀਏ ਚਲਤਿ ਧਾਮ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਆਏ ਹੈਂ।ਆਨੰਦ ਉਦਧਿ[12] ਮਿਲਿ ਕੇਲ ਕਰੈਂ ਮੀਨ ਜਿਵ[13], ਨਾਨਕ ਸਪੂਤ ਭਯੋ, ਭਏ ਮਨ ਭਾਏ ਹੈਂ॥੨੫॥ਆਨਿਕੇ ਜੈਰਾਮ ਸਨਮਾਨ[14] ਕੀਨੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ,ਯਥਾ ਯੋਗ ਥਾਨ ਦੀਨੋ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਇਕੈ। ਤਨੀਆ[15] ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਮਿਲਯੋ ਕਾਲੂ ਪਾਇ ਸੁਖ, ਦਯੋ ਮਧੁਰਾਨਹਿ[16] ਕੋ ਦਾਸ ਤੇ ਮੰਗਾਇਕੈ। ਸਭਿਹੀ ਸੰਭਾਰਨ ਸੰਭਾਰਿ ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਭਾਰ, ਧਰੇ ਸਕਟਨ[17] ਸਭਿ ਊਪਰ ਤੇ ਲਯਾਇਕੈ। ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਮਿਲਯੋ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ[18] ਕੁਸ਼ਲ[19] ਭਲੇ ਹੇਰਿ ਕੈ ਬਰਾਤ[20] ਉਰ ਰਹਯੋ ਹਰਿਖਾਇਕੈ ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੋਨ[21] ਸੁਖ ਕੰਦ[22] ਸੁਨਿ, ਆਏ ਜਗਬੰਦ[23] ਪੁਨ ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦਿ[24] ਪਦ ਬੰਦੇ ਸੀਸ ਨਾਯੋ ਹੈ[25]। ਕਾਲੂ ਨੇ ਉਤਾਲ[26] ਲੀਨਿ ਅੰਕ[27] ਹਿਤ ਨਾਲ, ਭਯੋ ਪ੍ਰੀਤ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ ਨਿਜ ਗਰੇ ਸੋਂ ਲਗਾਯੋ ਹੈ। ਬੇਦੀ ਸਭਿ ਔਰ ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਂਹ ਠੌਰ ਮਿਲੇ ਭਰਿ ਭਰਿ ਕੌਰ[28] ਉਰ ਭਾਰੀ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ਹੈ। ਸੁੰਦਰ ਕਿਸ਼ੋਰ ਲਖੇਂ ਬੰਸ ਸਿਰਮੌਰ[29] ਨਿਜ, ਦੌਰ ਦੌਰ ਜਾਂਕੋ ਜਸੁ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਛਾਯੋ ਹੈ॥ ੨੭॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਮਲਨੈਨ ਕੋ ਧਨ ਜਿਤੋ ਦੀਨੋ ਕਾਲੂ ਹਾਥ। ਕਹੀ ਜਰਾਮ ਸੁਨਾਇ ਪੁਨਿ ਸਭਿ ਲੇਖੇ ਕੀ ਗਾਥ ॥ ੨੮ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਉਰ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲ ਕਾਲੂ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਤਬ। 'ਖਰਚਨ ਕੋ ਅਬ ਕਾਲ ਭਲਾ

[1]ਨਗਾਰੇ। [2]ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ। [3]ਵਜਦੀ ਹੈ ਚੋਬ ਇਕੋ ਵਾਰੀ। (ਅ) ਵਜਦੇ ਹਨ ਦਮਾਮੇ ਤੇ ਨਗਾਰੇ ਇਕੱਠੇ। [4]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । [5]ਖਿੜਦੀਆਂ ਹਨ। [6]ਖ਼ੁਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [7]ਸਵਾਰ। [8]ਪੈਰ। [9]ਰਾਹੁ। [10]ਪੁੱਤ੍ਰ। [11]ਰਾਤ। [12]ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ। [13]ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ। [14]ਆਦਰ। [15]ਧੀ। [16]ਮਿਠਾਈ। [17]ਗੱਡਿਆਂ ਦੇ। [18]ਪੁੱਛੀ। [19]ਸੁੱਖ ਆਨੰਦ। [20]ਜਨੇਤ। [21]ਕੰਨੀ। [22]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [23]ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਜੋਗ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਏ। [24]ਜੋੜਕੇ। [25]ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ (ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ)। [26]ਛੇਤੀ। [27]ਜੱਫੀ ਵਿਚ। [28]ਜੱਫੀਆਂ। [29]ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ। *ਪਾঃ—ਮਾਮਾ।

ਭਯੋ ਧਨ ਬਹੁ ਕਰਨੋ[੧] ॥ ੨੯ ॥ ਔਰ ਭੇਵ ਨਹਿੰ ਜਾਨਿ[੧] ਏਕ ਦਰਬ[੨] ਕੀ ਲਾਲਸਾ। ਯੌਂ ਨ ਕਰਹਿ ਪਹਿਚਾਨ-ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਜਗਤ ਕੋ-॥੩੦॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਭੋਜਨ ਕਰਾਇ ਕੈ ਜਿਮਾਇ[੩] ਨਰ, ਬਨਿਤਾ ਕੀ ਪਾਂਤਹਿਂ ਬਿਸਾਇ[੪] ਹਿਤ ਖਾਨ ਕੋ।ਔਰ ਜੇ ਹੈਂ ਊਚ ਨੀਚ ਸਭਿ ਕੋ ਅਹਾਰ ਦੀਨੋ, ਨੀਕੇ ਪਕਵਾਨ ਖਾਨ ਕੀਨੇ[੫] ਸੁਖ ਮਾਨਕੇ[੬] । ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੇਰੇ ਘਰਨ ਘਰਨ ਫੇਰੇ ਤੂਰਨ ਨਰਨ ਪ੍ਰੇਰੇ[੭] ਕਾਲੂ ਰੰਕ ਰਾਨਕੇ[੮] । ਸਭਿਨਿ ਦਿਵਾਯੋ, ਉਤਸਾਹ ਯੌਂ ਬਢਾਯੋ ਅਤਿ, ਵਡੋ ਜਸ ਛਾਯੋ ਬੀਚ ਪੁਰਿ ਸੁਲ-ਤਾਨ ਕੋ ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ[੯] ਮਧੁਰ ਪਕਵਾਨ ਕੌ[੧੦] ਸੀਸ ਨਰਨ ਧਰਿਵਾਇ। ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ ਦੀਨਿ ਜਰਾਮ ਸੁ ਜਾਇ ॥ ੩੨ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਲਖਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਦਯੋ[੧੧] ਨਰਿੰਦ ਸੁ ਬਦਨ ਤੇ। 'ਵਸਤੁ ਬਿਲੰਦ ਸੁਛੰਦ ਮੋਹਿ ਨਰਨ ਤੇ ਚਹਿਤਿ ਲਿਹੁ'।੩੩।*ਕਬਿੱਤ। ਬੋਲੇ[੧੨] ਗੁਨ ਐਨ ਅਰਬਿੰਦ[੧੩] ਸਮ ਨੈਨ[੧੪] ਲੋਨੇ[੧੫] ਜਾਂਕੇ[੧੬] ਅਵਿਲੋਕ ਕੋਨੇ ਮੈਨ ਬਿਨ ਮਾਨਕੇ[੧੭]।ਭੌਨ[੧੮] ਮੈਂ ਬਸਾਇ[੧੯] ਤਨ ਸਾਦਨ[੨੦] ਮਲਾਇ ਸ਼ੁਭ ਗਾਇ ਗੀਤ ਅੰਗਨਾ[੨੧] ਬਨਾਇ ਬੈਨ[੨੨] ਮਾਨ[੨੩] ਕੋ† । ਵਡੋ ਵਡਭਾਗਨਿ ਸੁਹਾ-ਗਨਿ ਸਪਤ ਮਿਲਿ ਅੰਗਨ ਮਲਤਿ[੨੪] ਭਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਭਾਨੁ[੨੫]ਕੋ। ਨ੍ਹਾਨ[੨੬] ਪੁਨ ਕੀਨੋ, ਬਹੁ ਦੀਨਨਿ‡ਕੋ ਦਾਨ ਦੀਨੋ,ਆਸਨ ਅਸੀਨੇ[੨੭],ਕੁਰਬਾਨ[੨੮] ਸੁਖਦਾਨ ਕੇ[੨੯] ॥ ੩੪ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਸੋਹਤਿ ਪੀਤ[੩੦] ਦੁਕੂਲ[੩੧] ਧਰੇ ਸ਼ੁਭ ਹਾਥ ਬਨ੍ਹਾਂ§ ਜਿਨ ਕੇ ਕੰਗਨਾ। ਭੂਖਨ[੩੨] ਭੂਖਤਿ[੩੩] ਹੈਂ ਤਨ[੩੪] ਮੈਂ,ਕਰ[੩੫]ਛਾਪ[੩੬] ਛਲਾਯਨ[੩੭] ਸੋਂ ਰੰਗਨਾ[੩੮]।ਸੀਸ ਬਧਾ ਸਿਰਪੇਚ[੩੯] ਫਬੇ ਛਬਿ ਚਾਰੁ[੪੦]ਬਿਲੋ-

---

[੧]ਜਾਣਦਾ। [੨]ਧਨ। [੩]ਖਵਾਇਕੇ। [੪]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤ ਬਿਠਾਈ। [੫]ਖਾਧੇ। [੬]ਸੁਖ ਮੰਨਕੇ। [੭]ਘੱਲੇ। [੮]ਗਰੀਬ ਅਮੀਰ ਦੇ। [੯]ਬਹੁਤ। [੧੦]ਮਿੱਠੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਨੂੰ । [੧੧]ਆਖਿਆ। [੧੨]ਸੱਦੇ। [੧੩]ਕਵਲ। [੧੪]ਅੱਖਾਂ। [੧੫]ਸੁੰਦਰ। [੧੬]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣ। [੧੭]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਣੇ ਦੇਖਕੇ ਕਾਮ ਦਾ ਮਾਨ ਹਟ ਜਾਵੇ। [੧੮]ਘਰ। [੧੯]ਬਿਠਾਕੇ। [੨੦]ਵਟਣਾ । [੨੧]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । [੨੨]ਬਚਨ। [੨੩]ਆਦਰ ਦੇ। [੨੪]ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਲਦੀਆਂ ਹਨ (ਵੱਟਣਾ)। [੨੫]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ। [੨੬]ਇਸ਼ਨਾਨ। [੨੭]ਬੈਠੇ। [੨੮]ਸਦਕੇ ਹੈ (ਕਵੀ)। [੨੯]ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਦੇ। [੩੦]ਪੀਲਾ। [੩੧]ਦੁਪੱਟਾ। [੩੨]ਗਹਿਣੇ। [੩੩]ਸਜੇ ਹੋਏ। [੩੪]ਸ਼ਰੀਰ। [੩੫]ਹੱਥ। [੩੬]ਮੁੰਦਰੀ। [੩੭]ਛਲਿਆਂ ਨਾਲ। [੩੮]ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ (ਹੱਥ)। [੩੯]ਚੀਰਾ। [੪੦]ਸੁੰਦਰ। *ਅੰਕ ੩੨ ਤੇ ੩੩ ਛਾਪੇ ਵਾਲੇ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ, ਲਿਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਛੰਦ ਦੋਵੇਂ ਹੈਨ।

†ਪਾঃ-'ਬਾਨ ਕੋ'-ਬਾਣਾਂ ਵਰਗੇ ਬੈਨ। ‡ਪਾঃ-ਦਿਜਨ। §ਪਾঃ-ਧਰੇ।

ਕਤਿ ਹੈਂ ਅੰਗਨਾ[੧]। ਰੂਪ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦ ਕਿ[੨] ਕੰਦ ਬਨ੍ਯੋ ਮੁਖ ਚੰਦ ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ ॥ ੩੫ ॥ ਭਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਹੁ ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ[੩] ਸੁਹਾਵਤਿ ਲਾਲ ਚੁਨੀ ਸੁ ਹਰੀ[੪]। ਹਰੀ ਲੋਕਨ ਬੁਧਿ[੫] ਬਿਲੋਕਤਿ[੬] ਆਨਨ[੭] ਲੋਚਨ ਡੀਠ ਕਹੂੰ ਨ ਟਰੀ[੮]। ਟਰੀ ਆਪਦ ਤਾਂ ਨਰ ਕੀ ਸਗਰੀ[੯] ਜਿਨ ਮੂਰਤਿ ਸੋ[੧੦] ਉਰ ਮਾਹਿ ਧਰੀ। ਧਰੀ ਅੰਗਨ ਮੈਂ ਸੁਖਮਾ ਸੁਖ ਕੀ[੧੧], ਜਗ ਕੋਮਲਤਾ ਬਚ ਬੀਚ ਭਰੀ[੧੨] ॥ ੩੬ ॥ ਛੋਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ[੧੩] ਧਰੇ ਦਰ ਬਾਜਤਿ ਆਵਤਿ ਜਾਵਤਿ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਕੇਈ[੧੪]। ਤਾਤ ਕਮਾਈ ਕੋ ਕਾਲੂ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸਾਲ ਉਦਾਰ ਰਿਦਾ ਬਹੁ ਦੇਈ। ਆਵਤਿ ਰਾਗ ਕਲਾਵਤ[੧੫] ਗਾਵਤਿ ਭਾਵਤਿ ਜੋ ਬਿਤ[੧੬] ਪਾਵਤਿ ਸੋਈ। ਯਾ ਬਿਧਿ ਕੋ ਉਤਸਾਹ ਭਯੋ ਕਵਿ ਕੀਨਿ ਕਬਿੱਤਨ[੧੭] ਮੱਧ[੧੮] ਭਨੇਈ[੧੯] ॥ ੩੭ ॥ ਪਾਵਨ ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਸੁਹਾ-ਭਨ ਭਾਵਨ[੨੦] ਭਾਟ ਰਟੈਂ[੨੧] ਗੁਨਕੋ। ਲਾਗੀ ਸਭਾ ਸਭਿ ਬੇਦਨਿਕੀ[੨੨] ਨਟ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਕਰੈਂ ਧੁਨ ਕੋਰੀਝ ਰਿਦੈ ਬਖਸ਼ੈਂ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਨਿ, ਪਾਇਕੈ ਸੋ ਹਰਖੈਂ ਧਨ ਕੋਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰੈਂ ਮਿਲਿਕੈ ਪਿਖਿ ਕੌਤਕ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇ-ਕਨ ਕੋ ॥੩੮॥ ਖਰੀ ਚਾਰੁ ਬਰਾਤ ਬਨੀ ਸਗਰੀ ਤਨ ਭੂਖਨ[੨੩] ਜੇਬ[੨੪] ਜਰਾਵ ਜਰੀ[੨੫]। ਜ਼ਰੀਦੋਜ਼[੨੬] ਫਿਰੈ ਬਿਜਨਾ[੨੭] ਸਭਿ ਪੈ ਸਮ ਸੂਰਜ ਕੇ ਜਿਹ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਧਰੀ। ਧਰੀ ਪੋਸ਼ਿਸ ਅੰਗ ਪਟੰਬਰ ਅੰਬਰ ਹੈ ਪਸ਼ਮੰਬਰ[੨੮] ਸ਼ੋਭ ਕਰੀ। ਕਰੀ[੨੯] ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੀ ਪੁਰਹੂਤ ਸਭਾ[੩੦] ਦੁਤਿ[੩੧] ਲੀਨਿ ਛਰੀ[੩੨] ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਕਿਤਿਕ ਇਵ ਸਾਹਾ ਅਯੋ ਸਮੀਪ। ਲਗੇ ਕਰਨ ਤਯਾਰੀ ਚਲਿਨਿ ਬਯਾਹਨ ਕੁਲ ਕੋ ਦੀਪ[੩੩]

---

[੧]ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੨]ਕੇ,ਦੇ। [੩]ਮੁਕਟ। [੪]ਚੁਨੀ=ਚਨੀਆਂ, (ਸੁ+ਹਰੀ=ਹਰੇ ਸੁਹਣੇ) ਪੰਨੇ, (ਅ) ਸੁ+ਹਰੀ=ਸੁਹਣੇ ਹੀਰੇ। [੫]ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧ ਹਰੀ ਗਈ। [੬]ਦੇਖਕੇ। [੭]ਮੁਖ। [੮]ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ। [੯]ਸਾਰੀ ਅਪਦਾ ਉਸ ਨਰ ਦੀ ਟਲ ਗਈ। [੧੦]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਮੂਰਤੀ। [੧੧]ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਸੁਖ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। [੧੨]ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ। [੧੩]ਛੋਟੇ ਨਗਾਰੇ। [੧੪]ਕਈ (ਦਾਨ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੧੫]ਕਲੌਂਤ। [੧੬]ਧਨ। [੧੭]ਕਬਿਤਾਂ। [੧੮]ਵਿਚ। [੧੯]ਕਥਨ। [੨੦]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [੨੧]ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੨੨]ਵੇਦੀਆਂ ਦੀ। [੨੩]ਗਹਿਣੇ। [੨੪]ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। [੨੫]ਜੜਾਊ ਜੜੇ ਹੋਏ। [੨੬]ਤਿੱਲੇ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ। [੨੭]ਪੱਖਾ। [੨੮]ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੇ ਕਪੜੇ। [੨੯]ਕੀਤੀ। [੩੦]ਇੰਦਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੀ। [੩੧]ਸ਼ੋਭਾ। [੩੨]ਛਲ ਲਈ, (ਅ) ਜੇ ਪਾਠ ਹੋਵੇ-ਖਰੀ=ਖਰ ਲਈ, ਖੋਹ ਲਈ। [੩੩]ਕੁਲ ਦੀਪਕ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਨੂੰ।

॥ ੪੦ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਭੂਪਤਿ[੧] ਪਾਸ ਜਰਾਮ ਗਯੋ ਵਥੁ ਲੇਵਨ ਕੀ[੨] ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ। ਦੀਨੋ ਮਤੰਗ[੩] ਅੰਬਾਰਨ ਸੰਗਿ[੪] ਤੁਰੰਗਮ[੫] ਸੋਂ ਅਸ-ਵਾਰ ਬਨਾਈ। ਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੇ ਨਗ ਬੀਚ ਜਰਾਵਨ ਸੋਂ[੬] ਛਬਿ ਛਾਈ। ਔਰ ਤੁਖਾਰ[੭] ਦਏ ਹਿਤ ਭਾਰਨਿ ਤੰਬੂ ਕਨਾਤਨ ਕੇ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੪੧॥ ਅੜਿਲ ॥ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲਖਿ ਰਿਦੈ ਸੁ ਮੋਦੀ ਆਪਨੋ। ਜਸ ਅਪਜਸ ਜਗ ਮਾਝ ਮੁਝਹਿ ਸੰਗਿ ਜਾਪਨੋ[੮]। ਦਯੋ ਦਰਬ ਮੰਗਵਾਇ ਕੋਸ਼ ਤੇ[੯] ਹਰਖ[੧੦] ਯੁਤਿ[੧੧]। ਹੋ ਕਹੈ 'ਕਰਹੁ ਜਸ ਭੂਰ[੧੨] ਉਦਾਰੁ ਹੋਇ ਚਿਤ'॥੪੨॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਆਨਿ ਜਰਾਮ ਨੈ ਧਾਮ ਵਿਖੇ ਤਤਕਾਲ ਕਰੀ ਚਢਿਨੇ ਕੀ ਤਯਾਰੀ। ਆਪਨੇ ਆਪਨੇ ਵਾਹਨ[੧੩] ਸਾਜਿ[੧੪] ਅਰੂਢ ਭਏ[੧੫] ਤਨ[੧੬] ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਧਾਰੀ[੧੭]। ਲੌਕਿਕ ਵੈਦਿਕ ਰੀਤ ਕਰੀ ਸਭਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੀ ਤਹਿੰ ਨਾਗਰ[੧੮] ਨਾਰੀ। ਮਾਨੋ ਕੋਕਿਲਕਾ[੧੯] ਕੁਹਕਾਵਤਿ[੨੦] ਗਾਵਤਿ ਗੀਤਨਿ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ॥ ੪੩ ॥ ਸਾਰਸ ਲੋਚਨ[੨੧] ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ ਰੂਪ[੨੨] ਬਿਲੋ-ਕਤਿ ਹੈ ਮਨਹਾਰੀ[੨੩]*। ਸ਼ੇਖਰੋ[੨੪] ਸੋਹੈਂ ਲਿਲਾਰ ਉਦਾਰਕੇ[੨੫], ਸੀਸ ਪੈ ਹੇਮ[੨੬] ਸੁ ਨੀਕੋ ਹੈ ਢਾਰੀ। ਸੋਭਾ ਕੋ ਮੌਰ[੨੭] ਢਿਰੈ ਸਿਰ ਚੌਰ ਪਿਖੈਂ ਨਰ ਦੌਰ ਸੁ ਭੀਰ ਭੀ ਭਾਰੀ। ਹੋਇ ਅਰੂਢਿ ਚਲੇ ਸਿਵਕਾ[੨੮] ਪਰ ਜਾਮੈਂ ਜਟੇ[੨੯] ਝਮਕੈਂ ਨਗ[੩੦] ਚਾਰੀ†[੩੧] ॥ ੪੪ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੁੰਦਰ ਮਤੰਗ[੩੨] ਸਜਨੋ ਅਰੁਨ[੩੩] ਅੰਬਾਰੀ ਸੰਗ, ਤਾਂਪੈ ਚਢਿ ਕਾਲੂ ਅੰਗ ਆਨੰਦ ਨ ਮਾਵਈ। ਲਾਲੂ ਗਜਾਰੂਢ[੩੪] ਭਯੋ ਰਾਮਚੰਦ ਕਾਨਾ[੩੫] ਪੁਨ, ਚਢਨੋ ਜਗਜੀਤ ਮੱਲ, ਲਾਲ ਨੰਦ ਭਾਵਈ। ਜੱਟਮਲ, ਇੰਦ੍ਰ ਸੈਨ, ਨੰਦ ਲਾਲ[੩੫] ਮੈਨ ਸਮ ਸ਼ੋਭਾ ਐਨ[੩੬], ਰਥ ਪਰ ਚਢੇ ਛਬਿ ਪਾਵਈ। ਚੰਦ੍ਰ

[੧]ਨਵਾਬ। [੨]ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈਣ ਦੀ। [੩]ਹਾਥੀ। [੪]ਅੰਬਾਰੀਆਂ ਸਣੇ। [੫]ਘੋੜੇ। [੬]ਜੜਾਊਆਂ ਨਾਲ। [੭]ਊਠ। [੮]ਜਾਣਦਾ ਹੈ। [੯]ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ। [੧੦]ਖੁਸ਼ੀ। [੧੧]ਨਾਲ। [੧੨]ਬਹੁਤ। [੧੩]ਅਸਵਾਰੀਆਂ। [੧੪]ਤਯਾਰ ਕਰਕੇ। [੧੫]ਚੜ੍ਹ ਪਏ। [੧੬]ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ। [੧੭]ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਪਹਿਨਕੇ। [੧੮]ਚਤੁਰ। [੧੯]ਕੋਇਲਾਂ। [੨੦]ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ। [੨੧]ਕਵਲ ਨੈਣ। [੨੨]ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦਾ ਰੂਪ। [੨੩]ਦੇਖਦਿਆਂ ਮਨ ਹਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੨੪]ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਟਕਣ ਵਾਲਾ ਸੇਹਰਾ, ਤੁਰਲਾ। [੨੫]ਉਦਾਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਮੱਥੇ ਤੇ। [੨੬]ਸੋਨੇ ਦੀ, ਭਾਵ ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਤੋਂ ਹੈ। [੨੭]ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ। [੨੮]ਪਾਲਕੀ। [੨੯]ਜੜੇ। [੩੦]ਰਤਨ। [੩੧]ਸੁੰਦਰ। [੩੨]ਹਾਥੀ। [੩੩]ਲਾਲ। [੩੪]ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆ। [੩੫]ਨਾਮ ਹੈ। [੩੬]ਕਾਮ ਵਰਗੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਘਰ।

*ਪਾ:-ਹੈਂ ਮਨ ਭਾਰੀ। †ਪਾ:-ਢਾਰੀ=ਬਹੁਤੇ। (ਅ) ਢਾਲ ਵਾਲੇ।

ਭਾਨੁ, ਕੌਲ ਨੈਨ, ਸ਼ਿਵਲਾਲ, ਕਾਮ ਸੈਨ, ਮਾਨਚੰਦ ਮਾਨਸੰਗ ਚਢਯੋ ਹਰਖਾਵਈ ॥ ੪੫ ॥ ਛਪਯ ॥ ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ, ਜੈਰਾਮ ਬਹੁਰ ਚਢਿ ਚਲਯੋ ਫਿਰੰਦਾ। ਤਖਤ ਰਾਮ, ਜਗਰਾਇ ਬਨਯੋ ਸ਼ੁਭ ਅਰਜਨ ਚੰਦਾ। ਔਰ ਦਿਵਾਨੀ ਮੱਲ, ਮੂਹਨ ਮੱਲ, ਭੂਲੋ ਸੁਹਾਈ। ਲਖਪਤਿ ਰਾਇ ਕੁਲੀਨ ਚਢਯੋ ਅਸੁ[1] ਜਾਦੋਰਾਈ। ਬੇਦੀ ਪੁਨਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਅਪਰ ਕੇਤਿਕ ਗਿਨਿਯੇ ਨਾਮ ਤਿਨ। ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੇ[2] ਨੀਕ ਬਨਾਇ ਕੈ ਚਲੇ ਚੰਚਲਹਿ ਜਾਨੁ ਜਿਨ[3] ॥ ੪੬ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਦਿਸ਼[4] ਏਕ ਤੁਰੰਗਨ[5] ਚੰਚਲ ਸੁੰਦਰ ਜਾਤਿ ਕੁਦਾਵਤਿ ਭੂਖਨ ਧਾਰੀ। ਦਿਸ਼ ਏਕ ਮਤੰਗ[6] ਅੰਬਾਰਨਿ[7] ਸੰਗ ਕਰੈਂ ਜਿਨ ਗੰਡਹਿ ਭ੍ਰਿੰਗ ਗੁੰਜਾਰੀ[8]। ਦਿਸ਼ ਏਕ ਚਲੇ ਸ਼ਿਵਕਾ[9], ਰਥ ਪੰਗਤਿ, ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਬਾਹਜ[10] ਚਾਰੀ[11]। ਦਿਸ਼ ਏਕ ਤੁਖਾਰ[12] ਚਲੇ ਸਕਟੇ[13] ਗਮਨੇ ਮਗ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ[14] ਭਾਰੀ॥੪੭॥ਬਾਜਤਿ ਢੋਲ ਦਮਾਮੇ[15] ਵਡੇ, ਤੁਰਰੀ[16], ਡਫ ਸੇ, ਮੁਰਲੀ, ਕਰਨਾਈ[17]। ਝਾਂਝਰ ਭੂਰ[18] ਨਫੀਰ[19] ਬਜੇ ਮੁਖ ਬਾਤ ਕਹੀ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਈ। ਰੰਗ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇਰ ਪਤਾਕਨਿ[20] ਜਾਂਹਿ ਲਿਯੇ ਸਭਿ ਆਗੇ ਹੀ ਧਾਈ। ਮੰਗਲ ਭੌਨ[21] ਭਏ ਸ਼ੁਭ ਸੌਨ[22] ਸਮੈਂ ਸਭਿ ਗੌਨ ਕੇ[23] ਦੀਨੇ ਦਿਖਾਈ ॥ ੪੮ ॥ ਦੋ ਘਟ[24] ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਣ ਲੇ ਤਹਿਂ ਆਨਿ ਮਿਲੀ ਜਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਂਈ। ਖੇਲ ਸੁਹਾਵਨ ਬਾਇਸ[25] ਦਾਂਹਨ[26] ਧਾਇ ਭਲੇ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲਹਿ[27] ਆਈ[28]। ਹੇਰਤਿ ਹੈਂ ਨਕੁਲਾ[29] ਸਭਿ ਈ ਸੁਰਭੀ[30] ਹੋਇ ਸਾਮੁਹਿ ਖੀਰ ਪਿਆਈ[31]। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦ[32] ਸਮੀਰ[33] ਬਹੀ* ਅਵਿਲੋਕ ਬਰਾਤ[34] ਰਹੀ ਹਰਿਖਾਈ ॥ ੪੯ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਚਲੇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਇ ਬਾਜਹਿਂ ਘੰਟੇ ਗਜਨ ਕੇ[35]। ਘੁੰਘਰੂ ਛਰਨਨ[36] ਲਾਇ ਰਾਜਹਿਂ ਰਥ ਸਾਜਹਿਂ[37] ਤੁਰੰਗ[38] ॥ ੫੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥

---

[1]ਘੋੜੇ ਤੇ। [2]ਲਿਬਾਸ। [3]ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਚਲ ਹਨ। [4]ਇਕ ਪਾਸੇ। [5]ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ। [6]ਹਾਥੀ। [7]ਅੰਬਾਰੀਆਂ। [8]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁੜਪੁੜੀਆਂ ਪਾਸ ਭੌਰੇ ਗੁੰਜਾਰਦੇ ਹਨ। [9]ਪਾਲਕੀ। [10]ਘੱਤ੍ਰੀ। [11]ਸੁਹਣੇ। [12]ਊਠ। [13]ਗਡੇ। [14]ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰ। [15]ਨਗਾਰੇ। [16]ਤੁਰੀਆਂ। [17]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਰਸਿੰਗਾ[ਕ੍ਰਨਾਇ]। [18]ਬਹੁਤ। [19]ਤੂਤੀ[ਨਫੀਰ]। [20]ਝੰਡੀਆਂ। [21]ਘਰ। [22]ਸਗਨ। [23]ਚਲਨ ਵੇਲੇ। [24]ਦੋ ਘੜੇ। [25]ਕਾਂ। [26]ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ (ਬੋਲੇ)। [27]ਹਰਨਾ ਦੀ ਡਾਰ। [28]ਭਾਵ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ। [29]ਨਿਉਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ। [30]ਗਊ। [31]ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਕੇ (ਵੱਛੇ ਨੂੰ) ਦੁਧ ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। [32]ਹਲਕੀ ਹਲਕੀ। [33]ਹਵਾ। [34]ਜੰਞ। [35]ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ। [36]ਛੁਨਕਾਰ। [37]ਸਜੇ ਹੋਏ। [38]ਘੋੜੇ।

*ਏਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗੁਨ ਗਿਣੇ ਹੈਨ।

ਮੁਝ ਕੋ ਰਾਖਨੋ ਸੰਗਿ ਨਿਜ[੧] ਖਰਚ ਪ੍ਰਿਥਕ[੨] ਕਛੁ ਦੇਯ। ਸੁਨਿਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਸਾਰ ਰਸ ਲੇਯ ॥ ੫੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਬਾਦਿਤ[੩] ਬਾਜਤਿ[੪] ਆਇ ਗਏ ਸਭਿ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ[੫]। ਕੇਵਟ[੬] ਕੋ ਧਨ ਦੀਨ ਤਬੈ ਤਰਨੀ[੭] ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਸੰਬੂਹ ਸੁ ਪਾਸਾ[੮]। ਗੈ[੯] ਰਥ ਬਾਜ[੧੦] ਸਮਾਜ ਤੁਖਾਰ[੧੧] ਭਰੇ ਸਕਟੇ[੧੨] ਵਸਤੂਨਿ ਜੋ ਰਾਸਾ[੧੩]। ਹੀਨ ਬਿਲੰਬਹਿ[੧੪] ਅੰਬ ਤੇ ਪਾਰ ਕਰੇ[੧੫] ਸਭਿਹੀ ਨਿਜ ਲਾਇਕੇ ਦਾਸਾ[੧੬] ॥ ੫੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੇਵਟ[੧੭] ਮਿਲਿ ਆਏ ਸਭੈ ਦੂਲਹੁ ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ। ਦਰਬ ਬਸਨ[੧੮] ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਤਿਨਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ॥ ੫੩ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਹੋਇ ਉਲੰਘਨ ਯੌਂ ਸਰਿਤਾ[੧੯] ਸਭਿ ਆਨਿ ਖਡੂਰ* ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮਾ। ਜਾਮਨਿ[੨੦] ਮੈਂ ਪਕਵਾਨ ਸੁ ਕਾਲੂ ਨੇ ਬਾਂਟ ਬਰਾਤ ਦਯੋ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਭੋਜਨ ਕੋ ਅਚਿਕੈ ਸਹਿ[੨੧] ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਪੌਢੇ[੨੨] ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੈ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਧਾਮਾ। ਭੋਰ[੨੩] ਭਈ ਗੁਨ ਭਾਟ ਰਟੈਂ ਬਹੁ ਬਾਜੇ ਬਜੇ ਜਗ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ॥ ੫੪ ॥ ਛਪਯ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਜਿ ਸਜਿ ਜਾਨੁ[੨੪] ਸਭਿਹਿ ਚਢਿ ਚਲੀ ਬਰਾਤਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਮਗ ਆਇ[੨੫] ਨਾਰਿ ਨਰ ਹ੍ਵੈਂ ਹੁਲਸਾਤਾ[੨੬]। ਦੇਖਹਿਂ ਦੂਲਹੁ ਦੌਰਿ ਦਰਸ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਦਲਤੂ[੨੭]। ਪ੍ਰਸਪਰ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਿ[੨੮] ਸੰਗ ਤਜਿ ਸਦਨ[੨੯] ਨ[੩੦] ਚਲਤੂ[੩੧]। ਪੁਨ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦ੍ਵੈ ਨਿਸਿ ਅਪਰ[੩੨] ਮਗ[੩੩] ਮਹਿਂ ਕਰੀ ਬਿਤੀਤ ਚਲਿ। ਤਬ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਕੇ† ਨਿਕਟ

[੧]ਅਪਣੇ ਨਾਲ। [੨]ਵੱਖਰਾ। [੩]ਵਾਜੇ। [੪]ਵਜਦੇ। [੫]ਬਿਆਸ ਕਿਨਾਰੇ। [੬]ਮਲਾਹ। [੭]ਬੇੜੀ। [੮]ਨੇੜੇ। [੯]ਹਾਥੀ। [੧੦]ਘੋੜੇ। [੧੧]ਊਠ। [੧੨]ਗੱਡੇ। [੧੩]ਸਾਰੇ। [੧੪]ਦੇਰੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ। [੧੫]ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੀਤੇ। [੧੬](ਮਲਾਹ ਨੇ) ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਲਾਕੇ। [੧੭]ਮਲਾਹ। [੧੮]ਕਪੜੇ। [੧੯]ਨਦੀ। [੨੦]ਰਾਤ। [੨੧]ਸਮੇਤ। [੨੨]ਬਿਰਾਜੇ। [੨੩]ਸਵੇਰ। [੨੪]ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਤੇ। [੨੫]ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜੋ ਪਿੰਡ ਆਵੇ। [੨੬]ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੨੭](ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [੨੮]ਸਿਫਤ। [੨੯]ਘਰ। [੩੦]ਨਹੀਂ। [੩੧]ਜਾਂਦੇ। [੩੨]ਦੋ ਰਾਤਾਂ ਹੋਰ। [੩੩]ਰਾਹ।

*ਗਿਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਿੱਥੇ ਦੂਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਹਨ।

†ਪਿੰਡ ਪੱਖੋਕੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵਲ ਡੇਢ ਦੋ ਮੀਲ ਤੇ ਸੀ, ੧੯੪੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਦਰਯਾ ਨੇ ਢਾਹ ਸੁਟਿਆ, ਹੁਣ ਪੱਖੋਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਟਿਕਾਣੇ ਹਨ:-ਪੱਖੋਕੀ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ, ਇਹ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੋਹ ਪਹਾੜ ਵਲ ਨੂੰ ਹੈ। ਇਕ ਲਹੰਦੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਟਾਹਲੀ ਵਲ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ। ਤੀਸਰੇ ਪੱਖੋਕੇ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵਲ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਪੱਖੋਕਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਮਾਲ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪੱਖੋਕੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵਟਾਲੇ ਹੋਇਆ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਕਰਨੇ ਜਹਾਂ ਢੁਕਾਉ ਭਲ ॥ ੫੫ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਕੋਸ ਪ੍ਰਮਾਨ ਟਿਕਾਇ ਸੁੰਦਰ ਸਜਤਿ ਬਰਾਤ ਜੋ। ਭਯੋ ਸਪੂਰਨ ਧ੍ਯਾਇ ਬਹੁਰ ਕਰੈ ਇਤਿਹਾਸ ਕਵਿ* ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਰਾਤ ਚਢਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮੰਗਲ। ਬਰਾਤ ਦਾ ਢੁਕਾਉ। ਵਿਆਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਰਕਨ ਕੁਲ ਕਾਨਨ ਕਮਲ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਹਿ ਬੰਦਨਾ ਜ੍ਯੋਤਿ† ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ॥ ੧ ॥

ਕਾਨਨ=ਬਨ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਯਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ।
ਕਾਨਨ ਕਮਲ=ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਬਨ। ਕਮਲ ਵਾੜੀ।
ਕਮਲ=ਕਮਲ ਫੁਲ। ਇਕ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਪਾਠ-ਅਨਲ-ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਰੂਪ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰੂਪ ਸੀਤਲ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਈਰਖੀ ਮਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਾਂਙੂ ਗਰਮ ਲਗਦੇ ਹਨ।
ਜ੍ਯੋਤਿ=ਜ੍ਯੋਤਿ, ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਸਰੂਪ। ਕਈ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ -ਜਯਤਿ-ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ। ਪਰੰਤੂ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਕਰ ਚੁਕੇਹਨ,ਜਯਤਿ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਅਰਥ-(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਰੂਪੀ ਕਮਲ ਵਾੜੀ ਨੂੰ ਚੰਦ (ਵਾਂਙੂ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਨੀ) ਜੋਤ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ-ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਚੰਦ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੀਤਲ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਮਲ ਮੁੰਦ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕ ਮੁੰਦ ਗਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੱਗੇ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕੁਹਾੜਾ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਾ ਉਸ ਦੇ ਓਹ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰ ਸਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿ-

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਦੋ ਹਨ-ਜੋ-,-ਕੋ-। †ਪਾ:-ਜਯਤਿ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਹੈ। ਇਥੇ ਵਿਆਹ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇਕ ਕੰਧ ਬੀ ਖੜੋਤੀ ਹੈ। ਮੂਲਾ ਚੋਣਾ ਪੱਖੋਕਿਆਂ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਵਟਾਲੇ ਦਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੱਖੋਕੇ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਦਾ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਟਪਲਾ ਲਗਾ ਹੈ।ਪੱਖੋਕਿਆਂ ਵਿਚ ਰੰਧਾਵੇ ਜੱਟ ਵਸਦੇ ਸੀ।ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੌਧਰੀ 'ਹਿੱਤਾ'ਸੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਪੁਤ ਅਜਿੱਤਾ ਸੀ।ਏਸ ਭਾਈ ਅਜਿੱਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਗੇ ਭੀ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣਗੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਯੋਤੀ ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਐਸਾ ਅਛੋਭ, ਨਿਰਦ੍ਵੰਦ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਜੈਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ—ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ—ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਦ੍ਵੈਖ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਗਰ ਨਿਕਟਿ ਇਸਥਿਤਿ[੧] ਕਰੀ ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਨੇ ਜਾਇ। ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਮਨੁਜ[੨] ਮੋਦ[੩] ਮਨ ਪਾਇ* ॥ ੨॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਨੰਦਨ[੪] ਜੈਰਾਮ ਦਿਜ[੫] ਬੋਲਿ ਲੀਨੋ[੬] ਦੀਨੋ ਸੋ ਪਠਾਇ 'ਸੁਧਿ[੭] ਦੀਜਿਯੇ ਬਰਾਤ ਕੀ'। ਮਿਲਯੋ ਮੂਲੇ ਜਾਇ ਮੁਖ ਆਸ਼ਿਖ[੮] ਅਲਾਇ[੯] ਭਲੇ 'ਸੁਨੋ ਜਜਮਾਨ ਕੱਲਯਾਨ ਤੇਰੇ ਗਾਤ ਕੀ[੧੦]। ਕਾਲੂ ਚੰਦ ਮਹਿਤੇ ਕੀ ਉਤਰੀ ਬਰਾਤ ਆਨਿ, ਆਯੋ ਸੁਧ ਦੇਨਿ ਜਿਹ ਸ਼ੋਭ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੀ'। ਮੂਲੇ ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ ਅਨੰਦ ਰਿਦੇ ਮਾਨਿ ਕਹਯੋ 'ਭਲੀ ਬਾਤ† ਭਈ, ਸੁਧਿ ਲੇਊਂ ਮੈ ਬਰਾਤ ਕੀ' ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਮੂਲਾ ਗਯੋ ਉਠਿਕੈ ਤਬ ਤੂਰਨ ਪੰਚ[੧੧] 'ਹਿੱਤਾ' ਜਿਹ ਗੋਤ ਰਿੰਧਾਵਾ। ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਸੁਨਿਯੇ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਚੌਧਰੀ ਆਈ ਬਰਾਤ ਅਬੈ ਸੁਧਿ ਆਵਾ। ਲੈਨੇ ਅਗਾਰੀ ਚਲੈਂ ਤਿਨੇ ਕੋ ਹਮ ਆਇਸੁ ਜੋ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ੁਭ ਪਾਵਾ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਵਿ-ਲੰਬ ਸਦੀਵਹਿ[੧੨]' ਤੋ[੧੩] ਸੁਨਿਕੈ ਇਵ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ ॥ ੪ ॥ 'ਬੈਸ[੧੪] ਵਡੀ ਜਰਾ[੧੫] ਲੀਨ ਗ੍ਰਸੀ ਚਲਿਬੇ ਬਲ ਨਾਂਹਿ ਰਹਯੋ ਮੁਝ ਦੇਹੀ। ਨਾਤੁਰ[੧੬] ਮੈਂ ਚਲਤੌ ਅਬ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਤੁਮੈ ਜਾਨਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਨੇਹੀ[੧੭]। ਤਾਤ ਅਜਿਤੇ[੧੮]! ਪਧਾਰ[੧੯] ਇਨੈਂ ਸੰਗਿ ਲੇਹੁ ਬਰਾਤ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਜੇਹੀ। ਚਾਹਿ ਜੁ ਹੋਇ ਪੁਚਾਇ ਸੁ ਦੇਵਹੁ ਪਾਸ ਰਹੋ ਜਹਿਂ ਮੂਲਾ ਰਹੇਹੀ' ॥ ੫ ॥ ਅੜਿਲ ॥ ਮੂਲਾ ਕਹੈ 'ਸੁ ਲਾਜ ਹਮਾਰੀ ਤੋਹਿਕੋ। ਜਸ ਅਪਜਸ ਸ਼ੁਭ ਕਾਜ ਕੁਕਾਜੇ ਹੋਹਿ ਕੋ। ਪੰਚ ਨਗਰ ਕੇ ਆਪ ਬਿਦਤਿ[੨੦] ਤੁਮ ਨਾਮ ਹੈ। ਹੋ ਮੈ ਪਟਵਾਰੀ ਬਿਦਤਿ ਸਦਾ ਢਿਗ ਧਾਮ ਹੈ ॥ ੬ ॥ ਬਰੰ[੨੧] ਬਰਾਤ ਬਟੋਰ ਵਡੀ ਪੁਰ ਬਿਧਨਿ ਕੀ[੨੨]। ਕਾਲੂ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸੈਨ[੨੩] ਗੈ[੨੪] ਹਯਨ[੨੫] ਕੀ।ਲੇਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ ਸਕੀਰਤਿ ਸੋਹਿਹੀਂ। ਹੋ ਸ਼ੋਭਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਭਾਂਤਿ ਹੇਰਿ ਸੁਰ ਮੋਹਿਹੀ[੨੬]' ॥ ੭ ॥ ਹਿੱਤਾ ਕਹੈ 'ਤੁਹਿ ਬੋਲ ਵਿਗਾਰ ਸਭਾਇ ਹੈ। ਨਹਿ

[੧]ਠਹਿਰਨਾ। [੨]ਮਨੁਖ। [੩]ਖੁਸ਼ੀ। [੪]ਪੁੱਤ੍ਰ। [੫]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੂੰ। [੬]ਸੱਦ ਲਿਆ। [੭]ਖਬਰ। [੮]ਅਸੀਸ। [੯]ਆਖਕੇ। [੧੦]ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ। [੧੧]ਪੈਂਚ। [੧੨]ਆਪਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਸਦਾ ਹੈ। [੧੩]ਉਸ (ਪੈਂਚ) ਨੇ। [੧੪]ਉਮਰ। [੧੫]ਬੁਢਾਪੇ ਨੇ। [੧੬]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [੧੭]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ। [੧੮]ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜਿੱਤੇ! [੧੯]ਜਾਹ। [੨੦]ਪ੍ਰਗਟ। [੨੧]ਚੰਗੀ। [੨੨]ਦੋ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ (ਤਲਵੰਡੀ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਦੀ)। [੨੩]ਫੌਜ। [੨੪]ਹਾਥੀ। [੨੫]ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ। [੨੬]ਦੇਵਤੇ ਮੋਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਮਨ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਪਾਇ। †ਪਾ:—ਭਾਂਤਿ।

ਬੋਲਹੁ ਦੁਰਬਾਕ ਤ ਕੀਰਤਿ ਪਾਇ ਹੈਂ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਭਲੇ ਨਰ ਜਾਨਿਯੇ। ਹੋ ਤਵ ਘਰ ਕੀਨਿ ਢੁਕਾਉ ਬਚਨ ਮਮ ਮਾਨਿਯੇ॥ ੮ ॥ ਤਲਵੰਡੀ ਕੋ ਕਾਲੂ ਜੋ ਪਟਵਾਰੀਆ। ਤੁਝਹਿ ਸਰੀਖੋ[੧] ਸੁਨਯੋ ਸੁ ਬੋਲ ਵਿਗਾਰੀਆ[੨]। ਸਮਤਾ[੩] ਕਰਹੁ ਨ ਕੈਸੇ, ਸੇਵਾ ਕੀਜਿਯੇ। ਹੋ ਸਹਿ-ਕਰਿ ਤਿਨਕੇ ਬਚਨ, ਬਿਨੀਤਿ[੪] ਭਨੀਜਿਯੇ[੫] ॥ ੯ ॥ ਹਿਤ ਬਰਾਤ ਕੋ ਚਹਹੁ ਸੁ ਮੋ ਤੇ ਲੀਜਿਯੇ। ਅਸਨ[੬] ਬਸਨ[੭] ਧਨ ਮਾਲ ਨ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਜਿਯੇ। ਜਿਉਂ ਸ਼ੋਭਾ ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਆਪ ਅਧਿਕਹਿ ਕਰੋ। ਹੋ ਉਰ ਉਦਾ-ਰਤਾ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਨਤਾ[੮] ਪਰਿਹਰੋ[੯] ॥੧੦॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਮਾਨਿਕੇ ਬੈਨ ਕੋ ਮਾਨਵ ਲੈ ਸੰਗਿ ਲੇਨਿ ਬਰਾਤ ਚਲਾ ਅਗੁਵਾਨੀ॥ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ[੧੦],ਬਾਹਜ[੧੧], ਬੈਸਨਿ[੧੨], ਸ਼ੂਦ੍ਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ[੧੩] ਭਏ ਸ਼ੁਭ ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ॥ਯੋਗ ਕੋ ਨੇਗ[੧੪] ਲਏ ਸਭਿ ਹੀ ਨਿਕਸੇ ਨਗਰੀ ਤੇ ਉਮੰਗਹਿ ਠਾਨੀ। ਡੰਕ[੧੫] ਦਮਾਮਨ ਘਾਵ ਪਰੇ[੧੬] ਇਨ ਰੀਤਿ ਬਿਲੋਕ ਬਰਾਤ ਜੁਡਾਨੀ[੧੭] ॥ ੧੧ ॥ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸਮਧੀਨ[੧੮] ਕੋ ਮੇਲ, ਨਿਛਾਵਰ[੧੯] ਕੀਨਿ ਉਭੈ[੨੦] ਸੁਖ ਮਾਨੀ। ਸਾਦਰ ਸੋਂ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਭਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਢੀ ਨ ਕਿਸੀ ਮਨ ਹਾਨੀ। ਲੋਚਨ ਸੋਂ ਅਵਿਲੋਕਤਿ[੨੧] ਦੂਲਹੁ[੨੨] ਮੂਲੇ ਕੋ 'ਧੰਨ ਹੀ ਧੰਨ' ਬਖਾਨੀ। 'ਭਾਗਨ ਭੂਰਨ[੨੩] ਕੋ ਇਹ ਭਾਂਜਨ[੨੪] ਜਾਂ ਤੇ ਜਮਾਤਾ[੨੫] ਭਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ' ॥ ੧੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲ ਕਰਿ ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ[੨੬] ਪਰਸਪਰ ਸਰਸਤਿ[੨੭] ਹਰਖਤਿ[੨੮] ਹੋਇ। ਗਮਨੇ ਨਗਰੀ ਕੋ ਬਹੁਰ ਚਹਤਿ ਕਰਨੋ ਅਬ ਢੋਇ[੨੯] ॥ ੧੩ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਗਜ[੩੦] ਗਾਜਤਿ[੩੧] ਸਾਜ ਸਜੇ ਸਭਿ ਹੀ ਧੁਨਿ ਘੰਟਨ ਕੀ ਉਠਿਹੀ ਵਡ ਘੋਰਾ[੩੨]। ਅਸੁ[੩੩] ਹਿੰਸਤਿ[੩੪] ਜੀਨ[੩੫] ਜਰਾਵ ਜ਼ਰੇ ਅਵਿਨੀ[੩੬] ਖੁਰ ਬਾਜ ਰਹੇ[੩੭] ਚਹੂੰ ਓਰਾ[੩੮]। ਰਥ ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਛਨਕੈਂ ਘੁੰਘਰੂ ਪੁਨਿ ਚੱਕ੍ਰਨ ਕੋ[੩੯] ਖਰਕਾ ਨਹਿ ਥੋਰਾ[੪੦]। ਡਢ

---

[੧]ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ । [੨]ਬੋਲ ਵਿਗਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । [੩]ਬਰੱਬਰੀ । [੪]ਬੇਨਤੀ । [੫]ਕਹੋ । [੬]ਭੋਜਨ । [੭]ਕਪੜੇ। [੮]ਸ਼ੂਮਤਾਈ । [੯]ਛੱਡੋ । [੧੦]ਬ੍ਰਾਹਮਣ । [੧੧]ਖਤ੍ਰੀ। [੧੨]ਵੈਸ਼ । [੧੩]ਸਾਰੇ। [੧੪]ਲਾਗ । [੧੫]ਚੋਬਾਂ ਦੀ । [੧੬]ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਚੋਟ ਪਈ ਤੇ । [੧੭]ਜੁੜੀ । [੧੮]ਕੁੜਮਾਂ ਦੇ । [੧੯]ਵਾਰਨਾ । [੨੦]ਦੋਹਾਂ ਨੇ। [੨੧]ਵੇਖਕੇ । [੨੨]ਲਾੜੇ ਨੂੰ। [੨੩]ਬੜੇ । [੨੪]ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ । [੨੫]ਜਵਾਈ । [੨੬]ਦੋਹਾਂ ਤਰਫੋਂ । [੨੭]ਵਧੇਰੇ । [੨੮]ਖੁਸ਼ੀ । [੨੯]ਢੁਕਾਉ । [੩੦]ਹਾਥੀ । [੩੧]ਗੱਜਦੇ । [੩੨]ਬੜੀ ਉੱਚੀ । [੩੩]ਘੋੜੇ । [੩੪]ਹਿਣਕਦੇ । [੩੫]ਕਾਠੀਆਂ । [੩੬]ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ । [੩੭]ਖੁਰ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ (ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ)। [੩੮]ਚੁਫੇਰੇ । [੩੯]ਪਹੀਆਂ ਦਾ । [੪੦]ਥੋੜਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਹੈ ।

ਢੋਲ ਦਮਾਮਨਿ ਡੰਕ ਲਗੇ ਪਰ ਆਪਨ ਕੋ ਨ ਸੁਨੈ ਵਡਸ਼ੋਰਾ[੧] ॥੧੪॥ ਮੁਰਲੀ, ਮਿਰਦੰਗ[੨], ਉਪੰਗ[੩], ਤੰਬੂਰਨ[੪], ਝਾਂਝਰ[੫], ਟਾਲ[੬] ਬਜੈਂ ਕਟ-ਨਾਈ। ਬਰ ਬਾਰਬਧੂ[੭]* ਸੁਠ ਗਾਇਕੈ ਰਾਗਨ ਤਾਨ ਮਿਲਾਇਕੈ ਮੋਦ ਬਢਾਈ। ਦੁਤਿ ਰੰਗ ਅਨੇਕ ਪਤਾਕ[੮] ਬਨੇ ਫਹਿਰਾਇ ਘਨੋ ਸਭਿ ਆਗੇ ਸੁ ਜਾਈ। ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ[੯] ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿ, ਮੌਰ ਪੈ[੧੦] ਚੌਰ ਢੁਰੈ[੧੧] ਛਬਿ ਛਾਈ ॥੧੫॥ ਏਕ ਮਤੰਗ[੧੨] ਪੈ ਲਾਲੂ ਅਰੂਢਿ ਕਰੇ ਬਰਖਾ ਧਨ ਕੀ ਮਨ ਭਾਈ। ਦੂਸਰ ਪੈ ਚਢਿ ਤਾਤ ਜੈਰਾਮ ਕੋ[੧੩] ਹੀਨ ਬਿਲੰਬ[੧੪], ਭਲੇ ਬਰਖਾਈ[੧੫] । ਮੇਘ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਇ ਦੁਊ ਤਬ ਨੀਚ ਔ ਊਚ ਵਿਚਾਰ ਨ ਕਾਈ। ਕੀਰਤਿ ਯੌਂ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਹੈ ਜਨੁ ਪੂਰਨ ਚੰਦ[੧੬] ਨੇ ਜੌਨ੍ਹ[੧੭] ਸੀ ਛਾਈ॥੧੬॥ ਸ਼੍ਰੋਨਨ[੧੮] ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬਾਜਨਨ[੧੯] ਕੀ ਧੁਨਿ ਬਿੱਭ੍ਰਮ[੨੦] ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਮਨ ਨਾਰੀ। ਹਾਰ ਲਪੇਟ ਲਯੋ ਕਟ ਕੇ ਤਟ[੨੧] ਕਿੰਕਨ[੨੨] ਲੈ ਗਰਬੀਚ[੨੩] ਸੁਧਾਰੀ। ਨੂਪਰ[੨੪] ਹਾਥਨਿ ਮੈਂ, ਪਹੁੰਚੀ[੨੫] ਪਗ[੨੬], ਅੰਚਰ[੨੭] ਅੰਗੀਆ[੨੮] ਸੋ ਨ ਸੰਭਾਰੀ। ਅੰਜਨ[੨੯] ਅੰਜ[੩੦] ਕਪੋਲਨ[੩੧] ਪੈ, ਚਖ[੩੨] ਜਾਵਕ[੩੩] ਡਾਰਿਨ ਧੀਰ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਯਾ ਬਿਧਿ ਅੰਗ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿ ਕੇ ਦੌਰ ਚਢੀ ਮਿਲ ਬ੍ਰਿੱਧ[੩੪]† ਅਟਾਰੀ । ਮਾਨਹੁ ਮੇਘਨ[੩੫] ਮੈਂ ਚਮਕਾਤਿ ਛਟਾ[੩੬]

---

[੧]ਸ਼ੋਰ ਬੜਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਪਰਾਈ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਂਦੀ। [੨]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਢੋਲਕ। [੩]ਨਸਤ੍ਰੰਗ ਨਾਮੇ ਵਾਜਾ। [੪]ਢੋਲ, ਤੰਬੂਰ। [੫]ਛੈਣੇ। [੬]ਟੱਲ। [੭]ਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ। [੮]ਝੰਡੀਆਂ। [੯]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੧੦]ਸੀਸ ਉੱਤੇ। [੧੧]ਚੌਰ ਝੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੨]ਹਾਥੀ। [੧੩]ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਪਿਤਾ। [੧੪]ਛੇਤੀ ਨਾਲ। [੧੫]ਧਨ ਦੀ ਬਰਖਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੧੬]ਪੂੰਨਿਆਂ ਦੇ ਚੰਦ ਨੇ। [੧੭]ਚਾਂਦਨੀ। [੧੮]ਕੰਨੀ। [੧੯]ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ। [੨੦]ਇਕ ਹਾਵ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਸਤ੍ਰੀ ਘਬਰਾਕੇ ਗਹਿਣੇ ਉਲਟੇ ਪੁਲਟੇ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। [੨੧]ਲੱਕ ਉਦਾਲੇ । [੨੨]ਤੜਾਗੀ । [੨੩]ਗਲ ਵਿਚ । [੨੪]ਝਾਂਝਰਾ। [੨੫]ਹੱਥ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। [੨੬]ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ। [੨੭]ਭੋਛਣ । [੨੮]ਅੰਗੀ । [੨੯]ਸੁਰਮਾਂ। [੩੦]ਪਾਕੇ। [੩੧]ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ [੩੨]ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ । [੩੩]ਰੰਗ ਸੁਰਖੀ ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਲਾਈਦਾ ਹੈ। [੩੪]ਉੱਚੀਆਂ। [੩੫]ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ। [੩੬]ਬਿਜਲੀ।

*ਜੈਵ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਨੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ (ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੨੧ ਅੰਕ ੨੩) ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗਾਲਬਨ ਇਹ ਆਖੇਪਕ ਹੈ। ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ—ਬਾਰਬਧੂ।

†ਪਾਃ—ਬ੍ਰਿੰਦ।

ਛਬਿ ਸੀ ਦਮਕੈਂ ਦੁਤਿ ਨਾਰੀ । ਨੀਲ ਸਰੋਜਨ ਮਾਲ[੧] ਬਿਲੋਚਨ[੨] ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦੂਲਹੁ ਸਾਰੀ[੩] । ਝਾਕ ਝਰੋਖਨ[੪] ਬੀਚ, ਗੁਲਾਬ ਲੇ ਫੂਲਨ ਅੰਜੁਲ[੫] ਮੰਜੁਲ[੬] ਡਾਰੀ[੭] ॥ ੧੮ ॥ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗਹਿ ਮੇਲ ਸੁਗੰਧਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ[੮]* ਸਪ੍ਰੀਤਿਹਿ ਲੇ ਘਟ[੯] ਨਾਰੀ । ਚੰਦਮੁਖੀ ਸੁਖਕੰਦ[੧੦] ਬਿਲੋਕ ਅਨੰਦ ਭਰੀ ਪਟ ਪਾਗਤ ਚਾਰੀ[੧੧]† । ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਬਿਸ਼ਾਲ ਕੋ ਬਾਲ[੧੨] ਗੁਲਾਬਮਿਲਾਇ ਬਰਾਤ ਪੈਡਾਰੀ[੧੩]।ਧਾਮਨਿ[੧੪] ਪੰਕਤਿ[੧੫] ਪੰਕ[੧੬] ਭਯੋ ਸਭਿ, ਅੰਕ ਉਮੰਗ ਬਿਲਾਸਤਿ ਭਾਰੀ ॥੧੯॥ਮੂਲੇ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰ ਢੁਕਾਉ ਕਰਯੋ ਅਸ ਆਰਤਿਹਾਰ[੧੭] ਕੀ ਆਰਤੀ ਤਾਰੀ[੧੮] । ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀ ਤਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੀ ਕਲ[੧੯] ਕੰਠ[੨੦]‡ ਹੈ ਕੋਕਿਲਾ[੨੧] ਕੀ ਅਨੁਹਾਰੀ[੨੨] । ਮੰਗਲ ਸੋਂ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੈਂ ਲੈਯ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਉਚਾਰਤਿ ਗਾਰੀ[੨੩] । ਗ੍ਯਾਨ ਪੈ ਕਾਮ ਕੋ ਜੋਰ ਚਲਯੋ ਨ, ਪਲਾਇਨ[੨੪] ਹ੍ਵੈ ਮਨੋ ਬਾਦ ਪੁਕਾਰੀ[੨੫]॥੨੦॥ਦੂਲੋ ਸਮੇਤ ਬਰਾਤ ਬਹੋਰ[੨੬] ਕਿਯੋ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਮੈਂ ਆਨਿਕੈ ਡੇਰਾ। ਰਾਜਹਿ ਧੂਰ ਪਰੀ ਮੁਖ ਪੈ ਜਿਵ ਸੰਗ ਪਿਰਾਗ[੨੭] ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ[੨੮] ਹੇਰਾ[੨੯] । ਤੰਬੂ ਕਨਾਤਨ ਤਾਨੇ ਬਿਤਾਨਨਿ ਲਾਗੇ ਸ਼ਮਯਾਨਨ ਸੋਹੈ ਘਨੇਰਾ। ਜੋ ਜਿਹ ਚਾਹਿ ਦਈ ਸੋਊ ਤਾਂਹਿ, ਹਤਯੋ[੩੦] ਸ਼੍ਰਮ[੩੧] ਦੂਰ ਲਗੀ ਨਹਿਂ ਦੇਰਾ ॥੨੧॥ ਧੇਨੁ ਕੇ ਧੂਲ ਕੋ[੩੨] ਵੇਲਾ ਭਯੋ ਤਬ ਛੂਟਨ ਲਾਗੀ ਹੈ ਜੋਰ ਹਵਾਈ[੩੩] । ਮੰਗਲ ਕੀ ਸੁਧਿ ਦੇਨੇ ਕੇ ਹੇਤ ਮਨੋ ਪਤੀਆ[੩੪] ਸੁਰ ਲੋਕ[੩੫] ਪਠਾਈ । ਬਾਜ[੩੬] ਮਤੰਗ[੩੭] ਉਤੰਗ[੩੮] ਬਰੂਦ ਕੇ ਝਾਰ ਮਤਾਬੀ ਛੁਟੈ ਫੁਲਵਾਈ[੩੯] । ਦੈਤਨਿ ਦੈਤ ਭਯਾਨਕ ਬੇਖ[੪੦] ਸੁ ਕੌਤਕ ਦੇਖਿ[੪੧] ਰਹੇ ਹਰਖਾਈ ॥੨੨॥ ਮਾਨਵ ਮੂਲੇ ਨੇ

---

[੧]ਨੀਲੇ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਵਾਂਙੂ।[੨]ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। [੩]ਸਾਰੀਆਂ। [੪]ਝਰੋਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤੱਕਕੇ। [੫]ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ।[੬]ਸੁਹਣੇ।[੭]ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [੮]ਹਿਤ ਨਾਲ। [੯]ਘੜੇ। [੧੦]ਸੁਖਦਾਤੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)। [੧੧]ਸੁੰਦਰ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸਜਕੇ।[੧੨]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੩]ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [੧੪.੧੫]ਘਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਅਗੇ ਭਾਵ ਗਲੀ ਵਿਚ।[੧੬]ਚਿੱਕੜ।[੧੭]ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਦੀ।[੧੮]ਉਤਾਰੀ। [੧੯]ਸੁੰਦਰ। [੨੦]ਗਲਾ। [੨੧]ਕੋਇਲ। [੨੨]ਜੈਹਾ। [੨੩]ਸਿੱਠਣੀ।[੨੪]ਨੱਸਕੇ ਭਾਵ ਹਾਰਕੇ।[੨੫]ਕੁਬਚਨ ਬੋਲਣ ਲਗਪਿਆ। [੨੬]ਫੇਰ। [੨੭]ਫੁਲ ਦੀ ਧੂੜੀ। [੨੮]ਕੋਲ ਫੁਲ। [੨੯]ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।[੩੦]ਦੂਰ ਕੀਤਾ। [੩੧]ਥਕਾਨ।[੩੨]ਗਊਧੂੜ ਦਾ ਵੇਲਾ।[੩੩]ਇਕਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ।[੩੪]ਪਤ੍ਰਿਕਾ।[੩੫]ਦੇਵਲੋਕ। [੩੬]ਘੋੜੇ। [੩੭]ਹਾਥੀ। [੩੮]ਉੱਚੇ। [੩੯]ਇਕ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ। [੪੦]ਬਰੂਦ ਦੇ ਬਣੇ ਭਯਾਨਕ ਦੈਂਤ ਦੈਂਤਣੀਆਂ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। [੪੧]ਲੋਕੀ ਕੌਤਕ ਦੇਖਕੇ।

*ਪਾਃ—ਪੀਤ=ਪੀਲੇ। †ਪਾਃ—ਪਦ ਪਾ ਗਤਿ ਚਾਰੀ=ਠੁਮਕਵਾਂ ਪੈਰ ਪਾਕੇ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ‡ਪਾ—ਕੰਠੀ।

ਏਕ ਪਠਾ ਹਿਤ ਹੂਤਨ[੧] ਕੇ ਤਿਨ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਧਾਰਹੁ ਆਪ ਚਲ ਪਦ ਕੋ ਅਬ ਕਾਲ ਭਯੋ[੨] ਹਿਤ ਲੇਵਨ ਲਾਵਾਂ'।ਯੌ ਸੁਨਿਡੰਕ[੩] ਨਿਸ਼ਾਨ[੪] ਲਗੇ ਧੁਨਿ ਘੋਰ ਉਠੀ ਘਨ[੫] ਜਿਉਂ ਘਹਿਰਾਵਾ[੬]। ਆਨੰਦ ਕੋ ਉਰ ਧਾਰਿ ਤਬੈ ਗਮਨੇ ਮਿਲ ਸਾਜ ਸਮਾਜ ਸੁਹਾਵਾ॥੨੩॥ ਬੇਦੀ ਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦ[੭] ਔ ਬੇਦੀ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ[੮] ਬੇਦੀ[੯]* ਰਚੀ ਜਹਿੰ ਗੇ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਪੁੰਜ ਜਹਾਂ ਦਿਜਰਾਜ ਬਿਰਾਜਤਿ ਹੇਰਿ ਸਮਾਜ ਉਠੇ ਹਰਿਖਾਈ। ਦੇ ਮੁਖ ਆਸ਼ਿਖ[੧੦] ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਇ ਗਏ ਸਭਿ ਬੈਸ ਤਹਾਂ ਚਹੁੰਘਾਈ[੧੧]। ਬੇਦ[੧੨] ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਿ ਤਬੈ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਜਿਵ ਬੇਦ[੧੨] ਨੇ ਗਾਈ ॥੨੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਤੇ ਲਜਾਏ ਮੋਦਿ ਬਿਲੰਦ। ਲਖਮੀ ਰੂਪ ਸੁਲੱਖਨੀ ਢਿਗ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚੰਦ ॥ ੨੫ ॥ ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ ॥ ਪੰਕਜਨੈਨ[੧੩] ਬਨੇ ਦਿਸ ਦਾਹਨਿ[੧੪] ਸ੍ਰੀ ਮਹਿਲਾ[੧੫] ਕਿਧ ਬਾਮ[੧੬] ਜਿ ਅੰਗਾ[੧੭]। ਦੀਪਤਿ[੧੮] ਕੀਨਿ ਹੁਤਾਸਨ[੧੯] ਕੋ ਦਿਜ ਪੂਜ ਬਿਨਾਯਕ[੨੦] ਚੰਦਨ ਸੰਗਾ। ਧਾਰਿ ਸਰੋਅ[੨੧] ਵਿਖੇ

---

[੧]ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ। [੨]ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [੩]ਚੋਬ। [੪]ਨਗਾਰੇ। [੫]ਬੱਦਲ। [੬]ਗੱਜਿਆਂ। [੭]ਸਾਰੇ। [੮]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ। [੯]ਵਿਆਹ ਦੀ ਵੇਦੀ। [੧੦]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ। [੧੧]ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ। [੧੨]ਏਥੇ ਬੇਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵਜਾਹ ਪੱਧਤੀ ਹੈ।[੧੩]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੧੪]ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ।[੧੫]ਬੀਬੀ ਜੀ। [੧੬]ਖੱਬੇ।[੧੭]ਪਾਸੇ। [੧੮]ਜਗਾਈ। [੧੯]ਅਗਨੀ। [੨੦]ਗੁਰੂ। ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ। (ਅ) ਗਣੇਸ਼। (ੲ) ਬੁਧਦੇਵ। [੨੧]ਚਮਚੇ।

*ਵਜਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੋ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਖੀ, ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਵਜਾਹ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲਪਨੇ ਵਿਚ ਤਲਵੰਡੀ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹ ਰੀਤੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਜੇ ਘਰ ਬਾਰ ਛਡ, ਤਜਾਗ ਕਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦਾ, ਫੇਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਬੈਠਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਮਤ ਦਾ ਚਲਾਵਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਰਵਾਯਤ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਜਾਹ ਦੀ ਰੀਤੀ ਆਪਣੀ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਇਸ ਪਰ ਗੋਸ਼ਟ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਦੀਵਾਰ ਹੇਠ ਇਹ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ਉਹ ਦੀਵਾਰ ਕੱਚੀ ਹੈ, ਅਜੇ ਤਕ ਖੜੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿੰਗੀ ਹੈ। ਚੋਣਿਆਂ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਭੰਡਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਭੰਡਾਰੀ ਭਰੇ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਚੋਣੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਚੋਣੇ ਬੀ ਝੁਕ ਗਏ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਮਰਜਾਦਾ ਸਮੇਂ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਅਗਨੀ ਦੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸਰਬੱਤ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, 'ਕਾਰਜੁ ਦੇਇ ਸਵਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਸਾਖੀਐ!' ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚਾ ਸਾਖੀ ਆਪ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਸਰਪੀ[੧] ਮਧ ਪਾਵਕ[੨] ਪਾਵਤਿ ਜੋਤਿ ਅਭੰਗਾ । ਲੇਯ ਭੁਵਾਰਿ[੩] ਫਿਰੇ ਵਰ ਚਾਰ[੪] ਸੁਹਾਵਤਿ ਜਨੌਂ ਰਤਿ ਸੰਗ ਅਨੰਗਾ॥੨੬॥ਛਪਯ॥ਇਤ ਪ੍ਰੋਧਾ[੫] ਹਰਿਦਯਾਲ ਬਹੁਰ ਮੂਲੇ ਕੇ ਪ੍ਰੋਧਾ। ਪਢਿ ਹੈਂ ਸਾਖੋ ਚਾਰ ਗੋਤ੍ਰ ਐਦ੍ਰਿਕ[੬]* ਕਰਿ ਸੋਧਾ। ਉਤ ਕਹਿ 'ਚੋਨਾ' ਗੋਤ ਰੀਤਿ ਜਿਉਂ ਨੀਕਿ ਸੁਹਾਈ[੭]।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਰ ਤਿਹ ਕਾਲ ਰਹੇ ਹਿਰਦੈ ਹਰਖਾਈ। ਸਭਿ ਲੌਕਿਕ ਵੈਦਕ ਵਿਧਿ ਕਰੀ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦਿਜਨ ਰਜਾਇ ਦਿਯ। ਇਵ ਪਾਨਗ੍ਰਹਨ[੮] ਕਿਯ ਦਾਨ ਦਿਯ 'ਸ੍ਵਸਤਿ' ਬੋਲ ਵਰ ਬਿੱਪ੍ਰ[੯] ਲਿਯ[੧੦] ॥ ੨੭ ॥ ਅੜਿੱਲ ॥ ਲੈ ਲਾਵਾਂ ਤਿਹ ਥਾਨ ਗਏ ਪੁਨਿ ਸਿਵਰ[੧੧] ਮੈਂ । ਬਸੀ ਗੁੜਾਕਾ[੧੨] ਭੁਏ ਆਨਿ ਨਿਜ ਠਵਰਮੈਂ।ਤਿਮਰ[੧੩] ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ[੧੪] ਛਾਇ ਅੱਗਜ ਅਗਯਾਨਿ ਜਿਉ[੧੫]। ਹੋ ਬਿਸ਼ੈ ਮਨੋਰਥ ਅਨਿਕ ਸੁ ਉਡਗਨ[੧੬] ਚਮਕ ਤਿਉਂ† ॥੨੮॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਭਯੋ ਅਰਨੋਦਯ[੧੭] ਅਰਨਚੂੜ[੧੮] ਬੋਲੇ ਰਵ[੧੯], ਖਿਰੇ ਅਰਬਿੰਦ[੨੦] ਪਰ ਸਾਰੰਗ[੨੧] ਸੁ ਡੋਲਹੀਂ । ਪ੍ਰਾਚੀ[੨੨] ਪਿਯਰਾਨੀ[੨੩], ਚਾਰੂ[੨੪] ਚਟਿਕਾ[੨੫] ਚੁਚਾਨੀ[੨੬], ਥਾਨੀ ਚੱਕ੍ਰਵਾਕ[੨੭] ਮਿਲੇ, ਬੋਲ ਬੋਲਿਕੈ ਕਲੋਲ ਹੀ । ਭਾਜੇ ਦੂਤਿ‡ ਚੋਰ[੨੮] ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੋ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ, ਭਾਨੁ[੨੯] ਕਰ[੩੦]

---

[੧]ਘਿਉ । [੨]ਅਗਨੀ। [੩]ਫੇਰੇ। [੪]ਸੁੰਦਰ (ਅ) ਚਾਰ। [੫]ਪ੍ਰੋਹਤ। [੬]ਸਾਖੋਚਾਰ=ਗੋਤ੍ਰਾ ਚਾਰ। ਗੋਤ੍ਰ ਐਦ੍ਰਿਕ=ਐਧਰ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰ। [੭]ਚੰਗੀ ਫਬੀ। [੮]ਵਿਆਹ(ਹਥਲੇਵਾ)।[੯]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ।[੧੦]ਲੀਤਾ ਦਾਨ। [੧੧]ਡੇਰੇ। [੧੨]ਨੀਂਦ ਦੇ ਵੱਸ। [੧੩]ਹਨੇਰਾ। [੧੪]ਰਾਤ ਦਾ। [੧੫]ਫੈਲਿਆ ਅਗਯਾਨੀ (ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ)ਜਿਵੇਂ ਅਗਯਾਨ।[੧੬]ਤਾਰੇ। [੧੭]ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ।[੧੮]ਕੁਕੜ। [੧੯]ਬਾਣੀ,ਕੁਕੜ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ। [੨੦]ਕਵਲ।[੨੧]ਭਵਰੇ। [੨੨]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ।[੨੩]ਪੀਲੀ ਹੋਈ। [੨੪]ਸੁੰਦਰ [੨੫]ਚਿੜੀ [੨੬]ਚੁਹਕੀ।[੨੭]ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ। [੨੮]ਹਲਕਾਰੇ ਤੇ ਚੋਰ ਭੱਜੇ। ਹਲਕਾਰੇ ਛੇਤੀ ਅਪੜਨ ਲਈ ਤੇ ਚੋਰ ਝਚਣ ਲਈ। [੨੯]ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ। [੩੦]ਕਿਰਨਾਂ । *ਐਦ੍ਰਿਕ ਈਦ੍ਰਿਸ਼=ਇਸ ਪਾਸੇ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਤੇ ਪਾਸੇ । ਸਾਖਿਨ=ਵੇਦਾ।ਪਢਿ ਹੈ ਸਾਖ ਉਚਾਰ ਗੋਤ੍ਰ ਐਦ੍ਰਿਕ ਕਰਿ ਸੋਧਾ=ਪ੍ਰਤੱਤੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰ (–ਵੇਦੀ–ਜ)ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ (ਪਿਆ ਸੀ,) ਸੋਧਕੇ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। [ਦੇਖੋ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਧਿਃ ੪ ਅੰਃ ੧] (ਅ) ਏਸ ਪਾਸੇ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ ਸੋਧ ਸੋਧਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਸ਼ਾਖ+ਉਚਾਰ+ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ (ਇਕ) ਸ਼ਾਖ(ਲੜੀ)ਉਚਾਰੀ। †ਇਕ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦਾ ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈਃ– 'ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾਇ ਸੁਹਾਵਨ ਠਵਰ ਮੈਂ । ਨੀਕੀ ਰੀਤ ਅਚਾਇ ਅਸਨ ਪੁਨ ਆਇਗੋ। ਹੋ ਨਿਸ ਮਨ ਆਨੰਦ ਸ਼ੁਮਤਿ ਸਕਲ ਸੁਪਤਾਇਗੋ।' ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਖੇਃ–

ਬਸੀ ਗੁੜਾਕਾ ਭੁਏ ਆਨ ਨਿਜ ਠਵਰਮੇ। ਨੀਕੀ ਰੀਤ ਅਚਾਇ
ਅਸਨ ਪੁਰ ਆਇਗੋ । ਹੋਹਿ ਅਨੰਦ ਸਮੇਤ ਸਕਲ ਸੁਪਤਾਇਗੋ।

‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਦ੍ਰੁਤ=ਛੇਤੀ।

ਦੌਰੀ ਗੈਨ[੧], ਸੇਖ ਮੁਖ ਬੋਲਿ ਹੀ। ਉਡਗਨ ਸਨ[੨] ਭਯੋ ਤਿਮਰ ਨਿਧਨ ਘਨ[੩], ਗਯਾਨ ਜੈਸੇ ਮੋਹ ਸੈਨ ਹਨੈ ਝਕਝੋਲਿਹੀ[੪] ॥ ੨੯ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ *ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤਜੀ ਦਯਾਰ[੫] ਜਿਉਂ ਗਯਾਨੀ ਹਿਤ ਅੰਗਨਾ[੬]। ਜਾਗ੍ਰਤਤਾ[੭] ਤਨ ਧਾਰਿ ਜਿਉਂ ਅਨੰਦਤਾ ਭੁਗਤਿ ਮੈਂ ॥ ੩੦ ॥ ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ ॥ †ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ, ਦਯੋ ਪੁਨ ਦਾਨ, ਸਮਾਨ ਸੁ ਮਾਨ ਸੁ ਰਾਗਹਿ ਦ੍ਵੈਖਾ[੮]। ਧਾਰਿ ਦੁਕੂਲ[੯] ਭਲੇ ਭੁਵ ਮੂਲ[੧੦] ਹਰੈਂ ਤਨ ਸੂਲਨ ਕਿੰਕਰ ਸੇਖਾ[੧੧]। ਬੇਦਿਨਿ ਬੰਸ਼ ਸਰੋਜਨ[੧੨] ਸੂਰਜ ਭੂਖਨ ਊਖਤਿ ਸੋਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ[੧੩]। ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਨੋ ਕਿਯ ਗਯਾਨ ਅਛਾਦਨ ਜਨੌਂ ਧਰਿ ਬੇਖਾ[੧੪] ॥ ੩੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸੀਸ ਬਧਾ ਸਿਰਪੇਚ[੧੫] ਫਬੈ, ਗਰ ਮਾਲ ਬਨੀ ਮੁਕਤਾਲਨਿ ਕੀ[੧੬]। ਲੋਚਨ ਲੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਕਨ ਪੀਰ ਹਰੈਂ ਅਘ ਜਾਲਨ ਕੀ[੧੭]। ਸੁੰਦਰ ਜਯੋਂ ਅਰਬਿੰਦ ਖਿਰਾ ਮੁਖ[੧੮] ਜਾਂ ਗਤਿ ਕੀਨਿ ਬਿਹਾਲਨ ਕੀ[੧੯]। ਕੁੰਡਲ ਡੋਲ ਕਪੋਲ[੨੦] ਅਮੋਲ, ਗਿਰਾ ਜਿਹ ਗਯਾਨ ਸਿਖਾ-ਲਨ ਕੀ[੨੧] ॥ ੩੨ ॥ ਅੜਿਲ ॥ ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਆਦਿ ਸੁ ਵੇਦੀ ਰਾਜਈ[੨੨] ॥

---

[੧]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ। [੨]ਤਾਰਿਆਂ ਸਮੇਤ। [੩]ਡੂੰਘਾ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਗਿਆ। [੪]ਜਿਵੇਂ ਗਯਾਨ ਮੋਹ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੫]ਦਿਆਲੂ (ਗੁਰੂ) ਨੇ। [੬]ਮੋਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ। [੭]ਜਾਗ ਨੇ। [੮]ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਵੈਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਹੈ। [੯]ਦੁਪੱਟਾ। [੧੦]ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੧੧]ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੧੨]ਵੇਦੀ ਵੰਸ਼ ਕਵਲ ਹੈ। [੧੩]ਸੂਰਜ (ਹਨ ਗੁਰੂ) ਗਹਿਣੇ ਊਖ੍ਹਾ ਸਮਾਨ ਸੋਹ ਰਹੇ ਹਨ। [ਊਖਤ=ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ। ਊਸ਼ਾ (ਅ) ਕਿਰਨਾਂ]। [੧੪](ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਬੇਖ (ਲਿਬਾਸ) ਧਾਰਨ ਨੇ ਆਛਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸ਼ਾਂਤ (ਸਰੂਪ) ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਨੇ ਆਛਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਛਾਦਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਏਥੇ ਹਨੇਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਫਬਾ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮਾਨੁਖੀ) ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਆਛਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਲੁਕਾਯਾ ਹੈ) ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤਮਯ ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ (ਲਾੜੇ ਵਾਲੇ) ਲਿਬਾਸ ਨੇ ਲੁਕਾ ਲਿਆ ਹੈ। [੧੫]ਚੀਰਾ। [੧੬]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। [੧੭]ਚੰਚਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ (ਜਦ) ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਤਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਹਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੧੮]ਸੁਹਣਾ ਮੁਖ ਕਵਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜਿਆ ਹੈ। [੧੯]ਜਿਸ ਨੇ ਬੇਹਾਲ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਕੀਤੀ। [੨੦]ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ। [੨੧]ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਦੀ ਗਯਾਨ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। [੨੨]ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਕਿਆ ਅਲੌਕਕ ਕਟਾਖ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਰਣ ਤਾਂ ਮਾਯਕ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਜੋਗ ਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

†ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਂਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਂਨ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਹੈ।

ਅਲੰਕਾਰ[੧] ਪਟ[੨] ਰੁਚਿਰ[੩] ਸਭਾਸਦ ਸਾਜਈ[੪] । ਬਹੁ ਜਾਚਿਕ ਕੀ ਭੀਰ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਆਨਿਕੈ। ਹੋ ਦੇਤਿ ਸਰਬ ਕੋ ਦਾਨ ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਮਾਨਿਕੈ॥ ੩੩ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਹੋਤਿ ਸੁ ਕੌਤਕ ਦੇਖਈ। ਛੈਲ ਛਬੀਲੇ ਹਸਹਿਂ ਬਿਲਾਸ ਬਿਸ਼ੇਖਈ। ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਬਹੁ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਪ੍ਰਮੋਦ[੫] ਬਢਾਇਕੈ।ਹੋ'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਮੁਖ ਕਹੈਂ ਰਹਜੋ ਜਸੁ ਛਾਇਕੈ ॥੩੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਨਰ ਆਇਕੈ ਬੋਲਜੋ ਜੁਗ[੬] ਕਰ[੭] ਜੋਰਿ। 'ਗਮਨਹੁ[੮] ਅਚਨੇ[੯] ਅਸਨ[੧੦] ਕੋ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਚਖਕੋਰ[੧੧]'॥੩੫॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸਭਿਹਿ ਸਮਾਜ ਸੁਹਾਤਿ ਕਾਲੂ ਕੀਨਿ ਰਜਾਇ ਤਬ। 'ਦੂਲਹੁ ਸਹਿਤ ਬਰਾਤਿ ਗਮਨੋ ਮੂਲੇ ਕੇ ਸਦਨ'॥ ੩੬॥ਸੈਯਾ॥ਪਾਇ[੧੨] ਭਲੇ ਅਰਬਿੰਦ ਚਲੇ ਗਤਿ ਮੰਦ ਮਨੋਹਰ ਹੈ ਸੁੰਦਰੀ। ਬਾਹੁ ਬਿਸ਼ਾਲ ਕਿਯੂਰ[੧੩] ਬਨਾ ਅੰਗੁਰੀ ਨਗ[੧੪] ਕੰਚਨ[੧੫] ਕੀ ਮੁੰਦਰੀ। ਦਾਰਮ[੧੬] ਦਾਂਤਿਨਿ[੧੭] ਸੋਂ ਮੁਸਕਾਤਿ ਕਿ ਹੀਰਨਿ ਪਾਂਤਿ ਮਨੋ ਗੁੰਦਰੀ[੧੮]। ਉੱਨਤ[੧੯] ਕੰਧ[੨੦] ਉਦਾਰ[੨੧] ਲਿਲਾਰ[੨੨] ਸੁ ਚਾਰੁ[੨੩] ਕਿ ਚੰਦ ਅਨੰਦ ਧਰੀ ॥੩੭॥ ਹਾਥ ਪੈ ਹਾਥ ਧਰੇ ਹਿਤ ਸਾਥ ਕਹੈਂ ਗੁਨ ਗਾਥਨ ਧੌਂ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ਮੂਲੇ ਨਿਕੇਤ[੨੪] ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਬਿਛਾਵਨ ਛਾਏ। ਭਾਂਤਿਨਿ ਭਾਂਤਿ ਬਰਾਤ ਸੁਹਾਤਹਿ ਪਾਂਤਿਨਿ ਪਾਂਤਿ ਬਨਾਇ[੨੫] ਬਸਾਏ[੨੬]। ਭਾਂਜਨ[੨੭] ਭੂਰ[੨੮]ਧਰੇ ਸਭਿ ਅੱਗ੍ਰਨ[੨੯]ਸੂਪਨਕਾਰ[੩੦]ਸੁ ਭੋਜਨ ਲਜਾਏ॥੩੮॥ ਨੀਕੇ[੩੧] ਮਹਾਂ[੩੨] ਪਕਵਾਨ ਪਰੋਸਤਿ ਮਾਧੁਰਤਾ[੩੩] ਮਧ[੩੪] ਜਿਉਂ ਮਧਰਾਏ[੩੫]। ਮੋਦਕ[੩੬] ਸੇਵਕੀਆਂ[੩੭], ਨੁਗਦੀ[੩੮],ਦਧਿ[੩੯]ਸੰਗ ਪਕੌਰਨ ਮੱਧ[੪੦] ਮਿਲਾਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ[੪੧],ਖੁਰਮੇ, ਸੁ ਬਰੇ[੪੨] ਬਰ[੪੩]ਘੇਵਰ[੪੪] ਸੇਤ[੪੫] ਸਿਤਾ[੪੬]ਬਹੁ ਪਾਏ। ਦਾਖ[੪੭] ਬਿਦਾਮ, ਗਿਰੂ[੪੮] ਪਿਸਤਾ ਸਭਿ ਭੋਜਨ ਮੇਵੇ ਅਮੇਜ਼ ਕਰਾਏ[੪੯] ॥

---

[੧]ਗਹਿਣੇ । [੨]ਕੱਪੜੇ। [੩]ਸੁੰਦਰ। [੪]ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ ਸਭਾਸਦਾਂ ਦੇ । [੫]ਖੁਸ਼ੀ। [੬]ਦੋ। [੭]ਹੱਥ। [੮]ਚਲੋ। [੯]ਖਾਣੇ। [੧੦]ਭੋਜਨ। [੧੧]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਨੇ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ। [੧੨]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟੁਰੇ। [੧੩]ਬੁਹੱਟੇ। [੧੪]ਨਗ ਵਾਲੀ। [੧੫]ਸੋਨੇ। [੧੬]ਅਨਾਰ ਵਰਗੇ। [੧੭]ਦੰਦ। [੧੮]ਗੁੰਦੀ ਹੋਈ ਹੈ। [੧੯]ਉੱਚੇ । [੨੦]ਮੋਢੇ। [੨੧]ਖਿੜਿਆ । [੨੨]ਮੱਥਾ । [੨੩]ਸੁੰਦਰ । [੨੪]ਘਰ । [੨੫]ਪੰਗਤ ਦਰ ਪੰਗਤ ਬਣਾਕੇ। [੨੬]ਬਿਠਾਏ । [੨੭]ਭਾਂਡੇ। [੨੮]ਬਹੁਤ । [੨੯]ਅੱਗੇ। [੩੦]ਰਸੋਈਏ। [੩੧]ਚੰਗੇ। [੩੨]ਬੜੇ। [੩੩]ਮਿਠਾਸ । [੩੪]ਸ਼ਹਿਦ । [੩੫]ਮਿੱਠੇ ਕੀਤੇ । [੩੬]ਲਡੂ । [੩੭]ਸੇਵੀਆਂ। [੩੮]ਬੂੰਦੀ । [੩੯]ਦਹੀਂ । [੪੦]ਵਿਚ । [੪੧]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜਲੇਬੀ । [੪੨]ਵੜੇ । [੪੩]ਚੰਗੇ । [੪੪]ਘਿਉਰ । [੪੫]ਚਿੱਟੇ । [੪੬]ਖੰਡ । [੪੭]ਸਾਉਗੀ । [੪੮]ਗਰੀ । [੪੯]ਮਿਲਾਏ।

੩੯ ॥ ਪੂਰਬ[੧] ਕੌਰ[੨] ਨਿਕਾਰਿ ਕੈ ਪੰਚ[੨] ਲਗੇ ਪੁਨ ਜੇਮਨ[੩] ਜੋ ਮਨ ਭਾਈ[੪]।ਪੀਨਉਰੋਜਨ[੫]ਬੈਸ ਝਰੋਖਨਿ ਗਾਵਤਿ ਗੀਤਨਿ ਗਾਰਿ*ਸੁਨਾਈ। ਕਾਲੂ ਸਮੇਤ ਬਰਾਤ ਸਭੈ ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਕੋ ਹੇਰਿ ਰਹੇ ਹਰਿਖਾਈ। ਜੂਠ ਮੈਂ ਡਾਰਿ ਉਠੇ ਧਨ ਕੋ ਬਹੁ, ਜੇਵ[੬] ਅਹਾਰ[੭] ਧੋ ਡੇਰੇ ਮੈਂ ਆਈ ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਦਾਨ ਕੋ[੮] ਲੇ ਗਏ ਅੰਤਰ ਧਾਮ[੯]। ਗਜਿ-ਗਾਮਨਿ[੧੦]ਦੁਤਿਦਾਮਨੀ[੧੧] ਸਸਿ[੧੨] ਬਦਨੀ[੧੩] ਜਹਿਂ[੧੪] ਬਾਮ[੧੫]॥੪੧॥ਸੈਯਾ॥ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਸੁਆਸਨ[੧੬] ਜੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਸੁਖਦਾਨਹਿ ਸੋਂ। ਲੋਚਨ ਲੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ[੧੭] ਬੰਕ[੧੮] ਭਜੈਂ[੧੯] ਮੁਨਿ ਕੇ ਮਨ ਮਾਨਹਿ[੨੦] ਸੋ। ਮਾਨਹੁ ਮੈਨ ਬਨਯੋ ਬਹੁ ਭੇਖਨ ਬਾਨ ਕਮਾਨਹਿ ਤਾਨਹਿ ਸੋ[੨੧]।ਘੇਰਤਿ ਜੋਰ ਕਰੈ ਜਨੁ ਗਯਾਨ ਸੋਂ ਏਕਹਿ ਬਾਨ ਛੁਵਾ ਨਹਿਂ[੨੨] ਸੋ ॥ ੪੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲਿ ਤਰੁਨੀ[੨੩] ਕੀਨੀ ਸਭਿਹਿ ਹੁਤੀ ਜੌਨ[੨੪] ਕੁਲ ਰੀਤਿ। ਸਹਿਜ ਸਲੋਨੀ ਹੇਰਈ[੨੫] ਮੂਰਤਿ ਉਰ[੨੬] ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ॥ ੪੩ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਕੋਮਲ ਬੋਲ ਅਮੋਲ ਭਨੈਂ ਜਨ ਫੂਲ ਝਰੈਂ ਸ੍ਰਿਯਾ ਮੂਲ ਸੁਹਾਏ[੨੭]। ਪੰਕਜ ਨੈਨ ਮਯਾ[੨੮] ਮਨ ਐਨ[੨੯]ਪਿਖੈਂ ਜਿਹ ਚੈਨ ਰਿਦੇ ਤਿਹ ਦਾਏ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਭਿ ਮੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ[੩੦] ਜਾਂ[੩੧] ਦਰਸਾਏ। ਅੰਗਨ ਮੈਂ[੩੨] ਅੰਗਨਾ ਜਿ ਅਨੰਗ ਸੀ[੩੩] ਸੰਗਿ ਤਿਆਗ ਕੈ ਡੇਰਨਿ ਆਏ ॥ ੪੪ ॥ ਮਹਿੰਦੀ ਪਦ ਸੰਜੁਤਿ[੩੪] ਕੋਕਨਦੈ[੩੫],ਮਕਰੰਦ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰ ਬਸਾਈ[੩੬]।

---

[੧]ਪਹਿਲਾਂ। [੨]ਪੰਜ ਗ੍ਰਾਸ ਕੱਢਕੇ। [੩]ਖਾਵਣ। [੪]ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਇਆ। [੫]ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੬]ਛਕਕੇ। [੭]ਭੋਜਨ। [੮]ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਨੂੰ। [੯]ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। [੧੦]ਹਾਥੀ ਦੀ ਟੋਰ ਵਾਲੀਆਂ। [੧੧]ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਵਾਲੀਆਂ। [੧੨-੧੩] ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀਆਂ। [੧੪]ਜਿੱਥੇ ਸਨ। [੧੫]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੬]ਸੁਹਾਵਣੇ। (ਅ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੭]ਵੇਖਦੀਆਂ। [੧੮]ਟੇਢੀ। [੧੯]ਨਸਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। [੨੦]ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ। [੨੧]ਕਾਮ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਖਿੱਚਕੇ। [੨੨]ਮਾਨੋ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਜੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦਾ ਇਕ ਤੀਰ ਭੀ ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਛੋਹਿਆ। [੨੩]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ। [੨੪]ਜੇਹੜੀ। [੨੫]ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ। [੨੬]ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [੨੭]ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮਾਨੋ ਫੁਲ ਝੜਦੇ ਹਨ। [੨੮]ਦਯਾ ਦੇ। [੨੯]ਘਰ। [੩੦]ਦੋਸ਼ ਨਾਸ਼ਕ। [੩੧]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। [੩੨]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ। [੩੩]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਕਾਮ ਵਰਗੀਆਂ। [੩੪]ਸਮੇਤ। [੩੫]ਲਾਲ ਕਵਲ। [੩੬]ਮਕਰੰਦ ਵਾਂਙੂ ਉਦਾਰਤਾ ਬਸ ਰਹੀ ਹੈ ਲਾਲ-ਕੰਵਲ ਵਰਗੇ ਮਹਿੰਦੀ ਲਗੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ।

*ਇਹ ਸਿਠਣੀਆਂ ਦੀ ਰਸਮ ਬੀ ਮੂਲੇ ਦੇ ਘਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਦੇਸ਼ ਚਾਲ ਦੀ ਹੈਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਚਲਾ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਦੇ ਗਾਇਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗਰ[1] ਚੀਰ[2] ਹੈਂ ਪੀਤ[3], ਪੁਨੀਤ ਮਨੋਗਹਿ[4]* ਜੱਗ੍ਯੁਪਵੀਤ[5] ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਛਾਈ। ਕਲ[6] ਕੰਕਨ[7] ਕੰਚਨ[8] ਭੂਰ[9] ਕਿਯੂਰ ਬਨੀ[10], ਉਰ-ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ[11] ਸੁਹਾਈ। ਜਨੁ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਧਰੇ ਜਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ੍ਯੋ[12] ਨਿਜ ਭਾਵ ਦਿਖਾਈ ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋਹਤਿ ਬੀਚ ਬਰਾਤ ਕੇ ਕੰਚਨ ਮਹਿਂ[13] ਮਨਿ ਸੋਇ।ਸਜਤਿ ਬੇਦੀਅਨ ਕੀ ਸਭਾ ਲਜਤਿ ਸੁਧਰਮਾ[14] ਹੋਇ ॥੪੬॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਬਾਰਮੁਖੀ[15] ਸਿਰ ਮਾਂਗ ਸਵਾਰ ਸਭਾ ਕੇ ਮਝਾਰ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਆਈ†। ਬਾਦਿਤ ਗਾਯਕ[16] ਸੰਗ ਲਏ ਪਗ[17] ਨੇਵਰ[18] ਬਾਜਨੀ[19] ਆਨਿ ਵਜਾਈ।ਤਾਲਨਿ[20] ਸੰਗ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਮੁਚੰਗ ਉਪੰਗ[21] ਤੰਬੂਰਨ ਤਾਲ ਮਿਲਾਈ। ਰਾਗਨਿ[22] ਰਾਗ ਭਰੇ ਅਨੁਰਾਗ ਸੋਂ ਮੋਹਨ ਕੋ ਮਨ ਤਾਨ ਬਸਾਈ ॥ ੪੭ ॥ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ॥ ਚੇ ਚਟਪਟ[23] ਨਾਰੀ ਲੇਤਿ ਭਵਾਰੀ ਛਮ ਛਮ ਕਾਰੀ ਛਬਿ ਧਰਿਨੀ।ਸੇ ਸਟਪਟ[24] ਬੈਠਤਿ,ਕੁਜਾ[25] ਅਮੈਠਤਿ[26],ਤਾਲ ਇਕੈਠਤਿ ਮਨ ਹਰਿਨੀ।ਲੈ ਲਟਪਟ[27] ਛੈਲੀ ਰੂਪ ਨਵੇਲੀ ਗਤਿ[28] ਅਲ-ਬੇਲੀ ਸੁਠ ਅੰਗਾ[29]। ਠੰ ਠੁਮਠੁਮ ਠੁਮਕੀ[30] ਝੁਕ ਝੁਕ ਝੁਮਕੀ[31], ਦ੍ਰਮ[32]

---

[1]ਗਲ ਵਿਚ। [2]ਕਪੜੇ। [3]ਪੀਲੇ। [4]ਮਨ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਜੋਗ ਜੰਞੂ, ਭਾਵ-ਉਹ ਜੰਞੂ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਜੀਅ ਕਾ ਜਨੇਊ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੋ ਗ੍ਰਹਣ=ਮਨ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੇ ਜੋਗ। [5]ਜੰਞੂ। [6]ਸੁੰਦਰ। [7]ਕੜੇ। [8]ਸੋਨੇ ਦੇ। [9]ਬਹੁਤ। [10]ਬਹੁੱਟੇ ਫਬੇ ਹਨ। [11]ਗਲੇ ਵਿਚ ਲੰਬੀ ਮਾਲਾ। [12]ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦੇ ਸਮਾਨ:-ਮਹਿੰਦੀ, ਪੀਲੇ ਕਪੜੇ, ਕੰਗਣ, ਬਹੁੱਟੇ। ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦੇ ਸਾਮਾਨ:-ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਤਾ, ਜੀਅਕਾ ਜਨੇਊ, ਮਾਲਾ। [13]ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਵਿਚ। [14]ਇੰਦ੍ਰ (ਦੀ ਸਭਾ)। [15]ਗਾਇਨ ਵਾਲੀਆਂ। [16]ਵਜਾਉਣ ਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ। [17]ਪੈਰੀਂ। [18]ਝਾਂਝਰ। [19]ਕਿੰਕਨੀ। [20]ਛੈਂਸੀਆਂ। [21]ਨਸਤਰੰਗ ਵਾਜਾ। [22]ਰਾਗਨੀ। [23]ਛੇਤੀ। [24]ਛੇਤੀ। [25]ਬਾਹਾਂ। [26]ਵਿੰਗੀਆਂ ਕਰਕੇ। [27]ਚੰਚਲ। [28]ਟੋਰ। [29]ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ। [30]ਅਦਾ ਨਾਲ ਚੱਲੀ। [31]ਨਿਵ ਨਿਵ ਕੇ ਨਿਹੁੜਾਈ। [32]ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀ 'ਦ੍ਰਮ' 'ਦ੍ਰਮ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਮਨੋਗਤ=ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕੇ, ਮਨ ਦੇ ਧਾਰਨ ਜੋਗ।

†ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਭਾ: ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤਿਲਵੰਡੀ ਵਾਲੇ ਬਜਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਪਨੇ ਉਮਰੇ ਹੀ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਫੁਟ ਨੋਟ ਅਧਯਾਯ ੨੧ ਅੰਕ ੨੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ।

ਦ੍ਰਮ ਦ੍ਰਮਕੀ ਮਿਰਦੰਗਾ ॥ ੪੮ ॥ ਲੇ ਲਟ ਸੁਠ[੧] ਲਟਕੀ ਚਿਕਨਤਿ[੨] ਚੋਟਕੀ[੩] ਬੇਨੀ[੪] ਸਟਕੀ ਬਿਸਿਯਰਤੈ[੫]। ਬੈ ਬਿਧ[੬] ਜਿਉਂ ਨਟਕੀ ਸ਼ਾਰਤ[੭] ਪਟ ਕੀ ਕਰਵਰ ਮਟਕੀ ਸਿਰ ਧਰਤੈ[੮]। ਕੈ ਕਿੰਕਨ[੯] ਕਟ ਕੀ ਤਟ ਛਬਿ ਥਟਕੀ[੧੦] ਸਭਿ ਮਤ ਝਟਕੀ ਚਿੱਤ੍ਰ ਲਿਖੇ[੧੧]। ਸੈ ਸੁਧ[੧੨] ਨਹਿੰ ਘਟਕੀ[੧੩] ਸਭਾ ਸੁ ਠਟਕੀ[੧੪] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਹਿੰ ਅਟਕੀ ਨ੍ਰਿੱਤ ਵਿਖੇ[੧੫] ॥ ੪੯ ॥ ਅੜਿਲ ॥ ਵਿਸਰੇ ਦੇਸ਼ਨ ਕਾਲ ਸਭਾਸਦ ਜੇ ਸਬੈ। ਮੁਸਕਾਨੇ ਸੁਖਦਾਨ ਹੇਰਿ ਤਿਨ ਬਿਧਿ ਤਬੈ। ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜਗਤ ਪਰਪੰਚ ਜੋ। ਹੋ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਖਿ ਰਿਦੇ ਸਦੀਵ ਅਬੰਚ[੧੬] ਜੋ* ॥੫੦॥ ਦਯੋ ਦਰਬ ਬਹੁ ਤ੍ਰਿਯੈ ਮਹਾਂ ਸੁਖਕੰਦ ਹੈ।ਬੇਦੀਚੰਦ ਮੁਕੰਦ ਸੁ 'ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ' ਹੈ। ਦਿਵਸਤੀਨ ਅਸ ਰੀਤਿ ਬਰਾਤ ਸੁਹਾਵਨੀ। ਹੋ ਰਹੀ ਕਹੀ ਜਿਉਂ ਆਦਿ ਕਥਾ ਬਰ[੧੭] ਪਾਵਨੀ[੧੮]।੫੧।ਤਿਨਪੁਨ ਮਾਨਵ[੧੯] ਪਠਾ[੨੦] ਹਕਾਰਨ[੨੧] ਆਇਓ। ਗਮਨੈ[੨੨] ਲੈਨਿ ਬਿਦਾਇ ਰਿਦਾ ਉਮਗਾਇਓ।ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਆਦਿ ਸੁ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੋ। ਹੋ ਮੂਲੇ ਆਲਯ[੨੩] ਜਾਇ ਮਿਲੇ ਆਨੰਦ ਸੋਂ ॥ ੫੨ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਭਾਂਜਨ ਭੂਖਨ, ਚੀਰ, ਪਟੰਬਰ, ਸੁੰਦਰ ਹੈਂ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਭਾਰੇ। ਬਾਜਨ[੨੪] ਸਾਜ ਨਵੀਨ[੨੫] ਸਜੇ, ਬਹੁ ਦਾਇਜ[੨੬] ਦੀਨਿ ਉਤੰਗ ਤੁਖਾਰੇ[੨੭]। ਕੰਚਨ[੨੮] ਔਰ ਖਜੂਰ[੨੯] ਦਯੋ ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਦਈ ਤਨਿਯਾ[੩੦] ਹਿਤਕਾਰੇ[੩੧]। ਦਾਇਜ ਦੀਨ ਵਡੋ, ਪੁਰਿ ਪੰਚ ਨੈ[੩੨] ਯੋਂ ਜਸ ਸੰਚਨ ਕੀਨ ਸਵਾਰੇ ॥੫੩॥ ਬਾਂਧਵ ਸੰਗ ਸੁ ਮੂਲਾ ਤਬੈ ਪੁਨ ਪੰਚ ਹਿਤਾ[੩੩] ਸਭਿ ਹ੍ਵੈ ਇਕ ਠਾਏ। ਦੇ ਕਰਿ ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਰਹੇ ਕਰ ਬੰਦ ਦੋਊ ਮੁਖ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। 'ਆਤਮਜਾ[੩੪] ਮਮ[੩੫] ਕਿੰਕਰੀ[੩੬]

---

[੧]ਸੁਹਣੀ ਜ਼ੁਲਫ। [੨]ਚਿੰਧਾਈ ਨਾਲ। [੩]ਖਿੰਚੀ ਹੈ। [੪]ਗੁੱਤ। [੫]ਪਿਛੇ ਲਟਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸੱਪ ਵਾਂਗ। [੬]ਤਰ੍ਹਾਂ। [੭]ਇਸ਼ਾਰਾ। [੮]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਟ ਸਿਰ ਤੇ ਮਟਕੀ ਧਰਦਾ ਹੈ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। [੯]ਤੜਾਗੀ। [੧੦]ਲੱਕ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਛਬਿ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ। [੧੧](ਦੇਖਣ ਹਾਰਾਂ ਦੀ) ਮਤ ਹਿਰ ਗਈ ਮਾਨੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹਨ। [੧੨]ਹੋਸ਼। [੧੩]ਦਿਲ ਦੀ। [੧੪]ਅਸਚਰਜ ਵਿਚ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਈ। [੧੫]ਨਾਚ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਾਂ ਫਸ ਗਈਆਂ। [੧੬]ਅਠੱਗ। [੧੭]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੧੮]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [੧੯]ਬੰਦਾ। [੨੦]ਭੇਜਿਆ। [੨੧]ਸੱਦਣ। [੨੨]ਫਿਰੇ। [੨੩]ਘਰ। [੨੪]ਘੋੜੀ। [੨੫]ਨਵੇਂ। [੨੬]ਦਾਜ। [੨੭]ਊਠ। [੨੮]ਸੋਨਾਂ। [੨੯]ਚਾਂਦੀ। [੩੦]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੀ। [੩੧]ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ। [੩੨]ਨਗਰ ਦੇ ਪੈਂਚ ਨੇ। [੩੩]ਹਿੱਤਾ ਨਾਮੇਂ ਪੈਂਚ। [੩੪]ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [੩੫]ਮੇਰੀ। [੩੬]ਦਾਸੀ।

*ਇਥੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਗ ਰੰਗ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਤੇ ਕਦੇ ਨਾ ਠੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਰਸਾਯਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਊਣ ਲਈ ਪਾਯਾ ਹੈ।

ਜਾਨਹੁ ਔਰ ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਮੈਂ[੧] ਬਨ ਆਇ। ਆਪ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਲਾਇਕ ਹੋ ਜਗ' ਯੌਂ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਹਰਿਖਾਇ ॥ ੫੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਕਾਰਿ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਮੋਦਹਿਂ[੨] ਛਾਇ। ਰਸ ਰਾਖਨੋ ਯੁਗ[੩] ਪਰਸਪਰ[੪] ਜਸ ਵਿਧਿ[੫] 'ਹਿਤੇ[੬]' ਅਲਾਇ[੭] ॥ ੫੫ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਮੂਲੇ ਕੀ ਤ੍ਰੀਯ ਵਿਰਾਗ ਕਰੈ ਤਨੀਆ ਅਨੁਰਾਗ[੮] ਰਿਦੇ ਉਮਗਾਇ[੯]। ਔਰ ਮਿਲੀ ਕਨਕਾ[੧੦] ਤਹਿਂ ਆਨਿ ਵਡੀ ਵਡਭਾਗਣ ਹੈ ਜਿਹ ਥਾਇ[੧੧]। ਡੋਰੇ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕੀਨਿ ਚਲੇ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ[੧੨] ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ।ਵਾਰਤਿ ਬਿੱਤ[੧੩], ਉਦਾਰ ਕੀਏ ਚਿਤ, ਕੀਰਤਿ ਬੀਚ ਕਬਿੱਤਨਿ ਗਾਇ ॥ ੫੬ ॥ ਅੜਿਲ ॥ ਬ੍ਰਿੱਧ[੧੪] ਤਰੁਨ[੧੫] ਜੇ ਮਨੁਜ[੧੬] ਸੁ ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ਾਨਿ[੧੭] ਕੇ। ਜਸ ਵਿਸਤਾਰਹਿਂ ਅਧਿਕ ਕਹੈਂ ਬਿਸਮਾਨ ਕੇ[੧੮]। 'ਹਮਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕਬਹਿ ਨ ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਭਯੋ। ਹੋ ਜੈਸੇ ਇਸ ਉਪਬ੍ਯਾਹਿ[੧੯] ਹਰਖ ਅਤਿਸ਼ੈ ਭਯੋ' ॥ ੫੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ ਬਿਧਿ ਜਸ ਵਿਸਤਾਰਿ ਕੈ ਗਮਨੀ ਪੰਥ ਬਰਾਤ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸ ਤਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕੀਨੇ ਮਗ ਜਾਤਿ[੨੦] ॥੫੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬ੍ਯਾਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਾਈਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ।੨੨।

੨੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਕਤਾ ਕਨ ਤੇ ਮੇਰੁ ਕਿਯ ਮੇਰਹੁੰ ਤੇ ਕਨ ਕੀਨ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਮਹਿ ਮਮ ਕੇਵਲ ਦਾਨੀ ਦੀਨ ॥ ੧ ॥

{ ਸਿਕਤਾ=ਰੇਤ। ਕਨ=ਕਿਣਕੇ ਤੋਂ। ਮੇਰੁ=ਮੇਰੂ—ਪਰਬਤ। }
{ ਨਮਹ=ਨਮਸਕਾਰ। ਮਮ=ਮੇਰੀ। ਕੇਵਲ=ਨਿਰੋ, ਇਕੱਲੇ ਆਪ। }

ਅਰਥ—(ਜਿਸਨੇ) ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਣਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਬਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਕਿਣਕੇ ਕਰ ਸਿੱਟਿਆ, (ਹਾਂ ਜੋ) ਦ ਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕੱਲਾ ਆਪ ਹੈ (ਉਸ ਸਤਿਗੁਰ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇੱਥੇ ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਤੋਂ ਹਿੰਦਵਾਇਨ ਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਕੌਮਾਂ ਜੋ ਹਿੰਦਵਾਸੀ ਸਨ, ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਤੀਰਥ ਤੇ ਮੰਦਰ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

---

[੧]ਮੈਥੋਂ। [੨]ਖੁਸ਼ੀ। [੩]ਦੋਨੋ ਧਿਰਾਂ ਨੇ। [੪]ਆਪੋ ਵਿਚ। [੫]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੬]ਹਿਤੇ ਪੈਂਚ ਨੇ। [੭]ਕਿਹਾ ਸੀ। [੮]ਧੀ ਦਾ ਮੋਹ। [੯]ਉਛਲੇ। [੧੦]ਕੰਨਿਆਂ। [੧੧]ਜਿਥੇ ਵਡਭਾਗਣ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਨ) ਹੋਰ ਕੁੜੀਆਂ ਮਿਲਣ ਆਈਆਂ। [੧੨]ਕਵਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ। [੧੩]ਧਨ। [੧੪]ਵੱਡੇ ਤੇ। [੧੫]ਜੁਆਨ। [੧੬]ਮਨੁਖ। [੧੭]ਦੋਹਾਂ ਤਰਫਾਂ ਦੇ। [੧੮]ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ। [੧੯]ਵਿਆਹ ਵਿਚ। [੨੦]ਜਾਂਦਿਆਂ ਵਾਰੀ ਜੀਕੂੰ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ, ਪਹਿਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਫੇਰ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਓਹ ਜੋ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟ, ਆਨ ਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਗਿਰ, ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠਾਂ ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਵਾਂਙੂ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦੇ ਪਰਬਤ ਵਰਗੀ ਸੰਘਟਨ ਤੇ ਜੱਥੇ ਬੰਦ ਅਵਸਥਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ, ਉੱਚ ਆਦਰਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰ ਪਰਬਤ ਬਨਾਯਾ, ਤੇ ਪਰਬਤ ਵਰਗੇ ਸੰਘਟਨ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਰੇਤ ਵਾਂਙੂ ਟੁਟ ਫੁਟ, ਬਿਖਰ, ਅੱਜ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਹਿੰਦੂ ਜੋ ਦੀਨ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ ਬਾਹੁੜਿਆ, ਆਪ ਇਕੱਲੇ ਦਾਨੀ ਹੋਕੇ ਬਾਹੁੜੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ। ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨਗਰ ਕੇ ਗਈ ਬਰਾਤਾ। ਜਾਂਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਭਾਂਤਾ। ਬਾਜੇ ਤੂਰਹੀ[1] ਪਟਹਿ[2] ਨਿਸ਼ਾਨਾ[3]। ਪੁਰਿਕੇ ਨਰਨਿ ਸੁਨੀ ਧੁਨਿ ਕਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਪਾਵਸ[4] ਵਿਖੇ ਉਠਾ ਘਨ[5] ਘੋਰਾ[6]। ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਮੋਦ[7] ਜਿਉਂ ਮੋਰ ਨ ਥੋਰਾ[8]।ਤਿਉਂ ਪੁਰਿ ਮਨੁਜ[9] ਰਹੇ ਹਰਿਖਾਈ।ਸਦਨ ਨਾਨਕੀ ਭਨਤਿ* ਬਧਾਈ ॥ ੩ ॥ ਤੂਰਨ ਬਹਿਰ[10] ਨਗਰ ਤੇ ਆਏ। ਹਿਤ ਬਿਲੋਕਨੇ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਕਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੋ ਨਾਗਰ ਨਾਰੀ। ਭੂਖਨ ਬਸਨ[11] ਰੁਚਿਰ[12] ਛਬਿ ਧਾਰੀ ॥੪॥ ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਬੀਥਨ ਮਹਿਂ[13] ਟੋਲੀ। ਆਇ ਨਿਕੇਤ ਵਧਾਈ ਬੋਲੀ। ਬਧੂ[14] ਬਿਲੋਕਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਨਿਕਟਿ ਨਾਨਕੀ ਕਹਿ ਸੁਭ ਭਾਖਾ ॥ ੫ ॥ ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ ਸਗਲ ਬਰਾਤਾ।ਜਨੁ ਅਨੰਦ ਕੋ ਮੇਘ ਸੁਹਾਤਾ। ਦੂਲਹੁ ਦੁਲਹਨ ਆਗੇ ਜਾਵਤਿ। ਪੀਛੇ ਲਾਲੂ ਧਨ ਬਰਖਾਵਤਿ ॥ ੬ ॥ ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਗੇ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤੂ। ਨਾਰਨ ਸਹਿਤ ਨਾਨਕੀ ਤੂਰਨ। ਨਿਕਸਿ ਕਰੀ ਕੁਲਰੀਤਿ ਸੰਪੂਰਨ ॥ ੭ ॥ ਸਾਦਰ[15] ਲੈ ਕਰਿ ਨਿਜ ਭਰਜਾਈ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਬੀਚ ਬਸਾਈ†। ਪਾਇ ਓਲ ਮੈ[16] ਧਨ ਕੀ ਥਾਤੀ[17]। ਭਰੀ ਹਰਖ ਭੀ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥੮॥ ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ। ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ[18] ਅੰਗਾ।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ[19] ਉਰ ਹਰਖੈਂ ਨਾਰੀ। ਦੇਤਿ ਆਸ਼ਿਖਾ[20]

[1]ਤੁਰੀ। [2]ਭੇਰੀ। [3]ਨਗਾਰੇ। [4]ਬਰਸਾਤ। [5]ਬੱਦਲ। [6]ਅਵਾਜ। [7]ਖੁਸ਼ੀ। [8]ਬਹੁਤ। [9]ਮਨੁਖ। [10]ਬਾਹਰ। [11]ਕਪੜੇ। [12]ਸੁੰਦਰ। [13]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ। [14]ਵਹੁਟੀ। [15]ਆਦਰ ਨਾਲ। [16]ਝੋਲੀ ਵਿਚ। [17]ਧਨ ਦੀ ਥੈਲੀ। [18]ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ। [19]ਵੇਖ ਵੇਖਕੇ। [20]ਅਸੀਸਾਂ।

*ਪਾ:-ਬਦਤ। †ਪਾ:-ਸੁਹਾਈ।

ਸੁਖਦ ਉਚਾਰੀ ॥੯॥ ਬਹੁਰ ਬਰਾਤਹਿ ਕੀਨਿ ਨਿਵੇਸਾ[੧]। ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪਾਇ ਨਿਦੇਸਾ[੨]। ਸੇਵਾ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ। ਤਬ ਜਰਾਮ ਕੀਨੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ[੩] ॥ ੧੦ ॥ ਅਸ* ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੁਇ ਨਿਸਾ[੪] ਬਿਤੀਤੀ। ਪੁਨ ਕਾਲੂ ਬੋਲਯੋ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ। 'ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਦੇਖਨਿ ਹੇਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਤ ਲਾਗੀ॥੧੧॥ ਤਿਹ ਕੋ ਕਰਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ। ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਗਮਨੋ ਅਬ ਤੂਰਨ[੫]। ਬਧੂ ਸੰਗਿ ਲੇ ਨਾਨਕ ਗਮਨੈ[੬]। ਮਿਲੇ ਮਾਤਕੋ ਅਪਨੈ ਭਵਨੈ[੭] ॥੧੨॥ ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਰ ਦਰਸ ਕੀ ਪਯਾਸਾ। ਚਲਿ ਤਲਵੰਡੀ ਪੂਰਹਿ ਆਸਾ। ਮੁਝ ਚਲਤਯੋ ਤਿਨ ਗਿਰਾ[੮] ਉਚਾਰੀ[੯]।–ਪੁਰਿ ਅਪਨੇ ਆਨਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ–॥੧੩॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਆਇ ਬਹੋਰੀ[੧੦]। ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਇਉਂ ਮਸਲਤ ਮੋਰੀ'। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਆਸੁ[੧੧]। ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਜਰਾਮ ਤਿਹ ਪਾਸੂ॥੧੪॥'ਜਬ ਤੁਮ ਲੇ ਜਾਵਹੁਗੇ ਤਹਿੰਵਾ[੧੨]। ਮੋਦੀ ਕਾਰ ਨ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਬਹਿਵਾ[੧੩]। ਲੇਨਾ ਦੇਨਾ ਕਾਰਜ ਭਾਰੀ। ਬਿਨ ਇਨ ਤੇ ਨਹਿੰ ਜਾਤਿ ਸੰਭਾਰੀ[੧੪] ॥੧੫॥ ਸੌਦਾ ਆਪਨ[੧੫] ਵਿਖੈ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਕਰਹਿ ਨਬਾਬ ਮੰਗ ਕੋ ਲੇਖਾ ? ਕਮਲਨੈਨ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਪੁਨ ਨਾਂਹੀ। ਗਵਨ ਬਨੈ ਕਿਉਂ ਤਵ ਘਰ ਮਾਂਹੀ'॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਕੀ ਗਿਰਾ[੧੬] ਅਹੇਤੂ[੧੭]। ਪੁਨ ਕਾਲੂ ਬੋਲਯੋ ਕੁਲਕੇਤੂ। 'ਸੁਨਹੁ ਆਤਮਜ[੧੮]! ਮਾਤ ਤੁਮਾਰੀ। ਹੋਇ ਹਰਖ ਸਹਿ ਬਧੂ[੧੯] ਨਿਹਾਰੀ[੨੦] ॥ ੧੭ ॥ ਤਲਵੰਡੀ ਚਲਿਯੋ ਇਕ ਬੇਰਾ। ਪੁਨਿ ਮਨ ਮੈ ਤਹਿੰ ਕਰਹੁ ਬਸੇਰਾ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਰਮ ਬੁਲਾਰ ਬਹੋਰੀ†। ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥੧੮॥ ਮਮ ਸਨੇਹ ਜੇ ਗੁਨਹੁ ਨ ਉਰ ਮੈਂ। ਤਿਹ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਚਲਹੁ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮੈਂ'। ਅਸ ਬਿਧਿ ਝਗਰਤਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ ਮੂਲਾ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੯ ॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਭੇ ਬਯਾਹ ਪਿਛਾਰੀ। ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਹਿਤ ਧਾਰੀ। ਲੇਨਿ ਹੇਤ ਨਿਜ ਤਨਿ-ਜਾ ਆਯੋ।ਪਹੁੰਚ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਬਾਦ[੨੧] ਕੋ ਬਚਨ

---

[੧]ਡੇਰਾ ਯਾ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ। [੨]ਆਗਯਾ। [੩]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੪]ਦੋ ਰਾਤਾਂ। [੫]ਛੇਤੀ। [੬]ਚੱਲੇ। [੭]ਘਰ ਵਿਚ। [੮]ਬਾਣੀ। [੯]ਉਚਾਰੀ ਸੀ। [੧੦]ਫੇਰ। [੧੧]ਛੇਤੀ। [੧੨]ਓਥੇ। [੧੩]ਨਹੀਂ ਚਲੇਗੀ। [੧੪]ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [੧੫]ਹਟ। [੧੬]ਬਾਣੀ। [੧੭]ਰੁੱਖੀ। [੧੮]ਪੁੱਤਰ। [੧੯]ਵਹੁਟੀ ਸਣੇ। [੨੦]ਵੇਖਕੇ। [੨੧]ਝਗੜੇ।

*ਪਾ:–ਇਸ।

†ਪਾ:–ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਬੁਲਾਰ ਬਹੋਰੀ।

ਬਖਾਨ॥'ਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ॥ਕਾਰ ਕਰਨ ਕੋ ਔਰ ਨ ਕੋਊ। ਲੇਖਾ ਕਰਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖਹਿ ਜੋਊ' ॥੨੧॥ ਪੁਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਰਮ ਸਯਾਨ॥ ਮਾਨਹਿੰ ਜਿਹ ਬਚ ਜੇ ਮਤਿਵਾਨ[1]। ਸਭਿਨਿ ਹੇਤ ਕੀ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰੋਨਿ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨੀ ॥ ੨੨ ॥ ਭਯੋ ਬਯਾਹ ਸੁਤ ਇਕ ਕੀ ਮਾਤਾ। ਬਿਨਾ ਬਿਲੋਕੇ[2] ਕਯੋਂ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਾਂਤਾ। ਇਤਹਿ[3] ਉਡੀਕਤਿ ਸੋ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਈ[4]। ਬਿਛੁਰੇ ਬਛ[5] ਜਯੋਂ ਧੇਨੁ ਲਵਾਈ[6] ॥ ੨੩ ॥ ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਬਿਨ ਮਿਲੇ ਅਨੀਤੂ। ਸਭਿ ਮਨ ਲਖਹੁ[7] ਹੋਤਿ ਵਿਪਰੀਤੂ[8]। ਮੂਲ ਚੰਦ ਸੁਨਿ! ਤੋਰ[9] ਕੁਮਾਰੀ[10]ਭਯੋ ਆਵਨਾ[11] ਪੂਰਬ ਵਾਰੀ॥੨੪॥ ਜਾਇ ਸਾਸ ਢਿਗ[12]ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ॥ਹੇਰਿ[13]ਬਧੂ ਹ੍ਵੈ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਲੇਯ ਅਸੀਸ॥ਪੁਨਿ ਆਵਹਿ ਪਦ ਪਰ ਧਰਿ ਸੀਸ॥੨੫॥ਕਿਉਂ ਇਨ ਬਨੈ ਰਹਿਨ ਤਲਵੰਡੀ॥ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ ਕੀ ਇਹਠਾਂ ਮੰਡੀ। ਬਾਲੇ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ[14] ਅਬ ਜਾਵਹਿੰ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਨਿਜ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿੰ'॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਪਰਮਾ-ਨੰਦ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ। ਮਨ ਮਾਨੀ[15] ਸਭਿ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ। ਮੁਝੇ ਬੁਲਾਇ ਲੀਨ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥ 'ਹਮ ਜਾਵਹਿੰ ਤਲਵੰਡੀ ਨਗਰੀ। ਰਹਿ ਤੁਮ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹੁ ਸਗਰੀ॥ਖਰਚ ਨਿਸ਼ੰਕਹਿ ਦੇਹੁ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਆਨਿ ਕਰਹਿੰਗੇ ਹਮ ਸਭਿ ਲੇਖਾ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਹਿ ਬਾਲਾ॥ਹੌਂ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। 'ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੋ ਕਾਜ ਵਿਸ਼ੇਖਾ[16]। ਮੋ ਤੇ ਸਾਂਭਯੋ ਜਾਇ ਨ ਲੇਖਾ॥੨੯॥ ਕਾਰ ਚਲੇ ਕਿਉਂ ਬਿਨਾ ਤੁਮਾਰੇ। ਰਹਨਿ ਚਾਹਿ ਮਮ[17] ਸਦਾ ਸੰਗਾਰੇ[18]। ਰਾਵਰ ਸਰਸ[19]*ਹੋਇ ਜੋ ਕੋਊ। ਤੌ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਤ ਨਿਬਾਹੈ ਸੋਊ'॥੩੦॥ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸਸਿ ਸ਼ੋਭ॥ ਬਚਨਨਿ ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਬਿ[20]ਲੋਭ[21]। 'ਹ੍ਵੈਬਾਲੇ ਤੁਝਕੋ ਮਮ ਸੰਗਾ[22]।ਸਭੈ ਬੈਸ ਮੈਂ ਰਹੈਂ ਅਭੰਗਾ[23] ॥ ੩੧ ॥ ਸਦਾ ਨਾਮ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਕਟੈ ਜੁ ਬੇਰੀ। ਕਾਰ ਕਰੈ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਤਾਰਾ। ਰਹੁ ਠਾਂਢੇ ਮਧ

[1]ਬੁਧੀਮਾਨ ਸਾਰੇ। [2]ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ। [3]ਇਸ ਪਾਸੇ। [4]ਅੱਖਾਂ ਲਾਕੇ। [5]ਵਛੇ ਨੂੰ। [6]ਜਿਵੇਂ ਗਊ ਲਵੇਰੀ। [7]ਸਮਝੋ। [8]ਉਲਟੀ ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [9]ਤੇਰੀ। [10]ਪੁਤ੍ਰੀ। [11]ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ। [12]ਸੱਸ ਦੇ ਪਾਸ। [13]ਵੇਖਕੇ। [14]ਹੱਟੀ ਤੇ ਛੱਡਕੇ। [15]ਮਨ ਵਿਚ (ਠੀਕ) ਮੰਨਕੇ। [16]ਬਹੁਤ ਹੈ। [17]ਮੇਰੀ। [18](ਤੁਸਾਂ ਦੇ) ਨਾਲ। [19]ਆਪ ਜੇਹਾ। [20]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ। [21]ਲੁਭਾ ਰਹੀ ਹੈ। [22]ਮੇਰਾ ਸਾਥ। [23]ਲਗਾਤਾਰ। *ਪਾ:-ਸਮਸਰ।

ਈਠ* ਹਮਾਰਾ[1] ॥੩੨॥ ਏਕ ਮਾਸ[2] ਲੌ ਹਮਰੋ ਆਵਨ । ਤਾਵਦ[3] ਰਹੀਏ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਵਨ' । ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ । ਕਹ੍ਯੋ ਬਚਨ 'ਹੌਂ ਰਾਵਰਿ ਚੇਰਾ॥੩੩॥ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਦੀਜੈ ਬਰ ਐਸੇ। ਤੁਮ ਆਇਸੁ ਪੇਲੌਂ ਨਹਿੰ[4] ਕੈਸੇ[5] । ਰਹੌਂ ਸਦਾ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਯਹੀ ਹਮਾਰੀ'॥੩੪॥ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨਾ । ਕਹ੍ਯੋ 'ਹੋਇ ਮਨ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਖਚਨਾ' । ਕਰੀ ਬਹੁਰ ਤਲਵੰਡੀ ਤਯਾਰੀ । ਜੋ ਬਰਾਤ ਸਭਿ ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਰੀ॥੩੫॥ ਮੈਂ ਪੀਛੇ ਕੀਨੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਮੋਦੀ । ਦਯੋ ਖਰਚ ਜੋ ਚਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਲੋਦੀ । ਵਸਤੁ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਅਤੁਟ ਭੰਡਾਰਾ। ਆਪਨ ਬੈਸਾ[6] ਦੇਉਂ ਸੁਖਾਰਾ। ॥ ੩੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਲਾ ਕਹਿ, ਦੇਖੇ ਨਹੀਂ ਤਲਵੰਡੀ ਜੁ ਅਨੰਦ । ਸੁਨੋ ਸੁ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੌਂ ਕਹੌਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖ ਕੰਦ ! ॥੩੭॥ਚੌਪਈ॥ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਹੂਚੇ । ਬਾਜਤਿ ਬਾਜੇ ਜਿਨ ਧੁਨਿ ਊਚੇ । ਤਬ ਪੁਰਿ† ਪਾਈ ਸਾਗਰ ਸੋਭਾ[7] । ਉਮਗੇ ਨਰ ਜਨੁ ਬਢ੍ਯੋ ਛੋਭਾ[8] ॥੩੮॥ ਕਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੋ ਨਾਗਰ ਨਾਰੀ । ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਰੁਚਿਰ ਸਵਾਰੀ । ਪਰਿਪਾ[9] ਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛਬੀਲਾ । ਸੋਹਤਿ ਜਨੌਂ ਬੜਵਾਨਲ ਕੀਲਾ[10] ॥ ੩੯ ॥ ਕੀਰਤਿ ਰਾਕਾ[11] ਬਨੀ ਸੁਹਾਤੀ । ਉਡਗਨ[12] ਭੂਖਨ ਸਹਿਤ ਬਰਾਤੀ[13] । ਬਚਨ ਅਮੀ[14] ਅਹਿਲਾਦ ਮੁਕੰਦਾ । ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਚੰਦਾ ॥੪੦॥ ਤਿਸਹਿ

---

[1]ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ (ਹੱਟੀ) ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਹੋ ਰਹੁ । [2]ਮਹੀਨਾ । [3]ਤਦ ਤਕ। [4]ਮੋੜਾਂ ਨਾਂ। [5]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ । [6]ਹੱਟੀ ਤੇ ਬੈਠਾ । [7]ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ ਪਾਈ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ । [8]ਚੜ੍ਹਾਉ । [9]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ । [10]ਸਮੁੰਦਰੀ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ । [11]ਚਾਂਦਨੀ । [12]ਤਾਰੇ । [13]ਜਾਞੀ । [14]ਅੰਮ੍ਰਿਤ । *ਪਾ:-ਮੀਤ ।

†ਤਲਵੰਡੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਗਰੀ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਹਿਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਕੇ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਤੁਰੀਆਂ ਹਨ ਇਹ (ਬੜਵਾਨਲ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚਮਕਦੀ ਅੱਗ ਹੈ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਫਸੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਕੇ ਲੋਕ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਇਹ ਮਾਨੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੁਵਾਰ ਭਾਟਾ ਹੈ, ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇ ਸਮੁੰਦਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਉੱਛਲਦਾ ਹੈ । ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਜਾਂਞੀ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ, ਵੇਖਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਕੋਰ ਹਨ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਰ ਅਨੰਦ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਬਿਲੋਕਨ ਹੇਤ ਉਮੰਗਾ। ਆਵਤਿ ਨਰ ਜਨੁ ਉਠੇ ਤਰੰਗਾ। ਨਗਰ ਕੋਟ ਬੇਲਾ[2] ਤਜਿ[3] ਤੂਰਨ। ਫੈਲਨੋ ਜਲ ਜਿਉਂ ਵਹਿਰ ਸੰਪੂਰਨ ॥ ੪੧ ॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖ ਪਰਮੋਦ* ਨ ਥੋਰਾ। ਸਭਿਹਿਂ ਬਿਲੋਚਨ ਕੀਨਿ ਚਕੋਰਾ। ਚਿਰੇਕਾਲ ਬਿਛਰੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ[4]। ਜਿਨਕੋ ਮਿਲਨੈ ਕੀ ਬਹੁ ਪਯਾਸਾ॥੪੨॥ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਿ ਨਿਕਟਿ ਬਰਾਤਾ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਦ੍ਵਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਹਾਤਾ॥ ਜਹਿਂ ਚੌਪਰ ਜਨੋਂ[5] ਚਾਰਬਜਾਰੂ॥ਤਿਹ ਮਹਿੰਗਮਨੇਹਰਖਅਪਾਰੂ॥੪੩॥ਧਨਵਾਰਤਿਬਰਖਾਵਤਿ ਭਾਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਸੁਜਸ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਨਿਕ-ਟਹਿ ਆਇ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਹੋਤਿ ਵਧਾਇ ॥ ੪੪ ॥ ਭਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਉਰ[6] ਹਰਖ ਘਨੇਰਾ। ਸਹਿਤ ਸਨੂਖਾ[7] ਸੁਤ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਕਰਹਿ ਨਿਛਾਵਰ ਦਰਬ ਅਪਾਰਾ। ਵਾਰੈ[8] ਵਾਰ ਵਾਰ[9] ਵਰ ਵਾਰਾ[10] ॥ ੪੫ ॥ ਜੋ ਕੁਲਰੀਤਿ ਸ਼ਗੁਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਹੀ! 'ਹੌਂ ਬਲਿਹਾਰੀ' ਬੈਨ ਉਚਰਿਹੀ। 'ਭਯੋ ਸਪੂਤ ਨਿਕਤ ਹਮਾਰੇ। ਬਿੰਸਤਏਕ[11] ਜਾਸੁ[12] ਕੁਲ ਤਾਰੇ' ॥੪੬॥ ਮਿਲੀ ਸੁਲ-ਖਣੀ ਪੁਨਿ ਨਿਜ ਸਾਸੂ। ਧਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਮਸਤਕ ਆਸੂ[13]। ਆਸ਼ਿਖ[14] ਦੀਨੀ,ਲੀਨੀ ਅੰਕਾ[15]। ਹਰਖ ਬਿਲੋਕਯੋ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[16] ॥ ੪੭ ॥ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੀ ਮਿਲੀ ਬਧੂਟੀ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਮੁਖ ਸੁਖ ਜਨੁ ਲੂਟੀ। ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ। ਲੇਤਿ ਹਰਖ ਧੁਤਿ ਅੰਗ ਨ ਮਾਈ ॥੪੮॥ ਸਹਿਤ ਸਨੂਖਾ ਸੁਤਹਿ ਸੁਹਾਈ॥ਵਾਰਤਿ[17]ਮਾਤੁ ਲਵਨ[18]ਪੁਨਿਰਾਈ॥ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ[19] ਤ੍ਰਿਨ[20]ਡਾਰਤਿ ਪੀਠਾ॥ਕਹੈ ਕਿ'ਲਗਹਿ ਨ ਕਾਹੂ ਡੀਠਾ[21]'॥੪੯॥ਨਿਕਸ† ਸਦਨ ਦੁਖਕਦਨ ਬਹੋਰੀ। ਮਿਲੇ ਸਭਿਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਨ ਥੋਰੀ। ਯਥਾ-ਯੋਗ ਕੀਨੋ ਸਨਮਾਨਾ। ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੫੦ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ‡ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਬੂਝੇ। ਸੁਖਹਿ ਸੁਨਾਯੋ ਨੇਹੁ ਅਰੂਝੇ[22]। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਦਾਰ ਮਧੁਰ ਲਖਿ ਸ਼ੀਲਾ[23]। ਸਭਿਹਿ ਸਰਾਹਹਿਂ ਰੂਪ ਛਬੀਲਾ§॥੫੧॥

[1]ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਫਸੀਲ। [2]ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ। [3]ਛੱਡਕੇ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ। [5]ਚੌਪੜ ਵਾਕੂੰ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ। [7]ਨੂੰਹ ਸਮੇਤ। [8]ਵਾਰਦੀ ਹੈ। [9]ਬਾਰ ਬਾਰ। [10]ਦੂਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ। [11]ਇੱਕੀ। [12]ਜਿਸ ਨੇ। [13]ਛੇਤੀ। [14]ਅਸੀਸਾਂ। [15]ਜੱਫੀ ਵਿਚ। [16]ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [17]ਵਾਰਦੀ ਹੈ। [18]ਲੂਣ। [19]ਤੋੜ ਤੋੜਕੇ। [20]ਤੀਲੇ। [21]ਨਜ਼ਰ। [22]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਯਾਰ ਵਿੱਚ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਖਸਾਂਦ ਸੁਣਾਈ। [23]ਸੁਭਾਵ। *ਪਾ:-ਸੁ ਪ੍ਰਮੋਦ।

†ਪਾ:-ਨਿਕਟ। ‡ਪਾ:-ਪ੍ਰਸੰਨ। §ਪਾ:-ਸੁਸ਼ੀਲਾ।

ਯੁਗਲ[੧] ਮਹੂਰਤ ਬੈਸਿ ਬਿਤਾਏ। ਉਠਿ ਘਰ ਘਰ ਸਭਿ ਨਰ ਪਧਰਾਏ।
ਪੁਨਿ ਕਾਲੂ ਬੋਲਯੋ 'ਇਉਂ*ਕੀਜੈ।ਚਲਿ ਬੁਲਾਰ ਢਿਗ ਤਾਤ[੨]! ਮਿਲੀਜੈ'
॥੫੨॥ ਕਿੰਚਤ ਮਾਨਵ ਲਾਲੂ ਸਾਥਾ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਵਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ।
ਜਹਿਂ ਨਿਜ ਮੰਡਪ[੩] ਸਭਾ ਲਗਾਈ।ਬੂਝਤਿ ਰਾਇ ਬਿਵਾਹ ਭਲਾਈ॥੫੩॥
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਕਰਨ ਈਠ ਕੋ[੪] ਬਿਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਨੀ[੫]। ਪੇਖਤਿ
ਪੁਲਕਯੋ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਅੰਗਾ। ਤੂਰਨ[੬] ਤਿਸ਼ਟਯੋ[੭] ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ[੮] ॥ ੫੪ ॥
ਬਦਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉੱਜਲ ਓਰਾ। ਲੋਚਨ ਕੀਨਿ ਚਕੋਰਨਿ ਜੋਰਾ[੯]। ਨਿਕਟ
ਜਾਇ ਪਦ ਪਰਸਨ ਹੇਤੂ[੧੦]। ਝੁਕਨ ਲਗੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ॥੫੫॥ ਭਰਿ
ਕਰ ਸੋਂ ਕੋਰੀ[੧੧] ਗਰ[੧੨] ਲਾਏ। ਲੋਚਨ ਬੀਚ ਅਨੰਦ ਜਲ ਛਾਏ। ਸੁਖ
ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ।ਬਿਨ ਉਚਰੇ[੧੩]ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਪਹਿਚਾਨੀ॥੫੬।
ਮੰਚ ਸਿਰ੍ਹਾਨੈ ਦਿਸ਼[੧੪] ਬਰਿਆਈ[੧੫]। ਬੈਸਾਏ[੧੬], ਉਰ ਮੋਦ ਬਡਾਈ
ਦਰਸ ਪਯਾਸ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਨ ਥੋਰੇ। ਜਨੁ ਪੀਵਤਿ ਕਿਧ ਨੈਨ ਕਟੋਰੇ॥੫੭।
ਏਕ ਘਟੀ[੧੭] ਲਗ ਕੋਇ ਨ ਬੋਲਾ। ਹੇਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਰਹੇ ਅਡੋਲਾ। ਬਹੁਰ
ਬਯਾਹ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰਤੂਤਾ। ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਰਾਇ ਮਤਿਪੂਤਾ[੧੮] ॥੫੮॥ ਮਰ-
ਦਾਨਾ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ[੧੯]। 'ਤਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸੁਨਹੁ ਭੁਪਾਲਾ[੨੦]†। ਪੁਰਿ
ਸੁਲਤਾਨ ਬਹੁਤ ਜਸੁ ਛਾਵਾ।ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਘਰ ਘਰ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵਾ॥੫੯॥
ਦੌਲਤਖਾਨ ਦੀਨ ਜੋ ਚਾਹਾ। ਭੂਰ ਵਸਤੁ ਲੀਨੀ ਤਿਹ ਪਾਹਾ[੨੧]। ਤਿਹਤੇ
ਪੁਨਿ ਚਢਿ ਚਲੀ ਬਰਾਤਾ। ਕੀਨੋ ਜਾਇ ਢੁਕਾਉ ਸੁਹਾਤਾ॥੬੦॥ਖਰਚਯੋ
ਕਾਲੂ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਭਾ ਸੁਠਿ[੨੨] ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਦੁਹਦਿਸ਼[੨੩] ਨੈ ਰਸ ਅਤਿਸ਼ੈ ਰਾਖਾ। ਜਿਨਿਕੈ ਮਨ ਜਸੁ ਕੀ
ਅਭਿਲਾਖਾ॥੬੧॥ ਮੁਝ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਬਯਾਹ ਘਨੇਰੇ। ਬਿੱਪ੍ਰ[੨੪] ਸੁ ਬਾਹਜ[੨੫]
ਬੈਸ[੨੬] ਵਡੇਰੇ। ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਮੈਂ ਸੁਨਾ ਨ ਦੇਖਾ। ਜਸ ਇਸ ਮਹਿਂ ਭਾ

---

[੧]ਭਾਵ ਦੋ ਘੜੀ। [੨]ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! [੩]ਮੰਡ੍ਹਏ ਵਿੱਚ। [੪]ਪਿਆਰੇ ਦੇ। [੫]ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਨਾਸ। [੬]ਛੇਤੀ। [੭]ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। [੮]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। [੯]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਰੂਪੀ ਚਕੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ (ਅ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ। [੧੦]ਛੋਹਨ ਵਾਸਤੇ। [੧੧]ਜੱਫੀ। [੧੨]ਗਲੇ। [੧੩]ਇਨਾਂ ਕਹੇ ਤੇ। [੧੪]ਪਲੰਘ ਦੇ ਸਿਰ੍ਹਾਣੇ ਵਲ। [੧੫]ਜੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ। [੧੬]ਬਿਠਾਏ। [੧੭]ਘੜੀ। [੧੮]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ। [੧੯]ਤਿਸ ਵੇਲੇ। [੨੦]ਰਾਇ ਜੀ। [੨੧]ਉਸ ਪਾਸੋਂ। [੨੨]ਸੁੰਦਰ। [੨੩]ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ। [੨੪]ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [੨੫]ਖੱਤ੍ਰੀ। [੨੬]ਵੈਸ਼। ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੱਤ੍ਰੀ ਵੈਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ (ਵਯਾਹ)। *ਪਾ:-ਇਮ, ਇਵ। †ਪਾ:-ਭੁਵਾਲਾ।

ਮੋਦ ਬਿਸੇਖਾ' ॥੬੨॥ ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਮਨ ਤਨ ਸੁਖ ਪਾਵਾ। 'ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ' ਕਾਲੂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗਾਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕਲਸ ਸੁਹਾਵਨ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਕਿਯ ਘਰ ਆਵਨ ॥ ੬੩ ॥ ਬਿੰਜਨ[੧] ਨਿਜ ਕਰ[੨] ਜਨਨਿ[੩] ਸਵਾਰੇ[੪]। ਬੈਠਿ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਨੇਹੁ ਜਿਵਾਰੇ[੫]। ਰੁਚਿਰ ਅਸਨ ਜੋ[੬] ਅਚਯੋ[੭] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[੮]। ਗਏ ਤਲਪ[੯] ਪਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੧੦] ਬਿਸਾਲਾ[੧੧] ॥ ੬੪ ॥ ਜਾਮ[੧੨] ਨਿਸਾ[੧੩] ਬੀਤੀ ਕਿਯ ਸੈਨਾ। ਰਹੀ ਜਾਮ[੧੪] ਜਾਗੇ ਗੁਨ ਐਨਾ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ[੧੫] ਸੌਚ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਪਹਿਰੇ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਸੁਹਾਨਾ ॥ ੬੫ ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਜਸੁ ਜਾਸੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ[੧੬]। ਬੈਸੇ ਸੋਹਤਿ ਭਵਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ। ਲਿਯ ਬੁਲਾਇ ਪ੍ਰੋਧਾ[੧੭] ਹਰਿਦਯਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲਾ ॥ ੬੬ ॥ 'ਜਾਚਹੁ ਜੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਲਾਲਸ। ਲੇਹੁ ਅਬਹਿ ਸੋ ਕਰਹੁ ਨ ਆਲਸ'। ਬੋਲਯੋ ਦਿਜ ਹਰਿਦਯਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। 'ਆਦਿ ਰੂਪ ਤੁਮ ਦਾਨੀ ਦੀਨਾ[੧੮] ॥੬੭॥ ਰਾਵਰ ਜਿਤੀ ਲਖਾਵਨ ਕੀਨੀ। ਤੇਤੀ ਮਹਿਮਾ ਮੈਂ ਲਖਿ ਲੀਨੀ। ਅਪਰ ਨਰਨ ਸੀ ਮਤਿ ਮੁਰ[੧੯] ਨਾਂਹੀ। ਧਰਹਿਂ ਜਿ ਭਾਵਨ ਨਰ ਤਵ ਮਾਂਹੀ*॥੬੮॥ ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਕੋ ਆਧਾਰਾ। ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਤਾ ਜਿਤੋ ਪਸਾਰਾ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰਾਤਨ†। ਪਰਮ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ[੨੦] ਸਨਾਤਨ ॥ ੬੯ ॥ ਅਹੈ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਮੁਕੰਦਾ। ਤਵ ਲੀਲਾ ਭਗਤਨਿ ਸੁਖਕੰਦਾ। ਜੱਗਯੁਪਵੀਤ[੨੧] ਜਬਹਿ ਤੁਮ ਦੀਨੋ[੨੨]। ਤਬ ਕੋ ਮਮ ਮਨ ਇਸਥਿਰ ਕੀਨੋ ॥ ੭੦ ॥ ਸਰਬ ਲਾਲਸਾ ਭੀ ਉਰ ਪੂਰੀ। ਦੇਖੀ ਮੈਂ ਲੀਲਾ ਤੁਮ[੨੩] ਰੂਰੀ। ਬ੍ਰਿੱਧ[੨੪] ਬੈਸ[੨੫] ਬਪੁ[੨੬] ਭਾ ਬਲ ਹੀਨਾ। ਅਬ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਮੋਖ ਪ੍ਰਬੀਨਾ'॥੭੧॥ਭਗਤਿ ਮਿਲੀ ਬਾਨੀ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ। ਹਸਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। 'ਧੰਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ[੨੭] ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਤਨ ਹਉਮੈ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ੭੨ ॥ ਕਿੰਚਤ ਰਹਿਗੀ ਬੈਸ ਸ਼ਰੀਰਾ। ਪੁਨਿ

---

[੧]ਭੋਜਨ। [੨]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ। [੩]ਮਾਤਾ ਨੇ। [੪]ਬਣਾਏ। [੫]ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਖੁਵਾਏ। [੬]ਜਦ। [੭]ਛਕਿਆ। [੮]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੯]ਸੇਜਾ ਪਰ। [੧੦]ਕੂਲੀ। [੧੧]ਬੜੀ। [੧੨]ਪਹਿਰ। [੧੩]ਰਾਤ। [੧੪]ਪਹਿਰ ਰਹਿੰਦੀ। [੧੫]ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ। [੧੬]ਜਿਸ ਦਾ ਜਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ। [੧੭]ਪ੍ਰੋਹਿਤ। [੧੮]ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ। [੧੯]ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ। [੨੦]ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਃ ੧. ਅੰਕ ੪. ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ। [੨੧]ਜਨੇਊ। [੨੨]ਜਦ ਦਾ ਤੁਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੀਅ ਕਾ ਜਨੇਊ। ਦੇਖੋ ਵਾਰ ਆਸਾ, ਸਲੋਕ ੧੫। [੨੩]ਤੁਹਾਡੀ। [੨੪]ਬੁੱਢੀ। [੨੫]ਉਮਰ। [੨੬]ਸ਼ਰੀਰ। [੨੭]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। *ਪਾਃ-ਨਰ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ। †ਪਾਃ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪੂਰ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ।

ਅਪਵਰਗ[1] ਪਾਇਁ[2] ਮਤਿ ਧੀਰਾ[3]! ਜਿਉਂ ਸ੍ਰਿਕ[4] ਗਜ[5] ਤਜਿ ਹੀ ਬਿਨ ਸ਼ੋਕੂ । ਤਿਉਂ ਤਨ ਤਜਿ ਗਮਨੈਂ ਹਰਿ ਲੋਕੂ[7] ॥ ੭੩ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਦੀਨੋ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ । ਤਿਹ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹ੍ਵੈ ਹੇਰਾ । ਭਯੋ ਗਯਾਨ ਨਿਜ[6] ਰੂਪ ਪਛਾਨਾ । ਜੀਵ ਭਾਵ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਸਰਾਨਾ॥੭੪॥ਗਯੋ ਸਦਨ ਸੁਖ ਪਾਇ ਅਮੋਲਾ। ਨਿਜ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁਤੋ ਅਡੋਲਾ*। ਬਹੁਰੋ ਪਾਧਾ, ਬੈਦ, ਮੁਲਾਨਾ। ਚਲਿ ਆਏ ਜਹਿਂਥੇ ਗਤਿਦਾਨਾ[7] ॥੭੫॥ ਮਿਲਨ ਹੇਤ ਮਨ ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ। ਜਿਨਕੋ ਚਢਯੋ ਰੰਗ ਸਤਿਸੰਗਾ। ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ। ਧਾਇ ਕਰੀ ਯੁਗ ਪਦ ਪਰ ਬੰਦਨ ॥ ੭੬॥ ਹੇਰਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਜੋਨਾ† । ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਭਏ ਮੁਖ ਮੋਨਾ[8] । ਕਵਲ ਨੈਨ ਸਨਮਾਨ[9] ਬਸਾਏ । ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਨੈ ਬੈਨ ਸੁਨਾਏ ॥ ੭੭ ॥ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ । ਪਦ ਰਚਨਾ ਸੁਠ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ । 'ਸਿੰਧ ਹੁਤਾਸਨ ਕਾਲ ਕਲੀ ਕੋ[10] । ਅਤਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਇਸ ਤਰਹਿ ਬਲੀ ਕੋ[11] ॥ ੭੮ ॥ ਜੀਵ ਪਰੇ ਦਝਿ ਦਝਿ[12] ਦੁਖ ਪਾਈ। ਉਬਰ ਨ ਸਕਹਿਂ[13] ਨ ਪਾਇਂ ਉਪਾਈ[14]। ਬਾਂਧਨ ਹੇਤੁ ਸੇਤੁ ਤਹਿਂ ਭਾਰਾ[15] । ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਲੀਨੋ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ੭੯ ॥ ਚਰਨ ਕਰਮ ਸ਼ੁਭ ਤੇ ਜੋ ਤੂਛੇ[16] । ਲੋਚਨ ਸੁਮਤਿਹਿ ਤੇ ਉਰ ਛੂਛੇ[17] । ਸਮ ਦਮ ਜਿਨ ਕੇ ਕਰ ਨ ਸੰਗਾਰੇ[18] । ਸ਼ੋ ਜਿਹ ਪਰ ਤਰਿ ਜਾਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ[19] ॥੮੦॥ ਮਨ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਤਿ ਸਦ ਹਮ ਹੀ। ਜਗਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਹੁ ਕਬ ਤੁਮਹੀ। ਰਾਵਰ[20] ਪੂਰਨ ਕਲਾ ਸੰਕੋਚੀ[21] । ਲਖਹਿਂ ਕਿ ਜੀਵ ਜਿਨਹਿਂ ਮਤਿ ਪੋਚੀ[22] ॥ ੮੧ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਚ[23] ਲੋਨੇ[24] । ਪਿਯਤਿ ਰੂਪ

---

[1]ਮੋਖ । [2]ਪਾਵੇਂਗਾ । [3]ਹੇ ਦਾਨੇ ! [4]ਮਾਲ੍ਹਾ । [5]ਹਾਥੀ। [6]ਆਪਣਾ ਸ੍ਵਰੂਪ—ਆਤਮਾ । [7]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ । [8]ਚੁੱਪ । [9]ਆਦਰ ਕਰਕੇ । [10]ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਗਨ ਸਾਗਰ ਹੈ । [11]ਕੋਈ ਬਲ- ਵਾਨ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਤਰਦਾ ਹੈ । [12]ਸੜ ਸੜਕੇ। [13]ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । [14]ਤੇ ਨਾਂ ਉਪਾਉ (ਕੋਈ) ਲਭਦਾ । [15]ਉਸ ਉਤੇ ਭਾਰਾ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ। [16]ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਪਿੰਗਲੇ ਹਨ । [17]ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਸੱਖਣੇ ਹਨ । [18]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮ ਦਮ ਆਦਿ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਹਨ । [19]ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਿੰਗਲੇ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਰਹਿਤ ਅੰਧੇ, ਏਵੀ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਟੁੰਡੇ,ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪੁਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [20]ਤੁਸਾਂ ਨੇ । [21]ਲੁਕਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। [22]ਨੀਵੀਂ ਮਤ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕੀਹ ਸਮਝਣ । [23]ਬਚਨ । [24]ਸੁੰਦਰ ।

*ਪਾ:—ਜਿਸ ਮਨ ਸਾਚਾ ਹੁਤੋ ਅਡੋਲਾ । (ਅ) ਜਿਸ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁਤੋ ਅਡੋਲਾ ।

†ਪਾ:—ਅਨੂਪਮ ਲੋਨਾ ।

ਜਨੁ[1] ਲੋਚਨ ਡੋਨੇ[2]। ਮਿਲੇ ਭਾਉ[3] ਧਰਿ ਸਦਨ[4] ਸਿਧਾਏ। ਜਿਨ ਮਨ ਭਗਤਿ ਵਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥੯੨॥ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਪੁਨਿ* ਬਾਲ ਸਖਾਈ। ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਅਧਿਕ ਵਡਾਈ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਮੋਦ ਨ ਥੋਰਾ। ਇਕ ਟਕ ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਮੁਖ ਓਰਾ ॥ ੯੩ ॥ ਬੈਸਿ ਬਿਤਾਵਹਿਂ[5] ਬਾਸੁਰ ਪਾਸੂ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਉਰ ਹ੍ਵੈ ਨਯੋ[6]† ਹੁਲਾਸੁ[7]। ਯਾ ਬਿਧਿ ਲੀਲਾ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ। ਕੀਨੀ ਤਲਵੇਂਡੀ ਸੁਖ ਸਾਥਾ[8] ॥੯੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥੨੩॥

੨੪. [ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੰਗਲ। ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਆਉਣਾ]

ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੁਧਾ ਕੀ ਤਰੰਗਨੀ ਸੀ ਰੋਗ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਨੀ ਹੈ ਮਹਾਂ ਸ੍ਵੇਤ ਰੰਗਨੀ ਮਹਾਨ ਮਨ ਮਾਨੀ ਹੈ। ਕਿਧੌਂ ਯਹਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਮਾਨਸਵਿਤੰ-ਸਨੀ ਹੈ, ਗੁਨੀਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਸਰਬ ਜਗ ਜਾਨੀ ਹੈ। ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਮੋਹ ਘਾਮ ਮੰਦਨੀ ਹੈ, ਰਿਦੇ ਕੀ ਅਨੰਦਨੀ ਸਦੀਵ ਸੁਖਦਾਨੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਪਟਰਾਨੀ ਸਯਾਨੀ, ਗਯਾਨ ਕੀ ਜਨਨਿ ਜਾਨੀ, ਗੁਨੀ ਭਨੀ ਬਾਨੀ ਤਾਂਕੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਨੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥

[ਸੁਧਾ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਤਰੰਗਨੀ=ਨਦੀ। [ਸੰਸ:, ਤਰਙ੍ਗਣੀ]
ਸੀ=ਵਾਂਗ। ਭੰਗਨੀ=ਭੰਨਣ ਵਾਲੀ। ਸ੍ਵੇਤ=ਚਿੱਟੇ।
ਰੰਗਨੀ=ਰੰਗ ਵਾਲੀ।
ਮਨਮਾਨੀ=ਮਨ ਮੰਨੀ, ਮਨ ਨੂੰ ਰੁਚਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀ, ਪਯਾਰੀ।
ਮਾਨਸ=ਮਾਨ ਸਰਵਰ। ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ:-ਮਨ, ਸੰਕਲਪ, ਵਿਕਲਪ, ਮਨੁੱਖ, ਆਦਮੀ, ਇਕ ਨਾਗ ਦਾ ਨਾਮ, ਸਾਲਮਲ ਦੀਪ ਦੇ ਵਰਹੇ ਦਾ ਨਾਮ।
ਵਿਤੰਸਨੀ=ਭੂਖਣ ਰੂਪ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ [ਸੰਸ:, ਵਤੰਸ, ਅਵਿਤੰਸ ਧਾਤੂ, ਤਸਿ=ਫਬਾਉਣਾ]। ਇਸ ਅਵਤੰਸ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਏਹ ਹਨ:- ਸਿਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਕੋਈ ਗਹਿਣਾ, ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਮੁਰਕੀ, ਕਰਨ ਫੂਲ, ਮਾਲਾ, ਮੁਕਟ। ਲਾੜਾ, ਭਤੀਜਾ।
ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ=ਸਲਾਹੀ ਗਈ। ਗੁਣੀਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ=ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਸਲਾਹੀ ਗਈ। [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਸੰਸ=ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕਥਨ, ਸ਼ਲਾਘਾ]]

[1]ਮਾਨੋ। [2]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਡੋਨੇ ਮਾਨੋਂ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। [3]ਪ੍ਰੇਮ। [4]ਘਰਾਂ ਨੂੰ। [5]ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ। [6]ਨਵੀਂ। [7]ਖੁਸ਼ੀ। [8]ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ।

*ਪਾ:-ਪੁਰ। †ਪਾ:-ਰਹਯੋ।

| ਸੁਖਦਾਨੀ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਅਟੱਲ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ। ਜਨਨਿ=ਮਾਤਾ। |

ਅਰਥ—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਦੀ ਵਾਂਗੂੰ ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਰੰਗ ਇਸਦਾ ਡਾਢਾ ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਡਾਢੀ ਪਿਆਰੀ ਲਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਯਾ ਇਹ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੰਸਨੀ ਹੈ, ਗੁਣੀਆਂ ਨੇ (ਇਸਦੀ) ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਨੇ (ਏਹ) ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ। ਯਾ ਇਹ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਹੈ, ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸੁਘੜ ਪਟਰਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜਾਣੀ ਗਈ ਹੈ, (ਜੋ ਕੋਈ) ਗੁਣੀਆਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਨੀ ਹੈ ਬੀ (ਤਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੁਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਆਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਮਨ ਵਾਲੇ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥਾਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਨੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਦੋ ਗੁਣ ਹਨ, ਰੋਗ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਜਿਵਾਲਣਾ, ਸੋ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਭਰਮ ਰੂਪ ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਦ ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਨਾ ਰਹੇ ਤਦ ਮਾਨਸਿਕ ਮੌਤ ਹੋਣੀ ਹੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀਤਿਆਂ ਸੁਾਦੀਕ ਤੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ ਸਤੋਗੁਣ ਦਾ ਹੈ। ਏਹ ਬਾਣੀ ਸਤੋਗੁਣ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਪਰ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਜਲ ਦੀ ਝੀਲ ਹੈ ਅਰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਸਦੀ ਅਕਹਿ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋ ਏਹ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੰਸਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਭੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੱਤੀ ਮਾਨੋ ਜੋ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਦੀ ਆਖਿਆ ਸਾਨੇ, ਹੁਣ ਜਗਤ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਧਾਰਾ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਭੂਖਣ ਆਖਕੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਕੇ ਵਰਨਣ ਕੀਤੀ। ਅਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਇਸਦੀ ਗੁਣਵਾਰਤਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ, ਅਰ ਗੁਣੀਜਨਾਂ ਨ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਹੁਣ ਹਿਰਦੇ ਪਰ ਅਸਰ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹਰਦਾ ਹੈ। ਵੈਰਾਗ ਜਨਕ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬਾਣੀ ਵੈਰਾਗ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਤੇ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ, ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੋਹ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਦ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਦੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਸਦਾ ਹਰਖ ਜਨਕ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਦਿਲ ਅਨੰਦ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮੋਹ ਤੋੜਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ

ਅਨੰਦਨੀ (ਅਨੰਦ ਦਾਤੀ) ਹੈ; ਇਹ ਆਨੰਦ ਆਤਮ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ।

ਵੈਰਾਗ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗਿਆਨ ਗਿਣਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਯਾਨ ਦੀ ਏਹ ਮਾਤਾ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਅਮਲ ਤੋਂ ਗਯਾਨ ਆਪੇ ਉਤਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਓਹ ਗਿਆਨ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿਰਾ—ਜਾਨਣਾ ਮਾਤ੍ਰ—ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਗਯਾਨ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਰੋਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਨੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਹੈ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪਟਰਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਗਿਆਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪਤ ਹੋਯਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ। ਐਸੇ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:—'ਆਪੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ'। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾ ਗਿਆਨ ਏਹ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁੱਛ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਗਯਾਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗਯਾਨ ਕਿ—ਸਫਲ ਗਯਾਨ—ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਗਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਓਹ ਗੁਣੀਆਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਉ ਸਦਕੇ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਏਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ, ਗਯਾਨ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਨਿਗਧ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਹਿਰਦਾ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ, ਵਿਵੇਕ, ਗਯਾਨ, ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤੀ ਹੀ ਨਿਰੋਲ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਵਯਾਸ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਭਗਤੀ ਯਾ ਗਯਾਨ ਤੇ ਅਟਕ ਗਏ, ਇਹ ਅਗੇਰੇ ਅਮੁੱਲ ਵਿਸਮਾਦ ਅਕਹਿ ਪਦ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪਰਮ ਸੁੱਛ ਹਿਰਦੇ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਨ ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਗਯਾਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। 'ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨੁ'।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਗਤਿਦਾ[1] ਤਲਵੰਡੀ। ਜਿਨਕੀ ਕੀਰਤਿ ਘਰ ਘਰ ਮੰਡੀ। ਮਨੁਜ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਹਿਂ ਸਰਾਹਹਿਂ। ਮੁਹੁਰਮੁਹੂ[2] ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨ ਅਵਗਾਹਹਿਂ[3] ॥ ੨ ॥ ਮਧੁਰ ਬਦਨ ਜਿਹ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ। ਮਦ[4] ਤੇ ਆਦਿ ਕੁਕਰਮ ਨ ਕਾਊ। ਉਰ ਉਦਾਰ, ਮਤਿ ਸੀਤ ਸੁਸ਼ੀਲਾ। ਕਰੁਨਾਵਾਨ ਸਰੂਪ ਛਬੀਲਾ॥੩॥ ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਕੀ ਜਰ ਨਾ ਸੀ[5]। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਰਿਦਾ ਉਦਾਸੀ। ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਜਾਂਹਿਂ ਕਮਾਈ। ਕਰੀ ਅਧਿਕ ਜਿਹ ਤੋਟ ਨ ਕਾਈ ॥ ੪ ॥ ਦਯੋ ਦਾਨ ਦੀਨਨਿ ਧਨ

[1]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। [2]ਫੇਰ ਫੇਰ। [3]ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਹੰਕਾਰ। [5]ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਜੜ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਅ) ਨਾਸ਼ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਭੂਰੀ[1]। ਪਸਰੀ ਕੀਰਤਿ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਰੂਰੀ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਜ ਜਸ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਬਸੇ ਮਾਸ ਇਕ[2] ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ[3] ॥ ੫॥ ਪੁਨਿ ਗਮਨਨ[4] ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ। ਮਿਲਨਿ ਬੁਲਾਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚਾਰੀ।ਹੁਤੋ ਇਕੰਤ ਤਬਹਿ ਅਵਨੀਪਾ[5]। ਸਾਦਰ ਬੈਸੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ ॥ ੬ ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬਚ[6]* ਬਦਤਿ ਬੁਲਾਰਾ। 'ਪਰਮ ਲਾਭ ਮੁਝ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਗਯਾਨ ਸ਼ਿਰੋਮਨਿ ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ !। ਕਲਾਵਾਨ ! ਕਲ ਬਿਨ[7] ! ਗੁਨ ਖਾਨਾ।॥੭॥ ਵਸਯੋ ਰਹਤਿ ਮੈਂ ਜਗਤ ਕਲੇਸੂ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਲਾਲਸ[8] ਉਪਦੇਸੂ[9]। ਕਰਤਿ ਕਿਉਂ ਨ ਮੁਝ ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਕਟਹੁ ਨ ਬੰਧਨ†, ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ[10] । 'ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਸਦਨਾ[11]। ਲਗਯੋ ਹੁਮਾਉ‡ ਪੰਖ ਜਯੋਂ ਸੰਗਾ। ਜਬ ਛੁਟਹਿ ਧਨੁ[12] ਤੇ ਸੁ ਖਤੰਗਾ[13] ॥੯॥ ਪਰ[14]ਕੇ ਬਲ ਕਰਿ ਹੋਤਿ ਉੜਾਊ॥ ਪਹੁੰਚੈ ਸੋ ਜਹਿ ਦੇਸ਼ ਹੁਮਾਊ ॥ ਬਹੁਰ ਨ ਆਇ ਪਰੈ ਕਬ ਧਰਨੀ। ਤੈਸੀ ਗੀਤਿ ਨਾਮ ਕੀ ਬਰਨੀ ॥ ੧੦॥ ਇਕ ਚਿਤ ਸਿਮਰਹਿ ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਛੁਟੇ ਦੇਹਿ ਤੇ ਹੋਇ ਸੰਗਾਤੀ[15]। ਜਹਿਂ ਨਾਮੀ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਸੁਹਾਵਨ। ਤਹਾਂ ਕਰਹਿ ਬਿਨ ਬਿਲਮ[16]ਪੁਚਾਵਨ॥੧੧॥ਬਹੁਰ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ ਦੇਹੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੇ ਭੇ[17]ਜੁ ਸਨੇਹੀ[18]।ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਗੀ ਲਿਵਨਾਮੂ।ਜਾਗਯੋ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਅਭਿਰਾਮੂ[19]॥੧੨॥ ਕਹਿਤਿ ਗਿਰਾ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨ ਬਹੋਰੀ। 'ਦਰਸ

---

[1]ਬਹੁਤ। [2]ਇਕ ਮਹੀਨਾਂ। [3]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਖੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [4]ਤੁਰਨ ਦੀ। [5]ਰਾਇਬੁਲਾਰ। [6]ਬਚਨ। [7]ਕਲਪਨਾ ਰਹਿਤ।[8]ਇੱਛਾ।[9]ਆਪਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਹੈ।[10]ਕਵਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ। [11]ਜੋ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। [12]ਕਮਾਂਨ ਤੋਂ। [13]ਤੀਰ। [14]ਖੰਭ। [15]ਦੇਹ ਤੋਂ ਛੁਟਿਆ ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ ਸੰਗੀ ਹੋਵੇਗਾ। [16]ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [17]ਜੋ ਹੋਏ ਹਨ। [18]ਪ੍ਰੇਮੀ। [19]ਸੁੰਦਰ।

*ਪਾ:–ਬਿਬ=ਦੋਵੇਂ (ਹੱਥ)। †ਪਾ:--ਕਦਨਹੁ ਬੰਧਨ।

‡ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦਾ ਖੰਭ ਲੈਕੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਜਦ ਕਮਾਨੋਂ ਤੀਰ ਛੋਡੀਏ ਤਾਂ ਓਹ ਖੰਭ ਤੀਰ ਸਮੇਤ ਉਥੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਖੰਭ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਤੀਰ ਭੀ ਹੁਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਜਾ ਪੁੱਜਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਭੀ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਨਾਮੀ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ–ਜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਜਾ ਅੱਪੜਦੇ ਹਨ। ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦਾ ਸਾਯਾ ਜਿਸ ਸਿਰ ਪਰ ਪਏ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਫਾਰਸੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਹੈ।

ਲਾਲਸਾ[੧] ਰਿਦੇ ਨ ਥੋਰੀ[੨]। ਤੁਮ ਗਮਨੇ[੩] ਅਬ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਮੋਹਿ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਿਹ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ' ॥੧੩॥ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਲੋਕਿ[੪] ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਸਾਚੀ। ਕਮਲ ਬਦਨ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ। 'ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਰਾਖਹੁ ਅਵਨੀਪਾ[੫]! ਮੈਂ ਹੌਂ ਤੁਮਰੇ ਸਦਾ ਸਮੀਪਾ' ॥੧੪॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਕਰਿ ਉਰਧੀਰਾ। ਘਰ ਆਏ ਪੁਨਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[੬]। ਮਿਲੀ ਮਾਤ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਈ। ਬਿਛੁਰਤਿ ਬਛ[੭] ਜਿਉਂ ਧੇਨੁ ਲਵਾਈ[੮] ॥੧੫॥ ਆਸ਼ਿਖ[੯] ਦੇਤਿ ਪਲੋਸਤਿ ਮਾਥਾ। ਮਨਹਿੰ ਮਨਾਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ। 'ਸੁਤ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ' ॥ ੧੬ ॥ ਧਰਜੋ ਮਾਤ ਕੇ ਪਗ ਪਰ ਸੀਸਾ। ਨਿਕਸੇ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ਾ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਜੇ ਪੁਰਿਕੇ। ਪਰਸ ਪਰਸ ਗਮਨੇ ਪਗ ਗੁਰਕੇ॥੧੭॥ਵਾਹਿਨ[੧੦] ਭੁਏਅਰੂਢ[੧੧] ਸੁਆਮੀ। ਦੀਨ-ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਸਿਖਵਨ[੧੨] ਕਾਲੂ ਦੇਵਤਿ ਭੂਰੀ[੧੩]। ਧਨ ਖਾਟਨ ਕੀ ਜੇ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ[੧੪] ॥ ੧੮ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਤਾਤ[੧੫]! ਅਬ ਭਾ ਸਨਬੰਧਾ। ਯਾ ਮਹਿੰ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਧੰਧਾ। ਬਹੁਤੋ ਬਿੱਤ[੧੬] ਇਕੱਤ੍ਰ ਸੁ ਕਰੀਏ। ਪਰ-ਵਾਰਨ[੧੭] ਕੋ ਖਰਚ ਵਿਚਰੀਏ ॥੧੯॥ ਪੂਰਬਕੀ[੧੮] ਉਦਾਰਤਾ ਤਜਾਗਹੁ। ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਮਨੁਜਨ[੧੯] ਕੈ ਮਗ[੨੦] ਲਾਗਹੁ। ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਪਰਧਾਨਾ। ਧਨੀਮੂਢ ਕੋ[੨੧] ਕਹਿਤਿ ਸੁਜਾਨਾ[੨੨]॥੨੦॥ ਮਿਲਹਿ ਧਨੀਕੋ ਸਕਲ ਭਲਾਈ। ਧਨ ਬਿਨ ਕਾਰਜ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿੰ ਰਾਈ। ਜਿਉਂ ਤਨ ਨਿਬਹੈ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ। ਤਿਉਂ ਧਨ ਤੇ ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਵਹਾਰਾ ॥੨੧॥ ਜਿਉਂ ਜਲ ਹੀਨ ਨ ਤਾਲ ਸੁਹਾਵਾ। ਤਿਉਂ ਧਨ ਬਿਨ ਨਰ ਸ਼ੋਭ ਨ ਪਾਵਾ। ਸਜਲਮੇਘ ਬਿਨ[੨੩] ਜਿਉਂ ਕ੍ਰਿਖਿ[੨੪] ਨਾਂਹੀ। ਧਨ ਬਿਹੀਨ ਤਿਉਂ* ਬਨਜ[੨੫] ਨ ਆਹੀ[੨੬]' ॥੨੨॥ ਯਾ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ਜੁਗਤਿ ਉਚਰਿਕੈ। ਸਮਝਾਵਤਿ ਕਾਲੂ ਹਿਤ[੨੭] ਕਰਿਕੈ। 'ਰਾਵਰ ਭਾਖਤਿ[੨੮] ਬਚਨ ਜਥਾ[੨੯] ਜੀ। ਭਲੀ ਬਾਤ ਪਿਤ! ਕਰੌਂ ਤਥਾ[੩੦] ਜੀ'

---

[੧]ਇੱਛਾ। [੨]ਬਹੁਤ ਹੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ। [੩]ਚੱਲੇ ਹੋ। [੪]ਵੇਖਕੇ। [੫]ਹੇ ਰਾਜਾ। [੬]ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ। [੭]ਵੱਛੇ ਨੂੰ। [੮]ਜਿਵੇਂ ਲਵੇਰੀ ਗਾਂ। [੯]ਅਸੀਸਾਂ। [੧੦]ਸਵਾਰੀ ਪਰ। [੧੧]ਚੜ੍ਹੇ। [੧੨]ਸਿਖਿਆ। [੧੩]ਬਹੁਤ। [੧੪]ਸੁੰਦਰ। [੧੫]ਪੁੱਤ੍ਰ। [੧੬]ਧਨ। [੧੭]ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ। [੧੮]ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ। [੧੯]ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ। [੨੦]ਰਾਹੇ। [੨੧](ਲੋਕੀ) ਮੂਰਖ ਧਨੀ ਨੂੰ। [੨੨]ਚਤੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੨੩]ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਬੱਦਲ ਬਿਨਾਂ। [੨੪]ਖੇਤੀ। [੨੫]ਵਿਹਾਰ। [੨੬]ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। [੨੭]ਪ੍ਰੇਮ। [੨੮]ਆਪ ਆਖਦੇ ਹੋ। [੨੯]ਜੈਸੇ। [੩੦]ਤੈਸੇ। *ਪਾ:-ਜਿਉਂ।

।੨੩। ਅਸ ਕਹਿ ਕੀਨੀ ਪੁਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨ।ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ।
ਬੰਦ ਸੁਲਖਨੀ ਸਾਸੂ[1] ਚਰਨਾ। ਮਿਲਤਿ ਸਨੇਹ ਸੰਗ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ[2]।੨੪।
ਦਈ ਆਸ਼ਿਖ਼ਾ ਚਿਤ ਹਿਤਕਾਰੀ। 'ਸਦਾ ਸੁਹਾਗ ਸਹਿਤ ਸੁਖ ਭਾਰੀ*।
ਭਾਗਵਾਨ ਸੁਤ ਕੀ ਹੂੰ ਮਾਤਾ।ਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਹੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤਾ'॥੨੫॥ਚਢਿ
ਡੋਰੇ[3] ਗਮਨੀ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਦੁਹਦਿਸ਼ ਬਿਛੁਰਨ ਜਿਨ ਹਿਤ ਨਾਂਹੀ। ਕ੍ਰਮ
ਕ੍ਰਮ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਦੀਨ ਦਾਨ ਦਾ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥੨੬॥ਧਾਮ
ਜਰਾਮ ਨਾਨਕੀ ਦੋਊ। ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਰਖੇ ਸੋਊ। ਸਾਦਰ ਦੌਰ
ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ। ਕਰ ਪਕਰੇ ਯਗ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ[4] ॥ ੨੭ ॥ ਕੁਸ਼ਲ
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ[5] ਮੰਚ[6] ਪਰ ਬੈਸੇ†। ਦਿਯੋ ਸੁਸਾ ਸੋਂ[7] ਨੈਹਰ[8] ਸੰਦੇਸੇ[9]। ਬਹੁਰ
ਸੁਲਖਨੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਸਦਨਾ। ਬਿਗਸਯੋ ਕਮਲ ਨਾਨਕੀ ਬਦਨਾ[10] ॥੨੮॥
ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਲੀਨ ਗਰ ਲਾਈ। ਜਨਮ ਰੰਕ[11] ਜਨੋਂ ਨਵਨਿਧਿ ਪਾਈ।
ਪੀੜ੍ਹਾ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਡਸਾਵਾ[12]। ਤਾਂ ਪਰ ਕਲਪਾ ਰੁਚਿਰ[13]‡ ਬਸਾਵਾ[14]
॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿਯੈ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਕਹਿ ਬਾਲਾ। ਹੌਂ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ[15] ਆਪਨ[16]
ਤਤਕਾਲਾ। ਗਮਨਯੋ ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਗਤਿ ਦਾਈ। ਦਰਸ ਰਿਦੇ ਲਾਲਸ
ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੇ ਬੇਦੀ ਨੰਦਨ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਹਿ
ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ। 'ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਰਹੈ' ਕਹਿ ਬਾਨੀ। ਕੁਸ਼ਲ[17] ਬੂਝਿ[18]
ਬਹੁ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਹੌਂ ਬੋਲਯੋ 'ਨਿਤ ਕੁਸ਼ਲਹਿ ਮੇਰੇ। ਕਰੇ
ਨਿਕੰਦਨ[19] ਦੁਖ ਇਕ ਵੇਰੇ। ਧਯਾਨ ਤੁਮਾਰੋ ਰਿਦੇ ਬਸਾਵਾ। ਤੀਨ ਤਾਪ
ਤਨ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਵਾ' ॥ ੩੨ ॥ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁਤੇ ਨਗਰ ਕੇ ਜੇਈ। ਦਰਸ਼ਨ
ਕਰਨ ਅਏ ਸਭਿ ਤੇਈ। ਬੰਦਹਿਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦਾ[20]।
ਸਨਮਾਨਹਿਂ[21] ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖਕੰਦਾ॥੩੩॥ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਸੁਰ ਸਰਬ ਬਿਤਾਵਾ।
ਭਈ ਪ੍ਰਦੋਖ[22] ਤਿਮਰ[23] ਨਭ[24] ਛਾਵਾ। ਨਾਨਾ ਰਸ ਬਿੰਜਨ ਕਰਿਵਾਏ।

---

[1]ਸੱਸ ਦੇ। [2](ਸੱਸ) ਮਿਲੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ। [3]ਡੋਲੇ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [5]ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਕੇ। [6]ਪਲੰਘ। [7]ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ। [8]ਪੇਕਿਆਂ ਦੇ। [9]ਸੁਨੇਹੇ। [10]ਮੁਖ। [11]ਜਨਮ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਨੇ। [12]ਡਾਹਿਆ। [13]ਕਲਪਾ ਰੁਚਿਰ=ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। (ਅ) ਸੁਹਣੀ ਅਰੋਗ (ਬੀਬੀ) ਨੂੰ। (ੲ) ਤਲਪਾ=ਵਿਛਾਈ। [14]ਬਹਾਇਆ। [15]ਖਬਰ। [16]ਹੱਟ ਤੇ। [17]ਸੁੱਖ। [18]ਪੁੱਛਕੇ। [19]ਨਾਸ਼। [20]ਮੁਕਤੀਦਾਤੇ ਦੇ। [21]ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [22]ਸੰਧ੍ਯਾ। [23]ਅਨ੍ਹੇਰਾ। [24]ਅਕਾਸ਼ ਤੇ।

*ਪਾ:-ਕਾਰੀ। †ਪਾ:-ਪਦ ਗਹਿ ਬੈਸੇ। ‡ਪਾ:-ਉਚਿਤ-ਹੈ।

ਨਿਕਟ ਨਾਨਕੀ ਬੈਸ ਜਿਵਾਏ[1] ॥ ੩੪ ॥ ਰੈਨ ਵਿਖੈ ਸੈਨੰ ਪੁਨਿ ਕੀਨੀ। ਬਹੁ ਕਿੰਕਰ ਕੋ ਜਿਨ ਗਤਿ ਦੀਨੀ। ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸ[2] ਤਜੀ ਗੁੜਾਕਾ[3]। ਉਠੇ ਸ਼ਾਂਤਿਦਾ[4] ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂਕਾ[5] ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਿਹਿ ਸੌਚ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਆਸਨ ਕਰਿ ਬੈਸੇ ਨਿਜ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਤਿਮਰ ਨਸੇ ਹੋਯੋ ਜਬ ਭੋਰਾ[6]। ਗਵਨੇ ਬਹੁਰ ਨਿਖੱਦ੍ਯਾ[7] ਓਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਬੈਸ ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ। ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੇ ਜਨੋਂ* ਨ੍ਰਿਪ ਲੋਦੀ। ਕਰਤਿ ਕਿਤਕ ਜਬ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ। ਲੇਨਿ ਸੁਤਾ ਨਿਜ[8] ਮੂਲਾ ਆਵਾ ॥ ੩੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਨਗਰਿ ਲੇ ਤਨੀਆ[9] ਨਿਜ ਸੰਗ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਦਨ ਕੋ ਮੂਲਾ ਹੋਇ† ਉਮੰਗ ॥ ੩੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੂਰਬ ਉਰ ਉਦਾਰਤਾ ਜੈਸੀ। ਕਰਹਿਂ ਬਹੁਰ ਸੁਖਸਾਗਰ ਤੈਸੀ। ਜਿਉਂ ਸੁਰਸਰਿ ਗਤਿ[10] ਪ੍ਰਾਚੀ ਗਵਨੀ[11]। ਕਬਹਿ ਨ ਬਿਹਰਹਿ[12] ਪਸ਼ਚਮ ਅਵਨੀ[13] ॥ ੩੯ ॥ ਜਿਉਂ ਸੂਰਜ ਕੋ ਧਰਮ ਸੁਹਾਵਨ। ਸਦਾ ਤਿਮਰ[14] ਕੋ ਕਰਹਿ ਨਸਾਵਨ। ਤਿਉਂ ਰੰਕਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰਨ। ਕਰਹਿਂ ਸਦਾ ਜੋ ਦਾਸ ਉਬਾਰਨ ॥ ੪੦ ॥ ਜਿਉਂ ਸੁਰਤਰੁ[15] ਕੋ ਸੁਭਗ[16]‡ ਸੁਭਾਊ। ਜਾਚੇ§ ਛੂਛਾ[17] ਛੋਰਿ ਨ ਕਾਊ। ਤਿਉਂ ਜੋ ਕਰਹਿ ਅਰਥਨਾ[18] ਰੰਕਾ। ਦੇਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਬਦਨ[19] ਮਯੰਕਾ[20] ॥੪੧॥ ਦੌਲਤਖਾਨ ਖਰਚ ਤਿਹ ਥੋਰਾ। ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ਰੰਕਨ ਓਰਾ। ਸਰਬ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਨ ਕਾਰਾ[21]। ਬੀਤਹਿ ਦੇਤੇ ਦਾਨ ਉਦਾਰਾ¶ ॥੪੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਨਹੁ ਪੁੰਨ ਤਨ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਕੀਨੀ ਆਨਿ ਦੁਕਾਨ। ਦਾਰਿਦ ਛੁਧਾ[22] ਜੁ ਨਗਨਤਾ[23] ਤਜਿਗੇ[24] ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ॥ ੪੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਸਮਹਿ[25] ਨਗਰ ਵਿਖੈ

---

[1]ਛਕਾਇਆ (ਭੋਜਨ)। [2]ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹੀ ਤੇ।° [3]ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤਜੀ। [4]ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। [5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ। [6]ਸਵੇਰ। [7]ਹੱਟੀ। [8]ਆਪਣੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [9]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ। [10]ਗੰਗਾ ਦੀ ਗਤੀ ਹੈ। [11]ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਵਹਿਣ ਦੀ। [12]ਤੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਹਿੰਦੀ। [13]ਪਛੋਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਲ ਨੂੰ। [14]ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ। [15]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ। [16]ਚੰਗਾ। [17]ਖਾਲੀ। [18]ਜਾਚਨਾ, ਮੰਗਣਾ। [19] [20] ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ। [21]ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। [22]ਗ਼ਰੀਬੀ, ਭੁਖ। [23]ਤੇ ਨੰਗ। [24]ਛੱਡ ਗਏ। [25]ਹੈਰਾਨ ਹੋਣ।

*ਪਾ:-ਲੇਨ ਦੇਨ ਜਨੋਂ ਹੈ। †ਪਾ:-ਹ੍ਰਿਦਯ।

‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਰੁਚਿਰ। §ਪਾ:-ਜਾਚੇ। ¶ਪਾ:-ਅਪਾਰਾ।

ਨਰ ਨਾਰੀ। ਮਨਅਨੁਮਾਨਤਿ ਮਤਿ ਜਿਨ ਹਾਰੀ। ਕੋਊ ਲਖਹਿਂ ਰਸਾਇਨ ਕਰਿਹੀਂ[੧]।'ਧਰਮ ਬਧਾਵਹਿ[੨]' ਕੋਇ ਉਚਰਿਹੀ॥੪੪॥ ਕੋਇਕ ਕਲਾਵਾਨ ਅ-ਨੁਮਾਨਹਿਂ।ਕੋ ਪਾਰਸਕੋ ਪਾਸ[੩] ਪਛਾਨਹਿ।ਕੋ ਕਹਿ 'ਕਿਹ ਬਰ ਦੀਨੋ ਦੇਵਾ'। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕਿਛ ਤੰਤ੍ਰਨਿ ਸੇਵਾ ॥੪੫॥ ਭਾਖਤਿ ਕੋਇ 'ਭਗਤ ਇਹ ਪੂਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕੋਸ਼[੪] ਕਰੈ ਨਹਿਂ ਊਰਾ[੫]'। ਕੋਇ ਕਹੈ'ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਇਨ ਪਾਸੂ। ਦੇਤਿ ਦਾਨ ਦੀਨਨ ਕੋਆਸੂ[੬]'॥੪੬॥ਜਿਨਪਰ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਰਿਦੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੀ। ਸੋ* ਜਾਨਹਿ 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਪੂ। ਧਰਿ ਅਵਤਾਰ ਕਰਹਿਂ ਦੁਖ ਖਾਪੂ'॥੪੭॥ਜੋ† ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੀਂ।ਮੋਹ ਜਨਤ[੭] ਸੰਸੈ ਸਭਿ ਹਰਿਹੀਂ।ਜੇਕੋ ਸੀਖ ਆਨਿ ਕਰਿ ਲੇਈ।ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਤਜਿ ਦੇਈ ॥ ੪੮ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਾ ਇਕ ਮਾਸਾ[੮]। ਜਾਚਕ ਮੋੜਹਿਂ ਕੋ ਨ ਨਿਰਾਸਾ। ਰਿਦੇ ਨਾਨਕੀ ਕੀਨਿ ਵਿਚਾਰਾ।—ਭ੍ਰਾਤ ਭਾਰਜਾ[੯] ਆਇ ਅਗਾਰਾ[੧੦] ॥ ੪੯ ॥ ਸਭੋ ਸੰਭਾਰਨ[੧੧] ਸਾਂਭੈ ਸੋਊ। ਤਿਹ ਬਿਨ ਘਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨ ਕੋਊ—। ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਉਰਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।ਪਤਿ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਬਚਨ ਪੁਨਿ ਭਾਖਾ ॥੫੦॥'ਨੇਗਿ[੧੨] ਯੋਗ[੧੩]ਕੋ ਦੇਹੁ ਪਠਾਈ।ਭ੍ਰਾਤ ਭਾਰਜਾ[੯] ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਈ'। ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਤਬ ਮਨੁਜ ਬੁਲਾਏ। ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਸੋ ਤਹਿਂ ਪਧਰਾਏ[੧੪] ॥੫੧॥ ਮੂਲਚੰਦ ਕੇ ਸਦਨ[੧੫] ਸੁਹਾਵਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਵਾ। ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਤਬ ਚੰਦੋ ਭਾਗੀ‡। ਸੁਤਾ[੧੬] ਸਨੇਹ[੧੭] ਵਿਖੈ ਅਨੁ-ਰਾਗੀ§ ॥ ੫੨ ॥ ਵਡਭਾਗਨਿ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ। ਦੀਨੀ ਸੰਗਿ ਸੌਜ ਤਿਨ ਭਾਰੀ। ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਸੁਲਖਨੀ ਨਾਮਾ।ਚਢਿ ਡੋਰੇ ਗਮਨੀ ਅਭਿਰਾਮਾ॥੫੩॥ ਦਾਸੀ ਸੰਗਿ ਲਏ ਪੁਰਿ ਆਈ। ਚਰਨ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਲਪਟਾਈ। ਦੀਨ ਆਸ਼ਿਖਾ[੧੮] ਕਰਿ ਸਨਮਾਨਾ।ਸਦਨ ਬਸਾਈ[੧੯]ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨਾ॥੫੪॥ਕੇਤਿਕ

---

[੧]ਰਸੈਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੨]ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਵਾਧਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [੩]ਕੋਲ ਪਾਰਸ ਹੈ। [੪]ਖਜ਼ਾਨਾ। [੫]ਘਟ। [੬]ਸ਼ੀਘਰ (ਅ) ਖੁੱਲਾ। [੭]ਮੋਹ ਤੋਂ ਉਪਜੇ। [੮]ਇਕ ਮਹੀਨਾ। [੯]ਭਰਜਾਈ। [੧੦]ਘਰ ਆਵੇ। [੧੧]ਸਾਮਾਨ। [੧੨]ਨੇਗੀ, ਲਾਗੀ। [੧੩]ਲਾਇਕ। [੧੪]ਭੇਜੇ। [੧੫]ਘਰ। [੧੬]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ। [੧੭]ਮੋਹ। [੧੮]ਅਸੀਸਾਂ। [੧੯]ਬਿਠਾਈ।

*ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਬਣਾਇਆ। [ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

†ਪਾ:—ਸੋ। ‡ਪਾ:—ਰਾਗੀ—ਹੈ। §ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ:—ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਤਬ ਚੰਦੋਰਾਨੀ। ਸੁਤਾ ਸਨੇਹ ਵਿਖੇ ਅਨੁਮਾਨੀ।

ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ਤਹਿਂਵ।ਹੁਤੋ ਨਿਕੇਤ ਨਾਨਕੀ ਜਹਿਂਵ।ਬਹੁਰ ਨਿਰਾਰਾ[੧] ਹਰਮ[੨] ਬਨਾਵਾ । ਸਰਬ ਰੁਤਿਨ ਮਹਿਂ ਸੁਭਗ[੩] ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੫੫ ॥ ਭਾਂਜਨ[੪] ਆਦਿ ਸੌਜ[੫] ਜੋ ਚਹੀਆ। ਸਭਿ ਅਨਵਾਇ ਧਰੀ ਘਰ ਮਹੀਆ। ਸਰਪੀ[੬] ਸਿਤਾ[੭] ਅੰਨ ਜੋ ਨੀਕੇ। ਆਨਿ ਧਰੇ ਸਭਿ ਭਾਵਤਿ ਜੀਕੇ ॥੫੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੰਚਨ[੮] ਭੂਖਨ ਨਗ ਜਟੇ[੯] ਪਹਿਰਾਏ ਘਰਿਵਾਇ[੧੦]। ਹਰਖੀ ਉਰ ਬਹੁ ਨਾਨਕੀ ਭ੍ਰਾਤਾ[੧੧] ਭੌਨ[੧੨] ਬਸਾਇ ॥੫੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਨਿਜ ਸਦਨ ਨ ਆਵਹਿਂ। ਆਪਨ ਪਰ[੧੩] ਨਿਸ[੧੪] ਦਯੋਸ[੧੫] ਬਿਤਾਵਹਿਂ। ਜੋ ਕਬਿ ਆਵਹਿਂ ਦੀਨਨ ਨਾਥਾ। ਭਨਤਿ ਨ ਬਚਨ ਸੁਲਖਣੀ ਸਾਥਾ ॥੫੮॥ ਕਿੰਚਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਚਿਤ ਤੇ ਕਰਿਈਂ। ਆਨਿ[੧੬] ਦਰਬ ਕਛੁ ਧਾਮ ਨ ਧਰਿਈਂ। ਦੀਨਨਿ ਦੇਨੋ ਦਾਨ ਦਨਾਈ[੧੭]। ਕਰਿ ਦੁਕਾਨ ਜਗ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ॥੫੯॥ ਲੇਤਿ ਭੂਰ[੧੮] ਨਿਤ ਭੀਰ ਭਵੰਤਾ[੧੯]। ਦੇਹਿਂ ਨਿਰਾਲਸ[੨੦] ਸ੍ਰੀ ਜਗਕੰਤਾ। ਕੋ ਬਿਲੋਕ ਨਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੀ। ਕੋ ਇਕ ਰਿਦੈ ਅਸੂਯਾ[੨੧] ਧਰਿਹੀ ॥ ੬੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਖਿਝਹਿ ਸੁਲੱਖਨੀ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਵਹਾਰ।–ਘਰ ਕੀ ਪੀਰ ਨ ਜਾਨਈ ਬਾਹਰ ਬਨਯੋ ਉਦਾਰ ॥੬੧॥ਚੌਪਈ॥ ਰਾਖਹਿਂ ਦਰਬ ਨ, ਖੋਇਂ ਅਕਾਜੂ। ਸਦਾ ਮੂਲ ਜੋ ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਸਮਾਜੂ।ਘਰ ਕੇ ਖਰਚ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਹੋਇਂ। ਦਰਬ ਪਾਸ ਤੇ ਪੂਜਹਿਂ[੨੨] ਸੋਇ ॥੬੨॥ ਇਨਕੇ ਮਨ ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਕਾਈ। ਜੋ ਆਵਤਿ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਲੁਟਾਈ।ਧਨ ਰਾਖਨ ਨਿਜ ਉਰ ਨ ਵਿਚਾਰਾ। ਅਵਰ ਨ ਵਰਜਹਿਂ[੨੩],ਭੇਅਨੁਸਾਰਾ–॥੬੩॥ ਸਦਾ ਗਿਨਤ ਗਿਨਤੀ ਇਸਭਾਂਤੀ।ਹਿਰਦੇ ਦੁਖਤਿਰਹਤਿਦਿਨ ਰਾਤੀ।ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਇ ਨਾਨਕੀ ਪਾਸਾ। ਕਹੈ ਰੋਸ ਸੋਂ[੨੪] 'ਨਿਜ ਦੁਖ ਰਾਸਾ[੨੫] ॥੬੪॥ 'ਨਿਜ[੨੬] ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਮਝਾਵਹਿਂ।ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਕਾਜ ਇਉਂ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਵਹਿਂ? ਆਨਿ ਸਦਨ ਨਹਿਂ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਬਹਿਰ ਲੁਟਾਵੈਂ'

---

[੧]ਵੱਖਰਾ । [੨]ਜ਼ਨਾਨਾ ਘਰ । [੩]ਚੰਗਾ । [੪]ਭਾਂਡੇ । [੫]ਸਾਮਾਨ । [੬]ਘਿਉ । [੭]ਖੰਡ । [੮]ਸੋਨੇ ਦੇ । [੯]ਗਹਿਣੇ ਜੇਵਿਆਂ ਜੜੇ । [੧੦]ਘੜਵਾਕੇ । [੧੧]ਭਰਾ ਦਾ । [੧੨]ਘਰ । [੧੩]ਹੱਟ ਤੇ । [੧੪]ਰਾਤ । [੧੫]ਦਿਨ । [੧੬]ਲਿਆਕੇ । [੧੭]ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦਾਨਾ ਹਨ (ਯਾ ਦਾਤਾ) ਹੈਨ । [੧੮]ਬਹੁਤ। [੧੯]ਭੀੜ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। [੨੦]ਉੱਦਮ ਨਾਲ। [੨੧]ਈਰਖਾ। [੨੨]ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਭਦੇ ਹਨ। [੨੩]ਹੋਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ। [੨੪]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। [੨੫]ਸਾਰਾ ਦੁਖ। [੨੬]ਆਪਣੇ।

॥ ੬੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੋਨ ਨਾਨਕੀ ਬਾਨੀ। ਭਰਜਾਈ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਨਮਾਨੀ। ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸੋਂ ਸਿਖਵਨ ਦੀਨੀ। ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਲਖਿ ਸਾਚੀ ਚੀਨੀ[1]॥੬੬॥ 'ਜਿਉਂ ਉਚਰਤਿ ਤਿਉਂ ਕਰੀਏ ਕਾਜੂ*। ਜਿਉਂ ਸੋ ਕਰਹਿਂ ਰਹਹੁ ਤਿਉਂ ਰਾਜੂ†। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਆਪ ਚਤੁਰ ਸੋ ਸਜਾਨਾ। ਕਜਾ ਸਮਝਾਵੌਂ ਨਹੀਂ ਇਯਾਨਾ॥੬੭॥ ਪਤਿ ਤੇ ਤਜਹੁ ਜੁ ਮਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ[2]। ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਸੋਂ ਰਹੁ ਅਨਕੂਲਾ। ਜੋ ਕੁਛ ਲਾਲਸ‡ ਹੋਇ ਪਦਾਰਥ। ਕਹਿ ਮੋਸੋਂ ਪੂਰਵੌਂ[3] ਸਭਿ ਸ੍ਵਾਰਥ[4] ॥ ੬੮ ॥ ਜਾਨਹੁ ਭਲਾ ਕੰਤ ਅਨੁਸਾਰਾ। ਹੋਵਹਿ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸੁਖਭਾਰਾ'। ਮਧੁਰ[5] ਗਿਰਾ[6] ਕੀ ਸੀਖ ਸੁਨੀ ਜਬ। ਤੂਸ਼ਨ[7] ਭਈ ਸੁਲਖਣੀ ਮੁਖ ਤਬ॥੬੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਦਨ ਗਈ ਪੁਨਿ ਆਪਨੇ ਮਨ ਸਚਿੰਤ[8] ਨਿਤ ਹੋਇ। ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਨ ਕਿਤਿਕ ਕਯ ਮੁਖ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ॥੭੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚੌਬੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨੪ ॥

੨੫ [ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਮੰਗਲ। ਮੂਲੇ ਤੇ ਚੰਦੇ ਰਾਣੀ ਦਾ ਆਕੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚੰਦ ਬਦਨ, ਸੁਮਤੀ ਸਦਨ, ਕੁਮਤਿ ਨਿਕਦਨ ਉਦਾਰ।
ਰੂਪ ਉਮਾ ਬਾਨੀ ਰਮਾ ਤਾਂਕੋ ਨਮੋ ਹਮਾਰ ॥ ੧ ॥

[ਬਦਨ=ਮੂੰਹ। ਸੁਮਤਿ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧਿ। ਸਦਨ=ਘਰ।
ਉਮਾ=ਪਾਰਬਤੀ, ਦੁਰਗਾ।
ਬਾਨੀ=ਬਾਣੀ, ਵਾਕਜ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਸਾਰਦਾ।
ਰਮਾ=ਲੱਛਮੀ। ਰੂਪ ਉਮਾ ਬਾਣੀ ਰਮਾ=ਜਿਸਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ੧ ਉਮਾ ੨ ਬਾਣੀ ੩ ਰਮਾ ਅਰਥਾਤ ਜੁੱਧ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਵਿਦਜਾ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਤੇ ਸੁਭਾਗਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ। ਜਿਸਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੰਡਲ ਹਨ—ਬੀਰਤਾ, ਵਿਦਜਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ§।]

ਅਰਥ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ) ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੀ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਕੱਟ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਉਦਾਰ ਹੈ, (ਹਾਂ) ਜਿਸਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ:- ਵਿੱਦਜਾ, ਬੀਰਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ—ਏਥੇ ਫੇਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਵਿਦਜਾ, ਬੀਰਤਾ, ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਮਾਲ ਵਾਲੀ

---

[1] ਸੱਚੀ ਸਮਝੀ। [2] ਉਲਟ। [3] ਪੂਰੀ ਕਰਾਵਾਂਗੀ (ਮੈਂ)। [4] (ਤੇਰੀ) ਲੋੜ। [5] ਮਿੱਠੀ। [6] ਬਾਨੀ। [7] ਚੁੱਪ। [8] ਚਿੰਤਾਵਾਨ। *ਪਾ:—ਕਾਜਾ। †ਪਾ:—ਜਿਉਂ ਸ਼ਹੁ ਰਹੈ ਰਹਹੁ ਤਿਉਂ ਰਾਜਾ। ‡ਪਾ:—ਜਿ ਕੁਛ ਲਾਲਸਾ। §ਉਮਾ ਤੋਂ—ਤਮੋ ਗੁਣ, ਰਮਾ ਤੋਂ—ਸਤੋ ਗੁਣ, ਤੇ ਬਾਨੀ ਤੋਂ—ਰਜੋ ਗੁਣ, ਭਾਵ ਭੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ ਠੰਢੀ ਠੰਢੀ ਪਜਾਰੀ ਪਜਾਰੀ ਐਉਂ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੀ ਸੀਤਲ ਸੁੰਦ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ ਮੁਖੜਾ ਰਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨੇਕ ਮਤ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਣ ਦੱਸਕੇ ਫੇਰ ਉਸ ਦਾ ਜਲਾਲ ਦਾ ਗੁਣ (ਤੇਜਮਯ) ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁੱਟਣ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਤੀਸਰਾ ਗੁਣ ਉਸ ਦਾ ਉਦਾਰਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਜਲਾਲ ਤੇ ਜਮਾਲ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਹੈ। ਉਦਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਤੇਜ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੀਤਲਤਾ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਕਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਉਮਾ—ਤੇਜਮਯ ਵ੍ਯਕਤੀ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ, ਜੋ ਖੋਟੀ ਬੁਧਿ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਬਾਨੀ—ਸ਼ਾਂਤਿਮਯ ਵ੍ਯਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਸਫੁਰਣ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।
ਰਮਾ—ਦਾਨਮਯ ਵ੍ਯਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਦਾਰਤਾ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਰਦਾਤੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਆਏ ਸ਼ਾਰਦਾ ਆਵਾਹਨਾ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਜਦ ਅਪਣੇ ਕਵਿ ਤਰੰਗ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜਮਯ, ਵਰਦਾਤੀ ਦੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾਤੀ ਇਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਵਖ ਵੱਖ ਦੇਵੀਆਂ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਗਲੇ ਦੋ ਅਧ੍ਯਾਵਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਥੇ ਇਹੋ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਤੇ ਓਹ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ **ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਛੁ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯੋ। ਮਿਲਿਨ ਹੇਤ ਤਬ ਮੂਲਾ ਆਯੋ। ਸਦਨ ਸੁਤਾ[1] ਕੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਜਬ ਹੀ। ਉਮਗਯੋ ਨੇਹੁ ਅਧਿਕ ਮਨ ਤਬਹੀ ॥੨॥ ਉਠੀ ਸੁਲਖਣੀ, ਲੋਚਨ[2] ਨੀਰਾ[3]। ਭਰਿ ਆਵਾ, ਉਰ ਭਈ ਅਧੀਰਾ। ਪਿਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਰੋਵਨ ਬਹੁ ਲਾਗੀ। ਮਨ ਦੁਖ ਤੇ ਜਨੁ ਕਰੁਨਾ ਪਾਗੀ[4] ॥ ੩ ॥ ਅੰਸ਼ੁਪਾਤ[5] ਸੋਂ[6] ਚੀਰ[7] ਭਿਗੋਵਾ[8]। ਜਨੁ[9] ਦੁਖ ਅਪਨੋ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ। ਬਹੁਰ ਬੈਸ ਕਰਿ[10] ਪਿਤਾ ਬਸਾਵਾ। ਨਿਜ ਦੁਖ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸਭਿਹਿ ਸੁਨਾਵਾ ॥੪॥ ਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਬੂੰਦਨ ਨੀਰਾ[11]*। ਕਹਤਿ ਬਚਨਕੋ ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ[12]। 'ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਭਲੇ ਸੰਗ ਹੌਂ ਲਾਈ। ਜਿਹ ਨਿਕੇਤ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨ ਕਾਈ ॥੫॥ ਕਰਿ ਸਨਬੰਧ ਡੋਬ ਤੁਮ ਦੀਨੀ। ਪੂਰਬ**

[1]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ। [2]ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ। [3]ਜਲ। [4]ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜਕੇ ਭਾਵ ਰੋ ਕੇ। [5]ਹੰਝੂ ਡਿੱਗਣ। [6]ਨਾਲ। [7]ਕਪੜਾ। [8]ਭਿੱਜ ਗਿਆ। [9]ਮਾਨੋ। [10]ਆਪ ਬਹਿਕੇ। [11]ਛਡਦੇ ਹਨ ਨੈਣ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ। [12]ਬੇ-ਹੌਸਲਾ।

*ਪਾ:—ਪੋਂਛਤ ਲੋਚਨ, ਬੂੰਦ ਨ ਨੀਰਾ—ਅੱਖੀਆਂ ਪੂੰਝਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਣੀ ਬੂੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਨਮ ਕਰਮ ਮੈਂ ਹੀਨੀ। ਮਾਸ[1] ਏਕ ਦੋ ਬਹਿਰ ਬਿਤਾਵਹਿ। ਕਬਿ ਨ ਸਦਨ ਮਹਿ ਬਦਨ[2]ਦਿਖਾਵਹਿ ॥੬॥ ਜਿਉਂ ਨਿਸਿ ਬਸੈ ਆਨ ਪਰਦੇਸੀ। ਉਰ ਨਿਰਮੋਹ ਰੀਤਿ ਤਿਹ ਤੈਸੀ । ਅਨਗਨ ਧਨ ਆਪਨ[3] ਪਰ ਆਵਹਿ। ਸਰਬ ਸਦਨ ਤੇ ਬਹਿਰ ਲੁਟਾਵਹਿ॥੭॥ ਸੁਤੈ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰਤਿ ਨਿਸ਼ੰਕਾ। ਕੋ ਸਮਝਾਇ ਨ, ਰਹੈਂ ਸਸ਼ੰਕਾ[4]*। ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਰੀਤਿ ਤੇ ਨੀਤ ਕੁਢਾਲੀ[5]। ਮਾਨਹੁ ਬਨਯੋ ਫਜ਼ੂਲਿਨ ਸਾਲੀ[6]॥੮॥ ਮੇਲੀ ਸਦਾ ਬਿਸ਼ਾਲ[7] ਫਕੀਰਨ। ਘਰਕੀ ਬੂਝਹਿ[8] ਪੀਰ[9] ਅਪੀਰ[10] ਨ। ਨਹਿਂ ਰੰਚਕ ਭਰ ਮਮ ਸਤਿਕਾਰਾ। ਸਹੌਂ ਰਿਦੈ ਸਦਹੀ ਦੁਖ ਭਾਰਾ[7] ॥੯॥ ਸੁਨਤਿ ਸੁਤਾ ਕੇ ਬੈਨ ਦੁਖਾਰੇ ॥ ਮੂਲੇ ਅੱਸ੍ਰ ਲੋਚਨ[11] ਡਾਰੇ[12]।ਜਰ ਬਰ[13]ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਅਧਿਕ ਰੋਸ ਕਰਿਕੈ ਪਛੁਤਾਹੀ॥੧੦॥ਕਾਲੂ ਕਨਾ[14] ਮੂਲਾ ਜੋ ਕ੍ਰੋਧੀ। ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋਧੀ[15]। ਰਿਦੇ ਸੁਤਾ ਕੋ[16] ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ। ਉਠਯੋ ਆਪ ਰਿਸਿ ਮੈਂ ਮਨ ਲੀਨਾ ॥੧੧॥ ਗਯੋ ਜਰਾਮ ਪਾਸ ਤਤਕਾਲਾ। ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬਾਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੈਰਾਮਾ। ਬੈਸੇ ਏਕ ਥਾਨ ਅਭਿਰਾਮਾ[17] ॥ ੧੨ ॥ ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਮੂਲਾ ਆਵਾ। ਸਨਮਾਨਯੋ ਆਸਨ ਬੈਸਾਵਾ । ਬੈਸਤਿ ਬੋਲਯੋ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ। 'ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਤੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮੋਰਾ ॥੧੩॥ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਤੇਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਦਸ਼ਾ[18] ਕਰੀ ਅਸ ਮੇਰੀ।ਯਹਿ ਜੋ ਸਦਾ ਫਕੀਰਨ ਸੰਗੀ। ਤਾਂਕੇ ਹੇਤ ਸੁਤਾ[19] ਮੁਰਿ[20]† ਮੰਗੀ ॥੧੪॥ ਬਨਹਿ ਫਕੀਰ ਏਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਰੁਚਿਤਿ ਕਰਹਿ[21]ਸਭਿ ਸੰਸੈ ਨਾਂਹੀ। ਜਾਂਕੋ ਜਾਂਸੋਂ ਲਾਗਯੋ ਹੇਤਾ। ਬਨਤਿ ਸੁ ਤਸ[22],ਕਹਿਂ ਸੁਮਤਿ-ਨਿਕੇਤਾ[23] ॥ ੧੫ ॥ ਜੇ ਹੌਂ ਲੱਛਨ ਜਾਨਤਿ ਐਸੇ। ਸੁਤਾ ਸਬੰਧ ਕਰਤਿ ਕਹੁ ਕੈਸੇ। ਆਪਨ[24] ਪਰ ਆਵਤਿ ਬਹੁ ਦਰਬਾ । ਬਾਦ[25] ਲੁਟਾਇ ਫਕੀਰਨ ਸਰਬਾ ॥੧੬॥ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰੇ ਅਘ[26]ਭਾਰੀ।ਭਯੋ ਜਮਾਤਾ[27]

---

[1]ਮਹੀਨਾ । [2]ਮੁਖ । [3]ਹੱਟੀ ਪਰ। [4](ਸਭ) ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । [5]ਉਲਟੇ ਤਰੀਕੇ ਵਾਲਾ। [6]ਫਜ਼ੂਲੀਆਂ ਦਾ ਘਰ। [7]ਬਹੁਤਾ। [8]ਪੁਛਦੇ ਨਹੀਂ। [9]ਦੁਖ। [10]ਸੁਖ। [11]ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ। [12]ਡੇਗੇ। [13]ਸੜ ਬਲ। [14]ਕਾਲੂ ਕੀਹ ਸੀ। [15]ਖਬਰ। [16]ਧੀ ਦੇ। [17]ਸੁੰਦਰ। [18]ਹਾਲਤ। [19]ਧੀ । [20]ਮੇਰੀ । [21]ਜਿਧਰ ਰੁਚੀ ਹੈ ਉਹੀ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ । [22]ਤੈਸਾ । [23]ਬੁਧੀ-ਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [24]ਹੱਟ। [25]ਬਿਰਥਾ। [26]ਪਾਪ। [27]ਜੁਆਈ।

*ਪਾਃ-ਰਹੈਂ ਨਿਸ਼ੰਕਾ। †ਪਾਃ-ਮੁਖਿ।

ਤੇ ਦੁਖਕਾਰੀ । ਨੈਕ ਨ ਮਮ ਤਨਿਯਾ[੧] ਸਨਮਾਨਾ । ਕਿਨਹਿ ਨ ਸਮ-
ਝਾਯੋ, ਕਜਾ ਜਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਭਈ ਦੀਨ ਨਿਤ ਰਹਤਿ ਦੁਖਾਰੀ । ਮਮ
ਆਗੇ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਥਾ[੨] ਉਚਾਰੀ' । ਉਪਾਲੰਭ[੩] ਨਿਸ਼ਠੁਰ[੪] ਯੁਗ ਸਾਨੀ[੫] ।
ਸੁਨੀ ਜਰਾਮ ਸ਼੍ਰੋਨ[੬] ਸਭਿ ਬਾਨੀ ॥੧੮॥ 'ਮਹਿਤਾ ਜੀ ! ਨਾ ਕੀਜੈ ਰੋਸੁ ।
ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਹੁ[੭] ਨਹਿੰ ਬਿਨ ਦੋਸ਼ੁ । ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਆਜੁ । ਦਯੋ
ਬਿਧਾਤਾ ਸਰਬ ਸਮਾਜੁ ॥ ੧੯ ॥ ਅਸਨ ਬਸਨ ਭੂਖਨ ਧਨ ਭਾਰੀ ।
ਖਰਚਹਿ ਖਾਵਹਿ ਸੁਤਾ ਤੁਮਾਰੀ । ਜਾਂਹਿ ਵਸਤੁ ਕੇ ਕਾਜ ਜੁ ਊਰਾ[੮] ।
ਉਚਰਹੁ[੯] ਆਪ ਕਰੋ ਮੈਂ ਪੂਰਾ' ॥੨੦॥ ਮਧੁਰ[੧੦] ਬਿਨੈ ਪਰਸੰਸਾ ਸਾਲੀ[੧੧]
ਸੁਨਿ ਮੂਲਾ ਭਾ ਸੀਤਲ ਚਾਲੀ । ਹੁਤੋ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਪਾਵਕ[੧੨] ਜੈਸੇ । ਬਚਨ
ਜਰਾਮ ਮਿਲੇ ਜਲ ਤੈਸੇ ॥੨੧॥ ਕਮਲਨੈਨ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਰਾਖੀ । ਜਾਨਿ
ਜਨਕ ਸਮ[੧੩] ਗਿਰਾ ਨ ਭਾਖੀ । ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਿਕਰਿ[੧੪] ਸੁਤਾ ਅਵਾਸਾ ।
ਦਈ ਧੀਰ ਕਹਿਕਰਿ 'ਸੁਖਰਾਸਾ[੧੫]' ॥ ੨੨॥ ਪੁਨ ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਨਗਰ
ਮਝਾਰਾ । ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਢਿਗ ਪਤਿਨਿ[੧੬] ਉਚਾਰਾ । ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤੀਤੇ
ਜਬਹੀ । ਆਈ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਤਬ ਹੀ ॥੨੩॥ ਮਿਲੀ ਸੁਤਾ ਸੋਂ ਨੇਹੁ ਘਨੇਰਾ ।
ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਨੈਨ ਜਲਗੇਰਾ । ਬੋਲਤਿ ਬਚਨਹਿ ਹੋਇ ਦੁਖਾਰੀ । 'ਹੇ ਬਿ-
ਧਿ[੧੭]! ਕਿਉਂ ਸਿਰਜੀ ਜਗ ਨਾਰੀ ॥੨੪॥ ਪਰਾਧੀਨ ਨਿਤ ਦੁਸਹਿ[੧੮] ਕਲੇਸ਼ਾ ।
ਲੇਕਰਿ ਜਨਮਤਿ ਸਭਿਹਿ ਅੰਦੇਸ਼ਾ[੧੯]' । ਬੈਸ ਸੁਲਖਨੀ ਕਰਿ ਉਰ ਧੀਰਾ ।
ਕਹਿਨ ਲਗੀ ਨਿਜ ਦੁਖ ਗੰਭੀਰਾ ॥੨੫॥ 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਪਤਿ ਕੀ ਵਿ-
ਪਰੀਤਾ[੨੦] । ਦਰਬ ਸਰਬ ਬਾਦਹਿ ਖ੍ਵੈ ਨੀਤਾ[੨੧] । ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਦਨਹਿ
ਬਦਨ ਦਿਖਾਵਾ । ਆਪਨ[੨੨] ਪਰ ਦਿਨਰੈਨ[੨੩] ਬਿਤਾਵਾ ॥੨੬॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ
ਰੀਤਿ ਨ ਤਾਮੈ ਏਕਾ । ਧਨ ਮੰਚਨ ਤੇ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾ' । ਸੁਨਤਿ ਸੁਤਾ
ਬਚ[੨੪] ਚੰਦੋਰਾਨੀ । ਭਈ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਮਤਿ ਗਲਤਾਨੀ ॥੨੭॥ ਗਵਨੀ[੨੫] ਸਦਨ
ਨਾਨਕੀ ਜਹਿੰਵਾ । ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ[੨੬] ਕਰਿ ਬੈਸੀ ਤਹਿੰਵਾ । ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਏ ਪੁਨਿ

---

[੧]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦਾ । [੨]ਪੀੜਾ । [੩]ਉਲਾਂਭੇ ਤੇ । [੪]ਕਠੋਰਤਾ । [੫]ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ । [੬]ਕੰਨੀ । [੭]ਲਗਾਵੋ । [੮]ਊਣਾ । [੯]ਆਖੋ । [੧੦]ਮਿੱਠੀ । [੧੧]ਉਸਤਤ ਦਾ ਘਰ । [੧੨]ਅੱਗ । [੧੩]ਪਿਤਾ ਤੁਲ । [੧੪]ਰਹਿਕੇ । [੧੫]ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੈਨੂੰ । [੧੬]ਪਤਨੀ ਦੇ ਪਾਸ । [੧੭]ਬਿਧਾਤਾ । [੧੮]ਅਸਹਿ । [੧੯]ਫਿਕਰ । [੨੦]ਬੇ-ਪ੍ਰੀਤੀ । (ਅ) ਪੁੱਠੀ ਗਲ । [੨੧]ਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਿੱਤ । [੨੨]ਹੱਟ । [੨੩]ਰਾਤ ਦਿਨ । [੨੪]ਵਾਕ । [੨੫]ਗਈ । [੨੬]ਸੁੱਖ ਪੁੱਛਕੇ ।

ਬੋਲੀ ਬੈਨਾ। 'ਤੁਮ ਉਰ ਡਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ ਨਾ ॥੨੮॥ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਠਾਨਯੋ ਮਤਾ। ਦਾਸੀ ਜਿਉਂ ਰਾਖੀ ਮਮ[੧] ਸੁਤਾ। ਨਿਜ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਮਝਾਵਹਿਂ। ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੌ ਵਹਿਰ ਲੁਟਾਵਹਿ ॥੨੯॥ ਤੁਮਰੇ ਸਰਸ[੨] ਨ ਹਿਰਦੈ ਕੋਈ। ਜਿਹਠਾਂ ਦੁਖੀ ਸੁਤਾ ਮਮ ਹੋਈ। ਨਾਤਾ ਤਬ ਜਰਾਮ ਕਰਿਵਾਯਾ। ਅਬ ਤਿਹ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਿਉਂ ਸਮਝਾਯਾ?॥੩੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਆਨਿ ਸਦਨ ਸੁਧਿ ਲੇਤਿ ਨਹਿਂ,ਆਨਨ[੩]ਕਹੈ ਨ ਬੈਨ।ਦਰਬ ਨ ਰਾਖਹਿ ਨਿਕਟਿ ਕਛੁ ਰਿਦੈ ਵਿਖੇ ਕਛੁ ਭੈ ਨ[੪]' ॥ ੩੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗਿਰਾ ਨਾਨਕੀ ਸ਼੍ਰੋਨਨ[੫] ਸੁਨੀ। ਸਠ ਕਰ ਮਾਨਿਕ[੬] ਤਿਉਂ ਬਿਧਿ ਗੁਨੀ[੭]। ਬੋਲੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਾਧੁਰੀ ਬਾਨੀ। 'ਸੁਨਿ ਮਾਸੀ ! ਤੂੰ ਪਰਮ ਸਯਾਨੀ ॥ ੩੨ ॥ ਕਿਆ ਸਮਝਾਵੌਂ ਮੈ ਭਲਿ ਬਾਤ॥ ਕੋ ਕੁਕਰਮ ਨਹਿ ਕਰਿਹੀ ਭ੍ਰਾਤ॥ਤਸਕਰ[੮] ਸੰਗਿ ਨ ਕਰਹਿ ਸਤੇਈ[੯]।ਜੂਪ ਨ ਖੇਲਤਿ[੧੦],ਸੁਰਾ[੧੧]ਨ ਪੇਈ[੧੨]॥੩੩॥ਪਰ ਨਾਰਿਨ ਸੋ ਨਹਿ ਬਿਭਚਾਰੀ[੧੩]। ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਉਰ ਤੇ ਟਾਰੀ। ਲੋਭੀ, ਕ੍ਰੋਧੀ,ਲੰਪਟ ਨਾਂਹੀ। ਸੁਪਨ[੧੪] ਬਿਕਾਰ[੧੫] ਨ ਮਨ ਉਪਜਾਹੀਂ ॥ ੩੪ ॥ ਅਸ ਕੁਕਰਮ ਮਹਿ ਸੋਦਰ[੧੬]ਹੇਰੋਂ[੧੭]। ਤਉ ਸਮਝਾਵਨ ਬਨਿ ਹੈ ਮੇਰੋ। ਭਲੋ ਬਿਲੋਕਹੁਂ[੧੮] ਤਾਂਹਿ ਸੁਭਾਊ। ਜਿਹ ਮਹਿਂ ਰੰਚਕ ਦੋਸ਼ ਨ ਕਾਊ ॥੩੫॥ ਮਹਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕਰੁਨਾ-ਖਾਨੀ[੧੯]।ਅਸਨ ਬਸਨ ਰੰਕਨ ਕੋ ਦਾਨੀ।ਪਰਦੁਖ[੨੦]ਪਿਖਿ[੨੧] ਨਹਿਂ ਜਾਤਿ ਸਹਾਰਾ। ਸੁਖਦਾਨੀ ਜਿਉਂ ਬ੍ਰਿਖ ਉਪਕਾਰਾ[੨੨] ॥੩੬॥ਆਤਪ[੨੩] ਤਪਤ[੨੪] ਸਿਰ ਪਰ ਲੇਤਾ। ਕਰ ਛਾਯਾ ਪੰਖੀ[੨੫]ਸੁਖਦੇਤਾ॥ਇਉਂ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਹਾਥ ਕਮਾਈ। ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਖੁਆਈ ॥੩੭॥ ਮਨਹੁ ਭਗਤਿ[੨੬]ਨਿਜ ਧਰਯੋ ਸਰੂਪਾ। ਕਿਧੌਂ[੨੭] ਗਯਾਨ[੨੮] ਤਨ ਕੀਨ[੨੯] ਅਨੂਪਾ[੩੦]। ਜੇਕੋ ਨੀਕੇ[੩੧] ਕਰਮਨ ਲਾਗਾ। ਤਿਹ ਹੋਰਹਿ[੩੨] ਸੋ ਹੋਤਿ ਕੁਭਾਗਾ॥੩੮॥ ਧੰਨਭਾਗ ਤੁਮ

---

[੧]ਮੇਰੀ। [੨]ਜੇਹਾ। [੩]ਮੁਖੋਂ। [੪]ਡਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। [੫]ਕੰਨੀਂ। [੬](ਜਿਵੇਂ) ਮੂਰਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਣਕ ਹੋਵੇ। [੭](ਚੰਦੋ ਦੀ) ਹਾਲਤ ਇਉਂ ਦੀ ਸਮਝੀ। [੮]ਚੋਰ। [੯]ਚੋਰੀ। [੧੦]ਜੂਆ ਨਹੀਂ ਖੇਡਦਾ। [੧੧]ਸ਼ਰਾਬ। [੧੨]ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ। [੧੩]ਮਾੜੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ। [੧੪]ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬੀ। [੧੫]ਮਾੜਾ ਕੰਮ। [੧੬]ਭਿਰਾ ਨੂੰ। [੧੭]ਜੇ ਵੇਖਾਂ। [੧੮]ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ। [੧੯]ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਣ। [੨੦]ਪਰਾਇਆ ਦੁਖ। [੨੧]ਵੇਖਕੇ। [੨੨]ਜਿਵੇਂ ਉਪਕਾਰੀ ਬ੍ਰਿਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੨੩]ਧੁੱਪ। [੨੪]ਤੌਪਸ਼। [੨੫]ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ। [੨੬]ਭਗਤੀ ਨੇ। [੨੭]ਯਾ। [੨੮]ਗਯਾਨ ਨੇ। [੨੯]ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [੩੦]ਸੁਹਣਾ। [੩੧]ਚੰਗੇ। [੩੨]ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਰੋਕੇ।

ਕਰੇ ਬਿਧਾਤਾ। ਜਿਨ ਕੋ ਐਸੋ ਬਨਯੋ ਜਮਾਤਾ[੧]। ਅਨਿਕ ਕੁਲਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਾ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ,ਕਿਯ ਨਾਸ਼ ਵਿਕਾਰਾ॥੩੯॥ ਜਾਂਕੇ ਸਰਸ[੨] ਉਦਾਰ ਨ ਕੋਊ। ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸ ਸਰਬ ਦੁਖ ਖੋਊ। ਕਬਹਿ ਨ ਘਾਟਾ ਲੇਖੇ ਆਵਾ। ਅਨਿਕ ਵਾਰ ਬਾਧੋ[੩] ਬਹੁ ਪਾਵਾ॥੪੦॥ਪੁਨਿ ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ[੪]–ਸੁਤਾ ਹਮਾਰੀ॥ ਸਰਬ ਬਾਤ* ਤੇ ਰਹਿਤਿ ਦੁਖਾਰੀ–। ਕਹਿਯੇ ਕੌਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਨੀ? ਜਾਂਤੇ ਦੁਖੀ ਸੁਤਾ ਨਿਜ ਚੀਨੀ[੫]॥੪੧॥ ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੇ ਦੀਨੀ। ਖਰਚਨ ਖਾਨ ਅਤੋਟਹਿ ਕੀਨੀ। ਨਾਨਾ ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਹੁ ਦੀਨੇ। ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ ਕੀਨੇ[੬] ॥ ੪੨ ॥ ਏਕ ਫਿਕਰ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ[੭] ਨ ਕੋਊ। ਚਾਹਿ ਜੁ ਹੋਇ ਪੁਰਾਵਹਿ ਸੋਊ। ਬਿਨਾਂ ਦੋਖ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਖੁਆਰਾ। ਤੌ ਕਯਾ ਚਲਿਹੈ ਹਮਰੋ ਚਾਰਾ॥੪੩॥ਸੁਨਿ ਮਾਸੋ! ਅਸਮੰਜਸ ਗਾਥਾ[੮]ਹਮ ਬੋਲਹਿਂ ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਸਾਥਾ[੭]।ਅਸਬਚ ਸੁਨਿਕਰਿਚੇਦੌਰਾਨੀ।ਭਈਤੂਸ਼ਨੀਆਇ ਨ ਬਾਨੀ॥੪੪॥ ਜਿਉਂ ਤਗ ਆਗੇ ਅਗ[੯] ਅਰਗਾਈ[੧੦]। ਉੱਤਰ ਬਾਤ ਨ ਆਵਤਿ ਕਾਈ। ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ[੧੧] ਸੁਤਾ ਢਿਗ ਆਈ। ਬੈਸ ਬਦਨ ਤੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ॥੪੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸੁਨਿ ਤਨੁਜਾ![੧੨] ਹੌਂ ਜਾਇਕੈ ਆਗੇ ਤੋਰ ਨਿਨਾਨ। ਉਪਾਲੰਭ[੧੩] ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਹੇ ਤੋਕੋ ਦੁਖੀ ਪ੍ਰਮਾਨ[੧੪]॥੪੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਾਚੋ ਉੱਤਰ ਤਿਸਨੈ ਦੀਨੋ। ਮੁਝ ਬੋਲਨ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨੋ। ਉੱਤਰ ਉਰ ਮੈਂ ਫੁਰਯੋ ਨ ਕੋਊ। ਹੀਨ ਪਦਾਰਥ ਭਾਖਹੁ ਸੋਊ[੧੫] ॥ ੪੭ ॥ ਸੁਨੀ ਸੁਲਖਨੀ ਅਸਬਿਧਿ ਬਾਨੀ। ਕਹਿਨਿ ਲਗੀ 'ਹੇ ਮਾਤ ਸਯਾਨੀ।ਅਸਨ ਬਸਨ ਭੂਖਨ ਬਰ ਜੇਤੇ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਏ ਮੁਝ ਤੇਤੇ ॥੪੮॥ ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਮੋਕੋ। ਰਿਦੇ ਜੁ ਦੁਖ ਸੋ ਭਾਖਤਿ ਤੋਕੋ। ਕਬਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਆਇ ਨ ਸਦਨਾ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਬਿਹਸ[੧੬]† ਨ ਬਦਨਾ[੧੭]॥੪੯॥ ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕਿਸ ਢਿਗ ਭਾਖੋਂ। ਜਿਸ ਸੋਂ ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਦੁਖ ਨਾਖੋਂ[੧੮]। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਚਿੰਤਾ ਮਾਂਹਿ ਬਿਤਾਊਂ। ਨਿਜ[੧੯] ਬੇਦਨ[੨੦] ਜੀਅਰਾ ਤਪਤਾਊਂ[੨੧] ॥ ੫੦ ॥

---

[੧]ਜਵਾਈ। [੨]ਬਰੱਬਰ। [੩]ਵਾਧਾ। [੪]ਆਖਦੀ ਹੈਂ। [੫]ਜਾਣੀ ਹੈ। [੬]ਪਹਿਰਾਏ। [੭]ਇਕ ਗਲ ਦਾ ਬੀ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ। [੮]ਬੇ-ਮੁਨਾਸਬੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ। [੯]ਗਜ ਨੀ ਅਗੇ ਅਗਸਾਨੀ। [੧੦]ਚੁੱਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੧]ਸ਼ਰਮਿੰਦੀ ਹੋਕੇ। [੧੨]ਪੁਤ੍ਰੀ। [੧੩]ਉਲਾਂਭੇ। [੧੪]ਸਮਝਕੇ। [੧੫](ਜਿਸ) ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਤੂੰ ਥੁੜੀ ਹੈਂ ਸੋ ਕਹੁ। [੧੬]ਹੱਸਕੇ। [੧੭]ਮੂੰਹੋਂ। [੧੮]ਦੂਰ ਕਰਾਂ। [੧੯]ਆਪਣੀ। [੨੦]ਪੀੜਾ ਨਾਲ।

*ਪਾ:–ਛਾਡਿ। †ਪਾ:–ਬਿਗਸ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸੁਤਾ ਬਚ ਮਰਮ[੧] ਕੇ ਗਈ ਨਾਨਕੀ ਪਾਸ। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਰਨਨ ਕਰੀ* ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੫੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੀ 'ਮਾਸੀ ਸੁਨਿਯੇ। ਤਿਹ[੨] ਸੁਭਾਇ ਨਿਸ਼ਠੁਰ[੩] ਬਹੁ ਜਨਿਯੇ[੪]। ਕਰੌਂ ਅਵਾਹਨ[੫] ਹੌਂ ਕਿਹ ਕਾਲਾ[੬]। ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ, ਤਿਹ[੭] ਧਾ ਬਿਧਿ ਚਾਲਾ ॥੫੨॥ ਜੇ ਆਵਹਿ ਨਿਜ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਈ। ਮਨਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ। ਹੌਂ ਉਰ ਲਖਿ[੮] ਕਰਿ ਲਘੁ[੯] ਭਰਜਾਈ। ਕਰੌਂ ਤੂਸ਼ਨੀ[੧੦] ਸਮਾ ਬਿਤਾਈ ॥ ੫੩ ॥ ਸ਼ੁਭ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੀ ਤਨਿਯਾ ਕਰਿਕੈ। ਕਛੁ ਨ ਬਦਨ ਤੇ ਕਹੌਂ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਕਲਪਾ[੧੧] ਕਹਿ ਸਾਦਰ ਬੈਸਾਊਂ।–ਹਰਖਤਿ ਰਹੈ– ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਊਂ' ॥੫੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਕਹਯੋ 'ਪੁਤ੍ਰਿ ਜਿ ਭਨਹਿ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨ। ਹੀਨ[੧੨] ਬਸਨ[੧੩] ਭੂਖਨ[੧੪] ਤ੍ਰਿਯਾ[੧੫] ਤੱਦਪਿ ਸੁਖ ਦਿਨ ਰੈਨ ॥ ੫੫ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਨਹਿਨ ਬਦਨ ਸਨਮਾਨ[੧੬] ਅਵਰ ਪਦਾਰਥ ਹੋਇਂ ਸਭਿ। ਜਲ ਬਿਨ ਜਿਉਂ ਘਨ[੧੭] ਜਾਨਿ ਬਾਦ ਹੋਨਿ[੧੮] ਤਿਨ ਕੋ ਤਥਾ ॥ ੫੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਬਿ ਨ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵਹਿਂ। ਨਿਸਿ[੧੯] ਬਾਸੁਰ[੨੦] ਸਭਿ ਬਹਿਰ ਬਿਤਾਵਹਿਂ। ਨਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਤਿਹਂ ਸੋਂ ਕਬਿ ਆਈ। ਮਨ ਸਮਝਹੁ ਅਪਨੇ ਪਰਥਾਈ[੨੧]'॥੫੭॥ ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬਾਨੀ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਗੁਨ ਗਨ ਜਨੁ ਖਾਨੀ[੨੨]। 'ਹੇ ਮਾਸੀ ਤੂੰ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਾਚੀ। ਤਵ ਤਨਿਯਾ ਭੀ ਸਾਚ ਉਬਾਚੀ[੨੩] ॥ ੫੮॥ ਤੱਦਪਿ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਾਈਐ[੨੪]। ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ।–ਪੁਰਖੋਤਮ[੨੫] ਹ੍ਵੈ ਸੇਵ ਅਧੀਨਾ–। ਇਉਂ ਭਾਖਤਿ ਹੈਂ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੫੯ ॥ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੀਨਨ ਪਰ ਦਯਾਲਾ। ਕਬਿ ਨ ਮਿਟਾਵਹਿਂ ਬਿਰਥੀ ਘਾਲਾ[੨੬]। ਹਾਥ ਬੇਦਿ ਹੌਂ ਭੀ ਤਿਹ ਕਹਿਹੌਂ। ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰਤਿ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿਹੌਂ' ॥ ੬੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁਗੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਕਰਤਿ ਸੁਜਸ

---

[੧]ਭੇਦ। [੨]ਭਾਵ ਤੇਰੀ ਧੀ ਦਾ। [੩]ਕਠੋਰ। [੪]ਜਾਣ। [੫]ਸਦਾਵਾਂ। [੬]ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ। [੭]ਭਾਵ, ਤੇਰੀ ਧੀ ਦੀ। [੮]ਜਾਣਕੇ। [੯]ਛੋਟੀ। [੧੦]ਚੁੱਪ। [੧੧]ਜੁਗਤ ਨਾਲ (ਗਲ ਕਹਿਕੇ) (ਅ) ਕੋਮਲ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ (ਨਾਮ) ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਕਲਪਾ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ' ਅਰਥਾਤ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੭੨, ਨਾਮ ਕੋਸ਼ [੧੨]ਬਿਨਾ। [੧੩]ਕਪੜੇ। [੧੪]ਗਹਿਣੇ ਦੇ। [੧੫]ਇਸਤ੍ਰੀ। [੧੬]ਮੂੰਹ ਦਾ ਆਦਰ। [੧੭]ਬੱਦਲ। [੧੮]ਵਿਰਥਾ ਹੈ ਹੋਣਾ। [੧੯]ਰਾਤ। [੨੦]ਦਿਨ। [੨੧]ਅਪਨੇ ਤੇ ਘਟਾਕੇ ਸਮਝੋ। [੨੨]ਮਾਨੋ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ(ਬਾਣੀ)। [੨੩]ਸੱਚ ਆਖਦੀ ਹੈ। [੨੪]ਸਮਝਾਓ ਤੁਸਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ। [੨੫]ਭਾਵ ਪਰਮੇਸੁਰ,ਅਵਤਾਰ। [੨੬]ਕਮਾਈ,ਸੇਵਾ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਰਨਨ ਕਯੋ।

ਹਮ ਪਾਸ। ਹੌਂ ਨ ਲਖੋਂ[1] ਸੋਦਰ[2] ਤਿਸੈ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੈਕਾਸ[3] ॥ ੬੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਤਿ ਜਾਨਹੁ ਮਨਿ ਮਾਸੀ !। ਸਰਬ ਵਿਕਾਰ ਕੀਨ ਜਿਨ ਨਾਸ਼ੀ । ਸੰਤ ਸਰੂਪ, ਜੁ ਕਹੈ ਸਪੂਰਨ[4] । ਰਹਿਤਿ ਡਰਤਿ ਹਮ ਲਖਿ ਉਰ, ਕੂਰ ਨ[5] ॥ ੬੨ ॥ ਅਬ ਜਾਵਹੁ, ਤੁਮ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾ[6]। ਜਬ ਅਵਾਸ[7] ਆਵਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਕਰਿਵਾਵੈਂਗੀ ਬਹੁਤ ਦਿਲਾਸਾ। ਤਵ ਤਨਿਯਾ ਕੋ ਨਾਨਕ ਪਾਸਾ[8] ॥ ੬੩ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਨਾਨਾ। ਸੀਤਲ ਕਰੀ, ਕ੍ਰੋਧ ਭਾ ਹਾਨਾ[9]। ਬਹੁਰ ਸਨੇਹ ਸੰਗਿ ਸੁਖ ਸਾਨੀ। ਯੁਗਮ[10] ਪਰਸਪਰ ਬੋਲਹਿਂ ਬਾਨੀ ॥ ੬੪ ॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਈ ਤਨਿਯਾ ਪਾਸਾ। ਸਮਝਾਈ ਬਹੁ ਦੀਨ ਦਿਲਾਸਾ। 'ਕੰਤ[11] ਤੋਹਿ ਨੀਕੋ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮੀ। ਪੂਰਬ ਕੋ ਉਦਾਰ ਦਿਢ ਧਰਮੀ ॥੬੫ ॥ ਤੂੰ ਨੈਹਰ[12] ਘਰ ਹੁਤੀ ਦੁਲਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਕਛੁ ਸੇਵ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਅਬ ਮਨ ਸਮਝ ਸੇਵ ਪਤਿ[13] ਕੀਜੈ। ਭਲੇ ਰਿਝਾਇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਲੀਜੈ॥੬੬॥ ਪਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਤਿ ਤਿਯ ਜੇਤੀ। ਸੁਖੀ ਰਹਤਿ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਤੇਤੀ'। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੀਖ ਸਿਖਾਨੀ। ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ॥ ੬੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਨਿ ਜਨਨੀ ਨਿਜ ਨਗਰ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਅਵਾਸ। ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਫਾਸ[14] ॥ ੬੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਲੱਖਣੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪਚੀਸਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜਨਮ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਮਲ ਕਮਲ ਦਲ ਲਲਿਤ ਚਖ ਸੁਰਸਰਿ ਜਲ ਸਮ ਦੇਹਿ।
ਕਰਨ ਹਾਰ ਮੰਗਲ ਸਕਲ ਨਮਹਿ ਚਰਨ ਪਰ ਲੇਹੁ ॥ ੧ ॥

ਅਮਲ=ਅ+ਮਲ=ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੈਲ ਜਿਸ ਵਿਚ, ਨਿਰਮਲ।
ਲਲਿਤ=ਸੁਹਣੇ, ਪਜਾਰੇ। ਚਖ=ਨੇਤ੍ਰ, ਨੈਣ।
ਸੁਰਸਰਿ=ਗੰਗਾ। ਮੰਗਲ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ। ਸਕਲ=ਸਾਰੀਆਂ।
ਨਮਹ=ਨਮਸਕਾਰ। ਲੇਹੁ=ਲਵੇ, ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰੇ, ਕਬੂਲੇ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ ਵਰਗੇ ਲਲਿਤ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ (ਜਿਸਦਾ) ਸਰੀਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਜਲ ਵਰਗਾ (ਸੁੱਛ) ਹੈ, (ਤੇ ਜੋ) ਸਾਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ (ਅਪਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰੋ।

ਭਾਵ—ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਪਿੱਛੇ ਤੂੰ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੁਰੂਪਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ

[1]ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ [2]ਭਰਾ। [3]ਬਰੋਬਰ। [4]ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5]ਇਹ ਝੂਠ ਨਹੀਂ। [6]ਪਿੱਛੋਂ। [7]ਘਰ। [8]ਪਾਸੋਂ। [9]ਦੂਰ ਹੋਯਾ। [10]ਦੋਵੇਂ। [11]ਪਤੀ। [12]ਪੇਕੇ। [13]ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ। [14]ਫਾਹੀ।

ਸੀ ਉਸੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਿਰਮਲਤਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤਾ ਹੋਣਾ ਦੱਸਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਇਹੋ ਹੈ ਤੇ ਉੱਸੇ ਦਾ ਗੁਣ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਨਿਤ ਨਾਨਕ ਆਪਨਿ[੧] ਪੈ[੨] ਸੁ ਰਹੈਂ। ਜਿਹ* ਹੇਰਨਿ[੩] ਤੇ ਅਘ[੪] ਓਘ[੫] ਦਹੈਂ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਡੀਠ ਪਿਖੈਂ ਜਿਹਕੋ। ਭਵ[੬] ਸਿੰਧ[੭] ਉਧਾਰ ਕਰੈਂ ਤਿਹ ਕੋ ॥ ੨ ॥ ਇਕ ਦਯੋਸ ਗਏ ਭਗਨੀ ਸਦਨੇ। ਬਿਨ ਅੰਕ ਮਯੰਕ[੮] ਬਨਯੋ ਬਦਨੇ। ਪਦ[੯] ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਧਰੈਂ ਧਰਨੀ। ਉਪਮਾ ਅਰਬਿੰਦ[੧੦]† ਭਲੇ ਬਰਨੀ ॥ ੩ ॥ ਭਗਨੀ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋ ਹਰਖੀ। ਜਨੁ ਆਨੰਦਤਾ ਜਗ ਕੀ ਕਰਖੀ[੧੧]। ਤੁਲਸਾਂ ਪਰਯੰਕ ਮਨੋਗ[੧੨] ਡਸਾ[੧੩]। ਢਿਗ ਬੈਸਿ ਗਈ, ਕਹਿ ਬੈਨ ਸੁਸਾ[੧੪] ॥ ੪ ॥ 'ਬਿਨ ਹੂਤ[੧੫] ਨਿਕੇਤ[੧੬] ਧਰੇ ਚਰਨਾ। ਮਨ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਜਿ ਭਈ ਕਰੁਨਾ। ਮੁਖ ਹੇਰਨ ਕੀ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਸਦਾ। ਨਿਤ ਯਾਦ ਕਰੋਂ ਤੁਮ ਆਵ ਤਦਾ[੧੭] ॥ ੫ ॥ ਪੁਨਿ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਸੁਨਿਯੇ। ਨਿਜ ਦਾਸ ਸਦਾ ਹਮ ਕੋ ਜਨਿਯੇ। ਅਭਿਲਾਖ[੧੮] ਹਕਾਰਨ ਕੀ[੧੯] ਕਰਿਹੋ। ਤਬ ਤੂਰਨ[੨੦] ਆਉਂ, ਨ ਮੈਂ ਟਰਿਹੋਂ ॥ ੬ ॥ ਮੁਝ ਤੇ ਬਯ[੨੧] ਦੀਰਘ[੨੨] ਹੈ ਤੁਮਰੀ। ਨਿਤ ਆਇਸ[੨੩] ਮੈਂ ਲਿਪਸਾ[੨੪] ਹਮਰੀ। ਤੁਮ ਵਾਕ ਨ ਮੋਰਹੁ ਮੈਂ ਕਬ ਹੀ। ਪਰਤਾਪ ਅਹੈ ਤੁਮਰਾ ਸਭਿਹੀ ॥ ੭ ॥ ਜਗ ਕਾਰਜ ਜਾਰ ਸਮਾਨ ਫਸੇ[੨੫]। ਬਿਲਗੇ[੨੬] ‡ ਜੁ ਮਿਲੇ ਬਿਨ ਕਯੋਂ ਨਿਕਸੇ। ਢਿਗ[੨੭] ਹੋਵਤਿ ਭੀ ਨਹਿਂ ਮੇਲ ਬਨੇ। ਦਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਹੈ ਮਤਿਵਾਨ ਭਨੇ' ॥ ੮ ॥ ਭਗਨੀ ਬਚ ਬੋਲਤਿ ਆਨਨ[੨੮] ਸੋਂ। 'ਅਸ ਗਾਥ ਕਥੋ ਅਨਜਾਂਨਨ ਸੋਂ। ਭਵਤਾਰਨ[੨੯] ਕੋ ਭਵ[੩੦] ਲੀਨ ਤੁਮੈਂ। ਭਵਦਾਯਕ[੩੧]! ਨਾ ਭਰਮਾਉ ਹਮੈਂ' ॥੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧਿ[੩੨] ਤੁਮਹਿਂ ਕੋ ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ ਵੀਚਾਰ।

[੧]ਹੱਟ। [੨]ਉਤੇ। [੩]ਵੇਖਣ। [੪]ਪਾਪ। [੫]ਸਾਰੇ। [੬-੭]ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੰਦਰ ਤੋਂ। [੮]ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗਾ। [੯]ਚਰਨ। [੧੦]ਕਵਲ ਦੀ। [੧੧]ਮਿਲੀ। [੧੨]ਸੁਹਣਾ। [੧੩]ਡਾਹਿਆ। [੧੪]ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ। [੧੫]ਬਿਨ ਸੱਦੇ। [੧੬]ਘਰ। [੧੭]ਤਦੋਂ। [੧੮]ਇੱਛਾ। [੧੯]ਸੱਦਣ ਦੀ। [੨੦]ਛੇਤੀ। [੨੧]ਉਮਰ। [੨੨]ਵੱਡੀ। [੨੩]ਆਗਯਾ। [੨੪]ਇੱਛਾ। [੨੫]ਜਗਤ ਦੇ ਕੰਮ ਜੋ ਜਾਲ ਸਮਾਨ ਹੈਨ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਫਸੇ, ਸੋ। [੨੬]ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ। (ਅ) ਅਲੱਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲਣ। [੨੭]ਪਾਸ। [੨੮]ਮੂੰਹੋਂ। [੨੯]ਸੰਸਾਰ ਤਾਰਨ ਨੂੰ। [੩੦]ਅਵਤਾਰ। [੩੧]ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। [੩੨]ਖਬਰ।

*ਪਾ:-ਜਿਸ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਅਲਬ੍ਰਿੰਦ=ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ।

‡ਪਾ:-ਮਿਲਗੇ=ਜੋ ਮਿਲੇ ਹਨ ਰੱਬ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਸੰਤ।

ਕਰੁਨਾ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ਕੀ ਤੋ ਪਰ ਸੁਸਾ ! ਅਪਾਰ' ॥ ੧੦ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ 'ਇਕ ਸੋਦਰ[1] ! ਮੋ[2] ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਯੇ। ਇਹ ਬੈਨ ਭਲੇ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨਿਯੇ[3]। ਜਬ ਆਇਸੁ[4] ਦੇਹੁ ਕਹੌਂ ਤਬਹੀ। ਉਚਰੌਂ ਨ ਕਦਾਚਿਤ ਯੌਂ ਕਬਹੀ' ॥੧੧॥ ਜਨਤਾਰਨ[5] ਬੈਨ ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਪਰਸੀਦਤਿ[6] ਭੇ[7] ਨਮਤਾ[8] ਗੁਨਿਕੈ[9]। 'ਮਨ ਜੌਨ ਮਨੋਰਥ ਸ਼ੰਕ ਬਿਨਾ। ਮੁਖਿ ਭਾਖਹੁ ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਨਾ[10] ॥੧੨॥ ਤਵ ਵਾਕ ਨ ਮੋਰ ਸਕੌਂ ਕਬ ਹੀ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਸਾ ਕਹਿ ਯੌਂ ਤਬ ਹੀ। 'ਕੁਲਵਾਨਨਿ ਕੀ ਤਨਿਯਾ[11] ਸਦਨਾ। ਸਨਮਾਨ ਕਰੋ ਨਹਿ ਜੋ ਬਦਨਾ[12] ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਬ ਆਵਤਿ ਹੈਂ। ਦੁਰਵਾਕ[13] ਅਲਾਇ[14] ਲਜਾਵਤਿ ਹੈਂ[15]। ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ ਰਹੌਂ ਤਿਨ ਤੇ। ਨਹਿਂ ਸਾਮੁਹਿ ਤਾਂ[16] ਬਚਨਾ ਭਨਤੇ[17] ॥ ੧੪ ॥ ਤੁਵ ਸੰਤ ਸੁਭਾਇ ਦਯਾ ਸੁ ਪਗਾ[18]। ਉਪਕਾਰ ਵਿਖੈ ਦਿਨ ਰੈਨ ਲਗਾ। ਕਰਿਯੇ ਦਿਲਗੀਰ ਨ ਯਾ ਘਰਨੀ[19]। ਕੁਲਿਵਾਨਨਿ ਕੀ ਤਨਿਯਾ[20] ਤਰੁਨੀ[21]' ॥੧੫॥ ਗੁਨ-ਐਨ[22] ਸੁਨਕੈ ਮੁਖ ਬੈਨ ਕਹੇ। 'ਕਹੁ ਕੌਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਨ ਰਹੇ ?। ਚਿਤ ਚਾਹ ਪੁਚਾਇ ਦਯੋ ਸਭਿ ਹੀਨਹਿਂ ਰੰਜ ਕਿਯੋ ਉਰ ਤਾਂ ਕਬਹੀ'॥ ੧੬॥ ਭਗਨੀ ਕਹਿ 'ਤੂੰ ਪ੍ਰਿਯ ਦੀਨਨ ਕੋ। ਸਭਿ ਦੀਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਨਨ ਕੋ। ਸਭਿ ਤੇ ਬਧ[23] ਆਦਰ ਹੈ ਮੁਖਕੋ। ਤਿਯ ਕੋ ਪਤਿ ਬੈਨ ਕਹੈ ਸੁਖ ਕੋ ॥ ੧੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੈਤ ਨ ਬੋਲਤਿ ਤਿਯਾ ਸੋਂ ਅਵਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ[24]। ਰੰਚਕ ਸੁਖ ਨਹਿ ਦੇ ਸਰਬ ਬਿਨ ਤੰਦੁਲ ਤੁਖ ਰਾਸ[25]' ॥ ੧੮ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ 'ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਸੁਸਾ ਤੁਮਰੇ ਸੁ ਕਰੋਂ। ਨਿਤ ਆਇਸੁ ਮੈਂ ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਧਰੋਂ। ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਬੈ ਇਹ ਜਾਨਿ ਦਿਜੈ। ਕਛੁ ਬਾਤ ਬਖਾਨਨਿ ਆਨ ਕਿਜੈ[26]' ॥ ੧੯ ॥ 'ਸੁਨਿ ਸੋਦਰ ਲਾਲਸ[27] ਰੈਨ ਦਿਨਾ[28]। ਤੁਮ

---

[1]ਭਰਾ ਜੀ। [2]ਮੇਰੀ। [3]ਵਿਚਾਰੀਏ। [4]ਆਗਯਾ। [5]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਹਾਰ ਜੀ ਨੇ। [6]ਖੁਸ਼। [7]ਹੋਏ। [8]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ। [9]ਵਿਚਾਰਕੇ। [10]ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਾਂ। [11]ਪੁਤ੍ਰੀ। [12]ਮੂੰਹ ਤੋਂ। [13]ਮਾੜੇ ਵਾਕ। [14]ਆਖਕੇ। [15]ਸ਼ਰਮਿੰਦਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [16]ਉਨਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। [17]ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [18]ਦਇਆ ਵਾਲਾ। [19]ਸੁਪਤਨੀ ਨੂੰ। [20]ਧੀ ਹੈ। [21](ਆਪਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ। [22]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [23]ਵਧ। [24](ਭਾਵੇਂ) ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ ਬੀ ਹੋਣ। [25]ਸਾਰੇ (ਪਦਾਰਥ) ਚਾਵਲਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਤੋਹ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ। [26]ਕੋਈ ਹੋਰ ਗਲ ਕਹੋ। [27]ਇੱਛਾ। [28]ਰਾਤ ਦਿਨ ਭਾਵ ਹਮੇਸ਼ਾ।

ਤਾਤ[੧] ਪਿਖੋਂ ਤੁ ਅਨੰਦ ਘਨਾ। ਤਿਹ[੨] ਲਾਲਤਿ[੩] ਹੋਇ ਖੁਸ਼ੀ ਹਮਰੇ। ਅਸ ਜਾਚਿ[੪] ਕਰੋਂ ਢਿਗ[੫] ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ'॥ ੨੦ ॥ ਸੋਰਠਾ॥ 'ਭਈ ਮਨੋ-ਰਥ ਵਾਨ ਤੂੰ ਭਗਤਨਿ ਕਰਤਾਰ ਕੀ। ਪੂਰਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਭਗਤ ਵਛਲ ਵਡ ਬਿਰਦ ਜਿਹ' ॥ ੨੧ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਅਸ ਭਾਖਿ ਗਿਰਾ[੬] ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜੋ। ਉਠਿ ਆਪਨ ਆਇ[੭] ਉਜਾਗਰ[੮] ਜੋ। ਭਗਨੀ ਹਰਖੀ ਸਰਸੀ ਉਰ ਮੈਂ। ਜਿਵ ਨਵ*ਨਿਧਿ ਆਨਿ ਪਰੀ ਘਰ ਮੈਂ ॥੨੨॥ –ਕਬਿ ਸੋਦਰ ਬਾਕ ਨ ਕੂਰ ਭਯੋ। ਬਹੁ ਬਾਰਨ[੯] ਮੈਂ ਪਤਿਆਇ ਲਯੋ। ਉਰ ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਹੋਇ ਰਹੇ। ਸਤਿਸੰਧ[੧੦] ਸਦਾ ਸਤਿ ਬੈਨ ਕਹੇਂ–॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ[੧੧] ਕੰਦ ਸੁਖ ਸਦਨ[੧੨] ਲਗੇ ਪੁਨਿ ਜਾਨ। ਪਰਫੁੱਲਤਿ ਕਵਲਯ ਬਦਨ ਰਦਨ[੧੩]ਕੁੰਦਦੁਤਿਵਾਨ[੧੪]॥੨੪॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਦਿਨ ਆਪਨ[੧੫] ਮੈਂ ਨਿਸਿ ਧਾਮ ਰਹੈਂ। ਜਿਹ ਪਾਵਕ ਵਾਕ[੧੬] ਅਮੇਕ[੧੭] ਦਹੈਂ[੧੮]। ਹਰਖੈ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਸਮਾਨ ਜਿਸੈ। ਜਗ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁੱਖ ਨ ਬ੍ਯਾਪ ਤਿਸੈ ॥ ੨੫ ॥ ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ ਭੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ। ਨਰ ਨਾਰਿ ਮੁਹੂਰ-ਮੁਹੂ[੧੯] ਉਚਰੇ। 'ਬਹੁ ਦੀਨਨ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਕਰੈਂ। ਧਨ ਲਾਲਸ[੨੦] ਨਾ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਧਰੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਸਮ ਏਸ ਉਦਾਰ ਨ ਔਰ ਬਿਯੋ। ਨਰ ਜਾਚਿਤਿ ਜੋ ਨਹਿਂ ਛੂਛ[੨੧] ਗਯੋ।ਪੁਰਹੂਤ[੨੨] ਸਮਾ[੨੩] ਨਿਜ ਦੇਖਿ ਸੁ ਦੇ[੨੪]†। ਇਸ[੨੫]‡ਕਾਲ[੨੬] ਬਿਚਾਰਨ ਨਾਂਹਿ ਕਦੇ ॥੨੭॥ ਕਰੁਨਾਲਯ[੨੭] ਕੋਮਲ ਹੈ ਮਨਿਯਾ[੨੮]। ਪਰ ਪੀਰ ਪਰਾਇ ਪਰੈ ਪ੍ਰਨਿਯਾ[੨੯]। ਸਤਿ ਸ਼ੀਲ ਸਮੇਤ

---

[੧]ਪੁੱਤ੍ਰ। [੨]ਉਸਨੂੰ। [੩]ਖਿਡਾਉਂਦਿਆਂ। [੪]ਮੰਗ। [੫]ਪਾਸੋਂ। [੬]ਬਚਨ। [੭]ਹੱਟ ਪਰ ਆਇ। [੮]ਪ੍ਰਗਟ। [੯]ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ। [੧੦]ਸਚ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੧੧]ਦੋਖ ਨਾਸ਼ਕ। [੧੨]ਘਰ। [੧੩-੧੪]ਦੰਦ ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਜੇਹੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ। [੧੫]ਹੱਟ ਪਰ। [੧੬]ਅੱਗ ਰੂਪੀ ਵਾਕ। [੧੭-੧੮]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ। [੧੯]ਵਾਰ ਵਾਰ। [੨੦]ਧਨ ਦੀ ਇੱਛਾ। [੨੧]ਖਾਲੀ। [੨੨]ਇੰਦ੍ਰ। [੨੩]ਵੇਲਾ (ਦਾਨ ਦਾ)। [੨੪]ਦੇਖ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦਾਨ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਫਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਮਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ। [੨੫](ਪਰ) ਇਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ (ਭਾਵ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)। [੨੬]ਸਮਾਂ। [੨੭]ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਘਰ ਹਨ। [੨੮]ਮਨ ਕੋਮਲ ਹੈ। [੨੯]ਪਰਾਈ ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੇ ਜਾਏ ਸ਼ਰਨ (ਅ) ਪਰਾਈ ਪੀੜ ਪਰੇ ਸਿੱਟ ਦੇਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਹੈ। *ਪਾ:–ਨੌਂ।

†ਪਾ:–ਪੁਰਹੂਤ ਸਮਾਨ ਜੁ ਦੇਖ ਮੁਦੇ। ‡ਪਾ:–ਇਕ।

ਸਦਾ ਸਰਸਾ[੧]। ਤਨ ਜਾਂਹਿ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋ ਪਰਸਾ[੭] ॥ ੨੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੇ ਨਿੰਦਕ ਬਿੰਦਤਿ ਨਹੀ[੨] ਨਿੰਦਤਿ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਇ। 'ਬਾਸੁਰ ਏਕ[੩] ਪਰਾਇ ਹੈ[੪] ਤੁਰਕਨ ਧਨ ਕੋ ਖੋਇ ॥ ੨੯ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਕੈਧੌਂ[੫] ਬੰਧਜੈ ਜਾਇ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਿਬਾਬ ਕੇ। ਤੁਰਕ ਕਠੋਰ ਸੁਭਾਇ ਤਜਹਿ ਨਹੀਂ ਲੀਏ ਬਿਨਾ[੭] ॥ ੩੦ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਇਕ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕਹੈ। 'ਬਿਦਤੈ[੬] ਬਿਤ[੭] ਖੋਤਿ, ਨ ਸਾਰ ਲਹੈ। ਸਭਿ ਖੋਇ[੮] ਪਲਾਇਨ[੯] ਹੋਇ ਚਲੈ। ਬਹੁਰੋ ਬਸੁ ਤੋਹਿ ਨ ਔਰ ਚਲੈ[੭] ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਉਰ ਮੈਂ ਭਰਮੈ। ਬੁਲਿਵਾਇ ਦਯਾਨਿਧਿ ਕੋ ਘਰ ਮੈਂ। 'ਪਸ਼ਚਾਤ ਹਿਸਾਬ ਨਿਬੇਰ ਲਿਜੈ। ਪੁਨਿ ਅੱਗ੍ਰਜ ਲੇ ਧਨ ਕਾਰ ਕਿਜੈ' ॥ ੩੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਵੀਸਿੰਦ ਕੇ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਲੇਖਾ ਹੋਵਹਿ ਭੂਰ। ਨਿਕਸੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ੇਸ਼[੧੦] ਧਨ ਲੱਜਤਿ ਆਨਨ ਕੂਰ[੧੧] ॥੩੩॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਧਨ ਆਨਤਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਦਨੈ। ਕਰ ਨਿੰਦਕ ਕੋ ਲਜਤੈ ਬਦਨੈ। ਜਲ ਜਾਤਿ[੧੨] ਰਿਦੈ ਬਲ ਨਾਂਹਿ ਚਲੈ। ਜਿਵ ਰਿੰਙਨਿਜੋਤ[੧੩] ਨ ਭਾਨੁ[੧੪] ਤਲੈ ॥੩੪॥ ਕਬਿ ਭਾਵਤਿ ਜੌਨ੍ਹ[੧੫] ਜੁ ਚੋਰਨ ਕੋ ? ਉਰ ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ[੧੬] ਜੋਰ ਨ ਕੋ[੧੭]। ਬਿਸਮਾਦ ਰਿਦੇ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਹੈ[੧੮]। ਬਿਦਤੈ ਬਿਤ ਨੀਤ[੧੯] ਲੁਟਾਤਿ ਅਹੈ ॥੩੫॥ ਉਪਮਾ ਸਮ ਚੰਦ ਸਮੈ*ਤਿਹ[੨੦] ਭੀ ॥ ਜਿਹ ਕੀਰਤਿ ਜੌਨ੍ਹ ਮਨੋਗ[੨੧] ਸੁ ਭੀ[੨੨]। ਚਿਤ ਮੀਤ ਚਕੋਰ[੨੩] ਸਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ। ਚਕਵਾ ਸਮ ਨਿੰਦਕ ਦਾਹਤਿ[੨੪] ਹੈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਨਰ ਨਿੰਦਹਿੰ, ਕੀਰਤਿ ਕੋਇ ਕਰੈ। ਸਭਿ ਸੰਗਿ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਏਕ ਸਰੈ[੨੫]। ਤਿਨ[੨੬] ਭੇਦ ਲਖੈ[੨੭] ਨਹਿੰ ਗ੍ਯਾਨ ਘਨੈ[੨੮]। ਸਮ ਸੂਰਜ ਕੇ ਤਮ ਦੋਤਿ ਹਨੈ[੨੯] ॥ ੩੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਢਿਗ ਅਪਰ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨ ਹਿਤ ਲਾਇ। 'ਕਰਤਿ ਭਲਾ ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸੋ[੩੦] ਕਿਉਂ ਬੁਰਾ ਕਮਾਇ†' ॥ ੩੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਸੈਯਾ ॥

[੧]ਵੱਧ ਤੋਂ ਵਧ ਹੈ। [੨]ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। [੩]ਇਕ ਦਿਨ। [੪]ਭੱਜ ਜਾਸੀ। [੫]ਜਾਂ। [੬]ਪ੍ਰਗਟ। [੭]ਧਨ। [੮]ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਕੇ। [੯]ਨੱਸ ਜਾਸੀ। [੧੦]ਬਾਕੀ। [੧੧]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਮੂੰਹ ਝੂਠਿਆਂ ਦਾ। [੧੨]ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੧੩]ਟਿਟਾਣਾ। [੧੪]ਸੂਰਜ। [੧੫]ਚਾਂਦਨੀ। [੧੬]ਝੂਰਦੇ ਹਨ। [੧੭]ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। [੧੮]ਬਾਕੀ ਵਧਦੀ ਹੈ। [੧੯]ਨਿਤ। [੨੦]ਤਿਸ ਸਮੇਂ। [੨੧]ਸੁਹਣੀ। [੨੨]ਹੋਈ। [੨੩]ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਹਨ। [੨੪]ਸੜਦੇ ਹਨ। [੨੫]ਇਕੋ ਜੇਹੇ। [੨੬]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। [੨੭]ਲਖਦੇ। [੨੮]ਇਕ ਰਸ ਗਿਆਨ ਦਾ। [੨੯]ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੩੦]ਓਹ ਭਾਵ ਨਿੰਦਕ।

*ਪਾ:–ਤਹੈ। †ਪਾ:–ਅਲਾਇ।

ਸੁਨਿਯੇ ਮਨ ਧਾਰਿ ਇਕਾਗਰ ਕੋ ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਨੀਤਾ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਿ ਬਖ੍ਯਾਤ[੧] ਅਹੇ ਅਵਨੀ ਪਰ[੨] ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਇ ਕਹੋਂ, ਸੁਨਿ ਮੀਤਾ !। ਤਰੁ[੩] ਏਕ ਰਸਾਲ[੪] ਬਿਸਾਲ[੫] ਖਰਾ[੬] ਦਲ[੭] ਸੁੰਦਰ ਸੋਂ ਫਲ ਸੰਗਿ[੮] ਨਮੀਤਾ[੯]। ਤਹਿੰ[੧੦] ਪੰਥ ਚਲੰਤਹਿ[੧੧] ਆਇ ਗਯੋ ਨਰ ਆਤਪ[੧੨] ਤੇ ਜਿਹ ਬਯਾਕੁਲ ਚੀਤਾ ॥ ੩੯ ॥ ਸ਼੍ਰਮ[੧੩] ਸ਼ੀਕਰ ਆਨਨ ਪੈ[੧੪] ਜਿਹ ਕੇ ਪਦਵੀ[੧੫] ਪਦ ਸੋਂ ਚਲਤਯੋ ਗਯੋ ਹਾਰੀ[੧੬]। ਅਵਿਲੋਕ[੧੭] ਰਸਾਲ ਸੁ ਛਾਂਹਿ ਭਲੀ ਤਹਿੰ ਬੈਸ ਗਯੋ ਭਯੋ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ। ਸੁਖ ਪਾਇ ਪਿਖੇ ਤਿਹ ਕੇ ਫਲ ਜੋ ਕਰ[੧੮] ਦੰਡ[੧੯] ਬਗਾਇ[੨੦] ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਕੈ ਮਾਰੀ। ਤਨ ਖਾਇ ਕੈ ਮਾਰ ਦਏ ਫਲ ਸੁੰਦਰ ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਤਰੁ ਹੈ ਉਪਕਾਰੀ[੨੧] ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਕਤਿ ਨਿਕੰਦਨ[੨੨] ਕੀ ਨਹੀਂ ਤੱਦਪਿ[੨੩] ਬਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਛੇਦਨ ਕੇ[੨੪] ਸੰਕਲਪ ਜੋ ਕਰਤਿ ਸੁ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਆਹਿ[੨੫] ॥ ੪੧ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਜੋ ਜਿਹ ਆਦਿ[੨੬] ਸੁਭਾਇ ਉਪ-ਕਾਰੀ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਬਹੁਰ[੨੭]। ਅੰਤ ਤੀਕ ਨਿਬਹਾਇ, ਬਿਬ ਬਿਪਰੀਤ[੨੮] ਨ ਹੋਇ ਕਬ[੨੯] ॥੪੨॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਸਮ ਪੰਨਗ[੩੦] ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ ਤਿਸੈ[੩੧]। ਢਿਗ[੩੨] ਪੀਵਤਿ ਪੈ[੩੩] ਜਿਹ[੩੪] ਤਾਂਹਿ ਡਸੈ[੩੫]। ਉਪਕਾਰਿ ਕਿ ਸੰਗਿ ਬੁਰਾ ਕਰਿਹੀ। ਨਰ ਘੋਰ ਨਿਰੈ[੩੬] ਮਰਿ ਸੋ ਪਰਿ ਹੀ* ॥ ੪੩ ॥ ਪਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਮਤਿ ਹੈ ਜਿਨਕੀ। ਕਬਿ ਹੋਇ ਬੁਰੇ ਮਹਿੰ ਨਾ ਤਿਨਕੀ। ਹਰਖੈਂ ਪਰ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਖ ਸਦਾ। ਪਰ ਪੀਰ ਸਹਾਰ ਸਕੈਂ ਨ ਕਦਾ ॥ ੪੪ ॥ ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਕੋਮਲ ਸੀਲ ਜੁਤੈ[੩੭]। ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹਯਾਂ[੩੮], ਪਰਲੋਕ ਗਤੈ[੩੯]।

[੧]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [੨]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ। [੩]ਬ੍ਰਿੱਛ। [੪]ਅੰਬ ਦਾ (ਅ) ਸੁੰਦਰ। [੫]ਬੜਾ ਵਡਾ। [੬]ਖੜਾ। [੭]ਪਤ੍ਰ। [੮]ਫਲਾਂ ਨਾਲ। [੯]ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। [੧੦]ਉਥੇ। [੧੧]ਰਾਹ ਤੁਰਦਾ। [੧੨]ਧੁੱਪ। [੧੩]ਥਕਾਨ ਕਰਕੇ। [੧੪]ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਮੁਖ ਤੇ। [੧੫-੧੬]ਪੈਰੀਂ ਰਸਤਾ ਟੁਰਦਿਆਂ ਥਕ ਗਿਆ ਸੀ। [੧੭]ਵੇਖਕੇ। [੧੮]ਹਥੋਂ। [੧੯]ਡੰਡਾ। [੨੦]ਵਗਾਹ ਕੇ। [੨੧]ਬ੍ਰਿੱਛ ਉਪਕਾਰੀ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ। [੨੨]ਕੱਟਣ ਦੀ। [੨੩]ਤੋ ਭੀ। [੨੪](ਬੂਟੇ ਨੂੰ) ਕੱਟਣ ਦੇ। [੨੫]ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਹੈ। [੨੬]ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ, ਮੁੱਢਾਂ ਦਾ। [੨੭]ਚਾਹੇ ਉਪਕਾਰੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕ੍ਰਿਤਘਨ। [੨੮]ਦੋਨਾਂ ਦਾ (ਸੁਭਾਉ) ਉਲਟ। [੨੯]ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [੩੦]ਸੱਪ ਵਰਗਾ। [੩੧]ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਨੂੰ। [੩੨]ਪਾਸੋਂ। [੩੩]ਦੁੱਧ। [੩੪]ਜਿਸ (ਪਾਸੋਂ)। [੩੫]ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ। [੩੬]ਘੋਰ ਨਰਕ ਵਿੱਚ। [੩੭]ਵਾਲਾ। [੩੮]ਇਥੇ। [੩੯]ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਪਾਏਗਾ।

*ਪਾ:-ਮਰ ਘੋਰ ਨਰਕ ਮੇ ਸੋ ਪਰਹੀ-। ਵਾ-ਨਰ ਘੋਰ ਨਿਰੇ ਮੈਂ ਸੋ ਪਰਹੀ-।

ਇਰਖਾ[੧] ਪਰੁਖਾ[੨] ਛਰ[੩] ਆਮਰਖਾ[੪]। ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਦਾ ਬਿਨ ਤੇ ਤਰਖਾ[੫] ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਬਾਲਾ ਕਹੇ ਸੁਨਹੁ ਬਹੁਰ ਇਤਿਹਾਸ। ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਈਂ ਜੋ ਦਾਤਾ ਸੁਖ ਰਾਸ॥੪੬॥ ਸੋਰਠਾ ॥ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨ ਰਹਿਤਿ ਸੁਲਖਨੀ ਪੁਨ ਸੁਮਤਿ*। ਜਿਉਂ ਉਚਰਤਿ[੬] ਮੁਖ ਬੈਨ ਤਸੋਂ ਸਭਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕਮਾਵਈ ॥੪੭॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਜਬ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਬੈਸਹਿਂ ਆਨਿ ਮੁਕੰਦ।ਦਾਸੀ ਕਰ[੭]ਤੇ ਬਿਜਨ[੮]ਲੇ ਪੌਨ ਝੁਲਾ-ਵਹਿ ਮੰਦ[੯] ॥ ੪੮ ॥ ਸੀਤਲ ਜਲ ਨਿਜ ਹਾਥ ਲੇ ਪਾਦ[੧੦] ਪਖਾਰ[੧੧] ਸਪ੍ਰੀਤ[੧੨]।ਪੁਨਿ ਅੰਚਰ ਸੋਂ [੧੩]ਪੌਂਛ ਕੈ[੧੪] ਸੇਵਤਿ ਯਾ ਬਿਧਿ[੧੫]ਨੀਤਿ॥੪੯॥ ਸਦਨ[੧੬] ਵਿਖੈ ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਹਟਾਇ[੧੭]। ਕਰਤਿ ਸੁਲਖਨੀ ਭਾਉ ਧਰਿ ਮਨ ਕੋ ਮਾਨ ਮਿਟਾਇ ॥ ੫੦ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਘਰ ਜਾਚਨ[੧੮] ਜਾਚਿਕ[੧੯]ਆਵਤਿ ਹੈਂ।ਉਰ ਚਾਹਿਤਿ ਸੋ ਤਹਿਂ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਨਹਿਂ ਜਾਵਤਿ ਛੂਛ[੨੦]ਮੁਰਯੋ ਘਰਤੇ।ਹਰਖਾਤਿ ਉਦਾਰਤਿ ਦੈ ਕਰ ਤੇ[੨੧]॥੫੧॥ਜਿਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪਨ[੨੨] ਦੇਤਿ ਤਹਾਂ। ਤਿਵ ਦੇਨਿ ਲਗੀ[੨੩] ਸੁਖ ਹੋਤਿ ਮਹਾਂ। ਹਰਖੈਂ[੨੪] ਜਿਸ ਰੀਤਿ, ਕਰੈ[੨੫] ਪੁਨਿ ਸੋ। ਅਨੁਸਾਰ ਰਹੈ ਤਨ ਔ ਮਨ ਸੋਂ ॥ ੫੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਰੁਨਤਾ[੨੬] ਢਿਗ[੨੭] ਸੁਧ ਫਟਕ[੨੮] ਜਿਉਂ ਆਰੁਨ[੨੯] ਹ੍ਵੈ ਜਾਤ। ਤਿਉਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਭਈ ਅਧਿਕ[੩੦] ਵਰਦਾਤਿ[੩੧] ॥ ੫੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਸੰਦ[੩੨] ਹ੍ਵੈ ਕਰੁਨਾ[੩੩] ਕਰਤਿ ਅਪਾਰ। ਰਜਨੀ[੩੪] ਰਾਜਹਿਂ[੩੫] ਭੌਨ[੩੬] ਮਹਿਂ, ਬਾਸੁਰ[੩੭] ਆਪਨ[੩੮] ਟਾਰਿ[੩੯] ॥ ੫੪ ॥ ਸਮਾਂ ਬਿਤੀਤਯੋ ਕਿਤਿਕ ਜਬ ਸਾਧ੍ਵੀ[੪੦] ਪਤਿ ਸੰਜੋਗ। ਗਰਭ ਧਰਨ ਨੀਕੋ ਬਹੁਰ ਹਰਖੀ

---

[੧]ਈਰਖਾ। [੨]ਕਠੋਰਤਾਈ । [੩]ਛਲ। [੪]ਗੁੱਸਾ। [੫]ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ [ਤ੍ਰਸ=ਡਰਨਾ] (ਅ) ਤ੍ਰਾਹ =ਰਖਯਾ, ਭਾਵ ਬਚਾ ਰਖਿਆ। (ੲ) ਹਟਾਇਆ [ਸੰਸ:, ਤ੍ਰਿਖਿ=ਜਾਣਾ ।] [੬]ਉਚਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੭]ਦਾਸੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ। [੮]ਪੱਖਾ। [੯]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [੧੦]ਚਰਨ। [੧੧]ਧੋਵੇ। [੧੨]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [੧੩]ਕਪੜੇ ਨਾਲ। [੧੪]ਪੂੰਝਕੇ। [੧੫]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੧੬]ਘਰ। [੧੭]ਨੌਕਰਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਆਪ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਮਾਤਾ। [੧੮]ਮੰਗਣ । [੧੯]ਮੰਗਤੇ । [੨੦]ਖਾਲੀ । [੨੧]ਹਥੋਂ । [੨੨]ਹੱਟੀ ਪਰ। [੨੩]ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੇਣ ਲਗੀ। [੨੪]ਖੁਸ਼ ਹੋਣ (ਗੁਰੂ ਜੀ) । [੨੫]ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੁਲੱਖਣੀ । [੨੬]ਲਾਲੀ । [੨੭]ਪਾਸ । [੨੮]ਸਾਫ ਸ਼ੀਸ਼ਾ । [੨੯]ਲਾਲ । [੩੦]ਬਹੁਤ । [੩੧]ਚੰਗੀ ਸਖੀ ਹੋ ਗਈ। [੩੨]ਪ੍ਰਸੰਨ। [੩੩]ਕਿਰਪਾ। [੩੪]ਰਾਤ੍ਰੀ। [੩੫]ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ। [੩੬]ਘਰ। [੩੭]ਦਿਨ। [੩੮]ਹੱਟੀ ਪਰ। [੩੯]ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੪੦]ਸੁਪਤਨੀ। *ਪਾ:-ਸਦਾ।

ਉਰ[੧] ਹਰਿ ਸੋਗ[੨] ॥ ੫੫ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਤਿਹ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸਾਲ ਬਤੀਸ[੩] ਕੀ ਬੈਸ[੪] ਸਰੀਰ ਧਰੇ ਬਿਤਏ ਸੁਖਰਾਸ[੫] । ਕਈ ਕੋਟ ਨਿਹਾਲ ਕਰੇ ਜਿਨ ਮਾਨਵ[੬], ਜਾਂਹੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਟੇ ਜਮਫਾਸਾ । ਨਿਪਜ੍ਯੋ ਸਿਰੀਚੰਦ ਮਹਾਂ ਸੁਖਕੰਦ, ਅਨੰਦ ਬਢ੍ਯੋ ਪਰਵਾਰ ਹੁਲਾਸਾ॥ ਸੁਨਿ ਤਾ ਛਿਨ ਨਾਨਕੀ ਅੰਗ ਨ ਮਾਵਤਿ, ਪਾਵਤਿ ਆਮੀ[੭], ਅਮੀ[੮] ਜਿਵ ਪਾਸਾ[੯]॥੫੬॥ ਬਾਂਧਿ[੧੦] ਮਨੋਹਰ[੧੧] ਤੋਰਨ[੧੨] ਤੁਰਨ[੧੩] ਔਰ ਉਛਾਹਿ ਸਪੂਰਨ ਕੀਨੇ । ਅੰਙਨ[੧੪] ਬਾਰ[੧੫] ਮੈਂ ਮੰਗਨ[੧੬] ਮੰਗਤਿ[੧੭] ਮੰਗਲਹੋਤਿ ਅਮੰਗਲ ਹੀਨੇ[੧੮]।ਲੇ ਨਿਜ ਪਾਨ[੧੯] ਦਯੋ ਧਨ ਦਾਨ ਸੁ ਨਾਨਕੀ ਭਾਗ ਵਡੇ ਸ਼ੁਭ*ਚੀਨੇ ।ਅੰਗਨਾ[੨੦] ਆਇ ਬਧਾਈ ਸੁਨਾਵਤਿ ਯਾ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਨਵੀਨੇ॥੫੭॥ਪਾਲਤਿ ਤਾਤ[੨੧] ਦੁਲਾਰ-ਤਿ[੨੨] ਮਾਤ[੨੩] ਨ੍ਹਾਵਤਿ ਹਾਥਨ ਸੋਂ ਮਲ ਬਾਰੀ[੨੪]।ਆਨਨ[੨੫] ਆਰੁਨਜਾਤ[੨੬] ਨਿਹਾਰਤਿ[੨੭] ਆਰਤਿ ਹਾਰ[੨੮] ਖਿਰੀ ਮੁਖਬਾਰੀ[੨੯]†। ਨਾਰਿ ਮਯੰਕ[੩੦] ਮੁਖੀ ਚਖ[੩੧] ਖੰਜਨ[੩੨] ਅੰਕ[੩੩] ਲਡਾਵਤਿ ਜਾਵਤਿ ਵਾਰੀ[੩੪] । ਆਸ਼ਿਖ[੩੫] ਦੇ ਮੁਖ ਸੋਂ ਸੁਖ ਪਾਇ ਸੁਖਾਇ[੩੬] ਖਰੀ ਸੁਖ ਸੋਂ ਮਹਿਤਾਰੀ[੩੭] ॥ ੫੮ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸਦਨ ਨਾਨਕੀ ਪਿਤਾ ਕੇ ਸੁਧ ਪਠਈ[੩੮] ਸੁਖ ਸਾਰ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੌਤ੍ਰ ਜਨਮ ਕੀ ਹਰਖੇ ਰਿਦੇ ਅਪਾਰ॥੫੯॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਘਨਘੋਰ[੩੯] ਸ਼ਿਖੀ[੪੦], ਅਰਬਿੰਦ[੪੧] ਪਿਖੇ[੪੨] ਰਵਿ[੪੩], ਦਾਰਿਦ[੪੪] ਜ੍ਯੋਂ ਕਰਿ ਪਾਰਸ ਪਾਏ[੪੫]।ਬਹੁ ਭੂਖੇ ਕੋ ਭੋਜਨ, ਤੋਇ[੪੬] ਤਿਖੰਤ[੪੭] ਕੋ, ਸਾਧਕ[੪੮] ਸਾਧਨ ਜ੍ਯੋਂ ਫਲ ਪਾਏ[੪੯]।ਰਿਪੁ ਦੇਸ਼ ਲਹੇ[੫੦] ਨ੍ਰਿਪ[੫੧], ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸ੍ਵਾਂਤਿ[੫੨], ਚਕੋਰ ਮਯੰਕ[੫੩] ਤੇ ਜ੍ਯੋਂ ਹੁਲਸਾਏ[੫੪] । ਤਿਵ ਪੌਤ੍ਰਹ

[੧]ਰਿਦੇ ਤੋਂ । [੨]ਸ਼ੋਕ ਦੂਰ ਕਰਕੇ । [੩]ਬੱਤੀ । [੪]ਉਮਰ । [੫]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ । [੬]ਮਨੁੱਖ [੭]ਰੋਗੀ । [੮]ਅੰਮ੍ਰਿਤ । [੯]ਜਿਵੇਂ ਤਿਹਾਇਆ (ਅ) ਕੋਲੋਂ ਹੀ। [੧੦]ਬੰਨ੍ਹਕੇ । [੧੧]ਸੁੰਦਰ । [੧੨]ਪੱਤ੍ਰ ਪਰੋਕੇ, ਬੰਦਨਵਾਰ । [੧੩]ਛੇਤੀ। [੧੪]ਵੇਹੜੇ ਤੇ। [੧੫]ਦਰ ਤੇ। [੧੬]ਮੰਗਦੇ ਹਨ। [੧੭]ਮੰਗਤੇ। [੧੮]ਅਮੰਗਲ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। [੧੯]ਹੱਥ। [੨੦]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੨੧]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ । [੨੨]ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ। [੨੩]ਮਾਤਾ। [੨੪]ਜਲ। [੨੫]ਮੁਖੜਾ । [੨੬]ਕਮਲ ਨੂੰ । [੨੭]ਵੇਖਦੀ ਹੈ । [੨੮]ਦੁਖੜੇ ਹਰਨ ਵਾਲੀ । [੨੯]ਖਿੜੀ ਹੈ ਮੂੰਹ ਰੂਪੀ ਵਾੜੀ। [੩੦]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ । [੩੧]ਅੱਖਾਂ । [੩੨]ਮਮੋਲੇ ਜੇਹੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ। [੩੩]ਗੋਦੀ। [੩੪]ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। [੩੫]ਅਸੀਸ। [੩੬]ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। [੩੭]ਮਾਤਾ ਜੀ। [੩੮]ਘੱਲੀ। [੩੯]ਬੱਦਲ ਦੀ ਵਾਜ ਸੁਣਕੇ। [੪੦]ਮੋਰ। [੪੧]ਕਵਲ । [੪੨]ਤੱਕ ਕੇ। [੪੩]ਸੂਰਜ ਨੂੰ। [੪੪]ਦਰਿੱਦ੍ਰੀ। [੪੫]ਪਾਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ । [੪੬]ਪਾਣੀ । [੪੭]ਪਿਆਸੇ ਨੂੰ। [੪੮]ਜਗ੍ਯਾਸੂ । [੪੯]ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੫੦]ਵੈਰੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲੈਕੇ। [੫੧]ਰਾਜਾ। [੫੨]ਪਪੀਹਾ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਲੈਕੇ। [੫੩]ਚਕੋਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ। [੫੪]ਜਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਉਰ, ਮਨ। †ਪਾ:-ਸੁਖ ਬਾਰੀ।

ਕੋ ਜਨਮਜੋ ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਾਤ ਪਿਤਾ[1] ਹਰਖਾਇ॥੬੦॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਭੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਇਨ[2] ਧਾਇ[3] ਪਰੇ। ਜਨਨੀ ਮਨ ਕੀਨ ਅਨੰਦ ਘਨਾ। ਸੁਤ[4]* ਪੈ ਕਰ[5] ਫੇਰ ਦੁਲਾਰ[6] ਸਨਾ[7] ॥੬੧॥ ਪਿਖਿ[8] ਪੌਤ੍ਰਹਿ ਤੁੰਡ[9] ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ[10] ਸਾ[11]। ਧਨ ਦੀਨਨ ਦੀਨ ਨਰੇਸ਼-ਯਸਾ[12]। ਤਨਿਯਾ[13] ਮਿਲਿ ਤੋਖ[14] ਤਿਖਾ ਤਰਖੀ[15]†। ਜਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾ, ਸੁਖ ਸੋਂ ਹਰਖੀ॥੬੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਾਲੂ ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਿ[16] ਸੁਤ[17] ਸਰਸਹਿ[18] ਸਰਬ ਸਮਾਜ। ਹਰਖ[19] ਅਧਿਕ[20] ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਜੋ—ਭਲੇ ਚਲਾਯੋ ਕਾਜ ॥ ੬੩ ॥ ਮੁਝਤੇ ਅਧਿਕ ਕਮਾਇ ਕਰਿ ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਕੀਨ। ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਵਿਸਤ੍ਰਿੱਤ ਭੀ ਦੀਨਨ ਦਾਨਹਿ ਦੀਨ—॥੬੪॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਰਹਿ ਕੇ-ਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਮਾਤ ਪਿਤਾ। ਮਿਲਿਕੈ ਸੁਤ[21] ਪੌਤ੍ਰਹਿ[22],ਕੀਨ ਗਤਾ[23]। ਇਕ ਸਾਲ ਭਯੋ ਸੁਤਕੇ ਜਨਮੇ। ਮੁਖ ਹੇਰਤਿ ਮਾਤ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਮੇ॥੬੫॥ਭਗਨੀ[24] ਮਨ ਕੀ ਸਭਿ ਜਾਨ ਰਿਦੇ। ਮੁਖ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਖ ਦੇ। 'ਇਕ ਬਾਰਿਕ ਲੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ ਕਰੋ। ਤੁਮ ਆਨ ਵਿਚਾਰ ਕਛੂ ਨ ਧਰੋ' ॥ ੬੬ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਹਰਖੀ ਸਰਸੀ[25] ਉਰਮੈ[26]। ਭਵ ਰੰਕ[27] ਮਦਾਰ[28] ਪਯੋ[29] ਘਰ ਮੈਂ। ਮੁਖਕੰਜ[30] ਬਿਲੋਕਤਿ[31] ਲਾਲਤਿ ਹੈ[32]। ਅਤਿ ਨੇਹ[33] ਧਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤਿ ਹੈ॥੬੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਧਰਿ ਨਾਮ ਤਿਹ, ਪਾਯੋ ਉਛੰਗ[34] ਭਤੀਜ[35]। ਉਰ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਨਾਨਕੀ ਸੋਦਰ ਲਖਯੋ[36] ਪ੍ਰਸੀਜ[37] ॥੬੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਬੀਸਮੋ ਧਜਾਇ ॥ ੨੬ ॥

---

[1]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਮਨ ਵਿਚ। [2]ਚਰਨਾਂ ਪਰ। [3]ਦੌੜਕੇ। [4]ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ। [5]ਹੱਥ। [6]ਲਾਡ। [7]ਸਣੇ। [8]ਵੇਖਕੇ। [9]ਮੂੰਹ। [10]ਕਮਲ। [11]ਜੈਸਾ। [12]ਰਾਜਿਆਂ ਜੇਹਾ। [13]ਧੀ। [14]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ। [15]ਤ੍ਰੇਹ ਦੂਰ ਹੋਈ। [16]ਵੇਖਕੇ। [17]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ। [18]ਬਹੁਤਾ (ਅ) ਖਿੜਿਆ। [19]ਅਨੰਦ। [20]ਬਹੁਤ। [21]ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ। [22]ਪੋਤ੍ਰੇ ਨੂੰ। [23]ਟੁਰ ਗਏ। [24]ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ। [25]ਬਹੁਤ (ਅ) ਖਿੜੀ। [26]ਰਿਦੇ ਵਿਖੇ। [27]ਜਨਮ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਨੇ। [28]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ, ਸੁਰਗ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ। [29]ਪਾ ਲਿਆ। [30]ਕਵਲ ਮੁਖ। [31]ਵੇਖਦੀ ਹੈ। [32]ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ। [33]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [34]ਗੋਦੀ [ਸੰਸਃ, ਉਤਸੰਗ]। [35]ਭਤੀਜਾ। [36]ਭਰਾ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਕਿ। [37]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ। *ਪਾः—ਸਿਰ। †ਪਾः—ਤੋਖਹਿ ਖਾ ਹਰਖੀ।

੨੭, [ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਗਲ। ਮਨਸੁਖ ਤੇ ਭਗੀਰਥ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਗੁਰੁ ਪਰਨ ਮਨ, ਨਖਨ ਨਿਹਿਕ ਛਬਿ ਮੂਲ।
ਹਰਨ ਮਰਨ ਭਵ ਨਿਜ ਜਨਿਨ, ਨਮੋ, ਹੋਹਿ ਅਨਕੂਲ ॥੧॥

[ਪਰਨ=ਪਰਣਾ, ਆਸਰਾ। ਨਖਨ=ਨਹੁੰ, ਨੌਹਾਂ ਦੀ।
ਨਿਹਿਕ=ਹੀਰਾ [ਸੰਸ:, ਨਿਖ੍*] ਛਬਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।
ਭਵ=ਜਨਮ। ਹਰਨ ਮਰਨ ਭਵ=ਜਨਮ ਮਰਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।
ਜਨਿਨ=ਦਾਸਾਂ ਦੇ। ਅਨਕੂਲ=ਮੁਆਫਕ, ਜੋ ਵਿਰੁੱਧ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਣ, ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਰਹਿਣ।]

ਅਰਥ-(ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਮਨ (ਵਿਚ ਲੈਕੇ) ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵ੍ਹਾਂ (ਦੀ ਛਬੀ) ਹੀਰੇ ਦੀ ਛਬੀ ਦਾ ਬੀ ਮੂਲ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜੋ) ਅਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ (ਆਦਿ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ) ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਐਸੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, (ਓਹ) ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ।

ਭਾਵ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਹੁੰਵਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਨੂੰ ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੀਰੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਖਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਓਹ ਹੀਰੇ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧੀਕ ਸੁੰਦਰ ਹਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰ ਇੰਨੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕੀਹ ਕੀਮਤ ਹੈ? ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਹਾਰੇ ਹਨ। ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਧ੍ਯਾਨੀ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਸਮਾਧੀ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਓਹ ਚਰਣ ਹਨ ਓਹ ਆਤਮ ਪਦ ਆਰੂੜ ਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਆਤਮ ਰੰਗ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਰੱਬੀ ਰਸ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੀਸ ਤੋਂ ਲੈ, ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੋਂ ਮਾਨੋ ਓਹ ਨੂਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਆਤਮ ਦਾਤ ਨਾਲ ਜੋ ਆਤਮ ਰਸ ਰੱਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਦਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਧ੍ਯਾਨੀ ਦੇ ਧ੍ਯਾਨ ਯਤਨ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਤੁਰੰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਚਰਨਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਣ। ਏਹੋ ਖਿਆਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਅਗਲੇ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਅਧ੍ਯਾਵਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

---

*ਨਿਖ੍=੧. ਸੋਨੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ੨. ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ੩. ਸੋਨੇ ਦਾ ਤੋਲਾ, ੪. ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਇਕ ਤੋਲ, ੫. ਵੈਦਕ ਦਾ ਇਕ ਤੋਲ, ੬. ਸੋਨਾ, ੭. ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਰਤਨ, ੮. ਸੋਨੇ ਦਾ ਇਕ ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ੯. ਹੀਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਸਮੀਪ ਹੈ ਮੈਲਸੀਹਾਂ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ। ਹੁਤੋ ਉਪਾਸਕ ਕਾਲਿਕਾ ਤਹਾਂ ਭਗੀਰਥ ਨਾਮ॥ ੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਿਉਂ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਲਿਯ ਗੁਰਮਤਿ ਰੀਤੀ। ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਭਾਉ ਧਰੇ ਸੇਵਤਿ ਨਿਤ ਕਾਲੀ। ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਕਰਿ ਭੂਰ[੧] ਸੁਚਾਲੀ ॥੩॥ ਰਟਹਿ ਨਾਮ 'ਭੌ* ਭਵਾ[੨] ਭਵਾਨੀ[੩]। ਜਗਦੰਬਾ[੪], ਤੈ੍ ਗੁਨ ਕੀ ਖਾਨੀ॥ ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ, ਅਸ਼ਟਾਯੁਧ[੫] ਚਮਕਹਿੰ। ਦਾਂਤਨਿ[੬] ਪਾਂਤ[੭] ਬਿਸਾਲਾ[੮] ਦਮਕਹਿਂ ॥੪॥ ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ[੯] ਮੁੰਡਨਮਾਲੀ[੧੦]। ਛੋਡਤਿ ਤੁੰਡਹਿ[੧੧] ਜ੍ਵਾਲ[੧੨] ਕਰਾਲੀ[੧੩]। ਸਿੰਘ[੧੪] ਬਾਹਨੀ[੧੫], ਸੰਤਨਪਾਲੀ[੧੬]। ਦੈਂਤ ਸੰਘਾਤ[੧੭] ਸੰਘਾਰਨ[੧੮] ਕਾਲੀ॥੫॥ ਮਧੁਕੈਟਭ, ਮਹਿਖਾਸੁਰ† ਮਰਦਨ[੧੯]। ਧੂਮ੍ਰਾਛ, ਚੰਡ ਮੁੰਡ† ਚਕਰਦਨ[੨੦]। ਰਕਤਬੀਜ† ਕੋ ਪਾਨੀ[੨੧] ਰਕਤਾ[੨੨]। ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ† ਹਨਨਿ[੨੩] ਵਡ ਸ਼ਕਤਾ[੨੪] ॥੬॥ ਅਭੈ ਦਾਨ ਦੈਨੀ ਤ੍ਰੈਲੋਕਾ। ਸਰਬ ਪੂਜਨ ਨਿਤ ਸਰਬ ਅਸ਼ੋਕਾ[੨੫]। ਜਗਤ ਕਾਰਨੀ, ਆਦਿ ਕੁਮਾਰੀ। ਉਮਾ[੨੬] ਰਮਾ[੨੭] ਬਾਨੀ[੨੮] ਤਨਧਾਰੀ[੨੯] ॥ ੭ ॥ ਜੈ ਦੇਵੀ, ਜੈ ਚੰਡਿ[੩੦], ਕਪਾਲੀ[੩੧]‡। ਜੈ ਜੈ ਅੰਬੇ[੩੨] ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲੀ[੩੩]। ਜੈ ਦੁਰਗੇ[੩੪], ਦੁਰ ਧਰਖਣ[੩੫] ਗੌਰੀ[੩੬]। ਤੁਝ ਸੇਵਹਿ ਬਿਧਿ[੩੭] ਸ਼ੰਕਰ[੩੮] ਸ਼ੌਰੀ[੩੯] ॥ ੮ ॥ ਜਗ ਉਪਜਾਵਨਿ, ਪਾਲਨਿ, ਕਾਲਨਿ[੪੦]। ਅਕਲੰਕੀ ਦੁਰਜਨ ਦਲ[੪੧] ਸਾਲਨਿ[੪੨]। ਅਸਿ ਧਰਨੀ[੪੩] ਹਰਨੀ ਅਗਜਾਨੇ। ਸੁਖ ਕਰਨੀ ਦਲਨੀ[੪੪] ਦਯਤਾਨੇ[੪੫] ॥ ੯ ॥ ਨਮੋ

[੧]ਬਹੁਤ। [੨]ਸ਼ਿਵਾ। [੩]ਦੇਵੀ, ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਟੁਰੇ ਹਨ। [੪]ਜਗਤ ਮਾਤਾ। [੫]ਅੱਠੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। [੬]ਦੰਦਾਂ ਦੀ। [੭]ਪੰਕਤੀ। [੮]ਬੜੀ। [੯]ਲਾਲ ਨੇਤ੍ਰ। [੧੦]ਸਿਰਾਂ (ਖੋਪਰੀਆਂ) ਦੀ ਮਾਲਾ। [੧੧]ਮੁਖ ਤੋਂ। [੧੨]ਅੱਗ। [੧੩]ਭਯਾਨਕ। [੧੪]ਸ਼ੇਰ ਦੀ। [੧੫]ਸਵਾਰੀ ਵਾਲੀ। [੧੬]ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ। [੧੭]ਸਮੂਹ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ। [੧੮]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੧੯]ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਨੂੰ ਮਲਨ ਵਾਲੀ। [੨੦]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੨੧]ਪੀਣ ਵਾਲੀ। [੨੨]ਲਹੂ। [੨੩]ਨਾਸ਼ਕ। [੨੪]ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ। [੨੫]ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕ ਰਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੨੬]ਪਾਰਬਤੀ। [੨੭]ਲੱਛਮੀ। [੨੮]ਸਰਸ੍ਵਤੀ। [੨੯]ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੇ ਹੋਈ। [੩੦]ਚੰਡੀ। [੩੧]ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਦਾ ਨਾਮੁ ਕਪਾਲ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਪਾਲੀ। ਭਾਵ ਜਗਤ ਮੂਲਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, (ਅ) ਖੋਪਰੀਆਂ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। [੩੨]ਮਾਤਾ। [੩੩]ਬਹੁਤੀਆ ਬਾਂਹਾਂ ਵਾਲੀ। [੩੪]ਦੁਰਗਾ। [੩੫]ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੀ, (ਅ) ਕਰੜਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਦਬਾਉਣਾ (ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ)। [੩੬]ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ। [੩੭]ਬ੍ਰਹਮਾ। [੩੮]ਸ਼ਿਵ। [੩੯]ਸ਼ੌਰ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [੪੦]ਲਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੪੧]ਦੁਰਜਨਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਨੂੰ। [੪੨]ਦੁਖ ਦਾਤੀ। [੪੩]ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। [੪੪]ਦਲਨ ਵਾਲੀ। [੪੫]ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ।

*ਪਾ:-ਭੌ। †ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਹਨ। ‡ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਪਾਲੀ।

ਨਮੋ ਸਸਿ[1] ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ[2] । ਨਮੋ ਅਗੇਜਨਿ[3] ਸਭਿ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ੀ। ਪਰਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਯਾ[4] ਕੱਲਯਾਣੀ। ਨਮੋ ਮੰਗਲਾ[5] ਭੋ ਸਰਬਾਣੀ॥ ੧੦॥ ਨਮੋ ਜੋਗ ਮਾਯਾ[6], ਬਰਦਾਨੀ[7] । ਸਰਬ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੂਪਾ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਬਰਬੇਡਨਿ[8] ਭੁਜਦੰਡ ਅਖੰਡੀ[9]। ਨਮੋ ਨਮੋ ਪਗ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡੀ[7] ॥੧੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੁਸ[10] ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਨਾਮ ਜਪਿ ਪੂਜਿ ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ। ਹਰਣ-ਤਿਮਰ ਅੱਗਯਾਨ ਕੋ[11] ਚਹਿਤਿ ਰਿਦੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ॥ ੧੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਸੁਚਿ[12] ਸੰਜਮਿ ਸਾਥਾ। ਬੰਦਹਿ ਧਰ ਪਰ[13]ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਾਥਾ।ਸੇਵਾ ਕਰਤਯੋ ਬਾਸੁਰ ਬੀਤਾ। ਤਦਪਿ[14] ਨ ਤਜਹਿ ਬਧੀ ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤਾ ॥੧੩॥ ਰਹਯੋ ਕਾਲਿਕਾ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ। ਸਦਨ ਨ ਗਮਨਯੋ ਅਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਅਰਧ ਨਿਸਾ[15] ਬੀਤੀ ਅਲਸਾਵਾ। ਤਬਹਿ ਚੰਡਿਕਾ ਸੁਪਨ ਦਿਖਾਵਾ॥ ੧੪॥'ਭੋ ਸੁਮਤੇ[16] ! ਜੁ ਮਨੋਰਥ ਤੋਰਾ। ਹੋਇ ਸਪੂਰਨ ਇਹ ਬਰ ਮੋਰਾ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਲਖਿਹੈਂ ਗਯਾਨਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ ਅਪਵਰਗ[17] ਮਹਾਨਾ[18]॥ ੧੫॥ਪਰਾਲਬਧ ਹੈ ਤਨ ਕੀ ਜੋ ਲੋ[19]। ਸੇਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਗ ਤੋ ਲੋ[20]* ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਕੀਨਿ ਦੁਕਾਨਾ। ਦੁਰਯੋ ਰਹਤਿ ਹੈ[21] ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ॥ ੧੬॥ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਅਵਤਾਰਾ†। ਕਲਿ ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।

---

[1]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ। [2]ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੀ। [3]ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । [4]ਬੁੱਧ ਰੂਪ (ਅ) ਸਰਸ੍ਵਤੀ। [5]ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤੀ । [6]ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮਾਯਾ, ਜਗਤ ਰਚਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੱਬ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਰੂਪਾ । [7]ਵਰ ਦਾਤੀ । [8]ਬਲਵਾਲੀ। [9]ਨਾ ਖੰਡੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ। [10]ਇਸ। [11]ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ। [12]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। [13]ਧਰਤੀ ਤੇ। [14]ਤਾਂ ਭੀ। [15]ਅੱਧੀ ਰਾਤ। [16]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼। [17]ਮੁਕਤੀ। [18]ਵੱਡੀ। [19]ਜਦ ਤਕ। [20]ਤਦ ਤਕ। [21]ਛਿਪੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਏਥੇ ਅਪਣੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਯਥਾ:—ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਕ—ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ॥ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ॥ ੪॥ [ਰਾ ਭ ਨਾਮ:

†ਇਥੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਜਿਸਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਕਵੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਬਾਬਤ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ?

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਦਰਸ਼ਹੁ ਦੁਖ ਦਾਹੂ[1]। ਜਗ ਜੀਵਨ ਕੋ ਲੇਵਹੁ ਲਾਹੂ।। ੧੭।। ਇਤੇ ਮਾਤ੍ਰ ਮਹਿ ਖੁਲੇ ਬਿਲੋਚਨ[2]। ਲਖਿ ਸੁਪਨੇ ਕੋ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸੋਚਨ। ਭੋਰ[3] ਹੋਤਿ ਲੋ ਦਿਢ[4] ਬੈਰਾਗਾ। ਭਯੋ ਰਿਦੈ ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਤਯਾਗਾ।।੧੮।।ਗ੍ਰਾਮ ਚੌਧਰਤਾ ਆਦਿ ਬਿਭੂਤੀ[5]। ਤਜਿ ਗਮਨਯੋ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਤਿ ਪੂਤੀ[6]। ਰੋਕ ਰਹੇ ਨਰ ਰੁਕਤਿ ਨ ਕੈਸੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਬਹਯੋ ਹੜ ਜੈਸੇ ।।੧੯।। ਆਵਾ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਤੂਰਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗਿ ਹਿਰਦਾ ਪਰਿਪੂਰਨ। ਜਹਿਂ ਆਪਨ[7] ਪਰ ਜਾਚਕ[8] ਭੀਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤਹਿਂ[9] ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ।।੨੦।।ਪਗ ਪਰ ਪਰਿ ਰਹਯੋ ਦੰਡ ਸਮਾਨਾ[10]। ਬਯਾਕੁਲ ਭਾ ਤਨ-ਸੁਧਿ ਬਿਸਰਾਨਾ। ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਗਨਾਥਾ। ਹਾਥ ਛੁਹਾਯੋ ਮਾਥਹਿ ਸਾਥਾ ।।੨੧।। ਭੁਜਾ ਪਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁਰ ਬਿਠਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋਮਲ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ, ਕਿਹ[11] ਤੇ ਆਵਾ? ਚਹਯੋ ਸੁ ਦੇਉਂ ਕਹੋ ਮਨਭਾਵਾ[12]'।।੨੨।।ਸੁਨਤਿ ਭਗੀਰਥਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।'ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਤਦਪਿ ਕਹੌਂ ਬੂਝਨਿ[13] ਅਨੁਸਾਰੀ[14]। ਰਹਯੋ ਚਹਿਤਿ ਹੌਂ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ।।੨੩।। ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਲਸੀਹੇਂ ਮਹਿਂ ਧਾਮਾ[15]। ਕਰੋਂ ਉਪਾਸਨ ਕਾਲੀ ਨਾਮਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨਿ ਮੁਝ ਪਰ ਜਗਮਾਈ। ਸੁਮਤਿ ਦੀਨਿ ਕਹਿ ਗਾਥ[16] ਬੁਝਾਈ[17] ।।੨੪।। ਮੈਂ ਆਯੋ ਤੁਮ ਸੇਵਨ ਚਰਨਾ। ਨਮੋ ਨਮੋ ਭੋ ਅਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨਾ[18]!' ਸੁਨੀ ਸ੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ[19] ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।।੨੫।।ਜਗਤ ਸਭਿਹਿ ਪਰਪੰਚ[20] ਦਿਖਾਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਅਪਨੀ

[1]ਨਾਸ਼ਕ। [2]ਅੱਖਾਂ। [3]ਸਵੇਰਾ। [4]ਪੱਕਾ। [5]ਐਸ੍ਵਰਜ ਦੇ ਸਾਮਾਨ। [6]ਜਿਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਬਹੁਤ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸੀ। [7]ਹੱਟ। [8]ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ। [9]ਵਾਸਤੇ। [10]ਡੰਡੇ ਵਾਂਗ ਭਾਵ ਲੰਬਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ। [11]ਕਿੱਥੋਂ। [12]ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਗੱਲ ਆਖ। [13](ਆਪਦੇ) ਪੁੱਛਣ। [14]ਮੂਜਬ। [15]ਘਰ ਹੈ। [16]ਕਥਾ, ਗਲ। [17]ਸਮਝਾਈ। [18]ਹੇ ਸ਼ਰਨ ਹੀਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦਾਤੇ। [19]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [20]ਮਿਥਿਆ।

*[illegible] [ਪਿਛਲੇ ਪੱਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਟੀਕੇ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੰਦ ਘਨ ਨੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਦੱਸਕੇ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਉਥੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ, ਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। 'ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ। ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝੀਅਹੁ ਹਮਾਰਾ'। ਇਹ ਦਸਮੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਦੇਕੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਟੂਕ। ਅਤੇ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦਾ 'ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ।

ਸੇਵ ਲਗਾਯੋ।ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਤ ਕਰਿਹੀ।ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ[1]ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਹੀ॥੨੬॥ਜਿਉਂ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ[2]ਦੇਹਿਂ ਰਜਾਈ[3]।ਤੈਸੇ ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਮਨ ਭਾਈ। ਬੀਤਯੋ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਛੁ ਕਾਲਾ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਤਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲ॥੨੭॥ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ॥ਆਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਉਚਰਯੋ ਕਲਯਾਨਾ। ਬੈਸ ਗਯੋ ਪੁਨਿ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ[4] ॥੨੮॥ ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਕੁਸ਼ਲ[5] ਸੰਦੇਸ਼ੇ[6]। ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਬੂਝੇ ਗੁਰ ਜੈਸੇ। ਅਪਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ[7] ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਯੋ। ਜਾਂਕੇ ਹਿਤ[8] ਚਲਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਆਯੋ॥੨੯॥'ਸੁਨਿ ਜਜਮਾਨ*! ਬਚਨ ਤੁਮ ਭਾਖਾ।ਤਜਹੁ ਅਪਰ ਜਾਚਨ[9] ਅਭਿਲਾਖਾ[10]। ਯਾਂਤੇ ਮਾਂਗੋਂ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਕੋਊ। ਤੁਮਰੋ ਬਚਨ ਚਿਤਾਰਤਿ[11] ਸੋਊ ॥੩੦॥ ਔਰ ਚਲਤਿ ਨੀਕੀ ਗੁਜਰਾਨਾ[12]। ਤਨਿਯਾ[13] ਬਯਾਹਨਿ[14] ਖਰਚ ਮਹਾਨਾ। ਤਾਂਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ। ਯਾ ਹਿਤ ਆਯੋ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰੇ'॥੩੧॥ਅਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਖਰਾਸਾ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਹੁਤੋ ਭਗੀਰਥ ਪਾਸਾ। ਤਾਂਸੋ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। 'ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਤੂੰ ਪਰਮ ਸਯਾਨਾ॥੩੨॥ਬਯਾਹ ਸੌਜ[15]ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਸਭਿਹੀ।ਗਮਨਹੁ ਲਵਪੁਰਿ[16] ਮਾਰਗ ਅਬ ਹੀ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਹੈ ਵਸਤੁ ਨ ਪੂਰੀ। ਤਹਿਂ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਆਨਹੁ ਰੂਰੀ[17] ॥ ੩੩ ॥ ਰਜਨੀ[18] ਏਕ ਬਸਹੁ ਪੁਰਿ[19] ਮਾਂਹੀ। ਤੂਰਨ ਆਵਨ ਬਿਲਮਹੁ ਨਾਂਹੀ'।ਧਰਿ ਰਜਾਇ ਸਿਰ ਪਰ ਜਗਨਾਥਾ[20]। ਲਿਖਯੋ ਬੂਝਿ[21] ਮਰਦਾਨੇ ਸਾਥਾ[22] ॥ ੩੪ ॥ ਬਾਂਛਿਤਿ ਦਰਬ ਲੇਯ ਨਿਜ ਹਾਥਾ। ਗਮਨਯੋ ਪੰਥ ਨਾਇ[23] ਪਦ[24] ਮਾਥਾ[25]। ਪਹੁੰਚਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ। ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਪੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਮਨਸੁਖ ਨਾਮ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਕੇਰੋ। ਧਨੀ ਅਧਿਕ ਵਾਪਾਰ ਘਨੇਰੋ। ਤਿਹਕੇ ਸਾਥ ਕਹੀ ਨਿਜ ਗਾਥਾ॥ ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਲੇਕਰਿ ਹਾਥਾ ॥੩੬ ॥'ਬਯਾਹ ਸੌਜ ਕਾਗਦ ਪਰ

[1]ਧੋਵੇ। [2]ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ। [3]ਆਗਿਆ। [4]ਜਿਸ (ਮਰਦਾਨੇ) ਦੇ ਭਾਗ ਵਡੇ ਸਨ। [5]ਸੁਖ ਦੇ। [6]ਸਨੇਹੇ। [7]ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ। [8]ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ। [9]ਹੋਰ ਥੋਂ ਮੰਗਣ ਦੀ। [10]ਇੱਛਾ। [11]ਯਾਦ ਕਰਕੇ। [12]ਹੋਰ ਗੁਜਰਾਨ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਚਲਦੀ ਹੈ। [13]ਧੀ ਦੇ। [14]ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ। [15]ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਨ। [16]ਲਾਹੌਰ। [17]ਸੁੰਦਰ। [18]ਰਾਤ। [19]ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ। [20]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [21]ਪੁੱਛਕੇ। [22]ਕੋਲੋਂ। [23]ਨਿਵਾਕੇ। [24]ਚਰਨਾਂ ਪੁਰ। [25]ਮੱਥਾ।

*ਪਾ:-ਸੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ।

ਜੇਤੀ। ਆਪ ਸਰਬ ਲੈ ਦੀਜੈ ਤੇਤੀ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿਹੋਂ ਇਸ ਨਗਰਾ। ਤੂਰਨ ਕਰਿਯੇ ਕਾਰਜ ਸਗਰਾ’ ॥੩੭॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨਸੁਖ ਤਿਹਂ ਸਨਮਾਨਾ[੧]। ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। ‘ਅਬ ਪ੍ਰਦੋਖ ਭੀ[੨] ਕਰਹੁ ਨਿਵੇਸਾ[੩]। ਭੋਰਿ ਹੋਤਿ ਲੇ ਵਸਤੁ ਸੁ ਦੇਸਾਂ[੪]’ ॥ ੩੮ ॥ ਸੋ ਕਾਗਦ ਪੁਨ ਪਠਯੋ[੫] ਵਿਚਾਰੀ। ‘ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਹੋਇ ਤਯਾਰੀ। ਬਿਲਮ ਲਗਹਿ ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਚੂੜਾ। ਜੋ ਲੀਯੋ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਰੂੜਾ[੬]’ ॥੩੯॥ ਤਬਹਿ ਭਗੀਰਥ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ। ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ! ਵਿਪਰੀਤਿ ਕਹਾਨੀ[੭]। ਦੂਜੀ ਨਿਸਾ[੮] ਰਹੋਂ ਜੋ ਨਗਰਾ। ਬਾਦ ਜਨਮ ਜਾਵਹਿ ਮੁਝ ਸਗਰਾ’ ॥੪੦॥ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ‘ਕੋ ਯਾ ਕੋ ਕਾਰਣ? ਉਰ ਸੰਸੈ ਭਾ[੯] ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਰਣ। ਜੋ ਮਾਨਵ[੧੦] ਭੇਜਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਾਦੂ[੧੧]। ਉਚਰੈ ਯੌਨ-ਜਨਮ ਹੁਇ ਬਾਦੂ-’॥੪੧। ‘ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਮਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਜਾਂਕੋ ਬਚਨ ਹੋਤਿ ਨਹਿਂ ਊਰਾ[੧੨]। ਤਿਨ ਕੀ ਆਇਸੁ[੧੩] ਜਾਨਹੁ ਐਸ। ਦੂਜੀ ਨਿਸ ਪੁਰਿ[੧੪] ਰਹੋਂ ਨ ਜੈਸੇ*’ ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨਸੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। ‘ਕਲੀ ਕਾਲ ਅਤਿਸ਼ੈ ਬਲਵਾਨਾ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਐਸੋ ਕੋਇ ਨ ਪੂਰਾ। ਤੂੰ ਭਾਖਤਿ ਜੈਸੋ ਜਸੁ ਰੂਰਾ[੧੫]’ ॥ ੪੩ ॥ ‘ਭੋਸੁਮਤੇ[੧੬] ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਸੰਸਾ। ਜਿਸਕੀ ਮੈਂ ਭਾਖਤਿ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਸਾ[੧੭]। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਧਰਹੁ ਜਿ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ। ਜਗਤ ਕੁਬੰਧਨ ਹਰਹਹਿਂ ਦੂਰੀ ॥ ੪੪ ॥ ਕਲੀਕਾਲ ਤਾਰਨ[੧੮] ਕਰਤਾਰਾ[੧੯]। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀਨੋ ਅਵਤਾਰਾ।ਜਿਹਕੇ ਜਾਗਹਿ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ। ਸੋ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਮਤਿਵਾਨਾ ॥੪੫॥ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ ਕਰਹਿਂ ਨਿਰਬਾਹੂ। ਰਿਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਘਨ[੨੦] ਅਗਮ ਅਥਾਹੂ। ਸਰਬ ਘਟਨ ਕੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਨਯੰਤਾ[੨੧] ਚੌਦਹਿ ਲੋਕਨਿ[੨੨] ਸ੍ਵਾਮੀ’॥੪੬॥ਸੰਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਜਿਹ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਅਸ ਮਨਸੁਖ ਬਹੁਰੋ ਬਚ[੨੩] ਭਾਖਾ। ‘ਜੇ ਮੁਝ ਦੇ ਕਛੁ ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ। ਤਬ ਹੋਵੌਂ ਮੈਂ ਸਿਖ ਹਿਤ ਲਾਈ

---

[੧]ਆਦਰ ਕੀਤਾ। [੨]ਸੰਧਯਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। [੩]ਨਿਵਾਸ। [੪]ਲੈ ਦਿਆਂਗਾ। [੫]ਪੜ੍ਹਿਆ। [੬]ਸੁੰਦਰ। [੭]ਗਲ ਪੁੱਠੀ ਹੈ। [੮]ਦੂਜੀ ਰਾਤ। [੯]ਹੋਇਆ ਹੈ। [੧੦]ਮਨੁਖ। [੧੧]ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਆਦਿਕ ਨੇ। [੧੨]ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [੧੩]ਆਗਯਾ। [੧੪]ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ। [੧੫]ਸੁੰਦਰ ਜਸ। [੧੬]ਹੇ ਬੁਧੀਵਾਨ!। [੧੭]ਮਹਿਮਾ। [੧੮]ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ। [੧੯]ਕਰਤਾਰ ਨੇ। [੨੦]ਸੰਘਣਾ ਭਾਵ ਅਵਿਰਲ, ਇਕ ਰਸ। [੨੧]ਪ੍ਰੇਰਕ। [੨੨]ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ। [੨੩]ਬਚਨ।

*ਪਾ:-ਕੈਸੇ।

॥ ੪੭॥ ਦੰਭੀ ਸਾਧੁ ਮਿਲੇ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ[1] ਕਿਹ ਹੇਰੇ[2]। ਯਾਂਤੇ ਮੁਝੈ ਨ ਉਪਜਤਿ ਪ੍ਰੀਤਾ। ਬਿਨ ਅਜ਼ਮਤਿ[3] ਨਹਿਂ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤਾ[4] ॥ ੪੮ ॥ ਕਹਤਿ ਭਗੀਰਥ 'ਸ਼ਾਹੁ! ਸੁਨੀਜੈ। ਰਿਦੈ ਕੁਤਰਕਨਿ[5] ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਦੇਖਿਯੇ ਦਰਸ਼ਨ। ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਕੀਜੈ ਪਗ ਪਰਸਨ ॥ ੪੯ ॥ ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਾਂਤਾ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਪਾਵਹਿਂ ਗ੍ਯਾਤਾ। ਜੇਕਰਿ ਕਲਾ ਚਹਿਤਿ ਤੁਮ ਦੇਖਾ। ਯਹਿ ਕਛ ਬਾਤ ਨ ਤਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਖਾ[6] ॥੫੦॥ ਉਦਿਧ[7] ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਜਲਕਨ[8] ਜੋਈ। ਜਾਚੇ[9] ਤਹਾਂ ਨ ਘਾਟੋ ਕੋਈ। ਦ੍ਰਿਢ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਿ ਚਲਿ ਮੁਝ ਸੰਗਾ। ਪੂਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਰ ਉਮੰਗਾ' ॥ ੫੧ ॥ ਮਨਸੁਖ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬੈਨਾ। ਚਲਨ ਚਾਹਿ ਭੀ ਢਿਗ ਗੁਨ ਐਨਾ[10]। ਕਰਿ ਸੰਭਾਖਣ[11] ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਅਸਨ ਅਚਯੋ[12] ਕਿਯ ਸੈਨ[13] ਤਹਾਂਹੀ ॥ ੫੨ ॥ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਉਠਿ ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਸੌਜ ਬਨਜ ਲੀਨੀ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਮਨਸੁਖ ਕਹੈ ਭਗੀਰਥ ਸੰਗਾ। 'ਇਕ ਚੂੜਾ ਮਮ ਸਦਨ[14] ਸੁ ਰੰਗਾ ॥ ੫੩ ॥ ਤਾਂਕੋ ਬੇਚਨ ਕਰੋਂ ਕਦਾਇ ਨ[15]। ਸੋ ਮੈਂ ਦੇਵੋਂ ਤਿਨਹਿ[16] ਉਪਾਇਨ[17]। ਅਪਰ[18] ਖਰੀਦਨ ਜੋ ਮਤ ਤੇਰੀ। ਦੂਜੀ ਨਿਸਾ[19] ਬਸਨ[20] ਹ੍ਵੈ ਦੇਰੀ' ॥ ੫੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਭਗੀਰਥ ਭਾਖੀ ਬਾਨੀ। 'ਤਸ[21] ਕਰਿਯੇ ਜਸ[22] ਬਿਧਿ ਮਨ ਠਾਨੀ'। ਬਨਜ ਸੌਜ ਲੇਕਰਿ ਸਭਿ ਰੂਰੀ। ਮਗ ਗਮਨੇ ਯੁਗ[23] ਜਿਨ ਮਤਿ ਭੂਰੀ ॥ ੫੫ ॥ ਮਨਸੁਖ ਕਹੈ 'ਲੇਯ ਮੁਝ ਨਾਮਾ। ਕਰਹਿਂ ਅਵਾਹਨ[24] ਜੇ ਸੁਖਧਾਮਾ[25]। ਦ੍ਰਿਢ[26] ਪ੍ਰਤੀਤ ਤਬ ਉਰ ਮਹਿਂ ਜਾਗੈ। ਸਤਿ ਜਾਨੌਂ ਮੈਂ–ਇਹ ਦੁਖ ਦਾਗੈ[27]–' ॥੫੬॥ ਅਸ ਬਿਧਿ ਉਚਰਤਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਤਜਿ ਮਾਰਗ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਪਾਹੀ। ਜਹਿਂ ਆਪਨ[28] ਪਰ ਦੀਨ-

[1]ਹੋਈ। [2]ਕਿਸੇ ਦੇ ਭੀ ਡਿੱਠਿਆਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾ ਹੋਈ। [3]ਕਰਾਮਾਤ (ਦੇਖਿਆਂ) ਬਿਨਾਂ। [4]ਨਿਸ਼ਚਾ। [5]ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਹੁੱਜਤਾਂ। [6]ਬੜੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ। [7]ਸਮੁੰਦਰ। [8]ਜਲ ਦੇ ਕਿਣਕੇ। [9]ਜੇ ਕੋਈ ਮੰਗੇ ਤਾਂ। [10]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ। [11]ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ। [12]ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ। [13]ਸੈਣਾ ਕੀਤਾ। [14]ਮੇਰੇ ਘਰ। [15]ਉਹ ਮੈਂ ਕਦੇ ਭੀ ਵੇਚਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈਸੀ। [16]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮੈਂ। [17]ਭੇਟਾ ਦਿਆਂਗਾ। [18]ਹੋਰ। [19]ਰਾਤ। [20]ਰਹਿਣ ਦੀ। [21]ਤੈਸੀ। [22]ਜੈਸੀ। [23]ਦੋਨੋਂ। [24]ਬੁਲਾਵਨ। [25]ਗੁਰੂ ਜੀ। [26]ਪੱਕੀ। [27]ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੱਚ ਜਾਣ ਲਵਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦੁਖ ਏਹ ਦਗਧ ਕਰਨਗੇ। [28]ਹੱਟ ਪਰ।

ਦਯਾਲਾ। ਤਹਿਂ ਆਇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲਾ॥ ੫੭ ॥ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਭੇ ਉਤਪਲ ਲੋਚਨ[1]। ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਭ੍ਰਮਹਿ ਬਿਮੋਚਨ[2]। 'ਆਉ ਭਗੀਰਥ ਪਰਉਪਕਾਰੀ !। ਮਨ ਮਲਯਾਗਰ ਰੀਤਿ ਵਿਚਾਰੀ[3] ॥ ੫੮ ॥ ਪੂਰਬ ਥੋ ਮਨਸੁਖ ਇਹ ਕਾਚਾ ॥ ਕਿਯੋ ਨਾਮ ਚਾਹਿਤਿ ਅਬ ਸਾਚਾ। ਯਾਂਤੇ ਆਨਯੋ ਅਪਨੇ ਸੰਗਾ। ਧੰਨ ਸੰਤ ਮਤਿ[4] ਕੀਟੀ ਭ੍ਰਿੰਗਾ[5]' ॥ ੫੯ ॥ ਸੁਨਿ ਬਚ ਧਾਇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਏ। ਮਨਹੁ ਮਿਲਯੋ ਜਲ ਅਧਿਕ ਤਿਸਾਏ[6]। ਬਜਾਹ ਸੌਜ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਬਹੁਰ ਭਗੀਰਥ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬੦ ॥ 'ਅਵਰ ਸਰਬ ਰਾਵਰ ਕੋ[7] ਗਯਾਤਾ। ਕਹਿਨ ਬਨੈ ਨਹਿਂ ਮਮ ਸੁਖ ਦਾਤਾ !। ਨਾਮ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨੇ[8]। ਯਹਿ ਆਵਾ ਤੁਮਰੋ ਸਿਖ ਹੋਨੇ' ॥ ੬੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੋ ਸਨਮਾਨਾ। ਬਹੁਰ ਹਕਾਰਿ ਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ । ਬਜਾਹ ਸੌਜ ਦੀਨੀ ਕਰਿ ਪੂਰੀ। ਹਰਖਤਿ ਭਯੋ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰੂਰੀ[9] ॥ ੬੨ ॥ ਦਰਬ ਸੰਗ ਪੁਨ ਦੀਨ[10] ਮੁਕੰਦਾ। ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਉਰ ਧਾਰਿ ਅਨੰਦਾ। ਤਲਵੰਡੀ ਬਹੁ ਜਸ ਬਿਸਤਾਰਾ।ਕਹੈ'ਨ ਤਿਨ ਸਮ ਅਪਰ ਉਦਾਰਾ'॥੬੩॥ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਮਨਸੁਖ ਸੋਊ। ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੀ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਦੋਊ। ਏਕ ਸਮੈਂ ਬੈਸੇ ਅਘ[11] ਕੰਦਨ[12]। ਬੋਲਯੋ ਬਚ[13] ਕਰਿਕੈ ਪਦ ਬੰਦਨ॥੬੪॥ 'ਜਗ ਬੰਧਨ ਇਹ ਗਰਤ[14] ਗੁਬਾਰਾ[15]। ਮੁਝ ਬੂਡਨ ਤੇ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹਿਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੬੫ ॥ ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਤਿਹਾਰੀ।ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। ਗਤਿ ਦੈਨੀ[16] ਰਚਨਾ ਮਹਿਂ ਸਾਨੀ[17] ॥ ੬੬ ॥ 'ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਹਉਮੈਂ ਮਨ ਧਾਰੀ[18]। ਮਮ ਘਰ[19], ਮਮ ਧਨ, ਮਮ ਸੁਤ[20]

---

[1]ਕਵਲ ਨੈਣ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖੇ। [2]ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [3]ਤੇਰੀ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਚੰਦਨ ਵਤ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। [4]ਸੰਤ ਮਤਾ। [5]ਜੀਕੁਣ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਹੋਰ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਤੀ ਹੈ। ਕੀਟਭ੍ਰਿੰਗ ਇਕ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ। [6]ਤਿਹਾਏ ਨੂੰ। [7]ਆਪ ਨੂੰ। [8]ਕੰਨੀ ਸੁਣਕੇ। [9]ਸੁੰਦਰ। [10]ਨਾਲ ਹੋਰ ਧਨ ਦਿੱਤਾ। [11]ਪਾਪਾਂ ਦੇ। [12]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [13]ਬਚਨ। [14]ਖਾਤਾ। [15]ਅੰਨ੍ਹਾਂ। [16]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [17]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [18]ਜਿਸ ਮਨ ਰੂਪੀ ਸਥਾਨ ਵਿਚ (ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ) ਹਉਮੈ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ। [19]ਮੇਰੇ ਘਰ ਹੈਨ। [20]ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ।

ਨਾਰੀ। ਮਮ ਪਰਵਾਰ, ਦੇਸ਼, ਅਸੁ[1], ਹਾਥੀ। ਇਹ ਮਮ ਗ੍ਰਾਮ, ਸੈਨ, ਮਮ ਸਾਥੀ ॥ ੬੭ ॥ ਦੇਹਾਦਿਕ[2] ਤੇ ਅਪਰ[3] ਪਦਾਰਥ। ਜਹਾਂ[4] ਜੀਵ ਮਮ ਧਰੀ[5] ਅਕਾਰਥ[6]। ਤਹਾਂ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਦੁਖ ਕੋ ਸੰਗੀ[7]। ਵਹੇ* ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਅਭੰਗੀ[8] ॥ ੬੮ ॥ ਬੰਧਮਾਨ ਆਪਨਿ ਕਰਿ ਆਪੂ[9]। ਸਹਹਿ ਜੀਵ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਤਾਪੂ[10]। ਗੁਰ ਬਿਹੀਨ ਮਨ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਭਾਰੇ ॥ ੬੯ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹਉਮੈ ਮਹਿਂ ਪਾਏ[11]। ਇਨ ਹਉਮੈਂ[12] ਸਭਿ ਜੀਵ ਭੁਲਾਏ। ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਕੋ ਦੀਜੈ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪਿ ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਰਾਗੀ[13]॥੭੦॥ ਮਾਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੀਠਾ। ਜਾਨਹੁ ਸਦਾ ਆਪਨੋ ਈਠਾ[14]। ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਭਲੋ ਹਿਤ ਸੋਈ। ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਹੁ ਤਿਹ ਨਹਿਂ[15] ਕੋਈ ॥੭੧॥ ਹਉਮੈਂ ਤਜਿਨਿ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਨ। ਭਾਣਾ ਮਨਨ ਪੰਥ ਇਹ ਪਾਵਨ[16]। ਕਰਹੁ ਤੀਨ ਕੋ ਦ੍ਰਿਢ ਅਭ੍ਯਾਸਾ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਾਇ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥੭੨॥ ਨਹੀਂ ਮੁਕਤਿ ਮੈਂ ਸੰਸਾ ਕੋਊ। ਜਗਤ ਕੁਬੰਧਨ[17] ਕੋ ਸਭਿ ਖੋਊ[7]। ਅਸ ਸੁਨਿ ਮਨਸੁਖ[18] ਮਨ ਸੁਖ[19] ਪਾਯਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਾਖਣ ਰਿਦੈ ਬਸਾਯਾ ॥ ੭੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਨਸਾਨਾ। ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਜੋ ਭਾਖੇ। ਪਢਹਿ ਵਿਚਾਰਹਿ ਉਰ ਹਿਤ ਰਾਖੇ ॥ ੭੪ ॥ ਰਹਿਤ ਸੀਖ ਲੀਨੀ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਉਪਾਸਨ ਠਾਨੀ। ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਭੀ-ਇਹ ਕਰਤਾਰਾ। ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਅਪਵਰਗ[20] ਉਦਾਰਾ- ॥੭੫॥ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਪੂਜਹਿ ਘਸਿ ਚੰਦਨ। ਪੁਸ਼ਪ[21] ਚਢਾਇ ਕਰਹਿ ਪਦ ਬੰਦਨ। ਬਹੁਰ ਗਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਹਿ ਪੂਜਹਿ ਬਿਧਿ

---

[1]ਘੋੜੇ। [2]ਸ਼ਰੀਰ ਆਦਿਕ। [3]ਹੋਰ। [4]ਜਿੱਥੇ,ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ। [5]ਜੀਵ ਨੇ ਬਿਰਥਾ ਮਮਤਾ ਧਾਰੀ ਹੈ। [6]ਬਿਰਥਾ। [7]ਤਿਥੇ (ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ) ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਹਾਂ ਤੇ ਤਹਾਂ ਦਾ ਏਥੇ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਤੇ ਤਦੋਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ। [8](ਕਿਉਂਕਿ ਮਮਤਾ ਨਾਲ ਨਾਂ ਟੁਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਹਿ ਟੁਰਦੀਆਂ ਹਨ। [9]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪੇ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਕਰਕੇ। [10]ਕਸ਼ਟ। [11]ਹਉਮੈਂ ਵਿਚ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। [12]ਹੰਗਤ੍ਰਾ, ਮਮਤਾ। [13]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਕੇ। [14]ਮਿੱਤ੍ਰ ਜਾਣੇ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ)। [15]ਦੋਸ਼ ਨਾਂ ਲਾਵੋ। [16]ਇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਾਹ ਹੈ। [17]ਖੋਟੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ। [18]ਮਨਸੁਖ ਨੇ। [19]ਮਨ ਦਾ ਸੁਖ। [20]ਮੁਕਤੀ। [21]ਫੁਲ।

*ਪਾ:-ਵਧੇ ਵਿਸ਼ੇ।

ਵਾਹੀ ॥ ੭੬ ॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੂ । ਅਵਿਲੋਕਹਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ[1] । ਰਹਹਿ ਮਾਸ ਲੌ, ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਰੈ[2] । ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਬਨਜ ਸੰਭਾਰੈ ॥ ੭੭ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਭਗੀਰਥ ਮਨਸੁਖ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਤਾਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ । ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ।]

ਦੋਹਰਾ॥ ਮਰਦਨ ਮਨ ਕੀ ਮਲਿਨ ਕੋ ਨਿਤ ਦਾਸਨ ਅਨਕੂਲ ।
ਹਰਨ ਅਮੰਗਲ ਸੁਖ ਕਰਨ ਜੈ ਜੈ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ॥ ੧ ॥

{ ਮਲਿਨ=ਮਲੀਨਤਾਈ, ਮੈਲ । ਅਨਕੂਲ=ਕ੍ਰਿਪਾਲ ।
ਮੰਗਲ ਮੂਲ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਢ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਮਗਰਲੇ ਅਧਯਾਵਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਬੀ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਹੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ । }

ਅਰਥ–ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਪਰ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, (ਸਾਰੇ) ਅਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣੇ ਵਾਲੇ (ਤੇ ਸਾਰੇ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਢ (ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਸਦਾ ਜੈ ਹੋਵੇ ਜੈ ਹੋਵੇ !

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਮੋਦੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਬਿਸਾਲ ਚਲੈ ਬਹੁ ਕਾਲ ਯਹੀ ਬਿਧਿ ਔਰ ਚਲਾਈ । ਬਾਲਾ ਰਹੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸਦਾ ਉਚਰਯੋ ਇਤਿ-ਹਾਸ ਕੋ ਜਾਂਹਿ[3] ਬਨਾਈ । ਆਪਨ[4] ਪੈ ਤਕਰੀ[5] ਕਰ ਮੈਂ ਵਥੁ[6] ਤੋਲਤਿ ਦੇਤਿ ਜਥੋਂ ਹੋਤਿ ਸਵਾਈ । ਕੋਮਲ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਅਮੋਲਕ,ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ[7] ਸਭੈ ਹਰਿਖਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਰਾਜਹਿਂ ਬੈਸ ਦੁਕਾਨ, ਗਯਾਨ ਬਾਸ ਜਿਵ ਭਗਤਿ ਮੈਂ[8] । ਕੀਰਤਿ ਜੌਨ੍ਹ[9] ਸਮਾਨ ਪਰਮ ਪਾਵਨੀ[10] ਜਗਤ ਮੈਂ ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਭੇਦ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਮਾਨਵ[11] ਜੇ[12] ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋਮਲ ਬੋਲ ਸੁਨੈ ਹੈਂ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਧੰਨ ਮਨੈ ਹੈਂ[13]। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਲਖਿਕੈ ਅਧਿਕਾਰ ਭਲੇ[14] ਭਗਤੀ ਪੁਨਿ ਗਯਾਨ ਭਨੈ ਹੈਂ। ਕਯੋਂ ਨ ਕਹੋ ਤਿਨ ਗਯਾਨ ਹਵੈ ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਗੁਰ ਜੌਨ ਬਨੈ ਹੈ[15] ॥੪॥

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [2]ਮਹੀਨੇ ਤਕ, ਫੇਰ ਚਲਾ ਜਾਵੇ। [3]ਜਿਸ ਨੇ। [4]ਹੱਟੀ ਤੇ। [5]ਤੱਕੜੀ। [6]ਚੀਜ਼ਾਂ। [7](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਲੌਕਿਕ ਰੀਤ ਉਤੇ। [8]ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਗਯਾਨ ਵਸਦਾ ਹੈ। [9]ਚਾਂਦਨੀ। [10]ਪਵਿੱਤਰ। [11]ਮਨੁਖ। [12]ਜੇਹੜੇ। [13]ਸੋਚਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਖੀਆਂ ਗੋਚਰਾ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਰੂਪ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਦੇਖਕੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । [14]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । [15]ਜੌਨ ਕੋ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਗੁਰੂ ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਬਣਦਾ ਹੈ (ਅ) ਜੇਹੜੇ ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਮਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਮਾਨਵ ਗਜਾਨ ਸਪੰਨ ਭਏ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਨੁਤਿ ਨਿੰਦ[1] ਤਜੀ, ਸਮਤਾ[2] ਸਰਜੀ[3], ਲਰਜੀ[4] ਅਵਿਵੇਕ ਕੀ[5] ਫੌਜ ਭਜਾਈ। ਕਲਿਕਾਲ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲ[6] ਵਿਖੇ ਕਿਰਪਾਲ ਗੁਰੂ ਜਨ[7] ਲੀਨ ਬਚਾਈ। ਭਵਡਿੰਭ[8] ਵਡੇ ਪਰਚੰਡ ਭਏ[9] ਤਿਨ ਖੰਡਨ ਕੋ ਮਨ ਲਾਲਸ[10] ਆਈ ॥੫॥ ਭਵ[11] ਲਾਵਨ ਗਜਾਨ ਤਰੋਵਰ ਕੋ[12] ਬਰ[13] ਬਾਤ ਭਲੀ[14] ਉਰ ਬੀਚ*ਬਿਚਾਰੀ।ਮਨਨੀਵ ਕੁ,ਬੀਜਨ ਪ੍ਰੇਮ[15], ਸੁ ਨੇਮ ਵਧੇ[16], ਭਗਤੀ ਤੁਕ[17], ਮਲ[18] ਦਯਾਰੀ[19]। ਸਮਤਾ[20] ਅਲਬਾਲ[21], ਕਲਾਲ† ਸਤੰ[22], ਸੁਚਿ ਸੀਚਨਕੈ[23], ਧ੍ਰਿਤਿ ਜਾਂ ਰਖਵਾਰੀ[24]। ਧ੍ਰਮ ਅੰਕੁਰ[25], ਸੰਕੁਲ ਕਰਮ ਦਲੰ[26] ਜਿਹ ਸਾਖ ਬਢੀ[27] ਸੁਮਤੀ[28] ਸੁਖਵਾਰੀ ॥੬॥ ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਪਾਰ ਹੀ ਫੂਲ ਲਗੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਪਛਾਨ[29] ਫਲਜੋ ਫਲ ਭਾਰੀ।ਰਸ ਪੂਰਨ ਹੈ ਸੁਖ[30], ਆਤਪ[31] ਮ੍ਰਿੱਤੁ[32] ਅੰਮ੍ਰਿਤ[33] ਕੀ ਛਾਉਂ ਟਰੈ[34] ਨਹਿਂ ਟਾਰੀ।ਪਸੁ ਮੋਹ[35] ਚਰੈ ਨਹਿਂ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ, ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਚਹੁੰ ਪਾਸਹਿ ਬਾਰੀ[36]। ਖਗ ਸੰਤ[37] ਸਦਾ ਤਿਹ ਸੇਵਤਿ ਹੈਂ, ਪੁਨਿ ਦੇਵਤਿ ਔਰਨ ਕੋ ਉਪਕਾਰੀ[38] ॥ ੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਤ੍ਰੈ ਬਰਖ ਕੇ ਅਵਰ ਅਧਿਕ ਖਟ ਮਾਸ[39]। ਜਠਰ[40] ਬਿਖੈ ਤਿਹ ਕਾਲ ਮੈਂ ਜਾਨਹੁ ਲਖਮੀ ਦਾਸ॥੮॥ ਸਿੱਖੀ

---

[1]ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ। [2]ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ। [3]ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ। [4]ਕੰਬ ਕੇ। [5]ਅਗਜਾਨ ਦੀ। [6]ਬਹੁਤ ਭਯਾਨਕ। [7]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ। [8]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਾਖੰਡ। [9]ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। [10]ਇੱਛਾ। [11]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। [12]ਗਜਾਨ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ। [13]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [14]ਚੰਗੀ ਗਲ। [15]ਕੁ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਕਰਨਾ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਬੀਜਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। [16]ਨੇਮ ਵਧਣਾ ਹੈ। [17]ਭਗਤੀ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਰੂਪੀ ਹੈ। [18]ਮੁੱਢ। [19]ਦਇਆ ਹੈ। [20]ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ। [21]ਧੋਲਾਂ (ਆਡਾਂ) ਹਨ ਚੁਫੇਰੇ। [22]ਸਚ ਨੂੰ (ਲਾਲ=) ਪਯਾਰ ਕਰਨਾ—ਕ—ਪਾਣੀ ਹੈ। (ਅ) ਸਚ—ਕਿਲਾਲ=ਪਾਣੀ ਹੈ। [23]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੈ ਸਿੰਜਣਾਂ। [24]ਧੀਰਜ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ। [25]ਧਰਮ ਅੰਗੂਰ ਹੈ। [26](ਸ਼ੁਭ) ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ ਪੱਤੇ ਹਨ, ਸੰਕੁਲ=ਸੰ+ਕੁਲ੍=ਕੱਠੇ ਹੋਣਾ। [27]ਡਾਲੀ ਵਧੀ। [28]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ। [29]ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਛਾਣ। [30]ਸੁਖ ਰੂਪੀ ਪੂਰਨ ਰਸ ਹੈ। [31·32·33·34]ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (=ਮੁਕਤੀ) ਰੂਪ ਛਾਉਂ (ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਫੇਰ) ਢਲਦੀ ਨਹੀਂ, (ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)। [35]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਪਸ਼ੂ। [36]ਵਾੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [37]ਸੰਤ ਰੂਪ ਪੰਛੀ। [38]ਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ। [39]ਭਾਵ ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਬਰਸ ਦੇ। [40]ਉਦਰ ਵਿਚ।

*ਪਾ:—ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ। †ਪਾ:—ਕਿਲਾਲ।

ਉਦੈ[1] ਕਰੈਨ ਕੋ ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਤਯਾਗ। ਆਗੇ ਸੁਨਿ ਪਰਸੰਗ* ਸੋ ਜਿਨਿ ਮਨ ਗੁਰੁ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੯ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਜਿਹ ਕਾਰਨ ਅਵਤਾਰ ਚਿਤ ਚਿਤਵਨੋ ਚੇਤਨਸਤੈ[2]। ਕਿਯੋ ਰਹਿਤਿ ਵਿਸਤਾਰ ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਸਿੱਖੀ ਸੁਮਤਿ ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਲੇ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੂ 'ਜਗਤ ਲਾਜ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਬਰਤਹਿਂ ਅਬਹਿ ਰਹੁ ਬੇਬੇ ਘਰ ਓਰ' ॥ ੧੧ ॥ ਤਬ ਭਗੀਰਥ ਸੋਂ ਭਨਯੋ 'ਕਬਿ ਕਬਿ ਦਰਸਹੁ ਆਇ। ਪੂਰਬ ਕੇ ਬਿਉਹਾਰ ਜੋ ਤਿਨਹੁ ਨ ਅਬ ਮਨ ਲਯਾਇ' ॥ ੧੨ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਏਕ ਸਮੈ ਜਲ-ਈਸੁਰ[3] ਕੋ ਸੁਖਰਾਸ[4] ਅਕਾਸ਼ ਭਈ ਸੁਭ ਬਾਨੀ[5]। 'ਨਾਨਕ ਪਾਸ ਹੁਲਾ-ਸਯ ਸੋਂ[6] ਪਠਵੋਂ[7] ਤੁਮ ਜਾ[8] ਸੁ ਰਿਦੇ ਸੁਖ ਦਾਨੀ'। ਕਾਨ ਸੁਨੀ ਮਨ ਮਾਨ[9]† ਗੁਨੀ[10] ਭਈਦੇਹਿ ਦੁਨੀ[11] ਤਰੁ[12] ਜਯੋਂ ਮਿਲਪਾਨੀ।-ਦੇਹਿ ਧਰੀ ਕਰਤਾਰ ਹਰੀ, ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਖਰੀ, ਪਰਸੋਂ ਗਤਿਦਾਨੀ[13]-॥ ੧੩ ॥ ਵੇਈਂ[14] ਮੈਂ ਆਇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਾ ਜਿਹ ਪਾਸ ਅਵਾਸ[15] ਗੁਰੂ ਤਨ ਧਾਰੀ। ਆਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰੈਂ ਜਿਹ ਥਾਨ[16] ਰਹਯੋ ਮਤਿਵਾਨ ਤਹਾਂ ਮਿਲਿ ਵਾਰੀ[17]। ਜਾਤਿ ਵਡੀ ਪਰਭਾਤਿ ਕੋ ਨ੍ਹਾਤ, ਕਿਧੌਂ ਰਸ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਲੇਵਰ ਧਾਰੀ[18]। ਬਾਸੁਰ ਤਾ[19] ਇਕ ਦਾਸ ਹੈ ਪਾਸ,ਸੁਬਾਸ[20] ਲਿਏ ਕਰੀ ਸੰਗਿ ਤਯਾਰੀ[21]। ੧੪॥ਆਪਨ ਤੇ[22] ਚਲ ਨੀਰਕੇ ਤੀਰ[23] ਪੈ ਦੰਤਨਧਾਵਨ[24]‡ਆਨਿਕਰੀ। ਗਾਡ ਦਈ ਧਰ[25], ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤਰੁ[26] ਹੈ ਅਬ ਲੌ ਬਰ[27] ਸੋ[28] ਬਦਰੀ[29]§।

---

[1]ਪ੍ਰਗਟ। [2]ਸਤ ਚਿਤ ਨੇ। [3]ਵਰੁਣ ਨੂੰ। [4]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ। [5]ਸ਼ੁਭ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ। [6]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। [7]ਭੇਜੋ। [8]ਤੁਸੀਂ ਜਾਕੇ। [9]ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝੀ ਤੇ। [10]ਵਿਚਾਰੀ। [11]ਦੂਣੀ। [12]ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ। [13]ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। [14]ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਕੋਲ ਦੀ ਵਹਿ ਰਹੀ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [15]ਘਰ ਹੈ। [16]ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ। [17]ਜਲ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ(ਵਰੁਣ)। [18]ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਨੇ ਸੁਹਣਾ ਸਰੀਰ (ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ)। [19]ਉਸ ਦਿਨ। [20]ਕਪੜੇ। [21]ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਤਯਾਰੀ ਕੀਤੀ। [22]ਹੱਟ ਤੋਂ। [23]ਕਿਨਾਰੇ। [24]ਦਾਤਣ ਕੀਤੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [25]ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ। [26]ਬ੍ਰਿੱਛ। [27]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [28]ਓਹ। [29]ਬੇਰੀ।

*ਪਾ:-ਪਰਬੰਧ। †ਪਾ:-ਅਨੁਮਾਨ। ‡ਪਾ:-ਪਾਵਨ।

§ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਓਸਦੇ ਨਜੀਕ ਹੀ ਵੇਈਂ ਇਕ ਨਦੀ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਓਸ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੁਣ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਹੁਣ ਤਕ ਓਥੇ ਹੈ, ਪਰ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਫਲ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਓਥੇ ਇਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਨਨ[੧] ਆਰੁਨਜਾਤ[੨] ਪਖਾਰਤਿ[੩], ਦਾਂਤ[੪] ਜਨੋਂ ਹੀਰਨ ਪਾਂਤ ਖਰੀ[੫]।
ਠਾਂਢ[੬] ਹੈ ਤੀਰ ਦਯੋ ਪਦ[੭] ਨੀਰ, ਗਏ ਮਧ ਧੀਰ[੮], ਅਧੀਰ ਹਰੀ[੯]।।
੧੫।। ਬਾਰਿ[੧੦] ਵਿਖੇ ਇਕ ਬਾਰ ਕਿਯੋ ਬਪੁ[੧੧] ਆਨਿ ਖਰਾ ਪਤਿਬਾਰਿ*
ਅਗਾਰੀ।ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਪਦੰਅਰਬਿੰਦ ਦੁਊ ਕਰ ਬੰਦਿ ਹੈ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ[੧੨]।
ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ ਰੂਪ[੧੩] ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਾ ਸੁਖ ਭਾਰੀ[੧੪]। ਬੋਲਿ
ਕਪੋਲਨ[੧੫] ਬੋਲਤਿ ਭਾ[੧੬] ਹਰਖਾਇ ਅਤੋਲਤ[੧੭] ਹ੍ਵੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥
'ਬਾਨੀ ਅਕਾਸ਼ ਭਈ ਸੁਖਰਾਸ ਕੀ[੧੮], ਜਾਵਹੁ ਪਾਸ ਅਬੈ ਕਰਤਾਰਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਸਚੁ ਖੰਡ ਅਖੰਡ ਸਦਾ ਭਵ ਮੰਡਨ[੧੯] ਬਾਸ ਜਹਾਂ[੨੦], ਸੁਖ ਭਾਰਾ †'
ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁ ਬੈਨ[੨੧] ਭਨੇ 'ਸੁਧਿ[੨੨] ਯਾ ਬਿਧਿ ਕੀ[੨੩] ਉਰ ਮੇ ਵਰਤਾ-
ਰਾ[੨੪]।ਭੂਪਨ ਭੂਪਤਿ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਪੈ[੨੫]ਜਾਇ ਹੌਂ ਹੀਨ ਅਵਾਰਾ[੨੬]'
।।੧੭।।ਯੋਂ ਕਹਿ ਬੈਨਗਏ ਗਤਿ ਦੈਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ[੨੭] ਜਹਾਂ ਦਰਬਾਰਾ[੨੮]।
ਦਾਸੁ ਸੁ ਬਾਸ[੨੯]ਲਿਏ ਕਰ ਆਸ ਨਿਰਾਸਭਯਾ,ਪਛੁਤਾਸੁ ਵਿਚਾਰਾ।–ਕਾਲ
ਭਯੋ ਬਹੁ ਬੀਚ ਕਿਲਾਲ ਕੇ[੩੦],ਆਨ ਦਯਾਲ[੩੧] ‡ਨ ਕੂਲ[੩੨] ਸੰਭਾਰਾ–?।
ਹੋ ਬਿਸਮਾਦ ਧਰੈ ਦ੍ਵਤਿ[੩੩]ਪਾਦ[੩੪],ਬਿਨਾ ਅਹਿਲਾਦ[੩੫],ਗਯੋ ਮਨ ਮਾਰਾ[੩੬]
॥ ੧੮ ॥ ਹੈਂ ਪਟ[੩੭] ਪਾਨ[੩੮]ਰਿਦੈ ਅਕੁਲਾਨ[੩੯] ਸੁ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਭੌਨ[੪੦]

---

[੧]ਮੁਖ। [੨]ਕਵਲ। [੩]ਧੋਂਦੇ ਹਨ। [੪]ਦੰਦ। [੫]ਮਾਨੋਂ ਖਰੇ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ। [੬]ਖੜੇ ਹੋਕੇ। [੭]ਚਰਣ। [੮]ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਵੜੇ। [੯]ਅਧੀਰਜ ਹਰਨ ਵਾਲੇ। [੧੦]ਜਲ। [੧੧]ਸ਼ਰੀਰ। [੧੨]ਭਾਵ ਵਰਣ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। [੧੩]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ। [੧੪]ਭਾਵ ਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੋਯਾ। [੧੫]ਗਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ। [੧੬]ਭਾਵ, ਵਰਣ ਬੋਲਿਆ। [੧੭]ਬਹੁਤ। [੧੮]ਭਾਵ ਰਬ ਦੀ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਤੁਸਾਂ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ। [੧੯]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ। [੨੦]ਜਿਥੇ ਵਾਸਾ ਹੈ। [੨੧]ਬਚਨ। [੨੨]ਖਬਰ। [੨੩]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ। [੨੪]ਰਿਦੇ ਮੇਰੇ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। [੨੫]ਭਾਵ,ਰੱਬ ਜੀ ਪਾਸ। [੨੬]ਬਿਨਾ ਦੇਰੀ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। [੨੭]ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ। [੨੮](ਰਬ ਦੇ) ਦਰਬਾਰ ਗਏ। [੨੯]ਕਪੜੇ। [੩੦]ਪਾਨੀ ਦੇ। [੩੧](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਆਕੇ। [੩੨]ਕਿਨਾਰ। [੩੩]ਛੇਤੀ। [੩੪]ਪੈਰ। [੩੫]ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ। [੩੬]ਮੋਏ ਮਨ ਨਾਲ। [੩੭]ਕਪੜੇ। [੩੮]ਹੱਥ ਵਿਚ। [੩੯]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਘਬਰਾ ਹੈ। [੪੦]ਘਰ।

*ਪਤਿਬਾਰਿ=ਜਲ ਪਤੀ, ਵਰੁਣ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਵਰਣ ਦੇਵਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਸੇਵਕ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

†ਪਾ:–ਸ਼੍ਰੀ ਸਚੁ ਖੰਡ ਸਦਾ ਭਵ ਮੰਡਨ ਬਾਸ ਜਹਾਂ ਸੁਖਮਾ ਸੁਖ ਭਾਰਾ।

‡ਪਾ:–ਕ੍ਰਿਪਾਲ।

ਧਯੋ[1]। ਨੀਰ ਬਿਹੀਨ ਪਠੀਨ[2] ਅਧੀਨ ਤਜੇਂ ਚੀਨ[3] ਸਭੇ ਨਰ ਬੂਝ ਕਿਯੋ। ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ[4], ਦੌਰਤਿ, ਬੌਰਤਿ[5] ਕਾਹੂ ਕੋ ਉੱਤਰ ਕੋ ਨ ਦਯੋ। ਭੂਪ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਬਾਰ[6] ਬਾਰਿ[7] ਵਿਖੈ ਨਹਿ ਉਬਰਯੋ[8] ॥੧੯॥ ਹੈਂ ਬਹੁ ਬਾਰ[9] ਹੀ, ਬਾਰਿ[10] ਨਿਹਾਰ[11], ਲਗੀ ਨਹਿ ਬਾਰ[12] ਯੌਂ ਦੌਰ ਅਯੋ।' ਸੋ ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨਿ ਤਾਂ ਛਿਨ ਜੀਨ ਕਿਕਾਨ[13] ਪਵਾਇ ਲਯੋ। ਕੇਵਟ[14] ਕੋ ਬੁਲਿਵਾਇ ਧਵਾਇਕੇ[15] ਆਇ ਵੇਈਂ ਤਟ[16] ਠਾਂਢ ਭਯੋ। ਰੌਰ ਪਰਾ[17] ਪੁਰਿ, ਦੌਰ ਚਲੇ ਨਰ, ਹੌਰ[18] ਉਠ੍ਯੋ ਉਰ ਠੌਰ ਛਯੋ[19] ॥੨੦॥ ਬਾਤ ਜਰਾਮ ਸੁਨੀ ਜਬ ਕਾਨ, ਫਨੀ ਮਨਹੀਨ[20], ਜਥੋਂ ਮੀਨ[21] ਅਨੀਰਾ[22]। ਧਾਇ ਧਰੈ ਧਰਨੀ ਪਦ ਤੂਰਨ[23] ਧੀਰ ਹਰੀ, ਉਰ[24] ਧਾਰਿ ਅਧੀਰਾ[25]। ਪੀਰ[26] ਅਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰ[27], ਪਿਖੈ ਨਹਿਂ ਰੂਪ ਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੀਰਾ। ਆਇ ਵੇਈਂ ਤਟ ਹੇਰਤਿ ਬਾਰਿ[28] ਕੋ ਖੋਜਤਿ ਹੈਂ ਨ ਲਹੈਂ* ਸੁਖ† ਹੀਰਾ ॥੨੧॥ ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਖੋਜਤਿ ਵਾਰਤੇ[29] ਪਾਰਤੇ[30] ਹਾਰ ਪਰੇ ਨਹਿ ਵਾਰਿ[31] ਤੇ ਪਾਯੋ।–ਗੁੰਮ ਭਯੋ ਧਰਨੀ ਕਿ ਧਸ੍ਯੋ ਦੁਰ[32] ਕੈਸੇ ਗਯੋ ? ਨਹਿ ਨੈਨ ਲਖਾਯੋ[33]–। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਸਾਗਰ ਸੀ[34], ਮਤਿ[35] ਮਾਨਵ[36] ਕੀ ਤਟ ਪੈ[37] ਅਬਲਾਯੋ[38]। ਕਿਯੋ ਤਿਹ ਥਾਹ[39] ਲਖੈ ਬਿਨ ਥਾਹਿ[40] ਖਰੀ ਸੁਕਚਾਹਿ ਨ ਕੋ ਬਿਧਿ ਆਯੋ[41] ॥੨੨॥ ਸਰਿਤਾ[42] ਸਭਿ ਖੋਜਿ ਫਿਰੇ ਤਿਹ ਰੋਜ, ਨ ਜਾਨਤਿ ਕੋ ਜੁ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਕੀਨੀ[43]। ਬਿਸਮਾਦਿ ਰਿਦੈ ਪਛੁਤਾਇ ਭਏ ਪੁਨ ਆਦਿ[44] ਕੀਦਾਸਕੋ ਬਾਤ ਬੁਝੀਨੀ। 'ਮਮ ਆਗਰ ਨੈਨਨ[45] ਨ੍ਹਾਨ[46] ਬਰੇ[47]

---

[1]ਗਿਆ। [2]ਮਛੀ। [3]ਉਸਨੂੰ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਮਛੀ ਵਾਕਰ ਦੇਖਕੇ। [4]ਬੜਾ ਝੂਰਦਾ ਹੈ। [5]ਝੱਲਾ ਹੋਇਆ। [6]ਵੜਕੇ। [7]ਪਾਣੀ। [8]ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਏ। [9]ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ। [10]ਪਾਣੀ। [11]ਵੇਖਿਆ ਹੈ। [12]ਦੇਰੀ। [13]ਘੋੜੇ ਤੇ ਕਾਠੀ। [14]ਮਲਾਹ। [15]ਦੁੜਾਕੇ। [16]ਵੇਈਂ ਕਿਨਾਰੇ। [17]ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। [18]ਹੌਲ। [19]ਦਿਲ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਹੌਲ ਛਾ ਗਿਆ। [20]ਮਣੀ ਹੀਨ ਸਪ (ਵਾਂਙੂ)। [21]ਮੱਛੀ। [22]ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਤੋਂ। [23]ਭਾਵ ਨੱਸਿਆ। [24]ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [25]ਅਧੀਰਜ ਧਾਰਿਆ। [26]ਪੀੜ। [27]ਕਿਨਾਰਾ। [28]ਪਾਣੀ। [29]ਉਰਵਾਰ ਤੋਂ। [30]ਪਾਰ ਤੋਂ। [31]ਪਾਣੀ। [32]ਲੁਕਕੇ। [33]ਦਿਖੀਂਦੇ ਨਹੀਂ। [34]ਜੇਹੀ ਹੈ। [35]ਬੁਧੀ। [36]ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ। [37]ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ। [38]ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਤ ਹੈ। [39·40·41](ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਓਥੇ ਖੜੀ ਹੈ, ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਲਖ ਰਹੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਖੜੀ ਸੁਕਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਧ ਨਹੀਂ ਅਹੁੜਦੀ। [42]ਨਦੀ। [43]ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। [44]ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ। [45](ਨੌਕਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਮੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। [46]ਨ੍ਹਾਉਂਣ। [47]ਵੜੇ।

*ਪਾ:–ਲਸੇ। †ਪਾ:–ਵਰ।

ਨਿਕਸੇ ਨ ਤਟੈ[੧] ਟੁਬਕੀ ਇਕ ਲੀਨੀ। ਬਹੁ ਬਾਰ[੨] ਨਿਹਾਰਿਕੈ[੩] ਬਾਰਿ[੪] ਤਬੈ ਬਿਨ ਬਾਰ[੫] ਨਿਬਾਬ ਕੋ ਮੈਂ ਸੁਧ[੬] ਦੀਨੀ'।੨੩।ਉਰ ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਦੌਲਤਖਾਂ ਸਹਿ ਸ਼ੋਕ ਹ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਸੋਂ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹੀ[੭]। 'ਬਹੁ ਨਕ, ਵਿਵੇਕੀ,ਅਨੇਕ ਗੁਨਾਨਗ[੮], ਔਗੁਨ ਏਕ ਬਿਲੋਕਨ ਨਾਂਹੀ[੯]। ਤਨ ਸੁੰਦਰ ਕੋਮਲਤਾ ਜਨੁ ਮੰਦਰ ਸੰਦਲ[੧੦] ਸੀ ਸਿਫਤੀ ਜਿਸ ਆਹੀ। ਨਹਿ ਹਾਥ ਲਗੈ ਮੁਝ ਧਾ ਸਮ ਮੋਦੀ ਕੋ ਕਾਰ ਭਲੀਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਨਿਬਾਹੀ'।੨੪।ਦੁਖ ਦਾਰੁਨ[੧੧] ਮੈਂ ਅਤਿ ਆਰਤਿ[੧੨] ਚਿਤ ਜੈਰਾਮ ਮਨੋ ਬਿਤ ਸੂਮ ਗਵਾਏ। ਧਰਿ ਮੂਰਤਿ ਜਨੋਂ ਕਰੁਨਾਰਸ ਝੂਰਤਿ ਅੰਬਕੁਅੰਬੁਜ[੧੩] ਮੈਂ ਅੰਬੁ[੧੪] ਛਾਏ।ਧੁਨਿਸੀਸ[੧੫] ਕਹੀ'ਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰ! ਕਨਾਬਿਧਿ? ਮੋਹਿ ਨ ਦੀਸਤਿ ਕੋਇ ਉਪਾਏ'।ਜਲਈਖਦ[੧੬] ਜੇਸ਼ਟ ਬਾਸੁਰ ਮਾਹਿਂ, ਬਿਸਾਰਣ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਨੋਂ[੧੭] ਦੁਖ ਪਾਏ ॥੨੫॥ ਕੋਕਨਿ ਕੋਕ[੧੮] ਕਿਲਾਲਜ[੧੯] ਪੁੰਜ[੨੦] ਦਿਵਾਕਰ ਕੇ ਬਿਨ[੨੧] ਜਨੋਂ ਅਕੁਲਾਏ। ਕਾਨਨ[੨੨] ਕੈਰਵ[੨੩], ਕੋਕ[੨੪] ਕਦੰਬ[੨੫] ਕਲਾਨਿਧਿ[੨੬] ਹੀਨ[੨੭] ਕਹਾਂ ਬਿਹਸਾਏ[੨੮]। ਤੋਕਕ[੨੯] ਕੇਕ[੩੦] ਜਿ ਭੇਕ[੩੧] ਅਨੇਕ, ਬਲਾਹਕ ਕੇ ਬਿਨ[੩੨] ਨਾਂ ਹਰਿਖਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ[੩੩] ਐਸ ਬਿਲੋਕਿ[੩੪] ਕੈ ਹੋਤਿ ਜਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਜੇਂ ਦੁਖ ਪਾਏ ॥੨੬॥ ਨਾਨਕੀ ਏਕ ਰਹੀ ਉਰ ਮੈਂ ਥਿਰ[੩੫], ਔਰਨ ਕੀ ਸਰ[੩੬] ਨਾ* ਭੁਰਮਾਈ। 'ਸੋਦਰ[੩੭] ਈਸ਼ੁਰ ਕੋ ਅਵਤਾਰ, ਕਰੈ ਨਰ ਖੇਲ[੩੮], ਅਪੇਲ ਸਦਾਈ[੩੯]'। ਕੰਤ ਕੇ ਸੰਗ ਗਿਰਾ ਉਚਰੀ 'ਉਰ ਧੀਰ ਧਰੋ ਤਜਿ ਆਤੁਰਤਾਈ[੪੦]। ਬਾਸੁਰ–ਨਾਹਿ[੪੧] ਜਥਾ ਗ੍ਰਸਿ ਰਾਹੁ[੪੨] ਤਥਾ ਬਿਧਿ ਆਹਿ ਹੁਵੈ ਬਿਦਤਾਈ[੪੩]'॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਜੈਰਾਮ ਭਨੇ ਬਚਨਾ ਜਲਜਾਤ[੪੪]

---

[੧]ਕਿਨਾਰੇ। [੨]ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ। [੩]ਵੇਖਕੇ। [੪]ਜਲ। [੫]ਛੇਤੀ। [੬]ਖਬਰ। [੭]ਆਖਦਾ ਹੈ। [੮]ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। [੯]ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ। [੧੦]ਚੰਦਨ ਵਰਗੀ। [੧੧]ਭੁਜਾਨਕ। [੧੨]ਦੁਖੀ। [੧੩]ਅੱਖਾਂ ਰੂਪੀ ਕਵਲ। [੧੪](ਹੰਝੂ ਦਾ) ਪਾਣੀ। [੧੫]ਸਿਰ ਫੇਰਕ। [੧੬]ਥੋੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ। [੧੭]ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਥੋੜੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ (ਤੜਫਦੀ) ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ। [੧੮]ਚਕਵੀ ਚਕਵੇ। [੧੯]ਕਮਲ। [੨੦]ਸਾਰੇ। [੨੧]ਸੂਰਜ ਦੇ ਬਿਨਾ। [੨੨]ਬਨ। [੨੩]ਕਵੀਆਂ ਦਾ। [੨੪]ਚਕੋਰ। [੨੫]ਸਾਰੇ। [੨੬]ਚਦਰਮਾਂ ਤੋਂ। [੨੭]ਬਿਨਾਂ। [੨੮]ਕਿਵੇਂ ਖਿੜਨ। [੨੯]ਪਪੀਹਾ। [੩੦]ਮੋਰ। [੩੧]ਡੱਡੂ। [੩੨]ਬਦਲ ਬਿਨਾਂ। [੩੩]ਹਾਲਤ। [੩੪]ਵੇਖਕੇ। [੩੫]ਅਡੋਲ। [੩੬]ਹੋਰਨਾਂ ਵਾਂਙੂ। [੩੭]ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ। [੩੮]ਮਾਨੁਖੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੩੯]ਅਟੱਲ ਹੈ ਸਦਾ। [੪੦]ਬਿਹਬਲਤਾ ਛਡਕੇ। [੪੧]ਦਿਨ ਦੇ ਪਤੀ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ। [੪੨]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਸਦਾ ਹੈ ਰਾਹੂ। [੪੩]ਪ੍ਰਗਟ। [੪੪]ਕਮਲ।

*ਪਾ:–ਸਰਧਾ।

ਬਿਲੋਚਨ[੧] ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਾ[੨]। ਬਹੁ ਜਾਰ[੩] ਪਸਾਰਿਕੈ ਬਾਰਿ ਨਿਹਾਰਨ[੪] ਕੇਵਟ[੫] ਬੀਚ ਬਰੇ[੬] ਮਿਲਿ ਬਾਤਾ[੭]। ਝਖ[੮], ਕੱਛਪ[੯] ਬ੍ਰਿੰਦ[੧੦] ਫਸੇ ਨਿਕਸੇ ਸਭਿ ਖੋਜ ਥਕੇ ਨਹਿੰ ਪਾਵਤਿ ਗਜਾਤਾ[੧੧]। ਨ੍ਰਿਪਤਾਦਿ[੧੨] ਨਿਰਾਸ ਫਿਰੇ ਪਛੁਤਾਇ, ਉਪਾਇ ਕਿਯੋ ਬਹੁ ਸੋ ਨ ਅਗਾਤਾ[੧੩] ॥੨੮॥ ਰੋਦਨ ਕੀਨ ਸੁਲੱਖਨਿ ਤਾ ਛਿਨ 'ਦੀਨ[੧੪] ਗਯੋ ਕਰਿ ਮੋ[੧੫] ਭਰਤਾਰਾ!'। ਪੰਕਤ[੧੬] ਤੇ ਬਿਛਰੀ ਨਿਜ ਜਨੋਂ ਕੁਰਲਾਵਤਿ ਕੂੰਜ ਭਯੋ ਦੁਖ ਭਾਰਾ। ਕੇਸ ਉਖਾਰਤਿ ਤਾੜਤਿ ਹੈ ਉਰ, ਭੂਖਨ ਡਾਰਤਿ ਹਾਰ ਉਤਾਰਾ*। ਲੋਚਨ[੧੭] ਤੇ ਜਲ ਧਾਰ ਛੁਟੇ, ਸਭਿ ਚੀਰ[੧੮] ਭਿਗੇ ਤਨ ਕੀ ਨ ਸੰਭਾਰਾ ॥੨੯॥ 'ਹੇ ਪਤਿ ਤੋ ਬਿਨ ਭੌਨ ਭਾ ਸੂਨ[੧੯], ਸੁ ਦਾਨ ਕੋ ਥਾਨ[੨੦] ਉਦਾਸ ਲਗੈ ਹੈ। ਕੌਨ ਸੁ ਦੇ ਇਨਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿ ਆਨਿ ਭਿਖਾਰੀ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ[੨੧] ਮੰਗੈ ਹੈ। ਆਪ ਕਹਾਂ ਗਏ ਦੀਏ ਬਿਨਾ ਸੁਧ[੨੨], ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਹੇਤੁ[੨੩] ਨ ਕ ਉਪਜੈ ਹੈ। ਬਾਰਿਕ ਤਾਤ[੨੪]! ਅਧਾਰ ਨ ਮੋ ਕੋਊ, ਸ਼ੋਕ ਜਗੈ† ਉਰ, ਧੀਰ ਭਗੈ ਹੈ' ॥ ੩੦ ॥ ਯਾਬਿਧਿ ਸ਼ੋਕ ਗਿਰਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨਿ ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਬਿਰਲਾਪ ਪੁਕਾਰਾ।–ਬਾਮ ਫੁਰੈ ਅੰਗ[੨੫] ਸੂਚਕ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ੁਭ, ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਨ ਆਇ ਵਿਚਾਰਾ। ਲੋਕ ਬਿਲਕਿ ਅਏ ਸਭਿ ਹੀ ਜਲੁ ਡੂਬ ਗਯੋ ਨਹਿੰ ਦੇਹਿ ਨਿਹਾਰਾ[੨੬]। ਹੋਵਤਿ ਮੌਨ[੨੭] ਭਲੇ, ਸੁਖ ਭੌਨ ਕਰੋਂ ਅਬ‡ ਕੌਨ ਸੰਦੇਹ[੨੮] ਨਿਵਾਰਾ–॥ ੩੧ ॥ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਸ਼ੋਰ ਸੁਨਯੋ ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੇ ਧਾਰਜ ਛੋਰਿ ਦਯੋ ਭਰਿ ਛਾਤੀ[੨੯]। ਨਾਨਕੀ ਹੇਰਿ ਦਸ਼ਾ ਸਭਿ ਕੀ ਹੁਤ ਦਾਸੀ ਔ ਦਾਸ ਜੋ ਆਨ ਸੰਗਾਤੀ[੩੦]। ਕੰਤਪਿਤਾ[੩੧] ਪੁਨਿ ਕੰਤ ਬਿਸੂਰਤ, ਸਦਰ ਕੀ ਤਰੁਨੀ[੩੨] ਬਿਲਲਾਤੀ। ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਸੁ ਪ੍ਰਬੋਧਤਿ ਭੀ[੩੩] 'ਸੁਮਤ! ਤਜਿ ਸ਼ੋਕ, ਸੁਨੋ ਮਮ ਬਾਤੀ[੩੪] ॥੩੨॥ ਗਰਭਵਤੀ ਤੁਝ ਦੇਹਿ

---

[੧]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ। [੨]ਪਾਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੩]ਜਾਲ। [੪]ਪਾਣੀਵੇਖਿਆ। [੫]ਮਲਾਹ। [੬]ਵੜੇ। [੭]ਗੱਲ ਮੇਲਕੇ। [੮]ਮੱਛ। [੯]ਕਛੂ। [੧੦]ਬਹੁਤੇ। [੧੧]ਸੋਝੀ। [੧੨]ਨਵਾਬ ਆਦਿਕ। [੧੩]ਲੱਭੇ ਨਾ ਓਹ। [੧੪]ਦੁਖੀ। [੧੫]ਮੈਨੂੰ। [੧੬]ਡਾਰ। [੧੭]ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ। [੧੮]ਕਪੜੇ। [੧੯]ਘਰ ਸੁੰਞਾ ਹੋਗਿਆ। [੨੦]ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਥਾਂ (ਹਟੀ)। [੨੧]ਸਮੂਹ। [੨੨]ਖਬਰ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾ। [੨੩]ਕਾਰਨ। [੨੪]ਹੇ ਬਾਲ ਦੇ ਪਿਤਾ। [੨੫]ਖੱਬਾ ਅੰਗ ਫਰਕਦਾ ਹੈ। [੨੬]ਦੇਹੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ। [੨੭]ਸ਼ਗੁਨ। [੨੮]ਸੰਸਾ। [੨੯]ਛਾਤੀ ਭਰ ਆਈ। [੩੦]ਹੋਰ ਸੰਗੀ ਸਾ। [੩੧]ਕੰਤ ਪਿਤਾ=ਪਰਮਾਨੰਦ। [੩੨]ਭਰਜਾਈ। [੩੩]ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ। [੩੪]ਮੇਰੀ ਗਲ।

*ਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਅਤਯੋਕਤੀ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਕਰਨ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। †ਪਾਃ–ਜਰੈ। ‡ਪਾਃ–ਅਸ।

ਅਹੈ, ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਦੇਨਿ ਨ ਯੋਗ ਲਖੀਜੈ। ਭੇਦ ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਬਾਦ ਹੀ ਸ਼ੋਕ ਔ ਚਿੰਤ ਕਰੀਜੈ। ਤੋ ਪਤਿ ਆਇ ਮਿਲੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ, ਸੀਖ ਯੌਂ ਮੇਰੀ ਰਿਦੈ ਦ੍ਰਿੜ ਲੀਜੈ। ਤੀਨ ਦਿਨਾਂ ਲਗ, ਹੇ ਸੁ ਕਮਾਰਿ! ਉਤਾਰਿ ਨ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਮਨੀਜੈ[1]॥ ੩੩॥ ਹੇਤ ਸਮੇਤ[2] ਕੇ ਸੀਖ ਸੁ ਦੇਤਿ ਹੈ ਨਾਨਕੀ ਹੇਰਿ ਸਭੈ ਪਰਵਾਰੁ। ਕੇਚਿਤ ਕਾਲ ਸੁਨੈ ਚੁਪ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਜੇ ਬਚਨਾ[3] ਹਿਤ ਕੇ ਸੁਖਕਾਰੁ। ਮੂਰਤਿ ਫੇਰ ਸਲੋਨੀ[4] ਚਿਤਾਰਿਕੈ[5] ਸ਼ੋਰ ਉਠੈ ਇਕਬਾਰ ਖਭਾਰੂ[6]। ਜੋ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਸੁਨੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਬਿਖੇ ਸੋਊ ਰੋਇ ਉਠੈ ਗੁਨ ਭਾਖਿ ਅਚਾਰ[7]॥ ੩੪॥ ਕੇਊਕ ਮੀਤ ਹੁਤੇ ਸੋਊ ਰੋਤਿ ਹੈਂ ਆਪਨ ਪੈ[8] ਮਿਲ ਬੈਸਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਕੋਊਕ ਆਨਿ ਅਵਾਸ ਬਿਖੈ ਕਹੈਂ ਬੈਨ ਜੈਰਾਮ ਸੋਂ 'ਭਾ ਅਤਿ ਮੰਦਾ। ਕੈਸੇ ਅਚਾਨਕ ਰੀਤਿ ਬਨੀ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੈਂ ਨਿਤ ਬੇਦਿਨ ਇੰਦਾ[9]। ਦੇਹਿ ਬਹੋਰ ਨ ਹਾਥ ਲਗੀ ਬਹੁ ਕੀਨ ਉਪਾਇ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢ[10] ਨਰਿੰਦਾ[11]॥ ੩੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭ ਮਾਨਿਕੈ ਅਚਰਜ ਉਰ[12] ਨਰ ਨਾਰਿ। ਕੋਇਕ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰਹੀਂ ਕੋਇਕ ਨਿੰਦਹਿਂ ਗੁਾਰ ॥ ੩੬ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਪੁਰਿ ਰੌਰੁ[13] ਪਰਾ ਬਿਸਮਾਦਿ ਰਿਦੈ ਤਨ ਖੋਜਿ ਰਹੇ ਕਿਤ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ। ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਜੋ ਨਹਿਂ ਬਿੰਦਕ[14] ਭੇਦ ਕੋ, ਤਿੰਦਕ ਮੋਹ ਜਿਨੈ ਗਰਸਾਯੋ[15]। ਮੁਖ ਬੈਨ ਅਲਾਇ ਸੁਨਾਇ ਕਹੈਂ 'ਸੁ ਗਵਾਇ ਬਿਤੈਂ ਬਹੁਰੋ ਪਛੁਤਾਯੋ[16]।ਜਲ ਡੂਬ ਗਯੋ, ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਹਯੋ[17], ਨ ਕਲੇਸ਼ ਪਯੋ, ਮਨ ਯੌ ਸਮਝਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਟੋਟਾ ਵਡੋ ਪਿਖਿ, ਰਾਟਹਿ ਕੈ ਡਰ[18], ਨਾਂਹਿ ਟਿਕਨੋ, ਟਕ ਟਕ ਕਰੀ ਰਤਿ[19]। ਟੋਰ ਫਿਰੇ[20] ਤਟ[21] ਔ ਘਟ ਘਾਟ[22], ਗਿਯੋ ਕਿਤ ਬਾਟ[23], ਨ ਜਾਨਤਿ ਕੋ ਗਤਿ'। ਕੋਟਿ ਗਟੀ[24] ਚਢਿ ਹੈ ਹਟਿ ਹੈ, ਘਟ[25] ਕਾਨ ਜੈਰਾਮ ਸੁਨੇ ਬਤਿਯਾਂ[26] ਇਤਿ[27]। ਮਾਨਹੁ

[1]ਮੰਨ ਲੈ ਕਿਹਾ। [2]ਪਿਆਰ ਨਾਲ। [3]ਭਾਵ ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ। [4]ਸੁੰਦਰ। [5]ਯਾਦ ਕਰਕੇ। [6]ਕਲੇਜਾ ਹਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [7]ਗੁਣ ਤੇ ਆਚਾਰ ਕਹਿਕੇ। [8]ਹੱਟ ਤੇ। [9]ਵੇਦੀਆਂ ਦੇ ਚੰਦ। [10]ਖੜੇ ਹੋਕੇ। [11]ਨਵਾਬ ਜੀ ਨੇ। [12]ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [13]ਰੌਲਾ। [14]ਜੋ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। [15]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤੰਦੂਏ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੈ। [16]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ [17]ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [18]ਰਾਜੇ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ। [19]ਪ੍ਰੀਤ (ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਟੁੱਕਕੇ ਟੋਟੇ ਕੀਤੀ। [20]ਢੂੰਡ ਫਿਰੇ। [21]ਕਿਨਾਰੇ। [22]ਸਾਰੇ ਘਾਟ। [23]ਰਸਤੇ ਕੇਹੜੇ ਗਿਆ। [24]ਕਈ ਗਿਣਤੀਆਂ। [25]ਦਿਲ ਵਿੱਚ। [26]ਗਲਾਂ। [27]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।

ਘਾਵ ਮੈਂ ਲੋਨ ਲਗਾਵਤਿ ਸੀਸ ਧਨੈ ਚਿਤ ਖੇਦ ਭਯੋ ਅਤਿ ॥੩੮॥'ਰੋਜ ਫਕੀਰਨ ਕੋ ਜੁ ਖਵਾਵਤਿ, ਆਵਤਿ ਨਾਂਹਿ ਰਸਾਯਨ ਕਾਈ। ਭੈ ਨ ਕਰਯੋ ਭੁਵ ਦਾਨੀ[1] ਭਯੋ, ਧਨ ਭੂਪਤਿ ਭਾਰੀ ਜਯੋਂ ਭੂਰ ਲੁਟਾਈ[2]। ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਰਾਜ ਨ ਕਾਜ ਬਿਆਜ ਕੋ[3], ਆਜ ਪਿਖੀ ਇਸਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾਈ'। ਆਨਨ ਨਿੰਦ ਬਕੈਂ ਬਿਨ ਬਿੰਦ[4], ਮੁਕੰਦ ਕੋ ਭੇਦ ਲਖ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਗਰ ਨਰਨ ਪਰਵਾਰ ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚਾਰ। ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰੈਨ ਮਹਿਂ ਨਾਨਕੀ ਧਰਯੋ ਧ੍ਯਾਨ ਸੁਖਸਾਰ[5] ॥੪੦॥ ਸੈਯਾ॥ 'ਹੇ ਜਗਬੰਦ! ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖ ਕੰਦ! ਮੁਕੰਦ! ਅਨੰਦ ਕੋ ਦਾਸਨ ਦਾਨੀ! ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ! ਮੁਰਾਰਿ! ਅਘਾਰਿ[6] ਲਯੋ ਅਵਤਾਰ! ਸੁ ਮੈਂ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਮਮ ਸਾਚ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਤੌ ਪ੍ਰਗਟੋ ਪਰਭਾਤ ਮਹਾਨੀ। ਸ਼ੋਕ ਹਰੋ ਨਿਜ ਲੋਕਨ ਕੋ, ਸਹਿ ਸ਼ੋਕ ਕਰੋ[7] ਜੋਉ ਮਢ ਗਮਾਨੀ ॥ ੪੧ ॥ ਦੀਨ ਦਯਾਲ! ਸਦਾ ਅਰਿ[8] ਘਾਲ[9] ਸੁਕੈ ਤੇ ਬਿਸਾਲ ਬਿਹੀਨ ਕਲੰਕਾ!। ਹੇ ਜਨ ਲਾਲ[10]! ਪਖੰਡਨਿ ਸਾਲ[11], ਹਰੈਂ ਜਮਜਾਲ ਕਰਾਲ[12] ਅਤੰਕਾ[13]। ਜੇ ਕਲਿਕਾਲ, ਕੁਚਾਲ ਮਹਾਂ, ਅਘ[14] ਜਾਲ[15] ਭਏ ਨਰ ਹ੍ਵੈ ਮਤਿਰੰਕਾ[16]। ਸੋਊ ਉਬਾਰਨ ਕਾਰਨ ਰਾਵਰ[17] ਕਾਯਾਂ[18] ਧਰੀ, ਮੁਖ ਚਾਰ ਮਯੰਕਾ[19] ॥ ੪੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਨ ਤਜਿਨਿ ਕੋ ਕਿਉਂ ਤਮਰੋ ਬਨਿ ਆਇ। ਕੈਸੇ ਅੰਤਰ-ਧ੍ਯਾਨ ਭੈ[20] ਆਵਹੁ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ ॥ ੪੩ ॥ ਬਾਰਜ[21] ਬਨ ਪਰਵਾਰ ਨਿਜ[22] ਸਰਬ ਗਯੋ ਕੁਮਲਾਇ। ਭੋਰ[23] ਪ੍ਰਭਾਕਰ[24] ਸੇ[25] ਮਿਲੋ ਬਦਨ ਸੁ ਛਬਿ ਬਿਕਸਾਇ[26]॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਬੰਦਿ ਹੀ[27] ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ[28]।'ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਜਾ ਮੈਂ ਜੁ ਮੁਖ, ਪੂਰਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਦੀਸ਼!' ॥੪੫॥ ਸਰਬ[29] ਰੈਨ[30] ਬਿਨ ਸੈਨਕੇ ਕਹਿਤਿ ਸੁਜਸ ਕੇ ਬੈਨ। ਭ੍ਰਾਤ ਅਰਾ-

---

[1]ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਦਾਨੀ। [2]ਜਿਵੇਂ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਤੇ ਵੰਡਦੇ ਹਨ ਐਉਂ ਲੁਟਾਯਾ। [3]ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾਂ ਹੀ ਵਜ਼ਾਜ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਸੀ। [4]ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [6]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [7]ਸ਼ੋਕਮਾਨ ਯਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਕਰੋ। [8][9]ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ। [10]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ। [11]ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸੱਲਣ ਵਾਲੇ। [12]ਭਯਾਨਕ। [13]ਭੈ, ਰੋਗ, ਪੀੜਾ। [14]ਪਾਪ। [15]ਸਮੂਹ। [16]ਕੰਗਾਲ ਬੁੱਧੀ। [17]ਆਪ ਨੇ। [18]ਦੇਹ। [19]ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ ਮੁਖ ਵਾਲੇ! [20]ਛਿਪ ਗਏ। [21]ਕਵਲਾਂ ਦਾ। [22]ਆਪ ਦਾ। [23]ਸਵੇਰੇ। [24]ਸੂਰਜ। [25]ਵਾਂਗ। [26]ਖਿੜਾਕੇ। [27]ਮੈਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੀ ਹਾਂ। [28]ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ। [29]ਸਾਰੀ। [30]ਰਾਤ।

ਧਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਚਿਤਵਿ ਗੁਨ ਐਨ ॥੪੬॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਪੁਰਿ ਵਿਖੇ ਸੁਨਹੁ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਗਾਥ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰ ਨਿਤ ਬੰਦੌਂ ਧਰਿ ਪਦ ਮਾਥ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਵੇਂਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਾਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਵੇਂਈਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ, ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ ਤਯਾਗਣੀ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਜਹਾਜ ਸੇ ਤਿਨ ਅਲੰਬ ਹੌਂ ਪਾਇ।
ਪਰੌਂ ਪਾਰ ਸੰਦੇਹ ਬਿਨ ਉਦਿਧ ਬਿਘਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧॥

{ ਅਲੰਬ=ਆਸਰਾ, [ਸੰਸ:, ਆਲਮ੍ਬ]। ਹੌਂ=ਹਉਂ, ਮੈਂ। [ਸੰਸ:, ਅਹੰ]।
ਸੰਦੇਹ=ਸ਼ੱਕ। ਉਦਿਧ=ਸਮੁੰਦਰ, [ਸੰਸ, ਉਦਧਿ] }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਸਾਹਿਬਾਨ) ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਜਹਾਜ਼ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪਾਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਪਾਰ ਜਾ ਪਵਾਂਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਪੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੀ। ਆਨੰਦ ਕੰਦ[੧] ਪਿਖ੍ਯੋ ਕਰ ਬੰਦਿ[੨] ਕਹੀ ਅਭਿਬੰਦਨ[੩] ਦੰਡ ਸੰਕਾਸੀ[੪]। ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ[੫] ਮ੍ਰਿਦੰ[੬] ਮੁਸ਼ਕਾਯ ਧ੍ਯਾਨ ਜੁਗਿੰਦਨ[੮] ਕੇ ਨਿਤ ਬਾਸੀ[੯]। ਬੈਨ ਭਨੇ ਗੁਨਐਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ 'ਆਵਹੁ ਨਾਨਕ ! ਨਾਮ ਬਿਲਾਸੀ[੯] ॥ ੨ ॥ ਕਾਰਨ ਯਾ[੧੦] ਅਵਤਾਰ ਧਰ੍ਯੋ ਭਵ[੧੧], ਕਾਰਜ ਜਾਇ ਕਰੋ ਅਬ ਸੋਊ। ਹੈ ਕਲਿਕਾਲ ਕਰਾਲ[੧੨] ਬਿਸਾਲਹਿ ਮੰਦਮਤੀ ਮਨ ਮਾਨਵ ਹੋਊ[੧੩]। ਦੇਵਨਿ ਪੂਜਤਿ, ਨਾਮ ਤੇ ਬੇਮੁਖ, ਕੇਵਲ ਪਾਪ ਪਰਾਇਨ ਜੋਊ। ਭਾਉ ਭਲੇ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹੁ, ਭਾਰ ਧਰਾ ਪਰ ਭੂਰ[੧੪], ਬਿਗੋਊ[੧੫] ॥ ੩ ॥ ਜਾਤਿ ਅਪਾਰ[੧੬] ਨਿਰੈ[੧੭] ਨਰ ਕੂਰ[੧੮], ਨਹੀਂ ਸੁਖਮੂਰ[੧੯] ਕਮੂਰ[੨੦] ਕੁਭਾਗੇ। ਪੰਥ ਤਯਾਗ ਕੁਪੰਥ[੨੧] ਪਰੇ, ਸਭਿ ਲੰਪਟ[੨੨] ਦੰਭ[੨੩] ਅਰੰਭਤਿ[੨੪] ਪਾਗੇ[੨੫]। ਨਾਮਹਿ ਕੀ ਸਿਫਤੀ ਪਰਕਾਸ਼ਹੁ, ਨਾਸ਼

---

[੧]ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ (ਅ) ਰੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੨]ਹਥ ਜੋੜਕੇ। [੩]ਨਮਸਕਾਰ। [੪]ਭਾਵ ਡੰਡੋਤ ਕੀਤੀ। [੫]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [੬]ਕੋਮਲ। [੭-੮]ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਧਯਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ। ਭਾਵ ਰੱਬ ਜੀ। [੯]ਨਾਮ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲੇ। [੧੦]ਜਿਸ। [੧੧]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। [੧੨]ਭਯਾਨਕ। [੧੩]ਹੋ ਗਏ ਹਨ। [੧੪]ਬਹੁਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [੧੫]ਸੋ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [੧੬]ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤੇ। [੧੭]ਨਰਕ ਨੂੰ। [੧੮]ਝੂਠੇ ਲੋਕ। [੧੯]ਮੂਲੋਂ ਸੁਖ ਨਹੀਂ। [੨੦]ਖੋਟੇ ਅਸਲੇ ਵਾਲੇ (ਅ) ਬਹੁਤੇ ਮੂੜ੍ਹ। [੨੧]ਕੁਰਾਹ। [੨੨]ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। [੨੩]ਫਰੇਬ ਵਿਚ। [੨੪]ਜੰਮਦਿਆਂ ਹੀ, ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ। [੨੫]ਖਚਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪਖੰਡ ਕਰੋ, ਜਿਹ ਲਾਗੋ[1]।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿਖੈ, ਹਿਯਰਾ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ ॥ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਥਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਸਾਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਜ ਥਾਇ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖਣਾ ਜੇ ਭਾਵੈ ਕਰੇ ਤਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਇ ॥ ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪੰਖੀ ਹੋਇਕੈ ਜੇ ਭਵਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ । ਨਦਰੀ ਕਿਸੈ ਨ ਆਵਊ ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਗਦ ਲਖ ਮਣਾ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕੀਚੈ ਭਾਉ ॥ ਮਸੂ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਲੇਖਣਿ ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਤਿ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀਨ ਗੁਰੁ*ਹੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧਾਰਨ ਕਰਨੋ ਬਰਨ[4] ਸੁਨਾਵੌਂ ਸੋਇ ॥ ੫ ॥ ਅਥ ਮੰਤ੍ਰ:-

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਬਹੁਰੋ ਧੁਨਿ[2] ਕ੍ਰੂਰ ਗੰਭੀਰ ਭਨੈ[3] 'ਤਜਿਯੇ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕੋ, ਬਿਦਤਾਵਹੁ[4] ਜਾਈ'। ਪਦਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਫੇਰ ਮੁਰੇ† ਦੁਖ ਵ੍ਰਿੰਦ ਮਿਟੈਂ ਜਿਹ ਕੇ ਦਰਸਾਈ। ਜਹਿਂ ਤੇ ਸੁ ਗਏ ਤਿਹ ਠੌਰ ਅਏ, ਸੁਖ ਦਾਸ ਦਏ ਜਿਹ

[1]ਆਖਕੇ। [2]ਅਵਾਜ।[3]ਆਖਿਆ ਰੱਬ ਜੀ ਨੇ। [4](ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ।

*ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹੋਕੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਇਹੋ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ 'ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ ੫ ॥'

†ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਅਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਦਰ ਜਾਣ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਆਦਿ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਹਨ । ਸਚਖੰਡ ਅਦੇਸ਼, ਅਥਾਂਵ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੇਖ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਓਹ ਹਰ ਥਾਵੇਂ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਤੇ ਉਸਦੀ ਹੈ ਦਾ ਜਦ ਟਿਕਾਣਾ ਆਖੋ ਤਾਂ ਕਹੀ ਦਾ ਹੈ 'ਸਚ ਦੇ ਖੰਡ' ਵਿਚ, ਮੁਰਾਦ ਇਹ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਨਾਮ ਜਪਾਈ। ਗੁਰੁ ਕਿੰਕਰ[੧] ਲੇ ਕਰਿ ਚੀਰ[੨] ਬਰੈ[੩] ਥਿਰ[੪] ਤੀਰ[੫] ਵਿਈ ਨਿਤ ਹੋਵਹਿ ਆਈ ॥ ੬ ॥*ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਇਕ ਕੋਸ ਤਹਿਂ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਸੰਤ ਘਾਟ ਅਬ ਲਗ ਬਿਦਤ ਦਰਸਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸੁ ਚੀਨ ॥ ੭ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਭੂਰ ਨਿਹਾਰਤਿ[੬] ਬਾਰਿ[੭] ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ। ਮੁਖ ਸੋਚਤਿ[੮] ਲੋਚਨ[੯] ਨੀਰ[੧੦] ਬਿਮੋਚਤਿ[੧੧], ਚੌਂਪਤ ਚੀਤ[੧੨], ਹਲੈ ਝਖ ਨੀਰਾ[੧੩]। ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਮੈਂ ਨਿਕਸੇ ਕਰੁਨਾਕਰ[੧੪] ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਬਿਤਾਇ ਗਹੀਰਾ। ਦ੍ਰਿਗ[੧੫] ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਉਮਗਾ[੧੬] ਅਨੁ-ਰਾਗ ਸੁਭਾਗ ਜੁ ਦਾਸ ਖਰਾ ਜਲ ਤੀਰਾ[੧੭] ॥ ੮ ॥ ਦੌਰ ਕਰੀ ਪਦ ਮੈਂ ਅਭਿਬੰਦਨ[੧੮] ਅੰਬਰ[੧੯] ਦੀਨ, ਸੁਖੰਬਰ[੨੦] ਪਾਯੋ। ਦੇਖਿ ਦਯਾਲ ਤਿਸੈ

[੧]ਦਾਸ। [੨]ਕਪੜੇ। [੩]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੪]ਖੜਾ। [੫]ਕਿਨਾਰੇ। [੬]ਵੇਖਦਾ ਹੈ। [੭]ਜਲ। [੮]ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮਨ ਵਿਚ। [੯]ਅਖਾਂ ਤੋਂ। [੧੦]ਪਾਣੀ। [੧੧]ਵਹਾਂਦਾ ਹੈ। [੧੨]ਉਛਲਦਾ ਹੈ ਸੁ ਦਿਲ। [੧੩]ਜੋ ਮੱਛੀ ਕਰਕੇ ਬੀ ਪਾਣੀ ਹਿੱਲ ਪਵੇ ਤਾਂ। [੧੪]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਨ। [੧੫]ਅੱਖੀ। [੧੬]ਉਛਲਿਆ। [੧੭]ਜਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ। [੧੮]ਨਮਸਕਾਰ। [੧੯]ਕਪੜੇ। [੨੦]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ।

*ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਹਾ ਹੈ, ਛਾਪੇ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਇਹ ਹੈ]

ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਖੰਡ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਪਰ ਸਦਾ ਅਦੇਸ਼ ਤੇ ਫੇਰ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਓਥੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਮਿਲਣਾ, ਸਭ ਆਤਮ ਖੇਡਾਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਹੱਦ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਨਾਲ ਬੱਧੀ ਪਈ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਾ ਆ ਸੱਕਣ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਐਉਂ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਂਗੂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬੀ ਇਸ ਕੌਤਕ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਬੀ 'ਸੱਦਿਆ ਜਾਣਾ' 'ਸਿਰੋਪਾ ਮਿਲਣਾ' 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਨ ਹੋਣਾ' ਆਦਿ ਪਦ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥ ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਕੈ ਵਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥ ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥ ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹਿ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥ ਸਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਆਇਆ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ੨੭ ॥ [ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੧

ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਆਪ ਨੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਗੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗੇ।

ਤਿਹ ਕਾਲ 'ਨਿਹਾਲ ਭਯੋ' ਇਵ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ। ਛੂਟ ਕਪਾਟ ਗਏ ਝਟਿਤੀ[1], ਭ੍ਰਮ ਠਾਟ ਹਟਾ[2], ਘਟ ਗਯਾਨ ਸੁਹਾਯੋ। ਮੰਦਹਿਮੰਦ ਚਲੇ ਪੁਰਿ ਕੋ ਜੋਊ ਦੇਭ ਨਿਕੇਦਨ ਕੋ ਭਵ ਆਯੋ ॥ ੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਭ੍ਰਿਤ[3] ਕੋ ਭੇਜਿਓ 'ਜਾਹੁ ਜਰਾਮ ਅਗਾਰ। ਜਹਿਂ ਬੈਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਧਰਯੋ ਧਯਾਨ ਸੁਖਸਾਰ ॥ ੧੦ ॥ ਸਰਬ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ ਜਿਸਹਿ ਗਿਨਤੀ ਭਨਤਿ ਅਪਾਰ। ਮਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕਰਹੁ ਸਿਰ ਚਰਨਨ ਪਰ ਧਾਰਿ[4]' ॥ ੧੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਵਿਖੈ ਗਯੋ ਦਾਸ ਤਬੈ ਜਹਿਂ ਨਾਨਕੀ ਧਯਾਨਹਿਂ ਕੇ ਰਸ ਭੀਨੀ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ[5] ਘਰ ਜਾਇ, ਬਿਲੋਕੀ ਤਹਾਂ, ਕਰਿ ਆਸਨ ਬੈਠੀ ਅਡੋਲ ਪਬੀਨੀ। ਇਕ ਭ੍ਰਾਤ ਅਰਾਧਨ ਕੀ ਲਿਵਲਾਗੀ ਹੈ, ਤਾਂਹੀ ਸਮੇਂ ਤਿਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। 'ਸੁਨਿ ਭੋ ਸੁਮਤੇ[6]! ਤਵ ਆਯੋ ਸਹੋਦਰ, ਬੇਗ ਮਿਲੋ, ਕਰਿ ਸੋਚਨ[7] ਹੀਨੀ[8]' ॥ ੧੨ ॥ ਬੈਨ ਸੁਨੇ, ਨਿਜ ਨੈਨ ਖੁਲੇ, ਜਨੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੁਖੀ[9] ਅਮੀ[10] ਧਾਰ ਚੁਆਈ। ਆਨੰਦ ਯੌਂ ਉਮਗਾ ਉਰ ਮੈ ਬਹੁ, ਜਾਇ ਜਰਾਮ ਕੇ ਪਾਸ ਸੁਨਾਈ। 'ਆਵਤਿ ਹੈ ਮਨਭਾਵਤਿ ਸੋਦਰ, ਦੋਖ ਨਸਾਵਤਿ ਜਾਂ[11] ਦਰਸਾਈ। ਦਾਸ ਅਯੋ ਅਬ ਬਾਸ[12] ਕੋ ਦੈਕਹਿ, ਸੁੱਧਿ ਅਵਾਸ ਸੁਨਾਵਨ ਤਾਈ' ॥ ੧੩ ॥ ਕਾਨ ਸੁਨੀ ਜਨੁ ਮੀਨ[13] ਅਨੀਰ[14] ਪੈ[15] ਨੀਰ ਕੀ ਆਨ ਘਟਾ[16] ਬਰਖਾਈ। ਪੀਰ ਸੋਂ ਪੀਰਾ[17] ਸਰੀਰ ਅਧੀਰ ਭਾ[18], ਆਨਨ[19] ਆਰੁਨਤਾ[20] ਅਤਿ ਆਈ। ਹੀਨਮਨੀ[21] ਜਿਵ ਹੋਇ ਫਨੀ[22], ਪੁਨਿ ਪਾਇ[23] ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਯੋਂ ਪੀਰ[24] ਪਰਾਈ[25]। ਦੌਰ ਦਯਾਲ ਸੋਂ ਆਇ ਮਿਲਾ, ਤਿਹਕਾਲ ਅਨੰਦ ਕਹਯੋ ਨਹਿੰਜਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਯੌਂ ਸੁਨਿਕੈ ਪਰਵਾਰ ਸਪੂਰਨ ਭੂਰ[26] ਖੁਭਾਰ[27] ਕੋ ਦੂਰ ਮਿਟਾਈ। ਜੈਸੇ ਕੁਹੀਰ[28] ਨਿਵਾਰ ਕਰੇ ਹੁਇ ਸੂਰ[29] ਉਦੈ[30], ਸੁਖ ਤਯੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਰੌਰ ਪਰਾ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ ਵਿਖੇ ਵਿਸਮਾਦ ਰਿਦੈ ਅਵਿਲੋਕ[31] ਲੁਕਾਈ[32]। ਕਾਨ ਸੁਨੈ ਸੋਊ ਦੌਰ ਮਿਲੈ, ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਏ ਸੰਗ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਦਾਈ

[1]ਛੇਤੀ। [2]ਹਟ ਗਿਆ। [3]ਟਹਿਲੂਏ ਨੂੰ। [4]ਰੱਖਕੇ। [5]ਵੜਿਆ। [6]ਸੁਭਮੱਤੀ ਵਾਲੀ। [7]ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ। [8]ਦੂਰ ਕਰੋ। [9]ਮੁਏ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ। [10]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ। [11]ਜਿਸਦੇ। [12]ਕਪੜੇ। [13]ਮੱਛੀ। [14]ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ। [15]ਉੱਤੇ। [16]ਬੱਦਲ। [17]ਪੀਲਾ [18]ਜੋ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। [19](ਜੈਰਾਮ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਤੇ। [20]ਲਾਲੀ। [21]ਮਣੀ ਬਿਨਾਂ। [22]ਸੱਪ। [23](ਮਣੀ) ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ। [24]ਪੀੜਾ। [25]ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ। [26]ਬਹੁਤੇ। [27]ਖੇਦ, ਦੁਖ। [28]ਧੁੰਦ। [29]ਸੂਰਜ। [30]ਚੜ੍ਹਕੇ। [31]ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ। [32]ਲੋਕੀ।

॥੧੫॥ ਮੰਦ ਹੀ ਮੰਦ ਮੁਕੰਦ ਅਏ ਪੁਰਿ[੧], ਲੋਚਨ ਜਯੋਂ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁਹਾਏ। ਆਪਨ ਕੇ ਦਰ[੨] ਜਾਇ ਖਰੇ ਪ੍ਰਭੁ, ਹੋਤਿ ਹਿਤੂ ਸੁ ਅਸੀਸ ਅਲਾਏ। ਬਾਰ ਕਪਾਟ[੩] ਭਿਰੇ ਅਵਿਲੋਕਿ ਕੈ ਬੂਝੇ ਹੈਂ ਦਾਸ[੪], ਸੁ ਐਸੇ ਬਤਾਏ[੫]: 'ਖਾਨ ਕਰੀ ਨਿਜ ਪਾਨ[੬] ਸੋਂ ਬੰਦਹਿ ਦੂਰ ਖਰੇ ਅਛਰਾਂਗ[੭] ਲਵਾਏ' ॥੧੬॥ਨਾਨਕ ਆਨਿ ਤਬੈ ਨਿਜ ਪਾਨ[੬] ਸੋਂ ਛੋਰਿ[੮] ਦੁਕਾਨ ਕੋ ਬਾਰ[੯] ਦਯੋ। ਮਾਨਵ ਜੌਨ ਸੁਨੈ ਨਿਜ ਕਾਨਨ ਆਵਤਿ ਧਾਇ ਅਚੰਭ ਭਯੋ। -ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਰਹਯੋ ਮਧ ਨੀਰ ਕੇ ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਪੁਨਿ ਆਇ ਗਯੋ। ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਨ ਤੌਨ[੧੦] ਛੁਯੋ ਜਲ?-ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਬਿਸਮਾਦ ਭਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਹੀਨ-ਕਲੰਕ ਮਯੰਕ ਮਨੋ ਮੁਖ[੧੧] ਬੰਕ ਬਿਲੋਕਤਿ[੧੨] ਹੈਂ ਕਰੁਨਾ ਸੋਂ[੧੩]। ਵਾਕ ਕਹੈਂ ਇਵ ਰੰਕਨ ਸੋਂ 'ਮਨ ਹੋਇ ਨਿਸੰਕ ਨ ਭੈ ਕਰੁ ਕਾਸੋ। ਲੇਵਹੁ ਜਾਂਹਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਅਹੈ ਉਰ, ਆਪਨ ਅੰਤਰਿ ਜਾਇ ਨਿਕਾਸੋ[੧੪]'। ਦੌਰ ਪਰੇ ਤਿਹ ਠੌਰ ਕਿਤੇ ਨਰ ਲੂਟਤਿ ਸੌਜਹਿ[੧੫] ਰੌਰ[੧੬] ਪਰਾ ਸੋ ॥੧੮॥ ਔਨ ਘਨੋ, ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਤੇ ਲੋਨ, ਮਰੀਚ ਦੁਊ[੧੭], ਹਰਦੀ[੧੮] ਮਨ ਭਾਈ। ਲੇਹਿ ਵਿਰਾਟਿਕਾ[੧੯] ਪੈਸੇ ਕੋਊ,ਪੁਨਿ ਕਾਰਿਖਕੇ[੨੦] ਕੋਊ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਧਾਈ। ਅੰਬਰ[੨੧] ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਕੇ ਧਰੇ ਆਪਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਦੀਨ ਲੁਟਾਈ। ਤੋਟ ਨ ਆਇ, ਅਤੋਟ ਭਈ, ਸੁਰਧੇਨੁ[੨੨] ਕਿਧੌਂ[੨੩] ਮਨਿਚਿੰਤ[੨੪] ਸੁਹਾਈ ॥੧੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਰ ਭੂਰ ਭੀ ਨਰਨ ਕੀ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਤਿਂਹ ਠੌਰ। ਸਹਿਤ ਜਰਾਮ ਬਿਲੋਕਹੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਸਿਰਮੌਰ ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਨੌ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਤੇ ਰਿੱਧਿ ਬਸੈ ਮਧ, ਕੋ ਬਿਧਿ ਹੋਵਹਿ ਤੋਟਿ ਤਹਾਂ। ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਨਰ ਲੂਟਤਿ ਜੇ, ਨਹਿਂ ਸੌਜ ਨਿਖੂਟਤਿ[੨੫], ਦੀਖ ਮਹਾਂ[੨੬]। ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਸੋਂ ਮਾਨਵ ਦੌਰਿ ਸਭੈ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨ ਕਹਾ। ਭੇਜਿ ਦਏ ਭ੍ਰਿਤ[੨੭] ਆਪਨੇ ਤਾਂ ਛਿਨ ਸੋ ਸੁਨਿ ਹੋ ਬਿਸਮਾਦ ਰਹਾ॥੨੧॥ ਲੂਟਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਜੇ ਬਰਜੇ[੨੮]

---

[੧]ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ। [੨]ਹੱਟ ਦੇ ਬੂਹੇ। [੩]ਬੂਹੇ ਦੇ ਤਖਤੇ। [੪]ਦਾਸ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ। [੫]ਉਸ (ਦਾਸ ਨੇ) ਐਉਂ ਦਸਿਆ। [੬]ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ। [੭]ਮੋਹਰ,ਛਾਪ। [੮]ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। [੯]ਦਰਵਾਜ਼ਾ। [੧੦]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [੧੧]ਮਾਨੋਂ ਅਕਲੰਕ ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ ਹੈ। [੧੨]ਟੇਢਾ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। [੧੩]ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। [੧੪]ਭਾਵ, ਹੱਟੀ ਲੁਟ ਲਓ। [੧੫]ਚੀਜ਼ਾਂ। [੧੬]ਰੌਲਾ। [੧੭]ਦੋਵੇਂ ਮਿਰਚਾਂ। [੧੮]ਹਲਦੀ। [੧੯]ਕੌਡੀਆਂ। [੨੦]ਰੁਪੱਯੇ। [੨੧]ਕਪੜੇ। [੨੨]ਕਾਮਧੇਨੁ। [੨੩]ਜਾਂ। [੨੪]ਚਿੰਤਾਮਣੀ। [੨੫]ਮੁਕਦੀ ਨਹੀਂ। [੨੬]ਢੇਰ ਬਹੁਤੀ ਅਜੇ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ। [੨੭]ਨੌਕਰ। [੨੮]ਰੋਕੇ।

ਤਰਜੇ[1], ਦਰਜੇ[2] ਸਭਿ ਭੀਰ ਹਟਾਈ[3]। ਭੂਪਤ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਅਧੋ ਗਤਿਦਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ[4] ਲੋਚਨ ਲਾਈ । ਜਨੋਂ ਬਿਰਤੀ[5] ਤਨ ਗ੍ਯਾਨ ਧਰਾ[6] ਖਫਨੀ ਗਰ[7] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੈ ਤਬ ਪਾਈ। ਹੇਰਿ[8] ਨਿਰਾਸ ਉਦਾਸ ਭਯੋ ਪਛੁਤਾਸ ਰਿਦੈ[9]–ਕਿਛੁ ਜਾਨਿ ਨ ਜਾਈ–॥ ੨੨ ॥ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨਿਜ ਲੋਕਨ ਸੋਂ ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ[10] ਬੇਖਾ[11]। 'ਕੌਨ ਸ਼ਰਾਰ[12] ਭਯੋ ਇਸ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਹੁਤੀ ਮਤਿਵਾਨ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਬਿਤਾਇ ਕੈ ਨੀਰ ਮੈਂ ਆਪਨਿ[13] ਆਇ ਲੁਟਾਇ[14] ਬਿਲੇਖਾ[15]। ਤੂਸ਼ਨ[16] ਭਾ ਕਰਿ ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਕੋ ਜਾਇ ਵਿਈਂ ਮਹਿਂ ਕਿਆ ਇਨ ਦੇਖਾ'॥੨੩॥ ਯੌਂ ਕਹਿ ਸ਼ੋਕ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨਿਜ ਧਾਮ ਗਯੋ। ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਚਲੇ ਤਿਂਹਕਾਲ ਬਿਸਾਲ ਮਸਾਨ ਜਾਂ ਥਾਨ ਛਯੋ[17]। ਛੋਰਿ ਪੁਰਾ ਸੁਲਤਾਨ ਤਬੈ ਤਜਿ ਪੰਧਨ ਕੀ ਸੁਧਿ, ਪੰਧ ਲਯੋ। ਠੌਰ ਭਯਾਨਕ ਗੋਰ ਮੜੀਨ[18] ਗਯੋ ਜਗਕੰਤ, ਇਕੰਤ ਭਯੋ* ॥ ੨੪ ॥ ਜਾਂਹਿ[19] ਮਸਾਨ ਪੈ[20] ਪਾਇ ਪਰੈ[21] ਨਰ ਨਾਰਿਕ ਮੈਂ[22] ਗਤਿ[23] ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਤਾ[24]। ਯਾਬਿਧਿ ਸੋਂ ਉਧਰੇ ਤਹਿਂ ਕੇਤਿਕ, ਬੈਸ ਗਏ ਬਹੁਰੋ ਸੁਖਦਾਤਾ।–ਆਵਹਿ ਕੋ ਨਹਿਂ[25]–ਯੋ ਮਨ ਚੀਨ ਰਹੇ ਤਹਿਂ ਚੌਦਹਿਲੋਕ ਜੁਜਾਤਾ[26]। ਧੂਰ ਜਟੀ[27], ਸਨਕਾਦਿਕ ਖੋਜਤਿ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਜਾਂਹਿ[28] ਬਿਧਾਤਾ[29]† ॥੨੫॥ ਹੇਰਿ[30] ਬਿਹਾਰ ਜੈਰਾਮ ਵਿਚਾਰਤਿ ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨ ਸੋਂ ਸੁਕਚਾਵੈ[31]। ਲੋਚਨ ਚਾਰੁ

---

[1]ਡਾਂਟੇ। [2]ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ। [3]ਜੋ ਭੀੜ ਸੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ। [4]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। [5]ਬਿ+ਰਤੀ=ਵੈਰਾਗ । [6]ਮਾਨੋਂ ਗਿਆਨ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ । [7]ਗਲ ਵਿਚ । [8]ਵੇਖ ਕੇ । [9]ਪਛੁਤਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਜੀ ਵਿੱਚ (ਨਵਾਬ)। [10]ਵੇਖਕੇ। [11]ਭੇਖ। [12]ਭੂਤ ਦਾ ਛਾਇਆ । [13]ਹੱਟ। [14]ਲੁਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [15]ਲੇਖਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ । [16]ਚੁਪ [17]ਜਿੱਥੇ ਮਸਾਣ ਸਨ । [18]ਕਬਰਾਂ ਤੇ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿਚ । [19]ਜਿਸ । [20]ਉਤੇ । [21]ਚਰਨ ਪਵੇ । [22]ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ । [23]ਮੁਕਤੀ । [24]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇ। [25]ਏਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। [26]ਜੋ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਹਨ । [27]ਸ਼ਿਵਜੀ । [28]ਜਿਸ ਦਾ । [29]ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ । [30]ਵੇਖਕੇ। [31]ਪਰ ਸੋਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੋਚ ਸੰਗਦੀ ਹੈ (ਅ) ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸੋਚਣੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

*ਗੋਰਾਂ ਮੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀ ਹੈ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ।

ਬਿਮੋਚਤਿ ਬਾਰਿ[੧] ਬਰਯੋ ਨਿਜ ਬਾਰ[੨], ਨ ਬਾਹਰ ਆਵੈ। ਸ੍ਵਾਦ ਨ ਭੋਜਨ ਨੀਰਹਿ[੩] ਕੋ ਤਨ ਚੀਰ[੪] ਮਲੀਨ[੫] ਪਰਯੋ ਦੁਖ ਪਾਵੈ । ਕੋਟਿ ਗਟੀ[੬] ਗਨਿ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ, ਇਕ ਓਰ ਚਢੈ ਇਕ ਓਰ ਮਿਟਾਵੈ[੭]॥੨੬॥-ਗ੍ਰੀਮ ਭਏ ਨਿਕਸੇ ਦਿਨ ਤੀਨ ਮੈਂ ਆਵਤਿ ਆਪਨ[੮] ਦੀਨ ਲੁਟਾਈ। ਦੌਲਤ-ਖ਼ਾਨ ਕੋ ਲੇਖਾ ਹ੍ਵੈ ਪੂਰ[੯], ਕਿਧੋਂ[੧੦] ਤਿੰਹ ਕੀ ਕਛੁ ਬਾਕੀ ਰਹਾਈ[੧੧]। ਕਾਲੁ ਸੁਨੈ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮੋ ਪਰ ਦੇਵਹਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਈ। ਕੀਨ ਅਚੰਭ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਸੋਂ, ਮਤਿਹਾਰ ਪਰੀ, ਕਛੁ ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਈ-॥ ੨੭ ॥ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਮਿਲਕੇ ਸਭਿ ਲੋਕ ਬਖਾਨਤਿ 'ਬਾਵਰਾ ਹੋਇ ਗਯੋ, ਸੁਧਿ ਨਾਂਹੀ॥ ਥਲ ਗੋਰ ਮਰੀਨ ਮੈਂ ਬੈਸ ਰਹਯੋ, ਕਿਧੋਂ ਭੂਤ ਬਰਯੋ ਤਿਹ ਕੇ ਘਟ-ਮਾਂਹੀ[੧੨]।ਧਨ ਭੂਰ ਗਵਾਇ ਭਯੋ ਇਹ ਭੇਖ, ਪਖੰਡ ਬਿਸ਼ੇਖ ਕਿਧੋਂ ਕਿਯ ਤਾਂਹੀ। ਮਨ ਮਾਨਵ ਜਾਨਵ ਭੇਵ ਜੁ ਕੋ[੧੩] ਨਟ ਸੇਵਕ ਜਯੋਂ[੧੪] ਪਿਖਿ ਨਾ ਭਰਮਾਹੀ[੧੫] ॥ ੨੮ ॥ ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਪਾਸ ਬਖਾਨਤਿ ਦੂਤੀ[੧੬] ਲਗੇ ਤਿਹ ਕਾਨਾ[੧੭] । 'ਧਨ ਖੋਇ ਦਯੋ, ਸਹਿ[੧੮] ਚਿੰਤ ਭਯੋ, ਇਹ ਭੇਖ ਲਯੋ, ਤਿਨ ਕੀਨ ਬਹਾਨਾ। ਤੁਮਰੋ ਉਰ ਮੈਂ ਡਰ ਕੋ ਧਰਿਕੈ ਘਰ ਬਾਰ[੧੯] ਕੋ ਛੋਰਿ ਗਯੋ ਉਦ੍ਯਾਨਾ[੨੦] । ਅਬ ਲੇਖਾ ਜਰਾਮ ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ ਲੇਹੁ ਅਹੈ ਵਧਿ ਘਾਟ ਕੇ ਸੋਊ ਜਮਾਨਾ[੨੧]'॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੂਤੀ ਨ੍ਰਿਪਤ ਤਬ ਭਰਮਯੋ, ਭੇਜਯੋ ਦਾਸ। ਤੂਰਨ[੨੨] ਆਨਿ ਬੁਲਾਇ ਕੈ 'ਦੇ ਲੇਖਾ ਮਮ[੨੩] ਤਾਸ[੨੪]'॥ ੩੦ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਆਲਯ ਤੇ ਤਤ-ਕਾਲ ਜਰਾਮ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਬੋਲਤਿ[੨੫] ਦੌਲਤਖਾਨਾਂ । 'ਸਾਲ ਕੋ ਲੇਖਾ ਬਿਸਾਲ[੨੬] ਲਖੋ ਅਬ ਦੇਵਹੁ ਜਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋ ਮਨ ਮਾਨਾ[੨੭] । ਬਾਕੀ ਜਿਤੀ ਨਿਕਸੇ ਹਮਰੀ ਸਭਿ ਤੋ ਢਿਗ ਲੇਵਹਿਂ[੨੮], ਜਾਨ ਨ ਛਾਨਾ[੨੯] । ਘਾਟ ਕਿਧੋਂ ਵਧਿ[੩੦], ਹਾਟ ਬਟੋਰਹੁ[੩੧],' ਡਾਂਟ[੩੨] ਕਹੇ ਬਚ ਰਾਟ[੩੩] ਅਯਾਨਾ[੩੪]

[੧]ਅਖਾਂ ਤੋਂ ਅੱਥਰੂ ਕੇਰਦਾ ਹੈ। [੨](ਜੈਰਾਮ)ਘਰ ਜਾ ਵੜਿਆ। [੩]ਪਾਣੀ। [੪]ਕਪੜੇ। [੫]ਮੈਲੇ। [੬]ਲੇਖ਼ਾਂ ਗਿਣਤੀਆਂ। [੭]ਲਹਿਦੀ ਹੈ। [੮]ਹੱਟ। [੯]ਪੂਰਾ ਢੁਕੇਗਾ। [੧੦]ਜਾਂ। [੧੧]ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ ਬਾਕੀ। [੧੨]ਦਿਲ ਵਿੱਚ। [੧੩]ਜੇਹੜੇ ਕੋਈ। [੧੪]ਨਟ ਦੇ ਜਮੂਰੇ ਵਾਂਙੂ। [੧੫]ਨਹੀਂ ਭਰਮਦੇ। [੧੬]ਚੁਗਲੀ। [੧੭]ਉਸਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ। [੧੮]ਸਮੇਤ। [੧੯]ਘਰਬਾਰ। [੨੦]ਬਨਵਿਚ। [੨੧]ਜ਼ਾਮਨ। [੨੨]ਛੇਤੀ। [੨੩]ਮੇਰਾ। [੨੪]ਸਾਰਾ। [੨੫]ਆਖਦਾ ਹੈ। [੨੬]ਬੜਾ। [੨੭]ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ। [੨੮]ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਲਵਾਂਗੇ। [੨੯]ਜਾਣ ਲੈ (ਤੈਥੋਂ) ਛੁਪੀ ਨਹੀਂ (ਇਹ ਗਲ)। [੩੦]ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਜਾ ਵੱਧ। [੩੧]ਕੱਠੀ ਕਰੋ। [੩੨]ਤਾੜਕੇ। [੩੩]ਨਵਾਬ। [੩੪]ਅਨਜਾਨ ਨੇ।

॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਪਯੋ ਲੋਹਿ[੧] ਬ੍ਰਿਣ[੨] ਪਾਕ[੩] ਪਰ[੪] ਲਗ[੫] ਸੇਕਟ ਅਧਿਕਾਇ[੬]। ਤਿਉਂ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਨਰੇਸ਼[੭] ਕੇ ਉਠਯੋ ਰਿਦੈ ਅਕੁਲਾਇ[੮]॥ ੩੨ ॥ ਚਿੰਤਾ ਨਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਮੈਂ ਬਹਯੋ ਅਲੰਬ[੯] ਨ ਪਾਇ। ਹੋਇ ਅਧੀਰ ਵਿਚਾਰਈ –ਕਯਾ ਇਸ ਕਹੌਂ ਅਲਾਇ[੧੦]॥੩੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਕ[੧੧] ਆ-ਸਰਾ ਪਤਿ ਰਾਖਹਿ[੧੨] ਮਮ[੧੩] ਸੋਇ[੧੪]–। ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ ਨਰੇਸ਼ ਸੋਂ ਸ਼ਰਣ ਸੁਖਦ ਕੀ[੧੫] ਹੋਇ॥੩੪॥ਸੈਯਾ॥'ਇਕ ਬਾਰ ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇਕੈ ਆਇਕੈ ਦੇਉ ਹਿਸਾਬ ਤੁਮਾਰਾ'।ਉਰ ਬੀਚ ਵਿਚਾਰਤਿ,ਆਰਤ ਧਾਰਤਿ[੧੬] ਬਾਹਰ[੧੭] ਤਾਂ ਦਿਸ਼ਿ ਪੰਥ* ਪਧਾਰਾ[੧੮]। ਬਹੁ ਗੋਰਨ ਮੈਂ ਇਵ ਰਾਜਤਿ[੧੯] ਹੈਂ ਸ਼ਿਵ ਮੱਧ ਮਸਾਨ ਮਨੋ ਹਿਤ ਧਾਰਾ। ਚਿਤ ਕੰਪਤਿ[੨੦], ਬੰਦਤਿ ਹਾਥ ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦਨ ਬੈਨ ਜਰਾਮ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥ 'ਰੂਪ ਰਸਾਲ ਦਯਾਲੁ ! ਸੁਨੋ, ਇਕ ਸਾਲ ਕੋ ਲੇਖਾ ਬਿਸਾਲ[੨੧] ਬਖਾਨਾ[੨੨] । ਮੋਹੂ ਬੁਲਾਇ ਅਲਾਇ[੨੩] ਸੁਨਾਇ ਯੌਂ, ਆਇਸੁ ਪਾਇ[੨੪] ਅਯੋ ਇਸ ਥਾਨਾ'। ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕਾਨ, ਉਠੇ ਗਤਿਦਾਨ, ਕਿਸੂ ਨਹਿਂ ਕਾਨ, ਸੁਜਾਨ ਨਿਧਾਨਾ। ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਭਲੀ ਗਤਿ[੨੫] ਸੁੰਦਰ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਪਧਾਨਾ[੨੬]॥੩੬॥ ਸੰਗ ਜਰਾਮ ਹੈ ਜਾਵਤਿ ਰਾਜਤਿ[੨੭] ਰੂਪ ਪਰਾਤਮ[੨੮] ਆਤਮ[੨੯] ਜੈਸੇ। ਬੇਦਿਨਿਕੇਤ[੩੦]ਸ ਲੇਖੇ ਕੇ ਹੇਤ[੩੧] ਗਏ ਜਬ ਖਾਨਿ ਨਿਕੇਤ ਮੈਂ ਪੈਸੇ[੩੨]। ਲੀਨੋ ਨਵੀਸਿੰਦ[੩੩] ਸੰਗਿ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦ ਰਿਦੈ ਬਰ[੩੪] ਮੰਦਰ ਬੈਸੇ। ਕੀਨੋ ਹੈ ਲੇਖਾ ਅਲੇਖ ਜੋਊ[੩੫], ਪਤਿਲੇਖਾ[੩੬] ਕੋ ਲੇਖਾ ਘਟੈ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ॥ ੩੭॥ ਇਕ ਸਾਲ ਕੋ ਲੇਖਾ ਬਿਸਾਲ ਹੁਤੋ ਕਰ ਲੇਯ ਵਹੀ ਕਿਯਾ† ਜੋਰ[੩੭] ਮਹਾਨਾ। ਆਮਦ[੩੮] ਔ ਖਰਚੀ[੩੯] ਕੋ ਸ਼ੁਮਾਰਿਕੈ[੪੦] ਕੀਨਿ ਭਲੇ ਗਿਨਤੀ

---

[੧]ਗਰਮ ਲੋਹਾ। [੨]ਫੋੜੇ। [੩]ਪੱਕੇ। [੪]ਤੇ। [੫]ਲਗੇ ਤਾਂ। [੬]ਦੁੱਖ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੭]ਨਵਾਬ। [੮]ਘਬਰਾ ਕੇ (ਜੈਰਾਮ)। [੯]ਆਸਰਾ। [੧੦]ਬੋਲਕੇ। [੧੧]ਦਾ ਤੱਕਾਂ। [੧੨]ਰੱਖੇਗਾ। [੧੩]ਮੇਰੀ। [੧੪]ਓਹੋ। [੧੫]ਸੁਖ ਦਾਤੇ (ਸਤਿਗੁਰ) ਦੀ। [੧੬]ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੭]ਭਾਵ ਮਸਾਣਾਂ ਵੱਲ। [੧੮]ਤੁਰਿਆ। [੧੯]ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ। [੨੦]ਕੰਬਦਾ ਹੈ। [੨੧]ਬੜਾ। [੨੨](ਨਵਾਬ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਹੈ। [੨੩]ਕਹਿਕੇ। [੨੪]ਹੁਕਮ ਪਾਇਕੇ। [੨੫]ਟੋਰ। [੨੬]ਟੁਰ ਪਏ। [੨੭]ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ। [੨੮]ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ। [੨੯]ਜੀਵ। [੩੦]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੩੧]ਲੇਖੇ ਵਾਸਤੇ। [੩੨]ਵੜੇ। [੩੩]ਮੁਨਸ਼ੀ। [੩੪]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੩੫]ਜੋ ਅਲੇਖ ਹੈ ਉਸਨੇ ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ। [੩੬]ਲੇਖੇ ਪਤੀ ਦਾ। [੩੭]ਜੋੜ। [੩੮]ਜਮਾਂ। [੩੯]ਨਾਂ। [੪੦]ਗਿਣ ਕੇ। *ਪਾ:–ਪੰਥ। †ਪਾ:-ਕੀਯੋ–ਕੀਏ।

ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਕਾਗਦਿ ਲੈ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ[੧] ਲਿਖੇ ਨਵੀਸਿੰਦ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਥਕੀ, ਬਿਸਮਾਨਾ। ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ ਰਹੇ ਪੁਨਿ ਵਾਧੇ ਮੈਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ ! ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ ॥ ੩੮ ॥ ਸਾਤ ਸੈ ਸਾਠ[੨] ਨਿਕਾਸੇ ਹੈਂ ਸੇਖ[੩], ਸੁਨੀ ਨਿਜ[੪] ਸ੍ਰੌਨ[੫] ਮੈਂ ਦੌਲਤਖਾਨਾਂ। ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸਮਾਦ ਰਿਦੇ, ਅਹਿਲਾਦ ਜਰਾਮ[੬] ਨ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ। ਮੰਦਮਤੀ[੭] ਮਨ ਨਿੰਦਕ ਲੱਜਤਿ, ਬਿੰਦਤਿ[੮] ਭੇਦ ਨ ਮੂਢ ਅਜਾਨਾ। ਕੀਰਤਿ[੯] ਪਾਵਸ[੧੦] ਸੋਊ ਜਵਾਸ ਸੇ[੧੧], ਜੌਨ੍ਹ[੧੨] ਸੀ ਹੈ ਚਕਵਾਕ[੧੩] ਸਮਾਨਾ[੧੪] ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕੂਰੇ ਸਮਝਕੈ ਦੌਲਤਖਾਨ ਨਰੇਸ਼। ਲੀਨੇ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਿਕੈ ਕਮਲ ਨੈਨ ਜਗਤੇਸ਼[੧੫] ॥ ੪੦ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਭਯੋ ਹੈ ਹਿਸਾਬ ਜਬ ਭਨਤਿ[੧੬] ਨਿਬਾਬ ਤਬ 'ਲੀਜੈ ਨਿਜ ਬਾਕੀ, ਅਬ ਕਾਰ ਪੁਨ ਕੀਜੀਏ। ਦੇਵੌਂ ਧਨ ਔਰ, ਤੁਮ ਰਹੋ ਇਹ ਠੌਰ, ਬਾਧਾ ਹੋਇ ਜੋ ਬਹੋਰ, ਬਿਨ ਦੇਰ ਔਰ* ਲੀਜੀਏ'। ਬਾਬੇ ਤਬ ਕਹੀ 'ਧਨ ਲੇਵੌਂ ਅਬ ਨਹੀਂ, ਜੋਊ ਬਾਕੀ ਸਭਿ ਰਹੀ ਤਾਂਕੀ ਬਾਤ ਯੌਂ ਸੁਨੀਜੀਏ। ਰਾਖੀਏ ਈਮਾਨ ਥਾਇ ਆਪਨੋ ਨਿਬਾਬ ਰਾਇ ਪੈਸੇ ਹੈਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਫਕੀਰਨ ਕੋ ਦੀਜੀਏ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਵ ਆਨਨ[੧੭] ਤੇ ਭਨਿ[੧੮] ਥਾਨ ਮਸਾਨਨ ਕੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਗੋਰ ਮਰੀਨ ਮਹਿਂ ਬੈਸਿ ਗਏ ਦਰਵੇਸ਼ ਕੋ ਬੇਸ ਸਰੀਰ† ਬਨਾਏ। ਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧ ਅਬਾਧ ਕੀਪੂਰਬ[੧੯] ਰੂਪ ਅਨੂਪਬਸਾਏ[੨੦]। ਜਾਂਹਿ ਅਰਾਧਨ ਕੇ ਫਲਪਾਵਹਿਂ ਆਧਿ[੨੧] ਉਪਾਧਿ[੨੨] ਬਿਆਧਿ[੨੩] ਮਿਟਾਏ ॥੪੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲ੍ਰਿਖ ਦੇਖਿ ਕੈ ਠਟਕ[੨੪] ਰਹੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਤੂਸ਼ਨ[੨੫] ਰਹੇ, ਬੋਲ ਸਕਤਿ ਕਛੁ ਨਾਂਹਿ॥੪੩॥ ਤਬ ਜੈਰਾਮ ਦੁਕਾਨ ਕੀ ਸੌਜ[੨੬] ਸਮ੍ਹਾਰੀ ਆਨਿ। ਸਭਿਹਿ ਸੁਲਖਣੀ ਢਿਗ ਦਈ ਅਸਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਿ ॥ ੪੪ ॥ 'ਤਿਨ

---

[੧]ਕਈ। [੨]ਸੱਤ ਸੌ ਸੱਠ। [੩]ਬਾਕੀ ਵਾਧਾ। [੪]ਆਪਣੇ। [੫]ਕੰਨੀ। [੬]ਜੈਰਾਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ। [੭]ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ। [੮]ਜਾਣਦੇ। [੯]ਜਸ। [੧੦]ਬਰਸਾਤ ਰੁਤ (ਵਾਕੂ ਹੈ)। [੧੧](ਨਿੰਦਕ) ਜਵਾਂਹੇ ਵਰਗੇ ਹਨ। [੧੨]ਚਾਂਦਨੀ (ਕੀਰਤੀ) ਹੈ। [੧੩]ਚਕਵੇ (ਨਿੰਦਕ) ਨੂੰ। [੧੪]ਜੇਹੀ। [੧੫]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [੧੬]ਆਖਣ ਲਗਾ। [੧੭]ਮੁਖੋਂ। [੧੮]ਕਹਿਕੇ। [੧੯]ਪਹਿਲਾ। [੨੦]ਭਾਵ (ਦਿਲ ਵਿਚ) ਵਸਾਕੇ ਰੂਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ। [੨੧]ਮਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ। [੨੨]ਉੱਪਰੋਂ ਆ ਪਈ ਵਿਪਦਾ। [੨੩]ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਗ। [੨੪]ਹੈਰਾਨ ਹੋ। [੨੫]ਚੁੱਪ। [੨੬]ਚੀਜ਼ਾਂ।

*ਪਾः—ਆਪ। †ਪਾः—ਸੁ ਕੀਨ।

ਸੋਂ ਬਸੁ ਹਮਰੋ ਨ ਕਛੁ,ਸੁਨਿ ਸਾਧ੍ਵੀ[੧]! ਧਰਿ ਧੀਰ। ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਰਿਦੈ ਭਲੀ ਕਰਹਿ ਰਘੁਬੀਰ[੨]॥੪੫॥ ਸੈਯਾ॥ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਆਨ ਕੋਊ ਸਹਿ ਸ਼ੋਕ ਜਰਾਮ ਸੋਂ ਜਾਇ ਜਨਾਵੈਂ।'ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਇ ਭਈ ਗਤਿ ਕਜ਼ਾ, ਉਦਿਆਨ[੩] ਰਹੈਂ, ਪੁਰਿ[੪] ਪਾਇਾ[੫] ਨ ਪਾਵੈਂ। ਹੋਸ਼ ਭਈ ਫਰਮੋਸ਼[੬] ਰਿਦੈ, ਨਹਿਂ ਗੋਸ਼[੭]ਸੁਨੈਂ,ਮਨ ਜੋਸ਼ ਨ ਆਵੈ।ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਨ ਕਾਹੂ ਬਿਲੋਕਹਿਂ[੮], ਨਾ ਕਿਸ ਲੋਕ ਸੋਂ ਭੇਦ ਬਤਾਵੈਂ'॥੪੬॥ਮਾਨਵ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਵ[੯],ਜੋ ਮਨ ਆਨਵ[੧੦],ਸੋ ਨਿਜ[੧੧] ਕੀ ਸਠਤਾਈ[੧੨]। ਕੋ ਉਕਤੈ ਕਛੁ[੧੩], ਕੋ ਬਕਤੈ[੧੪] ਕਛੁ 'ਬਾਵਰ ਭਾ ? ਕਿਧੋਂ ਭੂਤ ਲਗਾਈ?'। ਨਾਨਕੀ ਏਕ ਰਹੀ ਉਰ ਮੈਂ ਥਿਰ, ਮੇਰੁ[੧੫] ਸਮਾਨ ਨ ਸੋਇ ਡੁਲਾਈ। ਨਾਨਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਬੇਗਹਿ ਬਾਤ ਸੀ ਪਾਤ ਉਡੇ ਨਰ[੧੬], ਸੋਨ ਉਡਾਈ[੧੭] ॥੪੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਭ੍ਰਾਤ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਭਲੀ, ਬਨੈ ਨ ਕਹਿਨ ਹਮਾਰ। ਹ੍ਵੈ ਅਲਪਗ ਸਰਬੱਗ ਕੀ ਮੇਟਹਿ ਕ੍ਰਿੱਤ ਗਵਾਰ[੧੮]' ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਤਜਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤੀਸਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨੯ ॥

੩੦.[ਗੁਰ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ।ਮੂਲੇ ਦਾ ਆਉਣਾ।ਸ਼ਜਾਮੇ ਦਿਜ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼,ਲਖਮੀਚੰਦ ਜਨਮ]

॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮਿ ਜੋ ਉੱਜਲ ਸਰਸ ਮਰਾਲ।
ਅਵਗੁਨ ਪਰਿਹਰਿ ਗੁਨਗ੍ਰਹੀ ਬਸੋ ਮੋਹਿ ਮਨ ਤਾਲ ॥੧॥

{ ਸਰਸ=ਰਸ ਵਾਲੇ। ਮਰਾਲ=ਹੰਸ। ਪਰਿਹਰਿ=ਤਿਆਗਕੇ। ਗੁਨ ਗ੍ਰਹੀ=ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [ਸੰਸ:, ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹਿਨ੍ ਯਾ ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹੀ]। }

ਅਰਥ—ਹੇ (ਤੁਸੀਂ ਜੋ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਉੱਜਲ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਹੰਸ ਹੋ, (ਮੇਰੇ) ਅਵਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਤਲਾ ਉਤੇ ਆ ਵਸੋ।

ਭਾਵ—ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਅਗੇ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰੋ।

[੧]ਬੀਬੀ ਜੀ। [੨]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। [੩]ਬਨ। [੪]ਸ਼ਹਿਰ। [੫]ਪੈਰ। [੬]ਭੁੱਲ ਗਈ। [੭]ਕੰਨੀਂ। [੮]ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ। [੯]ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। [੧੦]ਆਉਂਦੀ ਹੈ। [੧੧]ਅਪਣੀ। [੧੨]ਮੂਰਖਤਾ। [੧੩]ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [੧੪]ਕੋਈ ਕੁਛਬਕਦਾ ਹੈ। [੧੫]ਸੁਮੇਰ। [੧੬]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹਵਾ ਦੇ ਵੇਗ ਜੇਹੀ ਹੈ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਙੂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ (ਨਿਸ਼ਚੇ ਉਸ ਹਵਾ ਅਗੇ) ਉਡੇ। [੧੭]ਉਹ (ਨਾਨਕੀ) ਨਾ ਡੋਲੀ। [੧੮]ਅਲਪੱਗ ਹੋਕੇ ਸਰਬੱਗ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਮੇਟੇ ਸੋ ਮੂਰਖ ਹੈ।

ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਵਲ ਨਾ ਤੱਕੋ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਅਗੁਵਾਨੀ ਕਰੋ ਜੋ ਇਸਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ।

ਇਸ ਦਾ ਐਉਂ ਬੀ ਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:—ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ! ਤੂੰ ਜੋ ਉੱਜਲ ਹੰਸ ਵਾਂਙੂ ਹੈਂ ਅਰ ਰਸ ਭਰਪੂਰ ਹੈਂ ਤੂੰ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਕੇਵਲ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈਂ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਵੱਸ ਜੋ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਿੰਨੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵਾਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਜ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ[੧] ਬਿਲੋਕਿਕੈ[੨] ਬੋਲਿ[੩] ਸੁਲਖਣੀ ਦਾਸ। ਸਮਝਾਈ ਸਭਿ ਬਾਰਤਾ[੪], ਨੈਹਰ ਪਠਾਇ ਅਵਾਸ[੫] ॥੨॥ ਮੂਲਾ ਸੁਨਤਿ ਕੁਢਾਲਕੋ ਆਵਤਿ ਭਯੋ ਉਤਾਲ[੬]। ਗਿਨਤਿ ਗਟੀ[੭] ਉਰ[੮] ਅਟਪਟੀ, ਪਾਵਤਿ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸ਼ਾਲ॥੩॥ ਨਿਜ ਪ੍ਰੋਧਾ[੯] ਇਕ ਸੰਗ ਲੇ ਆਵਾ ਪੁਰਿ ਸੁਲ-ਤਾਨ। ਸਹਿਤ ਨੇਹ[੧੦] ਕੇ ਸੁਤਾ ਸੋਂ ਮਿਲਯੋ ਰਿਦੇ ਅਕੁਲਾਨ[੧੧] ॥੪॥ਸੈਯਾ॥ ਮਿਲਿ ਬੈਸ ਗਯੋ ਜਬ, ਬੂਝਤਿ ਭਾ[੧੨] ਤਬ, ਬਾਤ ਬਖਾਨ ਕਰੀ ਪਿਤ ਪਾਸੂ। 'ਪਤਿ ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰਾ, ਧਨ ਦੀਨ ਲੁਟਾਇਕੈ ਛੋਰਿ ਅਵਾਸੂ[੧੩]। ਦਿਨ ਤੀਨ ਰਹੇ ਮਧ ਨੀਰ ਨਦੀ, ਪੁਨਿ ਤੀਰ[੧੪] ਅਏ, ਨ ਛੁਯੋ ਜਲ ਜਾ-ਸੂ[੧੫]*। ਥਲ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਹਿੰ ਆਸਨ ਕੀਨ, ਕਹੈਂ ਨ ਸੁਨੈਂ ਜੁ ਭਨੈ[੧੬] ਕਛੁ ਤਾਸੂ[੧੭]॥੫॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਤਨੁਜਾ[੧੮] ਬਾਨੀ ਨਿਜ ਕਾਨਾ[੧੯] । ਭਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਬਹੁ ਗਲਤਾਨਾ।ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ[੨੦] ਲਾਲ ਕਿਯ ਨੈਨਾ।ਮੁਖਤੇ ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬੈਨਾ॥੬॥ਦਰਬ ਲੁਟਾਵਨਿ ਕੀ ਸੁਧਿ† ਸੁਨਿਕੈ।ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਗਮਨਯੋ ਸਿਰ ਧੁਨਕੈ।ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੋ ਕਲਸ[੨੧] ਸੁਹਾਵਨ।ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ, ਜਿਨ ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ ॥੭॥ ਤਹਾਂ ਆਇ ਬੋਲਯੋ ਦੁਰਬਾਨੀ। 'ਤੂੰ ਜਨਮਯੋ ਹਾਨੀ ਕੁਲ ਕਾਨੀ[੨੨]। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਦਾਹਤਿ[੨੩] ਛਾਤੀ। ਅਲਪ ਬੈਸ ਤੇ ਤੂੰ ਧਨ ਘਾਤੀ ॥੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਬਿਨ ਗੁਨ ਪਰਖੇ ਬਿਨ ਪਿਖੇ ਸੁਤਾ ਕੀਨ ਸਨਬੰਧ।

---

[੧]ਉਲਟੀ (ਹੁੰਦੀ)। [੨]ਵੇਖਕੇ। [੩]ਸੱਦਕੇ (ਦਾਸ)। [੪]ਗਲ। [੫]ਪੇਕੇ ਘਰ ਘੱਲਿਆ। [੬]ਛੇਤੀ। [੭]ਗਿਣਤੀਆਂ। [੮]ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [੯]ਪ੍ਰੋਹਤ। [੧੦]ਮੋਹ ਨਾਲ। [੧੧]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ। [੧੨]ਪੁੱਛਿਓਸੁ। [੧੩]ਘਰ ਛਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [੧੪]ਕਿਨਾਰੇ ਆਏ। [੧੫]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [੧੬]ਆਖੇ। [੧੭]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [੧੮]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੀ। [੧੯]ਕੰਨੀ। [੨੦]ਹੋਠ। [੨੧]ਸ਼ਿਰੋਮਣ। [੨੨]ਕੁਲ ਦੀ ਕਾਣ (ਲਾਜ) ਦੀ ਹਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [੨੩]ਸਾੜਦਾ ਹੈਂ।

*ਪਾ:—ਤਾਸੁ। †ਪਾ:—ਬਿਧਿ।

ਤਬ ਕੋ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਇ ਹੌਂ, ਸੁਖ ਨ ਪਿਖਯੋ ਤਿ ਸੰਧ[1] ॥੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਜਾਨਿ ਗੁਨ ਐਨਾ। ਤੂਸ਼ਨ ਰਹੇ, ਨ ਬੋਲੇ ਬੈਨਾ। ਬਹੁ ਦੁਰਬਚਨ ਭਾਖਿ ਕਰਿ ਮੂਲਾ। ਪੁਰਿ ਆਵਾ, ਜਿਹ[2] ਮਤਿ[3] ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ[4] ॥ ੧੦ ॥ ਭੇਵ ਨ ਲਖਹਿ ਈਸ਼ ਜਗਦੇਵੈ। ਰਿਸਿ ਸੋਂ ਛਾਤੀ ਜਰਤਿ ਸਦੈਵੈ[5]। ਝੂਰ ਬਿਸੂਰਹਿ, ਗਟੀ[6] ਗੁਨੰਤਾ[7]। ਬਿਨਾ ਲਖੇ[8] ਅਤਿ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖਵੰਤਾ॥ ੧੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜਿਹ ਦਿਜ[9] ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਤਿ ਤਿਹਢਿਗ ਬੈਸਯੋ ਜਾਇ। ਮਨ ਕੇ ਦੁਖ ਬਰਨਨ ਕਰੇ, ਰੋਤਿ ਭਯੋ ਦੁਖ ਪਾਇ॥੧੨॥ਸੋਰਠਾ॥ 'ਏਕ ਦਿਵਸ ਸੁਖ ਨਾਂਹਿ, ਜਬ ਕੀ ਸੁਤਾ ਬਿਵਾਹਿ ਦੀ। ਬੈਸਯੋ ਗੋਰਨਿ ਮਾਂਹਿ, ਤਜਿ ਤਰੁਨੀ[10] ਘਰ ਕਾਰ ਸਭਿ' ॥੧੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਤੁਰ[11] ਬਚਨ ਤਿਹ ਦਿਜ-ਬਰ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ। 'ਚਲਹੁ ਤਿਸੈ ਸਮਝਾਇ ਹੈਂ' ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ॥੧੪॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਮੰਡਨ[12], ਸਕਲ ਦੁਖ ਖੰਡਨ, ਪਖੰਡਨ ਕੋ ਦੰਡਨ[13] ਸਰੂਪ ਜਿਹ[14] ਧਾਰਿਯਾ। ਮੂਲਾ ਲੀਏ ਪੰਡਿਤ ਜਹਾਂ ਹੈਂ ਮਹਿ-ਮੰਡਤ[15] ਨਿਕਟਿ ਬੈਠ ਤੁੰਡਤੇ[16] ਯੌਂ ਬਚਨਉਚਾਰਿਯਾ। 'ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਲੀਨਿ ਕਾਚੀ ਬਾਤੈਂ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਤੁਮ, ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਛੋਰਿ ਦੀਨਿ ਨੀਕੇ[17] ਨ ਵਿਚਾ-ਰਿਯਾ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਲਾਜ ਤਜਿ, ਦੇਹਿ ਅਸ ਬੇਖ ਸਜਿ, ਦੁਸ਼ਟ[18] ਮਸਾਨ ਥਾਨ ਭੁਏ ਹਿੰਤਕਾਰਿਯਾ'॥੧੫॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਕੇ ਬੈਨ ਇਵ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗਕੰਤ। ਉਚਰਯੋ ਸਬਦ ਬਸੰਤ[19] ਮੈਂ ਹੁਤੀ ਸੁ ਰਿੱਤੁ ਬਸੰਤ॥੧੬॥

ਬਸੰਤ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ ਦੁਸਟਾ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੋ ॥ ਦੁਇ ਮਾਈ ਦੁਇ ਬਾਪਾ ਪੜੀਅਹਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੋ ॥ ੧ ॥ ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਾ ਤੁਮ੍ਹ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ॥ ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵਉ ਪ੍ਰਾਨ ਪਤੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ॥ ਮਨ ਰਾਜਾ ਬਾਲਿਕ ਸਮ ਜੋਊ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਜਾਨਹੁ ਚੰਚਲ ਸੋਊ। ਨੀਤਿ ਨ ਸੀਖਉ ਰੂਪ ਗਿਆਨਾ। ਖੇਲ ਰਚਯੋ ਸੁਖ ਵਿਸ਼ੈ[20] ਮਹਾਨਾ॥੧੭॥ ਕਾਚੀ ਨਗਰੀ ਮਹਿਂ ਇਹ ਬਾਸਾ। ਆਜ ਕਾਲ ਜਿਹ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਨਿਤਿ ਥਿਰ ਜਾਨਤਿ ਕੀਨ ਸਨੇਹਾ[21]। ਢਹਿ ਹੈ ਕਾਲ ਪਰੈ ਜਬ ਮੇਂਹਾ[22]॥੧੮॥

[1] ਸਨਬੰਧ ਕਰਕੇ। [2] ਜਿਸਦੀ। [3] ਬੁੱਧੀ। [4] ਉਲਟ ਸੀ। [5] ਸਦਾ ਹੀ। [6] ਗਿਣਤੀਆਂ। [7] ਗਿਣਦਾ। [8] ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ। [9] ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [10] ਸੁਪਤਨੀ। [11] ਦੁਖੀ। [12] ਭੂਸ਼ਨ। [13] ਪਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [14] ਜਿਸ ਨੇ। [15] ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [16] ਮੁਖ ਤੋਂ। [17] ਅੱਛੀ। [18] ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ। [19] ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [20] ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ। [21] ਮੋਹ। [22] ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਮੀਂਹ।

ਜਾਇ ਅਚਾਨਕ ਗਰ ਇਹ[1] ਸਾਰੀ। ਤਬ ਸੋਝੀ ਹ੍ਵੈ ਦੂਖ ਮਝਾਰੀ। ਪਾਂਚ ਦੁਸ਼ਟ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਪਯਾਰੂ।ਸੋ ਤਿਹਕੇ ਨਿਤ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰੂ॥੧੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਪੁਨਿ ਮੋਹਿ ਬਲੀ ਹੰਕਾਰ।ਇਨ ਸਨੋਂ ਕਰਤਨੋਂ ਮੀਤਤਾ ਭਾ ਸਗਤਿ[2] ਤੇ ਖੁਆਰ ॥ ੨੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੂਟਹਿਂ[3] ਮਿਲ ਕਰਿ ਇਸ ਕੀ ਨਗਰੀ। ਨੀਤ ਉਜਾਰਹਿਂ ਈਸ਼[4] ਉਜਗਰੀ[5]। ਬਿਗਰਨੋ ਆਪਨੋ ਜਾਨਨੋ ਨਾਂਹੀ।ਮਿਲਨੋ ਰਹੈ ਪੁਨ ਪੁਨ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ ॥੨੧॥ਮਾਤ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦੂਜੀ ਮਾਯਾ[6]। ਈਸ਼, ਜੀਵ, ਦੁਇ ਪਿਤ ਜਿਨ ਜਾਯਾ। ਦ੍ਵੈ ਕੋ ਜਨਨੋ ਕੁਟਿਲਤਾ ਕਾਰਨ[7]। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਯਾਕੋ ਹੋਇ ਸਵਾਰਨ ॥ ੨੨ ॥ ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਸਿਖਵਨ ਮੁਝ ਦੀਜੈ। ਭੋ ਪੰਡਿਤ ! ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ'। ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਦ ਕਰਿ[8] ਕਰੁਨਾਸਦਨਾ। ਮਸ਼ਟ[9] ਕਰੀ ਪੁਨਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ ॥ ੨੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੂਲਾ ਬੋਲਨੋ ਸੁਨਤਿ ਬਚ 'ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਤੋਹਿ। ਤੋ ਬਿਆਹ ਕਰਿਵਾਇ ਕਿਉਂ ਤੈਂ ਦੁਖ ਦੀਨੋਂ ਮੋਹਿ ॥ ੨੪ ॥ ਦਰਬ[10] ਲੁਟਾਯੋ ਬਾਦ[11] ਬਹੁ ਸੁਤ ਤਿਯ[12] ਦਿਯੋ ਨ ਟਾਂਕ[13]। ਬਿਨ ਬ੍ਰੀੜਾ[14] ਤਜਿ ਭਾਜਿਆ' ਪੁਨ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥ ੨੫ ॥

'ਭੀਤਰਿ ਅਗਨਿ ਬਨਾਸਪਤਿ ਮਉਲੀ ਸਾਗਰੁ ਪੰਡੈ ਪਾਇਆ ॥
ਚੰਦੁ ਸੂਰਜ ਦੁਇ ਘਰ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥'

ਚੌਪਈ॥'ਭੀਤਰ ਭੂਰੀ[15] ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਸ॥ ਪਾਵਕ[16] ਜਿਉਂ ਕਬਹਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸ[17]।ਸਹਸ[18] ਮਾਂਗ ਪੁਨਿ ਮਾਂਗਿ ਹਜ਼ਾਰ।ਲਾਖ ਹੋਇ ਤੋ ਕੋਟਿ[19] ਅਪਾਰ॥੨੬॥ਅਰਬ ਖਰਬ ਸੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਨਾਂਹੀ।ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਹ ਆਗੇ ਹ੍ਵੈ ਰੰਚਕ ਮੇਰੁ[20]।ਉਦਰ ਅਕਾਸ਼ ਸਰਸ ਸਰਸੇਰੂ[21] ॥੨੭॥ਸੁਨਹੁ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸੇਸਾਕਾ[22]। ਤੀਯ, ਸੁਤਾ, ਸੁਤ, ਸਿਮਧੀ[23], ਸਾਕਾ[24]।

---

[1]ਗਲ ਜਾਏਗੀ ਇਹ(ਦੇਹੀ)।[2]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ। [3]ਭਾਵ ਏਹ ਪੰਜੇ ਲੁਟਦੇ ਹਨ। [4](ਨਗਰੀ ਦੇ)ਈਸ਼ (ਭਾਵ ਮਨ) ਨੂੰ। [5]ਪ੍ਰਗਟ, ਸਾਹਮਣੇ। [6]ਅਵਿਦ੍ਯਾ,ਮਾਯਾ, ਦੋ ਮਾਵਾਂ। [7]ਖੋਟੇਪਨ ਦਾ ਕਾਰਨ (ਮੂਲ) ਹੈ (ਮਨ)। [8]ਆਖਕੇ। [9]ਚੁੱਪ। [10]ਧਨ। [11]ਬਿਰਥਾ। [12]ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ। [13]ਟਕਾ ਮਾਤ੍ਰ। [14]ਲਾਜ ਬਿਨਾ। [15]ਬਹੁਤੀ। [16]ਅੱਗ। [17]ਨਹੀਂ ਰਜਦੀ। [18]ਸੈ। [19]ਕ੍ਰੋੜ। [20]ਰਾਈ ਜਿੰਨਾਂ ਹੈ ਸੁਮੇਰ। [21](ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ) ਪੇਟ ਅਕਾਸ਼ ਤੱਲ (ਨਹੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ) ਵਡਾ ਹੈ। [22](ਹੁਣ) ਸੁਣੋ ਬਨਸਪਤੀ (ਦਾ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਸਮੇਤ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦੇ (ਤਿਵੇਂ) [ਸਿ=ਸਮੇਤ। ਸਾਕਾ=ਸ਼ਾਖਾਂ, ਟਾਹਣੀਆਂ, ਫੈਲਾਵ]। [23]ਕੁੜਮ। [24]ਸਨਬੰਧੀ।

ਜਿਉਂ ਤਨ[੧] ਬ੍ਰਿੱਧਿ[੨] ਹੋਇ ਤਿਨ ਬਾਧਾ[੩]। ਨਿਸਬਾਸੁਰ[੪] ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਮਨ ਫਾਧਾ[੫] ॥ ੨੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੁਕਤੈ[੬] ਤਿਨ ਤੇ ਕਬਿ ਨਹੀਂ, ਫਸਯੋ ਸੁ ਬੈਸ ਬਿਹਾਇ[੭]। ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਾਤਮ[੮]* ਪਿੰਡ ਮਹਿਂ[੯] ਪਾਵਹਿ ਸੋ ਮੁਕਤਾਇ[੧੦] ॥੨੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਘਟ[੧੧] ਮਹਿਂ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ਾ। ਹੋਇ ਗਯਾਨ ਤੌ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਭਾਸਾ[੧੨]।ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਬਿਪਰੀਤਾ[੧੩]।ਕਿਉਂ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਇ ਨਰ ਚੀਤਾ[੧੪]॥੩੦॥ਸੂਧੇ ਤੇ[੧੫] ਬਿਗਸੈ[੧੬] ਪਰਗਾਸੂ। ਹ੍ਵੈ ਤਬ ਗਯਾਨ ਅਗਯਾਨ ਬਿਨਾਸੂ। ਸੋ ਗਿਆਨ ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਪਾਇਆ। ਤਮ ਅਗਯਾਨਹਿ[੧੭] ਅਨਿਕ ਦੁਰਾਇਆ[੧੮] ॥੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨਾ। ਪੁਨਿ ਸ਼ਯਾਮਾ[੧੯] ਬੋਲਯੋ ਮਨ ਚੀਨਾ।'ਰਾਮ ਸਿਮਰ ਕੀਜੈ ਨਿਜ ਕਾਰੀ[੨੦]। ਬਨ ਪੁਨ ਸਦਨ[੨੧] ਰਾਮ ਲੇ[੨੨] ਸਾਰੀ[੨੩] ॥ ੩੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮ ਰਵਯੋ ਜਲ ਥਲ ਵਿਖੈ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਕੀ ਸੋ ਲੇਵ'। ਸੁਨਿ, ਤੀਸਰ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਬਦਤਿ[੨੪] ਭਏ ਜਗਦੇਵ[੨੫] ॥ ੩੩ ॥

> ਰਾਮ ਰਵੰਤਾ ਜਾਣੀਐ ਇਕ ਮਾਈ ਭੋਗੁ ਕਰੇਇ ॥ ਤਾਕੇ ਲਖਣ ਜਾਣੀਅਹਿ ਖਿਮਾ ਧਨੁ ਸੰਗ੍ਰਹੇਇ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ॥ 'ਰਾਮ ਰਵਯਾ ਸੋਊ ਪਹਿਚਾਨੇ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੱਛਨ ਮਨ ਠਾਨੇ। ਮਾਯਾ ਵਰਤਹਿ ਹੋਇ ਉਦਾਰਾ। ਰੰਚਕ ਭਰ ਨ ਕਰਹਿ ਤਿਹਂ ਪਯਾਰਾ ॥੩੪॥ਦੈਵ ਸੰਪਦਾ[੨੬] ਕੇ ਗੁਨ ਜੇਤੇ।ਖਿਮਾ ਆਦਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ[੨੭] ਸਭਿ ਤੇਤੇ। ਸੋ ਬਨ ਸਦਨ[੨੮] ਵਿਖੈ ਇਕ ਸਾਰਾ। ਜਾਨਹਿ ਰਵਿਓ ਰਾਮ ਉਦਾਰਾ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਇਵ ਮੂਲੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਹ ਭਾ ਸਿਰੜੀ[੨੯] ਮਤਿ ਬਵਰਾਨਾ[੩੦]।ਕਯਾ ਬੋਲਤਿ ਸਮਝਤਿ ਹੈਂ ਨਾਂਹੀ।ਮਨਉਪਜਤਿ ਮੁਖ ਆਵਤਿ ਪ੍ਰਾਹੀ[੩੧] ॥੩੬॥ ਕਹਯੋ ਕਿਸੂ ਕੋ ਸੁਨਹਿ ਨ ਮਾਨੈ। ਕਿਉਂ ਪੰਡਿਤ ਇਹ

---

[੧]ਸ਼ਰੀਰ। [੨]ਵਡਾ ਹੋਵੇ। [੩]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀੜਤ ਕੀਤਾ। (ਅ) ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ। (ੲ) (ਕਬੀਲਾ) ਵਧਦਾ ਹੈ। [੪]ਰਾਤ ਦਿਨ। [੫]ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੬]ਛੁਟਦਾ ਨਹੀਂ। [੭]ਫਸਿਆ ਉਮਰ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। [੮]ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ। [੯]ਸਰੀਰ ਵਿਚ। [੧੦]ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੧]ਸ਼ਰੀਰ। [੧੨]ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੩]ਮੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪੁੱਠਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੪]ਚਿਤ ਵਿਚ। [੧੫]ਸਿੱਧਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ। [੧੬]ਖਿੜੇ। [੧੭]ਹਨੇਰੇ ਰੂਪੀ ਅਗਯਾਨ ਨੇ। [੧੮]ਛੁਪਾਇਆ ਹੈ। [੧੯]ਨਾਮ ਪੰਡਤ ਦਾ। [੨੦]ਅਪਨਾ ਕੰਮ। [੨੧]ਘਰ। [੨੨]ਰਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [੨੩]ਖਬਰ। [੨੪]ਕਹਿਣ ਲਗੇ। [੨੫]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੨੬]ਭਾਵ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ। [੨੭]ਕੱਠੇ ਕਰੇ। [੨੮]ਜੰਗਲ ਤੇ ਘਰ। [੨੯]ਹਠੀ, ਜ਼ਿਦੀ। [੩੦]ਮਤ ਦਾ ਬੋਰਾ। [੩੧]ਜੋ ਦਿਲੋਂ ਉਪਜਦੀ ਤੇ ਮੂੰਹ ਪਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸੋ ਹੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਪ੍ਰਾਪਤ।

ਸੰਗਿ ਬਖਾਨੈ[੧]। ਨਹਿਂ ਬੋਲਹੁ ਗਵਨਹੁ[੨] ਨਿਜ ਧਾਮੂ। ਤੁਮ ਆਇ ਚਲਿ ਹਮਰੇ ਕਾਮੂ॥੩੭॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੁਮਤਿ ਨਿਕਦਨਾ। ਸੁਮਤਿ-ਸਦਨ ਬੋਲੇ ਬਚ ਬਦਨਾ[੩]। ਸਬਦ ਸੁ ਪਦ[੪] ਚਤੁਰਥ[੫] ਤਬ ਕਹਾ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ[੬] ਜਿਨ ਸਭਿ ਦੁਖ ਦਹਾ[੭] ॥ ੩੮ ॥

ਕਹਿਆ ਸੁਣਹਿ ਨ ਖਾਇਆ ਮਾਨਹਿ ਤਿਨ੍ਾ ਹੀ ਸੇਤੀ ਵਾਸਾ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਖਿਨੁ ਤੋਲਾ ਖਿਨੁ ਮਾਸਾ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਭ੍ਰਾ[੮] ਰਿਖੀਕ ਬਸਿ[੯] ਆਪ ਹੀ, ਕਹਨਾ ਸੁਨਤਿ ਨਹਿਂ ਜੋਇ। ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਮਾਨਹੀ ਚਹਿਤਿ ਬਿਖੈ[੧੦] ਨਿਤ ਸੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੇਖਤਿ ਰੂਪ ਨ ਨੈਨ[੧੧] ਅਘਾਏ[੧੨]। ਕਰਨ[੧੩] ਰਾਗ ਸੁਨਿ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ[੧੪]। ਘ੍ਰਾਣ[੧੫] ਸੁਗੰਧਿ ਸਦਾ ਹੀ ਚਾਹੈਂ। ਰਸਨਾ ਸ੍ਵਾਦਹਿ ਤੇ ਨ ਹਟਾਹੈ[੧੬] ॥੪੦॥ ਤੁਚਾ ਸਪਰਸ਼ੈ ਕੋਮਲਤਾਸਾ[੧੭]। ਭਯੋ ਸਦਾ ਇਨਹੂੰ ਸੋਂ ਵਾਸਾ। ਆਗੇ ਕੋ ਖਾਯੋ[੧੮] ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ। ਵਾਸਾ ਤਿਨਹੀ ਸੋਂ[੧੯] ਨਿਤ ਠਾਨੈ ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਦ੍ਵਿਜ ! ਹ੍ਵੈ[੨੦] ਹਰਿ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾ। ਬੰਦਹਿ[੨੧] ਸਦਾ ਪਾਇ[੨੨] ਸੁਖਰਾਸਾ[੨੩]। ਮਨ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਨ ਇਕਰਸ ਕਬਹੀ। ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਤੋਲਾ ਤਬਹੀ[੨੪] ॥ ੪੨ ॥ ਜਬ ਜਾਵਹਿ ਹ੍ਵੈ ਹਰਖ ਬਿਹੀਨਾ। ਮਾਸਾ[੨੫] ਸ਼ੋਕ ਵਿਖੈ ਤਹਿਂ ਚੀਨਾ। ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ ਸਵਾਰਨ ਕਾਰਨ। ਜਗ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਜੀਵ ਉਧਾਰਨ[੨੬]॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਪੰਡਤਿ ਕਰ[੨੭] ਬੰਦਿਕੈ* ਨਮਸਕਾਰ ਪਗ[੨੮]ਕੀਨਿ ।ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਾਨੇ ਰਿਦੇ–ਇਨਸਮਕੋ ਨ ਪ੍ਰਬੀਨ–॥੪੪॥ ਸੋਰਠਾ॥ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਦਯਾਲ[੨੯]ਦਯਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦ੍ਵਿਜ[੩੦] ਪਰਕਰੀ।ਜਗ ਕੇ ਬੰਧ[੩੧]ਬਿਸ਼ਾਲ[੩੨] ਛੁਟਕ ਗਏ ਤਤਕਾਲ ਤਿਹ[੩੩]॥੪੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਖਿਝਿ ਕੈ ਮੂਲਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਗਯੋ। ਅਤਿ ਦੁਖ ਮਾਨ ਬਿਸਮ ਮਨ ਭਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਨਿਯਾ ਕੇ ਪਾਸੂ।ਰਹਯੋ ਆਪ,ਨਹਿਂ ਗਯੋ ਅਵਾਸੂ[੩੪]

---

[੧]ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸ ਲਈ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ ?। [੨]ਚਲੋ। [੩]ਮੁਖੋਂ। [੪]ਪੌੜੀ। [੫]ਚੌਥੀ। [੬]ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ। [੭]ਦੁਖ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ। [੮]ਹੋ ਗਿਆ। [੯]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਸ। [੧੦]ਵਿਸ਼ੇ। [੧੧]ਅੱਖਾਂ ਨਾਂ। [੧੨]ਰਜੀਆਂ। [੧੩]ਕੰਨ। [੧੪]ਨਾਂ ਰੱਜੇ। [੧੫]ਨਾਸਕਾ। [੧੬]ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ। [੧੭]ਕੂਲੇਪਨ ਨੂੰ। [੧੮]ਭਾਵ ਭੋਗਿਆ। [੧੯]ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ। [੨੦]ਹੋ। [੨੧]ਮੱਥਾ ਟੇਕ। [੨੨]ਪੈਰਾਂ ਤੇ। [੨੩]ਹੱਬ ਦੇ। [੨੪]ਭਾਵ, ਤਦੋਂ ਵਧਦੀ ਹੈ। [੨੫]ਭਾਵ, ਘਟਦੀ ਹੈ। [੨੬]ਉਧਾਰ। [੨੭]ਹੱਥ। [੨੮]ਚਰਨਾਂ ਤੇ। [੨੯]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੩੦]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ। [੩੧]ਬੰਧਨ। [੩੨]ਬੜੇ। [੩੩]ਉਸ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਦੇ। [੩੪]ਘਰ ਨਾਂ ਗਿਆ।

*ਪਾ:–ਬੰਦਨਾ।

॥੪੬॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਸਥਾਨ ਮਸਾਨਾ[੧]। ਬਸੇ ਮਰੀਅਨ[੨] ਗੋਰ ਮਹਾਨਾ। ਜੋ ਨਰ ਜਾਨਹਿਂ ਮਨ ਕਛੁ ਭੇਵਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਵਨੈਂ ਜਗਦੇਵਾ[੩] ॥੪੭॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਹਿਂ ਵਹਿਰ ਅਸੀਨੇ[੪]। ਬੀਤ ਗਏ ਜਬ ਤੀਨ ਮਹੀਨੇ। ਲਖਮੀਦਾਸ ਜਨਮ ਤਬ ਲੀਨੋ। ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਹਰਖ ਮਨ ਕੀਨੋ ॥੪੮॥ ਭਈ ਸੁਲਖਣੀ ਪ੍ਰਾਚਿ ਦਿਸ਼ਾ ਸੀ[੫]। ਉਗੇ ਸੂਰ ਸਸਿ ਜਨੁ ਜਸਰਾਸੀ[੬]*। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ। ਮਨ ਜਿਨ ਕੋ[੭] ਰਸ ਏਕ ਸੁਹਾਵਾ ॥੪੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਾਵ[੮] ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਪੁਰਿ ਵਿਖੈ, ਅਤਿ ਪਾਵਨ ਉਦਿਆਨ[੯]। ਬੈਸੇ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤਹਾਂ[੧੦], ਉਧਰੇ ਸਰਬ ਮਸਾਨ[੧੧] ॥੫੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਨਾ। 'ਨਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਤੁਰਕ ਨ ਹੈਨਾ†। ਜਗ ਮਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਕੋਊ। ਝੂਠੇ ਨਾਮ ਧਰਾਵਹਿ ਦੋਊ' ॥ ੫੧ ॥ ਕੋ ਕੋ ਨਰ ਹ੍ਵੈ ਨਿਕਟ ਸੁਨਤਿ ਹੈ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਅਪਰਨ[੧੨] ਮਿਲਤਿ ਭਨਤਿ ਹੈ[੧੩]। ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰਵਨ ਨਿਜ ਕਾਜ਼ੀ। ਗਵਨੋ ਨਿਕਟਿ ਬੇਖ ਤਨ ਪਾਜੀ[੧੪] ॥ ੫੨ ॥ ਕਛੁਕ ਮਨੁਜ ਤਿਹ ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਬੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਨਿ ਨਿਹਾਰੇ।ਆਨਨ[੧੫] ਬੈਨ ਬਖਾਨਤਿ ਸੋਊ। 'ਨਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਕੋ, ਤੁਰਕ ਨ ਕੋਊ' ॥ ੫੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਕਟ ਬੈਸਿ ਕਾਜੀ ਕਹੈ 'ਅਸ ਕਸ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਜਗਤ ਮੈਂ, ਹਮ ਕਿਉਂ ਸਕਹਿਂ ਪਛਾਨ ? ॥੫੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜਗ ਮੈਂ ਦੀਸਹਿਂ ਸੋਊ। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਰ ਦੋਊ। ਤੁਮਰੇ ਕਹਿਨ ਸੰਦੇਹ ਹਮਾਰੇ[੧੬]। ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੇ' ॥ ੫੫ ॥ ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਓਰਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਭੀਰ ਭਈ ਤਿੰਹ ਠੌਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿਂ ਦੀਨ ਦਿਆਲਾ।

---

[੧]ਮੜ੍ਹੀਆਂ। [੨]ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ। [੩]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [੪]ਬਾਹਰ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ। [੫]ਪੂਰਬ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਰਗੀ (ਭਾਗਵਾਲੀ)। [੬]ਸੂਰ, ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਸਸਿ ਭਾਵ ਲਖਮੀ ਦਾਸ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਦ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੜੀ ਚਮਕ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਦ ਚੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੀ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੭]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਮਨ। [੮]ਚਰਣ। [੯]ਬਨ। [੧੦]ਓਥੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੧੧]ਮੁਰਦੇ। [੧੨]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ। [੧੩]ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। [੧੪]ਬਨਾਵਟੀ। [੧੫]ਮੁਖੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹੇ)। [੧੬]ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਉਗੇ ਸੂਰ ਸਸ ਜਨੁ ਸੁਖ ਰਾਸੀ। †ਪਾ:—ਐਨਾ।

ਜਿਨ ਕਿਯ* ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਹ[1] ਦੁਖ ਟਾਲਾ[2] ॥ ੫੬ ॥ ਕਾਜ਼ੀ ਬਚ ਸੁਨਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ। ਕੁਮਤਿ ਕਦਨ[3],ਸੁਖ ਕਰੁਨਾ ਸਦਨਾ[4]। ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਲੋਕ ਹੇਤ ਸਮਝਾਵਨ। ਮਤਿਮੰਦਨ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਵਨ ॥੫੭॥

ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧ ॥

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ ਮਸਕਲਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨ ਮੁਹਾਣੈ ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥
ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥
ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥੧†॥
ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧ ॥ ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥ ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥ ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥ ੧† ॥ ਮ:੧ ॥ ਹਿੰਦੂ ਮੂਲੇ ਭੂਲੇ ਅਖੁਟੀ ਜਾਂਹੀ ॥ ਨਾਰਦਿ ਕਹਿਆ ਸਿ ਪੂਜ ਕਰਾਂਹੀ ॥ ਅੰਧੇ ਗੁੰਗੇ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰੁ ॥ ਪਾਥਰੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ ਓਹਿ ਜਾ ਆਪਿ ਡੁਬੇ ਤੁਮ ਕਹਾ ਤਰਣਹਾਰੁ ॥ ੨‡ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥'ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਗ ਹਿੰਦੁ[5] ਕੋ ਅਸ ਬਿਧਿ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ। ਕਰਮ ਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਹੀਂ ਉਭੈ, ਝੂਠੇ ਨਾਮ ਬਖਾਨ ॥ ੫੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਗ ਭੂਲੇ ਫਿਰਿਹੀਂ ਉਦਿਆਨਾ[6]। ਕੈਸੇ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਸੁਖ ਅਸਥਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਜ਼ੀ ਲੱਜਤਿ ਹੋਤਿ। ਜਿਉਂ ਰਵਿ ਆਗੇ ਰਿੰਙਣ ਜੋਤਿ[7] ॥ ੫੯ ॥ ਨਹਿਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਛੁ ਤੂਸ਼ਨ ਭਯੋ। ਉੱਤਰ ਆਵ ਨ[8], ਉਠਿ ਘਰ ਗਯੋ। ਕੋ ਨਰ ਨੁਤਿ[9], ਕੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿਹੀ। ਮੂਰਖ ਸਮਝ, ਨ ਪਾਇਨ[10] ਪਰਿਹੀ ॥੬੦॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਜਿਹਂ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ। ਬੈਸੇ ਰਹੇ ਮਸਾਨ ਸਥਾਨਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਹੁਤੋ ਭਗੀਰਥ ਪਾਸੂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਪਾਇ ਸੁਖ ਰਾਸੂ ॥ ੬੧ ॥ ਆਵਾ ਮਨਸੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ। ਜਿਹ ਮਨ ਚਢ੍ਯੋ ਨਾਮ ਕੋ ਰੰਗਾ। ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਪਰ੍ਯੋ ਡੰਡਵਤ ਮਤਿ ਰਸ ਭੀਨੀ ॥ ੬੨ ॥ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਕਹੀ ਸੁਖਰਾਸੂ[11]। ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਸਰਬ ਪੁਨ ਤਾਸੂ[12]।

[1]ਤਿਸਦਾ। [2]ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [3]ਨਾਸ਼ਕ। [4]ਸੁਖ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦੇ ਘਰ ਨੇ। [5]ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ। [6]ਜੰਗਲ ਵਿਚ। [7]ਟਿਟਾਣਾ। [8]ਨਾ ਆਇਆ। [9]ਉਸਤਤੀ। [10]ਚਰਨੀਂ। [11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [12]ਉਸਤੇ। *ਪਾ:-ਕੀ। †ਵਾਰ ਮਾਝ। ‡ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ।

ਗਦ ਗਦ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ । ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚਨ ਤਬਹਿ 'ਕੁਲਦੀਪਾ !
੬੩ ॥ ਸਰਬ ਕੁਸ਼ਲ ਭੀ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰੇ । ਮੁਝ ਤਨ ਮਨ ਕੇ* ਕਸ਼ਟ
ਨਿਵਾਰੇ । ਚਲ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਹੌ ਮੈਂ ਪਰਦੇਸ਼ਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੀ ਅਬ ਪਾਇ ਨਿਦੇਸਾ॥
॥ ੬੪ ॥ ਬਨਜ ਖੇਪ ਕੋ ਭਰਿ ਕਰਿ ਭਾਰੀ । ਜਾਉਂ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਮਝਾਰੀ ।
ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਦਿਨ ਬਹੁ ਬਿਰਹੁ ਤੁਮਾਰਾ। ਉਚਰਹੁ ਆਪ ਸਬਦ ਸੁਖ ਸਾਰਾ॥ ੬੫॥
ਮੈਂ ਲਿਖਿ ਲੇਉਂ ਪਠੋਂ ਕਰਿ ਨੇਮਾ। ਜਿਨ ਤੇ ਵਧੈ ਗੁਰੂ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ
ਬਚਨ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ । ਉਚਰੇ ਰੁਚਿਰ ਸਬਦ ਜਨਰੰਜਨ[1] ॥ ੬੬॥
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਗੁਰੂ ਵਡਿਆਈ । ਭਗਤ ਬਿਰਕਤਹਿ ਗ੍ਯਾਨ ਮਿਲਾਈ ।
ਅਸ ਬਾਨੀ ਮਨਸੁਖ ਲਿਖਿ ਲੀਨੀ । ਪਢਿਕਰਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਤਿਭੀਨੀ
॥੬੭॥ ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ । 'ਮੱਜਹੁ[2] ਨਿਸਾ ਜਾਮ[3] ਸ਼ੁਭ ਬਾਰਾ[4] ।
ਤਜਿ ਆਲਸ ਜਾਗਹੁ ਤਿਹ ਕਾਲਾ । ਪਢਹੁ ਤਬੈ ਫਲ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥
੬੮॥ਇਕ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮੇਤਾ।ਗੁਨਹੁ ਤ ਪਾਵਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਕੇਤਾ[5]।
ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ[6] ਹੋਵਤਿ ਭੋਰਾ । ਪਠਿ ਅਰਦਾਸ ਯੁਗਮ ਕਰ ਜੋਰਾ
॥੬੯॥ਬਹੁਰ ਬਾਂਟਿ[7] ਅਚਵਨ[8] ਨਿਜ ਕੀਜੈ । ਦਿਵਸ ਉਗੇ ਬਨਜਹਿੰ
ਮਨ ਦੀਜੈ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਾਲਹਿ ਪਢੋ ਬਹੋਰੀ[9] । ਮਤ ਨਿਤ ਰਾਖਹੁ ਭਗਤਿਹਿ
ਬੋਰੀ[10] ॥੭੦॥ ਜਬ ਕੋ ਅਟਕ ਜਾਇ ਵਡ ਕਾਜੂ । ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰ†
ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਕਾਜੂ'। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ । ਗਵਨ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ
ਪਾਇ ਨਿਦੇਸਾ[11] ॥੭੧॥ ਗਯੋ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਸਥਾਨਾ । ਬਹੁਰ ਭਗੀਰਥ
ਕੋ ਗੁਨ ਖਾਨਾ[12] । ਆਇਸ ਦੀਨ 'ਸਦਨ ਅਬ ਜਾਵਹੁ । ਹਿਰਦੇ ਸਦਾ
ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ' ॥ ੭੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੂਲੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜਨਮ, ਮਨਸੁਖ ਭਗੀਰਥ ਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩੦ ॥

---

[1]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । [2]ਨ੍ਹਾਓ । [3]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ । [4]ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਵਿਚ (ਅ) ਸ਼ੁਭ ਵੇਲਾ ਹੈ (ਉਹ)। [5]ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਨੂੰ । [6]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ । [7]ਵੰਡਕੇ । [8]ਛਕਣਾ ਕਰੋ । [9]ਫੇਰ । [10]ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਡੁਬੀ ਹੋਈ । [11]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਪਾਕੇ । [12]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ । *ਪਾਃ-ਮੁਰ ਮਨ ਤਨ ਕੇ ।

†ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਤੇ ਮਹਾਤਮ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਤੀਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਤੀਜੀ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. III (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਤੀਜੀ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ	: 1989
ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ	: 2011
ਕਾਪੀਆਂ	: 5000
ਕੀਮਤ	: 179/- ਰੁਪਏ

1120 - ਹ.ਪੁ. - 1572

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਰਾਹਤ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਸ਼ਾਪ ਨੰ: 5-6-7, ਅਜਾਦ ਮਾਰਕੀਟ, ਬਡਹੇੜੀ, ਸੈਕਟਰ 41-ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਪੂਰਬਾਰਧ (ਦੂਜੀ ਪੋਥੀ)

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅਧਿਆਇ	ਪੰਨਾ
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਮੁੱਲਾਂ ਨਿਸਤਾਰਾ, ਮਸੀਤ ਤੇ ਨਵਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੩੧	੩੮੭
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਮਸੀਤ ਕੌਤਕ, ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਸਿੱਖ ਹੋਏ। ...	੩੨	੩੯੬
ਚਰਨ ਧੂੜ ਮੰਗਲ, ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਦਾ ਪੇਕੇ ਜਾਣਾ।	੩੩	੪੦੩
ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਯਾ।	੩੪	੪੧੧
ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਰਬਾਬ ਲਿਆਉਣਾ ਤੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਣਾ। ...	੩੫	੪੧੯
ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਬੇਬੇ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਦਾ।	੩੬	੪੨੭
ਕਥਾ ਮੰਗਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ। ...	੩੭	੪੩੪
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ, ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਮਿਲਾਪ।	੩੮	੪੪੫
ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ, ਅਤੇ ਖਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੩੯	੪੫੫
ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤਿਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ।	੪੦	੪੬੪
ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ, ਲਾਲੂ ਜੀ ਤੇ ਰਾਇ ਮਿਲਾਪ। ...	੪੧	੪੭੦
ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ, ਲਾਲੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੪੨	੪੭੯
ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਰਾਇ ਪ੍ਰਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼। ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ। ...	੪੩	੪੮੬
ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਮਨਸੁਖ ਦਾ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪਾਸ ਜਾਣਾ।	੪੪	੪੯੩
ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਟੁਰਨਾ।	੪੫	੫੦੦
ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ,ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅੱਕ ਖੱਖੜੀਆਂ ਖੁਆਈਆਂ,ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਪੁੱਜੇ।	੪੬	੫੦੭
ਨਖਕਾਂਤ ਮੰਗਲ, ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪਾਸ ਜਾਣਾ।	੪੭	੫੧੭
ਧ੍ਯਾਨ ਮਹਿਮਾ, ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਯੋਗ।	੪੮	੫੨੭
ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਖ ਮੰਗਲ. ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼।	੪੯	੫੩੭
ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ, ਭਰਥਰੀ, ਕੌਡਾ।	੫੦	੫੪੬
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਜੌਹਰੀ।	੫੧	੫੫੭
ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ, ਮੱਛ, ਕਲਿ, ਨਾਰਦ।	੫੨	੫੬੬
ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ, ਸੁਧਰਸੈਨ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੫੩	੫੭੫
ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ, ਮਧੁਰਬੈਨ, ਦੇਵਲੂਤ ਰਾਖਸ਼।	੫੪	੫੮੪
ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ, ਦੇਵਲੂਤ, ਬਨਮਾਨਸ ਰਾਖਸ਼।	੫੫	੫੯੩

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅਧਿਆਇ	ਪ੍ਰਸੰਗ
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਕਵਲਨੈਨ ।	੫੬	੬੦੪
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਮੱਕੇ ਜਾਣਾ।	੫੭	੬੧੪
ਸੰਤ ਮੰਗਲ, ਮੱਕਾ, ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ।	੫੮	੬੨੨
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਗਲ, ਮਦੀਨਾ, ਮੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਜਾਣਾ ।	੫੯	੬੩੨
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਗੋਰਖ, ਮਛਿੰਦ੍ਰ, ਲੁਹਰੀਪਾ ਨਾਲ ਚਰਚਾ । ..	੬੦	੬੪੨
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ,ਭੰਗਰ,ਕਨੀਫਾ,ਹਨੀਫਾ,ਭੂਤਵੇ,ਚਰਪਟ ਆਦਿ ਨਾਲ ਚਰਚਾ।	੬੧	੬੫੩
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੰਗਲ, ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਈਸ਼ਰ, ਲੰਗਰ, ਮੰਗਲ, ਸੰਭੂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ।	੬੨	੬੬੨
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ, ਕੌਂਸ, ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ।... ...	੬੩	੬੭੧
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਸਿੱਧਾਂ ਤੇ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ ।	੬੪	੬੮੦
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ, ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ ।	੬੫	੬੮੯
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ ।	੬੬	੭੦੦
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ ।	੬੭	੭੧੧
ਗੁਰਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ ।	੬੮	੭੧੮
ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ ।	੬੯	੭੨੫
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਬੈਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ।	੭੦	੭੩੩
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਗਲ, ਧ੍ਰੂਵ ਦੀ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ।	੭੧	੭੪੪
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਧ੍ਰੂਵ ਪ੍ਰਸੰਗ ।	੭੨	੭੫੩
ਸੰਤ ਮੰਗਲਃ ਸਚਖੰਡ ਵਿਖੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ।	੭੩	੭੫੮

੩੧. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਮੁੱਲਾਂ ਨਿਸਤਾਰਾ, ਮਸੀਤ ਤੇ ਨੂਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਮਰਾਲਬਾਹਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ। ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰਿ ਚਾਰੁ ਤੀਨ ਤਾਪ ਕੰਦਨਾ। ਧਿਆਨ ਧਾਰਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਾਰਦਾ ਸਰੂਪ ਕੋ। ਸੁ ਜਾਸ ਕੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਇ ਸੈਮੁਖੀ ਅਨੂਪ ਕੋ ॥ ੧ ॥

{ ਮਰਾਲਬਾਹਿਨੀ=ਹੰਸ ਜਿਸਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਹੰਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੰਸ ਉੱਜਲ, ਸੁਹਣਾ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਵਰਗੇ ਨਿਰਮਲ ਠੰਢੇ ਥਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ।
ਸੈਮੁਖੀ ਯਾ ਸੈ ਮੁਕ੍ਰੀ=ਓਹ ਕਵਿਤਾ ਜੋ ਸੁਤੇਸਿੱਧ ਆਪੇ ਉਚਰੀ ਜਾਏ ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਤਾਣ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਹੋਵੇ ਸੁੰਦਰ*।
[ਸੰਸ:, ਸ੍ਵਯਮੁਕ੍ਤ। ਸ੍ਵਯੰ=ਆਪੇ। ਉਕਤਿ=ਉਚਾਰਣ] }

ਅਰਥ—ਹੰਸ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ (ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਦੀ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ (ਸ਼ਾਰਦਾ! ਤੈਨੂੰ) ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਤਿੰਨਾ ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਹਾਂ (ਇਸ ਲਈ) ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਾਰਦਾ! (ਤੇਰੇ) ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਨੂਪਮ ਤੇ ਸ੍ਵਯੰ ਉਚਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ (ਕਵਿਤਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਸ਼ਾਰਦਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦਾ ਅਧਜਾਯ ੧ ਛੰਦ ੨।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਜਿਤੀ ਮੂਲੇ ਸ੍ਰੁਤ ਸੁਨਿ ਸੋਇ। ਲੈਨਿ ਹੇਤ ਤਿਨ ਕੇ ਤਬੈ ਗਯੋ ਲੋਭ ਮੈਂ ਹੋਇ ॥੨॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ॥ ਗਯੋ ਸੁ ਮੂਲ ਚੰਦ ਭੂਲ, ਭੇਦ ਨਾਂਹਿ ਜਾਨਿਯਾ। ਪੁਕਾਰਿ ਕੈ ਨਿਬਾਬ ਪਾਸ ਬੈਨ ਯੌਂ ਬਖਾਨਿਯਾ। 'ਨਯਾਇ ਮੋਰ ਕੀਜੀਏ, ਸਵਾਬ[1] ਜਾਨਿ ਆਪਨੋ। ਕੁਨੀਤਿ[2] ਭੂਪ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾ[3], ਤਜੰਤ ਭੂਰ ਪਾਪ ਨੋ[4]'॥ ੩ ॥ ਅੜਿੱਲ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰਵਨ ਨਵਾਬ †ਭਨੈ[5] 'ਤੂੰ ਕੌਨ ਹੈ? ਕਿਸ ਪਰ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਨਾਮ ਕਹੁ ਜੌਨ[6] ਹੈ? ਕਿਹਿ ਦੁਖ ਦੀਨੋ ਤੋਹਿ ਸੁ ਭੇਵ[7] ਭਨੀਜੀਏ? ਹੌਂ ਕਰਿਹੌਂ

---

[1]ਪੁੰਨ। [2]ਅਨਜਾਯ। [3]ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [4]ਨੂੰ। [5]ਕਿਹਾ। [6]ਜੋ। [7]ਭੇਤ।

*Natural flow ਸੁਤੇ ਵੇਗ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਹੈ:—ਆਪੇ ਆਈ ਸ਼ੋਭ ਹੈ ਕਵਿਤਾ ਬਨਿਤਾ ਦੋਇ। ਬਲ ਕਰ ਖੇਂਚੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹੈ ਸਰਸਾ ਬਿਰਸਾ ਹੋਇ ॥

†ਪਾ:—ਸ੍ਰਵਨਤ ਬਾਤ।

ਨਜਾਇ ਤੁਮਾਰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਹਿ ਦੀਜੀਏ' ॥੪॥ 'ਨਾਨਕ ਮੋਦੀ ਤੋਰ, ਸਸੁਰ ਤਿਹ[੧] ਜਾਨੀਏ। ਤਾਂ ਪਰ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਆਪ ਪਹਿਚਾਨੀਏ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨਨ ਮਮ ਬੈਨ, ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਜਿਯੇ। ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਨਜਾਇ ਨਿਬੇਰ ਸੁ ਜਸ ਜਗ ਲੀਜਿਯੇ' ॥ ੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕੋ ਲੀਨੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰ। 'ਕੈਸੇ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਤੂੰ ਮੁਹਿ ਸਮਝਾਇ ਉਚਾਰਿ'॥੬॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ 'ਜੁ ਸਾਤ ਸੈ ਕਿ ਸਾਠ[੨] ਦਾਮ[੩] ਤਾਂਹਿ ਜਾਨਿ ਸ਼ੇਖ[੪] ਸੋ। ਨਿਬਾਬ ਰਾਇ! ਦੇਹੁ ਤਾਂਹਿ[੫] ਤਾਤ ਨਾਰਿ[੬], ਦੇਖ ਸੋ[੭]। ਵਿਚਾਰਿ ਕੈ ਰਿਦੈ ਨਿਆਇ, ਆਨਿ[੮] ਬੂਝ[੯] ਲੀਜਿਯੇ'। ਭਨੰਤਿ ਮੂਲਚੰਦ ਯੋਂ 'ਪੁਕਾਰ ਯਾ ਲਖੀਜਿਯੇ[੧੦]' ॥੭॥ ਨਿਬਾਬ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੈਂ ਸੁਨੰਤਿ ਬੈਨਕੋ ਅਲਾਇਓ। 'ਕਹੀ ਸਰੋਜਨੈਨ ਨੇ[੧੧] ਫਕੀਰ ਕੋ ਖਵਾਇਓ। ਨ ਮਾਨ,ਆਨ ਥਾਨ ਦਾਮ ਦੇਹੁੰ[੧੨] ਏਹ ਜਾਨਿਯੇ[੧੩]। ਫਕੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੋਇ ਤੌ ਖਵਾਇ ਆਪ ਮਾਨਿਯੇ' ॥ ੮ ॥ 'ਭਯੋਹਿ ਭੂਰ ਬਾਵਰਾ, ਕਿ ਭੂਤਨਾਂ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਮੈਂ[੧੪]। ਸੁਧੀ[੧੫] ਨ ਕੋਇ ਕਾਂਹਿ ਕੀ, ਨ ਕੂਰ ਵਾਕ ਪ੍ਰਾਹਿ ਮੈਂ[੧੬]। ਨਿਕੇਤ[੧੭] ਹੇਤ[੧੮] ਕੋ ਨਹੀਂ, ਮਸਾਨ ਥਾਨ ਬੈਸਿਯਾ।ਭਨੰਤਿ ਤੁੰਡ ਆਇ[੧੯] ਜੋ ਫਕੀਰ ਕੀਨ ਬੇਸਿਯਾ'॥੯॥ਨਿਬਾਬਬੈਨ ਤਾ ਸੁਨੇ ਸਚਿੰਤ ਚੀਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹ੍ਯੋ। ਗਹੀ ਫਨੀ[੨੦] ਚਚੂੰਧਰੀ ਤਜੀ ਨ ਖਾਇ ਯੌਂ ਭਯੋ*।ਫਕੀਰ ਕੋ ਨ ਦੇਉਂ ਹੋਤਿ ਭੇ ਹਮੈਂ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਕੋ। ਨ ਦੇਉਂ ਤੋਹਿ, ਹੋਤਿ ਹੈ ਕੁਨੀਤ ਨੀਤ ਨਾਹਿ ਕੋ[੨੧]' ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਹੁਤੋ ਯਾਰਖਾਂ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਬੂਝੀ ਤਿਹ ਸੌਂ ਗਾਥ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਿ ਸੋ[੨੨] ਨਿਜ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਸਾਥ ॥ ੧੧ ॥ ਅੜਿਲ॥ 'ਜੇ ਨਾਨਕ ਅਬ ਭਯੋ ਬਾਵਰਾ ਸੁਧਿ ਨਹੀਂ। ਕਿਧੌਂ ਭੂਤਨਾ ਬਰ੍ਯੋ ਲੇਹੁ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਹੀ। ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਪਸ਼ਚਾਤ ਜਾਨ

[੧]ਉਸਦਾ (ਮੋਨੂੰ) ਸਹੁਰਾ। [੨-੩]ਸੱਤ ਸੋ ਸੱਠ ਰੁਪਯੇ। [੪]ਓਸ ਦੇ ਬਾਕੀ। [੫]ਉਸਦੇ। [੬]ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸੁਪਤਨੀ ਨੂੰ। [੭]ਦੇਖ ਲਓ (ਇਹ ਗਲ ਠੀਕ ਹੈ)। [੮]ਹੋਰ ਤੋਂ (ਬੀ)। [੯]ਪੁੱਛ। [੧੦]ਇਹ ਜਾਣ ਲਓ, [੧੧]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ! [੧੨]ਮੈਂ (ਤੇਰੀ ਗੱਲ) ਮੰਨਿਕੇ ਹੋਰਥੇ ਰੁਪੇ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗਾ। [੧੩]ਇਹ ਜਾਨ ਲੈ। [੧੪]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ। [੧੫]ਹੋਸ਼। [੧੬]ਝੂਠ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। [੧੭-੧੮]ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ। [੧੯]ਮੂੰਹ ਆਈ ਕਹਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [੨੦]ਸੱਪ। [੨੧]ਕੋਈ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੁਨੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਅ) ਨੀਤੀਨਾਹ= ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਾਸਿਓਂ ਕੁਨੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [੨੨]ਉਹ।

*ਛਛੂੰਦਰ, (ਯਾ ਕੋਹੜ ਕਿਰਲੀ), ਸੱਪ ਜਿਸਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਖਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪ ਕੋਹੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਛੱਡੇ ਤਾਂ ਓਹ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਦੀ ਦੁਚਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਅਖਾਣ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਜਿਯ ਲੀਜਿਯੇ । ਹੋ ਕੈਧੋਂ ਮੇਧਾ ਸਹਿਤ ਤ[1] ਬੂਝਨ ਕੀਜਿਯੇ[2] ॥ ੧੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨੇ ਯਾਰਖਾਂ ਬਚਨ ਜਬ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਰਾਹਤਿ[3] ਤਾਂਹਿ । 'ਕਰਨ ਉਚਿਤ ਐਸੇ ਹਮੈਂ ਜੈਸੇ ਤੂੰ ਮੁਖਿ ਪ੍ਰਾਹਿ' ॥ ੧੩ ॥ ਅੜਿਲ ॥ ਮੁੱਲਾਂ ਢਿਗ ਨਰ ਪਠਾ, ਸੁ ਲੀਨ ਪੁਕਾਰਿਯੋ[4]* । ਸਭਿ ਨਾਨਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨਿਬਾਬ ਉਚਾਰਿਯੋ । 'ਹੇਰਹੁ[5] ਝਾਰਹੁ[6], ਜਾਹੁ, ਰਿਦੈ ਸੁਧਿ ਲੀਜਿਯੇ । ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਮੁਝ ਢਿਗ ਆਨਿ ਸੁ ਭੇਵ ਭਨੀਜਿਯੇ'॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੁੱਲਾਂ ਚਲ੍ਯੋ ਬੇਗ ਲਿਖਿ ਕਾਗਰਾ[7] । ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਲੇ ਸੰਗਿ ਜਹਾਂ ਸੁਖ ਸਾਗਰਾ। ਪਰੀ ਰੌਰ[8] ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ ਮੁਲਾਨੇ ਜਾਨ ਕੀ। ਹੋ ਧਾਏ ਨਰ ਦਿਸ਼ ਤਾਂਹਿ ਜੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕੀ ॥੧੫॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਭਨੈਂ ਪ੍ਰਮਾਨ ਆਨਨੰ ਅਜਾਨ ਬੈਨ[9] ਯਾ ਬਿਧੇ। 'ਭਲੋ ਤਮਾਸ਼ ਦੇਖਿ ਹੈਂ ਬਿਸ਼ੇਖ ਭੂਤ ਕਾਢਿਧੇ।'ਚਲੇ ਸਚਾਇ[10] ਧਾਇ ਧਾਇ ਆਇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੋ ਭਏ । ਨ ਭੇਵ ਮੂਲ ਜਾਨਹੀ ਸੁ ਭੂਲ ਭਰਮ ਮੈਂ ਗਏ ॥ ੧੬ ॥ ਲਗੇ ਸਮਾਧਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਸਾਨ ਥਾਨ ਰਾਜਹੀਂ।ਮਨੋ ਪਿਨਾਕਪਾਨ[11] ਆਨਿ ਬੈਸਿਓ ਬਿਰਾਜਹੀਂ।ਸਰੀਰ ਹੈ ਅਚੱਲ ਨੈਨ ਮੂੰਦਿਯੇ ਅਸੀਨਿਯਾ[12]।ਸਦੀਵ ਦਾਸ ਦੋਖ ਜੇ ਦਲੈਤਿ ਦੂਰ ਕੀਨਿਯਾ ॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭੇ ਰਿਦੇ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਉ । ਲਗੀ ਗੰਭੀਰ ਸਮਾਧਿ ਗੁਰੁ ਪੇਖਨ ਸੁਨਨਿ ਅਭਾਉ[13] ॥੧੮॥ ਅੜਿਲ॥ ਮੁੱਲਾਂ ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬਿਕਟ[14] ਮੰਤ੍ਰ-ਨ ਪਠੇ । ਭੀਰ ਭੂਰ ਤਿਹ ਥਾਨ ਅਪਰ ਆਵਹਿਂ ਨਠੇ। ਝਾਰਤਿ[15] ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੰਗਿ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਨਰ ਖਰੇ । ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਲੇਯ ਪਲੀਤਾ ਬਾਤੀ[16] ਬਟ ਕਰੈ[17] ॥੧੯ ॥ ਪਾਵਕ[18] ਲਾਈ ਤਾਂਹਿ, ਬਰੀ[19] ਧੂੰਆਂ ਭਯੋ । ਲੈਕਰਿ ਮੁੱਲਾਂ ਹਾਥ ਨਾਸਕਾ ਮਹਿਂ ਦਯੋ। ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰੇ ਧੂੰਮ ਪਹੂੰਚ੍ਯੋ ਜਾਇ ਸੋ। ਹੋ ਡੋਲੀ ਤਬੈ ਸਮਾਧਿ ਰਿਦੈ ਅਕੁਲਾਇ ਸੋ॥ ੨੦ ॥ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ[20]† ਲੋਚਨ ਚਾਰੁ, ਨ ਪਲਕ

---

[1]ਜੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂ। [2](ਉਸ ਨੂੰ) ਪੁੱਛ ਲਵੇ। [3]ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਸੱਦ ਲਿਆ। [5]ਵੇਖਹੁ। [6]ਝਾੜਾ ਕਰੋ। [7]ਕਾਗਤ। [8]ਰੌਲਾ। [9]ਅਨਜਾਨ ਮਨੁੱਖ ਮੁੱਖੋਂ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [10]ਚਾਉ ਨਾਲ। [11]ਪਿਨਾਕ=ਜਨਕਪੁਰੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਧਨੁਖ ਇਹ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਸੋ 'ਸ਼ਿਵਜੀ'। [12]ਬੈਠੇ ਹਨ। [13]ਅਭਾਵ ਹੈ ਦੇਖਣ ਸੁਣਨ ਦਾ। [14]ਪੁਠੇ। [15]ਝਾੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [16-17]ਵੱਟੀ ਵੱਟਕੇ। [18]ਅੱਗ। [19]ਜਲੀ। [20]ਮੁੰਦੇ ਰਹੇ। *ਪਾ:-ਹਕਾਰਿਓ।

†ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ, ਜਦ ਸਮਾਧੀ ਟਿਕੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਪੁਚਾਈ ਤਾਂ ਜਾਂ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਖੁਲਾਨਿਆ। ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਸਕਲ ਭੇਵ[1] ਪਹਿਚਾਨਿਆ। ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਬਿਧਿ ਲਖੀ –ਬੁੱਧਿ ਇਨ ਹਤਿ ਭਈ–। ਹੋ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਸੁਨਾਇ, ਸੁ ਸਿੱਛ੍ਯਾ ਤਿਨ ਦਈ ॥ ੨੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

ਧ੍ਰਿਗੁ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਵੇਚਹਿ ਨਾਉ ॥
ਖੇਤੀ ਜਿਨਕੀ ਉਜੜੈ ਖ਼ਲਵਾੜੇ ਕਿਆ ਥਾਉ ॥*

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨਵ ਤਿਤਸਮੇਂ ਪਰੀ ਰੌਰ ਤਿਹ ਥਾਂਇ। ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ[2] 'ਭੂਤਨਾ ਬੋਲ੍ਯੋ ਹੈ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ ੨੨॥ਅੜਿੱਲ॥ ਜਬ ਕੋ ਭੂਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਇਹ ਘਟ ਅੰਤਰੇ।ਤਬ ਕੀ ਕਾਰ ਨ ਕਰੀ ਸੁ ਤਜੀ ਨਿਰੰਤਰੇ।ਦਰਬ ਲੁਟਾਯੋ ਬਾਦ, ਕਛੁ ਸੁਧ ਨਹਿੰ ਰਹੀ। ਹੋ ਦਯੋ ਪਲੀਤਾ ਅਬੈ ਬੁਲਾਯੋ ਇਨ[3] ਸਹੀ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੁੱਲਾਂ ਮੂਢ, ਨ ਲਖਹਿ ਅਯਾਨਿਯਾ[4]। ਬੋਲ੍ਯੋ'ਇਸ ਮਹਿਂ ਭੂਤ ਰਿਦੈ ਪਹਿਚਾਨਿਯਾ'। ਬੂਝਤਿ'ਨਾਉਂ ਬਤਾਉ,ਰਹੈਂ ਕਿਹ ਥਾਉ ਮੈਂ। ਹੋ ਨਾਤੁਰ ਫੂਕੌਂ ਤੋਹਿ ਅਗਨਿ ਕੋ ਲਾਉ ਮੈਂ ॥੨੪॥ਦੀਜੈ ਸਾਚੁ ਬਤਾਇ ਬਚ੍ਯੋ ਜੋ ਚਾਹਿਤਾ। ਨਤੁ[5] ਦੇਵੌਂ ਦੁਖ ਤੋਹਿ ਬੈਨ੍ਹਿ ਮਹਿਂ[6] ਦਾਹਿਤਾ[7]'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਨੈਨ ਪਲਕਾਂ ਖੁਲੀ। ਹੋ ਬੋਲੇ ਸਬਦਿ ਉਠਾਇ ਦੇਨਿ[8] ਤਿਨ ਮਤਿ ਭਲੀ ॥ ੨੫ ॥ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਨਾ ਕੋ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ ॥ ਕੋਈ ਆਖੈ ਆਦਮੀ ਨਾਨਕੁ
ਵੇਚਾਰਾ ॥ ਭਇਆ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹ ਕਾ ਨਾਨਕੁ ਬਉਰਾਨਾ ॥
ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ

---

[1]ਸਾਰਾ ਭੇਤ। [2]ਆਪੋ ਵਿਚੀਂ। [3]ਭਾਵ, ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ। [4]ਅਨਜਾਣ (ਮੁੱਲਾਂ)। [5]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [6]ਅੱਗ ਵਿਚ। [7]ਸਾੜਾਂਗਾ। [8]ਦੇਣ ਨੂੰ।

*ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਦੋਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਗੁਰ ਵਾਕ ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਉਂ ਹੈਃ– ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਬ੍ਯਾਦ ਜਨਮ ਕੋ ਖੋਇ। ਜਾਹਿ ਮੂਢ ਦੋਜ਼ਕ ਵਿਖੈ ਤਾਹਿਂ ਸਹਾਇ ਨ ਕੋਇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਇਹ ਹੈ]

ਓਹ ਉਸ ਵਿਘਨ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਜਾਂ ਆਪ ਬੜੇ ਵਿਖੇਪ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਬਜਾਏ ਰੰਜ, ਗੁੱਸੇ, ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩੩ ਤੇ ੩੪।

ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਭੈ ਦੇਵਾਨਾ ਹੋਇ ॥ ਏਕੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ
ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਏਕਾ ਕਾਰ
ਕਮਾਇ ॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਖਸਮ ਕਾ ਦੂਜੀ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ
ਕਾਇ ॥ ੩ ॥ ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਾਹਿਬ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥
ਮੰਦਾ ਜਾਣੈ ਆਪ ਕਉ ਅਵਰੁ ਭਲਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਮੁਲਾਨਾਂ ਕਾਨ ਦੇ ਤਬੈ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਇ। ਲਖਿ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਭੈ ਬਸੈ ਅਵਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਕੋਇ ॥੨੬॥ ਸੁਧ[੧] ਭੂਲੇ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਰਚੇ ਨਾਮ ਕੇ ਰੰਗ। ਅਮੀ[੨] ਛੋਰਿ ਕੈਸੇ ਗਹੈ ਫੀਕੇ ਰਸ ਕੋ ਸੰਗ ॥੨੭॥ ਨਰ ਪਾਂਮਰ ਅਨਜਾਨ ਜੇ ਅਸਬਿਧਿ[੩] ਤਿਨਹਿ ਬਤਾਇ। ਭੂਤ, ਬਿਤਾਲ[੪], ਕਿ ਬਾਵਰਾ ਹਾਨ ਲਾਭ ਨਹਿਂ ਕਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਪਰਖਹੀ ਬਿਸ਼ਯ ਬਿਖੈ ਗ਼ਲਤਾਨ। ਮਹਾਂਮੰਦ ਦੁਖ ਪਾਵਈ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ਨਿਦਾਨ[੫]'॥੨੯॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸਭਿਨਿ ਭਈ ਪਰਤੀਤ। -ਤਜਿ ਧੰਧਨ ਬੰਧਨ ਜਗਤ ਨਿਰੰਕਾਰ ਇਹ[੬] ਪ੍ਰੀਤਿ[੭]-॥੩੦॥ ਅੜਿੱਲ ॥ ਮੁੱਲਾਂ ਤਬ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ[੮] ਪਦ ਕਰੀ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਖ਼ਤਾ ਹਮਾਰ ਭੂਲ ਬਿਨੁ[੯] ਅਨੁਸਰੀ[੧੦]। ਭੇਵ ਨ ਮਾਨਵ ਜਾਨ, ਦੋਖ ਤੁਮ ਨਹਿ ਰਖੈਂ। ਹੋ ਭ੍ਰਮ ਦਿਸ਼[੧੧] ਹੋਯੋ ਆਪ[੧੨] ਦੋਸ਼ ਰਵਿ ਮਹਿਂ[੧੩] ਲਖੈਂ' ॥ ੩੧ ॥ ਬੈਨ ਬਿਨੈ ਕੇ ਸੁਨੇ ਨੈਨ ਕਰੁਨਾ ਭਈ। ਦਯਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਦੁਰਮਤੀ ਦਲਿ ਦਈ। ਚਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਤਰਕ ਤਮ ਫਟ ਗਯੋ[੧੪]। ਹੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ ਜਾਤ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ॥ ੩੨॥ ਨਿਕਟਿ ਰਾਇਕੇ ਬੈਠਿ ਰਟੀ[੧੫] ਬਿਨ ਕਪਟ ਸੋਂ। 'ਨਾਨਕ ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਧੀਰ[੧੬] ਮਤਿ ਬਿਕਟ ਸੋ[੧੭]। ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਮੂਢ ਦੋਖ ਸੋ ਲਖਤਿ ਹੈਂ। ਹੋ ਨਹਿਂ ਚਖ ਦੋਖ ਪਛਾਨ[੧੮], ਇੰਦ ਮਹਿਂ[੧੯] ਰਖਤਿ ਹੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਹੋਸ਼ਵੰਦ ਸੁਖਕੰਦ ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ ਹੈਂ। ਜਾਨੈਂ ਸਭੈ ਸੁਜਾਨ, ਅਜਾਨੈ ਲੋਗ ਹੈਂ[੨੦]'। ਸਿਫ਼ਤ ਭੂਰ ਮੁਖ ਕਹੀ ਹਦੂਰਿ

[੧]ਖਬਰ। [੨]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [੩]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ। [੪]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੂਤ। [੫]ਅੰਤ ਨੂੰ। [੬]ਇਸਦੀ। [੭]ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ। [੮]ਨਮਸਕਾਰ। [੯]ਬਿਨਾ (ਅ) ਬਿਨੈ ਹੈ (ਮੇਰੀ)। [੧੦]ਅਨ=ਨਹੀਂ, ਸਰ =ਸਰ =ਖਬਰ। ਬਿਨਾਂ ਸਾਰ ਜਾਣੇ ਦੇ, ਅਣਜਾਣੇ (ਅ) ਅਨਸ੍ਰਰੀ=ਅਮਿੱਟ, ਬਖਸ਼ੀ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। [੧੧]ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਭਰਮ। [੧੨] ਆਪ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। [੧੩] ਸੂਰਜ ਵਿਚ। [੧੪]ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। [੧੫] ਆਖੀ (ਗਲ)। [੧੬]ਧੀਰਜਵਾਨ। [੧੭]ਉਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ,(ਅ) ਅਖੰਡਨ ਹੈ। [੧੮](ਅਪਣੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ। [੧੯]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ (ਦੋਸ਼)। [੨੦]ਉਹ ਸੁਜਾਨ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਲੋਕੀ ਅਜਾਂਨ ਹਨ।

ਖਾਨਕੋਹੋ ਮਨਹੁ ਹੋਇ ਸਿਖ ਰਹ੍ਯੋ ਪੀਰ ਨਿਜ ਜਾਨਿਕੈ॥੩੪॥ ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਂ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਵਿਚਾਰਤਿ ਚਿੱਤਮੈਂ।–ਕਰੌਂ ਕੌਨ ਅਬ ਕਾਜ ਨ ਰਾਖੋਂ ਬਿੱਤ[੧] ਮੈਂ। ਤਿਹ ਮੁਖ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਖਰਚ ਖਰਾਇਤ ਦੀਜੀਏ'।ਹੋ ਮੂਲੇ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕੀਜੀਏ?–॥੩੫॥ ਇਕ ਮਾਨਵ ਕਹਿ ਬੈਨ'ਨਿਬਾਬ ਸੁਨੀ-ਜੀਏ! ਬੁਲਵਾਵਹੁ ਜੈਰਾਮ ਬੂਝ ਤਿਹ ਲੀਜੀਏ।ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬਦਿ ਹੈ[੨] ਬਦਨ ਆਪ ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਕਰੋ। ਹੋ ਪ੍ਰਬਲ ਲੋਭ ਤੁਮ ਨਾਂਹਿ[੩], ਪਰਬਿਤੈਂ[੪] ਪਰਹਰੋ' ॥੩੬॥ ਸੁਨ ਮਨ ਮਾਨੇ ਬੈਨ ਭੌਨ[੫] ਮਾਨਵ ਪਠਾ। ਲੀਨੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਿ ਬੈਠ ਗਯੋ ਮਨ ਢਠਾ। ਆਨਨ ਭਨਿਹੀ ਖਾਨ[੬] 'ਜੁ ਨਾਨਕ ਧਨ ਅਹਾ। ਹੋ ਤਿਹ ਕੀ ਬਿਧਿ ਕਹਾ ਕਰਹਿ? ਕਹਹੁ ਜਿਹ ਬਿਧਿ[੭] ਲਹਾ[੮]' ॥੩੭॥ ਰਹਿਤ ਡਰਤਿ[੯] ਅਤਿ ਚਿੱਤ ਨਿੱਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ। ਇਤਿ ਮੂਲੇ ਤੇ ਡਰਤਿ ਕਠਨ ਦਿਸ਼ ਦੁਹੂੰ ਤੇ। ਉਰ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ ਨ ਮੁਖਤੇ ਕਹਤਿ ਹੈ। ਹੋ ਬੈਠ੍ਯੋ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨਿ, ਨ ਕਛੁ ਬਿਧਿ ਲਹਤਿ ਹੈ[੧੦] ॥੩੮॥ ਖਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਬੈਨ 'ਜਰਾਮ ਕਹੈਂ ਨ ਕਿਉਂ? ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬਦਿਹੈਂ ਬਦਨ ਸੁ ਬਿਧਿ ਧਨ ਤਿਨਹਿਂ ਦਿਉਂ। ਧਨ ਨਿਜ[੧੧] ਸਦਨ[੧੨] ਨ ਧਰੌਂ ਧਰਮ ਨਿਧਨੌ ਨਹੀਂ[੧੩]। ਹੋ ਬੂਝਨ ਤੁਝਕੋ ਕੀਨ, ਸਮਝ ਭਨਿਯੇ ਸਹੀ' ॥੩੯॥ 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ ਜੀ ਕਾਨ ਜੁ ਨਿਜ ਮਨ ਠਾਨਿਯਾ। ਤਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿਯੇ ਦਰਬ[੧੪], ਆਪ ਬੁਧਿਵਾਨਿਯਾ। ਕਿਧੌਂ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ[੧੫] ਦੇਨਿ ਕੋ ਧਾਰਿਆ। ਹੋ ਨਾਨਕ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰ, ਬੂਝਿ[੧੬] ਕਰਿ ਕਾਰਿਯਾ[੧੭]' ॥੪੦॥ ਸੁਨੀ ਖਾਨ ਨੈ ਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨਹਿ[੧੮] ਪਠਿ ਦਿਯਾ। 'ਨਾਨਕ ਆਨਿ ਹਕਾਰਿ' ਗਯੋ ਢਿਗ ਨਿਧਿਮਯਾ[੧੯]। ਬੈਸੇ ਥਾਨ ਮਸਾਨ ਨ ਮਾਨਵ ਕੋ ਜਹਾਂ। ਹੋ ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਤਾਪ ਤ੍ਰੈ, ਸੁਖ ਮਹਾਂ ॥੪੧॥ 'ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਠਿ ਚਲਹੁ ਨਿਬਾਬ ਹਕਾਰਈ। ਇੱਛਾ ਪੂਛਨ ਕਛੁਕ ਤੁਮਹਿ ਅਨੁਸਾਰਈ[੨੦]'। 'ਹੌਂ ਨ ਚਲੌਂ

---

[੧]ਧਨ। [੨]ਆਖੇ। [੩]ਤੁਸਾਂ ਉਤੇ ਲੋਭ ਬਲਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। [੪]ਪਰਾਇਆ ਧਨ। [੫](ਜਰਾਮ ਦੇ) ਘਰ। [੬]ਖਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ! [੭]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੮]ਸਮਝ ਹੈ। [੯]ਭਾਵ, ਜੈਰਾਮ ਡਰਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। [੧੧]ਆਪਣੇ। [੧੨]ਘਰ। [੧੩](ਮੈਂ ਆਪਣਾ) ਧਰਮ ਹਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। [੧੪]ਧਨ ਨੂੰ। [੧੫]ਸੰਸਾ। [੧੬]ਪੁੱਛਕੇ। [੧੭]ਕੰਮ ਕਰੋ। [੧੮]ਮਾਨੁਖ। [੧੯]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਾਗਰ ਕੋਲ ਗਿਆ। [੨੦]ਗੋਚਰੀ ਹੈ।

ਢਿਗ ਖਾਨ, ਕੌਨ ਮਮ ਕਾਜ ਹੈ ?। ਹੋ ਬੈਸ ਰਹੇ ਉਦਿਆਨ[੧],ਨ ਮੋਦੀ ਸਾਜ ਹੈ[੨]॥੪੨॥ ਮੁਰਿ[੩] ਪ੍ਰਮਾਨ ਨੈ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ ਖ਼ਾਨ ਸੋ। 'ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿ ਪੁਰਿ ਪਾਇ,ਰਹਹਿ ਉਦਿਯਾਨ ਸੋ। ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹਿ ਤੁਮਾਰੀ, ਜਾਨੀਏ। ਹੋ ਜਿਉਂ ਭਾਵਹਿ ਤਿਉਂ ਕਰਹੁ, ਆਪ ਤੁਮ ਸਜਾਨਿਯੇ[੪]'॥੪੩॥ ਸੁਨੀ ਖਾਨ ਨਿਜ ਕਾਨ ਰਿਸਾਨੋ[੫] ਮਨ ਘਨੋ। ਮਸ਼ਕ[੬] ਰਿਸਾਇ[੭] ਸੁਮੇਰੁ[੮] ਭਗਨ[੯] ਚਹਿ ਮਨ ਮਨੋ[੧੦]। ਕਹੈ ਕਿ 'ਆਨਹੁ ਗਹੀ[੧੧]', ਕਹੇ ਜਿ ਨ ਆਵਈ। ਹੋ ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਸਮਝਾਹੁ ਬਹੁਰ ਪਛੁਤਾਵਈ' ॥ ੪੪ ॥ ਦੇਰਿ-ਹੀਨ[੧੨] ਨਰ ਫੇਰ ਹੇਰਿ ਕਹਿ ਜਾਇਕੈ। 'ਬੇਗ ਚਲਹੁ ਇਕ ਬੇਰ ਰਿਦੇ ਹਰ-ਖਾਇਕੈ। ਨਤੁਰ ਰਿਸੈ ਮਨ ਖਾਂਨ ਮੰਗਾਇ ਗਹਾਇਕੈ। ਹੋ ਭਲੀ ਬਾਤ ਹੈ ਆਪਚਲੋ ਸੁਖ ਪਾਇਕੈ'॥੪੫॥ਸੁਨਜੋ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਖਰਾਜ[੧੩] ਸਹਿਜ ਮੁਸਕਤਿ[੧੪] ਚਲੇ। ਮੰਦਮਤੀ ਮਨ ਮੂਢ[੧੫] ਦੇਨਿ ਤਿਹ ਮਤਿ ਭਲੇ। ਬੇਦੀ ਕੇਤੁ ਨਿਕੇਤ[੧੬] ਗਏ ਹੇਤਹਿਂ ਯਹੀ[੧੭]। ਹੋ ਕਲਿ[੧੮] ਕਲਿਮਲ[੧੯] ਬਲ[੨੦] ਬਲਤਿ[੨੧] ਉਬਾ-ਰਨ[੨੨] ਤਿਸ[੨੩] ਸਹੀ ॥ ੪੬ ॥ ਗਏ,ਠਾਂਢ ਤਹਿਂ ਭਏ, ਕਿਯੋ ਨ* ਸਲਾਮ ਕੋ। ਹੇਰਤਿ[੨੪] ਉਰ ਰਿਸਿ[੨੫] ਸਰਸ[੨੬] ਖਾਨ ਮਨਬਾਮ ਕੋ[੨੭]। 'ਹੌਂ ਜੁ ਹਕਾਰਯੋ[੨੮] ਤੋਹਿ ਨ ਆਯੋ, ਕਹਾ ਠਟੀ[੨੯]। ਹੋ ਮੋਰ ਆਇਸੈ[੩੦] ਮੋਰਿ[੩੧] ਬੈਠਿਓ ਲਖਿਲਟੀ[੩੨]!' ॥੪੭॥[੩੩] 'ਚਾਕਰ ਜਬੈ ਤੁਮਾਰ ਆਵਤੇ ਤੁਮ ਕਹੇ। ਤਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਅਬ ਸਭੈ ਨਿਰਾਰੇ ਹੋ ਰਹੇ। ਚਾਕਰ ਭਏ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹੁਕਮ ਤਿਹ ਮਾਨਈ। ਹੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤਾਰ[੩੪] ਜਗਤ ਜਿਹ[੩੫]ਜਾਨਈ' ॥ ੪੯॥ ਸ਼ੋਨ ਸੁਨਤਿ ਰਿਸ[੩੬] ਸਰਸ[੩੭] ਨ ਬਸ[੩੮], ਅਸ ਕਹਿਤਿ ਭਾ।–ਆਨੋਂ[੩੯]

---

[੧]ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਬਨ ਵਿਚ। [੨](ਹੁਣ) ਠਾਟ ਮੋਦੀ ਦਾ ਨਹੀਂ। [੩]ਮੁੜਕੇ। [੪]ਸਿਆਣੇ ਹੋ। [੫]ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ। [੬]ਮੱਛਰ। [੭]ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ। [੮]ਸੁਮੇਰ ਪਹਾੜ ਨੂੰ। [੯]ਤੋੜਨਾ। [੧੦]ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਨੋਂ। [੧੧]ਫੜਕੇ ਲੈ ਆਓ। [੧੨]ਛੇਤੀ। [੧੩]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੧੪]ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦੇ। [੧੫]ਮੂਰਖ। [੧੬]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਗਏ। [੧੭]ਇਸੇ ਕਾਰਣ। [੧੮·੧੯·੨੦·੨੧·]ਬਲੀ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਹੋਏ। [੨੨]ਬਚਾਉਣ। [੨੩]ਉਸ (ਮੰਦਮਤੀ ਨੂੰ)। [੨੪]ਵੇਖਕੇ। [੨੫]ਗੁੱਸਾ। [੨੬]ਵਧਿਆ। [੨੭]ਵਿੰਗੇ ਮਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [੨੮]ਸੱਦਿਆ। [੨੯]ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਸੀ। [੩੦]ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ। [੩੧]ਮੋੜਕੇ। [੩੨]ਲਖ਼-ਲੁਟ ਹੋਕੇ ਭਾਵ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋਕੇ। [੩੩]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨः–। [੩੪]ਕਰਤਾਰ ਦੇ। [੩੫]ਜਿਸ ਨੂੰ। [੩੬]ਗੁੱਸਾ। [੩੭]ਹੋਰ ਵਧਿਆ। [੩੮]ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। [੩੯]ਲਿਆਵਾਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਨਵਾਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

*ਪਾः–ਨ ਕੀਯਸ।

ਦੀਨ[੧] ਮਝਾਰ–ਦੀਨ ਮਤਿ* ਚਹਿਤਿ ਭਾ[੨]। 'ਆਜ ਜੁਮੇਂ[੩] ਕੋ ਰੋਜ਼ੁ ਖੋਜ[੪] ਸਭਿ ਪਾਇਹੋਂ। ਹੋ ਚਲਿਯੇ ਸੰਗਿ ਮਸੀਤ ਨਿਮਾਜ਼ ਪਢਾਇ ਹੋਂ ॥੪੯॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[੫] ਏਕ[੬] ਪਰ ਧਰੀ ਜਗਤ ਤਜਿ ਕਾਨ ਕੋ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਿ ਦੋਇਨ ਭੇਦਹਿ ਜਾਨ ਕੋ। ਤੌ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਖੁਦਾਇ ਬੰਦਗੀ ਬੰਦਿ ਕਰ। ਹੋ ਤੁਮਭੀ ਗਵਨੋਂ ਸੰਗ ਤਜਹੁ ਨਰ ਲਾਜ ਡਰ' ॥੫੦॥ ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾਨ[੭] ਬੈਨ ਆਨਨ ਭਨੈ। 'ਚਲੋਂ ਖਾਨ ਤਿਹ ਥਾਨ ਜਹਾਂ ਤੁਮ ਮਨ ਮਨੈ। ਖੋਜਹੁ ਖੋਜਨ ਜੋਗ ਤ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ ਹੈ'। ਹੋ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਚਲੇ ਸੰਗ ਰਾਇ[੮] ਹੈ ॥੫੧॥ ਰੌਰ ਪਰੀ[੯] ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ ਨਾਰਿ ਨਰ ਸਗਰ ਮੈਂ। ਘਰ ਘਰ ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ ਕੁਲਾਹਲ[੧੦] ਨਗਰ ਮੈਂ।ਰੰਕ,ਧਨੀ,ਬ੍ਰਿਧ ਬਾਲ ਤਰੁ-ਨ[੧੧] ਦੌਰਤਿਚਲੇ। 'ਹੋ ਨਾਨਕ ਹੁਇ ਹੈ ਤੁਰਕ ਬਾਤ ਇਹ ਨਹਿਂ ਭਲੇ।੫੨। ਹੋਤਿ ਰੀਤ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਿ ਭੀਤ ਚਿਤ ਹਿੰਦੂ ਕੋ[੧੨]।ਕਵਨ ਨਿਵਾਰਹਿ[੧੩] ਜਾਇ ਬਖਾਨ ਨਰਿੰਦ ਕੋ[੧੪]।ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਤਿ ਚਿਤ ਥਰਹਰੈ[੧੫]।ਹੋ ਇਹ ਬਿਧਿ ਆਗੇ ਭਈ ਨ,ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਅਬ ਕਰੈ[੧੬]'।੫੩।ਚਤੁਰ ਬਰਨ[੧੭] ਨਰ ਚਲੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਹਿਤ ਸਭੈ। ਹੇਰਿ ਜਰਾਮ ਕੁਚਾਲਿ ਬਿਸਾਲਹਿ ਦੁਖ ਤਬੈ। ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨ[੧੮] ਸਕੁਚ[੧੯] ਚਲਯੋ ਚੱਕ੍ਰਤ[੨੦] ਘਰੇ[੨੧]।–ਹੋ ਚਿਤ ਚਾਹਿਤ ਕਛੁ ਔਰ ਔਰ ਬਿਧਿਨਾ[੨੨] ਕਰੇ ॥੫੪॥ ਬਧਤਿ ਸੁਧਾ ਕੀ ਲਤਾ[੨੩] ਹਲਾਹਲ ਫਰਫਰੀ[੨੪]। ਲਿਖਤ ਕਲਾਨਿਧਿ[੨੫] ਕਲਮ ਬਿਧੁੰਤਕ[੨੬] ਲਿਖਿ ਹਰੀ[੨੭]। ਦਰਬ ਦੇਨ ਕੋ ਖਾਨ ਹਕਾਰਯੋ[੨੮] ਨਰ ਪਨੇ। ਹੋ ਬਹੁਰਿ ਨਿਵਾਜ ਕਰਾਇ ਭਈ ਬਿਧਿ ਆਪੁਠੇ[੨੯]†–॥੫੫॥ ਚਤੁਰ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ[੩੦] ਜਕੈ[੩੧]‡ ਥਕਿਤਿ[੩੨]

[੧]ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ। [੨]ਨੀਵੀਂ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਚਾਹੁਣ ਲੱਗਾ। [੩]ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ। [੪]ਪਤਾ। [੫](ਇਹ ਗੱਲ ਨਵਾਬ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਕਹੀ ਸੁਣਾਕੇ)ਜੇ ਨਜ਼ਰ। [੬]ਇਕ ਰੱਬ ਤੇ। [੭]ਕੰਨੀਂ। [੮]ਨਵਾਬ ਦੇ ਨਾਲ। [੯]ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। [੧੦]ਹਲਚਲੀ। [੧੧]ਜਵਾਨ। [੧੨]ਮਾੜੀ ਗਲ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਭੈਮਾਨ ਹੈ। [੧੩](ਇਹ ਭੈ) ਦੂਰ ਕੌਣ ਕਰੇ। [੧੪]ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ। [੧੫]ਚਿਤ ਕੰਬਦਾ ਹੈ। [੧੬]ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ (ਨਵਾਬ)। [੧੭]ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਦੇ। [੧੮]ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਣੋਂ। [੧੯]ਡਰਦਾ।. [੨੦]ਹੈਰਾਨ ਹੋ। [੨੧]ਘਰ ਨੂੰ। [੨੨]ਬਿਧਾਤਾ। [੨੩]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵੇਲ ਵਧੀ। [੨੪](ਪਰ) ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲੀ। [੨੫]ਚੰਦ। [੨੬]ਰਾਹੂ। [੨੭]ਚੰਦਰਮਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜਸ, ਰਾਹੂ ਤੋਂ ਅਪਜਸ। ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਸ ਵਾਸਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਆਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਮੇਰਾ ਅਪਜਸ ਹੋਵੇਗਾ। [੨੮]ਸੱਦਿਆ ਸੀ। [੨੯]ਉਲਟੀ। [੩੦]ਚੁਫੇਰਿਓਂ। [੩੧]ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ। [੩੨]ਥਕ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਚਿੱਤ)। *ਪਾঃ–ਮਨ। †ਪਾঃ–ਇਹ ਭੀ ਬਿਧਿ ਆਪੁਠੇ। ‡ਪਾঃ–ਜਬੈ।

ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹਾ।--ਕਾਲੂ ਕਹਿਹੈਂ ਕਾਹਿ[1] ਕਿ ਮੂਲਾ ਕਹਿ ਕਹਾਂ[2]। ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਬੂਝਤਿ[3] ਉੱਤਰ ਦੇਊਂ ਕੋਹੋ ਮੁਰ ਪਰ ਧਰਿ ਹੈਂ ਖੋਰ,ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਭੇਉ ਕੋ[4]–॥੫੬॥ ਲੱਜਤਿ ਚੀਤ ਨਿਕੇਤ ਬਰਯੋ ਢੁਰਿ[5] ਬੈਸਯੋ। ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਵ ਕਰਿ ਮਸ਼ਟਿ ਸੋਚ ਤਨ[6] ਜੈਸਯੋ। ਧਰਨਿ ਖਨਿਤ[7], ਚਖਨੀਰ[8] ਭਰੇ ਭਰਿ ਆਵਈ। ਹੋ ਕਰੁਨਾ ਮੂਰਤਿ ਧਰੀ[9] ਮਨੋਂ ਪਛੁਤਾਵਈ ॥੫੭॥ ਲਖਯੋ[10] ਨਾਨਕੀ ਤਿਸੈ ਤੁੰਡ ਮੁਰਝਾਇਆ। ਜਲ ਬਿਨ ਤੋਰੀ ਨਾਲ[11] ਕਮਲ ਕੁਮਲਾਇਆ। 'ਚਿਤ ਚੱਕ੍ਰਤਿ ਅਤਿ ਚਿੰਤ, ਕਹਹੁ ਕਸਭੀ[12] ਤੁਮੈਂ ? ਹੋ ਸ਼ੋਕ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿਂ ਮਗਨ ਬਤਾਵਹੁ ਨਿਜ ਗਮੈ[13]' ॥੫੮॥ ਉਚਰੇ ਬਚਨ ਜਰਾਮ 'ਅਕੀਰਤਿ[14] ਜਹਿ ਤਹਾਂ। ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਬਿਪਰੀਤਿ[15], ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਮੁਹਿ ਮਹਾਂ। ਭ੍ਰਾਤ ਤੁਮਾਰੋ ਗਯੋ ਸੰਗਿ ਨ੍ਰਿਪ ਖਾਨ ਕੇ। ਹੋ ਕਰਿ ਹੈ ਆਜ ਨਿਵਾਜ ਮਸੀਤ ਪਯਾਨ ਕੇ ॥੫੯॥ ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਮਹਿਂ ਰੌਰ[16]–ਤੁਰਕ ਤਹਿਂ ਹੋਇ ਹੈ–। ਗਯੋ ਖਾਨ ਚਲਿ ਆਪ ਸੰਗ ਬਹੁ ਲੋਇ[17] ਹੈਂ। ਸ਼ੋਕ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿਂ ਮਗਨ[18] ਸੁਨਤਿ ਮਮ ਮਨ ਭਯੋ। ਹੋ ਪੋਤ[19] ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੋਹਿ, ਜਤਨ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਠਯੋ' ॥੬੦॥ *ਭਨਤਿ[20] ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ 'ਨ ਚਿੰਤਾ ਕੀਜੀਯੇ। ਭਰਮ ਨ ਭੂਲਹੁ,ਭੇਵਭਲੇ ਲਖਿ ਲੀਜੀਯੇ[21]। ਭ੍ਰਾਤ ਹਮਾਰੋ ਭਯੋ ਭੇਸ ਨਰ ਭਗਤਿ[22] ਕੋ। ਹੋ ਤ੍ਰੈਲੋਕਨ ਕੋ ਕੰਤ[23] ਰਚਯੋ ਜਿਨ ਜਗਤ ਕੋ॥੬੧॥ ਪੰਨਗ[24],ਦਾਨਵ[25],ਅਮਰ[26], ਬਰਨ[27], ਕਿੰਨਰ[28] ਧਰਾ[29]। ਮਾਰਤੰਡ[30],ਜਮ,ਇੰਦ[31],ਇੰਦ੍ਰ[32], ਹਰ[33],ਜਗ ਕਰਾ[34]। ਪੌਨ[35]

---

[1]ਕੀ ਕਹੂੰਗਾ।[2]ਕੀਹ ਕਹੇਗਾ। [3](ਜਦੋਂ) ਪੁੱਛੂ (ਤਾਂ)। [4]ਭੇਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਨਗੇ। [5]ਛੁਪਕੇ। [6]ਫਿਕਰ ਦਾ ਵਜੂਦ। [7]ਖੋਤ੍ਰਦਾ ਹੈ। [8]ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਥ੍ਰ। [9]ਰੋਣ ਨੇ ਮੂਰਤ ਧਾਰਕੇ। [10]ਡਿੱਠਾ। [11]ਤੁੱਟੀ ਨਾਲੀ ਦਾ। [12]ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। [13]ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ। [14]ਨਿੰਦਾ। [15]ਉਲਟੀ ਹੋਣ ਲਗੀ ਹੈ। [16]ਰੌਲਾ। [17]ਲੋਕ। [18]ਗ਼ਰਕ। [19]ਜਹਾਜ। [20]ਕਿਹਾ। [21]ਸਮਝ ਲੈ। [22]ਭਗਤੀ ਨੇ ਭੇਸ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਇਹ ਮਾਨੁੱਖੀ (ਜਾਮਾ)। [23]ਪਤੀ ਹੈ। [24]ਨਾਗ। [25]ਦੈਂਤ। [26]ਦੇਵਤੇ। [27]ਵਰੁਣ। [28]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ। [29]ਧਰਤੀ। [30]ਸੂਰਜ। [31]ਚੰਦਰਮਾਂ। [32]ਇੰਦਰ। [33]ਸ਼ਿਵ। [34]ਬ੍ਰਹਮਾ। [35]ਹਵਾ।

*ਸ੍ਰੀ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਅਡੋਲ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਤਿ ਉੱਚਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਅਡੋਲ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ, ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਲਈ ਤੁਲ੍ਹਾ ਹੈ।

ਬੈਨ੍ਰਿ[੧], ਦਿਗਪਾਲ[੨] ਰਜਾਇ ਨ ਫੇਰਿਈ। ਹੋ ਨਰ ਬਪੁਰਾ ਹੈ ਕੌਨ ਬੰਕ ਦ੍ਰਿਗ ਹੇਰਿਈ[੩] ॥ ੬੨ ॥ ਤਿਸਕੀ ਚਿੰਤਾ ਚੀਤ ਰਤੀਕ[੪] ਨ ਕੀਜੀਯੇ। ਲੱਜਤਿ ਤਿਨ ਕੌ[੫] ਕਰਹਿ, ਸੁ ਆਇ ਲਖੀਜਿਯੇ[੬]। ਤੁਮ ਹੈ ਸੰਗਿ ਅਨੰਦ ਰਸੋਈ ਖਾਇਯੇ। ਹੋ ਨਹੀਂ ਰਿਦੇ ਪਰਤੀਤਿ ਤ ਬਿੱਪ੍ਰ ਪਠਾਇਯੇ' ॥ ੬੩ ॥ ਭੇਜ੍ਯੋ ਨਿੱਧਾ ਦੂਤ, ਮਸੀਤਹਿ ਦਿਸ਼[੭] ਗਯੋ। ਭੀਰ ਭੂਰ[੮] ਭਰਿ ਰਹੀ ਸਥਾਨ ਨ ਤਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ। ਏਕ ਏਕ ਕੋ ਲੰਘਿ ਧਾਇ[੯] ਧਸਿ ਅੰਤਰੇ[੧੦]। ਹੋ ਕਰੁਨਾ-ਨਿਧਿ[੧੧] ਕੋ ਦੇਖਿ ਬਿਸੂਰਹਿ ਉਰ ਖਰੇ[੧੨] ॥੬੪॥ਦੋਹਰਾ॥ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭੀਰ ਭਈ ਭਰਪੂਰ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧ੍ਯਾਯ ਅਬ ਪੂਰਨ ਭਾ ਸੁਖਮੂਰ ॥ ੬੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਨਿਬਾਬ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਸੀਤ ਕੌਤਕ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼* ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁ ਭਾਨੁ ਸਮਾਨ।
ਨਿਖਲ ਦ੍ਵੈਤ ਤਮ ਹਰਨ ਕੋ ਸ਼ਰਨ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦਾਨ ॥੧॥

[ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ=ਚਾਨਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ।
ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ। ਸੁ+ਭਾਨੁ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੂਰਜ। ਅਕਸਰ 'ਸੁ' ਪਦ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਹੀ ਅਰਥ ਵਿਚੋਂ ਟਿਕਿਆ ਗੁਣ ਦੇਕੇ ਛੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਨਿਖਲ=ਸਾਰੀ, ਕੁੱਲ। [ਸੰਸ:, ਨਿ+ਖਿਲ]]

ਅਰਥ—ਸਾਰੀ ਦ੍ਵੈਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਸਦਾ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਪਰਤੱਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹਨ (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦਾ ਦਾਨ (ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਅੜਿਲ॥ ਸੁੰਦਰ ਅਧਿਕ ਮਸੀਤ ਚਿੱਤ੍ਰ ਭਿਤ[੧੩] ਜਾਨਿਯੋ।ਚਾਮੀਕਰ[੧੪] ਜਹਿਂ ਲਿਖ੍ਯੋ, ਦਿਪਤਿ[੧੫] ਪਹਿਚਾਨਿਯੋ।ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਭਾ ਠਾਢ[੧੬] ਜੁ ਖ਼ਾਨ[੧੭] ਨ੍ਰਿਪਾਲ[੧੮] ਸੋ[੧੯]।ਹੋ ਸਭਾ ਆਪਨੀ ਸਹਿਤਿ ਜਿ ਬੈਸ[੨੦] ਬਿਸਾਲ[੨੧] ਸੋ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੰਗ ਗ੍ਯਾਨਘਨ[੨੨] ਰੂਪ ਹੈਂ। ਬਿਕਸ੍ਯੋ[੨੩]

[੧]ਅਗਨੀ। [੨]ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਲਕ ਹਾਥੀ। [੩]ਕੋਰੀ ਅੱਖਾਂ ਕਰਕੇ ਵੇਖੇ। [੪]ਜ਼ਰਾ ਬੀ। [੫]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਜਤ ਕਰਕੇ। [੬](ਹੁਣੇਂ) ਆਏ ਜਾਣ ਲਓ। [੭]ਤਰਫ। [੮]ਬਹੁਤ ਭੀੜ। [੯]ਦੌੜਕੇ। [੧੦]ਅੰਦਰ ਧਸ ਧਸ ਕੇ (ਨਿੱਧਾ)। [੧੧]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [੧੨]ਖੜੋ ਕੇ। [੧੩]ਚਿੱਤ੍ਰੀਆਂ ਕੰਧਾਂ। [੧੪]ਸੋਨੇ ਨਾਲ, ਸੁਨਹਿਰੀ। [੧੫]ਚਮਕ ਰਿਹਾ। [੧੬]ਜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਯਾ। [੧੭]ਨਵਾਬ। [੧੮]ਉਹ ਜੋ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਾਲਕ ਸੀ। [੧੯]ਉਹ। [੨੦]ਉਮਰ। [੨੧]ਬੜੀ। [੨੨]ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਬੱਦਲ, ਇਕਰਸ ਗ੍ਯਾਨ ਸਰੂਪ। [੨੩]ਖਿੜਿਆ।

*ਪਾ:—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ।

ਕਮਲ ਬਿਸਾਲ[੧] ਸੁ ਬਦਨ[੨] ਅਨੂਪ ਹੈਂ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਨਹੀਂ ਅਨੰਦਹਿ ਏਕ ਰਸ। ਹੋ ਠਾਂਢੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਬਤਾਵਨ ਸੁਮਗ[੩] ਤਿਸ ॥ ੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਿੰਦੂ ਕੋਇ ਨ ਕਹਿ ਸਕੇ ਤੁਰਕਨ* ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ। –ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਤਿ ਰਾਖਈ– ਸਿਮਰਹਿਂ[੪] ਦੀਨਦਯਾਲ ॥ ੪ ॥ ਅੜਿਲ ॥ ਕਾਜ਼ੀ ਬਹੁਰ ਨਿਬਾਬ ਨੀਰ ਲੇ ਕਰਿ ਤਬੈ। ਕਰ ਅਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ[੫] ਕਰਯੋ ਸੁਧਿ[੬] ਤਨ ਸਭੈ। ਠਾਂਢੇ ਦੋਨੋ ਹੋਇ ਬਦਨ[੭] ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ। ਹੋ ਕਰ ਧਰਿ ਜਾਨੂ[੮] ਕਾਨ ਨਿਵੈਂ[੯] ਪੁਨਿ ਪੁਨ ਰਸਾ[੧੦] ॥ ੫ ॥ ਆਪ ਮਸੀਤਹਿ ਮੱਧ[੧੧], ਰਿਦੇ[੧੨] ਕਿਤ ਕਿਤ ਗਏਧਰ ਪਰ[੧੩] ਧਰਿ[੧੪] ਸਿਰ ਉਠਤਿ ਬਾਰਬਹੁ ਬਿਧਨਿਯੋ[੧੫]। ਕਰਿਕੈ ਪੂਰ ਨਿਵਾਜ ਸੁ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਕਹੇ। 'ਹੋ ਠਾਂਢੇ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਰਹੇ? ਨ ਡਰ ਉਰ ਮੇਂ ਅਹੇ' ॥ ੬ ॥ ਨਾਨਕ ਆਨਨ ਭਨੈ 'ਖਾਨ! ਕਾਨਹਿਂ ਸੁਨੋ! ਕਿਹ ਸੰਗ ਕਰੋਂ[੧੬] ਨਿਵਾਜ, ਲਾਜ[੧੭] ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਮਨੋ। ਠਾਂਢੇ ਆਪ ਮਸੀਤ, ਨ ਮਨ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਹੋ ਸਿਜਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਕਲਪ ਕੰਧਾਰ ਪਠਾਇਆ ॥ ੭ ॥ ਕਰਤਿ ਖਰੀਦ ਤੁਰੰਗ ਤਰਲ[੧੮], ਮਨ ਤਰਲਿਆ[੧੯]। ਕੂਰੇ ਬੀਚ ਮਸੀਤ[੨੦] ਨਿਵੈਂ[੨੧] ਕਬ ਸਰਲਿਆ[੨੨]। ਜਿਹ ਕਰਨੀ[੨੩] ਸੋ ਮੂਲ ਨ ਥਿਰ ਉਰ ਮਹਿਂ ਕਰਾ। ਹੋ ਬੇਸ[੨੪] ਬੰਦਗੀ ਧਰਯੋ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਿ ਮਨ[੨੫] ਫਿਰਾ' ॥੮॥ ਕਹਿ ਕਾਜ਼ੀ 'ਤੁਮ ਪਾਜ[੨੬] ਬਖਾਨਤਿ, ਡਰ ਨਹੀਂ। ਖਰਯੋ ਹਦੂਰ ਨਿਬਾਬ ਨ ਬੋਲਹੁ ਸਮਝ ਹੀ'। ਆਨਨ ਭਨਿਹੋ ਖ਼ਾਨ 'ਸਾਚ ਨਾਨਕ ਕਹੀ। ਹੋ ਮਨ ਮਮ ਗਯੋ ਕੰਧਾਰ ਸਮੈਂ ਸਿਜਦੇ ਸਹੀ[੨੭]' ॥੯॥ ਪੁਨ ਕਾਜ਼ੀ ਬਚ ਭਨੈ 'ਤੁਮਾਰੋ ਮਨ ਗਯੋ। ਹੌਂ ਤੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੀ ਨ ਮਮ ਸੰਗ ਇਨ ਕਿਯੋ[੨੮]। ਮਨ ਅਜਾਨ[੨੯] ਨਿਜ ਪਰਦ[੩੦] ਪਰਾਵਨ[੩੧] ਚਾਹਿਹੀ[੩੨]। ਹੋ ਲਖਤਿ ਨ ਮੂਰਖ ਭੇਵ, ਅਥਾਹਹਿ ਥਾਹਿਹੀ[੩੩] ॥੧੦॥ ਬੋਲੇ ਨਾਨਕ ਬੈਨ

[੧]ਬੜਾ। [੨]ਮੁਖੜਾ। [੩]ਚੰਗਾ ਰਾਹ। [੪]ਭਾਵ, ਹਿੰਦੂ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। [੫]ਧੋਕੇ। [੬]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [੭]ਮੂੰਹ। [੮-੯]ਗੋਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ। [੧੦]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ। [੧੧]ਵਿਚ। [੧੨]ਦਿਲ। [੧੩]ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ। [੧੪]ਰੱਖਕੇ। [੧੫]ਝੁਕੇ। [੧੬]ਮੈਂ ਕਰਦਾ। [੧੭]ਸ਼ਰਮ। [੧੮]ਚੰਚਲ ਘੋੜੇ। [੧੯]ਚੰਚਲ ਰਿਹਾ ਮਨ। [੨੦]ਝੂਠੀ ਮੂਠੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ। [੨੧]ਨਿਵਿਆਂ। [੨੨]ਕਦੇ ਸਿੱਧਾ (ਖੜਾ) ਹੋਇਆ। [੨੩]ਜਿਸ ਨੇ (ਨਿਵਾਜ) ਕਰਨੀ ਸੀ (ਅਰਥਾਤ ਭਾਵਨੀ)। [੨੪]ਭੇਸ। [੨੫](ਤੇਰਾ) ਮਨ। [੨੬]ਬਨਾਵਟ (ਝੂਠ)। [੨੭]ਠੀਕ। [੨੮]ਕੀਤੀ (ਨਿਮਾਜ)। [੨੯]ਮੂਰਖ। [੩੦]ਅਪਨਾ ਪੜਦਾ। [੩੧]ਪੜਾਉਣਾ। [੩੨]ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੩੩]ਅਥਾਹ ਦੀ ਥਾਹ ਲੈਣ ਲੱਗਾ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਤੁਰਕਿੰਦ=ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਇੰਦ (ਰਾਜੇ) ਦਾ, ਭਾਵ ਨਵਾਬ ਦਾ।

ਐਨ[੧] ਸੁਖ ਗੁਨ ਦਯਾ[੨]। 'ਕਾਜ਼ੀ ਕਰੀ ਨਿਵਾਜ ਸਦਨ[੩] ਮੈਂ ਮਨ ਗਯਾ -ਬੜਵਾ[੪] ਜਯੋ[੫] ਵਛੇਰ ਗਰਤ[੬] ਤਹਿਂ ਪਾਸ ਹੈ। ਹੋ ਤਿਹ ਮੈਂ ਨਹਿ ਗਿਰ ਪਰੈ ਬਹੁਤ ਬਿਸਵਾਸ ਹੈ[੭]-॥੧੧॥ ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਮਨ ਫਿਰਤਿ, ਨ ਥਿਰ ਇਕ ਛਿਨ ਭਯਾ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈ ਖਾਂਨ[੮] ਬਿਗਸ[੯] ਮੁਖ ਬਚ ਕਹ੍ਯਾ[੧੦]। 'ਤਜਹੁ ਕਾਰ ਕਹੁ ਸਾਚ, ਲਾਜ ਨਿਰਵਾਰਿਯੇ[੧੧]। ਹੋ ਜਿਉਂ ਬੀਤੀ ਚਿਤ ਬੀਰ ਸੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿਯੇ' ॥੧੨॥ ਕਾਜੀ ਆਨਨ ਭਨਤਿ 'ਸੱਤ,ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹੀ। ਅਰਭਕ[੧੨] ਬਾਜਨ[੧੩] ਅਹੈ, ਗਰਤ ਤਿਹ ਢਿਗ ਸਹੀ'। ਅਦਭੁਤ-ਰਸ[੧੪] ਨਰ ਭਏ ਕਛੁਕ ਰਸ ਹਾਸ[੧੫] ਸੋਂਹੇ ਤਬ ਨਿਬਾਬ ਗਹਿ ਚਰਨ ਰਹ੍ਯੋ ਹ੍ਵੈ ਦਾਸ ਸੋ॥੧੩॥ 'ਸਿਰ ਪੀਰਨ ਕੇ ਪੀਰ! ਪੀਰ ਹਰਿ ਮੇਰੀਆ[੧੬]। ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ਸਰੀਰ! ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਤੇਰੀਆ। ਭ੍ਰਮ ਕਰਿ ਭੂਲੇ ਭਨ੍ਯੋ, ਭੇਵ ਨਹਿਂ ਜਾਨਿਆ। ਹੋ ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਔਗੁਨ ਮੋਰ ਅਜਾਨ ਬਖਾਨਿਆ[੧੭] ॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੂਰਬ ਔਗਨ ਬਖਸ਼ਿਕੈ ਅਬ ਦਿਹੁ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼'। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਨ ਨਰੇਸ਼ ॥ ੧੫ ॥ 'ਤੁਮ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਰੂਪ ਹੋ, ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ਸਰਬ। ਮੈਂ ਅਤਿ ਮੂਢ ਨ ਲਖਿ ਸਕ੍ਯੋ ਨਿਜ ਐਸੂਰਜਹਿ[੧੮]* ਗਰਬ[੧੯] ॥੧੬॥ਹੌਂ ਸਮੀਪਿ ਚਿਰਕਾਲ ਕੇ,ਛੂਛ[੨੦] ਨ ਛੋਰਹੁ ਆਪ। ਬਿਬਸਿ ਮਨਹਿ ਕੋ ਬਸ ਕਰੋ[੨੧], ਹਰੀਏ ਤੀਨਹੁ ਤਾਪ[੨੨] ॥੧੭॥ ਬਿਸ਼ਯ ਅਧੀਨਹਿਂ ਦੀਨ ਮੈਂ,ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਅਨੁਸਾਰਿ[੨੩]'। ਅਸ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਹ ਕੇ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥ ੧੮ ॥ ਅੜਿਲ ॥ 'ਸੁਨੋ ਖਾਨ! ਦੈ ਕਾਨ, ਪ੍ਰਬਲ ਮਨ ਲੋਲ[੨੪] ਹੈ। ਯਾਂਕੋ ਰੋਕਨ ਕਠਨ, ਰੁਕੈ ਤ ਅਮੋਲ ਹੈ। ਬਿਨ ਰੋਕੇ ਸਭਿ ਫੋਕ ਪਠਨ[੨੫] ਪੁਨ ਸੁਨਨ ਜੋ। ਹੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਉਪਜਤਿ ਰੰਚ, ਰਹੈ ਬਿਨ ਗੁਨਨ[੨੬] ਸੋ ॥੧੯॥ ਪਾਰਦ[੨੭] ਅੰਗੁਰੀ ਤਰੈ[੨੮] ਸਥਿਰ ਕਿਉਂ ਹੋਤਿ ਹੈ[੨੯]।

[੧-੨]ਸੁਖ, ਗੁਣ ਤੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੩]ਘਰ। [੪]ਘੋੜੀ ਨੇ। [੫]ਜੰਮਿਆਂ। [੬]ਟੋਇਆ। [੭]ਸੰਸਾ ਹੈ। [੮]ਖਾਂ ਨੇ। [੯]ਹੱਸਕੇ। [੧੦](ਕਾਜੀ ਨੂੰ) ਕਿਹਾ। [੧੧]ਹਟਾਕੇ। [੧੨]ਬੱਚਾ। [੧੩]ਘੋੜੀਦਾ। [੧੪]ਇਕ ਰਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਚਰਜ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੧੫]ਇਕ ਰਸ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਾਸਾ ਛੁਟਦਾ ਹੈ। [੧੬]ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪੀਰ! ਮੇਰੀ ਪੀੜ ਦੂਰ ਕਰ। [੧੭](ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ) ਅਜਾਨਪਨੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ। [੧੮]ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ। [੧੯]ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ। [੨੦]ਖਾਲੀ। [੨੧]ਅਮੋੜ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਦਿਓ। [੨੨]ਤਿੰਨ ਤਾਪ=ਆਧਿ, ਵਿਆਧਿ, ਉਪਾਧਿ ਦੂਰ ਕਰੋ। [੨੩]ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਾਂ। [੨੪]ਚੰਚਲ। [੨੫]ਪੜ੍ਹਨਾ। [੨੬]ਮਨ ਗੁਣਹੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਗੁਣ ਹੀਨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਯਥਾ-ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ।) (ਅ) ਗੁਨਨਾ=ਵਿਚਾਰਨਾ। [੨੭]ਪਾਰਾ। [੨੮]ਤਲੇ। [੨੯]ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। *ਪਾਃ-ਈਸੁਰਯ ਕੇ।

ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਯਤਨ ਅਨੇਕ ਸੁ ਵਹਿਰ ਉਦੋਤ ਹੈ[੧]। ਜਬਹਿ ਸਿੱਧ[੨] ਮਿਲ ਜਾਤ ਮਾਰ ਥਿਰ ਕਰਤਿ ਹੈ[੩]। ਹੋ ਤਿਉਂ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੇ ਸਥਿਰਤਾ ਧਰਤਿ ਹੈ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਉਂ, ਤੁਰੰਗ[੪] ਮੁਖਤਾਨ[੫] ਅਜਾਨ ਸਊਰ ਕੋਂ[੬]। ਸ੍ਵੈਛਾ-ਤਰਲੈ[੭] ਦੌਰਿ[੮] ਦੇਤਿ ਦੁਖ ਭੂਰ ਕੋ। ਚਵੈ ਸੁਜਾਨ ਸਊਰ[੯] ਕਸਾ[੧੦] ਕਰ ਲੇਯਕੈ[੧੧]। ਹੋ ਕਰਹਿ ਸੁ ਬਸਿ ਮੁਖ ਮਾਂਹਿ ਕੰਟਕਾ[੧੨] ਦੇਯ ਕੈ ॥ ੨੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਸਊਰ ਤਰੈ[੧੩] ਤਿਹ[੧੪] ਦੀਜਿਯੇ। ਕਸ਼ਟ ਨਰਕ ਕੋ ਕਸਾ[੧੫] ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਜਿਯੇ। ਬਿਸ਼ੈ ਨਿਬ੍ਰਿਤੀ ਕਰਨ ਸੁ ਕਵਿਕਾ[੧੬] ਜਾਨੀਯੇ। ਹੋ ਮਨ ਤੁਰੰਗ[੧੭] ਇਉਂ ਲਖਹੁ ਕਰਨ ਵਸਿ ਠਾਨਿਯੇ ॥ ੨੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਮਲ ਪਰਹਰਹੁ[੧੮] ਭਾਲਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਮੰਨਿ। ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਕਰਹੁ ਜਨਮ ਨਿਜ ਧੰਨ' ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋ ਧਾਰਿ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਲੀਨ। ਕਰ ਬੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੨੪॥ ਅੜਿੱਲ ॥ 'ਦਾਮ ਸਾਤ ਸੈ ਸਾਠ ਕਹੋ ਕਯਾ ਕੀਜਿਯੇ? ਮੂਲੈ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਕਹੈ-ਮੁਝ ਦੀਜਿਯੇ-।ਅਬ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਨਿਜ ਬਦਨ ਬਦਹੁ[੧੯] ਤਸ਼ ਬਿਧਿ ਕਰੈਂ। ਹੋ ਮੈਂ ਮੁਰੀਦ ਤਵ ਭਯੋ ਮਿਹਰ ਮੁਰ ਪਰ[੨੦] ਧਰੈ[੨੧]' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨੇ ਬਿਨੈ ਕੇ ਬੈਨ ਨੈਨ ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ। ਭਵ ਸੰਭਵ[੨੨] ਦੁਖ ਗ੍ਰਸਤਿ[੨੩] ਬੰਧ ਤਿਹ ਕੇ ਹਰੇ। ਕਹੈਂ 'ਕਹਯੋ ਇਕ ਬਾਰ ਦੇਨ ਧਨ ਤੋਹਿ[੨੪] ਤਬਾਹੋ ਅੱਗ੍ਰਜ[੨੫] ਜਿਉਂ ਉਰ ਆਇ[੨੬] ਕਰਹੁ ਤਿਉਂ ਕਾਜ ਅਬ' ॥ ੨੬॥ਆਨਨ ਖ਼ਾਨ[੨੭] ਬਖਾਨ 'ਕਾਨ ਸੁਨਿ ਨਿਧਿਮਯਾ[੨੮]! ਅਰਧ ਦਰਬ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਅਰਧ ਤਿਨ[੨੯] ਮਨ ਠਯਾ[੩੦]। ਪੁਨ ਤੁਮ ਜ਼ਿਉਂ ਮਨ ਹੋਇ ਰਜਾਇ ਭਨੀਜਿਯੇ। ਹੋ ਕਰੌਂ ਕਾਜ ਮੈਂ ਸੋਇ ਦਾਸ ਲਖਿ ਲੀਜਿਯੇ[੩੧]' ॥

---

[੧]ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਉਛਲਦਾ ਹੈ। [੨]ਪਾਰੇ ਥਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਮਸਾਲਾ, ਜੈਸੇ ਗੰਧਕ। (ਅ) ਇਕ ਦਵਾਈ ਜਿਸਨੂੰ ਰਿਧੀ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੩]ਟਿਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [੪]ਘੋੜਾ (ਹੋਵੇ)। [੫]ਮੂੰਹ ਜ਼ੋਰ। [੬]ਅਜਾਣ ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ। [੭]ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਚੰਚਲ। [੮]ਭਜਦਾ। [੯]ਸਿਆਣਾ ਅਸਵਾਰ। [੧੦]ਚਾਬੁਕ। [੧੧]ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ। [੧੨]ਕੜਯਾਲਾ। [੧੩]ਸਤਿਗੁਰ (ਦੇ ਦਿੱਤੇ) ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅਸਵਾਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ। [੧੪]ਉਸ (ਮਨ) ਨੂੰ। [੧੫]ਚਾਬੁਕ। [੧੬]ਲਗਾਮ, ਕੜਯਾਲਾ। [੧੭]ਘੋੜਾ। [੧੮]ਦੂਰ ਕਰਹੁ। [੧੯]ਆਖੋ। [੨੦]ਮੇਰੇ ਉਪਰ। [੨੧]ਕਰੋ। [੨੨]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। [੨੩](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਫਸਿਆ ਸੀ। [੨੪]ਤੈਨੂੰ ਤਦੋਂ। [੨੫]ਅਗੋਂ। [੨੬](ਤੇਰੇ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਆਵੇ। [੨੭]ਖਾਂ ਨੇ। [੨੮]ਹੇ ਦਯਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ। [੨੯]ਭਾਵ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ। [੩੦]ਮੈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਠਾਣਿਆਂ ਹੈ। [੩੧]ਜਾਣ ਲਵੋ।

੨੭॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹੈਂ 'ਤੁਮਾਰ ਜੁ ਮਨ ਮਹਿ ਆਵਈ। ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿਯੇ ਆਪ,ਨ ਕੋਇ ਹਟਾਵਈ'। ਕਹਿ ਕਰ ਮਯਾਨਿਕੇਤ[੧] ਮਸੀਤਹਿੰ ਤੇ ਚਲੇ। ਹੋ ਜਗ ਜਿਨ ਭਗਤਿ ਦਿਢਾਇ ਚਲਾਯੋ ਮਗ ਭਲੇ ॥੨੮॥ ਨਿਸ਼ਚਾ ਭਯੋ ਨਿਬਾਬ ਨ ਪੁਨਿ ਮਨ ਡੋਲਿਯਾ। ਉਰ ਸੁਖ ਪਾਇ ਅਮੋਲ, ਬਿਸਾਲ ਨ ਬੋਲਿਯਾ[੨]।ਮਨੁਜ ਪਰਸਪਰ ਭਨਤਿ ਭਯੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਜੋ।'ਹੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਅਹੈ[੩],ਬਤਾਈ ਬਾਤ ਜੋ[੪]' ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਨਿੱਧਾ ਦਿਜਬਰ ਸਕਲ ਧਾਵਾ ਸੁਧਿਕੇ ਹੇਤ[੫]। ਦੁਖਿਤਿ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰ ਜੋ ਬੈਸੇ ਹੁਤੇ ਨਿਕੇਤ ॥੩੦॥ ਅੜਿਲ ॥ ਕਹਨੋ ਆਨ 'ਜਜਮਾਨ ਵਧਾਇਯੋਂ ਸੁਖ ਭਯੋ। ਉਰ ਹਰਖਹੁ, ਹਰਿ ਭਰਮ, ਸੁਜਸੁ ਜਗ ਮਹਿਂ ਛਯੋ[੬]'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਪੁਟ[੭] ਸੰਗਿ ਸੋਮ[੮] ਪੀ ਕਰਿ[੯] ਜਬੈ। ਹੋ ਪਜਾਸ ਨ ਬੁਝੀ ਜਰਾਮ ਬਹੁਰ ਬੂਝਯੋ ਤਬੈ॥੩੧॥'ਭਨਹੁ[੧੦] ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ[੧੧]!ਸਕਲ ਭਯੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਜਿਉਂ। ਨਾਨਕ ਬਹੁਰ ਨਿਬਾਬ ਨਿਬੇਰ[੧੨] ਸੁਨਾਉ ਤਿਉਂ'।ਕਹਿ ਨਿੱਧਾ 'ਮੈਂ ਸੁਨੀ, ਠਾਂਢ[੧੩] ਨਾਨਕ ਰਹੇ। ਹੋ ਕਰੀ ਨਿਬਾਬ ਨਿਵਾਜ ਬਹੁਤ ਨੁਤਿ[੧੪] ਪੁਨਿ ਕਹੇ ॥੩੨॥ ਅੰਤਰਿ ਨਹੀਂ ਮਸੀਤਿ ਸੁ ਬਾਹਰ ਮੈਂ ਸੁਨੀ'। ਹਰਖ ਬ੍ਰਿੱਖ[੧੫] ਉਰ ਬਧਤਿ ਨਾਨਕੀ ਪੁਨ[੧੬] ਭਨੀ[੧੭]। 'ਦਿਜਬਰ! ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਹਾਂ ਆਪ ਤਜਿ ਕਰਿ ਅਏ? ਹੋ ਹੇਰਨੋ ਕੈਧੋਂ ਨਾਂਹਿ[੧੮], ਬਹੁਰ[੧੯] ਕਿਹ ਦਿਸ਼ਿ ਗਏ' ॥੩੩॥ 'ਹੌਂ[੨੦] ਨਹਿਂ ਹੇਰੇ ਤਹਾਂ, ਦੇਨਿ ਦ੍ਰੂਤ[੨੧] ਸੁਧ ਅਯੋ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰਵਨ ਜੈਰਾਮ ਰੋਸ ਤਿਹ ਪਰ ਕਯੋ। 'ਮਿਲਯੋ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਕਿਉਂ ਨ ਕੁਸ਼ਲ ਤਿਨਤੇ ਲਈ। ਹੋ ਆਯੋ ਸੁਧ ਬਿਨ ਲਏ, ਬਾਤ ਭਲ ਨਹਿਂ ਕਈ[੨੨]' ॥੩੪॥ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ 'ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਤੇ ਤਜੋ। ਧਰਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਪਰਤੀਤ ਨ ਸੰਸੈ ਹਤਿ ਅਜੋ[੨੩]? ਉਠਹੁ ਅਸਨ ਮੁਖ ਅਚਹੁ[੨੪] ਬਹੁਤ ਚਿਰਕੋ ਧਰਯੋ।ਹੋ ਆਵਹਿੰਗੇ ਸੁਖ ਸੰਗ,ਭ੍ਰਾਤ ਹਰਿ ਅਵਤਰਯੋ[੨੫]'॥੩੫॥ਇਹ ਬਿਧਿ

---

[੧]ਦਯਾ ਦੇ ਘਰ। [੨]ਵਾਧੂ (ਬਚਨ ਫੇਰ) ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। [੩]ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ)। [੪]ਜੋ (ਦਿਲ ਦੀ) ਗਲ ਦੱਸੀ ਨੇ। [੫]ਖਬਰ ਦੇਣ ਨੂੰ ਨੱਸਿਆ। [੬]ਪਸਰਿਆ ਹੈ। [੭]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਡੋਨਿਆਂ ਨਾਲ। [੮]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [੯]ਪੀਕੇ। [੧੦]ਆਖੋ। [੧੧]ਚੰਗੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਜੀ। [੧੨]ਗੁਰੂ ਤੇ ਨਿਬਾਬ ਦਾ ਨਿਏੜਾ। [੧੩]ਖੜੇ। [੧੪]ਉਸਤਤੀ। [੧੫]ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਬੂਟਾ। [੧੬]ਫੇਰ ਨਾਨਕੀ ਨੇ। [੧੭]ਕਹੀ। [੧੮]ਡਿਠੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। [੧੯]ਫੇਰ। [੨੦](ਨਿੱਧੇ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਮੈਂ। [੨੧]ਛੇਤੀ। [੨੨]ਚੰਗੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। [੨੩]ਅਜੇ ਭੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੋਯਾ। [੨੪]ਛਕੋ। [੨੫]ਹਰੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹਨ।

ਬਦਨਹ ਬਦਤਿ[੧] ਸਦਨ ਪਰ ਦੰਪਤੈਂ[੨]। ਨੀਰੇ ਤੁਲਸਾਂ ਹੁਤੀ ਨਿਰਖਿ ਜਗ[੩] ਬੰਦਤੈਂ[੪]। 'ਬਧੂ ਭ੍ਰਾਤ ਜੀ ਅਏ ਬਦਨ ਅਰਬਿੰਦਿਆ[੫]। ਹੋ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਕਦਨ ਦੁਖ ਦੁੰਦਿਆ[੬]' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਨਾਮ ਜੈਰਾਮ ਅਮੀ ਆਮੀ ਪਿਯੋ[੭]। ਅੰਗ ਨ ਮੇਵਹਿ ਛੋਭ ਉਠਨੋ[੮] ਨਿਰਖਤਿ ਭਯੋ। ਕੁੰਦ ਰਦਨ[੧੦] ਤਿਨ ਸਦਨ ਕਦਨ ਦੁਖ[੧੧] ਆਇਗੋ*। ਹੋ ਨਿਰਖ ਹਰਖ ਉਰ ਸਰਸ ਬਿਸੂਰ[੧੨] ਨਸਾਇਗੋ* ॥੩੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਅਰਬਿੰਦ ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਕੈ ਦੰਪਤਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਤੇ ਖੀਨ ਹ੍ਵੈ, ਆਨੰਦ ਮਹਿਂ ਭੇ ਪੀਨ[੧੩] ॥੩੮॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਜਰਾਮ ਔਰ ਨਾਨਕੀ ਬਸਾਇ ਭੂਰ ਸਾਦਰਾ[੧੪]। 'ਮਸੀਤ ਆਪ ਜਾਇ ਜਨੋਂ ਕਰੀ, ਕਹੋ ਮਯਾਕਰਾ ! ਸਚਿੰਤ ਚੀਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹੇ, ਨ ਭੇਵ ਕੋਇ ਜਾਨਿਯਾ। ਪੁਮਾਨ[੧੫] ਨਿੰਦ ਆਨਨੇ[੧੬] ਭਨੈਂ, ਸੁਨੇ ਭੁਲਾਨਿਯਾ' ॥੩੯॥ ਗੁਰੂ ਭਨੰਤਿ 'ਬੀਤਗੀ ਜੁ ਤਾਂਹਿ ਕਨਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਸਮੀਪ ਜੇ ਪੁਮਾਨ ਥੇ ਸੁਨੇਹੁ ਸੋ ਉਚਾਰਿ ਹੈਂ'। ਜਰਾਮ ਹਾਥ ਬੰਦ ਦੋ ਬੁਝੰਤਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੀ। 'ਮਸੀਤਿ ਮੈਂ ਬਿਤੀਤਿ ਜਨੋਂ ਸੁਨਾਇਯੇ ਉਚਾਰਿਹੀ ॥ ੪੦ ॥ ਬੁਝੇਯ ਆਨ ਕੋ[੧੭] ਹਮੈਂ[੧੮], ਬਿਨਾ ਸੁਨੇ ਕਿ ਭਾਖਹੀਂ[੧੯]। ਤੁਮਾਰ ਤੁੰਡ[੨੦] ਜੋ ਸੁਨੈਂ ਸੁ ਸਾਚ ਬੱਛ ਲਾਖਹੀਂ[੨੧]। ਭਈ ਜੁ ਆਦਿ ਅੰਤ ਲੌ ਬਖਾਨਿ ਆਪ ਕੀਜਿਯੇ। ਸਭੈ ਸੁਨਾਇ ਬਾਤ ਕੋ ਅਨੰਦ ਮੋਹਿ ਦੀਜਿਯੇ' ॥ ੪੧ ॥ ਅੜਿਲ ॥ ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਦਯਾਲ ਬਦਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਹੀ। ਜਿਉਂ ਹੋਯੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਖ਼ਾਨ ਕਾਜ਼ੀ ਸਹੀ। 'ਮਨਮੁਖ ਮੂਢ ਅਜਾਨ ਨ ਮਨ ਥਿਰ ਕਰਤਿ ਹੈਂ। ਹੋ ਬਾਹਿਰ ਬੇਖ ਸਰੀਰ ਬੰਦਗੀ ਧਰਤਿ ਹੈਂ॥੪੨॥ ਗਰਬ ਕਰਹਿਂ ਨਿਜ ਰਿਦੇ-ਖੁਦਾਇ ਕਿ ਯਾਦ ਹੈ-।ਛੁਛੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹੀਨ ਬੇਖ ਸਭਿ ਬਾਦ ਹੈ।ਬਿਸ਼ੈ ਮੋਹ ਮਹਿਂ ਫਸੇ, ਸਦਾ ਮਨ ਤਹਿਂ ਬਸੈ।ਹੋ ਉਰਝੇ ਸ੍ਵਾਦਨ ਬਾਦ[੨੨] ਪ੍ਰਭੂ ਰਸ ਕਿਉਂ ਰਸੈ[੨੩]॥੪੩॥ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਮਨ ਤਿਨ ਹੁਤੋ ਬਤਾਯੋ

[੧]ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। [੨]ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ। [੩]ਜਗਤ ਦੇ। [੪]ਵੰਦਨ ਜੋਗ ਨੂੰ। [੫]ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ। [੬]ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ। [੭](ਮਾਨੋਂ) ਰੋਗੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ। [੮]ਵਲਵਲਾ ਉਠਿਆ (ਪਜਾਰ ਦਾ)। [੯]ਵੇਖਣ ਲਗਾ। [੧੦]ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਵਰਗੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੇ। [੧੧]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਦੁਖਾਂ ਦੇ। [੧੨]ਝੋਰੇ। [੧੩]ਹੋਏ ਤਕੜੇ। [੧੪]ਆਦਰ ਨਾਲ। [੧੫]ਮਨੁਖ। [੧੬]ਮੂੰਹੋਂ। [੧੭]ਕੋਈ ਹੋਰ ਜੇ ਪੁਛੇ। [੧੮]ਸਾਨੂੰ। [੧੯]ਕੀ ਦਸਾਂਗੇ(ਅਸੀਂ)। [੨੦]ਮੁਖੋਂ। [੨੧]ਸੱਚਾ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਜਾਣਾਂਗੇ। [੨੨]ਬਿਰਥੇ (ਯਾ ਝਗੜਿਆਂ ਦੇ)ਸੁਆਦਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹਨ। [੨੩]ਕਿਵੇਂ ਰਸੀਏ ਹੋਣ। *'ਗੋ'ਦੀ ਥਾਂ 'ਇਆ' ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਸਭਿ ਸਹੀ। ਕਰਤਿ ਜਗਤ ਕੋ ਧੰਧ ਸਥਿਰ ਇਕ ਛਿਨ ਨਹੀਂ[੧]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਮਯੋ ਨਰੇਸ਼ ਸੁ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪਾਇਕੈ।—ਹੋ ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ ਜੁ ਭਨਯੋ ਦਯਾ ਮਨ ਲਾਇਕੈ—।੪੪। ਬਹੁਰ ਦਰਬ ਕੀ ਬਾਤ ਨਿਬਾਬ ਬਖਾਨਿਆ—ਅਰਧ ਦੇਨ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਅਰਧ ਹਿਤ ਦਾਨਿਯਾ[੨]—। ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਸਦਨ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਿ[੩] ਸੋ[੪]। ਹੋ ਹਮ ਆਏ ਤੁਮ ਨਿਕਟਿ ਭਈ ਇਵ ਜਾਨਿ ਸੋ।੪੫। ਜੀਜਾਜੀ ਇਉਂ ਕਰੀ, ਭਲੀ ਕੈਧੌਂ ਬੁਰੀ। ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੀ ਭੀਰ ਹੁਤੀ ਤਹਿਂ ਬਹੁ ਜੁਰੀ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨੇ ਇਹ ਵਾਕ ਹਸੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਭਈ'। ਹੋ ਸੁਨਿ ਇਵ ਸ਼੍ਰਵਨ ਜਰਾਮ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਦੂਰ[੫] ਗਈ ॥੪੬॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਜਰਾਮ ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਬੈਨ ਆਨਨੈਂ[੬] ਬਖਾਨ ਹੈ। 'ਭਲੀ ਸਦੀਵ ਆਪ ਕ੍ਰਿਤ, ਕੋ[੭] ਬੁਰੀ ਸੁ ਮਾਨ[੮] ਹੈ। ਮਯੰਕ[੯] ਮਾਰਤੰਡ[੧੦] ਜਯੋਂ ਪ੍ਰਮਾਨਨੈਂ[੧੧] ਅਨੰਦਦਾ[੧੨]। ਧਰਾਵਤਰ[੧੩] ਆਪ ਤੈਸ ਮੋਖ ਦਾਨ ਦਾਸ ਦਾ[੧੪]' ॥੪੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨ ਪੁਨਿ 'ਆਇ ਕਿ ਨ ਪਰਤੀਤਿ? ਅਬ ਲੌ ਕਿਧੌਂ[੧੫] ਸੰਦੇਹ ਉਰ, ਕਰਹੁ ਨ[੧੬] ਅਸਥਿਰ ਚੀਤ[੧੭]'! ॥ ੪੮ ॥ ਉਠਉ ਰਸੋਈ ਜੇਵੀਂਏ ਭਰਮ ਨ ਭੂਲ ਕਰੇਹੁ। ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਨਾਨਕ ਨਿਕਟਿ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਤੰਜਿ ਦੇਹੁ'॥੪੯॥ ਅੜਿੱਲ॥ '[੧੮]ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਧੰਨ! ਅਮਰ ਗਨ[੧੯] ਮੰਨਿ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਭਗਨੀ[੨੦] ਤਿਨ ਕੇਰਿ, ਅਧਿਕ ਮਤ[੨੧], ਧੰਨ ਹੈਂ[੨੨]। ਹੌਂ ਭੀ ਕਛੁਅਕ ਧੰਨ ਅਪਨ ਉਰਮਹਿਂ ਲਖੌਂ[੨੩]। ਹੋ ਜਗ ਪ੍ਰਸੰਗ[੨੪] ਮਮ ਤੋਰ ਭਯੋ ਅਸ ਬਿਧਿ ਪਿਖੌਂ[੨੫]' ॥੫੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਭਨਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖਰਾਸ! ਆਗੈ ਅਮੀ[੨੬] ਪਟੰਤਰੈ[੨੭] ਔਰ ਸੁਨਹੁ ਇਤਿਹਾਸ॥ ੫੧ ॥ ਅੜਿੱਲ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿ ਬਹੁਰ ਸੰਗ ਨਾਨਕ ਲਿਯੇ। ਉਠੇ ਅਚਨ ਬਰ[੨੮] ਅਸਨ ਜਰਾਮਹਿ ਸੁਖ ਭਏ। ਮੁਝ ਕੋ ਲੀਨੋ ਸੰਗ ਸੁ ਭੋਜਨ ਖਾਨਿ ਕੇ। ਹੋ ਗਏ ਰਸੋਈ ਥਾਨ ਮੁਦਿਤ[੨੯] ਮਨ ਮਾਨਿ ਕੇ ।੫੨॥ ਓਦਨ[੩੦] ਸਰਪੀ[੩੧] ਸਿਤਾ[੩੨] ਪਹਿਤ[੩੩] ਅਤਿ ਸਾਦਿਆ[੩੪]। ਰੁਚਿ

---

[੧]ਭਾਵ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਥਿਰ ਨਹੀਂ। [੨]ਦਾਨ ਵਾਸਤੇ। [੩]ਕਰਕੇ। [੪]ਉਹ (ਨਵਾਬ)। [੫]ਛਿਪ। [੬]ਮੁਖੋਂ। [੭]ਕੌਣ। [੮]ਮੰਨੇ। [੯]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੧੦]ਸੂਰਜ। [੧੧]ਜੈਸੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ। [੧੨]ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤੇ ਹਨ। [੧੩]ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਅਵਤਾਰ। [੧੪]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮੋਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [੧੫]ਕਿਤੇ, ਜਾਂ। [੧੬]ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [੧੭]ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਥਿਰ। [੧੮]ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਕਥਨ। [੧੯]ਦੇਵਤੇ ਸਾਰੇ। [੨੦]ਭੈਣ। [੨੧]ਤੇਰੀ ਮਤ ਵੱਧ ਹੈ। [੨੨]ਤੂੰ ਬੀ ਧੰਨ ਹੈਂ। [੨੩]ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। [੨੪]ਸਨਬੰਧ। [੨੫]ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ। [੨੬]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [੨੭]ਤੁੱਲ। [੨੮]ਉੱਤਮ। [੨੯]ਖੁਸ਼। [੩੦]ਚਾਵਲ। [੩੧]ਘਿਉ। [੩੨]ਖੰਡ। [੩੩]ਦਾਲ। [੩੪]ਬੜੇ ਸੁਆਦੀ।

ਅਨਰੂਪੇ[1] ਖਾਇ ਉਠੇ ਸਹਿਲਾਦਿਆ[2]। ਪੁਨ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਇ ਪੌਢਿਯੋ[3] ਪਰਮ ਸੁਖ। ਹੋ ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਭੈ[4] ਟਰਿ ਜਾਹਿੰ ਦੂਖ ॥ ੫੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਤਿਤ ਸੁਨਤਿ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਧਾ ਦੈਨ। ਅਘ ਓਘਨ ਮਲ ਹਰਨ ਕੋ ਜਲ ਸਮ ਹੈ[5] ਸੁਖਐਨ ॥੫੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਸੀਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਚਰਣ ਧੂੜ ਮੰਗਲ। ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦਾ ਪੇਕੇ ਜਾਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ ਐਨ ਕੀ ਚਰਨ ਕਵਲ ਲੇ ਧੂਰਿ।
ਨਿਜ ਮਨ ਮੁਕਰਹਿ ਮਾਂਝ ਕੈ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਰਸ ਰੂਰਿ ॥ ੧ ॥

{ ਕਰੁਨਾ ਐਨ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ [ਸੰਸ:, ਕਰੁਣਾ ਐਨ]
ਮੁਕਰਹਿ=ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਮੂੰਹ ਵੇਖਣ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ [ਸੰਸ:, ਮੁਕਰ]
ਮਾਂਝਕੈ=ਮਾਂਜਕੇ, ਮੈਲੇ ਹੋਏ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਪਰ ਥਿੰਧੇ ਹੱਥ ਲਗ ਗਏ ਹੋਣ ਧੂੜ ਸੁਆਹ ਆਦਿ ਨਾਲ ਮਾਂਜ ਕੇ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਰੂਰਿ=ਉੱਤਮ, ਸੁੰਦਰ। [ਸੰਸ:, ਰੁਚ=ਚਮਕੀਲੀ] }

ਅਰਥ–ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਂਜ ਕੇ ਰਸ ਭਰੀ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ॥ਬਾਲੇ ਕੋ ਮੁਖ ਸ਼ਸ਼ਿਹ ਸੁਧਾਸੀ[6]। ਕਥਾ ਕਹਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਾਸੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਕਬਿ ਕਬਿ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ। ਲਗਹਿ ਸਮਾਧਿ ਅਡੋਲ ਸੁਹਾਵਹਿ॥੨॥ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਚਨ ਖੋਲਹਿਂ ਜਬਹੀ। ਬਾਲਾ ਕਹਿਨ ਲਗਹਿ ਪੁਨਿ ਤਬਹੀ। ਕਰਨ ਪੁਟਨ ਸੰਗ[7] ਪੀਵਹਿਂ ਸ੍ਰੋਤੇ[8]। ਅਮੀ ਸਮਾਨ[9], ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹਿ ਹੋਤੇ ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਿੰਕਰ ਸੁਖਰਾਸਾ[10]। ਰਹੈਂ ਬੈਸ ਪੁਨਿ ਸੁਸਾ[11] ਅਵਾਸਾ। ਜਨੁ ਬੈਰਾਗ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਦੇਹਾ[12]।ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਾਵਤਿ ਜਗਤਅਨੇਹਾ[13]॥੪॥ ਕਿਧੌਂ[14] ਸ਼ਾਂਤਿਰਸ ਧਾਰਿ ਸਰੂਪ। ਭਾਵ ਦਿਖਾਵਹਿ ਨਿਜ ਅਨਰੂਪਾ[15]। ਕਿਧੌਂ ਧਰਨੋ ਉਪਕਾਰਿ

[1]ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ। [2]ਸਹਿਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ। [3]ਬਿਰਾਜੇ। [4]ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ। [5]ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਜਲ ਸਮਾਨ ਹੈ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਹਰਨ ਨੂੰ। [6]ਬਾਲਾ (ਆਪਣੇ) ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੀ। [7]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਡੋਂਨਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਨੋ। [8]ਸੁਨਨੇ ਵਾਲੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ [9]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੀ। [10]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦਾਤੇ। [11]ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ। [12]ਦੇਹ ਧਾਰਕੇ। [13]ਨਿਰਮੋਹਤਾ। [14]ਜਾਂ। [15]ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਨੌਂ ਰਸ ਗਿਣੇ ਹਨ, ਹਰ ਰਸ ਦੇ ਭਾਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਥਾਈ ਤੇ ਸੰਚਾਰੀ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਨਿਰਵੇਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਆਪਣੇ ਅਨਕੂਲ ਦਾ ਭਾਵ (ਨਿਰਵੇਦ) ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਰੀਰਾ। ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ॥੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਿਰ ਪਰ ਨੁਕਤਹਿ[1] ਜੁਗਲ ਗਜ[2], ਖਫਨੀ ਗਰਿ[3] ਬਰ[4] ਚੀਰ[5]। ਸੈਬਨਾਨਾ[6] ਸੁੰਦਰ ਸਜੈ ਧਰਜੋ ਸੁ ਬੇਖ ਸਰੀਰ ॥੬॥ਚੌਪਈ॥ ਬੈਸੇ ਥੇ ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਸੂਲਾ[7]। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾ ਮੂਲਾ।ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਜਿਹ ਕੇ ਸੰਗਾ।ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਉਠਤਿ ਤਰੰਗਾ ॥੭॥ ਮਨਹੁਂ ਗਜਾਨ ਨਿਜ ਦਲ ਸੌਂ[8] ਬੈਸਾ[9]। ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਮ,ਭੇਸਾ। ਜਨੁ ਅਗਜਾਨ ਅਪਨ ਤਨ ਧਾਰੀ[10]। ਦਲ ਲੈ ਕਰਜੋ ਕ੍ਰੋਧ ਅਗਵਾਰੀ ॥੮॥ ਉਰ ਮਹਿਂ ਚਹਿਤ ਪਲਾਇਨ[11] ਕੀਨਾ। ਆਇ ਠਾਂਢ[12] ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਆਸੀਨਾ। ਧਰਿ ਨਿਸ਼ਠੁਰਤਾ[13] ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।'ਅਬ ਫਕੀਰ ਕੋ ਬੇਖ ਸੁਧਾਰੇ !॥੯॥ਦੋਹਰਾ॥ ਧਰਿਕਰਿ ਬੇਖ ਦਿਖਾਵਈ ਸਾਧ ਬਨਜੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ।ਉਭੈ[14] ਆਤਮਜ[15], ਭਾਰਜਾ[16] ਕਹੁ ਕਿਹ ਭਾਂਤ ਬਿਤਾਹਿਂ? ॥੧੦॥ ਚੌਪਈ॥ਹਮਹਿ ਦੁਸਹਿ[17]ਦੁਖ ਦੇਨੇ ਹੇਤੂ। ਜਨਮਜੋ* ਤੂੰ ਜਿਉਂ ਭਵ ਉਦਿ-ਕੇਤੂ[18]। ਇਵ ਜੇ ਹੋਨਾ ਹੁਤੋ ਫ਼ਕੀਰਾ।ਕਰ ਬਿਆਹ ਕਿਉਂ ਡੋਬ ਅਧੀਰਾ[19] ॥੧੧॥ਸਰਬ ਦਰਬ ਕਰਿ ਦੀਨ ਖੁਆਰੂ।ਅਬ ਭਾ ਸਾਧ ਅਵਾਸ ਉਜਾਰੂ[20]। ਹੁਤੋ ਬਿੱਤ ਸਭਿ ਖੋਯੋ ਜੇਤਾ।ਸੋ ਅਬ ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੋ ਦੇਤਾ॥੧੨॥ਤਿਹ ਪਰ

---

[1]ਸਾਫਾ। [2]ਦੋ ਗਜ (ਲੰਮਾ)। [3]ਗਲੇਵਿਚ। [4]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। [5]ਬਸਤ੍ਰ। [6]ਚਾਦਰ। [7]ਕੇ ਸੂਲ=ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਲ ਰੂਪ ਯਾ ਦੁਖ ਰੂਪ। ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਖੋਟੇ ਸੁਭਾਵ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫੁਲ ਸਮਾਨ ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਵਜੂਦ ਕੰਡੇ ਹਾਰ ਚੁਭਦਾ ਹੈ, ਜੀਕੂੰ, ਬਿਰਹ ਤਾਪ ਨਾਲ ਆਪ ਤਪ ਰਹੀ ਬਿਰਹਨੀ ਨੂੰ ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤਪਤ ਲਗਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਕੇਸ਼ੂਲ=(ਕ=ਖੁਸ਼ੀ + ਈਸ਼=ਮਾਲਕ। ਊਲ, ਪੁਤ੍ਰ) ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤਾ, ਭਾਵ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਬੀ ਆਪ ਕਲਜਾਨ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਦੇ,ਤੇ ਸਮੇਂ ਬਣੇ ਤੇ ਤਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [8]ਅਪਣੀ ਫੌਜ ਨਾਲ। [9]ਬੈਠਾ ਹੈ। [10]ਭਾਈ ਮੂਲੇ ਤੇ ਚੰਦੋ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਅਗਜਾਨ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਯਾ ਹੈ। [11]ਭਜਾਉਣਾ। [12]ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। [13]ਕਠੋਰਤਾ। [14]ਦੋ। [15]ਪੁੱਤ੍ਰ। [16]ਸੁਪਤਨੀ। [17]ਕਠਨ। [18]ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ ਉਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [19]ਹੇ ਉਤਾਵਲੇ। (ਅ) ਧੀਰਜ ਜਾਂ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ)। [20]ਘਰ ਉਜਾੜੂ।

*ਪਾ:-ਪ੍ਰਗਟਜੋ।

ਕਰਤ ਗੁਜਾਰ ਸੁ ਬੈਸੇ। ਤੋ[1] ਕੁਟੰਬ ਅਬ ਕਰਿਹੈ ਕੈਸੇ? ਕਿਹ ਅਧਾਰ ਜਗ ਮਹਿਂ ਸੋ ਰਹਿਹੀ। ਉੱਤਰ ਕਿਉਂ ਨ ਬਦਨ[2] ਤੇ ਕਹਿਹੀ?॥੧੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਭੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਨਹੀਂ ਲਘੁ[3] ਸੁਤ[4] ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹਿ'। ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਭਨਤਿ ਪੁਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕਿਧੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿ॥੧੪॥ਚੌਪਈ॥ 'ਸੁਣ ਤੋ ਵੇ ਨਾਨਕ! ਕਿਆ ਕੀਤਾ॥ਵਧਯੋ ਕੁਟੰਬਹਿ*ਭਯੋਅਤੀਤਾ॥ਨੇਹੁੰ ਨ ਨਿਜ ਤਨੁਜਨ ਸੋਂ[5] ਕਰਿਈ॥ਨੈਕ ਨ ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਰਿਈ॥੧੫॥ ਦੀਰਘ ਤੁਝ ਢਿਗ ਮੋਦੀ ਕਾਰਾ। ਪਾਵਤਿ ਥੋ ਧਨ ਜਹਾਂ ਅਪਾਰਾ। ਬਹੁ ਮਾਨਹਿਂ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਖਾਨਾ[6]। ਅਸਨ ਬਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ॥੧੬॥ ਕ੍ਰਿਤ ਕੁਟੰਬਹਿ ਤਜਿ ਅਬ ਸੋਊ॥ਭਏ ਰੰਕ ਜਿਉਂ ਆਲਯ ਖੋਊ[7]!ਤਦ ਸੋਵਤਿ ਥੇ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ। ਅਬ ਫਿਰਿਧੋ ਉਦਿਆਨ[8] ਬਿਹਾਲੀ[9] ॥ ੧੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਜੋ ਸਰਬ ਸੁਖ ਤਜਿ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ਅਨੀਤਿ'।ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਸੁਸਰਊ ਕੇ[10] ਬੋਲੇ ਬ੍ਰਿਕਤਹਿਂ ਰੀਤਿ ॥ ੧੮ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਮਿਲਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਪਿੰਡੁ ਕਮਾਇਆ ॥ ਤਿਨਿ ਕਰਤੈ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ ॥ ਲਿਖੁ ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਮਿਲਿ ਮਾਇਆ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮੂਰਖ ਮਨ ਕਾਹੇ ਕਰਸਹਿ ਮਾਣਾ ॥ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਖਸਮੈ ਭਾਣਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਜਿ ਸਾਦ ਸਹਜ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਘਰ ਛਡਣੇ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ॥ ਕਿਛੁ ਖਾਜੈ ਕਿਛੁ ਧਰਿ ਜਾਈਐ॥ ਜੇ ਬਾਹੁੜਿ ਦੁਨੀਆ ਆਈਐ॥ ੨ । ਸਜੁ ਕਾਇਆ ਪਟੁ ਹਢਾਏ ॥ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਬਹੁਤੁ ਚਲਾਏ॥ ਕਰਿ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਸੋਵੈ॥ ਹਥੀ ਪਉਦੀ ਕਾਹੇ ਰੋਵੈ ॥ ੩ ॥ ਘਰ ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ਭਾਈ॥ ਪਾਪ ਪਥਰ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ॥ ਭਉ ਬੇੜਾ ਜੀਉ ਚੜਾਊ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵੈ ਕਾਹੂ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਭਨਨੋ ਸਬਦ ਪਰਮਾਰਥ ਜਾਂਹੀ॥ਤਨਕ ਨ ਪਰਸਯੋ[11]ਤਿਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ॥ਬਿਸ਼ੈ ਵਿਖੈ ਲੰਪਟ ਨਰ ਜੋਊ। ਭਾਵਹਿ ਕਿਉਂ ਬਿਰਕਤਤਾ ਸੋਊ[12] ॥੧੯॥ ਜਿਉਂ ਕਾਮੀ ਨਰ,ਨਾਰਿ ਤਜਾਵਨ[13]।ਕੋਟ ਜਤਨ ਨਹਿਂ ਮਾਨਿ[14] ਸਿਖਾਵਨ। ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ ਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੇਤਾ।ਤਜਿਨ ਤਾਂਹਿ ਸਿਖਵਨ

---

[1]ਤੇਰਾ। [2]ਮੁਖ। [3]ਛੋਟੇ। [4]ਪੁੱਤ੍ਰ। [5]ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ। [6]ਖਾਨ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। [7]ਘਰ ਉਜਾੜੂ। [8]ਜੰਗਲ ਵਿਚ। [9]ਬੁਰੇ ਹਾਲੀ। [10]ਸਸ ਸਹੁਰੇ ਦੇ। [11]ਛੋਹਿਆ। [12]ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਰਤੀ। [13]ਨਾਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ। [14]ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। *ਪਾ:-ਕਬੀਲਾ।

ਨਹਿਂ ਲੇਤ॥੨੦॥ ਤਿਉਂ ਮੂਲੇ ਪੁਨ ਚੋਦੋ ਰਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਬਦ ਧਰਯੋ ਨਹਿਂ ਕਾਨੀ। ਬੋਲੀ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਬੈਨਾ। ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ-ਇਹ ਗੁਨ ਐਨਾ[1]-॥੨੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥'ਅਸ ਵਿਚਾਰਕੇ ਬਚਨ[2] ਅਬ ਭਨਨ ਲਗਾ ਹਮ ਪਾਸ। ਪੂਰਬ ਕਿਉਂ ਨ ਵਿਚਾਰਿਓ ਜਬ ਕੀਨੋ ਘਰ ਵਾਸ ॥੨੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਖਰਚ ਸਦਨ ਕੋ ਦੀਰਘ ਜਾਨਾ। ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਨਿਜ ਤਨ[3] ਠਾਨਾ[4]। ਜੇ ਜਾਨਤਿ ਤੈਂ ਐਸੀ ਕਰਨੀ। ਮੋ ਤਨੁਜਾ ਬਿਪਤਾ ਇਉਂ ਜਰਨੀ[5] ॥ ੨੩ ॥ ਕਿਉਂ ਕਰਤੀ ਤਿਹ ਕੋ ਸਨਬੰਧਾ। ਭਯੋ ਭਾਗ ਜਿਹ ਕੋ ਅਤਿ ਮੰਦਾ। ਹਮ ਹੇਰਹਿਂ ਤਨੁਜਾ ਦੁਖ ਨੈਨਾ[6]। ਤੇਰੇ ਉਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭੈ ਨਾ ॥੨੪॥ ਬਾਲਕ ਪਾਲਕ ਹੋਵਹਿ ਕੌਨ। ਕਿਹ[7] ਆਧਾਰ[8] ਹੋਹਿ ਕਹੁ ਤੌਨ[9]। ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਆਇ ਨ ਕੋਊ। ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋਊ॥੨੫॥ ਤਜਿ ਭਾਜੇ ਤਿਨ ਕੋ ਅਬ ਐਸੇ। ਜਾਮਨਿ ਬਸਿ[10] ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਜੈਸੇ। ਸੁਤ ਕੋ ਮੋਹ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿ। ਜੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਬੰਸ[11] ਬਧਾਵਹਿ ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਨਰ ਸਭੈ ਕਰਿਹੈਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਯਾਸ[12]। ਤਿਨ ਕੋ ਅਬਹਿ ਅਨਾਥ ਕਰਿ ਸਾਧ ਬਨਾ ਦੁਖਰਾਸ॥੨੭॥ਚੌਪਈ॥ਦਰਬ ਫਕੀਰਨ ਸਰਬ ਲੁਟਾਯਾ। ਅਬ ਜੋ ਬਾਕੀ ਤਿਨਹਿ ਦਿਵਾਯਾ। ਅਹੈਂ ਸਾਤ ਸੈ ਸਾਠ ਜੁ ਬਾਕੀ। ਦੇਹੁ ਭਾਰਜਾ[13] ਸੁਧਿ ਲਿਹੁ ਤਾਂਕੀ[14]' ॥੨੮॥ ਮੂਲਾ ਕਹੈ 'ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ। ਪੂਰਬ[15] ਕਰਮਨ ਤੇ ਅਨੁਮਾਨਤਿ[16]। ਇਹ ਹੋਵਹਿ ਇਕ ਦਯੋਸ[17] ਫਕੀਰਾ। ਭੀ ਤਸ ਬਿਧਿ[18], ਕਿਯ ਬੇਖ ਸਰੀਰਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਹਿ ਜਰਾਮ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨਾ। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਗੁਨ ਐਨਾ। ਉੱਤਰ ਤਿਨਕੋ ਦੇਇ ਨ ਕੋਊ। ਕਰੀ ਮਸ਼ਟਿ ਵਡ ਜਾਨੋ[19] ਸੋਊ ॥੩੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਰੇਸ਼[20] ਧਨ ਭੇਜ ਦਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲ। ਅਸੀ* ਅਧਿਕ ਪੁਨਿ ਤੀਨ ਸੈ ਆਨੇ ਨਿਕਟਿ ਗੁਪਾਲ॥ ੩੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੀਨ ਜਰਾਮ ਹਾਥ ਸੋਂ ਦਰਬਾ। ਜਾਇ ਸੁਲਖਣੀ ਢਿਗ ਦਿਯ ਸਰਬਾ। ਅਰਧ

---

[1]ਇਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [2]ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਬਚਨ। [3]ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ। [4]ਧਾਰ ਲਿਆ। [5]ਸਹਿਣੀ ਹੈ। [6]ਧੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੁਖਦੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਅਖੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਧੀ ਦਾ ਦੁਖ। [7]ਕੀਹ। [8]ਆਸਰਾ। [9]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। [10]ਰਾਤ ਰਹਿਕੇ। [11]ਆਪਣੀ ਕੁਲ। [12]ਜਤਨ। [13]ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ। [14]ਉਸ ਦੀ। [15]ਪਿਛਲੇ। [16]ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। [17]ਇਕ ਦਿਨ। [18]ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ। [19]ਵੱਡੇ ਜਾਣਕੇ। [20]ਨਵਾਬ ਨੇ। *ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪਾਠ-ਤੀਸ-ਭੀ ਹੈ।

ਰਹੇ ਸੋ ਖਾਨ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਦਏ ਫਕੀਰਨ ਜਹਾਂ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੨॥ ਸੋ ਬਾਸੁਰ ਤਹਿਂ ਬੀਤਯੋ ਸਗਰਾ। ਸਾਸੁ ਸਸੁਰ ਕੋ ਕਰਤਯੋ ਝਗਰਾ। ਰਜਨੀ[1] ਭਈ ਆਨਿਕਰਿ ਜਬਹੀ। ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਪੌਢੇ[2] ਘਰ ਸਭਿ ਹੀ॥੩੩॥ ਅਰ-ਣੋਦਤ[3] ਉਠਿ ਆਰਤਿਹਾਰੀ[4]। ਗਵਨੇ ਜਹਿਂ ਸਰਿਤਾ ਬਰ ਬਾਰੀ[5]। ਕਰਿ ਦਾਂਤਨ ਮੁਖ ਜਲਜ[6] ਪਖਾਰਾ[7]। ਪੁਨਿ ਮੱਜਨ[8] ਕਿਯ ਵੇਂਇ[9] ਮਝਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਪੌਂਛ ਸਰੀਰਾ। ਕੀਨ ਕੁਪੀਨਹਿ[10] ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ। *ਭੇ ਇਸਥਿਤ ਤਹਿਂ ਹੇਰਯੋ ਰੌਰਾ। ਹੁਤੋ ਜਗਾਤੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਠੌਰਾ ॥੩੫॥ ਇਕ ਦ੍ਵਿਜ ਧੇਨੁ ਆਨਿਤੋ ਰੋਕਾ। 'ਦੇਉ ਜਗਾਤ[11] ਆਨਿਤੋ ਸੋਕਾ[12]'। ਜਾਚੇ ਕਿਤਕ, ਨਹੀਂ ਤਿੰਹ ਪਾਸੀ। ਦ੍ਵਿਜ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੩੬ ॥ ਚੌਂਕਾ ਧੋਤੀ ਟਿੱਕਾ ਮਾਲਾ। ਭਲੇ ਬਨਾਉ ਲਖਯੋ ਕਿਰਪਾਲਾ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਗਊ ਕੀ† ਮੋਚਨ ਰੋਕਾ[13]। ਤਿਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਸ਼ਲੋਕਾ ॥ ੩੭ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

ਗਊ ਬਿਰਾਹਮਣ ਕਉ ਕਰੁ[14] ਲਾਵਹੁ ਗੋਬਰਿ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ॥ ਧੋਤੀ ਟਿਕਾ ਤੈ ਜਪ ਮਾਲੀ ਧਾਨੁ ਮਲੇਛਾਂ ਖਾਈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਸੰਜਮੁ ਤੁਰਕਾ ਭਾਈ ॥ ਛੋਡੀ ਲੇ ਪਾਖੰਡਾ ॥ ਨਾਮਿ ਲਇਐ ਜਾਹਿ ਤਰੰਦਾ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ॥ ਛੁਰੀ ਵਗਾਇਨਿ ਤਿਨ ਗਲਿ ਤਾਗ ॥ ਤਿਨ ਘਰਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੂਰਹਿ ਨਾਦ ॥ ਉਨ੍ਹਾ ਭਿ ਆਵਹਿ ਓਈ ਸਾਦ॥ ਕੂੜੀ ਰਾਸਿ ਕੂੜਾ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਕਰਹਿ ਆਹਾਰੁ ॥ ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਾ ਡੇਰਾ ਦੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੂੜੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ ॥ ਹਥਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ॥ ਨੀਲ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਮਲੇਛ ਧਾਨੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਪੁਰਾਣੁ ॥ ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ

---

[1]ਰਾਤ। [2]ਟਿਕੇ। [3]ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ। [4]ਦੁਖ ਹਰਤਾ(ਗੁਰੂ ਜੀ)। [5]ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਜਲ ਵਾਲੀ। [6]ਮੁਖ ਕੰਵਲ। [7]ਧੋਤਾ। [8]ਇਸ਼ਨਾਨ। [9]ਵੇਈਂ ਨਦੀ। [10]ਲੰਗੋਟੀ ਯਾ ਲੰਗੋਟੀ ਵਰਗਾ ਤੇੜ ਦਾ ਕਪੜਾ। [11]ਮਸੂਲ ਦੇਹ। [12]ਲੈ ਆਇਆ ਹੈਂ(ਤੂੰ ਗਊ ਨੂੰ)ਸੁੱਕਾ। [13]ਬਾਹਮਣ ਤੇ ਗਊ ਦੀ ਰੋਕ ਹਟਾਉਣ ਲਈ। [14]ਮਸੂਲ।

*ਇਥੋਂ ਤੋਂ ਲੇਕੇ ੩੯ ਅੰਗ ਵਿਚ—ਨਸਾਵਾ—ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛਪਣ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਖੱਤਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੇ ਕੱਟ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ,ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਗਊ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੀ।

ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ ॥ ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ ॥ ਦੇਕੇ ਚਉਕਾ ਕਢੀ ਕਾਰ ॥ ਉਪਰਿ ਆਇ ਬੈਠੇ ਕੂੜਿਆਰ ॥ ਮਤੁ ਭਿਟੈ ਵੇ ਮਤੁ ਭਿਟੈ ॥ ਇਹੁ ਅੰਨੁ ਅਸਾਡਾ ਫਿਟੈ ॥ ਤਨਿ ਫਿਟੈ ਫੇੜ ਕਰੇਨਿ ॥ ਮਨਿ ਜੂਠੈ ਚੁਲੀ ਭਰੇਨਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ਸੁਚਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਤਰਕ ਸਮੇਤਾ। ਪਰਸੇ ਚਰਨ ਖੱਤ੍ਰੀ ਚਿਤ ਚੇਤਾ। 'ਮੈਂ ਭੂਲੋਂ ਤੁਮ ਮਾਰਗ ਪਾਯੋ। ਧਨ ਲਾਲਚ ਤੇ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਯੋ' ॥੩੮॥ ਹੇਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵਾ। ਤਰਕੋ ਕਸ਼ਟ ਤੇ, ਮੋਹ ਨਸਾਵਾ। ਬਹੁਰ ਗਏ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ। ਬੈਸੇ ਤਹਿਂ ਜਗ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰਾ ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਨਿ ਪੁਰਿ ਬਰੇ ਨ ਆਇ ਕੈ ਬਾਹਰ ਬਾਸੁਰ ਰੈਨ। ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ,ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨਿ ਬੈਨ ॥੪੦॥ਚੌਪਈ॥ ਬਾਲਾ ਬਰਨਤਿ[1]:—ਬਹੁਰੋ ਮੂਲਾ। ਲਖਤਿ ਨ[2] ਭੇਦ ਭਰਮ ਮਹਿਂ ਭੂਲਾ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਨਿਜ ਨਗਰਾ। ਸਦਨ ਸੰਭਾਰਨ ਕਾਰਜ ਸਗਰਾ ॥ ੪੧॥ ਆਨਨ ਸੋਂ ਇਵ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਸੁਨਹੁ ਸੁਲਖਨੀ ਸੁਤਾ ਹਮਾਰੀ ! ਇਹ ਠਾਂ ਅਬ ਨ ਤੋਰ ਕਛੁ ਕਾਜਾ। ਤਵ ਪਤਿ ਭਾ ਫਕੀਰ ਤਜਿ ਲਾਜਾ ॥ ੪੨ ॥ ਅਪਰਹਿ ਕਵਨ ਕਰਹਿ ਨਿਰਬਹਿਵਾ[3]। ਸਦਨ ਚਲਹੁ ਮੁਝ ਹੈ ਸੁਖ ਤਹਿੰਵਾ। ਕਰਮ ਮੰਦ ਹਹਿਂ ਸੁਤਾ ! ਤੁਮਾਰੇ। ਘਰ ਉਜਰਯੋ ਇਸ ਹਾਲ ਭਤਾਰੇ[4,5]' ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬਦਨ ਤੇ 'ਇਉਂ ਨ ਬਨੈ ਇਹ ਬਾਤ। ਕਿਉਂ ਭਰਜਾਈ ਕੋ ਅਬੈ ਜਾਨਿ ਦੇਉਂ ਸੰਗਿ ਤਾਤ ॥ ੪੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਕ ਤੋ ਕਰੀ ਭ੍ਰਾਤ ਗਤਿ[5] ਐਸੇ। ਦੁਤਿਯ ਜਾਤਿ ਭਰ-ਜਾਈ ਤੈਸੇ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਉਰ ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਧਰਿਹੋਂ। ਨਿਜ ਮਨ ਪਰਚਾ ਕਿਹ ਸੰਗ ਕਰਿਹੋਂ'॥੪੫॥ ਚੰਦੋ ਰਾਣੀ ਬੈਨ ਅਲਾਇ। 'ਕਿਹ ਅਵਿਲੰਬ[6] ਰਹਹਿ ਇਹ ਜਾਏ'। ਜਿਹ ਕੋ ਭਰਤਾ ਭਯੋ ਫਕੀਰਾ। ਧਰੈ ਧੀਰ ਕਿਉਂ, ਭਈ ਅਧੀਰਾ[8] ॥ ੪੬ ॥ ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿਨ ਬਨੈ ਨਹਿਂ ਇਹ ਕੋ। ਨਿਕਟਿ ਨ ਸਾਸੁ ਸਸੁਰ ਘਰ ਜਿਹਂ ਕੋ। ਘਰ ਕੇ ਖਰਚ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਜੇਈ। ਹਿਤੂ ਬਿਨਾ ਕੋ ਸਾਰ ਨ ਲੇਈ ॥੪੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਹੈਂ ਆਤਮਜ ਬੈਸ ਲਘੁ ਰਿਦੇ

---

[1]ਆਖਦਾ ਹੈ। [2]ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ। [3]ਤੇਰਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ। [4]ਪਤੀ ਦਾ (ਘਰ)। [5]ਹਾਲਤ। [6]ਕਿਸ ਆਸਰੇ। [7]ਏਸ ਥਾਵੇਂ। [8]ਬੇ-ਆਸਰਾ।

ਨ ਸੁਧਿ ਤਿਨ ਕੋਇ। ਪਿਤਾ ਨ ਆਨਿ ਦੁਲਾਰਹੀ ਭੇ ਅਨਾਥ ਸਮ ਸੋਇ ॥ ੪੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਿਹ ਅਧਾਰ ਏ ਦੋਊ ਬਾਲਕ । ਹਮ ਘਰ ਚਲਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ[1]। ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਕਮਾਈ। ਦੇਹਿਂ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਨਿਜ ਮਾਈ[2]॥੪੯॥ ਭਨੈ ਨਾਨਕੀ 'ਮਾਸੀ ਸੁਨਿਯੇ। ਤੂੰ ਸਯਾਨੀ ਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗੁਨਿਯੇ।ਭ੍ਰਾਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਮ ਰੂਪਾ।ਜਿਹ ਕੇ ਕਰਤਬ ਜਗਤ ਅਨੂਪ॥੫੦॥ ਮਾਨਵ[3] ਕੇ ਨ ਕਰਮ ਹੈਂ ਐਸੇ। ਕਰਤਿ ਅਲੌਕਿਕ[4] ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੈਸੇ। ਹੇਰਤਿ ਸੁਨਤਯੋਂ[5] ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ। ਸਪਥ ਮੋਹਿ[6], ਨਹਿਂ ਉਚਰੋਂ ਦੰਭਾ[7] ॥ ੫੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਗਲ ਨਗਰ ਨਰ ਪਰਸਪਰ ਉਚਰਤਿ ਭੇ ਬਹੁ ਬਾਰ।–ਸਰਬ ਦਰਬ ਖਰਚਨ ਕਰੈਂ, ਤੋਟਾ ਹੋਇ ਅਪਾਰ ॥੫੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਖੋਇ ਦਰਬ ਕੋ ਜਾਵਹਿ ਭਾਜੂ। ਕਿਧੌਂ ਗਹੈ ਖਾਨਨ ਸਿਰਤਾਜੂ[8]–। ਕੇਤਿਕ ਆਨ ਕਹੈਂ ਹਮ ਪਾਸਾ। ਸੁਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਹਿਂ[9]ਮਾਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸਾ[10] ॥੫੩॥ ਖਰਚੇ ਦਰਬ ਨਰੇਸ਼[11] ਸਮਾਨਾ। ਜਾਚ[12] ਨ ਕੋਊ ਛੂਛ[13]ਪਯਾਨਾ।ਕਰੈ ਖਾਨ ਨਿਜ ਲੇਖਾ ਜਬਹੀ। ਬਾਕੀ ਨਿਕਸਹਿ ਅਧਿਕਹਿ[14] ਤਬ ਹੀ ॥੫੪॥ ਪੁਨ ਵੇਈਂ ਮਹਿਂ ਬਾਸੁਰ ਤੀਨਾਂ। ਰਹੇ ਖੋਜ ਨਹਿਂਕਾਹੂੰ ਚੀਨਾ।ਆਨਿ ਦੁਕਾਨਹਿ ਸਰਬ ਲੁਟਾਈ।ਲੂਟਤਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ,ਤੋਟ ਨ ਆਈ॥੫੫॥ਮਾਸੀ!ਔਰਭਈ ਇਹਬਾਤਾ।ਜੋਮਸੀਤ ਸਭਿਤੁਮਬਖਯਾਤਾ। ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਐਸੀ ਕਿਹ ਨਰ ਮਾਂਹੀ।ਵਰਤੀਰਿਦੇ ਬਤਾਵਹਿ ਤਾਂਹੀ[15]॥੫੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਰਜਾਈ ਪਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕਛ ਜੇ ਕਰਤੋ ਮਮ ਭ੍ਰਾਤ । ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰਿ ਬੇਨਤੀ ਬਖਸ਼ਾਵਤਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ॥੫੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਰੋਸ ਰਤੀਕ ਨ ਹੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਕੋ ਕੁਚਾਲ ਤਿਨਕੇ ਤਨ ਨਾਂਹੀ। ਆਵਤਿ ਜੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਸੋ ਕਰਿਈਂ। ਕਿਸੂ ਲੋਕ ਕੀ ਲਾਜ ਨ ਧਰਿਈਂ* ॥੫੮॥ਤਿਹ ਪਰ ਨਹਿਂ ਬਸ ਮਾਸੀ ! ਹਮਰਾ। ਸਭਿ ਗੁਨਐਨ ਜਮਾਤਾ ਤੁਮਰਾ। ਮਰਮ[16] ਜੁ ਤਿਸਕੋ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਬੇਖ ਇਉਂ ਠਾਨਾ[17] ॥ ੫੯ ॥

---

[1]ਪਾਲਨਾ ਹੋਵੇਗੀ। [2]ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ। [3]ਮਾਨੁਖ। [4]ਅਚਰਜ। [5]ਵੇਖਦਿਆਂ–ਸੁਣਦਿਆਂ। [6]ਸਹੁੰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। [7]ਬਨਾਵਟ, ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ। [8]ਖਾਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ (ਨਵਾਬ)। [9]ਵੇਖਦੇ ਸਾਂ। [10]ਡਰ ਮੰਨਦੇ ਸਾਂ। [11]ਰਾਜੇ। [12]ਮੰਗਕੇ। [13]ਖਾਲੀ। [14]ਵਾਧਾ। [15](ਕਿਸੇ ਦੇ) ਦਿਲ ਵਰਤੀ ਗਲ ਦੱਸ ਦੇਵੇ। [16]ਭੇਦ। [17]ਕੀਤਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਕਾਨ ਨ ਕਰਹੀ।

ਰਹਿਨ ਦੇਉ ਇਹ ਠਾਂ ਭਰਜਾਈ[1]। ਕਰਿ ਮੁਝ ਪਰਉਪਕਾਰ ਭਲਾਈ। ਜੇ ਹਠ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਅਬਹੀ। ਓਦਰ ਜਾਇ ਰਿਦਾ ਮਮ ਤਬਹੀ' ॥੬੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੂਲਾ ਭਾਖੇ 'ਅਬ ਇਹਾ ਤਜਿ ਕਰਿ ਹਮ ਨੀਹਂ ਜਾਇਂ। ਲੇ ਜਾਵ-ਹਿੰਗੇ ਸੰਗ ਨਿਜ, ਰਹਨਿ ਨ ਹਸਾਂ[2] ਬਨਿ ਆਇ' ॥੬੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਹੁਰ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਸੁਨਿ ਮਾਸੀ! ਨਹਿਂ ਜੋਰ ਹਮਾਰੇ। ਹਮਰੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਹੁ ਜਿ ਕਾਨਾ। ਛੋਰਿ ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਇਹ ਇਸਥਾਨਾ ॥ ੬੨ ॥ ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੇਵਹਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਸੇਵ ਬਲ ਜਿਤੋ ਹਮਾਰਾ।ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈ ਦੀਨਾ। ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਖਾਵਹਿਂ ਭੇਦ ਬਿਹੀਨ॥ ੬੩॥ ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿਨ ਨ ਤੁਮ ਮਨ ਭਾਈ। ਤੌ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇਹੁਂ ਪੁਜਾਈ। ਰਹਹਿ ਸਾਸੁ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸੁਖਾਰੀ। ਕਰਹਿ ਸੁ ਪੌਤ੍ਰਨ[3] ਕੀ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰੀ[4]' ॥ ੬੪ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ ਜਰਾਮੂ।–ਤਜਹਿਂ ਨ, ਲੇ ਜਾਵਹਿਂ ਨਿਜ ਧਾਮੂ–। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹੇ ਨ ਮਾਨਹਿਂ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾ-ਨਹਿ ॥ ੬੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੋ ਛੋਰਿਯੇ ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਮਾਤ'। ਬਹੁ ਝਗਰੇ ਸੋਂ ਮਨੇ ਇਵ, ਭੀ ਸਲਾਹਿ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ॥ ੬੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੋ ਰਹੇ ਅਵਾਸੂ।ਤੱਦਪਿ ਉਰ ਮੁਝ ਬਹੁ ਧਿਰਵਾਸੂ। ਲੇਤਿ ਦੇਤਿ ਮਾਸੀ ਸੁਧ ਰਹਿਯੇ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਸੰਦੇਸੇ ਕਹਿਯੇ॥੬੭॥ਬਿਸਰ ਨ ਜੱਯੇ ਉਰ ਹਿਤ ਧਰਿਯੇ। ਕਦੇ ਆਪ ਆਵਨ ਮਨ ਕਰਿਯੇ। ਹਮਰੇ ਅਵਗੁਨ ਮਨ ਨ ਵਿਚਰਿਯੇ। ਪਾਛਲ ਰੋਸ ਸਰਬ ਸੋ ਹਰਿਯੇ' ॥੬੮॥ ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਜਬਹੀ। ਮਿਲੀ ਸੁਲਖਣੀ ਹਿਤ ਕਰਿ ਤਬਹੀ। ਲੋਚਨ ਨੀਰ ਬਿਮੋਚਤਿ ਦੋਊ। ਭਈ ਬਿਰਹਿ ਤੇ ਦੁਖੀਆ ਸੋਊ ॥ ੬੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੈ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ[5] ਧਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਸੀਸ। ਲਾਇ ਗਰੇ ਸੋਂ ਨਾਨਕੀ ਹਿਤ ਸੋਂ ਦੀਨਿ ਅਸੀਸ ॥ ੭੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਖਮੀਦਾਸ ਸੀਸ[6] ਕਰ ਫੇਰਾ। ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਬੇਰਾ।ਆਨਨ ਭਨਤਿ ਨ ਜਾਨਤਿ ਤਿਨ ਕੋ। ਹੇਰਿ[7] ਬਿਰਹ[8] ਹੋਵਤਿ ਦੁਖ ਮਨ ਕੋ ॥੭੧॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੋ ਲੈ ਨਿਜ ਅੰਕਾ[9]।ਸੂੰਘਤਿ[10] ਮਾਤਾ ਬਦਨ ਮਯੰਕ।ਜਿਉਂ ਗੋ[11] ਬਤਸਹਿ[12] ਤਜਿ

---

[1] ਏਥੇ ਭਰਜਾਈ ਨੂੰ। [2] ਇਥੇ। [3] ਪੋਤ੍ਰਿਆਂ ਦੀ। [4] (ਮੇਰੀ ਮਾਂ) ਕਰੇਗੀ ਪਾਲਨਾਂ। [5] ਹਟਕੋਰੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [6] ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ। [7] ਵੇਖ ਕੇ। [8] ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ। [9] ਗੋਦੀ। [10] ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ। [11] ਗਾਂ। [12] ਵੱਛੇ ਨੂੰ।

ਨ ਸਕਾਹੀ। ਤਿਉਂ ਲਗਾਇ ਗਰ[1] ਛੋਰੰਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੭੨ ॥ ਰੁਦਨ ਅੱਸ਼੍ਰ ਸੋਂ ਬਦਨ ਭਿਗੋਏ[2]। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮੋਹ ਬਿਖੈ ਮਨ ਭ੍ਰੋਏ[3]। ਸ੍ਰੀ ਜੈਰਾਮੋ ਨਾਨਕੀ ਦੋਊ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਮੋਚਤਿ[4] ਸੋਊ ॥ ੭੩ ॥ ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਦਾਸੀ ਦਾਸਾ। ਬਿਰਹ[5] ਜਨਤਿ[6] ਮਨਿ ਭਾ ਦੁਖ ਰਾਸਾ[7]। ਮੂਲਚੰਦ ਪੁਨਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ। ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਬਿਕੁਲ[8] ਭੀ ਬਾਨੀ ॥ ੭੪ ॥ ਨਗਰ ਨਾਰਿ ਮਿਲਨੇ ਜੋ ਆਈ। ਸਭਿ ਲੋਚਨ ਜਲਧਾਰ ਬਹਾਈ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਮਿਲ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਭਰਿ ਆਵਤਿ ਛਾਤੀ॥੭੫॥ 'ਦਿਨ ਬਹੁ ਚਢ੍ਯੋ, ਪੰਥ[9] ਵਡ ਜਾਨਾ। ਚਲਹੁ' ਸੁ ਮੂਲੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਲੇਯ ਕਰਿ ਮਾਤਾ। ਗਮਨੀ ਤਬਹਿ ਸੰਗਿ ਨਿਜ ਤਾਤਾ[10] ॥ ੭੬ ॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਜੋ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਰਹੇ ਨਾਨਕੀ ਢਿਗ ਸੁਖਦਾਨਾ। ਲੇਕਰਿ ਮੂਲਾ ਤਨਿਯਾ ਸੰਗਾ। ਗਯੋ ਨਗਰ ਨਿਜ, ਜਿਹ ਮਨ ਭੰਗਾ ॥੭੭॥ ਤਬ ਤੇ ਰਹੀ ਸੁਲਖਣੀ ਤਹਿੰਵਾ[11]। ਜਨਨਿ ਜਨਕ ਕੇ ਸਦਨਹਿ[12] ਜਹਿਵਾ। ਕਰਤਿ ਦੋਹਿਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ।ਲਾਲਤਿ[13] ਮੂਲਾ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪਿਖਿ ਕੁਚਾਲਿ ਕਲਿ ਕਾਲ ਕੋ ਧਰ[14] ਪਰ[15] ਵਪੁ[16]ਧਰਿ ਜਾਂਹਿ[17]। ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ ਧਜਾਇ ਅਬ ਨਮਸਕਾਰ ਮਮ ਤਾਂਹਿ ॥ ੭੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੁਰਬਾਰਧੇ 'ਮੂਲੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਤੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩੩॥

੩੪. [ਗੁਰੂ ਪਗ ਮੰਗਲ। ਮਰਦਾਨਾ ਆਯਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਹੈ ਕੀਲਿਕਾ ਮਨ ਦਾਨੋ ਢਿਗ ਕੀਨ।
ਮੋਹਾਦਿਕ ਪਟ ਭਿਟਤਿ ਨਹਿਂ ਰਾਖਹਿਗੇ ਲਖਿ ਦੀਨ ॥ ੧ ॥

ਪਗ=ਚਰਣ।
ਕੀਲਿਕਾ=ਚੱਕੀ ਦੀ ਕਿੱਲੀ। (ਅ) ਕੀਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ।
ਦਾਨੋ=ਦਾਣਾ। (ਅ) ਦਾਨਵ।
ਪਟ=ਪੁੜ। ਭਿਟਤ=ਭਿੜਦੇ, ਪਰਸਪਰ ਰਗੜ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।
ਲਖਿ=ਲਖਕੇ, ਦੇਖਕੇ, ਜਾਣਕੇ। ਦੀਨ=ਗ਼ੀਬ, ਲਾਚਾਰ।

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣ ਚੱਕੀ ਦੀ ਕਿੱਲੀ (ਸਮਾਨ ਹਨ, ਮੇਰਾ) ਮਨ (ਦੋ ਪੁੜਾਂ

---

[1]ਗਲੇ। [2]ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਮੁਖ ਭਿੱਜ ਗਏ। [3]ਖਚਤ ਹੋਏ। [4]ਹੰਝੂ ਡੇਗਦੇ ਹਨ। [5]ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ। [6]ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ (ਦੁਖ)। [7]ਬਹੁਤ। [8]ਵਿਆਕੁਲ। [9]ਪੈਂਡਾ। [10]ਪਿਤਾ ਦੇ। [11]ਓਥੇ। [12]ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ। [13]ਲਡਾਉਂਦਾ ਹੈ। [14]ਧਰਤੀ। [15]ਤੇ। [16]ਸ਼ਰੀਰ। [17]ਧਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ।

ਦੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਦਾਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੈਂ ਇਸ ਕਿੱਲੀ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਪੁੜ (ਇਸ ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਕੋਲ) ਭਿੜਦੇ ਨਹੀਂ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਗ੍ਰੀਬ ਜਾਣਕੇ ਬਚਾ ਲੈਣਗੇ।

ਭਾਵ—ਆਪਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਹੈ, ਲੋਭ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਇਸਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ-ਮਾਨ ਵਿਚ ਫਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਨ ਇਕ ਦਾਣੇ ਵਾਂਙੂ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਦੂੰਦ ਰਗੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ ਮਾਨੋਂ ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਦਾਣੇ ਪਿਸਦੇ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਇੰਞ ਹੈ:—ਦੁਇ ਪੁੜ ਚਕੀ ਜੋੜਿ ਕੈ ਪੀਸਣ ਆਇ ਬਹਿਠੁ ॥ ਜੋ ਦਰਿ ਰਹੇ ਸੁ ਉਬਰੇ ਨਾਨਕ ਅਜਬੁ ਡਿਠੁ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ਚੌਪਈ॥ ਬਾਲਾ ਕਹੈ ਸੁਨੋ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਦੇਯ ਸੁਖ ਸੰਪਦ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਰਾਜਹਿ[1] ਉਦਿਆਨਾ।ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਹਾਨਾ[2]॥੨॥ਭਗਤ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਨ।ਕੁਮਤਿ ਕੁਪੰਥ ਕੁਦੰਭ[3] ਮਿਟਾਵਨ ।ਕੀਰਤਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਾਵਨ। ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਮਾਨਵ ਕੋ ਪਾਵਨ ॥੩ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਇਛਾ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਜਪਹਿਂ ਨਾਮ ਜਿਹ ਸੰਤ ਮੁਰਾਰੀ[4]। ਮਾਨਨ[5] ਮਨ ਕੋ ਹਾਨਨ ਮਾਨਾ[6]। ਦੀਨਨ ਕੋ ਤਾਰਨ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮੁਚਹਿਂ[7]* ਕਲਿਕੋ[8] ਕਲੁਖ[9] ਕਲੇਸ਼।ਕਛੁਕ ਕਾਲ ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ ਧਰੇ ਦੇਹ[10] ਅਸ ਬੇਸ[11]॥੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿਹਿ ਬਿਲੋਕੀ[12] ਬਿਧਿ ਨਰ ਕਾਹੀ[13]। ਭਨੀ ਖਬਰ ਤਲਵੰਡੀ ਤਾਹੀ।ਸੁਨਿ ਪਰਵਾਰਹਿਂ ਪਰਯੋ ਖਭਾਰੂ[14]। ਜਨੁ ਬਨ ਬਨਜਹਿ[15] ਹਨਯੋ[16] ਨਿਹਾਰੂ[17] ॥ ੬ ॥ ਕਾਲੂ ਬੋਲ ਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਅਧਿਕ ਸ਼ੋਕ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ 'ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਤੂੰ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਨਿਜ[18] ਕਰੋ ਪਯਾਨਾ॥ ੭ ॥ ਕਾਹੂ ਢਿਗ ਤੇ ਸੁਨੀ ਕੁਚਾਲੀ। ਨਾਨਕ ਕੀਨੋ ਭੇਖ ਕੁਢਾਲੀ। ਤਜਿ ਦੀਨੋ ਸਭਿ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ।ਭਯੋ ਫਕੀਰ ਛੋਰਿ ਕੁਲ-

[1]ਵਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ ।[2]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [3]ਕਹੂਰ ਦੰਭ। [4]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। [5]ਮਾਨੀਆਂ ਦੇ। [6]ਮਾਨ ਨੂੰ ਨਾਸ਼। [7]ਛੁਟ ਜਾਣ। [8]ਕਲਜੁਗ ਦੇ। [9]ਪਾਪ। [10]ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਹ ਪਰ। [11]ਐਸਾ ਭੇਸ । [12]ਦੇਖੀ । [13]ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੇ। [14]ਘਬਰਾਹਟ। [15]ਬਗੀਚੀ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਨੂੰ। [16]ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [17]ਬਰਫ ਨੇ, ਕੱਕਰ ਨੇ। [18]ਤੂੰ ਆਪ।

*ਪਾ:—ਮਿਟਹਿ।

ਕਾਨਾ[੧] ॥ ੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਤਤਕਾਲ ਸੁਨਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨੋ ਮਾਨ[੨]।
ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਜਨਕ ਮਨ[੩] ਗੁਨਹਿੰ[੪] ਅਨਿਕ ਅਨੁਮਾਨ[੫] ॥੯॥ਚੌਪਈ॥
–ਤੋਟਾ ਭਯੋ ਦਰਬ ਕੋ ਤਾਸੂ। ਕਿਧੋਂ ਰਿਦਾ ਤਿਹ ਕੀਨ ਉਦਾਸੂ। ਅਤਿ
ਉਦਾਰ, ਬਹੁ ਦਰਬ ਲੁਟਾਯੋ। ਹਮ ਜਾਨਤਿ ਕਛੁ ਤੋਟਾ ਆਯੋ ॥ ੧੦ ॥
ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਮੈਂ ਸਿਖਵਨ ਦੀਨੀ। ਧਨ ਨਹਿਂ ਖੋਇ ਏਕ ਨਹਿਂ ਚੀਨੀ[੬]।
ਰਹਤਿ ਡਰਤਿ ਜਿਹ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਬਨੀ ਬਾਤ ਸੋਊ ਦੁਖ ਦਾਤੀ–॥
੧੧ ॥ ਝੂਰ ਬਿਸੂਰਹਿ ਉਰ, ਸਿਰ ਧੁਨਈ[੭]।ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ
ਗੁਨਈ। ਸੋ ਬਾਸੁਰ ਬਿਨ ਅਸਨ ਬਿਤਾਯੋ। ਨਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨ ਆਨਨ
ਪਾਯੋ[੮]॥੧੨॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿਕਰਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਯੋਂ ਪਰਬੋਧਨੋ[੯]ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ[੧੦]।
'ਨਾਨਕ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਆਪ ਤੂੰ ਕਛੁ ਨ ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਗਾਤ[੧੧]*॥੧੩॥ ਚੌਪਈ॥
ਨਾਨਕ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸੁਤੰਤਰ। ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਕਿਹ ਕੋ ਨ ਪ੍ਰਤੰਤਰ[੧੨]।
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਾਰਜ ਕਰਹਿ ਭਲਾ ਸੋ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਧਰਿ ਦੇਹਿ ਕਲਾ ਸੋ[੧੩]'॥
੧੪॥ਇਹਬਿਧ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਰਾਊ।ਚੇਤਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਿਦੈ ਸੁਭਾਊ।ਉਰ
ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹ ਨ ਥੋਰੀ।ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸ੍ਵਾਂਤੀ[੧੪],ਚੰਦ ਚਕੋਰੀ॥੧੫॥ਸਭਿਨਿ
ਬੇਦੀਅਨ ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ।–ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਸੰਪਤਿ
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।ਹੁਤੋ ਸੂਤ ਅਧਿਕਾਇ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ[੧੫]!–॥੧੬॥ ਤਲ-
ਵੰਡੀ ਬਿਰਤਾਂਤਹਿ ਐਸੇ। ਸੁਨਹੁ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਜੈਸੇ। ਪ੍ਰਾਕ[੧੬]ਨਾਨਕੀ
ਕੇਰ ਨਿਕੇਤੂ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ[੧੭] ਕੁਸ਼ਲ ਲੇਨ ਕੇ ਹੇਤੂ॥੧੭॥ਜਾਇ ਦੁਆਇ[੧੮]
ਕਹੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਬੈਸਯੋ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭਾ[੧੯] ਜਿਹ ਫੀਕੀ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਕੀਨ ਸਤਿਕਾਰਾ। ਬਦਨ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ॥੧੮॥ 'ਦੇਹੁ ਕੁਸ਼ਲ
ਤਲਵੰਡੀ ਨਗਰੀ। ਬਹੁਰ ਜਨਕ ਜਨਨੀ ਕੀ ਸਗਰੀ।ਸਰਬ ਕੁਸ਼ਲ ਸੋਂ
ਰਾਇ ਸਰੀਰਾ? ਨਿਜ ਆਵਨ ਹਿਤ[੨੦], ਕਹੁ ਮਤਿ ਧੀਰਾ[੨੧]!'॥੧੯॥ਸੁਨਿ

---

[੧]ਕੁਲ ਦੀ ਲਾਜ। [੨]ਮੰਨਿਕੇ। [੩]ਮਨ ਵਿਚ [੪]ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। [੫]ਕਈ ਸੋਚਾਂ,ਅਨੇਕ ਟੋਹਾਂ। [੬]ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [੭]ਸਿਰ ਧੁਨੇ। [੮]ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾਯਾ (ਅੰਨ)। [੯]ਸਮਝਾਇਆ। [੧੦]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੧੧]ਸਰੀਰ ਵਿਚ,ਭਾਵ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਅ) ਗੁੱਸਾ। ਨਾ ਚਿੰਤਾ ਕਰ ਨਾ ਗੁਸਾ। [੧੨]ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਰਾਧੀਨ ਨਾਂ ਜਾਣ। [੧੩]ਉਹ ਤਾਂ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਨੇ ਕਲਾ ਸਮੇਤ ਦੇਹਧਾਰੀ ਹੈ। [੧੪]ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਵਲ। [੧੫]ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਬੜੀ ਨ੍ਰਿਬ ਨਾਲ। [੧੬]ਪਹਿਲਾਂ। [੧੭]ਵੜਿਆ। [੧੮]ਅਸੀਸ। [੧੯]ਰੌਣਕ (ਚਿਹਰੇ ਦੀ)। [੨੦]ਕਾਰਨ। [੨੧]ਹੇ ਬੁਧੀ ਥਿਰ ਵਾਲੇ! *ਪਾ:–ਆਪ।

ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਸ਼ਲ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਮਮ ਆਵਨ ਕੋ ਲਖਹੁ ਨਿਦਾਨਾ[1]। ਤੋਰ ਜਨਕ ਸੁਨਿਓ ਇਵ ਕਾਨਾ ॥੨੦॥ –ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਜਿ ਮੋਦੀਖਾਨਾ। ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਸਰੀਰਹਿ ਠਾਨਾ–। ਮੁਝ ਬੁਲਾਇ ਸੁਧਿ ਲੇਵਨ ਹੇਤੂ। ਪਠਜੋ ਦੂੱਤ[2]*ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ ॥੨੧॥ ਕਮਲ-ਬਦਨ[3] ਹੈਂ ਅਬ ਕਿਹ ਜਾਈ[4]?। ਬੂੱਝ ਲੇਉਂ ਸੁਧਿ ਤਬ ਤਿਨ ਤਾਂਈ[5]। ਨਾਤੁਰ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਹੋਇ। ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਤੁਮ ਕਹਿ ਸੋਇ ॥੨੨॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੋ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤ ਮਾਤਾ[6]। ਜਾਇ ਬਤਾਵੌਂ ਜਿਉਂ ਕੁਸ਼ਲਾ-ਤਾ[7]। ਅਪਰ ਨ ਜਾਨਹੁ ਆਵਨ ਹੇਤੂ। ਕਾਰਜ ਸੁਧ[8] ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ' ॥ ੨੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੀ ਪੁਨਿ ਨਾਨਕੀ 'ਜਿਉਂ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਨੈਨ। ਸੋ ਸੁਧਿ ਜਾਨਹੁ ਇਹਾਂ ਕੀ ਕਹਿਨ ਬਨੈ ਕਿਉਂ ਬੈਨ ॥ ੨੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਧਿਕ ਜਿ ਸੁਧ ਲੇਵਨ ਕੀ ਚਾਹੂ। ਮਿਲਿਯੇ ਜਾਇ ਸਹੋਦਰ ਪਾਹੂ। ਬੂਝਹੁ ਕੁਸ਼ਲ ਤਹਾਂ ਤੁਮ ਜਾਈ। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸੋ ਦੇਇਂ ਸੁਨਾਈ॥੨੫॥ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਤਲਵੰਡੀ ਜੱਯੈ। ਪੁਨਿ ਪਿਤ ਮਾਤਹਿਂ ਕੁਸ਼ਲ ਸੁਨੱਯੈ।ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਜਹਿਂ ਵਡ ਉਦਿਆਨਾ। ਤਹਿਂ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨਾ' ॥੨੬॥ ਚਲਨ ਲਗਜੋ ਜਬ ਹੀ ਮਰਦਾਨਾ। ਬਹੁਰ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਸਨ[9] ਅਚਹੁ[10] ਅਬ ਅਹੈ ਤਯਾਰੂ'।ਲੇ ਤਬ ਕੀਨੋ ਖਾਨਿ ਅਹਾਰੂ ॥੨੭॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਪੁਨਿ ਪਾਇ ਰਜਾਈ[11]। ਨਿਕਸਜੋ ਘਰ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਬਧਾਈ।ਜਿਹ ਦਿਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਸੇ ਸੁਨੇ। ਕਿਯੋ ਗਵਨ[12] ਤਿਹ ਦਿਸ਼ ਮਨ ਗੁਨੇ ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ –ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਏ ਫਕੀਰ ਸੋ ਬੈਸੇ ਜੋ ਉਦਿਆਨ। ਦਰਬ ਬਹੁਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਸੀ, ਤਜੀ,ਨ ਕਰੀ ਸਯਾਨ[13]–॥੨੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਲੋਚਨ ਸੋਂਬਿਲੋਕ ਪਤਿਲੋਕੂ[14]। ਭਯੋ ਬਿਸ਼ੇਖ ਰਿਦ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕੂ।–ਜਿਹ ਤਨ ਮਹਿਂ ਕੰਚਨ ਲੰਕਾਰਾ[15]। ਮੋਤੀ ਰਤਨਨਿ ਸ਼ੁਭਤਿ ਅਪਾਰਾ॥੩੦॥ ਚਾਰੁ ਪਟੰਬਰ ਪੁਨ ਪਸ਼ਮੰਬਰ[16]। ਪਹਿਰੇ ਸ਼ੁਭਤਿ ਬਿਸਾਲਹਿ ਸੁੰਦਰ। ਸੋ ਭਗਵੇ ਧਰਿ ਚੀਰ ਸਰੀਰਾ–। ਬੈਸੇ

---

[1]ਸਬੱਬ। [2]ਛੇਤੀ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [4]ਕਿਸ ਥਾਵੇਂ। [5]ਤਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ। [6]ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ। [7]ਸੁਖ। [8]ਖਬਰ ਲੈਣੀ। [9]ਭੋਜਨ। [10]ਛਕ ਲਓ। [11]ਆਗਜ਼ਾ ਲੈਕੇ। [12]ਗਿਆ। [13]ਦਾਨਾਈ। [14]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [15]ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ। [16]ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੇ ਕਪੜੇ।

*ਪਾ:–ਤੁਰਤ।

ਇਵ ਗੁਨਿ[1] ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ[2] ॥ ੩੧ ॥–ਜਿਨ ਕੇ ਭੀਰ ਭੂਰ ਚੌਫੇਰੇ। ਉਸ-ਤਤਿ ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਨਰਘੇਰੇ।ਸੋ ਏਕਲ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ। ਬੈਸੇ–ਇਵ ਕਹਿ ਦ੍ਰਿਗ[3] ਜਲ ਡਾਰਾ[4] ॥ ੩੨ ॥ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢ ਸੁਜਾਨਾ[5]। ਕਰਿ ਦੁਆਇ ਕੱਲਯਾਨ ਬਖਾਨਾ।ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਪੁਨਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਕੈਸੇ ਬੇਖ ਸਰੀਰ ਸੁਧਾਰਾ[6]?॥੩੩॥ ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਹੁਤੀ ਧਨ ਦਾਨੀ।ਕਿਉਂ ਤਜਿ ਬੈਠੇ?ਭੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!। ਖਾਵਤਿ ਖਰਚਤਿ ਅਤੁਟ ਭੰਡਾਰਾ। ਅਸਨ ਬਸਨ ਨਹਿਂ ਕਮੀ ਅਗਾਰਾ॥੩੪॥ਭਲੀ ਗੁਜ਼ਰ ਥੀ ਤੁਮਰੀ ਤਿਹ ਤੇ। ਸਰਬ ਦਰਬ ਘਰ ਭਰਪੁਰ ਜਿਹ ਤੇ। ਕੈ ਤੋਟਾ ਆਯੋ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ? ਕਿਧੌਂ ਨਰੇਸ਼ ਦਈ ਪੁਨਿ ਨਾਂਹੀ? ॥੩੫॥ ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸੋ ਕ੍ਰਿਤਿ ਛੋਰੀ? ਕਿਉਂ ਅਸ ਬੇਸਹਿ ਕੀਨਿ ਬਹੋਰੀ?' ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। ਜੋ ਵਿਰਾਗ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿਂ ਸਾਨੀ[7] ॥੩੬॥ 'ਮਰਦਾਨੇ ਤੂੰ ਪੂਰਬ ਵਾਰੀ[8]। ਮਮ ਢਿਗ ਜਾਚਾ ਆਨਿ ਉਚਾਰੀ। ਤੰਤ[9] ਬਾਦਿਤ ਕੋ ਤਬ ਗੁਨ[10] ਦੀਨੋ। ਹਰਖਵਾਨ ਮਨ ਹੁਇ ਤੈਂ ਲੀਨੋ ॥ ੩੭ ॥ ਇਸੀ ਸਮੇਂ ਕੋ ਬੂਝਹੁ[11] ਹੇਤੂ[12]। ਅਵਰ ਨ ਕਾਰਜ ਸੁਮਤਿ ਨਿਕੇਤੂ[13]!। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਮ ਸੰਗ ਰਹੀਜੈ।ਆਨਿ ਜਾਨਿ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਲੀਜੈ ॥ ੩੮ ॥ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰ ਲੇਹੁ ਤੁਮ* ਅਪਨਾ। ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਲਖਹੁ ਜਿਵ ਸੁਪਨਾ। ਸੋਵਹਿ ਮੱਧਿ ਗੁੜਾਕਾ[14] ਜੌ ਲੌ। ਸੁਪਨਾ ਸੱਤਿ ਭਾਸਿ ਹੈ ਤੌ ਲੌ ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਬ ਜਾਗਹਿ ਤਬ ਸੂਝ ਹੀ ਸੁਪਨ ਪਦਾ-ਰਥ ਕੂਰ।ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਤਸ ਲਖੋ ਗ੍ਯਾਨ ਭਏ ਤੇ ਦੂਰ'॥੪੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਬਚਸੁਨੇ ਸੁਭਾਗੂ।ਭਯੋ ਸਹਿਜ[15] ਹੀ ਰਿਦੇਵਿਰਾਗੂ। ਜਾਂਹਿਨਾਮ[16] ਅਗ੍ਯਾਨ ਮਿਟਾਵਹਿ[17]। ਤਿਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬੋਧ[18] ਕਿਉਂ ਨ ਆਵਹਿ॥੪੧॥ ਬਿਗਸ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। 'ਇੱਛਾ ਗਵਨ ਕਰਨ ਕਿਹ ਆਸਾ[19]?। ਤੁਮ ਕਾਰਜ ਜੋ ਮਮ ਆਧੀਨਾ। ਕਰੋਂ ਕਿਉਂ ਨ ਮੈਂ ਹੁਇ ਛਲਹੀਨਾ ॥ ੪੨॥ ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ ਕਰਖ[20] ਮਨ ਲੀਆ।ਏਕ ਆਸ ਨਾਸੀ ਅਬ ਬੀਆ[21]।

[1]ਸੋਚਕੇ। [2]ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। [3]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ। [4]ਜਲ ਡਿਗ ਪਿਆ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਕੇ ਖੜੇ ਗਿਆ। [6]ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [7]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [8]ਪਿਛਲੀ ਵੇਰ। [9]ਤੰਦੀ ਦੇ। [10]ਵਾਜੇ ਦੇ ਵਜਾਵਣ ਦਾ ਗੁਣ। [11]ਸਮਝੋ। [12]ਕਾਰਨ। [13]ਹੇ ਬੁਧੀ ਮਾਨ। [14]ਨੀਂਦ ਵਿਚ। [15]ਸੁਤੇ। [16]ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ। [17]ਮਿਟਦਾ ਹੈ ਅਗ੍ਯਾਨ। [18]ਗਿਆਨ। [19]ਕਿਸ ਪਾਸੇ। [20]ਖਿੱਚ। [21]ਹੁਣ ਇੱਕੋ ਆਸ ਹੈ ਹੋਰ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। *ਪਾঃ–ਪੁਨ।

ਜਗਤਿ ਬਿਕਾਰਨ ਤੇ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥੪੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਕਿਤ ਦਿਸ਼[1] ਕਰੋ ਪਯਾਨ ਅਬ ਸੰਗ ਲੇਯ ਕਰਿ ਮੋਹ?'।ਸੁਨਿ ਮਰ-ਦਾਨੇ ਕੇ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਅਨਦ ਸੰਦੋਹਿ[2] ॥੪੪॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਥਮ[3]* ਇਹ ਕੋਇ ਵਿਚਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਲੇ ਜਾਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।ਤਿਤ ਦਿਸ਼ ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਹਰਿਖਾਇ। ਮੋਹੁ ਲੋਭ ਕਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਹਾਇ[4]॥੪੫॥ 'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ ਕਠਨ ਬਿਧਿ ਮੋਹੂ। ਦੁਹ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਜੋਹੂ[5]। ਤੁਮਰੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਮਹਿਤਾਰੀ[6]। ਸਦਨਹਿ ਤੇ ਮੁਝ ਲੀਨ ਹਕਾਰੀ॥੪੬॥ ਕੁਸ਼ਲ ਲੈਨਿ ਮੁਝ ਦੂਤ ਪਠਾਯਾ। ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਹੌਂ ਆਯੋ ਧਾਯਾ। ਇਤਿ ਦਿਸ਼ ਕੀ ਉਡੀਕੋ ਸੋ ਕਰਿ ਹੀਂ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਰਿਹੀਂ ॥੪੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਜ[7] ਰਜਾਇ ਢਿਗ ਰਹਨਿ ਕੀ ਯਾ ਬਿਧਿ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮੋਹਿ। ਜਾਨੋਂ ਬਨੈ ਨ ਅਬ ਤਹਾਂ ਸੋ ਚਿੰਤਾਤੁਰ[8] ਹੋਹਿਂ' ॥੪੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ।ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਭਲ[9] ਮਨ ਮਾਨਾ।ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਕਠਨਤਾ† ਰਹਿਨਾ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਹਿਨ[10] ਬਿਖੈ ਜੋ ਦਹਿਨਾ[11] ॥੪੯॥ ਤੋਇ ਸੰਤੋਖ[12] ਬੁਝਾਵਨ ਕਰਿਹੀ। ਸੋ ਹਮ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਅਨੁਸਰਹੀ[13]। ਅਸਨ ਬਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਹ ਕਾਲੂ[14]। ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿ[15] ਜਿਨ[16] ਹੋਇ[17] ਬਿਹਾਲੂ[18] ॥੫੦॥ ਸੁਖ ਭੋਗਨ ਜੇ ਪਜਾਸ[19] ਬਿਲਾਸਾ[20]।ਤੌ ਜਾਵਹੁ ਕਾਲੂ ਪਿਤ ਪਾਸਾ।ਬੈਸਨ[21] ਰਹਨਿ, ਮਿਲਨ ਪਰਵਾਰਾ। ਏ ਬਾਤੈਂ ਸਭਿ ਮੱਧ ਅਗਾਰਾ[22]॥੫੧॥ਦੋਹਰਾ॥ ਛੁਧਾ[23],ਨਗਨਤਾ[24] ਜਾਨੀਏ ਪੁਨ ਰਹਿਨੋ ਉਦਿਆਨ[25]।ਸੰਗ ਰਹਨਿ ਮਮ ਤੌ ਬਨੈ ਕਰਿਯੋ ਉਰ ਪਰਵਾਨ'॥੫੨॥ਚੌਪਈ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਨ ਤੇ ਮੁਕੀ। ਆਨ ਜਾਨਿ ਕੀ[26] ਆਸਾ ਚੁਕੀ।ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਕੋ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ। ਦਿਨਕਰ[27] ਪਿਖ ਖੱਦਜੋਤ[28] ਨ ਭਾਵੈ ॥੫੩॥ ਰਹੌਂ ਸੰਗਿ ਮੈਂ ਮਨ ਮਹਿਂ

---

[1]ਕਿਸ ਪਾਸੇ। [2]ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ। [3]ਪਹਿਲੇ। [4]ਰਿਦੇ ਤੋਂ ਛਡਕੇ। [5]ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ (ਅ) ਜੋ ਹੈ। [6]ਪਿਤਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ। [7]ਆਪ ਦੀ। [8]ਓਹ ਚਿੰਤਾ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਣਗੇ। [9]ਚੰਗਾ। [10]ਅੱਗ। [11]ਸੜਦਾ ਹੈ। [12]ਉਸਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪੀ ਜਲ। [13]ਅਨਕੂਲ ਹੈ। [14]ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋਵੇਗਾ। [15](ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ) ਨਾ ਮਿਲੇ। [16]ਮਤ। [17]ਹੋਵੇ। [18]ਦੁਖੀ। [19]ਇੱਛਾ। [20]ਰਸ ਮਾਣਨ ਦੀ। [21]ਬੈਠਣਾ। [22]ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। [23]ਭੁਖ। [24]ਨੰਗ। [25]ਬਨ ਵਿਚ। [26]ਹੋਰਥੇ ਜਾਣਦੀ। [27]ਸੂਰਜ। [28]ਟਿਟਾਣਾ।

*ਪਾ:-ਪ੍ਰਿਥਕ। †ਪਾ:-ਕਠਨ ਤਨ।

ਠਾਨੀ[੧]। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਬਾਨੀ।'ਜਾਹੁ ਰਬਾਬ ਨਗਰ ਤੇ ਲ੍ਯਾ-ਵਹੁ। ਹੇਰਹੁ ਸੁੰਦਰ ਆਨਿ ਬਜਾਵਹੁ'॥੫੪॥'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮੈਂ ਕਬਹਿ ਨ ਗਾਯਾ। ਨਹਿੰ ਕੋ ਬਾਦਿਤ[੨] ਹਾਥ ਬਜਾਯਾ। ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿੰ[੩] ਸਿਖ-ਲੇਊਂ[੪]। ਗਾਵਨ ਬਹੁਰ ਬਜਾਵਨਿ ਭੇਊ[੫]' ॥੫੫॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਮਨ ਭਾਵਨ। 'ਗੁਨ ਗਾਵਨ ਵਿਧ ਬਹੁਰ[੬] ਬਜਾਵਨ। ਸੋ ਲੈ ਕਰਿ ਤੈਂ ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ[੭]?। ਪੂਰਬ[੮] ਆਇ ਜੁ ਹਮ ਤੇ ਲੀਨੋ' ॥ ੫੬ ॥ 'ਸੁਨਿ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ! ਜੋ ਤੁਮ ਦੀਨੋ। ਸੋ ਤੋ ਮੈਂ ਕਿਤ ਖਰਚ ਨ ਕੀਨੋ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ[੯] 'ਨ ਬਚਨ ਹਟਾਵਹੁ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਆਨਿ ਰਬਾਬ ਬਜਾਵਹੁ' ॥੫੭॥ ਸੁਨਤਿ ਉਠ੍ਯੋ ਤੂਰਨ ਮਰਦਾਨਾ। ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਗਾ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਢਾਢੀ ਗਾਵਹਿ ਅੱਗ੍ਰ[੧੦] ਪਠਾਨਾਂ[੧੧]। ਹੇਰਤਿ ਬੈਸ ਗਯੋ ਤਿਹ ਥਾਨਾ ॥ ੫੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਬ ਪਠਾਨ ਨਿਜ ਘਰ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹਿ। 'ਸੁਭ ਨਰ ਏਕ ਹਕਾ-ਰਈ[੧੨] ਚਲਿ ਢਾਢੀ! ਤਿਸ ਪਾਹਿ' ॥ ੫੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੇਕਰਿ ਸੰਗ ਤਿਸੈ ਤਤਕਾਲਾ। ਆਯੋ ਬੈਸੇ ਜਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਨੈਨ ਅਨਖੁਲੇ[੧੩]। ਦਿਪਤਿ[੧੪] ਰੁਪ ਦੁਤਿ[੧੫] ਦੁਖ ਦਲ[੧੬] ਮਲੇ[੧੭] ॥ ੬੦ ॥ ਲੇ ਰਬਾਬ ਢਾਢੀ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।ਤਾਰ ਬਜਾਇ ਰਾਗਸੁਰ ਪ੍ਰਾਹੀ[੧੮]।ਸੁਨਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਪੰਕਜ ਬਿਗਸੇ[੧੯]। ਭਜਹਿੰ ਨ ਅਸ ਗੁਰਬਰ[੨੦] ਨਰ ਧਿਕ ਸੇ[੨੧] ॥੬੧॥ ਭਨਹਿ ਬਚਨ 'ਤੂੰ ਲੇ ਮਰਦਾਨਾ! ਤਾਰ ਬਜਾਵਹੁ, ਰਾਗ ਨਿਧਾਨਾ[੨੨]!' ਆਇਸ ਮਾਨਿ ਪਾਨ[੨੩] ਮਹਿੰ ਲੀਨਾ। ਕਰਿ ਸੁਰ ਤਾਰ ਬਜਾਵਨ ਕੀਨਾ॥੬੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ਸੁਨਿ ਬਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿਖ[੨੪] ਤਿਤ ਸਮੈਂ ਚੂਵਨ ਰਸ ਵਡ ਲਾਗ[੨੫]। ਬਰਨ ਬਰਨ[੨੬] ਬਰ ਬਿਹੰਗ[੨੭] ਜੇ ਉਮਗਾਨੋ[੨੮] ਤਿਨ ਅਨੁਰਾਗ[੨੯]॥੬੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਤੀਰ[੩੦] ਸਮੀਰ[੩੧] ਰਹੀ ਥਿਰ ਹੋਈ[੩੨]। ਸੁਨੀ ਤਾਨ ਮੋਹੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਜਿਹ ਤੇ ਜਡ[੩੩] ਚੇਤਨ ਹ੍ਵੈ ਗਏ। ਜੇ ਚੇਤਨ[੩੪] ਸੇ ਜਡ ਵਤ ਭਏ[੩੫]॥੬੪॥[੩੬]ਬਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਆਏ ਭੇ

[੧]ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [੨]ਵਾਜਾ। [੩]ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ। [੪]ਸਿੱਖ ਲਵਾਂਗਾ। [੫](ਦਾ) ਭੇਤ। [੬]ਅਤੇ। [੭]ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। [੮]ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ। [੯]ਕਿਹਾ। [੧੦-੧੧]ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ। [੧੨]ਸੱਦਦਾ ਹੈ। [੧੩]ਬੰਦ। [੧੪]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ। [੧੫]ਕ੍ਰਾਂਤੀ। [੧੬]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ। [੧੭]ਮਲਨ ਵਾਲੇ। [੧੮]ਲਾਈ। [੧੯]ਖਿੜੇ। [੨੦]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [੨੧]ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [੨੨]ਰਾਗ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ। [੨੩]ਹੱਥ। [੨੪]ਦਰਖਤਾਂ ਤੋਂ। [੨੫]ਲਗਾ। [੨੬]ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ। [੨੭]ਪੰਛੀ। [੨੮]ਉਛਲਿਆ। [੨੯]ਪ੍ਰੇਮ। [੩੦]ਪਾਸ। [੩੧]ਹਵਾ। [੩੨]ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ। [੩੩]ਬ੍ਰਿੱਛ ਆਦਿਕ। [੩੪]ਪੰਛੀ ਆਦਿ। [੩੫]ਭਾਵ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ। [੩੬]ਇਹ ਊਚੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਤਾਸੀਰਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

ਠਾਂਢੇ[੧]। ਅਤਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗਹਿ[੨] ਬਾਢੇ[੩]। ਸੋ ਢਾਢੀ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ। ਬਿਸਰ ਅਪਾਨਹਿ ਤਿਹ ਛਿਨ ਗਯੋ[੪] ॥ ੬੫ ॥ ਕਿਤਨਕ ਚਿਰ ਤੇ[੫] ਬਚਨ ਬਖਾਨਾਂ। 'ਵਡ ਗੁਨਵਾਨ ਨ ਤੋ ਸਮ ਆਨਾਂ[੬]। ਬਹੁਤ ਦੇਸ਼ ਢਾਢੀ ਮੈਂ ਦੇਖੇ। ਅਸਗੁਨ ਕਿਹ ਮਹਿਂ ਨਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਖੇ' ॥੬੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ 'ਕਹੁ ਮਰਦਾਨਾ ! ਬੈਨ। ਕੈਸੋ ਗੁਨ ਮਨ ਮਾਨਿਆ* ਗਾਵਨ ਤਾਰ ਬਜੈਨ[੭]' ॥੬੭॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਨਨ ਇਕ ਮੇਰੋ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨੋਂ ਤੇਰੋ। ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕਿ ਆਪਿ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਜਿਹ ਬਚ ਤੇ ਮੁਝ ਅਸ ਗੁਨ ਆਇ ॥ ੬੮ ॥ ਗਾਇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਤਾਰ ਬਜਾਯਾ। ਅਬਹਿ ਅਚਾਨਕ ਗੁਨ ਮੈਂ ਪਾਯਾ'। ਉਠ ਜੋ ਬੰਦਿ ਕਰ ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ। 'ਤਵ ਦਰਸ਼ਨ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੬੯ ॥ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬਦਨ ਬਦਹੁ[੮] ਸੁਖ ਧਾਮਾ[੯] !। ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁਂ ਅਬਹਿ,ਸੁਖਕਾਮਾ !'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। 'ਲੇਹੁ ਰਬਾਬ ਜੁ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੭੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਲੇਹੁਂ ਤੰਬੂਰ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਅਵਾਜ ਹੁਇ ਜਾਹਿਂ। ਸੁੰਦਰ ਹਰਵੋ[੧੦] ਭਾਰ ਮਹਿਂ ਗਾਇ ਬਜਾਵੋਂ ਤਾਂਹਿ' ॥ ੭੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲੇ 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ! ਸੂਧੋ[੧੧] ਬਾਦਿਤ[੧੨] ਇਹ ਸੁਖ ਸਾਨਾ। ਅਪਰ[੧੩] ਜਿ ਅਹੈਂ ਮਿਲੇ ਚਤੁਰਾਈ। ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਸੋ ਉਪਜਾਈ' ॥ ੭੨ ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਰਾਵਰਿ ਸੁਭਗ ਰਜਾਈ[੧੪]। ਰੁਚੈ ਜੁ ਤੁਮ ਕੋ ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸਾਈ[੧੫]। ਦੀਜੈ ਮੋਲ ਅਬਹਿ ਮੈਂ ਜਾਂਊ। ਖੋਜਿ ਰਬਾਬ ਨਗਰ ਤੇ ਲਯਾਊਂ' ॥ ੭੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਜਾਚਨਾ[੧੬] ਜੋਊ[੧੭]। ਨਹਿਂ ਨੀਕੀ[੧੮], ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਤਦਪਿ ਚਾਹਿ ਜਬ ਲਗੁ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ[੧੯]। ਜਾਚਨ[੨੦] ਕਰਿਵਾਵਹਿ ਗੁਨ ਹਾਨੀ ॥੭੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਵਹੁ ਸੁਸਾ[੨੧] ਅਵਾਸ[੨੨] ਕੋ ਮੁਲ ਰਬਾਬ ਕੇ ਹੇਤ'। ਸੁਨਿ ਗਵ-ਨਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਨਾਨਕੀ ਤਜਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ॥੭੫॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸੋ ਢਾਢੀ ਕਹਿ ਬੈਨ 'ਲੀਜੈ ਏਹੁ ਰਬਾਬ ਤੁਮ'। ਬੋਲੇ ਕਰੁਨਾ[੨੩] ਐਨ[੨੪]† 'ਪਹੁੰਚਯੋ ਹਮ[੨੫]',

---

[੧]ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। [੨]ਪ੍ਰੇਮ। [੩]ਵਧਿਆ। [੪]ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। [੫]ਪਿੱਛੋਂ। [੬]ਹੋਰ। [੭]ਵਜਾਉਣ ਦਾ। [੮]ਆਖੋ। [੯]ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੧੦]ਹੌਲਾ। [੧੧]ਸਿੱਧਾ। [੧੨]ਵਾਜਾ। [੧੩]ਹੋਰ। [੧੪]ਸ਼ੁਭ ਆਗਯਾ ਹੈ ਆਪਦੀ। [੧੫]ਓਹੋ ਹੀ। [੧੬]ਮੰਗਨਾ। [੧੭]ਜੋ ਹੈ ਸੋ। [੧੮]ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। [੧੯]ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਚਾਹ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ। [੨੦]ਮੰਗਣਾ। [੨੧]ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ। [੨੨]ਘਰ। [੨੩]ਕਿਰਪਾ ਦੇ। [੨੪]ਘਰ। [੨੫]ਸਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਭਈ। *ਪਾ:-ਅਨੁਮਾਨਿਆ। †ਖਾ:-ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਗੁਨ ਐਨ।

ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਰਖਿ' ॥ ੭੬ ॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਖ ਦ੍ਰੁਤ[1] ਦੂਰ ਕਿਯ। ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖ ਪਰੇਖ[2], ਲਖਿ[3] ਅਲੇਖ ਨੇ ਬੇਖ ਲਿਯੋ[4] ॥ ੭੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਦਨ ਜਾਇ ਭਾਖਤਿ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਤਵ ਭ੍ਰਾਤਾ ਇਕ ਸ੍ਵਾਲ ਬਖਾਨਾ[5]'। ਸੁਨਿ ਹਰਖੀ ਆਨਨ ਬਚ ਭਨਿਆ[6]। 'ਆਜ ਜਨਮ ਮੈਂ ਸਫਲਾ ਗਨਿਆ॥੭੮॥ ਧੰਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਜਾਨਾ। ਕਰਹੁ ਨਿਸੰਗ ਸ੍ਵਾਲ ਮਰਦਾਨਾ!'।[7]'ਮੁਝੇ ਨ ਜਾਨੈ ਦੀਨ ਅਵਾਸੁ[8]। ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖ[9] ਰਖ੍ਯੋ ਨਿਜ ਪਾਸੂ ॥ ੭੯ ॥ ਅਬਹਿ ਰਬਾਬ ਖਰੀਦਨ ਭੇਜਾ। ਕਹ੍ਯੋ-ਮੋਲ ਭ੍ਰਗਨੀ[10] ਤੇ ਲੇਜਾ-'। ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ 'ਭਲਾ ਭਯੋ ਹੈ। ਜੋ ਤੂੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨਿਕਟਿ ਰਹ੍ਯੋ ਹੈਂ॥ ੮੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਰਬਾਬ ਕਯਾ ਵਸਤੁ ਹੈ, ਸਤਿ[11] ਰਬਾਬ ਲੇ ਦੇਉਂ।ਬਦਹੁ[12] ਜਾਇ ਸੋਦਰ[13] ਜਸੋ[14],-ਸਦਨਹਿ ਬਦਨ ਦਿਖੇਉ[15]-'॥੮੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਵਨ੍ਯੋ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਤੁਮਹਿ ਹਕਾਰਹਿ[16]ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ!।ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਉਰ ਬਹੁ ਅਭਿਲਾਖਾ। -ਸਤ ਰਬਾਬ ਲੈ ਦੇਊਂ-ਭਾਖਾ'॥੮੨॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। 'ਮੋ ਤੇ ਭ੍ਰਗਨੀ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲਾ[17]। ਤਿਹ ਰਜਾਇ ਹੌਂ ਮੇਟਵ ਨਾਂਹੀ'। ਇਉਂ ਭਨਿ ਚਲੇ ਭ੍ਰਗਨਿ[18] ਘਰ ਜਾਂਹੀ ॥੮੩॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਜਿਨਕੀ ਗਤਿ ਰੂਰੀ। ਧਰਹਿ ਜਿ ਧ੍ਯਾਨ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ। ਗਵਨਤਿ ਮਰਦਾਨਾ ਪਸ਼ਚਾਤੀ[19]। ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸਰਬਹਿ ਸੁਖ ਦਾਤੀ ॥੮੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਰਬਾਬ ਲਿਆਉਣਾ]।

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਲਿਮਲਹਿ ਨਿਵਾਰਨ ਉਰ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾ-ਨਹਿ ਤਿਨਕੋ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਖਾਨੌਂ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ਨ ਪੁਨ ਜਿਨਕੋ।

---

[1]ਛੇਤੀ। [2]ਅਪਣੀ (ਦੁਰਮਤ ਦੂਰ ਹੋਈ) ਪਰਖਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। [3]ਲਖ ਲਿਆ ਕਿ। [4]ਅਲੇਖ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ ਇਹ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਾ)। [5]ਸੁਆਲ ਪਾਯਾ ਹੈ। [6]ਕਿਹਾ। [7]ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ-। [8]ਘਰ ਨੂੰ। [9]ਚਾਹ। [10]ਭੈਣ ਜੀ ਤੋਂ। [11]ਬੀਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੈ, ਐਸੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਸਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਪਤ; 'ਸਤ' (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਤ) ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਸ। [12]ਆਖੋ। [13]ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ। [14]ਛੇਤੀ। [15]ਮੁਖੜਾ ਦਿਖਾਓ ਘਰ ਆਕੇ। [16]ਸੱਦਿਆ ਹੈ। [17]ਬੜੀ ਹੈ। [18]ਭੈਣ ਦੇ। [19]ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ।

[ਕਲਿਮਲਹਿ=ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ।]

ਅਰਥ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ਨ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਨਾਂ) ਦਾ ਧਯਾਨ ਹ੍ਰਿਦਯ ਵਿਚ ਧਾਰਕੇ (ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ* । ਸੁਸਾ ਅਵਾਸ ਗਏ ਸੁਖਰਾਸੀ ਮਿਲੀ ਸੋਦਰੀ ਹਿਤ ਸੋਂ। ਸਾਦਰ ਮੰਚ ਡਸਾਇ ਬੈਸਾਇ ਹਰਖੀ ਸਰਸ ਅਮਿਤ ਸੋਂ[੧] ॥੧॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚਨ ਅਲਾਏ 'ਸੁਸਾ! ਮਨੋਰਥ ਭਨਿਯੇ। ਤੁਮ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਦਾ ਮੈਂ ਬੱਛ ਸੂੱਛ ਮਹਿਂ[੨] ਗੁਨਿਯੇ[੩]'। 'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪਾ! ਜਗਤ ਰਚਯੋ ਜਿਹ ਮਾਯਾ। ਸੱਤਜਾ ਲੇ ਕਰਿ ਤੁਮਰੀ ਸਿਰਜੇ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਕਾਯਾ[੪] ॥ ੨ ॥ ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਤਨ ਧਰਿ ਆਪੇ ਬਿਚਰਤਿ ਹੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਤਿ ਮੁਹਿ ਰਹੀਏ, ਅਵਰ ਲਾਲਸਾ ਨਾਂਹੀ। ਕਾਹਿ ਵਸਤੁ ਕੀ ਚਾਹਿ ਜਿ ਹੋਵਹਿ ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਇ ਨਿਸੰਗਾ। ਸ਼ਿਵ ਸਿਰ ਸਰ ਮੁਰ ਉਰ[੫], ਕਰੁਨਾਕਰ[੬]! ਤਵ ਕੀਰਤਿ ਹ੍ਵੈ ਗੰਗਾ[੭] ॥ ੩ ॥ ਬਦਨ ਬਦਯੋ[੮] ਬਚ, 'ਸੁਨਹੁ ਸੋਦਰੀ! ਯਾਦ ਰਿਦੇ ਕਰਿ ਜਬਹੀ। ਦੂਰ, ਨਿਕਟਿ, ਕਾਜਹਿ[੯]† ਅਨਕਾਜੂ[੧੦], ਦ੍ਰੁਤ[੧੧] ਆਊਂ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ'।ਸੁਨਿ ਹਰਖੀ ਪੁਨ ਹੂਤ ਅਰਾਲਿਕ[੧੨] ਬਹੁਬਿਧਿ ਅੰਸਨ ਕਰਾਯੋ। ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਭੇਜਯੋ ਤਬਹੀ, ਮੁਝ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ ॥੪॥ ਬਾਲਾ ਕਹੈ: ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਹੌਂ ਜਰਾਮ ਢਿਗ ਬੈਸਾ[੧੩]। ਗਯੋ ਨਿਕੇਤ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਚਲਿ ਹੇਰੇ ਬੇਦੀਏਸ਼ਾ[੧੪]। ਅਸਨ ਅਚਨ[੧੫] ਹਿਤ ਤੀਨੋਂ ਤਿਂਹ ਛਿਨ ਗਏ ਰਸੋਈ ਥਾਨਾ। ਪਾਨ[੧੬] ਨਾਨਕੀ ਆਪ ਪਰੋਸਤਿ ਪਰਮੰ ਸ੍ਵਾਦਿਨ ਸਾਨਾ[੧੭] ॥੫॥ ਮਨ ਭਾਵਨ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਖਾਵਨ ਉਠਿ ਬੈਠੇ ਬਰ ਸਦਨਾ। ਆਨੰਦ ਕੰਦਮੁਕੰਦ ਬਿਲੋਕਤਿ[੧੮] ਬਦਤਿ[੧੯]ਨਾਨਕੀ ਬਦਨਾ'ਮਰਦਾਨਾਂ!

---

[੧]ਬਿਅੰਤ ਖੇੜੇ ਨਾਲ। [੨]ਦਿਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵਿਚ। [੩]ਵਿਚਾਰੀਏ। [੪]ਸਾਰੇ। [੫]ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸੀਸ ਵਾਂਙੂ ਮੇਰਾ ਰਿਦਾ ਹੋਵੇ। [੬]ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਣ! [੭]ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਗੰਗਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਜਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ। [੮]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। [੯]ਕੰਮ ਵਿਚ। [੧੦]ਵੇਹਲੇ। [੧੧]ਛੇਤੀ। [੧੨]ਬੁਲਾਕੇ ਰਸੋਈਆ। [੧੩]ਬੈਠਾ ਸਾਂ। [੧੪]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। [੧੫]ਛਕਣ। [੧੬]ਹਥੀਂ ਆਪਣੀ। [੧੭]ਸੁਾਦੀਕ (ਭੋਜਨ)। [੧੮]ਵੇਖਕੇ। [੧੯]ਆਖਦੀ ਹੈ।

*ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਮੁੱਢਵਿਚਹੈ।†ਪਾ:—ਰਾਜਹਿ।

ਅਬ ਖੋਜਹੁ ਜਾਈ ਮੋਲ ਲੇਹੁ ਜੋ ਹੋਊ। ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਿ ਰਬਾਬ ਲਿਆਵਹੁ ਸਰਵਾ ਮੋਲ ਨ ਕੋਊ'॥੬॥ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨਾ ਲੇਨਿ ਰਬਾਬਹਿ ਹੇਤੂ। ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ 'ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀਕੁਲਕੇਤੂ[1]! ਤੁਮ ਨਿਦੇਸ ਕੋ ਪਾਇ ਅਬਹਿ ਹੌਂ ਜਾਵੌਂ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤੂ। ਬਾਸੁਰ ਬਹੁਤ ਬਤੀਤੇ[2] ਆਯੋ ਸੁਧਿ ਲੇਊਂ ਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੂ[3]' ॥ ੭ ॥ 'ਕਿਉਂ ਬਾਲੇ! ਮਨ ਰੰਜ ਭਏ ਹੋ, ਸੰਗ ਛੋਰ ਕਰਿ ਗੱਛੇ[4]'।'ਨਹੀਂ ਰੰਜ ਮੈਂ ਦੇਭਨਿਕੰਦੂ! ਚਹੌਂ ਸੁ ਬਰ ਬਛ ਸੂੱਛੇ[5]'। 'ਜਾਹਿ ਲੇਹੁ ਬਾਲੇ ਜੋ ਚਹਿਯੇ ਨਹਿਂ ਅਦੇਯ[6] ਕਛੁ ਤੋ ਤੇ'। 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ! ਇਕ ਬਰ ਇਹ ਦੀਜੈ–ਬਿਸਰਿ ਨ ਹਰਿ! ਉਰ ਮੋ ਤੇ[7]–॥ ੮ ॥ ਦੂਸਰ ਬਰ ਦੀਜੈ ਕਰੁਨਾਕਰ!–ਸੰਗ ਤੁਮਾਰਿ ਜਿ ਚਰਿਤ੍ਰਾ*–। ਸੁਧਾਸਿੰਧੁ[8] ਤਜਿ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹਿਤ ਧਾਵਤਿ ਨਿੰਦ ਜਿ ਰਰਿਤ੍ਰਾ[9]। ਦੇਖੋਂ ਸੁਨੋਂ ਨ ਭਰਮੋਂ[10] ਗੁਰੁ ਜੀ! ਉਰ ਥਿਰ ਮਤਿ ਮੁਰ[11] ਕੀਜੈ। ਅੰਘ੍ਰਿ[12] ਸਰ ਅਰਬਿੰਦ[13] ਸਰਸ[14] ਤਵ[15] ਮਨ ਮਮ ਮਧੁਪ ਕਰੀਜੈ[16]' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੀਦੇ[17] ਬਚਨ ਕਿ ਰਚਨਾ[18] ਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਤਿ ਹੇਰਾ†।'ਮੇਰੁ ਅਡੋਲ[19] ਬਾਤ ਤੇ[20] ਜਸ-ਬਿਧਿ, ਤਸ ਬਿਧਿ ਹੁਬਿ ਮਨ ਤੇਰਾ। ਬੇਮੁਖਤਾ ਨਿਸਿ[21] ਭਰਮ ਮਯੰਕਾ[22] ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਉਡਗਨ[23] ਸੇ। ਉਰ ਨਭ ਭਾਨੁ[24] ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਕਾਸ਼ਹਿ, ਨਾਸਹਿਂ ਪਾਛਲ ਗਿਨਸੇ[25] ॥੧੦॥ ਹੋਵਹਿ ਤਵ ਉਰ ਸਰੁਵਰ[26] ਕੇ

---

[1]ਹੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਧ੍ਵਜਾ ਰੂਪ! [2]ਗੁਜਰੇ। [3]ਕਿਰਤ ਵਿਰਤ ਦੀ। [4]ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। [5](ਆਪ ਦ) ਸੂੱਛ ਰਿਦੇ ਦਾ ਵਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। [6]ਨਾ ਦੇਣ ਯੋਗ। [7]ਮੇਰੇ ਤੋਂ। [8]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ। [9](ਨਿੰਦਕ) ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਾਗਰ ਛੱਡਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਦੌੜਨ ਵਾਂਗ ਨਿੰਦਾ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। [10]ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ (ਰਹਿਕੇ), ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ ਕਠਨ ਵਾਕ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਗਰ ਦੌੜਨ ਤੁੱਲ ਹੈਨ, ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸੁਣਕੇ ਨਾ ਭਰਮਾਂ। [11]ਮੇਰੀ। [12]ਚਰਨ (ਜੋ ਹਨ)। [13]ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਵਲਾਂ। [14]ਵਾਂਙ। [15]ਆਪ ਦੇ। [16]ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੌਰਾ ਕਰੋ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ)। [17]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [18]ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ। [19]ਸੁਮੇਰ ਜਿਵੇਂ ਅਡੋਲ ਹੈ। [20]ਹਵਾ ਤੋਂ। [21]ਰਾਤ। [22]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [23]ਤਾਰੇ। [24](ਤੇਰੇ) ਰਿਦੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੂਰਜ। [25]ਪਿਛੇ ਗਿਣੇ ਹਨ (ਜੇਹੜੇ ਬੇਮੁਖਤਾ ਆਦਿ) ਓਹ। [26]ਸਰੋਵਰ।

*ਪਾਃ–ਕਰੁਨਾਕਰ ਮਾਂਗਤ ਮਾਰਗ ਚੋਜ ਰਤਾ।

†ਪਾਃ–ਸੁਨਤ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਿ ਤਿਨ ਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਤਿ ਹੇਰਾ।

ਪੁਨਾਃ–ਸੁਨਤ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਬਦਨ ਕੇ ਰਚਨਾ ਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਮਤਿ ਹੇਰਾ।

ਸਰ[1], ਹਰਿਕੀਰਤਿ ਅਰਬਿੰਦਾ[2]। ਸਦ ਬਿਕਸੈ, ਸੋਖੈ ਨਹਿਂ[3] ਕਬਹੂੰ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧਹਿ ਮਕਰੰਦਾ[4]। ਜਗ ਸਾਗਰ[5] ਨਿੰਦਕ ਗਰ[6] ਲਵਨੈਂ[7], ਪਦਮ ਸਮਾਨ[8] ਅਲੇਪਾ[9]। ਜੇ ਸੁਆਨ[10] ਕੂਕਤਿ ਰਹਿਂ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਹਿਂ ਗਜ ਮੱਤ ਵਿਖੇਪਾ[11]'॥ ੧੧॥ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਜਾਵਨ ਕੋ ਘਰ ਕੀ ਪਾਦ[12] ਪਦਮ[13] ਯੁਗ[14] ਬੰਦੇ। 'ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਸੁਹਾਏ,ਮੁਝ ਭਾ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦੇ'। ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ ਅਪਨਿ ਨਿਕੇਤਾ[15]। ਮੁਝ ਪਸ਼ਚਾਤੁ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰ ਅੰਗਦ! ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ॥ ੧੨॥ ਭਏ ਪ੍ਰਸੀਦ[16] ਸੁਸਾ ਪਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਗਵਨੇ ਪੁਨਿ ਉਦਿਆਨਾ। ਭੇ ਇਕੰਤ ਜਹਿਂ ਮਨੁਜ[17] ਨ ਆਵਹਿਂ ਕਰੁਨਾਨਿਧ ਗਤਿਦਾਨਾ। ਕਮਲ ਬਦਨ ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸ਼[18] ਜਿਹ ਕੋ ਵਾਕ[19] ਅਰਕ[20] ਪਰਮਾਨਾ[21]। ਕਿੰਕਰ[22] ਉਰ ਕੋ ਭਰਮ ਤਿਮਰ[23] ਹਰਿ[24], ਦਲ ਕਲਮਲ[25] ਉਡ ਨਾਨਾ[26]॥੧੩॥ ਗਯੋ ਰਬਾਬ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਖੋਜਤਿ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ। ਸੁਨਹਿ ਡੂੰਮਕੋ ਸਦਨਹਿ ਜਹਿਂਵਾ[27],ਬੂਝਹਿ[28] ਜਾਇ ਸੁਜਾਨਾ[29]। ਆਦਰ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਦੇਇ ਨ ਕੋਊ ਅਸ ਬਿਧਿ ਵਾਕ ਅਲਾਵੈਂ।'ਤਿਹ ਕੋ ਡੂਮ ਜੁ ਭਯੋ ਕੁਰਾਹੀ,ਸੁਨਤਿ ਰੋਸ ਉਰ ਆਵੈ[30]॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਫਿਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਇਕ ਸ਼ੂਮ[31] ਭਯੋ, ਦੂਸਰ ਨਿੰਦਕ ਬੈਨ।ਸੁਨਿ ਮਨਿ ਮਹਿਂ ਦੁਖਨਤ ਭਯੋ, ਕਛੁ ਬਸ[32]ਅਪਨ ਚਲੈ ਨ ॥੧੫॥ ਹਰਿਗੀਤਕਾ ਛੰਦ॥ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਅਕੁਲਾਇਕੈ[33]। ਬੈਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਥਕਤ ਸੁ ਬੈਠਯੋ ਆਇਕੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਭਏ ਤਿਹ[34]ਬਦਨਹਿ[35] ਬਿਕਲ[36] ਨਿਹਾਰਿ ਕੈ।'ਬਿਨ ਰਬਾਬ ਆਵਨ ਭਯੋ, ਨਿਜ ਬਿਰਥਾ ਭਨਹੁ ਸੁਧਾਰਿ ਕੈ'॥੧੬॥'ਕਿਉਂ ਬੂਝਤਿ ਹੋ ਮੋਹਿ ਕੋ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਿਕੈ'।ਬਹੁਰ

[1]ਬਰੱਬਰ। [2]ਕਵਲ। [3]ਸੁੱਕੇ ਨਾ। [4]ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਧੇ। [5]ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। [6]ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7]ਲੂਣ ਵਾਂਙੂ (ਅ) ਨਿੰਦਕ ਗਰਲ ਵਨੈਂ=ਨਿੰਦਕ ਜ਼ਹਿਰ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਤੂੰ ਕਮਲ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇਂਗਾ। [8]ਕਵਲ ਵਾਂਙੂੰ। [9]ਅਲੇਪ ਰਹੇਂਗਾ। [10]ਕੁੱਤੇ। [11]ਹਾਥੀ (ਵਤ) ਗੰਭੀਰ ਮਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੋਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [12]ਚਰਨ। [13]ਕਵਲ। [14]ਦੋਵੇਂ। [15]ਘਰ। [16]ਪ੍ਰਸੰਨ। [17]ਮਾਨੁਖ। [18]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ (ਵਾਙੂ)। [19]ਵਚਨ। [20]ਸੂਰਜ। [21]ਬਰੱਬਰ। [22]ਦਾਸਾਂ ਦਾ। [23]ਭ੍ਰਮ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ। [24]ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ। [25]ਦਲ ਸਿਟਦੇ ਹਨ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ। [26]ਤਾਰੇ ਸਾਰੇ। [27]ਜਿੱਥੇ। [28]ਪੁੱਛੇ। [29]ਜਤੁਰ। [30]ਭਾਵ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ। [31]ਥਕਾਂਨ। [32]ਚਾਰਾ। [33]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ। [34]ਉਸਦੇ। [35]ਮੁਖ ਨੂੰ। [36]ਵਿਆਕੁਲ।

ਕਹ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਤੇ 'ਬਿਨਸ਼ੰਕ ਸੁਨਾਉ ਬਖਾਨਿਕੈ'। 'ਕੈਸੇ ਮੈਂ ਮੁਖ ਸੋਂ ਕਹੌਂ ਕਹਿਬੇ ਜੋਗ ਨ ਬਾਤ ਹੈ'। ਪੁਨਹਿ ਪੁਨਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ 'ਕਹੁ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੈ' ॥ ੧੭ ॥ ਮਤਦ੍ਯਮਲਾ ਛੰਦ* ॥ ਉਰ ਡਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ 'ਕੇਚਿਤ[1] ਨਰ, ਇਉਂ ਬੈਨ ਕਹੈਂ । -ਇਹ ਡੂੰਮੰ ਤਾਂਹੀ ਭਾ ਜੁ ਕੁਰਾਹੀ- ਨਹਿਂ ਰਬਾਬ ਕੋ ਦੇਨਿ ਚਹੈ। ਦੁਰਮਤਿ ਭ੍ਰਮ ਭੂਲੇ, ਜਸੁ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੇ[2],ਸਠ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿੰਦ ਬਖਾਨੇ। ਹੌਂ ਮਨ ਇਹ ਚਾਹੌਂ ਰਸਿਓ[3] ਲਜਾਵੌਂ, ਸੋ ਪਾਇ ਨ ਨਗਰ ਖੁਜਾਨੇ[4]' ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਤਿ ਦੈਨਾ ਸੁਨਿਕਹਿ ਬੈਨਾ, 'ਝਖ ਮਾਰਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਗਵਾਰਾ। ਲੱਜਤਿ ਮੁਖ ਹੋਵਹਿਂ ਜਨਮ ਬਿਗੋਵਹਿਂ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਜਮ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਤੂੰ ਕਰਿ ਨਿਜ ਕਾਜਾ, ਤਜਿ ਨਰ ਲਾਜਾ ਜਾਵਹੁ ਨਗਰ ਬਹੋਰੀ। ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰ ਆਨਹੁ, ਸ਼ੰਕ ਨ ਠਾਨਹੁ, ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਡੂਮ ਘਰ ਟੋਰੀ[5]' ॥ ੧੯ ॥ ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਡੂਮ ਮੰਦਮਤਿ ਇਹ ਪੁਰਿ, ਮਮ ਕਹਿ ਕਿਨਹਿ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ। ਬੈਸਨ ਦੇਇਂ, ਨ ਕਿਯ ਸਨਮਾਨਾ, ਕਿਨ ਰਬਾਬ ਨਹਿਂ ਆਨ੍ਯੋ। ਕਿਹ ਦਿਸ਼[6] ਮੈਂ ਅਬ ਖੋਜਨ ਜਾਵੌਂ? ਕਹਉ ਬੁਝਾਇ[7] ਸੁਆਮੀ!। ਤੁਮ ਕੋ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਸੁਧਿ ਹੈ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!' ॥ ੨੦ ॥ 'ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜਾਵਹੁ, ਮਰਦਾਨਾ! ਅਵਰ ਸਥਾਨ ਸਿਧਾਵਉ। ਜਿੰਹ ਦਿਸ਼ ਜੰਗਲ ਗ੍ਰਾਮ ਏਕ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਖੋਜ ਤੁਮ ਪਾਵਉ। ਜੁਗ ਸਰਿਤਾ ਮਧ[8] ਤਾਂਕੋ ਜਾਨਹੁ ਗਾਹਕ ਕੋ ਸੋ ਗਾਂਊ। ਨਾਮ ਫਿਰੰਦਾ ਤਹਾਂ ਰਬਾਬੀ ਜਾਇ ਸੁ ਬੂਝਹੁ ਨਾਂਊ॥੨੧॥ਖੋਜਤਿ ਪਾਵਹੁ, ਜਾਚਹੁ ਤਾਂਹੀ,ਨਹਿਂ ਦੇਵਹਿ ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ।-ਨਾਨਕ ਭੇਜ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਤੁਹਾਰੇ- ਲੀਜੈ ਆਖ੍ਯ[9] ਹਮ ਕੋ'। ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ'ਸੁਨ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਮੋਲ ਹੋਇ ਜੋ ਪਾਸੂ। ਤਿੰਹ ਦੇ ਕਰਿ ਹੌਂ ਲੇਯ

[1]ਕੇਈ। [2]ਆਪਦੇ ਯਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ। [3]ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ। [4]ਢੂੰਡਿਆਂ। [5]ਢੂੰਡ। [6]ਕਿਸ ਪਾਸੇ। [7]ਸਮਝਾਕੇ। [8]ਦੋ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ। [9]ਨਾਮ।

*ਇਹ ਛੰਦ ਸਵੱਯੇ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਦੁਰਮਿਲ'। ਇਹ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:-੧੦+੮+੧੪, ਅੰਤ ਦੋ ਲਘੂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰੂ। (।।ऽ,ऽ,ऽ) ਇਹ 'ਮਤਦ੍ਯਮਲਾ ਛੰਦ' ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ੮+੮+੮+੬ ਅੰਤ ਗੁਰੂ (ऽ)। ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁਲ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਰੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੁ ਆਵੈਂ, ਪੁਨਿ ਨ ਜਾਉਂ, ਸੁਖਰਾਸੂ[੧] !' ॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਜਾਹੁ ਸੁਸਾ[੨] ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ ਕੀਮਤ ਜਿਤਨੀ ਹੋਇ। ਸੋ ਲੇਕਰਿ ਗਵਨਹੁ[੩] ਅਬਹਿ ਨਿਜ ਬਿਲੰਬ ਸਭਿ ਖੋਇ' ॥੨੩॥ਦੁਵੱਯਾਛੰਦ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਤਤਕਾਲ ਸਿਧਾਯੋ ਗਯੋ ਨਾਨਕੀ ਧਾਮਾ। 'ਕਹਯੋ ਨਗਰ ਸਭਿ ਖੋਜਯੋ ਹੌਂਹੀ, ਨਹਿਂ ਰਬਾਬ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਭੇਜਤਿ ਆਨ ਗ੍ਰਾਮ ਅਬ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ, ਮੋਲ ਲੇਨਿ ਹੌਂ ਆਯੋ'। ਸਪਤ ਰਜਤਪਣ[੪] ਜਾਚਿ ਲਏ ਜਬ, ਤੂਰਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਧਾਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਤ੍ਰੈ ਬਾਸੁਰ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ ਖੋਜਤਿ ਬੂਝਤਿ ਨਰ ਕੋ[੫]। ਜੁਗ[੬] ਬਾਸੁਰ ਤਹਿਂ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਿਓ ਕੋ ਨ ਬਤਾਵੈ ਘਰ ਕੋ। ਸ੍ਰਮ[੭] ਸੋਂ ਵਯਾਕੁਲ ਭਯੋ ਉਦਾਸੂ ਹਟਿ[੮] ਆਵਨ ਕੋ ਤਯਾਰੀ। ਬੈਸਤਿ ਭਯੋ ਮਹੀਰੁਹ[੯] ਛਾਂਹੀ[੧੦] ਫਿਕਰਵੰਦ ਹੁਇ ਭਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ 'ਕੌਨ ਨਾਮ ਕਿਤਤੇ ਤੁਮ ਆਯੋ ?' ਬੂਝਯੋ[੧੧] ਇਕ ਨਰ[੧੨]* ਆਈ। 'ਖੋਜਤਿ ਹੋ ਕਿਂਹ ਕੋ ਕਯਾ ਕਾਜਾ ?[੧੩] ਹਮ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ। ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ ਦੀਸਤਿ ਤੋਹਿ ਲਿਲਾਰਾ[੧੪]। ਕਰੋ ਮਨੋਰਥ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਗਟੇ, ਪੁਨਿ ਜਿਹ ਥਾਨ ਅਗਾਰਾ[੧੫]' ॥੨੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਉਰ ਧ੍ਰਿਤ[੧੬] ਭਈ ਬਚਨ† ਸੁਨੇ ਮ੍ਰਿਦੁ[੧੭] ਸਾਰ[੧੮]। ਹਰਖਮਾਨ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਬੈ ਉਚਰੇ ਬਚਨ ਵਿਚਾਰ ॥੨੭॥ਦੁਵੱਯਾਛੰਦ॥ 'ਵਤਨ ਰਾਇ ਭੋਇ ਤਲਵੰਡੀ,ਨਾਮ ਜਾਨਿ ਮਰਦਾਨਾ। ਏਕ ਫਿਰੰਦਾ ਅਹੈ ਰਬਾਬੀ ਖੋਜੋਂ ਤਿਸਹਿ, ਸੁਜਾਨਾ ! ਨਾਨਕ ਵੇਦੀ ਭੇਜਯੋ ਤਿਹ ਢਿਗ ਲੇਨਿ ਰਬਾਬ ਰਜਾਈ[੧੯]। ਖੋਜਯੋ ਸੋ ਬਹੁ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ਯਾਂਤੇ ਮਨ ਬਿਕੁਲਾਈ[੨੦]' ॥ ੨੮ ॥ 'ਨਾਮ ਫਿਰੰਦਾ ਹਮਰਾ ਜਾਨਹੁ ਪਠਵਯੋ[੨੧] ਤੂੰ ਮੁਝ ਪਾਸਾ[੨੨]। ਲੇ ਰਬਾਬ ਜਾਵਹੁ ਅਬ ਤਹਿਂ ਕੋ ਜਹਿਂ ਹੈਂ ਮਧਯਾ ਅਵਾਸਾ[੨੩]। ਭਵਸਾਗਰ ਤੇ ਨਰ ਬਹੁ ਤਾਰਨ ਧਾਰਯੋ ਸੁਤੇ ਸਰੂਪਾ'। ਅਸ ਬਿਧਿ[੨੪] ਬਦਨਹਿ ਬਦਿ ਕਰਿ[੨੫] ਆਨਯੋ ਸੁਭਗ[੨੬] ਰਬਾਬ ਅਨੂਪਾ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਰ ਅਚਰਜ ਹ੍ਵੈ ਹਰਖ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਤਿਹਕਾਲ।

---

[੧]ਫੇਰ ਨਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇ ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। [੨]ਬੇਬੇ ਜੀ। [੩]ਚਲਾ ਜਾ। [੪]ਸਤ ਰੁਪੱਯੇ। [੫]ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ। [੬]ਦੋ। [੭]ਥਕਾਨ। [੮]ਮੁੜ। [੯]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੀ। [੧੦]ਛਾਵੇਂ। [੧੧]ਪੁਛਿਆ। [੧੨]ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੇ। [੧੩]ਕੰਮ ਕੀਹ ਹੈ। [੧੪]ਮੱਥਾ। [੧੫]ਜਿੱਥੇ ਘਰ ਹਨ। [੧੬]ਧੀਰਜ। [੧੭]ਕੋਮਲ। [੧੮]ਚੰਗੇ। [੧੯]ਹੁਕਮ ਹੈ। [੨੦]ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੨੧]ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈਂ। [੨੨]ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। [੨੩]ਦਯਾ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੨੪]ਇਸ ਤਰਾਂ। [੨੫]ਆਖਕੇ। [੨੬]ਸਹਣਾ। *ਪਾ:-ਮਾਨਵ। †ਪਾ:-ਬੈਨ।

–ਕਿਤ ਤੇ ਲੀਨ ਨਿਕਾਸ ਯਹਿ–ਨਹਿੰ ਜਾਨੀ ਤਿਹ ਚਾਲ[1] ॥ ੩੦ ॥
ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ ॥ ਅਦਭੁਤ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਬਿਸਮਾਦਯੋ 'ਕਹਉ ਮੋਲ ਇਹ ਜੋਊ। ਇਸਕੀ ਸਮ ਕੋ ਔਰ ਨ ਪੇਖਯੋ ਲੇਹੁ ਮੋਲ ਕਹਿ ਸੋਊ'। 'ਨਹੀਂ ਮੋਲ ਇਸ ਕੋ ਤੁਮ ਪਾਹੀ' ਐਸੇ ਕਹਤਿ ਫਿਰੰਦਾ। 'ਪੁਨ ਹਮਨੈ ਲੈਨੋ ਭੀ ਨਾਂਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅਵਤਾਰ ਮੁਕੰਦਾ[2]' ॥ ੩੧ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਮਨ ਹੋਇ ਹਿਰਾਨਾ ਬੂਝਤਿ ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ[3] ਐਸੇ। 'ਏ ਰਬਾਬ ਤੁਮ ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਦੀਨੋ ਮੋਲ ਨ ਲੈਹੋ ਕੈਸੇ ? ਸਭਿ ਬਿਰਤਾਂਤ ਭਨੀਜੈ ਅਪਨਾ ਖੋਵਹੁ ਸੰਸੈ ਹਮਰਾ। ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ, ਸ਼ੁਭ ਬੇਖ, ਮਧੁਰ ਬਚ, ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਯੋ ਤੁਮਰਾ' ॥ ੩੨ ॥ ਭਨਤਿ ਫਿਰੰਦਾ 'ਮ੍ਰਿਤਮੰਡਲ[4] ਕੋ ਇਹ ਰਬਾਬ ਨਹਿੰ ਲਖਿਯੇ[5]। ਅਨਤ[6] ਅੱਗ੍ਰ[7] ਸੋ ਨਹੀਂ ਵਜਾਵਹੁ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਿੰ ਪਿਖਿਯੇ[8]। ਤਹਾਂ ਬਜਾਵਹੁ, ਚਲਿ ਮਰਦਾਨਾ ! ਸੰਗ ਚਲਹੁਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ। ਪਾਦ ਪਦਮ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੌਂ ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਮੇਰੇ' ॥੩੩ ॥ ਜੁਗਲ[9] ਚਲੇ ਉਰ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ, ਪਹੁੰਚੇ ਜਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਅਨੰਦ ਕੰਦ ਕੇ ਪਰਸੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਭਾਲਾ[10]। ਨੌਮੇ ਦਿਨ ਆਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਧਰਯੋ ਰਬਾਬ ਅਗਾਰੀ। ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚ ਮਕਰੰਦਾ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਦੰਭਾਰੀ[11] ॥ ੩੪ ॥ 'ਬਹੁਤੀ ਬਿਲਮ[12] ਲਗਾਈ ਤਹਿੰਵਾ ਭਈ ਬਾਤ ਕਹੁ ਤੈਸੇ'। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ ਕਹੌਂ ਬਚਨ ਮੈਂ ਕੈਸੇ।ਆਪ ਖੁਦਾਇ ਧਰਤ ਅਵਤਰਯੋ ਅਚਰਜ ਹੇਰਤਿ ਚਰਿਤਾ। ਗਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਤੁਮ ਜੁ ਬਤਾਯੋ ਭਯੋ ਬਿਆਕੁਲ ਫਿਰਤਾ ॥੩੫॥ ਜੁਗ[13] ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਖੋਜਿਕੈ ਹਟਿ ਆਵਨ ਕੋ ਤਯਾਰੂ ।ਆਇ ਸੰਤ ਇਹ ਸੰਗ ਜੁ ਮੇਰੇ ਦੀਨਿ ਰਬਾਬਹਿ ਚਾਰੂ[14]। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਤਹਿੰ ਬੀਤੇ।ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਮੁਰਿ ਕਰਿ ਆਯੋ ਬਿਲਮਲਗੀਇਸ ਰੀਤੇ' ॥੩੬॥ ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਹਿ ਬਚਨ ਫਿਰੰਦਾ 'ਆਨੰਦਕੰਦ ! ਸੁਨੀਜੈ। ਹੁਤੋ ਪੁਚਾਵਨ ਇਹ ਰਬਾਬ ਬਰ[15] ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ! ਸੋ ਲੀਜੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਥੀ ਮੁਝ ਕੋ, ਹਰਖ ਸਰਸ[16]* ਦਰਸਾਯੋ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ' ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਤਿ ਸਿਧਾਯੋ॥੩੭॥ ਬਿਦਾ ਕਰਨ ਗਵਨਯੋ

[1]ਗਤੀ। [2]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਤੋਂ [3]ਤਿਸ ਤਾਈਂ। [4]ਸੰਸਾਰ। [5]ਨਾਂ ਸਮਝੋ। [6]ਹੋਰਦੇ। [7]ਅਗੇ। [8]ਜਿੱਥੇ ਵੇਖੋ। [9]ਦੋਨੋਂ। [10]ਮੱਥਾ। [11]ਦੰਭ ਦੇ ਵੈਰੀ। [12]ਦੇਰੀ। [13]ਦੋ। [14]ਸੁੰਦਰ। [15]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [16]ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। *ਪਾ:–ਅਧਿਕ।

ਮਰਦਾਨਾ ਭਯੋ ਅਦ੍ਰਿੱਸ਼[1] ਸੋਊ। ਕਿਤ ਕੋ ਗਯੋ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਤਿਹ ਛਿਨ ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮੈ ਹੋਊ[2]। ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਭਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ—ਭਯੋ ਨ ਨੈਨ ਬਿਹੀਨਾ[3]। ਮੂਰ[4] ਢਿਗ[5]ਤੇ ਦੂਰ[6]ਛਰ ਸਾ[7] ਕਰਿਗਾ ਭੇਦ ਨ ਤਿਹਕੋ ਚੀਨਾ—॥੩੮॥ਆਯੋ ਜਬ,ਬੂਝ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ'ਕਹਿਂ[8]ਲੌ[9]ਜਾਇ ਪੁਰਾਯੋ ?'। 'ਮੁਰ ਢਿਗ ਤੇ ਦੁਰ[10] ਦੀਸ੍ਯੋ ਨਾਂਹੀ ਹੇਰਤਿ ਅਚਰਜ ਆਯੋ'।ਕਹਿ ਕਰਿ ਬੈਸ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਦਯਾਲਾ[11]।'ਹੁਤੋ ਕੌਨ ਇਹ ਮਾਨਵ? ਸ੍ਵਾਮੀ! ਜਾਂਹਿ[12] ਸੁਭਾਇ ਰਸਾਲਾ ॥ ੩੯ ॥ ਅਪਰ[13] ਨਰਨ ਸੀ ਯਾਂਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿਂ ਰੁਚਿਰ ਰੂਪ ਦੁਤਿਵਾਨਾ[14]। ਬਹੁਰ ਰਬਾਬ ਉਪਾਇਨ[15] ਦੀਨਾ ਸੁਭਗ[16]ਅਲੌਕਿਕ[17] ਆਨਾ। ਦੀਨਾ ਨਾਥ! ਕਥਹੁ ਯਹਿ ਗਾਥਾ, ਭਯੋ ਜਿ ਅੰਤਰਧਾਨਾ[18]। ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਪਿਖ ਬਿਸਮੈ ਮੁਝ ਮਨ' ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਖਾਨਾ॥੪੦॥'ਹੁਤੋ ਸੰਤ ਗੰਧਰਬਨ ਮਾਂਹੀ[19]ਜਿਹ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਧਾਰੀ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹਿਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗਰਾਤਾ ਇਹ ਰਬਾਬ ਕਰਧਾਰੀ[20]। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਚਾਹਿਹੁਤੀ ਮਨ ਬਾਦਿਤ ਦੇਨਿ ਰਸਾਲਾ[21]। ਸੋ ਅਬ ਦਯੋ, ਬਜਾਵਹੁ ਲੇਕਰਿ, ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਿ ਦਰਹਾਲਾ[22]' ॥੪੧॥ ਆਇਸੁ ਮਾਨ ਲਯੋ ਮਰਦਾਨੇ ਕਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਤਬ ਸੁਰ ਕੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨ੍ਯੋ'ਬਨਹਿ ਸੁਰ ਆਪੇ*, ਵਾਵਹੁ[23]ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਿ ਕੋ'। ਸੁਨਤਿ ਵਜਾਯੋ ਤਿੰਹ ਤਤਕਾਲਾ ਸੁਰ ਬਨਿਗਾ[24] ਤਬ ਆਪੇ। ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਅਚਰਜ ਤਾਂਕੋ ਜਾਂਹਿ ਸੁਰਾ-ਸੁਰ ਥਾਪੇ[25] ॥੪੨॥ ਭਈ ਅਵਾਜ 'ਤੁਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤਾ-ਰਾ!' ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਿਨਤੀ ਹੋਵਹਿ ਤਾਰ ਮਝਾਰਾ[26]।ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ

---

[1]ਨਜ਼ਰੋਂ ਗੈਬ ਹੋ ਗਿਆ। [2]ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। [3]ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ (ਖਾਲੀ ਭਾਵ) ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। (ਅ) ਭਾਵ, ਮੈਂ ਅਖਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। [4]ਮੇਰੇ। [5]ਪਾਸੋਂ। [6]ਛਿਪ ਕੇ। [7]ਛਲ ਜਿਹਾ। [8]ਕਿਥੋਂ। [9]ਤਕ। [10]ਛਿਪ ਗਿਆ। [11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ। [12]ਜਿਸਦਾ। [13]ਹੋਰ। [14]ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵਾਲਾ। [15]ਭੇਟਾ। [16]ਸੁਹਣਾ। [17]ਅਚਰਜ। [18]ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। [19]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ। [20]ਹਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ। [21](ਇਸ) ਸੁੰਦਰ ਵਾਜੇ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ (ਉਸਨੂੰ)। [22]ਛੇਤੀ (ਵਜਾਓ)। [23]ਵਜਾਵਹੁ। [24]ਸੁਰ ਹੋ ਗਿਆ। [25]ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ ਜਿਸਨੇ ਥਾਪੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। (ਅ) ਸੂਰ—ਅਸੂਰ। ਸੂਰ=ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਸੁਰਾਂ। ਅਸੂਰ=ਬਿਜਲੀ ਆਦ ਦੀਆਂ ਘੋਰ ਸੁਰਾਂ, ਅਵਾਜ਼ਾਂ। [26]ਵਿਚ।

*ਪਾ:—ਆਛੇ।

ਮੈਂ ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਸਭਿ ਮੋਹੇ ਮਨ ਉਦਿਆਨਾ[1]। ਤਰੁਵਰ[2] ਤੇ ਰਸ ਨਿਚੁਰਨ[3] ਲਾਗਯੋ ਵਿਸਰਾ ਸਭਿਨਿ[4]ਅਪਾਨਾ[5] ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਨ ਭਾਈ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਖੰਡਾ। ਪਲਕ ਜੁਟੀ[6] ਜੁਗ[7] ਭਏ ਬਿਦੇਹਾ ਸ੍ਵਾਸ ਦਸਮ ਦਰ ਮੰਡਾ[8]। ਹੋ ਅਛੋਭ ਛੋਰਹਿ ਨਹਿਂ ਤਿਹ ਕੋ, ਬੀਤਿ ਗਏ ਦਿਨ ਦੋਊ। ਪਦਮਾਸਨ[9] ਬੈਸੇ ਅਸ ਸੋਹਤਿ ਜਿਵ ਸ਼ਿਵ ਕਲਮਲ ਖੋਊ[10] ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਰਬਾਬ ਲਜਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤੀਸਮੋਂ ਧਯਾਇ ॥੩ ॥

੩੬. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਰਸ ਚਰਨ ਮਨ ਮਨੂਰ ਮਮ ਭੇਟ।
ਕੰਚਨ ਸੋ ਹੋਵਹਿ ਜਬਹਿ ਲਗਹਿ ਨ ਜਮ ਕੀ ਫੇਟ ॥ ੧ ॥

{ ਮਨੂਰ=ਮਿੱਟੀ ਵਾਂਗੂ ਮਰ ਚੁਕਾ, ਪਰ ਖਿੰਘਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਲੋਹਾ। ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੈਲ। ਭੇਟ=ਮਿਲਾਪ, ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਫੇਟ=ਘੇਰ, ਘੇਰਾ, ਫਾਹੀ, ਚੋਟ। }

ਅਰਥ—ਮੇਰੇ ਮਨੂਰ (ਹੋ ਚੁਕੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਰਸ (ਰੂਪੀ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ, (ਤਦੋਂ) ਉਹ ਸੋਨੇ ਵਾਂਙੂ (ਸ਼ੁਧ) ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ (ਤੇ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ) ਜਮ ਦੀ ਫੇਟ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗੀ।

ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਦੋਊ ਲੋਚਨ ਕਮਲ ਨ ਬਿਕਸੇ[11]। ਮਰਦਾਨੇ ਤਨ ਛੁਧਾ[12] ਅਧਿਕ ਭੀ ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਹਿਂ ਜਿਉਂ ਨਿਕਸੇ।ਕੋ ਮਾਨਵ ਤਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਆਵੈ ਜਿਹ ਤੇ ਜਾਚਹਿ[13]ਖਾਨਾ[14]। ਹੁਤੋ ਨਿਕਟਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਸੀਤਲ, ਤਿਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਹਿ ਸੁ[15] ਪਾਨਾ[16] ॥੨॥ਦੋਹਰਾ॥ਤਜਿਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਾਇ ਨਹਿਂ,ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ—ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਬੀਤਹਿ[17] ਸੰਗ ਇਨ ਹੋਵਹਿ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰ ॥ ੩ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਅਬ ਕੇ ਦੇਹਿ ਮਝਾਰ ਆਵਹਿ[18], ਮਾਂਗੋ ਬਿਦਾ ਮੈਂ। ਜਾਵੋਂ ਅਪਨ ਅਗਾਰ, ਕਠਨ ਰਹਿਨ ਹੈ ਸੰਗ ਇਨ—॥ ੪ ॥ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਬਹੁਤ ਛੁਧਾ ਮਹਿ ਭਯੋ ਬਿਹਾਲਾ ਭੋਜਨ

---

[1]ਬਨ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ। [2]ਦਰਖਤਾਂ ਤੋਂ। [3]ਚੋਵਨ। [4]ਸਭ ਨੂੰ। [5]ਆਪਾ। [6]ਪਲਕਾਂ ਜੁੜੀਆਂ। [7]ਦੋਵੇਂ। [8]ਟਿਕ ਗਏ। [9]ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਪਨਾ ੨੩੪ ਦੀ ਟੂਕ। [10]ਕਲਜਾਠ ਸਰੂਪ, (ਅ) ਸ਼ਿਵ ਜੀ (ੲ) ਕਲਜਾਨ=ਮੁਕਤੀ। ਮਾਨੋਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਖੈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੁਕਤੀ ਆਪ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਬੈਠੀ ਹੈ। [11]ਨਾ ਖਿੜੇ ਭਾਵ ਨਾਂ ਖੁਲ੍ਹੇ। [12]ਭੁਖ। [13]ਮੰਗੇ। [14]ਭੋਜਨ। [15]ਉਹ (ਪਾਣੀ)। [16]ਪੀਵੇ। [17]ਨਿਭੇਗਾ। [18]ਭਾਵ, ਹੋਸ਼ ਆਉਣ ਤੇ।

ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ। ਤਜਿ ਨਹਿਂ ਸਕਈ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ, ਬਨੀ ਕਠਨ[੧], ਦੁਖ ਪਾਯੋ। ਅਸਮੰਜਸ[੨] ਭੀ[੩] ਦੋਨੌਂ ਬਾਤੈਂ-ਨਿਕਟਿ ਰਹਿਨ[੪] ਪੁਰਿ ਜਾਨਾ[੫]-। ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ ਰਾਤਿ ਸਭਿ ਬੀਤੀ ਭਯੋ ਉਦੇ ਪੁਨਿ ਭਾਨਾ[੬] ॥ ੫ ॥ ਅੰਬਕ ਅੰਬਜ[੭] ਬਿਕਸੇ ਤਿਹ ਛਿਨ ਭਏ ਸੁਚੇਤ ਸਰੀਰਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਉਰ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਵਾਕ ਗੰਭੀਰਾ। 'ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧ ਬਦਹੁ[੮] ਆਪਨੀ? ਬਦਨ ਰਹ੍ਯੋ ਮੁਰਝਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਬਚਨਾ ਕਹਿਨ ਲਗੋ ਬਿਕੁਲਾਯੋ[੯] ॥੬॥ 'ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ[੧੦] ਤੁਮਰੇ ਨਿਵਰੇ ਤਿਨ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਨ ਕੋਊ। ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਕੋ ਆਨ ਬਿਆਪਹਿਂ, ਰਾਵਰ ਸਿਰਜੇ[੧੧] ਸੋਊ। ਹਮਰਾ ਨਰ ਤਨ, ਤਿਨ ਬਿਨ ਗੁਜ਼ਰ ਨ, ਅਸਨ ਬਸਨ ਨਿਤ ਚਾਹੋਂ। ਭਯੋ ਛੁਧਾ ਸੋਂ ਅਧਿਕ ਬਿਹਾਲਾ, ਕਿਹ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਖਾਹੋਂ? ॥ ੭॥ ਤੁਮ ਜੋ ਸੰਗ ਰਖ੍ਯੋ ਨਿਤ ਚਾਹਤਿ ਦੂਰ ਛੁਧਾ ਕਰਿ ਮੋਰੀ। ਬਾਸੁਰ[੧੨] ਤੀਨ ਅਸਨ ਬਿਨ ਬੀਤੇ, ਬਿਕਲ[੧੩] ਬਪੁਖ[੧੪], ਬਿਨ ਜੋਰੀ[੧੫]। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਹੋਹਿ ਮੋਹਿ ਨਿਰਬਾਹੂ, ਅਸਨ[੧੬] ਅਚਨ[੧੭] ਚਿਤ ਚਾਹਾ[੧੮]। ਇਕ ਨਿਰ-ਬਲ ਤਨ, ਦੂਸਰ[੧੯] ਪਦ ਸੋਂ[੨੦] ਸਦਾ ਪੰਥ ਅਵਗਾਹਾ[੨੧]' ॥ ੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਨਨ[੨੨] ਭਨੈ[੨੩] 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ! ਕਾਨ[੨੪]। ਹਮ ਸੰਗ ਐਸੇ ਹੀ ਸਦਾ, ਰਹਹੁ ਆਪ ਪਰਮਾਨ[੨੫]' ॥੯॥ ਸੋਰਠਾ ॥ 'ਕੈ[੨੬] ਮੁਝ ਛੁਧਾ ਨਸਾਹਿ[੨੭], ਕੈ[੨੮] ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਖਾਨ ਕੋ। ਤੌ ਹੋਵਹਿ ਨਿਰਬਾਹਿ, ਨਾਤੁਰ[੨੯] ਸੰਗ ਨ ਪੁਜਈ[੩੦]' ॥ ੧੦ ॥ ਦ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ 'ਇਹ ਬਾਤੈਂ ਸਭਿ ਢਿਗ ਕਰ-ਤਾਰਾ, ਕਰਨ ਕਰਾਵੇਨ ਜੋਊ। ਹਮਰੇ ਸੰਗਿ ਜਾਨਿਯੋ ਅਸ ਬਿਧਿ[੩੧], ਜਸ ਬਨਿ ਕਾਟਹਿ ਸੋਊ[੩੨]। ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਤੌ ਨਿਕਟਿ ਰਹੀਜੈ, ਨਤੁ[੩੩] ਜਾਵਹੁ ਨਿਜ ਧਾਮਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਭਰਮ੍ਯੋ, ਕਰੇ ਯਾਦ

[੧]ਔਖੀ ਆ ਬਣੀ। [੨]ਘਬਰਾਹਟ, ਕਠਨਾਈ। [੩]ਹੋਈ। [੪]ਪਾਸ ਰਹਿਣਾ। [੫]ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣਾ। [੬]ਸੂਰਜ। [੭]ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰ। [੮]ਆਖੋ। [੯]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ। [੧੦]ਤ੍ਰੇਹ। [੧੧]ਆਪ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ। [੧੨]ਦਿਨ। [੧੩]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ। [੧੪]ਸਰੀਰ। [੧੫]ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [੧੬]ਭੋਜਨ। [੧੭]ਖਾਵਣ ਨੂੰ। [੧੮]ਚਿਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੯]ਦੂਸਰੇ। [੨੦]ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ। [੨੧]ਤੁਰਨਾ ਪਏਗਾ। [੨੨]ਮੁਖੋਂ। [੨੩]ਕਿਹਾ। [੨੪]ਕੰਨੀ। [੨੫]ਪਰਵਾਣ ਹੈ (ਤਾਂ ਰਹੋ)। [੨੬]ਜਾਂ। [੨੭]ਦੂਰ ਕਰੋ। [੨੮]ਜਾਂ। [੨੯]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [੩੦]ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ। [੩੧]ਇਹੋ ਗਲ ਹੈ। [੩੨]ਜੈਸੀ ਆ ਬਣੇ ਤੈਸੀ ਕਟੇ। [੩੩]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

ਸੁਤ ਬਾਮਾ[1] ॥੧੧॥ 'ਜਾਉਂ ਨਿਕੇਤ ਨਿਦੇਸ[2] ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁਧ ਤੁਮਰੀ ਸਭਿ ਦੇਊਂ'। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਘਰ ਜਬ ਬੋਲੇ ਅਲਖ ਅਭੇਊ[3]। 'ਸੁਸਾ[4] ਅਵਾਸ ਰਬਾਬ ਧਰੀਜੈ, ਬਹੁਰ ਜਾਹੁ ਮਰਦਾਨਾ !' ਕਰੁਨਾ-ਨਿਧਿ ਕੇ ਸੁਨਿਕੈ ਬਚਨਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਕਿਯੋ ਪਿਯਾਨਾ[5] ॥ ੧੨ ॥ ਗਯੋ ਨਿਕੇਤ ਨਾਨਕੀ ਤਬ ਹੀ ਭੀ ਸਸ਼ੰਕ[6] ਜਬ ਦੇਖਾ । ਸੁੰਦਰ ਪੀੜ੍ਹਾ ਦੀਨ ਵਿਛਾਈ ਆਦਰ ਕੀਨ ਵਿਸ਼ੇਖਾ । 'ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਹਮ ਘਰ ਆਯੋ, ਕਹਾਂ ਰਹੇ ਮਰਦਾਨਾ ? ਇਹ ਰਬਾਬ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਤਨੀ ਜੋ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਆਨਾ ? ॥੧੩॥ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੌਨ ਥਾਨ ਅਬਿ ਬੈਸੇ ਕਮਲ ਬਦਨ[7] ਗਤਿ[8] ਦੈਨਾ[9] ?'। ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਆਇਸ ਲੇ ਕਰਿ ਹੌਂ ਜਾਵੋਂ ਨਿਜ ਐਨਾ[10]। ਨਿਬਹੈ ਸੰਗਿ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਮੁਝ ਤੇ ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰਾ[11]। ਤਿਨ ਸਮ ਹੋਵੈ ਨਿਕਟਿ ਰਹੈ ਸੋ,ਖਾਇ ਨ ਕਬਹੁੰ ਅਹਾਰਾ ॥੧੪॥ ਧਰਨ ਰਬਾਬ ਸਦਨ[12] ਮੈਂ ਆਯੋ, ਤੁਮ ਕਹਿ ਦੇਹੁ[13] ਸੰਦੇਸਾ[14]। ਤਲਵੰਡੀ ਮੈਂ ਭਯੋ ਤਯਾਰੀ[15]'ਕਹਜੋ ਬਚਨ ਜਬ ਐਸਾ। ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਨੈਨਨ ਨੀਰ ਬੂੰਦ ਗਿਰਤਿ ਧਰ ਮਾਂਹੀ। ਧੀਰ[16] ਹਰੀ[17], ਉਰ[18] ਪੀਰ[19] ਗਹੀਰਾ[20], ਤਜਯੋ ਹਰਖ, ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ ॥੧੫॥ ਤਨ ਸਨੇਹ ਸਾਗਰ ਮਹਿਂ[21] ਮਗਨੀ[22], ਗਯਾਨ ਕਿਨਾਰ[23] ਨ ਪਾਵੈ। ਨਹਿਂ ਢਿਗ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਜਹਾਜੁ ਜਿਸ ਅਲੰਬ ਤਰਿ ਜਾਵੈ। ਦਾਸੀ ਤੁਲਸਾਂ ਬੀਚੀ[24] ਕੇ ਸਮ ਉਬਰਨ[25]ਧੀਰ ਸੁ ਦੇਈ[26]।ਪੌਂਛਤਿਬਦਨੀ[27],ਭਨਤਿ* ਦਿਲਾਸਾ[28],ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਕਰੇਈ ॥੧੬॥ਰੋਦਨਕਰਤਿ ਨ ਨਿਵਰੈ ਕਿਤਬਿਧਿ[29],ਜੱਦਪਿ[30]ਰਿਦਾ ਗਯਾਨੀ†।

---

[1]ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ। [2]ਆਗਜਾ। [3]ਅਲਖ ਤੇ ਅਭੇਵ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ। [4]ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ। [5]ਗਿਆ। [6]ਸ਼ੰਸੇ ਵਿਚ। [7]ਮੁਖ। [8]ਮੁਕਤੀ। [9]ਦਾਤੇ। [10]ਘਰ। [11]ਓਹ ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰ ਹਨ। [12]ਘਰ। [13]ਤੁਸੀਂ ਆਖੋ। [14]ਸਨੇਹਾ (ਪੇਕਿਆਂ ਲਈ)। [15]ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। [16]ਹੌਸਲਾ। [17]ਟੁਟ ਗਿਆ। [18]ਰਿਦਾ। [19]ਪੀੜ ਨਾਲ। [20]ਫੜਿਆ ਗਿਆ (ਅ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀ (ਪੀੜ) ਪਈ। [21](ਗੁਰ) ਵਜੂਦ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ। [22]ਡੁਬ ਗਈ। [23]ਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰਾ। [24]ਲਹਿਰਾਂ। [25]ਤਰ ਪੈਣ ਵਾਸਤੇ। [26]ਧੀਰਜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। [27]ਮੁਖੜਾ। [28]ਪਿਆਰ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। [29]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। [30]ਭਾਵੇਂ। *ਪਾ:-ਦੇਤ।

†ਸਫਲ ਗਿਆਨ ਉਹੋ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਹੂਣਾ ਗਿਆਨ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਰੱਬੀ ਵਜੂਦ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ, ਪੂਰਨ ਗਜਾਨ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਦੇ ਟੁਰ ਆਉਣ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨੁਖੀ ਸਰੂਪ ਲਈ ਬਿਰਹਾ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਨੇਹ[੧] ਕੀ ਮਹਿਮਾ, ਵਿਛੁਰਨ ਤੇ ਬਿਲਖਾਨੀ[੨] । ਹੁਤੋ ਜਰਾਮ ਗਯੋ ਕਿਤ ਕਾਜਾ ਆਵਾ ਤਿਹ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ । ਬਿਸਮਾਦ੍ਯੋ[੩] ਰੋਦਤਿ ਪਸ਼ਯੰਤੂ[੪] ਤੁਲਸਾਂ ਸੋਂ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹੀ[੫] ॥ ੧੭ ॥ 'ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਕਸਾ ਭਯੋ ਕੁਕਾਜਾ ਰੋਦਤਿ ਕਾਲੂ ਤਨਿਯਾ[੬]?' ਤੁਲਸਾਂ ਭਨਤਿ 'ਚਲ੍ਯੋ ਮਰਦਾਨਾ, ਏਕਲ ਭ੍ਰਾਤਾ ਗੁਨਿਯਾ[੭]' । ਹੋਹਿ ਉਦਾਸੁ, ਜਾਹਿ ਬਿਦੇਸ਼ਾ, ਬਿਛੁਰਨ ਕੋ ਦੁਖ ਮਾਨਾ । ਧਰਨ ਰਬਾਬ ਅਬਹਿ ਇਹ ਆਵਾ, ਸੁਨਿਕਰਿ ਰੋਦਨ ਠਾਨਾ' ॥ ੧੮ ॥ ਭਨਤਿ ਜਰਾਮ 'ਰਹਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ਜਿਸ ਬਿਧਿ, ਕਰਿਯੇ ਸੋਊ । ਰਾਖਹਿਂ* ਇਹਾਂ,ਨ ਜਾਵਹਿ ਘਰ ਕੋ, ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਉਰ ਹੋਊ'।[੮]'ਸੁਨਿਆਰਜ ਸੁਤ[੯]! ਜੇ ਮਰਦਾਨਾ ਰਹੈ ਭ੍ਰਾਤ ਕੇ ਪਾਸੂ। ਪਰਚੇ ਰਹੈਂ ਦੂਰ ਨਹਿ ਜਾਵਹਿਂ,ਨਤੁ[੧੦] ਪੁਨਿ ਹੋਇ ਉਦਾਸੂ ॥੧੯॥ ਨਿਕਟਿ ਰਹਤਿ ਆਨਨ ਅਰਬਿੰਦਾ[੧੧] ਕਬਿ ਕਬਿ ਹੌਂ[੧੨] ਪਸ਼ਯੰਤੂ[੧੩] । ਜਾਹਿਂ ਬਿਦੇਸ਼ ਨ ਦੀਸਹਿ ਮੋਹੂ[੧੪] ਮਨ ਲਖਿ ਇਉਂ ਬਿਲਖੰਤੂ[੧੫]।ਕਹਿ ਜਰਾਮ'ਨਾਨਕਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਥਿਰ ਗਿਰ ਸਰ[੧੬] ਤੇਰੇ । ਭ੍ਰਮ ਬੱਜਰ[੧੭]ਤੇ ਥਰਹਰ ਡੋਲਨੋ, ਧੀਰ ਨਸੀ ਇਹ ਬੇਰੇ[੧੮] ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਮੁਝ ਕੋ ਸਮਝਾਵਤਿ, ਅਬ ਕਿਉਂ ਉਰ ਮਹਿਂ ਭਰਮੀ ? ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਿਲੰਬ ਸਦਾ ਨਿਜ[੧੯]†, ਲਖਹਿਂ[੨੦] ਸੁ ਤਿਨ ਕੇ ਮਰਮੀ[੨੧] । ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਜੈਸੇ ਰਹਿ ਪੁਰਿ, ਤੈਸੇ ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ । ਕੈਸੇ ਰਿਦੈ ਉਦਾਸ ਭਯੋ ਹੈ ਕਿਉਂ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਈ ?' ॥ ੨੧ ॥ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ 'ਬੂਝਹੁ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਿਉਂ ਦਿਲਗੀਰ ਭਯੋ ਹੈ?'ਕਹਿ ਜਰਾਮ'ਸੁਨੀਯੇ ਮਰਦਾਨਾ ! ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਚਲਨ ਚਹ੍ਯੋ ਹੈ ? ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਹੁ ਹਿਤ[੨੨]ਤੋ ਪਰ ਕੈਸੇ ਭਈ ਵਿਚਾਰਾ?'ਰਹੋ ਸੰਗਿ,ਨਾ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ,ਚਹੋ ਜੁ ਲਿਹੁ ਨ ਅਵਾਰਾ[੨੩]'॥੨੨॥[੨੪]'ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਤਿਨ ਸੰਗ ਨ ਨਿਬਹੈ ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰਾ ।ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਤੀਨ ਦਿਨ ਬੀਤੇ,

---

[੧]ਪ੍ਰੇਮ । [੨]ਘਬਰਾਈ । [੩]ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ । [੪]ਵੇਖਕੇ ।[੫]ਕਿਹਾ ।[੬]ਕਾਲੂ ਜੀਦੀ ਸਪੁਤ੍ਰੀ।[੭]ਇਕੱਲਾ ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ । [੮]ਬੇਬੇ ਜੀ ਬੋਲੇ । [੯]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ । [੧੦]ਨਹੀ ਤਾਂ । [੧੧]ਮੁਖ ਕਵਲ । [੧੨]ਮੈਂ । [੧੩]ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ । [੧੪]ਮੈਨੂੰ । [੧੫]ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਨ । [੧੬]ਪਹਾੜ ਬਰਬਰ ਥਿਰ ਹੈ । [੧੭]ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਾਲੇ ਵਰਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਡਰਦੇ ਹਨ । [੧੮]ਇਸ ਵੇਲੇ । [੧੯]ਆਪ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਆਸਰੇ ਦੀ) । [੨੦]ਜਾਣਦੇ ਹਨ । [੨੧]ਭੇਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ । [੨੨]ਪ੍ਰੇਮ । [੨੩](ਸਾਨੂੰ ਦੇਣ ਵਿਚ) ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ । [੨੪]ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ ।

*ਪਾਃ—ਹਰਖਹਿ । †ਪਾਃ—ਜਗ ।

ਹਾਥ ਨਾ ਆਇ[1]ਅਹਾਰਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਭੂਖ ਪਯਾਸ ਨਹਿਂ ਕਬਹੂੰ,ਹੌਂ ਭੋਜਨ ਨਿਤ ਚਾਹੌਂ।ਨਗਰ ਮੱਧ ਮੁਝ ਨਹੀਂ ਸੰਦੇਹਾ[2],ਕਾਨਨ[3] ਕਹਿਂ ਤੇ ਖਾਹੌਂ ?' ॥੨੩॥ ਮਰਹਟੀ ਛੰਦ ॥'ਸੁਨਿਯੇ ਮਰਦਾਨਾ ਕਰਿ ਗੁਜਰਾਨਾ ਜਿਹ ਬਿਧਿਹੋਇ ਤੁਮਾਰ। ਰਹੁ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ ਕਰਿ ਘਰ ਖਾਨਾ ਦੋਨੋ ਕਾਲ[4]ਅਹਾਰ। ਜੇ ਗਵਨਹੁ ਆਨਾ[5] ਲਿਹੁ ਧਨ ਪਾਨਾ[6], ਕਰਿ ਖਰੀਦ ਤਹਿਂ ਖਾਉ। ਨਾ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ, ਰਹੁ ਇਹ ਥਾਂਨਾ, ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਹਰਿਖਾਉ[7]' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ ਕੀਨੋ ਰਹਿਨ ਵਿਚਾਰ। ਮੁਖਬਚਨ ਬਖਾਨਾ 'ਤੁਮ ਕਹਿ ਮਾਨਾ, ਜਾਉਂ ਨ ਮੈ ਆਗਾਰ[8]'। ਹੋਈ ਪੁਨਿ ਰੈਨਾ, ਰਹਯੋ ਸੁ ਐਨਾ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਨਕੀ ਭੂਰ। ਜਿਉਂ ਹੁਇ ਰੁਕ ਗ੍ਰਿਹ ਨਰ ਜਾਵਹਿ ਤਿਹ ਟਰਿ[9], ਤਿਉਂ ਉਰ ਪੀਰਾ ਦੂਰ[10] ॥੨੫॥ ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਭੋਰ ਭਈ ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਯੋ 'ਜਾਵੋਂ ਨਾਨਕ ਪਾਸੀ'। 'ਭੋਜਨਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਤੁਝ ਦੇਵਹਿਂ, ਖਾਇ ਜਾਹੁ ਛੁਧ[11] ਨਾਸੀ'। ਮਾਨ ਬਚਨ ਮੁਖ ਅਚਯੋ ਅਹਾਰਾ, ਗਵਨਨ[12] ਭਯੋ ਤਯਾਰੀ। ਗਰ ਕੋ ਚੀਰ ਜਰਾਮ ਦਯੋ ਤਬ ਪਹਿਰਯੋ ਹਰਖਤਿ ਭਾਰੀ ॥੨੬॥ ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ[13] ਦੀਨੇ ਬਹੁਰੋ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨਾ।'ਸਦਨ ਆਨਿ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ,ਭਨਹੁ[14]ਬਿਨੈ ਗੁਨ-ਐਨਾ। ਅਧਿਕ ਲਾਲਸਾ ਹਿਰਦੇ ਲਖਿ ਕਰਿ ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਘਰ ਆਵੈਂ। ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਮਰਦਾਨਾ।ਤਿਨ ਢਿਗ ਅਨਤ[15]ਥਾਨ ਨਹਿਂ ਜਾਵੈਂ'॥੨੭॥ ਕੰਧੇ ਧਰਿ ਰਬਾਬਕੋ ਗਮਨਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਤਬਆਯੋ।ਬੰਦਨ ਕਰਿਬੈਸਯੋ ਗੁਰੂ ਬੋਲੇ'ਕਿਉਂ ਰਬਾਬ ਪੁਨ ਲਯਾਯੋ'?ਕਹੈ'ਗਯੋ ਮੈਂ ਧਰਨ ਜਬੈ ਤਹਿਂ ਭਗਨੀ ਮਨੁ ਅਨੁਰਾਗਾ[16]।ਮਮ ਜਾਵਨ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ,ਤਿਨ ਕੀਨੋ ਵਡ ਬੈਰਾਗਾ॥੨੮॥ਆਨਿ ਜਰਾਮ ਭਨੇ ਮੁਖ ਬਚਨਾ—ਜਬਲੌ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਤਬ ਲੌ ਭੋਜਨ ਖਾਵਹੁ ਹਮ ਘਰ—ਪੁਨਿ ਦੀ ਖਰਚੀ ਪਾਨਾ[17]।ਬੀਸ ਕਾਰ-ਖਿਕ[18], ਗਰ ਕੋ ਅੰਬਰ[19] ਦੈ ਕਰਿ ਮੁਝੈ ਪਠਾਯਾ। ਪੁਨਿ ਭਗਨੀ ਭਨਿ[20]

[1](ਮੈਨੂੰ) ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਯਾ। [2]ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤਾਂ (ਅੰਨ ਮਿਲ ਜਾਣ ਦਾ) ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾ ਨਹੀ (ਅ) ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਨੇਹ ਨਹੀਂ। [3]ਬਨ ਵਿਚ। [4]ਦੋਨੋਂ ਵੇਲੇ ਘਰ ਖਾਓ ਖਾਣਾ। [5]ਹੋਰਥੇ। [6]ਧਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਓ। [7]ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ। [8]ਘਰ। [9]ਜੀਕੁਣ ਹੋਵੇ ਰੋਕ ਗ੍ਰਿਹ ਦੀ (ਕਿਸੇ) ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਤੇ ਉਹ ਜਾਵੇ ਟਲ। [10]ਹਟ ਗਈ। [11]ਭੁਖ। [12]ਜਾਣ ਲਈ। [13]ਰੁਪਯੇ। [14]ਆਖੀਂ। [15]ਹੋਰ। [16]ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। [17]ਖਰਚ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ। [18]ਵੀਹ ਰੁਪੱਯੇ। [19]ਜਾਮਾ। [20]ਕਿਹਾ।

–ਆਨਿ ਸਦਨ ਮੁਝ–ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਦਾਧਾ' ॥੨੯॥ 'ਕਹਾ ਕੀਨੋ ਤੈਂ ਏਹ ਕੁਕਾਮਾ ਅੰਤਹਿ[੧] ਡੂੰਮ ਸੁਭਾਏ। ਆਗੈ ਤਿਨ ਪਾਲਨਿ ਸਿਰੀ ਚੰਦਾ ਪੁਨਿ ਜਾਚੇ[੨] ਤੁਮ ਜਾਏ। ਭਲੋ ਕਾਜ ਕੀਨੋ ਇਹ ਨਾਂਹੀ ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਧਨ ਆਨਾ॥ ਜਾਹੁ ਸਪਦ[੩] ਮੁਰ[੪] ਮੋਰ[੫] ਸੁ ਦੀਜੈ,ਨਹਿੰ ਰਾਖਹੁ ਨਿਜ ਪਾਨਾ[੬]'॥੩੦॥'ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕੂਰ ਨ ਕਹਿਹੌਂ ਨਹਿੰ ਜਾਚੇ ਮੈਂ ਜਾਏ। ਦਏ ਆਪ ਤਿਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਹਿਰਦੈ ਤਬ ਲੇਕਰਿ ਹੌਂ ਆਏ। ਅਬ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਬਦਨ ਬਦਹੁਗੇ[੭] ਤਸ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਾ[੮]। ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਸੰਗ ਹੋਇ ਨਿਰਬਹਿਵਾ ਤੈਸੇ ਕਰਹੁ ਵਿਚਾਰਾ'॥੩੧॥ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ 'ਨਰ ਆਸ*ਨ ਰਖੀਏ ਬਹੁ ਬਿਕਾਰ ਇਸ ਮਾਂਹੀ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਹੋਇਨਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਭਰਮਾਹੀ॥ ਏਕ ਜਾਚ[੯] ਦੂਜੇ ਢਿਗ[੧੦] ਜਾਵਹਿਪੁਨਿ ਤੀਸਰਿ ਪਹਿ ਦੀਨਾ[੧੧]। ਚਤੁਰਥ ਤੇ ਜਾਚਹਿ ਹੁਇ ਆਤੁਰ[੧੨], ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੀਨਿ[੧੩] ਅਧੀਨਾ[੧੪] ॥ ੩੨ ॥ ਏਕ ਆਸ ਰਾਖਹੁ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ[੧੫], ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਸਹਿ ਆਨਾ॥ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਹੋਇ ਪੁਚਾਵਹਿ ਤਹਿੰ ਤਹਿੰ ਕੀਟ ਮੱਧ ਪਾਖਾ-ਨਾ[੧੬]।ਉਦਰ[੧੭] ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਹਿ ਜੋਊ,ਜਨਮਤਿ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰਾ[੧੮]। ਪੂਰਬ ਅਸਥਨ ਮਹਿੰ[੧੯] ਕੁਛਨਾਂਹੀ ਪੁਨਿ ਪੈ ਪਸਮਤਿ ਧਾਰਾ[੨੦]॥੩੩॥ਇਹ ਬਿਧਿ ਲਖਿਕਰਿ ਅਸਥਿਰ ਉਰਕਰਿ ਧਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾਈ॥ਜਲ, ਥਲ,ਗਿਰ[੨੧], ਨਭ[੨੨]ਤਾਂਬਰ[੨੩]ਧਰ[੨੪] ਅਹਿ[੨੫],ਜਹਿੰ ਲਗ ਚਰ[੨੬] ਅਚਰਾਈ[੨੭]। ਪ੍ਰੋਛ ਪਾ-ਲਨਾਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ[੨੮]ਕੋਇ ਨ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰਾ[੨੯]।ਅਸ ਉਦਾਰ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਭ੍ਰਰਮਤਿ[੩੦]ਤਿਸਨਾ ਦੁਖ ਪਰਵਾਰਾ[੩੧]†'॥੩੪॥ ਸੁਧਾ ਸਨੇ[੩੨] ਜਨੁ[੩੩] ਬੈਨ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਮਨ ਮਹਿੰ ਆਵ ਸੰਤੋਖਾ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੁਖ ਤੇ ਦੇਇ ਗਯਾਨ ਬਰ ਪੋਖਾ[੩੪]। ਬਦਨ ਬਦਤਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਚਲਿਯੇ

[੧]ਓੜਕ ਨੂੰ। [੨]ਮੰਗੇ। [੩]ਛੇਤੀ। [੪]ਮੁੜਕੇ। [੫]ਮੋੜ। [੬]ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ। [੭]ਆਖੋਗੇ। [੮]ਆਗਯਾ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। [੯]ਮੰਗਕੇ। [੧੦]ਪਾਸ। [੧੧]ਆਜਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੨]ਦੁਖੀ। [੧੩]ਕਰਦੀ ਹੈ। [੧੪]ਪਰਤੰਤ੍ਰ (ਮੰਗਣਹਾਰ ਨੂੰ)। [੧੫]ਰਬ ਦੀ। [੧੬]ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ (ਵੱਸਦੇ) ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਵੀ। [੧੭]ਪੇਟ। [੧੮](ਦੁੱਧ ਦਾ) ਭੋਜਨ। [੧੯]ਪਹਿਲੇ ਥਣਾਂ ਵਿੱਚ। [੨੦]ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਪਸਮ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। [੨੧]ਪਹਾੜ। [੨੨]ਅਕਾਸ਼। [੨੩]ਤਾਮੇ ਦੀ। [੨੪]ਧਰਤੀ ਤੇ। [੨੫]ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ। [੨੬]ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ। [੨੭]ਜੜ। [੨੮]ਬਹੁਤ। [੨੯]ਭੋਜਨ। [੩੦]ਜੋ ਭਟਕਦਾ ਹੈ। [੩੧]ਉਹ ਵੇੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਨੇ। [੩੨]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੇ। [੩੩]ਮਾਨੋ। [੩੪]ਦੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

*ਪਾ:–ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ 'ਆਸ'। †ਪਾ:–ਪਰ ਦ੍ਵਾਰਾ=ਪ੍ਰਾਏ ਦੁਆਰੇ।

ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਸਾ ਹਕਾਰਾ। ਸੰਗ ਚਲੋਂ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਰਜਤਪਣ ਅਬ ਭਾ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ'॥੩੫॥'ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮੋਟੋਂ[੧], ਚਲਿ ਮਰਦਾਨਾ! ਸੰਗਿ ਕਾਜਹੈ ਤੇਰੇ'। ਗਏ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਸਦਨਹਿ ਪਹੁੰਚੇ* ਦਾਸੀ ਤੁਲਸਾਂ ਹੇਰੇ। ਠਾਂਢੀ[੨] ਅਧੋ-ਗੁਹਾਰੀ[੩] ਤਬ ਹੀ 'ਬਧੂ! ਭ੍ਰਾਤ ਜੀ ਆਏ'।ਹਰਖ ਨਾਨਕੀ ਅੰਗ ਨ ਮੇਵਹਿ ਕੇਕੀ ਘਨ ਗਰਜਾਏ[੪] ॥ ੩੬ ॥ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਧਾਇ ਧਰ੍ਯੋ ਸਿਰ, ਧਰਮ ਪੇਲ[੫] ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ[੬]। ਜੁਗ ਕਰ ਪਰ[੭] ਤਿਹ[੮] ਸਿਰ ਤਬ ਲੇਕਰਿ ਪਰਮ ਪੁਰਖ[੯] ਪੁਨਿ ਪ੍ਰਾਹੀ[੧੦]।'ਯਾਂਤੇ ਹੌਂ ਤੁਮ ਘਰਨਹਿਂਆਵੋਂ ਧਰਤਿ ਚਰਨ ਸਿਰ ਧਾਈ[੧੧]। ਬਹੁਰ[੧੨] ਨ ਮਿਲੋਂ ਆਨ ਕਰਿ ਤੁਮ ਕੋ ਹੁਇ ਔਗੁਨ ਅਧਿ-ਕਾਈ'॥੩੭॥'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤਿ ਜੀ! ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਭਾਖਹੁ ਤਿਉਂ ਆਇਸੁ ਅਨੁ-ਸਾਰਾ।ਨਿਜ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਤਿ ਮੁਝ ਰਹਿਯੋ,ਕਰਹੁ ਨ ਰਿਦੇ ਵਿਸਾਰਾ। ਨਿਤ ਸਿਮਰਨ ਹੌਂ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਿਹੋਂ ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵਹੁ ਐਨ॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਿ ਰਹੋ ਕਰੁਨਾਕਰ[੧੩]! ਕਮਲਾਨਨ[੧੪]! ਗਤਿ ਦੈਨਾ[੧੫]!'॥੩੮॥[੧੬] 'ਜਬ ਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਿਲਨ ਲਾਲਸਾ, ਸਿਮਰਹੁ, ਜਸਪਦ[੧੭] ਆਵੇਂ। ਹੋਵੇਂ ਨਿਕਟਿ ਕਿਧੌਂ[੧੮] ਕਿਤ ਦੂਰਾ ਤਬ ਮੈਂ ਬਿਲਮ[੧੯] ਨ ਲਾਵੋਂ। ਮਰਦਾਨਾ!ਅਬ ਬੇਬੇ ਜੀ ਕੇ ਦੇਹੁ ਕਾਰਖਿਕ[੨੦] ਜੋਊ'।ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ 'ਜਾਚੇ ਨਾਂਹੀ ਦੀਨ ਆਪ ਹੀ ਸੋਊ' ॥੩੯॥[੧੬] 'ਤੂੰ ਭਗਤਨਿ ਹਰਿਕੀ ਬਹੁ ਪਯਾਰੀ,ਕਹ੍ਯੋ ਵਡੇ ਕੋ ਸੁਨਿ[੨੧] ਹੈ। ਕਹਿ ਸੌਂਪੋ ਹਮ ਢਿਗ ਕਰਤਾਰਾ[੨੨] ਭਲੀ ਬਾਤ ਸਭਿ ਬਨਿ ਹੈ'।ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ'ਜਾਨਤਿ ਹੋਗੇ[੨੩]ਇਹ ਮੁਝ ਭ੍ਰਾਤਾ ਜਾਨੇ[੨੪]। ਪਰਮ ਰੂਪ[੨੫] ਪਰਮੇ-ਸ਼ੁਰ ਬਪੁ[੨੬] ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਨੇ[੨੭]'॥੪੦॥[੧੬] 'ਬਾਰਿਬਾਰ ਕਹਾਉ ਨ

---

[੧]ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦਾ। [੨]ਖੜੀ ਸੀ। [੩]ਹੇਠੋਂ ਹੀ ਵਾਜ ਕੀਤੀ। [੪]ਜੀਕੂੰ ਮੋਰ ਬਦਲਾਂ ਦੇ ਗੱਜਿਆਂ। [੫]ਉਮਰੋਂ ਛੋਟੇ ਅਗੇ ਉਮਰੋਂ ਵਡੇ ਨੇ ਮਥਾ ਨਾਂ ਟੇਕਣਾ, ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਪੇਲਕੇ=ਉਲਟ ਕੇ। [੬]ਉਸ ਬੇਬੇ ਨੇ। [੭]ਦੋਂਹ ਹਥਾਂ ਪਰ। [੮]ਬੇਬੇ ਦਾ। [੯]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੧੦]ਕਿਹਾ। [੧੧]ਦੌੜਕੇ। [੧੨]ਫੇਰ। [੧੩]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ। [੧੪]ਹੇ ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ! [੧੫]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। [੧੬]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [੧੭]ਛੇਤੀ। [੧੮]ਜਾਂ। [੧੯]ਦੇਰੀ। [੨੦]ਰੁਪੱਯੇ। [੨੧]ਵਡਿਆਂ ਦਾ ਕਿਹਾ (ਰਬ) ਸੁਣਦਾ ਹੈ। [੨੨]ਸਾਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਪਾਸ ਕਹਿਕੇ ਸੌਂਪ [੨੩]ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ। [੨੪]ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਭਰਾ ਸੰਮਬਦੀ ਹੈ। [੨੫]ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਰੂਪ। [੨੬]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇਹ ਧਾਰੀ। [੨੭]ਅਨਾਦ ਤੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਤੁਹਾਨੂੰ (ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ)।

*ਪਾ:-ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੰ।

ਮੋ ਤੇ, ਸੁਸਾ ! ਕਾਰਖਿਕ[1] ਲੀਜੈ[2] । ਮਰਦਾਨਾ ਨਿਜ[3] ਬੇਸ ਮਿਰਾਸੀ ਪੁਨ ਆਵਹਿ ਤਬ ਦੀਜੈ। ਛੂਛਾ ਕਬਹਿ ਨ ਭੇਜਹੁ[4] ਯਾਂ ਕੋ, ਤੂ ਬੇਦੀਕੁਲ ਤਨਿਯਾ[5] । ਸਿਰੀਚੰਦ ਨਿਜ[6] ਕੌਛਰ[7] ਪਾਯੋ ਤੱਦਪਿ ਦੇਵਨ ਬਨਿਯਾ[8] ॥੪੧॥ ਉਰ ਕਰਿ ਹਰਖ ਰਜਾਇ[9] ਭਨੀਜੈ, ਹੇਰੌਂ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਾ[10] । ਨਹਿੰ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਬੀਚ ਵਿਚਰਿਯੇ, ਧਰਹੁ ਧੀਰ ਧਰ ਜੈਸਾ[11] । ਸਿਮਰਹੁ ਜਬ, ਆਵੌਂ ਤਤਕਾਲਾ[12] ਕੂਰ ਨ ਜਾਨਹੁ ਬੈਨਾ[13]'। ਸੁਨਤਿ ਸੋਦਰੀ[14] ਸਹਿਤਿ ਸਨੇਹਾ[15] ਸਕਲ ਬਚਨ ਗੁਨ ਐਨਾ[16]॥੪੨॥[17]'ਰਹਤਿ ਇਹਾਂ ਜੇ ਸਦਨ ਨ ਆਵਹੁ ਤੱਦਪਿ ਭੀ ਧਿਰਵਾਸੂ।ਹੋਊਂ ਅਧੀਰ ਬਿਦੇਸ਼ ਗਏ ਤੇ ਸੁਨੌਂ ਨ ਪਿਖਿਹੋਂ[18] ਪਾਸੂ।ਤਜਿ ਕਰਿਮੋਹ[19] ਜਾਤ ਹੋ ਹਮਰਾ ਕਿਉਂ ਭਾਵਹਿ ਉਰ ਤੇਰੇ। ਸਭਿ ਮਨਕੀਤੁਮ ਜਾਨ ਬੂਝਕੈਕਿਉਂ ਨਰਹਹੁ ਢਿਗਮੇਰੇ'॥੪੩॥[20]'ਚਹਿਯੇ ਮੋਹ ਤਜਨ ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ! ਰਜੁ ਸਨੇਹ[21] ਜੇ ਬੰਧੇ। ਨਹਿੰ ਨਿਕੇਤ[22] ਤੇ ਨਿਕਸਨਿ ਪਾਵਹਿ ਅਸ਼ਟਜਾਮ[23] ਫਸ ਧੰਧੇ[24]। ਧਰਿ ਉਰਧੀਰ[25] ਵਿਚਾਰ ਬਿਬੇਕੂ, ਸਿਮਰਨ[26] ਤੇ ਮੈਂ ਆਵੌਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਦੇਖਨੇ ਇੱਛਾ* ਲੇ ਨਿਦੇਸ਼ ਤੁਮ[27] ਜਾਵੌਂ' ॥੪੪॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਦਤਿ[28] ਬਚਨ,ਦੇ ਧੀਰਾ[29], ਦਏ ਕਾਰਖਿਕ ਸੋਊ। ਲੈਕਰਿ ਬਿਦਾ ਚਲੇ ਦੁਖਭੰਜਨ ਮਰਦਾਨਾ ਸੰਗ ਦੋਊ[30]।ਬਿਰਹਿ ਪੀਰ[31] ਤੇ ਰੋਦਤਿ[32] ਭਗਨੀ ਰਾਖਨ ਬਸ ਨਹਿੰ ਚਲਿਈ। ਕਹਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਾ ਪੂਰਨ ਧਨਾਇ ਦੂਖ ਦਲ ਮਲਈ[33] ॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਵਿਦਾ ਹੋਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਤੀ-ਸਮੋ ਧਿਆਇ ॥ ੩੬ ॥

੩੭.[ਕਥਾ ਮੰਗਲ। ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਨ੍ਹਾ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਗਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚਰਿਤ, ਬਾਲਾ ਮੰਦਰ ਰੂਪ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼ੇਸ਼ ਨੇਤੀ ਭਏ ਕੀਨੋ ਮਥਨ ਅਨੂਪ ॥ ੧ ॥

---

[1]ਰੁਪੱਯੇ। [2]ਲੈ ਲਓ। [3]ਆਪਣੀ। [4]ਭੇਜਦੇ ਹੋ (ਅ) ਭੇਜਣਾ। [5]ਸਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈਂ। [6]ਆਪਣੇ। [7]ਕੁਛੜ। [8]ਤਾਂਭੀ (ਸਾਨੂੰ ਹੀ) ਬਣਦਾ ਹੈ ਦੇਣਾ। (ਅ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਬਣਿਆਂ। [9]ਆਗਯਾ । [10]ਕਿ ਮੈਂ ਫਿਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਵੇਖਾਂ। [11]ਧਰਤੀ ਜੇਹਾ ਧੀਰਜ ਧਾਰੋ। [12]ਉਸ ਵੇਲੇ। [13]ਸੱਚਾ ਜਾਣੋ ਬਚਨ। [14]ਬੇਬੇ। [15]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [16]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ। [17]ਸੁਣਕੇ ਬੇਬੇ ਬੋਲੀ। [18]ਵੇਖਾਂਗੀ। [19]ਪਿਆਰ। [20]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [21]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ। [22]ਘਰ । [23]ਅਠੋ ਪਹਿਰ। [24]ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ। [25]ਹੌਸਲਾ। [26]ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ। [27]ਤੇਰੀ ਆਗਯਾ। [28]ਆਖਕੇ। [29]ਧੀਰਜ । [30]ਦੋਵੇਂ । [31]ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਪੀੜ। [32]ਰੋਂਦੀ ਹੈ । [33]ਸਭੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। *ਪਾ:-ਦੋਹਦ ।

ਚਰਿਤ=ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੌਤਕ [ਸੰਸ:, ਚਰਿਤ੍ਰ]
ਮੰਦਰ=ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਜਿਸਨੂੰ ਮਧਾਣੀ ਬਣਾਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਮੰਦਰ ਗਿਰ=ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਹਾੜ]।
ਸ਼ੇਸ਼=ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ। ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਦਰਾਚਲ ਦੀ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਰੱਸੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ ਸੀ।
ਨੇਤੀ=ਨੇਤ੍ਰਾ। ਓਹ ਰੱਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਧਾਣੀ ਫੇਰੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।
ਮਥਨ=ਰਿੜਕਨਾ।

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਸਮੁੰਦਰ (ਵਤ ਅਸਗਾਹ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ) ਬਾਲਾ ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਵਾਙੂ ਹੈ, (ਮੇਰਾ) ਪ੍ਰੇਮ (ਉਸ ਵਿਚ) ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ (ਸਮਾਨ) ਨੇਤ੍ਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਸੁੰਦਰ ਰਿੜਕਨਾ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ॥ ਕੀਰਤਿ ਨਿਰਮਲ[1] ਸੁਖਦ ਸੁਧਾ ਸੀ[2]। ਸੁਰ ਸਿੱਖਨ[3] ਹਿਤ[4] ਸੁੱਧ[5] ਨਿਕਾਸੀ[6]। ਨਿਸਚਰ ਸਾਕਤ[7] ਸਮ ਮਤਵਾਰੇ[8]। ਦੇਯ ਨ,ਪੀਯ ਨ, ਬਿਘਨ ਪਸਾਰੇ[9] ॥ ੨ ॥ ਰੂਪ ਮੋਹਨੀ* ਅੰਗਦ ਹੋਏ। ਸੁਰਾ ਬਿਮੁਖਤਾ[10] ਅਸੁਰ[11] ਬਿਗੋਏ[12]। ਸੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ[13] ਪਾਨ ਕਰਾਈ। ਸੁਖ ਅਪਵਰਗ[14] ਦੀਨ ਸਮੁਦਾਈ[15] ॥ ੩ ॥ ਭਯੋ ਰਾਹੁ[16] ਹਿੰਦਾਲੇ ਜਾਯਾ[17]। ਜਿਨ ਪੁਸਤਕ ਬਿਪਰੀਤ[18] ਬਨਾਯਾ।ਜਸ ਰਾਂਕਾਸ਼ਸ਼ਿ ਗ੍ਰਸਨਹਿ ਕੀਨਾ[19]

---

[1]ਉਜਲ। [2]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੇਹੀ। [3]ਦੇਵਤੇ ਰੂਪ ਸਿੱਖਾਂ। [4]ਵਾਸਤੇ। [5]ਪਵਿਤ੍ਰ। [6]ਕੱਢੀ। [7]ਦੈਤਾਂ ਤੁਲ ਜੋ ਹਨ ਸਾਕਤ। [8]ਮਦਮਸਤ। [9]ਫੈਲਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਬੇਮੁਖਤਾਈ ਰੂਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ। [11]ਦੈਂਤ [12]ਵਿਚਲ ਗਏ। [13]ਦੇਉਤੇ ਰੂਪੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ। [14]ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੁਖ। [15]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। [16]ਰਾਹੂ। [17]ਇਕ ਹਿੰਦਾਲ ਨਾਮੇ ਸਿਖ ਦਾ ਜਾਯਾ, ਭਾਵ ਉਸਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ। [18]ਉਲਟਾ। [19]ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਸ ਰੂਪ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਏਥੇ ਮੋਹਨੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਾਇਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਸਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ। ਸੋ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੋਹਤ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ (ਸਾਖੀ) ਜਾਣੂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ (ਰਿੜਕ ਕੇ) ਪੁੱਛ ਪੁੱਛ ਕੇ ਕੱਢ ਲੀਤਾ ਸੀ।

ਮੂਰਖਮਤਿ ਕਲਿਮਲਨ[੧] ਮਲੀਨਾ ॥ ੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਿਤ ਕਥਾ ਕਵਿ ਕਾਮਦਾ[੨] ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਪਾਸ[੩]। ਸ਼੍ਰੋਤਨ[੪] ਉਰ[੫] ਸੰਸਾ ਭਯੋ ਜਿਨ ਮਨ ਸੁਨਨਿ ਹੁਲਾਸ[੬] ॥ ੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਰ[੭] ਪਰਮ ਬਿਲਾਸਾ[੮] ਬਹੁ ਪੋਥੀ ਪਰ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸਾ[੯]। ਸੋ ਤੇ ਲਿਖ੍ਯੋ ਅਵਰ ਬਿਧਿ ਤਹਿੰਵਾ[੧੦]। ਤੁਮ ਮੁਖ ਸੋਂ ਅਵਰਹਿ ਬਿਧਿ[੧੧] ਕਹਿਵਾ[੧੨] ॥ ੬ ॥ ਇਹ ਸੰਸਾ ਹਮਰੇ ਉਰ ਆਯੋ। ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਅਨਤਹਿ ਗਤਹਿ[੧੩] ਅਲਾਯੋ[੧੪]? ਸੋ ਕਹਿ ਕਰ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ। ਗੁਰੁ ਪਦ ਨਿਸ਼ਚਾ[੧੫] ਜਿਸ ਤੇ ਆਇ'॥੭॥ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਵਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ[੧੬]। 'ਤੁਮਰੀ ਧੰਨ ਸੁਮਤਿ[੧੭] ਮਤਿਵਾਨਾ[੧੮]!। ਭਲੋ ਸੰਦੇਹ[੧੯] ਆਪ ਮਨ ਠਾਨਾ[੨੦]। ਉੱਤਰ ਸੁਨਹੁ ਦੇਯ ਨਿਜ ਕਾਨਾ ॥ ੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਤੁਮ ਸੰਦੇਹ ਕੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੌਂ ਬਿਨਾਸ। ਬਦਨਹਿ ਤੇ ਉਚਰੋਂ ਬਹੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼*॥੯॥ਚੌਪਈ॥ਜਿਹ ਨਰ ਗੁਰੁ ਚਰਨਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਾ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਕੀਰਤਿ ਇਹ ਰੀਤਾ[੨੧]। ਕਰਿ ਸੰਸੈ ਬਿਨ ਸੰਸੇ ਹੋਇ[੨੨]। ਆਨ ਥਾਨ ਨਹਿਂ ਭਰਮੈ ਸੋਇ[੨੩] ॥ ੧੦ ॥ ਗੁਰੁ ਪਦ ਪੰਕਜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰਿਹੀ। ਆਨਿ ਦੇਵ ਕੀ ਆਸ ਨ ਕਰਿਹੀ। ਭੂਪਤਿ[੨੪] ਸੇਵਹਿ[੨੫] ਭੂਪਤਿ[੨੬] ਜਾਚਹਿ[੨੭]। ਭ੍ਰਿਤ ਜਾਚਕ ਪਰ ਕੈਸੇ ਰਾਚਹਿ[੨੮] ॥੧੧॥ ਸੂਰਜ ਹੇਰਿ[੨੯] ਕਮਲ ਬਿਗਸਾਵੈ[੩੦]। ਖਦਯੋਤਹਿ[੩੧] ਤੇ ਕਿਉਂ ਹਰਖਾਵੈ। ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਚਿਤਵ[੩੨] ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਕਹੁ ਤਾਰਨ[੩੩] ਤੇ ਕਿਉਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥੧੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪੂਰਬ[੩੪] ਪੋਥੀ ਜੋ ਲਿਖੀ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ

---

[੧]ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ। [੨]ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਥਾ। [੩]ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ। [੪]ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਕਵੀ ਆਪ ਕਥਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੫]ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [੬]ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਚਾਹ। [੭]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੮]ਜੀਵਨ ਚਰਿੱਤ੍ਰ। [੯]ਕਥਾ। [੧੦]ਉਥੇ। [੧੧]ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੧੨]ਕਿਹਾ ਹੈ। [੧੩]ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੧੪]ਕਿਹਾ ਹੈ। [੧੫]ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ। [੧੬]ਭਾਵ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। [੧੭]ਬੁੱਧੀ। [੧੮]ਹੇ ਬੁੱਧੀ ਵਾਨੋਂ !। [੧੯]ਸੰਸਾ। [੨੦]ਕੀਤਾ। [੨੧]ਜਸ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਦੀ ਏਹੀ ਰੀਤ ਹੈ। [੨੨-੨੩]ਸੰਸਾ ਇਸ ਲਈ ਕਰੇ ਕਿ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਭਟਕ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। [੨੪]ਜੋ ਰਾਜੇ ਨੂੰ। [੨੫]ਸੇਂਵਦਾ ਹੈ। [੨੬]ਰਾਜੇ ਪਾਸੋਂ। [੨੭]ਮੰਗੇਗਾ। [੨੮]ਉਹ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਮੰਗਤਿਆਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਰਚੇਗਾ। [੨੯]ਵੇਖ। [੩੦]ਖਿੜਦਾ ਹੈ। [੩੧]ਟਿਟਾਣੇ (ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ)। [੩੨]ਵੇਖਕੇ। [੩੩]ਤਾਰਿਆਂ ਤੋਂ। [੩੪]ਪਹਿਲਾਂ।

*ਪਾ:—ਇਤਿਹਾਸ।

ਇਤਿਹਾਸ। ਲਿਖਵਾਈ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਬਾਲੇ ਬਦਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[੧] ॥ ੧੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਬ ਬੈਕੁੰਠ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਗਏ। ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰੁ ਹੋਵਤਿ ਭਏ। ਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ। ਦੰਭ ਕੁਮਾਰਗ[੨] ਭਵ ਨਿਰ-ਵਾਰਾ[੩] ॥ ੧੪ ॥ ਅਮਰ ਦਾਸ ਗੁਰ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾ। ਰਾਮਦਾਸ ਭੇ ਭਵ-ਬਖਯਾਤਾ[੪]। ਤਿਨ ਹਦੂਰ ਸਿਖ ਭਯੋ ਹਿੰਦਾਲਾ। ਤਾਂ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੧੫॥ ਟਹਿਲ ਦੇਗ[੫] ਕੀ ਅਧਿਕ ਕਰੇਈ। ਮਨ ਇਸਥਿਰ, ਨਹਿਂ ਡੋਲਨ ਦੇਈ। ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਸੁਖ ਪਾਯਾ। ਮਾਨਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸਦਾ ਰਜਾਯਾ[੬] ॥੧੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਟਹਿਲ ਦੇਗ ਕੀ ਕਰਤਿ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਆਏ ਗੁਰ ਸੋਇ। ਸੋਢਿਬੰਸ ਸਵਿਤਾ[੭] ਭਏ ਰਾਮਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਇ[੮] ॥੧੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਹੇਰਿ ਉਠਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਮਹਿਂ ਰਿਦਾ ਬਿਸਾਲਾ। ਮੰਡਤਿ[੧੦] ਆਟਾ, ਕਰ ਸੋਂ ਲਾਗਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਟਹਿਲ ਤਯਾਗਯੋ[੧੧] ॥੧੮॥ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਾਥ ਧਰਿ[੧੨] ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ[੧੩]। ਲਗੈ ਨ ਮਾਟੀ ਕਰ[੧੪] ਉਰ ਚੀਨੀ। ਤਬ ਤੇ ਬਖਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਭਈ। ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਾਥ[੧੫] ਧਰਿ ਬੰਦਨ ਕਈ ॥੧੯॥ ਤਿਹ ਕੀ ਸੰਤਤਿ[੧੬] ਮਹਿਂ ਜੋ ਹੋਇ। ਹਾਥ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਧਰਿ ਬੰਦਹਿ ਸੋਇ। ਅਬ ਤਕ ਹੈ ਤਿਨਕੇ ਇਹ ਚਾਲੀ। ਬਖਸ਼ ਕਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਿਹ ਢਾਲੀ[੧੭] ॥ ੨੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿੰਹ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਵਿਖੈ ਇਕ ਸਾਕਤ ਭਾ[੧੮] ਨੀਰ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਜੋ ਆਵਾ ਤਿਹ ਕਰ[੧੯] ਬੀਚ ॥ ੨੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਜੀ ਜੋ ਲਿਖਵਾਈ। ਬਹੁ ਨਹਿ ਲਿਖੀ[੨੦], ਰਹੀ ਇਕ ਥਾਈ। ਇਕ ਕਬੀਰ ਬੰਸੀ ਮਿਲਿ ਤਾਂਹੀ। ਸੋ ਪੋਥੀ ਪਢਿ ਗੁਨ[੨੧] ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੨॥ ਕਰਿ ਕੁਕਰਮ[੨੨] ਅਨਸੋਧ[੨੩] ਬਨਾਈ। ਅਪਨ ਵਡਿਨ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਪਾਈ। ਬਚਨ ਅਨੁਚਿਤ[੨੪] ਲਿਖੇ ਸਮੁ-ਦਾਏ। ਜਿਨਕੇ ਪਢਨ ਸੁਨਨਿ ਅਘ ਪਾਏ[੨੫] ॥ ੨੩ ॥ ਅਪਨਾ ਵਡਾ ਜਾਨ

---

[੧]ਮੁਖੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। [੨]ਖੋਟਾ ਰਾਹ। [੩]ਦੂਰ ਕੀਤਾ। [੪]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ। [੫]ਲੰਗਰ। [੬]ਆਗਯਾ। [੭]ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ। [੮]ਦੇ ਸੂਰਜ ਹੋਏ। [੯]ਜੋ। [੧੦]ਗੁੰਨ੍ਹਦਾ ਸੀ। [੧੧]ਭਾਵ ਆਟਾ ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ ਛੱਡਕੇ। [੧੨]ਕੰਡ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਕੇ। [੧੩]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। [੧੪]ਮਿੱਟੀ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਗੇ। [੧੫]ਪਿੱਠ ਤੇ ਹੱਥ। [੧੬]ਸੰਤਾਨ। [੧੭]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੧੮]ਹੋਇਆ ਹੈ। [੧੯]ਹੱਥ। [੨੦]ਬਹੁਤ (ਪੋਥੀਆਂ) ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। [੨੧]ਵਿਚਾਰ ਕੇ। [੨੨]ਖੋਟ ਕਮਾਕੇ। [੨੩]ਗਲਤ, ਬਨਾਵਟੀ। [੨੪]ਅਯੋਗ। [੨੫]ਪਾਪ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਹਿੰਦਾਲੁ। ਤਿਹ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਲਿਖੀ ਬਿਸਾਲੁ[੧]। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਵਡੀ ਬਨਾਇ। ਮਹਿਮਾਂ ਲਿਖਤ ਭਯੋ ਬਹੁ ਭਾਇ[੨] ॥ ੨੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਅਨਿਕ[੩] ਬਿਧਿ[੪] ਸਾਖੀ ਕਰੀ ਅਸੋਧ[੫]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਰਮੇ ਨਰ ਬਹੁਤ ਜਿਨਕੇ ਮਨ ਨਹਿ ਬੋਧ[੬] ॥ ੨੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿੰਹ ਸਾਕਤ ਐਸੀ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਜਾਨ ਪਿਤਰ ਨਿਜ[੭] ਲਿਖਾ ਸੁਧਾਰੀ[੮]। –ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋਹਿਂ ਅਧਿਕਾਈ[੯]। ਹਮਰੀ ਸੇਵ ਕਰਹਿਂ ਮਨ ਲਾਈ ॥੨੬॥ ਹਮਕੋ ਮਾਨਹਿੰਗੇ ਬਹੁ ਮਾਨਵ[੧੦]–।ਲਿਖੀ ਅਧਿਕਤਾ[੧੧]ਉਰ ਇਹ ਆਨਵ[੧੨]। ਪੂਰਬ[੧੩] ਪੋਥੀ ਹੁਤੀ ਜੁ ਸੋਈ। ਦਈ ਬਿਪਾਸਾ ਬੀਚ[੧੪] ਡਬੋਈ[੧੫]॥੨੭॥ ਪੰਨੇ ਛੇਦੇ[੧੬] ਦਏ ਬਹਾਈ। ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਲਿਖਵਾਈ। ਤਿਹਕੋ ਤਾਤਪਰਜ ਸਭਿ ਚੀਨੋ[੧੭]। ਅਧਿਕ[੧੮] ਬਚਨ ਅਪਨੇ ਲਿਖਿ ਦੀਨੇ ॥ ੨੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਜੁ ਅਨਤਗਤਿ[੧੯] ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਮਨ ਲਾਇ। ਤਿੰਹ ਤੇ ਪੋਥੀ ਸਭਿ ਲਿਖੀ ਸਾਕਤ ਜੌਨ ਬਨਾਇ[੨੦] ॥ ੨੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੇ ਹੈਂ ਨਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਪੂਰਨ। ਦੁਰਮਤਿ ਭਰਮ ਭਯੋ ਜਿਨ ਚੂਰਨ[੨੧]। ਸੋ ਮਹਿਮਾ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਨਹਿ। ਜੋ ਨਿਜ ਗੁਰੁ ਕੋ ਭੇਵ[੨੨] ਪਛਾਨਹਿ ॥ ੩੦ ॥ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਦੁਰਮਤਿ ਕਹਿ[੨੩] ਸਾਖੀ। ਜੌਨ[੨੪]ਦਰਸ ਨਾਨਕ ਅਭਿਲਾਖੀ[੨੫]। ਜੋ ਮਾਨਹਿਂ[੨੬] ਸਾਕਤ ਕੋ ਕਹਯੋ। ਤਿਨਤੇ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਰਹਯੋ ॥੩੧॥ ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਹੋਈ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਸੋਈ। ਪੈ ਸਮ[੨੭] ਪੀਵਹਿਂ ਬਿਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ। ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਆਗੈ,ਇਹ ਥਾਂਈ ॥੩੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਖੀਰ[੨੮] ਸਮ ਬਿਦਤ[੨੯]ਦੇਤਿ ਅਹਿਲਾਦ[੩੦]।ਛੰਦ ਚੌਪਈ ਬੰਦ ਜੋ ਮਿਸ਼ਟ[੩੧] ਸਹਿਤ

---

[੧]ਬੜੀ। [੨]ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ। [੩]ਬਹੁਤ। [੪]ਤਰ੍ਹਾਂ। [੫]ਅਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਦਿਤੀ। [੬]ਵਿਚਾਰਹੀਨ। [੭]ਹਿੰਦਾਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾਂ ਜਾਣਕੇ। [੮](ਉਸਦੀ ਮਹਿਮਾ) ਬਣਾਕੇ ਲਿਖੀ। [੯]ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਬਹੁਤੇ ਹੋਣਗੇ, ਓਹ (ਵਿਚਲਕੇ)। [੧੦]ਮਨੁਖ। [੧੧]ਵਡਜਾਈ। [੧੨]ਲਿਆਕੇ। [੧੩]ਪਹਿਲੀ। [੧੪]ਬਿਆਸਾ ਨਦੀ ਵਿਚ। [੧੫]ਡੋਬ ਦਿੱਤੀ। [੧੬]ਪਾੜੇ। [੧੭]ਸਮਝਕੇ। [੧੮]ਬਹੁਤੇ। [੧੯]ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਬਨਾਵਟੀ। [੨੦]ਜੋ ਸਾਕਤ ਨੇ ਬਨਾਈ ਸੀ ਉਸਤੋਂ ਸਭ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। [੨੧]ਨਾਸ਼। [੨੨]ਭੇਤ ਨੂੰ। [੨੩]ਕਬੁਧੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ। [੨੪]ਜੇਹੜੇ ਲੋਕ। [੨੫]ਇਛਾਵਾਨ ਹਨ। [੨੬]ਜੋ ਮੰਨਣਗੇ। [੨੭]ਦੁਧ ਵਾਂਙੂ। [੨੮]ਦੁਧ। [੨੯]ਪ੍ਰਗਟ। [੩੦]ਆਨੰਦ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [੩੧]ਮਿੱਠੇ।

ਭਾ ਸ੍ਵਾਦ ॥ ੩੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੋ ਸਾਕਤ ਕੀ ਕਹੀ ਕੁਸਾਖੀ[੧] । ਖੀਰ ਬੀਰ ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਮਾਖੀ । ਕਾਢਹਿ ਮਾਖੀ ਦੇਖਹਿ ਜੋਊ[੨] । ਪੀਵਹਿ ਪਾਇ ਮਿਸ਼ਟ[੩] ਸਿਖ ਸੋਊ ॥ ੩੪ ॥ ਦੇਖਿ ਬੂਝ[੪] ਮਾਖੀ ਜੋ ਖਾਵੈ । ਸੂਮ[੫] ਹੋਵੈ ਤਨ, ਪੈ-ਨ ਪਚਾਵੈ[੬] । ਕੀਰਤਿ ਨਿਰਮਲ ਜੋ ਉਰ ਧਾਰਹਿ । ਕਰੀ* ਕੁਸਾਖੀ[੭] ਸੋ ਨਿਰਵਾਰਹਿ[੮] ॥ ੩੫ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਅੰਬੁਜ[੯] ਸੇ ਜੋਈ । ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਰਵਿ[੧੦] ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੋਈ । ਤਿਨ ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ । ਸੁਨਿਕਰਿ ਗੁਰੁ ਮਹਿਮਾ ਜੋ ਮਾਨੇ ॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਬੇਮੁਖ ਮਨੁਜ[੧੧] ਉਲੂਕ[੧੨] ਜੋ ਸਾਕਤ ਮਨ ਬਚ ਕਾਇ[੧੩] । ਤਿਨਕੇ ਸੰਗ ਨ ਬਹਿਸ ਹੌਂ[੧੪], ਨਹਿਂ ਕਛੁ ਕਹੌਂ ਅਲਾਇ[੧੫] ॥ ੩੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੋ ਸਾਕਤਿ ਮਤਿ ਜਗਤ ਕਿ ਮਾਂਹੀ । ਚਿਤ ਸਮਝਤਿ ਸੁ ਕਦਾਚਿਤ ਨਾਂਹੀ। ਜੇ ਬਿਧਿ[੧੬] ਆਪ ਆਨਿ ਸਮਝਾਵੈ । ਨਹੀਂ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਉਰ ਤੇ ਜਾਵੈ ॥ ੩੮ ॥ ਰਸ ਉਖਹਿ ਕੇ ਲਤਾ[੧੭] ਸੁ ਪਾਲਹਿ[੧੮] । ਫਾਣਤ ਸੋਂ ਤਿਹ ਕਰ ਅਲਬਾਲਹਿ[੧੯] । ਸਿਤਾ ਕੰਧ ਪਰ ਬਧਿ ਹੈ ਸੋਇ[੨੦] । ਕਟ ਤੂੰਬੀ ਕਬਿ ਮਧੁਰ ਨ ਹੋਇ[੨੧] ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਵਡੇ ਕੈਸੇ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰ । ਏਕ ਰੋਮ[੨੨] ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬਹੁ[੨੩] ਤਿਹ ਲੀਨੋ ਅਵਤਾਰ॥੪੦॥ ਚੌਪਈ† ॥ ਸਿੱਧ ਨਾਥ ਜੇ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿਂ । ਅਮਰ ਭਏ ਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਨ ਡਰਾਵਹਿਂ । ਔਰ ਅਚਾਰਜ ਬਹੁ ਮਤ ਕੋਈ। ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਥਾਪਹਿ ਜੋਈ ॥ ੪੧ ॥ ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਔਲੀਆ ਸਾਰੇ । ਗਿਨ ਕਰਿ ਕੌਨ ਪਾਇ ਹੈ

---

[੧]ਮਾੜੀ ਸਾਖੀ । [੨]ਜੋ ਦੇਖਕੇ ਮੱਖੀ ਕੱਢ ਦੇਵੇ । [੩]ਮਿੱਠਾ । [੪]ਵੇਖ ਭਾਲ ਕੇ । [੫]ਖੋਚਲ । [੬]ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪਚੇਗਾ । [੭]ਜੋ ਕੁਸਾਖੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ । [੮]ਦੂਰ ਕਰੇ । [੯]ਕਵਲ । [੧੦]ਸੂਰਜ । [੧੧]ਮਨੁਖ । [੧੨]ਉੱਲੂ । [੧੩]ਮਨ ਬਾਣੀ ਸ਼ਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸਾਕਤ ਹਨ। [੧੪]ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । [੧੫]ਬੋਲਕੇ । [੧੬]ਬ੍ਰਹਮਾਂ । [੧੭]ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਦੀ ਵੇਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ । [੧੮]ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਦੀ ਵੇਲ ਨੂੰ ਗੰਨੇ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਪਾਲੇ । [੧੯]ਮਿਸਰੀ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਖੇਲਾਂ ਬਨਾਵੇ । [੨੦]ਖੰਡ ਦੀ ਕੰਧ ਤੇ ਵਧੇ ਓਹ ਵੇਲ । [੨੧]ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਕਦੇ ਮਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਹੋਊ । [੨੨]ਦਿਸਦੇ ਇਕ ਰੋਮ ਵਿਚ । [੨੩]ਬਹੁਤੇ ਹੈਨ ।

*ਪਾঃ—ਕਹੀ । †ਅੰਕ ੩੯ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦਾ ਭਾਵ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਚਾ ਸੱਚਾ ਸੂਰਜ ਵੱਤ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵ, ਵਲੀ ਪੀਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਤਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ।

ਪਾਰੇ। ਇਨ ਕੋ ਮਾਨ[੧] ਤਿਮਰ ਘਨ ਸਾਂਝੂ[੨]। ਅਧਿਕ ਦੰਭਿ ਸੋਂ ਉਡਗਨ ਰਾਜੂ[੩] ॥੪੨॥ ਕਲਾ ਬਿਸਾਲਨ ਕੇ ਬਲਿ[੪] ਜੇਤੇ। ਤਾਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਚਮਕਤਿ ਤੇਤੇ। ਨਿਸਾ ਘੋਰ[੫] ਕਲਿ[੬] ਕੀਨਿ ਕੁਚਾਲੇ[੭]। ਤਸਕਰ[੮] ਦੰਭੀ[੯] ਫਿਰਤਿ ਸੁਖਾਲੇ ॥੪੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਮਤ ਜਿ ਅਨੇਕ ਚਕੋਰ[੧੦] ਗਨ ਹਰਖਤਿ ਮਿਲਾ ਸਮਾਜ। ਕਲਮਲ[੧੧] ਕੁਮਦ[੧੨] ਪ੍ਰਫੁੱਲਹੀਂ ਤਾਲ ਪਾਇ ਕਲਿਰਾਜ[੧੩]॥੪੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ੇ। ਪਾਛਲ ਗਿਨਤੀ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੇ। ਭਏ ਸੰਤ ਅਰਬਿੰਦ[੧੪] ਸੁਖਾਰੇ। ਚਕਵੇ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਦੁਖ ਟਾਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਆਤਪ[੧੫] ਭਗਤਿ ਬਿਰਾਜੀ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ। ਗ੍ਯਾਨ ਤੇਜ ਹੈ ਨਿਰਮਲ ਜਿਹ ਮਹਿਂ॥ ਐਸੇ ਗੁਰਕੇ ਨਿੰਦਕ ਜੋਈ। ਸਮ ਉਲੂਕ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਤੋਈ॥੪੬॥ ਦਿੱਬ ਸਹੰਸਰ ਬਰਖ[੧੬] ਪ੍ਰਮਾਨਾ[੧੭]। ਪਾਵਹਿਂ ਨਰਕ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਖਾਨਾ। ਤ੍ਰਿਗਦ[੧੮] ਜੋਨਿ ਪੁਨ ਬਾਰੰਬਾਰਾ॥ ਧਰਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹਿਂ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰਾ॥੪੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਪਮਾ ਵਡੀ ਮੋ ਤੇ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ। ਜਿਉਂ ਕੀਟੀ ਗਿਰ ਨਹਿਂ ਉਠੇ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਉਪਾਇ ॥ ੪੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਸਮ ਨਹਿਂ ਦੀਸਹਿ ਕੋਊ। ਜਿਹਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੋਂ ਸੋਊ। ਜੋ ਉਪਮੇਯ[੧੯] ਤਾਰਤਮ ਉਪਮਾ[੨੦]। ਹੁਇ ਹਾਸੀ ਤਿਹ ਕਵਿ ਕੀ ਭਵ ਮਾਂ[੨੧] ॥੪੯॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋ ਹਮਰੇ ਸੁਆਮੀ। ਜੈਸਿ[੨੨] ਸੈਸਿ ਹੈਂ[੨੩] ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਕਹੇ ਵਧੈਂ ਨਹਿਂ ਘਟੈਂ ਘਟਾਏ। ਜਨਮ ਧਾਰਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਏ ॥੫੦॥ ਬੇਦ*

---

[੧]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨ। [੨]ਹਨੇਰਾ ਗਾਹੜੀ ਸੰਝਾਂ ਦਾ। [੩]ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਸਮਾਨ ਦੰਭੀ ਹੈਨ ਸਾਰੇ। [੪]ਬਹੁਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬਲ ਵਾਲੇ ਤਾਰੇ(ਸਮਝ ਲਓ)। [੫](ਐਉਂ)ਘੋਰ ਰਾਤ ਹੈ। [੬]ਕਲਿ ਜੁਗ। [੭]ਕੁਰੀਤੀ। [੮]ਚੋਰ। [੯]ਪਖੰਡੀ। [੧੦]ਜੋ ਅਨੇਕ ਮਤ ਮਤਾਂਤ੍ਰ ਹੈਨ ਚਕੋਰ (ਵਤ ਹੈਨ)। [੧੧]ਪਾਪ (ਮਾਨੋਂ ਕਵੀਆਂ ਹਨ)। [੧੨]ਕਵੀਆਂ। [੧੩]ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜੋ ਰਾਜ ਹੈ ਸੋ ਤਲਾਉ ਪਾ ਕੇ। [੧੪]ਕਵਲ। [੧੫]ਧੁੱਪ। [੧੬]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ। [੧੭]ਤਕ (ਦੇਖੋ ਪੂ: ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੬ ਅੰਕ ੪੭)। [੧੮]ਟੇਢੀਆਂ (ਸੱਪ ਆਦਿਕ) ਜੋਨੀਆਂ। [੧੯]ਉਪਮਾ ਯੋਗ (ਜੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ)। [੨੦]ਵਧ ਘਟ ਉਪਮਾ ਦੇਵੇ। [ਸੰਸ:,ਤਾਰਤਮ੍ਯ]। [੨੧]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। [੨੨]ਜੈਸੇ ਉਹ(ਹਨ)। [੨੩]ਤੈਸੇ ਉਹੀ(ਹਨ)।

*ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਕਦੇ ਬੇਦ ਰਿਚਾਂ ਰਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਬਦ ਰਚੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਚੇ? ਉੱਤਰ—ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਬੁੱਧੀਆਂ ਮੰਦ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੁਖੱਲੇ ਕਰਕੇ ਰਚੇ। ਭਾਵ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਰਚੇ। ਇਥੇ ਮੁਰਾਦ ਵੇਦ ਦੇ ਟੀਕਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਪਰੰਤੂ ਵੇਦ ਦੀਆਂ ਰਿਚਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਵਾਂਙੂ—ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਹੈ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਰਿਚਾ[1] ਜੋ ਸਬਦ ਸੁ ਕੀਨੇ। ਲੋਗਨ ਹਿਤ ਦੇਖੇ ਦੁਖਿ ਦੀਨੇ[2]। ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਤਿਮੰਦ[3] ਬਿਸਾਲਾ[4]।ਯਾਤੇ ਕਰੇ ਸੁਖੇਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥੫੧॥ਦੋਹਰਾ॥ ਨਿੰਦਕ ਜੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਛੋਟ ਨ ਹੋਇ। ਜਿਉਂ ਦੁਰਾਇ ਸਸਿ[5] ਪੱਤ੍ਰ ਸੋਂ ਛਾਦਯੋ[6] ਜਾਇ ਨ ਸੋਇ॥੫੨॥ਚੌਪਈ॥ ਜਿਉਂ ਰਵਿ ਕੋ ਉਲੂਕ[7] ਮੁਖ ਨਿੰਦਹਿ। ਅੰਧ ਹੋਇ ਨਿਜਲੋਚਨ ਮੁੰਦਹਿ।ਮਾਰਤੰਡ[8] ਘਟ ਹੋਇ ਨ ਜਾਈ। ਦੀਪਤਿ[9] ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਸੁਖਦਾਈ॥੫੩॥ ਤਿਉਂ ਨਾਨਕ ਕੀਰਤਿ ਪਰਕਾਸ਼ੀ। ਦਿਪਤਿ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ[10],ਨਿੰਦਕ ਨਾਸ਼ੀ[11]। ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਰਨ ਚਤੁਰ[12] ਬਿਸਤਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਾ॥੫੪॥ਤੁਰਕ ਸਭੈ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪੀਰੂ[13]। ਜਾਨਹਿਂ, ਨਾਨਕ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੂ[14]। ਕਲਾਵਾਨ ਸਿਧ ਨਾਥ ਜਿ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ॥੫੫॥ ਜਹਿਂ ਲੌ ਹੈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ[15] ਸੁ ਅਵਨੀ[16]। ਸਰਬ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਰਵਨੀ[17]। ਤੋਰੇ[18] ਹੁਤੇ ਮੁਵਾਸ[19] ਮੁਕਾਮਾ। ਸਭਿ ਊਪਰਿ ਰਾਜਤਿ[20] ਅਭਿਰਾਮਾ[21] ॥੫੬॥ ਕਬਿੱਤ॥ *ਖੁਰਾਸਾਨ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਹੂ ਮੈ ਕੇਵਡਾ[22] ਸੀ[23], ਮੱਧ ਮੁਲਤਾਨ ਹੂੰਕੇ

[1]ਸ਼੍ਰੁਤੀਆਂ। [2]ਦੁਖੀ ਦੀਨ ਲੋਗਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਦੇਖਕੇ। [3]ਦੀਆਂ ਬੁੱਧੀਆਂ ਮੰਦ ਹਨ। [4]ਬਹੁਤ। [5]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ। [6]ਲੁਕਾਇਆ ਨਹੀਂ। [7]ਉੱਲੂ। [8]ਸੂਰਜ। [9]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ। [10]ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ। [11]ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। [12]ਚਾਰੇ ਵਰਣ (ਮੁਰਾਦ ਹਿੰਦੂ)। [13]ਭਾਵ ਅਪਣਾ ਪੀਰ। [14]ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [15]ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। [16]ਧਰਤੀ। [17]ਸੁੰਦਰ (ਅ) ਫੈਲੀ ਹੈ। [18](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਤੋੜੇ। [19]ਆਕੀਆਂ ਦੇ। [20]ਵਿਰਾਜ ਰਹੀ ਹੈ (ਕੀਰਤੀ)। [21]ਸੁੰਦਰ। [22]ਕੇਵੜੇ। [23]ਜੇਹੀ।

*ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉੱਜਲ ਕੀਰਤੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਪੁਰ ਸਫੈਦ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਦਭੁਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਕੀਰਤੀ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਉੱਜਲ ਦੇਣੀ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਉਂਵ ਵੇਦ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਨਿਰੇ 'ਵੇਦ ਪੁਸਤਕਾਂ' ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਦੇਖੋ ਰਿਗ ਵੇਦ:-

वेदो ऽसि येन त्वं देव वेद देवेभ्यो वेदो भवस्तेन मह्यं वेदो भूयः २५-१५-२

ਹੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਕੇ ਦੇਨੇ ਹਾਰੇ ! ਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰ (त्वम) ਆਪ (वेद:) ਚਰਾਚਰ ਜਗਤ ਕੇ ਜਾਨਣੇਹਾਰੇ (असि) ਹੈਂ, ਸਭ ਜਗਤ ਕੋ (वेद) ਜਾਨਤੇ ਹੋ, ਤਥਾ ਜਿਸ ਵਿਗਯਾਨ ਵਾ ਵੇਦ ਸੇ (देवेभ्यो) ਵਿਦਵਾਨੋਂ ਕੇ ਲੀਏ (वेद:) ਪਦਾਰਥੋਂ ਕੇ ਜਾਨਣੇ ਵਾਲੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੰਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹੋਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ:-੧੨-੬੪, ੩੨-੧੦; ੧੭-੨੭, ੨੩-੫੮,੨੩-੬੦,੩੧-੧੮,੩੨-੯,੪੦- ੧,੪੦-੧੪।

ਮਾਲਤੀ[੧] ਸੀ ਫੂਲੀਆ। ਮੱਕੇ ਮੈਂ ਮੰਦਾਰ ਸੀ[੨],ਮਦੀਨੇ ਹੈ ਮਯੰਕ[੩] ਸਮ, ਕੰਬੁ[੪] ਜੈਸੀ ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਝੂਲੀਆ। ਪਾਰਦ ਸੀ[੫] ਬਗ਼ਦਾਦਿ, ਨਾਰਦ[੬] ਸੀ ਭੱਖਰਾਦਿ, ਗੰਗਾ ਕੈਸੀ ਧਾਰ ਭਈ ਗੰਗ ਜੂ ਕੇ ਕੂਲੀਆ[੭]। ਚੌਰ ਜੈਸੀ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸਿ ਸੋਹੈ ਸਭਿ ਸੀਸ ਪਰ, ਸਾਤਦੀਪ ਮੱਧ ਮੈਂ ਮਰਾਲ ਪਾਂਤਿ[੮] ਫੂਲੀਆ ॥ ੫੭॥ ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਮੈਂ ਬਿਰਾਜਮਾਨ, ਸੁਧਾ[੯] ਸਮ ਸੁਧਾਸਰ[੧੦], ਦਿੱਲੀ ਦੂਧ[੧੧] ਸੋਹੀਏ। ਜੌਨ੍ਹ[੧੨] ਜੈਸੀ ਜੋਧ ਪੁਰ, ਸ਼ੇਸ਼[੧੩] ਸੀ[੧੪] ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ, ਚੰਦਨ ਸੀ ਚੀਨ ਔ ਮਚੀਨ ਮਾਂਹਿ ਜੋਹੀਏ[੧੫]। ਨਿਪਾਲ ਮੈਂ ਨਿਹੱਕਸੀ[੧੬],ਕਮਾਊਂ[੧੭] ਮੈਂ ਕਪਾਸ[੧੮] ਸੀ,ਹਿਸਾਰ ਕੋਟ ਹਿਮ[੧੯] ਸੀ[੨੦] ਸੁਖਦ[੨੧] ਅਵਰੋਹੀਏ[੨੨]। ਆਠੋਂ ਦਿਗਪਾਲਨ[੨੩] ਕੇ ਦਸਨ[੨੪] ਪੈ ਜਾਇ ਟਿਕੀ, ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਦੇਖੀਏ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਮੋਹੀਏ॥ ੫੮ ॥ ਲਖਨਊ ਸਾਰਦ[੨੫] ਸੀ[੨੬],ਲਵਪੁਰਿ[੨੭] ਵਾਰਿਦ[੨੮] ਸੀ,ਹਾਜੀ ਪੁਰਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ, ਰੂਪਾ[੨੯] ਰੂਮ[੩੦] ਜਾਨਿਯੇ। ਕਰਿਕਾ[੩੧] ਐਰਾਕ[੩੨], ਉਡਗਨ ਸੀ[੩੩] ਐਰਾਨ[੩੪] ਹੂਰੀ, ਫਟਕ[੩੫] ਸੀ ਫਰਕਾਬਾਦ, ਬਿਸਦ[੩੬] ਬਖਾਨਿਯੇ[੩੭]।ਉਦਧਿ ਬੰਦਰ[੩੮] ਮੱਧ-ਉਦਧਿਸੀ[੩੯] ਫੈਲ ਰਹੀ, ਕੂਲ[੪੦] ਸੁ ਕਲਿੰਦਰੀ[੪੧] ਕੇ ਕੁੰਦ ਸੀ[੪੨] ਪ੍ਰ. ਨਿਯੇ[੪੩]। ਕੌਡੇਸੀ[੪੪] ਕਲਿੰਜਰ[੪੫], ਸਭਿਨਿ ਮੁਖ ਰਦਨ[੪੬] ਸੀ[੪੭] ਨਾਨਕ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗਾਨਿਯੇ[੪੮] ॥ ੫੯ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦਸ ਦਿਸ਼ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਹਿਂ ਘਰ ਘਰ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਫੁਲਵਾਰੀ ਫੂਲੀ ਜੁਹੀ[੪੯] ਮਲਿਕਾ-ਸੁਮਨ ਬਿਸ਼ੇਸ਼[੫੦]॥੬੦॥ਚੌਪਈ॥'ਅਵਰ ਨਰਨ ਸਰ* ਜਨਮ ਸੁ ਧਾਰੇ[੫੧]।ਜੋ

---

[੧]ਇਕ ਚਿੱਟਾ ਫੁੱਲ। [੨]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਜੇਹੀ। [੩]ਚੰਦਰਮਾਂ। [੪]ਸੰਖ। [੫]ਪਾਰੇ ਵਰਗੀ। [੬]ਨਾਰਦ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ। [੭]ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ। [੮]ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ (ਵਾਂਗੂ)। [੯]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [੧੦]ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ। [੧੧]ਦੁੱਧ ਵਰਗੀ। [੧੨]ਚਾਂਦਨੀ। [੧੩]ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ। [੧੪]ਜੇਹੀ। [੧੫]ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ। [੧੬]ਹੀਰੇ ਜੇਹੀ। [੧੭]ਪਹਾੜ ਹੈ (ਅ) ਕਾਮਰੂਪ। [੧੮]ਕੁਪਾਹ। [੧੯]ਬਰਫ। [੨੦]ਜੇਹੀ। [੨੧]ਸੁਖ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ। [੨੨]ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ। [੨੩]ਦਿਸ਼ਾਪਾਲ ਹਾਥੀਆਂ। [੨੪]ਦੰਦਾਂ। [੨੫]ਸਰਸੁਤੀ। [੨੬]ਜੇਹੀ। [੨੭]ਲਾਹੌਰ। [੨੮]ਬੱਦਲ। [੨੯]ਚਾਂਦੀ ਜੇਹੀ। [੩੦]ਰੂਮ ਵਿਚ। [੩੧]ਗੜਾ। [੩੨]ਇਕ ਵਲੈਤ ਰੂਮ ਵਿਚ। [੩੩]ਤਾਰਿਆਂ ਵਰਗੀ। [੩੪]ਈਰਾਨ। [੩੫]ਬਲੌਰ। [੩੬]ਉੱਜਲ। [੩੭]ਕਹੀਦੀ ਹੈ। [੩੮]ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਬੰਦਰਾਂ ਤੇ। [੩੯]ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੀ। [੪੦]ਕਿਨਾਰੇ। [੪੧]ਜਮਨਾਂ ਨਦੀ ਦੇ। [੪੨]ਰਵੇਲ(ਮਰਤਬਾਨ) ਵਰਗੀ। [੪੩]ਜਾਣ ਲਵੋ। [੪੪]ਸੁਫੇਦ ਕੋਡੀ ਜੇਹੀ। [੪੫]ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ। [੪੬]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੰਦਾਂ (ਵਰਗੀ ਚਿਟੀ)। [੪੭]ਜੇਹੀ। [੪੮]ਗਾਈ ਹੈ। [੪੯]ਚਿਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਚੰਬਾੜ [੫੦]ਮਾਲਤੀ ਫੂਲ ਤੋਂ ਵੱਧ (ਸੁਹਣੀ)। [੫੧](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਧਾਰਿਆ ਸੀ ਜਨਮ। *ਪਾ:-ਸਮ।

ਐਸੇ ਕਹਿੰ ਸੋ ਕੂੜਿਆਰੇ। ਸੋ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਨਾਹੀ।ਕੈ[1] ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਾਹੀ[2] ॥ ੬੧ ॥ ਜੀਵਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿੰ ਨਰ ਸੋਇ। ਮੂਏ ਨਰਕ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇੰ। ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿੰ ਕਹਿਤੇ ਜੋ ਭੂਲੇ[3]। ਅਬ ਸੁਨਿ ਸੋ ਹੋਵਹਿ ਅਨਕੂਲੇ[3] ॥ ੬੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਸੁਖ ਪਾਇ ਮਨ, ਕੀਨੋ ਬਹੁਰ ਸੰਦੇਹ।ਵਧੀ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਲਾਲਸਾ ਕਥਾ ਸੁਨਨਿ ਪਰ ਜੇਹ[4] ॥੬੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਸੁਨਹੁ ਕਵੀ ਇਵ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰੇ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਜਨਕ* ਰਾਜ ਅਵਤਾਰਾ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਲਿਖਯੋ ਵਾਕ ਸੁਖਕਾਰਾ ॥੬੪॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਸਾਖੀ[5] ਪਾਵੈਂ। ਤੌ ਹਮਰੋ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵੈ। ਜਾਂ ਕੇ ਬਚਨ ਅਮੋਲ ਅਡੋਲਾ। ਸੁਖਦਾ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਅਤੋਲਾ[7] ॥੬੫॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਵੀ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਗਾਥਾ। ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖ ਕਹਤਿ ਤਿਨ ਸਾਥਾ। 'ਧੰਨ ਗਿਰਾ[6], ਮਤਿ ਧੰਨ ਤੁਮਾਰੀ। ਜਾਂਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਸਮਝ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬੬ ॥ ਕਹਤਿ ਮਹਿਤ ਕੀ ਮਹਿਤਹਿ ਸਾਖੀ[7]। ਨਹੀਂ ਅਲਪ[8] ਤੇ ਜਾਵਹਿ ਭਾਖੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਨੀਤਾ। ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੀ ਮੈਂ ਰੀਤਾ॥੬੭॥ ਪੁਨ ਗੁਰਦਾਸ ਭਯੋ ਜੋ ਭਾਈ। ਕਛੁਅਕ ਕੀਨਿ ਜਿ[9]† ਗੁਰੂ ਵਡਾਈ।

[1]ਜਾਂ। [2]ਆਖਦੇ ਹਨ। [3]ਜੋ (ਮਹਿਮਾ) ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਭੁੱਲਕੇ ਕਹਿ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਓਹ ਹੁਣ ਸੁਣਕੇ ਅਨਕੂਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। [5]ਉਗਾਹੀ। [6]ਬਾਣੀ। [7]ਬੜੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਡੇ ਪੁਰਖ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [8]ਛੋਟੇ। [9]ਜਿਸ ਨੇ।

*ਜਨਕ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਥੇ ਤੱਤਦਰਸੀ ਮਹਾਤਮਾ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਤੋਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਨਕ ਦੇ ਅਰਥ ਆਪ ਹੀ ਅਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਐਉਂ ਉਚਾਰੇ ਹਨ:-

'ਜਨਕੁ ਸੋਇ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਆ ਉਨਮਨਿ ਰਥੁ ਧਰਿਆ ॥' ਅਰਥਾਤ—ਜਨਕ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗਜਾਨਵਾਨ ਅਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨੂੰ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਜਨਕ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਸੀ, ਸੋ ਰਾਜਾ ਅਰ ਗਜਾਨੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਨਕ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇਕ ਲਕਬ ਸੀ ਜੋ ਮਿਥਲਾ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਯਾ ਕਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨੀ ਹੋਏ। ਉਵ ਵੀ 'ਜਨਕ ਅਵਤਾਰ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਰਾਜ ਯੋਗੀ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਹਾਤਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ 'ਹਾਤਮ ਦੀ ਜੂਨ ਪਲਟੀ', ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕੇਵਲ 'ਸਖੀ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬੀ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੭੬ ਤੋਂ ੭੮ ਵਿਚ ਇਹੋ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਕਛੂ ਕੀਨ ਜਿਨ।

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਰਹਿਤਿ ਹਜੂਰਾ। ਸਿੱਖੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਬ੍ਰਤ ਪੂਰਾ ॥੬੮॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜਿਹ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਬਰ ਦੀਨੋ ਅਸਬਿਧਿ ਗਤਿਦਾਨੀ। ਪਢਿਹ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਕੈ ਸਿਖ ਜੋਊ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ ॥੬੯॥ ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੀ ਮੈਂ ਗਾਥਾ। ਤਿਹ ਕੀ ਸਾਖ ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਸਾਥਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਦੂਰੀ। ਮੰਨੀ ਸਿੰਘ ਭਯੋ* ਗਤਿ ਰੂਰੀ[1] ॥ ੭੦ ॥ ਜਿਹ ਸਿਰ ਲੌ[2] ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਾਹੀ। ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਹੀ[3]। ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸੁਨਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਸਾਖੀ। ਹਿਰਦੇ ਮਹਿੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦ੍ਰਿਢ ਰਾਖੀ† ॥ ੭੧ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਕ]

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰੁ ਜੋਤਿ ਜਗ ਮੰਡਲਿ ਕਰਿਯਉ ॥ ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰੁ ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ ਦੀਪਾਯਉ ॥ ਜਿਹ ਸਿਖਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿਓ ਤਤੁ ਹਰਿ ਚਰਣ ਮਿਲਾਯਉ ॥ ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰਿਉ ਅੰਗਦ ਲਹਣੇ ਸੰਗਿ ਹੁਅ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ਜਨਮ ਜਨਮ ਪਾ ਸਰਣਿ ਤੁਅ ॥ ੨ ॥ ੧੬ ॥ [ਸਵਈਏ ਮਃ ੩ ਕੇ

....

ਸਤਜੁਗਿ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ਛਲਿਓ ਬਲਿ ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ ॥ ਤ੍ਰੇਤੈ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ਰਾਮੁ ਰਘੁਵੰਸੁ ਕਹਾਇਓ ॥ ਦੁਆਪੁਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰਿ ਕੰਸੁ ਕਿਰਤਾਰਥੁ ਕੀਓ ॥ ਉਗ੍ਰਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜੁ ਅਭੈ ਭਗਤਹ ਜਨ ਦੀਓ ॥ ਕਲਿਜੁਗਿ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਕਹਾਇਓ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਜੁ ਅਬਿਚਲੁ ਅਟਲੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਫੁਰਮਾਇਓ ॥ ੭ ॥ [ਸਵਈਏ ਮਃ ੧ ਕੇ

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤਯਾਦਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈ ਲਿਖੇ ਸਵੱਯੇ ਬ੍ਰਿੰਦ[4]। ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਆਨੰਦ ਕੰਦ[5] ॥ ੭੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੁਹੁਰਮੁਹੂ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥਹਿ[6] ਕਹਾ। ਸੋ ਤੁਮ ਸਾਚ ਕਿ ਝੂਠੋ ਲਹਾ[7]? ।ਵਾਕ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਸਾਚ ਜੁ ਮਾਨਹਿ। ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨਹਿ ॥ ੭੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਰਹਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਭਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਜੌਨ ਲਿਖਾਰੀ। ਤਾਂਕੀ ਕਹੀ ਸੁਨਹੁ ਅਬ ਸਾਖੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਾਸ ਨਾਮ ਜਿਉਂ ਭਾਖੀ ॥੭੪॥ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੇ ਵਾਚ ॥

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ।

---

[1]ਸੁੰਦਰ ਗਤੀ ਵਾਲਾ। [2]ਸਿਰ ਤਕ। [3]ਕਹੀ। [4]ਬਹੁਤ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋਏ। [6]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ। [7]ਸਮਝਿਆ ਹੈ। *ਪਾ:—ਹੋਇਓ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਤੇ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ ਲੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਤੇ ਗੰਗਹੁੰ ਜਾਣੁ ਤਰੰਗ ਉਠਾਇਆ ।
ਅਮਰਦਾਸੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦਹੁੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਚਲਤ ਵਰਤਾਇਆ । ਗੁਰੁ
ਅਮਰਹੁੰ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਅਨਹਦ ਨਾਦਹੁ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ।
ਰਾਮਦਾਸਹੁੰ ਅਰਜਨ ਗੁਰੁ ਦਰਸਨ ਦਰਪਨਿ ਵਿਚ ਦਿਖਾਇਆ ।
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨਹੁ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਉ ਸਦਵਾਇਆ । ਗੁਰੁ
ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ ।
ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਸਭ ਜਗਤ ਤਰਾਇਆ ॥੨੫॥ [ਵਾਰ ੨੪ ਅੰਕ ੨੫

ਚੌਪਈ ॥ ਔਰ ਲਿਖ੍ਯੋ ਬਹੁਤੇ ਇਸਥਾਨਾ[1]।ਪਢਿਕਰਿ ਗੁਨ[2] ਲੇਵਹੁ ਮਤਿ-ਵਾਨਾ ! ਬਹੁਰ ਜਨਕ ਰਾਜਾ ਅਵਤਾਰਾ। ਐਸੇ ਲਿਖਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰਾ ॥੭੫॥ ਸੋ ਉਪਮਾ ਹੈ ਤਿਹ ਕੀ ਦਈ। ਜੋਗ ਭੋਗ ਦੋਨੋ ਸਮ ਕਿਈ। ਜਿਉਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਮਹਿਂ ਜਨਕ ਉਦਾਸੀ। ਤਿਉਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਸੁਖਰਾਸੀ॥੭੬॥ ਇਸੀ ਹੇਤ ਤੇ ਦੂਸਰ ਚਰਨਾ। ਖੋਲ ਅਰਥ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਬਰਨਾ। ਰਹੇ ਜਗਤ ਜਲ ਪਦਮ[3]ਵਿਚਾਰ। ਯਾਤੇ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਨਿਰਧਾਰ[4]॥੭੭॥ਦੋਹਰਾ॥ ਅਤਿ ਉਦਾਰ ਇਹ ਨ੍ਰਿਪਤ[5] ਹੈ ਭਯੋ ਇੰਦ੍ਰ[6] ਅਵਤਾਰ। ਐਸੇ ਉਪਮਾ ਉਰ ਲਖੋ ਜਨਕਹਿ ਕੀ ਸੁਖਕਾਰ॥ ੭੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਹਰਖਤਿ ਭਏ ਮਨ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਇ।ਭਯੋ ਧਯਾਇ ਪੂਰਨਅਬੈ ਪਢਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖਦਾਇ ॥੭੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੈਂਤੀਸਮੋ ਧਯਾਇ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ। ਭਾਃ ਲਾਲੋ ਮਿਲਾਪ]

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਧਯਾਨ ਸਦਾ ਕਰਿਯੈ ॥ ਭਵ ਬੰਧਨ ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਨਾ ਪਰਿਯੈ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਰੂਪ ਉਜਾਗਰ ਜੋ। ਸਭਿ ਜੀਤਨ ਦੰਭਹਿ ਆਗਰ ਜੋ ॥੧॥ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ਹੈ। ਅਰ-ਬਿੰਦ ਦੁਤੰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਹੈ। ਸੁਖ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਗਯਾਨਘਨੰ। ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਕੇ ਅਘ ਓਘ ਹਨੰ॥੨॥ਭਵ ਮੈਂ ਭਵ ਕਾਰਨ ਜਾਂਹਿ ਧਰਾ। ਅਬ ਚਾਹਿਤਿ ਤਾਂਹਿ ਸਪੂਰ ਕਰਾ। ਮਤਿਮੰਦ ਨਿਰੇ ਨਰ ਕ੍ਰੂਰ ਭਰਨੋ। ਪਿਖ ਕੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸੇਤ ਕਰਨੋ॥ ੩ ॥ ਤਿਹ ਊਪਰ ਪਾਰ ਪਰੇ ਨਰ ਸੋ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੇਵਤਿ ਜੋ ਉਰਸੋਂ। ਗੁਰ ਰੂਪ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਧਯਾਨ ਧਰੈਂ। ਨਿਰਸੰਸ ਭਏ ਜਮ ਤੇ ਨ ਡਰੈਂ ॥ ੪ ॥

---

[1]ਥਾਈਂ। [2]ਵਿਚਾਰ। [3]ਕਵਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ। [4]ਨਿਰਨਾ। [5]ਰਾਜਾ। [6]ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ।

ਉਜਾਗਰ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ । ਪ੍ਰਗਟ ।
ਆਗਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । (ਅ) ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ, ਖਾਣ, ਖਜਾਨਾ [ਸੰਸਃ, ਆਕਰ]
ਦੁਤਿ=ਸ਼ੋਭਾ । ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ ।
ਓਘ=ਸਮੂਹ । ਘਨੰ=ਬੱਦਲ । ਗਾੜ੍ਹਾ, ਨਿਰੰਤਰ ।
ਭਵਮੇ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ । ਭਵ ਧਰਾ=ਅਵਤਾਰ ਲੀਤਾ ।
ਨਿਰੇ=ਨਰਕ । [ਸੰਸਃ, ਨਿਰਜ=ਨਰਕ] (ਅ) ਕੇਵਲ । ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਇਉਂ ਹੈਃ-(ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਹੀ ਨਿਰੇ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ।
ਭੂਰ=ਬਹੁਤੇ । ਸੇਤ=ਪੁਲ ।

ਅਰਥ–(ਉਸ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ (ਜੀ ਦਾ) ਧਯਾਨ ਸਦਾ ਕਰੀਏ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ, (ਅਤੇ) ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਖੰਡਾਂ ਦੇ ਜਿੱਤ ਲੈਣੇ ਵਿਚ (ਸਭ ਤੋਂ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ (ਤਾਂ ਜੋ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸੀਏ । ਦੁੱਖ ਦਲਿੱਦ੍ਰ ਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਜੋ ਸੁਖ ਦਾ ਮੂਲ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ, ਗਯਾਨ ਦੇ ਬੱਦਲ ਤੇ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ) ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਲੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਦੇਖਕੇ ਕਿ ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਬਹੁਤੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਭਰੇ ਗਏ ਹਨ (ਆਪ ਨੇ) ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪੀ ਪੁਲ ਬਣਾ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਪੁਰਖ ਓਸ ਦੇ ਉਪਰ ਦੀ (ਲੰਘੇ) ਓਹ ਪਾਰ ਪਏ ਹਨ, ਜੋ (ਪੁਰਖ) ਦਿਲੋਂ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਤ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਨਿਰਸੰਸੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ (ਆਪਣੀ ਕਲਯਾਨ ਦੇ ਸੰਸੇ ਤੋਂ) (ਅਰ ਓਹ) ਜਮ ਤੋਂ (ਹੁਣ) ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਕਸੇ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸੰਗਿ ਲੀਨ। ਕਮਲਾਨਨ ਤੇ ਬਚ ਭਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੫॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥"ਚਲਿਬੇ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਕਿਤ ਕੋ ? ਅਬ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ, ਚਲੈਂ ਤਿਤ ਕੋ[1]"। ਨਿਜਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਕਾਜ ਚਲੇ। ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਕੇ ਜਿਨ ਦੂਖ ਦਲੇ ॥ ੬ ॥ ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ "ਜਿਤ ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਗੱਛਹੁ[2] ਸੂੰਛ ਸਰੀਰਾ[3] ॥ ਆਗੇ ਤਵ[4] ਪਾਛੈ ਹੌਂ ਚਲਿ ਹੌਂ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[5]"।ਜਗ*ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ "ਏਮਨਾਵਾਦੁ ਏਕ

---

[1]ਓਧਰ ਨੂੰ । [2]ਚਲੋ । [3]ਹੇ ਸੁਹਣੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ । [4]ਅੱਗਾ ਤੁਸਾਂ ਦਾ । [5]ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ।
*ਪਾਃ-ਤਬ ।

ਨਗਰ ਉਰ ਲਖਿਯੋ[੧]। ਤਹਿਂ ਤਖਾਣ ਇਕ ਲਾਲੋ ਬਸਈ ਚਲਹੁ ਪ੍ਰਾਕ[੨] ਤਿਹ ਪਿਖਿਯੋ' ॥ ੭ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਮੰਦਮੰਦ ਗਤਿ[੩] ਜਾਏ। ਪਦਵੀ* ਮੈਂ[੪] ਪਦ[੫] ਪੰਕਜ ਸੁੰਦਰ, ਦਾਸ ਰਿਦੇ ਜੁ ਬਸਾਏ[੬]। ਬਾਸੁਰ ਦਸ ਸਪਤਮ[੭] ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਨਗਰ ਏਮਨਾਵਾਦੂ। ਗਏ ਸਦਨ ਤਿਹ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ਸੇਵਕ ਦਾ ਅਹਿਲਾਦੂ[੮] ॥ ੮ ॥ ਹੇਰਿ[੯] ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਭ੍ਰਾ ਠਾਂਢੋ, ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਬੰਦੇ[੧੦]। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਮਨ ਲਾਲੋ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦੇ। 'ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਨਿੱਤ ਹ੍ਵੈ ਤੋਕੋ ਬੈਸ[੧੧] ਕਿਰਤਿ ਕੋ ਕਰਿਯੋ'। ਬੂਝਤਿ ਲਾਲੋ 'ਆਏ ਕਿਤ ਤੇ ? ਕਰੁਨਾ-ਸਦਨ ! ਉਚਰਿਯੋ ॥ ੯ ॥ ਬੇਸ ਅਪੂਰਬ ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਮਧੁਰ ਮੁਖਰ[੧੨]† ਗਤਿ ਦੈਨਾ। ਚੀਤ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧੀ ਮੁਝ, ਹੇਰਤਿ ਹੋਵਤਿ ਚੈਨਾ'। ਕਹਿ ਨਾਨਕ 'ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਹਮ ਹੈਂ, ਨਹੀਂ ਨਿਕੇਤੰ[੧੩] ਨੇਰੈ। ਲਖਹੁ ਬੇਸ ਦਰ-ਵੇਸ਼ ਹਮਾਰੋ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਹੇਰੈਂ[੧੪]' ॥ ੧੦॥ ਛਪਯ ॥ 'ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਮਿਟਤਿ ਕਲੁਖ[੧੫], ਸ਼ੁਭ ਬਦਨ[੧੬] ਬਿਰਾਜਹਿ[੧੭]। ਜਨਮ ਮਰਨ ਭਵਮੱਧ[੧੮] ਨਸ਼ਟ ਕਰਿ[੧੯] ਤੁਮ[੨੦] ਤਨ ਛਾਜਹਿ[੨੧]। ਹਮ ਸਮ ਨਰ ਅਘ ਕਰਤਿ ਤਿਨਹਿ ਅਪਵਰਗ ਉਦਾਰਹਿ[੨੨]। ਉਪਜਤਿ ਸੁਖ ਉਰ ਮੱਧ ਸੁਨਤਿ ਹਉਂ ਬਚਨ ਤਿਹਾਰਹਿ। ਸੁਖਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਸੁ ਸੰਤ ਹੋ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਨਿਜ ਕਰੋ। ਤੁਮ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮਨ ਪਰਨ ਮਮ[੨੩] ਕਰੁਨਾ ਕਰ[੨੪] ! ਕਰੁਨਾ ਢਰੋ[੨੫]' ॥੧੧॥ ਦੋਹਰा॥ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬਚਨ 'ਜਾਨ ਜਾਹੁਗੇ ਆਪ। ਅਬ ਬੈਸਹੁ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿਯੋ ਜਾਪ' ॥ ੧੨ ॥ ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ ॥ [੨੬]'ਪ੍ਰਗਟ੍ਯੋ ਤਪਾ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭਾਸਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਸੋਊ। ਨਹਿਂ ਸਮਾਨ ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਦੀਸਹਿ ਖੋਜ੍ਯੋ ਦਸ ਦਿਸ਼ ਜੋਊ। ਤੱਦਪਿ ਭੀ ਤੁਮਰੇ ਬਿਨ ਭਾਖੇ

---

[੧]ਜਾਣੋਂ। [੨]ਪਹਿਲਾਂ। [੩]ਚਾਲੇ। [੪]ਰਾਹ ਵਿਚ। [੫]ਚਰਨ। [੬](ਚਰਨ) ਜੋ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। [੭]ਸਤਾਰਾਂ। [੮]ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਹਾਰੇ। [੯]ਭਾਵ ਲਾਲੋ ਵੇਖਕੇ। [੧੦]ਹਥ ਜੋੜਕੇ। [੧੧]ਬੈਠ। [੧੨]ਮਿੱਠੇ ਵਚਨ। [੧੩]ਘਰ। [੧੪]ਵੇਖਨੇ ਹਾਂ। [੧੫]ਪਾਪ। [੧੬]ਮੁਖੜਾ। [੧੭]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੮]ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ। [੧੯]ਕਰਨਹਾਰਾ। [੨੦]ਤੁਹਾਡਾ। [੨੧]ਸਰੀਰ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੨੨]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਉਦਾਰ ਹੋ। [੨੩]ਮੇਰਾ ਮਨ ਪਿਆ ਹੈ (ਅ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੇ ਪਰਨਾ (ਆਸਰਾ ਲੀਤਾ ਹੈ)। [੨੪]ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਨ। [੨੫]ਕਿਰਪਾ (ਕਰਕੇ) ਪਸੀਜੋ। [੨੬]ਲਾਲੋ ਜੀ ਬੋਲੇ।

*ਪਾ:-ਪਦਮੀ। †ਪਾ:-ਬਚਨ।

ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਪਰਤੀਤੂ' ।ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ'ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ, ਰਾਖਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਚੀਤੂ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੰਕਰ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਬਚ ਲਾਲੋ 'ਕੌਨ ਵਰਨ ਤਵ ਨਾਮ। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਜਨਾਵਹੁ ਅਪਨਾ ਕਿਹ ਅਸਥਾਨੰ ਧਾਮ[੧]' । 'ਮਰਦਾਨਾ ਲਖਿ[੨] ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ ਬਿਚਰਤਿ ਇਨ ਕੇ ਸਾਥ। ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੋ ਚੀਨ ਮਿਰਾਸੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਮ ਨਾਥ[੩]' ॥ ੧੪ ॥ ਦੁਵੱਯਾ-ਛੰਦ॥ਬੰਦ ਉਭੈ[੪] ਕਰ[੫] ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੋ ਤਬ ਹੀ। ਸੀਸ ਧਰਯੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਊਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਬ ਹੀ। ਸਾਦਰ ਸੋ ਤਬ ਮੰਚ[੬] ਡਸਾਵਾ[੭] ਬੈਸ ਗਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪੂਰਨ ਜਗਦੀਸ਼ਾ ਦਾਸਹਿਂ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲਾ[੮] ॥ ੧੫ ॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਅਸਨ ਕਰਿਬੇ[੯] ਹਿਤ ਗਵਨਯੋ ਲਾਲੋ ਤਬਹੀ। ਬੂਝਤਿ ਭਾ[੧੦] ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਰੋ 'ਹਮ[੧੧] ਸੋ ਕਹਿਯੇ[੧੨] ਸਭਿਹੀ। ਕੌਨ ਅਹੈ ਇਹ ਮਾਨਵ[੧੩] ਸੁਾਮੀ ਜਿਹ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕੀਨੀ ? ਭਾਗ ਵਡੇ ਇਹ ਦੀਸਤਿ ਮੋਕਹੁ, ਬੁੱਧਿ ਭਗਤ ਮਹਿਂ ਭੀਨੀ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ* ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ 'ਚੀਨਹੁ ਸੰਤ ਸਰੂਪਾ। ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਬੀਤੇ ਕੁਛ ਜਨਮਾ ਅਬ ਭੀ ਸਫਲ ਅਨੂਪਾ। ਨੌ ਬਿਧਿ ਭਗਤਿ ਅਹੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਜਾ ਮਹਿਂ[੧੪] ਏਕੋ ਹੋਈ। ਭਵ[੧੫] ਸਾਗਰ ਤਰ ਗਤਿ[੧੬] ਕੋ ਪਾਵੈ, ਨਹਿਂ ਲਖਿ[੧੭] ਸੰਸਾ ਕੋਈ' ॥ ੧੭ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਤਬਹੀ 'ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਗਤਿ ਕਹੀਜੈ। ਜਿਂਹ ਕੇ ਕਰਤਿ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈ ਭਵਜਲ ਭਲੇ ਤਰੀਜੈ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਤਿ ਭਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ 'ਸੁਨੀਏ ਭਗਤ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਪ੍ਰਿਥਕ-ਪ੍ਰਿਥਕ[੧੮] ਹੌਂ ਭਾਖੋਂ ਸਭਿ ਹੀ ਜੇ ਹੈਂ ਭਗਤਿ ਅਚਾਰਾ[੧੯] ॥ ੧੯ ॥ (ੳ)† ਸਤ ਸੰਗਤ ਸਸ਼ੂਖਾ[੨੦]‡ ਕਰਨੀ ਮਿਲ ਤਿਹ ਕਾਲ[੨੧] ਬਿਤਾਵੈ[੨੨]। (ਅ) ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਇਤਿੰਹਾਸ[੨੩] ਸੁਨੀਜੈ ਮਨ ਏਕਾਗਰ ਲਾਵੈ। (ੲ) ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ[੨੪]

---

[੧]ਘਰ। [੨]ਜਾਣੋਂ। [੩]ਸੁਆਮੀ। [੪]ਦੋਵੇਂ। [੫]ਹੱਥ। [੬]ਪਲੰਘ। [੭]ਡਾਹਿਆ। [੮]ਨਿਹਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੯]ਭੋਜਨ ਕਰਨ। [੧੦](ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ) ਪੁਛਣ ਲਗਾ। [੧੧]ਮੈਨੂੰ। [੧੨]ਦਸੋ। [੧੩]ਮਨੁਖ। [੧੪]ਜਿਸ ਵਿਚ। [੧੫]ਸੰਸਾਰ। [੧੬]ਮੁਕਤੀ। [੧੭]ਨਾਂ ਜਾਣ। [੧੮]ਵਖੋ ਵਖ। [੧੯]ਕਰਮ। [੨੦]ਸੇਵਾ। [੨੧]ਸਮਾਂ। [੨੨]ਗੁਜ਼ਾਰੇ। [੨੩]ਕਥਾ। [੨੪]ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਉੱਤੇ।

*ਪਾ:-ਉਬਾਚੇ।

†(ੳ). (ਅ) ੲ) ਆਦਿ ਨੌਂ ਅੱਖਰ ਅਸਾਂ ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਭਾਂਤਾਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਮਝ ਆ ਜਾਣ ਲਈ ਲਾਏ ਹਨ।

‡ਪਾ:-ਸਸੂਖਾ।

ਮਲਿੰਦ ਕਰੈ ਮਨ[੧] ਗੁਰੁ ਮੂਰਤਿ ਉਰ[੨] ਧ੍ਯਾਨਾ। (ਸ) ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਮੁਖ ਸੋਂ* ਪੁਲਕਾਵਲ[੩] ਤਨ[੪] ਆਨਾ[੫] ॥ ੧੯ ॥ (ਹ) ਦਮ[੬] ਸਮ[੭] ਭ੍ਯਾ ਬਿਰਕਤ ਕਰਮਨ ਤੇ ਸੁਰਗਾਦਿਕ ਤਜਿ ਚਾਹਾ[੮]। (ਕ) ਪਰ[੯] ਕੇ ਦੋਖ ਨ ਚੀਨਤਿ ਮਨ ਮੈਂ ਹਾਨ ਲਾਭ ਸਮ[੧੦] ਤਾਹਾ[੧੧]। (ਖ) ਛਲ ਬਿਹੀਨ ਸਭਿ ਹੀ ਤੇ ਹੋਵਨ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿੰ ਆਵੈ। (ਗ) ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਤਾਰ ਵਿਖੈ ਅਤਿ ਡੋਲ ਨ ਕਬਹੂੰ ਜਾਵੈ ॥੨੦॥ (ਘ) ਹਰਿ ਸਰੂਪ ਸਭਿ ਹੂੰ ਕੋ ਜਾਨੈ ਰਵਿਓ[੧੨] ਸਭਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਹੈ ਸੂਛਮ[੧੩] ਕਰਿ ਵਰਨੀ[੧੪], ਏਕ ਪਰਾਪਤਿ ਜਾਂਹੀ। ਕੁਲ ਸਮੇਤ ਤਰਿ ਹੈ ਭਵਸਾਗਰ, ਅਵਰ ਤਰੈਂ ਤਿਹ ਸੰਗਾ। ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਮਾਯਾ ਨਹਿੰ ਮੋਹਹਿ ਰਾਚਹਿ ਹਰਿ ਕੇ ਰੰਗਾ' ॥੨੧॥

ਚੁਲਕਾ ਛੰਦ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਕਰ ਤਬੈ ਪਦ ਪਰ ਧਾਰਿ ਲਿਲਾਰ[੧੫] ਅਲਾਵੈ[੧੬]। 'ਸਤਿਬਚਨ ਤੁਮ ਕਹਿਤਿ ਹੋ ਜੋ ਭਵ ਕੇ ਦੁਖ ਦਾਰ†[੧੭] ਮਿਟਾਵੈ'॥੨੨॥

ਦੁਵੱਯਾਛੰਦ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਲਾਲੋ ਤਹਿੰ ਆਵਾ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਅਚਵਹ[੧੮] ਅਸਨ[੧੯] ਚਲਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੁਖ ਕੁੰਜਰ[੨੦] ਮ੍ਰਿਗਰਾਈ ![੨੧]। ਭਵ[੨੨] ਬੰਧਨ ਪੰਨਗ ਜੇ ਗਰਸੇ[੨੩] ਬੈਨਤੇਯ ਹੋ ਤਿਨ ਕੋ[੨੪]। ਕਰਿਕਿਰਤਾਰਥਮੁਝਕਰੁਨਾਕਰਿ[੨੫]ਆਨਨ ਪਾਇ ਅਸਨ ਕੋ'॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨਾਂ ਭਾਖੇ 'ਆਨਹੁ[੨੬] ਇਹ ਠਾਂ ਜਾਈ'। ਕਹਿ ਲਾਲੋ 'ਤੁਮਰੇ ਗਲ ਜੰਞੂ‡ ਵਹਿਰ[੨੭] ਅਸਨ ਕਿਉਂ ਪਾਈ ? ਚੌਂਕੇ

---

[੧]ਭੌਰਾ ਕਰੇ ਮਨ ਨੂੰ। [੨]ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [੩]ਲੂੰ ਖੜੇ। [੪]ਸਰੀਰ ਤੇ। [੫]ਲੈ ਆਵੇ। [੬]ਇੰਦ੍ਰੇ ਰੋਕਣੇ। [੭]ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ। [੮]ਇੱਛਾ। [੯]ਪਰਾਏ। [੧੦]ਬਰੋਬਰ। [੧੧]ਉਸ ਨੂੰ। [੧੨]ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਹਿਆ। [੧੩]ਸੰਖੇਪ। [੧੪]ਕਹੀ। [੧੫]ਮੱਥਾ ਰੱਖਕੇ। [੧੬]ਆਖਦਾ ਹੈ। [੧੭]ਕਠਨ ਦੁਖ (ਅ) ਦੁਖ ਦਲਿੱਦ੍ਰ। [੧੮]ਛਕੋ। [੧੯]ਭੋਜਨ। [੨੦]ਦੁਖ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਨੂੰ। [੨੧]ਹੇ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪੀ [੨੨]ਸੰਸਾਰ। [੨੩]ਸੱਪਾਂ (ਕਰਕੇ) ਜੋ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। [੨੪](ਤੁਸੀਂ) ਗਰੜ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ। [੨੫]ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ। [੨੬]ਲਿਆਵੋ। [੨੭]ਬਾਹਰ।

*ਪਾ:-ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ। †ਪਾ:-ਦਰਦ।

‡ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅਧ੍ਯਾ: ੩੭ ਦੇ ੬੪ ਤੋਂ ੭੧ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਲੈਕੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਣਾਯਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਸ਼੍ਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਬਾਲੇ ਦੀ (ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ) ਸਾਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੋਧਦੇ ਹੋਏ ਟੁਰੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਬੀ ਏਸ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ

ਅੰਦਰ ਚਲ ਕਰਿ ਜੇਵੋਂ[1] ਉੱਤਮ ਜਨਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਜੋ ਇਹ ਠਾਂ ਮੰਗ-ਵਾਵਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ! ਸੰਸੇ ਖੋਇ[2] ਹਮਾਰਾ'॥ ੨੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਤਿ 'ਧਰਤਿ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਤਿਤਨੋ ਚੌਂਕਾ ਜਾਨੋਂ। ਸੱਚ ਰਤੇ ਸੇ ਸੂਚੇ ਹੂਏ ਮਨ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਨੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੋ ਬਿਕਸਯੋ ਤਬ ਹੀ ਆਨਯੋ ਭੋਜਨ ਧਾਈ। ਬਨੀ ਬਾਜਰੇ* ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਰੋਟੀ ਸਰਖਪ ਸਾਕ[3] ਬਨਾਈ॥ ੨੫॥ ਮਰਦਾਨੇ ਅਵਿਲੋਕ ਅਹਾਰਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਟੀ[4] ਵਿਚਾਰੀ। ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਗੁਨੀ[5] ਸੁ ਜਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਾਰੀ। 'ਮਰਦਾਨੇ ਕਿਉਂ ਗਿਨਤੀ ਕੀਨੀ ਅਚਵਹੁ ਜਾਨਹੁ ਤਬਹੀ'। ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਨਿਜ ਕਰਿ ਅਸਨਾ ਜੋ ਦਾਨੀ ਸੁਖ ਸਭਿ ਹੀ[6]॥ ੨੬॥ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਪਾਯੋ ਕੌਰਾ[7] ਸੁਧਾ ਸ੍ਵਾਦ ਜਨੁ[8] ਆਯਾ। ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ। 'ਅਸਨ ਬਨਯੋ ਹੈ ਕੈਸੇ ਸ੍ਵਾਦਾ? ਦੇਵਹੁ ਸੁਧ[9] ਮਰਦਾਨਾ!' ਮੁਸਕ ਮਨਾਕ[10] ਭਨੇ[11] ਬਚ ਐਸੇ 'ਕੈਸੇ ਕਰੋਂ ਬਖਾਨ॥੨੭॥ ਸੁਨਯੋ ਸੁਧਾ ਪਸ਼ਯੰਤ[12] ਨ ਕਬਹੂੰ ਸਾਦ ਬਨਯੋ ਹੈ ਸੋਊ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ

[1]ਛਕੋ। [2]ਦੂਰ ਕਰੋ। [3]ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ। [4]ਗਿਣਤੀ। [5]ਸੋਚੀ। [6]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [7]ਗ੍ਰਾਹੀ। [8]ਮਾਨੋਂ। [9]ਖਬਰ। [10]ਥੋੜਾ ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਕੇ। [11]ਕਹੇ। [12]ਡਿੱਠਾ। *ਪਾ:-ਕੋਧਰੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਇਹ ਹੈ]

ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਖੇ 'ਜੰਞੂ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭੀ ਕਿਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੋਥੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ (ਵਿਗਾੜੀ ਹੋਈ) ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

'ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਰਸੋਈ ਤਯਾਰ ਕਰਕੇ ਸੱਦਣ ਆਇਆ, ਚਲੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਯਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਲਾਲੋ ਏਥੇ ਹੀ ਲੈ ਆਉ। ਲਾਲੋ ਕਹਿਆ ਜੀ ਚਉਕੇ ਚਲੋ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, 'ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜਿਤਨੀ ਧਰਤੀ ਉਤਨਾਂ ਚਉਕਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਆਣਿ ਰਾਖਿਆ'।

ਪਰੰਤੂ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਬੜਾ ਸੰਦੇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਆਖੇਪਕ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੇਸ ਅਨੂਠੇ ਸਨ, ਜੋ ਇਕ ਕੌਤਕ ਮਾਤ੍ਰ ਸਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਠੇ ਕਰ ਵਿਖਾਲਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਣਕੇ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਵੇਖੋ ਅਧਜਾਯ ੫੭ ਅੰਕ ੨੩ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ਤੀਸਰੇ ਆਪ ਦਾ ਭੇਸ ਹੁਣ ਸਾਧੂ ਦਾ ਹੈ ਸਾਧ ਜੰਞੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀ ਕਰਦਾ।

ਸਭਿ ਵਰਤਹਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਜੋਊ'। ਲਾਲੋ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ ਸੁਨਿ ਕੈ 'ਵਡਿ-ਧਨ ਕੀ ਵਡਿਆਈ। ਭਾਉ ਪੁਰਖ ਮੈਂ ਦੇਖਤਿ ਹਿਤ ਕਰਿ, ਅਸਨ ਵਿਚਾਰ ਨ ਕਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਾਜੀ ਲੀਨੀ ਬਿਦਰ ਕੀ ਦੁਰਜੋਧਨ ਤਜਿ ਰਾਜ। ਦ੍ਵਿਜਬਰ[1] ਕੇ ਤੰਦੁਲ[2] ਲਏ, ਬਿਰਦ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥ ੨੯॥ ਜਾਤ ਭੀਲਨੀ ਨੀਚ ਕੇ ਜੂਠੇ ਲੀਨੇ ਬੇਰ। ਕੇਵਲ ਭਾਵ ਸੁਭਾਵਈ ਗੁਨ ਅਵਗੁਨ ਨਹਿਂ ਹੇਰ[3]*' ॥ ੩੦ ॥ ਦ੍ਵੱਯ ਛੰਦ ॥ ਬਿਗਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮੁਖਭਾਖੀ 'ਸੁਧਾ ਅਸਨ ਮਹਿਂ ਪਾਵਾ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਤੇ ਆਵਤਿ ਅਸ ਸਾਦਾ ਭੋਜਨ ਭਲੋ ਬਨਾਵਾ'। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਭਿਬੰਦਤਿ[4] ਲਾਲੋ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦਾ। 'ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਿਮਲ ਖੋਏ ਭਵ ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਮੰਦਾ[5] ॥ ੩੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਆਜ ਕਿਯੋ ਕਿਰਤਾਰਥ ਮੋਕਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਭੋ[6] ਗਤਿਦਾਈ ! ਕੂਪ ਵਿਖੈ ਹਮ ਬੂਡਤਿ ਥੇ[7] ਕਰੁਨਾ ਕਰਿਕੇ ਤੁਮ ਲੀਨ ਬਚਾਈ। ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਪਰਾਤਮ[8] ਹੋ, ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੇ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਸਹਾਈ'। ਯੌਂ ਕਹਿਕੈ ਪਦ ਕੋ ਗਹਿਕੈ ਅਤਿ ਦੀਨਤਿ ਸੋਂ ਤਿਨ ਗ੍ਰੀਵ[9] ਨਿਵਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਊਪਰ ਸੀਸ ਉਠਾਵਹਿ ਨਾ, ਜਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਾਥ ਧਰਾ ਸਿਰ ਤਾਂਹੀ। ਛੂਵਤਿ ਹਾਥ ਕਪਾਟ[10]† ਖੁਲੇ ਤਿਹੁ ਲੋਕਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਭੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਪੰਕਜ ਪਾਨ[11] ਮੁਕੰਦ[12] ਕੇ ਲਾਗਤਿ ਭਾ ਜੁ ਅਨੰਦ[13] ਨ ਜਾਇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਹੀ[14]। ਪੂਰਨ ਸੋਂ ਮਿਲ ਪੂਰਨ ਭਾ, ਭਵ[15] ਪੂਰਨ ਆਤਮ ਹੀ ਦਰਸਾਈ[16] ॥ ੩੩ ॥ ਦਿਨ ਤੀਨ ਰਹੇ ਤਿਹ ਭੌਨ ਵਿਖੈ, ਭਲਿ ਭਾਂਤਿ ਦਲੇ ਦੁਖ, ਕੀਨ ਨਿਹਾਲਾ। ਮਨ ਚੀਨ ਲਈ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰ ਕੀ, ਪਦ-

---

[1]ਭਾਵ ਸੁਦਾਮੇ ਦੇ। [2]ਚਾਵਲ। [3]ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ। [4]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। [5]ਨਾਸ਼। [6]ਹੋ। [7]ਡੁਬਦੇ ਸੀ। [8]ਪਰਮਾਤਮਾ। [9]ਗਿੱਚੀ। [10]ਤਖਤੇ, ਪਰਦੇ, ਛੌੜ। [11]ਕਵਲ ਹਥ। [12]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [13]ਜੋ ਹੋਯਾ ਅਨੰਦ। [14]ਉਹ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [15]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। [16]ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

*ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ।

†ਮਾਨੁੱਖ ਤੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਪੜਦੇ ਹਨ ਉਹੋ ਤਖਤੇ ਹਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮੁ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਹੈ। ਯਥਾ:-

'ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ ॥' [ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧

ਪੰਕਜ ਸੇਵ ਕਰੰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਿਵਲਾਗਿ ਅਨਾਹਦ ਕੀ ਧੁਨਿ* ਸੋਂ, ਬਿਨਸੇ ਭਵਬੰਧਨ ਔ ਜਮਜਾਲਾ। ਪੁਨਿ ਆਨ ਸਥਾਨਹਿ[1] ਜਾਵਨ ਕੀ ਮਨ ਮਾਹਿ[2] ਠਟੀ[3] ਬਿਧਿ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[4] ॥ ੩੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬੂਝਹੀ 'ਕਿਤ ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ?। ਹੇਤ ਭਗਤਿ ਵਿਸਤਾਰ ਕੋ[5],ਆਨ ਕਾਜ ਕਛੁ ਨਾਹਿ' ॥ ੩੫ ॥ਸੈਯਾ ॥[6] 'ਭੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਤੁਮ ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਨਨਹਾਰ ਅਹੋ ਮਮਰਾਈ[7]। ਬੂਝ ਲਯੋ ਮਨ ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ, ਹੇ ਜਿਤ ਚਾਹਿ ਚਲੋ,ਤਿਹ ਜਾਈ। ਨਿੰਦ ਕਰੈਂ ਬਿਨ ਬਿੰਦ[8] ਇਹਾਂ ਨਰ ਮੰਦਮਤੀ ਗਤਿ ਪੰਥ ਭੁਲਾਈ[9]। ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਉਰ ਸੋ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ, ਮੋ ਉਰ ਲਾਗਤਿ ਹੈ ਦੁਖਦਾਈ'॥੩੬॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨਿ ਬੈਨ ਭਨੇ'ਅਬਿ ਲੇਯ ਬਿਦਾ ਗਵਨੈਂ ਮਰਦਾਨਾ। ਹੋਤਿ ਭਲੋ ਰਹਿਬੋ ਤਹਿੰਹੀ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮਿਲਬੋ ਜਿਹ ਥਾਨਾ[10]।ਮਾਨਵ ਦੇਖਿ ਦੁਖੈਂ ਦੁਸ਼ਟਾਤਮ ਧਾਮ ਰਹੇ ਸਿਖਜਾਨ ਸੁਜਾਨਾ[11]। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਹਿਂ ਸੈਲ ਕਰੈਂ ਦਰਵੇਸ਼ਿ ਕੇ ਬੇਸ' ਭਨੈ ਸੁਖਦਾਨਾ[12]। ॥ ੩੭ ॥ ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ॥ ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਜਾਵੋਂ ਦਿਸ† ਜਿਂਹ ਮੁਝ ਪਿਖ ਇਉਂ ਨਰ ਪ੍ਰਾਹੀ[13]।–ਇਹ ਆਵਤਿ ਹੈ ਡੂਮ ਤਿਸੀ ਕੋ ਜੋ ਜਗ ਭਯੋ ਕੁ-ਰਾਹੀ–।ਸੁਨਿਕਰਿ ਰਿਸ ਆਵਤਿ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ,ਰਹੋ ਨ,ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ[14]'। ਬਿਕਸ ਕਪੋਲਨ ਤੇਇਉਂ ਭਾਖੀ[15],'ਪ੍ਰਾਤ[16]ਚਲੈਂ ਮਰਦਾਨਾ!'॥੩੮॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਗੁਰੁ ਬਚ ਕਹੈਂ 'ਲਾਲੋ ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ! ਅਨਤ[17] ਦੇਸ਼ ਕੋ ਰਮਤਿ[18] ਹੈਂ ਹੇਰਨ ਹੇਤ ਹਮਾਰ[19]'॥੩੯॥ ਸੈਯਾ ॥ 'ਔਗੁਨ ਕੌਨ ਭਯੋ ? ਤਜਿ ਭੌਨਕੋ ਗੌਨ[20]ਕਰੋ ਦ੍ਰੁਤਿ[21],ਕਯੋਂ ਨ ਰਹੋ?।ਜਾਨਹੁ ਦਾਸ ਮੁਝੈ ਸੁਖ

---

[1]ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ । [2]ਵਿਚ। [3]ਧਾਰੀ । [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ । [5]ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ। [6]ਮਰਦਾਨੇ ਕਿਹਾ । [7]ਮੇਰੇ ਸੁਵਾਮੀ। [8]ਬਿਨਾਂ ਜਾਣੇ। [9]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ। [10]ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ। [11]ਸੁਜਾਨ ਸਿਖ (ਲਾਲੋ) ਦੇ ਘਰ ਰਿਹਾਂ । [12]ਆਖਿਆ ਸੁਖਦਾਤੇ ਨੇ। [13]ਆਖਦੇ ਹਨ। [14]ਚਲੇ ਚਲੋ। [15]ਕਹੀ। [16]ਸਵੇਰੇ। [17]ਹੋਰ। [18]ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। [19]ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਸਾਡਾ। [20]ਤੁਰਨਾ। [21]ਛੇਤੀ।

*ਉਹ ਧੁਨ (ਲਗਾਉ) ਜਿਸਦੀ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲਗਾਤਾਰ ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਲਗਾਉ। ਅਨਾਹਦ ਧੁਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੂੰ ਘੂੰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਅਨਾਹਦ ਦਾ ਫਲ ਭਵ ਬੰਧਨ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਤੇ ਜਮਜਾਲ ਦਾ ਕੱਟੇ ਜਾਣਾ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ, ਉਹ ਭਵ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਨਹਦ ਦਾ ਗੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਅਨਹਦੁ ਵਾਜੈ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਜੈ ॥

†ਪਾ:–ਪਰਿਪ। ਪਰਿਪ=ਗਲੀ।

ਰਾਸ ! ਉਦਾਸ ਭਏ ਕਿਵ ? ਵਾਕ ਕਹੋ'। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਖਤਿ 'ਔਗੁਨ ਤੋਰ ਨ, ਮਾਨਵ ਮੂਢ ਖਿਝੰਤਿ ਲਹੋ[1]। ਹ੍ਵੈ ਸਤਿਸੰਗ ਰਹੰਨ ਭਲੋ ਤਹਿਂ ਬਾਸਰ ਰੈਨ ਅਨੰਦ ਅਹੋ' ॥੪੦॥ 'ਸੰਤ ਮਤੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅੰਗ[2], ਬਿਲੋਕ ਤੁਮੈਂ ਖਿਝ ਕਰੈਂ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਕਾਜ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰ, ਪਚੀ[3] ਭਵ ਮਾਂਹਿ ਜੋਊ ਬਿਲਲਾਵੈਂ। ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਮਿਲ ਬੋਲਨ ਬੈਸਨ ਹੇਰਤਿ[4] ਹੀ ਹਿਰਦਾ ਹੁਲਸਾਵੈਂ। ਕੋਇਕ ਬਾਸੁਰ[5] ਮੋਹਿ ਅਵਾਸ[6] ਰਹੋ, ਸੁਖਰਾਸ ! ਭਲੇ ਤੁਮ ਭਾਵੈ' ॥੪੧॥ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਬਚ ਫੇਰ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਹ 'ਸਾਚ ਕਹੌਂ ਇਹ ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ। ਹੈ ਬਿਕਰਾਲ[7] ਸੰਸਾਰ ਬਿਆਕੁਲ, ਆਗਲ[8] ਸੁੱਧ[9] ਨ ਜਾਨਤਿ ਕਾਈ। ਬੈਠਤਿ,ਉਠਤਿ, ਤੂਸ਼ਨ[10], ਬੋਲਤਿ ਚਾਲਤਿ ਨਾਂਹਿਨ ਮੇਵਹਿ[11]ਭਾਈ!ਨਾ ਗੁਜਰੈ ਇਹ ਨਾਲ ਭਲੇ,ਕਿਵਹੀ[12] ਇਸ ਬੀਚ[13] ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੪੨ ॥

†ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਏਸ ਕਲੀਓ ਪੰਜ ਭੀਤੀਓ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਖਾ ਪਤਿ ॥ ਜੇ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬੜ ਬੜ ਕਰੈ ਬਹੁਤ ॥ ਚੁਪ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਇਤ ਘਟਿ ਨਾਹੀ ਮਤਿ ॥ ਜੇ ਬਹਿ ਰਹਾਂ ਤਾ ਆਖੀਐ ਬੈਠਾ ਸਥਰ ਘਤ ॥ ਉਠ ਜਾਈ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਛਾਰੁ ਗਇਆ ਸਿਰ ਘਤਿ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਨਿਵਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਡਰਦਾ ਕਰੈ ਭਗਤ ॥ ਕਾਈ ਗਲੀ ਨ ਮੇਵਨੀ ਜਿਥੈ ਕਢਾ ਝਤਿ ॥ ਏਥੈ ਓਥੈ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਰਖੈ ਪਤਿ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਲਾਲੋ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਜੋ ਰਾਖਹਿ ਕਰਤਾਰ। ਤੌ ਰਹਿਬੋ ਇਹ ਤੇ ਬਨੈ ਹੈ ਇਹ ਗਰਤ[14] ਅਪਾਰ ॥੪੩॥ ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ ॥ ਪੁਨ ਉਦਾਸ ਉਰ ਮਹਿਂ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਿ ਦੁਖੇ ਮਤਿ ਮੰਦੇ'। ਸੁਨਿ ਲਾਲੋ ਮਨ ਦੀਨ ਭਯੋ ਬਹੁ ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਦ ਪਰ ਬੰਦੇ। 'ਏਕ ਮਾਸ[15] ਮੁਝ ਰਹਹੁ ਅਵਾਸੂ[16] ਬਿਨੈ ਬਿਲੋਕਹੁ ਸੁਆਮੀ। ਪੁਨਿ ਗਵਨਹੁ ਜਿਤ ਇੱਛਾ ਹੋਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ !' ॥ ੪੪ ॥ ਦੇਖ ਦੀਨਤਾ ਦਾਸ ਈਠ[17] ਕੀ ਮਾਨ

[1]ਵੇਖਕੇ। [2]ਸੰਤ ਮਤਾ ਹੈ ਤੁਮਾਂ ਦਾ, ਰਬ ਤੁਹਾਡੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹੈ। [3]ਫਸੇ ਹੋਏ, (ਅ) ਸੜੇ ਹੋਏ, (ੲ) ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ। [4]ਵੇਖਕੇ। [5]ਕੁਝਕ ਦਿਨ। [6]ਘਰ। [7]ਭੁਜਾਨਕ। [8]ਅੱਗੇ ਦੀ। [9]ਖਬਰ। [10]ਚੁਪ। [11]ਮੇਵਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਭਾਵ ਹਰ ਗਲੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ)। [12]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ। [13]ਭਾਵ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਭਗਤਾਂ ਦੀ)। [14]ਖਾਤਾ। [15]ਮਹੀਨਾ। [16]ਘਰ। [17]ਪਿਆਰੇ ਦੀ। *ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਃ ਬੰਨੋ ਜੀ ਵੀ ਬੀੜ ਦਾ ਹੈ।

ਲਏ ਤਿਹ ਬੈਨਾ[੧]। 'ਲਾਲੋ ਬਚਨ ਨ ਮੇਟਯਾ ਜਾਈ' ਭਨਤਿ ਭਏ ਗੁਨ ਐਨਾ। 'ਇਕ ਮਾਸ ਰਹਿਯੇ ਮਰਦਾਨਾ !, ਬਹੁਰੋ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨਾ[੨]। ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ[੩] ਇਸ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈਸੇ ਜਾਹਿਂ ਆਨ[੪] ਅਸਥਾਨਾ[੫]' ॥ ੪੫ ॥ ਰਹੇ ਦਯਾਲੁ ਏਮਨਾਵਾਦੂ ਬਾਸੁਰ[੬] ਦੋਇ ਬਿਤੀਤੇ। ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਗਤਿ[੭],ਨਾਮ ਜਪੇ ਜਮ ਭੀਤੇ[੮]। ਆਸਨ ਪੈ ਆਸੀਨ[੯] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਪੈਰ ਪਲੋਟਤਿ[੧੦] ਲਾਲੋ। ਜਿਹਕੋ ਮੁਨਿਜਨਧਯਾਨ ਧਰਤਿ ਹੈਂ,ਬਸਹਿਂ ਜਿ ਉਰ[੧੧] ਨਹਿਂ ਕਾਲੋ[੧੨]॥੪੬॥ ਬੈਸਯੋ ਨਿਕਟ ਭਨਤਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਤੁਮ ਹਯਾਂ[੧੩] ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਹਿਨਾ। ਦੇਹੁ ਨਿਦੇਸ[੧੪] ਜਾਉਂ ਤਲਵੰਡੀ ਕਹਹੁ ਤਹਾਂ ਜੋ ਕਹਿਨਾ। ਤੂਰਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਆਵੋਂ ਤੁਮ ਢਿਗ, ਬਿਲਮ[੧੫] ਨ ਕਹੂੰ ਲਗਾਵੋਂ। ਨਿਜ ਪਰਵਾਰਹਿ ਦੇਯ ਖਬਰ ਸਭਿ—ਹੌਂ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਜਾਵੋਂ—' ॥੪੭॥[੧੬] 'ਘਰ ਮਹਿਂ ਜੀਉ ਬਸਤਿ ਹੈ ਤੇਰੋ,ਜਾਹੁ,ਦ੍ਰੁੱਤਿ[੧੭] ਪੁਨ ਅੱਯੈਹਮਰੀ ਸੁਧ[੧੮] ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਦੇਖਹੁ ਤੈਸੀ ਤਿਹਠਾਂ ਦੱਯੈ'। ਲੇ ਰਜਾਇ ਮਰਦਾਨਾ ਗਵਨਯੋ ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਪਰਵਾਰੂ। ਤਿਂਹ ਪਸ਼ਚਾਤ ਦਾਸ ਦੁਖਖੰਡਨ[੧੯] ਰਾਜਤਿ[੨੦] ਨਗਰ ਉਦਾਰੂ ॥ ੪੮ ॥ ਬਾਸੁਰ ਬਨ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਕਮਲ ਬਦਨ ਦੁਖ ਕਦਨਾ। ਜਬਹਿ ਬਿਭਾਵਰ[੨੧] ਹੋਵਹਿ ਲਖਿਹੀਂ ਆਵਹਿਂ ਲਾਲੋ ਸਦਨਾ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਅਸਨ[੨੨] ਤਿਆਰਾ ਬਿਨੈ ਭਾਖਿ ਅਚਵਾਵੈ[੨੩]। ਭਗਤ ਵੱਛਲ ਬਹੁ ਭਗਤਿ ਦੇਖਿ ਕੈ ਭੋਜਨ ਤਿਹ ਘਰ ਪਾਵੈਂ ॥ ੪੯ ॥ ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਦਾਸ ਕੇ ਜੋਊ ਜਾਤਿ ਕੁਜਾਤਿ ਨ ਜਾਨੈਂ। ਗੁਨ ਚਤੁਰਾਈ ਰੀਝਹਿਂ ਨਾਂਹੀ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪਹਿਚਾਨੈ। ਦਿਜ[੨੪], ਖੱਤ੍ਰੀ, ਤਜਿ ਬੈਸ[੨੫] ਤਹਾਂ ਕੋ ਸੂਦਰ ਹੁਤੋ ਤਿਖਾਨਾ। ਖਾਇਂ ਸਾਦ ਸੋਂ ਭੋਜਨ ਤਾਂ-ਕੋ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਾਨਾ॥੫੦॥ ਚਾਂਪਤਿ ਪਾਉਂ, ਹਾਂਕਤੇ ਪੌਨਾ[੨੬],ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਨ ਮਾਵੈ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਅਪਨੀ ਨਿਸਿ[੨੭] ਸੇਵਾ ਚਿਤ ਲਾਵੈ। ਆਤਮ ਕੋ ਅੱਭਯਾਸ ਭਨਹਿਂ ਗੁਰ 'ਤੂੰ ਸਤਿ ਚਿਤ[੨੮] ਆਨੰਦਾ'॥ਰਾਗ

੧ਬਚਨ। ੨ਤੁਰਨਾ। ੩ਨਿਰਾਦਰ। ੪ਹੋਰ। ੫ਜਗ੍ਹਾ। ੬ਦਿਨ। ੭ਛੁਟੀਦਾ ਹੈ। ੮ਡਰਦਾ ਹੈ। ੯ਬਿਰਾਜੇ। ੧੦ਮਲਦਾ ਹੈ। ੧੧ਜਿਸਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ। ੧੨ਮੌਤ ਨਹੀਂ (ਉਸਨੂੰ)। ੧੩ਇਥੇ। ੧੪ਆਗਯਾ। ੧੫ਦੇਰ। ੧੬ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। ੧੭ਛੇਤੀ। ੧੮ਖਬਰ। ੧੯ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। ੨੦ਬਿਰਾਜੇ। ੨੧ਸੰਧਯਾ। ੨੨ਭੋਜਨ। ੨੩ਛਕਾਵੇ। ੨੪ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੨੫ਵੈਸ਼ ਛੱਡਕੇ। ੨੬ਝੁਲਦਾ ਹੋਯਾ (ਪੱਖਾ)। ੨੭ਰਾਤ੍ਰੀ ਨੂੰ। ੨੮ਚੇਤਨ।

ਦ੍ਵੈਖ ਤੇ ਹੀਨ ਸਰੂਪਾ ਭਵ[੧] ਮ੍ਰਿਤੁ[੨] ਬਿਨ, ਸੁਖਕੰਦਾ ॥ ੫੧ ॥ ਅੱਕ੍ਰਯ[੩] ਏਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਪੂਰਨ ਜਿਹ ਬਿਨ ਜੜ ਹੈ ਮਾਯਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨਿ ਅਸ ਲਾਲੋ ਸਭਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਗਵਾਯਾ।ਬੀਤੀ ਹੁਤੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਤੱਤ ਕੋ ਬੇਤਾ[੪]। ਅਸ[੫] ਬਿਧਿ[੬] ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਕਛੁ ਤਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥ ੫੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਾ ਚਿਤ ਲਾਇਕੈ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਪਦਵੀ ਅਧਿਕ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਕੋਇ ॥੫੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੋ[੭] ਜਮ ਨਹਿਂ ਫੰਦੂ।ਜਿਉਂ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ[੮] ਜੌਨ ਨ ਚੰਦੂ[੯]। ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਤਿ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਕਾਸੂ[੧੦]। ਕਿਉਂ ਦੀਸਹਿਂ ਸ਼ਸ਼ਿ[੧੧] ਤਮ[੧੨] ਨਹਿਂ ਪਾਸੂ[੧੩] ॥ ੫੪ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਆਤਪ[੧੪] ਦੀਪਤਿ[੧੫] ਜਹਿਂਵਾ[੧੬]। ਭ੍ਰਮ ਤਿਮਰ[੧੭] ਕਿਉਂ ਹੋਵਹਿ ਤਹਿਂਵਾ[੧੮]। ਉਡਗਨ ਕਿਲਵਿਖ[੧੯] ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ। ਬੇਮੁਖਤਾ ਨਿਸ[੨੦] ਜਹਿਂ ਭੀ ਨਾਸਤਿ ॥ ੫੫ ॥ ਕਵਿ ਕਰ ਬੰਦ ਗੁਰੂ ਪਦ ਬੰਦੇ। ਸਿਖੀ ਜਾਚਹਿ ਆਨੰਦ ਕੰਦੇ। ਏਕ ਆਸ ਨਾਸੀ ਅਬ ਔਰੀ। ਦਰਸਨ ਦੇਹੁ ਲਾਲਸਾ ਮੋਰੀ* ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਲਾਲੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠੱਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਆਦਿ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੀ ਰਜ ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ ਗਲ† ਪਾਇ।
ਮਨ ਗਯਿੰਦ ਕੋ ਰੋਕ ਕਰਿ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਇ ॥੧॥

ਸਰੋਜ=ਕਮਲ। ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ=ਸੰਗਲ [ਸੰਸ:, ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ]
ਗਲ=ਛਾਪੇ ਦੇ ਦੋ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਸਰ-ਹੈ, ਲਿਖਤ ਦੇ ਇਕ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਗਲ-ਹੈ। ਅਸਾਂ ਗਲ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸੁੱਧ ਸਮਸਮਝਿਆ ਹੈ।
ਗਯਿੰਦ=ਹਾਥੀ, [ਸੰਸ:, ਗਜੇਂਦ੍ਰ]

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ (ਰੂਪੀ) ਸੰਗਲ ਨੂੰ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਦੇ ਗਲ ਪਾਕੇ (ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਰੋਕਕੇ (ਹੁਣ ਮੈਂ) ਮੁਕਤ ਦਾਇਨੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

---

[੧]ਜਨਮ। [੨]ਮਰਨ। [੩]ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [੪]ਜਾਣੂ। [੫]ਇਸ। [੬]ਤਰ੍ਹਾਂ। [੭]ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ। [੮]ਦਿਨ ਵਿਚ। [੯]ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਨਹੀਂ। [੧੦]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। [੧੧]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੧੨]ਅਨ੍ਹੇਰਾ। [੧੩]ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। [੧੪]ਸ਼ਰਧਾ (ਰੂਪੀ) ਧੁਪ। [੧੫]ਚਮਕਦੀ ਹੈ। [੧੬]ਜਿਥੇ। [੧੭]ਅਨ੍ਹੇਰਾ। [੧੮]ਉਥੇ। [੧੯]ਪਾਪਾਂ (ਰੂਪੀ) ਤਾਰੇ। [੨੦]ਬੇਮੁਖਤਾ (ਰੂਪੀ) ਰਾਤ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਵਿਆਪਤੀ ਵੇਖਣ ਯੋਗ ਹੈ। †ਪਾ:—ਸਰ=ਤੁੱਲ। ਵਾ, ਸਿਰ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਨਗਰ ਏਮਨਾਵਾਦੂ । ਰਹੇ ਹੇਤ ਲਾਲੋ ਅਹਿਲਾਦੂ[1] । ਪੰਦ੍ਰਹ ਬਾਸੁਰ[2] ਜਬਹਿ ਬਿਤੀਤੇ। ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤੇ ॥ ੨ ॥ ਹੁਤੋ ਪਠਾਨ ਤਹਾਂ ਕੋ ਰਾਜਾ। ਨਿਕਟਿ[3] ਸਭਾ ਜਿਹ ਦੁਸ਼ਟ ਸਮਾਜਾ । ਤਿਹ ਮੰਤ੍ਰੀ ਥੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਏਕੂ। ਨਾਮ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਅਵਿਵੇਕੂ[4] ॥ ੩ ॥ ਹੁਤੋ ਪਾਸ ਤਿਂਹ ਕੇ ਬਹੁ ਦਰਬ[5]। ਕਰਿ ਕਲਿਮਲ[6] ਸੋ ਸੰਚਯੋ[7] ਸਰਬਾ । ਕਰਨ ਸੁਜਸ ਅਪਨੋ ਨਰ ਮਾਂਹੀ। ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਕੀਨੋ ਪੁਰਿ ਤਾਂਹੀ[8] ॥ ੪ ॥ ਦਿਜ, ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਿਟ[9]*, ਸ਼ੂਦਰ ਚਾਰੀ[10] । ਸਭਿ ਕੋ ਦਯੋ ਅਮੰਤ੍ਰ[11] ਪੁਕਾਰੀ। ਜਿਤੇ ਫਕੀਰਨ ਕੇ ਅਸਥਾਨਾ।ਪਠਿਨਰ[12] ਸਭਿਨਿ ਅਸਨ ਬਰਜਾਨਾ[13]॥੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਤਿਹਖੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦਿਜ ਨਗਰ ਫਿਰਤਿ ਅਮੰਤ੍ਰ ਦੇਤਿ[14]।ਜਾਵਤਿ ਥੇ ਉਦਿਆਨ ਕੋ ਤਬ ਬੇਦੀ ਕੁਲਿਕੇਤੁ[15]॥੬॥ਚੌਪਈ॥ਬਿੱਪ੍ਰ[16]ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਅਲਾਇ।'ਕਿਤਕੋ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਸਿਧਾਇ? ਅਹੈ ਅਮੰਤ੍ਰ[17], ਨ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੭ ॥ 'ਕੈਸ ਅਮੰਤ੍ਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ ? ਨਿਜ[18] ਬਿਰਤਾਂਤ[19] ਬਤਾਉਵਿਚਾਰੇ?'।ਕਹਿਦਿਜ,ਭਾਗੋਖੱਤ੍ਰੀ ਜੋਊ।'ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਨਿਉਤੇ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥੮॥ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਤਿਨ ਕੀਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਜ ਜਾਹਿਂ ਨਰ ਸਭਿ ਤਿਹ ਸ਼ਾਲਾ[20]'। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਹਮ ਕਿਨਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਹੈਂ ਦਰਵੇਸ਼, ਬਰਨ ਕੋ ਨਾਂਹੀ†' ॥੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੋ ਬਿਗਸਯੋ ਬਚਨ ਅਲਾਇ। 'ਨਾਮ ਕੁਰਾਹੀ ਤੋਹਿ ਕੋ ਇਨ ਬਾਤਨ[21] ਬਨਿ ਆਇ ॥੧੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਛੋਰੀ ਲੋਕ ਰੀਤਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਭਯੋ ਨਾਮ ਇਉਂ ਤੋਹਿ ਕੁਰਾਹੀ। ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਮਹਿਂ ਜੋ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿਂ।ਮਲਕ ਕ੍ਰੋਧ ਹਿਰਦੇ ਉਪਜਾਵਹਿ॥੧੧॥ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਤੇ ਦੇ ਨਿਕਸਾਈ[22] । ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ, ਮੈਂ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ'।

---

[1]ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ। [2]ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦਿਨ । [3]ਪਾਸ। [4]ਅਗਯਾਨੀ। [5]ਧਨ। [6]ਪਾਪ । [7]ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। [8]ਉਸਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ। [9]ਵੈਸ਼੍ਯ। [10]ਚਾਰੋਂ ਨੂੰ।[11]ਨਿਉਂਦਾ। [12]ਆਦਮੀ ਭੇਜਕੇ। [13]ਸਭ ਦਾ ਭੋਜਨ ਵਰਜਿਆ । [14]ਨਿਉਂਦਾ ਦੇਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ (ਜਿਸ ਵੇਲੇ)। [15]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [16]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ।[17]ਨਿਉਂਦਾ ਹੈ(ਤੁਹਾਨੂੰ)।[18]ਆਪਨਾ।[19]ਹਾਲ [20]ਉਸਦੇ ਘਰ। [21]ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂਤੋਂ। [22]ਕੱਢ ਦੇਵੇਗਾ। *ਪਾਠਾਂ—ਬਟ=ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। †'ਵਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ' ਆਪ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਜੋਜੰਞੂ ਲਾਲੋ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਸੋ ਸਿੱਧ ਹੋਯਾ ਕਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੇ ਉਹ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ 'ਵਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ' ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਞੂ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦਿਜ ਤਬ ਗਵਨਾ।ਤੂਸ਼ਨ ਕਰੀ ਖਿਮਾ ਕੇ ਭਵਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਤਿਨ ਅਧਿਕ* ਬਨਾਵਾ। ਊਚ ਨੀਚ ਸਭਿ ਸਦਨ ਅਲਾਵਾ। ਕਰਸੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਖਾਨ[੧] ਅਹਾਰਾ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਜੁਊ ਸਵਾਰਾ ॥੧੩ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਬਹੁ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨਹਿਂ। ਪੁੰਨ ਵਾਨ ਤਾਂਕੋ ਅਤਿ ਮਾਨਹਿਂ। ਝੂਠੇ ਲਖਹਿਂ ਨ ਇਹ ਪਰਪੰਚੀ[੨]। ਜਿਨ ਵਡ ਅਘ[੩] ਕਰਿ ਮਾਯਾ ਸੰਚੀ ॥ ੧੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿੰਹ ਗ੍ਰਿਹ[੪] ਨਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਯੇ ਦਿਨ ਬਿਤਾਇ ਉਦਿਆਨ[੫]। ਲਾਲੋ ਆਲਯ ਆਨਿਕੈ ਰਾਜਤਿ[੬] ਮਧਾ ਨਿਧਾਨ ॥ ੧੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਪਾ ਨ ਆਯੋ ਦਿਜ ਤਿੰਹ[੭] ਜਾਨੀ। ਦੂਤੀ[੮] ਭਾਗੋ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨੀ। ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸੁ ਅਸੂਯਾ[੯] ਆਗੇ। ਯਾਂਤੇ ਦੂਸ਼ਟੀ[੧੦] ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗੇ॥੧੬॥ 'ਦੇਖਹੁ ਮਲਕ ! ਨ ਤੁਮਰੇ ਆਯੋ। ਖੱਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਕਹਾਯੋ। ਤੁਮ ਤੇ ਅਧਿਕ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਅਚਸੋ ਅਹਾਰ ਨ ਤੁਮ ਘਰ ਆਨਾ[੧੧] ॥੧੭॥ ਆਂਖ ਤਰੈ ਨਹਿਂ ਆਨਤਿ ਕਾਹੂ[੧੨]। ਤਜੀ ਰੀਤਿ, ਪਗ ਧਰਤਿ ਕੁਰਾਹੂ। ਸ਼ੂਦਰ ਕੇ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕਰਿਹੀ। ਆਵਾ ਇਹਾਂ ਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰਿਹੀ' ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਭਾਗੋ ਪੁਨ[੧੩] ਬੂਝਹੀ[੧੪] 'ਦਯੋ ਅਮੰਤ੍ਰ ਕਿ ਨਾਂਹਿ?'।ਕਹਿ ਦਿਜ'ਕੀਨਿ ਤਗੀਦ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਬਾਰਬਚ[੧੫] ਪ੍ਰਾਹਿ[੧੬]'॥੧੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮਲਕ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧਹਿ ਆਯੋ। ਮਨਹੁ ਸਿੰਘ ਪਰ[੧੭] ਮਸ਼ਕ[੧੮] ਰਿਸਾਯੋ[੧੯]। 'ਜਾਵਹੁ ਦਿਜ ! ਤਿਹ ਆਨਿ ਬੁਲਾਈ। ਦੇਖਿ ਲੇਹਿਂ ਤਿਨ ਕੀ ਮਨੁਸ਼ਾਈ[੨੦] ॥ ੨੦॥ ਕੇਤਿਕ ਜੋਰ ਐਂਠ[੨੧] ਸੋ ਕਰਿਹੀ। ਆਵਾ ਖਾਨਿ ਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰਿਹੀ'। ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਹਰਖਤਿ ਤੂਰਨ ਗਵਨਾ। ਹੁਤੋ ਜਹਾਂ ਲਾਲੋ ਕੋ ਭਵਨਾ ॥੨੧॥ ਦਰ[੨੨]ਠਾਂਢੋ ਊਚੋ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹੀ[੨੩]।'ਲਾਲੋ ! ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਇਹਾਂਹੀ ?'। ਕਹਿ ਲਾਲੋ 'ਬੈਸੇ ਹੈਂ ਅੰਤਰ। ਕਾਜ ਕੌਨ ਤੋ ? ਕਹੋ ਨਿਰੰਤਰ[੨੪]' ॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਿ ਦਿਜ 'ਪਠਵਹੁ ਵਹਿਰ ਕੋ', ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਆਪੇ ਆਇ। 'ਕਹਾ ਪਾਧਾ ਤੁਮ ਕਹਤਿ ਹੋ ਕਾਰਜ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ ?'।

---

[੧]ਖਾਣਾ ਕੀਤਾ। [੨]ਛਲੀਆ। [੩]ਪਾਪ। [੪]ਘਰ। [੫]ਬਨ ਵਿੱਚ। [੬]ਟਿਕੇ। [੭]ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ। [੮]ਚੁਗਲੀ। [੯]ਈਰਖਾ। [੧੦]ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਤੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨ ਵਿਚ। [੧੧]ਆਕੇ। [੧੨]ਲਿਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [੧੩]ਫੇਰ। [੧੪]ਪੁੱਛਿਆ [੧੫]ਬਚਨ। [੧੬]ਆਖਕੇ। [੧੭]ਸ਼ੇਰ ਉੱਤੇ। [੧੮]ਮੱਛਰ। [੧੯]ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ। [੨੦]ਮਰਦਾਨਗੀ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ। (ਅ) ਮਰਜ਼ੀ। [੨੧]ਆਕੜ। [੨੨]ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ। [੨੩]ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ। [੨੪]ਪੜਦੇ ਬਿਨਾਂ। *ਪਾ:—ਅਨਿਕ।

॥੨੩॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਚਲਿਯੇ ਤੁਰਨ ਮਲਕ ਬੁਲਾਵੈ। ਨਤੁ[੧] ਮਾਨਵ ਕੋ ਅਵਰ ਪਠਾਵੈ[੨]'। ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਸੁਖਧਾਮਾ[੩]। 'ਮਲਕ ਸੰਗ ਕਸਾ ਹਮਰੋ ਕਾਮਾ ॥ ੨੪ ॥ ਕੌਨ ਮਲਕ ? ਹੈਂ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਬਿ ਨ ਬਿਲੋਕਯੋ ਕਹਾਂ ਬਸਾਹੀ[੪]। ਲੈਨਿ ਦੇਨਿ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਊ। ਕਿਉਂ ਆਇਸ ਕਰਿ ਭੇਜਤਿ ਸੋਊ'॥੨੫॥ ਹਟਿ ਦੂਜੀ ਦੂਤੀ[੫] ਦਿਜ[੬] ਕੀਨੀ। ਭੇਵ ਨ ਸਮਝਹਿ ਜਿਹ ਮਤਿ ਹੀਨੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਮਲਕ ! ਜੋ ਆਇਸ ਤੋਰੀ। ਰਿਦੇ ਨ ਆਨਤਿ, ਦੀਨ ਬਹੋਰੀ[੭] ॥੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹੈ,–ਨ ਜਾਨੋਂ ਮਲਕ ਮੈਂ, ਕੋ ਹੈ ਕਹਾਂ ਬਸਾਇ?–। ਵਡੋ ਢੀਠ ਨਿਸ਼ਠੁਰ[੮] ਬਚਨ ਤੁਮ ਕੋ ਕਹੇ ਬਨਾਇ ॥੨੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਯੋ ਇਹ ਨਾਂ ਆਵੈ। ਕਰਹੁ ਅਬਹਿ ਜਿਉਂ ਹਿਰਦੈ ਭਾਵੈ। ਤਵ ਭੋਜਨ ਕੀ ਕਰਿ ਹੈ ਨਿੰਦਾ। ਖਾਵਹਿ ਘਰ ਸ਼ੂਦਰ ਜੋ ਮੰਦਾ ॥੨੮॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਨ ਲੱਜਾ ਕਰਿਈ।ਲੋਕ ਰੀਤਿ ਉਰ ਤੇ ਪਰਿਹਰਿਈ[੯]'। ਆਗੈ ਪਾਵਕ ਰੋਸ ਬਹੂਤੀ[੧੦]। ਬਚਨ ਘ੍ਰਿੱਤ ਜਨੁ ਦੀਨਿ ਅਹੂਤੀ[੧੧]॥੨੯॥ ਅਰੁਨਬੇਖ[੧੨] ਕਰਿ ਮਲਕ ਅਲਾਵੈ[੧੩]। 'ਅਬਹਿ ਬੁਲਾਇ, ਜੋ ਨਹਿ ਆਵੈ। ਬਹੁ ਨਰ ਜਾਵਹੁ ਗਹਿ ਆਨੀਜੈ[੧੪]*। ਦਿਜ ਕੇ ਸੰਗ, ਬਿਲਮ ਨਹਿੰ ਕੀਜੈ' ॥੩੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ਲੇਕਰਿ ਪਾਂਚ ਕ[੧੫] ਮਨੁਜ ਪੁਨ ਦਿਜ ਤਬ ਗਯੋ ਰਿਸਾਇ। ਊਚੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ ਕੈ ਨਾਨਕ ਲਏ ਬੁਲਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਮਲਕ ਰੋਸ ਤੁਝ ਪਰ ਬਹੁ ਕੀਨੋ। ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਭਲਿ ਬਿਧਿ[੧੬] ਮਨ ਚੀਨੋ[੧੭]। ਨਾਤੁਰ ਤੁਮ ਕੋ ਗਹਿ ਲੇਜਾਵਹਿ। ਹੇਰਹੁ ਨਰ[੧੮], ਨਹਿੰ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹਿੰ[੧੯]'॥੩੨॥ ਬਿਗਸੇ[੨੦] ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਿ ਬਚ ਐਸਾ।ਚਲੇ ਸੰਗ ਜਹਿੰ ਭਾਗੋ ਬੈਸਾ।ਮਤਿ ਮੰਦਨ ਕੋ ਲੱਜਤਿ ਕਰਨੋ।ਸਰਬ ਗਰਬ ਤਿਹ ਉਰ ਕੋ ਹਰਨੋ[੨੧] ॥ ੩੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਵਨੇ ਜਾਇੰ[੨੨] ਅਗਾਰੀ[੨੩]। ਲਾਲੋ ਚਲਯੋ ਸਸ਼ੰਕ[੨੪] ਪਿਛਾਰੀ[੨੫]। ਦਿਜ ਅਰ ਮਨੁਜ ਜਾਹਿੰ ਸੰਗ ਲਾਗੇ। ਪਗ ਨਹਿੰ ਲਾਗਹਿ

---

[੧]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [੨]ਭੇਜੇਗਾ। [੩]ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ। [੪]ਕਿੱਥੇ ਵਸਦਾ ਹੈ। [੫]ਦੁਗਲੀ। [੬]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ [੭]ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [੮]ਕਠੋਰ। [੯]ਛਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [੧੦]ਗੁੱਸਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਬਹੁਤੀ ਸੀ। [੧੧](ਚੁਗਲੀ ਦੇ ਵਾਕ ਘਿਓ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਮਿਲ ਗਏ। [੧੨]ਲਾਲ ਸਰੂਪ (ਚਿਹਰਾ)। [੧੩]ਕਿਹਾ। [੧੪]ਫੜ ਲਿਆਓ। [੧੫]ਪੰਜ। [੧੬]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੧੭]ਸਮਝ ਲਓ। [੧੮]ਵੇਖਦੇ ਹੋ ਮਨੁਖ। [੧੯]ਇਹ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਣਗੇ। [੨੦]ਹੱਸੇ। [੨੧]ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ। [੨੨]ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੨੩]ਅੱਗੇ। [੨੪]ਸੰਸੇ ਨਾਲ, ਡਰਦਾ ਹੋਯਾ। [੨੫]ਪਿੱਛੇ।

*ਪਾ:–ਬਹੁਰ ਨ ਆਵੈ ਗਹਿ ਆਨੀਜੈ।

ਦੁਸ਼ਟ ਅਭਾਗੋ[੧] ॥੩੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨੀ ਨਗਰ ਮਹਿ ਜਹਿ ਤਹਾਂ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਹਿ ਮੰਗਵਾਇ–। ਧਾਇ ਧਾਇ ਹਿਤ ਹੇਰਨੇ ਸੰਗ[੨] ਚਲੇ ਸਭਿ ਜਾਇਂ ॥ ੩੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਾਇ ਮਲਕ ਢਿਗ, ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ । 'ਅਬ ਨਾਨਕ ਤੁਮਰੇ ਪਹਿ ਆਯੋ' । ਮਲਕ ਕਹੈ 'ਆਨਹੁ ਮਮ ਪਾਸਾ' । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਤਰ ਗਏ ਅਵਾਸਾ[੩]॥੩੬॥ ਕਹ੍ਯੋ ਜਾਇ 'ਮੁਝ ਕਿਉਂ ਬੁਲਿਵਾਯੋ ? ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਿਜ ਮਨੁਜ ਪਠਾਯੋ । ਕੌਨ ਕਾਜ ਤੇਰੋ ਮਮ ਸੰਗਾ ? । ਭੇਜਹਿਂ ਆਇਸ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗਾ' ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਾਗੋ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ । 'ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਮਮ[੪] ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਆਯੋ ? । ਦਿਜ ਨੈ ਤੁਝੇ ਅਮੰਤ੍ਰ ਦੀਨੋ[੫] । ਆਨਿ ਅਹਾਰ ਨ ਖਾਵਨ ਕੀਨੋ ॥ ੩੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਮੈਂ ਦੋਖੁ ਕਵਨਾ ? । ਜਿਹ ਪਿਖਿ ਨਹਿਂ ਆਵਾ ਮੁਝ ਭਵਨਾ' । [੬]"ਹਮ ਫਕੀਰ ਸਭਿ ਤੇ ਸੁ ਬਿਦਾਵੈ[੭]' । ਜਹਿਂ ਗੁਜਰੈ ਤਹਿਂ ਹੀ ਗੁਜਰਾਵੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਹਾਂ ਬਨੀ ਅਚਵੀ[੮] ਤਹੀਂ ਲਾਲਚ ਅਚਵਨ ਨਾਂਹਿ । ਜੈਸੇ ਦੇਵਹਿ ਆਨਿ ਕੋ ਉਰ ਕਰਿ ਹਰਖ ਸੁ ਖਾਂਹਿ' ॥ ੪੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਲਕ ਕਹੈ ਰਿਸ ਬੈਨਾ । 'ਭ੍ਰਾ ਬਿਪਰੀਤਿ[੯], ਰਿਦੇ ਤੁਝ ਭੈ ਨਾ । ਸੁਨੀ ਹਮਹਿਂ ਤਵ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਾ । ਸ਼ੂਦ੍ਰਨ ਸਦਨ ਅਸਨ[੧੦] ਨਿਤ ਖਾਤਾ॥੪੧॥ਤਪਾ ਰਖਾਯੋ ਆਖਯ ਤੋਹੀ[੧੧] । ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਰਿਸ ਉਪਜਹਿ ਮੋਹੀ । ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਕੋ ਨਾਮ ਰਖੇਈ[੧੨] । ਅੰਨ ਪਾਕ[੧੩] ਘਰ ਨੀਚ[੧੪] ਅਚੇਈ[੧੫] ॥੪੨॥ ਰਹੇ ਬੁਲਾਇ, ਨ ਹਮ ਘਰ ਆਵਾ । ਕਿਹ ਕੋ ਕਹਨਿ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਯਾਵਾ । ਦਿਜ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਬੈਸਨ ਸਭਿ ਖਾਯੋ । ਸੋ ਨਹਿ ਇਹ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਭਾਯੋ' ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭਨੈ 'ਆਨਹੁ[੧੬] ਅਬਹਿ ਅਹਾਰ । ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਮਹਿਂ ਜੋ ਕਰ੍ਯੋ, ਰਹੇ ਨ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰ' ॥ ੪੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਿ, ਲਾਲੋ ਸੋਂ ਭਾਖਾ[੧੭] । 'ਆਨਹੁ ਅਸਨ[੧੮] ਹੋਇ ਕੁਛ ਰਾਖਾ' । ਲਾਲੋ ਨਿਜ ਘਰ ਆਵਾ ਦੌਰਾ । ਲੀਨ ਕੋਧਰੇ ਕੋ ਟੂਕ[੧੯] ਟੋਰਾ[੨੦] ॥ ੪੫ ॥ ਮਲਕ ਅਸਨ ਸੰਨਿਗਧ[੨੧]

---

[੧]ਅਭਾਗ ਚਰਨੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) । [੨]ਨਾਲ । [੩]ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਏ। [੪]ਮੇਰੇ ਤੇ। [੫]ਨੇਉਂਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। [੬]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [੭]ਦਾਵਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ (ਕਿਸੇ ਨਾਲ) । [੮]ਛਕ ਲਈ। [੯]ਉਲਟ। [੧੦]ਭੋਜਨ। [੧੧]ਨਾਮ ਆਪਣਾ। [੧੨]ਨਾਮ ਧਰਨਾ=ਐਬ ਲਾਣਾ। [੧੩]ਰਸੋਈ ਦਾ। [੧੪]ਨੀਚ ਦੇ ਘਰ ਦਾ। [੧੫]ਛਕਦਾ ਹੈਂ। [੧੬]ਲਿਆਓ। [੧੭]ਕਿਹਾ। [੧੮]ਭੋਜਨ। [੧੯]ਟੁੱਕਰ। [੨੦]ਟੋਲਕੇ (ਅ) ਟੁਕਰ ਟੋਰ। [੨੧]ਘਿਉ ਵਾਲਾ।

ਮੰਗਾਵਾ। ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਮਹਿਂ ਜੋ ਕਰਿਵਾਵਾ। ਪੂਪ[1] ਪੂਰਿਕਾ[2] ਬਹੁਰ ਤਿਹਾ-ਵਲ[3]। ਬਿਬਿਧ[4] ਅਹਾਰ ਮੰਗਾਇ ਉਤਾਵਲ[5] ॥ ੪੬ ॥ ਆਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਰਾਖੇ। 'ਖਾਹੁ ਚਾਹੁ ਸੋਂ' ਇਉਂ ਮੁਖ ਭਾਖੇ[6]। ਲਾਲੋ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਦਯਾਲਾ। ਲੀਨਿ ਕੋਧਰੇ ਟੁਕ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਂਵੇਂ-ਕਰ[7] ਮਹਿਂ ਪੂਪ[8] ਲੈ ਦਾਹਨ[9] ਟੁਕਰਾ ਧਾਰਿ। ਹਾਥ ਝਪੀੜੇ ਜੁਗਲ[10] ਜਬ ਹੇਰਤਿ ਲੋਕ ਅਪਾਰ ॥੪੮॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੁਹੂੰ ਹਾਥ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਧਾਰਾ। ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ।ਇਕ ਤੇ ਦੂਧ,ਰਕਤ[11] ਇਕ[12] ਨਿਸਰੀ[13]। ਗੰਗ[14] ਸਰਸੁਤੀ[15] ਸੀ ਤਹਿਂ ਪਸਰੀ[16] ॥ ੪੯ ॥ ਇਕ ਦਿਸ ਦੂਧ ਪਰਤਿ ਧਰ ਮਾਂਹੀ। ਇਕ ਦਿਸ ਸ੍ਰੋਣਿਤ[17] ਨਿਚੁਰਤਿ ਤਾਂਹੀ। ਹਾਥ ਝਪੀੜਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ। ਨਿਕਸਹਿ ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕਹਿ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ॥ ੫੦ ॥ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਭਏ ਸਭਾ ਨਰ ਸਾਰੇ।–ਇਹ ਅਚਰਜ ਕਬਿ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ। ਅਸਨ ਵਿਖੈ ਤੇ ਰਕਤ[17] ਨਿਕਾਸਾ[18]। ਕੀਨੋ ਇਕ ਤੇ ਦੂਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ–॥ ੫੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਛੀਰ ਭੂਰ ਭੌਨੀ[19] ਭਰਨੋ ਹੇਰਤਿ ਅਚਰਜ ਬਾਤ। ਕੋ ਬਿਧਿ ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ, ਦੀਸਤਿ ਹੈ ਬਖ੍ਯਾਤ[20] ॥ ੫੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਧਰਮ ਮੂਲ ਸੋਂ ਸਾਨੀ[21]। ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਾਨੀ। 'ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਕੋ ਸ੍ਰੋਨਤਿ[22] ਲੀਨਾ। ਤਿਹਂ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਤੈਂ ਕੀਨਾ ॥ ੫੩ ॥ ਇਹ ਕੇ ਅਚਵਤ[23] ਪੁੰਨ ਪਲਾਈ[24]। ਕਲਿਮਲ ਸੋਂ[25] ਧਨ ਕਿਯ ਇਕਠਾਈ[26]। ਸੁਨਹੁ ਮਲਕ! ਜਿਹ ਕੋ ਸੁਧ ਨਾਂਹੀ। ਸੋ ਇਹ ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਹਿਤ ਕਰਿ ਖ਼ਾਹੀ॥ ੫੪ ॥ ਤਪਿਯਨ ਤਪ ਛੀਜਹਿ[27] ਇਹ ਖਾਇ। ਧਯਾਨੀ[28] ਧ੍ਯਾਨ ਨ ਲਗਹਿ ਲਗਾਏ[29]। ਖਾਵਤਿ ਮਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਮਲੀਨਾ। ਹਰਿ ਜਸੁ ਰੰਗ ਨ ਚਢਹਿ ਨਵੀਨਾ[30] ॥ ੫੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਧ[31] ਜਿਨ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਖੈ ਸੋ ਕਿਉਂ ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਪੀਅ। ਪੁੰਨਹੀਨ[32] ਨਿਜ[33] ਕਿਉਂ

---

[1]ਪੂੜੇ। [2]ਪੂੜੀ। [3]ਕੜਾਹ। [4]ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [5]ਛੇਤੀ। [6]ਕਿਹਾ। [7]ਖੱਬੇ ਹੱਥ। [8]ਪੂੜੇ। [9]ਸੱਜੇ। [10]ਦੋਵੇਂ। [11]ਲਹੂ। [12]ਇਕ ਤੋਂ। [13]ਚੋਈ। [14]ਗੰਗਾ ਚਿੱਟੀ ਹੈ। [15]ਸਰਸੁਤੀ ਲਾਲ ਹੈ। [16]ਫੈਲੀ, ਵੱਗੀ। [17]ਲਹੂ। [18]ਕਢਿਆ। [19]ਘਰ। [20]ਪ੍ਰਗਟ। [21]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [22]ਲਹੂ। [23]ਛਕਿਆਂ। [24]ਪੁੰਨ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [25]ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ। [26]ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। [27]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [28]ਧਯਾਨੀਆਂ ਦਾ। [29]ਲਾਯਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। [30]ਨਵਾਂ। [31]ਖਬਰ ਹੈ। [32]ਪੁੰਨ ਰਹਿਤ। [33]ਆਪਨੂੰ।

ਕਰੈਂ, ਸਮਝ ਦੇਖਿਯੇ ਹੀਯ[੧] ॥ ੫੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਸਨ ਬਿਲੋਕਹੁ ਸੂਦ੍ਰ ਧਾਮੂ[੨]। ਨਿਕਸਤਿ ਪੈ[੩] ਜਿਹਤੇ ਅਭਿਰਾਮੂ[੪]। ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਹੋਵਤਿ ਨਿਤ ਇਨ ਕੇ। ਕਰੋਂ ਅਹਾਰ ਸਦਨ[੫] ਹੌਂ ਜਿਨ ਕੇ ॥ ੫੭ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਟਹਿਲ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਕਰਿਹੀ। ਬ੍ਰਿੱਤਿ[੬] ਨ ਕਲਿਮਲ[੭] ਕੀ ਉਰ ਧਰਿਹੀ। ਕਰਿ ਮਿਹਨਤ ਸੋਂ ਹਾਥ ਕਮਾਈ। ਬਹੁਰ ਅਥਿਤ ਕੋ ਦੇਯ ਤ ਖਾਈ* ॥ ੫੮ ॥ ਇਸ ਅਚਵੇ[੮] ਉਰ[੯] ਨਿਰਮਲ ਹੋਵਹਿ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਮਲ ਜਲ ਸਮ ਧੋਵਹਿ। ਕਰਿ ਤੈਂ[੧੦] ਇਕਠੀ ਕਲਖੁ[੧੧] ਕਮਾਈ। ਕੀਰਤਿ[੧੨] ਕਾਰਣ[੧੩] ਨਰਨ[੧੪] ਖੁਵਾਈ ॥ ੫੯ ॥ ਪਾਪ ਛਪਾਵਤਿ ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਨਹਿਨ ਸੁਨਾਇ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਕਾਹੀ[੧੫]। ਕਿਕਰ ਬੀਜ ਜਿਉਂ ਧਰਤਿ ਮਝਾਰੀ। ਉਗ[੧੬] ਲਗਿ[੧੭] ਕੰਟਕ[੧੮], ਦੇਂ ਦੁਖਭਾਰੀ ॥੬੦॥ ਇਹ ਜੁ ਪੁੰਨ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਵਾ। ਸੁਜਸ ਪਾਇ ਹਿਰਦੇ ਗਰਬਾਵਾ[੧੯]। ਧਰਤਿ ਵਹਿਰ ਜਿਉਂ ਬੀਜ ਰਸਾਲਾ[੨੦]। ਉਗਹਿ ਨ, ਕਿਉਂ ਫਲ ਦੇਹਿ ਬਿਸਾਲਾ[੨੧] ॥ ੬੧ ॥ ਹੁਇ ਜੁ ਛਪਾਯੋ ਉਗਵਹਿ ਸੋਊ। ਯਹੀ ਰੀਤਿ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਤੁਝਕੋ ਹ੍ਵੈ ਦੋਨੋ ਬਿਪਰੀਤਾ। ਤਬ ਜਾਨਹੁ ਜਬ ਦੇ ਜਮ ਭੀਤਾ[੨੨] ॥ ੬੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਹਿਮਾ ਪਾਵਕ[੨੩] ਸੀ ਨਿਰਖਿ[੨੪], ਨਿਜ ਮਨ ਕਰਿ ਲਘੁ ਦਾਰ[੨੫]। ਜਰਬਰਿ[੨੬] ਕੇ ਜਢ[੨੭] ਭਸਮ ਭਾ[੨੮] ਸਮਝਤਿ ਨਹੀਂ ਗਵਾਰ ॥ ੬੩ ॥ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਘ੍ਰਿਤ ਕੇ ਪਰਸੇ। ਪਾਵਕ[੨੯] ਭਯੋ ਜਾਂਹਿ ਤੇ ਸਰਸੇ[੩੦]। ਉਰ ਮਹਿਂ ਰਿਸਿ[੩੧] ਅਤਿ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਈ[੩੨]। ਲੱਜਤਿ ਹੋ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੬੪ ॥ ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਬਿਕੁਲ ਸਾ ਭਯੋ। ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ ਕਾ ਧਨ ਕਿਤਿ ਗਯੋ। ਕਿਧੌਂ ਜੂਪ ਮੈਂ[੩੩] ਦਰਬ ਹਿਰਾਯੋ। ਚੋਰਜਾਰਿ ਜਿਉਂ ਬੋਲ ਨ ਆਯੋ ॥੬੫॥ ਊਚ ਨੀਚ ਹੇਰਹਿਂ ਨਰ ਠਾਂਢੇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ

---

[੧]ਦਿਲ ਵਿਚ। [੨]ਸ਼ੂਦਰ ਦੇ ਘਰ ਦਾ। [੩]ਦੁੱਧ। [੪]ਸੁੰਦਰ। [੫]ਘਰ। [੬]ਉਪਜੀਵਕਾ। [੭]ਪਾਪਾਂ ਦੀ। [੮]ਖਾਧੇ। [੯]ਰਿਦਾ। [੧੦](ਪਰ) ਤੂੰ ਕਰਕੇ। [੧੧]ਪਾਪਾਂ ਦੀ। [੧੨-੧੩](ਅਪਨੀ) ਮਹਿਮਾਂ ਵਾਸਤੇ। [੧੪]ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ। [੧੫]ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [੧੬]ਉਗਿਆਂ। [੧੭]ਲੱਗਣਗੇ। [੧੮]ਕੰਡੇ। [੧੯]ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ। [੨੦]ਧਰਤੀ ਦੇ ਬਾਹਰ (ਉਤੇ ਰਖਿਆਂ) ਸੁਹਣਾ ਬੀਜ ਬੀ ਨਹੀਂ ਉਗਦਾ। [੨੧]ਬਹੁਤਾ ਫਲ ਕੀਕੂੰ ਦੇਵੇਗਾ। [੨੨]ਡਰ। [੨੩]ਅੱਗ ਵਰਗੀ, ਤੇਜਮਯ। [੨੪]ਵੇਖਕੇ। [੨੫]ਛੋਟੀ ਲਕੜੀ ਕਰਕੇ। [੨੬]ਸੜ ਬਲ। [੨੭]ਮੂਰਖ। [੨੮]ਸੁਆਹ ਹੋਗਿਆ। [੨੯]ਅੱਗ। [੩੦]ਵੱਧਾ। [੩੧]ਗੁੱਸਾ। [੩੨](ਪਰ) ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। [੩੩]ਜੂਏ ਵਿਚ।

*ਪਾਃ—ਦੇਤ ਖਵਾਈ।

ਅਧਿਕ ਬਿਸਮਤਾ ਬਾਢੇ[੧]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਠਿ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਮਨਹੁ ਗਗਨ ਕੋ ਤਰਨਿ ਸੁਹਾਏ[੨] ॥ ੬੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਾਲੋ ਜਿਨਕੇ ਸੰਗ ਹੈ ਅੰਗ ਉਮੰਗਤਿ[੩] ਭਾ ਜੁ[੪]। ਰਦਨ[੫] ਕੁੰਦ[੬] ਕਰੁਨਾ ਸਦਨ ਬਦਨ[੭] ਸੁ ਉਡਗਨ ਰਾਜ[੮] ॥ ੬੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਨਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਹ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਯਮ ਦੁਖ ਭਾਗੇ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਿਸਤਰਯੋ[੯] ਬਿਰਤਾਂਤਾ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਾਤਾ ॥ ੬੮ ॥ ਮਲਕ ਭਯੋ ਲੱਜਤਿ ਮਨ ਮਾਨੀ[੧੦]। ਗਿਰਾ ਨ ਸਨਮੁਖ ਕਛੁ ਬਖਾਨੀ। ਜੋ ਨਰ ਹੁਤੇ ਚਤੁਰ ਮਤਿਵਾਨਾ। ਮਾਨੀ ਮਹਿੰਮਾ ਮਨਹਿਂ[੧੧] ਮਹਾਨਾ ॥ ੬੯ ॥ ਜਿਹਨਾਂ ਮਿਲਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਪਦ ਬੰਦਨ[੧੨]। ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ ਨਿਕੰਦਨ। ਲਖਯੋ ਸੁ ਕਲਾਵਾਨ ਇਹ ਕੋਈ[੧੩]। ਨਿੰਦਾ ਯਾਂਕੀ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੇਈ ॥ ੭੦ ॥ ਸੰਤ ਲੋਕ ਸ਼ੁਭ ਮਤੋ ਨਿਰਾਲਾ। ਜਿਹ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤਿ[੧੪] ਅਜਿਤ[੧੫]ਬਿਸਾਲਾ। ਜੇ ਮਤਿਮੰਦ ਮੂਢ ਅਗਯਾਨੀ। ਤਿਨਹਿਂ ਨ ਮਹਿਮਾ ਕਛੁ ਪਛਾਨੀ ॥੭੧॥ ਜਿਉਂ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਕਪਿਕਰ[੧੬]ਆਈ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਤਿਹ ਕੀਮਤਿ ਕਾਈ*। ਕਹਹਿ 'ਕਿ ਨਦਰਬੰਦ ਸਾ ਕੀਨਾ[੧੭]। ਜਾਨਯੋ ਗਯੋ ਨ ਕਯਾ ਕਰਿ ਦੀਨਾ' ॥੭੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਲਕ ਮੰਦਮਤਿ ਮੂਢ ਮਨ ਕਲਿਮਲ[੧੮] ਬਲਿਤ[੧੯] ਮਲੀਨ। ਮਹਿਮਾ ਮਾਨਿ ਨ ਪਦ ਪਰਸੇ, ਬਹੁਰੋ ਮਤਸਰ ਕੀਨਿ ॥੭੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰਹਿ ਅਸ ਅਗਯਾਨਾ।–ਬੈਰ ਲੇਉਂ ਤੌ ਸੁਖ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਲੱਜਤਿ ਕੀਨੋ ਮੁਹਿ[੨੦] ਬਹੁ ਮਾਂਹੀ। ਖ਼ਾਨ[੨੧] ਨਿਕਟਿ ਗਹਿਵਾਵੋਂ[੨੨]ਤਾਂਹੀ[੨੩]– ॥੭੪ ॥ ਜਿਹਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਜਵ ਸੋਊ। ਕਰਤਿ[੨੪] ਉਪਾਵ ਲੋਕ ਯੁਗ[੨੫] ਖੋਊ[੨੬]। ਭੋਰ ਭਈ ਤਜਿ ਭੌਨ ਪਧਾਰਾ। ਗਯੋ ਖ਼ਾਨ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ ॥ ੭੫ ॥ ਇਕ ਤਿਹਂ[੨੭] ਤਾਤ[੨੮] ਤਰੁਨ[੨੯]

---

[੧]ਵਧੀ। [੨]ਗਗਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ। [੩]ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਤਸਾਹੀ। [੪]ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੇਹੜਾ। [੫]ਦੰਦ। [੬]ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਵਤ। [੭]ਮੁਖੜਾ। [੮]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਵਰਗਾ ਹੈ)। [੯]ਫੈਲ ਗਿਆ। [੧੦]ਮਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰੀ (ਸੀ ਮਲਕ)। [੧੧]ਮਨ ਵਿਚ। [੧੨]ਨਮਸਕਾਰ। [੧੩]ਕੋਈਆਂ ਨੇ। [੧੪]ਕਰਾਮਾਤ। [੧੫]ਨਾ ਜਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। [੧੬]ਬੰਦਰ ਦੇ ਹੱਥ। [੧੭](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਨਜ਼ਰ ਇੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ ਸੀ। [੧੮]ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ। [੧੯]ਵੇੜ੍ਹਿਆ। [੨੦]ਮੈਨੂੰ। [੨੧]ਹਾਕਮ ਤੋਂ। [੨੨]ਫੜਵਾਵਾਂਗਾ। [੨੩]ਇਸਨੂੰ। [੨੪]ਕਰਦਾ ਹੈ। [੨੫]ਦੋਵੇਂ ਲੋਕ। [੨੬]ਗੁਵਾਏ ਜਾਣ ਦੇ। [੨੭]ਉਸ (ਖਾਨ) ਦਾ। [੨੮]ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। [੨੯]ਜੁਵਾਨ। *ਪਾ:–ਭਾਈ।

ਜਿਹ ਬੈਸਾ[੧]। ਭਯੋ ਆਮ[੨] ਮੈਂ ਮ੍ਰਿਤਕ[੩] ਜੈਸਾ। ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ[੪] ਥਕੇ ਸਮੁਦਾਈ[੫]। ਤਿਹ ਕੋ ਰੋਗ ਨ ਸਕੇ ਗਵਾਈ ॥ ੭੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਲਕ ਨਿਕਟਿ[੬] ਬੂਝਯੋ[੭] ਨ੍ਰਿਪਤਿ[੮] 'ਸੁਤ ਨਹਿ ਹੋਇ ਅਰਾਮ। ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਨ ਲਾਗਈ ਕਰੌਂ ਕੌਨ ਅਬ ਕਾਮ?॥ ੭੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭੇਖਜ[੯] ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਕਰਾਏ। ਗੌਂਸ ਪੀਰ ਮੈਂ ਸਭੈ ਮਨਾਏ। ਜੋ ਬਿਧਿ ਮੁਝ ਕਿਨ ਆਨਿ ਬਖਾਨੀ। ਸੋ ਮੈਂ ਕਰੀ ਰਿਦੈ ਪਰਮਾਨੀ[੧੦]' ॥੭੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਾਗੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗੁਨਿਯਾ।–ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਕਾਰਜ ਬਨਿਯਾ–। ਬੋਲਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਮੰਦ-ਮਤਿ ਮਾਨੀ[੧੧]। ਜਿਹ ਤੇ ਨਰਕ ਪਾਇ[੧੨] ਦੁਖ ਖਾਨੀ॥੭੯॥'ਗਹੋ ਫਕੀਰ ਕਾਮਲਹਿ ਕੋਊ। ਤੁਮਸੁਤ ਬੇਦਨ[੧੩]ਖੋਵਹਿ ਸੋਊ।ਤਿਨ ਬਿਨ ਰੁਜ ਤਨੁ[੧੪] ਜਾਇ ਨ ਕੈਸੇ। ਨਿਜ ਭੁਜ ਬਲ ਬਿਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜੈਸੇ'॥ ੮੦ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਭਨੈ* ਅਤੇ ਖਾਨਾ[੧੫]। 'ਕੋ ਕਾਮਲ ਮੁਝ ਨੈਹੀਂ ਪਛਾਨਾ'। ਕਹਤਿ ਮਲਕ 'ਇਕ ਨਾਨਕ ਨਾਮੂ। ਸੋ ਕਾਮਲ ਸਮਝਹੁ ਅਭਿਰਾਮੂ' ॥ ੮੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ [੧੬]ਬਹੁ ਨਰ ਸੁਨਹਿਂ ਨ ਗਨਹਿਂ ਮਨ ਔਗੁਨ ਕੈ ਗੁਨ ਰੀਤਿ[੧੭]। ਸੰਤ ਗਹੇ ਤੇ ਰੀਝਈ ਕਿਧੌਂ[੧੮]ਸੇਵ ਸਹਿ† ਪ੍ਰੀਤ[੧੯] ॥੮੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਨੇ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ।ਲਾਲੋ ਸਦਨ ਦਿਸ਼ਾ ਸੋ ਆਏ।ਗਵਨੇ ਹੁਤੇ ਤਬਹਿ ਉਦਿ-ਆਨਾ। ਕਮਲ ਨੈਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਤਿਦਾਨਾ‡ ॥ ੮੩ ॥ ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਚਲਹੁ ਭੂਵਾਲ[੨੦] ਬੁਲਾਏ। ਕਰਹੁ ਨਾਂਹਿ[੨੧] ਤੌ ਗਹਿ ਲੈ ਜਾਏਂ'। ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਨ ਕਰਿ ਤਿਨ ਬਾਨੀ। ਗਵਨੇ ਸੰਗ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਇਸਥਾਨੀ[੨੨] ॥੮੪॥ ਬੈਸੇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਬੋਲਯੋ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ਨਰੇਸ਼ਾ। ਭੋ ਫਕੀਰ ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਰੋਗੂ।ਦੇਹੁ ਗਵਾਇ ਕਰਹੁ ਨਿਹਸੋਗੂ[੨੩]॥੮੫॥ਨਤੁ[੨੪]ਰਾਖੋਂ ਮੈਂ

---

[੧]ਜੁਵਾਨ ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ ਸੀ। [੨]ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ। [੩]ਮੁਰਦੇ। [੪]ਦਵਾ ਦਾਰੂ, ਇਲਾਜ। [੫]ਸਾਰੇ (ਵੈਦ ਆਦਿ)। [੬]ਪਾਸੋਂ। [੭]ਪੁੱਛਿਆ। [੮]ਖਾਂ ਨੇ। [੯]ਦੁਵਾਵਾਂ। [੧੦]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਕੇ। [੧੧]ਹੰਕਾਰੀ। [੧੨]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ (ਭਾਗੋ ਨੂੰ)। [੧੩]ਪੀੜਾ। [੧੪]ਰੋਗ ਸਰੀਰ ਦਾ। [੧੫]ਨਾਮ ਨਬਾਬ ਦਾ। [੧੬]ਕਵਿ ਜੀ ਨਸੀਹਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੧੭]ਗੁਣ ਔਗੁਣ ਦੀ ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। [੧੮]ਜਾਂ। [੧੯](ਸੰਤ ਯਾ ਸਾਈਂ) ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਰੀਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤਿਆਂ ?। [੨੦]ਰਾਜਾ ਨੇ। [੨੧]ਜੇ 'ਨਾਂਹ' ਕਰੋਗੇ। [੨੨]ਖ਼ਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ। [੨੩]ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ ਕਰੋ (ਮੈਨੂੰ)। [੨੪]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

*ਪਾਃ–ਭਨਹੀ। †ਪਾਃ–ਯੁਤ।

‡ਪਾਃ–ਆਨ ਪਹੂਚੇ ਮਨੁਜ ਰਜਾਨਾ।

ਕੈਦ ਮਝਾਰ॥ਨਹਿਂ ਛੋਡੌਂ ਨਹਿਂ ਦੇਉਂ ਅਹਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨਾ।'ਤੂੰ ਭਾ ਮੋਹ ਬੰਧ ਮੈਂ ਪਚਨਾ॥ ੮੬ ॥ ਜਿਸਕੋ ਹਤਨ ਚਹਿਤਿ[1] ਹੋ ਰੋਗੂ॥ਸੋ ਤੋ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਾ ਧਮਲੋਗੂ। ਸੁਧਿ ਨਿਕੇਤ ਕੀ[2] ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਈ॥ ਨਿਕਟਿ[3] ਬੈਠ, ਕਿਉਂ ਗਾਲਬਜਾਈ[4]' ॥ ੮੭ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਤਿ ਘਰ ਨਰ ਕੋ ਭੇਜਾ। ਰਿਦੈ ਪੀਰ ਜਨੁ ਫਟਤਿ ਕਰੇਜਾ[5]। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਮਾਨਵ ਤਹਿਂ[6] ਆਵਾ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਕੌ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵਾ ॥੮੮॥ ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਸੋ ਬਿਕੁਲ[7] ਨਰੇਸ਼॥ਉਠਿ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਗਏ ਉਦਿਆਨਾ। ਕਿਯੋ ਹਾਨ[8] ਜਿਨ ਮਾਨੀ ਮਾਨਾ[9] ॥੮੯॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਿਂ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਾ। ਜਨ ਦੁਖ ਬਨ ਕੋ ਜੋ ਗੁਰੁ ਦਾਵਾ[10]। ਲਾਲੋ ਆਲਯ ਰੈਨ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਉਦਿਆਨ ਪਧਾਰੈਂ ॥ ੯੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਏਮਨਾਵਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤਾਲੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥੩੯॥

੪੦. [ਚਰਨ ਰਜ ਮੰਗਲ। ਤਿਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੀ ਪਾਸੁ ਬਰ ਪਰਮ ਮਨੋਗ ਪਰਾਗ।
ਨਿਜ ਮਨ ਮਧੁਪ ਲੁਭਾਇ ਕੈ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੧ ॥

ਪੰਕਜ=ਕਮਲ।
ਪਾਸੁ=ਧੂੜੀ, ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੧ ਦੇ ਛੰਦ ੮ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ।
ਮਨੋਗ=ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ, ਸੁੰਦਰ।
ਪਰਾਗ=ਧੂੜੀ ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੁਰੀਆਂ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਮਧੁਪ=ਭਉਰਾ। ਮਧੁ+ਪ=ਜੋ ਸ਼ਹਦ ਪੀਏ।
ਅਨੁਰਾਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਮਈ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ–(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧੂੜੀ (ਮਾਨੋਂ) ਡਾਢੀ ਸੁੰਦਰ ਪਿਰਾਗ ਹੈ, (ਇਸ ਉਪਰ) ਆਪਣੇ ਭਉਰੇ (ਵਰਗੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪ੍ਰੇਮ ਮਈ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ) ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ–ਹਰ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਰੰਭ ਵਿਚ ਹੁਣ ਅੱਤ ਅੱਤ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਕਥਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ ॥ ਬਾਲਾ ਕਹਿਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਥਾ ਦੇਵ ਦੇ

---

[1]ਜਿਸਦਾ ਹਟਾਉਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ। [2]ਘਰ ਦੀ ਖਬਰ। [3]ਪਾਸ। [4]ਭਾਵ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ। [5]ਕਲੇਜਾ। [6]ਉਥੇ। [7]ਵਿਆਕੁਲ। [8]ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [9]ਹੰਕਾਰੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ। [10]ਜਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਰੂਪੀ ਬਨ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਨ ਦੀ ਅੱਗ ਵਤ ਹਨ।

ਸੰਪਦ[1]। ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਹੋਤਿ ਸ਼੍ਰਵਨ ਪੁਟ[2] ਪੀਏ[3]। ਜੋ ਨਾਨਕ ਅਸਥਾਨੀ[4] ਥੀਏ ॥ ੨ ॥ ਬਿਦਤ ਨ ਕਰਤਿ ਕਲਾ ਜਿਨ ਗੋਈ[5]। ਸੁਨਹਿਂ ਅਜਾਨ ਸਮਾਨੋਂ ਸੋਈ। ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗ ਦਰਸ਼ੀ[6] ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ। ਗੁਪਤ ਬਿਦਤ[7] ਨਿਜ ਰਿਦੈ ਪਛਾਨੈਂ ॥੩॥ ਜਿਉਂ ਸਾਂਗੀ ਬਹੁ ਬੇਖ ਕਰੇਈ। ਏਕ ਜੋਤਿ ਦਸ ਰੂਪ ਧਰੇਈ। ਅਪਨਾ ਆਪ ਨ ਕਬਹਿ ਜਨਾਯੋ। ਭਗਤਿ ਰੂਪ ਧਰਿ ਭਗਤਿ ਕਹਾਯੋ ॥ ੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਂਗੀ ਪਾਛਲ[8] ਬੇਖ ਕੋ ਕਬਿ ਨ ਬਤਾਵਹਿ ਸੋਇ। ਬੇਖ ਧਰੇ ਜਸ[9] ਕ੍ਰਿੱਤ[10] ਤਸ[11], ਇਹ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੫ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਏਮਨਾਵਾਦ ਮਹਿ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਥਾ ਸੁਜਾਨ। ਅਬ ਤਲਵੰਡੀ ਕੀ ਕਹੌਂ ਸੁਨਿਯੇ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨ[12] ! ॥੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਾਲਾ ਧਰਿ ਧਯਾਨ* ਸੁਖਰਾਸੂ[13]। ਉਚਰਨ ਲਗਾ ਬਹੁਰ ਇਤਿਹਾਸੂ॥ ਪੂਰਬ ਤਲਵੰਡੀ ਹੌਂ ਆਯੋ।ਕਾਲੂ ਕੋ ਕਿਹ[14]ਜਾਇਸੁਨਾਯੋ॥੭॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਆਵਾ ਧਾਈ। ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਕੁਸ਼ਲ ਮੁਝ ਤਾਂਈ। ਦੇ ਕਰਿ ਕੁਸ਼ਲ ਨਾਨਕੀ ਕੀ ਤਬ। ਪੁਨ ਨਾਨਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਭਨਯੋ ਸਭਿ ॥੮॥'ਰਹੇ ਤੀਨ ਦਿਨ ਸਰਿਤਾ[15] ਮਾਂਹੀ।ਨਿਕਸੇ ਬਹੁਰ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾਂਹੀ। ਆਪਨ ਕੋ[16] ਸਭਿ ਦਰਬ ਲੁਟਾਯਾ।ਤਬਹਿ ਨਿਬਾਬ ਹਿਸਾਬ ਕਰਾਯਾ॥੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਕਸੇ ਬਾਕੀ ਸਾਤ ਸੈ ਸਾਠ ਰਜਤਪਣ ਔਰ। ਅਰਧ ਲਏ ਮੂਲੇ ਤਬੇ, ਕਰਿ ਪੁਕਾਰ ਤਿਹਂ ਠੌਰ ॥ ੧੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਹਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਮੂਲਾ ਲੇਕਰਿ ਸੁਤਾ ਪਯਾਨਾ[17]। ਪੁਨਿ ਮਸੀਤ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ ਹੋਈ। ਕਾਲੂ ਢਿਗ ਮੈਂ ਭਾਖੀ ਸੋਈ ॥ ੧੧ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲਖਿ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰਾ। ਕੁਲ ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਉਜਾਰਾ[18]। ਬੈਸੇ ਵਹਿਰਅਬਹਿ ਉਦਿਆਨਾ।ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵਹਿਂ ਸੁਸਾ ਸਥਾਨਾ[19]'॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਰਿਸ ਉਪਜਾਈ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ। 'ਨਾਨਕ ਕਰਤੋ ਬਹੁਤ ਕਮਾਈ। ਸੋ ਬਾਲੇ ਤੈਂ ਦੀਨਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥

---

[1]ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ (ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। [2]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਡੋਨੇ। [3]ਪੀਂਦੇ ਹੋਏ। [4]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ। [5]ਛੁਪਾਈ ਹੈ। [6]ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਤੇ ਸਾਖੀ। [7]ਪ੍ਰਗਟ। [8]ਪਿਛਲੇ। [9]ਜੈਸਾ। [10]ਕਰਤਬ ਕਰਦਾ ਹੈ। [11]ਤੈਸਾ। [12]ਭਾਵ,ਹੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ। [13]ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦਾ। [14]ਕਿਸੇ ਨੇ। [15]ਨਦੀ। [16]ਹੱਟੀ ਦਾ। [17]ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। [18]ਚਾਨਣਾ। [19]ਬੇਬੇ ਦੇ ਘਰ। *ਪਾ:-ਧਰੇ ਧਯਾਨ।

ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿਂ ਦਰਬ ਬਹੁ ਵਧਤਿ ਆਵਤੋ ਹਾਥ। ਸੋ ਬਾਲੇ ਤੈਂ ਖੋਇ ਕਰ ਦੀਨ ਫਕੀਰਨ ਸਾਥ ॥ ੧੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਾਂਹਿ[1] ਰਲਾਇਓ ਫਕੀਰਨ ਮਾਂਹੀ ।–ਕੁਲ ਉਧਰੀ– ਤਬ ਮੁਝ ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਹੀ[2]। ਸੁਖ ਸੋਂ ਆਪ ਆਨਿ ਘਰ ਬੈਸਾ। ਦਰਬ ਲੁਟਾਵਤਿ ਨਹੀਂ ਰਖੇਸਾ ॥ ੧੫ ॥ ਇਕਠੋਦਰਬ ਨ ਕਛੁਕਰਿਵਾਯੋ।ਜੋ ਆਵਤਿ ਸਭਿ ਬਾਦ ਲੁਟਾਯੋ।ਖਾਵਤਿ ਖਰਚਤਿ ਇਕਸੀ[3] ਜੋਰੀ[4]। ਧਨ ਕੀ ਗਮੀ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਥੋਰੀ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਬਚਨ ਅਲਾਏ। 'ਸੁਤਾ[5] ਸੁਤਾਪਤਿ[6] ਬੂਝਹੁ[7] ਜਾਏ। ਬਿਨਾ ਲਖੇ ਕਿਉਂ ਕਰਿਹੋ ਰੋਸੂ। ਤਿਨਹਿਂ ਬੂਝਿ[8] ਮੁਝ, ਦੀਜੈ ਦੋਸੂ ॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਮੈਂ ਆਪਨੀ ਦਈ ਕਮਾਈ ਖੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਰਹਤਿਓ, ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੧੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਧਨ ਕੀ ਮੁਝ ਕੋ ਰੰਚ ਨ ਚਾਹੀ। ਜਨਮ ਸੁਧਾਰ ਲਖੋਂ[9] ਭਵ ਮਾਂਹੀ[10]। ਮੋਂ ਸੰਗ ਕਿਉਂ ਝਗਰਹੁ ਤੁਮ ਐਸੇ। ਬੂਝਹੁ ਸੁਤਾ[11] ਭਈ ਬਿਧਿ ਜੈਸੇ' ॥ ੧੯ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤਹਿਂ ਗਯੋ। ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਕੁਛਕ ਤਹਿਂ ਭਯੋ। ਆਵਾ ਤਲਵੰਡੀ ਮਰਦਾਨਾ।ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਮਿਲ੍ਯੋਸੁਖਮਾਨਾ॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਪੁਨ ਲਯੋ ਬੁਲਾਈ। 'ਕਹੁ ਸੁਧਿ ਨਾਨਕ ਹੈ ਕਿਹ ਥਾਂਈ। ਅਵਿਲੋਕ੍ਯੋ ਕੋ ਬਿਧਿ ਤਿਹਂ ਜਾਹੀ। ਰਹ੍ਯੋ ਬਾਵਰਾ ਕੈ ਸੁਧਿ ਪਾਈ[12]?'॥੨੧॥ ਦੋਹਰਾ॥'ਸੁਧ ਨਾਨਕ ਕੀ ਲੇਹੁ ਤੁਮ ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਜਜਮਾਨ!। ਗਟੀ[13] ਨ ਗੁਨਿਯੇ,ਤਿਨ ਕਰ੍ਯੋ ਸਭਿ ਕੁਲਿ ਕਾ ਕਲ੍ਯਾਨ ॥ ੨੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਰਮ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਪਰਾ[14]। ਸੋ ਤੁਮ ਘਰ ਤਨ ਧਰਿ ਅਵਤਰਾ[15]। ਮੰਦਮਤੀ ਕਲਿਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ[16]। ਛੁਟਵਾਵਹਿ ਬਹੁ ਨਰ ਜਮਜਾਲਾ[17] ॥੨੩॥ ਭੇਵ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਜਾਨਯੋ ਜਾਵਹਿ। ਕਰਮ ਹੇਰਿ ਅਚਰਜ ਉਰ ਆਵਹਿ। ਪੀਰ ਮੀਰ ਨਹਿਂ ਸਮਸਰ[18]ਕੋਈ।ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਰਖੀ ਜਿਨ ਗੋਈ[19]॥੨੪॥ ਕਿਯੋ ਏਮਨਾ-ਵਾਦ ਪਯਾਨਾ। ਹੌਂ ਭੀ ਗਯੋ ਸੰਗ ਤਿਂਹ ਥਾਨਾ। ਟਿਕੇ ਤਹਾਂ ਮੈਂ ਅਯੋ ਅਵਾਸਾ[20]।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਜਾਉਂ ਤਿਨ ਪਾਸਾ' ॥ ੨੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ। [2]ਆਖਦਾ ਹੈਂ। [3]ਇਕੋ ਜੇਹੀ। [4]ਜੋੜੀ (ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ)। [5]ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [6]ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ। [7]ਪੁੱਛਹੁ। [8]ਪੁੱਛਕੇ। [9]ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। [10]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। [11]ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ। [12]ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। [13]ਗਿਣਤੀ। [14]ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। [15]ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ। [16]ਬੜਾ। [17]ਜਮਫਾਸ ਤੋਂ। [18](ਉਸਦੇ) ਤੁੱਲ। [19]ਛਿਪਾ ਕੇ। [20]ਘਰ।

ਸ੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਬਚਨ ਇਹ ਕਾਲੂ ਰਿਸਿ ਅਧਿਕਾਇ। ਭੇਦ ਨ ਸੁਤ ਕੋ ਜਾਨਿ ਹੀ, ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਪਰੁਖ ਅਲਾਇ[੧] ॥ ੨੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥'ਕਹਾ ਬੋਲਤਿ ਮੂਰਖ ! ਮੁਖਬਾਤੀ। ਮੰਦ ਮਤੀ ਹੈ ਡੂਮ ਕੁਜਾਤੀ। ਮੁਝ ਕੋ ਕਹੈ -ਭਯੋ ਅਵਤਾਰਾ--।ਜਿਨ ਸਗਰੋ ਮਮ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ ॥ ੨੭॥ ਗਯੋ ਹਮਾਰੈ ਤੇ, ਮੈਂ ਜਾਨੀ। ਜਿਸ ਨੈ ਰੀਤਿ ਫਕੀਰੀ* ਠਾਨੀ'। ਇਉਂ ਕਹਿ ਮੋਚਤਿ[੨] ਲੋਚਨ ਨੀਰੂ। ਸੁਤ ਕੇ ਦੂਖ ਮੈਂ ਭਯੋ ਅਧੀਰੂ[੩] ॥ ੨੮ ॥ ਰਾਇ ਨਿਕਟਿ ਕਿਹ[੪] ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਸੁਧਿ ਲੇ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਆਵਾ'। ਹਰਖ ਅਧਿਕ ਕਰਿ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਾ। ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਸੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਧਿ ਦੀਜਿਯੇ ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ ਰੰਗ। ਕੌਨ ਬੇਖ ਤਨ ਮੈਂ ਧਰ੍ਯੋ ? ਕਯੋਂ ਤੈਂ ਤਜ੍ਯੋ ਸੁ ਸੰਗ ?' ॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਸੁਨਿਯੇ ਰਾਇ !। ਨਾਨਕ ਧਾਰਯੋ ਰੂਪ ਖੁਦਾਇ। ਕਿਹ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੋਂ ਤਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਕੀ ਸਮ ਕੋ ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੧ ॥ ਨਰ ਮਹਿਂ ਐਸੇ ਕਰਮ ਨ ਕੋਊ। ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੇ ਜਗ ਕਰਿਹੀ ਸੋਊ। ਪੀਰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਰਾਜਤਿ ਪੀਰਾ। ਮੀਰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਮੀਰ ਗੰਭੀਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਦੂਖ ਨ ਭੂਖ ਨ ਵ੍ਯਾਪਹਿ[੫] ਕੋਊ। ਕਲਾਵਾਨ ਚਾਹੈ ਕਰਿ ਸੋਊ[੬]'।'ਸਾਧੁ-ਸਾਧੁ'[੭] ਸੁਨਿ ਭਾਖਤਿ[੮] ਰਾਊ।'ਜਸੁ[੯] ਅਸੁਹੀ[੧੦] ਜਸ[੧੧] ਕੀਨੋ[੧੨] ਗਾਊ[੧੩]॥੩੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਰਧਿ ਭਈ ਮਮ[੧੪] ਦੇਹਿ ਅਬ, ਮਰਦਾਨਾ ! ਸੁਨਿ ਬੈਨ। ਕੈਸੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੌਂ ਕਰੌਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਰੁਨਾਐਨ[੧੫] ॥ ੩੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਕੋ ਚਾਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਾਂਕਾ ਸ਼ਸ਼ਿ[੧੬] ਸੋਂ ਦਰਸ ਦਯਾਲਾ। ਚਿਤ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੋ ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਸਰੂਪਾ। ਮਨ ਮਲਿੰਦ[੧੭] ਪਦ ਕੰਜ ਅਨੂਪਾ[੧੮] ॥ ੩੫॥ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ! ਕਾਰਜ ਮੇਰਾ। ਹੋਵੋਂ ਰਿਣੀ ਸਦਾ ਮੈਂ ਤੇਰਾ।ਤਵਅਸਾਨ[੧੯] ਕਬਿ ਮਨ ਨ ਭੁਲਾਊਂ। ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਨਕ ਅਬ ਪਾਊਂ† ॥੩੬॥ ਕਰਿ ਮੁਝ ਪਰ ਇਹ ਪਰ ਉਪਕਾਰਾ‡। ਦਰਸਾਵਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਇਕ ਬਾਰਾ।

---

[੧]ਕਠੋਰ ਵਚਨ ਕਹੇ। [੨]ਛੱਡਦਾ ਹੈ। [੩]ਬੇਹੌਸਲਾ। [੪]ਕਿਸੇ ਨੇ। [੫]ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਹੈ। [੬]ਜੋ ਚਾਹੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੭]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ (ਅ) ਚੰਗਾ (ੲ) ਸੰਤ ਹੈ। [੮]ਆਖਦਾ ਹੈ। [੯]ਯਸ਼। [੧੦]ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ। [੧੧]ਜੈਸਾ। [੧੨]ਕੀਤਾ ਹੈ। [੧੩](ਤੈਂਨੇ) ਗਾਉਣਾ। [੧੪]ਮੇਰੀ। [੧੫]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [੧੬]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੧੭]ਭੌਰਾ ਹੈ। [੧੮]ਸੁਹਣੇ ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਦਾ। [੧੯]ਅਹਿਸਾਨ।

*ਪਾਃ—ਫਕੀਰਨ। †ਪਾਃ—ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਊਂ। ‡ਪਾਃ—ਭਲ ਉਪਕਾਰਾ।

ਜਿਉਂ ਰੋਗਹਿ ਕੋ ਪਾਰਸ ਦੇਈ। ਜਸ ਆਮੀ ਕੋ[1] ਆਮ ਮਿਟੇਈ[2]॥ ੩੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੋਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚਨ 'ਤੁਮਰਾ ਕਾਰਜ ਰਾਇ! ਕਿਉਂ ਨ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਬੇਗ[3] ਸੋਂ ਜਿਹਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ॥ ੩੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨਿ ਨਾਨਕ ਮਮ[4] ਪਾਨਹਿ[5] ਨਾਂਹੀ। ਹੇਰਨ ਚਾਹਿ ਜਿ ਤੁਮ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਬਾਲੇ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਦਿਹੁ ਸੰਗਾ। ਦੋਨੋ ਗਮਨੈਂ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ ॥ ੩੯ ॥ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਹੀਂ। ਤੁਮ ਆਇਸ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿਹੀਂ। ਜਬ ਹੀ ਸੁਨੈਂ ਸੰਦੇਸ[6] ਤੁਮਾਰੇ। ਆਵਹਿੰਗੇ ਤਬ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ[7] ॥ ੪੦ ॥ ਅਬਹਿ ਏਮਨਾਵਾਦ ਟਿਕੇਈ। ਆਨਹਿਂ[8] ਜਾਇ, ਨ ਅਨਤ ਸਿਧੇਈ[9]।ਹਰਖਯੋ ਰਾਇ ਬਚਨਤਿਹ ਮਾਨੇ।'ਸਤਿ ਕਹਤਿ ਹੈਤੂੰਮਰਦਾਨੇ' ॥ ੪੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਨਤਿ ਭਯੋ ਬਾਲਾ ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਇ! ਭੇਜਯੋ ਮਾਨਵ ਨਿਕਟ ਮੁਝ ਲੀਨੋ ਬੇਗ ਬੁਲਾਇ॥ ੪੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥[10] 'ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਬਾਲੇ ਮੁਝ ਮੀਤਾ! ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਤੁਝ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਨਾਨਕ ਲਯਾਵਹੁ॥ ੪੩ ॥ ਜੇਕਰਿ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ ਤੁਮ ਕਹੇ। ਮਮ ਬਿਨਤੀ ਭਨਿਯੋ ਪਦ ਗਹੇ।–ਇਕਵਾਰ ਚਲਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ–। ਕਹਿਯੋ ਤਿਨ ਕੋ–ਕਰੁਨਾ[11] ਕੀਜੈ–' ॥ ੪੪ ॥ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ 'ਭੋ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ!। ਤੁਮਰੇ ਕਹੇ ਜਾਉਂ ਸਤਿ ਵਾਰੂ[12]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਹੇਤ ਤੁਮਾਰਾ। ਆਵਹਿੰਗੇ ਨਹਿਂ ਲਾਇਂ ਅਵਾਰਾ[13] ॥ ੪੫ ॥ ਭਗਤਿ ਵਛਲਤਾ ਤਿਨ ਕੋ ਬਿਰਦਾ । ਜਿਨਕੇ ਧਯਾਨ ਬਿਨਾਸਹਿ ਪਰਦਾ[14]। ਚੇਤਹਿਂ[15] ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤੁਮ ਤਾਂਈ। ਦੀਨਬੰਧੁ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗਸਾਂਈ' ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਯੋ ਰਾਇ ਉਰ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਆਨਿ[16]। ਕਰਿ ਹੈ ਭਲਾ ਖੁਦਾਇ ਤੁਝ, ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਪਛਾਨ' ॥ ੪੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਾਲਾ ਅਰ ਮਰਦਾਨਾ ਦੋਊ । ਭਏ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਸੋਊ। ਤੂਰਨ ਗਏ ਨ ਕਰੀ ਅਵਾਰੂ[17]। ਨਗਰ* ਏਮਨਾਬਾਦ ਮਝਾਰੁ[18] ॥ ੪੮ ॥ ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਰੋਗੀ ਦਾ। [2]ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰੇ। [3]ਛੇਤੀ। [4]ਮੇਰੇ। [5]ਹੱਥ ਵਿਚ। [6]ਸੁਨੇਹੇ। [7]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਣਾ। [8]ਲੈਆਵੀਏ। [9]ਕਿਤੇ ਹੋਰਥੇ ਨਾਂ ਚਲੇ ਜਾਣ (ਅ) ਜੇ ਨਹੀਂ ਚਲੇ ਗਏ। [10]ਰਾਇ ਬੋਲਿਆ। [11]ਕ੍ਰਿਪਾ। [12]ਸੌ ਵੇਰੀ। [13]ਦੇਰੀ। [14](ਹੌਮੈ ਦਾ) ਪਰਦਾ। [15]ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। [16]ਲੈ ਆਓ (ਏਥੇ)। [17]ਦੇਰੀ ਨ ਲਾਈ। [18]ਵਿਚ। *ਪਾ:–ਗਮਨੇ।

ਅਘ[੧] ਓਘ[੨] ਨਿਕੰਦਨ[੩] । ਜਾਇ ਕਰੀ ਜੁਗ[੪] ਪਦ[੫] ਪਰ ਬੰਦਨ। 'ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿੱਤ[੬] ਨਿੱਤ ਕਰਤਾਰੇ'। ਬੂਝੀ[੭] ਕੁਸ਼ਲ ਛੇਮ ਸਤਿਕਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥ 'ਖੁਸ਼ੀ ਸਕਲ ਹੈ ਰਾਇ ਸਰੀਰੂ'। ਸੁਨਿ ਬਾਲਾ ਬੋਲ੍ਯੋ ਉਰ ਧੀਰੂ ॥ 'ਤੁਮਨੈ ਸਭਿਹਿ ਕੁਸ਼ਲ ਕਰਿ ਦੀਨੀ। ਰਾਇ ਬਿਨੈ ਰਾਵਰ ਸੋਂ[੮] ਕੀਨੀ ॥ ੫੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰ ਬੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਰਿਦੈ ਭਯੋ ਅਤਿ ਦੀਨ। ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸਾ ਕਮਲ[੯] ਅਰਕ ਜਿਉਂ ਹੀਨ[੧੦] ॥੫੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਰਹੁ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਤਿਸਕੋ। ਪਦ[੧੧] ਪੰਕਜ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿਸਕੋ। ਜਿਉਂ ਸੁਕਤਾ[੧੨] ਸਾਗਰ ਪਰ ਤਰਿਹੀ। ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੂੰਦ ਤਿਹ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਪਰਿਹੀ ॥੫੨॥ ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰੀ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਹੁ ਇਕਵਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਕਾਲੂ ਕਰਿਹੀ-ਕਲਹਿ[੧੩] ਨਿਹਾਰੇ[੧੪] ॥੫੩॥ ਮਿਲਨਾ ਰਾਇ ਜਰੂਰਹਿ ਜਾਈ'। ਸੋਚ ਬਿਮੋ-ਚਹਿ ਸੋਚਹਿਂ[੧੫] ਆਈ[੧੬]। 'ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿਂ ? ਰਾਇ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਾ। ਤਿਹ ਬਚ ਕਰਿ ਨ ਜਾਇ ਬਿਪਰੀਤਾ[੧੭] ॥੫੪ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਇਵ ਕਹ੍ਯੋ ਤੁਮ ਸੋਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ। ਜੇ ਹੋਵਹਿ ਬਲ ਤਨ ਵਿਖੈ ਆਵੌਂ ਸਿਰ ਕੇ ਭਾਰ ॥ ੫੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੈਸ ਬਿਰਧ, ਬਿਹਬਲ[੧੮] ਭੀ ਦੇਹੀ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਹੀਨ[੧੯], ਸਨੇਹੀ[੨੦]। ਦਰਸ਼ਨ ਦਾਨ ਆਨਿ ਗਤਿ ਦਾਨਾ[੨੧]। ਦੇਵਹਿਂ, ਸਫਲ ਜਨਮ ਤਬ ਮਾਨਾ॥੫੬॥ ਜਿਉਂ ਸਰਿਤਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਬਿਨ-ਬਾਰੀ[੨੨]। ਹੀਨਮਯੰਕ[੨੩] ਸਰਬਰੀ[੨੪] ਕਾਰੀ[੨੫]। ਜਿਉਂ ਅਨਾਥ ਬਿਨ-ਭਰਤਾ[੨੬] ਨਾਰੀ। ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਮਯ ਬਿਨ*[੨੭] ਦੇਹ ਹਮਾਰੀ' ॥ ੫੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਿ 'ਜੋ ਰਾਇ ਉਚਾਰਾ। ਤਿਸਕਾ ਹੈ ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਭਾਰਾ। ਚਲਿ ਉਤਾਰ ਆਵਹਿਂ ਅਬ ਬਾਲਾ !' ਲਾਲੋ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੫੮ ॥

---

[੧]ਪਾਪਾਂ ਦੇ। [੨]ਸਮੂਹ ਨੂੰ। [੩]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੪]ਦੋਹਾਂ ਨੇ। [੫]ਚਰਨਾਂ ਤੇ। [੬]ਚੇਤੇ। [੭]ਪੁੱਛੀ। [੮]ਆਪ ਅੱਗੇ। [੯](ਜਿਵੇਂ) ਕਮਲ। [੧੦]ਦੀ (ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਸੂਰਜ ਬਿਨਾਂ। [੧੧]ਚਰਣ। [੧੨]ਸਿੱਪੀ। [੧੩]ਕਰੇਗਾ ਲੜਾਈ। [੧੪]ਵੇਖਕੇ। [੧੫]ਚਿੰਤਾ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੋਚਾਂ। [੧੬]ਆਈਆਂ। [੧੭]ਮੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। [੧੮]ਸਿਥਿਲ। [੧੯-੨੦](ਤੁਸੀਂ) ਲੋਚਨ ਗੋਚਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਹੇ ਪਿਆਰੇ। [ਸੰਸ:, ਲੋਚਨ ਗੋਚਰਮ੍=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਹੀਨ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗੋਚਰ।] (ਅ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। [੨੧]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। [੨੨]ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [੨੩]ਬਿਨਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ। [੨੪]ਰਾਤ। [੨੫]ਕਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [੨੬]ਪਤੀ ਬਿਨਾ। [੨੭]ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾਂ। *ਪਾ:-ਜਾਨੈ ਮਯਾ ਨ।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਤਲਵੰਡੀ ਤੁਝ ਸਾਰਖਾ[1]ਮੋ* ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੈ ਈਠ[2]। ਸੋ ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਹਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਡੀਠ[3] ॥੫੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੈ ਸੰਦੇਸ਼ਾ[4] ਤਿਹ ਕੋ ਆਇ। ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਬੋਲ ਪਠਾਏ[5]।ਜਾਵਨ ਹਮਹਿਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੇਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਪਹੁਚਹਿਂ ਤਤਕਾਲਾ' ॥੬੦॥ [6]"ਅਬਲੌ ਭਯੋ ਨ ਪੂਰਨ ਮਾਸੂ। ਕਿਉਂ ਤਜਿਕਰਿ ਮਮ ਚਲੇ ਅਵਾਸੂ।ਕੈ ਕਛੁ ਅਵਗੁਨ ਹਮਤੇ ਭਯੋ।ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਨਿਜ ਹਿਰਦਾ ਕਯੋ? ॥੬੧॥ ਕਿਧੌਂ ਨ ਮੋਤੇ ਹੋਵੀ ਸੇਵਾ ॥ ਰੰਕ[7],ਹੀਨਧਨ[8] ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਦੇਵਾ !। ਤੂਰਨ ਕੀਨੀ ਗਵਨ ਤਯਾਰੀ।ਮੈਂ ਜਾਚੋਂ ਨਿਜ ਮਯਾ ਤੁਮਾਰੀ' ॥੬੨॥ਦੋਹਰਾ॥ 'ਦਯੋਸ ਪਚੀਸ ਅਵਾਸ ਹਮ ਲਾਲੋ ! ਰਹੇ ਤੁਮਾਰ। ਬਾਸੁਰ ਬਹੁਰੋ ਪੰਚ ਜੋ ਆਵਹਿਂ ਤੋਰ ਅਗਾਰ' ॥ ੬੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਚਲੇ ਸਕਲ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਤਬ ਲਾਲੋ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਮੰਦਮੰਦ ਪਦ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ। ਪਦਵੀ[9] ਧਰਤਿ ਜੁ ਦਾਸਮੁਕੰਦਾ ॥ ੬੪ ॥ ਸਪਤ ਸਰਬਰੀ[10] ਪੰਥ[11] ਬਿਤਾਈ। ਚਲਤਯੋ ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਯਰਾਈ। ਬਾਹਰ ਬੈਸ ਗਏ ਗਤਿ ਦਾਨਾ। ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਕੇ ਕੂਪ ਸਥਾਨਾ। ॥੬੫॥ ਬਾਲੇਕੇ ਪਿਤ ਕੋ ਇਹ ਨਾਮੂ। ਆਸਨ ਪਰ ਅਸੀਨ[12] ਸੁਖਧਾਮੂ। ਅੱਗ੍ਰਜ ਬੈਸਿ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਮੈਂ ਪਾਛੈ, ਮਧ[13] ਮਯਾਨਿਧਾਨਾ[14] ॥੬੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਆਉਣਾ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਦ ਨਖ ਕਾਂਤਿ ਜੋ ਕਵਿਕਾ ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਿ ॥
ਤਰਲ ਤੁਰੰਗ ਮਨ ਦੇਯ ਮੁਖ ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਨ ॥੧॥

{ ਨਖ=ਨਹੁੰ। ਕਾਂਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।
ਕਵਿਕਾ=ਲਗਾਮ [ਸੰਸ:, ਕਵਿਕ:] }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ (ਉਸਨੂੰ) ਲਗਾਮ ਦੇ ਤੁੱਲ ਜਾਣਕੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਚੰਚਲ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੇਕੇ ਮੈਂ ਮੁਕਤ ਦਾਇਨੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ। ਮੋਰ ਪਿਤਾ ਕੋ

[1]ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ। [2]ਪਿਆਰਾ। [3]ਦੇਖਣਾ। [4]ਸੁਨੇਹਾ। [5]ਸੱਦ ਘੱਲਿਆ ਹੈ। [6]ਲਾਲੋ ਬੋਲਿਆ। [7]ਕੰਗਾਲ। [8]ਧਨ ਹੀਨ ਹਾਂ। [9]ਰਸਤੇ ਵਿਖੇ। [10]ਸੱਤ ਰਾਤਾਂ। [11]ਰਾਹ ਵਿਚ। [12]ਬੈਠੇ। [13]ਵਿਚਾਲੇ। [14]ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ। *ਪਾ:—ਤੋ।

ਹੁਤੋ ਜੁ ਕੂਪਾਤਹਿਂ ਬਿਲੋਕ ਇਕ ਨਰ ਗਾ[੧]ਨਗਰੀ। ਘਰ ਕਾਲੂ ਕੇ ਸੁਧਿ ਦਿਯ ਸਗਰੀ ॥੨॥ ਸੁਨਤੇ ਸ਼੍ਰੋਨ ਜਬ ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਵਨ ਕਿਯੋ[੨] ਤਤਕਾਲੂ। ਮਨਹੁ ਹੁਤੇ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਪਯਾਸੇ। ਜਲ ਕੋ ਸੁਨਿ ਦੌਰੇ ਤਿਹਂ ਪਾਸੇ ॥੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ[੩] ਮਨੈ[੪] ਅਰਨਵ[੫] ਮਨਹੁ[੬] ਸਮਾਨ। ਬੀਚੀ[੭] ਜਿਉਂ ਉਮਗਤਿ[੮] ਚਲੀ ਸੁਤ[੯] ਰਾਂਕੇਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਨ[੧੦] ॥੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਤਸ[੧੧] ਬਿਲੋਕ ਨ[੧੨] ਬਹੁਤੇ ਬਾਸੁਰ[੧੩]। ਬਛ[੧੪] ਬਿਛੋਭ ਨਹ[੧੫] ਛਕ[੧੬] ਆਤੁਰ[੧੭]। ਚਲੀ ਧਾਇ[੧੮], ਅਟਪਟ[੧੯] ਪਗ ਪਾਵਹਿ[੨੦]।–ਮਿਲੌਂ ਉਤਾਇਲ–ਅਸ ਮਨ ਲਯਾਵਹਿ ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕਿਯ ਗਵਨਾ।ਤਹਾਂ ਗਏ ਜਹਿਂਥੇ ਗੁਨ ਭਵਨਾ[੨੧]।ਜਨਨਿ ਜਨਕ ਆਵਤਿ ਜਬ ਹੇਰੇ। ਕਮਲਾਨਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਬਿਨ ਦੇਰੇ॥੬॥ਸਭਿਨਿ ਪਦਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਜਨਨੀ ਹਰਖ ਆਸ਼ਿਖਾ[੨੨]ਦੀਨੀ। ਗਰ ਸੋਂ ਲਾਇ ਨੀਰ ਦ੍ਰਿਗ[੨੩] ਜਾਈ।ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਮਾਤਾ ਬਿਰਮਾਈ[੨੪]॥੭॥ ਤਜਿ ਨ ਸਕਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਨਿਜ ਅੰਕਾ[੨੫]। ਜਿਉਂ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਸ ਕਿਤਿ[੨੬] ਰੰਕਾ[੨੭]।ਅਸ਼੍ਰੁਪਾਤ[੨੮] ਸੋਂ ਭੀਗੇ[੨੯] ਅੰਗਾ।ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਵਾਹਿ ਉਮੰਗਾ ॥੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂਕੋ ਦੇਖਿਕਰਿ ਪਿਤ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰਿਸਮਾਨ। ਕਟ[੩੦] ਕੁਪੀਨ, ਇਕ ਨੁਕਤ[੩੧] ਕਰ[੩੨], ਦੋ ਦੁਪਟੇ ਸੰਬਨਾਨ[੩੩] ॥ ੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਟਹਿ[੩੪]ਲਪੇਟਯੋ ਇਕ ਸੰਬਨਾਨਾ[੩੫]। ਦੂਜੋ ਤਨ ਪਰ[੩੬] ਮਯਾਨਿਧਾਨਾ[੩੭]। ਏਕ ਨੁਕਤ[੩੮] ਸਿਰ ਊਪਰ ਸੋਹੈ। ਮਿਨਤੀ ਜੁਗਲ ਗਜਨ[੩੯] ਕਾ ਜੋ ਹੈ ॥ ੧੦ ॥ ਐਸੋ ਧਯਾਨ ਧਰਤਿ ਸਿਖ ਜੇਊ। ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਵਹਿਂ ਤੇਊ। ਜਬ ਕਾਲੂ ਪਿਖਿ ਰਿਸ ਮਨ ਕੀਨੀ। ਲਾਲੂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਚੀਨੀ ॥੧੧॥ ਸਰਬ ਬਿਧਿਨਿ ਸੁ ਅਧਿਕ ਬੁਧਿਵਾਨਾ।ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਤਿਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।'ਹਮਰੀ ਤੁਮਰੀ

---

[੧]ਮਨੁੱਖ ਗਿਆ। [੨]ਚਲੇ ਆਏ। [੩]ਮਾਤਾ ਜੀ। [੪]ਮਨ ਵਿਚ। [੫]ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗੂੰ। [੬]ਮਾਨੋਂ। [੭]ਲਹਿਰ। [੮]ਉੱਛਲਦੀ। [੯]ਪੁੱਤ੍ਰ। [੧੦]ਪੁੰਨਯਾ ਦੇ ਚੰਦ ਜਹੇ (ਵੱਲ)। [੧੧]ਪੁਤ੍ਰ। [੧੨]ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। [੧੩]ਬਹੁਤੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ। [੧੪]ਰਿਦਾ। [੧੫]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਾਂਗਾਂ ਵਿਚ। [੧੬]ਪੂਰਨ ਹੈ। [੧੭]ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੈ। [੧੮]ਦੌੜਕੇ। [੧੯]ਬੇਥਵੇ(ਅ)ਅੱਗੋ ਪਿੱਛੇ। [੨੦]ਚਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [੨੧]ਗੁਰੂ ਜੀ। [੨੨]ਅਸੀਸਾਂ। [੨੩]ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ। [੨੪]ਮੋਹ ਵਿਚ ਵਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। [੨੫]ਜੱਫੀ ਤੋਂ। [੨੬]ਕਿਤੋਂ। [੨੭]ਗਰੀਬ। [੨੮]ਹੰਝੂ ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ। [੨੯]ਭਿਜੇ। [੩੦]ਲਕ। [੩੧]ਸਾਫਾ। [੩੨]ਹੱਥ ਵਿਚ। [੩੩]ਦੋ ਪੱਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦੋ ਚਾਦਰੇ। [੩੪]ਲੱਕ ਨਾਲ। [੩੫]ਚਾਦਰਾ। [੩੬]ਉੱਤੇ ਲੀਤਾ ਹੋਯਾ। [੩੭]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [੩੮]ਸਾਫਾ। [੩੯]ਦੋ ਗਜ਼ਾਂ ਦਾ।

ਏਕਹਿ ਲਾਜਾ। ਜਸ ਅਪਜਸ ਕੋ ਕਾਜ ਕੁਕਾਜਾ॥ ੧੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਬਨਾਰਸੀ ਮਾਤ ਹਮ ਪਿਤਾ ਏਕ ਸ਼ਿਵਰਾਮ। ਹਮਰਾ ਤੁਮਰਾ ਭੇਦ ਨਹਿਂ, ਹੈ ਏਕੋ ਸਭਿ ਧਾਮ ॥੧੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਾਨਹੁ ਬਚਨ ਕਹਤੌ ਅਬ ਮੇਰਾ। ਕਠਨਿ ਸੁਭਾਇ ਅਧਿਕ ਹੈ ਤੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਦੁਰਬਾਕ[1] ਬਖਾਨਹੁ ਕੋਊ। ਰੋਸ ਨਿਵਾਰਹੁ, ਹਿਰਦੇ ਜੋਊ ॥੧੪॥ ਆਨਨ ਉਚਰ ਮਧੁਰ ਬਰ ਬੈਨਾ। ਏਕ ਬਾਰ ਲੇ ਚਲੀਏ ਐਨਾ। ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤੂਸ਼ਨ ਰਹਯੋ। ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਨਹਿਂ ਬਚ ਕਛੁ ਕਹਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਲਾਲੂ ਵਿਗ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਉਬਾਚਾ[2]। 'ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਚਾਚਾ। ਅੰਤਰ ਤਨਕ ਤੋਰ ਮਮ ਬੈਸਾ[3]। ਮੈਹੌਂ ਤੁਮਰੇ ਤਾਤਹਿਂ ਜੈਸਾ[4] ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਬ ਬਿਦੇਸ ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ, ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਤਵ ਮਾਤ। ਸੁਤ ਕੋ ਬਿਰਹਿ[5] ਬਿਚਾਰਿਕੈ ਬਿਲਪਤ[6] ਬਾਸੁਰ ਰਾਤ ॥ ੧੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਾਲੂ ਤੁਮਹਿਂ ਕੁਵਾਕ ਉਚਾਰੇ। ਚੇਤ ਨ ਕਰਿ, ਚਿਤ ਦੇਹੁ ਵਿਸਾਰੇ। ਨਿਜ ਜਨਨੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖ ਦਯਾ ਕਰਿ। ਗਵਨਹੁ[7] ਨਹਿਂ ਬਿਦੇਸ਼[8], ਰਹੁ ਨਿਜ ਘਰ॥ ੧੮ ॥ ਮਨ ਸਨੇਹ[9] ਮਹਿਂ ਮਗਨ ਰਹੈ ਨਿਤ।–ਗਯੋ ਬਿਦੇਸ਼ ਹੁਤੋ ਮੁਝ ਇਕ ਸੁਤ[10]–। ਯਾਂਤੇ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਪ[11] ਕਲਾਪਾ[12]*। ਸੁਤ ਬਿਰਹਾ ਤੇ ਤਨ ਪਰ ਤਾਪਾ[13] ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸੂਤ ਸਦਨਹਿ ਤੇ ਧਾਈ[14]। ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਨ ਹਿਤ[15] ਦੁਤਿ[16] ਆਈ। ਵਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਹੌਂ ਪਿਤ ਸਮ ਜਾਨੋਂ[17]। ਸਨਮੁਖ ਨਹਿਂ ਕੌਬਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨੋਂ ॥ ੨੦ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਚਲਿਯੇ ਅਬੈ, ਰਹੋ, ਨ ਜਾਉ ਬਿਦੇਸ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਖ ਦੀਜਿਯੇ ਦੂਰ ਕਰਹੁ ਇਹ ਬੇਸ[18] ॥ ੨੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗਯਾਨ ਸਾਨ[19] ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ। ਆਨਨ[20] ਭਨੈ ਅਨਿਕ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। 'ਇਕ ਨਿਕੇਤ ਰੋਕਯੋ[21] ਕਰਿ ਦਾਵਾ। ਜਿਹਤੇ ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਤਿ ਚਲਾਵਾ ॥੨੨॥ ਕੂਰ ਨਿਕੇਤ ਔਰ ਸਭਿ ਜਾਨੇ। ਤਿਹ ਨਿਕੇਤ ਸੋਂ ਜਬ ਮਨ ਮਾਨੇ।

---

[1]ਮਾੜਾ ਵਾਕ। [2]ਕਿਹਾ। [3]ਫਰਕ ਤੇਰੇ (ਪਿਤਾ ਦੀ ਤੇ) ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਥੋੜਾ ਹੈ। [4]ਪਿਤਾ ਵਰਗਾ। [5]ਵਿਛੋੜਾ। [6]ਵਿਲਕਦੀ ਹੈ। [7]ਜਾਵੋ ਨਾ। [8]ਪਰਦੇਸ਼। [9]ਮੋਹ। [10]ਪੁੱਤ੍ਰ। [11]ਵਿਰਲਾਪ। [12]ਬੜਾ। [13]ਸਰੀਰ ਪੀੜਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [14]ਘਰੋਂ ਭੱਜੀ ਆਈ ਹੈ। [15]ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ। [16]ਛੇਤੀ। [17](ਭਾਵ) ਵਡੇ ਭਰਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਪਿਤਾ ਬਨੀਕ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। [18]ਇਹ ਭੇਸ ਤਜ ਦਿਓ। [19]ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ। [20]ਮੁਖੋਂ। [21]ਮੱਲਿਆ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਯਾਂਤੇ ਕਰਤ ਰਹਤ ਬਿਰਲਾਪਾ।

ਬਿਨਸ ਜਾਇ ਇਹ ਕੂਰ ਪਸਾਰਾ। ਫਸਹਿ ਬਾਦ ਨਰ ਜਗ ਜੰਜਾਰਾ॥ ੨੩॥ ਬੈਸ ਬਿਹਾਵਹਿ ਵਿਸਰੇ[1] ਸਾਰੀ।ਗਮਨਹਿਂ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਰ ਝਾਰੀ[2]। ਝੂਰ ਬਿਸੂਰਹਿਂ ਆਗੇ ਜਾਈ।–ਫਸੇ ਕੂਰ ਮਹਿਂ ਬੈਸ ਬਿਹਾਈ–'॥ ੨੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਲਾਲੂ ਭਾਖੈ 'ਤਾਤ ਸੁਨਿ! ਆਈ ਹੈ ਤੁਝ ਮਾਤ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਦਰਸ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖਾ ਅਧਿਕਾਤ[3]॥੨੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਹੌਂ ਚਾਚਾ, ਕਾਲੂ ਪਿਤ ਤੁਮਰਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਤਿ ਪਰਵਾਰਹਿ ਸਗਰਾ। ਚਲਹੁ ਕੁਟੰਬ ਵਿਖੈ ਨਿਜ ਰਹਿਯੈ। ਆਨ[4] ਜਾਨਿ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਕਹਿਯੈ॥੨੬॥ ਬਾਂਧਵ ਮਹਿਂ ਪੱਤਿ[5] ਹ੍ਵੈ ਅਧਿਕਾਈ। ਲਖਿਹੈਂ ਲਾਇਕ ਕੌ ਸਭਿ ਭਾਈ। ਭੇਖ ਫਕੀਰੀ ਜੌ ਤੁਮ ਕੀਨੋ। ਸਭਿਹਿ ਸ਼ਰੀਕਨ ਇਉਂ ਮਨ ਚੀਨੋ[6]॥ ੨੭॥–ਭਯੋ ਨਿਲਾਯਕ, ਆਯ ਨ ਕਾਜਾ[7]। ਤਨ ਮੈਂ ਭੇਖ ਫਕੀਰੀ ਸਾਜਾ[8]–। ਚਲਹੁ ਬਸਹੁ ਨਿਜ ਬਾਂਧਵ ਮਾਂਹੀ[9]। ਮਾਨਹੁ ਬਚ ਮਮ, ਫੇਰਹੁ ਨਾਂਹੀ'॥ ੨੭॥* ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਨਨ ਭਨੈ 'ਹੈ ਬਹੁ ਮਮ ਪਰਵਾਰ। ਬਸੌਂ

[1](ਸਾਈਂ ਤੋਂ) ਵਿਸਰਿਆਂ। [2]ਹੱਥ ਝਾੜਕੇ। [3]ਬਹੁਤ। [4]ਹੋਰਥੇ। [5]ਇੱਜ਼ਤ। [6]ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। [7]ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਆਇਆ। [8]ਬਣਾਇਆ ਹੈ। [9]ਆਪਣੇ ਸਾਕਾਂ ਵਿਚ।

*ਲਿਖਤ ਦੇ ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਹੋਰ ਪਾਠ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਛਾਪੇ ਦੇ ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਏਥੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆਂ ਪਰਵਾਰ ਉਸ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਅੰਕ ੨੮ ਤੋਂ ਅੰਕ ੩੨ ਤਕ ਗਿਣਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਪ ਅੰਕ ੨੮ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਤਾਂ ੨੯ ਤੋਂ ੩੨ ਤਕ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਟੀਕਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੂਲ ਤੇ ਟੀਕਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਪਾਯਾ ਹੈ।

> ਖਿਮਾ ਹਮਾਰੀ ਮਾਤਾ ਕਹੀਐ ਸੰਤੋਖ ਹਮਾਰਾ ਪਿਤਾ॥ ਸਤ ਹਮਾਰਾ ਚਾਚਾ ਕਹੀਐ ਜਿਸ ਸੰਗ ਮਨੂਆ ਜਿਤਾ॥ ੧॥ ਸੁਣ ਲਾਲੂ ਗੁਣ ਐਸਾ॥ ਸਗਲ ਲੋਕ ਬੰਧਨ ਕੈ ਬਾਂਧੇ ਸੋ ਗੁਣ ਕਹੀਐ ਕੈਸਾ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਭਾਉ ਭਾਈ ਸੰਗ ਹਮਾਰੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਤ ਸੋ ਸਾਚਾ॥ ਧੀ ਹਮਾਰੇ ਧੀਰਜ ਬਣੀਐ ਐਸੇ ਸੰਗ ਹਮ ਰਾਚਾ॥ ੨॥ ਸਾਂਤ ਹਮਾਰੇ ਸੰਗ ਸਹੇਲੀ ਮਤਿ ਹਮਾਰੇ ਦੇਲੀ॥ ਏਹ ਕੁਟੰਬ ਹਮਾਰਾ ਕਹੀਐ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸੰਗ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਉਸੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਰੈਨ ਦਿਨ ਤਿਨਹਿ ਮਹਿਂ ਪਤਿ ਜਹਿਂ ਪਰਮ ਅਪਾਰ॥੨੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਤਾ ਬਰ, ਸੁਮਤਿ ਸੁ ਮਾਤਾ। ਧਾਇ[1] ਦੁਲਾਰਹਿ ਕਰਿ ਹਿਤ ਸ਼ਾਂਤਾ[2]। ਭਯੋ ਸੰਤੋਖ ਭਲੋ ਸੋ ਦਾਯਾ[3]। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਲੇ ਅੰਕ[4] ਖਿਲਾਯਾ॥ ੩੦ ॥ ਖਿਮਾ ਭਗਨਿ, ਬੈਰਾਗ ਸੁਭਾਈ।ਸਤਿ ਚਾਚਾ ਹਿਰਦੈ*ਹਿਤ ਲਾਈ।ਗ੍ਯਾਨ ਸਪੂਤ ਉਪਜ ਸੁਖਪਾਯਾ। ਸਭਿ ਬਾਧਵ ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਵਧਾਯਾ ॥ ੩੧ ॥ ਤਿਹਂ ਕੋ ਸੁਤ ਬਿਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਜਿਨ ਦਾਰਿਦ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਇਹ ਪਰਵਾਰ ਸਰਸ[5] ਸੁਖਰਾਸੂ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਹੌਂ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੂ ॥ ੩੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਕੁਟੰਬ ਕੌ ਛੋਡਿ ਜੋ ਅਨਤ ਬਸਹਿਂ ਅਨਜਾਨ। ਪਤਿ ਸਦੀਵ ਆਗੈ ਇਹਾਂ ਜਿਸਤੇ ਹੋਇ ਨ ਹਾਨ[6]॥੩੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੈ ਬਦਿਕਰਿ†। ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਰਹੇ ਪੁਨਿ ਜਗ ਗੁਰ।ਲਾਲੂ ਤਬ ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਹਮ ਅਵਾਸ ਤੇ ਨਾਨਕ ਰਹ੍ਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਲੇਯ ਚਲਹੁ ਢਿਗ ਰਾਇ[7]। ਜੋ ਦੇਵਹਿ ਇਹ ਕੋ ਸਮਝਾਇ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਪੁਨਿ ਬੈਨਾ।'ਰਾਇ ਨਿਕਟ ਚਲੀਅਹਿ ਸੁਖਦੈਨਾ'! ॥੩੫॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਇ ਨਾਮ ਕੋ ਦ੍ਯਾਲਾ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਸੰਗ ਤਤ-ਕਾਲਾ।ਮਾਨਵ ਔਰ ਬਹੁਤ ਭੇ ਸਾਥੂ।ਮਿਲਤਿ ਨਿਵਾਵਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਮਾਥੂ[8] ॥ ੩੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਲਿਵ ਮਨ[9] ਦਰਸ ਪਿਆਸ। ਰਿਦੈ ਉਡੀਕ ਸਦੀਵ ਹੀ–ਕਬਿ ਆਵਹਿਂ ਮਮ ਪਾਸ–॥ ੩੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥

---

[1]ਦਾਈ। [2]ਸ਼ਾਂਤੀ। [3]ਖਿਡਾਵਾ। [4]ਗੋਦੀ ਵਿਚ। [5]ਵਧੀਕ। [6]ਪਤ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। [7]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ। [8]ਮੱਥਾ। [9]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ (ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ। *ਪਾ:–ਹੇਰੇ। †ਪਾ:–ਬਚ ਕਰ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਖੇਲੀ ॥ ੩ ॥ ਏਕੰਕਾਰ ਹਮਾਰਾ ਖਾਵੰਦ ਜਿਨ ਹਮ ਬਣਤ ਬਣਾਏ ।
ਉਸ ਕੋ ਤਿਆਗ ਅਵਰ ਕੋ ਲਾਗੇ ਨਾਨਕ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥

ਜੇ ਕਦੇ ਅਸਾਂ ਇਸ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕੁਛ ਮਿਲਦਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਸਲੀ ਲੱਭਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ:– ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਪਿਤਾ ਸੰਤੋਖੁ ॥ ਸਤੁ ਭਾਈ ਕਰਿ ਏਹੁ ਵਿਸੇਖੁ ॥ ੧ ॥ ਕਹਣਾ ਹੈ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਤਉ ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਰਮ ਸੁਰਤਿ ਦੁਇ ਸਸੁਰ ਭਏ ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਮਣਿ ਕਰਿ ਮਨ ਲਏ ॥ ੨ ॥ ਸਾਹਾ ਸੰਜੋਗੁ ਵੀਆਹੁ ਵਿਜੋਗੁ ॥ ਸਚੁ ਸੰਤਤਿ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋਗੁ ॥ ੩ ॥

ਇਕ ਨਰ ਦੌਰ ਕਹੀ ਸੁਧਿ ਤਾਂਕੋ। 'ਆਵਤਿ ਨਾਨਕ ਚਾਹਤਿ ਜਾਂਕੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਬਿਸਾਲ ਹੁਲਾਸੇ[1]। ਮਨਹੁ ਮਿਲਜੋ ਜਲ ਬਿਕੁਲ[2] ਪਿਆਸੇ[3] ॥੩੭॥ ਆਵਤਿ ਦੇਖਿ ਦੂਰ[4] ਰਵਿ-ਦਯਾਲਾ। ਬਦਨ ਕਮਲ ਸਾ ਖਿਰਾ[5] ਬਿਸਾਲਾ। ਚੰਦ੍ਰਬਦਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਚਖ ਚਕੋਰ[6] ਭਾ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੯ ॥ ਬਿਨ ਬਲ ਬਪੁਖ[7], ਬਿਰਧ, ਵਡ ਬੈਸਾ। ਹੁਤੋ ਮੰਚ[8] ਪਰ ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੈਸਾ। ਉਠਨ ਲਗਜੋ ਪਗ ਧਰਨੀ ਧਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਇ ਨਿਵਾਰਨ[9] ਕਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗਿ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ, ਨੈਨ ਅਨੰਦ ਕੋ ਨੀਰ। ਮਾਨਹੁ ਗਜਾਨ ਸਨੇਹ ਦੋ* ਧਰਿ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸਰੀਰ ॥੪੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਭਯੋ ਨਿਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਅਸਗਾਹੂ। ਪੈਰਨ[10] ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਾਹੂ[11]। ਲੋਚਨ ਤੇ ਮੋਚਤਿ[12] ਜਲਧਾਰਾ। ਪੁਲਕਤਿ[13] ਦੇਹਿ ਨ ਬੋਲ ਉਚਾਰਾ ॥੪੨॥ ਕਿਤਕ ਬਾਰ ਭਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਅੰਕਾ[14]। ਬਹੁਰੋ ਛੋਰੇ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[15]। ਪਗ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਧੁਗ ਕਰ ਰਾਖੇ। ਔਗੁਨ ਜਾਨ ਬਦਨ ਬਚ ਭਾਖੇ[16] ॥੪੩॥ 'ਕਹਿਰ ਕਰਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੋਹੀ। ਜੀਵਤਿ ਮਿਰਤਕ† ਕੀਨੋ ਮੋਹੀ। ਬੰਦਨ ਪੂਜਨ ਤੁਮਹਿਂ ਬੁਲਾਯੋ। ਮਮ ਮਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਲਲਚਾਯੋ ॥੪੪॥ ਪਗ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮੁਝ ਦੁਖ ਦੀਨੋ। ਵਡ ਬਿਪਰੀਤਿ ਬਾਤ ਇਹ ਕੀਨੋ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਔਗੁਨ ਏਹ ਉਤਾਰੋਂ। ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋਂ' ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿਂ 'ਵਡੇ ਤੁਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਹੁਰ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਭ੍ਰਿਤਨ[17] ਸਮ ਜਾਨਹੁ ਹਮੈ ਬੰਦਨ ਹੀ ਬਨਿਆਇ' ॥ ੪੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਭਗਤਨ ਕੋ ਨਿਜ ਤੇ ਅਧਿਕਾਈ[18]। ਦੇਤਿ ਦਾਸ ਕੋ ਵਡ ਵਡਿਆਈ। ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਜਗ ਨਈ ਨ ਰੀਤੀ। ਅਹੈ ਸਨਾਤਨ ਸਭਿ ਜੁਗ ਕੀਤੀ ॥੪੭॥ ਪਾਂਡਵ ਹੁਤੋ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਰਾਊ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਿਯੋ ਬਸਿ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਾਊ। ਆਇਸ[19] ਮਾਨ ਕਰਹਿਂ ਪਦ ਬੰਦਨ। ਰਹਹਿਂ ਦਾਸ ਜਿਉਂ ਦੇਖ

---

[1]ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। [2]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਏ। [3]ਤਿਹਾਏ ਨੂੰ। [4]ਦੂਰੋਂ। [5]ਖਿੜਿਆ। [6]ਨੇਤਰੀਂ ਰੂਪੀ ਚਕੋਰਾਂ ਨੂੰ। [7]ਨਿਰਬਲ ਸਰੀਰ। [8]ਪਲੰਘ। [9]ਰੋਕਿਆ। [10]ਤਰਕੇ। [11]ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ। [12]ਕੇਰਦਾ ਹੈ। [13]ਰੋਮ ਖੜੇ। [14]ਜੱਫੀ ਵਿਚ। [15]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [16]ਰਾਇ ਨੇ ਕਹੇ। [17]ਦਾਸਾਂ। [18]ਉੱਚਾ ਪਨ। [19]ਆਗਜਾ।

*'ਗਜਾਨ ਮੂਰਤੀ' ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਸਨੇਹ='ਪ੍ਰੇਮ ਸ੍ਰੂਪ' ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ। †ਪਾঃ—ਮ੍ਰਿਤਕਿਨ।

ਨਿਕੰਦਨ ॥੪੮॥ ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਭਗਤਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਹਿਰਦੈ ਬਿਰਦ ਮੁਰਾਰਾ॥ ਬਸੀ ਬਿਸ੍ਵ ਜਿਸ ਬਿਸ਼ਨ ਬਿਆਪੂ[1] *। ਸੋ ਬਸ ਤਿਨਕੇ[2] ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪੂ ॥ ੪੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਨੈ[3] ਬਖਾਨੈਤਿ[4] ਦੀਨ ਮਨ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਰਾਉ[5]।'ਜਗਤਜੋਨਿ,ਜਲਜਾਨਨੇ,ਜਲਜੰਘ੍ਰੀ ਜਜਵਾਉ[6]॥੫੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੂੰ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਿਰਪਾਲ ਸਨਾ-ਤਨ[7]। ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪਾ। ਸ਼ਾਹਿਨਸ਼ਾਹ ਭੂਪ ਕੋ ਭੂਪਾ[8] ॥ ੫੧ ॥ ਕਰੁਨਾਕਰਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਮੁਝ ਸ੍ਵਾਮੀ !। ਦੀਨਬੰਧੁ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੇ ਕਰਿ ਛੁਟਕਾਰਾ॥ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ'॥੫੨॥ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬਿਨੈ ਦੀਨ ਹੁਇ ਕਰਿਈ॥ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਰਾਇ ਮੋਹ ਤਮ[9]ਟਰਿਈ॥ ਦੇਖ ਦੀਨਤਾ ਅਧਿਕ ਦਯਾਲਾ। ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ[10] ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ ॥੫੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥'ਬਖਸ਼ੇ ਪ੍ਰਥਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਤੁਮ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਿਦੇ ਅਡੋਲ। ਆਪ ਰਹਹੁ-ਗੇ ਸੰਗ ਮੁਝ, ਪਾਵਹੁ ਅਨਦ ਅਮੋਲ'॥੫੪॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਪੁਨਿ ਬੋਲਯੋ† ਰਾਊ। 'ਜਬ ਮਾਨਹੁ ਗੇ ਮੈਂ ਜੁ ਅਲਾਊਂ[11]। ਤਬ ਜਾਨੋਂਗੋ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ। ਯੋਂ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਆਇ, ਨਰਹਰੀ[12] !॥੫੫॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਅਨੰਦ ਕੰਦ ਜੋ। ਜਜਿ ਕਰਿ‡[13]ਬੰਦੋਂ[14] ਹਾਥ ਬੰਦ[15]ਜੋ। ਤਬ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਚਿਤ, ਤਰਨ ਤਰੰਨਾ[16]!। ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਿਨ ਮਨ§ ਨਹੀਂ ਅਮੰਨਾ[17]॥੫੬॥ਹੁਇ ਜਾਊਂ ਮੈਂ ਤਬਹਿ ਨਿਹਾਲੂ[18]। ਛੂਟਹਿ ਜਗਤ ਜੋਨਿ ਜਮ ਜਾਲੂ। ਬਿਨੈ ਮਾਨਿਯੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਪਰਨਾ ਚਰਨਹਿੰ ਸ਼ਰਨ[19] ਬਿਸਾਲਾ' ॥੫੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਅਵਿਲੋਕ ਗੁਰ ਕਹਤਿ 'ਲਾਲਸਾ ਜੋਇ। ਬਚਨ

---

[1]ਵਸ ਹੈ ਜਗਤ ਜਿਸ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ। [2]ਭਾਵ ਭਗਤਾਂ ਦੇ। [3]ਬੇਨਤੀ। [4]ਆਖਦਾ ਹੈ। [5]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ। [6]ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ, ਕਵਲ ਮੁਖ ਹੋ, (ਮੈਥੋਂ ਅਪਣੇ) ਜਲਜ ਅੰਘ੍ਰੀ=ਚਰਨ ਕਮਲ, ਪੁਜਵਾਓ। [7]ਅਨਾਦੀ। [8]ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ। [9]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ। [10]ਪ੍ਰਸੰਨ(ਅ)ਪੰਘਰੇ। [11]ਆਖਾਂ। [12]ਭਾਵ ਹੇ ਰੱਬ ਜੀ। [13]ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ। [14]ਮੱਥਾ ਟੇਕਾਂ। [15]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [16]ਹੇ ਤਾਰਨ ਹਾਰ ਜਹਾਜ ਰੂਪ (ਅ) ਹੇ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਸੂਰਜ। [17]ਮਨ ਨਹੀਂ ਪਤੀਜਦਾ। [18]ਤਦੋਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਸਾਂ (ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚਰਨੀਂ ਹੱਥ ਲੁਆ ਲਓ)। [19]ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ।

*ਪਾঃ—ਬਿਸ੍ਵ ਬਿਵਸ ਜਿਸ ਬਿਸ਼ਨ ਬਿਆਪੂ—ਵਾ—ਬਸਬ ਬਿਸ੍ਵ......।

†ਪਾঃ—ਪੁਲਕਯੋ। ‡ਪਾঃ—ਜੁਗ ਕਰ। §ਪਾঃ—ਮਮ।

ਬਹੋਰ੍ਯੋ[੧] ਜਾਤਿ ਨਹਿਂ, ਕਰੀਯੇ ਤਸ ਬਿਧਿ[੨] ਸੋਇ[੩]' ॥ ੫੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥
ਘਟਿਕਾ ਚਤੁਰ[੪] ਸਰਬ ਪਰਵਾਰਾ[੫]। ਕਹ੍ਯੋ ਰਾਇ, ਪੁਨ ਗਏ ਅਗਾਰਾ[੬]।
ਉਰ ਕਰਿ ਹਰਖ ਬੁਲਾਰ ਬਿਚਾਰਾ।–ਪੂਰਬ ਪਾਕ ਕਰਾਉਂ[੭] ਅਹਾਰਾ–॥੫੯॥
ਦਾਸ ਪਠ੍ਯੋ[੮], ਦਿਜ ਦੂਤ ਬੁਲਾਯੋ। ਹੋਇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਮਿਲ੍ਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਖੁਦਾਇ। ਕਰਹੁ ਰਸੋਈ ਦਿਜ ਅਬ ਨ੍ਹਾਇ
॥੬੦॥ ਮਮ ਹਦੂਰ ਸ਼ੁਭ ਪਰਮ ਅਹਾਰਾ। ਅਚਵਾਵਹੁ, ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਅਵਾ-
ਰਾ[੯]। ਸੁਚ ਸੋਂ ਲੇ ਜਲ ਕੁੰਭ[੧੦] ਨਵੀਨਾ। ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਪਾਕ[੧੧], ਪਰ-
ਬੀਨਾ[੧੨]' ॥ ੬੧ ॥ ਬਿੰਜਨ[੧੩], ਮਧੁਰ ਰੁਚਿਰ ਕਰਿਵਾਏ। ਮੇਵੇ ਪਾਇਸੁ[੧੪]
ਮਾਂਹਿ ਮਿਲਾਏ। ਸੂਖਮ[੧੫] ਚਾਵਰ[੧੬] ਘ੍ਰਿਤ[੧੭] ਭੁੰਵਾਏ[੧੮]। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਸਲ-
ਵਨ[੧੯] ਬਨਾਏ॥੬੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਆਪ ਉਠ੍ਯੋ ਲੇ ਆਬ[੨੦] ਕੋ ਪਾਦ ਪਖਾਲਨ[੨੧]
ਹੇਤ। ਬੈਸੇ ਬਰ ਪਰਯੰਕ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਿਕੇਤ॥੬੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਵਨੀ[੨੨]
ਆਸਨ ਹੀਨ ਅਸੀਨਾ[੨੩]। ਅਤਿ ਸਤਿਕਾਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਹਿਂ ਲੀਨਾ। ਗਹੇ ਚਰਨ
ਕਰ[੨੪] ਨੀਰ ਪਖਾਰੇ[੨੫]। ਚਰਨੋਦਿਕ[੨੬] ਲੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰੇ ॥ ੬੪॥ ਪਾਇ
ਬਦਨ ਮਹਿਂ, ਨੈਨ ਸਲੋਸੇ[੨੭]। ਪੁਨ ਪਟ[੨੮] ਸੋਂ ਪਦ[੨੯] ਪੋਂਛਿ[੩੦] ਪਲੋਸੇ[੩੧]।
ਧਰਿ ਮਾਥੇ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਮਗੀਨਾ। ਬਿਹਬਲ ਬੱਕ੍ਰਤ[੩੨] ਬੋਲ ਅਵੈ ਨਾ[੩੩]
॥ ੬੫ ॥ ਭਾ ਅਨੰਦ ਉਰ ਬਰਨ ਨ ਜਾਈ। ਕੋ ਕਵਿ ਪ੍ਰੇਮ ਗਾਥ
ਜੋ ਗਾਈ ?। ਪ੍ਰੇਮ ਸ੍ਵਾਦ ਗੂੰਗੇ ਮਿਠਿਆਈ। ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਇ, ਰਹਤਿ
ਅਰਗਾਈ[੩੪] ॥ ੬੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਾਨ[੩੫] ਪਰਸ[੩੬] ਪਦ ਪੰਕਜੇ, ਪਾਕਹਿ
ਸੁਧਿ ਮੰਗਵਾਇ[੩੭]। ਪਾਕਸਾਲ[੩੮] ਮਹਿਂ ਲੇਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਿਤਿ ਅਧਿਕਾਇ
॥੬੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਨਿਜ ਹਦੂਰ[੩੯] ਬੈਸਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[੪੦]। ਦਿਜ ਸੋਂ ਬਚਨ ਭਨੇ

[੧]ਮੋੜਿਆ। [੨]ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੩]ਓਹੋ ਗਲ। [੪]ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ। [੫]ਪਰਵਾਰ, (ਓਥੇ ਰਿਹਾ)। [੬]ਗਏ ਘਰ (ਆਪਣੇ)। [੭]ਪਕਵਾਵਾਂ ਭੋਜਨ (ਅ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅਹਾਰ। [੮]ਭੇਜਿਆ। [੯]ਡੇਰ। [੧੦]ਘੜਾ। [੧੧]ਰਸੋਈ। [੧੨]ਹੇ ਸਿਆਣੇ। [੧੩]ਭੋਜਨ। [੧੪]ਖੀਰ। [੧੫]ਬਰੀਕ। [੧੬]ਚਾਵਲ। [੧੭]ਘਿਉ ਵਿਚ। [੧੮]ਤੜਕੇ। [੧੯]ਸਲੂਣੇ। [੨੦]ਜਲ। [੨੧]ਚਰਨ ਧੋਣ। [੨੨]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ। [੨੩]ਬੈਠਕੇ (ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ)। [੨੪]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। [੨੫]ਧੋਤੇ। [੨੬]ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ। [੨੭]ਛਿੜਕਿਆ (ਅ) ਨੈਣ ਗਿੱਲੇ ਕੀਤੇ (ਸਲ=ਪਾਣੀ, ਓਸਣਾ=ਵਸਾਉਣਾ)। [੨੮]ਕਪੜੇ। [੨੯]ਚਰਣ। [੩੦]ਪੂੰਝਕੇ। [੩੧](ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ) ਮਲੇ। [੩੨]ਮੂੰਹੋਂ, [ਸੰਸ:, ਵਕ੍ਤ੍ਰ]। [੩੩]ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ। [੩੪]ਚੁੱਪ। [੩੫]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। [੩੬]ਛੋਹਕੇ। [੩੭]ਭੋਜਨ ਦੀ ਖਬਰ ਮੰਗਾਈ। [੩੮]ਰਸੋਈ। [੩੯]ਸਾਹਮਣੇ। [੪੦]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

ਤਿਹ ਕਾਲਾ। 'ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰਹਿ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਪਾਤਰ[1] ਧਰਿ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ[2] ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥ ੬੮॥ ਪੂਰਬ ਮਧੁਰ[3] ਪਰੋਸਿ[4] ਅਹਾਰੂ। ਪੀਛੇ ਤੇ ਤੁਰਸ਼[5], ਲਵਨਾਰੂ[6]। ਰੁਚਿ[7] ਸੋਂ ਅਸਨ ਅਚਹਿੰਗੇ[8] ਜਬਹੀ। ਜਨਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹ੍ਵੈ ਮਮ ਤਬਹੀ'॥ ੬੯॥ ਸੁਨੇ ਰਾਇ ਕੇ ਬੈਨ ਉਦਾਰਾ[9]। ਸੁਖ-ਸਾਗਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। ਭੋਜਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਦੀਨਿ ਬਤਾਈ। ਜਿਹ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਪਦਵੀ ਨਰ ਪਾਈ[10] ॥੭੦॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥

*ਮਿਠਾ ਮਰਮ ਸਲੂਣਾ ਸੰਜਮ ਖਟਾ ਖਰਾ ਧਿਆਨ ॥ ਐਸਾ ਭੋਜਨ ਜੋ ਜਨ ਅਚਵੈ ਸੋ ਮਾਨਸ ਪਰਧਾਨ ॥ ੧ ॥ ਰਾਇ ਜੀ ਭੋਜਨ ਐਸਾ ਕਰੀਐ ॥ ਔਰ ਸਕਲ ਪਰਹਰੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੇਵਾ ਮਗਨ ਲਗਾ ਸਚੁ ਸੇਤੀ ਜਿਸ ਖਾਧੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਰਖ ਫਲਿਆ ਸਨਿ ਡਾਲੀ ਸੋ ਫਲ ਚੁਗ ਚੁਗ ਖਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਰਸ ਨਾਮ ਧਨੀ ਕਾ ਸੋ ਪੀਵੈ ਜਿਸੁ ਦੇਵੈ ॥ ਸਫਲ ਦਰਸ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਜਾਂਕੇ ਹਿਦੇ ਸਮੇਵੈ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਖਰਾ ਸੁਆਦੀ ਏਕੰਕਾਰ ਰਸੁ ਲੀਆ ॥ ਅਵਰ ਸੁਆਦ ਸਭ ਫੀਕੇ ਲਾਗੇ ਜਬ ਸਚੁ ਨਾਮ ਮੁਖ ਦੀਆ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਰਾਇ ਕਹਿ 'ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਆਪ। ਜਿਸ ਪਰ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਦੇਹੁ ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ'॥੭੧॥ਚੌਪਈ॥ ਪੂਰਬ ਮਧੁਰ ਪਰੋਸਯੋ ਦਿਜ ਕਰ[11]। ਲਵਨ ਸਹਿਤ ਪੁਨਿ ਤੁਰਸ਼ ਸਾਦ ਬਰ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕੌਰ[12] ਬਦਨ ਮਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ। ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਰਾਇ ਅਨੰਦ ਨ ਮਾਵਹਿ† ॥ ੭੨ ॥ ਬਦਨ ਚੰਦ ਕੀ ਦਿਸ਼[13] ਹ੍ਵੈ ਕੋਕਾ[14]। ਲੋਚਨ ਲਾਇ ਬਿਲੋਕ ਅਸ਼ੋਕਾ[15]।ਉਠੇ ਅਚਵ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ ਅਹਾਰਾ। ਰਾਇ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੭੩ ॥ 'ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨ ਹਮਾਰਾ। ਮਨ ਜਾਨਯੋ ਅਬ ਭਾ[16] ਨਿਸਤਾਰਾ'। ਬੈਸੇ ਬਹੁਰ ਆਨ ਪਰਯੰਕਾ। ਸੋਹਤਿ ਬਦਨ[17]

[1]ਭਾਂਡੇ। [2]ਅਨੇਕ। [3]ਮਿੱਠੇ। [4]ਪਰੋਸਕੇ। [5]ਖੱਟੇ। [6]ਸਲੂਣੇ। [7]ਸੁਆਦ ਨਾਲ। [8]ਛਕਣਗੇ। [9]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [10]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। [11]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੇ ਹੱਥੀਂ। [12]ਬੁਰਕੀ, ਗ੍ਰਾਹੀ। [13]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੰਦ ਮੁਖ ਵਲ। [14]ਚਕੋਰ ਹੋਕੇ। [15]ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਨੰਦ ਨਾਲ। [16]ਹੋ ਗਿਆ। [17]ਮੁਖ।

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ। †ਪਾਃ—ਅਨੰਦ ਮਨਾਵਹਿ।

ਅਨੰਕ* ਮਯੰਕਾ[1]॥੭੪॥ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਚਿਤ ਰਾਇਬੁਲਾਰੂ। ਮਧੁਰ ਸ੍ਰੇਯ[2] ਯੁਤ ਕੀਨ ਉਚਾਰੂ।'ਕੀਨ ਭਲੋ ਬਾਲੇ ਮਰਦਾਨੇ। ਮੋ ਪਰ ਭਾ ਉਪਕਾਰ ਮਹਾਨੇ ॥੭੫॥ਬਿਨਦਾਨੋ ਪਰਬੇ ਜਿਮ ਖੇਤੀ।ਜਲ ਬਿਨ ਸੁਸਕਤਿ ਤਪਤ ਸਮੇਤੀ। ਤਿਸਪਰ ਜਲਧਰ[3] ਬਹੁਬਰਖੰਤਾ।ਤਿਮ ਮੋਕਉ ਤੁਮ ਭੇ ਸੁਖਵੰਤਾ'†॥੭੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤਾਲੀਸਮੋਂ ਧਯਾਇ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਚਰਣ ਰਜ ਮੰਗਲ—ਤਲਵੰਡੀ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਰਜ, ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਮਨ ਰੋਗ।
ਕਰਿਕੈ ਤਾਂਹਿ ਅਨਾਮ ਹੌਂ, ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਨਿਰਸੋਗ‡ ॥ ੧ ॥

[ਚੂਰਨ=ਪੀਸੀ ਹੋਈ ਸ਼ੈ, ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਜੋ ਧੂੜੇ ਵਾਂਗੂ ਹੋਵੇ, ਹਾਜ਼ਮੇ ਦੀ ਦਵਾਈ, ਕੋਈ ਦਵਾਈ। [ਸੰਸ:, ਚੂਰ੍ਣ]
ਅਨਾਮ=ਅਰੋਗ [ਸੰਸ:, ਅਨਾਮਯ, ਅਨ+ਆਮਯ=ਰੋਗ]
ਨਿਰਸੋਗ=ਐਸੀ ਕਥਾ ਜੋ ਸੋਗ ਤੋਂ ਨਿਰਸੋਗ ਕਰੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।]

ਅਰਥ—ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਵੈਖ ਮਨ ਦੇ (ਦੋ) ਰੋਗ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰਜ (ਦੋਹਾਂ ਦੀ) ਦਵਾਈ ਹੈ। (ਇਸ ਦਵਾਈ ਨਾਲ) ਇਸ (ਮਨ) ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਹਾਰੀ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਸਨ ਅਚਵ ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ। ਬੈਸੇ ਨਿਕਟ ਬਿਰਾਜਤਿ ਰਾਊ[4]। ਤਬ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਬਿਰਹਾਤੁਰ[5] ਆਈ। ਸੁਤ ਰਾਖਨ ਕੋ ਮਨ ਲਲਚਾਈ ॥੨॥ ਘੁੰਡ ਕਰੇ ਮੁਖ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ। ਬੋਲੀ ਬਚਨ ਸੰਗ ਅਵਨੀਪਾ[6]। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਦੀਨ ਭਵੰਤੀ[7]। 'ਸੁਨਹੁ ਰਾਇ ਜੀ ਮੋਰ ਬਿਨੰਤੀ ॥ ੩ ॥ ਕਰਹੁ ਆਪ ਇਹ ਵਡ ਉਪਕਾਰਾ।ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਕਿਵ ਰਖਹੁ ਅਗਾਰਾ[8]'। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਮਾਤਾ। ਰੋਦਤਿ[9] ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਾ ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਰਾਇ ਕੋ ਗਰ[10]§ ਭਰਿ ਆਵਾ। ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਪੁਨਿ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ। 'ਕਮਲ ਬਦਨ ਗੁਨ ਸਦਨ

---

[1]ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [2]ਖੁਸ਼ੀ, ਸ਼ਰਧਾ। [3]ਬੱਦਲ। [4]ਜਿਥੇ ਬਿਰਾਜਦਾ ਹੈ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ। [5]ਵਿਛੋੜੇ ਕਰ ਦੁਖੀ। [6]ਰਾਜੇ ਨਾਲ। [7]ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [8]ਘਰ। [9]ਰੋਂਦੀ ਹੈ। [10]ਗਲਾ।

*ਪਾ:—ਅਕਲੰਕ। †ਅੰਕ ੭੫ ਤੇ ੭੬ ਦੀਆਂ ਚੌਪਈਆਂ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਦੋ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹਨ।

‡ਪਾ:—ਨਿਹਸੋਗ। ਵਾ—ਅਨਸੋਗ। §ਪਾ:—ਉਰ।

ਪੁਨੀਤਾ[1]! ਜਾਨਤਿ ਆਪ ਸਰਬ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਾ॥੫॥ਤਦਪਿ ਚਹੌਂ ਕਛੁ ਕਹਿ ਤੁਮ ਸੰਗਾ॥ਬਿਨ ਰਜਾਇ ਕਿਉਂ ਕਹੌਂ ਨਿਸੰਗਾ[2]।ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਪੁਨਿ ਚਲਿ ਆਵਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਭਰਯੋ ਦੁਖ ਹਾਵਾ ॥੬॥ ਤਬ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ। 'ਕਹਹੁ ਰਾਇ ਜੀ ਹੋਇ ਨਿਸ਼ੰਕਾ'। ਆਇਸ ਦਿਯ ਜਬ ਅਸ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਨਰੇਸ਼ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ॥ ੭ ॥ ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ ॥ 'ਨਿਜ ਖੇਤੀ ਕਰਵਾਇਯੇ ਕਾਮੇਂ ਦੇਉਂ ਰਖਾਇ। ਨਹਿਂ ਹਾਲਾ ਲੇਵੈਂ ਕਛੁ ਸਭਿਹਿ ਇਨਾਮ[3] ਕਰਾਇ। ਸਭਿਹਿ ਇਨਾਮ ਕਰਾਇ, ਸਦਨ ਨਿਜ ਰਹੁ ਦੁਖ ਕਦਨਾ! ਮਾਤਾ ਬਿਰਹਿ ਅਧੀਨ ਹੋਤਿ, ਨਹਿਂ ਪੇਖਤਿ ਬਦਨਾ[4]'। ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਸੁਭਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਖੇਤੀ ਬਿਧਿ ਕਹੀ ਸੋਰਠ ਰਾਗ ਉਠਾਇ ॥ ੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥

ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥ ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥ ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦਵੱਯਾ ਛੰਦ ॥ ਪੁਨ ਲਾਲੂ ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ ਬਚਨਾ 'ਤਲਵੰਡੀ ਹਟ ਕਰੀਏ। ਰਹੋ ਸਦਨ ਨਿਜ, ਬਨਜਹੁ ਬਨਜਾ, ਮਮ ਬਚ[5] ਉਰ ਮਹਿ ਧਰੀਏ। ਤੁਝ ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰੋਦਨ[6], ਹੇਰਹੁ ਜਨਨੀ[7] ਘਾ ਤੇ[8]'। ਸੁਨਿ ਦੂਸਰਿ ਪਦ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਾਖੇਂ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਤੇ[9]॥ ੯ ॥

ਹਾਣੁ ਹਟੁ ਕਰਿ ਆਰਜਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਵਥੁ ॥ ਸੁਰਤਿ ਸੋਚ ਕਰਿ ਭਾਂਡਸਾਲ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਤਿਸਨੋ ਰਖੁ ॥ ਵਣਜਾਰਿਆ ਸਿਉ ਵਣਜੁ ਕਰਿ ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨ ਹਸੁ ॥ ੨ ॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ ॥ ਤਬ ਲਾਲੂ ਕਹਿਵਾਇਓ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੁ ਪਾਸ। 'ਨਾਨਕ! ਜੇ ਮਨ ਫਿਰਨ ਪਰ ਘਰ ਤੇ ਭਯੋ ਉਦਾਸ। ਘਰ ਤੇ ਭਯੋ ਉਦਾਸ ਮੋਲ ਲੀਜੇ ਕਿੰਕਾਨਾ[10]। ਕਰਿਯੋ ਤਿਨ ਕੋ ਵਣਜ ਫਿਰਉ ਦੇਸ਼ਨ ਜਹਿਂ ਜਾਨਾ। ਤਵ ਜਨਨੀ ਧੀਰਜ ਧਰੈ ਸੁਤ ਆਵਹਿ ਫਿਰ ਧਾਮ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨੈਂ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਪਦ[11] ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੧੦॥

---

[1]ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ। [2]ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ। [3]ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਮਾਫੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ। [4]ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖਕੇ। [5]ਬਚਨ। [6]ਰੋਣਾ। [7]ਮਾਤਾ। [8]ਵੱਲ। [9]ਜਿਸ ਤੋਂ। [10]ਘੋੜੇ। [11]ਤੀਜੀ ਪੌੜੀ।

ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ ਸਉਦਾਗਰੀ ਸਤੁ ਘੋੜੇ ਲੈ ਚਲੁ ॥ ਖਰਚੁ ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਮਤੁ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਕਲੁ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਹਿ ਤਾ ਸੁਖਿ ਲਹਹਿ ਮਹਲੁ ॥ ੩ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹੇ ਨਿਬ੍ਰਿਤਿ[1] ਕੇ ਬਚਨ ਜੇ ਨਹਿਂ ਸਮਝਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਪਰਬ੍ਰਿੱਤਿ ਕੇ[2] ਕਮਲ ਬਦਨ[3] ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਹਿਂ[4] ॥ ੧੧ ॥ ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ॥ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਪੁਨਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ 'ਜੋ ਤੁਮ ਇਹ ਨਹਿਂ ਕਰਨਾ। ਕਰਹੁ ਚਾਕਰੀ ਭੂਪਤਿ ਕਿਹਂ ਕੀ ਹੋਵਹੁ ਚਾਕਰ ਬਰਨਾ[5]। ਮੁਝ ਬਚ ਮਾਨਿ, ਕਰਹੁ ਯਿਹ ਕਾਜਾ ਤਜਹੁ ਫਕੀਰੀ ਬੇਸਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਤੁਰਥ ਪਦ ਕੋ ਬਦਤੈਂ[6] ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੧੨ ॥

ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਮੰਨਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਕੰਮੁ ॥ ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ ਧਾਵਣੀ ਤਾਕੋ ਆਖੈ ਧੰਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਚੜੈ ਚਵਗਣ ਵੰਨੁ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

ਸੈਯਾ॥ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਇਵ, ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨਿ ਅਧੀਨ[7] ਭਏ ਜਨਨੀ ਜਨਕੈ ਸੋ[8]। –ਕੌਨ ਉਪਾਇ ਨਿਕੇਤ ਰਹੈ–ਬਿਰਹਾਤੁਰ ਹੋਇ ਵਿਚਾਰ ਉਰੈ ਸੋ[9]। ਏਕ ਤਨੂਜਐ[10] ਹੋਇ ਫਕੀਰ ਬਿਦੇਸ਼ ਗਵੈ, ਕਿਵ ਧੀਰ ਧਰੈ ਸੋ[11]। ਤਾਤ ਹੋ ਮੋਹ, ਨ ਭੇਦ ਪਛਾਨਹਿ ਜਾਨਹਿਂ[12] ਮਾਨਵ ਆਨ ਸਮੈ ਸੋ[13] ॥੧੩॥ ਰਾਇ ਕਹੈ'ਫੁਰਮਾਇਸ਼[14]ਕੀ ਨਿਜ ਆਇਸ ਦੇਵਹੁ[15] ਜੋ ਉਰ ਹੋਈ।ਮੋ[16] ਕਰ[17] ਤੇ ਤੁਮ ਸੇਵ ਬਨੈ ਸਫਲਾ ਸ਼ੁਭ ਬਾਸੁਰ ਜਾਨਹੁ ਸੋਈ। ਲੇਹੁ ਪਦਾਰਥ ਤੌ ਕਿਰਤਾਰਥ ਹੋਇ ਸੁਆਰਥ[18] ਲੋਕਨ ਦੋਈ[19]'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਤੇ ਕਹਿ ਬਾਨੀ ਬੈਰਾਗ ਕੈ ਸੰਗ ਭਿਗੋਈ[20] ॥ ੧੪ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਉਦਾਰ ਮਹਾਂ ਤਿਹਂ ਊਪਰ ਹੈ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਮੇਰੀ। ਪਾਲਤਿ ਜੋ ਜਲ ਮੈਂ ਥਲ ਮੈਂ ਸੁ ਚਲਾਚਲ[21] ਕੋ ਸਭਿ ਕਾਲ[22] ਅਦੇਰੀ[23]। ਹੈਂ ਜਿ ਪਦਾਰਥ ਨਾਹਿ ਰਹੈਂ ਥਿਰ[24], ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ ਨ ਲਾਵਹਿਂ ਦੇਰੀ। ਛੋਰਿ ਗਏ ਦਿਸ

---

[1]ਵੈਰਾਗ। [2]ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਾਰਗ ਦੇ। [3]ਗੁਰੂ ਜ. ਨੂੰ। [4]ਆਖਣ। [5]ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ, ਜਾਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨੌਕਰ। [6]ਬੋਲੇ। [7](ਮੋਹ ਦੇ) ਅਧੀਨ। [8]ਉਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ। [9]ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [10]ਪੁਤ੍ਰ। [11]ਕਿਵੇਂ ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਓਹ (ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ)। [12]ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [13]ਹੋਰਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜੇਹਾ ਉਸ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)। [14]ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਦੀ। [15]ਆਗਯਾ ਦਿਓ। [16]ਮੇਰੇ। [17]ਹੱਥੋਂ। [18]ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ, ਮੇਰਾ ਸੁਖ। [19]ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ। [20]ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ। [21]ਚੇਤਨ ਜੜ੍ਹ। [22]ਸਭ ਸਮੇਂ। [23]ਦੇਰੀ ਬਿਨਾਂ। [24]ਕਾਇਮ।

ਚਾਰ ਕੋ ਜੈਕਰ[1], ਸੰਗ ਕਿਸੈ ਨਹਿਂ ਜਾਵਤਿ ਹੇਰੀ[2] ॥ ੧੫ ॥ ਜੀਤ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਤਿ[3] ਲਈ, ਜਿਨ ਭੂਪਨ ਤੇ[4] ਨਿਜ ਸੇਵ ਕਰਾਏ। ਪੁੰਜ-ਕੀਏ[5] ਧਨ ਹੈਵਰ[6] ਗੈਵਰ[7] ਜੋਰਿ ਚਮੂੰ[8] ਚਤੁਰੰਗ[9] ਬਨਾਏ। ਜੌਨ ਸਮੈਂ ਕਰ ਕਾਹਿ ਨ ਜਾਨਤਿ[10], ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਪਗ ਨੰਗ ਸਿਧਾਏ[11]। ਜੋ ਕਛੁ ਸਾਜ ਸਮਾਜ ਹੁਤੋ ਸਭਿ ਛੋਰ ਗਏ, ਨਹਿਂ ਪਾਰ ਬਸਾਏ[12] ॥ ੧੬ ॥ ਕੂਰ ਪਸਾਰ ਰਚਯੋ ਕਰਤਾਰ ਨੈ ਤਾਨ ਕਨਾਤ ਦਈ ਇਹ ਮਾਯਾ। ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੀ ਜੁ ਬਨੀ ਜਿਨ ਮਾਨਵ ਕੋ ਨਿਜ ਗਯਾਨ[13] ਭੁਲਾਯਾ। ਪਯਾਰ ਪਦਾਰਥ, ਕੂਰ ਸੁਆਰਥ[14] ਬੀਚ ਫਸੇ ਸਭਿ ਬੈਸ[15] ਬਿਹਾਯਾ। ਆਦਿ ਸਰੂਪ ਅਨਾਦਿ ਲਖਯੋ ਨਹਿਂ, ਤੌ ਲਖਿਹੀਂ ਜਿ ਕਰੈ ਹਰਿ ਦਾਯਾ' ॥੧੭॥ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਚਾਰਤਿ ਵਾਕ'ਕਹੌਂ ਸਤਿ ਬਾਤ ਨ ਕੂਰ, ਦਯਾ-ਲਾ!। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤੁਮਰੇ ਬਿਰਹਾਤੁਰ,ਨਾ ਗਵਨੋ ਰਹਿਯੇ ਨਿਜ ਸ਼ਾਲਾ[16]। ਤੀਨ ਸੁ ਕੂਪ ਕੀ[17] ਲੇਹੁ ਕ੍ਰਿਖੀ[18] ਕਰਿ ਦੇਗਹਿਂ[19]ਦੀਨ[20] ਖੁਵਾਉ ਬਿਸਾ-ਲਾ। ਦੀਨਨ ਕੋ ਦੁਖ ਦੇਖ ਸਕੋ ਨਹਿਂ,ਯੌਂ ਕਰਿਯੇ ਘਰ ਬੈਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ !' ॥੧੮॥[21]'ਏਕਕੀ ਦੇਗ ਅਖੰਡਚਲੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੀ ਮਾਂਗਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਹੀਂ। ਆਦਿ ਨ ਅੰਤ ਬਿਅੰਤ ਲਖੋ, ਜਗ ਕੰਤ ਦਤਾਰ ਸਮਾਨ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਾਨ ਸ਼ਰੀਰ ਰਚਯੋ ਧਨ ਧਾਨ[22], ਸਦਾ ਭਜਿਯੇ ਕਰਤਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਆਨ ਕੀ ਦੇਗ ਨਹੀਂ ਜਗ ਮੈਂ ਥਿਰ ਭੂਪਤਿ ਹੋਇ ਕਿ ਸ਼ਾਹਨਿਸ਼ਾਹੀ' ॥ ੧੯॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮਹਿ ਸਮਝਿਆ ਹਿਰਦੈ ਅਸ ਬਿਧਿ ਰਾਇ। —ਰਹੈਂ ਨ ਕੈਸੇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿਂ*ਜਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ—॥੨੦॥ਕਬਿੱਤ॥ ਉਰ ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਰਾਇ ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਅਲਾਇ ਗਿਰਾ 'ਰੂਪ ਸੁਖਦਾਇ ਨਹਿਂ ਕਾਂਕੇ[23] ਕਰ ਮਾਂਹਿ ਹੈ। ਮਨ ਨ ਭੁਲਾਇ, ਅਬ ਬੈਠ ਘਰ ਜਾਇ

---

[1]ਜੋ ਜਿੱਤਕੇ। [2]ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠੀ। [3]ਛੇਤੀ। [4]ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ। [5]ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ [6]ਅਛੇ ਘੋੜੇ। [7]ਚੰਗੇ ਹਾਥੀ। [8]ਫੌਜ। [9]ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ—ਹਾਥੀ ਸਵਾਰ, ਰਥ ਸਵਾਰ, ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਪੈਦਲ। [10]ਜਿਸ (ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ) ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ। [11]ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਤੁਰ ਗਏ। [12]ਚਾਰਾ ਨਾਂ ਚਲਿਆ। [13]ਅਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਗਯਾਨ। [14]ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ। [15]ਉਮਰ। [16]ਆਪਣੇ ਘਰ। [17]ਤਿੰਨ ਖੂਹਾਂ ਦੀ। [18]ਖੇਤੀ (ਜ਼ਿਮੀਂ)। [19]ਲੰਗਰ। [20]ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ। [21]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ। [22]ਦੌਲਤ ਤੇ ਅੰਨ। [23]ਕਿਸੇ ਦੇ। *ਪਾ:—ਕਰੀਏ।

ਨਿਜ, ਚਿੰਤ ਕੋ ਬਿਲਾਇ[1] ਸੁਤ ਤੇਰੋ ਦੁਖ ਦਾਹਿ ਹੈ[2] । ਧਰਨੇ ਹੈ ਖ਼ੁਦਾਇ ਤਨ, ਇਨ ਕੀ ਰਜਾਇ ਸਕੈ ਕੌਨ ਉਲਟਾਇ, ਜਹਿਂ ਇੱਛਾ ਤਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਹੈਂ । ਦਾਨਦਾ[3] ਅਨੰਦ ਸੁਖ ਕੰਦ[4] ਜਗ ਬੰਦ ਯੋਗ[5] ਦੰਭਨ[6] ਕੋ ਮੰਦ[7], ਅਵਤਾਰ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ[8] ਹੈ' ॥੨੧॥ ਕਾਲੂ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਪਛੁਤਾਤੁ ਅਤਿ, ਜਾਨ ਨਿਜ ਤਾਤ, ਨਹਿਂ ਭੇਵ ਕੋ ਪਛਾਨ ਹੀ। ਗਵਨਯੋ ਅਵਾਸ, ਬਹੁ ਲੇਤਿ ਸੀਤ[9] ਸ੍ਵਾਸ ਤਬ, ਹੋਤਿ ਸੁਖ ਜੋਊ ਤਾਂਕੋ ਦੂਖ ਪਰਮਾਨਹੀ[10]।ਸੁਧਾਸਿੰਧੁ[11] ਤ੍ਯਾਗ, ਅਨੁਰਾਗ ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਖਾ[12] ਨੀਰ,ਸ਼ੁਧਾ ਧਾਰਿ ਲੇਤਿ ਨ ਗਯਾਨ ਗਤਿਦਾਨ ਹੀ[13]।ਲਾਲੂ ਜਾਤਿ ਸਾਥ, ਸਮਝਾਇਬੇ ਕਥਤਿ ਗਾਥ[14], 'ਧਾਰਹੁ ਸਰੀਰ ਧੀਰ[15], ਕਯੋਂ ਤੂੰ ਪੀਰ ਮਾਨਿਹੀਂ[16]'॥੨੨॥ਮਾਤਘਰ ਜਾਤਿਬਿਲਖਾਤਿ ਬਿਰਹਾਤੁਰੀਤੇ[17]'ਹੁਤੋਇਕ ਤਾਤ, ਸੋ ਬਿਦੇਸ਼ ਜਾਨਿ ਠਾਨਿਹੀ[18]। ਰਾਇ ਸਮਝਾਯੋ, ਨਹਿਂ ਵਾਕ ਮਨ ਭਾਯੋ ਕੋਊ, ਉਦਾਸੀਨ ਭਯੋ, ਨ ਅਵਾਸ ਹਿਤ[19] ਜਾਨਿ ਹੀ' । ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ ਰਹੇ ਰਾਇ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਨਿਸਿ, ਭੋਰ ਜਬ ਭਈ ਜਾਇ ਬੈਸੇ ਉਦਿਆਨ ਹੀ। ਬਾਸੁਰ ਗੁਜਾਰਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਅਗਾਰ ਆਏ, ਮੋਖਕੇ ਉਦਾਰ[20], ਕਰਤਾਰ ਗੁਨਖਾਨ ਹੀ॥੨੩॥ ਮਾਤ ਹਰਖਾਇ ਉਰ, ਆਨਦ ਨ ਮਾਇ, ਸੁਤ ਨੇਹ ਅਧਿਕਾਇ,ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਮਝਾਵਈ। 'ਤਾਤ ! ਕੋਊ ਕਾਜ ਨਹਿਂ, ਰਹੋ ਘਰ ਮਾਂਹਿ ਬੈਸੇ, ਕੋਊ ਨ ਕਹੈ ਹ ਕਛੁ, ਕਰੋ ਮਨ ਭਾਵਈ। ਆਂਖ ਤੈ ਨ ਹੋਵੋ ਦੂਰ, ਰਹਿਯੋ ਹਦੂਰ[21] ਸੁਤ ! ਫਿਕਰ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ[22] ਨ ਤੁਮ ਤਕ ਆਵਈ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼[23] ਕੋ ਪਾਵੋ, ਉਰ ਇੱਛਾ ਸੋਊ ਖਾਵੋ, ਬੈਸੇ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੋ, ਤੁਮੈਂ ਕੋਊ ਨ ਹਟਾਵਈ[24]' ॥ ੨੪॥ ਕਾਲੂ ਢਿਗ ਆਯੋ ਬੈਠਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ 'ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਹਟਾਯੋ, ਭਲੀ ਬਾਤ ਨ ਵਿਚਾਰੀਆ। ਆਵਤਿ ਅਪਾਰ ਬਿਤ[25],ਖਾਤਿ ਖਰਚੰਤਿ ਨਿਤ, ਇਕਠੋ

[1]ਦੂਰ ਕਰ। [2]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ। [3]ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [4]ਸੁਖਦਾਤੇ । [5]ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਜੋਗ। [6]ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ। [7]ਦੂਰ ਕਰਤਾ । [8]ਧੰਨ ਹੈ ਇਹ ਅਵਤਾਰ (ਅ) ਵਾਹਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਵਾਹਿ=ਧੰਨ ਹੈ। [9]ਠੰਢੇ। [10]ਭਾਵ, ਸੁਖ ਨੂੰ ਦੁਖ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। [11]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ । [12]ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। [13]ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ। [14]ਗੱਲ। [15]ਤਨ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਧਾਰੋ । [16]ਕਿਉਂ ਪੀੜ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ । [17]ਬਿਰਹ ਦੇ ਦੁਖ ਕਰਕੇ । [18]ਠਾਣ ਲਈ ਹੈ। [19]ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ। [20]ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤਾ। [21]ਸਾਹਮਣੇ । [22]ਗਲ ਬਾਤ। [23]ਪੁਸ਼ਾਕ । [24]ਕੋਈ ਹਟਾਏਗਾ ਨਹੀਂ । [25]ਧਨ।

ਨ ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਬਾਦ ਕਰਯੋ ਖ਼ੁਆਰੀਆ[੧] । ਆਪਨ[੨] ਕੀ ਸੌਜ[੩] ਸਭਿ ਦੀਨੀ ਹੈ ਲੁਟਾਇ ਤੁਮ, ਸੁਨਯੋ ਹਮ ਕਾਨ ਧਨ ਸ਼ੇਖ਼ ਬਹੁ ਬਾਰੀਆ[੪]। ਸੋ ਭੀ ਨਹਿਂ ਲਯੋ, ਸਭਿ ਰੰਕਨ ਕੋ ਦਯੋ ਕਹਿ[੫], ਸਾਧ ਬੇਖ ਭਯੋ ਕੀਨੋ ਕੁਜਸ[੬] ਹਮਾਰੀਆ ॥੨੫॥ ਜਬ ਕੋ ਜਨਮ ਭਯੋ, ਤਬ ਕੋ ਨ ਸੁਖ ਦਯੋ, ਭੂਰ ਸਮਝਾਯੋ, ਏਕ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀਆ। ਭਾਖੈਂਗੇ ਸ਼ਰੀਕ –ਸੁਤ ਕਾਲੂ ਕੋ ਫਕੀਰ ਭਯੋ–,ਜਾਤਿ ਕੀ ਨ ਗੋਤ ਲਾਜ ਰਿਦੇ ਇਕ ਜਾਨੀਆ। ਤਜੋ ਤਨ ਬੇਖ, ਪਤਿ[੭] ਹਤੋ ਨ[੮] ਵਿਸ਼ੇਖ[੯] ਮੇਰੀ, ਦੇਨੋ ਸੁਖ ਰਹਯੋ, ਸਦਾ ਭਯੋ ਦੁਖਦਾਨੀਆ[੧੦]।ਰਹੋ ਨਿਜ ਧਾਮ,ਨਹਿਂ ਕਹੈਂ ਕਰੋ ਕਾਜ ਕੁਛ, ਕੌਨ ਭੀਰ[੧੧] ਪਰੀ ਤੇ ਫਕੀਰੀ ਰੀਤਿ ਠਾਨੀਆ[੭] ॥ ੨੬ ॥ ਜਨਕ ਕੀ ਬਾਤੇਂ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਰਹੇ ਗੁਰੁ, ਵਾਕ ਨ ਬਖਾਨਯੋ ਸੁ ਕਲਯਾਨ ਕੋ ਜੁ ਦਾਨੀਆ[੧੨]।ਕਮਲਬਦਨ[੧੩]ਤੇ ਨਿਕਾਸੀ ਨ ਅਲਿਨ[੧੪] ਗਿਰਾ[੧੫], ਤਾਤ[੧੬] ਕੀ ਜਿਠਾਈ[੧੭] ਨਿਸ ਸਾਮਹੀ[੧੮] ਪ੍ਰਮਾਨੀਆ*।ਮਾਨਸ[੧੯] ਮੈਂ ਹੰਸਨੀ ਸੀ[੨੦] ਤਹਾਂ ਹੀ[੨੧] ਬਿਰਾਜ ਰਹੀ,ਹੁਤੀ ਜੁ ਬਿਗਯਾਨ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਸਮਾਨੀਆ। ਹਿਤ ਸੋਂ ਬੁਲਾਇ ਮਾਤਾ ਭੋਜਨ ਅਚਾਯੋ, ਪੁਨ ਪਾਨ ਪੈ[੨੨] ਕਰਾਯੋ, ਪਰ-ਯੰਕ ਪੌਢੇ[੨੩] ਆਨੀਆ[੨੪] ॥ ੨੭ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਭੋਰ ਭਈ, ਅਰਬਿੰਦ ਖਿਰੇ[੨੫], ਅਰਨੋਦਯ[੨੬] ਤੇ ਚਕਵੇ ਹਰਿਖਾਏ ! ਜਯੋਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਬਿਕਸੇ ਉਰ, ਮੇਲ ਸੁਖੰ,ਸੁਮਤੀ ਮਨ ਪਾਏ[੨੭] । ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਜਯੋਂ ਬਿਕਾਰ ਨਸੇ, ਜਨੁ ਮੋਹ ਤਮੰ[੨੮] ਨਹਿਂ ਦੀਸਨ ਪਾਏ[੨੯] । ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ ਗਏ ਉਦਿਆਨ ਇਕੰਤ

[੧]ਬਿਰਥਾ ਜ਼ਾਯਾ ਕੀਤਾ । [੨]ਹੱਟ। [੩]ਸਾਮਾਨ । [੪]ਆਪਦਾ ਸੀ । [੫]ਕਹਿਕੇ । [੬]ਅਪਜਸ । [੭]ਇੱਜ਼ਤ। [੮]ਨਾਸ਼ ਨਾ ਕਰੇ । [੯]ਹੋਰ । [੧੦]ਦੁਖ ਦਾਤਾ । [੧੧]ਮੁਸ਼ਕਲ । [੧੨]ਕਲਯਾਨ ਦਾਤੇ ਨੇ। [੧੩]ਕੌਲ ਵਰਗੇ ਮੁਖੋਂ । [੧੪]ਭੌਰੀ (ਰੂਪ) । [੧੫]ਬਾਣੀ। [੧੬]ਪਿਤਾ ਦੀ। [੧੭]ਵਡਿਆਈ। [੧੮]ਰਾਤ ਵਰਗੀ। [੧੯]ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ। [੨੦]ਭਾਵ ਹੰਸਨੀ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ। [੨੧]ਭਾਵ,ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰੇ। [੨੨]ਦੁੱਧ। [੨੩]ਲੇਟੇ। [੨੪]ਆਕੇ। [੨੫]ਕਵਲ ਖਿੜੇ। [੨੬]ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਤੇ। [੨੭]ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਸਿੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਖਿੜਦਾ, ਮੇਲ ਦਾ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [੨੮]ਅਨ੍ਹੇਰਾ। [੨੯]ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਮਾਨੋ ਵਿਕਾਰ ਨੱਸੇ, ਜਿਵੇਂ ਤਾਰੇ ਛਪਯਾਂ ਹਨੇਰਾ ਨਹੀਂ, ਤਿਵੇਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਇਆਂ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ (ਗਯਾਨੀ ਵਿਚ) ।

*ਕੌਲ ਫੁਲ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਭੌਰੀ ਰਾਤ ਪੈਣ ਤੇ ਫੁਲ ਮਿਟਣ ਤੇ ਅੰਦਰੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਕਵਲ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਭੌਰੀ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਡਯਾਈ ਰੂਪ ਰਾਤ ਕਰਕੇ ਨਾਂ ਨਿਕਲੀ। ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਡਿਆਂ ਅਗੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵਣਾ ਯੋਗ ਨਾ ਜਾਤਾ।

ਸਥਾਨ ਮੈਂ ਬੈਸ ਸੁਹਾਏ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਰਜਨੀ ਰਹੈਂ ਨਿਕੇਤ ਮਹਿਂ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਉਦਿਆਨ। ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਤਹਿਂ ਕਛੂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਖਾਨ* ॥੨੯॥ਚੌਪਈ॥ ਕਬਹਿ ਬੁਲਾਵਹਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ। ਦਰਸ਼ਨ ਬਦਨ[1] ਬਿਲੋਕਤਿ ਚਾਰੂ। ਭੋਜਨ ਦਿਜ ਤੇ ਰੁਚਿਰ ਕਰਾਵੈ। ਪੁਨਿ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਭਨਹਿ ਅਚਵਾਵੈ॥੩੦॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੋਕਿ ਰਾਇਕੋ ਪੂਰਾ। ਨਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਜਿਹਂ ਉਰ ਊਰਾ[2]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਬਹੋਰਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[3]। ਜਬਹਿ ਬੁਲਾਇ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਜਾਂਹੀਂ ॥੩੧॥ ਲੇਵਨ ਹੇਤ ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਅਧਿਕ ਨਰੇਸ਼ਾ[4]। ਬਿਬਿਧਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ[5] ਕਰਹਿ ਸੁ ਸੇਵਾ। ਨਿਸਦਿਨ ਧਯਾਨ ਧਰਹਿ ਗੁਰੁ ਦੇਵਾ[6]॥੩੨॥ਆਯੁ ਬ੍ਰਿੱਧਿ ਜਿਹਿ ਜੀਵਨ ਥੋਰਾ[7]। ਚਹਿਤਿ ਕਿ –ਸਫਲ ਜਨਮ ਹ੍ਵੈ ਮੋਰਾ–। ਅਸ਼ਟਜਾਮ[8] ਮਨ ਮੈਂ ਲਿਵਲਾਗੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਨੁਰਾਗੀ॥੩੩॥ ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਨਰ ਪਠਿ[9] ਅਵਨੀਪਾ[10]। ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੁਲਵਾਇ ਸਮੀਪਾ।ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦੇ[11], ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਦੀਨ ਦਯਾਲ! ਦਾਸਨ ਗਤਿਦਾਨੀ! ॥੩੪॥ ਮਮ ਸਰੂਪ ਕੋ[12] ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ[13]। ਭੂਲ ਰਹਯੋ ਜਿਹ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਕਾਈ। ਕੋ ਮੈਂ ਹੋਂ? ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਬਢਯੋਵਿਸ਼ੇਖ਼ਰਿਦੈਅਗਯਾਨਾ॥੩੫॥ਸੁਮਤਿ[14]ਕਹਤਿ–ਤਮਸਾਅਗਯਾਨਾ[15] –। ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨੋ ਤਾਂਹਿ ਸਮਾਨਾ। ਤਿਮਰ ਵਿਖੈ ਤਨ ਸੁਧ ਸਭਿ ਭਾਨੇ[16]। ਅਨਤ ਪਦਾਰਥ ਜਾਇਂ ਨ ਜਾਨੇ[17] ॥੩੬॥ ਸੁਧ ਅਗਿਆਨਹਿ ਸਰਬ ਗਵਾਈ[18]। ਅਪਨੋ ਆਪ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ[19]। ਯਾਂਤੇ ਤਮ[20] ਜੋ ਸਮ ਨਹਿਂ[21] ਤਾਂਕੇ[22]।ਸਰਬ ਜੀਵ ਦੁਖੀਆ ਬਸਿ ਜਾਂਕੇ[23]॥੩੭॥ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਹਿ ਸਮਾਨਾ।ਅਵਨੀ ਬਿਖੈ ਨ ਜਾਨੋਂ ਆਨਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ! ਕਰੁਨਾ ਅਬ ਕੀਜੈ। ਮਮ ਸਰੂਪ ਸਮਝਾਇ ਸੁ ਦੀਜੈ ॥੩੮॥ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮੁਝ

---

[1]ਮੁਖ ਦਾ। [2]ਊਣਾ। [3]ਮੋੜਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। [4]ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ। [5]ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੀ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ [7](ਬਾਕੀ) ਜੀਵਨ ਥੋੜਾ ਹੈ। [8]ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ। [9]ਭੇਜਕੇ। [10]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ। [11]ਹਥ ਜੋੜੇ। [12]ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ (ਮੈਨੂੰ)। [13]ਲਖਾ ਦਿਓ। [14]ਬੁੱਧੀਵਾਨ। [15]ਅਗਯਾਨ ਹਨੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੈ। [16]ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਤਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੋਝੀ ਭਾਨ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। [17]ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ। [18]ਪਰ ਅਗਯਾਨ ਸਾਰੀ ਸੁੱਧ (ਐਉਂ) ਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ। [19]ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਖ ਸਕਦਾ। [20]ਅਨ੍ਹੇਰਾ। [21]ਬਰੋਬਰ ਨਹੀਂ। [22]ਉਸ (ਅਗਯਾਨ) ਦੇ। [23]ਭਾਵ ਅਗਯਾਨ ਦੇ। *ਪਾ:–ਗਤਿ ਦਾਨ।

ਜਗ੍ਯਾਸਾ[੧]। ਵਧੀ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਪਿਆਸਾ। ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਰਿ[੨] ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਦਾਨਾ[੩]। ਦੇਕਰਿ, ਕਰਹੁ ਮੋਰ ਕਲ੍ਯਾਨਾ' ॥ ੩੯ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਬਿਨੈ ਦੀਨਤਾ ਮਹਿਂ ਜੋ ਸਾਨੀ। ਦੇਨਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਹਂ ਤਾਂਈਂ। ਉਦ੍ਯਤ ਭਏ[੪] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਗ ਸਾਂਈਂ ॥ ੪੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੈਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਚਰਣ ਕਮਲ ਮੰਗਲ। ਗ੍ਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼। ਤੁਲਸਾਂ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸ਼ੋਭਾ ਬਿਮਲ ਪਿੰਜਰ ਸਰ ਪਹਿਚਾਨ।
ਮਨ ਖੰਜਨ ਤਹਿ ਪਾਇਕੈ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਗੁਨਖਾਨਿ* ॥ ੧ ॥

ਬਿਮਲ=ਨਿਰਮਲ, ਉੱਜਲ। ਪਿੰਜਰ=ਪਿੰਜਰਾ।
ਸਰ=ਰੱਸੀ, ਲੜੀ। ਸਰੀ, ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। (ਅ) ਸਦਰਸ਼, ਤੁੱਲ।
ਖੰਜਨ=ਇਕ ਪੰਛੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮਮੋਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਮਨ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਿੰਜਰੇ ਭੀ ਔਖਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕਟਾਖ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਜੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਏਹ ਆਪਾ ਪਲਟਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉੱਜਲ ਸ਼ੋਭਾ (ਮਾਨੋਂ) ਮੋਤੀ ਮਾਲਾ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਹੈ, (ਮੈਂ ਅਪਣੇ) ਮਨ ਰੂਪੀ ਮਮੋਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾਕੇ (ਹੁਣ ਹੋਰ) ਕਥਾ (ਜੋ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਅਥਵਾ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਗੁਰ ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹੋਰ) ਕਥਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜੁ ਰਾਊ[੫]। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ। 'ਭੋ ਭੂਪਤਿ! ਤੁਮ[੬] ਆਪਨ[੭] ਹੰਤਾ[੮]। ਕਿਹ ਮਹਿਂ ਧਰੀ? ਕਹਹੁ ਬਿਰਤੰਤਾ' ॥੨॥ 'ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਮਮ[੯], ਦੀਨਦਯਾਲਾ!। ਆਰਬਲਾ[੧੦] ਬ੍ਰਿਧ, ਮਮ[੧੧] ਸਿਤ[੧੨] ਬਾਲਾ[੧੩]। ਚਰਮ[੧੪] ਸਿਥਲ[੧੫], ਮੈਂ ਨਿਰਬਲ ਹੋਯੋ। ਕੰਪਤ ਸਿਰ ਮੈਂ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਭੋਯੋ[੧੬] ॥੩॥ ਮਮ ਬਨਿਤਾ[੧੭], ਮੇਰੇ ਸੁਤ ਨਾਤੀ[੧੮]। ਮਮ ਸੋਦਰ[੧੯], ਇਹ ਮੇਰੇ ਗ੍ਯਾਤੀ[੨੦]। ਨਾਮ ਬੁਲਾਰ ਵਿਖੇ ਮਮ

---

[੧]ਚਾਹ। [੨](ਜੇ) ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਲਖੋ ਤਾਂ। [੩]ਗਿਆਨ ਦਾ ਦਾਨ। [੪]ਤਿਆਰ ਹੋਏ। [੫]ਰਾਏ ਨੇ। [੬]ਤੁਸਾਂ। [੭]ਅਪਨੀ। [੮]ਹੰਗਤਾ (ਮੈਂ ਪਨਾ)। [੯]ਮੇਰਾ। [੧੦]ਆਯੂ। [੧੧]ਮੇਰੇ। [੧੨]ਚਿੱਟੇ। [੧੩]ਵਾਲ ਹਨ। [੧੪]ਚਮੜਾ। [੧੫]ਢਿੱਲਾ ਹੈ। [੧੬]ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। [੧੭]ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [੧੮]ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਪੋਤਰੇ। [੧੯]ਮੇਰੇ ਭਾਈ। [੨੦]ਮੇਰੇ ਸ਼ਰੀਕ ਭਰਾ। *ਪਾ:—ਸੁਖਦਾਨ। ਵ,ਗਤਿਦਾਨ।

ਹੰਤਾ[੧]। ਸੰਬੰਧਨ ਮਹਿਂ ਲਖਹੁਂ[੨] ਇਦੰਤਾ[੩]’॥੪॥ ‘ਹੇ ਭੂਪਤਿ ! ਇਹ ਤਨ[੪] ਕੇ ਧਰਮਾ। ਆਪ ਅਰੋਪੇ[੫],ਭਾ ਉਰ ਭਰਮਾ[੬]। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਤਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਬਾਲਿਕ, ਤਰੁਨ[੭], ਬ੍ਰਿੱਧ ਤੂੰ ਨਾਂਹੀ॥੫॥ ਖਾਕ[੮] ਬਾਦ[੯] ਆਤਸ਼ਹਿ[੧੦] ਆਬ[੧੧] ਨਭ[੧੨]। ਪੰਚ ਭੂਤ ਏ ਜੜ ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ। ਤਿਨ ਕੀ ਦੇਹਿ ਰਚੀ ਜੜ੍ਹ ਸੋਊ[੧੩]। ਜਸ ਕਾਰਨ ਤਸ ਕਾਰਜ ਹੋਊ[੧੪] ॥੬॥ ਤੂੰ ਸਦੀਵ ਚੇਤਨ, ਸੁਖ ਸੰਗਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਰਹਿਤ, ਅਭੰਗਾ[੧੫]। ਨਾਮ,ਰੂਪ, ਪੁਨ ਬਰਨ[੧੬] ਬਿਹੀਨਾ[੧੭]। ਸਦਾ ਏਕਰਸ, ਦੁਖ ਸਭਿ ਹੀਨਾ ॥੭॥ ਸੋ[੧੮] ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਬ ਜਾਵਤਿ ਦੇਹੀ[੧੯]। ਘਰ ਤੇ ਕਾਢਹਿਂ ਵਹਿਰ ਸਨੇਹੀ[੨੦]। ਜਿਸ ਬਿਹੀਨ ਤਨ ਮ੍ਰਿਤ[੨੧] ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਾ। ਸੋ ਤੂੰ ਲਖਿਯੇ[੨੨] ਪ੍ਰਿਥਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ[੨੩]॥੮॥ ਜਾਤਿ ਬਰਨ ਤੇਂ ਲਖਿ ਕਰਿ ਨਯਾਰੋ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ[੨੪] ਕਰਿਯੇ ਨਿਰਧਾਰੋ[੨੫]। ਅਰ ਪੁਨ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਮਮਤਾ[੨੬] ਥਾਪੀ। ਦੁਖ ਮੈਂ ਸੰਗੀ ਹ੍ਵੈਂ ਨ ਕਦਾਪੀ[੨੭] ॥ ੯ ॥ ਧਨ ਆਦਿਕ ਜੇ ਪਿਖੋ ਪਦਾਰਥ। ਸਭਿ ਜੀਵਤਿ ਲੌਂ,ਮੁਏ ਅਕਾਰਥ। ਜੇ ਗਯਾਤੀ[੨੮], ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ, ਨਾਤੀ[੨੯],। ਤਨ ਤਯਾਗੇ ਤੇ ਕੋ ਨ ਸੰਗਾਤੀ[੩੦] ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਸਰੀਰ ਸੋ ਜੀਰਣ[੩੧] ਹ੍ਵੈ ਤਜਿ ਜਾਹਿ[੩੨]। ਯਾਂਤੇ ਨਯਾਰੋ ਆਤਮਾ ਲਖਹੁ ਰਿਦੇ,ਨਰਨਾਹਿ![੩੩]’॥੧੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਤਨੁ ਮਾਨ[੩੪] ਵਿਸਾਰਯੋ ਰਾਈ[੩੫]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ‘ਤਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ,ਬਤਾਈ ਸਾਚੀ। ਇੰਦ੍ਰਯ ਮੈਂ ਹੰਤਾ[੩੬] ਰੁਚਿ ਰਾਚੀ ॥੧੨॥ ਜਾਂਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖੋਂ,ਮੈਂ ਸੁਨਿਹੌਂ।ਮੈਂ ਚਲਿਹੌਂ[੩੭],ਮੈਂਗਹੌਂ[੩੮] ਬਖਨਹੌਂ[੩੯]।ਮੈਂ ਸੂੰਘੌਂ, ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਸਪਰਸਾ। ਲੇਉਂ ਸਾਦ ਅਸ ਹੰਤਾ[੪੦] ਧਰਿਸਾ[੪੧]॥੧੩॥ ਤਾਂਤੇ ਤਨ

---

[੧]ਹੰਕਾਰ (ਮੈਂ ਪਨਾ)। [੨]ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। [੩]ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ। [੪]ਸਰੀਰ। [੫]ਆਪ ਲਾਏ ਹਨ। [੬]ਦਿਲ ਨੂੰ ਭਰਮ ਹੋਯਾ ਹੈ। [੭]ਜਵਾਨ। [੮]ਮਿੱਟੀ। [੯]ਵਾਯੂ। [੧੦]ਅਗਨੀ। [੧੧]ਪਾਣੀ। [੧੨]ਅਕਾਸ਼। [੧੩]ਓਹ ਬੀ ਜੜ ਹੈ। [੧੪]ਜੈਸਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ ਤੈਸਾ ਹੀ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੫]ਜੋ ਭੰਗ ਨ ਹੋਵੇ। [੧੬]ਰੰਗ, ਜਾਤੀ। [੧੭]ਬਿਨਾ। [੧੮]ਉਹ, ਭਾਵ ਚੇਤਨ। [੧੯]ਦੇਹ ਨੂੰ। [੨੦]ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ। [੨੧]ਮੁਰਦਾ। [੨੨]ਉਸਨੂੰ ਲਖੋ ਤੁਸੀਂ। [੨੩]ਵੱਖਰਾ ਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ। [੨੪](ਉਸਨੂੰ) ਅਪਨਾ ਸਰੂਪ। [੨੫]ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰੋ। [੨੬](ਮਮਤ੍ਵ) ਮੇਰਾ ਪਨ। [੨੭]ਕਦੇ ਭੀ। [੨੮]ਸਜਾਤੀ, ਸੰਬੰਧੀ। [੨੯]ਪੋਤ੍ਰੇ। [੩੦]ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ। [੩੧]ਪੁਰਾਣਾ। [੩੨](ਆਤਮਾ) ਛਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ। [੩੩]ਹੇ ਰਾਜਾ। [੩੪]ਤਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ। [੩੫]ਰਾਜੇ ਨੇ। [੩੬]ਹੰਕਾਰ। [੩੭]ਮੈਂ ਚਲਦਾ ਹਾਂ। [੩੮]ਮੈਂ ਫੜਦਾ ਹਾਂ। [੩੯]ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। [੪੦]ਐਸੀ ਅਹੰਗਤਾ। [੪੧]ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਤੇ ਅਨਯ[੧] ਰਿਖੀਕਾ[੨]। ਸੋ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਮਾਨਯੋ ਨੀਕਾ'। 'ਭੋ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਇੰਦ੍ਰਯ ਨਾਂਹੀ। ਸੁਨਹੁ ਜੁਕਤਿ[੩] ਯਾ ਪਰ[੪] ਸ੍ਰੁਤਿ* ਮਾਂਹੀ[੫] ॥ ੧੪॥ ਜਿਉਂ ਤਿਖਾਨ ਕੇ ਹਾਥਨ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਨਾ ਕੁਠਾਰੋਂ[੬] ਕ੍ਰਿੱਤਿ[੭] ਹ੍ਵੈ ਨਾਂਹੀ। ਤਿਉਂ ਸਾਧਨ ਹੈਂ ਇੰਦ੍ਰਯ ਬ੍ਰਿੰਦਾ[੮]। ਇਨ ਤੇ ਆਤਮ ਪ੍ਰਿਥਕ[੯] ਅਨੰਦਾ[੧੦] ॥੧੫॥ ਨਾਨਾ ਇੰਦ੍ਰਯ ਤਾ[੧੧] ਮਤਿ[੧੨] ਨਾਨਾ†। ਕੈਸੇ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਅਨੁ-ਮਾਨਾ[੧੩]। ਸਦਾ ਏਕ ਤੂੰ ਚੇਤਨ ਨੀਕਾ।ਜਿਹ ਬਿਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਿਖੀ-ਕਾ[੧੪]॥੧੬॥ ਅੰਧ[੧੫], ਮੂਕ[੧੬],ਗੂੰਗੇ ਪੁਨ ਜੋਈ। ਜੀਵਤਿ ਜਗਤ ਰਹਤਿ ਹੈਂ ਤੇਈ।ਇਨ ਤੇ ਆਤਮ ਲਖਿਯੇ ਨਯਾਰੋ। ਇੰਦ੍ਰਯ ਤਨ ਕੇ ਜੌਨ ਅਧਾਰੋ[੧੭] ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਜ ਤਤ ਕੋ ਰਿਖੀਕ ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹੀ[੧੮]। ਨਭ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰਵਨ ਗਹਿ ਤਾਂਹੀ[੧੯]। ਤੁਚਾ ਵਾਉ ਕੀ ਇੰਦ੍ਰਯ[੨੦] ਜਾਨਿ। ਤਿਹ ਕੋ ਬਿਸ਼ੈ ਸਪ-ਰਸ਼ ਪਛਾਨ[੨੧]॥੧੮॥ ਜਿਹ ਸੁਭਾਉ ਤਾਂਕੋ ਸੋ ਗਹਿਈ[੨੨]।ਬਾਦ[੨੩] ਅਹੰਤਾ[੨੪] ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਲਹਿਈ। ਚਖ[੨੫] ਅਗਨੀ ਕੀ[੨੬] ਗੁਨ ਤਿਹ ਰੂਪਾ[੨੭]। ਸੋ ਤਿਹ ਗਹੈ, ਸਮਝਿਯੇ ਭੂਪਾ! ॥ ੧੯ ॥ ਜਲ ਕੀ ਜੀਹ[੨੮] ਸੁ ਰਸ ਗੁਨ ਤਾਂਹੀ[੨੯]। ਜਾਨਹੁ ਬਿਸ਼ੈ ਸਾਦ ਕੋਂ ਗ੍ਰਾਹੀ[੩੦]। ਛਿਤਕੀ[੩੧] ਘ੍ਰਾਨ[੩੨], ਗੰਧ ਗੁਨ[੩੩] ਜਾਨ।ਗਹੇ ਸੁ ਤਾਂਕੋ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ ॥੨੦॥ ਅਸ[੩੪] ਇਨ[੩੫] ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਵਿਚਾਰੋ। ਅਪਨਿ ਅਹੰਤਾ[੩੬] ਕਿਉਂ ਤ੍ਰੁਮ ਧਾਰੋ। ਸਭਿ ਰਿਖੀਕ[੩੭] ਲਖਿਯੇ ਦੁਖ ਕੂਪਾ[੩੮]। ਤੋਰ ਸਰੂਪ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ'॥੨੧॥ਸੁਨਿ ਗੋ ਅਹੰ[੩੯] ਬੁਲਾਰ

---

[੧]ਭਿੰਨ। [੨]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। [੩]ਦਲੀਲ। [੪]ਇਸ ਉੱਤੇ। [੫]ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ। [੬]ਕੁਹਾੜੇ। [੭]ਕੰਮ। [੮]ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੇ। [੯]ਵੱਖ। [੧੦](ਤੂੰ) ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ। [੧੧]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। [੧੨]ਮਤੇ। [੧੩]ਸਮਝਿਆ ਹੈਂ (ਤੂੰ)। [੧੪]ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। [੧੫]ਅੰਨ੍ਹੇ। [੧੬]ਡੋਰੇ। [੧੭]ਆਸਰੇ। [੧੮]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। [੧੯]ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ ਸ਼ਬਦ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੨੦]ਵਾਉ ਦਾ ਤ੍ਵਚਾ। [੨੧]ਵਿਸ਼ਾ ਸਪਰਸ਼ (ਛੁਹ) ਪਛਾਣ ਲੈ। [੨੨]ਫੜਦਾ ਹੈ (ਇੰਦ੍ਰਜ)। [੨੩]ਵਿਅਰਥ। [੨੪]ਹੰਗਤਾ। [੨੫]ਅੱਖਾਂ। [੨੬]ਅੱਗ ਦਾ (ਇੰਦ੍ਰੇ ਹਨ)। [੨੭]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਣ ਰੂਪ ਹੈ। [੨੮]ਜੀਭ। [੨੯]ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ਰਸ ਹੈ। [੩੦]ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਜਾਣੋਂ ਸਵਾਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ। [੩੧]ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਦਾ ਇੰਦ੍ਰੇ)। [੩੨]ਨੱਕ। [੩੩]ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ 'ਗੰਧ' ਜਾਣ। [੩੪]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੩੫]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। [੩੬]ਹੰਗਤਾ। [੩੭]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। [੩੮]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਖੂਹ। [੩੯]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਅਹੰਗਤਾ।

*ਪਾ:-ਸਤ-ਬੀ ਹੈ। †ਪਾ:-ਮਤ ਜਾਨਾ। ਵਾ-ਤਨ ਨਾਨਾ=ਕਈ ਸਰੂਪ।

ਬਿਸਾਰੀ। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਨਹਿਂ ਰਿਖੀਕ ਹੈਂ ਮੋਰ ਸਰੂਪਾ। ਜਾਨੋਂ ਮੈਂ ਹੌਂ ਪ੍ਰਾਨ ਅਨੂਪਾ ॥ ੨੨ ॥ ਜਬ ਲੌ ਪ੍ਰਾਣ ਰਹੈਂ, ਤਨ ਜੀਵਤਿ ਨਿਕਸ ਜਾਇਂ, ਤਬ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪੁਨ ਥੀਵਤਿ। ਜੀਵਤਿ ਮਰਨਾ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧੀਨਾ[1]। ਯਾਂਤੇ ਸੋ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਚੀਨਾ[2] ॥੨੩ ॥ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਅਨੁਭਵ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਤਨ ਰਿਖੀਕ ਜਿਹ ਬਿਨ, ਥਿਰ ਨਾਂਹੀ। ਖਾਉਂ ਅਸਨ, ਮੈਂ ਪੀਵੋਂ ਪਾਨਾ।ਤਾਂਤੇ ਮਮ ਸਰੂਪ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨਾ[3]' ॥੨੪॥ 'ਹੇ ਰਾਜਨ ਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਨੂਪਾ। ਸੋਪਿ[4]* ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੋਰ[5] ਸਰੂਪਾ। ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸੁਪਨ, ਸੁਖੋਪਤ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਨਹਿਂ ਸਥਿਰਤਾ ਕਬਹੂ ਨਾਂਹੀ॥੨੫॥ ਇਨ ਸਮਾਂਨ ਨਹਿ ਤੇਰੀ ਰੀਤਾ। ਇਨਤੇ ਆਪ ਲਖਹੁ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਾ। ਜਾਗ੍ਰਤ,ਸੁਪਨ,ਭੋਗ ਸ਼੍ਰਮ[6] ਪਾਵਾ। ਬਹੁਰ ਸਖੋਪਤਿ ਮਾਂਹਿ ਸਿਧਾਵਾ[7] ॥ ੨੬ ॥ ਘਨਾਨੰਦ[8] ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਵੇ। ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਿਹੀਨ[9], ਨ ਆਵੈ ਜਾਵੈ। ਜੋ ਹੈ ਸਦਾ ਅਚੱਲ ਅਨੂਪਾ। ਸੋ ਉਰ ਲਖਿਯੇ ਅਪਨ ਸਰੂਪਾ ॥ ੨੭ ॥ ਤੈਂ ਜੋ ਭਾਖੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਹੀਨਾ। ਦੇਹੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਥਿਰ ਨਹਿ ਚੀਨਾ। ਯਾਂ ਕੋ ਉੱਤਰ ਸੁਨਹੁ ਉਮੰਗਾ[10]। ਅਹੈ ਜੀਵ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ[11] ਤੁਰੰਗਾ[12] ॥ ੨੮ ॥ ਤਾਂ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਆਰੂਢ[13] ਪ੍ਰਲੋਕਾ। ਜਾਇ, ਸਬੰਧੀ ਹੋਤਿ ਸਸ਼ੋਕਾ[14]। ਯਾਂਤੇ ਅਨਤ ਸਰੂਪ ਪਛਾਨੋ। ਜਿਹ ਜਾਨੇ ਸਭਿ ਸੰਕਟ ਹਾਨੋ[15]' ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਇ ਸ਼੍ਰੋਨ[16] ਅਸ ਬਚਨਾਂ। ਤਯਾਗੀ ਪ੍ਰਾਣਅਹੰ[17] ਕੀ ਰਚਨਾ।ਬੋਲਯੋ 'ਜਗਤ ਲਖਯੋ ਸਭਿ ਕਾਚਾ। ਪ੍ਰਾਨ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸਾਚ ਉਬਾਚਾ ॥ ੩੦ ॥ ਮਨ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਜਾਨਾ। ਜਾਂਕੇ ਹੈ ਅਧੀਨ[18] ਸਭਿ ਗਯਾਨਾ। ਸਾਵਧਾਨ ਮਨ ਹੋਇ ਨ ਜੌਲੌਂ[19]। ਗਯਾਨ ਉਪਾਵੈ ਕੋਇ ਨ ਤੌਲੌਂ[20] ॥੩੧॥ ਮੈਂ ਸੰਕਲਪ ਕਿਯੋ ਅਸ ਭਾਂਤੀ[21]। ਜਾਂਤੇ ਜੀਤੋਂ ਸਕਲ ਅਰਾਤੀ[22]। ਮਨ ਕੋ ਧਰਮ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਤਿ। ਸੋ ਸਭਿ ਆਪਨ ਮੈਂ ਲਖਿ ਪਾਵਤਿ॥੩੨॥ਤਾਂਤੇ ਮਨ ਸਰੂਪ ਹੈ ਮੇਰੋ। ਯਾਂਤੇ ਅਨਤ[23]

---

[1]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੈ। [2]ਮੈਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੈ ਆਪਣਾ। [3]ਪ੍ਰਾਣ ਮੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। [4]ਉਹ ਬੀ। [5]ਤੇਰਾ। [6]ਥਕੇਵਾਂ। [7]ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [8]ਡੂੰਘੇ ਆਨੰਦ। [9]ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਹਿਤ। [10]ਉਤਸਾਹ ਸਹਿਤ। [11]ਪ੍ਰਾਣ ਜੀਵ ਦਾ। [12]ਘੋੜਾ ਹੈ। [13]ਅਸਵਾਰ ਹੋਕੇ। [14]ਸ਼ੋਕ ਵਾਲੇ। [15]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [16]ਕੰਨੀ। [17]ਪ੍ਰਾਣ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ। [18]ਵੱਸ। [19]ਜਦ ਤਕ। [20]ਤਦ ਤਕ। [21]ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ। [22]ਵੈਰੀ। [23]ਵੱਖਰਾ, ਹੋਰ। *ਪਾ:-ਸੋ ਬਿ।

ਔਰ ਨਹਿਂ ਹੇਰੋ[੧]।'ਭੋ ਰਾਜਨ ! ਤੂੰ ਮਨ ਭੀ ਨਾਂਹੀ। ਹੋਨਿ ਵਿਕਾਰ,ਹੇਤ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ[੨]॥੩੩॥ਬਿਨਾ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇਰੋ। ਤਾਂਕੋ ਅਬ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਹੇਰੋ।ਜਿਹਨੈ ਇਸ ਮਨ ਕੋ ਉਪਜਾਵਾ[੩]। ਸੋ ਸਰੂਪ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸੁਹਾਵਾ॥੩੪॥ ਉਪਜਨ ਬਿਨਸਨ ਮਹਿਂ ਤੂੰ ਨਾਂਹੀ। ਨਿੱਤਯ ਏਕਰਸ ਲਖਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਹਤਿ ਜੌਨ[੪]-ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਈ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ[੫] ਜੀਤੌਂ, ਕਰੌਂ ਲਰਾਈ-॥ ੩੫ ॥ ਜੋ[੬] ਭਾਖਤਿ ਮਨ ਕੋ-ਮਨ ਮੇਰੋ-। ਸੋ ਸਰੂਪ ਅਪਨੋ ਤੁਮ ਹੇਰੋ। ਮਨਕੀ ਗਤਾਗਤੀ[੭] ਜੋ ਜਾਨੈ। ਸ੍ਵਯੰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਦਾ ਸੋ ਭਾਨੈ[੮] ॥ ੩੬ ॥ ਸਾਧਨ ਜਿਉਂ ਨੈਨਾਦਿ ਰਿਖੀਕਾ[੯]।ਤਿਉਂ ਮਨ ਸਾਧਨ ਜਾਨਹੁ ਨੀਕਾ। ਪਿਖਨ[੧੦] ਸੁਨਨ[੧੧],ਚਖ[੧੨] ਸ੍ਰੁਤ[੧੩] ਬਿਨ ਨਾਂਹੀ। ਮਨ ਬਿਹੀਨ ਤਿਉਂ ਬ੍ਰਿੱਤਿ[੧੪] ਨ ਕਾਹੀ'॥੩੭॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।ਗਇ ਤਬਹਿ ਹੈਂਤਾ[੧੫] ਮਨ ਹਾਨੀ[੧੬]। ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਮਨ ਨਹਿਂ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਉਦਾਰਾ[੧੭] ॥ ੩੮ ॥ ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਬੁੱਧਿ ਹੈ ਜੋਈ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਮਾਨਯੋ* ਸੋਈ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨ ਧਰਮ ਬੁਧਿ ਕੇਰਾ[੧੮]। ਆਪਨ ਹੈਂਤਾ ਤਾ ਮਹਿਂ ਹੇਰਾ॥ ੩੯ ॥ ਯਾਂਤੇ ਪਰੈ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ। ਅਹੈ ਪਰੇ ਤੌ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ[੧੯]। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ। 'ਭੋ ਰਾਜਨ ਕਰਿ ਅਹੰ ਨਿਕਦਨਾ[੨੦] ॥ ੪੦ ॥ ਨਹੀਂ ਬੁੱਧਿ, ਤੂੰ ਦੇਖਿ ਵਿਚਾਰਾ । ਮਿਲ ਯਾ ਸੋਂ[੨੧] ਭਾ ਜੀਵ ਦੁਖਾਰਾ। ਪੰਚ ਭੂਤ ਮੈਂ ਤਮਗੁਨ[੨੨] ਜੋਈ। ਤਿਹਤੇ ਬਨਯੋ ਥੂਲ[੨੩] ਸਭਿ† ਕੋਈ॥੪੧॥ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਅੰਸੁ ਜੁ ਰਜਗੁਨ[੨੪]ਨੀਕਾ[੨੫]।ਤਿਹ ਨਿਰਮਾਈ[੨੬]ਸਰਬ ਰਿਖੀਕਾ[੨੭]। ਤਾਂਮਹਿ ਸਤਗੁਨ[੨੮]ਅੰਸ ਸੁਹਾਵਾ। ਤਿਹਤੇ ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਬਨਾਵਾ॥੪੨॥ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਯੋ ਸੋ[੨੯]ਜਾਨੋ। ਮਨ,ਬੁਧਿ,

---

[੧]ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। [੨]ਇਸ ਕਾਰਣ ਕਿ ਉਸ (ਮਨ) ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਿਕਾਰ । [੩]ਉਤਪਤ ਕੀਤਾ। [੪]ਜੇਹੜਾ। [੫]ਵੈਰੀ । [੬]ਜੇਹੜਾ। [੭]ਔਣਾ ਜਾਣਾ। [੮]ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਆਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । [੯]ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਧਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ । [੧੦]ਦੇਖਣਾ । [੧੧]ਸੁਣਨਾ । [੧੨]ਅਖਾਂ । [੧੩]ਕੰਨ । [੧੪]ਬਿਰਤੀ । [੧੫]ਹੰਕਾਰ । [੧੬]ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [੧੭]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੧੮]ਬੁਧਿ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ 'ਨਿਸ਼ਚੇ' ਕਰਨਾ । [੧੯]ਸਮਝਾ ਦਿਓ । [੨੦]ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ। [੨੧]ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ। [੨੨]ਤਮੋ ਗੁਣ। [੨੩]ਅਸਥੂਲ। [੨੪]ਰਜੋ ਗੁਣ ਦੀ ਹੈ । [੨੫]ਚੰਗੀ । [੨੬]ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ। [੨੭]ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ । [੨੮]ਸਤੋ ਗੁਣ। [੨੯]ਭਾਵ, ਅੰਤਹਕਰਣ। *ਪਾ:-ਜਾਨਜੋ। †ਪਾ:-ਥੂਲ ਗੁਨ।

ਚਿਤ*, ਅਹੰਕਾਰ ਪਛਾਨੋ। ਇਨਕੀ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਐਸੇ ਤਤ੍ਵ ਸਰੂਪ ਕੈ ਆਸ਼ੈ ਜੈਸੇ ॥੪੩॥ ਰਥ ਰੂਪੀ ਜੋ ਅਹੈ ਸਰੀਰਾ। ਤਿਹ[੧] ਤੁਰੰਗ[੨] ਇੰਦ੍ਰੀ ਲਖਿ ਧੀਰਾ[੩]! ਮਨ ਡੋਰੀ ਕੇ ਸਮ ਪਹਿਚਾਨਹੁ। ਬੁੱਧਿ ਸਾਰਥੀ[੪] ਤਿਨਹਿ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ ॥ ੪੪ ॥ ਰਥੀ[੫] ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਸੁ ਤੇਰੋ[੬]। ਜਾਂਕੋ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿ ਹੇਰੋ†। ਤਾਂਕੋ ਤੂੰ ਨੀਕੇ ਲਖਿ ਲੀਜੈ। ਅਪਰ ਅਹੰਤਾ ਤਯਾਗਨ ਕੀਜੈ ॥ ੪੫ ॥ ਜਿਹ ਕੋ ਸਕੈ ਨ ਅਗਨਿ ਜਰਾਈ[੭]। ਨੀਰ ਨ ਤਾਂਕੋ ਕਬਹਿ ਗਰਾਈ[੮]। ਨਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਛੇਦਯੋ ਜਾਇ। ਪੌਨ ਨ ਤਾਂਕੋ ਸਕੈ ਉਡਾ-ਇ ॥੪੬॥ ਬਾਲਕ ਬੂਢਾ ਜੋ ਨਹਿ ਤਰੁਨਾ[੯]। ਜਾਹਿ ਕਦਾਚਿਤ ਜਨਮ ਨ ਮਰਨਾ। ਜਾਂਕੋ ਭੂਖ ਪਿਆਸ ਨ ਥੋਰੀ। ਜਿਹ ਬਿਸਰੇ ਤੇ ਹੈ ਦੂਖ ਘੋਰੀ[੭] ॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਬੈਨਾ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਜਾਨਯੋ ਸੁਖ ਐਨਾ। ਭਯੋ ਨਿਮਗਨ[੧੦] ਅਥਾਹਿ ਅਨੰਦਾ। ਛੂਟ ਗਏ ਜਗ ਕੇ ਸਭਿ ਫੰਦਾ॥੪੮॥ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਪਦ ਬੰਦਨਧਾਰੀ॥ਉਸਤਤਿ ਪਦ ਕੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੂਰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰਿ ਲਖਯੋ ਅਸ ਭੇਵਾ ॥੪੯॥ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਦ੍ਵੈ ਸਿੰਘ ਸਮਾਨਾ। ਇਨਕੇ ਭੈ ਤੇ ਮੁਝਹਿ ਮੁਚਾਨਾ[੧੧]। ਗ੍ਰਸਯੋ ਸਰਪ ਦੀਰਘ[੧੨] ਅਹੰਕਾਰਾ[੧੩]। ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਤੁਮ ਲੀਨ ਉਬਾਰਾ[੧੪] ॥੫੦॥ ਅਬ ਮੈਂ ਆਤਮ ਰੂਪ ਪਛਾਨਾ। ਜਿਹ ਜਾਨੇ ਜਗ ਕੋ ਦੁਖ ਹਾਨਾ'। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ੂ। ਜਾਨਯੋ ਸਹਜ ਸਰੂਪ ਨਰੇਸ਼ੂ[੧੫] ॥ ੫੧ ॥ ਏਕ ਆਤਮਾ ਬਯਾਪਕ ਸਾਰੇ। ਹੁਤੋ ਭੇਦ ਸੋ ਦੂਰ ਨਿਵਾਰੇ। ਕਰਿ ਬੁਲਾਰ ਕੋ ਭਲੇ ਨਿਹਾਲਾ। ਪੁਨ ਆਏ ਨਿਜ ਸਦਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੫੨ ॥ ਮਨਹੁ ਗਯਾਨ ਕੋ ਤਰਨਿ[੧੬] ਬਿਰਾਜੈ॥ਜਿਹਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਲਿਮਲ ਭਾਜੈਂ।ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਦੇਨਿ ਜਗਤ ਜੋ ਆਏ ॥ ੫੩ ॥

ਕਮਲ ਬਦਨ ਇਕ ਦਿਨ ਨਿਜ ਸਦਨਾ। ਪੌਢ ਸੈਨ ਕਿਯ, ਦੋਖ ਨਿਕਦਨਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਅਸਨ ਹੋਤਿ ਭਾ ਤਯਾਰਾ। ਸ੍ਵਾਦ ਸਰਸ ਨਾਨਾ ਪਰਕਾਰਾ॥੫੪॥ ਪਾਕਸ਼ਾਲ[੧੭] ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਮਾਤਾ। ਬਿੰਜਨ[੧੮] ਕਰਿਵਾਏ

[੧]ਤਿਸ ਸਰੀਰ ਦੇ। [੨]ਘੋੜੇ । [੩]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ, ਹੇ ਧੀਰਜੀ। [੪]ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ । [੫]ਰਥ ਦਾ ਮਾਲਕ। [੬]ਆਤਮਾ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। [੭]ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। [੮]ਗਾਲ। [੯]ਜਵਾਨ। [੧੦]ਮਸਤ। [੧੧]ਛੁਡਾਇਆ। [੧੨]ਬੜੇ। [੧੩]ਹੰਕਾਰ ਨੇ। [੧੪]ਬਚਾ ਲਿਆ। [੧੫]ਰਾਜੇ ਨੇ। [੧੬]ਸੂਰਜ। [੧੭]ਰਸੋਈ। [੧੮]ਭੋਜਨ।

*ਇਹ ਉਹ 'ਚਿਤ' ਨਹੀਂ ਜੋ 'ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ' ਵਿਚ ਪਦ 'ਚਿਤ' ਹੈ।

†ਪਾਃ—ਮੇਰੋ।

ਤਿਹ ਤਾਤਾ[੧]। ਇਕ ਦਾਸੀ ਸੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ। ਕਹੈ ਕਿ 'ਸੁਤ ਕੋ ਆਨਿ ਜਗਾਈ ॥੫੫॥ ਸੀਤਲ ਹੋਇ ਨ ਜਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਜੇਵਹਿ ਆਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ'। ਤਬ ਗਵਨੀ ਦਾਸੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ। ਪਹੁੰਚੀ ਜਹਿ ਸੈਨੇ[੨] ਗੁਨ ਐਨਾ ॥ ੫੬ ॥ ਰਿਦੇ ਜਗਾਵਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਸੁਮਤਿਵਾਨ ਥੀ, ਬਚਨ ਨ ਭਾਖਾ। ਵਹਿਰ ਚੀਰ ਤੇ ਚਰਨ ਸੁਹਾਵਾ[੩]। ਤਿਹ ਪਰਸਨ ਹਿਤ ਮਨ ਲਲਚਾਵਾ ॥੫੭॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਚਰਨਹਿਂ ਹਾਥ ਛੁਹਾਯੋ ਨਾਹੀ। ਰਸਨਾ ਸੰਗ ਸੁ ਚਾਟਨ ਲਾਗੀ। ਜਗ ਮੈਂ ਵਡਭਾਗਨਿ ਅਨੁਰਾਗੀ[੪] ॥ ੫੮ ॥ ਕੀਨਿ ਸਪਰਸ਼ਨ[੫] ਰਸਨਾ ਜਬਹੀ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਸੁਧਿ ਭੀ ਤਬਹੀ।ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕਾਨਨ[੬] ਗਿਰ[੭] ਭਾਰੀ। ਸਭਿ ਸੁਧ ਜਾਨੀ ਸਿੰਧ ਮਝਾਰੀ[੮] ॥੫੯॥ ਤਹਿਂ ਇਕ ਕੌਤਕ ਲਖ੍ਯੋ ਅਨੂਪਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਪਿਖ੍ਯੋ ਸਰੂਪਾ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਮਨਸੁਖ ਜੋ ਸ਼ਾਹਾ। ਤਿਹ ਜਹਾਜ ਥੋ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹਾ ॥ ੬੦ ॥ ਤਾਂਕੋ ਬਿਘਨ ਹੋਨਿ ਕਛੁ ਲਾਗਾ। ਸਿਮਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਨੁਰਾਗਾ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ! ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ਆਨਿ ਮਮ ਤੂਰਨ[੯] ॥ ੬੧ ॥ ਜਹਿਂ ਸਨਬੰਧੀ ਕੋਇ ਨ ਸਾਥਾ। ਤਹਿਂ ਤੁਮ ਸਾਥ ਹੋਤਿ* ਜਗਨਾਥਾ ! ਤੀਰ[੧੦] ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਪੁਚਾਵਨ। ਕਰਹੁ ਜਹਾਜ, ਭਗਤ ਮਨ ਭਾਵਨਿ[੧੧]' ॥ ੬੨ ॥ ਨਿਜ ਅਰਾਧਨਾ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਗਏ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਤਿਹ ਜਹਾਜ ਕੋ ਤਟ[੧੨] ਪਹੁੰਚਾਵਾ। ਮਨਸੁਖ ਦੇਖਿ ਰਿਦੇ ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥ ੬੩ ॥ ਦਾਸੀ ਸਭਿ ਬਿਲੋਕ ਬਿਰਤਾਂਤਾ। ਗਈ ਤਬਹਿ ਜਹਿਂ ਥੀ ਗੁਰਮਾਤਾ। ਕਹ੍ਯੋ ਜਾਇ 'ਮੈਂ ਕਿਯ ਨ ਜਗਾਵਨ। ਸੋ ਤੋ ਕਰਹਿਂ ਜਹਾਜ ਲੰਘਾਵਨਿ ॥੬੪॥ ਜਬ ਨਿਜ ਸਿਖ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕਾਜਾ[੧੩]। ਦੇਇਂ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਲੰਘਾਇ ਜਹਾਜਾ। ਤਬ ਮੈਂ ਆਨੋ ਤਿਨਹਿਂ ਜਗਾਈ। ਕਹੋਂ ਸਾਚ ਬਚ ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ'॥੬੫॥ ਸੁਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਰਿਸ[੧੪] ਕਛੁ ਕਹਿ ਬੈਨਾ।ਗਈ ਆਪ ਜਹਿਂ ਕਿਯ ਸੁਤ[੧੫] ਸੈਨਾ[੧੬]।ਤਿਨਹਿਂ

---

[੧]ਵਾਸਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ। [੨]ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ। [੩](ਉਤੇ ਕੀਤੇ) ਕਪੜੇ ਤੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਚਰਨ ਬਾਹਰ ਸੀ। [੪]ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ। [੫]ਛੁਹਾਈ। [੬]ਜੰਗਲ। [੭]ਪਰਬਤ। [੮]ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਦੀ। [੯]ਸ਼ੀਘਰ। [੧੦]ਕੰਢੇ। [੧੧]ਹੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਭਾਵਨ ਵਾਲੇ। [੧੨]ਕੰਢੇ। [੧੩]ਕੰਮ। [੧੪]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। [੧੫]ਪੁੱਤਰ ਨੇ। [੧੬]ਸੌਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

*ਪਾ:-ਹੋਇ।

ਜਗਾਇ ਅਚਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਪਾਛੇ ਤੇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥੬੬॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪੁਤ੍ਰ! ਲਖਿ ਦਸ਼ਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਦਾਸੀ ਭੀ ਮੁਝ ਹਸੀ ਉਚਾਰੀ। ਕਹੈ ਕਿ -ਕਰਹਿਂ ਜਹਾਜ ਲੰਘਾਵਨ। ਨਹਿਂ ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਜਗਾਵਨ-' ॥੬੭॥ ਮਾਤ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਤੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।'ਕਮਲੀ ਝਮਲੀ ਕੇ ਬਚ ਐਸੇ। ਇਸ ਕੇ ਕਹੇ ਨ ਮਾਨਹੁ ਕੈਸੇ' ॥੬੮॥ ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਉਦਿਆਨਾ। ਬੈਸੇ ਜਾਇ ਇਕੰਤ ਸਥਾਨਾ। ਸੋ ਦਾਸੀ ਬਚ ਕਹਿਨੇ ਕਰਿ ਕੈ। ਭੀ ਕਮਲੀ ਸੁਧ ਗਈ ਬਿਸਰਿਕੈ ॥੬੯॥ ਜੀਵਤਿ ਰਹੀ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਾਵਦ[1]। ਨਹਿਂ ਆਈ ਸੁਧ ਤਿਹ ਕੋ ਤਾਵਦ[2]*। ਜਬ ਹੀ ਤਯਾਗਯੋ ਭੂਤਕ ਦੇਹਾ[3]। ਭਈ ਮੁਕਤਿ ਗਵਨੀ ਹਰਿ ਗ੍ਰੇਹਾ[4] ॥੭੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਰਾਇ ਉਪਦੇਸ਼, ਦਾਸੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥੪੩॥

੪੪. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਜਾਣਾ। ਸ਼ਿਵਨਾਭ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਦੀਪਕ ਸਰਸ ਧਰਿਕਰਿ ਰਿਦੇ ਨਿਕੇਤੁ।
ਯੁਕਤਿ ਖੋਜ ਉਚਰੋਂ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ॥੧॥

{ ਸਰਸ=ਸਰ+ਸ=ਰਸ ਵਾਲੀ, ਦੀਪਕ ਸਰਸ=ਉਹ ਦੀਵਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੇਲ ਵਟੀ ਸੱਭੋ ਕੁਛ ਹੈ। ਭਾਵ, ਪਿਆਰ ਪੂਰਤ।
੨. ਸੁੰਦਰ। ੩. ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਉੱਚੇ ਭਾਵ ਭਰੇ ਹੋਣ। [ਸੰਸ:,ਸਰਸ]†।
ਨਿਕੇਤ=ਘਰ। ਯੁਕਤਿ=ਯੁਕਤੀ।
ਕੇਤੁ=ਨਿਸ਼ਾਨ, ਝੰਡਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗਿਆਨ, ਤਾਰਾ। }

---

[1]ਜਦ ਤਕ। [2]ਤਦ ਤਕ। [3]ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ। [4]ਹਰੀ ਦੇ ਘਰ।

*ਕਮਲੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਕੂੰ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਮਸਤਾਨੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਸੁਖ ਵਿਚ ਰਹੀ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਸੁਧ ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਦੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਜੇ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਸੁਰਤ ਏਕਾਗ੍ਰ ਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸੁਧ ਪਰਤੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਾ, ਕਿ ਉਹ ਭਾਂਡਾ ਹਲਕਾ ਸੀ, ਹੱਬੀ ਭੇਤ ਜਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜੇ ਹੋਸ਼ ਪੂਰੀ ਪਰਤਦੀ ਤਾਂ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਚ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਮੁਕਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ।

†'ਸਰ' ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਏਹ ਹਨ:—ਚਾਲ, ਟੁਰਨਾ, ਤੀਰ, ਦਹੀਂ, ਮਲਾਈ, ਲੂਣ, ਪਾਣੀ, ਤਲਾ, ਬਰਨਾ, ਆਦਿ।

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਦੀਵੇ (ਸਮਾਨ) ਹਨ, (ਉਸ ਦੀਪਕ, ਨੂੰ ਅਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖਕੇ ਬੇਦੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਕੁਲ ਦੇ ਕੇਤੁ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਕਥਾ ਯੁਕਤੀ ਤੇ ਖੋਜ (ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ) ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ–ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਥਾ ਓਹ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਖੋਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਮੂਜਬ ਓਦੋਂ ਮੁਮਕਿਨ ਸੀ, ਆਪ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਯੁਕਤੀ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਲਾਈ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਛੁਕ ਅਹੈ ਮਨਸੁਖ ਬਿਰਤੰਤੇ। ਸੋ ਸੁਨਿਯੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਸਵੰਤੇ। ਗਯੋ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਸੁ ਜਹਿੰਵਾ[1]। ਨਗਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ[2] ਥੋ ਇਕ ਤਹਿੰਵਾ[3] ॥ ੨ ॥ ਧਨੀ ਲੋਕ ਜਹਿਂ ਬਸਤਿ ਅਪਾਰਾ ॥ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਜਿਹ ਰਚੇ ਬਜਾਰਾ। ਮਨਸੁਖ ਲੇਯ ਬਨਜ[4] ਨਿਜ ਸਗਰਾ[5]। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਜਾਇ ਤਿਹ ਨਗਰਾ ॥ ੩ ॥ ਹੁਤੋ ਜਹਾਂ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਭੁਵਾਲਾ[6]।ਕਰਮ ਧਰਮ ਮਹਿਂ ਚਲਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।ਸਾਲਗ-ਰਾਮ ਉਪਾਸਨ ਰਾਖੈ।ਬ੍ਰਤ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਕ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੈ॥੪॥ ਸਰਬ ਨਗਰ ਨਰ ਰਹਿਤਿ ਅਨਸਨਾ[7]। ਤਿਹ* ਦਿਨ ਕੋਇ ਨ ਕਰਿਹੀ ਅਸਨਾ।ਭਾਨੁ ਉਦੇ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਤਿਲਕ ਲਗਾਵਹਿਂ ਤਨ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨਰੇਸ਼।ਆਪ ਕਰਹਿ, ਕਿਯ ਦੇਸ਼[8] ਨਿਦੇਸ਼[9]।ਤਿਹ ਪੁਰਿ[10] ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ[11] ਮਨਸੁਖ ਜਾਈ। ਸਰਬ ਬਨਜ ਕੀ ਸੌਂਜ[12] ਲਵਾਈ[13] ॥ ੬ ॥ ਡੇਰਾ ਕੀਨ ਥਾਂਇ ਸ਼ੁਭ ਦੇਖੀ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਵਿਸੇਖੀ[14]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਿਉਂ ਆਇਸ ਪ੍ਰਾਹੀ[15]। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਿਹੈ ਤਿਉਂ ਨਿਰ-ਬਾਹੀ॥੭॥ ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸਿ[16] ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਇਕ ਮਨ ਕਰਹਿ ਕੀਰ-ਤਨ ਗਾਨਾ।ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਅਧਿਕ ਲਿਖਿ ਲੀਨੇ। ਪਢਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਚਿਤ ਥਿਤ ਦੀਨੇ ॥ ੮ ॥ ਭੋਰ ਭਈ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ[17] ਕਰਿਕੈ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਕੈ।ਨਿਕਟਿ ਨਰਨ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਦੈ ਕੈ।ਬਹੁਰੋ ਆਪ ਅਚਹਿ ਕਰ ਲੈ ਕੈ ॥੯॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਨੇਮ ਨਿਬਾਹੈ। ਬਨਜ ਕਰੈ ਪੁਨਿ ਪਾਵਤਿ

[1]ਜਿੱਥੇ। [2]ਵਡਾ ਨਗਰ। [3]ਤਿਥੇ। [4]ਸੌਦਾ। [5]ਸਾਰਾ। [6]ਰਾਜਾ। [7]ਬਿਨਾ ਭੋਜਨ। [8]ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। [9]ਆਗਯਾ। [10]ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ। [11]ਵੜਿਆ। [12]ਸਮੱਗ੍ਰੀ। [13]ਲੈਕੇ। [14]ਬਹੁਤ। [15]ਆਗਯਾ ਕਹੀ ਸੀ। [16]ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ)। [17]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ।

*ਪਾঃ–ਤਿਸ।

ਲਾਹੈ[੧]। ਸੰਧ੍ਯਾ ਹੋਇ ਤਬਹਿ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਪਢਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿਕੈ ਸੁਖ-ਸਾਨੀ[੨] ॥ ੧੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਦੋਨੋਂ ਕਾਲ ਧਰਹਿ ਦੁਖਹਾਨਾ। ਇਸ ਕੀ ਰੀਤਿ ਦੇਖਿ ਨਰ ਪੁਰਿ ਕੇ।ਤਰਕਤਿ[੩]ਮੂਢ ਅਸੂਯਾ[੪] ਕਰਿਕੇ ॥੧੧॥ ਮੁਖ ਸੋਂ ਹਸਹਿਂ ਬਚਨ ਕਹਿ ਨਿੰਦਹਿਂ। ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿਂ ਬਿੰਦਹਿ[੫]। 'ਹਿੰਦੁ ਕਹਾਵੈ ਧਰਮ ਬਿਹੀਨਾ। ਪੂਜਾ ਬ੍ਰੱਤ ਨੇਮ ਤੇ ਖੀਨਾ[੬] ॥੧੨॥ ਸਾਲਗਰਾਮ[੭] ਨ ਸੇਵਾ* ਕਰਿਹੀ। ਮਸਤਕ ਵਿਖੈ ਤਿਲਕ ਨਹਿਂ ਧਰਿਹੀ'। ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਧ ਹੋਈ। 'ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਹ ਬਨੀਆ ਕੋਈ' ॥੧੩॥ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ। ਸਿੰਧੁ ਪਾਰ[੮] ਤੇ ਸ਼ਾਹਿ ਇਕ ਆਯੋ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨ ਕੋ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ। ਜਗ ਤੇ ਨਈ ਰੀਤਿ ਕੋ ਰਾਹੀ[੯] ॥੧੪॥ ਸੁਨੀ ਭੂਪ, ਉਰ ਅਚਰਜ ਧਾਰਾ। ਮਨਸੁਖ ਕੋ ਪਠਿ ਮਨੁਜ[੧੦] ਹਕਾਰਾ[੧੧]। ਏਕ ਨਲੇਰ ਰਜਤਪਣ[੧੨] ਸੰਗਾ। ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ[੧੩] ਲੇ ਭੇਟ ਨਿਸੰਗਾ ॥੧੫॥ ਦੇ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਾ। ਬੈਸਿ ਨਾਮ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ' ਲੀਨਾ। ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਰਾਜਾ ਤਿਹ ਸੰਗਾ।'ਹਿੰਦੁ ਕਹਾਵੈਂ ਧਰਮਹਿ ਭੰਗਾ[੧੪]॥੧੬॥ਮੱਜਨ,ਪੂਜਾ,ਬ੍ਰੱਤ ਨ ਕਰਿਈ। ਸੰਜਮਨੇਮ ਤਿਲਕ ਨਹਿਂ ਧਰਿਈ। ਕਰਹਿਂ ਆਪਨੀ ਰੀਤਿ ਨਿਰਾਲੀ। ਇਹ ਕਿਹਂ ਸਿਖਵਨ ਦੀਨਿ ਕੁਚਾਲੀ[੧੫]?'॥੧੭॥ਸ਼ਾਹਕਹੈ'ਭੂਪਤਿ! ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।ਏਕ ਕੁਤਰਕ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਕੀਜੈ।ਜਗਤ ਤਰੋਵਰ[੧੬] ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਹੁ। ਤਿਹਕੇ ਸ਼ਿਖਰ[੧੭] ਮੁਕਤਿ ਫਲ ਮਾਨਹੁ ॥ ੧੮ ॥ ਤਾਂਕੋ ਲੇਨਿ ਹੇਤ ਦ੍ਵੈ ਪੰਥਾ[੧੮]। ਸਰਬ ਸੰਤ ਭਾਖਤਿ ਪੁਨਿ ਗ੍ਰੰਥਾ। ਇਕ ਬਿਹੰਗ[੧੯] ਇਕ ਕੀਟੀ ਰੀਤਾ[੨੦]। ਚਲਹਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ਪਾਇ ਸਪ੍ਰੀਤਾ[੨੧]॥੧੯॥ਜਿਨ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਤੇ ਖਗ ਜਿਉ[੨੨] ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਤਤਕਾਲਾ। ਮਿਲੈਂ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਨ ਕੋ ਪੂਰੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਫਲ ਲੇਨੋ ਅਤਿ ਦੂਰੇ ॥ ੨੦॥ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ[੨੩] ਕੀਟੀ ਕੀ

---

[੧]ਖੱਟੀ ਖੱਟੇ। [੨]ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [੩]ਹੁੱਜਤਾਂ ਕਰਦੇ। [੪]ਈਰਖਾ। [੫]ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। [੬]ਖਾਲੀ। [੭]ਠਾਕਰਾਂ ਦੀ। [੮]ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ। [੯]ਪੈਰੋਕਾਰ। [੧੦]ਭੇਜ ਕੇ ਆਦਮੀ। [੧੧]ਬੁਲਾਯਾ। [੧੨]ਰੁਪਯਾ। [੧੩]ਮਨਸੁਖ। [੧੪]ਧਰਮੋਂ ਬਿਹੀਨੇ। [੧੫]ਖੋਟੀ। [੧੬]ਬ੍ਰਿੱਛ। [੧੭]ਚੋਟੀ ਤੇ। [੧੮]ਦੋ ਰਾਹ ਹਨ। [੧੯]ਪੰਛੀ ਦੀ। [੨੦]ਕੀੜੀ ਦੀ ਰੀਤੀ ਦਾ। [੨੧]ਸਹਤ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ। [੨੨]ਪੰਛੀ ਵਤ। [੨੩]ਹਾਲਤ। *ਪਾ:-ਪੂਜਾ।

ਨਜਾਈਂ।ਦੁਸ਼ਤਰ ਪਹੁੰਚਨ ਹੈ ਤਿਹ ਥਾਂਈ।ਤੁਮ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਬ੍ਰੱਤ ਰਖੀਤੇ। ਦਿਨ ਪੰਦ੍ਰਵੇਂ ਸੰਯਮ[੧] ਕਰੀਤੇ॥੨੧॥ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਪੁਨਿ ਖਾਨ, ਰੁ ਪਾਨਾ[੨]। ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਮ ਨ ਕਰਤਿ ਰਾਜਾਨਾ[੩]!। ਅਸ ਸੰਜਮ ਮਹਿਂ ਸੰਤ ਸਦੀਵਾ। ਵਰਤਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਮਨ ਕਰਿ ਨੀਵਾ॥੨੨॥ਥੋਰੋ ਖਾਨ,ਸੈਨ ਪੁਨਿ ਥੋਰਾ। ਤਿਨ ਪਰ ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨ*ਜੋਰਾ[੪]। ਦਿਵਸ ਪੰਦ੍ਰਵੇਂ ਜਗ ਮੈਂ ਆਵੈ। ਬ੍ਰਤ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਜੋ ਕਹਿਲਾਵੈ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੋ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਜੋ ਤੂੰ ਭਾਖਤਿ ਬ੍ਰੱਤ ਕੋ ਗਤਿ ਐਸੀ ਲਖਿ ਤਾਂਹਿ[੫]॥੨੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੁਨਿ ਮੱਜਨ[੬] ਕੀ ਗਾਥਾ ਸੁਨਿਯੇ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਨ੍ਹਾਨ[੭] ਅਧਿਕ ਫਲ ਜਨਿਯੇ[੮]। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ[੯] ਨ੍ਹਾਵਨ ਕਰਿਹੀ। ਕੰਚਨ[੧੦]ਭਾਰ ਦਾਨ ਫਰ-ਫਰਿਹੀ[੧੧]॥੨੫॥ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਨਿਸ ਤੇ ਜੋ ਨ੍ਹਾਵੈ। ਤਿਤਨੋ ਦਾਨ ਰਜਤ[੧੨] ਫਲ ਪਾਵੈ। ਘਟੀ ਰੈਨ ਤੇ[੧੩] ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਫਲ ਹ੍ਵੈ ਖੀਰ[੧੪] ਸਵਾਮਨ ਦਾਨਾ[੧੫]॥੨੬॥ ਪ੍ਰਾਤਿਕਾਲ ਉਠ ਕਰਿ ਜੋ ਨ੍ਹਾਵੈ। ਮਨ[੧੬] ਜਲ ਦਾਨ ਕਰੇ ਫਲ ਪਾਵੈ। ਦਿਵਸ ਚਰੇ ਤੇ ਨਾਵਹਿ ਜੋਊ। ਤਾਂਕੋ ਹ੍ਵੈ ਨ ਪੁੰਨ ਫਲ ਕੋਊ॥੨੭॥ ਫਲ ਏਤੋ ਹੀ ਦੇਹਿ ਪੁਨੀਤਾ[੧੭]। ਨਿਸ[੧੮] ਤੇ ਨ੍ਹਾਵਨ ਆਦੀ[੧੯] ਰੀਤਾ। ਨਿਗਮਾਗਮ ਕੀ ਅਹੈ ਨਿਦੇਸ਼ਾ[੨੦]।ਨਹਿਂ ਕਛੁ ਮੇਰੇ ਵਾਕ ਨਰੇਸ਼ਾ![੨੧]॥੨੮॥ ਜੋ ਤੂੰ ਅਸ ਸੰਸੈ[੨੨] ਉਪਜਾਇਸ[੨੩]। ਭਾਨ ਉਗੇ ਤੇ ਮੱਜਨ ਆਇਸ[੨੪]। ਤਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨੀਜੈ। ਨੀਕੇ ਸੁਮਤਿ ਧਾਰਿ ਮਨ ਲੀਜੈ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਿਤਕ ਦਿਨਨ ਤੈ ਪਰਵ੍ਰਿਤੀ[੨੫]† ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਕਰਹਿ ਨ੍ਹਾਨ ਰਵਿ ਉਦੇ ਤੇ ਅਸ ਬਿਧਿ ਸਮਝਹੁ ਚੀਤ॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਮੱਜਨ ਕਰਿਕੈ। ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਧਰਿਕੈ। ਮਹਿਮਾ ਜਾਗਨ ਪਿਛਲੀ ਰੈਨਾ। ਨਿਗਮਾਗਮ ਭਾਖਤਿ ਕਹਿ ਬੈਨਾ॥ ੩੧॥ ਪੁਨ ਪਾਹਨ ਪੂਜਨ[੨੬] ਪਰਕਾਰਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਨਿਰਧਾਰਾ[੨੭]। ਖਾਤ ਨ

[੧]ਭਾਵ ਅਲਪ ਅਹਾਰ। [੨]ਅਰ ਪੀਣਾ। [੩]ਹੇ ਰਾਜਨ! [੪]ਬਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [੫]ਵਰਤਾਂ ਦੀ ਗਤੀ। [੬]ਇਸ਼ਨਾਨ। [੭]ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ। [੮]ਜਾਣੋਂ। [੯]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ। [੧੦]ਸੋਨਾਂ। [੧੧]ਫਲ ਫਲਦਾ ਹੈ। [੧੨]ਚਾਂਦੀ। [੧੩]ਘੜੀ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ। [੧੪]ਦੁੱਧ। [੧੫]ਦਾਨ ਦਾ। [੧੬]ਇਕ ਮਣ। [੧੭]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦੇਹ। [੧੮]ਰਾਤ। [੧੯]ਪਹਿਲੇ ਦੀ। [੨੦]ਵੇਦ ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰ ਦੀ ਆਗਯਾ ਹੈ। [੨੧]ਹੇ ਰਾਜਾ। [੨੨]ਸ਼ੰਕਾ। [੨੩]ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। [੨੪]ਤੇਰੀ ਆਗਯਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਨ੍ਹਾਵਣੇ ਦੀ ਹੈ। [੨੫]ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਈ ਹੈ। [੨੬]ਪੱਥਰ ਪੂਜਣ ਦੀ। [੨੭]ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ। *ਪਾ:-ਨਹਿਂ। †ਪਾ:-ਪ੍ਰਬ੍ਰਿਤੀ।

ਪੀਤ ਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਤਾਂਹਿ ਸੇਵ ਮੈਂ ਕਯਾ ਫਲ ਲੇਸਾ* ॥ ੩੨ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਤਿਨਹਿ ਸੇਵ ਫਲ ਲੇਉ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਤਨ ਧਾਰਾ। ਕਲਿ ਕੇ ਕਾਲ ਵਿਖੈ ਅਵਤਾਰਾ ॥
੩੩॥ ਬਚਨ ਸੁ ਜਿਨ ਕੇ ਭਾਨੁ[1] ਸਮਾਨਾ । ਤਮ ਅਗਯਾਨ ਕੀਨ ਹਮ[2]
ਹਾਨਾ। ਮਗ ਬਿਹੰਗ[3] ਕੋ ਜਿਨਹਿਂ ਬਤਾਵਾ। ਫਲ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਸੁਖ
ਪਾਵਾ॥੩੪॥ਹਉਮੈਂ ਸੰਗ ਕਰਨ ਸਭਿ ਕਰਮਾ।ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਆਦਿਕ ਜੋ
ਧਰਮਾ॥ਸੋ ਕੀਟੀ ਮਗ ਜਾਨਹੁ ਐਸੇ।ਬਰਨ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੌਂ ਤੁਝ ਜੈਸੇ॥੩੫॥
ਕੇਤੇ ਜਨਮ ਕਰਮ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਹੀਂ । ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਲ ਪੁਨਿ ਹਰਿਹੀਂ ।
ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਤਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ । ਮੋਚਹਿ[4] ਬੰਧਨ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ਾ॥੩੬॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਹਿਂ ਜਾਈ।ਫਲ ਰੂਪੀ ਜੋ ਮੁਕਤਿ ਸੁਨਾਈ।ਹਉਮੈ
ਤਜਿਨੇ ਕੀ ਬਹੁ ਗਾਥਾ॥ਉਚਰੀ ਮਨਸੁਖ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸਾਥਾ॥੩੭॥ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ[5]
ਕੀ ਬਾਨੀ ਜੋਈ। ਸਗਰੋ ਮਰਮ[6] ਭੇਦਗੀ[7] ਸੋਈ। ਕਸੀ ਤੁਫੰਗ[8] ਮਾਰਿਯੋ
ਜੈਸੇ।ਘਾਇਲ ਭਯੋ ਭੁਵਾਲੂ ਤੈਸੇ॥੩੮॥ਛੂਛੀ ਤੁਪਕ[9] ਘਾਉ ਨਹਿਂ ਕਰਿਈ।
ਬਿਨਾ ਕਮਾਇ ਸੁ ਐਸ ਉਚਰਈ[10] । ਗਾਡੀ ਭਰੀ ਚਲੈ ਜਿਹ ਥਾਂਈ।
ਤੋਰਤਿ[11] ਧਰਨੀ ਕੋ ਸੋ ਜਾਈ॥੩੯॥ਛੂਛੀ[12] ਜਾਇ ਊਪਰੇ ਪੋਲੀ। ਤਿਉਂ
ਮਨਾਖ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਬੋਲੀ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਸੁਖ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ। ਨੀਕੇ
ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਮਾਨੀ ॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਬਚ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਅਚੰਭਾ। ਜਾਨੀ
ਮਨ-ਇਹ ਕਹਿਤਿ ਅਦੰਭਾ[13]।ਇਸਕੋਮਿਲਯੋ ਗੁਰੂਕੋ ਪੂਰਾ।ਪਾਯੋ ਗਯਾਨ
ਕਿਯੋ ਭ੍ਰਮ ਦੂਰਾ-॥ ੪੧ ॥ ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ।'ਧੰਨ ਸ਼ਾਹੁ
ਸੁਮਤੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ !। ਕੌਨ ਗੁਰੂ ਤਵ ਨਾਮ ਅਲਾਵਹੁ ?। ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਨੀ
ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਵਹੁ ॥ ੪੨ ॥ ਜਿਹ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਬਿਬੇਕਹਿ[14] ਪਾਵਾ। ਕੋ ਅਸ
ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ?'। ਸੁਨਿ ਨਰੇਸ਼ ਕੇ ਮਨਸੁਖ ਬੈਨਾ। ਕਹਯੋ
ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ ਐਨਾ ॥੪੩॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਪਾਤਿਕ ਹਾਰੀ[15]' ।

[1]ਸੂਰਜ। [2]ਸਾਡਾ। [3]ਪੰਛੀ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ। [4]ਛੁਡਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [5]ਮਨਸੁਖ ਦੀ। [6]ਉਹ ਗੁੱਝਾ ਥਾਂ ਜਿਥੋਂ ਸੱਟ ਪਿਆਂ ਅਤੀ ਪੀੜਾ ਯਾ ਮੌਤ ਹੋਵੇ (ਅ) ਮਨ। [7]ਵਿੰਨ੍ਹ ਗਈ। [8]ਬੰਦੂਕ। [9]ਖਾਲੀ ਬੰਦੂਕ। [10]ਬਿਨ ਕਮਾਈ ਉਚਾਰਨਾ ਐਸਾ ਹੈ। [11]ਤੋੜਦੀ। [12]ਖਾਲੀ (ਗੱਡੀ)। [13]ਕਪਟ ਰਹਿਤ ਗੱਲ, ਸੱਚ। [14]ਗਿਆਨ। [15]ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਾਂਹਿ ਸੇਵ ਮੈਂ ਕਿਆਹ ਫਲੇਸਾ।

ਅਸ ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢ੍ਯੋ ਉਰ ਭਾਰੀ।ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ ਪੁਲਕੇ ਅੰਗਾ।ਲੋਚਨ ਛਾਵਾ ਨੀਰ ਉਮੰਗਾ॥੪੪॥ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧੀਰਾ।ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਢਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਭੂਪਤਿ ਉਪਜਾਵਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤ ਉਮਗਾਵਾ ॥ ੪੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚਨ ਅਨੂਪਾ। ਮਨਸੁਖ ਸੋਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬ ਭੂਪਾ। 'ਮੁਝ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹੁ ਕਰਾਈ। ਕਰਿ ਉਪਕਾਰ ਦੀਨ ਕੀ ਨਯਾਈ[1] ॥੪੬॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ। ਮਿਲਹਿਂ, ਉਪਾਇ ਕਰਹੁ ਸੋ ਤੂਰਨ। ਗਵਨੋਂ ਮੈਂ ਅਬ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗਾ। ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਸਰਬੰਗਾ[2] ॥੪੭॥ ਕਰਿ ਕੈ ਦਰਸ਼ਨ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵੋਂ। ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਰਮਪਦ ਪਾਵੋਂ। ਜਿਨਕੇ ਬਚਨ ਚੁਭੇ ਮਨ ਮੇਰੇ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵਤਿ ਬਿਨ ਅਬ ਹੇਰੇ ॥ ੪੮ ॥ ਬਨਜ ਨਿਕਟ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਜੇਤੋ। ਸੌਦਾ ਕਰਹੂ ਸਦਨ ਮਮ ਤੇਤੋ। ਗਮਨਹੁ ਪੁਨ, ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ। ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਹਾਂ ਪੁਚਾਵਹੁ' ॥ ੪੯ ॥ ਜਗ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭੂਪਤਿ ਵਡਭਾਗੀ। ਪਿਖ ਮਨਸੁਖ ਬੋਲ੍ਯੋ ਅਨੁਰਾਗੀ। 'ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਰਜਾਨਾ[3] !। ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੇਸ਼ ਨ ਬਨਹਿ ਪਯਾਨਾ ॥੫੦॥ ਜੇ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਤਿਹ ਦੇਸ਼ਾ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਦਰਸਹਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਇਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਚਿਤ-ਵਹਿਂ[4] ਮਨ ਮੈਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਹਿਂ[5] ਥੋਰਨ ਦਿਨ ਮੈਂ ॥੫੧॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਸਰਬ ਥਾਨ ਗਯਾਤਾ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖ ਕਰਿ ਤੇਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹਿਂ ਆਇ ਬਿਨ ਦੇਰਾ' ॥੫੨॥ਕਹਿਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ 'ਪਰਖੋਂ ਕਿਸ ਭਾਂਤੀ?।ਮੁਝੇ ਬਤਾਵਹੁ ਗੋਤ ਸੁਜਾਤੀ।ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਬੇਖ ਸਰੀਰਾ।ਕੌਨ ਨਗ਼ਰ ਰਹਿਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ'॥੫੩॥ਸੁਨਿ ਮਨਸੁਖ ਨੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।'ਤਿਨਕੋ ਪਰਖਨ ਦੁਸ਼ਤਰ ਭਾਰਾ। ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਖੱਤਰੀ ਜਾਤੀ। ਜਨਮ ਪੁਰੀ ਤਲਵੰਡੀ ਖ੍ਯਾਤੀ[6]॥੫੪॥ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਕਰੀ ਕਛੁ ਪੁਰਿਸੁਲਤਾਨਾ। ਅਬ ਤਜਿ ਦੀਨੋ ਮੋਦੀਖਾਨਾ।ਬੇਖ ਅਤੀਤਨ[7]ਕਾ ਕਰਿ ਬੈਸੇ।ਸਾਂਗ ਕਰਤਿ ਮਾਯਕ[8]ਨਰ ਜੈਸੇ'॥੫੫॥ਇਹ ਸਭਿ ਪਤੇ ਲੀਨਿ ਲਿਖਿ ਭੂਪਾ[9]।ਜਿਹ ਉਰ ਜਾਗ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਨੂਪਾ। ਮਨਸੁਖ ਕੋ ਬੂਝੀ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਲਿਖੀ ਮਨੋਹਰ ਸ੍ਰੀ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਪਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। [2]ਸਾਰਾ। [3]ਹੇ ਰਾਜਨ !। [4](ਜੇ ਤੂੰ) ਚਿਤਵੇਂ। [5]ਦੇਖੇਂਗਾ (ਤੂੰ)। [6]ਪ੍ਰਗਟ। [7]ਤ੍ਯਾਗੀਆਂ ਦਾ। [8]ਮਾਯਾਵੀ। [9]ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਗੁਰਬਾਨੀ ॥੫੬॥ ਰਹਯੋ ਜਿਤੇ ਦਿਨ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ। ਨਿਤ ਨਰੇਸ਼ ਕੈ ਜਾਇ ਅਗਾਰਾ।ਮਹਿਮਾ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਭਾਖੈ।ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖੈ॥੫੭॥ਜਬ ਨਿਜ ਬਨਜ ਸਰਬ ਕਰਿ ਲੀਨਾ।ਗਮਨਯੋ ਨਿਕਟਿ ਭੂਪ ਪਰਬੀਨਾ। ਬੰਦ ਹਾਥ ਕਹਿ'ਦੇਹੁ ਨਿਦੇਸ਼ਾ। ਚਲਯੋ ਚਹਤਿ ਹੌਂ ਅਬ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਾ' ॥੫੮॥ ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ ਨੈ ਕੀਨ ਸਨੇਹਾ।ਜੈਸੇ ਕਰੈ ਜੀਵ ਸੰਗ ਦੇਹਾ[1]।ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਉਪਕਾਰ ਸੁ ਤੇਰੋ।ਜੇ ਕਿਰਤਾਰਥ ਹ੍ਵੈ ਤਨ ਮੇਰੋ॥੫੯॥ ਕਹਿ ਨ ਸਕੋਂ ਮੈਂ ਤੋਰ[2] ਵਡਾਈ। ਜਬੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਿਲੈਂ ਮੁਝ ਤਾਂਈ। ਹੁਤੋ 'ਨਿਕਟਿ[3],ਆਵਤਿ ਪਰਚਾਵਤਿ।ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਗੁਨ ਬਰਨ ਸੁਨਾਵਤਿ ॥੬੦॥ ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਸਦਾ ਉਦਾਸਾ। ਕਬਹਿ ਆਨ ਪੂਰਹਿਂ ਮਨ ਆਸਾ'। ਮਨਸੁਖ ਧੀਰਜ ਦੀਨ ਬਹੂਤੀ[4]। ਸੁਨਹੁ'ਨ੍ਰਿਪਤ!ਤਵ ਮਤਿ ਅਤਿ ਪੂਤੀ[5] ॥ ੬੧ ॥ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਮਿਲਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੇਰਿ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ'। ਅਸ ਕਹਿ ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਬੰਦਨ। ਗਵਨਯੋ ਸਿਮਰਤ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦਨ[6] ॥ ੬੨ ॥ ਉਤ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਮਨ ਲਿਵਲਾਗੀ। ਸਿਮਰਹਿ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਵਡਭਾਗੀ। ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਗਵਨਤਿ[7] ਨਾਮੂ। ਕਹਿ'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਸੁਖਧਾਮੂ!॥੬੩॥ ਮੋਰ ਸਮਾਨ ਭਯੋ ਮਨ ਮੋਰਾ[8]। ਕਬਹਿ ਮਿਲਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਘਨਘੋਰਾ।ਚਿਤ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੋ ਪਯਾਸ ਪੁਕਾਰਤਿ। ਚਾਹਤਿ ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਦਰਸ ਹਰਿ ਆਰਤਿ[9] ॥੬੪ ॥ ਲੋਚਨ ਭਏ ਚਕੋਰ ਵਿਚਾਰੇ। ਚੰਦ ਬਦਨ ਕਬਿ ਆਨ ਦਿਖਾਰੇਂ। ਬਿਰਦ ਸੁਨਯੋਂ ਮੈਂ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਯਾਂਤੇ ਆਸਾ ਕਰੌਂ ਬਿਸਾਲਾ' ॥੬੫॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੂਪਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਧਤਿ ਬਿਟਪ[10] ਜਿਉਂ ਸਾਖਾ[11]। ਰੈਨ ਵਿਖੈ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਜਿਨ ਤਯਾਗੀ। ਦਿਨ ਮੈਂ ਭੂਖ ਪਯਾਸਾ ਭਾਗੀ ॥੬੬॥ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਾਰ ਜੀਵਨਾ ਜਿਹ ਕੋ।ਲੋਚਨ ਚਲਤਿ ਰਹਤਿ ਜਲ ਤਿਹ ਕੋ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਅਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਜਿਹ ਕੇ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਸੁਹਾਏ ॥ ੬੭ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਨਸੁਖ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੁਤਾਲੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੪ ॥

---

[1]ਦੇਹ ਕਰਦੀ ਹੈ ਆਤਮਾ ਨਾਲ। [2]ਤੇਰੀ। [3]ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ ਤਾਂ। [4]ਬਹੁਤੀ ਧੀਰਜ ਦਿੱਤੀ। [5]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [6]ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [7]ਤੁਰਦਿਆਂ। [8]ਮੇਰਾ। [9]ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ। [10]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀਆਂ। [11]ਜਿਵੇਂ ਡਾਲੀਆਂ।

[ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਟੁਰਨਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਸੁਰਤਰੁ ਸਰਸ ਸੁਬਦਾ* ਮੰਗਲ ਖਾਨ।
ਦਾਰਿਦ ਬਿਘਨ ਨ ਬਯਾਪਈ ਬਸਹਿ ਰਿਦੇ ਗਤਿਦਾਨ ॥੧॥

ਸੁਰਤਰੁ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ। [ਸੰਸ:, ਸੁਰਤਰੁ:] ਸਰਸ=ਸੁੰਦਰ।
ਦਾਰਿਦ=ਦਰਿੱਦ੍ਰਤਾ। ਗ਼ਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲਤਾਈ।
ਗਤਿਦਾਨ=ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਨ।

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਰਣ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹਨ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹਨ, (ਜਿਸ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਬਸ ਜਾਣ (ਓਥੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਤਾਂ) ਵਿਘਨ ਤੇ ਕੰਗਾਲਤਾਈ ਵ੍ਯਾਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ (ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਨ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ਚੌਪਈ॥ ਜਬਹਿ ਬਹੁਤ ਭੂਪਤਿ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਰੰਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਡ ਭਾਗਾ। ਸੁਨਯੋ ਸ੍ਰੌਨ ਜੋ ਹੁਤੇ ਫਕੀਰਾ। ਕੌਤਿਕ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਨ੍ਰਿਪ ਧੀਰਾ† ॥੨॥ ਨਾਮ ਆਪਨੋ ਨਾਨਕ ਧਰਿਕੈ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰਨ ਸੁਨਾਇਉ ਚਰਿਕੈ। ਜਬ ਨਿਜ ਸ੍ਰੌਨ ਸੁਨਹਿ ਅਵਨੀਪਾ[1]। ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਹਿ ਤਿਨਹਿ ਸਮੀਪਾ ॥੩॥ ਬੈਸੇ ਸੈਸੇ ਕੋ ਜਬ ਪੂਛੈ। ਕਛੁ ਨ ਬਤਾਵਹਿ ਗਯਾਨਹਿ ਛੂਛੈ[2]। ਅਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਸੋਚਿ ਕਰਿ ਰਾਜਾ। ਔਰ ਕਿਯੋ ਪਰਖਨ ਕੋ ਕਾਜਾ ॥੪॥ ਹੁਤੀ ਤਹਾਂ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਐਸੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਜੋ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ‡ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਆਵਹਿ। ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਜੁ ਸੰਤ ਕਹਾਵਹਿ ॥੫॥ ਕਰਹੁ ਜਾਇ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਸੇਵਾ। ਪੂਰ[3] ਊਰ[4] ਕੋ ਲਖਿਯਹਿ ਭੇਵਾ। ਜਬ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਊ। ਆਨਿ ਬਤਾਵਹੁ ਮੁਝ ਢਿਗ ਸੋਊ' ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਹੇ ਜੋ ਰਾਜਾ। ਕਰਨ ਲਗੀ ਤਿਯ ਤੈਸੋ ਕਾਜਾ। ਜਬ ਫਕੀਰ ਕੋ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿ। ਲਾਇ ਸਿੰਗਾਰ ਤਾਸੁ ਢਿਗ ਜਾਵਹਿਂ ॥ ੭ ॥ ਨੈਨ ਕੋਰ[5] ਜਿਨ[6] ਬਾਨ ਸਮਾਨਾ[7]। ਧਨੁਖ ਸੁ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[8] ਕੁਟਿਲ[9] ਮਹਾਨਾ[10]§। ਜੋ ਦੇਖੈ ਤਿਹ ਤੀਖੇ ਲਾਗੈਂ। ਤਤਖਿਨ ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਸੁ ਭਾਗੈ ॥ ੮ ॥ ਜਿਨ ਕੋ

---

[1]ਰਾਜਾ। [2]ਸੱਖਣੇ। [3]ਪੂਰੇ (ਸੰਤ) ਦਾ। [4]ਊਣੇ (ਸੰਤ) ਦਾ। [5]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੋਣੇ। [6]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। [7]ਤੀਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸਨ। [8]ਭਰਵੱਟੇ। [9]ਟੇਢੇ। [10]ਬੜੇ।

*ਪਾ:–ਸਰਬ ਦਾ। (ਅ)–ਸਬ ਦਾ। †ਪਾ:–ਪੀਰਾ।
‡ਪਾ:–ਕੋਊ ਪੁਰਖ। §ਪਾ:–ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਧਨੁਖਹਿ ਕੁਟਿਲ ਮਹਾਨਾ।

ਪਿਖਿ ਸੁਰ ਮੁਨਿ ਜਤ ਤਯਾਗੈਂ। ਕਯਾ ਕਲਿ ਨਰ[1] ਬਪੁਰੇ ਤਿਨ ਆਗੈ।
ਅਨਿਕ ਫਕੀਰ ਕਰਤਿ ਬਿਭਚਾਰਾ[2]। ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤਿ ਗਵਾਰਾ
॥੯॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਤਪੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ਧਰਹਿਂ ਨ ਧੀਰਜ ਦੇਖਤਿ ਨਾਰੀ।
ਕਹੈਂ ਭੂਪ ਸੋਂ"ਕੋਇ ਨ ਪੂਰਾ।ਕਿਯੋ ਕਾਮ[3] ਜਤ ਸਤ ਉਰ*ਊਰਾ[4]" ॥੧੦॥
ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕਿਯ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।-ਪ੍ਰਬਲ ਕਲੀ ਪੂਰਾ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
ਇਕ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਬਿਹੀਨਾ।ਪੰਚ ਦੁਸ਼ਟ ਕੈ ਸਰਬ ਅਧੀਨਾ-॥੧੧॥
ਅਸ ਕਹਿ ਚਿਤਵ[5] ਰੂਪ ਕਿਰਪਾਲਾ। ਲੇਤਿ ਸ੍ਵਾਸ ਜੋ ਸੀਤ[6]ਬਿਸਾਲਾ।
ਪੀਰੀ[7] ਪਰ ਰਹੀ ਮੁਖ ਪਰ ਜਾਂਕੇ। ਮੋਚਤਿ ਜਲ ਦ੍ਵੈ ਲੋਚਨ ਤਾਂਕੇ॥
੧੨॥ਅਸ ਜਬ ਖੈਂਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨੈ ਕੀਨੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ[8] ਸਰਬਗਤਿ ਚੀਨੀ।
ਚਿਤਵਯੋ ਤਿਹ ਕੋ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲਾ। ਕੀਨ ਜਾਸ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਾਲਾ॥
੧੩॥ਤਹਾਂ ਚਲਿਨਿ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਧਾਰੀ।ਸਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਬ੍ਰਿਹੁ ਭਗਤ[9] ਜੁ
ਭਾਰੀ।ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਧੇ ਗੁਸਾਈਂ।ਖੈਂਚੇ ਮਿਲਨ ਚਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਤਾਂਈ॥
੧੪॥ ਬੈਸੇ[10] ਏਕ ਦਿਵਸ ਉਦਿਆਨਾ। ਮੈਂ ਤਹਿਂ ਗਯੋ ਸੰਗ ਮਰਦਾਨਾ।
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗੋ ਬੈਸ ਸਮੀਪਾ।ਤਬੈ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥੧੫॥"ਚਲਹੁ
ਸੈਲ ਹਿਤ ਦੇਖਨ ਛੋਨੀ[11]। ਰਚਨਾ ਕੀਨਿ ਅਨਿਕ ਜਗ ਜੋਨੀ[12]। ਕਿਤੇ
ਥਾਨ ਨਰ ਅਨਤ[13]ਸੁਭਾਊ[14]। ਰਾਖਸ਼ ਰਹਿਨ ਥਾਨ ਹਹਿਂ ਕਾਊ ॥੧੬॥
ਕਿਤ ਧਰਮੀ, ਕਿਤ ਅਧੀ ਬਸੰਤੇ। ਕਹੂੰ ਦੁਖੀ, ਕਹਿਂ† ਸੁਖੀ ਰਹੰਤੇ।
ਨਿਗਮਾਗਮ[15]ਕਿਤ ਕਥਤਿ ਪੁਰਾਨਾ। ਕਹੂੰ ਤੁਰਕ ਹਹਿਂ ਪਢਤਿ ਕੁਰਾਨਾ
॥ ੧੭ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਕੀ ਬਹੁ ਭਾਖਾ[16]। ਚਲਹੁ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀ ਅਭਿ-
ਲਾਖਾ"। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਹਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।"ਪ੍ਰਭੂ !ਸਮਰਥ! ਸਕਲ
ਗੁਨਖਾਨਾ!॥੧੮॥ਜਹਿਂ ਇੱਛਾ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ।ਹੌਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਦਾ
ਪਿਛਾਰੀ। ਤੁਮ ਸਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸਰਨਹਿਂ ਛੋਰੀ। ਕਾਂਕੋ[17] ਗਹੌਂ[18] ਅਲੰਬ
ਬਹੋਰੀ"॥੧੯॥ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਨੀ !। ਬੰਦਿ ਪਾਨ[19] ਪੁਨ ਮੈਂ

---

[1]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਨਰ। [2]ਮਾੜਾ ਕੰਮ। [3]ਕਾਮ ਦੇਵ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। [4]ਜਤ ਸਤ (ਤੋਂ) ਰਿਦਾ ਖਾਲੀ। [5]ਯਾਦ ਕਰਕੇ। [6]ਠੰਢੇ ਸਾਹ। [7]ਪੀਲੱਤਣ। [8]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ। [9]ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ। [10]ਬੈਠੇ ਸਨ। [11]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [12]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ। [13]ਹੋਰ। [14]ਸੁਭਾਉ ਦੇ ਹਨ। [15]ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। [16]ਬੋਲੀ। [17]ਕਿਸਦਾ। [18]ਫੜਾਂ। [19]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

*ਪਾਃ-ਝੂਰ। †ਪਾਃ-ਕਹੂੰ।

ਕਹਿ[1] ਬਾਨੀ। 'ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ! ਰਾਖਿ ਨਿਜ ਸਾਥਾ।ਤੁਮ ਸਮ ਦੇਖੋਂ ਔਰ ਨ ਨਾਥਾ' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਚਨ ਪ੍ਰਸੀਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਭਈ ਪ੍ਰਦੋਖ[2] ਉਠੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਆਏ ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਨਿਜ ਸਦਨਾ। ਪਰਫੁੱਲਤ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁ ਬਦਨਾ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਬੈਨ ਕਹੇ ਨਿਜ ਧਾਮ ਵਿਖੈ 'ਅਬ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚਲਿਬੇ ਕਿਤ ਤਯਾਰਾ। ਸੰਗ ਚਲੈਂ ਤਿਨਕੇ ਹਮ ਤਾਂ ਛਿਨ ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਾਲ ਦਯਾਲ ਉਦਾਰਾ[3]'। ਯੌਂ ਸੁਧਿ ਭੀ ਜਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਲਯ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਧ ਦੇਹਿ ਵਿਸਾਰਾ। ਚਿੰਤ ਬਧੀ ਉਰ ਅੰਤਰ ਭੂਰ, ਨਿਰੰਤਰ ਦੀਨ[4], ਚਲਹਿ ਨਹਿਂ ਚਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਅਵਾਸ ਗਏ ਤਹਿਂ ਜਾਵਤਿ ਹੀ ਬਹੁ ਰੋਦਨ ਕੀਨੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੀ ਜਨਨੀ ਉਰ ਆਤੁਰ,ਤਾਤ[5] ਗਯੋ,ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤ[6] ਸੁ ਤੀਨੋ[7]। ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਕਹੇ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬਚ 'ਨਾਨਕ ਧਾਮ ਰਖੋ ਜਿਵ ਚੀਨੋ'। ਯੌਂ ਕਹਿ ਸ੍ਵਾਸ ਲਯੋ ਜਬਹੀ ਸੁਨ ਰਾਇ ਤਬੈ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਭੀਨੋ ॥ ੨੩ ॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ ਤਬੈ ਰਾਇ ਭੇਜਯੋ ਉਮੇਦਾ[8] ਜੁ ਦਾਸੂ। 'ਤਪਾ ਤਾਤ ਕਾਲੁ ਕਿ ਜਾਵੋ ਸੁ ਪਾਸੂ[9]। ਕਰੋ ਬੰਦਗੀ ਜਾਇ ਆਗੈ ਘਨੇਰੀ। ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਦੀਦਾਰ ਦੀਜੈ ਬਿਦੇਰੀ[10]' ॥੨੪॥ ਉਮੇਦਾ ਗਯੋ ਬੇਗ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ। 'ਤਪਾ ਜੀ! ਤੁਮੈਂ ਬੰਦਗੀ ਰਾਇ ਗਾਈ। ਇਕੈ ਬਾਰ ਐਕੈ[11] ਦਿਦਾਰੈ ਦਾਈਜੈ। ਜਿਤੈ ਫੇਰ ਜਾਨੋ ਪਯਾਨੋ ਕਰੀਜੈ'॥੨੫॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਬ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਜਿ ਆਸਨ ਕੋ ਤਿਹ ਸੰਗ ਪਧਾਰੇ। ਰਾਇ ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਿਗਸਾ ਨਿਜ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਜਬ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ।ਉਠਤਿਭਾ ਮਚ ਊਪਰ ਤੇ ਢਿਗ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁ ਜਾਇਕੈ ਕੀਨ ਨਿਵਾਰੇ[12]। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਅਧੀਨ ਭਯੋ,ਮੁਖ ਭਾਖਿ ਬਿਨੈ ਨਿਜ ਊਚ ਬਿਠਾਰੇ[13] ॥੨੬॥ 'ਤਾਤਰੁਮਾਤ[14] ਤੁਮਾਰ ਬ੍ਰਿਹਾ-ਤੁਰ ਸਾਗਰ ਮੋਹ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਮਗਨਾਈ[15]*। ਹੀਨ ਅਲੰਬ[16] ਤਰੈਂ ਤਿਹ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਸਭਿ ਪੀਰ ਪਰਾਈ।ਕੈਤਿਨ ਗਯਾਨ ਕੇ ਪੋਤ[17] ਚਢਾਵਹੁ

[1]ਕਹੀ। [2]ਸੰਧਯਾ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬਹੁਤ ਹੈ। [4]ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੀਨ ਹੋ ਰਹੇ। [5]ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ। [6]ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਜੀ। [7]ਤਿੰਨੇ ਜਣੇ। [8]ਦਾਸ ਦਾ ਨਾਮ। [9]ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਵੋ। [10]ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ। [11]ਆਕੇ। [12]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲ ਜਾਕੇ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। [13]ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਉੱਚੀ ਥਾਵੇਂ ਬਿਠਾਏ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਬੁਲਾਰ ਨੇ)। [14]ਪਿਤਾ ਅਰ ਮਾਤਾ। [15]ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਹਨ। [16]ਬਿਨਾਂ ਆਸਰੇ। [17]ਜਹਾਜ।

*ਪਾ:—ਸਾਗਰ ਸੇ ਮਹਿ ਹ੍ਵੈ ਮਗਨਾਈ।

ਮੋਹ ਕਲੋਲ[1] ਤੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾਈ। ਨਾਤੁਰ ਹੋਕਰਿ ਤੀਰ ਮਿਲੌ[2] ਤੁਮ, ਧੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰੈਂ ਸੁਖ ਪਾਈ'॥੨੭॥ 'ਰਾਇ ਜੀ ! ਕਾਰਜ ਜਾਨ ਕੋ* ਜਾਨਹੁ, ਗ੍ਯਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਆਨਨ ਜੋਈ[3]। ਪਾਇ ਸਮਾਂ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਪਾਰ ਪਰੈਂ ਭਵ ਬੰਧਨ ਖੋਈ[4]। ਨੌਕਾ ਸੁ[5] ਮੇਲ ਬਨ੍ਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੋਈ। ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਮਾਨ ਰਹੈ ਜੁਗ ਤੇ[6] ਜਗ, ਸ਼ੋਕ ਨ ਹ੍ਵੈ ਹਰਖੰਤਿ ਨ ਕੋਈ'[7] ॥੨੮॥ ਰਾਇ ਭਨੈ'ਮੁਖ ਜੋ ਅਰਬਿੰਦ ਨਿਦੇਸ਼ ਬਨੀ ਮਕਰੰਦ[8] ਤੁਮਾਰੀ। ਮੋ ਮਨ ਰੀਤਿ ਮਲਿੰਦ ਕੀ ਚਾਹਤਿ ਜੋ ਕਰੁਨਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਤੁਮਾਰੀ। ਚਾਤ੍ਰਿਕ[9]ਚਿੱਤ[10]ਸ੍ਵਾਂਤ[11] ਸੀ ਚਾਹਤਿ ਹੈ,ਰਸਨਾ[12]ਘਨ[13]ਸੀ ਬਚ ਬਾਰੀ[14]।ਆਪਕਰੋ ਫੁਰਮਾਇਸ਼[15] ਕੋ ਇਕ ਸੇਵ ਕਰੌ ਸਫਲੀ ਸੁ ਹਮਾਰੀ ॥੨੯॥ ਮੋ ਤੇ ਨ ਸੇਵ ਭਈ ਤੁਮਰੀ ਕਛੁ ਯਾਂਤੇ ਰਿਦਾ ਥਿਰਤਾ[16]ਨਹਿੰ ਪਾਵੈ।ਈਹਾਂ ਰਹੋ ਤਬ ਹੇਰਤਿ ਹੌਂ ਪਗ[17],ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੈਂ ਬਚ[18] ਹਿਯ ਹੁਲਸਾਵੈ[19]।ਹੇਜਗਨਾਯਕ!ਹੇ ਗਤਿਦਾਯਕ! ਹੋ ਸਭਿ ਲਾਇਕ ਪ੍ਰੋਖ ਰਹਾਵੈ[20]। ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਪਰਾਤਮ[21] ਪਾਵਨ[22] ! ਸ਼੍ਰੀਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮੋ ਦਰਸਾਵੈ[23]' ॥੩੦॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਨਨ ਬੈਨ ਭਨੈ'ਜਿਵ ਛਾਹਿ ਸਰੀਰ ਤਥੈਂ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ[24]। ਨੀਤ ਰਹੋ,ਥਿਰਚੀਤ ਕਰੋ,ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਰਾ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁ ਤੁਮਾਰੇ।ਇਕਸ਼ ਪੈ ਫੁਰਮਾਇਸ਼[25]ਆਇਸ[26]ਜਾ ਸਮ[27]ਕੋਇ ਨ ਆਨ ਉਦਾਰੇ। ਹਾਥ ਨ ਮੋ[28] ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿਨੋ ਕਰਤਾਰ ਅਧੀਨ ਲਖੋ[29]ਬਿਧਿ ਸਾਰੇ'॥੩੧॥ਰਾਇਬੁਲਾਰ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਹੋਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਪਦੰ ਅਰਬਿੰਦੂ। ਛੂਟ ਗਏ ਭਵ ਬੰਧਨ ਜਾਸ ਕੇ ਮੱਤਿ[30] ਭਯੋ ਮਕਰੰਦ[31] ਮਲਿੰਦੂ[32] । ਲੇ ਰਸ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ

---

[1]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤਰੰਗਾਂ। [2]ਕਿਨਾਰਾ ਹੋਕੇ ਮਿਲੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵ ਪਾਸ ਰਹੋ। [3]ਤੇ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੁੱਖੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਗ੍ਯਾਨ (ਦਿਓ)। [4]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [5]ਬੇੜੀ ਵਤ। [6]ਦੋਹਾਂ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਤੋਂ। [7]ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੋਕ ਹਰਖ ਨਾ ਕਰੋ। [8]ਕਮਲ ਮੁਖ ਤੋਂ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਰੂਪੀ ਆਪਦੀ ਆਗਯਾ ਬਣੀ ਹੈ। [9](ਮੇਰਾ) ਪਪੀਹੇ ਵਰਗਾ। [10]ਦਿਲ। [11]ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ। [12](ਆਪ ਦੀ) ਜੀਭ। [13]ਬੱਦਲ ਵਰਗੀ ਹੈ। [14]ਆਪਦੇ ਬਚਨ ਪਾਣੀ (ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ) ਹਨ। [15]ਹੁਕਮ। [16]ਟਿਕਾਉ। [17]ਚਰਣ ਆਪ ਦੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ। [18]ਬਚਨ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਕੇ। [19]ਦਿਲ ਚਾਉ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [20]ਛੁਪਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। [21]ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਪਰੇ। [22]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [23]ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਸਦੇ ਹੋ। [24]ਜਿਵੇਂ ਛਾਇਆ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਓਵੇਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ। [25]ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਪਾਸ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਹੈ। [26]ਆਗਯਾ। [27]ਜਿਸ ਦੇ ਸਦਰਸ਼। [28]ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ। [29]ਜਾਣੋਂ। [30]ਮਸਤ। [31](ਚਰਣਾਂ ਦੇ) ਮਕਰੰਦ ਦਾ ਭੌਰਾ (ਹੋਕੇ)। [32]ਭੌਰਾ।

*ਪਾ:—ਕੇ।

ਰਹਯੋ ਨਿਜ ਰੂਪ ਜੁ ਆਦਿ ਰਿਦੈ ਸੁਧ ਬਿੰਦੂ[੧]। ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੂਰਨ ਤਾਂ ਸੁਖ ਕੋ ਕਮਲਾਨਨ ਹੇਰਿ ਗੁਰੂ ਜੁ ਗੁਬਿੰਦੂ[੨] ॥੩੨॥ ਕਰੁਨਾ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲ ਕਰਯੋ ਜਿਹਕੇ ਸਮ ਏਠ ਨ ਹੈ ਬਿਬ[੩] ਕੋਈ। ਪੁਨ ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਤਹਿਂ ਤੇ ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਇ ਗਏ ਘਰ ਜਾਮਨਿ ਹੋਈ। ਬਿਛੁਰਯੋ ਨ ਚਹੈ[੪],ਕਛੁ ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਨਿਜ, ਜਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਦ੍ਰਿਗ ਰੂਪ ਅਲੋਈ[੫]। ਧਰਿ ਧਯਾਨ ਲਯੋ ਉਰ ਤਾਂ ਛਿਨ ਮੈਂ ਸੁਠਿ ਧ੍ਰੂਵ[੬] ਕਿਧੋ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਸੋਈ ॥ ੩੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ[੭] ਗਇ[੮] ਨੇ ਸਮਝਾਏ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਖਯਾਤ ॥ ੩੪ ॥ ਪੁੰਨ ਵਡੇ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੀਨੇ ਤੁਮ ਨੇ ਕੋਇ। ਜਿਸ ਫਲ ਤੇ ਅਸ ਸੁਤ ਭਯੋ ਸਹਿਜੇ ਸ਼ੁਭ-ਗਤਿ ਹੋਇ ॥੩੫॥ ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੁਨਿ ਧੰਨ ਤੁਮ ਕੁਲ ਉਧਾਰ ਸਭਿ ਕੀਨਿ। ਰਿਦੇ ਨ ਭਰਮਹੁ ਤਨਕ ਭਰਿ[੯] ਭੇ[੯] ਜਗ ਬੰਧਨ ਹੀਨ ॥ ੩੬ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਚਿਤ ਕੀ ਚਿੰਤ ਬਿਦਾਰਿ[੧੦] ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਕੋ। ਲਖਹੁ ਸੱਤਿ* ਅਵਤਾਰ, ਤਿਹਂ ਰਾਖਨ ਕਿਹ ਕਰ ਨਹੀ[੧੧]॥ ੩੭ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਧੀਰ ਧਰੀ ਸੁਨਿ, ਆਇ ਗਏ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕੇ ਹਿਤ ਮਾਤ ਬੁਲਾਵੈ। 'ਆਵਹੁ ਤਾਤ ! ਅਬੈ ਉਠਿਕੇ' ਗਵਨੈਂ ਦ੍ਰਿਗਮਾਤ ਅਹਾਰ ਕੋ ਖਾਵੈਂ। ਹੇਰਤਿ ਹੈ ਕਮਲਾਨਨ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਇ ਰਿਦੈ ਜਨਨੀ ਬਲਿ ਜਾਵੈ। 'ਤਾਤ ! ਨ ਜੋਰ ਹਮਾਰ ਚਲੈ ਕੁਛ, ਆਪ ਕਰੋ ਬਿਧਿ ਜਯੋਂ ਮਨ ਭਾਵੈ' ॥੩੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਸ਼ੁਭ ਕਹਿਕੈ, ਹਨਿ ਅਗਯਾਨ[੧੨]। ਦ੍ਰਿੜ ਬੰਧਨ ਜਗ ਮਿਟ ਗਏ ਭਈ ਯੋਗ ਨਿਰਬਾਨ[੧੩] ॥੩੯॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਮਾਤ ਕੋ ਦੇਯ ਸੰਤੋਖ ਉਠੇ ਪੁਨ ਤਾਤ[੧੪] ਅਧੋ ਕਹਿਕੈ ਸਮਝਾਵੈ। 'ਜਾਨਹੁ ਜਯੋਂ ਕਰਿਯੇ ਨਿਜ ਕਾਰਜ' ਮੋ ਕਹਿਨੋ ਕਬ ਲੋ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਏਕ ਤੂੰ ਤਾਤ[੧੫] ਹੁਤੋ ਹਮਰੇ ਘਰ ਛੋਰਿ ਚਲੇ, ਇਹ ਕਯੋਂ ਮਨ ਭਾਵੈ'। ਔਰ ਕਹੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨ ਕੇ

---

[੧]ਜਾਣ ਲਈ ਸੁਧ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਦੀ। [੨]ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਵਲ ਮੁਖ ਵੇਖ ਕੇ। [੩]ਦੂਸਰਾ। [੪]ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ (ਰਾਇ)। [੫]ਜਿਸ ਬਿਧ ਰੂਪ ਕੋਲੋ ਦੇਖਦਾ ਰਹੇ। [੬](ਧਿਆਨ ਧਰਣਾ) ਪਕਾ ਲਿਆ। [੭]ਅਤੇ ਲਾਲੂ (ਨੂੰ)। [੮]ਚੋਹੜਾ ਬੀ। [੯]ਹੋਏ। [੧੦]ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [੧੧]ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ। [੧੨]ਅਗਯਾਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [੧੩](ਮਾਤਾ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਗਈ। [੧੪]ਪਿਤਾ ਜੀ। [੧੫]ਪੁੱਤ੍ਰ। *ਪਾ:-ਸੰਤ।

ਬਚ-ਧਾਮ ਰਹੈ ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਵੈ[੧]-॥ ੪੦ ॥ ਦੇਖਿ ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਿਤ ਕੀ ਦਿਸ਼, ਮੋਹ ਹਨਯੋ[੨], ਉਪਮਾ ਭਲਿ ਆਈ। ਜਯੋਂ ਬਹਿਰੀ[੩] ਖਗ ਕੋ ਝਪਟਾਤਿ[੪] ਦਬਾਇਕੈ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਉਕਸਾਈ[੫]। ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਮਨ ਫੇਰ ਕਹਯੋ ਨਹਿਂ, ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ ਰਹਯੋ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਪੌਢਿ ਰਹੇ ਪਰਯੰਕ ਕੇ ਊਪਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਤਿ ਦਾਈ ॥ ੪੧॥ ਨੀਂਦ ਬਸੀ ਹੁਇ ਸੋਇ ਰਹੇ ਤਬ, ਜਾਮਨਿ[੬] ਜਾਮ[੭] ਰਹੀ ਜਬ ਹੀ। ਆਲਸ ਛੋਰਿ ਉਠੇ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਦਾਸਨ ਕੇ ਸੁਖਦਾ ਸਭਿ ਹੀ। ਨ੍ਹਾਨ ਕੇ ਹੇਤ ਚਲੇ ਉਠਿ ਬਾਹਿਰ ਚੰਦ ਕੀ ਜੌਨ੍ਹ ਦਿਪੈ[੮] ਤਬਹੀ। ਤਯੋਂ ਭਗਤੀ ਪਰਕਾਸ਼ਨ ਕੋ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ ਚਲੇ ਅਬ ਹੀ ॥ ੪੨ ॥ ਕੂਪ[੯] ਹਰੱਠ[੧੦] ਚਲੇ ਨਹਿ ਕੋਇ, ਫਿਰੇ ਇਕ ਦੋਇ ਤਬੈ ਗਤਿਦਾਈ[੧੧]। ਨੀਰ ਨ ਪਾਵਤਿ ਭੇ ਕਿਤਹੂ ਤਿਹੰਕਾਲ ਵਿਖੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ । 'ਕੋਊ ਸਰੋਵਰ ਨਾਂਹਿ ਇਹਾਂ, ਨਗਰੀ ਬਿਨ ਨੀਰ[੧੨], ਨ ਕੂਪ ਚਲਾਈ[੧੩]'। ਜਾਗਤਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਸੁਨੀ ਤਿਹ ਕਾਲ ਵਿਖੈ ਮਨ ਧੌਂ ਠਹਿਰਾਈ ॥੪੩॥-ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਰੋਵਰ ਲਾਵਹੁ ਊਠਤਿ ਭੋਰ-ਇਹੈ ਮਨ ਆਨਾ। ਜਾਨਤਿ ਭਾ[੧੪] ਨਿਜ ਕੋ ਕਿਰਤਾਰਥ ਲਾਇ ਤੜਾਗ[੧੫] ਰਿਦੇ ਬਿਗਸਾਨਾ। ਸੋ ਖੁਨਵਾਇ[੧੬] ਤਹਾਂ ਝਟਿਤੀ[੧੭] ਦਿਨ ਈਖਦ[੧੮] ਮੈਂ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਸੁਜਾਨਾ[੧੯]। ਹੈ ਅਬ ਲੌ, ਅਸ਼ਨਾਨ ਪੁਨੀਤ ਕਰੇ ਤਿਹਠਾਂ, ਤਹਿਂ ਪਾਪ ਪਰਾਨਾ[੨੦] ॥ ੪੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੁਝਕੋ ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ ਤਬ ਕਰਿਵਾਯੋ[੨੧] ਇਸ਼ਨਾਨ । ਆਲਯ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[੨੨] ॥੪੫॥ ਸੈਯਾ ॥ ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ[੨੩] ਜਾਮਨਿ ਤੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਬ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਸੰਗ ਚਲੇ ਸੁਖਸਾਗਰ ਕੇ ਜੁਗ, ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਔਰ ਚਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਚੇਤ[੨੪],ਅਨੰਦ,ਸਤੰ[੨੫],ਸੁਖਕੰਦ[੨੬], ਗੁਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦ[੨੭] ਸਦਾ ਦੁਖ ਹਾਨਾ। ਤਾਂ ਗੁਰ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਊਪਰ ਜਾਤਿ

---

[੧](ਕਿ ਕਿਵੇਂ) ਘਰ ਰਹਿਣ (ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਜੀ ਪਰਚ ਜਾਵੇ। [੨]ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [੩]ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [੪]ਝਪਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [੫]ਉਠਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। [੬]ਰਾਤ। [੭]ਪਹਿਰ। [੮]ਚਾਨਣੀ ਚਮਕ ਰਹੀ। [੯]ਖੂਹ। [੧੦]ਹਲਟ। [੧੧]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ। [੧੨]ਬਿਨਾਂ ਜਲ ਹੈ। [੧੩](ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ) ਖੂਹ ਬੀ ਨਹੀਂ ਵਗਦਾ। [੧੪]ਜਾਣ ਲਿਆ। [੧੫]ਤਾਲਾਬ। [੧੬]ਖੁਦਵਾ ਕੇ। [੧੭]ਛੇਤੀ ਹੀ। [੧੮]ਥੋੜੇ। [੧੯]ਚਤੁਰ (ਰਾਏ ਨੇ)। [੨੦]ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੨੧](ਮੈਂ) ਕਰਵਾਯਾ। [੨੨]ਚਲਣਾ। [੨੩]ਦੋਇ ਘੜੀਆਂ। [੨੪]ਚੇਤਨ, ਚਿੱਤ। [੨੫]ਭਾਵ, ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ। [੨੬]ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮੇਘ। [੨੭]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।

ਸੰਦੀਵ ਕਵੀ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ ਸੁੰਦਰੀ ਪਦ ਪਦਵੀ[1] ਪਰ ਪਾਇ। ਮੈਂ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਦੁਊ ਸਤਿਗੁਰ ਪੀਛੇ* ਜਾਇ ॥ ੪੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹੇਤ ਭਗਤਿ ਸਰਿਤਾ[2] ਬਿਸਤਾਰਨ। ਨਾਨਕ ਰਾਇ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਨ। ਸੁਬਲ ਭਲੋ ਤਿਹ ਜੋ ਮਨ ਨੀਵਾਂ। ਜਾਂਹਿ ਕੀਰਤਨ ਨੀਰ ਸਦੀਵਾ[3] ॥ ੪੮ ॥ ਨਾਮ ਸਿਫਤ ਸੁਠ ਉਠਤਿ ਤਰੰਗਾ[4]। ਨਿਕਸਨ ਥਾਨ[5]ਜਾਸੁ ਸਤਿਸੰਗਾ। ਭ੍ਰਮ ਅੱਗਯਾਨ ਅਧਿਕ ਦ੍ਰਿਢ ਕੂਲਾ[6]। ਤਿਨਹਿੰ ਨਿਕੰਦਨ[7] ਕੋ ਅਨਕੂਲਾ ॥ ੪੯ ॥ ਖਰੇ ਬਿਟਪ ਕਲਮਲ ਕਲਿਕਾਲਾ[8]। ਮੂਲ[9] ਉਖਾਰਹਿਂ ਬੇਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਜਲਜੰਤੁ[10] ਅਪਾਰਾ। ਬਿਛਰਹਿਂ ਨਾਹੀਂ, ਲੀਨ ਸੁਖ ਭਾਰਾ ॥੫੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬੇਗ[11] ਪਰਵਾਹਿ ਤਿਹਂ, ਮਾਯਾ ਕਾਈ ਹੀਨ[12]। ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ ਧਯਾਨ ਜੋ ਸੀਤਲਤਾ ਸੁਖ ਲੀਨ ॥੫੧॥ਚੌਪਈ॥ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਸਿੰਧੁ ਸਮੁਹਾਈ[13]। ਮਿਲੀ ਜਾਇ ਇਸਥਿਰਤਾ ਪਾਈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਬਹੁਰ ਨ ਫੇਰਾ। ਹ੍ਵੈ ਅਡੋਲ ਸੁਖ ਭਯੋ ਘਨੇਰਾ ॥ ੫੨ ॥ ਕਾਲ ਘਾਮ ਕੋ ਡਰ ਨਹਿਂ ਜਹਿਂਵਾ। ਸਰਿਤਾ ਸੰਗ ਪਹੁੰਚਗੇ ਤਹਿਂਵਾ। ਜਿਨ ਐਸੀ ਸਰਿਤਾ†ਬਰ ਤਯਾਗੀ। ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ[14] ਜਗ ਭ੍ਰਮਹਿਂ ਅਭਾਗੀ ॥੫੩॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਰਿਤਾ ਬਿਸਤਾਰੀ।ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਪਸਰੀ ਬਰਬਾਰੀ[15]। ਵਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰੇ ਸੋਈ ॥੫੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਚਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤਾਲੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੫ ॥

---

[1]ਰਾਹ ਤੇ। [2]ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ। [3]ਜਿੱਥੇ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪੀ ਜਲ ਹਮੇਸ਼ (ਵਹਿੰਦਾ) ਹੈ। [4]ਲਹਿਰਾਂ। [5]ਜਿਸਦਾ ਸੋਮਾਂ। [6]ਪੱਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ। [7]ਕੱਟਣ। [8]ਕਲਜੁਗ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਾਪ। [9]ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ। [10]ਜਲ ਜੀਵ। [11]ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤੀਬ੍ਰਤਾ। [12]ਮਾਯਾ ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [13]ਸਾਹਮਣੇ (ਅ) ਮੁਹਾਂਨੇ (ਨਦੀ ਤੇ ਸਾਗਰ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦਾ ਥਾਂ) ਕੋਲ। [14]ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਤ। [15]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ (ਵਾਲੀ ਨਦੀ)। *ਪਾ:-ਪਾਛੇ।

†ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਦੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਦਸਿਆ ਨੇ:-

ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਹੈ (ਇਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਦੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੁਰੇ ਹਨ) ਇਸ ਨਦੀ ਦੇ ਵਗਣ ਦਾ ਥਾਂ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਹੈ, ਧੁਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੀਵੇਂ ਮਨ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਜਲ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਸੋਮੇ ਤੋਂ

[ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਫੁਟ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੪੬. [ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਅੱਕ ਖੱਖੜੀਆਂ ਖੁਵਾਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ ਨਿਵਾਰੀ। ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨਨ ਧਯਾਨ ਤਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਨੀਰ ਤਹਿੰ ਪਾਇ।
ਕਵਿਤਾ ਕੁਸਮ ਪ੍ਰਫੁੱਲਹੀਂ ਸੁਫਲ ਅਰਥ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥

[ਤਰੁ=ਬ੍ਰਿੱਛ। ਕੁਸਮ=ਫੁੱਲ।
ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਹੀਂ=ਫੁਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਸੁਫਲ=ਸੁ+ਫਲ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਣਾ।
ਅਰਥ=ਪਦਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਆਪਨੇ ਭਾਵ। ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਉਚੇ ਭਾਵ ਤੇ ਅਰਥ ਭਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਮਾਨੋਂ ਉਸਦੇ ਫੁੱਲ ਹਨ। (ਅ) ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸਃ, ਅਰ੍ਥ।]
ਸਮੁਦਾਇ=ਬਹੁਤੇ, ਸਾਰੇ।]

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਸਮਾਨ) ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ (ਰੂਪੀ) ਪਾਣੀ ਪਾਈਏ (ਤਾਂ) ਕਵਿਤਾ (ਰੂਪੀ) ਫੁੱਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ (ਪੈਂਦੇ ਹਨ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ* ॥ ਚਲੇ ਪੰਥ ਨਾਥੰ ਭੁਏ ਦੌਨ ਸਾਥਾ। ਦਯਾ ਸਿੰਧ ਰੂਰੀ ਭਨੈਂ ਗਯਾਨ ਗਾਥਾ[1]। ਗਏ ਧਾਮ ਲਾਲੋ ਗੁਬਿੰਦੰ

[1]ਗਯਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। *ਪਾਃ—ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਇਹ ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਅਗਯਾਨ ਦੁਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਢਾਹੁਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨੂੰ ਇਹ (ਨਦੀ) ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (ਅਰਥਾਤ ਪਾਪ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ)। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਲ ਜੀਵਾਂ ਵਾਂਗ ਇਸ ਨਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਪਰਾਇਣ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਦੀ ਦਾ ਸ੍ਵੱਛ ਪ੍ਰਵਾਹ (ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ) ਜੋ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਜਾਲੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਨਦੀ ਵਿਚ ਠੰਢ ਹੈ, ਇਹ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੇ ਸਨਮੁਖ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਓਸੇ ਵਿਚ (ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧੁਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਜਨ ਦੀ ਆਤਮਾ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋਕੇ ਆਵਾਗੌਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨਦੀ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਦੀ ਤੱਪਸ਼ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ।

ਯਥਾ—'ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਗਈ ਇਹੁ ਜੀਅੜਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਵਸਿ' ॥
[ਗਉੜੀ ਵਾਃ ਮਃ ੫

ਮੁਕੰਦਾ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ[1] ਹੇਰਿ ਬਾਢਯੋ ਅਨੰਦਾ॥ ੨ ॥ ਡਸਾਯੰ ਪ੍ਰਯੰਕੰ ਬਸਾਏ[2] ਹੁਲਾਸੰ। ਮਨੋ ਪਾਨ ਕੀਨੇ ਅਮੀ[3] ਭੂਰ ਪਯਾਸੰ[4]। ਰਹੇ ਪੰਚ ਰੈਨਾ ਚਲੇ ਫੇਰ ਆਗੈ। ਲਏ ਨਾਮ ਜਾਂਕੇ ਵਡੇ ਪਾਪ ਭਾਗੈਂ॥੩॥ਪਦੰ ਬੰਦਿ ਲਾਲੋ ਗਯੋ ਦੂਰ ਸੰਗੀ। ਮੁਰੇ ਨਾ ਘਰੰ,ਪ੍ਰੇਮ ਭੂਰੰ ਉਮੰਗੀ। ਭਨਯੋ ਬਾਰਬਾਰੰ ਮੁਰਯੋ ਧਾਮ ਆਯੋ। ਰਿਦੈ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਤੈਸੇ ਬਸਾਯੋ[5] ॥੪॥ ਜਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਮੰਤ੍ਰੰਨ[6] ਢਾਕਾ ਬੰਗਾਲਾ। ਤਹਾਂ ਕੋ ਚਲੇ ਪ੍ਰਾਕ[7] ਦੀਨੇ ਦਯਾਲਾ। ਗਤੀ ਮੰਦ-ਮੰਦੰ ਪਦੰ ਪੰਥ ਪਾਵੈਂ। ਬਸੈਂ[8] ਰੈਨ ਮਾਂਹੀ, ਚਲੇ ਦਯੋਸ[9] ਜਾਵੈਂ ॥ ੫ ॥ ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਬੀਤੇ ਜਬੈ ਦਯੋਸ ਤੀਨੇ। ਅਹਾਰੰ ਕਿਸੂ ਥਾਨ ਲੀਨੋ ਨ ਕੀਨੇ। 'ਛੁਧਾ ਹੈ ਨ ਮੋਕੋ[10]', ਗੁਰੂ ਧੀਰ ਦੀਨੇ। ਅਨੰਦੰ ਦਿਨੇ ਰੈਨ ਸ਼ੋਕੰ ਬਿਹੀਨੇ ॥ ੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਛੁਧਾ ਲਗੀ, ਬਯਾਕੁਲ ਭਯੋ, ਮਰਦਾਨਾ ਅਕੁ-ਲਾਇ[11]। ਸਮਿਤ ਹੇਤ[12] ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤਿਹ ਉਰ ਭੂਖ ਲਗਾਇ ॥ ੭ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਭੂਰ ਛੁਧਾ, ਖਿਝ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ, ਕੁਛ ਭਾਖਤਿ ਨਾ ਮੁਖਤੇ ਮਰਦਾਨਾ। ਓਜ ਬਿਹੀਨ[13] ਸਰੀਰ ਅਧੀਰ ਭਯੋ ਸਿਥਲੋ, ਹਿਰਦੇ ਦੁਖ ਮਾਨਾ।–ਸੰਗਤਿ[14] ਕਿਉਂ ਨਿਭਹੈ ਇਨਿਕੀ, ਮੁਖ ਖਾਤ ਅਹਾਰ ਨ ਪਾਨਿ ਨ ਪਾਨਾ[15]?। ਹੌਂ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਮਰੋਂ ਕਿਹੰ ਥਾਨ, ਬਿਹੀਨ ਅਹਾਰ ਰਹੈਂ[16] ਉਦਿਆਨਾ[17]–॥੮॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ਤਿਹ ਅੰਤਰਿਕੀਗਤਿ[18] ਜਾਨਨ-ਹਾਰ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਜਾਨਾ। ਆਨਨ ਸੌਂ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੰਦ, ਬਿਲੋਕਤਿ[19] ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਦਾਨਾ।ਬੈਨ ਭਨੇ ਰਸ ਹਾਸ ਵਿਖੈ[20] 'ਤੁਮਰੀ ਸੁਧ ਕਯਾ? ਕਹਿਯੋ ਮਰਦਾਨਾ!–ਤੂਸ਼ਨਿ ਕੀਨ ਚਲੇ ਗਤਿ ਦੀਨ, ਹੁਤੋ ਕਮਲਾਨਨ ਸੋ ਕੁਮਲਾਨਾ[21]' ॥ ੯ ॥ 'ਤੂੰ ਜਗਤੇਸ੍ਵਰ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ, ਬਯਾਪਹਿ ਭੂਖ ਪਿਆਸ ਨ ਥੋਰੀ। ਭੋਜਨ ਕੀ ਨਹਿੰ ਚਾਹਿ ਕਬੈ, ਮਗ ਸੰਗਤਿ ਕਯੋਂ ਨਿਬਹੈ ਅਬ ਤੋਰੀ?। ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਬਿਤੀਤ ਭਏ ਬਿਨ ਅੰਨ ਬਿਆਕੁਲ ਹੈ ਗਤਿ

---

[1]ਭਾਵ ਲਾਲੋ ਨੇ। [2]ਬੈਠਾਏ। [3]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [4]ਬਹੁਤ ਤਿਹਾਏ ਨੇ। [5]ਵਸਾ ਲਿਆ। [6]ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਮੰਤਰਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼। [7]ਪਹਿਲੇ। [8]ਮੁਕਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਦਿਨ ਨੂੰ। [10]ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੂੰ। [11]ਬਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ। [12]ਬਿਲਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [13]ਬਲ ਹੀਨ। [14]ਸਾਥ। [15]ਪਾਣੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ। [16]ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [17]ਬਨ ਵਿਚ। [18]ਹਾਲਤ। [19]ਦੇਖਕੇ। [20]ਹਾਸ ਰਸ, ਹਾਸੇ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ। [21]ਚੁਪ ਧਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਆਜਜ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਟੋਰ ਟੁਰਦਾ ਹੈਂ ਕਮਲ ਵਰਗਾ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਸੀ ਸੋ ਕੁਮਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੋਰੀ। ਅੰਤਕ ਓਕ[੧] ਸਸ਼ੋਕ[੨] ਅਰੋਗਹੀ ਜਾਵਹਿੰਗੋ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਰੋਰੀ[੩]' ॥੧੦॥ ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ ਦਯਾ ਜਿਹ ਨੈਨ ਰਹੀ ਛਬਿ ਛਾਈ। 'ਤੁਝਕੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਵਨ[੪] ਦੇਹਿਂ ਨਹੀਂ,ਮਰਿ ਜਾਵਹਿ ਜੋ,ਤਬ ਲੇਹਿਂ ਜਿਵਾਈ'। ਤਹਿਂ ਆਕ[੫] ਕੋ ਬੂਟ ਬਿਲੋਕਿ ਵਡੋ ਤਿਹ ਕਾਲ ਵਿਖੈ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਇ। 'ਫਲ ਲੇਹੁ ਬਿਸਾਲ ਅਚੋ[੬] ਤਤਕਾਲ[੭] ਅਘਾਵਹੁ[੮] ਪੇਟ ਛੁਧਾ ਮਿਟ ਜਾਈ' ॥੧੧॥ ਸੋਰਠਾ॥ 'ਹਸੀ ਕਰਤਿ ਮਮ ਸਾਥ ਮਾਰਹੁ ਏਹ ਖੁਵਾਇਕੈ। ਕੈਸੇ ਖਾਵੋਂ ਨਾਥ! ਅਰਕ ਫਲਨ[੯] ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਕਰੈਂ'॥੧੨॥ ਸੈਯਾ॥ ਕਮਲਾਨਨ ਵਾਕ ਕਹੇ ਸਮਿਤੰ[੧੦] 'ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ ਖਾਇ ਸੁ ਜਾਇਂ* ਜਿਤੇ। ਪੁਨ ਲਾਲਚ ਫੇਰ ਕਰੋ ਨ ਰਿਦੇ ਨਿਜ ਰਾਖਿ ਨ ਪਾਸ, ਸੁਨੋ ਸੁਮਤੇ[੧੧]!। ਤਵ ਪੇਟ ਛੁਧਾ ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਅਹੈ ਭਰਿ ਲੇਹੁ ਤ੍ਰਿਤੀ ਤਨ ਹੋਇ ਹਿਤੇ[੧੨]। ਨਹਿਂ ਹੋਵਹਿਗੋ ਦੁਖ[੧੩] ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੋ ਹਤਿ[੧੪],ਮਾਨਹੁ ਵਾਕ,ਅਚੋਹੁ ਇਤੇ[੧੫]'॥੧੩॥ਯੋਂ ਸੁਨਿਬੈਨਿ ਮਨੇ[੧੬] ਮਨ ਮੈਂ ਪੁਨਿਆਨਨ[੧੭]ਖਾਤਿਅਨੰਦ ਚਿਤੋ।ਤੋਰਤ ਤੂਰਨ ਪਾਵਤਿ ਹੈ ਮੁਖ,ਖਾਵਤਿ ਸਾਦ ਸੁਧਾ[੧੮]ਤੇ ਅਤੇ[੧੯]।ਛੋਰਿ ਸਕੈ ਨਹਿਂ, ਪੇਟ ਭਰਾ ਬਹੁ,ਥਾਂਵ ਰਹਾ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਕਿਤੇ। ਪੂਰ ਲਯੋ ਗਰ-ਲੌ[੨੦] ਉਦਰੰ,ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਨ ਹਟੈ ਬਹੁ ਤੋਰਲਿਤੇ[੨੧] ॥੧੪॥ ਲਾਲਚ ਕੌ ਕਰਿਕੈ ਫਲ ਤੋਰਿ ਕੇ ਬਾਂਧ ਸੁ ਪੱਲੇ† ਕੇ ਸੰਗ ਲਿਯੇ। ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਅਹਾਰ[੨੨] ਰਖਾ ਤਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਚਖਚੋਰਿ[੨੩]ਕਿਯੋ।ਭੂਖ ਲਗੀ ਜਬਹੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੂਸ਼-ਨਿ ਹੀ[੨੪] ਤਬ ਕਾਢਿ ਖਏ।ਖਾਵਤਿ ਬਯਾਕੁਲ ਹੋਇ ਗਯੋ ਮੁਖ'ਹਾਇ'ਪੁਕਾ-ਰਤਿ 'ਹਾਇ' ਕਿਯੇ[੨੫] ॥੧੫॥ ਪਰਿਕੈ ਧਰਤੀ ਪਰਪਾਇ ਪਸਾਰ ਪੁਕਾਰਤਿ, ਆਰਤ[੨੬]ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ।ਕਬਿ ਪੌਢਤਿ[੨੭]ਦਾਬਤਿ ਹੈ ਉਦਰੰ[੨੮],ਕਬਿ ਬੈਠਤਿ

---

[੧]ਜਮ ਦੇ ਘਰ। [੨]ਸਹਤ ਸ਼ੋਕ ਦੇ। [੩]ਪ੍ਰਤੱਖਯ। [੪]ਮਰਨ। [੫]ਅੱਕ। [੬]ਖਾਵੋ। [੭]ਹੁਣੇ ਹੀ। [੮]ਰੱਜ ਜਾਓ। [੯]ਅੱਕ ਦੇ ਫਲ। [੧੦]ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦਿਆਂ [ਸੰਸ:, ਸਿਮਤੰ]। [੧੧]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤਿ ਵਾਲੇ! [੧੨]ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਸੁਖੀ ਰਹੇ। [੧੩]ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਦੁਖ। [੧੪]ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼। [੧੫]ਜਿੰਨੇ ਖਾਓ (ਜਿੰਨੇ ਮੈਂ ਕਹੇ ਹਨ,) (ਅ) ਏਥੇ ਖਾਲੋ, (ਜਿੰਨੇ ਖਾਣੇ ਹੈਨ)। [੧੬]ਮੰਨਕੇ। [੧੭]ਮੂੰਹ ਨਾਲ। [੧੮]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ। [੧੯]ਵੱਧ ਹੈ। [੨੦]ਗਲ ਤਕ। [੨੧]ਤੋੜ ਲੀਤੇ। [੨੨]ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਭੋਜਨ ਜੋਗੇ। [੨੩]ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਚੋਰੀ ਰੱਖੇ। [੨੪]ਚੁੱਪ ਕੀਤਿਆਂ। [੨੫]ਕਰਕੇ। [੨੬]ਦੁਖੀ। [੨੭]ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੨੮] ਪੇਟ ਨੂੰ।

*ਪਾ:-ਖਾਹਿ ਸੁ ਜਾਹਿਂ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-'ਬਾਂਧ ਸੋ ਪੱਲੇ' ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ-'ਬਾਂਧ ਪ੍ਰਵਾਰ'। ਪ੍ਰਵਾਰ=ਕਪੜਾ, ਚਾਦਰ।

ਐਂਠ[1] ਅਮੈਡਤਿ ਘ੍ਰਾਨਾ[2]। ਨਿਜ ਕਾਰ[3] ਕਰੀ, ਤਰਪਾ ਕਰਿਕੈ[4] ਉਚਰੈ ਨ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਬੈਨ ਅਯਾਨਾ। ਉਰ ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਵਤਿ ਯੌਂ ਦੁਖ ਪਾਇ ਪਰਯੋ ਤਿਹ ਥਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸੁਖਦਾ ਚਖਿ[5] ਦੇਖਿ ਦੁਖਾਤੁਰ ਹੈ ਬਪੁਖੀ[6] ਮਰਦਾਨਾ। ਆਨਨ ਤੇ ਸਮਿਤਾ[7] ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਵਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਲਾਲਚ ਕੋ ਕਰਿ ਪਾਸ ਰਖੇ ਤੁਹਿ, ਬੂਝ ਨ ਮੋਹਿ ਲਿਯੋ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਤੌ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹੋ ਇਤਨੋ, ਮੁਝ ਬੂਝਹਿ[8] ਜੇ,ਨਹਿੰ ਦੂਖ ਸੁਜਾਨਾ[9]!' ॥੧੭॥–ਜਾਨਿ ਸਤੇਯ ਲਈ ਮਮ ਜੋ ਕਰਿ–ਯੌਂ ਹਿਰਦੇ ਲਖਿ[10] ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਹੌਂ ਅਨਜਾਨਪਨਾ ਮਨ ਮਾਨ[11], ਨ ਚੀਨਤਿ ਭੇਦ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ। ਪੂਰਬ[12] ਸੇ[13] ਲਖਿ ਖਾਇ ਲਏ, ਜਿਨ ਖਾਵਤਿ ਦੇਹਿ ਭਈ ਦੁਖਿਯਾਰੇ। ਤੋਰਿ[14]*ਰਖੇ ਤੁਮ ਚੋਰੀ[15] ਦੁਰਾਇਕੈ[16] ਹੇਤ ਛੁਧਾ ਇਕ ਦ੍ਯੋਸ ਅਹਾਰੇ'॥੧੮॥ਔਰ ਖਰੇ ਤਹਿਂ ਠੌਰ ਵਿਖੈ ਅਰਕੈ[17] ਫਲ ਫੂਲਨ ਸੋਂ ਗੁਰੁ ਚੀਨੋ[18]। ਤੋਰਤਿ ਭੇ ਫਲ ਆਪਨ ਹਾਥਨ ਪੀਰ ਮਿਟਾਵਨ ਕੋ ਤਿਹ ਦੀਨੋ। ਪਾਵਤਿ† ਹੀ ਮੁਖ,ਭਾ ਬਪੁਖੀ[19] ਸੁਖ,ਖੈ ਦੁਖ ਤੇ[20],ਹਰਖ੍ਯੋ ਲਖਿ ਲੀਨੋ। ਬੰਦ ਉਭੈ ਕਰ, ਭਾਖ ਬਿਨੈ ਬਰ, ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ, ਹੋਤਿ ਅਧੀਨੋ[21] ॥ ੧੯ ॥ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲੇ ਗੁਰ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕੇ ਵਾਕ ਉਚਾਰੈਂ। ਮਾਰਗ ਜਾਤਿ[22],ਉਭੈ ਪਸ਼ਚਾਤ[23],ਸੁਨੈਂ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤ ਸੰਦੇਹ ਨਿਵਾਰੈਂ। ਮੰਦਹਿੰ ਮੰਦ ਚਲੈਂ ਗਤਿ[24] ਪੰਧ[25] ਅਨੰਦ ਭੁਏ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਗਾਉਂ ਬਸੈਂ ਨਿਸਿ, ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਚਲਿ, ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਤੇ ਨਰ ਤਾਰੈਂ ॥ ੨੦॥ ਕਾਵਰੂ‡ ਦੇਸ਼ ਕਿਯੋ ਪਰਵੇਸ਼, ਭਲੇ ਦਰਵੇਸ਼,

---

[1]ਆਕੜ ਕੇ। [2]ਨੱਕ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। [3]ਅਪਨੀ (ਚੋਰੀ ਵਾਲੀ) ਕਾਰ। [4]ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ। [5]ਨੇਤ੍ਰੀਂ। [6]ਸਰੀਰ। [7]ਮੁਸਕ੍ਰਾਕੇ। [8]ਜੇ ਪੁਛ ਲੈਂਦੋ। [9]ਦੁਖ ਨਾਂ ਹੁੰਦਾ, ਹੇ ਸੁਜਾਨ। [10]ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਲਖਕੇ ਕਿ ਜੋ ਚੋਰੀ ਮੈਂ ਕੀਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਸ੍ਤੇਯ=ਚੋਰੀ]। [11]ਮਨ ਵਿਖੇ ਮੰਨਿਆਂ। [12]ਪਹਿਲੇ। [13]ਵਰਗੇ। [14]ਤੋੜ। [15]ਤੁਹਾਥੋਂ ਚੋਰੀ ਰਖੇ। [16]ਛਪਾਇਕੇ। [17]ਅੱਕ। [18]ਦੇਖਿਆ। [19]ਸਰੀਰ। [20]ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ। [21]ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [22]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [23]ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਂ। [24]ਚਾਲ। [25]ਰਸਤੇ ਵਿਚ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:–ਤੀਰ=ਕੋਲ। †ਪਾ:–ਖਾਵਤ।
‡ਕਾਮਰੂਪ, ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ।

ਕੋ ਬੇਸ[੧] ਬਨਾਇ। ਮੰਤ੍ਰਨ ਜੰਤ੍ਰਨ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੀ ਨਿਧਿ ਜੋਰ ਸੀਮੰਤਨਿ[੨]* ਕੋ ਜਿਹ ਥਾਇ। ਆਇ ਗਯੋ ਢਿਗ ਹੀ ਨਗਰਾ, ਗੁਰੁ ਬੈਸ ਗਏ ਤਰੁ ਕੀ ਇਕ[੩] ਛਾਇ। ਬੀਤ ਮਹੂਰਤ ਏਕ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਇ ॥੨੧॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ' ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਤਰੋਵਰ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਖਰੇ। ਪੁੰਗ, ਤੰਬੂਲਨ[੪], ਤਾਲ, ਤਮਾਲ, ਬਿਸਾਲ ਭਲੇ ਦਲ ਸੋਹੈਂ ਹਰੇ[੫]। ਸਾਖ ਝੁਕੀ ਫਲ ਪੀਨਨ[੬] ਸੋਂ, ਕਦਲੀ[੭] ਕੇ ਬਗੀਚਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਰੇ[੮]। ਜੋ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸਰੀਰ ਮੈਂ ਚੀਰਨ[੯] ਆਨ ਹੀ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਤਾਂਹਿ ਧਰੇ[੧੦] ॥੨੨॥ ਆਯਸੁ ਦੇਵਹੁ ਜਾਵਹੁਂ ਮੈਂ ਪੁਰਿ ਹੇਰਿ ਅਹਾਰ ਕਰੋਂ ਕਿਹਂ ਥਾਨਾ। ਭੂਰ ਛੁਧਾ ਮੁਝ ਲਾਗ ਰਹੀ ਨਹਿਂ ਕੂਰ ਕਹੌਂ ਤੁਮਰੇ ਅਗੁਵਾਨਾ[੧੧]'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਕਹੇ ਤਿਹਂ ਸੋਂ 'ਨਹਿਂ ਜਾਵਹੁ ਯਾ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ!। ਜਾਨਿ ਰਿਦੇ ਦੁਖਦਾਨ[੧੨] ਸਥਾਨ ਨ ਲਾਯਕ ਜਾਨਿ ਕੇ, ਮਾਨ ਸੁਜਾਨਾ[੧੩]' ॥ ੨੩ ॥ 'ਪੁਰਿ ਤੇ ਬਰਜੋ[੧੪] ਡਰ ਦੇ ਉਰ ਕੋ[੧੫] ਮੁਝ, ਨਾ ਬਰ[੧੬] ਆਪ ਕਹੂੰ ਕਛੁ ਖ੍ਹਾਹਾ[੧੭]। ਕਰ ਆਇ ਅਹਾਰ ਨ ਹੇ ਕਰੁਨਾਕਰ! ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਬਾਹਰ[੧੮] ਮੇ[੧੯] ਨਿਰਬਾਹਾ[੨੦]?। ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਤੇ ਤਨ ਹਾਨਿ[੨੧] ਬਨੇ, ਹਠ ਕੌ ਲਗਹੌਂ ਕਰਿਹੌਂ ਮਨਮਾਂਹਾ?। ਅਬ ਦੇਹੁ ਰਜਾਇ ਕੋ ਜਾਇ ਕੈ ਜਾਇ ਕੋ[੨੨] ਖਾਇ ਅਘਾਇ ਅਵੋਂ ਤੁਮ ਪਾਹਾ[੨੩]†' ॥੨੪॥ ਨਾਨਕ‡ ਤਾ[੨੪] ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਜਾਨਿ[੨੫] ਸੁ ਆਨਨ ਬੈਨ ਭਨੇ ਮੁਸਕਾਨੇ। 'ਧੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰੈਂ ਨਹਿਂ ਤੂੰ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਰ[੨੬] ਹੇਰਹੁ ਜਾ ਮਰਦਾਨੇ। ਤੋ ਉਰ ਹੇਰਨ ਚਾਹਿ ਰਹੈ ਨਹਿਂ ਖਾਹੂ ਅਹਾਰ ਅਹੈ ਲਲਚਾਨੇ'। ਸ੍ਰੋਨਨ ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ, ਅਜਾਨ[੨੭]

---

[੧]ਭੇਸ। [੨]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ [ਸੰਸ:, ਸੀਮੰਤਿਨੀ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਫਾ:, ਸੀਮੀਂ ਤਨ]। [੩]ਇਕ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ। [੪]ਪੁੰਗ=ਸਪਾਰੀ। ਤੰਬੂਲ=ਪਾਨ। [੫]ਸਾਵੇ। [੬]ਮੋਟੇ। [੭]ਕੇਲੇ। [੮]ਬਹੁਤ ਲਗੇ ਹਨ। [੯]ਬਸਤ੍ਰ। [੧੦]ਹੋਰ ਹੀ ਰੀਤ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। [੧੧]ਅੱਗੇ। [੧੨]ਦੁਖਦਾਈ। [੧੩]ਹੇ ਸੁਜਾਨ ਤੂੰ ਮੰਨ। [੧੪]ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣ ਤੋਂ (ਮੈਨੂੰ) ਰੋਕਦੇ ਹੋ। [੧੫]ਦਿਲ ਵਿਚ ਭੈ ਦੇਕੇ। [੧੬]ਵੜਕੇ। [੧੭]ਨਾ ਆਪ (ਸ਼ਹਿਰ) ਵੜਕੇ ਕਿਤੋਂ ਕੁਛ ਖਾਂਦੇ ਹੋ। [੧੮]ਜੰਗਲ ਵਿਚ। [੧੯]ਮੇਰਾ। [੨੦]ਨਿਰਬਾਹ ਹੋਵੇ। [੨੧]ਨਾਸ਼। [੨੨]ਕਿਸੇਂ ਥਾਵੇਂ ਜਾਕੇ। [੨੩]ਪਾਸ। [੨੪]ਤਿਸਦੇ। [੨੫]ਅਪਣੇ ਮਨ ਵਿਖੇ ਜਾਣਕੇ। [੨੬]ਵੜਕੇ। [੨੭]ਅਜਾਨ ਨੇ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਸ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰਨ=ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਧਰ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

†ਪਾ:—'ਅਬ ਦੇਹੁ ਰਜਾਇ ਕੋ ਜਾਇ ਕੈ ਖਾਇ ਅਘਾਇ ਅਵੋਂ ਤੁਮ ਪਾਹਾ'—

‡ਕਿਤੇ—ਗੁਰ ਨਾਨਕ—ਪਾਠ ਬੀ ਹੈ।

ਨ ਜਾਨੀ ਜੁ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ ॥੨੫॥ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਰਿਕੈ[੧] ਉਰਮੈਂ ਹਰਖਾ ਬਰ[੨], ਹੇਰਤਿ ਨਾਰਿਨ ਰੂਪ ਅਪਾਰੈ[੩]। ਤਰੁ ਪਾਤਰ ਮੂਲ ਉਖਾਰਨ ਕੋ[੪] ਕਰਨੀ ਸੀ[੫] ਅਹੈਂ ਬਿਭਚਾਰ ਬਿਹਾਰੈ[੬]। ਸਿਰ ਬਾਰ[੭] ਸਵਾਰਿ ਕੈ ਅੰਜਨ[੮] ਡਾਰਿ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੁਧਾਰਿ, ਕਟਾਛ[੯] ਨਿਹਾਰੈਂ। ਨਰ ਜੋ ਪਰਦੇਸੀ ਕਰੈ ਪਰਵੇਸ਼ ਬਸੀ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਹੈਂ[੧੦] ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰੈ॥੨੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਰਮਤ[੧੧]ਪੁਰਖ ਸੋਂ ਥਕਤਿ ਨਹਿਂ ਅਸ ਕੁਲਟਾ[੧੨] ਤਹਿਂ ਨਾਰ। ਪਤਿ ਕੋ ਰਾਖਹਿਂ ਸਬਸਿ[੧੩] ਕਰਿ ਆਪ ਕਰੈਂ ਬਿਭਚਾਰ[੧੪]॥੨੭॥ਕਬਿੱਤ॥ਜਬੈ ਮਰਦਾਨਾ ਪੁਰਿ ਮੱਧਮੈਂ ਪਧਾਨਾ ਤਬ ਗਯੋ ਏਕ ਥਾਨ ਹਿਤ ਲੇਨਿ ਕੇ ਅਹਾਰਿਆ[੧੫]। ਬੈਸੀ ਚਾਰੁ[੧੬] ਨਾਰਿ, ਚਾਰੁ ਨੈਨ ਸੋਂ ਨਿਹਾਰਿ ਇਸ[੧੭], ਬਚਨ ਪਰਸਪਰ ਬਿਬਿਧ[੧੮] ਉਚਾਰਿਆ। ਏਕ ਕਹੈ 'ਮੇਰੋ ਇਹ', ਦੂਜੀ ਕਹੈ 'ਮੀਤ ਮੋਹਿ[੧੯]' ਤੀਜੀ ਕਹੈ 'ਪੂਰਬ[੨੦]ਮੈਂ ਤੁਮ ਤੇ ਨਿਹਾਰਿਆ'। ਚੌਥੀ ਉਠਿ ਤਾਤਕਾਲ ਤੰਤੁ[੨੧]ਗੇਰਿ[੨੨] ਗ੍ਰੀਵ[੨੩] ਮਾਂਹਿ, ਲੀਨੋ ਕਰਿ ਮੇਢਾ[੨੪], ਦਾਮ ਦੀਨ ਗਰ ਡਾਰਿਆ[੨੫] ॥੨੮॥ ਸੈਯਾ ॥ ਮਾਨਵ ਦੇਹ[੨੬] ਗਈ ਪਲਟੀ ਤਬ ਏਂਢਕ* ਰੂਪ ਸੁ ਦੀਸਨ ਲਾਗਾ[੨੭]।ਗ੍ਰੀਵ ਮੈਂ ਗੇਰਿ ਕੈ ਦਾਮਨਿ ਬੰਧਨ[੨੮]ਬਾਂਧ ਦਯੋ[੨੯]ਕਿਲਕੈ[੩੦]ਜਿਨ ਭਾਗਾ[੩੧]। ਰੂਪਹਿਂ ਤੇ ਸੁ ਕੁਰੂਪ ਭਯੋ ਪੁਨ ਮਾਰਤਿ ਨਾਸਨ ਸੋਂ ਫੁਰਝਾਗਾ[੩੨]। ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਮਨਮੈਂ ਸਭਿਹੀ ਸੁਧ ਜੋਰ ਚਲੈ ਨਹਿ ਬੰਧ ਜਿ ਤਯਾਗਾ[੩੩]॥੨੯॥ ਭੂਰਬਿਸੂਰਤ ਹੈ ਉਰ ਮੈਂ--ਤ੍ਰਿਯ ਧੂਰਤ[੩੪]ਕੀਨ ਮੈਥੋਂ ਅਨਜਾਨਾ†।ਨਾਨਕ

[੧]ਵੜਕੇ। [੨]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਮਰਦਾਨਾ)। [੩](ਮਰਦਾਨਾ ਕੀ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ) ਸੁਹਣੀਆਂ ਰੂਪਵਾਨ ਨਾਰੀਆਂ ਅਪਾਰ ਹਨ। [੪]ਜੋ (ਕਰਨੀ ਦੇ) ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਪਤੇ ਜੜ੍ਹ (ਸਮੇਤ) ਉਖੇੜਨ ਨੂੰ। [੫]ਹਥਣੀ ਵਤ ਹਨ,--ਕਰਨੀ--ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ, ਕਰਨੀ= ਹਥਣੀ ਵਤ। [੬]ਵਿਹਾਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। [੭]ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ। [੮]ਸੁਰਮਾ। [੯]ਮਟੱਕੇ ਨਾਲ। [੧੦]ਵੱਸ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। [੧੧]ਰਮਦੀਆਂ। [੧੨]ਭੈੜੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ। [੧੩]ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ, ਸੁਬਸ। [੧੪]ਭੈੜੇ ਕੰਮ। [੧੫]ਭੋਜਨ। [੧੬]ਸੁੰਦਰ। [੧੭]ਇਸ (ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ)। [੧੮]ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ। [੧੯]ਮੇਰਾ। [੨੦]ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। [੨੧]ਧਾਗਾ। [੨੨]ਪਾਕੇ। [੨੩]ਗਿੱਚੀ। [੨੪]ਛੱਤ੍ਰਾ। [੨੫]ਤੇ ਰੱਸੀ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। [੨੬]ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ। [੨੭]ਛੱਤ੍ਰਾ ਰੂਪ (ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ) ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਪਿਆ। [੨੮]ਰੱਸੀ ਦਾ ਬੰਨਣ। [੨੯]ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। [੩੦]ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ। [੩੧]ਮਤਾਂ ਭੱਜ ਨ ਜਾਏ। [੩੨]ਫ਼ੁਰਾਟੇ। [੩੩]ਬੰਨ੍ਹ ਜੁ ਛੱਡਿਆ ਹੈਸੀ (ਅ) (ਕਿਵੇਂ) ਬੰਧਨ ਜੇ ਖੁਲ੍ਹ ਸਕੇ। [੩੪]ਮਾਯਾਵੀ ਛਲ।

*ਪਾ:--ਮੇਢੇ ਕੇ। †ਅਰਥਾਤ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵੇਰ ਝੂਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਨਜਾਣ ਸਾਂ, ਭਾਵ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜਾਦੂਗਰੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਨਜਾਣ ਸਾਂ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਬੈਨ ਨ ਮਾਨੇ ਮਨੰ[1] ਦੁਖ ਯਾਤੇ ਸਹਾਰਹੁੰ ਆਪਨੇ ਪਾਨਾ[2]। ਜੌਨ ਹਿਤੂ ਕੋ ਨ ਮਾਨਤਿ ਬੈਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹ੍ਵੈ[3] ਦੁਖ ਮੋਹਿ ਸਮਾਨਾ। ਦੇਸ਼ ਨਿਕੇਤ ਕਹਾਂ ਹਮਰੋ, ਕਿਤ ਆਨਿ ਫਸਯੋ ਪਰਦੇਸ਼ ਸਥਾਨਾ॥ ੩੦॥ ਕੌਨ ਬਤਾਵਹਿ ਜਾਇ ਅਬੈ ਸੁਧ, ਆਨਿ ਛੁਡਾਵਹਿਂ ਮੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੇਊ। ਬੋਲਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨ ਰਹੀ ਮੁਝ ਬੈਨ ਪੁਕਾਰ ਕਹੌਂ ਬਿਧਿ ਕੇਊ[4]।ਕੈਸੇ ਛੁਟੌਂ–ਚਿਤ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਤਿ ਆਤੁਰਤਾ[5]ਉਰਧਾਰਤਿ ਏਊ[6]–।ਜਾਨਤਿ ਜੋ ਸਭਿ ਕੇ ਘਟ ਅੰਤਰ ਤੌ ਅਬ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਨਿ ਛੁਟੇਊ–॥੩੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਹਬਿਧਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਿਕੈ ਦਹਿਦਿਸ਼ ਸੋ ਦ੍ਰਿਗਦੀਨ[7]। ਆਵਨ ਗੁਰ ਕੋ ਹੇਰਈ ਪ੍ਰੇਮ ਚਰਨ ਕੋ ਕੀਨ ॥੩੨॥ ਸੈਯਾ ॥ ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ ਬੀਤ ਗਏ ਜਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਨ ਕਹੇ* 'ਸੁਨਿ ਬਾਲਾ। ਆਨਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਅਬੈ ਚਲਿਕੈ' ਉਠਿ ਠਾਂਢ ਭਏ ਸੁਖਦਾ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ। [2]ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ। [3]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ। [5]ਦੁਖ। [6]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ। [7]ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੱਕਿਆ। *ਪਾ:–ਭਨੇ।

☞[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਇਸੇ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਧੂਰਤ ਹੋ ਗਿਆ' ਸੀ। ਧੂਰਤ=ਮਾਯਕ ਛਲ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਕੱਲ ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ ਕਰਕੇ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਜੋ ਖਯਾਲ ਕਰੇ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰ ਦੇਵੇ ਉਹ ਉਹੋ ਕੁਛ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਢਾ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਹੋਸ਼ ਸਾਸੂ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਂ; ਮੈਸਮਰਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਪਿਆ ਕਿ ਨਿਜ ਨੂੰ ਮੇਢੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਇਹ ਤਮਾਸ਼ੇ ਅਕਸਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ ਹੇਠਾਂ ਲੋਕੀ ਕੌੜੀ ਸ਼ੈ ਖਾਕੇ ਮਿੱਠੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਖਿਆਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭੌਂਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੱਛੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਰਦਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੇਹ ਪਲਟਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚੀਂ ਮੁਚੀਂ ਮੇਢੇ ਦੀ ਦੇਹੀ ਵਾਲਾ ਹੋਗਿਆ ਸਮਝਦਾ ਤੇ ਉਹੋ ਕਰਤਬ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਹੋਸ਼ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸੀ, ਸੋ ਉਸ ਦੇ ਅਭਯਾਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੂਲੋਂ ਅਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੁੱਲ ਸਕਿਆ। ਕਿਸੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮਨ ਮਫਊਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ' ਵਿੱਚ–'ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨਿਸਤਾਰਾ' ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਲੇਖ।

ਤਤਕਾਲਾ। 'ਹੈ ਕਿਹਂ ਥਾਨ? ਚਲੋ ਕਿਵ[1] ਆਪ? ਬਤਾਵਹੁ' ਬੂਝੇ ਮੈਂ[2] ਐਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ*। 'ਇੰਢਕ[3] ਕੀਨ, ਭਯੋ ਮਨ ਦੀਨ, ਕੁਮੰਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਤਿਨ ਬੰਧਨ ਘਾਲਾ[4]' ॥੩੩॥ ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ ॥ ਭਨਿ ਹੀ ਬਚ ਬਾਲਾ 'ਇਉਂ ਤਿਹ ਨਾਲਾ ਚਹਿਯੇ, ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ†। ਤਬ ਤੁਮਨੇ ਹਟਕਯੋ ਮੰਨ ਨ ਅਟ-ਕਯੋ, ਸਟਕਜੋ[5] ਪੁਰਿ ਤਤਕਾਲ। ਕੋ ਚਿਰ ਦੁਖ ਦੀਜੈ, ਮੋਖ ਨ ਕੀਜੈ[6], ਜਾਨਹਿ ਤਬ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਬਹੁਰ ਨ ਬਚ ਹੋਰਹਿ ਕਹੋ ਸੁ ਲੋਰਹਿ[7], ਆਂ-ਸੇਮੁਖੀ[8] ਤਾਂਹਿ' ॥੩੪॥ 'ਸੁਨਿਯੇ ਸੁਤ ਬਾਲਾ[9], ਬੁੱਧਿ ਬਿਸਾਲਾ! ਸੰਗ ਲਏ ਕੀ ਲਾਜ। ਬਹੁ ਭੂਖ ਸੁਭਾਊ ਧੀਰੋਂ ਨਸਾਊ, ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੋਂ ਹਮ ਕਾਜ। ਸਿਮਰਨ ਮਮ ਕਰਤਾ ਅਬ ਉਰ ਡਰਤਾ, ਚਲਹੁ ਛੁਟਾਵਹਿਂ ਤਾਸ[10]'। ਇਉਂ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ਗਵਨੇ ਤੂਰਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਨਿਜ ਦਾਸ ॥ ੩੫॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਮੋਕੋ ਲੀਨ ਸੰਗ ਅਰਬਿੰਦ ਨੈਨ ਗਏ ਤਹਾਂ ਇੰਢਕ[11] ਕੋ ਰੂਪ ਮਰਦਾਨਾ ਜਹਾਂ ਬੈਸਿਯਾ। ਹੇਰ ਕਰਿ ਦੂਰ ਹੀ ਤੇ ਭੂਰ ਹਰਖਾਇ ਉਠਯੋ ਨਾਸਾ ਫੁਰਕਾਇ[12]‡ ਖੁਰ ਅਵਨੀ ਹਨੇਸਿਯਾ[13]। ਭਯਾਂ ਭਯਾਂ[14] ਭਨੈ ਮੁਖ ਐਤ ਨ ਚਲੈ ਹੈ ਬਸ ਦੇਖਿ ਦ੍ਰਿਗ ਬਿਗਸਤਿ[15] ਬਦਨ ਕੁਸੇਸਿਯਾ[16]। ਗਏ ਤਿਸੁ ਆਲਯ ਦਯਾਲ, ਦਰ ਠਾਂਢੇ[17] ਭਏ, ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਚੀਰ[18] ਸਜੇ ਸੁਭ ਬੇਸਿਯਾ[19] ॥ ੩੬ ॥ ਕਾਮਨੀ ਜੋ ਕਾਮਰਤਿ ਭੋਗ ਅਭਿਲਾਖਾ ਉਰ ਹੇਰਿ ਕਰਿ[20] ਧਾਮ ਦਰ[21] ਚਾਮਲੀ[22] ਅਪਾਰ ਹੀ। ਹੁਤੀ ਚਾਰ ਬੈਠੀ ਤਹਾਂ, ਦੋਇ ਉਠਿ ਦੌਰ ਆਈ, ਤੰਤ[23] ਲੀਏ ਹਾਥ, ਮੰਤ[24] ਮੁਖ ਤੇ ਉਚਾਰਹੀ।

---

[1]ਕਿਉਂ। [2]ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ। [3]ਛੱਤ੍ਰਾ। [4]ਫਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। [5]ਚਲਾ ਗਿਆ। [6]ਛੁਡਾਓ ਨਾ। [7]ਜੋ ਕਹੋਗੇ ਓਹੀ ਕਰਨਾ ਲੋੜੇਗਾ। [8]ਅਕਲ। [9]ਕੰਨ ਦੇਕੇ ਸੁਣ। [10]ਤਿਸ ਨੂੰ। [11]ਮੇਂਢੇ ਦੇ। [12]ਫੁਰਾਟਾ ਮਾਰਕੇ। [13]ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਪੁੱਟਣ ਲਗਾ। [14]ਭੈਂ ਭੈਂ। [15]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਕੇ ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। [16]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਮਲ ਮੁਖ ਨੂੰ [ਸੰਸ:,ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ=ਕਮਲ]। [17]ਖੜੇ। [18]ਬਸਤਰ। [19]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [20]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ। [21]ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਵਿੱਚੋਂ। [22]ਖੁਸ਼ ਹੋਈਆਂ। [23]ਧਾਗਾ। [24]ਮੰਤ੍ਰ। *ਪਾ:—ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।

†ਪੰਜ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ—ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਤੇ=ਤਤਕਾਲਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ ਦਾ ਅੰਤ ਲਘੁ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ—ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤੇ—ਤਤਕਾਲ ਹੈ। ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ— ਕ੍ਰਿਪਾਲ--ਤੇ ਤਤਕਾਲ— ਬੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਫੁਰਰਾਏ।

ਲੋਚਨ ਨਚਾਇ, ਹਾਵ ਭਾਵ ਦਿਖਰਾਇ ਕਰਿ, ਮੁੱਖ ਮੁਸਕਾਇ ਉਰ ਹਰਖ ਸੁ ਧਾਰਿਹੀ[1]। ਮੇਰੇ ਗਰ ਤੰਤ ਜਬ ਡਾਰਨ ਲਗੀ ਹੈ ਇਕ ਭਈ ਤਤਕਾਲ[2] ਮੀਢੀ[3] ਕੁਲਟਾ ਕੁਨਾਰਿਹੀ ॥੩੭॥ ਸੈਯਾ ॥ ਦੂਸਰੀ ਦੌਰ ਗਈ ਦਿਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋ ਉਕਸੀ[4] ਤੰਤ[5] ਪਾਵਨ ਹੇਤੂ। ਹੋਇ ਗਈ ਸ਼ਰਮਾ[6] ਤਨ ਤੂਰਨ, ਪੂਰਨ ਕੀ ਅਵਗਯਾ ਦੁਖ ਦੇਤੂ[7]। ਔਰ ਹੁਤੀ, ਡਰ ਧਾਰਿ ਰਿਦੈ ਪਿਖਿ ਭਾਜ[8] ਬਰੀ[9] ਤਤਕਾਲ ਨਿਕੇਤੂ। ਮੇਖ[10] ਕੇ ਸੰਗ ਬਧਯੋ ਫੁਰਕੇ[11] ਬਹੁ,ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋ ਨਿਜ ਦੇਵਨ ਭੇਤੂ॥ ੩੮॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਬੋਲੇ ਤਬ ਨਾਨਕ ਜੀ 'ਜਾਹੁ ਅਬ ਬਾਲਾ ਤੁਮ ਕੰਠ ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਤੇ ਤੋਰ ਡਾਰੁ ਬੰਧਨਾ'। ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ ਤਾਤਕਾਲ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕਰਿ, ਕੰਠ ਜੇਊ ਤੰਤ ਸੋਊ ਕੀਨੋ ਹੈ ਨਿਕੰਦਨਾ[12]। ਮਾਨਵ ਕੀ ਦੇਹਿ ਭਈ ਫੇਰ ਮਰਦਾਨੇ ਹੂੰ ਕੀ ਆਇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਤਬ ਬੰਦਨਾ। 'ਵਡੀ ਜੋ ਬਲਾਈ[13] ਤਿਨ ਮਾਂਹਿ ਲੀਏ ਬਿਹਰਤਿ[14], ਸੂਧੋ ਮਨ ਮੇਰੋ[15], ਹੌਂ ਸੁ ਜਾਨੋ ਛੰਦ ਬੰਦ ਨਾ[16]' ॥੩੯॥ ਨਾਨਕ ਬਖਾਨਾ 'ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਮਰਦਾਨਾ ! ਨਹਿੰ ਬੈਨ ਮਮ ਮਾਨਾ, ਤੁਮ ਕਰੀ ਮਨ ਭਾਈਆ[17]'। ਭਨਤਿ ਪਰਸਪਰ ਐਸੇ ਈ ਬਚਨ ਗੁਰ ਤਾਹਿ ਕਾਲ ਵਿਖੇ ਕੰਤ ਅੰਗਨਾ[18] ਕੇ ਆਈਆ। ਦੌਰ ਕਰਿ ਕੂਕਰੀ ਔ ਮੀਢੀ ਗਈ ਪਤਿ ਪਾਸ,ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ ਹੋਇ ਬਾਰ ਬਾਰ[19] ਤਾਂ[20] ਬਤਾਈਆ। ਬੋਲਨ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹੀਂ ਇਤ ਉਤ ਦੌਰੀ ਫਿਰੈਂ ਲਾਂਗੁਲ ਹਿਲਾਇ[21] ਫੁਰਰਾਇ[22] ਸਮਝਾਈਆ ॥ ੪੦ ॥ ਤੀਯ ਨਿਜ ਦੇਖ ਕਰਿ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਖ[23] ਭਏ ਜਾਨੇ-ਕਲਾਵਾਨ ਇਹ ਸੰਤ ਕੋਊ ਆਈਆ। ਟਾਮਨ[24] ਹੈ ਕੀਨੋ ਇਨ ਭਯੋ ਵਿਪਰੀਤ[25] ਸੋਊ ਕੂਕਰੀ ਔ ਮੀਢੀ ਬਨਿ ਮਨ ਦੁਖ ਪਾਈਆ। ਚਲੇ ਨਹਿੰ ਜਾਇੰ[26] ਇਸਬਿਧਿ ਕੀ ਬਨਾਇ ਅਬ,ਕੀਨੀ

[1]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ। [2]ਉਸੇ ਵੇਲੇ । [3]ਭੇਡ । [4]ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਕੇ। [5]ਧਾਗਾ। [6]ਕੁੱਤੀ। [7]ਪੂਰਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਅਵੱਗਯਾ ਦੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । [8]ਭੱਜਕੇ। [9]ਵੜੀ। [10]ਕਿੱਲੇ। [11]ਭਾਵ ਮਰਦਾਨਾ। [12]ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। [13]ਵਡੀਆਂ ਬਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ। [14]ਮੈਨੂੰ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹੋ । [15]ਮੇਰਾ ਮਨ ਸਿੱਧਾ ਹੈ। [16]ਮੈਂ ਵਲ ਛਲ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ । [17]ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ । [18]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਤੀ। [19]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ। [20]ਭਾਵ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ । [21]ਪੂਛਾਂ ਹਲਾਕੇ । [22]ਫੁਰਾਟੇ ਮਾਰਕੇ । [23]ਬੜੇ । [24]ਟੂਣਾਂ। [25]ਪੁੱਠਾ ਪਿਆ। [26]ਭਾਵ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਲੇ ਨਾ ਜਾਣ।

ਖਤਾ ਜੋਊ ਲੇਹਿਂ ਯਾਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ਾਈਆ-। ਦੌਰ ਦੋਨੋਂ ਮੇਰਈ[1] ਚਰਨ ਗਹੇ ਆਨਿ ਕਹਿ ਭਏ ਮਨ ਦੀਨ ਕੀਨੀ ਬੇਨਤੀ ਵਡਾਈਆ॥੪੧॥ ਬਾਨੀ ਮੈਂ ਬਖਾਨੀ 'ਜਾਹੁ ਤਾਂਹਿ ਪਾਸ ਬੰਦ ਪਾਨੀ[2], ਬਖ਼ਸ਼ਨ ਹਾਰ ਸੋਊ ਖ਼ਤਾ ਕੀਨੀ ਜਾਂਹਿਕੀ'। ਧਾਇ ਕਰਿ ਪਾਇਂ ਗਹੇ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੇ 'ਦੂਰ ਅਬ ਕੀਜੈ ਰਿਸ[3] ਕੀਨੀ ਜੋ ਗੁਨਾਹਿ ਕੀ।ਜੋਖਤਾ[4] ਕੁਚੀਲ[5], ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਸੰਤ ਸ਼ੀਲ[6],ਭੂਲੀ ਮਤ ਸਦਾ ਜਿਨ ਕਾਮ ਭੋਗ ਚਾਹਿਕੀ। ਕਰਮ ਕਮਾਯੋ ਜਸ ਪਾਯੋ ਫਲ ਇਨੈ ਤਸ[7], ਸਾਧ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਤਿ ਇੱਛਾ ਨਹਿਂ ਕਾਹਿ ਕੀ॥੪੨॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਮੰਦ ਮਤੀ ਮਨ ਮੂਰਖ ਏ ਜਿਨ ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਉਠ ਟਾਮਨ ਕੀਨਾ।ਠੌਰ ਕੁਠੌਰ ਨ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਨਿਤ ਆਤੁਰ ਕਾਮ ਤੇ ਹੋਤਿ ਅਧੀਨਾ॥ ਆਪ ਕਰੋ ਕਰੁਨਾ ਕਰੁਨਾਕਰ ! ਤੋ ਸ਼ਰਨਾ ਪਰਨਾ ਹਮ ਲੀਨਾ। ਮਾਨ ਵੀ ਦੋਹਿ ਕਰੋ ਇਨਕੀ ਬਖਸ਼ੋ ਅਪਰਾਧ ਤੁਮੇ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਨਾ[8] ॥ ੪੩ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਨਨ ਬੈਨ ਭਨੈਂ'ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਮਨਜ਼ੂਰ[9] ਕਰੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਧਮ-ਸਾਲ ਕਰੋ, ਹਰਿਨਾਮ ਰਰੋ[10], ਉਰ ਭਾਉ ਧਰੋ, ਹਰਿ ਕੈ ਕ੍ਰਿਤ ਯਾਹੀ[11]। ਸਿਖ ਸੰਤਨ ਸੇਵਹੁ ਹੋਇ ਭਲੋ ਤੁਮ, ਗ੍ਰੀਵ[12]ਪਰੈ ਨਹਿਂ ਅੰਤਕ[13] ਫਾਹੀ'। ਸੁਨਿ ਦੀਨ ਭਏ ਭਨਿਹੀ ਮੁਖ ਤੇ 'ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਨਾ ਹਮ ਨਾਂਹੀ'॥ ੪੪॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਨਾਰਿ[14] ਦੁਰਾਚਾਰ[15] ਬਿਭਚਾਰਨ ਕੀ ਚਾਲ ਜਿਹ, ਸੋ ਤੋ ਦੁਖ ਦੈਨ ਹੂੰ ਕੇ ਜੋਗ ਮਨ ਜਾਨਿਯੇ। ਭਏ ਹੋ ਅਧੀਨ ਪੁਨ ਬੇਨਤੀ ਸੋ ਕੀਨ ਤੁਮ, ਯਾਂਤੇ ਹੋਇਂ ਨਾਰ ਤਨ ਇਨਕੇ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ'। ਐਸੇ ਹੀ ਭਨਤਿ[16] ਭਈ ਦੇਹ ਤਿਨ ਪੂਰਬ ਸੀ, ਹੇਰਿ ਗੁਰ ਰੂਪ ਪੁਨ ਮਨ ਪਛੁਤਾ-ਨਿਯੇ। ਕਰੁਨਾ ਕੇ ਐਨ ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਭਈ ਰੈਨ ਜਬ ਕੀਨੀ ਸੁਖ ਸੈਨ, ਜਾਂਕੋ ਭੈ ਨ ਕਿਤ ਥਾਨਿਯੇ॥੪੫॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਭੁਨਸਾਰ[17] ਭਈ ਧੁਨ ਕੰਬੁ[18]* ਕਈ, ਨਿਸ[19] ਨਾਸ[20] ਗਈ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜਾਗੇ। ਮਿਲ ਮਾਨਵ ਜਾਨਵ[21]

---

[1] ਭਾਵ ਬਾਲਾ ਜੀ ਦੇ। [2] ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [3] ਗੁੱਸਾ। [4] ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [5] ਕੁਚੀਲ ਹਨ। [6] ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ। [7] ਤੈਸਾ। [8] ਆਪਨੂੰ ਹੀ ਅਸਾਂ ਸਵਾਮੀ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। [9] ਕਬੂਲ। [10] ਜਪੋ। [11] ਇਹ ਕੰਮ ਛਡਕੇ। [12] ਗਲ ਵਿਚ। [13] ਯਮ ਦੀ। [14] ਇਹ ਨਾਰਾਂ। [15] ਖੋਟੀਆਂ। [16] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ। [17] ਸਵੇਰ ਹੋਈ। [18] ਸੰਖ ਨੇ। [19] ਰਾਤ। [20] ਬੀਤੀ। [21] ਜਾਣਕੇ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਕੁੰਤ=ਕੁਕੜ। ਕੁਕ੍ਕੁਟ ਦਾ ਅਪਿਭ੍ਰੰਸ਼।

ਭੇਵਹਿ ਕੋ ਤਿਨ ਆਨਵ[1] ਭੇਟ ਰਿਦੇ ਅਨੁਰਾਗੇ*। ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਦੀਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਨਿ, ਭਏ ਅਘ ਹੀਨ ਵਡੇ ਵਡਭਾਗੇ। ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਬਿਸਾਲ ਰਚੀ[2] ਤਿਹਂ ਕਾਲ ਦਯਾਲ† ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਮੈਂ ਮਤਿ ਪਾਗੇ[3] ॥੪੬॥ ਦਿਨ ਪੰਚ ਰਹੇ ਅਘ ਓਘ ਦਹੇ, ਪੁਨ ਬੈਨ ਕਹੇ 'ਹਮ ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰੀ'। ਕਰ ਜੋਰਿ ਪੁਮਾਨ[4] ਬਿਨੈਂ ਯੌਂ ਬਖਾਨ 'ਭਈ ਇਹ ਥਾਨ ਮਯਾ ਸੁ ਤੁਮਾਰੀ। ਮਤਿਮੰਦਨ ਕੋ ਗਤਿ ਪੰਧ‡ ਦਯੋ, ਸੁਖ ਕੰਦ, ਗੁਬਿੰਦ, ਮੁਕੰਦ, ਉਦਾਰੀ। ਇਹ ਠੌਰ ਰਹੋ ਦਿਨ ਔਰ ਕਛੂ ਸਿਰਮੌਰ ਤੁਹੀਂ ਜਗ ਮੈਂ ਗਤਿਕਾਰੀ[5]' ॥ ੪੭ ॥ ਸੈਯਾ ॥ 'ਨਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਨਾਮ ਜਪੋ ਅਰਦਾਸ ਤਿਹਾਵਲ[6] ਕੀ ਕਰਿਯੇ। ਮਨਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿੰਗੀ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੇ ਧਰਿਯੇ। ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਹੁ ਮੈਲ ਅਮੰਗਲ[7]§ ਕੀ ਹਰਿਯੇ'। ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਦਯੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਿਨੈ ਪੁਨ ਆਪ ਚਲੇ ਪਿਖ ਜਾਂ ਤਰਿਯੇ[8]॥੪੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਦੇ ਅਨਤ[9] ਦੇਸ਼ ਜਗ-ਤੇਸ਼[10]। ਗਵਨੇ ਪੂਰਨ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨਰੇਸ਼॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ'ਕਾਵਰੂਦੇਸ਼'ਪ੍ਰਸੰਗਬਰਨਨੰਨਾਮਛਿਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥੪੬॥

੪੭. [ਨਖਕਾਂਤ ਮੰਗਲ। ਸੰਗਲਾਦੀਪ। ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਦ ਨਖ ਕਾਂਤਿ ਜੋ ਰੁਚਿਰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਮਾਨ।
ਕਰਿ ਚਕੋਰ ਮਨ ਆਪਨੋ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਨ ॥੧॥

ਕਾਂਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।
ਰੁਚਿਰ=ਰੁਚੀ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਪਜਾਰੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ; ਸੁੰਦਰ।
ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ=ਚੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਂਦਨੀ।

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਸੁੰਦਰ ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ, (ਮੈਂ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਉਸ ਦਾ) ਚਕੋਰ ਬਣਾਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਹਾਰੀ (ਯਾ, ਮੁਕਤਿ ਦਾਤੇ ਦੀ) ਕਥਾ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

---

[1]ਲਿਆਏ। [2]ਵਾਕੇ ਤੋਂ ਪੰਜੁ ਕੁ ਮੀਲ ਅਗੇ ਧਨਪੁਰ ਗਿਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਬਰਛਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਖਾ: ਤਵਾ: ਪੰਨਾ ੧੨੯)। [3]ਰੰਗੇ ਗਏ। [4]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ। [5]ਮੁਕਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [6]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। [7]ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ। [8]ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ ਤਰ ਜਾਈਏ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [9]ਦੂਸਰੇ। [10]ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ।

*ਪਾ:—ਮਿਲ ਮਾਨਵ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵਨ ਕੋ ਤਿਨ ਆਨਵ ਭੇਟ ਹੀਯੇ ਅਨੁਰਾਗੇ।
†ਪਾ:—ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ‡ਪਾ:—ਪੰਥ। §ਪਾ:—ਅਮੰਕਨ=ਪਾਪਾਂ ਦੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਬ* ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਮੈਂ ਪੁਨ ਸੰਗਿ ਦੁਤਿਯ ਮਰਦਾਨਾ। ਦੇ ਕਰਿ ਕਿਤਿਕ[1]ਥਾਨ ਉਪਦੇਸ਼।'ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਗਤੇਸ਼'॥੨॥ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ।ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਸਾਗਰ ਪੁਨ ਆਵਾ।ਜਾਇ ਭਏ ਠਾਂਢੇ ਤਿਹ ਤੀਰਾ[2]। ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਵਾਕ ਗੰਭੀਰਾ॥੩॥'ਕਹੁ ਬਾਲਾ ਸਾਗਰ ਅਸਗਾਹਾ। ਕਹੂੰ ਨ ਪੱਯਤਿਇਹ ਕੋ ਥਾਹਾ[3]। ਜਾਨੋਂ ਪਾਰ ਚਹਿਤਿ ਹਮ ਮਨ ਮੈਂ।ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਮਨੈਂ ਅਬ ਬਨ ਮੈਂ[4] ?॥੪॥ ਨਿਕਟ ਨ ਕੋ ਅਬ ਆਇ ਜਹਾਜਾ। ਜਾਂਤੇ ਪਾਰ ਜਾਨ ਹ੍ਵੈ ਕਾਜਾ। ਤੂੰ ਸਯਾਨੋ ਕਛੁ ਮਸਲਤ ਦੀਜੈ†। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਗਮਨ ਕਰੀਜੈ'। ॥੫॥ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਤਿ ਦਾਨੀ। ਗੁਰ ਸੋ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋਅਸ ਬਾਨੀ।'ਜੋ ਪਾਹਨ ਲੇ ਔਰ ਡੁਬੰਤੇ। ਤੁਮਰੇ ਬਚਨਨ ਤੇ ਸੁ ਤਰੰਤੇ ॥੬॥ ਗਰੂਏ[5] ਗਿਰ[6] ਸਾਗਰ ਪਰ ਤਾਰੇ। ਮਾਨਵ ਕੀ ਕਯਾ ਗਨਤਿ ਉਚਾਰੇ। ਨਾਮ ਲੇਯ ਜੋ ਤੁਮ ਦਿਨ ਰੈਨਾ। ਸੋ ਭਉਜਲ ਲੰਘਹਿ ਸੁਖ ਚੈਨਾ ॥੭॥ ਇਹ ਸਾਗਰ ਕਯਾ ਤਰਨ ਦੁਹੇਲਾ। ਤਾਰਹੁ ਭਉਜਲ ਭੂਰ ਸੁਹੇਲਾ[7] ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੀਦ ਭੇ ਬਹੁ ਗਤਿ ਦਾਨੀ। ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਾਨੀ ॥ ੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:—

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਇਹੁ ਸ਼ਲੋਕ ਪਠਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਆਛੇ। ਆਵਹੁ ਗਮਨੇ ਹਮਰੇ ਪਾਛੇ'। ਅਸ ਕਹਿ ਸਾਗਰ ਪਰ ਗੁਨਖਾਨੀ । ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਪਗ ਛ੍ਵੈਤ‡ ਨ ਪਾਨੀ ॥ ੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਛੇ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ। ਤਿਉਂ ਹੀ ਕੀਨੋ ਹਮ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ[8]। ਭੀਗਯੋ ਕਹੂੰ ਨ ਜਲ ਸੋਂ ਚਰਨਾ§। ਕਰੁਨਾ ਕੀਨੀ ਤਾਰਨ

[1]ਕਈ। [2]ਉਸ ਦੇ ਕੰਢੇ। [3]ਭਾਵ ਡੂੰਘਾ ਹੈ। [4]ਪਾਣੀ ਵਿਚ। [5]ਭਾਰੇ। [6]ਪਹਾੜ। [7]ਸੁਖੇਨ ਹੀ। [8]ਤੁਰਨਾ। *ਪਾ:—ਤਬ। †ਪਾ:—ਕੀਜੈ। ‡ਪਾ:—ਛ੍ਵਤ।

§ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਤੁਰ ਲੈਣਾ ਆਦਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 'ਅਨਹੋਣੀ ਗਲ' ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਯੋਗ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਮੂਜਬ ਸਮਾਹਿਤ ਚਿਤ ਜਿਸ ਗਲ ਪਰ ਸੰਯਮ (ਧਾਰਨਾ ਧਯਾਨ ਸਮਾਧੀ) ਕਰੇ ਉਹੋ ਸਿਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਲ ਚਿੱਕੜ ਕੰਡਿਆਂ ਉਪਰ ਟੁਰ ਸਕਣਾ ਯੋਗੀ ਲਈ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਭੂਤੀ ਪਾਦ ਅੰਕ ੩੮ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਜੀ ਦਾ ਜਲ ਪਰ ਤੁਰਨਾ ਮਤੀ ਦੀ ਇੰਜੀਲ ਬਾਬ ੧੪ ਆਇਤ ੨੫ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਇੰਸ ਦਾ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਤਰਨ॥੧੦॥ ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਥੋ ਇਕ ਟਾਪੂ। ਨਾਮ ਜਪਾਯੋ ਸੰਕਟ ਖਾਪੂ[1]। ਨਾਗਾ ਬੰਦਰ* ਤਾਂਕੋ ਨਾਮਾ। ਪੁਨ ਆਗੇ ਗਵਨੇ ਸੁਖ ਧਾਮਾ ॥੧੧॥ ਹੁਤੋ ਦੇਸ਼ ਜਹਿਂ ਸੰਗਲਾ ਦੀਪਾ।ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ ।ਰਾਜੇ ਕੇ ਅਰਾਧਨੋ ਕਰਿ ਕੈ। ਗਏ ਦੇਸ਼ ਤਹਿਂ ਸੇਵ ਬਿਚਰਿਕੈ[2]॥੧੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਹ ਨ੍ਰਿਪਕੋ ਉਪਬਨ[3]ਹੁਤੋ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਖਰੋ ਜਿਹ ਥਾਨ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਤਾਸਮਹਿਂ ਦਾਸਨ ਕੇ ਸੁਖਦਾਨ ॥੧੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਬ ਤਿੰਹ ਠਾਂ ਪਾਏ। ਸੂਕੇ ਬਿਟਪ[4]ਹਰੇ ਹ੍ਵੈ ਆਏ।ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਖਾ ਦਲ[5]ਫਲ[6]ਫੂਲਾ[7]। ਸੋਹਤਿ ਭ੍ਰਾ ਸਭਿ ਮਨ ਅਨਕੂਲਾ ॥੧੪॥ ਜਬਹਿ ਨਗਰ ਕੇ ਲੋਕਨ ਦੇਖਾ। ਰਿਦੇ ਸਭਿਨਿ ਆਚਰਜ ਵਿਸੇਖਾ। ਬਾਗਵਾਨ ਤਬਹੀ ਸੁਧ ਪਾਈ।ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਗ ਗ੍ਰੀਵ[8] ਨਿਵਾਈ ॥੧੫॥ ਹਰਖ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੁਨ ਗਵਨਯੋ ਜਹਿਂ ਹੁਤੋ ਭੁਵਾਲਾ[9]।ਜਾਇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ ।'ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ ਭੂਪਤਿ! ਮਮ ਸਾਚੀ॥੧੬॥ਉੱਤਮ ਸੰਤ ਏਕ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਸੂਕੇ ਉਪਬਨ ਪਗ ਜਬ ਪਾਯੋ।ਹਰਿਆ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਿਹ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੧੭ ॥ ਦ੍ਵੈ ਚੇਲੇ ਹੈਂ ਤਾਂਕੇ ਸੰਗਾ। ਚਲਹੁ ਨਿਕਟ ਤਹਿਂ ਧਾਰਿ ਉਮੰਗਾ'।

---

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪਾਇਆ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [2]ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ। [3]ਬਾਗ। [4]ਬ੍ਰਿੱਛ। [5]ਪੱਤੇ। [6]ਫਲ ਤੇ। [7]ਫੁਲ। [8]ਗਰਦਨ। [9]ਰਾਜਾ।

*ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕੋਰੂ ਮੰਡਿਲ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਬੰਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਗਾਪਟਨਮ ਯਾ ਨਾਗਾਪਟਮ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਮੁੰਦਰ ਬਸਤੀ ਤੋਂ ਕੁਛ ਪਰੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਬੰਦਰਗਾਹ ਇਸ ਥਾਉਂ ਅਜੇ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਨੂੰ ਏਥੋਂ ਜਹਾਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਤਕ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ—ਜਾਫਨਾ=ਨਾਮੇ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਜਾਪਾ ਬੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]
ਡੰਕਾ ਵਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, 'ਕਾਂਕੇਸਟ ਆਫ ਡੇਥ' ਨਾਮੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦਾ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਕ ਪਰਬੰਧ ਦੇ ਮੈਂ ਮੰਜੇ ਸਮੇਤ ਉਚੀ ਉਠਦੀ ਚਲੀ ਗਈ ਕਿ ਛੱਤ ਨੂੰ ਜਾ ਹਥ ਲਾਇਆ। ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਮੇਜ਼ ਸਮੇਤ ਉਚੀ ਉਠਦੀ ਗਈ ਜਿਥੋਂ ਤਾਂਈਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਿਰ ਛਤ ਨਾਲ ਜਾ ਲਗਾ' ਦੇਖੋ 'ਕਾਂਕੇਸਟ ਆਫ ਡੇਥ' ਬਾਈ 'ਹੇਲਨ ਵਿਲਮੇਨਸ' ਸਫਾ ੭੩। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਆਤਮ ਬਲ ਦੇ ਬਲੀ ਸੂਰਮੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਏਹ ਬਾਤਾਂ ਕਠਨ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੋਨ ਭੂਪਤਿ ਹਰਖਾਯੋ। ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਪਨੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹੀ ਇਹ ਬਾਨੀ। 'ਜਾਵਹੁ ਨਿਕਟ ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਗਮ ਕੀਨਾ॥ਕਰਹੁ ਪਰਖ ਭਲ ਬਿਧਿ ਲਿਹੁ ਚੀਨਾ[1]'॥੧੯॥ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ[2] ਸੁਨਿ ਬਚ ਅਵਨੀਪਾ[3]। ਸੁੰਦਰ ਭੋਜਨ ਲੀਨ ਸਮੀਪਾ[4] । ਗਮਨਯੋ ਉਪਬਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥ ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਆਗੈ ਭੋਜਨ ਧਰਯੋ ਬਹੋਰੀ॥'ਨ੍ਰਿਪਤ ਪਠਯੋ ਹੈ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ:-॥ ੨੧ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਰਸ ਕਸ ਸੁਆਦ ਅਨੇਕ ਹੈ ਬਿਖ ਫਲ ਮੀਠੇ ਚਾਖ ॥
ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜਿਸ ਆਪਣੀ ਤਾਕਉ ਰਾਖੇ ਆਪ* ॥੧॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਰਸ ਕਸ ਸਾਦ ਬਾਦ[5] ਏ ਜਾਨੋ। ਨਾਮ ਮਹਾਂਰਸ ਸੁਖਦਾ[6]ਮਾਨੋ। ਭਸੇ ਜਿ ਉਨ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਬਿਕਾਰਾ॥ਅਹੈਂ ਨਾਮ ਕੇ ਰਸ ਅਵਿਕਾਰਾ[7]'॥੨੨॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਚ ਮੰਤ੍ਰੀ[8] ਬਿਸਮਾਨਾ। ਬਹੁਰੋ ਗਮਨਯੋ ਨਿਕਟ ਰਜਾਨਾ[9]। ਜਾਇ ਸਭਿਹਿ ਉਚਰਯੋ ਬਿਰਤੰਤਾ। 'ਸਾਦ ਅਸਨ ਤੇ ਬ੍ਰਿਕਤੀ ਸੰਤਾ' ॥ ੨੩॥ਭੂਪਤਿ ਭਾਖਤਿ 'ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ। ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਸੰਤ ਅਗਾਰੀ[10]'। ਸੁਨਤਿ ਸਚਿਵ[11]ਲੇ ਬੇਸਯਾ ਸੰਗਾ॥ਜਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕੇਲਜਤਿ ਅਨੰਗਾ॥੨੪॥ ਆਇ ਸਮੀਪ ਕਰੀ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ। ਕਹਿ ਮੰਤ੍ਰੀ 'ਇਹ ਭੇਟ ਤੁਮਾਰੀ। ਪਠੀ ਭੂਪ ਹਿਰਦਾ ਹੁਲਸਾਵਨ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਜਿਨ† ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ ॥੨੫ ॥

ਇਹ ਬਿਖ ਭਰੀਆਂ ਗੰਦਲਾ ਧਰੀਆਂ ਖੰਡ ਲਿਵਾੜ ॥ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਪਾਰ
ਹੈ ਦੇਤੀ ਜਨਮ ਵਿਗਾੜ‡ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਦੁਰਗੰਧ ਕੋ ਬਾਸਨ[12] ਹੈ ਦੇਹੀ। ਇਨਹਿ ਸਪਰਸ਼ੈ ਹ੍ਵੈ ਜੁ ਸਨੇਹੀ[13]।ਇਹਠਾਂ ਜਨਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਿਨ ਕੇਰਾ॥ਮੁਏ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਜਮ ਨੈ ਗੇਰਾ[14]'॥੨੬॥ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗਯੋ।ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਾਖਤਿ

---

[1]ਪੜਤਾਲ ਲਓ। [2]ਮੰਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ। [3]ਰਾਜੇ ਦਾ। [4]ਨਾਲ। [5]ਬਿਰਥੇ। [6]ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [7]ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [8]ਵਜ਼ੀਰ। [9]ਫਿਰ ਗਿਆ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਾਸ। [10]ਅੱਗੇ । [11]ਮੰਤ੍ਰੀ। [12]ਭਾਵ ਹੈ ਵੇਸ਼ਯਾ ਦਾ ਸਰੀਰ। [13]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਕੇ। [14]ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਸ਼ਵਾ ਸਪਰਸ਼ੀ ਹੈ। *ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। †ਪਾ.-ਜਿਹ।

‡ਇਹ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਾਕ ਨਹੀਂ, ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਐਉਂ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ:-'ਫਰੀਦਾ ਏ ਵਿਸੁ ਗੰਦਲਾ ਧਰੀਆਂ ਖੰਡੁ ਲਿਵਾੜਿ ॥ ਇਕਿ ਰਾਹੇ ਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਇਕਿ ਰਾਧੀ ਗਏ ਉਜਾੜਿ' ॥ ੩੭ ॥

ਭਯੋ। 'ਦੋਖ ਅਰੋਪਤਿ ਇਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸਪਰਸਤਿ ਨਾਂਹੀ'[1] ॥੨੭॥ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਕੋ ਕਹਿ ਅਵਨੀਪਾ। 'ਅਬ ਕੇ ਬਹੁਰੋ ਜਾਇ ਸਮੀ। ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ ਬਸਨ ਸੁਹਾਏ। ਦੇਵਹੁ ਤਿਨ ਜੋ ਮਨ ਲਲਚਾਏ' ॥੨੮॥ ਲੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਖਨ ਪਟ[2] ਰੂਰੇ[3]। ਆਇ ਧਰੇ ਆਗੈ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ। 'ਲੇਹੁ ਭੇਟ ਇਹੁ ਭੂਪ ਪਠਾਈ'। ਦੇਖਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੨੯॥

> ਕਾਇਆ ਕਪੜ ਕੂੜ ਹੈ ਇਨਕੋ ਦੇਖਿ ਨ ਭੂਲ ॥ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਮਾਲ ਧਨ
> ਏਈ ਨਰਕ ਕੇ* ਮੂਲ[4]† ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਕਾਂਇਆਂ ਆਦਿ ਕਪੜ ਹੈਂ ਕੂੜੇ। ਇਨ ਬਿਲੋਕ ਭੂਲਤਿ ਹੈਂ ਮੂੜੇ।ਹਮਰੇ ਏਹੁ ਨ ਕਿਸਹੂ ਕਾਜਾ।ਜਾਇ ਦੀਜੀਏ ਆਪਨ ਰਾਜਾ'॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਗਾ[5] ਨਿਕਟ ਰਜਾਨਾ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਉੱਤਮ ਸੰਤ ਸੁਸ਼ੀਲ ਉਦਾਰਾ। ਕਛੂ ਨ ਲੇਵਤਿ ਪਠਯੋ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੩੧॥ ਚਲਹੁ ਆਪ ਤਿਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਜੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਪਰਖ ਪਤੀਜੈ'। ਸੁਨਤਿ ਸੁਮਤਿ ਕੇ ਭੂਪਤਿ ਬੈਨਾ। ਗਮਨਯੋ ਆਪ ਨਿਕਟ ਗੁਨ ਐਨਾ। ॥੩੨॥ ਭੀਰ ਨਰਨ ਕੀ ਲੀਨੇ ਸੰਗਾ। ਮਿਲਨ ਹੇਤੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਮੰਗਾ[6]। ਪਹੁੰਚਯੋ ਉਪਬਨ, ਹੋਇ ਸਮੀਪਾ। ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਅਵਨੀਪਾ ॥੩੩॥ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਧਯੋ ਅਨੰਦਾ। ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਪਿਖਿ ਪੂਰਨ ਚੰਦਾ[7]। ਬਹੁਰ ਠਾਂਢ ਭਾ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ‡ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥੩੪॥

> ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਸਿਵਨਾਭ ਤੂੰ ਸੁਭ ਮਤਿ ਤੇਰੀ ਰਾਸ॥ ਨਾਨਕ ਪੜਦਾ ਦੂਰਿ
> ਕਰਿ ਹੋਵੈਂ ਦਾਸਨ ਦਾਸ† ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ ॥

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਕੇ ਬਚਨ ਰਜਾਨਾ[8]।ਨਿਸ਼ਚਾ§ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਸੁਖ ਮਾਨਾ।–ਤ-ਦਪਿ ਏਕ ਨਿਸ ਲਿਉਂ ਪਤਿਆਰਾ[9]।ਪੇਖ॥ ਕਰੋਂ ਪੁਨ ਅੰਗੀਕਾਰਾ–॥੩੫॥ ਅਸ ਮਨ ਠਾਨਿ ਗਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮਾ।ਉਪਬਨਿ ਰਾਜਤਿ ਪੂਰਨਕਾਮਾ[10]। ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਪਰਯੰਕ[11]ਪਠਾਏ¶।ਸੇਵਨ ਹਿਤ ਸੇਵਕ ਤਬ ਆਏ॥੩੬॥ਰੈਨਿਭਏ ਪਦਮਨਿ[12]ਬੁਲਵਾਈ।ਭੂਪਤਿ ਤਿਹ ਸੌਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਸੁੰਦਰ ਸਖੀਆਂ

---

[1]ਛੂੰਹਦੇ ਨਹੀਂ। [2]ਪੱਟ ਦੇ ਬਸਤਰ। [3]ਸੁੰਦਰ। [4]ਜੜ੍ਹ। [5]ਗਿਆ। [6]ਚਾਉ ਭਰਿਆ। [7]ਪੂਰਨ-ਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ। [8]ਰਾਜਾ। [9]ਪਰਤਾਵਾ। [10]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [11]ਪਲੰਘ। [12]ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

*ਪਾ:–ਕੋ, ਕਾ †ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ‡ਪਾ:–ਮੁਖ। §ਪਾ:–ਮਗਨ। ॥ਪਾ:–ਪੇਖ। ¶ਪਾ:–ਭਸਾਏ।

ਲੇਕਰਿ ਸੰਗਾ। ਤਾਂਹਿ ਸੰਤ ਉਪਜਾਉ ਅਨੰਗਾ[੧]॥੩੭॥ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਨਵ-ਸਤ[੨] ਕੀਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰ॥ ਭੂਖਨ[੩] ਪਟ[੪]ਸੁਠ[੫]ਅੰਜਨ[੬]ਡਾਰ। ਉਪਬਨ ਵਿਖੈ ਆਨਿ ਤਤਕਾਲ॥ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੮॥ਗੌਰ ਰੰਗ ਕੰਚਨ ਗਜਗੌਨੀ[੭]।ਕਚ[੮]ਮੇਚਕ[੯]ਜਨੁ[੧੦]ਕੰਦ੍ਰਪ ਛੌਨੀ[੧੧]।ਪੀਨ[੧੨] ਉਰੋਜਨ,ਖੰਜਨ-ਨੈਨੀ[੧੩]।ਕਟ[੧੪]ਜਿਨ[੧੫] ਛੀਨ[੧੬] ਕੋਕਲਾ[੧੭] ਬੈਨੀ[੧੮]॥੩੯॥ ਬਰਖ ਚਤੁਰ-ਦਸ[੧੯] ਕੀ ਕਿਹ[੨੦] ਬੈਸਾ। ਕੋ ਖੋੜਸ ਕੀ ਰੂਪ ਸੁਦੇਸ਼ਾ[੨੧]। ਚਲਤਿ ਹੋਤਿ ਭੂਖਨ ਝੁਨਕਾਰਾ। ਮਨਹੁ ਮਦਨ[੨੨] ਕੋ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰਾ॥੪੦॥ ਜਿਨਕੋ ਚਿਤਵਨ[੨੩]ਬਾਨ ਸਮਾਨਾ[੨੪]।ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[੨੫]ਕੁਟਿਲ[੨੬] ਧਨੁਖ[੨੭] ਪਰਮਾਨਾ[੨੮]। ਮਨਹੁ ਭੂਪ ਇਕ ਕੀਨ ਬਹਾਨਾ। ਆਵਾ ਮਦਨ ਕਰਨ ਪਤਿਯਾਨਾ[੨੯] ॥ ੪੧ ॥ ਜਹਿਂ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨਿ[੩੦]ਰਾਜਤਿ[੩੧]। ਤਹਿ ਬੈਸੀ,ਜਿਨ ਪਿਖ ਰਤਿ[੩੨] ਲਾਜਤਿ। ਕਰ ਕਮਲਨ ਸੋਂ ਚਰਨ ਮੁਕੰਦਾ॥ ਚਾਂਪਤਿ ਭੀ[੩੩] ਧਰਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਾ॥੪੨॥ ਮੰਦ ਮੰਦ[੩੪] ਕਰਿ ਮੁਖ ਮੁਸ਼ਕਾਵਨ। ਰਿਦੈ ਚਹਿਤਿ ਹੈ ਮਦਨ[੩੫]ਬਢਾਵਨ।ਕਰਿ ਕਟਾਖ[੩੬]ਗੁਰੁ ਓਰ ਨਿਹਾਰੀ। ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥੪੩॥ਮਨਹੁ ਕਾਮ ਕੀ ਬਾਜੀਬੀਨਾ[੩੭]।ਜੋ ਸੁਰ ਮੁਨਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਅਧੀਨਾ॥'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤਜੀ ਬਚਨਨ ਪੂਰੇ!।ਹੌਂਆਈ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਰੂਰੇ॥੪੪॥ਸ਼ੰਕਾ ਤਜਿਯੇ ਬਦਨਮਯੰਕੇ[੩੮]!।ਹਮਹਿਂ ਬਿਲੋਕ ਕਟਾਖਨ ਬੰਕੇ। ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਮਹਿਂ ਜੋ ਪਦਮਨਿਜਾਤੀ[੩੯]।ਸੋਂ ਮੁਝ ਮਹਿਂ ਲੱਖਨ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ[੪੦] ॥ ੪੫ ॥ ਸੁੰਦਰ ਮੋਰ ਕਠੋਰ ਉਰੋਜਾ। ਕਰਹੁ ਸਪਰਸ਼ਨ ਪਾਨ ਸਰੋਜਾ[੪੧]

---

[੧]ਕਾਮ ਉਪਜਾਵੋ। [੨]੯+੭=੧੬ । [੩]ਗਹਿਣੇ। [੪]ਬਸਤ੍ਰ । [੫]ਸੁੰਦਰ। [੬]ਸੁਰਮਾਂ । [੭]ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਤੇ ਚਾਲ ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ। [੮]ਵਾਲ । [੯]ਕਾਲੇ । [੧੦]ਮਾਨੋਂ। [੧੧]ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ। ਛੌਨਾ=ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਬੱਚਾ । [੧੨]ਕਠੋਰ। [੧੩]ਮਮੋਲੇ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ। [੧੪]ਲੱਕ। [੧੫]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। [੧੬]ਪਤਲਾ। [੧੭]ਕੋਇਲ ਵਤ। [੧੮]ਬੋਲੀ ਵਾਲੀਆਂ। [੧੯]ਚੋਦਾਂ। [੨੦]ਕਿਸੇ ਦੀ। [੨੧]ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ। [੨੨]ਕਾਮਦੇਵ । [੨੩]ਨਜ਼ਰ। [੨੪]ਤੀਰ ਵਰਗੀ ਹੈ। [੨੫]ਭਰਵੱਟੇ। [੨੬]ਟੇਢੇ। [੨੭]ਕਮਾਨ । [੨੮]ਵਰਗੇ। [੨੯]ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਬਨਾਕੇ ਕਾਮਦੇਵ ਆਪ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਕਰਨ ਆਯਾ ਹੈ। [੩੦]ਭਾਵ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ। [੩੧]ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ। [੩੨]ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [੩੩]ਦਬਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ। [੩੪]ਹੌਲੇ । [੩੫]ਕਾਮ । [੩੬]ਮਟੱਕੇ। [੩੭]ਬੀਨ ਵੱਜ ਪਈ ਹੈ। [੩੮]ਹੇ ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖ। [੩੯]ਪਦਮਨੀ ਜਾਤੀ ਹੈ। [੪੦]ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ। [੪੧]ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ।

ਅਧਰ ਮਧੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਨਜਾਈ।ਆਪ ਲੇਹੁ ਰਸ ਹੈ ਮਮ ਸਾਈਂ ॥੪੬॥ ਰੁਚਿਰ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਮੋਲਾ।ਮਿਲ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਹੁ ਕਲੋਲਾ। ਹੋਇ ਸਫਲ ਤਬਹੀ ਮਮ ਦੇਹਾ।ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਉ ਜਬਧਰਿ ਉਰ ਨੇਹਾ॥੪੭॥ਕ੍ਰਿਪਾ-ਸਿੰਧੁ ! ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੂਰਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲਾ'। ਅਸ ਜਬ ਬਾਨੀ ਭਨੀ ਅਧੀਨਾ[1]। ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ[2] ॥ ੪੮ ॥ 'ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ ਸੁਖ ਭਾਰੀ। ਸਫਲ ਜਨਮ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਇਹ ਬਾਰੀ। ਬਿਸ਼ੈ ਸਾਦ ਮਹਿਂ ਬੈਸ ਨ ਖੋਵਹੁ। ਹਰਿ ਕੋ ਭਜਹੁ ਮੁਕਤਿ ਸਭਿ ਹੋਵਹੁ'॥ ੪੯ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ 'ਹਮਸੋਂ ਕੀਜੈ ਭੋਗ'ਭਨਤਿ ਭਈ ਪੁਨ ਅੰਗਨਾ॥ 'ਹੋ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਜੋਗ ਪੂਰਨ ਕਰਿਯੇ ਕਾਮਨਾ' ॥ ੫੦ ॥ ਤਿਨਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਬੋਲਤਿ ਭਏ'ਹੋਇ ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਚੈਨ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾ-ਵਨ ਕੀਜਿਯੈ[3] ॥੫੧॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਆਸਾ ਘਰੁ ੬ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਣੁ ਹੋਵੈ ਸੂਤਧਾਰੀ ॥ ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਾਮਣਿ ਤਨਿ ਪਹਿਰੈ ਰਾਵੈ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥ ੧ ॥ ਲਾਲ ਬਹੁ ਗੁਣਿ ਕਾਮਣਿ ਮੋਹੀ ॥ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਨ ਅਵਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਠਿਲੇ ਪਹਿਰੈ ਦਾਮੋਦਰੁ ਦੰਤੁ ਲੇਈ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨ ਪਹਿਰੈ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਧਰੇਈ ॥ ੨ ॥ ਮਧੁਸੂਦਨ ਕਰ ਮੁੰਦਰੀ ਪਹਿਰੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਟੁ ਲੇਈ ॥ ਧੀਰਜੁ ਧੜੀ ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮਣਿ ਸ੍ਰੀ ਰੰਗੁ ਸੁਰਮਾ ਦੇਈ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਮੰਦਰਿ ਜੇ ਦੀਪਕੁ ਜਾਲੇ ਕਾਇਆ ਸੇਜ ਕਰੇਈ ॥ ਗਿਆਨ ਰਾਉ ਜਬ ਸੇਜੈ ਆਵੈ ਤ ਨਾਨਕ ਭੋਗੁ ਕਰੇਈ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩੫ ॥'

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਰਬ ਸਬਦ ਸਮਝਾਇ ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗਕੇਤ।
ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਪੁਨ ਅਰਥ ਸੋਂ ਉਚਰੀ ਰਾਗ ਬਸੰਤ ॥ ੫੨ ॥

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਜਗੁ ਕਊਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਤਿ ॥ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਗਿਰੈ ਦੇਖੁ ਭੀਤਿ ॥ ਮਨੂਆ ਡੋਲੈ ਚੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ॥ ਜਗ ਸਿਉ ਤੂਟੀ ਝੂਠ ਪਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਿਖੁ ਬਜਰੁ ਭਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਚਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਰੁ ਬਾਲੂ ਕਾ ਘੂਮਨ ਘੇਰਿ ॥ ਬਰਖਸਿ ਬਾਣੀ ਬੁਦਬੁਦਾ ਹੇਰਿ ॥ ਮਾਤ੍ਰ ਬੂੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਕੁ ਫੇਰਿ ॥ ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਨਾਮੈ ਕੀ ਚੇਰਿ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਉਪਾਇ ਗੁਰੂ ਸਿਰਿਮੋਰੁ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਪਗ ਲਾਗਉ ਤੋਰ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੋ ਚਾਹਉ ਤੁਝ ਓਰੁ ॥ ਨਾਮੁ ਦੁਰਾਇ

[1]ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਹੋਕੇ। [2]ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ। [3]ਭਾਵ ਇਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੋ।

ਚਲੈ ਸੋ ਚੋਰੁ ॥ ੩ ॥ ਪਤਿ ਖੋਈ ਬਿਖੁ ਅੰਚਲਿ ਪਾਇ ॥ ਸਾਚ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਜਾਇ ॥ ਭੈ ਮਾਨੈ ਨਿਰਭਉ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥੪॥ ਕਾਮਨਿ ਚਾਹੈ ਸੁੰਦਰਿ ਭੋਗੁ ॥ ਪਾਨ ਫੂਲ ਮੀਠੇ ਰਸ ਰੋਗੁ ॥ ਖੀਲੈ ਬਿਗਸੈ ਤੇਤੋ ਸੋਗੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਗਤਿ ਕੀਨ੍ਹਸਿ ਹੋਗ ॥ ੫ ॥ ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਸਿ ਅਧਿਕੁ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਮਾਟੀ ਫੂਲੀ ਰੂਪੁ ਬਿਕਾਰੁ ॥ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬਾਂਧੋ ਬਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੂਨਾ ਘਰੁ ਬਾਰੁ॥੬॥ਗਾਛਹੁ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜਕੁਆਰਿ ॥ ਨਾਮੁ ਭਣਹੁ ਸਚੁ ਦੋਤ ਸਵਾਰਿ ॥ ਪ੍ਰਿਉ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਾਰਿ ॥ ਗੁਰਸਬਦੀ ਬਿਖੁ ਤਿਆਸ ਨਿਵਾਰਿ ॥ ੭ ॥ ਮੋਹਨਿ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਾ ਤੋਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਠਾਢੇ ਚਾਹਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੁਆਰਿ ॥ ਤੇਰੇ ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ। ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਮੁਕਤਿ ਜਨੁ[੧] ਮਾਲਾ[੨]। ਉਰ ਪਹਿਰਾਇ ਪਰਮ ਭਾ ਪ੍ਰੇਮਾ। ਸਿਮਰਨ ਲਿਵ ਲਗਿ ਮਗ[੩] ਜੋ ਖੇਮਾ[੪] ॥ ੫੩ ॥ ਜਿਉਂ ਬਿਰਾਟਿਕਾ[੫] ਜਾਚਤਿ ਕੀਰਾ[੬]। ਹੋਇ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੀਰਾ[੭]। ਤਿਉਂ ਅਨੰਦ ਭਾ ਬਰਨ ਨ ਜਾਈ। ਬਿਖੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੫੪ ॥ ਚਰਨ ਸੇਵ ਕੀਨੀ ਸਭਿ ਜਾਮਨਿ[੮]। ਮਿਹਰਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਉਧਰੀ ਕਾਮਨਿ[੯]। ਭੋਰ ਭਈ[੧੦] ਜਹਿਂ ਥੋ ਅਵਨੀਪਾ। ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ ॥ ੫੫ ॥ ਨ੍ਰਿਪਤਿ[੧੧] ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਹਹੁ ਸੰਤੁ ਨਿਸ ਕਸ ਪਹਿਚਾਨਾ ? । ਕਾਮਾਤੁਰ ਕਰਿ ਜਿਤਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ। ਜਸ[੧੨] ਬੀਤੀ ਤਸ ਕਹੁ ਮੁਝ ਪਾਹੀ[੧੩]' ॥੫੬॥ ਸਰਬ ਅੰਗਨਾ ਮੈਂ ਜੋ ਪਰਧਾਨਾ। ਸੋ ਬੋਲੀ 'ਸੁਨਿਯੇ ਰਾਜਾਨਾ[੧੪] !। ਪੂਰਬ ਬਹੁ ਫਕੀਰ ਜੋ ਆਏ। ਦੇਖਿ ਰੂਪ ਤਿਯ[੧੫]* ਸਭੈ ਲੁਭਾਏ ॥੫੭॥ ਇਨਸੋਂ ਹਾਵਭਾਵ[੧੬] ਮੈਂ ਕੀਨੇ। ਜਿਨ ਬਿਲੋਕਿ[੧੭] ਮੁਨਿ ਤਪੀ ਭੁਲੀਨੋ। ਇਨ ਕੇ ਤਨ ਕੋ ਤਨਕ ਨ ਪਰਸੇ। ਰਹੇ ਅਡੋਲ ਸਿ ਕੰਚਨ ਗਿਰ ਸੇ[੧੮] ॥ ੫੮ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪੁਨ ਹਮ ਪਰ ਕੀਨੀ। ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕ ਰਸ ਮਤਿ ਭੀਨੀ[੧੯]। ਇਹ ਤੌ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਜਿਸਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੫੯ ॥

[੧]ਮਾਨੋਂ। [੨](ਭਾਵ—ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ) ਮਾਲਾ (ਪੁਆਈ)। [੩]ਰਸਤਾ। [੪](ਭਾਵ) ਮੁਕਤੀ (ਦੇ ਰਸਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲਿਵ ਲੱਗ ਗਈ)। [੫]ਕੌਡੀ ਮੰਗ ਰਹੇ। [੬]ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ। [੭]ਹੀਰਾ ਮਿਲ ਜਾਏ। [੮]ਸਾਰੀ ਰਾਤ। [੯]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੦]ਸਵੇਰ ਹੋਈ। [੧੧]ਰਾਜਾ ਨੇ। [੧੨]ਜਿਵੇਂ। [੧੩]ਮੇਰੇ ਪਾਸ। [੧੪]ਹੇ ਰਾਜਾ। [੧੫]ਤੀਮੀਂ ਦਾ। [੧੬]ਅਦਾਵਾਂ। [੧੭]ਦੇਖਕੇ। [੧੮]ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵਾਂਙੂ। [੧੯](ਸਾਡੀ) ਮਤ ਭਿੱਜ ਗਈ।

*ਪਾ:—ਤ੍ਰੀਯ।

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰਮ ਹਮ ਜਾਗੇ। ਤੌ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ[1] ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ। ਸਰਬ ਰੌਨਿ ਦੇਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ । ਕਿਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ[2], ਸੁਨਹੁ ਨਰੇਸ਼ਾ ॥ ੬੦ ॥ ਬਿਸ਼ੈ ਭੋਗ ਬਿਸ਼ਟਾ ਕੀ ਨਯਾਈਂ । ਦੁਰਗੰਧਤਿ ਸੋ ਹਮੈ ਨ ਭਾਈ। ਰਿਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਭੀ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥ ੬੧ ॥ ਕਾਢਿ ਨਰਕ ਤੇ ਸੁਰਗ ਪੁਚਾਏ । ਐਸੋ ਸੰਤ ਪਿਖਯੋ ਨਿਸ ਜਾਏ'। ਸੁਨਤਿ ਭੂਪ[3] ਮਨ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਨਾ[4] ।-ਹੈ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਤਿ ਦਾਨਾ ॥੬੨॥ ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੀ ਪ੍ਰਬਲ ਕੁਚਾਲੀ। ਜਤ ਸਤ ਤੇਂ ਕਿਯ ਨਰ ਸਭਿ ਖਾਲੀ। ਬਿਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋਇ ਨ ਪੂਰਨ-। ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਗਮਨਯੋ ਪੁਨ ਤੂਰਨ ॥੬੩॥ ਪਗ ਨੰਗੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਗਾਢੋਗਯੋ ਸੁ ਗੁਰ ਤਰੁਵਰ ਤਰ ਠਾਂਢੇ[5]। ਪੀਠ ਕਰੇ ਭੂਪਤਿ ਕੀ ਓਰਾ । ਤਨਕ ਨ ਚਿਤਵਨ ਹਿਤ ਮੁਖ ਮੋਰਾ[6] ॥ ੬੪ ॥ ਕੀਨਿ ਡੰਡੌਤ ਭੂਪ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਵਧੀ ਚਰਨ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ[7]* ਕੀ। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਹੋਯੋ ਪੁਨਿ ਠਾਂਢਾ। ਡੋਲਯੋ ਰਿਦੈ ਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗਾਢਾ॥੬੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਤੂਸਨਿ ਠਾਨੀ। ਕਛੂ ਨ ਭੂਪ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। ਜਬ ਇਉਂ ਬੀਤੇ ਜਾਮ[8] ਅਢਾਈ। ਡੁਲਯੋ ਨ ਸੋਇ[9] ਰਹਯੋ ਥਿਰਥਾਈ[10] ॥ ੬੬ ॥ ਤਬ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੁਕੰਦਾ। 'ਹੈ ਭੂਪਤਿ ਤੁਝ ਕੁਸ਼ਲ ਅਨੰਦਾ ?। ਕਹਹੁ ਆਪਨੀ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਖਰੋ ਹੋਨਿ ਜਾਂਤੇ ਪ੍ਰਨ ਰਾਖਾ' ॥੬੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੇਦੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤ ਜੋ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਨੂਪ। ਮਨਸੁਖ ਕੋ ਬੂਝਨ ਕਰੀ ਲਿਖਿ ਲੀਨੀ ਤਬ ਭੂਪ[11]॥੬੮॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਨ ਬੂਝਨ ਕੇ ਹੇਤ ਭੁਵਾਲਾ। ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲਾ!। ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਜਾਤ ਮੁਝ ਤਾਂਈ । ਨਿਜ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ ॥ ੬੯ ॥ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖ ਕਹੌਂ ਸਭਿ ਪਾਛੇ । ਜਬ ਮੈਂ ਜਾਨਿ ਲੇਉਂ ਬਿਧਿ ਆਛੇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਸ਼ੁਭ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੭੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਤਾਕੈ

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ। [2]ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। [3]ਰਾਜਾ। [4]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। [5]ਜਿਸ ਬ੍ਰਿਛ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਥੇ ਗਿਆ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ ਰਤੀ ਮੂੰਹ ਨਾ ਭੁਆਇਆ ਦੇਖਣ ਲਈ। [7]ਹਿਰਦੇ। [8]ਪਹਿਰ। [9]ਉਹ। [10]ਸਥਿਰ। [11]ਮਨਸੁ ਤੋਂ ਪੁਛਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਲਿਖ ਲਿਆ ਸੀ ਤਦੋਂ। *ਪਾ:-ਜੀ।

ਮੈਲੁ ਨ ਰਾਤੀ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਥੁ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸੰਗੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਗਤਿ ਬੀਤੀ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸਮਝ ਭੂਪ ਕਛੁ ਔਰੈ ਰੀਤੀ। ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰ ਬੂਝਨੇ ਪ੍ਰੀਤੀ[1]। 'ਜੋਗੀ ਰੂਪ ਆਪਕੋ ਅਹੈ?'। ਅਸ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹੈਂ ॥੭੧॥

ਗੁਸਾਈ ਤੇਰਾ ਕਹਾ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਜਾਤੀ ॥ ਜਾਤਉ ਭੀਤਰਿ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵਹਿ ਪੂਛਉ ਬਾਤ ਨਿਰੰਤੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਅਸ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰ ਰਜਾਨਾ* ।ਸਮਝਤਿ ਕਛੂ ਆਨ ਤੇ ਆਨਾ[2] । 'ਜੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੈ ਤੁਮਰੀ ਜਾਤੀ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕਹਿਯੇ ਬਖਯਾਤੀ' ॥ ੭੨ ॥

ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਗਿਆਨ ਇਸਨਾਨੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਪੂਜੇ ਪਾਤੀ ॥ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਏਕੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਏਕਾ ਜੋਤੀ ॥੨॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਨੂਪਾ।ਬਹੁਰੋ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਬਚ†ਭੂਪਾ। 'ਜਾਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਅਹੈ?'ਸੁਨਿ ਇਉਂ ਕਮਲ ਨੈਨ ਪੁਨਿ ਕਹੈਂ॥੭੩॥

ਜਿਹਬਾ ਡੰਡੀ ਇਹੁ ਘਟੁ ਛਾਬਾ ਤੋਲਉ ਨਾਮੁ ਅਜਾਚੀ ॥ ਏਕੋ ਹਾਟੁ ਸਾਹੁ ਸਭਨਾ ਸਿਰਿ ਵਣਜਾਰੇ ਇਕ ਭਾਤੀ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਤਦਪਿ ਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਭੂਪਤਿ ਆਵਾ। ਮਨਕੇ ਵਿਖੈ ਅਧਿਕ ਅਕੁਲਾਵਾ।-ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਜਾਤਿ ਬਤਾਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਨਿਜ ਆਨਨ ਨਾਮੁ ਅਲਾਵੈਂ-॥੭੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥'ਸਾਧ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜਗਤ ਮੈਂ ਔਰ ਸੋਮੁਖੀ[3] ਸੰਤ‡। ਉਭਯ ਮੱਧ[4] ਤੁਮ ਕੌਨ ਹੋ ? ਕਹੋ ਸੰਤ ਜੀ ਮੰਤ§' ॥ ੭੫ ॥

ਦੋਵੈ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਬੇੜੇ ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸੁ ਏਕ ਲਿਵਲਾਗੀ ਜੀਅਹੁ ਰਹੈ ਨਿਭਰਾਤੀ ॥ ਸਬਦੁ ਵਸਾਏ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ਸਦਾ ਸੇਵਕੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਬਹੁ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸੋਚਨ ਲਾਗਾ। ਘਟੀ ਬਿਤੈ[5]ਪੁਨ ਕਹਿ ਵਡ-ਭਾਗਾ। 'ਜੇ ਤੁਮ ਗੋਰਖ ? ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੭੬ ॥

ਊਪਰਿ ਗਗਨੁ ਗਗਨ ਪਰਿ ਗੋਰਖੁ ਤਾਕਾ ਅਗਮੁ ਗੁਰੂ ਪੁਨਿ ਵਾਸੀ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਬਾਹਰਿ ਘਰਿ ਏਕੋ ਨਾਨਕੁ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ ॥ ੫ ॥ ੧੧ ॥

---

[1]ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਕੇ। [2]ਹੋਰ ਤੋਂ ਹੋਰ। [3]ਬੁਧੀਮਾਨ (ਅ) ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ (ੲ) ਸੁਮੁਖ=ਸੁਹਣੇ। [4]ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ। [5]ਘੜੀ ਬੀਤੀ ਤੇ।

*ਪਾ:-ਤਬ ਰਾਜਾਨਾ। †ਪਾ:-ਤਬ।

‡ਪਾ:-ਸੋਮੁਖੀ ਜਾਨਤ ਵੰਤ। ਵਾ-ਸੋਮੁਖ ਜਾਨ ਭਵੰਤਿ।

§ਏਹ ਦੋਹਰਾ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲਿਖਤੀ ਵਿਚ ਹੈ।

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੀ ਜਬਹਿ ਬਾਨੀ ਸੁਖ ਰਾਸੀ। ਜਾਨਹੁ[1]–ਨਾਨਕ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ–। ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਨੋ ਮਨ ਰਾਊ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਭਯੋ ਡੁਲਾਊ ॥੭੭॥ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖੈ ਭੀ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ। ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ ਉਸਤਤਿ ਪਦ ਸਾਨੀ[2]। 'ਜਨਮ ਧੰਨ ਵਡਭਾਗ ਹਮਾਰਾ। ਜਾਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਯੋ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੭੮ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ! । ਬਨੈ ਨ ਕਹਿਬੋ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ!। ਅਸ ਨ ਮਨੀਖਾ[3] ਤੁਮੈਂ ਪਛਾਨੋਂ । ਰਸਨਾ ਸਕਤਿ ਨ ਨੁਤਹਿ[4] ਬਖਾਨੋਂ' ॥ ੭੯ ॥ ਕਹਿ ਇਉਂ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਖਨਿ ਦੀਨੀ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। 'ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਮੁਝ ਦਾਸ ਜਨੀਜੈ।ਚਲਿ ਕਰਿ ਭਵਨ ਪੁਨੀਤ ਕਰੀਜੈ' ॥੮੦॥ [5]'ਪੂਰਬ ਧਰਮਸਾਲ ਬਨਿਵਾਵਹੁ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਹਮ ਕੋ ਲੈ ਜਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੂਪਤਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ। ਕਹਯੋ ਜੁ ਗੁਰੁ ਸੁ ਅਰੰਭ ਕਰਾਯੋ ॥੮੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੈਂਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਧਯਾਨ ਮਹਿਮਾ। ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਯੋਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਧਯਾਨ ਸੁ ਭਾਨੁ ਸਮ ਰਿਦਾ ਕਮਲ ਬਿਗਸਾਇ।
ਕਵਿਤਾ ਰਚੌਂ ਜਥਾਮਤੀ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੧॥

{ ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ ।
ਜਥਾਮਤੀ=(ਅਪਨੀ) ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ। }

ਅਰਥ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧਯਾਨ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਹੈ, (ਜੋ) ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਕਮਲ ਨੂੰ ਖਿੜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਖਿੜੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਪਨੀ) ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵਿਤਾ ਰਚਕੇ ਸੁਖਦਾਈ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਬੁਲਿਵਾਇ ਭੁਵਾਲਾ[6]। ਰਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤਤਕਾਲਾ। ਮ੍ਰਿਗਮਦ[7] ਚੰਦਨ ਅਗਰ ਕਪੂਰਾ! ਕੀਨ ਸੁ ਲੇਪਨ ਤਾਂਸੋ ਰੂਰਾ॥੨॥ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਤਿਹਂ ਦਰ ਬਨਿਵਾਏ। ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਵਿਛੌਨਾ ਛਾਏ[8]। ਸਰਬ ਗੁਲਾਬ ਕੀਨ ਛਿਰਕਾਵਾ। ਬਹੁ ਸੁਗੰਧਿ ਜਾਂ ਮਹਿ ਮਹਿਕਾਵਾ ॥੩॥ ਤਾਂ ਮਹਿ ਏਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ*। ਊਪਰ ਰੁਚਿਰ ਬਿਛੌਨ

---

[1]ਜਾਣਿਆਂ (ਰਾਜੇ ਨੇ)। [2]ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [3]ਐਸੀ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਜੋ। [4]ਉਸਤਤੀ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [6]ਰਾਜੇ ਨੇ। [7]ਕਸਤੂਰੀ। [8]ਵਿਛਾਏ।

*ਪਾ:–ਵਿਛਾਯੋ।

ਬਿਛਾਯੋ*। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨਯੋ ਭੂਪ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਕੈ॥੪॥ ਜਬ ਆਵਾ ਉਪਬਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਹਿੰ ਦੇਖੇ ਨਾਂਹੀ। ਪਰਖਨ ਭਾਉ ਭੂਪ[1], ਗਤਿਦਾਨਾ॥ ਭਏ ਕਾਲ ਤਿਹ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨਾ[2]॥੫॥ ਬਿਨਾਂ ਬਿਲੋਕੇ ਬਿਹਬਲ ਰਾਊ[3]। ਧਰਨਿ ਗਿਰਯੋ ਤਨ ਸੁਧ ਨਹਿੰ ਕਾਊ। ਲਗੀ ਮ੍ਰਿੱਤਕਾ[4] ਅੰਗਨ ਮਾਂਹੀ[5]। ਲੀਨ ਉਚਾਇ ਸੇਵਕਨ ਤਾਂਹੀ॥ ੬॥ ਪੌਂਛ ਅੰਗ ਕਰਿ ਪੌਨ ਝੁਲਾਈ॥ ਚੇਤਨਤਾ ਭੂਪਤਿ ਤਨ ਆਈ॥ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ਹੋਇ ਸਸ਼ੋਕਾ। 'ਕਿਤਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ[6] ਓਕਾ[7]'? ॥੭॥ ਜਿਨਕੇ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਤੀਨਹੁੰ ਤਾਪਾ। ਤਨਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੋਵਤਿ ਖਾਪਾ[8]। ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਕੀ ਲਗੀ ਉਡੀਕਾ। ਅਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾ ਸੁਖ ਮਮ ਜੀ ਕਾ॥੮॥ ਮੰਦ ਭਾਗ ਭਾ ਮੋਰ ਮਹਾਨਾ[9]। ਭਏ ਸਪਦ ਹੀ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨਾ[2]। ਅਸ ਕਹਿ ਕਾਨਨ[10]† ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੌਰਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬਲ ਨੇ ਕੀਨੋਂ ਬਉਰਾ॥ ੯ ॥ ਆਰਤ ਹੋਇ ਪੁਕਾਰਤਿ ਭਾਰੀ। 'ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ! ਮਿਲਿਯੇ ਇਕ ਬਾਰੀ'। ਦੌਰ ਦੌਰ ਸੁਧ ਹੇਤ ਮੁਕੰਦਾ। ਬੂਝਤਿ[11] ਬਿਟਪ[12] ਬਿਹੰਗਨ[13] ਬ੍ਰਿੰਦਾ[14] ॥੧੦॥ ਗਿਰਵਰ ਸਰਵਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤੀਰਾ[15]। 'ਤੁਮ ਦੇਖਯੋ ਕਿਤ[16] ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[17]?' ॥ ਬਿਕੁਲ[18] ਬਚਨ ਬੋਲਤਿ ਬਨ‡ ਮਾਂਹੀ। ਕਿਹ ਅਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕੇ ਨਾਂਹੀ॥ ੧੧ ॥ ਸ੍ਵੇਦ[19] ਅੰਗ ਪੁਨ ਲੋਚਨ ਨੀਰਾ। ਸਰਬ ਭੀਗਗੇ[20] ਚੀਰ[21] ਸਰੀਰਾ। ਗਿਰਯੋ ਧਰਨਿ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਮੁਰਛਾਈ[22]। ਤਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥੧੨॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਰਿ ਪਵਨ ਝੁਲਾਵਾ॥ ਪੌਂਛ ਬਦਨ ਕੋ ਨੀਰ ਚੁਵਾਵਾ। ਭੀ ਤਨ ਕੀ ਸੁਧ ਪੁਨ ਅਵਨੀਪਾ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇਖੇ ਖਰੇ ਸਮੀਪਾ॥ ੧੩ ॥ ਪਾਇਨ ਪਰਯੋ ਉਤਾਇਲ[23] ਕਰਿਕੈ। ਉਮਗ ਅਨੰਦ ਰਹਯੋ ਗਰ[24] ਭਰਿਕੈ। 'ਧਰਮਸਾਲ ਮੈਂ ਸਿਰਜੀ[25] ਸ੍ਵਾਮੀ!। ਤੁਮ ਕਿਤ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ? ॥ ੧੪ ॥ ਅਬ ਚਲਿ ਕਰਿਯੇ ਨਗਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ। ਬੈਸ ਰਾਜਿਯੇ ਭਵਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ'। ਬਿਨੈ ਸਨੀ[26] ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸੁਨਿ§ ਬਾਨੀ। ਨ੍ਰਿਪਤ ਸੰਗ ਗਵਨੇ

---

[1]ਰਾਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ। [2]ਗੁਪਤ। [3]ਰਾਜਾ। [4]ਮਿੱਟੀ। [5]ਵਿਚ। [6]ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ। [7]ਘਰ। [8]ਨਾਸ਼। [9]ਬੜਾ। [10]ਬਨ। [11]ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। [12]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ। [13]ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ। [14]ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ। [15]ਕੋਲ। [16]ਕਿਤੇ। [17]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [18]ਵਯਾਕੁਲ ਹੋਇਆ। [19]ਮੁੜ੍ਹਕਾ। [20]ਭਿੱਜ ਗਏ। [21]ਕਪੜੇ। [22]ਮੂਰਛਾ। [23]ਛੇਤੀ। [24]ਗਲ। [25]ਬਣਾਈ। [26]ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ।

*ਪਾ:—ਡਸਾਯੋ। †ਪਾ:—ਨਾਨਕ। ‡ਪਾ:—ਮਨ। §ਪਾ:—ਸ਼ੁਭ। ਸੁਠ।

ਗਤਿ ਦਾਨੀ ॥ ੧੫ ॥ ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਰੁਚਿਰ[1] ਪ੍ਰਯੰਕਾ। ਤਹਿਂ ਬੈਸਾਏ ਬਦਨ[2] ਮਯੰਕਾ[3]। ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਬਢਾਇ ਉਛਾਹਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਨਰ ਨਾਰਿ ਉਮਾਹਾ ॥੧੬॥ ਪਾਇਨ[4] ਨਿਕਟ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿਹੀਂ। ਹਾਥ ਜੋਰਿਕੈ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਮੰਜੁਲ[5] ਫੂਲਨ ਅੰਜੁਲ[6] ਡਾਰਹਿਂ। ਚਰਚੈਂ[7] ਚੰਦਨ,ਧੂਪ ਧੁਖਾਰਹਿਂ॥੧੭॥ ਅਤਿ ਉਤਸ਼ਵ ਸੋਂ ਪੁਰਿ[8]ਭਾ ਪੂਰਨ। ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਪਾਵਨ ਰੂਰਨ[9]*। ਚੰਦਕਲਾ[10] ਲੇ ਰਾਨੀ ਸੰਗਾ। ਆਵਾ ਭੂਪਤਿ ਹ੍ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਾ॥੧੮॥ ਪੂਜਾ ਕੀਨਿ ਖੋੜਸ[11]†ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਕੰਚਨ ਥਾਰ ਹਾਥ ਨਿਜ ਧਾਰਾ। ਬਾਰ[12] ਚੌਮੁਖੇ[13] ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਦੀਪਾ[14]। ਕਰੀ ਆਰਤੀ ਪੁਨਿ ਅਵਨੀਪਾ॥ ੧੯ ॥ 'ਜੈ ਜੈ' ਧੁਨਿ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਪੂਰੀ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਬਿਨਤੀ ਕਹਿ ਰੂਰੀ। 'ਭੋ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਝਹਿ ਸਨਾਥ ਕਰੀਜੈ। ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਕੋ ਪਰਨਾ[15] ਦੀਜੈ॥੨੦॥ ਕਰਹੁ ਆਪਨੋ ਬਰ ਉਪਦੇਸ਼ੂ। ਜਿਹਂ ਤੇ ਮਿਟਿਹੈ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ੂ। ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ਤੁਮ ਬਚਨਨ ਮਹਿਂ ਚਤੁਰ[16] ਪਦਾਰਥ ॥ ੨੧ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ। ਬੋਲੇ ਦਯਾਲ ਬਿਰਦ ਨਿਜ ਜਨਿਕੈ[17]। 'ਮਨ ਕੋ ਰੋਕਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨੋ। ਯਹੀ ਉਪਾਵ ਕਲੇਸ਼ਨ ਹਰਨੋ॥੨੨॥ ਤਾਂਕੀ ਜਾਨਹੁ ਹੈ ਬਿਧਿ ਦੋਊ। ਬੇਦ ਸੰਤ ਪੁਨਿ ਭਾਖਤਿ ਸੋਊ। ਜੋ ਹੋਵਹਿ ਤੁਝ ਪਾਸ ਸੁਖਾਰੋ[18]। ਸੋ ਕਰਿਯੋ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰੋ[19]॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਬੰਦ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਾਥਾ। 'ਜੋ ਦ੍ਵੈ ਬਿਧਿ ਕੋ ਕਹੇ ਉਪਾਈ। ਕਰਿ ਬਿਥਾਰ ਸੋ‡ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ'॥ ੨੪ ॥'ਭੋ[20] ਰਾਜਨ ਜੋ ਦ੍ਵੈ ਪਰਕਾਰਾ। ਸੋ ਉਚਰਤਿ ਹੌਂ ਕਰਿ ਬਿਸਥਾਰਾ। ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ§

---

[1] ਸੁੰਦਰ। [2] ਮੂੰਹ। [3] ਚੰਦਰਮਾਂ (ਵਾਂਙੂ) ਵਾਲੇ। [4] ਚਰਨਾਂ ਦੇ। [5] ਉੱਜਲ। [6] ਬੁੱਕ ਭਰਕੇ। [7] ਛਿੜਕਦੇ ਹਨ। [8] ਸ਼ਹਿਰ। [9] ਸੁੰਦਰ। [10] ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ। [11] ਸੋਲਾਂ। [12] ਬਾਲਕੇ। [13] ਚਾਰ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ। [14] ਦੀਵੇ। [15] ਆਸਰਾ। [16] ਚਾਰੋਂ। [17] ਜਾਣਕੇ। [18] ਤੈਥੋਂ ਸੌਖੇ ਹੋ ਸਕੇ। [19] ਨਿਸ਼ਚੇ। [20] ਹੇ! *ਪਾ:–ਉਰ ਨ। †ਪਾ:–ਕੀਨੀ ਖੋੜ ਪ੍ਰਕਾਰ। ‡ਪਾ:–ਕਰ ਬਿਸਥਾਰ ਸੁ।

§ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹਠ ਯੋਗ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਪਰਤਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਹਠ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਵੇਖਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਯਥਾ:–

ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਭੁਅੰਗਮ ਭਾਠੀ ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਕੁੰਭ ਕਰੈ ॥ ਬਿਨੁ
ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਛੁ ਸੋਝੀ ਨਾਹੀ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਬੂਡਿ ਮਰੈ ॥ ਅੰਧਾ ਭਰਿਆ
ਭਰਿ ਭਰਿ ਧੋਵੈ ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਕਦੇ ਨ ਲਹੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਫੋਕਟ

[ਬਾਕੀ ਤੁਕ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਇਕ ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਸੁਨਿ। ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਮਲ ਤਨ॥੨੫॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕਸ਼ਟ ਜੋ ਜੋਗ ਬਖਾਨਾ॥ਅਸ਼ਟ ਅੰਗ ਤਾਂਕੇ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ॥ਯਮ ਅਰ ਨੇਮ, ਇਕੰਤੈ ਦੇਸੂ॥ ਆਸਨ,ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਸੁਦੇਸ਼ੂ ॥੨੬॥ ਧਯਾਨ,ਧਾਰਨਾ ਅਸ਼ਟ[1] ਸਮਾਧਿ[2]।ਪਾਇ ਪਰਮਪਦ[3]ਇਨਕੋ ਸਾਧਿ[4]।ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਯਮਸੋ ਦਸਪਰਕਾਰ॥ ਲੱਛਨ ਤਿਨਕੋ ਕਰੋਂ ਬਿਥਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਏਕ ਅਹਿੰਸਾ[5] ਜਾਨਿਯੇ ਮਨ ਬਚ ਕਾਂਯਾਂ ਤੀਨ। ਪਰ ਕੋ ਬੁਰਾ ਜਿ ਚਿਤਵਨਾ ਮਨਕੀ ਹਿੰਸਾ ਚੀਨ ॥੨੮॥ਚੌਪਈ॥ ਫਿੱਕਾ ਬੋਲ ਦੁਖਾਇ ਹਨਾਵੈ[6]*। ਹਿੰਸਾ ਬਚਨਨ ਕੀ ਕਹਿ-ਲਾਵੈ। ਤੀਜੀ ਮਾਰਨ ਜੀਵਨ ਕੇਰੀ। ਤਯਾਗੈ ਇਨ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨ ਦੇਰੀ ॥ ੨੯॥ ਦੁਤਿਯੋ ਸਚ ਉਚਰਨ ਨਿਰਬਹੈ[7]।ਕਬਹੂ ਕੂਰ ਨ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹੈ। ਤੀਜੇ ਹੈ ਦ੍ਵੈ ਭਾਂਤਿ ਸਤੇਈ[8]। ਇਕ ਤਨ ਕੀ ਇਕ ਮਨ ਕੀ ਸੋਈ ॥੩੦॥ ਪਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਛਪਾਵਨ ਕਰਨੀ।ਏਹੁ ਸਤੇਈ ਤਨ ਕੀ ਬਰਨੀ। ਕਰਹਿ ਪਾਪ ਪੁਨ ਰਾਖਿ ਦੁਰਾਏ। ਇਹ ਮਨ ਕੀ ਚੋਰੀ ਕਹਿਲਾਏ॥੩੧॥ ਇਨਦ੍ਵੈ ਤਜਿਨ, ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਯਮ ਜਾਨਹੁ। ਭੂਲ ਨ[9] ਕਹੂੰ ਨ੍ਰਿਪਤ! ਮਨ ਠਾਨਹੁ। ਚੌਥੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਸੁਖਸਾਰੂ[10] । ਜੀਤਨ ਕਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪਰਕਾਰੂ[11]:- ॥੩੨॥ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਬਾਤੈਂ ਕਰਨੀ॥ਦੂਜੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਰਨੀ॥

[1]ਅੱਠਵਾਂ। [2]ਸਮਾਧੀ। [3]ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪਦ। [4]ਸਾਧਕੇ। [5]ਜੀਵ ਨਾ ਮਾਰਨੇ। [6]ਦਿਲ ਢਾਹੇ। [7]ਨਿਬਾਹਵੇ। [8]ਚੋਰੀ। [9]ਭੁੱਲਕੇ ਵੀ ਨਾ। [10]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਦਾਤਾ। [11]ਅੱਠ ਤਰ੍ਹਾਂ। *ਪਾ:-ਸੁਨਾਵੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਭਿ ਕਰਮਾ ਜਿਉ ਬਾਜੀਗਰੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲੇ ॥ ੧ ॥ [ਧ੍ਰ: ਅ: ਮ: ੧

ਇਸ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਉਸਤਾਦ ਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਇਸਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਤੇ ਐਸੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਸਰ ਲੋਕ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਹਿਜ ਯੋਗ ਸਿਖਾਯਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਗ, ਭਗਤ ਜੋਗ ਆਦਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

'ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੌ ਜੈਤਵਾਰ ਹਰਿ ਜਨਕੁ ਉਪਾਯਉ ।' [ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਚਿਤ ਦਾ ਜੀਉ ਪੈਣਾ ਤੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲਗ ਪੈਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਬੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਤਮ-ਰਸ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅਖੀਰ ਅੰਕ ੬੧ ਵਿਚ ਇਹੋ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ:-

ਭਗਤ ਜੋਗ ਇਹ ਜਾਨਿਯੇ ਕਲਿ ਮਹਿ ਪੰਥ ਸੁਖੇਨ।
ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਦੁਸ਼ਤਰ ਅਹੈ ਹੋਇ ਨ ਜੈਨੈਂ ਕੈਨ।

ਤੀਜੈ ਤਿਯ ਇਕਾਂਤ ਮਿਲ ਬੈਸਨ ॥ ਚੌਥੇ ਹੋਵਤਿ ਅੰਗ ਸਪਰਸ਼ਨ॥੩੩॥ ਪੰਚਮ ਹਿਤ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਿਯ ਕੋ । ਛਠੇ[੧] ਅਲਿੰਗਨ[੨] ਕਰੈ ਹੀਯ ਸੋਂ। ਸਪਤ ਚਿਤਵਨੋ[੩] ਮਨ ਮਹਿੰ ਨਾਰੀ। ਅਸ਼ਟਮ ਭੋਗ ਕਰਨ ਬਿਧਿਸਾਰੀ॥ ੩੪ ॥ ਇਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਤਯਾਗੇ ਜੋਈ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਧਾਰਤਿ ਹੈਂ ਤੋਈ। ਪੰਚਮ ਯਮ ਹੈ ਧੀਰਜ ਕਰਨੀ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਦਾ ਸਹੇ ਸਮ ਧਰਨੀ॥ ੩੫ ॥ ਆਪਦ[੪] ਸੰਪਦ[੫], ਆਤਪ[੬], ਸੀਤਾ[੭]। ਬਿਕੁਲ[੮] ਨ ਹੋਇ ਡੁਲਾਵੈ ਚੀਤਾ[੯]। ਖਸ਼ਟਮ[੧੦] ਯਮ ਹੈ ਖਿਮਾ[੧੧] ਸੁਹਾਈ[੧੨] । ਮਨ ਮਹਿੰ ਛੋਭ[੧੩] ਨ ਕਬਹੁੰ ਉਠਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਭਲਾ ਕਿ ਬੁਰਾ ਬਖਾਨੈ ਕੋਇ। ਸਹਿਨ ਸ਼ੀਲ[੧੪] ਮਨ ਸਭਿ ਤੇ ਹੋਇ। ਸਪਤਮ ਦੁਖੀ ਨ ਦੇਖੇ ਕਾਂਹੀ[੧੫]। ਦਯਾ ਕਰੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਨਿਰਬਾਹੀ ॥੩੭॥ ਅਸ਼ਟਮ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਰਾਖੈ। ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਭਨ ਸੋਂ ਭਾਖੈ।ਨੌਮੋ ਯਮ ਮਿਰਜਾਦ ਅਹਾਰਾ[੧੬]। ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਲਖਿ ਕਰੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥੩੮॥ ਖਾਵਨ ਕੋ ਅਹਾਰ[੧੭] ਹੈ ਜੇਤੋ। ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਖਾਇ ਕ੍ਰਮ[੧੮] ਤੇਤੋ[੧੯]। ਦਸਮੋ ਯਮ ਸੋ ਸ਼ੌਚ[੨੦] ਲਖੀਜੈ। ਜਲ ਮ੍ਰਿਤਕਾ[੨੧] ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀਜੈ॥੩੯॥ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਕੀ ਮਲ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਤਜਿ ਕਰਿ ਸ਼ੌਚ[੨੨] ਕਰਤਿ ਹੈ ਤਾਂਹੀ[੨੩]। ਯਮ ਦਸ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਲਾਏ। ਦਸ ਅਬ ਨੇਮ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਏ:- ॥ ੪੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਤਪ ਸੋ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਰਜ ਤਮ ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਸਾਰਾ। ਛੁਧਾ[੨੪], ਅਗਨ, ਜਲ ਸੋਂ ਤਨ ਤਾਵਾ[੨੫] । ਇਹੈ ਤਾਮਸੀ ਫਲਦਾ[੨੬] ਗਾਵਾ[੨੭] ॥ ੪੧ ॥ ਰਿਦੇ ਗਯਾਨ ਇਸਤੇ ਨਹਿੰ ਹੋਇ। ਦੇਤਿ ਫਲਨ[੨੮] ਜੋ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋਇ। ਰੋਕ ਕੁਕਰਮ[੨੯] ਰਿਖੀਕ[੩੦] ਜੁ* ਕਰਨੀ । ਰਾਜਸ ਇਹੈ ਸੁਕਰਮਨ ਧਰਨੀ[੩੧]† ॥੪੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤਪ ਇਹੈ ਬ੍ਰਿਤ[੩੨] ਟਿਕਾਵਨ ਕੀਨਿ। ਨੇਮ ਸੰਤੋਖ ਦੂਜੋ ਲਖੋ ਦ੍ਵੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਚੀਨ ॥ ੪੩ ॥

---

[੧]ਛੀਵੇਂ । [੨]ਛੋਹਣਾ । [੩]ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ । [੪]ਦੁੱਖ ਵਿਚ । [੫]ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਿਚ । [੬]ਧੁੱਪ ਵਿਚ। [੭]ਪਾਲੇ ਵਿਚ। [੮]ਵਿਆਕੁਲ। [੯]ਚਿੱਤ। [੧੦]ਛੇਵੇਂ। [੧੧]ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਸਹਿਣੀ । [੧੨]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। [੧੩]ਰੰਜਗੀ । [੧੪]ਸਹਾਰੇ ਦਾ ਸੁਭਾਵ। [੧੫]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੀ । [੧੬]ਭੋਜਨ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਖਾਵੇ। [੧੭]ਭੋਜਨ । [੧੮]ਘੱਟ । [੧੯]ਤਿਸਤੋਂ । [੨੦]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਣਾ। [੨੧]ਮਿੱਟੀ। [੨੨]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। [੨੩]ਤਦੋਂ । [੨੪]ਭੁੱਖ। [੨੫]ਤਪਾਇਆ। [੨੬]ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [੨੭]ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੨੮]ਫਲਾਂ ਨੂੰ। [੨੯]ਮੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ। [੩੦]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ। [੩੧]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨਾ। [੩੨]ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਜਿ। †ਪਾ:-ਕਰਨੀ।

ਚੌਪਈ ॥ ਹਾਥ ਪਦਾਰਥ ਆਵਤਿ ਨਾਂਹੀ ।'ਹੌਂ ਸੰਤੋਖੀ' ਅਸ ਮੁਖ ਪ੍ਰਾਹੀ[੧]। ਤਿਸ ਤੇ ਰਿਦੈ ਹਰਖ ਨਹਿੰ ਹੋਇ ।ਨਿਜ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਸੋਇ॥੪੪॥ ਦੂਜੇ ਯਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੋਖੂ[੨]। ਧਾਰਤਿ ਹੈ ਯੋਗੀ ਬਿਨ ਦੋਖੂ। ਬਸਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੌ[੩] ਹਰਖਾਈ[੪]। ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[੫] ਹ੍ਵੈ ਤੌ[੬] ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਰਜਾਇ ਪੈ ਹਰਖੇ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਇ*। ਤੀਸਰ ਆਸਤਕ[੭] ਬੁੱਧਿ ਹੈ ਗੁਰੁ ਬਚ[੮] ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾਇ[੯] ॥ ੪੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚੌਥੇ ਦਾਨ ਦੇਨਿ ਕੋ ਦਾਤਾ। ਤਮ, ਰਜ, ਸਤ ਗੁਨ ਤਿਂਹ ਤ੍ਰੈ ਭਾਂਤਾ[੧੦]। ਕਲਹਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਬਿਨ ਸ਼ੁਭ ਕਾਲਾ। ਦੇਤਿ ਤਾਮਸੀ ਰੀਤਿ[੧੧] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੭॥ ਨਿਜ ਜਸ ਹੇਤ ਦੇਤਿ ਜੋ ਦਾਨਾ॥ਅਹੈ ਰਾਜਸੀ, ਫਲ ਲਘੁ[੧੨]ਜਾਨਾ॥ ਕਰਿਕੈ ਬਿਨੈ[੧੩]ਦੇਯਨਰ[੧੪] ਦੇਖੀ॥ ਏਹੁ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਫਲਤਿ[੧੫]ਵਿਸ਼ੇਖੀ ॥੪੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਕੋ ਜਾਨਿਕੈ ਸਭੈ ਪਦਾਰਥ ਦੇਇ। ਤਨਕ ਨ ਅਪਨਾ ਮਾਨਈ ਤਾਂਹਿ ਅਖੈ[੧੬] ਫਲ ਲੇਇ ॥੪੯॥ਚੌਪਈ॥ਦਰਬ ਕਿਧੌਂ[੧੭] ਬਿੱਦਯਾ ਕੌ ਦਾਨਾ। ਦੇਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਮਾਨਾ। ਤਿਹਂ ਕੋ ਫਲ ਹ੍ਵੈ ਅਮਿਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੇਦ ਸੰਤ ਭਾਖਤਿ ਇਸ ਢਾਲਾ ॥੫੦॥ ਪੰਚਮ ਪੂਜਾ ਮਨ ਕਰਿ ਕਰਨੀ। ਰਿਦੇ ਭਾਵਨੀ ਗੁਰੁ ਮਹਿਂ ਧਰਨੀ ।ਸਫਲੀ ਪੂਜਾ ਹੋਵਤਿ ਤਾਂਕੀ॥ ਸਦਾ ਭਾਵਨੀ ਸੋਂ ਮਤਿ ਜਾਂਕੀ ॥ ੫੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਛਠਵ ਨੇਮ ਨਿਜ 'ਗੁਰ ਸਬਦ'ਤਾਂਕੇ ਜੋ†ਅਨੁਸਾਰ। ਤਿਨਹੀ ਕੋ ਪਢਿ ਹੈ[੧੮]ਸੁਨੈ ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰ ॥੫੨॥ਚੌਪਈ॥ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਬਿਨਾ ਜੋ ਆਨਾ[੧੯]। ਤਿਨਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਨਹਿਂ ਕਾਨਾ।ਸਪਤਮ ਪਢੈ ਸੁਨੈ ਜਿਹਂ ਰੀਤੀ॥ਵਰਤੈ ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਸਪ੍ਰੀਤੀ ॥ ੫੩ ॥ ਬਿਨਾ ਦੰਭ[੨੦] ਗੁਰੁ ਸਬਦ ਕਮਾਵਨ। ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਹ੍ਵੈ ਤਨ ਮਨ ਪਾਵਨ[੨੧]। ਅਸ਼ਟਮ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਰਾਖੈ। ਨਿਵ ਚਲਨਾ

---

[੧]ਕਹੇ । [੨]ਜੋ ਮਿਲ ਜਾਏ ਉਸ ਤੇ ਸੰਤੋਖ । [੩]ਤਾਂ ਭੀ । [੪]ਪਰਸੰਨ ਰਹੇ । [੫]ਮਿਲ ਜਾਵੇ । [੬]ਤਾਂ ਭੀ । [੭]ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੀ । [੮]ਗੁਰ ਬਚਨਾ ਉਤੇ । [੯]ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰੇ । [੧੦]ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [੧੧]ਇਹ ਤਾਮਸੀ ਰੀਤ ਹੈ। [੧੨]ਥੋੜਾ । [੧੩]ਬੇਨਤੀ । [੧੪]ਭਾਵ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੁਰਖ ਨੂੰ। [੧੫]ਫਲਦਾ ਹੈ। [੧੬]ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ, ਜੋ ਕਦੇ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ। [੧੭]ਯਾਂ। [੧੮]ਪੜ੍ਹੇ। [੧੯]ਹੋਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹਨ। [੨੦]ਬਿਨਾ ਪਖੰਡ। [੨੧]ਪਵਿੱਤਰ।

*ਪਾ:-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਿ ਜਾਪਿ ਲੇਹੁ ਰਖੇ ਜਿ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਇ।

†ਪਾ:-ਮਤ।

ਮਧੁਰੀ[1] ਮੁਖ ਭਾਖੇ ॥ ੫੪ ॥ ਨਵਮੋ ਨੇਮ ਪਾਠ ਜੋ ਕਰਨਾ । ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਅਪਰ[2] ਨ ਬਚਨ ਉਚਰਨਾ । ਦਸਵੇਂ* ਹੋਮ ਅਗਨਿ ਜੋ ਕਰਿਹੀ[3]।ਸੁਰ[4] ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਿਤ ਮਨਸਾ ਧਰਿਹੀ[5] ॥੫੫॥ ਸਿੱਖ ਛੁਧਾਤੁਰ[6] ਕੋ ਮੁਖਪਾਵਨ[7] ।ਬ੍ਰਹਮਹੋਮ† ਇਹ ਭਲੋ ਸੁਹਾਵਨ‡। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਾ। ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਮੁਖ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ ॥ ੫੬ ॥ ਬਦਨ ਦੇਵਤਾ ਪਾਵਕ ਕਹਿਯੇ[8] । ਸਰਬ ਸੁਰਨ ਕੀ ਜਿਹਵਾ ਲਹਿਯੇ[9] । ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੰਗਿ ਸੁਰ ਸਾਰੇ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਤਿ ਹਰਿਨਾਮ ਉਚਾਰੇ[10] ॥੫੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਹੋਮ ਹੈ ਗਯਾਨ ਕਾ ਰਸ ਰਿਖੀਕ ਕੇ ਦਰਬ[11] । ਗਯਾਨ ਅਗਨਿ ਮੈਂ ਹੋਮਹੀ ਤਨ ਹੰਤਾਦਿਕ[12] ਸਰਬ ॥੫੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਨੇਮ ਗਿਨਾਵਾ। ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਦੁਤਿ[13] ਅੰਗ ਸੁਹਾਵਾ। ਅੰਗ ਤੀਸਰੇ 'ਦੇਸ਼ ਇਕੰਤੇ'§।ਨਰ

---

[1]ਮਿੱਠੀ । [2]ਹੋਰ । [3]ਕਰਦੇ ਹਨ । [4]ਦੇਵਤੇ । [5]ਧਰਦੇ ਹਨ । [6]ਭੁੱਖੇ । [7]ਪਾਵੇ । [8](ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਛੁਧਾਤੁਰ) ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ ਕਹੋ (ਅ) ਅੱਗ ਨੂੰ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । [9]ਅੱਗ ਸਾਰੇ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦੀ ਜੀਭ ਸਮਝੋ । [10](ਛੁਧਾਤੁਰ ਦੀ ਜੀਭ ਨੇ ਅਹੂਤੀ ਲਈ ਹੈ ਅੰਨ ਦੀ ਨਾਮ ਉਚਾਰਕੇ) ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ) ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ (ਸੁਤੇ ਹੀ) ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [11]ਇੰਦ੍ਰੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਵੇਗ [ਸੰਸ: ਦ੍ਰਵ] (ਅ) ਇੰਦ੍ਰੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ। [12]ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ। [13]ਦੂਜਾ।

*ਪਾ:--ਦਸਮੋਂ । †ਪਾ:--ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ। ‡ਕਵਿ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਟੁਰਣ ਵਾਲੇ ਭੁੱਖੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਜੋ ਭੋਜਨ ਖਿਲਾਉਣਾ ਹੈ ਇਹ ਦੇਉਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਨਿਮਿੱਤ ਅੱਗ ਵਿਚ ਹੋਮ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ।

ਅੰਗ ੫੭ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਗ ਨੂੰ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤੇ ਜੀਭ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਦੇਉਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮੇਤ 'ਹਰਿਨਾਮ' ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਛੁਧਾਤੁਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਅੰਨ ਪਾਉਣਾ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੰਨ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਹੂਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅੰਗ ੫੯ ਵਿਚ ਤਨ ਹੰਤਾ ਦਾ ਅਰਪਨ ਕਰਨਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਹੋਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

§ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅੰਗ 'ਪ੍ਰਤਯਾਹਾਰ' ਪੰਜਵੇਂ ਥਾਂ ਹੈ ਜੋ ਏਥੇ ਨਹੀਂ, ਉਸਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਇਕੰਤਦੇਸ਼' ਇਕ ਅੰਗ ਆਪ ਨੇ ਏਥੇ ਤੀਸਰੇ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੰਡ ਪੋਰਾਣ ਆਦਿ ਯਾ ਹੋਰ ਯੋਗ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਮ ਨਿਯਮ ਇੱਥੇ ਦਸ ਦਸ ਵਰਣਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪੰਜ ਹਨ।

ਬਚ ਸੁਨਿਯ ਨ[੧] ਤਹਾਂ ਬਸੰਤੇ ॥੫੯॥ ਚੌਥੇ ਅੰਗ ਯੋਗ ਕਾ ਆਸਨ। ਬੇਦ ਜੁਗੀਸ਼ਰ ਕਰਿਹੀਂ ਭਾਸ਼ਨ।ਜੇਤੇ ਜੀਵ ਜਗਤ ਮਹਿ ਜਾਨਹੁ। ਆਸਨ ਤੇਤੇ ਹੀ ਪਰਮਾਨਹੁ[੨] ॥ ੬੦ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਯੁਗਮ[੩] ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਬੀਨੇ[੪]। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹਿਤ ਕਰਿ[੫] ਸੋ ਲੀਨੇ।ਸਿੱਧ ਆਸਨ,ਪਦਮਾਸਨ ਦੋਊ।ਤਿਨਹਿੰ ਜਿ ਲੱਛਨ ਸੁਨਿਯੇ ਸੋਊ ॥ ੬੧ ॥ ਛਿਤਿ[੬] ਕਛੁ ਖੋਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਤ੍ਰਿਣ[੭] ਪਾਇ। ਬੈਸਹਿ ਪੁਨ ਪਟ[੮] ਬਿਮਲ[੯] ਬਿਛਾਇ। ਹ੍ਵੈ ਪਾਵਨ, ਨਹਿੰ ਅੰਗ ਡੁਲਾਇ। ਬਾਮ[੧੦] ਪੈਰ ਸੋਂ ਗੁਦਾ ਦਬਾਇ॥੬੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਪਰ ਦਹਿਨ[੧੧] ਧਰੈ, ਅੱਗ੍ਰ[੧੨] ਨਾਸਕਾ[੧੩] ਧਯਾਨ ।-ਸਿੱਧਿ ਆਸਨ-ਇਹਕੋ ਭਨੈ[੧੪], ਯੋਗੀ* ਕਰਤਿ ਸੁਜਾਨ[੧੫]॥੬੩॥ਚੌਪਈ॥ ਦਾਏਂ ਪਗ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਬਾਂਵਾਂ।ਬਾਵੇਂ ਪਰ ਕਰ ਦਹਿਨ ਟਿਕਾਵਾਂ† ।ਦੋਨੋ ਭੁਜਾ ਕੰਡ ਕਰਿ ਪਾਛੇ। ਗਹੇ[੧੬] ਅੰਗੂਠੇ ਪਗ[੧੭] ਵਿਚ[੧੮] ਆਛੇ ॥੬੪॥ ਭ੍ਰੂ ਕੋ[੧੯] ਕਿਧੋਂ[੨੦] ਨਾਸਕਾ[੨੧] ਧਯਾਨਾ। ਕਰਿ ਬੈਸੇ[੨੨] ਪਦਮਾਸਨ ਜਾਨਾ। ਅੰਗ ਪੰਚਮੋ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ। ਪੂਰਕ, ਕੁੰਭਕ, ਰੇਚਕ, ਨਾਮ ॥ ੬੫ ॥ ਬਾਹਰ ਤੇ ਮਨ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਵੇ। ਦਹਿਨੇ ਸੁਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚਢਾਵੈ। ਖੈਂਚਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੨੩] ਮਾਤ੍ਰਹਿ[੨੪] ਜੋਇ। ਓਅੰਕਾਰ ਜਪੈ ਤਬ ਸੋਇ ॥੬੬॥ ਜਿਤੇ[੨੫] ਪ੍ਰਾਣ ਅੰਤਰ ਠਹਿਰਾਵੈ। 'ਕੁੰਭਕ' ਤੇਤੋ[੨੬] ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ। ਚੌਬਿਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਓਅੰਕਾਰਾ। ਜਾਪ ਕਰੈ ਤਿਹ ਸਮੈਂ ਉਚਾਰਾ॥੬੭॥ ਬਾਵੇਂ[੨੭] ਸੁਰ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਉਤਾਰਾ।ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਾਤ੍ਰਾ ਜਪ ਓਅੰਕਾਰਾ। 'ਰੇਚਕ' ਯਾਂਕੋ ਨਾਮ ਕਹੀਜੈ। ਸਨੈ ਸਨੈ[੨੮] ਜੋ ਛੋਡਨ ਕੀਜੈ ॥ ੬੮ ॥ ਤੈਸੇ ਹੀ ਬਾਏਂ ਤੇ ਦਾਏਂ। ਦਾਏਂ ਤੇ ਬਾਏਂ ਸੁ ਚਢਾਏ। ਖੁਲ੍ਹੈ ਗਹਿ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ[੨੯] ਇਸ ਢਾਰਾ[੩੦]। ਠਹਿਰਹਿੰ ਪ੍ਰਾਣ ਜਿ ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰਾ॥੬੯ ॥ ਤਬੈ ਅਨਾਹਦ ਕੀ ਧੁਨਿ ਖੁਲਿ ਹੈ।ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਮਜੋਤਿ ਕੋ ਮਿਲਿਹੈ।ਝਿਲਮਿਲਕਾਰ ਮਹਾਨ

---

[੧]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਣ। [੨]ਜਾਣੋਂ। [੩]ਦੋ। [੪]ਚੁਣੇ। [੫]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [੬]ਧਰਤੀ। [੭]ਨਰਮ ਘਾਹ। [੮]ਕੱਪੜਾ। [੯]ਉੱਜਲ। [੧੦]ਖੱਬੇ। [੧੧]ਸੱਜਾ। [੧੨]ਅੱਗੇ। [੧੩]ਨਾਸਾਂ (ਉਤੇ)। [੧੪]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੧੫]ਚਤੁਰ। [੧੬]ਫੜੇ। [੧੭]ਪੈਰਾਂ ਦੇ। [੧੮]ਪੱਕੇ ਕਰਕੇ। [੧੯]ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਲੀ ਥਾਂ। [੨੦]ਜਾਂ। [੨੧]ਨਾਸਾਂ। [੨੨]ਬੈਠੇ। [੨੩]ਬਾਰਾਂ। [੨੪]ਵਾਰੀ। [੨੫]ਜਿਤਨੇ। [੨੬]ਤਿਤਨੇ। [੨੭]ਖੱਬੇ। [੨੮]ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ। [੨੯]ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਥਾਂ ਦਾ। [੩੦]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

*ਪਾਃ-ਯੋਂ ਨਰ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦਾਂਏ ਪਟ ਪਰ ਧਰ ਪਗ ਬਾਂਵਾਂ। ਬਾਂਵੇਂ ਪਰ ਪਗ ਦਹਿਨ ਟਿਕਾਵਾ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ[1]। ਜਿਹਂ ਪਿਖ ਹ੍ਵੈ ਵਿਸ਼ੇਖ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥੭੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਧਰਿਹੀ ਧਯਾਨ ਕੋ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਧੁਨਿ ਵਧਿ ਜਾਇ।ਖਸ਼ਟ[2] ਅੰਗ ਹੈ ਯੋਗ ਕਾ 'ਧਯਾਨ' ਧਰਤਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੭੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦ੍ਵੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਲਖਹੁ ਸੁ ਧਯਾਨਾ। ਬਾਹਯ ਕਾ,ਅੰਤ੍ਰੀਕ ਬਖਾਨਾ[3]। ਬਿਸ਼ਨ ਚਤੁਰਭੁਜ* ਕੋ ਜੋ ਧਯਾਨਾ। ਸੋ ਬਾਹਰ ਕਾ ਜਾਨ, ਸੁਜਾਨਾ[4]! ॥੭੨॥ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਵਿਖੈ ਜੋ ਜੋਰਾ[5]। ਨਾਭੀ[6], ਰਿਦੈ[7], ਕਿ ਨਾਸਾ † ਓਰਾ[8]। ਕੈ ਭ੍ਰੂ ਕੇ[9] ‡ ਕੈ ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਧਰੈ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨਿ ਕੈ ਧਾਰਾ ॥ ੭੩ ॥ ਜਬਹਿ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨਿ ਖੁਲਿ ਜਾਵਹਿ। ਕਿਧੌਂ ਜੋਤਿ ਕੋ ਧਯਾਨ ਲਗਾਵਹਿ। ਇਹ ਅੰਤ੍ਰਿਕ[10] ਮਨ ਮਹਿਂ ਪਹਿਚਾਨਹਿਂ। ਸਪਤਮ[11] ਅੰਗ ਧਾਰਨਾ§ ਮਾਨਹਿ ॥ ੭੪॥ ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ[12] ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਨ। ਤਿਹਂ ਤੇ ਪੁਨ ਪੁਨ ਮਨਹਿ ਹਟਾਵਨ। ਧਯਾਨ ਵਿਖੈ ਜੋਰਹਿ[13] ਠਹਿਰਾਵਹਿ। ਯਹੀ ਧਾਰਨਾ ਨਾਮ ਕਮਾਵਹਿ॥੭੫॥ਜਬ ਮਨ ਠਹਿਰਹਿ ਹੋਇ ਅਡੋਲਾ।ਤਿਂਹ ਕੋ ਨਾਮ ਸਮਾਧਿ ਅਡੋਲਾ। ਸੋ ਸਮਾਧਿ ਹੈ ਉਭੈ ਪ੍ਰਕਾਰੀ[14]। ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਾਕਲਪ ਉਚਾਰੀ ॥੭੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਧਯਾਤਾ, ਧਯਾਨ,ਸੁ ਧੇਯ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਕ-ਪ੍ਰਿਥਕ[15] ਇਕ ਜਾਨ।ਸੋ'ਸਾ ਵਿਕਲਪ' ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਜੋਗੀ ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਨ ॥੭੭॥ ਚੌਪਈ॥ਆਪ ਭਿੰਨ[16] ਨਹਿਂ ਭਿੰਨ ਧਿਆਨਾ। ਧੇ[17] ਸਭਿ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿ ਜਾਨਾ।'ਨਿਰਵਕਲਪ' ਸੋ ਲਖੋ ਸਮਾਧਿ। ਐਸੇ ਅਸ਼ਟ[18] ਅੰਗ ਤਨ ਸਾਧਿ॥੭੮॥ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਅਰੂਢ ਯੋਗ ਮਹਿਂ ਜੌ ਲੌ। ਲੇਯ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਰਸ ਸ਼ੁਭ ਤੌ ਲੌ। ਉਤਰਹਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਯੋਗ ਤੇ ਜਬਹੀ।ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਸੋਂ ਪਰਚਹਿ ਤਬਹੀ¶ ॥੭੯॥ ਐਸੇ ਭੀ ਬਹੁ ਕੋ ਕਲਿਆਨਾ[19]। ਭਏ ਜਗਤ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਾ। ਦੂਜਾ ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੋ ਪੰਥਾ[20]।ਅਸ਼ਟ ਅੰਗ ਤਿਹਂ[21] ਭਾਖਤਿ[22] ਗ੍ਰੰਥਾ॥੮੦॥ ਪ੍ਰਿਥਮੇ 'ਯਮ'ਮਨ ਰਾਖਨ ਨੀਵਾ। ਨਿਜ ਗੁਨ ਤੇ ਨਿਰਮਾਨ[23] ਸਦੀਵਾ।

[1]ਹਿਲਦਾ ਯਾ ਝਮਕਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [2]ਛੇਵਾਂ। [3]ਬਾਹਰਲਾ ਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਹੇ ਚਤੁਰ !। [5]ਜੋੜਿਆ। [6]ਧੁੰਨੀ। [7]ਹਿਰਦਾ। [8]ਵੱਲ। [9]ਭਰਵਟਿਆਂ ਵਿਚ। [10]ਅੰਦਰਲਾ (ਧਿਆਨ)। [11]ਸੱਤਵਾਂ। [12]ਤਿਸ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ। [13]ਜੋਰ ਨਾਲ (ਅ) ਜੋੜਕੇ। [14]ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ। [15]ਅੱਡ ਅੱਡ। [16]ਵੱਖ। [17]ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੇ। [18]ਅੱਠ। [19]ਮੁਕਤੀ। [20]ਰਾਹ। [21]ਤਿਸਦੇ। [22]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [23]ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

*ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਧਯਾਨ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ। †ਪਾ:—ਨਾਸਕਾ। ‡ਪਾ:—ਭ੍ਰੂ ਭ੍ਰੂ। §ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਫੇਰ ਧਯਾਨ ਹੈ। ¶ਇਹ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਹੈ।

ਦੂਜੋ 'ਨੇਮ' ਜਾਇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਿ ਮਿਲ ਪੰਗਤਿ ॥ ੮੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਢਨ ਸ਼ਕਤਿ[੧] ਜੋ ਹੋਵਈ ਪਢੈ ਨੇਮ ਕਰਿ ਸੋਇ। ਸੁਨਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਜੋ ਹੋਵਈ ਸੁਨੈ ਸੁ ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ॥੮੨॥ਚੌਪਈ॥ ਤੀਜੋ 'ਦੇਸ਼ ਇਕੰਤ' ਬਖਾਨੈ[੨]। ਸਰਬ ਵਿਖੈ ਇਕ ਗੋਬਿੰਦ ਜਾਨੈ। ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਲਖਈ ਨਾਂਹਿ। ਏਕੋ ਬਯਾਪਕ[੩] ਸਭਿ ਘਟ[੪] ਮਾਂਹਿ[੫] ॥ ੮੩ ॥ ਚੌਥੋ 'ਆਸਨ' ਸਮਝਹੁ ਚਿੱਤ। ਕਰਹਿ ਗੁਬਿੰਦ ਵਿਖੈ ਥਿਤਿ[੬] ਬ੍ਰਿਤਿ[੭]। ਪੰਚਮ 'ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ' ਚੀਨਿ। ਪੂਰਕ[੮], ਕੁੰਭਕ[੯], ਰੇਚਕ[੧੦] ਤੀਨ ॥੮੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਪੂਰਕ' ਗੁਰੁਕੇ ਬਚਨ*ਸੁਨਿ ਸਭੈ ਕਰਖ[੧੧]†ਕਰਿ ਲੇਯ। ਬਚ[੧੨] ਸੁਨਿ ਸਮਝੀ ਵਸਤੁ[੧੩] ਜੋ ਰਿਦੇ ਸਦਾ ਥਿਰ ਕੇਯ[੧੪] ॥੮੫॥ਚੌਪਈ॥ ਕਰ ਅਭਿ-ਆਸ ਨ ਤਿਹ ਪਰਿਹਰੈ[੧੫]। ਸਦ ਠਹਿਰਾਵਨ ਮਨ ਮੈਂ ਕਰੈ।'ਕੁੰਭਕ'ਦੂਜੋ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਤੀਜੋ ਰੇਚਕ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰਾ ॥੮੬॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਚਨ ਜੁ ਤਜਿਨਾ[੧੬]ਕਹਾ।ਤਿਹ ਤਜਿ ਦੇਯ[੧੭],ਹੋਤਿ ਸੁਖ ਮਹਾਂ[੧੮]। ਖ਼ਸ਼ਟਮ'ਧਯਾਨ' ਅੰਗ ਸੁਨਿ ਜੈਸੇ। ਪਢਨ ਸੁਨਨ ਗੁਰੁ ਬਚ ਜਬ ਬੈਸੇ ॥ ੮੭ ॥ ਸਬਦ ਅਰਥ ਮਹਿਂ ਰਾਖਹਿ ਧਯਾਨਾ। ਫੁਰਨ ਦੇਯ ਸੰਕਲਪ ਨ ਆਨਾ। ਸਪ-ਤਮ ਅਹੈ'ਧਾਰਨਾ'ਅੰਗਾ। ਤਿਸ ਸਰੂਪ ਸੁਨਿਯੇ ਰੁਚਿ ਸੰਗਾ[੧੯]॥੮੮॥ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਵਿਖੈ ਜੋ ਜਾਵਹਿ। ਪੁਨ ਮਨ ਰੋਕਿ‡ ਸ਼ਬਦ ਮਹਿਂ ਲਾਵਹਿ। ਜਬ ਮਨ ਟਿਕਯੋ ਘਟੀ[੨੦] ਦੋ ਚਾਰਾ। ਤਿੰਹਕੋ ਨਾਮ 'ਸਮਾਧਿ' ਉਚਾਰਾ॥ ੮੯ ॥ ਸ਼ਬਦ ਵਿਖੈ ਜਬ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ । ਤਿਸਹਿ ਵਧਾਵੈ ਤਨ ਮਨ ਸਾਧਿ। ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ[੨੧]ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਖੈ ਜਬ।ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਸਮਾਧਿ ਭਲੇ ਤਬ ॥ ੯੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਇਹ ਜਾਨਿਯੇ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਪੰਥ ਸੁਖੇਨ। ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਦੁਸ਼ਤਰ[੨੨] ਅਹੈ ਹੋਇ ਨ ਜੇਨੰਕੇਨ[੨੩]§' ॥ ੯੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਪਰਯੋ ਨਰੇਸ਼ੂ[੨੪]। ਸੀਖਯੋ ਚਾਹਤਿ ਯੋਗ ਬਹੋਰੀ। ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਜਾਹਿ ਨ ਥੋਰੀ[੨੫] ॥ ੯੨ ॥

[੧]ਪੜ੍ਹਨੇ ਦੀ ਤਾਕਤ, ਜਾਚ। [੨]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੩]ਪੂਰਨ ਹੈ। [੪]ਸਾਰੇ ਹਿਰਦਿਆਂ । [੫]ਵਿੱਚ। [੬]ਇਸਥਿਰ । [੭]ਬਿਰਤੀ । [੮]ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਣਾ। [੯]ਅੰਦਰੇ ਠਹਿਰਾਉਣਾ । [੧੦]ਉਤਾਰਨਾ। [੧੧]ਖਿੱਚ। [੧੨]ਬਚਨ। [੧੩]ਚੀਜ, ਬਾਤ। [੧੪]ਟਿਕਾਵੇ। [੧੫]ਦੂਰ ਨਾ ਹਟਾਵੇ। [੧੬]ਜੇਹੜੀ ਗੱਲ ਛੱਡਣੀ ਕਹੀ ਹੈ । [੧੭]ਛਡ ਦੇਵੇ। [੧੮]ਬੜਾ। [੧੯]ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ। [੨੦]ਘੜੀਆਂ। [੨੧]ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ। [੨੨]ਕਠਨ। [੨੩]ਜਿਸ ਕਿਸੇ (ਹਰ ਕਿਸੇ) ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। [੨੪]ਰਾਜਾ। [੨੫]ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਸ਼ਬਦ। †ਪਾ:—ਕਰਮ। ‡ਪਾ:--ਮੋਰ । §ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ਪ੨੯ §ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਗੁਰ ਪਦ ਨਖ ਮੰਗਲ । ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਦ ਨਖ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਜੋ ਚਿੰਤਾਮਨਹਿ ਸਮਾਨ ॥
ਚਿਤਵੇ ਮੰਗਲ ਸਰਬਦਾ ਵਿਘਨ ਦੋਖ ਗਨ ਹਾਨਿ ॥ ੧ ॥

ਚਿੰਤਾਮਨ=ਇਕ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਛ ਮੰਗੀਏ ਯਾਂ ਚਿਤਵੀਏ ਸੋ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਚਿੰਤਾਮਣਿ]
ਚਿਤਵੇ=ਚਿਤਵਣ ਨਾਲ, ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਨਾਲ।
ਸਰਬਦਾ=ਸਾਰੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ, ਹਮੇਸ਼। [ਸੰਸ:, ਸਰ੍ਵਦਾ]
ਦੋਖ=ਦੋਸ਼, ਪਾਪ। ਗਨ=ਸਾਰੇ। ਹਾਨ=ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ, ਹਾਨੀ ਹੁੰਦੇ।

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਵਾਂ ਦੀ ਜੋ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਹੈ (ਓਹ) ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ, (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਚਿਤਵਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਅਰ) ਸਦਾ ਮੰਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਦ੍ਵੈ ਕਹਿਤਿ ਨਰੇਸ਼ਾ'ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕੇ ਮਾਰਗ ਦੋਊ। ਕਰੁਨਾਕਰਿ ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ, ਦੁਖ ਖੋਊ ! ॥ ੨ ॥ ਕਰਹੁ ਸਰਬ ਮਮ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਾਲਾ। ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਨਹਿਂ ਆਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਰਹੁ ਸਦੀਵ ਬਾਸ ਮੁਝ ਸਦਨਾ। ਹਰਖੌਂ ਹੇਰਿ ਕਮਲ ਸਮ ਬਦਨਾ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਕਿਤਨੇ ਕੋਸਾ। ਚਲਿ ਆਏ ਨਿਜ ਦੇਨਿ ਭਰੋਸਾ। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਹਿਨ ਅਬ ਕੀਜੈ। ਸਰਬ ਦੇਸ਼* ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਦੀਜੈ' ॥੪॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨੈ ਸਨ[1] ਬਾਨੀ ਸੁਨਿਕੈ। ਪਗ[2] ਪਾਹੁਲ ਦੀਨੀ ਸਿਖ ਗੁਨਿਕੈ। ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ। ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਹੋਵਤਿ ਭਾ ਚੇਰਾ ॥੫॥ ਭੂਪਤਿ ਯੋਗ ਦੇਨ ਕੋ ਕਾਜਾ। ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ†

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੰਯੁਕਤ। [2]ਚਰਣਾਂ ਦੀ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਸਗਰ ਨਗਰ।

†ਜਦ 'ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ' ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਖੀਰ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਓਥੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਨਮਨੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਮਨ ਦੀ ਉਹ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਜਦ ਮਨ ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਉੱਚਾ ਹੋਕੇ ਜਿਸ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੁਰਤ ਦੀ ਦਸ਼ਾ। ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ:—

ਉਨਮਨਿ ਸੁੰਨ ਸੁੰਨ ਸਭ ਕਹੀਐ ॥ ਉਨਿਮਨਿ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਹੀ ਰਹੀਐ ॥
ਉਨਮਨਿ ਆਸ ਅੰਦੇਸਾ ਨਹੀ ਬਿਆਪਤ ॥ ਉਨਮਨਿ ਵਰਨ ਚਿਹਨ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਸਾਜਾ। ਇਕ ਸੌ ਤੇਰਹਿ* ਧਯਾਇ ਬਖਾਨੇ। ਜਿਹ ਪਢਿ ਯੋਗ ਕਲਾ ਸਭਿ ਜਾਨੇ ॥੬॥ ਦੇ ਕਰਿ ਸੋ ਸੌਂਪਯੋ ਅਵਨੀਪਾ। ਬੋਲੇ ਪੁਨ ਬੇਦੀ-ਕੁਲਦੀਪਾ। 'ਜਬ ਸਿਖ ਕੋ ਆਵਹਿ ਹਮ ਦੇਸ਼ੂ। ਜਾਚਹਿ ਤੁਮ ਪੈ ਦੇਹੁ, ਨਰੇਸ਼ੂ!' ॥ ੭ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਪੁਨ ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ। ਭਯੋ ਸੁ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਾਲ ਘਨੇਰਾ। 'ਭਗਤਿ ਜੋਗ' 'ਹਠ ਜੋਗ' ਜੁ ਦੋਊ। ਕਿਯੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਭੂਪ ਮਨ ਸੋਊ ॥ ੮ ॥ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਜਾਪ ਉਚਾਰੇ। ਭਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਅਧਿਕ ਪਰਤਾਪਾ। ਰਵਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨ ਕੋ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਇਹ ਹੈ]

ਨਹੀ ਜਾਪਤ ॥ ਉਨਮਨਿ ਕਥਾ ਕੀਰਤ ਨਹੀ ਬਾਨੀ ॥ ਉਨਮਨਿ ਰਹਤਾ ਸੁੰਨ ਧਿਆਨੀ ॥ ਉਨਮਨਿ ਅਪਨਾ ਆਪ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨਮਨਿ ਸਿਉ ਮਨਿ ਮਾਨਿਆ ॥ ੧ ॥ ਉਨਮਨਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਉਨਮਨਿ ਸੁਰਤਿ ਸੁਧ ਨਹੀ ਲੋਈ ॥ ਉਨਮਨਿ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਨਾ ਹੋਤੀ ॥ ਉਨਮਨਿ ਸੁੰਨ ਦੇਹੁਰੀ ਨਹੀ ਹੋਤੀ ॥ ਉਨਮਨਿ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਉਨ ਮਨਿ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਨ ਉਤਾਰੇ ॥ ਉਨਮਨਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਨਹੀਂ ਕਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨਮਨਿ ਸਿਉ ਉਨਹੂ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੨ ॥ ਇਤਯਾਦਿ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਪੈੜੇ ਨਾਮੇਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਘੱਲਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ ਤੋਂ ਮੰਗਾਈ, ਪਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਾ ਚੜ੍ਹਾਈ, ਡੋਬ ਦਿੱਤੀ। ਯਥਾ—'ਸੋ ਮੰਗਾਇ ਜਲ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹਿ' (ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੩, ਅਸ੍ਰੂ ੩੨, ਅੰਕ ੫੪)। ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਰ ਪਰਚਲਤ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀਆਂ ਦੇ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਇਕੋ ਵੇਰ ਉਠਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰਚਿਤ ਸਹੀ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਂਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਉਸਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਨ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਕਦੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਅਸਲੀ ਕਿਸੇ ਹੀ ਰਚਨਾਂ ਨਾਲ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਖੇਵਾਂ ਦਿਖਾਲਦੇ ਯਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਾਂ ਰੱਖਦੇ। ਉੱਪਰਲੇ ਅੰਕ ੭ ਮੂਜਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਡੋਬੀ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣੀ, ਓਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਰਚਿਤ ਸ਼ੈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਜਿਤਨੀਆਂ ਰਚਨਾਂ ਇਸ ਨਾਮ ਹੇਠ ਹੁਣ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਓਹ ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਅਭਯਾਸ ਬੀ ਕਈ ਵੇਰ ਸੇਹਤ ਲਈ ਸੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂਬਾਣੀ ਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ ਜੋ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚਾੜ੍ਹੀ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਇਕ ਸੈ ਤੇਰਹ।

ਖ਼ਾਪਾ ॥ ੯ ॥ ਧਰਮ ਸਾਲ ਮਹਿ ਦੇਗ[1] ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਵਾਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮਨ ਇਕੀਸ* ਜਹਿ ਲੌਨ[2] ਮਿਲਾਏ। ਇਤੋ ਅਹਾਰ ਹੋਇ ਸਭਿ ਖਾਏਂ ॥ ੧੦ ॥ ਕੀਰਤਨਿ ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਕੋ ਹੋਵੈ। ਜੋ ਬਹੁ ਜਨ ਮਨ ਕਲਮਲ[3] ਖੋਵੈ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਚਲਨ ਚਹਿਤਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ[4]। ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਬਹੁ ਰਖਹਿ ਨਰੇਸ਼ਾ ॥੧੧॥ ਕਰੀ ਪ੍ਰਪੱਕ ਸਿਖੀ ਕੀ ਰੀਤਾ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਭਜਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਾ।ਕਰਯੋ ਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਰਾਊ[5]।ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ ਜੀ ਦਯਾਲੁ ਸੁਭਾਊ ॥ ੧੨ ॥ ਬਹੁਰੋ ਮੰਜੀ[6] ਪਰ ਬੈਸਾਰਾ। ਕਿਯੋ ਪੂਜ[7] ਤਿਹਂ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ। ਆਪ ਗਵਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ੜਯਾਰੀ। ਚਹਿਤ ਨ ਬਿਛਰਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬ੍ਰਿਹੁ[8] ਭਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਸੁਨਿ ਰਾਜਨ ਭੋ ਪਰਮ ਸਯਾਨੇ! ਅਬ ਤੁਝ ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਬਿਬੇਕਾ। ਹਮ

[1]ਲੰਗਰ। [2]ਲੂਣ। [3]ਪਾਪ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ। [5]ਰਾਜਾ [6]ਮੰਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੁੱਲ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਦਿੱਤਾ। ਅਰਥਾਤ ਆਪ ਜਪੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਵੇ। ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ—'ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥' [7]ਪੂਜਾ ਜੋਗ। [8]ਵਿਛੋੜਾ।

*ਮਣ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਅੱਡ ਅੱਡ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਦੇਸੀ ਮਣ ਦੋ ਵਜ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਪੱਕਾ ਮਣ ੪੦ ਸੇਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੱਚਾ ਮਣ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ੧੬ ਸੇਰ ਦਾ ਗਿਣਦੇ ਹਨ। ਈਰਾਨੀ ਮਣ ੧ਸੇਰ ੧੦ ਛਟਾਂਕ ਦਾ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਬਰਜਿੰਦੀ ਮਣ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਤਬਰੇਜ਼ੀ ਮਣ ਸਵਾ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਾਰਸੀ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਣ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕ ਸੇਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਗਯਾਨੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਣ ਦਾ ਅਰਥ ਢਾਈ ਸੇਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਤੇ ਰਵੱਯੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਣ ਦਾ ਭਾਵ ਸੇਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਓਥੇ ਬਹੁਤ ਸਿਖ ਹੋਈ ਸੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਸਾਰੀ ਰਸੋਈ ਦਾ ਇਹ ਲੂਣ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਾਲ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਭਾਜੀਆਂ ਅਥਵਾ ਖਿਚੜੀ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹੋਣ, ਫਿਰ ਇਹ ਰਸੋਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਹੈ, ਰੋਜ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਦੋ ਵੇਰੀ ਤਾਂ ਅੰਨ ਪਕਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚੇ '੨੦ ਮਣ ਲੂਣ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਮਣ ਨੂੰ ਇਕ ਸੇਰ ਦਾ ਮੰਨੀਏਂ ਤਾਂ ਵੀਹ ਮਣਾਂ ਦੇ ੨੦ ਸੇਰ ਹੋਏ ਤੇ ੨੦ ਸੇਰ ਲੂਣ ਇਕ ਛਟਾਂਕ ਇਕ ਸੇਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਅੱਠਾਂ ਮਣਾਂ ਦਾ ਹੋਯਾ। ਫੇਰ ਅੱਠ ਮਣ ਦਾਲ, ੪੦੦ ਆਦਮੀ ਇਕ ਮਣ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ੪੦੦×੮=੩੨੦੦ ਆਦਮੀ ਲਗ ਪਗ ਦੋਹੀਂ ਵੇਲੀ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਕ ਡੰਗ ਲਈ ਕੇਵਲ ੧੬੦੦ ਆਦਮੀ ਆਏ ਇਹ ਕੁਝ ਬੜੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਰਨੇ ਹੈਂ ਕਾਜ ਅਨੇਕਾ ॥੧੪॥ ਧਰਹੁ ਧਯਾਨ, ਮੈਂ ਸਦਾ ਸਮੀਪਾ'। ਅਸ ਸੁਨਿ ਗਦ ਗਦ ਭਾ ਅਵਨੀਪਾ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਨਿ ਤਿੰਹ ਧੀਰਾ। ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਪੁਨਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[1] ॥੧੫॥ ਪੂਜਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਾਛੇ। ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕਰਿਹੀ ਬਿਧਿ ਆਛੇ। ਬਰ ਪਾਵਹਿਂ ਜੋ ਜਿਹਂ ਮਨ ਭਾਵਾ। ਕਰਹਿਂ ਸਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਹਾਵਾ ॥੧੬॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਦੇਸ਼ ਤਿਸੀ ਜਗਤੇਸ਼[2] ਗਏ ਜਹਿਂ ਅੰਗਨਾ[3] ਰਾਜ ਕਰੈ ਪੁਰਿ[4] ਮਾਂਹੀ*। ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਦੂਊ ਪਸ਼ਚਾਤ[5] ਚਲੇ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਆਗੈ ਸੁ ਜਾਹੀਂ। ਦੰਭ ਨਸਾਵਨ ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ, ਜਾਵਨ ਕਾਰਨ ਆਨਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਪਾਵਕ ਸਾਗਰ[6] ਹੇਰਿ ਅਗਾਹ ਕਿਯੋ ਹਰਿਕੀਰਤਿ ਸੇਤ[7] ਕੋ ਤਾਂਹੀ॥੧੭॥ ਭੂਰਹੁਤੋਪੁਰਿ[8], ਨਾਰ[9] ਨਰੇਸ਼ਨ[10] ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਮੱਧ ਗਏ ਗਤਿ ਦਾਨੀ। ਬੀਥਿਕਾ[11] ਹੇਰਿ ਬਰੇ ਬਿਪਨੀ[12] ਪੁਨ, ਆਪਨ[13] ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਠਾਨੀ। ਬੈਨ ਭਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ 'ਮੁਝ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਪਿਵੋਂ ਕਿਤ ਪਾਨੀ। ਲਾਗ ਪਿਪਾਸ[14] ਰਹੀ ਮੁਖ ਸੂਕਤਿ, ਆਪ ਚਲੋ, ਰਲਿ ਜਾਉਂ ਸੰਗਾਨੀ[15]' ॥੧੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਦਿ-ਕਰਿ[16]† ਬਦਨ ਤੇ ਲੇ ਦੁਖ ਕਦਨ[17] ਰਜਾਇ। ਗਯੋ ਸੰਗ ਤਜਿ ਸਦਨ ਇਕ, ਜਾਚਯੋ 'ਜਲ ਮੁਝ ਪਯਾਇ' ॥੧੯॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਇਕ ਤੀਯ ਹੁਤੀ ਤਿਨ ਬੋਲ ਲਯੋ 'ਤੁਮ ਅੰਤਰ ਆਨਿ ਕਰੋ ਜਲ ਪਾਨਾ[18]। ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਰਹੋ ਕਿਤ ਜਾਵਹੁਗੇ? ਨਿਜ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ ਭਾਖਿ, ਸੁਜਾਨਾ!। ਤਵ ਰੂਪ ਅਪੂ-ਰਬ ਹੇਰਤਿ ਹੌਂ' ਇਵ ਬੈਨ ਭਨੈ ਪੁਨਿ[19] ਤਾ ਸਨਮਾਨਾ[20]। ਸਨਯੋ ਇਹ, ਅੰਤਰ ਜਾਤ ਭਯੋ, ਤਹਿਂ ਬੈਸ ਗਯੋ ਮਚ[21] ਪੈ ਮਰਦਾਨਾ ॥੨੦॥ 'ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਲਖੋ ਧਰ ਦੂਰ ਸੋ, ਨਾਮ ਹਮਾਰ ਅਹੈ ਮਰਦਾਨਾ‡। ਕੇਵਲ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ਨ ਦੇਖਨ, ਕਾਜ ਨ ਆਨਹਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ'। ਸੋ ਸੁਨਿ ਪਾਨ

[1]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ। [3]ਇਸਤ੍ਰੀ। [4]ਸ਼ਹਿਰ। [5]ਪਿੱਛੇ। [6]ਅਗਨ ਸਾਗਰ। [7]ਪੁਲ। [8]ਵਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ। [9-10](ਉਸ ਪਰ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਾਜਾ ਸੀ। [11]ਗਲੀ। [12]ਮੰਡੀ। [13]ਹੱਟੀਆਂ। [14]ਤ੍ਰੇਹ। [15]ਨਾਲ ਆ ਮਿਲਾਂਗਾ। [16]ਕਹਿਕੇ। [17]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [18]ਪੀਓ। [19]ਇਉਂ ਬਚਨ ਕਹੇ ਫਿਰ। [20]ਆਦਰ ਕੀਤਾ। [21]ਮੰਜੀ ਤੇ।

*ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਭੀ ਬਾਬੇ ਕਾ ਦੇਹੁਰਾ ਹੈ'। †ਪਾਃ—ਕਹਿ ਕਰ।

‡ਪਾਃ—ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਲਖੋ ਹਮਰਾ ਅਰ ਦੂਸਰ ਨਾਮ ਅਹੈ ਮਰਦਾਨਾ।

ਪਿਆਵਨ ਕੇ ਮਿਸਗ੍ਰੀਵ ਮੈਂ ਤੰਤੁ ਕੋ ਡਾਰਿ ਬੰਧਾਨਾ[1]।ਏਂਢਕ[2]ਭਾ ਪਲਟੀ ਨਰ ਦੇਹਿ ਕੁਰੂਪ ਭਯੋ ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਆਨਾ।*॥੨੧॥ਚੰਚਲ ਨਾਰਿ ਚਲਿਤ੍ਰਹਿ ਸੋਂ ਕਰ ਦਾਮਨਿ[3] ਲੇ ਕਰਿ ਤਾ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ[4]†। ਗ੍ਰੀਵ[5]ਵਿਖੈ ਤਿਨ ਬਾਂਧ ਲਈ ਪੁਨ ਮੇਖ ਕੇ ਸੰਗ ਦਈ ਗਠ ਤਾਂਹੀ। ਆਪ ਚਲੀ ਘਟ[6] ਸੀਸ ਧਰਾ, ਜਲ ਲੇਵਨ ਕੋ ਉਦਪਾਨ[7] ਜਹਾਂਹੀ[8]। ਬੈਸ ਰਹਯੋ ਬਸ ਕੋ ਨ ਚਲੇ ਬਸਿ ਟਾਮਨਿ[9] ਕੈ ਫਸਿ ਫਾਂਸਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥ ਬਾਲਾ ਕਹੈ ਸੁਨਿ ਅੰਗਦ ਜੀ, ਪੁਰਿ ਬਾਹਰ ਬੈਸ ਰਹੇ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਏਕ ਮਹੂਰਤ[10] ਬੀਤਿ ਗਯੋ ਬਿਧਿ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਬੈਨ ਭਨੇ ਗੁਨ ਐਨ ਪ੍ਰਭੂ 'ਮਰਦਾਨਾ ਨ ਅਯੋ ਰਹਯੋ ਕਿਹ ਕਾਮੀ ?। ਹੋਈ ਕਿਧੋਂ ਅਗਲੀ ਬਿਧਿ ਤਾਂ ਸੰਗ, ਹੈ ਨਗਰੀ ਸਗਰੀ ਇਹ ਖਾਮੀ[11] ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਗੁਰੇ ਨਰ ਮੂਰਖ ਸੇ ਲਖਿਯੇ, ਬਹੁ ਜੋਖਤਾ[12]ਜੋਰ ਸੁਸ਼ੀਲ[13] ਬਿਹੀਨਾ। ਪਰਚਾਵਤਿ, ਰਾਗ ਸੁਨਾਵਤਿ ਥੋ ਬਿਹਸਾਵਤਿ,ਸੋ ਕਿਨ ਬੰਧਨ ਕੀਨਾ[14]। ਚਲਿਯੇ ਸੁਧਿ ਲੇਹੁ ਅਬੈ ਤਿਸਕੀ' ਮੁਖ ਭਾਖ ਗਤੇ[15],ਨ ਪਿਖੈਂ ਦੁਖਦੀਨਾ[16]।ਜਿਸ ਬਾਸ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਜਾਤ ਰਥ੍ਯਾ[17]‡ਤਿਯ ਸੋਊ ਮਿਲੀ ਸਿਰ ਪੈ ਘਟ ਲੀਨ॥੨੪॥ ਕਬਿੱਤ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ[18]ਨਿਹਾਰਿ,ਬੂਝੀ[19]ਬਚਨ ਉਚਾਰਸੋਊ[20],'ਮਾਨਵ ਹਮਾਰ ਏਕ ਆਯੋ ਇਹ ਥਾਨ ਕੋ। ਹਟਿਕੈ[21] ਨ ਗਯੋ, ਕੌਨ ਜਾਨੈ ਕਹਾਂ ਭਯੋ, ਤਿਹ ਕਾਜ ਨਹਿਂ ਕਛੂ, ਹੇਤ ਆਯੋ ਪਾਨੀ ਪਾਨ ਕੋ[22]'। ਤੀਯ ਕਹੈ ਬੈਨ 'ਈਹਾਂ ਨਰ ਕੋਊ ਹੈ ਨ ਤਵ,ਆਂਖ ਹੂੰ ਨ ਦੇਖ੍ਯੋ, ਗਯੋ ਥਾਨ ਕਿਤ ਆਨ ਕੋ। ਆਗੈ ਜਾਇ ਹੇਰੋ ਪੁਰਿ, ਰਹੈ ਨਹੀਂ ਕਹੂੰ ਦੁਰ[23]', ਸੁਨੈ ਮਰਦਾਨੇ ਗੁਰ ਬੈਨ ਦੇਯ ਕਾਨ ਕੋ ॥ ੨੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵਹਿ[24] ਫਸੈ ਕੋ

[1]ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। [2]ਮੇਂਢਾ। [3]ਰੱਸੀ। [4]ਉਸੇ ਵੇਲੇ। [5]ਗਰਦਨ। [6]ਘੜਾ। [7]ਖੂਹ। [8]ਜਿੱਥੇ ਸੀ। [9]ਟੂਣੇ (Hypnotism)। [10]ਦੋ ਘੜੀਆਂ। [11]ਕੱਚੀ। [12]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ। [13]ਧਰਮ। [14]ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। [15]ਟੁਰੇ। [16]ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਨਾਂ ਦੇਖ ਸਕਣ ਵਾਲੇ। [17]ਉਸ ਗਲੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਵਿਚ ਘਰ ਸੀ। [18]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [19]ਪੁਛਿਆ। [20]ਉਸੇ ਨੂੰ। [21]ਮੁੜਕੇ। [22]ਪੀਣ ਨੂੰ। [23]ਛਿਪਕੇ। [24]ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।

*ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਇਹ ਗਤੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦੋ ਵੇਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਟੂਕ—ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੦, ਦਾ ਅੰਕ ੪੭, ਪੰਨਾ ੫੪੬।

†ਪਾ:—ਚਾਹੀ, ਵਾਹੀ, ਤਾਹੀ।

‡ਪਾ:—ਜਿਸ ਬਾਸ ਹੁਤੇ ਤਿਤ ਜਾਵਤ ਭੇ। ਬਾਸ=ਘਰ।

ਬਾਸ ਵਿਖੇ ਬੰਧਾਨ[੧]। 'ਭਯਾਂ ਭਯਾਂ' ਭਨਹਿ ਸੁਨਾਵਈ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਕੇ ਕਾਨ ॥੨੬॥ਸੈਯਾ॥ 'ਕਯੋਂ ਨ ਬਤਾਵਹਿਂ ਮਾਨਵ ਤੂੰ ਮੁਖ ਕੂਰ ਕਹੈਂ ਘਰ ਅੰਤਰ ਜਾਤੀ।ਹੈ ਇਹ ਥਾਨ,ਸੁਨਯੋ ਹਮ ਕਾਨ[੨],ਬਰਯੋ ਜਲ ਪਾਨਕੇ ਹੇਤ ਤਿਖਾਤੀ[੩]'। ਤੀਯ ਕਹੈ,'ਪਰਤੀਤ ਨਹੀਂ,ਬਰਿ[੪]ਅੰਤਰ ਹੇਰਿ ਲਵੋ ਭਲਿ-ਭਾਂਤੀ। ਬੀਚ ਨਿਕੇਤ ਦੁਰਾਯੋ ਨਹੀਂ, ਹਮ ਬੋਲਤਿ ਯੋਂ, ਪਰਤੀਤ ਨ ਪਾਤੀ'॥੨੭॥ਦੋਹਰਾ॥ਚੰਚਲ ਤਿਯ ਕੇ ਚਲਿਤ[੫] ਲਖਿ ਦਲਿਤ[੬]ਸੀਲਸਤਿ[੭] ਜੌਨ[੮]। ਇਕ ਸਲੋਕ ਕਹਿ ਕਮਲਮੁਖ[੯] ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ ਤੌਨ[੧੦] ॥੨੮॥

ਸਲੋਕ* ॥ ਕਲਰ ਕੀ ਵਣਜਾਰੀਆਂ ਝੂੰਗੇ ਮੁਸਕ ਮੰਗੇਨ ॥
ਅਮਲਾਂ ਬਾਝਹੁ ਨਾਨਕਾ ਕਿਉ ਕਰ ਕੰਤ ਮਿਲੇਨ ॥ ੧ ॥

ਸੈਯਾ॥ਯੋਂ ਕਹਿਤੇ ਸਿਰ ਕੁੰਭ[੧੧]ਲਗਯੋਉਤਰੈ ਨ ਤਰੈ[੧੨],ਰਹੀ ਹਾਰਉਤਾਰੀ। 'ਭਯਾਂ ਭਯਾਂ'ਭਨੀ[੧੩]ਮਰਦਾਨੇ ਜਬੈ,'ਕਹੁਵਾਹਿਗੁਰੂ'ਗੁਰਬਾਨੀ[੧੪] ਉਚਾਰੀ। ਯੌਂ ਭਨਿਤੇ ਗਰ ਤੰਤ ਗਈ ਤੁਟ, ਭਾ ਤਨ ਮਾਨਵ,ਟਾਮਨ[੧੫] ਟਾਰੀ[੧੬]। ਲੇਯ ਰਬਾਬ ਧਰੇ ਨਿਜ ਕੰਧ ਅਘੋ ਢਿਗ,ਲੱਜਤਿ ਹੇਰਿ ਅਘਾਰੀ[੧੭]†॥੨੯॥ ਪੁਨ ਨਾਰਿਕੇ ਸੀਸਪੈ ਕੁੰਭ ਲਗਾ ਬਿਸਮਾਦ ਭਏ ਲਖਿਕੈ ਨਰਨਾਰੀ।ਬਹੁ ਕੀਨ ਪ੍ਰਯਾਸ[੧੮] ਭਏ ਸਭਿ ਬਾਦ[੧੯],ਪਖਾਨ ਭਿਦੈ ਨਹਿਂ[੨੦]ਬੁੰਦਕੇ ਮਾਰੀ[੨੧]। ਪਢਿ ਮੰਤ੍ਰਨ ਜੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਲਿਖਿਕੈ ਕਰਿ ਤੰਤ੍ਰਨਕੋ ਸਭਿਹੀ ਤਿਯ[੨੨]ਹਾਰੀ। ਘਟ[੨੩]ਕੂਟਸੋਂ[੨੪]ਬਾਨ ਉਪਾਇ[੨੫] ਚਲਾਵਤਿ,ਖੰਡਤਿ ਹੋ[੨੬],ਨ ਚਲੈ ਉਪ-ਚਾਰੀ[੨੭] ॥ ੩੦ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਹੁਤੀ ਸਰਦਾਰ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਹੂੰ ਕੀ ਭਈ ਸੁਧ ਤਾਕੋ ਕਿਨ ਜਾਇ ਕੈ ਬਖਾਨਿਯਾ। 'ਚੇਟਕੀ ਫਕੀਰ ਇਕ ਆਯੋ ਹੈ ਨਗਰ ਬੀਚ ਘਟਾ ਤੀਯ ਸੀਸ ਪੈ ਲਗਾਯੋ ਸਭਿ ਜਾਨਿਯਾ।

---

[੧]ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। [੨](ਉਸਦੀ ਅਵਾਜ਼) ਅਸਾਂ ਕੰਨੀ ਸੁਣੀ ਹੈ। [੩]ਤਿਹਾਯਾ। [੪]ਵੜਕੇ। [੫]ਚਲਿੱਤ੍ਰ। [੬]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। [੭]ਜਤ ਸਤ। [੮]ਜੋ। [੯]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੧੦]ਉਸਨੂੰ। [੧੧]ਘੜਾ। [੧੨]ਹੇਠ। [੧੩]ਕਹੀ। [੧੪]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ। [੧੫]ਜਾਦੂ। [੧੬]ਦੂਰ ਹੋਯਾ। [੧੭]ਅਘਾਰੀ (ਅਘ+ਅਰੀ)=ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ। [੧੮]ਜਤਨ। [੧੯]ਬਿਅਰਥ। [੨੦]ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ। [੨੧]ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਮਾਰਿਆਂ। [੨੨]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੨੩]ਘੜਾ। [੨੪]ਪਹਾੜ ਵਾਂਙੂ। [੨੫]ਜਤਨਾਂ ਦੇ ਤੀਰ। [੨੬]ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੨੭]ਜਤਨ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।

*ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਅਹਾਰੀ। [ਸੰਸ:, ਅਹਾਰ੍ਯਜ]=ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਠੱਗ ਸਕੇ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਅਗਾਰੀ=ਅੱਗੇ। ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਅਗੇਰੇ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ।

ਮੰਤਰ ਨ ਜੰਤਰ ਨ ਤੰਤਰ ਚਲਤਿ ਕੋਊ ਹਾਰੇ ਉਪਚਾਰ[੧] ਕਰਿ ਕਾਹੂ ਨ ਹਿਲਾਨਿਯਾ[੨] । ਜੈਸੇ ਸਯਾਰ[੩] ਸ਼ੇਰ ਕੋ, ਪਪੀਲਕਾ[੪] ਸੁਮੇਰ ਕੋ ਉਪਾਇ ਤਿਸ ਸਾਮੁਹੇ[੫] ਸੁ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਠਾਨਿਯਾ[੬] ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨੀ ਜਬ ਰੋਸੀ[੭] ਤਬ ਤਿਯਾ[੮] ਢਿਗ[੯] ਜੇਊ ਸਭਿ ਟਾਮਨ[੧੦] ਕੀ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਸੁਜਾਨ[੧੧] ਜੇਊ ਜਾਨਿਯਾ। ਭੇਜੀ ਤਤਕਾਲ[੧੨] ਜਹਾਂ ਕੁੰਭ ਸੀਸ ਬਾਲ[੧੩] ਲਗੇ, ਧਾਰਤਿ ਬਿਸਾਲ ਮਾਨ[੧੪] ਧਾਈ ਤਿਹਂ ਥਾਨਿਯਾ। ਢੋਲਕ ਬਜਾਇ ਕੋਊ, ਕੰਧ ਕੋ ਭਜਾਇ ਚਲੀ, ਕੋਊ ਨਿਜ ਬਦਨ ਤੇ ਅਗਨਿ ਬਮਾਨਿਯਾ[੧੫] । ਚਢਿ ਹੈ ਬਿਟਪ[੧੬] ਕੋਊ, ਕੋਊ ਮ੍ਰਿਗ ਛਾਲਾ ਪਰ,ਕੋਊ ਭੇਟ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੀ ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਆਨਿਯਾ ॥ ੩੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਿਖਹਾਰੀ ਜੰਤ੍ਰਨ ਸਭੈ ਮੰਤ੍ਰਨ ਪਢਿਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਘਟਾ ਨ ਡੋਲਯੋ ਕਿਸੂ ਤੇ ਉਰ ਅਚਰਜ ਸਭਿ ਬਾਲ[੧੭] ॥੩੩॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਪਾਸ ਪੁਨ ਸੁਧ ਦੀਨੀ ਜਾਇਕੈ । 'ਹਾਰੀ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਯਾਸ ਬਲ ਨ ਚਲੈ ਇਕ* ਕੁੰਭ ਪਰ' ॥ ੩੪ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਰੋਸ ਕੀਨਿ,ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਧੀਰ ਦੀਨਿ,ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਲਿਖਿ ਲੀਨ ਚਲੀ ਆਪ ਧਾਇ ਕੈ। 'ਕੈਸੋ ਹੈ ਫਕੀਰ ਜਾਇ ਦੇਖੌਂ ਤਿੰਹ ਤੀਰ[੧੮] ਕੇਤੋ ਚੇਟਕੀ ਗਹੀਰ[੧੯] ਅਬ ਜੀਤੌਂਗੀ ਬਨਾਇਕੈ' । ਆਨਿ ਪਢੇ ਮੰਤਰ ਛੁਹਾਏ ਲਿਖਿ ਜੰਤਰ ਸੁ ਗ੍ਰੀਵ[੨੦] ਬਾਂਧ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਢੋਲਕੀ ਬਜਾਇਕੈ । ਟਾਮਨ ਬਨਾਇ ਬਹੁ ਕੂਟ ਕੋ ਡੁਲਾਇ ਦੇਤਿ[੨੧]ਐਸੇ ਸਭਿ ਕੀਨ,ਘਟਾ ਸਕੀ ਨ ਡੁਲਾਇ-ਕੈ ॥੩੫॥ ਸੈਯਾ ॥ ਪਾਵਕ[੨੨]ਸੇ ਉਪਚਾਰ[੨੩]ਕਿਯੇ ਘਟ ਲਾਗਣ ਸੀਸ ਭਯੋ ਜਲ ਨਯਾਈ[੨੪]।ਏਕ ਨ ਜੋਰ ਚਲਯੋ ਤਿਹਂ ਊਪਰ ਹਾਰ ਰਹੀ ਕਰਿ ਕੋਟ ਉਪਾਈ[੨੫] । ਤੀਯ ਭਈ ਦੁਖ ਮੈਂ ਅਤਿ ਆਤੁਰ ਸ਼ੀਸ ਪੈ ਕੁੰਭ ਧਰੇ ਅਕੁ-ਲਾਈ[੨੬] । 'ਹਾਇ' ਮੁਹੁਰਮੁਹੂ[੨੭] ਬਕਿ ਆਨਨ 'ਮੋ ਸੰਗ ਕਯਾ ਜਗਦੀਸ਼ ਬਨਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਦੀਨ ਭਈ[੨੮] ਮਨ, ਚੀਨ ਲਈ ਮਹਿਮਾ ਜੁ ਨਈ

[੧]ਯਤਨ ਨਹੀਂ । [੨]ਹਿਲਾਯਾ ਗਿਆ। [੩]ਗਿੱਦੜ । [੪]ਕੀੜੀ । [੫]ਸਾਹਮਣੇ । [੬]ਬਣਾਯਾ । [੭]ਗੁੱਸੇ ਹੋਈ। [੮]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੯]ਕੋਲ। [੧੦]ਟੂਣਿਆਂ ਵਿਚ। [੧੧]ਚਤੁਰ । [੧੨]ਉਸੇ ਵੇਲੇ । [੧੩]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ। [੧੪]ਹੰਕਾਰ । [੧੫]ਕੱਢਦੀ ਹੈ। [੧੬]ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੇ । [੧੭]ਸਭ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੮]ਪਾਸ । [੧੯]ਬੜਾ। [੨੦]ਗਲ ਨਾਲ । [੨੧]ਜੋ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦੇਣ। [੨੨]ਅਗਨੀ । [੨੩]ਯਤਨ । [੨੪]ਉਪਚਾਰ ਅਗ ਵਾਂਙੂ ਸਨ ਘੜੇ ਦਾ ਲੱਗਣਾ ਪਾਣੀ ਵਾਙੂੰ ਸੀ। [੨੫]ਕਰੋੜਾਂ ਯਤਨ । [੨੬]ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਈ। [੨੭]ਵਾਰ ਵਾਰ। [੨੮]ਆਜਿਜ਼ ਹੋ ਗਈ। *ਪਾः-ਕਿਛੁ।

ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਖਕਾਰੀ[1]। ਭਾਖਿ ਦਈ,ਅਵਗਾਯਾ ਜੁ ਭਈ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਲਈ ਸਿਰਦਾਰਨ ਨਾਰੀ[2]। 'ਤੂਰਨ ਜਾਵਹੁ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਪੈ, ਚੂਰਨ ਤਾਂ ਚਰਣਾ ਬਲਿਹਾਰੀ[3]। ਮੈਂ ਅਪਰਾਧ ਕਿਯੋ ਇਹ ਸਾਧ ਕੋ, ਲੇਹੁ ਅਰਾਧ, ਮਿਟੈ ਦੁਖ ਭਾਰੀ' ॥ ੩੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ ਤਹਿਂ ਤੀਯ ਸੋਂ ਔਰ ਅੰਗਨਾ ਪੁੰਜ[4]। ਗਈ ਤਹਾਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭੈ ਜਹਿਂ ਰਾਜਹਿਂ[5] ਪਦਕੰਜ॥੩੮॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਬੰਦਯੋ ਆਨੰਦ ਕੰਦ, ਚੰਦਬਦਨ ਬੈਸੀ ਨਿਕਟ। ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਮੁਕੰਦ ਬੋਲੇ ਸੂਹੀ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ॥ ੩੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਕੁਚਜੀ ॥

ਮੰਞੁ ਕੁਚਜੀ ਅੰਮਾਵਣਿ ਡੋਸੜੇ ਹਉ ਕਿਉ ਸਹੁ ਰਾਵਣਿ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥ ਇਕ ਦੂ ਇਕਿ ਚੜੰਦੀਆ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ॥ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਖੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ ਸੇ ਅੰਬੀ ਛਾਵੜੀਏਹਿ ਜੀਉ॥ ਸੇ ਗੁਣ ਮੰਞੁ ਨ ਆਵਨੀ ਹਉ ਕੈ ਜੀ ਦੋਸ ਧਰੇਉ ਜੀਉ॥ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਵਿਥਰਾ ਹਉ ਕਿਆ ਕਿਆ ਘਿਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ॥ ਇਕਤੁਟੋਲ ਨ ਅੰਬੜਾ ਹਉ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੈ ਤੇਰੈ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਰੰਗੁਲਾ ਮੋਤੀ ਤੈ ਮਾਣਿਕੁ ਜੀਉ ॥ ਸੇ ਵਸਤੂ ਸਹਿ ਦਿਤੀਆ ਮੈ ਤਿਨ੍ਹ ਸਿਉ ਲਾਇਆ ਚਿਤੁ ਜੀਉ ॥ ਮੰਦਰ ਮਿਟੀ ਸੰਦੜੇ ਪਥਰ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ਜੀਉ॥ ਹਉ ਏਨੀ ਟੋਲੀ ਭੁਲੀਅਸੁ ਤਿਸੁ ਕੰਤ ਨ ਬੈਠੀ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥ ਅੰਬਰਿ ਕੂੰਜਾ ਕੁਰਲੀਆ ਬਗ ਬਹਿਠੇ ਆਇ ਜੀਉ॥ ਸਾਧਨ ਚਲੀ ਸਾਹੁਰੈ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸੀ ਅਗੈ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਸੁਤੀ ਸੁਤੀ ਝਾਲੁ ਥੀਆ ਭੁਲੀ ਵਾਟੜੀਆਸੁ ਜੀਉ ॥ ਤੈਸਹ ਨਾਲਹੁ ਮੁਤੀਅਸੁ ਦੁਖਾ ਕੂੰ ਧਰੀਆਸੁ ਜੀਉ ॥ ਤੁਧੁ ਗੁਣ ਮੈ ਸਭਿ ਅਵਗਣਾ ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ॥ ਸਭਿ ਰਾਤੀ ਸੋਹਾਗਣੀ ਮੈ ਡੋਹਾਗਣਿ ਕਾਈ ਰਾਤਿ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਕਬਿੱਤ॥ ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ ਸੁਨਿ ਨਿਜ ਸੀਸ ਧੁਨਿ ਭਨਯੋ ਪੁਨ ਜਾਨਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ –ਏਹ ਚੇਟਕੀ ਫਕੀਰ ਹੈ।ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਅਲਾਵਤਿ[6] ਸੁਨਾਵਤਿ ਛਲਤਿ ਮੋਹਿ, ਹੌਂ ਨ ਪਤਿਆਵੋਂ[7] ਏਹ ਗਾਢੋਈ[8] ਅਭੀਰ[9] ਹੈ–।ਪਢੈ ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰਨ,ਅਨੇਕ ਲਿਖ ਜੰਤ੍ਰਨ,ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੋ,ਜਾਨੇ–ਏ ਗਹੀਰ[10]ਹੈ–। ਬਸ ਨਹਿ ਚਲਯੋ ਕੋਊ, ਹਾਰੀ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਸੋਊ, ਲਖਯੋ ਰਿਦੇ ਮਾਂਹਿ ਤਬ–ਪੀਰਨ ਕੋ ਪੀਰ ਹੈ–॥੪੦॥ ਸੈਯਾ॥ ਨਾਗਨੀ ਜਯੋਂ ਬਿਨਤਾਸੁਤ[11] ਕੋ ਡਰਪਾਵਤਿ ਆਪਨੋ ਜੋਰ ਦਿਖਾਵੈ। ਤਯੋਂ ਗੁਰ ਸਾਮੁਹਿ[12] ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਪਢਿ ਭਾਵਨ ਸੋਂ[13]

---

[1]ਮੈਂ ਹੁਣ ਦੀਨ ਹੋਈ ਹਾਂ, ਆਦਿ (ਅ) ਉਹ (ਘੜੇ ਵਾਲੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀਨ ਭਈ, ਆਦਿ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਨੇ। [3]ਤਿਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਤੋਂ ਸਦਕੇ। [4]ਸਾਰੀਆਂ। [5]ਬੈਠੇ ਸਨ। [6]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [7]ਪਤੀਜਾਂ। [8]ਤਕੜਾ। [9]ਨਿਰਭੈ। [10]ਜਾਨ ਗਈ ਹਾਂ ਇਹ ਡੂੰਘਾ (ਮੰਤ੍ਰੀ) ਹੈ। [11]ਗਰੁੜ। [12]ਸਾਹਮਣੇ। [13]ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ।

ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਵੈ[1]। ਹਾਰਿਕੈ ਜਾਨਤਿ ਭੀ 'ਇਹ ਪੂਰਨ' ਤੂਰਨ ਦੀਨ ਭਈ ਘਿਘਿਆਵੈ। 'ਭੇਵ ਤੁਮਾਰ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕੀ ਹਮ, ਕੀਨ ਖ਼ਤਾ ਅਬ ਸੋ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵੈਂ ॥ ੪੧ ॥ ਮੰਦਮਤੀ[2] ਤੁਮਰਾ ਇਨ ਮਾਨਵ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੇ ਜਿਨ ਬੀਚ ਫਸਾਯੋ। ਕੁੰਭ ਨਿਵਾਰਹੁ[3] ਯਾਂ ਸਿਰ ਤੇ ਅਬ ਦੀਨ ਭਈ ਮਨ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਯੋ। ਨਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਵਿਹੇਲਨ[4] ਸੰਤਨ ਪਾਵਹਿਂ ਆਨ ਜਿਤੀ ਹਮ ਥਾਯੋ[5]। ਹੋ[6] ਸਿਰਮੌਰ, ਅਭੈ ਸਭਿ ਠੌਰ, ਸਮਾਨ ਨ ਔਰ ਤੁਹੀ ਗਤਿਦਾਯੋ[7]॥੪੨॥ ਯੌਂ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਨ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਨਨ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਕਹਿ ਲੇਉ ਉਤਾਰ' ਉਠੀ ਤਤਕਾਲਕ ਬਾਲ ਹਿਲਾਯੋ[8]। ਨਾਮ ਉਚਾਰਤਿ ਹੀ ਉਤਰਾ ਘਟ, ਤੀਯ ਅਚੰਭ ਸਭੈ ਉਰ ਪਾਯੋ।ਆਨ ਉਪਾਇਨ ਭੂਰ ਧਰੀ, ਮੁਕਤਾ[9] ਸਭਿ ਹੀਰ[10] ਤੇ ਚੀਰ[11] ਮੰਗਾਯੋ॥੪੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਬਖਸ਼ਹੁ, ਲੀਜੈ ਭੇਟ ਕੋ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਲ'। ਇਹ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿਕੈ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਰਸਾਲ ॥ ੪੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-

> ਗਲੀ ਅਸੀ ਚੰਗੀਆ ਆਚਾਰੀ ਬੁਰੀਆਹ ॥ ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧਾ ਕਾਲੀਆ ਬਾਹਰਿ ਚਿਟਵੀਆਹ ॥ ਰੀਸਾ ਕਰਹਿ ਤਿਨਾੜੀਆ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਦਰੁ ਖੜੀਆਹ ॥ ਨਾਲਿ ਖਸਮੈ ਰਤੀਆ ਮਾਣਹਿ ਸੁਖਿ ਰਲੀਆਹ ॥ ਹੋਦੈ ਤਾਣਿ ਨਿਤਾਣੀਆ ਰਹਹਿ ਨਿਮਾਨਣੀਆਹ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਜੇ ਤਿਨਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਹ ॥ ੨ ॥ [ਸਿਰੀ: ਵਾਰ ਮ: ੧

ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਪਾ ਖੋਵਨ ਕੇ ਸਬਦ ਔਰ ਕਹੇ ਗੁਰੁ ਤਾਂਹਿ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਬੈਰਾਗ ਭਾ ਦੀਨ ਭਈ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹਿ ॥੪੫॥ ਸੈਯਾ ॥ 'ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਬਖਸ਼ੋ,ਅਬ ਭੂ[12] ਵਿਚਰੋ ਤੁਮ ਜੀ ਪਰਸ੍ਵਾਰਥਿ[13]।ਜਬ ਲੌ ਨਹਿਂ ਭੇਵ ਲਖ੍ਯੋ ਤਬ ਲੌ ਦੁਖ, ਭੇਵ ਲਖ੍ਯੋ ਕਰਿਯੋ ਕਿਰਤਾਰਥ। ਪਦ ਪੈ ਬਲਿਹਾਰ ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ ਤਵ ਮੂਰਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗਾਤਿ ਪਦਾਰਥ[14]। ਕਰੁਨਾਕਰ ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ[15] ਕੋ, ਸਿਖ ਦੇਹੁ, ਗਈ ਬਯ[16] ਪਾਛ[17] ਅਕਾਰਥ[18]

---

[1]ਭਰਮਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨ ਲਗੀ। [2]ਏਸ ਮਾੜੀ ਮਤ ਵਾਲੀ ਨੇ। [3]ਦੂਰ ਕਰੋ। [4]ਨਿਰਾਦਰ। [5]ਸੌਂਹ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਾਂ ਜਿੰਨੇ ਸਾਡੇ ਥਾਂ ਹਨ: ਸੰਤ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਨਾਂ ਕਰਾਂਗੀਆਂ (ਅ) ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਅਵਗਜਾ ਨਹੀਂ......। [6]ਤੁਸੀਂ ਹੋ। [7]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਹੋ। [8]ਹਿਲਾਯਾ (ਘੜਾ)। [9]ਮੋਤੀ। [10]ਹੀਰੇ। [11]ਬਸਤਰ। [12]ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ। [13]ਹੇ ਪਰਸੁਆਰਥੀ ਜੀ। [14]ਤੁਹਾਡੀ ਪਰਤੱਖ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਦਾਰਥ (ਧਰੇ ਹਨ)। (ਅ) ਤੁਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ (ਸਭ) ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [15]ਭੇਟਾ। [16]ਆਯੂ। [17]ਪਿਛਲੀ। [18]ਬਿਅਰਥ।

॥੪੬॥ਕਬਿੱਤ॥ ਐਸੇ ਜਬ ਭਈ ਦੀਨ ਪਾਹੁਲ*ਪਦਨ ਦੀਨਿ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ† ਕੀਨਿ ਮੁਕਤਿ ਨਿਧਾਨ ਕੀ। ਬੰਧੀ ਧਰਮਸਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰੁ,ਕੀਰਤਿ ਬਿਸਾਲ ਹਰਿ ਕੀਨੀ ਰੀਤਿਗਾਨ ਕੀ[1]।"ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਆਇ ਤਾਪੈ ਮੰਤ ਨ ਚਲਾਇ ਨਿਜ ਟਹਿਲ ਬਨਾਇ ਕੀਜੈ ਛੋਰ ਰੀਤਿ‡ ਮਾਨ ਕੀ।-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਜਪੋ ਮੁਖ, ਜਾਹਿਂ ਭਵਜੈਨਜ§ ਦੁਖ[2],ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਰੀਤਿ ਜਯੋਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਾਨੁ ਕੀ[3]" ॥੪੭॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਰਹਿ ਤਹਾਂ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯੋ ਦੇਸ਼। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸਿਖ ਭਈ¶ ਭਜਤਿ ਨਾਮ ਜਗਤੇਸ਼ ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਭਰਥਰੀ। ਕੌਡਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਯਾ ਸਦਨ ਪੰਕਜ ਬਦਨ ਮੋਹ ਕਦਨ ਗਤਿਦੈਨ।
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਤਿਨ ਪਰਨ ਮਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਚੈਨ ॥ ੧ ॥

[1]ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਗਾਇਨ ਦੀ। [2]ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਦੁੱਖ ਚਲੇ ਜਾਣ। [3]ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਦੀ ਰੀਤੀ ਹੈ ਸੁਖ ਦੇਣ ਦੀ।

*ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਏਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੋ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਉਥੇ ਦੀ ਹੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਓਥੇ ਬੀ ਤ੍ਰਿਆਰਾਜ ਕਹਿਆ ਹੈ,ਯਥਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-'ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਇਹ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ ਹੈ'। ਘੜਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਨਾ ਹਿੱਲਣ ਦੀ ਕਥਾ ਬੀ ਉਥੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

'ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ' ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ ਦਾ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ, ਯਥਾ:-'ਨੇਕਾਪਟਣ ਬੀਜਾ ਨਗਰ ਤੇ ਇਕੱਤ੍ਰੀ ਕੋਸ ਹੈ। ਘਰ ਭਾਟੜਿਆਂ ਕੇ ਬੇਗਾਪੁਰ ਬੀਜਾ ਪੁਰ ਤੇ ਕੋਸ ਅੱਸੀ ਹੈ ਅਹੋਗਾ ਪੇਠ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਸੰਗਤ ਚੰਗੀ ਭਾਟੜੇ ਕੀ ਹੈ। ਤਿਸਕੀ ਗਿਰਦ ਨਿਵਾਹੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਅਰ ਭਾਟੜਿਆ ਕੇ ਘਰ ਤੇ ਕਜਲੀ ਬਨ ਕੋਸ ਅੱਸੀ ਹੈ। ਤਿਰੀਆ ਰਾਜ ਹੈ। ਤਹਾਂ ਬੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਦੇਹੁਰਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਭਾਟੜਿਆਂ ਕੇ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਓਥੇ ਗੁਰੁ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟ ਕਰਿਕੈ ਪੂਜਾ ਖਿੰਚ ਲੀਤੀ ਹੈਸੁ। ਤਬ ਸਿਧ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜੋਰ ਅਜਮਾਇਕੈ ਪੈਰੀ ਆਇ ਪਏ ਹੈਨਿ। ਓਸ ਥਾਉਂ ਕਾ ਨਾਉ ਕਜਲੀ ਬਨ ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜੁ ਹੈ। ਤਹਾਂ ਭੀ ਸੰਗਤ ਹੈ।'

ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸੰ: ੧੬੬੧ ਬਿ: ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਬੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਤਾ ਤੇ ਤਿਰੀਆ ਰਾਜ ਦਾ ਪਤਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਸਾਖੀ ਉਥੇ ਜੋ ਹੋਈ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਖੀ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀ ਦੱਸੀ। †ਪਾ:-ਚਾਲ। ‡ਪਾ:-ਬਿਧਿ।

§ਪਾ:-ਭਵਲ। ¶ਪਾ:-ਨਾਉਂ ਧਰੀਕੀ ਸਿਖ ਭਈ=ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਖ।

{ ਮਯਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ, ਮੇਹਰ। ਸਦਨ=ਘਰ।
ਬਦਨ=ਮੂੰਹ, ਮੁਖੜਾ। ਪੰਕਜ=ਕਮਲ। ਪੰਕਜ ਬਦਨ=ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ।
ਕਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ਪਰਨ=ਆਸਰਾ।
ਪਰਸਨ=ਛੁਹ। ਚੈਨ=ਸੁਖ, ਆਰਾਮ। }

ਅਰਥ—ਮੇਹਰ ਦਾ ਘਰ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ) ਮੋਹ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣਹਾਰੇ (ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗਰ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਕਮਲ (ਵਰਗਾ ਸੁੰਦਰ) ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਆਸਰਾ ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਅਰ ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸੁਖ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੂ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਗੈ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ। ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਜੋ ਦੇਂ ਗਤਿ ਰੂਰੇ। ਭਰਥਰਿ[1] ਆਸ਼੍ਰਮ ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਵਨ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਸੁਪਾਵਨ[2] ॥ ੨ ॥ ਜਿਹ ਮਾਨਹਿ ਸੋ ਸਗਰੋ ਦੇਸ਼ਾ। ਤ੍ਰਿਯ ਰਾਜ ਪੁਨਿ ਅਪਰ[3] ਨਰੇਸ਼ਾ। ਪੂਜਕ ਹੁਤੇ ਸਰਬ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਮਹਿਮਾ ਯੋਗਨ ਕੀ ਤਹਿਂ ਭਾਰੀ ॥੩॥ ਤਿਹ ਆਸ਼੍ਰਮ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ। ਬੈਸਿ ਗਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। ਸੋ ਕਿਤ ਕਾਜ ਵਹਿਰ ਕੋ ਨਿਕਸਾ। ਦੇਖਯੋ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਸਮ ਬਿਕਸਾ ॥ ੪ ॥ ਦੇਖ ਅਤੀਤ ਦਿਪਤਿ[4] ਪਰਕਾਸ਼ਾ। ਧਰਯੋ ਸਰੂਪ ਮਨਹੁ ਸੁਖਰਾਸਾ[5]। ਮਸਤਕ ਆਯੁਤ[6] ਲੋਚਨ ਲੋਨੇ। ਗਯਾਨ ਤਰਨਿ ਜਨੁ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟੋਨੇ ॥੫॥ ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਮੁਖ* ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕਿਤ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ ?। ਬੇਖ[7] ਅਪੂਰਬ[8] ਤੁਮਰੋ ਪਾਵਨ। ਕੀਜੈ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਨ' ॥੬॥ ਸੁਨਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਗੁਰੂ ਰੁਖ਼ ਦੇਖਿ ਕਹੀ ਮੈਂ ਬਾਨੀ। 'ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਸੁ ਦੂਰ ਹਮਾਰਾ। ਇਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ ॥੭॥ ਹਮ ਸੇਵਕ ਸੁਖ ਹੇਤ ਸਦਾਈ। ਰਹਹਿਂ ਸੰਗ ਇਨ ਕਰੁਨਾ ਪਾਈ। ਦੇਸ਼ਨ ਦੇਖਨ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲਾ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਅਵਿਨੀ[9] ਬਿਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਭਰਥਰੀ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹੁਲਸਾ[10]। ਬੰਦੇ ਪਦ ਬੇਦੀ ਕੁਲ-ਕਲਸਾ[11]। ਕਹੈ ਕਿ 'ਧੰਨ ਭਾਗ ਮਮ ਆਜੂ। ਜਾਂਤੇ ਭਾ ਤੁਮ ਮਿਲਿਨਿ ਸਮਾਜੂ[12] ॥੯॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ। ਭਯੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਜੀ ਕਾ। ਸਭਿ ਸਾਧਨ ਕੋ ਫਲ ਮੈਂ ਪਾਵਾ। ਜੋਗ ਵਿਰਾਗ ਸੁ ਆਜ

---

[1]ਭਰਥਰੀ ਦਾ। [2]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਸ ਵਾਲੇ। [3]ਹੋਰ। [4]ਚਮਕਦਾ। [5]ਰੱਬ ਨੇ। [6]ਚੌੜਾ। [7]ਭੇਸ। [8]ਅਸਚਰਜ। [9]ਧਰਤੀ ਤੇ। [10]ਅਨੰਦ ਹੋਯਾ। [11]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਦੇ। [12]ਸਮਾਗਮ।

*ਪਾ:—ਪੁਨ।

ਸੁਹਾਵਾ'॥੧੦॥ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਾ ਬੈਠ[1]ਸਮੀਪਾ। ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ-ਦੀਪਾ। 'ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਹਮ ਕੋ ਜਾਨੋ? । ਆਗਮ ਕੀ[2]ਉਡੀਕ ਕਸ ਠਾਨੋ[3]?'॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਰਥਰਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਸਵਾਰੇ। ਏਕ ਸਮੇਂ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਪਾਵਨ। ਮਿਲਯੋ ਮੋਹਿ ਜਿਹ ਰੂਪ ਸੁਹਾਵਨ॥ ੧੨ ॥ ਬੀਨਾ[4] ਹਾਥ ਭਗਤ ਮਹਿ ਭੀਨਾ[5]। ਰੰਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਰੰਗ ਪ੍ਰਬੀਨ॥ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।ਹ੍ਵੈਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਨ ਆਸ਼ਿਖ[6] ਦੀਨੀ ॥੧੩॥ਮੈਂ ਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਵਡਾਈ। ਕਛੁ ਪੂਛਨ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ਸੁਨਤਿ ਦੇਵ ਰਿਖ[7] ਮੁਝ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।–ਜੋ ਕੁਛ ਤੁਮਹਿਂ ਪੂਛਨ ਅਭਿਲਾਖਾ॥ ੧੪॥ ਸਰਬ ਬਤਾਵਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਛਿਤ[8] ਅਵਤਾਰ ਲੀਨ ਅਬ ਜਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਵਹਿਂ। ਭਗਤਿ ਜਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹਿਂ॥ ੧੫॥ ਖੰਡ[9] ਪਖੰਡ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਮਝਾਰਾ। ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਾਰਾ। ਅਵਿਨੀ ਸਰਬ ਗਵਨ ਕਰਿ ਨਾਥਾ। ਹ੍ਵੈ ਚਰਚਾ ਬਹੁ ਸਿੱਧਨ ਸਾਥਾ॥ ੧੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਮਿਲਹਿਂਗੇ ਤੁਝ ਇਤ ਥਾਈਂ। ਬੈਸਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਲਿਵਲਾਈ। ਪੂਛ ਲੇਹੁ ਜੋ ਹ੍ਵੈ ਨਿਜ ਮਨ ਮੈਂ। ਸਰਬ ਬਤਾਇ ਦੇਹਿਂ ਇਕ ਛਿਨ ਮੈਂ–॥ ੧੭ ॥ ਤਬ ਕੀ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਸੁਧ ਪਾਈ॥ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਥਿਰੁ ਹੁਇ ਇਸ ਥਾਈਂ।ਅਬ ਮੋਕੋ ਭਾ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਭਯੋ ਸਾਚ ਜੋ ਮੁਨੀ ਉਚਾਰਾ'॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਭਰਥਰਿ ਕੇ। ਗਿਰਾ ਕਹੀ ਬਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੇ। 'ਜੋ ਪੂਛਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਤੇਰੇ। ਕਹਹੁ ਆਪ ਸੁਨਿਯੋ ਬਿਨਦੇਰੇ॥੧੯॥ਬਹੁਤਦਿਵਸ ਕੀ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ। ਸੋ ਲੀਜੈ ਉੱਤਰ ਅਬ ਨੀਕਾ'। ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ ਭਰਥਰੀ ਬਾਨੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਕਲ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!॥੨੦॥ਮੈਂ ਸਾਧਯੋ ਹਠ ਜੋਗ ਮਹਾਨ॥ ਜਾਂਤੇ ਮਨ ਰੋਕਯੋ ਬਿਧਿ ਨਾਨ॥ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਹੋਵੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਸੰਕਟ ਖੋਵੈ ॥੨੧॥ ਜਬ ਲੌ ਮਨ ਇਹੁ ਰਹੈ ਮਲੀਨਾ। ਤਬ ਲੌ ਹੋਇ ਨ ਬੰਧਨਹੀਨ॥ਭਗਤਿ ਵਿਖੈਨਿਰਮਲਮਨ ਕੈਸੋ।ਹੋਵਤਿਹੈ? ਸੁਕਹੋ ਬਿਧਿ ਤੈਸੋ॥੨੨॥ ਬਿਨਾ ਯੋਗ ਅਸਮੰਜਸ[10] ਗਾਥਾ[11]। ਥਿਰਤਾ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ

---

[1]ਬੈਠ ਗਿਆ। [2](ਸਾਣੇ) ਆਉਣ ਦੀ। [3]ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। [4]ਬੀਨਾਂ। [5]ਭਿੱਜਾ ਹੋਇਆ। [6]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ। [7]ਨਾਰਦ ਨੇ। [8]ਧਰਤੀ ਤੇ। [9]ਤੋੜਕੇ। [10]ਕਠਨ ਜੇਹੀ। [11]ਗੱਲ ਹੈ।

ਮਨ ਸਾਥਾ। ਇਕ ਸੰਸੈ ਮੁਝ ਅਸ ਪਰਕਾਰੀ। ਦੂਸਰ ਕਹੌਂ ਤੁਮਾਰਿ ਅਗਾਰੀ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਪੀ ਪਯਾਲਾ[2] ਸਿਧ ਹ੍ਵੈਂ ਮਸਤਾਨੇ[3]। ਰਹੈਂ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨਿ ਗ਼ਲਤਾਨੇ। ਬਿਖੈ[4] ਬਾਸ਼ਨਾ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਏਕੋਂ ਲਿਵ-ਲਾਗੀ ॥ ੨੪ ॥ ਭਗਤਿ ਵਿਖੈ ਕਾਂਕੇ ਬਲ ਸੰਗਾ[5]?।ਲਿਵ ਲਾਗਹਿ ਏਕਹਿ ਹਰਿ ਰੰਗਾ?। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਹਿਂ ਵਿਰਾਗਾ ?। ਬਿਨੁ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹਿਂ ਜਾਗਾ ॥੨੫॥ ਇਹ ਸੰਸੈ ਮੁਝ ਮਨ ਮੈਂ ਦੋਊ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹੇ ਨਾਰਦ ਵ੍ਰਿਗ ਜੋਊ।ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੇ ਤੁਮਾਰਿ ਅਗਾਰੀ। ਉੱਤਰਿ ਦੀਜੈ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰੀ'॥ ੨੬॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਕਹਿ ਗੁਨ ਸਾਨੇ[6]।'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਰਥਰੀ ਪਰਮ ਸਯਾਨੇ!। ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਸੁ ਨਾਂਹੀ। ਅਵੈ ਜਥਾਰਥ ਸਾਚੀ ਪ੍ਰਾਹੀ[7]: ॥ ੨੭ ॥—ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਨਹਿਂ ਯੋਗ ਬਿਹੀਨਾ। ਤਾਂਤੇ—ਭਗਤਿ ਯੋਗ—ਸ਼ੁਭ ਕੀਨਾ। ਚਹਿਤ ਜਿ ਗਤਿ[8] ਜਗ[9] ਮਨੁਜ[10] ਬਿਚੱਛਨ[11]। ਸੋ ਅਸ ਧਰਤਿ ਜੋਗ ਕੇ ਲੱਛਨ[12] ॥ ੨੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਖਿੰਥਾ ਖਿਮਾ ਹਢਾਵਉ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨਉ ਸਹਜ ਜੋਗ ਨਿਧਿ ਪਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਜੁਗਤਾ ਜੀਉ ਜੁਗਹ ਜੁਗ ਜੋਗੀ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਜੋਗੰ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਗਿਆਨ ਕਾਇਆ ਰਸ ਭੋਗੰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਵ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਆਸਣਿ ਬੈਸਉ ਕਲਪ ਤਿਆਗੀ ਬਾਦੰ ॥ ਸਿੰਙੀ ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਸੋਹੈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਪੂਰੈ ਨਾਦੰ ॥ ੨ ॥ ਪਤੁ ਵੀਚਾਰੁ ਗਿਆਨ ਮਤਿ ਡੰਡਾ ਵਰਤਮਾਨ ਬਿਭੂਤੰ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਰਹਰਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਅਤੀਤੰ ॥ ੩ ॥ ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ ਨਾਨਾ ਵਰਨ ਅਨੇਕੰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ਜੋਗੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਏਕੰ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੩੭ ।

ਚੌਪਈ ॥ ਐਸੋ ਜੋਗ ਜਿ ਨਰ ਜਗ ਧਾਰਹਿਂ। ਮਨ ਕੀ ਸਗਲੀ ਮੈਲ ਨਿਵਾਰਹਿਂ। ਪੁਨਿ ਜੋ ਪਯਾਲਾ ਤੋਹਿ ਬਖਾਨਾ। ਸੋ ਅਬ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਗੁੜ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ ਕਰਿ ਕਰਣੀ ਕਸੁ ਪਾਈਐ। ਭਾਠੀ ਭਵਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਪੋਚਾ ਇਤੁ ਰਸਿ ਅਮਿਉ ਚੁਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਮਨੁ ਮਤ-ਵਾਰੋ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਸਹਜ ਰੰਗ ਰਚਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਬਨੀ ਪ੍ਰੇਮ

[1]ਆਪਦੇ ਅੱਗੇ। [2](ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ) ਪਿਆਲਾ। [3]ਮਸਤ। [4]ਵਿਸ਼ਯ। [5]ਕਿਸ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [6]ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ। [7]ਕਹੀ (ਹੈ ਤੂੰ ਉਹ ਬੀ) ਠੀਕ (ਹੈ ਕਿ)। [8]ਮੁਕਤੀ। [9]ਜਗਤ ਵਿਚ। [10]ਪੁਰਸ਼। [11]ਚਤੁਰ। [12]ਨਿਸ਼ਾਨ।

ਲਿਵਲਾਗੀ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦ ਗਹਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੂਰਾ ਸਾਚੁ ਪਿਆਲਾ ਸਹਜੇ ਤਿਸਹਿ ਪੀਆਏ ਜਾਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੋਵੈ ਕਿਆ ਮਦਿ ਛੂਛੈ ਭਾਉ ਧਰੇ ॥ ੨॥ ਗੁਰਕੀ ਸਾਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਪੀਵਤ ਹੀ ਪਰਵਾਣੁ ਭਇਆ॥ ਦਰ ਦਰਸਨ ਕਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਕਰੈ ਕਿਆ ॥ ੩ ॥ ਸਿਫਤੀ ਰਤਾ ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਨ ਹਾਰੈ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ਜੋਗੀ ਖੀਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੩੮ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿਫਤ ਮਹਿਂ ਰੰਗੇ। ਜਪਹਿਂ ਨਾਮ ਮਨ[1] ਬਾਸਨ[2] ਭੰਗੇ[3]। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਸਤਾਨੇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਜਗ ਬੰਧਨ ਹਾਨੇ[4]' ॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਭਰਥਰਿ ਉਰ ਸੰਸੈ ਨਾਸਾ। ਮਹਿਮਾ ਭਗਤਿ ਲਖੀ ਸੁਖਰਾਸਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਭਾਉ ਕੀਨ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਮਤਿ ਭੀਨੀ[5]॥੩੧॥ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਕਰਿ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਗਵਨੇ ਤਹਿਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਪਾਛੇ ਜਾਵਹਿਂ। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਮਨ ਭਾਵਹਿਂ ॥੩੨॥ਕਿਤਕਿ ਕੋਸ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।ਬੈਸੇ ਤਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਈ। ਕਾਰਨਕਰਨ[6] ਰਿਦੇ ਇਹ ਆਯੋ। ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਮਨ ਭਰਮਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਅਵਾਸੂ। ਬਿਦਾ ਦੇਹੁ ਮਨ ਮੋਰ ਉਦਾਸੂ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜਾਉਂ ਅਗਾਰੀ। ਹਟਿ ਹੌਂ[7] ਲੇਯ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ"ਨ ਜਾਹੁ ਅਬ ਗੈਲ[8]ਵਿਖੈ ਜਿ ਬਲਾਇ। ਕੋ ਭੱਛਨ ਤੁਝ* ਕੋ ਕਰੈ ਰਹਹੁ ਸੰਗ ਸੁਖਪਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਅਪਨੋ ਮਨ ਕੀਨਾ?।ਕੋ ਦੁਖ ਸੰਗਿ ਰਹਿਨ ਕੋ ਚੀਨਾ?। ਧਰਾ ਸਕਲ ਕੋ ਸੈਲ ਕਰੀਜੈ। ਹਰਖ ਸਹਿਤ ਮਮ ਸਾਥ ਰਹੀਜੈ' ॥ ੩੬ ॥ ਧੀਰਜ ਦੇਨੇ ਹਿਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਾ। ਸਮਝਾਯੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ ਬਾਤਾ।ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮਿਲਨੇ ਹੇਤਾ।ਹਟਿਕਰਿ[9]ਪਹੁੰਚਯੋ ਚਹਿਤਿ ਨਿਕੇਤਾ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੁਝਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਰਾਖਹੁ ਰਹਿਹੈ ਕਹੇ ਤੁਮਾਰੇ'। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਕਹੀ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗਿ ਮੈਂ ਇਵ[10] ਬਾਨੀ ॥੩੮॥ 'ਕਿਉਂ ਭੂਲਹੁ ਉਰ ਕਰੋ ਵਿਚਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਨ ਏਕੰਕਾਰਾ। ਇਨ ਕੋ ਸੰਗਿ ਤਜੇ ਹ੍ਵੈ ਮੂਢਾ। ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ[11] ॥ ੩੯ ॥ ਕਾਚ ਬਿਹਾਝਨ ਹਿਤ ਦੁਖ

[1]ਮਨ ਦੀਆਂ। [2]ਵਾਸ਼ਨਾਂ। [3]ਤੋੜਦਾ ਹੈ। [4]ਨਾਸ਼ ਕਰੇ। [5]ਪ੍ਰੇਮ ਭਿੱਜੀ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ। [7]ਮੁੜਦਾ ਹਾਂ। [8]ਰਾਹ। [9]ਮੁੜਕੇ। [10]ਐਉਂ । [11]ਫਸਿਆ।

*ਪਾਃ—ਤੁਮ।

ਸਹਿਹੀ । ਪਾਰਸ ਨਿਕਟਿ[੧] ਤਜਿਨ ਮਨ ਚਹਿਹੀ । ਇਨ ਕੋ ਸੰਗ ਸੁਧਾ ਸਮ ਤਯਾਗੈਂ । ਬਿਖਵਤ ਦੁਖ ਕੁਟੰਬ ਅਨੁਰਾਗੈਂ ॥ ੪੦ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨਯੋ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਿਹ ਬਿਦਾ ਲਈ ਕਹਿ ਬੈਨ । ਹਰਖਤ ਹੁਇ ਹਟਿ ਕਰਿ ਚਲਾ ਜਾਵਨ ਕੋ ਨਿਜ ਐਨ ॥੪੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹੁਤੀ ਜਹਾਂ ਦਾਰੁਨ[੨] ਉਦਿਆਨਾ । ਬੈਸਿ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਿਹ ਥਾਨਾ । ਇਕ ਪਗ ਆਗੈ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ[੩] । ਬੈਸੇ ਬਾਸੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਨੇ॥੪੨॥ ਮਰਦਾਨਾ ਹਟਿਕਰਿ ਜਬ ਗਮਨਾ । ਵਧਯੋ ਹੇਤ ਮਿਲਨੇ ਨਿਜ ਭਵਨਾ । ਏਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਪੰਥ ਪਧਾਰਾ । ਦੁਤਿਯੇ ਦਿਨ ਭਾ ਚਲਨ ਤਯਾਰਾ ॥ ੪੩ ॥ ਰਾਖਸ਼ ਹੁਤੋ ਏਕ ਮਗ[੪]*ਮਾਂਹੀ । ਤਿਨ ਤਬ ਹੀ ਗਹਿ ਲੀਨ ਤਹਾਂ ਹੀ । ਨਿਜ ਸਥਾਨਗਹਿ ਕਰਿ ਸੋ ਗਵਨਾ[੫] । ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਛੁਟਾਵਹਿ† ਕਵਨਾ[੬] ॥ ੪੪ ॥ ਭੈ ਕਰਿ ਕੰਪਤਿ ਤਨ ਮਰਦਾਨਾ । ਪੀਤ ਭਯੋ ਮੁਖ ਥੂਕ ਸੁਕਾਨਾ।ਦੁਤਿਯ ਨ ਕੋਊ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰਾ । ਕਿਸ ਪਹਿ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ ਵਿਚਾਰਾ॥੪੫॥ ਦਾਰੁਨ ਜਹਿਂ ਕਾਨਨ[੭] ਗੰਭੀਰਾ[੮]।ਤਜੀ ਧੀਰ[੯]ਹ੍ਵੈ ਗੋ[੧੦]ਭੈ ਭੀਰਾ[੧੧]।ਜਾਨਯੋ–ਜੀਵਨ ਅਬ ਨਹਿਂ ਮੇਰੋ । ਬਚਨ ਨ ਮਾਨਯੋਂ ਮਨਿ ਗੁਰੁ ਕੇਰੋ ॥੪੬॥ ਯੱਦਯਪਿ[੧੨] ਕੀਨੋ ਹੈ‡ ਅਪਰਾਧਾ । ਅਹੈ ਜਥਾਰਥ[੧੩] ਮੋਕੋ ਬਾਧਾ[੧੪]। ਤਦਪਿ[੧੫]ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਰਦ[੧੬] ਤਿਨ ਕੇਰਾ । ਭੈ ਕਾਟਹਿੰਗੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ–॥ ੪੭ ॥ ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਧਰਿ ਉਰ ਧਯਾਨਾ ।–ਇਸ ਰਾਖ਼ਸ਼ ਤੇ ਕਰਹੁ ਮੁਚਾਨਾ । ਬਹੁਰ ਨ ਹੋਰੌਂ[੧੭] ਬਚਨ ਤੁਮਾਰਾ । ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਭੈ ਦਤਾਰਾ§[੧੮]– ॥ ੪੮ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖਦਾਨੀ । ਬਿਗਸੇ ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।‘ਰਾਖਸ਼ਨੈ ਗਹਿ ਲਿਯ ਮਰਦਾਨਾ।ਤਲੈ ਤੇਲ ਮਹਿਂ ਕਰਿਹੀ ਖਾਨਾ’। ॥੪੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਦ੍ਵੈ ਬੰਦ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹਿ[੧੯]। ‘ਗੈਲ[੨੦] ਬਲਾਇ ਜੁ ਤੁਮ ਕਹਾ ਮਿਲੀ ਚਾਹਿਯੇ ਤਾਂਹਿ ॥ ੫੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਵਿਚਲ ਬਚਨ ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰਾ । ਜਿਹ ਕੇ ਤੀਨ ਲੋਗ ਅਨੁਸਾਰਾ ।

[੧]ਪਾਰਸ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ । [੨]ਭਯਾਨਕ । [੩]ਨਾਂ ਗਏ । [੪]ਰਾਹ । [੫]ਗਿਆ । [੬]ਕੌਣ ਛੁਡਾਵੇ । [੭]ਬਨ । [੮]ਗਹਿਰਾ । [੯]ਧੀਰਜ । [੧੦]ਹੋ ਗਿਆ । [੧੧]ਡਰ ਨਾਲ ਭੈ ਭੀਤ । [੧੨]ਭਾਵੇਂ । [੧੩]ਠੀਕ । [੧੪]ਫ਼ਨ੍ਹਣਾ । (ਅ) ਬੱਧ ਕਰਨਾ (ੲ) ਪੀੜਾ, ਦੁਖ । [੧੫]ਤਾਂ ਭੀ । [੧੬]ਧਰਮ । [੧੭]ਨਾ ਮੋੜਾਂਗਾ । [੧੮]ਹੇ ਅਭਯਤਾ ਦੇ ਦਾਤੇ । [੧੯]ਕਹਿਆ । [੨੦]ਰਸਤੇ ।

*ਪਾਃ–ਬਨ ।

†ਪਾਃ–ਛੁਰਾਵਹ, ਛੁਡਾਵਹਿ । ‡ਪਾਃ–ਮੈਂ । §ਪਾਃ–ਅਹੈ ਤੁਮਾਰਾ ।

ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਨ ਮਾਨਹਿ ਮੂਢਾ। ਨ੍ਰਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ' ॥੫੧॥ ਮੁਝ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ।'ਚਲਹੁ ਬੇਗ ਤਿੰਹ ਕਰਹਿਂ ਛੁਟਾਨਾ। ਇਕਤੋਂ ਸੰਗ ਲਏ ਕੀ ਲਾਜਾ* । ਬਹੁਰ ਹਮਾਰੋ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਾਜਾ†'॥੫੨॥ ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਵਨੇ ਤਤਕਾਲਾ।ਮੈਂ ਬੂਝੇ ਤਿੰਹ ਸਮੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।'ਕਿਤਕ ਦੂਰ ਰਾਖ਼ਸ਼ ਕੋ ਥਾਨਾ। ਹਿਤ ਭੱਖਨ ਜਹਿਂ ਗਹ੍ਯੋ ਮ੍ਰਦਾਨਾ॥ ੫੩ ॥ ਹਮ ਪਹੁੰਚਨ ਤੇ ਪੂਰਬ ਸੋਊ। ਖਾਇ ਜਾਇ[1] ਜਹਿਂ ਬਿਲਮ[2] ਨ ਕੋਊ'। 'ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਬਹੁ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ। ਕੋਸ ਇਕਾਦਸ਼ ਪਰ ਪਹਿਚਾਨਹੁ' ॥੫੪॥ ਅਸ ਕਹਿ ਮਮ ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ ਗਹਿਵਾ ।ਇਕ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਆਵਤਿ ਭੇ ਤਹਿੰਵਾ[3] । ਕਾਨਨ[4] ਦੀਰਘ[5] ਦਾਰੁਨ[6] ਭਾਰੀ। ਰਾਕਸ਼ ਕੋ ਘਰ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ॥੫੫॥ਦੋਹਰਾ ॥ਮਰਦਾਨੇ ਕੌ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਿਗਸਤਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਇ। 'ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਘਰ ਜਾਤਿ ਨਹਿਂ?ਸੁਧਿ ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ' ॥੫੬॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਲੱਜਤਿ ਹੋਇਓ ਮਰਦਾਨਾ। ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਚ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਾ। ਰਿਦੈ ਵਿਖੈ ਹਰਖਤਿ ਬਹੁ ਭਯੋ--ਜੀਵਨ ਜਾਨ ਜਨਮ ਮਮ ਨਯੋ--॥੫੭॥ ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। 'ਇਹੁ ਜੁ ਕਰਾਹਾ[7] ਤਪਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪਾਵਹਿ।ਤਲ ਕੈ ਤੇਲ ਵਿਖੈ ਪੁਨ ਖਾਵਹਿ॥੫੮॥ ਦੁਰੇ[8] ਰਹੈਂ ਨਹਿਂ ਦੇਇਂ ਦਿਖਾਈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਨਹਿਂ ਆਏ ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਆਏ। ਜੇ ਰਾਖਸ਼ ਤਲ ਲੇਵਹਿ ਖਾਏ ॥੫੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋ ਬਿਧਿ ਪੂਰਬ[9] ਕੀਜਿਯੇ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਛੂਟਹਿ ਸੋਇ। ਕਿੰਕਰ ਅਪਨੋ ਜਾਨੀਏ ਪਤਨ[10] ਨ ਇਹ ਕੋ ਹੋਇ' ॥ ੬੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖਹਿਂ 'ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ । ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਿਖਾਇ ਬਿਲਾਸਾ'।ਨਹਿਂ ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਦੇਇਂ ਦਿਖਾਈ।ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਹਿ ਗੁਰੁ ਤਾਂਈ॥੬੧॥ ਤਪ੍ਯੋ ਤੇਲ ਜਬ ਅਗਨਿ ਸਮਾਨਾ। ਖਲ ਨੇ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਬਲ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇਲ ਮਹਿਂ

---

[1](ਮਤਾਂ) ਖਾ ਹੀ ਜਾਏ। [2]ਦੇਰ। [3]ਤਿੱਥੇ। [4]ਜੰਗਲ। [5]ਬੜਾ। [6]ਭ੍ਯਾਨਕ। [7]ਕੜਾਹਾ। [8]ਛਿਪੇ ਰਹੀਏ। [9]ਪਹਿਲੇ। [10]ਨਾਸ਼।

*ਇਹ ਬਿਰਦਪਾਲ ਬਿਰਦ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

†ਇਹ ਕ੍ਰਿਤੱਗ੍ਯਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਫਿਰ ਆਰੇ ਰੋਚਰਾ ਕੰਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਰਦਾਨੇ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਐਤਨੇ ਕ੍ਰਿਤੱਗ੍ਯ ਹਨ।

ਡਾਰਾ। ਧਿਘ੍ਘ ਕੈ[1] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ॥ ੬੨॥ 'ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ[2]! ਨਿਜ* ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ!। ਪਾਹਿ ਪਾਹਿ[3]! ਮੁਝ ਜਰਤਿ ਉਬਾਰਹੁ। ਗੁਨਹਿ[4] ਗੁਨਨ ਕੋ[5] ਅਬ ਨਹਿਂ ਕਾਲਾ। ਰੱਛਾ ਕੋ ਇਹ ਸਮਹਿਂ[6]ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!' ॥ ੬੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਤੇਲ ਭਯੋ ਸੀਤਲ ਤਬਹਿ ਦੇਹਿ ਪਰਸ ਕਰ ਸੋਇ। ਪਾਵਕ ਤੇਜ[7] ਨ ਛੁਹਿ ਸਕਾ ਜਿਉਂ ਹਿਮ ਰਿਤੁ ਕੋ[8] ਤੋਇ[9] ॥ ੬੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਗੁਰ ਤਬਹਿ ਦਿਖਾਯਾ। ਦੇਖਤਿ ਰਾਖਸ਼ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ। 'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ? ਤਪਤ ਕਰਾਹਾ ਜਿਨ ਸਿਤਲਾਯੋ[10]'॥੬੫॥ ਬਿਗਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਕੌਡਾ! ਕਰਿ ਤੂੰ ਇਹ ਕੋ ਖਾਨਾ। ਕਿਉਂ ਭੱਖਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨੀ ਦੇਰਾ। ਬਿਨਾ ਤਲੇ ਭਖਿ[11] ਭੋਜਨ ਤੇਰਾ'॥੬੬॥ਬਿਸਮਜੋ ਰਾਖਸ਼ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਤੁਮ ਕਿਉਂ† ਜਾਨਤਿ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ। ਪੂਰਬ ਕਬਹਿ ਨ ਮਿਲਨਾ ਭਯੋ। ਅਬਹਿ ਸਰੂਪ ਬਿਲੋਕਜੋ ਨਯੋ' ॥੬੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਖ ਕਹਿਤਿ ਹੀ ਉਪਜਜੋ ਪੂਰਬ ਗ੍ਯਾਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਪਰਤਾਪ ਤੇ ਭਈ ਸ੍ਰਾਪ ਕੀ ਹਾਨਿ[12] ॥ ੬੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਧ ਕੋ ਪਾਇ ਮੁਕਰ[13] ਨਿਜ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਗੈ ਧਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਜਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ[14]ਦੇਖਿ ਮੁਖ ਕੇਰਾ।ਪਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨ ਦੇਰਾ॥੬੯॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹੋਯੋ ਪੁਨਿ ਠਾਂਢਾ। ਮਨ ਅਨੁਰਾਗ ਅਧਿਕ ਜਿਹ ਬਾਢਾ। ਬੰਦਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ ਹਰਖ ਉਰਿ ਭਾਰੀ॥੭੦॥ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੂਝਤਿ ਤਿੰਹ ਤਾਈਂ। 'ਬ੍ਰਿਥਾ[15] ਆਪਨੀ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'। [16]'ਪੂਰਬ ਦਿਹੁ ਰਜਾਇ,ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ!।ਆਨੋਂ ਭੇਟਿ ਮਧੁਰ ਫਲਸੁੰਦਰ॥੭੧॥ਬਹੁਰੋਉਚਰੋਂ ਅਪਨੀ ਗਾਥਾ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤੀ ਮੁਝ ਸਾਥਾ'। ਆਇਸ ਪਾਇ ਗਯੋ ਬਨ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਹਠਾਂ ਸੁਫਲੇ ਬਿਟਪ[17] ਸੁਹਾਹੀਂ ॥ ੭੨॥ ਬੀਨ ਬੀਨਕੇ ਮਧੁਰੇ ਆਨੇ। ਜਿਨਹਿ ਦੇਖ ਮੁਨਿ ਮਨ ਲਲਚਾਨੇ। ਸਰਬ ਧਰੇ ਜਬ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਬਿਗਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੭੩॥ 'ਮਰਦਾਨਾ

---

[1]ਬਿਹਬਲ ਹੋਕੇ। [2]ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ, ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ। [3]ਰਖੋ, ਰਖੋ। [4]ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ। [5]ਗਿਣਨੇ ਦਾ। [6]ਵੇਲਾ। [7]ਅਗਨੀ ਦਾ ਸੇਕ। [8]ਸਿਆਲੇ ਦਾ। [9]ਪਾਣੀ। [10]ਠੰਢਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [11]ਖਾਹ। [12]ਨਾਸ਼। [13]ਸ਼ੀਸ਼ਾ। [14]ਅਕਸ। [15]ਕਹਾਣੀ। [16]ਕੌਡਾ ਬੋਲਿਆ। [17]ਫਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿਛ।

*ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ। †ਪਾ:-ਕਿਮ।

ਅਪਨਾ ਗੁਰੁ* ਮਾਨਹੁ। ਫਲ ਧਰਿ ਆਗੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹੁ।ਪੂਜਾ ਕੀਜਹਿ† ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ'।ਸੁਨਿ ਕੌਡੋ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੭੪ ॥ 'ਸੀਸ ਮੁਕਟ ਅਬ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ। ਜਾਂਕੇ ਮਿਲੇ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ'। ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਝ, ਹੇ ਗਤਿਦਾਨਾ! ॥੭੫॥ ਬਖਸ਼ਹੁ ਖ਼ਤਾ ਕੀਨਿ ਮੈਂ ਭਾਰੀ। ਮੇਟਨ ਕਰੀ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ। ਨਿਜ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਮੋ ਪਰ ਕੀਜੈ। ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਅਬ ਮੁਝੈ ਰਖੀਜੈ' ॥੭੬॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹੈਂ 'ਸਦਾ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ। ਤੂੰ ਸੰਗ ਰਹਉ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮੰਨਾ[1]। ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਤੁਝ ਤਾਂਈ। ਖਾਹੁ ਮਧੁਰ ਫਲ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ' ॥ ੭੭ ॥ ਮੈਂ ਆਇਸ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਹਕਾਲਾ। ਜੋ ਫਲ ਸੁੰਦਰ ਮਧੁਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਧਰੇ ਗੁਰੂ ਆਗੈ ਰਸ ਪੂਰੇ। ਪੁਨ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦਿਯ ਰੂਰੇ[2] ॥੭੮॥ ਨਿਜ ਅਹਾਰ ਮੈਂ ਲੀਨ ਬਹੋਰੀ। ਅਚੇ[3] ਮਧੁਰ ਜਿਨ ਸਾਦ ਨ ਥੋਰੀ। ਫਲ ਜਿ ਹੁਤੇ ਆਗੇ ਸੁਖਦਾਈ[4]। ਸੋ ਉਚਾਇ[5] ਦਿਯ ਰਾਖ਼ਸ਼ ਤਾਈਂ ॥੭੯॥ ਜਬ ਕੌਡੇ ਕਿਯ ਮੁਖ ਮੈਂ ਪਾਵਨ। ਤਤਛਿਨ ਕਰੀ ਦੇਹਿ ਪਲਟਾਵਨ। ਸੁਰ ਸਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ। 'ਨਮੋ ਨਮੋ ਕਰਤਾ ਚਹੁੰਖਾਨੀ[6]! ॥੮੦॥ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਤੋਰ ਸਰੂਪਾ। ਮਨ ਬਾਨੀ ਤੇ ਪਰੈ ਅਨੂਪਾ।ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਮੋਰ[7] ਨਮਾਮਿ[8] ਨਮਾਮਿ ਨਮਾਮੀ ॥੮੧॥ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਦੀਨਨਿ ਦੁਖ ਭੰਜਨ!। ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਮੁਨਿ ਜਨ ਮਨ ਰੰਜਨ। ਸੰਤ ਵਿਰੋਧਿਨ ਕੋਂ[9] ਨਿਤ ਘਾਲਿਕ। ਧਰਮ ਸੇਤ[10] ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ! ॥੮੨॥ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਤਵ ਪਦ ਭਗਵੰਤਾ! ਸੁਨਹੁ ਭਯੋ ਜਿਵ ਮਮ ਵਿਰਤੰਤਾ। ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੋ।ਤਦਪਿ ਨਿਦੇਸ਼ਹਿ[11] ਮੈਂ ਨਿ ਬਖਾਨੋ॥੮੩॥ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹੁਤੋ[12] ਦਿਜ ਮੇਰਾ। ਪਠਿ[13]

---

[1] ਮੰਨਕੇ। [2] ਸੁੰਦਰ। [3] ਖਾਧੇ। [4] ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [5] ਚੁੱਕਕੇ। [6] ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ। [7] ਮੇਰੀ। [8] ਨਮਸਕਾਰ। [9] ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ। [10] ਮਰਯਾਦਾ। [11] ਆਗ੍ਯਾ। [12] ਸੀ। [13] ਪੜ੍ਹ।

*ਇਥੇ ਗੁਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਨਹੀਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਸੇ, ਪਰ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਯਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਤੋਂ, ਨਾਮ ਦਾਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਟਾਖਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਹੇ ਕੌਡੇ! ਤੂੰ 'ਖਾਣ ਯੋਗ' ਮਾਸ ਦਾ ਲੋਥੜਾ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਤੇਰੀ ਕਲ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸਹਾਯਕ ਹੋਣ ਯੋਗ ਸੰਤ ਹੈ। ਏਥੇ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ 'ਦਾਸ ਨਿਵਾਜਨ ਬਿਰਦ' ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਦੇਖੋ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨਿਜ ਨੂੰ ਦਾਸ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਪਾ:-ਕਰੀਅਹਿ।

ਵਿੱਦਜਾ ਮਨ ਮਾਨ ਘਨੇਰਾ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਮ ਗੁਰੁ ਤਤਬੇਤਾ[1] । ਆਵਾ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੯੪ ॥ ਨਹਿਂ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨਤਿ ਕੀਨਾ। ਅਹਿਮਤ[2] ਧਰਿ ਆਸਨ ਆਸੀਨਾ[3] । ਦੇਖਿ ਅਵੱਗਜਾ ਗੁਰੁ ਰਿਸ ਕਰਿਕੈ । ਮੁਝ ਇਉਂ ਦੀਨੋ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਰਿਕੈ ॥ ੯੫ ॥–ਅਸ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਿ ਜੁ ਤੈਂ ਮਨ ਠਾਨੀ। ਕਛੂ ਨ ਬਿਗਰਹਿ ਮੁਝ, ਹੇ† ਮਾਨੀ[4]‡। ਯਾਂ ਕੋ ਫਲ ਜੇ ਤੂੰ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈਂ। ਤੌ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਜਗਤ ਮਿਟ ਜਾਵੈ ॥ ੯੬ ॥ ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਪਾਈ । ਕਰਹੁ ਕੁਕਰਮ ਧਰਮ ਬਿਸਰਾਈ–। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪਾ। ਮੈਂ ਭੈ ਭੀਤਿ ਭਯੋ ਬਹੁ ਕਾਂਪਾ॥੯੭॥–ਹੇ ਗੁਰੁ ! ਮੈਂ ਅਪਰਾਧ ਜੁ ਕੀਨੋ। ਤਾਂਕੋ ਫਲ ਰਾਖਸ ਤਨ ਦੀਨੋ§। ਕਬਲੌ ਭੋਗੌਂ ਗੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ¶॥ ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰਿ ਸੋ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ?– ॥੯੮॥ ਗੁਰੁ ਦਯਾਲਤਾ ਮਹਿਂ ਮਨ ਭੀਨਾ॥ ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨਾ॥ –ਏਕੰਕਾਰ ਧਰੈ ਅਵਤਾਰਾ । ਤਿਨਿਕੇ ਮਿਲੇ ਹੋਇ ਨਿਸਤਾਰਾ–॥੯੯॥ –ਹੇ ਗੁਰ ! ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ਕਿਵ ਜਾਨੋਂ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੋ ਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨੋਂ[5] ?– ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੁਝ ਕੋ ਦਰਪਨ[6]ਦੀਨਾ। ਕਹਯੋ ਕਿ–ਇਸਤੇ ਲੇਵਹੁ ਚੀਨਾ[7]

---

[1]ਤੱਤ੍ਵ ਗਜਾਨੀ। [2]ਸਰਪ ਬੁਧੀ, ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ ਦੀ ਆਕੜੀ ਧੌਣ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਆਕੜ ਨਾਲ ਨਿਵਿਆਂ ਨਾ। (ਅ) ਅਹਮਮਤਿ=ਹੰਕਾਰ। [3]ਆਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿਆ। [4]ਹੰਕਾਰੀ। [5]ਕਹੋ। [6]ਸ਼ੀਸ਼ਾ। [7]ਜਾਣ। (ਅ) ਪਛਾਣ। †ਪਾ:--ਰੇ।

‡ਪਾ:--ਕੁਛ ਨਹਿ ਬਿਗਰਹਿ ਰੇ ਉਰ ਮਾਨੀ।

§ਤਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ--ਸੁਭਾਵ--ਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਸੁਭਾਵ ਹਿੰਸਕ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮੰਦਕਰਮੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨੁਹਾਰ ਬੀ ਭਜਾਨਕ ਤੇ ਡਰਾਵਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸੀ, ਜਦ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਰਯ ਗੋਰੇ ਤੇ ਸਡੌਲ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਏਹ ਲੋਕ ਸਾਂਵਲੇ ਕਾਲੇ ਤੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਹੋ ਜਹੇ ਸਡੌਲ ਨਹੀਂ ਸੇ। ਭੀਲ ਗੋਂਡ ਆਦਿ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਅਜੇ ਤਕ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼ ਖੁਹਾ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ ਏਹ ਲੋਕ ਆਰਯ ਹਮਲਾਆਵਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਸਾਂਭ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਲੁਕ ਛਿਪਕੇ ਲਗੇ ਦਾਉ ਬੜੇ ਅਤਯਾਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਈ ਰਾਕਸ਼ ਆਦਮ ਖੋਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਅਜੇ ਬੀ ਆਦਮ ਖੋਰ ਲੋਕ ਹਨ। ਨਿਜ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ 'ਕੌਡਾ' ਆਦਮ ਖੋਰ ਰਾਖਸ਼ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

¶ਪਾ:--ਕਬਲੋ ਹੌਂ ਭਰਹੌਂ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।

॥੯੦॥ ਯਾਮੈ ਪਰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ[1] ਸੁ ਜਾਂਕੋ। ਪੁਨ ਮਾਨੁਖ ਮੁਖ ਦੀਸਹਿ ਤਾਂਕੋ। ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਹੈ ਅਵਤਾਰਾ। ਤਿਸਤੇ ਤੇਰੋ ਹੋਇ ਉਧਾਰ॥੯੧॥ ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਜਿਹ ਨਰ ਜਗ ਪਾਏ। ਨਾਨਾ[2] ਜੋਨਿ ਵਿਖੈ ਜੋ ਆਏ।ਤਿਨਕੇ ਮੁਖ ਇਸ ਦਰਪਨ ਮਾਂਹੀ। ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਦੀਸਹਿ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ-॥ ੯੨ ॥ ਗੁਰਤੇ ਲੇਕਰਿ ਮੁਕਰ ਸੁ ਆਵਾ। ਤਬ ਕੋ ਮੈਂ ਇਹ ਥਾਨ ਰਹਾਵਾ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਆਨੇ ਮਨੁਜ ਘਨੇਰੇ। ਮੁਕਰ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸੁ ਹੇਰੇ ॥ ੯੩ ॥ ਸੂਕਰ[3], ਕੂਕਰ[4], ਖਰ[5], ਖਗ[6], ਸ਼ੇਰਾ। ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕੋ ਮੁਖ ਹੇਰਾ*। ਤੁਮਰਾ ਮਾਨੁਖ ਬਦਨ ਦਿਸਾਨਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਪਰਸੇ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਟਾਨਾ॥ ੯੪॥ ਅਸ ਬਿਧਿ ਹੁਤੋ ਮੋਹਿ ਬਿਰਤੰਤਾ। ਅਬ ਦੀਜੈ ਆਇਸ[7] ਭਗਵੰਤਾ। ਪੁੰਨ-ਲੋਕ[8] ਕੇ ਵਿਖੈ ਸਿਧਾਊਂ। ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਊਂ" ॥ ੯੫ ॥ ਸੁਰ ਤਨ ਹ੍ਵੈ,ਕਰਿ ਨਮੋ, ਪਧਾਰਾ[9]। ਮਰਦਾਨੇ ਕੌਤਕ ਸੁ† ਨਿਹਾਰਾ[10]। ਬੰਦਨ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕਰੰਤੂ[11]। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੁ ! ਧੰਨ' ਭਨੰਤੂ[12] ॥੯੬॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਇਸ ਦਰਪਨ ਕੋ ਲੀਜੈ। ਹੈ ਅਦਭੁਤ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਰਖੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਨਹਿਂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ[13]।"ਇਸ ਦਰਪਨ[14] ਤੇ ਕ੍ਯਾ ਹੈ ਕਾਜੂ ॥੯੭॥ ਮੁਕਰ[14] ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਜਿਨ ਪਾਸ।ਤਿਨ ਕੋ ਆਤਮ ਹੋਤਿਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ਰਾਖਹੁ ਸੋ ਸਦੀਵ ਨਿਜ ਸੰਗ॥ਸਦਾ ਅਨੰਦ,ਕਰਹਿ ਭ੍ਰਮ[15] ਭੰਗ॥[16]॥੯੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਭਰਥਰੀ ਔਰ ਕੋੜੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੫੦ ॥

---

[1]ਅਕਸ। [2]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ। [3]ਸੂਰ। [4]ਕੁੱਤੇ। [5]ਗਧੇ। [6]ਪੰਛੀ। [7]ਆਗਯਾ। [8]ਬੈਕੁੰਠ। [9]ਗਿਆ। [10]ਦੇਖਿਆ। [11]ਕਰਦਾ ਹੈ। [12]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [13]ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਣੇ ਵਾਲੇ। [14]ਸ਼ੀਸ਼ਾ। [15]ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ। [16]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

*ਇਹ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਕਿ ਸ਼ਰੀਰ ਮਨੁਖ ਤਾਂ ਸਭ ਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਰੁਖ ਪਸੂਆਂ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਿਤੀ ਪਸ਼ੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ 'ਮਾਨੁਖ ਬ੍ਰਿਤੀ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਓਸ ਨੂੰ-ਜਨ-ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਤੇ ਪਾਪੀ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਕੇ ਰੀਝਣ ਵਾਲੇ ਕੁਕਰਮੀ, ਪਸ਼ੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਯਥਾ:-'ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਕੂਕਰ ਹਰਕਾਇਆ' ॥ ਆਦਿ।

†ਪਾ:-ਮਰਦਾਨੇ ਸਭ ਚਰਿਤ।

੫੧. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸਾਲਸਰਾਇ ਜੌਹਰੀ]

ਭੁਯੰਗ ਛੰਦ॥ ਨਮੋ ਸਾਰਦਾ ਰੂਪ ਦੋਖੰ ਹਰੰਤੀ॥ ਸਦਾ ਮੰਗਲਾ ਬੁੱਧਿ ਦੈਨੀ ਜਯੰਤੀ। ਭੁਵਾ ਭੈਹਰਾ ਦਾਸ ਕੀ ਇੱਛ ਪੂਰਾ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਤੁਹੀ ਚੌਦਹੂੰ ਲੋਕ ਭੂਰਾ* ॥ ੧ ॥

{ ਦੋਖੰ=ਦੋਸ਼, ਪਾਪ। (ਅ) ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋਖ। ਉਹ ਦੂਖਣ ਜੋ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
ਮੰਗਲ=ਖੁਸ਼ੀ। ਮੰਗਲਾ=ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਦਾਤੀ।
ਜਯੰਤੀ=ਜੈ ਦੀ ਦਾਤੀ। ਭਵਾ=ਭਵ—ਹੋਂਦ, ਸੰਸਾਰ, ਜਨਮ, ਸ਼ਿਵ, ਮੰਗਲ, ਦੌਲਤ, ਮਾਲ ਪਦਾਰਥ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ; ਉੱਚਤਾ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ। ਭਵਾ=ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ।
ਭੂਰਾ=ਬਹੁਤ, ਸਾਰੇ, [ਸੰਸ:, ਭੂਰਿ] ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਦੇਵ ਨਿਜ ਉਪਾਸਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਹਨ, ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮਤ ਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਛੱਡਕੇ ਸਭਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। }

ਅਰਥ—ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋ ਦੂਖਣਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਜੈ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, (ਹੇ ਤੂੰਹੀ) ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀਏ! ਦਾਸ ਦਾ ਭੈ (ਵਿਘਨ ਪੈਣ ਦਾ) ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਸਰਸ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੀ) ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੂੰਹੀ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਵਿਚ) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਹੈਂ।

ਚੌਪਈ॥ ਭਰਥਰਿ ਕੌਡੇ ਕੇਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ। ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਜੁਟੇ ਜੁਗ ਨੈਨਾ। ਅੰਗ ਅਡੋਲ ਨ ਉਚਰਤਿ ਬੈਨਾ॥ ੨॥ ਸ਼੍ਰੋਤਾ[1] ਬਕਤਾ[2] ਹਟਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਗਏ ਚਲਿ ਤਬਹੀ। ਬੀਤਿ ਗਏ ਜਬ ਜਾਮ ਸਤਾਈ। ਤਦਪਿ ਨ ਚੇਤਨਤਾ ਤਨ ਆਈ॥੩॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਿਹੀਨੇ। ਬੀਤੇ ਆਸਨ ਏਕ ਅਸੀਨੇ। ਭੈ ਕਰਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਬੁਲਾਈ। ਬੈਸੇ ਪਾਸ ਪਿਖੈਂ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਈ[3] ॥ ੪ ॥ ਬਹੁਰੋ ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਿ ਅਨੰਦਾ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਕੀਨ ਮੁਕੰਦਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਸਭਿਹੀ। ਕਥਾ ਸਮਾਜ ਬੁਲਾਵਾ ਤਬਹੀ ॥੫॥ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬਕਤਾ ਸਭਿ ਚਲਿਆਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਆਸਨ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਏ। ਕਥਾ ਕਥਨ ਲਾਗਯੋ ਤਬ ਬਾਲਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹਿੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ ੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਚੌਪਈ॥ ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਇਵ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ। ਆਗੇ

[1]ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਤੇ। [2]ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਭਾਈ ਬਾਲਾ)। [3]ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਨੀਝ ਲਾਕੇ।

*ਪਾ:—ਭੂਰਾ—ਬੀ ਹੈ।

ਗਵਨੇ ਮੁਕਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਕਾਨਨ ਦਾਰੁਨ ਹੈ ਸਗਰਾ। ਨਿਕਟ ਨ ਜਾਂਕੇ ਕਿਹਨਾਂ ਨਗਰਾ ॥੭॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਤਹਿਂ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਤਿੰਹ ਛਿਨ ਕਹਿਨ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋਕੋ ਛੁਧਾ ਸੰਤਾਯੋ। ਬਿਤੇ ਕਿਤਕਿ ਦਿਨ ਅਸਨ ਨ ਖਾਯੋ ॥੮॥ ਚਲਿ ਨ ਸਕੋਂ ਇਕ ਪੈਰ ਅਗਾਰੀ। ਨਿਕਟ ਨ ਪੁਰਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਬਨ ਭਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। 'ਧੀਰ ਧਰਹੁ ਹੈ ਨਗਰ ਸਮੀਪਾ' ॥੯॥ ਇਵ ਵਿਲਾਂਵਦੋ[1] ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ। ਗਏ ਉਲੰਘਿ ਸਰਬ ਉਦਿਆਨਾ। ਤੀਨ ਕੋਸ ਤੇ ਨਗਰ ਸੁਹਾਵਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਾਵਾ ॥੧੦॥ 'ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਿ ਦੇਖਹੁ ਥਲ ਊਚੇ। ਖਾਹੁ ਅਸਨ ਤਹਿਂ ਚਲਹੁ ਪਹੂਚੇ*'। ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ! । ਮਮ ਸਰੀਰ ਭਾ ਬਲ ਤੇ ਹਾਨੀ ॥੧੧॥ ਮ੍ਰਿਤੁ[2] ਹ੍ਵੈ ਪਰਯੋ ਰਹੈ ਕਿਹ ਥਾਨਾਂ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਜਾਨਾਂ। ਕੀਨਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਬਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੋਰੀ। ਜਗਜੀਵਨ ਤੇ ਟੂਟੀ ਡੋਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਆਯੋ ਨਗਰ ਤਹਾਂ ਕਯਾ ਹੋਇ। ਚੀਰ[3] ਗੰਠ[4] ਹਮ ਦਾਮ[5] ਨ ਕੋਇ। ਬਿਨਾ ਲਿਯੇ ਕੋ ਦੇਵੈ ਨਾਂਹੀ। ਕੈਸੇ ਖਾਉਂ ਅਸਨ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ?'॥੧੩॥ ਸ੍ਰੀਗੁਰੁ ਸੁਨੇ ਵਾਕ ਅਸ ਜਬਹੀ। ਪਗ ਸੋਂ ਰੇਤ ਫਰੋਰੀ[6] ਤਬ ਹੀ। ਨਿਕਸਾ ਤਿੰਹ ਤੇ ਅਦਭੁਤ ਲਾਲ[7]। ਜਾਕੀ ਸੋਭਾ ਦਿਪਤਿ ਬਿਸਾਲ ॥੧੪॥ 'ਬੰਧਨ ਗੰਠ[8] ਚਹਉ ਮਰਦਾਨਾ? ਲੇ ਬੰਧਹੁ ਨਿਜ ਚੀਰ ਸੰਗਾਨਾ। ਧਰਹੁ ਧੀਰ ਉਰ, ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਥੋਰ ਪੰਥ, ਢਿਗ ਹੈ ਪੁਰਿ[9] ਥਾਨਾ' ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਇਹ ਪਾਹਨ[10] ਕਯਾ ਕਾਜ ਹੈ ਕਛੁ ਨ ਦੇਵਹਿ ਕੋਇ। ਹੋਇ ਦਾਮ ਨਿਜ ਪਾਸ ਜੋ ਚਹੈਂ ਜੁ ਲੇਵਹਿਂ ਸੋਇ ॥੧੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਯਾਂਕੇ ਬਾਂਧੇ ਭੂਖ ਨ ਜਾਵਹਿ। ਜਬ ਲੌ ਹਾਥ ਅਹਾਰ ਨ ਆਵਹਿ'। ਸ੍ਰੀਗੁਰੁ ਕਹੈਂ 'ਨਿਕਟਿ ਹੈ ਨਗਰੀ। ਤਹਿ ਕੀਮਤਿ ਇਸ ਹੋਇ ਉਜਗਰੀ[11] ॥੧੭॥ ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਿਖਿ ਚਲਿ ਤਤਕਾਲਾ'। ਇਉਂ ਧੀਰਜ ਦੇ ਤੁਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਅਤਿ ਲੱਜਤਿ ਹੋਵਤਿ ਮਰਦਾਨਾ। ਰਿਦੈ ਖਿਝਤਿ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨਾ॥ ੧੯ ॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਨਗਰ ਸਮੀਪਾ। ਬਿਟਪ[12] ਬਿਲੋਕਿ ਏਕ ਰਮਣੀਕਾ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿਂ ਸਭਿ ਜਗ ਟੀਕਾ

---

[1]ਪਰਚਾਉਂਦੇ। [2]ਮਰਕੇ। [3]ਕਪੜੇ ਦੀ। [4]ਗੰਢ ਵਿੱਚ। [5]ਪੈਸਾ। [6]ਫਰੋਲੀ। [7]ਲਾਲ। [8]ਗੰਢ। [9]ਸ਼ਹਿਰ। [10]ਪੱਥਰ। [11]ਪ੍ਰਗਟ। [12]ਬ੍ਰਿੱਛ। *ਪਾਃ—ਚਲਹੁ ਅਬਹ ਤਿਹ ਆਇ ਪਹੂੰਚੇ।

॥੧੯॥ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਕਰੌਂ ਤਿਉਂ ਕਾਰਾ[1]। ਲਾਲ ਨਾਮ ਕਹਿ ਦਿਯੋ ਜੁ*ਮੋਹੀ[2]। ਇਸ ਤੇ ਕੌਨ ਕਾਜ ਅਬ ਹੋਹੀ?'॥੨੦॥ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਿਗਸਿ ਬਖਾਨਾ॥ 'ਨਗਰ ਨਾਮ ਜਾਨਹੁ ਕਿ ਨ ਜਾਨਾ?' 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕਯਾ ਨਾਮਹਿੰ ਮਾਂਹੀ। ਅਸਨ ਖਾਨ ਦੇਵਹੁ ਕੈ ਨਾਂਹੀ ?॥ ੨੧ ॥ ਜੋ ਬਿਧਿ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਬਤਾਵਹੁ। ਬਾਤੈਂ ਕਰਿਤੇ ਦਿਵਸ ਬਤਾਵਹੁ'। ਹਸਨ ਹੇਤ ਬੋਲੇ ਸੁਖਧਾਮੂ। 'ਜਾਨਿ ਬਿਸ਼ੰਭਰਪੁਰਿ† ਇਹ ਨਾਮੂ'॥੨੨॥'ਕੋਊ ਨਾਮ ਨਗਰ ਕਾ ਹੋਹੂ। ਬਹੁਤ ਛੁਧਾ ਲਾਗੀ ਅਬ ਮੋਹੂ। ਸ਼੍ਰਮ[3] ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਕਾਂਯਾਂ ਸਗਰੀ। ਕਯੋਂ ਹੂੰ[4] ਪਹੁੰਚੇ ਹੈਂ ਢਿਗ ਨਗਰੀ'॥੨੩॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਬਿਗਸੇ ਬਹੁਰ ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਬੈਨ। 'ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਗਵਨਹੁ ਅਬੈ ਖੋਜ ਜੌਹਰੀ ਐਨ[5] ॥੨੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਵੇਚਹੁ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਇਹੁ ਲਾਲਾ'। ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੋਨ‡ ਗਮਨਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਾਇ ਜੌਹਰੀ ਕੋ ਦਿਖਰਾਯੋ।'ਤੀਨ ਤਾਂਬ੍ਰਪਣ[6]ਮੋਲ' ਸੁਨਾਯੋ॥ ੨੫ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਮਨ ਕੀਨ ਵਿਚਾਰਾ।--ਲਾਲ ਮੋਲ ਨਰ ਕਹਤਿ ਅਪਾਰਾ-। ਤਿਂਹ ਸੋ ਕਹਯੋ ਵਾਕ ਤਬ ਐਸੇ। 'ਬੂਝੋਂ[7] ਸੰਗੀ ਬਾਹਰਿ ਬੈਸੇ' ॥ ੨੬ ॥ ਲੇਕਰਿ ਲਾਲ ਆਪਨੇ ਪਾਸਾ। ਆਵਾ ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਸੁਖਰਾਸਾ। 'ਇਕ ਜੌਹਰੀ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬੋਲਾ।ਤੀਨ ਤਾਂਬ੍ਰਪਣ ਯਾਕੋ ਮੋਲਾ'॥੨੭॥'ਸਾਲਸਰਾਇ ਜੌਹਰੀ ਨਾਮੂ।ਮਰ-ਦਾਨੇ! ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਧਾਮੂ। ਖੋਜੇ ਪਾਇ, ਦੀਜੀਯੇ ਏਹੀ। ਦੇਯ ਮੋਲ[8] ਸੋ ਆਵਹੁ ਲੇਹੀ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਪੁਨ ਗਵਨਾ। ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਭਵਨਾ। ਜਬ ਕਿਹਨੈ ਤਿਹਂ ਸਦਨ ਬਤਾਯੋ। ਦਰ[9] ਤਿਸ਼ਟਯੋ[10]ਕਹਿ ਉਚ ਬੁਲਾਯੋ॥੨੯॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹ ਭੇਜਯੋ ਨਿਜ ਦਾਸ॥

---

[1]ਕੰਮ। [2]ਮੈਨੂੰ। [3]ਥਕਾਨ। [4]ਕਿਵੇਂ। [5]ਘਰ। [6]ਤਿੰਨ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਪੈਸੇ। [7]ਪੁੱਛ ਆਵਾਂ। [8]ਮੁੱਲ। [9]ਦਰਵੱਜੇ ਅੱਗੇ। [10]ਖੜਾ ਹੋਕੇ। *ਪਾ:-ਜਿ।

†ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਾ 'ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ' ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਪੁਰ ਨੂੰ ਪਟਣਾ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਫਤੇ ਚੰਦ ਮੈਣੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਲੇ ਹੋਯਾ ਹੈ ਓਹ ਇਸੇ ਸਾਲਸਰਾਇ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਘਨਸ਼ਜਾਮ ਤੇ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਜੇ ਮਸੰਦ ਸਨ, ਇਹ ਭਾਈ ਅਧਰਕੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਗੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ।

‡ਪਾ:-ਸੁਨ ਸ੍ਰੋਨਨ।

'ਕੌਨ ਅਹੇ? ਬੂਝਹੁ ਤਿਹ ਪਾਸਾ'। ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਭ੍ਰਿਤ[1] ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ?' ॥੩੦॥ ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚ ਭਾਖਾ। 'ਸੌਦੇ ਵੇਚਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਅੰਤਰ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ। ਦੇਯ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਲਾਲ ਦਿਖਾਯੋ॥੩੧॥ ਨੈਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨਾ॥ ਪਠਿ ਅੱਛਰ ਤਿਹਂ ਪਰ ਪਹਿਚਾਨਾ। ਧਰਮਵੰਤ[2] ਸੋ ਸ਼ਾਹ ਸੁਜਾਨਾ॥ ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਉਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥੩੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸਹਸ[3] ਰਜਤਪਨ ਲਿਖੇ ਹੈਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਸੋ ਦੇਇ। ਮੋਲ ਕਰੋਂ ਪਸ਼ਚਾਤ[4] ਇਹ ਪੂਰਬ ਸ਼ਤ ਤੁਮ ਲੇਯ' ॥ ੩੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਰਦਾਨਾਂ ਸ਼ਤ ਲੇ ਹਰਖਾਯੋ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਪੁਨ ਆਯੋ । ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਿਤਕਿ ਮੋਲ ਆਨਯੋ? ਮਰਦਾਨਾ!'॥੩੪॥ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਵਡੋ ਸ਼ਾਹ ਜਿਹਂ ਭਲੋ ਸੁਭਾਵਾ। ਸਹਸ ਕਾਰਖਿਕ[5] ਦਏ ਦਿਖਾਈ । ਬੂਝਨ ਮੋਲ ਅਯੋਂ ਤੁਮ ਤਾਂਈ ॥ ੩੫ ॥ ਜਿਤਨੋ ਲੇਨੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ। ਤਿਤਨੋ ਆਨੋਂ ਬਿਲਮ ਨ ਕਾਈ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ 'ਜਾਹੁ ਵਿਗ ਸ਼ਾਹੂਕਸ[6] ਧਨ ਦੀਨੋ ਬੂਝਹੁ ਤਾਹੂ'॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਬੂਝੋ ਆਨਿਕੈ 'ਕੈਸੇ ਦੀਨੇ ਦਾਮ?'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੈ ਤਬ ਕਹਾ '[7]ਮਿਜਮਾਨੀ' ਇਹੁ ਨਾਮੁ ॥੩੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਐਸੇ ਲਿਖਯੋ ਲਾਲ ਪਰ ਤੇਈ। ਸਹਸ ਰਜਤਪਨ ਦੇਖੇ ਦੇਈ। ਕੀਮਤ ਔਰ ਕਹੈਂ ਸੋ ਦੇਊਂ। ਲਾਲ ਮੋਲ ਤੁਮ ਦੇ ਕਰਿ ਲੇਊਂ" ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਆਵਾ ਮਰਦਾਨਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਚਨ ਗੁਰ ਪਾਸ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਹੁ ਧਨ ਦੀਨੋ ਤਿਨ ਮਿਜਮਾਨੀ॥ ਕੀਮਤ ਅਵਰ ਦੇਨਿ ਨਿਜ ਮਾਨੀ[8]' ॥੩੯॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਵੇਚਹੁ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?। ਲਾਲ ਬਿਕੀਮਤਿ ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'। 'ਕਿਆ ਜਾਨੋਂ ਮੈਂ' ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਸ਼ੁਭ ਮਨ ਜਾਨਾ' ॥੪੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਨ ਲਾਲ ਇਹ ਲਖਹੁ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ। ਚਾਹਉ ਰਾਖਉ ਪਾਸ ਨਿਜ ਚਾਹਉ ਕਰਿ ਬਿਉਹਾਰ' ॥੪੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮੈਂ ਵੇਚਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਜੋ ਸੁਖਦਾ ਜੁਗ ਲੋਕਨ ਮਾਂਹੀ'। [9]'ਵੇਚਤਿ ਨਹੀਂ ਜਿ, ਮੋਰਹੁ ਦਾਮੂ॥ ਲੀਜੈ ਲਾਲ ਜਾਇ ਤਿਹ ਧਾਮੂ'

---

[1]ਦਾਸ ਨੇ। [2]ਧਰਮੀ ਸੀ। [3]ਸੌ। ਸਹਸ=ਹਜ਼ਾਰ। ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸੌ ਲਈ ਬੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। [4]ਪਿੱਛੋਂ। [5]ਸੌ ਰੁਪੱਯੇ। [6]ਕੇਹਾ। [7]ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ। [8]ਮੰਨੀ ਹੈ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਫੇਰਨਿ[1] ਗਯੋ। ਸਭਿ ਹੀ ਦਰਬ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਦਯੋ।
'ਲਾਲ ਹਮਾਰਾ ਫੇਰਹੁ ਸੋਊ। ਬੇਚਤਿ ਨਹਿਂ ਇਹ ਖਾਂਵਦ ਜੋਊ' ॥ ੪੩ ॥
ਕਹਿਤਿ ਸ਼ਾਹ 'ਸਭਿ ਧਨ ਭੀ ਲੀਜੈ। ਲਾਲ ਲੇਹੁ ਜਿਉਂ ਮਨ ਤਿਉਂ ਕੀਜੈ'।
ਦੋਨੋਂ ਵਸਤੁ ਲਿਏ ਹਰਖਾਵਾ। ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਮਰਦਾਨਾ ਆਵਾ ॥ ੪੪ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਧਨ ਭੀ ਪੁਨ[2] ਲਾਲਾ। ਮੁਝੈ ਦੀਨ ਕਹਿ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ।
ਜਸ ਆਇਸ ਦਿਹੁ ਤਸ ਅਬ ਕਰਿਹੂੰ। ਥਕਿਤਿ ਭਯੋ ਮੈਂ ਬਹੁਰ ਨ ਫਿਰਹੂੰ'
॥ ੪੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਲਾਲ ਨਿਜ ਲੀਜੈ। ਧਨ ਜਿਹਂ ਕੋ ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ
ਦੀਜੈ। ਵੇਚਹਿਂ ਲਾਲ ਲੇਇਂ* ਧਨ ਸੋਈ। ਨਹਿਂ ਵੇਚਹਿਂ ਤੋ ਕੈਸੇ ਲੇਈ'
॥੪੬॥ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਲੇਕਰਿ ਗਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਨ ਲੇਤਿ ਕਹਤਿ ਬਚ ਭਯੋ।
'ਲਿਖਾ ਲਾਲ ਪਰ ਸੋ ਹਮ ਦੀਨੋਂ। ਧਰਮ ਆਪਨਾ ਰਾਖਨ ਕੀਨੋ ॥੪੭॥
ਲੈਹੂੰ ਹਟਾਇ[3] ਧਰਮ ਮਮ ਜਾਈ। ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਕਰੋਂ ਕਦਾਈ।
ਦਰਬ ਤੁਮਾਰੋ ਕਰੋ ਜੁ ਭਾਵਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਪੁਨ ਆਵਾ॥੪੮॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰਾਖੈਂ ਨਹੀਂ ਲੇ ਨ ਜੌਹਰੀ ਸੋਇ। ਸਪਤ[4] ਵਾਰਿ
ਫਿਰ ਪੁਨਹਿ ਪੁਨਿ ਸ਼ੂਮ ਸੌਂ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਇ ॥ ੪੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਏਕ
ਛੁਧਾ ਦੂਜੇ ਸ਼ੂਮ ਭਾਰਾ। ਖਿਝ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਧਨ ਤਿਹਂ ਗ੍ਰਿਹ ਡਾਰਾ[5]। ਸ਼ਾਹੁ
ਤਬਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰਾ।–ਇਹ ਅਦਭੁਤ ਬਹੁ ਲਾਲ ਨਿਹਾਰਾ[6] ॥
੫੦॥ਬਹੁਰੋ ਲਾਲ ਜਿਨਹਿਂ ਕੇ ਪਾਸੂ।ਸੋ ਨਹਿਂ ਲੇਵਤਿ ਹੈਂ ਧਨ ਰਾਸੂ।ਤਿਨ
ਕੌ ਦਰਸ਼ਨ ਚਹਿਯੇ ਕਰਨੋ। ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਕੌਨ ਲੋਭ ਜਿਨ ਹਰਨੋ–॥ ੫੧ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਲੀਨੋ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰਾ। ਜਾਗੇ ਜਿਹ ਕੇ† ਭਾਗ ਅਪਾਰਾ। ਨਿਜਤੇ
ਪਹਿਲੇ ਦਾਸ ਪਠਾਯਾ।'ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਉ ਰਖਹੁ ਠਹਿਰਾਯਾ' ॥੫੨॥ ਦੋਹਰਾ॥
ਗਮਨਯੋ ਘਰ ਤੇ ਭੇਟ ਲੈ ਸ਼ਾਹੁ ਜੁ ਸਾਲਸਰਾਇ। ਦੂਰਹੁੰ ਤੇ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ ॥ ੫੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹ੍ਵੈ ਲੱਜਤਿ ਬੈਠਾ ਮਰਦਾਨਾ।
ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਚ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਾ। ਖਿਝ ਭਾ ਤੂਸ਼ਨਿ ਅਤਹਿ
ਛੁਧਾਤੁਰ। ਸਭਿਹਿ ਬਾਤ‡ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਰਹਾ ਜਰ[7] ॥ ੫੪ ॥
ਅੰਤਰ ਉਰ ਕੇ ਗਟੀ[8] ਵਿਚਾਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਡਰ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਉਚਾਰੇ।

[1]ਮੋੜਨ। [2]ਨਾਲੇ। [3]ਮੋੜ ਲਵਾਂ ਤਾਂ। [4]ਸੱਤ। [5]ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। [6]ਵੇਖਿਆ। [7]ਮਨ ਵਿਚ ਜਰਕੇ (ਪੀ ਕੇ)। [8]ਗਿਣਤੀਆਂ।

*ਪਾਃ–ਵੇਚਹੁ ਲਾਲ ਲੇਹੁ। †ਪਾਃ–ਤਿਹ ਕੇ। ‡ਪਾਃ–ਸ਼ੂਮ।

ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਆਇ ਤਹਿਂ ਕਾਲਾ। ਆਗੇ ਭੋਜਨ ਧਰੇ ਰਸਾਲਾ ॥ ੫੫। ਹਾਥ[1] ਬੰਦਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ।ਸਭਿਹਿ ਸੁਨਾਈ ਬਾਤ ਉਚਰਿਕੈ।'ਦਰਬ ਤੁਮਾਰੋ ਇਹੁ ਅਬ ਲੀਜੈ। ਧਰਮ ਹਮਾਰੋ ਰਾਖਨ ਕੀਜੈ'॥ ੫੬ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਜਿ ਵੇਚਹੀਂ ਤਬ ਧਨ ਲੇਂ ਨਿਜ ਪਾਨ[1]। ਨਹਿਂ ਵੇਚਹਿਂ ਤੌ ਲੇਂਧ ਕਸ[2] ਰਾਖਹੁ ਦਰਬ ਅਪਾਨ[3]' ॥੫੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ ਭ੍ਰਮ ਮਿਟ ਗਯੋ।ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਭਯੋ। ਜਾਨੇ–ਸੰਤ ਰੂਪ ਇਹੁ ਪੂਰੇ। ਦੇਖਨ ਸੁਨਨ ਜਿਨਹਿਂ ਕੋ ਰੂਰੇ–॥੫੮॥ਕਹਤਿ ਬਚਨ'ਮੈ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸ-ਮਾਦਾ। ਲਾਲ ਪਿਖਾ ਇਹ ਤੁਮਹਿਂ ਪ੍ਰਸਾਦਾ[4]। ਹੁਤੋ ਲਾਲ ਉਹ, ਕੈ ਤੁਮ ਲਾਲਾ?। ਜਿਨ ਮਿਲਨੇ ਮੈਂ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲਾ॥ ੫੯॥ ਮੁਝ ਸਮਝਾਇ ਸੁਨਾ-ਵਹੁ ਬਾਨੀ। ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ! ਤੁਮ ਸਭਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ'। ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਸ਼ਾਹ ਉਪ-ਦੇਸ਼ਾ। ਬੋਲੇ ਸ਼ਬਦ ਤਬਹਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੬੦ ॥ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧* ॥

> ਲਾਲੋ ਲਾਲ ਉਪਾਇਆ ਲਾਲੋ ਲਾਲ ਦਿਸੰਨਿ ॥ ਜਿਨਾਂ ਲਾਲੀ ਨੇਤ੍ਰ ਮਹਿ ਦੂਜਾ ਨਾ ਜਾਣੰਨਿ।।੧॥ ਸੁਣਿ ਸਾਲਿਸ ਤੂੰ ਜਵਾਹਰੀ ਅਪਣਾ ਲਾਲ ਪਛਾਣੁ ॥ ਕੂੜੇ ਲਾਲ ਨ ਗੰਢ ਬੰਨ ਲੀਜੈ ਭਲੇ ਸਿਵਾਣ ॥੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੰਕਰ ਪੱਥਰ ਮੇਲਿ ਕੈ ਨਾਉਂ ਸਦਾਇਓ ਸ਼ਾਹੁ॥ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਅੰਧੁ ਹੈ ਮੂਲ ਨ ਬੂਝੈ ਰਾਹੁ ॥ ੨ ॥ ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕਰ ਸੰਜਿਓ ਰਾਤੀ ਅਤੈ ਡੇਹੁ॥ ਕਾਈ ਸਾਖ ਨ ਉਪਜੀਆ ਕਲਰ ਵੁਠਾ ਮੇਹੁ ॥੩ ॥ ਸੁਣਿ ਸਾਲਸ ਇਹੁ ਬੇਨਤੀ ਜਿ ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਏਕ ਅਰਾਧੀਐ ਦੂਖ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ॥ 'ਰਾਖਹਿ ਸੰਚਿ ਲਾਲ ਜੋ ਪਾਜਾ। ਤਿਨ ਤੇ ਸਰੈ ਨ ਏਕੋ ਕਾਜਾ। ਖਾਨ ਪੀਨ ਮੈਂ ਸੋ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ।ਪਟ[5]ਜਿਉਂ ਸੀਤ ਨ ਦੇਹਿ ਹਟਾਵਹਿ॥ ੬੧॥ਪਾਹਨ ਜਾਤ ਸੂੰਛ ਪਿਖਿ ਰਾਖਤਿ।ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ'ਸ਼ਾਹੁ'ਨਿਜ[6] ਭਾਖਤਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਨਾਮੁ ਸਚੁ ਲਾਲਾ। ਜਿਹ ਕੋ ਮਿਲੈ ਸੁ ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲਾ॥੬੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਲਾਲ ਅਮੋਲਕ ਆਪਨੋ ਆਤਮ ਪਰਖੋ ਨਾਂਹਿ। ਨਿਜ

---

[1]ਹੱਥ। [2]ਕੈਸੇ। [3]ਆਪਣਾ। [4]ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। [5]ਕੱਪੜੇ। [6]ਆਪਨੂੰ। *ਇਹ ਬਾਹਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਯਾ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਸਾਲਸ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਅਗੇ ਕਦੇ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਓਹ ਤਾ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:– 'ਬੀਜਉ ਸੂਝੈ ਕੋ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ ॥' (ਅ) ਬੇਨਤੀ ਪਦ ਨੂੰ ਰੱਬ ਵਲ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਬੇਨਤੀ ਪਦ ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਵੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਝੁਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਲਸ ਆਪਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਆਨੰਦ ਭੁਲਾਇਕੈ ਪਰਯੋ ਕਸ਼ਟ ਕੇ ਮਾਂਹਿ' ॥ ੬੩ ॥ ਸਾਲਿਸ ਬੂਝੈ 'ਕੌਨ ਤੂੰ ਕਹਾਂ ਤੁਮਾਰਾ ਦੇਸ਼ ?। ਕਹਾਂ ਜਾਉਗੇ ਸੰਤ ਜੀ ? ਕਉਨ ਆਪ ਕੋ ਬੇਸ[1] ? ॥੬੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ਦੇਖਾ।ਪਾਯੋ ਜਾਇ ਨ ਤੁਮਰੋ ਬੇਖਾ'।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ[2] ਉਚਾਰੀ ।'ਨਾਮ ਜਾਨ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥ ੬੫ ॥ ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰਾ ਏਕੰਕਾਰਾ। ਤਨ ਮਹਿਂ ਬੇਖ ਤਿਸੀ ਕੋ ਧਾਰਾ'। ਸੁਨਿਕਰਿ ਸਾਲਸ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ। ਸ਼ਰਨ ਗਹਿਨ ਕੀ ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਨੀ[3] ॥੬੬॥ 'ਜੇ ਤੁਮ ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਲੋਕਾ।ਮੁਝ ਦਿਖਾਇ ਕੈ ਕਰਹੁ ਅਸ਼ੋਕ। ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਚਲਿ ਕਰਿ ਅਬ ਆਵਾ'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਵਾ ॥ ੬੭ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਬਿਮਲ ਮਝਾਰਿ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਪਦਮਨਿ ਜਾਵਲ ਰੇ ॥ ਪਦਮਨਿ ਜਾਵਲ ਜਲ ਰਸ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਦੋਖ ਨਹੀ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਦਾਦਰ ਤੂ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ ॥ ਭਖਸਿ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਲਖਸਿ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਸੁ ਜਲ ਨਿਤ ਨ ਵਸਤ ਅਲੀਅਲ ਮੇਰ ਚਚਾ ਗੁਨ ਰੇ ॥ ਚੰਦ ਕੁਮੁਦਨੀ ਦੂਰਹੁ ਨਿਵਸਸਿ ਅਨਭਉ ਕਾਰਨਿ ਰੇ ॥ ੨ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੰਡੁ ਦੂਧ ਮਧੁ ਸੰਚਸਿ ਤੂ ਬਨਿ ਚਾਤੁਰ ਰੇ ॥ ਅਪਨਾ ਆਪ ਤੂ ਕਬਹੁ ਨ ਛੋਡਸਿ ਪਿਸਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿਉ ਰੇ ॥ ੩ ॥ ਪੰਡਿਤ ਸੰਗਿ ਵਸਹਿ ਜਨ ਮੂਰਖ ਆਗਮ ਆਸ ਸੁਨੇ ॥ ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਤੂ ਕਬਹੁ ਨ ਛੋਡਸਿ ਸੁਆਨ ਪੂਛਿ ਜਿਉ ਰੇ ॥੪ ॥ ਇਕਿ ਪਾਖੰਡੀ ਨਾਮਿ ਨ ਰਾਚਹਿ ਇਕਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਰੇ ॥ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਵਸਿ ਨਾਨਕ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਰੇ ॥ ੫॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਰਥ ਸਹਿਤ[4] ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਭਯੋ ਦੀਨ ਮਨ ਸੋਇ। 'ਨਿਜ ਕੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਝ ਜਹਿਂ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥੬੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਲੇਹੁ ਰਜਤੁ ਪਨ[5] ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲਾ। ਤੁਮ ਹੋ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ ਨ'ਹਮਰੇ ਕਾਮਾ। ਇਹ ਧਨ ਸੋਹਤਿ ਤੁਮਰੇ ਧਾਮਾ'॥੬੯॥'ਜੇ ਤੁਮ ਦਰਬ ਲੇਤਿ ਅਬ ਨਾਂਹੀ॥ਇਹ ਭੋਜਨ ਪਾਵਹੁ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ'।ਤ੍ਰੈਸ਼ਨਿ ਭਯੋ ਸੁਨਹਿ ਮਰਦਾਨਾ। ਗਟੀ[6] ਅਹਾਰ[7] ਵਿਚਾਰਹਿ ਨਾਨਾ ॥੭੦॥ਦੋਹਰਾ॥–ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲੇਵਹਿਂ ਅਸਨ, ਦੇਹਿਂ ਮੁਝੈ ਤਬ ਖਾਉਂ।ਭਯੋ ਛੁਧਾਤੁਰ[8] ਸ਼੍ਰਮਤ[9] ਮੈਂ* ਭੋਜਨ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਉਂ–॥੭੧॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁ ਮਯਾਨਿਧਾਨ ਗਤਿ ਹਿਤ ਸਾਲਸ

---

[1]ਭੇਖ। [2]ਬਾਣੀ। [3]ਠਹਿਰਾਈ। [4]ਨਾਲ । [5]ਰੁਪੱਯੇ। [6]ਗਿਣਤੀਆਂ। [7]ਭੋਜਨ ਦੀਆਂ। [8]ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ। [9]ਥੱਕਿਆ। *ਪਾ:–ਸ਼੍ਰਮ ਬਿਖੈ।

ਰਾਇ ਕੋ। ਕੀਨੋ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨ ਭੋਜਨ ਕੇ ਪਰਥਾਇ ਪਰ॥ ੭੨॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧*

ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਕਵਾਨ ਸੋ ਭੋਜਨ ਕਹੀਅਹਿ ਲੁਚੀ ਲੋਚਾ ਪੂਰੀ॥ ਮਿਠਿਆਈ ਮੁਖ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਮਨ ਰਹੈ ਹਜੂਰੀ॥ ੧॥ ਸੁਣਿ ਸਾਲਸ ਤੂੰ ਭਾਈ ਮੇਰੇ॥ ਸਮਝ ਪਰੀ ਤਾਂ ਹੋਇ ਨਿਬੇਰੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ਮੇਵਾ ਮਿਲਣ ਤੁਮਾਰਾ ਕਹੀਐ ਸਤਿ ਕੇ ਬਾਗੋ ਜੋੜੇ॥ ਖਾਵਣ ਖਾਇ ਅਘਾਵੈ ਸੋਈ ਜਉ ਬਿਖਤੇ ਮਨੂਆ ਮੋੜੇ॥੨॥

ਚੌਪਈ॥ ਸਾਲਸਰਾਇ ਸੰਗ ਜੋ ਦਾਸੂ। ਸੁਨਿ ਬਚ ਨਿਰਮਲ ਭਾ ਮਨ ਆਸੂ[1]। ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗਾ[2]। 'ਸ਼ਰਨਿ ਸ਼ਰਨਿ' ਕਹਿ ਪਰਾ ਸਭਾਗਾ॥੭੩॥ 'ਤੁਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਾਨੇ ਮੋਹੀ[3]। ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਨਾਮ ਹੈ ਤੋਹੀ। ਜਗਤ ਅਗਨਿ ਤੇ ਜਲਤਿ ਉਬਾਰਹੁ। ਅਪਨ ਨਾਮ ਕੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ'॥ ੭੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੀਜੇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਜਗ ਕੇ ਕਟ ਦੀਜੇ[4]। ਪੌੜੀ ਅਪਰ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਭਾਖੀ। ਜਿਹ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਭਯੋ ਗਤਿ ਕਾਂਖੀ[5]॥ ੭੫॥

†ਊਤਮ ਜਨਮ ਸੁ ਸਾਕਤ ਕਹੀਐ ਨੀਚ ਨਰਾਇਣੁ ਪਾਇਆ॥ ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਤੇ ਛੂਟੇ ਤੇਈ ਜਿਨ ਸਾਧ ਸੰਗੁ ਗੁਣ ਗਾਇਆ॥ ੩॥ ਸੁਣ ਸਾਲਸ ਇਹੁ ਗੋਲਾ ਤੇਰਾ ਆਪ ਨਰਾਇਣੁ ਮਾਨਾ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸੰਗੁ ਮਿਲਾਇਆ ਊਚੇ ਪਦੁ ਠਹਿਰਾਨਾ॥ ੪॥

ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਲਸ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ।–ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਇਹ ਅਵਤਾਰਾ। ਜਿਨਕੇ ਬਚਨ ਦਾਸ ਦੁਖ ਆਸੂ[6]‡। ਕੀਨ ਨਿਕੰਦਨ, ਦਿਯ ਸੁਖ ਰਾਸੂ–॥ ੭੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਮਾਨ ਤਜਿ, ਬੰਦੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। 'ਗਤਿ ਮੇਰੀ ਅਬ ਕੀਜੀਏ, ਤੁਮ ਹੋ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦ॥੭੭॥ਚੌਪਈ॥ ਜਗਬੰਧਨ ਤੇ ਕਰਿ ਛੁਟਕਾਰਾ। ਪਤਿਤਹਿ ਪਾਵਨ ਨਾਮ§ ਤੁਮਾਰਾ। ਸ਼ਰਨਿ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਲਾਜਾ। ਰਾਵਰ ਸਮ ਕੋ ਪਿਖੋਂ ਨ ਆਜਾ'॥੭੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਕਾਜ ਇਹੁ ਕੀਜੈ। ਨਿਜ ਕਿੰਕਰ ਕੇ ਚਰਨ ਗਹੀਜੈ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ,ਹੋਵਹਿ ਗਤਿ ਤੇਰੀ।ਜਗ ਮਹਿਂ ਮਿਟੈ ਜਨਮ

---

[1]ਛੇਤੀ। [2]ਡੰਡੌਤ ਕਰਕੇ। [3]ਮੋਨੇ। [4]ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ। [5]ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਇੱਛਾਵਾਨ। [6]ਛੇਤੀ।

*ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।

†ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।

‡ਪਾਃ–ਸਦਾ ਸੁਖ ਆਸੂ। ਵਾ, ਦਾਸ ਸੁਖ ਨਾਸੂ। §ਪਾਃ–ਬਿਰਦ।

ਕੀ ਫੇਰੀ'॥੮੯॥ ਸੁਨਿ ਸਾਲਸ ਬੰਦੇ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ। ਭੂਰਨ ਧਰਯੋ ਦਾਸ ਪਦ ਮਾਥਾ॥ਬੋਲਯੋ ਗੁਰ ਸੋਂ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨਾ॥'ਇਹੁ ਜੁ ਦਾਸ ਮਮ ਬੁੱਧਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੯੦॥ਸੰਤਨ ਕੇ ਸਭਿ ਯਾ ਮਹਿਂ ਲੱਛਨ।ਕਰਮ ਧਰਮਕੇ ਵਿਖੈ ਬਿਚੱਛਨ[1]। ਪੁਨਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਹੋਈ। ਬੰਦਨ ਯੋਗ ਭਲੇ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੯੧ ॥ ਅਬ ਜੇ ਡਾਰਹੁ ਚਰਨ ਸੁਆਨਾ[2]। ਤਦਪਿ ਨ ਆਇਸੁ ਕਰਹੋਂ ਹਾਨਾ'। ਸੁਣ ਬਚ ਬਿਕਸੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ। ਕਹਿਂ 'ਤਵ ਬੰਧਨ ਭਏ ਨਿਕਦਨਾ ॥੯੨॥ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰੀਏ। ਉਰ ਤੇ ਸਰਬ ਭਰਮ ਪਰਹਰੀਏ'। ਸੁਨਿ ਸਾਲਸ ਕੀਨੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗਾ । ਉਸਤਤਿ ਭਨਿਹੀ ਮਨੁ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੯੩ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਰੁਨਾਨਿਧ ਸ੍ਵਾਮੀ । ਤੀਨਲੋਕ ਪਤਿ ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ। ਸੁਖਦਾਯਕ ਸੇਵਕ, ਰਿਪੁ[3] ਘਾਇਕ[4]। ਮੋਹ ਲੱਛ[5] ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਸਾਯਕ[6] ॥੯੪ ॥ ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਰਨਾਯਕ[7] ਨਾਯਕ[8]। ਅਹੈਂ ਅਜੀਤ, ਬਸੀ[9] ਇਕ ਪਾਯਕ[10]'। ਹੁਤੋ ਸੀਸ ਗਜ ਡੇਢਕ ਚੀਰੰ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੀਨੋ ਗੁਨੀਗਹੀਰੰ[11] ॥੯੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਲਸ ਬਾਂਧਯੋ ਸੀਸ ਪਰ ਸ਼ੀਘਰ ਖੁਲੇ ਕਪਾਟ। ਗਯਾਨਾਨੰਦ[12] ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਠਟਯੋ ਔਰ ਹੀ ਠਾਟ ॥ ੯੬॥ ॥ਸੋਰਠਾ॥ ਭਾ ਨਿਹਾਲ ਤਤਕਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮਯਾ ਤੇ। ਉਮਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਉਸਤਤਿ ਉਚਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ ॥ ੯੭ ॥

'ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਕਾ* ਦੀਨੋ ਖੋਲ ਕਪਾਟ[13]। ਇਕ ਜੋ ਵਣਜ[14] ਵਣੰ-ਜਿਆ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ਘਾਟ ॥ ੧ ॥ ਸਤਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਬਚਨ ਕਾ ਸੂਰਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਗਮ ਨਿਗਮ ਦਿਖਾਵਤਾ ਖੋਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਅਨੰਤ ॥ ਜਗਤ ਵਣਜਾਰਾ ਸਗਲ ਹੈ ਸਾਹੁ ਏਕ ਭਗਵੰਤ ॥ ੨ ॥ ਵਣਜ ਹਮਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂੰਜੀ ਹਮਰੀ ਨਾਮੁ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਧੁਨਿ ਲਾਗ ਹੈ ਸੋਈ ਹਮਾਰੇ ਕਾਮ ॥ ੩ ॥ ਸਾਲਸ ਬਿਨਵੈ[15] ਬੇਨਤੀ ਤੂ ਸੁਣਿਯੇ ਕਰਤਾਰ ॥ ਕਚਾ ਰੰਗੁ ਉਤਾਰਿ ਕੈ ਚਾੜਿਓ ਰੰਗੁ ਅਪਾਰ' ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਖੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਤਬ ਕੀਨੀ। ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੰਜੀ[16] ਤਿਹ ਦੀਨੀ। ਸਕਲੇ ਪੁਰਿ ਕੋ ਪੂਜ ਬਨਾਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ

---

[1]ਚਤੁਰ। [2]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ(ਅ)ਸੁਆਨਾ=ਕੁਤੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਬੀ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਓ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਦ-ਸਗ-ਹੈ। [3]ਵੈਰੀ। [4]ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ। [5]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਹੈ। [6]ਤੀਰ ਹੈ। [7]ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ। [8]ਮਾਲਕ ਹੋ। [9]ਵੱਸ ਹੋ। [10]ਇਕ ਦਾਸਾਂ ਦੇ। [11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [12]ਗਯਾਨ ਦੇ ਆਨੰਦ। [13]ਪੜਦਾ। [14]ਸੌਦਾ। [15]ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। [16]ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ। *ਪਾ:-ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਤਾ ਨਾਮ ਕਾ।

॥੮੮॥ 'ਜਬ ਲੌ ਜੀਵਹੁ ਰਹੈ ਤੁਮਾਰੇ। ਪਾਛੈ ਸੰਤਤਿ[1] ਕੋ ਨ ਬਸਾਰੈ[2]। ਪੁਨ ਮੰਜੀ ਪਰ ਬੈਸਹਿ ਦਾਸਾ। ਦੀਜੈ ਨਹੀਂ ਆਨ ਕੇ ਪਾਸ॥੮੯॥ਪੂਰਬ ਹਮ ਮੰਜੀ ਇਸ ਦੈਨੀ। ਤੁਝ ਤੇ ਪੂਰਬ[3] ਸ਼ਰਨਿ ਗਹੇਨੀ[4]। ਹੁਤੋ ਸੰਸਾਰ ਸੂਤ[5] ਇਹ ਦਾਸਾ। ਯਾਂਤੇ ਤਵ ਸਤਿਕਾਰ ਰਖਾਸਾ[6] ॥ ੯੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਨ ਲਘੁ[7] ਤੁਮਰੀ ਬੈਸ ਹੈ ਸਪਤ[8] ਮਾਸ[9] ਜੁਗ ਸਾਲ[10]। ਰਿਦਾ ਸੰਤ ਹੈ ਦਾਸ ਕੋ ਮਤਸਰ ਹੀਨ ਬਿਸਾਲ' ॥੯੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਗਤਿ ਦੈਨਾ। ਮੁਝਿ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਭਏ ਪੁਨਿ ਬੈਨਾਂ। 'ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਛੁਧਾ ਸੰਤਾਵੈ। ਦੇਹੁ ਅਹਾਰ ਖਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ' ॥੯੨॥ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਮੈਂ ਦੀਨ ਅਹਾਰਾ। ਮਧੁਰ ਅਸਨ ਜਿਹ ਸਾਦ ਅਪਾਰਾ। ਕਰਿ ਲਾਲਚ ਖਾਵਾ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਪੂਰਿ ਉਦਰ ਬਹੁ ਤਬ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ ॥੯੩॥ ਸ਼ਾਹ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨੰ। ਲੇ ਤਬ ਗਮਨਯੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨੰ। ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਤਿਹ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।ਕੀਨ ਰਹਿਨ ਅਪਵਰਗ ਉਦਾਰਾ[11]॥੯੪॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਾਲਿਸ ਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਪੰਚਾਸਮੋਂ* ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੧।

੫੨, [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮਛ, ਕਲਿ, ਨਾਰਦ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਸੁ ਛਤਰ ਸਿਰ ਸਦਾ ਅਟਲ ਜਿਹ ਛਾਯ।
ਆਤਪ ਯਮ ਕੀ ਯਾਤਨਾ ਕਿਉਂ ਸਮੀਪ ਸੋ ਆਯ ॥ ੧ ॥

ਸਦਾ=ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼, ਜੋ ਕਦੇ ਨ ਜਾਏ।
ਅਟਲ=ਅਟੱਲ, ਜੋ ਕਦੇ ਨਾ ਟਲੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਇਕਰਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਸਵੇਰੇ ਹੋਰ, ਦੁਪਹਿਰੇ ਹੋਰ, ਲੌਢੇ ਪਹਿਰ ਹੋਰ, ਸਿਆਲੇ ਹੋਰ, ਹੁਨਾਲ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
ਆਤਪ=ਧੁੱਪ। ਯਾਤਨਾ=ਪੀੜ, ਤੜਫਨੀ, ਓਹ ਪੀੜ ਜੋ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮੀਪ=ਨੇੜੇ।

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਛਤਰ (ਜਿਸਦੇ) ਸਿਰ ਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ (ਛਤਰ ਦੀ) ਛਾਯਾ ਸਦਾ ਤੇ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਯਮ ਦੀ ਪੀੜਾ (ਰੂਪੀ) ਧੁੱਪ ਕਿਉਂ ਆਵੇਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਾਸੁਰ ਕਿਤਕ ਬਿਸ੍ੰਭਰ ਮਾਂਹੀ । ਰਹਿ, ਦੁਰਮਤਿ ਬਹੁ ਨਰ ਕੀ ਦਾਹੀ[12]। ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਸਿਮ-

[1]ਉਲਾਦ। [2]ਨਾ ਬਿਠਾਉਣਾ। [3]ਪਹਿਲੇ। [4]ਇਸਨੇ ਸ਼ਰਨ ਫੜੀ ਸੀ। [5]ਸੰਸਾਰਕ ਮਰਯਾਦਾ। [6]ਰਖਿਆ ਹੈ। [7]ਥੋੜੀ। [8]ਸੱਤ। [9]ਮਹੀਨੇ । [10]ਦੋ ਵਰਹੇ । [11]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ। [12]ਸਾੜੀ।
*ਪਾ:–ਇਕਵੰਜਮੋ।

ਰਹਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖਦਾਈ ॥੨॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਬੈਸੇ ਗਤਿਦਾਨੀ। ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਅਸ ਬਾਨੀ।"ਇਸੇ ਸਥਾਨ ਰਹਿਨ ਤੁਮ ਆਏ। ਦੇਖਯੋ ਨਗਰ ਰੁਚਿਰ ਮਨ ਭਾਏ ? ॥੩ ॥ ਕੈ ਤੁਮ ਨਿਕਸੇ ਹੋਇ ਉਦਾਸੀ। ਪਰਚ ਰਹੇ ਕਰਿ ਰਿਦਾ ਬਿਲਾਸੀ। ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਕੀਜੈ ਸੈਲਾ। ਜਿਤ ਇੱਛਾ ਗਮਨਹੁ ਤਿਤ ਗੈਲਾ[1]?"॥੪॥ਮੈਂ ਸੁਨਿਕਰਿ ਮਨ ਮਾਹਿ ਵਿਚਾਰੀ।--ਤੁਮ ਬਾਨ ਇਨ ਨਾਂਹਿ ਵਿਸਾਰੀ। ਏਤੀ ਮਹਿਮਾ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੀ। ਤਦਪਿ ਨ ਰਹਤਿ ਹੋਇ ਅਨੁਸਾਰੀ--॥੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ "ਚਲਹੁ ਮਰਦਾਨਾ !। ਦੇਖਹੁ, ਸੈਲ ਕਰੋ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ[2]"। ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਤੇ ਹੁਇ ਬਿਦਾ ਪਯਾਨੇ। ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਿਨ ਪ੍ਰਗਟਾਨੇ॥੬॥ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਗਤਿਦਾਈ। ਕਿਤਕ ਕੋਸ ਪਰ ਪਹੁਚੇ ਜਾਈ। ਆਗੇ ਸਾਗਰ ਕੋ ਤਟ[3] ਦੇਖਾ।ਲਗਯੋ ਜਾਂਹਿ ਸੋਂ ਮੱਛ-ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ[4] ॥ ੭ ॥ ਪੈਂਤੀ ਕੋਸ ਹੁਤੋ ਬਿਸਤਾਰਾ[5]। ਪੀਠ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਚੜ੍ਹੇ ਉਦਾਰਾ[6]। ਚਢਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। "ਸੁਨਹੁ ਬੈਨ ਮਰਦਾਨਾ ! ਬਾਲਾ ! ॥੮॥ ਅਬ ਕਾ ਪਰ ਹਮ ਗਮਨੇ ਜਾਂਹੀ[7]?। ਭੇਦ ਲਖਯੋ ਕੈਧੌਂ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ"। ਮੈਂ ਤਬ ਕਹਯੋ "ਨ ਹਮ ਕਛੁ ਜਾਪੇ[8]। ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਆਪੇ ॥ ੯ ॥ ਹਮਰੀ ਅਲਪ ਬੁੱਧਿ ਕਯਾ ਜਾਨੇ। ਤੁਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨੇ। ਸੋ ਹਮ ਲਖਹਿਂ ਜੁ ਆਪ ਲਖਾਵਹੁ। ਦੇਖਹਿਂ ਸੋ ਜੋ ਆਪ ਦਿਖਾ-ਵਹੁ" ॥ ੧੦ ॥ ਗੁਰੂ ਭਨੈਂ "ਇਹ ਮੱਛ ਮਹਾਨਾਂ। ਕਿਤੇ ਕਾਲ ਕੇ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ। ਆਗੈ ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਲੌ ਲਖਿਯੇ। ਚਲਹੁ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਇਹ ਪਿਖਿਯੇ[9]" ॥ ੧੧ ॥ ਜਾਇ ਸੀਸ ਪਰ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਮੁਖ ਤਿਹ ਹੇਰਾ। ਪਸਰਯੋ ਦੀਸਤਿ ਵਡੋ ਅਕਾਰਾ। ਦੀਰਘ ਲੋਚਨ ਕੇ ਬਿਸਤਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੈ ਕਰਿ ਉਰ ਬਿਸ-ਮਾਦਿਓ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਇ। "ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੁਮਰੀ ਕੁਦਰਤਾਂ ਤੁਮ ਹੀ ਕੋ ਬਨਿਆਇਂ" ॥ ੧੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਾਮਨਿ[10] ਬਸੇ ਭਈ ਪੁਨਿ ਭੋਰਾ। ਮੱਛ ਦੇਹ ਛੁਟਿ ਪਲਟੀ[11] ਔਰਾ[12]।ਉਸਤਤਿ ਕਹਤਿ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ। "ਚਿਦਾਨੰਦ[13] ਤਨ ਦ੍ਵੰਦ ਨਿਕੰਦਨ[14] ॥ ੧੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵਨ

ਉਸਦੇ ਰਸਤੇ। [2]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ। [3]ਕੰਢਾ, [4]ਬੜਾ ਮੱਛ। [5]ਫੈਲਾਉ। [6]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। [8]ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। [9]ਦੇਖੀਏ। [10]ਰਾਤ। [11]ਬਦਲ ਗਈ। [12]ਹੋਰ। [13]ਚੇਤਨ ਤੇ ਅਨੰਦ ਰੂਪ। [14]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਦੇਵੈ !। ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੋ ਰਾਵਰਿ ਭੇਵੈਂ¹।ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੇਦੀਕੁਲਕੇਤ॥ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਬੂਝਨੇ ਹੇਤਾ ॥੧੫॥ 'ਕੌਨ ਅਹੈਂ ਤੂੰ ਕਹਹੁ ਬੁਝਾਈ ?। ਕੈਸੇ ਮੱਛ ਦੇਹਿ ਵਡ ਪਾਈ। ਤਿਹ ਤਜਿ ਧਾਰਯੋ ਦੇਹਿ* ਨਵੀਨਾ। ਪਟ ਭੂਖਨ ਸੁਠ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ' ॥ ੧੬ ॥ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ 'ਸੁਨਹੁ ਭਗਵੰਤਾ !। ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਿਰਤੰਤਾ। ਅਪਰ¹ ਸੁਨਾਵਨ ਕੇ ਹਿਤ ਗਾਥਾ। ਮੋਰ ਸਾਥ ਬੂਝਹੁ, ਜਗਨਾਥਾ ! ॥੧੭॥ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਭਾ ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ। ਤਿਹ ਸੇਵਕ ਹੌਂ ਸੇਵ ਕਰੇਹੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਜ ਕਰਨ ਕੁਛ ਭਾਖਾ। ਕੀਨ ਤਬਹਿ ਮੈਂ ਰਿਸ ਉਰ ਰਾਖਾ॥ ੧੮ ॥ ਜਨਕ ਜਾਨਿ ਮਨ, ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।–ਤਰਫ ਮੀਨ ਜਿਉਂ² ਕਾਜ ਕਰਾਨਾ–। ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਮੀਨ ਤਨ ਪਾਯੋ। ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਪਰਸ ਛੁਟਕਾਯੋ†' ॥ ੧੯ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਦੇਵ

¹ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ। ²ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ ਤੜਫ ਕੇ। *ਪਾਃ–ਸਰੀਰ।

†ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜੋ ਲੋਕ ੩੫ ਕੋਹ ਲੰਮੀ ਮੱਛੀ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਭਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਕਿ ਲੰਮੀ ਤੋਂ ਲੰਮੀ ਮੱਛੀ ੫੦ ਸੱਠ ਫੁਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੇ ਹੈ, ਕਿ ਕੋਈ ਜੋਗੀਰਾਜ ਜਨਕ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪਿਆ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਦਾਸ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਸੂਰਤ ਮਿਲੀ ਸੀ ਸੋ ਸ੍ਰਾਪ ਦੀ ਸੂਰਤ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਭਾਵਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਆਤਮ ਸੱਤਯਾ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਓਹ ਗਿਆ ਓਹ ਅਬਿਗਤ ਹਾਲਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤੀ ਨੂੰ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅਮੁਕਤ ਪੁਰਖ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਅਮੁਕਤ ਰੂਪ ਦੀ ਗਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ, ਸੈਰ ਯਾ ਮੱਛੀ ਦਿਖਾਉਣੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਤੇ ਆਤਮ ਉੱਨਤੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸ੍ਰਾਪ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਫੇਰ ਬਖਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਐਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰਾਪੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪੜ੍ਹੋ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਜਾ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਪੱਸਯਾ ਵਿਚ ਜਾਨ ਭਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਯਾ ਸ੍ਰਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਯਾ ਨਵੀਆਂ ਪਨੀਰੀਆਂ ਆਤਮ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਸੰਸੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹਨ, ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹਨ, ਆਟੋ ਸਜੇਸ਼ਨ (Auto suggestion) ਸ੍ਵੈਸੰਕਲਪ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬਲ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸਦਨ ਕੋ ਗਯੋ।ਜਨਕ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਛੂਟਤਿ ਭਯੋ।ਬਹੁਰੋ ਆਗੇ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਚਲਤੇ ਮਗ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ॥੨੦॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਖ਼ਤਾ ਹਮਾਰੀ। ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਤੁਮਾਰੀ। ਸਨਮੁਖ ਬਚਨ ਕਹਿਤ ਨਿਤ ਰਹਿਤਾ। ਆਦਰ ਰਾਖਨ ਬਿਧਿ ਨਹਿਂ ਲਹਿਤਾ'॥ ੨੧ ॥ ਬਿਗਸ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਪੂਰਬ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਗੁਨਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ। ਪਾਛੇ ਤੇ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨੋ। ਕਿਉਂ ਸੰਸਾ ਤੁਮ ਉਰ ਮਹਿਂ ਕੀਨੋ?' ॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ਬਿਗਸਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਤਬਹਿ ਚਲੇ ਸਿੰਧੁ ਪਰ ਜਾਇਂ। 'ਤਵ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨਹਿਂ' ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਇ॥੨੩॥ਚੌਪਈ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਨ ਬਚਨ ਅਲਾਵਹੁ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਮਮ ਪਸ਼ਚਾਤਹਿ ਆਵਹੁ'।'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ!ਡਰ ਕਾਂਕੋ ਅਬ ਮੋਹੀ।ਤੁਮਰੋ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਜੋ ਹੋਹੀ' ॥੨੪॥ ਬਹੁਰੋ ਭਨਤਿ ਭਏ ਗਤਿਦਾਇ। 'ਅੱਗ੍ਰਜ[1] ਆਵਤਿ ਵਡੀ ਬਲਾਇ। ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਦੇਹਿ ਬਿਸ਼ੇਖੀ। ਡਰ ਪਾਵਹਿਂ ਜਿਨ ਅੰਗਨ ਦੇਖੀ[2]' ॥੨੫॥ ਬੋਲਯੋ ਭੈ ਧਰਿਕੈ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਕਿਉਂ ਅਬ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਤੂਰਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਚਲਹੁ* ਪਿਛਾਰੀ। ਰਾਖਹੁ ਇਸਤੇ ਦੇਹਿ ਹਮਾਰੀ'॥੨੬॥ ਪਿਖਿ ਭੈ ਆਤੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਭਾਗੇ ਤੇ ਅਬ ਜਾਇ ਨ ਦੇਈ। ਧਾਇ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚ ਗਹਿ ਲੇਈ[3] ॥ ੨੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਯਾਂਤੇ ਆਗੇ ਹੀ ਚਲਹੁਂ† ਭੁਲੀ ਕਰੈ ਕਰਤਾਰ'।–ਕਲ੍ਹ[4]–ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ ਭਈ ਜਾਂਹਿ ਬੇਖ ਬਿਕਰਾਰ[5] ॥ ੨੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੇਚਕ[6] ਬਰਨ[7] ਅਰੁਨ ਚਖ[8] ਜਾਂਕੇ। ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਭਯਾਨਕ ਤਾਂਕੇ। ਆਂਤ[9] ਨਰਨ[10]‡ ਜਿਹ ਗ੍ਰੀਵਾ[11] ਡਾਰੀ। ਕਰ ਮਹਿਂ ਰਕਤ ਕਪਾਲੀ[12] ਧਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਲੋਹਿਤ[13] ਬਾਲ ਛੁਟੇ ਜਿਸ

---

[1]ਅੱਗੇ। [2]ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। [3]ਫੜ ਲਊ। [4]ਕਲਹ। [5]ਭਯਾਨਕ। [6]ਕਾਲਾ। [7]ਰੰਗ। [8]ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ। [9]ਆਂਦਰਾਂ। [10]ਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ। [11]ਗਲ ਵਿਚ। [12]ਲਹੂ ਦਾ ਠੂਠਾ। [13]ਲਾਖੇ ਯਾ ਤਾਂਬੇ ਰੰਗੇ ਲਾਲ। *ਪਾਃ–ਚਲਹਿਂ। †ਪਾਃ–ਚਲੈਂ। ‡ਆਂਤਨ ਨਰ।

☞[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਇਹ ਹੈ]

ਆਤਮ ਸਤ੍ਯਾ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਵੇ ਵੈਸੀ ਉਸ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਾਚੀ ਵਲ ਮੱਛ ਵੱਡੇ ਬੇੜੇ ਤੇ ਜਹਾਜ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਛੂਆ=ਨਿੱਕੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਵੇਂ ਸੀ ਤੇ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਉਲਟਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੀਠਾ। ਕੰਪਾਵਤਿ ਸੁਰ[੧] ਅਸੁਰਹਿ[੨] ਡੀਠਾ॥ਬਦਨ ਪਸਾਰੇ ਸਨਮੁਖ ਆਈ॥ ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੀ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੩੦ ॥ ਇਕ ਡੰਡਾ ਪੁਨ ਜਲ ਮਹਿ ਦੇਖਾ। ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਨਿਜ ਹਾਥ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।ਤੁਰਨ ਦੌਰੀ ਜਬ ਢਿਗ ਆਈ॥ ਸੋ ਡੰਡਾ ਮੁਖ ਦੀਨ ਚਲਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਬਲ ਕਰਿ ਗਹਿਨ ਲਗੀ ਨਿਜ ਹਾਥਾ। ਕਛੁ ਨ ਚਲਯੋ ਬਸੁ ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਜਬ ਗਾ[੩] ਅੰਤਰਿ ਦੁਖਿਤ ਪੁਕਾਰੀ। ਪੀੜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਲੋਚਨ ਅੰਸੁ ਡਾਰੀ ॥੩੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਨ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਬੇਨ ਕਰ[੪] ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ਲੀਨ। ਗਾਵਤਿ ਗੁਨ ਕਰਤਾਰ ਕੇ ਆਨ ਦਰਸ ਗੁਰੁ ਕੀਨ ॥ ੩੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੁਹਿਦਿਸ਼* ਬੰਦਹਿਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈ। ਕਹਿ ਕਰਿ-ਕਲੁ-ਕੋ ਦੀਨ ਛੁਟਾਈ। ਬਹੁਰਿ ਬਿਲੋਕਨ ਲਗਯੋ ਸਰੂਪਾ। ਬਨੀ ਸੁ ਛਬਿ ਜਨੁ ਸੁਧਾ ਅਨੂਪਾ ॥ ੩੪ ॥ ਪਿਯਤ[੫] ਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਲੋਚਨ[੬] ਡੋਨੇ। ਬਰਨਨ ਲਗਾ ਸੁਜਸ ਬਚ ਲੋਨੇ[੭]। 'ਆਦਿ[੮] ਦੁਆਦਸ਼ ਵਾਕ† ਬਖਾਨੇ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਪ੍ਰਤੀ[੯], ਸਰੂਪ ਪਛਾਨੇ ॥ ੩੫ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਧਿ[੧੦] ਪੁਨਿ ਬੇਦ ਉਚਾਰੇ‡। ਸਤਜੁਗ ਧਰਮ ਕੀਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ[੧੧]। ਨਾਮਹਿ§ ਸੰਗ ਯੋਗ‖ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਰ ਜੋ ਕਟੇ ਕਲੇਸ਼ਾ ॥ ੩੬ ॥ ਬਹੁਰ ਨਰਨ ਕੀ ਅਲਪ ਮਨੀਖਾ[੧੨]। ਤਿਨਹਿਂ ਦੇਖਿ ਦੀਨੀ ਅਸ ਸੀਖਾ[੧੩]। ਮਨੁ ਭੂਪਤਿ ਕੇ[੧੪] ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦ੍ਵਾਰਾ॥ਸ਼ੁਭ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ॥੩੭॥ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਮ ਯੱਗਜ ਕੋ ਕਰਨਾ॥ਤ੍ਰੇਤੇ ਯੁਗ ਮਹਿਂ ਨੀਕੇ¶

[੧]ਦੇਵਤੇ। [੨]ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ। [੩]ਗਿਆ। [੪]ਬੀਨ ਹੱਥ ਵਿਚ। [੫]ਪੀਂਦਿਆਂ। [੬]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ। [੭]ਵਾਕ ਸੁੰਦਰ। [੮]ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ। [੯]ਤਾਂਈ। [੧੦]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। [੧੧]ਪਾਲਨਾ ਕੀਤਾ। [੧੨]ਬੁੱਧੀ। [੧੩]ਸਿੱਖਿਆ। [੧੪]ਮਨੂ ਰਾਜੇ ਦੇ। *ਪਾ:-ਦਹਿਦਿਸ।

†ਆਤਮ ਵਿਦਯਾ ਸੰਬੰਧੀ ਉਪਨਿਖਦਾ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ, ਯਥਾ:-ਤਤ੍ਵੰ ਅਸਿ, ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਿਮ, ਅਯਮਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ, ਪ੍ਰਗਜਾਨਮ ਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਹਨ। ਇਕ ਇਕ ਵਾਕ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਤ੍ਰੈ ਹਿੱਸੇ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਗਿਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਐਸੇ ਵਾਕ ਬੀ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ: ਯਥਾ:-

ਬ੍ਰਹਮੈਵੇਦਮ ਸਰਵਮ੍। ਸੋऽਹਮਸਿਮ, ਸਤਜੰ ਗਜਾਨ ਮਨੰਤੰ ਬ੍ਰਹਮ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ੧੨ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਸ ਵਾਕਜ 'ਓਂ ਨਮੋ ਭਗਵਤੇ ਵਾਸਦੇਵਾਯ' ਨੂੰ ਬੀ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਵਾਕ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਏਹ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਵਾਕ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੈ।

‡ਪਹਿਲੇ ਤੁਸਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਵਾਕ ਕਹੇ ਤਾਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਪ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ, ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਫੇਰ ਵੇਦ ਕਹੇ। ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਬੀ ਗਜਾਨ ਦਾਤਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗੇ ਚੌਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ

§ਪਾ:-ਨਾਮ ਕੇ। ‖ਪਾ:-ਕੀਨ। ¶ਪਾ:-ਕੀਨੇ।

ਧਰਮਾ। ਤਾਂਹੀ ਕਰਿ ਬਹੁ ਕੀ ਗਤਿ ਕੀਨੀ। ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ ਪ੍ਰਬੀਨੀ[1] ॥੩੮॥ ਪੁਨਿ ਤਾਂਤੇ ਮਤਿ ਮੰਦ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[2]। ਤਿਨਹਿਂ ਦੇਖ ਕਿਯੋ ਪੁਰਾਨਾ। ਬਯਾਸ ਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਸੁਗਮ ਬਖਾਨੇ। ਨਾਮ ਭਜਨ, ਪੂਜਾ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜਾਨੇ ॥ ੩੯ ॥ ਇਵ ਦ੍ਵਾਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ । ਜਗਤ ਧਰਮ ਨੀਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ। ਅਬ ਕਲਿਕਾਲ[3] ਮਨੀਖਾ ਹੀਨੇ[4]। ਲੰਪਟ ਬਿਸ਼ੈ[5] ਪ੍ਰਮਾਨ[6] ਮਲੀਨੇ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰਿਕੈ ਸੁਠ ਬਾਨੀ[7]। ਏਕ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਦਾ ਮਿਲੇ ਸਤਿਸੰਗਾ। ਕਰਹੁ ਬਹੁਤ ਮਨੁਜਨ[8] ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ ॥ ੪੧ ॥ ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ। ਮਾਨਹਿਂ ਨਰ ਜਿ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ । ਜਬ ਜਬ ਦੇਖਹੁ ਧਰਮ ਗਿਲਾਨਾ[9]। ਤਬ ਤਬ ਧਰਿ ਅਵਤਾਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪੨ ॥ ਆਪ ਕਰਹੁ ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ। ਸਭਿ ਮਿਰਜਾਦ ਰਖਹੁ ਸੁਖ ਸਾਰਾ'। ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਤਾਂਈ। ਬੋਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਸੁ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੪੩ ॥ 'ਸਭਿ ਮੁਨੀਨ ਈਸ਼ਰ ਰਿਖਿ ਦੇਵਾ[10]*। ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮ ਉੱਤਮ ਭੇਵਾ। ਜੋ ਬੈਰਾਟ† ਰੂਪ ਕਰਤਾਰਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਦੇਹਿ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਭਗਤਿ ਸ਼ਿਰੋਮਨਿ[11] ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਚੀਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ

---

[1]ਭਾਵ ਆਪ ਨੇ। [2]ਆਦਮੀ ਮੰਦੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ। [3]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ। [4]ਬੁੱਧਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [5]ਲਿਪਟੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ। [6]ਮਨੁੱਖ। [7]ਸੁੰਦਰ (ਗੁਰ) ਬਾਣੀ। [8]ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ (ਅ) ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ। [9]ਧਰਮ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ (ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ)। [10]ਸਾਰੇ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਤੂੰ ਈਸ਼ਰ (ਵੱਡਾ) ਹੈਂ (ਅ) ਹੇ ਦੇਵ ਰਿਖੀ। [11]ਸਰਦਾਰ।

*ਪਾਃ-ਸਭ ਮੁਨੀਸ਼ ਈਸ਼ ਰਿਖ ਦੇਵਾ।

†ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਵਿਰਾਟ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅੱਖਾਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਤੱਤ੍ਵ ਅਰ ਵਿਸ਼੍ਵ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪੈਰ ਹੈ, ਆਦਿ।' ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਰੂਪ ਦਾ ਮਨ ਮਾਨੋਂ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਰਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਸਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਓਹ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੈਣ, ਪੈਰ, ਨੱਕ ਆਦਿ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨੈਣ ਪੈਰ ਆਦਿ ਅੰਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਨ-'ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕ ਤੋੁਹੀ' ॥ [ਧੰਨਾ: ਮ: ੧] ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਬੀ ਵਿਰਾਟ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵੈਰਾਟ ਕੁਛ ਹੋਰਵੇਂ ਹੀ ਹੈ। ਪਾਃ-ਬੈਰਾਗ-ਬੀ ਹੈ।

ਸੁਜਸੁ ਸਮ ਨੀਰਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਮੀਨ ਕੀਨ ਮਨ ਧੀਰਾ[1] !' ॥ ੪੫ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ । ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨ ਥੋਰੋ ਹਿਤ ਨਾਂਹੀ । ਪੁਨ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ-ਕਲ੍ਹ-ਕੋ-ਲਜਾਯੋ । ਪਾਇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੪੬ ॥ 'ਭਈ ਭੂਲ ਇਸਕੀ ਬਖਸ਼ੀਜੈ। ਅਬ ਯਾਂ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਛੁਧਾ ਸੰਤਾਈ। ਮਹਿਮਾ ਤੁਮਰੀ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਈ' ॥ ੪੭ ॥ ਤਿਹ ਕੀ ਸੁਨੀ ਦੀਨਤਾ ਜਬਹੀ। ਹ੍ਵੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਚ ਉਚਰੇ ਤਬਹੀ।'ਇਹ ਸਰੂਪ ਤੇ ਛਟਵੇਂ ਧਰਿਹੌਂ।ਤਬ ਯਾਂਕੋ ਤਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸ ਕਰਿਹੌਂ ॥ ੪੮ ॥ ਬਹੁਰੋ ਦਸਮ ਧਰੋਂ ਅਵਤਾਰਾ*। ਤਬ ਕਰਿਹੋਂ ਇਕ ਪੰਥ ਕਰਾਰਾ। ਬਹੁਤ ਹੋਹਿੰਗੇ ਜਬ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ[2]।ਤਬ ਯਾਂਕੋ ਹ੍ਵੈ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ' ॥ ੪੯ ॥ ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਦੋਊ।ਗਵਨੇ ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਜਿਤ ਸੋਊ। ਸੁੰਦਰ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਰਸਾਲ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!॥੫੦॥ ਅਪਰ ਜਿ ਸਿਖ ਸ੍ਰੋਤਾ ਤਹਿੰ ਬੈਸੇ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਯੋ ਤਿਹ ਐਸੇ। 'ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਉਸਤਤਿ ਗੁਰੂ ਭਾਖੀ ।-ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ-ਚਤੁਰ ਜੁਗ ਰਾਖੀ ॥੫੧॥ ਤਾਂ ਮਹਿੰ ਅਰਥ ਲਖਾਯੋ ਐਸੇ। ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਕੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕੈਸੇ ।ਜੇ ਗਤਿ ਦੇਨ ਨ ਸਮਰਥ ਦੂਜਾ। ਕਿਉਂ ਤਬ ਕਹੇ ਯੋਗ ਯਗਪੂਜਾ ॥੫੨॥ਤ੍ਰੈ ਜੁਗ ਵਿਖੈ ਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗ।ਦੁਤਿਯ ਉਪਾਇ ਕਹੇ ਸਰਬੰਗ।ਕਲਿ[3] ਮਹਿੰ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ। ਸਿਮਰਨਿ ਤੇ ਗਤਿ ਦੇਹਿ ਜਹਾਨਾ†'॥੫੩॥ ਸ੍ਰੋਤਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਉੱਤਰ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਤਬ ਬਾਲਾ:- 'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਪਯਾਰੇ। ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਸੁ ਕਹੌਂ ਉਚਾਰੇ ॥ ੫੪ ॥ ਦ੍ਵੈ ਨਰ ਕੋ ਭਾ ਸੂਰ[4] ਅਪਾਰ।ਏਕ ਰੰਕ ਇਕ ਧਨੀ ਉਦਾਰਾ[5]।

---

[1]ਹੇ ਧੀਰਜੀ ! ਤੁਸਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਜਾਣਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮੱਛੀ ਬਣਾਯਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ-ਦਾ ਸਨਾਤਨ ਮੁਨੀ ਨਾਰਦ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਇਸਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਕਲਹ ਇਸਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ। [2]ਯੁੱਧ। [3]ਕਲਜੁਗ। [4]ਸੂਲ-(ਪੇਟ ਪੀੜ)। [5]ਵੱਡਾ ਅਮੀਰ।

*ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਜੋ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਬਾਬਤ ਕਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤ ਧਰਮ ਦੀ ਵਾੜੀ ਜੋ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਗਤ ਦੀ ਬਦੀ ਦੇ ਪੱਖ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਵੈਰਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਣ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਲਈ ਅਰ ਇਸਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਖੜਗ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਜੰਗਹਾਨਾ, ਦੁਖਹਾਨਾ।

ਭਈ ਉਦਰ ਮੈਂ ਬਹੁਤੀ ਪੀਰਾ। ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਹੋਤ ਅਧੀਰਾ॥ ੫੫॥ ਗਵਨਯੋ ਧਨੀ ਬੈਦ ਕੇ ਸਦਨਾ। ਉਦਰ ਪੀਰ ਭਾਖੀ ਨਿਜ ਬਦਨਾ। ਹੁਤੋ ਬੈਦ ਸੋ ਪਰਮ ਸਯਾਨਾ। ਜਾਨੀ ਤਿਹ ਕੀ ਪੀਰ ਮਹਾਨਾ॥੫੬॥-ਇਹ ਕੌ ਤੌ ਹੈ ਸੁਗਮ ਉਪਾਈ। ਏਕ ਜਵਾਇਨ ਸੂਰ[1] ਮਿਟਾਈ। ਜੇ ਮੈਂ ਯਹੀ ਬਤਾਵਹੁ ਯਾਂਕੋ। ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਕਛੁ ਨ ਤਾਂਕੋ-॥੫੭॥ ਇਉਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੈਦ ਸਯਾਨੇ। ਪੁਰੀ[2] ਏਕ ਦੀਨੀ ਤਿਹ ਪਾਨੇ[3]। ਮੁਖ ਤੇ ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯਨ। 'ਯਾਂਕੋ ਅਨੁਪਾਨ[4] ਅਜਵਾਯਨ॥੫੮॥ਕਰਹੁ ਖਾਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਮਿਲਾਈ॥ਉਦਰਰੋਗ ਸਭਿਹੀ ਮਿਟਜਾਈ'।ਲੇਕਰਿ ਧਨੀ ਆਇ ਨਿਜ ਸ-ਦਨ॥ਮੇਲ ਜੁਵਾਇਨ ਖਾਇ ਸੁ ਬਦਨ॥੫੯॥ਸੂਰਰੋਗ ਕੋ ਦੂਰ ਮਿਟਾਈ॥ ਮਹਿਮਾ ਬੈਦ ਵਡੀ ਲਖਿ ਪਾਈ॥ਕਹਤਿ ਅਪਰਸੋਂ 'ਪੁਰੀ ਜੁ ਦੀਨਾ॥ਤਿਹਨੈ ਰੋਗ ਕੀਨ ਮਮ ਹੀਨਾ'॥੬੦॥ਪੁਨਿ ਗਾ ਰੰਕ ਵੈਦ ਘਰ ਮਾਂਹੀ॥ਜਿਹ ਢਿਗ ਇਕ ਵਿਰਾਟਿਕਾ[5] ਨਾਂਹੀ॥ਉਦਰ ਪੀਰ ਤਿਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।'ਮਮ ਦੁਖ ਭੰਜਹੁ,ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ' ॥੬੧॥ ਸੁਨਤਿ ਬੈਦ ਨੈ ਰੋਗ ਪਛਾਨਾ।-ਹੈ ਯਾਂਕੋ ਦੁਖ ਧਨੀ ਸਮਾਨਾ-। ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ 'ਅਜਵਾਇਨ ਲੀਜੈ। ਖਾਇ ਸੂਰ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ' ॥੬੨॥ ਬੋਲਯੋ ਰੰਕ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ। 'ਲੇਉਂ ਕਹਾਂ ਤੇ ਮੋਲ ਨ ਕੋਊ।ਦੇਹੁ ਪਾਸ ਤੇ ਜੇ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ॥ ਹੈ ਤਬ ਰੋਗ ਉਦਰ ਕੋ ਹਰਨਾ' ॥ ੬੩ ॥ ਸੁਨੀ ਰੰਕਤਾ ਬੈਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਢਿਗ ਤੇ ਦੀਨ ਮੋਲ ਤਿਹ ਕਾਲਾ॥ ਲੇ ਤਿਨ ਕੀਨੀ ਖਾਨ ਜਵਾਇਨ। ਸਰਬ ਸੂਰ ਤਿਹ ਉਦਰ ਪਲਾਇਨ[6] ॥੬੪॥ ਤੈਸੀ ਰੀਤਿ ਦੇਖਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ।ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ਼ਕਤਿ ਲਖਿ ਭੂਰੇ। ਸਤਿਜੁਗ ਨਿਰਮਲ ਮਤਿ ਸਭਿ ਕੇਰੀ॥ਲਾਖ ਬਰਸ*ਕੀ ਆਯੁ ਘਨੇਰੀ ॥ ੬੫ ॥ ਸਿਮਰਨ ਕਰਤਯੋ ਬੀਤਹਿ ਕੈਸੇ। ਨਾਮ ਸੰਗ ਦਿਯ ਯੋਗ ਸੁ ਤੈਸੇ॥-ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮਹਿ[7]-ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਕੈ।ਗੇ ਅਨੇਕ ਜਗ ਸਾਗਰ ਤਰਿਕੈ

[1]ਸੂਲ। [2]ਪੁੜੀ। [3]ਹੱਥ ਵਿਚ। [4]ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਵਾਈ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ। [5]ਕੌਡੀ। [6]ਹਟ ਗਿਆ। [7]ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਨਾਲ।

*ਮੁਰਾਦ ਬਹੁਤੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਗ਼ਾਲਬਨ ਹਿੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ, ਉੱਤ੍ਰੀਧ੍ਰੁਵਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬਰਫਾਨੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹੀਂ ਥਾਂਈਂ ਉਮਰ ਵਡੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣੇ ਬੀ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਠੰਢੇ ਥਾਈਂ ਲੋਕ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਇੱਥੇ ਇਕ-ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਤੇ ਉਮਰਾ ਆਦਿ ਦੀ-ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ,ਜੋ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ।

॥੬੬॥ ਬਹੁਰੋ ਤ੍ਰੇਤਾ ਯੁਗ ਜਬ ਆਵਾ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ* ਕੀ ਆਯੁ ਰਹਾਵਾ। ਹੁਤੋ ਨਰਨ ਢਿਗ ਦਰਬ ਅਪਾਰਾ। ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰਾ॥ ੬੭॥–ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ,ਯੱਗ ਕੋ ਕਰਨਾ। ਯਹੀ ਧਰਮ ਭਵ ਬੰਧਨ ਹਰਨਾ–। ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਸਮੈਂ ਯੱਗਯ ਬਹੁ ਕਰਿਕੈ। ਸਿਮਰਿ ਗਏ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰਿਕੈ ॥੬੮॥ ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਦ੍ਵਾਪੁਰਿ ਜੁਗ ਆਵਾ। ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਆਯੁ ਰਹਾਵਾ। –ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਭਜਨ ਪੁਨ ਨਾਮਾ–। ਯਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਯੋ ਸੁਖ ਧਾਮਾ॥ ੬੯॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਮਨੁਜ ਅਨੇਕਾ। ਉਧਰੇ ਜਗ ਤੇ ਪਾਇ ਬਿਬੇਕਾ। ਤ੍ਰੈ ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਪਿਖਿ ਸ਼ਕਤਿ ਸਮੇਤਾ। ਆਯੁਬਿਰਧ[1],ਬਲ,ਦਰਬ,ਅਨੇਕਾ ॥੭੦॥ ਇਨ ਤੇ ਰਹਿਤ[2] ਦੇਖਿ ਕਲਿ ਮਾਂਹੀ। ਮਹਾਂ ਰੰਕ, ਦੁਖ ਨੈ[3] ਲਿਯ ਗ੍ਰਾਹੀ[4]। ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ–ਏਕ ਨਾਮ–ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਬੈਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਗੁਰੂ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥੭੧॥ਨਿਜ ਢਿਗ ਮੋਲ ਰੁਪਿ ਮਤਿ[5] ਨਾਂਹੀ।ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਹੀਂ। ਦੀਨੋਂ ਤਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਜ ਪਾਸਾ। ਦੇਸ਼ਨ ਭਾਖਾ ਮਾਂਹਿ[6] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥੭੨॥ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਢਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਪਛਾਨਹਿਂ। ਤਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। ਰਚਿ ਦੀਨੀ ਲੋਕਨ ਗਤਿਦਾਨੀ ॥ ੭੩ ॥ ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਤੇ ਬਾਰਦ[7] ਬਾਰੀ। ਪੀਵਤਿ ਹੈ[8] ਹਿਤ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਖਾਰੋ ਹੁਤੋ ਮਧੁਰ ਸੋ ਕਰਿਕੈ। ਬਰਖਾਵਹਿ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨ ਫਿਰਿਕੈ॥੭੪॥ਜੀਵਜੰਤੁ ਤਬ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਹੀ। ਸੰਕਟ ਅਪਨੋ ਦੇਯ ਨਸਾਹੀ। ਤਿਉਂ ਜੋ ਬੇਦਪੁਰਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਹੈਂ ਅਪਾਰ ਸੋ ਸਿੰਧੁ ਸਮਾਨਾ॥ ੭੫ ॥ ਖਾਰਪਨੋ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਕਠਿਨਾਈ। ਪੁਨਿ ਕਿਹ[9] ਉਚਿਤ[10] ਨ ਉਚਿਤ[11] ਲਖਾਈ[12]। ਸਰਬ ਸਾਰ ਜੋ ਤਿਨਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰੂ ਘਨ[13] ਰੂਪ ਲੀਨ ਸੋ ਗ੍ਰਾਹੀ[14] ॥੭੬॥ ਸੁਗਮ ਕੀਨ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਸਭਿ ਕੇ ਉਚਿਤ ਜਿ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਰਾਇ ਕਿ ਰੰਕ ਊਚ ਕੈ ਨੀਚਾ। ਪਢਹਿ ਕਮਾਇ ਤਰੈ ਜਗ ਬੀਚਾ।† ॥੭੭॥ ਕਹਿ ਬਾਲਾ

[1]ਵੱਡੀ। [2]ਬਿਨਾਂ। [3]ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ। [4]ਫੜ ਲਏ। [5]ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਮੂਲ। [6]ਦੇਸੀ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ। [7]ਬੱਦਲ। [8](ਜਲ) ਪੀਂਦਾ ਹੈ। [9]ਕਿਸ ਨੂੰ। [10]ਯੋਗ ਹੈ। [11](ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਯੋਗ ਨਹੀਂ। [12]ਜਾਣ ਪੈਂਦਾ। [13]ਬੱਦਲ। [14]ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ ਲਿਆ।

*ਏਹ ਸਮਾਂ ਗ਼ਾਲਬਨ ਉਹ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਵਡਕੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਹੋ ਗਏ। ਯੱਗ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

†ਭਾਃ ਬਾਲੇ ਦੀ ਇਸ ਵਯਾਖਯਾ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

'ਸੁਨਿਯੋ ਸਭਿ ਸ੍ਰੋਤਾ!। ਇਕ ਨਾਮ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਉਦੋਤਾ[1]। ਹਉਮੈਂ ਤਜਿ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵਲਾਈ। ਜਗ ਬੰਧਨ ਤੇ ਦੇਯ ਛੁਡਾਈ॥ ੭੮॥ ਜਹਿਂ ਹਉਮੈਂ ਤਹਿਂ ਨਾਮ ਨ ਬਸਈ। ਜਹਾਂ ਨਾਮ ਤਹਿਂ ਹਉਮੈਂ ਨਬਈ। ਕਹੀ ਨ ਜਾਨੋ ਇਹ ਮਮ ਬਾਨੀ। ਭਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਤਿਦਾਨੀ*' ॥ ੭੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੱਛਿ, ਕਲ੍ਯੁ, ਨਾਰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਇ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੫੨ ॥

੫੩. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸੁਧਰਸੈਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਗਿਰ ਓਟ ਮਮ ਛੋਡੋਂ ਕਬਹੁੰ ਨ ਭੂਲ।
ਬਿਘਨ ਜਿ ਪਵਨ ਸਮਾਨ ਹੈਂ ਤਾਂਕੋ ਡਰ ਨਹਿਂ ਮੂਲ ॥ ੧ ॥

{ ਗਿਰ=ਪਹਾੜ ਪਰਬਤ, ਓਟ=ਆਸਰਾ, ਓਹਲਾ, ਏਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਭੀ ਆਯਾ ਹੈ:-'ਤੂੰ ਪਰਬਤ ਮੇਰਾ ਓਲ੍ਹਾ'। }

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਹਾੜ (ਵਾਂਕੂ) ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹਨ, ਕਦੇ ਭੁੱਲਕੇ (ਭੀ) ਮੈਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਨਾਂ ਛੱਡਾਂ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਵਿਘਨ ਜੋ ਪਵਨ ਵਾਂਕੂ ਹਨ (ਪਰਬਤ ਦੇ ਓਹਲੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਮੂਲੋਂ ਨਹੀਂ (ਰਹਿੰਦਾ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ। ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਟਬ ਸ਼ੁਭ† ਗੁਨੀਏ। ਨਾਰਦ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਹਕਾਲਾ। ਆਗੇ ਗਵਨੇ ਦੀਨਦਯਾਲਾ ॥ ੨॥ ਸਿੰਧ ਵਿਖੇ ਟਾਪੂ ਇਕ ਆਵਾ। ਦੇਸ਼

[1]ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। *ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:-'ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ ॥' †ਪਾ:-ਗੁਨ।

☛[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੇਵਲ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭਾਖਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ, ਐਸਾ ਸਮਝਣਾ ਗੁਰੂ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ,ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਇਸ ਪਰਥਾਇ ਏਹ ਹਨ:-

'ਗੁਰਮਹਿ ਆਪੁ ਸਮੋਇ ਸਬਦੁ ਵਰਤਾਇਆ॥' ਤਥਾ 'ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ।' ਪੁਨਾ:-'ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ॥ ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ॥ ਸਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਆਇਆ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥ ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ'। ਭਾਵ ਸਚੇ ਮਹਿਲ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦਕੇ ਸੱਚੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ (ਕੀਰਤਨ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ) ਦਾ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਅਰੂਪ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਨਾ:--ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੧ ਛੰਦ ੬੯ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ।

ਇਸੇ ਤਰਵਿੰਜਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੩੫ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂ (ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੂੰ) ਗਯਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟੀਕਾਕਾਰ ਕਿਉਂ ਹੋਏ?ਓਹ ਤਾਂ ਆਪਅਗੰਮ ਵਾਚਣਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਇਲਹਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇ।

ਬਿਸੀਹਰ ਜਾਕੋ* ਨਾਂਵਾ। ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਤਹਿਂ ਨਗਰ ਬਿਰਾਜਾ। ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਜਿਸਕੇ ਉਪਬਨ[1] ਛਾਜਾ[2]॥੩॥ਬਨਯੋ ਸੁ ਗਿਰਦੇ ਦੁਰਗ[3] ਉਤੰਗਾ। ਘਨ[4] ਰੋਕਨ ਹਿਤ ਮਨਹੁ ਉਮੰਗਾ[5]। ਸੁਧਰਸੈਨ ਤਹਿਂ ਹੁਤੋ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਤਿਹ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ ॥੪॥ਪੁਰਿ ਕੇ ਵਹਿਰ ਥਾਨ ਰਮਣੀਕਾ। ਬੈਸੇ ਤਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟੀਕਾ। ਨਿਸਾ ਬਿਤੀ ਇਕ, ਭੀ ਭੁਨਸਾਰਾ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੫ ॥ 'ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਜਾਵੌਂ । ਜਾਚ[6] ਕਿਸੂ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਵੌਂ'।ਬਿਗਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਿਹੀਂ ।'ਕਯਾ ਮਰਦਾਨਾ ਭਾਖਤਿ ਅਹਿਹੀ?' ॥ ੬ ॥ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ 'ਇਹ ਜਨਮ ਸੁਭਾਊ। ਮਿਟਹਿ ਨ ਕੀਜਹਿ ਕੋਟ[7] ਉਪਾਊ'।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਹਿ'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ! ਕਿਹਤੇ ਜਾਚਹੁ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ?'॥੭॥ਦੋਹਰਾ॥'ਜਿਹ ਢਿਗ ਕਰਹੁ ਰਜਾਇ ਨਿਜ ਜਾਚੌਂ ਤਿਹ ਢਿਗ ਜਾਇ। ਨਹਿਂ ਕੋ ਮੇਲੀ ਮਮ ਇਹਾਂ', ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਇ ॥੮॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਪਾਖਰ[8] ਇਕ ਤਿਖਾਣ† ਤਿਹ ਪੂਤਾ।ਝੰਡਾ ਨਾਮ ਰੁਚਿਰ ਕਰਤੂਤਾ[9]। ਜਾਇ ਕਰਹੁ ਭੋਜਨ ਤਿਹ ਐਨਾ'। ਮਰਦਾਨਾ ਗਮਨਯੋ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ ॥ ੯ ॥ ਜਾਇ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ। ਬੂਝਤਿ ਬੂਝਤਿ ਕੋਸਿਕ[10] ਗਯੋ।ਤਬ ਇਕ ਮਾਨਵ ਤਿਹੰਕੇ‡ ਸੰਗਾ।ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਸਰਬ ਪਰਸੰਗਾ॥੧੦॥'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ?ਕਿਹਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ?ਕੌਨ ਬਰਨ ਅਬ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਯੋ?'। ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ। 'ਝੰਡੇ ਕੋ ਘਰ ਦੇਹੁ

---

[1]ਬਾਗ। [2]ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਸਨ। [3]ਫਸੀਲ (ਅ) ਕਿਲ੍ਹਾ। [4]ਬੱਦਲ। [5]ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। [6]ਮੰਗਕੇ। [7]ਕ੍ਰੋੜਾਂ। [8]ਝੰਡੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ। [9]ਸੁਹਣੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ। [10]ਇਕ ਕੋਹਕੁ।

*ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਤੇ ਸੁਧਰ ਸੈਨ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਮਨੀਪੁਰ ਰਯਾਸਤ ਦੀ ਤਦੋਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਸੀਮਫਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਸੀਹਰ ਦੇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਖਯਾਲ ਈਰਾਨ ਦੇ ਬੁਸ਼ਾਇਰ ਤੇ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਰਯਾਸਤ ਰਾਮ ਪੁਰ ਬੁਸ਼ਾਇਰ ਵਲ ਬੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਸੁਰਨਦੀਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਓਹ ਸੋਨਦੀਪ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਮਨੀਪੁਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਮੁਹਾਨੇ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਰੁਖ ਨੂੰ ਹੈ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਬਿਸੀਅਰ ਦੇਸ਼ ਓਸੇ ਪਾਸੇ (ਮਨੀਪੁਰ ਵੱਲ) ਹੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪੁ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਜੁਗਾਵਲੀ ਮਿਲੀ 'ਨਗਰ ਛੁਟਘਾਟਕਾ'। ਛੁਟ ਘਾਟਿਕਾ ਚਿਟਾਗਾਂਗ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਨਾਮ ਮਲੂੰਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:-ਪਾਖਰ ਬਾਢੀ ਇਕ।

‡ਪਾ:-ਤਬ ਇਕ ਮਾਨਵ ਨੇ ਇਹੁ। ਵਾ, ਤਬ ਇਕ ਮਾਨਵ ਨੇ ਹੁਇ।

ਬਤਾਯਾ ॥੧੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੂਝਿ ਲੇਯਗੋ ਸੋ ਹਮੈਂ ਜਾਇੰ ਜੁ ਤਿਹ ਕੇ ਪਾਸ'। ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਸੁਨਿ ਲੇ ਚਲਾ ਜਿਹਠਾਂ ਹੁਤੋ ਅਵਾਸ ॥ ੧੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਝੰਡਾ ਮੰਜੀ ਬੁਨਤਿ ਨਿਕੇਤੂ। ਦੇਖਿ ਉਠਯੋ ਤਿਨ ਆਦਰ ਹੇਤੂ। ਤੂਰਨ ਸੁੰਦਰ ਮੰਚ ਡਸਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਤਿਸਹਿ ਬਿਸਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਅਵਾਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਬੂਝਿ ਰਹਯੋ ਹੌਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਮੁਹਿ ਨ ਬਤਾਯੋ ਆਨਯੋ ਸੰਗਾ ॥ ੧੪ ॥ ਯਾਂ ਕੋ ਹੈ ਕੁਛ ਤੁਝ ਸੋਂ ਕਾਮਾ। ਯਾਂਤੇ ਚਲਿ ਆਵਾ ਤੁਝ ਧਾਮਾ'। ਬੂਝਤਿ ਝੰਡਾ'ਕਿਹਤੇ ਆਯੋ ?। ਕੌਨ ਨਾਮ, ਕੋ ਬਰਨ[1] ਸੁਹਾਯੋ ?' ॥੧੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਮਰਦਾਨਾ ਮਮ ਨਾਮ ਹੈ ਬਰਨ ਮਿਰਾਸੀ ਜਾਨ। ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਇਓ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਖਾਨ'॥੧੬॥ਚੌਪਈ॥ਝੰਡਾ ਕਹੈ 'ਨ ਹੌਂ ਕਬਿ ਜਾਨਤਿ। ਜਿਹੰ ਕੌ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਖਾਨਤਿ। ਆਗੇ ਸੁਨਾ ਨ ਦੇਖਾ ਕਬਹੀ। ਤੁਮਨੈ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵਾ ਅਬਹੀ' ॥ ੧੭ ॥ 'ਤੂੰ ਨਹਿ ਜਾਨਤਿ ਸੋ ਤੁਝ ਜਾਨਹਿ। ਚਲੋਂ ਹਦੂਰ ਲੇਯ ਪਹਿਚਾਨਹਿ। ਜੋ ਪਛਾਨ ਤੌ ਮੁਝੈ ਪਠਾਵਾ। ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਸੁਧਿ ਕਿਹ ਕੋ ਆਵਾ[2]?' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਇਵ ਝੰਡਾ ਬੁੱਧਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਬੂਝਤਿ'ਕੋ ਸਰੀਰ ਤਿਨ* ਬੇਖਾ[3] ?। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹ੍ਵੈ ਤਿਨ ਰੀਤਾ। ਲੇ ਗਵਨੋਂ ਤਸ ਭੇਟ ਸਪ੍ਰੀਤਾ' ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨੇ ਬੈਨ ਅਲਾਯਾ। 'ਜਗ ਮਹਿ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਕਹਾਯਾ। ਬੇਸ ਉਦਾਸ† ਸਰੀਰ ਬਿਰਾਜੈ। ਜਿਨਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਲਿਮਲ ਭਾਜੈ'॥੨੦॥ਦੋਹਰਾ॥ ਝੰਡਾ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਿ ਹੀ-ਕੋ ਅਤੀਤ ਸ਼ੁਭ ਹੋਇ-। ਅਸਨ ਕਰਨ ਆਇਸੁ ਦਈ ਸਦਨ ਅੰਗਨਾ[4] ਜੋਇ ॥ ੨੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਝੰਡਾ ਉਪਬਨ[5] ਵਿਖੇ ਪਧਾਰਾ। ਪੁਸ਼ਪ ਮਧੁਰ ਫਲ ਤਿਹ ਤੇ ਆਨੇ। ਦੇਖਿ ਬਚਨ ਭਾਖੇ ਮਰਦਾਨੇ ॥੨੨॥ 'ਹੁਤੋ ਕੌਨ ਆਇ ਜੁ ਮਮ ਸੰਗਾ। ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ ਜਨੁ ਰੁਚਿਰ ਅਨੰਗਾ[6]। ਮੁਝ ਕੋ ਤੁਮਰੇ ਧਾਮ ਲਿਆਵਾ। ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵਾ'॥੨੩॥ ਝੰਡਾ ਕਹੈ 'ਨਗਰ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋਊ। ਯਾਂ ਕੋ ਮਾਤੁਲ[7] ਲਾਗਹਿ ਸੋਊ। ਮੁਝਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਹਿ ਅਧਿਕਾਈ। ਕਰਤਿ ਭਗਤਿ ਹੋਵਤਿ ਇਕਥਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਗਾਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮਾ। ਹ੍ਵੈ ਇਕਾਂਤ, ਇਹ ਹਮਰੋ ਨੇਮਾ। ਕਰ

[1]ਕੌਨ ਜਾਤੀ। [2]ਕਿਸਨੂੰ ਸੁਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [3]ਭੇਖ। [4]ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ। [5]ਬਾਗ। [6]ਕਾਮਦੇਵ ਵਾਂਙੂ ਸੁਹਣਾ। [7]ਉਸ ਦਾ ਮਾਮਾਂ। *ਪਾ:-ਕੋ। †ਪਾ:-ਭਗਵੇ ਚੀਰ।

ਵਿਚਾਰ ਆਤਮ ਅਭਿਆਸਾ। ਉਰ ਮਧ ਬ੍ਰਿੱਧਹਿ[1] ਅਧਿਕ ਹੁਲਾਸਾ'॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਧੰਨ ਸੰਤ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਯਾਰੇ। ਧਰਿ ਉਰ ਸੁਮਤਿ ਭਗਤਿ ਮਨ ਰੰਗੇ। ਮਿਲਿਕੈ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸਤਿਸੰਗੇ ॥੨੬॥ ਅਬ ਜੋ ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਚਲਹੁ ਨ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਝੰਡਾ ਭਯੋ ਤਯਾਰਾ। ਲੇ ਭੋਜਨ ਕੋ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰਾ ॥ ੨੭॥ ਅਸਨ ਚੰਗੇਰ ਸੀਸ ਪਰਿ ਧਰਿਕੇ। ਗਮਨਯੋ ਤਿਹ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕਰਿਕੇ। ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਤਬ ਬੂਝਨ ਲਾਗਾ। 'ਕਿਹਿ ਬੋਲੀ ਸੋਂ ਇਨ ਅਨੁਰਾਗਾ'॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ ਭਨੇ ਮਰਦਾਨੇ। 'ਕਰਹੁ ਨਾਮ-ਕਰਤਾਰ-ਬਖਾਨੇ'। ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। ਕਹਿਤਿ ਪਰਸਪਰ ਗਏ ਸਮੀਪਾ ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ, ਕਰਤਾਰ ਜੀ' ਉਚਰਯੋ ਝੰਡੇ ਜਾਇ। ਧਰਿ ਅਹਾਰ ਆਗੈ ਰੁਚਿਰ ਢਿਗ ਬੈਠਯੋ ਹਰਖਾਇ ॥੩੦॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੂਝਨ ਕਰਯੋ 'ਝੰਡੇ ਸੁਨੀਏ ਸ਼੍ਰੋਨ। ਕਿਹਤੇ ਆਨਯੋ ਅਸਨ ਕੋ ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੇ ਕੌਨ ?' ॥੩੧॥ 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭੇਜਾ ਤੁਮੈਂ, ਕਰਿ ਆਨਯੋ ਮੈਂ ਪਾਸ[2]। ਅਸਨ ਅਚਹੁ ਅਬ ਸੰਤ ਜੀ! ਪੂਰਨ ਕੀਜੈ ਆਸ'॥੩੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਤੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਸਕਹੁ ਪਛਾਨੇ?। ਜਿਹ ਕੋ ਮੁਨਿ ਜਨ ਖੋਜਨ ਕਰਿਹੀਂ। -ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ-ਮੁਖ ਬਹੁਰ ਉਚਰਿਹੀਂ'॥੩੩॥ 'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਮਿਲਗੁਨ ਗਾਵਹਿਂ। ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਅਭਿਲਾਖ ਵਧਾਵਹਿਂ। ਹਮਕੋ ਮਿਲਹਿ ਜਬਹਿ ਗੁਰਪੂਰਾ। ਸੋ ਲਖਵਾਇ ਆਤਮਾ ਰੂਰਾ' ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਿਹ ਕੀ[3] ਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਤੁਮਾਰਾ?'। ਝੰਡਾ ਕਹੈ 'ਭੂਪ ਭਗਨੀ-ਸੁਤ[4]। ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਮਿਲਕੇ ਤਿਹ ਸੰਜੁਤ' ॥ ੩੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈ 'ਅਸਨ ਜੋ ਆਨਾ। ਯਾਂਕੋ ਕਰਹੁ ਪੰਚ ਇਸਥਾਨਾ[5]। ਏਕ ਭਾਗ ਕੋ ਅਸਨ ਜੁ ਹੋਇ। ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦੀਜਹਿ ਸੋਇ ॥ ੩੬ ॥ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਕੋ ਲੇਹੁ* ਬੁਲਾਈ। ਭੋਜਨ ਪੁਨ ਤੁਮਾਰ ਹਮ ਖਾਈ'। ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਕੀਨ ਪੰਚ ਭਾਗਾ। ਏਕ ਭਾਗ ਦੇਵਨ ਤਬ ਲਾਗਾ ॥ ੩੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਹਿਂ ਲੇ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹੇ 'ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ ਮੈਂ ਖਾਉਂ'। ਗੁਰੂ ਭਨੈ 'ਤੁਝ ਭੂਖ ਬਹੁ ਖਾਵਹੁ ਕਰਿ ਨ ਹਟਾਉ[6]' ॥੩੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਬਚ

[1]ਵਧਦਾ ਹੈ। [2]ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਤੁਸਾਂ ਪਾਸ ਮੈਂ ਆਂਦਾ ਹੈ। [3]ਕਿਸਦੀ। [4]ਰਾਜੇ ਦਾ ਭਣੇਵਾਂ। [5]ਪੰਜ ਬਾਂਦੀਂ। [6]ਖਾਣਾ ਕਰੋ, ਮੋੜੋ ਨਾਂ (ਅ)ਖਾਓ, ਹਥ ਨਾ ਪਰੇ ਕਰੋ। *ਪਾ:-ਆਨਿ

ਅਚਯੋ ਅਸਨ ਮਰਦਾਨੇ। ਔਰ ਧਰਾ ਸਭਿ ਤਿਸਹਿ ਸਥਾਨੇ। ਝੰਡਾ ਗਯੋ ਬੁਲਾਵਨ ਤਾਂਕੋ। ਸੁਧਰਸੈਨ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਤੁਲ ਜਾਂਕੋ॥ ੩੯॥ ਇੰਦ੍ਰ-ਸੈਨ ਤਬ ਉਪਬਨ ਬੈਸਾ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਯੋ ਐਸਾ। 'ਕਰਹਿਂ ਹੇਤੁ ਜਿਹ ਗਯਾਨ ਧਿਆਨਾ। ਮਿਲਾ ਸੰਤ ਪੂਰਨ ਗਤਿਦਾਨਾ[1] ॥ ੪੦॥ ਚਲਹੁ ਬੁਲਾਵਤਿ ਅਬ ਤਹਿਂ ਪਾਹੀ[2]।ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਸਨ ਅਚਤਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ' । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਹਰਖਾਨਾ। ਜਨੁ ਪਯਾਸੇ ਕੋ ਸੁਧਾ ਮਿਲਾਨਾ ॥ ੪੧॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਤੂਰਨ ਸੰਗਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ। ਜਹਿਂ ਰਾਜਤਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟੀਕਾ। ਆਨਿ ਤਹਾਂ ਕਿਯ ਦਰਸ਼ਨ ਨੀਕਾ॥ ੪੨॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਭਾਉ ਉਰਿ ਧਰਿਕੈ। ਬੋਲੇ ਕਰਤਿ ਬੇਨਤੀ ਦੋਊ। ਜਿਨ ਕ ਰਿਦੈ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਊ॥ ੪੩॥ 'ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਹਹੁ ਗਯਾਨ ਸੰਪੂਰਨ। ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ ਤੂਰਨ। ਬਹੁਤ ਦਿਨਨ ਕੀ ਹਮ ਉਰ ਚਾਹੁ। ਕਰਹੁ ਦ੍ਵੈਤ ਸਭਿ ਉਰ ਤੇ ਦਾਹੁ॥ ੪੪॥ ਗਯਾਨਾਨੰਦ ਦਾਨ ਕੇ ਦੀਜੇ। ਹਮ ਪਰ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਸੀਜੇ। ਕੋਟਕ ਜਨਮ ਬਿਤੀਤੇ ਭੂਲੇ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਤੇ ਭੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੇ ॥ ੪੫॥ ਸੋ ਸਰੂਪ ਅਬ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ। ਜਾਂਮੈ ਕਬਹੂੰ ਨ ਆਵਨ ਜਾਈ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੈ* ਦ੍ਵੰਦ ਬਿਹੀਨਾ। ਜੋ ਕਿਹ ਮਲ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਮਲੀਨਾ' ॥ ੪੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਦੀਨ ਦੁਖਗੰਜਨ। ਬੋਲੇ ਹੇਤੁ ਭਗਤ ਭ੍ਰਮ ਭੰਜਨ[3]। 'ਗਯਾਨਾਨੰਦ ਮੈਂ ਚਹੋ ਜਿ ਮਗਨਾ[4]। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਲਿਵ ਕੋ ਲਗਨਾ॥ ੪੭॥ ਤੋ ਪ੍ਰਥਮੈ ਗੁਰ ਦਛਨਾ ਦੀਜੈ। ਪਾਛੈ ਸ੍ਰਵਨ ਗਯਾਨ ਕੋ ਕੀਜੈ। ਲਖਨੋ ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ[5] ਸਭਿ ਸਾਰੋ। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਹਮ ਕੋ ਦੈ ਡਾਰੋ॥੪੮॥ ਸੱਤਿ ਵਿਚਾਰ ਵਿਰਾਗ ਜਿ ਆਹੀ। ਆਦਿ ਉਦਾਰ[6] ਸੁ ਗੁਨ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਤਾਂਕੋ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਗਯਾਨਾ। ਹ੍ਵੈ ਆਵਤਿ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ॥ ੪੯॥ ਜਿਨ ਮਹਿ ਇਹ ਗੁਨ ਪਾਯਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਚਹੈਂ ਕਿ ਗਯਾਨ ਹੋਇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਨੋ ਲਖਹੁ ਅਕਾਰਥ। ਸਦਹੀ ਲੰਪਟ ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ[7] ॥ ੫੦ ॥ ਤਾਂਤੇ ਤੁਮਰੋ

---

[1]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। [2]ਪਾਸ। [3]ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ। [4]ਮਗਨ ਹੋਣਾ (ਅਤੇ)। [5]ਝੂਠਾ [6]ਸਤਿ,ਵਿਰਾਗ, ਉਦਾਰਤਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੈਨ। [7]ਓਹ ਜਗਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੰਪਟ ਹਨ। *ਪਾ:-ਤੇ।

ਪਰਖਨ ਕਰਿਕੈ। ਬਹੁਰੋ ਦੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਚਰਿਕੈ[1]।ਹੋਹੁ ਉਦਾਰ ਤੌ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਹੀ। ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਗਯਾਨ ਪਰਾਪਤਿ ਤਬ ਹੀ'॥੫੧॥ ਕਹਿਨ ਲਗੇ'ਹਮਰਾ ਧਨ ਧਾਨਾ*। ਸਦਨ ਸਹਿਤ ਤੁਮ ਚਰਨ ਚਢਾਨਾ। ਹਮ ਨਹਿਂ ਗ੍ਰਹਨਿ ਕਰਹਿਂ ਅਬ ਕੋਊ। ਜੋ ਸਰਬੰਸ ਹੁਤੋ ਦਿਯ ਸੋਊ' ॥ ੫੨ ॥ ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੁਖ ਰਾਸਾ। 'ਅਬ ਕਯਾ ਰਹਯੋ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸਾ'। ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਉੱਤਰ ਕਹਿ ਧੀਰਾ।'ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਅਬ ਏਕ ਸਰੀਰਾ ॥੫੩॥ ਔਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਵਸਤੁ ਸਮੀਪਾ'। ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।'ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਇਸਥਿਰ ਸਦਾ ਸਰੀਰ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਕਰਹੁ ਸਮਰਪਨ ਏਹੌ[2]। ਪਾਛੇ ਸ੍ਰਵਨ ਗਯਾਨ ਕਰਿ ਲੇਹੌ'।ਦੋਨੋਂ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਸਧੀਰਾ[3]। ਗੁਰੁ ਪਗ ਦਿਯੋ ਸਮਰਪ[4] ਸਰੀਰਾ ॥ ੫੫ ॥ 'ਅਬ ਕਯਾ ਰਹਯੋ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸੂ?।ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਆਸੂ[5]'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੋਨੋ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ। 'ਅਬ ਤੋ ਅੰਤਹਕਰਨ[6] ਰਹਾਵਾ ॥ ੫੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਦੂਜੀ ਵਸਤੁ ਨ ਕੋਈ। ਹੁਤੀ ਜੁ ਹਮ ਢਿਗ ਭਾਖੀ ਸੋਈ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। 'ਯਹਿ ਭੀ ਪੰਚ ਤੱਤ ਨੈ ਕੀਨਾ ॥ ੫੭ ॥ ਜਾਂਕੋ ਕਾਰਨ ਹੋਇ ਅਸੱਤਯ। ਸੋ ਕਾਰਜ ਨਹਿ ਪਿਖਿਯਤਿ[7] ਸੱਤ੍ਯ[8]। ਤਾਂਤੇ ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਜੁ ਥਾਰੋ[9]। ਸੋ ਅਬ ਦੇਕਰਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰੋ ॥ ੫੮ ॥ ਪੁਨ ਤੁਮ ਗਯਾਨਾ-ਨੰਦ ਸਮਾਵਹੁ। ਸੰਸੈ ਹੋਇ ਜੁ ਹਮਹਿ ਬਤਾਵਹੁ'। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬ ਗੁਰ ਨੈ ਬਰਨਾ। ਅੰਤਹਿਕਰਨ ਸਮਰਪਯੋ ਚਰਨਾ॥ ੫੯ ॥ ਜਬ ਧਨ ਤਨ ਮਨ ਦੀਨ ਚਢਾਈ। ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਬ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਜੋ ਸੰਸਾ ਅਬ ਤੁਮ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਹਹੁ ਲੇਉ ਉਤਰ ਸਭਿ ਤਾਂਹੀ' ॥ ੬੦ ॥ ਤਬ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਾ ਦੋਊ ।-ਜੋ ਸੰਸੈ ਹੁਇ ਭਾਖਹਿ ਸੋਊ-। ਗੁਰੂ ਭਨੈਂ '-ਸੰਕਲਪਹਿ-ਜੋਊ। ਮਨ ਕੋ ਧਰਮ ਜਾਨਿਯੇ ਸੋਊ ॥ ੬੧ ॥ ਮਨ ਤੋ

[1]ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ। [2]ਭੇਟਾ ਇਹ ਬੀ। [3]ਧੀਰਜ ਨਾਲ। [4]ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । [5]ਛੇਤੀ। [6]ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਚਿਤ, ਅਹੰ। [7]ਦਿਖੀਂਦਾ। [8]ਸੱਚਾ। [9]ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ।

*ਧਨ ਮਾਲ। ਧਨ ਧਾਨ, ਵੈਦਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਵਡਕੇ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਨ-ਗਊਆਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਗੁਆਲੇ ਸਨ, ਫੇਰ ਖੇਤੀ ਟੁਰੀ ਤਾਂ ਧਨ ਹੋ ਗਿਆ-ਧਾਨ=ਝੋਨਾ ਯਾ ਚਾਵਲ । ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਧਨ ਧਾਨ ਤਦੋਂ ਦਾ ਹੈ।

ਹਮਹਿਂ ਸਮਰਪਨ ਕੀਨੈ। ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਕਿਉਂ ਪੁਨ ਲੀਨੋ।ਗੁਰੂ ਕੋ ਛੇਟ ਦੇਯ ਵਥੁ[1]ਜੋ ਜਨ। ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਨ ਕਛੂ ਪਰੋਜਨ*॥੬੨॥ਨਹਿਂ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਹੁ ਕੋਊ' ।-ਨਿਸ਼ਚੇ-ਕਰਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਦੋਊ ।-ਯਹ ਤੌ ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਸੁਖਕਰ ਕੌ[2]। ਮਨ ਹਮ ਕੀਨ ਸਮਰਪਨ ਗੁਰ ਕੋ-॥੬੩॥ ਲਖਿ ਤਿਨ ਉਰ ਕੀ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਵ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ। 'ਅਬ ਤੁਮ-ਨਿਸ਼ਚਾ-ਧਾਰਤਿ ਜੋਊ।ਯਹ ਤੌ ਧਰਮ ਬੁਧਿ ਕੋ ਹੋਊ ॥੬੪॥ ਸੋ ਦੀਨੀ ਗੁਰ ਦੱਛਨ ਮਾਂਹੀ। ਅਬ ਤੁਮ ਧਰਮ ਗਹਹੁ ਤਿਹ[3]†ਕਾਹੀ[4]?'। ਸੁਨਿ ਇਵ ਦੋਨੋ-ਚਿਤਵਨ-ਲਾਗੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਵਡੇ ਭਾਗ ਜਗ ਜਾਗੇ ॥ ੬੫ ॥ ਪੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਜੁ-ਚਿਤਵਨ-ਧਾਰੀ। ਯਹੀ ਧਰਮ ਹੈ ਚਿੱਤ ਮਝਾਰੀ। ਸੋ ਭੀ ਹਮ ਕੋ ਤੁਮਨੈ ਦੀਨੋ। ਕਿਉਂ ਅਬ ਉਰ ਮੈਂ ਚਿਤਵਨ ਕੀਨੋ?' ॥੬੬॥ ਬਹੁਰਿ ਵਿਚਾਰਤਿ-ਹਉਮੈ-ਦੋਊ ।-ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਚਿਤ, ਅਰਪੇ ਹਮ ਸੋਊ-। ਭਨਤਿ ਗੁਰੂ '-ਹਉਮੈਂ-ਤੁਮ ਕੀਨੀ। ਸੋ ਤੌ ਹਮ ਕੋ ਪੂਰਬ ਦੀਨੀ ॥੬੭॥ ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਸਰੂਪ ਸੁ ਚਾਰੋ। ਸੋ ਦੇ ਡਾਰੇ, ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰੋ। ਇਨਤੇ ਪਰੇ ਜੁ ਹੈ ਸੰਦੇਹੂ।ਕਹੁ ਹਮ‡ ਸੋ ਉੱਤਰ ਅਬ ਲੇਹੂ'॥੬੮॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ। ਕਰਹਿ ਵਿਚਾਰ ਜੁ ਇੰਦ੍ਰਹਿ ਸੈਨਾ। ਬੈਠੇ ਤਬਹੀ ਲਗੀ ਸਮਾਧਾ। ਪਿਖਯੋ-ਆਤਮਾ ਰੂਪ-ਅਬਾਧਾ[5]' ॥੬੯॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇ ਤਿਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਬਚਨ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।'ਅਬ ਇਹ ਕੀਜੈ ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ[6]'। ਮੈਂ[6] ਆਇਸੁ ਕੌ ਪਾਇ ਵ੍ਰਤਾਰਾ ॥ ੭੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤਬ ਨਿਜ ਕਰ ਮਹਿ ਲੀਨੋ।ਭਗਤ ਜਾਨਿਨਿਜ ਅਚਵਨ ਕੀਨੋ। ਨੀਕੋ ਸੰਤ ਹੋਇ ਜਿਹਥਾਈਂ।ਤਿਹਠਾਂ ਪ੍ਰਭੁਜੀ ਭੋਜਨ ਖਾਈਂ॥੭੧॥ਨਾਤੁਰ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ[7] ਰਹਿਹੀਂ। ਜੋ ਕਿੰਕਰ ਕੇ ਕਲਮਲ ਦਹਿਹੀਂ ।ਅਚਵਯੋ ਅਰਧ ਅਸਨ ਗੁਰੁ ਜਬਹੀ। ਪੁਨ ਭੈਡੇ ਕੋ ਦੀਨੋ ਤਬਹੀ॥੭੨॥ਦੋਹਰਾ॥ਹਿਤ ਕਰਿ ਕੀਨੋ ਖਾਨ ਤਿਨ ਖੁਲ੍ਹ ਗੇ ਬਿਕਟ[8]ਕਪਾਟ। ਭਰਮ ਮੋਹ ਕੋ ਨਸ਼ਟ ਕਿਯ ਦ੍ਵੈਤਹਿ[9] ਸਾਂਕਰ[10] ਕਾਟ[11] ॥ ੭੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਟਿਕ ਗੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ, ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ। ਭਯੋ ਬਿਦੇਹਿ ਨ ਸੁਧ ਤਨ ਕਾਈ।ਦੋਨੋਂ ਬੈਠੇ ਹੋਇ ਅਡੋਲਾ।

---

[1]ਵਸਤੁ । [2]ਸੁਖਦਾਤੇ ਦਾ। [3]ਉਸਦਾ। [4]ਕੀਕੂੰ। [5]ਅਪਾਰ, ਅਵਿਛਿੰਨ (ਅ, ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ। [6]ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੇ। [7]ਪੌਣ ਛਕਣ ਵਾਲੇ। [8]ਕਠਨ। [9]ਦ੍ਵੈਤ ਦੇ। [10]ਸੰਗਲ। [11]ਕੱਟੇ ਗਏ।

*ਪਾ:-ਪ੍ਰਯੋਜਨ। †ਪਾ:-ਗਹਉ ਕਹਿ। ‡ਪਾ:-ਤੁਮ, ਸੋ।

ਸੁਖ ਆਤਮ ਕੋ ਪਾਇ ਅਮੋਲਾ॥੭੪॥ ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਬੀਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਰਹਿਗੀ ਇਕ ਜਾਮ ਜਬ ਰਾਤੀ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਕੀਨੋ ਗੁਰੂ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ ॥੭੫॥ ਤਿਨਹਿਂ ਬੁਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ਛੁਟਾਈ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਬੋਲੇ ਜਗ ਸਾਈਂ। 'ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਮੰਜੀ ਅਬ ਲੀਜੈ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਗੁਰੁ ਹ੍ਵੈ ਰਹਨਿ ਕਰੀਜੈ'॥੭੬॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਦ੍ਵੈ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।'ਭੋ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਗੁਨਖਾਨੀ!। ਅਬ ਮੁਝ ਰਹੀ ਨ ਲਾਲਸ ਐਸੀ।ਆਇਸੁ ਆਪ ਕਰਤਿ ਹੋਂ ਜੈਸੀ ॥੭੭॥ ਤੀਨ ਕਾਲ ਜਗ ਜਾਨੋ ਨਾਂਹੀ[1] ।ਜਿਉਂ ਸਯਾਮਤਾ ਕੱਜਲ ਮਾਂਹੀ[2]।ਸਰਬ ਮਈ ਪਰਮਾਤਮ ਏਕਾ।ਪਾਵਾ ਤੁਮ ਤੇ ਐਸ ਬਿਬੇਕਾ[3]'॥੭੮॥ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜ ਜਬ ਤਿਨਹਿਂ ਲਖਾਯਾ[4] । ਮੰਜੀ ਪਰ ਝੰਡਾ ਬੈਠਾਯਾ।ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿਕੈ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਪਠਾ ਰਜਾਇ ਉਚਰਿਕੈ ॥ ੭੯ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਗਟਿ ਸਭਿ ਨਗਰ ਮਝਾਰੂ।ਮਨੁਜ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੂ।'ਹੋਈ ਸੁਧਰਸੈਨ ਸੁਧ ਐਸੇ। ਤਪਾ ਸਾਧ ਕੋ[5] ਬਾਹਰ ਬੈਸੇ[6]॥ ੮੦ ॥ ਝੰਡੇ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਨਾਯਾ[7]। ਸੁਨਿ ਨਰੇਸ਼ ਨਰ ਏਕ ਪਠਾਯਾ। ਝੰਡਾ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਤਿਂਹ ਕਾਲਾ। ਬੈਠੇ ਦਰਸਹਿਂ ਦੀਨਦਯਾਲਾ ॥ ੮੧ ॥ ਮਾਨਵ ਆਵਤਿ ਵਾਕ ਅਲਾਵਾ।'ਕੌਨ ਤਪਾ ਤੁਮ ਵਿਖੈ ਕਹਾਵਾ'?। ਨਾਮ ਅਹੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਂਕੋ। ਨ੍ਰਿਪਤ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈ ਅਬ ਤਾਂਕੋ' ॥੮੨॥ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਸਾਥਾ। 'ਮੈਂ ਅਬ ਚਲੋਂ ਨਿਕਟਿ ਨਰ ਨਾਥਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਸਮਝਾਊਂ।ਬਹੁਰੋ ਆਪ ਪਾਸ ਚਲਿ ਆਊਂ' ॥੮੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈ 'ਉਠਯੋ ਤੈਂ ਕੈਸੇ। ਰਹਹੁ ਨਚਿੰਤ ਇਹਾਂ ਢਿਗ ਬੈਸੇ' । ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਹੁ ਮੁਕੰਦ ਉਦਾਰਾ!॥੮੪॥ਭੂਪਤਿ ਮਾਤੁਲ ਲਾਗਤਿ ਹਮਰਾ।ਭੇਦ ਨ ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਸੋ ਤੁਮਰਾ। ਆਇਸੁ ਦੀਜੈ ਤਿਹ ਸਮਝਾਊਂ। ਜਯੋਂ ਹ੍ਵੈ ਭਲਾ ਸੁ ਰੀਤਿ ਬਤਾਊਂ'॥੮੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੇ ਰਜਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਗਯੋ ਮਿਲਿ ਅਸ ਬਚਨ ਉਚਾਰ। 'ਸ਼ਰਨ ਗਹਉ ਤਿਹ ਸੰਤ ਕੀ ਲਖਿ ਸਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ॥ ੮੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਊਂਨੇ ਭਰੇ ਭਰੇ ਕਰਿ ਊਨੇ। ਉਜਰ[8] ਬਸਾਇ, ਬਸੇ ਕਰਿ ਸੂਨੇ[9]। ਲਘੁ ਤੇ ਬਡ, ਬਡ ਤੇ ਲਘੁ ਛਿਨ ਮੈਂ । ਅਸ

---

[1]ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਅਨਹੋਇਆ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। [2]ਕਜਲ ਵਿਚ ਕਾਲੋਂ ਵਾਂਙੂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ। [3]ਗਯਾਨ। [4]ਜਣਾਇਆ । [5]ਕੋਈ । [6]ਬੈਠੇ । [7]ਕਹਾਂਵਦਾ ਹੈ। [8]ਉਜੜੇ। [9]ਖਾਲੀ।

ਸਮਰਥ ਸਮਝਹੁ ਨ੍ਰਿਪ ! ਮਨ ਮੈਂ' ॥ ੮੭॥ ਭੂਪ[1] ਕਹੈ 'ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਕਹਿਹੋ। ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਗਹਿਹੋਂ।ਜਿਹ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿ-ਯਤਿ ਭਾਰੀ। ਦਰਸ ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖ ਹਮਾਰੀ' ॥੮੮॥ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਕਹਿ 'ਭੇਟਾ ਲੀਜੈ। ਅਪਨਾ ਆਪ ਨਿਵਾਰਨ ਕੀਜੈ। ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਮਧੁਰ ਅਸਨ ਧਰਿ ਆਗੇ। ਕਰਹੁ ਡੰਡੌਤ ਚਰਨ ਜੁਗ ਲਾਗੇ'॥੮੯॥ ਮਾਨੀ ਸੀਖ[2] ਸੁਸਾ ਕੇ ਸੁਤ ਕੀ[3]। ਲਖੀ ਰਿਦੈ-ਭਾਖਤਿ ਮਮ ਹਿਤ ਕੀ-। ਸੁਨਿ ਭੇਟਾ ਲੇਕਰਿ ਸੋ ਆਵਾ। ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਜਿਹ ਸੰਗਿ ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੯੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਗ ਨੰਗੇ ਮਨ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਤਿਹ ਆਨਿ। ਕਰ ਬੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਧਰ ਪਰ ਦੰਡ ਸਮਾਨ[4] ॥ ੯੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਿ ਅਸ਼ਟਾਂਗ[5] ਚਰਨ ਅਨੁ-ਰਾਗਾ[6]। ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਉਠਤਿ ਨ ਵਡਭਾਗਾ।ਪਿਖਿ ਗੁਰੂ ਦਈ ਪੀਠ*ਪਰ ਥਾਪੀ। 'ਉਠਹੁ ਭੂਪ ਅਤਿ ਭਾ ਪਰਤਾਪੀ ॥ ੯੨ ॥ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਤਾਰਹਿ ਤੋਹਿ ਸਮੀਪਾ। ਸਭਿ ਕੈ ਭਯੋ ਤੁਹੀ ਅਵਨੀਪਾ[7]। ਆਨਿ ਕਰਹਿੰਗੇ ਤਵ ਪਦ ਬੰਦਨ। ਜੇ ਨ ਆਇੰ ਚਢਿ ਕਰਹੁ ਨਿਕੰਦਨ†' ॥ ੯੩ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਜਬ ਤਿਹਕਾ ਦੇਖਾ। ਦੀਨੋ ਬਰ 'ਹ੍ਵੈ ਰਾਜ ਬਿਸ਼ੇਖਾ'। ਸੁਧਰਸੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਮਾਨ ਪਛਾਨਾ ॥ ੯੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਕਰ ਬੰਦਿਕੈ ਲੇਯ ਚਲਾ ਨਿਜ ਧਾਮ। ਏਕ ਮਾਸ ਤਿਹਠਾਂ ਰਹੇ ਪੂਰਨ ਕਿੰਕਰ ਕਾਮ[8] ॥ ੯੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ 'ਨਰੇਸ਼ ! ਸੁਨੀਜੈ।ਝੰਡੇ ਕੀ ਸਮਤਾ ਨਹਿੰ ਕੀਜੈ।ਜੇਕਰਿ ਅਪਨ ਭਲਾ ਤੁਮ ਚਹਿਈ। ਸਦਾ ਨਮਯੋ[9] ਆਗੈ ਤਿਹ ਰਹਿਈ' ॥੯੬॥ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਇ। ਝੰਡੇ ਅੱਗ੍ਰਜ[10] ਦਏ ਨਿਵਾਇ। ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਕਰਹਿ ਮਨੁਜ ਨਿਜ ਭਲਾ ਪਛਾਨਾ ॥ ੯੭ ॥ ਬਹੁਰ ਚਲਨ ਕੀ ਬਾਤ ਚਲਾਈ। ਸੁਨਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਗਜ ਬਾਜੀ[11] ਸਭਿ

---

[1]ਰਾਜਾ। [2]ਸਿੱਖਯਾ। [3]ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ। [4]ਡੰਡੇ ਵਾਂਙੂ ਪੈਕੇ। [5]ਲੰਮੇ ਪੈਕੇ ਨਮਸਕਾਰ। [6]ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ। [7]ਰਾਜਾ। [8]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ। [9]ਨਿਵਿਆਂ। [10]ਅੱਗੇ। [11]ਘੋੜੇ। *ਪਾ:-ਕੰਡ।

†ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਕ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਨੇ ਓਪਰੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ। ਨਿਜ ਕਰ ਝੰਡੇ ਕੋ ਦਿਹੁ ਆਜਾ॥ ੯੮॥ ਮੋਕੋ ਲੇਹੁ ਆਪਨੇ ਸਾਥਾ।ਰਹਿ ਨ ਸਕੋਂ ਤੁਮ ਬਿਨਜਗਨਾਥਾ।ਮੀਨ ਨੀਰ ਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪਗ* ਸੰਗਾ[1]। ਅਸ[2] ਕਹਿਤਯੋ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ[3] ॥ ੯੯॥ ਪੁਲ-ਕਾਵਲ ਤਨ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਗਤਿ ਬਿਕੁਲਾਨੀ। ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਸ ਉਰ ਕੀ ਸਾਚੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ[4] ॥ ੧੦੦॥ 'ਧਰਹੁ ਧਯਾਨ ਨਿਤ ਉਰ ਅਵਨੀਪਾ। ਮੈਂ ਹੌਂ ਤੁਮਰੇ ਸਦਾ ਸਮੀਪਾ। ਸੁਚ ਸੋਂ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਟਕਾ ਰਾਖਿ ਅਰਦਾਸ ਅਲਾਵਹੁ॥੧੦੧॥ਦੋਹਰਾ॥ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੈਂ ਆਨਿ ਤਬ ਕਰੌਂ ਕਾਮਨਾ[5] ਪੂਰ'। ਅਸ ਕਹਿ ਬਹੁ ਧੀਰਜ ਦਯੋ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਜਗਮੂਰ[6] ॥ ੧੦੨॥ ਸਰਬ ਨਗਰ ਕੇ ਨਰ ਮਿਲੇ ਝੰਡੇ ਆਦਿ ਜਿ ਆਨ। ਤਿਨ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ॥ ੧੦੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਧਰਸੈਨ ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਪੰਜਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੩॥

੫੪. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਧੁਰਬੈਨ, ਦੇਵਲੂਤ ਰਾਖਸ਼]

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ ਮੈਂ ਧਾਇ।
ਜੰਬੁਕ ਜਮ ਬਪੁਰਾ ਨਿਬਲ ਤਾਂਕੋ ਕਹਾਂ ਬਸਾਇ॥ ੧॥

{ ਸ਼ਾਰਦੂਲ=ਸ਼ੇਰ [ਸੰਸ:, ਸ਼ਾਰਦੂਲ]। ਜੰਬੁਕ=ਗਿਦੜ [ਸੰਸ:, ਜਮਬੁਕ]।
ਬਪੁਰਾ=ਵਿਚਾਰਾ, ਗ਼ਰੀਬ। ਬਸਾਇ=ਵਸਹੈ, ਵਸ ਚਲੇ, ਪੇਸ਼ ਜਾਵੇ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ੇਰ (ਸਮਾਨ ਹਨ), ਮੈਂ ਦੌੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਪਿਆ ਹਾਂ, (ਹੁਣ ਭਲਾ) ਜਮ ਦਾ, (ਜੋ) ਨਿਰਬਲ ਤੇ ਬਪੁੜਾ ਗਿਦੜ ਹੈ, ਕੀ ਵਸ ਚੱਲੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਰੂਰੀ। ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹਿ ਜੁ ਪੂਰੀ। ਸੁਧਰਸੈਨ ਕੋ ਦੇ ਉਰਧੀਰਾ[7]। ਗਮਨੇ ਆਗੇ ਗੁਨੀ ਗ-ਹੀਰਾ॥੨॥ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਸਾਗਰ ਪੈ ਐਸੇ।ਬਿਨਾਂ ਪੰਕਧਰਨੀ ਪਰ ਜੈਸੇ।ਭਨਤਿ ਜਾਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨਾ। ਹਾਸ ਕਰਨ ਕੀ ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਰਚਨਾ॥੩॥ ਟਾਪੂ ਆਵਾ ਇਕ ਅਗਾਰੀ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ। ਦੋਇ ਕੋਸ ਤੇ ਪੁਰਿ ਇਕ ਦੇਖਾ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਜਿਹ ਦੁਰਗ[8] ਬਿਸ਼ੇਖਾ॥

[1](ਆਪ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। [2]ਐਸੇ। [3]ਉਛਲਿਆ। [4]ਕਹੀ। [5]ਇੱਛਾ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [7]ਧੀਰਜ। [8]'ਫਸੀਲ'।

*ਪਾ:—ਮੀਨ ਨੀਰ ਸੰਗਤ ਪਗ।

੪॥ ਤਿਹਠਾਂ ਬੈਸਿ ਗਏ ਗਤਿਦਾਨਾ।ਨਿਕਟ ਨਗਰ ਨਹਿਂ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਉਦਿਆਨਾ[੧]। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥੫॥ 'ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਜਾਵੌਂ। ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਮੈਂ ਤੂਰਨ ਆਵੌਂ'। ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ-ਬਿਗਸਾਨੇ। 'ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਹੁਇ ਹੈ ਮਰਦਾਨੇ' ॥੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਤੁਮਕੋ ਭੂਖ ਨ ਬਯਾਪਈ,ਤਿਖਾ ਸੰਤਾਇ[੨] ਨ ਕੋਇ।ਮੋਕੋ ਆਤੁਰ[੩] ਅਤਿ ਕਰੈ ਕਿਉਂ ਨ੍ਰਿਬਾਹਿ ਹਮ ਹੋਇ* ॥ ੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਫਿਰੋਂ ਸੰਗ ਤੁਮਰੇ ਹਠ ਕਰਿਕੈ।ਅਚੌਂ ਅਸਨ ਅਬ ਨਗਰ ਨਿਹਰਿਕੈਂ[੪]'।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ[੫] 'ਧਰਹੁ ਸੰਤੋਖੈ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰੈ ਤਵ ਪੋਖੈ ॥ ੮ ॥ਜਤਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਮਨ ਨ ਡੁਲਾਵਹੁ। ਪਰਾਲਬਧ ਬੈਠੇ ਹੀ ਪਾਵਹੁ'। ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਬਹੁਰ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਕਯਾ ਇਹ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਾਮ?ਸੁਜਾਨਾ!'॥੯॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨੈ ਦੀਨ ਬਤਾਈ। 'ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰ† ਇਸਹਿ ਅਲਾਈ'। ਜਾਨਹੁ ਬ੍ਰਹਮਣ ਭੂਪਤਿ[੬] ਨਗਰਾ[੭]।ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਇਹ ਟਾਪੂ ਸਗਰਾ'॥੧੦॥ਕਹਿਤਿ ਪਰਸਪਰ ਅਸਬਿਧਿ ਬੈਨਾ ।ਜੋ ਨਿਜ ਕਿੰਕਰ ਕੋ ਗਤਿ ਦੈਨਾ।ਤਿਹ ਛਿਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਰਗ ਲਘੁ[੮] ਆਏ। ਚਕਿਤ[੯] ਬਿਲੋਕਤਿ[੧੦] ਸ਼੍ਰੋਨ[੧੧]‡ ਉਠਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਭੈ ਕਰਿ ਭਾਗੇ ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰੇ। ਆਵਤਿ ਸ਼ੂਕਰ[੧੨] ਬਹੁਰ ਨਿਹਾਰੇ।ਬਦਨ[੧੩] ਰਦਨ[੧੪] ਛਬਿ ਅਸ ਤਿਹ ਠੌਰੇ। ਜਨੁ ਸ਼ਸ਼ਿ ਗਹੇ ਰਾਹੁ ਬਹੁ ਦੌਰੇ[੧੫]॥੧੨॥ ਆਏ ਤਿਨ ਕੇ ਸ੍ਵਾਨ ਪਿਛਾਰੀ। ਗਹਨ ਹੇਤ[੧੬] ਦੌਰੇ ਬਲਧਾਰੀ । ਲਏ ਬਾਵਰਾਂ[੧੭] ਪੁਨ[੧੮] ਨਰ ਆਏ। ਬਹਿਰੀ,ਬਾਜ, ਸੀਚਾਨ[੧੯] ਉਡਾਏ ॥੧੩॥

---

[੧]ਜੰਗਲ (ਵਿਚ)। [੨]ਸਤਾਉਂਦੀ। [੩]ਦੁਖ਼ੀ। [੪]ਦੇਖਕੇ। [੫]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੬]ਰਾਜਾ। [੭]ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ। [੮]ਛੋਟੇ। [੯]ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ। [੧੦]ਦੇਖਦੇ। [੧੧]ਕੰਨ। [੧੨]ਸੂਰ। [੧੩]ਮੁੱਖ। [੧੪]ਦੰਦ। [੧੫]ਸੂਰ ਦੌੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ ਹੈਨ ਤੇ ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ ਹੈਨ ਇਹ ਛਬੀ ਮਾਨੋਂ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦਰਮਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹੂ ਫੜਕੇ ਦੌੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। [੧੬]ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ। [੧੭]ਜਾਲ। [੧੮]ਫਿਰ। [੧੯]ਬਹਰੀ, ਬਾਜ, ਸੀਚਾਨ, ਤ੍ਰੈ ਬਾਜ਼ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਮੋਕੋ ਤੋ ਆਤੁਰ ਕਰੇ ਕਿਉਂ ਨਿਬਾਹ ਅਬ ਹੋਇ।

†ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਯਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੈਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਕੁੰਡ ਨਾਮੇ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਡਿਬਰੂ ਗੜ੍ਹ' ਤੋਂ ਪੂਰਬੋਤ੍ਰ ਵੱਲ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ, ਯਾ 'ਬ੍ਰਹਮਣ ਬੋਰੀਆ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ ਜੋ ਟਿਪਰਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਪੱਛੋਂ ਵਲ ਮੇਗਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ। ਟਾਪੂ ਪਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਜ਼ੀਰੇ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

‡ਪਾ:—ਕਾਨ।

ਜਿਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਿਹੰਗ ਗਹਾਏ[1]। ਬਹੁਰ ਸਊਰ[2]* ਦੁਰਾਵਤਿ[3] ਆਏ। ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਛੇ ਹੁਤੋ ਭੁਵਾਲਾ[4]। ਜਾਂਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿਪਤ[5] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੪ ॥ ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। ਸੋ ਚਲਿ ਆਵਾ ਤਬਹਿ ਸਮੀਪਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਐਸੇ। 'ਅਹੋ ਕੌਨ ਤੁਮ ਕਾਨਨ ਬੈਸੇ?'॥੧੫॥ ਬੈਸਯੋ ਖਿਝਤਿ[6] ਛੁਧਾ ਜਿਹ ਲਾਗੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਬੂਝੇ ਤੇ ਰਿਸ[7] ਪੁਨ ਜਾਗੀ। ਕਹਨ ਲਗਯੋ 'ਲੋਚਨ ਤੁਝ ਸੰਗਾ। ਦੇਖਹੁ ਹਮ ਮਾਨੁਖ ਸਰਬੰਗਾ' ॥ ੧੬ ॥ ਮਧੁਰਬੈਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਅਲਾਇ। 'ਹੋ ਅਤੀਤ ਤੁਮ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ'। ਖਿਝਿਕੈ ਬਹੁ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਤੁਝ ਕਯਾ ਲੋਚਨ ਸੰਗ ਦਿਖਾਨਾ[8]†' ॥ ੧੭ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਬੰਕ[9] ਨੈਨ[10] ਕਰਿ ਹੇਰਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਨ ਫੇਰਾ। ਨੀਚ ਡੀਠ[11] ਕਰਿ ਬੈਠ ਰਹਾਵਾ। ਜਿਹ ਕਿਹ ਕੋ[12] ਨਹਿਂ ਬੋਲ ਸੁਖਾਵਾ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮੈਂ ਤਬ ਜਾਨੀ।-ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੈ ਭੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ। ਖਿਝਯੋ ਛੁਧਾ ਸੋਂ ਬਹੁ ਮਰਦਾਨਾ-। ਯੌਂ‡ ਬਿਚਾਰ ਮੈਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ॥੧੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਹਮ ਆਏ ਪਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਕਿਸਹੂ ਸੋਂ ਨ ਪਛਾਨ। ਸੰਤ ਬੇਖ ਦੇਖਤਿ ਫਿਰੈਂ ਅਵਨੀ[13] ਸ਼ੁਭ ਇਸਥਾਨ§' ॥ ੨੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅੱਗ੍ਰਜ ਤਹਿਂ ਟਾਪੂ ਸੁਧ ਹੋਈ[14]। -ਏਕ ਤਪਾ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕੋਈ। ਭੂੰਡੇ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਨਾਯਾ। ਸੁਧਰਸੈਨ ਬਹੁ ਭੂਪ[15] ਬਧਾਯਾ[16]-॥ ੨੧ ॥ ਮਧੁਰਬੈਨ ਸਮਝੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।-ਸੋਊ ਤਪਾ[17] ਸੁਨਯੋ ਜਸੁ ਜਾਂਹੀ-ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਬੂਝਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਬਹੁਰੋ ਕੀਨੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ॥੨੨॥ 'ਕੋ ਹੈ ਨਾਮ ਕੌਨ ਤੁਮ ਦੇਸ਼ਾ?। ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਰਹੁ ਕਾਂ ਕੋ ਬੇਸਾ?'। ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਕਹਯੋ 'ਨਾਮ ਮਮ ਬਾਲਾ। ਇਹ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦਯਾਲਾ ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਯਾਂਕੋ ਮਰਦਾਨਾ ਅਹੈ, ਮੱਦ੍ਰ[18] ਦੇਸ਼ ਹਮ ਧਾਮ। ਸੇਵਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਦ ਪਦਮ ਮੁਕਤਿ ਹੋਨ ਕੇ ਕਾਮ' ॥ ੨੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਰਖਯੋ ਮਧੁਰਬੈਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਖਯੋ ਰਿਦੇ ਗਤਿਦੈਨਾ। ਉਤਰ ਤੁਰੰਗ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥਾ। ਭਯੋ ਦੀਨ ਬੰਦੇ ਜਗ ਨਾਥਾ ॥ ੨੫ ॥ ਕਿਯੋ

---

[1]ਪੰਛੀ ਫੜਾਏ। [2]ਅਸਵਾਰ। [3](ਘੋੜੇ)ਭਜਾਂਵਦੇ। [4]ਰਾਜਾ। [5]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ। [6](ਮਰਦਾਨਾ) ਬੈਠਾ ਖਿੱਝਦਾ ਸੀ। [7]ਕ੍ਰੋਧ। [8]ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ? (ਅ) ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ?। [9]ਟੇਢੇ। [10]ਨੇਤ੍ਰ। [11]ਨੀਵੀਂ ਨਜ਼ਰ। [12]ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ। [13]ਧਰਤੀ ਦੇ। [14]ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। [15]ਰਾਜਾ। [16]ਵਧਾਯਾ। [17]ਇਹ ਉਹੋ ਤਪਾ ਹੈ। [18]ਪੰਜਾਬ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਅਸਵਾਰ। †ਪਾ:-ਦਿਸਾਨਾ। ‡ਪਾ:-ਇਉਂ। §ਪਾ:-ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਥਾਨ=ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਥਾਂ।

ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਗਮਨਹੁ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਗੁਨਖਾਨੀ!। ਜਹਿਂ ਮੰਦਰ ਬਹੁ ਬਨੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ। ਪਾਇ ਪਾਉਂ ਨਿਜ ਕਰਹੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ॥ ੨੬॥ ਲੇ ਕਰਿ ਅੰਨ ਬਨਾਇ ਭੰਡਾਰਾ। ਅਚਹੁ ਆਪ ਕਰਿ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰਾ। ਰੰਗ ਅਨੇਕ ਲੇਹੁ ਸੁਠ ਚੀਰੇ। ਪਹਿਰਹੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ! ਸਰੀਰੇ॥ ੨੭॥ ਪੁਰਿ ਨ ਚਲਹੁ ਤੌ ਇਹਾਂ ਪੁਚਾਵੈਂ। ਕਰੌਂ ਸੁ ਬਿਧਿ ਜਸ ਆਇਸੁ ਪਾਵੈਂ'। ਸੁਨਿ ਭੁਵਾਲ ਕੀ ਐਸੀ ਬਾਨੀ। ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਖਾਨੀ॥ ੨੮॥

ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ੧ ॥*

ਏਕ ਭੰਡਾਰਾ ਨਾਮ ਕਾ ਜਿਨ ਸਭ ਕਿਛੁ ਦੀਆ ॥ ਭੂਖ ਨੰਗ ਸਭ ਛੀਨ ਕੇ ਅਪਨਾ ਕਰ ਲੀਆ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਸਦ ਸੰਗੁ ਹਮਾਰੇ ॥ ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਪੂਛਈ ਮਨ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭੋਜਨ ਉਤਮ ਹਮ ਕੀਆ ਸੰਤਨ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ਜਲ ਸੀਤਲ ਸਤ ਕਾ ਪੀਆ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਸਾਂਤਿ ॥੨॥ ਬਸਤਰ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਣਿਆ ਕਾਂਇਆ ਕੇ ਸੰਗ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀ ਏਕ ਹੈ ਹੁਏ ਨਿਰਭੰਗ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਕਹੇ ਰਾਜਿੰਦ੍ਰ ਸੁਣ ਸਭ ਝੂਠ ਪਸਾਰਾ ॥ ਦ੍ਰਿਸਟਮਾਨ ਸਭ ਬਿਨਸੁ ਜਾਇ ਰਹਿ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਮਨ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਬੰਦੇ ਦੋਨੋ ਪਾਨ। ਕਹੈ 'ਕਰਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ੁਭ[1] ਜਾਨ'॥ ੨੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਤਿ ਪਦ ਗੁਰੂ ਕੋ। ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ ਬਹੁ ਹਿਤ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ। ਕਮਲ ਬਦਨ ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਗਯਾਸੀ[2]।ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ[3] ॥੩੦॥ 'ਜਗਤ ਲਖਹੁ ਮਿਥਿਆ ਅਹਿ[4] ਦਾਮੂ[5]। ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਕਰਮ ਧਰਮ ਤਪ ਨੇਮ ਅਨੇਕਾ। ਸਰਬ ਅਫਲ ਜੇ ਨਾਮ ਨ ਏਕਾ॥ ੩੧॥ ਯਾਂ ਪਰ ਸੁਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਹਾਨਾ।ਅਫਲਨਾਮ ਬਿਨਜਿਉਂ† ਸਭਿ ਜਾਨਾ। ਕਾਗਦ ਪਰ ਨਹਿਂ ਲਿਖਯੋ ਇਕਾਂਗਾ।ਸ਼ੂਨ ਲਿਖਨ[6] ਪਰ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥੩੨॥ਤਿਨ ਤੇ ਸਰਯੋ ਨ ਏਕੋ ਕਾਜਾ[7]।ਭਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭਿ ਲਿਖਨ ਸਮਾਜਾ[8]। ਪੂਰਬ[9] ਲਿਖਯੋ ਇਕਾਂਗ[10] ਬਨਾਈ। ਲਿਖੀ ਸ਼ੂਨ[11] ਤਬ ਅਫਲ[12]

---

[1]ਚੰਗਾ। [2]ਅਧਿਕਾਰੀ। [3]ਕਹੀ। [4-5]ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦੇ (ਭਰਮ ਵਾਂਙੂ)। [6]ਕਾਗਤ ਤੇ ਏਕਾਂਗ (੧) ਨਾ ਲਿਖ ਕੇ ਨਿਰੀਆਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਲਾਈਏ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਕਮ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। [7]ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਯਾ ਕੋਈ ਬੀ ਕੰਮ। [8]ਸਾਮਾਨ। [9]ਪਹਿਲੇ। [10]ਏਕਾ। [11]ਬਿੰਦੀ। [12]ਬਿਅਰਥ। *ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। †ਪਾਃ—ਇਹੁ।

ਨ ਜਾਈ* ॥੩੩॥ ਜੋ ਇਕਾਂਗ ਪਰ[1] ਲਿਖਿ ਹੈਂ ਸੂਨਾ। ਸੂਨ ਸੂਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਦਸ ਗੂਨਾ[2]।ਤਯੋਂ ਜੇ ਨਾਮ ਸੰਗ ਤਪਤਾਪਹਿਂ।ਪੂਜਾ ਬ੍ਰੱਤ ਨੇਮ ਜਪ ਜਾਪਹਿਂ ॥੩੪॥ ਸੋ ਦਸ ਗੁਨਾ ਅਧਿਕ ਫਲ ਪਾਵਹਿਂ। ਹੋਹਿਂ ਮੁਕਤਿ ਜਮ ਸੰਗ ਨ ਜਾਵਹਿਂ।ਅਹੈ ਸ਼ਿਰੋਮਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਨਾਮੂ।ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ ਆਨ ਤਜਿ ਕਾਮੂ ॥੩੫॥ਮਧੁਰਬੈਨ! ਸੁਨਿਯੇ ਮਨ ਐਸਾ।ਹੋਤਿ ਪਸੂ ਹਰਿਆਇਓ[3] ਜੈਸਾ।ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਕੋ ਤਜਿ ਤਜਿ ਜਾਈ।ਕ੍ਰਿਖੀ ਬਿਖੈ ਮਹਿਂ[4] ਪਰ ਹੈ ਧਾਈ॥੩੬॥ਕਾਠ-ਭਾਰ[5] ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਨ ਗਰ[6] ਪਾਇ ਸੁ ਧਾਰਨ ਠਾਨਾ[7]। ਬਹੁਰ ਨ ਦੌਰਹਿ[8] ਕਰਿ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਸੋ ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਜਾਂਹਿ ਸੁਖਾਰੇ॥ ੩੭ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਨਾਮ ਲਗੀ ਲਿਵ ਰਿਦੇ ਨਰੇਸ਼ਾ।ਭਾਉ-ਭਗਤਿ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਜਾਗੀ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥੩੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਆਨੇ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਜਹਿਂ ਅਨੇਕ ਥੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ। ਸੁਠ ਪਰਯੰਕ[9] ਡਸਾਵਾ ਅੰਦਰ ॥੩੯॥ ਚੰਗ ਅਨੇਕ ਵਿਛਾਵਨ ਛਾਏ। ਤਾਂ ਪਰ ਪੰਕਜ ਬਦਨ ਬਸਾਏ। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।ਘਰ ਨਿਜ ਰਾਖੇ ਸੁਖਦ[10] ਬਿਚਰਿ ਕੈ॥੪੦॥ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਦੁਰਮਤਿ ਨਰ ਉਰ ਕੀਨ ਬਿਨਾਸੀ।ਸਭਿ ਮਹਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ। ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਤਿਹ ਨਾਮ ਜਪਾਵਾ॥ ੪੧ ॥ ਮਧੁਰਬੈਨ ਤਜਿ ਹਉਮੈਂ ਰੀਤਾ। ਸੇਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸਪ੍ਰੀਤਾ। ਜਗਤ ਕੁਬੰਧਨ ਸਗਰੇ ਨਾਸ਼ੇ। ਹਿਰਦੇ ਆਤਮਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ॥ ੪੨ ॥ ਕਰੁਨਾ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲ ਨਿਹਾਲਾ। ਬਨਿਵਾਈ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਧਰਮਸਾਲਾ। ਦੇਗ ਚਲਾਵਨ ਲਗਯੋ ਅਭੰਗਾ। ਭੋਜਨ ਸੰਗਤਿ ਅਚਹਿ ਨਿਸ਼ੰਗਾ॥੪੩॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ[11] ਕਹਿਂ[12] ਤਬ ਹੀ। 'ਸੁਧਰ ਸੈਨ ਕੀ ਆਨ ਮਨੀਜੈ। ਜਾਇ ਸਦਨ ਤਿਂਹ ਭੇਟਾ ਦੀਜੈ' ॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਧੁਰਬੈਨ ਕਹਿ ਐਸੇ। 'ਜਿਉਂ ਉਚਰਹੁ ਕਰਿਹੈਂ ਹਮ ਤੈਸੇ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸ ਅਨੁਸਾਰਾ। ਚਲਹਿਂ ਸਭਿਹਿ, ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਾ' ॥ ੪੫ ॥

[1]ਏਕੇ ਪਰ। [2]ਦਸ ਗੁਣਾਂ। [3]ਓਹ ਪਸੂ ਦੋ ਹਰੇ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਦੌੜੇ। [4]ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਰੂਪੀ) ਖੇਤੀ ਵਿਚ। [5]ਡਹਿਆ, ਜੋ ਹਰਿਆਰ ਪਸੂ ਦੇ ਗਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਮਾਨੋ ਡਹਿਆ ਹੈ। [6]ਗਲ ਵਿਚ। [7]ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। [8](ਪਸੂ ਰੂਪ ਮਨ) ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ। [9]ਪਲੰਘ। [10]ਸੁਖ ਦਾਤੇ। [11]ਰਾਜੇ ਨੂੰ। [12]ਕਹਿਆ। *ਪਾ:—ਲਿਖੀ ਨ ਸੂਨ ਤ ਅਫਲ ਨ ਜਾਈ।

ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਬੈਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਹਮ ਗਮਨਹਿਂ[1] ਅਬ, ਸੁਨਹੁ ਭੁਵਾਲਾ! ਅਨਤ ਦੇਸ਼ ਦੇਖਿਨਿ ਕੀ ਚਾਹੂ'। ਸੁਨਿ ਰਾਖਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਨਰਨਾਹੂ[2] ॥੪੬॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮੁਝ ਕਿੰਕਰ ਜਾਨਹੁ ਭਗਤ ਵਛਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਪਛਾਨਹੁ। ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਔਹੀ। ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ ਬਸਹੁ* ਇਹਠੌਰੀ' ॥੪੭॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਕਹੇ ਰਹੇ ਕਛੁ ਕਾਲਾ। ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਗਏ ਉਲੰਘਿ ਸਰਬ ਸੋ ਦੇਸ਼ਾ। ਸਾਗਰ ਪਰ ਗਵਨੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥੪੮॥ ਮੈਂ ਪਾਛੇ ਬਹੁਰੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਬਿਧਿਨਾਨਾ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਇਵ† ਚਲਤਿ ਬਿਤਾਏ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਤਬਹਿ ਇਕ ਥਾਏ ॥੪੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਟਾਪੂ ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲ ਸੋ ਬਹੁ ਪਰਬਤ ਜਿਹ ਮਾਂਹਿ। ਨਗਰ ਦੇਵ ਗੰਧਾਰ‡ ਵਡ ਰਾਖ਼ਸ਼ ਬਸੈਂ ਤਹਾਂਹਿ[3] ॥ ੫੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਗਿਰ ਨਿਕਟ ਥਾਨ ਰਮਨੀਕਾ। ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਬੇਦੀਕੁਲਟੀਕਾ। ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ ਬੀਤੇ ਜਬਹੀ। ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚ ਤਬਹੀ ॥੫੧॥ 'ਪਰਬਤ ਬਹੁ ਇਸ ਟਾਪੂ ਮਾਂਹੀ। ਬਸਹਿ ਨਗਰ ਕੈਧੌਂ ਹਯਾਂ ਨਾਂਹੀ। ਇਹ ਇਸਥਾਨ ਭਯਾਨਕ ਦੇਖਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਇਹਾਂ ਉਜਾਰ ਬਿਸ਼ੇਖਾ' ॥੫੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ 'ਜੀਉ ਜੋ ਤੇਰਾ। ਨਗਰ ਬਿਖੇ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਬਸੇਰਾ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਬੂਝਹਿਂ ਜਾਵਹਿਂ ਜਹਿੰਵਾ[4]। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਰਿ ਨਹਿ ਬੈਸੇਂ ਕਹਿੰਵਾ[5]' ॥੫੩॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਝ ਕੋ ਛੁਧਾ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਤੇ ਭਯੋ ਬਿਹਾਲਾ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਬਿਨ ਅਸਨ ਬਿਤਾਏ। ਅਬ ਬੂਝੇ ਮੈਂ ਇਹ ਠਾਂ ਆਏ ॥੫੪॥ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਭੈ ਕਰਿਯੋ ਉਰ ਮੈਂ ਕਹਿਤ ਮੁਝੇ-ਤਵ ਮਨ ਬਸ ਪੁਰਿਮੈਂ§-। ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਹੌਂ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਹਠ ਕਰਿ ਫਿਰੌਂ ਤੁਮਾਰ ਸੰਗਾਰਾ[6] ॥੫੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਰਕਤਿ[7] ਹੋ ਮੋ ਕੋ ਅਬੈ, ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਨਿਬਾਹਿ। ਛੁਧਾ ਸੰਗ ਬਿਹਬਲ ਭਯੋ, ਆਪ ਹਸੀ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਹਿ[8] ॥ ੫੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬਿਗਸੰਤਿ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। 'ਮਰਦਾਨਾ ਹੈ ਸਾਚ ਉਚਾਰਤਿ। ਜਨਮ ਸੁਭਾਉ

---

[1]ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। [2]ਨਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ=ਰਾਜਾ। [3]ਤਿੱਥੇ। [4]ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। [5]ਕਿਤੇ ਬੀ। [6]ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ। [7]ਮੇਹਣੇ ਦੇਂਦੇ ਹੋ। [8]ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। *ਪਾਃ—ਰਹਹੁ। †ਪਾਃ—ਯੌਂ।

‡ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਦੇਪਾ ਗਿਰੀ' ਦੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਜਗਾ ਸੰਗਲਦੀਪ ਦੇ ਪੂਰਬੋਤ੍ਰ ਹੈ। §ਪਾਃ—ਮਨ ਬਸ ਤਵ ਪੁਰ ਮੈਂ।

ਛੁਧਾ ਪੁਨ ਆਰਤ ॥ ੫੭ ॥ ਬਨੀ ਏਕ ਸੀ* ਦੋਨੋ ਬਾਤੀ[੧] । ਹਿਰਦੇ ਧੀਰ ਧਰਹਿ ਕਿਹ ਭਾਂਤੀ' । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ । ਇਹ ਪੁਰਿ ਕੌਡੇ ਕੇਰ ਸਮਾਨਾ[੨] ॥ ੫੮ ॥ ਤਪਤ ਕਰਾਹੇ ਮਹਿ ਜਿਨ ਪਾਯੋ । ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਹਿ ਤੋਹਿ ਬਚਾਯੋ । ਅਬ ਪੁਨ ਜਾਵਹੁ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈ ਤੋਰ ਰਖਵਾਰੀ' ॥੫੯॥ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿ 'ਜਰੋ ਸੁ ਨਗਰਾ । ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਵੌਂ ਤਿਹ ਕੇ ਦਗਰਾ[੩]।ਕਿਉਂ ਹੂੰ[੪]ਬਚੇ ਤਬਹਿ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਾ।ਅਬ ਗਹਿਕੈ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋ ਖਾਨਾ'॥੬੦॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਿਗਸਿ ਕਹਯੋ ਗੁਰੁ ਪੂਰਿ। 'ਜਾਨੋਂ ਇਸ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਜਰੂਰੈ। ਬਿਨਾਂ ਗਏ ਤੇ ਸਰੈ ਨ ਕਾਜੂ। ਯਾਂਤੇ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ ਤੁਮ ਆਜੂ' ॥੬੧॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁਨਿ ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਰਿਸ਼ਾਵਹੁ। ਰਾਖਸ਼ ਵਿਗ ਤੇ ਮੁਝੈ ਹਨਾਵਹੁ[੫] । ਗਹਿ ਕਰਿ ਕੋ ਪਾਵਹਿ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਬਚਨ[੬] ਹੋਇ ਤਬ ਨਾਂਹੀ ॥ ੬੨ ॥ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ ਮੁਖ ਕਰਿ ਮੈਂ ਨ ਸਿਧਾਰਉਂ[੭] । ਮਾਰਯੋ ਚਹੋ ਆਪ ਤੁਮ ਮਾਰਉ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ । ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸੰਤਨ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥ ੬੩ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਿਕਸਯੋ ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜਾ । ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਲਿਯੇ ਸਮਾਜਾ। ਚਢਯੋ ਅਖੇਰ ਬਿਰਤਿ[੮] ਕੇ ਕਾਰਨ। ਸੰਗ ਵਡੋ ਰਾਖਸ਼ ਦਲ[੯] ਦਾਰੁਨ[੧੦] ॥ ੬੪ ॥ ਲਾਖ ਸਪਤ ਦਸ† ਦੇਹਿ ਉਤੰਗਾ[੧੧] । ਵਡ ਕੁਰੂਪ ਜਿਨ ਮੇਚਕ[੧੨] ਰੰਗਾ। ਕੈਧੌਂ ਸ਼੍ਯਾਮ[੧੩]ਘਟਾ ਸੋ ਆਵੈਬਕ ਸੇ[੧੪] ਨਿਕਸੇ ਦਾਂਤ ਲਖਾਵੈ ॥ ੬੫ ॥ ਨਾਸਾਂ ਕਰਨ ਕੂਪ ਸੇ[੧੫] ਜਿਨ ਕੇ। ਲੋਚਨ[੧੬] ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸਰਸੇ[੧੭] ਤਿਨ ਕੇ। ਲੋਹਿਤ[੧੮] ਬਰਨ[੧੯] ਬਿਸਾਲਹਿ ਬਾਲਾ[੨੦] । ਪਹਿਰੇ ਗਲ ਮਹਿਂ ਹਾਡਨ[੨੧] ਮਾਲਾ॥ ੬੬ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜੋ ਨਿਕਟਿ ਗਿਰ[੨੨] ਤਿਸਤੇ ਊਰਧ ਥਾਨ[੨੩] । ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਨਿਕਸੇ ਮਾਨਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੬੭ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੀਤ ਭਯੋ ਕੰਪਤਿ ਸਰਬੰਗਾ[੨੪] । ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲ ਨ ਸਕਹਿ ਨਿਸੰਗਾ ।–ਮਰੇ ਕੁਥਾਂਇ ਆਇ ਕਰਿ ਅਬ ਹੀ । ਜੀਵਨ ਹੋਇ ਹਮਾਰ ਨ ਕਬਹੀ–॥ ੬੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗ[੨੫] ਬਤਾ-

[੧]ਬਾਤਾਂ । [੨]ਕੌਡੇ ਦੇ ਵਾਂਗੂ । [੩]ਰਸਤੇ । [੪]ਮਸਾਂ ਕਿਵੇਂ । [੫]ਮਰਵਾਂਵਦੇ ਹੋ । [੬]ਬਚਾਉ । [੭]ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ । [੮]ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ [ਸੰਸ:, ਆਖੇਟ ਬ੍ਰਿਤਿ]। [੯]ਫੌਜ। [੧੦]ਭਯਾਨਕ। [੧੧]ਉਚੀਆਂ । [੧੨]ਕਾਲਾ । [੧੩]ਕਾਲੀ। [੧੪]ਬਗਲੇ ਵਰਗੇ । [੧੫]ਨਾਸਾਂ, ਕੰਨ ਖੂਹ ਜੇਹੇ ਸਨ । [੧੬]ਨੇਤ੍ਰ । [੧੭]ਲਹੂ ਵਰਗੇ (ਲਾਲ) । [੧੮]ਲਾਖੇ । [੧੯]ਰੰਗ ਦੇ। [੨੦]ਲੰਮੇ ਵਾਲ । [੨੧]ਹੱਡਾਂ ਦੀਆਂ । [੨੨]ਪਹਾੜ । [੨੩]ਉਚੇ ਥਾਉਂ । [੨੪]ਸਾਰੇ ਅੰਗ । [੨੫]ਹਥ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ।

*ਪਾ:–ਸੈ, ਸੇ। †੧੭ ਲਖ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

ਵਬੀ 'ਕਰਹੁ ਉਪਾਵ ਜਿ ਕੋਇ। ਰਾਖਸ਼ ਖੈ ਹੈਂ[1] ਆਨ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਅਬ ਹੋਇ' ॥ ੬੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਰਾਖਸ਼ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਤਯੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਕਚਯੋ[2] ਜਾਵੈ। ਭਾਗਨ ਚਹੈ ਨ ਉਠਿ ਤਬ ਸੱਕਈ। -ਹਮ ਨਹਿਂ ਦੇਖਹਿਂ-ਇਤ ਉਤ ਤੱਕਈ ॥ ੭੦ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਯੋ ਦਯਾ ਅਵਾਸਾ। ਭੈ ਖੰਡਨ ਹਿਤ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। 'ਮਰਦਾਨੇ ਉਰ ਧੀਰਜ ਧਰਿਯੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਮੁਖ ਨਾਮ ਉਚਰਿਯੇ ॥੭੧॥ ਨਿਰਭੈ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ'। ਯੌਂ ਕਹਿ ਤ੍ਰੁਸ਼ਨ ਭੇ ਸੁਖਰਾਸਾ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਹੁਤੋ ਜੁ ਰਾਖਸ਼ ਰਾਊ[3]। ਹਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਭਯੋ ਹਰਖਾਊ ॥ ੭੨ ॥ ਨਿਜ ਸੈਨਾ ਸੰਗਿ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ। ਹਿੰਸਾ ਮਹਿਂ[4] ਜਿਹ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨੀ। 'ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਹਿਂ ਭਲੋ ਸ਼ਿਕਾਰਾ। ਮਾਨੁਖ ਆਮਿਖ[5] ਬਨਾ ਅਹਾਰਾ ॥੭੩॥ ਗਿਰ ਕੇ ਤਰ[6] ਤੀਨੋ ਨਰ ਬੈਸੇ। ਜਾਇ ਗਹੋ ਭਾਗਹਿ ਨਹਿਂ ਜੈਸੇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਭੂਪਤ ਕੇ ਬੈਨਾ। ਤ੍ਰੈ ਰਾਖਸ਼ ਆਏ ਤਜਿ ਸੈਨਾ ॥੭੪॥ ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ॥ ਜਬਹੀ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨ ਸਮੀਪਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਅੰਧ ਭਏ ਮਤਿਮੂਢੇ। ਚਲਨ ਪੰਥ[7] ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ ਢੂੰਡੇ[8] ॥੭੫॥ ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਸੂਝਤਿ ਨਾਂਹੀ[9]। ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਗਸਾਹੀ॥ਹਟਿ ਜਬ ਗਮਨੇ ਪਾਛਲ ਓਰਾ। ਦੀਸਨ ਲਗਯੋ ਤਬੈ ਤਿਨ ਥੋਰਾ ॥੭੬॥ ਜਾਇ ਭੂਤ ਸੋਂ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। 'ਜਬ ਹਮ ਨਿਕਟਿ ਗਏ ਤਿਹ ਥਾਂਈ। ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਤਬ ਨਹੀਂ ਦਿਸਾਨੇ। ਹਟਿ ਆਏ ਚਲਿ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੇ[10]' ॥੭੭॥ ਰਾਖਸ਼ ਰਾਇ ਕਹੈ ਰਿਸ ਬੈਨਾ। 'ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਯਾ ਭਾ ਤੁਮ ਨੈਨਾ'। ਲੇਨ ਪਠੇ ਤੀਨੋ ਪੁਨ ਔਰੀ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਤੂਰਨ ਦੌਰੀ[11] ॥੭੮॥ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਜਿਉਂ ਅੰਧੇ ਸੋ ਭਏ।ਹਟਿ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਗਏ।ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਸੁਨਿਯੇ ਅਵਨੀਪਾ!। ਨਹਿਂ ਦੀਸਹਿ ਜਬ ਜਾਇਂ ਸਮੀਪਾ ॥੭੯॥ ਹੋਇਂ ਦੂਰ ਜਬ,ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।ਅਚਰਜ ਹੀ ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ'। ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ[12] ਮਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਮਾਏ।ਤ੍ਰੈ ਰਾਖਸ਼ ਪੁਨ ਔਰ ਪਠਾਏ ॥ ੮੦ ॥ ਪੂਰਬ ਜਸੈਂ ਹ੍ਵੈ ਅੰਧ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਪਤ ਵਾਰ ਇਸ ਰੀਤਿ ਪਧਾਰੇ।ਅਚਰਜ ਰਾਖਸ਼ਰਾਜੇ[13] ਮਾਨਾ।ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ॥੮੧॥

[1]ਖਾਣਗੇ। [2]ਸੁੰਗੜਦਾ। [3]ਰਾਜਾ। [4]ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਵਿਚ। [5]ਮਨੁਖ ਦਾ ਮਾਸ। [6]ਹੇਠਾਂ ਵਾਰ। [7]ਟੁਰਨ ਲਈ ਰਾਹ। [8]ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। [9]ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। [10]ਅਸਚਰਜ ਹੋਕੇ। [11]ਦੌੜ ਕੇ। [12]ਰਾਜਾ। [13]ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ।

'ਇਹ ਕਯਾ ਅਚਰਜ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਯੋ। ਸਪਤਵਾਰ ਫਿਰ ਕਿਸੂ ਨ ਆਨਯੋ। ਮੰਤ੍ਰੀ ਉਚਰੈ 'ਸੁਨਹੁ ਛਿਤੇਸਾ[1]।ਕਲਾਵਾਨ ਇਹ ਕੋਊ ਬੈਸਾ ॥੯੨॥ ਜੇ ਕਰਿ ਹੋਵੈ ਆਪ ਰਜਾਈ[2]। ਪਰਖੌਂ ਮੈਂ ਇਨ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਈ'। ਆਇਸ ਪਾਇ ਸਚਿਵ[3] ਸੋ ਆਯੋ। ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੈ, ਕਪਟ ਗਵਾਯੋ ॥੯੩॥ 'ਸੇਵਾ ਕਰੋਂ ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਮਰੀ। ਦੇਖਨ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਹੁ ਹਮਰੀ'। ਇਸ ਬਿਧਿ[4] ਕਹਿਤਿ ਬੰਦਿ[5] ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ ਢਿਗ ਜਗ ਨਾਥਾ ॥੯੪॥ ਦੋਹਰਾ॥–ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਯਹੀ–ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਤਰੀ ਧਾਰਿ।ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈਬੈਠਿਗਾ ਨੀਕੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰ ॥ ੯੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਕੋ ਨਾਮੀ* ਕਿਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ?।ਜਯੋਂ ਤਨ ਧਰਿ ਕਰਤਾਰ ਸੁਹਾਏ। ਆਗੈ ਗਮਨਹੁ ਕੌਨੇ ਦੇਸ਼ਾ?'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥੯੬॥ 'ਨਾਮ ਅਹੈ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ। ਲਖਹੁ ਅਤੀਤ[6] ਇੱਛਾਚਾਰੀ[7]''। ਤਬ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਗਯੋ ਭੂਪ ਢਿਗ ਹਿਤ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੯੭ ॥ 'ਨਗਰ ਤੋਹਿ ਆਯੋ ਕਰਤਾਰਾ। ਸ਼ਰਨਿ ਗਹੋ[8] ਹੋਵੈ ਨਿਸਤਾਰਾ[9]।ਭਰਮ ਰਿਦੈ ਤੇ ਸਭਿ ਪਰਹਰਿਕੈ[10]।ਚਲਹੁ ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਉਰ ਭਰਿਕੈ' ॥੯੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਦੇਵਲੂਤ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹੈ 'ਮਾਨੁਖ ਭੋਜਨ ਮੋਰ।† ਗਹੌਂ ਨਤਿਨਕੀ ਸ਼ਰਨ ਹੌਂ[11] ਮਾਨੌਂ ਬਚਨ ਨ ਤੋਰ ॥੯੯॥ਚੌਪਈ॥ਕੈਸੇ ਹੈਂ ਦੇਖੌਂ ਮੈਂ ਜਾਈ'।ਯੌਂ ਕਹਿ ਆਪ ਚਲਾ ਪੁਨ ਰਾਈ। ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਹੈਂ ਜਾਂਕੇ ਸੰਗਾ।ਜਨੁ ਗਿਰ[12] ਆਵਤਿ ਮੇਚਕ[13] ਅੰਗਾ॥੯੦॥ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਜਬਹਿ ਸਮੀਪਾ।ਅੰਧੇ ਭਏ ਸਹਿਤ ਅਵਨੀਪਾ‡।ਇਕ ਮੰਤ੍ਰੀ[14] ਕੋ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ। ਔਰ ਫਿਰਹਿ ਭੂਲੇ ਤਿਹ ਥਾਈਂ॥੯੧॥ਤਬਹਿ ਸਚਿਵ ਨੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਯਾ ਭੂਪਤਿ ਸੁਧ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰੀ। ਸੂਧੇ ਚਲਤਿ ਨ

[1]ਹੇ ਰਾਜੇ! [2]ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ। [3]ਮੰਤ੍ਰੀ। [4]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [5]ਜੋੜਕੇ। [6]ਤਿਆਗੀ। [7]ਮੌਜ ਵਾਲੇ। [8]ਸ਼ਰਨ ਫੜੋ। [9]ਮੁਕਤੀ। [10]ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [11]ਮੈਂ। [12]ਪਹਾੜ। [13]ਕਾਲੇ। [14]ਵਜ਼ੀਰ।

*ਪਾਃ—ਕੌਨ ਨਾਮ।

†ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਅਧਯਾਯ ੫੦ ਅੰਕ ੮੮ ਦੀ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਜੰਗਲ ਯਾ ਛੋਟੇ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਆਦਮ ਖੋਰਾਂ, ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਾਲਾ ਐਸੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਮ ਦੀਆਂ ਨਾਗਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅਗ਼ਲਬ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

‡ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਆਤਮ ਸੱਤ੍ਯਾ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ।

ਜਾਵਹੁ ਭੂਲੇ । ਅਜਹੁ ਭਿ ਹੋਹੁ ਮੋਹਿ ਅਨਕੂਲੇ'॥੯੨॥ ਭੈ ਕਰਿ ਡਰਪਯੋ[1] ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜਾ।ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਧਰੇ ਬਹੁ ਲਾਜਾ।'ਹੇ ਮੰਤ੍ਰੀ! ਜੈਸਾ ਤੂੰ ਕਹਿਈ। ਤੈਸੋਈ ਪੂਰਨ ਇਹ ਅਹਿਈ[2]॥੯੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਬ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹਿ* ਜੇ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਹੌਂ ਆਉਂ । ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ ਸਦਾ ਜਪੌਂ ਤਿਨ ਨਾਉ' ॥੯੪॥ਚੌਪਈ॥-ਦੀਨ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ-ਸਚਿਵ[3]ਬਿਚਾਰਾ । ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੈ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰਾ । ਤਬ ਗਮਨਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ ॥੯੫॥'ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ! ਗਤਿ ਦਾਯਕ ਕਾਟਤਿ ਜਮ ਫਾਸੀ। ਸੰਤ ਰੂਪ ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਖਦਾਈ । ਅਬ ਪਰਤੀਤ ਤੁਮਾਰੀ ਆਈ ॥੯੬॥ ਬਿਨ ਪਰ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਜ ਕੀਜੈ। ਪ੍ਰਗਟ ਭੂਪ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ' । ਸੁਨੀ ਅਕਪਟ[4]ਸਚਿਵ ਕੀ ਬਾਨੀ । ਬਿਨੈ ਦੇਖਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੯੭ ॥ 'ਭੂਪਤਿ ! ਲੋਚਨ ਖੋਲਹੁ ਨੀਕੇ । ਦੇਖੋ ਹਮ ਦਿਸ਼ ਅਹੈਂ ਨਜੀ-ਕੇ[5]'।ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਮਹਿਂ ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ। ਖੁਲਿਗੇ ਲੋਚਨ,ਭਾ ਤਮ ਹਾਨੀ[6] ॥ ੯੮ ॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਕੋ ਜਬ ਹੀ ਦੇਖਾ। ਪਰਯੋ ਚਰਨ, ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ੇਖਾ† । ਲਖਿ ਕਰਿ ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਮਹੀਪਾ[7] । ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ ॥ ੯੯ ॥ 'ਕਰੀ ਅਵਗਯਾ ਰਾਵਰਿ[8] ਜੋਊ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਤੁਮ ਸੋਊ । ਚਲਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਬਸੇਰਾ ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਦਲ ਲਖਿ ਕਰਿ ਚੇਰਾ' ॥੧੦੦॥ਹੋਇ ਦੀਨ ਪੁਰਿ ਕੋ ਲੇ ਆਏ । ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਬੀਚ ਬਸਾਏ । ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਮਨ ਭਾਈ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਹਿਂ ਸਿਰ ਨਾਈ ॥ ੧੦੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਧੁਰਬੈਨ, ਰਾਖਸ਼ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੪ ॥

ੴ ੫੫. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ । ਦੇਵਲੂਤ, ਬਨਮਾਨਸ ਰਾਖਸ਼ ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਖਗੇਸ਼ ਸਮ ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਤਿਨ ਕੋਇ‡ ।
ਜਗ ਬੰਧਨ ਅਹਿਰਾਜ ਸੇ ਮੁਕਤੈ ਤਿਨ ਤੇ ਸੋਇ§ ॥ ੧ ॥

{ ਖਗੇਸ਼=ਗਰੁੜ । ਸੰਸ:, ਖਗ=ਪੰਛੀ ਏਸ਼=ਮਾਲਿਕ } { ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਭਾਵ ਗਰੁੜ । }

---

[1]ਡਰਿਆ । [2]ਹੈ । [3]ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ । [4]ਖੋਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । [5]ਪਾਸ । [6]ਅੰਧੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ । [7]ਰਾਜ ਨੇ । [8]ਆਪਦੀ । *ਪਾ:-ਦੇਇ, ਦੇਹੁ । †ਪਾ:-ਪਰ ਭਾਇ ਬਿਸ਼ੇਖਾ । ‡ਪਾ:-ਜੋਇ । §ਪਾ:-ਮੁਕਤ ਤਿਨੈ ਤੇ ਹੋਇ ।

{ ਅਹਿਰਾਜ=ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ (ਅ) ਵੱਡੇ ਵਡੇ ਸੱਪ, ਨਾਗ।
ਸੰਸ:, ਅਹਿ=ਸੱਪ
ਰਾਜ=ਵਡਾ } =ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਗਰੁੜ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੱਪਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ (ਜੋ) ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਨਾਂ) ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਪਵੇ ਓਹ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਜਗਬੰਧਨਾਂ) ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਜੇ ਅਹਿਰਾਜ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਵੱਡੇ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਜਗ ਬੰਧਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਹਣਾ ਢੁਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਗ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਵਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਚ ਕਹੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਬੀ ਬਹੁਵਚਨ ਵਿਚ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗਤਿ ਦਾਨੀ। ਕਥਾ ਰਸਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਹਾਨੀ। ਦੇਵਲੂਤ ਨਿਜ ਭ੍ਰਿੱਤ[1] ਬੁਲਾਏ। ਤੂਰਨ ਰਾਖਸ਼ ਸਪਤ ਪਠਾਏ[2] ॥ ੨ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਮੰਗਵਾਏ। ਉੱਤਮ ਔਰ ਅੰਨ ਅਨਿਵਾਏ। ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਕੇ ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਕਰਹੁ ਰਸੋਈ ਸੰਤ ਜੀ! ਭੋਜਨ ਅਚਹੁ ਬਨਾਇ। ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਨ ਕੀਜਿਯੇ' ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਇ ॥੪॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਸ਼ੁਭ[3] ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿ ਲੇਹੁ ਹਮਾਰਾ। ਅਸਨ ਕਰੈਂ ਤਬ ਅੰਗੀਕਾਰਾ। ਯੈਂ ਨਹਿੰ ਤੁਮਰੋ ਖਾਇ ਕਦਾਪੀ। ਹੋ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਸੰਤਾਪੀ[4]' ॥ ੫ ॥ ਦੇਵਲੂਤ ਕਹਿ 'ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿਹੋ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਰਹਿਹੋਂ। ਕਰਹੁ ਆਪ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਜੋਈ[5]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਰੋਂ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਮੈਂ ਸੋਈ' ॥ ੬ ॥ ਭਾ ਅਨੁਸਾਰਿ[6] ਪਿਖਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ[7]। ਕੁਮਤਿ ਕਦਨ ਕੋ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਜਹੁ ਆਮਿਖ[8] ਕੋ ਖਾਨਾ। ਕਰਹੁ ਜਾਸ ਹਿਤ ਜੀਵਨ ਹਾਨਾ[9] ॥ ੭ ॥ ਸਿਮਰਹੁ ਬਹੁਰ ਨਾਮ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਜੋ ਹੋਤਿ ਸਹਾਈ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਤੁਮ ਕੁਲ ਮਾਂਹੀ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਪਯੋ ਮੁਖ ਤਾਂਹੀ ॥੮ ॥ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਮਹਿੰ ਤਾਂਕੀ ਰਾਖੀ। ਚਲੀ ਜਾਤ ਅਜਹੂ ਲੌ ਸਾਖੀ[10]। ਹਰਨਾਖਸ਼ ਪਿਤ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੀਨੋ।ਤਦਪਿ ਨਾਮ ਕੋ ਤਜਿਨ ਨ

---

[1]ਅਪਨੇ ਦਾਸ। [2]ਭੇਜੇ। [3]ਚੰਗਾ। [4]ਦੁਖਦਾਈ। [5]ਜੋ ਵੀ। [6]ਅਧੀਨ ਹੋਯਾ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ [8]ਮਾਸ। [9]ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼। [10]ਗਵਾਹੀ।

ਕੀਨੋ ॥੯॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਮਨ ਲਾਈ* । ਪਿਖਹੁ ਬਿਭੀਖਨ ਹੈ ਅਬ ਤਾਂਈ। ਤਿਹ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ[1] ਹੁਤੋ ਜਗ ਰਾਵਨ । ਹਨਯੋ ਸੁ ਰਾਮਚੰਦ[2] ਜਸੁ ਪਾਵਨ ॥ ੧੦ ॥ ਅਪਨੋ ਭਗਤ ਬਿਭੀਖਨ ਜਾਨਾ । ਲੰਕ ਰਾਜ ਦੇ ਅਮਰ ਕਰਾਨਾ। ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਹੁ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਤੁਮ ਭੀ ਕਰਹੁ ਭਾਵਨਾ[3] ਜੀ ਕੀ ॥ ੧੧ ॥ ਕਿਹ ਅਘ[4] ਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਪਾਏ। ਅਬ ਕੁਕਰਮ ਜੇ ਲੇਹੁ ਕਮਾਏ। ਪਾਵਹੁ ਨਰਕ ਜਾਇ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਤਿਹ ਤੇ ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਉਬਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਤਜਹੁ ਤਾਮਸੀ ਬ੍ਰਿਤਿ[5] ਦੁਖਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸੁਖਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਹਉਮੈਂ ਤਜਿ ਬੋਲਾ। 'ਅਬ ਹੌਂ ਤੁਮ ਅਨੁਸਾਰਿ ਅਡੋਲਾ ॥ ੧੩ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਪਾਪ ਮਤਿ ਭਾਗੀ। ਸੁਨਿਕੈ ਬਚਨ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਗੀ। ਤੁਮਰੇ ਚਰਨਨ ਮਨ ਅਨੁ-ਰਾਗਾ। ਭਯੋ ਆਜ ਤੇ ਮੈਂ ਵਡਭਾਗਾਂ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮੁਝ ਤ੍ਰਾਂਈ। ਅਸਨ ਕਰਨ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਕੀਨ ਅਹਾਰ ਤਿਆਰਾ । ਅਚਵਨ ਲਗੇ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜ ਸਚਿਵ[6] ਨਿਜ ਲੀਨੇ। ਬੈਸਨੇ ਪਾਸ ਤਹਾਂ ਰੋਸ ਭੀਨੇ। ਅਰਧ ਖਾਇ ਦੀਨੋ ਤਿਨ ਤਾਂਈ। ਆਇਸ ਮਾਨ ਲੀਨਿ ਮੁਖ ਪਾਈ ॥੧੬॥ ਖਾਵਤਿ ਹੀ ਖੁਲ ਗਏ ਕਪਾਟਾ[7]। ਚਿਰੰਕਾਲ ਭ੍ਰਮ ਪਰਦਾ ਪਾਟਾ। ਮੁਕਤਿ ਯੋਗ ਹ੍ਵੈਗੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਇਕ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪੁਨ ਦੁਤਿਯ ਭੁਵਾਲਾ[8] ॥ ੧੭ ॥ ਕੇਤਿਕ[9] ਦਿਨ ਤਹਿੰ ਰਹੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ।ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪਾਯੋ। ਆਮਿਖ ਖਾਨ ਤਿਨਹਿੰ ਤਜਿਵਾਯੋ ॥੧੮॥ ਜੀਅਘਾਤ ਕੀ ਬਾਨ[10] ਬਿਸਾਰੀ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਹੀ ਸੁਖਬਾਰੀ। ਭੇ ਤਯਾਰ ਜਬ ਚਲਿਨੇ ਹੇਤਾ। ਭਨਤਿ ਭਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥੧੯॥ 'ਸੁਧਰਸੈਨ ਜੋ ਭੂਪ ਮਹਾਨ॥ਦੇਵਲੂਤ! ਮਾਨਹੁ ਤਿਹ ਆਨਾ[11]। ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵ ਕੀ ਕੀਜੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਪ ਜਪਹੁ ਦੁਖ ਛੀਜੈ' ॥ ੨੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੇਵਲੂਤ ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ 'ਮੁਝ ਤੇ ਉਤਮ ਧੂਰਿ[12]। ਸ਼ਕਤਿ[13] ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਿਣ[14] ਤੋਰਿਹੌਂ ਸੁਨਿਯੋ

[1]ਭਾਈ। [2]ਮਾਰਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ ਨੇ। [3]ਸ਼ਰਧਾ। [4]ਪਾਪ । [5]ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਬ੍ਰਿਤੀ। [6]ਮੰਤ੍ਰੀ। [7]ਮਨ ਦੇ ਪੜਦੇ। [8]ਰਾਜਾ। [9]ਕਈਕ । [10]ਵਾਦੀ। [11]ਤਿਸਦੀ ਆਣ ਮੰਨੋਂ। [12]ਧੂੜੀ । [13]ਤਾਕਤ । [14]ਤੀਲਾ, ਭਾਵ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਤੀਲਾ ਨਹੀਂ ਤੋੜ ਸਕਦਾ। *ਪਾ:-ਸੁਖਦਾਈ।

ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਮੂਰ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸ ਧਰਿ ਸੀਸਾ। ਸੁਧਰਸੈਨ ਅਬ ਭਾ ਮਮ ਈਸ਼ਾ[2]। ਗਮਨ ਸਮੈਂ ਰਾਖਸ਼ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਦ ਕਮਲ ਜੁਹਾਰੇ[3] ॥੨੨॥'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕਨਾਮੂ'। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਕਿਤ ਅਵਨੀ[4] ਕਿਤ ਸਾਗਰ[5] ਪਾਨੀ ॥੨੩॥ ਚਲੇ ਜਾਂਹਿ ਇਕਸਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਆਇ ਗਯੋ ਕਾਨਨ[6] ਤਬ ਭਾਰੀ। ਫੂਲ ਫਲਨ ਸੋਂ ਪੂਰਨ ਰੂਰਾ। ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਲੌ ਦੀਸਤਿ ਭੂਰਾ ॥੨੪॥ ਤਾਂ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਮਝਾਰਾ। ਦੇਖੀ ਬਨ-ਮਾਨਸ*ਕੀ ਡਾਰਾ। ਬਾਲ ਬਿਸਾਲ ਦਿਗੰਬਰ[7] ਅੰਗਾ। ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਮੇਚਕ ਰੰਗਾ ॥ ੨੫ ॥ ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਕ੍ਰਿਆ ਜਿਨ ਕੇਰੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਜਬ ਡਾਰ ਸੁ ਹੇਰੀ। ਭੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਬਨ ਮੈਂ ਕਯਾ ਇਹ ਬਡੀ ਬਲਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਇਨ ਤੇ ਮੋ ਕੋ ਲਗਹਿ ਅਤੰਕਾ[8]। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨਮਯੰਕਾ[9]। 'ਬਨਮਾਨਸ ਇਨ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨੋ। ਕਿਉਂ ਹਿਰਦੇ ਡਰ ਤੁਝ ਨੈ ਮਾਨੋ?' ॥੨੭॥ ਹਮਹਿ ਬਿਲੋਕਾ ਤਿਨ ਨੈ ਜਬ ਹੀ। ਭਾਗ ਚਲੇ ਡਰਿ ਕੈ ਉਰ ਸਭਿ ਹੀ। ਰਹਯੋ ਇਕ ਠਾਂਢਾ ਤਿਹ ਥਾਈ। ਔਰ ਗਏ ਸਭਿ ਦੂਰ ਪਲਾਈ ॥੨੮॥ ਮੈਂ ਬੂਝਯੋ ਤਬ ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥਾ। 'ਕੋ ਹੈ ਤੂੰ?ਕਹਿਯੋ ਨਿਜ ਗਾਥਾ'।ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਊਚੇ ਚੀਕ ਪੁਕਾਰੀ। ਲਖੀ ਨ ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਬੂਝੇ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ ਗੁਨ ਐਨਾ। 'ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਏ ਬੋਲਤਿ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨਾ?।ਮਾਨੁਖ ਸੇ ਇਨਕੇ ਸਰਬੰਗਾ।ਹਮਕੋ ਪਿਖਿ ਭਾਗੇ ਡਰ ਸੰਗਾ'॥੩੦॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਬੈਨ ਇਨ ਐਸੇ। ਨਹੀਂ ਭਨਤਿ ਮਾਨੁਖ ਬਚ ਜੈਸੇ।ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਅਹੈਂ ਅਨਜਾਨੇ। ਤਿਨ ਤੇ ਕਛੁਕ ਹੋਸ਼ ਸਰਸਾਨੇ ॥੩੧॥ ਰਹਯੋ ਏਕ ਠਾਂਢਾ ਤਹਿਂ ਜੋਊ। ਬਨ ਮੈਂ ਲੇਨਿ ਗਯੋ ਫਲ ਸੋਊ। ਮਧੁਰ ਰਸਾਲ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਨੇ†। ਹਮ ਤੇ ਦੂਰ ਧਰੇ ਡਰ ਮਾਨੇ ॥੩੨॥

---

[1]ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ। [2]ਮਾਲਕ। [3]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। [4]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [5]ਸਮੁੰਦਰ। [6]ਜੰਗਲ। [7]ਨੰਗੇ। [8]ਡਰ। [9]ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।

*ਬਾਂਦਰ ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਇਕ ਵਧੇਰੇ ਨਰਮ ਤੇ ਸਿਆਣੀ ਜਾਤ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਜ ਕਲ ਉਰੰਗੋਟੈਂਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਦਮੀ ਵਾਂਙੂ ਖਲੋਕੇ ਟੁਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਛ ਲਫਜ਼ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪੋ ਵਿਚ ਕੁਛ ਗਲ ਬਾਤ ਸਮਝ ਸਮਝਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

†ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮ ਸਤਯਾ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਹੈ।

ਬਹੁਰੋ ਸੋ ਭੀ ਗਯੋ ਪਲਾਈ[੧] । ਮਿਲਯੋ ਸੰਗਿ[੨] ਅਪਨੇ ਮਹਿੰ ਜਾਈ । ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਲੇਕਰਿ ਫਲ ਨਿਜ ਪਾਨੇ । ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਖਾਵਹੁ ਮਰਦਾਨੇ' ॥੩੩॥ ਮਾਨ ਬਚਨ ਲੀਨੇ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਖਾਨ ਲਗਯੋ 'ਹੈਂ ਮਧੁਰ' ਸਰਾਹੀ[੩]। ਖਾਇ ਬਹੁਤ ਜਬ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ । ਪੁਨ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ ॥੩੪॥ ਕਹੂੰ ਸਿੰਧੁ ਆਵਹਿ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਹੁੰ ਟਾਪੂ ਧਰਨੀ ਪਰ ਜਾਹੀਂ*। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ । ਛੁਧਾ ਸੰਗਿ ਬਿਹਬਲ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ੩੫ ॥ ਤਬ ਕਾਨਨ ਆਵਾ ਇਕ ਭਾਰੀ । ਸਫਲ ਬਿਟਪ[੪] ਹੈਂ ਜਾਸ ਮਝਾਰੀ । ਪੁਸ਼ਪਨ ਪੱਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ । ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਕੇ ਅੰਦਰ ॥੩੬॥ ਖਰੇ ਤਰੋਵਰੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਤੰਗਾ । ਜਿਹ ਬਨ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਏਕ ਬਿਹੰਗਾ[੫]। ਜੰਬੁਕ[੬] ਕੇਹਰਿ[੭] ਬ੍ਰਿਕ[੮] ਨ ਕੁਰੰਗਾ[੯] । ਸੂਕਰ[੧੦] ਸਸਾ[੧੧] ਨ ਰੋਝ[੧੨] ਮਤੰਗਾ[੧੩] ॥ ੩੭ ॥ ਜੀਵ ਨਾਮ ਜਿਹ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਕੋਈ । ਪਰਯੋ ਸੂੰਨੋ ਚਹੁੰ-ਦਿਸ਼ ਤੇ ਸੋਈ । ਤਾ ਮਹਿੰ ਪਿਖਿ ਛਾਯਾ ਰਮਣੀਕਾ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ ॥ ੩੮ ॥ ਏਕ ਮਹੂਰਤ ਬੀਤਾ ਜਬਹੀ । ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚ ਤਬਹੀ। 'ਛੁਧਾ ਸੰਗਿ ਬਿਹਬਲ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਾ । ਆਇਸ ਦੇਹੁ ਕਰੋਂ ਫਲ ਖਾਨਾ॥੩੯॥ ਕਿਤਿਕ† ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਬਿਨ ਖਾਏ । ਨਹਿੰ ਅਹਾਰ ਮਗ ਮੈਂ ਕਿਹ ਥਾਏ । ਇਸ ਬਨ ਮਹਿੰ ਦੀਸਹਿੰ ਫਲ ਰੂਰੇ । ਮਧੁਰ ਬਿਸਾਲ ਰਸਨ ਕੇ ਪੂਰੇ' ॥੪੦॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ । 'ਬੈਠਹੁ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਮਰਦਾਨਾ । ਇਸ ਬਨ ਕੋ ਨੀਕੋ ਨਹਿੰ ਲਖਿਯੇ । ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਸ਼ੂੰਨੋ ਪਿਖਿਯੇ ॥੪੧॥ ਪਸ਼ੂ ਨ ਪੰਖੀ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ । ਜਹਿੰ ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਖੋਜ ਨ ਪਾਈ । ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਕੋ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ' । ਪੁਨ ਚੁਪ ਭੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਰਿਸ[੧੪] ਜਗੀ ਅਧਿਕ ਮਰਦਾਨੇ। ਖਿਝਕੈ ਨਿਸ਼ਠੁਰ[੧੫] ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ । 'ਜਹਿੰ ਅਹਾਰ ਆਵਤਿ ਕਰ ਮੇਰੇ। ਬਰਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਨ ਜਾਨ ਦੈਂ

[੧]ਉਹ ਬੀ ਨੱਸ ਗਿਆ । [੨]ਸਾਥੀਆਂ । [੩]ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । [੪]ਫਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿਛ । [੫]ਪੰਛੀ । [੬]ਗਿਦੜ। [੭]ਸ਼ੇਰ । [੮]ਬਘਿਆੜ । [੯]ਹਰਨ । [੧੦]ਸੂਰ । [੧੧]ਸਹੇ । [੧੨]ਪਾਹੜੇ । [੧੩]ਹਾਥੀ । [੧੪]ਗੁੱਸਾ। [੧੫]ਕਰੜੇ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਦਾਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਸੰਗਲਦੀਪ ਹੈ । ਇਹ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਟਾਪੂਆਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਵਿਗਾੜੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਯਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਅੱਗੜ ਪਿੱਛੜ ਤੇ ਵੱਧ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ ।

†ਪਾ:-ਕਿਤੇ ।

ਨੇਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਮਨਹੁ ਬੈਰ ਕਰਿ ਮਾਰਤਿ ਮੋਹੀ । ਕਯੋਂ ਜੀਵਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਬ ਹੋਹੀ । ਕਹਾਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮੁਝਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੀਨੀ। ਰਹੈ ਦੇਹਿ ਜਹਿਂ ਖ਼ਫ਼ਨ ਬਿਹੀਨੀ ॥ ੪੪ ॥ ਨਹੀ ਗੋਰ[1]* ਮੇਰੀ ਕਿਨ ਕਰਨੀ। ਯੌਂ ਹੀ ਪਰਯੋ ਰਹੌਂ ਗੋ ਧਰਨੀ। ਹੌਂ ਤੋ ਡੂਮ ਕਰਤਿ ਗੁਜਰਾਨਾ।ਮਾਂਗਮਾਂਗ ਅਪਨੇ ਜਜ-ਮਾਨਾ ॥੪੫॥ ਬੈਠਯੋ ਸਦਨ ਸਭੈ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ । ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਮਿਲਯੋ ਹਰਖਾਵਤਿ[2]। ਉਜਰਯੋ ਹੁਤੋ ਆਪ ਇਹ ਘਰ ਤੇ। ਮੁਝੇ ਉਜਾਰਯੋ ਗੁਜਰ[3] ਸੁ ਕਰਤੇ ॥ ੪੬ ॥ ਨਿਕਟ ਬਿਟਪ ਕੇ ਫਲ ਹੈਂ ਮੇਰੇ। ਤ੍ਰਿਪਤੌਂ ਇਨਕੋ ਖਾਇ ਘਨੇਰੇ।ਇਹ ਰਜਾਇ ਮੁਝ ਦੇਤਿ ਨ ਕੈਸੇ। ਜਾਨਤਿ ਛੁਧਾ ਆਪਨੀ ਜੈਸੇ ॥ ੪੭ ॥ ਹੌਂ ਨ ਸਕੌਂ ਸਹਿ ਭੂਖ ਘਨੇਰੀ। ਇਨ ਕੋ ਹਸੀ ਸੁਹਾਵਤਿ ਮੇਰੀ[4]। ਭਯੋ ਛੁਧਾਤੁਰ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।ਫਲ ਨ ਖਾਨ ਦੇਵਤਿ ਬਰਜਾਹੀ[5] ॥੪੮॥ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਿਝ ਕਹੇ ਅਯੋਗੂ†।ਕਾਨਨ ਗਮਨਯੋ ਬਿਨਾ ਨਿਯੋਗੂ[6]।

[1]ਕਬਰ । [2]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ । [3]ਗੁਜ਼ਾਰਾ । [4]ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹਾਸੀ ਕਰਨੀ। [5]ਰੋਕਦੇ ਹਨ। [6]ਆਗਯਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ।

*ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਅੰਕ ੫੪ ਵਿਚ ਆਖਦਾ ਹੈ 'ਕਹੇ ਕੁਬਚਨਾ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ' ਜਦੋਂ ਸੱਚਮੁਚ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਅੰਤ ਕਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਦਾਹੁ ਅਗਨ ਜਗਸਾਈਂ। ਧਰਨ ਬਿਖੈ ਦਫਨਾਵਹੁ ਨਾਂਹੀ'। [ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾ: ਅਧ: ੩੫ ਅੰਕ ੧੪] ਫਿਰ ਉਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੯ ਵਿੱਚ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅਗਨ ਦਾਹ ਦਿੱਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

†ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵੇਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਵਿੱਚ ਉਪਾ-ਲੰਭ ਦੇ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਨ, ਭੁੱਖ ਪਯਾਸ ਤੇ ਵਸੀਕਾਰ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਮਰਦਾਨੇ ਵਾਂਗ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਓਹਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਸਤਾਇਆ, ਕੇਵਲ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੀ ਭੁੱਖ ਕਿਉਂ ਦਬਾਂਦੀ ਰਹੀ ? ਇਸਦਾ ਉਤਰ ਉਤਰਾਰਧ ਅੱਧਯਾਇ ੧ ਅੰਗ ੩੧ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹੇ ਪਦਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:—'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਨੀਏ ਛੁਧਾ ਨ ਕੋਈ। ਜਬ ਕੋ ਬਰ ਦੇਕਰ ਤੁਮ ਖੋਈ। ਰਹੌਂ ਅਨੰਦ ਸਦਾ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਖਾਵਨ ਚਾਹਿ ਹੋਤ ਕਬ ਨਾਹੀਂ'। ਇਸਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੇ ਵਾਂਗ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨ ਵਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਭੁਖ ਨੇ ਕਿਉਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ? ਇਸ ਮੰਸੇ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਵਿ ਜੀ ਐਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਬਯਾਕੁਲ ਭਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਅਕੁਲਾਇ ।
ਸਮਤਿ ਹੇਤ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤਿਹ ਉਰ ਭੂਖ ਲਗਾਇ ।

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਖਾਨ ਲਗਯੋ ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਸੁੰਦਰ। ਲਾਲਚ ਲਗੇ ਗਯੋ ਬਹੁ ਅੰਦਰ॥੪੯॥ ਹੁਤੋ ਦੈਂਤ ਇਕ ਤਹਿਂ ਭੈਕਾਰੀ[1]। ਜਿਹਨੈ ਗਜ ਮ੍ਰਿਗ ਕੀਨ ਅਹਾਰੀ। ਦੋਇ ਸਹੰਸ੍ਰ ਕੋਸ ਲੌ ਸੋਊ। ਬਨ ਮੈਂ ਜੀਵ ਨ ਛਾਡਯੋ ਕੋਊ॥੫੦॥ ਗਿਰ ਸਮਾਨ ਜਿਹ ਦੇਹ ਕਰਾਲਾ[2]। ਉਭੈ ਕੋਸ ਲੌ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਖ਼ਜੂਰ ਸਮਾਨਾ[3]। ਗਿਰ ਕੰਦਰ[4]* ਸੀ ਨਾਸ[5] ਪ੍ਰਮਾਨਾ॥੫੧॥ ਚਾਟਤਿ ਓਸ਼ਟ[6] ਛੁਧਾ[7] ਮਹਾਨਾ[8]। ਤਿਹ ਨੈ ਦੇਖਾ ਜਬ ਮਰਦਾਨਾ। ਤੂਰਨ ਗਹਿਕਰਿ ਤਬ ਨਿਜ ਪਾਨਾ। ਮੁਖ ਮਹਿ ਖਾਵਾ ਕੌਰ[9] ਸਮਾਨਾ।

---

[1]ਡਰਾਵਨ ਵਾਲਾ। [2]ਭਯਾਨਕ। [3]ਵਾਂਙੂ। [4]ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੋਹ। [5]ਨਾਸਾਂ। [6]ਬੁੱਲ੍ਹ। [7]ਭੁਖ। [8]ਬਹੁਤੀ। [9]ਗਰਾਹੀ। *ਪਾ:-ਗਿਰਕੰਦਰਾ-ਬੀ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਕੁਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੱਕੇ, ਜਗਨਨਾਥ, ਹਰਿਦੁਵਾਰ ਤੇ ਕੁਰਛੇਤਰ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਸਤਿ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲ, ਕਾਬੇ ਵਲ ਚਰਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੇਂ ਅਗਨੀ ਤੇ ਦੇਗਚੀ ਰੱਖਣੇ ਆਦਿਕ ਢੰਗ ਵਰਤੇ ਇੰਵ ਹੀ ਖਾਸ ਖਾਸ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਕਾਰੀਆਂ, ਪਖੰਡੀਆਂ, ਦੰਭੀਆਂ ਦਾ ਪਾਜ ਉਘਾੜਨ ਤੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਲਾਉਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤੇ ਪਿਆਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਖਿਆ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ, ਜਿਸਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾਂਦਾ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੀਆ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਤੇ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਤ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਨਾ ਘਰ ਬਾਰ, ਪਰਵਾਰ, ਧੀਆਂ ਪੁੱਤ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਤੋੜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ, ਇਸਨੇ ਆਪਣਾ ਦੀਨ ਤੇ ਈਮਾਨ, ਆਪਣਾ ਮੱਕਾ ਤੇ ਮਦੀਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ-ਤਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਕਟਵਿਰਤੀ ਹੋਣ ਤੇ ਆਪਣਾ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਨਣ ਦਾ ਜੋ ਮਾਨ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਉਪਾਲੰਭ ਦੇ ਕਹੇ ਵਾਕ ਅਸ਼ਰਧਕਤਾ ਦੇ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਨਿਹੋਰੇ' ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਣ ਤਾਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਬਾਲਕ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਆਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ, ਜਾਂ ਇਕ ਭਗਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਵੇਖੇ ਤੇ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

॥੫੨॥ ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮੁਖ ਬੋਲਿ ਨ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਧਯਾਯੋ। 'ਕਰਿਯੇ ਰੱਛਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ! । ਜਯੋਂ ਗਜਰਾਜ[1] ਉਧਾਰਯੋ[2] ਤੂਰਨ ॥੫੩॥ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੈਂ ਅਜਾਨ ਮਤਿਮੂਢਾ। ਕਹੇ ਕੁਬਚਨਾ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ[3]। ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ਅਪਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮੁਝਹਿ ਮੁਚਾਵਹੁ ਦੈਤ ਬਿਸਾਲਾ[4] ॥੫੪॥ਕਹੇ ਕੁਬੈਨ ਨ ਉਰ ਮੈਂ ਧਰਿਯੋ।ਦੀਨਬੰਧੁ ਨਿਜ ਨਾਮ ਬਿਚਰਿਯੋ। ਸੰਗ ਲੀਯੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਲਾਜਾ। ਤੁਮ ਹੋ ਤੀਨ ਲੋਕ ਸਿਰਤਾਜਾ' ॥੫੫॥ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਲੀਨੋ। ਦੈਤ ਰਦਨ ਤੇ ਰਾਖਨ ਕੀਨੋ। ਗਯੋ ਉਦਰ ਮਹਿਂ ਬਨਾ ਬਨਾਯੋ। ਦੁਸ਼ਟ ਰਦਨ ਕੋ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੫੬ ॥ ਜਯੋਂ ਨਰ ਕੇ ਗਰ*ਦਾਨੋ[5] ਜਾਈ। ਗਯੋ ਉਲੰਘਿ ਤਿਸੀ ਕੀ ਨਯਾਈ। ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਮੁਝ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਬੈਠਾ ਰਹੁ ਇਹ ਠਾਂ ਤੂੰ ਬਾਲਾ ! ॥੫੭॥ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦੈਤ ਗਹਾਨਾ। ਉਦਰ ਬਿਖੇ ਤਿਨ ਲੀਨ ਲੰਘਾਨਾ। ਜਾਇ ਛੁਰਾਵਹਿਂ ਅਬ ਤਿਹ ਤਾਈਂ। ਘਟਿ ਇਕ ਮੈਂ[6] ਤੂੰ ਆਉ ਤਹਾਂਈ[7]'† ॥੫੮॥ ਅਸ ਕਹਿ ਮੁਝ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। ਗਮਨੇ ਰਾਖਸ਼ ਕੇਰ ਸਮੀਪਾ। ਦਾਸ ਬਚਾ-ਵਨ ਹਿਤ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ।ਦਈ ਦਿਖਾਈ ਦੈਤਹਿ ਤੂਰਨ ॥੫੯॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਤਾਂਹੀ। ਕਰ ਉਚਾਇ ਪਾਇ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਉਦਰ ਬਿਖੇ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੂ ਜਬਹੀ। ਮਿਲਤਿ ਭਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਤਬਹੀ॥੬੦॥ ਕਹੇ ਬਚਨ ਤਿਹ ਧੀਰਜ ਦੀਨੀ । ਪੁਨ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਬਧਾਵਨ ਕੀਨੀ। ਦ੍ਵੈ ਕੋਸਨ ਲੌ ਦੈਤ ਉਤੰਗਾ[8]। ਤਿਤਨੋ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਅੰਗਾ॥੬੧॥ ਜਬ ਤਨ ਫਟਨ ਲਗਯੋ ਤਿਹ ਕੇਰੋ। ਇਕ ਜੋਜਨ ਲੌ ਬਧਯੋ ਬਧੇਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਬਧਾਵਾ ਤੇਤੋ[9]। ਰਾਖਸ਼ ਬਿਸਤਰਯੋ[10] ਤਨ ਜੇਤੋ॥੬੨॥ ਭਯੋ ਕਸ਼ਟ ਜਬ ਰਾਖਸ਼ ਤਾਂਈ। ਦ੍ਵੈ[11] ਜੋਜਨ ਕੀ ਦੇਹਿ ਬਧਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਤੋ ਤਨ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਅੰਤਰ ਭਯੋ ਤਾਂਹਿ ਦੁਖ ਭਾਰਾ ॥ ੬੩ ॥ ਨੌ ਜੋਜਨ ਲੌ ਦੈਤ ਬਧਾਵਾ। ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਬਨਾਵਾ। ਭਏ ਸੁਮੇਰੁ ਸਮਾਨ[12] ਸੁ ਭਾਰੀ। ਅਸਰ ਤਬੈ ਨਿਰ-ਬਲਤਾ ਧਾਰੀ ॥੬੪॥ ਠਾਂਢੇ ਦੇਖਹਿਂ ਦੇਵ ਅਕਾਸ਼ਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਹਾਹਾਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।–ਦੈਤ ਚਬਾਇ ਗਯੋ–ਇਵ ਜਾਨੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਅਨਜਾਨੇ

[1]ਗਜਰਾਜ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ। [2]ਬਚਾਯਾ ਸੀ। [3]ਮੋਹ ਵਿਚ ਆਕੇ(ਅ) ਅਗਯਾਨਵਿਚ। [4]ਬਚਾਵਹੁ ਦੈਤ ਵੱਡੇ ਤੋਂ। [5]ਦਾਣਾ। [6]ਇਕ ਘੜੀ ਵਿਚ। [7]ਤਿੱਥੇ ਹੀ। [8]ਉੱਚਾ। [9]ਤਿਤਨਾ ਹੀ। [10]ਫੈਲਾਇਆ। [11]ਦੋ। [12]ਸੁਮੇਰ ਪਹਾੜ ਵਾਂਙੂ। *ਪਾ:–ਉਰ। †ਪਾ:–ਘਟੀ ਅਧਿਕ ਮੈਂ ਆਉਂ ਇਹਾਂ ਹੀ।

॥੬੫॥ਦੈਤ ਭਯੋ ਬਿਹਬਲ ਤਬ ਤਾਂਈ।ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਕੀ ਆਸ ਚੁਕਾਈ। ਪਸਰੇ[1] ਨੈਨ ਭਯਾਨਕ ਭਾਰੇ। ਗਿਰਯੋ ਅਵਨਿ ਪਰ ਖਾਇ ਪਛਾਰੇ॥੬੬॥ ਮਾਨੋ ਬਧਯੋ ਬਿੰਧਯਾਚਲ*ਭਾਰੀ। ਪਰਯੋ ਧਰਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।ਤਿਹ ਕੇ ਤਰੇ ਤਰੋਵਰ ਜੇਤੇ। ਟੂਟ ਗਏ ਚੂਰਨ ਭੇ ਤੇਤੇ॥੬੭॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਬੰਦ ਭਯੋ ਮੁਖ ਸ੍ਵਾਸ ਜਬੈ ਤਬ ਦੇਹਿ ਛੁਟੀ ਤਿਹ ਪ੍ਰਾਨ ਉਡਾਈ। ਭਾਖਤਿ 'ਜੈ'ਪੁਨ 'ਜੈ' ਸੁਰ[2]ਬਾਸਵ[3]ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ। ਸੰਗ ਲਏ ਮਰਦਾਨਹਿ ਕੋ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰੂ ਬਾਹਰ ਐਸ[4] ਸੁਹਾਈ[5]। ਪੰਨਗ ਦੈਤ[6] ਕੋ ਚੀਰ ਮਨੋ ਨਿਕਸੇ ਸੰਗ ਗੋਪਨ ਸ੍ਰੀ ਜਦੁਰਾਈ[7] ॥ ੬੮ ॥ ਰਾਖਸ਼ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ ਧਰਾ ਜਿਹ ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸ੍ਰੁਤ[8] ਕੁੰਡਲ[9] ਪਾਏ । ਪੀਤ[10] ਦੁਕੂਲ[11] ਬਿਰਾਜਤਿ ਊਪਰ ਸ਼ਯਾਮ[12] ਸਰੂਪ ਭਲੀ ਛਬਿ ਛਾਏ। ਪੂਰਬ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਪਰਸ਼ੰਸ਼ਨ ਕੇ[13] ਪੁਨ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। 'ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਧਰਯੋ ਅਵਤਾਰ, ਕਲੀ ਮਹਿਂ ਆਇ ਕੈ ਨਾਮ ਜਪਾਏ ॥ ੬੯ ॥ ਹਮ ਸੇ ਜੁ ਅਘੀ ਤਿਨ ਕੋ ਗਤਿ ਦੇਵਨ ਆਵਨ ਭਾ ਤੁਮਰੋ ਇਹ ਥਾਂਈਂ । ਜਗ ਖੰਡਤਿ ਹੋ ਸਭਿ ਡਿੰਭਨ[14] ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਨਰ ਦੋਹੁ ਚਲਾਈ। ਦਸਵਾਂ† ਅਵਤਾਰ ਧਰੈਂ ਅਬ ਆਪ ਅਲੰਬ[15] ਹ੍ਵੈ ਹਿੰਦ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖਾਈ। ਤਨ ਮਾਨਵ ਧਾਰਿਕੈ ਪ੍ਰੋਖ[16]ਫਿਰੋ ਸ਼ਰਧਾ ਜੋ ਧਰੈ ਤਿਨਕੋ ਗਤਿਦਾਈ' ॥ ੭੦ ॥ ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ ॥ ਲਖਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਬਿਸਮਾਨਾ, ਗੁਰੂ ਰਿਦੇ ਇਹੁ ਜਾਨਿ[17]।ਬੂਝਾ ਪੁਨ ਸੋਈ[18] 'ਤੁਮ ਕੋ ਹੋਈ?ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੋ ਬਖਾਨ'।ਨਿਜ ਗਾਥ ਉਚਾਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਾਰੀ'ਸੁਨਹੁ ਉਧਾਰਕ ਮੋਰ[19]।

---

[1]ਫੈਲੇ। [2]ਦੇਵਤੇ। [3]ਇੰਦ੍ਰ। [4]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [5]ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਸਨ। [6]ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਮ। [7]ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਜੀ। [8]ਕੰਨੀ। [9]ਵਾਲੇ। [10]ਪੀਲਾ। [11]ਦੁਪੱਟਾ। [12]ਕਾਲਾ। [13]ਉਸਤਤ ਦੇ। [14]ਪਖੰਡਾਂ। [15]ਆਸਰਾ। [16]ਗੁਪਤ। [17]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣ ਲਈ। [18]ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। [19]ਹੇ ਮੇਰੇ ਉਧਾਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ।

*ਬਿੰਧਯਾਚਲ ਦੱਖਣੀ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਪਹਾੜ ਹੈ। ਇਹ ਕਦੇ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪੁਰਾਣਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਬਿੰਧਯਾਚਲ ਨੇ ਉੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਮੇਰੀ ਬੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰੇ, ਇਸ ਪਰ ਦੇਵਤੇ ਘਬਰਾਏ ਕਿ ਮਤਾਂ ਇਹ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਹੀ ਰੋਕ ਲਵੇ ਤਾਂ ਬਿੰਧਯਾਚਲ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਗਸਤ ਜੀ ਸੱਦੇ ਆਏ, ਬਿੰਧਯਾਚਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਗਸਤ ਨੇ ਆਗਯਾ ਕੀਤੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆ ਰਹੁ, ਤਦ ਤੋਂ ਓਹ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਦਸ।

ਜਬ ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ, ਤਬ ਨਰ ਦੇਹੀ ਹੁਤੋ ਰਸੋਈਆ ਚੇਰ[1] ॥ ੭੧ ॥ ਇਕ ਕਾਲ ਨਰੇਂਦ੍ਰ[2] ਸੰਤਨ ਨੌਂਦ੍ਰ[3] ਕਰੀ ਰਸੋਈ ਸਾਰ। ਤਬ ਮੁਝ ਛੁਧ[4] ਲਾਗੋ, ਸਭਿਹਿਨਿ ਆਗੇ ਕੀਨ ਦੁਰਾਇ[5] ਅਹਾਰ[6]। ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਜਬ ਜਾਨੀ ਗਿਰਾ ਬਖ਼ਾਨੀ–ਜੂਠੀ ਭਈ ਰਸੋਇ–। ਸਰਿਤਾ[7] ਮਹਿੰ ਡਾਰੀ, ਸੰਤ ਨ ਖੁਆਰੀ[8], ਲਖਿ ਔਗੁਨ ਮਮ ਸੋਇ॥੭੨॥ ਸੈਯਾ॥ ਸ੍ਰਾਪ ਦਯੋ ਪੁਨ ਭੂਪਤ ਮੋਹਿ, ਕਹਯੋ–ਵਡ ਰਾਖਸ਼ ਹੋਵਹੁ ਜਾਈ–। ਦੀਨ ਭਯੋ ਸੁਨਿ,ਬੂਝਤਿ[9] ਮੈਂ –ਕਬ ਹੋਵਹਿਗੀ ਗਤਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?–ਭੂਪ[10]ਭਨਯੋ–ਕਲਿਕਾਲ ਵਿਖੈ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਧਰੈ ਹਰਿ ਜਾਈ[11]। ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਕੈ ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ ਤਾਂਹਿ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਟਾਈ*–॥ ੭੩ ॥ ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ॥ ਅਬ ਭਯੋ

[1]ਨੌਕਰ। [2]ਰਾਜੇ ਨੇ। [3]ਨਿਉਂਦਾ ਕੀਤਾ। [4]ਭੁੱਖ । [5]ਸਭ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ ਛੁਪਕੇ। [6]ਭੋਜਨ ਖਾ ਲਿਆ। [7]ਨਦੀ। [8]ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਖੁਵਾਈ । [9]ਪੁੱਛਿਆ । [10]ਰਾਜੇ ਨੇ। [11]ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਧਾਰੇਗਾ ਜਾਕੇ। *ਦੇਵਲੂਤ ਤਾਂ ਆਦਮ ਖੋਰ ਜਾਂਗਲੀ ਜਾਤ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਦੈਂਤ ਅਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਵਯਕਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੋ ਵਰਣਨ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਵਾਙੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਬੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਵੱਲ ਛੇਤੀ ਪੈਂਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਕੇ ਆਪ ਬਖਸ਼ਣੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਗੋਰੇ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਜੁਰਮ ਵਿਚ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਜਾਨ ਹੂਲਕੇ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਉਣ ਪਰ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸੇ, ਇਹ ਸੱਤਯਾ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਧਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਅਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰੂਹਾਂ ਤੜਪ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਲਯਾਨ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਜੀ ਬਾਲੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੰਤਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੁਖੀ ਅਬਿਗਤਿ, ਅਮੁਕਤਿ, ਰੁਲ ਰਹੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਰਿਆ।

ਅਬਿਗਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਓਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਰ ਗਿਆਂ ਤੇ ਧਰਤੀ ਪਰ ਹੀ ਵਾਸ਼ਨਾਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ, ਮੰਦਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੋਝਾਂ ਨਾਲ ਦੱਬੇ ਰੜਕਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ, ਵਾਸ਼ਨਾਂ, ਦੇਹ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਬੀ ਭਯਾਨਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਰੀਰ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਵਰਗੇ ਸੂਖਮ ਤੱਤ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਯਾ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰਧਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖਯਾਲ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਉਨਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋ ਪਏ ਸ੍ਵੈਸੰਕਲਪ (Auto Suggestion) ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਸੇ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਮਿਲਾਪਾ, ਮਿਟ ਗਯੋ ਸ੍ਰਾਪਾ, ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਪਲਟਾਇ'। ਕਹਿ ਗਾਥਾ ਸਭਿ ਹੀ ਬੰਦਤਿ ਤਬਹੀ ਗਯੋ ਬਿਕੁੰਠਹਿ ਧਾਇ। ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ, ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ ਨਮਸਕਾਰ ਪਗ ਕੀਨਿ।'ਹੇ ਤੁਮ ਜਗਦੀਸ਼ਾ, ਮਯਾ[1] ਕਰੀਸਾ[2] ਮਹਿੰਮਾ ਮੈਂ ਨਹਿ ਚੀਨਿ ॥੭੪॥ ਵਡ ਰਾਖਸ਼ ਮਾਰਯੋ ਮੁਝੇ ਛੁਟਾਰਯੋ ਜਿਹੰ ਦੀਰਘ ਵਿਸਤਾਰ। ਤਹਿੰ ਤਰੇ ਤਰੋਵਰ ਚੂਰਨ ਭੇ ਧਰ ਨੌ ਜੋਜਨ ਆਕਾਰ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਪਾਈ, ਕੌਨ ਕਮਾਈ ? ਦੀਜੈ ਹਮੇ ਬਤਾਇ। ਜੀਵਨ ਸੰਤਾਪੀ[3] ਇਹ ਵਡ ਪਾਪੀ ਗਾ ਬਿਕੁੰਠ ਸੁਖ ਪਾਇ' ॥ ੭੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੋਲੇ ਤਬਹਿ 'ਜਨਮ ਪੁਰਾ ਕੇ ਮਾਂਹਿ[4]। ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗ ਤਾਂਹਿ ॥ ੭੬ ॥ ਤਿਹ ਫਲ ਉੱਤਮ ਪਦ ਲਹਯੋ ਮੁਕਤਿ ਪਾਇ ਦੁਖਦਾਹਿ। ਸੰਤਨ ਸੇਵ ਅਕਾਰਥੀ ਕਰੀ ਕਬਹਿ ਨਹਿੰ* ਜਾਹਿ॥੭੭॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਜੋ ਮਿਲਿ ਸੰਤਨ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਤਿ ਪਾਵਤਿ ਸੋ ਸੁਖ ਲੋਕਹਿ ਦੋਊ। ਨਾਮ ਜਪੈਂ ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਮਨ ਮਾਰਨ ਤੇ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਊ। ਹੈ ਕਲਿਕਾਲ ਮਹਾਤਮ ਨਾਮ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਹਿ ਸੋਊ। ਬੰਧਨ ਜੇ ਭਵ ਕੇ[5] ਭਵਦਾਯਕ[6] ਤਾਂ ਉਪਚਾਰਹਿ ਔਰ ਨ ਕੋਊ' ॥ ੭੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਚਨ ਕੋ ਚਲਤਿ ਭਏ ਗਤਿਦਾਇ। ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਚਰਨ ਕਰਿਕੈ ਪੂਰਨ ਧਯਾਇ॥ ੭੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ

---

[1]ਕ੍ਰਿਪਾ। [2]ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [3]ਦੁਖ ਦੇਨ ਵਾਲਾ। [4]ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ। [5]ਸੰਸਾਰ ਦੇ। [6]ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। *ਪਾਃ—ਨ ਕਬਹੂੰ।

੨ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਰੰਗ ਰੂਪ ਦੁਖ, ਕਲਹ, ਕਲੇਸ਼ ਕਰਤੂਤ, ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਸੱਤ ਭਾਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਉਹੋ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅੱਜ ਕਲ ਹਿਪਨਾਟਿਜ਼ਮ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਰਾਖਸ਼ ਮਾਨੋਂ ਅਮੁਕਤਿ ਆਤਮਾ ਸੀ ਜੋ ਜਨਕ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਤੋਂ ਸ੍ਵੈਸੰਕਲਪ (Auto Suggestion) ਦੇ ਦੈਂਤ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸੇ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਸੀ ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਯਾਨਕ ਕਰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਵਧਦੀ ਘਟਦੀ ਦਸੀ ਹੈ, ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਵਧ ਘੱਟ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਤੋਂ ਜਿਸਦੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਦੂਖ ਘਨੇਰੇ' ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ।

ਸਾਰਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਕਲਯਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਰ ਸਰੀਰ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਦਬੀਆਂ ਅਮੁਕਤਿ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਬੀ ਕਲਯਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਨ ਮਾਨਸ, ਰਾਖਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਕਮਲ ਨੈਨ]

ਦੋਹਰਾ ॥ **ਚੰਦਨ ਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਮਨ ਇਰੰਡ ਢਿਗ ਲਾਇ।**
ਹ੍ਵੈ ਸੁਗੰਧਿਮੈ ਕਾਮ ਕੋ ਸੀਤਲਤਾ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥

{ ਸੁਗੰਧਿਮੈ=ਸੁਗੰਧਿਮਯ=ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ, ਸੁਗੰਧਿਤ। (ਅ) ਮੈਂ ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਕਾਮਕੋ=ਕੰਮ ਵਾਲਾ। }

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਚੰਦਨ ਤੁੱਲ ਹਨ, (ਮੈਂ ਅਪਣਾ) ਅਰਿੰਡ (ਵਰਗਾ) ਮਨ (ਰੂਪੀ ਬੂਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਲਗਾ (ਕੇ) ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ (ਤੇ) ਸੀਤਲਤਾ ਦਾ ਸੁਖ ਪਾਕੇ (ਹੁਣ ਕਿਸੇ) ਕੰਮ ਵਾਲਾ (ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ)।

ਭਾਵ—ਇਰੰਡ ਦਾ ਬੂਟਾ ਨਿਕੰਮਾ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਂ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਨਾਂ ਮਿੱਠਾ ਫਲ, ਨਾਂ ਸੁਗੰਧੀ, ਨਾਂ ਲੱਕੜੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ, ਚੰਦਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੱਗਕੇ ਜੇ ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਾਲ ਛੁਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਸੀਰ ਸੀਤਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਖ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਸਰਗ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਤੋਗੁਣੀ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਖੀ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੁਗੰਧੀਮਯ ਜਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ **ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਨੀ !। ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਕਿਤ ਸਾਗਰ ਕਿਤ ਧਰ ਪਰ ਜਾਈਂ। ਹਸਨ ਹੇਤ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੨॥ 'ਮਰਦਾਨੇ ਫਲ ਤੈਂ ਭਲਿ ਖਾਏ। ਭਯੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਅਜਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ[੧] ?'। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ। 'ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਮੈਂ ਸੁਖਦਾਨੀ! ॥੩॥ ਅਧਿਕ ਅਨੁਚਿਤੇ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ। ਤਾਂਕੋ ਫਲ ਭਾ ਦੁਖ ਪ੍ਰਗਟਾਨੇ। ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ। ਮੁਝਹਿ ਮੁਚਾਵਾ[੨] ਦੈਤ ਸੰਘਾਰਾ[੩] ॥੪॥ ਛੁਧਾ ਸੰਗਿ ਬਯਾਕੁਲ ਹ੍ਵੈ ਜਾਵੋਂ। ਖਿਝ ਕਰਿ ਨੀਕੀ ਮਤਿ[੪] ਬਿਸਰਾਵੋਂ। ਤਬਹਿ ਅਨੁਚਿਤੇ ਬਚਨ ਅਲਾਊਂ। ਤਿਹ ਕੋ ਫਲ ਮੈਂ ਸੰਕਟ ਪਾਊਂ ॥ ੫ ॥ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰ ਪਤਿਤ ਕੋ ਪਾਵਨ। ਬਖਸ਼ੋ ਖਤਾ ਸੰਤ ਮਨ ਭਾਵਨ[੫] !'। ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਿਕੈ। ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਦਾਸ ਨਿਜ ਗੁਨਿਕੈ ॥ ੬॥ 'ਤੁਝ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਦੀਵ ਹਮਾਰੀ*। ਬਚਨ ਸੁਨੰਤਿ ਪ੍ਰਸੀਦਹਿੰ ਭਾਰੀ। ਹਰਖਤਿ ਰਹਿਯੋ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਕਹੇ ਜਿ ਬਚ ਨਹਿ ਕਰਹੁ**

[੧]ਰਜਿਆ। [੨]ਬਚਾਇਆ। [੩]ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। [੪]ਚੰਗੀ ਅਕਲ। [੫]ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੀਓ। *ਜੇ ਮਰਦਾਨਾ ਜਨਕ ਆਦਿ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਰਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ !

ਬਿਚਾਰੇ'॥੭॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸਾ। ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਗਮਨਤਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ। ਚਲਤਯੋ ਕੇਤੇ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਪੁਰਿ ਨ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਆਏ ॥ ੮ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ ਹੁਤੀ ਉਜਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। 'ਨਿਸਦਿਨ ਬਿਤੇ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰੀ। ਆਵਹਿ ਨਗਰ ਕਿ ਨਹੀਂ ਅਗਾਰੀ ? ॥ ੯ ॥ ਕਿਤੇ ਦਿਵਸ ਗਮਨੇ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕੋ ਆਵਾ ਨਾਂਹੀ। ਜਾਵਹੁ ਚਲੇ ਉਜਾਰ ਮਹਾਨਾ। ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ, ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਗਸੇ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ। ਤਿਹ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ। 'ਭਯੋ ਨਗਰ ਬੂਝਨ ਅਨੁਰਾਗੀ[1]। ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਬਹੁਰੋ ਛੁਧ ਲਾਗੀ ?' ॥੧੧॥ ਮਰਦਾਨੈਂ ਤਬ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਹੈ ਤੋ ਸਹੀ ਸੁ ਕੌਨ ਨਿਵਾਰੇ[2]। ਛੁਧਾ ਲਗੀ, ਕਯਾ ਅਸਨ ਤਯਾਰੀ। ਰਾਖਯੋ ਹੈ ਕਿਨ ਆਨਿ ਅਗਾਰੀ ॥੧੨॥ ਹਮ ਬਿਚਰਤਿ ਜਹਿਂ ਵਡ ਉਦਿਆਨਾ॥ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋਇਂ ਕਬਿ ਹੀ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਆਵਤਿ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਨਾ ਅਹਾਰ ਜੀਵਨਾ ਨਾਂਹੀ॥੧੩॥ ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਯੋਂ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਬਾਹੂ। ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਮੈਂ ਸੰਗ ਫਿਰਾਹੂੰ। ਤੁਮ ਕੋ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਨਾਂਹੀ। ਰਹਹੁ ਅਨੰਦ ਸਦਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੧੪ ॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਬਿਗਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨਾ[3]। ਕਲੀਕੁੰਦ[4] ਜਿਉਂ ਉੱਜਲ ਰਦਨਾ[5]। ਕਹਿਤਿ ਭਏ 'ਸੁਨੀਏ ਮਰਦਾਨਾ !। ਛੁਧਾ ਸੰਗ ਜੇ ਹ੍ਵੈਂ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥੧੫॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਹਮ ਜਾਮਨ[6] ਤੇਰੇ। ਗਏ ਪ੍ਰਾਨ ਆਨਹਿਂ ਤਨ ਫੇਰੇ। ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰਨਾ ਹੈ ਸਾਰੇ। ਜਯੋਂ ਜਲ ਬਿਖੈ ਹੋਇ ਘਟ ਕਾਚੇ[7] ॥੧੬॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਮਾਨ ਜੋ ਸਕਲ ਪਸਾਰਾ। ਇਹ ਜਾਨਹੁ* ਹੈ ਕਾਲ[8] ਅਹਾਰਾ। ਅਬ ਤੂੰ ਹਿਰਦੇ ਓਦਰ ਨਾਂਹੀ। ਚਹੋ ਜਿ ਅਚਹੁ ਚਲਹੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ॥੧੭॥ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਅਬ ਆਇ ਨਜੀਕਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਜਗ ਟੀਕਾ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨਹਿਂ ਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਜਿਹ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਸੋਹਤਿ ਰੂਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨਗਰ ਆਵਾ ਤਬੈ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿਵੰਤ[9]। ਦੇਖਿ ਜਿਸੇ ਅਮਰਾਵਤੀ[10] ਨੀਚੇ ਨੈਨ ਕਰੰਤਿ॥੧੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਜਿਸਕੇ ਉਪਬਨ ਸੋਹੈਂ।

---

[1]ਪ੍ਰੇਮੀ। [2]ਕੌਣ ਦੂਰ ਕਰੇ। [3]ਮੁਖੋਂ। [4]ਮਰਤਬਾਨ ਫੁਲ ਦੀ ਕਲੀ (ਅ) ਕਲੀਕੰਦ ਇਕ ਚਿੱਟੀ ਮਿਠਿਆਈ ਬੀ ਹੈ। [5]ਦੰਦ। [6]ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ। [7]ਕੱਚਾ ਘੜਾ। [8]ਮੌਤ। [9]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ। [10]ਇੰਦਰਪੁਰੀ। *ਪਾ:—ਜਾਨੋ।

ਕੁਸਮ ਬਾਟਿਕਾ[1]ਬਹੁ ਮਨ ਮੋਹੈਂ।ਕੰਚਨ ਕੌ[2] ਗਢ[3] ਵਡੋ ਬਿਰਾਜੈ। ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਜਰੇ ਨਗ[4] ਛਾਜੈਂ ॥੨੦॥ ਊਚੀ ਅਟਾ[5] ਕਲਸ ਮਨ ਭਾਵਨ। ਦਰ ਪਰ ਤੋਰਨ ਬਧੀ ਸੁਹਾਵਨ। ਚੰਦਨ ਕੇ ਕਪਾਟ[6] ਵਡ ਸ਼ੋਭਾ। ਜਿਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਦੇਵਨ ਮਨ ਲੋਭਾ ॥੨੧॥ਜਗਮਗ ਚਮਤਕਾਰ ਛਬਿ ਪਾਈ।ਮਨਹੁ ਚਢੇ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨਰਾਈ[7]। ਪਹੁੰਚੇ ਜਬ ਤਿਹ ਨਗਰ ਸਮੀਪਾ। ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀਕੁਲਦੀਪਾ ॥੨੨॥ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।'ਜਾਹੁ ਨਗਰ ਅਬ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰਾ।ਬੂਝਤਿ ਥੋ ਮਗਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।ਖਾਇ ਅਸਨ ਕਰਿ ਛੁਧਾ ਨਿਵਾਰੀ' ॥ ੨੩ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੰਠ ਨ ਪਟ[8] ਇਕ ਦਾਮੂ। ਬਿਨਾ ਮੋਲ ਖਾਵੌਂ* ਕਿਹ ਧਾਮੂ ?। ਨਹੀਂ ਕਹੂੰ ਇਹ ਥਾਨ ਚਿਨਾਰੀ। ਉਦਰ ਛੁਧਾ ਬਯਾਪੀ ਮੁਝ ਭਾਰੀ' ॥੨੪॥ ਬਿਗਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਗਰੋ ਨਗਰ ਦਿਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਭੋਜਨ ਕੋ ਪਾਵਹੁ। ਜੋ ਕੁਛ ਚਹੁ† ਤਹਿਂਤੇ ਲੇ ਖਾਵਹੁ'॥੨੫॥'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ!ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਮੁਝ ਗਹਿਵਾਵਹੁ[9]। ਨਰਨ ਨਿਕਟ ਤੇ ਮਾਰ ਕਰਾਵਹੁ।ਤਸਕਰ ਲਖਿਕਰਿ ਕੈਦ ਮਝਾਰ॥ ਬਾਂਧ ਲੇਹਿਂ ਭਲ ਖਾਉਂ ਅਹਾਰਾ' ॥੨੬॥'ਗਹੇ ਜੁ ਤੁਝ ਕੋ ਨਗਰ ਮਝਾਰ॥ਤਹਾਂ ਨਾਮ ਕਹਿ ਦੇਉ ਹਮਾਰਾ॥ਛੋਰਿ ਦੇਹਿਂ,ਖਾਵਹੁ ਮਨ ਭਾਵਾ'।ਅਸ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਹਰਖਾਵਾ ॥ ੨੭ ॥ ਗਮਨਯੋ ਤੂਰਨ ਨਗਰ ਮਝਾਰੂ। ਜਹਿਂ ਚੌਪਰ ਜਯੋਂ ਚਾਰੁ ਬਜਾਰੂ। ਤਹਿਂ ਹਾਟਕ[10] ਕੀ ਹਾਟ ਅਨੇਕਾ। ਜਟੇ[11] ਸੁ ਨਗ‡[12], ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥੨੮॥ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਧਰੀ ਮਿਠਾਈ ਰੂਰੀ।ਕਰਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਪ੍ਰਪਨ[13] ਪੂਰੀ। ਵਿਚਰਹਿ ਮਨੁਜ[14] ਜਹਿਂ ਸੁਰਨ ਸਮਾਨਾ।ਪਟ ਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥੨੯॥ ਪੁਰਿ ਰਚਨਾ ਪਿਖਿ ਕੈ ਮਰਦਾਨਾ। ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਉਰ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਨਾ। ਇਕ ਮਾਨਵ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ। ਬੂਝਯੋ 'ਕੌਨ ਨਾਮ ਅਵਨੀਪਾ?॥੩੦॥ਪੁਨ ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ। ਮੁਝ ਢਿਗ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਇਹਾਂ ਬਿਵਹਾਰਾ?। ਜਹਿਂ ਕੰਚਨ ਕੇ ਬਨੇ ਬਜਾਰਾ' ॥ ੩੧ ॥ ਤਿਹ ਨਰ ਨੈ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

---

[1]ਬਗੀਚੀਆਂ। [2]ਸੋਨੇ ਦਾ; ਭਾਵ, ਸ੍ਵਰਨ ਮਈ। [3]ਕਿਲ੍ਹਾ। [4]ਚਵੇ। [5]ਅਟਾਰੀ। [6]ਤਖਤੇ। [7]ਸੂਰਜ। [8]ਕਪੜੇ ਦੀ ਗੰਢ ਵਿਚ। [9]ਫੜਾਂਵਦੇ ਹੋ। [10]ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ। [11]ਜੜੇ। [12]ਸੋਹਣੇ ਥੇਵੇ। [13]ਪੂੜੇ। [14]ਪੁਰਸ਼। *ਪਾ:—ਪਾਵਹੁ। †ਪਾ:—ਚਹਹੁ, ਚਹਉ। ‡ਪਾ:—ਨਗਨ।

'ਨਾਮ-ਸੂਰਨਪੁਰ*ਪ੍ਰਗਟ ਉਦਾਰਾ[1]। ਕਵਲ ਨੈਨ†ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜਨ ਰਾਜਾ। ਜਿਹ ਸਮ ਦੂਸਰ ਕੋਇ ਨ ਆਜਾ ॥੩੨॥ਦੋਹਰਾ॥ ਨਹੀਂ ਮੋਲ ਕਿਹ ਵਸਤੁ ਕੋ ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਲੇਤਿ ।ਮਧੁਰ ਅਸਨ ਜੇ ਹਾਟ ਪਰ ਧਰਮ ਅਰਥ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ॥੩੩॥ਚੌਪਈ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਜੋ ਜਿਹ ਚਾਹੀ। ਦੇਤਿ ਬਿਹੀਨ ਮੋਲ[2] ਸਭਿ ਤਾਂਹੀ'। ਹਰਖਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚ ਭਾਖੇ। 'ਛੁਧਾ ਮੁਝੈ, ਭੋਜਨ ਕੀ ਕਾਂਖੇ ॥ ੩੪ ॥ ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਮੋਕੋ ਲਖਿ ਲੀਜੈ। ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਨ ਕੀਜੈ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨਵ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।'ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹੈ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਜੋ ਇੱਛਾ ਤਵ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ। ਲੇ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਖਾਹੁ ਅਹਾਰਾ।ਇਹ ਠਾਂ ਕਰੈ ਨ ਕੋਊ-ਨਾਂਹੀ-। ਦੇਤਿ ਅਮੋਲੀ ਜੋ ਜਿਹ ਪਾਂਹੀ' ॥ ੩੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਮੋ ਕੋ ਦੇ ਨਿਜ ਹਾਥ ਸੋਂ ਤਬ ਲੇ ਕਰਿ ਕਛੁ ਖਾਉਂ। ਬਿਨ ਪਛਾਨ ਕਯੋਂ ਲੇ ਸਕੋਂ, ਮਾਂਗਤਿ ਹੌਂ ਸ਼ਰਮਾਉਂ'॥੩੭॥ਚੌਪਈ॥ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।'ਹੌਂ ਲੈ ਦੇਵੌਂ ਚਲਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਹੋਇਂ ਔਰ ਜੇਤੇ ਤੁਝ ਸੰਗਾ। ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਤਿਨ ਹੇਤ ਨਿਸ਼ੰਗਾ'॥੩੮॥ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹਿਤਿ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਸੰਗੀ ਦੋਇ ਕਰੈਂ ਨਹਿੰ ਖਾਨਾ। ਤੁਮ ਚਲਿਕਰਿ ਮੁਝ ਕੋ ਲੇ ਦੀਜੈ। ਛੁਧਾ ਉਦਰ ਬਹੁ ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ' ॥੩੯॥ ਅਸ ਕਹਿ ਆਗੈ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਠਾਂਢੇ ਭੇ ਇਕ ਜਾਇ ਦੁਕਾਨਾ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਕੈ ਤਿਸ ਤਾਂਈ। ਅਸਨ ਦਿਵਾਯੋ ਸੇਰ ਅਢਾਈ ॥੪੦॥ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਖਾਵਹਿ ਮਰਦਾ-ਨਾ। ਉਦਰ ਅਘਾਇ ਪਿਯੋ[3] ਪੁਨ ਪਾਨਾ[4]। ਬਹੁਰ ਨਗਰ ਕੋ ਫਿਰ ਕਰਿ ਦੇਖਾ। ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਜਿਹ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥੪੧॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਮਹਿ ਸਰਬ ਨਿਹਰਿਕੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਗਮਨਯੋ ਫਿਰ ਮੁਰਿਕੈ।ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨ-ਖਾਨੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥ 'ਕਹਹੁ ਨਗਰ ਕਿਸ ਬਿਧਿ

---

[1]ਬੜਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। [2]ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ। [3]ਪੀਤਾ। [4]ਪਾਣੀ।

*ਤਵਾਰੀਖ ਖਾ: ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਂਦਪੁਰ ਸੂਰਨਪੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਚਾਂਦਪੁਰ ਮੇਗਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਨ ਵਾਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਹੈ, ਚਿਟਾਗਾਂਗ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ। ਚਿਟਾਗਾਂਗ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸੋਨਦੀਪ ਟਾਪੂ ਹੈ ਅਗਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੀ ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਹੋਵੇ। ਸੂਰਨ ਪੁਰ ਤੇ ਸੋਨਦੀਪ ਇਕੋ ਗੱਲ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਕਉਲ ਨੈਨ।

ਕੋ ਦੇਖਾ। ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਸੋ ਖਿਰ੍ਯੋ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ। ਭਰ੍ਯੋ ਹਰਖ ਸੋਂ ਹਿਰਦਾ ਤੋਹੀ। ਅਸਨ ਸੰਗ ਤ੍ਰਿਪਤ੍ਯੋ ਬਹੁ ਹੋਹੀ?*' ॥ ੪੩ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਾ ਕਰੋਂ ਬਖਾਨਾ। ਕਬਹਿ ਨ ਦੇਖਾ ਇਹ ਸਮ ਥਾਨਾ। ਕੰਚਨ ਕੀ ਨਗਰੀ ਬਰ ਮੰਦਰ। ਬਨੇ ਬਨਾਇ ਭੋਜਨ ਸੁੰਦਰ ॥ ੪੪ ॥ ਸਕੁਲੀ[੧] ਪੂਪ[੨] ਤਿਹਾਵਲ[੩] ਪੂਰੀ। ਸਰਬ ਪਾਕ[੪] ਰਾਖੇ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ। ਮੋਦਕ[੫],ਖ਼ੁਰਮੇ[੬] ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ[੭]। ਨੁਕਤੀ[੮] ਆਦਿ ਅਨਿਕ ਪਕਵਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੇ ਬਿਨ ਮੋਲ ਅਹਾਰ ਕੋ ਜੈਸੀ ਰੁਚਿ ਜਿਹ ਹੋਇ। ਏਕ ਮਨੁਜ ਮੋਕੋ ਮਿਲਾ ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ ਜਿਹ ਕੋਇ[੯] ॥ ੪੬ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਹ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਮੁਝੈ ਦਿਵਾਯਾ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਮੁਖ ਤੇ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।–ਜੇਤੇ ਔਰ ਅਹੈਂ ਤੁਝ ਸੰਗਾ। ਤਿਨ ਅਹਾਰ ਲੇ ਜਾਹੁ ਨਿਸ਼ੰਗਾ–॥ ੪੭ ॥ ਮੈਂ ਭਾਖੀ–ਹੈਂ ਸੰਗੀ ਦੋਊ। ਨਹਿ ਖਾਵਤਿ ਸੰਤੋਖੀ ਸੋਊ–। ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਤ੍ਰਿਪਤ੍ਯੋ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਪੁਨ ਫਿਰ ਕੈ ਸਭਿ ਨਗਰ ਨਿਹਾਰਾ'॥੪੮॥ ਸੁਨਿ ਯੌਂ ਬਿਗਸੇ ਦੀਨ ਨਿਵਾਜੁ। 'ਕਰ੍ਯੋ ਭਲਾ ਮਰਦਾਨੇ ਕਾਜੁ। ਭਯੋ ਤੋਰ ਮਨਭਾਵਨ ਸਭਿ ਹੀ। ਬੈਸਹੁ ਗਾਉਂ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਅਬਹੀ'॥੪੯॥ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਬੂਝਤਿ ਪੁਨ ਐਸੇ।'ਇਹ ਪੁਰਿਕਰਮ ਕਰਤਿ ਨਰ ਕੈਸੇ। ਸਰਬ ਅਮੋਲੇ ਸੁਖ ਜਿਨ ਪਾਸੂ।ਜੇ ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੂ' ॥੫੦॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿਂ 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ। ਇਹਾਂ ਨ ਕੋਊ ਝੂਠ ਬਖਾਨੇ। ਧਰਮਕਲਾ ਇਹ ਥਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਾਪ ਨਿਕਾਲਾ ॥੫੧॥ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਰਖਹਿਂ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਨਹੀਂ ਮੈਥਨ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਭੋਗ[੧੦] ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਰੀਤੀ†। ਪੁੰਨ ਬਿਖੈ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤੀ‡' ॥੫੨॥ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਅਚਰਜ ਹੀ ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਨਾਯੋ। ਸਭਿਹੀ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨ ਬਤਾਈ। ਦੇਖੀ ਸੁਨੀ ਨ ਮੈਂ ਕਿਹ ਥਾਂਈ'॥੫੩॥ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ'ਅਚਰਜ ਕਰਤਾਰਾ। ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਅੰਤ ਅਪਾਰਾ। ਅਚਰਜ ਹੀ ਸਭਿ ਚਰਿਤ[੧੧] ਤਿਸੂ ਕੇ। ਸਮਝ ਨ ਆਵਹਿਂ ਰਿਦੇ ਕਿਸੂ ਕੇ

---

[੧]ਜਲੇਬੀ [ਸੰਸ:, ਸਖੂਲੀ]। [੨]ਪੂੜੇ। [੩]ਕੜਾਹ। [੪]ਖਾਣੇ। [੫]ਲੱਡੂ। [੬]ਰਸਗੁੱਲੇ। [੭]ਮਿਠਾਈ। [੮]ਬੂੰਦੀ। [੯]ਜਿਸ ਦਾ ਸੀ। [੧੦]ਪ੍ਰੇਮ ਤੱਕਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਭੋਗ ਹੈ। [੧੧]ਕਰਤਬ। *ਪਾ:–ਤੋਹੀ।

†ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੇਕ ਚਲਨ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਬਿਭਚਾਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕ ਗ੍ਰਹਸਤ ਜਤੀ ਹਨ। ਪਾ:–ਰੀਤ। ‡ਪਾ:–ਪ੍ਰੀਤਾ।

॥੫੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਪਰਮਾਣੂ[1] ਸਮ ਦੇਖਿ ਨਰ ਅਫਰਤਿ ਹੈਂ[2] ਉਰ ਮਾਂਹਿ ।ਓਛੇ[3] ਕਲਾ ਦਿਖਾਵਹੀਂ ਜਰੀ ਜਾਤ ਘਟ[4] ਨਾਂਹਿ ॥ ੫੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਲੀਕਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮ ਰਾਜਾ* । ਦੂਸਰ ਔਰ ਨ ਕੋਊ ਸਾਜਾ । ਭੂਪ ਸਪਤਦਸ ਮਾਨਹਿਂ ਆਨਾ[5]। ਧਰਮਵੰਤ ਗੁਨਵਾਨ ਮਹਾਨਾ'॥੫੬॥ਸੁਨਿਕਰਿ ਕਹਿਨ ਲਗ੍ਯਾ ਮਰਦਾਨਾ । 'ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਹੁ ਕਰਹੁ ਗੁਜਰਾਨਾ । ਥਾਨ ਬਿਲੋਕਹੁ ਵਡ ਰਮਣੀਕਾ । ਬਨ੍ਯੋ ਬਨਾਯੋ ਭੋਜਨ ਨੀਕਾ' ॥੫੭॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ 'ਨ ਹਮ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਜਹਿਂ ਕਰਤਾਰ ਲਿਜਾਵਹਿ,ਜਾਂਹੀ[6]' । ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਜਗਸਾਈਂ । ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਲੁਖ ਨਸਾਈਂ[7] ॥੫੮॥ ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਬੈਸੇ ਤਹਿਂ ਬੀਤੇ । ਨਾਮ ਲਏ ਜਿਹ ਜਮ ਭੈ ਭੀਤੇ । ਦੋਨੋ ਕਾਲ ਜਾਇ ਮਰਦਾਨਾ।ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਾਚਹਿ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ ॥੫੯॥ ਜਿਹ ਦੂਕਾਨ ਕੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੈ । ਜਾਚੇ ਤੇ ਸੋ ਅਸਨ ਖੁਵਾਰੈ । ਪੂਪ[8] ਪੂਰਿਕਾ[9] ਆਦਿ ਅਹਾਰਾ । ਖਾਇ ਖਾਇ ਹ੍ਵੈ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ ॥ ੬੦ ॥ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿਓ ਇਕ ਦਿਨ ਤਬ । ਬੂਝਤਿ ਭਾ'ਸੰਗੀ ਜੋ ਤਵ ਬਿਬ[10] । ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਦੇਖੇ ਕਬਿ ਨਾਹੀ।ਕਿਹਤੇ ਲੇ ਭੋਜਨ ਸੋ ਖਾਹੀਂ?'॥੬੧॥[11]'ਹੈਂ ਸੰਤੋਖੀ ਸੋ ਨਹਿਂ ਆਵੈਂ । ਭਾਉ ਸੰਗ ਲੇਜਾਇ ਤ ਖਾਵੈਂ । ਯੌਂ ਨ ਖਾਇਂ ਰਹਿਂ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ। ਬੈਠਿ ਰਹੈਂ ਸੋ ਬਾਗ਼ ਮਝਾਰੀ'॥੬੨॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਚਿਤ ਠਾਨੇ। –ਦੇਖੇ ਚਹਿਯੇ ਸੰਤ ਮਹਾਨੇ–।ਪੰਜ ਸੇਰ ਬਰ ਭੋਜਨ ਲੀਨੋ।ਗੁਰੁ ਮਿਲਨੇ ਹਿਤ ਆਵਨ ਕੀਨੋ ॥੬੩॥ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਬਹਿ ਸਮੀਪਾ । ਦੂਸਰ ਸੰਗਿ ਹੁਤੋ ਮਰਦਾਨਾ । ਬੰਦੇ ਪਦ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨ ਮਹਾਨਾ ॥੬੪॥ਰਾਖ੍ਯੋ ਭੋਜਨ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ । 'ਅਚਹੁ ਸੰਤ ! ਲਿਹੁ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ।ਰਾਵਰਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿ ਆਵਾ।ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਬਨਕੋ[12]ਤੁਮ ਦਾਵਾ[13]' ॥੬੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦੇਖਿਕਰਿ ਬੋਲੇ ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ । 'ਕਿਹ ਨੈ

---

[1]ਨਿੱਕੇ ਤੋਂ ਨਿੱਕੇ ਕਿਣਕੇ। [2]ਆਕੜਦੇ ਹਨ। [3]ਹੋਛੇ। [4]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। [5]ਈਨ, ਹੁਕਮ। [6]ਜਾਵਾਂਗੇ। [7]ਪਾਪ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [8]ਪੂੜੇ। [9]ਪੂਰੀਆਂ। [10]ਹੋਵੇਂ। [11]ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ। [12]ਬੜੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਜੰਗਲ ਨੂੰ। [13]ਤੁਸੀਂ ਬਨ ਅਗਨੀ ਹੋ।

*ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਰ ਦਾਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਤੇ ਜਗ੍ਯ ਜਗ੍ਯ ਜੋਗ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਏਥੇ ਖੁਹਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਪਠਾ ਅਹਾਰ ਇਹੁ, ਕਹਹੁ ਅਹਹੁ[1] ਤੁਮ ਕੌਨ ?॥ ੬੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੌਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕੇ ਹਿਤ ਆਵਾ ?। ਕਰਹੁ ਸਰਬ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਾ'। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਮ ਗਤਿਦਾਨਾ॥੬੭॥ ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਤੁਮ ਆਇ। ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਚਰਨ ਨ ਪਾਇ। ਲੇ ਕੀਨੋ ਨਹਿਂ ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ। ਬੈਸ ਰਹੇ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੬੮ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੁਧ ਇਸ ਰੀਤੀ। ਮੈਂ ਆਨਯੋ ਭੋਜਨ ਧ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ[2]। ਕਵਲਨੈਨ ਹੈ ਨਗਰ ਭੁਵਾਲਾ। ਧਰਮਵਾਨ ਨਿਰਮਾਨ[3] ਬਿਸਾਲਾ॥੬੯॥ ਨਿਜ ਬਲ ਪਰ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵੈ। ਕਿਸੂ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਕਿਹ ਨ ਦੁਖਾਵੈ। ਸਭਿ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਆਪ ਸਮਾਨਾ। ਸਹਿਨਸ਼ੀਲ[4] ਜਨੁ ਕਰੁਨਾ ਖਾਨਾ॥੭੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਭੂਪ ਸਪਤਦਸ ਆਪਹੀ ਮਾਨਹਿਂ ਇਸ ਕੀ ਆਨ। ਨਹਿ ਕਿਸਹੂੰ ਸੋਂ ਕਬ ਕਹੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਜੋਰ ਮਹਾਨ ॥੭੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਚਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਅਸਨ ਪੁਨੀਤਾ। ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ ਮੈਂ ਨਿਜ ਰੀਤਾ'। ਭਗਤ ਵਛਲ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। 'ਅਨਬਨ ਬਿਧਿ ਹਮ ਨੈ ਪਹਿਚਾਨੀ॥੭੨॥ ਨਹਿਂ ਭੋਜਨ ਹਮ ਇਹਠਾਂ ਖਾਵੈਂ। ਭੂਪਤਿ ਮਹਿਂ ਇਕ ਦੋਖ ਲਖਾਵੈਂ। ਜਹਾਂ ਨ ਦੋਖ ਹੋਤਿ ਹੈ ਕੋਈ।ਤਹਾਂ ਅਹਾਰ ਪੁਨੀਤੇ ਹੋਈ'॥੭੩॥ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਹੈ ਨਿਰਦੋਖ ਭੁਵਾਲ ਹਮਾਰਾ। ਕੌਨ ਦੋਖ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਪਾਵਉ। ਨਿਜ ਆਨਨ ਤੇ ਹਮਹਿ ਬਤਾਵਉ' ॥੭੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ 'ਦੋਖ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਜਾਨਤਿ,ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਲਖਾਹੀ। ਪਰ ਮਨ ਕੀ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਗਾਥਾ ?'। ਯੌਂ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੭੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਗਯੋ ਧਰਮਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸ। 'ਤ੍ਰੈ ਅਤੀਤ ਆਏ ਇਹਾਂ,ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰੌਨ ਅਰਦਾਸ॥੭੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਏਕ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਦ੍ਵੈ ਬੈਠੇ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ। ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਭੇ ਅਸਨ ਨ ਕੀਨੋ। ਮੈਂ ਲੇ ਗਯੋ ਤਦਪਿ ਨਹਿਂ ਲੀਨੋ ॥੭੭॥ਕਹਤਿ-ਭੂਪ ਮਹਿਂ ਦੋਖ ਲਖਾਵੈਂ। ਇਹਠਾਂ ਹਮ ਨਹਿਂ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈਂ-।ਮੈਂ ਬੂਝੇ ਸੈ ਨਹੀਂ ਬਖਾਨੈਂ।ਕਹੈਂ-ਕਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਰਿਦੈ ਸਭਿ ਜਾਨੈ-'॥੭੮॥ਕਵਲਨੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਹ ਬਾਤੀ।ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਮਾਦ ਗੁਣਤਿ[5] ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। 'ਚਲਹੁ ਸੰਤ ਦੇਖੌਂ ਮੈਂ ਕੈਸੇ। ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਕੇ ਬਾਹਰ ਬੈਸੇ'

[1]ਹੁੰਦੇ ਹੋ। [2]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [3]ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [4]ਸਹਾਰੇ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ। [5]ਸੋਚਦਾ ਹੈ।

॥ ੭੯ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗਾ। ਗਮਨਯੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਦਰਸ ਉਮੰਗਾ। ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਭੇਟ ਲੇ ਹਾਥਾ। ਯੋਧਾ[1] ਸਚਿਵ[2] ਬਹੁਤ ਜਿਹ ਸਾਥਾ ॥ ੮੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਰਾਜ ਮਾਨ ਜਿਹ ਨਾਂਹਿ। 'ਕੌਨ ਦੋਖ ਮਮ ਸੰਤ ਜੀ !' ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ॥੮੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਭੋ ਨ੍ਰਿਪ ! ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਮਨ ਐਸੇ। ਜੇ ਮਾਨਵ ਸਭਿ ਹਮਰੇ ਜੈਸੇ। ਤੌ ਕਯੋਂ ਅਪਨ ਮਨਾਵਹਿਂ ਆਨ॥ਮਿਟਾ ਨ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਤੇ ਮਾਨ॥੮੨॥ਵਡੋ ਕਠਨ ਹੈ ਤਜਿਨ ਹੰਕਾਰਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਗ੍ਰਸ ਲੀਨੋ ਜਗ ਸਾਰਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਕੋ ਦਾਤਾ। ਇਸਹਿ ਜੀਤਨੋ ਜਿਹ ਨਰ ਜਾਤਾ ॥ ੮੩ ॥ ਸੋ ਸੂਰਾ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਰਧਾਨਾ। ਕਰਹਿ ਬਿਜੈ ਪੁਨ ਮੋਹ ਮਹਾਨਾ'। ਭੂਪ ਕਹੈ 'ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਨ ਕੋਈ[3]। ਆਪਹਿ ਆਨ ਮਾਨਿ ਹੈਂ ਸੋਈ ॥ ੮੪॥ ਤਦਪਿ ਜਿ ਮੁਝ ਮਹਿਂ ਲਖਹੁ ਹੰਕਾਰਾ। ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਜੀ ! ਆਪ ਬਿਦਾਰਾ[4]'। ਗੁਰੁ ਕਹਿ 'ਕਿਯੋ ਹਾਨ[5] ਜੋ ਮਾਨਾ[6]। ਸੁਧਰਸੈਨ ਕੀ ਮਾਨਹੁ ਆਨਾ ॥ ੮੫ ॥ ਤੌ ਹਮ ਜਾਨਹਿੰਗੇ ਨਿਰਦੋਖੂ। ਮਨਹਿ ਜਿ ਬਚ[7] ਹ੍ਵੈਂ ਜੀਵਨ ਮੋਖੂ[8]।–ਰਾਜਨ ਰਾਜ ਸਪਤਦਸ ਕੇਰੋ[9]–। ਇਹ ਹੰਤਾ ਹਤਿ ਕਰਹੁ ਨਿਬੇਰੋ[10]' ॥ ੮੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਰਖਤਿ ਭਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ, ਸੁਨਤਿ ਨਰੇਸ਼ ਅਲਾਇ । 'ਸੁਧਰਸੈਨ ਕੇ ਸ੍ਵਾਨ[11] ਜੋ ਕਹਉ ਪਰੌਂ ਤਿਨ ਪਾਇ' ॥ ੮੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਦੇ[12] ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਨ੍ਰਿਪ' ਉਚਰਤਿ ਬੈਨਾ॥'ਜਨਕ ਸਮਾਨ ਤੋਰ ਵਡਿਆਈ। ਤਿਸਕੀ ਸੇਵਾ ਸੇਵਤਿ ਪਾਈ[13]' ॥ ੮੮ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬ ਸੁਨਯੋ ਰਜਾਨਾ। ਕਰਿ ਸੰਸੈ ਯੌਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਪੂਰਬਲੇ ਭਵ ਕੀ[14] ਸੁਧ ਜਾਨਹੁ।ਤੌ ਸਗਰੋ ਪਰਸੰਗ ਬਖਾਨਹੁ॥੮੯॥ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਜਨਕ ਬਿਭੂਤਹਿ ਦੀਨੀ[15]। ਤੁਮ ਜੋ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮਿਲੇ ਜਿ ਮੋਕੋ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੯੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼॥'ਹੁਤੋ[16] ਕਾਲ[17] ਜਿਹ ਜਨਕ ਨਰੇਸ਼ਾ। ਸਦਾਚੰਦ ਤਬ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਕਰਹਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਅਪਾਰਾ ॥ ੯੧ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਨ੍ਰਿਪ

---

[1]ਬਹੁਤੇ ਸਿਪਾਹੀ। [2]ਮੰਤ੍ਰੀ। [3]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। [4]ਦੂਰ। [5]ਨਾਸ਼। [6]ਹੰਕਾਰ। [7]ਜੇ ਤੂੰ ਬਚਨ ਮੰਨ ਲਵੇਂ ਤਾਂ। [8]ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ। [9]ਸਤਾਰਾਂ (ਰਾਜਿਆਂ) ਦਾ ਮੈਂ ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਹਾਂ। [10]ਇਸ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਮੁਕਾ ਦਿਓ। [11]ਕੁੱਤੇ। [12]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [13]ਸੇਵਾ ਸੇਂਵਦਿਆਂ (ਵਡਯਾਈ) ਪਾਈ। [14]ਜਨਮ ਦੀ। [15]ਮੈਨੂੰ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ ਜਨਕ ਨੇ। [16]ਸੀ। [17]ਸਮਾਂ।

ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।–ਹਿਮ ਗਿਰ ਤਟਤੇ[1] ਆਨਹੁ ਪਾਨੀ। ਤਹਿੰ ਸੀਤਲ ਹੈ ਤੂਰਨ ਜਾਵਹੁ। ਲਗੀ ਪਿਪਾਸ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ–॥ ੯੨ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸ ਕੋ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ[2]। ਮਗ ਮਹਿਂ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਨਾ।–ਹੌਂ ਜਿ ਹੁਤੋ ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਨਰੇਸ਼ਾ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕਰਤਿ ਨਿਦੇਸ਼ਾ[3] ॥੯੩॥ ਸੁਖ ਬਿਲਾਸ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜਾਸੂ। ਚਹਿਤਿ ਜੁ ਰਿਦੇ ਮੰਗਾਵਤਿ ਤਾਸੂ–। ਯੌਂ ਸੰਕਲਪ ਕਰਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਆਨਯੋ ਨੀਰ ਜਨਕ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਂਹੀਂ ॥ ੯੪ ॥ ਕਿਯੋ ਪਾਨ[4] ਜਲ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ। ਤੁਝ ਸੋਂ ਭੂਪਤਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ। –ਮਾਂਗ ਲੇਹੁ ਅਭਿਲਾਖ ਜੁ ਤੇਰੀ। ਦੇਉਂ ਪਦਾਰਥ ਤਨਕ ਨ ਦੇਰੀ–॥ ੯੫॥ ਸੁਨ ਤੈਂ ਕਹਾ–ਨ ਮੋਕੋ ਚਾਹੂ। ਕਹਾ ਮਾਂਗੋ ਨ੍ਰਿਪ ਜੀ! ਤੁਮ ਪਾਹੂ–। ਨਟਤਿ ਭਯੋ[5] ਨਹਿਂ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ। ਹ੍ਵੈ ਹਦੂਰ ਆਨਨ ਸ਼ਰਮਾਨਾ ॥ ੯੬ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਨਕ ਨਰੇਸ਼ਾ। ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਚਿਤਵਯੋ ਹੈ ਜੈਸਾ। ਤੁਝ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਬਾਚਾ।–ਤੈਂ ਤੋ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ ਜਾਚਾ ॥੯੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਜਬ ਸੰਕਲਪ ਭਾ ਤਬਹੀ ਜਾਚਨ ਕੀਨਿ। ਹਮਤੇ ਹੋਇਂ ਬਿਸਾਲ[6] ਨ੍ਰਿਪ–ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਰ ਦੀਨ ॥ ੯੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੈਂ ਬੰਦੇ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥ॥ਕਹਯੋ ਬਚਨ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਸਾਥ॥–ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਸੇਵੇ। ਤਿਹ ਤੇ ਰਹਯੋ ਨ ਪਾਯੋ ਭੇਵੇ[7]–॥ ੯੯ ॥ ਜਨਕ ਕਹਯੋ–ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰੀ। ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਮਿਲਹਿਂ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਤਿਹਤੇ ਪਾਵਹਿਂ ਆਤਮ ਗਯਾਨਾ। ਕਰੈਂ ਜਗਤ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਾ–[7]॥ ੧੦੦ ॥ ਕਵਲਨੈਨ ਪੂਰਬ[8] ਪਰਸੰਗਾ*। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਿਰਦੇ ਭੂਰ ਉਮੰਗਾ। ਪਰਯੋ ਜਾਇ ਪਗ

[1]ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ। [2](ਤੂੰ) ਗਿਓਂ। [3]ਆਗਯਾ। [4]ਪੀਣਾ ਕੀਤਾ। [5]ਟਾਲ ਮਟੋਲਾ ਕਰ ਗਿਆ। [6]ਚੰਗਾ (ਅ) ਬੜਾ। [7]ਉਸ (ਆਤਮ ਗਯਾਨ) ਤੋਂ (ਖਾਲੀ) ਰਹਿ ਗਿਆ, (ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ) ਨਾ ਮਿਲਿਆ। [8]ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ।

*ਜਿਵੇਂ ਜਨਕ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪੇ ਆਦਮੀ ਤਾਰੇ ਦਿਖਾਏ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਤੋਂ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਜੋ ਰਾਜ ਇੱਛਾ ਫੁਰੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਨੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਬਲਾ ਹਾਲ ਨਾ ਦੱਸਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਧਰਮੀ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਣਾ। ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗਯ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਬਲਾ ਹਾਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

ਪੱਛਮੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗ੍ਯ ਹੋਣ ਤੇ ਸੰਸਾ ਫੁਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਦੀ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਪਰਤਾ-

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੧੦੧॥ 'ਤੁਮਤੇ ਅਪਰ ਮਿਲੈ ਕੋ ਪੂਰਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਾ ਦੁਖ ਦੂਰਾ। ਚਲਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ। ਬੈਠਹੁ ਮੰਦਰ ਬਿਖੈ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ' ॥ ੧੦੨ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਆਨੇ ਨਗਰ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਕੈ।ਜਹਿਂ ਕੰਚਨ ਕੋ ਮੰਦਿਰ ਸੋਹਤਿ। ਮੁਕਤਾ[1]ਕੀ ਝਾਲਰ ਮਨਮੋਹਤਿ ॥੧੦੩॥ ਬੀਚ ਰੁਚਿਰ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਵਾ। ਤਾਂ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਬੈਸਾਵਾ। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿਨ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਨ੍ਰਿਪ ਕਰਹਿ ਸੁਹਾਨੀ[2] ॥੧੦੪॥ ਤਹਿਂ ਚਿਰਕਾਲ ਬਸੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਸਰਬ ਰੂਪ ਮਹਿਂ ਏਕ ਲਖਾਯਾ।ਮਨ ਤੇ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਉਠਾਯਾ*॥੧੦੫॥ ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਕੀਨ ਸਮਾਸਾ[3]। ਵਡੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਥੋਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਧਰਮਸਾਲ ਸੁੰਦਰ ਬਨਿ-ਵਾਈ। ਕੀਰਤਿ ਹੋਵਨ ਲਗੀ ਸੁਹਾਈ[4] ॥ ੧੦੬ ॥ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੀ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਨਾਮ ਦੁਖਦਾਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਮੋਹ ਮਾਨ ਮਨ ਤੇ ਪਰਹਰਿਹੀਂ[5] ॥ ੧੦੭ ॥ ਗਮਨੈ† ਤਯਾਰ ਭਏ ਗੁਨਐਨਾ। ਤਬ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚ ਪੰਕਜਨੈਨਾ[6]। 'ਮੈਂ ਤੋ ਗਮਨੋਂ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ। ਦੇਹੁ ਰਾਜ ਪਰ ਅਪਰ ਬਿਸਾਰੇ[7]'॥੧੦੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਸੁਨਹੁ ਭੁਵਾਲਾ।

[1]ਮੋਤੀਆਂ। [2]ਸੁਹਣੀ (ਸੇਵਾ) ਕਰੇ। [3]ਸੰਖੇਪ। [4]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ। [5]ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਕਵਲਨੈਨ (ਰਾਜਾ)। [7]ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਦਿਓ।

*ਪਾਃ—ਉਰ ਤੇ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਮਿਟਾਯਾ। †ਪਾਃ—ਗਮਨਤ, ਗਮਨਹਿ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਲਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਖ੍ਯਾਲ ਵਾਚ ਲੈਣਾ ਸਿੱਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, (Telepathy) ਟੈਲੀ ਪੈਥੀ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਆਇਨਸਟੈਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਾਢ ਮੁਤਾਲ੍ਯਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਥੇਮੈਟਿਕਸ (Mathematics) ਗਣਤ ਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾ—ਸਮੇਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਭਾਗ—ਭੂਤ, ਭਵਿਖਤ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਦੇਸ਼ (space) ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਦੇਸ਼ (space) ਦੀ ਹੈ, ਤ੍ਰੈ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਤੱਕਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਾਈਂ ਲੋਕ ਇਕਾਗ੍ਰ ਚਿੱਤ ਹੋਕੇ (space) ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਵਿਚ ਗੰਮਤਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਤ੍ਰੈਏ ਕਾਲ ਇਕ ਚਾਦਰ ਵਾਂਙ ਖੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਵਿਚ ਉਠ ਸੱਕਣ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਅਨੰਤ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੇ, ਉਹਨਾਂ ਅਗੇ ਐਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਕੁਛ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਰਾਜ ਜੋਗ ਤੁਮ ਕਰੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਠਾਨਹੁ ਸਦਾ ਧਯਾਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਮੈਂ ਹੌਂ ਨਿਕਟ ਦੂਰ ਕਤ ਨਾਂਹੀ' ॥੧੦੯॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨੀ। ਚਲਿਨੇ ਹੇਤ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨੀ। ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਭੀਨਾ। ਜਯੋਂ ਜਲ ਹੀਨ[1] ਖੀਨ ਹ੍ਵੈ ਮੀਨਾ[2] ॥੧੧੦॥ ਕਰਿ ਨਰੇਸ਼ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਅਪਾਰਾ। ਆਗੈ ਗਮਨੇ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਬਹੁ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਭਯੋ ਪੁਸ਼ਟ[3] ਹੋਯੋ ਤਨ ਭਾਰਾ ॥੧੧੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਲਯੋ ਸੰਗਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਅਗਾਧਿ[4]। ਕਰਯੋ ਧਯਾਇ ਪੂਰਨ ਅਬੈ ਕਵਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਾਧਿ॥ ੧੧੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਕਮਲਨੈਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮੱਕੇ ਜਾਨਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਤਰੋਵਰੰ ਸੀਤਲ ਸੁੰਦਰ ਛਾਇ।
ਮ੍ਰਿਗ ਮਨ ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ ਤਪਯੋ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖਿ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਇ॥ ੧ ॥

ਤਰੋਵਰੰ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ [ਸੰਸਃ, ਤਰੁਵਰੁਃ]
ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ=ਬਿਖਯਆਤਪ। ਸੰਸਃ, ਵਿਸ਼ਯ=ਵਿਸ਼ੇ, ਆਤਪ=ਧੁੱਪ } ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਦੀ ਧੁੱਪ

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਸਮਾਨ) ਹਨ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਛਾਯਾ ਠੰਢੀ ਤੇ ਸੁਹਣੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਯ (ਰੂਪੀ) ਧੁੱਪ (ਨਾਲ) ਤਪਿਆ ਹੋਯਾ ਮ੍ਰਿਗ (ਰੂਪੀ) ਮਨ (ਜੇ ਉਥੇ ਇਸਦੀ ਛਾਵੇਂ) ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕਥਾ। ਭਈ ਜਥਾ ਉਚਰੌਂ ਪੁਨ ਤਥਾ। ਕਵਲਨੈਨ ਕੋ ਦੀਨੋ ਗਯਾਨਾ। ਆਤਮ ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਦਿਖਾਨਾ ॥੨॥ ਜਯੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਥਾਈਂ। ਅਸ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਚਲੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਗ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲੀ। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਗਤਿ ਦੇਂ ਜੁ ਸਖਾਲੀ[5] ॥੩॥ ਪੰਥ[6] ਬਿਖੈ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਇਹ ਥੋ ਰਾਜਨ ਰਾਜ ਮਹਾਨਾ। ਜਾਂਹਿ ਪਾਸ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਾਨਹਿਂ ਆਨ ਸਰਬ ਭੂਪਾਲਾ ॥੪॥ ਅਹੇ ਅਠਾਰਹਿਂ ਟਾਪੂ ਜੇਤੇ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਰਾਜ ਕਰਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇਤੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮੁਝ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵੋ ਦੇਸ਼ ਅਪਰ ਚਲਿ ਬਹੁਰ ਦਿਖਾਵੋ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਦੀਨਦਯਾਲਾ। 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੁਤੋ—ਰਖਕੋਲ[7]—

[1]ਬਿਨਾ। [2]ਮੱਛੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [3]ਤਕੜਾ। [4]ਬਿਅੰਤ। [5]ਸੁਖੱਲੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਹਾਰੇ। [6]ਰਾਹ। [7]ਕਵਲਨੈਨ।

ਬਿਸਾਲਾ[1]। ਸੁਧਰਸੈਨ ਅਬ ਸਭਿ ਸਿਰਮੌਰਾ[2]। ਬਾਪ ਦੀਨ ਹਮ ਨੈ ਇਹ ਠੌਰਾ॥੬॥ ਸੁਨਹੁ ਅਠਾਰਹ ਨਾਮ ਉਜਾਗਰ[3]। ਸੁਧਰਸੈਨ, ਅਟਕਾ, ਸੁਖ-ਸਾਗਰ। ਮਧੁਰ ਬੈਨ, ਪੁਨ ਸਾਗਰਸੈਨਾ। ਨੈਨ ਜੋਤ, ਜਾਨਹੁ ਸੁਖਚੈਨਾ ॥੭॥ ਮਗਨਰਾਇ, ਅਸਰਾ,ਪਨਾਹ ਪੁਨ। ਸੁੱਧ, ਬਿਬੇਕੂ, ਤੁਰਤਰੰਗ ਸੁਨ। ਬਾਲਸਿੰਘ,ਸੰਭਾਲਕ ਬਹੁਦੁਖ[4]। ਲਾਲ ਐਨ,ਪੁਨ ਰਾਇਐਨ ਲਖਿ ॥੮॥ ਕੌਲ ਨੈਨ*ਤੇ ਆਦਿ ਅਠਾਰਾ।ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਸਭਿ ਸਿੰਧ ਮਝਾਰਾ'। ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਬਹੁਰ ਮਰਦਾਨੇ। 'ਤੁਮ ਤੇ ਮਿਲੇ ਥੋਰ ਨ੍ਰਿਪ ਥਾਨੇ[5] ॥ ੯ ॥ ਅਪਰ ਨਰੇਸ਼ ਜਿ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਨਹੁ ਬਿਲੋਕਹੁ ਕੈਧੋਂ ਨਾਂਹੀ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਜਾਵਨ ਰਾਵਰ ਕੀਨੋ।ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਨੋ'॥੧੦॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਅਬ ਹਮ ਨ ਪਧਾਰੈਂ। ਸਹਿਜੇ ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਸਿੱਖੀ ਸਾਰੈ। ਜਿਤੀ ਥਾਇ ਹਮ ਭਗਤ ਵਿਥਾਰੀ[6]। ਤਹਿਂ ਤੇ ਅਪਰ ਲੇਹਿਂ ਉਰ ਧਾਰੀ ॥ ੧੧॥ ਚਲਿ ਅਬ ਤੁਝੇ ਸੁਮੇਰੁ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਸਰਬ ਸਿੱਧ, ਜਹਿਂ ਜੋਗ ਕਮਾਵੈਂ। ਔਰ ਪੁਰਖ ਬਹੁ ਰਹੈਂ ਮਹਾਨਾ।ਜਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਸੁਖਖਾਨਾ'॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਸੁਮੇਰੁ ਜਾਵਨ ਨਿਜ ਕਾਨਾ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਮੱਕਾ ਬਹੁਰ ਮਦੀਨਾ ਦੋਨੋ।ਕੇਤੀ ਬੇਰ ਸੁਨੇ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੋਨੋ॥੧੩॥ਤੁਰਕ ਤਰੀਫ[7] ਕਰਤਿ ਜਿਹ ਭੂਰੀ[8]। ਤਾਂਕੀ ਬਨਤ ਬਤਾਵਤਿ† ਰੂਰੀ। ਰਹਯੋ ਸੁ ਹਮ ਤੇ ਕਿਹ ਦਿਸ਼ ਮਾਂਹੀ ?। ਰਿਦੇ ਬਿਸ਼ੇਖ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹੀ‡ ॥੧੪॥ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰੱਥ ਸੁਜਾਨਾ। ਪੂਰਨ ਇੱਛਾ ਕਰੋ ਮਹਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਜਿਹਠਾਂ ਤੁਮਚਾਹੋ। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜਾਹੋ'॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। 'ਹਮ ਤੇ ਰਹਯੋ ਅਧਿਕ ਸੋ ਦੂਰੇ। ਕਿਤੇ ਬਰਖ ਮਾਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।

---

[1]ਵਡਾ। [2]ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ। [3]ਪ੍ਰਸਿੱਧ। [4]ਬਹੁਦੁਖ=ਬਹੁਦਕਿਸ਼ਣ=ਸਖੀ, ਦਾਤਾ। (ਅ) ਵਿਨੁਖਕ=ਸਿਆਣਾ। [5]ਥੋੜੀਆ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ। [6]ਫੈਲਾਈ। [7]ਉਸਤਤਿ। [8]ਬੜੀ।

*ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ੧੮ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਏਹ ਹਨ:-

ਕਵਲ ਨੈਨ, ਮਧੁਰ ਬੈਨ, ਸੁਧਰਸੈਨ, ਸੁਖਚੈਨ, ਅਸਨਾਹਾ, ਸਗਰ ਸੈਨ, ਬੀਰ ਬੈਨ, ਲਾਲ ਨੈਨ, ਰਾਇ ਐਨ, ਸੁਖ ਸਾਗਰ, ਨਾਗ ਪਰਸਰਾਮ, ਅਟਾਕ ਘਟੰਕਾ, ਸੁਧ ਸਮਾਲਕਾ, ਬੁਧ ਬਿਬੇਕ ਬਾਲਕਾ, ਨੈਨ ਜੋਤ, ਬਲ ਸਿੰਗਰ, ਤੁਰਤ ਰੰਗ, ਮਗਨ ਰਾਇ। †ਪਾ:-ਬਨਾਮਤ। ਬਨਾਵਤ।

‡ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਅਸਲੀ ਭਾਵਨਾ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੫੯, ਅੰਕ ਅੱਠ।

ਚਲਤ ਬਿਤੀਤੇ ਪਹੁੰਚੇਂ ਤਾਂਹੀ*॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਕੰਦੇ! ।ਕਿਤੋ ਬਰਖ ਕੋ ਗੈਲ ਬਤਾਵੈ। ਤਹਿੰ ਤੁਮ ਨਿਮਖ ਬਿਖੈ[1] ਚਲਿ ਜਾਵੋ ॥੧੭॥ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕੀਜੈ ਨਹੀਂ ਵਲਾਉ[2]। ਤਿਹ ਦੇਖਨ ਕੋ ਬਹੁ ਮਮ ਚਾਊ। ਜਯੋਂ ਤਯੋਂ ਕਰਿ ਕੈ ਆਪਿ ਦਖਾਯੇ। ਮੁਝ ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰ ਕਰਾਯੇ' ॥੧੮॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ। ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੋਲੇ ਗੁਨ ਐਨਾ। 'ਕਹਯੋ ਨ ਮੇਟਹਿਂ[3] ਤਵ ਮਰਦਾਨੇ। ਚਲਹੁ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਚਾਹਿ ਜਿ ਥਾਨੇ' ॥ ੧੯ ॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੱਕੇ ਵਿਸ਼ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ[4]। ਜਿਨਕੇ ਦਰਸਹਿਂ ਤੇ ਭ੍ਰਮ ਹਾਨੇ। ਭੱਖਰ ਸੱਖਰ ਹੈ ਜਿਹ ਜਾਗਾ†। ਆਇ ਤਹਾਂ ਨਿਮਖ ਨਹਿਂ ਲਾਗਾ ॥ ੨੦ ॥ ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਪਹਿਰ ਸਰੀਰਾ। ਕਾਂਖ[5] ਕਿਤਾਬਹਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[6]। ਊਚੀ ਕੁਲਹਿ[7] ਧਰੀ ਨਜਿ ਸੀਸੰ। ਆਸਾ[8] ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਜਗਦੀਸ਼ ॥ ੨੧ ॥ ਗਰੇ ਜਨੇਊ ਪਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਤਿਲਕ ਕਰਯੋ ਸੁੰਦਰ ਪੁਨ ਭਾਲਾ‡। ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ! ਰਸ ਭੀਨੇ[9] ਕੂਜਾ[10] ਮੁਝਹਿ ਮੁਸੱਲਾ ਦੀਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਗਰ ਮਹਿਂ ਸੇਲੀ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਨੇ ਸੁ ਹਾਜੀ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਉਤਕ ਹਿਤ ਯਿਹ ਰੂਪ ਬਨਾਇ§। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਜਾਤਿ ਲਖਾਇ‡ ॥ ੨੩ ॥ ਮੁਲਤਾਨਾਦਿਕ[11] ਜੋ ਪੁਰਿ ਔਰਾ।

---

[1]ਪਲ ਵਿਚ। [2]ਪਰਚਾਵਾ, ਟਾਲਾ। [3]ਤੇਰਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੇ। [4]ਚੱਲੇ। [5]ਬਗਲ ਵਿਚ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [7]ਟੋਪੀ। [8]ਸੋਟਾ। [9]ਭਿੱਜੇ। [10]ਲੋਟਾ। [11]ਭਾਵ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ।

*ਆਸਾਮ ਯਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਟੁਰਕੇ ਮੱਕੇ ਅੱਪੜਨਾ ਬਰਸਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰਾਹ ਹੈ।

†ਭੱਖਰ ਸੱਖਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੱਖਣ ਰੁਖ ਤੋਂ ਹੈ, ਭੱਖਰ ਦੁਆਬ ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਡੇਹਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਰਾਰ ਵਲ ਹੈ, ਸੱਖਰ ਇਸੇ ਦੀ ਦੱਖਣ ਸੇਧ ਵਿਚ ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਆਸਾਮ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਸੱਖਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅੱਪੜੇ, ਜਿਥੇ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਹਾਜੀ ਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹ ਗ਼ਾਲਬਨ ਕਰਾਚੀਓਂ ਸਿੱਧੇ ਯਾ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ਸੂਰਤ ਤੇ ਸੂਰਤ ਤੋਂ ਮੱਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸੂਰਤ ਮੱਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ (ਬੰਦਰਗਾਹ) ਸੀ।

‡ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਤੁਕਾਂ ਦੋ ਲਿਖਤ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈਨ।

§ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਵਿਚ ਠੰਢ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਅਗੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਹਾਜੀ ਮਿਲੇ ਹੁਤੇ ਤਿਹ ਠੌਰਾ। ਮੱਕੇ ਜਾਨ ਜਿਨਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਡੇਰੋ ਰਾਖਾ॥ ੨੪ ॥ ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ ਥੇ ਜਿਹ ਇਸਥਾਨਾ। ਤਿਨ ਕੇ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਕਈ ਵੇਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਲਈ ਨਿਕਲੇ, ਇਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਅੱਡਰੀ ਅੱਡਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਈ ਥਾਈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਅੰਬੂਆ, ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਚਿੱਟਾ, ਇਕ ਪੈਰ ਜੁਤੀ, ਇਕ ਪੈਰ ਖਉਂਸ, ਗਲ ਖਫਨੀ, ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਕੇਸਰ ਦਾ ਆਦਿਕ ਰਖਿਆ। ਦੂਜੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਪੈਰੀਂ ਖੜਾਵਾਂ ਕਾਠ ਦੀਆਂ, ਹੱਥ ਆਸਾ, ਸਿਰ ਰੱਸੇ ਲਪੇਟੇ, ਬਾਹਾਂ ਜੰਘਾਂ ਰੱਸੇ ਲਪੇਟੇ, ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿੰਦੁਲੀ ਦਾ ਸੀ । ਤੀਜੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਪੈਰੀਂ ਚਮੜਾ ਅਤੇ ਸਿਰ ਚਮੜਾ, ਤੇ ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਕੇਸਰ ਦਾ ਸੀ । ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮੇਂ ਪੈਰੀਂ ਖਉਸਾਂ ਚੰਮ ਕੀਆਂ ਅਤੇ ਚੰਮ ਕੀ ਸੁੱਥਣ, ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ, ਹੱਥ ਆਸਾ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਕੂਜਾ ਆਦਿਕ ਪਾਸ ਸਨ, ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਇੰਦੀ ਕਾ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਸਮੇਂ ਭਗਵੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਗਲੇ ਜਨੇਊ ਪਾਏ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੀ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪਹਿਰਾਵਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰਨ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅੱਡਤਾ ਦੱਸ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵੇਸ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਖਾਸ ਖਾਸ ਮਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਧ ਅਮਕੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਜਾਂ ਅਮਕੇ ਮਤਿ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਾਕਿ ਬੈਰਾਗੀ, ਸੰਨਯਾਸੀ, ਜੋਗੀ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਅੱਡਰੇ ਅੱਡਰੇ ਵੇਸ ਭੇਸ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਰ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਅੱਡਰਾ ਲਿਬਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵੇਸ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਿਆ। ਭੇਸਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਤੋਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਦਵਾਰ ਜਾਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਦੇ ਵੇਖ ਆਪ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਨ ਲਗ ਪਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਆਪ ਦੇ ਗਿਰਦ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਰਛੇਤਰ ਤੇ ਮਾਸ (ਕਈ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਹਿਰਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ) ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਆ ਜੁੜੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਨ ਨਾਥ ਵਿਚ ਆਰਤੀ ਸਮੇਂ ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਖੜੋਣ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ, ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਕਾਬੇ ਵਲ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਲੇਟਣ ਤੇ ਮੱਕਾ ਫੇਰਨ ਤੋਂ ਲੋਕੀਂ ਆ ਜੁੜੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸਲੀ ਤੱਤ੍ਵ ਦਿਖਾਕੇ ਜੀਆਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਦੀ ਅਦਭੁਤਤਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਕਲਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ । ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਾਜੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਮੱਧ ਗਏ ਗੁਨਖਾਨਾ। ਤਬਹਿ ਮੁਸੱਲਾ ਮੈਂ ਸੁ ਬਿਛਾਵਾ। ਤਿਹ ਪਰ ਬੈਸੇ ਦੁਖ ਬਨ ਦਾਵਾ[1] ॥ ੨੫ ॥ ਹਾਜਿਨ[2] ਰਿਦੈ ਈਰਖਾ ਹੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸੋਈ। 'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਤੁਮ ਚਲਿ ਆਏ?ਕੌਨ ਨਾਮ ਅਬਕਹਾਂ ਸਿਧਾਏ?॥੨੬॥ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੈ ਹਿੰਦੂ ਅਹਿਈ?।ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਲਹਿਈ[3]। ਹਾਜੀ ਬੇਖ[4] ਤਿਲਕ ਹੈ ਮਾਥੇ। ਯਾਂਤੇ ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਤੁਝ ਸਾਥੇ' ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। 'ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਏ। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਗ ਮਾਂਹੂ। ਮੈਂ ਹੌਂ ਦੋਨੋ ਕੇਰ ਗਵਾਹੂ ॥ ੨੮ ॥ ਪੱਖਬਾਦ[5] ਮਹਿ ਉਰਝੇ ਕਾਚੇ। ਤਜਿ ਸਾਚੋ ਕੂਰੇ[6] ਮਨ ਰਾਚੇ । ਜਲਵਾ[7]* ਸਰਬ ਸਰੀਰਨ ਜੋਊ। ਤਿਹ ਕੋ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹਿ ਕੋਊ ॥ ੨੯ ॥ ਹੇਤ ਬੰਦਗੀ ਬੰਦਾ ਆਯੋ। ਤਿਹ ਤਜਿ ਮਾਨ ਮੋਹ ਲਪਟਾਯੋ। ਤਾਂਤੇ ਨਰ ਗੈਵਾਨ[8] ਹਵਾਨੋ[9]†। ਸਭਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਮੁਝ ਮਾਨੋ' ॥੩੦॥ ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੇ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੇ।–ਇਹ ਤੋ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਮਹਾਨੇ–। ਮੁਲਤਾਨਹਿ ਕੋ ਪੀਰ ਤਹਾਂਹੀ। ਨਾਮ ਬਹਾਵਦੀਨ ਥੋ ਜਾਂਹੀ[10] ॥੩੧॥ ਤਰਕ ਸੰਗਿ ਤਿਨ ਬਚਨੰ

[1]ਦੁਖਾਂ ਰੂਪੀ ਬਨ ਲਈ ਅਗਨੀ ਰੂਪ। [2]ਹਾਜੀਆਂ ਦੇ। [3]ਪਛਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [4]ਭੇਖ। [5]ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ। [6]ਝੂਠੇ। [7]ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [8]ਭੂਤਨਾ। [9]ਪਸ਼ੂ ਹੈ। [10]ਜਿਸ ਦਾ।

*ਪਾ:–ਜਿਲਵਾ। †ਪਾ:–ਗੈਵਾਨਹ ਜਾਨੋ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਮੇਂ ਦੇ ਭੇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਾਜੀਆਂ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੇ ਤਦ:–

ਹਾਜਿਨ ਰਿਦੈ ਈਰਖਾ ਹੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸੋਈ।
'ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੈ ਹਿੰਦੂ ਅਹਿਈ? ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਲਹਿਈ।
ਹਾਜੀ ਬੇਖ ਤਿਲਕ ਹੈ ਮਾਥੇ। ਯਾਂਤੇ ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਤੁਝ ਸਾਥੇ' ।੨੭।

[ਅਧਯਾਯ ੫੭ ਅੰਕ ੨੬ ਤੇ ੨੭ ਵਿਚੋਂ

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੇ ਹਾਜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਣ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੰਞੂ ਪਾਉਣ ਤੇ ਹਿੰਦੂ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਰੰਗ ਦਾ ਕਪੜਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਖਾਸ ਕਿਸੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਲਿਬਾਸਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੱਖਰਾਪਨ, ਤੇ ਦੋ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਤ੍ਰੈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਧਾਰਨਾ ਹੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੇਖਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮਖੌਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਆ ਟਿਕੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਫਕੀਰੀ ਭੇਸ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਾਧਾਰਣ ਸੰਸਾਰੀ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਏ, ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲਿਬਾਸ ਕੌਤਕ ਹਿਤ ਸਨ:–

ਯਥਾ:–ਕਉਤਕ ਹਿਤ ਯਿਹ ਰੂਪ ਬਨਾਏ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਜਾਤ ਲਖਾਏ।

[ਇਸਿ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੪ ਵਿਚ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ 'ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਜੋ ਤੇਰੇ ਪਾਸ॥ਇਹ ਤੋ ਪਢਿ ਜਾਨਤਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ? ਦੇਹੁ ਮਾਯਨਾ[1] ਜੋ ਇਸ ਮਾਂਹੀ'॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰ॥ 'ਪਢਨ ਕਿਤਾਬਨ[2] ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਉਸਤਖ਼ਾਨ[3], ਗੋਸ਼ਤ[4], ਮਗਜ਼ਹਿ[5], ਪੁਨ। ਇਨਕੇ ਲੱਛਨ ਉਚਰਤਿ ਹੌਂ ਸੁਨਿ॥੩੩॥ਪਢਿ ਕਰਿ ਸਭਿਕੋ ਹੁੱਜਤ ਕਰਨੀ।–ਉਸਤਖ਼ਾਨ–ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬਰਨੀ। ਬੁਜ਼ਰਕ[6] ਹੋ ਬੈਠਨ ਪਠਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਖਿਜਮਤ[7] ਕਰਿਵਾਵਨ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ॥੩੪॥ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਬਦੈ ਨਹਿੰ ਕਾਹੂੰ[8]।–ਗੋਸ਼ਤ–ਨਾਮ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਤਾਂਹੂ॥ਪਠਿਕਰਿ[9] ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਜਿ ਰੂਰਾ। ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਜਾਨਹਿ ਅਲਹੁ[10] ਜ਼ਹੂਰਾ[11]*॥੩੫॥ਦ੍ਵੈਤ[12] ਹੇਤ[13] ਕੋ ਮੇਟਸੋ ਝਗਰਾ। ਤਜਸੋ ਹੰਕਾਰ ਰਿਦੇ ਤੇ ਸਗਰਾ। ਮਾਨਹਿ ਸੀਸ ਖ਼ੁਦਾਇ ਰਜ਼ਾਈ[14]।–ਮਗਜ਼–ਨਾਮ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਕਹਾਈ'॥੩੬॥ਸੁਨਿਸੋਕਹੈਂ 'ਕੁਲਹਿ ਸਿਰ ਧਾਰੀ। ਕਿਹ ਕਾਰਨ? ਮੁਖ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ'। ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ। 'ਕੁਲਹਿ ਧਰਨ ਕੋ ਸਮਝਹੁ ਹੇਤਾ[15] ॥ ੩੭ ॥ ਛੋਟੀ ਕੁਲਹਿ ਵਡੀ ਦਸਤਾਰਾ[16]। ਤਿਹ ਧਰਿ ਤਜਨੋ ਸਰਬ ਹੰਕਾਰਾ। ਹਰਹੁ ਈਰਖਾ ਕਰਹੁ ਕਿਨਾਯਤ[17]। ਯਾਦ ਖ਼ੁਦਾਇ ਰਖਹੁ ਹਰ ਸਾਯਤ[18] ॥੩੮॥ ਹੇਤਿ ਕੁਲਹਿ ਕੋ[19] ਮੁਖ ਧੌ ਅੰਤਰ[20]। ਨਿਜ ਅੰਤਰ ਕੋ ਸੋਧ ਨਿਰੰਤਰ[21]। ਚਾਰ ਤਰਕ[22] ਕੀ ਕੁਲਹਿ ਬਨਾਈ॥ਚਾਰੋਂ ਤਰਕ[23] ਦੇਤਿ ਸਮਝਾਈ॥੩੯॥ ਦੁਨੀ[24] ਸੁਰਗ ਸੁਖ[25] ਦੋਊ ਤਰਕੋ[26]। ਮਾਨ ਜਿ ਮੋਹ ਲਿਪਾਇ ਨ[27] ਉਰ ਕੋ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਾਜੀ ਬਹੁਰ ਅਲਾਈ। 'ਖ਼ਫਨੀ[28] ਰੀਤਿ ਕਹਹੁ ਕਨੋਂ ਪਾਈ?' ॥ ੪੦ ॥ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਖਫਨੀ ਜਾਨਹੁ ਖ਼ਫਨ[29] ਸਮਾਨਾ। ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਸੁ ਖਫਨੀ ਪਾਵੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਵੈ† ॥ ੪੧ ॥ ਅੰਗ ਹਿਲਾਇ ਨ ਆਪ ਜਨਾਵੈ। ਨਿਜ ਹਨਰਨ ਕੋ ਰਿਦੇ ਛਪਾਵੈ। ਕਰਿ ਕੈ ਜ਼ਾਹਰ ਐਬ ਦਿਖਾਵੈ। ਗੁਰੁ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸੁਖ

[1]ਅਰਥ। [2]ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ। [3]ਹੱਡੀ। [4]ਮਾਸ। [5]ਮਗਜ਼ ਭਾਵ ਤੱਤ। [6]ਵੱਡਾ, ਪੂਜਨੀਯ। [7]ਸੇਵਾ। [8]ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [9]ਪੜ੍ਹਕੇ। [10]ਰੱਬ ਦਾ। [11]ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [12]ਵੈਰ। [13]ਮੋਹ। [14]ਮਰਜ਼ੀ। [15]ਕਾਰਨ। [16]ਪਗੜੀ। [17]ਸਬਰ। [18]ਹਰ ਘੜੀ। [19]ਟੋਪੀ ਦਾ। [20]ਮੂੰਹ ਜਿਵੇਂ ਅੰਦਰਵਾਰ ਨੂੰ। [21]ਇਕ ਰਸ। [22]ਟਾਕੀਆਂ, ਤਰੀਜ਼ਾਂ। [23]ਤਿਆਗ (ਅ) ਟਾਕੀਆਂ। [24]ਸੰਸਾਰ ਤੇ। [25]ਸੁਰਗ ਦਾ ਸੁਖ। [26]ਦੋਵੇਂ ਤਰਕ ਕਰੋ, ਤਿਆਗੋ। [27]ਮਾਨ ਤੇ ਮੋਹ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਾ ਕਰੇ। [28]ਬਾਹਾਂ ਬਿਨਾ ਅਨਸੀਤਾ ਚੋਲਾ। [29]ਖੱਫਣ। *ਪਾ:–ਜਰੂਰਾ।

† ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਪਾਵੈ॥੪੨॥ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ ਨਾਨਕ ਜਾਨੋ।ਮੱਕੇ ਕੋ ਅਬ ਕਿਯ ਪ੍ਰਸਥਾਨੋ' ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਹਾਜੀ ਮਨ ਮਹਿਂ ਚੀਨਾ।-ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਬੋਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ॥੪੩॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਮਝਾਰੀ। ਕਾਬੇ ਚਲਯੋ ਚਹਿਤ ਮਗ[1] ਭਾਰੀ। ਦੇ ਜਬਾਬ ਇਸ ਕਰਹਿਂ ਨਿਰਾਲਾ[2]। ਭੁਲੀ ਨ ਬਾਤ ਚਲਹਿ ਜੇ ਨਾਲਾ- ॥੪੪॥ ਯੌਂ ਮਸਲਤਿ[3] ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਬੈਨਾ। ਮੰਦ ਨ ਸਮਝਹਿਂ-ਇਹ ਗੁਨ-ਐਨਾ[4]-। 'ਮੱਕੇ ਕੇ ਮਗ ਅਸ ਇਕ ਬਾਨਾ। ਚਢਿ ਜਹਾਜ਼ ਪਦ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ॥ ੪੫ ॥ ਤਹਿਂ ਜਬ ਕਲਮਾ ਦੇਤਿ ਪਢਾਈ। ਤਬ ਜਹਾਜ਼ ਪਰ ਲੇਤਿ ਚਢਾਈ।ਹਿੰਦੂ ਨ ਕਲਮਾਕਰਤਿਉਚਾਰਾ।ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਤੇ ਜਾਹੁ ਨਿਰਾ-ਰਾ'॥੪੬॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਮੁਸਕਾਨੇ।ਤਿਨ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨਬਖਾਨੇ। 'ਜਨਮਯੋ ਜਬ, ਕੋ ਸੰਗ ਨ ਆਯੋ[5]। ਮਰਨੇ ਕਾਲ ਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ ॥ ੪੭॥ ਆਇ ਇਕੇਲਾ ਜਾਤਿ ਇਕੇਲਾ। ਯੌਂ ਸਮਝਹਿ ਮਨ ਹੋਤਿ ਸੁਹੇਲਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਸ ਤਹਿਂ ਰੈਨ ਬਿਤਾਈ। ਬਹੁਰੋ ਜਬ ਪ੍ਰਭਾਤ ਹ੍ਵੈ ਆਈ ॥ ੪੮ ॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਹਾਜੀ ਪੰਥ ਸਿਧਾਰੇ। ਅਪਨ ਸਾਥ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਟਕਾਰੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਤਹਿਂ ਹੋਇ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ੪੯ ॥ ਮੱਕੇ ਦੇਖਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਾ[6]। ਕਹੁ ਅਬ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਗਮਨੋਂ ਪੰਧਾ। ਹੁਤੇ ਤੁਰਕ ਸੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ॥੫੦॥ 'ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਬਿਖੈ ਨ ਕੋਈ। ਰਾਵਰ ਕੌ ਬਰਜਹਿ ਮਗ ਜੋਈ। ਤੁਰਕ ਜਿ ਬਪੁਰੇ[7] ਕੌਨ ਅਗਾਰੀ। ਤੁਮਰੇ ਸਨਮੁਖ ਹੈਂ ਬਲ ਧਾਰੀ ॥੫੧॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਝਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ।ਨਹਿਂ ਵਿਲਾਉ ਕੀਜੈ ਜਗਸਾਈਂ !'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਬਿਗਸੇ ਨਾਥਾ।ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਮਰਦਾਨੇ ਸਾਥਾ[8] ॥੫੨॥ 'ਤੁਝਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ ਜਰੂਰੇ। ਗਾਉ ਸਬਦੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਰੂਰੇ।ਕਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੀਆਸ਼ਾ ਪੂਰਨ। ਲੇ ਰਬਾਬ ਗਾਵਹੁ ਅਬ ਤੂਰਨ' ॥ ੫੩ ॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਹਿਰਦੈ ਮਰਦਾਨਾ। ਜੰਤ੍ਰ ਬਜਾਇ ਕੀਨ ਮੁਖ ਗਾਨਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਸੁਰ ਰਾਗਬਸਾਯੋ । ਰੀਝ ਰੀਝ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਗਾਯੋ॥੫੪॥ਸਰਬ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਪਢਿ ਕਰਿ ਜਬਹੀ। ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਇ ਨਮੋ[9] ਕਿਯ ਤਬਹੀ। ਸਿਰ ਊਚੋ ਕਰਿ ਨੈਨ ਪਸਾਰੇ।

---

[1]ਰਾਹ। [2]ਵੱਖਰਾ । [3]ਸਲਾਹ। [4]ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਇਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹਨ। [5]ਕੋਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । [6]ਰੋਕ। [7]ਵਿਚਾਰੇ । [8]ਨਾਥ (ਗੁਰੂ) ਜੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾਏ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਬੋਲੇ। [9]ਨਮਸਕਾਰ।

ਦੇਖ ਮੱਕੇ ਕੇਰ ਮੁਨਾਰੇ ॥੫੫॥ ਬੂਝਤਿ ਭਾ 'ਇਹ ਕੌਨ ਸਥਾਨਾ? ਪਿਖਿਅਤਿ[1] ਧੌਲਰ[2] ਸੁੰਦਰ ਨਾਨਾ'। ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬੈਨਾ। ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨਐਨਾ ॥ ੫੬ ॥ 'ਮੱਕਾ ਆਵਾ ਜ਼ਾਰਤ[3] ਤੇਰੀ। ਚਹਿਤ ਜੁ ਮਨ, ਉਠਿ, ਲੀਜੈ ਹੇਰੀ'। ਹਰਖਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ, ਭਾ ਮਨ ਭਾਵਾ। ਹਿਤ ਦੇਖਨ ਕੇ ਚਿਤ ਲਲਚਾਵਾ ॥੫੭॥ ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਚਿਤ ਕੀ ਜਾਨੀ। ਉਠਤਿ ਭਏ ਤਬ ਹੀ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਦ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲੀ। ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਦਿਵਾਲੀ[4] ॥ ੫੮ ॥ ਹਾਜੀ ਬੇਖ ਕਰੇ ਤਿਹ ਥਾਇ। ਕੀਨੇ ਆਸਨ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਇ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਬਦ ਬਸੰਤ ਮਝਾਰਾ। ਉਚਿ ਸੁਰ ਸੋਂ ਕਿਯ ਗਾਨ ਉਚਾਰਾ* ॥ ੫੯ ॥

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨਿ ਚਾਰਿ ਕਰਿ ਮਹਲਤਿ ਚਾਰਿ ਬਹਾਲੀ ॥ ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ ਚਹੁ ਹਥਿ ਦੀਏ ਏਕਾ ਏਕਾ ਵਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਧੁਸੂਦਨ ਮਾਧੌ ਐਸੀ ਸਕਤਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਸਕਰੁ ਪਾਵਕੁ ਤੇਰਾ ਧਰਮੁ ਕਰੇ ਸਿਕਦਾਰੀ ॥ ਧਰਤੀ ਦੇਗ ਮਿਲੈ ਇਕ ਵੇਰਾ ਭਾਗੁ ਤੇਰਾ ਭੰਡਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਨਾ ਸਾਬੂਰੁ ਹੋਵੈ ਫਿਰਿ ਮੰਗੈ ਨਾਰਦੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥ ਲਬੁ ਅਧੇਰਾ ਬੰਦੀ ਖਾਨਾ ਅਉਗਣ ਪੈਰਿ ਲੁਹਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਪੂੰਜੀ ਮਾਰ ਪਵੈ ਨਿਤ ਮੁਦਗਰ ਪਾਪੁ ਕਰੇ ਕੋੁਟਵਾਰੀ ॥ ਭਾਵੈ ਚੰਗਾ ਭਾਵੈ ਮੰਦਾ ਜੈਸੀ ਨਦਰਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕਉ ਅਲਹੁ ਕਹੀਐ ਸੇਖਾਂ ਆਈ ਵਾਰੀ ॥ ਦੇਵਲ ਦੇਵਤਿਆ ਕਰੁ ਲਾਗਾ ਐਸੀ ਕੀਰਤਿ ਚਾਲੀ ॥ ੫ ॥ ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ ਨੀਲ ਰੂਪ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਜੇ ਤੂ ਮੀਰ ਮਹੀਪਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉਣ ਹਮਾਰੀ ॥ ਚਾਰੇ ਕੁੰਟ ਸਲਾਮੁ ਕਰਹਿਗੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਤੀਰਥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਿਛੁ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਮੇਕਾ ਘੜੀ ਸਮ੍ਹਾਲੀ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਨੌ ਖੰਡ ਔ ਸਤ ਦੀਪ ਜੋ ਚੌਦਹਿ ਪੁਰੀ[5], ਬਨਾਇ। ਤੀਨ ਗੁਨਾ[6], ਚਹੁ ਬੇਦ[7], ਕਰਿ ਰਾਖੀ ਰਚਨ ਰਚਾਇ ॥ ੬੦ ॥ ਚਹੁ[8] ਜੁਗ ਕੇ

[1]ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਮਹੱਲ। [3]ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਸਥਾਨ। [4]ਦੀਵਾਰ ਦੇ। [5]ਚੌਦਾਂ ਭਵਨ। [6]ਤਿੰਨ ਗੁਣ। [7]ਚਾਰ ਵੇਦ। [8]ਚਾਰੋਂ। *ਪਾ:—ਊਚੀ ਸੁਰਸੋਂ ਗਾਨ ਉਚਾਰਾ।

ਦੀਪਕ ਚਤਰ[੧] ਕਰਤਿ ਉਜਾਲਾ[੨] ਬੇਦ। ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੀ ਰੱਖ੍ਯਾ ਨਮਿਤ ਮਧੁਕੈਟਭ[੩] ਦਿਯ ਛੇਦ[੪] ॥ ੬੧ ॥ ਘਰ ਘਰ ਲਸ਼ਕਰ ਅਗਨਿ ਜੋ ਧਰਮ ਰਾਇ ਸਿਕਦਾਰ[੫]। ਧਰਤੀ ਥਾਪੀ ਦੇਗ[੬] ਕਰਿ ਸਭਿਸੈ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ* ॥ ੬੨ ॥ ਕਰਮ ਭੰਡਾਰੀ[੭] ਸੇ ਭਏ ਜਸ[੮] ਕਰਹੀ ਤਸ[੯] ਦੇਜ[੧੦]। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੈਂ ਮਨ ਬਿਗਰ ਕੈ ਸਦਾ ਖੁਆਰ ਰਹੇਜ[੧੧] ॥ ੬੩ ॥ ਬਿਨ ਸੰਤੋਖ ਤਮ ਬੰਦ ਮੈਂ[੧੨] ਅਉਗਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਿ। ਪਰਿ ਹੈਂ ਮੁਗਦਰ ਜਮਹਿ[੧੩] ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਸਜਾਇ ਦੁਖਵੰਤ[੧੪] ॥ ੬੪ ॥ ਫਿਰਜੋ ਸਮਾਂ ਅਬ ਔਰ ਬਿਧਿ ਸੇਖਾਂ[੧੫] ਵਾਰੀ ਆਇ। ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕੋ ਅਲਹ ਕਹਿ ਦੇਵਲ[੧੬] ਕਰ ਲਗਵਾਇ[੧੭] ॥ ੬੫ ॥ ਕੂਜਾ[੧੮] ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ[੧੯] ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਨੀ ਔਰ। ਜੀਅਨ[੨੦] ਕੋ ਮੀਆਂ ਕਹੈਂ ਅਸ ਬੋਲੀ ਸਭਿ ਠੌਰ ॥੬੬॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤਾਰ ਅਬ ਹ੍ਵੈ ਬੈਠਯੋ ਇਸ ਅੰਗ[੨੧]। ਐਸੀ ਕੁਦਰਤ ਕਿਸ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਹਟਾਇ ਤੁਮ[੨੨] ਸੰਗ[੨੩] ॥੬੭॥ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ ਮੋਹਿ ਕੋ[੨੪]ਚਲਿ ਆਯੋ ਤੁਮ ਪਾਸ[੨੫]। ਤੀਰਥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਪੁੰਨ ਸਭਿ ਦਿਹੁ ਹਿੰਦਨ ਸੁਖਰਾਸ॥੬੮॥ ਨਾਮ ਵਡਾਈ ਦੀਜੀਏ ਮੋ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ !। ਹਿੰਦਨ ਕੋ ਥਿਰ[੨੬] ਧਰਮ ਹ੍ਵੈ ਕਾਰਜ[੨੭] ਯਹੀ ਹਮਾਰ' ॥੬੯॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿ ਮੱਕੇ ਬਾਸੀ[੨੮] ਲੋਕ। 'ਹਾਜੀ ਇਹ ਮਤਿਵਾਨ[੨੯] ਵਡ' ਭਾਖਹਿਂ[੩੦] ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ[੩੧] ॥ ੭੦ ॥ ਸੀਧਾ[੩੨] ਆਨ ਚਢਾਵਈਂ, ਕੇਤਿਕ ਕਰਹਿਂ ਸਲਾਮ। ਬੈਸੇ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨਹੀ[੩੩] 'ਹੈਂ ਬਿਸਾਲ ਗੁਨ ਧਾਮ' ॥੭੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੱਕੇ ਮਾਰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੫੭ ॥

੫੮. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਮੱਕਾ, ਜੀਵਣ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਇ ਜਿਨ ਜੀਤੇ ਪੰਚ ਬਿਕਾਰ।
ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕੋ ਬੰਦਨਾ ਸਿਰ ਚਰਨਨ ਪਰ ਧਾਰਿ ॥੧॥

[੧]ਚਾਰ। [੨]ਚਾਨਣਾ। [੩]ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਮ। [੪]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। [੫]ਸਰਦਾਰ। [੬]ਲੰਗਰ। [੭]ਲਾਂਗਰੀ। [੮]ਜੈਸਾ। [੯]ਤੈਸਾ। [੧੦]ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [੧੧]ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [੧੨]ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ। [੧੩]ਧਰਮਰਾਜ। [੧੪]ਦੁਖ ਵਾਲੀ। [੧੫]ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕੌਮ। [੧੬]ਮੰਦਿਰਾਂ ਤੇ। [੧੭]ਮਸੂਲ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। [੧੮]ਲੋਟਾ (ਵੁਜ਼ੂ ਵਾਸ਼ਤੇ)। [੧੯]ਨਿਮਾਜ। [੨੦]ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ। [੨੧]ਇਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ। [੨੨]ਤੁਸਾਡੇ। [੨੩]ਨਾਲੋਂ। [੨੪]ਮੈਨੂੰ। [੨੫]ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਸ। [੨੬]ਅਟੱਲ। [੨੭]ਕੰਮ। [੨੮]ਮੱਕੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ। [੨੯]ਅਕਲ ਵਾਲਾ। [੩੦]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੩੧]ਵੇਖਕੇ। [੩੨]ਰਸਦ। [੩੩]ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:—ਅਧਾਰ।

{ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਇ=ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ, ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਅਰ ਤਿਸ ਵਿਚ ਰਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਕਰਕੇ।
ਪੰਜ ਬਿਕਾਰ=ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ। }

ਅਰਥ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਪੰਜਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਕੇ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਆਗੇ ਪੁਨ ਕਥਾ ਅਬ ਬੈਠੇ ਜਗਤੇਸ਼ ਕੋਊ ਘਟੀ[1] ਤਿਹ ਥਾਨ ਹੈਂ। ਦੀਨਨ ਕੇ ਦਾਨੀ ਬੋਲੇ ਬਦਨ ਤੇ ਬਾਨੀ ਤਬ 'ਦੇਖ ਮਰਦਾਨੇ ਜਾਂਕੋ ਚਾਹਿਤਿ ਮਹਾਨ ਹੈ'।*'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨੀਤ! ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ ਭੀਤ[2] ਕਰੈਂ ਕਹੂੰਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਅਜਾਨ ਹੈਂ। ਕੈਸੀ ਇਹ ਰੀਤਿ, ਕਾਂਕੋ ਪੂਜੈਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਨਰ? ਮੋਕੋ ਤੋ ਅਨੀਤ ਸੀ ਭੁਰਤਿ ਪਾਜਵਾਨ[3] ਹੈ'॥ ੨॥ †'ਦੇਖੋ ਮੱਧ[4] ਜਾਉ ਜੈਸੋ ਬਨਯੋ ਹੈ ਬਨਾਉ ਯਾਂਕੋ', ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਚਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਹੁਲਸਾਇਕੈ। ਗਯੋ ਜਬ ਪੌਰ[5] ਤਹਾਂ ਬੈਸੇ ਹੈਂ ਮੁਜੌਰ[6] ਕਹੈਂ ਈਹਾਂ ਕਰਿ ਕਾਜ ਜੌਊ ਆਗੇ ਕਰੈਂ ਜਾਇਕੈ'।'ਹੌਂ ਤੋ ਹੌਂ[7] ਤੁਰਕ ਮੋਕੋ ਆਗੇ ਕਯੋਂ ਨ ਜਾਨਿ ਦੇਹੋ? ਦਰਸ ਪਰਸ ਹਟਿ ਆਵੋਂ ਸੁਖ ਪਾਇਕੈ'। 'ਦੇਖਨ[8] ਰਜਾਇ ਨਹੀਂ ਹਮ ਹੂੰ ਤੇ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਆਖੈਂ ਦੋਊ ਬਾਂਧੈਂ[9] ਕਰ ਬੰਦੈਂ[10] ਸੀਸ ਨਾਇਕੈ[11]'॥੩॥ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਮੁਰਝਾਨੋ, ਹਟਿ ਆਯੋ ਢਿਗ, ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਾਨੇ 'ਮਰਦਾਨੇ ਦੇਖਯੋ ਥਾਨ ਕੋ?'। ਕਹੈ'ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਦੇਹਿੰ,ਕੈਸੇ ਦੇਖੋਂ ਜਾਇ ਤਹਾਂ,ਜਾਇਂ ਜਿ ਮੁਜੌਰ ਨੈਨ ਬਾਂਧੈ ਡੀਠ[12] ਹਾਨ ਕੋ[13]। ਸੰਗ ਤੁਮ ਆਏ, ਬਿਨਾ ਦੇਖੇ ਇਹ ਜਾਵੈਂ ਅਬ,ਰਹੈ ਪਛੁਤਾਵੋ ਭੇਦ ਹੋਇ ਨ ਲਖਾਨ ਕੋ[14]। ਫੇਰ ਕਬ ਦੇਖੋਂ ਜੇ ਨ ਅਬ ਦੇਖਯੋ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੋਕੋ ਦਿਖਰਾਇ ਪੁਨ ਕੀਜੈ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕੋ'॥੪॥ਸੈਯਾ॥†'ਦੇਖਨ ਚਾਹਿ ਬਿਸਾਲ ਇਤੀ ਤੁਝ,ਜਾਇ ਪਿਖੋ ਅਬਕੇ ਮਰਦਾਨਾ!।ਦੇਖ ਸਕੈਂ ਨਾ ਮੁਜਾਵਰ ਤੋਹਿ ਕੋ, ਅੰਤਰਜਾਹੁ ਨਿਸ਼ੰਕ,ਸੁਜਾਨਾ!'। ਆਇਸ ਧਾਰਿ ਲਈ ਸਿਰ ਪੈ ਸੁਨਿ ਬੈਨ, ਵਡੋਮਨ ਮੈਂ ਹਰਖਾਨਾ। ਅੰਤਰ ਤਾਂਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਸਭਿ ਅੰਧ ਭਏ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂੰ

[1]ਘੜੀ। [2]ਕੰਧ। [3]ਪਾਜ ਵਾਲੀ। [4]ਅੰਦਰ। [5]ਦਰਵਾਜੇ। [6]ਪੁਜਾਰੀ। [7]ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਂ। [8]ਦੇਖਣ ਦੀ। [9]ਅਸੀਂ ਤੇਰੀਆਂ ਅਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। [10]ਹਥ ਜੋੜਕੇ। [11]ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਲੈ (ਇਥੋਂ ਹੀ)। [12]ਨਜ਼ਰ, ਅੱਖਾਂ। [13]ਭਾਵ ਦੇਖ ਨ ਸਕੇ। [14]ਭੇਦ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗੂ।

*ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ। †ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

ਲਖਾਨ॥੫॥ ਸੈਯਾ॥ ਅੰਤਰ ਜਾਇਕੈ ਦੇਖਤਿ ਕਜਾ-ਇਕ ਪਾਹਨ ਮੂਰਤ[੧] ਭੂਰ ਧਰੀ-।ਤੂਸ਼ਨ ਹੋ ਨਿਕਸਾ ਤਬਹੀ ਢਿਗਆਯੋ ਤਬੈ*ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਹਰੀ। ਬੂਝਤਿ ਭੇ 'ਮਨ ਕੋ ਜੁ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕੀਨ ਅਬੈ ਕੀ ਬਰੀ ?। ਕੈਸੇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨ ਕਹੋ ?' ਮਰਦਾਨੈ ਤਬੈ ਗੁਰ ਸੋਂ ਉਚਰੀ ॥੬॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਤਹਾਂ ਇਕ ਪਾਹਨ ਹੈ ਲਹਾ[੨] ਵਡ ਯਾਂ ਕੋ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੋਕੋ ਭਾਖਿਕੈ ਸੁਨਾਈਏ। ਭਯੋ ਕੈਸੇ ਥਾਨ ਜਾਂਕੀ ਮਾਨਤਾ ਮਹਾਨ ? ਨਹੀਂ ਦੇਖਤਿ ਦਰਸ, ਕਯੋਂ ਹੈ ਨੈਨ ਮੂੰਦ[੩] ਜਾਈਏ ?। ਤੁਰਕ ਕਹਿਤਿ-ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨ ਕੀਜੈ ਕਬਿ-,ਯਾਂ ਕੋ ਅਭਿਖੇਕਤਿ ਹੈਂ[੪] ਸਭੈ ਸਿਰ ਨਾਈਏ। ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਸਭੈਬਿਧਿ ਦਯਾ ਕੀਜੈ ਦਯਾਨਿਧਿ ! ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਦੇਨਹਾਰਸੰਸੈ ਕੋ ਮਿਟਾਈਏ' ॥੭॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਇਂ 'ਪਾਜ ਰਾਖਤਿ ਦੁਰਾਇ[੫] ਇਹ, ਆਦਿ ਕੈ[੬] ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹੋਂ ਸੋਊ ਸੁਨਿ ਲੀਜੀਏ। ਉਮਾ[੭] ਅਰਧੰਗ[੮] ਜਾਂਕੀ ਪੂਰਬ[੯] ਪਿਨਾਕੀ ਲਿੰਗ[੧੦] ਧਰਯੋ ਇਹ ਠੌਰ ਬਿਖੇ ਕਬੈ ਕੋ[੧੧] ਲਖੀਜੀਏ† । ਮੰਦਰ ਨਾ ਕੋਊ ਈਹਾਂ ਹੁਤੇ ਉਦਿਆਨ[੧੨]

[੧]ਪੱਥਰ ਦਾ ਵਜੂਦ। [੨]ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਪੱਥਰ ਹੈ। [੩]ਨੇਤ੍ਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ। [੪]ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੫]ਛੁਪਾਇਕੇ। [੬]ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ। [੭]ਪਾਰਬਤੀ। [੮]ਇਸਤ੍ਰੀ। [੯]ਪਹਿਲੇ। [੧੦]ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ। [੧੧]ਕਦੇ ਦਾ। [੧੨]ਜੰਗਲ। *ਪਾ:-ਤਹਾਂ, ਜਬੈ।

†ਸ਼ਿਵ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ੧੨ ਜਯੋਤੀ ਲਿੰਗਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ । ਹਿਦੂਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਯੋਤੀ ਲਿੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਲਿੰਗ ਮੁਲਕ ਅਰਬ ਦੇ ਮੱਕਾ ਨਾਮ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੰਦਰ ਕਾਬਾ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਵਜੀ ਮੰਦਰ ਸੀ ਹੁਣ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੂਜਯ-ਅਸਥਾਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਅਜੇ ਤਕ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਕਵਿ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜੁਗਤ ਦੇ ਢੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁਫਤਗੂ ਹੋਰਵੇਂ ਢੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਵਿ ਉਕਤੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਏ । ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਕਾਬੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਤਵਾਰੀਖੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ 'ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ, ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਪੱਥਰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਬਣਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਪੱਥਰ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਤੇ ਅੰਡਾਕਾਰ ਸ਼ਕਲ ਦਾ, ਜਿਹੀ ਕਿ ਅਮੂਮਨ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਉਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ । ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਮਾਂਹਿ*,ਬਨ੍ਯੋ ਜੈਸੇ ਥਾਨ ਤੈਸੋ ਉਚਰੋਂ ਸੁਨੀਜੀਏ। ਭਯੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਬੀਚ ਖੂਨਕਾਰ ਭੂਪ[1] ਏਕ ਤੁਰਕਨ ਪੱਖ ਬਿਖੈ ਗਾਢੋਈ[2] ਜਨੀਜੀਏ[3] ॥ ੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਲਿੰਗ ਤਿਨ ਦੇਖਤਿਰਿਸ ਉਪਜਾਇ। ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਕੋ ਇਵ ਕਹ੍ਯੋ-ਦੀਜੈ ਦੂਰ ਉਠਾਇ-॥ ੯ ॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਭੇਜੇ ਜਬ ਦਾਸ, ਭਈ ਪਾਵਕ[4] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਹੁਦੇਸ਼ ਔ ਬਿਦੇਸ਼ ਦਾਹ[5] ਲਾਗ੍ਯੋ ਹੈ ਅਚਾਨਕੀ। ਨੱਗਰ ਅਗਾਰ[6] ਬੀਥੀ[7] ਚੌਹਟੇ[8] ਬਜਾਰ ਜਰੇ[9] ਊਚੀ ਰਜਧਾਨੀ ਭੂਪ ਹੂੰ ਕੀ[10] ਸਭਿਹਾਨਿ ਕੀ[11]।ਐਸੇ ਸੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੇਖਿ ਹਾਥਜੋਰਠਾਂਢਭਏ ਰਿਦੇਤੇਬਿਸਾਰੀ ਜੋਊ ਹੁਤੀ ਰੀਤਿਮਾਨਕੀ[12]।ਬੰਦੈ ਬਾਰਬਾਰ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਬਖਾਨਿ[13]ਬਾਨੀ ਦਾਸ ਭਯੋ ਆਇ ਪਦ[14] ਗਹੇ[15] ਨਿਜ ਪਾਨ ਕੀ[16]॥੧੦॥ਕਬਿੱਤ॥ਭਈ ਜਬ ਰੈਨ ਤਾਂ ਸੋਂ ਸੁਪਨੇ ਮੈਂ ਕਹੇ ਬੈਨ-ਇਸੀਠੌਰ ਮੇਰੋ ਭਲ ਮੰਦਰ ਬਨਾਈਏ। ਜਾਇ ਨੈਨ ਮੂੰਦ ਮੱਧ[17],ਹੋਇੰ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਿੱਧ,ਕਰੋ ਜਿ ਨ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਵਡੋ ਦੁਖ ਪਾਈਏ-।ਭਈ ਜਬ ਭੋਰ ਬਨਿਵਾਈ ਇਹ ਠੌਰ ਨ੍ਰਿਪ ਮੰਦਰ ਹੈ

[1]ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ (ਅ) ਖੂਨਖਾਰ=ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜਾ। [2]ਬੜਾ ਪੱਕਾ। [3]ਜਾਣੋ। [4]ਅਗਨੀ। [5]ਸਾੜ [6]ਘਰ। [7]ਗਲੀ। [8]ਚੌਂਕ। [9]ਸੜੇ। [10]ਰਾਜੇ ਦੀ। [11]ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ। [12]ਹੰਕਾਰ ਦੀ। [13]ਕਹਿਕੇ। [14]ਚਰਨ। [15]ਫੜੇ। [16]ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ। [17]ਅੰਦਰ। *ਪਾ:-ਮਾਂਹੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਕਾਬਾ ਇਕ ਵੇਰ ਡਿਗ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਦ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਨ ਲਗਾ ਤਦ ਇਸ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਦੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਬਾਬਤ ਮੱਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਹੋ ਪਿਆ, ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਬੇ ਵਿਚ ਰਖਿਆ। ਹੱਜ ਕਰਨ ਗਏ ਹਾਜੀ ਜਦ ਕਾਬੇ ਦੀ ਪ੍ਰਦੱਖਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਬੋਸਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਥਰ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿੱਟਾ ਸੀ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੋਸੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਕੇ ਕਾਲਾ ਸਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ੩੬੦ ਬੁੱਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਤਅੱਜਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਕੋਈ ਤਦੋਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬੁਤ ਹੋਵੇ। ਲਿੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਬਲਕੇ ਅਕਸਰ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬੁੱਤ ਕੱਢਕੇ ਇਕ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈਣਾ ਤੇ ਬੋਸੇ ਦੇਣੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਨਾਂ ਅਸਰ ਪਜ਼ੀਰ ਸਮਝਣਾਂ ਕਿ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਰੰਗ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਬਕੀਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨਾਂ ਦੇ ਖਯਾਲ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਤਖਤਹੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ।

ਸੁੰਦਰ ਸਥਾਨ ਸੁਖਦਾਈਏ। ਬਿਨਾ ਬਾਂਧੇ ਨੈਨ ਜਾਇ ਅੰਧ ਹ੍ਵੈ, ਲਖਾਇ[1] ਨਾਂਹਿ, ਤਬ ਹੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੋ ਕੀਨਿ ਇਹ ਗਾਈਏ॥ ੧੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਹੈ ਬਲਵਾਨ ਮਹੇਸ਼[2] ਬਡੋ ਬਨਿਵਾਇ ਭਲੋ ਇਹ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾ*। ਅੰਤਰ ਮੱਜਨ[3] ਤਾਂਹਿ ਕਰਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਬਾਹਰ ਨੀਰ ਢਰਾਨਾ†। ਲੈ ਕਰ ਮੈਂ ਹਜ ਆਨਿ ਕਰੈਂ ਇਹ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਦੋਖ ਮਿਟਾਨਾ'। ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿਹੀ ਬਤਿਯਾਂ[4] ਪੁਨ ਬੈਨ ਭਨੈ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ॥੧੨॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ 'ਹੌਂ ਨਹਿ ਅੰਧ ਭਯੋ ਪਿਖਤੇ[5] ਇਕ ਔਰ ਸੰਦੇਹੁ ਸੁ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ। ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਕਾਫਰ ਕਯੋਂ ਉਚਰੈਂ ਯਹਿ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਤੇ ਲਘੁਤਾਈ'।ਸ੍ਰੀਗੁਰੁ ਬੈਨ ਭਨੇ ਤਬਹੀ 'ਯਹਿ ਆਪ ਹੀ ਕਾਫਰ ਔਰੇ ਬਤਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਦਯਾ ਤੁਝ ਪੈ ਨਹਿਂ ਅੰਧ ਭਯੋ ਇਹ ਠੌਰ ਦਿਖਾਈ'॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਬਿਗਸਯੋ ਸੁਨਤਿ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਤਿਹ ਠੌਰ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਯੋ ਦਿਵਸ ਕਹਿਤੇ ਜਗ ਸਿਰਮੌਰ॥ ੧੪॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਰੈਨ ਭਈ ਪੁਨ ਆਨਿ ਜਬੈ ਤਿਹ ਥਾਨ ਬਿਖੇ ਗੁਰ ਕੀਨੋ ਹੈ ਡੇਰਾ। ਦੰਭ ਦਹੇ[6] ਜਿਹ ਸੋਇ ਰਹੇ ਤਿਹ[7] ਧੌਲ[8] ਦਿਸ਼ਾ[9] ਕਿਯੋ ਪਾਵਨ[10] ਪੈਰਾ[11]। ਜਾਮਨੀ[12] ਜਾਮ[13] ਰਹੀ ਜਬਹੀ ਇਕ ਜੀਵਨ‡ ਨਾਮ ਮੁੱਲਾਂ ਤਿਨ ਹੇਰਾ। ਫੇਰਨ ਕੋ ਬਢਨੀ[14] ਤਹਿ

[1]ਦੇਖੇ। [2]ਸ਼ਿਵਜੀ। [3]ਇਸ਼ਨਾਨ। [4]ਬਾਤਾਂ। [5]ਦੇਖਣ ਨਾਲ। [6]ਜਿਸ ਨੇ ਪਖੰਡ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਓਹ ਸੌਂ ਰਹੇ। [7]ਉਸ। [8]ਮਹਿਲ (ਕਾਬੇ) ਦੀ। [9]ਤਰਫ। [10]ਕਰਕੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [11]ਚਰਣ। [12]ਰਾਤ। [13]ਪਹਿਰ। [14]ਝਾੜੂ। *ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਯਥਾ 'ਪਾਥਰੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ'। ਕਵੀ ਬੀ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ਨਹੀਂ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਆਖੇਪਕ ਹੋਵੇ ਯਾ ਸੁਣਕੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।

†ਪਾਣੀ ਦਾ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਤਦੋਂ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਅੰਦਰ ਧਰਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਦੀਵਾਰ ਵਿੱਚ ਗਡਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮੱਜਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬੀ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਕਦੇ ਹੋਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

‡ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਣ ਹਿੰਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦ ਦੇ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਯਾਣ ਅਰਥ ਹਰਦਵਾਰ, ਬਨਾਰਸ, ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੇ ਮਥਰਾ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਕੱਟਣ ਲਈ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੱਕੇ ਜਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਝਾੜੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰੁਕਨਲ ਯਾ ਰੁਕਨਦੀਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਟੂਕ* ਇਸੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਅਧਜਾਯ ੫੯ ਅੰਕ ੩੬ ਦੀ ਸਫਾ ੬੩੬.। ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ

ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਹੇਠ।

ਆਵਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਾ ਬਹੁ ਬੈਨ ਕਠੋਰਾ*॥੧੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ਲਾਤਪ੍ਰਹਾਰੀ[1] ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਜੀਵਨ ਅਤਿ ਮਤਿਹੀਨ[2] । ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬਚਨ ਕੋ ਔਰ ਨਰਨ ਸਮ ਚੀਨ[3] ॥੧੬॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਆਇ,ਕੋ ਹੈ,ਮਤ ਅਨਜਾਨ ਤੇਰੀ ? ਮੰਦਰ ਰਸੂਲ ਦਿਸ਼ ਚਰਨ ਪਸਾਰੇ ਹੈਂ[4] । ਕੌਨ ਹੈ ਇਮਾਨ ਤੇਰੋ, ਹਿੰਦੂ ਕੈ ਤੁਰਕ ਟੇਰੋ[5] ? ਉਠਿ ਕੇ ਨਿਕਸ, ਦਿਨ ਤੋਹਿ ਦੁਖਵਾਰੇ ਹੈਂ । ਐਸੇ ਥਾਨ ਕੌਨ ਕਾਜ ਆਯੋ ਤੈਂ ਨਿਲਾਜ ਦੌਰਿ[6] ? ਜਾਨੀ ਨ ਸਿਫਤ ਜੋ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਸਾਰੇ ਹੈ'।ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਨ ਐਨ ਗਤਿਦੈਨ ਬੋਲੇ'ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਮਗ, ਪਗ ਹਮ ਹਾਰੇ ਹੈਂ॥੧੭॥ਕਬਿੱਤ॥ਚਲੇ ਪੰਥ,ਭਯੋ ਸ੍ਰਮ,ਥਾਕ ਭਏ ਬਿਹਬਲ[7] ਕੋਊ ਸੁਧ ਰਹੀ ਨਹਿਂ, ਪੈਰ ਕਿਤ ਕੀਜੀਏ । ਭਯੋ ਅਨ-ਜਾਨ ਦੋਸ਼, ਯਾਂ ਤੇ ਕੀਜੈ ਥੋਰੋ ਰੋਸ, ਐਸੋ ਅਬ ਕੀਜੈ ਮਮ ਚਰਨ ਗਹੀ-ਜੀਏ । ਉਠਿਬੇ ਕੋ ਜੋਰ ਨਾਂਹਿ, ਯਾਂ ਤੇ ਕਹੌਂ ਤੁਝ ਪਾਹਿ, ਐਂਚੋ[8] ਨਿਜ ਹਾਥ ਸੰਗ ਔਰ ਦਿਸ਼ ਕੀਜੀਏ। ਆਏ ਪਰਦੇਸ਼ੀ, ਨਹਿਂ ਜਾਨੈਂ ਹਮ ਬਾਤ ਐਸੀ,ਜੈਸੀ ਭਾਵੈ ਤੈਸੀ ਕਰਿ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਨ ਖੀਝੀਏ ॥੧੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਖੁਦਾਇ ਘਰ, ਤੈਂ ਜਾਨਤੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿ । ਕਰਹੁ ਮੁਲਾਨੇ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਬਰਜਤਿ ਤੁਝ ਕੋ ਨਾਂਹਿ' ॥੧੯॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਮੁੱਲਾਂ ਰਿਸ ਕੀਨੀ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਹੈ ਚਰਨ ਗੁਰ ਬਲ ਸੋਂ ਘਸੀਟ ਔਰ ਦਿਸ਼ਾ ਭਰਮਾਏ[9] ਹੈਂ । ਕਾਬਾ

[1]ਮਾਰੀ । [2]ਮੂਰਖ ਨੇ। [3]ਜਾਣਕੇ । [4](ਕਿਉਂ) ਫੈਲਾਏ ਹਨ। [5]ਬੋਲੋ । [6]ਭੱਜ ਜਾਹ । [7]ਬਿਆਕੁਲ । [8]ਖਿੱਚੋ । [9]ਫਿਰਾਏ । *ਪਾ:--ਕੋ ਟੇਰਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ ਤਦੋਂ ਜੀਵਣ ਅਜ਼ਮਤ ਵੇਖਕੇ ਕੰਧਿਆ, ਆਲਮ ਸੱਦੇ, ਅਰਬ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ (ਜੀਵਨ ਤੇ ਰੁਕਨਲ) ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਵੀ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋ ਗਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਪੀਰ ਬਹਾਉੱਦੀਨ, ਗ਼ਉਸ ਕੁਤਬੁਦੀਨ, ਜਲਾਲਦੀਨ, ਕਮਾਲਦੀਨ ਤੇ ਸ਼ਾਹਸਰਫ, ਲਾਲ-ਜਤੀ ਆਦਿਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਜੋ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਹਦ ਤੇ ਤਕਵੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਨੀਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਬੋਲ ਉਠੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਪਰ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਤ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਡਰਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਮਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬਾਬਤ ਦੱਸੀਆਂ ਖ਼ਾਮੀਆਂ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਪਾ ਸਕੀਆਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣਾ ਪਿਆ ।

ਸੰਗ[1] ਚਲਯੋ*, ਨੀਰ ਨੌਕਾ ਜਿਮ[2] ਹਲਯੋ ਤਬ ਭਯੋ ਥਿਰ ਜਾਇ ਜਿਤ ਚਰਨ ਸੁਹਾਏ ਹੈਂ। ਹਟਯੋ ਜਬ ਦੇਖਯੋ, ਜਿਤ ਪਗ ਤਿਤ ਕਾਬਾ ਗਯੋ,

[1]ਨਾਲ। [2]ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੇੜੀ ਵਾਂਙ।

*ਕਾਬੇ ਦੇ ਫਿਰਨ ਤੋਂ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਫਿਰਿਆ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਬੇ ਦੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਜਗਾ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣ ਜੁੱਲਣ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਨ ਅਰਬੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤਿ 'ਫਤੂਹਾਤ ਮਕੀਯ' ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਬੇ ਬਾਬਤ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਯੋਗ ਖਯਾਲ ਕੀਤੇ, ਜਦ ਇਹ ਕਾਬੇ ਦੀ ਪ੍ਰਦੱਖਣਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੱਕਿਆ ਕਿ ਕਾਬਾ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੀ ਜਗਾ ਤੋਂ ਉੱਠ ਅਕਾਸ਼ ਵਲ ਟੁਰ ਪਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਕਾਬੇ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੇ ਡਿਗਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ਕਾਬੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਐਥੋਂ ਤਕ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਅੱਗੇ ਆ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ'। ਮੈਂ ਡਰਕੇ ਕਾਬੇ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਮੁੜਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਜਗਾ ਤੇ ਆ ਗਿਆ। [ਵੇਖੋ ਇਸਰਾਰਿ ਸ਼ਰੀਅਤ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਪੰਨਾਂ ੭੪] ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਇਬਾਂ (ਰਾਬੀਆ) ਜਦ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਹੱਜ ਕਰਨ ਗਈ ਤਦ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜੇਹੜਾ ਮੇਰੇ ਵਲ ਇਕ ਗਿੱਠ ਟੁਰਕੇ ਆਵੇਗਾ ਮੈਂ ਓਹਦੇ ਵਲ ਇਕ ਗਜ਼ ਵਧਾਂਗੀ, ਮੈਂ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਕਾਬੇ ਦੇ ਜਮਾਲ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਵਾਂ'। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ 'ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਧੰਮ' ਮੱਕੇ ਗਏ, ਖਾਨਾ ਕਾਬਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਨਾ ਵੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ 'ਹੈਂ! ਇਹ ਕੀ ਘਟਨਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਖਲਲ ਆ ਗਿਆ ਹੈ' ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ 'ਕਿ ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਕਾਬਾ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਲਈ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। [ਤਜ਼ਕਰਾਤੁਲ ਔਲੀਆ ਸਫਾ ੬੨] ਇਹ ਲਿਖਤ ਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਾਬੇ ਦੇ ਆਪਣੀ ਜਗਾ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣ ਜੁੱਲਣ, ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਛੱਡ ਜਾਣ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਫੇਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਬੇ ਦੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਗਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਬਲਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਕ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੀ ਗੱਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜਿਹਾ ਕਿ ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁਲਰਹੀਮ ਸਾਹਿਬ 'ਬਿਸਮਿਲ' ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੱਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਦੱਸਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਤੂ ਵੋਹ ਕਅਬਾ ਹੈ ਕਿ ਕਅਬੇ ਨੇ ਕੀਆ ਤੇਰਾ ਤਵਾਫ਼
ਜ਼ਾਹਿਰੋ ਬਾਤਨ ਤਿਰਾ ਮਾਨਿੰਦੇ ਆਈਨਾ ਹੈ ਸਾਫ਼।

ਮੂਢ ਮਤ ਬਿਸਮ, ਨ ਕਛੂ ਜਾਨ ਪਾਏ ਹੈਂ। ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਪਾਇ ਜਸੋਂ ਜਸੋਂ ਹੋਤਿ ਸੁ ਡੁਲਾਇਮਾਨ, ਤਸੋਂ ਤਸੋਂ ਧੌਲ[1] ਸੰਗ ਸੁ ਮੁਨਾਰਨ[2] ਡੁਲਾਏ ਹੈ॥੨੦॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ਗਯੋ ਤਬ ਜੀਵਣ ਭੇਦ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਨ ਗਵਾਰਾ। ਛੋਰਿ ਦਏ ਪਦ, ਕਾਬਾ ਭਯੋ ਥਿਰ, ਮੰਦਮਤੀ ਕਿਯ ਕ੍ਰੋਧ ਅਪਾਰਾ। ਕੋਊ ਚਲੇ ਨ ਜਬੈ ਬਸ ਤਾਂ ਛਿਨ ਕ੍ਰੂਰ ਕਠੋਰ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।'ਤੂਰਨ ਬਾਹਿਰ ਕੋ ਨਿਕਸੋ ਰਹਿਬੇ ਹਿਤ[3]ਲਾਉ ਨ ਥੌਰ ਅਵਾ-ਰਾ[4]॥੨੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਚ ਬਤਾਉ ਤੂੰ ਕੌਨ ਹੈ? ਹਿੰਦਨ ਜੈਸੀ ਰੀਤਿ। ਮੁਸਲ-ਮਾਨ ਕਿਉਂ ਕਰ ਸਕੈ ਜੋ ਐਸੀ ਬਿਪਰੀਤ ॥੨੨॥ ਸੁਬਹਿ ਵਖਤ[5] ਕਿਯ ਸੈਨ[6]ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਜ।ਕਿਹ ਤੇ ਆਇ ਗਵਾਰ ਤੂੰ ਨਹਿਂ ਇਮਾਨ ਕੀ ਲਾਜ'॥੨੩॥ਉਠਿ ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬਹਿ ਸੁਮਤੀ ਦੇਨਿ ਬਿਸਾਲ।ਨੀਕੀ ਕਰਨ ਨਿਵਾਜ ਕੋ ਕਹਿਂ ਸ਼ਲੋਕ ਤਹਿਂ ਕਾਲ ॥ ੨੪ ॥

> ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ ਪੰਜਿ ਪੰਜਾ ਨਾਉ ॥ ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲ ਦੁਇ ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ ॥ ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਮਨੁ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ॥ ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸਦਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥ ੩ ॥

ਕਬਿੱਤ॥ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਐਸੇ ਬਸ ਚਲਤਿ ਨ ਕੈਸੇ ਕਛੁ ਮੁੱਲਾਂ ਭਾਖੈ[7] 'ਕਾਫਰ! ਕਸੋਂ ਕੁਫਰ ਅਲਾਵਈ। ਅੱਲਾ ਹੂੰ ਨ ਜਾਨੈਂ ਨ ਰਸੂਲ ਕੋ ਪਛਾਨੈਂ,ਕੋਊ ਆਵੇ ਅਰਬੀਗ[8]ਅਬ ਤੋਕੋ ਮਾਰਿ ਜਾਵਈ। ਸਾਰੋ ਮਮ ਬਾਕ ਜਾਨਿ ਤੂਰਨ ਪਯਾਨ ਕੀਜੈ ਹਾਜੀ ਬੇਖ ਧਰਸੋ ਹਾਜੀ ਢੰਗ ਨ ਦਿਖਾਵਈ। ਭੇਦ ਸਭਿ ਜਾਨਸੋ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਪਛਾਨਸੋ ਤੇਰੋ ਆਯੋ ਕਿਹ ਕਾਜ ਨਹਿਂ ਸਿਦਕ ਕਮਾਵਈ'॥੨੫॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਭੋਰ[9]* ਭਈ ਇਵ ਤਾਂਹਿਕੋ[10] ਬੋਲਤਿ, ਆਵਤਿ ਭੇ ਪੁਨ ਔਰ ਮੁਲਾਨੇ। ਪਿਖਿ ਧੌਲਰ[11]ਆਨ ਸਥਾਨ ਭਯੋ—ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਤੇ?—ਉਰ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਨੇ। ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਏ ਇਕ ਠੌਰ ਜਬੈ ਤਬ ਜੀਵਣ ਜਾਇਕੈ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਕ ਕਾਫਰ ਰੈਨ ਕੋ ਸੈਨ ਕਿਯੇ ਪਗ ਕਾਬੇ ਦਿਸ਼ਾ ਅਪਨੇ ਠਹਿਰਾਨੇ ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਾਰ ਹਟਾਇ ਰਹਸੋ ਜਬ ਮਾਨੇ ਨ ਬੈਨ ਗਹੇ ਪਗ ਦੋਊ। ਕੀਨ ਘਸੀਟਨ ਜੋਰ ਕੇ ਸੰਗ

---

[1]ਕਾਬਾ। [2]ਮੁਨਾਰਿਆਂ ਸਮੇਤ। [3]ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ। [4]ਥੋੜੀ ਦੇਰ। [5]ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ। [6]ਸੈਣਾ ਕੀਤਾ। [7]ਕਹੇ। [8]ਅਰਬ ਆਦਮੀ। [9]ਸਵੇਰ। [10]ਤਿਸਨੂੰ। [11]ਕਾਬਾ। *ਪਾ:—ਭੁਨਸਾਰ।

ਕਰੇ ਦਿਸ਼ ਦੂਸਰੀ ਮੈਂ ਤਬ ਸੋਊ। ਦੇਖਯੋ ਜਬੈ ਫਿਰ ਧੌਲਰ ਕੋ ਤਿਹ ਪੈਰ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਸਨੈਮੁਖ[1] ਹੋਊ। ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨ, ਕਿ ਜੰਤ੍ਰਨ ਕੀਨ, ਬਿਸਾਲ[2] ਕਲਾ ਮੈਂ[3] ਕਿਧੌਂ ਇਹ ਕੋਊ ॥੨੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਹਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਮੋਹਿ ਕੋ ਚਲਹੁ ਪਿਖਹੁ ਅਬ ਤਾਂਹਿ। ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਕਿ ਤੁਰਕ ਕੋ ਅਬ ਲਗ ਜਾਨਯੋ ਨਾਂਹਿ' ॥ ੨੮ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੇ ਸਭਿ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਆਵਈ। ਪੀਰ ਜੋ ਮੁਲਾਨੇ ਕਾਜ਼ੀ ਪੱਖ ਮੈਂ ਮਹਾਨੇ ਹੁਤੇ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਾਬੇ ਓਰ ਰਿਦੇ ਬਿਸਮਾਵਈ। ਬੈਠੇ ਆਨਿ ਚਾਰੋ ਦਿਸ਼ ਬੁਜਰਕ[4] ਬੋਲੇ ਤਬ 'ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਤੁਮ ਰਹੋ ਕਿਹ ਥਾਵਈ ?। ਰੀਤਿ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਬੇ ਦਿਸ਼ ਪੈਰ ਕੀਨੇ' ਸੁਨਯੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਲੋਕ ਕੋ ਅਲਾਵਈ ॥ ੨੯ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥

ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥ ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥ ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥ ੧॥

ਦੋਹਰਾ॥ ਰੁਕਨਦੀਨ* ਕਾਜ਼ੀ ਹੁਤੋ ਸੁਨਿ ਸੋ ਬੈਨ ਅਲਾਇ। 'ਮਾਨਤਿ ਹੋ ਕੈਧੌਂ ਨਹੀਂ ਪੈਕੰਬਰ ਜਿ ਖੁਦਾਇ?'॥੩੦॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਦਰਬਾਰ ਖੁਦਾਇਕੇ ਕੇਤੇ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਸੋ ਬਾਂਧੇ ਖਰੇਹੈਂ ਪੈਕੰਬਰ, ਕੇਤੇ ਹੈਂ ਪੀਰ ਔ ਸ਼ੇਖ ਸਲਾਰੀ[5] ਕੇਤੇ ਅਹੈਂ ਸਿਕਦਾਰ[6] ਤਹਾਂ,ਤਿਨ ਕੌਨ ਗਿਨੈ,ਗਿਨਤੀ ਤਿਨ[7] ਭਾਰੀ। ਜੇਊ ਹਦੂਰ ਖੁਦਾਇ ਰਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੋਂ[8] ਨ ਸਕੈ ਕਰਿ ਕੋ[9] ਹਟਕਾਰੀ[10]॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਨਹਿ ਖੁਦਾਇ ਬਿਸਾਰਿਓ ਆਵਹਿਂ ਤਿਨਕੇ ਹੇਤੁ। ਭੁਲੇ ਪੰਥ ਦਿਖਰਾਇਕੈ ਜਾਵਹਿਂ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤੁ ॥੩੨॥ਅਬ ਤੁਮ ਰਾਹ ਪਿਕੰਬਰੀ ਭੂਲ ਗਏ ਮਤਿਮੰਦ ! ਪੱਖ ਬਾਦ ਉਰ ਮੈਂ ਧਰਯੋ ਜਾਹੁ ਨਰਕ ਜਮਫੰਦ॥੩੩॥ਅਬ ਦੋਵੌਂ ਸਮਝਾਇ ਮੈਂ ਮਾਰਗ ਭਲੋ ਬਤਾਇ। ਜੋ ਨਹਿ ਮਾਨਹੁ ਤਾਹਿਕੋ ਪਰਹੁ ਨਰਕ ਮਹਿ ਜਾਇ' ॥ ੩੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਊਚੇ ਬਚਨ ਕੋ ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਇਮਾਨ।'ਹਿੰਦੂ ਵਡਾ ਕਿ ਤੁਰਕ ਹੈ ਕਰਿਯੇ ਆਪ ਬਖਾਨ॥੩੫॥ ਕਲਾ[11] ਦਿਖਾਈ ਵਡੀ ਤੈਂ ਪੂਰਬ ਕਿਨਹੂ

[1]ਸਾਹਮਣੇ। [2]ਬੜਾ। [3]ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਚ। [4]ਵਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ। [5]ਆਹੂ। [6]ਸਰਦਾਰ [7]ਉਹਨਾਂ ਦੀ। [8]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [9]ਕੋਈ। [10]ਰੋਕ, ਮਨਾਹੀ। [11]ਕਰਾਮਾਤ।

*ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਅਧਯਾਯ ੫੯ ਦੇ ਛੱਤੀਵੇਂ ਅੰਕ ਦੀ। ਸਫਾ ੬੩੬।

ਨ ਕੀਨਿ । ਚਰਨ ਸੰਗ ਕਾਬਾ ਫਿਰਯੋ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ਪੀਨ[੧] ॥ ੩੬ ॥ ਕਬਿੱਤ॥ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ ਤਬ'ਪੰਚ ਤੱਤ ਸਾਜੇ ਸਭਿ ਦੇਹ ਇਕ ਸਾਰ ਹੀ। ਨੈਨ ਕਾਨ ਨਾਸਕਾ ਬਦਨ[੨] ਕੀਨੇ ਏਕ ਹੂੰ ਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾਸਮ ਭਈ ਹਾਥ ਪਾਵਕੇ ਮਝਾਰਹੀ।ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਵਧਰਿ ਰਿਦੇ ਮਾਂਹਿ, ਪੱਖਬਾਦ ਗਾਢੇ ਹ੍ਵੈ ਕੇ ਝਗਰੈਂ[੩] ਗਵਾਰ ਹੀ[੪] । ਨਾਮ ਲਿਵ-ਲਾਈ ਜਾਹਿੰ, ਅਧਿਕ ਵਡਾਈ ਤਾਂਹਿ, ਜਾਨਿਕੈ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਉਧਰੇ ਸੰਸਾਰਹੀ॥੩੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ਭਲੇ ਅਮਲ ਕੀਏਬਿਨਾਜਾਂਹਿ ਨਰਕ ਕੋ ਦੋਇ। ਦੇਹਿ ਰਹੈ ਈਹਾਂ ਪਰੀ ਜਬ ਲੇਖਾ[੫] ਤਹਿੰ ਹੋਇ ॥ ੩੮ ॥ ਧਨ, ਕੁਟੰਬ, ਅਰ ਕਰਮ ਜੋ ਤੀਨ ਨਰਨ ਕੇ ਮੀਤ । ਜਬ ਲੌ ਘਟ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈਂ ਤਬ ਲੌ ਧਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੩੯ ॥ ਜਾਰਯੋ[੬] ਗਾਡਯੋ[੭] ਤਨ ਨਹੀਂ ਤਬ ਲੌ ਕੁਟੰਬ ਸਨੇਹ।ਬਹੁਰ ਨ ਕੋਊ ਸੰਗ ਹ੍ਵੈ ਸਮਝ ਭਲੇ ਉਰ ਲੇਹਿ॥੪੦॥ ਤੀਜੋ ਮਿੱਤਰ ਕਰਮ ਜੋ ਸੰਗੀ ਸਦਹੀ ਜਾਨ।ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਫਲ ਦੇਤਿ ਤਹਿਂ ਯੌਂ[੮] ਨ ਹੋਇ ਕਬਿ ਹਾਨ[੯] ॥ ੪੧ ॥ ਤਾਂਤੇ ਸੰਗ ਸਦੀਵ ਜੋ ਕਰਹੁ ਸੁ ਕਰਮ ਸਪ੍ਰੀਤਿ। ਬਾਦ ਪੱਖ ਤਜਿ ਕੈ ਸਰਬ ਲਖਹੁ ਏਕ ਹਰਿ ਮੀਤ॥੪੨॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਭ੍ਰਮ ਜਾਂਕੇ ਤਨ ਨਹੀਂ ਭਯੋ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਦਾਵੇ ਬਾਧੇ ਪੱਖ ਹੂੰ ਕੇ ਰਹਿਤ[੧੦]* ਸੰਸਾਰਹੀ। ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਕੌਨ ਜਾਨਤਿ ਸਮਾਨ ਜੌਨ,ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਬਿਦਾਰ[੧੧] ਉਰ ਦੇਖੈਂ ਏਕ ਸਾਰ ਹੀ। ਰਾਮ ਸੋ ਰਹੀਮ ਹੈ ਅਲਾਹ ਸੋ ਅਕਾਲ ਰੂਪ, ਜਾਨਿਯੇ ਖੁਦਾਇ ਸੋਊ ਏਕ ਏਕੰਕਾਰ ਹੀ।ਮੂਢ ਨਹੀਂ ਪਾਵੈਂ ਭੇਦ ਬਾਦ ਕੋ ਰਬਾਵੈਂ ਨਿਤ, ਪਾਇੰ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ਜਾਇੰ ਨਰਕ ਮਝਾਰ ਹੀ' ॥ ੪੩ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਿਵੇਂ ਸਭਿ, ਐਂਚੇ[੧੨] ਜਨੋਂ ਪਨਚ[੧੩] ਕੋ ਧਨੁਖ ਨਿਵ ਜਾਤਿ ਹੈ। ਭਏ ਮਨ ਦੀਨ ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਦੇਹਿ ਚੀਨ, ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਕੀਨਿ ਜਬ ਦੇਖੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ। ਕਮਲ ਬਦਨ ਬਿਗਸਤਿ ਹਰਖਾਤਿ ਚਿਤ ਮੋਹ ਕੇ ਨਿਕੰਦ[੧੪] ਦੇਖਾ ਭਾਨੁ ਪਰਭਾਤ[੧੫] ਹੈ। ਸੇਵੈਂ ਹਿਤ ਲਾਈ, ਚੇਰਰੀਕ[੧੬] ਜਨੋਂ ਲੁਭਾਈ,ਉਰ ਜਾਨੇ

[੧]ਵੱਡੀ, ਭਾਰੀ। [੨]ਮੁਖ । [੩]ਝਗੜਦੇ ਹਨ। [੪]ਮੂਰਖ। [੫]ਹਿਸਾਬ। [੬]ਸਾੜਿਆ। [੭]ਦਬਿਆ। [੮]ਐਵੇਂ। [੯]ਨਾਸ਼। [੧੦]ਦਾਵੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [੧੧]ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [੧੨]ਖਿੱਚਿਆਂ । [੧੩]ਕਮਾਨ ਦਾ ਧਾਗਾ। [੧੪]ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ। [੧੫]ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)। [੧੬]ਭੌਰੇ।

*ਪਾ:—ਰਚਿਤ।

-ਗਤਿਦਾਈ[1] ਏ ਚਰਨ ਜਲਜਾਤ ਹੈਂ[2]-॥੪੪॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਤਯੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬ ਰਹਿਤੇ ਤਹਾਂ ਸਥਾਨ।ਪੂਰਨ ਕੀਨੋ ਧਯਾਇ ਅਬ ਕਥਾ ਸੁਭਰ੍ਰ[3] ਸੁਖਦਾਨ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੱਕੇ ਫਿਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੮ ॥

੫੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਗਲ। ਮਦੀਨਾ, ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਜਾਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗਯਾਨ ਹੈ ਮਾਣਿਕ ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ।
ਗੁਰੂ* ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਦਧਿ ਬੰਦੋਂ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੧ ॥

{ ਮਾਣਿਕ=ਰਤਨ।
ਉਦਧਿ=ਸਮੁੰਦਰ, ਸਾਗਰ [ਸੰਸਃ, ਉਦਧਿ]
ਅਨੁਰਾਗ=ਪ੍ਰੇਮ। }

ਅਰਥ--(ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ (ਨੂੰ, ਕਿ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ (ਅਤੇ) ਭਗਤੀ (ਤੇ) ਵੈਰਾਗ (ਰੂਪੀ) ਰਤਨ (ਹਨ, ਮੈਂ) ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਬਚ ਕਹੇ ਅਸਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਗਤਿਦਾਇ ॥ ੨ ॥ ਸੈਯਾ॥'ਚਲਿਬੇ ਜਿਤ ਚਾਹਿ ਚਲੋ ਤਿਤ ਕੋ'ਸੁਨਿ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਜਿਹ ਥਾਨ ਮੈਂ ਗੋਰ ਮੁਹੰਮਦ ਹੈ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਮੋਹਿ ਕੋ ਸੋਊ ਮਕਾਨਾ।ਇਹ ਕਾਬੇ ਕੋ ਪਾਜ ਤੇਂ ਦੇਖਿ ਲਯੋ ਅਬ ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨਾ।ਇਸ ਦੇਸ਼ ਅਏ ਅਬ ਦੇਖਿ ਚਲੇਂ,ਤੁਮ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗੁਨਖਾਨਾ[4] !' ॥ ੩ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਦਿਨ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਗੈਲ[5] ਹੈ† ਗੋਰ ਮੁਹੰਮਦ ਜੁਊ ਮਕਾਨਾ'।ਸੁਨਿ ਯੌਂ ਹਰਖਾਇ ਉਠਾ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਰ ਸੰਗ ਤਬੈ ਇਵ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਚਲਿ ਤੂਰਨ ਜਾਇ ਪਹੂਚ ਹੈਂ ਤਾਂਹਿ,ਸਮੀਪ ਅਹੈ ਨਹਿਂ ਦੂਰ ਸਥਾਨਾ'। ਬਿਗਸੇ ਬਦਨਾਂਬੁਜ ਤੇ[6] ਤਬ ਹੀ ਪੁਨ ਬਾਕ ਕਹੇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਗਤਿਦਾਨਾ[7] ॥ ੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ 'ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਾਸੁਰ ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਹੈ ਤੂੰ ਉਚਰੈਂ-ਹਮਰੇ ਢਿਗ[8] ਸੋਊ-'। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਅਏ ਛਿਨ ਮਾਂਹਿ ਅਵਾਰ[9]ਲਗੀ ਨਹਿ ਕੋਊ।ਦੂਰ ਨ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਇਹ ਤੇ ਤਤਕਾਲ ਚਲੈਂ

[1]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦੇ। [2]ਏਹ ਚਰਨ ਕਵਲ ਹਨ। [3]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [4]ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਜੀ ! [5]ਰਸਤਾ। [6]ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਮੁਖ ਤੋਂ। [7]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ। [8]ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ। [9]ਦੇਰ।

*ਪਾਃ-ਸ੍ਰੀ। †ਲੱਗ ਪੱਗ ੨੪੦ ਮੀਲ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਹੈ।

ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਹੋਊ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਧਰਾ ਅਵਤਾਰ ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਕਲਿ ਕੇ ਨਰ ਜੋਊ'॥੫॥ਦੋਹਰਾ॥ 'ਮਰਦਾਨੇ ਤੇਰੋ ਕਹਯੋ ਹਮ ਨਹਿ ਦੇਤਿ ਹਟਾਇ। ਨਾਮ ਮਦੀਨਾ ਜਾਹਿਂ ਕੋ ਚਲਿ ਤੁਝ ਦੇਹਿਂ ਦਿਖਾਇ'॥੬॥ਕਬਿੱਤ॥ਮੰਦਮੰਦ ਚਲੇ, ਦਿਨ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮੈਂ ਗਏ ਤਹਿਂ, ਬੈਸਿਗੇ ਨਿਕਟ ਥਾਨ ਜਾਇ ਸੁਖ-ਦਾਨਿਯਾ। 'ਜਾਨੀਯੇ ਮਦੀਨਾ, ਮਰਦਾਨੇ! ਅਬ ਦੇਖਿ ਆਉ,ਦੇਖਿਬੇਕੀ ਚਾਹਿ[1] ਜਾਂਕੋ ਰਿਦਾ ਲਲਚਾਨਿਯਾ'। 'ਦੇਹਿੰਗੇ ਹਟਾਇ[2], ਕੈਸੇ ਦੇਖੋਂ ਥਾਨ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੂ!' ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ,ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਿਯਾ'ਨੈਨ ਇਹਾਂ ਬਾਂਧੈਂ ਨਹੀਂ,ਤੁਰਕਸਰੂਪ ਤੇਰੋ,ਬਰਜੈ ਨ ਕੋਊ,ਬਿਨ ਸ਼ੰਕਹੈਂਪਯਾਨਿਯਾ[3]' ॥ ੭ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਤੁਰਕ ਇਜੇਹੇ ਭ੍ਰਠ ਪਏ, ਹੌਂ[4] ਨ ਸਾਥੀ ਤਿਨ, ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਹੈ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ 'ਜੋ ਤੈਂ ਐਸੇ ਦਿਢ ਜਾਨੀ ਮਨ ਮੱਕੇ ਕੋ ਪਿਖਨ ਚਾਹਿ ਏਤੀ ਕੈਸੇ ਕੀਨੀ ਹੈ?'। 'ਪੂਜਨ ਨ ਆਯੋ ਹੌਂ ਤੋ, ਦੇਖਨ ਕੋ ਕਾਜ ਮੇਰੋ, ਤੁਰਕ ਤਰੀਫ ਕਰੈਂ, ਜਾਨੀ ਮਤਿ ਹੀਨੀ ਹੈ[5]'। ਐਸੇ ਕਹਿ ਗਯੋ, ਜਾਇ ਦੇਖਤਿ ਸੋ ਭਯੋ ਗੋਰ-ਕੂਰ ਕਰੈਂ ਉਸਤਤਿ-ਰਿਦੇ ਮਾਂਹਿ ਚੀਨੀ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਹੁਰੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪ ਉਠਿ ਪਹਿਰੇ ਪੈਰ ਖਰਾਂਵ[6]।ਚਾਰ ਦਿਵਾਲੀ ਅੰਤਰੇ ਗਏ ਗੋਰ ਜਿਹ ਥਾਂਵ ॥੯॥ਹੁਤੇ ਮੁਲਾਨੇ ਬਹੁਜਹਾਂ ਬੈਸੇ ਕਰਿਹੀਂ ਸੇਵ।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ,ਲਖਯੋ ਨ ਭੇਵ॥੧੦॥'ਕੋ ਹੈ ਪੈਰ ਖਰਾਵਤੂੰ ਪਹਿਰ ਸਮੀਪਹਿ ਆਇ। ਮਤਿ ਤੇਰੀ ਅਨਜਾਨ ਹੈ ਜ਼ਾਰਤ[7]ਰੀਤਿ ਨ ਪਾਇ॥੧੧॥ਅਦਬ ਮੁਹੰਮਦ ਕੋ ਨ ਕਿਯ ਏਹੁ ਰਸੂਲ ਮੁਕਾਮ।ਪਾਛੇ ਹਟਿਜੱਯੇ ਅਬੈ';ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨ-ਧਾਮ ॥ ੧੨ ॥

ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ॥

ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ ਘਰਿ ਬੈਸਣਾ ਨਿਤ ਚਲਣੈ ਕੀ ਧੋਖ ॥ ਮੁਕਾਮੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਹੈ ਨਿਹਚਲੁ ਲੋਕ ॥ ੧ ॥ ਦੁਨੀਆ ਕੈਸਿ ਮੁਕਾਮੇ ॥ ਕਰਿ ਸਿਦਕੁ ਕਰਣੀ ਖਰਚੁ ਬਾਧਹੁ ਲਾਗਿ ਰਹੁ ਨਾਮੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋਗੀ ਤ ਆਸਣੁ ਕਰਿ ਬਹੈ ਮੁਲਾ ਬਹੈ ਮੁਕਾਮਿ ॥ ਪੰਡਿਤ ਵਖਾਣਹਿ ਪੋਥੀਆ ਸਿਧ ਬਹਹਿ ਦੇਵ ਸਥਾਨਿ ॥ ੨ ॥ ਸੁਰ ਸਿਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਖ ਪੀਰ ਸਲਾਰ ॥ ਦਰਿ ਕੂਚ ਕੂਚਾ ਕਰਿ ਗਏ ਅਵਰੇ ਭਿ ਚਲਣ ਹਾਰ ॥ ੩ ॥ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਮਲੂਕ ਉਮਰੇ ਗਏ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੂਚੁ ॥ ਘੜੀ ਮੁਹਤਿ ਕਿ ਚਲਣਾ ਦਿਲ ਸਮਝੁ ਤੂੰ ਭਿ ਪਹੂਚੁ

[1]ਇੱਛਾ। [2]ਮੋੜ ਦੇਣਗੇ। [3]ਨਿਸ਼ੰਕ ਚਲਾ ਜਾਹ। [4]ਮੈਂ। [5](ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਮੈਂ) ਮਤ ਹੀਣ ਜਾਣੀ ਹੈ। [6]ਖੜਾਵਾਂ। [7]ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੀ।

॥ ੪ ॥ ਸਬਦਾਹ ਮਾਹਿ ਵਖਾਣੀਐ ਵਿਰਲਾ ਤ ਬੁਝੈ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਬੇਨਤੀ ਜਲਿਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥ ੫ ॥ ਅਲਾਹੁ ਅਲਖੁ ਅਗੰਮ ਕਾਦਰੁ ਕਰਣ ਹਾਰੁ ਕਰੀਮੁ ॥ ਸਭ ਦੁਨੀ ਆਵਣ ਜਾਵਣੀ ਮੁਕਾਮੁ ਏਕੁ ਰਹੀਮੁ ॥੬॥ ਮੁਕਾਮੁ ਤਿਸਨੋ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਸਿਸਿ ਨ ਹੋਵੀ ਲੇਖੁ ॥ ਅਸਮਾਨੁ ਧਰਤੀ ਚਲਸੀ ਮੁਕਾਮੁ ਓਹੀ ਏਕ ॥੭॥ ਦਿਨ ਰਵਿ ਚਲੈ ਨਿਸਿ ਸਸਿ ਚਲੈ ਤਾਰਿਕਾ ਲਖ ਪਲੋਇ ॥ ਮੁਕਾਮੁ ਓਹੀ ਏਕੁ ਹੈ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਬੁਗੋਇ ॥ ੮ ॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਬਦ ਪਢਯੋ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਜਬ ਨਿਵੀ ਗੋਰ ਪਦਓਰ[1]।ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਪੁਨ ਹਟੀ ਠਹਿਰਾਨੀ ਨਿਜ ਠੌਰ ॥ ੧੩ ॥ ਮੁੱਲਾਂ ਸਰਬ ਬਿਲੋਕਿਕੈ ਬਿਸਮਾਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਤਨ ਖੁਦਾਇ ਸਮ ਜਾਨਿਕੈ ਨਿਵੇਂ ਚਰਨ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ॥੧੪॥–ਅਧਿਕ ਮੁਹੰਮਦ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਹਮ ਉੱਮਤ ਹੈਂ ਤਾਂਹਿ। ਗੋਰ ਨਿਵੀਂ ਤਿਹ ਅੱਗ੍ਰ ਜਹਿੰ, ਹਮ ਕਯੋਂ ਨਿਵੈਂ ਸੁ ਨਾਂਹਿ–॥੧੫॥ ਆਦਰ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸੋਂ ਆਸਨ ਊਚ ਬਸਾਇ। ਬੋਲੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿਕੈ 'ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਇ' ॥੧੬॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ'ਨਿਜ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਯਾਦ ਰਖੋ,ਨ ਭੁਲਾਹੀਂ। ਛੋਰਿ ਬਿਕਾਰ, ਤਜੋ ਪਖਬਾਦ ਖੁਦਾਇ ਲਖੋ ਸਭਿ ਖ਼ਲਕਤ ਮਾਂਹੀ। ਨਾਮ ਸਦਾ ਸਿਮਰੋ ਉਰ ਮੈਂ, ਜਿਹ ਤੇ ਜਮ ਦੋਜ਼ਕ ਦੇਖਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਨ ਤੇ ਮਨ ਚਾਇ ਕੈ[2] ਸਾਚ ਕਮਾਇ ਸਭੈ ਸੁਖਪਾਹੀ'॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਇ ਕੈ ਜਾਚੀ ਚਰਨ ਖਰਾਵ। ਹਿਤ ਪੂਜਨ ਕੇ ਤਹਿਂ ਰਖੀ ਹੁਤੀ ਗੋਰ ਜਿਹ ਥਾਂਵ ॥ ੧੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ਤਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨਖਾਨ । ਮੱਕੇ ਕੋ ਆਇ ਬਹੁਰ ਬੈਸੇ ਪੂਰਬ ਥਾਂਵ॥ ੧੯ ॥ ਭੱਖਰ ਜੋ ਹਾਜੀ ਮਿਲੇ ਤਿਹ-ਛਿਨ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ । ਬਿਸਮੇ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਅਲਾਇ ॥ ੨੦ ॥ 'ਕਬਿ ਕੋ ਇਹ ਹਾਜੀ ਅਯੋ ਹਮ ਛੋਰਯੋ ਪਸ਼ਚਾਤ। ਕੈਸੇ ਪੰਥ ਉਲੰਘਯੋ ਹਿੰਦੁ ਜਨਮ ਬਖਯਾਤ[3]' ॥ ੨੧ ॥ ਹੁਤੇ ਸੁ ਬੈਠੇ ਨਰ ਤਹਾਂ ਸੋ ਬੋਲੇ ਤਿਨ ਸਾਥ। 'ਇਕ ਬਰਖ ਬੀਤਯੋ ਇਹਾਂ ਕਲਾ-ਵਾਨ ਜਗਨਾਥ ॥ ੨੨ ॥ ਚਰਨ ਸੰਗ ਕਾਬਾ ਫਿਰਯੋ ਤੁਰਕ ਨਿਵੇਂ ਸਭਿ ਦੇਖਿ। ਅਹੈ ਸਰੀਰ ਖੁਦਾਇਕੋ ਜਗ ਉਧਾਰਿ ਹਿਤ ਬੇਖ[4]' ॥ ੨੩॥ ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਮਨ ਮਹਿਮਾਂ ਲਖੀ ਕਲਾ ਪਿਖਨ[5] ਭਾ ਚਾਵ।'ਅਹੈ ਸਰੀਰ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਜਲ ਇਹਠਾਂ ਮੰਗਵਾਵ' ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਸਾ[6] ਢਿਗ ਹੁਤੋ ਲੇ

[1] ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ। [2] ਤਿਨਾਕੇ। [3] ਪਰਾਟ। [4] ਭੇਖ (ਧਾਰਿਆ ਹੈ)। [5] ਦੇਖਣ ਦਾ। [6] ਸੋਟਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਕਾਬੇ ਕੇਰਿ ਦਿਵਾਰ ਮੇਂ ਹਨਯੋ ਜੋਰਕੇ ਸਾਥ॥੨੫॥ ਛੁਟੀ ਬੂੰਬ[1] ਤਬ ਨੀਰ ਕੀ ਉਜੂ ਸਰਬ ਨੇ ਕੀਨ। ਚਰਨ ਬੰਦਨਾਂ ਕੋ ਕਰਤਿ ਜਾਨੀ ਅਜ਼ਮਤ ਪੀਨ[2] ॥ ੨੬॥ ਬੂਝਤਿ ਭੇ 'ਕਿਹ ਥਾਨ ਤੇ ਏਤੋ ਨਿਕਸਯੋ ਨੀਰ?। ਹਮੈ ਬਤਾਵਹੁ ਭੇਦ ਸਭਿ ਤੁਮਹੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ'॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਕਲਾਨਿਧਿ[3] 'ਇਹ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਸਥਾਨ। ਯਾ ਮਹਿਂ ਬਰਕਤ ਵਡੀ ਹੈ ਚਹਿਤ ਜੁ ਦੇਤਿ ਸੁ ਦਾਨ* ॥ ੨੮ ॥ ਆਨਹਿਂ[4] ਆਬ[5] ਫਰੇਸ਼ਤੇ ਗ਼ੁਸਲ[6] ਕਰਾਵਹਿਂ ਲਿੰਗ। ਸੋਊ ਨਿਕਸਯੋ ਵਹਿਰ ਕੋ ਉਜੂ ਕਿਯੋ ਜਿਹ ਸੰਗ ॥ ੨੯ ॥ ਭਾ ਪੈਕੰਬਰ ਤੁਮਾਰ ਜੋ ਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਜਾਂਹਿ। ਜਿਹ ਕੀ ਤੁਮ ਉੱਮਤ ਸਭੈ ਇਹਠਾਂ ਤਪ ਕਿਯ ਤਾਂਹਿ ॥ ੩੦ ॥ ਬੁਜਰਕ ਕੋ ਇਸਥਾਨ ਲਖਿ ਜੌਂ ਕੋ ਕੀਨ ਅਹਾਰ। ਕੀਨ ਬੰਦਗੀ ਅਲਹ ਕੀ

---

[1]ਧਾਰਾ। [2]ਭਾਰੀ। [3]ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਨਿਧੀ। [4]ਲਿਆਂਵਦੇ ਹਨ। [5]ਪਾਣੀ। [6]ਇਸ਼ਨਾਨ।

*ਇਹ ਗਲ ਨਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਨਾ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ। 'ਮੱਕਾ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦਾ ਥਾਉਂ ਹੈ, ਤੇ ਗੁੱਝੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਲ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ', ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕ਼ਹਾਵਤ ਹੈ, ਉਹੋ ਗਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜੋ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਕਹੀਦੀ ਹੈ, ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਗਲ ਏਥੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਾਬੇ ਵਿਚ ੩੬੦ ਬੁਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਪੱਥਰ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅੰਡਾਕਾਰ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਇਹ ਅਨਘੜਿਆ ਪੱਥਰ ਆਪ ਧਰਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਅਪਨਾ ਜਯੋਤਿ ਲਿੰਗ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਹੀ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਏਹ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅਪਣੇ ਹਨ, ਤੇ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਯਾ ਜਯੋਤੀ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਵਿਚ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਸਖਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਬੜੇ ਬੜੇ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨ ਮੋਮਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ, ਆਪ ਹਜ਼ਰਤ ਤੇ ਖਲੀਫਾ ਉਮਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ। ਇਹ ਚੁੰਮਣਾ ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਗੱਡਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਮਖੌਲ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਮਖੌਲ ਕਰਕੇ ਦੁਹਰਾਯਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਪਰ ਆਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਐਹੋ ਜਹੀਆਂ ਫਬਤੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨः—

ਹਜਰ ਮੇਂ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਬੁਤਕਦੇ ਮੇਂ ਸੰਗਿ ਮਰਮਰ ਹੈ, ਹੈ ਪਾਲਾ ਪੱਥਰੋਂ ਸੇ ਹੀ ਪੜਾ ਸ਼ੇਖੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਕਾ ਸ਼ੌਕਤ ਮੇਰਠੀ]। ਖੁਦਾ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਕਾਬੇ ਸੇ ਪਰਦਾ ਨਾ ਉਠਾ ਜ਼ਾਹਿਦ, ਕਹੀਂ ਯਾਂ ਸੇ ਬੀ ਵੁਹ ਕਾਫਰ ਸਨਮ ਹੀ ਨਾ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਪਰ ਹਰ ਹਾਲ ਅੰਕ ੨੭ ਤੋਂ ੩੨ ਤਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਪ ਧਾਰਿ ॥ ੩੧ ॥ ਪਾਇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਕੋ ਦਰਸ ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਹੈ ਸੋਇ। ਪੂਰਨ ਪੈਕੰਬਰ ਭਯੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਰਗਟ ਹੋਇ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੈਂ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਮੁਖ ਭਾਖਿ। ਚਰਚਾ ਕੀਨੀ ਅਧਿਕ ਹੀ ਹ੍ਰਿਦੇ ਭਾਉ ਕੋ ਰਾਖਿ ॥ ੩੩ ॥ ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਹੀ ਕੀਨੀ ਕਥਾ ਸਮਾਸ[1]। ਜਪਹਿਂ ਨਾਮ, ਪੂਜਹਿਂ ਚਰਨ, ਭਏ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਦਾਸ ॥ ੩੪ ॥ ਸਭਿ ਕਾਜ਼ੀ ਅਤਿ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਕਹੈਂ ਬੈਨ ਸਿਰ ਨਾਇ। 'ਦੀਜੈ ਚਰਨ ਖਰਾਂਵ ਅਬ ਹਮ ਪੂਜਹਿਂ ਚਿਤ ਲਾਇ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਦੂਸਰੀ ਕੌਂਸ* ਲਈ ਧਰਿ ਕਾਬੇ ਮੇਂ ਪੂਜਤਿ ਤਾਂਹਿ ਸਭੈ ਤੁਰ-

[1]ਸੰਖੇਪ। *ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਬਾਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਉੱਚ' ਤੋਂ ਆਪ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਨ:—ਰਿਆਸਤ ਬਹਾਵਲ ਪੁਰ ਵਿਚ 'ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ' ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਇਕ ਜਗਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸੱਯਦ 'ਜਲਾਲ ਸਾਨੀ' ਮਖਦੂਮ 'ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ' 'ਅਬੁੱਲਫਤੇ' ਹੋਏ ਹਨ। ਏਹ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਨਕ਼ੀ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਸੱਯਦ ਸਾਹਿਬ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਰਬ ਤੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੱਕੇ ਸ਼ਰੀਫ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਦ ਇਹ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਫ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ ਤਦੋਂ 'ਮਖਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ' ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 'ਲਾਲ ਜਤੀ' ਆਦਿਕ ਕਈ ਹਿੰਦੀ ਫਕੀਰ ਭੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬਾ ਫਿਰਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਤ੍ਰਾਂ ਲਈ 'ਮਖਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ' ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ 'ਰੁਕਨਲ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਮਿਲੇ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਬਰਕ਼ਤ ਵੇਖੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਦਕ ਬਨ ਗਏ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਗੀ, ਤਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੌਂਸ ਬਖਸ਼ੀ। ਕੌਂਸ ਉਸ ਖੜਾਂਵ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੀ ਖੂੰਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਕੌਂਸ ਆਪ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਪਾਸ ਰਖਕੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਉਹ ਕੌਂਸ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਆਏ। ਇਹ ਖੜਾਵਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ-ਤੋਸ਼ੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਰ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਧਨਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਨਕਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਦੇਕੇ ਇਹ ਖੜਾਵਾਂ ਲੈਣੀਆ ਚਾਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕੱਦਸ ਚੀਜ਼ ਸਮਝਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ । ਹਾਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਖਾਸ ਖਾਸ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਕਢਦੇ ਹਨ। ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਕੇਸ ਰਖਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਦੇ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਨ ਪੀਰ ਕਹਾਏ। ਦੱਖਣ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਵਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਕਾਨਾ ।–ਹੈ ਇਹ ਆਪ ਖੁਦਾਇ ਧਰਾ ਤਨ[੧] ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ–ਯੋਂ ਮਨ ਮਾਨਾ॥ਕੀਰਤਿ ਹੋਇਰਹੀ ਜਿਤ ਹੀ ਤਿਤ ਉੱਜਲ ਸੋਹਤਿ ਜੌਨ੍ਹ ਸਮਾਨਾ॥ ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਇਕਕਾਲ ਇਕੇਲੇ ਹੀ ਤਾਂ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ ॥੩੬॥

ਕਬਿੱਤ ॥ ਹੌਂਹੂ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਸੇ[੨] ਪਾਸ ਤਿਹ ਥਾਨਾ, ਕਹੈਂ:– 'ਆਜ ਹਮੈਂ ਯਾਦ ਕੀਨੋ ਮਨ ਸੁਸਾ[੩] ਨਾਨਕੀ। ਚਲਨੋ ਅਬ ਚਹਿਯੇ, ਨ ਬਿਲੰਬ ਕੋ ਲਗੱਯੇ, ਸੁਧਿ ਲੀਜੈ ਬੇਗ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਕੀ'। ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ 'ਅਬ ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਾਲ ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕੈਸੇ ਬਿਧਿ[੪] ਬਨੈ ਤਹਾਂ ਤੂਰਨ[੫] ਹੀ ਜਾਨ ਕੀ। ਰਹੋ ਇਹ ਠੌਰ ਰੈਨ, ਭੋਰ ਕੋ ਪਯਾਨ ਕੀਜੈ' ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕੇ ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ[੬] ਕੀ ॥ ੩੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਤੂਰਨ ਚਲੈਂ ਅਬਿ ਹੀ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ। ਸੁਸਾ[੭] ਸੰਗ[੮] ਮਮ[੯] ਬਚਨ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸਕੈਂ ਸੁ ਹਾਨ[੧੦]' ॥ ੩੮ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਹੁਤੋ ਜੁ ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਾਲ। ਘਟੀ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ[੧੧] ਜਬਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਨਗਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੩੯ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਤੁਲਸਾਂ ਜੋ ਦਾਸੀ ਸੋਊ ਦੇਖਿ ਹਰਖਾਈ ਕਹੈ 'ਬਹੂ ਜੀ ! ਵਧਾਈ ਤੁਮ ਭ੍ਰਾਤ ਆਯੋ ਜਾਨਿਯੇ'। ਧਾਈ ਹਰਖਾਈ ਫਨਿਰਾਇ[੧੨] ਮਨਿ ਪਾਈ ਮਨੋ[੧੩], ਘਰੀ ਸੁਖਦਾਈ ਸੋਊ ਭਈ ਅਪ੍ਰਮਾਨੀਯੇ[੧੪]। ਦੇਖਿ ਨਿਜ ਭਾਈ ਪਦਕੰਜ[੧੫] ਲਪਟਾਈ ਗੁਰੂ ਹਾਥ ਸੋਂ ਉਚਾਈ[੧੬] ਸਨਮਾਨਤਿ[੧੭] ਮਹਾਨਿਯੇ। ਬੋਲੇ ਦੁਖਦਾਹੀ[੧੮] 'ਕੌਨ ਯਾਦ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ਯਾਂਤੇ ਆਯੋ ਤੁਮ ਪਾਹੀ ਨੀਕੇ ਰਿਦੇ ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ' ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੰਚ ਡਸਾਯੋ ਬੈਸਿਗੇ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। 'ਕਹਹੁ ਸੁਸਾ ਨਿਜ ਕਾਜ ਅਬ ਪੂਰਹਿ ਸੋ ਤਤਕਾਲ' ॥ ੪੧ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਨਾਨਕੀ ਕਹਿਤ 'ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਕੀਨੋ ਚਿਤ[੧੯], ਮਿਲੇ ਬਿਨ ਬਰਖ ਬਿਹਾਏ ਹੈਂ। ਭ੍ਰਾਤ ਨੈ ਬਿਸਾਰੀ ਮੋਹਿ[੨੦], ਮੋ ਕੋ ਚਾਹ ਦੇਖੋਂ ਤੋਹਿ' ਐਸੇ ਕਹਿ ਆਂਖਨ ਤੇ ਆਂਸੂਨ ਢੁਰਾਏ[੨੧] ਹੈਂ। ਪੋਂਛ ਮੁਖ ਹਾਥ ਸਾਥ ਬੂਝੇ ਸੁਖ ਗਾਥ ਪੁਨ 'ਹੋਵੈਂਗੇ ਸਮੀਪ ਜਾਂਤੇ ਤੂਰਨ ਹੀ ਆਏ ਹੈਂ'। ਭਾਖੇ ਮਰਦਾਨਾ

[੧]ਸਰੀਰ। [੨]ਬੈਠੇ। [੩]ਭੈਣ। [੪]ਤਰੀਕਾ। [੫]ਛੇਤੀ। [੬]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [੭]ਭੈਣ। [੮]ਨਾਲ। [੯]ਮੇਰਾ। [੧੦]ਕਿਵੇਂ ਮੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। [੧੧]ਇਕ ਘੜੀ ਰਾਤ ਬੀਤੀ। [੧੨]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ। [੧੩]ਮਣੀ ਪਾਈ ਮਾਨੋਂ। [੧੪]ਬਹੁਤ ਹੀ। [੧੫]ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ। [੧੬]ਉਠਾਈ। [੧੭]ਆਦਰ ਕੀਤਾ। [੧੮]ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ। [੧੯]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀ ਕੀਤਾ। [੨੦]ਮੈਂ। [੨੧]ਚੂ ਵਗਾਏ।

ਯੌਂ 'ਰਜਾਦੀ[1] ! ਸੁਨਿ ਲੀਜੇ ਹਿਤ ਤੇਰੇ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋਸ ਕੇਤੇ ਤਜਿ ਧਾਏ ਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਛਿਨ ਬਿਖੇ ਆਇ ਕੇਤੇ ਬਰਖ ਕੋ ਪੰਥ ਜੋਊ' ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੈਨਨ ਕੀ ਸੈਨ ਸੋਂ[2] ਨਿਵਾਰਿਯਾ[3]। ਸੋਦਰੀ ਸੋਂ ਕਹੈਂ 'ਚਿਤ ਚਿਤਵਨ ਪੂਰੀ ਭਈ, ਦੀਜੈ ਅਬ ਆਇਸੁ ਬਿਲੰਬ ਕੋ ਬਿਦਾਰਿਯਾ[4]। ਜੀਜੇ ਆਗੋ ਬਿਨੈ ਕੀਜੈ, ਖੁਸ਼ੀ ਕਹਿ ਦੀਜੈ ਤੁਮ, ਪੰਥ ਪਰ ਠਾਂਢੇ ਹਮ ਚਹਿਤ ਪਧਾਰਿਯਾ'। ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਭਯੋ ਹੀਯੋ ਬਿਨ ਚੈਨ,ਬਹੁ ਰੋਦਨ ਤੇ ਨੈਨ ਕਰਿ ਆਂਸੁਨ ਕੋ ਢਾਰਿਯਾ ॥ ੪੩ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਆਨਿ ਕੀਨ ਠਾਂਢੇ ਅਗਵਾਨ ਜਬ ਬੰਦੇ ਮੈਂ ਦੋ ਪਾਨ[5] ਤਬ ਬੈਨ ਕੋ ਬਖਾਨਿਯਾ। 'ਸੋਦਰੀ[6] ਰੁਦਨ[7] ਬਿਲਖਾਤਿ[8] ਹੈ ਬਦਨ[9], ਨਹੀਂ ਜੀਜਾ ਹੈ ਸਦਨ, ਆਜ ਰਹੋ, ਨ ਪਯਾਨਿਯਾ'। ਗੁਰੂ ਗਤਿਦੈਨ ਰਹੇ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਐਨ ਰੈਨ, ਮੇਰੇ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਤਬ ਸੁਖਦਾਨਿ ਮਾਨਿਯਾ। ਕਵਲ ਬਦਨ ਸੁਠ ਗਯਾਨ ਕੋ ਸਦਨ, ਦਾਸ ਮੋਹ ਕੋ ਕਦਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੋਖ ਹਾਨਿਯਾ ॥ ੪੪ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਆਯੋ ਹੈ ਜੈਰਾਮ, ਦੌਰ ਕੀਨੀ ਹੈ ਪ੍ਰਨਾਮ, ਗੁਰ ਹਾਥ ਸੋਂ ਉਚਾਇ ਤਾਂਕੋ ਬੰਦਨਾ ਕਰਤਿ ਹੈਂ। ਬੂਝਤਿ ਕੁਸ਼ਲ ਬੈਸੇ ਸਾਦਰ ਸੋ ਮਿਲਿ ਨੀਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਾਯੋ ਸ਼ੋਕ ਮਨ ਕੇ ਹਰਤਿ ਹੈਂ। ਖਾਇਕੇ ਅਸਨ, ਪੌਢੇ ਸੁਭਗ[10] ਬਸਨ[11] ਲੇਯ, ਜਾਂਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਵ ਬੰਧਨ ਟਰਤਿ ਹੈਂ। ਡੇਢ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਕੀਨੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨੀਰ ਜਗਤ ਉਧਾਰਿਬੇ ਕੀ ਕਾਮਨਾ[12] ਧਰਤਿ ਹੈਂ ॥੪੫॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਭੋਰ ਭਈ ਚਲਿਬੇ ਕੋ ਤਯਾਰ ਭਏ ਦੀਨਾਨਾਥ,ਬੋਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ 'ਰਬਾਬ ਕੰਧੇ[13]ਲੀਜਿਯੇ'। ਸੁਸਾ ਸੁਨਿ ਆਈ ਬਾਨੀ ਬਦਨ ਅਲਾਈ 'ਇਕ ਮਾਸ ਰਹੋ ਭਾਈ, ਮੇਰੀ ਬਿਨਤੀ ਮਨੀਜਿਯੇ। ਰਿਦੇ ਨਿਤ ਚਾਹ, ਕੇਤੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਦਿਖਾਯੋ ਮੁਖ ਮੋਕੋ ਸੁਖ ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਸਦਨ ਰਹੀਜਿਯੇ'। ਭਾਖਤਿ ਜੈਰਾਮ 'ਐਸੋ ਕੌਨ ਤੁਮ ਕਾਮ ? ਪੁਨ ਫਿਰੇ ਬਹੁ ਕਾਲ ਬਿਸਰਾਮ ਅਬ ਕੀਜਿਯੇ' ॥ ੪੬ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੋਲੇ 'ਰਿਦਾ ਜਿਨ ਮਿਲਯੋ ਹੋਤਿ, ਸੋਈ

---

[1]ਹੇ ਬੀਬੀ ਜੀ। ਰਾਇਜ਼ਾਦੀ=ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਬੇਟੀ। [2]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ। [3]ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ (ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ)। [4]ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [5]ਦੋ ਹਥ। [6]ਭੈਣ। [7]ਰੋ ਕੇ। [8]ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ। [9]ਮੂਖੋਂ। [10]ਚੰਗੇ। [11]ਬਸਤਰ। [12]ਜਗਤ ਉਧਾਰਨੇ ਦੀ ਇੱਛਾ। [13]ਮੋਢੇ ਤੇ।

ਸਦਾ ਮਿਲੇ ਬਿੱਥ ਕਬੈ ਨ ਲਖੀਜਿਯੇ[1]। ਸੁਸਾ[2]! ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਕਰਿ, ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਉਰ, ਮਿਲਨ ਬਿਯੋਗ[3] ਤਨ ਧਰਮ ਜਨੀਜਿਯੇ। ਚਲਨੋ ਅਬ ਚਹੈਂ ਹਮ ਪੰਥ ਪਰ ਅਹੈਂ ਖਰੇ, ਦੀਜੀਏ ਰਜਾਇ, ਨਾਂ ਬਿਲੰਬ ਕੋ ਲਗੀਜਿਯੇ। ਰਹੈਂ ਪੁਨ ਆਈ, ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਸਦਾਈ[4], ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਨਸਾਈ, ਮੇਰੋ ਬੈਨ ਮਾਨਿ ਲੀਜਿਯੇ' ॥੪੭॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਨਾਨਕੀ ਅਲਾਈ:'ਕਬ ਮਿਲੋ ਫੇਰ ਆਈ?' ਕਹੈਂ ਨਾਨਕ ਜੀ'ਯਾਦ ਕਰੋ, ਦੇਹੁੰ ਮੈਂ ਦਿਦਾਰ ਕੋ'। ਸੰਗ ਮਰਦਾਨਾ ਮੋਕੋ ਲੈਕੇ ਗੁਰ ਚਲੇ ਤਬ ਜਾਂ ਕੇ ਵਾਕ ਨੌਕਾ[5] ਭਵ ਸਾਗਰ ਕੇ ਪਾਰ ਕੋ[6]। ਚਾਰ ਘਟੀ ਰੈਨ[7] ਕੂਚ ਕੀਨੋ ਦੂਰ ਗਏ ਚਲਿ, ਭੋਰ[8] ਭਈ ਲੰਘੇ ਕੋਸ ਪੰਚਮ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋ[9]। ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਬੂਝੇ'ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਹਮ ਆਏ ਅਬ ਥਾਨ ਪਹਿਚਾਨੋ ਮਨ ਕੀਜਿਯੇ ਬਿਚਾਰ ਕੋ'॥੪੮॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਤੁਮ ਧਰਾ ਅਵਤਾਰ ਭਵ ਸਦਾ ਹੀ ਅਪਾਰ ਹੋ ਨ ਸ਼ੇਸ਼[10] ਪਾਰ ਪਾਵਈ[11]। ਕਲੀਕਾਲ ਮੰਦਮਤਿ ਕੈਸੇ ਜਾਨੈਂ ਤੋਹਿ ਗਤਿ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਹੈ ਬੇਦ ਕੈਸੇ ਅੰਤ ਪਾਵਈ'।ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ'ਏਹ ਜਾਨਯੋ ਸੋਊ ਥਾਨਾ ਜਹਾਂ ਮੱਕੇ ਕੋ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨ ਮੋ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਈ'। ਸੁਨਯੋ ਮੁਸ਼ਕਾਨੇ'ਨੀਕੀ[12]ਕੀਨ ਤੈਂ ਪਛਾਨੇ ਅਬ'ਮੇਰੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਵਈ॥੪੯॥ ਦੋਹਰਾ॥'ਚਲਨ ਚਹਿਤ ਕਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਦੀਜੇ ਅਬਹਿ ਬਤਾਇ'। ਤਬ ਬੋਲਯੋ ਮੈਂ ਬੰਦਿ ਕਰ 'ਸੁਨਿਯੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗਤਿਦਾਇ!' ॥੫੦॥ ਸੈਯਾ ॥ ਹੈ ਜਿਤ ਚਾਹ ਚਲੋ ਤੁਮਰੀ ਪਸ਼ਚਾਤ ਚਲੈਂ ਸੁਨਿਯੇ ਸੁਖਦਾਨਾ!' ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਭਾਖਤਿ'ਮੇਰੁ ਕੇ ਊਪਰ ਹੈ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਜਾਂ ਮਨ ਮਾਨਾ[13]।ਦੇਖਹਿਂ ਸੋ, ਤਹਿਂ ਥਾਨ ਚਲੋ' ਸੁਨਿ ਯੌਂ ਕਰ ਬੰਦਿ, ਉਠਯੋ ਮਰਦਾਨਾ'ਮੋਹਿ ਛੁਧਾ ਜਬ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ ਤਬੈ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਹੋਇ ਪਯਾਨਾ'॥੫੧॥ ਸੈਯਾ॥ ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ ਦਯਾ ਜਿਨ ਨੈਨ ਰਹੀ ਛਬਿ ਛਾਈ।ਜਿਨ ਦੇਹ ਧਰੀ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਾਰਨ ਦੰਭ ਬਿਦਾਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਰਾਈ। 'ਮਨ ਮੈਂ ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਹੋਵਹਿ ਸੋ ਬਹੁਰੋ ਦੁਖ ਭੂਖ ਨ ਪਾਇਂ ਕਦਾਈ'। ਕਹਿ ਯੌਂ, ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਿਯੋ ਜਬਹੀ ਤਬ ਕੰਚਨ ਕੀ ਧਰਨੀ ਤਹਿਂ ਆਈ॥੫੨॥

[1](ਵਿੱਥ=) ਫਰਕ ਕਦੇ ਨਾਂ ਜਾਣੀਏ। [2]ਹੇ ਭੈਣ!। [3]ਮਿਲਨਾ ਤੇ ਵਿਛੁੜਨਾ। [4]ਹਮੇਸ਼ ਹੀ! [5]ਬੇੜੀ ਵਤ ਹਨ। [6]ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ। [7]ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ। [8]ਸਵੇਰ। [9]ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ। [10]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। [11]ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। [12]ਠੀਕ। [13]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਾਨ ਹੈ।

ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਤਾਹਿੰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੀ ਹਰਖਾ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਹੈ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਦੇਖਤਿ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਦ ਭਯੋ ਸਭਿ ਹੀ ਧਰਨੀ ਪਰ ਹੇਮ ਮਹਾਨਾ॥ ਹੈਂ ਸਰਿਤਾ
ਜਿਨ ਮੈਂ ਰਸ ਸੁੰਦਰ ਮਾਨਵ ਏਕ ਨਹੀਂ ਇਸ ਥਾਨਾ। ਕੰਚਨ ਔ ਰਸ[1]
ਬਾਦ[2] ਪਰਯੋ ਸਭਿ' ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ॥੫੩॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥'ਪ੍ਰੀਤਮ
ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹ੍ਵੈ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ। ਮਾਨਵ ਔਰ ਨ
ਆਇ ਸਕੈ ਤਿਨ ਪੀਵਨ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਗਰਬਾਈ[3]। ਆਪਨਾ ਆਪ ਜਨਾ-
ਵਨ ਜੇ ਨਹਿੰ,ਪੀਵਤਿ[4] ਸੇ ਨਿਤ ਹੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ॥ਭੂਖ ਲਗੈ ਨਹਿ ਪਯਾਸ ਕਬੈ
ਹਰਿਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੇ ਲਿਵਲਾਈ'॥੫੪॥ਕਬਿੱਤ॥ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਮਨ
ਮਾਂਹਿ ਹਰਖਾਨਾ ਤਬ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ਦੇਖਿ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਕੋ।'ਅਇਸੁ
ਜੋ ਪਾਊਂ ਕਰਿ ਪਾਨ[4] ਤ੍ਰਿਪਤਾਊਂ ਛੁਧਾ ਪਯਾਸ ਕੋ ਮਿਟਾਊਂ ਕਰੌਂ ਨਾਸ਼
ਸਭਿ ਮਾਨ ਕੋ'। ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਇ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਅਲਾਇ 'ਉਰ ਜਰੈਂ ਜੋ[5]
ਅਜਰ[6] ਤਬ ਕੀਜੈ ਇਹ ਪਾਨ ਕੋ'। 'ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਯੋ ਤੁਮ ਸੰਗ[7]
ਬਿਚਰਨ ਲਯੋ ਕੀਜੈ ਕਬਿ ਦਯਾ ਬਰ ਦੀਜਿਯੇ ਪਚਾਨ ਕੋ[8]' ॥੫੫॥
ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਆਇਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਤਬ ਪੀਵਤ ਭਾ ਰਸ ਸੋ ਮਰਦਾਨਾ॥
ਹੋਇ ਬਿਦੇਹ[9] ਗਯੋ ਖਿਨ ਤਾਂ, ਦਸਵੇਂ ਦਰ ਜਾਇ ਲਗਾ ਸ਼ੁਭ ਧਯਾਨਾ।
ਜਾਮ ਸੁ ਏਕ ਖੁਲੇ ਤਿਹ ਨੈਨ,ਭਯੋਭਵ ਮੋਹ[10] ਬਿਹੀਨ ਸੁਜਾਨਾ॥ ਮੇਰ ਔ
ਤੇਰ ਭੁਲਾਇ ਦਯੋ ਉਰਗਯਾਨ ਭਯੋ ਮਿਟਗਯੋ ਅੱਗਯਾਨਾ॥੫੬॥ਕਰਬੰਦਿ
ਉਭੇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਾਇ ਪ੍ਰਸੰਸਤਿ[11] ਵਾਕਨ ਸੋਂ ਸਖਕੰਦੂ। 'ਜਗਨਾਯਕ
ਹੋ, ਗਤਿਦਾਯਕ[12] ਪਾਯਕ[13],ਘਾਯਕ ਮੋਹਕੋ[14], ਦੰਭ ਨਿਕੰਦੂ[15]। ਕਰਿਯੇ
ਸੁ ਖਿਮਾਂ ਬਖਸ਼ੋ ਮਨ ਔਗੁਨ,ਨਾਮ ਲਏ ਤਵ[16] ਨਾ ਜਮ ਫੰਦੂ[17]।ਅਨ-
ਜਾਨਪਨੇ ਬਚ ਬੋਲੇ ਸਨੰਮੁਖ[18], ਪਾਲਕ ਘਾਲ ਸੰਸਾਰ[19] ਗੁਬਿੰਦੂ[20] !'
॥੫੭॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਰਖਾਇ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਇ ਸੁਨਾਵਤਿ
ਤਾਂਹੀ।'ਜੋ ਤੁਮ ਬੂਝਤਿ ਹੋ ਹਮ ਸੋਂ, ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਥਾ ਹੁਇ ਸੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ॥

---

[1]ਜਲ । [2]ਬਿਅਰਥ । [3](ਜੋ) ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ। [4]ਪੀਕੇ । [5]ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਜੇ ਪਚਾਵੇਂ । [6]ਨਾ ਜਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। [7]ਨਾਲ। [8]ਪਰਗਟਣ ਦਾ। [9]ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ । [10]ਸੰਸਾਰਕ ਮੋਹ ਤੋਂ। [11]ਉਸਤਤ ਵਾਲੇ। [12]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ । [13]ਦਾਸਾਂ ਦੇ। [14]ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । [15]ਪਖੰਡ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ । [16]ਆਪ ਦਾ । [17]ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ । [18]ਸਾਮ੍ਹਣੇ । [19]ਜਗ ਦੇ ਪਾਲਣ ਤੇ ਸੰਘਾਰ ਕਰਣ ਵਾਲੇ । [20]ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ !।

ਜੇ ਪਢਿ ਹੈਂ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ[1] ਸੇ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਹੀਂ। ਹੈਂ
ਹਰਖਾਵਿਤ ਹੈਂ ਤੁਮ ਬੂਝਤਿ, ਔਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰੋ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੮ ॥
ਸੈਯਾ॥ ਸੋ ਸਿਖ ਜਾਨ ਭਲੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸੰਦੇਹ ਰਿਦੇ ਗੁਰ ਬੂਝਤਿ ਜੋਊ[2]।
ਸ਼ੰਕ ਤਜੈਂ ਮਨ ਹੋਇ ਨਿਸ਼ੰਕ[3] ਬਿਨੈ ਕਰਿਕੈ ਨਿਰਸੰਸਤਿ[4] ਹੋਊ।ਸੋ ਗੁਰ
ਹੈ ਗਤਿਦਾਯਕ ਜਾਨਹੁ ਦਾਸ ਸੰਦੇਹ ਸਭੈ ਦਿਯ ਖੋਊ। ਯੌਂ ਕਰਿ ਹੋਇ
ਸੁਖੀ ਪੁਨ, ਨਾਤੁਰ[5] ਬੰਚਕ[6] ਹੈ ਨਿਜ[7] ਸ੍ਵਾਰਥੀ[8] ਦੋਊ[9]* ॥ ੫੯ ॥
ਸੈਯਾ ॥ ਸੇਵਕ ਕੋ ਗੁਰ ਕੋ ਸਨਬੰਧ[10] ਭਲੋ ਇਹ ਹੈ ਤੁਮ ਸੌਂ ਜੁ ਉਚਾਰਾ।
ਬੂਝਿ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ† ਸਭੈ, ਗੁਰ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਇ ਕੈ ਦੇਤਿ ਬਿਦਾਰਾ‡।ਸੇਵਕ
ਬੂਝਿ[11],ਬਤਾਇ ਗੁਰੂ ਨਹਿਂ[12], ਸੋ ਗੁਰ ਤ੍ਯਾਗ[13], ਨ ਲਾਉ ਅਵਾਰਾ[14]।
ਤਾਂ ਢਿਗ ਤੇ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਨ, ਆਪ ਤਰੈ ਨਹਿਂ ਕਯੋ ਸਿਖਤਾਰਾ[15]
॥੬੦॥ਸੈਯਾ॥ ਭੂਖ ਪਿਪਾਸ[16]§ ਗਈ ਤਨ ਤੇ ਪੁਨ ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਸੋ
ਕਬਿ ਹੋਈ।ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਗੁਰ ਕੇ ਹਰਖਾ ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਬੰਦਿਕੈ ਦੋਈ।
ਬੂਝਨ ਤੇ ਨਿਰਸੰਸ[17] ਭਯੋ ਮਨ ਸ਼ੰਕ ਗਵਾਇ ਰਹੀ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੰਗਿ ਫਿਰਯੋ ਸਫਲੀ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਕੋ ਮਾਨਤਿ ਸੋਈ ॥੬੧॥
ਸੈਯਾ॥ 'ਭੂਖ ਪਿਪਾਸ ਲਗੈ ਨ ਤੁਮੈਂ ਕਿਹ ਕਾਰਨ?'ਬੂਝਤਿ ਹੈ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਸਾਲ ਕੁ ਸਾਲ ਬਿਹਾਵਤਿ ਹੈਂ[18] ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਤੇ,ਨਹਿਂ ਪਾਨ ਕੁ ਪਾਨਾ[19]।
ਕੌਨ ਅਹਾਰ ਅਧਾਰ ਰਹੈਂ?ਨਿਰਧਾਰ[20] ਕਹੋ ਮੁਝ ਕੋ ਗੁਨਖਾਨਾ!। ਹੈ ਜੁ
ਸੰਦੇਹ[21] ਰਿਦੇ ਹਮਰੇ ਇਹ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ, ਕਰੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ' ॥ ੬੨ ॥
ਸੈਯਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿਕੈ 'ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਭਲੇ ਮਨ ਭਾਉ ਜੁ ਧਾਰੈਂ।
ਹੈ ਭਗਤੀ ਤਿਨਕੇ ਮਨ ਅੰਤਰ ਜੋ ਗੁਰੁ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨ ਨਿਵਾਰੈਂ[22]।
ਭੋਜਨ ਕੋ ਕਰਿਹੈਂ ਹਿਤ ਸੌਂ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਖੁਵਾਰੈਂ[23]। ਸੋ
ਮੁਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਤਿ ਹੈ ਤਬ ਜਾਇ ਛੁਧਾ, ਰਹੋਂ ਤਾਂਹਿ ਅਧਾਰੈਂ[24] ॥੬੩॥

[1]ਮਨ ਵਿੱਚ ਮੰਨਣਗੇ। [2]ਜੋ ਦਿਲ ਦਾ ਸੰਸਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [3]ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿਤ। [4]ਸੰਸਾ ਰਹਿਤ। [5]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [6]ਠੱਗ। [7]ਅਪਨੇ। [8]ਮਤਲਬੀ। [9]ਦੋਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਤੇ ਚੇਲਾ)। [10]ਤਅੱਲਕ। [11]ਪੁੱਛੇ। [12]ਦੱਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਂ। [13]ਛੱਡ ਦਿਓ। [14]ਡੇਰ ਨਾ ਲਾਓ। [15]ਤਾਰੇਗਾ। [16]ਤ੍ਰੇਹ। [17]ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [18]ਬਿਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [19]ਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਹੋ। [20]ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ। [21]ਸ਼ੱਕ! [22]ਨਹੀਂ ਹਟਾਂਵਦੇ। [23]ਖੁਆਉਂਦੇ ਹਨ। [24]ਉਸ ਦੇ ਆਸਰੇ।

*ਪਾ:-ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਸੁ ਦੋਊ। †ਪਾ:-ਰਿਦੇ ਕੇ ਸੰਦੇਹ।

‡ਪਾ:-ਨਿਵਾਰਾ। §ਪਾ:-ਪਿਆਸ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਚ ਬਚਨ ਮਮ ਜਾਨ ਇਹ ਮਰਦਾਨੇ ਮਨ ਮਾਨਿ[?] ।
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਮੇਰੁ ਕੋ ਸਿੱਧਨ ਖੋਵਨ[1] ਮਾਨ[2] ॥ ੬੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਜਾਵਨ, ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਣਾਹਠਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ । ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਗੋਰਖ, ਮਛਿੰਦ੍ਰ, ਲਹੁਰੀਪਾ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

ਦੋਹਰਾ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਮੀ ਪਹਿਚਾਨ ।
ਅਮਰ ਅਜਰ ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੈਂ ਜੋ ਕਰਿਹੀ ਤਿਹ ਪਾਨ ॥ ੧ ॥

{ ਸਰੋਜ=ਕਵਲ । ਅਮੀ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ । [ਸੰਸ:, ਅਮ੍ਰਿਤ । ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਅਮਿਅ । ਹਿੰਦੀ, ਅਮਯ, ਅਮਿ, ਅਮੀ]
ਅਮਰ=ਜੋ ਨਾ ਮਰੇ, ਸਦਾ ਥਿਰ ।
ਅਜਰ=ਜਿਸਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਨਾ ਆਵੇ, ਜੋ ਇਕ ਰਸ ਰਹੇ ।
ਪਾਨ=ਪੀਣਾ । }

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ (ਜੋ) ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ) ਪਛਾਣ (ਕਿ ਉਹ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ । ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀਣਗੇ (ਓਹ) ਅਮਰ ਤੇ ਅਜਰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਦਿਗਬਿਜੈ ਹੇਤ[3] ਸਾਜਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ਦਲ[4], ਚਲੇ ਦੰਭ ਦਲਿਬੇ ਕੋ, ਦਲਿਨਿ[5] ਬਿਦਾਰਿਯਾ[6] । ਭਗਤਿ[7] ਕੀ ਕੇਤੁ[8], ਪਟ[9] ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਮੇਤ ਕਰਿ ਕੀਰਤਿ[10] ਨਿਸ਼ਾਨੋ[11] ਘਹਿਰਾਨੋ[12] ਘਨ[13] ਭਾਰਿਯਾ[14] । ਗਯਾਨ ਕੋ ਖੜਗ ਧਰਿ[15], ਜੁਗਤਿ[16] ਕਮਾਨ[17] ਕਰਿ[18], ਨਾਨਾ[19] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੀਨ ਸਿਲੀਮੁਖ[20] ਧਾਰਿਯਾ । ਜਹਾਂ ਦਿਢ[21] ਕੋਟ[22] ਤਹਾਂ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਪ ਸੰਗਿ ਢਾਹਿ ਕੇ ਮਦਾਨ ਕੀਨ ਮਿਲੇ ਅਰਿ[23] ਹਾਰਿਯਾ[24] ॥ ੨ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਨਾਮ ਕੋ ਭਜਨ ਨੀਕੋ ਪਹਿਰ ਸੰਨਾਹਿ[25] ਤਨ, ਕੋਟਕਿ[26] ਤਰਕ[27] ਤਰਵਾਰ[28] ਨ ਕਟਤਿ ਹੈਂ[29] । ਨੀਵੋਂ ਮਨ ਰਾਖਨ ਸਿਪਰ[30] ਗਹਿ[31] ਹਾਥ ਬਿਖੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪ ਬਾਨ[32] ਜਾਂਕੋ

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ । [2]ਹੰਕਾਰ । [3]ਜਗਤ ਜਿੱਤਣ ਲਈ । [4]ਫੌਜ । [5](ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੀਆਂ) ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ । [6]ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । [7]ਭਗਤੀ (ਰੂਪੀ) । [8]ਝੰਡਾ । [9]ਬਸਤਰ (ਜੋ ਝੰਡੇ ਤੇ ਝੂਲਦਾ ਹੈ) । [10](ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ) ਜਸ (ਰੂਪੀ) । [11]ਧੌਂਸਾ । [12]ਵੱਜਦਾ ਹੈ [13]ਬੱਦਲ (ਵਤ) । [14]ਭਾਰੀ । [15]ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਕੇ । [16]ਯੁਕਤੀ । [17]ਧਨੁਖ । [18]ਬਣਾਕੇ [19]ਕਈ । [20]ਤੀਰ । [21]ਪੱਕਾ । [22]ਕਿਲ੍ਹਾ । [23]ਵੈਰੀ । [24]ਹਾਰਕੇ । [25]ਸੰਜੋਇ । [26]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ । [27]ਦਲੀਲਾਂ । [28]ਤਲਵਾਰਾਂ । [29]ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । [30](ਮਾਨੋ) ਢਾਲ । [31]ਫੜੀ ਹੈ । [32]ਤੀਰ ।

ਛੁਇ ਨ ਸਕਤਿ ਹੈਂ। ਧੀਰਜ,ਸੰਤੋਖ, ਸਤਿ,ਦਾਨ,ਇਸ਼ਨਾਨ ਮਤਿ,ਦਯਾ, ਉਪਕਾਰ ਅਤਿ ਸ੍ਰਧਾ[੧] ਜੀ ਛਕਤਿ[੨] ਹੈਂ। ਧਰਮ ਤੇ ਆਦਿ ਜੋਧਾ ਔਰ ਵਡੇ ਚਢੇ ਸੰਗ* ਜੀਤਬੇ ਕੋ ਮੋਹ[੩] 'ਮਾਰ ਮਾਰ[੪]',ਹੀ ਰਟਤਿ ਹੈਂ[੫] ॥ ੩ ॥ ਅੜਿੱਲ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬ ਚਲੇ ਮੇਰੁ[੬] ਪੈ ਜਾਨਕੋ। ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਧਰਤਿ ਜਹਿਂ ਮਾਨ[੭] ਕੋ। ਤਿਨਕੋ ਜੀਤਨ ਭਲੇ, ਬਾਤ ਇਤ ਇਉਂ ਭਈ†। ਹੋ ਉਤ[੮] ਗੋਰਖ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਰਿਦੈ ਜਿਨੋਂ ਤਿਨ ਠਈ ॥੪॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਰਥਰਿ ਪੂਰਬ[੯] ਜਬ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਤਤਸਾਰ। ਗੋਰਖ ਢਿਗ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਬੰਦ੍ਯੋ ਪਦ ਸਿਰ ਧਾਰਿ ॥ ੫ ॥ ਅੜਿੱਲ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਨ ਧਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਰੇ[੧੦]।ਮਿਲ੍ਯੋ ਦੇਵਰਿਖ[੧੧] ਮੋਹ ਤਬੈ ਤਿਨ ਸੁਧ ਕਰੇ[੧੨]। ਮੈਂ ਬੈਠ੍ਯੋ ਇਕ ਥਾਨ ਤਹਾਂ ਸੋ ਆਇਕੈ। ਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਕਹਿ ਸਾਰ ਰਹ੍ਯੋ ਹਰਖਾਇ ਕੈ ॥੬॥ ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਕਿਹ[੧੩] ਥਾਨ ਪੰਥ[੧੪] ਨਿਜ[੧੫] ਆਨਿਯੇ। ਦੀਜੈ ਤਿਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੋਗ ਗੁਨ ਗਾਨਿਯੇ। ਪੂਜਹਿ ਜਗਤ ਬਿਸਾਲ ਆਪ ਕੋ ਬਿਦਤ ਹੀ। ਹੋ ਸੁਜਸ ਹੋਇ ਵਿਸਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮੰਡਹਿ ਜਹਿਂ ਤਹੀਂ ॥ ੭ ॥ ਯੌਂ ਨ ਲਖਹੁ[੧੬] ਮਨ ਮਾਂਹਿ--ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਉਂ ਮਗ ਪਰੇ[੧੭]--ਰਾਮ,ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਆਨਿ ਜਗ ਗੁਰੁ ਕਰੇ। ਜਾਇ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇ.. ਜਹਾਂ ਮਿਲ ਜਾਵਈ। ਹੋ ਲੇਯ ਜੋਗ ਕੋ ਧਾਰਿ ਸੁਜਸ ਜਗ ਛਾਵਈ'॥੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਖੀ--ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਹੈ ਕੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੂ ਅਵਤਾਰ ਜੋ ਅਬਿ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਕਨੌਂ ਹੋਇ॥੯॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਤਦਪਿ ਜੀਤ ਕਰ ਤਾਂਹਿ ਮੈਂ ਆਨੌ ਨਿਜ ਪੰਥ ਮੈਂ--। ਅਸਿ ਬਿਧਿ ਧਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ ਮੇਰੁ[੧੮]ਤੇ‡॥੧੦॥ ਉਤ ਗੋਰਖ ਯੌਂ ਕੀਨ,ਗੁਰੂਕਥਾ ਇਤਕੀ ਸੁਨਹੁ। ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਬੀਨ ਜਿਨ ਬਾਨੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹ੍ਵੈ ॥੧੧॥ਛਪਯ॥ ਪ੍ਰਸ-

---

[੧]ਭਰੋਸਾ। [੨]ਮਨ ਵਿਚ ਭਰੇ ਯਾ ਟਿਕੇ ਹਨ। ਛਕਨਾ ਦਾ ਭਾਵ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਬੀ ਹੈ ਗੋਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਸਾਹਸ ਹੈ। [੩]ਮੋਹ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਲਈ। [੪]ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ। [੫]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੬]ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ। [੭]ਹੰਕਾਰ। [੮]ਉਧਰ। [੯]ਪਹਿਲੇ। [੧੦]ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [੧੧]ਨਾਰਦ। [੧੨]ਖਬਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। [੧੩]ਕਿਸੇ। [੧੪]ਮਤ ਵਿਚ। [੧੫]ਆਪਣੇ। [੧੬]ਇਹ ਨਾਂ ਜਾਣੋ। [੧੭]ਕਿੱਕੁਰ (ਸਾਡੇ) ਰਾਹ ਪੈ ਜਾਏਗਾ। [੧੮]ਸੁਮੇਰ।

*ਪਾ--ਚਢੇ ਔਰ ਵਡੇ ਸੰਗ। †ਪਾ:--ਯੌ ਮਨ ਭਈ।

‡ਗੋਰਖ ਸੁਮੇਰ ਦਾ ਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੁਣ ਚਲਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰਹੇ।

ਥਾਨੈ[1] ਗੁਨਖਾਨਿ ਹਨਿਨਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਮਾਨਾ।ਗਏ ਹਿਮਾਚਲ*ਊਰਧ[2] ਦੇਖਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਸੇਤ ਹੀ ਸੇਤ[3] ਸਥਾਨ* ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਸਰਬ ਦਿਸਾਵਹਿ। ਰਚਨਾ ਇਹ ਭਗਵੰਤ ਰਿਦੇ ਕਛੁ ਸਮਝ ਨ ਆਵਹਿ। ਕਹੋ ਸਰਬ ਬਿਰਤੰਤ ਇਹ ਨਾਮ ਪਹਾਰ ਬਖਾਨ ਕਰਿ'।ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬੈਨ[4] ਕੋ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਤੇ ਜਗਤ ਗੁਰੁ ॥੧੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਨਾਮ ਹਿਮਾਲੈ ਸੈਲ[5] ਕੋ ਬਹੁਰ ਸੇਤ ਜੋ ਦੇਖ। ਪਰੀ ਬਰਫ ਸੋ ਜਮ ਰਹੀ ਸੀਤਹਿਂ ਕਰਹਿ ਬਿਸ਼ੇਖ ॥ ੧੩ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਪਾਂਡਵ[6]ਆਨ ਗਰੇ[7] ਇਸ ਮੈਂ,ਖਗ[8] ਜਾਵਤਿ ਯਾਂ ਪਰ ਸੋ ਗਰ ਜਾਈ[9]†। ਏਕ ਬਚਯੋ ਧ੍ਰਮਰਾਇ ਕੋ ਤਾਤ[10] ਨ ਆਯੋ ਇਤੈ ਸੁਰਲੋਕ ਸਿਧਾਈ[11]‡।ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਦਯਾ ਤੁਝ ਪੈ ਤਨ ਖੇਦ ਨਹੀਂ ਇਹ ਠੌਰ ਦਿਖਾਈ'।ਆਗੈ ਚਲੇ-ਸਿਰਧਾਰ§ ਪਹਾਰ-ਬਿਲੋਕਤਿ ਤਾਂਹਿਕੋ

---

[1]ਗਏ। [2]ਹਿਮਾਲਾ ਪਹਾੜ ਉੱਪਰ। [3]ਚਿੱਟਾ ਹੀ ਚਿੱਟਾ। [4]ਬਚਨ। [5]ਹਿਮਾਲਾ ਪਹਾੜ। [6](ਪੰਜੇ)ਪਾਂਡੋ। [7]ਗਲ ਗਏ। [8]ਪੰਛੀ। [9]ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [10]ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ,ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ। [11]ਦੇਵਪੁਰੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। *ਕੈਲਾਸ਼ ਪਹਾੜ ਦੇ ਪਾਸ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਝੀਲ ਹੈ, ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੋਂ ਸੋਨਾਂ ਬੀ ਨਿੱਕਲਦਾ ਹੈ, ਗ਼ਾਲਬਨ ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਇਹੋ ਟਿਕਾਣਾ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਬੋਧੀ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਤਪੱਸ੍ਰੀ ਦੋਵੇਂ ਤੀਰਥ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਥਾਂ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਨਜ਼ਰ ਪੈਣ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬਰਫ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਓਥੇ ਵਰਹੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੈਲਾਸ਼ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤਾਂ ਸਾਲ ਭਰ ਹੀ ਬਰਫਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਕ ੧੩ ਵਿੱਚ ਬਰਫ ਦਾ ਪਤਾ ਆਪ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੪, ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਟੂਕ।

†ਭਾਵ ਬਰਫ ਤੇ ਸਰਦੀ ਐਤਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਧਰ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਏਥੇ ਜਾਕੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਣ ਲਗਪੈਣ ਤਾਂ ਸਰਦੀ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਾ ਝੱਲ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‡ਇਹ ਪਾਂਡਵਾਂ ਬਾਬਤ ਰਵਾਯਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਛੱਡਕੇ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰਨ ਏਧਰ ਗਏ ਸਨ। ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਤੇ ਚਾਰੇ ਭਰਾ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਰਫਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰ ਗਏ। ਕੇਵਲ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਅਪਣੇ ਕੁੱਤੇ ਸਮੇਤ ਬੈਕੁੰਠਾਂ ਵਿਚ ਅਪੜਿਆ ਸੀ। ਗਰਮ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਜੇ ਬੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਲਈ ਲੋਕੀ ਆ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

§ਸਿਰਧਾਰ-ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੁਰਦਾਰੁ=ਚੀੜ ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਉਦਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੁਰਦਾਰੁ ਪਰਬਤ, ਦੇਉਦਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪਹਾੜ। ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ ਕੁਛ ਵਸੋਂ ਹੈ, ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਜਾਓ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨਹੀਂ, ਵਸੋਂ ਨਹੀ, ਗੋਰਖ ਤਦੇ ਏਥੇ ਆਕੇ ਅੱਗੇ ਜਾਣੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਰਾਹ ਪਗਡੰਡੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੧੦ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਰਖ ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਉਰੇ ਕਿਤੇ ਜ਼ਰਾ ਘੱਟ ਠੰਢੇ ਥਾਂ ਤੇ ਸੀ।

ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ 'ਗੈਲ[1] ਨਹੀ ਇਹ ਸੈਲ[2] ਕੇ ਊਪਰ ਸੀਸ ਅਧੋ ਪਦ ਊਰਧ[3] ਹੋਊ । ਕੋ ਨਹਿੰ ਆਇ, ਮਹਾਂ ਬਿਖਰੋ ਮਗ, ਆਵਤਿ ਸੋ ਹੁਇ ਖੇਚਰ[4] ਜੋਊ'। ਸੇਵਕ ਸ਼ਾਮ ਸਦਾ ਸੁਖਧਾਮ ਭਨੈਂ ਅਭਿ-ਰਾਮ[5] ਸੁਨੈ ਹਮ ਦੋਊ[6] । ਗੋਰਖ ਆਇ ਗਯੋ ਢਿਗ ਤਾਂ ਛਿਨ ਵਾਕ ਉਚਾਰਤਿ'ਹੋਤੁਮ ਕੋਊ?॥੨੫॥ਕਬਿੱਤ॥ਕੌਨ ਤੁਮ ਨਾਮ?ਦੇਸ਼ ਛੋਰਿ ਆਯੋ ਕੌਨ ਨਾਮ ? ਕੌਨ ਤੇਰੀ ਜਾਤਿ ? ਕੀਓ ਕਿਤਕੋ ਪਯਾਨ ਹੈ?। ਗੈਲ ਨ ਬਸੁੰਧਰਾ[7], ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਮਾਰਤੰਡ[8] ਨਹਿੰ*, ਦੇਖੇ ਡਰ ਲਾਗੈ ਆਗੈ ਰਾਖਸ਼ ਭਯਾਨ[9] ਹੈ† । ਕੈਸੇ ਜਾਵੇ ਆਗੇ ? ਪੀਛੇ ਹਟੋ ਅਬ ਭਾਗੇ ਜਾਹੁ ਕੋ ਨ ਦੁਖ ਲਾਗੇ ਮਮ ਬਚਨ ਜੇ ਮਾਨਿ ਹੈਂ ।ਪੂਰੋ ਗੁਰੁ ਕੀਜੈ,ਇਤ ਜਾਨਿ ਨਾਮ ਲੀਜੈ ਤਬ, ਬਿਨਾ ਆਈ ਚਲੇ ਕੈਸੇ ਦੇਨ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ?'॥੨੬॥ ਕਬਿੱਤ॥ [10]'ਰੂਪ ਅਚਰਜ ਹਮ, ਜਾਤਿ ਤੇ ਅਜਾਤਿ ਭਏ ਦੇਸ਼ ਜਾਨਿ ਸੋਊ ਜਹਿ ਸਸੀ ਨਹਿ ਭਾਨੁ‡ ਕੋ । ਹਟੇ ਅਬ ਬਨੈ ਨਹਿੰ, ਜਾਵੇਂ ਜੀਅ ਮਾਂਹਿ ਜਹਿੰ[11] ਰਿਦੇ ਜੁ ਹਮਾਰੇ ਭਯ ਭਯੋ ਸਭਿ ਹਾਨਕੋ । ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਾਨ ਸਮ, ਆਏ ਇਹ ਥਾਨ ਚਲਿ,ਗੁਰੂ ਏਕੰਕਾਰ, ਜਾਂ ਕੇ ਨਹੀ ਹੈ ਸਮਾਨ ਕੋ[12] । ਭੂਲਯੋ ਰਿਦੈ ਗੋਰਖ ਤੂੰ,ਸੁਧ ਤੇਰੀ ਗਈ ਸਭਿ,ਔਧ[13]ਕੋ ਬਧਾਇਔਧ[14]ਭਯੋ ਮਨੋ ਮਾਨ ਕੋ[15]'॥੨੭॥ਕਬਿੱਤ॥[16]'ਮਲ ਮੂਤ ਦੇਹਿ ਤੇਰੀ ਮਾਨ ਲੇਹਿ ਬਾਤ ਮੇਰੀ ਕਾਇਰ ਜਨੋਂ ਧਾਮ ਬੋਲ ਬੋਲਤਿ ਨਿਲਾਜ ਹੈਂ । ਦੇਖੋ ਜਾਇ ਆਗੇ ਕੈਸੇ ਤਹਾਂ ਦੁਖ ਲਾਗੈ ਤੋਹਿ ਐਸੇ ਹੌਂ ਹੂੰ ਜਾਨੌਂ,ਭਯ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਭਾਜ ਹੈਂ।ਕੌਨ ਬੇਖ ਤੇਰਾ ਐਸੋ ਆਗੈ ਨਹਿੰ ਹੇਰਾ ਕਬਿ, ਹਠ ਤਯਾਗ ਦੀਜੈ ਮਨ ਹੋਇ ਸ਼ੁਭ ਕਾਜ ਹੈ।ਰਾਮ ਜਦੁ ਪਤਿ[17]ਆਦਿ ਕੀਨੋ ਜਗ ਗੁਰੂ ਆਇ,ਤੁਮ ਕਯੋਂ

---

[1]ਰਾਹ। [2]ਪਹਾੜ। [3]ਸਿਰ ਹੇਠ ਤੇ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਨੂੰ। [4]ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਰਣ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਜੋ ਖੇਚਰੀ ਜਾਣੇ ਭਾਵ ਜੋਗ ਜਾਣੇ। (ੲ) ਜੇਹੜਾ ਆਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਚਰ=ਖੇਚਲ (ਤਕਲੀਫ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [5]ਸੁੰਦਰ। [6]ਭਾਵ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ। [7]ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਵਾਂਙੂ)। [8]ਸੂਰਜ। [9]ਭਯਾਨਕ। [10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [11]ਜਿੱਥੇ ਜੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਾਣਾ। [12]ਕੋਈ। [13]ਆਯੂ। [14]ਹੱਦ। [15]ਮਨ ਦੇ ਮਾਨ ਦੀ। [16]ਗੋਰਖ ਬੋਲਿਆ। [17]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ।

*ਕੋਈ ਦੇਉਦਾਰਾਂ ਦਾ ਘਨਾ ਜੰਗਲ ਹਨੇਰੇ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

†ਅਸਾਂ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਹੋ ਆਏ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੇਤਰਸ ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕ ਅਜੇ ਬੀ ਓਧਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੈਨ। ‡ਜਿਥੇ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਸਾਖੀ ਅਵਸਥਾ, ਅਪਨਾ ਨਿਜਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਦੇਸ਼। ਅਰੀਮ ਅਵਸਥਾ।

ਨ ਕਰੋ? ਪਰਤਾਪ ਵਡੋ ਛਾਜ ਹੈ[1]" ॥੧੮॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਨਾਮ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦੇਹਿ ਭਈ ਮੇਰੀ, ਕਾਇਰ ਹੈ ਸੋਊ ਤੁਝ ਜੈਸੇ ਬਿਲਲਾਇ ਹੈਂ[2]। ਦੇਖਨੇ ਕੀ ਇੱਛਾ ਉਰ ਦੇਖੈਂ ਆਗੈ ਜਾਇ ਦੂਰ, ਬੋਲਿਕੈ ਡਰਾਵੈਂ ਨਹਿ ਯਾਂ ਤੇ ਹਟਜਾਇ ਹੈਂ।ਬੇਖਏਕੰਕਾਰੀ ਨਿੱਤਆਦਿਅੰਤ ਹੋਤਿ ਸੱਤਿਤਹਾਂ ਕੀ ਪਹੂਚਿ ਨਹਿੰ ਕੈਸੇ ਸਮਝਾਇਹੈਂ। ਹਠ ਕੈਸੇ ਤਜਾਗੈਂ? ਹਠ ਹੀ ਸੇ ਸੂਰਾ ਪੂਰਾ ਹੋਇ,ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਕੀਨੋ ਨਹਿੰ,ਯਾਂਤੇ ਤੂੰ ਅਲਾਇ ਹੈਂ' ॥੧੯॥ ਸੈਯਾ ॥[3] 'ਜੋਗਤੇ ਹੋਤਿ ਸਰੀਰ ਸਦਾ ਥਿਰਨੌਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿਅਠਾਰਹਿੰ ਪਾਸੂ[4]।ਪ੍ਰਜਬਨੈ ਜਗਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਰਜਾਇ[5] ਚਲੈ ਸਭਿ ਊਪਰ ਤਾਸੂ[6]। ਚਾਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਜੋ ਹੁਇ ਕਾਂਹਿ ਕੀ ਸੋ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਵਧੇ ਬਲ ਰਾਸੂ[7]।ਪੂਰਨ ਹ੍ਵੈ ਗੁਨਰੂਰਨਸੋਂ ਮਨ ਤੂਰਨ ਮਾਨਿਕੈ ਸੀਖ ਪ੍ਰਯਾਸੂ[8]'॥੨੦॥ਸੈਯਾ॥[9]"ਛੋਰਿ ਦਈ ਤਨ ਹੈਤ[10] ਹੁਤੀ ਚਿਤ*ਰਾਖਨ ਕੋ ਥਿਰ ਕੌਨ ਹੈਕਾਮੂ।ਜੇ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਸੁ ਦਾਸੀਭਈ ਲਿਯ ਦੇਵ ਤਰੋਵਰੁ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਨਾਮੂ[11]।ਮਾਨਵ[12] ਮਾਂਹਿ ਪੁਜਾਵਨ ਕੀ ਮਨ ਬਾਸ਼ਨ[13]ਨਾਸ਼ਕਰੀ ਵਡਆਮੂ[14]।ਕਾਹਿਕੀ ਚਾਹਿਨਹੀਂ ਉਰ ਮਾਂਹਿਅਘਾਇ ਰਹੇ ਸੁਖ ਭਾ ਅਭਿਰਾਮੂ'॥੨੧॥ ਸੈਯਾ॥ ਗੋਰਖ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਜਬ ਬੈਨ ਲਖੀ ਮਨਮੈਂ--ਇਹ ਮਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।ਲਾਇ ਅਬੈ ਸ਼ਕਤੀ ਪਰਖੌਂ ਮੁਖ ਬੋਲਤਿਹੈ ਕਿਧੌਂ ਸਾਚੋ ਭੀ ਆਹੀ--।ਜਾਸ ਸਿਲਾ ਪਰ ਬੈਸੇ ਗੁਰੂ ਬਲ ਕੀਨ ਉਡਾਵਨ ਕੋ ਬਹੁ ਤਾਂਹੀ।ਨੈਕ ਹਲੀ ਨਹਿੰ ਅੰਗਦ ਲਾਤ ਸੀ[15],ਜਾਨਜੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਹੀ ਮਨਮਾਂਹੀ॥੨੨॥ਸੈਯਾ ॥ ਯੌਂਕਰਿ ਗੋਰਖ ਲੋਪ ਭਯੋ ਉਰ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਤਿ ਜਾਵਤਿ ਸੋਈ।--ਹੋਇਵਡੋ ਪਰਤਾਪ ਸੈਸਾਰਹਿ ਜੋ ਹਮਰੋ ਇਹ ਸੇਵਕ ਹੋਈ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਕਰੈ ਮਮ, ਯਾ ਸਮ ਔਰ ਨ ਦੀਸਤਿ ਕੋਈ।ਮਾਨਹਿ ਆਨ ਜਿ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ ਬਨੈ ਸਭਿ ਥਾਨ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਲੋਈ[16]--॥੨੩॥ਦੋਹਰਾ॥ ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਭੂਪ ਜਜੋਂ ਚਹਿਤਿ ਚਤੁਰਦਿਸ਼[17] ਜੀਤ। ਗੋਰਖ ਇੱਛਾ ਕਰਤਿ ਤਯੋਂ ਜਯੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਿ[18] ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸਿਧ ਮੰਡਲ ਮੈਂ

[1]ਹੋਵੇਗਾ। [2]ਬਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਗੋਰਖ ਵਾਚ। [4]ਕੋਲ। [5]ਹੁਕਮ। [6]ਤਿਸਦਾ। [7]ਬਲ ਦੀ ਰਾਸ। [8]ਜਤਨ ਕਰਕੇ (ਛੇਤੀ) ਸਿੱਖਯਾ ਲੈ ਲੈ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [10]ਹੇਤਾ। [11]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹਰੀ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ)। [12]ਮਨੁੱਖਾਂ। [13]ਵਾਸ਼ਨਾਂ। [14]ਵਡਾ ਰੋਗ (ਜਾਣਕੇ)। [15]ਅੰਗਦ ਦੀ ਲੱਤ ਵਾਂਗ (ਜੋ ਰਾਵਣ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਉਠਾਈ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸੀ)। [16]ਲੋਕੀ। [17]ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ। [18]ਉਲਟੀ। *ਪਾ:-ਜਿਨ।

ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਤਬ ਜਾਇ ਰਿਦੈ ਬਹੁ ਚਿੰਤ ਉਪਾਇ ਬਿਚਾਰੇ। ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕੇ ਮੁਖ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਸਵਿਤਾ[੧] ਨਹਿ ਦੀਸਤਿ ਹੈ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ! ਜੌ ਹਮ ਊਰਧ[੨] ਓਰ ਨਿਹਾਰੇ'। ਗੁਰੁ ਭਾਖਤਿ 'ਨੀਚੇ ਕੋ ਡੀਠ ਕਰੋ ਪਸ਼ਚਾਤ ਦਿਸ਼ਾ[੩] ਹੂ ਕੀ ਓਰ[੪] ਪਧਾਰੇ*' ॥ ੨੫ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਹੈ ਧਰਾ ਤੇ ਊਚੇ ਸੂਰਜ ਚੰਦ। ਪੁਨ ਉਡਗਨ[੫] ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਕਹਿਯੇ ਸਭਿਹਿ ਮੁਕੰਦ![੬]' ॥੨੬॥ ਸੈਯਾ ॥ 'ਜੋਜਨ[੭] ਲਾਖ† ਲਖੇ ਉਰ ਮੇ ਧਰ ਊਚੋ ਇਤੋ ਰਵਿ[੮] ਕੋ ਰਥ ਜਾਈ। ਹੈ ਤਿਤਨੋ ਤਿਸ ਤੇ ਸਸਿ[੯] ਊਰਧ[੧੦] ਤਾਰਨ ਕੀ ਮਿਰਜਾਦ ਨ ਕਾਈ। ਊਚੇ ਅਧੋ[੧੧] ਤਿਨਕੇ ਧੁਰਿਹੈਂ ਸਭਿਕੇ ਸਿਰ ਊਪਰ ਧ੍ਰੂਅ ਸੁਹਾਈ। ਬਾਰਿਕ ਪੰਚਹੀ ਸੰਮਤ[੧੨] ਕੋ ਹਠ ਕੀਨ ਵਡੋ ਜਿਨ ਘਾਲ ਕਮਾਈ' ॥੨੭ ॥ ਅੜਿੱਲ ॥ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹੈ 'ਪ੍ਰਭੂ ਇਕ ਵੇਰਜੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਜੈ ਤਾਂਹਿ ਜੁ ਸ਼ਿਖਰ[੧੩] ਸੁਮੇਰੁ ਜੀ[੧੪]। ਬਾਲਕ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲ ਤਪਯੋ ਤਪ ਕਠਨ ਜਿਹ। ਹੋ ਅਬਚਲ ਪਦਵੀ ਪਾਇ ਬਸਯੋ ਸੁਖ ਥਾਨ ਮਹਿਂ' ॥੨੮॥ ਬਿਗਸੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨ ਬਚਨ ਮੁਖ ਸੋਂ ਭਨਯੋ। 'ਮਰਦਾਨਾ ਕਯਾ ਕਹਿਤਿ ਰਿਦੇ ਤੁਮ ਕਿਵ ਗੁਨਯੋ। ਆਗੈ ਚਾਹਤਿ ਚਲਯੋ ਪਿਖਨ ਧ੍ਰੂ ਥਾਨ ਕੋ। ਹੋ ਤੁਮ ਨਿਜ ਮਨ ਕੀ ਦੇਹੁ ਚਹੋ ਕਿ ਨ‡ ਜਾਨਕੋ?' ॥ ੨੯ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਬਚਨ ਤਬ ਮੈਂ ਕਹੋ। ਮਰਦਾਨਾ ਜੋ ਕਹਤਿ ਸੁ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਅਹੇ। ਜੋ ਊਰਧ ਹੈਂ ਥਾਨ ਬਸਤਿ ਜੋ ਤਿਨਹਿ ਮੈਂ। ਹੋ ਸਭੈ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ ਅਧਿਕ ਮਮ ਮਨਹਿਂ ਮੈਂ' ॥੩੦॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਹਮ ਕੋ

[੧]ਸੂਰਜ। [੨]ਉੱਪਰ। [੩]ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ। [੪]ਤਰਫ। [੫]ਤਾਰਿਆਂ। [੬]ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। [੭]ਚਾਰ ਕੋਸ ਦਾ ਇਕ ਜੋਜਨ। [੮]ਸੂਰਜ। [੯]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੧੦]ਉੱਪਰ। [੧੧]ਨੀਵੇਂ। [੧੨]ਸਾਲ। [੧੩]ਚੋਟੀ। [੧੪]ਸੁਮੇਰ ਦੀ।

*ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੌਢੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ 'ਦੇਖ ਪੱਛੋਂ ਵਲ ਸੂਰਜ ਭੱਜਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ'। ਉਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਡੁੱਬਣ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

†ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਐਸੇ ਬਚਨ ਤੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਗੋਲ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਯੋਜਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਯੋਜਨ ੨ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਚਾਰ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ, ੮ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੪ ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਤੁਕ।

‡ਪਾ:—ਕਿਤ।

ਬੂਝ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ। ਗਮਨੇ ਆਗੇ ਬਹੁਰ ਮਾਨ ਸਿਧ ਗੰਜਨੀ[੧]। ਇਕ ਪਹਾਰ ਪਰ ਗਏ ਜਾਇ ਬੈਸੇ ਤਬੈ।ਹੋ ਊਨਾ ਤਾਂਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਯੋ ਗੁਰੁ ਤਬੈ ॥ ੩੧॥ ਉਤ ਗੋਰਖ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਬੁਲਾਏ ਸਿਧ ਸਬੈ। ਬੈਠੇ ਮਜਲਸ ਲਾਇ ਕਿਯੇ ਆਸਨ ਤਬੈ। ਕਿਹ[੨]ਪਰ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਚਰਮ[੩],ਸਿੰਘ[੪] ਕੋ ਕਿਹ[੫]ਲਿਯੋ। ਹੋ ਕਿਹ ਖਿੰਥਾ[੬]ਗਰ ਪਹਿਰ ਜਾਹਿੰ ਰੰਗ ਬਹੁ ਕਿਯੋ॥੩੨॥ ਫਟਕ[੭] ਮੁਦਰਾ ਪਹਿਰ ਚੀਰ ਦ੍ਵੈ ਕਾਨਕੋ।ਹਾਥ ਬਿਰਾਗਨਿ ਧਰੇ ਮਨਹੁ[੮]ਘਰ ਮਾਨਕੋ[੯]।ਸ੍ਵੇਤ ਬਿਭੂਤ[੧੦] ਸਰੀਰ ਲਗਾਇ ਬਨਾਇਕੈ। ਹੋ ਸਿੰਙੀ ਲੇ ਕਰ ਮਾਂਹਿ ਬਜਾਇ ਸੁਨਾਇਕੈ॥੩੩॥ਫਰੂਆ[੧੧] ਫਹੋਰੀ[੧੨] ਹਾਥ ਪਤਾਕਾ[੧੩]ਕਰ[੧੪]ਕਿਸੀ। ਕਿਹ ਸੇਲੀ ਗਰ[੧੫] ਪਾਇ ਕੁਪੀਨਹਿ[੧੬] ਕਟ[੧੭] ਕਸੀ। ਮੂਛੈ[੧੮]ਸ਼ਮਸ[੧੯] ਬਿਸਾਲ ਸੀਸ ਮੁੰਡਤਿ ਕਰੇ[੨੦]। ਹੋ ਝੋਰੀ ਕੰਧੇ[੨੧]ਪਾਇ ਸੁ ਭਿੱਖਯਾ ਹਿਤ ਧਰੇ ॥੩੪॥ ਸਰਬ ਸਕਤਿ ਕੋ ਧਰਤਿ ਗਰਬ ਉਰ ਵਧਿ ਰਹਾ। ਛਿਨ ਮਹਿੰ ਉਡ ਕਰਿ ਜਾਇੰ ਰਿਦੈ ਤ੍ਰਿਟਿ[੨੨] ਹੈ ਜਹਾਂ। ਅਣੂ[੨੩]ਸਮਾਨ[੨੪] ਹੈ ਜਾਨਿ ਪਹਾਰ ਸਮਾਨ ਕੋ। ਹੋ ਚਹੈਂ ਚਲਾਵਹਿੰ ਅਚਲ[੨੫]ਉਡੈਂ ਅਸਮਾਨ ਕੋ॥੩੫॥ ਬਨਨ ਸ਼ੇਰ ਅਰ ਸਰਪ ਸਰੂਪ ਭਯਾਨ ਕੋ। ਮਾਨਵ ਸੇਵਕ ਕਰਨ ਦਿਖਾਇ ਡਰਾਨ ਕੋ। ਚਹੁੰਦਿਸ ਬੈਸੇ ਜਬਹਿ ਲਾਇ ਆਸਨ ਸਬੈ। ਹੋ ਬੋਲਯੋ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਚਨ ਗੁਨਤਿ ਗੋਰਖ ਤਬੈ ॥੩੬॥ ਕਬਿੱਤ॥ 'ਨਾਨਕ ਹੈ ਤਪਾ ਇਕ,ਮਲ ਮੂਤ ਦੇਹਿ ਜਾਂਕੀ, ਤੁਮਰੋ ਸਥਾਨ ਦੇਖਿਬੇ ਕੇ ਹਿਤ ਆਵਈ। ਹੋਇ ਜੁ ਸੁਜਾਨ ਕਲਾਵਾਨ ਗੁਨਵਾਨ ਵਡੋ ਬਾਦ ਕਰੈ ਤਾਂਸੋਂ ਜਾਇ ਜੀਤ ਕੈ ਹਟਾਵਈ। ਨਾਂ ਤੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਚੇਲੋ ਕਰਿ ਲਯਾਵੈ ਤਾਂਕੋ, ਰਲੈ ਸਿੱਧ ਮਾਂਹੀ ਸੋ ਅਮਰ ਪਦ ਪਾਵਈ'।ਬੈਸੇ ਜੇਤੇ ਪਾਸ ਭਯੋ ਸਭਿਕੋ ਹੁਲਾਸ ਉਰ ਖਾਇਕੈ ਤਮਕ ਕੋ[੨੬]ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਯੌਂ ਅਲਾਵਈ ॥ ੩੭ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਕੈਸੋ ਕੋਊ ਹੋਇ ਸਭਿ ਜੀਤੌਂ ਜਾਇ ਤਾਂਕੋ ਅਬ,ਆਵਨ ਨ ਦੇਹੋਂ ਕਿਧੌਂ[੨੭] ਚੇਲੋ ਕਰਿ

---

[੧]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਯਾ ਵਾਲੇ। [੨]ਕਿਸੇ। [੩]ਹਰਨ ਦੀ ਖੱਲ। [੪]ਸ਼ੇਰ (ਦੀ ਖੱਲ)। [੫]ਕਿਸੇ ਨੇ। [੬]ਗੋਦੜੀ। [੭]ਬਿਲੌਰੀ। [੮]ਮਾਨੋਂ। [੯]ਹੰਕਾਰ ਦਾ। [੧੦]ਸੁਆਹ। [੧੧]ਠੂਠਾ। [੧੨]ਫੌਹੜੀ। [੧੩]ਝੰਡੇ ਦਾ ਫਰੇਰਾ। [੧੪]ਹੱਥ (ਵਿਚ)। [੧੫]ਗਲ ਵਿਚ)। [੧੬]ਲੰਗੋਟੀ। [੧੭]ਲੱਕ (ਨਾਲ)। [੧੮]ਮੁੱਛਾਂ। [੧੯]ਦਾਹੜੀ। [੨੦]ਮੁੰਨੇ ਹੋਏ ਸਿਰ। [੨੧]ਮੋਢੇ ਤੇ। [੨੨]ਇੱਛਾ। [੨੩]ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਕਿਣਕਾ। [੨੪]ਬਰੱਬਰ। [੨੫]ਪਹਾੜ। [੨੬]ਗੁੱਸਾ ਖਾਕੇ। [੨੭]ਯਾ ਤਾਂ।

ਲਜਾਇਹੋਂ।ਦੇਹਿ ਕੋ ਬਨਾਉ ਬੂਝੋਂ, ਜੋਗ ਹੂ ਕੋ ਬਾਦ ਕਰੋਂ, ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਬਾਬ ਦੈਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਹਟਾਇਹੋਂ। ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਆਯੋ ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਜਾਯੋ ਚਾਹੈ ਸੋਊ, ਮਨ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਤਾਂ ਓਰੇ[1] ਜਿਉ[2] ਬਿਲਾਇ ਹੌਂ[3]। ਕੀਜੈ ਨ ਅਵਾਰ, ਦੀਜੈ ਆਇਸੁ ਉਚਾਰ, ਜੀਤੌਂ,ਸਭੈ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਕੋ ਬਰ ਜਬ ਪਾਇਹੋਂ' ॥੩੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੋਰਖ ਉਰ ਹੁਲਸਾਇਕੈ ਕੀਨੀ ਜਾਨ ਰਜਾਇ। ਜਾਨੀ ਮਨ—ਇਹ ਆਨਿ ਹੈ ਜਾਂਕੋ ਤੇਜ ਸੁਭਾਇ—॥੩੯॥ ਜਨੋਂ ਗਜ[4] ਨਿਜ ਉਰ ਗਰਬ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਜੀਤਨੇ ਚਾਇ। ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਪਠੈ ਵੰਗਾਰ ਕੈ ਸੋ ਗਮਨ੍ਯੋ ਇਹ ਭਾਇ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਆਯੋ ਤਬ ਧਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੁਹਾਏ ਜਹਿਂ, ਬਚਨ ਅਲਾਵ੍ਯੋ 'ਬਾਲੇ[6] ਆਯੋ ਕੌਨ ਕਾਜ ਕੋ ?। ਸ਼ਕਤਿ ਸੁ ਰਾਖੋ ਕਿਧੌਂ ਨਾਂਹੀ ਮੋਸੋਂ ਵਾਕ ਕਹੋ ? ਸਾਚਹੀ ਬਖਾਨੌਂ,ਇਹਾਂ ਬੋਲੀਐ ਨ ਪਾਜ[7] ਕੋ। ਆਗੈ ਚਲਨੋ ਚਾਹੈਂ ਜੌ ਤੂੰ, ਲੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮ[8], ਜੋਗ ਚਾਹੋ ਜੋਗ ਲੀਜੈ ਨਾਂਤੋ ਲੀਜੈ ਰਾਜਕੋ।ਜੇ ਨ ਮਾਨੈ ਬਾਤ ਮੇਰੀ ਦੇਖੋਂ ਨ ਕੁਸ਼ਲ[9]ਤੇਰੀ ਕਹੌਂ ਟੇਰਿ ਟੇਰਿ[10]ਹਟਿ ਜੱਯੈ[11]ਚਾਹੋ ਲਾਜਕੋ'॥੪੧॥ ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਾਨੇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ 'ਜੋਊ ਇੱਛਾ ਹੈ ਮਛਿੰਦਰਾ ! ਸੁ ਮਾਂਗ ਨਿਜ ਲੀਜੀਏ।ਤੋਕੋ ਬਖਸ਼ਾਇ ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਦਿਵਾਇਂ, ਪਰ ਬੋਲ ਕੈ ਕੁਬੋਲ ਬੋਲ ਹਮਸੋਂ ਨ ਖੀਝੀਏ। ਜਹਾਂ ਲਗ ਚਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੀਕ ਹਮ ਜਾਹਿਂ, ਔਰ ਤੇਰੇ ਕਹੇ ਹਟੈਂ ਨਾਂਹਿ, ਸਾਚ ਧੌਂ ਪਤੀਜੀਏ। ਰਾਜ ਨਹਿਂ ਲੇਊਂ, ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਕੋ ਦੇਊਂ, ਅਬ ਐਸੋ ਮੋਕੋ ਚੀਨ ਜੀਅ ਜਾਨਿਯੇ ਸੁ ਕੀਜੀਏ' ॥ ੪੨ ॥ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਰਿਸ ਕੀਨੀ ਬਿਨ ਚੈਨ ਭਏ, ਆਰੁਨ[12] ਦੋ ਨੈਨ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾ-ਨਿਯਾ'ਕੇਤੇ[13]ਦਿਨ ਰਾਤਿ[14]ਸ੍ਵਾਸ,ਕੇਤੀ ਨਸਾ ਮੱਧ ਮਾਸ[15],ਅੰਗੁਰੀ ਕੈ[16] ਤਾਕ ਮੁੱਖ[17]ਕੈਸੇ ਸੰਧਿ[18]ਜਾਨਿਯਾ। ਕੋਠਰੀ ਕੈ[19],ਰੋਮ ਕੇਤੇ[20], ਪੱਲਵਕੈ[21] ਤਿਲੀ ਕਹੋ, ਕਾਰਜਾ[22] ਕੈ ਅੰਗੁਰੀ ਬਤਾਇ ਪਹਿਚਾਨਿਯਾ। ਦੇਹੀ ਕੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ[23]ਕਹੋ ਜੋ ਤੂੰ ਆਗੈ ਜਾਇ ਚਹੋ,ਭੂਲ ਜੈਹੈਂ, ਕਹੋ ਨਹਿਂ,ਕਰੋਂ ਤੋਰ

---

[1]ਗੜੇ। [2]ਵਾਂਙ। [3]ਗਾਲ ਦਿਆਂਗਾ। [4]ਹਾਥੀ। [5]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ। [6]ਹੇ ਬਾਲਕੇ। [7]ਝੂਠ। [8]ਸਾਡਾ। [9]ਸੁੱਖ। [10]ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ। [11]ਮੁੜ ਜਾਓ। [12]ਲਾਲ। [13]ਕਿਤਨੇ। [14]ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਦੇ। [15]ਮਾਸ ਵਿਚ ਨਾੜਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ। [16]ਕਿਤਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ। [17]ਮੂੰਹ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ। [18]ਜੋੜ (ਸਰੀਰ ਦੇ)। [19]ਕੋਠੜੀਆਂ ਕਿਤਨੀਆਂ। [20]ਵਾਲ ਕਿਤਨੇ। [21]ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ। [22]ਕਲੇਜਾ। [23]ਹਾਲ।

ਹਾਨਿਯਾ' ॥ ੪੩ ॥ [੧]"ਬਿੰਸਤ ਚਤੁਰ ਹੈਂ ਹਜ਼ਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਸ੍ਵਾਸ, ਨੌਂਸੈ ਨਸ[੨], ਕੋਠਰੀ ਬਹੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ। ਅੰਗੁਰੀ ਚਤੁਰ[੩] ਮੁਖ ਤਾਕ, ਨੀਲ ਕੋਟ[੪]ਰੋਮ,ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਹੈ ਸੰਧਿ[੫],ਤਿਲੀ ਪੱਲਵ ਬਾਰਾਂ[੬] ਜਾਨਿਯੇ। ਆਂਗੁਰੀ ਕਰੇਜੋ ਆਠ[੭], ਐਸੋ ਦੇਹੀ ਠਾਟ* ਸਭਿ, ਬੂਝਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਔਰ ਮੋਹੁ ਸੋਂ ਬਖਾਨਿਯੇ'। ਗਜ ਦੰਤ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿੰਗ ਡਰੈ ਨ ਡਰਾਏ[੮] ਤਾਂਕੇ ਕੇਹਰੀ[੯]ਅਤੋਲ ਬਲ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਹਾਨਿਯੇ ॥ ੪੪ ॥ ਸਿਧਿ ਲਾਯੋ ਚਾਹੈ, ਨਹੀਂ ਲਗਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਕਛੁ,ਜੈਸੇ ਹੀ ਪਪੀਲਿਕਾ[੧੦]ਪ੍ਹਾਰ[੧੧]ਕੋ ਉਚਾਤਿ[੧੨] ਹੈ। ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਜੋਹਿ ਦੇਖਿ ਆਪ ਤੇ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ ਲਖਿ ਲੱਜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹਟਿ ਜਾਤਿ, ਰਿਦੇ ਪਛੁਤਾਤਿ ਹੈ। ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਬਚਨ ਅਲਾਇ[੧੩] ਐਸੇ 'ਹਮ ਤੇ ਨ ਛੋਟੇ ਜੇਊ ਮਾਨੈਂਹਮ ਬਾਤ ਹੈਂ।ਊਰੇ ਅਤਿ ਬੋਲ ਬੋਲੈਮਨ ਤੇ ਨਡੋਲੇ ਕਬ,ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਜਿਉਂਅਥਾਹ ਕਰਾਮਾਤਹੈ'॥੪੫॥ਲੁਹਿਰੀਪਾ ਬੈਸਾ ਤਹਿਂ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਐਸਾ ਕਹਿ,'ਦੇਖੋਂ ਸੋਊ ਕੈਸਾ,ਮੋਕੋ ਆਇਸੁ ਉਚਾ-ਰਿਯੇ। ਗੋਰਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[੧੪]ਜਾਇ ਜੀਤੋਂ ਕਰਿ ਬਾਦ ਤਿਂਹ' ਕਹੈਂ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਤਬ'ਤੁਮਹੀ ਸਿਧਾਰਿਯੇ[੧੫]'।ਆਵਾ ਚਲਿ ਪਾਸ ਜਹਾਂ ਬੈਸੇ ਸੁਖਰਾਸ ਜਾਂਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਭਵ ਅਪਦਾ ਨਿਵਾਰਿਯੇ।'ਬਾਲੇ[੧੬] ਹੈ ਅਦੇਸ਼', ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਰ ਦੇਖਿ,'ਏਕੰਕਾਰ ਕੋ ਅਦੇਸ਼,ਆਉ ਬੈਸ[੧੭] ਜੋਗ ਕਾਰਿਯੇ[੧੮] !' ॥੪੬॥ [੧੯]'ਨਾਮ ਕੌਨ, ਧਾਮ ਕੌਨ, ਕਿਧੌ ਕਿਤ ਗੌਨ ਅਬ ?, ਬੇਖ ਤੇਰੋ ਕੌਨ ? ਦੇਸ਼ ਕੌਨ ਹੈ?ਬਤਾਇਯੇ'।'ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ,ਜਹਾਂ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ ਧਾਮ, ਜਾਵੋਂ ਕਰਤਾਰ ਸ਼ਾਮ[੨੦]ਸੁਖਦ[੨੧]ਸੁਹਾਇਯੇ। ਦੇਸ਼ ਹੈ ਬੇਗਮਪੁਰ[੨੨],ਬੇਖ[੨੩] ਏਕੰਕਾਰੀ ਮੂਰਤਿ†,ਬੂਝਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਉਰ ਔਰ ਸੋ ਅਲਾਇਯੇ। ਆਵਤਿ ਹੋ ਧਾਇ ਧਾਇ, ਮੌਤਸਰ ਰੋਗ ਕਾਇ[੨੪] ਤਾਂ ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਕੀਜੈ ਜੋਗ

---

[੧]ਉਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [੨]ਨਾੜਾਂ। [੩]ਚਾਰ। [੪]ਕ੍ਰੋੜਨੀਲ ਬਰੱਬਰ ਹੈ ਹਜਾਰ ਸੰਖ ਦੇ, ਭਾਵ ਹੈ ਅਸੰਖ ਤੋਂ। [੫]ਜੋੜ। [੬]੧੨ਉਂਗਲਾਂ। [੭]ਕਲੇਜਾ ਅੱਠ ਉਂਗਲਾਂ। [੮]ਸ਼ੇਰ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਹਰਨ ਦੇ ਸਿੰਗ ਤੋਂ ਡਰਾਯਾ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ। [੯]ਸ਼ੇਰ। [੧੦]ਕੀੜੀ। [੧੧]ਪਹਾੜ। [੧੨]ਚੁੱਕਦੀ ਹੈ। [੧੩]ਕਹੇ। [੧੪]ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। [੧੫]ਜਾਓ। [੧੬]ਹੇ ਬਾਲਕੇ !। [੧੭]ਬੈਠ। [੧੮]ਹੇ ਜੋਗ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ !। [੧੯]ਜੋਗੀ ਬੋਲਿਆ। [੨੦](ਦੀ) ਸ਼ਰਨ। [੨੧]ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [੨੨]ਸਚ ਖੰਡ। [੨੩]ਭੇਖ। [੨੪]ਸਰੀਰ ਵਿਚ।

*ਏਹ ਹਠ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਿਸਾਬੀ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸੀ। †ਪਾ:-ਮੂਰ, ਮੋਹਿ।

ਨਾ ਲਜਾਇਯੋ[੧] ॥ 47 ॥ ਖਾਇ ਰਿਸ ਬੋਲਯੋ ਜੋਗਿ ਓਜ[੨] ਝਕਝੋਲਯੋ[੩] ਨਿਜ[੪], 'ਕੇਤੇ ਚੱਕ੍ਰ ਭੇਦੇ ? ਕੇਤੀ ਪਾਂਖੁਰੀ ਹੈ ਤਾਹਿ ਕੀ[੫] ?। ਦੇਹ ਕਿੱਤੀ ਪੌਨ ? ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ਧਾਰਿ ਕੌਨ ? ਔਰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਕਹੋ ਜੋ ਰਿਖੀਕ[੬] ਪੰਚ ਜਾਂਹਿ ਕੀ। ਗੁਣ ਔ ਸੁਭਾਇ[੭] ਸਭਿ ਤੱਤਨ ਕੇ[੮] ਕਹੋ ਅਬ[੯], ਪ੍ਰਥਕ[੧੦] ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਬਿਧਿ[੧੧] ਸਭੈ ਦੇਹਿ ਮਾਂਹਿ ਕੀ। ਉੱਤਰ ਬਤਾਵੋ ਤਊ ਆਗੈ ਚਲਿ ਜਾਵੋ ਤੁਮ,ਨਾਤੋ[੧੨] ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਜੈ,ਤਜੋ ਮਤਿ ਕਾਹਿੰ ਕੀ'॥੪੮॥[੧੩]'ਮੂਲ[੧੪] ਕੋ ਕਮਲ ਦਲ[੧੫] ਚਾਰ ਹੈਂ ਅਮਲ[੧੬] ਲਾਲ, ਨਾਭਿ ਤਲੇ[੧੭] ਖਟ ਦਲ[੧੮] ਪੀਰੋ[੧੯] ਰੰਗ ਜਾਨਿਯੇ। ਨਾਭਿ ਮੈਂ[੨੦] ਦਸਮ ਦਲ ਨੀਲੋ ਰੰਗ ਸੋਹੈ[੨੧] ਜਾਂਕੇ, ਰਿਦੇ ਦਲ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੨੨] ਕੋ ਸੇਤ[੨੩] ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ। ਕੰਠ[੨੪] ਕੋ ਕਮਲ ਦਲ ਸੋਲਾਂ ਹੈਂ ਅਮਲ ਭੇਦ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਮੈਂ* ਦੋਇ ਦਲ ਧਾਮ ਸੁਖਦਾਨਿਯੇ । ਭੇਦ ਇਨ ਜਾਇ, ਖਟ ਚੱਕ੍ਰ ਜੋ ਅਲਾਇ, ਦਸ ਦ੍ਵਾਰ[੨੫] ਠਹਿਰਾਇ ਬਾਇ, ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਮਾਨਿਯੇ॥੪੯॥ ਪੌਨ[੨੬] ਦਸ ਸੁਨੋ ਨਾਮ੧ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ,੨ਅਪਾਨ ਦੋਊ, ਜਾਨਿਯੇ੩ਸਮਾਨ,੪ਉਦਿਆਨ ਹੈ ੫ਬਿਆਨ ਸੋ।੬ਨਾਗ ਔਰ ੭ਕੂਰਮ ੮ਕ੍ਰਿਕਲ ੯ਦੇਵ ਦੱਤ ਲਖੋ, ਦਸਵੀਂ ੧੦ਧਨੰਜੈ ਨਾਮ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ ਸੋ। ਪ੍ਰਾਣ ਰਹੈਂ ਰਿਦੈ ਮਾਂਹਿ, ਗੁਦਾ ਮੈਂ ਅਪਾਨ ਜਾਨਿ,ਨਾਭਿ[੨੭]ਮੈਂ ਸਮਾਨ,ਕੰਠ[੨੮]ਬਿਖੈ ਉਦਿਆਨ ਸੋ। ਬਯਾਪਕ ਬਿਆਨ ਤਨ[੨੯],ਨਾਗ ਉਦਗਾਰ[੩੦] ਕਰੈ,ਕੂਰਮ ਸੋ ਲੋਚਨ[੩੧] ਕੀ ਪਲਕ ਖੁਲ੍ਹਾਨ[੩੨]ਸੋ ॥੫੦॥ ਕ੍ਰਿਕਲ ਉਪਾਇ[੩੩] ਛਿਕ, ਦੇਵਦੱਤ ਜੰਭਣੇ[੩੪] ਕੀ, ਮ੍ਰਿਤੁ[੩੫]ਭੈ ਧਨੰਜੈ ਰਹੇ, ਏਹੀ ਦਸ ਪ੍ਰਾਨ ਸੋ । ਨਿਝਰ[੩੬] ਚੁਆਇ ਧਾਰਿ ਤਾਂਹੀ ਤੇ ਅਘਾਇ[੩੭] ਰਹੈ, ਕਹੌਂ ਅਬ ਪੰਚ ਤੱਤ ਸੁਨਿਯੇ ਸੁਜਾਨ ਸੋ। ਖੇ[੩੮] ਪੌਨ[੩੯] ਬੰਨ੍ਹਿ[੪੦] ਪਾਣੀ† ਛੋਨੀ[੪੧] ਪੰਚ ਤੱਤ ਗੁਨਃ—ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼

[੧]ਲਾਜ ਨ ਲਵਾਓ। [੨]ਜੋਗ ਦਾ ਬਲ। [੩]ਹਲੂਣਿਆਂ। [੪]ਅਪਨਾ। [੫]ਤਿਸਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ। [੬]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। [੭]ਤਾਸੀਰ। [੮]ਤੱਤਾਂ ਦੇ। [੯]ਹੁਣ। [੧੦]ਅੱਡੋ ਅੱਡ। [੧੧]ਰੀਤੀ। [੧੨]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [੧੩]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [੧੪]ਮੂਲਾ ਧਾਰ ਚਕ੍ਰ। [੧੫]ਪੰਖੜੀਆਂ। [੧੬]ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [੧੭]ਧੁੰਨੀ ਹੇਠ। [੧੮]ਛੇ ਪੰਖੜੀਆਂ। [੧੯]ਪੀਲਾ। [੨੦]ਵਿਚ। [੨੧]ਸੋਭਦਾ ਹੈ। [੨੨]ਬਾਰਾਂ। [੨੩]ਚਿੱਟਾ। [੨੪]ਗਲ। [੨੫]ਦਸਮ-ਦ੍ਵਾਰ। [੨੬]ਪ੍ਰਾਣ। [੨੭]ਧੁੰਨੀ। [੨੮]ਗਲੇ। [੨੯]ਸਰੀਰ (ਸਾਰੇ ਵਿੱਚ)। [੩੦]ਡਕਾਰ। [੩੧]ਨੇਤ੍ਰਾਂ। [੩੨]ਖੁਲ੍ਹਾਨ ਨੂੰ। [੩੩]ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। [੩੪]ਉਬਾਸੀ। [੩੫]ਮਰ ਗਿਆਂ ਤੇ। [੩੬]ਇਕਰਸ। [੩੭]ਤ੍ਰਿਪਤ। [੩੮]ਅਕਾਸ਼। [੩੯]ਵਾਯੂ। [੪੦]ਅਗਨੀ। [੪੧]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।

*ਪਾਃ—ਕੈ। †ਪਾਃ—ਖੇਇ ਪੌਨ ਅਗਨਿ ਨੀਰ।

ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਮਾਨ ਸੋ। ਨਭ[੧] ਕਾਨ, ਪੌਨ[੨] ਤ੍ਵਚਾ[੩], ਪਾਵਕ[੪] ਕੀ ਨੈਨ ਜਾਨ, ਜੀਹ[੫] ਪਾਨੀ, ਘ੍ਰਾਨ[੬] ਛਿਤ[੭] ਪੰਚੋ ਇੰਦ੍ਰੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੋ ॥ ੫੧ ॥ ਏਕ ਏਕ ਤੱਤ ਤਾਂਕੀ ਪੰਚ ਹੈਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ[੮] ਭਈ ੧ਲੋਭ ੨ਮੋਹ ੩ਅਹੰ ੪ਦੁਖ ੫ਪ੍ਰੀਤ ਨਭ ਜਾਨਿਯੇ[੯]। ੧ਬਲ[੧੦] ਕੋ ਕਰਨ ਅਰ ੨ਧਾਵਨ[੧੧] ੩ਪਸਾਰਨ[੧੨] ੪ਸੰਕੋਚ[੧੩], ੫ਦੇਹ ਬਧੈ ਸੋ ਸਮੀਰ ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ[੧੪]। ੧ਨੀਂਦ ਔ ੨ਜੰਭਾਈ[੧੫]* ੩ਭੂਖ ੪ਆਲਸ ੫ਪਿਆਸ[੧੬] ਹੋਇ, ਅਗਨਿ ਕੇ ਤੱਤ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ। ੧ਰਕਤ[੧੭], ੨ਪਸੀਨਾ[੧੮], ੩ਪਿਤ, ੪ਕਫ[੧੯], ੫ਬਿੰਦ[੨੦], ਨੀਰ[੨੧] ਹੂ ਕੀ; ੧ਚਾਮ[੨੨], ੨ਹਾਡ, ੩ਮਾਸ, ੪ਨਾੜੀ ੫ਰੋਮ, ਛਿਤ ਭਾਨਿਯੇ[੨੩] ॥੫੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪੰਜ ਤੱਤ ਕੇ ਕੋਟ[੨੪] ਮਹਿਂ[੨੫] ਪੱਚੀਸ ਹੈਂ ਪਰਕ੍ਰਿਤ। ਜੀਉ[੨੬] ਬਸੇਰਾ ਤਹਿਂ ਕੀਯੋ, ਸੁਨਿ ਲਹਿਣਾ ਮਿੱਤ[੨੭]! ॥੫੩॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਗੁਨਐਨ ਕੇ ਬੈਨ, ਭਈ ਮਨ ਚੈਨ, ਪਛਾਨੇ ਸੁਜਾਨਾ।-ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਸਹੀ ਕਰਤਾਰ ਨਿਹਾਰਨ ਕੋ ਜਗ ਕੋ ਨ ਸਮਾਨਾ-। ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਬਿਨੈ ਕਰਿਕੈ ਸਿਰ ਨਾਇਕੈ ਦੋਨਹੁ ਬੰਦਤਿ ਪਾਨਾ[੨੮]। ਆਦਰ ਕੀਨ ਬਿਸਾਲ[੨੯], ਗੁਰੂ ਉਚਰ੍ਯੋ 'ਤੁਮ ਹੋ ਸਿਧ ਜੋਗ ਕਿ ਖਾਨਾ' ॥ ੫੪ ॥ ਬਾਲੇ ਕੇ ਪੰਕਜ ਆਨਨ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਨ੍ਯੋ ਮਕਰੰਦ[੩੦] ਸੁਹਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਭੌਰ ਭਯੋ ਬਹੁਤੋ ਹੁਲਸਾਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਭੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਕੋ ਧ੍ਯਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਹੋਇ ਬਿਦੇਹ ਗਏ ਤਿਹ ਕਾਲ ਭਲੇ ਦਸ ਦ੍ਵਾਰ ਮੈਂ ਸ੍ਵਾਸ ਟਿਕਾਯੋ ॥ ੫੫ ॥ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਗਏ ਉਠ ਆਪਨੇ ਧਾਮਨ, ਰੈਨ ਬਿਤੀ ਇਕ ਦ੍ਯੋਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਫੇਰ ਨਿਸਾ ਭਈ ਦ੍ਯੋਸ ਚਰ੍ਯੋ[੩੧] ਛੁਟਕ੍ਯੋ ਨਹਿ ਧ੍ਯਾਨ ਅਖੰਡ ਲਗਾਯੋ। ਖਾਨੋ ਨ ਪਾਨ ਨ ਨ੍ਹਾਨ[੩੨] ਕਿਯੋ, ਨਰ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।

---

[੧]ਅਕਾਸ਼ ਦਾ। [੨]ਵਾਯੂ ਦਾ। [੩]ਚਮੜੀ। [੪]ਅਗਨਿ। [੫]ਜਿਹਬਾ। [੬]ਨਾਸਕਾ। [੭]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ। [੮]ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ। [੯]ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾਣੋ। [੧੦]ਜ਼ੋਰ। [੧੧]ਵੇਗ, ਵਗਣਾ, ਦੌੜਨਾ। [੧੨]ਫੈਲਣਾ। [੧੩]ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ। [੧੪]ਵਾਯੂ (ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ) ਜਾਣੋਂ। [੧੫]ਉਬਾਸੀ। [੧੬]ਤ੍ਰੇਹ। [੧੭]ਲਹੂ। [੧੮]ਮੁੜ੍ਹਕਾ। [੧੯]ਬਲਗਮ। [੨੦]ਵੀਰਜ। [੨੧]ਜਲ। [੨੨]ਚੰਮ। [੨੩]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਹੀਦੇ ਹੈਨ। [੨੪]ਕਿਲ੍ਹਾ, ਸਰੀਰ। [੨੫]ਵਿੱਚ। [੨੬]ਜੀਵ ਨੇ। [੨੭]ਹੇ ਮਿੱਤਰ। [੨੮]ਹੱਥ। [੨੯]ਬੜਾ। [੩੦]ਸੁਗੰਧੀ। [੩੧]ਚੜ੍ਹਿਆ। [੩੨]ਇਸ਼ਨਾਨ। *ਪਾਃ-ਜੰਕ੍ਰਿਤ, ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕ੍ਰਾਂਤੀ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਯਕ੍ਰਿਤ=ਜਿਗਰ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਜੀ ਤਜਿ ਦੇਹਿ ਗਯੋ ਕਰਤਾਰ ਕੇ ਮੱਧ ਸਮਾਯੋ' ॥੫੬॥
ਭੈ ਕਰਿ ਕੋ ਨ ਬੁਲਾਇ ਸਕੈ, ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਨਰ ਜੋ ਤਹਿੰ ਜਾਈ।
ਸਾਤ ਨਿਸਾ ਪੁਨ ਸਾਤ ਹੀ ਬਾਸੁਰ ਬੀਤ ਗਏ ਤਨ ਸੋਝੀ ਨ ਆਈ।
ਲੋਚਨ ਕੀ ਪਲਕਾਂ ਸੁ ਜੁਟੇ[1] ਇਕ ਆਸਨ ਬੈਠੇ ਅਡੋਲ ਸੁਹਾਈ।
ਤਾਂ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੋ ਮਮ ਬੰਦਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਕਰੌਂ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੫੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਾਠਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੬੦ ॥

੬੧. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ । ਸਿੱਧ ਭੰਗਰ, ਕਨੀਫਾ, ਹਨੀਫਾ, ਭੂਤਵੇ, ਚਰਪਟ, ਬੰਗਰ, ਸੰਘਰ ਤੇ ਸੰਭਾਲਕਾ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਹੈਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰ ਮਨ ਮ੍ਰਿਗ ਤਿਸਹਿ ਮਿਲਾਇ।
ਕਹੂੰ ਕਥਾ ਬਰ ਪਾਵਨੀ ਜਥਾ ਮੋਰ ਮਤਿ ਆਇ ॥ ੧ ॥

{ ਮ੍ਰਿਗ=ਭਾਵ ਹਰਨ ਵਾਕੂ ਚੰਚਲ। ਪਾਵਨੀ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਮੋਰ=ਮੇਰੀ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਹਨ, (ਅਪਣੇ) ਮ੍ਰਿਗ (ਰੂਪੀ) ਮਨ ਨੂੰ ਉਸ (ਵਿਚ) ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਕੇ ਜੇਹੀ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਮੈਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ ਦੀ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਆਠਵੇਂ ਬਾਸੁਰ ਧ੍ਯਾਨ ਛੁਟਾ ਜਬ, ਦੇਹਿ ਬਿਖੈ ਤਬ ਹੀ ਸੁਧ[2] ਆਈ। ਲੋਚਨ ਸੁੰਦਰ ਯੌਂ ਬਿਕਸੇ ਅਰਬਿੰਦ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਜ੍ਯੋਂ ਛਬਿ ਛਾਈ। ਮੱਜਨ ਕੋ ਕਰਿ, ਭੋਜਨ ਪਾਇ, ਅਸੀਨੇ ਹੈਂ ਆਸਨ ਪੈ ਸੁਖ-ਦਾਈ। ਦੇਹਿ ਸਜੈ ਤਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਧਰਾ[3], ਕਿ[4] ਖਿਮਾ[5] ਇਹ ਆ ਨੋ ਬੇਖ ਬਨਾਈ ॥੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ਸ੍ਰੋਤਾ ਬਕਤਾ ਜੇ ਹੁਤੇ ਲੀਨੇ ਸਰਬ ਹਕਾਰਿ। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਸੁਨਨ ਧਰਿ ਪ੍ਯਾਰ ॥ ੩ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਐਸੇ* ਗੁਰੂ ਭਾਖੀ[6] "ਬਾਲਾ! ਕਹੋ ਅਬ ਸਾਖੀ ਇਹ, ਹੋਈ ਹੈ ਹਦੂਰ ਤੇਰੇ ਸਬੈ ਸੋ ਕਹੀ-ਜੀਯੇ। ਸੁਧਾ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੁ ਆਵਾ ਤੁਝ ਪਾਸ ਸਭਿ ਔਰ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਨ ਅਘਾਇ ਨਿਤ ਪੀਜਿਯੇ[7]"। ਬਾਲਾ ਕਹੈ ਐਸੇ ਹੋਈ:—ਮੋਹਿ ਢਿਗ ਬੈਸੇ ਸਭਿ

---

[1]ਜੁੜੀਆਂ । [2]ਹੋਸ਼ । [3]ਮਾਨੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ । [4]ਯਾ । [5]ਖਿਮਾ ਨੇ। [6]ਕਹੀ । [7]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਾਦਿ (ਨਿਰਾ) ਆਪ ਹੀ ਨਾ ਸਦਾ ਰੱਜਕੇ ਪੀ । (ਅ) ਨਿੱਤ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਾਇਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਕੇ (ਫੇਰ ਆਪ) ਪੀਓ।

*ਪਾ:—ਬੈਸ।

ਜੈਸੇ ਬਿਧਿ ਭਈ ਤੈਸੇ ਬਰਨੌਂ ਸੁਨੀਜਿਯੇ'। ਬਾਲਾ ਯੌਂ ਅਲਾਇ ਪੈੜਾ ਲਿਖਤਿ ਬਨਾਇ,ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸੁਨਾਇ,ਸੋਊ ਤੁਮ ਸੁਨਿ ਲੀਜੀਏ ॥ ੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਹਿਣਾ ਹਰਖ੍ਯੋ ਬਹੁਤ ਜਾਨ੍ਯੋ ਸਫਲ ਸਰੀਰ। ਸੁਭਗ[1] ਵਾਕ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰੀ ਬੈਠਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ ॥ ੫ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ 'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼' ਕਰੀ। 'ਪੂਰਨ ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਸਹੀ ਭਵ ਤਾਰਨ ਕੋ ਪਗਧੂਰ ਤਰੀ[2]। ਕੋਇ ਨ ਤਾਂਹਿ ਸਮਾਨ ਲਖੋਂ ਕਿਤ ਜਾਂ ਮਿਲ ਮੱਧ ਕੁਬੁਧਿ[3] ਟਰੀ[4]। ਕੋ ਨਹਿਂ ਜੀਤਨ ਕੋ ਸਮਰੱਥ' ਸੁਨੇ ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਯੌਂ ਉਚਰੀ ॥ ੬ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਬੈਸ ਢਿਗ ਐਯੇ,ਮੁਖ ਭੂਸ਼ਨ ਕਰੱਯੇ,ਨਹਿਂ ਔਰ ਕੋ ਸੁਨੱਯੇ,ਜੋਊ ਕਰੈਂ ਅਭਿ-ਮਾਨ ਕੋ।ਬਾਦ ਕੋ ਕਰਾਇ ਜਬ ਮਾਨ[5] ਮਿਟ ਜਾਇ ਤਬ,ਜਾਨਤਿ ਸੁ ਨਹੀਂ ਅਬ ਹਮਰੇ ਸਮਾਨ ਕੋ'। ਗੋਰਖ ਅਲਾਇ ਸਿਧ ਲੀਨੇ ਹੈਂ ਬੁਲਾਇ ਸਭਿ ਬੈਸੇ ਆਇ ਆਇਕੈ ਅਦੇਸਤਿ[6] ਮਹਾਨ[7] ਕੋ। ਗੋਰਖ ਉਚਾਰੀ 'ਤੁਮ ਸਿੱਧ ਕਲਾਧਾਰੀ ਕੋਊ ਜੀਤੈ ਬਾਦਕਾਰੀ[8] ਜਾਇ ਨਾਨਕ ਸੁਜਾਨ ਕੋ'। ॥੭॥ ਸੈਯਾ ॥ ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਭੰਗਰਨਾਥ ਉਠ੍ਯੋ 'ਮੁਝ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਬਿਲੋਕਹੁੰ ਜਾਈ। ਕੋ ਸਮਰੱਥ ਅਰੈ ਹਮਰੇ ਸੰਗਿ ਯਾ ਕਲਿਕਾਲ ਨ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ। ਕੈ[9] ਤੌ[10] ਹਟਾਇਕੈ ਪਾਛੇ ਪਠਾਇ ਹੌਂ ਨਾਤੁਰ ਆਨੋਂਗੋ ਪਾਇ ਲਗਾਈ। ਤਾਰਨ[11] ਤੋਰਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਮ, ਕੋ ਬਪੁਰਾ ਨਰ ਧੀਰ[12] ਧਰਾਈ' ॥ ੮॥ ਸੈਯਾ ॥ ਗੋਰਖ ਆਇਸੁ ਦੇਤਿ ਭਯੋ 'ਤੁਮ ਜੀਤਹੁ ਜਾਇਕੈ ਬਾਦ ਉਚਾਰੋ। ਬੋਲਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੋ ਪੰਥ ਮੈਂ ਆਨਹੁ ਜੈਸ ਨਿਹਾਰੋ'। ਸ਼੍ਰੋਨ ਪ੍ਰਸੰਸ ਸੁਨੀ ਗਰਬ੍ਯੋ ਉਰ ਭੰਗਰ ਤੂਰਨ ਕੀਨ ਪਧਾਰੋ। ਮੂਰਖ ਭੇਦਨ ਜਾਨਤਿ ਯੌਂ-ਨਿਗਮਾਗਮ ਕੋ ਇਹ ਰੂਪ ਅਧਾਰੋ[13]-॥੯॥ਸ਼੍ਰੀ

---

[1]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। [2]ਬੇੜੀ। [3]ਮੱਧ ਕਬੁਧਿ=ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਟੀ ਮਤ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ ਕਿ ਮੱਧ ਕੁਬੁਧਿ=ਕਿਮੇਧਾ=ਥੋੜੀ ਬੁਧੀ, ਕੁਬੁਧਿ=ਖੋਟੀ ਬੁਧਿ। [4]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ। [5]ਹੰਕਾਰ। [6]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [7]ਬੜੇ (ਅ) ਗੋਰਖ ਨੂੰ। [8]ਝਗੜਾਲੂ। [9]ਯਾਂ। [10]ਤਾਂ। [11]ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। [12]ਧੀਰਜ। [13]ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ) ਦਾ ਇਹ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਆਧਾਰ ਹਨ।

ਗੁਰੁ ਜੀ ਗਮਨੇ ਇਤ ਆਗੇ ਕੋ ਮੰਦ ਹੀ ਮੰਦ ਸੁ ਚਾਲ ਸੁਹਾਈ। ਊਚੇ ਗਏ ਜਬ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ। 'ਦੇਖਿ ਰਹ੍ਯੋ ਨਿਜ ਲੋਚਨ ਸੰਗਿ ਮਯੰਕ ਅਬੈ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ*। ਊਪਰ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਥਾਨ ਕਹਾਂ ਲਗ ਜਾਵਹੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਨਐਨ ਭਨੇ ਮੁਖ ਬੈਨ 'ਰਹ੍ਯੋ ਪਤਿਰੈਨ[1] ਸੁ ਨੀਚੇ ਹਮਾਰੇ। ਜੁਗੋ[2] ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ[3] ਜੇ ਜਗ,ਨੈਨ ਤਰੇ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ। ਪੁਨ ਔਰੈ ਸਥਾਨ ਜੁ ਬੂਝਤਿ ਊਪਰਹੈਂ ਬਹੁਰੂਰੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।ਜਹਿਂਮੇਰੁਕੋ ਸ਼ੇਖ਼ਰ, ਸਿੱਧ ਰਹੈਂ ਤਹਿਂ, ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਨ ਬੀਚ ਉਦਾਰੇ ॥੧੧॥ ਕਾਕਭੁਸੁੰਡ ਤੇ ਆਦਿ ਰਿਖੀਸ਼ੁਰ ਤਾਂ ਦਰਸੋ[4] ਸੁਨਿਯੇ ਮਰਦਾਨਾ।ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਵਡੇ ਜਨ ਦੱਤ ਸੁ ਊਰਧ[5] ਸੋਹਤਿ ਸੁੰਦਰ ਥਾਨਾ।ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਚਲੈਂ ਤਹਿਂ ਕੋ, ਮਨ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਅਭਿਮਾਨਾ[6]। ਦੇਹਿਂ ਮਿਟਾਇ ਭਲੇ ਮਗ ਪਾਇ' ਬਖਾਨਤਿ ਤਾ ਛਿਨ ਯੌਂ ਗਤਿਦਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਭੰਗਰ ਸੁ ਆਇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਇ'ਮਾਈ ਮੂੰਡੇ ! ਕਹਾਂ ਜਾਇ?ਤੋਹਿ ਗਮਤਾ ਨ ਜਾਨਿ ਕੋ। ਆਗੈ ਦੁਖ ਪਾਇ ਜੈ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਗਵਾਇ, ਕੋਊ ਸਕੈ ਨ ਬਚਾਇ, ਹਠ ਕੀਜੈ ਨਹਿਂ ਮਾਨ ਕੋ†। ਆਗੈ ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਗੋਰਖ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕਰੋ ਸੇਵਕ ਹੈਂ ਜਾਕੇ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਮਨ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ। ਪਾਛੇ ਹਟਿ ਜੱਯੈ,ਨਾਂਤੋ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਲੱਯੈ ਅਬ, ਦੋ ਮੈਂ ਏਕ ਕੱਯੈ ਜੋ ਤੂੰ ਚਾਹੈਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ॥ ੧੩ ॥ [7]'ਮਨਸਾ[8] ਹੈ ਮਾਈ ਤਾਂ ਕੋ ਮੂੰਡ ਹੈ ਮੂੰਡਾਈ[9], ਪੁਨ ਮਾਈ ਹੂ ਕੀ ਮਾਈ[10] ਸੰਗ ਤਜਾ, ਨ ਸੰਭਾਰਿਯਾ। ਦੂਖ ਤਾਂਕੋ ਹੋਇ ਭੂਲੇ ਪੰਥ ਫਿਰੈਂ ਜੋਇ, ਮਾਨ ਤੁਮਰੇ ਕੋ ਖੋਇ ਲੇਊਂ ਮਾਰਗ ਨਿਹਾਰਿਯਾ। ਗੋਰਖ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤੇਰੋ, ਔਧ ਹੈ ਵਧਾਈ ਬਾਦ[11], ਬਾਦ[12] ਕੋ ਰਚਾਵੈ ਨਹਿਂ ਮਾਨ ਕੋ ਨਿਵਾਰਿਯਾ। ਖੋਯੋ ਨਿਜ ਗ੍ਯਾਨ, ਕੈਸੇ ਦੇਹੁ ਗਤਿ ਆਨ, ਦੰਭ

---

[1]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [2]ਦੋਵੇਂ। [3]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [4]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। [5]ਉੱਪਰ। [6]ਭਾਵ ਪਹਿਲੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਮਿਟਾ ਲਈਏ, ਫੇਰ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋਲ ਚੱਲਾਂਗੇ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ। [8]ਕਾਮਨਾ। [9]ਸਿਰ ਮੁੰਨਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। [10]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਾਂ, ਮਾਇਆ। (ਅ) ਕਪਟ ਵਲ। [11]ਬਿਅਰਥ ਆਯੂ ਵਧਾਈ ਹੈ। [12]ਝਗੜੇ।

*ਦੇਖੋ ਅਧ੍ਯਾਇ ੬੪ ਵਿਖੇ ਅੰਕ ੭੪ ਦੀ ਟੂਕ।

†ਪਾਃ—ਨ ਮਹਾਨ ਕੋ।

ਧਾਰੇ ਸਨਮਾਨ ਹਿਤ, ਲੋਕਨ ਭੁਲਾਰਿਯਾ ॥ ੧੪ ॥ ਕਾਨ ਕੋ ਛਿਦਾਇ ਮੁੰਦਾ ਫਟਕ ਬਨਾਇ, ਸੇਲੀ ਅੰਗ ਹੂੰ ਮੈਂ ਪਾਇ, ਬੇਖ ਦੰਭ ਕੇ ਨਿਧਾਨ ਹੋ। ਭਸਮ ਲਗਾਇ ਪਟ[1] ਭਗਵੇ ਰੰਗਾਇ ਝੋਲੀ ਲੀਨੀ ਹੈ ਸਿਵਾਇ ਨਿਜ ਮਾਨਤਿ ਮਹਾਨ ਹੋ।ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਤੈਂ ਬਿਮਤ*ਨਿਜ ਜੋਗੀ ਹੋ ਕਹਿਤ, ਜੋਗ ਹੂੰ ਤੇ ਅਨਜਾਨ ਹੋ। ਔਧ[2] ਹੈ ਵਧਾਈ ਕੂਰ, ਪੰਥ ਸ਼ੁਭ[3] ਰਹ੍ਯੋ ਦੂਰ, ਸਹਿਜਸ੍ਵਰੂਪ ਕੋ ਹਦੂਰ[4] ਕਿਵ ਜਾਨਿਹੋ[5]?' ॥੧੫॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਪੁਨ ਭੰਗਰ ਨਾਥ ਨ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ। ਲੋਪ ਭਯੋ ਪ੍ਰਗਟ੍ਯੋ ਢਿਗ ਗੋਰਖ ਬੈਠ ਗਯੋ ਨਿਜ ਆਸਨ ਲਾਈ। ਆਗੈ ਚਲੇ ਤਹਿਂ ਤੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਹੈਂ ਬਿਖਰੇ[6] ਗਿਰ[7] ਪੰਥ[8] ਨ ਪਾਈ[9]। ਊਨਾ ਪਹਾਰ[10] ਕੇ ਜਾਇਕੈ ਸ਼ੇਖ਼ਰ[11] ਬੈਸਿ ਗਏ ਸੁਠਰੂਪ ਸੁਹਾਈ॥੧੬॥ਕਬਿੱਤ॥ ਬੈਠਿ ਘਟੀ ਤੀਨ, ਮੁਸਕਾਨੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ, ਗੁਰੂ ਬੂਝੇ ਮਰਦਾਨਾ 'ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ ਮੁਸਕਾਵਨੋ?'। ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਨ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜੋਗੀ ਆਵਤੋ ਹੈਲਹ੍ਯੋ[12] ਏਕ ਮਾਨ ਮਨ[13] ਦਹ੍ਯੋ[14] ਹਸੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਵਨੋ। ਭੇਜਤਿ ਚਢਤਿ[15] ਕਰਿ ਗੋਰਖ ਜੋ ਹਮ ਪਰ ਮਤਸਰ ਉਰ ਧਰਿ ਹੋਇ ਨ ਲਜਾਵਨੋ[16]'। ਕਹੇ ਮਰਦਾਨਾ 'ਯਾਂਕੋ ਮਾਰੋਂ ਚੱਡੇ ਗਾਟੇ ਕਰਿ, ਨੀਕ ਮੋਕੋ ਕੀਜੈ ਨਿਜ ਆਇਸੁ ਅਲਾਵਨੋ॥ ੧੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਇਨ ਕੋ ਨਹੀਂ ਆਵਤ ਰੋਸ ਬਢਾਇ। ਇਕ ਕੋ ਜਬਹੀ ਮਾਰਹੌਂ ਸਭਿਹੀ ਕੋ ਮਤਿ ਆਇ ॥ ੧੮ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਗਰੂਓ ਗਰਬ ਗਵਾਰੁ ਗੁਨਹਿ ਨ ਆਪ ਸਮਾਨ ਕੋ[17]। ਦੀਜੈ ਸਕਲ ਬਿਦਾਰਿ ਬਹੁਰ ਨ ਬੈਨ ਬਖਾਨ ਕੋ'॥੧੯॥ਕਬਿੱਤ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਈ 'ਨਹਿਂ ਹਾਥ ਕੀ ਲਰਾਈ, ਇਹਾਂ ਬੈਨ ਚਤੁਰਾਈ, ਕਰੈਂ ਬਾਦ[18] ਸਿੱਧ ਆਵਈ'।ਬੋਲਤਿ ਪਰਸਪਰ ਆਵਾ ਤਬ ਜੋਗੀ ਸੋਊ ਨਾਮ ਹੈ ਕਨੀਫਾ ਐਸੇ ਵਾਕ ਕੋ ਅਲਾਵਈ। 'ਆਗੇ ਈਹਾਂ ਆਏ, ਕੈਧੌਂ ਪੂਰਬ ਹੀ[19] ਆਏ ਤੁਮ? ਕੌਨੇ ਥਾਨ ਤੀਕ ਅਬ ਚਲਿ ਕਰਿ ਜਾਵਈ? ਕੌਨ ਨਾਮ ਤੇਰੋ? ਖੋਵੋਂ ਮਾਨ ਜੋ ਘਨੇਰੋ ਕੀਨੋ ਲੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੇਰੋ, ਨੀਕੋ ਹੌਂ ਸੁਨਾਵਈ'॥੨੦॥'ਆਗੇ ਹਮ ਆਏ ਤਊ

[1]ਕਪੜੇ। [2]ਉਮਰ। [3]ਚੰਗਾ ਰਸਤਾ। [4]ਸਾਹਮਣੇ। [5]ਕਿਵੇਂ ਜਾਓਗੇ। [6]ਕਠਨ। [7]ਪਹਾੜ। [8]ਰਾਹ। [9]ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਦਾ। [10]ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਂ। [11]ਚੋਟੀ ਤੇ। [12]ਡਿੱਠਾ ਹੈ। [13](ਜਿਸਦਾ) ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ। [14]ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [15]ਚੜ੍ਹਾਈ। [16]ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸੂ। [17]ਗੰਵਾਰ ਬੜੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ। [18]ਝਗੜਾ। [19]ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ। *ਪਾ:-ਬਿਪਤ।

ਗੈਲ ਅਬ ਜਾਇਂ, ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਨੇ ਕਹੋ ਕੋਉ* ਐਸੇ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਹੈ ?[1] ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ, ਉਪਦੇਸ਼ ਤਮ ਹਾਂਨ ਜੋਉ ਸੋਊ ਕਹੋ ਆਨਿ ਕਰਿ, ਐਸੋ ਬਰਰਾਤਿ ਹੈ[1]। ਦੇਖਿਬੇ ਨਿਰੰਜਨ ਕੀ ਚਾਹਿ ਉਰ ਲਾਗੀ ਮੋ ਕੋ ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਤਖ਼ਤ ਬਿਨ ਮਨ ਨ ਠਹਿਰਾਤ ਹੈ। ਕੈਸੇ ਮਤਿ ਤੋਹਿ ਕਹਿ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਪਾਸ ਮੋਹਿ ?' ਸੁਨਿਕੈ ਕਨੀਫਾ ਤਬ ਬਚਨ ਕਹਾਤਿ ਹੈ:- ॥ ੨੧ ॥ 'ਕਾਨ ਕੋ ਛਿਦਾਵੋ, ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਫਟਕ ਬਨਾਵੋ ਔਰ ਖਿੰਥਾ[2] ਗਰ ਪਾਵੋ ਜੋਗ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਲੀਜਿਯੇ। ਸਿੱਧਨ ਮੈ ਅੱਧੈ ਨਿਜ ਮਤ ਦੂਰ ਕੱਧੈ, ਭੀਖ ਮਾਂਗ ਮਾਂਗ ਖੱਧੈ, ਤਨ ਭਸਮ ਲਗੀਜਿਯੇ। ਜਰਾ[3]ਦੁਖ ਜਾਇ,ਪੋਹੈ ਕਾਲ ਨਹਿਂ ਆਇ ਤੋਹਿ, ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਜਗ, ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਕੀਜਿਯੇ। ਜੀਅ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਮਤ ਧਾਰਿ ਬਰ, ਹੋਇਕੈ ਅਮਰ ਜਸੁ ਸੁਧਾ ਕਨੋਂ ਨ ਪੀਜਿਯੇ' ॥ ੨੨ ॥ [4]'ਮੋਹ ਮਾਨ ਚੀਰ ਕਾਨ, ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਹੈ ਗਰੀਬੀ ਗ੍ਯਾਨ, ਧ੍ਯਾਨ ਕੀ ਸਰੀਰ ਖਿੰਥਾ ਸਦਾ ਜੋ ਅਨਾਸ਼ ਹੈ। ਭਸਮ ਸੰਤੋਖ, ਭੀਖ ਲੀਨੀ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਕੀ, ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਜਾਂਮੈਂ ਦੇਖ੍ਯੋ ਸੁਖ ਰਾਸ ਹੈ। ਕਾਲ ਹੈ ਪਲਾਯੋ[5], ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਯੋ,ਸਭਿ ਜਰਾ ਯੌਂ[6]ਮਿਟਾਯੋ ਹਰਿ ਰੂਪ ਮੈਂ ਨਿਵਾਸ ਹੈ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ 'ਸੁਨੋ ਸਿੱਧ ਦੰਭ ਧਾਰੀ ਭਾਰੀ ਜਾਨਿਯੇ ਕਮਾਯੋ, ਜੋਗ ਐਸੋ ਹਮ ਪਾਸ ਹੈ' ॥੨੩॥ ਸੈਯਾ ॥ ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੋਊ ਜਾਤਿ ਭਯੋ, ਉਰ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰ ਕੈ,ਪੂਰਨ ਜਾਨਾ। 'ਸ਼ੇਖ਼ਰ ਮਰੁ ਚਲੋ ਗੁਰੁ ਜੀ!'ਕਰਬੰਦਿ ਕਹੈ ਤਬਹੀ ਮਰਦਾਨਾ॥ ਸ੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ ਬੈਨਭਨੇ ਤਿਹ ਸੋਂ 'ਗਮਨੈਂ ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਿਖੈਂ ਸੁਖ ਥਾਨਾ। ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਕੌਤਕ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਜਿਨਕੇ ਬਹੁ ਮਾਨਾ'॥੨੪॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਆਯੋ ਹੈ ਹਨੀਫਾ ਅਵਿ-ਲੋਕਤਿ[7]ਹੀ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬੈਨ'ਬਾਲਹੈ ਅਦੇਸ'ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਭਨਤਿਹੈਂ।'ਅਦੇਸ ਏਕੰਕਾਰ ਕੋ ਹਨੀਫਾ ! ਆਉ ਬੈਸ',ਬਿਸਮਾਦਭ੍ਯੋ ਸੁਨਿ ਸੋਊ, ਗਟੀ[8] ਮਨ

---

[1]ਨਾਨਕ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ, (ਤੇਰੇ ਪਾਸ) ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹੁ (ਐਵੇਂ ਕਿਉਂ) ਬਰੜਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮੁ, ਉਪਦੇਸ਼ਤ ਮਹਾਨ ਜੋਊ ਸੋਊ ਕਹੋਂ ਆਨ ਕਰ ਤੋਸੋ ਬਿਰਤਾਤ ਹੈ=(ਮੇਰਾ) ਨਾਮ ਹੈ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ (ਉਸ) ਮਹਾਨ (ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ,) ਉਸੇ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ। [2]ਗੋਦੜੀ। [3]ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ। [5]ਦੌੜ ਗਿਆ। [6]ਬੁਢੇਪਾ ਐਉਂ। [7]ਵੇਖਦੇ ਸਾਰ। [8]ਗਿਣਤੀਆਂ। *ਪਾ:-ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ ਸੁਨੇ ਕਹੋ ਕੋਉ-ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ-ਔਰ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਸਨੇ ਕੋਉ-।

ਮੈ ਗਿਨਤਿ ਹੈ। ਬੂਝਤਿ ਭਾ'ਪੂਰਬ ਹੀ[1]ਮੇਲ ਮੇਰੋ ਤੇਰੋ ਭਯੋ, ਨਾਮਜੋਹਨੀਵਾ ਆਗੇ ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਨਤਿ ਹੈ ?। ਕਾਹੂ ਨੇ ਬਤਾਯੋ, ਕਿਧੌਂ ਤੀਨਕਾਲ ਗਯਾਤਾ ਤੁਮੈ? ਭਯੋ ਹੈ ਸੰਦੇਹ ਮੇਰੇ, ਕਹਯੋ ਸੋ ਬਨਤਿ ਹੈ'॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਪੁਨ 'ਸੁਨਹੁ ਆਪਨੀ ਬਾਤ। ਕੇਕਕਰਣ ਤਵ ਪਿਤਾ ਕੋ ਨਾਮ ਹੁਤੋ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੨੬॥ ਨਗਰ ਸੀਲਪੁਰ ਕੇ ਬਿਖੈ ਕਰਤੇ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲ। ਬਿਤੀ ਔਧ ਤਵ ਪਿਤਾ ਕੀ ਪਰਯੋ ਕਾਲ ਕੇ ਜਾਲ[2] ॥ ੨੭ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਬਰਖ ਸਪਤ ਦਸ ਬੈਸ ਹੁਤੀ ਤੇਰੀ ਤਬ ਤਾਂਕੇ ਪਾਛੇ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਕੋਸ਼[3] ਸਭਿ ਲਯੋ ਹੈ।ਇਕ ਦਿਨਮਾਂਹਿ ਤੈਂ ਅਰੂਢ[4]ਭਯੋ ਬਾਜ ਪਰ ਮਨਕੇਹੁਲਾਸ ਸੋਂ ਅਖੇਰਬ੍ਰਿਤਿ[5] ਗਯੋ ਹੈ। ਬਨ ਮੈਂ ਬਿਚਰ ਬਹੁ ਜੀਵਨ ਕੋ ਘੇਰਿ ਕਰਿ ਸੂਕਰ[6] ਬਿਹੰਗ[7] ਮ੍ਰਿਗ[8] ਘਾਤ ਤੈਨੇ ਕਯੋ ਹੈ। ਹਟਯੋ ਜਬ ਧਾਮ ਓਰ ਗੋਰਖ ਮਿਲਾਪ ਕੀਨੋ, ਹਨੇ[9] ਜੀਵ ਦੇਖਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ॥੨੮॥ ਸੈਯਾ ॥–ਹੇ ਮਨ ਤੇਰੋ ਬਿਹੀਨ ਦਯਾ, ਬਨ ਜੀਵ ਹਨੇ ਰਸਨਾ ਹਿਤ ਸਾਦੂ[10]। ਤੈਸੇ ਹਨੈਂ ਤੁਮਰੇ ਤਨ ਕੋ ਇਹ, ਕਯੋਂ ਨਿਜ ਆਵ[11] ਗਵਾਵਤਿ ਬਾਦੂ–।ਯੋਂ[12]ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨਿਕੈ[13]ਤੁਵ[14] ਕੀਨ ਬਿਨੈ ਮ੍ਰਿਤੁ[15]ਭਾ ਡਰ ਯਾਦੂ।ਗੋਰਖ ਕੇ ਪਦ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ[16] ਤਬ ਚਾਹਿਤ ਭਾ ਤਿਹ ਭੂਰਪ੍ਰਸਾਦੂ[17]॥ ੨੯ ॥ ਕਬਿੱਤ॥–ਨਾਥ ! ਕੀਜੈ ਦਾਯਾ[18] ਜਿਵ ਰਹੇ ਥਿਰ ਕਾਯਾ[19]–ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਅਲਾਯਾ–ਜੇ ਤੂੰ ਜੋਗ ਕੋ ਕਮਾਵਈ। ਮੂੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡੱਯੈ, ਨਿਜ ਗੋਤ ਕੋ ਲਜੱਯੈ, ਤਊ ਥਿਰ ਪਦ ਪੱਯੈ, ਨਾ ਤੋ ਦੇਹਿ ਬਿਨਸਾਵਈ–।ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਐਸ ਸੀਸ ਪਾਗ ਤਾਰ ਬੈਸ[20] ਕਹਯੋ–ਮੂੰਡੀਏ ਜੀ ਮੂੰਡ[21]ਜਾਂ ਤੇ ਥਿਰਪਦ ਪਾਵਈ–।ਗੋਰਖ ਨੇ ਕਾਨ ਪਾਰ[22]ਮੂੰਡਯੋ ਹੈ ਸਵਾਰ ਤੋ ਕੋ, ਤਬਹੂੰ ਕੋ ਭਯੋ ਸਿੱਧ ਭਸਮ ਲਗਾਵਈ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ, ਪਤੇ ਬਤਾਏ ਸਰਬ ਜਬ। ਭਰਮ ਰਿਦੇ ਤੇ ਖੋਇ ਜਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਵਤਾਰਹਰਿ ॥ ੩੧ ॥ ਲਖਿ ਨਿਜ ਸਫਲ ਸਰੀਰ–ਭਯੋ ਦਰਸ ਜਗਈਸ਼ ਕੋ–। ਲੇਨੇ ਪਤੋ ਗਹੀਰ[23]ਬਹੁਰ ਹਨੀਵਾ ਬੋਲਿਓ ॥੩੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥'ਕੌਨ ਥਾਨ ਮੂੰਡਯੋ

---

[1]ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ। [2]ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ। [3]ਖਜ਼ਾਨਾ। [4]ਸੁਵਾਰ ਹੋਕੇ। [5]ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ। [6]ਸੂਅਰ। [7]ਪੰਛੀ। [8]ਹਰਨ। [9]ਮਾਰੇ। [10]ਸਵਾਦ ਲਈ। [11]ਆਯੂ। [12]ਐਉਂ। [13]ਸੋਚ ਕੇ। [14]ਤੈਨੇ। [15]ਮੌਤ ਦਾ। [16]ਚਰਨ ਫੜਕੇ। [17]ਬਹੁਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾ। [18]ਮੇਹਰ। [19]ਸਰੀਰ। [20]ਸਿਰੋਂ ਪਗੜੀ ਉਤਾਰ ਬੈਠਕੇ। [21]ਮੂੰਨੋ ਸਿਰ। [22]ਕੰਨ ਪਾੜਕੇ। [23]ਡੂੰਘਾ ਪਤਾ।

ਮੁਝੈ ਸੋ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਜਾਨੌਂ ਮੈਂ ਅਵਤਾਰ ਤਬ ਭਵ ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਆਇ'॥੩੩॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ'ਲੁੰਡੇ ਪੀਪਲ ਕੇ ਤਲੇ ਬੈਠਿ ਮੂੰਡ ਤੇਰੋ ਮੂੰਡ[1], ਸੰਗ ਲੀਨੋ ਹੈ ਰਲਾਇਕੈ। ਰਾਜ, ਦੇਸ਼, ਕੋਸ਼[2],ਦਾਸੀ,ਦਾਸ, ਸੁਤ,ਨਾਰੀ, ਸੈਨ, ਛੋਰਿ ਦੀਨੀ ਸੌਂਜ[3], ਨਹਿ ਲੀਨੀ ਸੁਧ ਜਾਇਕੈ'। ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਨ ਐਨ ਕੇ ਭੀ ਚੈਨ[4] ਮਨ,ਬੰਦੇ ਗਤਿਦੈਨ ਪਦ ਦੋਨੋਸੀਸ ਨਾਇਕੈ। ਹੀਨ ਨਿਜ ਜਾਨ ਕੀਨੋ ਮੇਰੁ ਕੋ ਪਯਾਨ,ਨੀਕੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨ ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਸੁਖ ਪਾਇਕੈ ॥ ੩੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇਕੈ ਉਸਤਤਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਕਲਾਵਾਨ ਸਰਬੱਗ ਸੋ ਮਹਿਮਾ ਜਾਂਹਿ ਮਹਾਂਨ' ॥ ੩੫ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਗੋਰਖ ਬੁਲਾਇ ਸਿੱਧ ਭੂਤਵੈ[5] ਸੁਨਾਇ* ਕਹ੍ਯੋ 'ਤਾਂਕੋ ਸਮਝਾਇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਜਾਈਏ'। ਆਵਾ ਸੁਨਿ ਧਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੁਹਾਇਂ ਜਹਿਂ,ਬਚਨ ਅਲਾਇ 'ਬਾਲੇ ਹਠ ਕੋ ਗਵਾਈਏ।ਚਰਨ ਲਗਾਇ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਕਰਾਇਂ ਤੇਰੋ ਮਰਨ ਮਿਟਾਇਂ, ਐਸੇ ਪਦ ਕਹੋਂ ਨ ਪਾਈਏ। ਪਹੁੰਚਿਓ ਤੂੰ ਆਇ, ਨਹਿਂ ਛੂਛਾ ਹਟਿ[6] ਜਾਇ ਅਬ, ਯਾਂਤੇ ਕਹੋਂ ਤੋਹਿ, ਜੀਅ ਹੋਇ ਜੋ ਸੁਨਾਈਏ' ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਤਿ ਬੈਨ'ਛੂਛਾ ਸੋ ਰਹਤਿ ਜੋਊ ਨਾਮ ਨ ਜਪਤਿ, ਦੁੱਖ ਪਾਇ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ।ਮਾਨ ਕੋ ਮਿਟਾਇ,ਸਭੈ ਚਰਨ ਲਗਾਇਂ ਅਬ, ਨਹੀਂ ਹਟ ਜਾਹਿਂ ਹਮ ਆਵੈਂ ਤੁਮ ਪਾਸ ਕੋ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਅਤੰਕ[7] ਮਨ ਮਾਨੇ ਸੋਊ, ਦੇਹਿ ਬਿਖੈ ਹੰਤਾ ਅਤਿ ਧਾਰ੍ਯੋ ਅੱਭਿਆਸ ਕੋ। ਰੰਚਕ ਸਨੇਹ[8] ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਰੇ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿ ਬਿਖੈ:-ਰਹੇ ਤੇ ਹਰਖ ਨਹੀਂ, ਸ਼ੋਕ ਨ ਬਿਨਾਸ਼ ਕੋ'॥੩੭॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿਕੈ ਜਾਨੇਗ੍ਯਾਨਘਨ ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ।ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਠਿਕੈ ਕੀਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਖਾਨ ॥੩੮॥ ਤਿਹ ਤੂਸ਼ਨ ਕਰਿਵਾਇਕੈ ਗੋਰਖ ਆਇਸੁ ਦੀਨ।'ਹੈ ਕੋ ਸਿਧ ਸਮ-ਰੱਥ ਜੋ ਜੀਤਹਿ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨ[9]' ॥੩੯॥ ਚਰਪਟ ਕਰਿ ਉਰ ਤਮਕ ਕੋ ਆਵਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਸਮੀਪ ਹ੍ਵੈ ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੪੦ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ 'ਆਸਨ ਬੈਸਨ ਹੈ ਕਿਹ ਠਾਂ ? ਤਵ ਭੋਜਨ ਕੌਨ ?

---

[1]ਸਿਰ। [2]ਖਜ਼ਾਨੇ। [3]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ। [4]ਚੈਨ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਤਸੱਲੀ ਹੋਗਈ।[5]ਨਾਮ ਹੈ ਇਕ ਸਿੱਧ ਦਾ। [6]ਖਾਲੀ ਨਾ ਮੁੜ। [7]ਡਰ। [8]ਮੋਹ। [9]ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਨਾਲ ਜਿੱਤੇ (ਅ) ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੀਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਜਿੱਤੇ। *ਪਾ:-ਸੁ ਨਾਇ।

ਅਚੌ ਜੁ ਅਧਾਰਾ। ਸੇਜ ਡਸਾਇ ਕਹਾਂ ਬਿਸਰਾਮ[੧] ਕੀ ? ਕੌਨ ਦੁਕੂਲ[੨] ਸਰੀਰ ਪੈ ਧਾਰਾ ?'। [੩]'ਆਸਨ ਬੈਸਨ ਦੇਹ ਕੇ ਭੀਤਰ, ਨਾਮ ਸੁ ਭੋਜਨ ਜਾਨਿ ਹਮਾਰਾ। ਚੀਰ ਖਿਮਾ ਤਨ ਪੈ ਪਹਿਰੇ, ਸੁਠ ਸੇਜ ਡਸੀ ਦਸਵੇਂ ਬਰ ਦ੍ਵਾਰਾ' ॥ ੪੧ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਚਰਪਟ ਖਟਪਟ[੪] ਮਿਟੀ[੫] ਘਟ[੬]-ਪਟ[੭], ਤਟ[੮] ਗੋਰਖ ਕੇ ਸਟਪਟ[੯] ਬੈਠਿਕੇ ਉਚਾਰੀਯਾ । 'ਪੂਰਨ[੧੦] ਬਿਕਟ[੧੧], ਨਹਿਂ ਜਾਨੋ ਤਾਂ ਕੋ ਘਟ[੧੨] ਕੈਸੇ, ਕੋਊ ਬਿਧ ਲਟੈ ਨਹਿਂ[੧੩], ਟਰਤਿ[੧੪] ਨ[੧੫] ਟਾਰੀਯਾ[੧੬]'। ਭੰਗਰ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਖਾਇਕੈ ਤਮੱਕ[੧੭] ਕਹੈ'ਕੈਸੋ ਮਾਈਮੂੰਡਾ ਦੇਹੁ ਆਇਸ ਨਿਹਾਰੀਯਾ[੧੮]'।ਖਿਨ ਮਾਂਹਿ ਆਇ[੧੯] ਬੈਠਿ ਬਚਨ ਅਲਾਇ ਤਿਨ'ਬਿਨਾ ਦੂਧ ਬਾਰਿਕ[੨੦]ਕੋ ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰੀਯਾ ॥੪੨॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕੌਨ ਨਾਮ? ਕਿਤ ਜਾਹੁਗੇ[੨੧]?ਰਹੌ ਕੌਨਸੇ ਦੇਸ਼ ?। ਭੰਗਰ ਬੂਝੈ ਤੋਹਿ ਕੋ ਕੌਨ ਤੁਮਾਰਾ ਭੇਸ ?' ॥੪੩॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ 'ਭੌਂਦੂ ! ਸੁਨੋ ਹਮ ਨਾਨਕ ਨਾਮ, ਲਗੀ ਲਿਵ ਤੇ ਉਰ ਬਾਰਿਕ ਪਾਰਾ[੨੨] । ਕਾਜ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਜਾਵਹਿਂਗੇ,ਨਗਰੀ ਸ਼ਿਵਦੇਸ[੨੩] ਪਛਾਨ ਹਮਾਰਾ। ਭੂਲੇ ਸੁ ਗੋਰਖ ਉੱਤਮ ਪੰਥ ਤੇ ਔਧ ਵਧਾਇ ਕੈ ਮਾਨ ਅਪਾਰਾ'। ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਭੰਗਰ ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ ਜਾਇ ਕੈ ਬੈਨ ਉਚਾਰ॥੪੪॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ 'ਕੋ ਜੁਗਤੀ[੨੪] ਕਰਿ ਨਾ ਅਟਕੈ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਬਤਾਈ*'। ਸੰਘਰ ਬੋਲ ਉਠਯੋ ਸੁਨਿ ਕੇ 'ਕਰ ਬਾਦ ਕੋ ਮੈਂ ਤਿਹ ਰੋਕਹੁਂ ਜਾਈ'। ਗੋਰਖ ਆਇਸੁ ਲੇਯ ਤਬੈ ਕਰਿ ਰੋਸ ਚਲਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਧਾਈ। ਜਯੋਂ ਬਿਨਤਾਸੁਤ[੨੫] ਕੋ ਚਹਿ ਜੀਤਨ ਪੰਨਗ[੨੬] ਬਾਰ ਹੀ ਬਾਰ ਸਿਧਾਈ ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਏ ਅਗਾਰੀ ਕੋ ਗੁਰੂ ਗਿਰ ਮੀਨਾ ਜਿਹ ਨਾਮ। ਬੈਸੇ ਆਸਨ ਲਾਇ ਤਹਿਂ ਹਨਨ[੨੭]ਮਾਨ[੨੮] ਸਿਧ[੨੯] ਕਾਮ ॥੪੬॥ ਸੰਘਰ ਬੋਲਯੋ ਆਨਿਕੈ 'ਬਾਲੇ ! ਹੈ ਆਦੇਸ਼'। ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਰਹੇ ਮੁਸਕਾਨੇ ਜਗਤੇਸ਼ ॥ ੪੭ ॥

---

[੧]ਅਰਾਮ। [੨]ਕਪੜਾ। [੩]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ। [੪]ਖਟਪਟੀ। [੫]ਮਿਟ ਗਈ। [੬]ਹਿਰਦੇ ਦੇ। [੭]ਪੜਦੇ ਦੀ। [੮]ਪਾਸ। [੯]ਛੇਤੀ ਹੀ। [੧੦]ਪੂਰਾ। [੧੧]ਅਜਿੱਤ, ਜੋ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਕੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ (ਅ) ਵਿਸ਼ਾਲ, ਅਥਾਹ । [੧੨]ਥੋੜਾ, ਕੱਸਾ। [੧੩]ਨਿਰੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [੧੪]ਹਟਦਾ । [੧੫]ਨਹੀਂ। [੧੬]ਹਟਾਇਆਂ। [੧੭]ਕ੍ਰੋਧ। [੧੮]ਦੇਖਾਂ ਜਾਕੇ। [੧੯]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਕੇ । [੨੦]ਬੱਚੇ ਨੂੰ । [੨੧]ਜਾਵੋਗੇ। [੨੨]ਬਾਲਕ ਪਾਲਿਆ ਹੈ । [੨੩]ਕਲਜਾਨ ਰੂਪ । [੨੪]ਦਲੀਲ । [੨੫]ਗਰੁੜ । [੨੬]ਸੱਪ। [੨੭]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ। [੨੮]ਹੰਕਾਰ । [੨੯]ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ । *ਪਾਃ-ਬਨਾਈ।

ਸੋਰਠਾ॥ ਰਿਸ ਮੈਂ ਸਿੰਘਰ ਹੋਇ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਵਹੀ। 'ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਨ ਕੋਇ ਮਾਈ ਮੂੰਡਾ ਹਸਤਿ ਹੈ' ॥੪੮॥ ਕਬਿੱਤ॥ 'ਮਾਈ ਮੂੰਡਾ ਗੋਰਖ ਹੈ ਧਿੱਖਲਾ[1] ਨ ਦੀਨੀ ਤੋਹਿ, ਕਾਨ ਪਾਰ[2] ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਪਾਇ ਬਿਮਤਿ[3] ਬਨਾਯੋ ਹੈ। ਮੂੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡਾਇ ਨਿਜ ਗੋਤ ਕੋ ਲਜਾਇ[4], ਤਨ ਭਸਮ ਲਗਾਇ ਬਾਦ ਜਨਮ ਗਵਾਯੋ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਨੀਰ[5] ਭੇਕ[6] ਨਹਿ ਕਮਲ ਕੀ ਸਾਰ ਜਾਨੈ ਜੁਗੀਆ ਕਹਾਇ ਨਿਜ ਜੋਗ ਕੋ ਲਜਾਯੋ ਹੈ'। ਸਿੰਘਰ ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੁਤ[7] ਹੋਇ ਕੈ ਲੱਜਤਿ ਮਤਿ ਸੰਸੈ ਧਾਰ ਚਿੱਤ ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ਹੈ॥੪੯॥ 'ਕੌਨ ਹੈ ਜੁਗਤ ਜਾਂਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਹੂੰ ਕੋ ਜੀਤ ਲੀਜੈ, ਹੋਇ ਕੈ ਅਤੀਤ ਕੈਸੇ ਕਾਮ ਕੋ ਗਵਾਈਏ?। ਸੀਸ ਕਾਲ[8] ਟਰੈ ਕੈਸੇ? ਲੋਭ ਪਰਹਰੈ[9] ਉਰ, ਕੌਨ ਸੀ ਜੁਗਤ ਤੇ ਅਮਰਪਦ ਜਾਈਏ?। ਮਾਯਾ ਤਜਿ[10] ਕੈਸੇ ਕਰਿ? ਜੱਗ ਮੈਂ ਰਹਾਇ ਨਰ, ਬੂਝਯੋ ਹੈ ਸੰਦੇਹਿ ਤੋ ਕੋ ਉੱਤਰ ਸੁਨਾਈਏ'। ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗਤਿਦੈਨ ਗੁਨਐਨ ਗੁਰੂ ਜਾਂਹੀ ਕੀ ਸ਼ਰੰਨ ਤੇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਈਏ॥੫੦॥ 'ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੋਸ ਜੀਤ[11], ਤਜਿ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਹੋਇ, ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਪਾਇ ਗ੍ਯਾਨ[12] ਕਾਮ ਕੋ ਗਵਾਈਯੇ। ਨਾਮ ਲਿਵ ਕਾਲ ਟਰੈ[13], ਲੋਭ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਧਰੈ[14], ਧ੍ਯਾਨ ਹਰਿ ਕਰੈ ਤੇ ਅਮਰ ਪਦ ਜਾਈਯੇ।ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗਤ ਕੈ ਮਾਯਾ ਤੇ ਅਲੇਪ ਰਹੈ,ਬਿਖੈ[15] ਬਿਖ[16] ਜਾਨਿਕੈ ਰਿਦੇ ਤੇ ਬਿਸਰਾਈਯੇ। ਭਾਉ ਸੋਂ ਭਗਤਿ ਇਹ ਉੱਤਮ ਜੁਗਤਿ ਵਡੀ, ਮਾਨ ਮੋਹ ਤ੍ਯਾਗਕੈ ਨਿਰਾਲਮ ਰਹਾਈਯੇ'॥੫੧॥ ਸੈਯਾ॥ ਸਿੰਘਰ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨ ਭਈ ਮਨ ਚੈਨ ਸੁਮੇਰੁ ਸਿਧਾਯੋ। ਆਯੋ ਸੰਭਾਲਕਾ[17] ਸਿੱਧ ਤਬੈ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਠਿਕੈ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਕ੍ਯੋਂ ਬਿਵਹਾਰ ਤਜ੍ਯੋ ਜਗ ਕੋ ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਉਦਾਸੀ ਬਿਖੈ ਮਨ ਲਾਯੋ। ਹੋਤਿ ਨ ਪੂਰਨ ਕਾਜ ਕਬੈ ਬਿਨ ਜੋਗ ਕਰੇ ਜੁ ਚਹੌ ਉਰ ਪਾਯੋ'॥੫੨ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨ 'ਜਿਹ ਅਲੰਬ ਹੈ ਜੋਗ[18]'। ਸੋ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ

---

[1](ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ) ਸਿਖ੍ਯਾ। [2]ਪਾੜਕੇ। [3]ਮੂਰਖ। [4]ਸਿਰ ਮੁਨਾਕੇ ਅਪਨੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਲਾਜ ਲਾਈ। [5]ਜਲ ਵਿੱਚ। [6]ਡੱਡੂ। [7]ਕੰਨੀ। [8]ਸਿਰ ਤੋਂ ਮੌਤ। [9]ਦੂਰ ਹੋਵੇ। [10]ਛੱਡਕੇ। [11]ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਜਿੱਤੀਏ। [12]ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਪਾਕੇ। [13]ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਨਾਲ ਕਾਲ ਟਲਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਮਰਨ ਨਾਲ ਬੀ ਲਿਵ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ ਲਿਵ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ। [14]ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਲੋਭ (ਟਲਦਾ ਹੈ)। [15]ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਨੂੰ। [16]ਜ਼ਹਿਰ। [17]ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਧ ਦਾ। [18]ਜੋਗ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਗਹਜੋ ਕਬਹਿ ਨ ਕਰੋਂ ਬਿਯੋਗ[1] ॥ ੫੩ ॥ ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਉਦਾਸ ਮੈਂ ਸਦਾ ਨਾਮ ਲਿਵ ਏਕ। ਸਰਬ ਕਾਜ ਪੂਰਨ ਕਰਤਿ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਤਿ ਬਿਬੇਕ[2] ॥੫੪॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸੰਭਾਲਕਾ ਸਾਰ[3] ਗਮਨਜੋ ਸ਼ਿਖਰ[3]ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ। ਕੀਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਉਚਾਰਿ, ਧਯਾਯ ਭਯੋ ਪੂਰਣ ਅਬੈ ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਹਠਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੬੧ ॥

੬੨. [ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧ ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਈਸ਼ਰ ਨਾਥ, ਲੰਗਰ, ਮੰਗਲ ਨਾਥ, ਸੰਭੂ ਨਾਥ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

ਕਬਿੱਤ*–ਬੰਦਤਿ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ, ਦੂਖ
ਦ੍ਵੰਦ ਕੋ ਨਿਕੰਦ ਗੁਰੂ ਮੇਰੋ ਈ ਮੁਕੰਦ ਹੈ।

{ ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਦ੍ਵੰਦ=ਦੋਖ। ਨਿਕੰਦ=ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। }

ਅਰਥ–ਦ੍ਵੰਦ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ (ਪਰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਗੋਰਖ ਬਿਚਾਰ, ਸਿੱਧ ਲੀਨੇ ਹੈਂ ਹਕਾਰਿ ਸਭਿ, ਆਇਸੁ ਉਚਾਰ ਤਬ ਭੇਜਯੋ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਹੈ।ਆਵਤਿ ਹੀ ਦੇਖਿਕਰਿ ਕਹੀ ਹੈ 'ਅਦੇਸ', 'ਏਕੰਕਾਰ ਕੋ ਅਦੇਸ਼' ਸੁਨਿ ਭਾਖੀ ਸੁਖਕੰਦ ਹੈ। ਆਇ ਢਿਗ ਬੈਸਿ ਉਰ ਹਰਖ ਬਿਸ਼ੇਖ ਜੈਸੇ ਮਾਰਤੰਡ[4] ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਾਤਿ ਅਰ-ਬਿੰਦਹੈ॥੧॥'ਕੌਨ ਧਯਾਨੀ?ਕੌਨ ਗਯਾਨੀ ?ਕੌਨ ਇਸ਼ਨਾਨੀ?ਪੁਨਨਿਰ ਮਲ ਕੌਨ ? ਮੋਹਿ ਤਪਾ ਜੀ! ਬਤਾਈਯੇ। ਕੌਨ ਸੁ ਜੁਗਤਿ ਜਾਂਤੇ ਦੀਪਕ ਦਿਪਤਿ ਹੋਤਿ?ਗੈਲ[5]ਕੌਨ ਚਲਤਿ ਸੁ ਠਾਕ[6] ਨਹੀਂ ਪਾਈਯੇ ?। ਕੌਨ ਘਰ ਐਸੋ ਸੁਖ ਪਾਇ ਜਹਾਂ ਬੈਸੇ ਨਿਤ ? ਪਾਇ ਕੈ ਸਥਿਤ[7] ਕੋ ਨ

---

[1]ਤਿਆਗਣਾ, ਵਿਛੋੜਾ। [2]ਸਿੱਧਾਂਤ। [3]ਚੋਟੀ। [4]ਸੂਰਜ ਨੂੰ। [5]ਰਾਹ। [6]ਰੋਕ। [7]ਸਥਿਰਤਾ।

*ਏਸ ਕਬਿੱਤ ਦੇ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਕਬਿੱਤ ਦੀ ਜੋ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੈ ਆਕੇ ਹੀ ਅਗੋਂ ਕਥਾ ਅਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਏਹ ਇਕ ਸਤਰ ਕਵਿ ਜੀ ਵਲੋਂ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ ਬਾਲੇ ਵਲੋਂ ਮੰਗਲ ਸਮਝੀਦੇ ? ਪਰ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਤਾਂਤੇ ਏਹ ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਥੇ ਏਸ ਮੰਗਲ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਕੇ ਲਿਖਣੋਂ ਸਰਫਾ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁਰ ਭੁਲਾਈਯੇ'। ਦੰਭ ਕੋ ਨਿਕੰਦ[1] ਗੁਰ ਕਿੰਕਰ[2] ਮੁਕੰਦ[3] ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਸੋਂ ਅਨੰਦ ਕੰਦ ਦਾਈਯੇ[4]॥੨॥'ਸੁਰਤਿ ਨ ਖੋਵੈ ਧ੍ਯਾਨੀ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਵੈ,ਨਿਰਮਲ ਸੋਈ ਗੁਰਬਾਨੀ ਹੇਤ ਲਾਵਈ। ਅਠ-ਸਠ[5] ਤੀਰਥ ਸ਼ਨਾਨੀ ਤੁਮ ਜਾਨੋ ਸੋਊ ਸ਼ਰਧਾ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਈ।ਸੀਧੋ ਜੋ ਕਮਲ ਹੋਤਿ ਜਾਗੇ ਤਬ ਦੀਪ ਜੋਤਿ, ਭਾਵੀ ਮਨਮਾਨੇ ਗੈਲ[6] ਠਾਕ ਬਿਨ ਜਾਵਈ। ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਕੋ ਭੇਦਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਅਛੇਦ ਨਿਤ ਹੋਇ ਹੈ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਬਹੁਰ ਭੁਲਾਵਈ'॥ ੩ ॥ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਹਾਥ ਬੰਦ ਬੋਲਯੋ ਸੁਖਕੰਦ ਸੰਗ 'ਚਲੋ ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜਿਯੇ। ਹੋਹਿੰਗੇ ਅਨੰਦ ਤੇਰੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪਿਖਿ ਦੋਖ ਕੇ ਨਿਕੰਦ ! ਬੈਨ ਸੁਨੀਏ ਕਹੀਜਿਯੇ'। ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ'ਮੰਦ ਮੰਦ ਆਵੈਂ ਹਮ ਪੰਧ ਮਾਂਹਿ, ਚਲੋ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਸੁਧ[7] ਸਿੱਧਨ ਭਨੀਜਿਯੇ'। ਕਰਿ ਪਦ*ਬੰਦਨ ਕੋ ਗਯੋ ਗਿਰ ਕੰਚਨ ਪੈ[8] 'ਗੋਰਖ ਜੀ ! ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੁਧ ਮੋ ਤੇ ਲੀਜਿਯੇ ॥ ੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਤਾਂਹਿ ਕੋ,ਆਵਤਿ ਆਪ ਹੀ ਜਾਤਿ ਨ ਆਨਾ[9]† ਹੈ ਕਲਿਕਾਲ ਭਯਾਨ ਮਹਾਂ ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨਾ'। ਗੋਰਖ ਬੈਨ ਭਨੈ ਸੁਨਿਕੈ 'ਤਿਹ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਨਹਿੰ ਮੋਹਿ ਅਜਾਨਾ[10]। ਸਿੱਧਨ ਮੈਂ ਵਡ ਮਾਨ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਨਾਸ਼ਨ ਕੇ ਹਿਤ[11] ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨਾ[12]'॥ ੫ ॥ ਈਸ਼ੁਰ ਨਾਥ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਇਕੈ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਨੈ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ। 'ਜਾਹੁ ਤਪੇ ਢਿਗ ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੋਕਹੁ ਬਾਦ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਜਾਂਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨੀ। ਪਾਛੇ ਕੋ ਜੀਤਕੈ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ ਲਖੋਂ ਸਭਿ ਤੇ ਤਵ[13]ਬੁੱਧਿ ਕੋ ਪੀਨੀ[14]‡। ਨਾਤੁਰ ਆਪਨੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿਖਾਵਹੁ ਜੋਗ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜਿ ਕੀਨੀ' ॥੬॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ ਤਾਤਕਾਲ ਗਯੋ ਆਇ ਜਹਾਂ ਬੈਠੇ ਸੁਖ-ਦਾਇ ਸੋਹੈਂ ਊਚੇ ਗਿਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗ[15]ਹੈਂ।ਉਚਰ'ਅਦੇਸ਼' ਕੋ ਸਮੀਪ ਗਯੋ ਬੈਸਿ ਤਬ 'ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਆਦੇਸ਼' ਗੁਰੂ ਕਹੀ ਤਿਹ ਸੰਗ ਹੈ। 'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਛੋਰਿ ?

[1]ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ। [2]ਦਾਸਾਂ ਦੇ। [3]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। [4]ਦਾਤੇ। [5]ਅਠਾਹਠ। [6]ਰਾਹ। [7]ਖਬਰ। [8]ਸੁਮੇਰ ਤੇ। [9]ਲਿਆਂਦਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਅ) ਹੋਰਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। [10]ਮੈਂ ਉਸਤੋਂ ਅਜਾਣ ਨਹੀਂ। [11]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [12](ਮੈਂ) ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। [13]ਤੇਰੀ। [14]ਤਕੜੀ। [15]ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ।

*ਪਾ:–ਕਰ ਬੰਦ–। †ਪਾ:– ਜਾਨਤ ਆਨਾ=ਅਉਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

‡ਪਾ:–ਲਖੋਂ ਤਵ ਕੋ ਸਭਿ ਤੇ ਬੁਧਿ ਪੀਨੀ।

ਆਇ, ਕਹਾਂ ਕੋ ਸਿਧਾਇ ਅਬ, ਕਹੋ ਤੁਮ ਕੌਨ ? ਮੋਹਿ ਬੂਝਨ ਉਮੰਗ ਹੈ। ਗੋਰਖ ਪੈ ਚਲੋ, ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਜੈ ਭਲੋ ਆਪ, ਸਭੈ ਮਤ ਬੇਖ ਤੇ ਸੁ ਜੋਗ ਈ ਉਤੰਗ[1] ਹੈ' ॥ ੭॥ [2]"ਦੇਹਿ ਪੰਚ ਤੱਤ ਕੀ ਹੈ ਪੂਛੋ ਕੌਨ ਪੰਚ ਬਿਖੈ ਸੋਊ ਤਤ ਦੇਹਿ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰ ਕੈ ਬਖਾਨਿਯੇ । ਜੋ ਤੂੰ ਪੂਛੈ ਆਤਮਾ ਕੋ ਆਤਮ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਹੈ ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਦਿਸ਼ ਬਿਦਿਸ਼[3] ਮੈਂ ਜਾਨਿਯੇ। ਆਵਨ ਔ ਜਾਨੋ ਤੋ ਬਨਤਿ ਊਨੋ ਹੋਤਿ ਕਹੂੰ, ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਏਕ ਹੀ ਬਿਬੇਕ[4] ਤੇ ਪਛਾਨਿਯੇ। ਯਾਂਤੇ ਤਵ ਬੂਝਨੋ ਅਕਾਰਥ ਹੀ ਚੀਨ ਮਨ, ਗੋਰਖ ਤੇ ਸੀਖ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੋ ਠਾਨਿਯੇ' ॥੮॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸੁਨਿ ਈਸ਼ੁਰਨਾਥ ਲਜਾਇ ਰਹਯੋ ਗਿਰ ਮੇਰੁ ਗਯੋ, ਨਹਿੰ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ। 'ਪਰਿਪੂਰਨ ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਬਿਖੈ ਚਰਚਾ ਕਰਿਕੈ ਨਹਿੰ ਜਿਤਯੋ ਸੁ ਜਾਈ'। ਮਨ ਲੰਗਰ[5] ਰੋਸ ਕਿਯੋ ਸੁਨਿਕੈ ਕਹਿ 'ਗੋਰਖ ਜੀ ! ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਰਜਾਈ। ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਕੈਸੇ ਕੈ ਬੋਲਤਿ ਹੈ,ਤਿਹ ਆਨਤਿ ਹੌਂ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨਾਈ'॥੯॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ, ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਮਨਾਇ ਮਨ, ਚਲਯੋ ਤਬ ਧਾਇ, ਚਾਇ ਜੀਤਨੇ ਕੋ ਧਾਰਿਕੈ। ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪ ਹੂੰ ਕੇ ਬੈਠਯੋ ਹੈ ਸਮੀਪ ਆਇ,ਕੀਨੀ ਹੈ'ਅਦੇਸ' ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿਕੈ। 'ਚਲੀਏ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਲੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਰ, ਸੀਸ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੌਨ ਡਰ ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਟਾਰਿਕੈ[6]। ਜਾਗੇ ਵਡਭਾਗ ਜੋ ਤੂੰ ਜੋਗ ਅਨੁਰਾਗ ਕਰੇਂ, ਧੁਨਿ* ਸੰਗ ਲਾਗੇ ਲਾਗ[7], ਹਠ ਦੇਹੁ ਡਾਰਿਕੈ' ॥ ੧੦ ॥ ਬੋਲੇ ਦੀਨਾਨਾਥ ਸਿੱਧ ਲੰਗਰ ਕੇ ਸਾਥ ਤਬ 'ਕੌਨ ਸੀ ਵਸਤੁ ਮਰੈ ਦੀਜੈ ਸੋ ਬਤਾਇਕੈ। ਦੇਹਿ ਪੰਜ ਭੂਤ ਕੀ[8] ਹੈ ਪੰਚੋਂ ਮੈਂ ਨ ਮਰੈ ਕੋਊ,ਜੇ ਕੋ ਮਰਿ ਜਾਤਿ ਤਾਂ ਕੋ ਦੀਜਿਯੇ ਸੁਨਾਇਕੈ। ਆਤਮਾ ਤੋ ਨਿੱਤ, ਕਬ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਾਂਕੀ, ਭਯੋ ਜੀਵ ਸੱਤ ਚਿਦਾਨੰਦ ਕੋ ਭੁਲਾਇਕੈ[9]।ਬਾਦਹੈ ਕਹਿਨ ਤੇਰੋ ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੌਨ ਹੇਰੋ[10],

[1]ਉੱਚਾ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ। [3]ਹਰ ਪਾਸੇ। [4]ਗਿਆਨ। [5]ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਧ ਦਾ। [6]ਦੂਰ ਕਰਵਾ ਲਓ। [7]ਲਗਨ। [8]ਪੰਜਾਂ ਤਤਾਂ ਦੀ। [9]ਇਹ ਸਤ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ ਜੀਵ ਬਨ ਗਿਆ ਹੈ। [10]ਦੇਖਦੇ ਹੋ।

*ਸਿਧ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੂੰ ਘੂੰ ਵਾਲੀ ਧੁਨਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ 'ਬਾਦ ਹੈ ਕਹਿਨ ਤੇਰੋ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਿੱਧ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਣਾ ਆਸ਼ਾ—ਨਾਮ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਲਿਵ ਲੱਗਣਾ—ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੂੰ ਘੂੰ ਨੂੰ ਅਨਾਹਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ।

ਉੱਤਰ ਨ ਆਇ, ਪੂਛ ਗੋਰਖ ਕੋ ਜਾਇਕੈ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਲੰਗਰ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਗਯੋ ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ। ਗੋਰਖ ਨੈ ਤਬ ਆਇਸੁ ਦੇ ਕਰਿ ਮੰਗਲਨਾਥ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਵਾ। ਕੀਨ ਵਡੋ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਇਕੈ ਆਨਨ ਤੇ ਇਵ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ। 'ਹਾਰਿਕੈ ਆਵਤਿ ਸਿੱਧ ਸਭੈ ਅਬ ਜਾਨੋ ਤੁਮਾਰੁ ਬਨੈ ਤਿਹ ਥਾਵਾ' ॥ ੧੨ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਨੇ ਬੂਝਨ[1] ਕੀਨ 'ਪਠੋ ਕਿਹ ਹੇਤੁ ਕੋ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਰੂਪ ਸੁਭਾਇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੋ ਤਿਹ, ਕੈਧੌਂ ਕਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਤਾਈ?'।ਗੋਰਖ ਯੌਂ ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਬਾਨੀ ਸੁ ਐਸ ਅਲਾਈ। 'ਜਯੋਂ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮੈਂ ਅਭਿਲਾਖ ਬਿਲੋਕਹੁ ਤਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਅਬ ਜਾਈ' ॥੧੩॥ ਸੈਯਾ ॥ ਮੰਗਲ ਬੋਲਤਿ 'ਹੇ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖ! ਪੂਰਨ ਹੋ ਜੁਗੀਆ ਸਭਿ ਲਾਯਕ। ਸੋ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ ਪੂਰਨ ਨਾਨਕ ਜਾਇ ਸ਼ਰੰਨ ਤਿਸੈ ਗਤਿ ਦਾਇਕ। ਖੋਜਿਬੋ ਦੇਖਿਬੋ ਕਯਾ ਤਿਹਕੋ ਸੁਰ ਨਾਯਕ ਨਾਯਕ[2], ਸੰਤ ਸਹਾਯਕ। ਏਕ ਦੁਬਾਰਹਿ ਖੋਜ ਪਿਖਾ ਪੁਨ ਖੋਜੇ ਕੋ ਖੋਜਨ ਰੀਤਿ ਨ ਲਾਯਕ ॥ ੧੪ ॥ ਆਇਸੁ ਨਾਂਹਿ ਉਲੰਘਹੌਂ ਤੋਰ, ਕਹੋ, ਤਿਹ ਜਾਇਕੈ ਲਯਾਉਂ ਹਕਾਰੀ। ਜਾਂ ਕੇ ਮਿਲੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਇਗੋ ਜਾਇ ਪਿਖੌਂ ਮਨ ਆਲਸ ਟਾਰੀ'। [3]"ਮੰਗਲਨਾਥ ਜੀ! ਆਨਹੁ ਤਾਂ ਬਿਧਿ ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮਾਰ ਜੁ ਧਾਰੀ[4]। ਆਵਹਿ ਮਾਰਗ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਭਵ ਮੈਂ ਪਰਕਾਸ਼ ਵਡੋ ਜਸੁ ਕਾਰੀ' ॥ ੧੫ ॥ ਮੰਗਲਨਾਥ ਕਹੈ ਪੁਨ ਬੈਨ ਕੋ 'ਯੌਂ ਨ ਬਨੈ ਜਿਵ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਜੇ ਹਮ ਤੇ ਲਘੁ ਹੋਵਹਿ ਸੋ, ਤਬ ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਲੋ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਹੋਇ ਜੁ ਦੀਰਘ ਕੈਸੇ ਬਨੈ ਬਿਧਿ? ਹੈ ਬਿਪਰੀਤਿ ਸੀ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਜਯੋਂ ਪਟਬੀਜਨ[5] ਕੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਭਾਨੁ[6] ਛਪਾਵਤਿ ਸੁੱਧਬਿਸਾਰੀ[7]' ॥ ੧੬ ॥ ਗੋਰਖ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿਕੈ 'ਤੁਮ ਹੈ ਸਮਝੀ ਮਤਿ ਸਿੱਧਨ ਨਯਾਰੇ। ਧੰਨ ਤੁਮੈ ਸ਼ੁਭ ਜੋਗ ਕੇ ਲਾਯਕ ਹੈ ਮਨ ਤੇ ਜਿਨ ਮਾਨ ਬਿਸਾਰੇ। ਜਾਨਿ ਲਯੋ ਸਭਿ ਨਾਨਕਭੇਦ ਕੋ ਜੈਸੋ ਅਹੈ ਤੁਮ ਤੈਸੋ ਉਚਾਰੇ। ਮਾਨ ਕੇ[8] ਬਾਨ ਬਿਧੇ[9] ਸਭਿ ਸਿੱਧ, ਕਰੋ ਬਿਧਿ ਸੋ ਅਭਿਲਾਖ ਜੁ ਥਾਰੇ[10]॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਮਝਯੋ ਭਰਥਰੀ

---

[1]ਪੁੱਛਣਾ। [2]ਇੰਦ੍ਰ ਅਥਵਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ। [3]ਗੋਰਖ ਵਾਚ। [4]ਧਾਰੇ। [5]ਟਿਟਾਣਾ। [6]ਸੂਰਜ। [7]ਅਨਜਾਨ। [8]ਹੰਕਾਰ ਦੇ। [9]ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ। [10]ਤੁਹਾਡੀ।

ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਸੁਜਾਨ। ਘੁੱਘੂ ਨਾਥ ਨ ਬੋਲਈ ਮੰਗਲਨਾਥ ਮਹਾਨ ॥ ੧੮॥ ਖੇਸੂ ਪੇਸੂ ਔਰ ਹੈਂ ਨਹਿਂ ਗਿਨਤੀ ਤਿਨ ਕੋਇ'। ਗੋਰਖ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬੈਨ ਕਹਿ ਬੈਸਯੋ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ॥੧੯॥ ਉਤ ਯੌਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਕੋ, ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ। ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਤਬੈ 'ਚਢਿਯੋ ਮੇਰੁ ਉਤੰਗ' ॥ ੨੦ ॥ [1]"ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਅਵਿਲੋਕਿਯੋ ਗਮਨੈਂ ਬਹੁਰ ਸੁਮੇਰੁ। ਰਹੇ ਸਿੱਧ ਆਵਨ ਕਛੂ ਬਾਦਹਿ[2] ਮਾਨ ਘਨੇਰ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਆਯੋ ਹੈ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਤਬੈ ਢਿਗ ਬੈਠ 'ਅਦੇਸ' ਕਹੀ ਕਰ ਬੰਦੂ। ਦ੍ਵੈ ਦਿਸ਼ ਪਾਇਨ ਕੋ ਪਰਸੇ ਕਰ, ਕੀਨ ਵਡੋ ਸਨਮਾਨ ਮੁਕੰਦੂ। ਪ੍ਰੀਤ ਬਧੀ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ ਮਾਨਹੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਭੂਰ ਅਨੰਦੂ। ਯੌਂ ਹਰਖੇ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਜਿਵ ਜਾਇ ਬਭੀਖਨ ਸੋਂ ਰਘੁਨੰਦੂ[3] ॥੨੨॥ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਨੇ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਕਿਰਤਾਰਥ ਭਾ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਰੂਪਾ। ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਨਿਜ ਭਾਗ ਮਹਾਨ ਮਿਲਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਅਵਤਾਰ ਅਨੂਪਾ। ਆਜ ਭਯੋ ਸਫਲਾ ਸਭਿ ਜੋਗ ਭੇ ਗੋਚਰ ਧ੍ਯਾਨਹਿ ਕੇ ਅਨਰੂਪਾ[4]। ਸੰਤ ਸਹਾਯਕ, ਦੰਭਨ ਘਾਯਕ, ਹੋ ਗਤਿਦਾਯਕ ਜੋ ਭਵ ਕੂਪਾ' ॥ ੨੩ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਾਖਤਿ 'ਧੰਨ ਤੁਮੈਂ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਤੇ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਰੀਤੀ। ਤੋਹਿ ਸਮਾਨ ਲਖੌਂ ਨਹਿਂ ਆਨ ਕਿਯੋ ਮਨ ਮਾਨਹਿ ਤੇ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤੀ[5]*। ਬੋਲਿ ਗਿਰਾ ਮਧੁਰੀ ਹਰਖਾਵਤਿ ਮਾਨੋ ਸੁਧਾ[6] ਨਮਤਾ[7] ਤੁਮ ਪੀਤੀ। ਮਾਨਸ ਦੇਹਿ[8] ਕੋ ਲਾਭ ਯਹੀ ਤਜਿ ਮਾਨ ਕਰੈ ਪਦ ਸੰਤਨ ਪ੍ਰੀਤੀ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਕਰਿ ਨੀਚੇ ਕੋ ਲੋਚਨ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ। 'ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਹੁਇ ਜਾਂ ਪਰ ਤਾਂਹੂ ਭਲੇ ਮਤਿ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ। ਸੰਤਨ ਕੋ ਗੁਨ ਮਾਨ[9] ਮਿਟਾਵਨ, ਮਾਧੁਰਤਾ ਸੰਗ ਬੈਨ ਕਹਾਈ। ਮੇਰੁ ਚਲੋ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸਭੈ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਜੋ ਨ ਚਲੋ ਤਿਹਠਾਂ[10] ਤੁਮ ਹੀ ਭੁਗੁਤਾਵਨ[11] ਕੋ ਕਛੁ ਲਯਾਵਹੁ ਜਾਈ'। ਆਨਨ ਤੇ ਬਿਗਸੇ ਗੁਰ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ। [2]ਬਿਅਰਥ (ਅ) ਚਰਚਾ ਦਾ। [3]ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ ਪਾਸ ਬਭੀਖਨ ਗਿਆ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਜਯ ਤੇ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [4]ਜਿਸ ਰੂਪ ਦਾ ਮੈਂ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਉਹ ਰੂਪ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਜੋਗ ਅਜ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [5]ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਨ ਤੋਂ ਉਲਟਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰੀ ਹੈ। [6]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [7]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦਾ। [8]ਮਨੁਖੀ ਦੇਹੀ। [9]ਹੰਕਾਰ। [10]ਓਥੇ। [11]ਛਕਾਵਣ ਲਈ।

*ਪਾ:—ਸਨਮਾਨਹ ਤੇ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤੀ=ਨਿਜ ਸਨਮਾਨ ਤੋਂ ਉਲਟ=ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ।

ਬੋਲਤਿ 'ਭਾਉ ਪਿਖਾ ਤੁਮ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ। ਖਾਨੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਨ ਔਰ ਰਹੀ ਮਿਲਿ ਵਾਕ ਅਲਾਇ ਰਹੇ ਹਰਖਾਈ। ਮੰਗਲਨਾਥ! ਚਲੋ ਤੁਮ ਅੱਗ੍ਰਜ[1] ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਨ ਬਿਲੰਬਹਿ ਕਾਈ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਹਰਖਾਇ ਆਪ ਹਰਖ ਉਰ ਬਹੁਤ ਕਰਿ ਬੰਦਨਿ ਕਰਿ ਸਿਰਨਾਇ ਮੰਗਲ ਗਯੋ ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ ॥੨੭॥ ਮਰਹਟੀ ਛੰਦ ॥ ਬੂਝੈ ਮਰਦਾਨਾ 'ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਜਾਨਾ! ਇਹ ਜੋਗੀ ਜੋ ਆਇ। ਕੋਮਲ ਮੁਖ ਬੈਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਚੈਨਾ ਜਿਹ ਕੋ ਸੁਭਗ ਸੁਭਾਇ। ਬਹੁ ਭਾਉ ਸੁ ਕੀਨੋ ਤਵ ਜਸ ਚੀਨੋਂ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਾ ਬਾਦ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਰਿਖਾਯੋ ਉਰ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ਕਰਯੋ ਤੁਮੈ ਅਹਿਲਾਦ[2]' ॥ ੨੮ ॥ ਮਰਹਟੀ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੁ ਵਾਕ ਬਖਾਨੇ 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਇਕ ਜੈਸੇ ਸਭਿ ਨਾਂਹਿ। ਧਾਰੈਂ ਬਹੁ ਬੇਖਾ ਦੰਭ ਬਿਸ਼ੇਖਾ ਨਹਿਂ ਕੋ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿਂ। ਪੂਰਨ ਮਧ ਕੋਟਾ[3] ਤਿਨ ਨਹਿਂ ਤੋਟਾ[4] ਜਸੋਂ ਬਾਹਰ ਤਸੋਂ ਅੰਤਰ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਾਰੈ ਜਿਹ ਪਰ ਧਾਰੈ ਤਿਹ ਯੌਂ ਸੁਮਤਿ ਨਿਰੰਤਰ' ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਪੁਨ ਬਚ ਕਹੈ 'ਚਲੀਏ ਅਬਹਿ ਸੁਮੇਰੁ। ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਦੇਖੀਏ ਕਿਉਂ ਕੀਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਰ'॥੩੦॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ 'ਇਕ ਸਿੱਧ ਆਵਨ ਰਹਯੋ। ਜਿਹ ਮਨ ਮਾਨ ਬਿਸਾਲ ਸ਼ੰਭੁਨਾਥ ਤਿਹ ਨਾਮ ਹੈ' ॥ ੩੧ ॥ ਅੜਿਲ ॥ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁ ਬੈਨ ਬਖਾਨਿ ਹੈ 'ਮੰਗਲ ਤੇ ਸੁ ਬਿਸਾਲ ਕਿਧੌਂ[5] ਸਮਾਨ[6] ਹੈ। ਅਬਹਿ ਉਡੀਕਤਿ ਜਾਂਹਿ[7] ਕਹੋ ਤਿਹ ਗਾਥ ਜੋ'। ਹੋ ਬੋਲੇ ਉੱਤਰ ਦੇਨਿ ਜਗਤ ਕੇ ਨਾਥ ਜੋ ॥ ੩੨॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ 'ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਤੇ ਆਦਿ ਜੇ ਸਿੱਧ ਹੈਂ ਮੰਗਲਨਾਥ ਸਭੈ ਤੇ ਮਹਾਨਾ। ਭੇਖ ਧਰਾ ਤਨ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਤਿਨ ਤੇ ਇਹ ਕੋ ਪਦ ਊਚ ਸੁਜਾਨਾ। ਜੇ ਮਨ ਬੀਚ ਬਿਕਾਰ ਅਜੈ[8] ਸਭਿ ਜੀਤ ਭਲੇ ਤਿਨ ਖੋਜ ਮਿਟਾਨਾ।ਪੂਰਨ ਸੰਤ,ਨਸਾਇ ਕੈ ਆਪ[9] ਕੋ ਮਾਨ ਬਿਹੀਨ ਭਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨਾ' ॥ ੩੩ ॥ ਮਰਹਟੀ ਛੰਦ ॥ ਬੂਝੈ ਮਰਦਾਨਾ, ਊਚ ਬਖਾਨਾ 'ਕਿਉਂ ਗੋਰਖ ਗੁਰੁ ਕੀਨ। ਜੋ ਨਿਜ ਤੇ ਲਘੁ ਕਸ ਭਾ[10] ਤਿਹ ਸਿਖ ? ਕਸ* ਬੇਖ ਸਿੱਧ ਕੋ ਲੀਨ ?'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ

---

[1]ਅੱਗੇ। [2]ਪ੍ਰਸੰਨ। [3]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ (ਕੋਈ ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। [4]ਘਾਟਾ। [5]ਜਾ ਕਿ। [6]ਬਰਾਬਰ। [7]ਜਿਸ ਨੂੰ। [8]ਅਜਿੱਤ। [9]ਆਪਾ ਭਾਵ। [10]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ।

*ਪਾ:—ਜਸ।

ਕਹਿ ਵਾਕਾ 'ਮਿਲਯੋ ਜੁ ਪ੍ਰਾਕਾ[1] ਗੋਰਖ ਇਹ ਕੋ ਆਇ। ਗੁਰ ਧਾਂ ਤੇ ਕੀਨੋ ਬੇਖਹਿ ਲੀਨੋ ਪਦ ਊਚੋ ਇਹ ਪਾਇ' ॥ ੩੪॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਐਸੇ ਇਤ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਉਤ ਗੋਰਖ ਬੁਲਾਇ ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਕੋ ਪਠਾਯੋ ਹੈ। ਫਰੂਆ[2] ਬੈਰਾਗਨ ਦ੍ਵੈ ਲੀਨੇ ਹਾਥ ਮਾਂਹਿ ਜਿਨ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਹੈ ਫਟਕ ਏਕ ਕਾਨ ਪਾਰ[3] ਪਾਯੋ ਹੈ। ਹੀਏ ਮੈ ਹੁਲਾਸ ਆਯੋ ਪਾਸ ਸੁਖਰਾਸ ਦੌਰਿ 'ਬਾਲੇ ! ਹੈ ਅਦੇਸ਼' ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ਹੈ। 'ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਅਦੇਸ਼, ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਆਉ ਬੈਸਿ ਢਿਗ' ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਾਂਹੀ ਪੁਨ ਬੈਨ ਕੋ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ ॥੩੫॥ਕਬਿੱਤ॥'ਗੋਰਖ ਕੇ ਚੇਲੇ ਹੋਇ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਕਾਨ ਪਾਵੈ ਅੰਗ ਭਸਮ ਲਗਾਵੈ ਕੋਊ ਬਿਘਨ ਨ ਲਾਗਈ। ਬਿਗਸੈ ਕਮਲ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਦੀਪ ਜੋਤਿ ਉਰ, ਸੁੰਨ ਮਗ ਜਾਵੈ ਤਨ ਹੂੰ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਾਗਈ।ਫਰੂਆ ਗਹੀਜੈ ਹਾਥ,ਹੋਈਐ ਸਨਾਥ ਅਬ,ਖੁਸ਼ੀ ਜਿਤ ਜਾਵੈ, ਤਿਤ ਕੋਊ ਨਹਿਂ ਠਾਗਈ[4]। ਭਲੀ ਬਨੀ ਤੇਰੀ ਜੋ ਤੂੰ ਮਾਨ ਲੇਹਿਂ ਬਾਤ ਮੇਰੀ ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਚੇਰੀ ਮਤ ਗੋਰਖ ਕੇ ਪਾਗਈ[5]॥੩੬॥ਕਬਿੱਤ ॥[6]"ਗੋਰਖ ਕੋ ਦਾਸ ਕਰਿ, ਸਭਿਹੂ ਕੋ ਮਾਨ ਹਰਿ[7] ਭਸਮ[8] ਨ ਲਾਵੌਂ, ਨਹਿਂ ਕਾਨ ਕੋ ਛਿਦਾਵਈ। ਫਰੂਆ[9] ਜੋ ਧਾਰੀ ਤਾਂਕੋ ਨਾਮ ਹੈ ਭਿਖਾਰੀ ਜਗ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਬਿਦਾਰੀ[10] ਨਹਿਂ ਨੇਰੇ ਕਬ ਆਵਈ। ਰਿੱਧਿਸਿੱਧਿ ਸਦਾ ਆਗੇ,ਦੇਹਿਂ ਤਾਂਕੋ ਜੋ ਕੋ ਮਾਂਗੇ,ਚਾਹੈਂ ਤਹਾਂ ਜਾਇਂਨਹਿਂ ਕੋਊ ਅਟਕਾਵਈ। ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨ[11] ਸੁ ਆਸਨ ਹੈ ਸੁੰਨ ਬਿਖੈ'ਸ਼ੰਭੂ-ਨਾਥ ਸੁਨੇ ਸ਼੍ਰੋਨ ਬੈਨ ਕੋ ਅਲਾਵਈ ॥ ੩੭ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਵਡੋਈ ਹੰਕਾਰੀ ਕਹਾਂ ਨਦਰ ਤੁਮਾਰੀ, ਕਛੁ ਔਰੀ ਬੌਰੀ ਬਾਤੈਂ ਮੁਖ ਕਾਹੇ ਕੋ ਬਕਤਿ ਹੈ। ਜਤੀ,ਨਾਥ,ਸਿੱਧਸਭਿ ਬੀਚ ਹੈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਐਸੋਗੋਰਖ ਕੋਜਾਨੇ ਨਹੀਂ ਕੈਸੀਐ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ।ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਨਿੰਦੇ ਤੁਮ ਭਯੋਕੌਨ ਬਿੰਦੇ[12]* ਕੈਸੇ ਬੋਲੈਂ ਮਾਟੀ ਗੰਦੇ?ਨਿਜ ਮਾਨ ਮੈਂਛਕਤਿ[13]ਹੈਂ।ਕੌਨ ਤੂੰ ਵਡਾਈਪਾਇ ਜਗਜੂਨਿ ਆਇ ਜਾਇ,ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਇਸਥਿਰ ਕੋਊ ਨ ਟਿਕਤਿ ਹੈ'॥੩੮॥ ਕਬਿੱਤ॥[6] 'ਜਾਨੋ

[1]ਪਹਿਲੇ। [2]ਠੂਠਾ। [3]ਪਾੜਕੇ। [4]ਰੋਕੇਗਾ। [5]ਪੈ ਗਿਆਂ, ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਿਆਂ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [7]ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [8]ਸੁਆਹ। [9]ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਠੂਠਾ। [10]ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਅਸਾਂ ਨੇ)। [11]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [12]ਕਿਸ ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਿਸ ਅਸਲ ਤੋਂ। [13]ਭਰਿਆ।

*ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਆਦਿ ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਕਮੀਨੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਤੇ ਐਸੇ ਵਾਕ ਕਹਿਣ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ, ਏਹ ਮਾੜੇ ਵਾਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਯੂਨਤਾ ਦੇ ਹੀ ਸੂਚਕ ਹਨ।

ਤੇਰੇ ਗੋਰਖ ਕੀ ਆਦਿ ਸ਼ਿਵਬਿੰਦ ਹੂੰ ਤੇ[1] ਨਦਰ ਹਮਾਰੀ ਏਕੰਕਾਰ ਪੈ ਲਗਤਿ ਹੈ। ਸੰਤ ਸਾਧ ਸੁੰਦਰ* ਬਿਲੋਕੇ[2] ਮੋਦ[3] ਹੋਤਿ, ਕਹੋ ਗੰਦੇ ਕੈ ਅਮਲ,ਪੰਜ ਤੱਤ ਕੋ ਜਗਤ ਹੈ[4]।ਏਕ ਹੂੰ ਸੀ ਦੇਹਿ ਸਭਿ ਏਕਹੀ ਕੇ ਕੀਏ ਨਰ ਮਾਨ ਕੀਨੇ ਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਭਗਤ ਹੈ। ਸਿੱਧ ਔਰੇ ਬੌਰੇ ਮਾਨ ਕੀਨੇ ਸਭਿ ਹੌਰੇ ਗੌਰੇ[5], ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਕਹੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈਸੇ ਕੈ ਪਗਤਿ ਹੈ' ॥੩੯॥ ਕਬਿੱਤ॥[6]"ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ਮੁਕਤਿ ਕੈਸੇ ? ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਹੂੰ ਕੋ ਨਿਜ ਨਦਰ ਨ ਲ੍ਯਾਵਈ। ਯਾਂਤੇ ਕੌ[7] ਬਿਸਾਲ ? ਸਭਿ ਹੀ ਤੇ ਅਤਿ ਉਤਮ[8]ਹੈਂ,ਯਾਹੂੰ ਕੋ ਨਿਖੇਧ ਵਡੇ ਕਾਹਿੰ[9] ਠਹਿਰਾਵਈ[10]। ਨੀਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਤ ਧਾਰੋ ਜੋਗ ਬੇਸ, ਚਲੋ ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਤੇ ਅਮਰ ਪਦ ਪਾਵਈ। ਪ੍ਰਗਟੈਗੋ ਜਗ, ਜਰਾ[11] ਜਾਇਗੋ ਅਲਗ, ਜੈਸੇ ਸੂਰ[12] ਦੇਖਿ ਸੰਘਰ[13] ਮੈਂ ਕਾਇਰ ਪਲਾਵਈ[14]॥੪੦॥ਕਬਿੱਤ॥[15] 'ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੋਗ ਪੂਰੋ ਕਬਹੂੰ ਨ ਹੋਤਿ, ਯਾਂਤੇ[16] ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਈ ਜਾਂਤੇ[17] ਵਡੋ ਨਹਿਂ ਆਨ ਕੋ। ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ ਜਨ[18] ਹੇਤ ਦੈਤ ਮਾਰੇ ਜਿਨ, ਨਾਮ ਉਰ ਧਾਰੇ ਮੋਹ ਨਾਸ਼, ਦੇਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ। ਜਨਮੇ ਨ ਮਰੈ, ਕਾਲ ਸੀਸ ਹੂੰ ਤੇ ਟਰੈ, ਦੇਤਿ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ, ਜਾਂਕੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਮਾਨ[19] ਕੋ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਾਧਨ ਜੇ ਤੇਊ ਪਦਬੰਧਨ ਹੈਂ[20], ਨਾਮਹੀ ਮੁਕੰਦ[21]ਔਰ ਆਨਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ ਕੋ[22]'॥੪੧॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਸਮਝੈ ਨ ਸਮਝਾਯੋ, ਕੌਨ ਤੋਸੋ ਬਾਦ ਕਰੈ' ਐਸੇ ਕਹਿ ਸ਼ੰਭੂ-ਨਾਥ ਮੇਰੁ ਪੈ ਸਿਧਾਯੋ ਹੈ।ਗੋਰਖ ਨੈ ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਕੈਸੇ ਬੈਨ ਤਿਨ ਕਹੇ ਸੁਨੇ ? ਮਾਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ? ਕਿਧੌਂ ਮਨ ਮੈਂ ਨ ਲ੍ਯਾਯੋ ਹੈ'। 'ਨਾਥ ਸੁਨੋ ਔਰੀ ਬੌਰੀ ਬਾਤੈਂ ਹੈ ਬਕਤਿ ਸੋਊ,ਕਾਂਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਮਾਨਤਿ ਮਨਾਯੋ ਹੈ'। ਗੋਰਖ ਹਸਤਿ ਤਬ ਮੰਗਲ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਸਭੈ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ਹੈ॥੪੨॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ 'ਮੰਗਲਨਾਥ ਸੁਨੋ ਇਸ ਬੈਨ ਕੋ, ਕੂਰ ਕਹੇ ਕਿਧੌਂ ਸਾਚ ਅਲਾਈ?। ਭਾਖਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਔਰ ਬਿਧੀ, ਹਮ ਕੋ[23]ਬਿਧਿ[24] ਜਾਨਹਿਂ?ਦੇਹੁ

[1]ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ ਬਿੰਦ ਤੋਂ। [2]ਵੇਖਿਆਂ। [3]ਅਨੰਦ। [4]ਗੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਅ+ਮਲ) ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੀ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਹੈ। [5]ਮਾਨ ਨੇ ਸਭ ਵੱਡੇ ਹੋਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। [6]ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਵਾਚ। [7]ਕੌਣ। [8]ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹਨ (ਜੋਗੀ)। [9]ਕਿਸ ਨੂੰ। [10]ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋ। [11]ਬੁਢੇਪਾ। [12]ਸੂਰਮਾ। [13]ਸੰਗਰਾਮ। [14]ਦੌੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [15]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [16]ਇਸ ਕਰਕੇ। [17]ਜਿਸ ਨਾਮ ਤੋਂ। [18]ਦਾਸਾਂ ਦੇ। [19]ਬਰਾਬਰ। [20]ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ (ਵਾਲੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ) ਹਨ। [21]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। [22]ਕੋਈ। [23]ਕੇਹੜੀ। [24]ਤਰ੍ਹਾਂ। *ਪਾः—ਦਰਸ।

ਬਤਾਈ'। ਮੰਗਲ ਭਾਖਤਿ 'ਆਪਨੇ ਪੰਥ ਕੀ ਹੀਨਤਾ[1] ਕੈਸੇ ਕਹੀ ਨਹਿ ਜਾਈ। ਸਾਚ ਕੋ ਕੂਰ ਕਹੈਂ ਜਗ ਜੋ ਨਰ ਪੁੰਜ ਲਗੈਂ ਅਘ[2] ਪੁੰਨ ਪਲਾਈ[3]॥੪੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਭਿ ਆਗਮ[4] ਸਭਿ ਮਤਿ ਜਿਤੇ ਭਾਖਤਿ ਸਭਿਹਿ ਪੁਰਾਨ।-ਸਾਚ ਸਮਾਨ ਨ ਪੁੰਨ ਕੋ ਪਾਪ ਨ ਝੂਠ ਸਮਾਨ-॥੪੪॥ਕਬਿੱਤ॥ ਕਹੌਂ ਨਹਿੰ ਕੈਸਾ, ਉਹ ਹੈ ਸੁ ਜੈਸਾ ਤੈਸਾ, ਜਬ ਆਵੈ ਗੋ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਦੇਖਿ ਲੀਜੈ ਤਾਂਹਿਕੋ'। ਸ਼ੰਭੁਨਾਥ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਗੋਰਖ ਸੋਂ ਕਹੈ 'ਇਹ ਗੋਪ ਪੱਖ ਰਾਖਤਿ[5]* ਸੁ ਨਾਨਕ ਕੋ ਗਾਹਿਕੋ। ਜਾਨਤੋ ਜੋ ਵਡੇਰੋ ਅਬ ਚੇਲੋ ਜਾਇ ਹੋਵੈ ਤਾਂਕੋ, ਸਿੱਧ ਬੇਖ ਤਜੈ ਈਹਾਂ ਬਰਜਤਿ ਨਾਂਹਿ ਕੋ[6]। ਹੌਂ ਤੋ ਦੇਖਿ ਲੀਨੋ ਜਾਇ, ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਬਾਦ ਕੀਨੋ, ਚੀਨਤੋ ਹਮ ਜੈਸੇ ਕਹਤੋ ਤੈਸੇ ਭੇਦ ਵਾਹਿਕੋ[7]' ॥ ੪੫ ॥ ਮੰਗਲ ਕਹਿਤ 'ਸੁਨ ਸ਼ੰਭੁਨਾਥ! ਤੇਰੇ ਕਹੇ ਹੋਤਿ ਨਹਿੰ ਘਾਟ ਭਾਨੁ[8] ਉਲੂ ਜਿਵ[9] ਜਾਨਿਯੇ। ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਨਾਂਹੀ, ਹੋਇ ਭਲੋ ਤਾਂਕੋ ਬੁਰੇ ਭਾਖੈ, ਬੂਝੈ[10] ਦੇਖ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਕੈਸੇ ਕੈ ਬਖਾਨਿਯੇ। ਚੇਲੋ ਹੋਇੰ ਵਾਰ ਵਾਰ, ਗਹੀਐ ਰੇਨਾਰ[11] ਤਾਂਕੀ, ਸੰਤ ਆਗੈ ਸੰਤ ਨਿਵੈ, ਚੋਰ ਚੋਰ ਮਾਨਿਯੇ। ਹੋਇ ਜੋ ਹੰਕਾਰੀ ਮਨ ਨਿਵੈ ਨ ਬਿਕਾਰੀ ਕਬ, ਐਸੀ ਬਾਤ ਕੀਏ ਜੋਗ ਪੂਰੋ ਨ ਪਛਾਨਿਯੇ'॥੪੬॥ਕਬਿੱਤ॥ ਸ਼ੰਭੁਨਾਥ ਲੱਜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਿੱਧਨ ਸੋਂ ਬੂਝੈ ਤਬ, 'ਕੈਸੀ ਬਿਧਿ ਦੇਖਾ ਤੁਮ? ਸਭਿ ਹੀ ਬਤਾਈਏ'। ਗੋਰਖ ਕਹਤਿ 'ਤੁਮ ਰਾਰ[12] ਪਾਈ ਘਰ ਮਾਂਹਿ, ਹਾਰ ਆਏ ਤਾਂਤੇ ਨਹਿ ਬਾਦ ਕੋ ਅਲਾਈਏ। ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਸ਼ਰੀਕਤ ਨ ਕੀਜੈ ਮਨ ਮਾਨ ਧਰਿ, ਤੋ ਤੇ ਲਘੁ ਹੋਇ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਹਟਾਈਏ[13]। ਤੁਮ ਤੇ ਬਿਸਾਲ[14] ਜੀਤ ਲੀਨੇ ਤਾਤਕਾਲ ਤਿਨ, ਅਬ ਲੌ ਨ ਜਾਨਤੋ ਔਰ ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਨਾਈਏ॥੪੭॥ਕਬਿੱਤ॥ਸਿੱਧ ਸਾਧਹੂੰ ਕੋ ਬਾਤ ਐਸੀ ਕਰੀ ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਊਚੇ ਸਭਿ ਜਾਨੈ ਨੀਚੋ ਆਪ ਮਨ ਕੀਜਿਯੇ।-ਹੌਂ ਹੀ ਗਿਆਨੀ, ਧਿਆਨੀ, ਵਡਗੁਨੀ, ਹੌਂ ਸੁਜਾਨੀ-ਜੋਊ ਐਸੇ ਮਨ ਮਾਨੀ ਸੋ ਤਯਾਗ ਮਤਿ ਦੀਜਿਯੇ। ਸੰਤ ਸਾਧ

---

[1]ਛੁਟਿਆਈ। [2]ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਲਗਦੇ ਹਨ। [3]ਪੁੰਨ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। [5]ਗੁੱਝਾ ਪੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ। [6]ਕੋਈ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ। [7]ਉਸਦਾ। [8]ਸੂਰਜ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [9]ਜਿਉਂ। [10]ਪੁੱਛ। [11]ਧੂੜ। [12]ਝਗੜਾ। [13]ਮੋੜੇ। [14]ਜੋ ਬੜੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਹ੍ਵੈ ਗੋ ਪੱਖ ਰਾਖਤ।

ਦੀਰਘ ਹੈਂ, ਦੀਰਘ ਤੇ ਦੀਰਘ ਹੈਂ, ਮਾਨ ਕੋ ਬਿਦਾਰੀ[1] ਸੁ ਨਿਰੰਜਨ ਲਹੀਜਿਯੇ। ਸੁਨੇ ਪਰ ਗੁਨ[2] ਨਹੀਂ ਕੀਜੈ ਮਤਸਰ[3] ਮਨ, ਤਾਂਕੋ[4] ਜਸ ਅਗਨਿ ਮੈਂ ਤਨ ਨ ਫੁਕੀਜਿਯੇ[5] ॥੪੮॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਹੋਇ ਗਯੋ ਤਬ ਗੋਰਖ ਤੂਸ਼ਨ, ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਸ਼ਿਭੁਨਾਥ ਲਜਾਵਾ। ਜੋ ਰਿਸ ਪਾਵਕ ਬੀਚ ਰਿਦੈ ਮਨ ਜਾਰਤਿ ਭਾ[6] ਨਹਿੰ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ। ਮੰਗਲਨਾਥ ਵਡੋ ਬਿਗਸਾ ਤਬ ਭਾਨੁ ਉਗੇ ਜਿਵ ਕੰਜ[7] ਸੁਹਾਵਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਜਿ ਜਾਨਤਿ ਦੇਖਿ ਹਸੀ ਕਰਿ ਹੈਂ ਮੁਸਕਾਵਾ ॥ ੪੯ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਗੋਪੀਚੰਦ ਭਾਖੇ 'ਸੁਨੋ ਮੰਗਲ ਮਹਾਨ ਜੋਗੀ ! ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਹੂੰ ਕੋ ਐਸੀ ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਯੇ। ਸੰਤ ਜੋ ਅਤੀਤ ਤਾਂਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕੋ ਬਖਾਨ ਕਰੈ, ਲੈਕੇ ਅਨਮੋਲੇ ਪਾਪ ਸੀਸ ਨ ਚਢਾਈਯੇ। ਚਰਚਾ ਜੇ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰੋਧ ਰਿਦੈ ਤੇ ਨਿਵਾਰ ਦੀਜੈ, ਸ਼ੁਭ ਵਾਕ ਸੁਨੇ ਸ਼ੁਭ ਤਾਂਹਿਕੋ ਸੁਨਾਈਯੇ।ਆਵੈਂ ਹਾਰਿ ਹਾਰਿ,ਕਰੈਂ ਨਿੰਦਾਕੋ ਉਚਾਰਿ, ਪੁਨ ਲਾਜ ਬਿਨ ਜੀਵੈਂ ਨਿਜ ਜੋਗ ਕੋ ਲਜਾਈਯੇ'॥੫੦॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਮੰਗਲ-ਨਾਥ ਕਹੈ 'ਸਤਿ ਭਾਖਤਿ[8], ਐਸੇ ਕਰੈ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਜੋਈ। ਹੋਇ ਨਿਰੰ-ਜਨ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਤਬ ਪਾਵਤਿ ਯਾ ਗਤਿ ਔਰ ਨ ਕੋਈ। ਮਾਨ ਰਹੈ ਮਨ ਮਾਨ ਘਨੋ ਨਹਿੰ ਜਾਨਤਿ ਆਨ ਸਮਾਨ ਜਿ ਹੋਈ। ਜੋਗ ਤੇ ਹੀਨ[9] ਰਹੈ ਨਰ,ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿ ਸੰਤਨ ਸੋਈ' ॥੫੧॥ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਮਿਲਿ ਬਾਦ।ਭਯੋ ਧਯਾਯ ਪੂਰਨ ਅਬੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਾਹਠਮੋਂ ਧਯਾਇ ॥ ੬੨ ॥

੬੩. [ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ । ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ, ਕੌਂਸ (ਖੜਾਂਵ),
ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆਵਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਰੁ ਮਨ ਸੁਸ਼ਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਜਲ ਪ੍ਰੇਮ।
ਸੀਂਚ ਭਲੇ ਕਰਿਕੇ ਹਰਨੋ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਦੇ ਖੇਮ ॥ ੧ ॥

{ ਤਰੁ=ਬੂਟਾ। ਸੁਸ਼ਕ=ਸੁੱਕਾ। ਦੇ ਖੇਮ=ਜੋ ਖੇਮ ਦੇਣਹਾਰੀ ਹੈ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ। [ਸੰਸ:, ਕ੍ਸ਼ੇਮ] }

ਅਰਥ—ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਬੂਟੇ ਨੂੰ, ਜੋ ਚਿਰੋਕਣਾ ਕੁਮਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ (ਰੂਪੀ) ਜਲ (ਨਾਲ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਜਕੇ ਤੇ ਹਰਿਆ ਕਰਕੇ,

[1]ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [2]ਪਰਾਏ ਗੁਣ। [3]ਈਰਖਾ। [4]ਉਸਦੇ। [5]ਸਾੜੀਏ। [6]ਮਨ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਲਗਾ। [7]ਕਮਲ। [8]ਸਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। [9]ਬਿਨਾਂ।

ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ (ਅਗੋਂ ਦੀ) ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਅੜਿਲ॥ ਤਬ ਗੋਰਖ ਨੇ ਬੋਲਿ ਭਰਥਰੀ ਸੋਂ ਕਹੀ। 'ਜਾਵਹੁ ਤੁਮ ਅਬ ਤਹਾਂ ਆਨ ਇਹਠਾਂ ਸਹੀ। ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਸੋਂ ਮਿਲੈਂ ਜਬੈ ਚਲਿ ਆਇ ਹੈਂ। ਹੋ ਲੇਹਿੰ ਦਰਸ ਕੋ ਦੇਹਿੰ* ਭਲੇ[1] ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੈਂ' ॥੨॥ ਕਹਿਤਿ ਭਰਥਰੀ ਬੈਨ 'ਮਿਲਯੋ ਜਬ ਆਦਿ ਹੀ। ਸੁਨਯੋ ਤਬੈ ਸ਼ੁਭ ਤੱਤ[2] ਭਯੋ ਅਹਿਲਾਦ ਹੀ। ਅਬ ਤੁਮ ਆਇਸ ਮਾਨਿ ਜਾਇ ਮੈਂ ਆਨਿਹੋਂ। ਹੋ ਬੰਦਿ ਅਗਾਰੀ ਹਾਥ ਬਿਨੰਤਿ[3] ਬਖਾਨ ਹੋਂ' ॥੩॥ ਅਸ ਕਹਿ ਆਇ ਹਦੂਰ 'ਅਦੇਸ' ਬਖਾਨਿਯਾ। ਹਰਖ ਧਾਰਿ ਉਰ ਮਿਲਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਪਾਨਿਯਾ[4]। 'ਚਲਿਯੇ ਦੀਨਦਯਾਲ! ਮੇਰੁ ਕੇ ਊਪਰੇ। ਹੋ ਦਰਸ ਚਹਤਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਉਡੀਕਤਿ ਹਿਤ ਧਰੇ'॥੪॥ ਬੋਲੇ ਪੰਕਜ ਨੈਨ ਕੀਨਿ ਸਨਮਾਨਿਯਾ 'ਧੰਨ ਭਰਥਰੀ ਤੁਮੈ ਜੋਗਰਸ ਜਾਨਿਯਾ। ਚੰਦ ਬਦਨ ਤ੍ਰਿਯ ਤਜੀ ਦੇਸ਼ ਧਨ ਰਾਜ ਜੋ। ਹੋ ਜਨਮ ਸਵਾਰਯੋ ਰਤਨ ਤਯਾਗ ਜਗ ਲਾਜ ਜੋ॥ ੫॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮੇਰੁ ਪਰ ਆਪ ਜਾਇ ਸੁਧਿ ਦੀਜਿਯੇ। ਹਮਰੀ ਸਿੱਧਨ ਸਰਬ–ਅਦੇਸ਼--ਭਨੀਜਿਯੇ। --ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਪਸ਼ਚਾਤ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੀਂ। ਹੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਕਰਹਿੰ ਭਲੇ ਮਨ ਭਾਵਹੀ–' ॥੬॥ ਸੁਨਿਕੈ ਭਰਥਰਿ ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇਕੈ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹੀ 'ਅਦੇਸ' ਰੁਚਿਰ ਗੁਨ ਗਾਇਕੈ। 'ਆਵਤਿ ਮਮ ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਹਿਤ ਨਹਿੰ ਦੇਰ ਕੋ। ਹੋ ਜਿਨਹਿੰ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ ਜੁ ਸ਼ਿਖਰ ਸੁਮੇਰ ਕੋ' ॥੭॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਸਿੱਧ, ਇਤੈ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਨ ਮੁੱਖ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਹੈ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਕੰਦ! ਦੁਖ ਦ੍ਵੰਦ ਕੇ ਨਿਕੰਦ! ਅਬ ਦੇਖੀਏ ਸੁਮੇਰੁ ਜਹਾਂ ਗੋਰਖ ਰਹਤਿ ਹੈ'। ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਤਾਲ ਕੇ ਕਮਲ[5] ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਤਬੈ 'ਚਲੋ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਿ, ਦੇਖਯੋ ਜੁ ਚਹਤਿ ਹੈ'। ਐਸੇ ਕਹਿ ਗਏ ਹੈਂ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਤਾਤਕਾਲ ਜਹਾਂ ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਸੁ ਗੋਰਖ ਸਹਤ ਹੈ ॥੮॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਗਯਾਨ ਕੋ ਬਖਾਨ ਜਿਹ ਥਾਨ ਬੈਸੇ[6] ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਾਇਕੈ 'ਅਦੇਸ਼' ਹੈ ਉਚਾਰਿਯਾ। ਗੋਰਖ ਕਹਤਿ

---

[1]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [2]ਸ਼ੁਭ ਸਿੱਧਾਂਤ। [3]ਬੇਨਤੀ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਮਿਲਿਆ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [6]ਬੈਠੇ ਹੋਏ।

*ਪਾ:–ਹੋ ਲੇਹ ਦੇਹ ਦਰਸ ਕੋ।

'ਆਦਿ ਪੁਰਖ* ਅਦੇਸ਼ ਬਾਲੇ[1] ! ਆਉ ਬੈਠਿ ਮੇਰੇ ਢਿਗ' ਅਤਿ ਸਤਿ-ਕਾਰਿਯਾ। ਮਨ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰੈ–ਮਤ ਹਮਰੋ ਜਿ ਧਾਰੈ ਇਹ,ਜਗਤ ਬਿਥਾਰੈ ਜਸ ਭੂਰ ਹੀ ਪੁਜਾਰਿਯਾ[2]–। ਐਸੇ ਭਰਥਰੀ ਸੰਗ ਬੋਲਯੋ'ਲਯਾਉ ਪਯਾਲਾ ਜਾਇ,ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਹੁ ਲਿਵਲਾਗੈ ਮਤਵਾਰਿਯਾ[3]' ॥੯॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਆਨਯੋ ਤਬ ਧਾਇ ਗੁਰੂ ਅੱਗ੍ਰਜ ਬਨਾਇ ਰਾਖਯੋ 'ਹੂਜੈ ਮਤਵਾਲਾ ਬਾਲੇ ! ਯਾਂਕੋ ਅਬ ਪੀਜੀਏ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਖਾਨੀ 'ਇਹ ਕੈਸੇ ਆਨਯੋ ਪਾਨੀ ਤੁਮ ?' ਗੋਰਖ ਕਹਤਿ 'ਪੀਵ ਲਿਵ ਕੋ ਲਗੀਜੀਏ। ਸੀਸ ਹੂੰ ਤੇ ਕਾਲ ਟਰੈ, ਭੂਖ ਪਯਾਸ ਦੋਊ ਹਰੈ, ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰੈ, ਚੌਥੇ ਪਦ ਭੀਜੀਏ। ਬਿਸਰੈ ਜੁ ਮੇਰੀ ਤੇਰੀ, ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ਚੇਰੀ, ਸੁਨੀਏ ਘਨੇਰੀ ਧੁਨਿ, ਅਮਰ[4] ਹੁਵੀਜੀਏ' ॥੧੦॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੂਝਤਿ'ਕੌਨ ਬਿਧੀ ਤੁਮ ਕਾਢ ਲਯੋ ਮਦ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ?'।ਡੰਗਰ ਭਾਖੈ'ਕਰੀ ਭਠਿਯਾ ਛਿਤ ਲਾਹਨ[5]ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਕਸ[6] ਪਾਈ। ਪਾਵਕ ਜਾਰਿਕੈ ਲਾਇ ਨਲੀ[7] ਘਟ[8] ਤੈ ਮਦ[9] ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਧਾਰ ਚੁਆਈ। ਪੀਵਤਿ ਹੀ ਦੁਖ ਸੂਖ ਸਮਾਨ,ਲਗੀ ਲਿਵ ਜੋ ਕਬਿ ਡੋਲ ਨ ਜਾਈ'॥੧੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਕਮਲ ਬਦਨ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਦਨ ਸੁਨਿਕਰਿ ਤਿਨ ਅਸ ਬੈਨ। ਬੋਲੇ ਮਦ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਸੋ ਜੋ ਦਾਸਨ ਗਤਿਦੈਨ ॥੧੨॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧†

ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕੀ ਲਾਹਣ ਮਾਂਡੀ ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਸ ਪਾਈ ॥ ਭਾਉ ਭਾਠੀ ਮੈ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਾਨਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਅਗਨਿ ਜਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸਿਧੋ ਹਮ ਮਦ ਕੇ ਮਾਤੇ ਨਾਹੀ ॥ ਜੋ ਮਤਵਾਲੇ ਮਦ ਕੇ ਮਾਤੇ ਕਿਨ ਮਤਵਾਲਿਓ ਮਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਰਤਿ ਨਲੀ ਭਾਉ ਬਾਸਨ ਕੀਨਾ ਅੰਤਰ ਧਾਰ ਚੁਆਈ ॥ ਦਇਆ ਸੁਰਾਹੀ ਸਹਜ ਪਿਆਲਾ ਗੁਰਮਤਿ ਪੀਵੋ ਭਾਈ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰੁਮਤਿ ਨਾਮ ਫਿਰੈ ਮਤਿਵਾਲਾ ਏਕ ਰੰਗ ਮਹਿ ਖੇਲੈ ॥ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਏਕ ਸਰੂਪੀ ਮਾਰਗ ਪਾਇਆ ਚੇਲੈ ॥ ੩ ॥ ਨਿਬਹੀ ਖੇਪ ਹਮਾਰੀ ਸਿਧੋ ਆਠ ਪਹਿਰ

[1]ਹੇ ਬਾਲਕੇ। [2](ਸਾਡੀ) ਬਹੁਤੀ ਪੂਜਾ ਵਧਾਦੇਵੇਗਾ। [3]ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਏ। [4]ਮੌਤ ਰਹਿਤ। [5]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਭੱਠੀ ਬਣਾਕੇ (ਉਸ ਵਿਚ) ਪੂਰ ਨੂੰ ਪਾਯਾ। [6]ਸੱਕ । [7]ਨਾਲੀ । [8]ਘੜੇ ਨਾਲ। [9]ਸ਼ਰਾਬ।

*'ਆਦ ਪੁਰਖ ਕੋ ਆਦੇਸ' ਇਹ ਬੋਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਗੋਰਖ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਵਰਤਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੋਲਾ ਹੈ,ਪਰ ਇਹ ਬੋਲਾ ਵਰਤਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਅੱਗੇ ਅਪਨਾ ਝੁਕਾਉ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। †ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ, ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਮਦ ਦੀ ਤਰਕੀਬ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ:–'ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ......ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮ:੧ ॥ ਆਦਿ।

ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਹਾਂ ਮਤਵਾਲਾ ਜਹ ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਰਾਗੀ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸਿੱਧ ਸਰਬ ਤਿਹ ਕਾਲ ॥
ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹ੍ਵੈ ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਰਸਾਲ[1] ॥ ੧੩ ॥

ਸਿੱਧਨ ਵਾਚ*:—ਧਨ ਜੋਬਨ ਕੀ ਕਰੇ ਨ ਆਸਾ ॥ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਅੰਗ ਨ ਲਾਵੈ ਪਾਸਾ ॥ ਨਾਦ ਬਿੰਦ ਘਟ ਭੀਤਰ ਧਰੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਰਬਤ ਕਰੈ ॥ ਬੋਲੇ ਪਰਬਤ ਸਤ ਸਰੂਪ ॥ ਪਰਮ ਤਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ† ॥ ੧ ॥

ਮਃ੧‡। ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੈ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥ ਪੁੰਨਦਾਨ ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰੁ ॥ ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰੁ ॥ ਬੋਲੈ ਈਸਰੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥ ੨ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਸੋ ਅਉਧੂਤੀ ਜੋ ਧੂਪੈ ਆਪੁ ॥ ਭਿਖਿਆ ਭੋਜਨੁ ਕਰੈ ਸੰਤਾਪੁ ॥ ਅਉਹਠ ਪਟਣ ਮਹਿ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਅਉਧੂਤੀ ਸਿਵ ਪੁਰਿ ਚੜੈ ॥ ਬੋਲੈ ਗੋਰਖੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ ॥ ੩ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਸੋ ਉਦਾਸੀ ਜਿ ਪਾਲੇ ਉਦਾਸੁ ॥ ਅਰਧ ਉਰਧ ਕਰੇ ਨਿਰੰਜਨ ਵਾਸੁ ॥ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਪਾਏ ਗੰਢਿ ॥ ਤਿਸੁ ਉਦਾਸੀ ਕਾ ਪੜੈ ਨ ਕੰਧੁ ॥ ਬੋਲੈ ਗੋਪੀਚੰਦੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥ ੪ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਸੋ ਪਾਖੰਡੀ ਜਿ ਕਾਇਆ ਪਖਾਲੇ ॥ ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰ-ਜਾਲੇ ॥ ਸੁਪਨੈ ਬਿੰਦੁ ਨ ਦੇਈ ਝਰਨਾ ॥ ਤਿਸੁ ਪਾਖੰਡੀ ਜਰਾ ਨ ਮਰਨਾ ॥ ਬੋਲੈ ਚਰਪਟੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥ ੫ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਜਿ ਉਲਟੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰੋਪੈ ਥੰਮੁ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਅੰਤਰਿ ਰਹੈ ਧਿਆਨਿ ॥ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਸਤ ਸਮਾਨਿ ॥ ਬੋਲੈ ਭਰਥਰਿ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥ ੬ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਮਤਨਿ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੂਰਜ ਗਯਾਨ ॥
ਭਨੇ ਬਚਨ ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਤਬੈ ਨਿਜਮਤ ਕਰੁਨਾਖਾਨ ॥੧੪॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ

ਮਃ ੧ ॥ ‡ਕਿਉ ਮਰੈ ਮੰਦਾ ਕਿਉ ਜੀਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ਕਿਆ ਖਾਜੈ ਭੁਗਤਿ ॥ ਆਸਤਿ ਨਾਸਤਿ ਏਕੋ ਨਾਉ ॥ ਕਉਨੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਜਿਤੁ ਰਹੈ ਹਿਆਉ ॥ ਧੂਪ ਛਾਵ ਜੇ ਸਮ ਕਰਿ ਸਹੈ ॥ ਤਾ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਗੁਰੁ ਕੋ ਕਹੈ ॥ ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ ਵਰਤਹਿ ਪੂਤ ॥ ਨਾ ਸੰਸਾਰੀ ਨਾ ਅਉਧੂਤ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਜੋ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਕਾਹੇ ਭੀਖਿਆ ਮੰਗਣਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਬੋਲੈ ਸਤਿ ਸਰੂਪ§ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ§ ॥ ੭ ॥

---

[1]ਅਤੀ ਰਸੀਲੇ ਹੋਕੇ। *ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ—ਸਿੱਧਨ ਵਾਚ—ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ।

†ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।

‡ਇਹ ਅਗਲੇ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਰਾਮ ਕਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਖੇ ਹਨ। §ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਧ ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਨ ਕੋਇ।–ਚਰਚਾ ਮੈਂ ਹਾਰਤਿ ਨਹੀਂ–ਸਮਝਤਿ ਭੇ ਮਨ ਸੋਇ॥੧੫॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਜੋ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਨਾਥ ਮਗਨ ਧ੍ਯਾਨ ਮਹਿਂ ਤਬ ਰਹੇ। ਬੋਲੇ ਤਿਨਕੇ ਸਾਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੋਦ ਬਢਾਇਕੈ॥੧੬॥ ਕਬਿੱਤ॥ 'ਆਸਨ ਕੋ ਲਾਇ ਬੈਸ੍ਯੋ ਆਸ ਨ[1] ਰਿਦੇ ਕੇ ਬੀਚ' ਐਸੇ ਘੁਘੂ ਨਾਥ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਸੁਨਾਇਕੈ। 'ਮੋਨ[2] ਕੈਸੇ ਸਾਧੀ[3]? ਕੌਨ ਮਤ ਕੇ ਅਰਾਧੀ ਤੁਮ? ਉੱਤਰ ਨ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਮਨ ਤੇ ਉਠਾਇ ਕੈ। ਆਛੇ ਲਾਗੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਮਰਮ[4] ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਾਇ,ਬੋਲੇ ਬਿਨ ਕੈਸੇ ਜਾਨੈਂ ਕਹਿਯੇ ਬੁਝਾਇਕੈ[5]।ਬੋਲ੍ਯੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਨੀਕੇ ਜਾਨਿ–ਅਵਤਾਰ–ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਹਰਖਾਇਕੈ॥੧੭॥ਕਬਿੱਤ॥'ਸਿੱਧ ਨਾਥ ਜਤੀ ਕੋਊ ਨਾਮ ਨ ਧਰਾਵੌਂ ਜਗ, ਊਚੋ ਨੀਚੋ ਪਦ ਤਜਿ ਸਿੰਙੀ ਨ ਬਜਾਇ ਹੌਂ। ਡਿੰਭ ਨ ਦਿਖਾਵੌਂ, ਨਹਿਂ ਮਾਨ ਕੋ ਬਧਾਵੌਂ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਮਿਟਾਵੌਂ, ਦ੍ਵੈਤ ਮਨ ਤੇ ਭੁਲਾਇ ਹੌਂ। ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਤਜਿ, ਹੋਇਕੇ ਅਚਿੰਤ ਨਿੱਤ, ਗੁਰੂ ਨ ਕਹਾਇ ਕੈ, ਨ ਚੇਲਾ ਪਾਇ ਲਾਇ ਹੌਂ। ਏਕੰਕਾਰ ਖੇਲ, ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਨ ਮੇਲ ਕੋਊ[6], ਬੋਲ ਹੌਂ ਬਿਸਾਰ ਕਰਿ ਕਛੂ ਨ ਅਲਾਇ ਹੌਂ[7]॥੧੮॥ ਕਬਿੱਤ॥ਉਠੇ ਤਬ ਧਾਇ,ਕਰ ਚਰਨ ਲਗਾਇ ਮਿਲੇ,ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ ਦੋਊ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ। ਬੈਸੇ ਪੁਨ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਗਰ ਉਜਾਗਰ ਜੋ ਬੋਲੇ ਚੰਬਾਨਾਥ ਸੰਗ ਮੁੱਖ ਮੁਸਕਾਇਕੈ।'ਕੌਨ ਗ੍ਰਿਹ ਰਹੋ? ਕੌਨ ਮਤਾ ਤੁਮ ਕਹੋ? ਨਿਜ ਤੂਸ਼ਨ ਮਿਟਾਇ ਭੇਦ ਦੀਜਿਯੇ ਜਨਾਇਕੈ। ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਬੋਲੇ,ਆਪ ਰਹੇ ਅਨਬੋਲੇ,ਮਨ ਮਰਮ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਾਇ',ਭਾਖ੍ਯੋ ਹੈ ਸੁਨਾਇਕੈ[8]॥੧੯॥ਕਬਿੱਤ॥[9]"ਬੋਲੈ ਬੋਲਹਾਰ[10] ਕੋਊ ਤੋਲੈ ਤੋਲਹਾਰ[11] ਜੋਊ[12],ਖੇਲੈ ਖੇਲਹਾਰ[13],ਨਹੀਂ ਹਮੈਂ ਕਛੁ ਕਾਜ ਹੈ। ਗਾਵੈ ਗਾਨਹਾਰ,ਅਟਕਾਵੈ ਅਟਕਾਨਹਾਰ,ਜਾਵੈ ਜਾਨਹਾਰ, ਪੁਨ ਭਾਜਹਾਰ[14] ਭਾਜ ਹੈ। ਰਾਵਨ ਨ ਰਾਮ,

---

[1]ਆਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। [2]ਚੁੱਪ। [3]ਕੀਤੀ। [4]ਭੇਦ। [5]ਸਮਝਾਇਕੇ। [6] ਪੁਰਖ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅਰਥਾਤ ਰੂਹ ਤੇ ਮਾਦਾ ਦਾ ਮੇਲ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੱਕ ਰਿਹਾ। (ਅ) ਈਸ਼ਵਰ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਯਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। [7]ਮੈਂ ਬੋਲਣਾ ਭੁਲਾਕੇ ਚੁੱਪ ਹਾਂ। [8](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਸੁਣਾਕੇ। [9]ਚੰਬਾ ਨਾਥ ਬੋਲਿਆ। [10]ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ। [11]ਤੋਲਦਾ ਹੈ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। [12]ਜੇਹੜਾ ਹੈ। [13]ਖੇਲਣ ਵਾਲਾ। [14]ਭੱਜਣ ਵਾਲਾ।

ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਨ ਨਾਮ ਕੋਊ, ਏਕ ਹੀ ਕੋ ਖੇਲ ਸਭਿ ਏਕ ਹੀ ਬਿਰਾਜ ਹੈ। ਦੀਸੈ ਜੁ ਪਸਾਰਾ ਸਭਿ ਏਕ ਨੈ ਬਿਥਾਰਾ, ਹਮ ਰਿਦੇ ਯੌਂ ਬਿਚਾਰਾ ਜਾਂਤੇ ਪਾਯੋ ਸੁਖਰਾਜ ਹੈ'॥੨੦॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਮਿਲੇ ਹਰਖਾਇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਸੀਸਨਾਇ ਕਰਿ, ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਮਿਟਾਇ, ਏਤੇ ਭਏ ਅਹਿਲਾਦ ਸੋਂ। ਗੋਪੀਚੰਦ ਘੁੱਘੁਨਾਥ ਚੰਬਾ ਨਾਥ ਮੰਗਲ ਤੇ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਭਏ ਭਰਥਰੀ ਆਦਿ ਸੋਂ । ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਹੈਂ[੧] 'ਤੁਮ ਈਸ਼ੁਰ ਮੁਕੰਦ ਹੋ ਜੀ, ਧਰਾ ਹੈ ਨਿਰੰਜਨ[੨] ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਦਿ ਸੋਂ । ਕੀਨੋ ਹੈ ਨਿਹਾਲ ਹਮੈਂ,ਦੀਨੋ ਹੈ ਦਿਦਾਰ ਆਨਿ, ਪਾਈ ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਗਤਿ, ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸੋਂ[੩]'॥੨੧॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਕੇਤੇ ਹਰਖਤਿਭਏ, ਕੇਤੇ ਈ ਸਮਾਨ[੪] ਰਹੇ, ਕੇਊ ਰਿਸ ਖਾਇ ਬੈਨ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਉਚਾਰਿਯਾ । 'ਦੇਖੈਂ ਤੇਰੀ ਕਲਾ, ਤੂ ਤੋ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਬੋਲ ਊਚੇ',ਐਸੇ ਕਹੇ ਕਲਾ ਆਪ ਆਪਨੀ ਦਿਖਾਰਿਯਾ। ਗੋਪੀਚੰਦ ਕਹੈ 'ਸੁਨੋ ਮੰਗਲ ਮਹਾਨ ਜੋਗੀ, ਕਰੈਂ ਬਾਦ ਮੰਦਮਤਿ ਭੇਦ ਨ ਬਿਚਾਰਿਯਾ। ਬਚਨ ਬਿਚਾਰਿਕੈ ਉਚਾਰਤਿ ਨ ਸੁਨੈਂ ਸ਼੍ਰੋਨ[੫], ਬਾਜੀਗਰ ਰੀਤਿ ਜਿਵ ਹੇਤ ਉਰ ਧਾਰਿਯਾ[੬]'॥੨੨॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਬੋਲਯੋ ਮੰਗਲਨਾਥ 'ਜੁ ਕੁਛੁ ਕਰਤਿ ਹੈ ਕਰਨ ਦਿਹੁ। ਸਭਿ ਤੇ ਵਡ ਜਗ ਨਾਥ ਕਰਹਿਂ ਮਾਨ ਕੋ ਹਾਨ ਮਨ[੭]'* ॥੨੩॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਇਨ ਤੇ ਨ ਲਘੁ ਸੋਊ[੮] ਹਾਰੇ ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਨਹੀਂ, ਲੱਜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹਟੈਂ[੯] ਸਭਿ, ਮਾਨ ਹੈ ਬਿਸ਼ੇ-ਖ਼ਿਯੋ[੧੦]।ਬਲ ਕੋ ਲਗਾਇ,ਬਾਨ ਪਾਹਨ ਚਲਾਇ[੧੧] ਜੈਸੇ ਤੈਸੇ†ਗੋਪੀਚੰਦ ਤੁਮ ਕੌਤਕ ਕੋ ਦੇਖਿਯੋ' । ਭੰਗਰ, ਸੁਰਤ ਸਿੱਧ, ਝੰਗਰ, ਨਿਰਤ ਸਿਧ, ਲੰਗਰ, ਕਨਕ, ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ[੧੨] ਕੇਤੇ ਲੇਖਿਯੇ । ਰਿਦੇ ਰਿਸ ਖਾਈ ਮਿਰਗਾਨੀ[੧੩] ਜੋ ਉਡਾਈ ਸਭਿ ਕਾਹੂੰ ਨੈ ਬਿਰਾਗਨਿ[੧੪] ਚਲਾਈ ਨਭ[੧੫] ਪੇਖਿਯੇ ॥ ੨੪॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸਿੰਙੀਕੋ ਬਜਾਇ, ਹਾਥ ਤਜਾਗ ਕੈ[੧੬] ਭ੍ਰਮਾਇ[੧੭]

---

[੧](ਜੋਗੀ)ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੨]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ। [੩]ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। [੪]ਮਾਨ ਸਹਿਤ (ਅ) ਉਦਾਸੀਨ। [੫]ਕੰਨੀਂ। [੬]ਮਾਨੋ ਬਾਜੀਗਰ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹਿਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਬਾਜੀਗਰ ਵਾਂਙੂ (ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਈ ਵਰਤਨਾ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਾਨ ਦਾ ਇਕ) ਹੇਤੂ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। [੭]ਮਨਾ ਵਿਚੋਂ। [੮]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ । [੯]ਭਾਵ ਸਿੱਧ। [੧੦]ਬੜਾ ਹੈ (ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚ) ਮਾਨ। [੧੧]ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਂਙੂ ਸਿੱਧ ਸ਼ਕਤੀ ਦੱਸਣਗੇ । [੧੨]ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [੧੩]ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਖੱਲ। [੧੪]T ਇਸ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਲੱਕੜੀ। [੧੫]ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ। [੧੬]ਹੱਥੋਂ ਛਡਕੇ। [੧੭]ਭੁਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਇਨ। †ਪਾ:-ਬੈਸੇ।

ਡੰਡਾ, ਸੌਂਜ[੧] ਸਭਿ ਆਪਨੀ ਅਕਾਸ਼ ਮੈ ਉਡਾਈਯਾ । ਮੁੰਦਾ ਪੁਨ ਫਰੂਆਂ[੨] ਜੇ ਸ਼ੂੰਕਤੀ ਫਿਰਤਿ[੩] ਕੇਤੀ ਜੇਤੋ ਜੇਤੋ ਜੋਰ ਤੇਤੋ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਲਾਈਯਾ । ਰਿਦੈ ਗਰਬਾਇ ਨਿਜ ਸ਼ਕਤਿ ਲਗਾਇ ਸਿਧ ਪੰਖੀ ਜਨੋਂ ਫਿਰਤਿ, ਅਸਮਾਨ ਰਹਯੋ ਛਾਈਯਾ। ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੂਸ਼ਨ ਕੋ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਬੈਸ ਰਹੇ ਦੇਖਤਿ ਤਮਾਸ਼ੋ ਪੈ ਨ ਵਾਕ ਕੋ ਅਲਾਈਯਾ ॥ ੨੫ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਜਾਨਯੋ ਸਭਿ ਸਿੱਧ–ਅਬ ਡਰਯੋ ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਇਹ–,ਦੂਨੋ ਗਰਬਾਇਚਾਇ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਬਢਾਯੋ ਹੈ। ਆਇਕੈ ਨਿਕਟਿ ਬੋਲੈਂ ਬਚਨ ਬਿਕਟ[੫]* ਤਬ 'ਦੇਖਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨਕੀ ਸਿਧਿ ਜੋ ਲਗਾਯੋ ਹੈ। [੬]ਸੀਖ ਲੀਨੋ ਬੋਲ ਮੇਰੋ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਬੈਸ ਕਰਿ, ਤਪਾ ਕੋ ਕਹਾਇ[੭] ਜਗ ਰਿਦੈ ਗਰਬਾਯੋ ਹੈ।ਮਾਨਤਿ ਨ ਬਾਤ ਸਮਝਾਯੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ, ਅਬ ਦੇਖੀ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਕਰਾਯੋ ਹੈ ॥ ੨੬ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਅਜਹੂੰ ਲੌ ਸਿੱਧ ਬੇਖ ਲੇਹੁ ਨਿਰਵਾਰੋ ਹਠ, ਗੋਰਖ ਕੇ ਚੇਲੇ ਹੋਇ ਮੁੰਦਾ ਕਾਨ ਪਾਈਯੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਸਮਾਨ ਬਨ ਜੋਗ ਕੋ ਨਿਧਾਨ ਹੋਵੈਂ, ਬਚਨ ਕੋ ਮਾਨਿ ਕੈ ਬਿਭੂਤ ਤਨ ਲਾਈਯੇ । ਜਰਾ[੮] ਦੁਖ ਜਾਹਿ, ਰਹੋ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ਸਦਾ, ਕਲਾਵਾਨ ਹੋਇਕੈ ਜਗਤ ਤੇ ਪੁਜਾਈਯੇ[੯] । ਕੈਤੋ[੧੦] ਚੇਲੋ ਹੂੱਯੈ, ਨਾਤੋ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖੱਯੈ ਅਬ, ਦੋ ਮੈਂ ਏਕ ਕੱਯੈ, ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਬਚਾਈਯੇ'॥੨੭॥ਸੁਨੇ ਅਸ ਬੈਨ,ਮੁਸਕਾਨੇ ਗਤਿ-ਦੈਨ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਐਨ, ਬੋਲੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕੈ। 'ਕੌਸ[੧੧] ਤੂੰ ਹਮਾਰੀ! ਅਬ ਹੋਈਯੇ ਅਕਾਸ਼ ਚਾਰੀ[੧੨],ਆਨ ਤੂੰ ਉਤਾਰੀ[੧੩],ਨਿਜ ਬਲ ਦਿਖਰਾ-ਇਕੈ'।ਸੁਨੇ ਜਬ ਵਾਕ ਤਾਤਕਾਲ ਅਸਮਾਨ ਗਈ,ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤਾ[੧੪] ਸੁ ਦਈ ਬਿਚਲਾਇਕੈ[੧੫] । ਜੈਸੇ ਹ੍ਵੈ ਬਟੇਰਾ ਤਿਹ ਪਾਛੈ ਬਾਜਚੋਰਾ, ਤੈਸੇ ਤਰੇ[੧੬] ਸਭਿ ਕਰੇ,ਰਹੀਊਪਰਸੁਹਾਇਕੈ†॥੨੮॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਕਾਇਰ ਪੈ ਸੂਰ[੧੭] ਔਰ ਕੁਰੰਗ[੧੮] ਸ਼ਾਰਦੂਰ[੧੯] ਜੈਸੇ, ਹੋਇ ਨਾਗ[੨੦] ਭੂਰ[੨੧] ਤਾਂਪੈ ਖਗਪਤਿ[੨੨]

---

[੧]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ। [੨]ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ ਤੇ ਠੂਠਾ । [੩]ਸ਼ੂੰਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। [੪]ਕਈ। [੫]ਡਰਾਉਣੇ, ਟੇਢੇ । [੬]ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ । [੭](ਆਪ ਨੂੰ) ਤਪਾ ਕਹਾਕੇ । [੮]ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ । [੯]ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਓ । [੧੦]ਜਾਂ ਤਾਂ । [੧੧]ਖੜਾਂਵ । [੧੨]ਆਕਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀ । [੧੩]ਲਿਆਉ ਉਤਾਰਕੇ (ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ) । [੧੪]ਸ਼ਕਤੀਆਂ। [੧੫]ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੀਆਂ । [੧੬]ਹੇਠਾਂ। [੧੭]ਸੂਰਮਾ । [੧੮]ਹਰਨ ਉੱਤੇ । [੧੯]ਸ਼ੇਰ। [੨੦]ਸੱਪ । [੨੧]ਬਜ਼ਾ । [੨੨]ਗਰੁੜ । *ਪਾ:–ਕੁਟਿਲ।

†ਪਾ:–ਦਬਾਇਕੈ।

ਜਾਤਿ ਹੈ। ਲੱਛ[1] ਪਰ ਬਾਨ[2], ਅਗਯਾਨ ਪੈ ਸੁ ਗਯਾਨ ਜੈਸੇ, ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ[3] ਸੰਤ ਦੋਖੀ ਪੈ ਰਿਸਾਤ ਹੈ। ਪਾਪਨ ਪੈ ਨਾਮ ਜਾਪ[4], ਦ੍ਵੈਤ ਪੈ ਭਗਤਿ ਜੈਸੇ, ਅਜਾ[5] ਕੇ ਨਿਕਟ[6] ਬ੍ਰਿਕ[7] ਜਾਤਿ, ਨ ਡਰਾਤ ਹੈ*। ਤੈਸੇ ਕੌਸ[8] ਧਾਇ ਬਿਚਲਾਇ[9] ਕੈ ਸ਼ਕਤਿ[10] ਸਭਿ, ਮਾਰ ਮਾਰ ਡਾਰੇ ਕੋਊ ਧੀਰ ਨ ਧਰਾਤਿ ਹੈ ॥ ੨੯ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਜਾਂਕੀ ਜਾਂਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਥੀ ਤਾਂਕੇ ਆਗੇ ਜਾਇ ਪਰੀ, ਨੀਚੇ ਨੈਨ ਲੱਜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਊਚੇ ਨ ਨਿਹਾਰੀਯਾ। ਰਾਰ[11] ਮੈਂ ਪਰਾਜੇ[12] ਹੋਇ ਸੂਰ[13] ਜਿਉਂ ਲਜਾਇ ਜਾਤਿ ਭਏ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਨ ਬੈਨ ਕੋ ਉਚਾਰੀਯਾ। ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਭਰਥਰੀ, ਮੰਗਲ ਤੇ ਆਦਿ ਜੇਤੇ ਹੀਯ ਮੈਂ ਹੁਲਾਸੇ ਹਸੈਂ ਦੇਵੈਂ ਕਰ[14] ਤਾਰੀਯਾ[15]। 'ਐਸੀ ਹੋਇ ਬਿਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿਤ ਬਿਕਲ ਮਨ[16] ਜੈਸੀ ਬਿਧਿ ਜੋਗ ਹੁਤੇ[17] ਤੈਸੇ ਈ ਦਿਖਾਰੀਯਾ[18] ॥ ੩੦॥ ਸੈਯਾ ॥ ਮੰਗਲ ਭਾਖਤਿ 'ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ ! ਦੇਖਹੁ ਤਪਾ ਤੁਮ ਕੈਸੋ ਹੈ ਸੋਊ। ਬਾਦ[19] ਸੋ ਰਾਰ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸੋਂ ਜਿਨ ਲੱਜਤਿ ਭੇ ਨਹਿੰ ਬੋਲਤਿ ਕੋਊ। ਆਪਨੇ ਮਾਨ ਮੈਂ ਭੂਲਤਿ ਕਾਇਰ[20] ਜੌ ਲਗ[21] ਸੂਰ[22] ਨ ਸਾਮੁਹਿ ਹੋਊ[23]†। ਤਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਤਮ ਮੈਂ ਰਵਿ ਹੋਤਿ ਉਦੈ ਪੁਨ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟੋਊ' ॥੩੧॥ਸੈਯਾ॥ਗੋਰਖ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ 'ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ਸੱਤਿ ਥੋ ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ'। ਖਿੰਥੜਾ[24] ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਤਾਂ ਛਿਨ ਬੈਠ ਗਯੋ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ। 'ਜੋਗ ਬਿਨਾ ਮਨ ਸੁੱਧ ਨ ਹੋਵਤਿ ਆਰਸੀ ਜਯੋਂ ਨਹਿੰ[25] ਛਾਰ ਮਲਾਈ[26]। ਸਾਧਨ ਕੀਨੋ ਹੈ ਕੌਨ ਸੋ ਜੋਗ ? ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ[27]' ॥ ੩੨ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਤਿ 'ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕੇ ਕਰਮ ਤੀਨ:—ਪੂਰਕ ਹੈ, ਕੁੰਭਕ,ਔ ਰੇਚਕ, ਬਖਾਨਿਯੇ। ਸੁਨਿਕੈ ਭਗਤਿ ਭਾਉ[28] ਪੂਰਕ ਕੋ ਕੀਨੋ ਨੀਕੇ,ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਇ ਨੀਤ ਕੁੰਭਕ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ।

[1]ਨਿਸ਼ਾਨੇ। [2]ਤੀਰ। [3]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। [4]ਪਾਪਾਂ ਉਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ। [5]ਬਕਰੀ। [6]ਪਾਸ। [7]ਬਘਿਆੜ। [8]ਖੜਾਂਵ। [9]ਵੱਖ ਕਰਕੇ। [10]ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ। [11]ਲੜਾਈ। [12]ਹਾਰ। [13]ਸੂਰਮਾ। [14]ਹੱਥ ਦੀ। [15]ਤਾੜੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [16]ਚੰਚਲ ਮਨ ਵਾਲੇ (ਸਿੱਧ)। [17]ਜੈਸੀ ਵਿਧੀ (ਦੇ) ਲਾਇਕ ਸਨ। [18]ਤੈਸੀ ਹੀ ਕਰ ਦਿਖਾਈ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [19]ਬ੍ਰਿਥਾ। [20]ਗੀਦੀ। [21]ਜਦ ਤਕ। [22]ਸੂਰਮਾਂ। [23]ਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ। [24]ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਧ ਦਾ। [25]ਬਿਨਾ। [26]ਸੁਆਹ ਮਲੇ ਦੇ। [27]ਭਾਵ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ। [28]ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ।

*ਏਹ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਮਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਉ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚ ਦਿਮਾਗੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ। †ਪਾਠ—ਹੋਊ।

ਤਜੇ ਹੈਂ ਬਿਕਾਰ ਮਨ, ਰੇਚਕ ਬਿਚਾਰ ਲੀਜੈ ਕਲੀਕਾਲ ਬਿਖੈ ਐਸੋ ਜੋਗ ਗਤਿਦਾਨਿਯੇ'। ਖਿੰਥੜਾ ਸੁਨਤਿ ਹਰਿਖਾਇ ਲਪਟਾਇ ਪਗ 'ਤੂੰ ਹੈਂ ਕਰਤਾਰ ਅਵਤਾਰ ਦੰਭ ਹਾਨਿਯੇ' ॥ ੩੩ ॥ ਊਰਮ[1] ਬਹੁਰ ਆਯੋ ਧੂਰਮ ਹੈ ਸੰਗ ਜਾਂਕੇ, ਬੂਝੈਂ 'ਮਨ ਬਾਸ ਕਹਾਂ,ਪੌਨ[2] ਰਹੈ ਥਾਨਕੋ?। ਕੌਨ ਹੈ ਨਰੇਸ਼?ਕੌਨ ਸਚਿਵ[3]?ਬਤਾਇ ਮੋਹਿ,ਕੈਸੇ ਪਰੈ ਬੰਧ[4] ?ਕੈਸੇ ਕੰਧਨਹਿਂ ਹਾਨ ਕੋ ?। ਕੋ ਹੈ ਗੁਰੂ? ਚੇਲੋ ਕੌਨ? ਸੁਖਦਾਈ ਭੌਨ ਕੌਨ? ਮਾਯਾਮੋਹ ਟੂਟੈ ਕੈਸੇ ? ਕਰੀਏ ਬਖਾਨ ਕੋ । ਲੇਹੁ ਸੀਖ[5] ਗੋਰਖ ਕੀ, ਮਾਨੀਏ ਬਚਨ ਮਮ, ਪਾਈਐ ਪਰਮਪਦ ਜਾਂਕੇ ਨ ਸਮਾਨ ਕੋ' ॥ ੩੪ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ [6]"ਰਿਦੇ ਮਨ ਬਾਸ[7] ਜਾਨਿ, ਨਾਭਿ[8] ਬਿਖੈ ਪੌਨ ਥਾਨ, ਮਨ ਹੈ ਨਰੇਸ਼, ਪ੍ਰਾਨ ਸਚਿਵ ਬਖਾਨਿਯੇ। ਬਿਖੈ ਕੇ ਬਿਕਾਰ ਰਚਿ ਬੰਧਨ ਪਰਤਿ ਜੀਉ[9], ਦਸੂੰ ਦਰ ਪੌਨ ਰਹੈ, ਕੰਧ[10] ਨਹਿਂ ਹਾਨਿਯੇ[11]। ਗੁਰੂ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨਿ, ਚੇਲਾ ਹੈ ਸੁਰਤਿ ਤਿਹ[12], ਧਾਮ ਸੁਖਦਾਈ ਤੁਰੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ[13]। ਗਯਾਨ ਹੋਇ ਆਵੈ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਟੂਟ ਜਾਵੈ ਤਬ, ਦੇਵੌਂ ਸੀਖ ਸਿੱਧਨ ਸਭਿਨਿ ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਧੰਗਰ[1] ਪੂਛਤਿ* ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ 'ਤੁਝ ਕੌਨ ਪਿਤਾ,ਕਹੁ ਕੋ ਮਹਿਤਾਰੀ[14]?।ਜੋਗੀ ਕਿ ਭੋਗੀ ਕਿ ਸੋਗੀ ਕਿਧੌਂ ਹਰਖੀ[15] ਰਹਿ ਹੋ ? ਕਹੁ ਸਾਚ ਉਚਾਰੀ। ਕੋ ਪਰਕਾਸ਼ ਜੰਜਾਰਮਿਟਾ,ਪੁਨ ਕਾਹਿਤੇ ਉੱਜਲ ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਾਰੀ?।ਗੋਰਖ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਏ ਜਗ ਦੇਹਿ ਅਜੀਤ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਹਾਰੀ' ॥੩੬ ॥ ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ ਬੈਨ ਕਹੇ 'ਪਿਤ ਮੋਹਿ ਸੰਤੋਖ, ਖਿਮਾ ਸ਼ੁਭ ਮਾਈ। ਭੋਗ ਮੈਂ ਜੋਗ ਨ ਸੋਗ ਕਰਉਂ, ਹਰਖੋਂ ਨਹਿਂ, ਨੀਰ ਜਿਉਂ ਕੰਜ ਰਹਾਈ[16]। ਜੰਜਾਰ-ਉਂਕਾਰ

---

[1]ਨਾਮ ਹਨ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ।। [2]ਹਵਾ। [3]ਮੰਤ੍ਰੀ। [4]ਫਾਹੀ । [5]ਸਿਖਿਆ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੈ [7]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮਨ (ਦਾ) ਵਾਸਾ । [8]ਧੁੰਨੀ। [9]ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰਚ ਕੇ ਜੀਉ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [10]ਸਰੀਰ । [11]ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । [12]ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਹੈ ਸੁਰਤ ਦਾ ਉਸ ਵਿਚ ਲਗਾਉ ਚੇਲਾ ਹੈ (ਅ) ਸਬਦ ਦੀ ਧੁਨਿ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਸੁਰਤ ਚੇਲਾ ਹੈ। [13]ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਸਮਝ ਲਓ । [14]ਮਾਤਾ । [15]ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । [16]ਗ੍ਰਿਸਤ ਵਿਚ ਜੋਗੀ ਹਾਂ (ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਨੂੰ ਸੋਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ) ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, (ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਨੂੰ ਧਨ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਇਜ਼ਤ, ਤਾਕਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਯਕ) ਖੁਸ਼ੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਕਵਲ ਵਾਂਗੂ ਅਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। *ਪਾ:-ਸੰਗਰ ਬੂਝਤ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਟੇ[1]*, ਗੁਰ ਕੋ ਮਿਲ ਉੱਜਲ ਬੁੱਧਿ ਸੁਹਾਈ। ਗੋਰਖ ਤੋ ਸੋਊ ਐ ਸਭਿ ਹੀ ਸਿੱਧ[2] ਦੇਵਹੁੰਗੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਨਾਈ[3] ॥ ੩੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਸਮਝੀ ਰਿਦੈ-ਅਧਿਕ ਬਿਭੂਤ ਦਿਖਾਇ। ਆਨੌਂ ਨਿਜ ਮਾਰਗ ਵਿਖੇ ਮਾਨਹਿ[4] ਮਨਹਿ[5] ਲੁਭਾਇ[6]-॥ ੩੮ ॥ ਖੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਨਾਥ ਨੇ 'ਬਾਲੇ! ਤਾਲ ਬਿਲੋਕਿ'। ਪਾਨੀ ਆਨਹੁ ਤਹਾਂ ਤੇ ਹੂਜੇ ਸਦਾ ਅਸ਼ੋਕ' ॥ ੩੯ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਤਾਲ ਢਿਗ ਮਾਨਿਕ[8] ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ। ਪੂਰਨ ਸਰ ਅਵਿਲੋਕ ਕੈ ਠਾਂਢੇ ਰਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੪੦ ॥ ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਤਹਾਂ ਜਵਾਹਿਰ ਭੂਰ†। ਗੋਰਖ ਕੋ ਛਲ‡ ਜਾਨਿਕੈ ਹਟਿ ਆਏ ਜਗ ਮੂਰ[9] ॥੪੧ ॥ ਕਹਯੋ ਆਨ 'ਤਹਿ ਨੀਰ ਨਹਿਂ ਖੱਪਰ ਲੇਹੁ ਸਮ੍ਹਾਲ'। ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਸਮੀਪ ਹ੍ਵੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੇਹਠਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੬੩ ॥

੬੪. [ਗੁਰਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਨ ਮੂਖਕ ਬਿਲ ਬਾਸ਼ਨਾ ਪਕਰੈਂ ਕੌਨ ਉਪਾਇ॥
ਪਾਰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਗ ਪਯਾਵਹੁ ਹ੍ਵੈ ਥਿਰ ਥਾਇ ॥ ੧ ॥

{ ਮੂਖਕ=ਚੂਹਾ [ਸੰਸ:, ਮੂਸ਼ਿਕ=ਜੋ ਚੋਰੀ ਕਰੇ, ਚੂਹਾ]
ਬਿਲ=ਖੁੱਡ [ਸੰਸ:, ਬਿਲੰ]। ਪਾਰਦ=ਪਾਰਾ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਚੂਹਾ ਪਾਰਾ ਪੀਕੇ ਫੇਰ ਹਿੱਲ ਜੁਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
ਯਥਾ:-ਮਨ ਚੂਹਾ ਪਿੰਗਲ ਭਇਆ ਪੀ ਪਾਰਾ ਹਰਿ ਨਾਮ।
ਰਜਬ ਚਲੇ ਨਾ ਚਲ ਸਕੇ ਰਹਿਓ ਠਾਮ ਕਾ ਠਾਮ। }

ਅਰਥ-ਮਨ (ਮਾਨੋ) ਚੂਹਾ ਹੈ (ਜੋ) ਬਾਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਖੁੱਡ (ਵਿਚ ਭੱਜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ) ਕਿਸ ਉਪਾਵ ਨਾਲ ਫੜੀਏ ? (ਉਤਰ:-) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਰੇ (ਵਾਂਗੂੰ ਭਾਰਾ ਹੈ ਇਸ ਚੂਹੇ ਨੂੰ) ਪਿਲਾ ਦੇਈਏ ਜੋ ਟਿਕ ਕੇ ਥਾਂ ਸਿਰ (ਬਹਿ ਜਾਵੇ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਚਹਾਰੇ ਸਭਿ ਹੀ ਜਬੈ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਜੀਤ ਨ

---

[1]ਓਂਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਜਾਰ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ। [2]ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ। [3]ਬਨਾਕੇ। [4]ਮੰਨ ਜਾਵੇਗਾ। [5]ਮਨ ਵਿਚ। [6]ਲੋਭੀ ਹੋਕੇ। [7]ਦੇਖਕੇ। [8]ਰਤਨ। [9]ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਰਣ।

*ਪਾ:-ਜੰਜਾਰ ਉਤਾਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਲੇ। †ਪਾ:-ਜਹਾਂ ਵਰ ਡੂਰ।

‡ਤਾਲ ਵਿਚ ਰਤਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਗੋਰਖ ਨੇ ਜਾਦੂਗਰੀ ਦੇ ਲਾਲ ਰਤਨ ਮਾਯਾ ਨਾਲ ਭੁਮਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਖਾਏ ਸਨ।

ਪਾਇ।ਗੋਰਖ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਭਯੋ–ਹੋਵਤਿ ਬਾਦ ਉਪਾਇ[1]–॥੨॥ਚੌਪਈ॥ ਬਹੁਰੋ ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਮਿਲਿ ਆਇ।ਜੇ ਸ਼ਕਤਿਨਿ ਧ੍ਰਿਤਿ ਹੁਤੇ ਪਲਾਇ[2]। ਗੋਰਖ ਜਹਿੰ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪ।ਬੈਸੇ ਸਭਿ ਤਹਿੰ ਹੋਇ ਸਮੀਪ॥੩॥ਕਿਤਕ ਦੇਰਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਰਹੇ। ਪੁਨ ਬਿਚਾਰ ਗੋਰਖ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਮਾਨਹੁ ਮਨ ਮੈਂ ਬਾਨੀ ਮੋਰੀ। ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਦੇ ਕਹੌਂ ਬਹੋਰੀ ॥੪॥ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਅਧਿਪਤ[3] ਬਨਿਯੇ। ਸਭਿ ਪਰ ਨਿਜ ਆਇਸ ਕੋ ਭਨਿਯੇ[4]। ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਪਹਿਰੋ ਝੋਲੀ ਲੀਜੈ। ਅੰਗ ਬਿਭੂਤ ਮਲਨ ਕੋ ਕੀਜੈ ॥ ੫॥ ਖਿੰਥਾ[5] ਅਪਨੀ ਦੇਹਿ ਹੰਢਾਵੋ। ਸਿੱਧ ਜਮਾਤੀ ਮਹਿੰ ਅਬ ਆਵੋ। ਲੇਹੁ ਭੰਡਾਰਾ[6] ਹਮ ਤੇ ਖਾਵੋ। ਸਿੰਙੀ ਮੁਖ ਤੇ ਨਾਦ ਬਜਾਵੋ ॥ ੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਡੰਡਾ ਗਹੋ ਕਰਿ ਸਿੱਧਨ ਪਰਤੀਤ[7]। ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਪਾਇ ਹੋ, ਯੋਂ ਸਗਲਾ ਜਗ ਜੀਤ ॥ ੭ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਿਲ'ਆਦੇਸ'ਕਹੋ'ਆਦੇਸੋ'। ਨਾਥ ਨਾਮ ਹੁਇ ਜੁਗੁ ਜੁਗ ਬੇਸੋ। ਜੋਗ ਸੰਜੋਗੀ[8] ਮਹਿੰ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।ਇਕ ਮਾਈ ਕੇ ਪੂਤ ਕਹਾਵਹੁ ॥੮॥ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕੇ ਚੇਲੇ ਮਾਨੀ[9]। ਸਭਿ ਦਿਵਾਨ ਤੁਮ ਸੇਵਕ ਥਾਨੀ[10]। ਤੁਮ ਤੇ ਉਪਰ ਹੋਇ ਨ ਆਨਾ। ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਬੈਸਹੁ ਹ੍ਵੈ ਪਰਧਾਨਾ ॥ ੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੋਇ ਲੋਇ[11] ਆਸਨ ਕਰਹੁ ਸਰਬ ਕਰਾਇ ਭੰਡਾਰ। ਹੁਕਮ ਮਨਾਵਹੁ ਜਹਾਂ ਤਹਿੰ ਅਸ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ ਕਾਰ' ॥ ੧੦ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸੁਨਿ, ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਇ 'ਕਰਨੋ ਰਹਯੋ ਨ ਹਮਹਿੰ ਕਛੁ। ਪੂਰਬ ਬਨਯੋ ਬਨਾਇ ਅਬ ਨਵੀਨ ਕ੍ਰਿਤ ਕਯਾ ਕਰਹਿੰ' ॥ ੧੧ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:–

ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤੁ ਝੋਲੀ ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ ॥ ਖਿੰਥਾ ਕਾਲੁ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਡੰਡਾ ਪਰਤੀਤਿ ॥ ਆਈ ਪੰਥੀ ਸਗਲ ਜਮਾਤੀ ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ ॥ ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥ ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥ ੨੮॥ ਭੁਗਤਿ ਗਿਆਨੁ ਦਇਆ ਭੰਡਾ-ਰਣਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਜਹਿ ਨਾਦ ॥ ਆਪਿ ਨਾਥੁ ਨਾਥੀ ਸਭ ਜਾਕੀ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਅਵਰਾ ਸਾਦ ॥ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਦੁਇ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿ ਲੇਖੇ ਆਵਹਿ

[1]ਬਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਯਤਨ। [2]ਜੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ (ਮੁੜ ਆਏ)। [3]ਸੁਆਮੀ। [4]ਹੁਕਮ ਕਰੋ। [5]ਗੋਦੜੀ। [6]ਲੰਗਰ। [7]ਸਿੱਧਾਂ ਉਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ। [8]ਜੋਗ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ (ਅ) ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ। [9]ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਸਾਰੇ ਵਡੇ (ਯਾ ਸਾਰੀਆਂ) ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ (ਸਭਾਸਦ) ਤੁਹਾਡੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਹੋਣਗੇ। [11]ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ।

ਭਾਗ ॥ ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥ ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥ ੨੦ ॥ ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥ ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥ ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥ ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥ ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥ ੩੦ ॥ ਆਸਣੁ ਲੋਇ ਲੋਇ ਭੰਡਾਰ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਪਾਇਆ ਸੁ ਏਕਾ ਵਾਰ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਕੀ ਸਾਚੀ ਕਾਰ ॥ ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥ ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥ ੩੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਗੋਰਖ ਜਬ । ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਤਬ। 'ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਤੁਮ ਇਹਠਾਂ ਚਲਿ ਆਏ ?। ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ ?॥੧੨॥ ਸੋ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਸਪੂਰਨ ਤੁਮਰੋ । ਸਾਚ ਬਚਨ ਇਹ ਮਾਨੋ ਹਮਰੋ' । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਮਨੋਰਥ ਮੇਰੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਹੈਂ ਇਕ ਬੇਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਦੀਖਯਾ[1] ਲੀਜੈ ਜੇ ਤੁਮ ਚਾਹੀ । ਪੂਰੋਂ[2] ਮੈਂ ਚਿਤਵੋਂ[3] ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਜੋ ਮਾਂਗੋ[4], ਹਮ ਢਿਗ[5] ਕਰਤਾਰਾ। ਤੁਝਹਿ ਦਿਵਾਵਹਿਂ, ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਾ' ॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਭੂਸ਼ਨ ਗੋਰਖ ਭਯੋ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਨ ਕੋਇ। ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਮਿਟ ਗਯੋ ਜਲ ਤਰੰਗ[6] ਜਯੋਂ ਸੋਇ ॥ ੧੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਾਨੀ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਅਲਾਈ[7] । 'ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਸੁਨਹੁ ਸਿਧ ਰਾਈ !। ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੀਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਤੁਮਰੋ ਭਲੌ ਲਿਯੋ ਹੈ ਬੇਸਾ' ॥ ੧੬ ॥ ਗੋਰਖ ਭਾਖੈ 'ਪਰਖੋਂ ਤਾਂਹੀ। ਘਟ ਛੂਛਾ ਕੈ[8] ਪੂਰੋ ਆਹੀ । ਤੁਮਰੋ ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਮੈਂ ਜਾਨਾ । ਜਸ ਉਚਰਯੋ ਤੈਸਾ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਗਯਾਨ ਘਨ ਰੂਪਾ[9]। ਰਹਿਤ ਕਹਿਤ[10] ਕੇ ਸਹਿਤ ਅਨੂਪਾ[11]'। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਰਹੇ ਤਹਿਂ ਬੈਸੇ ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ 'ਅੱਗ੍ਰਜ ਚਲੋ ਕਿ ਨਾਂਹਿ। ਆਨ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕੀਏ ਜੋ ਰਾਵਰਿ ਉਰ ਚਾਹਿ' ॥੧੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਈ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਮੁਝ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮਹਿ

[1]ਉਪਦੇਸ਼, ਮੰਤ੍ਰ। [2]ਪੂਰੀ ਕਰਾਂਗਾ। [3]ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ। [4]ਜੋ (ਤੁਸੀਂ) ਮੰਗੋ। [5]ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ। [6]ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਂਗ। [7](ਮਖੌਲ ਨਾਲ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [8]ਘੜਾ, (ਹਿਰਦਾ) ਖਾਲੀ ਹੈ ਯਾ। [9]ਇਕਸਰ ਗਯਾਨ ਸ੍ਵਰੂਪ। [10]ਕਹਿਣੀ। [11]ਸੁਹਣਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨਾਂ ਹੋ ਸਕੇ।

ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਬਾਲਾ?'। ਮੈਂ ਤਬ ਬੋਲਯੋ 'ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ! ॥੨੦॥ ਹੌਂ ਰਾਵਰ ਕੋ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜਿਉਂ ਉਰ ਮਹਿ ਤਿਉਂ ਕੀਜੈ ਕਾਰੀ'। ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬੈਨਾ। ਬੈਸੇ ਤਹਿਂਵਾ* ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ॥ ੨੧॥ ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਜੋਗੀ ਤਬ ਆਯੋ। ਬੈਠ ਸਮੀਪ 'ਅਦੇਸ਼' ਅਲਾਯੋ। 'ਅਸਨ ਬਸਨ ਲੀਜੈ ਜੋ ਚਾਹੀ। ਛੁਧਾ ਨ ਬਯਾਪੈ ਕਬ ਤਨ ਮਾਂਹੀ॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਨੰਗੋ ਕਬੈ ਨ ਹੋਵਈ ਪਹਿਰ ਦੁਕੂਲ[1] ਅਮੋਲ'। ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿਕੈ ਬੈਨ ਤਿਹ ਬੋਲੇ ਅਚਲ ਅਤੋਲ॥੨੩॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਨੀਕੋ ਕੀਨ ਸੰਤੋਖੀ ਅਸਨਾ। ਰੂਰੋ ਸਾਦ[2] ਨਾਮ ਜਪ ਰਸਨਾ[3]। ਬਸਨ[4] ਜਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੇ ਲੀਨੇ। ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਤਨ, ਨੀਤ ਨਵੀਨੇ[5]॥੨੪॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਾ ਯੁਗ ਲੋਕਾ। ਭੁਖ ਨਗਨ ਤੇ ਸਦਾ ਅਸ਼ੋਕਾ'। ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ। ਉਦਤਯੋ[6] ਚਰਨ ਗਹਿਨ[7] ਹਿਤ ਸੰਗਾ॥ ੨੫॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਹੁ ਭਾਉ ਜਿ ਦੇਖਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਆਦਰ ਕੀਨ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਪਗ ਲੌਂ[8] ਸਿਰ ਨਹਿ ਜਾਵਨ ਦੀਨੋ। ਕਰ ਮੈਂ ਲੇਯ ਅੰਕ[9] ਭਰਿ ਲੀਨੋ॥੨੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਹਰਖ ਕਰਿ[10] ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਕਹਿਬੈਨ।'ਭਯੋ ਨਿਰੰਜਨ ਕੋ[11] ਦਰਸ ਹਮਹਿ ਸਰਬ ਗੁਨ ਐਨ॥ ੨੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਤੁਮ ਤੇ ਬਿਦਤਿ ਆਪ ਕਰਤਾਰਾ। ਕਲਿ ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ। ਜਿਨ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿ ਐਸੇ ਜਾਨਾ। ਸੋ ਜੋਗੀ ਨਹਿੰ, ਅਤਿ ਅਗਯਾਨਾ[12]'॥੨੮॥ ਬੰਦੇ ਹਾਥ ਰਿਦੇ ਅਨੁਰਾਗਾ[13]। 'ਅਹੈਂ ਧੰਨ ਹਮਰੇ ਵਡ ਭਾਗਾ।ਜਿਹ ਕਰਿ ਤੁਮਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯਾ। ਮੋਕੋ ਤਾਰਨ ਇਹ ਠਾਂ ਆਯਾ॥ ੨੯॥ ਮੈਂ ਜੋ ਕੀਨ ਜੋਗ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਤਾਂਕੋ ਫਲ ਅਬ ਮਿਲਯੋ ਬਿਸਾਲਾ†'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਧੰਨ ਤੁਮ ਜੋਗੀ। ਮਾਨ ਰੋਗ ਤੇ ਰਹਿਤ ਅਰੋਗੀ॥ ੩੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦਯਾ ਨਿਰੰਜਨ ਤੋਹਿ ਪਰ ਹੈ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ'।ਕਹੇ ਸੁਨੇਇਵ ਬੈਨਯੁਗ[14] ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭੇ ਹਰਖਾਇ ॥੩੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮੰਗਲ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਤਿਹ ਸਾਥਾ। 'ਕਸ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ? ਪ੍ਰਾਨੈ ਨਾਥਾ!'। ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਮੈਂ ਅਸ ਪਹਿਚਾਨਾ। ਦਰਸ ਨਿਰੰਜਨ ਕੋ

---

[1]ਕਪੜਾ,ਦੁਪੱਟਾ। [2]ਸੁਆਦ। [3]ਜੀਭ (ਨਾਲ)। [4]ਕੱਪੜੇ। [5]ਨਿਤ ਨਵੇਂ (ਰਹਿੰਦੇ)ਹਨ। [6]ਉਠਿਆ। [7]ਫੜਨ। [8]ਚਰਨਾਂ ਤਕ। [9]ਜੱਫੀ। [10]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ। [11]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ। [12]ਮੂਰਖ ਹੈ। [13]ਹੱਥ ਦੋਵੇਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ (ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ)। [14]ਦੋਹਾਂ ਨੇ।

*ਪਾঃ—ਤਿਹ ਠਾਂ। †ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਥ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਕੈਸਾ ਸਿਦਕ ਭਰਿਆ ਹੈ।

ਮਨ ਮਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥ ਪੂਰਬ ਮਿਲਿ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਕਹਾ। ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ ਤੈਸੋ ਅਹਾ'। ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜਬ ਗਯੋ। ਮਰਦਾਨਾ ਤਬ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ॥੩੩॥ 'ਇਸ ਜੋਗੀ ਕੋ ਭਲੋ ਸੁਭਾਏ। ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਜਿਹ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਰਖਾ ਐਸੇ। ਬਿਛਰਜੋ ਮੀਤ ਮਿਲਤਿ ਹੈ ਜੈਸੇ' ॥੩੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੋਲੇ 'ਜਾਸ ਪਰ ਹੈ ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਾਰ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਅਸ ਗੁਨ ਹੋਵਈਂ,ਲਖਹਿਂ ਨ ਔਰ ਗਵਾਰ॥੩੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿ ਨਾਥਨ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਥਾ। ਇਹ ਸਮਾਨ ਕਿਹ ਅਪਰ ਨ ਗਾਥਾ'। ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਨਾਥ ਨਾਮ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੬॥ ਜਿਤਨੇ ਜਤੀ ਕਹਹੁ ਤਿਨ ਨਾਮੂ। ਕਿਤਨੇ ਸਿੱਧ ਭੇਦ ਸੁਖ ਧਾਮੂ !'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ 'ਸਿੱਧ ਹੈਂ ਜੇਤੇ। ਨਾਥ ਨਾਮ ਕਹਿਲਾਵਹਿਂ ਤੇਤੇ ॥ ੩੭ ॥ ਇਨ ਮਹਿਂ ਨੌ ਜਿ ਨਾਥ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨੂ। ਸੋ ਮੈਂ ਤੁਝ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੂ।੧ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਥ,੨ਇਕ ਗੋਪੀਚੰਦ।੩ਸੁਰਤਿਨਾਥ ਜਿਨ ਨਹਿਂ ਜਮ ਫੰਧ॥੩੮॥ਦੋਹਰਾ॥੪ਗੋਰਖਨਾਥ ੫ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਪੁਨ[1],੬ਮੰਗਲਨਾਥ ਮਹਾਨ[2]। ੭ਚਰਪਟ,੮ਰੇਬਾਨਾਥ ਹੈ ੯ਘੁਘੂ ਨਾਥ ਸੁਜਾਨ[3] ॥ ੩੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਬ ਜੇ ਜਤੀ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨ॥੧ਲਛਮੰਨ,੨ਗੋਰਖ ਅਰ੩ਹਨੁਮਾਨ॥ ੪ਭੀਸ਼ਮ,੫ਭੈਰਉ,੬ਦੱਤਪਛਾਨੋ। ਚੌਰਾਸੀ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਬਖਾਨੋ ॥੪੦॥ ਸੂਰਸਿੱਧ, ਲੁਹਿਰੀਪਾ, ਭੰਗਰ। ਹਾਜੀ ਰਤਨ, ਖਿੰਥੜਾ, ਝੰਗਰ। ਕੇਵਲ ਕਰਨ, ਜਾਲਿਕਾ, ਸੰਗਰ। ਸਮਰਥ, ਨਿਰਤ, ਬਿਮਲਕਾ, ਲੰਗਰ ॥੪੧ ॥ ਪੂਰਨ, ਨਾਸਿਕ, ਔਘੜ, ਊਰਮ। ਭਰਥਰਿ ਈਸ਼ੁਰ, ਪਰਬਤ, ਧੂਰਮ। ਜੋਤਿ ਮਗਨ, ਸਿਧਸੈਨ, ਹਨੀਫਾ। ਰਾਇਐਨ, ਪਤਿਪ੍ਰਾਨ, ਕਨੀਫਾ ॥ ੪੨ ॥ ਬਿਮਲ ਜੋਤਿ, ਸੀਤਲ ਜਲ, ਗਿਰਵਰ। ਚਤੁਰਬੈਨ, ਮੁਕਤੀਸ਼ਰ, ਗਿਰਧਰ। ਸੂਰਐਨ, ਗਿਰਬੋਧ, ਪਲਕ ਨਿਧਿ। ਸੰਭੂ, ਮਗਨਧਾਰ, ਕਨਕਾ ਸਿਧ॥੪੩॥ ਗੌਨਗੁਆਲ,ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੂ, ਦਰਸ਼ਨ। ਚਲਨਜੋਤਿ, ਤੁਲਸਾਂ, ਗੋਵਰਧਨ। ਕੇਵਲਕਰਮੀ, ਕਲਾਬਿਲਾਸੀ। ਭੂਤਵੇ,ਕੇਸਕਰਨ,ਕ੍ਰਮਨਾਸੀ*॥੪੪॥ ਸੰਘਰ,ਕਿਸਨਕੁਆਰ, ਅਸਰਨਿਧ। ਪਲਕਾ,ਰਾਮਕੁਮਾਰ, ਰਾਮ ਸਿੱਧ। ਮੀਰਹੁਸੈਨੀ, ਆਪੰਰੂਪੀ। ਮੀਰਜੰਬੀਲ,ਕਲੇਸੰਧੂਪੀ ॥੪੫॥ ਜੋਗਹਰੇ,ਖੁਲਾਸ, ਕਸਧੂਪੀ। ਕੇਵੰਲਕ-

---

[1]ਫੇਰ। [2]ਬੜਾ। [3]ਚਤੁਰ *ਪਾ:-ਭੂਤਕ, ਵੈਸ ਕਰਨ, ਕ੍ਰਮ ਨਾਮੀ।

ਰਮੀ,ਜੋਗ ਅਨੂਪੀ।ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰੀ,ਕਿਦਾਰ,ਇਕ ਰੰਗੀ।ਨਾਸਿਕਾ,ਸਿਲਸਿਲਾ ਤੁਰਤਰੰਗੀ॥੪੬॥ਕੋਲੰਕਲ,ਕੂਨਜੋਗ,ਬਚਿੱਤ੍ਰ।ਈਸ਼ਰਪੰਗੀ,ਯੋਗਪਵਿਤ੍ਰ। ਸੰਭਾਲਕਾ, ਬਿਹੰਗਮ,ਜੋਗੀ। ਬ੍ਰਹਮੰ ਜੋਗੀ,ਬ੍ਰਹਮੰਭੋਗੀ ॥੪੭॥ ਸਰਸੁਤੀ, ਬਿਸਨਪਤੀ, ਰੰਗਧਾਰੀ। ਵਾਸੀਗੁਫਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਤਧਾਰੀ । ਮੁਗਲ ਜੋਗ, ਚੌਰਾਸੀ ਗਿਨਿਯੇ। ਸਰਬ ਨਾਮ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਜਨਿਯੇ' ॥ ੪੮ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਤਬ। 'ਤੁਮ ਜੋ ਕਹੇ ਸੁ ਜਾਨੇ ਮੈਂ ਸਭਿ। ਏਕ ਸੰਦੇਹ ਨਿਵਾਰਨ ਕੀਜੈ। ਬਹੁਰੋ ਚਲਨ ਗੈਲ[1] ਪਗ[2] ਦੀਜੈ ॥੪੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੋਗ ਨ ਕੀਨੋ ਨਾਰਿ ਸੋਂ ਐਸੇ ਲੋਕ ਅਨੇਕ। ਖਸ਼ਟ ਜਤੀ ਤੁਮ ਕਿਉਂ ਕਹੇ ਮੁਝ ਸੰਸੈ ਭਾ ਏਕ' ॥ ੫੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ 'ਨਹੀਂ ਜਤੀ ਜੋ ਤੋਹਿ ਬਿਚਾਰੇ। ਸਰਬ[3] ਰਿਖੀਕ[4] ਬਿੰਦ[5] ਦ੍ਰਵ ਜਾਵੈ। ਜਤੀ*ਸੋਇ ਕਿਤ ਤੇ[6]ਨ ਗਵਾਵੈ॥੫੧॥ਨੈਨ[7] ਰੂਪ ਪਿਖਿ[8]ਰਹਨੋ ਲੁਭਾਈ।

[1]ਰਾਹ ਵਿਚ । [2]ਚਰਣ । [3]ਸਾਰੇ । [4]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ । [5]ਵੀਰਜ। [6]ਕਿਸੇ ਤਰਫ ਤੋਂ । [7]ਨੇਤ੍ਰ। [8]ਵੇਖਕੇ ।

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਤੀ ਦੇ ਜੋ ਲਛਣ ਕਿਹ-ਵਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਖਿਆਲ ਮੰਡਲ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਬਾਤ ਹੈ । ਇਸ ਬਯਾਨ ਦੀ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਐਸੇ ਜਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸ਼ੁਭ ਆਚਰਨ ਵਾਲਾ ਬੜਾ ਹੀ ਉੱਚਾ ਹੈ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਵਿੱਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਿਵਾਸ ਲੋਚਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਹਠਾਗ੍ਰਹ ਵਾਲਾ ਨਿਰਾ 'ਜਤੀ' ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ।'ਇਕਿ ਬਿੰਦੁ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਾਖਦੇ ਸੇ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਛੂਟਹੀ ਭ੍ਰਮਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ' । [ਆਸਾ ਮ:੧]

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜਤ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਾ 'ਜਤੀ' ਹੋ ਜਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ । ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਓਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਓਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਪਯਾਰੇ, ਸੁੱਚੇ ਉੱਚੇ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਜਤੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—'ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ' ॥ ਦੂਸਰਾ ਜਤੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ 'ਗ੍ਰਹਸਤ ਜਤੀ' ਹੈ । ਯਥਾ:—'ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੇ' (ਭਾ: ਗੁ: ਵਾਰ ੬ ਪੌ: ੮)। ਪੁਨਾ:-ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗ੍ਰਿਸਹਤੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੱਸਦੇ ਹਨ 'ਇਕਿ ਗਿਰਹੀ ਸੇਵਕ ਸਾਧਿਕਾ ਗੁਰਮਤੀ ਲਾਗੇ ॥ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸੁ ਜਾਗੇ' ॥ [ਆਸਾ ਮ: ੧

[ਬਾਕੀ ਫੁਟ ਨੋਟ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਭਾਂਹੀ ਸਮੈ ਨੈਨ ਦਰ ਜਾਈ। ਤਿਯ[1] ਰਸ ਸੁਨਹਿ ਜਬਹਿ ਦੇ ਕਾਨਾ। ਜਾਇ ਸ਼੍ਰਵਨ[2] ਦਰ[3] ਬਿੰਦ[4] ਲੁਭਾਨਾ[5] ॥ ੫੨ ॥ ਮੁਖ ਤੇ ਤਰੁਨੀ[6] ਰਸ ਕੀ ਬਾਤਾ। ਹਿਤ ਸੋਂ ਲਾਇ ਕਰਤਿ ਧੌਂ ਜਾਤਾ॥ਕਰਹਿ ਸਪਰਸ਼[7] ਅੰਗਨਾ ਅੰਗਾ[8]। ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਜਾਵਹਿ ਬਿੰਦ ਨਿਸੰਗਾ ॥ ੫੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ਼ਟ ਬਿਧਿਨ[9] ਕੋ ਭੋਗ ਹੈ ਤਿਨ ਤੇ ਜੋ ਵਿਪਰੀਤਿ[10]। ਪੂਰਨ ਜਤੀ ਸੁ ਜਾਨਿਯੇ ਲੀਨ ਕਾਮ ਤਿਹ ਜੀਤ॥੫੪॥ ਚੌਪਈ॥ਖਸ਼ਟ[11] ਜਤੀ ਹੈਂ ਔਰ ਨ ਕੋਈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਰਸੰਸੈਤਾ[12] ਹੋਈ। ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈ।'ਅੱਗ੍ਰਜ ਚਲਿਯੇ ਜੇ ਤੁਧ ਭਾਵੈ ॥ ੫੫ ॥ ਇਨ ਤੇ ਊਚੇ ਥਾਨ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਹੌਂ ਮੈਂ ਦੇਖਾ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ"ਬਿਲੰਬ[13] ਨ ਕੋਈ। ਚਲਿ ਦੇਖਹੁ ਦੇਖਨ ਹਿਤ ਜੋਈ' ॥੫੬॥ ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਗਮਨ ਹੇਤ ਪੁਨ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਗੋਪੀਚੰਦ ਬਖਾਨਾ॥'ਮੰਗਲਨਾਥ! ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ ॥੫੭॥ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਚਲਿਨ ਭੇ ਤਯਾਰੂ। ਚਲਹੁ ਆਪ ਕੀਜੈ ਸਤਿਕਾਰੂ। ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੇ ਰਹੈਂ ਇਹ ਥਾਈਂ। ਯਾਂਤੇ ਨੀਕੀ ਅਪਰ ਨ ਕਾਈ ॥੫੮॥ ਜਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਭੀਨੇ। ਹੁਇੰ ਸਨਾਥ[14] ਤਿਹ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੇ'। ਕਹਤਿ[15] ਪਰਸਪਰ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸੂ। ਚਲਿ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਾਸੂ ॥੫੯॥ ਘੁੱਘੁਨਾਥ ਸੁ ਮੰਗਲਨਾਥਾ। ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਆਵਾ ਹਿਤ ਸਾਥਾ। ਭਰਥਰਿ ਗੋਪੀਚੰਦ ਸੁਜਾਨਾ। ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨਾ॥੬੦॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਚਨ ਅਲਾਏ 'ਰਹੋ ਇਹਾਂ,ਕਿਉਂ ਤਪਾ!

---

[1]ਇਸਤ੍ਰੀ । [2]ਕੰਨਾਂ । [3]ਦੁਆਰੇ । [4]ਵੀਰਜ । [5]ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ । [6]ਇਸਤ੍ਰੀ । [7]ਛੁਹਣਾ । [8]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ । [9]ਅਠ ਤਰ੍ਹਾਂ । [10]ਉਲਟਾ । [11]ਛੇ। [12]ਤਸੱਲੀ । [13]ਦੇਰੀ । [14]ਨਿਹਾਲ। [15]ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਜਤੀ ਰਹਿਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੀ ਸਖਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਓਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰੇ। ਜਤੀ ਬੀ ਉਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ। ਵਿਵਾਹ ਨਾ ਕਰਕੇ ਜਤੀ ਰਹਿਣਾ ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਵਾਂਗੂ ਇਕ ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਅਪਣੀ ਕਲਿਆਨ ਦੀ ਟੇਕ ਉਸ ਨੇ 'ਨਾਮ' ਪਰ ਧਾਰ ਰਖੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਜਤੀ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਸਾਧੂ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੇ ਹੀ ਡੇਰੇ ਵੈਰਾਨ ਕਰਨੇ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਸਿਧਾਇ? ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥਾ। ਬੈਸੇ ਕਰਹੁ ਨਿਰੰਜਨ ਗਾਥਾ॥ ੬੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਕੋ ਜੰਜਾਰ ਕਛੁ,ਰਹਜੋ ਨ ਕੌਊ ਕਾਜ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ ਲੀਜਿਯੇ ਰਹਉ ਸੁਮੇਰੁ ਬਿਰਾਜ' ॥ ੬੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।'ਔਰ ਨਹੀਂ ਕੋਹਮੈਂ ਜੰਜਾਰਾ।ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਤਨ ਕੋ ਹਿਤ ਮੇਰੇ। ਜਿਨ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੇਰੇ ॥੬੩ ॥ ਆਸਨ ਬੈਸਨ[1] ਹਮ ਤੇ ਛੂਟਾ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਸਤਿ ਬੰਧਨ ਤੂਟਾ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਪਰ ਡੀਠ ਹਮਾਰੀ। ਛੂਟ ਗਈ ਸਭਿ ਅਪਨੀ ਧਾਰੀ[2] ॥ ੬੪ ॥ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਾਵਹਿ ਕਿਤ ਆਨਾ। ਅਟਕੀ[3] ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਥਾਨਾ। ਤਿਹ ਪਗ ਲਗਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਮੇਰੇ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵਤਿ ਤਿਨ ਬਿਨ ਹੇਰੇ' ॥੬੫॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੋਲਜੋ ਮੰਗਲ-ਨਾਥ ਤਬ 'ਰਾਵਰ ਹੀ ਕਰਤਾਰ। ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ ਦੁਲੰਭ ਹੈ ਹਮ ਯੌਂ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ ॥੬੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੁਮ ਸਮੀਪ ਜੋ ਬੀਤਹਿ ਕਾਲਾ। ਸੋ ਹਮ ਜਾਨਹਿਂ ਸਫਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੁਛ ਕਾਲ ਰਹੀਜੈ। ਪੁਨ ਜਾਵਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕੀਜੈ' ॥੬੭॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।'ਤੁਮ ਸਭਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਪਯਾਰੇ[4]।ਹੋਇ ਮੇਲ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ। ਅਬ ਜਾਵਨ ਕੋਂ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੬੮ ॥ ਕਰਹੁ ਦਯਾ ਆਇਸ ਅਬ ਦੀਜੈ। ਹੌਂ ਗਮਨੋਂ ਨਿਜ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਕੀਜੈ'। ਮੰਗਲ ਆਦਿ ਸਰਬ ਸਿਧ ਭਾਖੈਂ।'ਦੇਖਹੁ ਤਪਾ ਜਹਾਂ ਤੁਮ ਕਾਂਖੈਂ[5] ॥ ੬੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਖੁਸ਼ੀ ਨਿਰੰਜਨ[6] ਕੀ ਸਦਾ ਖੇਲਹੁ ਜਿਤ ਹੁਇ ਚਾਹਿ। ਸਭਿ ਤੁਮਰੇ ਅਸਥਾਨ ਹੈਂ ਦੂਸਰ ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹਿ' ॥ ੭੦ ॥ਚੌਪਈ ॥ ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ। ਬਿਦਾ ਹੋਨਿ ਲਾਗੈ ਸੁਖ ਸਦਨਾ। ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸੋਂ 'ਆਦੇਸ਼' ਅਲਾਈ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹਿਰਦੈ ਜਗ-ਰਾਈ ॥੭੧॥ ਮੰਗਲ,ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ, ਲੁਹਿਰੀਪਾ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਸਰਬ* ਸਮੀਪਾ। ਗੋਪੀਚੰਦ ਆਦਿ ਹੈਂ ਜੇਤੇ।ਮਿਲਿਕਰਿ ਹਰਖੇ ਜੋ ਗੁਰੁ ਬੇਤੇ[7]।੭੨॥ ਦੇਖਹਿਂ ਚੰਦ੍ਰਬਦਨ ਕੀ ਓਰਾ। ਸਭਿ ਨੇ ਲੋਚਨ ਕੀਨ ਚਕੋਰਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦਾ। ਮਨ ਅਪਨੇ ਜਿਨ ਕੀਨ ਮਲਿੰਦਾ[8] ॥ ੭੩ ॥ ਸਾਦਰ ਕੋ[9] ਬਚ ਸੁਨੇ ਸੁਨਾਏ । ਅੱਗ੍ਰਜ[10] ਸੰਗ[11] ਚਲੇ ਪਹੁੰਚਾਏ ।

---

[1]ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠਣਾ। [2]ਹਉਮੈ। [3]ਲੱਗੀ ਹੈ। [4]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪਜਾਰੇ। [5]ਇੱਛਾ ਹੈ। [6]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ। [8]ਭੌਰੇ। [9]ਆਦਰ ਵਾਲੇ। [10]ਅੱਗੇ। [11]ਨਾਲ।

*ਪਾ:-ਤਬਹਿ।

ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਹਟਾਏ। ਆਗੇ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਏ* ॥੭੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਹਠਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੬੪ ॥

---

*ਸੁਮੇਰ ਹਿੰਦੂ ਪੌਰਾਣਕ ਅਖ੍ਯਾਯਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪਰਬਤ ਹੈ, ਜੋ ਖ੍ਯਾਲੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਓਥੇ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿ ਇਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਉਚਾਈ ਇਸ ਦੀ ੮੪੦੦੦ ਯੋਜਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ੧੬੦੦੦ ਯੋਜਨ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਸ਼ਕਲ ਮੁਰੱਬਾ, ਅੰਡਾਕਾਰ, ਤੇ ਗਾਜਰ ਵਰਗੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਚਾਰ ਮੂੰਹ ਹਨ: ਪੂਰਬ ਦਾ ਚਿੱਟਾ, ਦੱਖਣ ਦਾ ਪੀਲਾ, ਉੱਤਰ ਦਾ ਲਾਲ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਕਾਲਾ। ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਇਕ ਗੰਗਾ ਇਸ ਪਰ ਉਤਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਧਾਰਾ ਹੋਕੇ ਚਾਰ ਪਾਸੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਗਦੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਦਿਗਪਾਲ ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰਬਤ ਇਹ ਸੋਨੇ ਤੇ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਚੋਟੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਲੋਕ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੰਧਰਵ ਤੇ ਸੁਰਗਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਆ ਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਨਵੀਨ ਖੋਜ ਨੂੰ—ਕਿ ਆਰਯ ਵਡਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੁਵ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਠੀਕ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਯਦ ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੁਵ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੁ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਭੂਗੋਲ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਾਲੇ ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੁਵ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੂ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਨੂੰ ਕੁਮੇਰੁ ਹੁਣ ਤਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੁਵ ਤੇ ਅੱਪੜਨਾ ਲਗ ਪਗ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਬਤ ਪੌਰਾਣਕਾਂ ਨੇ ਰਚਨਾ ਸੁਹਣੀ ਰਚ ਲਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਮਰਕਜ਼ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ ਹੀ ਤੇ ਜੰਬੂ ਦ੍ਵੀਪ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਉੱਤਰੀ ਸੀਤਕਟਬੰਧ ਤੋਂ ਹੋਵੇ, ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਓਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਜਦ ਏਹ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਰਫਾਨੀ ਧਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੇ ਤਦ ਕੀਹ ਜਾਣੀਏ ਯੂਰਾਲ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹੋਣ, ਸੋਨਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਏਹ ਵਡਕੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਤੇ ਵਧੇ ਫੈਲੇ ਤਦੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਲੇ ਦੀ ਕੈਲਾਸ਼, ਗੁਰਲਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਲਾਗ ਦੀ ਉੱਚ ਧਰਤੀ ਸੁਮੇਰੂ ਬਣ ਗਈ। ਸੋਨਾਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲਾਗੋਂ ਬੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਸਤਲੁਜ, ਸਿੰਧ, ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦਰਯਾ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਪਾਂਡਵ ਆਦਿ ਏਸੇ ਪਾਸੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੁ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਮੇਰੁ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਕੈਲਾਸ਼ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਝੀਲ ਜਿੱਥੇ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੦ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਚ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿਮਾਲੇ ਦਾ ਇਹ ਘਰ ਹੈ, ਬਰਫ ਪੈਕੇ ਜੰਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਦੇ ਸਫੇ ੨੭੩ ਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਨਾਮ ਬੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਮੇਰੁ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਜਾਕੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਆਯਾ। ਹਿਮਾਲੇ ਤੋਂ ਲੰਘਣਾ ਕੈਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਣਾ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

੬੫. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ: ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਿਦੈ ਪਦਾਰਥ ਚਾਹਿੰ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਨ ਸਰੇਉ।
ਜੀਵਤਿ ਪਾਵਹੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਅੰਤ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਲੇਉ ॥੧॥

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਤੇ ਫੇਰ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਲ ਦਾ ਆਉਣਾ ਕਿ ਗੋਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਕੇ ਲੈ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ-ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਲ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਹੀ ਹੈ।

ਜੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਲ ਆਓ ਤਾਂ ਬੀ ਇਹੋ ਥਾਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾ ਲਾਖ ਪਰਬਤ ਲੰਘਿਆ ਅਗੇ ਸੁਮੇਰੁ ਜਾਇ ਚੜਿਆ ਜਹਾਂ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕਾ ਅਸਥਾਨ ਥਾ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਲੱਦਾਖ ਜਾਕੇ ਅੱਗੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਆਦਿ ਪਹਾੜਾਂ ਥਾਣੀਂ ਬੀ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਕੈਲਾਸ਼ ਤਕ ਅਨੇਕ ਪਰਬਤ ਲੰਘਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਮਹਾਂ ਦੇਵ (ਸ਼ਿਵਜੀ) ਦਾ ਪਹਾੜ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਗਲ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਹ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧਾਂ ਪਾਣੀ ਭਰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਡਿੱਬੀ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸਤੋਂ ਬੀ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਹੈ। ਓਹ ਬੀ ਸੁਮੇਰੁ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਪਰ 'ਸਬਦ ਜਿਤੀ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਕੀਤੋਸੁ ਅਪਨਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ' ਵਿਚ ਇਸ ਦਿਗ ਬਿਜੈ ਦਾ ਪਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਦਰੀਨਾਥ ਤੋਂ ਅੱਠ ਦਸ ਕੋਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਵਲ ੧੭ ਹਜ਼ਾਰ ਛੇ ਸੌ ਬਹੱਤ੍ਰ ਫੁਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਵਾਲਾ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਲੰਘ ਕੇ ਅਨੇਕ ਸਾਧੂ ਰਿਖੀਆਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਿਮਾਲਯ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਅੱਗੇ ਸਿਰਧਾਰ ਪਰਬਤ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਫੇਰ ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਮਿਲੇ। ਅਲਮੋੜੇ ਤੋਂ ਬੀ ਗੜ੍ਹਤੋਕ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਖੀਰਲੀ ਸ਼੍ਰੇ ਮੈਕਾਲਫ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜ ਲੰਘਕੇ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ਅੱਪੜੇ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਈ।

ਸੋ ਪਤਾ ਇਹ ਲਗਾ ਕਿ ਇਸੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਾਲੇ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਏ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚ ਵਿਚ ਠਹੋਲੇ ਓਸ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਮਿਣਤੀਆਂ ਬੀ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਤਪੱਸ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਬੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਅਸਲੀ ਸਾਖੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸੀ, ਪਰ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿਗਾੜ ਹੋ ਕੀਤੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਕਈ ਲੱਛਣ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੈਲਾਸ਼ ਦੇ ਕੋਲ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਅਰਥ—ਜੇ ਰਿਦੇ (ਵਿਚ) ਪਦਾਰਥ (ਬੀ) ਚਾਹੇਂ (ਤਾਂ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਸੇਵਨ ਕਰ, (ਚਰਨ ਸੇਵਣ ਨਾਲ) ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ (ਅਤੇ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਨੂੰ ਲਓਗੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਜ ਕਲ ਕਈ ਯਾਤਰੂ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਤਿੱਬਤ ਵਾਲੇ ਦਿਸ਼ ਸੁਮੇਰੂ ਹੋ ਆਏ ਹਨ, ਦੁਨਾਂਚਿ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋ ਆਏ ਸਜਨ (ਭਾ: ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਸੇ ਚਾਰ ਗੁਫਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੁਧ ਮਤ ਤੇ ਹੋਰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਤੇ ਬੁੱਤ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮੇਲੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਸਿਆਲੇ ਰਹਿ ਸਕਣਾ ਕਠਨ ਹੈ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂ ਬੀ ਕਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਿਬਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਨਪਾਟੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਖਾਸ ਵੈਰ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਸਾਡੇ ਸਜਣ ਨੂੰ ਓਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਾਸ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋਗੀ ਉਰਲੇ ਪਹਾੜਾਂ 'ਗੜ੍ਹਤੋਕ' ਆਦਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਨਤਾ ਰਖਦੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਅਰ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਜਾ ਮੱਲ ਬੈਠਦੇ ਹੋਣਗੇ ਯਾ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਗੁਫਾ ਮੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਤੇ ਡਰਾਵਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਧੀਆਂ ਤੋਂ ਖੱਸ ਲਏ ਹੋਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਜੋਗੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਪਹਿਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸਰਦੀ ਦੀ ਬਹੁੱਲਤਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਫੇਰ ਤਪੱਸਯਾ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ ਯਾ ਤਪੱਸਯਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਇਕ ਅੰਗ ਬਣ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਭਾਈ ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੇ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਆਏ ਹਨ, ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਹੱਦੀ ਤਿੱਬਤ ਤੇ ਗੜ੍ਹਤੋਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਓਧਰ ਜਾਣ, ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ, ਜੀਆਦਾਨ ਦੇਣ ਦੇ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਗ ਵੱਸਦੇ ਹਨ।

(੧) ਮਹਾਤਮਾਂ ਬੁਧ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਇਹ ਹੈ।

ਓਂ ਮਣੀ ਪਦਮਿਹੁੰ

ਇਹ ਲੋਕ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਿਤਨੀ ਵਾਰ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਰ ਲੈਣ ਤਦ ਅੰਤਲੀ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ 'ਸ਼ੀ' ਵਧਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਬੁਧ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਯੁਬਾ ਅਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਸਿਰ ਨੂੰ ਮੁਨਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਭਾਵ—ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਜੇ ਪਦਾਰਥ ਲਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਓਹ ਸ਼ੈ ਤਾਂ ਲੱਭੇ ਹੀ ਗੀ ਜਿਸ ਪਰ ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ ਤੇ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਭੀ ਮਿਲੇਗੀ । ਇਹ ਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ ਪਰ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਕਾਰਣ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਚਰਣਾ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

(੨) ਓਹ ਲੋਕ ਜੇਹੜੇ ਇਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

'ਓਂ ਆਹੂੰ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ, ਪਦਮਾਂ ਸਿਧੀ ਹੂੰ'

'ਬਹੱਦਰਾ' ਯਾ 'ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ' ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ 'ਵਡਾ ਗੁਰੂ' 'ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ', ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਿਪ ਦਾ ਕੜਾ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਛੋਟੀ ਜਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਦੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਰੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਲਿਪਾ ਕਾਨਮ ਪੂਹਾ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਵਾਟ ਪਰ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੀਂ ਗੜਤੋਕ ਤਕ ਦੋ ਦੋ ਥੰਮ ਖੜੇ ਕਰਕੇ ਸੜਕ ਨੂੰ ਛੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਛਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਤਿੱਬਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਇਕ ਸੌ ਸਠਵੇਂ ਮੀਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਹਿਰ ਲਿਪਾ ਦਾ 'ਦੇਵੀ ਰਾਮ' ਨਾਮ ਦਾ ਲਾਂਮਾ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਵਿੱਦਵਾਨ ਤੇ ਤੇਜੱਸ੍ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਵੇਰ 'ਕਾਨਮ' ਦਾ 'ਤਵਾਰਕੀ' ਨਾਮੇ ਲਾਂਮਾ (ਤਿਬਤ ਵਿਚ ਲਾਮਾ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲਾਂਮੇ ਆਏ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ 'ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ' ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਓਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ । ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭੱਦ੍ਰਾ ਗੁਰੂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਓਹਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ ? ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਪਤੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹਦੀਆਂ ਚੇਲੀਆਂ ਹਾਂ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਆਖਰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਦੇਓ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਤਦ ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਲਾਂਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਓਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਰੀਠੇ ਮਿੱਠੇ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਓਹਨਾਂ ਤੇ ਫਿਜੇ ਪਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸ ਜਾਮੇ ਧਾਰੇ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਰਚਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਣਾਇਆ, ਛੇਵੇਂ ਜਾਮੇ ਜੰਗ ਕੀਤੇ ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ । ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਲਾਮੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸਾਂ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਵਤਰਣ ਦਾ ਹਾਲ ਕੀ ਤੁਸਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ? ਉਤਰ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਸੇ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਦਾ ਧਜਾਨ ਅਪਣੇ ਸੁਭਾਵਕ ਅਸਰ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਧਜਾਨੀ ਉਥੋਂ ਉਹੋ ਸ਼ੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਥੇ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੈ, ਪਰ ਅਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪਦਾਰਥ ਵਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਥੋਂ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਬੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਜਾਏਗਾ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਧਜਾਨੀ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਮਤਿ ਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਅਰ ਓਹ 'ਮੁਕਤਿ ਮਾਰਗ' ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਏਗਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਭੋਜ ਪੱਤਰਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਇਕ ਗ਼ਾਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਹਾਲ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਰਵਾਲਸਰ ਤੀਰਥ ਤੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਏਹ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਸ਼ਾਸ਼ਟਾਂਗ ਡੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।

ਲਿਪਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵੇਰ ਇਕ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਵੜ ਗਿਆ, ਲਾਂਮੇ ਨੂੰ ਜਦ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਦ ੪੮ ਘੰਟੇ ਓਸ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਚੱਪਾ ਚੱਪਾ ਥਾਂ ਤੋਂ ਧੋਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਆਦਮੀ

'ਓਂ ਆਹੂੰ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਪਦਮਾਂ ਸਿਧੀ ਹੂੰ'

ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਚੋਖੀ ਵਸੋਂ ਹੈ। ਬੁਧ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿੰਤੂ ਬੋਧੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਲਗ ਪਗ ਦੇਵਤਾ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਤੋਂ ਪੁਛਣ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਆਦਿਕ ਦੇਵ ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਨ, ਮਹਾਤਮਾ ਬੁਧ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁਧ ਬਹੁਤ ਉਚਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧ ਮੁਕਤੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੁੱਧ ਜੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਨ ਪਾਟਿਆਂ ਜੋਗੀਆਂ ਤੋਂ ਏਹ ਲੋਗ ਘ੍ਰਿਣਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਲੇ ਏਹ ਲੋਕ ਤੰਗ ਸਨ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਬਿਜੈ ਪਾਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਭੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੋਸ਼ੀ ਆਦਿ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾਂ ਹੋ ਗਈ। ਏਹ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਿੱਧ ਓਥੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰ੍ਧ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਓਹੋ ਸਿੱਧ ਫਿਰ ਫਿਰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਏ ਏਕ ਅਸਥਾਨ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬੈਠੋ ਜਹਾਂ ਪੰਖਨ* ਬਿਖੇ ਮਹਾਨ ॥੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਹੁ ਬਿਹੰਗ ਹੈਂ ਅਨਗਨ ਜਹਿੰਵਾ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬਿਰਾਜੈ ਤਹਿੰਵਾ। ਬੈਸਜੋ ਆਪ

---

*ਅਕਾਸ਼ੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਵਾਲੇ ਤਿਆਗੀ ਨੂੰ ਬਿਹੰਗਮ (ਪੰਛੀ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਇਕ ਕਿਸੇ ਤਿਆਗੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਨੂੰ ਚਿਰਜੀਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਇਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੌਰਾਣਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਕਿ ਇਕ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਲੋਮਸ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ। 'ਦੋ ਅਡ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਪੂਜਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ' ਇਹ ਇਸ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਠੀਕ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਤ੍ਯਾਗੀ ਤੇ ਭਗਤ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਏਥੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਓਹੋ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਵਿਚ ਜੋ ਤਪੱਸ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਦਾ ਮਹਾਨ ਅਵਗੁਣ ਸੀ, ਉਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕੈਸੇ ਦਿਆਲ ਮੂਰਤੀ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹਨ, ਇਹ ਗਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਡੀ ਉਮਰਾ ਬਾਬਤ ਪੜ੍ਹੋ ਟੂਕ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੫ ਅੰਕ ੫੮ ਦੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਸੋ ਸਾਰੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿਮਾਲਯ ਤੇ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਦੁਰਘਟ ਥਾਈਂ ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਛਤਰ ਝੁਲਾਯਾ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨੇ ਏਹ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਛੱਡੇ ਹਨ ਜੋ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਿਗੜਦੇ ਜਾਣ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਤੇ ਸੁਮੇਰੁ ਵਾਲੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਹੋਏ ਓਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ।

ਸਿੱਧ ਨਾਥ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ੧੨ ਮਹੀਨੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੦ ਅੰਕ ੧੦ ਗੋਰਖ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦਾ ਤਾਲ ੧੫੩੦੦ ਫੁਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਜੋ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ, ਦੀ ਚੋਟੀ ੨੨੯੩੦ ਫੁਟ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦੇ ਗੁਰਲਾ ਮਾਨ-ਧਾਤਾ ਨਾਮੇ ਪਰਬਤ ਹੈ। ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਲੱਦਾਖ ਤੋਂ ਬੀ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਬੀ ਤੇ ਅਲਮੋੜੇ ਵੱਲੋਂ ਬੀ। ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ੫੦-੬੦ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੋਰਸਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਚਾਰ ਵਡੇ ਦਰਯਾ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ:- ਸਿੰਧ, ਯਾਰੇ ਟਸਾਨ ਪੋ, ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਕਰਨਾਲੀ। ਇੱਥੇ ਸੋਨਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਥਾਉਂ ਬੀ ਹਨ:-ਥੋਕ ਜਾਲੰਗ; ਥੋਕ ਦੌਰਾਕਪਾ, ਤੇ ਹੇਰੂ, ਆਦਿ।

ਸਭਿਨਿਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਉਚਰਤਿ ਕਥਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਜਾਂਹੀ[੧] ॥੩॥ ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਸਰਬ ਬਿਹੰਗਾ[੨]। ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ। ਬੈਸੇ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਜਿਨ ਸੰਗਾਰੀ[੩] ॥੪॥ ਕਥਾ ਕਰਨ ਤੇ ਹਟਿਗਾ ਜਬਹੀ। ਤਿਹ ਬੰਦਤਿ ਭੇ ਮਿਲ ਖਗ ਸਭਿਹੀ[੪]*। ਬਹੁਰੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ।ਸਬਦ ਤਬਹਿ ਮਰਦਾਨੇ ਗਾਵਾ॥ ੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਬਦ ਭਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਹ ਜਨੁ ਰਾਕਾਸਸਿ ਦੇਖਿ[੫]। ਬਧ੍ਯੋ ਅਨੰਦੋਦਧਿ[੬] ਅਧਿਕ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਬਿਸ਼ੇਖ॥ ੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗਾਯੋ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਰਦਾਨੇ। ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨਿ ਬੈਸ੍ਯੋ ਤਿਹ ਥਾਨੇ। ਲੋਚਨ ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਉਘਾਰੇ। ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੭ ॥ 'ਕਿਹ ਕੋ ਏਹੁ ਸ਼ਬਦ ਤੈਂ ਗਾਵਾ। ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਬਨ ਕੋ ਜਨੌਂ† ਦਾਵਾ[੭]। ਜਿਹਕੇ ਸੁਨਤਯੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ। ਰਾਗ ਬਿਖੈ ਗਾਯੋ ਹਿਤ ਸੰਗਾ॥ ੮ ॥ ਤਿਹ ਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਭਗਤਿ ਰੰਗਿ ਮਹਿਂ ਰੰਗਯੋ ਹੋਹੀ'। ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਗੁਨਖਾਨਾ॥ ੯ ॥ ਇਨ ਕੋ ਸਬਦ ਅਹੈ ਜੋ ਗਾਵਾ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸੁਹਾਵਾ'। ਕਾਕ ਭੁਸੁੰਡ ਸੁਨ੍ਯੋ ਇਵ ਕਾਨਾ। ਤੂਰਨ ਆਇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਨਾ ॥੧੦॥ ਤਿਹਕੋ ਪਿਖ ਪੰਖੀ ਸਭਿ ਆਏ। ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਕਾਕ ਭੁਸੁੰਡ ਜੋਰ ਜੁਗ ਹਾਥਾ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥੧੧॥ 'ਇਹ ਸੁਧ ਮੋਕੋ ਹੁਤੀ ਅਗਾਰੀ।—ਪ੍ਰਗਟੈ ਹਰਿ ਕਲਿ[੮] ਕਾਲ[੯] ਮਝਾਰੀ। ਜਾਉਂ ਬਿਲੋਕਨ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ—। ਯਹੀ ਚਾਹਿ ਥੀ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੧੨ ॥ ਦੈਵਯੋਗ[੧੦] ਤੇ ਆਇ ਸਮੀਪਾ। ਦੀਨ ਦਰਸ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ! । ਕੀਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਮੋਰਾ। ਲੋਚਨ ਸੰਗ ਰੂਪ ਤਵ ਹੇਰਾ ॥੧੩॥ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਤਿ ਮੰਦ ਬਿਮੂਢਾ[੧੧]। ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ[੧੨]। ਤਿਨਕੋ ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਸੁਪੰਥਾ। ਖੋਵਨ ਰਿਦੇ ਕੁਮਤਿ ਕੀ ਗ੍ਰੰਥਾ[੧੩] ॥੧੪॥ਧਰ[੧੪]ਪਰ ਨਰ ਸਰੀਰ ਕੋ ਧਾਰਾ।ਤੀਨ ਲੋਕਕੇ ਤੁਮ ਆਧਾਰਾ।ਆਇ ਜਿ ਰਾਵਰਿ ਚਰਨਨ ਸ਼ਰਨਾ।ਕਯੋਂ ਨ ਤਰੈ ਜਗ ਜਨਮ ਰੁ[੧੫]ਮਰਨ॥੧੫॥

---

[੧]ਜਿਸ ਦੇ। [੨]ਬਿਹੰਗਮ ਸਾਧੂ (ਅ) ਪੰਛੀ। [੩]ਨਾਲ ਸਨ। [੪]ਸਾਰੇ ਹੀ। [੫]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। [੬]ਅਨੰਦ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ। [੭]ਅੱਗ ਵਤ ਹੈ। [੮]ਕਲਯੁਗ। [੯]ਸਮੇਂ। [੧੦]ਰਬ ਸਬੱਬੀ। [੧੧]ਮੂਰਖ। [੧੨]ਮੋਹ ਵਿਚ ਪੈਕੇ। [੧੩]ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਗੰਢ। [੧੪]ਧਰਤੀ। [੧੫]ਅਤੇ।

*ਪਾਃ—ਤਬਹੀ। †ਪਾਃ—ਜੋ, ਸੋ।

ਕਰਹਿ ਬਚਨ ਤੁਮਰੇ ਜੁ ਕਮਾਵਨ। ਸੋ ਨਰ ਤੀਰਥ[1] ਕਰਿਹੈਂ ਪਾਵਨ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਗਯਾਨ ਕੀ ਰਾਖੀ। ਤਿਹ ਪਢਿ ਕਯੋਂ ਨ ਹੋਇ ਗਤਿ ਕਾਂਖੀ[2]" ॥੧੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਤਬਹਿ 'ਸਭਿ ਗੁਨ ਮੈਂ ਪਰਧਾਨ[3]। ਭਗਤਿ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਤਿ ਹੋ, ਸ੍ਰੋਤਨ[4] ਬਿਖੈ ਮਹਾਨ' ॥੧੭॥ "[5]"ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਜੀ! ਕੀਜੈ ਮੋਹਿ ਸਹਾਇ। ਸ੍ਰੋਤੇ ਕਿਸ ਪਰਕਾਰ ਕੇ ? ਦੀਜੈ ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ*" ॥ ੧੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ "[6]"ਸ੍ਰੋਤਾ ਜਗ ਮਹਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਸੋ ਹੌਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰਾ। ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਸਮਝਹਿ ਏਕਾ। ਦੂਜੇ ਸੁਰ ਕੈ ਲਖੈਂ ਬਿਬੇਕਾ[7] ॥ ੧੯ ॥ ਤੀਜੋ ਤਾਲ ਸੁਨਹਿ ਹਿਤ[8] ਦੇਯਾ[9]। ਚਤੁਰਥ ਬਾਦਿਤ[10] ਤੇ ਰਸ ਲੇਯਾ[11]। ਪੰਚਮ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਕੋ ਚੀਨਾ। ਤਾਤਪਰਜ ਸਮਝੰਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਸੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਲਖਹੁ ਮਹਾਨਾ। ਅਰਥ ਸਮਝਿਕੈ ਗੁਨਤਿ ਸੁਜਾਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਹੋ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਵਡੇਰੇ। ਸਮਝ ਅਰਥ ਸੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰੇ ॥੨੧॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿ ਨਿਤ ਮਨ ਲੀਨਾ। ਚਿਰੰਜੀਵ ਹੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹਿ ਜੋ ਹਿਤ ਲਾਏ। ਸੋ ਸ੍ਰੋਤਾ ਰਸ ਸੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥੨੨॥ ਔਰ ਜਿ ਸ੍ਰੋਤਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਛੀਲਰ[12] ਖਾਨ ਬਿਖੈ ਹਿਤ ਧਾਰੀ। ਫੋਕਟ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿ ਫਸ ਗਏ। ਅੰਤਰ ਰਸ ਨਹਿੰ ਚੀਨਤਿ ਭਏ ॥ ੨੩ ॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਰਸ ਤੁਮ ਚੀਨੋ। ਵਡ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਪਦ ਕੋ ਲੀਨੋ'। ਸੁਨਿ ਇਵ ਸ੍ਰੋਨ ਵਿਖੈ ਮਰਦਾਨਾ। ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੪ ॥ 'ਰਿਖਿ ਜੀ! ਉਚਰੋ ਬੈਸ ਪ੍ਰਮਾਨੇ। ਤੁਮ ਦੇਖਤਿ ਜੁਗ ਕਿਤਿਕ ਬਿਹਾਨੇ?' ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬਚਨ ਤਬ ਕਹੇ 'ਅਪ੍ਰਮਾਨ[13] ਬੈਸ[14] ਮਮ ਅਹੈ ॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜੁਗ ਸਹੰਸ੍ਰ ਬੀਤੈਂ ਜਬਹਿ ਏਕ ਦਿਵਸ ਬਿਧਿ[15] ਹੋਇ। ਤਿਹ ਕੇ ਸਮ[16] ਪੁਨ ਰੈਨ[17] ਹ੍ਵੈ ਮਾਸਹਿ[18] ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੋਇ[19]† ॥ ੨੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸਹਸ ਬਰਖ ਜਬ। ਬੀਤੇ ਬੈਸ[14] ਬਿਧਾਤੇ ਕੀ ਤਬ। ਮੁਝ ਦੇਖਤਿ ਕੇਤੇ[20]

[1]ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ। [2]ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ। [3]ਵਡੇ। [4]ਸੁਨਣ ਵਾਲਿਆਂ। [5]ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬੋਲਿਆ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ। [7]ਗਿਆਨ। [8,9]ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਕੇ। [10]ਵਾਜੇ। [11]ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [12]ਛਿੱਲੜ। [13]ਪ੍ਰਮਾਣ ਰਹਤ, ਬਹੁਤ। [14]ਆਯੂ। [15]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [16]ਬਰਾਬਰ। [17]ਰਾਤ। [18]ਮਹੀਨਾ। [19]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ। [20]ਕਈ।

*ਇਹ ਦੋਹਾ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਉਕਾਈ ਕਰਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:—ਮਾਸ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਸੋਇ।

ਬਿਧਿ ਮਰੇ। ਕਈ ਬਾਰ ਜਗ ਪਰਲੈ ਕਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਪੁਨ ਬਿਧਿ ਜਨਮ ਜਗਤ ਉਪਜਾਵੈ। ਜੜ੍ਹ ਜੰਗਮ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਬਨਾਵੈ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀ ਰਚਨ ਰਚਾਇ। ਐਸੇ ਬਿਧਿ ਬਿਨਸੈ ਉਪਜਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਹਮਰੇ ਦੇਖਤਿ ਕੇਤੇ ਗਏ। ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਜਗ ਉਪਜਤਿ ਭਏ। ਬੈਠ ਇਹਾਂ ਮੈਂ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੌਂ। ਧਜਾਨ ਧਰੌਂ ਉਰ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵੌਂ' ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਬਿਸਮਜੋ ਸੁਨਤਿ ਭੂਸ਼ਨ ਭਾ ਤਿਹ ਕਾਲ।ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਮੈਂ ਬੋਲਿਓ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਦਯਾਲੁ ॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਹਰਿ ਭਗਤਿਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਮਹਾਨੋ।ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਭਾ ਆਤਮ ਗਯਾਨੋ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਦੀਰਘ ਤੁਮ ਹੋ।ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਾਕ ਜਨਮ ਹੋ?॥੩੧॥ ਮੁਝ ਮਨ ਬਿਖੈ ਸੰਦੇਹ ਮਹਾਨਾ। ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਭੋ ਗੁਨਵਾਨਾ!'। ਬਾਨੀ ਕਾਗ ਭਸੁੰਡ ਅਲਾਈ। 'ਸੁਨਿ ਜਿਉਂ ਬਾਇਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ॥੩੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਏਕ ਜਨਮ ਮੈਂ ਸ਼ੂਦਰ ਭਾ ਸ਼ਿਵ* ਸੇਵਾ ਮਨ ਲਾਇ। ਕਰੌਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੌਂ ਦ੍ਰੋਹ[੧] ਤਬ, ਬਿਨੁ ਭਵ[੨] ਜਾਨ ਨ ਕਾਇ[੩] ॥੩੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਰਹੌਂ ਅਯੁੱਧਯਾ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਭਾ ਦੁਰਭਿੱਖ[੪] ਕਾਲ ਇਕ[੫] ਠਾਂਹੀ।ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਯੋ ਉਜੈਨਾ। ਰਹੈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਹਿਂ ਇਕਮਨਰੈਨਾ ॥੩੪॥ ਦ੍ਵੈਤ ਬਾਸ਼ਨਾ ਜਿਨ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ੀ। ਗੁਰੂ ਕੀਯੋ ਮੈਂ ਸੋ ਪੁਰਿ ਬਾਸੀ[੬]। ਬਿਸ਼ਨੁ ਭਗਤਿ ਕਹਿਕੈ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ।ਸੁਨਿ ਮੇਰੋ ਹਿਰਦਾ ਜਰਿ ਜਾਵੈ॥੩੫॥ ਭਵ ਕੀ ਭਗਤਿ ਸਦਾ ਉਰ ਭਾਉ[੭]।ਬਿਸ਼ਨੁ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਮਨ ਖੁਨਸਾਊਂ[੮]। ਹਠ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕੇ ਬਚਨ ਬਹੋਰੌਂ[੯]। ਜੋ ਕਛੁ ਕਹੈ ਸੁ ਸੁਨਯੋ ਨ ਲੋਰੌਂ[੧੦] ॥ ੩੬ ॥ਦੋਹਰਾ॥ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਹੀ ਕੈਸੇ ਮਾਨੌਂ ਨਾਂਹਿ। ਗਰਬਾਵੌਂ[੧੧] ਸਭਿ ਸਮਝ ਲਘੁ[੧੨] ਦੰਭ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਚਾਹਿ ॥੩੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਿਰ ਬੈਸਾ ਇਕ ਕਾਲਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਵਾ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਬ ਨ ਕੀਨ ਸਨਮਾਨਾ। ਸਿਰ ਨ ਨਿਵਾਯੋ ਗਰਬ ਮਹਾਨਾ॥ ੩੮ ॥ ਮਾਨ ਅਮਾਨ[੧੩]† ਏਕਸਮ[੧੪] ਤਾਂਕੇ। ਹਰਖ ਸੋਗ ਹਿਰਦੇ ਨਹਿਂ ਜਾਂਕੇ। ਸਮ ਦਰਸੀ‡ ਨਹਿਂ ਬੋਲਯੋ ਸੋਈ। ਗਿਰਾ ਗਿਰੀਸ਼ ਭੌਨ ਤੇ ਹੋਈ[੧੫] ॥ ੩੯ ॥

---

[੧]ਦ੍ਵੈਖ। [੨]ਸ਼ਿਵ। [੩]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਾਂ। [੪]ਕਾਲ ਪਿਆ। [੫]ਇਕ ਸਮੇਂ। [੬]ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। [੭]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇ। [੮]ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਵਾਂ। [੯]ਮੋੜ ਦੇਵਾਂ। [੧੦]ਸੁਣਨਾ ਨਾਂ ਚਾਹਵਾਂ। [੧੧]ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। [੧੨]ਛੋਟਾ। [੧੩]ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ। [੧੪]ਬਰਾਬਰ। [੧੫]ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਹੋਈ। *ਪਾ:-ਗੁਰ। †ਪਾ:-ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ। ‡ਪਾ:-ਸਮਵਰਤੀ।

-ਦੁਸ਼ਟ ! ਨਰਕ ਅਬ ਪਰਿਧੋ ਜਾਈ। ਬਹੁਰ ਤ੍ਰਿਗਦ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਈ[1]। ਭੋਗ ਅਵੱਗਯਾ[2] ਕੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਜਗ ਦੰਭੀ[3] ਤੂੰ ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ॥੪੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰੈਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੋਂ ਦ੍ਰੋਹ ਤੂੰ, ਗੁਰੁ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਨ। ਯਾਂਤੇ ਧਾਮ ਡੰਡਾ ਸਹੋ, ਹੋਵਹੁ ਕਸ਼ਟ ਅਧੀਨ-॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਜਬ ਜੋ ਗੁਰ ਮੋਰਾ। ਭਈ ਦਯਾ ਤਿਹ[4] ਸ਼ੰਭੁ[5] ਨਿਹੋਰਾ[6]। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ।ਚੰਦ੍ਰ ਚੂੜ[7]ਬੋਲੇ ਪੁਨ ਬਾਨੀ॥ ੪੨॥-ਹੇ ਦ੍ਵਿਜ! ਤੋਰ ਦਯਾ ਕਰ ਯਾਂਕੋ। ਸਰਬ ਜਨਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਰਹਿ ਤਾਂ ਕੋ। ਬ੍ਰਿਥਾ ਨ ਸ੍ਰਾਪ ਹੋਤਿ ਹੈ ਮੋਰਾ।ਸਹੈ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਇਹਦੁਖ ਘੋਰਾ-॥੪੩॥ਪਰਯੋਤਬਹਿ ਮੈਂ ਨਰਕ ਮਝਾਰੀ। ਮਿਲੀ ਸ਼ਾਸਨਾ ਮੋਕੋ ਭਾਰੀ। ਗਰ ਕੈ ਬਿਖੈ[8] ਪਰੀ ਜਮਫਾਸਾ। ਬਿਤਯੋ ਕਾਲ ਕਿਤ ਤਬਹਿ ਨਿਕਾਸਾ ॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੋਨਿ ਪੁਨ ਭਰਮਯੋ ਸਭਿ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਅਸ ਸਰੀਰ ਨਹਿਂ ਕੋ ਰਹਯੋ ਜਿਹ ਮੈਂ ਜਨਮਯੋ ਨਾਂਹਿ ॥੪੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਹੁਰੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਨਮ ਕੋ ਪਾਵਾ। ਸਗੁਣ ਉਪਾਸਨ ਮਹਿਂ ਮਨ ਲਾਵਾ। ਸਰਬ ਜਨਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਮੁਹਿ ਰਹੀ। ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸੁ ਬਰ ਭਾ ਸਹੀ ॥ ੪੬ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਲੋਮਸ[9] ਰਿਖਿ ਪਾਹੀ[10]। ਬੈਠਯੋ ਸੁਨਨ ਬਚਨ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਅਪਨ ਮਨੋਰਥ ਮੈਂ ਜੁ ਸੁਨਾਵਾ। ਤਿਹ ਨਿਰਗੁਣ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਲਾਵਾ ॥ ੪੭ ॥ ਮਮ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਰੁਚੈ ਨ ਕੋਊ। ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਸਮਝਾਵਤਿ ਸੋਊ। ਬੂਝੋਂ ਸਗੁਣਹਿ[11] ਬਾਰੰ-ਬਾਰੂ। ਨਿਗੁਣਹਿ ਤਰਕਤਿ[12] ਬਚਨ ਉਚਾਰੂੰ॥੪੮॥ਮਮ ਮਤਿ ਲਖਿ ਲੋਮਸ ਵਿਪਰੀਤੀ[13]। ਕਰਿ ਕਛੁ ਰਿਸ, ਬੋਲਯੋ ਅਸ ਰੀਤੀ ।-ਪੱਛਨ ਸਹਿਤ[14] ਬੋਲ ਹੈਂ ਤੇਰੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੋਰਤਿ[15]ਬਚ ਮੇਰੇ ॥੪੯॥ਦੋਹਰਾ ॥ਅਧਿਕਾਰੀ[16] ਹੌਂ ਜਾਨਿਕੈ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਥੋ ਤੋਹਿ[17] ਹੋਹੁ। ਅਧਮ ਖਗ[18] ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਸਹਹੁ ਸ੍ਰਾਪ ਅਬ ਮੋਹਿ[19]-॥੫੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਾਇਸ[20] ਦੇਹਿ ਤਬਹਿ ਮਮ ਭਈ।ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਉਸਤਤਿ ਕਈ।-ਸੱਤਿ[21] ਸ੍ਰਾਪ ਹੋਵਹਿ ਰਿਖਿ ਤੇਰਾ।

---

[1]ਭੁਰਮਦਾ ਫਿਰ। [2]ਨਿਰਾਦਰ । [3]ਪਖੰਡੀ। [4]ਤਿਸਨੇ। [5]ਸ਼ਿਵ ਜੀ (ਅੱਗੇ)। [6]ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। [7]ਸ਼ਿਵ ਜੀ। [8]ਗਲੇ ਵਿਚ। [9]ਇਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਮ। [10]ਪਾਸ। [11]ਸਰਗੁਣ (ਬਾਬਤ)। [12]ਨਿਰਗੁਣ ਵਿਚ ਹੁੱਜਤਾਂ ਦੇ। [13]ਉਲਟੀ। [14]ਤਰਕਾਂ ਸਮੇਤ (ਅ) ਪੰਖੀਆਂ ਸਦਰਸ਼। [15]ਮੋੜਦਾ ਹੈਂ। [16]ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣੇ ਜੋਗ ਜਗਯਾਸੂ। [17]ਤੈਨੂੰ । [18]ਨੀਵਾਂ ਪੰਛੀ ! [19]ਮੇਰਾ। [20]ਕਾਂ। [21]ਸੱਚਾ !

ਮੁਝ ਕੋ ਲਖਹੁ ਆਪਨੋ ਚੇਰਾ[1]॥੫੧॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਬ ਮੋ ਪਰ ਕੀਜੈ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੌ ਬਰ ਇਕ ਦੀਜੈ। ਰਹੈ ਗ੍ਯਾਨ ਮੇਰੇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਬਾਇਸ[2] ਬਪੁ ਧਰਿ ਬਿਸਰੌਂ ਨਾਂਹੀ-॥ ੫੨ ॥ ਸੁਨਿ ਲੋਮਸ ਰਿਖਿ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ।-ਹੋਵਹਿ ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਤਵ ਗ੍ਯਾਨਾ। ਆਤਮ ਰੂਪ ਲਖਹਿਂ ਸੁਖ ਥਾਨਾ ॥ ੫੩॥ ਤੁਝ ਪਰ ਹੈ ਕਰੁਨਾ ਅਬ ਮੋਰੀ। ਇਕ ਬਰ ਦੇਵੌਂ ਔਰ ਬਹੋਰੀ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ ਜਬ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ[3]। ਬਿਨ ਚਾਹੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹ੍ਵੈ ਕਬ ਨਾਂਹੀ-॥ ੫੪ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਕੇ ਅਸ ਬੈਨ ਹਰਖਤਿ ਆਵਾ ਥਾਨ ਇਹ । ਭੀ ਬਿਸਾਲ ਮਨ ਚੈਨ ਨਹਿਂ ਤ੍ਯਾਗੋਂ ਅਬ ਦੇਹਿ ਕੋ ॥ ੫੫ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਰਸ ਆਇ ਕਾਕ ਜਨਮ ਕੋ ਪਾਇਕੈ*। ਨਹਿਂ ਤਜਿਓ ਅਬ ਜਾਇ ਰਹੋਂ ਸਦਾ ਆਨੰਦ ਮਨ' ॥੫੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। ਚਲਿਨੇ ਤ੍ਯਾਰ ਭਏ ਜਗਰਾਈ[4]। ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ ਬੰਦਨ। ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨੇ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥੫੭॥ ਜਿਹਠਾਂ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ† ਸੁਜਾਨਾ। ਹਾਥ ਆਮਲਕ[5]

---

[1]ਦਾਸ। [2]ਕਾਂ। [3]ਇੱਛਾ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [5]ਜੈਸੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਂਵਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਦੀ ਕਥਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਿਕ ਕਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਡ ਅੱਡ ਮਤਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਵਿਚ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਤਅੱਸਬ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਾਕੀ ਕਥਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪਿਤ ਹੋਕੇ ਕਾਂ ਬਣਨਾ ਤੇ ਫੇਰ ਪੂਰਨ ਪਦ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਬੀ ਕਾਂ ਹੀ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਪੌਰਾਣਕ ਅਖ੍ਯਾਨਕਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ। ਕਾਉਂ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਕ ਮੁਰਾਦ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਦੀ ਬੀ ਹੈ, ਕਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਂ ਬੋਲਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹੈ, ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਦੂਸਰੇ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਐਸਾ ਬੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਜਾਤੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪੌਰਾਣਕਾਂ ਨੇ ਓਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹੀ ਮੰਨ ਲਏ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਨਾਗ ਜਾਤੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾਗ ਸੀ, ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਸਰਪ ਦੇਹੀ ਵਾਲੇ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ;ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਂ ਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅਜ ਕਲ ਬੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਦੇ ਟਪਲੇ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਜਰਮਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਕਾਬ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਕਾਬ ਦੇਹੀ ਵਾਲੇ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਰੂਸੀਆਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਰਿੱਛ ਹੈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਹੈ, ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤਲਵਾਰ ਹੈ।

†ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਦ ਤੋਂ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਯਾਮ ਕਰਕੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਆਤਮ ਗਯਾਨਾ। ਜਿਨ ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਜਗ ਸੈਨਯਾਸਾ। ਭ੍ਰਾ ਬਿਰਕਤ ਬਹੁ ਫਿਰਯੋ ਉਦਾਸਾ ॥ ੫੮ ॥ ਬਿੰਸਤ ਚਤੁਰ[1] ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਕੀਨੇ। ਏਕੰਕਾਰ ਰੰਗ ਮਹਿਂ ਭੀਨੇ[2]। ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ[3] ਤੀਨ ਲੋਕ ਸੁਖ ਤਯਾਗਾ। ਸਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੫੯ ॥ ਪਰਮ ਤੱਤ ਬੇਤਾ ਰਸ ਲੀਨਾ। ਮਹਾਂ ਮੁਨੀ ਗੁਨ ਗੁਨਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਤਿਹ ਕੇ ਨਿਕਟ ਜਾਤਿ ਭੇ ਠਾਂਢੇ। ਸੋ ਪੌਢਯੋ ਉਰ ਆਨੰਦ ਬਾਢੇ ॥੬੦॥ ਲੋਚਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ।ਅੰਤਰ ਰਸ ਕੋ ਰਸਿਕ ਗਿਆਨੀ। ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਪੌਢਾ ਕੌਨ ਮਹਾਨਾ? ॥੬੧॥ ਵਡ ਉਨਮੱਤ[4] ਦੇਹਿ ਜਿਹ ਭਾਰੀ।ਪਰਯੋ ਅਡੋਲ ਮਸ਼ਟ ਮੁਖ ਧਾਰੀ। ਇਸ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਬੋਲਿ ਸੁਨੀਜੈ। ਬਹੁਰੋ ਅਪਨੋ ਗਯਾਨ ਭਨੀਜੈ[5]'॥੬੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ !। ਇਹ ਹੈ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਮਹਾਨਾ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਵਡੋ ਅਵਧੂਤਾ। ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਜਿਹ ਕੀ ਮਤਿ[6] ਪੂਤਾ[7] ॥੬੩॥ ਸਦਾ ਬਿਦੇਹੀ ਰਹਿਤਿ ਅਡੋਲਾ। ਪਾਯੋ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਅਤੋਲਾ'। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ। ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ॥ ੬੪ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ! ਹਮਨੈ ਸੁਨਯੋ ਸੁ ਨਾਮਾ। ਦਤਾਤ੍ਰੇਯ ਭ੍ਰਾ ਜਗ ਅਭਿਰਾਮਾ[8]। ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਲੋਚਨ ਦੇਖਾ। ਪਰਮਹੰਸ[9] ਅਵਧੂਤ[10] ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ[11] ॥ ੬੫ ॥ ਅਬ ਇਹ ਬਦਨ ਬੁਲਾਯਾ ਚਹਿਯੇ। ਗਯਾਨ ਬਚਨ ਕੋ ਸੁਨਿਯੇ ਕਹਿਯੇ। ਬੋਲੇ ਤੇ ਮਤ ਹੋਇ ਲਖਾਈ । ਤੂਸ਼ਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ' ॥ ੬੬ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ ਤਬ ਹੀ 'ਤੁਮ ਹੋਤਿ

[1]ਚੌਬੀਸ। [2]ਭਿੱਜਾ। [3]ਤਿਨਕੇ ਵਤ। [4]ਮਸਤ। [5]ਕਹੀਏ। [6]ਬੁਧਿ। [7]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [8]ਸੁੰਦਰ। [9]ਗਿਆਨਵਾਨ। [10]ਸੰਨਯਾਸੀ। [11]ਬੜਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਆਪਣੀ ਆਯੂ ਵਧਾਕੇ ਤਦ ਤਕ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋਵੇ । ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਇਕ ਐਸੇ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਸੁਆਸ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਅਡੋਲ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਤੱਕਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਹਿਰੇ ਬੀ ਖੜੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਠੀਕ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਤਿਆਗੀ ਹੁਣ ਬੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਮਰਾ ਬੀ ਆਬੋ ਹਵਾ ਸਰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੜੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਸਾਧੂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪਰਾਤਣ ਨਾਮ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾ ਰਲਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਅਸਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਵੇਂ ਸੀ ? ਉਹ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਤ੍ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਸਰੀਰ ਤੇ ਬੋਲਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਜੌ ਲਗ ਦੇਹਿ,ਨਿਰਾਸ[1] ਨ ਤੌ ਲਗ,ਯੌਂ ਸੁਨਿਕੈ ਸਮਝੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਖੋਲਹੁ ਨੈਨ ਰਖੋ ਮਨ ਕੋ ਥਿਰ ਔਰ ਬਿਲੋਕ ਨ ਚਿੱਤ ਡੁਲਾਹੀ। ਏਕ ਹੀ ਬਯਾਪਕ ਹੈ ਸਭਿ ਮੈਂ ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾ ਘਟ ਕੋ ਨਹਿੰ ਆਹੀ' ॥ ੬੭ ॥ ਸੈਯਾ॥ ਦੱਤ ਕਹੈ 'ਕਛੁ ਕਾਜ ਨਹੀਂ ਜਗ, ਬੋਲਨ ਕੋ ਨਹਿ ਮੋਹਿ ਸੁਭਾਊ। ਆਸ ਕੋ ਛੋਰਿ ਨਿਰਾਸ ਭਯੋ, ਮਨ ਕੀਨ ਸਦਾ ਥਿਰ ਨਾਂਹਿ ਡੁਲਾਊ। ਪੂਰਨ ਭੀ ਕਰੁਨਾ ਹਮ ਪੈ, ਉਰ ਬੀਚ ਬਸਯੋ ਤਿਹ ਸੋਂ ਲਿਵ ਲਾਊਂ। ਰੋਮਹਿ ਰੋਮ ਰਚਯੋ ਸੁ ਭਲੀ ਬਿਧਿ, ਕਯੋਂ ਰਸਨਾ ਅਬ ਬੈਨ ਅਲਾਊਂ" ॥੬੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਮਤ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ। 'ਧੰਨ ਤੁਮੇ ਮਨ ਰਹਿਤਿ ਅਡੋਲੇ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਉਦਧਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਰਹਉ ਮੀਨ[2] ਜਿਉਂ ਮਗਨ ਸਦਾ ਹੀ ॥ ੬੯ ॥ ਕੁੰਡਲ[3] ਕਟਕਾ-ਦਿਕ[4] ਲੰਕਾਰਾ[5]। ਸਭਿ ਕੂਰੇ ਉਰ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਾ। ਜੋ ਕੰਚਨ ਹੈ ਸਰਬ ਅਧਾਰਾ। ਸੋ ਸਾਚੋ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਧਾਰਾ' ॥ ੭੦॥ ਅਸ[6] ਕਹਿ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਹਰਖਤਿ ਭੇ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ ਸੁਖ ਪਾਹੀ। ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠਿ ਤਿਹ ਪਾਸਾ। ਚਲਿਨੇ ਤਯਾਰ ਭਏ ਸੁਖ ਰਾਸਾ॥੭੧॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਏ। ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਖ ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਨ। ਪੂਰਨ ਧਯਾਇ ਭਯੋ ਮਨ ਭਾਵਨ ॥ ੭੨ ॥ ਇਤਿਸ੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਸਠਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੬੫ ॥

੬੬. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸ਼ਰੰਨ ਪਰ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਹਰਿ ਪੀਰ।
ਜਯੋਂ ਪਾਰਸ ਰੰਕਹਿ ਮਿਲੈ, ਦਾਰਿਦ ਰਹੈ ਨ ਤੀਰ*॥੧॥

{ ਰੰਕਹਿ=ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ [ਸੰ:, ਰਙ੍ਕ]। ਦਾਰਿਦ=ਗ਼ਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲਤਾਈ।
ਤੀਰ=ਕੰਢੇ, ਕੋਲ, ਨੇੜੇ। }

ਅਰਥ-(ਹੇ ਮਨ !) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਉ (ਤੇ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦੂਰ (ਕਰਾ ਲੈ), ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ (ਜੇ) ਪਾਰਸ ਮਿਲ ਜਾਵੇ (ਤਾਂ) ਕੰਗਾਲਤਾਈ (ਉਸ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅੱਗ੍ਰਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨ ਪਯਾਨੇ।

[1]ਨਾ-ਉਮੇਦ। [2]ਮੱਛੀ। [3]ਵਾਲੇ। [4]ਕੜੇ ਆਦਿਕ। [5]ਗਹਿਣੇ। [6]ਐਸੇ। *ਪਾ:-ਪੀਰ=ਪੀੜਾ।

ਅਲਲਾਚੀਨ* ਬਿਹੰਗ ਜਿਹ ਥਾਨੈ। ਗਜਨ[1] ਗਹਿਤਿ[2] ਜੋ ਨਿਜ ਪਗ ਚੂੰਚੇ[3]। ਲੇਕਰਿ ਉਡ ਜਾਵਹਿ ਨਭ ਊਚੇ॥ ੨॥ ਜਿਨ ਕੋ ਦੀਰਘ ਦੇਹਿ ਅਕਾਰਾ। ਜੁਗ ਪੀਖਨ ਕੋ ਵਡ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਖਰਾਸਾ। ਕਰਤਿ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸੁ ਬਾਸਾ ॥੩॥ ਲੋਚਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਬੈਠਯੋ ਜਹਿੰਵਾ। ਚਲਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿੰਵਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ'। ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਸੋਂ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ॥ ੪॥ ਛੁਟਯੋ ਧ੍ਯਾਨ ਜਬ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦੇਖਾ। ਮਨ

---

[1]ਹਿਰਨ, ਛੋਟਾ ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ। ਫਾ:, ਗੋਜ਼ਨ। (ਅ) ਹਾਥੀ। [2]ਫੜਦਾ। [3]ਚੁੰਝ ਨਾਲ।

*ਅਲਲਾਚੀਨ ਤੋਂ ਭ੍ਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਾਖੀਆਂ ਤਿੱਬਤ ਤੇ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜੋ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਢਾਲਕੇ ਲਿਖੀਆਂ। ਅਲਲਾਚੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਗੜੀ ਹੋਈ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਕਿਸ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ। ਓਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਠਨ ਥਾਵੇਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਕਬੀਰ ਆਯਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋ, ਤੇ ਤੀਸਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਮਗਰੋਂ ਹਿੰਦਾਲ ਆਵੇਗਾ। ਹਿੰਦਾਲ ਦੀ ਪਦਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੱਸਣਾ ਸਾਖੀ ਕਰਤਾ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦਾਲ ਵਾਲੀ ਗਲ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਅਲਲਾਚੀਨ ਬਿਹੰਗ, ਗ਼ਾਲਬਨ ਕੋਈ ਅਤੀਤ ਚੀਨੀ ਸਾਧੂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਪ ਹੋਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੇ ਅਲਲਾਚੀਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪਰਬਤ ਲਈ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਤਿੱਬਤ ਯਾ ਲੱਦਾਖ਼ ਵਿਚ ਲੱਦਾਖ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਲੇਹ' ਤੋਂ ਉਰੇ ਇਕ ਅਲਾਚੀ ਯਾ ਅਲਚੀ ਜਗਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸਿੰਧ ਨਦੀ ਉਤੇ ਪੁਲ ਹੈ। ਸ਼ਾਯਦ ਏਸ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ।

ਫੇਰ ਅਲਲਾਚੀਨ ਪੰਛੀ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਗ਼ਾਲਬਨ 'ਇਲਲਾ-ਚੀਨੀ' ਤੋਂ ਹੋਵੇ। ਇਲ=ਚੀਲ ਤੋਂ ਵਡੇਰਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹੈ, ਇਲਲਾ=ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਪੰਛੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਕਾਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਲਲਾਚੀਨ=ਚੀਨੀ ਉਕਾਬ। ਉੱਚੇ ਚਿਟਾਨਾਂ ਤੇ ਇਕ ਪੰਛੀ ਉਕਾਬ ਨਾਮੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਿਰਨ, ਲੇਲੇ ਆਦਿ ਚੁੱਕ ਖੜਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਏਹ ਪੰਛੀ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਾਤਾਰੀ ਕਿਰਗਿਜ਼ ਲੋਕੀ ਉਕਾਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਹ 'ਬੇਰਕੂਤ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਕਾਬ, ਹਰਨ, ਬਘਿਆੜ ਤੇ ਲੂੰਬੜ ਤਕ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਖੜਦਾ ਹੈ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸ਼ੇਖਾ । ਬੂਝਯੋ 'ਕੌਨ, ਕਹਾ ਤੇ ਆਏ ? ਇਹ ਠਾਂ ਤੁਮ ਕੋ ਕੌਨ ਲਿਆਏ ? ॥ ੫ ॥ ਨਰ ਕੀ ਨਹੀਂ ਰੀਮਤਾ ਈਹਾਂ । ਆਗੇ ਜਾਵਨ ਕਿਹ ਠਾਂ ਪ੍ਰੀਹਾ ?' । ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਠਾ । ਤਿਹ ਸੋਂ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਖਿਆਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਧੇ ਯਾ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰ ਟੁਰਕੇ ਲਾਸਾ (ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ) ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਓਥੋਂ ਚੀਨ ਗਏ, ਨਾਨਕਿਨ ਆਦਿ ਹੋਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤਨਾਸਰਮ (ਧਨਾਸਰੀ ਦੇਸ) ਹੋਕੇ ਫੇਰ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆਕੇ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤਰੇ ਹਨ । ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਰਜਾਖੀਏ ਨੂੰ ਇਕ ਵੇਰ ਕਿਸ਼ਤਵਾੜ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੋ ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਓਹ ਦੱਸਦੇ ਸਨ 'ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੀਨੀ ਹਾਂ, ਨਾਨਕਿਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਗਏ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਾਂ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ।' ਗੜਤੋਕ ਤੇ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਤਿੱਬਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕ ਹਰ ਸਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਤੀਰਥ ਮੰਨਕੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ:—ਓਂ ਮਨੀ ਪਦਮਿ ਹੁੰ । (om mani padme hun) ਪਰ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਤਿੱਬਤੀ ਇਹ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ:— ਓਂ ਆਹੁੰ ਭਦਰਾ ਗੁਰੂ ਪਦਮਾ ਸਿਧੀ ਹੁੰ ।

[ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੪, ਅੰਕ ੭੪ ਦੀ ਟੂਕ, ਪੰਨਾ ੬੯੮)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਫਿਰੇ ਹਨ । ਜੋ ਉਧਰ ਫਿਰੇ ਹਨ ਤਦ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕਾਲੇ ਬੀ ਹਨ, ਬੁੱਤ ਬੀ ਹਨ, ਤੇ ਲਾਮੇ (ਸਾਧੂ) ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬੀ ਹਨ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਜੋਲ ਚਰਚਾ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ । ਗ਼ਾਲਬਨ ਕੁਛ ਹਿੱਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਆਤ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਸਭ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧ੍ਯਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ, ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਧ੍ਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਏ ਹਨ । ਏਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਕਥਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਏਥੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਮਲੂਮ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਇਉਂ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਓਹ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਹਾਂ, ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਓਥੇ ਆ ਗਏ ਹੋ ਜਿੱਥੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਯਥਾ:—

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ।]

ਬੋਲੇ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥ ੬ ॥ 'ਸਿਮਰਨੋ ਨਾਮ ਜੁ ਤੁਮ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ ਅਧਿਕ ਨਿਜ ਜੀ ਕੀ।ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਭੈ ਸਰਬ ਨਿਵਾਰਾ।ਏਕ* ਨਾਮ ਕੋ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੭॥ ਰੱਖਯਾ ਕਰੀ ਤੋਹਿ ਜਿਨ ਭੂਰੀ। ਦੋਖੀ ਮਾਰ ਬਿਦਾਰੇ ਦੂਰੀ। ਹਮ ਉਪਾਸਕੀ ਤਿਸੀ ਨਾਮ ਕੇ। ਗੁਣ ਸਿਮਰਹਿੰ ਸਦ

*ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਨਰ ਕੀ ਨਹੀ ਗੰਮਤਾ ਈਹਾਂ—ਅਧਜਾ: ੬੬ ਅੰਕ ੬
ਤਾਰੇ ਤਰੇ ਛੋਰ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀਂ- ,, ੭੧ ,, ੨
ਰਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਥਾਨ ਨਿਚ ਝਾਰੀ- ,, ੭੧ ,, ੫

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਹ ਗੱਲ ਫਿਰ ਧ੍ਰੂ ਜੀ ਸਫੁਟ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:-

ਭੂਚਰ ਖੇਚਰੈਂ ਕਿਨ ਪਹੁੰਚਾਏ ?—ਅਧਜਾ: ੭੨ ਅੰਕ ੫੯

ਅਰਥਾਤ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸਾਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਨ ਪਹੁੰਚਾਯਾ ? ਗੋਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਹੁਣ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ:-ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਖਗੋਲ ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਆਤਮਕ ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ। ਮਸਲਨ 'ਧ੍ਰੂ' ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਤਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਤੋਂ ਮਾਨੋਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ। ਇਹ ਇੰਨੀ ਦੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ੫੦ ਵਰਹੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਈਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਉੱਚੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਸਾਡੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੇ ਭਗਤ ਧ੍ਰੂ ਜੀ ਏਥੇ ਮੁਖੀ ਸੱਜਣ ਹੋਣ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਆਦਿ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪ ਓਥੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਗਏ ਹੋਣ, ਤੇ ਜੇ ਏਹ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਹਨ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਰੂਹ ਦੀ ਤ੍ਰੱਕੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਯਾ ਅਵਸਥਾ ਏਹ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ:-

ਇਹ ਧਰਤੀ, ਧਰਮ ਖੰਡ, ਗਜਾਨ ਖੰਡ, ਸਰਮ ਖੰਡ, ਕਰਮ ਖੰਡ, ਸਚ ਖੰਡ।

ਗਜਾਨ ਖੰਡ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਗਿਣੇ ਹਨ:—ਕਾਨ੍ਹ, ਮਹੇਸ਼, ਬਰਮੇ, ਕਈ ਕਰਮ ਭੂਮੀਆਂ, ਕਈ ਮੇਰੁ (ਸੁਮੇਰੁ), ਧ੍ਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ (ਭਾਵ, ਨਾਰਦ), ਸਿੱਧ, ਨਾਥ, ਬੁੱਧ ਤੇ ਓਥੇ ਬੜਾ ਤੇਜ ਬੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਯਥਾ-ਗਜਾਨ ਪਚੰਡ। ਤੇ ਓਥੇ ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਕੋੜਾਂ ਆਨੰਦ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਰਮ ਖੰਡ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:—ਕਿ ਓਥੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਗਤ ਵਸਦੇ ਹਨ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਏਥੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਕੇ*॥੮॥ ਤਿਹ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਹਿਂ ਨਿਜ ਪਾਹੂ[1]। ਆਏ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹੂ'। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਬਚੰਨ ਉਚਰਾ। 'ਕੋ ਬਾਸਨ ਧੋਇ ਉੱਜਲ ਕਰਾ ?॥ ੯ ॥ ਕਾਂਕੋ ਦੂਧ ਚੋਇ ਕਰਿ ਲੀਨਾ ?। ਕੌਨ ਤਾਵ ਸੋਂ ਤਾਵਨ ਕੀਨਾ ?। ਕੌਨ ਸਮਾਇਨ ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਪਾਯਾ। ਕੌਨ ਥਾਨ ਦਧਿ[2] ਰਾਖਿ ਜਮਾਯਾ ?॥ ੧੦ ॥ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਮਥਿਕੈ ਕਾਢ੍ਯੋ ਮਾਖਨ?। ਪੁਨ ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ ਤੁਮ ਚਾਖਨ ?। ਕਹਿਯੇ ਸਭਿ ਮੋ ਕੋ ਬੀਚਾਰਾ। ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਨੀਕੀ ਕਾਰਾ'॥ ੧੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ 'ਤਨ ਬਾਸਨ ਕੋ ਧੋਇ। ਧੇਨੁ[3] ਖਿਮਾ ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ ਦੂਧ ਸੰਤੋਖਹਿ ਚੋਇ ॥ ੧੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਨ ਤਾਪਨ ਕੋ ਤਾਵਨ[4] ਤਾਯਾ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਮਾਇਨ[5] ਪਾਯਾ। ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਭਲੋ ਸਥਾਨਾ। ਰਾਖਿ ਜਮਾਯੋ ਤਹਾਂ ਸੁਜਾਨਾ ! ॥ ੧੩ ॥ ਮਨ ਬਿਚਾਰ ਕੀ ਮਥਨੀ[6] ਕਰਿਕੈ। ਆਪਾ ਤਜਿਨ ਮਥ੍ਯੋ[7] ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ। ਭਾਣਾ ਮਨਨ ਚਾਖ ਕਰਿ ਸਾਦਾ[8]। ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਾ'॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤਿ ਅਸ ਬਾਨੀ॥ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਜੋਰ ਜੁਗ ਪਾਨੀ। ਤਿਹ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਿ ਸੁਖਧਾਮਾ। ਆਪ ਕਰੀ ਤਿਹ ਚਰਨ ਪ੍ਰਣਾਮਾ ॥ ੧੫ ॥ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਹੋਵਾ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ।

---

[1]ਪਾਸ। [2]ਦਹੀਂ। [3]ਗਊ। [4]ਚੁਲ੍ਹਾ। [5]ਜਾਗ। [6]ਮਧਾਣੀ। [7]ਰਿੜਕਿਆ। [8]ਸਵਾਦ।

*ਪਾ:—ਸਦਾ ਸੁਖ ਧਾਮ ਕੇ, ਸਭ ਸੁਖੀ ਧਾਮ ਕੇ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਤਮ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਮੂਜਬ ਮਿਲੇ। ਧ੍ਰੂ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪ ਸਚਖੰਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਧ੍ਰੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਮ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਹੈ (ਯਥਾ—'ਤਿਥੈ ਭਗਤ ਵਸਹਿ ਕੇ ਲੋਅ'=) ਕਿਉਂਕਿ ਧ੍ਰੂ ਜੀ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਓਹ ਕਰਮ ਖੰਡ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਇਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਛੋੜਿਆ (ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਕਿ ਆਪ ਦੇਹ ਨਾਲ ਕੀਕੂੰ ਅਦੇਹ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਗਏ, ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਦੇ ਅਧਜਾਯ ੧ ਦੇ ਅੰਕ ੮ ਦੀ ਟੂਕ)।

ਸੋ ਆਪ ਸਚਖੰਡ ਗਏ, ਸਚਖੰਡ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰੜਾ ਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਤੇ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਗਿਣਕੇ ਕੁਛ ਸਚਖੰਡ ਦੀ ਛਬੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਂਞ ਸਚਖੰਡ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਸਾਰੇ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਸਭ ਦੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ।

ਕਹਿਤਿ ਬਚਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਰਸਾਲਾ । 'ਤੁਮ ਅਵਤਾਰ ਭਏ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਜਯੋਂ ਨਰਸਿੰਘ ਭਏ ਮਮ ਚਾਹੀ ॥ ੧੬ ॥ ਜਬ ਜਗ ਸੰਤ ਦੁਖਹਿਂ ਕਿਹ ਰੀਤੀ। ਬਹੁਰੋ ਧਰਮ ਹੋਤਿ ਬਿਪਰੀਤੀ[1]। ਤਬ ਤਨ ਧਰਿ ਸੰਕਟ ਜਨ ਖਾਪੂ[2]। ਜਗ ਮਹਿਂ ਦੇਹਿ ਧਰਮ ਕੋ ਥਾਪੂ[3] ॥ ੧੭॥ ਕਰਿ ਉਸਤਤਿ ਪੁਨ ਕਿਯ ਪਦ ਬੰਦਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੀ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਹਿਤ ਸਾਥਾ। ਮੈਂ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਬਹੁਰੋ ਗਾਥਾ ॥੧੮॥ 'ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਸਨਾਵਹੁ ਸਾਰੀ। ਜਯੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਰੱਖਯਾ ਕੀਨਿ ਤੁਮਾਰੀ । ਸਰਬ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਕਹਾਨੀ। ਸੋ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਉ ਬਖਾਨੀ' ॥ ੧੯ ॥ ਜਬ ਮਮ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਅਸ ਕਾਨਾ। ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸੁਜਾਨਾ:-'ਪੂਰਬ ਏਕ ਸਮੇਂ ਜਗਨਾਹੂ[4]। ਧਾਰਤਿ ਭੇ ਅਵਤਾਰ ਬਰਾਹੂ[5] ॥ ੨੦ ॥ ਮਮ ਪਿਤਭ੍ਰਾਤਾ[6] ਛਿਤ[7] ਕੋ ਲੀਨੇ। ਗਯੋ ਰਸਾਤਲ[8] ਗਰਬਤਿ ਪੀਨੇ[9]। ਤਿਹ ਕੋ ਮਾਰਿ[10], ਲੀਨਿ ਤਬ ਛੋਨੀ[11]।ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਨੀ ਜਗ ਜੋਨੀ[12]॥ ੨੧ ॥ ਜਬ ਤਿਹ ਮਰਨ ਸੁਨਯੋ ਪਿਤ ਮੇਰੇ। ਭ੍ਰਾਤ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿਂ ਦੁਖਿਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਹਿਰਦੈ ਕੀਨ ਬਹੁਰ ਵਡ ਕ੍ਰੋਧਾ।-ਲੇਉਂ ਬੈਰ ਕਰਿ* ਬਿਸ਼ਨੁ ਬਿਰੋਧਾ[13]-॥੨੨॥ ਨਿਜ ਦਸਨਨ ਸੋਂ ਅਧਰਨ ਕਾਟੇ[14]। ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ ਭ੍ਰਿਤਨ ਸਨ ਡਾਂਟੇ[15]।-ਹਨਯੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਨੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਮੋਰਾ। ਜਿਹ ਕੋ ਹੁਤੋ ਤੇਜ ਵਡ ਘੋਰਾ[16] ॥੨੩॥ ਯੱਦਯਪਿ ਸਮ[17] ਹੈ ਅਹਿਰਿਪੁਕੇਤੂ[18]। ਕਰਤਿ ਬਿਖਮਤਾ[19] ਭਗਤਨ ਹੇਤੂ।ਗਤਿ ਲਜਾ[20],ਬਹੁ ਕਪਟ[21] ਪ੍ਰਬੀਨ।ਅਪਨੇ ਸਿਮਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਭੀਨਾ ॥ ੨੪ ॥ ਛਲ ਕਰਿ ਸੂਕਰ[22] ਧਾਰਿ ਸਰੂਪਾ। ਹਨਯੋ ਸਹੋਦਰ ਮਮ ਸੁਖਰੂਪਾ[23]। ਦ੍ਵਿਜ ਸੁਰ ਕਾਰਨ[24] ਤਿਹ ਨੈ ਮਾਰਾ।

---

[1]ਉਲਟ। [2]ਜਨਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ। [3]ਧਰਮ ਸਥਾਪਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । [4]ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਆਮੀ । [5]ਸੂਰ ਦਾ । [6]ਚਾਚਾ । [7]ਪ੍ਰਿਥਵੀ । [8]ਪਾਤਾਲ ਦੇ ਸੱਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇਵਾਂ ਲੋਕ। [9]ਤਕੜਾ । [10]ਮਾਰਕੇ । [11]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲੈ ਲਈ । [12]ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਰਣ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ । [13]ਵਿਸ਼ਨੂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ । [14]ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟੇ। [15]ਡਾਂਟਕੇ। [16]ਭਯਾਨਕ। [17]ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਤੋਂ । [18]ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ=ਗਰੁੜ-ਦੀ ਕੇਤੂ=ਧ੍ਵਜਾ ਵਾਲਾ) । [19]ਭਾਵ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ । [20]ਨਿਲੱਜ। [21]ਖੋਟ ਵਿਚ। [22]ਸੂਰ ਦਾ। [23]ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਰੂਪ। [24]ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ।

*ਪਾ:-ਬਰ।

ਅਭੈ ਕਿਯੇ ਤੈਂ[1] ਜਗਤ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਖੋਜਿ ਜਗ ਸਾਰੇ । ਦ੍ਵਿਜ[2] ਮੁਨਿ[3] ਧੇਨੁ[4] ਸਕਲ ਸੰਘਾਰੋ[5] । ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਦੇਖੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਉਪਾਸਨ। ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕੀਜੈ ਬੇਗ ਬਿਨਾਸ਼ਨ—॥੨੬॥ ਅਸ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਤਬਹਿ ਭੁਵਾਲਾ। ਧਾਏ ਦੈਂਤ ਵਡੇ ਬਿਕਰਾਲਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਕਹੌਂ ਸੁਨਿ ਸੋਊ:—।ਦ੍ਵੈਸਿਰ, ਸੰਬਰ, ਨਮੁਚੀ ਜੋਊ ॥ ੨੭ ॥ ਤ੍ਰੀਨਨੈਨ, ਪੁਨ ਇਲਵਲ, ਪਾਕਾ । ਸਕੁਨਿ, ਪਲੋਮਨ ਅਤਿ ਬਲ ਜਾਂਕਾ । ਬਿੱਪ੍ਰਚਿਤ[6] ਤੇ ਆਦਿ ਅਪਾਰਾ। ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਗੇ[7] ਜਗਤ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਮੁਨਿਵਰ[8] ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਹਿਂ ਰਹਿੰਹੀਂ । ਕਰਹਿਂ ਉਪੱਦ੍ਰਵ[9] ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਹੀ।ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕੋ ਅਗਨਿ ਲਗਾਵੈਂ । ਮਾਰਹਿਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਧੇਨੁ ਜਹਿਂ ਪਾਵੈਂ॥੨੯॥ ਦੀਨੋ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਭਾਜੇ ਮੁਨਿ ਦ੍ਵਿਜ ਤਜੇ ਨਿਵਾਸਾ* । ਮੰਦਰ ਢਾਹਿ ਮਿਲਾਵਹਿ ਧੂਰੀ।ਜੱਗ੍ਯ ਹੋਮ ਤਪ ਕਿਯ ਸਭਿ ਦੂਰੀ॥੩੦॥ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਭਈ ਪ੍ਰਜਾ ਤਬ ਭਾਰੀ। ਗਿਰੇ ਸੁਰਗ ਤੇ ਜੇ ਸੁਰ ਝਾਰੀ[10]।ਅਪਰ ਬੇਖ ਧਰਿ ਛਿਤ[11] ਮਹਿਂ ਰਹਿਹੀਂ । ਜੱਗ ਹੋਮ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਕਹਿਹੀਂ ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਮਮ ਪਿਤਾ ਤਬ ਗਯੋ ਕਰਨ ਤਪ ਹੇਤ ।—ਜੀਤੌਂ ਦਿਗ ਦਿਗਪਾਲ[12] ਯੁਤ—ਯਹਿ ਸੰਕਲਪ ਸਮੇਤ ॥ ੩੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦ੍ਰਿਢ ਵਿਚਾਰ ਯੌਂ ਕਰਿ ਉਰ ਆਪੂ। ਲਗਯੋ ਕਰਨ ਤਪ ਸਹਤਿ ਸੰਤਾਪੂ[13]।ਮੰਦਰ ਗਿਰ[14] ਦ੍ਰੋਨੀ[15] ਪਰ ਠਾਢਾ[16] । ਮਹਾਂ ਉੱਗ੍ਰ ਤਪ ਸੌਂ ਹਿਤ ਬਾਢਾ[17] ॥੩੩॥ ਊਰਧ ਬਾਹੁ[18], ਜਟਾ ਸਮ ਭਾਨਾ[19] । ਛਿਤ[20] ਪਰ ਪਗ ਅੰਗੁਸ਼ਟ[21] ਟਿਕਾਨਾ । ਤਿਹ ਅਲੰਬ[22] ਠਾਂਢੋ ਕਿਤ ਕਾਲਾ । ਕੀਨ ਕਠਨ ਤਪ ਜਬਹਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ ਜਟ ਤੇ[23] ਅਗਨਿ ਧੂਮ ਪਰਕਾਸਾ । ਪਸਰ ਪਰ੍ਯੋ ਸੋ ਚਹੁੰਦਿਸ ਪਾਸਾ । ਅਧੁ ਊਰਧ[24] ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ । ਤਿਹ ਤੇ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਸੁਰ[25]

---

[1]ਹੇ ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਦੇਵਤੇ । [2]ਬ੍ਰਾਂਹਮਣ। [3]ਮੁਨੀ। [4]ਗਊਆਂ। [5]ਸਭ ਮਾਰ ਦਿਓ। [6]ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ । [7]ਗਏ । [8]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਨੀ । [9]ਅਨਰਥ। [10]ਸਮੂਹ ਦੇਵਤੇ । [11]ਧਰਤੀ। [12]ਭਾਵ (ਦਸੋ) ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ। ਇੰਦ੍ਰ, ਵੰਨ੍ਹੀ, ਯਮ, ਨੈਰਿਤ, ਵਾਰੁਣ, ਮਰੁਤ, ਕੁਬੇਰ, ਈਸ਼, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਅਨੰਤ। [13]ਦੁਖ ਨਾਲ। (ਅ) ਕਠਿਨਤਾ ਵਾਲਾ। [14]ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਦੀ। [15]ਚੋਟੀ। [16]ਖੜਾ ਹੋਯਾ। [17]ਵਧਾਇਆ। [18]ਉਪਰ ਬਾਹਾਂ। [19]ਸੂਰਜ (ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ) ਵਾਂਙੂ ਜਟਾਂ। [20]ਧਰਤੀ। [21]ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ। [22]ਆਸਰੇ। [23]ਜਟਾਂ ਵਿਚੋਂ। [24]ਹੇਠਾਂ ਤੇ ਉਪਰ। [25]ਦੇਵਤੇ ਤੇ। *ਪਾ:—ਅਵਾਸਾ।

ਨਰ ਝਾਰੀ[੧] ॥ ੩੫ ॥ ਛੁਭਤਿ ਸਿੰਧ[੨], ਤਾਰਾਗਣ ਗਿਰਹੀ[੩]। ਦਹਿਦਿਸ਼ ਪ੍ਰਲਯ ਜ੍ਵਾਲ ਜਨੁ ਜਰਿਹੀ[੪]। ਦੀਪ ਸਹਤ ਛਿਤ[੫] ਸਰਬ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੈਲ ਸੰਪੂਰਨ ਭਾ ਭੂਚਾਲਾ[੬] ॥ ੩੬ ॥ ਵਡੋ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਉਰ ਸੁਰ ਸਾਰੇ। ਕਮਲਾਸਨ[੭] ਕੇ ਪਾਸ ਪਧਾਰੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ।–ਕਸ ਨਚਿੰਤ ਤੁਮ ? ਲੋਕਨਰਾਈ ! ॥ ੩੭ ॥ ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਤਪ ਕਰਤਿ ਕਠੋਰਾ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਭੈ ਪਸਰਯੋ ਚਹੁੰ ਓਰਾ। ਇਕ ਛਿਨ ਧੀਰ ਨ ਰਹਿਤ ਹਮਾਰੀ। ਤਿਹ ਉਪਸ਼ਮ[੮] ਕੋ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਲੋਕ ਤੁਮਾਰ[੯] ਨ ਨਾਸਹਿਂ ਜਾਵਦ। ਆਪ ਉਪਾਇ ਕਰਹੁ ਕੋ ਤਾਵਦ। ਹਮ ਸੁਧ ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਜਗ ਮਾਂਹੂ। ਲੇਨਿ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਿ ਕੀ ਤਿਹ ਚਾਹੂ ॥ ੩੯ ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੋ ਭੇਦ ਮਿਟਾਊ। ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਜਗ ਬੀਚ ਚਲਾਊ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੌ ਹੋਇ ਕਦਾਪੀ। ਮਿਟੈ ਬੇਦ ਬਿਧਿ ਪੁੰਨਿ ਰੁ ਪਾਪੀ[੧੦] ॥ ੪੦ ॥ ਅਬ ਜਸ[੧੧] ਉਚਿਤ ਆਪ ਤਸ[੧੨] ਕਰੀਏ। ਨਾਥ ! ਜਗਤ ਸੰਕਟ ਪਰਹਰੀਏ[੧੩]। ਗੋ[੧੪], ਦ੍ਵਿਜ, ਧੇਨੁ, ਜਿ ਸੰਤ ਮਹਾਨਾ। ਕਰਨਹਾਰ ਸਭਿ ਕੇ ਕਲਿਆਨਾ ॥੪੧॥ ਸਗਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੇ ਸੇਤੂ[੧੫]। ਤੁਮ ਭੂਤਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਹੇਤੂ[੧੬]–। ਸੁਨਿ ਬਿਰੰਚ[੧੭] ਅਮਰਨ[੧੮] ਕੀ ਬਾਨੀ। ਨਿਜ ਹਿਤ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥ ਗਮਨਯੋ ਦੈਤ ਰਾਜ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਕਰਤਿ ਕਠਨ ਥੋ ਤਪ ਜਿਹ ਆਸਾ[੧੯]। ਸੋ ਤਿਹ ਠਾਂ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ। ਤ੍ਰਿਣ[੨੦] ਤਰੁ[੨੧] ਲਤਾ[੨੨] ਦੇਹਿ ਸਭਿ ਛਾਈ[੨੩] ॥ ੪੩ ॥ ਭੇਦਿ ਸਰੀਰ ਕੁਸ਼ਾ[੨੪] ਕੋ ਬਯੂਹਾ[੨੫]। ਬੇਨ[੨੬] ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੇ ਖਰੇ ਸਮੂਹਾ। ਬਾਂਬੀ[੨੭] ਜਿਹ ਕੇ ਤਨ ਚਹੁੰ ਓਰੇ[੨੮]। ਅਸਥਿ[੨੯] ਮਾਤ੍ਰ ਰਹਿਗੇ ਤਹਿਂ ਜੋਰੇ[੩੦] ॥ ੪੪ ॥ ਤ੍ਵਚਾ[੩੧], ਮੇਦ[੩੨], ਸ਼੍ਰੋਨਤ[੩੩], ਪੁਨ[੩੪] ਮਾਸੁ[੩੫]।

---

[੧]ਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੇ। [੨]ਤੂਫਾਨ ਆਏ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ। [੩]ਤਾਰੇ (ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ) ਡਿੱਗਣ ਲਗੇ। [੪]ਪਰਲੋ ਦੀ ਅਗਨੀ ਮਾਨੋਂ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ। [੫]ਦੀਪਾਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [੬]ਪਹਾੜਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭੂੰਚਾਲ। [੭]ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ। [੮]ਨਿਵਿਰਤੀ ਦਾ ਉਪਾਯ। [੯]ਤੁਹਾਡੇ। [੧੦]ਪੁੰਨੀ ਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦੀ। [੧੧]ਜੈਸਾ। [੧੨]ਤੈਸਾ। [੧੩]ਦੂਰ ਕਰੋ। [੧੪]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [੧੫]ਪੁਲ ਭਾਵ ਆਸਰਾ। [੧੬]ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੧੭]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। [੧੮]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ। [੧੯]ਜਿਸ ਤਰਫ। [੨੦]ਘਾਹ। [੨੧]ਬ੍ਰਿਛ। [੨੨]ਵੇਲਾਂ ਨਾਲ। [੨੩]ਢੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਦੇਹੀ। [੨੪]ਦੱਭ ਨਾਮੇ ਘਾਸ। [੨੫]ਸਮੂਹ। [੨੬]ਬਾਂਸ (ਅ) ਵਨ ਨਾਮੇ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਬ੍ਰਿੱਛ। [੨੭]ਸਿਊਂਕ ਦੀ ਮਿਟੀ ਦਾ ਛੱਤਾ (ਅ)ਵਰਮੀ। [੨੮]ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ। [੨੯]ਹੱਡੀਆਂ। [੩੦]ਜੋੜ (ਸਰੀਰ ਦੇ)। [੩੧]ਚਮੜੀ। [੩੨]ਮਿੱਝ। [੩੩]ਲਹੂ। [੩੪]ਫਿਰ। [੩੫]ਮਾਸ।

ਭੁਖਿਗੀ[1] ਸਭਿ ਪਪੀਲਕਾ[2] ਤਾਸੂ। ਧੌਂ ਬਾਂਬੀ ਤ੍ਰਿਨ ਮਾਂਹਿ[3] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਮਨਹੁ ਮੇਘ ਮੈਂ[4] ਦਿਨਕਰ[5] ਭਾਸੇ ॥ ੪੫ ॥ ਤਪ ਕਠਨੀ* ਅਵਲੋਕ ਬਿਧਾਤਾ[6] । ਬਿਸਮਯੋ ਰਿਦੈ ਨ ਕਛੁ ਕਹਿ ਜਾਤਾ। ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ।–ਉਠਿ ਸੁਤ ! ਜਗੇ[7] ਸੁਕ੍ਰਿਤ[8] ਫਲ ਭਾਰੀ ॥ ੪੬ ॥ ਪੂਰਬ ਤਪ ਨ ਕੀਨ ਅਸ[9] ਕਾਂਹੀ[10]। ਆਗੇ ਕੋ ਨ ਕਰੈ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਦਿਬਯ ਬਰਖ† ਸ਼ਤ[11] ਨੀਰ[12] ਬਿਹੀਨਾ[13]। ਪ੍ਰਾਨ ਰਖੇ ਬਿਨ ਅਸਨ[14] ਪ੍ਰਬੀਨਾ[15] ! ॥ ੪੭ ॥ ਤਪ ਅਵਿਲੋਕ ਕਠਨ ਵਡ ਤੇਰੋ। ਹਿਰਦੇ ਰਹੈ ਨ ਧੀਰਜ ਮੇਰੋ। ਤਪ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਜੀਤਾ ਮੋਹੀ[16]। ਉਠਿ ਜਾਚਹੁ[17], ਬੰਛਤਿ[18] ਦਿਉਂ ਤੋਹੀ ॥ ੪੮ ॥ ਲਖਿ[19] ਅਮੋਘ[20] ਮਮ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਈ। ਦੇਉਂ ਅਦੇਉ[21] ਵਸਤੁ ਜੋ ਹੋਈ--। ਅਸ ਕਹਿ ਤਿਨ ਤਨ ਕੇ ਤ੍ਰਿਨ ਟਾਰੇ[22]। ਲੇ ਕਰ ਮਹਿਂ[23] ਜਲ ਅੰਜੁਲ ਡਾਰੇ[24] ॥ ੪੯ ॥ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਤਬ

[1]ਖਾ ਗਈਆਂ। [2]ਕੀੜੀਆਂ। [3]ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਤਿਨਕਿਆਂ ਵਿਚ (ਉਹ)। [4]ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ। [5]ਸੂਰਜ। [6]ਬ੍ਰਹਮਾ। [7]ਜਾਗੇ ਹਨ। [8]ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ। [9]ਐਸਾ। [10]ਕਿਸੇ ਨੇ। [11]ਸੌ। [12]ਪਾਣੀ। [13]ਬਿਨਾ। [14]ਭੋਜਨ ਬਿਨਾਂ। [15]ਹੇ ਚਤੁਰ (ਤੈਂਨੇ)। [16]ਮੈਨੂੰ। [17]ਮੰਗੋ। [18]ਜੋ ਮੰਗੇਂ। [19]ਜਾਣ। [20]ਸਫਲ। [21]ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ (ਬੀ)। [22]ਦੂਰ ਕੀਤੇ। [23]ਹਥ ਵਿਚ। [24]ਬੁੱਕ ਭਰਕੇ ਪਾਏ।

*ਪਾ:–ਕਰਨੀ। †ਦਿੱਬਯ ਬਰਖ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਐਉਂ ਹੈ:–

੨੪ ਘੰਟੇ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ

੩੬੦ (ਯਾ ੩੬੫) ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਇਕ ਵਰਹਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ

ਐਸੇ ੧੭੨੮੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਜੁਗ

ਐਸੇ ੧੨੯੬੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਤ੍ਰੇਤਾ

ਐਸੇ ੮੬੪੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਦੁਆਪਰ

ਐਸੇ ੪੩੨੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਕਲਜੁਗ

ਚੌਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ੪੩੨੦੦੦੦ ਵਰਹਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਚੌਕੜੀ।

ਐਸੀ ੧੦੦੦ ਚੌਕੜੀ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ

ਐਸੀ ੧੦੦੦ ਚੌਕੜੀ ਦੀ ਇਕ ਰਾਤ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੀ

ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦੂਣੇ ਅਰਥਾਤ ੪੩੨੦੦੦੦×੧੦੦੦×੨ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਕਲਪ (ਦਿਨ ਰਾਤ)।

ਹੁਣ ੪੩੨੦੦੦੦×੧੦੦੦×੨×੩੬੦ ਦਾ ਦਿੱਬਯ ਬਰਖ

ਅਰਥਾਤ ੩੧੧੦੪੦੦੦੦੦੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਬਰਸਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦਿਬਯ ਬਰਸ।

ਇਕ ਹੋਰ ਹਿਸਾਬ ਦੇਵਤੇ ਬ੍ਰਹਮੇ ਆਦਿ ਦੇ ਵਰਿਹਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰ੍ਹਧ ਅੱਧਯਾਯ ੨੬ ਅੰਕ ੧੦ ਤੋਂ ੧੩।

ਪ੍ਰਚੰਡ[੧] ਬਲ ਕਰਿਕੈ। ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਨਿਠੁਰ[੨] ਤਨ ਧਰਿਕੈ। ਹੇਮ[੩] ਤਪਤ[੪] ਕੇ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਸਮਾਨਾ[੫]। ਮਨਹੁ ਦੂਸਰੋ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਸਾਨਾ[੬] ॥ ੫੦॥ ਅੱਗ੍ਰਜ ਦੇਖਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਠਾਂਢਾ। ਹਿਰਦੈ ਅਤਿਸ਼ੈ ਆਨੰਦ ਬਾਢਾ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਜੋਰੀ। ਉਸਤਤਿ ਲਾਗੋ ਕਰਨ ਬਹੋਰੀ॥੫੧॥—ਨਮੋ ਨਮੋ ਤਵ ਜਾਨਮਰਾਲਾ[੭]। ਨਮੋ ਨਮੋ ਚਹੁ[੮] ਬਦਨ[੯] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ !। ਤ੍ਰੈ ਗੁਨ ਕੇਰ ਅਲੰਬ[੧੦] ਗੁਸਾਈਂ !। ਅਪਨ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਨਾਈ ॥੫੨॥ ਪ੍ਰਾਣ ਬੁੱਧਿ ਮਨ ਬਹੁਰ ਰਿਖੀਕੈ[੧੧]। ਸਭਿਕੋ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੋ ਬਿਧਿ ਨੀਕੈ। ਗੁਣ ਅਗਾਧਿ[੧੨] ਜਗ ਪਾਲਕ ਰੂਪਾ। ਬੇਦ-ਰੂਪ ਤੁਮ ਧਰਹੁ ਅਨੂਪਾ ॥ ੫੩॥ ਹੋਤਾ[੧੩] ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਯੱਗ ਕਰੰਤੇ।ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਸਰਬੱਗ ਅਨੰਤੇ!।ਸ੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਜਗ ਅੰਤਰਜਾਮੀ !। ਤਵ ਪਦ ਕੰਜ ਨਮਾਮਿ ਨਮਾਮੀ ॥ ੫੪ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸਭਿਘਟ ਕੇ ਵਾਸੀ। ਸਕਲ ਨਯੰਤਾ[੧੪] ਹਰਿ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਤਵ ਐਸ੍ਵਰਜ[੧੫] ਕੋ ਪਾਇ ਨ ਅੰਤਾ।ਨਮਸਕਾਰ ਪੁਨ ਪੁਨ ਭਗਵੰਤਾ ! ॥੫੫॥ ਜੇ ਬਰ ਦੇਨਿ ਭਏ ਅਨੁਕੂਲਾ। ਜੋ ਜਾਚੌਂ ਦੀਜੈ ਜਗਮੂਲਾ[੧੬] !। ਜਹਿ ਲਗ ਤਵ ਰਚਨਾ ਹੈ ਸਾਰੀ। ਕਿਹ ਠਾਂ ਮ੍ਰਿਤੁ[੧੭] ਨ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ॥ ੫੬॥ ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਦਿਨਸ ਪੁਨ ਰਾਤੀ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਜਾਤੀ। ਛਿਤ ਅਕਾਸ਼ ਗਿਰ[੧੮] ਗਹਿਨ[੧੯] ਕਠੋਰਾ[੨੦]। ਯੱਖ[੨੧] ਸੁਰਾਸੁਰ[੨੨] ਪੰਨਗ[੨੩] ਘੋਰਾ[੨੪] ॥ ੫੭ ॥ ਇਨ ਤੇ ਕਬ ਨ ਹੋਇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੇਰੀ। ਦੂੰਦ[੨੫] ਜੁੱਧ ਕੋ ਕਰੈ ਨ[੨੬] ਹੇਰੀ[੨੭]। ਜਸੋਂ ਸਭਿ ਆਇਸ ਮਨਹਿੰ ਤੁਮਾਰੀ। ਤਸੋਂ ਹ੍ਵੈ ਮਮ ਆਇਸ ਅਨੁਸਾਰੀ[੨੮] ॥ ੫੮ ॥ ਏਕ ਰਾਜ ਅਵਨੀ ਪੈ[੨੯] ਕਰਿ ਹੂੰ। ਸਕਲ ਬੈਰਿਯਨ ਛਿਨ ਮਹਿੰ ਹਰਿਹੂੰ[੩੦]। ਲੋਕਪਾਲ[੩੧] ਸਭਿ ਰਹੈਂ ਅਧੀਨਾ। ਇਹ ਬਰ ਦੀਜੈ ਮੁਝਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ !—॥ ੫੯ ॥ ਦੈਂਤਰਾਜ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਬੋਲਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨੀ।—ਵਰ ਦੁਰਲਭ ਤੈਂ

---

[੧]ਤੇਜ। [੨]ਕਠੋਰ। [੩]ਸੋਨੇ। [੪]ਤਪਦੇ (ਦੀ)। [੫]ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਰਗਾ। [੬]ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ=ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ। [੭]ਤੈਨੂੰ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਸਵਾਰੀ ਹੰਸ ਹੈ। [੮]ਚਾਰ। [੯]ਮੁਖ ਵਾਲੇ। [੧੦]ਆਸਰੇ। [੧੧]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। [੧੨]ਬੇਅੰਤ। [੧੩]ਹੋਤ੍ਰੀ। [੧੪]ਪ੍ਰੇਰਕ। [੧੫]ਪ੍ਰਤਾਪ। [੧੬]ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮੁੱਢ। [੧੭]ਮੌਤ। [੧੮]ਪਹਾੜ। [੧੯]ਬਨ, ਕੰਦ੍ਰਾ। [੨੦]ਕਠਨ। [੨੧]ਯਕਸ਼। [੨੨]ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ। [੨੩]ਸੱਪ। [੨੪]ਭੁਜਾਨਕ। [੨੫]ਦੂਸਰਾ। [੨੬]ਕੋਈ ਨਾਂ ਕਰੇ। [੨੭](ਮੈਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ (ਭਾਵ ਡਰ ਜਾਵੇ)। [੨੮]ਮੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ (ਸਾਰੇ ਲੋਕ)। [੨੯]ਧਰਤੀ ਤੇ। [੩੦]ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂ। [੩੧]ਰਾਜੇ (ਅ) ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਆਦਿ ਲੋਕਪਾਲ।

ਸਾਧਨ ਕੀਨੋ। ਤਦਪਿ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਤਪ ਵਡ ਚੀਨੋ[੧] ॥੬੦॥ ਏਵ ਮਸਤ[੨]– ਕਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗਵਨਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਆਪਨੇ ਭਵਨਾ। ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਜਬ ਅਸ ਬਰ ਪਾਵਾ। ਭਰਯੋ ਹਰਖ ਹਿਰਦੇ ਗਰਬਾਵਾ॥੬੧॥ਸਿਮਰ ਭ੍ਰਾਤ ਬਧਿ ਭਾ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧਾ[੩]। ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੰਗ ਕੀਨ ਬਿਰੋਧਾ। ਤੂਰਨ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਜੀਤਾ। ਪੰਨਗ[੪], ਨਰ[੫], ਸੁਰ[੬] ਭੇ ਭੈਭੀਤਾ ॥ ੬੨ ॥ ਸੁਰਗ ਬਿਖੇ ਕੀਨੋ ਨਿਜ ਬਾਸਾ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸਾ। ਛੀਰ[੭] ਫੇਨ[੮] ਸਮ[੯] ਸਿਹਜਾ ਤਹਿੰਵਾ। ਪਦਮਰਾਗ[੧੦] ਕੇ ਆਸਨ ਜਹਿੰਵਾ ॥ ੬੩ ॥ ਮਰਕਤਿ ਮਨਿ[੧੧] ਭੂਰ[੧੨] ਚਿੱਤ੍ਰ ਸੁਹਾਈ*।ਅਟਾ[੧੩] ਫਟਕ[੧੪] ਕੀ ਲਲਿਤ[੧੫] ਬਨਾਈ। ਬਿਬਿਧਿ[੧੬] ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਤਨੇ ਬਿਤਾਨਾ[੧੭]। ਮੁਕਤਨ[੧੮] ਕੀ ਝਾਲਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ॥੬੪॥ ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਮਨਿ ਜਟ[੧੯] ਬਨੀ ਸੁਪਾਨਾ[੨੦]। ਥੰਭਨ[੨੧] ਛਬਿ ਨਹਿਂ ਜਾਤਿ ਬਖਾਨਾ।ਚੰਦ ਬਦਨ[੨੨] ਜੇ ਦੇਵਬਧੂਟੀ[੨੩]।ਜਿਨ ਸਭਿ ਜਗਕੀ ਉਪਮਾ ਲੂਟੀ॥੬੫॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਖ ਸੁਰਗ ਅਪਾਰਾ। ਭੋਗਤਿ ਭਾ ਰਹਿ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰਾ। ਜੀਤ ਲੋਕਪਤਿ ਸਗਰੇ ਜਬਹੀ। ਬੈਸਯੋ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਤਬਹੀ॥੬੬॥ਲੋਕਪਾਲ ਲੇ ਸਕਲ ਉਪਾਇਨ।ਤਤਛਿਨ ਪੂਜਤਿ ਭੇ ਤਿਹ ਪਾਇਨ।ਬ੍ਰਹਮਾ,ਬਿਸ਼ਨੁ,ਬਿਹੀਨ[੨੪] ਗਿਰੀਸ਼ਾ[੨੫]। ਔਰ ਲੋਕਪਤਿ ਨਾਵਹਿ ਸੀਸਾ॥੬੭॥ ਉੱਗ੍ਰ ਰਾਜ ਕੀ ਫਿਰਤਿ ਨਿਦੇਸ਼ੂ। ਕੰਪਤਿ ਸ਼ੱਕ੍ਰ[੨੬] ਦਿਨੇਸ਼[੨੭] ਨਿਸੇਸ਼ੂ[੨੮]।ਇਕਵਾਰਜੋ ਬੋਵਹਿਖੇਤੀ॥ਲੁਨਹਿ[੨੯]ਅਨਿਕ ਵਿਰ[੩੦]ਹ੍ਵੈ ਪੁਨ ਤੇਤੀ ॥੬੮॥ਉੱਗ੍ਰ ਦੰਡ ਧਰਿਸਭਿਕੋ ਸੀਸਾ।ਸੁਰ ਬਨਾਕੁਲ ਭੇ ਸਹਿਤ ਸੁਰੀਸ਼ਾ[੩੧]। ਸਭਿ ਮਿਲ ਗਏ ਸ਼ਰਨ ਕਰਤਾਰਾ।ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ॥੬੯॥

---

[੧]ਜਾਣਕੇ। [੨]ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। [੩]ਭਰਾ ਦਾ ਕਤਲ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਯਾ। (ਅ) ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਭਿਰਾ, ਵਧਿਆ ਦਿਲ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ। [੪]ਸੱਪ । [੫]ਪੁਰਸ਼। [੬]ਦੇਵਤੇ। [੭.੮.੯]ਦੁੱਧ ਦੀ ਝੱਗ ਵਾਂਙੂ (ਭਾਵ, ਉੱਜਲ)। [੧੦]ਲਾਲ ਮਣੀਆਂ (ਲਾਅਲ)। [੧੧]ਸਾਵੇ ਰਤਨ (ਅ) ਪੰਨਾ, ਜ਼ਮੱਰਦ। [੧੨]ਬੜੀਆਂ। [੧੩]ਅਟਾਰੀਆਂ। [੧੪]ਬਿਲੌਰ। [੧੫]ਸੁੰਦਰ। [੧੬]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [੧੭]ਚੰਦੋਏ। [੧੮]ਮੋਤੀਆਂ। [੧੯]ਗੁਲੀਆਂ ਤੇ ਮਣੀਆਂ ਜੜਕੇ। [੨੦]ਪੌੜੀਆਂ। [੨੧]ਥੰਮ੍ਹਾਂ ਦੀ। [੨੨]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀਆਂ। [੨੩]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਹੁਟੀਆਂ (ਅਪੱਛਰਾਂ)। [੨੪](ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ) ਬਿਨਾ (ਹੋਰ ਸਾਰੇ)। [੨੫]ਸ਼ਿਵ। [੨੬]ਇੰਦ੍ਰ। [੨੭]ਸੂਰਜ। [੨੮]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੨੯]ਵੱਢਦਾ ਹੈ। [੩੦]ਅਨੇਕ ਫੇਰੀ। [੩੧]ਇੰਦ੍ਰ ਸਣੇ। *ਪਾ:–ਭੂਰ ਕਿਤਕ ਸੁਹਾਈ, ਵਾ, ਭੂਅ ਚਿੱਤ੍ਰ ਸੁਹਾਈ।

–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਨ ਨਿਧਿ ਭਗਵੰਤਾ !। ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਕਮਲਾਕੰਤਾ !। ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਗੁਬਿੰਦ ਅਨੰਤਾ!। ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰਵਨ ਮੈਂ ਬਿਨਤੀਸੰਤਾ!॥੭੦॥ ਆਰਤਿ ਹਰਨ[1] ਭਗਤਿ ਨਿਜ ਪਾਲਿਕ !। ਦੁਖਦਾਈ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਘਾਲਿਕ ! ।ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦਾ!।ਨਮੋ ਨਮੋ ਤਵ[2] ਪਗ ਸੁਖ-ਕੰਦਾ ! ॥੭੧॥ਹਰਹੁ ਪੀਰ ਹਮਰੀ ਜਗਸਾਈਂ !। ਹਨਹੁ ਦੈਤ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੁਖਦਾਈ–। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਜਬ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ। ਭਈ ਗਗਨ ਤੇ ਅਮਰਨ[3] ਬਾਨੀ ॥ ੭੨ ॥–ਜਿਨ[4] ਭੈ[5] ਧਰਹੁ[6], ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਹਾਨੀ[7]। ਦੈਤ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨੀ। ਸੁਤ ਇਸ ਕੋ ਹੈ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਸਾਧੂ। ਕਰਿ ਬਿਰੋਧ ਤਿਹ ਬਿਨ ਅਪਰਾਧੂ ॥੭੩॥ ਤਬ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਤੂਰਨ ਹਨੌਂ ਨ ਛਾਡੌਂ ਤਾਂਹੀ–।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਮਰ ਗਗਨ ਕੀ ਬਾਨੀ।ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ॥ ੭੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਗਏ ਸਥਾਨ ਤਬ ਧਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਨ ਮਾਂਹਿ॥ ਜਾਨਜੋ ਹਨਿਹੈ ਦੈਤ ਅਬ ਕਸ਼ਟ ਨਸ਼ਟ ਹ੍ਵੈ ਜਾਹਿਂ*' ॥੭੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪ੍ਰਹਲਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਿਆਹਠਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੬੬ ॥

੬੭. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਸ਼ੋਭਾ ਬਿਮਲ, ਕਰ ਉਰ ਕੋ ਲੰਕਾਰ ॥
ਸ਼ੁਭ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪਾਇ ਹੈਂ, ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਸਤਿਕਾਰ ॥੧॥

{ ਬਿਮਲ=ਉੱਜਲ [ਸੰਸ:, ਵਿਮਲ]। ਲੰਕਾਰ=ਗਹਿਣਾ, ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਮਾਤ੍ਰਾ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਸ਼ੁਭ=ਭਾਗੋ ਭਰੀ। }

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉੱਜਲ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ (ਅਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਬਣਾ ਲੈ (ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੂੰ ਉਹ) ਭਾਗੋ ਭਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪਾਏਂਗਾ (ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਵਿਚ ਤੇਰਾ) ਆਦਰ (ਹੋਵੇਗਾ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ† ਸੁਖਰਾਸਾ !। ਪੁਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਹਤਿ ਇਤਿਹਾਸਾ। 'ਮੁਝ ਸਮੇਤ ਜਨਮੇ ਸੁਤ ਚਾਰਾ।

---

[1]ਦੁਖੀ (ਦੇ ਦੁੱਖ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [2]ਤੇਰੇ। [3]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ। [4]ਮਤ। [5]ਡਰ। [6]ਕਰੋ। [7]ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰੋ।

*ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜੀ ਦੀ ਸੁਣਾਈ ਇਸ ਕਥਾ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਧਜਾਯ ੬੯ ਅੰਕ ੬੭ ਦੀ ਟੂਕ। †ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨ ਅੰਗਦ।

ਕੰਚਨਵਪੁ[1] ਭਾ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ[2] ॥ ੨ ॥ ਮੋ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਨਾਰਦ ਕੀਨੀ। ਸਦਾ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਰਹਿ ਭੀਨੀ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਤੇ ਕ੍ਰੀੜਾ[3] ਤ੍ਯਾਗੀ। ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨਕਮਲ ਮਤਿ ਪਾਗੀ[4]॥੩॥ਬੈਠਤਿ ਊਠਤਿ ਸੋਵਤਿ ਜਾਗਤਿ। ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਅਨੁਰਾਗਤਿ[5]। ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵ ਚਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕਬਹੀ[6]। ਰੋਦਨ[7] ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਤਿ ਤਬ ਹੀ ॥ ੪ ॥ ਕਬ ਚਿੰਤਾ ਤਜਿ ਗੁਨਨ[8] ਸਿਮਰਿਕੈ। ਹਸਤ ਭਯੋ ਉਰ ਹਰਖ ਸੁ ਧਰਿ ਕੈ। ਕਬ ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਗੁਨ ਗਾਊਂ। ਕਬ ਨਾਚੌਂ ਹੈ ਲਾਜ ਨ ਕਾਊ ॥ ੫ ॥ ਕਬ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਧਾਰੌਂ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰ ਚਲਾਨਾ*। ਨਿਹਕਿੰਚਨ[9] ਏਕੈ ਲਿਵ ਲਾਗੀ। ਨੀਂਦ ਭੂਖ ਜਾਂਤੇ ਸਭਿ ਭਾਗੀ† ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪ੍ਰੇਮ ਅਪਾਰਾ। ਜਾਗ ਰਹ੍ਯੋ ਮਨ ਸਾਂਝ ਸਕਾਰਾ[10]। ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਨ ਭਾਵਤਿ ਕੋਊ। ਬਾਲਕ ਖੇਲ ਤਜ੍ਯੋ ਥੋ ਜੋਊ ॥ ੭ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਾ ਕਛ ਕਾਲਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਤ ਕਿਯ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ਼ੁਕ੍ਰ‡ ਤਾਤ ਜੇ ਸੰਡੇ ਮਰਕੇ। ਹੁਤੇ ਪਢਾਵਤਿ ਦੈਤਨ[11]ਲਰਕੇ॥੮॥ ਤਿਨ ਢਿਗ ਤਬਹੀ ਪਢਨ ਪਠਾਯਾ।—ਰਾਜਨੀਤਿ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਸਿਖਾਯਾ—। ਦੈਤਨ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਬਹੁ ਸੰਗਾ। ਪਢਨੇ ਬੈਠੇ ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਾ ॥੯॥ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਰੰਚਕ ਮਾਨਾ। ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਹਿਤ ਠਾਨਾ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਿਤ ਅੰਕ[12] ਬਿਠਾਈ। ਸਾਦਰ ਹਸਕੈ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੧੦ ॥—ਜੋ ਤੁਮ ਪਾਠ ਪਢ੍ਯੋ ਹੇ ਤਾਤਾ!

---

[1] ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ। [2] ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। [3] ਖੇਡ। [4] ਲਗ ਗਈ। [5] ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ। [6] ਕਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ (ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ) ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵਦਾ ਸਾਂ। [7] ਰੋਣਾ। [8] ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ। [9] ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲਗਨ ਕੋਈ। [10] ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ [11] ਦੈਤਾਂ ਦੇ। [12] ਗੋਦੀ ਵਿਚ।

*ਪਾ: -ਚੁਆਨਾ।

†ਨੀਂਦ ਭੁਖ ਦੇ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਨੱਸ ਜਾਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨੀਂਦ ਭੁਖ ਦੇ ਘਟ ਜਾਣ ਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—'ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ ਥੋੜਾ ਸਵੈ ਥੋੜਾ ਹੀ ਖਾਵੈ'। ਇਹ ਟਪਲਾ ਨਾ ਲਗੇ ਕਿ ਨੀਂਦ ਭੁੱਖ ਮੂਲੋਂ ਟੁਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲੱਛਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਆਦਮੀ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਅਵਸਥਾ ਨੀਂਦ ਦੇ ਵਸ਼ੀਭੂਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ ਓਹ ਪਰਮਪਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਅਭਿਆਸੀ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਕੇ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋਣੋਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਉ ਰੱਖਣ। ਯਥਾ:—'ਤਿਥੈ ਊੰਘ ਨ ਭੁਖ ਹੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਵਾਸੁ'।

‡ਸ਼ੁੱਕਰ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ, ਸ਼ੰਡਾ ਮਰਕਾ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ।

ਮੁਝਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸੁਭਗ[1] ਸੁਹਾਤਾ[2]–। ਪਿਤ ਕੀ ਗਿਰਾ ਸੁਨੀ ਜਬ ਕਾਨਾ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਬ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ:–॥ ੧੧ ॥–ਸੁਨਹੁ ਤਾਤ ! ਇਹ ਪਾਠ ਅਨੂਪਾ। ਤਜਹੁ ਗ੍ਰੇਹ ਇਹ ਅੰਧ ਜੁ ਕੂਪਾ[3]। ਜਿਹ ਮਹਿਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦੂਖ ਅਪਾਰਾ। ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਕਬਹੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ॥੧੨॥ ਤਿਹ ਤਜਿ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਬਸਿਯੇ। ਸੇਵ ਬਿਸ਼ਨੁ ਪਦ ਕੇ ਰਸ ਰਸਿਯੇ। ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਅਗਯਾਨ ਮਿਟਾਵੋ। ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਉੱਤਮ ਪਦ ਪਾਵੋ–॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨੀ ਸ੍ਰਵਨ ਮਹਿਂ ਜਬ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਬਿਸਮਤਿ ਹਸਯੋ ਤਬਹਿ ਅਗਯਾਨੀ। ਕਹਿ ਸੰਡੇ ਸੋਂ ਬਚ[4] ਅਸ ਗੀਤਾ:--।–ਇਸ ਬਾਲਕ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿਪਰੀਤਾ॥ ੧੪ ॥ ਔਗੁਨਿ ਖਾਨਿ[5] ਕਹਿਤ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। ਕਿਸ ਨੈ ਇਸਕੋ ਐਸ ਸਿਖਾਨੀ ?। ਕਿਹ[6] ਰਿਖਿ ਕੋ ਨ ਕਰਨ ਦਿਹੁ ਸੰਗਾ। ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਖਿ ਪਢਾਉ ਨਿਸ਼ੰਗਾ–॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਲੈਕੇ ਘਰ ਆਏ। ਥਾਨ ਇਕੰਤ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾਏ।ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਤਬਹਿ ਇਹ ਗੀਤੀ ॥–ਕਿਨ ਸਿਖਲਾਈ ਮਤਿ ਵਿਪਰੀਤੀ ?॥ ੧੬॥ ਕਿਧੌਂ ਰਿਦੇ ਤੇ ਕੁਮਤਿ ਉਠਾਈ। ਬਹੁਰ ਨ ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਹਉ ਬਨਾਈ–। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਹਸਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।–ਤੁਮ ਕੋ ਭਾਸਤਿ ਅਪਨ ਬਿਗਾਨਾ॥੧੭॥ ਮੋਕੋ ਪਰ ਪੁਨ ਅਪਰ ਨ ਕਾਹੀ। ਪੂਰਨ ਏਕ ਆਤਮਾ ਆਹੀ। ਸਦਾ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਤਾਸੂ। ਜਿਹ ਕੀ ਮਾਯਾ ਕੇਰਿ ਬਿਲਾਸੂ॥ ੧੮ ॥ ਮੋਹੇ ਸਰਬ ਚਰਾਚਰ[7] ਜਾਂਹੀ। ਅਪਨ ਬਿਗਾਨ ਲਖਾਵਾ ਤਾਂਹੀ। ਭੇਦ ਅਪਰ ਪਰ[8] ਹੈ ਉਰ ਤੋਰੇ। ਭੇਦ ਬੁੱਧਿ ਕਛੁ ਨਹਿ ਹਿਯ ਮੋਰੇ॥ ੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰੈ ਜਬ ਕਰੁਨਾ। ਤਬ ਯਹਿ ਭੇਦ ਹੋਇ ਉਰ ਹਰਨਾ।ਆਤਮ ਮਹਿਂ ਪਰ ਅਪਰ ਬਖਾਨੇ। ਬੇਦ ਅਰਥ ਕੋ* ਕੁਮਤਿ ਨ ਜਾਨੇ॥ ੨੦ ॥ ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਨਾਨਾ। ਪੂਰਨ ਲਖਹਿ ਆਤਮਾ ਜੋਈ। ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੂਟਹਿ ਸੋਈ–॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਸ ਬਚ ਸ਼ੰਡਾਮਰਕਾ। ਕਹੈ ਕਿ –ਖੋਟੋ ਵਡ ਯਹਿ ਲਰਕਾ[9]। ਦੈਤਨ ਕੁਲ ਕਾਨਨ ਕੀ ਨਯਾਈ[10]।

---

[1]ਹੇ ਸੋਭਾਗਜ। [2]ਸ਼ੋਭਨੀਕ। [3]ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਖੂਹ। [4]ਬਚਨ। [5]ਭਾਵ ਔਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ। [6]ਕਿਸੇ। [7]ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ। [8]ਅਪਣੇ ਪਰਾਏ ਦਾ। [9]ਲੜਕਾ। [10]ਬਨ ਵਾਂਙੂ (ਵੱਡੀ) ਹੈ।
*ਪਾ:–ਸੋ।

ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੁਠਾਰ[੧] ਸਮਾਨ[੨] ਨਸਾਈ[੩] ॥ ੨੨ ॥ ਬਿਨ ਦੰਡੇ[੪] ਜੋ ਅਹੈ ਕੁਠਾਰਾ[੫]। ਕਾਟ ਨ ਸਕਹਿ ਬਿਟਪ[੬] ਨਿਰਧਾਰਾ[੭]। ਤਸੋਂ ਆਗੈ ਥੋ[੮] ਹਰਿ[੯] ਭਗਵਾਨਾ॥ਅਬ ਇਹ[੧੦] ਹੋਯੋ ਦੰਡ ਸਮਾਨਾ[੧੧] ॥੨੩॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਾਸ ਬੰਸ ਕਾ ਕਰਿਈ॥ ਵਡੋ ਢੀਠ ਡਰ ਰਿਦੇ ਨ ਧਰਿਈ॥ਆਨਹੁ ਦੈਂਤ ਸਾਸਨਾ ਦੇਈਂ। ਬਿਨ ਡਾਂਟੇ ਇਹ ਸੀਖ ਨ ਲੇਈ-॥ ੨੪ ॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਭੈ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਅਪਨੀ ਬਿੱਦਯਾ ਸਕਲ ਪਢਾਵੈਂ। ਏਕ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਕੀ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਦੇਖਿ ਕੁਰੀਤੀ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ॥੨੫॥ਬੀਤ ਗਯੋ ਜਬ ਕੌਤਕ ਕਾਲਾ। ਤੇ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਪਢਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਦੈਂਤਰਾਜ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਕਰਤਿ ਹੁਲਾਸਾ॥੨੬॥ਜਾਇ ਪਿਤਾ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਕਰੇ ਹਰਖ ਆਸ਼ਿਖ ਤਿਨ ਦੀਨੀ॥ਦੁਇ ਕਰ ਸੋਂ ਗਹਿ ਕਰਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਬਦਨ ਬਿਲੋਕ ਲਾਇ ਲਿਯ ਛਾਤੀ॥੨੭॥ ਅੰਕ ਬਿਠਾਯੋ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।-ਹੇ ਸੁਤ! ਕਾਲ ਬਿਤੇ ਬਹੁ ਆਵਾ। ਪਢਯੋ ਪਾਠ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਤੋਹੀ। ਸਰਬ ਉਚਾਰ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮੋਹੀ-॥੨੮॥ ਸੁਨਿਕਰਿ ਜਨਕ[੧੨] ਬਚਨ ਕੋ ਬੋਲਯੋ। ਮਨ ਕੋ ਮਤੋ ਬਿਦਤਿ ਸਭਿ ਖੋਲਯੋ।-ਅਭਿਮਤਿ[੧੩] ਬਾਤ ਧਰਹੁ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥*੧ਹਰਿਜਸ ਸੁਨਿ,੨ਸਿਮਰਣ ਸ਼ੁਭਆਹੀ॥੨੯॥੩ਕਰਨ ਕੀਰਤਨ,੪ਚਰਨਨ ਸੇਵਾ॥ ੫ਅਰਚਨ[੧੪],੬ਬੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਜਗਦੇਵ॥ ੭ਦਿਢ ਬਿਸ੍ਵਾਸਹਿ,੮ਅਰਪ ਸਰੀਰਾ। ੯ਕਰਨ ਸਖਾਪਨ ਗੁਨੀਗਹੀਰਾ[੧੫] ॥ ੩੦॥ ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ ਇਹੀ ਗਤਿਦਾਈ। ਕਰਹੁ ਸਦੀਵ ਰਿਦੇ ਹਿਤ ਲਾਈ। ਅਪਰ ਪਾਠ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਬਿਹਾਈ[੧੬]। ਜਿਨ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਰੈ ਨ ਰਾਈ--॥ ੩੧ ॥ ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਸੁਨਿ ਕੋਪ ਬਢਾਵਾ। ਨਿਜ ਦੰਤਨ ਸੋਂ ਅਧਰ[੧੭] ਛਬਾਵਾ। ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਸਰਸ[੧੮] ਲਾਲ ਭੇ ਨੈਨਾ। ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ ਸੁਤਨ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਬੈਨਾ ॥ ੩੨ ॥-ਤੁਮ ਮਤਿ ਹੀਨ ਪੱਛ ਬਿਬ[੧੯] ਲੀਨਾ। ਸੁਤਹਿ[੨੦] ਕੁਪਾਠ[੨੧]

---

[੧]ਕੁਹਾੜੇ। [੨]ਵਾਂਙੂ। [੩](ਇਸ ਦੇ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। [੪]ਡੰਡਾ (ਲਕੜੀ ਦਾ)। [੫]ਭਾਵ ਡੰਡੇ ਪਾਏ ਬਿਨਾ ਕੁਹਾੜਾ। [੬]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਨੂੰ। [੭]ਨਿਸ਼ਚਤ ਹੈ (ਇਹ ਗਲ)। [੮]ਸੀ। [੯]ਸੋਮਾ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਪੀਹਣ ਵਾਲਾ ਪੱਥਰ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਲਖਤ-ਕੁਹਾੜਾ-, ਕਿ ਅਗੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਕੁਹਾੜਾ ਸੀ। (ਅ) ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ। [੧੦]ਭਾਵ ਪ੍ਰਹਲਾਦ। [੧੧]ਡੰਡੇ ਤੁੱਲ। [੧੨]ਪਿਤਾ ਦੇ। [੧੩]ਵਾਂਛਤ, ਚੰਗੀ। [੧੪]ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ। [੧੫]ਭਾਵ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਨਾਲ। [੧੬]ਦੂਰ ਕਰੋ। [੧੭]ਹੇਠਾਂ। [੧੮]ਲਹੂ ਵਰਗੇ। [੧੯]ਦੂਸਰਾ ਪੱਖ। [੨੦]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [੨੧]ਖੋਟੀ ਸਿੱਖਿਆ।

*ਨਵਧਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।

ਪਢਾਇ[1] ਮਲੀਨਾ। ਮੋਰ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਨ ਅਭਾਗੇ !। ਸਿੱਛਯਾ ਔਰ ਦੇਨਿ ਤੁਮ ਲਾਗੇ ॥ ੩੩ ॥ ਬੰਚਕ[2] ਬੇਖ[3] ਬਨਾਯੋ ਜਾਨਾ। ਛਪੈ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਆਜ ਲਖਾਨਾ। ਦਿਜ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਨੀਚ ਨ ਕੋਈ। ਜਿਨ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਬਿਪਰਜੈ[4] ਹੋਈ –॥ ੩੪॥ ਸ਼ੰਡੇ ਮਰਕੇ ਬਚਨ ਸਰੋਸਾ[5]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੈ –ਹਮ ਨਹਿਂ ਦੋਸ਼ਾ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਹਮ ਨ ਪਢਾਵਾ। ਅਪਰ ਨ ਕੋਊ ਆਨਿ ਸਿਖਾਵਾ ॥੩੫॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਤਵ ਸੁਤ ਐਸੇ। ਲੀਨੀ ਕੁਮਤਿ ਬਕਤਿ[6] ਅਬ ਜੈਸੇ। ਹਮ ਪਰ ਰੋਖ[7] ਬਾਦ ਕਿਮ ਕੀਨੋ। ਨਿਜ ਸੁਤ ਦੋਖ ਰਿਦੇ ਤੁਮ ਚੀਨੋ–॥ ੩੬ ॥ ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਮੁਝ ਓਰ ਨਿਹਾਰਾ। ਮੁਖ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।–ਹੇ ਸੁਤ ਗੁਰੁ ਨਹਿਂ ਤੋਹਿ ਪਢਾਈ। ਕਿਹਂ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੀਨਿ ਸਿਖਾਈ ?–॥੩੭॥ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਪਿਤ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ॥ –ਤਜਹੁ ਤਾਤ[8] ! ਸੰਤਾਪ ਮਹਾਨਾ॥ਵਿਖੈ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਸਿ ਨਰ ਜੋਊ। ਦਈ ਸੁਮਤਿ ਨਹਿਂ ਮਾਨਤਿ ਸੋਊ ॥ ੩੮ ॥ ਕੋਟ ਭਾਂਤਿ ਸਮਝਾਇ ਜਿ ਤਾਸੂ[9]। ਬੇਮੁਖ ਰਿਦੇ ਨ ਆਨਹਿ ਕਾਸੂ[10]। ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਬਾਸ ਸੁਖਾਰਾ[11]। ਕਰਨੋਂ ਮੁਕਤਾ[12] ਕੇਰਿ ਅਹਾਰਾ[13] ॥ ੩੯ ॥ ਬਾਇਸ[14] ਸੀਖ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕਬਹੀ[15]।ਜੋ ਉੱਤਮ ਗੁਣ ਹੋਵਹਿਂ ਸਭਿ ਹੀ[16]।ਤਾਂਕੀ[17] ਰਤਿ ਦੁਰਗੰਧਹਿ ਮਾਂਹੀ। ਤਜੋਂ ਸਠ ਭਗਤਿ ਸੀਖ ਲੇ ਨਾਂਹੀ ॥ ੪੦ ॥ ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਜਗਤ ਕੇ ਭਾਰੀ। ਛੂਟਨ ਏਕ ਉਪਾਇ ਬਿਚਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਧਾਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਬਹੁਰ ਨ ਰਹੈ ਦੂਖ ਕੋ ਲੇਸ਼ਾ ॥ ੪੧ ॥ ਧਨ ਅਰਥੀ ਜੋ ਗੁਰੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਤੇ ਪੰਥ ਨ ਸੂਝਹਿ ਕੈਸੇ। ਅੰਧਾ ਆਗੂ ਅੰਧਨ[18] ਜੈਸੇ॥੪੨॥ਜਾਵਤਿ ਗਿਰ ਸੋ ਗਰਤ[19] ਮਝਾਰੀ। ਜੋ ਤਿਹ ਪਾਛੈ, ਗਿਰਹਿ[20] ਸੰਗਾਰੀ[21]। ਹੇ ਪਿਤ ! ਕਯੋਂ ਨ ਭਜੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਣਾ। ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੋ ਹਰਣਾ ॥ ੪੩ ॥ ਕਰਿ ਸਤਿਸੰਗ ਸਰਸ[22] ਸੁਰ ਧੇਨੂ[23]। ਸਿਰਪਰ ਧਰਿ ਸੰਤਨਪਦਰੇਨੂ॥ਤਰਿ ਜੈਹੈਂ ਭਵਸਾਗਰ

---

[1]ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। [2]ਠੱਗ ਦਾ। [3]ਭੇਖ। [4]ਉਲਟੀ। [5]ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੇ (ਬਚਨ)। [6]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [7]ਕ੍ਰੋਧ। [8]ਹੇ ਪਿਤਾ !। [9]ਤਿਸ ਨੂੰ। [10]ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [11]ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ। [12]ਮੋਤੀਆਂ। [13]ਭੋਜਨ। [14](ਪਰ) ਕਾਂ। [15](ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਜਾਣ ਦੀ) ਸਿੱਖਯਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗਾ। [16]ਭਾਵ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ। [17]ਭਾਵ ਕਾਂ ਦੀ। [18]ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦਾ। [19]ਟੋਏ। [20]ਡਿੱਗੇਗਾ। [21]ਨਾਲ ਹੀ। [22](ਜੋ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। [23]ਕਾਮਧੇਨੁ ਗਾਂ ਦੇ।

ਭੂਰੀ। ਪਾਇੰ ਪਰਮਗਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ-॥ ੪੪ ॥ ਦੈਤਰਾਜ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰੁਧ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ। ਕੰਪਤਿ ਤਨ ਭਾ ਆਰੁਨ[੧] ਬੇਖਾ[੨]। ਤਿਰਛੇ ਕੀਨ ਭਯਾਨਕ ਨੈਨਾ। ਅਧਿਕ ਗਰਜ ਕੈ ਬੋਲਯੋ ਬੈਨਾ ॥ ੪੫ ॥ ਅੰਕ ਬਿਖੈ ਤੇ ਦੀਨ ਬਗਾਈ[੩]।-ਗਹਿ ਮਾਰਹੁ ਇਸ ਕੋ ਲੇ ਜਾਈ। ਸੁਤ ਮਮ ਨਹੀਂ ਲਖਹੁ ਯੌਂ[੪] ਮਨ ਮੈਂ। ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਭਯੋ ਇਹ ਤਨ ਮੈਂ ॥ ੪੬ ॥ ਅੰਗ ਸਰੋਗ[੫] ਕਟੇ ਸੁਖ ਹੋਈ। ਹਨਹੁ[੬] ਜਾਇ, ਅਚਰਜ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਮਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਮਾਰਨਹਾਰੂ। ਤਿਹ ਕੋ ਇਹ ਉਪਾਸਨਕਾਰੂ[੭] ॥ ੪੭ ॥ ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਸਰਬ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਭਯੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਚਰਨਨ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਜੋ ਨਿਜ ਸੁਤ ਪਰ-ਹਿਤ ਕੋ ਚਾਹੀ[੮]। ਸੋ ਰਿਪੁ[੯] ਸਮ[੧੦] ਲਖਿਯੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੮ ॥ ਜੋ ਪਰਸੁਤ[੧੧] ਅਪਨੋ ਹਿਤਕਾਰੀ[੧੨]। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨ, ਦਿਜੈ[੧੩] ਸੁਖ ਭਾਰੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਮਾਰਹੁ ਬੇਗ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਮ ਨਾਂਹੀ-॥੪੯॥ ਸੁਨੀ ਸੇਵਕਨ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ। ਦਾਨਵ ਉਠੇ ਭਯਾਨਕ ਘੋਰਾ। ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਤ੍ਰਿਸੂਲਹਿ ਹਾਥਾ। ਤਾਂਬ੍ਰ ਬਰਨ[੧੪], ਬਿਥੁਰੇ ਕਚ ਮਾਥਾ[੧੫] ॥ ੫੦ ॥ -ਧਰਹੁ, ਧਰਹੁ, ਮਾਰਹੁ- ਕਹਿ ਡਾਂਟੇ।-ਬੇਗ ਸਰੀਰ ਦੇਹੁ ਇਸ ਕਾਟੇ-। ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਡਾਰੇ। ਖੜਗ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਰਸੂਲਹਿਂ ਮਾਰੇ॥੫੧॥ ਬਿਫਲ ਪ੍ਰਯਾਸ[੧੬] ਤਿਨਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਖੋਵਾ। ਰੋਮ ਨ ਏਕਹਿ ਬਾਂਕੋ[੧੭] ਹੋਵਾ। ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਮੁਖ ਨਰ ਜੋਊ। ਜਸੋਂ ਤਿਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਬਿਫਲ ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ ॥ ੫੨ ॥ ਦੈਤਰਾਜ ਨਿਜ ਨੈਨਨ ਦੇਖਾ। ਸ਼ੰਕਤਿ[੧੮] ਭਾ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ-ਮਰਤਿ ਨਹਿਂ ਐਸੇ। ਔਰ ਉਪਾਵ ਕਰੋ, ਕਹਿ ਜੈਸੇ ॥ ੫੩ ॥ ਗਜ ਆਗੈ ਗਹਿ ਇਹ ਚੀਰਾਵਹੁ। ਸਰਪਨ ਤੇ ਸਭਿ ਅੰਗ ਡਸਾਵਹੁ। ਜੇ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਹੋਇ ਉਬਾਰਾ। ਮਾਰਹੁ ਬਿਖ ਦੇ ਬੀਚ ਅਹਾਰਾ-॥੫੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਸਰਬ ਉਪਾਈ। ਗਜ[੧੯], ਅਹਿ, ਬਿਖ[੨੦] ਤੇ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਰਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਭਯੋ ਰਖਵਾਰਾ। ਕਹੋ ਕੌਨ ਤਿਹ ਸਕੈ ਜੁ ਮਾਰਾ ॥ ੫੫ ॥ ਬਹੁਰੇ

---

[੧]ਲਾਲ। [੨]ਰੂਪ ਵਾਲਾ। [੩]ਕੁਛੜ ਵਿਚੋਂ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ। [੪]ਐਉਂ। [੫]ਰੋਗੀ ਅੰਗ। [੬]ਮਾਰ ਦਿਓ। [੭]ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਭਗਤ)। [੮]ਪਰਾਏ ਭਲੇ ਨੂੰ ਚਾਹੇ। [੯]ਵੈਰੀ। [੧੦]ਵਰਗਾ। [੧੧]ਪਰਾਇਆ ਪੁੱਤ੍ਰ। [੧੨]ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। [੧੩](ਉਸ ਨੂੰ) ਦੇਈਏ। [੧੪]ਤਾਂਬੇ ਵਰਗਾ ਰੰਗ। [੧੫]ਕੇਸ ਖਿੱਲਰੇ ਮੱਥੇ ਤੇ। [੧੬]ਨਿਸ਼ਫਲ ਯਤਨ। [੧੭]ਵਿੰਗਾ। [੧੮]ਹੈਰਾਨ। [੧੯]ਹਾਥੀ। [੨੦]ਸੱਪ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰ।

ਦੋਹਿ ਬਾਂਧ ਕਹਿ ਮੇਰਾ। ਅਤਿ ਉਤੰਗ[1] ਗਿਰ[2] ਤੇ ਗਹਿ ਗੇਰਾ। ਬਹੁਤ ਬਾਰ[3] ਲੇ ਬਾਰਿ[4] ਡੁਬਾਯੋ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪਾਵਕ[5] ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ ॥ ੫੬ ॥ ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਨਹਿਂ ਦਯੋ ਅਹਾਰੂ। ਮਾਰਨ ਚਹਿਤ ਅਨਿਕ ਪਰਕਾਰੂ। ਸਭਿ ਉਪਾਇ ਭੇ ਬਾਦ ਤਿਨੁਕੇ। ਮਨ ਚਿੰਤਾ ਭੀ ਅਧਿਕ ਜਿਨੁਕੇ ॥ ੫੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਅਵਲੋਕ[6] ਕੈ ਚਿੰਤਾ ਜਗੀ ਬਿਸਾਲ[7] ।–ਸਭਿ ਉੱਦਮ ਨਿਸ਼ਫਲ ਗਏ ਮਾਰਜੋ ਮਰਤਿ ਨ ਬਾਲ ॥ ੫੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੈਂ ਭਯਾਨਕ ਕਟੁ[8] ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਹ[9] ਉਰ ਹਰਖ ਅਪਾਰੇ। ਅਮਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇਜ ਨਹਿਂ ਥੋਰਾ[10] ॥ ਨਿਸਚੈ ਅਹੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਇਹ ਮੋਰਾ ॥ ੫੯ ॥ ਇਹ ਸੰਗ ਬਧਯੋ ਬਿਸਾਲ ਬਿਰੋਧਾ[11]। ਮਰਨੋ ਹੋਇ ਹੋਤਿ ਉਰ ਬੋਧਾ[12]–। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਿੰਤਾ ਮੈਂ ਦੀਨਾ[13]। ਸ੍ਰੀ ਹਤਿ ਹੋਯੋ[14] ਬਦਨ ਮਲੀਨਾ[15] ॥ ੬੦ ॥ ਸ਼ੰਡਾ ਮਰਕਾ ਲਖਿ ਗਤਿ ਤਾਸੂ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ ਇਕੰਤ[16] ਅਵਾਸੂ[17]।ਸਮਝਾਵਾ ਕਹਿ ਮਧੁਰੀ[18] ਬਾਨੀ।–ਸੁਨਿ ਛਿਤੇਸ਼![19] ਕਸ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੀ? ॥੬੧॥ ਤਵ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[20] ਬਾਂਕੀ[21]। ਤ੍ਰੈ ਲੋਕਨ ਸੁਧ[22] ਰਹੇ ਨ ਕਾਂਕੀ[23]।ਸਿਸੁ ਕੀ[24] ਕੇਤਿਕ ਬਾਤ[25] ਜੁ ਦੀਨਾ[26]। ਤੁਮਰੇ ਹੈਂ ਸਭਿ ਲੋਕ ਅਧੀਨਾ ॥੬੨॥ ਤਜਿ ਚਿੰਤਾ ਇਕ ਸੁਨਹੁ ਉਪਾਈ। ਬਰੁਣਪਾਸ[27] ਸੋਂ ਬਾਂਧਹੁ[28] ਲਜਾਈ। ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨਿਕੇਤ ਆਇ ਹੈ ਜੌ ਲੌ। ਹਮ ਰਾਖਹਿਂ ਬੰਧੇ ਇਹ ਤੌਲੌ ॥ ੬੩ ॥ ਧਾਕੀ ਹੈ ਜਬ ਬੈਸ ਵਡੇਰੀ। ਤਬ ਐਹੈ ਉਰ ਸੁਮਤਿ ਘਨੇਰੀ। ਸਿੱਛਜਾ ਦੇਇ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਪੁਨ ਆਈ। ਰਾਜਨੀਤਿ ਸਭਿ ਲੇਹਿ ਪਢਾਈ–॥ ੬੪ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਸ[29] ਦਨੁਜੇਸ਼ਾ[30]। ਮਾਨ ਬਚਨ ਪੁਨ ਦਈ ਨਿਦੇਸ਼ਾ ।–ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਦ੍ਰਿਢ ਬਾਂਧ ਪਢਾਵਹੁ।

---

[1]ਉਚੇ। [2]ਪਹਾੜ। [3]ਵੇਰੀ। [4]ਪਾਣੀ (ਵਿਚ)। [5]ਬਾਲਕੇ ਅਗਨੀ। [6]ਦੇਖਕੇ। [7]ਭਾਵ, ਹਿਰਨ-ਕਸ਼ਪ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। [8]ਕੌੜੇ। [9]ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ। [10]ਭਾਵ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ। [11](ਮੇਰਾ) ਵੈਰ। [12]ਐਉਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਆਈ ਹੈ। [13]ਆਤੁਰ। [14]ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ ਹੋਕੇ। [15]ਮੂੰਹ ਮੈਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। [16]ਇਕਾਂਤ। [17]ਘਰ ਵਿਚ। [18]ਮਿੱਠੀ। [19]ਹੇ ਰਾਜਾ। [20][ਸੰਸ:, ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ=] ਭੌਂਹ ਭਰਵੱਟੇ। [21]ਟੇਢੇ। [22]ਹੋਸ਼। [23]ਕਿਸੇ ਦੀ। [24]ਬਾਲਕ ਦੀ। [25]ਕੀ ਗਲ ਹੈ। [26]ਜੋ ਤੂੰ ਆਤੁਰ ਹੈਂ। [27]ਵਰੁਣ ਦਾ ਇਕ ਅਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਗਪਾਸ਼ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਫੰਧਾ। [28]ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। [29]ਐਸੇ। [30]ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਧਰਮ ਤ੍ਰਿਬਰਗਹਿ[1] ਸਰਬ ਸਿਖਾਵਹੁ-॥ ੬੫ ॥ ਸ਼ੰਡੇ ਮਰਕੇ ਬੰਧਨ ਕਰਿਕੈ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਅੰਤਰ ਮੋਕੋ ਘਰ ਕੈ। ਆਇ ਆਪਨੋ ਪਾਠ ਧਵਾਵਤਿ। ਤਿਨ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਭਾਵਤਿ ॥ ੬੬ ॥ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਜਿਹ ਮਾਂਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਿਉਂ ਮਨ ਰੁਚੈ ਜਗਤ ਜੰਜਾਲਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਚਰਨ ਲਿਵ ਲਾਗੀ। ਅਹਿਨਿਸਿ ਬਿਚ ਬਿਬੇਕ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੬੭ ॥ ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਸਰਬ ਹੀ ਜਾਨਾ। ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਸਾਰ ਇਕ ਮਾਨਾ। ਜਬ ਸੋ ਘਰ ਕੇ ਕਾਜ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਤਬ ਦੈਂਤਨ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਆਵੈਂ ॥ ੬੮ ॥ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਤਾਂਹੂ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੋ ਧਾਰਹਿਂ ਉਰ ਮਾਂਹੂ। ਬੂਝਹਿਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਹੋਰੀ। ਜਾਗਹਿ ਤਿਨ ਉਰ ਭਗਤਿ* ਨ ਥੋਰੀ[2] ॥੬੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਤਾਹਠਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੬੭ ॥

੬੮. [ਗੁਰਚਰਣ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਕੇਤਕਿ ਪੁਸ਼ਪ ਪ੍ਰੇਮ ਕੰਟ ਜਿਹ ਸੰਗ ॥
ਮਨ ਮਲਿੰਦ ਕੋ ਵੇਧ ਕਰਿ ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸ ਉਮੰਗ ॥ ੧ ॥

[ਕੇਤਕਿ=ਕੇਤਕੀ, ਕਿਉੜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਬੂਟਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਬੰਦ ਮੁੰਜਰਾਂ ਵਰਗੇ ਲੰਬੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਤਰ ਤੇ ਅਰਕ ਭੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਅੱਛੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਵੀਜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੌਰਾ ਇਸਦੇ ਫੁੱਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਗੁਰ ਪਗ ਰੂਪੀ ਕੇਤਕੀ ਫੁੱਲ ਤੇ ਬਿਠਾਵਾਂਗਾ।
ਕੰਟ=ਕੰਡਾ, ਕੰਟਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ।
ਮਲਿੰਦ=ਭਉਰਾ।]

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕੇਤਕੀ (ਦੇ ਫੁੱਲ ਸਮਾਨ ਸੁਗੰਧਿਤ ਹਨ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਕੰਡਾ ਹੈ, (ਇਸੇ ਕੰਡੇ ਨਾਲ) ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਹੁਣ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਦੀ) ਕਥਾ ਉਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਥਾ ਪੁਨੀਤਾ। ਕਹਤਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਯੋ ਜਸ ਰੀਤਾ:—।'ਦੈਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਬ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਬੈਸੇਂ[3]।

---

[1]ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਸਿਖਾਵਣਾ (ਭਾਵ ਮੋਖ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਉਂਦਾ)। [2]ਭਾਵ ਮੰਡਾ ਮਰਕਾ। [3]ਪਾਸ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣ। *ਪਾ:—ਪ੍ਰੀਤਿ।

ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਚਨ ਸੁਭਗ ਉਪਦੇਸ਼ੇ ॥ ੨ ॥–ਦਨੁਜ ਸੁਤਹੁ ! ਸੁਨਿਯਹਿ ਦੈ ਕਾਨਾ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਜ ਕੋ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਇਹ ਤਨ ਦੁਰਲਭ ਜਾਨਹੁ ਭਾਈ। ਪੁਨ ਇਸਥਿਰ[1] ਨਹਿਂ ਜਗਤ ਰਹਾਈ ॥ ੩ ॥ ਸੇਵਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਪਤਿ ਚਰਨ ਸਰੋਜਾ। ਤਜਹੁ ਰਿਦੇ ਤੇ ਮਾਨ ਮਨੋਜਾ[2]। ਨਿਸਦਿਨ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਮਹਾਨਾ। ਸਭਿ ਸੁਖਧਾਮ ਕਰਤਿ ਕੱਲਯਾਨਾ[3] ॥ ੪ ॥ ਤਜਹੁ ਭੋਗ ਹਿਤ ਕਰਨ ਉਪਾਈ। ਇਹ ਸਭਿ ਜੋਨਿ ਬਿਖੈ ਕਰ ਆਈ[4]। ਸੂਕਰ, ਸ੍ਵਾਨ ਆਦਿ ਪਸੁ ਜੇਊ। ਕਰਮਾਧੀਨ[5] ਪਾਇੰ ਸਭਿ ਤੇਊ॥੫॥ਇੰਦ੍ਰੀ ਸੁਖ[6] ਪਾਯਤਿ ਸਭਿ ਠੌਰਾ। ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ[7] ਖਗ ਆਦਿ ਜਿ ਔਰਾ। ਬਿਨ ਸ਼ੰਕਾ ਤੇ ਬਾਸੁਰ ਰਾਤੀ। ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਤੀ ॥ ੬ ॥ ਇਹ ਤਨ ਭਜਨ ਹੇਤੁ ਹੈ ਦੀਨੋ। ਬਾਦ ਨ ਖੋਵਹੁ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨੋ !। ਜਿਉਂ ਬਿਨ ਮਾਂਗੇ ਤੇ ਦੁਖ ਆਵੈ। ਤਿਉਂ ਹੀ ਜਤਨ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ॥੭॥ ਤਾਂਤੇ ਭੋਗਨ ਹੇਤੁ[8] ਉਪਾਊ। ਕਰਿਯੇ ਨਹੀਂ ਕਦਾਚਿਤ ਕਾਊ[9]। ਜਬ ਲੌ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਹੋਇ ਸਰੀਰਾ। ਤਬ ਲੌ ਸਿਮਰਹੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਹੁ ਆਰਬਲ ਬਿਤੇ ਜਿ[10] ਹੋਤੇ। ਅਰਧ ਜਾਨ* ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਸਿ ਸੋਤੇ।ਬਾਲਿਕ ਮੁਗਧ[11] ਬੁੱਧਿ ਮਹਿ ਕੇਤੀ। ਸੁਧ ਬਿਹੀਨ ਬੀਤਹਿ ਸਭਿ ਤੇਤੀ ॥ ੯ ॥ ਭਯੋ ਤਰੁਨ[12] ਤਰੁਨੀ[13] ਤਬ ਜੀਤਾ। ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਚਿੰਤਾ ਚੀਤਾ। ਜਰਾ[14] ਗ੍ਰਸਤ[15] ਬਹੁਰੋ ਭਾ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਇੰਦ੍ਰੀ ਸਿਥਲ[16] ਸੁਮਤਿ ਬਿਕੁਲਾਨੀ[17] ॥੧੦॥ ਗ੍ਰਿਹਾਸ਼ਕਤਿ† ਮਹਿਂ ਮੋਹ ਬਿਸਾਲਾ[18]। ਪੋਖਨ[19] ਕੁਟੰਬ ਬਿਤਾਯੋ ਕਾਲਾ। ਰਜੁ ਸਨੇਹ ਪਰਵਾਰ[20] ਬੰਧਾਨਾ। ਛੁਟਨੋ ਕਠਨ ਬਿਨਾ ਗੁਰ ਗਯਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਹੋਇ ਵਿਰਾਗਾ। ਮੋਹ ਕੁਟੰਬਹਿ[21] ਕਰਹਿ ਤਯਾਗਾ। ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੀ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼

[1]ਕਾਯਮ। [2]ਹੰਕਾਰ, ਕਾਮ (ਆਦਿ ਵਿਕਾਰ)। [3](ਨਾਮ) ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। [4]ਭਾਵ, ਭੋਗ ਹਰ ਜੂਨ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [5]ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ। [6]ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਖ। [7]ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ। [8]ਭੋਗਾਂ ਲਈ। [9]ਕੋਈ। [10]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [11]ਅਜਾਣ। [12]ਜਵਾਨ। [13]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। [14]ਬੁਢੇਪੇ ਕਰ। [15]ਗ੍ਰਸਿਆ। [16]ਢਿੱਲੀਆਂ। [17]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਈ। [18]ਘਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਆਸ਼ਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [19]ਪਾਲਣ। [20]ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਪਯਾਰ ਦੀ ਰਸੀ ਵਿੱਚ। [21]ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਮੋਹ ਨੂੰ। *ਪਾ:–ਜਾਤ।

†ਪਾ:–ਗਿਰਾ ਸਕਲ=ਸਕਲ (ਸਾਰਿਆਂ) ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਕਰ ਬਹੁਤ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਢੇ ਨੂੰ ਮੱਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਬਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗਹੈ ਦ੍ਰਿਢ ਤਬਹੀ ॥ ੧੨ ॥ ਆਤਮ ਪੂਰਨ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੇਖੀ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਲਖਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖੀ। ਮਨ ਕੀ ਬਿਰਤਿ ਟਿਕੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ। ਨਿਸ਼-ਚਲ ਹੋਵੈ ਦ੍ਰਿਢ ਅੱਭ੍ਯਾਸਾ-॥ ੧੩ ॥ ਦੈਂਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। -ਹਮਹਿਂ ਬਤਾਇ ਬਾਤ ਇਹ ਸਾਰੀ।-ਅਸ ਤੁਮ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਪਾਵਾ?। ਸਰਬਹਿ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਲਖਾਵਾ[1] ॥ ੧੪ ॥ ਹਮ ਤੁਮ ਪਢਤਿ ਗੁਰੂ ਇਕ* ਪਾਹੀ। ਅਪਰ ਨਿਕਟ ਗਮਨੇ ਕਬ ਨਾਂਹੀ। ਔਰ ਨ ਕੋ ਆਵਾ ਇਹ ਥਾਨਾ। ਕਬਹੂ ਨਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗ ਮਿਲਾਨਾ॥੧੫॥ ਔਰ ਨ ਆਯੋ, ਤੂੰ ਨਹਿਂ ਗਯੋ। ਐਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਭਯੋ ?। ਇਹ ਸੰਸਾ ਉਰ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ-। ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੧੬ ॥-ਜਬ ਮਮ ਪਿਤ ਤਪ ਹੇਤ ਪਧਾਰਾ। ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰ ਹਠ ਵਡ ਧਾਰਾ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਰਨ ਸਮੂਹਾ[2]। ਸੈਨ ਬਟੋਰੀ ਕੀਨੀ ਬ੍ਯੂਹਾ[3] ॥ ੧੭ ॥ ਹਰਖ ਪਰਸਪਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।-ਦਾਨਵ ਕੁਲ ਕੋ ਕਰਹੁ ਨਿਦਾਨਾ[4]। ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ਼[5] ਦਨੁਜੇਸ਼ ਨਸਾਨਾ[6]†-। ਜਿਮ ਪਪੀਲਕਾ[7] ਅਹਿ[8] ਕਿਯ ਹਾਨਾ[9] ॥ ੧੮॥ ਕਟਕ ਬਟੋਰ ਆਨਿ ਰਜਧਾਨੀ। ਮੰਡਯੋ[10]ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕਰਿ ਮਾਨੀ[11]। ਦਾਨਵ[12] ਮਿਲਿ ਇਕ ਠਾ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਦਾਰੁਨ[13] ਸੰਘਰ[14] ਕੀਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਗਦਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲਨ ਗਿਰ[15] ਤਰੁ[16] ਭਾਰੇ। ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਸੁਰਨ ਪਰ ਡਾਰੇ। ਤੇ ਬਚਾਇ ਇੰਦ੍ਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਰਬ ਨਿਜ ਜੋਧਾ ॥ ੨੦ ॥ ਬੱਜ੍ਰ[17] ਹਤਨ ਕਿਯ ਦੈਂਤ ਬਿਹਾਲਾ[18]। ਭਾਜੇ ਉਰ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਲਿੱਤ੍ਰ[19] ਨ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਾ। ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਨ ਹੇਤ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਪਾਇ ਬਿਜੈ ਕੋ ਅਧਿਕ ਪੁਰੰਦਰ[20] । ਦੈਤ ਰਾਜ ਕੇ ਆਵਾ ਅੰਦਰ। ਸਭਿ ਦਾਨਵ ਕੀ ਸੈਨ ਨਿਖੂਟੀ। ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਮੂਲਥਾਨ ਸੁ ਲੂਟੀ ॥ ੨੨ ॥ ਮਮ ਮਾਤਾ ਕੋ ਗਹਿ ਅਸੁਰਾਰੀ[21]। ਲੇਕਰਿ ਗਮਨੇ

---

[1]ਕੀ ਸਾਰ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਅਸਾਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਾਰੀ ਗਲ ਲਖ ਲਈ ਹੈ। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ। [3]ਫ਼ੌਜ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਕੀਤੀ। [4]ਅੰਤ, ਨਾਸ਼। [5]ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ। [6]ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। [7]ਕੀੜਆਂ ਨੇ । [8]ਸੱਪ। [9]ਨਾਸ਼। [10]ਰਚਿਆ । [11]ਮਨ ਵਿਚ (ਅ) ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ। [12]ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ। [13]ਭਯਾਨਕ । [14]ਯੁੱਧ। [15]ਪਹਾੜ। [16]ਬ੍ਰਿੱਛ । [17]ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੈ। [18]ਮਾਰ ਕੇ ਕੀਤੇ ਦੈਂਤ ਬੇਹਾਲ। [19]ਇਸਤ੍ਰੀ। [20]ਇੰਦ੍ਰ । [21]ਅਸੁਰ+ਅਰੀ=ਦੇਤਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ=ਇੰਦ੍ਰ। *ਪਾ:-ਇਸ। †ਪਾ:-ਨ ਮਾਨਾ।

ਨਿਜ ਸੰਗਾਰੀ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਚਲੇ ਮਗ ਜਾਈਂ। ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਮਿਲਿਓ ਤਬ ਆਈ॥ ੨੩ ॥ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਰਿਖਿ ਉਰ ਉਪਜੀ ਦਾਯਾ। ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ ਤਬ–ਹੇ ਸੁਰ ਰਾਯਾ!।ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਨਾਰ ਗਹਿ ਆਨੀ॥ ਤਜਹੁ ਬੇਗ ਮਾਨਹੁ ਮਮ ਬਾਨੀ–॥੨੪॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੌਨ ਬੋਲਯੋ ਪੁਰਹੂਤਾ[੧]। –ਇਸਕੇ ਗਰਭ ਬਲੀ ਹੈ ਪੂਤਾ। ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਮਾਰੌਂ ਮੈਂ ਤਾਂਹੀ। ਗਹਿ ਆਨੀ ਬਨਿਤਾ[੨]ਹਿਤ ਯਾਂਹੀ[੩]–॥੨੫॥ਨਾਰਦ ਕਹਤਿ–ਸੁਨਹੁ ਸੁਰਰਾਈ[੪]!। ਤਿਸ ਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਨ ਮਾਰਯੋ ਜਾਈ। ਹੈ ਹਰਿਭਗਤ ਸੁ ਆਤਮ ਗਯਾਨੀ। ਅਸ ਕੌ[੫]? ਕਰੈ ਤਾਸ ਕੀ ਹਾਨੀ ॥੨੬॥ ਤੁਮਰੇ ਸਹਿਤ ਅਪਰ ਜੋ ਦੇਵਾ। ਹਨਿ ਨ ਸਕੈਂ ਤਤਪਰ ਹਰਿ ਸੇਵਾ[੬]–। ਮਾਨ ਪੁਰੰਦਰ[੧] ਭੈ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਰਿਖਿ ਕੇ ਕਹੇ ਛਾਡ ਦਿਯ ਤਾਂਹੀ॥੨੭॥ ਭਗਤ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਖਨ ਦੀਨੀ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਮੁਨਿਰਾਯਾ॥ ਕਹਿ ਹਿਤ ਸੌਂ ਨਿਜ ਆਸ਼੍ਰਮ[੭] ਲਯਾਯਾ॥ ੨੮ ॥–ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਰਹਿਯੇ ਇਸ ਥਾਨ॥ ਜਬ ਲਗ ਤਵ ਪਤਿ[੮] ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਨਾ॥ਤਬ ਲਗ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਾਈ।ਰਹੋ ਰਿਖਿਨਿ ਢਿਗ ਚਿੱਤ ਬਿਹਾਈ–॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦੁਖ ਚਿੰਤਾ ਭਾਗੀ। ਹਿਤ ਧਰਿ ਰਿਖਿਨਿ ਸੇਵ ਕੋ ਲਾਗੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਯੋ ਕਿਤ ਕਾਲਾ। ਮੁਝ ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਗਯਾਨ ਬਿਸਾਲਾ[੯] ॥ ੩੦ ॥ ਰਹੀ ਨ ਸੁਧ ਮਾਤਾ ਕੋ ਜਬਕੀ। ਰਿਦੇ ਭਗਤਿ ਧਾਰੀ ਮੈਂ ਤਬਕੀ। ਸੋ[੧੦] ਅਬ ਤੁਮ ਸੌਂ ਕਹਿਤਿ ਸੁਨਾਈ। ਕਰਹੁ ਸਦੀਵ ਬਿਕਾਰ ਬਿਹਾਈ[੧੧] ॥ ੩੧ ॥ ਖਟ ਬਿਕਾਰ[੧੨] ਆਤਮ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਲਖਿਯੇ ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਜਨਮ, ਅਸਤ[੧੩],ਅਰ ਬ੍ਰਿੱਧ[੧੪], ਪ੍ਰਣਾਮਾ[੧੫]।ਖੀਣ ਹੋਣ[੧੬],ਮਰਨੋ ਦੁਖ ਧਾਮਾ॥੩੨॥ ਆਤਮ ਇਨ ਤੇ ਰਹਿਈ ਨਯਾਰੋ। ਜਯੋਂ ਜਲ ਕਮਲ ਦਲਨ[੧੭] ਨਿਰਧਾਰੋ[੧੮]। ਸ਼ੁੱਧ ਬਯਾਪਕ[੧੯] ਅਵਯਯ[੨੦] ਸੋਊ। ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰਨ[੨੧] ਆਸ਼੍ਰਯ

---

[੧]ਇੰਦ੍ਰ। [੨]ਇਸਤ੍ਰੀ। [੩]ਇਸ ਵਾਸਤੇ। [੪]ਹੇ ਇੰਦ੍ਰ। [੫]ਐਸਾ ਕੌਣ ਹੈ। [੬]ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੈ। [੭]ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ। [੮]ਪਤੀ। [੯]ਭਾਵ ਨਾਰਦ ਨੇ। [੧੦]ਭਾਵ, ਭਗਤੀ। [੧੧]ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ (ਭਗਤੀ) ਕਰੋ। [੧੨]ਵਿਕਾਰ, ਵਟਾਉ। [੧੩]ਇਸਥਿਤੀ। [੧੪]ਬੁੱਢਾ ਹੋਣਾ। [੧੫]ਬਦਲ ਜਾਣਾ। [੧੬]ਕ੍ਰਿਸ਼ ਹੋਣਾ, ਢਲਨਾ। [੧੭]ਕਮਲ ਦੇ ਪੱਤੇ। [੧੮]ਨਿਰਨੈ ਕਰੋ। [੧੯]ਪਰੀ ਪੂਰਨ। [੨੦]ਇਕ ਰਸ। [੨੧]ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਦਾ।

ਜੋਊ ॥ ੩੩ ॥ ਸੱਤਜ, ਸਦੀਵ, ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ। ਸੋ ਤੁਮ ਜਾਨੋ ਅਪਨ
ਸ੍ਰੂਪਾ। ਨੱਸ੍ਵਰ[1] ਦੇਹਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇਤੇ।ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਤਜਿ ਦੇਹੁ ਇਨੇ ਤੇ[2]* ॥
੩੪ ॥ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਮੂਲ ਮਹਿਤੱਤ ਉਪਾਵਾ। ਅਹੰਕਾਰ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਬਨਾਵਾ†।
ਇੰਦ੍ਰੀ ਏਕਾਦਸ਼ ਪਰਕਾਰਾ[3]। ਪੰਚ ਭੂਤ[4] ਇਹ ਸਰਬ ਪਸਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥
ਪੁਰਖ ਏਕ ਸਭਿ ਥਾਨ ਪਛਾਨੋ। ਹੈ ਅਸੰਗ[5] ਇਨ ਆਸ਼੍ਰਯ[6] ਜਾਨੋ‡।
ਜਿਉਂ ਮਾਲਾ ਕੇ ਮਨਕਨ[7] ਮਾਂਹੀ। ਏਕ ਸੂਤ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਆਹੀ॥
੩੬ ॥ ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂਹਿ[8] ਨ ਕੋਈ। ਅਹੈ ਤੁਰੀ[9] ਸਾਖੀ[10] ਹੈ
ਸੋਈ। ਐਸੋ ਜੋ ਨਿਜ ਲਖਹੁ ਸਰੂਪਾ। ਪਾਵਹੁਗੇ ਤਬ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ§ ॥
੩੭ ॥ ਜਨਮ ਮੂਲ ਜਾਨਹੁ ਅੱਗਯਾਨਾ। ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਾਨਾ[11]।
ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਪਾਵਹੁ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਜਾਇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥੩੮॥

---

[1]ਨਾਸ਼ਮਾਨ। [2]ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ। [3]ਗਿਆਰਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ। [4]ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ। [5]ਨਿਰਲੇਪ। [6]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ। [7]ਮਣਕਿਆਂ। [8]ਤਿਸ (ਪੁਰਖ) ਦੀਆਂ। [9]ਚੌਥੀ (ਅਵਸਥਾ)। [10]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ (ਹੈ ਉਹ)। [11]ਹੰਕਾਰ। *ਪਾ:-ਅਨੇਤੇ।

†ਇਹ ਸਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੈ:-ਅਰਥਾਤ ਮੂਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਮਹਿਤਤ੍ਵ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਹੰਕਾਰ, ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਪੰਚ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ (ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ, ਰੂਪ ਰਸ, ਗੰਧ), ਪੰਜ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਪੰਚ ਭੂਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ੧੧ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ (ਪੰਜ ਗਯਾਨੇਂਦ੍ਰਯ, ਪੰਜ ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਯ, ਯਾਰ੍ਹਵਾਂ ਮਨ) ਇਹ ਸਾਰੇ ਚਉਵੀ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜੀਵਾਂ ਪੁਰਖ।

ਪੁਰਖ	੧
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ:-	
ਮੂਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ	੧
ਮਹਿ ਤਤ੍ਵ	੧
ਅਹੰਕਾਰ	੧
ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ	੫
ਮਹਾਂ ਭੂਤ	੫
ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਨ ਸਮੇਤ	੧੧.

ਜੋੜ ੨੪+੧=੨੫

‡ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਥਾਈਂ 'ਇੱਕ' ਮੰਨਣਾ, ਉਸ ਦਾ ਅਸੰਗ ਹੋਣਾ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਂਖ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਇਕ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪੁਰਖ ਅਨੇਕਾਂ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤਿ ਵਿਚ ਪੁਰਖ ਸਾਰੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਕਰਤਾ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਦਰ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਅਸੰਗ ਹੈ। ਯਥਾ- 'ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ'। §ਇਹ'ਗਯਾਨ'ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਸੋ[1] ਉਰ ਤੇ ਪਰਿਹਰਿ[2] ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ। ਪਾਵਹੁ ਅਨੰਦ ਭਾਵਤੇ ਜੀ ਕੇ। ਨਾਰਦ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਮੁਝੇ ਸੁਨਾਵਾ। ਤਿਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਬ ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵਾ ॥ ੩੯ ॥ ਅਰਪਹੁ ਕਰਮ ਬਿਸ਼ਨੁ[3] ਪਗ ਮਾਂਹੀ। ਹ੍ਵੈ ਨਿਹਕਾਮ[4] ਨਾਮ ਭਜਿ ਤਾਂਹੀ-।ਸੁਨਿਉਪਦੇਸ਼ ਸਭੈਤਬ ਬਾਲਿਕ।ਉਪਜੀ ਭਗਤਿ ਰਿਦੇਦੁਖ ਘਾਲਕ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਨਾਮ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।ਉਠਤਿਬੈਠਤਿ ਗਵਨਤਿ ਤਬਹੀ।ਨਾਮ ਪੁਕਾਰਹਿਂ-ਹਰਿ ਹਰਿ-ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੪੧ ॥ ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ ਸੂਨ[6] ਅਸ ਰੀਤਿ ਬਿਲੋਕੀ[7]। ਭੀ ਕੁਚਾਲ ਲਖਿ ਸਭਿ ਮਤਿ ਸ਼ੋਕੀ। ਜਸਪਦ[8]* ਲੀਨ ਆਪਨੇ ਸਾਥਾ। ਗਏ, ਹੁਤੋ ਜਹਿਂ ਦਾਨਵ ਨਾਥਾ ॥੪੨॥-ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਅਬ ਰਖਹੁ ਅਗਾਰਾ। ਸਰਬ ਬਿਗਾਰੇ ਇਨ ਚਟਸਾਰਾ। ਰੰਚਕ[9] ਡਰ ਨਹਿਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨੇ। ਭਗਤਿ ਕਰਨ ਸਭਿ ਬਾਲ ਸਿਖਾਨੇ-॥ ੪੩ ॥ ਦੈਤਰਾਜ ਅੱਗਯਾਨ ਅਰੂਢਾ। ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਵਡੋ ਮਤਿਮੂਢਾ। ਜਾਗਯੋ ਹਿਰਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਨਹੁ ਦੂਸਰੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜ੍ਵਾਲਾ ॥੪੪॥ ਤਿਰਛੇ ਕਰਿਕੇ ਨੈਨ ਤਰੇਰੇ[10]। ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਦੁਰ-ਬਚਨ ਘਨੇਰੇ।-ਮੰਦ ਮਤੀ ਰੇ ਮੂਢ ਕੁਭਾਗੀ! । ਮਹਾਂਅਧਮ† ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਤਯਾਗੀ ॥ ੪੫ ॥ ਕਾਲ ਨਿਕਟ ਆਵਾ ਅਬ ਤੇਰੇ। ਆਇਸੁ ਮੇਟਤਿ[11] ਹੋਵਤਿ ਮੇਰੇ। ਕਿਹ[12] ਬਲ ਕੇ ਅਲੰਬ[13]? ਕੁਲਘਾਤੀ!-।ਅਸ ਕਹਿ ਹਨੀ ਲਾਤ ਮਮ ਛਾਤੀ ॥ ੪੬ ॥ ਬਿਖ ਸੀ[14] ਬਾਨੀ ਬਕਤਿ ਬਹੋਰੀ। ਬੋਲਯੋ ਮੈਂ ਤਬ ਦੁਇ ਕਰ ਜੋਰੀ[15]।-ਪਿਤਾ! ਜੁ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਇਤਬਾਦੂ[16]।ਕੈਸੇ ਬਿਖ ਸਮ ਬੋਲਤਿ ਨਾਦੂ[17] ॥੪੭॥ ਨਹਿਂ ਤਵ ਬਲ,ਨਹਿਂ ਮਮ ਬਲ ਕੋਊ। ਬਲੀ ਅਪਰ ਆਸ਼੍ਰਯ ਜਗ ਸੋਊ। ਥਾਵਰ ਜੰਗਮ[18] ਕੀਟ ਬਿਧਾਤਾ[19]। ਜਿਹ ਬਸਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਰਾਖੇ ਤਾਤਾ[20] ! ॥੪੮॥ ਅਤਿ ਬਲਿਸ਼ਟ[21] ਕਾਲਹੁ ਕਰਿ ਕਾਲੂ[22]। ਖਾਇ ਸਭਿਹਿਂ ਮੇਂਡਕ[23] ਜਯੋਂ ਬਯਾਲੂ[24]। ਬਲ ਜੋ ਮਨ ਤਨ

---

[1]ਓਹ, ਭਾਵ ਵਾਸ਼ਨਾ। [2]ਦੂਰ ਕਰੋ। [3]ਬਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ। [4]ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ। [5]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [6]ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼ੰਡੇ ਮਰਕੇ ਨੇ। [7]ਵੇਖੀ। [8]ਛੇਤੀ। [9]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ। [10]ਤਾੜਕੇ ਫੇਰੇ। [11]ਮੋੜਦਾ ਹੈਂ। [12]ਕਿਸ ਦੇ। [13]ਆਸਰੇ। [14]ਵਿਹੁ ਵਰਗੀ (ਕੌੜੀ)। [15]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [16]ਬਿਅਰਥ। [17]ਵਾਕ। [18]ਜੜ ਚੇਤਨ। [19]ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤਕ। [20]ਹੇ ਪਿਤਾ! [21]ਬਲੀ ਹੈ। [22]ਕਾਲ ਦਾ ਵੀ ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। [23]ਡੱਡੂ ਨੂੰ। [24]ਸਪ ਵਾਂਙੂ। *ਪਾਃ-ਸਿਸ ਗਹਿ। †ਪਾਃ-ਮਹਾਂ ਮੰਦ।

ਬਿਖੈ ਰਿਖੀਕੈ[1]। ਜਾਨਹੁ ਤਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੈ ॥ ੪੯ ॥ ਤਜਹੁ ਸੁਭਾਉ ਅਸੁਰ ਨਿਜ ਜਾਤੀ। ਮਨ ਜੀਤਨ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।ਮਨ ਸਮਾਨ ਨਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਕੋਊ। ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਜਗ ਦੇਵਤਿ ਜੋਊ ॥ ੫੦ ॥ ਸੁ ਵਸ ਕਰਨ[2] ਕੌ ਕਰਹੁ ਉਪਾਊ। ਨੀਕੀ ਨੀਤਿ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਕਾਊ। ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ਾਦਿਕ ਇਹਘੋਰੇ[3]।ਇਨ ਪਰ ਚਢਤਿ ਦਸੋਦਿਸ਼ਦੌਰੇ॥੫੧॥ ਮਨ*ਬਿਖਿਧਨ ਮਹਿਂ ਅਹੈ ਮਵਾਸੂ[4]†। ਵਡ ਹੰਕਾਰ ਕੋਟ[5]ਦਿਢ[6]ਤਾਸੂ[7]। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭਾਦਿਕ ਜੋਈ। ਸਰਬ ਸਹਾਇਕ ਜਾਨਹੁ ਤੇਈ ॥ ੫੨ ॥ ਇਹ ਜੋਧਾ ਦੁਰਜੈ[8] ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਜੀਤਹਿ ਕੋ ਤਾਂਹੀ। ਜੇ ਕਰਿ ਬੂਝਯੋ ਚਹਿਤ ਉਪਾਊ।ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਾਊ॥੫੩॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕੀਜੈ। ਹਉਮੈ ਕੋ ਉਰ ਤੇ ਤਜਿ ਦੀਜੈ। ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਟਿਕਾਵੈ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਸੰਕਲਪ ਹਟਾਵੈ ॥੫੪॥ ਇਸਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਜੀਤਯੋ ਜਾਈ। ਸਰਬ ਦਿਗਬਿਜੈ ਤਬ ਤੂੰ ਪਾਈ। ਬਿਨ ਮਨ ਜੀਤੇ ਸੂਰ ਕਹਾਵੈ। ਅਧਿਕ ਆਪ ਕੋ ਬਲੀ ਗਿਨਾਵੈ ॥ ੫੫ ॥ ਮਹਿਤ ਪੁਰਖ[9] ਤਿਹ ਜਾਨਹਿਂ ਮੂਢਾ। ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਇ ਭੇਦ ਜੋ ਗੂਢਾ। ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਜਬ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਮਤਿ‡ ਮੂਢ ਗੁਮਾਨੀ ॥ ੫੬ ॥ ਉਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟੀ ਰਿਸਹਿ ਬਹੂਤੀ। ਅਗਨਿ ਬਰਤਿ[10] ਜਨੁ[11] ਪਾਇ ਅਹੂਤੀ। ਕੰਪਤਿ ਦੇਹਿ ਲਾਲ ਅਤਿ ਨੈਨਾ। ਕਾਟਤਿ ਅਧਰਨ[12] ਚਿਤ ਨਹਿਂ ਚੈਨਾ§ ॥ ੫੭ ॥ ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਦਾਰੁਨ ਭੇਖ ਬਨਾਵਾ। ਨਾਸੈਂ[13] ਨਿਕਸ[14] ਧੂਮ ਨਭ[15] ਛਾਵਾ। ਹੁਤੇ ਸਭਾਸਦ[16] ਜੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਡਰ ਕਰਿ ਧਰਕੇ[17] ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੫੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪ੍ਰਹਲਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਾਹਟਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੬੮ ॥

---

[1]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ। [2]ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦਾ। [3]ਘੋੜੇ। [4]ਆਕੀ। [5]ਕਿਲ੍ਹਾ। [6]ਪੱਕਾ। [7]ਤਿਸਦਾ। [8]ਜਿੱਤਣੇ ਕਠਨ ਹੋਣਗੇ। [9]ਵਡੇ ਲੋਕ। [10]ਬਲਦੀ ਹੈ। [11]ਮਾਨੋਂ। [12]ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [13]ਨਾਸਕਾਂ ਵਿਚੋਂ। [14]ਨਿਕਲਕੇ। [15]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ। [16]ਦਰਬਾਰੀ। [17]ਧੜਕ ਗਏ।

*ਪਾ:—ਬਨ। †ਪਾ:—ਨਿਵਾਸੂ।

‡ਪਾ:—ਮਨ। §ਪਾ:—ਕਾਟਤ ਅਧਰ, ਨ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚੈਨਾ।

੬੯. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਮ ਬੇਰੀ ਕਟਹੁ ਨਿਜ ਬੇਰੀ ਪਰ ਚਾਰਿ।
ਇਸ ਬੇਰੀ ਹ੍ਵੈ ਭਵ ਸੁਫਲ ਬਿਨ ਬੇਰੀ ਕਰਿ ਪਾਰ॥੧॥

{ ਬੇਰੀ=ਬੇੜੀ, ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਜੋ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਹਥਕੜੀ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਬੇੜੀ ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੈਦ।
ਬੇਰੀ=ਬੇੜੀ, ਨਾਉਕਾ। ਬੇੜਾ ਤੋਂ ਬੇੜੀ ਭਾਵ ਛੋਟੀ ਬੇੜੀ।
ਬੇਰੀ=ਵਾਰੀ, ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਬਾਰ ਨੂੰ ਬੇਰੀ ਬੀ ਲਿਖ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
ਬੇਰੀ=ਵਿੱਲ, ਦੇਰੀ, ਬੇਰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਬੇਰੀ ਬੀ ਲਿਖ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। }

ਅਰਥ-(ਹੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਮੇਰੀ ਕੈਦ ਕੱਟ ਦਿਓ (ਅਤੇ) ਆਪਣੀ ਨੌਕਾ ਪਰ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਬਿਨਾ ਦੇਰੀ (ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨਦੀ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਕਰ ਦਿਓ (ਜੋ) ਇਸ ਵਾਰੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਜੀ ਇਹ ਕਥਾ। ਜਥਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਨੀ ਸੁਨੁ ਤਥਾ:-। 'ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਸੁਨਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਉਪਾਸਨ[1]। ਭਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਮਨਹੁ ਹੁਤਾਸਨ[2]॥ ੨ ॥ ਮਾਰਨ ਚਹਿਸ ਮੰਦ-ਮਤਿ ਮਾਨੀ। ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਯੋ ਬਿਖਵਤ[3] ਬਾਨੀ ।-ਰੇ ਸਠ ਬਾਲਿਕ ! ਮੋ ਬਿਨ ਈਸਾ[4]। ਕਹੋ ਕਹਾਂ? ਨਤੁ[5] ਕਾਟੌਂ ਸੀਸਾ[6]-॥੩॥ ਅਸ ਕਹਿ ਮਸਾਨਹਿ ਤੇ ਸੁ ਮਹਾਨਾ। ਖੈਂਚਿ ਖੜਗ ਕਰ ਮਹਿਂ ਚਮਕਾਨਾ।-ਕੋ ਰਖਵਾਰੋ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਅਬ ਜਮ ਧਾਮਹਿ[7] ਦੇਉਂ ਪਠਾਈ-॥੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਤਬ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।-ਪਰਿਪੂਰਨ ਹੈ ਸਭਿਨੀ ਥਾਈਂ। ਤਿਹ ਬਿਹੀਨ ਕੋ ਥਾਨ ਨ ਊਨਾ। ਜਢ ਜੰਗਮ ਮੈਂ ਪਿਖੌਂ ਨ ਸੂਨਾ-॥੫॥ ਕਹਿਤ[8]-ਜਿ ਹੈ ਜਢ ਜੰਗਮ ਮਾਂਹੀ। ਇਹ ਸਥੰਭ ਮਹਿਂ[9] ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਕਤਿ ਬਾਲਿਕ ਮਤਿਮੰਦੇ ! ।ਅਬਹਿ ਕਰੌਂ ਤਵ ਸੀਸ ਨਿਕੰਦੇ-॥੬॥ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਿ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਸੇਖੋ। ਕਹਯੋ-ਥੰਭ ਦਿਸ਼ਿ ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਦੇਖੋ। ਅਹੈ ਬਿਸ਼ਨੁ ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਸਾਰੋ। ਤੋਹਿ ਨ ਦੀਸਤਿ ਮਤ ਕੇ* ਕਾਰੋ-॥ ੭ ॥ ਅਸ ਸੁਨਿ, ਕੋਪ ਥੰਭ ਦਿਸ਼[10] ਦੇਖਾ। ਖੜਗ ਮੁਸਟ[11] ਹਨਿ[12]ਜੋਰ

[1]ਬੰਦਗੀ। [2]ਅਗਨੀ। [3]ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗੀ। [4]ਈਸ਼੍ਵਰ। [5]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [6](ਤੇਰਾ) ਸਿਰ। [7]ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਘਰ। [8]ਦੈਂਤ ਨੇ ਕਿਹਾ। [9]ਇਸ ਥੰਮੇ ਵਿਚ। [10]ਵੱਲ। [11]ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ। [12]ਮਾਰੀ। *ਪਾ:-ਤੇ, ਭੇ।

ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਦਾਰੁਨ[੧] ਅਤਿ ਘੋਰਾ[੨]। ਜਨੁ[੩] ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੀਨ ਕਿਨ ਫੋਰਾ[੪] ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਯੋ ਬਿਧਾਤੈ[੫] ਅਪਨੋ ਲੋਕਾ। ਪ੍ਰਲੈ ਕਾਲ ਲਖਿ[੬] ਸਭਿ ਕੋ ਸ਼ੋਕਾ[੭]। ਬ੍ਰਧਰ ਭੁਏ[੮] ਜੇ[੯] ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਗਿਰੇ ਕਿਤਕ ਤਹਿਂ ਖਾਇ ਭੁਵਾਰੀ[੧੦] ॥੯॥ ਸਭਿ ਦੈਂਤਨ ਕੀ ਸੁਧ ਤਬ ਨਾਸ਼ੀ। ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਧੁਨਿ[੧੧] ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਸੁਨਿ ਦਨੁਜੇਸ਼[੧੨] ਚੱਕ੍ਰ[੧੩] ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਪਿਖਿਯਤਿ ਨਾਂਹੀ[੧੪] ॥ ੧੦ ॥ ਭਯੋ ਉਦਿਤ[੧੫] ਮਾਰਨ ਕਰਵਾਰਾ[੧੬]। ਤਬ ਨਰਹਰਿ[੧੭] ਨਿਜਰੂਪ ਦਿਖਾਰਾ[੧੮]। ਨਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਨਹਿਂ ਸਿੰਘਬਨਾਊ[੧੯]। ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਵਡੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਭਾਊ ॥ ੧੧ ॥ ਥੰਭ ਪਾੜ ਨਿਕਸੇ ਜਗਰਾਈ। ਅਦਭੁਤ ਦਾਰੁਨ ਭੇਖ ਬਨਾਈ। ਦੈਤ ਰਾਜ ਅਵਲੋਕ ਬਿਚਾਰਾ।-ਕੋ ਇਹ ? ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਇ ਅਕਾਰਾ-੧੨॥ ਕੰਪਮਾਨ ਤਨ ਭੈ ਵਡ ਧਾਰੀ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਨ ਸਕੈ, ਸੁਧ ਹਾਰੀ। ਤਬ ਲੌ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਰਜ ਉਠੇ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਲਾ[੨੦] ॥ ੧੩ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੁਖ ਲੇਤਿ ਜੰਭਾਈ[੨੧]। ਦੇਖਤਿ ਦਾੜ੍ਹੈਂ ਧੀਰ ਨਸਾਈ। ਸ਼ੋਨਤਿ[੨੨] ਸਰਸੇ[੨੩] ਆਰੁਨ[੨੪] ਲੋਚਨ[੨੫]। ਜੀਭ ਖੜਗ ਸਮ[੨੬] ਜਨ[੨੭] ਦੁਖ ਮੋਚਨ[੨੮] ॥ ੧੪ ॥ ਰੰਗ ਸਰੀਰ ਕਨਕ ਜਨੁ ਤਾਵਾ[੨੯]। ਦਾਰੁਨ[੩੦] ਊਚੇ ਕਾਨ[੩੧] ਉਠਾਵਾ। ਗਿਰ ਕੰਦਰ[੩੨] ਸਮ ਬਦਨ[੩੩] ਪਸਾਰਾ। ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[੩੪] ਕੁਟਿਲ[੩੫] ਧਨੁਖ ਆਕਾਰਾ[੩੬] ॥ ੧੫ ॥ ਕੰਠ[੩੭] ਰੋਮ[੩੮] ਕਰਿ ਤਰਸਤਿ[੩੯] ਘਨ ਕੋ[੪੦]। ਸੁਰਗ[੪੧] ਤੀਕ ਬਿਸਤਾਰਯੋ ਤਨ ਕੋ। ਉਰ ਹੈ ਆਯੁਤ[੪੨] ਕਟ[੪੩] ਜਿਨ ਛੀਨਾ[੪੪]। ਦੋਨੋ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਪੀਨਾ[੪੫] ॥ ੧੬ ॥ ਕੁਟਿਲ ਬਿਕਟ[੪੬] ਨਖ[੪੭] ਅਤਿਸ਼ੈ[੪੮]

[੧]ਭਯਾਨਕ। [੨]ਬੜਾ ਡਾਢਾ। [੩]ਮਾਨੋਂ। [੪]ਫੋੜ। [੫]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। [੬]ਜਾਣ ਕੇ। [੭]ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ। [੮]ਬੋਲੇ ਹੋ ਗਏ। [੯]ਜਿਤਨੇ (ਸਨਗੇ)। [੧੦]ਭੁਵਾਲੀ। [੧੧]ਅਵਾਜ਼। [੧੨]ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ। [੧੩]ਹੈਰਾਨ। [੧੪]ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। [੧੫]ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। [੧੬]ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਨ ਨੂੰ। [੧੭]ਨਰਸਿੰਘ ਨੇ। [੧੮]ਦਿਖਾਇਆ। [੧੯]ਨਾ ਮਨੁਖ ਨਾ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਬਨਾਵਟ, ਸੂਰਤ ਹੈ। [੨੦]ਭਿਆਨਕ। [੨੧]ਉਬਾਸੀ। [੨੨]ਲਹੂ। [੨੩]ਵਰਗੇ। [੨੪]ਲਾਲ। [੨੫]ਨੇਤ੍ਰ। [੨੬]ਜੀਭ ਤਲਵਾਰ ਵਰਗੀ। [੨੭]ਦਾਸਾਂ ਦੇ। [੨੮]ਦੁਖ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ। [੨੯]ਸੋਨਾ ਮਾਨੋਂ ਤਪਾਇਆ ਹੋਇਆ। [੩੦]ਭਯਾਨਕ। [੩੧]ਕੰਨ। [੩੨]ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੱਡ। [੩੩]ਮੂੰਹ। [੩੪]ਭਰਵੱਟੇ। [੩੫]ਟੇਢੇ। [੩੬]ਕਮਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ। [੩੭]ਗਲ ਦੇ। [੩੮]ਵਾਲ। [੩੯]ਤਰਾਂਵਦਾ ਹੈ। [੪੦]ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਕਾਲੇ ਹਨ ਵਾਲ। [੪੧](ਮਾਨੋਂ) ਅਸਮਾਨ। [੪੨]ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ ਹੈ। [੪੩]ਲੱਕ। [੪੪]ਪਤਲਾ। [੪੫]ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਤੇ ਤਕੜੀਆਂ। [੪੬]ਕਰੜੇ ਤੇ ਟੇਢੇ। [੪੭]ਨਹੁੰ। [੪੮]ਬੜੇ।

ਘੋਰਾ[੧]। ਬੱਜ੍ਰ ਆਦਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕਠੋਰਾ[੨]। ਦੇਖਤਿ ਭਾਜੇ ਦਾਨਵ ਸਰਬਾ। ਦੈਂਤਰਾਜ ਗਹਿ ਗਦਾ[੩] ਸੁ ਗਰਬਾ[੪] ॥ ੧੭ ॥ ਬਲਨਿਧਿ[੫] ਹੁਤੋ ਧਰੇ ਉਰ ਧੀਰਾ। ਆਵਾ ਸਨਮੁਖ ਜੋ ਬਡ ਬੀਰਾ। ਮਹਾਂ ਮੱਤ ਕੁੰਚਰ[੬] ਜਿਉਂ ਧਾਯੋ[੭]। ਤਿਉਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਹਰਿ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਗਹੇ ਗਦਾ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਪੁਨ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰ ਘਾਤ ਬਿਚਾਰੀ। ਦੁਤਿਯੋ ਬਾਰ ਨੇਰ[੮] ਜਬ ਕੀਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਤਬਹਿ ਗਹਿ ਲੀਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯਾਸ ਗਰੁੜ ਅਹਿ ਗਹਿਈ[੯]। ਤਿਉਂ ਗਹਿ ਲੀਨ, ਛੁਟਨ ਕੋ ਚਹਿਈ। ਲੀਲ੍ਹਾ ਹੇਤ ਪ੍ਰਭੂ ਪੁਨ ਛੋਰਾ। ਛੁਟਿਕਰਿ ਗਰਜਤਿ ਭਾ ਤਬ ਘੋਰਾ ॥੨੦॥ ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੇਵ[੧੦] ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ। ਘਨ*ਪਟਕਰਿ[੧੧] ਦੇਖਹਿ ਉਰ ਡਰਿਹੀਂ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਬਲ ਮਹਿਂ ਸ਼ੰਕਾ ਮਾਨਹਿਂ। ਹਿਰਨਾਕਸ਼ ਕੋ ਬਲੀ ਪਛਾਨਹਿਂ ॥੨੧ ॥ ਅਹਿ[੧੨] ਖਗਪਤ[੧੩] ਜਿਉਂ ਖੇਲਨ ਹੇਤਾ। ਲਖਤਿ ਨ ਕਰਿਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ[੧੪]। ਪੁਨ ਦਨੁਜੇਸ਼ ਲਇ ਅਸਿ ਢਾਲਾ। ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮੀਪ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਗਰਜ ਧੁਨਿ ਘੋਰਾ। ਦਾਰੁਣ[੧੫] ਕਿਯ ਚਹੁੰ ਓਰ[੧੬] ਕਠੋਰਾ[੧੭]। ਦੌਰ ਗਹਯੋ ਦਨੁਜੇਸ਼ਹਿਂ ਐਸੇ। ਅਹਿ[੧੮] ਗਹਿ[੧੯] ਲੇਤਿ ਮੇਂਡਕੈ[੨੦] ਜੈਸੇ ॥ ੨੩ ॥ ਫਰਫਰਾਤਿ ਭਾਜਨ ਇਤ ਉਤ ਕੋ। ਦ੍ਰਿਢ ਗਹਿ ਲਿਯ ਨ ਜਾਨ ਦਿਯ ਕਿਤ ਕੋ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਭਾ ਦ੍ਵਾਰ[੨੧] ਕੇ ਥਾਨਾ। ਧਾਰਿ† ਉਰੂ ਪਰ[੨੨] ਸ਼੍ਰੀ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੨੪ ॥ ਤੂਰਨ[੨੩] ਨਖ ਸੋਂ ਉਦਰ ਬਿਦਾਰਾ[੨੪]। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਇਕ ਛਿਨ ਮੈਂ ਮਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਅੰਤਰ ਨਹਿਂ ਬਾਹਿਰ ਕੀਨਾ। ਦਯੋਸ[੨੫] ਨ ਨਿਸਾ[੨੬] ਜਬਹਿ ਹਨਿ ਦੀਨਾ॥ ੨੫ ॥ ਨਹਿਂ ਧਰਨੀ ਨਹਿਂ ਅੰਬਰ[੨੭] ਮਾਂਹੀ। ਜਿਯਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੋ

---

[੧]ਭਿਆਨਕ। [੨]ਸਖਤ। [੩]ਗੁਰਜ। [੪]ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇਆ। [੫]ਬੜਾ ਬਲੀ। [੬]ਬੜੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀ। [੭]ਦੌੜਿਆ। [੮]ਨੇੜ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਨੇੜੇ ਹੋਯਾ। [੯](ਜਿਵੇਂ)ਨਿਰਯਤਨ ਗਰੜ ਸੱਪ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਦੇਵਤੇ। [੧੧]ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ ਕਰਕੇ। [੧੨]ਸੱਪ। [੧੩]ਗਰੁੜ। [੧੪]ਨਹੀਂ ਸਮਝਦ (ਦੇਉਤੇ) ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [੧੫]ਭਿਆਨਕ। [੧੬]ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ। [੧੭]ਸਖਤ। [੧੮]ਸੱਪ। [੧੯]ਫੜ। [੨੦]ਡੱਡੂ ਨੂੰ। [੨੧]ਸਭਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਵਿੱਚ। [੨੨]ਪੱਟਾਂ ਉੱਪਰ। [੨੩]ਛੇਤੀ। [੨੪]ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਨਹੁਆਂ ਨਾਲ। [੨੫]ਦਿਨ। [੨੬]ਰਾਤ। [੨੭]ਅਸਮਾਨ।

*ਪਾ:-ਘਟ। †ਪਾ:-ਧਰਿਯੋ।

ਬਿਧਿ ਨਖ ਨਾਂਹੀ* । ਬਿਧਿ ਕੀ ਰਚਨਾ[1] ਜਨਮ ਨ ਲੀਨਾ । ਸ਼ਿਲਾ ਥੰਭ[2] ਤੇ ਨਿਕਸਿ[3] ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਕਰੇ ਸਾਚ ਸਭਿ ਬਚਨ ਬਿਧਾਤਾ। ਦਾਨਵ ਹਨਯੋ ਭਗਤ ਦੁਖ ਦਾਤਾ। ਉਦਰ ਬਿਦਾਰਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਅਪਾਰਾ । ਕਾਲ ਭਯਾਨ ਜਿਮ ਬਦਨ ਪਸਾਰਾ ॥੨੭॥ ਸ਼੍ਰੋਣਤ[4] ਸੌਂ ਭੀਗੇ ਸਭਿ ਅੰਗਾ । ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਭਏ ਸੁਰੰਗਾ।ਆਂਤੈ[5] ਕਾਢਿ ਗ੍ਰੀਵ ਮਹਿਂ[6] ਡਾਰੀ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਹੋਵਤਿ ਰੋਸ ਅਪਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਤਬ ਜੇ ਦਾਨਵ ਗਏ ਪਲਾਈ। ਸੋ ਹਟਿ ਆਏ ਕਰਨ ਲਰਾਈ । ਗਹਿ ਗਹਿ ਸੰਗ ਨਖਾਯੁਧ[7] ਮਾਰੇ। ਸਗਰੇ ਛਿਨ ਇਕ ਵਿਖੇ ਸੰਘਾਰੇ ॥੨੯॥ ਤਦਪਿ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕੋ ਪਾਵ। ਤਬਹੀ ਕੰਧ[8] ਕੇਸ ਝਹਿਰਾਵ[9]।ਭਿੰਨਭਿੰਨਭੇ[10]ਮੇਘਅਕਾਸ਼ਾ[11]। ਛੁਭਤਿ[12] ਪਯਨਿਧਿ[13]† ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਵਾਸਾ[14] ॥ ੩੦ ॥ ਬਹੁ ਬਲ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਗਰਜਾਨਾ । ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਗਰ ਅਕੁਲਾਨਾ[15] । ਬਿਚਲ ਗਏ[16] ਜੇ ਦੇਵ ਬਿਮਾਨਾ । ਉਡਗਨ[17] ਗਿਰੇ ਮਹਾਂ ਭਯ ਮਾਨਾ ॥ ੩੧॥ ਚਰਨਨ ਸੰਗਿ[18] ਦੁਖਿਤਿ ਭੀ ਧਰਨੀ[19]। ਪ੍ਰਬਲ ਤੇਜ ਕੋ ਸਕਿਤਿਹ ਬਰਨੀ[20]। ਜਬ ਤਹਿਂ ਦਾਨਵ ਰਹਾ ਨ ਕੋਈ। ਨਖ ਆਯੁਧ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਭਿ ਹੋਈ ॥ ੩੨ ॥ ਤਬ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠੇ ਜਾਈ। ਸੁਰਨ[21]ਸੁਮਨ[22]ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ । ਸਭਿ ਹੀ ਮਿਲੇ ਬਿਰੰਚਿ[23] ਮਹੇਸ਼ਾ[24]। ਸਿੱਧ, ਪਿਤਰ ਰਿਖਿ, ਜੱਖ,ਸੁਰੇਸ਼ਾ[25]॥੩੩॥ਧਨਦ[26]ਆਦਿ ਬਿੱਦਜਾਧਰਿ[27] ਜੇਤੇ । ਆਏ ਸਭਿਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਹੇਤੇ । ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਨ ਡਰ ਉਰ ਥੋਰਾ। ਪਿਖਯੋ ਨ ਜਾਤਿ ਭਯਾਨਕ ਘੋਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਆਇ ਨ ਸਕਹਿਂ ਸਮੀਪ ਬਹੋਰੀ। ਖਰੇ ਦੂਰ ਦੋਨੋਂ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਬਿਧਿ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਅਮਰ ਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਨੁਤਹਿ[28] ਬਖਾਨਤਿ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ॥੩੫॥—ਜੈਜੈਜੈ ਤਵ ਸ੍ਰੀ ਜਗਸਾਈਂ!।

[1]ਰਚਨਾਂ ਵਾਂਕੂ । [2]ਪੱਥਰ ਦੇ ਥੰਭ । [3]ਨਿਕਲੇ । [4]ਲਹੂ । [5]ਆਂਦਰਾਂ । [6]ਗਲੇ ਵਿਚ । [7]ਨਹੁੰਆਂ ਰੂਪੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ । [8]ਮੋਢਿਆਂ ਦੇ । [9]ਕੇਸ ਹਿਲਾਏ। [10]ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। [11]ਬੱਦਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ । [12]ਛੋਭ ਹੋਇਆ । [13]ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ । [14](ਜਦੋਂ) ਸੁਆਸਾਂ (ਦਾ ਵੇਗ) ਪਹੁੰਚਾ । [15]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਯਾ । [16]ਖਿੱਲਰ ਗਏ । [17]ਤਾਰੇ। [18](ਨਰਸਿੰਘ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ । [19]ਧਰਤੀ । [20]ਕੋ ਸਕਤਹਿ ਬਰਨੀ—ਕੀਹਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਵਰਨਨ ਕਰ ਸਕੇ । ਜੇ 'ਸਕਿ' 'ਤਿਹ' ਦਾ ਪਦਛੇਦ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ ਇਉਂ ਬਣੇਗਾ:—ਤਿਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਵਰਨਨ ਕਰ ਸਕੇ । [21]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ । [22]ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ । [23]ਬ੍ਰਹਮਾ । [24]ਸ਼ਿਵ । [25]ਇੰਦ੍ਰ । [26]ਕੁਬੇਰ । [27]ਖੇਚਰ, ਗੰਧਰ੍ਵ,ਕਿੰਨਰਆਦਿ ਇਕਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਦੇਵ ਜੋਨੀ। [28]ਉਸਤਤਿ। *ਨਹੁੰ ਜਾਂ ਨਹੁੰਦ੍ਰਾਂ ਨਾ ਜੀਉਂਦੇਹਨ ਨਾ ਮੋਏ । ਕੱਟਿਆਂ ਪੀੜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਸ ਲਈ ਮੋਏ ਹਨ ਜੀਉਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਫੇਰ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਵਧਦੀ ਜੋ ਸ਼ੈ ਹੈ ਸੋ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਨਹੁੰ ਮੋਏ ਹੋਏ ਨਹੀਂ । †ਪਾ:—ਪਯੋਧਰ=ਬੱਦਲ ।

ਨਮੋ ਨਮੋ ਤ੍ਰੈਲੋਕਨ ਰਾਈ!। ਨਮੋ ਨਮੋ ਭਗਤਨ ਦੁਖ ਖੰਡਨ!। ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਧਰਨੀ ਕੇ ਮੰਡਨ!॥੩੬॥ ਇਹ ਦਾਨਵ ਸਭਿ ਸੁਰ ਦੁਖ ਕਾਰੀ।ਜੀਤ ਸਦਨ ਤੇ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰੀ। ਮਹਾਂਬਲੀ ਸੋ ਤੁਮ ਨੈ ਮਾਰਾ। ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਸੰਘਾਰਾ॥੩੭॥ ਕ੍ਰੋਧ ਪ੍ਰਜੁਲਤ ਅਪਾਰ ਤੁਮਾਰਾ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਅਤਿ ਭਯਕਾਰਾ। ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ! ਉਪਸ਼ਮ[1]ਅਬ ਕੀਜੈ। ਸਰਬ ਜਗਤ ਕੋ ਅਭੈ ਸੁ ਦੀਜੈ–॥੩੮॥ ਬਿਧਿ[2] ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ[3] ਰਮਾ[4] ਕੋ ਦੇਖਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਕਹਯੋ–ਜਿ ਰੋਸ[5] ਬਿਸ਼ੇਖਾ[6]।ਅਬ ਤੂੰ ਜਾਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਬਯਾਕੁਲਤਾ ਜਗ ਕੀ ਸੁ ਮਿਟਾਵਹੁ–॥ ੩੯ ॥ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਬਹੁਰੋ ਫਿਰਿ ਆਈ। ਰਮਾ[7] ਦ੍ਰਹਿਣ[8] ਸੰਗਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।–ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਅਸ ਸੁਣਾ ਨ ਦੇਖਾ। ਅਬ ਸੌਰੇਸ[9] ਕੀਨੋ ਜਸ[10] ਬੇਖਾ[11] ॥ ੪੦ ॥ ਤੇਜ ਨ ਸਹਯੋ ਜਾਤ ਮੁਝ ਪਾਸਾ। ਅਵਲੋਕਨ ਤੇ ਉਪਜਤਿ ਤ੍ਰਾਸਾ–'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਣੁ ਕਾਨਾ। ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਬਖਾਨਾ॥ ੪੧॥ 'ਸੁਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਬ ਮੁਝ ਢਿਗ[12]ਆਏ।ਅਧਿਕ ਨੇਹ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ।–ਸ੍ਰੀਨਰਸਿੰਘਨਿਕਟ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ।ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਿਵਾਵਹੁ–॥੪੨॥ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਅਸ ਬੈਨਾ। ਗਮਨਯੋ ਨਿਕਟ ਰਿਦੇ ਕਛੁ ਭੈ ਨਾ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਕਰੇ ਤਬ ਜਾਈ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਦੰਡ ਕੀ ਨਯਾਈ[13] ॥ ੪੩॥ ਸ੍ਰੀ ਨਰ-ਸਿੰਘ ਜਬਹਿ ਦ੍ਰਿਗ ਦੇਖਾ।ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਅਭੈ[14] ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਬ ਉਠਾਵ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।ਕਰ ਅਰਬਿੰਦ[15] ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸਾ[16] ॥੪੪॥ ਸੰਗ ਸਨੇਹ ਪਲੋਸਤਿ ਮਾਥਾ*।ਉਠਿਉ ਸਤਤਿ ਮੈਂ ਕਿਯ ਜਗਨਾਥਾ। ਉਮਗਯੋ[17]

[1]ਸ਼ਾਂਤੀ। [2]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। [3]ਆਪਣੇ ਪਾਸ। [4]ਲੱਛਮੀ। [5]ਕ੍ਰੋਧ। [6]ਬੜਾ ਹੈ। [7]ਲਛਮੀ ਨੇ। [8]ਬ੍ਰਹਮਾ। [9]ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲਾ। [10]ਜਿਹਾ ਜਿਹਾ। [11]ਸਰੂਪ। [12]ਭਾਵ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋਲ। [13]ਡੰਡੇ ਵਤ। [14]ਨਿਡਰ। [15]ਹੱਥ ਕਵਲ। [16](ਮੇਰੇ) ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖਕੇ। [17]ਉਛਲਿਆ।

*ਅੰਕ ੧੮ ਤੋਂ ੪੧ ਤਕ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਦਾ ਕਮਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਭੈ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਸ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਹੋਯਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਦੇ ਸਿਰ ਫੁੱਲ ਸਿਹਰੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਉਸ ਤ੍ਰੈਲੋਕੀ ਨੂੰ ਲੱਛਮੀ ਸਮੇਤ ਕੰਬਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁੱਸੇ ਨੇ 'ਭਗਤ ਵੱਛਲਤਾ' ਦਾ ਅਨੋਖਾ ਰਸ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਹੈ, ਕਿ ਵਾਤਸਲ ਰਸ ਹੈ; ਦੋਵੇਂ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਹੈ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾਈ ਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਵਲਵਲੇ ਦੀ ਵਾਤਸਲਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਕਰ ਵਿਖਾਦਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਕਉ* ਭਾਰੀ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਸ੍ਰਵਹੀ ਜਲ ਧਾਰੀ ॥੪੫॥–ਭਗਤ-ਵਛਲ! ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ!।ਦੀਨਬੰਧੁ,ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਤੇ ਅਮਰ ਜਿ ਔਰ।।ਸਕੈਂ ਨ ਭੇਦ ਲਖਤਿ ਤਵ ਥੋਰ॥੪੬॥ਕਹਿ ਬਿਅੰਤ ਸ੍ਰੁਤਿ ਬਿੱਦਜਾ† ਅਪਰਾ। ਮੈਂ ਦਾਨਵ ਕਿਹ ਲੇਖੇ ਬਪੁਰ॥ਔਰ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਗਤਿ ਜਾਨੀ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੈਂ ਇਕ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨੀ ॥੪੭॥ ਕਿਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿ ਰੀਝਹੁ‡ਆਪ॥ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਦੁਖ ਖਾਪ॥ਦਸ ਗੁਣ ਸੰਜੁਤਿ[1] ਜੋ ਦਿਜ[2] ਹੋਈ॥ ਭਗਤਿ ਬਿਹੀਨ[3]ਪ੍ਰਸੀਦ ਨ ਕੋਈ[4] ॥੪੮॥ ਦਸ ਗੁਨ ਹੀਨ ਜਿ ਅਹੇ ਚੰਡਾਲ॥ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਗਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਹ ਸਮ ਤੁਮ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਪਯਾਰ॥ਇਹ ਨਿਰਨੈ[5] ਮੈਂ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ॥੪੯॥ ਦੋਹਰਾ॥੧ ਜੱਗ, ੨ਦਾਨ, ੩ਤਪ, ੪ਧਰਮ,੫ਸਤਿ, ੬ਸਮ, ੭ਦਮ,੮ਧੀਰਜਵੰਤ। ੯ਸਹਿਨ, ਸੀਲ[6], ੧੦ਮਤਸਰਰਹਿਤ[7], ਦਸ਼ ਗੁਣ ਇਹੀ ਗਨੰਤਿ[8]§॥੫੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਿਜ ਕੁਲ ਮਾਨ ਭਰੇ ਉਰ ਭਾਰੀ॥ ਭਗਤਿ ਹੀਨ ਗੁਣ ਅਘ ਅਨੁਹਾਰੀ[9]। ਨੀਚ ਜਾਤ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਾਨਾ[10]। ਤੁਮਰੇ ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਮਹਾਨਾ ॥੫੧॥ਸੋ ਪਾਵਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸਰਬੰਗ॥ਔਰਨ ਕੇਰ ਕਰਹਿ ਅਘ[11]ਭੰਗ[12]–। ਸੁਨਿ ਮਮ ਬਿਨਤੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸਾਈਂ[13]। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੋਸ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੫੨॥–ਅਹੋ[14]ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ ਤੂੰ ਪੂਰਾ।ਕੋਊ ਬਿਧਿ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਊਰਾ। ਬਰ ਜਾਚਹੁ ਜੁ ਹ੍ਵੈ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਤੋਤੇ ਨਹਿਂ ਅਦੇਯ ਮੁਝ ਪਾਹੀ[15]–

[1]ਸਮੇਤ। [2]ਬ੍ਰਹਮਣ। [3]ਬਿਨਾ। [4]ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਕੋਈ (ਕਰ ਸਕਦਾ) ਆਪ ਨੂੰ। (ਅ) ਜੇ ਉਹ ਭਗਤ ਹੀਨ ਹੈ ਤਾਂ (ਤੁਸੀਂ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [5]ਨਿਸ਼ਚੇ। [6]ਸਹਾਰੇ ਦਾ ਸੁਭਾਵ। [7]ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [8]ਗਿਣਦੇ ਹੈਨ। [9]ਹੋਵੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਮਾਨ ਭਰਿਆ, ਭਗਤੀ ਹੀਨ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਪਾਪਾਂ ਤੁੱਲ ਹਨ। [10]ਮਨ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ। [11]ਪਾਪ। [12]ਨਾਸ਼। [13]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ। [14]ਹੇ। [15]ਤੈਨੂੰ ਨਾਂ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ, ਸਭ ਕੁਛ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ *ਪਾ:–ਕਹੁ।

†ਉਪਨਿਖਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਕ ਪਰਾ ਤੇ ਦੂਜੀ ਅਪਰਾ। 'ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ' ਵਿੱਦਯਾ ਪਰਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਭ ਵਿੱਦਯਾ ਅਪਰਾ ਹੈ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੈ:–ਵੇਦ ਵਿੱਦਯਾ (ਪਰਾ) ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਵਿੱਦਯਾਂ (ਅਪਰਾ) ਆਪ ਨੂੰ ਬਿਅੰਤ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ‡ਪਾ:–ਰੀਝਹਿ। §ਇਹ ਦੋਹਾ ਗ਼ਾਲਬਨ ਕਿਸੇ ਆਦਿ ਨੁਸਖੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਤਾਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਨਮੁਖ ਉਸਤਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਏਹ ਗਿਣਤੀ ਸੁਨਾਉਣ ਦੀ ਭਗਤ ਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

॥ ੫੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ ॥–ਮਮ ਮਨ ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਹਾਨੀ। ਜੋ ਸਕਾਮ[1] ਤਵ ਭਗਤਿ ਕਰੇਈ। ਬਨਕ[2] ਸਮਾਨ ਜਾਨਿਯੇ ਤੇਈ–॥੫੪॥ ਸ੍ਰੀ ਨਰਹਰਿ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ–ਭਗਤ! ਲਖਹੁ ਮੁਝ ਮਹਾਂ ਉਦਾਰੇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਰਬ ਚਾਹ ਤੈਂ ਤਯਾਗੀ। ਤਦਪਿ ਮੋਹਿ ਤੋਖਨ ਹਿਤ ਲਾਗੀ[3] ॥੫੫॥ ਜਾਚਹੁ ਬਰ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਨ ਮੈਂ[4] ਤੂੰ ਮੇਰੋ ਹਿਤਕਾਰੀ[5]–।ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਮੈਂ ਮਾਨਿ ਰਜਾਯਾ। ਕਹਯੋ–ਜਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਅਸ ਦਾਯਾ ॥੫੬॥ ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਉਰ ਜਰਿ[6] ਜਾਵਹਿਂ। ਤਵ ਪਗ ਭਗਤਿ ਸਦਾ ਰਤਿ[7] ਭਾਵਹਿ–। ਅਸ ਕਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਰ ਨਯਾਈ। ਰਹਯੋ ਚਰਨ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਈ ॥ ੫੭॥ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਗਤਨ ਗੁਣਖਾਨੀ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਬੋਲੇ ਸੁਠ ਬਾਨੀ ।–ਸਦਾ ਅਚਲ ਸੁਖ ਦੋਨੋਂ ਲੋਕਾ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਹ੍ਵੈ ਭੋਗ ਅਸ਼ੋਕਾ॥੫੮॥ਸਭਿ ਦਾਨਵ ਕੋ ਹੋਹੁ ਭੁਵਾਲਾ। ਕਰਹੁ ਰਾਜ ਬੈਸੇ ਚਿਰ ਕਾਲਾ। ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਭਗਤ ਹਮਾਰਾ। ਛ੍ਵੈ[8] ਨ ਸਕਹਿ ਮਦ ਮਾਨ ਬਿਕਾਰਾ–॥ ੫੯ ॥ ਸੁਨਿ ਇਵ ਬਚ ਜੁ ਕਹੇ ਜਗਨਾਥਾ। ਬੋਲਯੋ ਮੈਂ ਨਾਇ ਪਗ ਮਾਥਾ ।–ਮਮ ਪਿਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਘੀ ਮਲੀਨਾ* । ਨਿੰਦਕ ਹੋਇ ਦ੍ਰੋਹ ਤੁਮ[9] ਕੀਨਾ ॥ ੬੦ ॥ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਇਸ ਕੀ ਗਤਿ ਕੀਜੈ। ਸਭਿ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਤੁਮ ਸੋਂ ਕੀਨ ਬਿਰੋਧ ਮਲੀਨੋ। ਕਹੇ ਕੁਬਚਨ ਕੁਟਿਲ ਮਤਿਹੀਨੋ॥੬੧॥ ਸਭਿ ਔਗੁਣ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਪਾਪੀ। ਬਿਨਾ ਕਾਜ[10] ਜਗ ਜੀਵ ਸੰਤਾਪੀ। ਤੁਮਰੋ ਜਗ ਮੈਂ ਬਿਰਦ ਸੁਹਾਵਨ। ਦੀਨ ਨਿਵਾਜ ਪਤਿਤ ਕੇ ਪਾਵਨ[11]॥੬੨॥ਛਿਮਾਧਾਰਿ ਦੀਜੈ ਤਿਹ ਮੋਖਾ[12]। ਏਕ ਨ ਗੁਨਿਯੇ ਮਨ ਮੈਂ ਦੋਖਾ–। ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਰਸ ਭੀਨੇ। ਬੋਲੇ ਬਿਗਸਤਿ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨੇ ॥੬੩॥–ਜਿਹ ਕੁਲ ਜਨਮਯੋ ਤੂੰ ਮਮ ਦਾਸਾ। ਭਗਤਿ ਕੀਨਿ ਦ੍ਰਿੜ ਲਖਯੋ ਨ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਕੋ ਸੰਦੇਹ[13] ਤਿਹ ਪਿਤ[14] ਗਤਿ ਕਾਰੇ[15]। ਜਗ ਸਾਗਰ ਕੁਲ ਇਕੀਸ† ਤਾਰੇ[16]–॥ ੬੪ ॥ ਅਸ

[1]ਕਾਮਨਾਂ ਕਰਕੇ। [2]ਬਾਣੀਏਂ। [3]ਤਾਂ ਬੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਮੰਗ, (ਅ) ਤਾਂ ਬੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਇਸ ਲਈ ਮੰਗ)। [4]ਲਿਵਲੀਨ, ਅਨਿੰਨਯ। [5]ਪ੍ਰੇਮੀ। [6]ਸੜ। [7]ਪ੍ਰੀਤੀ। [8]ਛੋਹ। [9]ਤੁਸਾਡੇ ਨਾਲ। [10]ਅਕਾਰਥ। [11]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ। [12]ਮੁਕਤੀ। [13]ਕੀ ਸ਼ਕ ਹੈ। [14]ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ। [15]ਮੁਕਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ। [16]ਭਾਵ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੇ ੨੧ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ਹਨ।

*ਪਾः–ਮਮ ਪਿਤ ਹੈ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਘ ਪੀਨਾ। †ਪਾः–ਇਕ੍ਰੀਹ।

ਕਹਿ ਦੀਨ ਰਾਜ ਅਭਿਖੇਕਾ[1]। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਝ ਸਹਿਤ ਬਿਬੇਕਾ। ਬਹੁਰੋ
ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਮਹਾਨਾ। ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨਾ ॥ ੬੫॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ
ਅਬ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰਾ। ਭਗਤ ਸਰੂਪ ਧਰਯੋ ਅਵਤਾਰਾ। ਨਰ ਮਲੀਨ
ਅਘ ਪੀਨ ਨਿਹਾਰੇ। ਤਿਨਹਿੰ ਬਤਾਵਨ ਪੰਥ ਸੁਖਾਰੇ॥੬੬॥ ਦਾਸ ਜਾਨਿ
ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਾ। ਤਬ ਤਨ ਧਰਿ ਨਰਹਰਿ ਰਖਿ ਕੀਨਾ[2]। ਮੋਹਿ
ਸੰਗ ਇਮ ਭਾ ਬਿਰਤੰਤੇ*। ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਬਾਲੇ ਮਤਿਵੰਤੇ !'॥ ੬੭॥ ਸ਼੍ਰੀ

---

[1]ਰਾਜ ਤਿਲਕ। [2]ਤਦੋਂ ਨਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ (ਮੇਰੀ) ਰੱਖਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

*ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜੀ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਉੱਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਫਤਹ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ ਪਰ ਦੱਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਮੁਲਤਾਨ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਾਲਾ ਅਜੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ—ਦੈਂਤਾਂ—ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਹਜ਼ੀਬ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਹੁਣ ਹੜੱਪੇ ਦੇ ਖੰਡਰਾਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਵਡਕਿਆਂ ਤੇ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਹਾਲ ਪਹਿਲੋਂ ਰਵਾਯਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਫੇਰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗਏ। ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਪਾਤਾਲ ਕਰਕੇ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਦੋਂ ਮੁਰਾਦ ਦੱਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੁਲਤਾਨ ਹੈ ਸੀ, ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪੁਰੀ ਮੰਦਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਕੰਵਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜੀ ਆਰਯ ਵਿੱਦਯਾ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਭਗਤ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿ ਓਸਦੇ ਵਡੇ ਕਾਯਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਭਗਤੀ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਣੀ ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਗਲ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਨੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੈਂਤਾਂ ਯਾ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰਯ ਸਭਯਤਾ ਦਾ ਕਾਯਲ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਲਾ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਭਗਤ ਹੋਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਲਈ ਇਹ ਅਸਮਾਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਵਰਤਣਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ।

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਮਿਲਨਾ ਇਹ ਕਥਾ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਡੇ ਹਿੰਦਾਲ ਦੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਉੱਚਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਓਹ ਢੰਗ ਉਸ ਦਾ ਮੱਖੀ ਵਾਂਙੂ ਗੰਦਾ ਤੇ ਝੂਠਾ ਜਾਣਕੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਬਾਕੀ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਮਿਲਨਾ ਕੋਈ ਅਨੋਖੀ ਗਲ ਨਹੀਂ। ਓਹ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਦਰਸ਼ੀ ਸਨ। (ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੫੬ ਅੰਕ ੧੦੧ ਦੀ)। (ਹਰਣਾਖਸ ਤੇ ਹਰਿਨਕਸ਼ਯਪ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣਯ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਪਦ—ਹਰਨਾਖਸ਼)। ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਪਰ ਪੜ੍ਹੋ ਟੂਕ—ਅਧਯਾਯ ੬੫—ਅੰਕ ੨ ਦੀ।

ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਯੋ ਮਨ ਲਾਈ। ਸੁਨੀ ਸਰਬ ਜਬ ਕਥਾ ਸੁਹਾਈ। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਮੈਂ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਭਗਤਨ ਤੇ ਮਹਿੰਮਾ ਵਡ ਚੀਨੀ ॥੬੮॥ ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਪਾਸਾ। ਰਹਿ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ। ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਬੰਦਨ। ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨੇ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੬੯ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਹੱਤ੍ਰਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੬੯ ॥

੭੦. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਵੈਰਾਹ ਅਵਤਾਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਕਰਿ ਸਿਪਰ ਸਰ* ਬਾਨ ਜਿ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ।
ਕਰਿ ਤਿਹ ਓਟ ਬਚਾਇਕੈ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਸੁਖ ਸਾਰ ॥ ੧ ॥

[ਸਿਪਰ=ਢਾਲ [ਫਾਰਸੀ, ਸਿਪਰ] ਸਰ=ਸਿਰ, ਸੀਸ [ਫਾਰਸੀ, ਸਰ] (ਅ) ਤੀਰ। (ੲ) ਤਲਾ, ਸਰੋਵਰ [ਸੰਸ:, ਸਰ] ਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੰਸਾਰ। ਅਰਥ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਰੂਪੀ ਬਾਣ) ਤੀਰ। (ਸ) ਵਰਗਾ, ਤੁੱਲ, ਬਰੱਬਰ। ਬਾਨ=ਬਾਣ, ਤੀਰ। ਜਿ=ਜੋ, ਜੇਹੜੇ।]

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ (ਰੂਪੀ ਆਸਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਸੀਸ ਪਰ ਢਾਲ ਬਣਾਕੇ ਸਰਬ (ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਬਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਟ ਬਣਾਇਕੇ (ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਦੀ) ਕਥਾ, ਜੋ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ। ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਧਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੂਕਰ[1] ਅਵਤਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਹਿਰਨਾਛਸ ਦਾਨਵ ਹਨਿ ਕੈਸੇ। ਧਰਨੀ ਆਨੀ ਭਨਿਯੇ ਤੈਸੇ। ਇਨ ਦੈਤਨ ਕੋ ਜਨਮ ਜੁ ਕੂਰਾ[2]। ਸੋ ਕਹਿਯੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੁਨ ਭੂਰਾ' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।—'ਜੋ ਸੁਨਿਅਹੈ[3] ਪੁਰਾਨ ਕਹਾਨੀ†। ਏਕ ਸਮੈ ਕੱਸ਼ਪ[4] ਜਗ ਕਰਿ ਕੈ। ਬੈਠਯੋ ਸਦਨ

[1]ਸੂਰ ਦਾ। [2]ਖੋਟਾ। [3]ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। [4]ਇਕ ਰਿਖੀ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਬੀ—ਸਿਰ—ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ।

†ਇਹ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਜੈਸੀ ਕਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਬਿਆਨ ਹੋਣ ਲਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਤੌਰ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਵਾਕਿਆ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲਗਾ। ਕਹਾਣੀ ਬੀ ਜੈਸੇ ਕਿ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਉਵੇਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਥੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਆਪ ਹੀ ਮੰਨਕੇ ਟੁਰੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਅੰਕ ੫੯ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਣਾ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਚੌਥੇ ਅਗਲੇ ਪਨੇਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੪॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਾਲ ਸੁਤਾ ਦਖ[੧] ਕੇਰੀ। ਦਿਤੀ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਟ[੨]* ਕਾਮ ਘਨੇਰੀ। ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਕਹੇ ਅਸ† ਬੈਨਾ। 'ਤਨ ਮਨ ਮੋਰ ਕੰਪਾਵਾ ਮੈਨਾ[੩] ॥ ੫ ॥ ਜਿਉਂ ਕਦਲੀ ਦਲ[੪] ਦ੍ਰਰਦ[੫] ਹਿਲਾਵੈ। ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਤਯੋਂ ਮੁਝ ਸੰਤਾਵੈ। ਸੌਤ ਸਮ੍ਰਿੱਧਵਾਨ[੬] ਸਭਿ ਜੋਈ। ਤਿਨ ਪਿਖ ਦਾਹਿ ਰਿਦੇ ਮਮ ਹੋਈ ॥ ੬ ॥ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨੋ। ਇਕ ਸਮਾਨ ਅੰਗਨਾ ਸਭਿ ਚੀਨੋ। ਤਨ ਪੈ ਬਯਾਪਯੋ ਅਧਿਕ ਅਨੰਗਾ। ਅਬ ਉਮੰਗ ਕੀਜੈ ਮਮ ਸੰਗਾ॥੭॥ਕਾਮ ਸੰਗ ਮੈਂ ਪੀੜਤਿ ਭਾਰੀ। ਅਬ ਮੈਥੁਨ ਕਰਿ ਦੋਹੁ ਨਿਵਾਰੀ[੭]। ਆਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਆਵੈ। ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਹਿਂ ਮੋਘ[੮] ਪਠਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ਕਰੇ ਕੇਲ ਤੇ ਜਨਮਹਿ ਤਾਤਾ। ਤਬ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਵੌਂ ਭਲਿਭਾਂਤਾ[੯]। ਸੁਨਿ ਕੱਸ਼ਯਪ ਨਿਜ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ

---

[੧]ਦੱਖ ਦੀ ਧੀ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਕੱਸ਼ਯਪ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸੀ। [੨]ਇੱਛਾ। [੩]ਕਾਮਦੇਵ ਨੇ। [੪]ਕੇਲੇ ਦੇ ਪੱਤੇ। [੫]ਪਹਾਥੀ [ਸੰਸ: ਦ੍ਵਿਰਦ]। [੬]ਸੌਂਕਣਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੀਆਂ, ਮੁਰਾਦ ਸੰਤਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਸਮ੍ਰਿਧ]। [੭]ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ। [੮]ਖਾਲੀ। [੯]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। *ਪਾ:-ਤ੍ਰਿਯ। †ਪਾ:-ਇਵ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਦੇ ਪੂਜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ 'ਨਿਪੁੰਸਕ' ਕਹਿਣੋਂ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਕਥਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਪੌਰਾਣਕ ਕਹਾਣੀ ਆਪ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਪੱਛਮੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ 'ਕਨਿੰਘਮ' ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਿਖ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਵਿਚ ਜੋ ਪੌਰਾਣਕ ਤਜ਼ਕਰੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਸਿੱਖ ਈਮਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਵਰਤੇ ਹੋਏਹਨ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਰਯ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਪੱਕੀ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਐਸਾ ਜ਼ੋਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਫੇਰ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਲੁਕੇ ਹੋਣ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਟੂਨ (ਮਖੌਲ) ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਰਯਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਸੂਰ ਬਣਕੇ ਮਾਨੋਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਲਿਪੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕੀ ਮੂਰਤਾਂ ਬਣਾਕੇ ਹੀ ਭਾਵ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਅਜ ਕਲ ਕਾਰਟੂਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਕਯਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਹੋਣ ਦਾ ਤੇ ਫੇਰ ਜੇਹਲਮ ਰਸਤੇ ਪਾਣੀ ਵਹਿਕੇ ਧਰਤੀ ਨਿਕਲ ਆਉਣ ਦਾ ਇਕ ਚਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਪੌਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ। ਹੋਰ ਹਾਲ ਲਈ ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੯ ਅੰਕ ੬੭ ਦੀ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ,ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਾਨੀ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕਰਤਿ ਸਨਮਾਨੀ ॥ ੯ ॥ 'ਚੰਦ੍ਰਬਦਨ ! ਤੂੰ ਮੋਕੋ ਪ੍ਯਾਰੀ। ਕਰੌਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਥਾਰੀ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਾਲ ਬੀਤ ਹੈ ਜਬ ਹੀ। ਮੈਥੁਨ ਕਰੌਂ ਸੰਗ ਤੁਝ ਤਬਹੀ॥ ੧੦ ॥ ਇਹ ਬੇਲਾ ਲਖਿ ਘੋਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਾਲਾ। ਸ਼ੰਕਰ[੧] ਫਿਰਤਿ ਲਿਯੇ ਗਣ ਸੰਗਾ। ਭੂਤ ਪ੍ਰਚਰਜਾ ਹੇਤ[੨] ਉਮੰਗਾ ॥ ੧੧ ॥ ਰੁਕਮ ਸਮਾਨ[੩] ਭਸਮ[੪] ਤਨ ਕੀਨੋ[੫]। ਅਗਨਿ[੬] ਤਰਨਿ[੭] ਸ਼ਸ਼ਿ[੮] ਜਿਹ ਦ੍ਰਿਗ[੯] ਤੀਨੋ। ਪੂਜਨ ਸਮਯ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਜਾਨਹੁ । ਕੇਲ ਕਰਨ ਕੋ ਕਾਲ ਨ ਮਾਨਹੁ ॥ ੧੨ ॥ ਦਿਨ ਮੈਥੁਨ ਤੇ ਆਯੁ ਘਟਾਈ[੧੦]। ਪਰਬ ਦਿਨਨ[੧੧] ਦੁਰਸੁਤ[੧੨] ਜਨਮਾਈ[੧੩]। ਤਯੋਂ ਇਹ ਸੰਧ੍ਯਾ ਦੋਖ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ[੧੪] । ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਚਾਵਨ ਠਾਨਹੁ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨੀ ਦਿਤੀ ਜਬ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ । ਮਨਸਿਜ ਬਾਨਨ[੧੫] ਤੇ ਅਕੁਲਾਨੀ। ਬਾਰਬਧੂ[੧੬] ਜਿਵ ਤਜਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰੀੜਾ[੧੭]। ਪਤਿ ਕੋ ਬ਼ਸਨ[੧੮] ਗਹ੍ਯੋ ਹਿਤ ਕ੍ਰੀੜਾ ॥ ੧੪ ॥ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਰਹ੍ਯੋ ਜਾਤ ਮੁਝ ਪਾਹੀ। ਕਰੋ ਕੇਲ ਪਤਿ[੧੯]! ਅਬ ਚਿਤ ਚਾਹੀ'। ਕੱਸ਼੍ਯਪ ਕਾਮਾਰਤ ਤਿਹਿ ਦੇਖੀ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਜਹਾਂ ਇਕੰਤ ਬਿਸ਼ੇਖੀ ॥੧੫॥ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਦੀਨੋ ਰਤਿ ਦਾਨਾ। ਤ੍ਰਿਯ ਤਨ ਮਨਸਿਜ[੨੦] ਤਾਪ ਮਿਟਾਨਾ। ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਸੰਧ੍ਯਾ ਤਿਹ ਕੀਨੀ। ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ[੨੧] ਜਾਪ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਭੀਨੀ ॥੧੬ ॥ ਪੁਨ ਜੁ ਦਿਤੀ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਨੀ। ਲੱਜਾ ਯੁਤ ਦ੍ਰਿਗ ਤਰੁ ਸਕੁਚਾਨੀ[੨੨]। ਕੱਸ਼੍ਯਪ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਆਈ। ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਭੈ ਤੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੧੭ ॥ 'ਹੇ ਪਤਿ ! ਗਰਭ ਮੋਹਿ ਕੱਲ੍ਯਾਨਾ[੨੩]। ਰਿਸ ਧਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਿਵ ਕਰੈ ਨ ਹਾਨਾ[੨੪]। ਨਮੋ ਨਮੋ ਤਿਹ ਕੇ ਪਦ ਕੰਜਾ[੨੫]। ਮਹਾਂਦੇਵ[੨੬] ਸੇਵਤਿ ਸੁਰ ਪੁੰਜਾ ॥ ੧੮ ॥ ਮੋਹਿ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਛਿਮਾ ਕਰੀਜੈ। ਤ੍ਰਿਯ ਸੁਭਾਵ ਲਖਿ ਮਨ ਨ ਰਿਸੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਕੱਸ਼੍ਯਪ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬ ਬਾਨੀ। 'ਅਹੋ ਅਭੱਦ੍ਰੇ[੨੭] ! ਨਾਰਿ ਅਜਾਨੀ[੨੮] ! ॥ ੧੯॥

[੧]ਸ਼ਿਵ। [੨]ਪ੍ਰਾਣੀ ਆਦਿ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਲਈ। [੩]ਚਾਂਦੀਵਤ। [੪]ਸਵਾਹ। [੫]ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। [੬]ਅਗਨੀ। [੭]ਸੂਰਜ। [੮]ਚੰਦਰਮਾ। [੯]ਨੇਤਰ। [੧੦]ਘੱਟਦੀ ਹੈ। [੧੧]ਤਿਓਹਾਰ ਦੇ ਦਿਨ। [੧੨]ਮੰਦਾ ਪੁੱਤਰ। [੧੩]ਜਨਮਦਾ ਹੈ। [੧੪]ਦੋਸ਼ ਜਾਣੋ। [੧੫]ਕਾਮ ਦੇ ਬਾਣਾ ਤੋਂ। [੧੬]ਵੇਸ਼ਵਾ। [੧੭]ਲੱਜਾ। [੧੮]ਕਪੜਾ। [੧੯]ਹੇ ਪਤੀ। [੨੦]ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ। [੨੧]ਗਾਇਤ੍ਰੀ। [੨੨]ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਮਾਈ। [੨੩]ਮੇਰਾ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ। [੨੪]ਨਾਸ਼। [੨੫]ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ। [੨੬]ਸ਼ਿਵਜੀ। [੨੭]ਹੇ ਭੈੜੀ ਤ੍ਰੀਮਤ! [੨੮]ਅਵਾਣ।

ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਜਨਮਹਿਂ ਅਧਮ ਕਠੋਰਾ। ਦੇਹਿਂ ਸਰਬ ਜਗ ਕੋ ਦੁਖ ਘੋਰਾ। ਕਸਮਲ[੧]*ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਤਿਨ ਹਿਤ[੨] ਧਰਹਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ[੩] ਹਨਹਿਂਗੇ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਧ੍ਯਾ[੪] ਧਰ੍ਯੋ ਗਰਭ ਤੈਂ ਜਿਨ ਕੋ। ਤਵ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ[੫]ਭਗਤ ਪ੍ਰਧਾਨਾ। ਹੋਵਹਿਗੋ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰ ਕਸਮਲ[੬] ਤੂੰ ਪੁਨ[੭] ਪਛੁਤਾਨੀ[੮]। ਇਸ ਸੁਕ੍ਰਿਤਿ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਖਾਨੀ[੯]। ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸਰਬ ਭੂਤ[੧੦] ਹਿਤਕਾਰੀ। ਦੁਖਿ ਲਖਿ[੧੧] ਦੁਖੀ ਸੁਖੀ ਸੁਖ ਧਾਰੀ[੧੨] ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਿਤੀ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਨੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਕਰ ਤੇ ਸੁਤ[੧੩] ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਨੀ। ਪੁਨ ਪੌਤ੍ਰਾ ਹ੍ਵੈ ਭਗਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਦੈਵ ਸੰਪਦਾ ਗੁਣਨ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥੨੩॥ ਧਾਰਤਿ ਭਈ ਗਰਭ ਕੋ ਤਬਹੀ। ਬੀਤ ਗਏ ਸਤ[੧੪] ਸੰਮਤ ਜਬਹੀ। ਗਰਭ ਤੇਜ ਤਿਹ ਬਧ੍ਯੋ ਅਪਾਰੀ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪ੍ਰਭਾ[੧੫] ਸਭਿ ਹਾਰੀ ॥੨੪॥ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹ੍ਵੈ ਬਿਧਿ ਭਵਨ[੧੬]ਸਿਧਾਰੇ[੧੭]। ਕਰਿਕੈ ਬੰਦਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਹੇ ਲੋਕੇਸ਼! ਸਰਬ ਗਤਿ ਜਾਨੋ। ਤੀਨ ਕਾਲ ਕੀ ਬਿਧਿ[੧੮]ਪਹਿਚਾਨੋ॥੨੫॥ਕੱਸ਼੍ਯਪ ਤੇ ਦਿਤਿ[੧੯] ਗਰਭ ਜੁ ਧਾਰਾ।ਤਿਹ ਕੋ ਹੋਯੋ ਤੇਜ ਅਪਾਰਾ। ਜਨਮੈ ਗੋ ਤਿਸ ਤੇ ਅਸ ਕਵਨੂ ?। ਜੋ ਦੁਖ ਦੇਤਿ ਅਬਹਿ ਸਭਿ[੨੦] ਭਵਨੂੰ[੨੧]'॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਚਰੇ ਬੈਨ ਬਿਧਾਤਾ। 'ਸਨਕਾਦਿਕ ਜੇ ਹੈਂ ਮਮ ਤਾਤਾ[੨੨]। ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੇ ਧਾਮਾ। ਰਚਨਾਂ ਬਨੀ ਜਹਾਂ ਅਭਿਰਾਮਾ[੨੩] ॥ ੨੭॥ ਪਰਫੁੱਲਿਤਿ ਤਹਿਂ ਸਦਾ ਬਸੰਤਾ।ਸੁੰਦਰ ਖਗ[੨੪] ਮਿਲ ਕੂਜ ਕਰੰਤਾ[੨੫]। ਕੁਸਮ[੨੬] ਬਾਟਿਕਾ[੨੭], ਰਾਜਤਿ ਰੂਰੀ। ਮਧੁਪ[੨੮] ਗੁੰਜਾਰਹਿਂ ਗੰਧਤਿ[੨੯] ਭੂਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਚਾਂਮੀਕਰ[੩੦] ਕੇ ਸੁਭਗ ਬਿਮਾਨਾ[੩੧]। ਖਚੇ[੩੨] ਮਣਿਨ[੩੩] ਜਾ ਮਹਿਂ ਰੰਗ ਨਾਨਾ। ਵਿਰਹਿਂ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਭਗਤ ਸੁਹਾਏ[੩੪]। ਜਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰ ਬਿਸ਼ਨੁ ਰਿਝਾਏ॥ ੨੯ ॥ ਹਾਟਕ[੩੫]

---

[੧]ਪਾਪ। [੨](ਨਾਸ਼ ਕਰਨ) ਵਾਸਤੇ। [੩]ਜੰਗ। [੪]ਸੰਝਾਂ ਵੇਲੇ। [੫]ਤੇਰਾ ਪੋਤਰਾ। [੬]ਪਾਪ ਕਰਕੇ। [੭]ਫਿਰ। [੮]ਪਛੁਤਾਈ ਹੈਂ। [੯]ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਰੂਪੀ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰਕੇ (ਤੇਰਾ ਪੋਤਰਾ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੋਵੇਗਾ। [੧੦]ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ। [੧੧]ਦੇਖਕੇ। [੧੨]ਸੁਖੀ (ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ) ਸੁਖੀ। [੧੩]ਪੁਤ੍ਰ। [੧੪]ਸੌ। [੧੫]ਸ਼ੋਭਾ। [੧੬]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਘਰ। [੧੭](ਦੇਵਤੇ) ਗਏ। [੧੮]ਹਾਲਤ। [੧੯]ਦਿੱਤੀ ਨੇ। [੨੦]ਸਾਰੇ। [੨੧]ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। [੨੨]ਪੁੱਤਰ। [੨੩]ਸੁੰਦਰ। [੨੪]ਪੰਛੀ। [੨੫]ਚਹਿਚਹਾਂਵਦੇ ਹਨ। [੨੬]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ। [੨੭]ਬਗੀਚੇ। [੨੮]ਭੌਰੇ। [੨੯]ਖੁਸ਼ਬੋ ਉਤੇ। [੩੦]ਸੋਨੇ। [੩੧]ਬਿਬਾਣ। [੩੨]ਜੜੇ ਹੋਏ। [੩੩]ਮਣੀਆਂ। [੩੪]ਸ਼ੋਭਨੀਕ। [੩੫]ਸੋਨੇ ਦੇ ਤੇ। *ਪਾਃ—ਕਲਮਲ।

ਫਟਕ[1] ਭੀਤ[2] ਜਹਿਂ ਸੋਹਤਿ। ਤਨੇ ਵਿਤਾਨ[3] ਬਨੇ ਮਨ ਮੋਹਤਿ। ਮੁਕਤਾ[4] ਕੀ ਝਾਲਰ ਇਕਸਾਰੀ[5]। ਕਰ ਸਰੋਜ[6] ਤਹਿਂ ਰਮਾ ਬਿਹਾਰੀ[7] ॥ ੩੦ ॥ ਨੂਪਰਾਦਿ[8] ਹੈਂ ਭੂਖਨ ਜੇਈ। ਅੰਗ ਹਲੇ ਝਨਕਾਰਹਿਂ[9] ਤੇਈ। ਰੁਚਰਿ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਜਾਈ। ਸਨਕਾਦਿਕ ਜੇ ਚਾਰੋਂ ਭਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਚੌਕੀ ਖਸ਼ਟ ਉਲੰਘੇ ਜਬਹੀ। ਸਪਤਮ ਪੌਰ ਗਏ ਚਲਿ ਤਬਹੀ। ਤਹਿਂ ਜੁ ਹੁਤੇ ਠਾਂਢੇ[10] ਦਰਵਾਨਾ। ਬੇਤ[11] ਅਰਾਇ[12] ਤਿਨਹਿਂ ਅਟਕਾਨਾ[13] ॥ ੩੨ ॥ ਪੰਚ ਬਰਖ[14] ਜਿਨ ਬੈਸ[15] ਸਦਾਈ।ਪਰਮਹੰਸ, ਦਿਸ਼ ਬਸਨ ਬਨਾਈ[16]। ਸਦਾ ਗਯਾਨ ਘਨ[17] ਜਾਵਤਿ ਰੋਕੇ[18]। ਦਰਵਾਨਨ ਦਿਸ਼[19] ਰਿਖਨਿ[20]। ਬਿਲੋਕੇ[21] ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਿਨ ਲਗੇ–ਇਕ ਪ੍ਰਭੁ ਪੈ ਜਾਈ[22]। ਇਕਨ ਕੋ ਰੋਕਹੁ ਇਹ ਥਾਈ[23]।ਭੇਦ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[24] ਜੋ ਕਰਨੈ ਹਾਰੇ।ਰਹਨਿ ਉਚਿਤ[25] ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਅਸੁਰ[26] ਬੁੱਧਿ ਤੁਮ ਨੈ ਇਹ ਧਾਰੀ। ਜਾਇ ਧਰਹੁ ਤਨ ਧਰਨਿ[27] ਮਝਾਰੀ। ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੁਨ ਸਰਬ ਸਮੇਤਾ। ਐਸੇ ਚਹਿਯਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਕੇਤਾ–॥੩੫॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ, ਭਏ ਭਯਮਾਨਾ। ਜੈ ਅਰ ਬਿਜੈ ਨਾਮ ਜਿਨ ਜਾਨਾ। ਬਿਨੈ ਕਰਨ ਲਾਗੇ ਕਰ ਜੋਰੀ। –ਦਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਤੁਮ ਨੈ ਦੁਖ ਘੋਰੀ[28]॥੩੬॥ ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਅਸਬਰ ਦੀਜੈ। ਜਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨ ਰਿਦੇ ਭੁਲੀਜੈ। ਸ੍ਰਾਪ ਅੰਤ ਪੁਨ ਦਿਹੋ ਬਤਾਈ। ਹਮ ਆਏ ਤੁਮ ਪਗ ਸ਼ਰਨਾਈ–॥੩੭॥ ਤਿਨ ਕੀ ਬਿਨੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਜਬਹੀ। ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਰਿਖੀਸ੍ਰਰ ਤਬਹੀ।–ਸਹਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਦੈਤ ਤਨ ਪਾਵਹੁ। ਜਾਇ ਭੂਮ ਤਲ ਰਾਜ ਕਮਾਵਹੁ ॥ ੩੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸ਼ਨੁ ਧਰਹਿ ਅਵਤਾਰਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਹਾਥ ਹੋਇ ਸੰਘਾਰਾ[29]। ਤੀਨ ਜਨਮ ਧਰਿ ਭੂਮ ਮਝਾਰੇ। ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰੇ–॥੩੯॥ ਬਾਤ ਲਖੀ[30] ਜਬ ਕਮਲਾਕੰਤਾ। ਦੌਰੇ,

---

[1]ਬਲੌਰ ਦੀਆਂ। [2]ਕੰਧਾਂ। [3]ਚੰਦੋਏ। [4]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ। [5]ਇਕੋ ਜਿਹੀ। [6]ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਵਲ ਹੈ। [7]ਲਛਮੀ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। [8]ਝਾਂਜਰਾਂ ਆਦਿ। [9]ਛਣਕਦੇ ਹਨ। [10]ਖੜੇ। [11]ਸੋਟੀ। [12]ਅੜਾ ਕੇ। [13]ਰੋਕਿਆ। [14]ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ। [15]ਆਯੂ। [16]ਦਿਸ਼ਾ ਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਸਤਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਤਪਰਜ ਨੰਗੇ ਹਨ। [17]ਨਿਰੰਤਰ ਗਜਾਨੀ ਹਨ। [18](ਓਹ) ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਰੋਕੇ (ਗਏ ਜਦੋਂ)। [19]ਤਰਫ। [20]ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ। [21]ਦੇਖਿਆ। [22]ਇਕ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [23]ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। [24]ਵਖੇਵੇਂ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ। [25]ਯੋਗ। [26]ਦੈਤਾਂ ਦੀ। [27]ਧਰਤੀ। [28]ਭਿਆਨਕ ਦੁਖਦਾਈ। [29]ਤੁਹਾਡੀ ਮੌਤ। [30]ਜਾਣੀ।

ਸਭਿ[1] ਤਹਿ ਤਜੇ ਤੁਰੰਤਾ। ਪਰਮਹੰਸ ਲਖਿ ਭਗਤ ਬਿਸਾਲਾ । ਕ੍ਰੋਧ ਛਿਮਾਪਨਿ[2] ਤਿਨਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੪੦ ॥ ਪਗ ਨੰਗੇ ਆਏ ਚਲਿ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਕੇਵਲ ਜਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰਾ । ਅਪਨੇ ਚਰਨ ਰਿਖਿਨਿ ਦਿਖਰਾਏ। ਰੋਸ[3] ਸਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਸ਼੍ਯਾਮ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਲੋਨਾ*। ਪ੍ਰਿਥਨਿਤੰਬ[4] ਜਿਨ ਕੀ ਛਬਿ ਕੋ ਨਾ[5]। ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਕਾ[6] ਬਧੀ ਸੁਹਾਵਨ। ਗਰ ਮਹਿ ਬਨਮਾਲਾ ਮਨ ਭਾਵਨ॥੪੨॥ ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਮਹਿਂ ਭੂਖਨ ਚਾਰੂ[7]। ਕੰਕਨ[8] ਮੁਦ੍ਰਿਕ[9] ਅੰਗਦ[10] ਧਾਰੂ[11] । ਉਦਰ ਤ੍ਰਿਵਲੀ[12] ਸੰਜੁਤ[13]† ਰਾਜਤਿ। ਉੱਨਤ ਕੰਧ[14] ਬ੍ਰਿਖਭ ਸਮ ਛਾਜਤਿ[15]॥੪੩॥ ਰੁਚਿਰ ਚਿਬਕ[16] ਮੁਸ਼ਕ੍ਯਾਨ[17] ਕਪੋਲੈ। ਜਿਨ ਪਰ ਸੋਹਤਿ ਕੁੰਡਲ[18] ਲੋਲੈ[19] । ਬਿੱਦ੍ਰਮ[20] ਅਧਰ[21] ਦਸਨ[22] ਜਨੁਹੀਰੇ[23]‡। ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[24] ਧਨੁਖ ਨਾਸਕਾ ਕੀਰੇ[25]॥੪੪॥ ਕੁੰਤਲ[26] ਲਲਿਤ[27] ਅਲਿਕ[28] ਅਹਿ ਛੌਨੇ[29]। ਲੋਚਨ[30] ਉਤਪਲ ਦਲ[31] ਛਬਿ ਭੌਨੇ[32]। ਚਿਤਵਨ[33] ਚਾਰੁ ਮਹਾਂ ਸੁਖਕਾਰੀ । ਸਿਰ ਕਿਰੀਟ[34] ਜਿਹ ਉਪਮਾ ਭਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥ ਲਏ ਛਤਰ ਆਏ ਭ੍ਰਿਤ ਪਾਛੇ। ਸ਼ਸ਼ਿ ਸਮ[35] ਮੁਕਤਾ ਝਾਲਰ[36] ਆਛੇ । ਚਮਰ[37] ਚਾਰੁ ਢੋਰਤਿ[38] ਚਹੁੰ ਓਰੇ। ਬਿਜਨ ਸੁਭਗ[39] ਆਨਜੋ ਤਿਹ ਦੌਰੇ[40]§ ॥੪੬॥ ਰਿਖੀਅਨ ਦੇਖਿ ਦਰਸ ਅਤਿ ਰੂਰਾ। ਕੋਟਿਕ ਚੰਦ ਨ[41] ਮੁਖ ਛਬਿ ਪੂਰਾ।ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਦੰਡਵਤ ਪਰਿਕੈ ॥ ੪੭॥ ਮਨ ਪਛੁਤਾਇ ਬੰਦਿ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ–ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗਨਾਥਾ। ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਸ੍ਰਾਪ ਹਮ

---

[1]ਸਾਰੇ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦਰਬਾਰੀ ਛਡਕੇ। [2]ਖਿਮਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। [3]ਕ੍ਰੋਧ। [4]ਪਟ ਚੌੜੇ ਹਨ। [5]ਕੋਈ ਨਹੀਂ । [6]ਤੜਾਗੀ। [7]ਸੁੰਦਰ । [8]ਕੜੇ । [9]ਛੱਲੇ। [10]ਬੁਹੱਟੇ । [11]ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। [12]ਪੇਟ ਪਰ ਤਿੰਨ ਵਲ। [13]ਸਮੇਤ। [14]ਉਚੇ ਮੋਢੇ। [15]ਬੈਲਾਂ ਸਦਰਸ਼ ਫਬਦੇ ਹਨ। [16]ਸੁਹਣੀ ਠੋਡੀ। [17]ਹਸਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। [18]ਵਾਲੇ। [19]ਚੰਚਲ । [20]ਗੁੱਲੀਆਂ ਵਤ। [21]ਬੁਲ੍ਹ। [22]ਦੰਦ। [23]ਹੀਰਿਆਂ ਵਰਗੇ। [24]ਭਰਵੱਟੇ। [25]ਤੋਤੇ ਵਰਗੀਆਂ। [26]ਕੇਸ। [27]ਸੁੰਦਰ। [28]ਜ਼ੁਲਫਾਂ। [29]ਸੱਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ। [30]ਨੇਤ੍ਰ। [31]ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਙੂ। [32]ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਘਰ। [33]ਨਜ਼ਰ। [34]ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਤੇ। [35]ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਤ (ਸਫੈਦ)। [36]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਝਾਲਰ। [37]ਚੌਰ। [38]ਝੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। [39]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੱਖਾਂ। [40]ਤਿੱਥੇ ਦੌੜਕੇ ਲਿਆਂਦਾ। [41]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਚੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

*ਪਾ:–ਅਨੂਪ ਸਿ ਲੋਨਾ। †ਪਾ:–ਸੁੰਦਰ। ‡ਪਾ:–ਛਬਿ ਹੀਰੈ। ਛਬਿ ਛੀਰੈ। §ਪਾ:–ਬਿਜਨ ਰੁਚਿਰ ਆਨਜੋ ਤਿਹ ਠੌਰੇ।

ਦੀਨਾ। ਕਰਹੁ ਛਿਮਾਪਨ[੧] ਆਪ ਪ੍ਰਬੀਨਾ--॥ ੪੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸਕਲ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਮੁਸਕਤਿ ਮਧੁਰ, ਕਹਿਤ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ।--ਤੁਮਰੋ ਦੋਖ ਨ ਯਾਂਮੈ ਕੋਈ। ਯਹਿ ਸਭਿ ਸੰਮਤਿ ਮੇਰੋ[੨] ਹੋਈ--॥੪੯॥ ਅਸ ਕਹਿ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ। ਲੇ ਬੈਸਾਰੇ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਪਾਹੀ। ਯਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਅਮਰਨ ਸੰਗਾ[੩]। ਬਿਧਿਹਿ ਸੁਨਾਯੋ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ ॥ ੫੦ ॥ 'ਦਿਤੀ ਗਰਭ ਮਹਿਂ ਲਖਿਯੋ ਸੋਊ। ਮੋ ਤੇ ਹੋਤਿ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਊ। ਤੁਮ ਨ ਡਰੋ ਸ਼੍ਰੀਪਤਿ ਭਗਵਾਨਾ।ਕਰਿ ਹੈ ਸਰਬ ਕੇਰ ਕੱਲਯਾਨਾ' ॥੫੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ੰਕ[੫] ਤਜੀ ਸੁਰ ਸਭਿਹੀ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਲੋਕ ਗਏ ਚਲਿ ਤਬਹੀ। ਦਿਤੀ ਬਰਖ ਸਤ ਗਰਭ* ਧਰਯੋ ਜਬ। ਜਨਮ ਕਾਲ ਉਤਪਾਤ[੬] ਭਏ ਤਬ ॥੫੨॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਤਿਸ਼ੈ[੭] ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਆਵ ਭੁਚਾਲਾ। ਦਿਸ਼ਾ[੮] ਤਪਤ ਜਨੁ ਦਵ[੯] ਵਡ ਲਾਗਾ। ਉਲਕਾਪਾਤ[੧੦] ਅਗਨਿ ਜਿਮ ਜਾਗਾ ॥ ੫੩ ॥ ਉਦੈ ਕੇਤੁ[੧੧] ਭਾ ਅਧਿਕ[੧੨] ਅੰਧੇਰਾ। ਰਵਿ ਸ਼ਸ਼ਿ ਪਰ ਪਰਵੇਖ[੧੩] ਘਨੇਰਾ। ਬਿਨ ਘਨ[੧੪] ਗਰਜਤਿ ਹੈ ਵਡ ਜੋਰਾ। ਸਿਵਾ[੧੫], ਸ੍ਵਾਨ[੧੬], ਖਰ[੧੭] ਬੋਲਤਿ ਘੋਰਾ ॥ ੫੪ ॥ ਬਹੀ[੧੮] ਪ੍ਰਚੰਡ ਵਾਯੁ[੧੯] ਦੁਖ ਕਾਰੀ। ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਉਖਰ ਜਾਹਿਂ ਤਰੁ[੨੦] ਭਾਰੀ। ਘੋਰ[੨੧] ਸ਼ਬਦ[੨੨] ਸੁਨਿ ਸਰਬ ਬਿਹੰਗਾ[੨੩]। ਗਿਰੇਹਿਂ ਨਿਡਯ[੨੪] ਤੇ† ਜਨੁ ਹੈ ਭੰਗਾ[੨੫]

---

[੧]ਮੁਆਫ। [੨]ਮੇਰੇ ਅਨੁਸਾਰ,ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਜਬ। [੩]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ। [੪]ਸੁੱਖ। [੫]ਸੰਸਾ। ਡਰ। [੬]ਉਪੱਦ੍ਰਵ। [੭]ਬਹੁਤੇ। [੮](ਸਾਰੀਆਂ) ਦਿਸ਼ਾ। [੯]ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ। [੧੦]ਤਾਰੇ ਟੁੱਟਣੇ। [੧੧]ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ। [੧੨]ਬੜਾ। [੧੩]ਪਰਵਾਰ। [੧੪]ਬਿਨਾ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ (ਆਕਾਸ਼)। [੧੫]ਗਿੱਦੜ। [੧੬]ਕੁੱਤੇ। [੧੭]ਗਧੇ। [੧੮]ਵਗੀ। [੧੯]ਤੇਜ਼ ਹਵਾ। [੨੦]ਬ੍ਰਿੱਛ। [੨੧]ਭਯਾਨਕ। [੨੨]ਆਵਾਜ਼। [੨੩]ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ। [੨੪]ਆਲ੍ਹਣੇ। [੨੫]ਨਾਸ਼ ਹੋਇ, ਮਰੇ ਹੋਏ।

*ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਸਭ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾਵਾਂ ਹਨ,ਕਵਿ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ ਵਰਣਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਲੈਣੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਏਹ ਵਾਕਿਆਤ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਰਵਾਯਤੀ ਹਾਲਾਤ ਪੌਰਾਣਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਓਹ ਦਸਯੂ, ਦੈਤ, ਰਾਕਸ਼ਸ ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਤਯੋਕਤੀ ਨੂੰ ਓਹ ਕਵੀ ਇਕ ਭੂਸ਼ਨ (ਅਲੰਕਾਰ) ਸਮਝਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਬੇਰੋਕ ਟੋਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

†ਪਾ:-ਗਿਰਹਿਂ ਡਾਰ ਤੇ।

॥ ੫੫ ॥ ਕਾਨਨ ਕੇ ਪਸੁ ਭੁਇ ਦੁਖਾਰੇ। ਭੈ ਕਰਿ ਮੂਤ੍ਰ ਮਲਾਦਿਕ ਡਾਰੇ[੧]। ਧਰ ਪਰ ਧਾਰਾਧਰ ਪੂੰਧਾਰੀ[੨]*। ਸ੍ਰਵਹਿਂ ਸਥਨ[੩] ਗੋ[੪] ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਸਾਰੀ† ॥ ੫੬ ॥ ਸਰਬ ਅਮੰਗਲ[੫] ਪਿਖਿ ਭੈਕਾਰੇ। ਪ੍ਰਲੈ ਕਾਲ ਮਨ ਮਨੁਜ ਬਿਚਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਭਾ ਪ੍ਰਜਾ ਮਝਾਰੀ। ਜਨਮੇ ਦੈਂਤ ਦੇਹਿ ਜਿਨ ਭਾਰੀ ॥੫੭॥ ਥੋਰਨ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਬਧ੍ਯੋ ਸਰੀਰਾ। ਨਭ ਲੌ[੬] ਮੁਕਟ[੭] ਭਇ ਵਡ ਬੀਰਾ। ਹਿਰੰਨਾਛ ਧਰਿ ਗਦਾ[੮] ਸਕੰਧੂ[੯] ॥ ਕੀਨ ਦਿਗਬਿਜੈ[੧੦] ਭਾ ਮਤਿ ਅੰਧੂ[੧੧] ॥੫੮॥ ਜਿਉਂ ਖਗੇਸ਼[੧੨] ਤੇ ਅਹਿ[੧੩] ਭੈ ਮਾਨੇ। ਤਯੋਂ ਰਣ ਤਜਿ ਸੁਰ[੧੪] ਸਰਬ ਪਲਾਨੇ। ਜਬਹਿ ਨਿਪੁੰਸਕ[੧੫] ਅਮਰ ਨਿਹਾਰੇ[੧੬]। ਗਰਜ੍ਯੋ ਘੋਰ[੧੭] ਗਰਬ[੧੮] ਉਰਧਾਰੇ ॥੫੯॥ ਕਰ[੧੯] ਧਰਿ ਗਦਾ ਉਦਧਿ[੨੦] ਮਹਿਂ ਗਵਨਾ[੨੧]। ਗਯੋ ਬਰੁਣ ਕੋ[੨੨] ਜਿਹਠਾਂ[੨੩] ਭਵਨਾ[੨੪]। ਕਹਿਨ ਲਗ੍ਯੋ 'ਤੁਮ ਸੂਰ ਕਹਾਵਹੁ। ਹਮ ਸੋਂ ਉਠਿ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਮਚਾਵਹੁ ॥੬੦॥ ਸੁਨ੍ਯੋ ਕਾਨ ਮੈਂ, ਹੋ ਬਲਭਾਰੀ। ਪੂਰਬ ਜੀਤੇ ਤੋਹਿ[੨੫] ਸੁਰਾਰੀ[੨੬]'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਰੁਣ ਕਹੀ ਅਸਬਾਨੀ। 'ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਤੇਰੇ ਜੋਰ ਸਮਾਨੀ[੨੭] ॥੬੧॥ ਤੁਝਹਿ ਜੁੱਧ ਮਹਿ ਤੋਖਨਹਾਰੂ[੨੮]। ਬਿਨ ਪਦਮਾਪਤਿ[੨੯] ਕੋ ਨ ਨਿਹਾਰੂ। ਜਾਹੁ ਰਸਾਤਲ[੩੦] ਮਿਲ ਤੁਝ ਤਾਈਂ। ਹਨਿਹੈ ਠਾਨਿ[੩੧] ਬਿਸਾਲ[੩੨] ਲਰਾਈ' ॥੬੨॥

ਇਤੀ[੩੩] ਕਥਾ ਇਹ ਲਖਿ ਮਰਦਾਨੇ[੩੪]!। ਅਬ ਸੁਨਿ ਜਯੋਂ ਬਰਾਹ ਪ੍ਰਗਟਾਨੇ। ਪੂਰਬ[੩੫] ਬਿਧਿ ਤੇ[੩੬] ਮਨ[੩੭] ਸਤਰੁਪਾ[੩੮]। ਨਰ ਤਿਯ[੩੯] ਉਪਜੇ ਗੁਣਨ ਅਨੂਪਾ ॥ ੬੩ ॥ ਬਿਧਿ ਸੋਂ[੪੦] ਕਹੈਂ 'ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।

---

[੧]ਸੁੱਟਦੇ ਸਨ। [੨]ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਬੱਦਲ ਪੂੰ (ਪਾਕ) ਦੀ ਧਾਰ ਸਿੱਟਦੇ ਸੀ। [੩]ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ ਥਣਾਂ ਵਿਚੋਂ। [੪]ਗਊਆਂ ਦੇ। [੫]ਅਸ਼ੁਭ (ਲੱਛਣ)। [੬]ਅਕਾਸ਼ ਤਕ। [੭]ਸੀਸ। [੮]ਗੁਰਜ। [੯]ਮੋਢੇ (ਉਤੇ)। [੧੦]ਚੁਫੇਰੇ ਫਤੇ। [੧੧]ਅੰਧਾ। [੧੨]ਗਰੁੜ। [੧੩]ਸਰਪ। [੧੪]ਦੇਵਤੇ। [੧੫]ਖੁਸਰੇ। [੧੬]ਦੇਖੇ। [੧੭]ਭਯਾਨਕ। [੧੮]ਹੰਕਾਰ। [੧੯]ਹੱਥ ਵਿਚ। [੨੦]ਸਮੁੰਦਰ। [੨੧]ਵਿਚ ਗਿਆ। [੨੨]ਗਿਆ ਵਰਣ ਦਾ। [੨੩]ਜਿੱਥੇ। [੨੪]ਘਰ ਸੀ। [੨੫]ਤੂੰ ਨੇ। [੨੬]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਭਾਵ ਦੈਂਤ। [੨੭]ਬਰਾਬਰ। [੨੮]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [੨੯]ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [੩੦]ਪਾਤਾਲ। [੩੧]ਕਰਕੇ। [੩੨]ਬੜੀ। [੩੩]ਇਤਨੀ। [੩੪]ਹੇ ਮਰਦਾਨੇ! [੩੫]ਪਹਿਲੇ। [੩੬]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਤੋਂ। [੩੭]ਨਾਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ। [੩੮]ਨਾਮ ਪੁੱਤਰੀ ਦਾ। [੩੯]ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤ੍ਰੀ। [੪੦]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੂੰ।

*ਪਾ:—ਧਰ ਪਰ ਧਾਰ ਰੁਧਿਰ ਪੂੰਧਾਰੀ=ਧਰਤੀ ਪਰ ਲਹੂ ਪਾਕ ਦੀ ਧਾਰ ਵਗਦੀ ਸੀ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਖੋਟੇ ਲੱਛਣ ਏਥੇ ਗਿਣ ਦਿਖਾਏ ਹਨ।

ਅਪਨੀ ਸੇਵ ਹਮਹਿ ਕਛੁ ਦੀਜੈ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਿੱਖ ਕੀ ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ[1]। ਗੁਰ ਪਿਤ ਆਇਸ[2] ਕਰਹਿ ਸਪ੍ਰੀਤੀ ॥ ੬੪ ॥ ਤਾਂਤੇ ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਗੁਸਾਈਂ !। ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ’। ਸੁਨਿ ਮਨ ਕੇ ਅਸ ਬੈਨ ਬਿਧਾਤਾ[3]।ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ‘ਸੁਨਹੁ ਹੇ ਤਾਤਾ[4] !॥੬੫॥ਤੁਮ ਪਰ ਮੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨਾ। ਦੰਪਤਿ*[5] ਰਹਹੁ ਸਹਿਤ ਕੱਲਜਾਨਾ। ਜੋ ਕਰਿ ਮਮ ਸੇਵਾ ਤੁਮ ਮਾਂਗੀ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਜੈ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੬੬ ॥ ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸੁਤ ਉਪਜਾਵਹੁ। ਧਰਮ ਸਹਿਤ ਛਿਤ[6] ਰਾਜ ਕਮਾਵਹੁ। ਮਖ[7] ਕਰਿ ਜਜਹੁ[8] ਬਿਸ਼ਨੁ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਪ੍ਰਜਾਰੱਖਯ[9] ਅਬ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੀ ॥ ੬੭ ॥ ਜਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹਿਂ ਤੋਖਨ[10] ਕੀਨੋ। ਮੰਦਭਾਗ ਜਗ ਅਪਜਸ[11] ਲੀਨੋ। ਹਰਿ ਕੌ ਜਜਨ[12]† ਪ੍ਰਜਾ ਰਖਵਾਰੀ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਡ ਜਾਨ ਹਮਾਰੀ’ ॥੬੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨੁ ਬੋਲਯੋ ਬਿਧਿ ਸਾਥੇ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਮਮ ਮਾਥੇ। ਮੈਂ ਅਰ ਪਰਜਾ[13]ਸਰਬ[14] ਸਮੇਤਾ।ਜਲ ਮਹਿਂ ਧਰਾ[15]ਨ ਪਾਇ ਨਿਕੇਤਾ[16] ॥ ੬੯ ॥ ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਰਹਿ ਰਾਜ ਕਮਾਵੌਂ ?। ਰੱਛ[17] ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਕਹਾਂ[18] ਬਸਾਵੌਂ[19] ?। ਜੇ ਅਸ‡ ਬਿਧਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਕਿਸੁ ਜਤਨ ਲਿਹੁ ਧਰਨਿ[20]ਉਧਾਰੀ’ ॥੭੦॥ਸੁਨਿਕਰਿ ਯੌਂ,ਬਿਧਿਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ।-ਪਹਿਲੇ ਜਲ ਮੈਂ ਪਿਯੋ[21] ਅਪਾਰਾ[22]। ਹੋਈ ਹੁਤੀ[23] ਨਗਨ[24] ਜਬ ਅਵਨੀ[25]। ਰਚੀ ਪ੍ਰਜਾ ਤਬ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰਵਨੀ[26] ॥ ੭੧ ॥ ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ[27] ਜਲ ਬਧਯੋ ਬਹੋਰੀ। ਸਗਰੀ ਧਰਨਿ ਲੀਨਿ ਅਬ ਬੋਰੀ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਵਹਿਰ ਟਿਕਾਊਂ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀ ਰਚਨ ਰਚਾਊਂ॥੭੨॥ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਤੇ ਜਨਮ ਭਯੋ ਜਬ। ਜਗਤ ਰਚਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਸੁ ਦੀ ਤਬ। ਨਹਿਂ ਮੋਤੇ ਅਬ ਹੋਤਿ ਉਪਾਈ। ਕਰਹਿਂ ਆਪ ਜਗਦੀਸ਼[28] ਸਹਾਈ-॥੭੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਿੰਤਤਿ[29]

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਲਈ ਇਹ ਰੀਤੀ ਸ਼ੁਭ ਹੈ। [2]ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਯਾ। [3]ਬ੍ਰਹਮਾਂ। [4]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ !। [5]ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ। [6]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ। [7]ਯੱਗ। [8]ਪੂਜੋ। [9]ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ। [10]ਪ੍ਰਸੰਨ। [11]ਬਦਨਾਮੀ। [12]ਪੂਜਣਾ। [13]ਮੈਂ ਤੇ ਪਰਜਾ। [14]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ। [15]ਧਰਤੀ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੈ। [16]ਘਰ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। [17]ਰਖਿਆ ਕਰਕੇ। [18]ਕਿੱਥੇ। [19]ਵਸਾਊਂਗਾ। [20]ਧਰਤੀ ਨੂੰ। [21]ਪੀਤਾ ਸੀ। [22]ਬਹੁਤ। [23]ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ। [24]ਨੰਗੀ। [25]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [26]ਸੁੰਦਰ। [27]ਬੇਅੰਦਾਜ਼ਾ। [28]ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ। [29]ਸੋਚਦਾ।

*ਪਾ:-ਦਿਪਤ। †ਪਾ:-ਭਜਨ। ‡ਪਾ:-ਇਸ।

ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ ਜਬ ਹੁਤੇ ਜੁ ਨਾਸਨ[੧] ਛੇਕ[੨]। ਤਿਨ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਬਰਾਹ[੩] ਭੇ[੪] ਜੋ ਜਗ ਧਰਨੀ ਟੇਕ[੫] ॥ ੭੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਕਸੇ[੬] ਪ੍ਰਿਥਮ[੭] ਅੰਗੁਸ਼ਟ[੮] ਸਮਾਨਾ[੯]। ਚਢਿ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿਂ ਬਧੇ ਮਹਾਨਾ। ਅਚਰਜ ਭਏ ਦੇਖਿ ਸੁਰ[੧੦] ਸਾਰੇ। ਲਖਿ[੧੧] ਹਰਿ[੧੨] ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ ॥੭੫॥ ਘੁਰ ਘੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਸੂੰਘਤਿ ਸ਼ੂਕਰ[੧੩] ਸਰਸ[੧੪] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਉੱਜਲ ਰਦਨ[੧੫] ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਜਾਈਂ[੧੬]। ਪੂਛ ਬਾਲ ਵਡ ਊਚ ਉਠਾਈ ॥ ੭੬ ॥ ਰੋਮ ਸਕੰਧ[੧੭] ਕਠਨ[੧੮] ਝਵਰਾਏ[੧੯]। ਮੇਘ[੨੦] ਖੁਰਨ ਸੋਂ[੨੧] ਸਭਿ ਬਿਲਗਾਏ[੨੨]। ਦੇਖਤਿ ਸਰਬ ਦੇਵਤਨ ਤਬ ਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਬਰਾਹ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ[੨੩] ਜਲ ਜਬ ਹੀ ॥ ੭੭ ॥ ਅਹਿਰਨ ਸਮ[੨੪] ਜੋ ਅੰਗ ਕਠੋਰਾ[੨੫]। ਮਨਹੁ ਜਲਧਿ[੨੬] ਕੀ ਕੁੱਖਨਨ[੨੭] ਫੋਰਾ[੨੮]। ਸਰਬ[੨੯] ਵਾਰ ਕੋ[੩੦] ਦੀਨ ਬਿਦਾਰੀ[੩੧]। ਗਏ ਰਸਾ-ਤਲ[੩੨] ਥਾਨ ਮਝਾਰੀ[੩੩] ॥ ੭੮ ॥ ਪੂਰਬ ਜਹਿਂ ਸੋਵਨ ਕੀ ਥਾਈਂ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਧਰਨੀ ਲੀਨਿ ਉਠਾਈ। ਗਵਨੇ ਤਬ ਦੰਤਨ ਪਰ[੩੪] ਧਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਬਲ-ਵੰਤ ਲਸੇ ਛਬਿ ਭਾਰੀ॥੭੯॥ਤਹਿਂ ਹਿਰੰਨਾਛ ਬਰੁਨ[੩੫] ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ[੩੬]। ਮਿਲ੍ਯੋ ਪੰਥ[੩੭] ਮਹਿਂ ਗਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਅੱਗ੍ਰ[੩੮] ਦੰਤ[੩੯] ਧਰਨੀ[੪੦] ਧਰਿ ਆਵਤਿ। ਬਲੀ ਦੁਰਦ[੪੧] ਜਿਉਂ ਸ਼ੋਭ ਬਢਾਵਤਿ[੪੨] ॥੮੦॥ ਦੇਖਿ ਦੈਂਤ ਕਿਯ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਨੈਨਾ[੪੩]। ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬੈਨਾ। 'ਹਮਹਿਂ ਰਸਾਤਲ[੪੪] ਬਿਧਿ[੪੫] ਦਿਯ ਸਾਰੋ। ਤਜਿ ਛਿਤਿ ਕੋ ਨਤੁ[੪੬] ਅਬ ਤੁਝ ਮਾਰੋਂ' ॥ ੮੧ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਗਦਾ ਚਲਾਈ। ਹਨਿ ਕਰਿ* ਗਦਾ ਜੁ ਧਰਨ ਗਿਰਾਈ। ਨਭ ਮਹਿਂ ਠਾਢੇ[੪੭] ਦੇਵ ਬਿਲੋਕਤਿ। ਹਾਹਾ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਮਤਿ ਸ਼ੋਕਤਿ[੪੮]

[੧]ਨਾਸਕਾ ਦੇ। [੨]ਛੇਕ। [੩]ਸੂਰ। [੪]ਹੋਏ। [੫]ਧਰਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ। [੬]ਨਿਕਲੇ। [੭]ਪਹਿਲੇ। [੮]ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ। [੯]ਬਰਾਬਰ। [੧੦]ਦੇਵਤੇ। [੧੧]ਜਾਣਕੇ। [੧੨]ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [੧੩]ਸੂਰ। [੧੪]ਸਮਾਨ। [੧੫]ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ। [੧੬]ਵਰਗੇ। [੧੭]ਮੋਢੇ ਦੇ। [੧੮]ਸਖਤ। [੧੯]ਹਿਲਾਏ। [੨੦]ਬੱਦਲ। [੨੧]ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ। [੨੨]ਵਖੋ ਵਖ ਕੀਤੇ। [੨੩]ਅੰਦਰ ਵੜੇ। [੨੪]ਲੋਹੇ ਦੀ ਅਹਿਰਨ ਵਤ। [੨੫]ਸਖਤ। [੨੬]ਸਮੁੰਦਰ। [੨੭]ਵੱਖੀਆਂ। [੨੮]ਤੋੜੀਆਂ। [੨੯]ਸਾਰੇ। [੩੦]ਪਾਣੀ ਨੂੰ। [੩੧]ਦੂਰ ਕੀਤਾ। [੩੨]ਪਾਤਾਲ। [੩੩]ਵਿਚ। [੩੪]ਦੰਦਾਂ ਉਤੇ। [੩੫]ਵਰੁਣ ਦਾ। [੩੬]ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ। [੩੭]ਰਾਹ। [੩੮]ਅੱਗੇ। [੩੯]ਦੰਦਾਂ ਉਤੇ। [੪੦]ਧਰਤੀ। [੪੧]ਹਾਥੀ। [੪੨]ਵਧਾਏ ਹੋਏ। [੪੩]ਲਾਲ ਨੇਤ੍ਰ। [੪੪]ਪਾਤਾਲ। [੪੫]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। [੪੬]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [੪੭]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਖੜੇ। [੪੮]ਸ਼ੋਕਵਾਨ ਬੁੱਧੀ।

*ਪਾ:—ਹਰਿਕਰ।

॥ ੯੨ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੇਖ ਨਿਰਾਯੁਧ[੧] ਹਰਿ ਕੋ। ਕਰਯੋ ਨ ਦੈਤ ਵਾਰ ਨਿਜ ਕਰ ਕੋ। ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। ਰਹਯੋ ਠਾਂਢ ਤਿਹ ਥਾਨ ਅਗਾਰੀ ॥੯੩॥ ਸ੍ਰੀ ਬਰਾਹ ਤਬ ਚੱਕ੍ਰ[੨] ਬੁਲਾਵਾ। ਕੋਟ ਸੂਰ ਸਮ ਤਤ-ਛਿਨ ਆਵਾ। ਅਸੁਰ ਬਲੀ ਦੇਖਯੋ ਜਿਹ ਕਾਲਾ। ਹ੍ਵੈ ਸਮੀਪ ਕਿਯੋ ਜੁੱਧ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੯੪ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਪੁਨ ਗਦਾ ਚਲਾਈ। ਕਿਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਬਲ ਸਰਬ ਲਗਾਈ। ਆਵਤਿ ਗਹੀ ਤਬਹਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਜਿਉਂ ਸਰਪਨਿ ਕੋ ਗਹਿਤਿ ਖਗੇਸ਼ਾ[੩] ॥ ੯੫ ॥ ਨਿਫਲ ਘਾਤ ਲਖਿ ਦੈਤਨਰਾਯਾ। ਰਚੀ ਬਿਸਾਲ ਆਸੁਰੀ ਮਾਯਾ। ਪੌਨ ਪ੍ਰਚੰਡ[੪] ਵਰਖ[੫] ਰਜ[੬] ਛਾਈ। ਸੰਘਨ[੭] ਘਨ[੮] ਤੜਿਤਾ[੯] ਚਮਕਾਈ ॥ ੯੬ ॥ ਅਸਤ[੧੦] ਰੁਧਿਰ[੧੧] ਪੂੰ[੧੨] ਕਚ[੧੩] ਮਲ* ਮੂਤਾ। ਬਰਖਤਿ[੧੪] ਪ੍ਰਗਟੇ ਦਾਨਵ[੧੫] ਭੂਤਾ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਾਰਹਿ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰਹਿਂ। ਛਿੰਦ ਭਿੰਦ[੧੬] ਬਹੁ ਘਾਤ[੧੭] ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ[੧੮] ॥ ੯੭ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਮਾਯਾ। ਸ੍ਰੀ ਬਰਾਹ ਚੱਕਰ ਚਮਕਾਯਾ। ਕਰੀ ਦੂਰ ਤਤਛਿਨ ਮਹਿਂ ਸੋਊ। ਕਰਨ ਲਗੇ ਰਣ ਗਰਜਤਿ ਦੋਊ ॥ ੯੮ ॥ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰ[੧੯] ਗਦਾ ਸਰਬੰਗਾ[੨੦]। ਅਰੁਣ[੨੧] ਸਰੀਰ ਰੁਧਿਰ[੨੨] ਕੇ ਸੰਗਾ। ਬਹੁਰ ਲਰਹਿਂ ਕਰਿ ਮੁਸ਼ਟਨ[੨੩] ਮਾਰੀ। ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਨਾਦ[੨੪] ਹ੍ਵੈ ਭਾਰੀ ॥੯੯॥ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤਾ। ਸਿਰ ਮਹਿਂ ਮੁਸ਼ਟਿਕ[੨੫] ਹਨੀ ਤੁਰੰਤਾ। ਖਾਇ ਭੁਵਾਰਿ[੨੬] ਗਿਰਯੋ ਤਬ ਐਸੇ। ਪੌਨ ਬੇਗ ਤੇ ਤਰੁ[੨੭] ਧਰ ਜੈਸੇ ॥੧੦੦॥ ਜਯੋਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੋ[੨੮] ਪੁਰਹੂਤ[੨੯] ਗਿਰਾਵਾ। ਤਯੋਂ ਪਰਸਿਰ[੩੦] ਕੇ ਕਚ ਬਿਥਰਾਵਾ[੩੧]। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ[੩੨] ਨਿਹਰਿਕੇ[੩੩]। ਕਹਹਿਂ 'ਧੰਨ' ਸੁਰ ਬਚਨ ਉਚਰਿਕੈ ॥ ੧੦੧ ॥ 'ਜੈ ਜੈ ਜੈ' ਧੁਨਿ ਕਰਿ

---

[੧]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [੨]ਇਕ ਗੋਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। [੩]ਗਰੁੜ। [੪]ਤੇਜ। [੫]ਮੀਂਹ। [੬]ਧੂੜੀ,ਅਨ੍ਹੇਰੀ। [੭]ਘਨੇ। [੮]ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚੋਂ। [੯]ਬਿਜਲੀ। [੧੦]ਹੱਡ। [੧੧]ਲਹੂ। [੧੨]ਪਾਕ। [੧੩]ਵਾਲ। [੧੪]ਵਰਖਾ ਹੋਈ। [੧੫]ਦੈਂਤ। [੧੬]ਛਲ ਵਲ (ਨਾਲ)। (ਅ) ਛੇਦਨ ਭੇਦਨ (ਵਾਸਤੇ)। [੧੭]ਦਾਉ। [੧੮]ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [੧੯]ਮਾਰਨਾ। [੨੦]ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ। [੨੧]ਲਾਲ। [੨੨]ਲਹੂ। [੨੩]ਮੁੱਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ। [੨੪]ਅਵਾਜ਼। [੨੫]ਇਕ ਮੁੱਕਾ। [੨੬]ਭੁਵਾਲੀ। [੨੭]ਬ੍ਰਿੱਛ। [੨੮]ਬ੍ਰਿਤ੍ਰਾਸੁਰ ਨਾਮੇ ਦੈਂਤ ਨੂੰ। [੨੯]ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ। [੩੦]ਸਿਰ ਉਪਰਲੇ। [੩੧]ਖਿਲਾਰੇ ਕੇਸ। [੩੨]ਮੌਤ। [੩੩]ਦੇਖਕੇ।

*ਪਾ:—ਕਸਮਲ।

ਚਹੁ ਘਾਈ। ਹਰਖ ਪੁਸ਼ਪ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ। ਤਿਹਕੋ ਮਾਰਿ ਧਰੀ ਪੁਨ ਧਰਨੀ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸੁਰ ਉਸਤਤਿ ਬਰਨੀ'॥੯੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਕਹੀ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਤੀ। ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਨਾ। ਪੁਨ ਆਗੇ ਕੋ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ॥ ੯੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਬੈਰਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੱਤਰਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੭੦ ॥

੭੧. [ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਗਲ। ਧ੍ਰੂਵ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਲਖ ਅਭੇਖ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਂਹ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਹਿ।
ਬੰਦਨ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਤਿਹ ਡਾਢਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹਿ* ॥੧॥

ਅਲਖ=ਜੋ ਲਖਿਆ ਨ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਵੇ [ਸੰਸ:—ਅਲਕ੍ਸ਼]।
ਅਭੇਖ=ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਖ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਭੇਖ=[ਸੰਸ:, ਵੇਖ]=ਗਹਣਾ, ਲਿਬਾਸ, ਚਿੰਨ੍ਹ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਰੂਪ, ਰੇਖ, ਰੰਗ। ਅਭੇਖ=ਜੋ ਰੂਪ ਰੇਖ ਰੰਗ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੋਵੇ।
ਅਨੰਤ=ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਆਦਿ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਬੇਹਦ।
ਗਤਿ=ਹਾਲਤ, ਦਸ਼ਾ, ਚਾਲ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਗਲ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਤ, ਅਰੂਪ, ਅਲਖ ਹੋਕੇ ਜਿਸ ਹਾਲ ਓਹ ਹੈ ਉਸ ਹਾਲ ਦਾ ਪਤਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਅਰਥ—(ਜੋ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਲੱਖ ਅਭਿਖ ਤੇ ਅਨੰਤ ਹੈ (ਅਰ ਐਸਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਜਿਸ ਦੀ ਗਤੀ ਲਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, (ਤੇ ਜੋ) ਬੜਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ †ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ! ਸੁਨਿ ਇਤਿਹਾਸੁ।

*'ਡਾਢਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹ' ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ—ਭਾਰੀ ਬੇ ਪਰਵਾਹ—ਬੀ ਪਾਠ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਵਿਚ—ਠਾਢਾ—ਪਾਠ ਡਿੱਠਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਪਦ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਠਾਢਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅਰਥ ਦੀ ਸਫਲਤਾ—ਡਾਢਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹ—ਵਿੱਚ ਹੈ।

†ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਧ੍ਰੂ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਕਥਾ ਲਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਧ੍ਰੂ ਨਾਲ ਭੇਟ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ

= [ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਸੁਖ ਰਾਸ੍ਰਾਤਾਰੇ ਤਰੈ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੀ। ਊਰਧ[1] ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਬਹੀ ॥ ੨ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ । 'ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਬੀਨੇ। ਉਡਗਨ ਇਹਾਂ ਨ ਦੀਸਤਿ ਕੋਊ । ਹਮ ਕਿਹ ਦਿਸ਼ਿ ਤ੍ਯਾਗਿ ਆਏ ਸੋਊ? ॥੩॥ ਕਾਂਕੋ ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ?। ਅਤਿ ਉੱਜਲ ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਰਾਸਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਹਮ ਤੇ ਤਰੇ ਰਹੇ ਅਬ ਤਾਰੇ ॥੪॥ ਨੀਚੇ ਕਰਿ ਮੁਖ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ। ਰਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਥਾਨ ਨਿਚ[2]*ਝਾਰੀ[3]। ਹਮ ਤੇ ਊਰਧ ਏਕ ਲਖੀਜੈ। ਨਾਮ ਧ੍ਰੂਅ† ਜਿਹ ਪ੍ਰਗਟ ਭਨੀਜੈ ॥ ੫ ॥ ਤਾਂਕੋ ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਘਨੇਰੋ । ਲਘੁ ਬੈਸ[4] ਤਪ ਜਿਨ ਕੀਨ ਵਡੇਰੋ। ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੋ ਅਬਚਲ ਰਾਜੂ। ਸੰਜੁਤ[5] ਸ਼ੋਭਾ ਰਹਨੋ ਬਿਰਾਜੂ' ॥ ੬ ॥ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਵਡਭਾਗੀ। ਕਥਾ ਸੁਨਨ ਕੋ ਜਿਹ ਰੁਚਿ ਜਾਗੀ‡। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ! ਇਹ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਜਿਉਂ ਪਾਯੋ ਉਨ§ ਥਾਨ ਉਤੰਗ[6] ॥੭॥ ਬਯ ਲਘੁ ਤਪ ਕੀਨੋ ਕਿਹਕਾਰਨ?। ਪ੍ਰਭੂ ਰਿਝਾਏ ਬਿਪਤਿ

---

[1]ਉੱਪਰ। [2]ਹੇਠਾਂ। [3]ਸਾਰੇ। [4]ਛੋਟੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ। [5]ਸਮੇਤ। [6]ਉੱਚਾ।

*ਪਾ:—ਥਾਨ ਨਿਜ=ਅਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ। †ਪਾ:—ਧ੍ਰੂਵ।

‡ਪਾ:—ਲਾਗੀ। §ਪਾ:—ਇਹ, ਇਸ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਕਥਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਧ੍ਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਰਮ ਗਤੀ ਹੋਈ ਬੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਾਖੀ ਬੀ ਇਤਨੀ ਕੁ ਲਿਖੀ ਹੈ:—

> ਧ੍ਰੂ ਹਸਦਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ਕਰਿ ਪਿਆਰ ਪਿਉ ਕੁੱਛੜ ਲੀਤਾ। ਬਾਹਹੁੰ ਪੱਕੜ ਉਠਾਲਿਆ ਮਨ ਵਿਚਿ ਰੋਸ ਮਤ੍ਰੇਈ ਕੀਤਾ। ਡਿਡਹੁਲਿੱਕਾ ਮਾਂ ਪੁਛੈ ਤੂੰ ਸਾਵਾਣੀ ਹੈਂ ਕਿ ਸਰੀਤਾ? ਸਾਵਾਣੀ ਹਾਂ ਜਨਮ ਦੀ ਨਾਮ ਨ ਭਗਤੀ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹੀਤਾ। ਕਿਸ ਉਦਮ ਤੇ ਰਾਜ ਮਿਲੈ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਤੇ ਸਭ ਹੋਵਨ ਮੀਤਾ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਰਾਧੀਐ ਜਿਦੂੰ ਹੋਈਐ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਾ। ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਕਰਨ ਤਪ ਮਨ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ ਅਤੀਤਾ। ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਉਪ-ਦੇਸਿਆ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ਅਮਿਓ ਰਸ ਪੀਤਾ। ਪਿਛਹੁੰ ਰਾਜੇ ਸਦਿਆ ਅਬਿਚਲ ਰਾਜ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਨੀਤਾ। ਹਾਰ ਚਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਗ ਜੀਤਾ ॥ ੧ ॥

ਬਿਦਾਰਨ[1]। ਸੋ ਸਭਿ ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ। ਚਲਹੁ ਬਹੁਰਿ ਦੇਖਹਿਂ ਤਿਹ ਤਾਈ" ॥ ੮ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ। ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਐਨਾ। 'ਸਕਲ ਧ੍ਰੂਵ ਕੋ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਭੋ ਮਰਦਾਨੇ! ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ ॥੯॥ ਪੂਰਬ ਭਯੋ ਏਕ ਭੂਪਾਲਾ॥–ਸ੍ਵੈਭੂਮਨਿ–ਜਿਹ ਨਾਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੁਤੀ ਭਾਰਜਾ ਤਿਹ ਸਤਰੂਪਾ॥ਤਿਨ ਤੇ ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਭਏ ਅਨੂਪਾ॥੧੦॥–ਪ੍ਰਿਯਬ੍ਰਤ[2]– ਏਕ ਬਿਦਤਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਹ ਰਥ ਪਹੀਅਨ ਉਦਧਿ[3] ਖਟਾਈ[4]। ਦੁਤਿਯ–ਉਤਾਨਪਾਦ–ਨਿਰਪਾਲਾ। ਭੂ ਕੋ ਕਰਿਹੀ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲਾ॥੧੧॥ ਤਿਹ ਕੈ ਸਦਨ ਹੁਤੀ ਯੁਗ ਨਾਰੀ। ਇਕ ਅਨੇਹ[5] ਇਕ ਪ੍ਰਾਨਨ ਪਯਾਰੀ। ਬਸੀ[6] ਸਰੁਚਿ ਕੇ ਅਸਬਿਧਿ ਸੋਊ। ਮਨਹੁ ਮੋਲ ਕੋ ਲੀਨੋ ਕੋਊ ॥ ੧੨ ॥ ਦੂਤੀ ਸੁਨੀਤਾ* ਸੈਂ ਨਹਿਂ ਨੇਹਾ। ਪੁਰਾ[7] ਧ੍ਰੂਵ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਜਿਸ ਗ੍ਰੇਹਾ। ਪੰਚ ਬਰਖ ਧ੍ਰੂਵ ਕੀ ਭੀ ਬੈਸਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਗਯੋ ਤਾਤ ਜਹਿ ਬੈਸਾ ॥ ੧੩ ॥ ਸਹਿਤ ਦੁਲਾਰ[8] ਅੰਕ[9] ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਬੈਠਯੋ ਚਾਵ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਜਾਂਹੀ। ਤਬ ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਮਾਤਾ[10] ਆਈ। ਦੇਖਿ ਸੌਤਸੁਤ[11] ਰਿਸ ਉਪਜਾਈ ॥੧੪॥ ਕਰ ਗਹਿ ਬਲ ਸੋਂ ਦੀਨ ਉਠਾਈ। ਬਹੁ ਕਠੋਰ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।–ਬੈਸਨ ਪਿਤ ਕੇ ਅੰਕ ਮਝਾਰਾ[12]। ਨਹਿਂ ਬਾਲਿਕ! ਤੇਰੋ ਅਧਿਕਾਰਾ ॥੧੫ ॥ ਜੋ ਇਹ ਪਦ ਲੇਵਨ ਇਛ ਤੇਰੇ। ਕਰਹੁ ਕਠਨ ਜਪ ਤਾਪ ਘਨੇਰੇ। ਬ੍ਰਤ ਸਾਧਿ ਪੁਨ ਨਿਜ ਤਨ ਤਯਾਗੀ। ਜਨਮ ਉਦਰ ਮਮ ਹੋ ਵਡਭਾਗੀ ॥੧੬॥ਤਬ ਤੁਹਿ ਉਚਿਤ ਰਾਜ ਕੋ ਲੇਨਾ–।ਅਸ ਕਹਿ ਝਿਰਕਯੋ ਰਿਸ ਭਰਿ ਨੈਨਾ। ਦੀਨ ਭਯੋ ਰੋਦਨ ਵਡ ਕੀਨਾ। ਤਿਯ ਬਸਿ† ਨ੍ਰਿਪ ਨਹਿ ਆਦਰ ਦੀਨਾ ॥੧੭॥ ਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰਾ॥ ਬਚਨ ਬਾਨ ਬਿਧ ਗਯੋ ਬਿਚਾਰਾ। ਜਾਗਯੋ ਹਿਰਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ। ਮਨਹੁ ਸਰਪ[13]ਕਿਨ[14] ਪਗ ਸੋਂ ਛੇਰਾ[15]॥੧੮॥ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ,ਲੇਤਿ ਵਡ ਸ੍ਵਾਸਾ॥

---

[1]ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [2]ਨਾਮ ਰਾਜੇ ਦਾ। [3]ਸਮੁੰਦਰ। [4]ਖੋਦਿਆ ਸੀ। [5]ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। [6]ਵੱਸ। [7]ਪਹਿਲੋਂ। [8]ਲਾਡ। [9]ਗੋਦੀ। [10]ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ। [11]ਸੌਂਕਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। [12]ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ। [13]ਸੱਪ ਨੂੰ। [14]ਕਿਸੇ ਨੇ। [15]ਛੇੜਿਆ ਹੈ।

*ਏਥੇ ਅਕਸਰ ਪਾਠ ਬਿਨੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਧਯਾਯ ੭੨ ਅੰਕ ੫ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਸੁਨੀਤਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਹੈਸੀ ਬੀ ਸੁਨੀਤਾ।

†ਪਾ:–ਬਰ।

ਰੋਵਤਿ ਆਵਾ ਜਨਨਿ ਅਵਾਸਾ। ਬਦਨ ਮਲੀਨ ਹੇਰਿ ਸੁਤ ਕੇਰਾ। ਭਈ ਦੁਖੀ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਅਪਰ ਨਰਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। ਰੁਦਿਤ ਦ੍ਰਿਗਨ ਤੇ ਅੰਸੁਨ ਡਾਰੀ। ਸਵਤਗਿਰਾ[1] ਤੇ ਮਨ ਬਿਕੁਲਾਨੀ। ਲਤਾ[2] ਖੇਦ ਕਰਿ ਜਨੁ ਕੁਮਲਾਨੀ[3] ॥ ੨੦ ॥ ਬਦਨਾਂਬੁਜ[4] ਬਹੁ ਕੀਨ ਮਲੀਨਾ॥ਨਿਜ ਸੁਤ ਅੰਕ ਬਿਖੈ ਤਬ ਲੀਨਾ॥ਊਭ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। –ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ਇਵ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨੇ ॥ ੨੧ ॥ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਨ ਦੇਤਿ ਕਿਹ ਤਾਈਂ। ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਜਸ ਤਸ ਫਲ ਪਾਈ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਪੁੰਨ ਤੇ ਸੁਖ ਚਲਿ ਆਵੈ।ਕਰੇ ਪਾਪ ਤੇ ਦੁਖ ਫਲ ਪਾਵੈ॥੨੨॥ ਗਿਰਾ ਸਵਤ[5] ਨੈ ਸਾਚ ਉਚਾਰੀ। ਤੂੰ ਜਨਮਯੋ ਮਮ ਗਰਭ ਮਝਾਰੀ।ਮੰਦ ਭਾਗ ਮੋ ਕੋ ਲਖਿ ਲੀਜੈ। ਦਾਸੀ ਸਮ ਨਹਿੰ ਮੁਝੈ ਲਖੀਜੈ॥੨੩॥ਸਿੰਘਾਸਨ[6]ਕੀ ਜੇ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਭਜਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਕੋ ਥਿਰ ਰਾਖੈ। ਜਾਸ ਚਰਨ ਕੀ ਸੇਵਨ ਕਰਿਕੈ। ਲਿਯੋ ਬ੍ਰਹਮਪਦ ਬਿਧਿ ਹਿਤ ਧਰਿ ਕੈ॥੨੪॥ ਤੋਰ ਪਿਤਾਮਾ ਭਾ ਮਨੁਰਾਜੂ।ਕੀਨ ਅਨਿਕ ਮਖ[7] ਭੂਰ ਸਮਾਜੂ। ਹਰਿ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਾ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਦ ਮਹਿੰ ਅੰਤ ਸਮਾਵਾ॥੨੫॥ਤਾਂਤੇ ਹੇ ਸੁਤ ! ਮਨ,ਕ੍ਰਮ,ਬਚਨਾ। ਜਾਹੁ ਸ਼ਰਨ ਜਾਂਕੀ ਸਭਿ ਰਚਨਾ। ਖੋਜਤਿ ਮੁਨਿ ਜਨ ਜੋਗੀ ਜਾਸੂ[8]। ਸਿਮਰਹੁ ਤਿਹ[9] ਪੈਹਹੁ[10] ਫਲ ਆਸੂ[11]–॥੨੬॥ ਸੁਨਯੋ ਮਾਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਿਰਦੈ ਧੀਰ ਧਰੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਤੂਰਨ ਤ੍ਰਿਨ ਸਮ ਪੁਰਿ[12] ਕੋ ਤਯਾਗੀ। ਮਧੁ ਬਨ ਕੋ ਗਮਨਯੋ ਵਡ ਭਾਗੀ॥੨੭॥ ਨਾਰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਰਤੰਤਾ। ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਮਗ ਮਾਂਹਿ ਤੁਰੰਤਾ। ਧ੍ਰਵ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਰਿਖਿਰਾਈ। ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਪਰਸਯੋ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥੨੮॥–ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਸੁਨਿ ਬਿਮਾਤ[13] ਬਚ ਭਾ ਉਰ ਸਾਲਾ[14]–। ਬਿਗਸਤਿ[15] ਬਾਨੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨੀ। –ਸਿਸ ! ਤਵ ਬਯ ਨਹਿੰ ਮਾਨ ਅਮਾਨੀ[16] ॥੨੯॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਖੇਲਨ ਰਸ ਰੀਤਾ। ਇਨਹਿੰ ਚਾਹਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਪਰੀਤਾ। ਅਬੈ ਗਯਾਨ ਕੀ ਕੀਨਸ

[1]ਸੌਂਕਣ ਦੀ ਬੋਲੀ। [2]ਵੇਲ। [3]ਕੁਮਲਾ ਗਈ। [4]ਮੁਖ ਕਵਲ। [5]ਸੌਂਕਣ। [6]ਤਖਤ। [7]ਯੱਗ। [8]ਜਿਸ ਨੂੰ। [9]ਤਿਸਨੂੰ। [10]ਪਾਓਗੇ। [11]ਛੇਤੀ। [12]ਸ਼ਹਿਰ। [13]ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਦੇ। [14]ਸੱਲ, ਪੀੜਾ। [15]ਖਿੜ ਕੇ। [16]ਹੇ ਬਾਲਕੇ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਆਦਰ ਅਨ ਦਰ ਦੀ (ਪਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਨਹੀਂ, (ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ)।

ਪ੍ਰੀਹਾ[1]। ਤਾਂ ਪਰ ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ ਮਮ ਲੀਹਾ[2] ॥ ੩੦ ॥ ਜਬ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੌ ਉਪਜਹਿ ਗ੍ਯਾਨਾ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮਾਨਾ। ਤੌ ਤਪ ਕਰਨ ਬਾਦ ਹੈ ਤੇਰੋ। ਹਟਹੁ ਜਾਹੁ ਗ੍ਰਿਹ ਕਰੋ ਬਸੇਰੋ ॥ ੩੧ ॥ ਜੇਤੋ ਸੁਖ ਤੁਝ ਦੇਯ ਬਿਮਾਤਾ। ਤਿਤੋ ਜਾਇ ਭੋਗਹੁ ਹੇ ਤਾਤਾ[3]। ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਰਹਹੁ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਅਹੋ ਵਤਸ[4], ਬਨ[5] ਕੁਛ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥ ਜੋ ਤਵ ਜਨਨਿ ਕੀਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਲੈਨ ਚਹਹੁ ਤਿਹ ਵਡੋ ਅੰਦੇਸ਼ਾ[6]। ਖੋਜਤਿ ਜਿਹ ਕੋ ਮੁਨੀ ਜੁਗੇਸ਼ੁਰ। ਦੁਰਾਰਾਧ੍ਯ[7] ਸੋ ਲਖਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ॥੩੩॥ ਤਪ ਤਾਪਹਿਂਤੀਬਰ ਚਿਰਕਾਲਾ।ਕਰਿਹੈਂ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਦਪਿ ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਫਿਰਹਿਂ ਖੁਜੰਤੇ। ਚਰਨ ਕਵਲ ਪ੍ਰਭੁ ਸ਼੍ਰੀ ਭਗਵੰਤੇ ॥ ੩੪ ॥ ਅਬ ਬਯ ਲਘੁ ਚਲਿਯੇ ਗ੍ਰਿਹਮਾਂਹੀ। ਹੋਇ ਤਰੁਨ ਤਬ ਕਰਿ ਅਸਚਾਹੀ-। ਸੁਨਿ ਮੁਨਿਵਰ ਬਾਨੀ ਰਸਸਾਨੀ[8]। ਬੋਲ੍ਯੋ ਧ੍ਰੂਵ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਪਾਨੀ[9] ॥੩੫॥ -ਆਪਕਹਿਤਿ ਸਾਚੀ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।ਤੱਦਪਿ ਨ ਮੋ ਮਨ ਬਿਖੈ ਗਡਾਤੀ[10]।ਮੈ ਕੁਪੁਰਖ[11] ਬਹੁਰੋ ਅਗ੍ਯਾਤੀ। ਬਚ ਬਿਮਾਤ ਤੇ[12] ਸੁਲਗਤਿ ਛਾਤੀ॥੩੬॥ ਦੂਖਤਿ ਰਿਦਾ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ। ਹਟਨੇ ਤ੍ਰਿਟ[13] ਨ ਕਰੇ ਮਨ ਮੋਰਾ*। ਤੁਮ ਪਰਹਿਤ ਕੇ ਹੇਤ ਸਦਾਈ। ਸਰਬ ਥਾਨ ਬਿਚਰਹੁ ਰਿਖਿ ਜਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਜਿਹ ਪਦ ਲੌ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨ ਪਿਤਾਮਾ[14]। ਤਾਂ ਪਦ ਕੀ ਇੱਛਾ ਅਭਿਰਾਮਾ[15]। ਸੋ ਮਾਰਗ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਰਾਵਰ ਕ੍ਰਿਪਾ-ਨਿਧਾਨ ਸਦਾਈ[16] ॥ ੩੮ ॥ ਤਰਨਿ ਤੇਜ ਸਮ[17] ਗ੍ਯਾਨ ਅਪਾਰਾ। ਬੀਨਾ[18] ਕਰ[19] ਧਾਰੇ ਸੁਖ ਭਾਰਾ-।ਸੁਨਿ ਬਚ ਲਖਿ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਹਗਾਢੀ[20]। ਮੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਧਿਕਹਿ ਬਾਢੀ[21]॥੩੯॥ ਕਹਿਨ ਲਗ੍ਯੋ-ਮੈਂ ਪਰਖਤਿ ਨੀਕੇ। ਅਹੋ ਬਾਲ ਤਵ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ ਕੇ[22]। ਹਿਤ ਕੱਲ੍ਯਾਨ ਪੰਥ ਲਖਿ ਸੋਊ। ਤਵ ਜਨਨੀ ਭਾਖ੍ਯੋ ਸ਼ੁਭ ਜੋਊ ॥੪੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਕਲ ਗੁਨ

---

[1]ਇੱਛਾ। [2]ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ। [3]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ! [4]ਬਾਲਕ ਹੇ। [5]ਬਨ ਵਿੱਚ। [6]ਖਤਰਾ। [7]ਜਿਸ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਠਨ ਹੈ। [8]ਰਸ ਵਾਲੀ। [9]ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ। [10]ਲਗਦੀ। [11]ਜੋ ਪੁਰਖ ਪਦ ਤੇ ਨਾ ਪੁੱਜਿਆ ਹੋਵੇ (ਅ) ਮਾੜਾ ਆਦਮੀ। [ਸੰਸ:, ਕੁ+ਪੁਰਖ]। [12]ਮਤ੍ਰੇਈ ਮਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ। [13]ਮੁੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ। [14]ਦਾਦਾ। [15]ਸੋਹਣੀ ਇੱਛਾ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ)। [16]ਸਦਾ ਹੀ ਹੋ। [17]ਸੂਰਜ ਦੇ ਤੇਜ ਵਰਗਾ। [18]ਵੀਣਾ। [19]ਹਥ। [20]ਪੱਕੀ। [21]ਬਹੁਤ ਵਧੀ। [22]ਹਿਰਦੇ ਦੀ।

*ਪਾ:-ਹਟਨੇ ਪਰ ਨ ਕਰਤ ਮਨ ਮੋਰਾ।

ਖਾਨੀ। ਤਾਂਕੋ ਸੇਵਹੁ ਮਨ ਕ੍ਰਮ[1] ਬਾਨੀ। ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਪੁਨ ਮੋਖਾ। ਪਾਯੋ ਚਹਿ ਜਿਹ ਨਰ ਬਿਨ ਦੋਖਾ॥੪੧॥ ਸੋ ਇਕ ਬਾਸਦੇਵ[2] ਕੀ ਸ਼ਰਨਾ। ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨ ਕੋਊ ਬਰਨਾ॥ਅਬ ਮਧੁਬਨ[3] ਜਮਨਾ ਤਟ ਜਾਈ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਆਸਨ ਕੋ ਲਾਈ॥ ੪੨ ॥ ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸਾਧਹੁ ਪ੍ਰਾਣਯਾਮਾ। ਹੋਵਹਿ ਰਿਦਾ ਬਿਮਲ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਧਰਹੁ ਧਯਾਨ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਪੂਰੈ[4]। ਸ਼ਯਾਮ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਰੂਰੈ[5] ॥੪੩ ॥ ਸਮ ਮਯੰਕ[6] ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸੋਹਨ। ਚਾਰੁ ਚਖਨ[7] ਚਿਤਵਨ[8] ਮਨ ਮੋਹਨ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸ਼ਕਯਾਨ ਕਪੋਲਾ। ਅਧਰ ਅਰੁਨ ਛਬਿ ਬਨੀ ਅਮੋਲਾ॥੪੪॥ ਚਾਰ[9] ਭੁਜਾ[10] ਯੁਤ[11] ਭੂਖਨ[12] ਚਾਰੂ[13]। ਗਦਾ,ਚੱਕ੍ਰ, ਦਰ[14],ਅੰਬੁਜ[15] ਧਾਰੂ। ਸ੍ਰੁਤ[16] ਕੁੰਡਲ, ਤਨ ਪੀਤ ਦੁਕੂਲਾ[17]। ਕਟ ਤਟਿ[18] ਕਿੰਕਨਿ[19] ਸਭਿ[20] ਛਬਿ ਮੂਲਾ[21] ॥ ੪੫ ॥ ਪਗ ਮਹਿ ਨੂਪਰ[22] ਬਜਤਿ ਸੁਹਾਵਨ॥ਕੰਠ ਬਿਖੇ ਮਨਿ[23]ਸੁਠ[24] ਮਨ ਭਾਵਨ[25]। ਕਰ ਬਹੁ ਜਤਨ ਧਰਹੁ ਅਸ ਧਯਾਨਾ*। ਮਨ ਕੋ ਰੋਕਹੁ ਹ੍ਵੈ ਸਵਧਾਨਾ ॥੪੬॥ ਗੋਪ ਮੰਤ੍ਰ ਤੁਝ ਦੇਉਂ ਬਤਾਈ। ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਜੋ ਪਵੈ ਬਨਾਈ। ਸਭਿ ਖੇਚਰ[26] ਦਰਸੈਂ[27] ਤਤਕਾਲਾ। ਪਾਵਹਿਂ ਅਭਿਮਤ[28] ਸੁਖ ਬਿਸਾਲਾ ॥੪੭॥ ਓਨਮ ਵਾਸਦੇਵ* ਭਗਵਤ ਕੋ। ਜਪੈ ਕਰਨ[29] ਮਨ ਕੌ ਕਰਿ

---

[1]ਕਰਮ। [2]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। [3]ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਇਕ ਬਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [4]ਪੂਰੇ ਦਾ। [5]ਸੁੰਦਰ। [6]ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ। [7]ਨੇਤ੍ਰ। [8]ਤੱਕਣੀ। [9]ਚਾਰ। [10]ਬਾਹਾਂ। [11]ਸਮੇਤ। [12]ਗਹਿਣੇ। [13]ਸੁੰਦਰ। [14]ਸੰਖ। [15]ਕਵਲ (ਪਦਮ)। [16]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [17]ਪੀਲਾ ਦੁਪੱਟਾ। [18]ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ। [19]ਤੜਾਗੀ। [20]ਸਾਰੀ। [21]ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਮੂਲ। [22]ਝਾਂਜਰ। [23]ਮਣੀ। [24]ਸੁੰਦਰ। [25]ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ। [26]ਦੇਵਤੇ। [27]ਦੇਖੇਂਗਾ। [28]ਮਨ ਇੱਛਤ। [29]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ.

*ਇਹ ਨਾਰਦ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ 'ਓਂ ਵਾਸਦੇਵ' ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਹੀ ਜਾਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਿਆਨ ਓਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਮਤ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੇ ਜਿਸ ਮਤ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਨਾਰਦ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ; ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ, ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਬੀ ਵਿਹਤ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਰਗ ਸਿੱਖੀ ਦਾ 'ਲਿਵ' ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੇਧ ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਧਯਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਤਵੱਜੋ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰ ਵਾਕ:-

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥ [ਗੌਂਡ ਮ: ੫
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਕੀ ਠਾਹਰ ਨੀਕੀ ਧਿਆਨ ਕਉ ॥ [ਸਾ: ਮ: ੫
ਅਖੀ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਈਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਖੰਨਿ ॥ [ਵਾਰ ਕਾਨੜਾ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਥਿਤ ਕੋ[1]। ਪੂਜਾ ਕਰਹਿ ਸਰਬ ਪਰਕਾਰੀ। ਚੰਦਨ ਪੁਸ਼ਪਾਦਿਕ ਹਿਤ-ਧਾਰੀ-॥ ੪੮ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ ਧ੍ਰੂਵ ਨਿਜ ਸ੍ਰੌਨਾ[2]। ਪੁਨ[3]* ਪਦ[4] ਬੰਦਿ[5] ਕਿਯੋ ਬਨ ਗੌਨਾ[6]। ਪਹੁੰਚਯੋ ਮਧੁ ਬਨ ਤਪਹਿ ਅਰੰਭਾ। ਜਹਿਂ ਰਵਿ ਤਨਿਯਾ[7] ਪਾਵਨ ਅੰਭਾ[8] ॥ ੪੯ ॥ ਚਲਿ ਨਾਰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਢਿਗ ਆਵਾ। ਸੁਤ ਬਿਯੋਗ ਜਿਹ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਵਾ। ਪਿਖਿ ਰਿਖਿ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ[9] ਆਦਰ ਦੀਨਾ।ਪੂਜ ਪਾਇ[10] ਪਰ ਪਰਨਮ[11] ਕੀਨਾ† ॥ ੫੦ ॥ ਬੋਲਯੋ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।-ਹੇ ਭੂਪਤ! ਤਵ ਬਦਨ ਮਲੀਨਾ। ਧਰਮ ਅਰਥ ਕੋ ਬਿਗਰਯੋ ਆਜੂ-? ਸੁਨਿਯੋ ਬਚਨ ਭਨੇ ਨਰਰਾਜੂ॥੫੧॥-ਹੇ ਮੁਨਿ! ਮੈਂ ਕਾਮੀ ਮਤਿ ਹੀਨਾ। ਲੰਪਟ ਸਦਾ ਰਹੌਂ ਤ੍ਰਿਯ ਦੀਨਾ। ਬਾਲਕ ਪੰਚ ਬਰਖ ਕੋ ਜੋਊ। ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਤਜਯੋ ਮੈਂ ਸੋਊ॥ ੫੨॥ ਅਬ ਉਠਿ ਗਯੋ ਕਰਨ ਤਪ ਬਨ ਮੈਂ। ਛੁਧਾ ਹੋਇ ਸ਼੍ਰਮ ਸੀਤ ਉਸ਼ਨ ਮੈਂ। ਸੋ ਕਿਮ ਸਹਹਿ ਜਿ ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ। ਖਾਇ ਜਾਇ ਕੋ ਬਿਨ ਰਖਵਾਰੀ[12]-॥ ੫੩ ॥ ਕਰੁਨਾ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਮੁਨਿਰਾਈ। ਹੇਤ ਪ੍ਰਬੋਧਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।-ਸੁਤ ਕੇ ਹੇਤ ਨ ਸੋਚ ਰਜਾਨਾ!। ਈਸੁਰ ਬਸਹਿ ਸਰਬ ਇਸਥਾਨਾ॥੫੪॥ ਬਨ ਮੈਂ ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਿ ਹੈ ਤਪ ਭਾਰੀ। ਲੋਕਪਾਲ ਤੇ ਊਚ[13] ਅਧਿਕਾਰੀ। ਥੋਰਨ ਦਿਵਸ ਆਇ ਤਵ ਪਾਸਾ। ਜਗ ਮੈਂ ਕਰਿਹੈ ਸੁਜਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ-॥ ੫੫ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਮੁਨੀ ਪਯਾਨਾ। ਤਜਯੋ ਰਾਜ ਨਿਜ ਸੋਚ ਰਜਾਨਾ[14]। ਧ੍ਰੂਵ ਤਹਿਂ ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਤਪ ਭਾਰੀ। ਤੀਸਰ ਦਿਨ ਫਲ ਖਾਇ ਅਹਾਰੀ ॥ ੫੬ ॥ ਪੂਜਤਿ ਯੌਂ ਇਕ ਮਾਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਦੂਸਰ ਮਾਸ ਤ੍ਰਿਣਨ ਕੋ ਖਾਯੋ।

---

[1]ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਕੇ। [2]ਆਪਣੇ ਕੰਨੀ। [3]ਫਿਰ। [4]ਚਰਨਾਂ ਤੇ। [5]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ। [6]ਬਨ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। [7]ਜਿੱਥੇ ਜਮਨਾਂ ਦਾ। [8]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਹੈ। [9]ਰਾਜੇ ਨੇ। [10]ਚਰਨ ਪੂਜਕੇ। [11]ਨਮਸਕਾਰ। [12]ਰੱਖਯਾ। [13]ਉੱਚੇ। [14]ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਸਬੰਧੀ ਸੋਚਾਂ ਤਯਾਗ ਦਿੱਤੀਆਂ।

*ਪਾਃ-ਮੁਨਿ। †ਪਾਃ-ਪੂਜ ਪਾਇ ਪਰਣਾਮ ਸੁ ਕੀਨਾ।

*[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜਿਸ ਟਿਕਾਣੇ ਓਹ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਾਂ ਤੋਂ ਪਰਮ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੧ ਅੰਕ ੫।

ਸੂਕੇ ਪਰਨ[1] ਤੀਸਰੇ ਮਾਸਾ[2]। ਖਾਇ ਰਹੇ ਸਿਮਰੈ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥ ੫੭ ॥ ਨਵਮੇ ਦਿਵਸ ਪਾਇ ਮੁਖ ਸੋਊ। ਨੀਰ ਪਰਨ[3] ਸੂਕੇ ਹੈਂ ਜੋਊ। ਚੌਥੇ ਮਾਸ ਬਹੁਰ ਜਬ ਆਯੋ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਦਿਵਸਨਿ ਮੈਂ ਤਬ ਖਾਯੋ ॥੫੮॥ ਮਾਸ ਪਾਂਚਵੇਂ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ। ਜੀਤ ਸ੍ਵਾਸ ਲੀਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ। ਏਕ ਚਰਨ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਠਾਂਢੇ। ਭਯੋ ਬਿਟਪ[4] ਨਯਾਈ[5] ਅਤਿ ਗਾਢੇ ॥ ੫੯ ॥ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਮਨ ਰੋਕਨ ਕੀਨੋ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਚਰਨ ਮਹਿੰ[6] ਦੀਨੋ। ਜੋ ਮਹਿ-ਦਾਦਿਕ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਧਾਨਾ[7]। ਸਭਿ ਕੋ ਹੈ ਅਧਾਰ ਭਗਵਾਨਾ ॥੬੦॥ ਤਿਹ ਕੋ ਧਯਾਨ ਅਡੋਲ ਸੁ ਧਰਿਕੈ। ਰਹਯੋ ਠਾਂਢ ਉਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਕਰਿ ਕੈ। ਰੋਕ ਸ੍ਵਾਸ ਜਬ ਕਿਯ ਅਸ ਕਰਨੀ। ਡਗਮਗ ਡੋਲ ਗਈ ਸਭਿ ਧਰਨੀ ॥ ੬੧ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਸ੍ਵਾਸ ਰੁਕੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਜਗ ਮੈਂ ਖਰਭਰ[8] ਪਰਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਅਮਰ[9] ਗਏ ਹਰਿ ਸ਼ਰਨਾ। ਇਕ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜਸ ਬਰਨਾ ॥੬੨॥–ਹੇ ਈਸ੍ਵਰ ਕਯੋਂ ਰੁਕਗੇ ਸ੍ਵਾਸਾ। ਦੁਖਯੋ ਜਗਤ ਦੀਜੈ ਸੁਖ ਰਾਸਾ–। ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਕਹੀ ਤਬ ਬਾਨੀ।–ਮਤ ਭੈ ਕਰਹੁ ਹੋਇ ਦੁਖ ਹਾਨੀ॥੬੩॥ਬਾਲ ਭਗਤ ਮਮ ਅਤਿ ਹਠ ਧਾਰੀ। ਕੀਨ ਦੁਰਾਸਦ[10] ਤਪ ਜਿਹ ਭਾਰੀ। ਅਬ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਸਭਿ ਕੋ ਛੂਟੈ ਰੋਕਨ ਸ੍ਵਾਸਾ- ॥੬੪॥ ਸੁਨਿ ਇਮ ਬਾਨੀ ਅਮਰ ਪਧਾਰੇ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਤਿਨ ਕੇਹੁਤੇ ਬਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਚਢੇ ਉਰਗਾਰੀ[11]। ਆਇ ਜਹਾਂ ਕਰਹਿ ਤਪ ਭਾਰੀ॥੬੫॥ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਰਿ ਅਚਲ ਸਮਾਧੀ। ਕੇਵਲ ਕੇਸ਼ਵ ਚਰਨ ਅਰਾਧੀ। ਰਿਦੇ ਸਰੂਪ ਬਸਾਇ ਅਨੂਪਾ। ਨਹੀਂ ਵਹਿਰ ਕੋ ਪਿਖੈ ਸਰੂਪਾ ॥ ੬੬ ॥ ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕਿਯ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨੇ[12]।ਤਬ ਪੰਕਜ ਸੇ ਨੈਨ ਖੁਲ੍ਹਾਨੇ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਢਿਗ ਬਾਹਿਰ ਦੇਖਾ। ਪਰਯੋ ਦੰਡਵਤ[13] ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ੇਖਾ ॥੬੭॥ ਪੁਨ ਲੋਚਨ ਭਰਿ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਾ। ਚਹਿਤਿ ਅਲਿੰਗਨ[14] ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ। ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਨ ਸਕਤਿ ਮਤਿ ਥੋਰੀ॥ਇੱਛਾ ਅਧਿਕ ਰਹਯੋ ਕਰ ਜੋਰੀ॥੬੮॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਜਾਨਿ ਗਏ ਉਰ ਤਾਹਾ[15]।ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਖ ਤਬਹਿ ਮੁਖ ਛ੍ਵਾਹਾ। ਤਤਛਿਨ ਉੱਜਲ

---

[1]ਸੁੱਕੇ ਪੱਤੇ। [2]ਤੀਜੇ ਮਹੀਨੇ। [3]ਪੱਤੇ। [4]ਬ੍ਰਿੱਛ। [5]ਵਰਗਾ। [6]ਵਿੱਚ। [7]ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਮਹਿਤਤ੍ਵ, ਅਹੰਕਾਰ ਆਦੀ ਜਗਤ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨ। [8]ਘਬਰਾਹਟ। [9]ਦੇਵਤੇ। [10]ਕਠਨ। [11](ਉਰਗ+ਅਰੀ=ਸੱਪ ਦੇ ਵੈਰੀ) ਗਰੁੜ ਉਤੇ। [12]ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਨੇ (ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੇ)ਧਯਾਨ ਅੰਦਰ ਦਾ (ਰੂਪ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [13]ਡੰਡੌਤ ਪੈਕੇ (ਡੰਡੌਤ ਕੀਤੀ)। [14]ਪਰਸਣਾ। [15]ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ।

ਮਤਿ ਹ੍ਵੈ ਆਈ। ਈਸੂਰ ਜੀਵ ਗ੍ਯਾਨ ਸਭਿ ਪਾਈ ॥੬੯॥ ਬਰਨਨ ਕਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਗੁਨ ਰੂਰੇ।ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਉਰ ਰਹ੍ਯੋ ਸਪੂਰੇ।–ਬੰਦੋਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬਹੋਰੀ। ਜਿਨ ਕਰੁਨਾ ਅਸ ਮਤਿ ਭੀ ਮੋਰੀ ॥੭੦॥ ਰਮਾ ਨਿਵਾਸ[1] ! ਈਸ਼ ! ਭਗਵੰਤਾ !। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ ਅਨੰਤਾ !। ਜੜ ਜੰਗਮ ਮੈਂ ਬ੍ਯਾਪਕ ਸਾਰੇ। ਰਚਹੁ ਆਪ ਪੁਨ ਰਹਹੁ ਨਿਰਾਰੇ ॥੭੧॥ ਜੇ ਨ ਭਜਹਿਂ ਤਵ ਚਰਨ ਗੁਸਾਈਂ! ਜਾਇਂ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਸੰਕਟ ਪਾਈ।ਜੇ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਰਸ ਭੀਨੇ। ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਲਿੰਦ ਸਮ ਕੀਨੇ ॥੭੨॥ਸੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਅਮਿਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਬਿ ਨ ਪਰੈ ਤਿਨ ਪਰ ਜਮ ਜਾਲਾ। ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯਾਸ ਤਰਹਿਂ ਸੰਸਾਰੂ। ਅਪਰ ਉਧਾਰਹਿ ਨਿਜ ਸੰਗਾਰੂ ॥੭੩॥ ਤਿਨ ਕੋ ਮੋਹਿ ਦੇਹੁ ਸਤਿਸੰਗਾ[2]। ਤਵ ਗੁਨ ਸੁਨੌਂ ਗਾਇ ਸ ਉਮੰਗਾ। ਅਹੈ ਮਨੀਖਾ[3] ਮੋ ਮਨ ਜੇਤੀ। ਬਰ-ਨਨ ਕਰੋਂ ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਤੇਤੀ ॥੭੪॥ ਬ੍ਰਹਮ ਏਕ ਤੂੰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਸੂਤ ਅਧਾਰ ਮਣਕ ਜਿਉਂ ਆਹੀ*।ਔਰ ਨ ਲਖੀ ਜਾਤਿ ਗਤਿ ਤੇਰੀ। ਕ੍ਯਾ ਬਰਨੌਂ ਸੂਛਮ ਮਤਿ ਮੇਰੀ–॥ ੭੫॥ ਦਾਸ ਗਿਰਾ ਅਸ ਸੁਨਿਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਹਰਖ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ ਭਏ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੋਲੇ–ਹੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ! ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।ਤਵ ਅੰਤਰ ਕੀ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ॥੭੬॥ਸੋ ਅਬ ਲੇਹੁ ਪਰਮ ਪਦ ਊਚਾ। ਕੋ ਨਹਿ ਜਹਿਂ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਪਹੂੰਚਾ। ਮਾਰਤੰਡ[4], ਗ੍ਰਹ[5], ਸੋਮ[6], ਨਛੱਤ੍ਰ[7]। ਸਭਿਹਿ ਪ੍ਰਦੱਛਨ[8] ਕਰਹਿਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ॥ ੭੭ ॥ ਤਵ ਪਿਤ ਤਪ ਹਿਤ ਜਬ ਬਨ ਜਾਈ। ਰਾਜ ਸਮਰਪਹਿ ਤੁਝਹਿ ਬਨਾਈ। ਛਤੀਸ ਵਰਖ ਸਹਸ ਕਰ ਰਾਜੂ। ਪੁਨ ਪਾਵਹੁ ਨਿਜਪਦ ਸੁਖ ਸਾਜੂ ॥ ੭੮॥ ਉੱਤਮ ਨਾਮ ਤੋਹਿ ਜੋ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਸਦਾ ਅਖੇਰ ਬਿਰਤਿ ਮਹਿਂ ਰਾਤਾ। ਸੋ ਬਨ ਮਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਹਿ। ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਤਿਹ ਮਾਤ ਪਯਾਨਹਿ ॥ ੭੯ ॥ ਸੋ ਦਾਵਾਨਲ[9] ਮਹਿਂ ਜਰਿ ਜਾਈ। ਸਰਬ ਰਾਜ ਤੁਮ ਕਰੋ ਬਨਾਈ। ਮਮ ਹਿਤ ਮਖ[10] ਕਰਿਯੋ ਹਿਤ ਲਾਈ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥੮੦ ॥ ਊਚੋ ਪਦ ਅਸ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰੀ। ਜਿਹ ਕੋ ਬੰਦਹਿਂ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਮਮ ਆਇਸੁ ਗਮਨਹੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਿਰਦੇ ਬਹੁ ਚਾਹੀ–॥੮੧॥ਅਸ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਗੁਸਾਈਂ।ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ ਭਏ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।ਜਿਹ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ

[1]ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਪਤੀ। [2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦਿਓ। [3]ਬੁੱਧੀ। [4]ਸੂਰਜ। [5]ਨਵੇਂ ਗ੍ਰਹ। [6]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [7]ਨਛੱਤ੍ਰ। [8]ਪ੍ਰਕਰਮਾ। [9]ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ। [10]ਯੱਗ। *ਪਾ:–ਮਾਂਹੀ।

ਦੋਖ ਨਸਾਈ।ਸੇਵਹੁ ਚਰਨ ਕਵਲ ਹਿਤਲਾਈ'॥੯੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਧ੍ਰੂਵ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਹੱਤ੍ਰਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੭੧ ॥

੭੨. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਧ੍ਰੂਵ ਪ੍ਰਸੰਗ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਸਾਗਰ ਅਨੰਦ ਮਨ ਨਿਜ ਮੀਨ ਬਨਾਉਂ।
ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਖ ਪਾਉ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਾਗਰ ਹਨ (ਮੈਂ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਉਸ ਸਾਗਰ ਦੀ ਅਵਿੱਛੜ) ਮੱਛੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। (ਇਸ ਪ੍ਰੇਮਮਯ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ) ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਥਾ (ਅਗੇ ਹੋਰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੋਤਾ ਜਨ ਸੁਖ ਪਾਉਣ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਇਤਿਹਾਸਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਦੀਨਦਯਾਲਾ। 'ਧ੍ਰੂਵ ਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਯੋ ਉਤਾਨਪਾਦ ਸੁਤ ਆਵਨ[1]। ਅਮਿਤ ਭਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ਹਰਖਾਵਨ। ਜਿਨ ਦਿਜਵਰ ਸੁਧ ਆਨ ਸੁਨਾਈ। ਪਟ ਭੂਖਨ ਰਥ ਦੀਨ ਬਨਾਈ ॥੩॥ ਤਬ ਭੁਵਾਲ ਤਿਹ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਾ। ਗਮਨਯੋ ਆਗੇ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ। ਦੁੰਦਭਿ[2] ਬੇਨਾ[3] ਭੇਰਿ[4] ਬਜਾਈ। ਬੇਦ ਪਾਠ ਦਿਜ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਈ॥ ੪ ॥ ਸਰੁਚਿ, ਸੁਨੀਤੀ ਧ੍ਰਗ[5] ਨ੍ਰਿਪ[6] ਨਾਰੀ। ਸਿਵਕਾ ਪਰ[7] ਚਢਿ ਚਲੀ ਅਗਾਰੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਉੱਤਮ, ਲੋਕ ਬਿਸਾਲਾ[8]। ਗਏ ਲੇਨ ਹਿਤ ਸਭਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੫ ॥ ਪਿਖਯੋ ਉਤਾਨਪਾਦ ਸੁਤ ਬਦਨਾ। ਕਮਲ ਪਰਫੁੱਲਿਤ ਜਯੋਂ ਸੁਖ ਸਦਨਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਰਥ ਤੇ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਤਾ। ਬੰਦਤਿ ਗਰ ਲਾਯੋ ਮਤਿਵੰਤਾ ॥੬॥ ਬਿਹਬਲ ਹੁਇ ਉਤਕੰਠਾ ਭੂਰੀ।ਕੀਨ ਅਲਿੰਗਨ[9] ਗਰ ਰਹਿਪੂਰੀ[10]।ਮਸਤਕ ਚੂਮਤਿ ਕਰ ਕੋ ਫੇਰਤਿ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਆਂਸੁਨ ਕੋ ਗੇਰਤਿ ॥੭॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਸੁਤ ਕੋ ਮਨਹੁ ਨ੍ਹਵਾਨਾ[11]।ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ।ਪੁਨ ਦੋ ਮਾਤ ਮਿਲੀ ਤਿਹ ਆਈ। ਧ੍ਰੂਵ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਸਿਰ ਨਜਾਈ॥ ੮ ॥—ਚਿਰੰਜੀਵ—ਦੇ ਆਸ਼ਿਖ ਤਬਹੀ ਗਰ ਸੋਂ ਲਾਇ ਪਾਇ ਸੁਖ ਤਬਹੀ। ਉੱਤਮ ਭ੍ਰਾਤ ਮਿਲਯੋ ਤਬ ਗਰ ਸੋ[12]।ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਭਰਯੋ ਸ਼ੁਭ ਉਰ ਸੋਂ ॥੯॥ ਕਰਨੀ[13] ਪਰ ਚਢਾਇ ਸੁਤ ਦੋਈ। ਪੁਰਿ ਆਯੋ ਅਤਿ ਉਤਸ਼ਵ ਹੋਈ। ਭੂਪਤ ਪਨਿ ਨਰ ਉਚਰੇ

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਆਵਣਾ। [2]ਧੌਂਸੇ। [3]ਤੂਤੀਆਂ। [4]ਭੇਰੀਆਂ। [5]ਦੋਵੇਂ। [6]ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ। [7]ਪਾਲਕੀ ਤੇ [8]ਉਤਮ ਨਾਮੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਤੇ ਢੇਰ ਲੋਕੀ। [9]ਜੱਫੀ ਪਾਈ। [10]ਗਲ ਭਰ ਆਇਆ। [11]ਭਾਵ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਮਾਨੋ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨੁਹਾ ਦਿੱਤਾ। [12]ਗਲ ਨਾਲ। [13]ਹਥਨੀ।

ਬਚਨਾ।–ਦਰ ਦਰ ਪ੍ਰਤਿ ਕੀਜੈ ਸੁਠ ਰਚਨਾ–॥੧੦॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਦਲੀ ਖੰਭ[1] ਲਗਾਏ। ਮੁਕਤਾ[2] ਤੋਰਨ ਦਰ ਬੰਧਵਾਏ। ਕੁੰਕਮ[3] ਲੀਪ ਕੁੰਭ ਭਰਿ ਪਾਨੀ। ਚੰਦਨ ਗੰਧਿ ਗਰੀ[4] ਛਿਰਕਾਨੀ ॥੧੧॥ ਕੰਚਨ ਥਾਰ ਬਾਰ ਵਿਚ ਦੀਪਾ। ਦ੍ਵਾਰ ਦਿਖਾਇ ਖਰੀ ਅਵਨੀਪਾ। ਗਾਵਹਿਂ ਗੀਤ ਮਿਲੀ ਪਿਕ ਬੈਨੀ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਖੰਜਨ ਨੈਨੀ ॥੧੨॥ ਸੁਨਤਿ ਉਤਾਨਪਾਦ ਗ੍ਰਿਹ ਗਵਨਾ। ਕੰਚਨ ਮਨਿ[5] ਜਟਿਤੀ ਜਹਿਂ ਰਵਨਾ[6]। ਅਟਾ ਫਟਕ[7] ਕੀ, ਹਾਟਕ ਕਲਸਾ[8]। ਬੀਚ ਬਿਤਾਨ[9] ਤਨਯੋ ਤਹਿਂ ਭਲ ਸਾ[10] ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਹਠਾਂ ਬੈਠਿ ਤਬੈ ਭੂਪਾਲਾ। ਸੁਤਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਿ ਉਤਸਾਹ ਦੀਨ ਸਭਿ ਰਾਜੂ। ਪ੍ਰਜਾ ਮਿਲਾਈ ਸਰਬ ਸਮਾਜੂ ॥੧੪॥ ਅਪਨੀ ਬੈਸ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ ਦੇਖੀ। ਗਮਨਯੋ ਤਪ ਹਿਤ ਬਨਹਿਂ ਬਿਸ਼ੇਖੀ। ਪਾਛੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਧ੍ਰੂਵ ਲਾਗਾ। ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਭਗਤ ਵਡ ਭਾਗਾ ॥ ੧੫ ॥ ਜੋ 'ਸਿਸੁਮਾਰ' ਪ੍ਰੱਜਾਪਤਿ[11] ਆਹੀ। 'ਭ੍ਰਮੀ' ਨਾਮ ਤਿਹ ਸੁਤਾ[12], ਬਯਾਹੀ। ਤਿਹ ਤੇ ਧ੍ਰੂਵ ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਉਪਜਾਏ।'ਵਤਸਰ','ਕਲਪੀ'ਨਾਮ ਰਖਾਏ ॥੧੬॥ 'ਉੱਤਮ' ਨਾਮ ਭ੍ਰਾਤਇਕ ਕਾਲਾ[13]।ਮ੍ਰਿਗਯਾ[14]ਹਿਤਬਨਗਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਜੱਛਨ ਸੰਗ[15] ਭਯੋ ਰਣ ਭਾਰੀ। ਲਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉੱਤਮ ਗਯੋ ਮਾਰੀ ॥੧੭॥ ਹਿਤ ਖੋਜਨ ਗਵਨੀ ਤਿਹ ਮਾਈ। ਜਰੀ ਸੁ ਦਾਵਾਨਲ ਇਕ ਥਾਈਂ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਸੁਨੀ ਧ੍ਰੂਵ ਕਾਨਾ। ਜਗਯੋ ਰੋਸ ਹਿਰਦੇ ਦੁਖ ਮਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਜਗ ਬਿਜਈ[16] ਰਥ ਚਢਤਿ ਸਿਧਾਯੋ।ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਅਲਕਾ ਪੁਰੀ[17] ਸਮੀਪ ਪਯਾਨਾ। ਨਿਜ ਮੁਖ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੰਖ ਬਜਾਨਾ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਜੱਛ ਨਿਕਸੇ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਸਰਬ ਸੰਭਾਰੀ।ਭਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ਿ ਘੋਰਾ।ਛੂਟੇ ਤੀਛਣ ਬਾਨ ਕਠੋਰਾ॥੨੦॥ ਜੱਛ ਜਬੈ ਘਾਇਲ[18] ਕਰਿ ਡਾਰੇ। ਹਟੇ ਸਰਪ ਸਮ ਰਿਸ ਉਰ

[1]ਕੇਲੇ ਦੇ ਖੰਭੇ। [2]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ। [3]ਕੇਸਰ। [4]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ। [5]ਮਣੀਆਂ। [6]ਰਮਣੀਕ (ਥਾਉਂ ਹੈ)। [7]ਬਿਲੌਰ ਦੀ ਅਟਾਰੀ। [8]ਕਲਸ ਸੋਨੇ ਦੇ। [9]ਚੰਦੋਆ। [10]ਸੁਹਣਾ ਜਿਹਾ। [11]ਨਾਮ ਰਾਜਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਜਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਟਿਕ 'ਅਧਿਕਾਰੀ' ਜੈਸੇ ਦਖਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਸੀ। (ਅ) ਸੂਰਜ। [12]ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [13]ਇਕ ਸਮੇਂ। [14]ਸ਼ਿਕਾਰ। [15]ਯਕਸ਼ਾਂ ਨਾਲ। [16]ਜਗਤ ਨੂੰ ਵਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [17]ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਨਗਰੀ। [18]ਜ਼ਖਮੀ।

ਧਾਰੇ । ਪੌਰਖ[੧] ਧ੍ਰੂਵ ਕੋ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਈ । ਭਰੇ ਗਰਬ ਭੂਰਿ[੨] ਗਰਜਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਸਭਿਹੀ। ਬਾਨ ਅਨਿਕ ਬਰਖਾਏ ਤਬਹੀ । ਪਰਿਘ[੩], ਭਸੁੰਡੀ[੪], ਤੋਮਰ[੫], ਸ਼ਕਤੀ[੬] । ਨਾਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰੈ ਕੋ ਉਕਤੀ ॥ ੨੨ ॥ ਛਾਯੋ ਰਥ ਧ੍ਰੂਵ ਕੋ ਤਬ ਐਸੇ । ਮਹਾਂ ਮੇਘ ਘਟ ਸੂਰਜ ਜੈਸੇ । ਜਿਉਂ ਗਿਰ ਪਰ ਬਰੇਖੈਂ ਘਨ ਭਾਰੇ । ਤਿਉਂ ਇਕ ਬਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਡਾਰੇ ॥੨੩॥ ਭਾ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿਂ ਹਾਹਾਕਾਰਾ ।-ਨਸਯੋ[੭] ਬੰਸ ਮਨੁ[੮]- ਐਸ ਬਿਚਾਰਾ । ਤਿਹ ਛਿਨ ਜੱਛ ਸਭੈ ਹਰਖਾਏ। ਭਰੇ ਗਰਬ ਉਰ ਵਡ ਗਰਜਾਏ ॥੨੪॥ ਧ੍ਰੂਵ ਰਥ ਅਵਸਰ ਪਾਇ ਬਹੋਰੀ। ਰਵਿ ਜਿਉਂ ਨਿਕਸਿ ਨੀਹਾਰਹਿ ਫੋਰੀ[੯]।ਧੋਰਿ[੧੦] ਧਨੁ[੧੧] ਕਰ ਮਹਿਂ[੧੨] ਸਰ[੧੩] ਬਰਖਾਏ। ਪੀੜਤ ਹੁਇ ਸਭਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ[੧੪] ਪਲਾਏ[੧੫] ॥ ੨੫ ॥ ਬਾਨਨ ਸੰਗ ਬਿਧੇ ਤਨ ਤਿਨਕੇ । ਭਾਗੇ ਵਡੋ ਗਰਬੋ ਉਰ ਜਿਨ ਕੇ । ਮਾਥੇ ਭੁਜਾ ਚਰਨ ਕਟਿ ਡਾਰੇ । ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਭੇ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਅਨਗਨ ਜੱਛ ਪਰੇ ਕਟ ਧਰਨੀ । ਬਨ ਕਟਨੇ ਸਮ ਉਪਮਾ ਬਰਨੀ । ਘਨ ਅਨੀਕ[੧੬] ਜਿਵ ਪੌਨ ਅਗਾਰੀ । ਤਿਉਂ ਭਾਗੇ ਪਾਛੇ ਨ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਮਾਯਾ ਅਪਨੀ ਤਬਹਿ ਪਸਾਰੀ । ਸ਼ਿਲਾ ਕਬੰਧ[੧੭] ਗਿਰਹਿਂ[੧੮] ਨਭ[੧੯] ਭਾਰੀ[੨੦]।ਬਿਸ਼ਟਾ, ਮੂਤ੍ਰ, ਰੁਧਿਰ[੨੧],ਪੂੰ, ਤਬਹੀ । ਬਰਖੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ[੨੨] ਗਗਨ[੨੩] ਤੇ ਸਭਿਹੀ ॥੨੮॥ ਸ਼ੂਕਰ[੨੪], ਸਿੰਘ[੨੫], ਬਯਾਘ੍ਰ[੨੬], ਅਹਿ ਘੋਰੋ । ਪ੍ਰਗੈ ਸਰਸ ਭਾ ਨਾਦ ਕਠੋਰਾ। ਜਿਉਂ ਧ੍ਰੂ ਕੀ ਧੁਜਨੀ[੨੭] ਹ੍ਵੈ ਹਾਨੀ । ਤਿਉਂ ਸੁ ਆਸੁਰੀ ਮਾਯਾ ਠਾਨੀ[੨੮] ॥੨੯॥ ਧ੍ਰੂਵ ਹਰਿ ਭਗਤ ਮਹਾਂਬਲ ਧਾਰਾ। ਨਾਰਾਯਨਸਰ[੨੯] ਤਬਹਿ ਸੰਭਾਰਾ । ਕਰ[੩੦] ਮਹਿਂ ਲੇ ਧਨੁ ਮਹਿਂ ਜਬ ਜੋਰਾ । ਨਾਸ਼ ਭਈ ਮਾਯਾ ਵਡ ਘੋਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਜਬ ਵਹੁ ਬਾਨ ਕਟਕ[੩੧] ਮਹਿਂ ਡਾਰਾ । ਛਿਨਕ ਬਿਖੈ ਸਗਰੋ ਸੰਘਾਰਾ । ਕਟੇ ਅੰਗ ਬਯਾਕੁਲ ਹ੍ਵੈ ਭਾਗੇ। ਸਰਪ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਯੋਂ ਖਗਪਤਿ ਆਗੇ ॥ ੩੧ ॥ ਧ੍ਰੂਵ ਕੋ ਪਿਤਪਿਤ[੩੨] ਨ੍ਰਿਪ ਮਨੁ[੩੩] ਜੋਈ । ਦਯਾ ਭਈ ਆਯੋ

---

[੧]ਬਲ । [੨]ਬੜੇ । [੩]ਕੁਹਾੜਾ, ਗੰਡਾਸਾ । [੪]ਗੁਰਜ । [੫]ਬਰਛਾ । [੬]ਬਰਛੀ । [੭]ਨਾਸ਼ ਹੋਯਾ ਕਿ ਹੋਯਾ । [੮]ਮਨੂੰ ਦਾ ਬੰਸ । [੯]ਕੋਹੀਰ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ । [੧੦]ਧਾਰਕੇ । [੧੧]ਧਨੁਖ । [੧੨]ਹੱਥ ਵਿੱਚ । [੧੩]ਤੀਰ । [੧੪]ਵੈਰੀ । [੧੫]ਦੌੜ ਗਏ । [੧੬]ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਫੌਜ । [੧੭]ਪੱਥਰ ਤੇ ਧੜ । [੧੮]ਗਿਰਦੇ ਹਨ । [੧੯]ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ।[੨੦]ਭਾਰੇ,ਬਹੁਤ। [੨੧]ਲਹੂ।[੨੨]ਵੈਰੀ।[੨੩]ਅਕਾਸ਼ । [੨੪]ਸੂਰ । [੨੫]ਸ਼ੇਰ । [੨੬]ਬਘਿਆੜ । [੨੭]ਸੈਨਾ । [੨੮]ਕੀਤੀ । [੨੯]ਨਾਰਾਇਨ ਅਸਤ੍ਰ । [੩੦]ਹਥ । [੩੧]ਵੈਰੀ ਸੈਨਾ। [੩੨]ਦਾਦਾ।[੩੩]ਮਨੂੰ ਰਾਜਾ।

ਚਲਿ ਸੋਈ। ਕਹਿਨ ਲਗਾ ਧ੍ਰੂਵ ਕੋ ਅਸ ਬਾਨੀ।–ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਨ ਜਛ ਕਰਿ ਹਾਨੀ॥ ੩੨ ॥ ਤੂੰ ਹਰਿ ਭਗਤ ਦਯਾ ਉਰ ਧਾਰਹੁ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਸ਼ਾਂਤਿ[1], ਨ ਜੱਛ ਸੰਘਾਰਹੁ। ਏਕ ਭ੍ਰਾਤ ਤੇਰੋ ਇਨ ਮਾਰਾ। ਤੈਂ ਅਨ-ਗਨ ਬਹੁ ਕਟਕ ਸੰਘਾਰਾ॥ ੩੩ ॥ ਬਾਲ ਬੈਸ ਤੁਮ ਬਿਸ਼ਨੁ ਧਿਆਯੋ। ਤਹਾਂ ਗਯਾਨ ਪੂਰਨ ਉਰ ਪਾਯੋ। ਆਤਮ ਸਰਬ ਬਿਖੇ ਹੈ ਏਕੂ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਭਾਰਿ ਬਿਬੇਕੂ॥ ੩੪ ॥ ਅਹੈ ਅਨੁਚਿਤ ਯਹੈ ਸਭਿ ਬਾਤਾ। ਬਸ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਨ ਕਰਿ ਅਬ ਤਾਤਾ!–।ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੀਨ ਗਯਾਨ ਮਨੁ ਰਾਊ।ਜੁੱਧ ਕਰਤਿ ਧ੍ਰੂਵ ਕੀਨ ਹਟਾਊ॥ ੩੫ ॥ ਪੁਨ ਮਨੁ[2] ਗਵਨਯੋ ਅਪਨ ਅਵਾਸੂ। ਤਬ ਧਨਪੱਤਿ[3] ਆਵਾ ਧ੍ਰੂਵ ਪਾਸੂ। ਬਰਨਨ ਕੀਨੋ ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲਾ। –ਧੰਨ ਧੰਨ ਹਰਿ ਭਗਤ ਭੁਵਾਲ॥੩੬॥ ਕਹਯੋ ਪਿਤਾਮਾ ਕੋ ਤੁਮ ਮਾਨਾ॥ ਉਰ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਸਕਲ ਬਿਸਰਾਨਾ[4]। ਤੁਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨਹਿੰ ਜੱਛ ਸੰਘਾਰਾ। ਏਕ ਨਹੀਂ ਜੱਛ ਤੁਮ ਨੇ ਮਾਰਾ॥ ੩੭ ॥ ਮਾਰਨ ਕੋ ਕਾਰਨ ਇਕ ਕਾਲੂ[5]। ਲਖਤਿ ਨ ਕੋ ਗਤਿ ਜਾਸ ਬਿਸਾਲੂ। ਮੈਂ ਅਰ ਮੋਰ ਤੋਰ ਜੋ ਜਾਨਤਿ। ਤਾਂ ਕੋ ਪੰਡਤ ਅੱਗਯ[6] ਪਛਾਨਤਿ॥੩੮॥ ਤੂੰ ਮਤਿਵਾਨ ਗਯਾਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਮਾਨੀ। ਤੁਝ ਪਰ ਮੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਚਹੋ ਜੁ ਬਰ ਜਾਚਹੁ ਤਤਕਾਲਾ–॥੩੯॥ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਧ੍ਰੂਵ ਤਬ ਅਸਰੀਤੀ। –ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਚਰਨ ਅਚਲ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਸਿੰਧੁ ਜਗਤ ਜਾਂਤੇ ਤਰਿ ਜਾਊਂ। ਇਹ ਬਰ ਤੁਮ ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਪਾਊਂ–॥ ੪੦ ॥–ਏਵ ਮਸਤ[7]–ਕਹਿ ਬਚਨ ਕੁਮੇਰਾ[8]। ਗਮਨਯੋ ਤਬਹਿ ਹੁਤੋ ਜਹਿੰ ਡੇਰਾ। ਧ੍ਰੂਵ ਅਪਨੇ ਪੁਰਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵਾ। ਜਿਹ ਕੋ ਸੁਰ ਨਰ ਮਹਿੰ ਜਸ ਛਾਵਾ॥ ੪੧ ॥ ਕੀਨ ਪ੍ਰਿਥੀ ਕੋ ਰਾਜ ਘਨੇਰਾ। ਕਰਿ ਮਖ[9] ਫਲ ਅਰਪਯੋ ਹਰਿ ਪੈਰਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿੰ ਰਹਯੋ ਸਮਾਈ। ਸਰਬ ਸੁਖਨ ਸੋਂ ਪ੍ਰਜਾ ਬਸਾਈ॥ ੪੨ ॥ ਛੱਤਿਸ ਸਹਸ[10] ਬਰਖ ਕਰਿ ਰਾਜੂ। ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮਾਦਿਕ ਸਾਜੂ। ਨੱਸ੍ਵਰ[11] ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਗਤ ਬਹੋਰੀ। ਸੁਪਨ ਸਮਾਨ ਦੀਨਿ ਸਭਿ ਛੋਰੀ॥੪੩॥ਸੁਤ ਕੋ ਰਾਜ ਸਮਰਪਨ ਕੀਨਾ। ਆਪ[12] ਪੈਬ ਕਾਨਨ ਕੋ ਲੀਨਾ।ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਰਸਰੀ[13] ਤੀਰਾ। ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਪੁਨ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ॥ ੪੪॥ ਜੋਗ ਸਮਾਧੀ

---

[1]ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ। [2]ਮਨੂੰ। [3]ਕੁਬੇਰ। [4]ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ। [5]ਮੌਤ। [6]ਅੱਗਯਾਨੀ। [7]ਐਸੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। [8]ਕੁਬੇਰ। [9]ਯੱਗਜ। [10]ਛੱਤੀ ਹਜ਼ਾਰ। [11]ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। [12]ਧ੍ਰੂਵ ਨੇ। [13]ਗੰਗਾ।

ਕੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨੇ। ਧਯਾਤਾ ਧੇਯ ਏਕ ਕਰਿ ਲੀਨੇ। ਭਯੋ ਅਭਾਵ ਜਗਤ ਕੋ ਤਬਹੀ। ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਯੋ ਨਹਿਂ ਕਬਹੀ ॥ ੪੫ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਬੀਤ ਗਯੋ ਕੁਛ ਕਾਲੂ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਗਨ ਬਿਸਾਲੂ। ਨਭ ਤੇ ਤਬ ਬਿਵਾਨ ਇਕ ਆਵਾ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਪਸਰਯੋ ਜਾਸ ਪ੍ਰਭਾਵਾ ॥ ੪੬॥ ਕਿੰਕਰ ਜਿਹ ਕੋ ਲਗੇ ਅਨੂਪਾ।ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸੁਠ[1]ਸ਼ਯਾਮ[2] ਸਰੂਪਾ। ਬਯ[3] ਕਿਸ਼ੋਰ[4] ਸ਼ਸ਼ਿ ਬਦਨ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਕੁੰਡਲ ਮੁਕਟ ਹਾਰ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ ॥ ੪੭ ॥ ਨੰਦਾਦਿਕ[5] ਪ੍ਰਭੁ ਕਿੰਕਰ[6] ਜੋਈ*। ਧ੍ਰੂਵ ਕੇ ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਭੇ ਸੋਈ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ—ਹੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਕਿਯ ਭਗਤਿ ਅਪਾਰਾ ॥੪੮॥ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਪਤਿ[7]ਤੁਮ ਭਲੇ ਰਿਝਾਏ। ਤਾਂਹੀ ਨੈ ਤੁਝ ਪਾਸ ਪਠਾਏ। ਪ੍ਰਭੁ ਆਗਯਾ ਅਬ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਨਿਰਮਲ ਸੁਖ ਭੋਗਹੁ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥੪੯ ॥ ਸਪਤ ਰਿਖੀ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਪਦ ਜਿਂਹ । ਜਤਨ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿ ਤਿਂਹ। ਭਾਨੁ[8] ਇੰਦ[9] ਗ੍ਰਹ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਦੱਛਨ[10] ਨਿਤ ਹਿਤ ਧਾਰੇ ॥ ੫੦ ॥ ਤੋਰ ਪਿਤਾਮਾਦਿਕ[11] ਤਪ ਕਾਰੀ। ਕੋਇ ਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਹਾਂ ਅਗਾਰੀ[12]। ਇਸ ਬਿਵਾਨ ਪਰ ਚਢੋ ਤੁਰੰਤਾ। ਭੋਗਹੁ ਸੁਖ ਜੋ ਮਹਿਤ ਅਨੰਤਾ—॥ ੫੧ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਧ੍ਰੂਵ ਜਬ ਹੀ। ਸੁਰ-ਸਰਿ ਮੈਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕਿਯ ਤਬਹੀ। ਸਰਬ ਰਿਖਿਨਿ ਕੋ ਬੰਦੱਨ ਕੀਨੀ। ਹਰ-ਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ੁਭ ਆਸ਼ਿਖ ਲੀਨੀ ॥ ੫੨ ॥ ਪੁਨ ਬਿਮਾਨ ਪੂਜਾ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਦੀਨਿ ਸੁਹਾਤੀ। ਸਰਬ ਗਨਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਚਢਯੋ ਬਿਮਾਨ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ ॥ ੫੩ ॥ ਦੇਵਨ ਬਾਦਿਤ[13] ਸਰਬ ਬਜਾਏ। ਪੁਸ਼ਪਾਂਜੁਲ[14] ਬਹੁਤੇ ਬਰਖਾਏ।—ਜਯ ਜਯ—ਧੁਨਿ ਚਹੁੰ ਓਰ ਉਚਾਰੀ। ਚਲਯੋ ਬਿਮਾਨ ਮਹਾ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਊਚੇ ਅਸਥਾਨਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਰੁਚਿਰ ਬਿਮਾਨਾ'। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਯੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖੀ ਸਰਬ ਕਹਾਨੀ ॥ ੫੫ ॥ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿ ਦਿਭ ਚਾਹੀ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਅਬ ਤਾਂਹੀ। ਜਿਹ ਕੋ ਰੁਚਿਰ ਚਰਿਤ ਤੁਮ ਭਾਖਾ। ਤਿਹ ਕੇ ਦੇਖਿਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ'॥੫੬॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈ'ਸੁਨਹੁ

[1]ਸੁੰਦਰ। [2]ਸਾਂਵਲਾ। [3]ਆਯੂ। [4]ਕੁਮਾਰ। [5]ਨੰਦ ਤੋਂ ਆਦਿ। [6]ਦਾਸ। [7]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ। [8]ਸੂਰਜ। [9]ਚੰਦ। [10]ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ। [11]ਦਾਦਾ ਆਦਿਕ। [12]ਅਗੇ। [13]ਵਾਜੇ। [14]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ।

*ਪਾ:—ਤੇਈ।

ਮਰਦਾਨਾ!। ਚਲਹੁ ਦਿਖਾਵੈਂ ਤਿਹ ਇਸਥਾਨਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਧ੍ਰੂਵ ਮੰਡਲ ਮਹਿਂ ਗਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੫੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਫਿਰਤਿ ਹੁਤੋ ਧ੍ਰੂਵਥਾਨ ਨਿਜ ਦੇਖਿ ਹਮਾਰੀ ਓਰ। ਉਰ ਬਿਚਾਰ-ਤ੍ਰੈ ਨਰ ਇਹਾਂ ਆਏ ਕਿਹ ਕੇ ਜੋਰ-॥ ੫੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਜਬ ਜਾਈ।'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਅਲਾਈ।ਬੂਝਤਿ ਧ੍ਰੂਵ 'ਕੌਨ ਤੁਮ ਆਏ?। ਭੂਚਰ ਖੇਚਰ ਕਿਨ ਪਹੁੰਚਾਏ[1] ?॥ ੫੯ ॥ ਕੈਸੇ ਮਾਰਗਲੀਨ ਪਛਾਨਾ?। ਆਗੈ ਕਿਤ ਕੋ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ?।ਬਿਖਮ[2]ਪੰਥ[3] ਵਡ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਆਏ ?। ਦੇਵ ਨ ਦਾਨਵ[4] ਕਿਨਹੂੰ ਖਾਏ?॥੬੦॥ਪੂਰਬ ਭਈ ਨ ਕਬਹੂੰ ਐਸੇ। ਦੇਹਿ ਸਹਿਤ ਆਏ ਅਬ ਜੈਸੇ। ਬਿਖਮ ਪਹਾਰ ਉਲੰਘੇ ਸਾਰੇ। ਯੌ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥੬੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਕੀਨ ਭਗਤਿ ਤਿਹ ਜੋਰ। ਮਾਰਗ ਭਲੇ ਪਛਾਨਿਕੈ ਆਏ ਤੁਮਰੀ ਓਰ ॥ ੬੨ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਧਰ੍ਯੋ ਧ੍ਯਾਨ ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ। ਸਭਿਹੀ ਮਾਰਗ ਭਯੋ ਸੁਖਾਰਾ। ਨਿਰੰ-ਕਾਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਏ। ਦਾਨਵ ਦੇਵ[4] ਚਰਨ ਕੋ ਲਾਏ ॥ ੬੩ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਹਮਾਰੈ। ਬਰ ਦੀਜੈ ਜਿਉਂ ਬੇਗ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਤੇ ਭਗਤ ਸਪੂਰਨ। ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਤੋਰ ਗੁਨ ਰੂਰਨ[5]॥੬੪॥ ਜਾਨਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਭਗਤਨ ਕੋ ਸੁਖਸਾਰਾ'। ਧ੍ਰੂਵ ਨੈ ਸੁਨ੍ਯੋ ਨਾਮ ਅਸ ਜਬ ਹੀ। ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਕਰ ਜੋਰੇ ਤਬਹੀ॥੬੫॥ ਕਹਿਨ ਲਗ੍ਯੋ 'ਪੂਰਬ[6] ਸੁਧ ਪਾਈ। ਧਰਾਵਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਧਰਿ ਜਾਈ। ਆਨਿ ਨਿਕਟ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨੇ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ[7] ਸਫਲੀ ਕੀਨੇ' ॥੬੬॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨੁ ਸੁਖ ਰਾਸੂ!। ਯੌਂਹਰਖਤਿ ਕਿਯ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸੂ।ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠੇ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਤਿਹ ਪਦ[8]ਕਵੀ* ਨਮਾਮਿ ਨਮਾਮੀ[9] ॥੬੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ'ਧ੍ਰੂਵ ਪ੍ਰਸੰਗ'ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਹੱਤ੍ਰਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ॥੭੨॥

੭੩. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ । ਸਚਖੰਡ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮਿਲਣ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ-ਅਦਭੁਤ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਸਰੁ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਮਿਲਿ ਤਾਂਹਿ।
ਬਾਇਸ ਤੇ ਪਿਕ ਹੋਤਿ ਹੈ ਬਕ ਤੇ ਹੰਸ ਕਰਾਹਿ ॥ ੧ ॥

---

[1](ਭੂਚਰ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਨੂੰ (ਖੇਚਰ) ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸਨੇ ਪੁਚਾਇਆ ਹੈ ? [2]ਟੇਢਾ (ਅ) ਕਠਨ। [3]ਰਾਹ। [4]ਦੇਉ,ਦੈਂਤ। [5]ਸੁੰਦਰ। [6]ਪਹਿਲੇ ਹੀ। [7]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ। [8]ਚਰਣਾਂ ਤੇ। [9]ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। *ਪਾ:-ਕਰੀ।

{ ਅਦਭੁਤ=ਅਚਰਜ। ਅਨੋਖਾ। [ਸੰਸ:, ਅਦਭੁਤ]
ਬਾਇਸ=ਕਾਂ [ਸੰਸ:, ਵਾਯਸ] ਭਾਵ—ਖੋਟੇ, ਕ੍ਰੂਰ, ਲੋਭੀ।
ਪਿਕ=ਕੋਇਲ। ਭਾਵ—ਗੁਣੀ, ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ।
ਬਕ=ਬਗਲਾ, ਭਾਵ—ਦੰਭੀ, ਨੀਚ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ।
ਹੰਸ=ਹੰਸ ਪੰਛੀ, ਭਾਵ—ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਸੁਜਨ, ਸੰਤ, ਪਾਰਗਿਰਾਮੀ ਪੁਰਖ। }

ਅਰਥ—ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਇਕ ਅਚਰਜ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਨੇ (ਰੂਪੀ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਂ ਤੋਂ ਕੋਇਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਜੋ) ਬਗਲੇ ਤੋਂ ਹੰਸ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਾਲਾ ਕਹਿਤਿ ਰੁਚਿਰ ਇਤਿਹਾਸਾ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਸੁਖਰਾਸਾ।। ਹਮ ਕੋ ਧ੍ਰੂਵ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਛੋਰਾ। ਗਮ ਨੈ ਸੱਚ ਖੰਡ ਕੀ ਓਰਾ* ॥ ੨ ॥ ਤਿਹ ਬ੍ਰਿੱਤਤ ਦੇਖਨੋ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਜਨੋਂ ਮੈਂ

---

*ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਚ ਖੰਡ ਜਾਣਾ, ਉਸ ਲੋਕ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਰਣਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਐਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਓਹ ਕਿਸੇ ਪੰਚ ਭੌਤਕ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਲੋਕ ਤੇ ਵਜਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੱਲ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਚਖੰਡ ਤੇ ਸਾਈਂ ਆਪ ਜੋ ਕੁਛ ਓਹ ਹਨ ਪੰਚ ਭੌਤਕੀ ਨਹੀਂ, ਸਰਬ ਆਤਮ ਰੰਗ ਚਲੂਲ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਹਨ ਜੋ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਨਾਨਕ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ'। ਫਿਰ ਜਦ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਤੇ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਹਾਲਤਾਂ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪਦ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਓਹ ਸਾਂਗੋ ਪਾਂਗ ਜੈਸੇ ਕਿ ਓਹ ਹਨ ਕਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਜੋ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਬੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਛਬੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਹਨ, ਆਤਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਭੂਖਣ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਕੀ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਹਨ, ਕੌਣ ਕਹਿ ਤੇ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਵਰਣਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਛਬੀ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਅਕਹਿ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:—

ਸੱਚਖੰਡ ਕੀ ਉਪਮਾ ਜੋਈ। ਉਚਰ ਸਕੇ ਅਸ ਕਵਿ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਜਹਿਂ ਕੁੰਠਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਮਨ ਬਾਨੀ। ਕੈਸੇ ਪਰੈ ਤਾਸ ਗਤਿ ਜਾਨੀ ॥ ੨੨ ॥
ਮਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਹੇਤ ਸੁਖਾਰੇ। ਕਹਉਂ ਰੁਚਿਰਤਾ ਕਛੁਕ ਸੁਧਾਰੇ।

ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਉਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਜੋ ਅਗੰਮ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ ਮੂਜਬ ਸੌਖਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ, ਮੁਕਤੇ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਫਿਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਆਪ ਹੀ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸੁਨਕੈ ਸੁਨਾਵੋਂ ਤੈਸੇ। ਛਿਨਕ ਬਿਖੈ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਜਿਹਂ ਸੁਠ ਰਚਨਾ ਬਨੀ ਮਹਾਨੀ ॥੩॥ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਉਪਬਨ ਰੂਰੇ। ਸ਼ਾਖਾ ਨਿਵੀਂ ਫਲਨ ਰਸ ਪੂਰੇ। ਕੁਸਮ ਬਾਟਿਕਾ ਬਨੀ ਸੁਹਾਈ। ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰ ਜਿਨਹਿਂ ਪਰ ਲਾਈ ॥ ੪॥ ਕਰਹਿਂ ਨਿਰੰਤਰ ਹਰਿ ਜਸ ਗਾਨਾ। ਹੰਸ, ਕੀਰ[1], ਪਿਕ[2], ਜੇ ਖਗ[3] ਨਾਨਾ। ਪੌਰ[4] ਵਡੋ ਸੁੰਦਰ ਉਜਿਆਰਾ[5]। ਹੀਰੇ ਮਾਨਿਕ ਲਗੇ ਅਪਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਅਹੈਂ ਭਗਤ ਜਿਨ ਮੋਖ ਸ਼ਲੋਕਾ[6]। ਬਿਚਰਤਿ ਹੈਂ ਹਰਖਤਿ ਬਿਨ ਸ਼ੋਕਾ। ਸਪਨੇ ਮਾਤਰ ਜਹਿਂ ਨ ਬਿਕਾਰਾ। ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਗਯਾਨ ਅਪਾਰਾ ॥੬॥ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੋਰੇ। ਖਚੀ[7]

---

[1]ਤੋਤੇ। [2]ਕੋਇਲ। [3]ਪੰਛੀ। [4]ਦਰਵੱਜਾ। [5]ਰੌਸ਼ਨ। [6]ਸਾਲੋਕ ਨਾਮੇ ਮੁਕਤੀ (ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੭੦ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ)। [7]ਜੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—ਇਕ ਰੋਮ ਮਹਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਨੇਕਾ। ਬਿਧਿ, ਸ਼ਿਵ ਬਹੁ, ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕਾ। ਅਰਥਾਤ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂ ਜਿਸ ਦੇ ਰੋਮ ਵਿਚ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ ਅਨਗਿਣਤ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਸੁਆਮੀ "ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ" ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਖਯਾਲ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅਗੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ 'ਨ ਸੰਖੰ ਨ ਚਕ੍ਰੰ ਨ ਗਦਾ ਨ ਸਿਆਮੰ ॥ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪੰ ਰਹੰਤ ਜਨਮੰ' ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਖਯਾਲ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਛਬੀ ਵਿਚ ਇਕ ਗੋਤਾ ਲਵਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹ ਕਿਸੇ ਮਾਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਜਦ ਕਿ ਓਹ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਮਹਿਮਾ ਤਿਹ ਕਹਿ ਕੌਣ ਸਕਾਈ। ਕੋਟ ਸ਼ੇਖ ਸਾਰਦ ਸਕੁਚਾਈ।
ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਹ ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਾ। ਸਭਿ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਲਹਿਤ ਨ ਪਾਰਾ ॥੪੬॥

ਇਹੋ ਗੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਉੱਚੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਲਈ ਕਹੀ ਹੈ 'ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਥੰਤਿ ਬੇਦਾ ॥ ਊਚ ਮੂਚ ਅਪਾਰ ਗੋਬਿੰਦਹ ॥' ਜਿਸ ਸਾਈਂ ਦਾ ਰੂਪ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਬੱਧਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਤੇ 'ਅਕਾਲ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਵਜੂਦ ਕਾਲ ਰਹਤ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਸਫੁਟ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਗੁਫਤਗੂ ਬੀ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਾਂਙੂ ਕਹੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਬੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਐਉਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:—

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਮਣਿਨ[1] ਜਗਮਗਤ[2] ਘਨੇਰੇ। ਸਿਲਾ ਫਟਕ ਕੀ ਮਲਯ[3] ਕਪਾਟਾ[4]। ਮੁਕਤਾ[5] ਕੀ ਤੋਰਣ[6] ਦਰ ਠਾਟਾ[7]॥੭॥ ਤਹਿ ਜਬ ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਭਗਤਨ ਸਭਿਨਿ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਪਰਮ ਸੁਖੀ ਭੇ ਰੂਪ ਨਿਹਰਿਕੈ॥੮॥ ਤਹਿ ਤੇ ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ। ਬਨੀ ਮੰਦਿਰਨ ਉਪਮਾ ਭਾਰੀ। ਅਜਰਨ ਬਿਖੈ[8] ਮਣਿਨ[9] ਗਚਕਾਰੀ। ਜਿਨਕੇ ਬਰਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥੯॥ ਬਸਹਿ ਭਗਤ ਤਿਨ ਬੀਚ ਅਨੂਪਾ। ਜਿਨਹੀ ਪਾਈ ਮੋਖ ਸਰੂਪਾ[10]। ਪੀਤ ਬਸਨ ਤਨ ਸ਼ਯਾਮ ਸੁ ਬਰਨਾ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਮਨ ਕੀ ਹਰਨਾ[11] ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨੀਲ ਸ਼ਿਲਾ ਪਰ ਭੋਰ-ਜਿਉਂ[12] ਆਤਪ[13] ਪਰਸੋ ਸੁਹਾਇ। ਕੁੰਡਲ ਮੀਨਾਕਾਰ[14] ਜੋ ਪਹਿਰੇ ਕਰਨ[15] ਸੁਭਾਇ[16] ॥ ੧੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਾਰੁ ਭੁਜਾ ਭੂਖਨ ਜਿਨ ਚਾਰੂ। ਕੰਕਨ[17] ਅੰਗਦ[18] ਮੁੱਦ੍ਰਿਕ[19] ਧਾਰੂ। ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ ਧਰੇ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ। ਅਤਿ ਕੁੰਤਲ[20] ਕਚ[21] ਮਨਹਿ ਚੁਰਾਵਤਿ ॥ ੧੨ ॥ ਤਹਾਂ ਪਹੁਚੇ ਜਾਇ

[1]ਮਣੀਆਂ। [2]ਚਮਕਦੀਆਂ। [3]ਚੰਦਨ ਦੇ। [4]ਤਖਤੇ। [5]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ। [6]ਬੰਦਨਵਾਰਾਂ। [7]ਦਰਾਂ ਤੇ ਸਜਾਈਆਂ ਹਨ। [8]ਵੇਹੜਿਆਂ ਵਿਚ। [9]ਮਣੀਆਂ ਦੀ। [10]ਸਾਰੂਪ ਨਾਮੇ ਮੁਕਤੀ। [11]ਮਨ ਹਰਨ ਵਾਲੀ। [12]ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਜਿਵੇਂ। [13]ਧੁੱਪ। [14]ਜੜਾਊ (ਅ) ਮੱਛੀ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ। [15]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [16]ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। [17]ਕੜੇ। [18]ਬਹੁੱਟੇ। [19]ਛੱਲੇ, ਮੁੰਦਰੀਆਂ। [20]ਕੁੰਡਲਦਾਰ। [21]ਵਾਲ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥ ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹਿ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥

[ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧

ਮੁਰਾਦ ਸਾਰੇ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮੇਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੇ। ਖਿਆਲ ਦੀ ਉਡਾਰੀ, ਮਨੋ-ਕਲਪਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਯਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੂਨ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਪਰਤੱਖ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉਸੇ ਸੱਚੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਰੂਪ ਸੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੇਹ ਧਾਰਕੇ ਬੀ ਵੇਈਂ ਪਰਵੇਸ਼ ਵੇਲੇ ਤੇ ਫੇਰ ਇਸ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ ਏਹ ਤ੍ਰੀਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਪਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਹਾਲ, ਰੂਪ, ਰੰਗ; ਸੁਆਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈਨ, ਯਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਉਸੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਛੁਹ ਬਖਸ਼ ਦੇਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਕਵੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਬੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਅਕਹਿ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਮਝਣੇ ਨਮਿੱਤ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਕ ਜਤਨ ਹੈ ਦੱਸਣ ਦਾ ਨਾ ਦੱਸੇ ਜਾ ਸੱਕਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲ ਨੂੰ। ਸਰਬੱਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਿਵਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।

ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮਿਲੇ ਭਗਤ ਉਠਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ। ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਪਾਇ ਉਰ ਸੋਊ ॥੧੩॥ ਪਰਸੰਸਹਿਂ[੧] 'ਤੁਮ ਆਦਿ[੨] ਅਨਾਦੂ[੩]। ਸਰਬ ਜਨਨ[੪] ਦਾਨੀ ਅਹਿਲਾਦੂ[੫]। ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਜਗਤ ਬਿਸਤਾਰਕ[੬]।ਜੁਗ ਜੁਗ ਭਗਤਨ ਕੋ ਰਖਵਾਰਕ[੭]॥੧੪॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਚ ਕਹਿਕੈ। ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਹਿਕੈ।ਗੇ ਆਗੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। ਜਹਿਂ ਜਨ ਪਾਈ ਮੋਖ ਸਮੀਪਾ[੮] ॥ ੧੫ ॥ ਤਿਹ ਕੀ ਮਹਿਮਾਕੌਨ ਉਚਰਿਹੀ।ਜੋ ਸਦੀਵ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਰਿਹੀ।ਤਹਿਂ ਜਬਪਹੁੰਚੇ ਦੀਨਾਨਾਥੂ।ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਮਿਲੇਹਿਤਸਾਥੂ॥੧੬॥ਪੁਨ ਆਵਾ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰਾ। ਕੋਟ[੯] ਸੂਰ[੧੦] ਸਮ ਜਗਮਗਕਾਰਾ[੧੧]। ਮਰਕਤਿ[੧੨] ਪਦਮ-ਰਾਗ[੧੩] ਛਬਿ ਭਾਰੀ। ਮੀਨਾਕਾਰ ਜਹਾਂ ਗਚਕਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਹਾਟਕ[੧੪] ਫਟਕ[੧੫] ਪ੍ਰਵਾਲਨ[੧੬] ਥੰਭ। ਜਿਨ ਬਿਲੋਕਿ ਮਨ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ। ਹਰਿਤ ਮਣਿਨ ਮਾਣਿਕ ਬਿਚਿ ਹੀਰੇ। ਬਿਰਚੇ[੧੭] ਕੋਰ[੧੮] ਕਾਢਿ ਸੁਠ[੧੯] ਚੀਰੇ ॥੧੮॥ ਮੁਕਤਾ ਮਾਲਨ ਝਾਲਰ ਝਾਈ। ਦੂਸਰ ਦਿਪਹਿ ਤਿਨਹਿ ਕੀ* ਨਯਾਈ[੨੦]। ਚੀਰ ਪਰੋਜਨ[੨੧] ਰਚੇ ਸਰੋਜਾ[੨੨]। ਜਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਿ ਲਜਾਇ ਮਨੋਜਾ[੨੩] ॥ ੧੯ ॥ ਮੇਚਕ ਮਣਿ ਕੇ[੨੪] ਭ੍ਰਿੰਗੁ[੨੫] ਬਨਾਏ। ਰਚੇ ਰੁਚਿਰ ਛਬਿ ਕੌਨ ਗਨਾਏ। ਬੀਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਬਿਤਾਨ[੨੬] ਬਨਾਵਾ†। ਲਗੀ ਡੋਰ ਮਖ਼ਤੂਲ[੨੭] ਸੁਹਾਵਾ ॥੨੦॥ਸੱਚਖੰਡ ਕੀ ਉਪਮਾ ਜੋਈ। ਉਚਰਿ ਸਕੈ ਅਸ ਕਵਿ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਜਹਿਂ ਕੁੰਠਤਿ[੨੮] ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਮਨ ਬਾਨੀ। ਕੈਸੇ ਪਰੈ ਤਾਸ ਗਤਿ ਜਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਮਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਹੇਤੁ ਸੁਖਾਰੇ। ਕਹੌਂ ਰੁਚਿਰਤਾ ਕਛੁਕ ਸੁਧਾਰੇ। ਸਬਜ਼ ਸ਼ਯਾਮ ਮਣਿ ਰੰਗ ਅਨੇਕਾ। ਪਦਮਰਾਗ[੧੩] ਕੋ

---

[੧]ਭਾਵ ਸਾਰੂਪ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿੰਮਾ ਕੀਤੀ। [੨]ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਆਦਿ। [੩]ਆਦਿ ਰਹਿਤ। [੪]ਦਾਸਾਂ ਦੇ। [੫]ਅਨੰਦ ਦਾਤਾ। [੬]ਫੈਲਾਵਣ ਵਾਲੇ। [੭]ਰੱਖਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੮]ਸਾਮੀਪ ਨਾਮੇ ਮੁਕਤੀ। [੯]ਕ੍ਰੋੜਾਂ। [੧੦]ਸੂਰਜਾਂ। [੧੧]ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੨]ਪੰਨੇ (ਅ) ਨੀਲਮ। [੧੩]ਲਾਲ ਮਣੀਆਂ। [੧੪]ਸੋਨੇ। [੧੫]ਬਿਲੌਰ। [੧] ਗੂਲੀਆਂ ਦੇ। [੧੭]ਬਣਾਏ। [੧੮]ਨੋਕਾਂ। [੧੯]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੨੦]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀਆਂ ਦੀ ਝਾਲਰ ਦੀ ਝਮਕ (ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਹੋਕੇ) ਦਿਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ ਦੂਸਰੀ (ਹੋਰ) ਹੈ। [੨੧]ਚੀਰਕੇ ਫੀਰੋਜ਼ੇ। [੨੨]ਕਵਲ ਬਣਾਏ। [੨੩]ਕਾਮਦੇਵ। [੨੪]ਕਾਲੀਆਂ ਮਣੀਆਂ ਦੇ। [੨੫]ਭੌਰੇ। [੨੬]ਚੰਦੋਆ। [੨੭]ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ। [੨੮]ਸੰਨ, ਸੰਕੁਚਿਤ। *ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਾਠ–ਤਰਨਿ ਕੀ–ਸੀ,ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਮੋਤੀ ਮਾਲਾ ਦੀ ਝਾਲਰ ਦੂਸਰੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ। †ਪਾ:–ਬਸਾਵਾ।

ਕਰੈ ਬਿਬੇਕਾ[੧] ॥੨੨॥ ਫਰਸ਼ ਰੁਚਿਰ ਕਿਧ ਅਜਰ[੨] ਮਝਾਰੀ। ਅਦਭੁਤ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਮਨੁਹਾਰੀ। ਮੱਧ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੈ। ਭਾਨੁ ਅਨਿਕ[੩] ਨ ਪਟੰਤਰ[੪] ਕੋ ਹੈ ॥੨੩॥ ਸਦਾ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਤਿਹ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸੁਖਦ[੫] ਅਕਾਲਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ[੬] ਤੜਿਤ[੭] ਕੀ ਛਟਾ[੮] ਸਮੇਟੀ। ਜਨੁ ਸੋਹੈ ਘਨ[੯] ਘਟਾ ਸਹੇਟੀ[੧੦] ॥ ੨੪ ॥ ਜਨੁ[੧੧] ਰਵਿ[੧੨] ਬਿਧੁ[੧੩] ਬਹੁ ਹ੍ਵੈ ਇਕਠਾਈ। ਨੀਲ[੧੪] ਮਣਿਨ[੧੫] ਗਿਰ ਲੀਨ ਉਚਾਈ[੧੬]। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਰੁਨਾਰੇ[੧੭]।ਸ਼ੋਭਾ ਨਖਨ[੧੮]ਸਕਲ ਸਸਿ[੧੯]ਹਾਰੇ॥੨੫॥ਬਸਹਿੰ ਸਦੀਵ ਮੁਨੀ ਮਨਜੋਗੀ।ਧਰਹਿੰ ਸਮਾਧਿ ਧਯਾਨ ਰਸ ਭੋਗੀ[੨੦]।ਨੂਪਰ[੨੧] ਮਣਿਮਯ[੨੨] ਬਨੇ ਮਨੋਗਾ[੨੩]।ਜਿਨ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਖਦ ਤਿਹੁ ਲੋਗਾ ॥੨੬॥ ਸੁੰਦਰ ਜੰਘ ਸਰਸ ਕਦਲੀ ਕੀ[੨੪]। ਚਲਿਤ ਲਲਿਤ ਗਤਿ[੨੫] ਭਾਵਤਿ ਜੀ ਕੀ। ਪ੍ਰਿਥੁਲ[੨੬] ਨਿਤੰਬ[੨੭] ਪੀਤ ਕਟ[੨੮] ਧੋਤੀ। ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਕਾ[੨੯] ਮਣਿਮਯ ਜੋਤੀ ॥ ੨੭ ॥ ਉਦਰ ਰੇਖ ਤ੍ਰੈ[੩੦] ਨਾਭਿ ਗੰਭੀਰਾ। ਮਨਹੁ ਭ੍ਰੰਮਰੀ[੩੧] ਜਮੁਨਾ ਨੀਰਾ। ਕਿਧੋਂ ਕਾਮ ਕੋ ਕੂਪ* ਸੁਹਾਵਾ। ਵੱਖਸਥਲ[੩੨] ਆਯੁਤ[੩੩] ਛਬਿ ਪਾਵਾ॥੨੮॥ਹਾਥੀ ਹਾਥਿ[੩੪] ਸਰਬ ਭੁਜਦੰਡਾ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਖੰਡਨ ਕੋ ਬਰਬੰਡਾ[੩੫]। ਅੰਗਦ[੩੬] ਕਟਕ[੩੭] ਮੁੱਦ੍ਰਿਕਾ[੩੮] ਜੋਈ। ਪਹਿਰੇ ਪੇਖਤਿ ਮਨ ਹਰਿ ਲੇਈ ॥੨੯॥ਕਰ ਕਮਲਨ ਮਹਿੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਏ। ਜਿਨਹਿੰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਲਾਏ। ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸੋਹਿਤਿ ਅਤਿ ਚਾਰੂ। ਉਨਤ[੩੯] ਸਿਕੰਧ[੪੦] ਬ੍ਰਿਖਭੋ ਅਨੁਹਾਰੂ[੪੧] ॥ ੩੦॥ਪੀਤ ਬਸਨ ਜਿਨ ਪਰ ਅਤਿ ਸੋਹੈਂ। ਤੜਿਤਾ ਕੀ ਛਬਿ ਕੋ ਜੋ ਮੋਹੈ। ਉਰ ਪਰ[੪੨] ਬਨੀ ਲਲਿਤ ਬਨਮਾਲਾ[੪੩] । ਕੰਬੁ[੪੪] ਗ੍ਰੀਵ[੪੫] ਤ੍ਰੈ ਰੇਖ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੧ ॥ ਚਾਰੁ ਚਿਬੁਕ[੪੬] ਉਪਮਾ ਨ ਬਿਸ਼ੇਖੀ[੪੭]। ਸੋ ਜਾਨਹਿ

---

[੧]ਕੌਣ ਗਿਣੇ। [੨]ਵੇਹੜੇ। [੩]ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਰਜ। [੪]ਸਦਰਸ਼। [੫]ਸੁਖਦਾਤੇ। [੬]ਸਮੂਹ। [੭]ਬਿਜਲੀਆਂ। [੮]ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [੯]ਬੱਦਲ। [੧੦]ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [੧੧]ਮਾਨੋ। [੧੨]ਸੂਰਜ। [੧੩]ਚੰਦਰਮਾ। [੧੪]ਨੀਲੀ। [੧੫]ਮਣੀਆਂ ਦਾ। [੧੬]ਪਹਾੜ ਉਠਾ ਲਿਆ ਹੈ। [੧੭]ਲਾਲ। [੧੮]ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ। [੧੯]ਸਾਰੇ ਚੰਦਰਮਾਂ (ਅ) ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ, ਚੰਦ ਕਲਾ। [੨੦]ਭੋਗਦੇ ਹਨ। [੨੧]ਝਾਂਜਰ। [੨੨]ਮਣੀਆਂ ਰੂਪ। [੨੩]ਸੁੰਦਰ। [੨੪]ਕੇਲੇ ਵਰਗੀਆਂ। [੨੫]ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ। [੨੬]ਚੌੜੇ। [੨੭]ਪੱਟ। [੨੮]ਲੱਕ ਨਾਲ। [੨੯]ਤੜਾਗੀ। [੩੦]ਤ੍ਰਿਵਲੀ। [੩੧]ਘੁਮਣਘੇਰੀ। [੩੨]ਵੱਖੀ ਅਸਥਾਨ। [੩੩]ਚੌੜਾ। [੩੪]ਹਾਥੀ ਦੇ ਸੁੰਡ ਵਰਗੀਆਂ। [੩੫]ਬਲਵਾਨ। [੩੬]ਬਾਹੁੱਟੇ। [੩੭]ਕੜੇ। [੩੮]ਛੱਲੇ। [੩੯]ਉੱਚੇ। [੪੦]ਮੋਢੇ। [੪੧]ਬੈਲ ਵਰਗੇ। [੪੨]ਛਾਤੀ ਤੇ। [੪੩]ਬਜੰਤੀ ਮਾਲਾ। [੪੪]ਸੰਖ(ਵਰਗੀ)। [੪੫]ਗਰਦਨ ਵਿਚ। [੪੬]ਸੁਹਣੀ ਠੋਡੀ। [੪੭]ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਪਮਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਰੂਪ।

ਜਿਨ ਨੈਨਹੁ ਦੇਖੀ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ, ਮ੍ਰਿਦੁ, ਬੋਲ ਕਪੋਲਾ[੧]। ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸ਼ਕਨਾਨ ਅਮੋਲਾ ॥ ੩੨ ॥ ਕੋਟ ਮਯੰਕਨ[੨] ਸਮ ਮੁਖਮੰਡਲ। ਮਕਰਾਕ੍ਰਿਤ[੩] ਸੋਹਤਿ ਸ੍ਰੁਤ[੪] ਕੁੰਡਲ[੫]। ਉਤਪਲ[੬] ਦਲ[੭] ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਲੋਚਨ[੮]। ਭਗਤਨ ਕੇਰੋ ਤਾਪ ਤ੍ਰੈ ਮੋਚਨ[੯] ॥ ੩੩ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੀ ਬਹੁ ਚਾਰੁ ਚਿਤੌਨੈ[੧੦]। ਬਾਂਕੀ ਕੋਰ[੧੧] ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਭੌਨੈ। ਮੇਚਕ ਕਚ ਕੁੰਤਲ[੧੨] ਘੁੰਘਰਾਰੇ। ਮਧੁਪਨ[੧੩] ਕੀ ਦੁਤਿ ਜਿਨ ਪਿਖਿ ਹਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਭਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਿਰੀਟ[੧੪] ਸੁਹਾਵਾ। ਛਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇਖਿ ਲਜਾਵਾ। ਚੌਰ ਢੁਰਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਚਾਰੂ। ਮਨਹੁ ਭਾਨੁ ਕਰ ਪ੍ਰਭਾ ਅਪਾਰੂ[੧੫] ॥ ੩੫ ॥ ਮਹਿਮਾ ਤਿਹ ਕਹਿ ਕੌਨ ਸਕਾਈ। ਕੋਟ ਸ਼ੇਖ ਸਾਰਦ[੧੬] ਸਕੁਚਾਈ[੧੭]। –ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ–ਜਿਹ ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਾ।ਸਭਿ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ[੧੮]ਲਹਤਿ ਨ ਪਾਰਾ ॥੩੬॥ਮੈਂ ਮਤਿ ਮੰਦ ਕਹਾਂ ਲਗ ਬਰਨੌਂ। ਸਿੰਧੁ[੧੯]ਪਾਰ ਜਿਵ ਕੀਟੀ ਤਰਨੌ। ਮਸ਼ਕ ਮੇਰੁ ਕਿਵ ਸਕਹਿ ਉਠਾਈ। ਕਿਉਂ ਨਭ[੨੦] ਅੰਤ ਜੰਤੁ[੨੧] ਲਘੁ ਪਾਈ॥੩੭॥ ਜਿਹ ਸੱਤਾ ਕੇ[੨੨] ਅਜਾ[੨੩]ਅਲੰਬਾ[੨੪]। ਸਿਰਜਤਿ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਦੰਬਾ[੨੫]। ਏਕ ਰੋਮ ਮਹਿਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਨੇਕਾ। ਬਿਧਿ ਸ਼ਿਵ ਬਹੁ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥ ੩੮ ॥ ਬ੍ਰਿੱਖ ਉਦੰਬਰ[੨੬] ਜਯੋਂ ਜਿਹ ਕਾਯਾ। ਲਾਗੇ ਫਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਕਾਯਾ[੨੭]। ਉਤਪਤਿ ਪਾਲਨ ਅਰੁ ਸੰਹਰਤਾ[੨੮]। ਤੀਨਦੇਵ ਸਭਿ ਮਹਿ ਅਸ ਕਰਤਾ ॥੩੯॥ ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਬੈਸੇ ਜਗਰਾਈ[੨੯]। ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖਦਾਈ। ਕੀਨ ਡੰਡੌਤ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥਾ। ਠਾਂਢੇ ਪੁਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਨਾਥਾ ॥੪੦॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਸ਼ਕਾਵਨ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਬੋਲੇ ਬਚ ਪਾਵਨ। 'ਜਗ ਪ੍ਰਗਟੀ ਕਲਿ ਕਾਲ ਕੁਚਾਲੀ। ਮਨਹੁ ਲਗੀ ਦੌ ਜ੍ਵਾਲ[੩੦] ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੪੧ ॥ ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਖੈ[੩੧] ਹ੍ਵੈ ਲਪਟ[੩੨] ਅਧੀਰਾ। ਵਡੋ ਬੇਗ ਸੋਂ ਬਹੀ ਸਮੀਰਾ[੩੩]। ਦੰਭ[੩੪]ਮੋਹ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਕਾਰਾ। ਲਾਟੈਂ ਅਤਿ

[੧]ਗਲ੍ਹਾਂ। [੨]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੩]ਮੱਛੀ ਆਕਾਰ ਦੇ। [੪]ਕੰਨੀਂ। [੫]ਵਾਲੇ। [੬]ਕਵਲ ਦੇ। [੭]ਪੱਤੇ (ਵਤ) [੮]ਨੇਤ੍ਰ। [੯]ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ। [੧੦]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ। [੧੧]ਮਟੱਕਾ। [੧੨]ਕੁੰਡਲ ਵਾਲੇ। [੧੩]ਭੌਰਿਆਂ। [੧੪]ਮੁਕਟ। [੧੫]ਮਾਨੋ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਪਾਰ ਸ਼ੋਭਾ (ਰਚੀ ਹੈ)। [੧੬]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀਆਂ। [੧੭]ਸੰਕੋਚਦੇ ਹਨ। [੧੮]ਪੰਡਿਤ। [੧੯]ਸਮੁੰਦਰ। [੨੦]ਅਕਾਸ਼ ਦਾ। [੨੧]ਜੀਵ, [੨੨]ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੇ। [੨੩]ਬ੍ਰਹਮਾ (ਅ) ਮਾਯਾ। [੨੪]ਆਸਰੇ ਹੈ। [੨੫]ਸਮੂਹ। [੨੬]ਗੁੱਲਰ। [੨੭]ਸਮੂਹ। [੨੮]ਨਾਸ਼ਕਰਤਾ। [੨੯]ਜਗਤ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। [੩੦]ਬਨ ਅਗਨੀ, ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ। [੩੧]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ। [੩੨]ਲੰਪਟ। [੩੩]ਹਵਾ। [੩੪]ਪਖੰਡ।

ਬਿਕਰਾਲ[1] ਅਪਾਰਾ ॥ ੪੨ ॥ ਮਾਨਵ[2] ਬ੍ਰਿੰਦਹਿੰ[3] ਜਰਤਿ[4] ਪੁਕਾਰਤਿ[5]। ਪਾਇ ਤਾਪ ਪੀਰਾ[6] ਨਰ ਆਰਤ*। ਤੁਮ ਧਾਰਾਧਰਿ[7] ਸਰਸ[8] ਪਠਾਏ। ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ[9] ਧੁਨਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਏ ॥ ੪੩॥ ਨਾਮ ਸੁਜਸ[10] ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਬਰ ਬਾਰਾ[11]। ਅਹੈ ਹੁਤਾਸਨ[12] ਨਾਸ਼ਨਹਾਰਾ[13]। ਅਤਿ ਸੀਤਲਤਾ[14] ਭਗਤਿ ਸੁਹਾਈ। ਨਿਜਸਰੂਪ ਸਮਝਨ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੪ ॥ ਜਰਤਨੋਂ[15] ਨਰਨ[16] ਉਬਾਰਨ[17] ਕਾਰਨ। ਜਗ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤੁਮ ਦੰਭ[18] ਬਿਦਾਰਨ। ਸੋ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਿ ਆਏ। ਕਿਧੋਂ[19] 'ਰਹਨੋ ਕਰਨੋ ਕਿਤ[20] ਬਾਏ?' ॥ ੪੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ-ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ[21]-ਤੇ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬੈਨ। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ ਜੋ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖ ਦੈਨ ॥ ੪੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਹੁਤੇ ਅਠਾਰਹਿੰ ਸਾਗਰ[22] ਟਾਪੂ[23]। ਪਸਰ ਰਹਨੋ[24] ਤਹਿੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਥਾਈਂ। ਪਸਰੀ[25] ਭਗਤਿ ਮਹਾਂ ਸੁਖਦਾਈ† ॥ ੪੭ ॥ ਅਬ ਨਵ ਖੰਡਨ ਜਾਇ ਬਹੋਰੀ। ਦੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਟੌਂ ਦੁਖ ਘੋਰੀ। ਸਪਤ ਦੀਪ ਮਹਿੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪਾ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦਿ ਕਰਹਿੰਗੇ ਜਾਪਾ ॥੪੮॥ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਭਗਤਿ ਨਾਮ ਵਡਿਆਈ। ਧਰਾ ਭਾਰ ਦੁਖ ਸਭਿ ਮਿਟਿ ਜਾਈ। ਸਿਮਰਹਿੰ ਨਾਮ ਗਾਨ[26] ਪੁਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਅਘ ਕੋਟਿਕ ਹਰਿਹੀਂ' ॥ ੪੯ ॥ ਘਨਸੁਰ ਸਮ[27] ਗੰਭੀਰ ਸੁ ਬਾਨੀ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕਹਤਿ ਸੁਖ ਸਾਨੀ। 'ਉਚਰਹੁ ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਮਨੋਗਾ[28]। ਜੋ ਮਤਿ-ਮੰਦਨ ਤਾਰਨ ਜੋਗਾ ॥੫੦॥ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਤੁਮ ਗਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ। ਆਸਾ ਰਾਗ ਬਿਖੈ ਸ਼ੁਭ ਸਾਨੀ‡ ॥ ੫੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਸੋਦਰੁ ॥

ਸੋ ਦਰੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮ੍ਹਾਲੇ ॥ ਵਾਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ ॥ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਹਿ

---

[1]ਭਯਾਨਕ। [2]ਪੁਰਸ਼। [3]ਸਾਰੇ। [4]ਸੜਦੇ। [5]ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। [6]ਪੀੜਾ। [7]ਬੱਦਲ। [8]ਵਾਂਙੂੰ। [9]ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ। [10]ਚੰਗਾ ਜਸ। [11]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ (ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ)। [12]ਅਗਨੀ ਨੂੰ। [13]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [14]ਠੰਢ। [15]ਸੜਦਿਆਂ। [16]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ। [17]ਬਚਾਉਣ। [18]ਪਖੰਡ। [19]ਯਾ ਕਿ। [20]ਕਿਸੇ। [21]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ। [22]ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ। [23]ਜਜ਼ੀਰੇ, ਦੀਪ। [24]ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ। [25]ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ। [26]ਗਾਉਣਾ। [27]ਬੱਦਲ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਂਗ। [28]ਸੁੰਦਰ।

*ਪਾ:-ਨਰਕਾਰਤ। †ਪਾ:-ਪਸਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਸੁਖ ਪਾਈ। ‡ਪਾ:-ਗਤਿ ਦਾਨੀ।

ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਗਾਵਣ ਹਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਚਿਤੁ ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਨਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੈ ॥ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵੀ ਸੋਹਨਿ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਸਣਿ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ ॥ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਸਾਧ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਪੰਡਿਤ ਪੜੇ ਰਖੀਸੁਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਬੇਦਾ ਨਾਲੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗੁ ਮਛੁ ਪਇਆਲੇ ॥ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਜੇਤੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ ॥ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰਾ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ੍ ਤੁਧਨੋ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਤੇਰੇ ਧਾਰੇ ॥ ਸੇਈ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ੍ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਨਿ੍ ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ ॥ ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ ॥ ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ ॥ ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਕੀਤਾ ਅਪਣਾ ਜਿਉ ਤਿਸਦੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਫਿਰਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥ ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਤਿਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਨੁ[1] ਮੂਰਤ ਅਨੁਰਾਗ[2] ਹੈ ਗਾਵਤਿ ਆਸਾ ਰਾਗ। ਸੋਦਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਕੈ ਬੰਦਤਿ[3] ਹੈ ਅਸ਼ਟਾਂਗ[4] ॥ ੫੨ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਅਖੰਡ[5] ਮੰਡਲਾਕਾਰ[6] ਦਿਪਤ ਤੇਜ ਸ਼ਤ[7] ਕੋਟ[8] ਰਵਿ[9]। ਅਨਿਕ ਤੜਿਤ ਚਮਕਾਰ ਕੈਸੇ ਹੋਤਿ ਸਮਾਨ ਤਿਹ[10] ॥ ੫੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਹਿਮਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਸੁਨਿ ਕਾਨੇ। ਭੇ ਪਰਸੀਦ[11] ਮੰਦ[12] ਮੁਸਕਾਨੇ[13]। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥ ਜਿਹ ਕਾਰਨ ਨਿਜ ਧਰਜੋ ਸਰੀਰਾ। ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਭੰਜਹੁ ਭਵ ਪੀਰਾ। ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਜਬਹੀ। ਆਵਹੁ ਨਿਕਟਿ ਹਮਾਰੇ ਤਬ ਹੀ ॥ ੫੫ ॥ ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ ਸਰਬ ਨਿਰਵਾਰੋ। ਦੰਭ ਅਨੇਕਨ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੋ। ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਕੋ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਧਰਨੀ ਕੋ ਸਭਿ ਹਰਹੁ ਕਲੇਸ਼ਾ' ॥ ੫੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੇ ਬਚਨਾ। ਬੰਦੇ ਚਰਨ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਰਚਨਾ। ਹਟੇ ਜਗਤ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਗਤਿਦਾਈ। ਦੀਨਨ ਬੰਧੁ ਦਿਆਲ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੫੭ ॥ ਧਰਜੋ ਦੇਹਿ

[1]ਮਾਨੋ। [2]ਪ੍ਰੇਮ। [3]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। [4]ਡੰਡੌਤ ਕਰਕੇ। [5]ਇਕ ਰਸ। [6]ਗੋਲਾਕਾਰ। [7]ਸੌ। [8]ਕ੍ਰੋੜ। [9]ਸੂਰਜ। [10]ਤਿਸਦੇ। [11]ਪ੍ਰਸੰਨ। [12]ਥੋੜਾ। [13]ਮੁਸਕ੍ਰਾਏ।

ਜਿਨ ਦੁਤਿਯ ਨ ਕਾਰਨ। ਕੇਵਲ ਮਾਨਵ ਦੁਖਿਯਨਿ ਤਾਰਨ[1]। ਜੋ ਨਰ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨਨ ਮਾਂਹੀ। ਚਲਤਿ ਸਦਾ, ਤਿਨ ਜਮ ਭੈ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੮ ॥ ਜਿਉਂ ਬਾਵਨ[2] ਪਦ[3] ਪੰਕਜ[4] ਬਾਰਾ[5]। ਜਗਤ ਬਿਥਾਰੀ ਸੁਰਸਰਿ[6] ਧਾਰਾ। ਤਿਉਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉੱਤਮ ਬਾਨੀ। ਭਵ[7] ਸਭਿ ਬਿਸਤਾਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥ ੫੯ ॥ ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਥੂਲ ਸਰੀਰ ਜੁ ਮੱਜਹਿਂ[8]*। ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ ਸਭਿਹੀ ਭੱਜਹਿਂ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਸੂਖਮ ਮਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਨਰ ਤਿਨਕੋ ਗਤਿ[9] ਪਾਨਾ[10] ॥੬੦॥ ਸੋ ਇਕ ਥਲ ਇਹ ਸਭਿ ਥਲ ਮਾਂਹੀ[11]। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਗਮ[12] ਅਗਮ[13] ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ। ਪਢਤਿ ਸੁਨਤਿ ਗਤਿ[14] ਦੇਤਿ ਸੁਖਾਰੇ। ਜੋ ਨ ਕਮਾਵਹਿਂ ਜਗ ਭਵ[15] ਹਾਰੇ ॥ ੬੧ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸ਼ੁਭ ਘਾਟ ਤੇ ਨਿੱਤ ਕਰਉ† ਇਸ਼ਨਾਨ।
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦ ਦ੍ਵੈ ਨਮੋ ਨਮੋ ਗੁਨਖਾਨਿ ॥ ੬੨ ॥

[ਬੰਦ ਦ੍ਵੈ=ਦੋਵੇਂ (ਹਥ) ਜੋੜਕੇ]

ਅਰਥ–(ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾਨ ਦੇਹ ਕਿ ਮੈਂ) ਸਤਿ ਸੰਗਤ (ਰੂਪੀ) ਸ਼ੁਭ ਘਾਟ ਉਤੇ ਸਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂ, ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਐਸੇ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨ (ਸਤਿਸੰਗ) ਅਗੇ ਦੋਵੇਂ (ਹੱਥ) ਜੋੜ ਕੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾਤਾ–ਗੁਰਮੁਖ, ਅਤੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤਾ ਉਸਤਾਦ ਜੀ–ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਤ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਯਾਚਨਾ, ਅਰ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਨਮੋਂ ਨਮੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕ ੩੩ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰ ਆਏ ਹਨ।

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਹੱਤਰਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੭੩ ॥

ਪੂਰਬਾਰਧ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

---

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਦੇਹ' ਕੇਵਲ ਦੁਖੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰਨ ਲਈ ਧਾਰੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [2]ਬਾਵਨ ਦੇ। [3]ਚਰਣਾ। [4]ਕਵਲਾਂ ਦਾ। [5]ਜਲ। [6]ਗੰਗਾ। [7]ਸੰਸਾਰ ਵਿਖੇ। [8]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਮੁਕਤੀ। [10]ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। [11]ਸਭ ਜਗਾ ਵਿਚ ਹੈ। [12]ਸੌਖੀ। [13]ਔਖੀ। [14]ਮੁਕਤੀ। [15]ਜਨਮ। *ਪਾਃ–ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨਿਮਜਹਿਂ।

†ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ–ਕਰਉ–ਹੈ। ਛਾਪੇ ਵਿਚ–ਕਰਾਉ–ਹੈ, ਜੇ–ਕਰਾਉ–ਪਾਠ ਸ਼ੁੱਧ ਮੰਨਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ–ਇਸ਼ਨਾਨ–ਨੂੰ–ਸ਼ਨਾਨ–ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਚੌਥੀ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਚੌਥੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਚੌਥੀ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. IV (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਚੌਥੀ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਪਹਿਲਾ ਐਡੀਸ਼ਨ : 1990

ਦੂਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ : 2011

ਕਾਪੀਆਂ : 1000

ਕੀਮਤ : 225.00

1120. ਹ. ਪ੍ਰ. 1573

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਹਾਊਸ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਉਤਰਾਰਧ (ਸਮੱਗ੍ਰ)

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਉਲਾਸ	ਪੰਨਾ
ਗੁਰਬਾਨੀ ਤੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ,ਧ੍ਰੱਵ ਤੋਂ ਵਿਦਾ, ਸ਼ੀਲਾਗਿਰ ਤੇ ਗਿਰ ਘਿਰਾਣ	੧	੭੬੯
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਉਲਕਾ ਗਿਰ, ਇਲਾਬ੍ਰਤ, ਹਿਰਨ ਕਿੰਪੁਰਖ ਆਦਿ ਖੰਡ।	੨	੭੮੦
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਕੇਚਮਾਲ, ਰੰਮਕ, ਕ੍ਰੱਦ੍ਰ ਤੇ ਭਰਥ ਖੰਡ ਤੋਂ ਜੰਮ੍ਰ।... ...	੩	੭੮੮
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਦੂਨੀ ਵੰਦ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਆਉਣਾ। ...	੪	੭੯੭
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਉਤਦੇਸ਼।	੫	੮੦੩
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ। ...	੬	੮੧੧
ਸੰਤ ਮੰਗਲ, ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਵਿਖੇ ਨਾਨੂੰ ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਚਰਚਾ।	੭	੮੧੯
ਢੰਡੀ ਮੰਗਲ, ਗੰਗਾ ਵਿਖੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਪਾਨੀ ਉਛਾਲਣਾ।	੮	੮੨੮
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਬ੍ਰਿਜ, ਅਯੁੱਧਯਾ ਤੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। ...	੯	੮੩੫
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਜਗਨ ਨਾਥ, ਕਲਜੁਗ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੧੦	੮੪੭
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਮੁਨਾਫਿਕ ਦੇਸ਼।	੧੧	੮੫੭
ਪ੍ਰਭੁ ਮੰਗਲ, ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜਨ ਤੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨਾਲ ਵਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਗਰ। ਹਾਰੂ।	੧੨	੮੬੬
ਸੰਤ ਮੰਗਲ, ਤਿਖਾਣ ਦੀ ਛੱਪ੍ਰੀ ਤੋੜੀ, ਭੂਟੰਤ ਤੇ ਅੰਨ ਅਗਨ ਰਹਤ ਦੇਸ਼।	੧੩	੮੭੫
ਸੰਤ ਮੰਗਲ, ਕਸ਼ਮੀਰ–ਅਯਾਲੀ, ਪੰਡਿਤ। ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ। ਕਾਬਲ ਮਸੀਤ।	੧੪	੮੮੨
ਨਾਮਰਸੀਏ ਦਾ ਮੰਗਲ, ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬਪਾਰੀ ਤੇ ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ।	੧੫	੮੯੫
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਕਾਰੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੧੬	੯੦੨
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਹਬਸ਼ ਵਿਲਾਇਤ ਲਾਜਵਰਦ, ਚੇਲਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੀ ਕਥਾ।	੧੭	੯੧੦
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੰਗਲ, ਲੰਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਬਿਭੀਖਨ ਤੇ ਹਨੂਮਾਨ ਮਿਲਾਪ।	੧੮	੯੨੧
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਪਲਖ, ਸ਼ਾਲਮਲੀ, ਕੁਸ਼, ਕ੍ਰੌਚ, ਸ਼ਾਖ ਤੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੀਪ।	੧੯	੯੩੧
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ।	੨੦	੯੩੮
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਦਿੱਲੀ ਹਾਥੀ ਜਿਵਾਯਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਾਰਵਾਈ।	੨੧	੯੪੬
ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਮਨ ਮੰਗਲ, ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ, ਪਖੰਡੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਗ੍ਰਾਮਨ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੨੨	੯੫੩
ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ, ਸਤਿੱਘਰਾ ਵਿਖੇ ਦੁਖੀ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉਧਾਰ।	੨੩	੯੬੦
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਖੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੨੪	੯੬੭
ਗਜਾਨੀ ਮੰਗਲ, ਜਨਮੇਜੇ ਦੀ ਕਥਾ, ਕੋਹੜੀ ਫਕੀਰ ਨਿਸਤਾਰਾ।	੨੫	੯੭੭
ਸੰਤ ਮੰਗਲ, ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ, ਏਮਨਾਵਾਦ ਆਗਮਨ।	੨੬	੯੮੫
ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਿਵਾਸ, ਏਮਨਾਵਾਦ, ਬਾਬਰ ਦਾ ਹੱਲਾ।	੨੭	੯੯੨
ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੈਦੀ ਛੁਡਾਏ ਬਾਬਰ ਤੋਂ।	੨੮	੧੦੦੦

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅਧਿਆਇ	ਪੰਨਾ
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਸਾਹੁਰੇ ਨਗਰ ਫੇਰਾ, ਅਜਿੱਤਾ ਉਧਾਰ।	੨੯	੧੦੦੮
ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਬਸਨਾ, ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੀ ਰਸੋਈ ਦੀ ਸੁੱਚ। ...	੩੦	੧੦੧੭
ਬੇਨਤੀ, ਸਿੱਖੀ ਰਹੁਰੀਤ ਦਾ ਆਰੰਭ, ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਣ, ਮੂਲਾ, ਉੱਚ ਦਾ ਪੀਰ।	੩੧	੧੦੨੫
ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਮੰਗਲ, ਜਲਾਲ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤਿ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਅਰਥ।	੩੨	੧੦੩੨
ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਸ਼ੇਖ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ।	੩੩	੧੦੩੮
ਨਾਮ ਜਪ ਦਾ ਫਲ, ਬਗ਼ਦਾਦ, ਦਸਤਗੀਰ ਪੀਰ-ਉਧਾਰ।	੩੪	੧੦੪੫
ਗੁਰ ਜਸ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਅੰਤ, ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ, ਸੱਜਣ ਠੱਗ, ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ।	੩੫	੧੦੫੩
ਗੁਰਪਗ ਸਿਮਰਨ, ਕੰਧਾਰ-ਯਾਰਵਲੀ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਤੇ ਮਾਨ ਚੰਦ।	੩੬	੧੦੬੫
ਸ਼ਰਨ ਸੁਖ, ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ, ਸ਼ੱਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਕਥਾ।	੩੭	੧੦੭੧
ਸ਼ਬਦ ਮਹਿੰਮਾਂ, ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਣ, ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ, ਮੂਲਾ।	੩੮	੧੦੮੧
ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਮਾ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸ, ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਅਚੱਲ ਵਟਾਲੇ।	੩੯	੧੦੯੧
ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ, ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ, ਇਕ (ਤ੍ਰਿਖਾਣ ਦਾ) ਸੰਤ ਬਾਲਕਾ, ਮਾਲੋ ਸ਼ੇਖ।	੪੦	੧੦੯੯
ਦਸਮ ਗੁਰ ਮੰਗਲ, ਉਬਾਰੇਖਾਨ, ਅਦੂਹਮਾਨ।	੪੧	੧੧੦੮
ਚਰਨ ਧਜਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਬੱਚਾ, ਮੂਲਾ ਕੀੜ, ਪ੍ਰਿਥਾ, ਖੇਡਾ, ਪ੍ਰਿਥੀਮਲ, ਰਾਮਾ ਆਦਿ।	੪੨	੧੧੧੭
ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਤਮ, ਮਾਲੋ, ਮਾਂਗੋ, ਕਾਲੂ, ਭਗਤਾ ਓਹਰੀ, ਜਾਪੂਵੰਸ਼ੀ, ਸੀਹਾਂ, ਗੱਜਣ, ਫਿਰਣਾ, ਖਹਿਰਾ, ਜੋਧ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। ...	੪੩	੧੧੨੪
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਭਾਉ ਦੇਖਿਆ, ਸਾਧੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫਲ।	੪੪	੧੧੩੩
ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਾਤਮ, ਸੈਦੋ ਘੇਉ, ਸਿੱਖੀ, ਅਤੀਤਤਾਈ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ।	੪੫	੧੧੩੯
ਗੁਰਚਰਨ ਸੇਵਾ, ਉਪਦੇਸ਼, ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ, ਬਾਲਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ।	੪੬	੧੧੪੫
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਮਿਲਾਪ।	੪੭	੧੧੫੧
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਸੇਵਾ, ਸੰਗ ਤਾਰਨਾ, ਦੇਵਤੇ, ਅਯਾਲੀ, ਖਡੂਰ।	੪੮	੧੧੬੦
ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਮਹਾਤਮ, ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ, ਜਲ ਤਪ, ਰੋੜ ਸਿਹਜਾ, ਰੇਤ ਅੱਕ ਅਹਾਰ।	੪੯	੧੧੬੮
ਘਾਲ ਤੇ ਮੇਹਰ, ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚੋਂ ਪਰਖ ਕੇ ਦੱਸਿਆ। ...	੫੦	੧੧੭੬
ਗੁਰੂ ਯਸ਼ ਮੰਗਲ, ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼, ਭਗਤੀ ਦੀ ਮਿਸਰੀ।	੫੧	੧੧੮੫
ਗੁਰੂ ਯਸ਼ ਮਹਾਤਮ, ਹੋਰ ਪਰਤਾਵੇ, ਤਖਤ ਦੇਣਾ, ਜਪੁਜੀ ਮਹਿੰਮਾਂ। ...	੫੨	੧੧੯੫
ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼।	੫੩	੧੨੦੭
ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਮੰਗਲ, ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ।	੫੪	੧੨੧੭
ਗੁਰੂ ਭਜਨ ਮਹਾਤਮ, ਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ। ਸਮਾਵਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ। ...	੫੫	੧੨੨੮
ਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਯਾਚਨਾ, ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ।	੫੬	੧੨੩੫
ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਮੰਗਲ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ ਅਸ਼ਟਕ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣਾ। ...	੫੭	੧੨੪੪

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਅਥ ਉਤਰਾਰ੍ਧ ਲਿਖਜਤੇ।

{ ਅਥ=ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ, ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਖੇ।
ਉਤਰਾਰ੍ਧ*=ਉਤਰ+ਅਰਧ=ਉਤਰ=ਮਗਰਲਾ, ਅਖੀਰਲਾ। ਅਰਧ=ਅੱਧ
[ਸੰਸ:, ਉਤ੍ਰਾਰ੍ਦ੍ਧ]। ਲਿਖਜਤੇ=ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ। }

ਅਰਥ—ਹੁਣ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਮੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ) ਅਖੀਰਲਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ (ਜੋ ਬਾਕੀ ਹੈ) ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।

੧. [ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਵ ਤੋਂ ਵਿਦਾ, ਸ਼ੀਲਾਗਿਰ ਤੇ ਗਿਰ ਧਿਆਣ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁ ਚੂਰਨੰ ਖਾਇ ਕਮਾਏ ਜਾਂਹਿ।
ਉਦਰ ਰੋਗ ਹਉਮੈਂ ਹਰਜੇ ਨਮਸਕਾਰ ਮਮ ਤਾਂਹਿ ॥੧॥

{ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ=ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਵਾਕਜ, ਗੁਰਬਾਣੀ।
ਸੁ=ਚੰਗਾ, ਸਿੱਧ। ਸੁ ਚੂਰਨੰ=ਉਹ ਚੂਰਨ ਜੋ ਨਿਹਚੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰੇ।
ਉਦਰ ਰੋਗ=ਪੇਟ ਦਾ ਰੋਗ। }

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿੱਧ ਚੂਰਨ (ਦੇ ਸਮਾਨ) ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਣ (ਰੂਪੀ) ਕਮਾਈ (ਕਰਨ ਨਾਲ) ਹਉਮੈਂ (ਰੂਪੀ) ਉਦਰ ਰੋਗ ਹਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਸੀ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ) ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਜੇ ਕਦੇ 'ਜਾਹਿ' ਪਦ ਨੂੰ 'ਹਰਜੇ' ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ 'ਹਰਜੇ ਜਾਹਿ' ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉੱਪਰਲਾ ਅਰਥ ਠੀਕ ਢੁਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਚਲਣੀ ਹੈ, ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੰਗਲ ਫਬਦਾ ਬੀ ਸੁਹਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮਨ ਨੇ ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਇੰਞ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ 'ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਦਾ' ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਨੇ, ਤੇ ਓਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਏਥੇ ਪਹਿਲਾ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਨੇ।

---

*ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਪੰਨਾ ੧੨੯ ਸਤਰ ੧੭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।

ਜੇ ਕਦੇ 'ਜਾਹਿ' ਪਦ ਨੂੰ ਸਰਬ ਨਾਮ ਮੰਨੀਏ ਤੇ ਅਰਥ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਢੁਕੇਗਾ ਕਿ 'ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ (ਰੂਪ) ਸਿੱਧ ਚੂਰਨ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਤੇ ਐਉਂ ਆਪਣਾ) ਹਉਮੈ (ਰੂਪੀ) ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ' ਤਾਂ ਭਾਵ ਇਹ ਨਿਕਲੇਗਾ ਕਿ ਆਪ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾਤਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਧ੍ਯਾਯ ੩੪ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਆਪ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਭਾਵ ਐਉਂ ਭੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ:-ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਹਉਮੈਂ ਰੋਗ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਿਚ 'ਜਾਹਿ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ' ਲੱਗੇਗਾ।

ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਸੇਤੁ ਰਚ੍ਯੋ ਜਗ ਸਾਗਰ ਕੋ ਸਭਿ ਖੰਡ ਪਖੰਡਨ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ।
ਕੀਰਤਿ ਗਾਇ ਸੁਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਨ ਹੈਂ ਤਜਿਯੇ ਲਖਿ ਰੰਗ ਸ਼ਹਾਬਾ।
ਰੰਕ ਧਨੀ ਦੁਖਿ ਪਾਰ ਪਰੈ ਅਵਲੋਕਤਿ ਹੈ ਨਿਜ ਰੂਪ ਅਜਾਬਾ।
ਦੇਵਨ ਦੇਵ ਸਦਾ ਪਦ ਸੇਵਹੁ ਜ਼ਾਹਰ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਜਗ ਬਾਬਾ* ॥ ੨ ॥

ਸੇਤੁ=ਪੁਲ [ਸੰਸ:, ਸੇਤੁ:]। ਸ਼ਰਾਬਾ=ਰੌਲਾ, ਘਮਸਾਨ ਚੋਦੇਂ, ਜੋ ਪਖੰਡੀਆਂ ਨੇ ਪਾ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਕੀਰਤਿ=ਕੀਰਤੀ ਯਸ਼, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ, ਕੀਰਤਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣਾ। ਰਾਗ ਵਿਚ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਯਾ ਸੁਣਨਾ।

ਤਨ ਹੈਂ=ਤਨ ਦੀ ਅਹੰਗਤਾ, ਤਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਸਮਝਣ ਦੀ ਹਉਮੈ। 'ਤਨ ਮੈਂ ਹਾਂ' ਰੂਪੀ ਅਵਿੱਦਯਾ।

ਸ਼ਹਾਬਾ=ਕਸੁੰਭਾ, ਕੱਚਾ ਸੂਹਾ ਰੰਗ [ਫਾਰਸੀ, ਸ਼ਹਾਬ=ਲਾਲ ਰੰਗ। ਸ਼ਿਹਾਬ=ਅਸਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਵਾਂਙੂ ਛੁਟਦਾ ਹੋਇਆ ਸਤਾਰਾ। ਉਲਕਾਪਾਤ]।

ਅਵਲੋਕਤ=ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਅਜਾਬਾ=ਅਸਚਰਜ, ਵਿਸਮਾਦ। [ਅਰਬੀ, ਅਜੀਬ ਯਾ ਅਜੂਬਹ ਤੋਂ ਅਜਾਬਾ]।

ਦੇਵਨ ਦੇਵ=ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਦੇਵ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ। ਗੁਪਤ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਹਾਂਨ ਵਜਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚੀ ਵਜਕਤੀ।

ਪੀਰ=ਵੱਡੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਲਾਧਾਰੀ ਤੋਂ।

ਬਾਬਾ=ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ। [ਤੁਰਕੀ, ਬਾਬਾ=ਪਿਤਾ]।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਚੋਵੀਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਖੇ ਤੀਜੀ ਚੋਥੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ 'ਜ਼ਾਹਰ ਪੀਰ ਜਗਤ ਗੁਰ ਬਾਬਾ' ਦੀ ਸਮੱਸਯਾ ਤੇ ਇਹ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਦੇਵ, ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰੂ, ਜ਼ਾਹਰਾ ਕਲਾਧਾਰੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸੇਵੋ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਜਗਤ (ਦੇ ਦੁਖ ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ (ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪ) ਪੁਲ ਰਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਪਖੰਡਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਮੇਟਕੇ। (ਸੋ ਹੁਣ ਅਸੀਂ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਸੁਣ ਕੇ (ਅਥਵਾ) ਗਾਉਂਕੇ, ਤਨ ਦੀ ਹਉਂ ਨੂੰ ਕਸੁੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ ਸਮਝਕੇ ਤਿਆਗ ਦੇਈਏ (ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਕੀਰਤਨ ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਪਾਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਪੁਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ) ਗਰੀਬ ਅਮੀਰ (ਸੱਭੇ) ਦੁਖ (ਸਾਗਰ) ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸਮਾਦ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਤਿ ਮੰਦਿ ਭਏ ਕਲਿਮੈਂ ਨਰ ਰੰਕ ਦਯੋ ਹਰਨਾਮ ਤਿਨੈ ਮਨ ਮਾਨਕ।
ਭਨ ਮਾਨ ਤਜੇ ਸਿਮਰੇ ਜਿ ਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟੇ ਘਟ ਅੰਤਰ ਗਯਾਨ ਅਚਾਨਕ।
ਲਖਿ ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਕੇ ਤਜਿ ਸ੍ਵਾਰਥ ਭੇ ਪਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਦੁਖ ਹਾਨਕ।
ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਹੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰਯੋ ਬਰਜਾਹਰ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਜਗ ਨਾਨਕ॥੩॥

ਮਨ ਮਾਨਕ=ਮਨ ਦਾ ਮਾਣਿਕ, ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਪੰਨੇ ਆਦਿ ਤਾਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਾਣਿਕ ਹਨ, ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰਨਾਮ 'ਮਨ ਦਾ ਮਾਣਕ' ਹੈ ਜੋ ਹ੍ਰਿਦਯ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮੋਲਕ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਣਿਕ ਦਿੱਤਾ— ਐਉਂ ਭੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਮਣਿ ਮਾਣਿਕ=ਮਾਣਿਕ ਮਣੀ ਵਾਂਙ।

ਤਨ ਮਾਨ=ਤਨ ਦਾ ਮਾਨ। ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੁੰਦਰ, ਬਲਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ। (ਅ) ਮਨ ਨੂੰ ਆਤਮਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਮਾਪ ਲੈਣ ਦਾ ਅੰਧੇਰਾ ਯਾ ਅਵਿੱਦਯਾ। ਕੂਰ=ਕੂੜੇ, ਝੂਠੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ=ਸਮੂਹ।

ਗਹੀਰ=ਜੋ ਗਹਿਰਾ ਹੋਵੇ, ਸਮੁੰਦਰ।

ਪੀਰ=ਵੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਸ੍ਵਯੇ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ।

ਅਰਥ—(ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ) ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜੋ ਲੋਕ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ (ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ) ਕੰਗਾਲ ਹੋਏ ਸਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਦਾ ਮਾਣਕ ਦਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ) ਸਦਾ ਸਿਮਰਿਆ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਲਖਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਵਾਰਥ ਛੱਡ ਦਿਤੇ (ਤੇ ਐਉਂ) ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਜ਼ਾਹਰਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਨੇ (ਐਸਾ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਖ ਦੁਖ ਗੰਜਨ[1] । ਭਗਤਨਿ ਕੇਰ ਸਦਾ ਮਨ ਰੰਜਨ[2] । ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਹਟਿ* ਆਏ। ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖਦਾਏ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਇਤਿਹਾਸਾ। ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਆਏ ਸੁਖਰਾਸਾ[3] । ਧ੍ਰੂਵ ਮੰਡਲ ਜੋ ਹੁਤੋ ਸੁਹਾਵਾ। ਤਹਿੰ ਤੇ ਹਮ ਕੋ ਸੰਗ ਰਲਾਵਾ ॥ ੫ ॥ ਧ੍ਰੂ ਅਵਲੋਕੇ ਆਵਤਿ ਜਬਹੀ । ਨਮੋ ਪਰਸਪਰ ਕਿਯ ਮਿਲਿ ਤਬਹੀ । ਬੂਝਨ ਲਗਯੋ ਪਤੇ ਪੁਨ ਸੋਊ । 'ਜਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚਿ ਸਕਯੋ ਕਬ[4] ਕੋਊ ॥੬ ॥ ਸੱਚ ਖੰਡ ਕੀ ਦੇਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ਕੈਸਾ ਦੇਖਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਬਾਨੀ[5] ?। ਕੌਨੈ ਰੂਪ ਰੰਗ ਹੈ ਤਿਨਕੇ ?। ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਇ ਕੀਨ ਤੁਮ ਜਿਨਕੇ ॥ ੭ ॥ ਆਗੈ ਭਈ ਨ ਕਬਹੀ ਐਸੇ। ਦੇਹਿ ਸਮੇਤ ਗਏ† ਢਿਗ ਜੈਸੇ' । "[6]ਉੱਤਮ ਭਗਤ ਧ੍ਰੂਵ ਤੁਮ ਸੁਨੀਏ। ਰੂਪ

---

[1]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । [2]ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । [3]ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ । [4]ਕਦੇ ਬੀ। [5]ਜੋ ਕਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਮ ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਾ ਆਯਾ ਹੋਵੇ, ਸ਼ੁੱਧ । [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

*ਪਾ:-'ਕਰ', 'ਤਬ'।

†ਧ੍ਰੂਵ ਜੀ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਭਗਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਪਾ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਗੱਜਦੇ ਹਨ । ਸਚਖੰਡ,ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਿਰੋਲ ਪਦ ਹੈ 'ਓਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਹੋਈ' ਧ੍ਰੂ ਨੇ ਆਪ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਸਚਖੰਡ 'ਅਦੇਸ਼' ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਅਰ ਅਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਸਰਬੰਦੇਸ਼ੀ ਬੀ ਹੈ। 'ਅਗੇ ਓਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅਪੜਿਆ' ਧ੍ਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਅਗਲੇ ਕੇਵਲ ਭਗਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ' ਹਨ। ਉਸੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦਾ 'ਸਿਖਾਵਨ ਹਾਰ ਸਰੂਪ', ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਣਕੇ ਆਈ ਸੀ, ਸੋ ਸਚਖੰਡ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਦੇਸ਼ ਸੀ, ਸੁਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਬਾਤ ਸੀ, ਹੋਰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਮਾਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤ੍ਰੱਕੀ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਕਰਮ ਖੰਡ ਅੱਪੜਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਸਚਖੰਡ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਚਖੰਡ ਅੱਪੜੇ। ਇਹ ਬੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਸੁਦਾ ਸਚਖੰਡ ਨਿਵਾਸੀ ਸੇ।

'ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਦੇਹ ਸਮੇਤ ਅੱਪੜਨ' ਦੀ ਗਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕਠਨ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਛ ਭਾਵ ਇਉਂ ਸਾਡੀ ਮੋਟੀ ਬੁੱਧਿ ਗੋਚਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਚਖੰਡ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਭੂਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਦੇਸ਼ ਸਚਖੰਡ ਹੈ, ਤੇ ਫੇਰ ਓਹ ਸਾਰੇ ਬਯਾਪਕ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਸ਼ਕਤ ਹੈ, ਅਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਦੇਸ਼ ਹੋਕੇ ਜਾਣਾ ਯਾ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੇਹ ਸਮੇਤ ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਯਾ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਕੁਛ ਅਚਰਜ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਠਿਨਤਾ ਹੈ ਤਾਂ

[illegible]

ਰੰਗ ਤਿਨਕੋ ਨਹਿਂ ਗੁਨੀਏ[1]* ॥੮॥ ਭਗਤਨਿ ਧਯਾਨ ਹੇਤ ਬਿਨ ਜੌਨਾ[2]† ਸੋਹਤਿ ਸ਼ਯਾਮ ਸਰੂਪ ਸਲੋਨਾ[3]। ਸਸਿ[4] ਸਵਿਤਾ[5] ਕੋਟਿਕ[6]ਉਜਿਆਰਾ[7]। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਜਿਹ ਪਾਇਂ ਨ ਪਾਰਾ॥ ੯॥। ਕੋਟਿ ਕਾਮ ਕੀ[8] ਸੁੰਦਰਤਾਈ। ਇਕ ਨਖ ਕੀ ਨ ਕਰੈ ਸਮਤਾਈ[9]। ਕੋ ਉਪਮਾ ਮੈਂ ਦੇਵੋਂ ਤਿਨ ਕੀ। ਸਰਬਰ ਕੋਇ ਨ ਦੇਖੋਂ ਜਿਨਕੀ ॥ ੧੦ ॥ ਅਨਿਕ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇਹਿ ਮਹਿਂ ਬਨੇ। ਜਿਉਂ ਤਰੁਵਰ[10] ਬਹੁ ਫਲ ਕੇ ਸਨੇ। ਕਹਿਨ ਸੁਨਨਿ ਤੇ ਜਾਨਿ ਅਨੰਤਾ[11]। ਨਿਖਲ[12] ਭਵਨ[13] ਕੋ ਰਾਜਤਿ ਕੰਤਾ[14] ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਜਿਹ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ[15]। ਸਦਾ ਅਲੇਪ ਸਰਬ ਕੋ ਦਾਨੀ'। ਸੁਨਿ ਕੀਨੋ ਧ੍ਰੂਵ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ। 'ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੇ ਤੁਮ ਆਕਾਰਾ[16] ॥ ੧੨ ॥ ਨਿਸ਼ਚਾ ਮੋਹਿ ਅਧਿਕ ਅਤਿ ਗਾਢੋ। ਧੰਨ ਭਾਗ ਦੇਖਯੋ ਢਿਗ ਠਾਂਢੋ[17]। ਕਲਿ[18] ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਕਰਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਪਾਵਤਿ ਨਰ ਜੋ ਅਧਿਕ ਕਲੇਸ਼ਾ ॥ ੧੩ ॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕੋ ਤਿਨ ਕੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਧਰਯੋ ਰੂਪ ਤੁਮ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਹੋ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਦੀਨਾ ਨਾਥਹਿ ਨਾਮ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੧੪ ॥ ਉਸਤਤਿ ਕੇ ਬਚਿ ਇਉਂ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਬੈਸੇ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਨ ਗੁਨਿਕੈ[19]। ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ 'ਸੁਨੋ ਧ੍ਰੂਵ ਪਯਾਰੇ!। ਅਬ ਚਲਿਨੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਹਮਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਕਰਨੇ ਕਾਜ ਜਾਇ ਤਲ ਛੋਨੀ[20]। ਆਇਸੁ ਦਿਹੁ ਤਵ ਕੀਰਤਿ ਨੋਨੀ[21]'। ਧ੍ਰੂਵ ਸੁਨਿਕੈ ਇਵ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਆਇਸੁ ਸਦਾ ਤੁਮਹਿਂ ਕਰਤਾਰਾ' ॥ ੧੬ ॥ ਬਿਚਰਉ ਜਹਿ

---

[1]ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ। [2]ਜੋ ਜੂਨ ਵਿਚ ਆਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਯਾ ਕਿਸੇ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਮ ਕਾਰਣ ਤੇ ਸਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਰਹਿਕੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਧਯਾਨ ਹਿਤ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਹ......। [3]ਸੁੰਦਰ। [4]ਚੰਦਰਮਾ। [5]ਸੂਰਜ। [6]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ। [7]ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [8]ਕਾਮਦੇਵਾਂ ਦੀ। [9]ਬਰਾਬਰੀ। [10]ਬ੍ਰਿਛ। [11]ਬੇਅੰਤ। [12]ਸਾਰੇ। [13]ਲੋਕਾਂ। [14]ਸ੍ਵਾਮੀ। [15]ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ [16]ਸ੍ਵਰੂਪ। [17]ਪਾਸ ਖੜਾ ਹੋਕੇ। [18]ਕਲਯੁਗ। [19](ਧ੍ਰੂ ਨੂੰ) ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ। [20]ਹੇਠਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ।

*ਪਾ:-ਨਹਿ ਜਨੀਯੇ। †ਪਾ:-ਭਗਤਨ ਧਯਾਨ ਹੇਤ ਮਨ ਜੌਨਾ। ਅਰਥਾਤ -ਜੇਹੜੀ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਧਯਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਐਸੀਆਂ ਸੂਖਮ ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸਥੂਲ ਲਫਜ਼ਾਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ। ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:-ਓਰਕ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ ਕਾਹੂ। ਸਰਬ ਅਨੰਤ ਕਹੈਂ ਮਿਲਿ ਤਾਹੂ। (ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੨੩)।

ਇੱਛਾ ਉਰ ਤੇਰੇ । ਕਲਮਲ ਨਾਸਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ' । ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਤਬਹੀ ਬੰਦਨ । ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਮਨੇ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੧੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਤਬਹੀ ਚਲਿ ਆਏ । ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਬੈਨ ਅਲਾਏ । 'ਜੇਤੇ ਨਭਚਰ[1] ਹੈਂ ਨਭਿ ਮਾਂਹੀ । ਧ੍ਰੂਵ ਮੰਡਲ ਸਭਿ ਤੇ ਉਰਧਾਹੀ[2] ॥੧੮॥ ਭੂਤਲ[3] ਤੇ ਊਰਧ[4] ਹੈ ਜੇਤੋ। ਮੁਝੇ ਬਤਾਵੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਤੋ । ਹਮ ਸੇ ਅਲਪਨ[5] ਕੋ ਇਹ ਥਾਨਾਂ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਦਿਖਾਇ, ਮਹਾਨਾਂ[6]' ॥੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੇਂ 'ਸੁਨੋ ਮਰ-ਦਾਨੇ । ਧ੍ਰੂਵ ਮੰਡਲ ਜੇਤੋਕ ਪ੍ਰਮਾਨੋਂ । ਉਣਤਾਲੀ ਲਖ ਜੋਜਨ ਊਚਾ* । ਇਸਕੀ ਸਰਬਰ[7] ਕੋ ਨ ਪਹੂਚਾ' ॥ ੨੦ ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮੁਝ ਇਕ ਅਵਰ ਬਤਾਵਉ । ਲਖਿ ਅਜਾਨ ਨਹਿਂ ਮਨ ਖੁਨਸਾਵਉ । ਧ੍ਰੂਵ ਮੰਡਲ ਤੇ ਗਏ ਅਗਾਰੀ[8] । ਕੇਤੀ ਦੂਰ ? ਕਹਉ ਸੁਖਕਾਰੀ !' ॥ ੨੧ ॥ 'ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ[9] ਸੋ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ। ਤਿਹ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਹ੍ਵੈ ਨ ਬਖਾਨੇ । ਨਾਮ ਅਨੰਤ ਅਲੇਖ ਅਪਾਰਾ[10] । ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਇਉਂ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਦਿਖਰਾਵਹਿ[11] ਜੇਤੋ[12] । ਕਰਨੋ ਜੰਤੁ[13] ਦੇਖਤਿ ਹੈ ਤੇਤੋ । ਓਰਕ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ ਕਾਂਹੂ । ਸਰਬ ਅਨੰਤ[14] ਕਹੈਂ ਮਿਲਿ ਤਾਂਹੂ' ॥੨੩॥ 'ਧੰਨ ! ਧੰਨ !' ਭਾਖੇ ਮਰਦਾਨਾ ।'ਕਹਉ ਸੱਤਿ ਤੁਮ ਮਯਾ ਨਿਧਾਨਾ ! । ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਭੇਦਾ । ਕਾਰਨ ਕਰਨ[15] ਅਕਾਲ ਅਛੇਦਾ ॥ ੨੪ ॥ ਅਬ ਭੂਤਲ ਕੋ ਆਪ ਪਧਾਰੇ।ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਆਇ ਪੰਥ ਅਗਾਰੇ ? । ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਚਲਹੁ ਗੁਸਾਈਂ ?' । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੨੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸੂਰਤ ਬੰਦਰ ਆਵਈ ਨਟਕਾ ਚਪਟਾ ਫੇਰ । ਮਛਲੀ ਬੰਦਰ ਜਾਇ ਪੁਨਿ ਸ਼ੀਘਰ ਕਰੈਂ ਨ ਦੇਰ†' ॥ ੨੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ

---

[1]ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ। [2]ਉੱਚਾ ਹੈ ।- [3]ਪ੍ਰਿਥਵੀ । [4]ਉਚਾ । [5]ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਤੁੱਛਾਂ । [6]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜੀਓ ! [7]ਬਰਾਬਰ । [8]ਅੱਗੇ । [9]ਬੇਅੰਦਾਜ਼ਾ । [10]ਪਾਰਾਵਾਰ ਰਹਿਤ । [11]ਦਿਖਾਂਵਦਾ ਹੈ । [12]ਜਿਤਨਾ । [13]ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਜੀਵ । [14]ਬਿਅੰਤ ਹੀ । [15]ਸਬੱਬਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ।

*ਏਹ ਹਿਸਾਬ ਵੀ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿਗਾੜੀ ਹੋਈ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਖੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ । 'ਧ੍ਰੂ' ਨਾਮੇ ਸਿਤਾਰਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਕ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ ।

†ਏਹ ਜੋ ਟਿਕਾਣੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਏਥੇ ਅਜੇ ਅੱਪੜੇ ਨਹੀਂ । ਇਥੇ ਗ਼ਾਲਬਨ ਏਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅੱਪੜਨ ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਿਆਲ ਹੈ । ਮਛਲੀ ਪਟਮ ਮਦਰਾਸ ਅਹਾਤੇ ਦਾ ਇਕ

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ। ਕਰਤਿ ਚਲਤਿ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖ ਰਾਸਾ। ਸੀਲਾਗਿਰ[1]
ਪਰ ਜਬ ਚਲਿ ਆਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਬੈਨ ਅਲਾਏ॥੨੭॥ 'ਇਸ ਪਰ-
ਬਤ ਸੁੰਦਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ॥ਰਹਤਿ ਸੰਤ ਕੈਧੌਂ ਕੋ ਨਾਂਹੀ?। ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਕੋ ਨਜ਼ਰ
ਨ ਆਵੈ। ਸੁਨੋਂ[2] ਸਭਿ ਇਸਥਾਨ ਦਿਖਾਵੈ' ॥੨੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਛੁਧਾ
ਤੁਹਿ ਲਾਗੀ। ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਬੂਝਤਿ ਹੈ ਬਡਿਭਾਗੀ? ਇਸ ਗਿਰਪਰ ਨਰ
ਰਹਿਤਿ ਨ ਕੋਊ। ਅਗਲੋ ਥਲ ਅਵਲੋਕਤਿ ਜੋਊ॥ ੨੯॥ ਤਿਹ ਪਰ
ਰਹਿਤ ਰਿਖੀਸ਼ੁਰ ਭੂਰੇ[3]। ਤਰੁਵਰ[4] ਬਹੁ ਲਾਗੇ ਫਲ ਰੂਰੇ। ਜੇਕਰਿ ਤਵ
ਮਨ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਚਾਹੀ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਫਲ ਲੀਜੈ ਖਾਹੀ'॥੩੦॥'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ!
ਸੁਨੀਏ ਛੁਧਾ ਨ ਕੋਈ। ਜਬਕੋ ਬਰ ਦੇਕਰਿ ਤੁਮ ਖੋਈ। ਰਹੌਂ ਅਨੰਦ
ਸਦਾ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥ਖਾਵਨ ਚਾਹਿ ਹੋਤਿ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ'॥੩੧॥ਕਹਿਤਿ ਸੁਨਤਿ
ਤਿਹ ਗਿਰ ਪਰ ਆਏ। ਜਹਾਂ ਬਿਟਪ[5] ਫਲ ਸਹਿਤ ਸੁਹਾਏ। ਅਨਿਕ
ਰੰਗ ਕੇ ਸੁਮਨ[6] ਸੁਹਾਵਨ। ਜਿਨ ਪਰ ਭੌਰੇ ਕਰਹਿਂ ਭ੍ਰਮਾਵਨ[7] ॥ ੩੨ ॥
ਲਤਾ[8] ਬਹੁਤ ਜਿਨ ਸੋਂ ਉਰਝਾਨੀ। ਸੁੰਦਰ ਅਤਿ ਛਾਇਆ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਲਾਗੇ ਫਲ ਸਰਸੇ[9]। ਸ਼ਾਖਾ[10] ਭਾਰ ਭੂਮਿ ਸੋਂ ਪਰਸੇ[11]
॥ ੩੩॥ ਮਨਹੁ ਅਭਿਤ[12]ਜੋ ਆਵਤਿ ਪਾਸਾ॥ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਝੁਕੇ ਫਲ ਰਾਸਾ[13]।
ਬਿਨ ਹੀ ਸ਼੍ਰਮ[14] ਲੇਂ ਤੋਰ ਸੁਖਾਰੇ। ਖਾਵਹਿਂ ਸਾਦੁ[15] ਛੁਧਾ ਨਿਰਵਾਰੇ॥
੩੪ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਉਪਕਾਰੀ ਜੋ ਪੁਰਖ ਹੈਂ,ਸਿੱਖਯਾ ਤਿਹ ਜਨੁ ਦੇਤਿ।—ਕਰਿ
ਉਪਕਾਰ ਸੁ ਨਿਵ ਚਲੋ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਸੁਖ ਹੇਤ—॥੩੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੀਤਲ
ਬਿਮਲੈ[16] ਨੌਰਾ[17]* ਨੀਰੋ[18]। ਮਾਰਗਸ਼੍ਰਮ ਕੀ[19] ਖੋਵਤਿ ਪੀਰੋ। ਸਘਨ[20]
ਸੁਹਾਵਨ ਛਾਯਾ ਜਹਿਂਵਾ। ਬੈਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਿਖਿ ਤਹਿਂਵਾ॥ ੩੬ ॥ ਬਰ

---

[1]ਨਾਮ ਹੈ ਪਹਾੜ ਦਾ। [2]ਸੁੰਞਾ। [3]ਬਹੁਤੇ। [4]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਨੂੰ। [5]ਬ੍ਰਿੱਛ। [6]ਫੁੱਲ। [7]ਉਡਣਾ। [8]ਵੇਲਾਂ। [9]ਰਸਾਂ ਵਾਲੇ। [10]ਟਾਹਣੀਆਂ। [11]ਛੋਂਹਦੀਆਂ ਹਨ। [12]ਲੋੜਵੰਦ। [13]ਸਾਰੇ। [14]ਬਿਨਾ ਖੇਚਲ ਦੇ। [15]ਸਵਾਦ ਨਾਲ। [16]ਉੱਜਲ। [17]ਪਰਵਾਹ ਦਾ। [18]ਪਾਣੀ। [19]ਰਾਹ ਦੀ ਥਕਾਣ ਦੀ। [20]ਸੰਘਣੀ। *ਪਾ:—ਪੀਵੈਂ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਬੰਦਰ ਹੈ ਜੋ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸੰਗਮਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵਾਰ ਹੈ ਤੇ ਸੂਰਤ ਬੰਬਈ ਅਹਾਤੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਪੂਰਬੀ ਕਿਨਾਰੇ ਉਤਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮਛਲੀ ਪਟਮ ਪਹਿਲੇ ਠੀਕ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਪੱਛੋਂ ਜਾ ਉੱਤਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਰਤ ਪਹਿਲੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਜੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਸ਼ੈਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੋ ਅਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਵਲ ਵਚਨ ਬਿਲਾਸ ਤੇ ਹਾਸ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫਰ[1] ਮਧੁਰ ਤੋਰਿ ਮਰਦਾਨੇ। ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰਜ ਰਾਖੇ ਤਬਿ ਆਨੇ। ਸੁੰਦਰ ਸਰਸ[2] ਦੇਖਿ ਮਨ ਭਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰ ਮੈਂ ਅਰਧ ਉਠਾਏ ॥ ੩੭॥ ਸੋ ਮੋਕੋ ਦੀਨੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਰਾਖੇ ਅਰਧੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮਰਦਾਨਾ ਤੋਰੈ ਸੋ ਖਾਵਤਿ। ਸਾਦ ਸੁਧਾ ਸਮ, ਅਧਿਕ ਅਘਾਵਤਿ[3] ॥ ੩੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਛੋਰਿ ਸਕੈ ਨਹਿਂ ਖਾਇ ਬਹੁ ਗਰ ਲੌ ਉਦਰੀ ਪੂਰ[4]। ਤੋਰਿ[5] ਚੀਰ[6] ਮਹਿਂ[7] ਪਾਇ ਕਛੁ ਬਾਂਧੇ[8] ਸ੍ਵਾਦੁ[9] ਭੂਰ[10] ॥ ੩੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੈਸਯੋ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਸੋ ਆਨਾ[11]। ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਮਯਾਨਿਧਾਨਾ। 'ਜੇ ਨ ਅਘਾਯੋ ਔਰਹਿ ਲੀਜੈ। ਮਨ ਭਾਵਨ ਸੋ ਖਾਵਨ ਕੀਜੈ' ॥ ੪੦ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੈਂ ਬਹੁ ਰਹਯੋ ਅਘਾਈ[12]। ਖਾਵਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸਕਲ ਮਿਟਾਈ। ਜੋ ਅਬ ਰਾਵਰ ਕੀ ਰੁਚਿ ਦੇਵਨ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਹੁ ਖਾਵਉਂ ਕਰ ਲੇਵਨ[13]' ॥ ੪੧॥ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਗੁਰ ਫਰ[14] ਜੁਗ ਦੀਨੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਤਬ ਹੀ ਖਾਵਨ ਕੀਨੇ। ਖਾਨੇ ਕੀ ਰੁਚਿ ਉਦਰ ਅਘਾਯੋ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਬਹੁਰੋ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸਾਦ ਸੁਧਾ ਸਮ ਫਲ ਮਧੁਰ ਇਹਾਂ ਕੌਨ ਇਨ ਖਾਇ। ਕਿਧੌਂ ਬਾਦ ਏ ਜਾਵਈ ਮਾਨਵ ਕੋ ਨ ਦਿਸਾਇ' ॥ ੪੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਜੇ ਨਹਿਂ ਖਾਵਨਵਾਰੋ[15]। ਕਿਉਂ ਉਪਜਤਿ ਇਹ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੋ । ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੇ ਸੰਤ ਜਿ ਈਠੇ[16]। ਤਿਨਕੇ ਹੇਤ ਕਰੇ ਫਲ ਮੀਠੇ ॥ ੪੪ ॥ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਇਂ ਲਗਾਇਂ ਸਮਾਧਾ। ਕਰਤਿ ਭਜਨ ਜਿਨ ਮੋਹ ਨ ਬਾਧਾ'। 'ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਇਹਠਾਂ ਰਹੀਏ। ਮਿਲੇ ਸੰਤ ਬਚ ਸੁਨੀਏ ਕਹੀਏ' ॥ ੪੫॥ ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਕਰੁਨਾ ਡੀਠਾ[17]। 'ਤੋ ਕੋ ਲਗਯੋ ਸ੍ਵਾਦ ਫਲ ਮੀਠਾ। ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਕੋ ਲਾਲਚ ਮਨ ਮੈਂ। ਰਾਖਯੋ ਚਹਿਤ ਅਬੈ ਤੂੰ ਬਨ ਮੈਂ'॥ ੪੬॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸਾ। ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਤਿਹ ਠਾਂ ਸੁਖ ਰਾਸਾ। ਤਿੰਹ ਛਿਨ ਏਕ ਰਿਖੀ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿਂ ਜੋ ਲਪਟਾਯੋ ॥ ੪੭ ॥ ਹਮਹਿਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੋਲਯੋ ਸੋਊ। 'ਇਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਕਬਿ ਅਸ ਕੋਊ। ਕੋ ਤੁਮ,

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ। [2]ਸਮੇਤ ਰਸ ਦੇ। [3]ਰੱਜ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਗਲ ਤਕ ਪੇਟ ਨੂੰ ਭਰਕੇ। [5]ਤੋੜਕੇ। [6]ਬਸਤਰ। [7]ਵਿਚ। [8]ਇੰਨ੍ਹੇ। [9]ਸਵਾਦ ਵਾਲੇ। [10]ਬਹੁਤੇ। [11]ਆ ਕਰਕੇ। [12]ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। [13]ਆਪਦੇ ਹੱਥੋਂ ਲੈਕੇ ਖਾਵਾਂ। [14]ਫਲ। [15]ਖਾਵਨ ਵਾਲਾ। [16]ਪਿਆਰੇ। [17]ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਲੇ (ਅ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹੱਸਕੇ (ਬੋਲੇ)।

ਕੈਸੇ ਆਨਿ ਪਹੂੰਚੇ ? । ਬਿਖਮ[੧] ਥਾਨ ਭੂ ਤੇ[੨] ਗਿਰ ਊਚੇ ॥ ੪੮ ॥
ਅਵਲੋਕਤਿ[੩] ਅਚਰਜ ਉਰ ਆਯਹਿ । ਮੁਝੇ ਆਪਨੋ ਨਾਮ ਬਤਾਯਹਿ' ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ । 'ਨਾਮ ਮੋਰ ਨਾਨਕ ਨ੍ਰਿੰਕਾਰੀ ॥
੪੯॥ ਸੰਤ ਭਗਤ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੇ । ਬਿਚਰਤਿ ਸਰਬ ਥਾਨ ਸੁਖ ਲੇਤੇ' ।
ਸੁਨਿ ਇਉਂ ਰਿਖਿ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਾਵਾ । ਹੇਤ ਬੂਝਨੇ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ ॥੫੦॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੇ ਹੈ ਤੁਮ ਨਾਮੂ । ਤੌ ਚਰਨਨ ਹੁਇ ਮੋਰ ਪ੍ਰਨਾਮੂ[੪]' । ਗੁਰ
ਬੂਝਯੋ'ਤੂੰ ਕਿਉਂਕਰਿ ਜਾਨਹਿ?।ਕਿਹ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ ਹਮੈਂ ਪਛਾਨਹਿ?'॥੫੧॥
ਮੁਨਿਵਰ ਭਨੈ[੫] 'ਮੋਰ ਗੁਰ ਪੂਰਾ । ਤਿਹ ਇਕ ਸਮੈ ਕਹਯੋ ਬਚ ਰੂਰਾ ।
—ਕਲੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਅਵਤਾਰਾ । ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਦੰਭ[੬] ਬਿਦਾਰਾ[੭] ॥੫੨॥
ਭਗਤਿ[੮] ਜਗਤ ਮਹਿ ਸੋ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ । ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਚਲਾਵੈ—।
ਦਰਸ ਕਰਤਿ ਭੀ[੯] ਭਾਵਨ[੧੦] ਮੋਹੀ[੧੧] ।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹੋ ਤੁਮ ਓਹੀ'॥੫੩॥
ਅਸ ਕਹਿ ਬੰਦਨ ਹੇਤ ਸਮੀਪਾ । ਗਯੋ ਜਹਾਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ । ਨਿਜ
ਕਰ ਪਰ ਲੈਕੇ ਤਿਹ ਸੀਸੰ । ਆਦਰ ਕਰਤਿ ਭਏ ਜਗਦੀਸ਼[੧੨] ॥ ੫੪ ॥
ਬੂਝਨ[੧੩] ਲਗੇ 'ਕੌਨ ਤੁਮ ਨਾਮੂ ? । ਗੁਰ ਕੋ ਨਾਮ ਭਨੋ ਅਭਿਰਾਮੂ' ।
'ਮੋਹਿ[੧੪] ਨਾਮ ਕਲਯਾਨ ਲਖੀਜੈ । ਸੀਲ ਸੈਨ ਗੁਰ ਨਾਮ ਜਨੀਜੈ ॥੫੫॥
ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ ਮਿਲਯੋ ਦੁਖ ਹੇਤਾ[੧੫] । ਜਪ ਤਪ ਸਗਲੇ[੧੬] ਸਫਲ
ਭਵੇਤਾ[੧੭]*' । ਇਉਂ ਮਿਲਿ ਗਮਨਯੋ ਆਸ਼੍ਰਮ ਆਪਨ । ਜਹਿਂ ਬਹੁ ਤਪੀ
ਕਰਹਿਂ ਬਡ ਤਾਪਨ[੧੮] ॥੫੬॥ਹਿਰਦੇ ਰਹਯੋ ਅਧਿਕ ਹਰਖਾਈ।ਸਭਿਹਿਨਿ
ਕੋ ਸੁਧ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ,ਜਿਨ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤਾ। ਕਰਤਿ ਹੁਤੋ
ਕਬਿ ਕਬਿ ਮਿਲ ਤਾਤਾ[੧੯] ॥ ੫੭ ॥ ਸੋ ਅਬਿ ਚਲਿ ਆਏ ਇਹ ਠਾਂਈ ।
ਬੈਸੇ[੨੦] ਬਨ[੨੧] ਕੇ ਬੀਚ ਸੁਹਾਈ । ਦ੍ਵੈ ਮਾਨਵ[੨੨] ਹੈਂ ਔਰ ਸੰਗਾਰੇ[੨੩] ।
ਚਲੀਏ ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ'॥੫੮॥ ਸੀਲਸੈਣ ਆਦਿਕ ਰਿਖਿ ਜੇਤੇ ।
ਸੁਨਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੱਛਤਿ ਭੇ ਤੇਤੇ[੨੪] । ਸਿਰ ਪਰ ਜਟਾ ਜੂਟ[੨੫] ਕੋ ਕੀਨੇ ।

---

[੧]ਔਖਾ। [੨]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ । [੩]ਦੇਖਦਿਆਂ । [੪]ਨਮਸਕਾਰ। [੫]ਰਿਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ । [੬]ਪਖੰਡ। [੭]ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ । [੮]ਭਗਤੀ । [੯]ਹੋਈ । [੧੦]ਕਾਮਨਾ । [੧੧]ਮੇਰੀ । [੧੨]ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ—ਗੁਰੂ ਜੀ। [੧੩]ਪੁੱਛਣ। [੧੪]ਮੇਰਾ। [੧੫]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ। [੧੬]ਸਾਰੇ। [੧੭]ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ। [੧੮]ਤਪੱਸਿਆ। [੧੯]ਪਿਆਰਾ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ। [੨੦]ਬੈਠੇਹਨ। [੨੧]ਜੰਗਲ। [੨੨]ਦੋ ਪੁਰਸ਼। [੨੩]ਨਾਲ। [੨੪]ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਏ। [੨੫]ਜਟਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ। *ਪਾ:—ਜਪ ਤਪ ਸਗਲ ਸਫਲ ਭਗਵੰਤਾ ।

ਕੁਸ਼ ਕੀ[੧] ਕਟ[੨] ਮਹਿਂ[੩] ਪਾਇ ਕੁਪੀਨੇ[੪] ॥੫੯॥ ਬਲਕਲ[੫] ਕੇ ਬਸਤਰ ਤਨ ਧਾਰੇ। ਜੇਵ੍ਰ ਕੁਸ਼[੬] ਕੇ ਗ੍ਰੀਵ[੭] ਮਝਾਰੇ। ਕਰ ਪਗ ਕੇ[੮] ਨਖ[੯] ਬਧੇ[੧੦] ਬਿਸਾਲਾ[੧੧]। ਤਪ ਕੋ ਤੇਜ ਦਿਪੈ[੧੨] ਜਿਨ ਭਾਲਾ[੧੩] ॥ ੬੦ ॥ ਸ਼ਮਸ[੧੪] ਸ੍ਵੇਤ[੧੫] ਤਨ[੧੬] ਚਰਮ[੧੭] ਸੁਕਾਵਾ[੧੮]। ਸੁਰਗਾਦਿਕ ਸੁਖ ਤਨਕ ਨ ਭਾਵਾ। ਉੱਜਲ ਰਿਦੇ ਗਯਾਨ ਸੋਂ ਜਿਨਕੇ। ਕਲਮਲ[੧੯] ਨਾਸਹਿਂ[੨੦] ਦਰਸ਼ਨ ਤਿਨਕੇ ॥ ੬੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਲਿ ਸਮੀਪ ਆਏ ਜਬੈ ਉਠਤਿ ਭਏ ਗਤਿ-ਦਾਇ[੨੧]।ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਜਿਉਂ ਰਘੁਬਰ[੨੨] ਰਿਖਿਰਾਇ॥੬੨॥ ਚੌਪਈ॥ਮਿਲੇ ਹਰਖ[੨੩] ਕਰਿ ਸਭਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸੋਂ।ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਹਿਂ[੨੪] ਹਿਤ[੨੫] ਕਰਿ ਉਰਸੋਂ। ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਨੀ। ਚਰਨ ਕਵਲ ਰਤਿ ਮਹਿਂ[੨੬] ਮਤਿ ਭੀਨੀ[੨੭] ॥ ੬੩ ॥ 'ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੁਮ ਬਨੇ ਆਕਾਰਾ[੨੮]। ਬਹੁ ਨਰ ਤਾਰਹੁਗੇ ਸੰਸਾਰਾ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਜਾਨੇ। ਆਇ ਦਰਸ ਦਿਯ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨੇ ! ॥ ੬੪ ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹਮ ਸਭਿ ਤਬ ਤੇ। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤੁਮਰਾ ਜਬ ਤੇ। ਦੀਨਾ ਨਾਥ, ਦਯਾਲ, ਗੁਸਾਈਂ !। ਭੁਗਤ ਵਛਲ ਤੁਮ ਬਿਰਦ ਸਦਾਈ ॥ ੬੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਅਧਿਕ ਜੋ ਕੀਨੇ ਹਮ ਹਿਤ ਲਾਇ। ਸਫਲ ਭਏ ਹੈਂ ਆਜ ਸੋ ਤੁਮਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇ' ॥੬੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨੈਂ 'ਧੰਨ ਸਤਿਸੰਗਾ। ਜਿਸਮੈਂ ਚੜ੍ਹੈ ਨਾਮ ਕੋ ਰੰਗਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ* ਦੁਖ ਅਧਿਕਾਏ। ਨਾਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਧਿਆਏ[੨੯] ॥੬੭॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਗੁਣ ਰਮਣ[੩੦] ਸਪ੍ਰੀਤਾ।ਧੰਨ ਸਿ ਨਰ ਉਰ ਧਾਰੈਂ ਨੀਤਾ'।ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿਸੁਨਿ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਾਨੀ। ਬਿਦਾ ਰਿਖਿਨ ਤੇ ਭੇ[੩੧] ਸੁਖਦਾਨੀ ॥੬੮॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਜਾਨੀ ਰਿਖਿਨਿ ਸਫਲ ਸੋ ਘਰੀ। ਤਿਹ ਤੇ ਗਮਨੇ ਤਤਛਿਨ ਆਏ। ਗਿਰ ਘਿਰਾਨ[੩੨] ਜਹਿਂ ਬਿਟਪ[੩੩] ਸੁਹਾਏ ॥੬੯॥ ਇਕ

[੧]ਦੱਭ ਦੀ। [੨]ਲੱਕ। [੩]ਵਿੱਚ। [੪]ਲੰਗੋਟੀ। [੫]ਭੋਜ ਪੱਤ੍ਰ। [੬]ਦੱਭ ਦੇ। [੭]ਗਲ। [੮]ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ। [੯]ਨਹੁੰ। [੧੦]ਵਧੇ ਹੋਏ। [੧੧]ਬੜੇ। [੧੨]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ। [੧੩]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ। [੧੪]ਦਾੜ੍ਹੀ। [੧੫]ਚਿੱਟੀ। [੧੬]ਸਰੀਰ ਦਾ। [੧੭]ਚੰਮ। [੧੮]ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। [੧੯]ਪਾਪ। [੨੦]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੨੧]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। [੨੨]ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ। [੨੩]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। [੨੪]ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [੨੫]ਪ੍ਰੇਮ। [੨੬]ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿਚ। [੨੭]ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ। [੨੮]ਸ੍ਵਰੂਪ। [੨੯]ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ। [੩੦]ਰਮਣੀਕ, ਸੁਹਣੇ। [੩੧]ਵਿਦਾ ਹੋਏ। [੩੨]ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ। [੩੩]ਬ੍ਰਿਛ। *ਪਾ:-ਜੋ।

ਸਰ ਸੁੰਦਰ ਤਹਾਂ ਸੁਹਾਵਨ। ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਅਧਿਕ ਮਨ ਭਾਵਨ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਿਹ ਕੈ ਤਟ ਜਬਹੀ। ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਤਬਹੀ॥੭੦॥ 'ਇਹ ਸਥਾਨ ਰਿਖਿ ਰਹਹਿਂ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ?।ਜੇ ਕੋ ਹੋਇ ਮਿਲੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਂਹੀ॥ ਸੰਤਨ ਸੰਗ ਮਿਲਨ ਫਲ ਹੋਵਤਿ। ਜਿਨ ਬਚ ਜਲ ਕਲਮਲ[੧] ਮਲ[੨] ਧੋਵਤਿ' ॥੭੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਇਸ ਗਿਰ ਪਰ ਰਿਖਿ ਏਕ ਹੈ ਮਿਲੈ ਆਪ ਸੋ ਆਇ' ।ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾਨਿਧਿ ਨ੍ਹਾਨ ਲਗੇ ਤਿਹ ਥਾਇ ॥੭੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਿਖਿ ਤਿਹ ਸਮੈ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਦੇਖੇ ਮੱਜਤਿ[੩] ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਮਨ ਸੁਮੇਰੁ ਜਿਉਂ[੪] ਥਿਰ ਲਿਵ ਲਾਗਾ। ਨੀਰ ਮੀਨ ਜਿਉਂ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗਾ[੫] ॥੭੩॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰੀਤਿ ਜਿਨ ਰਾਖੀ। ਤਿਹ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀ ਰਹਿਤ ਨ ਕਾਂਖੀ[੬]। ਯਾਂਤੇ ਪਰੇ ਨ ਸਾਧਨ ਕੋਈ। ਭਾਖਉ ਸੰਤ ਨਾਮ ਨਿਜ ਜੋਈ' ॥੭੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਮਯਾਨਿਧਾਨਾ। 'ਧੰਨ ਰਿਖੀ ! ਤੁਮ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨਾ। ਏਕੰਕਾਰ ਚਰਨ ਸਰੁ[੭] ਜੋ ਹੈ। ਤਿਹ ਕੋ ਲਖੋ ਮੀਨ ਮਨ ਮੋ[੮] ਹੈ॥ ੭੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਹ ਬਿਛੁਰਨ ਤੇ ਤਰਫ ਕੈ ਨਾਨਕ ਮਰੈ ਪਛਾਨ। ਤਿਹ ਤਰੰਗ ਮੈਂ[੯] ਰੈਨ ਦਿਨ ਕੇਲ[੧੦] ਕਰੈ ਸੁਖਮਾਨਿ ॥੭੬॥ ਨੌ ਦਰ[੧੧] ਸਰਵਹਿਂ[੧੨] ਸਦਾ ਹੀ ਅਤਿ[੧੩] ਮਲੀਨਤਾ[੧੪] ਜੋਇ॥ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਤਿ ਜਲ ਕੇ ਮਿਲੇ ਉਚਿਤ ਸ਼ਨਾਨਹਿ[੧੫] ਹੋਇ' ॥ ੭੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਨਯੋ ਰਿਖਿ ਜਬ ਹੀ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬੰਦਿ ਕਰ ਤਬਹੀ। ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਦਯਾ। ਤੁਮ ਹਰਿ ਰੂਪ ਦਰਸ ਮੁਝ ਦਯਾ[੧੬] ॥੭੮॥ ਹੌਂ ਅਨਜਾਨ ਨ ਪੂਰਬ ਜਾਨਯੋ। ਅਬ ਜਾਨਯੋ ਜਬ ਨਾਮ ਬਖਾਨਯੋ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਤਿਮੰਦ[੧੭] ਲਖੇ ਨਰ। ਯਾਂਤੇ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ ਧਰਾ ਧਰ[੧੮] ॥ ੭੯ ॥ ਪੂਰਬ ਸੁਨੀ ਤੁਮਾਰੀ ਗਾਥਾ। ਦਰਸ ਦੀਨ ਅਬਿ ਕੀਨ ਸਨਾਥਾ[੧੯]। ਮੁਨਿ ਸਪ੍ਰੇਮ ਹ੍ਵੈ ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ।ਜਾਨੀ ਸਫਲੀ ਦੇਹਿ ਮਹਾਨੀ ॥੮੦॥ ਮੁਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਿ ਗਤਿਦਾਨੀ[੨੦]। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ॥

---

[੧]ਪਾਪਾਂ ਦੀ। [੨]ਮੈਲ। [੩]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ। [੪]ਸੁਮੇਰ ਪਹਾੜ ਵਾਂਙ। [੫]ਜਲ ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਹੋਯਾ। [੬]ਇੱਛਾ। [੭]ਤਾਲ। [੮]ਮੇਰਾ। [੯]ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ। [੧੦]ਰਾਤ ਦਿਨ ਖੇਡਣਾ। [੧੧]ਦੋ ਅਖਾਂ, ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਨਾਸਾਂ, ਮੂੰਹ, ਸ਼ਿਸ਼ਨ, ਗੁਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌ ਗੋਲਕਾਂ ਤੋਂ। [੧੨]ਸਿੰਮਦੀ ਹੈ। [੧੩]ਬੜੀ। [੧੪]ਮੈਲ। [੧੫]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ। [੧੬]ਦਿੱਤਾ। [੧੭]ਮੰਦ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ। [੧੮]ਧਰਤੀ ਤੇ। [੧੯]ਨਿਹਾਲ। [੨੦]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ।

ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। 'ਜੋ ਨਰ ਤੁਮਰਾ ਕਰਤਿ ਮਿਲਾਪੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਨ ਬ੍ਯਾਪੇ ॥ ੯੧ ॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸੁਖ ਇਸਥਾਨਾ। ਅਪਰ ਪਦਾਰਥ ਕੋ ਨ ਸਮਾਨਾ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ। ਆਨ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਸੁਖਸਦਨਾ॥ ੯੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਰਿਖੀਅਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧ ॥

੨. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਉਲਕਾ ਗਿਰ, ਇਲਾਬ੍ਰਤ ਖੰਡ, ਹਿਰਨ ਖੰਡ, ਕਿੰਪੁਰਖ ਖੰਡ, ਹਰਵਰਖ ਖੰਡ ਤੇ ਕੁਰੁਖੰਡ ਉਪਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਖੰਡ ਬਡ ਜਗ ਮੰਡਨਿ ਖਲ ਖੰਡ।
ਭੁਜ ਦੰਡਨ ਕੋਦੰਡ ਧਰਿ ਸਦ ਅਦੰਡ ਬਰਬੰਡ ॥ ੧ ॥

[ਚੰਡਿ=ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਗ ੨, ਅਧ੍ਯਾਯ ੨ ਅੰਕ ੧ ਤੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧੨ ਅੰਕ ੧।
ਪ੍ਰਚੰਡ=ਤੇਜ [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਚਣ੍ਡ]। ਅਖੰਡ=ਜੋ ਖੰਡਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਅਟੁੱਟ।
ਮੰਡਨਿ=ਮੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਸਿੰਗਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨। ਖੰਡ=ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
ਭੁਜਦੰਡਨ=ਭੁਜਾ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ। ਭੁਜਾਂ ਜੋ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਕੋਦੰਡ=ਧਨੁਖ। ਕੋਦੰਡਧਰਿ=ਧਨੁਖ ਧਾਰੀ। (ਅ) ਕੋ=ਖੋਟੇ ਪੁਰਖ। ਦੰਡ=ਸਜ਼ਾ। ਧਾਰੀ=ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਅਦੰਡ=ਅ+ਦੰਡ—ਜੋ ਆਪ ਦੰਡ (ਸਜ਼ਾ) ਹੇਠ ਕਦੇ ਨ ਆਵੇ। (ਅ) ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨ ਹੋਵੇ।
ਬਰਬੰਡ=ਬਲਬੰਡ (ਬਲਵੰਤ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਹੈ) ਬਲਵਾਨ। (ਅ) ਵਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ। ਫੇਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬਣੇਗਾ:—ਕਿ ਕੋਦੰਡਧਰ (=ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਅਦੰਡ (=ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਨੂੰ ਵਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।]

ਅਰਥ—ਹੇ ਚੰਡਿ! (ਤੇਰਾ) ਤੇਜ ਬੜਾ ਅਟੁੱਟ ਹੈ। ਤੂੰ (ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਵਿਗਾੜੇ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਖਲਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ (ਮੁੜ) ਸ਼ਿੰਗਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ।

(ਤੇਰੀਆਂ) ਬਲਵਾਨ (ਤੇ) ਧਨੁਖ ਧਾਰੀ ਭੁਜਾਂ (ਆਪ) ਸਦਾ ਅਦੰਡ ਹਨ (ਪਰ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਦੰਡ ਦੇਣ (ਵਿਚ) ਸਮਰੱਥ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ ਤੇਜਮਯ ਰੂਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਮਯ ਰੂਪ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਬੰਦਨਾ

ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਬੰਦਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿਚ ਅੱਧਾ ਰੂਪ ਬੱਧਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਗਲੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏਹ ਗਲ ਫੇਰ ਉਤਰਾਰ੍ਧ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਕੋ ਵਜੂਦ (ਸ਼ਾਰਦਾ) ਵਿਚ ਦੁਇ—ਤੇਜ ਮਯ—ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਮਯ—ਗੁਣ ਦੱਸਕੇ ਇੱਕੋ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਵ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੨ ਦਾ ਅੰਕ ੧।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਭਵਨੇ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਕੀਨਿ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਗਵਨੇ। ਤਤਛਿਨ ਉਲਕਾ*ਗਿਰਿ ਪਰ ਆਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਵਾਕ ਅਲਾਏ ॥੨॥ 'ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਹਮ ਚਲਿ ਜਾਹੀਂ। ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਆਵਹਿ ਇਸ ਮਾਂਹੀ? ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ਾ? । ਪਹੁੰਚੇਂਗੇ,ਭਨੀਏ ਜਗਤੇਸ਼ਾ!' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਬੰਦਰ ਅਹੈ ਘਰਾਟ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਹ ਤੇ ਲਾਹਰ ਬੰਦਰ ਆਵੈ। ਬਹੁਰੋ ਅਪਨੋ ਦੇਸ਼ ਦਿਸਾਵੈ' ॥ ੪ ॥ 'ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਨ ਹਮਾਰਾ ? । ਮੁਝੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਬਤਾਵਹੁ ਸਾਰਾ'। ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਗੁਸਾਈਂ।'ਆਧੋ ਸਦਨ

---

*ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਉਲਕਾ ਆਦਿ ਪਰਬਤ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਫਿਰ ਟੁਰਕੇ ਖੋਜ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਹਨ। ਸ਼ੇਰ ਆਸਾਮ ਕੱਛਾਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਹੋਵੇ। ਕੁਛ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਆਕੇ ਫੇਰ ਕਾਲੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਥਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਰ ਬਲੀ ਲੋਕੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਲੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਨੈਪਾਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਆਮ ਹੈ, ਜ੍ਵਾਲਾ ਜੀ ਬੀ ਬੱਕਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਦੇਵੀਆਂ ਅੱਗੇ ਨਰ ਬਲੀ ਬੀ ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਏਹ ਟਿਕਾਣਾ ਕਿਤੇ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੰਮੂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਫੇਰ ਲਾਹੌਰ। ਸੋ ਜੰਮੂ ਆ ਨਿਕਲਨਾ ਬੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸਾਰੇ ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਪਹਾੜੋ ਪਹਾੜ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਗੜ੍ਹਟੋਕ ਤੇ ਅਗੋਂ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਆਦਿ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਕੇ ਨੈਪਾਲ, ਸਿਕਮ, ਭੂਟਾਨ, ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਦੀ ਚੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਲਾਸਾ ਆਏ ਤੇ ਓਥੋਂ ਫੇਰ ਪਹਾੜੋ ਪਹਾੜ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਆ ਉੱਤਰੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੌਰਾ ਇਸ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਸਹੀ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਉਦਾਸੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਸਵਾ ਲੱਖ ਪਰਬਤ ਲੰਘਕੇ ਸੁਮੇਰ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਓਥੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪੰਜਾਬ ਆਏ ਤੇ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਅੱਪੜੇ।

ਯਾਦ ਤੁਝ ਤਾਈਂ ॥ ੫ ॥ ਭਈ ਲਾਲਸਾ ਮਿਲਿਨੇ ਕੇਰੀ । ਦੇਹਿੰ ਪੁਚਾਇ ਤੁਝੈ ਬਿਨ ਦੇਰੀ । ਮਿਲਹੁ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗਿ ਹਰਖਾਯਾ । ਤਿਨ ਬਿਨ ਬਹੁਤੋ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯਾ'॥ ੬ ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ਭੌਨੈ । ਕਰਿ ਆਏ ਅਬ ਬਹੁਤਾ ਗੌਨੈ । ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ । ਚਹਿਤਿ ਮਿਲਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਰੇ'।੭। ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਭਨੈਂ"ਹਮਹਿ ਕਰਤਾਰਾਲੇ ਜਾਵਹਿ ਜਬ, ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰਾ । ਤੂੰ ਜੁ ਚਹਿਤਿ—ਮੈਂ ਤੂਰਨ ਜਾਊਂ—। ਜਾਹੁ ਸਦਨ, ਖਿਨ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚਾਊਂ"॥੮॥'ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਸੁਹੇਲਾ । ਅਬ ਮੁਝ ਦੇਵਨ ਲਗੇ ਧਕੇਲਾ । ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੈਸੇ ਜਾਉਂ ਨ ਸਦਨੈ । ਰਹੌਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਦਨੈ' ॥ ੯ ॥ 'ਹਮ ਨ ਧਕੇਲਾ ਕੈਸੇ ਦੇਈਂ । ਧਾਮ ਆਪ ਤੈਂ ਯਾਦ ਕਰੇਈ । ਯਾਂਤੇ ਤੁਝੈ ਪੁਚਾਵਨ ਹੇਤਾ । ਹਮ ਨੈ ਭਾਖਯੋ—ਜਾਹੁ ਨਿਕੇਤਾ—' ॥੧੦॥ਦੋਹਰਾ॥ 'ਹੌਂ ਤੁ ਸੁਭਾਇਕ ਬੂਝਿਓ ਯਾਦ ਨ ਕੀਨੋ ਧਾਮ । ਮੋਹ ਟੂਟ ਮੋਰਾ ਗਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋ ਪਦ[1] ਸ਼ਾਮ[2] ॥ ੧੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਤ ਕੋ ਰਾਵਰ ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ । ਤਿਸ ਹੀ ਦਿਸ਼ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਪਿਛਾਰੀ । ਅਬ ਨਹਿ ਛੋਡਉਂ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰਾ । ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸਰਬ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨੇ ਖੰਡ ਨਉਂ ਜੰਬੂ ਦੀਪਾ । ਸੋ ਦਿਖਾਉ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ* ! ਤਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ । ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਪੂਰਹੁ ਸਭਿ ਕਾਂਖਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਿ ਯੌਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ'ਕਹਜੋ ਨ ਤੋਰੋ ਜਾਤਿ ਹਟਾਯੋ । ਚਲਿ ਨਵਖੰਡ† ਜਿ ਤੁਝੇ ਦਿਖਾਵੈਂ । ਕਰਹੁ ਸੈਲ ਜੇਤੀ ਮਨ ਭਾਵੈ' ॥ ੧੪ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਜਗਨਾਥਾ । ਮੁਝਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਲੇ ਸਾਥਾ । ਖੰਡ ਇਲਾਬ੍ਰਤ‡ ਜਿਹ ਕੋ ਨਾਮੂ । ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਤੂਰਨ ਗੇ ਸੁਖਧਾਮੂ ॥੧੫॥ ਕੋਟਿਕ ਸ਼ੇਰ[3]ਹੁਤੇ ਇਕ ਥਾਈਂ । ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਬੈਠੇ ਗੋਸਾਈਂ । ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪਵਾਯੋ । ਉਚੇ ਸੁਰ ਸੌਂ ਰਾਗ ਗਵਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਯੋ ਸ਼ਬਦ ਸੋ ਸਿੰਘਨ ਜਬਹੀ । ਉਰ ਨਿਰਮਲ ਤਿਨਕੇ ਭੇ ਤਬਹੀ । ਮਿਲ ਸਭਿ ਆਇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ । ਬੈਸੇ ਜਬਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ॥੧੭॥'ਕੋ ਤੁਮ ਹੋ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ ? ਦੇਹੁ ਆਪਨੋ ਨਾਮ ਬਤਾਏ' । ਬੋਲਨ ਸ਼ਕਤਿ ਦਰਸ ਤੇ ਹੋਈ ।

---

[1]ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ । [2]ਸ਼ਰਨ ਕਰਕੇ । [3]ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕੋਟ । (ਅ) ਇਕ ਕ੍ਰੋੜ ਸ਼ੇਰਾਂ (ਦਾ ਟੋਲਾ) ।

*ਪਾ:—ਦੀਪਾ ।

†ਇਹ ਖੰਡ ਪੌਰਾਣਕ ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਹੈ ।

‡ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਦੀ ਟੋਹ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ।

ਬੋਲੇ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਦੋਈ ॥੧੮॥ 'ਅਹੈ ਤਾਮਸੀ ਜੂਨਿ ਹਮਾਰੀ।ਪਾਈ, ਕਰੇ ਜੁ ਪਾਪ ਪਿਛਾਰੀ। ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਤੇ ਅਬ ਹੀ। ਸੋ ਕਲਮਲ ਨਾਸਹਿੰਗੇ ਸਭਿਹੀ'॥੧੯॥ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਵਤਿ ਗੁਜਰ ਤੁਮਾਰੀ ?'। 'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਬਿਰਤੰਤ ਹਮਾਰਾ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਬੀਤਹਿ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਸੌ ਜੋਜਨ ਇਸ ਬਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਖਾਇ ਪਸੂ ਰਹਯੋ ਅਬ ਨਾਂਹੀ। ਅਬ ਹਮ ਬੀਚ ਜੌਨ ਉਂਘਲਾਵੈ। ਤਿਹਕੋ ਤਤ-ਛਿਨ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਖਾਵੈਂ॥੨੧॥ ਜਾਗਤਿ ਰਹੈਂ ਸਦਾ ਹਮ ਠਾਂਵੇ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਭੈ ਹ੍ਵੈ ਗਾਵੇ। ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਭਾ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰੇ। ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਕਰੁ ਹ੍ਵੈ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੇ' ॥੨੨॥ ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ[1] ਕਹਿ ਬਾਨੀ ਨੌਨੀ[2]। 'ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਵਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਜੋਨੀ। ਤਬਿ ਸਿੱਖੀ ਗੁਰ ਕੀ ਜਿ ਕਮਾਵਹੁ। ਬਿਨ ਸੰਦੇਹ ਕੈਵਲ ਤੁਮ ਪਾਵਹੁ ॥ ੨੩ ॥ ਸਿੰਘ ਜੂਨਿ ਤੁਮਰੀ ਛੁਟਿ ਜੈਹੈ। ਮਾਨੁਖ ਜੋਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਹੁਗੇ ਜਬ ਹੀ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਛੁਟਿ, ਹ੍ਵੈ ਗਤਿ[3] ਤਬਹੀਂ' ॥ ੨੪ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਜਗ-ਸਾਈਂ। ਗਮਨੇ ਨਗਰ ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।ਬੈਸੇ ਵਹਿਰ ਸਮੀਪ ਸੁ ਪੁਰਿਕੇ। ਨਰ ਆਇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਗੁਰਕੇ ॥੨੫॥ ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਤੁਮ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਆਏ ?। ਕਿਨਹੂੰ ਸਿੰਘ ਨ ਮਗ ਮਹਿਂ ਖਾਏ। ਸੌ ਜੋਜਨ ਲੋ -ਪਸੁ ਨਰ ਕੋਊ। ਛੋਡਯੋ ਕਛੁ ਨ ਖਾਇਗੇ ਸੋਊ ॥੨੬॥ ਹਮ ਨੈ ਨਗਰ ਪਾਇ ਗਿਰ ਊਪਰ। ਰਹਤਿ ਸੁਜਗ[4] ਹ੍ਵੈ ਤੋਪਨ ਕੋ ਧਰਿ। ਜਬ ਆਵਹਿਂ ਛੋਡਹਿਂ ਇਕ ਬਾਰੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਮੋਰਹਿਂ ਗੋਲਿਨਿ[5] ਮਾਰੇ' ॥੨੭॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਹਮ ਗੇ ਤਿਨ ਪਾਸਾ। ਸੋ ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਭਏ ਨਿਰਾਸਾ। ਹਮ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਸਿਖ ਕਰਿ ਆਏ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਮਰਿ ਜਾਏਂ'।੨੮। ਪੁਰਿਕੇ ਨਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਵ ਗਾਥਾ।ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਧਰੈਂ ਨਿਜ ਮਾਥਾ।ਕਹੈਂ 'ਸੁ ਤਿਨ ਕੋ ਦੁਖ ਥੋ ਭਾਰੀ। ਸੋ ਰਾਵਰ ਕੀਨੋ ਨਿਰਵਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਕਲਾਧਰਿ ਭੂਰੀ। ਕਰਯੋ ਹਮਾਰੋ ਭੈ ਬਡ ਦੂਰੀ'। ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਹੋਏ। ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪਗ ਧੋਏ ॥ ੩੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤਹਿਂ ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਬਿਨ ਦੇਰਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਹਿਰਨ ਖੰਡ* ਮੈਂ ਜਾਈ। ਜਹਿਂ ਕੰਚਨ ਧਰਨੀ

[1]ਬੇਨਤੀ। [2]ਸੁੰਦਰ। [3]ਮੁਕਤੀ। [4]ਹੁਸ਼ੀਆਰ। ਜਾਗਦੇ। [5]ਗੋਲੇ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰਕੇ।

*ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਨੈਪਾਲ ਦੇ ਟੋਲੀਆ ਨਦੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸਭਿ ਥਾਈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਤਹਿਂ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਨਹੁ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਕਰਹਿਂ ਜੋਗ ਸਾਧਨ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਰਹਿਤਿ ਤਰੁਨ[1] ਸੋ ਮਨੁਜ ਸਦਾਈ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਣ ਨ ਤਜੈਂ ਕਦਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਤਿਨਕੋ ਜਿ ਪਹੂੰਚੇ। ਤਬ ਬੈਠਹਿਂ ਗਿਰ ਪਰ ਚੜ੍ਹਿ ਊਚੇ। ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ[2] ਕੋ ਫੋਰਿ ਸੁ ਡਾਰਹਿਂ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਰਹਿਂ ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਨ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਗੁਰ ਬੈਸੇ। ਮਾਨਹੁ ਭਾਨੁ[3] ਗਗਨ ਕੋ ਜੈਸੇ। ਬਹੁ ਨਰ ਬੈਠੇ ਆਨਿ ਸਮੀਪਾ। ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ ॥ ੩੪ ॥ 'ਕੈਸੋ ਤੁਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਹੁ ?। ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ'। ਕਹੈਂ ਸੁ 'ਗੁਰ ਗੋਰਖ ਹਮ ਜਾਨਹੁ। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਛਾਨਹੁ ॥ ੩੫ ॥ ਸਾਧਹਿਂ ਜੋਗ ਸਦੀਵ[4] ਤਦਾਪੀ[5]। ਮਨ ਕੌ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵ ਕਦਾਪੀ। ਅਬ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪ ਦਿਹੁ ਐਸਾ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੋਇ ਮਨ ਸਭਿ ਕੋ ਜੈਸਾ'॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨਕੇ ਬਚ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਦੇਨਿ ਲਗੇ ਆਪਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਈ। ਹਉਮੈ ਸਗਰੀ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ ॥੩੭॥ ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਭਲੇ ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਜੈ। ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਏਕ ਜਨੀਜੈ। ਅਸ ਅਭ੍ਯਾਸ ਜਿ ਕਰਹੁ ਸਦੀਵਾ। ਹੋਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਨ ਕੋ, ਸੁਖਸੀਵਾ[6]' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਰਨ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਮਾਨਾ।ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਜਾਨਾ।ਤਿਹਠਾਂ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਗੁਰ ਰਾਖੇ। ਬਹੁਰੋ ਕੀਨ ਗਮਨ ਅਭਿਲਾਖੇ ॥ ੩੯ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਕਿੰਪੁਰਖ* ਖੰਡ ਪਰਵਿਸ਼ੇ ਜਾਈ। ਨਗਰ ਸਮੀਪਿ ਜਾਇਕੈ ਬੈਸੇ। ਤਨ ਉਪਕਾਰ ਧਰਯੋ ਧਰ ਜੈਸੇ[7] ॥ ੪੦ ॥ ਧਰਮ

---

[1]ਜੁਵਾਨ। [2]ਦਸਮ ਦ੍ਵਾਰ। [3]ਸੂਰਜ। [4]ਹਮੇਸ਼। [5]ਤਦ ਬੀ। [6]ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਹੱਦ। [7]ਮਾਨੋਂ ਉਪਕਾਰ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਧਰਤੀ ਤੇ।

*ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਇਹ ਥਾਂ ਸਿਕਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਤਾਮਲੁੰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰ: ੧੯੪੩ ਬਿ: ਵਿਚ ਏਥੋਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਿਲੇ ਸਨ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਓਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਤੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਦੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ ਸੀ।

[ਤ੍ਵਾ: ਖਾ. ਭਾਗ ੪ ਹਿਸਾ ੧ ਸਫਾ ੩੫੨।

☛[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਲਲਤਾ ਪਟੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦਾ ਪਥਰੀਲਾ ਪਹਾੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤ੍ਵਾ: ਖਾ: ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਕਮ ਵਲ ਜਾਣਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਰੈਦ ਤਹਿਂ ਹੁਤੋ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਨਿ ਪ੍ਰਣਾਮ
ਕੀਨਿ ਪਦ ਤਾਂਹੀ। ਭਾਉ ਬਿਸਾਲ ਜਾਸ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੧ ॥ ਕਹਿਨ
ਲਗਯੋ 'ਮੁਝ ਸੇਵ ਬਤਾਵਉ। ਕਹੋ ਸੁ ਕਰੋਂ, ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਉ'।
ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਮੁਝੈ[1] ਬਨਾਯੋ ਸ਼ੇਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥੪੨॥
'ਕਰਹੁ ਸੇਵ ਜੇ ਭੂਪ ਉਦਾਰਾ!। ਪ੍ਰਿਥਮੈਂ ਦੀਜੈ ਸ਼ੇਰ ਅਹਾਰਾ। ਆਮਿਖ
ਅਵਰ ਨ ਖਾਵਤਿ ਕੋਊ। ਭੱਛਤਿ[2] ਰਾਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋਊ' ॥੪੩॥ ਤਿਹ ਪਰ-
ਖਨ ਅਸ ਗੁਰੂ ਅਲਾਯਾ। ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ ਨਹਿਂ ਰਿਦਾ ਡੁਲਾਯਾ। ਕਹਯੋ
'ਨਿਕੇਤੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਆਇਸੁ ਦਿਹੁ ਆਨਹੁਂ ਬਿਨ ਦੇਰਾ' ॥ ੪੪ ॥
ਇਉਂ ਕਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾਯਾ। ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਤਤਛਿਨ ਸੋ ਆਯਾ।
—ਸੰਤ ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਲਗੈ ਸਰੀਰਾ—।ਅਸ ਬਿਚਾਰੇ ਕਰਿ ਬਾਂਧੀ ਧੀਰਾ ॥੪੫॥
ਠਾਂਢੋ ਕੀਨੋ ਸ਼ੇਰ ਅਗਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਭੂਪ' ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਸੰਤ ਸੇਵ
ਮਹਿਂ ਤਵ ਮਨ ਰਾਤਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪ ਅਬ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ੪੬ ॥ ਸਤਿ
ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ।ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਗਤਿ ਪਾਇੰ ਸੁਖਾਰੀ'। ਕਿਤਿਕ
ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਰਹਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ॥੪੭॥
ਅਪਰ ਥਾਨ ਕਿਯ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ।ਹਰਵਰ੍ਰਖ* ਖੰਡ ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।
ਨਿਕਟ ਨਗਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਬ ਹੀ। ਤਹਿਂ ਕੋ ਭੂਪਤ ਆਯੋ ਤਬ ਹੀ ॥ ੪੮ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਕੈ। ਰਹਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਨਿਜ ਸਿਰ ਧਰਿਕੈ।
ਹੈ ਅਧੀਨ ਜਬ ਰਹਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਤਬ ਇਉਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ
॥ ੪੯ ॥ 'ਜੋਇ ਪਦਾਰਥ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖਹੁ। ਸੋ ਲੀਜੈ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ
ਭਾਖਹੁ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਉਰ ਧਾਰਹੁ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧ
ਨਿਵਾਰਹੁ'॥੫੦॥ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ ਅਪਨੇ ਅਨੁਕੂਲਾ।ਕਹੈ ਭੂਪ 'ਤੁਮ ਮੰਗਲ
ਮੂਲਾ।ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ।ਹਿਤ ਸੰਤਤਿ[3] ਬਹੁ ਕਿਯੇ ਉਪਾਈ
॥ ੫੧ ॥ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਭਿਲਾਖ ਨ ਪੂਰੀ। ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ[4] ਰਹੀ ਪੁਨ

---

[1]ਭਾਵ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾਇਆ। [2]ਖਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਸੰਤਾਨ। [4]ਯਤਨ।

*ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਨੂੰ ਭੂਟਾਨ ਨਾਲ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਏਥੇ ਜਾਣਾ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤਾਸ਼ੀ ਸੂਡਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। (ਸਫਾ ੫੧੩)। ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਸਕਰੋ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ,ਜਿਸ ਅਗੇ ਰਾਜਾ ਹਥ ਜੋੜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਊਰੀ[1]। ਜੇ ਅਬ ਤੁਮ ਸੰਤਤਿ ਦਿਹੁ ਮੋਹੀ। ਲਿਉਂ ਰਾਵਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਹੋਹੀ' ॥ ੫੨ ॥ ਐਸੇ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਜਗਨਾਥਾ। ਦਏ ਲੌਂਗ ਦ੍ਵੈ ਤਾਂਕੇ ਹਾਥਾ। ਏਕ ਲਾਇਚੀ ਦੇ ਤਿਹ ਪਾਨੋਂ[2]। ਕਹਯੋ 'ਦੇਹੁ ਰਾਨੀ ਕੌ ਖਾਨੇ ॥ ੫੩ ॥ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸੰਤਤਿ ਸਦਨ ਤੁਮਾਰੇ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪ ਸੰਝ ਸਕਾਰੇ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਕੀਰਤਿ ਸੁਨੀਏ। ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਤੇ ਹਨੀਏ[3]" ॥ ੫੪ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਹਿੰ ਰਾਖਯੋ ਡੇਰਾ। ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਘਨੇਰਾ। ਤਿਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਿਦਾ ਬਹੋਰੈ। ਗੇ ਕੁਰਖੰਡ* ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਠੌਰੈ ॥ ੫੫ ॥ ਜੈਸਾ ਤਿਨ ਲੋਕਨ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਰਮ ਉਦਾਰੇ। ਜਿਹ ਛਿਨ ਤਿਨਕੇ ਸੁਤ ਉਪਜਾਈ†। ਰੋਦਨ[4] ਸਦਨ ਕਰੈਂ ਤਿਹ ਆਈ ॥ ੫੬ ॥ ਜਬ ਕੋ ਮਨੁਜ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ ਜਾਵੈ। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਤਹਾਂ ਨਗਰ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।ਬੈਠਿ ਗਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ॥੫੭॥ ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਨ ਗਾਥਾ। ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਸਾਥਾ। 'ਬਡੇ ਕੌਤਕੀ ਨਰ ਇਹ ਥਾਈਂ। ਦ੍ਵੈ ਬਾਤੈਂ ਬਿਪਰੀਤ ਕਰਾਈਂ'॥ ੫੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਇਨ ਕੇ ਰਿਦੈ ਅਧਿਕ ਅਗਯਾਨਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਬ ਜਗਤ ਪਠਾਵਤਿ। ਤਬ ਏ ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ॥੫੯॥ ਹੁਕਮ ਕਰਤਿ ਜਬ ਬੋਲ ਪਠਾਵਤਿ। ਤਬ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹਰਿਖਾਵਤਿ। ਅਗਯਾਨ ਸਹਿਤ ਇਨਕੋ ਵਿਵਹਾਰ। ਸੁਨੀਏ ਗਯਾਨੀ ਕੇਰ ਅਚਾਰ ॥ ੬੦ ॥ ਭੇਜੇ ਤੇ ਉਰ ਮਹਿ ਹਰਖਾਵਤਿ। ਬੋਲ ਪਠੇ ਤੇ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ।ਸਿਮਰਨ ਕਰਤਿ ਦੁਊ ਬਿਧਿ ਮਾਂਹੀ। ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਮਨ-ਮਤਿ ਨ ਕਰਾਹੀ'॥੬੧॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਰਦਾਨੇ ਸਾਥਾ।ਭਨਤਿ ਹੁਤੇ ਤਿੰਹ ਛਿਨ ਜਗਨਾਥਾ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਆਏ। ਬੈਸੇ ਪਾਸ ਆਨਿ ਤਿਹ ਥਾਏਂ ॥੬੨॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ।'ਕਰਹੁ ਅਪਨ ਬਿਰ-ਤੰਤ ਬਖਾਨਾ। ਮਰਤਿ[5]ਹਸਤਿ[6],ਜਨਮੇ ਤੇ ਰੋਇ। ਜਾਨਾ ਤੁਮੇ ਗਯਾਨ ਹੈ ਕੋਇ ?' ॥ ੬੩ ॥ ਬੋਲੇ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਹੁਤੇ ਜੁ ਸਯਾਨੇ। 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਗਯਾਨ ਰਿਦੈ ਹਮ ਜਾਨੇਂ। ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇ ਬਿਛੁਰੇ ਜਬ ਜਨਮੇ। ਮਰੇ ਮਿਲਤਿ

[1]ਊਣੀ, ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ। [2]ਹੱਥ ਵਿਚ। [3]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [4]ਰੋਣਾ। [5]ਮਰਨ ਤੇ। [6]ਹਸਦੇ ਹੋ।

*ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਏਥੇ ਤਿੱਬਤ ਤੇ ਚੀਨ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਜਨਮਾਈ।

ਈਸ੍ਵਰ ਕੇ ਤਨ ਮੈਂ ॥੬੪॥ ਜਨਮੇ ਤੇ ਜਗ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਕੋ। ਮਰੇ ਮਿਲੈ ਈਸ੍ਵਰ,ਲਹਿ ਸੁਖ ਕੋ। ਰੋਵੈਂ ਹਸੈਂ ਇਹੀ ਗਤਿ ਜਾਨੈ[੧]।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਬਖਾਨੈ ॥ ੬੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਮਿਲਿਨਿ ਜੋ ਮਹਾਂ ਬਿਖਮ ਪਹਿਚਾਨ। ਬਿਨ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਭਗਤਿ ਤੇ ਜਾਨ ਉਪਾਵ ਨ ਆਨ॥੬੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਨ। ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਨ। ਬਿਛੁਰਨ ਮਿਲਿਨਿ ਅਪਰ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਸਰਬ ਬਾਤ ਇਸ ਤਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੬੭ ॥ ਜਬ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਭਯੋ ਨਿਵਾਸਾ। ਮਨ ਰੋਕਨ ਕੀਨੋ ਅਭਿਆਸਾ। ਨਾਸ ਬਾਸ਼ਨਾ ਤਬ ਹੀ ਭਈ। ਦ੍ਵੈਤ ਸਰਬ ਉਰ ਤੇ ਮਿਟਿ ਗਈ ॥ ੬੮ ॥ ਪੂਰਨ ਲਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਸਾਰੇ। ਮਿਥ੍ਯਾ ਸਰਬ ਪ੍ਰਪੰਚ ਪਸਾਰੇ। ਜਬੈ ਆਤਮਾ ਅਸ ਭ੍ਰਮ ਭੀਨਾ[੨]। ਭਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੁੱਧ ਚਿਤੰਨਾ ॥੬੯॥ ਜਬ ਅਨਾਤਮਾ ਦੇਹਿ ਪਛਾਨੀ। ਗੇ ਸੰਕਲਪ ਬਿਕਲਪ ਬਿਹਾਨੀ[੩]। ਤੌ ਮਿਲਿਬੋ ਈਸ੍ਵਰ ਕੋ ਹੋਇ। ਨਾਤੁਰ ਬਿਛੁਰ ਰਹ੍ਯੋ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੭੦॥ ਗ੍ਯਾਨ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਬਿਛੁਰਨ ਮਿਲਨ ਸੁ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਪਰਮਾਤਮ ਪੂਰਨ ਹੈ ਸਾਰੇ। ਬਿਛੁਰੈ ਤੌ, ਕਤ ਨਾਂਹਿ ਨਿਰਾਰੇ ॥ ੭੧ ॥ ਜੋ ਬਿਛੁਰੇ ਤੌ ਮਿਲਨਾ ਹੋਇ। ਨਾਤੁਰ ਮਿਥਿਆ ਕਹਿਨੇ ਦੋਇ। ਬ੍ਯਾਪਕ ਦੀਸਹਿ ਜ੍ਯੋਂ ਆਕਾਸ਼ਾ। ਘਟ ਉਪਾਧਿ ਵਤ[੪] ਮਾਯਾ ਭਾਸਾ[੫] ॥ ੭੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਘਟਿ ਫੂਟੇ ਆਕਾਸ਼ ਸਭਿ ਤਿਉਂ ਮਾਯਾ ਹ੍ਵੈ ਹਾਨਿ। ਰੋਵਨ ਹਸਨ ਤੁਮਾਰ ਜੋ ਸਰਬ ਅਕਾਰਥ ਜਾਨਿ ॥੭੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹੈਂ ਅਧੀਨ ਬਾਸ਼ਨਾ[੬] ਨਰ ਸਭਿ। ਯਾਂ ਤੇ ਜਨਮ ਧਰਤਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਤਬ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਹੁਤੋ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਆਵੈਂ ਜਗ ਜਾਵੈਂ" ॥ ੭੪ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਵਾਕ ਸੁਨੇ ਅਸ ਜਬ ਹੀ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕਿਯੋ ਨਰ ਸਭਿ ਹੀ।–ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਇਨ ਸੰਤ ਬਖਾਨੇ। ਮਤ ਹਮਾਰ ਮਿਥਿਆ ਪਹਿਚਾਨੇ–॥ ੭੫ ॥ ਬਿਨ ਸੰਦੇਹ ਭਏ ਜਬ ਸੁਨਿਕੈ। ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਗੁਨਿਕੈ[੭]। ਬਿਨੈ ਕਰਤਿ ਭੇ ਬਾਰੰਬਾਰੀ। 'ਹਮਰੀ ਗਤਿ ਕੀਜੈ ਗਤਿਕਾਰੀ[੮] ॥ ੭੬ ॥ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ ਹਮਕੋ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਲੱਜਜਾ ਤੁਮਕੋ'।ਸੁਨਿ ਅਧੀਨਤਾ ਤਿਨ

---

[੧]ਰੋਣ ਹਸਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਇਹ (ਕਾਰਣ) ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। [੨]ਤੋੜਿਆ। [੩]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ। [੪]ਘੜੇ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਵਤ। [੫]ਭਾਵ ਮਾਇਆ (ਕਰਕੇ ਜੀਵ) ਭਾਸ ਰਹੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੈ ਪਰ) ਘੜੇ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ (ਘੜੇ ਅੰਦਰਲਾ ਅਕਾਸ਼ ਵੱਖਰਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ)। [੬]ਕਾਮਨਾ ਦੇ। [੭]ਜਾਣਕੇ। [੮]ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ

ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਦੇਤਿ ਭਏ ਆਪਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ॥ ੭੭ ॥ 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ। ਤਿਹ ਤੇ ਸਗਰੀ ਇੱਛ ਪੁਜਾਵਹੁ। ਹੁਕਮ ਸੱਤਿ ਮਾਨਹੁ ਕਰਤਾਰਾ। ਮਰਨ ਜਿਯਨ ਜਾਨਹੁ ਇਕਸਾਰਾ ॥ ੭੮ ॥ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਮਨ ਥਿਰ ਕੀਜੈ।ਬਿਨ ਸੰਸੇ ਤਬ ਮੁਕਤਿ ਹੁਵੀਜੈ'। ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਕੈ ਸਿਖ ਭੁਏ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਏ ॥ ੭੯ ॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਹੋਵਨ ਤਹਿਂ ਲਾਗੀ। ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਹਿਂ ਵਡਭਾਗੀ।ਸੇਵਾ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਹਰਿਨਾਮ ਸਿਮਰਿਹੀਂ ॥ ੮੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਹੇ ਦੀਨੋ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇ। ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ ਧਯਾਇ ॥ ੮੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਖੰਡਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਯੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੨ ॥

੩. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਕੇਤਮਾਲ, ਰੰਮਕ, ਭੱਦ੍ਰ ਤੇ ਭਰਥ ਖੰਡ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਤੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ ਕੁਮਤਿਹਿ ਕਦਨ, ਇੰਦੁ ਬਦਨ ਜਗ ਮਾਂਹਿ*।
ਬੰਦੋਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਤਿਹ ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੧ ॥

{ ਕੁਮਤਿਹਿ=ਕੁ+ਮਤਿ+ਹਿ=ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ। ਇੰਦੁ=ਚੰਦਰਮਾ
ਜਗਮਾਂਹਿ=ਜਗਤ ਵਿਚ। ਸੂਚਨਾ—ਜੇ ਪਾਠ—ਜਗ ਮਾਇ—ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ—ਹੇ ਜਗਤ ਮਾਤਾ!—ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਇਹ ਸਨਮੁਖ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਫੇਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ—ਤਿਹ—ਪਦ ਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੋਖ੍ਯ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾ ਤਾਂ—ਜਗ ਮਾਇ—ਪਾਠ ਢੁਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ—ਜਗ ਮਾਂਹਿ—ਦਾ ਅਰਥ—ਜਗਤ ਮਾਤਾ—ਠੀਕ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। }

ਅਰਥ—(†ਅਤੇ ਜੋ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗੇ (ਸੁੰਦਰ) ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਸੁਖਦਾਈ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਇਤਿਹਾਸਾ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਸੁਖਰਾਸਾ। ਕੇਤ ਮਾਲ‡ ਜਹਿਂ ਖੰਡ ਸੁਹਾਵਾ। ਤਹਾਂ ਪਹੂਚੇ

'ਹੋਵੇਗੀ। *ਪਾ:—ਮਾਇ। †ਪਿਛਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਦੀ ਇਹ ਪੂਰਤੀ ਹੈ।

‡ਕੇਤੁ ਮਾਲ ਦਾ ਪਤਾ ਤੇ ਬਾਲੇ ਦੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦੀ ਕਥਾ ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਇਸਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਬੰਗਾਲ ਸਾਰਾ ਚੰਡੀ ਪੂਜ ਹੈ, ਤੇ ਨਿਪਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਬੀ ਕਈ ਲੋਕ ਚੰਡੀ ਪੂਜਦੇ ਤੇ ਸੰਢਿਆਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਨਰ ਬਲੀ ਬੀ ਦੇਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

(ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਦੁਖ ਬਨ ਦਾਵਾ[1] ॥੨॥ ਭੂਪ ਪੂਜਾ ਤਹਿੰ ਕੇ ਨਰ ਸਾਰੇ। ਪੂਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਹਿਤ ਧਾਰੇ। ਮੇਲਾ ਹੁਤੋ ਬਿਸ਼ਾਲ ਸੁ ਤਹਿਂਵਾ[2]। ਭੁਵਨ[3] ਕਾਲਕਾ ਰਾਜਤਿ[4] ਜਹਿਂਵਾ॥ ੩ ॥ ਬੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਾਰਗ ਮਾਂਹੀ। ਨਰ ਅਨੇਕ ਆਵਹਿ ਇਕ ਜਾਂਹੀ। ਲੇਲੇ[5] ਬਲਿ ਪਸ਼ੁ[6] ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵਹਿਂ। ਬਰ ਪਾਵਹਿਂ ਨਿਜ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਹਿਂ ॥ ੪ ॥ ਜਬਹਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਲੇ ਆਯੋ ਟੋਲਾ। ਹਮਹਿਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਾ। 'ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਮਨੁਜ ਦਿਸਾਵਹਿਂ[7]। ਇਕ ਗਹਿ ਲੇਵਹਿਂ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵਹਿਂ'॥ ੫॥ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਹਿ ਬਾਲਾ। ਮੁਝ ਕੋ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਬਹੁ ਹਰਖਾਇ ਬਜਾਵੈਂ ਢੋਲੂ। ਮੁਝਹਿ ਚਲਾਯੋ ਅੱਗ੍ਰਜ ਟੋਲੂ ॥ ੬॥ ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਭੇਟਿ ਭਲੀ ਹਮ ਪਾਈ। ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਦੇ ਜਗਮਾਈ'। ਤਿਸ ਛਿਨ ਆਯੋ ਢਿਗ ਮਰਦਾਨਾ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੭ ॥ 'ਬਾਲੇ ਰਹਯੋ ਜੀਵਨਾ ਤੇਰਾ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾਲ ਨੇ ਤੋ ਕੋ ਘੇਰਾ। ਸਿਰ ਉਤਾਰਿ ਕੈ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵਹਿਂ। ਪੂਜ ਗੌਰਜਾਂ[8] ਕੋ ਬਰ ਪਾਵਹਿਂ' ॥੮॥ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ 'ਤੈਂ ਝੂਠ ਉਚਾਰਾ। ਮਰਨ ਜਿਯਨ ਤਨ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਪੰਚਤੱਤ ਮਿਲਿ ਸਿਰਜਿ[9] ਸਰੀਰਾ। ਬਿਨਸਿ ਜਾਤਿ ਜਬ ਹੋਤਿ ਬਖੀਰਾ[10] ॥ ੯ ॥ ਆਤਮ ਬਿਖੈ ਨ ਜਨਮ, ਨ ਮਰਨਾ। ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕਿਹ ਤੇ ਡਰਨਾ। ਮਾਰ ਨ ਸਕਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਕੋਊ। ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਨਿਤ ਆਨੰਦ ਜੋਊ ॥੧੦॥ ਪਾਵਕ ਦਹੈ ਨ ਨੀਰ ਡੁਬੈ ਹੈ। ਕੋਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੋਂ ਨਹੀਂ ਛਿਦੈ ਹੈ[11]। ਜੀਵਨ ਮਰਨਾਂ ਮਾਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਤਨ ਹੰਕਾਰ ਸੋਂ ਜੋ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਤਨ ਆਨਿ ਲਗਤਿ ਜਬ। ਕੋਈ ਉਪਾਇ ਨ ਰਾਖਿ ਸਕਤਿ ਤਬ। ਜੇ ਨ ਸਮਾਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਅਬਿ ਹੋਈ। ਰੋਮ ਨ ਛੇਦਿ ਸਕੈ ਕਬਿ

[1]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ ਵਤ। [2]ਤਿੱਥੇ। [3]ਮੰਦਿਰ। [4]ਸਥਿਤ। [5]ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ (ਅ) ਲੈ ਲੈ ਕੇ (ਨਾਲ)। [6]ਬਲੀ ਪਸ਼ੂ ਦੀ। (ਅ) ਬਲੀ (ਲਈ) ਪਸ਼ੂ। [7]ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਂਵਦੇ ਹਨ। [8]ਦੇਵੀ। [9]ਬਣਿਆ ਹੈ। [10]ਵਖੋ ਵੱਖ। [11]ਨਹੀਂ ਚੀਰਿਆ ਜਾਂਦਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਅੱਗੇ ਰੰਮਕ ਖੰਡ, ਭੱਦ੍ਰ ਖੰਡ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਭਰਤ ਖੰਡ। ਭਰਤ ਖੰਡ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਆਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਥਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੰਮੂ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ੩ ਅੰਕ ੫੬) ਇਸ ਤੋਂ ਇਹੋ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੰਮਕ ਭੱਦ੍ਰ ਆਦਿ ਖੰਡ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਵਧੇਰੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਿੰਦ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਣਗੇ। ਦੇਵੀ ਮੰਦਰ, ਸੰਢੇ ਆਦਿ ਭੇਟਾ ਤੇ ਮੇਲਾ ਤਾਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੇ ਤਾਰਾ ਦੇਵੀ ਮੰਦਰ ਤਕ ਪ੍ਰਚਰਤ ਹਨ।

ਕੋਈ ॥ ੧੨ ॥ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਪੁਨ[੧] ਬਸਤੁ ਬਹੋਰੀ[੨] । ਤੀਨੋ ਹੋਇ ਜਾਤ ਇਕ ਠੌਰੀ। ਤਬ ਇਹ ਦੇਹਿ ਬਿਨਸ ਕਰਿ ਜਾਈ। ਕੋਇ ਨ ਇਸ ਕੋ ਰਾਖਿ ਸਕਾਈ ॥੧੩॥ ਏਕ ਨ ਤੀਨੋ ਮਹਿ ਜਿ ਮਿਲਤਿ ਹੈ।ਤੌ ਤਨ ਰੱਖਯਾ ਕਾਲ[੩] ਕਰਤਿ ਹੈ'। ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ। ਮੁਝ ਸੰਗ ਦੇਵੀ ਭਵਨ ਪਯਾਨਾ ॥੧੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਏ। ਪਿਖੈਂ[੪] ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਛੁ ਨ ਅਲਾਏ। ਜਬ ਗੇ ਦੁਰਗਾ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ। ਤਬ ਅਵਿਨੇਸੁਰ[੫] ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥ 'ਇਸ ਮਾਨਵ ਕੋ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹੀਜੈ । ਬਰਦਾਨੀ[੬] ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੀਜੈ'। ਭੀਰ ਭੂਰ ਭੀ ਭਵਨ ਅਗਾਰੀ। ਕੌਤਕ ਅਵਲੋਕਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਖੈਂਚਿ ਲਈ ਇਕ ਮਨੁਜ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਚਮਕੀ ਦੇਖਿ ਡਰਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਸੰਗ ਰਹਿਨ ਵਾਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ! ਤੇਰੇ। ਰੱਖਯਾ ਆਪ ਕਰਹੁ ਇਸ ਬੇਰੇ' ॥ ੧੭॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕਾਲਕਾ ਕੜਕੀ। ਭੀਰ ਭੂਰ[੭] ਮੇਲੇ ਕੀ ਭੜਕੀ। ਪ੍ਰਗਟੀ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭਯਾਨਾ[੮]। ਤਿਹ ਨਰ ਕਰ ਤੇ ਛੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਹੁਤੋ ਨਰੇਸ਼ ਠਾਂਢਿ ਜਿਹ ਠਾਈਂ। ਜਾਇ ਤਾਹਿੰ ਕੇ ਕੰਠ ਲਗਾਈ । ਤਤਛਿਨ ਧਰ ਤੇ ਸਿਰ ਗਿਰ ਪਰਿਆ। ਜਨੁ ਸ਼ਾਖਾ[੯] ਤੇ ਫਲ ਕਿਨ ਹਰਿਆ ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੋਣਤ[੧੦] ਚਲਯੋ ਗਿਰਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਧਰਨੀ[੧੧]। ਭਾਗੇ ਲੋਕ ਪਿਖਤਿ ਅਸ ਕਰਨੀ[੧੨] । ਰਹਯੋ ਨ ਕੋਊ ਨਰ ਤਿਹ ਥਾਂਨਾ । ਤੀਨੋਂ:-ਮੈਂ[੧੩],ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ, ਮਰਦਾਨਾ ॥੨੦॥ ਤਿਹਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਬਚਨ ਭਨਯੋ ਇਸ ਬਿਧਿ[੧੪] ਜਗਨਾਥਾ। 'ਭੂਪਤ ਸੇਵਕ ਹੁਤੋ ਤੁਮਾਰਾ। ਬਾਲੇ ਕੋ ਬਚਾਇ ਸੋ ਮਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਰੀਤਾ[੧੫]। ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀ ਕਿਉਂ ਕਿਯ ਬਿਪਰੀਤਾ[੧੬] ?'। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੋਨ ਮਝਾਰੇ ॥ ੨੨॥ ਜੇ ਹਰਿਜਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਯਾਰੇ। ਰਛਯਾ ਕਰਿ ਹੌਂ ਸੰਝ[੧੭] ਸਕਾਰੇ[੧੮]*। ਜੇ ਮਤਿਮੰਦ ਤਿਨਹੁ ਦੁਖ ਦੇਹੀਂ। ਤਿਹ ਮਾਰੌਂ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਏਹੀ ॥੨੩॥ ਇਹ ਭੂਪਤਿ ਮਤਿਮੰਦ ਕੁਚਾਰੀ[੧੯]। ਮਾਰਨ ਆਨਯੋ ਸੰਤ ਅਗਾਰੀ । ਕਿਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਮਾਰਾ। ਮਰਤਿ ਸੰਤ ਕੋ ਤੁਰਤ ਉਬਾਰਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਲੋਪ ਭਈ ਤਬ ਦੇਵੀ। ਜਲ

---

[੧]ਅਰ। [੨]ਫਿਰ। [੩]ਸਮਾਂ। [੪]ਦੇਖਣ। [੫]ਰਾਜੇ ਨੇ। [੬]ਦੇਵੀ ਨੂੰ। [੭]ਬੜੀ। [੮]ਤੇਜ ਭਿਆਨਕ। [੯]ਟਾਹਣੀ। [੧੦]ਲਹੂ। [੧੧]ਧਰਤੀ ਤੇ। [੧੨]ਐਸਾ ਕਰਤਵ ਵੇਖਕੇ। [੧੩]ਭਾਵ ਬਾਲਾ। [੧੪]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ [੧੫]ਢੰਗ। [੧੬]ਉਲਟ। [੧੭]ਸ਼ਾਮ। [੧੮]ਸਵੇਰੇ। [੧੯]ਪਾਪੀ। *ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ*।

ਮਾਤਾ ਈਸ੍ਵਰੀ ਅਭੇਵੀ[1]। ਬਦਨੇ ਨਗਰ ਮਹਿ ਸ਼ੋਕ ਅਪਾਰੀ। ਠੌਰ ਠੌਰ ਰੋਵਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੨੫॥ ਕਿਯ ਬਿਚਾਰ ਜੇ ਹੁਤੇ ਸਿਆਨੇ।–ਗਹੇ ਜੁ ਕਲਾਵਾਨ–ਮਨ ਜਾਨੇ। ਆਏ ਸਭਿ ਹੀ ਤਬਿ ਧਰਿ ਭਾਊ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਲਖਿ ਲੀਨ ਪ੍ਰਭਾਊ ॥ ੨੬ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਠਾਂਢੇ ਆਇ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਿਕੈ ਬੰਦਨ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਰਹੁ ਛਿਮਾ ਅਪਰਾਧ ਹਮਾਰਾ। ਹਮ ਨਹਿ ਜਾਨਯੋ ਭੇਦ ਤੁਮਾਰਾ॥ ੨੭॥ ਸਿੱਖ ਆਪਨੇ ਹਮਹਿ ਕਰੀਜੈ। ਅਭੈ ਦਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੀਜੈ'। ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਹ੍ਵੈ ਗਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਅਪਨ ਦਿਯਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੨੮ ॥ 'ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ। ਸੰਤ ਸੇਵ ਮਹਿ ਹਿਤਉਰ ਧਰਿਨੋ'।ਭੂਪਤਿ ਦਾਹੁ ਬਹੁਰ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਸਿੰਘਾਸਨ ਨ੍ਰਿਪ-ਸੁਤ ਬੈਠਾਯੋ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਾਮ-ਧਰਮ ਜਸ-ਰਾਖਿਯੋ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਕੋ ਦੇਯ। ਸੁੰਦਰ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਰਚੀ ਕੀਰਤਿ ਤਹਾਂ ਕਰੇਯ[2] ॥੩੦॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ 'ਮਨ ਨੀਵ[3] ਸਦੀਵ ਰਖੋ ਅਪਨਾ ਸਤਿਨਾਮ ਨਿਰੰਤਰ ਹੀ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਦਾਨ ਕਰੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਪੈ ਚਿਤ ਲਾਵਹੁ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਹੁ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਸੋਂ ਨਿਤ ਭਾਉ ਧਰੋ, ਤਿਨ ਸੰਗਮ ਮੈਂ ਨਿਤ ਕਾਲ ਬਿਤਾ-ਵਹੁ। ਤਬ ਹੋਇ ਸਿਖੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੇ ਸਭਿ ਬੈਨ ਸਦੀਵ ਕਮਾਵਹੁ'॥੩੧॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਤਹਾਂ* ਭਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਇ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਨ ਥਾਨ ਸਤਿਭਾਇ[4] ॥ ੩੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਰੰਮਕ ਖੰਡ ਗੁਸਾਈਂ। ਪੁਰਿ ਸਮੀਪ ਬੈਸਤਿ ਭੇ ਜਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਮਨੁਜ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਏ। ਜਾਨਿ ਸੰਤ ਨਿਜ ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ॥੩੩॥ ਨਿਕਟਿ ਬਿਲੋਕਿ ਤਿਨਹਿਂ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਦੇਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ[5] ਉਪਦੇਸ਼ਾ। 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਸੰਤ ਸੇਵ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਸੁਹਾਤੀ'॥੩੪॥ ਕੂਕਰ[6] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[7] ਨ ਕਬਿ ਮਨ ਧਰਨੀ। ਸ਼ੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[8], ਗੁਰਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਨੀ। ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿ ਤ੍ਯਾਗਹੁ। ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਨਿਸ

[1]ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। [2]ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗੇ। [3]ਨੀਵਾਂ। [4]ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ, (ਅ) ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। [5]ਸ਼ੋਭਨੀਕ। [6]ਕੁੱਤੇ ਦੀ। [7]ਨਜ਼ਰ। [8]ਸ਼ੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।

*ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਵਿਚ ਬਾਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾ: ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਦੇਵੀ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇੰਨੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਪੂਜਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਾਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਨਾਮੀ ਪੁਰਖ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਹਨ।

ਪਾਛਲ[੧] ਜਾਗਹੁ' ॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਸੁ ਮਾਨਵ। 'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
ਜੁ ਕਹੀ ਹਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਵ[੨]। ਖੋਲ ਅਰਥ ਇਹ ਭਨੋ ਗੁਸਾਈਂ! ਤੁਮ
ਹੋ ਸੰਤ ਸਭਿਨਿ ਸੁਖਦਾਈ' ॥ ੩੬ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਭਨੀ ਤਬ ਬਾਨੀ।
'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੂਕਰੀ[੩] ਲੇਹੁ ਪਛਾਨੀ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਮੁਝ ਕੋ ਮਾਨਵ ਦੇਹੀ।
ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਗਤਿ ਲਖੇ ਨ[੪] ਕੇਹੀ[੫] ॥੩੭॥ ਮਾਰਨਹਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਸ੍ਵਾਨਾ।
ਲਸ਼ਟਕ[੬] ਕੋ ਕਾਟਹਿ ਅਨਜਾਨਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਜੋ ਨਰ ਹੋਈ।
ਮਨਮੁਖ ਸ੍ਵਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[੭] ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੩੮ ॥ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਨਿ
ਆਵੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਸਰਬ ਲਖਾਵੈਂ[੮]। ਮਾਨੁਖ ਬਪੁਰਾ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰਾ।
ਕਰੈ ਕਾਜ ਸਭਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ ॥੩੯॥ ਜਿਉਂ ਕੇਹਰਿ ਤਜਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸਾਰੇ।
ਤੂਰਨ ਤਕਹਿ ਜਿ ਮਾਰਨਹਾਰੇ। ਤਯੋਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਿਸ਼ਤੇ[੯]।
ਲਖਹਿ ਸੁ ਦੁਖ ਸੁਖ, ਅਪਰ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ॥ ੪੦ ॥ ਦੇਣਹਾਰ ਏਕੋ ਕਰ-
ਤਾਰਾ॥ਇਉਂ ਤੁਮ ਲਖੇ ਹੋਇ ਨਿਸਤਾਰਾ[੧੦]।ਮਨ ਰੋਕਨ ਕੀਜੈ ਅੱਭਯਾਸਾ।
ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਹੁਇ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ਾ' ॥੪੧॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਤਿਹ
ਥਾਨਾ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਾ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕੀਨੋ ਪੁਨ ਗਵਨੋ।
ਭੱਦ੍ਰ ਖੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਨ ਭਵਨੈ ॥੪੨॥ ਤਿਹ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਨਯੋ 'ਸੰਤ ਪੁਰਿ ਆਏ'।
ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ। ਬੋਲਯੋ
ਕੌਲਨਾਭ ਅਵਿਨੀਪਾ[੧੧] ॥ ੪੩ ॥ 'ਆਸ਼੍ਰਮ ਚਾਰ ਲਿਖੇ ਜੋ ਆਹੀ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ
ਕੌਨ ਕਹੋ ਇਸ ਮਾਂਹੀ? ।ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਪੂਛਾ। ਕਰਹੁ ਮੁਝੈ ਸੰਸੈ
ਤੇ ਛੂਛਾ[੧੨]' ॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਸਭਿ ਤੇ ਜਾਨਹੁ
ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਤਪਤਿ ਕਰਨਹਾਰ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ। ਬਹੁਰੋ ਪਾਲਨ
ਕਰਿ ਹੈ ਨੀਕੋ॥੪੫॥ਜਿਉਂ ਜਲ ਕਮਲਨ ਕੋ ਨਿਪਜਾਈ। ਬਹੁਰੋ ਪਾਲਨ
ਕਰਹਿ ਬਨਾਈ। ਮੂਲ ਬਿਟਪ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਤ ਪਛਾਨਹੁ[੧੩]। ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਪਰ
ਜਿ ਸ਼ਾਖਾ[੧੪] ਮਾਨਹੁ॥੪੬॥ ਯਾਂਕੋ ਲਖਹੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨਾ। ਮੁਕਤਾਦਿਕ[੧੫]
ਨਿਕਸਤਿ ਹੈਂ ਨਾਨਾ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਪੁਨ ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤ[੧੬]। ਅਰ ਸੰਨਯਾਸ

---

[੧]ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ। [੨]ਜਾਣੋ। [੩]ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ। [੪]ਨਾ ਜਾਣੇ। [੫]ਕੋਈ ਬੀ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੬]ਸੋਟੀ। [੭]ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਲਾ। [੮]ਜਾਣੇ। [੯]ਵਲੋਂ। [੧੦]ਮੁਕਤੀ। [੧੧]ਰਾਜਾ। [੧੨]ਖਾਲੀ। ਨਿਰਸੰਸੇ। [੧੩]ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨੂੰ ਮੂਲ ਬ੍ਰਿਛ ਸਮਝੋ (ਸਭ ਦਾ)। [੧੪]ਟਾਹਣੀਆਂ। [੧੫]ਮੋਤੀ ਆਦਿਕ। [੧੬]ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਸ਼੍ਰਮ।

ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਕਰਤਾ[1] ॥ ੪੭ ॥ ਵੰਡ ਖਾਇ ਅਰ ਦਾਨ ਕਰੇਈ। ਛੂਛੋ[2] ਨ ਫਿਰੇ ਅਭਜਾਗਤ[3] ਜੋਈ। ਨੀਰ[4] ਕੂਪ ਜੋ ਨਿਕਸਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਠਹਿਰਤਿ ਰੀਦਾ ਹ੍ਵੈ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੮ ॥ ਨਿਕਸਤਿ ਰਹੈ ਨੀਰ ਜੋ ਤਾਹੂੰ।ਮਧੁਰ ਹੋਇ ਜਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਕਾਹੂੰ। ਤਿਉਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਈ।ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਨਰ ਇਤ ਉਤ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੯ ॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਬਿਖੈ ਆਤਮ ਅੱਭਜਾਸਾ। ਕਰਤਿ ਰਹੈ,ਸਿਮਰਹਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।ਭਾਉ ਭਗਤਿ[5]ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕੌ[6] ਕਰਿਹੀ। ਤਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕੌਨ ਉਚਰਿਹੀ॥ ੫੦ ॥ ਬੇਲ ਸੰਗ ਖਰਬੂਜਾ ਜੋਈ। ਹ੍ਵੈ ਪਰਪਕ ਮਧੁਰੋ ਅਤਿ ਸੋਈ। ਜੇ ਡਾਲੀ ਤੇ ਤੋਰਿ[7] ਪਕਾਵੈਂ। ਮਧੁਰ ਥੋਰ ਪੁਨ ਦਾਗ ਲਗਾਵੈ' ॥ ੫੧ ॥ ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਹਰਖਾਇ ਭੁਵਾਲਾ[8]। ਬੰਦਨ ਕਿਯ ਹ੍ਵੈ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਡੇਰਾ। ਰਾਖਜੋ, ਕਰਿਕੈ ਭਾਉ ਘਨੇਰਾ ॥ ੫੨ ॥ ਤਿਹਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਨਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਸਿਮਰਨ ਲਾਗਜੋ ਕਰਨ ਨਰੇਸ਼ਾ[8]। ਕਰਨੀ ਭਗਤਿ ਤਬਹਿ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ॥ ੫੩ ॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।'ਅਸ਼ਟ ਖੰਡ ਇਹ ਤੁਝੈ ਦਿਖਾਏ। ਨੌਮੇ ਭਾਰਥ ਖੰਡ ਗਿਨਾਏ ॥ ੫੪ ॥ ਚਲਿ ਕਰਿ ਅਬਹਿ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਓਹੀ। ਜਹਿਂ ਪਰ-ਵਾਰ ਸਦਨ ਹੈ ਤੋਹੀ'। ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਪੁਨ ਬਚ ਭਾਖਾ। 'ਚਲਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਤ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੫੫ ॥ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਪਿਖੇ ਸਥਾਨਾ। ਨਤੁ ਹਮ ਸੇ ਜੰਤਨ ਕਿਹ ਜਾਨਾ[9]'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੋਲਤਿ ਬਿਗਸਾਏ। ਤਤਛਿਨ ਜੰਮੂ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਏ ॥ ੫੬ ॥ ਪਿਖਿ ਰਮਣੀਕ[10] ਥਾਨ ਤਹਿਂ ਏਕੂ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਬ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੂ। ਸ੍ਰੀਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਮਹਾਨੀ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਅਸ ਬਾਨੀ ॥ ੫੭ ॥ ਜਾਮਵੰਤ[11]ਭਾਲਕ[12]ਜੋ ਭਾਰੀ। ਤਿਹ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁ ਨਗਰ ਉਚਾਰੀ। ਬਡੀ ਗੁਫਾ ਜਿਸ ਮਹਿ ਤਿਸ ਬਾਸਾ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਜੀਵਜੋ ਬਲਰਾਸਾ[13] ॥ ੫੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਬਾਵਨ ਜੀ ਭਏ ਬਲਿ ਛਲਨੇ ਕੇ ਹੇਤ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਦ੍ਵੈ ਕਰਮ ਕਰਿ ਮਾਪੇ[14] ਕ੍ਰਿਪਾ-

---

[1]ਕਰਨੇ ਹਾਰਾ। [2]ਖਾਲੀ। [3]ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਭਾਵ ਅਤਿੱਥਿ, ਲੋੜਵੰਦ। [4]ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ। [5]ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ। [6]ਕਿਰਤ। [7]ਤੋੜਕੇ। [8]ਰਾਜਾ। [9]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਜਿਹੇ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਕਿਥੋਂ ਜਾਣਾ ਸੀ (ਜਾ ਜਾਨਣਾ ਸੀ)। [10]ਸੁੰਦਰ। [11]ਨਾਮ ਹੈ। [12]ਰਿੱਛ। [13]ਬਲ ਦੀ ਖਾਣ। [14]ਦੋ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਮਿਣ ਲਏ।

ਨਿਕੇਤ ॥੫੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਇੱਕੀ ਸੁ ਇਨ ਪਰਦੱਛਨ ਦੀਨੀ। ਏਕ ਮਹੂਰਤ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਲੀਨੀ। ਮਹਾਂਬਲੀ ਸੁ ਬੇਗ[1] ਬਡ ਜਾ ਮੈਂ। ਏਤੋ ਬਲ ਕਹੀਏ ਕਹੁ ਕਾਮੈ[2] ॥ ੬੦ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ ਜਗ ਹੋਏ। ਜਿਨ ਨਿਜ ਭਗਤਨ ਕੇ ਦੁਖ ਖੋਏ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਲੰਕ ਮਹਿਂ ਗਯੋ। ਅਧਿਕ ਜੁੱਧ ਤਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੬੧ ॥ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ[3] ਰਣ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਹਤੇ ਨਿਸ਼ਾਚਰ[4] ਅਤਿ ਬਲਕਾਰੀ। ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਭਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰਾ।ਧਰਨੀ ਹੇਤੁ ਨਿਵਾਰਨ ਭਾਰਾ ॥ ੬੨ ॥ ਮਨਿ[5] ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਚਲਿ ਕੈ ਆਏ। ਜਾਮਵੰਤ ਦੇਖਯੋ ਇਹ ਥਾਏਂ। ਲਗੇ ਕਰਨ ਮਿਲਿਕੈ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ[6]। ਦ੍ਵੰਦ ਯੁੱਧ[7] ਅਤਿਸ਼ੈ ਬਲ ਧਾਮਾ ॥ ੬੩ ॥ ਨਹੀਂ ਪਰਾਜੈ[8] ਕਿਸ ਦਿਸ਼ ਹੋਈ। ਦਿਵਸ ਅਸ਼ਟ ਬਿਸਤ[9] ਭਟ ਦੋਈ[10]। ਲਰਤਯੋ ਜਬੈ ਬਿਜੈ ਨਹਿਂ ਪਾਵਾ। ਰਾਮ ਬੇਖ[11] ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਨਾਵਾ ॥ ੬੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੇਖਿ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਪਗ ਲਪਟਾਇ। ਮਨਿ, ਤਨੁਜਾ ਦੇ ਆਪਨੀ ਭੂਲ ਲਈ ਬਖਸ਼ਾਇ ॥ ੬੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਗਯੋ। ਜਾਮਵੰਤ ਤੇ ਜੰਮੂ* ਭਯੋ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਯੋ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ। ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਦ੍ਵੈ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥ ੬੬ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਹਰਖਾਏ। ਜਾਇ ਭੂਪ ਢਿਗ ਬੈਨ ਸੁਨਾਏ।'ਵਹਿਰ ਤਪਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਵਾ।ਜਿਸਕੋ ਜਸ ਜਗਮੈਂ ਬਹੁ ਛਾਵਾ' ॥ ੬੭ ॥ ਸੁਨਤਿ ਨਗਨ ਪਗ ਤੂਰਨ ਧਾਯੋ। ਉੱਤਮ ਬਹੁਤ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਯੋ। ਦੀਨ ਹੋਇ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਭੇਟੈਂ ਧਰਿ ਦੀਨੀ ॥ ੬੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਹੀ ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼। ਗਹੀ ਚਰਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਕਰੋ ਜਗਤੇਸ਼ !' ॥ ੬੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਦਯਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸੁਖ ਨਿਧਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ। 'ਕੀਜੈ ਸਦਾ ਧਰਮ ਕੋ ਨਯਾਊਂ।ਲੋਭ ਧਾਰਿ ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਕੁਨਿਆਊਂ॥੭੦॥

[1]ਵੇਗ, ਤੇਜ਼। [2]ਕਿਸ ਵਿਚ ਹੈ। [3]ਬਲ। [4]ਦੈਂਤ। [5]ਮਣੀ। [6]ਜੁੱਧ। [7]ਦੋ ਜੋਧਿਆਂ ਦਾ ਜੁੱਧ। [8]ਹਾਰ। [9]ਅਠਾਈ। [10]ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਮੇ। [11]ਸਰੂਪ।

*ਜੰਮੂ ਨਗਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਉੱਪਰਵਾਰ ਹੈ। ਓਥੇ ਤਵੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਗੁਫਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਮਵੰਤ ਦੀ ਗੁਫਾ ਆਖਦੇ ਹਨ,—ਤ੍ਰੇਤਾ ਜੁਗ ਵਿਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਵਣ ਯੁਧ ਵਿਚ ਜਾਮਵੰਤ— ਸੁਗੀਵ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਮਦਦ ਦਿਤੀ। ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸ੍ਯਮੰਤਕ ਮਣੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਜਾਏ ਤੇ ਜਾਮਵੰਤ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਰਕੇ ਮਣੀ ਪਾਈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੰਨਜਾਂ ਜਾਮਾਵੰਤੀ ਵਿਆਹੀ ਸੀ।

ਜਗਤ ਜਾਨਿਯੈ ਸੁਪਨ ਸਮਾਨਾ। ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਏਕ ਪਛਾਨਾ। ਸੇਵਾ ਸੰਤਨ ਕੀ ਚਿਤ ਦੀਜੈ। ਨਗਨ[1] ਛੁਧਿਤਿ[2] ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ ॥ ੭੧ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪੀਏ ਲਿਵਲਾਈ। ਸੁਨੀਏ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗੁਨ ਗਾਈ। ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਹੁ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿ ਆਪ ਕਮਾਵਹੁ॥੭੨॥ ਤੌ ਬਾਈਸ ਧਾਰਨ ਹੈ ਰਾਜਾ। ਸਭਿ ਇਸ ਲੋਕਹਿਂ ਪੂਜਹਿਂ[3] ਕਾਜਾ। ਹੈ ਪਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਗਤਿ ਆਛੈ[4]। ਬਖਸ਼ੇ ਅਬ ਜੁ ਕਰੇ ਅਘ ਪਾਛੇ॥੭੩॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਬਚਨ ਨ੍ਰਿਪਤ ਮਨ ਭਾਇ। ਜਸ ਭਾਖੇ ਤਸ ਬਹੁਰ ਕਮਾਇ। ਬਧਯੋ ਰਾਜ ਜੇਤੌ* ਗੁਰਭਾਖਾ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਤਿਹ ਰਾਖਾ॥੭੪॥ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਦੀਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਬਨਜਾਰਨ ਕੇਰਾ। ਤਹਾਂ ਆਇ ਨਿਸ ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ॥੭੫॥ ਤਿਨਕੇ ਬਿਖੇ ਹੁਤੋ ਜੋ ਨਾਇਕ[5]। ਸੁਤ ਜਨਮਯੋ ਤਿਹ ਘਰ ਸੁਖਦਾਇਕ[6]। ਤਿਹ ਸੰਤਤਿ[7] ਪੂਰਬ[8] ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਤਾਂ ਦਿਨ ਅਧਿਕ ਬਧਾਈ ਹੋਈ॥੭੬॥ ਆਨ ਮੁਮਾਰਖ[9] ਮਾਨਵ ਦੇਵਹਿਂ। ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ† ਸਭਿ ਕੀ[10] ਲੇਵਹਿ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਅਸੀਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਡਾਰਤਿ ਅਲਤਾ[11] ਬਹੁਰ ਗੁਲਾਲਾ॥ ੭੭ ॥ ਤਿਹ ਉਪਬਨ[12] ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਏ। ਬੈਠੇ ਜਹਿਂ ਬਹੁ ਭਨਤਿ ਬਧਾਏ[13]। ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਸੰਝ ਭੀ[14] ਗਵਨੇ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤਿ ਭਏ ਨਿਜ ਭਵਨੇ[15] ॥ ੭੮ ॥ ਨਹਿਂ ਸੁਧ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਲੀਨੀ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਿਸੇ ਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਹਰਖ ਭਰੇ ਗਰਬਤਿ[16] ਸੋ ਗਵਨੇ। ਨਹਿਂ ਸਨਮਾਨਹਿਂ[17] ਲਖਿ ਗੁਨਭਵਨੇ[18] ॥ ੭੯ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪੀਛੇ ਮਰਦਾਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਅਸ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। ‘ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੇ ਗਰਬਤਿ[19] ਮਨ ਮੂਢੇ। ਸੁਤ ਜਨਮੇ ਬਹੁ ਮੋਹ ਅਰੂਢੇ[20]॥੮੦॥ ਤੁਮਰੋ ਕਛੁ ਸਨਮਾਨ ਨ ਕੀਨਾ। ਭੇਟ ਨ ਦੀਨਿ ਅਤੀਤ ਨ ਚੀਨਾ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਅਧਿਕ ਬਧਾਈ। ਇਹ ਮਤਿਮੰਦ ਰਹੇ ਗਰਬਾਈ’ ॥ ੮੧ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ

---

[1]ਨੰਗੇ। [2]ਭੁੱਖੇ। [3]ਪੂਰਨ ਹੋਣਗੇ। [4]ਚੰਗੀ। [5]ਮੁਖੀਆ, ਸੁਆਮੀ। [6]ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [7]ਉਲਾਦ। [8]ਪਹਿਲੇ। [9]ਵਧਾਈ। [10]ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ। [11]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਦਾਰ ਧੂੜਾ ਜੋ ਹੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਧੂੜਦੇ ਹਨ। [12]ਬਾਗ। [13]ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਵਧਾਈਆਂ। [14]ਸ਼ਾਮ ਹੋਈ ਤੇ। [15]ਘਰ। [16]ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਕੇ। [17]ਆਦਰ ਕੀਤਾ। [18](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਜਾਣਕੇ। [19]ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [20]ਮੋਹ ਵਾਕੇ।

*ਪਾ:–ਤੇ ਜੋ। †ਪਾ:–ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਾ।

'ਇਹ ਬਾਲ ਜੁ ਜਾਯੋ। ਸੋ ਅਪਨੋ ਰਿਣ[੧] ਲੇਨੇ ਆਯੋ। ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਜਿਤੋ ਇਸ ਪਾਹੀ।ਸੋ ਲੇ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਮਰਿ ਜਾਹੀ॥੯੨॥ਇਸਕੋ ਦੇ ਹੈ ਸੰਕਟ ਭਾਰਾ। ਰੁਦਨ ਕਰਹਿਂ ਕਹਿ ਬਾਲ ਹਮਾਰਾ।ਮੋਹ ਫਾਸ ਮੈਂ ਫਸਿ ਕਰਿ ਆਪਾ।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਰਹਿਂ ਬਿਲਾਪ[੨] ਕਲਾਪਾ[੩]॥੯੩॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿਕੈ ਅਨੁ-ਰਾਗਾ[੪]। ਉਚਰਯੋ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇ ਮੁਖ ਰਾਗਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਆਇਸੁ ਪਾਈ। ਲੇ ਰਬਾਬ ਸੁਰ ਤਾਰ ਬਜਾਈ ॥ ੯੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ—

ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਪਹਰੇ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥

ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਹੁਕਮਿ ਪਇਆ ਗਰਭਾਸਿ ॥ ਉਰਧ ਤਪੁ ਅੰਤਰਿ ਕਰੇ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਖਸਮ ਸੇਤੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਖਸਮ ਸੇਤੀ ਅਰਦਾਸਿ ਵਖਾਣੈ ਉਰਧ ਧਿਆਨਿ ਲਿਵ ਲਾਗਾ ॥ ਨਾਮਰਜਾਦੁ ਆਇਆ ਕਲਿ ਭੀਤਰਿ ਬਾਹੁੜਿ ਜਾਸੀ ਨਾਗਾ ॥ ਜੈਸੀ ਕਲਮ ਵੁੜੀ ਹੈ ਮਸ-ਤਕਿ ਤੈਸੀ ਜੀਅੜੇ ਪਾਸਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਹੁਕਮਿ ਪਇਆ ਗਰਭਾਸਿ ॥੧॥ ਦੂਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਧਿਆਨੁ ॥ ਹਥੋ ਹਥਿ ਨਚਾਈਐ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਜਿਉ ਜਸੁਦਾ ਘਰਿ ਕਾਨੁ ॥ ਹਥੋ ਹਥਿ ਨਚਾਈਐ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ ਕਹੈ ਸੁਤੁ ਮੇਰਾ ॥ ਚੇਤਿ ਅਚੇਤ ਮੂੜ ਮਨ ਮੇਰੇ ਅੰਤਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਤੇਰਾ ॥ ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਤਿਸਹਿ ਨ ਜਾਣੈ ਮਨ ਭੀਤਰਿ ਧਰਿ ਗਿਆਨੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੂਜੈ ਪਹਰੈ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਧਿਆਨੁ ॥ ੨ ॥ ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹੀ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਬਿਕਲੁ ਭਇਆ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ॥ ਧਨ ਸਿਉ ਰਤਾ ਜੋਬਨਿ ਮਤਾ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਧਰਮ ਸੇਤੀ ਵਾਪਾਰੁ ਨ ਕੀਤੋ ਕਰਮੁ ਨ ਕੀਤੋ ਮਿਤੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥ ੩ ॥ ਚਉਥੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਲਾਵੀ ਆਇਆ ਖੇਤੁ ॥ ਜਾ ਜਮਿ ਪਕੜਿ ਚਲਾਇਆ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਕਿਸੈ ਨ ਮਿਲਿਆ ਭੇਤੁ ॥ ਭੇਤੁ ਚੇਤੁ ਹਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਮਿਲਿਓ ਜਾ ਜਮਿ ਪਕੜਿ ਚਲਾਇਆ ॥ ਝੂਠਾ ਰੁਦਨੁ ਹੋਆ ਦੋੁਆਲੈ ਖਿਨ ਮਹਿ ਭਇਆ ਪਰਾਇਆ ॥ ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਜਿਸੁ ਸਿਉ ਲਾਇਆ ਹੇਤੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਚਉਥੈ ਪਹਰੈ ਲਾਵੀ ਲੁਣਿਆ ਖੇਤੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ॥ਜਬ ਨਿਸ ਬੀਤ ਭਈ ਭੁਨ ਸਾਰਾ[੫]।'ਬਾਲਿਕ ਮਰਿਗਾ'ਪਰੀ ਪੁਕਾਰਾ। ਰੁਦਨ ਕਰੈਂ ਮਿਲਿਕੈ ਬਹੁ ਨਾਰੀ। ਬਾਰ[੬] ਉਖਾਰਿ ਸੀਸ ਕੇ ਡਾਰੀ ॥੯੫॥

[੧]ਕਰਜਾ। [੨]ਵਿਰਲਾਪ। [੩]ਸਾਰੇ, ਬਹੁਤਾ। [੪]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਏ। [੫]ਸਵੇਰ ਹੋਈ। [੬]ਵਾਲ।

ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਬਾਲ[1] ਕੋ ਲੀਨਾ। ਖਨਿਕੈ ਧਰਾ[2] ਦਾਬ ਸੋ ਦੀਨਾ। ਕਰੈਂ ਬਿਲਾਪ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਬਢ੍ਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਅਪਾਰਾ ॥੯੬॥ ਤਿਨ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਪੂਰਬ ਇਨ ਕੇ ਹਰਖ ਮਹਾਨਾ। ਅਬਿ ਹੋਯੋ ਸੁਤ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਅਚਰਜ ਗਤਿ ਕਾਲਾ[3] ॥੯੭॥ ਮੋਹ ਫਸੇ ਨਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਾਨਤਿ। ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਨਹਿਂ ਪਹਿਚਾਨਤਿ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਪਰਮ ਉਦਾਰਾ। ਤਿਹਛਿਨ[4] ਏਕ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰਾ ॥੯੮।

ਸਲੋਕ* 'ਜਿਤੁ ਮੁਹਿ ਮਿਲੈ ਮੁਬਾਰਖੀ ਲਖ ਲਖ ਮਿਲਨ ਅਸੀਸ ॥
ਸੇ ਮੁਖ ਰੋਂਦੇ ਡਿਠ ਮੈ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪਿਟਨ ਸੀਸ' ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕੈ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਆਨ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਮਨ ਭਾਈ। ਮਨੁਜ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰਨ ਕਾਰਨ। ਬਿਚਰਤਿ ਭੇ ਜਗਦੰਭ ਬਿਦਾ-ਰਨ ॥੯੯॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਭਾਰਤ ਖੰਡੇ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩ ॥

੪. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਔਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਸੁਖ ਕੋ ਸਦਨ ਪਛਾਨ।
ਬਸਹਿਂ ਸਦਾ ਮਨ, ਸਥਿਰ ਹ੍ਵੈ, ਲਹਹਿ ਪਰਮ ਕਲ੍ਯਾਨ ॥੧॥

[ਸਦਨ=ਘਰ। ਬਸਹਿਂ=ਬਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਦਾ=ਨਿੱਤ, ਭਾਵ ਪੱਕੇ ਹੋਕੇ। ਸੂਚਨਾ—ਕਿਧਰੇ ਪਾਠ 'ਬਸਹੁ' ਹੈ ਫਿਰ ਅਗੇ 'ਲਹਹਿ' ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਾਠ 'ਲਹਹੁ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਹੋ ਜਾਏਗਾ (ਹੇ ਚਰਨੋ! ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਓ ਤਾਂ ਜੋ ਏਹ (ਮਨ) ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮ ਕਲ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ।]

ਅਰਥ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ (ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ) ਪਛਾਣ ਲੈ, (ਜਿਸ) ਮਨ (ਵਿਚ ਏਹ) ਪੱਕੇ ਹੋਕੇ ਬਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਉਹ) ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਅੰਤ) ਪਰਮ ਕਲ੍ਯਾਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਗੁਨਭਵਨੇ! । ਤਿਹ ਤੇ ਕੀਨ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਗਵਨੇ। ਲਵਪੁਰਿ[5] ਕੇ ਜਬ ਗਏ ਸਮੀਪਾ। ਕਰੀ ਸਥਿਤ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥੨॥ ਦੁਨੀਚੰਦ† ਤਹਿਂ ਬਨੀਆ ਭਾਰੀ। ਗੁਰ

[1]ਬਾਲਕ। [2]ਧਰਤੀ ਖੋਦਕੇ। [3]ਕਾਲ ਦੀ ਗਤੀ ਅਸਚਰਜ ਹੈ। [4]ਤਿਸ ਵੇਲੇ। [5]ਲਾਹੌਰ।

*ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਸਲੋਕ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਦ 'ਦੋਹਰਾ' ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦਾ ਅੰਗ ਬੀ ੯੯ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। †ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਕੀਰਤਿ ਤਿਸ ਸੁਨੀ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਹ ਦਿਨ ਕੀਨੋ ਸ਼੍ਰਾਧ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਿਤ ਕੀ ਬਰਸੀਨੀ[1] ਲਖਿ ਕਾਲਾ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਗਮ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤਾ[2]। ਸੋ ਆਵਾ ਲੇਨੇ ਕੇ ਹੇਤਾ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁ ਬੰਦਨ ਕੀਨਾ। ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਬਹੁ ਹੋਇਓ ਦੀਨਾ॥੪॥ 'ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਲਖਹੁ ਹਮ ਪ੍ਰੀਤਾ। ਚਲਹੁ ਸਦਨ ਕੋ ਕਰਹੁ ਪੁਨੀਤਾ'। ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਮਨ ਕੀਓ ਉਠਿ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ ੫॥ ਹੁਤੋ ਸਦਨ ਜੋ ਅਧਿਕ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ[3]। ਤਹਾਂ ਬਸਾਏ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ। ਆਪ ਸ਼ਰਾਧ ਸਰਬ ਕਰਿਵਾਵਾ। ਬਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੋ ਭੋਜਨ ਖ੍ਵਾਵਾ॥੬॥ ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਗਯੋ ਸਮੀਪਾ। ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। 'ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕੀਨ ਅਹਾਰਾ ?। ਬਹੁਤੇ ਨਰਨ ਬੁਲਾਇ ਖੁਵਾਰਾ॥ ੭॥ ਭੀਰ ਭੂਰ ਤੇਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਹੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਭੈ ਹਮ ਪਾਹੀ'। ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨੀਏ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਕੰਦੇ! ॥ ੮॥ ਦਿਵਸ ਆਜ ਕੇ ਮੇਰੋ ਤਾਤਾ[4]। ਗਾ[5]* ਪਰਲੋਕ ਹੁਤੋ ਬਖਯਾਤਾ[6]। ਤਿਹ ਨਮਿੱਤ ਮੈਂ ਕੀਨ ਅਹਾਰਾ। ਪੂਰਿ ਕੇ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਸਰਬ ਖੁਵਾਰਾ[7]'॥ ੯॥ ਪੁਨ ਬੂਝਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਾਂਹੀ[8]। 'ਤਵ ਪਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?'। ਦੁਨੀਚੰਦ ਕਹਿ 'ਲਖੋਂ ਨ ਕੋਊ। ਪਹੁੰਚਯੋ, ਰਹਯੋ ਕਿ ਭੂਖਾ ਸੋਊ॥ ੧੦॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧ ਰਾਵਰ[9] ਜਾਨੋ। ਜੋਤ ਅਲਪ ਮਤਿ ਮੈਂ ਨ ਪਛਾਨੋ'। ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਤਵ ਪਿਤ ਛੁਧਾ ਅਧੀਨਾ। ਭੂਖੇ ਬਾਸੁਰ ਬੀਤੇ ਤੀਨਾ॥ ੧੧॥ ਬੈਠਯੋ ਅਬਹਿ ਛੁਧਾਤੁਰ ਸੋਊ। ਤਾਂਹਿ ਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਭੋਜਨ ਕੋਊ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ। ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭਯੋ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਪੁਨ ਤਬ॥ ੧੨॥ 'ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਮੈਂ ਭੁਖਾ ਬੈਸਾ?।ਕਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਤਿਹ ਤਨ ਕੈਸਾ?'।ਹੇਤੁ ਬਤਾਵਨ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। 'ਤਵ ਪਿਤ ਬ੍ਰਿਕ[10] ਦੇਹੀ ਕੋ ਪਾਏ॥੧੩॥ ਪੰਚ ਕੋਸ ਪਰ ਝਾਰਨ[11] ਮਾਂਹੀ। ਭੂਖੋ ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਸੋ ਤਾਂਹੀ। ਲੇ ਅਹਾਰ ਤੁਮ ਤਿਹ ਠਾਂ ਜਾਵਹੁ। ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਨ ਮਨ ਭਰਪਾਵਹੁ॥੧੪॥ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਜਬ ਹੇਰੇ। ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਿ ਧਰੈ ਤਿਸ ਬੇਰੇ'। ਦੁਨੀਚੰਦ ਅਚਰਜ ਉਰ ਧਰਿਕੈ। ਚਲਯੋ ਪਾਤ੍ਰ[12] ਪਾਇਸੁ ਕੋ[13] ਭਰਿਕੈ॥੧੫॥ ਜਹਾਂ ਬਤਾਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ-

[1]ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਦਿਨ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [3]ਸੁੰਦਰ। [4]ਪਿਤਾ। [5]ਗਿਆ। [6]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [7]ਖੁਲਾਸਾ ਹੈ। [8]ਤਿਸਨੂੰ। [9]ਤੁਸੀਂ। [10]ਬਘਿਆੜ। [11]ਝਾੜੀਆਂ। [12]ਭਾਂਡਾ। [13]ਖੀਰ ਨਾਲ।

*ਪਾ:—ਭ੍ਰਾ।

ਨਿਧਾਨਾ[1] । ਦੇਖ੍ਯੋ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸੋ ਥਾਨਾ। ਬ੍ਰਿਕ ਬਿਲੋਕਿ ਝਾਰ ਮਹਿਂ[2] ਜਬਹੀ। ਕਰੀ ਦੂਰ ਤੇ ਬੰਦਨ ਤਬਹੀ॥ ੧੬ ॥ ਦੁਨੀਚੰਦ ਕੋ ਤਿਨ ਜੁ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਤਛਿਨ ਮਾਨੁਖ ਤਨਕੋ ਧਾਰਾ । ਧਰਿ ਕਰਿ ਪਾਇਸੁ ਪਾਤ੍ਰ ਅਗਾਰੀ। ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ[3] ॥੧੭॥ 'ਤੁਮ ਧਰਮਾਤਮ ਥੇ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਦੇਹ ਬ੍ਰਿਕ ਕੀ ਪਾਈ ?। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਅਬਿ ਬ੍ਰਿਕ ਦੇਹ ਤਜੀ ਹੈ ਜੈਸੇ। ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਪਾਯੋ, ਕਹੁ ਕੈਸੇ ?'। ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬ ਸੋ 'ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਾ। ਜਿਉਂ ਬੀਤੀ ਮਮ ਪਾਛਲ[4] ਬਾਤਾ ॥ ੧੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਮਾਂ ਜਬ ਮੁਝ ਭਯੋ ਤਬ ਇਕ ਨਰ ਤਿਹ ਥਾਂਨ। ਮੀਨ[5] ਮਾਸ ਰੀਧਤਿ ਹੁਤੋ[6] ਤਿਹ ਧੁਨਿ[7] ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ ॥ ੨੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਨ ਖਾਵਨ ਕੋ ਮਮ ਲਲਚਾਯੋ। ਸੋ ਮੇਰੇ ਤਬ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ। ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ[8] ਇਹ ਦੇਹੀ ਪਾਈ। ਰਹੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਠਹਿਰ ਜਹਾਂ ਈ ॥ ੨੧॥ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਤੋਹਿ ਘਰ ਆਵਾ।ਦਰਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤਾਂਹਿ ਤੈਂ ਪਾਵਾ। ਤੋਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਕਰਿ ਲੀਨੋ। ਇਉਂ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਭਾ ਮਨ ਚੀਨੋ ॥ ੨੨ ॥ ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਜਗੇ ਅਬ ਮੇਰੇ। ਉੱਤਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ਬਿਨ ਦੇਰੇ'। ਅਸ ਕਹਿ ਸੁਰਗ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਗਯੋ*। ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ॥੨੩॥ ਹਟਿ ਕਰਿ ਸਦਨ ਬਿਖੈ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਝਾੜਾਂ ਵਿਚ। [3](ਦੁਨੀ ਚੰਦ) ਬੋਲਿਆ। [4]ਪਿਛਲੀ। [5]ਮੱਛੀ ਦਾ। [6]ਰਿੰਨ੍ਹਦਾ ਸੀ। [7]ਅਵਾਜ। [8]ਮਰ ਗਿਆ।

*ਇਸੇ ਤੁਕ ਵਿਚ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਣੇ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹਧਾਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹੱਡ ਚੰਮ ਦਾ ਮਨੁਖੀ ਸਰੀਰ ਲੈਕੇ ਸੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਕੀਕੂੰ ਗਿਆ ? ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਦੂਖ ਘਨੇਰੇ ।' ਓਹ ਸਰੀਰ ਛੋਡਕੇ ਕਿਸੇ ਅਬਿਗਤਿ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸੀ; ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਬਘਿਆੜਾਂ ਵਾਙੂ ਸੀ, ਜੋ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਫੇਰ ਉਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਪਲਟਿਆ ਦਿੱਸਿਆ, ਹੱਡ ਚੰਮ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ। ਉਹ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਸੁਖੀ ਹੋਕੇ ਉਤਮ ਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਹੂਬਹੂ ਮਨੁਖੀ ਸਰੀਰ ਵਾਂਙੂ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਊਹ ਹਡ ਚੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜੋ ਲੋਕ ਚਿੱਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਏਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰੰਮਤਾ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜੈਸੀ ਵਾਸਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਚਲਿ ਆਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਸੇ ਜਿੰਹ ਥਾਵਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਉਸਤਤਿ ਬਹੁ ਭਾਖੀ। ਅਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਮੈਂ ਭਾ ਅਭਿਲਾਖੀ[੧] ॥ ੨੪ ॥ 'ਨਾਗਰ[੨], ਈਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਉਜਾਗਰ ! । ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ, ਸਰਬ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ! । ਭਗਤ ਵਛਲ, ਕਰੁਨਾਕਰ[੩] ਸ੍ਵਾਮੀ ! । ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ !॥੨੫॥ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਮੁਝੇ ਫੁਰਮਾਵਹੁ।ਤੁਮ ਸੰਤਨ ਕੇ ਨਿਤ ਚਿਤ ਭਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕੋ, ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ਬੋਲੇ ਦੇਨਹਾਰ ਪਰਮਾਰਥ[੪] ॥ ੨੬ ॥ 'ਹਮਰੀ ਸੂਚੀ[੫] ਰਖਹੁ ਸੰਭਾਰੀ। ਲੇਵਹਿੰਗੇ ਪਰਲੋਕ ਅਗਾਰੀ। ਇਹ ਹਮਰੀ ਸੇਵਾ ਦਿਯ ਤੋਹੀ[੬]। ਔਰ ਨ ਕਛੁ ਅਭਿਲਾਖਾ ਮੋਹੀ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਅਸ ਬੈਨਾ। ਲੈ ਸੂਚੀ ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਐਨਾ। ਕਹੈ ਭਾਰਜਾ[੭] ਸੋਂ ਬਚ ਸੋਈ। 'ਇਹ ਸੂਚੀ[੫] ਰਖਿ, ਜਾਇ ਨ ਖੋਈ[੮] ॥ ੨੮ ॥ ਗੁਰ ਲੇਵਹਿਂ ਪਰਲੋਕ ਕਿ ਮਾਂਹੀ। ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਲੇਤਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ। ਰਾਖਹੁ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਭਾਰੀ। ਤਬ ਦੇਹੈਂ ਜਬਿ ਲੇਹਿਂ ਅਗਾਰੀ' ।੨੯। ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਤੀਯ ਕਹੇ ਬਚ ਐਸੇ। 'ਆਗੇ ਲੇ ਜਾਵਹੁਗੇ ਕੈਸੇ ? । ਨਿਤ ਸੰਗੀ ਜੋ ਦੇਹਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਸੋ ਭੀ ਜਾਇ ਨ ਸਕੈ ਅਗਾਰੀ'॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸੋ ਲੇ ਆਵਾ। ਪਾਸ ਬੈਸਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ। 'ਨਹਿਂ ਆਗੈ ਇਹ ਸੂਚੀ ਜਾਵੈ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਮੋਤੇ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ' ॥ ੩੧ ॥ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਤਬੈ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਪਾਯੋ ਸਮੈਂ[੯] ਦੇਨਿ

---

[੧]ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ। [੨]ਸੁੰਦਰ, ਚਤੁਰ। [੩]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ। [੪]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੇਣੇ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੫]ਸੂਈ। [੬]ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੈਨੂੰ। [੭]ਇਸਤ੍ਰੀ। [੮]ਗੁਆਚ ਨਾਂ ਜਾਏ। [੯]ਵੇਲਾ।

[ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਭੋਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਦੋ ਇਕ ਗਲਾਂ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਆਦਮੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੋਚਦਾ ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਰੁਖ ਉਧਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬਲ ਅਸਰ ਨਾਲ ਚਿਤਵਨੀ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਚਲੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮਰਨ ਮਗਰੋਂ ਕੁਛ ਅਰਸਾ ਓਸ ਪਾਸੇ ਰੁਖ ਰਹਿਕੇ ਰੂਹ ਸਾਫ ਹੋ ਅਪਣੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਤੀ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦੀ ਸਿੱਖਯਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖਯ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਵਾਧ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੁੱਖ ਕਿਧਰੇ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੱਗਕੇ ਉਧਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਓ, ਇਹ ਸਮਾਂ ਅਪਣਾਂ ਅੱਗਾ ਆਪ ਸੁਆਰਨ ਦਾ ਨਾ ਗੁਆਓ।

ਉਪਦੇਸ਼॥'ਸਪਤ ਲਾਖ ਤੈਂ ਸੰਚਯੋ ਦਰਬਾ। ਸੋ ਕੈਸੇ ਲੇ ਜਾਵਹਿ ਸਰਬਾ? ॥੩੨॥ ਧਨ ਕੋ ਸੰਚਿ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਕਲਮਲ[1]। ਬੋਲਹਿ ਕੂੜ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਛਲਬਲ। ਆਗੇ ਸੰਗ ਨ ਹੋਤਿ ਸਹਾਈ[2]। ਸੰਚਤਿ ਸੰਚਤਿ ਔਧ[3] ਬਿਹਾਈ ॥੩੩॥ ਪਰਯੋ ਰਹੈ ਧਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁ ਆਈ। ਕਰਤਿ ਪਾਪ ਸੋ ਜੀਵ ਭੁੰਚਾਈ[4]। ਸਰਯੋ[5] ਦਰਬ ਤੇ ਕੌਨੇ ਕਾਮਾ?।ਬਿਨਾਂ ਪੁੰਨ ਤੇ ਦੁਖ ਕੋ ਧਾਮਾ'॥੩੪॥ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਗ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ?।ਸੋ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਮੁਝੈ ਬਤਾਵਹੁ। ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ' ॥੩੫॥ ਗੁਰੂ ਭਨੈ 'ਸੁਨੀਏ ਦੇ ਚੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੇ ਤੀਨੋ ਮੀਤਾ[6]। ਦਰਬ, ਪ੍ਰਵਾਰ, ਕਰਮ, ਲਖਿ ਲੀਜੈ। ਜਸ ਸੰਗੀ ਤਸ ਦਸ਼ਾ ਸੁਨੀਜੈ ॥੩੬॥ਜਬ ਲੌ ਪ੍ਰਾਨ ਰਹੈਂ ਤਨ ਮਾਂਹੀ।ਤਬ ਲੌ ਧਨ ਮਿਤ,ਬਹੁਰੋ ਨਾਂਹੀ।ਲੇਤਿ ਸੰਭਾਰ ਅਪਰਹੀ ਯਾਂਕੋ। ਕਲਮਲ ਅਨਿਕ ਕਿਯੇ ਹਿਤ ਜਾਂਕੋ ॥ ੩੭ ॥ ਤਨ ਕੇ ਦਾਹ ਤੀਕ ਪਰਵਾਰਾ। ਪੁਨ ਤ੍ਰਿਨ ਤੋਰਹਿਂ ਆਇ ਅਗਾਰਾ[7]। ਆਗੇ ਕੋਇ ਨ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ। ਜਿਨ ਸੋਂ ਹਿਤ ਕਰਿ ਔਧ ਬਿਤਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਤੀਜੇ ਕਰਮ ਮੀਤ ਇਸ ਕੇਰੇ। ਸੇ ਨਿਤ ਸੰਗੀ ਜਾਹਿਂ ਅਗੇਰੇ। ਬੁਰੇ ਕਿ ਭਲੇ ਕਰੈ ਹੈਂ ਜੈਸੇ। ਫਲ ਦੇਵੈਂ ਤਸ ਹਟੈਂ ਨ ਕੈਸੇ ॥ ੩੯ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਜੈ। ਦਰਬ ਭਲੇ ਕਰਮਨ ਮੈਂ ਦੀਜੈ ॥ ਆਗੈ ਹੋਵੈਂ ਤੋਹਿ ਸਹਾਏ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪੀਐ ਲਿਵਲਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕੋ ਕਰੋ ਮਿਲਾਪਾ। ਤਜਿਯੇ ਅਪਰ ਬਿਕਾਰ ਕਲਾਪਾ[8]। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਮਨ ਮੈਂ ਭਲਿ ਮਾਨੀ ॥ ੪੧ ॥ ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਇਕਠੋ ਕਿਯ ਜੇਤੋ। ਸੰਤਨ ਹਿਤ ਖਰਚਯੋ ਸਭਿ ਤੇਤੋ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਸੰਤਨ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿਵਾਰਾ[9] ॥ ੪੨ ॥ ਬਹੁਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸਿਵਾਇ ਪਹਿਰਾਏ। ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸਮਾ ਬਿਤਾਏ। ਸਿਮਰਹਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਤਜੇ ਬਿਅਰਥ ਜਿ ਘਰ ਕੇ ਕਾਮੂ ॥ ੪੩ ॥ ਭਾ ਨਿਹਾਲ ਤਤਕਾਲ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਧਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਦਯੋ ਦਯਾਲਾ।

---

[1]ਬੜੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਮਾਯਾ ਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। [2]ਮਦਦਗਾਰ। [3]ਆਯੂ। [4]ਜੋ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਸੋ ਜੀਵ ਭੋਗੇਗਾ। [5]ਸੰਵਰਿਆ। [6]ਮਿੱਤ੍ਰ ਹਨ। [7]ਤ੍ਰਿਣਕਾ ਤੋੜਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [8]ਕਲਾਪ=ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। [9]ਖੁਵਾਇ ਕਰਕੇ।

ਤਿਸ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਬਿਧਿ ਨੀਕੋ। ਸਿਮਰਤਿ ਸੁਧ ਕੀਨੀ ਭਗਨੀ ਕੀ[1]॥ ੪੪ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਕਿਯੋ ਯਾਦ ਭਗਨੀ ਮੁਝ ਤਾਈਂ। ਚਲਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਸੁਧ ਲੀਜੈ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੪੫ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਇਕ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਪੁਰਿ ਹੁਤੋ ਜਹਾਂਹੀ। ਸਦਨ ਸੁਸਾ[2] ਕੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ[3] ਜਬ ਹੀ। ਹਰਖ ਭਰੀ ਤੂਰਨ ਉਠਿ ਤਬ ਹੀ । ੪੬ ॥ ਕਰਨ ਬੰਦਨਾ ਪਗ ਪਰ ਧਾਈ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲਧਾਰ ਬਹਾਈ। ਕਰ[4] ਪਰ ਲੇ ਸਿਰ, ਕਹਿ ਹਿਤ ਬੈਨਾ। ਬੈਸਿ ਗਏ ਮੰਚ ਪਰ ਗੁਨ ਐਨਾ॥੪੭॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਚਲਿ ਜਰਾਮ ਤਹਿ ਆਵਾ। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਉਰ ਹਰਖਾਵਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਸਯੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮਾ। ਬੂਝ ਪਰਸਪਰ ਕੁਸ਼ਲੰ ਖੇਮਾ[5] ॥ ੪੮ ॥ 'ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਬੀਤੇ ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ' ਇਉਂ ਕਹਿ ਭਗਨੀ ਗੇਰਤਿ ਆਂਸੁਨ[6]। 'ਹਮੈ ਬਿਸਾਰ ਦਿਯੋ ਨਿਜ ਮਨ ਤੇ। ਹਰਖ ਹੋਤਿ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ' ॥ ੪੯॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਜੈਰਾਮਾ। 'ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਰਹਹੁ ਅਬ ਧਾਮਾ। ਬੈਸੇ ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ ਗੁਬਿੰਦੈ। ਹਮ ਕੋ ਦੇਵਤਿ ਰਹਹੁ ਅਨੰਦੈ' ॥ ੫੦ ॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਬਾਹਰ ਤ ਆਯੋ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ। ਬੈਸੇ ਮਿਲਿ ਕੈ, ਸਰਬ ਸਮੀਪਾ। ਬਚਨ ਭਨੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੫੧ ॥ 'ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਦੇਖਨ ਹੋਤਾ। ਯਾਂਤੇ ਰਹਨੇ ਨ ਜਾਤਿ ਨਿਕੇਤਾ। ਜਬਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਹੋ ਤੁਮ ਮੇਰਾ। ਤਬਿ ਸਮੀਪ ਆਵੋਂ ਬਿਨ ਦੇਰਾ' ॥ ੫੨ ॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਭਿ ਹੀ। ਰੈਨ ਬਸੇਰਾ ਕਿਯ ਤਿਹ ਤਬਹੀ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸਾਥਾ। ਗਮਨ ਕਰਯੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਨਾਥਾ ॥੫੩॥ ਪੂਰਣ[7] ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਚਾਹੂ। ਤਿਲਵੰਡੀ ਪਹੁੰਚੇ ਦੁਖਦਾਹੂ[8]। ਦੋਇ ਕੋਸ ਪਰ ਕੂਪ ਜੁ ਨੀਕਾ। ਛਾਇਆ ਸਘਨ ਜਹਾਂ ਰਮਨੀਕਾ॥੫੪॥ ਬੈਠਿ ਗਏ ਜਗ ਗੁਰ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ[9] ਜਬ ਦੀਨ ਬਿਤਾਈ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਮੁਝ ਕੋ ਆਗਯਾ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ ॥੫੫॥ ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਲਯਾਵਹੁਂ ਸੁਧ ਅਬਹੀ। ਭਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੇ ਜੀਵਤ ਸਭਿਹੀ। ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਮਹਿੰ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਆਏ। ਨਿਕਸੇ ਬਹੁਰ ਨ ਫੇਰੋ ਪਾਏ' ॥੫੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਗਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ।

[1]ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਭੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ। [2]ਭੈਣ ਜੀ ਦੇ । [3]ਵੜੇ । [4]ਹੱਥ । [5]ਸੁਖ ਸਾਂਦ । [6]ਹੰਝੂ । [7]ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ । [8]ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) । [9]ਦੋ ਘੜੀਆਂ ।

ਬੋਲੇ ਹਰਖ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤ॥ 'ਜੇ ਤੇਰੇ ਸਨਬੰਧੀ ਮਰਿ ਹੈਂ। ਅਵਰ ਕਾਜ ਹਮ ਜਗ ਕਸ ਕਰਿ ਹੈਂ[1] ॥ ੫੭ ॥ ਹਮ ਹੋਵਤਿ ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰੀਏ। ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਰੀਏ॥ਜੋ ਅਬਿ ਤੋ ਮਨ ਐਸੀ ਆਈ। ਮਿਲਹੁ ਕੁਟੰਬ ਸਰਬ ਕਉ ਜਾਈ॥੫੮॥ ਕਾਲੂ ਕੇ ਸਮੀਪ ਜੇ ਜਾਵਹੁ। ਹਮਰੀ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਤਿਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਮਿਲਿ ਪਰਵਾਰ ਬਹੁਰ ਭ੍ਰਮ ਆਵਹੁ। ਕਰਿਕੈ ਮੋਹ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ'॥੫੯॥ ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਬਚ ਗੁਰਕੋ। 'ਕਹਾ ਲੈ-ਕਰਿ ਜਾਵੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਕੋ। ਬਹੁਰ ਬਰਖ ਘਰ ਵਹਿਰ ਬਿਤਾਏ। ਛੂਛਾ ਅਬ ਕਹਾ ਦੇਵੋਂ ਜਾਏ' ॥ ੬੦ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਰੋੜਨ ਮੁਸ਼ਟਿ ਉਚਾਵਹੁ[2]। ਬਾਂਧਿ ਚੀਰ[3] ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਾਹੁ ਖੋਲਿ ਦਿਹੁ ਤਾਂਹੀ। ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸੋ ਜਿ ਚਹਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'॥੬੧। ਏਕ ਮੁਸ਼ਟਿ ਤਬ ਲੇ ਮਰਦਾਨੇ।ਬਾਂਧੇ ਅਪਨੇ ਪਟ[4] ਸੰਗਾਨੇ।ਕਰਯੋ ਅਨੰਦ ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਰਾ। ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਅਪਨੇ ਪਰਵਾਰਾ ॥੬੨॥ ਗੰਢ ਚੀਰ ਕੀ ਖੋਲੀ ਜਬਹੀ। ਕੰਚਨ ਸਰਬ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤਬਹੀ। ਭਾ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ।ਸੁਨਤਿ ਭਏ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ॥੬੩॥'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗੀ ਮਰਦਾਨਾ।ਫਿਰਤਿ ਵਹਿਰ ਬਹੁ ਕਾਲ ਬਿਤਾਨਾ।ਅਬ ਆਵਾ ਅਪਨੇ ਘਰ ਬੀਚੂ'। ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਆਇ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚੂ ॥ ੬੪ ॥ ਭੀਰ ਭੂਰ ਤਿਹ ਕੇ ਘਰ ਹੋਈ। ਮਿਲਹਿਂ, ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਨਰ ਬਖਯਾਨਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗਿ ਥਾ ਮਰਦਾਨਾ ॥੬੫॥ ਯਾਂਤੇ ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ ਭਾ ਇਹ ਕੋ। ਸਭਿ ਨਰ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਉਰ ਜਿਹਕੋ। ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸਭਿ ਸੰਗ ਬਖਾਨਤਿ[5]।ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸਨਮਾਨਤਿ[6]'॥੬੬॥ ਏਕ ਮਹੂਰਤ[7] ਸਦਨ ਬਿਤਾਯਾ।ਮਿਲਿ ਪਰਵਾਰ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਯਾ। ਅਪਰ ਜਿ ਲੋਕ ਮਿਲਨਿ ਤਿਸ ਆਏ। ਮਿਲਯੋ ਭਾਉ ਧਰਿ ਸ੍ਰਭ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥੬੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਮਿਲਨ, ਭਗਨੀ ਮਿਲਨ, ਤਲਵੰਡੀ ਆਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪ ॥

੫. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ—ਬਰਨ ਸੇਤ ਹੰਸਬਾਹਨੀ ਜੋ ਜਗਬਾਨੀ ਰੂਪ ॥
ਤਿਹ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਭਲੇ ਬਰਨੋਂ ਕਥਾ ਅਨੂਪ ॥ ੧ ॥

---

[1]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ। [2]ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਮੁੱਠ ਉਠਾਵੋ। [3]ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਵਿਚ। [4]ਬਸਤ੍ਰ। [5]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [6]ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। [7]ਦੋ ਘੜੀਆਂ।

ਸੇਤ=ਚਿੱਟਾ [ਸੰਸ:, ਸ਼੍ਵੇਤ]।
ਹੰਸ ਬਾਹਨੀ=ਹੰਸ ਜਿਸ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਹੈ । ਕਵਿ ਸਾਰਦਾ ਨੂੰ ਹੰਸ ਦੀ ਅਸਵਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਵਾਚ' ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਵਾਚ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਾਹਨ 'ਮਨ' ਹੈ ਪਰ ਵਾਚ ਉਸ ਮਨ ਤੇ ਸ੍ਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਜਲ ਹੈ ਤੇ ਵਿਵੇਕ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਮਨ ਲੱਛਣਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੰਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ।
ਵਰਨੋਂ=ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਅਨੂਪ=ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। [ਸੰਸ:, ਅਨੂਪਮ]।
ਸੂਚਨਾ—ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਤੇਜਮਯ ਰੂਪ ਅਗਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨਗੇ।

ਅਰਥ—(ਜੋ) ਹੰਸ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣਾ) ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ (ਤੇ) ਜੋ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ (ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ) ਉਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਕੇ ਅਨੂਪਮ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਬੀਤੇ ਤਤਕਾਲੂ[1] । ਚਲਯੋ ਜਹਾਂ ਥੋ ਆਲਯ ਕਾਲੂ। ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮਾਤਾ। ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਨਾਮ ਜੁ ਥੀ ਬੱਖ੍ਯਾਤਾ ॥ ੨ ॥ ਜਬ ਆਵਤਿ ਦੇਖਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਗਰ ਸੋਂ ਲਾ ਬਿਰਾਗ ਬਹੁ ਠਾਨਾ[2]। ਭਯੋ ਮੋਹ ਸਰਿਤਾ[3] ਸੁ* ਪ੍ਰਵਾਹਾ[4]। ਧੀਰਜ ਸਿਕਤਾ ਸੇਤੁ[5] ਨਸਾਹਾ[6]॥੩॥ ਬਾਕ ਜੁ ਤਿਨ[7]† ਸਭਿ ਦੀਯੋ ਰੁੜ੍ਹਾਈ। ਕਹੈ ਬਹੁਤ ਨਹਿ ਧੀਰ ਧਰਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਭਾ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਕੀਨੋ ਜਨਨੀ ਬਹੁ ਬੈਰਾਗਾ॥੪॥ਕਿਤਿਕ ਦੇਰਿ ਮਹਿ ਧੀਰਜ ਧਰਿਕੈ। ਬੂਝਨ ਲਗੀ ਸੁ ਬਚਨ ਉਚਰਿਕੈ।'ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਕੀ ਖਬਰ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਤਜਯੋ ਥਾਨ ਕਿਹ? ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ॥੫॥ ਜਬਿ ਕੇ ਨਿਕਸੇ ਤੁਮ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਤਬਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਆਈ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਮਮ ਸੁਤ ਸਭਿ ਤਜਿਕੈ ਘਰਿ ਬਾਰਾ। ਭਾ ਫਕੀਰ, ਕਯਾ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਰਤਯੋ ਰੁਦਨ ਬਿਤਾਊਂ। ਕਰਿ ਉਰ ਯਾਦ ਬੈਠਿ ਪਛੁਤਾਊਂ। ਬਿਧਿ[8] ਨੇ ਇਕ ਸੁਤ ਦੀਨੋ ਮੋਹੀ। ਨਹਿੰ ਸਮੀਪ ਕਬਿ ਰਾਖਯੋ ਓਹੀ' ॥ ੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਲੂ ਕੇ ਤਬ ਅਜਰ[9] ਮਹਿ ਪੁੰਜ[10]

[1]ਉਸ ਵੇਲੇ। [2]ਵੈਰਾਗ ਕੀਤਾ। [3]ਨਦੀ। [4]ਵੇਗ। [5]ਧੀਰਜ ਰੂਪੀ ਰੇਤੇ ਦਾ ਪੁਲ। [6]ਟੁੱਟ ਗਿਆ। [7]ਵਾਕਾਂ (ਰੂਪੀ) ਤਿਣਕੇ। [8]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ। [9]ਵੇਹੜੇ। [10]ਇਕੱਠੇ।

*ਪਾ:—ਕੋ। †ਪਾ:—ਜਤਨ।

ਭੁਏ ਨਰ ਆਇ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਤਾ ਕੇ ਬਚਨ ਮਰਦਾਨਾ ਤਬ ਗਾਦਿ[1] ॥ ੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਜਬ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਹਮ ਅਹੇ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੇ[2]। ਪੁਨ ਸੁਧ ਨਹਿੰ* ਤਿਹ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਕਿਤ ਕੋ ਗਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਤੀ[3]'॥੯॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਉਰ ਬਹੁ ਅਕੁਲਾਈ[4]।ਜਨੁ ਬ੍ਰਿਣਪਾਕੇ[5] ਪਾਵਕ[6] ਲਾਈ। ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਬਿਕੁਲ[7] ਤਨ ਹੋਈ। ਜਨੁ ਸੁਤ ਬ੍ਰਿਹੁ ਮੈਂ[8] ਪਰਿ ਕੈ ਸੋਈ[9] ॥ ੧੦ ॥ ਇਕ ਤੌ ਬ੍ਰਿਧ, ਹੀਨ ਬਲ ਦੇਹੀ। ਪੁਨ ਨ ਪਾਇ ਸੁਧ ਤਾਤ ਸਨੇਹੀ। ਜਾਨਤਿ ਹੁਤੀ ਸੰਗਿ ਮਰਦਾਨਾ। ਤਿਨ ਅਸ ਦੁਖਦਾ[10] ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥੧੧॥ ਜਿਉਂ ਸੁ ਖਤੰਗ[11] ਮਰਮ ਦੇ ਭੇਦਾ[12]। ਪਰੀ ਬਿਬਰਨ[13] ਹੋਇ ਅਤਿ ਖੇਦਾ। ਕਿਤਿਕ ਬਾਰ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਸੁਧ ਆਈ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਆਂਸੂਨ ਜਲ ਜਾਈ॥੧੨॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਬੈਠਯੋ ਮਰ-ਦਾਨਾ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਚਲਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਹ ਥਾਨਾ। ਤਬਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਉਰ ਧੀਰਜ ਧਰਿਕੈ। ਇਸ ਬਿਲੋਕਿ ਉਰ ਰਹੀ ਬਿਚਰਿਕੈ[14]।੧੩।-ਵਹਿਰ ਚਲਯੋਉਠਿ ਤੂਰਨ ਜਹਿਂਵਾ।ਹੋਇ ਆਤਮਜ[15]ਮੇਰੋ ਤਹਿਂਵਾ।ਬਹੁ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਅਯੋ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।ਬਾਸੁਰ ਰਹਯੋ ਏਕ ਭੀ ਨਾਂਹੀ-॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਨਨੀ ਮਨ ਗੁਨਤਿਮਧੁਰ ਅਸਨ[16]ਲੇ ਓਲ[17]।ਤੂਰਨ ਗਵਨੀ ਧਾਇ ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਰੁਚਿਰ ਨਿਚੋਲ[18]॥੧੫॥ਚੌਪਈ॥ ਮਿਲੀ ਗੈਲ ਮੈਂ ਜਹਿਂਮਰਦਾਨਾ। ਆਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।'ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਮੇਲਹੁ ਮੋਕੋ।ਸੁਧ ਮਰਦਾਨੇ ਹੈ ਕਹੁ ਤੋਕੋ ॥ ੧੬ ॥ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਭੇ ਦੇਖਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਮੋਹ ਬਢਯੋ ਅਤਿਸ਼ੈ

---

[1]ਕਹਿਣ ਲਗਾ। [2]ਨਾਲ ਸੀਗੇ। [3]ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [4]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਈ। [5]ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਫੋੜੇ ਨੂੰ। [6]ਅਗਨੀ। [7]ਬਿਹਬਲ, ਬੇਸੁਰਤ। [8]ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ । [9]'ਸੌਂ' ਗਈ ਭਾਵ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਗਈ। [10]ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [11]ਤੀਰ। [12]ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [13]ਬੇਰੰਗ ਹੋਕੇ। [14]ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। [15]ਪੁੱਤ੍ਰ। [16]ਭੋਜਨ। [17]ਝੋਲੀ ਵਿਚ। [18]ਚੋਲਾ, ਬਸਤਰ।

*ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੧੭ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਫੇਰ ਪੁੱਛਦੇ ਹੈਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਓ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਚੁਪ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਬੀ ਮਰਦਾਨੇ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਟਾਲਵਾਂ ਉੱਤਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਲਈ ਓਹ ਹੁਕਮਨ ਮਜਬੂਰ ਸੀ। ਜਿਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਇਹ ਚਤੁਰਤਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਕਰਤਾ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ।

ਮਨ ਮਾਂਹੀ'। ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨੈ। ਗੁਰ ਭੈ ਲਖ੍ਯੋ, ਨ ਉੱਤਰ ਦੀਨੈ॥ ੧੭ ॥ ਜਨਨੀ ਜਾਨਿ ਗਈ ਤਿੰਹ ਬਾਤਾ। ਚਲੀ ਤਬਹਿ ਤਿਹ ਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾ। ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਤਿਹ ਕੂਪ ਸਮੀਪਾ ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਤ ਬਿਲੋਕੀ ਦੂਰ ਤੇ ਤੂਰਨ ਉਠਿ ਸੁਖਦਾਇ। ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਸੀਸ ਧਰਿ ਕੀਨੀ ਆਗੈ ਆਇ॥੧੯॥ਚੌਪਈ॥ਕੌਰੀ[1]ਭਰਿ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਨਨੀ[2]। ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਨ ਜਾਈ ਗਨਨੀ। ਚਲ੍ਯੋ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ[3] ਬਹੁ ਨੀਰੇ। ਸੁਤ ਬਿਰਹਾਨਲ[4] ਜਨੁ[5] ਕਰਿ ਸੀਰੇ[6] ॥ ੨੦ ॥ ਅਸ਼੍ਰੁਪਾਤਿ[7] ਸੋਂ ਬਸਤ੍ਰ ਭਿਗੋਏ।ਜੋ ਦੇਖਤਿ ਸੋ ਗਦਗਦ ਹੋਏ।ਕੌਰੀ ਤੇ ਸੁਤ ਕੋ ਨਹਿ ਤਜਈ।ਅਧਿਕ ਬਿਰਹੁ[8] ਤੇ ਮਿਲਤਿ ਨ ਰਜਈ ॥੨੧॥ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੂੰਘਤਿ ਮਾਥਾ। ਕਰਤਿ ਨੇਹ ਸਿਰ ਫੇਰਤਿ ਹਾਥਾ।ਹੁਤੀ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਲ ਤੇ ਤਨ ਹੀਨਾ। ਪੁਨ ਸਮੀਪ ਬੈਸੀ ਸੁਖ ਲੀਨਾ ॥੨੨॥ ਜਬ ਕਾਲੂ ਨੇ ਸੁਧ ਇਉਂ ਪਾਈ। 'ਬੈਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਤਾਤ ਮਮ ਆਈ'। ਤਤਛਿਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ[9] ਪਾਵਾ।ਹ੍ਵੈ ਅਰੂਢ ਤੂਰਨ ਤਬ ਆਵਾ॥੨੩॥ਪਿਤਾ ਬਿਲੋਕਿ ਉਠੇ ਦੁਖਕੰਦਨ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕਰਤਿ ਭੇ ਬੰਦਨ। ਬੜਵਾ[9]ਤੇ ਉਤਰ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਗਰ ਸੋਂ[10] ਲਾਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨੪॥ਜਨ ਬਹੁ ਭੂਖੇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਮਰਤ੍ਯੋ ਪਯਾਸੇ ਪਾਯੋ ਬਾਰਾ[11]। ਨੀਰ ਬਿਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਦਰ ਤੇ। ਗਦ ਗਦ ਬੋਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨ ਗਰ ਤੇ ॥੨੫॥ਅਪਰ ਲੋਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਆਏ। ਮਿਲੈਂ ਭਾਉ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਢਾਏ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਭਿ ਤਿਸਹੀ ਥਾਈਂ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਮਧ ਬੇਦੀ ਕੁਲਰਾਈ॥੨੬॥ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਕੋਇ ਨ ਬੋਲਾ।ਇਕ ਘਟਿਕਾ ਲਗ ਰਹੇ ਅਬੋਲਾ। ਧ੍ਰਿਤ[12] ਧਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੁਤ ਤੋ ਪਰ ਵਾਰੀ ॥੨੭॥ਦੋਹਰਾ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨੇ ਆਨਿਕੈ ਮੋਕੋ ਕੀਓ ਨਿਹਾਲ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤਵ ਹੇਤ ਤੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਬੇਹਾਲ*॥੨੮॥ਚੌਪਈ॥ ਇਕ ਸੁਤ ਹਮਰੇ ਦੂਜੋ ਨਾਂਹੀ। ਘਰ ਤਜਿ ਰਲ੍ਯੋ ਫਕੀਰਨ ਮਾਂਹੀ।ਭਏ ਅਧੀਰ ਬਿਸੂਰਤਿ[13] ਸਦਾ। ਅਭਿਲਾਖਤਿ[14] ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਕਦਾ ॥੨੯॥ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਬੀਤੇ ਤੁਝ

---

[1]ਜੱਫੀ। [2]ਮਾਤਾ ਜੀ। [3]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ। [4]ਵਿਛੋੜ ਦੀ ਅੱਗ ਨੂੰ। [5]ਮਾਨੋ। [6]ਠੰਢਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। [7]ਹੰਝੂ ਕੇਰਕੇ। [8]ਵਿਛੋੜੇ। [9]ਘੋੜੀ ਪਰ। [10]ਗਲ ਨਾਲ। [11]ਜਲ। [12]ਧੀਰਜ। [13]ਧੀਰਜ ਹੀਨ ਹੋਕੇ ਝੂਰਦੇ ਹਾਂ। [14]ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

*ਪਾ:-ਹੇ ਬਾਲ।

ਗਏ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਫਿਰੇ ਅਬ ਅਏ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਆਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਨੋਂ ਕੌਸ਼ੱਲਯਾ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੩੦॥ ਮੈਂ ਵਾਰੀ ਸੁਤ ! ਤੋ ਪਰ ਵਾਰੀ'। ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਹਿ ਗੁਰ ਮਹਿਤਾਰੀ[1]। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ। ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਤਿ ਭੇ ਤਬ ॥ ੩੧ ॥

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥

ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ਅੰਬੜੈ ਮਛੀ ਨੀਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਰਤੇ ਸਹਿ ਆਪਣੈ ਤਿਨ ਭਾਵੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਘੰਨੀਐ ਵੰਞਾ ਤਉ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਸਫਲਿਓ ਰੁਖੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਕਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਨ ਪੀਆ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ੨ ॥ ਮੈਕੋ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੀ ਵਸਹਿ ਹਭੀਆਂ ਨਾਲਿ ॥ ਤਿਖਾ ਤਿਹਾਇਆ ਕਿਉ ਲਹੈ ਜਾ ਸਰ ਭੀਤਰਿ ਪਾਲਿ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤੇਰਾ ਬਾਣੀਆ ਤੂ ਸਾਹਿਬੁ ਮੈ ਰਾਸਿ ॥ ਮਨ ਤੇ ਧੋਖਾ ਤਾ ਲਹੈ ਜਾ ਸਿਫਤਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ॥ਅੱਗ੍ਰਜ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰ।'ਖਾਹੁ ਭਾਤ!' ਮਾਤਾ ਕਹੈ'ਹ੍ਵੈ ਮੁਝ ਹਰਖ ਅਪਾਰ'॥੩੨॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਨਿਤ ਤ੍ਰਿਪਤਕੋ ਨਹਿ ਭੂਖ ਹਮਾਰੇ। ਏਕ ਵਾਰ ਅਸ ਭੋਜਨ ਕੀਨਾ। ਬਹੁਰ ਨ ਛੁਧਾ ਦੇਹਿ ਮਹਿ ਚੀਨਾ[2]' ॥੩੩॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਕਹਾ ਖਾਯੋ ਨਹਿ ਭੂਖ ਤੁਮਾਰੇ ?। ਕੋ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤੀ[3] ਤੁਮੇ ?।ਸਰਬ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸੋ ਕਹੁ ਹਮੇ ॥੩੪॥ ਹਮ ਅਹਾਰ ਆਨਯੋ[4] ਨਹਿ ਖਾਏ। ਉਚਰ ਸੁਨਾਵਹੁ ਰਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਕੋ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤ[5] ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਠਾਨੀ ?'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ॥ ੩੫ ॥

ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਸਭਿ ਰਸ ਮਿਠੇ ਮੰਨਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸਾਲੋਣੇ ॥ ਖਟ ਤੁਰਸੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਣਾ ਮਾਰਣ ਨਾਦ ਕੀਏ ॥ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਾਉ ਏਕੁ ਜਾਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ। ਪੁਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਪਿਖਿ ਬੋਲੀ ਬਾਨੀ। 'ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਅਬ ਸੁਤ ! ਤਜੀਏ। ਨੀਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਤਨ ਸਜੀਏ ॥੩੬॥ ਨਾਂਹੀ ਸੋਹਤਿ ਇਹਿ ਤੁਝ ਤਾਈ*। ਮਾਨਹੁ ਕਹਯੋ ਮਾਤ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ। [2]ਦੇਖੀ। [3]ਰੱਜ। [4]ਲਿਆਂਦਾ। [5]ਉਲਟੀ ਰੀਤ।

*ਪਾ:-ਭਗਵੇ ਸੋਹਤਿ ਨਹਿਂ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।

ਬਲਿ ਜਾਈ[1] । ਸੰਤ ਸੁਭਾਇ ਤੁਮਾਰ ਸਦੀਵਾ । ਜਨੁ ਬਡਿਆਈ ਕੇ ਭਲਿ ਸੀਵਾ*'॥੩੭॥ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ "ਨੀਕੇ ਪਟ ਧਾਰੇ।ਜਾਇਂ ਨ ਕਬਹੂ ਰਹੈਂ ਸੰਗਾਰੇ। ਹ੍ਵੈਂ ਨ ਪੁਰਾਤਨ[2]ਸਦਾ ਨਵੀਨੇ।ਅਪਰ ਨ ਪਹਿਰਨ ਕੋ ਮਨ ਕੀਨੇ'॥ ੩੮ ॥ ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਕਹਾਂ ਤਨ ਧਾਰੇ? । ਹਮ ਨੈ ਤੋ ਕਬ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ।ਜੇ ਪਹਿਰੋ ਤੋ ਊਪਰ ਹੋਇਂ। ਜਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕ ਲੇਯ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥ ੩੯ ॥ ਗਿਰਾ ਪਿਤਾ ਕੀ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਐਨਾ। ਸਮਝਾਵਨ ਹਿਤ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ।ਪਹਿਰਨ ਕੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਬਤਾਈ । ਜਿਹ ਕਰਿ ਮਨੁਜ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ੪੦ ॥

ਰਤਾ ਪੈਨਣੁ ਮਨੁ ਰਤਾ ਸੁਪੇਦੀ ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥ ਨੀਲੀ ਸਿਆਹੀ ਕਦਾ ਕਰਣੀ
ਪਹਿਰਣੁ ਪੈਰ ਧਿਆਨੁ ॥ ਕਮਰ ਬੰਦੁ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ॥੨॥
ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਪੈਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ
ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਬਾਵਰ[3] ਬਾਤੈਂ ਤਜਾਗਿ ਕੈ' ਕਾਲੂ ਬਹੁਰ ਅਲਾਇ । 'ਕਹਨਾ ਮਾਨਿ ਘਰ ਕੋ ਚਲੋ, ਫਿਰ ਆਇ ਬਹੁ ਬਾਂਇ ॥੪੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਹੋ ਧਾਮ ਕੀਜੈ ਬਿਸਰਾਮੂ । ਜਾਵਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਲੀਜੈ ਨਾਮੂ।ਬਾਜਨਿ[4] ਪਰ ਆਰੂੜ੍ਹਤ[5] ਹੋਵਹੁ।ਚਰਨ ਚਲਿਨਿ ਸ਼੍ਰਮ ਸਭਿਹੀ ਖੋਵਹੁ'॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।'ਇਹ ਬਾਜਨ ਨਹਿਂ ਕਾਜ ਹਮਾਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਾ ਰਹਿਤ ਜੋ ਸੰਗਾ। ਐਸੋ ਹੈ ਮਮ ਪਾਸ ਤੁਰੰਗਾ' ॥੪੩॥ ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਨ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ । ਅਸ ਤੁਰੰਗ ਬਾਂਧਯੋ ਕਿਹ ਥਾਈਂ ?' । ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਕੇ ਬਚ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ। ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਕਹਿ ਸੁਖਸਦਨਾ ॥ ੪੪ ॥

ਘੋੜੇ ਪਾਖਰ ਸੁਇਨੇ ਸਾਖਤਿ ਬੂਝਣੁ ਤੇਰੀ ਵਾਟ ॥ ਤਰਕਸ ਤੀਰ ਕਮਾਣ
ਸਾਂਗ ਤੇਗਬੰਦ ਗੁਣ ਧਾਤੁ ॥ ਵਾਜਾ ਨੇਜਾ ਪਤਿ ਸਿਉ ਪਰਗਟੁ ਕਰਮੁ ਤੇਰਾ
ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ॥ ੩ ॥ ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਚੜਨਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਚੜਿਐ ਤਨੁ
ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤਬ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ । ਹਿਤ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਬੋਲੀ ਬਾਨੀ । 'ਸੁਨਿ ਸੁਤ ! ਰਿਦੇ ਮੋਹ ਤਵ ਨਾਂਹੀ।ਮਿਲਹੁ ਕੁਟੰਬ ਚਲਹੁ ਘਰ ਮਾਂਹੀ ॥੪੫॥ ਬੇਦੀ ਅਪਰ ਸਨੇਹੀ ਸਭਿਹੀ । ਕਰਤਿ ਉਡੀਕ ਆਇ ਹੈਂ ਕਬਹੀ।ਤਵ ਪਾਛੇ ਘਰ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਵਾ।ਤਾਂ ਪਰ ਹਮ ਬਹੁ ਦਰਬ ਲਗਾਵਾ

[1]ਮਾਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । [2]ਪੁਰਾਣੇ । [3]ਕਮਲੀਆਂ । [4]ਘੋੜੀ । [5]ਅਸਵਾਰ ।

*ਪਾ:—ਜਨੁ ਭਲਿਆਈ ਕੇ ਬਰ ਸੀਵਾ ।

॥੪੬॥ ਚਲਹੁ ਤਾਤ!ਅਬ ਤਾਂਕਹੁ[1] ਦੇਖੋ।ਜਿਹ ਮੈਂ ਬੈਠਤਿ ਹਰਖ ਬਿਸ਼ੇਖੋ। ਸੋ ਬਨਵਾਏ ਤੁਮਰੇ ਹੇਤਾ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ ॥੪੭॥:-

ਘਰ ਮੰਦਰ ਖੁਸੀ ਨਾਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਤੇਰੀ ਪਰਵਾਰੁ ॥ ਹੁਕਮੁ ਸੋਈ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ ਹੋਰੁ ਆਖਣੁ ਬਹੁਤੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਪੂਛਿ ਨ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਸਉਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਸੁਤੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ! ਮਮ ਬਚਨ ਕੋ ਅਬ ਲੌ ਰਿਦਾ ਉਦਾਸ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਬਹੁਰੋ ਆਇੰ[2] ਅਵਾਸ'॥੪੮॥ਚੌਪਈ॥ 'ਹੇ ਸੁਤ! ਤੈਂ ਅਸ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। ਰਿਦੈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਿਉਂ ਆਵ ਹਮਾਰੇ?। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਰਖ ਬਿਤੀਤੇ ਆਇ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਸਦਨ ਨ ਪਗ ਇਕ ਪਾਇ ॥ ੪੯ ॥ ਵਹਿਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਪਯਾਨਾ। ਹਮਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਇਕ ਮਨ ਮਾਨਾ।। ਕਿਹ ਦੁਖ ਤੇ ਮਨ ਕੀਨ ਉਦਾਸੂ। ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਕਹਉ ਕਰੈਂ ਤਿਮ ਆਸੂ[3]॥੫੦॥ ਨਿਜ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਉ ਜੇ ਦੁਖ ਮਾਨਉ।ਔਰ ਬਯਾਹ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ, ਬਖਾਨਉ। ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਘਰ ਮਹਿਂ ਦੀਨ ਬਿਧਾਤਾ[4]। ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਚਹਹੁ ਕਰਹਿ ਤਿਉਂ ਤਾਤਾ[5]!' ॥ ੫੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਜੋ ਸੰਜੋਗ ਲਿਖਾ ਕਰਤਾਰੇ। ਸੋਈ ਭਲਾ ਨ ਚਾਹੋਂ ਔਰੀ।ਜਹਿਂ ਰਾਖਹਿ ਰਹਿਹੋਂ ਤਿਹ ਠੌਰੀ ॥ ੫੨ ॥ ਰਹਿਨ ਜਾਨ[6] ਹਮਰੇ ਕਰ ਨਾਂਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਅਧੀਨੈ ਆਂਹੀ। ਜਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਤਹਾਂ ਪਠਾਵੈ। ਜਿਸ ਬਿਨ ਏਕੋ ਬੋਲ ਨ ਆਵੈ[7]' ॥੫੩॥ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਕਹਿ 'ਸੁਨ ਤਾਤਾ! ।ਛੱਡ ਅਵਾਈਆਂ ਕਰਹਿਂ ਜੁ ਬਾਤਾਂ। ਭੇਖ ਫਕੀਰੀ ਤਨ ਤੇ ਤਯਾਗਹੁ।ਸਦਨ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿਂ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਹੁ।੫੪। ਜਬ ਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਮਿਲਿਗੇ ਅਬੈ। ਅਬ ਬਿਛਰਹੁਗੇ ਮਿਲਿਨਾ ਕਬੈ?। ਮੇਲਾ ਹੋਹਿ ਕਿ ਬਹੁਰੋ ਨਾਂਹੀ। ਬ੍ਰਿਧ ਭਏ ਬਲ ਨਹਿਂ ਤਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੫੫ ॥ ਬੈਸ ਬਿਤੀਤ ਗਈ ਮਮ ਸਾਰੀ। ਜਰਾ[8] ਗ੍ਰਾਸ ਲਿਯ ਦੇਹਿ ਹਮਾਰੀ। ਅੰਤ ਸਮਾ ਅਬ ਭਯੋ ਸਮੀਪਾ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ॥ ੫੬ ॥:-

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਪਿਛਹੁ ਰਾਤੀ ਸਦੜਾ ਨਾਮੁ ਖਸਮ ਕਾ ਲੇਹਿ ॥ ਖੇਮੇ ਛਤ੍ਰ ਸਰਾਇਚੇ ਦਿਸਨਿ ਰਥ ਪੀੜੇ ॥ ਜਿਨੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕਉ ਸਦਿ ਮਿਲੇ ॥ ੧ ॥

[1]ਉਸ ਨੂੰ। [2]ਆਵਾਂਗੇ। [3]ਛੇਤੀ। (ਅ) ਅਸੀਂ। [4]ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ। [5]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ! [6]ਰਹਿਣਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ। [7]ਇਕ ਬੋਲ ਬੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕੀਦਾ। [8]ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ।

ਬਾਬਾ ਮੈ ਕਰਮ ਹੀਣ ਕੂੜਿਆਰ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤੇਰਾ ਅੰਧਾ ਭਰਮਿ ਭੂਲਾ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਦ ਕੀਤੇ ਦੁਖ ਪਰਫੁੜੇ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖੇ ਮਾਇ ॥ ਸੁਖ ਥੋੜੇ ਦੁਖ ਅਗਲੇ ਦੂਖੇ ਦੂਖਿ ਵਿਹਾਇ ॥ ੨ ॥ ਵਿਛੁੜਿਆ ਕਾ ਕਿਆ ਵੀਛੁੜੈ ਮਿਲਿਆ ਕਾ ਕਿਆ ਮੇਲੁ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਸੋ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਦੇਖਿਆ ਖੇਲੁ ॥ ੩ ॥ ਸੰਜੋਗੀ ਮੇਲਾਵੜਾ ਇਨਿ ਤਨਿ ਕੀਤੇ ਭੋਗ ॥ ਵਿਜੋਗੀ ਮਿਲਿ ਵਿਛੁੜੇ ਨਾਨਕ ਭੀ ਸੰਜੋਗ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤਬ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕੀਨੀ। ਪੁਨ ਜਨਨੀ ਕਹਿ ਹੈ ਮਨ ਦੀਨੀ। 'ਸੰਤ ਸੁਭਾਇ ਅਹੈਂ[1] ਸੁਤ ਤੇਰਾ। ਅਬਿ ਕੇ ਬਚਨ ਮਾਨਿਯੋ ਮੇਰਾ ॥ ੫੭ ॥ ਸਦਨ ਬਿਖੇ ਕੌ[2] ਦਿਨ ਚਲਿ ਰਹਿਯੋ। ਗਮਨ ਕਰਨ ਕੋ ਹਠ ਨਹਿੰ ਗਹਿਯੋ[3]। ਪੂਰਨ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖ ਹਮਾਰੀ। ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਹੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ[4] ਅਗਾਰੀ।੫੮। ਤੁਝ ਬਿਲੋਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਅਘਾਈ[5]। ਬਿਛੁਰੇ ਹੀ ਸਭਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ। ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਈ ਮਨ ਬਹੁ ਲਲਚਾਵਾ। ਅਭਿਲਾਖਤਿ[6] ਨਿਸ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਾ' ॥੫੯॥ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਕੀ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ। ਦਯਾਧਾਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਾਨੀ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਤਿਨ ਸੰਗਾ। ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਭਾ ਹਰਖ ਉਮੰਗਾ॥੬੦॥ ਆਨਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਹਾਏ। ਸੁਨਿ ਕੇ ਲੋਕ ਮਿਲਨ ਬਹੁ ਆਏ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਜੋਰ ਦ੍ਵੈ ਪਾਨਾ। ਯਥਾਯੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਸਨਮਾਨਾ ॥ ੬੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਾਲੂ ਕਿਹਠਾਂ[7] ਕਾਮ ਕੋ ਗਯੋ ਸੁਨਯੋ ਤਿਹ ਠਾਇ। ਰਸਾ ਪਾਦ ਤੂਰਨ ਧਰੇ[8] ਮਿਲਯੋ ਆਨ ਬਹੁ ਭਾਇ ॥ ੬੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭੀਰ ਭੂਰ ਭੀ ਅਜਰ[9] ਮਝਾਰੀ । ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਵਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨੋ[10] ਸਭਿ ਤਾਈਂ। ਬੈਠਾਰੇ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥੬੩॥ 'ਪ੍ਰੋਹਤ ਰਾਇ ਜਿ ਆਦਿ ਮੁਲਾਨਾ । ਤਾਂ* ਪਰਲੋਕ[11]' ਸੁ ਨਰਨ ਬਖਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਮਿਥਿਆ ਇਹ ਪਰਪੰਚ ਪਸਾਰਾ ॥ ੬੪ ॥ ਬਿਨਸ ਜਾਤ ਇਹ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੀ। ਯਾਂ ਤੇ ਸੱਤਿਨਾਮ ਅਨੁਰਾਗੀ[12]। ਸੁਪਨ ਸਮਾਨ ਰਹਿਨ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਤਜੈ ਮੋਹ ਇਸਥਿਰ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੬੫ ॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਜਿਨ ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰੀ। ਸੋ ਗਮਨੈ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸਵਾਰੀ'। ਸਦਨ ਬਿਖੇ ਨਰ ਮਿਲਨ ਜੁ ਆਏ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਅਲਾਏ ॥੬੬॥ ਗਏ ਬਹੁਰ ਉਸਤਤਿ ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ। 'ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਇਹ' ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀਂ[13]। ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਘਰ

[1]ਹੈ। [2]ਕੋਈਕ। [3]ਫੜੇ। [4]ਅੱਖੀਂ। [5]ਰੱਜੀ। [6]ਸਿਕਦਿਆਂ। [7]ਕਿਸੇ ਥਾਂ। [8]ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਰ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਧਰੇ। [9]ਵੇਹੜੇ। [10]ਸੁੱਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ। [11]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਲਾਣਾ। [12]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੋ। [13](ਲੋਕੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਭਾ।

ਮਾਂਹੀ। ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੋਖ ਨਸਾਹੀਂ ॥੬੭॥* ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਗੁਰ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਭਾਖ੍ਯੋ॥ 'ਬਾਲੇ! ਮਿਲਿ ਕੁਟੰਬ ਕਰਿ ਕਾਂਖ੍ਯੋ[1]। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਤੂਰਨ ਚਲਿ ਅਈਓ॥ ਮੋਹ ਪੰਕ[2] ਤਿਨ ਜਿਨ[3] ਫਸਜਈਓ'॥੬੮॥ ਬੇਦਿਨ[4] ਕਮਲ-ਵੰਸ[5] ਕਰਿ ਹੰਸੁ[6]। ਮੈਂ ਚਲਿਗਾ[7] ਤਿਨ ਕਰਿ ਪਰਸੰਸੁ[8]। ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਮਿਲਿ ਮੋਦ ਬਢਾ ਕਰਿ। ਆਵਤਿ ਭਾ ਹੌਂ[9] ਢਿਗ ਕਰੁਣਾਕਰ[10] ॥ ੬੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਮਿਲਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੫ ॥

੬. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੰਘ ਬਾਹਨੀ, ਮਾਤ ਜਗ ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ ਖਲ ਕਾਲ।
ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਹ ਚਰਨ ਕੋ ਉਚਰੌਂ ਕਥਾ ਰਸਾਲ ॥ ੧ ॥

[ਸਿੰਘ ਬਾਹਨੀ=ਸ਼ੇਰ ਹੈ ਸਵਾਰੀ ਜਿਸ ਦੀ।
ਅਸ਼ਟ ਭੁਜੀ—ਅੱਠਾਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ। ਸੂਚਨਾ—ਏਥੇ ਰੂਪਕ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਾਰਦਾ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਸਵੇਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਇਕੋ ਰੂਪ ਵਜਕਤੀ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਉਤਰਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੨, ਅੰਕ ੧, ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਸਵੇਂ ਵਿਚ ਇਸੇ ਅਸ਼ਟ ਭੁਜੀ ਨੂੰ ਕਾਲਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਸੋ ਗ਼ਾਲਬਨ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰ ਕਾਲਕਾ ਦੀਆਂ ਤੇਜ ਮਯ, ਚਾਰ ਸਰਸੁਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਂਤਿਮਯ ਏਹ ਅੱਠ ਭੁਜਾਂ ਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।]

ਅਰਥ—(ਜੋ) ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਅਸਵਾਰ, ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਅੱਠ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੀ, ਖਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਓਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਰਸੀਲੀ ਕਥਾ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਫੇਰੁ ਨੰਦਨ[11]! ਸ੍ਰੋਤਨ ਕੇ ਅਘ ਓਘ ਨਿਕੰਦਨ[12]। ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਰਹਿਤਨੌ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ ਕਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਕਾਲੂ ਢਿਗ ਆਵਾ। ਹਿਤ

---

[1]ਹਿਤ ਨਾਲ। [2]ਚਿੱਕੜ। [3]ਮਤਾਂ। [4]ਬੇਦੀਆਂ ਦੀ। [5]ਕਮਲ (ਰੂਪੀ) ਕੁਲ ਦੇ (ਖਿੜਾਵਨ ਵਾਲੇ)। [6]ਸੂਰਜ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [7]ਚਲਾ ਗਿਆ। [8]ਉਸਤਤਿ ਕਰਦਾ। [9]ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ। [10]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ ਪਾਸ। [11]ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ। [12]ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ (ਕਥਾ)।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਪਾਠ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਸਮਝਾਵਨ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ। 'ਹੇ ਸੁਤ! ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਰੀਤਿ ਕਰੀਜੈ।ਭੇਖ ਫਕੀਰੀ ਅਬ ਤਜਿ ਦੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ਆਗੇ ਦਰਬ ਜਿਤੋ ਘਰ ਬਾਰਾ। ਹੋਇ ਬਿਰਕਤ[੧] ਲੁਟਾਯੋ ਸਾਰਾ। ਕੋਊ ਕ੍ਰਿਤ ਅਬ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੀ। ਦਰਬ ਕਮਾਵਹੁ ਸੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰੀ ॥੪॥ ਜਰਾ[੨] ਗ੍ਰਸੀ ਅਬ ਦੇਹਿ ਹਮਾਰੀ। ਸੁਖ ਦੇਵਨ ਕੀ ਹੈ ਤਵ ਵਾਰੀ। ਸਰਬ ਸਦਨ ਕੇ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹੁ। ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਬਸਹੁ ਬੈਸਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ॥੫॥ਰਹਿਯੋ ਹਮਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗਾਰੀ। ਸੁਖੀ ਰਹੈ ਤਵ ਪਿਖਿ ਮਹਿਤਾਰੀ। ਨਿਜ ਸੁਤ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਈ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ[੩] ਸਭਿਨਿ ਹਿਤ ਲਾਈ॥੬॥ ਬਿਛੁਰੇ ਹੈਂ ਸੋ ਕਿਤ ਕਿਤ ਥਾਨਾ।ਤੁਝ ਬਿਹੀਨ ਰਹਿਹੀਂ ਦੁਖਵਾਨਾ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸੁਨਿਕੇ ਬਚ ਤਾਤਾ[੪]। ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗ੍ਯਾਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥੭॥'ਸੁਨਿ ਪਿਤ! ਇਹ ਮਤਿ ਨੌਕਾ ਨ੍ਯਾਈਂ। ਦਰਬ ਮੋਹ[੫] ਜਲਿ ਸਰਿਤਾ ਧਾਈ[੬]। ਜੇ ਨੌਕਾ ਮਹਿਂ ਜਲ ਪਰ ਜਾਵੈ। ਤਤਛਿਨ ਅਪਨੇ ਬੀਚ ਡੁਬਾਵੈ ॥੮॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਵਟ[੭] ਮਿਲਹਿਂ ਜਿ ਆਈ। ਮਤਿ ਨੌਕਾ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਰੁਕਸਾਈ। ਮੋਹ ਦਰਬ ਤੇ ਉਰਧ ਚਲਾਵੈ। ਖੇਵਨ[੮] ਕਰਿ ਹੈ ਗ੍ਯਾਨ ਸੁਨਾਵੈ[੯] ॥ ੯ ॥ ਆਤਮ ਲਖਨੋ[੧੦] ਪਾਰ ਕਿਨਾਰਾ। ਪਹੁੰਚੈ ਤਹਿਂ ਤਬ ਹੋਇ ਸੁਖਾਰਾ। ਨਤੁ ਇਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਆਇ ਜਾਇ ਜਗ ਵਾਰੰਵਾਰੀ'॥੧੦॥ ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕੀ।ਪਿਤ ਕੇ ਉਰ ਤੇ ਮਾਯਾ ਰੋਕੀ। ਤਤਛਿਨ ਗ੍ਯਾਤ[੧੧] ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਆਈ। ਜਨੁ ਮਦ[੧੨] ਉਤਰ ਗਏ, ਸੁਧ ਪਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਬੋਲਯੋ ਕਰਿਕੈ ਭਾਉ ਘਨੇਰਾ। 'ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਰਹਿਓ ਸੁਤ ਮੇਰਾ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਦੀਨਦਯਾਲਾ। ਮੁਝ ਉਰ ਦੀਜੈ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੨ ॥ ਜਿਹ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹ੍ਵੈ ਹਾਨਾ। ਉਪਜੈ ਅਬਚਲ[੧੩]ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ॥—ਮੈਂ ਹੌਂ ਕੌਨ—ਮੋਹਿ ਸੁਧ ਨਾਂਹੀ। ਰਹਿ ਹੌਂ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥੧੩॥ ਇਕ ਛਿਨ ਮਨ ਥਿਤ ਹੋਵਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਬਿਚਰਹਿ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਕੇ ਮਾਂਹੀ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਖਿ ਪਿਤ ਜੱਗ੍ਯਾਸਾ[੧੪]। ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਰਾਸਾ ॥੧੪॥ 'ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਜੋਈ। ਮਨ

---

[੧]ਤਿਆਗੀ। [੨]ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ। [੩]ਪਾਲਣਾ। [੪]ਪਿਤਾ ਦੇ। [੫]ਮਾਯਾ ਦਾ ਮੋਹ। [੬]ਨਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। [੭]ਮਲਾਹ। [੮]ਚਲਾਵਣਾ। [੯]ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸੁਣਾਉਣਾ ਇਹ ਚਲਾਵਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ। [੧੧]ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਸੂਝ। [੧੨]ਨਸ਼ਾ। [੧੩]ਅਟੱਲ। [੧੪]ਜਾਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ।

ਜੋ ਨਾਮ ਲਖੀਜੈ ਸੋਈ। ਜੋ ਸਰੂਪ ਸਨਮੁਖ[1] ਹ੍ਵੈ ਲਾਗਾ। ਭਯੋ ਅਮਨ ਸੋ ਲਖਹੁ ਸਭਾਗਾ ॥ ੧੫ ॥ ਜਿਉਂ ਰਵਿ ਬਿਮੁਖ ਬਰਫ ਹ੍ਵੈ ਜਾਵੈ[2]। ਸਨਮੁਖ ਤੇ ਸੋ ਜਲ ਪਦ ਪਾਵੈ।ਤਿਉਂ ਇਸ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਲਖਿ ਲੀਜੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ ਸੁ ਕਰੀਜੈ[3] ॥ ੧੬ ॥ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਪੁਨ ਰਾਗ਼ ਜੁ ਦ੍ਵੈਖਾ। ਤਿਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸਥਿਤ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ[4]। ਸਰਬ ਥਾਨ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਬਿਨ ਦੂਜੋ ਨਾਂਹੀ॥ ੧੭ ॥ ਧਰਨੀ ਸਰਬ ਬਿਖੈ ਜਲ ਜੈਸੇ। ਪਰਮਾਤਮ ਰਹਯੋ ਪੂਰ* ਸੁ ਐਸੇ। ਤੁਮ ਜਿ ਕਹਉ -ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਦਿਸਾਈ-। ਸੋ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਦੇਉਂ ਬਿਤਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੋ ਜੋ ਰਿਦਾ ਬਿਮਲ ਹੈ। ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਜਿਉਂ ਸ੍ਰੋਤ[5] ਸੁ ਜਲ ਹੈ।ਜੱਗ੍ਯਾਸੀ ਕੋ ਉਰ ਹੈ ਜੋਈ।ਕੂਪ[6] ਸਮਾਨ ਜਾਨਿਯੇ ਸੋਈ॥੧੯॥ਜਤਨ ਕਰੇ ਜਲ ਕਰ ਮਹਿਂ ਆਵੈ। ਤਿਉਂ ਪ੍ਰਯਾਸ[7] ਤੇ ਈਸ਼ੁਰ ਪਾਵੈ। ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੋ ਉਰ ਹੈ ਜੋਊ।ਪੜਦੇ ਕੋ ਜਲ ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ ॥ ੨੦ ॥ ਤਹਿਂ ਤਤਕਾਲ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਈ। ਪਰ ਛਿਤ ਮੈਂ[8] ਜਲ ਹੈ ਸਭਿ ਥਾਈਂ। ਤਿਉਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਗਟਨ ਦੁਰਨ ਕਹੀ ਬਿਧਿ ਯਾਹੀ[9] ॥ ੨੧ ॥ ਇਹ ਜੋ ਜਗਤਿ ਬਨਾਉ ਬਨਯੋ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਗੁਨ੍ਯੋ[10] ਹੈ ?। ਜਿਉਂ ਨਿਜ ਰੂਪ ਬੀਜ ਬਡ ਧਾਰਤਿ। ਹ੍ਵੈਕਰਿ ਬਿਟਪ ਭਲੇ ਬਿਸਤਾਰਤਿ॥੨੨॥ ਤਿਹ ਬੀਰਜ[11] ਕੋ ਖੋਜੈ ਕੋਊ। ਕਾਠ[12] ਪੱਤ੍ਰ ਪੁਸ਼ਪਾਦਿਕ[13] ਜੋਊ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਹਾਥ ਨ ਆਵਹਿ ਕਬਹੀ। ਖੋਜਤਿ

---

[1]ਸਾਹਮਣੇ। [2](ਜਲ) ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਨਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਬਰਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਮਨ'। ਜੋ ਮਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ ਉਹ ਮਨ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਦਾ ਫਿਰ ਨਾਮ ਹੈ ਅ+ਮਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਬਰਫ ਬਣਦੀ ਹੈ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਉਹ ਬਰਫ ਫੇਰ ਅ+ ਬਰਫ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਮਨ ਫਿਰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਇਸਥਿਤ ਕਰੋ। [4]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ) ਨਾਲ ਮਨ ਬਹੁਤ ਜੰਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਤਿਨਾਂ (ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ) ਤੋਂ ਮਨ (ਹਟ ਕੇ) ਅਤਿਸ਼ੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5]ਪਰਵਾਹ(ਨਦੀ) ਦਾ। [6]ਖੂਹ। [7]ਯਤਨ। [8]ਪਰੰਤੂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ। [9]ਪ੍ਰਗਟਨੇ ਤੇ ਛਪਣੇ ਦੀ ਕਹੀ ਹੈ ਇਹ ਬਿਧਿ। [10]ਵਿਚਾਰਿਆ। [11]ਬੀਜ। [12]ਲਕੜੀ। [13]ਪੱਤੇ ਫੁੱਲ ਆਦਿਕ। *ਪਾ:-ਰਮ ਰਹਜੋ।

ਰਹੈ ਆਰਬਲ ਸਭਿਹੀ॥੨੩॥ਜੋ ਭਲਕੋ ਖੋਜਹਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਪਾਇ ਬੀਜ ਹੈ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ। ਤਿਉਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਖੋਜਨਵਾਰੇ। ਕਾਠ ਤਾਮਸੀ ਜੀਉ[੧] ਨਿਹਾਰੇ॥੨੪॥ਬਚਨ ਕਠੋਰ ਕਹਿਨ ਹੈ ਜੋਊ।ਲਖਿ ਕਠੋਰਪਨ ਤਾ ਮਹਿਂ ਸੋਊ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਈਸ਼ੁਰ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ। ਜਿਉਂ ਸਿਕਤਾ[੨] ਤੇ ਤੇਲ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨੫ ॥ ਅਹੈ ਰਾਜਸੀ ਪੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨਾ। ਛਾਯਾ ਦੇ ਸੁਖ ਬਿਖੈ[੩] ਮਹਾਨਾ[੪]। ਤਿਨ ਤੇ ਹਰੀ[੫] ਪਾਇ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਅੰਧੇ ਕੋ ਮਗ[੬] ਮੋਤੀ ਜੈਸੇ ॥ ੨੬ ॥ ਪੁਸ਼ਪ ਸਮਾਨ ਸ਼ਾਂਤਕੀ[੭] ਜੇਈ। ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਗੰਧ ਧਾਰਹਿਂ ਤੇਈ। ਤਿਨ ਤੇ ਕੁਛਕਹੋਤਿ ਸੁਧ ਕਾਰਾ[੮]।ਨਹਿਂ ਪਾਯਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਾਰਾ॥੨੭॥ਗਯਾਨੀ ਹੈ ਫਲ ਕੇਰ ਸਮਾਨਾ । ਬੀਜ ਰੂਪ ਤਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਾਨਾ[੯]। ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਸੁ ਪਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਬਸਹਿਂ ਸਦਾ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੮॥ ਹੇ ਪਿਤ ! ਇਕ ਪਰਮਾਤਮ ਸਾਰੇ । ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਕਿਉਂ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰੇ।ਅਪਰ ਕਲਪਨਾ ਤੇ ਮਨ ਰੋਕਹੁ। ਸਰਬ ਸਥਾਨ ਏਕ ਅਵਲੋਕਹੁ॥੨੯॥ ਜਗਤ ਮੋਹਨੀ ਜੋ ਇਹ ਮਾਯਾ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁ ਜਿਉਂ ਤਨ ਛਾਯਾ[੧੦]।ਸ੍ਰੀਕਰ-ਤਾਰ ਸੁ ਭਾਨੁ[੧੧]ਸਮਾਨਾ।ਜਬ ਇਹਨਰ ਸਨਮੁਖ ਤਿਹਪਜ਼ਾਨਾ॥੩੦॥ਛਾਯਾ ਸਮ ਤਿਹਂ ਪੀਛੇ ਲਾਗੀ।ਪੁਨ ਨ ਆਦਰੈਂ ਹਰਿ ਅਨੁਰਾਗੀ[੧੨]।ਹਰਿ ਤੇ ਪੀਠ ਜੁ ਫੇਰਿ[੧੩]ਪਯਾਨਾ। ਮਾਯਾ ਗਹਿਨ ਚਹੈ ਨਰ ਇਆਨਾ॥੩੧॥ ਤਬ ਛਾਯਾ ਸਮ ਆਗੈ ਧਾਈ। ਕਰੈ ਜਤਨ ਬਹੁ, ਕਰ ਨਹਿਂ ਆਈ। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਜੋ ਹੈ ਮੂਲਾ। ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਅਨਕੂਲਾ[੧੪] ॥ ੩੨ ॥ ਬਚਨਨ ਕੀ ਰਚਨਾ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ। ਤਜੇ ਬਾਰ ਇਕ[੧੫] ਜਗਤ ਜੰਜਾਲੂ। ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਸਿਮਰਨ ਲਾਗਾ। ਉਪਜਯੋ ਗਯਾਨ ਮੋਹ ਭ੍ਰਮ ਭਾਗਾ ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਹਰਿ ਸੋਂ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।ਰਿਦੇ ਦ੍ਵੈਤ ਜੇਤੀ ਸਭਿ ਭਾਗੀ। ਏਕ ਲਖਯੋ

---

[੧]ਤਮੋਗੁਣੀ ਲੋਗ ਕਾਠ ਵਰਗੇ ਹਨ। [੨]ਰੇਤ। [੩]ਵਿਸ਼ਿਆਂ। [੪]ਛਾਂ ਵਾਙੂ ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਪੱਤੇ ਜੋ ਰਜੋਗੁਣ ਸਮਾਨ ਹਨ)। [੫]ਰੱਬ। [੬]ਰਾਹ (ਵਿਚ ਪਏ)। [੭]ਸਤੋ ਗੁਣ ਵਾਲੇ। [੮]ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਧ ਹੋਣਾ=ਕਾਰਜ ਸੰਵਰਨਾ। [੯]ਬੀਜ ਵਾਂਗੂ ਰੱਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਲ ਰੂਪੀ ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬੀਜ ਰੂਪੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਪਰਛਾਵਾਂ। [੧੧]ਸੂਰਜ। [੧੨]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਿਆਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, (ਪਰ ਓਹ ਮਗਰ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)। [੧੩]ਪਿੱਠ ਫੇਰਕੇ। [੧੪]ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਕੇ। [੧੫]ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ।

ਪਰਮਾਤਮ ਸਾਰੇ। ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਕੀਨਿ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਜਿਉਂ ਸਰਾਫ ਭੂਖਨ ਮਤਿ[੧] ਤਯਾਗੇ। ਮੋਲ ਲੇਤਿ ਕੰਚਨ ਹਿਤ ਪਾਗੇ[੨]। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਤਾਵਾ। ਸਮਾ ਸ਼ਰਾਧ ਕਰਨ ਕੋ ਆਵਾ॥੩੫॥ ਸਰਬ ਸੌਜ ਕਾਲੂ ਅਨਵਾਈ। ਰੀਤਿ ਸ੍ਰਾਧ ਕਰਨੇ ਬਨਵਾਈ। ਭੋਜਨ ਕਰਨੇ ਦਿਜਨ ਕੇ ਹੇਤਾ। ਭੀਰ ਭੂਰ ਭਰਿ ਰਹੀ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੩੬ ॥ਪੰਡਿਤ ਇਕ ਬੁਲਾਇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਬੈਠਨੇ ਕਰਨ ਸ਼ਰਾਧ ਬਿਸਾਲਾ॥ਤਬ ਚਲਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਆਏ। ਜੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਭਾਨੁ ਸੁਹਾਏ ॥ ੩੭ ॥ ਪਿਤ ਕੇ ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਸੁਖਧਾਮਾ॥ਬਚਨ ਭਨੇ ਤਿਹ ਛਿਨ ਅਭਿਰਾਮਾ।'ਪਰਚੇ[੩] ਕੌਨ ਕਾਜ ਮਹਿ ਤਾਤਾ?।ਭੀਰ ਅਜਰ ਕਹੀਏ ਬਿਰਤਾਂਤਾ' ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।'ਪਿਤਰਨ ਕੇਰ ਸ਼ਰਾਧ ਹਮਾਰੇ। ਦਿਵਸ ਆਜ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਸਦਾਈ॥ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਸ੍ਰੁਤੀ ਨੈ ਗਾਈ'॥੩੯॥'ਹੇ ਪਿਤ! ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਤੁਮ ਮਾਨਹੁ। ਪੁੰਨਵਾਨ ਅੱਤਿਸ਼ੈ ਨਿਜ ਜਾਨਹੁ॥ਪਿਤਰ ਗਏ ਤੁਮਰੇ ਅਸ ਠੌਰੀ। ਭੂਖ ਰੁ ਪਯਾਸ ਜਹਾਂ ਨਹਿ ਥੋਰੀ[੪] ॥੪੦॥ਨਾਂਹਿ ਸ੍ਰਾਧ ਕੀ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ। ਰਹਤਿ ਸਦੀਵ ਤਹਾਂ ਸੁਖ ਨੀਕਾ। ਜਿਨਕੇ ਪਿਤਰ ਅਸਨ ਜਲ ਚਹਿਹੀਂ। ਕਰਨੋ ਸ੍ਰਾਧ ਤਿਨਹਿ ਕੋ ਅਹਿਹੀ ॥ ੪੧॥ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖਾ ਨਾਂਹੀ॥ਕਰੈ ਸ੍ਰਾਧ ਸੰਤਤਿ[੫] ਕਿਉਂ ਤਾਂਹੀ॥ ਅਬ ਸਭਿ ਦਿਜ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਕਰਨੋ ਸ੍ਰਾਧ ਤਜਹੁ ਬਿਉਹਾਰਾ'॥੪੨॥ ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਬਿਨਾ ਚਖ[੬] ਦੇਖੇ। ਮੁਝੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਆਇ ਵਿਸ਼ੇਖੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਧ ਜੁ ਸੁਨਾਵਹੁ॥ ਜਹਾਂ ਪਿਤਰ ਸੋ ਠੌਰ ਦਿਖਾਵਹੁ ॥੪੩॥ ਦੇਖਿ ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਆਇ ਭਰੋਸੋ। ਕਹਉ ਜੁ ਤੁਮ ਤਬ ਬਹੁਰ ਕਰੋਂ ਸੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ॥'ਜੇ ਤੁਮ ਦੇਖਨੋ ਚਹੋ ਸੁ ਥਾਨਾ॥੪੪॥ਦੌਨ ਬਿਲੋਚਨ ਮੂੰਦਹੁ ਅਬ ਹੀ॥ਪਿਤਰ ਬਿਲੋਕਹੁ ਬੈਠੇ ਸਭਿਹੀ'। ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਮਾਨਜੋ ਮਨ ਬਚਨਾ॥ ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਿ ਪਿਖੀ ਸੁਠ ਰਚਨਾ ॥੪੫॥ ਜਹਿਂ ਬੈਕੁੰਠ ਭਗਤ ਬਡ ਬਾਸਾ॥ ਕੰਚਨ ਮਨਿਮਯ ਰੁਚਿਰ ਅਵਾਸਾ[੭]। ਤਹਾਂ ਪਿਤਰ ਦੇਖੇ ਸਭਿ ਜਾਈ। ਇਸ ਕੋ[੮] ਦੇਖਿ ਉਠੇ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੪੬ ॥ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਕੋ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ।

---

[੧]ਗਹਿਣਾ ਬੁੱਧੀ। [੨]ਸੋਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲੱਗਕੇ। [੩]ਲੱਗ ਰਹੇ ਹੋ। [੪]ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ। [੫]ਉਲਾਦ। [੬]ਅੱਖੀਂ। [੭]ਮਾਨੋ ਸੋਨੇ ਤੇ ਮਣੀਆਂ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਘਰ ਸਨ। [੮]ਭਾਵ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮਾਰੀ ਕਰਤੂਤਾ[੧]।
ਜਿਹ ਤੇ ਉਪਜਯੋ ਸਦਨ ਸਪੂਤਾ ॥ ੪੭ ॥ ਸਭਿ ਪਿਤਰਨ[੨] ਕੋ ਕੀਨ
ਉਧਾਰਾ। ਪਹੁੰਚਾਏ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਦ੍ਰਬਾਰਾ'[੩]। ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਕਿਤਿਕ ਭਾ ਕਾਲਾ।
ਤੁਮ ਨੈ ਪਾਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ ? ॥੪੮॥ ਬਸੇ ਆਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗਾ।
ਜਹਿ ਮਦ ਮਾਨ ਮੋਹ ਨਹਿ ਸੋਗਾ'। "'ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ! ਜਬ ਸਦਨ ਤੁਮਾਰੇ।
ਅਵਤਰਯੋ ਸ੍ਰੀ ਏਕੰਕਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਤਬਿ ਕੇ ਆਨ ਬਸੇ ਇਹ ਥਾਨਾ।
ਅੱਚੁਤ[੪]ਪਦਵੀ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ॥ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ ਨ ਜਾਨ ਬਡਭਾਗੀ। ਹਰਿ
ਸੋ ਲਖੋ ਹੋਹੁ ਅਨੁਰਾਗੀ"[੫]॥੫੦॥ਸੁਨਿ ਬਚ,ਸੁਖ ਪਿਖਿਕੈ ਸਮੁਦਾਈ[੬]।ਰਹਯੋ
ਸੁ ਕਾਲੂ ਉਰ ਬਿਸਮਾਈ। ਤਜਿਨੇ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਨ ਕਰਈ।–ਰਹੌਂ
ਇਹਾ ਮੈਂ–ਰਿਦੈ ਬਿਚਰਿਈ[੭] ॥੫੧॥ ਅਨੰਦ ਦਿਖਾਇ ਬਡੋ ਜਗਨਾਥਾ।
ਪਿਤ ਕੋ ਗਹਯੋ ਹਾਥ ਮੈਂ ਹਾਥਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਮੈਂ ਲੋਚਨ ਖੁਲਿਵਾਏ। ਸ੍ਰੀ
ਮੁਖ ਸੋਂ ਅਸ ਬਚਨ ਅਲਾਏ ॥ ੫੨ ॥ 'ਦੇਖੇ ਪਿਤਰ ਕਿਧੋਂ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ।
ਕਹੌ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਭੈ ਹਮ ਪਾਹੀ'। ਕਾਲੂ ਕੋ ਸਭਿ ਸੰਸੈ ਭਾਗਾ। ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ
ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ॥੫੩॥ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਮੈਂ ਸਭਿਹੀ ਦੇਖੇ।ਬਸਹਿਂ ਤਹਾਂ ਜਹਿ
ਅਨੰਦ ਵਿਸੇਖੇ। ਅਬਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੁਝੈ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ, ਤੁਮ
ਮਯਾ ਨਿਧਾਨਾ ! ॥ ੫੪ ॥–ਮਲ ਮੂਤਰ ਕੀ ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੇਹਾ। ਪਹੁੰਚੌਂ
ਤਹਾਂ–ਚਾਹਿ ਮਮ ਏਹਾ'। 'ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਤਵ ਬੈਸ ਬਿਹਾਈ। ਕਿਤਿਕ
ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚੋ ਜਾਈ॥੫੫॥ਅਬ ਉਠਿਕੈ ਸਭਿ ਭੋਜਨ ਖ੍ਵਾਵਹੁ। ਬਹੁਰ
ਬੈਠਿ ਹਰਿ ਕੋ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ'। ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਉਠਿ ਦੀਨ[੮] ਅਹਾਰਾ।ਜੋ ਤਹਿੰ
ਆਏ ਸਭਿ ਕੋ ਖ੍ਵਾਰਾ*[੯] ॥ ੫੬ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਏ।

[੧]ਕਰਨੀ। [੨]ਵਡਿਆਂ ਦਾ। [੩]ਇਥੋਂ ਪਿਤਰ ਬੋਲੇ। [੪]ਜਿਥੋਂ ਗਿਰਾਉ ਫੇਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। [੫]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਕੇ। [੬]ਸਾਰੇ (ਪਿਤਰਾਂ ਦਾ)। [੭]ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। [੮]ਦਿੱਤਾ। [੯]ਖੁਆਇਆ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਅਸਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪੀਏ, ਗੁਰ ਸਿਖ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣੀਏ ਜੋ ਪਿਤਰਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇ। ਯਥਾ ਵਾਕ:–

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਨ ਕੇ ਇਕੀਹ ਕੁਲ ਉਧਾਰੇ ॥ [ਭੈਰਉ ਮਃ ੩ ਹੋਰ ਤੁਕ ਭੀ ਹੈ:–

'ਜਨਮੁ ਸਵਾਰੀ ਆਪਣਾ ਭਾਈ ਕੁਲੁ ਭੀ ਲਈ ਬਖਸਾਇ' ॥ [ਸੋਰਠ ਮਃ ੩

ਪਰਲੋਕ ਗਏ ਪਿਆਰਿਆਂ ਲਈ ਕੀਰਤਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਭੋਗ ਪੁਆਉਣੇ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਹੈਨ: ਯਥਾ:–ਮੈ ਪਿਛੈ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿਅਹੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥ [ਸੱਦ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਬ ਆਏ। ਜਿਉਂ ਗਜ ਫੂਲ ਮਾਲ ਕੋ ਡਾਰੇ[1]। ਤਿਉਂ ਤਨ ਤਜਿ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ॥੫੭॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉੱਤਮ ਬਿਧਿ ਸੰਗਾ। ਪਿਤ ਕੋ ਦਾਹ ਕੀਯੋ ਸਰਬੰਗਾ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤ੍ਰਿਹ ਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਤਜੀ ਦੇਹਿ ਸ਼ੁਭ ਭਾਂਤੀ ॥੫੮॥ ਤਿਹ ਕੋ ਦਾਹ ਕੀਨ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ। ਗੀ[2] ਬਿਕੁੰਠ ਕਰਤਯੋ ਸੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਸਰਬ ਦਰਬ ਜੇਤੋ ਘਰ ਬਾਰਾ। ਦਯੋ ਅਤਿੱਥਿਨ ਕੋ ਸੁਖਕਾਰਾ[3] ॥੫੯॥ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇ ਮਨੁਜ ਮਹਾਨਾ। ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨ ਸਮਝਾਇ ਸੁਜਾਨਾ[4]। 'ਰਹਹੁ ਆਪ ਨਿਜ ਪਿਤ ਜਿਉਂ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਕਿਉਂ ਬਿਰਕਤ ਹੋਏ ਅਸ ਉਰ ਮੈਂ'॥੬੦॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ'ਪ੍ਰਪੰਚ ਪਸਾਰੇ। ਨੱਸੂਰ[5] ਝੂਠੇ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ। ਯਾਤੇ ਤਜਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਇਹ ਸੰਗਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਸ ਉਮੰਗਾ' ॥ ੬੧ ॥ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਹਿ ਵਹਿਰ ਉਜਾਰਾ[6]। ਆਵਹਿ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਰੈਨ ਉਦਾਰਾ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਤਲਵੰਡੀ॥ਅਤਿਸ਼ੈ ਕੀਰਤਿ ਜਹਿਂਤਹਿਂਮੰਡੀ[7]॥੬੨॥ਆਵਹਿਂ ਮਨੁਜਅਧਿਕਧਰਿ ਭਾਉ॥ਸੁਨਹਿਂ ਬਚਨ ਨਿਤ ਚੌਗੁਨ ਚਾਊ। ਦੇਹਿਂ ਮੁਕਤਿ ਦਾ[8]ਤਿਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੬੩ ॥ 'ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਸ਼ਰਧਾ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸੁਟਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੌਖੇ ਹੀ। [2]ਗਈ। [3]ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਨੇ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [5]ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ। [6]ਉਜਾੜ ਵਿਚ। [7]ਫੈਲੀ। [8]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਆਪਣਾ ਉਧਾਰ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਗਲੇ ਪਿਛਲਿਆਂ ਦਾ ਬੀ ਉਧਾਰ ਹੈ। ਮੂਰਖ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਦਲੀਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੀਆਂ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਮਰ ਚੁਕੇ ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਉਧਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਹਿਸਾਬ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਵਾਕਫ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਇਕ ਆਤਮ ਰੌਸ਼ਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਬੀ ਦੂਰ ਤਕ ਚਾਨਣਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਬੀ ਇਹ ਗਲ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਨਾਸਹਿ ਪਿਤਰੀ ਹੋਇ ਉਧਾਰੋ ॥ [ਗੂਜਰੀ ਮ: ੫

ਤਥਾ:—

'ਆਪਿ ਤਰੈ ਜਨੁ ਪਿਤਰਾ ਤਾਰੇ ॥' [ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧

ਅਗੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੯ ਅੰਕ ੫੪ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

'ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵਹੁ ਤਜਹੁ ਬਿਕਾਰਾ। ਆਪ ਤਰਹੁ ਕਰਿ ਪਿਤਰ ਉਧਾਰਾ' ॥

ਧਰਨੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੀ। ਪੂਰਨ ਲਖਹੁ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਏਕੂ। ਮਨਕੇ ਕਲਪਨ[1] ਹੋਤਿ ਅਨੇਕੂ॥੬੪॥ਇਸ ਮਨ ਕੋ ਜੋ ਜੀਤਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਸੋਊ ਪਰਮਪਦ ਕੋ ਅਨੁਸਰਹੀਂ।ਕਾਰਨ ਅਲਪ ਸੁਖਨ ਕੇ ਸਾਦੂ[2]। ਜਾਤਿ ਜਨਮ ਖ੍ਵੈ ਆਪਨ ਬਾਦੂ[3] ॥੬੫॥ ਜਿਉਂ ਕੋ ਬਨਿਕ ਕਰਨ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਲੈ ਪੂੰਜੀ ਪਰਦੇਸ਼ ਸਿਧਾਰੇ। ਤਿਉਂ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਲੈ ਸਭਿ ਆਏ। ਨਾਮ ਬਿਹਾ-ਜਨ,ਜੋ ਸੁਖਦਾਏ॥੬੬॥ ਇਹ ਤਨ ਲੇਕਰਿ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਭੋਗ।ਨਿਸਦਿਨ ਰਚੈਂ ਸਿ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾ। ਲਾਭ ਨ ਲਯੋ,ਸੁ ਪੂੰਜੀ ਖੋਈ। ਗਮਨੇ ਅੰਤ ਝਾਰਿ ਕਰ ਦੋਈ[4] ॥੬੭॥ਪਾਇੰ ਨਰਕ,ਹ੍ਵੈ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰੇ।ਬਹੁਰੋ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ[5] ਜਗ ਧਾਰੇ। ਇਕ ਇਸ ਰੀਤਿ ਗਏ ਜਗ ਹੂੰ ਤੇ। ਇਕ ਨਿਜ ਪੂੰਜੀ ਰਾਖਿ ਪਹੂਤੇ॥੬੮॥ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਧਰਿ ਪੁੰਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਤਿ ਰਹੇ,ਤਪ ਮੈਂ ਤਨ ਘਾਲਾ। ਸੋ ਸੁਵਰਗ ਸੁਖੰ ਭੋਗਹਿਂ ਜਾਈ। ਪੁਨ ਜਗ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥੬੯॥ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪੂੰਜੀ ਰਾਖੀ। ਪੁੰਨਾਤਮ ਜੇ ਤਪਿ ਅਭਿਲਾਖੀ। ਜਿਨ ਲਿਯ ਲਾਭ ਸੁ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਾਮ ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ ॥੭੦॥ ਸੋ ਲਾਹਾ ਲੈ ਗੇ ਦਰਬਾਰਾ। ਅਬਚਲ ਪਾਯੋ ਅਨੰਦ ਅਪਾਰਾ। ਤਾਂਤੇ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਲਖਿ ਪੂੰਜੀ ਭਜਹੁ ਨਾਮ ਤਜਿ ਇੱਛਾ ਦੂਜੀ' ॥ ੭੧ ॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿਹੀਂ।'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਇਹ ਅਹਿਹੀਂ'। ਜਿਨ ਮਾਨਯੋ ਪੁਨ ਕੀਨ ਕਮਾਵਨ। ਤਿਨ ਹੀ ਲਹਯੋ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਵਨ॥੭੨॥ਬਹੁਰ ਗਵਨ ਕੀ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਮੁਝ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।'ਚਲਹੁ ਅਬੈ ਤਿਰਥਨ ਕੋਂ[6] ਦੇਖੈਂ।ਜਹਿਂ ਮਾਨਵ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖੈਂ'॥ ੭੩॥ ਨਾਰਜ[7] ਪਾਨ ਮੇਲਿ[8] ਕਹਿ ਲਾਲੂ।'ਤਾਤ! ਚਲੇ ਹਮਰੋ ਕਿਹ ਹਾਲੂ?'। "ਝੂਠੋ ਜਗਤ ਸਾਚ ਧਰਿ ਆਪੂ[9]।ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਨਹਿਂ ਸੋਗ ਕਦਾਪੂ' ॥੭੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਫਲ[10] ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਕਰਿ ਮੋਹ ਸੰਨ[11] ਕਰਿ ਨਾਸ਼। ਮੋਦ ਕੰਠ ਧਰਿ ਕਹਿਤ ਭਾ 'ਤਾਤ ! ਖੇਲ ਜਹਿਂ ਆਸ[12]' ॥੭੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ

---

[1]ਕਲਪਨਾ, ਫੁਰਨੇ। [2]ਥੋੜੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਾਸਤੇ। [3]ਬਿਰਥਾ। [4]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਝਾੜਕੇ। [5]ਟੇਢੀਆ ਜੂਨਾਂ, ਸੱਪ ਬਿੱਛੂ ਆਦਿ [ਸਿਸ: ਤ੍ਰਿਦ੍ਯਕ]। [6]ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ। [7]ਨਾਰ=ਜਲ ਤੋਂ। ਜ=ਉਪਜੇ ਜੋ, ਸੋ ਕਵਲ, ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [8]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [9]ਆਪਾ ਸੱਚ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਧਾਰ ਲਓ। [10]ਜੈਫਲ। [11]ਮੋਹ ਦੀ ਸੰਨ, ਸੰਨ ਇਕ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ, ਜੈਫਲ ਓਸ ਦੀ ਔਸ਼ਧੀ ਹੈ। [12]ਇੱਛਾ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਧਾਰਿ ਉਮੰਗ॥ਮੁਝ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਲਿਯ ਸੰਗ॥ ਮਿਲ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ[੧] । ਜੀਤਨ ਦੰਭੀ ਜੇ ਅੱਗ੍ਯਾਨਾ ॥ ੭੬ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਦਿਗਬਿਜੈ ਹੇਤ ਸਾਜਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ਦਲ[੨], ਚਲੇ ਦੰਭ ਦਲਿਬੇ ਕੋ, ਦਲਨਿ[੩] ਬਿਦਾਰਿਆ[੪] । ਭਗਤਿ ਕੀ ਕੇਤੁ, ਪਟ[੫] ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਸਮੇਤ ਕਰਿ ਕੀਰਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨੋ[੬] ਘਹਿਰਾਨੋ[੭] ਘਨ[੮] ਭਾਰਿਆ । ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਖੜਗ ਧਰਿ, ਜੁਗਤਿ ਕਮਾਨ ਕਰ, ਨਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੀਨ ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ[੯] ਧਾਰਿਆ । ਜਹਾਂ ਦ੍ਰਿਢ ਕੋਟ ਤਹਾਂ ਕਰਮਾਤ ਤੋਪ ਸੰਗ ਢਾਹਿਕੇ ਮੈਦਾਨ ਕੀਨ ਮਿਲੇ ਅਰਿ ਹਾਰਿਆ[੧੦] ॥ ੭੭ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਪਹਿਰ ਸਨਾਹ ਤਨ[੧੧] ਕੋਟਕ ਤਰਕ ਤਰਵਾਰ ਨ ਕਟਤਿ ਹੈਂ[੧੨]।ਨੀਵੋਂ ਮਨ ਰਾਖਨੋ ਅਗਾਰੀ ਹੈ ਸਿਪਰ ਦ੍ਰਿਢ[੧੩], ਰੋਸ ਰੂਪ ਤੀਰ[੧੪] ਜਾਂਕੋ ਛ੍ਵਇ ਨ ਸਕਤਿ ਹੈਂ। ਕਰੁਨਾ ਕੀ ਰਥ,ਉਪਕਾਰ ਕੇ ਤੁਰੰਗ ਜੋਰਿ[੧੫],ਸਤਿ ਕੀਨੋ ਸੂਤ[੧੬],ਬ੍ਰਿਤਿ* ਡੋਰਨ[੧੭] ਜਟਤਿ ਹੈਂ।ਧੀਰਜ ਸੰਤੋਖ ਦਾਨ ਆਦਿ ਜੇ ਬਿਗ੍ਯਾਨ ਜੋਧਾ[੧੮] ਚਢੇ ਮੋਹ ਜੀਤਬੇ ਕੋ'ਮਾਰ ਹੀ'[੧੯]ਰਟਤਿ ਹੈਂ†॥੭੮॥ਦੋਹਰਾ ॥ਸ਼ਰਧਾ[੨੦] ਸਮਤਾ[੨੧] ਸੁਮਤਿ[੨੨], ਧ੍ਰਮ, ਭਾਉ[੨੩] ਭਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ । ਇੱਤਯਾਦਕ ਦਲ ਲੇ ਗੁਰੂ ਕਰਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ॥ ੭੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਕਾਲੂ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼, ਬੈਕੁੰਠ ਪਹੁੰਚਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੬ ॥

੭. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ । ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਵਿਖੇ ਨਾਨੂ ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਪੂਰਨ ਦੇਖਨੋ ਆਤਮਾ ਦ੍ਵੈਤਹਿੰ ਸਰਬ ਨਿਵਾਰਿ ।
ਭਏ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਨ ਸੰਤ ਜੋ ਤਿਨ ਪਦ ਨਮੋ ਹਮਾਰਿ ॥ ੧ ॥

{ ਦ੍ਵੈਤਹਿੰ=ਦ੍ਵੈਤ ਨੂੰ, ਦੂਈ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ । ਸਰਬ=ਸਾਰੀ ।
ਨਿਵਾਰਿ=ਨਿਵਾਰਕੇ, ਦੂਰ ਕਰਕੇ । }

---

[੧]ਟੁਰਨਾ । [੨]ਫੌਜ । [੩](ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੀ) ਫੌਜ ਨੂੰ । [੪]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) । [੫]ਝੰਡੇ ਦਾ ਫਰੇਰਾ । [੬]ਧੌਂਸਾ । [੭]ਗੱਜਿਆ । [੮]ਬੱਦਲ ਵਾਂਙੂ । [੯]ਤੀਰ । [੧੦]ਵੈਰੀ ਹਾਰਕੇ (ਸ਼ਰਨ) ਆ ਮਿਲੇ । [੧੧]ਤਨ ਉਤੇ ਸੰਜੋਅ ਪਹਿਰੀ । [੧੨](ਜਿਸ ਨੂੰ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦਲੀਲਾਂ (ਰੂਪੀ) ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । [੧੩]ਪੱਕੀ ਢਾਲ । [੧੪]ਗੁੱਸੇ ਰੂਪੀ ਤੀਰ । [੧੫]ਘੋੜੇ ਜੋੜ ਕੇ । [੧੬]ਸੱਤ ਨੂੰ ਰਥਵਾਹੀ ਬਣਾਯਾ ਹੈ । [੧੭]ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਜੇਹੜਾ (ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਵਿਚ) ਜੋੜਨਾ ਹੈ· ਏਹ ਵਾਗਾਂ ਹਨ । [੧੮]ਧੀਰਜ, ਸੰਤੋਖ, ਦਾਨ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਜੋਧੇ ਹਨ । [੧੯]ਮਾਰ ਲੋ ਮਾਰ ਲੋ । [੨੦]ਭਰੋਸਾ, ਭਾਵਨਾ । [੨੧]ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । [੨੨]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ । [੨੩]ਪ੍ਰੇਮ । *ਪਾ:—ਸੁਰ ਬ੍ਰਿਤ ।

†ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੦ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਬਿੱਤ ਆਏ ਹਨ । ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਹੂਬਹੂ ਓਹੋ ਹੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੂਸਰਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦ੍ਵੈਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ (ਇਕ) ਆਤਮਾ ਨੂੰ (ਸਾਰੇ) ਪੂਰਣ ਵੇਖਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਐਉਂ ਦੇਖ ਕੇ) ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਨ (ਵਾਲੇ) ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਿਤ ਤੀਰਥ ਕੇ ਕੀਨਿ ਉਦਾਸੀ। ਕਰਨ ਨਿਹਾਲ ਨਰਨ ਸੁਖਰਾਸੀ। ਪ੍ਰਥਮੈ ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ[1] ਮਹਿਂ ਆਏ। ਬੈਸੇ ਏਕ ਥਾਨ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੨ ॥ ਸੂਰਜ ਪਰਬ[2] ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਮੇਲਾ ਇਕਠੋ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ॥ ਦ੍ਵਿਜ ਆਦਿਕ ਜੇ ਚਾਰੋਂ ਬਰਨੇ। ਆਵਤਿ ਭੇ ਹਿਤ ਮੱਜਨ ਕਰਨੇ ॥੩॥ ਆਸ਼੍ਰਮ ਹੈਂ ਗ੍ਰਿਹਸਥਆਦਿਕ ਜੇਊ। ਆਵਤਿ ਭੇ ਚਾਰੋਂ ਮਿਲਿ ਤੇਊ। ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿ ਅਉਰਾ। ਪੁਰਬ ਕਰਨ ਆਇ ਤਿਹ ਠਉਰਾ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਠਾਨੀ ਮਨ ਐਸੇ।—ਇਨ ਸੋਂ ਚਰਚਾ ਕਰੀਏ ਕੈਸੇ। ਪੰਡਤਬਡੇ ਰਿਦੇ ਜਿਨ ਗਰਬਾ। ਮਾਨੀ[3] ਸੰਨਯਾਸੀ ਜੇ ਸਰਬਾ—॥੫॥ ਇਕ ਸਥਾਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨੋਂ ਆਸਨ। ਬੈਸਿ ਰਹੇ ਮਧ ਦੰਭ ਬਿਨਾਸ਼ਨ[4]। ਮਰਦਾਨਾ ਤਬਿ ਗਾਵਨ ਲਾਗਾ। ਮਧੁਰ ਰਾਗ ਸੋਂ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੬ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਰਾਨੀ ਸੁਤ ਲੀਨੇ। ਆਈ ਨਿਕਟ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨੇ। ਤਿਹ ਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਪ੍ਰਬਲ ਬਹੁ ਬਾਢੇ[5]। ਦੇਸ਼ ਖੋਸਿ ਸੇ ਪੁਰਿ ਤੇ ਕਾਢੇ ॥੭॥ ਭਈ ਦੀਨ ਪਿਖਿ ਸੰਤਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਆਨਿ ਬੇਨਤੀ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਹ ਭੂਪਤਿ ਸੁਤ ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਮਾਰੀ। ਧਰੀ ਭੇਟ ਤਿਨ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ* ॥ ੮॥ ਕਹੈ 'ਸੁ ਰਿਪੁ ਨੇ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰੇ। ਹਮ ਆਏ ਅਬ ਪਾਸ ਤੁਮਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਬਚ ਭਾਖਹੁ ਐਸੇ। ਰਾਜ ਹਮੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸੇ'॥੯॥ ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਰਾਜ ਬਹੋਰੀ'। ਸੋ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥ ੧੦ ॥ 'ਭੋਜਨ ਹਿਤ ਹਮ ਪਾਸ ਨ ਦਰਬਾ। ਕਰਤਿ ਜੁੱਧ ਤਹਿ ਖਰਚ੍ਯੋ ਸਰਬਾ। ਅਬ ਹਮ ਹੋਏ ਰੰਕ ਸਮਾਨਾ। ਆਏ ਸ਼ਰਨੰ ਸੰਤ ਮਹਾਨਾ!' ॥ ੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਕਰਹੁ ਅਸ ਰੀਤੀ। ਕੋਰੋ ਮਟਿਕਾ ਆਨਿ ਸਪ੍ਰੀਤੀ। ਇਸ ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਸਭਿ ਮਾਸ ਸਵਾਰਹੁ। ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾਂਹਿ ਮਹਿਂ ਡਾਰਹੁ ॥ ੧੨ ॥ ਮਾਰਣ[6] ਸਰਬ ਪਾਇ ਇਸ ਮਾਂਹੀ।

---

[1]ਅੰਬਾਲੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਵਾਰ ਇਕ ਪੁਰਾਤਣ ਤੀਰਥ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਸੀ।
[2]ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੈਹਣ ਦਾ ਪੁਰਬ। [3]ਮਾਨਧਾਰੀ। [4]ਦੰਭ ਨਾਸ਼ਕ। [5]ਵਧੇ ਹੋਏ ਸਨ। [6]ਮਸਾਲੇ।
*ਤ੍ਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਹਾਂਸੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਇ ਦਾ ਬੇਟਾ ਜਗਤ ਰਾਇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਅਗਨਿ ਬਾਰ ਰੀਧਹੁ[1] ਅਬ ਤਾਂਹੀ[2]। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਸੁਨਿਕੈ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਸ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਗੁਨਿਕੈ ॥ ੧੩ ॥ ਚੁਲ੍ਹੇ ਕੋ ਕਰਿ, ਮਟਕਾ ਧਾਰਯੋ। ਮਾਸ ਮਿਰਗ ਕੋ ਸਰਬ ਸਵਾਰਯੋ। ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ਹੁਤਾਸਨ ਬਾਰਾ[2]। ਬਹੁਤੇ ਬਿੱਪ੍ਰਨ[3] ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰਾ ॥੧੪॥ ਬਿੰਦ੍ਰਾ ਮਹਿਂ ਪੰਡਿਤ ਬਡ ਮਾਨੀ। ਨਿਕਸਯੋ ਧੂਮ ਦੇਖਿ ਰਿਸ ਠਾਨੀ।–ਆਜ ਤਰਨਿ ਕੋ ਗ੍ਰਹਣ ਅਕਾਸ਼ਾ[4]। ਇਹ ਅਜਾਨ ਰੀਧਨ ਲਗਿ ਮਾਸਾ ॥੧੫॥ ਲੇ ਕਰਿ ਕੁਤਕੇਂ[5] ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਪਾਰਾ। ਆਇ ਨਿਕਟ ਕਹਿਂ 'ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਹਾਰਾ[6]।ਕੋ ਤੇਰੋਹੈ ਬਰਣ? ਅਧਰਮੀ! ।ਕੋ ਕੀਨੋ ਤੈਂ ਕਰਮ?ਕੁਕਰਮੀ! ॥੧੬॥ਦਿਵਸ ਆਜ ਕੇ ਤੁਰਕ ਜਿ ਮਾਨਵ[7]। ਸੋ ਭੀ ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਦੈ ਬਹੁ ਠਾਨਵ[8]। ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਦੇਹਿ ਪੁਨ ਦਾਨਾ। ਇਨ ਕਾਜਨ ਕੋ ਕਾਲ ਮਹਾਨਾ'॥੧੭॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਕਹੇ ਅਸ ਰੀਤਿ। 'ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਮੋਕੋ ਬਡੀ ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕਿਛੁ ਕੀਤ' ॥ ੧੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਿਜ ਤਬ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕਠੋਰਾ। 'ਕਯਾ ਰੀਧਯੋ ਤੁਮ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਥੋਰਾ। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਸੋ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ। ਨਾਤੁਰ ਤੁਝ ਮਾਰੈਂ ਇਹ ਥਾਈਂ'॥੧੯॥ਤਬ ਜਿਨਦੇਖਯੋ ਸੋ ਦ੍ਵਿਜ ਕਹਿਹੀ। 'ਇਸ ਮਟਕੇ ਮਹਿਂ ਆਮਿਖ[9] ਅਹਿਹੀ। ਹਮਰੇ ਦੇਖਤਿ ਇਨਹਿਂ ਸਵਾਰਾ। ਪਾਇ ਬੀਚ ਪਾਵਕ ਕੋ ਬਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਮਾਰਹੁ ਇਸੇ ਨ ਲਾਵਹੁ ਬੇਰਾ।ਅਸੁ ਕੁਕਾਜ ਕੋ ਕਰੈ ਨ ਫੇਰਾ।ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਇਨ ਦੀਨਿ ਬਿਗਾਰੀ। ਅਘ ਨ ਹੋਤਿ ਐਸਨ ਕੋ[10] ਮਾਰੀ' ॥੨੧॥ਦੋਹਰਾ॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਬਲ ਕਰਹੁ ਜੋ,ਹਤਨ ਬਿਖੇ ਹਿਤ ਹੋਇ[11]। ਜਿਉਂ ਮਨ ਹੈ ਤਿਉਂ ਕਰੋ ਅਬ ਬਰਜਹਿ ਇਹਾਂ ਨ ਕੋਇ ॥੨੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੇ ਤੁਮ ਹਮ ਸੋਂ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ। ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਰੀਤਿ ਜਿਉਂ ਬਰਨੀ। ਤੌ ਪੰਡਤ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ। ਆਇ ਕਰਹੁ ਚਰਚਾ ਹਮ ਪਾਸੀ' ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨੇ ਸਧੀਰਜ ਬਚਨਾ ਜਬ ਹੀ। ਮਿਲਿ ਆਏ ਪੰਡਿਤ ਜੇ ਸਭਿਹੀ। ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਹੁਤੇ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਆਏ ਬਹੁ ਪਾਸੀ ॥ ੨੪ ॥ ਇਕ ਨਾਨੂ ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਭਾਰੀ। ਕੀਨਿ

---

[1]ਅਗਨੀ ਬਾਲਕੇ ਰਿੰਨ੍ਹੋਂ। [2]ਅੱਗ ਬਾਲੀ। [3]ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ। [4]ਸੂਰਜ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ। [5]ਸੋਟੇ। [6]ਮਾਰ ਦਿਓ। [7]ਜੋ ਮਨੁਖ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭੀ ਹਨ। [8]ਤ੍ਰੈ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਮਾਸ। [10]ਜੀਵਿਆਂ ਨੂੰ। [11]ਬਲ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹੀ ਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਤਾਂ।

ਦਿਗ ਬਿਜੈ[1] ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ । ਪਢਿਓ ਭਵਿੱਖਤ ਜੁਊ ਪੁਰਾਨਾ । ਜਿਹ ਮਹਿੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਜਸ ਮਹਾਨਾ* ॥ ੨੫ ॥ ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਸੋ ਲਖਿ-ਪਾਵਾ । ਨਾਮ ਸੁ 'ਨਾਨਕ ਛੰਦ'ਧਰਾਵਾ।–ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਹ੍ਵੈ ਅਵਤਾਰਾ। ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਾ ॥੨੬॥ ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਭਗਤਿ ਬਿਸ-ਤਾਰਹਿ । ਦੰਭ ਕੁਕਰਮ ਸਰਬ ਨਿਰਵਾਰਹਿ–। ਅਸ ਮਨ ਜਾਨਿ ਨਾਮ ਨਿਜ ਧਰਿਕੈ । ਸੁਜਸ ਬਿਥਾਰਤਿ ਬਚਨ ਉਚਰਿਕੈ ॥੨੭॥ ਸੋ ਭੀ ਆਇ ਗਯੋ ਤਿਹਕਾਲਾ । ਭਈ ਭੀਰ ਇਸ ਥਾਨ ਬਿਸਾਲਾ । ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ । 'ਕੋ ਆਮਿਖ ਹੈ ਮਤੇ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੋ ਇਹ ਧਰਮ ਅਲਾਵੈ।–ਬੇਦ ਪੜ੍ਹੈ ਅਰ ਯੱਗ ਕਰਾਵੈ–। ਛੱਤ੍ਰੀਧਰਮ ਜੁੱਧ ਹਿਤ ਧਰਨਾ । ਆਮਿਖ ਸੰਗ ਯੱਗ ਕੋ ਕਰਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਹਮ ਨਿਜ ਧਰਮ ਬਿਖੈ ਹੈਂ ਠਾਂਢੇ।ਤੁਮਨੈ[2]ਪੇਖਤਿ ਕਿਉ ਰਿਸ ਬਾਢੇ?'।ਸੁਨਿਕਰਿ ਬੋਲੇਪੰਡਿਤਸਭਿ ਹੀ । 'ਖੱਤ੍ਰੀ ਨਿਕਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਸਦ ਹੀ ॥ ੩੦ ॥ ਤੁਮ ਨੇ ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਲੀਨੋ।ਬਿਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਿਉਂ ਛੱਤ੍ਰੀ ਚੀਨੋ[3]'।ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਆਯੁਧ[4] ਹਮ ਪਾਸੂ। ਉਚਰਹਿ ਨਾਮ ਸੁਨਹੁ ਮੈਂ ਤਾਸੂ॥੩੧॥ ਤੀਛਨ ਖੜਗ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰਾ[5]। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਹਿਤ ਧਨੁਖ[6] ਸੁ ਭਾਰਾ । ਸਮ ਦਮ ਆਦਿਕ ਬਾਣ ਬਿਸਾਲਾ। ਮ੍ਰਿਗ ਰੂਪੀ ਮਨ ਹਤਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਅਗਨਿ ਮਹਿੰ ਹੋਮ ਸੋ ਕਰਿ ਹੈਂ । ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਐਸੇ ਹਿਤ ਧਰਿ ਹੈਂ'। ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਤੁਮ ਤੋ ਪ੍ਰਗਟ ਮਿਰਗ ਕੋ ਮਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਰੰਧਤਿ ਹੋ ਅਬ ਦੇਗ ਚਢਾਏ।ਹਮ ਕੌ ਔਰਹਿ ਰੀਤਿਬਤਾਏ'।ਕਮਲਬਦਨ ਬੋਲੇ'ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ । ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੪ ॥ ਆਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਖੱਤ੍ਰਿਨ ਕੈ[7] ਕਰਨੀ । ਕਥਾ ਜੁਗਨ ਚਾਰੋ ਮਹਿੰ ਬਰਨੀ । ਜੇ ਹੰਕਾਰੀ ਨਰ ਜਗਮਾਂਹੀ। ਹਿੰਸਾ ਕੋ ਅਘ[8] ਲਾਗਹਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ੩੫ ॥ ਹੰਤਾ ਖੋਇ ਭਏ ਜੇ ਗਯਾਨੀ।

---

[1]ਦਿਗਬਿਜੈ=ਵਿਦਯਾ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕੇ ਫਤੇ ਪਾਉਣੀ। [2]ਤੁਹਾਨੂੰ। [3]ਜਾਣੀਏ। [4]ਸ਼ਸਤ੍ਰ। [5]ਰਬ ਦਾ ਨਾਂ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਤਲਵਾਰ ਹੈ। [6]ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪਿਆਰ, ਧਨੁਖ ਹੈ। [7]ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ। [8]ਹਿੰਸਾਂ ਦਾ ਪਾਪ।

*ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਆਉਣ ਬਾਬਤ ਪੇਸ਼ੀਨ-ਗੋਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਭਵਿੱਖਤ ਪੁਰਾਣ ਅਧਯਾਯ ੩੩, ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਧਯਾਯ ੨੮, ਬ੍ਰਹਮਾ ਖਟਮੁਖ ਸੰਬਾਦੇ।

ਸਰਬ ਦ੍ਵੈਤ ਜੋ ਰਿਦੇ ਮਿਟਾਨੀ। ਪੂਰਨ ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਜਾਨਹਿੰ। ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਸਦਾ ਪਹਿਚਾਨਹਿੰ ॥੩੬॥ ਤੀਨ ਕਾਲ ਜਿਹ ਜਗਤ ਅਭਾਊ[1]। ਤਿਨ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਲਾਗਹਿ ਕਾਊ।ਜੋ ਅੱਗਯਾਨੀ ਨਰ ਮਤਿਮੰਦੇ। ਵਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਕੇ ਧਰਮਹਿ ਫੰਧੇ[2] ॥੩੭॥ ਅੰਤਰ ਮਨ ਚਾਹਤਿ ਰਸ ਖਾਵਨ।ਬਹਿਰ ਤਜਹਿੰ ਹਿਤ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਨਿ। ਸੇ ਮਰ ਜਨਮਹਿ ਜਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਕਬਹੂੰ ਹੋਤਿ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਾਂਹੀ’ ॥੩੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਉਚਰਯੋ ਬਹੁਰ ਸ਼ਲੋਕ। ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਤਿਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਯ ਸੁਨਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਹਿੰ ਲੋਕ ॥ ੩੯ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮਿਆ ਮਾਸੈ ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ ॥ ਜੀ ਉਪਾਇ ਮਾਸੁ ਮੁਹਿ ਮਿਲਿਆ ਹਡੁ ਚੰਮੁ ਤਨੁ ਮਾਸੁ ॥ ਮਾਸਹੁ ਬਾਹਰਿ ਕਢਿਆ ਮੰਮਾ ਮਾਸੁ ਗਿਰਾਸੁ ॥ ਮੁਹੁ ਮਾਸੈ ਕਾ ਜੀਭ ਮਾਸੈ ਕੀ ਮਾਸੈ ਅੰਦਰਿ ਸਾਸੁ ॥ ਵਡਾ ਹੋਆ ਵੀਆਹਿਆ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ਮਾਸੁ ॥ ਮਾਸਹੁ ਹੀ ਮਾਸੁ ਊਪਜੈ ਮਾਸਹੁ ਸਭੋ ਸਾਕੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝੀਐ ਤਾਂ ਕੋ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥ ਆਪਿ ਛੁਟੇ ਨਹ ਛੁਟੀਐ ਨਾਨਕ ਬਚਨਿ ਬਿਣਾਸੁ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ‘ਜਨਮਾਦਿਕ ਤੇ ਅਪਰ ਜੋ ਮਾਸਹੁੰ ਸੰਭੌ ਹੋਇ। ਬਿਨਾ ਮਾਸ ਨਹਿੰ ਹੈ ਕਛੂ ਹੋਇ ਤ ਉਚਰਹੁ ਕੋਇ ॥ ੪੦ ॥ ਗਹਿ ਵਿਰਾਗ[3] ਜੋ ਉਰ ਬਿਖੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ। ਤਾਂਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਬਿ ਭੇਦਹਿ ਸਰਬ ਲਖਾਇ[4] ॥੪੧॥ ਤਨ ਕੋ ਜਾਨਹਿੰ ਭਿੰਨ, ਪੁਨਿ ਚੇਤਨ ਭਿੰਨ[5] ਦਿਖਾਇ। ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਜਾਨਹੀ, ਦੇਹਿ ਅਨਿੱਤ ਸਦਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਸਤਿ ਅਸਤਿ ਸਨਬੰਧ ਜੋ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨਹੁ ਕੋਇ। ਜੈਸੇ ਸਵਿਤਾ[6] ਤਿਮਰ ਕੌ[7] ਨੇਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਹੋਇ ॥੪੩॥ ਆਪਹੁ ਕੋਊ ਨ ਜਾਨਈ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼’। ਇਸਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਜਗਤੇਸ਼॥੪੪॥ਪੰਡਿਤ ਸੰਨਯਾਸੀ ਬਹੁਤ ਉੱਤਰ ਆਇ ਨ ਕੋਇ। ਪਿਖਹਿੰ ਪਰਸਪਰ ਬਦਨ ਨਿਜ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਨ ਸੋਇ॥੪੫॥ਸੰਨਯਾਸੀ ਨਿਜ ਕਹਿਤਿ ਭੇ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਾਇ। ‘ਨਾਨਕ ਚੰਦ ! ਪੰਡਿਤ ਬਡੋ ਤੈਂ ਜੀਤਯੋ ਜਗ ਜਾਇ ॥੪੬॥

[1]ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਅਣਹੋਯਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। [2]ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। [3]ਵਿਰਾਗ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ। [4]ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਲਖਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [5]ਅੰਦਰਲੀ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ। [6]ਸੂਰਜ ਤੇ। [7]ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ।

ਇਸ ਫ਼ਕੀਰ ਕੇ ਸਾਮੁਨੈ ਚਰਚਾ ਕਿਉਂ ਨ ਕਰੀਤਿ? । ਬੇਤਾ ਅਗਮਾਨਿਗਮ ਕੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੈਂ ਮਤਿਵੰਤ"॥੪੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਾਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਤਬਿਹੀ॥ਬੋਲਨੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪ੍ਰੇਰਨੋ ਜਬਹੀ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਬਾਵਾ॥ ਸਾਬਤ ਕੋਇ ਨ ਉੱਤਰ ਆਵਾ ॥੪੮॥ 'ਹੇ ਫਕੀਰ ! ਤੈਂ ਕੋਨ ਕੁਕਰਮਾ॥ ਪੂਰਬ ਦਿਵਸ ਪੁਨ ਭਾਖਤਿ ਧਰਮਾ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੂੰ ਹਮੈਂ ਬਤਾਵੈਂ ?। ਜਿਹ ਸਭਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਵੈਂ ॥੪੯॥ ਦਾਨ ਸ਼ਨਾਨ ਪੂਜਿਬੇ ਕਾਲਾ । ਆਮਿਖ ਰੀਧਤਿ ਪਾਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੈਸੋ ਤੇਰੋ ਅਹੈ ਸਿਧਾਂਤਾ?। ਉੱਤਰ ਦੇ ਨਤੁ ਹੁਇ ਹੈ ਪਾਤਾ"॥੫੦॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸਭਿਬਿਧਿ ਬੇਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੋਲੇ ਬਚ ਤਤਕਾਲ । ਦ੍ਵਿਜ ਸੈਨਯਾਸੀ ਅਪਰ ਨਰ ਸੁਨ੍ਹਹਿੰ ਭੀਰ ਬਿਸਾਲ ॥੫੧॥

ਮਃ ੧ ॥

ਮਾਸੁ ਮਾਸੁ ਕਰਿ ਮੂਰਖੁ ਝਗੜੇ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਜਾਣੈ ॥ ਕਉਣੁ ਮਾਸੁ ਕਉਣੁ ਸਾਗੁ ਕਹਾਵੈ ਕਿਸੁ ਮਹਿ ਪਾਪ ਸਮਾਣੇ ॥ ਗੈਂਡਾ ਮਾਰਿ ਹੋਮ ਜਗ ਕੀਏ ਦੇਵਤਿਆ ਕੀ ਬਾਣੇ ॥ ਮਾਸੁ ਛੋਡਿ ਬੈਸਿ ਨਕੁ ਪਕੜਹਿ ਰਾਤੀ ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ॥ ਫੜੁ ਕਰਿ ਲੋਕਾਂ ਨੋ ਦਿਖਲਾਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਸੂਝੈ ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਧੇ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਕਹੈ ਨ ਕਹਿਆ ਬੂਝੈ ॥ ਅੰਧਾ ਸੋਇ ਜਿ ਅੰਧੁ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸੁ ਰਿਦੈ ਸਿ ਲੋਚਨ ਨਾਹੀ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਰਕਤੁ ਨਿਪੰਨੇ ਮਛੀ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਂਹੀ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਜਾਂ ਨਿਸਿ ਮੇਲਾ ਓਥੈ ਮੰਧੁ ਕਮਾਹੀ ॥ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ ਹਮ ਮਾਸੈ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵੈ ਪਾਂਡੇ ॥ ਬਾਹਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਮੰਦਾ ਸੁਆਮੀ ਘਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਚੰਗੇਰਾ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਮਾਸਹੁ ਹੋਏ ਜੀਇ ਲਇਆ ਵਾਸੇਰਾ ॥ ਅਭਖੁ ਭਖਹਿ ਭਖੁ ਤਜਿ ਛੋਡਹਿ ਅੰਧੁ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਕੇਰਾ ॥ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ ਹਮ ਮਾਸੈ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵੈ ਪਾਂਡੇ ॥ ਮਾਸੁ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਸੁ ਕਤੇਬੀ ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਮਾਸੁ ਕਮਾਣਾ ॥ ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਵੀਆਹਿ ਸੁਹਾਵੈ ਓਥੈ ਮਾਸੁ ਸਮਾਣਾ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਨਿਪਜਹਿ ਮਾਸਹੁ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ॥ ਜੇ ਓਇ ਦਿਸਹਿ ਨਰਕਿ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹ ਕਾ ਦਾਨੁ ਨ ਲੈਣਾ ॥ ਦੇਂਦਾ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਲੈਦੇ ਦੇਖਹੁ ਏਹੁ ਧਿਙਾਣਾ ॥ ਆਪਿ ਨ ਬੂਝੈ ਲੋਕ ਬੁਝਾਏ ਪਾਂਡੇ ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ॥ ਪਾਂਡੇ ਤੂ ਜਾਣੈ ਹੀ ਨਾਹੀ ਕਿਥਹੁ ਮਾਸੁ ਉਪੰਨਾ ॥ ਤੋਇਅਹੁ ਅੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾਂ ਤੋਇਅਹੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਗੰਨਾ ॥ ਤੋਆ ਆਖੈ ਹਉ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਹਛਾ ਤੋਐ ਬਹੁਤੁ ਬਿਕਾਰਾ ॥ ਏਤੇ ਰਸ ਛੋਡਿ ਹੋਵੈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥੨॥

*ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਤੂੰ ਬੁਧੀਵਾਨ ਹੈਂ। *ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ (ਤੇਰਾ)

ਚੌਪਈ॥–ਮਾਸ ਮਾਸ–ਕਰਿਕੈ ਅਗਿਆਨੀ।ਮੂਰਖ ਝਗਰਹਿਂਆਨਗੁਮਾਨੀ। ਗ੍ਯਾਨ ਬੈਨ ਕੋ ਸਮਝਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਰਚੇ ਦੰਭ, ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਹੀ[1]॥੫੨॥ ਆਤਮ ਰੂਪ ਭੁਲਾਵਨ ਜੋਈ[2]।ਲਖਹਿਂ ਸੱਤਿ ਤਨ ਆਮਿਖ ਸੋਈ।ਆਤਮ ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਨਿਰਾਲਾ[3]। ਲਿਪੈ ਨ ਕਿਹ ਤੇ ਰਹਤਿ ਉਜਾਲਾ॥੫੩॥ ਦੇਹਿ ਅਸੱਤਿ ਦਿਸਹਿ ਬਿਦਤਾਰੀ[4]।ਆਇ ਜਿ ਪਰਾਰਬਧ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਲਖਿਕੈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਧਿ ਸੰਜੁਗਤਾ। ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਸ਼ੰਕ ਬਨਹਿ ਸੋ ਭੁਗਤਾ[5]॥੫੪॥ ਸੋਊ ਸਾਕ[6] ਲਖੇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਾਰਬਧ ਭੋਗਹਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਅਮਰ[7] ਜਿ ਗ੍ਯਾਨੀ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਗੈਂਡੇ ਅਸੁ[8] ਆਦਿਕ ਪਸੁ ਮਾਰਨ॥੫੫॥ ਸੋ ਆਤਮਕੋ ਲਖਹਿਂ–ਅਕਰਤੂ[9]।ਸਦਾ ਅਭੁਗਤਾ[10]–ਚਿਤ ਇਉਂ ਧਰਤੂ। ਭੋਗਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਾਣ ਕੋ ਜਾਨਹੁ।ਕਰਨੋ ਧਰਮ ਰਿਖੀਕ[11] ਪਛਾਨਹੁ॥੫੬॥ ਲਖਨੋ ਧਰਮ ਜੁ ਮਨ ਕੋ ਹੋਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਤਿ ਹੈਂ ਸੋਈ।ਪਰਾਰ-ਬਧ ਲਖਿ ਭੋਗਹਿ ਜੋਊ। ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਮਹਿਂ ਲਿਪੈ ਨ ਸੋਊ॥੫੭॥ ਅਰ ਜੋ ਹੈਂ ਮੂਰਖ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ। ਦੰਭ ਬੈਸ਼ਨੋ ਜਿਉਂ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ[12]। ਮਾਸ ਪਿਖਹਿ ਦਿਨ[13] ਨਾਕ ਦਬਾਵਹਿ। ਨਿਸ ਪਰਤਿਯ ਸੋਂ ਕੇਲ[14] ਕਮਾਵਹਿਂ॥੫੮॥ ਲੋਚਨ ਸੁਮਤਿ ਰਿਦੈ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ। ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਅੰਧ ਕਮਾਹੀਂ। ਵਹਿਰ ਮਾਸ ਕੋ ਜਾਨੈਂ ਮੰਦਾ। ਛਪਿ ਕਰਿ ਭੋਗੈਂਹ੍ਵੈ ਦੁਖ ਦੁੰਦਾ[15]॥੫੯॥ ਜਿਨ ਨਰ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ ਦੁਖ* ਧਾਰਾ[16]। ਪਾਪ ਸਹਿਤ ਸੋ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰਾ। ਜੋ ਗ੍ਯਾਨੀ ਤਨ ਹੰਤ ਨਸਾਇਕ[17]। ਆਇ ਅਹਾਰ ਜੁ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ॥੬੦॥ ਪਰਾਰਬਧ ਲਖਿ ਪਾਵਤਿ ਸੋਊ।ਤਾਂਕੋਪਾਪ ਨ ਪੁੰਨਹਿਂ ਕੋਊ।ਲਿਖਯੋਪੁਰਾਣ ਕਤੇਬਨ ਮਾਸ। ਮਾਸ ਸੰਗ ਪੂਜਹਿਂ ਸੁਰ ਰਾਸਾ[18]॥੬੧॥ ਕਾਜ ਵਿਵਾਹਾ-ਦਿਕ ਜੋਸਭਿਹੀ।ਬਿਨਾਮਾਸ ਤੇ ਸੁਭੈਂਨ ਕਬਹੀ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨ੍ਰਿਪਆਮਿਖ ਖਾਵਤਿ। ਜੇ ਤੁਮ ਲਖਹੁ ਨਰਕ ਸੋ ਜਾਵਤਿ॥੬੨॥ਤੌ ਤੁਮ ਕਿਉਂ ਲੋਂਤਿਨ

---

[1]ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਜੋ ਆਤਮ ਰੂਪ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹਨ। [3](ਪਰੰਤੂ) ਆਤਮਾ ਵੱਖ ਹੈ ਤਿੰਨੋ ਕਾਲ। [4]ਪ੍ਰਗਟ। [5]ਉਸ ਦਾ ਭੋਗਣਹਾਰ। [6]ਸਾਗ। [7]ਦੇਉਤੇ। [8]ਗੈਂਡੇ ਤੇ ਘੋੜੇ। [9]ਨਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ, ਅਭੋ। [10]ਨਾ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ। [11]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ। [12](ਦੰਭੀ) ਵੈਸ਼ਨੋ ਵਾਂਙੂ ਦੰਭ ਦੀ ਬਿਧਿ ਧਾਰੀ ਹੈ। [13]ਦਿਨ ਵੇਲੇ। [14]ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਭੋਗ। [15]ਦੁਖ ਤੇ ਕਲੇਸ਼।। [16]ਜਿਸ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਦੁਖ (ਰੂਪ ਅਗ੍ਯਾਨ) ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [17]ਤਨ ਦੀ ਅਹੰਤਾ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। [18]ਮਾਸ ਨਾਲ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ।

*ਪਾ:–ਗੁਰ।

ਕੋ ਧਾਨਾ। ਕਰਹੁ ਅਹਾਰ ਧਾਰਿ ਅੱਗਯਾਨਾ। ਪੂਰਬ ਗਹਿ ਤੁਮ ਨਰਕਹਿ ਪਾਵੈਂ। ਪੁਨ ਪਾਛੇ ਤੇ ਸੋਇ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥੬੩॥ ਆਪ ਨ ਬੂਝਹੁ ਲੋਕ ਬੁਝਾਵਹੁ। ਪਾਂਡੇ! ਖਰੇ ਸਿਆਨ ਕਹਾਵਹੁ। ਮਾਸਾਦਿਕ ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜੋਊ। ਸਭਿਹੀ ਜਲ ਤੇ ਉਤਪਤਿ ਹੋਊ ॥ ੬੪॥ ਜੋ ਤਯਾਗੇ ਜਲ ਕੇ ਰਸ ਰਾਸੀ[1]। ਸੋ ਪੰਡਤ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸੰਨਯਾਸੀ। ਦੰਭ ਧਾਰਿ ਤੁਮ ਜਗ ਬਿਰਮਾਯਾ[2]। ਆਗੈ ਪਾਵੈ ਬਹੁਤ ਸਜਾਯਾ' ॥੬੫॥ ਇਉਂ ਜਬ ਭਾਖਨੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਣ ਐਨਾ। ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਸਭਿ,ਆਇ ਨ ਬੈਨਾ।ਝੂਠ ਕਿ ਠਹਿਰਹਿ ਸਾਚ ਅਗਾਰੀ।ਜਿਉਂ ਕਾਇਰ ਪਿਖਿ ਸੂਰ ਉਦਾਰੀ॥੬੬॥ਨਾਨੂੰ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ਉਚਾਰਾ।'ਹੇ ਫ਼ਕੀਰ! ਕਯਾ ਨਾਮਤੁਮਾਰਾ?'।ਕਹੈਂਗੁਰੂ'ਹਮ ਨਾਨਕ ਨਾਮੂ।ਸੇਵਕ ਨਿਰੰਕਾਰਸੁਖਧਾਮੂ' ॥੬੭॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਾਨੂੰ ਸ਼ੋਨ ਮਝਾਰਾ। ਨਿਜ ਸੰਗਿਨਿ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਲਿਖਨੋਭਵਿੱਖਤ[3] ਮਹਿ ਇਤਿਹਾਸੂ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸੂ॥੬੮॥ ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਵਾ।ਬਿੱਦਯਾ ਬਲਜੀਤੀ ਸਭਿ ਥਾਵਾ।ਸੋ ਮੈਂਨਹਿੰ, ਅਬ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਏ।ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਕੇ ਹਿਤਆਏ॥੬੯॥ਜਿਨਕੇ ਬਚਨ ਅਤੋਲ ਅਡੋਲਾ। ਕਉਨ ਸਕੈ ਇਨ ਸਨਮੁਖ ਬੋਲਾ। ਜੋ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਇਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਉਧਰਹਿ ਸੇ ਤਜਿ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ਾ' ॥ ੭੦ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨੀ।ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ ਮਤਿ ਜਿਨ ਭੀਨੀ। ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸੁਹਾਵਨ। ਅਪਨੀ ਖ਼ਤਾ[4] ਕੇਰਿ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਨ ॥ ੭੧ ॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਹਮਨੈ ਗਤਿ ਨਹਿ ਜਾਨੀ। ਤੂੰ ਅਵਤਰਯੋ ਸੰਤ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਜੋ ਜਗ ਬਡੇ ਅਚਾਰਜ[5] ਹੋਵਹਿ। ਸੋ ਪੂਰਬਲੀ ਰੀਤਿ ਨ ਖੋਵਹਿ ॥ ੭੨॥ ਪੂਰਬ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਮਾਸ ਅਹਾਰਾ। ਖਾਨਿ[6], ਪੁਰਾਨ ਨ ਕਿਸੇ ਉਚਾਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਤੁਮਸੋਂ ਕਛੁ ਭਾਖਾ। ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ ਅਬ ਹਮ ਨੈ ਲਾਖਾ'॥੭੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ। 'ਹਮ ਤੌ ਧਰੀ ਦੇਗ ਮਹਿੰ ਖੀਰਾ। ਬਹੁਤੀ ਧੇਨੁ ਚੁਆਇ ਮੰਗਾਈ। ਰੀਧਹਿੰ ਪਾਇਸੁ[7] ਕੋ ਇਹ ਥਾਈਂ ॥੭੪॥ ਬਿਮਲ ਭਯੋ ਰਵਿ ਲਿਯ ਜੋ ਗ੍ਰਾਹੀ[8]। ਅਬ ਸਭਿ ਭੋਜਨ ਕਰਹੁ ਇਹਾਂ ਹੀ'।

---

[1]ਸਾਰੇ ਰਸ। [2]ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [3]ਮੁਰਾਦ ਭਵਿੱਖਤ ਤੇ ਸਿਕੰਧ ਆਦਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। [4]ਭੁੱਲ। [5]ਆਚਾਰਯ, ਮਹਾਨ ਪੁਰਖ। [6]ਖਾਣਾ। [7]ਖੀਰ। [8]ਸੂਰਜ ਜੋ ਗ੍ਰਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਢਿਗ*ਬਸਾਇ ਪੰਕਤਿ ਕਰਿਵਾਈ। ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਸਹਿ ਪਾਇਸੁ ਵਰਤਾਈ ॥੭੫॥ਹਰਿ ਜਨ ਸੁਖ ਖਲ ਮਾਨ ਬਿਦਾਰੂ[1]।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪ੍ਰਛਤਿ ਬਾਰ ਸੁ ਬਾਰੂ। ਰਿਖੀ ਮੁਨੀਸ਼ੁਰ ਔਰ ਦ੍ਵਿਜਿੰਦੂ। ਸੌਦਾਗਰ ਧਰਿ ਕਹਤਿ 'ਅਨੰਦੂ'[2]॥੭੬॥ ਪਾਇਸੁ ਦੇਖਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਏ। ਦ੍ਵਿਜ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ*। ਵਧੇ ਅਨੇਕਨ ਕੇਰ ਅਹਾਰੇ। ਭਾ ਅਤੋਟ ਅਚਰਜ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥ ੭੭ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਾਨੂੰ ਪੰਡਤ ਜੋਊ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਅਸ ਬੋਲਯੋ ਸੋਊ।'ਅਪਨ ਨਾਮ ਤੇ ਏਕ ਕਕਾਰਾ[3]। ਅਬ ਤੇ ਮੈਂ ਕਰਿ ਦੀਨ ਨਿਵਾਰਾ॥੭੮॥ਨਾਨਕ ਤੇ–ਨਾਨੂ–ਮੁਹਿ ਕਹੀਏ। ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਇਨਹਿਂ ਕੋ ਲਹੀਏ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਭਾਈ॥੭੯॥ ਪਦ ਪਾਹੁਲ ਬਹੁਤਨਿ ਤਬਿ ਲੀਨੀ।ਗੁਰਮਤਿ ਧਰੀ ਸਗਲ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਰਾਖਹੁ ਧਰਮ ਬਰਨ ਅਨੁਸਾਰੀ'†॥੮੦॥

---

[1]ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ, ਖਲਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [2]ਰਿਖੀ, ਮੁਨੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੁਦਾਗਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:–'ਆਨੰਦ' (ਅ) ਅਨੰਦ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਕੱਕਾ–ਅੱਖਰ। *ਢਿਗ...ਤੋਂ...ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ–ਪਦ ਤੱਕ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈ:–

ਢਿਗ ਬਿਸਾਇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸੁਆਮੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਕੋ ਕਹਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। 'ਚਾਵਰ ਆਨਿ ਦੂਧ ਮਹਿ ਪਾਵਹੁ। ਕਰ ਪਾਯਸ ਸਭ ਦਿਜਨ ਖੁਵਾਵਹੁ।' ਆਯਸੁ ਮਾਨ ਕਰੀ ਬਿਧਿ ਸੋਊ। ਚਾਵੰਰ ਸਿੱਤਾ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦੋਊ। ਪਾਯਸ ਰੀਧ ਰਿਦੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਦਿਜ ਸੰਨਯਾਸੀ ਸਰਬ ਜਿਵਾਏ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫਿਰ ੭੪ ਅੰਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ:–ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਧਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਦੇਗ ਵਿਚ ਦੁਧ, ਬਹੁਤੀਆਂ ਗਊਆਂ ਚੁਆ ਮੰਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਏਥੇ ਖੀਰ ਨੂੰ ਰਿੰਨ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਪਾਠ ਦਰੁਸਤ ਹੈ।

†ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੇਂ ਹਿਰਨ ਦੇ ਮਾਸ ਦਾ ਅੱਗ ਤੇ ਰਖਣਾ ਹਿੰਦੂ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਉਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਚੋਜੀ ਤੇ ਆਤਮ ਬਲ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁੱਖਯ ਤੀਰਥ ਉੱਪਰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦਾ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਡਨ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਕ੍ਰੋਧਾਤੁਰ ਹੋ ਆਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ, ਸੋ ਇਹ ਕਿੱਕੁਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਸੇ ਥਾਂ ਹੀ ਤੁਸੇ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੇ ਦੱਸੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ? ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੩੭ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ:–'ਜੋ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ ਨਰ ਮਤਿਮੰਦੇ। ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਕੇ ਧਰਮਹਿ ਫੰਦੇ' ਕਵੀ ਜੀ ਵਰਗੇ ਦਾਨੇ ਅਪਣਾ ਖੰਡਨ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਤਾਂਤੇ ਬੜਾ ਸੰਸਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਕ ੮੦ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ ਖ਼ਾਖੇਪਕ ਹੈ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਯੁਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ।ਵੰਡ ਖਾਹੁ ਭੋਜਨ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ।ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ ਕੋ ਅੱਭ੍ਯਾਸਾ। ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਹ੍ਵੈ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ' ॥ ੯੧ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗੇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਾ। ਮਹਿਮਾ ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। 'ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਆਹੀ'॥੯੨॥ ਪੁਨ ਰਾਨੀ ਸੁਤ ਕੋ ਸੰਗਿ ਲੀਨੇ।ਆਨਿ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੇ।ਤਿਨਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। 'ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਆਪਨੇ ਦੇਸ਼ਾ॥ ੯੩॥ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਲਰਾਈ। ਨਹਿਂ ਠਹਿਰੈ ਅਰਿ ਜਾਹਿ ਪਲਾਈ[1]। ਸਰਬ ਰਾਜ ਤੁਮ ਅਪਨਾ ਲੀਜੈ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪੀਜੈ' ॥ ੯੪ ॥ ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿਕੈ। ਗਮਨੇ ਛਿੱਪ੍ਰ[2] ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ। ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਤੇ ਸੈਨ ਬਟੋਰੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਬਹੋਰੀ ॥੯੫॥ ਸੰਗ ਤੁਫੰਗੈਂ[3] ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ। ਬਹੁਤ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ ਬਜਾਯੋ[4]। ਪ੍ਰਬਲ ਲੋਹ ਇਨਕੋ ਭਾ ਐਸੇ। ਆਗੈ ਠਹਿਰ ਸਕੈ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ॥੯੬॥ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਭਟ ਧਰਨ ਗਿਰਾਏ। ਰਿਪੁ ਦੇਖਹਿਂ ਜਨੁ ਜਮ ਇਹ ਆਏ। ਸਨਮੁਖ ਜਬ ਅਸ ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ। ਗੁਰ ਬਰ ਤੇ ਸਭਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਲਾਈ ॥੯੭॥ ਲੀਨੋ ਸਰਬ ਜਾਇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਾ। ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਸੋ ਰਾਜ ਨਰੇਸ਼ਾ। ਪਟਨੇ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਰਜਧਾਨੀ। ਰਹਿਤ ਭਯੋ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ॥੯੮॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨੀਏ ਕਾਨਾ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਕੋ ਗਮਨੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਕੇਵਲ ਕਾਮੀ[5] ॥੯੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੭ ॥

੮. [ਚੰਡੀ ਮੰਗਲ। ਗੰਗਾ ਵਿਖੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਨਾ।]

ਦੋਹਰਾ॥ ਖਲ ਖੰਡਨ ਜਗ ਮੰਡਨੀ ਭੁਜਦੰਡਨ ਬਰਬੰਡ॥
ਰੁੰਡ ਕਰਨ ਅਰ ਮੁੰਡ ਭਖਿ ਜੈ ਜੈ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥ ੧ ॥

ਮੰਡਨੀ=ਮੰਡਣ ਵਾਲੀ, ਸੁਆਰਨ ਵਾਲੀ।
ਭੁਜ ਦੰਡਨ=ਡੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ, (ਅ) ਦੰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੀ।
ਬਰਬੰਡ=ਬਲਵੰਤ। (ਅ) ਵਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ।

[1]ਭੱਜ ਜਾਏਗਾ। [2]ਛੇਤੀ [ਸੰਸ:, ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍ਰ]। [3]ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ। [4]ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਖੜਕਾਇਆ। [5]ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਕੰਮ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲਿਆ ਹੈ)।

ਰੁੰਡ ਕਰਨ=ਸਿਰ ਤੋਂ ਧੜ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਰੁੰਡ=ਧੜ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿਰ ਲਹਿ ਜਾਵੇ। [ਸੰਸ:, ਰੁਣ੍ਡ]
ਮੁੰਡ=ਧੜ ਤੋਂ ਕੱਟਿਆ ਸਿਰ। (ਅ) ਮੁੰਡ ਇਕ ਦੈਂਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਡੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। [ਸੰਸ:, ਮੁਣ੍ਡ=ਸਿਰ]
ਭਖਿ=ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। (ਅ) ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਦਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ। [ਸੰਸ, ਭਕ੍ਸ਼ਜ, ਧਾਤੂ ਭਕ੍ਸ਼=੧. ਖਾਣਾ, ੨. ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ, ੩. ਵੱਢ ਸੁੱਟਣਾ]

ਅਰਥ—ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਡੈਂਡਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ (ਮਜ਼ਬੂਤ) ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੀ ਤੇ ਬਲਵਾਨ, ਧੜ ਸਿਰ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਦਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ, ਤੇਜ ਵਾਲੀ ਚੰਡਿ (ਤੇਨੂੰ) ਜੈ ਹੋਵੇ ਜੈ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਇਤਿਹਾਸਾ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨੇ ਸੁਖਰਾਸਾ। ਆਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਕੋ ਮੇਲਾ। ਭੀਰ ਭੂਰ ਤਹਿਂ ਭਈ ਸਕੇਲਾ[1]॥੨॥ ਪੂਰਬ ਪਸ਼ਚਮ ਉੱਤਰ ਕੇਰੇ। ਨਰ ਦੱਖਣ ਕੇ ਆਇ ਘਨੇਰੇ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਬ ਲਖਿ ਮੱਜਨ ਕਾਰਨ। ਅਨਗਨ ਨਰ ਭੇ ਕਲੁਖ ਉਤਾਰਨ ॥ ੩ ॥ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਡੇਰਾ ਕਿਯ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਬਡੀ ਭੀਰ ਲਖਿ ਅੰਤਰਯਾਮੀ। ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਮਲੀਨ ਬਿਲੋਕੇ।ਨਿਰਮਲ ਕਰਿ ਮਨ ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਰੋਕੇ॥੪॥ ਰੈਨ ਬਿਤੀ ਹੋਈ ਜਬਿ ਭੋਰਾ। ਮੱਜਨ ਕਰਨ ਗਏ ਭਲਿ ਠੌਰਾ। ਕਈ ਲੱਛ[2] ਮੱਜਨ ਨਰ ਕਰਿਹੀਂ।ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿਹੀਂ ॥੫॥ ਦੇ ਸੂਰਜ ਕੋ ਨੀਰ ਘਨੇਰਾ।ਥਿਰ ਨਹਿਂ ਮਨ ਛਿਨ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ ਫੇਰਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਬੀਚ ਪਹੂੰਚੇ ਜਬਹੀ। ਨ੍ਹਾਨ[3] ਕੀਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਹੀ ॥੬॥ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਕਰਿ ਗੁਨਖਾਨੀ[4]।ਕਰ ਅੰਜੁਲ[5] ਸੋਂ ਸੀਂਚਤਿ ਪਾਨੀ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕਰਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਸੁਰਸਰਿ ਕੇ ਮਧ ਖਰੇ ਉਦਾਰਾ[6] ॥੭॥ ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਅਚਰਜ ਮਾਨਹਿਂ। 'ਹੈ ਇਹ ਕੌਨ', ਸਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਹਿਂ। 'ਹਿੰਦੂ ਕਿਧੋਂ ਤੁਰਕ ਹੈ ਕੋਈ !। ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਨ ਇਹ ਗਤਿ ਜੋਈ'॥੮॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਰ ਅਚਰਜ ਧਰਿ ਕੈ। ਬੂਝਤਿ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਰਿਕੈ। 'ਹਿੰਦੂ ਕਿਧੋਂ ਤੁਰਕ ਤੂੰ ਕੋਈ?।ਕਹੋ ਸਾਚ ਨਹਿਂ ਰਾਖਹੁ ਗੋਈ[7]'॥੯॥ਤੁਰਕ ਜਿ ਹੈਂ, ਗੰਗਾ ਕਿਉਂ ਆਯੋ। ਮਿਲ ਹਿੰਦੁਨ ਮੈਂ ਨ੍ਹਾਨ ਰਚਾਯੋ। ਜੋ ਹਿੰਦੂ,

[1]ਇਕੱਠੀ। [2]ਕਈ ਲੱਖ। [3]ਇਸ਼ਨਾਨ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ। [5]ਬੁੱਕ। [6]ਭਾਵ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ। [7]ਗੁਪਤ।

ਪਸ਼ਚਮ ਮੁਖ ਕਰਿਕੈ।ਨ੍ਹਾਇ ਦੇਤਿ ਜਲ ਕਹਾ ਸੁ ਬਿਚਰਿਕੈ[1]?॥੧੦॥ਇਤ ਦਿਸ਼ ਕਿਸ ਕਉ ਦੇਵਹਿਂ ਪਾਨੀ? ਕਿਹ ਕੇ ਕਹੇ ਰੀਤਿ ਨਈ ਠਾਨੀ?'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਇਤ ਦਿਸ਼ ਜਲ ਦਿਹੁ ਕਹਾ ਜਾਨਾ ? ॥੧੧॥ ਕਿਹ ਤੁਮ ਦੇਹੁ? ਕੌਨ ਤਿਹ ਲੇਈ?। ਪ੍ਰਥਮ ਬਤਾਵਹੁ ਮੁਝ ਕਉ ਸੋਈ'। ਨਰ ਬੋਲੇ 'ਜੋ ਪਿਤਰ ਹਮਾਰੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਜਲ ਦੇ ਨ੍ਹਾਇ ਸਕਾਰੇ[2] ॥੧੨॥ਜਲ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋ ਹ੍ਵੈਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ। ਹਮ ਕੋ ਸਦਾ ਹੋਤਿ ਸੁਖਦਾਈ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।'ਕਿਤਕ ਦੂਰ ਹੈਂ ਪਿਤਰ ਤੁਮਾਰੇ?॥੧੩॥ ਜਿਨ ਕੋ ਜਲ ਤੁਮ ਦੇਤਿ ਸਦਾਈ।ਲੇ ਕਰਿ ਜੋ ਹੋਵਤਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ'। ਨਰ ਬੋਲੇ ਮਤਵਾਨਹਿਂ ਜੋਊ।'ਕਿਤਕ ਸਹੰਸਰ[3] ਜੋਜਨ ਸੋਊ' ॥੧੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਤਿਨ ਬਾਨੀ।ਦੇਨਿ ਬਿਸਾਲ ਲਗੇ ਪੁਨ ਪਾਨੀ।ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ। ਗੇਰਹਿਂ ਜਲ ਬਹੁ ਅੰਜੁਲ ਭਰਿਕੈ॥੧੫॥ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਬਹੁਰ ਨਰ ਸੋਊ। 'ਤੈਂ ਨਿਜ ਬਾਤ ਬਤਾਇ ਨ ਕੋਊ।ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੌਨ ਹੈ ਜਾਤੀ?।ਇਤ ਦਿਸ਼ ਜਲ ਦੇ ਕਿਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਤੀ?'॥੧੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ। 'ਜਬ ਸੁਰਸਰਿ ਨ੍ਹਾਵਨ ਅਯੋ ਪੁਰਿ* ਨਿਜ ਬੋਯੋ ਖੇਤ ॥੧੭॥ਚੌਪਈ॥ ਨਹਿਂ ਜਲ ਦੇਨ ਹਾਰ ਕੋ[4] ਪਾਛੇ। ਤਿਹ ਕੋ ਨੀਰ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਆਛੇ। ਜਾਇ ਨ ਸੂਕ, ਰਹੈ ਹਰਿਆਈ। ਨਿਤ ਪਾਨੀ ਕੋ ਦੇਤਿ ਪੁਚਾਈ॥੧੮॥ਊਚੇ ਥਲ ਬੋਯੋ ਸੁ ਕਿਦਾਰਾ[5]। ਢਰਿ ਜਾਵਤਿ ਬਰਖਾ ਕੋ ਬਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਨਰ, ਜਾਨਿ ਬਾਵਰੋ ਕਹੈਂ। 'ਬਾਦ ਨੀਰ ਤੂੰ ਗੇਰਤਿ ਅਹੈਂ॥ ੧੯॥ਖੇਤ ਮਾਂਹਿ ਨਹਿਂ ਜਵਹਿ ਕੈਸੇ[6]।ਖਰੋ ਇਹਾਂ ਪਾਨੀ ਦੇਂ ਜੈਸੇ।ਕਹਾਂ ਖੇਤ, ਠਾਂਢੋ ਤੂੰ ਕਹਾਂ। ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਨੀ ਹ੍ਵੈ ਤਹਾਂ ॥੨੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਰੋ ਖੇਤ ਨਹਿਂ ਹੋਵਈ ਤੂੰ ਹੈਂ ਬਡੋ ਅਜਾਨ'।ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਤਹਿਂ ਭਏ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥੨੧॥ਚੌਪਈ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੁਮਹਿ ਭੁਲਾਯੋ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਨ ਮਨ ਭਰਮਾਯੋ। ਮੇਰੋ ਅਹੈ ਸਮੀਪ ਕਿਦਾਰਾ।ਤਾਂ ਕੋ ਪਹੁੰਚ ਨ ਸਕਈ

[1]ਵਿਚਾਰਕੇ। [2]ਨ੍ਹਾ ਕੇ ਸਵੇਰੇ। [3]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ। [4]ਕੋਈ। [5]ਖੇਤ। [6]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ।

*ਕਈ ਖੋਜਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਸਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੰਗਾ ਗਏ, ਸੋ ਏਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਦੋਂ ਦਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤਦੋਂ ਖੇਤੀਆਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਗਏ ਸੇ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰ:ਗ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ ਇਤਿਹਾਸ ਜਿਲਦ ਪਹਿਲੀ ਸਫਾ ੧੦੩। ਇਸ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਸੰਮਤ ਓਥੇ ੧੫੮੭ ਬਿ: ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਬਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤਰ ਦੂਰ ਅਧਿਕਾਈ । ਸੋ ਜਲ ਲੈ ਕੈਸੇ ਤ੍ਰਿਪ-ਤਾਈਂ?।ਮੁਝੈ ਅਜਾਨ ਭਨਤਿ ਹੋ ਕੈਸੇ।ਬਡੇਅਜਾਨ ਭਏ ਤੁਮ ਐਸੇ'॥੨੩॥ ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਜਗ ਸਾਈਂ ,। ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਤਬ ਤਿਸਹੀ ਥਾਈਂ । ਪੁੰਜ ਮਨੁਜ ਤਹਿਂ ਮੱਜਨ ਕਰਿਹੀਂ । ਤਟ ਪਰ ਬੈਠਿ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ ਧਰਿਹੀਂ॥੨੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੋ ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਾਗੇ ਕਰਨ ਕੇਤਿਕ ਤਰਪਨ[1] ਕੀਨ । ਤੂਸ਼ਨ ਹੋ ਬੈਠੇ ਕਿਤਿਕ ਕਰ ਮਹਿਂ ਮਾਲਾ ਲੀਨਿ ॥ ੨੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨੈ । ਤਿਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵੈਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨੈ । 'ਦੇਖਹੁ ਹਿੰਦੂ ਨਰਕ ਸਿਧਾਰੁਹਿਂ । ਜਮ ਗਹਿ ਲੇਹਿ ਮਾਰ ਬਹੁ ਮਾਰਹਿ' ॥੨੬॥ ਨਰ ਸੁਨਿ ਕਹੈਂ 'ਜਪਤਸੈ ਹਰਿ ਨਾਈਂ[2] । ਕੈਸੇ ਏਹ ਨਰਕ ਕੋ ਜਾਈਂ । ਆਗੈ ਤੈਂ ਕੀਨੀ ਵਿਪਰੀਤਾ । ਅਬਿ ਕਸ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ? ਅਭੀਤਾ[3] !'॥੨੭॥ ਸੁਧੇ ਮਗ ਕੇ ਪਾਵਨ ਹੇਤਾ । ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ । 'ਜੇ ਤੁਮ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਲਿਵ-ਲਾਵਹੁ । ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਅੰਤ ਅਧੋਗਤਿ[4] ਜਾਵਹੁ॥੨੮॥ ਲੇ ਮਾਲਾ ਬੈਠੇ ਕਰ ਮਾਂਹੀ । ਮਨ ਇਸਥਰ ਇਕ ਛਿਨ ਭੀ ਨਾਂਹੀ।ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਨ ਹਿਤ ਦਿਨ ਰਾਤੀ । ਕਰਹੁ ਦੰਭ ਬੈਠੇ ਭਲਿਭਾਂਤੀ ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੈਸੇ ਜਪਤਾ ਨਾਮ ਤੂੰ ਮਨ ਪਠਿਯੋ ਮੁਲਤਾਨ। ਤੇਰੋ ਕਾਬਲ ਮਹਿਂ ਗਯੋ ਕਰੀਏ ਸਾਚ ਬਖਾਨ । ॥੩੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸਤ[5] ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਤੇਰਾ । ਤਕੈਂ ਲਾਭ ਹਯਾਂ ਹੋਇ ਘਨੇਰਾ'।ਜਹਿਂ ਜਹਿਂਮਨਸਭਿਹਿਨਿਕੋ ਗਇਓ।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਤਾਵਤਿ ਭਇਓ॥੩੧॥ਸਭਿਮਾਨਵ ਨੇ ਸੁਨਿ ਅਸ ਬੈਨੀ।ਜਾਨਸੋ-ਪਰਮੇਸੁਰ ਗਤਿਦੈਨੀ-। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹੋਏ ਮਨ ਦੀਨੇ । ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੇ ॥ ੩੨ ॥ ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ 'ਭੂਲੇ ਹੈਂ ਤੁਮਤੇ । ਬਖਸ਼ਹੁ ਗੁਨਹਿਂ ਭਏ ਜੋ ਹਮਤੇ।ਮਹਿਮਾ ਆਗੈ ਹਮ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ।ਅਬ ਜਾਨੀ ਤੁਮ ਹੋ ਗਤਿਦਾਨੀ' ॥੩੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਰਪਣ ਮਾਲਾ ਤਜਿ ਸਭੈ ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਾ ਛੋਰਿ। ਆਵਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ ਸਭਿ ਬੰਦਹਿਂ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥੩੪॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਅਬ ਤੁਮ ਸਿੱਖ ਆਪਨੇ ਕਰਿਯੇ । ਪਦ ਰਜ[6] ਦੇਯ ਪਾਪ ਪਰਹਰਿਯੇ । ਭੂਲੇ ਹਮ ਮਗ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ । ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਹੋ ਗਤਿਦਾਈ ॥ ੩੫ ॥ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੇ ਭੇ ਤੁਮ ਅਬਹੀ' । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬੰਦੈਂ ਸਭਿਹੀ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਲੋਕੋ । ਕੈਸੇ ਸਿੱਖ

[1]ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ । [2]ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ । [3]ਹੇ ਨਿਡਰ ! [4]ਨੀਚ ਗਤੀ ਨੂੰ । [5]ਦਿੱਲੀ । [6]ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ।

ਕਰੌਂ ਤੁਮਨੌਂ[1] ਕੋ? ॥ ੩੬ ॥ ਮਨ ਮਲੀਨ ਤੁਮ ਕਰੁ ਗੁਰ ਔਰੇ। ਸਮਝਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਹਮ ਕੋ ਬੌਰੇ'। ਕਹੈਂ ਸੁ ਨਰ 'ਅਬ ਤਜੈਂ ਨ ਤੁਮ ਕੋ। ਇਉਂ ਕਹਿ ਬੈਨ ਭੁਲਾਵਤਿ ਹਮਕੋ' ॥੩੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਹੇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਇ ਜਬ ਗੁਰੂ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਹਿ ਬੈਨ।ਸਭਿ ਕੋ ਦੇ ਸੰਤੋਖ ਤਬਿ ਬੈਠਿ ਗਏ ਗੁਨਐਨ॥੩੮॥ ਚੌਪਈ॥ਤਿਨਕੋ ਭੋਜਨ ਭਯੋ ਤਿਆਰੀ।ਸਭਿ ਨਰ ਗੁਰਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਕੋ ਕੀਜੈ। ਜਨਮ ਸਫਲਤਾ ਹਮ ਕੋ ਦੀਜੈ'॥੩੯॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਨਹਿਂ ਭੋਜਨ ਖਾਵੌਂ। ਤੁਮਰੇ ਸੰਗਿ ਨ ਕਤਹੂੰ ਜਾਵੌਂ'। ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ'ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।ਉਠਿ ਕਰਿ ਅਚਿਯੇ ਆਪ ਅਹਾਰਾ'॥੪੦॥ਸੁਨਿ ਇਉਂ ਸੰਗਿ ਚਲੇ ਸੁਖਦਾਈ। ਜਹਾਂ ਰਸੋਈ ਤਿਨਹਿਂ ਬਨਾਈ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਡੇਰੇ। ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤਿਨ ਵਧੀ ਵਧੇਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਟ ਉਤਾਰ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦ੍ਵਿਜਨ ਚੌਕੇ ਬੈਠੇ ਜਾਇ। ਪਦ ਪਖਾਰ ਕਾਰੀ ਕਰੀ[2] ਗੁਰ ਅੰਤਰ ਬੈਸਾਇ ॥੪੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਭਿਟਿਓ ਚੌਕਾ ਦਿਯੋ ਗਵਾਈ। ਕਿਉਂ ਕਾਢਤਿ ਹੋ ਇਹਠਾਂ ਕਾਰਾ ?। ਅੰਤਰ ਚੌਕਾ ਭਯੋ ਖੁਆਰਾ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਬਹੁ ਸੁਚਿ ਸੋਂ ਭੋਜਨ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਚੌਕਾ ਗੋਬਰ ਕੋ ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਨਿਕਟਿ ਨ ਕੋਊ ਆਵਨ ਦੀਨਾ ॥ ੪੪ ॥ ਸਮਧਾ[3] ਧੋਇ ਅੰਨ ਚੁਨ ਸਭਿ ਹੀ। ਬੈਠਿ ਹਦੂਰ ਕਰਾਯੋ ਅਬਹੀ। ਭਿਟੀ ਰਸੋਈ ਕਿਹ ਤੇ ਦੇਖੀ?। ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਹਮ ਕੀਨ ਵਿਸ਼ੇਖੀ'॥੪੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਹੁਰ 'ਜਾਵਦ ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਆਇ।ਤਾਵਦ ਚੌਕਾ ਸੁੱਧ ਥੋ ਅਬ ਤੁਮ ਦਯੋ ਗਵਾਇ॥੪੬॥ਚੌਪਈ॥ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਖਰੇ ਹੈਂ ਨੀਚੁ।ਭਿਟਿਓ ਚੌਕਾ ਆਇ ਬੀਚੁ'।[4]'ਸ੍ਰੀਗੁਰ।ਹਮਕੋ ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਹਾਂ ਚਢੇ ਹੈਂ ਚੌਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥੪੭ ॥ ਸੁਚ ਸੋਂ ਬਨੀ ਰਸੋਈ ਸਾਰੀ। ਅਚਹੁ ਅਹਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਜ ਧਾਰੀ। ਜੇ ਨਹਿਂ ਅਚੋ ਬਤਾਵੋ ਹਮਕੋ।ਦੀਸਹਿਂ ਨੀਚ ਚਢੇ ਜੋ ਤੁਮਕੋ ॥੪੮॥ਬਿਨਾਂ ਬਤਾਏ ਸਾਚ ਨ ਜਾਨਹਿਂ।ਅਸਮਤਿ ਨਹਿਂ ਜੋ ਆਪ ਪਛਾਨਹਿਂ'।ਇਉਂ ਸੁਨਿਕੈ ਮਨੁਜਨ ਤੇ ਬਾਨੀ।ਇਕ ਸਲੋਕ ਉਚਰਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੪੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

> ਕੁਬੁਧਿ ਡੂਮਣੀ ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣਿ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਘਟ ਚੂਹੜੀ ਮੁਠੀ
> ਕ੍ਰੋਧਿ ਚੰਡਾਲਿ ॥ ਕਾਰੀ ਕਢੀ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾਂ ਚਾਰੇ ਬੈਠੀਆ ਨਾਲਿ ॥

[1]ਤੁਹਾਨੂੰ। [2]ਲਕੀਰ ਕੱਢੀ। [3]ਲਕੜਾਂ। [4]ਦ੍ਵਿਜ ਬੋਲੇ।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਚੌਕਾ ਇਨ ਕੋ ਚਢੇ ਤੇ ਭਿਟਿਓ ਗਯੋ ਗਵਾਇ।
ਮਨ ਕੇ ਮੁਨਸਬ ਹੋਇ ਕੇ ਗੁਨਹੁ ਜਿ ਬਨਯੋ ਬਨਾਇ' ॥ ੫੦ ॥
ਸੋਰਠਾ॥'ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ ? ਕਹਹੁ ਗੁਰੂ !' ਬੂਝੈਂ ਸੁ ਨਰ।
ਦੇਖੀ ਤਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਬੋਲਤਿ ਭਏ ॥ ੫੧ ॥
ਸਲੋਕ ॥ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਕਾਰਾਂ ਨਾਵਣੁ ਨਾਉ ਜਪੇਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਉਤਮ ਸੇਈ ਜਿ ਪਾਪਾਂ ਪੰਦਿ ਨ ਦੇਹੀ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ॥'ਇਉਂ ਪੁਨੀਤ ਜੇ ਚਉਕਾ ਹੋਇ।ਭਿਟਿਓ ਜਾਇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਸੋਇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਹੁ। ਮਨ ਮਲੀਨਤਾ ਸਰਬ ਨਿਵਾਰਹੁ' ॥੫੨॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬਚ ਐਸੇ। ਉਰ ਮਹਿਂ ਗੁਨਤਿ ਹੁਤੋ ਮਨ ਜੈਸੇ।ਜਾਨੇ ਅਪਨੇ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਨ।ਰਹਿਤਿ ਭਏ-ਅਬ ਕਿਉਂ ਹ੍ਵੈ ਟਾਰਨ- ॥ ੫੩ ॥ ਅਵਰ ਠੌਰ ਤੇ ਮਨ ਕੋ ਮੋਰਾ[1]*। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜੋਰਾ।ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ 'ਹਮ ਕੋ ਸਿਖ ਕੀਜੈ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖੀਜੈ ॥ ੫੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਉਂ ਜਾਨਹੁ ਤਿਉਂ ਤਾਰੀਏ ਔਰ ਨ ਹਮ ਕੋ ਥਾਇ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਰੂਪ ਹੋ ਜਪੈਂ ਤਿਹਾਰੋ ਨਾਇ[2]' ॥੫੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਖੇ ਦੀਨ ਗੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।'ਜਿਤਨੋ ਹੈ ਧਨ ਪਾਸ ਤੁਮਾਰੇ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹਿਤ ਸਰਬ ਲੁਟਾਵਹੁ। ਪੁਨ ਸਿਖ ਹੋਇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ'॥੫੬॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਜਿਨ ਜਿਨ ਮਾਨੀ ਆਇਸੁ। ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਦੀਨ ਲੁਟਾਇਸ। ਤਿਨ ਪਰ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ਾ॥੫੭॥ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਮ ਕੋ ਰੰਗ ਚਢਾਵਾ। ਮਨ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦਈ ਸੁਖ ਪਾਵਾ। ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਈ। ਜੀਵਤਿ ਨਾਮ ਬਿਖੇ ਲਿਵ ਲਾਈ॥੫੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਸਿਖ ਕਰੇ ਰੈਨ ਭਈ ਪੁਨ ਆਇ।ਸ੍ਰੀਗੰਗਾ ਤਨ ਧਾਰਿਕੈ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੀ ਤਿਹ ਥਾਇ ॥ ੫੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੰਚਨ ਥਾਰ[3] ਲਿਯੇ ਨਿਜ ਹਾਥਾ। ਭਰਯੋ ਨਿਹਕ[4] ਮੁਕਤਾ[5] ਕੇ ਸਾਥਾ। ਧਰੀ ਭੇਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੬੦॥ 'ਦੁਸ਼ਤਰ ਅਤਿ ਕਲਿਮਲ ਕਲਿ ਕਾਲਾ। ਮੋ ਤੇ ਸਹੇ ਨ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ !। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ। ਜਾਂ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਮੋਹਿ ਸਦਾਈ॥੬੧॥ਤੁਮ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਕੇ ਹੇਤਾ। ਦੇਹਿ ਧਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ !'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਰਸਰਿ ਕੀ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ

[1]ਮੋੜਿਆ। [2]ਨਾਮ। [3]ਥਾਲ। [4]ਹੀਰੇ। [5]ਮੋਤੀਆਂ। *ਪਾ:-ਅਪਨੇ ਗਰ ਮਹਿ ਜੰਵ ਤੋਰਾ।

ਬੋਲੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ॥ ੬੨॥ 'ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਰਮ ਪਿਆਰੇ। ਕਰਹੁ ਧ੍ਯਾਨ ਤਿਨ ਸੰਝ ਸਕਾਰੇ[1]।ਤੋ ਮਹਿਂ ਚਰਨ ਆਨਿ ਜਬ ਪਾਵੈਂ। ਤਤਛਿਨ ਤੁਮਰੇ ਕਲੁਖ ਨਸਾਵੈਂ ॥੬੩॥ ਜਿਉਂ ਆਵਤਿ ਕਾਤਿਕ ਕੋ ਮਾਸਾ। ਬਿਮਲ ਸੁੱਧ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤਿ ਅਕਾਸ਼ਾ। ਤਿਉਂ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੈਂ ਤਤਕਾਲਾ। ਸੰਤਨ ਲੱਛਨ ਸੁਨਹੁ ਰਸਾਲਾ ॥੬੪॥ ਸੁਕਤਾ ਰਜਤ ਜਗਤ ਕੋ ਜਾਨਤਿ[2]। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿਂ ਰਹਤਿ ਸਮਾਨਤ[3]। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰਿਦਾ, ਨਿਤ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਬਿਖੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਉਰ ਤੇ ਜਾਰੀ[4]॥੬੫॥ਪਰ ਦੁਖ ਦੇਖਿ ਦੁਖੀ ਹ੍ਵੈ ਜਾਹੀਂ। ਪਰ ਸੁਖ ਲਖਿ ਹਰਖੈਂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕੇ ਰੰਗੇ ਰੰਗਾ। ਦ੍ਰੋਹ[5] ਨ ਮੋਹ ਨ ਮਾਨ ਉਤੰਗਾ* ॥੬੬॥ ਤਿਨਕੇ ਚਰਨ ਸੰਗ ਅਘ ਤੇਰੇ। ਹੋਹਿਂ ਨਸ਼ਟ ਨਹਿਂ ਲਾਗਹਿ ਦੇਰੇ'। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਜੀ ਸੁਨਿਕੈ ਗਾਥਾ। ਪਰਸੇ ਹਾਥ[6] ਪੈਰ ਜਗਨਾਥਾ॥੬੭॥ਦੋਹਰਾ॥ਪਰਸਤਿ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਭਈ ਜਿਉਂ ਪਟ ਸਾਬਨ ਸਾਥ। ਕਹਤਿ 'ਉਪਾਇਨ ਲੀਜੀਏ ਤੁਮ ਹੋ ਦੀਨਾ ਨਾਥ'॥੬੮॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਇਹ ਧਨ ਨਹਿਂ ਕਿਛੁ ਕਾਜ ਹਮਾਰੇ। ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਕੋ ਕਰਹੁ ਭੰਡਾਰਾ। ਹਿਤ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇਉ ਅਹਾਰਾ' ॥੬੯॥ ਗੰਗ ਕਹੈ 'ਧਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਸਾਈਂ!। ਤੁਮ ਭੀ ਅਸਨ ਅਚਹੁ ਤਹਿਂ ਆਈ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਹੁਰ ਪਧਾਰੀ। ਭਈ ਭੋਰ ਉਦਤਯੋ ਤਿਮਰਾਰੀ[7] ॥ ੭੦॥ ਤਬ ਹੀ ਸੁਰਸਰਿ ਕੀਨ ਭੰਡਾਰਾ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਬਨੇ ਅਹਾਰਾ। ਸਰਬ ਸੁਰਨ ਕੋ ਕੀਨ ਅਵਾਹਨ[8]।ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਏ ਜਹਿਂ ਜਲ ਪਾਵਨ[9] ॥੭੧॥ ਨਾਰਦ ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੰਗ ਆਵਾ।ਗੌਰੀ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੰਭੁ ਸੁਹਾਵਾ। ਸਸਿ[10] ਸਵਿਤਾ[11],ਸਨਿਕਾਦਿਕ, ਪਾਵਕ[12]। ਬਰੁਨ, ਕੁਬੇਰੁ, ਸਮੀਰ[13], ਬਿਨਾ-ਇਕ[14]॥੭੨॥ ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਜੋ ਹੈਂ ਸੁਰ[15] ਸਾਰੇ। ਸਭਿ ਆਏ ਸੁਰ ਨਦੀ[16] ਹਕਾਰੇ। ਰਿਖਿ ਮੁਨਿ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ। ਤਪੀ ਦਿਗੰਬਰ ਆਏ ਰਾਸੀ ॥੭੩॥ ਸੁਰ ਸਭਿ ਦੁਤਿਯ ਰੂਪ ਕੋ ਧਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਤਹਾਂ ਪਧਾਰੇ। ਮਿਲਿਕੈ ਸਰਬ ਕਰਹਿਂ ਪਦਬੰਦਨ।ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿਂ ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ[17]

---

[1]ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ। [2]ਸਿੱਪੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਓਹ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ) ਭੁਲੇਵਾ ਹੈ। [3]ਇਕੋ ਜਹੇ। [4]ਸਾੜੀ। [5]ਵੈਰ। [6]ਹਥਾਂ ਨਾਲ। [7]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ। [8]ਸੱਦਿਆ। [9]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਵਾਲੀ ਭਾਵ ਗੰਗਾ। [10]ਚੰਦਰਮਾ। [11]ਸੂਰਜ। [12]ਅਗਨੀ। [13]ਵਾਯੂ। [14]ਗਣੇਸ਼। [15]ਦੇਵਤੇ। [16]ਭਾਵ ਗੰਗਾ ਦੇ। [17]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। *ਪਾ:-ਅਨੰਗਾ

॥੭੪॥ ਔਰ ਸੇਵ ਸੁਰ ਸਰਬ ਸਮ੍ਹਾਰੀ। ਕਰਨੀ ਜੋ ਅਹਾਰ ਕੀ ਤਯਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਰ ਮਹਿ ਜਲ ਧਾਰਨ। ਸਾਂਭੀ ਸੇਵਾ ਚਰਨ ਪਖ਼ਾਰਨ* ॥ ੭੫ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਅਚਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਉਰ ਹਰਖੇ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ।ਬਹੁਰੋ ਕਰਿਕਰਿ ਚਰਨ ਪ੍ਰਨਾਮੂ।ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਸਤਿ ਅਪਨੇ ਧਾਮੂ ॥ ੭੬ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਅਪਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਮਾਈ ਬਰਿਕੈ। ਜਿਉਂ ਹਿਮ[1] ਕੀ ਪੁਤਰੀ[2] ਕਿਤ ਹੋਇ। ਲਗੇ ਤੇਜ[3] ਜਲ ਹੋਵਤਿ ਸੋਇ† ॥ ੭੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲਹਿੰ ਪਰਸਪਰ ਨਰ ਕਹੈਂ 'ਕਿਨ ਭੰਡਾਰਾ ਕੀਨ?'। ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਸੈ ਹੋਤਿ ਭਾ ਨਾਮ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਚੀਨ॥ ੭੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੰਗਾ ਕੇ ਤੀਰਾ। ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ। ਪੁਨ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕੌ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਜਿਨਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਦੁਖ ਹਾਨਾ ॥ ੭੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੮ ॥

੯. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਬ੍ਰਿਜ, ਅਯੁੱਧਯਾ, ਤੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਗਤਿ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗਤਿ ਜੁਤ ਨਿਤ ਅਭਿਮਤ ਚਿਤ ਦੇਤਿ।
ਸੂਲ ਹਰੀ ਮੰਗਲ ਕਰੀ ਜੈ ਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ ॥ ੧ ।

---

[1]ਬਰਫ। [2]ਪੁਤਲੀ। [3]ਗਰਮੀ ਲੱਗਿਆਂ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦਿਖਾਲਕੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਤੋਂ ਹੈ, ਦੇਉਤਾ ਪੂਜਣ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਈਸਾ ਆਦਿ ਨੇ ਬੀ ਚਰਨ ਧੋਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ।

†ਇਸ ਗੰਗਾ ਦੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਸ ਅਸੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ:—

ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਕਿਲ-
ਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥
[ਮਲਾਰ ਮ: ੪

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈਨ, ਗੁਰੂ ਹੈਨ, ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹੈਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਸਭ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਕਵਿ ਜੀ ਇਥੇ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੰਗਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਿਹਾ ਕਿ:—

ਜਨ ਕੇ ਚਰਨ ਤੀਰਥ ਕੋਟਿ ਗੰਗਾ ॥ [ਬਿਹਾ: ਮ: ੫

ਅਠਿਸਠਿ ਤੀਰਥ ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ਪੂਜੈ ਸਦਾ ਵਿਸੇਖੁ ॥ [ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧

{ ਜਗਤਿ ਜੋਤਿ=ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਜੋਤ ਜਿਸ ਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਗਮਗਤਿ=ਚਮਕਣਾ ਜਿਸ ਦਾ ਜਗਮਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਤੇਜ ਜਿਸ ਦਾ ਦਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਜੁਤ=ਚਮਕਣਾ। [ਸੰਸ:, ਦ੍ਯੁਤ=ਚਮਕਣਾ]। ਅਭਿਮਤ=ਚਾਹੀ ਹੋਈ, ਮੰਗੀ ਹੋਈ [ਸੰਸ:, ਅਭਿਮਤ]। }

ਅਰਥ—ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ ਤੇ ਜਗਮਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਚਮਕਣਾ (ਜਿਸ ਦਾ, ਜੋ) ਸਦਾ ਚਿਤ ਦੀ ਚਾਹੀ (ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ) ਦੇਂਦੀ ਹੈ, (ਜੋ) ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਮੰਗਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ (ਤੈਨੂੰ) ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਵੇ!

ਭਾਵ—ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿਚ ਤੇਜ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਰਦਾ ਤੇ ਚੰਡੀ ਇਕੋ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਫੇਰੂ ਸੁਤ! ਸੁਨੀਏ ਕਥਾ। ਪਿਖੀ ਜਥਾ ਮੈਂ ਕਥਿ ਹੌਂ ਤਥਾ। ਆਗੈ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਜਿਨ ਮਨ ਬਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਭੁਜੰਗਛੰਦ ॥ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਮੋ ਸੰਗਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਅਬੈ ਦੇਖੀਐ ਕਾਨ੍ਹ[੧]ਕੀ ਬ੍ਰਿਜ ਸ਼ਾਲਾ[੨]। ਜਹਾਂ ਆਵਤਾਰੰ ਧਰਯੋ ਕੰਸਨਾਸ਼ੂ[੩]। ਕਿਧੌ ਹੈ ਕਲੋਲੇ ਜਸੋਧਾ[੪]ਅਵਾਸੂ॥੩॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਰਵਿਕੀ ਤਨਿਯਾ[੫] ਜਹਿੰ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਤਿ[੬] ਖੇਲਤਿ ਸ਼੍ਯਾਮ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਗਿਰ ਪੈ ਚੜ੍ਹਿ ਧੇਨੁ ਚਰਾਵਨ ਕੀਨਿ ਧਰਾ ਬਹੁ ਭਾਰ ਕੋ ਜਾਂਹਿ ਮਿਟਾਯੋ। ਕੁਲ ਦੈਤਨ ਕੋ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ ਮਿਲ ਗ੍ਵਾਰਨ ਸੰਗ ਮੈਂ ਖੇਲ ਮਚਾਯੋ'। ਹਮ ਸੋਂ ਇਹ ਬੈਨ ਕਹੇ ਜਬਲੌਂ, ਤਬਲੌਂ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮ ਸਮੀਪ ਦਿਸਾਯੋ ॥ ੪ ॥ ਗਿਰ ਏਕ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਬ ਬੈਨ ਭਨੇ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਜਮਨਾ ਤਟ ਕੂਟ[੭]ਪਰ੍ਯੋ ਕਿਹ ਭਾਂਤਿ ਸੋ, ਦੂਸਰ ਨਾਂਹਿ ਸਮੀਪ ਦਿਸਾਨਾ[੮]। ਉਰ ਮੇਰੇ ਸੰਦੇਹ ਭਯੋ ਅਤਿ ਜੈ' ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਬ ਰਾਮ ਬੰਧਾਯੋ ਹੈ ਸਾਗਰ[੯]ਸੇਤੁ[੧੦] ਪਰਾ ਤਬ ਕੋ ਗਿਰਹੈ ਇਹ ਥਾਨਾ'॥੫॥[੧੧]'ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਹੋ ਇਹ ਕੋ' ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਸੁਨੀਯੇ ਮਰਦਾਨਾ! ਜਬ ਸਾਗਰ ਸੇਤੁ[੧੨] ਸੰਪੂਰਨ ਭਾ ਰਘੁਬੀਰ ਤਬੈ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨਾ।—ਗਿਰ

---

[੧]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। [੨]ਬ੍ਰਿਜ ਅਸਥਾਨ। [੩]ਕੰਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ ਨੇ। [੪]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ। [੫]ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਭਾਵ ਜਮਨਾ। [੬]ਭਾਵ, ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ। [੭]ਪਰਬਤ। [੮]ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ। [੯]ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ। [੧੦]ਪੁਲ। [੧੧]ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ। [੧੨]ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਲ।

ਗੇਰ, ਨ ਆਨਹੁ ਔਰ ਅਬੈ— ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਖੈ ਇਹ ਠਾਂ ਹਨੁਮਾਨਾ। ਛਿਤਿ ਪੈ ਧਰਿ[1] ਬੈਸ ਰਹਾ ਗਿਰ ਕੋ ਰਘੁਬੀਰ ਕੇ ਤੀਰ ਨ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ ॥ ੬ ॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਤਜੇ ਗਿਰ ਬਾਂਦਰ ਰਾਮ ਕੇ ਤੀਰ ਗਏ ਸਭਿ ਧਾਈ। ਸ਼੍ਰੀਰਘੁਬੀਰ ਬਿਲੋਕਿ ਕਹੈਂ-ਹਨੂੰਮਾਨਬਲੀ ਨਹਿੰ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ-। ਯੋਂ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਹ ਸੰਗ ਹੁਤੇ ਜੁ, ਸਭੈ[2] ਕਹਿਕੈ ਤਬ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ-। ਰਾਮ ਕਹੈ—ਤਹਿੰ ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਇਕ ਬਾਂਦਰ ਆਨਹੁ ਬੇਗ ਬੁਲਾਈ—॥ ੭ ॥ ਧਾਇ ਗਯੋ ਹਨੁਮਾਨ ਸਮੀਪ—ਚਲੋ ਰਘੁਬੀਰ ਨੈ ਬੇਗ ਬੁਲਾਵਾ—।[3]—ਮੇਰੋ ਨ ਜਾਨ ਬਨੈ ਇਹ ਭਾਂਤਿ—ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਭੈ ਕਹਿ ਕੈ ਸਮਝਾਵਾ। ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਰਾਮ ਸਮੀਪ ਗਯੋ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਾ।—ਆਵਤਿ ਹੈ ਨ ਪ੍ਰਭੰ-ਜਨਨੰਦਨ[4] ਮੋ ਸੰਗ ਐਸੇ ਹੀ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ ॥ ੮ ॥ ਯਾਂਹਿ ਪਹਾਰ ਉਪਾ-ਰਨ ਮੈਂ ਜਬ ਲਾਗਯੋ[5] ਤਬੈ ਇਵ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।—ਮੋਹਿ ਉਚਾਵਹੁ[6] ਨਾਂਹਿ ਅਬੈ, ਜਿ ਉਚਾਵਹੁ ਤਉ ਸੁਨੀਏ ਮਨ ਲਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਜਹਾਂ ਪਦ ਪੰਕਜ ਤਾਂਕੇ ਤਰੇ ਮੁਹਿ ਦੇਹੁ ਟਿਕਾਈ। ਆਨ ਸਥਾਨ ਬਿਖੈ ਜਿ ਧਰੋ, ਤਿਹ ਥਾਨ ਤੇ ਨੀਕੇ ਰਹੋਂ ਇਹ ਥਾਂਈ—॥ ੯ ॥ ਸੋਂਹ ਪਹਾਰ ਕੇ ਸੰਗ ਕਰੀ—ਰਘੁਬੀਰ ਖਰੇ ਜਹਿੰ ਸਾਰੰਗ ਪਾਨੀ[7]। ਤਾਂ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੁੰਦਰ ਨੀਚੇ ਮੈਂ ਦੇਉ ਟਿਕਾਇ, ਭਲੇ ਮੰਨਿ ਬਾਨੀ[8]—। ਯੋਂ ਕਹਿਕੈ ਕਰ ਲੀਨ ਉਚਾਇ ਚਲਯੋ ਮਗ ਤੂਰਨ ਜੋ ਬਲਖਾਨੀ[9]। ਸੇਤੁ ਸਪੂਰਨ ਹੋਇ ਗਯੋ ਤਬ ਆਪ ਨੈ ਆਇਸੁ ਯੋਂ ਫੁਰਮਾਨੀ॥੧੦॥—ਜੋ ਜਿਹ ਥਾਨ ਬਿਖੈ ਗਿਰ ਲਯਾਵਤ ਸੋ ਤਿਹ ਥਾਨ ਮੈਂ ਦੇਹੁ ਟਿਕਾਈ—।ਆਇਸੁ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੁਨਿਕੈ ਅਸਮੰਜਸ[10] ਜਾਨਿ ਰਿਦੈ ਕਪਿਰਾਈ[11]।— ਜੇ ਨ ਤਜੋਂ ਧ੍ਰਮਦਾਸਨ[12] ਕੋ ਸੋਊ ਨਾਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤਿ, ਹੈ ਨਾਂਹਿ ਭਲਾਈ[13]। ਜੇ ਤਜਿ ਜਾਉਂ ਗਿਰਾ ਮਮ ਝੂਠ ਹ੍ਵੈ—ਐਸ ਬਿਚਾਰਿ ਰਹਯੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ—॥੧੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਕਹਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ—ਜੁਗਿ ਦ੍ਵਾਪਰਿ ਮੈਂ ਧਰਿਹੋਂ ਅਵਤਾਰੂ। ਊਪਰ ਤਾਂਕੇ ਬਿਲਾਸ ਕਰੋਂ ਚਿਰ ਕਾਲ ਲੌ ਮੈਂ ਪਗ ਸੰਗ ਬਿਹਾਰੂੰ[14]—। ਸੋ ਸੁਨਿਕੈ ਹਨੂਮਾਨ ਕੇ

---

[1]ਧਰਕੇ। [2]ਸਾਰੀ ਗੱਲ। [3]ਹਨੂੰਮਾਨ ਬੋਲਿਆ। [4]ਪੌਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ—ਹਨੂਮਾਨ। [5]ਜਦ ਮੈਂ ਇਹ ਪਹਾੜ ਪੁਟਣ ਲਗਾ। [6]ਚੁਕੋ। [7]ਧਨੁਖ ਨੂੰ ਹਥ ਵਿਚ ਰਖਣ ਵਾਲੇ। [8]ਤੇਰੀ ਗਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਕੇ। [9]ਭਾਵ ਹਨੂਮਾਨ। [10]ਕਠਨਤਾ। [11]ਬਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ—ਹਨੂਮਾਨ। [12]ਦਾਸ ਧਰਮ ਜੋ ਆਗਯਾ ਪਾਲਨ ਹੈ। [13]ਚੰਗੀ ਗਲ ਨਹੀਂ। [14]ਵਿਚਰਾਂਗਾ।

ਤੀਰ ਗਯੋ ਸਭਿਹੀ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੁ।ਤੌ ਹਨੁਮਾਨ ਪਯਾਨਕੀਓ ਜਹਿ ਠਾਂਢੇ ਹੁਤੇ ਰਘੁਬੀਰ ਸੁਕੁਮਾਰੁ[1]॥੧੨॥ਤਬ ਕੋ ਇਹ ਥਾਨ ਧਰਾ ਸੁ ਧਰਾਧਰ[2], ਧਾਰਿ[3]ਅਵਤਾਰ ਮੁਰਾਰਿ[4] ਸੁਹਾਏ।ਸਭਿ ਗੋਪਨ[5] ਮੈਂ ਮਿਲਿਕੈ ਮਧੁਸੂਦਨ[6] ਬਾਲਿਕ ਸੰਗ ਮੈਂ ਖੇਲ ਮਚਾਏ। ਇਹ ਜਾਨਿ ਪੁਨੀਤ ਪਹਾਰ ਬਡੋ ਪਦ ਕੇਸ਼ਵ ਨੇ ਬਹੁ ਕਾਲ ਲਗਾਏ। ਜਿਹ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ ਸਭਿ ਦੈਤਨ ਕ ਕੁਲ ਔਰ ਧਰਾ[7] ਬਹੁ ਭਾਰ ਮਿਟਾਏ*[7] ॥੧੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ[8] ਤਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਸਰਬ ਸੁਨਾਇ। ਮਰਦਾਨਾ ਹਰਖਤਿ ਭਯੋ ਗਿਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਪਾਇ ॥੧੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਮੇਲਾ ਥੋ ਭਾਰੀ। ਪਰਬ ਲਖਯੋ ਆਏ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਬੈਰਾਗੀ, ਜਤੀ। ਬਹੁਤ ਬੈਸ਼ਨੋ, ਦਿਸ਼ਪਟ[9], ਸਤੀ[10] ॥ ੧੫ ॥ ਤਪੀ ਔਰ ਸੰਨਯਾਸੀ ਆਏ। ਬ੍ਰਿੱਜ ਬਿਖੈ ਨਰ ਪੁੰਜ ਸੁਹਾਏ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਸਭਿ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥੧੬ ॥ ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਵਰਤਯਾ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਸੁੱਧ ਆਤਮੇ ਨਰ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਭਵ ਬੰਧਨ ਕੇ ਬਾਂਧੇ ਸਭਿਹੀ। ਛੂਟਨ ਹੋਇ ਨ ਤਨ ਕੋ ਕਬਹੀ ॥੧੭ ॥ ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਲੋਭ ਅਹੰਕਾਰਾ। ਇਨ ਮਹਿ ਵਰਤਯਾ ਮੋਹ ਗੁਬਾਰਾ। ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਧਰਿ ਦੰਭ ਅਨੇਕਾ। ਬਾਤ ਬਨਾਇੰ ਸੁਨਾਇ ਬਿਬੇਕਾ॥੧੮॥ ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਮਹਿ ਗੋਤੇ ਖਾਵਤਿ। ਬਹੁ ਪਖੰਡ ਕਰਿ ਨਰਨ ਦਿਖਾਵਤਿ। ਜਾਮਨਿ ਮਹਿ ਕੁਕਰਮ ਅਸ ਕਰਹੀਂ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਧਕਾ ਬੇਖਨ[11] ਧਰਹੀਂ ॥੧੯॥ਸਿਸ[12] ਕੁਮਾਰਨਾਰੀ[13] ਧਰਿ ਬੇਖਹਿਂ[14]। ਕਰਹਿਂ ਨ੍ਰਿੱਤਕਾਰੀ, ਨਰ ਦੇਖਹਿ। ਬਾਲਕ[15] ਔਰ ਅੰਗਨਾ[16] ਦੋਊ। ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਂਗ ਕਰਿ ਸੋਊ ॥ ੨੦॥ ਨਰ ਮਲੀਨ ਬੁੱਧੀ ਤਿਨ ਦੇਖਹਿਂ। ਉਪਜਾਵਤਿ ਤਨ ਕਾਮ ਵਿਸ਼ੇਖਹਿ। ਬਾਲਕ[15] ਪੁਨ ਤਿਨ ਅੰਗਨ[16] ਸੰਗਾ। ਭੋਗ ਕਰਹਿ ਨਰ ਹੋਇ ਨਿਸ਼ੰਗਾ॥ ੨੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਜਾਨਿਕੇ ਤਬ ਰਬਾਬ ਬਜਵਾਇ॥

---

[1]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ । [2]ਪਰਬਤ ਪਿਆ ਹੈ । [3]ਧਾਰਕੇ। [4]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। [5]ਗੋਪੀਆਂ। [6]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। [7]ਧਰਤੀ ਦੇ। [8]ਜਮਨਾ। [9]ਦਿਗੰਬਰ। [10]ਸਤ ਵਾਲੇ। [11]ਭੇਖਾਂ ਨੂੰ। [12]ਮੁੰਡੇ, ਲੜਕੇ। [13]ਜੁਆਨ ਕੁੜੀਆਂ। [14]ਭੇਸ ਧਾਰਕੇ। [15]ਲੜਕੇ ਤੇ। [16]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਥਾ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ ਲੱਭ ਕੇ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਪਰ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿਗਾੜੀ ਹੋਈ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਓਥੇ ਹੈ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਉਲਟਾਇਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਸ ਦਾ ਹੈ।

ਸਬਦ ਉਚਾਰਯੋ ਰਾਗ ਸੋਂ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਿਂ ਗਾਇ ॥ ੨੨ ॥

ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸੋਈ ਚੰਦੁ ਚੜਹਿ ਸੇ ਤਾਰੇ ਸੋਈ ਦਿਨੀਅਰੁ ਤਪਤ ਰਹੈ ॥ ਸਾ ਧਰਤੀ ਸੋ ਪਉਣੁ ਝੁਲਾਰੇ ਜੁਗ ਜੀਅ ਖੇਲੇ ਥਾਵ ਕੈਸੇ ॥੧॥ ਜੀਵਨ ਤਲਬ ਨਿਵਾਰਿ ॥ ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਨਾ ਕਰਹਿ ਧਿਙਾਣਾ ਕਲਿ ਲਖਣ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਿਤੈ ਦੇਸਿ ਨ ਆਇਆ ਸੁਣੀਐ ਤੀਰਥ ਪਾਸਿ ਨ ਬੈਠਾ ॥ ਦਾਤਾ ਦਾਨੁ ਕਰੇ ਤਹ ਨਾਹੀ ਮਹਲ ਉਸਾਰਿ ਨ ਬੈਠਾ ॥ [illegible] ਕੋ ਸਤੁ ਕਰੇ ਸੋ ਛੀਜੈ ਤਪ ਘਰਿ ਤਪੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਲਏ ਬਦਨਾਵੀ ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਕਦਾਰੀ ਤਿਸਹਿ ਖੁਆਰੀ ਚਾਕਰ ਕੇਹੇ ਡਰਣਾ ॥ ਜਾ ਸਿਕਦਾਰੈ ਪਵੈ ਜੰਜੀਰੀ ਤਾ ਚਾਕਰ ਹਥਹੁ ਮਰਣਾ ॥ ੪ ॥ ਆਖੁ ਗੁਣਾ ਕਲਿ ਆਈਐ ॥ ਤਿਹੁ ਜੁਗ ਕੇਰਾ ਰਹਿਆ ਤਪਾਵਸੁ ਜੇ ਗੁਣ ਦੇਹਿ ਤ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਲਿ ਕਲਿ ਵਾਲੀ ਸਰਾ ਨਿਬੇੜੀ ਕਾਜੀ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਆ ॥ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬੇਦੁ ਅਥਰਬਣੁ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਲਹਿਆ ॥ ੫ ॥ ਪਤਿ ਵਿਣੁ ਪੂਜਾ ਸਤਵਿਣੁ ਸੰਜਮੁ ਜਤਵਿਣੁ ਕਾਹੇ ਜਨੇਊ ॥ ਨਾਵਹੁ ਧੋਵਹੁ ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਵਹੁ ਸੁਚ ਵਿਣੁ ਸੋਚ ਨ ਹੋਈ ॥ ੬ ॥ ਕਲਿ ਪਰਵਾਣੁ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਣੁ ॥ ਪੋਥੀ ਪੰਡਿਤ ਰਹੇ ਪੁਰਾਣ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਭਇਆ ਰਹਮਾਣੁ ॥ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥ ੭ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਏਦੂ ਉਪਰਿ ਕਰਮੁ ਨਹੀ ॥ ਜੇ ਘਰਿ ਹੋਦੈ ਮੰਗਣਿ ਜਾਈਐ ਫਿਰਿ ਓਲਾਮਾ ਮਿਲੈ ਤਹੀ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਸ਼ਬਦ ਬਸਾਧੋ । ਰਾਮਕਲੀ ਸੁ ਰਾਗ ਮਹਿ ਗਾਧੋ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਆਏ । ਪ੍ਰੀਤ ਧਾਰਿ ਬੈਸੇ ਤਿਹ ਥਾਏਂ ॥੨੩॥ ਕੇਤਿਕ ਪੰਡਿਤ ਤਿਨੈ ਮਝਾਰੀ।ਸਬਦ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ।'ਇਸ ਕੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਈਏ ਹਮ ਕੋ । ਸੰਤ ਰੂਪ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਤੁਮਕੋ' ॥ ੨੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਅਰਥ ਬਖਾਨਾ।'ਇਕਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸੁਨਹੁ ਸੁਜਾਨਾ!।ਸਸਿ ਰਵਿ,ਉਡ[੧], ਛਿਤਿ[੨],ਬਾਇ[੩], ਸੁ ਤੈਸੇ । ਤ੍ਰੈ ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਵਰਤਹਿ ਥੀ ਜੈਸੇ ॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਨਵ ਮਲਿਨ ਬੁਧੀ ਭਏ,ਯਾਂਤੇ ਕਲੀ[੪] ਲਖਾਇ[੫]। ਪੁਨ ਇਨ ਕੋ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਕਨਾ[੬] ਕਲਿ[੭] ਜੋ ਨਰ ਜਨਮਾਇ[੮]॥੨੬॥ਚੌਪਈ॥ਬਰਖਾ ਬਿਖੈ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜੈਸੇ। ਉਪਜਤਿ ਬਿਨਸਤਿ ਹੈਂ ਇਹ ਤੈਸੇ। ਜੋ ਕਲਿਜੁਗ

[੧]ਤਾਰੇ । [੨]ਧਰਤੀ । [੩]ਵਾਯੂ । [੪]ਕਲਜੁਗ । [੫]ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । [੬]ਭਾਵ ਉਮਰਾ ਥੋੜੀ ਹੈ । [੭]ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ । [੮]ਜਨਮਦੇ ਹਨ ।

ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਨ ਆਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਕਿਤੇ ਦੁਰਗ[1] ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਜੋ ਲੱਖਨ ਅਬ ਮਨੁਜ ਕਰਾਈ। ਯਾਂਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਪਰਤ ਲਖਾਈ[2]। ਜਤ, ਸਤ, ਤਪ ਹ੍ਵੈ ਪੂਰਾ ਨਾਂਹੀ। ਨਾਮ ਜਪੈ ਤਿਹ ਕਹਿਂ[3] ਬਦਰਾਹੀ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿ ਜੁਗ ਪਾਪੀ ਏਕ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਮਾਰਿਯੇ ਸੋਇ। ਤ੍ਰੇਤੇ ਨਗਰੀ ਪੀੜੀਯੇ, ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਕੁਲ ਅਘ ਹੋਇ॥੨੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਪਾਪ ਕਰੈ ਸੋ ਪਾਵਤਿ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਹਕੋ ਬਖਸ਼ਾਵਤਿ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਕਰੈ ਉਧਾਰਾ। ਇਸ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਕੋ ਉਪਚਾਰਾ ॥੩੦॥ ਬੇਦ ਅਥਰਬਣ ਮਥਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੀ। ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗਤਿ ਦੇਵਤਿ ਅਬਹੀ। ਨਾਵਨ ਧੋਵਨ ਬਿਰਥਾ ਸਾਰੇ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਮਲ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰੇ ॥੩੧॥ ਸਚ ਨ ਕਮਾਵਹੁ ਹੋਇ ਨ ਸੋਚੁ। ਸੱਚ*ਨਾਮ ਕਰਿ ਬੰਧਨ ਮੋਚੁ[4]। ਮਨ ਮਲੀਨ ਤਨ ਕਰਹਿ ਪਖੰਡਾ। ਸੋ ਨਰ ਸਹੈ ਅਧਿਕ ਜਮ ਡੰਡਾ ॥ ੩੨॥ ਰੁਚਿਰ ਰੰਗ ਜੋ ਹੋਇ ਮਯੂਰਾ[5]। ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਰੂਰਾ। ਬੀਨਬੀਨ[6] ਕਿਰਮਨ[7] ਕੋ ਖਾਹੀ। ਤਿਉਂ ਦੰਭੀ ਭੇ ਅਬ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਪੁਨ ਲੋਭ ਅਧੀਨਾ। ਅਹੰਕਾਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਨ ਭੀਨਾ। ਪਾਇਂ ਨਰਕ ਮੈਂ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਬ ਪਛੁਤਾਹਿਂ ਫਸੇ ਜਮ ਜਾਲਾ ॥੩੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲਹਿ ਵਡਾਈ ਨਾਮ ਤੇ ਇਸ ਊਪਰ ਨਹਿਂ ਔਰ। ਮਿਲਹਿਂ ਉਲਾਮੇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਗੁਰ ਤਜਿ ਜਾਚਹਿਂ ਹੋਰ॥੩੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਬ ਸਤਿਗੁਰ ਅਸ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਦੰਭੀ ਲੱਜਿਤ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ। ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੈ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। 'ਕਿਹ ਉਪਾਸਨਾ ਤੁਮ ਮਨ ਠਾਨੀ?॥ ੩੬ ॥ ਨਿਰਗੁਨ ਕੈ ਸਰਗੁਨ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਕਿਹ ਕੀ ਕਰਹੁ? ਕਹੋ ਨਿਜ ਭੇਵਾ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ[8] ਦ੍ਵੈ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੇ ॥੩੭॥ ਭੇਦ ਹੋਏ ਤੌ ਪ੍ਰਿਥਕ[9] ਸੇਵਾ। ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਲਖਹੁ ਅਭੇਵਾ[10]। ਜੋ ਦੋਨੋ ਮੈਂ ਭੇਦ ਪਛਾਨੇ। ਸੋ ਮਾਨਵ ਜਾਨਹੁ ਅਨਜਾਨੇ ॥੩੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਰਗੁਨ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿ ਦੇਹਿ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਤਿ ਹੈ ਸੋਇ। ਬ੍ਰਿਜ ਮੈਂ ਕਰੈ ਕਲੋਲ ਪੁਨ ਤਨ ਧਰਿ ਸਰਗੁਣ ਸੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ

---

[1]ਕਿਲ੍ਹਾ। [2]ਭਾਵ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ (ਲੋਕੀ। [4]ਨਾਸ਼। [5]ਮੋਰ। [6]ਚੁਣ ਚੁਣਕੇ। [7]ਕੀੜਿਆਂ। [8]ਵੱਖ ਵੱਖ। [9]ਵੱਖਰੀ। [10]ਭੇਦ ਨਾ।

*ਪਾ:—ਸਤਿ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ*ਭੇ ਹਜਾਂ ਅਵਤਾਰਾ। ਜਿਨ ਅਵਨੀ ਕੋ ਭਾਰ ਨਿਵਾਰਾ। ਤਿਹ ਕੇ ਚਰਿਤ ਰਿਦੈ ਤੁਮ ਧਾਰੋ। ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੈਂ[2] ਕਪਟ ਬਿਸਾਰੋ॥੪੦॥ ਭਵ ਬੰਧਨ ਮੈਂ ਵਿਵ ਜੋ ਬਾਂਧੇ। ਛੁਟਹਿਂ ਤਿਨਹਿ ਤੇ ਹਰਿ ਆਰਾਧੇ। ਕਲਮਲ ਕਰਹੁ ਅੰਤ ਦੁਖਦਾਈ। ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਸਭਿ ਹੋਇ ਸਹਾਈ॥੪੧॥ਕਲ ਮਹਿਂ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਪਰਧਾਨਾ।ਅਪਰ ਨ ਜਾਨਹੁ ਇਸੇ ਸਮਾਨਾ। ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।ਕਸ਼ਟ ਹੋਇ,ਜੋ ਦੰਭ ਕਮਾਵਹੁ'॥੪੨॥ਦੋਹਰਾ॥ਦਯਾ ਸਦਨ ਕੇ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਗਤਿਦੈਨ। ਰਿਦੇ ਸ਼ੁਧ ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਸਿੱਖ ਭੁਏ ਮਨ ਚੈਨ॥੪੩॥ਚੌਪਈ॥ਜਿਤੇ ਹਤੇਜਾਤ੍ਰੀ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਵਤਿ ਧਾਈ।ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨਧਰਿਕੈ। ਬਿਨੈਂ ਭਨੈਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਬਿਚਰਿਕੈ॥੪੪॥ਸ੍ਰੀਗੁਰਸਭਿਹਿਨਿਦੇਉਪਦੇਸ਼ਾ'ਸੱਤਿਨਾਮਸਿਮਰਹੁ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿਯੇ ਛਲ ਖੋਇ। ਅਸ ਜਿ ਕਰਹੁ ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਹੋਇ'॥੪੫॥ ਦਿਵਸ ਤੀਨ ਤਹਿਂ ਰਾਖਯੋ ਡੇਰਾ। ਕਰਿਕੈ ਮਰਦਨ[3] ਦੰਭ ਘਨੇਰਾ। ਆਗੈ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਜਾਂਹਿ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ॥੪੬॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰਤਯੋਂ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕੋ ਦੁਖਨਾਸ਼ਕ ਸੁਖਦਾਇ। ਨਗਰ ਅਜੁੱਧਯਾ ਜਹਿਂ ਹੁਤੋ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ॥ ੪੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਰਿਤਾ ਪਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਦੰਭ ਕੀਨ ਜਿਨਚੂਰਨ[3]।ਸੁਨਿ

---

[1]ਇੱਥੇ। [2]ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ ਹੋਕੇ। [3]ਨਾਸ਼।

*ਅੰਕ ੪੩ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਏਥੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੋ ਦਿੱਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਸੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਮੰਨਣ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਓਹ ਸਾਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਜੋ ਹੁਣ ਸਰਗੁਣ ਨਹੀਂ ਸੇ, ਉਪਾਸ਼ਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ, ਪਰ ਓਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅਣਮਿਲਦੀ ਗਲ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮੰਨਣੋ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਜੂਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਮੰਨਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਣਾ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਓਹ ਸਦਾ ਅਜੋਨੀ ਹੈ। ਯਥਾ—'ਸੋ ਮੁਖੁ ਜਲਉ ਜਿਤੁ ਕਹਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਜੋਨੀ ॥ [ਭੈਰਉ ਮ: ੫

ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕਰ ਪੁਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਮੁਕੰਦ ॥ ਕਉਨ ਕਾਜ ਕਹਾਹਿਗੇ ਤੈ ਆਨ ਦੇਵਕਿ ਨੰਦ ॥ [ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦, ਸਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਪੁਰਿਤੇ ਨਰ ਆਏ ਤਤਕਾਲ॥੪੮॥ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। ਬੈਠੇ ਪੰਡਿਤ ਆਨ ਸਮੀਪਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਕੈ।ਹਰਖਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਨਿਹਰਿਕੈ॥੪੯॥ਭਈਸਮੀਪ ਭੂਰਜਬਭੀਰ। ਬੋਲੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ । 'ਰਾਮ ਗਏ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਿ ਨਗਰੀ[1] । ਨੀਚ ਊਚ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਗਰੀ ॥ ੫੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਹ ਆਈ ਕਿਹਤੇ ਅਬਹਿ ਦੀਸਤਿ ਊਚੇ ਧਾਮ' । ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਸਭਿ ਕਹਤਿ ਭੇ'ਜੀਅ[2]ਲਏ ਸੰਗਿ ਰਾਮ[3] ॥੫੧॥ਚੌਪਈ ॥ ਮੰਦਰ ਸਭਿ ਧਰਨੀ ਪਰ ਰਹੇ । ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਜੀਵ ਜੋ ਅਹੇ*' । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।'ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਸੁ,ਦਰਸੁ ਨਿਹਾਰੇ[4] ॥੫੨॥ ਅਬ ਤੁਮ ਤਿਹ ਕੋ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮੂ । ਹੋਹਿ ਤੁਮਾਰੇ ਬੈਕੁੰਠ

---

[1]ਮੁਰਾਦ ਅਜੁੱਧਿਆ ਨਗਰੀ ਤੋਂ ਹੈ। [2]ਜੀਵ। [3]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ। [4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿਆ।

*ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਆਮ ਪਰਸਿੱਧ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਅਜੁੱਧਯਾ ਨਗਰੀ ਬੈਕੁੰਠਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਮੁਰਾਦ ਤਾਂ ਨਿਰੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਗਰੀ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਤਰ ਗਏ ਸਨ; ਪਰ ਲੋਕੋਕਤੀ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਘਰ ਘਾਟ ਕੋਠੇ ਮਹਿਲ, ਟੀਹਾਟੰਬਾ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਓਥੇ ਜਾ ਪੁਜੇ । ਇਹ ਗ਼ਲਤੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਦਰੁਸਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਜੀ ਨਗਰੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸੀ, ਨਗਰੀ ਦੇ ਲੋਕੀ ਗਏ ਸਨ। ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਲੋਕ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਗਏ, ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪੋ ਤਾਂ ਤਰੋਗੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ--ਮੂੰਹ ਤੱਕਣ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸੂਲ ਇਹ ਹੈ 'ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ।' ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ ਜੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸੇ,(ਯਥਾ:--ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਂਧਿਓ ਸੇਤੁ ਬਿਧਾਤੈ ॥ ਤਥਾ:--ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਇਰਿ ਪਾਹਣ ਤਾਰੇ ॥) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾਲ ਲੋਕੀ ਤਰ ਗਏ। ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਫਲ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੁਕਤਿ ਪਦ ਪਾਓ। ਇਸ ਥਾਂ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੬੮ ਵਿਚ ਜਦ ਏਹ ਲੋਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਆਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ:--'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਤ ਚਿੱਤਾ' ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ।

ਧਾਮੂ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਭਗਤੀ ਉਰ ਧਾਰੋ। ਧਯਾਨ ਕਰੋ ਬੰਧਨ ਛੁਟਕਾਰੋ ॥੫੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਸਫਲ ਸੁਖਦਾਈ। ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਹੈ ਅੰਤ ਸਹਾਈ। ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਵਹੁ ਤਜਹੁ ਬਿਕਾਰਾ। ਆਪ ਤਰਹੁ ਕਰਿ ਪਿਤਰ ਉਧਾਰਾ'। ॥੫੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਬੂਝਨ ਕਿਯੋ 'ਗੁਰੂ ਕਿਤਿਕ ਪਰਕਾਰ?'। ਉੱਤਰ ਦੇਨੇ ਹੇਤੁ ਤਬ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥੫੫॥ਚੌਪਈ॥ 'ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਗੁਰ*,ਇਕ ਅਵਧੂਤਾ[1]।ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਇਕ ਜੋ ਮਤਿਪੂਤਾ[2]। ਲੱਖਯਨ ਸੁਨਹੁ ਭਿੰਨ ਮਨ ਮਾਨਹੁ। ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਤਿਨ ਕਉ ਇਉਂ ਜਾਨਹੁ ॥੫੬॥ ਅਨ-ਤਾਰੂ[3] ਜਿਉਂ ਬਚਨ ਅਲਾਇ।–ਨਦੀ ਪਾਰ ਤਟ[4] ਹੋਤਿ ਲਖਾਇ। ਤਰਹੁ ਤਾਂਹਿ ਹੋਵਹੁਗੇ ਪਾਰੂ–। ਤਰ ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੂ ॥ ੫੭ ॥ ਆਪ ਨ ਕਰਹਿ ਦੇਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਪੰਡਿਤ ਗੁਰ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਐਸਾ॥ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਨ ਕਰਹਿ ਬਖਯਾਨਾ। ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਹਿੰ ਬੈਸ ਬਿਹਾਨਾ[5] ॥ ੫੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁੰਨ ਮਿਲਨ ਕੋ ਜਾਨੀਏ, ਹੋਤਿ ਨ ਰਿਦੈ ਗਿਆਨ[6]। ਪੁਨ ਜੋ ਹੈ ਅਵਧੂਤ ਗੁਰ ਬਿੱਦਯਾ ਤੇ ਅਨਜਾਨ ॥ ੫੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਿਲਾ ਸੰਤ ਕੋ ਜੋਗਹਿ[7] ਪਾਯੋ। ਭਯੋ ਗਯਾਨ ਉਰ ਮੋਹ ਮਿਟਾਯੋ। ਆਪ ਤਰੈ ਭਵ ਸਾਗਰ ਸੋਇ। ਔਰ ਉਧਾਰ ਨ ਤਿਹ ਤੇ ਹੋਇ ॥ ੬੦ ॥ ਜਿਉਂ ਜਲ ਬਿਖੈ

[1]ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਅਨਪੜ੍ਹ ਪਰ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ। [2]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [3]ਜੋ ਤਰ ਨਾ ਸੱਕੇ। [4]ਕੰਢਾ। [5]ਬੀਤਦੀ ਹੈ। [6]ਪੰਡਤ ਤੋਂ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ। [7]ਭਾਵ ਕੋਈ ਸੰਤ ਦੈਵ ਜੋਗ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ।

*ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਪਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਜਪਦਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਣ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਜੋ ਦਸੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਇਸ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਓਹ ਦਸੇ ਆਪ ਹੀ ਸਨ। ਏਹ ਦਸ ਮੂਰਤੀਆਂ ਧੁਰੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਇਹ ਰਬ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਅਜੋਨੀ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ' ਤੇ 'ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਿਖਯਾ ਦਾਤੇ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਇਕ ਸਾਧੂ ਤੋਂ ਲੈ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡੇ ਭਗਤਾਂ ਤਕ ਜੋ ਹੋਏ ਹਨ ਓਹ ਜੀਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਉਠ ਪਰਮ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਅੱਪੜੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸ਼ੰਕਰ ਦਿਆਲ ਫੈਜ਼ਾਬਾਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਟੀਕੇ ਦੇ ਦੀਬਾਚੇ ਵਿਚ ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ 'ਗੁਰਜੋਤੀ' ਦੇ ਕਾਯਮ ਮੁਕਾਮ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੱਸਕੇ, ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ ਨੂੰ ਉਚੇਰਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ ਦਾ ਪੂਰਨ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਲਸ਼ਟਕਾ[1] ਜਾਈ। ਆਪ ਤਰੈ ਨਹਿਂ ਔਰ ਤਰਾਈ। ਪੁਨ ਜੋ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਗੁਰ ਜਾਨਹੁ। ਸਭਿ ਵਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਨਿਪੁਨ[2] ਪਛਾਨਹੁ ॥ ੬੧ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਮਿਲਹਿਂ ਮਨੁਜ ਜੋ ਜਾਈ। ਹ੍ਵੈ ਉਧਾਰ ਸਹਿਜੇ ਗਤਿ ਪਾਈ। ਜਿਹ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਗਿਆਨਾ। ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸੁਖਦਾਨਾ॥੬੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਦੇਖਿ ਅਚਾਰ ਨਰ ਜੇਕੋ ਆਪ ਕਮਾਇ। ਸ੍ਰਸਤ[3] ਹੋਤਿ ਤਿਨ ਕੋ ਸਦਾ ਜਮਪੁਰਿ ਸੋ ਨਹਿਂ ਜਾਇਂ॥ ੬੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਰ ਜਿਹ ਪਾਰ ਲੰਘਾਵਨ ਹੋਇ। ਪਾਰ ਕਰੈ ਕੇਵਟ[4] ਸਮ ਸੋਇ। ਕਿਸੀ ਤੁਲਾ ਦੇ, ਕਿਹ ਸਰਨਾਈ[5]। ਕਿਸਹੂੰ ਨੌਕਾ[6] ਦੇਤਿ ਚਢਾਈ ॥ ੬੪ ॥ ਤਿਹ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਲਮਲ ਜਾਈ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਗੁਰ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ[7]। ਗੁਨਖਾਨੀ ਤੇ[7] ਸੁਨਿ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ ॥ ੬੫ ॥ ਗਹਿ ਪਦ ਪੰਕਜ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿ।ਮੁਕਤਿ ਦਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਪਛਾਨਹਿ। 'ਭਵ ਸਾਗਰ ਮਹਿਂ ਹੈ ਦੁਖ ਭਾਰਾ। ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ ॥੬੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਿੱਖ ਆਪਨੇ ਕੀਜੀਏ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇ। ਜਸ ਤੁਮਰਾ ਸ੍ਰਵਨਨ ਸੁਨਕੇ ਦਰਸ ਦਿਯੋ ਅਬ ਆਇ'॥੬੭॥ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਦਯਾਲ॥ਦੇਤਿ ਭਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਸਾਲ॥ 'ਜਗਤ ਜਾਨਿਯੋ ਰਿਦੇ ਅਨਿੱਤਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਤ ਚਿੱਤ॥੬੮॥ਮਨ ਰੋਕਨ ਕੋ ਕਰਿ ਅੱਭਯਾਸਾ। ਹ੍ਵੈ ਤੁਮ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖਰਾਸਾ। ਜਬਹੀ ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਪਛਾਨੋ। ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਸੁਖੇਨੈਂ[8] ਹਾਨੋ[9]' ॥ ੬੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਆਗੇ ਗਮਨ* ਕੀਨ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਬਿਖੇ ਜਾਇ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਤਟ ਸੁਰਸਰਿ[10] ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਾ ॥ ੭੦ ॥ ਅਤਿਸ਼ੈ ਉੱਜਲ ਨੀਰ ਤਰੰਗਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਸ ਜਨੁ ਚੰਗਾ। ਹੁਤੇ[11] ਤਹਾਂ ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਭਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਧ ਤਿਨ ਸ਼ੋਨ ਮਝਾਰੀ॥੭੧॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੀ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ॥ ਆਵਨ ਭੇ ਤਿਆਰ ਹਰਖਾਹੀਂ।'ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸੁਨਤਿ ਥੇ ਜਾਂਕੋ। ਦਰਸ਼ਨ

[1]ਲਾਠੀ। [2]ਪ੍ਰਬੀਨ। [3]ਕੱਲਜਾਣ। [4]ਮਲਾਹ। [5]ਫੂਕ ਭਰੀ ਖੱਲ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [6]ਬੇੜੀ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ। [8]ਸੌਖੇ ਹੀ। [9]ਨਾਸ਼ ਕਰੋਗੇ। [10]ਗੰਗਾ। [11]ਸਨ।

*ਅਜੁੱਧਯਾ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਬਰਸ ਬੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮੇ ਇਕ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਇਸਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇਸੇਵਕ ਹੋਏਹਨ।

ਕਰੈਂ ਚਲਹੁ ਅਬ ਤਾਂਕੋ' ॥ ੭੨ ॥ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਸੋਂ ਪੰਡਿਤ ਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਧਰਿ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਕੋ ਢਿਗ ਬੈਸੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਬ ਐਸੇ ॥ ੭੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਪਢਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਦਾ ਬਿਵਹਾਰ। ਹਮ ਉਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵਈ ਮਿਟਤ ਨਹੀਂ ਹੰਕਾਰ'॥੭੪॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।'ਪੰਡਿਤ ਗੁਨਹੁ[1] ਹਮਾਰੀ ਬਾਨੀ। ਅੰਤਰ ਖੋਟ ਨਿਰੰਤਰ ਧਰਿਹੀ। ਕੈਸੇ ਪਾਹੁ ਬੇਦ ਕੋ ਚਰਿਹੀ[2]॥੭੫॥ ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ ਲਾਲਸਾ ਬਾਢੀ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਬੁੱਧਿ ਉਰ ਬਾਹਰ ਠਾਢੀ[3]* । ਪਢਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸਭਿ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਨ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਵਾ ॥ ੭੬ ॥

ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਲਬੁ ਕੁਤਾ ਕੂੜੁ ਚੂਹੜਾ ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥ ਪਰਨਿੰਦਾ ਪਰਮਲੁ ਮੁਖ ਸੁਧੀ ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲੁ ॥ ਰਸ ਕਸ ਆਪੁ ਸਲਾਹਣਾ ਏਹ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ॥ ੧॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲੀਐ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਊਤਮ ਸੇ ਦਰਿ ਊਤਮ ਕਹੀਅਹਿ ਨੀਚ ਕਰਮ ਬਹਿ ਰੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ ॥ ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਰਸੁ ਸੇਜਾ ਮੰਦਰ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਸੁ ਮਾਸੁ ॥ ਏਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਕੈ ਘਟਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੨ ॥ ਜਿਤੁ ਬੋਲਿਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ਸੋ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਫਿਕਾ ਬੋਲਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਸੁਣਿ ਮੂਰਖ ਮਨ ਅਜਾਣ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵਹਿ ਸੇ ਭਲੇ ਹੋਰਿ ਕਿ ਕਹਣ ਵਖਾਣ॥੩॥ ਤਿਨ ਮਤਿ ਤਿਨ ਪਤਿ ਤਿਨ ਧਨੁ ਪਲੈ ਜਿਨ ਹਿਰਦੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹਣਾ ਅਵਰ ਸੁਆਲਿਹੁ ਕਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੇ ਰਾਚਹਿ ਦਾਨਿ ਨ ਨਾਇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਮਨ ਕੇ ਮੁਨਸਬ ਹ੍ਵੈ[4] ਸੁਨਹੁ ਰਹੇ ਬਿਸ਼ੈ ਲਪਟਾਇ[5]। ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿ ਫਸੇ ਨਹੀਂ ਨਾਮ ਰਸ ਆਇ॥ ੭੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਸ਼੍ਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੋਇ ਕੋ ਜਾਨਹੁ। ਪਟੇ ਬਾਜ[6], ਇਕ ਸੂਰ[7] ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ[8]। ਇਕ ਕੀ ਨਿਸ਼ਫਲ ਝੂਠੀ ਲਖਨੀ[9]। ਹੋਤਿ ਸਫਲ ਦੂਸਰ[10] ਸਿਖ ਸਿਖਨੀ[11]। ॥੭੮॥ਪਟੇਬਾਜ[6]ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਚਲਾਵਹਿ।ਜੈਸੇ ਅੰਗ ਛੁਹਨ ਨਹੀਂ ਪਾਵਹਿ।

[1]ਵਿਚਾਰੋ। [2]ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਾਹੁ ਕੀਕੂੰ ਚੜੇ (ਅ) ਕੀਕੂੰ ਪਾਵੇਂ ਉਹ ਆਚਰਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [3]ਖੜੀ ਹੈ। [4]ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਆਪ ਮੁਨਸਫ ਹੋਕੇ। [5]ਲਪਟ ਰਹੇ ਹੋ। [6]ਗੱਤਕੇ ਬਾਜ। [7]ਸੂਰਮਾ। [8]ਜਾਣੋ। [9]ਲੱਖਜਤਾ—ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ। [10]ਦੂਸਰੇ ਦੀ। [11]ਸਿੱਖੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖਜਾ। *ਪਾ:—ਕਾਢੀ।

ਤਿਨਕੋ ਤਨ ਰਹਿ ਬਨਯੋ ਬਨਾਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘਾਵ ਕੋ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਯੋ॥੮੯॥ ਹੋਤ ਜੀਵਕਾ, ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਨ। ਪਢਤਿ ਸੁ ਇਕ ਨਹਿੰ ਕਰਹਿੰ ਕਮਾਵਨ। ਤਿਹ ਕੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਐਸੇ ਜਾਨਹੁ। ਜੈਸੇ ਘਨ ਜਲਹੀਨ ਪਛਾਨਹੁ॥੯੦॥ ਇਕ ਜੋ ਸੂਰ ਸੰਤ ਇਸ ਰੀਤੀ। ਪਢਹਿੰ ਸੁਨਹਿੰ ਸਤਿਸੰਗ ਸਪ੍ਰੀਤੀ। ਜਾਨਹਿੰ ਬਡ ਅੱਗਜਾਨ ਅਰਾਤੀ[1]।ਤਿਹ ਕੋ ਹਨਨ ਕਰਹਿੰ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ॥੯੧॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਅਹੰਕਾਰਾ। ਇਹ ਤਿਹ ਅੰਗ ਸੁ ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਨਕੇਰੇ।ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨ ਲਾਵਹਿੰ ਦੇਰੇ॥੯੨॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਛੇਦਹਿੰ[2] ਸਨਮੁਖ ਹੋਈ। ਸੂਰਨ ਕੀ ਬਿੱਦਯਾ ਹੈ ਸੋਈ। ਪੁਨ ਇਕ ਔਰ ਸੁਨਹੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਹੋਇ ਨ ਸ਼ਾਂਤਾ ॥ ੯੩ ॥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਿਤੇ ਸੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨਾ।ਮਨ ਰੂਪੀ ਬਡ ਕੇਹਰਿ[3] ਜਾਨਾ।ਜੇਮਾਰਹਿੰ ਤਿਨ ਨਿਕਸਹਿ ਨਾਮੂ—ਬਡੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਅਭਿਰਾਮੂ—॥੯੪॥ ਕਵਿਅਨ[4] ਜੇਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਨਾਏ। ਘੜਹਿੰ ਲੁਹਾਰ ਸਮਾਨ ਸਦਾਏ[5]। ਜੇ ਪੰਡਿਤ[6] ਤਿਨ ਟੀਕਾ ਕਾਰਾ। ਸਿਕਲੀਗਰ[7] ਸੇ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੯੫ ॥ ਜਿਨ ਪਢਿ ਸੁਨਿ ਕਿਯ ਮਨ ਕਾ ਮਾਰਨ। ਸੇ ਜੋਧਾ ਹਨਤੇ ਹੱਥਯਾਰਨ।ਪਢਹਿੰ ਜੀਵਕਾ ਕਾਰਨ ਜੋਊ।ਬੇਚਨ ਹਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮ ਸੋਊ॥੯੬॥ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਮਨ ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਰਾ। ਬਿਥਰੈ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਿ[8] ਕਹਿਵਾਵਤਿ ਸੋਊ। ਕੂਰੇ ਨਾਮ ਅਪਰ ਸਭਿ ਕੋਊ' ॥੯੭॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਰਾਸੀ[9]। ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕੁਸ਼ਲ[10] ਜੇ ਕਾਂਸ਼ੀ। 'ਇਹ ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਤਿ ।ਮੁਕਤ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਦੋਖ ਮਿਟਾਵਤਿ॥੯੮॥ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਿਖੈ ਮਹਾਤਮ ਕਹਾ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ, ਜਾਵੈ ਸ਼ਿਵ ਜਹਾਂ। ਯਾਤੇ ਮਹਿਮਾ ਇਹ ਥਲ ਕੇਰੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਉਤਮ ਹਮ ਹੇਰੀ'॥੯੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਜਗਗੁਰ ਬੋਲੇ ਬਚਨਪੁਨ 'ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਮਾਂ ਜਬ ਆਇ।ਰਾਮ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੁਤਿ[11] ਦੇਤਿ ਪਿਨਾਕੀ[12] ਗਾਇ ॥ ੯੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਯਾਂਤੇ ਮੋਖ ਹੋਤਿ ਇਹ ਥਾਈਂ। ਲਖਹੁ ਨਾਮ

---

[1]ਵੈਰੀ। [2]ਕੱਟਦੇ ਹਨ। [3]ਸ਼ੇਰ। [4]ਕਵਿ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ (inspired poets) ਅਨੁਭਵੀ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ। [5]ਸਦਾ ਹੀ। [6]ਪੰਡਿਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਵਿਦਯਵਾਨ ਦੀ ਹੈ, ਐਸੇ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਨੁਭਵੀ ਬੀ ਸਨ ਤੇ ਪੰਡਤ ਬੀ, ਜੈਸੇ ਸ਼ੰਕ੍ਰਾਚਾਰਯ ਜੀ ਅਨੁਭਵੀ ਬੀ ਸਨ ਤੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਬੀ ਸਨ। [7]ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [8]ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। [9]ਸਾਰੇ। [10]ਚਤੁਰ (ਪੰਡਤ) ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ। [11]ਕੰਨੀਂ। [12]ਸ਼ਿਵ।

ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਾਈ॥ਕਿਤੈ ਦੇਸ਼ ਹੋਵੈ ਥਲਕੋਈ॥ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ*॥੯੧॥ ਜਿਉਂ ਕਬੀਰ ਕਾਸ਼ੀ ਥਲ ਤਯਾਗਾ। ਮਗ[1] ਮੈਂ ਬਸਾ ਨਾਮ ਅਨੁਰਾਗਾ॥ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀ ਤਹਾਂ ਹੀ। ਭੁਏ ਮੋਖ ਤਜਿ ਦੇਹਿ ਉਹਾਂ ਹੀਂ[2]॥੯੨॥ਜਾਨਹੁ ਏਕ ਮੋਖ ਕੋ ਦਾਤਾ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਭਿ ਜਗ ਬੱਖ੍ਯਾਤਾ॥ ਔਰ ਕਿਸੂ ਤੇ ਮੋਖ ਨ ਹੋਈ॥ਕੋਟ ਉਪਾਉ ਕਰੇ ਜੇ ਕੋਈ' ॥ ੯੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੰਡਿਤ ਕਹਤਿ ਭੇ 'ਹੈਂ ਅਨੇਕ ਹਰਿਨਾਮ। ਕੌਨ ਨਾਮ ਹੈ ਮੁਕਤਿ ਦਾ?ਸੋ ਕਹਿਯੇ ਅਭਿਰਾਮ' ॥੯੪॥ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ॥ 'ਜੋ ਨੌਕਾ ਸਭਿ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ। ਪੁਨ ਜਿਸ ਨੌਕਾ ਪਰ ਚਢਿ ਕੋਊ॥ ਤਿਹ ਕੋ ਪਾਰ ਉਤਾਰੈ ਸੋਊ ॥੯੫॥ ਤਿਸਹੀ ਸੰਗ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਕਾਮੂ। ਉਤਰੈ ਪਾਰ ਪਾਇ ਸੁਖਧਾਮੂ। ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਜੋ ਨਾਮ ਬਤਾਇ। ਸੋ ਤਿਹ ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਗਤਿਦਾਇ ॥ ੯੬ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੈ ਜਿਨ ਧਾਰਾ। ਸੋ ਭਵ ਸਾਗਰ ਉਤਰਾ ਪਾਰਾ†'॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ੁਭ ਬਚਨ॥ ਪੰਡਿਤ ਬਿਨੈ ਭਨੈ ਸੁਠ ਰਚਨਾ ॥ ੯੭ ॥ 'ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਗਤਿ ਕੀਜੈ ਹਮਰੀ। ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਤੁਮਰੀ। ਰਾਵਰਿ ਸਰਸ ਅਪਰ ਨਹਿੰ ਕੋਈ। ਸਫਲ ਦਰਸ ਨਿਜ ਕਰਿ ਦੁਖ ਖੋਈ'॥੯੮॥ਸੁਨੀ ਬਿਨੈ ਜਬ ਕਰੁਨਾ ਐਨਾ। ਕੇਵਲਦਾ ਉਚਰੇ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨਾ। 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਕੀਜੈ ਜਾਪੂ। ਤੁਮਰੇ ਨਾਸਹਿੰ ਤੀਨੋ ਤਾਪੂ'॥੯੯॥ ਨਾਉਂ ਧਰੀਕ[3]ਭੁਏ ਸਿਖ ਸੋਇ॥ਗੁਰ ਗੁਰ ਜਾਪ ਜਪਹਿੰ ਭ੍ਰਮ ਖੋਇ।ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਡੇਰਾ ਕਰਿਕੈ। ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਉਪਕਾਰ ਬਿਚਰਿਕੈ ॥੧੦੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਤੀਰਥ ਬਿਚਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਜਗਨ ਨਾਥ, ਕਲਜੁਗ ਪ੍ਰਸੰਗ]

॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥

ਨਮੋ ਚੰਡਿਕਾ‡ ਕਾਲਕਾ ਬਾਕਬਾਨੀ॥ਬਿਘੰਨਾ ਹਰੰਤੀ ਸਦਾ ਬੁੱਧਿ ਦਾਨੀ॥
ਕਰੋ ਦਾਤ ਮਾਤਾ ਮੁਝੇ ਦਾਸ ਜਾਨੋਂ।ਸੁਛੰਦੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਥਾਹੋਂ ਬਖਾਨੋਂ॥੧।

---

[1]ਮਝਾਹਰ। [2]ਓਥੇ ਹੀ। [3]ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। *ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਖਿਆਲ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦੱਸਕੇ ਇਹ ਅਪਣਾ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਲਯਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਥਾਂਵੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ।

†ਅੰਕ ੯੯ ਵਿਚ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸੱਤਿਨਾਮ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਕੇ ਤਾਰਿਆ।

‡ਦੇਵੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਯਾਖਯਾ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨।

ਚੰਡਿਕਾ=ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨।
ਕਾਲਿਕਾ=ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਇਕ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਵਯਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਮੁਰਾਦ ਤੇਜਮਯ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਤੇ ਭੈ ਵਾਲਾ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਯਕਤੀ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਬਾਕਬਾਨੀ ਪਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ। ਸੁ=ਚੰਗੀ।
ਸੁਛੰਦੰ=ਸੁਹਣੇ ਗੀਤ, ਸੁੰਦਰ ਕਵਿਤਾ। (ਅ) ਸ੍ਵਛੰਦ=ਸੁਤੰਤ੍ਰ, ਆਪੇ ਟੁਰੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ।

ਅਰਥ—ਨਮਸਕਾਰ (ਹੈ ਤੈਨੂੰ, ਤੂੰ ਜੋ) ਚੰਡੀ ਹੈਂ, ਕਾਲਿਕਾ ਹੈਂ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਹੈਂ, ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, ਸਦਾ ਬੁੱਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ। ਹੇ ਮਾਤਾ! ਮੈਨੂੰ ਦਾਸ ਜਾਣੋ (ਤੇ ਇਹ) ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ ਕਿ ਸੁਹਣੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਵਰਨਨ ਕਰਾਂ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾਤਾ ਤੇ ਬਾਕਬਾਨੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਚੰਡਿਕਾ ਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹੋ ਵਿਘਨ ਹਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਅਕਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਅਪਨੀ ਸਾਰਦਾ ਵਿਚ ਤੇਜ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ, ਜਲਾਲ ਤੇ ਜਮਾਲ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਭੈ ਦਾਤਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਬੀਰ ਰਸ ਤੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਦੀ ਬੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਇਥੇ ਹੱਲ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਰਦਾ ਤੋਂ ਆਪ ਇਕੋ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਰਖਦੇ ਹਨ—ਆਪ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਅਪਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਥਾ ਮੈਂ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਕੁਦਰਤੀ ਵਹਾਉ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਗੁੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਵਰਨਨ ਕਰਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ। ਆਗੇ ਗਮਨੇਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਜਗੰਨਾਥ ਕੋ ਜਹਿਂ ਅਸਥਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਗਤਿਦਾਨਾ॥੨॥ ਹਰਿਮੰਦਰ[1] ਕੇ ਦਰ ਪਰ ਜਾਈ। ਬੈਠੇ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਾਲ ਪਹੂੰਚਯੋ ਜਬਹੀ। ਸਭ ਪੰਡੇ ਮਿਲਿ ਆਏ ਤਬਹੀ॥੩॥ ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਆਰਤੀ ਤਹਿੰਵਾ।ਜਗੰਨਾਥ ਕੋ ਮੰਦਰ ਜਹਿੰਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਅਡੋਲਾ।ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਨ ਕੁਛ ਮੁਖ ਬੋਲਾ॥੪॥ਤਿਹ ਛਿਨ ਪੰਡੇ ਰਿਸਿ ਉਰਧਾਰੀ। ਆਨਿ ਸਮੀਪੰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਕਿਹ ਥਲ ਤੇ ਆਯੋ?।ਹੈਂ ਅਨਜਾਨ ਭੇਦ ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ॥੫॥ਸਭਿਨਿ ਆਰਤੀ ਖਰੇ ਉਤਾਰੀ। ਤੂੰ ਬੈਠਯੋ ਰਹਿਓ ਇਹ ਬਾਰੀ[2]। ਜਗੰਨਾਥ ਕੋ ਭਾਉ ਨ ਕੀਨੋ।

[1]ਜਗਨ ਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਰ। [2]ਇਸ ਵੇਲੇ।

ਉਠਯੋ ਨ ਤਿਹ ਛਿਨ, ਕਯਾ ਤੈਂ ਚੀਨੋ?'॥੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨੋ।'ਸਦਾ ਆਰਤੀ ਹਮ ਪਹਿਚਾਨੇ।ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਜਸ ਪ੍ਰਭੁ ਊਚੇ। ਕਰਹਿਂ ਆਰਤੀ ਤਸ ਮਨ ਸੂਚੇ॥੭॥ ਅਲਪ ਆਰਤੀ ਕਯਾ ਤੁਮ ਕਰਿਹੋ। ਤੁੱਛ ਸੌਜ[1] ਜਾ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਧਰਿਹੋ।ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਵਹੁ। ਤੌ ਅਭਿਮਤਿ[2] ਕਯਾ ਫਲ ਤੁਮ ਪਾਵਹੁ'॥੮॥ ਪੰਡੇ ਕਹੈਂ'ਆਰਤੀ ਕੈਸੀ?। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਰਹੋ ਕਹੁ ਤੈਸੀ'। ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਸ਼ਬਦ ਆਰਤੀ ਰੀਤਿ ਬਖਾਨਾ ॥ ੯ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਆਰਤੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ ॥ ਧੂਪੁ ਮਲਆਨਲੋ ਪਵਣੁ ਚਵਰੋ ਕਰੇ ਸਗਲ ਬਨਰਾਇ ਫੂਲੰਤ ਜੋਤੀ ॥ ੧ ॥ ਕੈਸੀ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ਭਵਖੰਡਨਾ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ॥ ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹੈ ਤੋਹਿ ਕਉ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕ ਤੋਹੀ ॥ ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ ਨਨ ਏਕ ਪਦ ਗੰਧ ਬਿਨੁ ਸਹਸ ਤਵ ਗੰਧ ਇਵ ਚਲਤ ਮੋਹੀ ॥ ੨ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ। ਤਿਸਕੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੁ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ ਅਨਦਿਨੋ ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰਿੰਗ ਕਉ ਹੋਇ ਜਾ ਤੇ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਵਾਸਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਆਰਤੀ ਨਿਤ ਉਤਾਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਮਨ ਕੋ ਰੋਕਿ ਜੁ ਕਰਤਿ ਇਉਂ ਫਿਰ ਨ ਪਾਇ ਸੰਸਾਰ'॥੧੦॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੰਡੇ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਇਹ' ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀਂ।'ਅਹੈ ਸੱਤਿ ਸਭਿ ਇਨ ਕੌ ਕਹਿਨੋ। ਮਨ ਇਸਥਿਰ ਇਕ ਛਿਨ ਨਹਿ ਰਹਿਨੋ'॥੧੧॥ ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਰਾਖਯੋ ਡੇਰਾ। ਬਹੁਰੋ ਗਵਨੇ ਹੋਤਿ ਸਵੇਰਾ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਗੇ ਸਾਗਰ ਤੀਰਾ। ਅਤਿ ਤਰੰਗ ਕੋ ਉਛਰਤਿ ਨੀਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਪੁਨ ਤਟ ਬੈਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਗਾਵਨ ਲਗਾ ਸ਼ਬਦ ਮਰਦਾਨਾ। ਊਚੀ ਸੁਰ ਸੋਂ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਮਨੋਜ[3] ਰਬਾਬ ਵਜਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਮਿਰਤਕ ਮਾਨਵ ਪਰਾ ਬ੍ਰਿਕ[4] ਖਾਨ ਤਿਹ ਆਇ। ਅਧਿਕ ਛੁਧਾ ਜਿਹ ਕਉ ਲਗੀ ਚੂਮਯੋ ਮਸਤਕ ਜਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਹਿਂ ਖਾਯੋ

[1]ਤੁੱਛ ਸਮੱਗਰੀ। [2]ਵਾਂਛਤ ਫਲ। [3]ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਹਰ। [4]ਬਘਿਆੜ।

ਹਟਿ ਕਰਿ ਸੋ ਗਯੋ। ਦੂਰ ਜਾਇ ਪੁਨ ਆਵਤਿ ਭਯੋ। ਪਗ ਕਰ ਉਰ ਸੂੰਘਾ ਤਿਹ ਸਾਰਾ। ਬਿਨ ਖਾਏ ਗਾ ਬਨਹਿਂ ਮਝਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਮਿਰਤਕ ਕੋ ਬ੍ਰਿਕ ਕੀਨ ਨ ਖਾਨਾ। ਸੂੰਘ ਹਟਯੋ[1] ਕਿਉਂ ? ਕਹਿਯੇ ਸ੍ਵਾਮੀ !। ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ' ॥ ੧੬ ॥ 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ! ਸ਼ਬਦ ਜੁ ਗਾਯੋ। ਯਾਂਤੇ ਰਿਦਾ ਸੁੱਧ ਹ੍ਵੈ ਆਯੋ। ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਚਾਰਾ। ਭੱਖ ਅਭੱਖਹਿ ਲਖਯੋ ਅਹਾਰਾ ॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਰਤਕ[2] ਬੇਮੁਖ ਨਾਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕੀਨੋ ਸਤਿਸੰਗ। ਆਂਖ ਨ ਦਰਸ੍ਯੋ ਸੰਤ ਕਬ, ਰਿਦੈ ਨ ਹਰਿ ਕੋ ਰੰਗ ॥ ੧੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਸਤਨ[3] ਸੋਂ ਕਬ ਟਹਿਲ ਨ ਕੀਨੀ। ਹਰਿਜਸੁ ਧੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨਨ[4] ਨਹਿਂ ਦੀਨੀ। ਜਾਨੇ ਸਭੈ ਅੰਗ ਅਪਵਿੱਤ। ਇਸ ਖਾਵਨ ਤੇ ਹੋਇ ਅਧੋਗਤਿ ॥੧੯॥ ਯਾਂਤੇ ਤਜ੍ਯੋ, ਸੁਨੋ ਮਰਦਾਨਾ !। ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਕਬ ਨਹਿਂ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਨਿਹਫਲ ਨਰ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ ਸੋਈ। ਜਿਨ ਕਬਹੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਨ ਜੋਈ ॥ ੨੦ ॥ ਨਾਮ ਜਪਨ ਨਰ ਜਗ ਮੈਂ ਆਇਓ। ਭੂਲ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ[5] ਬਿਸ਼ੈ ਲਪਟਾਇਓ'। ਸੁਨਿਕੈ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਮਰਦਾਨੇ। 'ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਚ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੇ' ॥ ੨੧ ॥ ਅਪਰ ਥਾਨ ਪੁਨ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਆਵਾ ਕਾਨਨ ਅਧਿਕ ਭਯਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਗੁਨ-ਖਾਨੀ। ਜਿਉਂ ਹੋਈ ਤਿਉਂ ਸੁਨੋ ਕਹਾਨੀ ॥ ੨੨ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਉਠੀ ਬਿਸਾਲ ਅੰਧੇਰੀ। ਭੈ ਦਾਇਕ ਆਰੁਨ ਰੰਗ ਗੇਰੀ[6]। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਭੰਜਨ[7] ਜੋਰ ਲਗਾਵਾ। ਕੰਕਰ ਧੂਰ ਉਡੀ ਨਭ ਛਾਵਾ ॥ ੨੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਰਖ ਚਲੇ ਜਿਹ ਸੰਗ ਉਡ ਹੋਯੋ ਤਿਮਰ[8] ਗੁਬਾਰ। ਹਾਥ ਪਸਾਰ ਨ ਸੂਝਈ ਦੁਖ ਬਹੁ ਦੇਵਨਹਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਬ ਮਰਦਾਨੇ ਤਿਹ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਾ। ਰਿਦੈ ਮੱਧ ਭੈ ਕੀਨ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਆਨਨ ਪਰ ਅੰਬਰ[9] ਕੋ ਪਾਯੋ। ਪੌਢਯੋ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਅਕੁਲਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਬਡ ਉੱਦਯਾਨ ਆਨਿਕੈ ਮਾਰੇ। ਗੋਰ ਕਵਨ ਤੇ ਭੀ ਹੌਂ ਰਹਾ। ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਬਹੁਤੋ ਦੁਖ ਲਹਾ' ॥ ੨੬ ॥ ਬਿਗਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ। 'ਕਿਉਂ ਮਰਦਾਨੇ ਤੈਂ ਭੈ ਕੀਨਾ?। ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਆਇ ਕਛੁ ਤੇਰੇ। ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਭਯੋ ਅਧੀਰ ਘਨੇਰੇ?' ॥੨੭॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੁਝ ਕੰਪ[10] ਘਨੇਰਾ। ਐਸਾ ਸੀਤ ਨ

[1]ਮੁੜਿਆ। [2]ਮੁਰਦਾ। [3]ਹੱਥਾਂ। [4]ਕੰਨੀਂ। [5]ਤਿਸ (ਨਾਮ) ਨੂੰ। [6]ਗੇਰੂ ਵਰਗੀ ਲਾਲ। [7]ਹਵਾ ਨੇ। [8]ਅੰਧੇਰਾ। [9]ਕਪੜਾ। [10]ਕਾਂਬਾ।

ਮੈਂ ਕਬ ਹੇਰਾ। ਜੀਵ ਲੈਨ ਇਹ ਆਇ ਅੰਧੇਰੀ। ਭਈ ਆਰਬਲ ਪੂਰਨ ਮੇਰੀ' ॥੨੮॥ ਪੁਨ ਸੋ ਦੈਤ ਦੇਹਿ ਧਰਿ ਆਵਾ। ਸਿਰ ਨਭ[1] ਪਗ ਪਾਤਾਲ ਬਨਾਵਾ। ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪਾ। ਨਾਸਾਂ ਕਰਨ[2] ਬਨੇ ਤਮ-ਕੂਪਾ[3]॥੨੯॥ ਮੁਖ ਉਘਾਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇਖਾ। ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਭੈਭੀਤ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥ 'ਤਿਹ ਅੰਧੇਰੀ ਤੇ ਬਚਿ ਰਹੇ। ਅਬ ਇਹ ਦੈਂਤ ਖਾਵਨੋ ਚਹੇ' ॥੩੦॥ ਗੁਰੂ ਭਨੈ'ਇਹ ਹੈ ਕਿਛੁ ਨਾਂਹੀ। ਨਿਕਟ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ ਪਰਾਹੀ[4]। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਕਰੀਏ। ਕਿਹ ਤੇ ਤਨਕ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਰੀਏ'॥੩੧॥ ਕਲਿ-ਜੁਗ ਅਗਨਿ ਬੇਖ, ਤਨ ਧਾਰਾ। ਧੂਮ ਉਠਯੋ ਚਹੁੰ ਤਰਫ ਅਪਾਰਾ। ਮੁਖ ਢਪਿ ਪੌਢਿ ਰਹਯੋ ਮਰਦਾਨਾ॥ਅਚਰਜ ਦੇਖਿ ਅਧਿਕ ਭੈ ਮਾਨਾ॥੩੨॥ਦੋਹਰਾ ॥ਅਗਨਿ ਬੇਖ ਕੋ ਤਯਾਗ ਕੈ ਘਟਾ ਬਡੀ ਪੁਨ ਹੋਇ। ਕਰਤਿ ਪਰਖਨਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਲਿਜੁਗ ਆਵਤਿ ਸੋਇ॥੩੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭੀ ਕਾਲੀ ਘਟ ਨਿਸਾ ਸਮਾਨਾ। ਦਾਮਨਿ[5] ਚਮਕਤਿ ਮਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਕਰਿਕਾ[6] ਕੋ ਬਰਖਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਾਹਨ ਸਮ ਭਾਰੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥੩੪॥ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਸੁਹਾਏ। ਨਿਕਟ ਕਛੁ ਛੁਹਿਨਾ ਨਹਿੰ ਪਾਏ। ਤਬਿ ਕਲਿਜੁਗ ਨੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨੀ।–ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਗੁਨ ਖਾਨੀ–॥੩੫ ॥ ਮਾਨੁਖ ਰੂਪ ਧਾਰਿ ਪੁਨ ਆਯੋ। ਅਧਿਕ ਬਦਨ ਤੇ ਅਗਨਿ ਬਮਾਯੋ[7]। ਦੇਹਿ ਕੰਚਕੀ[8] ਜਾਂਹਿ ਸਵਾਰੀ। ਏਕ ਹਾਥ ਮੈਂ ਜਿਹਵਾ ਧਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਗਹਯੋ ਲਿੰਗ[9] ਕੋ ਦੂਸਰ ਹਾਥਾ। ਆਵਾ ਸਨਮੁਖ ਜਹਿੰ ਜਗਨਾਥਾ। ਬਿਗਸਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਸੁਖਰਾਸਾ । 'ਮਰਦਾਨੇ! ਉਠਿ ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ ॥ ੩੭ ॥ ਸਾਵ-ਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਧੀਰਜ ਧਰੀਏ। ਕਾਹੂੰ ਤਨਕ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਰੀਏ' । ਆਨਿ ਕਲੀ[10] ਤਬ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਬੋਲਯੋ ਨਿਜ ਅਪਰਾਧ ਬਿਚਰਿਕੈ ॥੩੮॥ 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਖਤਾ ਜਿਤੀ ਮੈਂ ਕੀਨੀ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿ ਚੀਨੀ। ਅਬ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੋਰ ਸਿਕਦਾਰੀ[11]। ਦੀਨੀ ਤੁਮ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ॥੩੯॥ ਅਬ ਲੱਛਨ ਨਰ ਜੈਸੇ ਕਰਿਹੀਂ।ਤੈਸੇ ਬੇਖ ਅਧੋ ਮੈਂ ਧਰਿਹੀ। ਦੈਵਸੰਪਦਾ[12]ਤਜਿਕਰਿ ਸਾਰੀ।ਦ੍ਵੈ ਇੰਦ੍ਰੈ ਸ੍ਵਾਦਨ ਬਸਿ ਕਾਰੀ ॥੪੦॥ਕੈ ਤੋ

---

[1]ਅਕਾਸ਼। [2]ਕੰਨ। [3]ਅੰਧੇਰਾ ਖੂਹ। [4]ਪਰੇ ਪਰੇ (ਅ) ਦੌੜ ਜਾਏਗਾ। [5]ਬਿਜਲੀ। [6]ਗੜੇ। [7]ਕੱਢੀ। [8]ਕੰਚੁਕੀ=ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਦੀ। (ਅ) ਕੰਚ + ਕੀ=ਸੋਨੇ ਦੀ। [9]ਇੰਦ੍ਰੀ। [10]ਕਲਜੁਗ। [11]ਸਰਦਾਰੀ। [12]ਭਾਵ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ।

ਰਸਨਾ ਸ੍ਵਾਦਹਿ ਲਾਈ। ਲਿੰਗ ਸ੍ਵਾਦ ਕੇ ਬਸਿ ਹੁਇ ਜਾਈ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਲੱਜਾ ਤਜਾਗੀ। ਇਨ ਕੇ ਬਸੀ ਹੋਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੪੧ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਭੀ ਮਮ ਮਤਿ ਬਿਪਰੀਤਾ। ਕਿਯ ਭ੍ਰਮ ਸੋਂ ਛਲ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਭੀਤਾ[1]। ਛਿਮਾ ਕਰਨ ਕੋ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ। ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਹੋ ਮਹਾਂ ਉਦਾਰਾ'॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਉਂ ਬੋਲੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ'ਕੋ ਤਵ ਨਾਮ,ਕੌਨ ਹੈ ਦੇਸ਼ਾ?। ਕੌਨ ਕਾਜ ਹਿਤ ਚਲਿਕਰਿ ਆਇਓ?।ਇਸਪ੍ਰਕਾਰਕਿਉਂ ਕਪਟਦਿਖਾਇਓ?' ॥ ੪੩ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਲਜੁਗ ਨਾਮੂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਮਮ ਕਾਮੂ। ਨਮੋ ਕਰਨ ਰਾਵਰ ਕੋ ਆਇਓ। ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਮੈਂ ਕਪਟ ਦਿਖਾਇਓ' ॥ ੪੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਭਨੋ ਨਿਜ ਲੱਛਨ। ਕੋ ਤਵ ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਬਿਚੱਛਨ[2]?।ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਤੁਝ ਸਿਕਦਾਰੀ?'। ਸੁਨਿ ਕਲਿਜੁਗ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੪੫॥ 'ਕੂਰ ਸੂਰ[3] ਸਭਿ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ। ਚਲਤਿ, ਧੁਜਾ ਬਡ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ। ਮੋਹ ਨਾਮ ਸਭਿ ਕੋ ਭੂਪਾਲਾ। ਸੈਨਾਪਤਿ ਹਿੰਸਾ[4] ਜੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥੪੬॥ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ,ਲੋਭ, ਅਹੰਕਾਰਾ। ਸਭਿ ਜੋਧਾ ਏ ਗਜ ਅਸਵਾਰਾ[5]। ਮਤਸਰ ਨਿੰਦਾ ਪੁਨ ਬਟਪਾਰੀ[6]। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੇ ਸਭਿ ਰਥ ਅਸਵਾਰੀ ॥੪੭॥ ਆਲਸ, ਜੂਪ[7],ਬਾਰਨੀ ਪਾਨਾ[8]। ਦੁਰਾਚਾਰ ਸਭਿ ਚਢੇ ਕਿਕਾਨਾ[9]। ਮਮਤਾ,ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਆਸ਼ਾ ਜੋਇ। ਚੋਰੀ,ਪੈਦਲ ਲਖਿਯੇ ਸੋਇ ॥ ੪੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਔਰ ਗਨਨ ਕਿਹ ਲਗ ਕਰੋਂ[10] ਜੋ ਚਤੁਰੰਗਨਿ[11] ਸੈਨ। ਚਢਿ ਦੌਰਹਿ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਮਾਰ ਕਰਹਿ ਬਿਨ ਚੈਨ ॥ ੪੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਨ ਆਗੈ ਨਹਿਂ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕੋਊ। ਕੋਟ ਮਧੇ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਹੋਊ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਕਰੀ ਲਬੇਰ ਪਥੇਰਾ[12]। ਕਿਸ ਹੂ ਮਹਿਂ ਧੀਰਜ ਨਹਿਂ ਹੇਰਾ। ॥੫੦॥ਕੋਟ ਮਵਾਸੀ[13] ਸਭਿ ਚੜ੍ਹਿ ਮਾਰੇ।ਕੋ ਨਹਿਂ ਠਾਂਢਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਹਾਰੇ। ਦੰਭ ਨਾਮ ਜੋ ਮੇਰੋ ਜੋਧਾ। ਕਰੀ ਦਿਗ ਬਿਜੈ ਰਿਦ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੫੧ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਹਾਇਕ ਸੋਊ। ਜਿਹ ਤੇ ਬਚਜੋ ਥਾਨ ਨਹਿਂ ਕੋਊ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਮਮ ਸਿਕਦਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫੨ ॥

---

[1]ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ। [2]ਚਤੁਰ। [3]ਝੂਠ (ਰੂਪੀ) ਸੂਰਮਾ। [4]ਹੱਤਿਆ। [5]ਹਾਥੀ ਸਵਾਰ। [6]ਧਾੜਾ ਮਾਰਨਾ। [7]ਜੂਆ। [8]ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ। [9]ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੇ। [10]ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਗਿਣਨਾ ਕਰਾਂ। [11]ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ। [12]ਲੋਬ੍ਹ ਪੋਬ੍ਹ। [13]ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਆਕੀ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ॥

ਜਿਸੁ ਸਿਕਦਾਰੀ ਤਿਸਹਿ ਖੁਆਰੀ ਚਾਕਰ ਕੇਹੇ ਡਰਣਾ ॥
ਜਾ ਸਿਕਦਾਰੈ ਪਵੈ ਜੰਜੀਰੀ ਤਾ ਚਾਕਰ ਹਥਹੁ ਮਰਣਾ ॥ ੪॥

ਦੋਹਰਾ॥'ਤੂੰ ਜਿ ਭਯਾ ਸਿਕਦਾਰ ਜਗ ਹਮ ਚਾਕਰ ਕਰਤਾਰ।ਜਬ ਤੂੰ ਲੇਖਾ ਦੇਯਗੋ ਹੋਵੈਂ ਬਸੀ ਹਮਾਰ'[1]॥੫੩॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਿਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ। ਦੀਨ ਹੋਇ ਬੋਲਨਿ ਅਸ ਕਯੋ'ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ ॥੫੪॥ ਤੁਮ ਕਰਤਾਰ ਵਿਖੇ ਨਹਿਂ ਭੇਵਾ। ਏਕੰਕਾਰ ਦੇਵ ਪਤਿ ਦੇਵਾ। ਭੇਟਾ ਲੇਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰੀਏ। ਗੁਨਹਿਂ ਕੀਏ ਸਗਰੇ ਪਰਹਰੀਏ'[2] ॥ ੫੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੰਚਨ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰੇ ਰਤਨ ਜੜੇ ਜਿਨ ਮਾਂਹਿ। ਮੋਤੀ ਕੀ ਤੋਰਨ[3] ਰੁਚਿਰ ਅਤਿ ਸੁਗੰਧਿ ਹੈ ਜਾਂਹਿ ॥ ੫੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਸਤੂਰੀ ਕੁੰਗੂ[4] ਛਿਰਕਾਵੈਂ। ਚੰਦਨ ਕੇ ਸ਼ੁਭ* ਲੇਪ ਕਰਾਵੈਂ। ਬੈਸਤਿ ਹੀ ਮਨ ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਸਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਰੁਚਿਰ ਅਵਾਸਾ ॥੫੭॥ ਚਲਹੁ ਅਬੈ ਤਿਨ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ। ਤੁਮ ਇੱਛਾ ਜੋ ਲਯਾਉਂ ਇਹਾਂਹੀ।ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ ਇਹ ਗੁਨਖਾਨੀ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਚਰੀ ਬਾਨੀ ॥੫੮ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਰਾਗੁ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥
ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਊਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥ ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੂ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥ ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ॥ ਪੁਨ ਕਲਜੁਗ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ 'ਜੇ ਤੁਮ ਲਹੋ ਨ ਏਹ। ਦੇਵਾਂਗਨ[5] ਸ਼ੁਭ ਲੀਜੀਏ ਜਿਨ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ। ਜਿਨ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ ਕਰੋ ਰਸ ਰੀਤਿ ਬਿਹਾਰ।ਸੁੰਦਰ ਜਹਿਂ ਪਰਯੰਕ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਜਿਨ ਚਾਰ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਰਹੋ ਲੇਹੁ ਭੇਟ ਗੁਣ ਖਾਨ!'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਬਹਿ ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨ ॥੫੯॥

ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥ ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥ ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥

---

[1]ਸਾਡੇ ਵੱਸ ਵਿਚ। [2]ਗੁਨਾਹ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [3]ਬੰਦਨ ਵਾਰ। [4]ਕੇਸਰ। [5]ਅਪੱਛਰਾਂ।

*ਪਾ:-ਭਲ।

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ ॥ ਕਲਜੁਗ ਬਹੁਰੋ ਬੋਲਿਓ 'ਇਨ ਕੀ ਚਾਹ ਜਿ ਨਾਂਹਿ। ਨਵਨਿੱਧਾਂ* ਤੁਮ ਲੀਜੀਏ ਸਿੱਧਿ ਅਠਾਰਹਿੰ ਚਾਹਿ। ਸਿੱਧਿ ਅਠਾਰਹਿ ਚਾਹਿ ਗੁਪਤ ਪਰਗਟ ਸੋ ਕਾਰਨ। ਜਹਿੰ ਚਾਹੋ ਤਹਿੰ ਫਿਰੋ ਸੁਖੀ ਤੁਮ ਕੋ ਹਟਕਾਰ ਨਾ। ਸਰਬ ਲੋਕ ਤੁਮ ਤੇ ਡਰੈਂ ਪੂਜਹਿੰ ਪਦ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਭੇਟ ਲੇਹੁ ਮਮ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ', ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗਤਿਦਾਇਃ-॥ ੬੦ ॥

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ ॥ ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ ॥ ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੩॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਬਚਨਾ ਪੁਨ ਭਨੇ 'ਜਗ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਲੇਹੁ। ਹੁਕਮ ਕਰਉ ਉਰ ਭਾਵਤੇ[1] ਚਰਨ ਤਖਤ ਪਰ ਦੇਹੁ। ਚਰਨ ਤਖਤ ਪਰ ਦੇਹੁ ਜਗਤ ਮਾਨਹਿੰ ਸਭਿ ਆਨਾ[2]। ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਅਨੰਤ ਕਰਹੁ ਪਰਤਾਪ ਮਹਾਨਾ। ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ ਇਹ ਅਬੈ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਨਾਥ!' ਸਬਦ ਭੋਗ ਪਉੜੀ ਕਹੀ ਗੁਰ ਕਲਜੁਗ ਕੇ ਸਾਥ ॥੬੧॥

ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥ ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ ॥ ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਕਲਿ ਬੋਲਯੋ ਹੁਇ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਮੇਰੇ ਸਮੇ ਬਿਖੈ ਅਵਤਾਰਾ। ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਤੁਮ ਧਾਰਾ॥ ੬੨ ॥ ਅਬ ਮੈਂ ਮਿਲਯੋ ਆਇ ਪਦ ਪਾਸਾ। ਮੇਲ ਅਫਲ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ!। ਕੋਇ ਨ ਭੇਟ ਮੋਹਿ ਤੈਂ ਲੀਨੀ। ਮਮ ਮਨਸਾ ਨਹਿੰ ਪੂਰਨ ਕੀਨੀ॥੬੩॥ ਜੇ ਤੁਮ ਭੇਟ ਲੇਹ ਹੋ ਮੋਰੀ। ਤੌ ਜਾਨੋਂ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਤੋਰੀ। ਨਾਤੁਰ ਹਰਖ ਨ ਹੁਇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਮਨਿ[3] ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਚਾਹੀ' ॥੬੪॥ ਅਸ ਆਤੁਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਬੈਨਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬੋਲੈ ਗੁਨ ਐਨਾ। 'ਭੇਟ ਦੇਨਿ ਕੀ ਚਾਹ ਜਿ ਤੋਹੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਦੀਜੈ ਮੋਹੀ॥ ੬੫ ॥ ਜੋ ਸਿਖ ਹੈਂ ਮੇਰੇ ਹਿਤਕਾਰੀ[4]। ਤਿਨ ਪਰ ਸੈਨ ਨ ਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ। ਨਾਮੁ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਜੋ ਸਭਿ ਹੀ। ਇਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਵਹੁ ਕਬਹੀ ॥੬੬॥ ਤਵ ਛਾਯਾ ਨਹਿੰ ਬਰਤੈ ਤਿਨ ਕੋ। ਮੋਰ ਬਚਨ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਨਕੋ। ਜੋ

[1]ਮਨ ਭਾਂਵਦੇ। [2]ਈਨ। [3](ਮੈਂ) ਮਨ ਵਿੱਚ। [4]ਪ੍ਰੇਮੀ।

*ਨੌ ਨਿੱਧਾਂ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੧੭ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ।

ਤੁਮ ਦੇਨਾ ਤੌ ਇਹ ਦੀਜੈ। ਮਮ ਸੰਗਤ ਕੋ ਦੂਖੀ ਨ ਕੀਜੈ' ॥੬੭॥ ਕਲ-ਜੁਗ ਬੋਲਯੋ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਕਹੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਤਵ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ[1]। ਆਇਸੁ ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਸਿਰ ਧਰਨੀ। ਅਸ ਨਹਿੰ ਗਮਤਾ ਮੋਰਨ[2] ਕਰਨੀ॥੬੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਏਕੰਕਾਰ ਆਇਸੁ ਮੁਝੈ ਸੋ ਤੁਮ ਕਹਹੁੰ ਸੁਨਾਇ*।ਬੁੱਧਿਸਭਿਨਿ ਬਿਪਰੀਤ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਕੁਕਰਮ ਚਲਾਇ ॥੬੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਚੋਰੀ, ਯਾਰੀ,ਨਿੰਦਾ, ਕੂਰੂ। ਲੰਪਟ, ਲੋਭੀ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਭੂਰਿ[3]। ਬਾਟਪਾਰ[4] ਸੋ ਸੂਰ[5] ਕਹਾਵਹਿੰ। ਪਿਸ਼ਨ[6] ਬਡੋ ਆਦਰ ਕੋ ਪਾਵਹਿੰ॥੭੦॥ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਸੇ ਗੁਨੀ ਕਹਾਵਹਿੰ।ਸਾਚ ਕਹੈ ਤਿਸ ਸਠ[7] ਠਹਿਰਾਵਹਿੰ। ਗੁਨੀਅਨ ਕੇਰ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਊ। ਭੂਪ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਹਿੰ ਸਠ ਜੋਊ॥੭੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਲਮਲ ਆਲਯ[8] ਹੋਇੰ ਨਰ ਕ੍ਰਿਪਨ[9] ਨ ਕਰਿਹੀਂ ਦਾਨ। ਧਰਮਹਿੰ ਤੇ† ਵਿਪਰੀਤ[10] ਹੁਇ ਪਾਵਹਿੰ ਕਸ਼ਟ ਨਿਦਾਨ[11]॥੭੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਿਜ[12] ਬਿਵਹਾਰੀ ਬਹੁਰ ਕਿਸਾਨਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਆਦਰ ਹੋਇ ਮਹਾਨਾ। ਬੇਦ ਪਾਠਕੀ[13] ਤੱਤ ਬਿਚਾਰੀ। ਤਿਨਹਿੰ ਕਹਤਿ ਇਹ ਵਿਰਤਿ ਖੁਆਰੀ॥੭੩॥ਭੂਪ ਕਹੈਂ ਹਮ ਕੋ ਨਿਤ ਟੋਟੂ।ਪੂਜਾ ਕਹੇ ਹਮ ਲੇਹਿੰ ਖਸੋਟੂ[14]। ਸੰਨਯਾਸੀ ਸੰਚਹਿੰ ਬਹੁ ਧਨ ਕੋ। ਅਸਨ ਬਸਨ ਅਲਪ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿਨ ਕੋ॥੭੪॥ਔਰ ਗਨਨ ਕਰਿਕਹਾਂ ਸੁਨਾਊਂ।ਮੋਰ ਸਮੈਂ ਕੋ ਜੌਨ ਪ੍ਰਭਾਊ।ਜਹਿੰ ਸਤਿ,ਤਪ,ਬ੍ਰਤ, ਧਰਮ ਉਪਾਸਨ।ਸਭਿ ਇਕਬਾਰਹਿ[15]ਕਰੌਂ ਬਿਨਾਸਨ ॥ ੭੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਇਸੁ ਅਸ ਕਰਤਾਰ ਕੀ ਸੋ ਤੁਮਰੀ ਹੀ ਹੋਇ। ਅਬ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਉਚਰੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਮਾਨੋਂਗਾ ਸੋਇ॥੭੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਮੈਂ ਆਇਸੁ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਦਪਿ ਲੇਹੁ ਕੁਛ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ। ਕੰਚਨ ਮੰਦਿਰ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ। ਜਬ ਲੇਵੋ ਹੋਵੌਂ ਹਰਖਾਨਾ[16]' ॥੭੭॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਗਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੋਲੇ ਤਬ ਬਾਨੀ।'ਸਭਿ ਜੁਗ ਤੇ ਬਡ ਤੇਜ ਤੁਮਾਰਾ।ਹੋਵਹਿਗੋ ਇਹ ਵਾਕ ਹਮਾਰਾ॥੭੮॥ਤੋਰ[17] ਕਾਲ[18]ਕੀਰਤਿ ਕਰ-ਤਾਰਾ।ਮਹਿਮਾ ਤਾਂਕੀ ਬਧੈ[19] ਅਪਾਰਾ। ਲਾਖ ਬਰਖ ਸਤਿਜੁਗ ਜੋ ਕਰਿਈ। ਅਯੁਤ[20]ਬਰਖਤ੍ਰੇਤੇ ਥਿਤਧਰਿਈ॥੭੯॥ਦ੍ਵਾਪੁਰਕਰਤਿ ਜਿ ਬਰਖਹਜ਼ਾਰਾ।

---

[1]ਚਰਨ ਪੂਜਕੇ। [2]ਮੋੜਨੇ ਦੀ। [3]ਬਹੁਤ। [4]ਲੁਟੇਰੇ। [5]ਸੂਰਮੇ। [6]ਚੁਗਲਖੋਰ। [7]ਮੂਰਖ। [8]ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਘਰ। [9]ਕੰਜੂਸ। [10]ਉਲਟੇ। [11]ਅੰਤ ਨੂੰ। [12]ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [13]ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਯਾ ਵਾਲੇ ਦੀ। [14]ਖੋਹ। [15]ਇਕੋ ਵਾਰੀ। [16]ਅਨੰਦ। [17]ਤੇਰੇ। [18]ਸਮੇਂ ਵਿਚ। [19]ਵਧੇਗੀ। [20]ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ।

*ਪਾ:—ਬਰਹੁ ਮਨਾਇ। †ਪਾ:—ਧਰਮ ਹੇਤ।

ਸੋ ਕਲਿ[1] ਅਲਪ ਕਾਲ ਸੁਖਸਾਰਾ[2]।ਪ੍ਰੀਤਿ ਯੁਕਤ ਹਰਿਕੀਰਿਤਿ ਕਰਿਈ। ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਬਿਖੈ ਭਵ ਤਰਿਈ॥੯੦॥ਬਹੁਰੋਚਹਿਤਜਿ ਦੇਨਿ ਉਪਾਇਨ। ਰਤਨ ਜਰੇ ਕੰਚਨ ਕੇ ਆਇਨ। ਚਤੁਰਥ ਜਾਮਾ ਜਬ ਹਮ ਧਰਿ ਹੈਂ।ਮਾਯਾ ਸਹਿਤ[3]ਲੈਨਿ ਤਬਿ ਕਰਿਹੈਂ'॥੯੧॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਲਜੁਗ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ। ਕਰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਸੰਗਤ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜੈਹੋਂ। ਆਨ ਜੀਵ ਦੰਭੀ ਦੁਖ ਦੈਹੋਂ ॥੯੨॥ ਤੁਮਰੇ ਬਚਨ ਜਿ ਸਿੱਖ ਕਮਾਵਹਿਂ। ਤਿਨ ਪਰ ਮੋਰਾ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਵਹਿ[4]'। ਭੇਟ ਦੇਯ, ਬਰ ਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ। ਬਿਦਾ ਭਯੋ ਚਰਨਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ॥੯੩॥ ਪਢਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਥਾਪੈਂ। ਤਿਨ ਪਰ ਕਲਜੁਗ ਨਹੀਂ ਬਿਆਪੈ*। ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਹੁਰ

[1]ਕਲਜੁਗ (ਵਿਚ)। [2]ਸਾਰਾ ਸੁੱਖ ਮਿਲੇਗਾ। [3]ਸਮੇਤ (ਮੰਦਰ)। [4]ਵਸ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ।

*ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਅਵਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਉਚੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ, ਕਲਜੁਗ ਵਲੋਂ, ਸ਼ੈਤਾਨ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਈਸਾ ਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੇ ਪਰਖਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਮਤੀ ਦੀ ਅੰਜੀਲ ਬਾਬ ਚੌਥਾ ਆਇਤ ੧ ਤੋਂ ੧੧। ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਪੀਰਾਨ ਪੀਰ ਮੁਹੱਯੁਦੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ ਹੋਈ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਅਰਾਜ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬਾਬਤ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ; ਯਥਾ 'ਕਬੀਰ ਮਾਈ ਮੂੰਡਉ ਤਿਹ ਗੁਰੂ ਕੀ...' ਕਬੀਰ ਆਈ ਮੁਝਹਿ ਪਹਿ ਅਨਿਕ ਕਰੇ ਕਰਿ ਭੇਸ ॥ ਹਮ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਆਪਨੇ ਉਨਿ ਕੀਨੋ ਆਦੇਸੁ ॥੮॥' ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਧ ਜੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹਨ। ਸੋ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਵਤਾਰਾਂ, ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਸਭ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਦੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਅਡੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੋਈ ਆਤਮ ਭੁਲੇਵੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਮਰਤੱਖ ਕੁਛ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਯਾ ਉਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਕਿਸੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੀ ਜੀਵਨ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੋ ਕੁਛ ਹੋਵੇ ਪਰੰਤੂ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਰਤਾਵੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਈਂ ਪਿਆਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹਨ। ਕਲਜੁਗ ਏਥੇ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੂੰ ਜੀਕੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਤੇ ਪੱਕਾ ਵਜੂਦ ਵਾਲਾ ਈਸਾਈਆਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੱਬ ਦੇ ਸਿਵਾ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਕ ਯਾ ਮੁਖਾਲਫ ਹਸਤੀ ਦੀ ਕਾਇਲ ਨਹੀਂ। ਜੈਸੇ ਕਲਯੁਗ ਬਾਬਤ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਏਸੇ ਉਤਰਾਰਧ ਦੇ ਨਾਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿਚ ਅੰਕ ੨੨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਚ ਮੁਚੀ ਦੀ, ਕੋਈ ਸਾਈਂ ਦੀ ਸ਼ਰੀਕ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਪਰੰਤੂ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਯਾ ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਭੈੜੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੈੜੀਆਂ ਗਲਾਂ (ਵਰਤਾਵੇ) ਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ:–ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰਾਹੁ ਏਹੁ ਹੋਰਿ ਗਲਾਂ ਸੈਤਾਨੁ ॥ [ਸਾਰਗ ਵਾਰ, ਮ: ੧

ਅਗਾਰੀ। ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥੮੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਕਲਜੁਗ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧੦॥

੧੧. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਮੁਨਾਫਿਕ ਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਨੀ ਬਰਦਾਨੀ ਸੁਮਤਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ਸੁਖ ਮੂਰ।
ਕੱਲ੍ਯਾਨੀ ਰਾਨੀ ਜਗਤ ਮਾਨੀ ਕਵਿ ਪਗ ਧੂਰ ॥ ੧ ॥

{ ਬਾਨੀ=ਬਾਣੀ=ਵਾਚ, ਵਾਕ ਯਾ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ', 'ਸਾਰਦਾ', ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ।
ਬਰਦਾਨੀ=ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੋ।
ਮੂਰ=ਮੂਲ, ਸੁਖ ਮੂਰ=ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ। ਕੱਲਯਾਨੀ=(ਕਵਿਤਾ ਦੀ) ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਨਿਰਵਿਘਨਤਾ ਦੀ ਦਾਤ੍ਰੀ।
ਰਾਨੀ=ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। (ਅ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਾਲੀ।
ਧੂਰ=ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਅਕਾਂਖ੍ਯਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਧੂੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। }

ਅਰਥ-ਹੇ ਸਾਰਦਾ! ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ (ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ, ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਮੂਲ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸਨਮਾਨੀ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ) ਵਰਦਾਤੀ (ਹੋ)।

ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ:-ਸ਼ਾਰਦਾ ਸੁਮਤੀ ਦਾ ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੈ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, (ਕਾਵ੍ਯ ਦੀ) ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇਣ ਹਾਰੀ ਹੈ, ਜਗਤ ਦੀ ਰਾਣੀ ਹੈ, (ਜਿਸਦੇ) ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਚਲੇ ਫੇਰ ਆਗੇ। ਪਿਖੇ ਪਾਪ ਭਾਗੇਂ[1]। ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਦਾਤਾ। ਸਭੈ ਲੋਕ ਖ੍ਯਾਤਾ ॥ ੨ ॥ ਸੁਭੈਂ[2] ਸੰਗਿ ਦੋਊ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜੋਊ। ਅਯੋ ਏਕ ਗ੍ਰਾਮੰ। ਪਿਖ੍ਯੋ[3] ਗ੍ਯਾਨ ਧਾਮੰ ॥ ੩ ॥ ਤਹਾਂ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੇਰਾ। ਤਹਾਂ ਕੀਨ ਡੇਰਾ। ਇਕੰ ਡੂਮ ਆਯੋ। ਛੁਧਾ ਤੇ ਦੁਖਾਯੋ ॥੪॥ ਕਹੇ ਬੈਨ ਐਸੇ। 'ਪਿਖੋਂ ਭੂਪ ਜੈਸੇ। ਕਛੂ ਦੇਹੁ ਭਿੱਛਾ। ਕਰੋ ਪੂਰਿ ਇੱਛਾ ॥ ੫॥ ਉਦਾਰੀ[4] ਦਿਦਾਰੀ[5]। ਅਸ਼ੋਕੀ ਲਿਲਾਰੀ[6]। ਸੁਨਨੇ ਸ਼੍ਰੋਨ ਬੈਨੇ। ਦਯਾਵਾਨ ਨੈਨੇ ॥੬॥ ਦਿਪੈ[7] ਰੂਪ[8] ਸ਼ੋਭਾ। ਕਵੀ ਚਿੱਤ ਲੋਭਾ। ਭਨੇ ਬੈਨ ਐਸੇ। ਸੁਧਾ ਸਾਨ ਜੈਸੇ[9] ॥੭॥ 'ਜੁ ਹੈ ਮੂਲ ਸਾਖੀ[10]। ਤਹਾਂ ਦੇਖਿ ਆਂਖੀ[11]।

---

[1](ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਵੇਖਿਆਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ ਨਾਲ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [4]ਸਖੀ। [5]ਦੀਦਾਰ ਵਾਲੇ ਹੋ। [6]ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਵਾਲੇ ਹੋ। [7]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ। [8](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਰੂਪ ਦੀ। [9]ਜਿਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਹਿਤ ਹਨ। [10]ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਮੁੱਢ। [11]ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।

ਜੁ ਚਾਹੋ ਸੁ ਪਾਵੈਂ। ਨਿਸੰਸੈ ਦਿਵਾਵੈਂ" ॥ ੮ ॥ ਗਯੋ ਡੂਮ ਧਾਈ। ਅਸ਼ਰਫੀ[੧] ਸੁ ਪਾਈ। ਲਈ ਸੁਖ ਪਾਯੋ।ਨਿਜੰ ਗ੍ਰਾਮ ਆਯੋ॥੯॥ਸਭੈ ਕੋ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਇਕੰ ਸੰਤ ਆਯੋ। ਜੁ ਚਾਹੈ ਸੁ ਦੇਈ। ਉਦਾਰੰ ਬਡੇਈ' ॥੧੦॥ ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਬੈਨੰ। ਹੁਤੇ ਦੀਨ ਜੈਨੰ[੨]। ਗਏ ਤਾਂਹਿ ਧਾਈ।ਬਿਰਾਜੈਂ ਜਿ ਜਾਂਹੀ[੩] ॥੧੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੋ ਜੋ ਜਾਚਹਿ ਆਇ ਨਰ ਸੋ ਸੋ ਦੇਹਿਂ ਬਤਾਇ। ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਕਿਹ ਤਰੁ ਤਰੇ[੪], ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਤੇ ਪਾਇਂ ॥ ੧੨ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਜਸੰ[੫] ਦੇਸ਼ ਫੈਲਾ। ਅਘੰਕੰ[੬] ਕਟੈਲਾ[੭]। 'ਮਹਾਂ ਸੰਤ ਰੂਰਾ। ਹੁਵੈ ਬੈਨ ਪੂਰਾ ॥੧੩॥ ਬਡੌ ਦੀਨ ਦਾਨੀ। ਨ ਕੋਊ ਸਮਾਨੀ'। ਸੁਨੈਂ ਲੋਕ ਜੋਊ।ਪਿਖੈਂ ਧਾਇ ਸੋਊ ॥੧੪॥ ਜਬੈ ਜਾਇ ਹੇਰੈਂ।ਕਰੈਂ ਚਿਤ ਚੇਰੈਂ[੮]।ਭਈ ਭੀਰ ਭਾਰੀ। ਨਮੋ ਕੈ[੯] ਨਿਹਾਰੀ[੧੦] ॥੧੫॥ ਕਰੰ ਜੋਰ ਦੋਊ। ਭਨੇ ਬੈਨ ਸੋਊ। 'ਨਿਜੰ ਜੋ ਪਦੇਸ਼ਾ[੧੧]। ਕਰੋ, ਸ਼ਾਂਤਿ-ਬੇਸ਼ਾ[੧੨]!' ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੇਰਤਿ ਹੀ ਉਰ ਬਿਮਲ ਹੁਇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਤਾਪ। ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਚਹਿਤ ਨਿਕੰਦਨ ਪਾਪ ॥ ੧੭ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਸੁਨੀ ਦੀਨਤਾਈ। ਦਯਾ ਹੇਰਿ ਆਈ। ਦਲੰ ਕੰਜ ਨੈਨਾ[੧੩]। ਭਨੇਂ ਸਾਰ[੧੪] ਬੈਨਾ ॥੧੮॥ 'ਕਰੋ ਸੰਤ ਸੇਵਾ। ਜਪੋ ਨਾਮ ਦੇਵਾ[੧੫]। ਰਿਦੇ ਭਾਉ ਧਾਰੋ। ਵਿਕਾਰੰ ਨਿਵਾਰੋ ॥ ੧੯ ॥ ਚਿਤੰ[੧੬] ਕਾਲ[੧੭] ਕੀਜੈ। ਦਿਨੰ[੧੮] ਦੇਹਿ ਛੀਜੈ[੧੯]।ਪਦੰ ਕੰ[੨੦] ਪਖਾਰੇ[੨੧]। ਸੁਖੰ ਦੇਨਵਾਰੇ[੨੨]॥੨੦॥ ਲਏ ਹਾਥ ਬਾਲਾ।ਦਏ ਕੈ[੨੩] ਨਿਹਾਲਾ[੨੪]। ਭਏ ਸਿੱਖ ਸੋਊ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜੋਊ[੨੫]॥ ੨੧ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਨਰੇਸ਼ ਸੁਨਯੋ ਸ੍ਰਵਨੰ। 'ਸਤਿ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਅਯੋ ਰਵਨੰ[੨੬]। ਗਤਿ ਦਾ ਬਲਵਾਨ ਬਿਸਾਲ[੨੭] ਕਲਾ[੨੮]। ਅਵਲੋਕਤਿ[੨੯] ਲੋਚਨ ਹੋਤਿ ਭਲਾ' ॥ ੨੨ ॥ ਤਟ ਭੇਟਨ ਕੋ ਪਟ ਭੇਟ ਲਈ[੩੦] ।–ਘਟ ਕੋ ਪਟ ਪਾਟਹਿਂ–ਤ੍ਰਿੱਟ ਭਈ[੩੧]।ਭਟ ਭੀਰ ਲਏ ਚਲਿ ਆਇ ਤਹਾਂ।ਅਰ-

[੧]ਮੋਹਰ। [੨]ਜੋ। [੩]ਜਿੱਥੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੪](ਕਸੇ ਨੂੰ) ਕਿਸੇ ਅਸਥਾਨ, (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਹੇਠ। [੫]ਕੀਰਤੀ। [੬]ਪਾਪਾਂ ਦੇ। [੭]ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਦਾ। [੮]ਚੇਲਾ ਬਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਚਿੱਤ ਨੂੰ। [੯]ਨਮੋ ਕਰਕੇ। [੧੦]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੧੧]ਉਪਦੇਸ਼। [੧੨]ਹੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ ਜੀ! [੧੩]ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ। [੧੪]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੧੫]ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ। [੧੬]ਚੇਤੇ। [੧੭]ਮੌਤ। [੧੮]ਦਿਨ ਦਿਨ। [੧੯]ਦੇਹੀ ਖੀਣ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। [੨੦]ਚਰਨ ਜਲ ਨਾਲ। [੨੧]ਧੋਤੇ। [੨੨]ਸੁਖਦਾਤੇ ਦੇ। [੨੩]ਦੇ ਕਰ। [੨੪]ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿਤੇ। [੨੫]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। [੨੬]ਸੁੰਦਰ। [੨੭]ਬੜਾ। [੨੮]ਕਲਾਵਾਨ। [੨੯]ਦੇਖਦਿਆਂ। [੩੦]ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲਈ। (ਅ) ਸਮੀਪ ਜਾਕੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲੀਤੀ। [੩੧]'ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਪੜਦੇ ਪਾਟ ਜਾਣ' ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੋਈ।

ਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਬੈਸਿ ਜਹਾਂ॥੨੩॥ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨਤਾ॥ ਚਖ
ਸੌਂ ਮੁਖ ਦੇਖਿ ਅਨੰਦਵਤਾ[1]।ਭਨਿ ਆਨਨ ਬੇਨਤਿ ਦੀਨ ਮਨੀ।'ਉਪਕਾਰ
ਕਿ ਹੇਤੁ ਧਰਯੋ ਸੁ ਤਨੇ[2] ॥੨੪॥ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਜੈ, ਨਿਜ ਸਿੱਖ ਕਰੋ। ਭਵ
ਬੰਧ ਅਮੰਕਨ[3]ਮੈਲ ਹਰੋ।ਸੁਨਿ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਕੈ। ਪਗ ਆਨਿ
ਗਹੇ ਜਮ ਤੇ ਡਰਿਕੈ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿਕੇ ਸੁਖਦਾਨ[4] ਭਨੇ ਬਚਨਾ। ਜਿਨ ਮੈਂ
ਗਤਿ ਦੇਵਨ ਕੀ ਰਚਨਾ।'ਸੁਖ ਮੈਂ ਦੁਖ ਮੈਂ ਨਿਤ ਨਾਮ ਭਜੋ।ਸਤਿਸੰਗਤ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੈ ਨ ਤਜੋ ॥ ੨੬ ॥ ਤਨ ਮਾਨੁਖ ਲਾਲ[5] ਅਮੋਲ[6] ਭਲਾ।
ਤਿਹ* ਕੌਡਨਿ ਕੌ[7] ਨ ਕਰੋ ਬਦਲਾ[8]। ਸਤਿਸੰਗਤ ਸੇਵ ਪਦਾਰਥ ਜੋ।
ਤਨ ਦੇਯ[9] ਕਰੋ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਰਥ[10] ਜੋ ॥ ੨੭ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥
ਕਰੋ ਸੰਤਸੰਗੀ ਚਿਰੰਕਾਲ ਹੇਤਾ[11]। ਰਿਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਵੈ ਭਜੋ ਨਾਮ ਸ੍ਵੇਤਾ[12]'।
ਕਹੇ ਬੈਨ ਐਸੇ ਪਦੰ ਧੋਇ ਦੀਨੀ। ਕਰੀ ਧਰਮਸਾਲੈ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਚੀਨੀ
॥ ੨੮ ॥ ਕਿਤੇ ਦਯੋਸ ਬਾਸੇ ਚਲੇ ਔਰ ਦੇਸ਼ਾ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਤਾਰਿਬੇ
ਜਾਂਹਿ ਬੇਸਾ[13] । ਲਏ ਸੰਗ ਮੋ ਕੋ ਚਲੇ ਜਾਹਿੰ ਤੀਨੋ। ਅਘੀ[14] ਦੰਭ ਭਾਰੋ
ਛਿਤੰ[15] ਹੀਣ ਕੀਨੋ ॥ ੨੯ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਜਿਹ ਨਾਮ ਮੁਨਾਵਿਕ ਦੇਸ਼
ਅਹੈ।ਹਰਿ ਨਾਮ ਬਿਹੀਨ ਅਧੀਨ ਰਹੈ।ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਰੀਤਿ ਨ ਕਾਨ ਸੁਨੀ।
ਸਭਿ ਮੂਰਖ ਮਾਨਵ ਕੋ ਨ ਗੁਨੀ[16] ॥ ੩੦ ॥ ਕਰਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਕੌਨ,
ਕਹਾਂ। ਘਰ ਕਾਜ ਰਚੇ ਤਮ ਮੋਹ ਮਹਾਂ। ਭਗਤੀ ਬਿਨ ਭੂਲ ਭੁਵਾਰਿ[17]
ਪਰੇ। ਨਰ ਮੂਰਖ ਚੀਨ ਨ ਨਾਮ ਹਰੇ[18] ॥੩੧॥ਕਰੁਨਾਕਰ[19] ਹੇਰਿ ਭਈ
ਕਰੁਨਾ।-ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨ ਕੀਰਤਿ ਆਚਰਨਾ[20]। ਪਰਲੋਕਹਿ ਕੀ ਸੁਧ ਏਕ
ਨਹੀਂ। ਸਭ ਨਾਰਕ[21]ਜਾਵਹਿਂ ਦੂਖ ਸਹੀ-॥੩੨॥ ਪਿਖਿ ਏਕ ਕਿਦਾਰ[22]
ਉਦਾਰ[23]ਤਹਾਂ।ਗੁਰਬੈਠਿ ਗਏ ਤਟ ਤਾਂਹਿ ਜਹਾਂ[24]।ਇਕਠਾ ਕਰਿ ਈਂਧਨ
ਧੂਮ ਕਿਯੋ[25]।ਦਰਵੇਸ਼ ਸੁ ਬੇਸ਼ ਸਰੀਰ ਲਿਯੋ[26] ॥੩੩॥ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਕੁਰੀਤ

[1]ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ। [2]ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਸਰੀਰ (ਆਪ ਨੇ)। [3]ਪਾਪਾਂ ਦੀ। [4]ਸੁਖਦਾਤੇ ਨੇ। [5]ਰਤਨ। [6]ਅਮੋਲਕ। [7]ਤਿਸਨੂੰ ਕੌਡੀਆਂ ਨਾਲ। [8]ਵਟਾਉ। [9]ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਨ ਦੇਕੇ। [10]ਆਪਣਾ ਭਲਾ,ਮੁਕਤੀ। [11]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [12]ਉੱਜਲ। [13](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ)ਸਰੂਪ(ਧਾਰਿਆ) ਹੈ। [14]ਪਾਪ। [15]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ। [16]ਕੋਈ ਨਹੀਂ (ਜਿੱਥੇ) ਅਕਲ ਵਾਲਾ। [17]ਭੁੱਲ ਦੇ ਭਵਰਾਂ ਵਿਚ (ਅ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਭੁਵਾਣਨੀ ਵਿੱਚ। [18]ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ। [19]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ ਨੂੰ। [20](ਸ਼ੁਭ) ਆਚਰਨ। [21]ਨਰਕ ਨੂੰ। [22]ਖੇਤ। [23]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [24]ਜਿਥੇ ਉਸ ਦਾ ਕੰਢਾ ਸੀ। [25]ਧੂੰਆਂ ਕੀਤਾ। [26]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। *ਪਾਃ-ਹਿਤ।

ਹੁਤੀ ਜੁ[1] ਸੁਨੋ। ਛਿਤਪਾਲਕੁ ਪੂਜਹਿਂ ਰਾਮ[2]ਮਨੋ[3]। ਬਰਖਾ ਜਬ ਚਾਹਹਿਂ
ਖੇਤ ਹਿਤੈ।ਸਭਿ ਜਾਚਹਿਂ ਜਾਇ[4] ਜਹਾਂ ਨ੍ਰਿਪਤੈ॥੩੪॥ ਮੁਖ ਜਾਪ ਸੁਰੇਸ਼
ਨਰੇਸ਼ ਕਰੈ[5]। ਜਬ ਮੰਤ੍ਰ ਪਢੈ ਬਰਖਾ ਸੁ ਪਰੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[6] ਕਾਰਜ ਹੋਇ
ਨਿਬਾਹਿ ਅਸੈ। ਬਿਨ ਭੂਪ ਲਖੈਂ ਨਹਿਂ ਔਰ ਕਿਸੈ[7]॥੩੫॥ਜਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤੇ
ਗੁਰ ਬੈਠਿ ਗਏ। ਤਬ ਤੇ ਜਲ ਮੇਘ[8] ਨ ਫੇਰ ਪਏ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[9] ਸੂਕ ਚਲੀ
ਬਿਨ ਨੀਰ ਜਬੈ। ਸਭਿ ਲੋਕ ਗਏ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸ ਤਬੈ ॥੩੬॥ 'ਬਰਖਾ ਬਿਨ
ਸੁਕਤਿ ਖੇਤ ਹਰੇ। ਕਹੁ ਵਾਕ ਧਰਾ ਪਰ ਮੇਂਹੁ ਪਰੇ'। ਸੁਨਿ ਭੂਪ ਉਚਾਰਣ
ਮੰਤ੍ਰ ਕਿਯੋ। ਕਹਿ ਬੈਨ ਰਹ੍ਯੋ,ਨਹਿਂ ਮੇਂਹੁ ਪਯੋ॥੩੭॥ਨਰ ਤੀਸਰ ਬਾਸੁਰ
ਫੇਰ ਗਏ।'ਸਭਿ ਲੋਕ ਚਹੈਂ ਨਹਿਂ ਮੇਂਹੁ ਪਏ।ਉਪਚਾਰ ਨ ਕੂਪ ਨਦੀਜਲ
ਕੋ[10]। ਨਿਤ ਆਸ ਅਕਾਸ਼[11]ਮਹੀਤਲ[12]ਕੋ' ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਭੂਪ ਕਹੇ 'ਨਹਿ
ਚਿੰਤ ਕਰੋ।ਬਰਖਾ ਬਰਖੈ ਉਰ ਧੀਰ ਧਰੋ'। ਤਬ ਮਾਨਵ ਜੋ ਨਿਜ ਐਨ[13]
ਗਏ।ਪੁਨ ਦ੍ਯੋਸ ਛਿ ਸਾਤ[14] ਬਿਤੀਤ ਭਏ॥੩੯॥ਬਹੁ ਬਾਰ ਅਰਾਧ ਰਹ੍ਯੋ
ਮਘਵਾ[15]। ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਨਹਿ ਬੂੰਦ ਪਰੈ ਲਘੁਵਾ[16]। ਉਰ ਧੀਰ ਟਰਾ[17] ਨਰ
ਚਿੰਤ ਗਹੇ[18]। ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਸੂਕ ਚਲੇ ਨ ਉਪਾਵ ਅਹੇ ॥੪੦॥ਜਿਹ ਖੇਤ ਸਮੀਪ
ਗੁਰੂ ਬਰ ਦਾ[19]।ਤਿਹ ਮਾਲਿਕ ਆਇ ਬਿਸੂਰਿ[20]ਸਦਾ*। ਘਟ ਕੀ ਲਖਿਕੈ
ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੀ।'ਚਿਤ ਮੈਂ ਬਹੁ† ਚਿੰਤ ਭਯੋ ਬਿਮਨੇ[21]॥੪੧॥ ਕਹੁ ਕਾਰਨ
ਕੌਨ ਤੁਮੈ ਦੁਖਕੋ ?। ਦਿਲਗੀਰ[21] ਦਿਖੋ,ਨ ਖੁਸ਼ੀ ਮੁਖ ਕੋ[22]'। [23]'ਸੁਨਿ
ਸੰਤ!ਕਹੌਂ ਬਿਰਥਾ ਮਨਕੀ।ਸਭਿਆਸਤ ਜੀ ਜਗ ਜੀਵਨ ਕੀ॥੪੨॥ਬਰਖਾ
ਨ ਪਰੈ, ਦੁਰਭਿੱਛ[24] ਪਰਾ। ਕ੍ਰਿਖਿ‡ ਸੂਕ ਚਲੀ ਬਿਨ ਨੀਰ ਧਰਾ। ਯੁਤ
ਭੂਪ ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਿ ਚਿੰਤ ਕਰੈਂ। ਨਹਿਂ ਪਾਇਂ ਉਪਾਇ ਜਿ ਧੀਰ ਧਰੈਂ' ॥੪੩॥
ਕਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ'ਪੂਰਬ ਕੌਨ ਬਿਧੰ?। ਜਹਿਂ ਤੇ ਬਰਖੇ ਜਲ ਧਾਰ ਅਧੰ[25]'।

[1]ਖੋਟੀ ਰਸਮ ਜੋ ਸੀ। [2]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। [3]ਮੰਨਿਕੇ। [4]ਜਾਕੇ। [5]ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਸੀ। [6]ਖੇਤੀ ਦਾ। [7]ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [8]ਬੱਦਲ। [9]ਕ੍ਰਿਖੀ, ਖੇਤੀ। [10]ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਖੂਹ ਯਾ ਨਦੀ ਦਾ। [11]ਭਾਵ ਮੀਂਹ ਦੀ ਆਸ। [12]ਧਰਤੀ ਨੂੰ। [13]ਘਰ। [14]ਛੇ ਸੱਤ। [15]ਇੰਦਰ ਨੂੰ। [16]ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਬੀ। [17]ਧੀਰਜ ਦੂਰ ਹੋਯਾ। [18]ਚਿੰਤਾ ਨੇ ਫੜ ਲਏ। [19]ਵਰ ਦਾਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਬੈਠੇ ਸਨ)। [20]ਝੂਰਦਾ। [21]ਦੁਖੀ-ਉਦਾਸ। [22]ਕੋਈ। [23]ਗਾਹਕ ਬੋਲਿਆ। [24]ਕਾਲ। [25]ਹੇਠਾਂ। *ਪਾਃ—ਰਿਦਾ। †ਪਾਃ—ਤੁਝ।

‡ਇਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਿਨੀਂ ਥਾਂ ਪਾਠ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਯਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਆਯਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਕ੍ਰਿਖਿ ਆਯਾ ਹੈ, ਏਹ ਫਰਕ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸਃ, ਕ੍ਰਿਖਿ]।

'ਸੁਨਿ ਸੰਤਹੁ! ਆਦ ਭੁਪਾਲ ਕਹੇ[੧]।ਬਰਖਾ ਸੁ ਪਰੈ ਜਬ ਚਾਹ ਅਹੇ॥੪੪॥ ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਹ੍ਯੋ ਅਬ ਨਾਂਹਿ ਪਰੈ।ਬਿਪਰੀਤਿ ਭਈ ਨਹਿ ਬੈਨ ਫੁਰੈ।ਲਖਿ ਰੀਤਿ ਕੁਰੀਤਿ ਬਨੀ ਦੁਚਿਤੀ[੨]। ਛਿਤਪਾਲ ਨ ਆਨਨ ਕਾਂਤਿ ਰਤੀ[੩]'॥ ੪੫॥ ਗੁਰਵਾਕ ਕਹੇ 'ਕਰਤਾਰ ਭਜੋ। ਛਿਤਿਪਾਲਕ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁ ਤਜੋ। ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਪਰੇ ਧਰ ਮੇਂਹੁ ਮਹਾਂ।ਅਤਿਹੋਵਹਿ ਅੰਨ ਜਿਤੋ ਜਿ ਚਹਾ'॥੪੬॥ [੪]"ਕਰਤਾਰ ਸੁ ਕੌ[੫] ? ਤਿਹ ਧਾਮ ਕਹਾਂ ?। ਨਹਿੰ ਕਾਨ ਸੁਨ੍ਯੋ,ਨਹਿੰਨੈਨ ਲਹਾ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਕਬੈ ਨਹਿੰ ਆਇ ਰਹਾ। ਨਹਿੰ ਦਾਨ ਕਿਸੂ ਤਿਹ[੬] ਦੀਨ[੭] ਅਹਾ[੮]" ॥੪੭॥ ਬਿਕਸੇ ਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਨ ਕਹਾ। 'ਸਭਿ ਹੀ ਘਟ ਪੂਰਨ ਬ੍ਯਾਪ ਰਹਾ। ਸਿਮਰੇ ਉਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਤਿ ਸਦਾ। ਭਗਵੰਤ ਅਨੰਤ ਨ ਆਇ* ਕਦਾ[੯] ॥ ੪੮ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਜੁ ਜੜ ਜੰਗਮ ਕੋ ਦੇਤਿ ਦਾਨ। ਜਿਹ ਦੇਵ ਦੈਤ ਜਾਚਹਿੰ ਮਹਾਨ । ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਜਿਨ ਸਿਰਜਿ ਦੀਨ[੧੦]।ਤਿਹੰਸਿਮਰ ਹੋਇੰ ਸਭਿ ਕਸ਼ਟਛੀਨ[੧੧]॥੪੯॥ਭਜਿ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ[੧੨], ਬਰਖਾ ਸੁਦੇਯ।ਅਨਤੋਟ[੧੩]ਅੰਨ[੧੪],ਸੁਖਸਾਰ[੧੫]ਲੇਯ[੧੬]'। ਸੁਨਿਕ੍ਰਿੱਸ਼ਿਕਾਰ[੧੭] ਤਬ ਕਹਿਤਿ ਬੈਨ। 'ਤਿਸ ਕੀ ਪਛਾਨ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਨ[੧੮] ॥੫੦॥ਅਬਹੀ ਸੁਨਾ ਤੁਮ ਮੁਖ ਦੁਆਰ†। ਨਹਿੰ ਆਗੈ ਹਯਾਂ ਕਿਨਹੂੰ ਉਚਾਰ।ਤਿਹ ਮੁਖ‡ ਦਿਖਾਉ,ਨਿਜ ਨੈਨ ਦੇਖਿ।ਸਿਮਰੰਨ ਕਰੋਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਵਿਸ਼ੇਖ'॥੫੧॥ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਨ ਦੇਖ੍ਯੋ ਜਾਇ ਸੋਇ। ਸਿਮਰੰਨ ਕਰੋ ਇਛ ਪੂਰ ਹੋਇ। ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਗ[੧੯] ਜਾਨ੍ਯੋ ਸੁ ਜਾਇ । ਨਹਿੰ ਅਪਨ ਆਪ ਕਿਸਹੂੰ ਲਖਾਇ[੨੦]' ॥੫੨॥ ਨਰ ਕਹੈ' ਜਿ ਦੇਖ੍ਯੋ ਨਿਜ ਨ ਨੈਨ। ਕਿਸ ਪਾਸ ਕਹੋਂ ਜਾਚਨ[੨੧] ਸੁ ਬੈਨ[੨੨]। ਜਾਨੋਂ ਨ ਕੁਦਰਤੀ ਕੌਨ ਹੋਇ। ਕੁਛ ਪਤਾ ਦੇਹੁ ਹੌਂ ਲਖਿਵ[੨੩] ਸੋਇ'॥੫੩॥[੨੪]'ਤੂੰ ਜਾਇਧਾਮ ਲਾਂਗਲ[੨੫]ਜਿ ਆਨਿ[੨੬]।ਅਬ ਬਾਹੁ[੨੭]ਬੋਵ[੨੮]

[੧]ਪਹਿਲੋਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਆਖਿਆਂ। [੨]ਚਿੰਤਾ। [੩]ਰਾਜਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੇ ਬੀ ਸ਼ੋਭਾ ਰਤੀ ਨਹੀਂ (ਰਹੀ)। [੪]ਰਾਹਕ ਬੋਲਿਆ। [੫]ਕੌਣ ਹੈ। [੬]ਓਸ ਨੇ। [੭]ਦਿੱਤਾ। [੮]ਹੈ। [੯]ਕਦੇ ਬੀ। [੧੦]ਬਣਾਇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। [੧੧]ਨਾਸ਼। [੧੨]ਤਿਸਦਾ। [੧੩]ਅਟੁਟ। [੧੪]ਅਨਾਜ। [੧੫]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ। [੧੬]ਲਵੇਂਗੀ। [੧੭]ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ। [੧੮]ਨਹੀਂ ਹੈ। [੧੯]ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ। [੨੦]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਓਹ ਕਿਸੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਖਾਉਂਦਾ (ਅ) ਅਪਣੇ ਆਪ ਓਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। [੨੧]ਮੰਗਣ ਦੇ। [੨੨]ਬਚਨ। [੨੩]ਮੈਂ ਜਾਣਾ। [੨੪]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [੨੫]ਹੱਲ। [੨੬]ਲਿਆਇ। [੨੭]ਵਾਹ। [੨੮]ਬੀਜ।

*ਪਾ:-ਆਦਿ-ਤੇ-ਆਹੁ-।

†ਪਾ:-ਉਦਾਰ। ‡ਪਾ:-ਮੁਢ।

ਛਿਤ,ਬੈਨ ਮਾਨਿ। ਜਬ ਉਗੈ ਖੇਤ ਪੁਨ ਪੱਕ ਜਾਇ। ਤਬ ਲਖਹੁ[1] ਕੁਦ-ਰਤੀ ਹੋਇ ਕਾਇ[2]' ॥੫੪॥ ਸੁਨਿ ਗਯੋ ਸਦਨ ਗੁਰ ਬਚਨ ਮਾਨਿ। ਪੁਨ ਨਰਨ ਨਿਕਟ ਕੀਨੋ ਬਖਾਨ। 'ਹੈ ਸਾਧ ਵਹਿਰ ਮਮ ਖੇਤ ਪਾਸ। ਤਿਨ ਕਹੇ ਬਚਨ ਇਹ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੫੫॥–ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸਿਮਰੋ ਕਰਤਾਰ ਨਾਮ। ਪੁਨ ਬੋਇ ਖੇਤ ਹੁਇ ਸਿੱਧ ਕਾਮ–'।ਸੁਨਿ ਨਰਨ ਕਾਨ ਸਭਿ ਹਾਸ ਕੀਨ। 'ਮਨ ਜਾਨ,ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਬੁਧਿਹੀਨ॥੫੬॥ਬਿਨ ਮੇਹੁੰ[3] ਖੇਤ ਕਿਸ ਰੀਤਿ ਹੋਇ। ਤੂੰ ਜਾਇ ਬੀਜ ਘਰ ਪੂਰ[4] ਸੋਇ[5]'। ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਤਿਨੋਂ ਕੇ ਯੁਕਤਿ ਹਾਸ[6]। ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ ਹੋ ਕਰਿ ਉਦਾਸ ॥ ੫੭ ॥ ਬਚ ਕਹੇ 'ਹਸੀ ਮੁਝ ਮਨੁਜ ਕੀਨਿ।ਸਭਿ ਜਾਨੈ ਮਨ ਮੈਂ ਬੁੱਧਿ ਹੀਨ।ਬਰਖਾ ਬਿਨ ਕੈਸੇ ਖੇਤ ਹੋਇ।ਇਹ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਥਾਨ[7] ਲੋਇ'॥੫੮॥ ਸੁਨਿ ਕਹੈਂ ਗੁਰੂ 'ਤੂੰ ਬੀਜ ਆਨਿ। ਨਹਿੰ ਉਗੈ ਖੇਤ ਹਮ ਹੈਂ ਜਮਾਨ[8]। ਜੇ ਬੀਜ ਬੋਇ ਜਾਵੇ ਅਕਾਥ। ਹਮ ਦੇਵਹਿਂ ਤੇਤੋਂ[9] ਤੋਹਿ ਹਾਥ' ॥੫੯॥ ਸੁਨਿ ਭਈ ਧੀਰ ਲਾਂਗਲ[10] ਲਯਾਇ। ਪੁਨ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਲੀਨੀ ਰਜਾਇ। ਕਰਤਾਰਿ ਸਿਮਰਿਕੈ ਭੂਮ[11] ਵਾਹਿ[12]। ਗੋਧੂਮ[13] ਬੀਜ ਦੀਨੀ ਸੁ ਤਾਂਹਿ[14]॥੬੦॥ਗੁਰ ਚਰਨ ਬੰਦਿ[15] ਕਰਿ ਬੈਸਿ[16] ਆਨਿ। ਉਰ ਕੀਨੀ ਸ਼ਰਧਾ,ਨਹਿਂ ਡੁਲਾਨ। ਨਿਸ ਗਯੋ ਧਾਮ ਪੁਨ ਭਈ ਭੋਰ[17]। ਚਲਿ ਆਇ ਦੇਖਿਓ ਖੇਤ ਓਰ ॥ ੬੧ ॥ ਸਬਜ਼ੀ[18] ਸੁ ਲਖੀ ਤਬ ਨੌ ਬਹਾਰ[19]।ਜਨੁ ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਇਹ ਸਥਾਰ[20]। ਕਰਿ ਹਰਖ ਬੰਦਿ ਗੁਰ ਚਰਨ ਰੇਨ। ਸ਼ਰਧਾ ਸੁ ਬਧੀ ਜੋ ਮੋਖਦੇਨ[21] ॥ ੬੨॥ ਪੁਰਿ ਨਰਨ[22] ਸੁਨੇ ਆਚਰਜ ਮਾਨ[23]। ਸਭਿ ਧਾਇ[24] ਹੇਰਹਿਂ[25] ਸਾਚ ਜਾਨਿ। ਅਸ ਜਾਨ ਅਜ਼ਮਤੀ[26] ਉਰ[27] ਪ੍ਰਮਾਨ[28]। ਗੁਰ ਤੀਰ ਪਹੂੰਚੇ ਸਿਦਕ ਠਾਨਿ ॥ ੬੩ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਸੁ ਧਰਿ ਭੇਟ ਸੋਇ। ਬਿਧਿ ਬੂਝਹੀ ਜਿਵ[29] ਅੰਨ ਹੋਇ। ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਦਯਾ ਦੀਨੀ ਰਜਾਇ[30]। 'ਕਰਤਾਰ ਨਾਮ

---

[1]ਜਾਣੋਗੇ । [2]ਕੋਈ ਚੀਜ ਹੈ। [3]ਮੀਂਹ । [4]ਘਰ ਭਰ ਲੈ। [5]ਭਾਵ ਦਾਣਿਆ ਨਾਲ । [6]ਹਾਸੇ ਵਾਲੇ। [7]ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ। [8]ਜਾਮਨ,ਜ਼ੁੱਮੇਵਾਰ। [9]ਤਿਤਨਾ। [10]ਹੱਲ। [11]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [12]ਵਾਹੀ। [13]ਕਣਕ। [14]ਤਿਸ ਵਿਚ । [15]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ। [16]ਬੈਠਾ। [17]ਸਵੇਰ। [18]ਹਰਿਆਈ। [19]ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ। [20]ਮਾਨੋਂ ਜਲ ਨਾਲ (ਸਿੰਜੀ ਹੈ) । [21]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਵਿੱਚ । [22]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ। [23]ਮੰਨਕੇ। [24]ਦੌੜਕੇ। [25]ਵੇਖਦੇ ਹਨ । [26]ਕਰਾਮਾਤੀ। [27]ਰਿਦੇ ਵਿਚ । [28]ਪੁਰਸ਼, ਲੋਕ। [29]ਤਰੀਕਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ। [30]ਆਗਯਾ।

ਰਸਨਾ[੧] ਧਿਆਇ[੨]॥੬੪॥ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕਾਰਜ[੩] ਕੋ ਕਰ[੪] ਸੋਂ ਕਰਿਯੇ
ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰ ਰਿਦੈ ਧਰਿਯੇ। ਬਰਖਾ ਹਿਤ ਜਾਚਹੁ ਬੰਦ ਕਰੀ। ਬਹੁ
ਨੀਰ ਪਰੈ[੫] ਹੁਇ ਖੇਤ ਧਰੈ[੬] ॥੬੫॥ ਧਰਿ ਆਇਸੁ ਸੀਸ ਚਲੇ ਸਭਿਹੀ।
ਬਰ ਬੀਜ ਬੁਯੋ ਹਲ ਤੇ[੭] ਤਬ ਹੀ। ਭਲ ਖੇਤ ਉਗੇ ਹਰਿਆਵਲ ਸੋਂ।
ਪੁਰਿ ਸ਼ੋਕ ਨਸ੍ਯੋ ਸੁਭ੍ਰ ਤਾਵਲ[੮] ਸੋਂ ॥ ੬੬ ॥ 'ਸਮਰੱਥ ਬਡੋ' ਕਹਿ 'ਸੰਤ
ਭਲੋ। ਇਸ ਆਇਸੁ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਚਲੋ'। ਬਰਖਾ ਬਿਧਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ
ਜਬੈ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਾਕ ਉਚਾਰਿ[੯]ਤਬੈ॥੬੭॥'ਬਿਧਿ ਸੰਗ ਤ੍ਰਿਹਾਵਲ[੧੦]ਕੋ
ਕਰਿਯੋ।ਸਤਿਨਾਮ ਗੁਰੂ ਹਿਰਦੇ ਧਰਿਯੋ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਹੋ ਇਕਥਾਇ ਜਬੈ
।ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਰੋ ਅਰਦਾਸ ਤਬੈ॥੬੮॥ਬਰਖਾ ਪੁਨ ਜਾਚਹੁ ਦੀਨ ਮਨੈ[੧੧]।
ਬਹੁ ਨੀਰ ਪਰੈ ਹੁਇ ਖੇਤ ਅਨੈ[੧੨]'।ਸੁਨਿ ਸੋ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਮਿਲੇ ਤਬਹੀ।
ਕਰਤਾਰਹਿ ਨਾਮ ਜਪੈਂ ਸਭਿਹੀ ॥੬੯॥ ਅਰਦਾਸ ਤ੍ਰਿਹਾਵਲ ਕੀ ਕਰਿ
ਕੇ। ਪੁਨ ਸੀਸਨ ਕੋ ਧਰਨੀ ਧਰਿਕੈ। ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਜਾਚਨ ਕੀਨਿ ਸਭੈ।
ਘਨਘੋਰ ਉਠੇ[੧੩]ਘਨ ਘੋਰ[੧੪] ਤਬੈ[੧੫]*॥੭੦॥ਤਿਹ ਕਾਲ ਸੁ ਬਾਂਛਤ ਨੀਰ
ਪਰ੍ਯੋ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਦੁਕਾਲ[੧੬] ਅਤੰਕ[੧੭] ਹਰ੍ਯੋ[੧੮]। ਸੁਨਿਕੈ ਮਹਿਮਾ
ਮਹਿਪਾਲਕ ਸੋ[੧੯]। ਕਰਿ ਆਵਨਤਾ[੨੦] ਤਤਕਾਲਕ ਸੋ[੨੧]॥੭੧॥ ਬਹੁ ਭੇਟ
ਲਏ ਭਟ ਭੀਰ ਬਡੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਆਨਿ ਵਧੀਕ ਗਡੀ[੨੨]।ਕਰੁਨਾਕਰ
ਰਾਜਤਿ[੨੩] ਥਾਇ ਜਹਾਂ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਰਿਤ ਚਾਹਿ ਕਰੰਤਿ[੨੪]ਤਹਾਂ[੨੫] ॥੭੨॥
ਮਨ ਦੀਨ ਭਯੋ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਕਰੀ[੨੬]।ਬਹੁ ਬੈਨ ਬਿਨੈ ਭਨਿ[੨੭] ਹੈ ਜੁ ਜਰੀ[੨੮]

---

[੧]ਜੀਭ ਨਾਲ। [੨]ਸਿਮਰੋ। [੩]ਜਿਮੀਂਦਾਰੀ। [੪]ਹੱਥ ਨਾਲ। [੫]ਪਵੇਗਾ। [੬]ਧਰਤੀ ਤੇ। [੭]ਹਲ ਦੇ ਨਾਲ। [੮]ਸਭ ਉਤਾਵਲ=ਛੇਤੀ ਨਾਲ। [੯]ਉਚਾਰੇ। [੧੦]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। [੧੧]ਗਰੀਬ ਮਨ ਹੋਕੇ। [੧੨]ਅਨਾਜ। [੧੩]ਭਯਾਨਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਠੇ। [੧੪]ਗਾੜ੍ਹੇ ਬਦਲ। [੧੫]ਤਦੋਂ। [੧੬]ਕਾਲ (ਅੰਨ ਆਦ ਦਾ ਤੋਟਾ) ਦਾ। [੧੭]ਡਰ। [੧੮]ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। [੧੯]ਓਹ ਰਾਜਾ। [੨੦]ਆਵਣਾ ਕੀਤਾ। [੨੧]ਤਿਸ (ਰਾਜਾ) ਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ। [੨੨]ਵਧੀਕ ਗੱਡੀ ਗਈ। [੨੩](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਬਿਰਾਜਦੇ ਸਨ। [੨੪]ਇਛਾ ਕਰਦਾ। [੨੫]ਤਿੱਥੇ। [੨੬]ਡੰਡੌਤ ਕੀਤੀ। [੨੭]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [੨੮]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੰਤਾ ਸੜ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ।

*ਪਾ:-ਘਨਘੋਰ ਉਠੇ ਘਨ ਗੈਨ ਤਬੈ=ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉੱਠੇ ਬੱਦਲ ਭਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

'ਤੁਮ ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਨ ਜੋਤਿ ਕਲਾ[੧]।ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਜੈ,ਨਿਜ[੨]ਹੋਇ ਭਲਾ॥੭੩॥ ਅਨਜਾਨ ਪਨੇ ਮਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਸਭੈ। ਕਰਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਕੌਨ,ਕਬੈ। ਬਰਖ ਮਘਵਾ[੩] ਜਪਤੇ ਜਬਹੀ। ਬਹੁ ਹੋਇ, ਪਕੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[੪] ਜੋ ਸਭਿਹੀ ॥ ੭੪ ॥ ਇਹ ਰੀਤਿ ਪਰੰਪਰ[੫] ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ। ਤੁਮ ਆਨਿ ਹਟਾਵਨ ਕੀਨਿ,ਲਖੈ[੬]। ਅਬ ਜੋਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇਹਮੈਂ।ਮਿਲਿ ਸੋ ਕਰਿਹੀਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁ ਮੈਂ॥੭੫॥ ਜਿਹ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਲੋਕ ਸਬੈ।ਪਰਲੋਕਹਿਂ ਲੋਕਹਿਂ ਹੋਹਿਂ ਅਭੈ[੭]।ਲਖਿਕੈ ਮਹਿਮਾ ਗਰਵੀ[੮] ਤੁਮਰੀ। ਮਤਿ ਹੋਇ ਰਹੀ ਦਿਢਤਾ[੯] ਹਮਰੀ' ॥ ੭੬ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਭੁਰਿ[੧੦]ਵਾਕ ਸੁਨੇ ਜਬਿਹੀ।ਪਦ ਪਾਹੁਲ ਦੇਤਿ ਭਏ ਤਬਿਹੀ। ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਯੋ 'ਭਜਿਯੋ ਹਰਿ ਕੋ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੋ ਉਰ ਕੋ ॥ ੭੭ ॥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ ਇਕ ਜਾਮ ਨਿਸਾ[੧੧]।ਮਿਲ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਕਰਿਲੇਹੁ ਰਸਾ[੧੨]। ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਬਿਸਾਲ ਭਲੀ ਕਰਿਯੋ । ਇਰਖਾ[੧੩], ਪਰਖਾ[੧੪], ਛਰ[੧੫] ਕੋ ਹਰਿਯੋ[੧੬]॥੭੮॥ ਸਤਿ,ਸ਼ੀਲ,ਸੰਤੋਖ,ਛਿਮਾ ਧਰਨੀ। ਹਰਿ[੧੭] ਲੋਲਪਤਾ[੧੮], ਕਰੁਨਾ[੧੯]ਕਰਨੀ।ਚਛੰ[੨੦] ਹੇਰ[੨੧] ਛੁਧਾਤੁਰ[੨੨]ਦੇ ਅਸਨਾ[੨੩]। ਨਗਨੈ ਨਰ ਕੋ ਦਿਜਿਯੋ ਬਸਨਾ॥੭੯ ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਤਨ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਕਰੋ। ਭਵਸਾਗਰ ਕੋ ਨਿਰਸੰਸ ਤਰੋ'।ਸੁਨਿਕੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁ ਨਾਮ[੨੪] ਸਭੈ।ਕਰ ਬੰਦਹਿਂ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਤਬੈ ॥੮੦॥ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਰਚੀ ਤਤਕਾਲ ਤਹਾਂ। ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਬੈਸਿ ਜਹਾਂ। ਗੁਨਖਾਨ ਇਸੋ ਉਪਕਾਰ ਕਰਯੋ। ਕਰਤਾਰ ਭਜੇ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਤਰਯੋ ॥ ੮੧ ॥ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਸ਼ ਤਿਸੀ। ਨਰ ਕੀਨ ਉਧਾਰ ਰਹੇ ਸੁ ਜਸੀ[੨੫]। ਛਿਤਪਾਲ ਪੂਜਾ ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਹੈਂ। ਪਗ ਬੰਦਨ ਕੈ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ॥੮੨॥ਸੁਨਿਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਖਵੰਤਿ ਗਿਰਾ।ਸਭਿਕੋਉਰਪ੍ਰੇਮਕੇਸੰਗ ਭਰਾ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਹਰਿ ਨਾਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈਂ।ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਬਹੁ ਭਾਉ ਧਰੈਂ॥੮੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਰਾਹਕ ਪੂਰਬ[੨੬] ਸਿੱਖ ਜੋ ਬੋਲਯੋ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ। 'ਕੁਦ-

---

[੧]ਕਲਾ ਸੰਯੁਕਤ (ਅ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਲਾ। [੨]ਮੇਰਾ। [੩]ਇੰਦ੍ਰ। [੪]ਖੇਤੀ। [੫]ਆਦਿ ਦੀ। [੬]ਲਖ ਕੇ (ਕਿ ਇਹ ਰੀਤੀ ਮਾੜੀ ਹੈ)। [੭]ਨਿਡਰ। [੮]ਭਾਰੀ। [੯]ਪਕਿਆਈ। [੧੦]ਭਰੇ। [੧੧]ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ)। [੧੨]ਸਵਾਦ (ਕੀਰਤਨ ਦਾ) ਲਓ। [੧੩]ਈਰਖਾ। [੧੪]ਕਠੋਰਤਾ। [੧੫]ਛਲ। [੧੬]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [੧੭]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [੧੮]ਲੋਭ। [੧੯]ਕ੍ਰਿਪਾ। [੨੦]ਅੱਖੀਂ। [੨੧]ਦੇਖਕੇ। [੨੨]ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ। [੨੩]ਭੋਜਨ ਦਿਓ। [੨੪]ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। [੨੫]ਜਸ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [੨੬]ਪਹਿਲਾ।

ਰਤ ਕੋ ਕੁਛ ਪਤਾ ਮੁਝ ਦਰਸਾਵਹੁ ਸੁਖਕੰਦ ।'॥੯੪॥ ਸੰਕਰ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਤਿਹ ਕੇ ਬਚ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਰੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰ । 'ਜਾਹੁ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਬੂਟ ਉਪਾਰਹੁ[1] ਦੇਖਹੁ ਕੁਦਰਤ ਭਾਰਿ[2] । ਆਚਰਜ ਜਿਹਕੋ ਰੂਪ ਲਖਿ-ਯਤ ਸਕੈ ਕੌਨ ਨ ਚੀਨ[3]।ਸੁਰ,ਨਰ,ਅਸੁਰ,ਅਹਿ[4]ਤ ਰਹਿ[5] ਤਾਂਕੇ ਉਰਧ[6] ਜਿਨ ਇਹ[7] ਕੀਨ[7] ॥ ੯੫ ॥ ਨਿਜ ਕਾਨ ਸੁਨਿ ਮਤਵਾਨ ਮਾਨਵ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਤਬ ਜਾਇ। ਗੋਧੂਮ ਬੂਟ[8] ਉਖਾਰ ਦੇਖਯੋ ਰਹਯੋ ਉਰ ਬਿਸਮਾਇ। ਅੰਗਾਰ ਅਗਨੀ ਅਰੁਨ[9] ਦੀਸਤਿ ਤੇਜ ਨਾਂਹਿ ਸਹਿ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਲੋਕ ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ ਦੌਰੇ ਬਹੁਤ ਜਿਨ ਮਨ ਚਾਇ* ॥੯੬॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਆਚਰਜ ਮਾਨਹਿਂ ਅਗਨਿ ਪਰ ਪਿਖਿ ਖੇਤ-ਜਿਹਛੁਵਤਿਜਰਿਹੀ[10]ਦਾਰ[11]ਛੇਤਿ[12] ਸਭਿ[13]ਹਰੀ ਭੀ ਕਿਹ ਹੇਤ[14] । ਕਰਤਾਰ ਕੁਦਰਤਿ ਅਤਿ ਬਲਿਸ਼ਟੇਹਿ[15] ਕੀਨ ਅਚਰਜ ਬਾਤ।ਹੇ ਅਗਨਿ ਊਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[16]ਬ੍ਰਿੱਧਤ[17]ਹਰੀ ਬਹੁ ਜਿਹ ਪਾਤ[18]-॥੯੭॥ਕਰਤਾਰ ਬਹੁਰ ਲਖਾਇ ਕੁਦਰਤ ਸੱਤਿ ਨਾਮ ਜਪਾਇ। ਕਰਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮਹਿ[19] ਨਾਮ ਦਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਇ । ਤਬ ਕੀਨ ਦੇਸ਼ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਗਰੋ ਲਗੇ ਕੀਰਤਿ ਗਾਨਿ। ਸ਼ੁਭ ਚਲੀ ਰੀਤਿ ਪੁਨੀਤ ਸਿੱਖੀ -ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਰਬਾਨ[20]-॥੯੮॥ਨਰਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਧੁਤਉਰਧਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਮ।ਬਰੇ ਪਰਮਦਾ ਅਪਵਰਗ ਸੁਮਰਨ ਧਰਮ ਅਰਥਹਿਕਾਮ[21]। ਜਿਸ ਨਾਮ ਤੇ ਸੁਖ ਧਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਰੇ ਪਤਿਤ ਅਨੇਕ।ਜੋ ਗੈਨ[22] ਛੋਨੀ[23] ਨਾਗ ਸਦਨਾਂ[24] ਬ੍ਰਹਮ ਅੰਡਹਿ ਟੇਕ[25] ॥੯੯॥ ਤਿਹ ਕੋ ਮੁਨਾਵਕ ਨਾਮ†

[1]ਉਖਾੜੋ । [2]ਭਾਰੀ। [3]ਪਛਾਣ । [4]ਨਾਗ । [5]ਨੀਵੇਂ (ਪਤਾਲ) । [6]ਉਚੇ ਲੋਕ (ਅਕਾਸ਼)। [7]ਮਾਤ ਲੋਕ । [8]ਕਣਕ ਦਾ ਬੂਟਾ । [9]ਲਾਲ। [10]ਸੜ ਜਾਵੇ । [11]ਲਕੜੀ । [12]ਛੇਤੀ। [13]ਸਾਰੀ (ਖੇਤੀ)। [14]ਹਰੀ ਹੋਈ ਕੀਕੂੰ । [15]ਬਲੀ । [16]ਖੇਤੀ । [17]ਵਧਦੀ। [18]ਪੱਤੇ । [19]ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ । [20]ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। [21]ਜੋ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ, ਧਰਮ ਅਰਥ ਤੇ ਕਾਮ ਤੇ ਮੋਖ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਰ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। [22]ਅਕਾਸ਼। [23]ਪ੍ਰਿਥਵੀ । [24]ਨਾਗਾਂ ਦਾ ਘਰ (ਪਤਾਲ)। [25]ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ । *ਪਾਃ-ਇਹ ਦੇਖਿਕੈ ਸਭ ਲੋਕ ਭਰਿਗੇ ਮੁਖਹੁ ਕਹੈਂ ਅਲਾਇ । †ਪਾਃ-ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਜਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਨਣੇ ਕਰਕੇ ਏਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅੱਲ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ਬਾਹਰੋਂ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ਓਸ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫਿਕ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੀਹ ਪਦ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਹੀ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਹਿੰਦੂ ਰਿਆਸਤ ਹੋਊ। 'ਮੁਨਾਫ਼ਿਕ' ਪਦ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ।

ਪੂਰਬ[1] ਫੇਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨ[2]। ਪੁਨ ਦੇਸ਼ ਸੁਆਲ੍ਯੋ ਰਾਖਿਓ ਕਰਿ ਰੀਤਿ ਰੁਚਿਰ ਨਵੀਨ । ਇਸ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਰਿ ਉਪਕਾਰ ਤਿਨ ਪਰ ਚਲਿਨ ਮਨਸਾ ਕੀਨਿ । ਭਵ[3] ਸੇਤੁ[4] ਕੀਰਤਿ[5] ਕਰਨਧਰਨੀ[6], ਜਾਹਿੰ[7] ਸਿਖ ਸੁਖ ਦੀਨ ॥੯੦॥ ਕਰਿ ਭੂਪ ਪਰਜਾ ਪਰ[8] ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰ ਗਏ ਆਨ ਅਸਥਾਨ । ਪਸ਼ਚਾਤ[9]ਨਰ ਝੂਰਤਿ ਰਿਦੈ–ਤਬ ਰਹੇ ਹਮ ਅਨਜਾਨ । ਕਰਿ ਸੇਵ ਤਿਨਕੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭੇ ਨਹਿਂ,ਪਾਇ ਦਰਸ ਅਮੋਲ–।ਭਜਿ ਸ਼ਰਨ ਗੁਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਿਤ ਪਾਇੰ ਅਨੰਦ ਅਡੋਲ॥ ੯੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਮੁਨਾਫਿਕ ਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥੧੧॥

੧੨.[ਪ੍ਰਭੂ ਮੰਗਲ । ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜਨ ਵਾਲੇ, ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨਾਲ
ਵਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਗਰ ਤੇ ਹਾਰੂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਿੰਗਲ ਪਰਬਤ ਪਰ ਚਢੈ ਗੁੰਗ ਹੋਇ ਬਾਚਾਲ ।
ਕਾਇਰ ਹ੍ਵੈ ਭਟ ਜੈ ਧਰੈ ਕਰੈ ਜਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੧ ॥

ਪਿੰਗਲ=ਪਿੰਗਲਾ (ਲੰਗੜਾ), ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾ ਹੋਣ । ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਦੋਇ ਨ ਹੋਣ । [ਸੰਸਃ, ਪੰਗ । ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਪੰਗਲੁਅ, ਪੰਜਾਃ ਪਿੰਗਲਾ]
ਗੁੰਗ=ਗੂੰਗਾ, ਜੋ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕੇ । [ਫਾਰਸੀ, ਗੁੰਗ]
ਬਾਚਾਲ=ਜੋ ਬੋਲ ਸਕੇ, ਜੋ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਬੇ ਅਟਕ ਬੋਲ ਸਕੇ [ਸੰਸਃ, ਵਾਚਾਲ]
ਭਟ=ਸੂਰਮਾਂ । ਜੈ ਧਰੈ=ਫਤੇ ਪਾਵੈ ।
ਕ੍ਰਿਪਾਲ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਰਾਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੈ ।

ਅਰਥ–ਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ (ਤਾਂ) ਪਿੰਗਲਾ ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ (ਸਕੇਗਾ), ਗੂੰਗਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਇਗਾ, ਕਾਇਰ ਸੂਰਮਾ ਹੋ ਕੇ ਫਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ ।

ਭਾਵ–ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਧੁਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਪਰਬਤ ਸਮਾਨ ਕਠਨ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕਾਂ, ਮੈਂ ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਗੁੰਗ ਸਮਾਨ ਹਾਂ ਕਲਾਂਵਾਨ ਹੋ ਕਰਕੇ ਉੱਤਮ ਕਾਵ੍ਯ ਲਿਖਾਂ, ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਜੋ ਡਰਦਾ ਹਾਂ, ਸੂਰਮਾਂ ਹੋਕੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਰੂਪੀ ਫਤਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਬਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ਅਨਤ ਦੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿਧਾਰੇ । ਸੰਤ ਮੰਦ-ਮਤਿ ਜਾਂਹਿ ਉਧਾਰੇ।ਮੈਂ[10]ਪੁਨ ਦੁਤਿਯ ਸੰਗ ਮਰਦਾਨਾ । ਅਨੁਸਾਰੀਅਨੁ[11] ਕਰਹਿੰ ਪਿਯਾਨਾ[12]॥੨॥ਮਾਰਗ ਚਲਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਇਕ ਹੇਰ। ਤਹਿੰ ਤਰੁ[13] ਕੇ

[1]ਪਹਿਲਾ। [2]ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ । [3]ਸੰਸਾਰ ਤੇ । [4]ਪੁਲ । [5]ਕੀਰਤੀ ਦਾ । [6] ਧਰਤੀ ਤੇ । [7]ਜਿਸਨੇ । [8]ਰਾਜਾ ਤੇ ਪਰਜਾ ਉਤੇ। [9]ਪਿਛੋਂ। [10]ਬਾਲਾ । [11]ਅਨੁਸਰੀ ਹੋਕੇ । [12]ਪਿੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਂ । [13]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ

ਤਰ[1] ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ।ਸੰਤ ਜਾਨ ਤਹਿਂ ਕੇ ਨਰ ਆਏ।ਰਿਦੈ ਭਾਉ ਧਰਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ॥੩॥ਅੰਨ ਆਨਿ ਦੀਨੋ ਹਿਤ ਅਸਨਾ[2]।ਬਿਨੈ ਯੁਕਤ ਬਾਨੀ ਭਨਿ[3] ਰਸਨਾ। ਤਿਨ ਕੀ ਬਿਨੈ ਸ੍ਰੌਨ ਧਰਿ ਭੂਰੀ[4]। ਨੈਨ ਕੋਰ ਕਰੁਨਾ ਜਿਨ ਪੂਰੀ[5] ॥੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਕੀਨੋ ਸਿਵਰ[6] ਕਰਨ ਨਰਨ ਕੱਲਯਾਨ। ਰਾਜ ਰਿਖੀ[7], ਸਿੱਖਜਨ ਸੁਖਦ, ਜਿਹ ਦਰਸ਼ਨ ਅਘ ਹਾਨ॥੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਾਸੁਰ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬਹੀ। ਸੇਵਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਧਾਰਿ ਉਰ ਸਭਿਹੀ। ਏਕ ਦਯੋਸ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਤਯਾਰੀ। ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਕੀ ਸੌਜ ਸੰਭਾਰੀ॥੬॥ਤਿਨਕੀ ਰੀਤਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਭਨੇ ਬਚਨ ਸ਼ੁਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। 'ਸਕਟਨ[8] ਬਿਖੈ ਸੌਜ ਤੁਮ ਪਾਈ। ਗ੍ਰਾਮ ਤਯਾਗ ਗਮਨੋ ਕਿਹ ਥਾਈਂ?॥੭॥ ਕਿਹ ਦੁਖ ਤੇ ਕਰਿ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ?।ਚਲੇ ਅਨਤ[9] ਯੁਤ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰਾ। ਕਿਧੋਂ ਭਯੋ ਭੈ ਭੂਪਤਿ ਕਾਂਕੋ[10]।ਤੁਮਹਿਂ ਵਿਘਨ ਕੋ? ਕਹਿਯੇ ਤਾਂਕੋ'॥੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਮਾਨਵ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਨਿਜ ਬਿਰਥਾ ਭਾਖਤਿ ਭਏ ਅੱਗ੍ਰਜ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦ[11] ॥੯॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਸੁਖਦ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਨਕ!। ਲਗਹਿ ਅਗਨਿ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਅਚਾਨਕ। ਇਸ ਦੁਖ ਤੇ ਹਮ ਅਨਤ ਪਧਾਰੇਂ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਘਰਬਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਛਠੇ ਮਾਸ[12] ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਮਾਂਹੀ। ਅਗਨਿ ਸੰਗ ਜਾਵਹਿ ਕੋ ਦਾਹੀ[13]। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸਦਨ ਇਹ ਤਜਿਕੈ। ਬਸਿਹੈਂ ਅਨਤ ਗ੍ਰਾਮ ਭੈ ਭਜਿਕੈ[14] ॥੧੧॥ ਆਪ ਚਲਹੁ ਜੇ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਸੇਵਹਿਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਚਰਨ ਤੁਮਾਰੇ। ਸੰਤ ਰੂਪ ਤੁਮ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਪੁਨ ਇੱਛਾ ਜੋ ਕਰਹੁ ਤੁਮਾਰੀ' ॥੧੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰੁਨਾ-ਕਰ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ।'ਧਾਰਹੁ ਸਿੱਖੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪੁਨ ਨਹਿਂ ਜਲਹਿਂ ਨਿਕੇਤ ॥੧੩॥ਚੌਪਈ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪੀਜੈ। ਉਰ ਤੇ ਡਰ ਕਉ ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ। ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਸੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰੇ। ਬਸਹੁ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੋਂ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ॥੧੪॥ ਅਬ ਤੇ ਲਗਹਿ ਨ ਅਗਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਧਰਮਸਾਲ ਸੁਠ ਰਚਹੁ ਸਵਾਰੀ। ਸੰਤ ਅਥਿਤ ਕੀ ਕੀਜੈ ਸੇਵਾ। ਮਹਿਮਾ ਕੀਰਤਿ ਕੋ

[1]ਹੇਠ। [2]ਭੋਜਨ ਵਾਸਤੇ। [3]ਕਹੀ। [4]ਸਾਰੀ। [5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਮੇਹਰ ਪੂਰਨ ਹੈ। [6]ਡੇਰਾ। [7]ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [8]ਗੱਡਿਆਂ। [9]ਹੋਰ ਜਗਾਂ। [10](ਕਿਸੇ) ਰਾਜਾ ਦਾ ਡਰ। [11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ। [12]ਛੀਵੇਂ ਮਹੀਨੇ। [13]ਸਾੜ। [14]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ (ਅ) ਨੱਠ ਕੇ।

ਲਖਿ ਭੇਵਾ’ ॥੧੫॥ਸੁਨਿਕਰਿ ਉਰ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਿੱਖੀ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੀ ਤਤਕਾਲਾ। ਗਮਨ ਨ ਕੀਨ ਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਆਨਾ। ਮਾਨ ਸੁ ਬਚਨ ਵਸੇ ਨਿਜ ਥਾਨਾ ॥੧੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਸੰਭਾਰ[1] ਸੰਭਾਰਿਕੈ[2] ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਆਨ[3]।ਰਾਖੀ ਡਰ ਕਰਿ ਅਗਨ ਤੇ ਉਰ ਸੰਦੇਹ ਕੋ ਮਾਨਿ॥੧੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਭਿਹਿ ਨਾਰਿ ਨਰ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬੈਸੇ।‘ਨਾਮ ਜਪਹੁ’ ਐਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ੇ। ਧਾਰਿ ਅਗਨਿ ਡਰ ਤਜਿ ਨਿਜ ਸਦਮਾ[4]। ਹੋਹਿ ਨਿਕਟ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਦ ਪਦਮਾ[5] ॥ ੧੮ ॥ ਤਬ ਇਕ ਦੈਤ ਰੂਪ ਬਿਕਰਾਰਾ[6]। ਆਵਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀਨ[7] ਨਿਹਾਰਾ। ਪਗ ਪਾਤਾਲ ਸੀਸ ਨਭ[8] ਧਾਰੀ। ਲੋਹਿਤ[9] ਸ਼ਮਸ[10] ਭਯੰਕਰ ਭਾਰੀ ॥੧੯॥ ਨਰ ਤਬ ਬੈਸੇ ਰਾਖਸ਼ ਹੇਰੇ। ਅਗਨਿ ਨੈਨ ਕਿਯ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰੇ। ‘ਡਰ ਮਮ ਤ੍ਯਾਗ ਰਹੇ ਇਹ ਥਾਈਂ। ਤਜੌਂ ਨ ਅਬ ਇਨ, ਲੇਉਂ ਚਬਾਈ[11]’ ॥ ੨੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਾਰੁਨ ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਖਲ ਓਸ਼ਟ ਚਾਟਤਿ ਜੀਹ[12]। ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਜ੍ਵਲਤੀ[13]ਅਗਨਿ ਨਰ ਦੁਖਦਾਨੀ ਦੀਹ[14] ॥੨੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਡਰੇ ਲੋਕ ਜਾਨੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਆਈ। ਪੀਤ[15] ਭਏ,ਮੁਖ ਬੂਕ ਸੁਕਾਈ। ਸੁਕਚੇ[16]ਤਨ ਕੰਪਤ ਬਿਨ ਚੈਨਾ। ਦੇਖਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਮੂੰਦ ਲਿਯ ਨੈਨਾ॥੨੨॥ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ‘ਅਬ ਭਾ ਮਰਨਾ। ਜਾਵਹਿਂ ਕਿਹ[17] ਚਰਨਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨਾ। ਆਗੈ ਘਰ ਜਲਨੇ ਕੀ ਚਿੰਤਾ। ਅਬ ਜਾਨੀ ਭਾ ਪ੍ਰਾਨਨ ਅੰਤਾ ॥੨੩॥ ਭਾਗ ਜਾਇ ਥੇ ਹਮ ਇਹ ਕਾਲਾ। ਕਹਿ ਰਾਖੇ ਇਨ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਕੋ[18]ਜਾਨਹਿ ਅਬ ਕੋ ਬਿਧਿ[19]ਹੋਵਹਿ?।ਜੀਵਤ ਬਚੈਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਨਨ ਖੋਵਹਿਂ’॥੨੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗੁਰ ਜੋ ਕੰਪਤ ਭੈ ਭੀਤ[20]। ਕ੍ਰੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[21] ਤਿਸ ਦੈਤ ਦਿਸ਼ ਕੀਨੀ ਹਰਨ ਅਨੀਤ[22] ॥੨੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਸੀ ਸਮੇ ਮਹਿਂ ਦੈਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਕੁਲ[23] ਪਰਯੋ ਧਰਨੀ ਮੁਰਛਾਲਾ[24]। ਹੋਤਿ ਪੁਰਾਤਨ ਤਰੁ ਜਿਉਂ ਕੋਊ। ਪਵਨਬੇਗ ਸੋਂ[25]ਉਖਰਤਿ ਸੋਊ ॥੨੬॥

---

[1]ਸਮੱਗ੍ਰੀ। [2]ਸਮ੍ਹਾਲ ਕੇ। [3]ਲਿਆਕੇ। [4]ਘਰ। [5]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਪਾਸ। [6]ਭਿਆਨਕ। [7]ਨਰਾਂ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ। [8]ਅਕਾਸ਼। [9]ਲਾਖਾ, ਲਾਲ। [10]ਦਾੜ੍ਹਾ। [11]ਚਬਾ ਲਵਾਂਗਾ। [12]ਜੀਭ ਨਾਲ ਚੱਟਦਾ। [13]ਬਲਦੀ ਹੋਈ। [14]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਦੁਖਦਾਈ। [15]ਪੀਲੇ। [16]ਸੁੰਗੜ ਗਏ। [17]ਕਿਸ ਦੇ। [18]ਕੌਣ। [19]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [20]ਡਰੇ ਹੋਏ। [21]ਭਯਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [22]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ (ਉਸ ਦੀ) ਅਨੀਤੀ। [23]ਬਿਆਕੁਲ। [24]ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਕੇ। [25]ਹਵਾ ਦੇ ਝੋਕੇ ਨਾਲ।

ਤਸ ਬਿਧਿ ਗਿਰਨੋ ਭਯਾਨਕ ਭਾਰੀ। ਜਿਹ ਤਨ ਸਰਬ ਚੇਸ਼ਟਾ ਹਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ। ਗਿਰਤ ਸਮੈਂ ਤਹਿਂ ਗੇਰਨੋ ਸਿਰਕੋ ॥ ੨੭ ॥ ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ[੧] ਪਿਖਿ ਕਰੁਨਾ[੨] ਆਈ। ਅੰਤ[੩] ਦੀਨਤਾ ਜਾਂਹਿ ਜਨਾਈ। ਸੀਸ ਛੁਹਾਯੋ ਤਿਹ ਪਦ ਪਦਮੀ[੪]। ਜੋ ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਸੁਖ-ਸਦਮੀ[੫] ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਛੁਵਤਿ ਚਰਨ ਮੁਰਛਾ[੬] ਛੁਟੀ ਭਯੋ ਸਰੀਰ ਸੁਚੇਤ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਨੇ[੭] ਸੰਜੀਵਨੀ[੮] ਜਿਉਂ ਲਗਾਇ ਤਿਹ ਦੇਤ ॥ ੨੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਰਿ ਗੁਰ ਕੇਰੋ। ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭਯੋ ਮਨ ਦੀਨ ਘਨੇਰੋ। ਬੋਲਜੋ ਬਚਨ 'ਛਿਮਹੁ ਅਪਰਾਧੂ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੁਮ ਬੇਖ ਸੁ ਸਾਧੂ ॥੩੦॥ ਹੌਂ ਅਨ-ਜਾਨ ਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ। ਤੁਮ ਹੋ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਇਨ ਲੋਕਨ ਤੇ ਆਨ[੯] ਮਨਾਊਂ। ਯਾਂਤੇ ਇਨਕੇ ਧਾਮ ਜਲਾਊਂ॥੩੧॥ ਅਬ ਤੁਮਰੇ ਪਦ ਪਦਮ ਸੁਹਾਏ। ਇਨਕੇ ਭਾਗ ਜਗੇ ਜਬ ਆਏ। ਕਰਹੁ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਅਬ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਉਪਕਾਰੀ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ॥੩੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਮੈਂ ਤੁਮ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਹੋਂ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਰਜਾਇ। ਸੋ ਕਰਿਹੋਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਦਾ ਜਾਂਤੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਇ'॥੩੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੁਨਿ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤ ਮੈਂ ਸਾਨੀ[੧੦]। ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਦੀਨਕੇ ਦਯਾਲਾ। 'ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੇ ਰਚਿਯੇ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ॥੩੪॥ ਕਰੋ ਕੀਰਤਨ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਚਰਹੁ ਅਘ ਜਾਹੀਂ। ਭਰਿ ਜਲ ਆਨਹੁ[੧੧] ਤਹਿਂ ਨਿਜ[੧੨] ਸੀਸਾ। ਭਗਤਿ ਕਰਹਿਂ ਜਹਿਂ ਨਰ ਜਗਦੀਸ਼ਾ ॥੩੫॥ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਬਿਮਲ ਮਨ*ਹੋਵਹਿ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਖੋਵਹਿਂ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪਿ ਹੁਇ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਗਤਿ[੧੩] ਪਾਇਂ ਸੁਖਾਰੀ'॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਗੁਰਕੋ ਬਚਨ ਮਾਨ ਸੀਸ ਪੈ ਲੀਨ। ਰਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਰੁਚਿਰ ਪੁਨ ਸੇਵਹਿ ਮਨਦੀਨ ॥੩੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਬੈਸੇ। 'ਨਾਮ ਜਪਹੁ' ਮਨੁਜਨ[੧੪] ਉਪਦੇਸ਼ੇ। ਕਰਨ ਕੀਰਤਨ ਲਗੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਭਗਤਿ ਰੀਤ ਸਿਖਾਈ ਸੁਖ ਆਲਾ[੧੫]॥੩੮॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਟਿ[੧੬] ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਸਰੀਤੀ। ਅਵਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨਕੀ

[੧]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [੨]ਮਿਹਰ। [੩]ਓੜਕ ਦੀ ਯਾ ਅੰਤ ਨੂੰ। [੪]ਤਿਸਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਛੁਹਾਏ। [੫]ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ [ਸੰਸ:, ਸਦਮਨ੍]। [੬]ਬੇਹੋਸ਼ੀ। [੭]ਜ਼ਖਮੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ। [੮]ਇਕ ਬੂਟੀ ਮੋਏ ਯਾ ਮੂਰਛਿਤ ਨੂੰ ਜਿਵਾਉਣ ਵਾਲੀ। [੯]ਈਨ। [੧੦]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [੧੧]ਲਿਆਵੋ। [੧੨]ਅਪਨੇ। [੧੩]ਮੁਕਤੀ। [੧੪]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ। [੧੫]ਸਿਖਾਈ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੧੬]ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡ।

*ਪਾ:—ਬਿਲਮ ਨਹਿ।

ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ॥ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖੈਂ ਕਰਿ ਬੰਦਨ॥ਭਗਤਿ ਸਿਖੈਂ ਕਰਿ ਕੁਮਤਿ ਨਿਕੰਦਨ[1]॥੩੯॥ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਬਿਦਤ ਭੀ ਦੇਸ਼ਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਛੂਟਹਿਂ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ਾ। ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤਨ ਇਹ ਉਪਕਾਰੀ'॥੪੦॥ਦੋਹਰਾ॥ ਚਿਰਿਯਨ[2] ਸੇਵ[3] ਸਿਚਾਨ ਤੇ[4]ਕਰਿਵਾਈ ਕਰਿ ਦੀਨ ।ਅਜਨ[5]ਚਰਨ ਪਰ ਕੇਹਰੀਪਾਇ ਸਵਾਰਨ ਕੀਨ[6,7] ॥੪੧॥ਚੌਪਈ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ। ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪਾਯੋ। ਦੇਸ਼ ਕੁਮਗ[8] ਤੇ ਸੁਮਗਹ[9] ਪਾਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਅਨਤ ਚਲਨ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਧਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਤਿਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ[10]। ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੰਧ[11] ਤੀਰ[12] ਇਕ ਥਾਨੇ ॥ ੪੩ ॥ ਤਹਿਂ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇਖ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਤਰੁ ਕੇ ਤਰ[13] ਬੈਠੇ ਸੁਠ ਥਾਈਂ। ਛਠੇ ਮਹੀਨੇ ਸਿੰਧ ਤਰੰਗਾ[14]। ਦੇਤਿ ਰੁੜ੍ਹਾਇ ਗ੍ਰਾਮ ਜਲ ਸੰਗਾ ॥ ੪੪॥ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਤਬ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ। ਨਰ ਤਬ ਚਲੇ ਅਪਰ ਹੀ ਥਾਏਂ। ਅਪਨੀ ਸਰਬ ਸੰਭਾਰ ਸੰਭਾਰੀ[15]। ਗੁਰੂ ਬਿਲੋਕਤਿ[16] ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੪੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥'ਕਹਾਂ ਤਯਾਰੀ ਤੁਮ ਕਰੀ ਕਿਉਂ ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਉਂ'?' ਸੁਨਿ ਨਰ ਬੋਲੇ 'ਤੁਮ ਚਲੋ ਰਹੋ ਨ ਅਬ ਇਹ ਥਾਉਂ ॥ ੪੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਬਿ ਆਵਹਿਗੀ ਸਾਗਰ ਝਾਲੇ[17]। ਦੇਹਿ ਰੁੜ੍ਹਾਇ ਸਦਨ ਜਲ ਨਾਲੇ। ਆਇ ਬਹੋਰ ਉਸਾਰੈਂ ਧਾਮੂ। ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਨਿ ਨਹੀਂ ਅਬ ਕਾਮੂ' ॥੪੭॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਸਿੱਖੀ ਮਾਨਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਨਹੁ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਬਹੁਰ ਨ ਗਿਰਿ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ਧਾਮੂ ॥ ੪੮ ॥ ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਅਸ ਪਤਿਯਾਰਾ[18]। ਅਬ ਕੇ ਜਾਵਹੁ ਛੋਡਿ ਅਗਾਰਾ[19]। ਹਮ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਇਸ ਹੀ ਥਾਏਂ। ਲੇਹੁ ਸਦਨ ਨਿਜ ਬਨੇ ਬਨਾਏ ॥ ੪੯ ॥ ਬਹੁਰ ਆਇ ਲੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ੁ'। ਅਸ ਕਹਿ ਬੈਸਿ ਰਹੇ ਜਗਤੇਸ਼ੁ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਸੋ ਮਾਨਵ ਗਵਨੇ[20]। ਸਿੰਧੁ ਨ ਢਾਹਿ ਸਕਯੋ ਤਿਨ ਭਵਨੇ ॥ ੫੦ ॥

---

[1]ਨਾਸ਼। [2]ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ । [3]ਸੇਵਾ। [4]ਬਾਜ ਕੋਲੋਂ। [5]ਬੱਕਰੀਆਂ। [6,7]ਭਾਵ ਬਾਜ ਵਾਂਙ ਦੈਂਤ, ਚਿੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪੁਰਸ਼; ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਦੈਂਤ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪੁਰਸ਼। [8]ਖੋਟੇ ਰਾਹ ਤੋਂ। [9]ਚੰਗੀ ਰਾਹ। [10]ਚਲੇ। [11]ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇ। [12]ਕੰਢੇ। [13]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਹੇਠ। [14]ਜ੍ਵਾਰ ਭਾਟਾ। [15]ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਸੰਭਾਲੀ। [16]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਕੇ। [17]ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੀ ਛੱਲ। [18]ਯਕੀਨ। [19]ਘਰ। [20]ਚਲੇ ਗਏ।

ਸਮਾਂਬਿਤਾਇ ਬਹੁਰਿ ਨਰ ਆਇ।ਸਦਨ ਬਿਲੋਕੇ ਬਨੇ ਬਨਾਇ।ਕਲਾਵਾਨ ਜਾਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਸਿੱਖੀ ਲੇਨਿ ਰਿਦੈ ਤਬ ਚਾਹੀ।੫੧।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਉਪਾਇਨ[1] ਲੀਨੀ। ਆਇ ਗੁਰੂ ਕਉ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਪਾਹੁਲ ਪਗ[2] ਕੀ ਲੀਨੀ ਤਬਹੀ। ਨਿਕਟਿ ਸਿੰਧੁ[3] ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜਿ ਸਭਿਹੀ॥੫੨॥ ਧਰਮਸਾਲ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਨੀ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਜਪ ਭੇ ਇਸ਼ਨਾਨੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਮ-ਰਨ ਮਹਿਂ ਲਾਗੇ। ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਮੈਂ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੇ॥੫੩॥ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।ਹਾਰੂ ਪੁਰਿ ਇਕ ਟਾਪੂ ਮਾਂਹੀ।ਤਹਾਂ ਚਲਿਨਿ ਕੀ ਭੀ ਮਨ ਚਾਹੀ॥੫੪॥ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਤਬਹੀ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਆਵਹੁ ਸਭਿਹੀ'।ਊਪਰ ਸਾਗਰ ਕੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਹਮ ਕੋਲੇ ਗਮਨੇ ਤਤਕਾਲਾ॥੫੫॥ ਗੁਰੂ ਕਰੈਂ ਸੋਹੰ ਕੋ ਜਾਪੂ। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਕਿਵ ਛੁਵੈ ਨ ਆਪੂ[4]। ਸਾਗਰ ਬੀਚ ਪਹੂੰਚੇ ਜਬਹੀ। ਜਾਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਬਹੀ ॥ ੫੬ ॥ ਸੋਹੰ ਕਰਨ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਮਤਾ ਚਹਿਤ ਅਯਾਨਾ। ਬੂਡਨ ਲਗਾ ਸਿੰਧ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਬਹੁ ਡੁਬਕੀ[5] ਲੀਨੀ ਜਬ ਤਾਂਹੀ ॥ ੫੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਰੀਵ ਫੇਰਿ[6] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਾ ਭੀਗ ਗਏ ਜਿਹ ਚੀਰ[7]। ਬੂਡਤਿ ਤਿਹ ਕੋ ਜਾਨਿਕੈ ਬੋਲੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੫੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:—

ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਸਾ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹੁ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਰਣੀ ਕਾਹੇ ਧਾਵਹੁ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸਮਝ੍ਯੋ ਪੁਨ ਮਨ ਮਰਦਾਨਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਜਾਪ ਬਖਾਨਾ। ਅੱਗ੍ਰਜ ਹੀ ਸਮ[8] ਚਲਤਾ ਭਯੋ। ਸਿੰਧ ਬੂਡਨੇ ਤੇ ਰਹਿ ਗਯੋ ॥ ੫੯॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੇ ਸਾਗਰ* ਪਾਰਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਟਾਪੂ ਕੇਰਿ ਮਝਾਰਾ। ਹਾਰੂੰ† ਨਗਰ

---

[1]ਭੇਟਾ। [2]ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਹੁਲ। [3]ਸਮੁੰਦਰ। [4]ਜਲ। [5]ਗੋਤੇ। [6]ਗਾਰਦਨ ਫੇਰਕੇ। [7]ਬਸਤਰ। [8]ਅੱਗੇ ਵਾਂਙ। *ਪਾ:—ਸਭ ਜਲ।

†ਇਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਜੋ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਰਨਾਰ ਆਦਿ ਟਿਕਾਣੇ ਫਿਰਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਥਾਮੀਆਂ ਤੇ ਸਰੇਵੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਖੇੜਾ ਲੰਘਕੇ ਕਿਸੇ ਟਾਪੂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੁਆਰਕਾ ਤੋਂ ਬੇਟ ਦੁਆਰਕਾ ਗਏ ਹਨ, ਏਸ ਥਾਂ ਸਿਖਤਲਾਈ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਥਾਂ ਨੇੜੇ ਦਾ ਇਕ ਟਾਪੂ ਹੈ ਜੋ ੧੧ ਮੁਰੱਬਾ ਮੀਲ ਪਹਾੜੀ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਥਹੁ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰਲਦਾ ਕਿ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਹ ਕੀਹ

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ)

ਬਿਖੈ ਜਬ ਗਏ। ਇਕ ਤਰੁ[1] ਨੀਚੇ ਬੈਠਤਿ ਭੁਏ॥੬੦॥ਭੂਪ[2] ਪੂਜਾ ਤਿਹ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਸਭਿ ਸਰੇਵਰੇ ਕੀ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਿਹ ਕੇ ਢਿਗ[3] ਤੇ ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਹੁਤੋ ਸਿੱਖ ਸਗਰੋਈ ਦੇਸ਼ਾ[4] ॥ ੬੧ ॥ ਜਬ ਬਰਖਾ ਕੀ ਹੋਵਹਿ ਚਾਹੀ।ਜਾਚਤਿ ਨਰ ਸਭਿ ਤਿਹ ਕੇ ਪਾਹੀ। ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਿ ਸੋ ਬਰਖਾਵੈ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਜਪਾਵੈ ॥ ੬੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਾਤ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹਿ ਜੋ, ਸੁਤ ਦੇਵਹਿ ਤਿਹ ਧਾਮ। ਅਪਰ ਪਦਾਰਥ ਚਾਹਿ ਕੋ ਪੂਰਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾਮ ॥ ੬੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਹ ਕੋ ਭਜਨ ਕਰੈਂ ਨਰ ਸਭਿਹੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕਬਹੀ। ਗਾਵਨ ਲਗਾ ਬੈਠਿ ਮਰਦਾਨ। ਉਪਮਾ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੬੪ ॥ ਤਿਹਂ ਛਿਨ ਨਰ ਸਮੀਪ ਬਹੁ ਆਏ। ਸੁਨਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਢਾਏ। ਪਾਛे ਤੇ ਸੋ ਪੂਛਨ ਲਾਗੇ। 'ਇਸ ਕੋ ਅਰਥ ਕਹਹੁ ਹਮ ਆਗੇ' ॥ ੬੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਭਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੂ। ਅੰਤ ਸਮਹਿ ਜੋ ਆਵਹਿ ਕਾਮੂ। ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ ਅਲਪ[5] ਸੁਖ ਤਜਾਗਹੁ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸੋਂ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗਹੁ' ॥ ੬੬ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਨਰ ਬੋਲਤਿ ਭਏ ਹਮਰੋ ਗੁਰ ਹੈ ਜੋਇ। ਨਾਮ ਜਪਾਵਤਿ ਆਪਨੋ ਕਹੈ ਨ ਕਰਤਾ ਕੋਇ ॥ ੬੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿੱਖ ਬੀਜ ਤੇ ਜਾਮਹਿ। ਬੀਜ ਬ੍ਰਿੱਖ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਅਭਿਰਾਮਹਿ[6]। ਤਿਉਂ ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਮਾਨੁਖ ਹੋਇ।ਅਪਰ ਨ ਕਰਤਾ ਲਖੀਏ ਕੋਇ*॥੬੮॥ ਇਸੋ ਹਮਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯੋ। ਨਾਨਾ ਜੁਗਤਿ ਸੰਗਿ[7] ਸਮਝਾਯੋ। ਅਸ ਸੰਭਾਖਨ[8] ਕਰਿ ਨਰ ਤਬਹੀ। ਆਪ ਆਪਨੇ ਘਰ ਗੇ ਸਭਿਹੀ ॥ ੬੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਰਖਾ ਤਬ ਤੇ ਹਟਿ ਗਈ ਜਬ ਕੇ ਬੈਠੇ ਜਾਇ । ਲਗੇ ਖੇਤ ਸੂਕਨ ਸਰਬ ਕੋ ਨਹਿਂ ਹੋਤਿ ਉਪਾਇ ॥੭੦॥ਚੌਪਈ ॥ ਖਿੰਚੀ ਕਲਾ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਸਗਰੀ। ਜੋ ਗੁਰ ਬਨਜੋ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਨਗਰੀ। ਜਬ ਬਰਖਾ ਕੀ ਭੀ

---

[1]ਬ੍ਰਿੱਛ। [2]ਰਾਜਾ (ਤੇ)। [3]ਪਾਸੋਂ। [4](ਸਰੇਵੜੇ ਦਾ) ਸਿੱਖ ਸੀ ਸਾਰਾ ਹੀ ਦੇਸ਼। [5]ਤੁੱਛ। [6]ਸੁੰਦਰ। [7]ਅਨੇਕ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ। [8]ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ।

*ਜੈਨੀ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕਾਇਲ ਨਹੀਂ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਕੀਹ ਕੀਹ ਮਨੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਗਿਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੋਵੇ । ਹਾਰੂੰ ਪਹਾੜ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਓਥੇ ਸਰੇਵੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਰੇਵੜੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਪੱਛੋਂ ਦੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਸੋਂ ਹੋਸੀ ਤੇ ਹੈ।

ਬਹੁ ਚਾਹੀ। ਨਰ ਮਿਲਿ ਗੇ ਸਰੋਵਰੇ ਪਾਹੀ[1] ॥੭੧॥ ਅਪਨ ਮੀਤੁ ਬਿਧਿ[2] ਸੰਗਿ ਉਚਾਰ੍ਯੋ। ਮੇਹੁੰ ਨ ਪਰ੍ਯੋ, ਜਤਨ ਕਰਿ ਹਾਰ੍ਯੋ। ਭਏ ਨਿਰਾਸ ਲੋਕ ਘਰਿ ਆਏ। ਉਰ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਦੁਖ ਕੋ ਪਾਏ ॥੭੨॥ ਕਿਤਿਕ ਜਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਈ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ[3]।'ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਤੁਮ ਹੋ ਬੈਸੇ ?। ਕਹਹੁ ਕੁਕਾਜ ਭਯੋ ਹੈ ਕੈਸੇ' ॥ ੭੩ ॥ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਜੇ ਮਨੁਜ ਦੁਖਾਰੇ। 'ਜਲ ਬਿਨ ਸੂਕੇ ਸਰਬ ਕਿਦਾਰੇ[4]। ਮੇਂਹੁ ਦੇਤਿ ਥੋ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ। ਅਬ ਕਹਿ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਬਰਖ੍ਯੋ ਬਾਰਾ[5] ॥ ੭੪ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ। ਕ੍ਰਿਖਿ ਕੋ ਹੋਇ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਈ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਆਵੈ ਕਾਮੂ ॥੭੫॥ ਤਜਿ ਸਰੋਵਰੇ ਕੀ ਅਬ ਸੇਵਾ। ਜਾਚਹੁ ਏਕੰਕਾਰ ਅਭੇਵਾ[6]। ਚਹਹੁ ਰਿਦੇ ਜੋ ਪਾਵਹੁ ਸੋਊ। ਬਹੁਰ ਨ ਚਿੰਤਾ ਬ੍ਯਾਪਹਿ ਕੋਊ ॥੭੬॥ ਧਰਹੁ ਅਡੋਲੈ ਸ਼ਰਧਾ ਜੀ ਕੀ। ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਅਬ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਜਬ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂਕੀ। ਬਰਖੈ ਬਰਖਾ ਮਿਤਿ ਨਹਿਂ ਜਾਂਕੀ[7]' ॥ ੭੭॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪਾ। ਨਰ ਚਲਿ ਗਏ ਨਿਕਟਿ ਅਵਨੀਪਾ। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤਬਹਿ ਕਹਿ ਦੀਨਾ। ਹਿਤ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਤਿਹਾਵਲ ਕੀਨਾ ॥ ੭੮ ॥ ਕਿਯ ਅਰਦਾਸ ਜਬੈ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਤਬਹੀ ਉਠੀ ਘਟਾ ਘਨਘੋਰੀ[8]। ਬਾਰ ਧਰਾ ਪਰ ਪਰ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਰਖ ਭਯੋ ਸਭਿ ਕੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥੭੯॥ ਭੂਪ ਪ੍ਰਜਾ ਧੁਤ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਆਇ ਨਮੋ ਕਿਯ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਤੁਮ ਅਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦਾ। ਸਭਿ ਜਗ ਬੰਦ[9], ਦੁਤਿਯ ਜਗ ਚੰਦਾ[10] ॥੮੦॥ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ ਅਬਹੀ। ਕਰਹੁ ਸਿੱਖ ਸੇਵਹਿਂ ਹਮ ਸਭਿਹੀ। ਕਲਾ[11] ਬਿਸਾਲ ਬਿਲੋਕਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਸ਼ਰਨ ਗਹੀ ਅਬ ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰੀ' ॥੮੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪਗ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਦੀਨਿ ਗੁਰ ਕੀਨੇ ਸਰਬ ਨਿਹਾਲ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਿ ਕਾਟੇ ਬੰਧ[12] ਬਿਸਾਲ ॥ ੮੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਸਰੋਵਰਾ ਲੱਜਾ ਧਰਿ ਕੈ। ਆਯੋ ਚਰਚਾ ਹੇਤੁ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਕਹੀ ਨਿਜ ਗਾਥਾ। ਤਬ

---

[1]ਪਾਸ। [2]ਜੁਗਤ ਨਾਲ। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਬਾਣੀ ਕਹੀ। [4]ਖੇਤ। [5]ਜਲ। [6]ਭੇਦ ਰਹਿਤ। [7]ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। [8]ਗਰਜ ਕੇ। [9]ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਯੋਗ ਹੋ। [10]ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਹੋ। [11]ਕਰਾਮਾਤ। [12]ਬੰਧਨ।

ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਰਨੋ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੯੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-

ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧ ॥

ਸਿਰੁ ਖੋਹਾਇ ਪੀਅਹਿ ਮਲਵਾਣੀ ਜੂਠਾ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਾਹੀ ॥ ਫੋਲਿ ਫਦੀਹਤਿ ਮੁਹਿ ਲੈਨਿ ਭੜਾਸਾ ਪਾਣੀ ਦੇਖਿ ਸਗਾਹੀ॥ ਭੇਡਾ ਵਾਗੀ ਸਿਰੁ ਖੋਹਾਇਨਿ ਭਰੀਅਨਿ ਹਥ ਸੁਆਹੀ ॥ ਮਾਊ ਪੀਊ ਕਿਰਤੁ ਗਵਾਇਨਿ ਟਬਰ ਰੋਵਨਿ ਧਾਹੀ ॥ ਓਨਾ ਪਿੰਡੁ ਨ ਪਤਲਿ ਕਿਰਿਆ ਨ ਦੀਵਾ ਮੁਏ ਕਿਥਾਊ ਪਾਹੀ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਦੇਨਿ ਨ ਢੋਈ ਬ੍ਰਹਮਣ ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਹੀ ॥ ਸਦਾ ਕੁਚੀਲ ਰਹਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਮਥੈ ਟਿਕੇ ਨਾਹੀ ॥ ਝੁੰਡੀ ਪਾਇ ਬਹਨਿ ਨਿਤਿ ਮਰਣੈ ਦੜਿ ਦੀਬਾਣਿ ਨ ਜਾਹੀ ॥ ਲਕੀ ਕਾਸੇ ਹਥੀ ਫੁੰਮਣ ਅਗੋ ਪਿਛੀ ਜਾਹੀ ॥ ਨਾ ਓਇ ਜੋਗੀ ਨਾ ਓਇ ਜੰਗਮ ਨਾ ਓਇ ਕਾਜੀ ਮੁੰਲਾ ॥ ਦਯਿ ਵਿਗੋਏ ਫਿਰਹਿ ਵਿਗੁਤੇ ਫਿਟਾ ਵਤੈ ਗਲਾ ॥ ਜੀਆ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ਸੋਈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਰਖੈ ॥ ਦਾਨਹੁ ਤੈ ਇਸਨਾਨਹੁ ਵੰਜੇ ਭਸੁ ਪਈ ਸਿਰਿ ਖੁਥੈ ॥ ਪਾਣੀ ਵਿਚਹੁ ਰਤਨ ਉਪੰਨੇ ਮੇਰੁ ਕੀਆ ਮਾਧਾਣੀ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਦੇਵੀ ਥਾਪੇ ਪੁਰਬੀ ਲਗੈ ਬਾਣੀ ॥ ਨਾਇ ਨਿਵਾਜਾ ਨਾਤੈ ਪੂਜਾ ਨਾਵਨਿ ਸਦਾ ਸੁਜਾਣੀ ॥ ਮੁਇਆ ਜੀਵਦਿਆ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਜਾਂ ਸਿਰਿ ਪਾਈਐ ਪਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਿਰ ਖੁਥੇ ਸੈਤਾਨੀ ਏਨਾ ਗਲ ਨ ਭਾਣੀ ॥ ਵੁਠੈ ਹੋਇਐ ਹੋਇ ਬਿਲਾਵਲੁ ਜੀਆ ਜੁਗਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਵੁਠੈ ਅੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾ ਸਭਸੈ ਪੜਦਾ ਹੋਵੈ ॥ ਵੁਠੈ ਘਾਹੁ ਚਰਹਿ ਨਿਤਿ ਸੁਰਹੀ ਸਾਧਨ ਦਹੀ ਵਿਲੋਵੈ ॥ ਤਿਤੁ ਘਿਇ ਹੋਮ ਜਗ ਸਦ ਪੂਜਾ ਪਇਐ ਕਾਰਜੁ ਸੋਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਸਮੁੰਦੁ ਨਦੀ ਸਭਿ ਸਿਖੀ ਨਾਤੈ ਜਿਤੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਜੇ ਸਿਰ ਖੁਥੇ ਨਾਵਨਿ ਨਾਹੀ ਤਾ ਸਤ ਚਟੇ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ॥ ੧ ॥ [ਮਾਝ ਮਾਰ

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼ਲੋਕ ਕਉ ਅਧਿਕ ਲਜਾਵਾ । ਪੁਨ ਅਪਨੀ ਚਹਿ ਕਲਾ ਦਿਖਾਵਾ॥ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਜੋਰ ਲਗਾਵਾ॥ਤਿਨ ਤੇ ਗੁਰ ਪਰ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਵਾ[1] ॥੯੪॥ਜਾਨੇ ਜਬ ਬਿਸਾਲ[2] ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ । ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਤਿ ਭਯੋ ਤਬ ਜੀ ਕੀ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਲੀਨੈ*। ਪੂਰਬ ਰੀਤਿ ਤਯਾਗ ਸਭਿ ਦੀਨੈ* ॥੯੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਅਨੁਰਾਗਾ।ਹੋਇ ਸਰਲ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਲਾਗਾ। ਧਰਮਸਾਲ ਗੁਰ ਤਹਿਂ ਬਨਵਾਈ । ਅਸਥਾਪਤ ਕੀਨੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ॥੯੬॥ ਸਰਬ ਨਗਰ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪਾਯੋ।ਟੇਢੇ ਚਲਤਿ ਸੁਧਮਗ[3] ਪਾਯੋ।ਜਬ ਚਲਿਨੇ ਕੀ ਇੱਛਾ ਧਾਰੀ। ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਆਯੋ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ॥੯੭॥'ਰਹਹੁ ਸਦੀਵ

[1] ਕੁਛ ਬੀ ਵੱਸ ਨਾ ਚੱਲਿਆ। [2] ਵੱਡੇ। [3] ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ।

*ਪਾ:-'ਲੀਨੀ' ਤੇ 'ਦੀਨੀ' ਹੈ।

ਹਮਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾ। ਦਾਸ ਲਖਹੁ,ਸੇਵਹਿਂ ਜਗਤੇਸ਼ਾ!। ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਕਹੋ ਕਰਹਿਂ ਸੋ ਰੀਤੀ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਬਿਪਰੀਤੀ' ॥ ੮੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕਿਯ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ। 'ਪਢਹੁ ਸੁਨਹੁ ਬਾਨੀ ਦੁਖਟਾਰਨ[1]। ਜਬ ਕਛੁ ਚਾਹਿ ਹੋਇ ਨਿਜ ਉਰ ਕੋ। ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਤਬ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ॥੮੯॥ ਰਾਖਿ ਟਕਾ ਕੀਜਹਿ ਅਰਦਾਸਾ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੂਰਿ ਹੈ ਆਸਾ। ਮਮ ਸਰੂਪ ਕੋ ਧਰਹੁ ਧਿਆਨਾ।। ਕਰਨੇ ਕਾਜ ਅਪਰ ਹਮ ਥਾਨਾ'॥ ੯੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਨ ਨਰੇਸ਼ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ'ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ ਮੋਰ'।ਅਮਿਤ[2] ਜਵਾਹਰ ਧਰੇ ਢਿਗ ਮਨ ਮੈਂ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਿ[3]॥੯੧॥ਚੌਪਈ ॥ਧਰੇ ਬਿਸਾਲ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮੋਤੀ। ਜਿਨ ਕੀ ਬਡ ਦੁਤਿ ਦਿਪਤਿ ਉਦੋਤੀ[4]।ਬੋਲੇ ਤਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਿ ਗੁਸਾਈਂ। 'ਇਹ ਮੋਤੀ ਹੈਂ, ਕੂਰ ਲਖਾਈ[5] ॥ ੯੨ ॥ ਮੋਤੀ ਸਾਚ ਨਾਮ ਹਰਿ ਜੋਇ। ਜਿਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਇਹ ਲੀਨ ਪਰੋਇ। ਤਿਨਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੋਨੋਂ ਲੋਕ। ਬਿਨਸੈਂ ਕਬਹੂੰ ਨ ਰਹਹਿਂ ਅਸ਼ੋਕਾ[6]॥੯੩॥ 'ਕੁਛਕ ਲੀਜੀਐ' ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਸੁੰਦਰ ਦਿਪਤਿ ਸੁ ਦੁਤਿ ਜਿਨ ਨਾਨਾ[7]'। ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ, 'ਜੋ ਦੇਖਤਿ ਏਹੁ। ਦੁਖ ਰੂਪੀ ਹੈ ਇਨਕੋ ਨੇਹੁ[8]॥੯੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਨਾਮ ਜੋ ਲਖਿਯੇ ਸੋ ਸੁਖਦਾਇ। ਮਰਦਾਨੇ ਤੁਝ ਪਾਸ ਹੈ ਜਪਹੁ ਸਦਾ ਲਿਵਲਾਇ ॥੯੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਨ ਸੌਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕੀਜੈ ਕਬ ਹੀ'।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਤਬਹੀ।ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ।ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਜਿਨ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ ॥ ੯੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਗਮਨ, ਹਾਰੂ ਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਆਦਸ਼ਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਤਿਖਾਨ ਦੀ ਛੱਪਰੀ ਤੋੜਨੀ,
ਕੁਟੰਤ ਦੇਸ਼, ਅੰਨ ਅਗਨਿ ਰਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਰ ਦੁਖ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖੀ ਪਰ ਸੁਖ ਪਿਖਿ ਹਰਖਾਇੰ।
ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਨਿਸਦਿਨ ਪਰੇ ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਪਰਿ ਪਾਇੰ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ–(ਜੋ ਆਪ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਟੁਰ ਰਹੇ ਹਨ, (ਅਤੇ) ਪਰਾਇਆ ਦੁਖ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖੀ ਤੇ ਪਰਾਇਆ ਸੁਖ ਵੇਖਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ (ਮੈਂ) ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ–ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪੰਧਾਊ ਹਨ, ਉਹ ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੋਂ ਅਤੀਤ

[1]ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [2]ਬਹੁਤੇ। [3]ਮਨਾਕੇ, ਪੂਜ ਕੇ। [4]ਚਮਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ। [5]ਜਾਣੋ। [6]ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ। [7]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ। [8]ਪਿਆਰ, ਮੋਹ।

ਰਹਿਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਦੇਖੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਐਸੇ ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਾਏ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਰਾਏ ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਅਰਥਾਤ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਸਾੜ੍ਹਾ ਤੇ ਈਰਖਾ ਜਿੱਤ ਲਈ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੁਕਤਿ ਮਾਰਗ ਦੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਪੱਥਰ ਸਮਾਨ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਏ, ਓਹ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਦਿਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਹਮਦਰਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਦੁਖੀ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਖੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਮਾਹੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਾਮ 'ਕਰੁਨਾ' ਤੇ 'ਮੁਦਤਾ' ਦਿਤਾ ਹੈ*।

ਅਗਲੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਦੱਸਣਗੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਲਿਆ ਨੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਨੀ !। ਆਗੈ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨਖਾਨੀ॥ ਚਲਤਯੋ ਪੰਥ[1] ਗ੍ਰਾਮ ਇਕ ਆਵਾ। ਬਸੈ ਤਿਖਾਨ ਭਗਤਿ ਮਨ ਭਾਵਾ॥ ੨ ॥ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਤ ਕਰਿਹੀ। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਧਰਿਹੀ। ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਜਨ[2] ਕੇ ਹੇਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਕੇ ਗਏ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੩ ॥ ਉਠਿ ਤਿਖਾਨ ਸਾਦਰ ਬੈਸਾਏ। ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਸੇਵੇ ਮਨ ਲਾਏ। ਭਈ ਭੋਰ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਤਿਆਰੀ। ਛਪਰੀ ਤੋਰ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਡਾਰੀ ॥ ੪॥ ਜੋ ਮਚ[3] ਦੀਨੋ ਸੋਵਨ ਹੇਤੂ। ਸੋ ਤੋਰੇ ਬੇਦੀ-ਕੁਲਕੇਤੂ।ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕੇ ਬਾਸਨ[4] ਥੇ ਜੋਊ।ਫੋਰੇ ਤਿਹ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਤੇਊ ॥੫॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਸਦਨ ਉਜਾਰ।ਗਮਨ ਹੇਤੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭੇ ਤ੍ਯਾਰ। ਸੋ ਤਿਖਾਨ ਮਨ ਇਸਥਿਰ ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨਯੋ ਸੰਗੀ ਬਿਦਾ ਬਿਚਰਿਕੈ[5]॥੬॥ ਨਿਕਸ ਵਹਿਰ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ !। ਰੈਨ ਰਹਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਦੀਨੋ ਬਿਸਰਾਮੂ ॥ ੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਹ ਜੋ ਦੀਨ ਤਿਖਾਨ ਹੈ ਦੀਨੋ ਹਮ ਕੌ ਥਾਇ। ਰੈਨ ਬਿਖੈ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰਿਦੈ ਅਧਿਕਾਇ ॥੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਹੁਰੋ ਆਯੋ ਕਰਨ ਬਿਦਾਈ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਇਨ ਭਲਿਆਈ। ਤੁਮ ਨੈ ਛਪਰੀ ਇਸਕੀ ਤੋਰੀ। ਘਰ ਕੀ ਔਰ ਸਮਿਗਰੀ ਫੋਰੀ ॥੯॥ ਕਿਉਂ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮੈਂ ਰਿਸ ਆਈ। ਇਸਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਅਸ ਗੁਜ਼ਰਾਈ'। ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਇਨ ਸੇਵ ਜੁ ਕੀਨਿ।

[1]ਰਾਹ ਵਿਚ। [2]ਦਾਸ। [3]ਪਲੰਘ। [4]ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ । [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਿਦਾਇਗੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ। *ਓਥੇ ਮੈਤ੍ਰੀ, ਕਰੁਣਾ, ਮੁਦਤਾ, ਉਪੇਖਜਾ ਆਦਿ ਦਾ ਫਲ ਚਿੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਭਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਲੇਹੁ ਮਨ ਚੀਨੇ[7] ॥ ੧੦ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਮੋਰਯੋ ਸਦਨ[1] ਤਿਖਾਨਾ। ਕਿਯ ਆਗੇ ਕੋ ਆਪ ਪਯਾਨਾ। ਦੇਖੇ ਸਦਨ ਜਾਇ ਤਿਨ[2] ਜਬ ਹੀ। ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਬਨੇ ਸੁ ਤਬਹੀ ॥ ੧੧ ॥ ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਬਾਸਨ[3] ਧਨ ਕੇ ਪੂਰੇ। ਧਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਰੂਰੇ[4]। ਦੇਖਿ ਪਦਾਰਥ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨਯੋ। -ਇਕੰਕਾਰ ਹੁਤੋ-ਪਹਿਚਾਨਯੋ[5] ॥ ੧੨ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਤਿਖਾਨ ਸੋ। ਰਹਯੋ ਰਿਦੈ ਪਛੁਤਾਇ-ਸਕਯੋ ਨ ਭੇਦ ਪਛਾਨ ਮੈ*- ॥ ੧੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਗੈ ਕੀਨ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਗਵਨੇ। ਜਿਹ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿਂ ਚੌਦਹਿਂ ਭਵਨੇ। ਦੇਸ਼ ਭੁਟੰਤ† ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਥਾਈਂ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਗ ਸਾਈਂ॥੧੪॥ਨਗਰ ਨ੍ਰਿਪਤ[6] ਕੇ ਗਏ ਸਮੀਪਾ। ਬਿਟਪ ਦੇਖਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪ॥ਬੈਠੇ ਤਿਹ ਛਾਯਾ ਰਮਣੀਕਾ। ਜਿਨਕੇ ਦਰਸ ਕਟੈ ਦੁਖ ਜੀ ਕਾ ॥ ੧੫ ॥ ਤਿਹਕੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਹੁਤੋ ਬਡ ਕਾਮੀ। ਸਦਾ ਰਹਤਿ ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਗਾਮੀ। ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਬਯਾਹ ਕਰਾਵੈ ਜੋਊ। ਘਰ ਨਹਿਂ ਆਨਹਿ ਤਰੁਨੀ[7] ਸੋਊ ॥ ੧੬ ॥ ਪੂਰਬ ਭੂਪਤ ਪਾਸ ਪਠਾਵਤਿ। ਮਿਲਿ ਕੇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕੇਲ ਕਮਾਵਤਿ। ਬਹੁਰ ਸੁ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਲਯਾਵਹਿ। ਕਰੇ ਸੁ ਇਉਂ, ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਡਰਪਾਵਹਿ[8] ॥੧੭॥ ਤਿਹ ਕੋ ਸੁਮਤਿ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤ॥ਬੈਠਿ ਗਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤ। ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਨਰ ਜੇ ਆਏ। ਮਿਲੇ ਚਰਨ ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ॥੧੮॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਯ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਾ॥'ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਨਿਤ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਨਰ ਸਭਿਹੀ। ਬਸਤ੍ਰ ਅਹਾਰ

---

[1]ਘਰ ਨੂੰ। [2]ਤਿਸ (ਤਿਖਾਣ) ਨੇ। [3]ਭਾਂਡੇ। [4]ਸੁੰਦਰ। [5]ਜਾਣਿਆ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)। [6]ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਗਰ। [7]ਇਸਤ੍ਰੀ। [8]ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਡਰਦਾ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਭੇਦ ਨ ਸਕਯੋ ਜਾਨ ਮੈ।

†ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੀ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਹੈ। ਫੇਰ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਉਦਾਸੀ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਤਰਾ ਖੰਡ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਏਥੇ ਬੀ ਅੱਗੇ ਸਾਖੀ ਭੁਟੰਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ, ਭੁਟੰਤ ਗਾਲਬਨ ਭੂਟਾਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਅੰਕ ੪੮ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਪਸ਼ਮ ਤੇ ਚਾਵਲਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਪਹਾੜੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਸ਼ਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੱਕਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਲੱਛਣ ਬੀ ਭੂਟਾਨ ਵਲ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਸੀ। ਓਥੇ ਠੂੰਬੇ ਸਨ, ਇਹ ਬੀ ਹੋਰ ਉਚੇ ਪਰਬਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ।

ਲਿਆਵਹਿ ਤਬਹੀ॥੧੯॥ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਹਤੇ ਲੇਹਿਂ ਨ ਰਾਈ।ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਮੋਰਹਿਂ ਬਰਿਆਈ[1]।ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਤੈਸੇ। ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਐਸੇਃ-॥੨੦॥'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਹੈ ਸੰਤਾ।ਅਪਰ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਬਿਨ ਭਗਵੰਤਾ। ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਲੋਭ ਨ ਰਾਈ।ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਗਿਰਾ ਸੁਖਦਾਈ' ॥ ੨੧ ॥ ਭੂਪਤਿ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਜਸ ਵਰਨਾ[2]। 'ਵਹਿਰ[3] ਸੰਤ ਇਕ ਸ਼ੁਭ ਆਚਰਨਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਆਪ ਚਲਿ ਤਾਂਹੀ। ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਕਲਮਲ ਮਿਟਿ ਜਾਂਹੀ' ॥ ੨੨ ॥ਨਰਨ ਪ੍ਰਬੋਧਯੋ[4] ਨਰਪਤਿ[5] ਆਯੋ। ਬਸਤ੍ਰ ਅਹਾਰ ਉਪਾਇਨ[6] ਲ੍ਯਾਯੋ।ਆਨਿ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਕਰੀ ਬਿਨੈ ਬਚ ਦੀਨ ਉਚਰਿਕੈ॥੨੩॥ 'ਕਰਹੁ ਉਪਾਇਨ ਅੰਗੀਕਾਰਾ। ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਵਹੁ ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰਾ। ਸੁੰਦਰ ਪਹਿਰਹੁ ਚੀਰ[7] ਸਰੀਰਾ। ਸੰਤ ਰੂਪ ਤੁਮ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਹਮਰੇ ਕਾਜ ਨਹਿਂ, ਦੇਹੁ ਗਰੀਬਨ ਜਾਇ।ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸਰਬ ਵਸਤੂਨ ਸੋਂ ਹਮਕੋ ਚਾਹਿ ਨ ਕਾਇ'॥੨੫॥ਚੌਪਈ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਰਿ ਜੋਰੇ ਹਾਥਾ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚਨ ਬਹੁਰ ਨਰਨਾਥਾ। 'ਸੰਤ ਤੁਮੈਂ ਪਰਵਾਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਮੇਰੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਲਾ ਨ ਹੋਈ ॥ ੨੬ ॥ ਸੰਤ ਸਦੀਵ ਸਰਬ ਉਪਕਾਰੀ ।ਕਰਹੁ ਭਲਾ ਲਿਹੁ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ।ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨ ਪਰ੍ਯੋ ਮੈਂ ਆਈ।ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ'॥੨੭॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਬਹੋਰੀ। 'ਕਰਨ ਭਲਾ ਨਿਜ ਚਾਹਿ ਜਿ ਤੋਰੀ।ਤਜਿ ਬਿਭਚਾਰ ਜੁ ਪਾਪ ਕਮਾਵਤਿ।ਨਿਤ ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਸੋਂ ਕੇਲ ਰਚਾਵਤਿ ॥੨੮॥ਜੇ ਤੂੰ ਤਜਹਿਂ ਮਾਨਿ ਬਚ ਹਮਰਾ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਲਾ ਹ੍ਵੈ ਤੁਮਰਾ। ਅਪਰ ਪਦਾਰਥ ਕੀ ਜੇ ਚਾਹੀ। ਸੁਊ ਦਿਵਾਇ ਦੇਂਯ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਹੀ' ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੂਪਤਿ ਸ਼ਰਧ ਬਢਾਈ। ਸਿੱਖ ਹੋਨ ਕੀ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਮਨ ਚੰਚਲ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਲਪਟਾਵ੍ਹ। ਤ੍ਰਿਯਰਸ ਤੇ ਕਬ ਨਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵ੍ਹ॥੩੦॥ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਲਾਲਸ ਬਧੈ ਬਧੇਰੀ।ਜਿਉਂ ਈਂਧਨ[8] ਤੇ ਅਗਨਿ ਘਨੇਰੀ[9]।ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਮ ਮਨ ਮੋਰਹੁ[10], ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ !' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਦੀਨ-ਬੰਧੁ ਅਸ ਬਚਨਾ।ਬੋਲੇ ਤ੍ਰਿਯ ਬਿਰਾਗ ਕੀ ਰਚਨਾ।'ਭੋ[11] ਨ੍ਰਿਪ! ਤ੍ਰਿਯ ਮੈਂ ਕੋ ਵਥੁ ਨੀਕੀ। ਜਿਸ ਅਵਿਲੋਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹ੍ਵੈ ਜੀਕੀ ॥ ੩੨ ॥ ਜੇ ਲੋਚਨ ਕਹਿਂ

[1]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ। [2]ਕਹਿਆ। [3]ਬਾਹਰ (ਆਯਾ ਹੈ)। [4]ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮਝਾਯਾ। [5]ਰਾਜਾ। [6]ਭੇਟਾ। [7]ਬਸਤ੍ਰ। [8]ਲਕੜਾਂ ਪਾਉਣ ਨਾਲ। [9]ਵਧਦੀ ਹੈ। [10]ਮੋੜੋ। [11]ਹੇ।

ਕਮਲ ਸਮਾਨਾ। ਗੀਡ[1] ਬਹਿਤਿ[2] ਜਹਿਂ ਪਿਖਤਿ ਗਿਲਾਨਾ। ਫੇਰ ਬਿਲੋਕਹਿ ਜੋ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਮਿੱਝ ਨੀਰ ਬਿਨ ਔਰ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਅਪਰ ਅੰਗ ਤਿਨ ਰੀਤਿ ਸੁਨੀਜੈ। ਚੰਦ ਸਰਸ[3] ਕੋ ਬਦਨ[4] ਕਹੀਜੈ। ਚਰਬੀ ਰਕਤ ਲਪੇਟਯੋ ਚਾਮਾ। ਗੌਰ ਰੰਗ ਪਿਖਿਯਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੩੪ ॥ ਇਨ ਵਸਤੁਨ ਬਿਨ ਹੋਇ ਨ ਆਨਾ। ਜਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕੇ ਆਇ ਗਿਲਾਨਾ। ਪੁਨ ਜਿ ਦਾਂਤ ਕਹਿਂ ਕਲੀ ਸਮਾਨੇ। ਮਾਸ ਬਿਨਾ ਲਿਹੁ ਹਾਡ ਪਛਾਨੇ ॥ ੩੫ ॥ ਮੁਖ ਤੇ ਟੂਟ ਜਾਹਿਂ ਜੇ ਸੋਊ।ਚਾਹਤਿ ਹਾਥ ਨ ਛੂਾਇਓ ਕੋਊ।ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਹਿ ਲਖਿ ਸਾਰੀ।ਹਾਡ ਮਾਸ ਹੈਂ ਰਕਤ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੬॥ ਬਿਸ਼ਟਾ, ਮੂਤ੍ਰ, ਯੁਕਤਿ ਦੁਰਗੰਧੋ।ਕਿਹ ਕੋ ਪਿਖਿ ਲੁਭਾਇ,ਮਤਿ ਅੰਧੋ।ਮੁਖ ਮੈਂ ਥੂਕ, ਸੀਂਢ ਬਹੁ ਨਾਸਾ।ਊਪਰ ਚਰਮ ਬਾਲ ਹੈਂ ਰਾਸਾ ॥੩੭॥ ਹੇ ਨ੍ਰਿਪ ! ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਰ ਧਾਰਹੁ। ਵਸਤੁ ਕੌਨ ਸੀ ਭੁਲੀ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਮਹਾਂ ਦੁਰਗੰਧ ਮੰਦਨੀ[5] ਸੋਊ।ਅਹੇ ਨਾਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਹਿ ਜੋਊ ॥੩੮॥ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਛ ਹੀ* ਅਹੇ ਮਲੀਨੀ। ਬਹੁਰ ਸੁਨਹੁ ਪਰ ਤਿਯ ਰਤਿ[6] ਕੀਨੀ। ਸੋ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਨਰਕ ਮਝਾਰੀ। ਜਮ ਕੇ ਦੂਤ ਦੇਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥੩੯॥ਕਰਿ ਲੋਹੇ ਕੀ ਤੀਯ ਤਪਾਵੈਂ।ਬਾਂਧਿ ਤਾਂਹਿ ਗਰ[7] ਸੰਗ ਲਗਾਵੈਂ।ਹੋਤਿ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰਾ।ਬਹੁਰ ਕਰਹਿ ਜਮ ਡੰਡਨ ਮਾਰਾ॥੪੦॥ਛਿਨਕ ਜਿ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਕਾਮੀ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਦੁਖ ਨਾਰਕ[8] ਗਾਮੀ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾੜਨਾ ਸਹਿਹੀ। ਸਿੱਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ† ਪੁਰਾਨ ਅਸ ਕਹਿਹੀ‡' ॥ ੪੧ ॥ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਝਾਰੇ। ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਚੀਤ ਬਿਚਾਰੇ।ਲਖੇ ਆਪਨੇ ਕਲਮਲ ਭਾਰੀ।ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ॥ ੪੨ ॥'ਹੌਂ ਅਜਾਨ ਬਹੁ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ। ਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਤੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਮੁਝ ਅਬਹੀ। ਬਹੁਰ ਕੁਰੀਤਿ ਕਰੋਂ ਨਹਿਂ ਕਬਹੀ' ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਹੇ ਬਚਨ 'ਸੁਨੀਏ ਨਰਪਾਲਾ। ਆਗੇ ਕਰਹੁ ਪਾਪ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਪਿਛਲੇ ਕਰੇ ਜੁ, ਬਖਸ਼ੇ ਸੋਈ॥੪੪॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਮਨ ਲਾਈ।ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲਿਹੁ ਧ੍ਰਮਸਾਲ

[1]ਗਿੱਡ। [2]ਵਗਦੀ ਹੈ। [3]ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ। [4]ਮੁਖ। [5]ਮੰਦੀ। [6]ਭਾਵ, ਭੋਗ। [7]ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਨਾਲ। [8]ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ।

*ਪਾ:—ਤੀਅ।

†ਪਾ:—ਸਬ।

‡ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਈ ਕਾਮਾਤੁਰ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮੌਤੋਂ ਪਰੇ ਦੇ ਖੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੇ ਐਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਤਰ ਮਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਨਾਈ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਤਹਿਂ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੀ। ਹਰਿ ਮਹਿਮਾ ਗਾਵਹੁ ਗੁਨ ਖ਼ਾਨੀ' ॥ ੪੫ ॥ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੀਖ ਲਿਯ ਜਬਹੀ। ਪਾਹੁਲ ਪਗ ਕੀ ਦੀਨੀ ਤਬਹੀ। ਕਰੇ ਸਿੱਖ ਅਪਨੇ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਸੁਖ-ਕੰਦਾ' ॥੪੬॥ ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ ਸਰਬ ਛੁਟਵਾਯੋ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਰਹਿਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਨ੍ਰਿਪ ਬੈਨ ਅਲਾਏ ॥ ੪੭ ॥ 'ਚਾਉਲ ਪਸ਼ਮ ਦੇਸ਼ ਮਮ ਹੋਈ। ਔਰ ਅੰਨ ਉਪਜਤਿ ਨਹਿਂਕੋਈ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬਰ ਦੀਜੈ ਅਬਹੀ।ਅੰਨ ਕਪਾਹਾਦਿਕ ਹੁੈਂ ਸਭਿਹੀ' ॥੪੮॥ ਸੁਨੀ ਨਿਜਹਿ*ਪ੍ਰਿਯ ਭੁਗਤ ਅਨੰਨੰ[1]। ਕਹਨੋ ਬਚਨ 'ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਸਭਿ ਅੰਨੇ'।ਬਹੁਰ ਗਮਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ।ਸੁਨਿਕੈ ਮਿਲਿ ਆਏ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੪੯॥ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ! ਰਹੁ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਤੁਮ ਆਵਨ ਤੇ ਭਯੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ। ਸਿੱਖੀ ਭਈ† ਬਿਸਾਲ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ[2] ॥੫੦॥ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਤੂਰਨ ਕਰਹੁ ਤਿਆਰੀ। ਰਹਹੁ ਸਦਾ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਕੀਨੀ।ਤਿਸ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਲਿਨ ਨ ਦੀਨੀ। ੫੧॥ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਭੋਰ ਭੀ ਜਬ ਹੀ। ਹੋਇ ਅਲੋਪ ਗਏ ਗੁਰ ਤਬਹੀ। ਪੀਛੇ ਤੇ ਬਹੁ ਨਰ ਪਛੁਤਾਏ।-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਮ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।੫੨॥ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਨਿ ਨਹਿਂ ਸੇਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਮਨੇ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ-।ਸਿਮ-ਰਹਿਂ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਧਰਿ ਧਯਾਨਾ।ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਕੋ ਭਾ ਕੱਲਯਾਨਾ ॥੫੩॥ ਆਗੈ ਗਮਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਔਰ ਇਕ ਦੇਸ਼ਾ।ਅੰਨ ਅਗਨਿ ਦੋਊ ਤਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਆਮਿਖ ਕੋ ਭੋਜਨ ਸਭਿ ਖਾਂਹੀ ॥ ੫੪ ॥ਇਕ ਪਾਹਨ ਊਪਰ ਇਕ ਨੀਚੇ।ਆਮਿਖ ਰਾਖਹਿਂ ਤਿਨ ਕੇ ਬੀਚੇ। ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਮੰਤਰ ਜਪ ਭਾਨੰ[3]।ਇਉਂ ਪਕਾਇ ਕਰਿਹੈਂ ਤਿਹ ਖਾਨੰ॥੫੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੇਵਹਿਂ ਚਿਤ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਜਿ ਤਹਾਂ ਅਤੀਤ[4]।ਜੋ ਦੇਖਹਿਂ ਸੁ ਖਵਾਵਈ ਤਾਂਹਿ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਰੀਤਿ ॥੫੬॥ਚੌਪਈ॥ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਜਾਇ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਦੁੰਬੇ ਤਹਿਂ ਅਈਆਲ ਚਰਾਇਂ[5]। ਸੋ ਆਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਸਾ। ਠਾਂਢੋ ਨਿਕਟ ਕੀਨ ਅਰਦਾਸਾ॥੫੭॥'ਮਾਰੌਂ ਦੁੰਬਾ ਭੋਜਨ ਕਰੀਐ। ਸ਼੍ਰਮ ਮਾਰਗ ਕੋ ਸਭਿ ਪਰ-ਹਰੀਐ।ਜੋ ਤੁਮ ਖਾਹੁ ਨ ਮੋਰ ਉਚਾਰੇ। ਮੇਰੋ ਖਾਵੰਦ ਮੋਕੋ ਮਾਰੇ॥੫੮॥ ਦੇਸ਼

[1]ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਦੀ(ਬਿਨੈ) ਸੁਣੀ। [2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [3]ਸੂਰਜ ਦਾ। [4]ਭਾਵ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ। [5]ਅਯਾਲੀ ਓਥੇ ਦੁੰਬੇ ਚਰਾਂਵਦਾ ਸੀ! *ਪਾ:-ਜਿਨਹਿ। †ਪਾ:-ਭਨੀ।

ਰੀਤਿ ਹਮਰੇ ਹੈ ਏਹੀ। ਜੋ ਦੇਖੈ ਸੋ ਭੋਜਨ ਦੇਹੀ। ਜੇ ਨ ਦੇਯ ਤਿਹ ਡੰਡ ਲਗਾਵੈਂ। ਮਿਲਿ ਨਰ ਤਾਂਕੋ ਬਹੁਤ ਲਜਾਵੈਂ॥ ੫੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਅੰਨ ਅਗਨਿ ਇਹ ਠਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾਂਹਿ ਉਡੀਕਉ ਤਾਂਹਿ'। ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਦੁੰਬਾ ਕੁਹਹੁ[1] ਦੇਉ ਪਕਾਇ ਤ ਖਾਹਿ' ॥੬੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਾਰਿ ਦੁੰਬਾ ਤਿਨ ਮਾਸ ਬਨਾਯੋ। ਜਾਪ ਭਾਨੁ[2] ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਪਕਾਯੋ। ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਧਰਿ ਦੀਨ ਅਗਾਰੀ। ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਤਬ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੬੧॥ 'ਇਸਕੀ ਅਸਤ[3] ਖਾਲ ਹੈ ਜੋਊ। ਇਕਠੀ ਕਰਿ ਢਿਗ ਆਨਹੁ ਸੋਊ'। ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਅਸਤ ਚੁਨਿ ਸਾਰੇ। ਪਾਇ ਚਰਮ ਮਹਿਂ ਧਰੇ ਅਗਾਰੇ ॥੬੨॥ ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲੇ ਜਗ ਸਾਈਂ। 'ਉਠਿ ਦੁੰਬੇ ਚਰਿਯੇ ਹਰਿਆਈ'। ਬਚਨ ਕਰੇ ਜੀਵਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨ ਅਯਾਲਾ[4] ॥੬੩॥ ਕਲਾਵਾਨ ਜਬ ਮਨ ਮੈਂ ਚੀਨੋ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੋ। ਬੈਸਯੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਸਮੀਪਾ। ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ-ਦੀਪਾ ॥੬੪॥ 'ਸ਼ਾਹ ਬਿਸਾਲ ਬਿਲੋਕਹੁ ਜੋਊ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਜਾਇ ਬੁਲਾਵਹੁ[5] ਸੋਊ'। ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਨਗਰ ਮੈਂ ਗਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਏਕ ਢਿਗ* ਬੈਠਤਿ ਭਯੋ॥ ੬੫॥ ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਸੁਨੀਏ ਬਿਰਤੰਤਾ। ਵਹਿਰ ਸੰਤ ਹੈ ਇਕ ਦੁਖਹੰਤਾ। ਕਲਾਵਾਨ ਹੈ ਪਰਮ ਉਦਾਰਾ। ਤਿਹ ਨੇ ਤੋ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ' ॥੬੬॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਚਲਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਲੇ ਅਯਾਲਿ[4] ਤਿਹ ਕੋ ਨਿਜ ਸੰਗਾ। ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਆਵਾ ਸੁ ਉਮੰਗਾ ॥ ੬੭॥ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੁਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ। ਜਗ ਗੁਰ ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਸੁਨ ਸ਼ਾਹੂ। ਆਨਹੁ ਅੰਨ ਜਿ ਹੈ ਘਰ ਮਾਂਹੂ' ॥੬੮॥ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੇ 'ਸਗਰੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ਾ। ਅੰਨ ਨ ਉਪਜਤਿ ਸੁਨਿ ਦਰਵੇਸ਼ਾ!। ਆਮਿਖ ਖਾਨ ਕਰੈਂ ਨਰ ਸਭਿ ਹੀ। ਤੁਮ ਜੋ ਚਹੋ ਲਜਾਉਂ ਮੈਂ ਅਬ ਹੀ' ॥੬੯॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਹੁ। ਮੁਖ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਮ ਉਚਾਰਹੁ। ਅੰਨ ਅਗਨਿ ਹਮ ਦੇਵੈਂ ਦੋਊ। ਗਹਹਿ ਜੁ ਮਤ ਹਮਾਰ[6] ਸਭਿ ਕੋਊ' ॥ ੭੦ ॥ ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਭਾ ਅਧੀਨ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹੂ। 'ਸੰਤ ਰੂਪ ਤੁਮ ਬੇਪਰਵਾਹੂ। ਜੇ ਦ੍ਵੈ[7] ਦੇਹੁ ਹੋਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸਭਿਹੀ। ਤੁਮਰਾ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੈਂ ਮਤ ਅਬਹੀ' ॥੭੧॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਖੋਜਿ ਲਜਾਉ ਕਛੁ ਅੰਨ ਤੁਮਾਰੇ[8]'। ਇਉਂ ਸੁਨਿ

[1]ਮਾਰੋ। [2]ਸੂਰਜ ਦਾ। [3]ਹੱਡੀ। [4]ਅੱਯੜ ਦਾ ਚਰਵਾਹਾ। [5]ਸੱਦ ਲਿਆਓ। [6]ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰੇਗਾ ਸਾਡਾ (ਸਿੱਖੀ)ਮਾਰਗ। [7]ਦੋਵੇਂ, ਭਾਵ ਅੰਨ ਤੇ ਅੱਗ। [8]ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ (ਪਾਸ) ਹੈ। *ਪਾ:-ਦਿਢ।

ਸ਼ਾਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਆਯੋ। ਬਹੁਤ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਅੰਨ ਖੁਜਾਯੋ ॥੭੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਏਕ ਸੇਰ ਗੋਧੂਮ[१] ਪੁਰਿ ਖੋਜਤਿ ਆਈ ਹਾਥ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਪੁਨ ਭੂਪ ਪੂਜਾ ਲਿਯ ਸਾਥ ॥ ੭੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਚਰਨਨ ਪਰ ਕਰਿਕੈ।ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਕੈ।ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਬੀਜਹੁ ਛਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਹੋਇ ਅੰਨ ਤੋਟਹਿ ਜਿਹ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੭੪ ॥ ਆਇਸੁ ਮਾਨ ਬੋਵਨੀ ਕੀਨੀ। ਉਗੀ ਬਿਲੋਕੀ ਸਬਜ਼[२]ਨਵੀਨੀ। ਦਿਨ ਥੋਰਨ ਮਹਿਂ ਪਕਗੀ ਸੋਊ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੈ*ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੭੫ ॥ ਪਾਹੁਲ ਪਗ ਕੀ ਸਭਿ ਨੈ ਲੀਨੀ।ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਭੀਨੀ। ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਪਗ ਧਰਿਕੈ।ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਗੁਰ ਕਿਯ ਸੁਖਦ ਬਿਚਰਿਕੈ ॥ ੭੬ ॥ ਧਰਮਸਾਲ ਇਕ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ। ਸੰਤ ਸੁਮਤਿ ਤਿਹਂ ਕੀਰਤਿ ਗਾਈ। ਬੈਠਿ ਸਰਬ ਮਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅਸ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ॥੭੭॥ 'ਅਬ ਤੇ ਅੰਨ ਅਤੁਟ ਇਸ ਦੇਸ਼ਾ।ਕਬ ਦੁਕਾਲ ਕੋ ਹੋਇ ਨ ਲੇਸ਼ਾ'। ਪਾਹਨ[३] ਤੇ ਪਾਵਕ[४] ਪੁਨ ਝਾਰੀ। ਕਾਸ਼ਟ ਸੋਂ[५] ਕਰਿ ਦੀਨ ਬਿਥਾਰੀ[६] ॥੭੮॥ ਲੈ ਕੇ ਸਭਿਨਿ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਓ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸ ਉਚਰਿਓ। ਅੰਨ ਅਗਨਿ ਦੋਊ ਤਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੀਨ ਤਹਾਂਹੀ॥੭੯॥ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ।ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਚਲਿਬੇ ਤਯਾਰ ਭਏ ਸ਼ੁਭ ਬੇਸਾ ॥ ੮੦ ॥ ਸਰਬ ਲੋਕ ਮਿਲਿਕੈ ਤਬ ਆਏ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਬੈਨ ਸੁਨਾਏ। 'ਧੰਨ ਭਾਗ ਇਹ ਸਭੈ ਜਿ ਲੋਕਾ। ਜਾਂਤੇ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਾ ॥੮੧॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕਹਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਨੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕੋ ਤੁਮਰੋ ਤਨੁ ਚੀਨੋ'। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਪੁਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੮੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਭੂਟੰਤ ਔਰ ਦੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਖੇ ਅਯਾਲੀ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾਉਣਾ, ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਤੇ ਕਾਬਲ ਦੀ ਮਸੀਤ ਫਿਰਾਉਣੀ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਜਿਨ ਤਜੀ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਇਕ ਸਾਰ।
ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਹੋਂ ਕਥਾ ਉਚਾਰ ॥ ੧ ॥

{ ਹੰਤਾ=ਮੈਂ ਪਨ। ਮੈਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਗਰਬ ਬੀ ਹੈ। [ਸੰਸਃ, ਅਹੰਤਾ]
ਮਮਤਾ=ਮੇਰਾ ਪਨ, ਕਿਸੇ ਪੁਰਖ, ਪਦਾਰਥ ਯਾ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵ ਕਿ }

[१]ਕਣਕ। [२]ਹਰੀ। [३]ਪੱਥਰ। [४]ਅਗਨੀ। [५]ਲੱਕੜੀ ਨਾਲ। [६]ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੀ। *ਪਾ:-ਦੇਖਹਿ।

ਇਹ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੋਹ ਤੇ ਲੋਭ ਤੋਂ ਭੀ ਹੈ। [ਸੰਸਃ, ਮਮਤਾ, ਮਮਤ੍ਵ]। ਇਕ ਸਾਰ=ਇਕੋ ਜੇਹੇ, ਬਰਾਬਰ।

ਅਰਥ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਤੇ) ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ (ਜਾਤਾ ਹੈ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਮੈਂ (ਅਗੋਂ ਦੀ) ਕਥਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ—ਪਿਛਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਪੜ੍ਹਿਆਂ, ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਦੇ ਗੁਣ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕਹੇ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਹੀ ਕਹੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਵਧੇਰੇ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਕਿ ਆਪਣੇ—ਨਾਮ ਦਾਤੇ—'ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾਤੇ', ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਗੁਣ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਅਗਲੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰ ਸਿਖ ਦਾ ਜਸ ਵਰਣਨ ਕਰਨਗੇ, ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਦਾ, ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰ ਜਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਵੀ, ਕੀਰਤਨੀਏ ਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜਨ ਮਨ ਰੰਜਨ[1]।ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀਨ ਦੁਖਭੰਜਨ। ਜਾਇ ਪਹਾਰਨ ਕਰਤੇ ਸੈਲਾ। ਚਲਿ ਹੈਂ ਸੁਗਮ[2] ਅਗਮ[3]ਜੋ ਗੈਲਾ[4]॥੨॥ ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕਹਾਵਤਿ ਦੇਸ਼। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਗਤੇਸ਼।ਪਿਖਿ ਪਹਾਰ ਇਕ ਪੁਰੀਸਮੀਪ।ਬੈਠਿਗਏਬੇਦੀਕੁਲਦੀਪ॥੩॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਾਸੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ।ਕੋ ਨ ਅਯੋ,ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਬੁਲਾਏ। ਤ੍ਰੋਦਸ਼ਵੇਂ ਦਿਨ ਜਬ ਉਜਿਯਾਰਾ[5]।ਤਬ ਇਕ ਆਯੋ ਦੁੰਬਨ ਚਾਰਾ[6] ॥੪॥ ਹਮ ਕੋ ਬੈਠੇ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਨਜੋ।ਬਹੁਰੋ ਮੁਖ ਦੁਰਬਚਨ ਬਖਾਨਜੋ।'ਕੋ ਤੁਮ ਬੈਠੇ ਬੀਚ ਉਜਾਰਾ। ਅਹੋ ਚੋਰ ਕੈਧੌਂ ਬਟਪਾਰਾ॥੫॥ ਕਿਹ ਕੋ ਤਕਹੁ ਮਾਲ ਲੇ ਜਾਨੇ[7]। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਤੇ ਆਨ ਦੁਰਾਨੇ[8]। ਜੇ ਤੁਮ ਹੁਤੇ ਫਕੀਰਹਿ ਸਾਚੀ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਭਿੱਖ੍ਯਾ ਕਰਤੇ ਜਾਚੀ ॥੬॥ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਧਰਜੋ ਤਨ ਮਾਂਹੀ। ਸਾਚੇ ਤੁਮ ਫਕੀਰ ਹੋ ਨਾਂਹੀ' । ਸੁਨਿਕੈ ਬਿਗਸੇ ਮੰਦ[9] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । 'ਕਿਉਂ ਤੁਝ ਚਿੰਤਾ ਬਢੀ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭ ॥ ਜਹਿਂ ਦੁੰਬੇ ਚਾਰਨ ਕੋ ਛੋਰੇ। ਜਾਇ ਸਮ੍ਹਾਰਿ[10] ਲੇਹੁ ਤਿਹ ਠੌਰੇ।ਇਹ ਤੇਰੇ ਉਰ ਦਯਾ ਨ ਆਈ।ਕਰੀਏ ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ ਚਾਈ* ॥ ੮ ॥ ਬਹੁਰੋ[11]ਕਹਤਿ ਦੋਖ ਕੇ[12]ਬੈਨਾਂ। ਹਿਰਦੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਭੈ ਨਾਂ।ਸੁਨਤਿ ਅਯਾਲ ਗਯੋ ਤਿਹ ਓਰੇ[13]।ਜਿਹਠਾਂ ਦੁੰਬੇ ਚਰਨੇ ਛੋਰੇ ॥ ੯ ॥ ਜਬਹੀ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨੇ। ਪਰੇ ਧਰਾ ਪਰ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹੀਨੇ। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਬਿਸਮਾਨਜੋ।—ਭਾ ਅਚਰਜ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਜੋ

[1]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [2]ਸੌਖੇ। [3]ਔਖੇ। [4]ਰਸਤੇ। [5]ਜਦ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ। [6]ਦੁੰਬੇ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ। [7]ਕਿਸ ਦਾ ਮਾਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਤੱਕਦੇ ਹੋ। [8]ਆਣ ਛਪੇ ਹੋ। [9]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ। [10]ਸੰਭਾਲ। [11]ਮਗੋਂ। [12]ਦੁਖਾਉਣ ਵਾਲੇ। [13]ਉਸ ਪਾਸੇ। *ਪਾ:—ਲਾਈ।

॥੧੦॥ਜੇ ਦੂੰਬਨ ਕੇ ਖਾਵੰਦ ਅਹਿਹੀਂ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਜਾਇ ਬੈਨ ਕੋ ਕਹਿਹੀਂ[1]? ਬਾਂਧਿ ਲੇਹਿਂ ਮੇਰੋ ਪਰਵਾਰਾ। ਤਿਨਤੇ ਕਰੈ ਕੌਨ ਛੁਟਕਾਰਾ-॥ ੧੧॥ ਮੂਰਖ ਅਧਿਕ ਬਿਸੂਰਨ[2] ਲਾਗ॥ ਚਿੰਤਾ ਕਰਤਿ ਧੀਰ ਉਰ ਭਾਗ॥ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਰਿਦੇ ਅਸ ਆਈ॥-ਮੈਂ ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਪਰੁਖ[3] ਅਲਾਈ ॥੧੨॥ ਤਿਹ ਦੁਖਾਇ ਮੈਂ ਇਹ ਫਲ ਪਾਵਾ-। ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਐਸੇ ਠਹਿਰਾਵਾ। ਤੂਰਨ ਦੌਰ ਜਿ ਬਹੁ ਅਕੁਲਾਵਾ[4]। ਆਇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਾ ॥੧੩॥ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਉਠਤਿ ਉਠਾਯੋ । ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਗੁਰ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਕੋ ਕਾਰਜ ਬਿਗਰਯੋ ਹੈ ਤੇਰੋ?।ਮਰਿ[5] ਆਯੋ ਭੈ ਕੀਨ ਘਨੇਰੋ' ॥੧੪॥ 'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ ਕਹਾ ਬਖਾਨੌਂ[6] ।ਤੁਮ ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੌਂ।ਤਦਪਿ ਆਪਨੇ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ। ਅਚਰਜ ਸੁਨਹੁ, ਕਹਉਂ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨਾ ॥੧੫ ॥ ਮੈਂ ਥੋ ਦੂੰਬਨ ਕੇਰਿ ਚਰਾਵਾ। ਤਿਨਹਿ ਛੋਰਿ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਆਵਾ॥ਜਬ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਕਠੋਰੇ। ਤਬ ਹੀ ਮਰਿਗੇ ਦੂੰਬੇ ਮੋਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਬਖਸ਼ਹੁ ਜਿਤੋ ਕਰਯੋ ਅਪ-ਰਾਧੂ। ਖਿਮਾ ਰੂਪ ਕਰੁਨਾਕਰ ਸਾਧੂ !। ਜੇ ਘਰਿ ਜਾਵੌਂ ਨਰ ਗਹਿਂ ਆਈ[7]। ਭਗੌਂ ਵਹਿਰ[8] ਪਰਵਾਰ ਗਹਾਈ[9] ॥ ੧੭ ॥ ਰਹਯੋ ਨ ਥਾਨ ਕਹੂੰ ਮੁਝ ਜਾਨੈ। ਸ਼ਰਨ ਅਯੋ ਮੈਂ*ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨੇ!। ਇਕ ਤੋ ਗਈ ਜੀਵਕਾ ਸਾਰੀ। ਦੁਤਿਯ ਗਹੈਂ ਨਰ ਦੇਵਹਿਂ ਗਾਰੀ[10]'॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨਿ ਗੁਨ-ਖਾਨੀ। ਬਿਗਸਤਿ ਮੰਦ ਕਹੀ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ। 'ਜਹਾਂ ਮਰੇ ਹੈਂ ਦੂੰਬੇ ਤੋਰੇ। ਚਲਿਕਰਿ ਜਾਉ ਅਬੈ ਤਿਸ ਠੌਰੇ ॥੧੯॥ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਨਾਮ ਉਚਰਿਯੈ। ਦੂੰਬੇ ਸਰਬ ਜਿਵਾਇ ਉਠਰਿਯੈ'। ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਾਨਾ॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗਮਨਯੋ ਤਿਹ ਥਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿ ਸਭੈ ਜਿਵਾਰੇ। ਉਠਿਕੈ ਚਰਨਿ ਲਗੇ[11]ਪੁਨ ਸਾਰੇ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਅਚਰਜ ਦੇਖਾ॥ਹਿਰਦੈ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ ॥ ੨੧ ॥ ਤਹਿਂ ਸਥਾਨ ਦੂੰਬੇ ਤਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਆਨਿ ਸੁਖਕੰਦਾ । ਕਹੈ ਕਿ'ਅਬ ਮੈਂ ਕਹੂੰ[12]ਨ ਜਾਵੌਂ। ਤੁਮਰੇ ਪਗ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੌਂ' ॥੨੨॥ ਤਿਹ ਕਹਿ ਰਹੇ,ਨ ਗਯੋ ਅਵਾਸਾ। ਰਹਯੋ ਰੈਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਭਈ ਭੋਰ ਦੂੰਬਨ ਕੇ ਮਾਲਿਕ। ਖੋਜਨ ਲਗੇ

---

[1]ਕੀ ਕਹਾਂਗਾ ? [2]ਝੂਰਨ। [3]ਕਠੋਰ। [4]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਇਆ। [5]ਮੁੜ। [6]ਕੀ ਦੱਸਾਂ। [7]ਆ ਕੇ ਫੜ ਲੈਣਗੇ। [8](ਜੇ) ਦੌੜ ਜਾਵਾਂ ਬਾਹਰ। [9]ਕੁਟੰਬ ਫੜਿਆ ਜਾਏਗਾ। [10]ਗਾਲੀ। [11]ਚੁਗਣ ਲਗ ਪਏ। [12]ਕਿਤੇ ਭੀ। *ਪਾ:-ਤੁਝ।

ਬਿਪਨ[1] ਤਤਕਾਲਕ॥੨੩॥ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਕਿਤਿਕ ਨਰ ਆਏ।ਤਿਸਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। 'ਜਢ! ਤੂੰ ਬੈਠਿ ਰਹਜੋ ਇਹ ਥਾਏ। ਸਗਰੇ ਦੂੰਬੇ ਕਹਾਂ ਗਵਾਏ?॥ ੨੪॥ ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਮਹਿਂ ਦੀਨ ਦੁਰਾਏ[2]। ਗਹਿ ਮਾਰਹਿਂ ਨਤੁ[3] ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ[4]'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲਜੋ ਬਚਨ ਅਧਾਲੀ।"ਇਹਾਂ ਨ ਬੋਲਹੁ ਗਿਰਾ ਕੁਢਾਲੀ[5]*॥੨੫॥ ਸੰਤ ਨਿਕਟਿ ਕਲ ਮੈਂ ਜਬ ਆਵਾ। ਕਰੀ ਬਿਅਦਬੀ ਪਰੁਖ[6] ਅਲਾਵਾ।ਭਾ ਤਤਛਿਨ ਦੂੰਬਨ ਕੋ ਨਾਸ਼। ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਪੁਨ ਆਯੋ ਇਨ ਪਾਸਾ॥੨੬॥ ਆਨਿ ਬੇਨਤੀ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ।ਬੰਦੋ ਚਰਨ ਮਹਾਂ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਸੁਨਤਿ ਸੰਤ ਇਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲੇਹੁ ਜਿਵਾਰੇ-॥੨੭॥ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਸੋ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਕੀਨੀ। ਮਾਰੇ ਜਿਤੇ ਜਿਵਾਇ ਸੁ ਦੀਨੇ।ਇਹ ਮੂਰਤ ਹੈ ਆਪ ਖੁਦਾਇ।ਮੁਝ ਤੇ ਸੰਗ ਨ ਛੋਡਜੋ ਜਾਇ॥੨੮॥ਦੂੰਬੇ ਚਾਰਨ ਤੁਮਰੇ ਤਜਾਗੇ।ਖੋਜਿ ਲੇਹੁ ਬਨ ਮੈਂ ਅਬ ਆਗੇ॥ ਮੋਰ ਭਰੋਸਾ ਛੋਰਿ ਬਹੋਰੀ। ਮਾਲ ਸੰਭਾਰਹੁ ਬਿਪਨ ਢੰਢੋਰੀ[7]"॥੨੯॥ਮਾਨਵ ਸਰਬ ਸੁਨੇ ਬਿਸਮਾਨੇ। ਸਾਚ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਜਬਹਿ ਮਨ ਜਾਨੇ। ਗੁਰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਸਭਿਹੀ। ਖੋਜਜੋ ਬਹੁਤ ਬਿਪਨ ਕੋ ਤਬਹੀ॥ ੩੦॥ ਦੂੰਬੇ ਲੇ ਨਗਰੀ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਜਸ ਗੁਰ ਕਾ ਤਬ ਬਢਜੋ ਮਹਾਏ[8]। ਸਭੀ ਲੋਗ ਮਿਲਿ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ। ਭੇਟਾ ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਆਗੇ†॥੩੧॥ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਲਾਗੀ। ਪਾਹੁਲ ਲੇਨਿ ਲਗੇ ਬਡਿਭਾਗੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਮੁਖ ਕਰਿਹੀਂ। ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ ਰਿਦੇ ਪਰਹਰਿਹੀਂ॥ ੩੨॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਗਵਨੇ ਪੁਨ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਧਰਮਸਾਲ ਇਕ ਰਚੀ ਮਹਾਨੀ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯੋ। ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਚਲਾਯੋ॥੩੩॥ ਮਹਿਮਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਧੀ ਅਪਾਰਾ। ਲਿਖਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਾ। ਪਢਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੀਂ।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੀਂ॥੩੪॥ਤਹਿਂ ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਰਹਤਿ ਸੁਜਾਨਾ। ਸਭਿ ਬਿਦਿਆ ਮੈਂ ਨਿਪੁਨ[9] ਨਿਧਾਨਾ[10]। ਸ਼੍ਰੀ

---

[1]ਬਨ। [2]ਛੁਪਾਏ। [3]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [4]ਦਸ ਦੇਹ। [5]ਖੋਟੀ। [6]ਕਠੋਰ। [7]ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਢੂੰਡਕੇ। [8]ਬੜਾ ਹੀ। [9]ਚਤੁਰ। [10](ਵਿਦਜਾ ਦਾ) ਖਜ਼ਾਨਾ। *ਪਾ:—ਕੁਚਾਲੀ।

†ਇਸ ਚੌਪਈ ਦਾ ਤਿੰਨ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈ:—

ਦੂੰਬੇ ਲੇ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਗਏ। ਮਹਿਮਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖਤ ਭਏ।
ਧਨੀ ਲੋਗ ਆਵਨ ਬਹੁ ਲਾਗੇ। ਬੰਦੈਂ ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਯਨ ਆਗੇ॥੩੧॥

ਨਾਨਕ ਮਹਿਮਾ ਤਿਨ ਸੁਨੀ।–ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋਂ–ਰਿਦੈ ਅਸ ਗਨੀ ॥੩੫॥ ਪੁਸਤਕ ਲਦੇ ਉਸ਼ਟ[1] ਜਿਨ ਦੋਊ*। ਗਮਨਤਿ[2] ਸੰਗ ਰਹਤਿ ਹੈਂ ਸੋਊ। ਸਾਲਗਰਾਮ ਗਲੇ ਮਹਿਂ ਪਾਵਾ। ਤਨ ਮਹਿਂ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[3] ਤਿਲਕ ਲਗਾਵਾ ॥੩੬॥ ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਚਲਿ ਆਇ ਸਮੀਪਾ। ਬੈਠਯੋ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ।ਬਿੱਦਯਾ ਗਰਬ ਰਹਯੋ ਉਰ ਭਰਿਕੈ॥੩੭॥ ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਦੁਰਾਸਾ[4]।'ਸੰਤ ਹੋਇ ਕਿਉਂ ਖਾਵਤਿ ਮਾਸਾ?।ਕਿਉਂ ਤਨ ਊਪਰ ਚਰਮ[5] ਲੀਨਾ। ਇਹ ਤੁਮ ਕਰਮ ਵਿਪਰਜੈ ਕੀਨਾ' ॥੩੮॥ ਗੁਰ ਊਪਰ ਤਬ ਥੀ ਪੁਸ਼ਤੀਨੰ[6]।ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਕੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨੰ[7]।ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਤਿਹ ਸੰਗਾ। ਉਚਰਯੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ॥੩੯॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:— ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧ ॥

ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਥ ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੇੜੀ ਪਾਈਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ॥ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ ॥ ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ॥ ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥ ੧ ॥ †

---

[1]ਊਠ। [2]ਚਲਦਿਆਂ। [3]ਬਾਰਾਂ ਅੰਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਤਿਲਕ ਲਾਂਦੇ ਹਨ:—ਮੱਥਾ, ਕੰਠ, ਛਾਤੀ, ਪੇਟ, ਦੋ ਵਖੀਆਂ, ਦੋ ਮੋਢੇ, ਦੋਇ ਬਾਹਵਾਂ, ਪਿਠ ਤੇ ਲਕ। [4]ਖੋਟਾ। [5]ਚੰਮ। [6]ਪੋਸਤੀਨ, ਸਮੂਰ। [7]ਪ੍ਰਬੀਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੇ।

*ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਊਠ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇੰਨੇ ਪੁਸਤਕ ਜਿੰਨੇ ਦੋ ਊਠ ਚੁੱਕ ਸਕਣ। ਪਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖਾਸ ਹਾਲ ਵਿਚ ਊਠ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਅਜ ਕਲ ਊਠ ਓਥੇ ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕਾਫੀ ਚੌੜਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਰ ਬਰਦਾਰੀ ਹੇਠੋਂ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਊਠਾਂ ਪਰ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ।

†ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਖੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:—ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ ਜਿਉ ਵੁਠੈ ਧਰਣਿ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਸਭ ਦਿਸੈ ਹਰੀਆਵਲੀ ਸਰ ਭਰੇ ਸੁਭರ ਤਾਲ ॥ ਅੰਦਰੁ ਰਚੈ ਸਚ ਰੰਗਿ ਜਿਉ ਮੰਜੀਠੈ ਲਾਲੁ ॥ ਕਮਲੁ ਵਿਗਸੈ ਸਚੁ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ ਵੇਖਹੁ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥ ਫਾਹੀ ਫਾਥੇ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਸਿਰਿ ਦਿਸੈ ਜਮਕਾਲੁ ॥ ਖੁਧਿਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਿੰਦਾ ਬੁਰੀ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਵਿਕਰਾਲੁ ॥ ਏਨੀ ਅਖੀ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੰਤੋਖੀਆਂ ਚੂਕੈ ਆਲ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ਮੂਲੁ ਰਹੈ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਐ ਗੁਰ ਪਉੜੀ ਬੋਹਿਥੁ ॥ ਨਾਨਕ ਲਗੀ ਤਤੁ ਲੈ ਤੂੰ ਸਚਾ ਮਨਿ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਛਬੀ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ਅੰਕਤਾ [illegible]

ਦੋਹਰਾ॥'ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ! ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਰਗ ਹਾਥ ਨ ਆਇ।ਬਿਨ ਤਾਰੀ ਤਾਰੋ ਭਿਰਯੋ[੧] ਖੁਲੇ ਨ, ਕਰੋ ਉਪਾਇ ॥ ੪੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੂਰਨ ਪੁੰਜ ਪੁੰਨ ਜਬ ਹੋਇ। ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਸੋਇ। ਸਾਰਾਸਾਰ[੨] ਲਖਾਵੈ ਜਬੈ। ਗ੍ਰਹਨ ਤ੍ਯਾਗਨੋ[੩] ਜਾਨੈ ਤਬੈ ॥ ੪੧ ॥ ਮਿਟੈ ਭਰਮ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਾਇ। ਅਨਿਕਕਲਪਨਾਰਿਦੈ ਨਸਾਇ।ਵਹਿਰ ਬੇਖਪਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਧਾਰੈ।ਅੰਤਰ-ਮੁਖੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਕੋ ਪਾਰੈ[੪] ॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ! ਉਰ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ।ਜਬ ਲੌ ਮਨ ਹੈ ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਕਾਰੀ।ਵਹਿਰ ਭੇਖ ਤਬ ਲੌ ਸਭਿ ਕਾਚਾ।ਸਾਚ ਸੰਗ ਰੰਚਿਕ ਨਹਿੰ ਰਾਚਾ ॥੪੩॥ ਸਹਹਿ ਸੀਸ ਜਮ ਡੰਡ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਦਾ ਫਸੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੇ ਜਾਲਾ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦ ਮਾਨ[੫] ਮਲੀਨੇ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਹਿੰ ਨ ਮਤਿ ਹੀਨੇ॥੪੪॥ਪੂਰਬ ਪੁੰਨ ਪੁੰਜ ਹ੍ਵੈਂ ਜਬਿਹੀ।ਮਿਲਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ* ਤਬਿ ਹੀ।ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਦੇਹਿੰ ਦਿਖਾਈ।ਭਰਮ ਕਰਮ ਤੇ ਲੇਹਿੰ ਛੁਡਾਈ ॥੪੫॥ਹੰਤਾ ਤ੍ਯਾਗ ਸਰਬਦੁਖ ਹਰਿਹੀਂ[੬]।ਪਰਾਲਬਧ ਸੌਂ ਭੁੰਚਨ[੭] ਕਰਿਹੀ। ਕਾਹਿ[੮] ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਰਹਿ ਨ ਆਸਾ।ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ਸਦੀਵ ਨਿਰਾਸਾ'॥੪੬॥ ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਬੰਦਨਕੀਨੀ।ਰਿਦੈ ਦ੍ਵੈਤ ਮਤਿਰਹਿਗੀਭੀਨੀ[੯]।ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ਜਾਨੀ ਉਰਕੀ। ਅਸ ਕੋ ਤਾਬ[੧੦] ਸਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ॥੪੭॥ ਕਹਯੋ ਬਚਨ[੧੧] 'ਪੰਡਿਤ ! ਕਿਤ ਜਾਵਹੁ[੧੨]। ਅਪਨੋ ਗੁਰੂ ਕਰੋ ਜਿਤ ਪਾਵਹੁ[੧੩]'। [੧੪]'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ!ਅਬ ਕਿਹਠਾਂ ਜਾਈ ?। ਗੁਰੂ ਕਰੋਂ,ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ' ॥੪੮॥ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ। 'ਇਤ ਦਿਸ਼ ਜਾਹੁ ਬਡੀ ਉਦ੍ਯਾਨਾ। ਬੈਠੇ ਸੰਤ ਚਾਰ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।ਤਿਨ ਪੂਛਹੁ ਸੋ ਦੇਹਿੰ ਬਤਾਈ'॥੪੯॥ ਤਬ ਪੰਡਤ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਿਸ ਪਾਸਾ†। ਦੇਖੇ ਜਾਇ ਸੰਤ ਸੁਖਰਾਸਾ। ਕਹੀ ਹਕੀਕਤ[੧੫] ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਦੁਬਿਧਾ ਰਹਯੋ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ ਭਰਿਕੈ ॥ ੫੦ ॥

[੧]ਕੁੰਜੀ ਬਿਨਾਂ ਬੰਦ ਹੋਯਾ ਜੰਦਰਾ। [੨]ਸੱਚ ਝੂਠ। [੩](ਕੀਹ) ਰਖਣਾ ਹੈ (ਕੀਹ) ਤਿਆਗਣਾ ਹੈ। [੪]ਪਾਲਦਾ ਹੈ। [੫]ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਮਦ ਕਰ। [੬]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [੭]ਭੋਗਨਾ। [੮]ਕਿਸੇ। [੯]ਦ੍ਵੈਤ ਵਾਲੀ ਮੱਤ ਭਿਜੀ ਰਹਿ ਗਈ। [੧੦]ਤਾਕਤ। [੧੧]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕਹਿਆ। [੧੨]ਕਿਧਰੇ ਜਾਓ। [੧੩]ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਜਿਥੋਂ ਮਿਲੇ। [੧੪]ਪੰਡਤ ਬੋਲਿਆ। [੧੫]ਹਾਲ।

*ਪਾ:—ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ। †ਪਾ:—ਤਿਸ ਆਸਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ]

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਹੇਕੋ ਪਾਧਰੁ ਹੇਕੁ ਦਰੁ ਗੁਰ ਪਉੜੀ ਨਿਜ ਥਾਨੁ ॥ ਰੂੜਉ ਠਾਕੁਰੁ ਨਾਨਕਾ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਾਚਉ ਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥ [ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮ:੧

ਬੋਲੇ ਸੰਤ ਜਾਨਿ ਤਿਹ ਹੇਤਾ। 'ਤਵ ਗੁਰ ਆਗੇ ਬੀਚ ਨਿਕੇਤਾ*।ਨਿਸਦਿਨ ਜਾਂ ਮਹਿਂ ਰਹਿਂ ਹਿਤ ਧਾਰੀ।ਕਰਹੁ ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ'॥੫੧॥ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਆਗੇ ਜਬ ਗਯੋ।ਇਕ ਮੰਦਿਰ ਤਬ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ।ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਦੇਖੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ।ਭੂਖਨ ਕੇਰ ਸਿੰਗਾਰ ਸਿੰਗਾਰੀ[1]॥੫੨॥ਬਸਤ੍ਰ ਕਸੁੰਭੀ ਪਹਿਰੇ ਸਾਰੇ।ਖਿਲਤ[2] ਇਕੇਲੀ ਅਨਦ ਮਝਾਰੇ। ਪੰਡਿਤ ਹਿਰਦੈ ਅਸ ਅਨੁਮਾਨੀ। -ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਇਹ-ਅਸ† ਪਹਿਚਾਨੀ॥੫੩॥ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਜਬ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।ਤਿਹ ਪਨਹੀ[3] ਇਹਕੇ ਸਿਰ ਦੀਨੀ। ਤਿਹ ਊਪਰ ਬਸ ਚਲਤਿ ਨ ਕੋਊ।ਹਟ੍ਯੋ ਬਿਸੂਰਤਿ ਪਾਛੇ ਸੋਊ॥੫੪॥ਸੰਤਨ ਕੇ ਸਮੀਪ ਜਬ ਆਯੋ।ਹਸੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਕਿਉਂ ਝੂਰਨਤੂੰ ਮੁਰਿਕੈ ਆਵਾ?ਕਿਯੋ[4] ਗੁਰੂ, ਕੈ ਤੋਹਿ ਨ ਪਾਵਾ?'॥੫੫॥ਪੰਡਿਤ ਲੱਜਿਤ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਾਨੀ। 'ਤਿਹ ਘਰ ਮਹਿਂ ਇਕ ਨਾਰਿ ਮਹਾਨੀ।ਕ੍ਰੂਰ ਸੁਭਾਵ ਅਹੈ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਬੇਮੁਹਤਾਜਹਿ ਮਾਨ ਘਨੇਰਾ[5]'॥੫੬॥ ਸੁਨਿ ਸੰਤਨ ਪੁਨ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।'ਸੋਊ ਗੁਰੁ ਤਵ, ਜਿਹ ਮਨ ਲਾਯੋ। ਨਿਸਾ ਦਨੌਸ ਜਿਹ ਕੀ ਲਿਵ ਉਰਮੈਂ। ਲਖੀਯੈ ਸੋ ਲਖਮੀ[6] ਤਿਹ ਘਰ ਮੈਂ॥੫੭॥ ਜਿਹ ਕੋ ਪਾਇ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕਹਿ ਅਧਿਕ ਬਧਾਨਾ[7]।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਤਿਦਾ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਭਰਮਤਿ ਫਿਰਤਿ ਅਪਰ ਅਨੁਰਾਗੀ[8]॥੫੮॥ਜਾਇ ਛਿਮਾਪਨਕੋ ਕਰਿਵਾਵਹੁ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਅਡੋਲ ਮਨਲਾਵਹੁ।ਕਰਹੁ ਗੁਰੂ,ਗਤਿਹੋਵਹਿ ਤੇਰੀ।ਬਹੁਰ ਨਪਾਵਹਿਂ ਜਗ ਮਹਿਂ ਫੇਰੀ'॥੫੯॥ ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਭੂਰੀ। ਆਨਿ ਲੀਨਿ ਪੰਕਜ ਪਦ ਧੂਰੀ।ਉਰ ਤੇ ਸਗਰੀ ਦ੍ਵੈਤ ਬਿਸਾਰੀ।ਪਾਹੁਲ ਲੇਨਿ ਭਯੋ ਅਧਿਕਾਰੀ॥੬੦॥ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਕਰਿ ਇਉਂ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਰੀ[9]।ਦੇਤਿ ਭਏਪਦ ਪਾਹੁਲ ਰੂਰੀ। ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਮਹਿਂ ਸੋ ਬੈਸਾਯੋ‡। ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ॥

[1]ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਹੋਈ। [2]ਖੇਡਦੀ। [3]ਜੁੱਤੀ। [4]ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। [5]ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰਨ ਹੈ। [6]ਮਾਇਆ। [7]ਵਧਾ ਲਈ ਹੈ। [8]ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਕੇ। [9]ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਦੁਰਮਤੀ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

*ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਮੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। †ਪਾ:—ਅਤਿ।

‡ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਬੀਜ ਬਿਹਾੜੇ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸੀ ਜੋ ਮਾਰਤੰਡ ਚਸ਼ਮੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਤਲਾਉ ਵਿਚਕਾਰ ਥੜਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਹੋਈ, ਥੜਾ ਹੁਣ ਢੱਠਾ ਪਿਆ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਏਥੋਂ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੬੧॥ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਨਰ ਆਇ।ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲਿਵਲਾਇ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਰਾਖ੍ਯੋ ਡੇਰਾ । ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਵਿਸਤਾਰ ਘਨੇਰਾ॥
੬੨ ॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਬਰਿਆਈ[1]।ਅਪਰ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਜਗਸਾਈਂ।
ਅਨਿਕ ਨਰਨਿ ਕੋ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ। ਗਰਬਨਿ[2] ਕੋ ਜਿਨਿ ਗਰਬ ਨਿਵਾਰਾ
॥੬੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਿੰਧ ਮਹਾਂ ਨਦਿ[3] ਕੇ ਉਰੇ ਪਚਿਸ* ਕੋਸ ਪਰ ਥਾਂਨ। ਗਿਰ
ਊਚੋ ਕੋਸਕ[4] ਤਹਾਂ ਦੇਖ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥੬੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਰੁਵਰ ਹਰਿਤ
ਤਰੇ[5] ਥਲ ਸੁੰਦਰ। ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਸਗਲ ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ
ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ। ਬੀਤ ਗਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥੬੫॥ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਜਲ
ਕੀ ਚਾਹੂ ॥ ਭਯੋ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਕਹਿ ਗੁਰ ਪਾਹੂ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਇਹਾਂ ਨੀਰ ਨਹਿਂ
ਨੇਰੈ। ਕਰਨ ਪਾਨ[6] ਕੀ ਇੱਛਾ ਮੇਰੈ॥੬੬॥ ਰਾਵਰ ਕੋ ਸਭਿ ਗ੍ਯਾਤਾ ਅਹੈ।
ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨ ਜਿਹਠਾਂ ਲਹੈ[7]। ਜੇ ਨੇਰੈ ਨਹਿਂ, ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਬੈਠਹੁ
ਤਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਬਾਰੀ[8]' ॥ ੬੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।

[1]ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ। [2]ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ। [3]ਦਰਯਾ ਸਿੰਧ। [4]ਚੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਕੋਸ ਭਰ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।
[5]ਹੇਠ (ਪਹਾੜੀ ਤੋਂ)। [6]ਪੀਵਣ। [7]ਜਾਣਦੇ ਹੋ (ਅ) ਜਿਥੋਂ ਲੈ ਲਵਾਂ। [8]ਜਲ।
*ਪਾ:-ਪੰਚ। ਪੰਚ ਉਤਾਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੱਤ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੈਸਨ ਤੇ ਛੇ ਸਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਵੀਹ ਪੰਝੀ ਵਰਹੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਉਪਰ ਅਜੇ ਕਾਇਮ ਹੈਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੱਕੀ ਹੈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਸਰਦਲ ਅਸਾਂ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਆਪ ਵੇਖੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਮਾਯਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਓਹ ਕਰੇਵੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਮਾਰਤੰਡ ਦੇ ਢੱਠੇ ਮੰਦਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜੋ ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ, ਇਕ ਮਹਿਰਾਬ ੮੦ਕੁ ਫੁਟਮੰਦਰ ਦੀ ਅਜੇ ਖੜੀ ਹੈ,ਬਾਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਬੁਤ ਸ਼ਿਕਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਮੰਦਰ ਢਾਹਿਆ ਸੀ ਤੇ ਢੱਠੇ ਹੋਏ ਪੱਥਰ ਪਏ ਹਨ। ਅਯਾਲੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਇਸ ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇਰੇ ਜਾਕੇ 'ਐਸ਼ ਮੁਕਾਮ' ਤੋਂ ਇਕ ਮੀਲ ਪਰੇ ਗਨੇਸ਼ ਪੁਰ ਬੰਗਲੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਯਦ ਅਯਾਲੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਏਥੇ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਓਥੇ ਬਾਹਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੁੱਜਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਰੇ ਫਿਰੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ (ਤਾਰ ਘਰ ਦੇ ਕੋਲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸੰਭਾਲਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਚਿਨਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਆਦਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਵਰੋਸਾਏ ਸਨ ਓਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਆਏ।

'ਕਰਹੁ ਪਾਨ ਇਤ ਹੀ ਢਿਗ ਪਾਨੀ। ਊਪਰ ਗਿਰਕੇ ਚਢਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਤਹਿ ਫਕੀਰ ਇਕ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ॥੬੮॥ਤਪ ਕੋ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੋ ਲਾਇ। ਚਹੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਇ।ਤੁਰਕ ਦੇਹਿ ਸਮ ਸੋ ਹੈ ਤੇਰੀ।ਕਰਹੁ ਜਾਚਨਾ ਤਹਿਂ ਜਲ ਕੇਰੀ* ॥ ੬੯॥ ਕਰਿ ਕੈ ਪਾਨ ਆਇ ਹੈਂ ਜਾਵਦ। ਇਸ ਤਰੁ ਤਰੇ[੧] ਟਿਕਹਿਂ ਹਮ ਤਾਵਦ[੨]'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਚਾਲਾ। ਗਿਰ ਪਰ ਜਹਾਂ ਪੀਰ ਕੀ ਸ਼ਾਲਾ[੩] ॥੭੦॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਕੈ ਮਰਦਾਨਾ। ਕਰਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਸੋ ਸੁਭ ਥਾਨਾ। ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਬੈਠਯੋ ਜਹਾਂ। ਰਾਖਯੋ ਨੀਰ ਰੋਕਿ ਕੁਛ ਤਹਾਂ ॥ ੭੧ ॥ ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤੀਰਾ। 'ਮੁਝਕੋ ਤ੍ਰਿਖਾ, ਦੇਹੁ ਜਲ ਪੀਰਾ! । ਨਿਕਟ ਨ ਮੋਕੋ ਕਿਹ ਠਾਂ ਪਾਯੋ। ਯਾਂਤੇ ਚਲਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਮੈਂ ਆਯੋ' ॥੭੨॥ ਸੁਨਿ ਤਬ ਬੋਲਯੋ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ। 'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਤੂੰ ਤ੍ਰਿਖ ਭਾਰੀ? । ਅਹੈ ਏਕਲੋ ਕੈ ਕਿਹ ਸੰਗਾ[੪]? । ਇਤ ਦਿਸ਼ ਆਯੋ ਕਯੋਂ[੫] ਇਸ ਢੰਗਾ[੬]?' ॥੭੩॥ ਮਰਦਾਨੇ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। 'ਤਪਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬੱਖਯਾਤ। ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਬਿਚਰਹਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਲ ਅਵਲੋਈ' ॥ ੭੪ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਰਬ ਹੀ ਮਾਨਹਿਂ। ਇਕ-ਗੁਰ-ਕਹਿਂ, ਇਕ-ਪੀਰ-ਬਖਾਨਹਿਂ। ਬਡ ਅਜ਼ਮਤੀ[੮] ਪਰਹਿਂ ਤਿਨ ਪਾਇਨ। ਧਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਪਾਇਨ ॥ ੭੫ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਰਬਾਬੀ ਮੈਹੌਂ।ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵਨੇ ਕੈਹੌਂ। ਗਿਰ ਢਿਗ ਤਰੁਕੇ ਤਰ[੯] ਸੋ ਬੈਸੇ। ਦਿਹੁ ਜਲ, ਮਮ ਪ੍ਰਸੰਗ[੧੦] ਹੈ ਐਸੇ'॥੭੬॥ ਕੀਰਤਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ।ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਉਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ।ਜਿਮ ਦ੍ਰਿਗ ਦੁਖ[੧੧]ਤੇ ਸੰਕਟ ਪੈਹੈ। ਦੀਪਕ ਦੀਪਤਿ[੧੨]ਨਹਿਂ ਨ ਸੁਹੈ ਹੈ[੧੩]॥੭੭॥ਕਹੈ,'ਜੁ ਤਪਾ ਅਜ਼ਮਤੀ ਐਸੇ। ਕਯੋਂ ਨ ਮੰਗਾਵਹਿ ਜਲ ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ? । ਜਿਸ ਮਹਿ ਅਜ਼ਮਤ ਕਹੈਂ ਗਹੀਰ[੧੪]।ਸੰਗੀ ਇਮ ਜਾਚਤਿ ਫਿਰ[੧੫]ਨੀਰ ॥੭੮॥ ਉਚਿਤ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਕੋ ਜਲ ਦੇਨਾ।ਅਬ ਨਹਿਂ ਦੇਉਂ,ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ[੧੬]?'।ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਂਕੀ ਆਇਸੁ। ਸਕਲਾ ਅਪਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਤਾਇਸ[੧੭] ॥ ੭੯ ॥ 'ਰਾਵਰ ਕੋ ਜਸੁ

[੧]ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੇਠ। [੨]ਤਦ ਤਕ। [੩]ਜਗਾ। [੪]ਯਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ। [੫]ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਹੈਂ। [੬]ਇਸ ਹਾਲੇ। [੭]ਦੇਖਦੇ। [੮]ਕਰਾਮਾਤੀ। [੯]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਹੇਠਾਂ। [੧੦]ਮੇਰਾ ਹਾਲ। [੧੧]ਦੁਖਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [੧੨]ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ। [੧੩]ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। [੧੪]ਬੜੀ ਹੈ। [੧੫]ਮੰਗਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। [੧੬](ਮੇਰੇ) ਆਖੇ ਵਾਕ ਸੁਣ ਲਦੇ ਨੀ ? [੧੭](ਮਰਦਾਨਾ ਆਇਆ ਤੇ ਆ ਕੇ) ਦੱਸਿਆ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਸਾਰਾ ਆਪਣਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ।

*ਭਾਵ, ਤੈਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੇਖਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ।

ਸੁਨਿ ਦੂਖ ਮਾਹਾ। ਜਨੁ ਬਿਰਹਨਿ ਮਨ ਸਸਿ ਬਹੁ ਦਾਹਾ[1]।–ਅਸ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸੰਗ ਜਿ ਠਾਨਾ। ਜਲ ਜਾਚਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਬਹੁ ਥਾਨਾ॥੯੦॥ਕਸੋਂ ਨ ਨਿਕਾਸਹਿ ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਨੀਰਾ? ਜੇ ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਿ ਹੋਹਿ ਗਹੀਰਾ–'।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਮੁਸਕਾਨੇ।ਭਨਯੋ ਸੁ 'ਤਿਸਕੇ ਮਾਂਨ ਮਹਾਨੇ॥੯੧॥ਸਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਹਿ ਅਪਰ ਬਡਾਈ। ਮਤਸਰ ਪਾਵਕ ਤੇ ਤਪਤਾਈ। ਤੁਰਕ ਰੂਪ ਤੂੰ[2] ਤਿਹ ਢਿਗ ਜੈ ਕੈ। ਜਲ ਜਾਚਹੁ ਪੀਵਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈਕੈ॥੯੨॥ਤੁਰਕ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਰਾਖਹਿ ਭਾਇ। ਨਿੰਮ੍ਰ ਹੋਹਿ ਲੀਜਹਿ ਜਲ ਜਾਇ'। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ। ਗਯੋ ਪੀਰ ਢਿਗ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ॥ ੯੩ ॥ 'ਪਾਨ ਦਾਨ[3] ਕੋ ਫਲ ਅਧਿਕਾਈ। ਇਹਾਂ ਨ ਢਿਗ ਹੈ ਪਿਖੀ ਸਥਾਈ[4]'। ਸੁਨਿ,ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ,ਹਟਾਇ ਸੁ ਫੇਰ। 'ਤੋਹਿ ਨ ਜਲ ਦੇਵੋਂ ਕਿਸ ਬੇਰ ॥੯੪॥ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਕਹਿ ਬਾਕ ਜਨਾਵਤਿ!। ਪਿਯਨਹੇਤੁ[5]ਕਰ ਨੀਰ ਨ ਪਾਵਤ' । ਰਿਸ ਕੋ ਹੇਰਿ ਹਟਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਨਹਿਂ ਦੇ ਜਲ' ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨਾ॥੯੫॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜ਼ਾਮੀ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨ ਪੀਰ ਕੀ ਖਾਮੀ[6]। ਹੁਤੀ ਲਸ਼ਟਕਾ[7] ਹਾਥ ਮਝਾਰੀ। ਤਿਸ ਗਿਰ ਕੀ ਜਰ ਮਹਿਂ[8] ਤਬ ਮਾਰੀ ॥ ੯੬ ॥ ਸੀਤਲ ਜਲ ਨਿਰਮਲ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਨਿਕਸਤਿ ਬਹਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਵਲੀਕੰਧਾਰੀ ਕੋ ਜਲ ਜੇਤੋ। ਗਿਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਸੁਸ਼ਕ ਗਾ[9] ਤੇਤੋ ॥ ੯੭ ॥ ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਕੋ ਠਾਨਯੋ ਧਯਾਨਾ। ਤਪ ਬਲ ਤੇ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਪਛਾਨਾ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਭਾਰੀ ਸਿਲਾ[10] ਬਿਸਾਲਾ। ਅਜ਼ਮਤ ਤੇ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੯੮॥ਚਲੀ ਬੇਗ ਤੇ ਤਰੁ ਕੋ ਤੋਰਤਿ।ਮਗ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਸਿਲਨ ਕੋ ਫੋਰਤਿ। ਜਲ ਰੋਕਨ ਕੋ ਆਵਤਿ ਧਾਈ। ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਸੁ ਨਾਦ ਉਠਾਈ ॥੯੯ ॥ਅਜ਼ਮਤ ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਦੇਖੀ[11] । ਜਲਹਿ ਅਛਾਦਨ ਆਇ ਬਿਸ਼ੇਖੀ[12] । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੈ ਤਬ* ਹਾਥ ਪਸਾਰਾ[13] । ਤਿਸ

[1]ਐਉਂ ਬਹੁਤ ਸੜਿਆ ਜਿਵੇਂ ਬਿਰਹਨ ਦਾ ਮਨ ਚੰਦ ਵੇਖਕੇ (ਸੜਦਾ ਹੈ)। [2]ਭਾਵ–ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਤੁਰਕਾਂ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ) ਵਰਗੀ ਹੈ। [3]ਪਾਣੀ ਦੇਣ। [4](ਸਭ) ਥਾਂ ਵੇਖੀ ਹੈ ਏਥੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [5]ਪੀਵਣ ਵਾਸਤੇ। [6]ਕਚਿਆਈ। [7]ਸੋਟੀ। [8]ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ। [9]ਵੜਕੇ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। [10]ਪੱਥਰ। [11](ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੀ) ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਆਪਣੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਡਿਠਾ। (ਅ) (ਵਲੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਅਜ਼ਮਤ ਡਿੱਠੀ ਸੀ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਅਜ਼ਮਤ ਵੇਖੀ (ਕਿ ਸਿਲਾ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ)। [12]ਢਕਣੀ (ਸਿਲਾ)। [13]ਹੱਥ ਫੈਲਾਇਆ। *ਪਾ:–ਨਿਜ।

ਆਵਤਿ ਕੇ ਕੀਨ ਅਗਾਰਾ ॥੯੦॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਸੋ ਰੋਕੀ, ਜਲ ਊਪਰ ਅਹੇ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੀਰ ਕੋ ਚਾਲੇ। ਠਹਿਰੀ ਊਪਰ ਸਿਲਾ ਬਿਸ਼ਾਲੇ ॥ ੯੧ ॥ ਰੁਕਯੋ ਨ ਨੀਰ ਪੀਰ ਨੈ ਜਾਨੀ। ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਪੁਨ ਲਾਇ ਮਹਾਨੀ। ਕਰੀ ਧਕਾਵਨ ਸਿਲਾ ਅਗਾਰੀ। ਸਗਰੋ ਓਜ[1] ਲਾਇ ਨਿਜ ਭਾਰੀ॥ ੯੨ ॥ ਹਾਥ ਬੱਜ੍ਰ ਸਮ ਧਸਯੋ ਮਝਾਰੀ। ਰਹੀ ਅਟਕ ਲਖਿ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ। ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤਿ ਅਲਪ[2] ਬੀਚਾਰੀ*। ਰੁਕ ਨਹਿੰ ਸਕਯੋ ਚਲੇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ† ॥੯੩॥ ਅਬ ਲਗ ਥਾਨ‡ ਬਿਦਤ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਕਰ ਚਿਨ੍ਹ[3] ਲਖਯੋ ਸਿਲ ਮਾਂਹੀ। ਰਹੇ ਮਿਟਾਇ ਜਤਨ ਤੇ ਕੇਈ। ਰਹਯੋ ਸੁ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਾਰਿਗੇ ਤੇਈ॥੯੪॥ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਅਹੈ। ਨਿਰਮਲ ਚਲਤਿ ਬਹੁਤ ਨਿਤ ਰਹੈ। ਅਲਪ ਆਪ ਕੋ ਪੀਰ ਪਛਾਨਾ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਆਇ ਗੁਰ ਪਗ ਲਪਟਾਨਾ ॥ ੯੫ ॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਖਤਾ ਬਖਸ਼ਿਯੇ ਮੋਹੀ। ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਜਾਨਯੋ ਤੋਹੀ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਅਸ ਮੋਕਹੁ ਕੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ਾ' ॥ ੯੬ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਕਰੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਕੋ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰੇ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੈਂ ਮਤਸਰ ਦੁਖ ਨਾਹਕ[4] ਮਾਨਾ[5] ॥੯੭॥ ਜਿਸ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ। ਹਰਖ ਰਿਦੈ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਸੋਇ। ਹਰਦਮ ਯਾਦ ਖੁਦਾਇ ਕਰੀਜੈ। ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਸਫਲੋ ਕਰਿ ਲੀਜੈ' ॥੯੮॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਰ ਕਹਿਬੋ ਮਾਨਯੋ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰਨਾਮ ਸੁ ਠਾਨਯੋ। ਅਪਨੇ ਪੀਰ ਕਰੇ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਛੇਮਾ[6] ॥੯੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਹਯੋ ਪੀਰ ਤਿਸ ਥਾਂਨ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੀਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[7]। ਹੈ ਅਬ ਲਗ ਸੋ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੧੦੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਿਂ ਕਾਬਲ

---

[1]ਬਲ। [2]ਤੁੱਛ। [3]ਹੱਥ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। [4]ਐਵੇਂ। [5]ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। [6]ਮੁਕਤਿ। [7]ਚਲਣਾ।

*ਪਾ:-ਅਲਪ ਤਬ ਜਾਨੀ। ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਬਾਰੀ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਪਾਣੀ' ਹੈ।

†ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਜੋ ੧੯੬੩ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੯੩੭ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਉਤਾਰਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੯੧੯ ਓਸੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

‡ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਅਗੇ ਲੋਕੀ ਮੁਜ਼ੱਫਰਾਬਾਦ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਾਹ ਜੋ ਅਜ ਕੱਲ ਦੇ ਐਬਟਾਬਾਦ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ ਪੰਜੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਸਨਅਬਦਾਲ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਕੋ ਨਗਰ ਸੁਹਾਵਾ । ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਦੁਖ ਬਨ ਦਾਵਾ[1]। ਇਕ ਮਸੀਤ ਅਵਲੋਕੀ ਨੀਕੀ। ਬੈਠਕ ਹੁਤੀ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ ॥ ੧੦੧ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਮੱਧ ਜਾਇ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਆਨ ਮੁਲਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਬੋਲਯੋ 'ਕੌਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਏ ?। ਹਿੰਦੂ ਸੇ ਤੁਮ ਪਰਹੁ ਲਖਾਏ[2] ॥੧੦੨॥ ਇਹ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾਂ। ਬੈਸਹੁ ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ' । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਮਾਰਗ ਚਲਤਯੋ ਪਗ ਹਮ ਹਾਰੇ[3] ॥੧੦੩ ॥ ਰਹਿਨੋ ਏਕ ਸਰਵਰੀ[4] ਸਾਰੀ । ਗਵਨੈਂ ਹੋਵਤਿ[5] ਭੋਰ[6] ਅਗਾਰੀ[7]'। ਮੁੱਲਾਂ ਕਹੈ 'ਰਹਹੁ ਨਹਿਂ ਬੈਸੇ।ਹਿੰਦੂ ਰਹਿਨੇ ਦੇਉਂ ਨ ਕੈਸੇ ॥੧੦੪॥ਆਨ ਸਥਾਨ ਕਰੋ ਗੁਜ਼-ਰਾਨਾ। ਕਹਾ ਮਾਨ ਮਮ, ਕਰੋ ਪਯਾਨਾ । ਆਇ ਤੁਰਕ ਕੋ ਰਿਸ ਉਪਜੈ ਹੈ।ਬਾਂਹ ਪਕਰਿ ਕੈ ਤੁਰਤ ਉਠੈ ਹੈ ॥੧੦੫॥ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਕਯਾ ਕਾਮ ਮਸੀਤੀ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਭਲਿ ਰੀਤੀ।ਜੇ ਮਮ ਬਾਤ ਨ ਮਾਨਹੁ ਕਾਈ।ਪਕਰ ਬਾਂਹੁ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਉਠਾਈ' ॥ ੧੦੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਿਗਸੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ । ਸਾਥ ਮੁਲਾਨੇ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ । 'ਜੇ ਤੁਝ ਮੈਂ ਹੈ ਜੋਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਥਿਰ[8] ਮਸੀਤ

---

[1]ਦੁਖਾਂ (ਰੂਪ) ਬਨ (ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ) ਦਾਵਾ (ਅਗਨੀ ਵਤ)। [2]ਜਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹੋ। [3]ਚਰਨ ਸਾਡੇ ਥਕ ਗਏ ਹਨ। [4]ਰਾਤ। [5]ਜਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। [6]ਸਵੇਰੇ। [7]ਕੋਈ। [8]ਟਿਕਾ ਕੇ।

ਟੂਕ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਓਸਿ ਪੀਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਥੇ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਹੈ, ਉਪਰ ਪੀਰ ਦੀ ਬਾਉਂ ਹੈ, ਲਗ ਪਗ ੩੫ ਬਰਸ ਹੋਏ ਤਾਂ ਓਥੋਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਜਾਵਰ ਤੋਂ ਬੀ ਅਸਾਂ ਇਹੋ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ ਸੀ ਜੋ ਇਥੇ ਵਰਣਨ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਾਕਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਪੀਣ ਜੋਗਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਕਢ ਲਿਆ ਸੀ, ਤਦੋਂ ਪਹਾੜੀ ਤੋਂ ਚਸ਼ਮੇ ਤਕ ਸਿਲਸਲਾ ਪਹਾੜ ਦਾ ਜਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਪੱਥਰ ਦਾ ਰਿੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਣਾ ਸਾਫ ਸਹੀ ਦੇਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਤਦ ਤੋਂ ਤੁਰਿਆ ਆਇਆ ਸਾਖੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਿ ਇਹ ਪੱਥਰ ਰਿੜ੍ਹਕੇ ਆ ਸਕਦਾ ਸਹੀ ਦੇਂਦਾ ਸੀ, ਗੁੰਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਨਾਲ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉਗਾਹੀ ਦੇ ਮਿਟ ਗਏ ਤੇ ਮਿਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਰਮਣੀਕਤਾ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਚੂਨੇ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਉਸਾਰੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਨਾਲ, ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਗੁੰਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੰਦਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਬੀ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਆਛਾਦਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਨਵੀਨ—ਹੁਣ (੧੯੩੫ ਈ: ਵਿਚ) ਖਾਸ ਮੰਦਰ ਬੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਮੋਲਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤ ਸਨ, ਢਾਹ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਉਸਾਰੀ ਜਾਰੀ ਹੈ ।

ਰਾਖਹੁ ਇਸ ਕਾਲ॥੧੦੭॥ਜੇਥਿਰ ਰਹੀ ਨ,ਤਾਂ ਤੂ ਕੂਰ॥ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਜੈਸੇ ਘਟ ਊਰ॥¹। ਮੁੱਲਾਂ ਕਹੈ, 'ਸਥਿਰ, ਕਿਤ ਜਾਵਤਿ² ?। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਮੁਝਹਿ ਡਰਾਵਤਿ ॥੧੦੮॥ ਉਠਤਿ ਨਹੀ ਤੁਮ, ਬਿਨ ਸਚ ਦੇਖੇ'। ਕਹਿ ਅਸ ਕੀਨੋ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਸ਼ੇਖੇ । ਤਿਹ ਕੌ ਗੰਜਨ³ ਕ੍ਰੋਧ* ਬਿਸਾਲਾ। ਚਢੇ ਮਸੀਤਹਿ ਪਰ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੧੦੯ ॥ ਹ੍ਵੈ ਆਰੂਢੇ ਜਬੈ ਚਲਾਈ। ਠਿਠਕਯੋ⁴ ਮੁੱਲਾਂ ਰਿਦੈ† ਡਰਾਈ । ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਭਏ ਦੇਖਿ ਨਰ ਸਾਰੇ । ਫਿਰਤ ਮਸੀਤਿ ਧਾਯ ਨਿਹਾਰੇ⁵ ॥੧੧੦॥ ਕਾਬਲ ਕੇ ਚਹੁੰਫੇਰ ਫਿਰਾਈ‡। ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਢਿਗ ਆਯੋ ਧਾਈ। ਪੀਰ, ਔਲੀਆ, ਕਿਧੌਂ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਬੰਦਹਿਂ ਹਾਥ ਚਰਨ ਲਪਟਾਇ॥੧੧੧॥ਹੋਇ ਦੀਨ ਬਹੁਬਿਨੈ ਉਚਰਿਹੀ॥ ਲਖਿ ਅਜ਼ਮਤ,ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੀ। 'ਅਬ ਮਸੀਤ ਕੋ ਚਲਤਿ ਟਿਕਾ-ਵਹੁ। ਹਿਤ ਖੁਦਾਇ ਨਿਜ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ'॥੧੧੨॥ਗੁਰ ਮਸੀਤ ਤਿਸ਼-ਟਾਈ⁶ ਜਬਹੀ। ਨਗਰ ਲੋਕ ਆਵਤਿ ਭੇ ਤਬਹੀ। ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਨਕਰਿਹੀਂ।'ਧੰਨ ਧੰਨ'ਪੁਨ'ਧੰਨ' ਉਚਰਿਹੀਂ॥੧੧੩॥ਅਉਘੜ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯੋ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਕੋ ਜੋ ਬਾਮੂ॥ਪੂਜਹਿਂ ਤੁਰਕ ਕਰਹਿਂ ਪਰਣਾਮੂ ॥੧੧੪॥ਦਹਿਨੋ ਚਰਨ ਕਮਲ ਤਿਹ ਕਾਲ॥ਪੂਜਹਿਂਹਿੰਦੂ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲ॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੀਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ॥ 'ਭਜਹੁ ਨਾਮ ਤਜਿ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ਾ ॥ ੧੧੫ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਸਹਾਈ॥ਕਰੇ ਜਿ ਕਲਮਲ ਦੇਹਿ ਮਿਟਾਈ। ਕੀਜੈ ਸੰਤ ਸੇਵ ਮਨ ਲਾਈ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖ ਪਾਈ॥ ੧੧੬ ॥ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕਮਾਵਹਿ ਸੋਊ। ਤਬ ਹੋਵਹਿ ਸੁਖ ਲੋਕਹਿਂ ਦੋਊ'। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿਕੈ ਜਗ-ਤੇਸ਼ਾ॥ ਨਾਮ ਜਪਨ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ॥੧੧੭॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਤਿਨ ਤੇ§ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਆਨ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜਾਚੈ ਦਾਨਾ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੇਵਹੁ ਦੁਖ ਹਾਨਾ॥੧੧੮॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਕਸ਼ਮੀਰ, ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ, ਕਾਬਲ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੋਦਸ਼ਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧੪ ॥

¹ਖਾਲੀ ਘੜਾ। ²ਕਿਥੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ³ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ। ⁴ਕੰਬਿਆ। ⁵ਦੌੜਦੀ ਦੇਖੀ। ⁶ਖੜੀਕੀਤੀ।
*ਪਾ:-ਗਰਬ। †ਪਾ:-ਤਬੈ। ‡ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਵਿਖੇ ਪੰਨਾ ੬੨੮, ਮੱਕਾ ਫਿਰਨ ਦੀ ਤੁਕ। §ਕਾਬਲ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾ: ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਾਬਲ ਪਹੁੰਚਣਾ ਬਗ਼ਦਾਦ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰਤਦੇ ਵਾਰੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਾਬਲ ਤੋਂ ੯ ਕੋਹ ਉਰੇ ਅਸਕਰਾ ਪਹਾੜ ਲਾਗ ਬੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਯਾਦਗੀਰੀ ਹੈ।

੧੫ [ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬਪਾਰੀ ਤੇ ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਮਹਿਂ ਰਚੇ ਜਿ ਸਿਖ ਸੁਖ ਸੰਗ।
ਤਿਨ ਚਰਨਨ ਪਰ ਬੰਦਨਾ ਕਰੌਂ ਸਦਾ ਸ ਉਮੰਗ ॥੧॥

[ਸਉਮੰਗ=ਸ + ਉਮੰਗ=ਉਮੰਗ ਨਾਲ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।]

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਤੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ) ਨਾਮ (ਸਿਮਰਣ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿਖ ਸੁਖ ਨਾਲ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਮੈਂ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੂ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਗੁਨ ਭਵਨੇ ! । ਆਗੇ ਕੀਨ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਗਵਨੇ। ਜਾਤਿ ਪੰਥ ਮਹਿ ਖੇਤ ਨਿਹਾਰਾ। ਪਾਕੇ ਚਨੇ ਖਰੇ[1] ਇਕ ਸਾਰਾ॥੨॥ਪਿਖਿ ਮਰਦਾਨੇ ਰਿਦੇ ਲੁਭਾਯਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਬੈਨ ਅਲਾਯਾ। 'ਖੇਤ ਚਨਨ ਕੋ ਬਹੁ ਫਲ ਲਾਗਯੋ। ਹਿਤ ਚਾਬਨ ਮਮ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਯੋ ॥ ੩ ॥ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਸੁ ਬੂਟ[2] ਉਖਾਰੋਂ। ਇਹ ਠਾਂ ਅਗਨਿ ਜਗਾਇ ਸਵਾਰੋਂ'।ਸੁਨਿ ਬਿਗਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਿਹ ਖੇਤ ਸਮੀਪਾ॥੪॥ਤਹਿਂ ਇਕ ਬਾਲਕਿ ਥੋ ਰਖਵਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਤਿਨ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ। ਹਿਰਦਾ ਨਿਰਮਲ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਸ ਕਾਰਜ ਕੀਨੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੫ ॥ ਅਪਨੇ ਕਰ ਸੋਂ ਬੂਟ ਉਖਾਰੇ। ਪਾਵਕ ਬਾਰੀ[3] ਖਰੇ[4] ਸਵਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਗੇ ਧਰੇ ਸੁ ਜਾਈ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਆਪ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥੬॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈਂ 'ਲੇਹੁ ਮਰਦਾਨੇ। ਚਹਿਤ ਜਿ ਹਿਰਦੇ ਕਰਹੁ ਸਿ ਖਾਨੇ[5]'। ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ ਕੀਨ ਚਬੀਨਾ[6]। ਸਰਬ ਨਿਬੇਰਿ ਸ੍ਵਾਦ ਬਹੁ ਲੀਨਾ ॥੭॥ ਪੁਨ ਬਾਲਕ ਕੇ ਅਸ ਉਰ ਆਈ।—ਕਛੁ ਭੋਜਨ ਆਨਹੁ ਘਰ ਜਾਈ। ਦੇਵਹੁ ਸੰਤਨ, ਅਹੈਂ ਛੁਧਾਤੁਰ[7]—।ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਤਬ ਚਲਨਿ ਲਗਾ ਘਰ ॥੮॥ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੈ ਤਬ ਹੀ।'ਕਹਾਂ ਚਲਯੋ ਬਾਲਕ ਤੂੰ ਅਬਹੀ?'। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਹਿ 'ਮੈਂ ਘਰ ਜਾਵੋਂ। ਹੇਤੁ ਤੁਮਾਰੇ ਭੋਜਨ ਲਯਾਵੋਂ॥੯॥ਆਪ ਸੰਤ ਸੁਖ ਦੇਹੁ ਘਨੇਰਾ।ਪਾਵਹੁ ਬਦਨ ਭਲਾ ਹੁਇ ਮੇਰਾ'।ਤਿਹ ਕੇ ਉਰਕੋ ਭਾਉ ਲਖਾਨਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥੧੦॥ 'ਸਬਰ ਤੇਰਾ ਲੇਫ ਨਿਹਾਲੀ ਭਾਉ ਤੇਰਾ ਪਕਵਾਨ। ਨਾਨਕ ਸਿਫਤੀ ਰੱਜਿਆ* ਆਉ ਬਹੋ ਸੁਲਤਾਨ†'।

---

[1]ਪਕੇ ਹੋਏ ਛੋਲੇ। [2]ਬੂਟਾ। [3]ਬਾਲ ਕੇ। [4]ਢੇਰੀ। [5]ਖਾਣਾ ਕਰੋ। [6]ਚੱਬੇ। [7]ਭੁੱਖੇ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਰੱਤਿਆ।

†ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਚੌਪਈ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਬਖਸ਼ੀ ਤਿਨ ਸੁਲਤਾਨੀ[1]। ਆਗੈ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਬਾਲਿਕ ਰਹਯੋ ਖੇਤ ਢਿਗ ਬੈਸਾ। ਤਾਂਹਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਤਿ ਭਾ ਐਸਾ ॥੧੧॥ਨਗਰ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੋ ਸੰਤਤਿ[2]ਨਾਂਹੀ।ਸੋ ਮਰਿ ਯੋਗ ਤਿਸੀ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਨ ਨ੍ਰਿਪ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਅਕੁਲਾਯੋ। ਹੋਇ ਇਕਠਾਂ ਮਤਾ ਪਕਾਯੋ ॥ ੧੨॥ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਭਿ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਜੇ ਹਮ ਲੇਹਿਂ[3],ਨਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸੁਤ ਨ ਸਹੋਦਰ ਕੋਊ। ਜਿਹ ਕੋ ਰਾਜ ਦੇਹਿਂ ਹਮ ਸੋਊ ॥੧੩ ॥ ਅਬ ਕਰਤਾਰ ਦੇਇ ਹੈ ਜਾਂਹੀ[4]। ਸਰਬ ਬਿਠਾਰਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ। ਤ੍ਰੈ ਦਰ ਨਗਰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਇਐ।ਖੋਲਿ ਏਕ ਦਰ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਜਾਇਐ॥੧੪॥ ਭੋਰ ਭਈ ਜੋ ਮਿਲੈ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਹ ਕੋ ਦੇਵੈਂ ਤਖਤ ਬਿਠਾਰੀ'।ਮਾਨੀ ਸਭਿ ਨੈ ਕਹਿ ਜਿਸੁ ਭਾਂਤੀ। ਰਹਯੋ ਖੇਤ ਪਰ ਬਾਲਿਕ ਰਾਤੀ॥੧੫॥ਭਈ ਭੋਰ ਘਰ ਆਵਨਲਾਗ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਿਲਤਿ ਭਯੋਵਡਭਾਗ।ਲੇਤਿਹ ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਯੋ। ਰਾਜ ਸਰਬ ਕੋ ਤਖਤ ਬਿਠਾਯੋ॥੧੬॥ ਗੁਰ ਕੋ ਬਚਨ ਪਾਇ ਸੋ ਬਾਲਿਕ।ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੋਇਓ ਤਤਕਾਲਿਕ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾ ਤਾਂਹਿਪ੍ਰਸੰਗ। ਅਬ ਗੁਰ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਸ ਉਮੰਗ॥੧੭॥ਮਗ ਮੈਂ ਗਮਨੇ ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰੀ। ਸਨਮੁਖ ਮਿਲਯੋ ਏਕ ਬੈਪਾਰੀ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਯਾ ਬਾਂਧਯੋ ਹੈ ਤੋਹਿ ਪਿਛਾਰੀ?' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਵਪਾਰੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਲੋਨ[5],ਤੂਲ[6],ਤੋਲੋਂ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਹੇਤ ਜੀਵਕਾ ਗ੍ਰਾਮਨ ਫਿਰਿਹੀ। ਕਰਿਕੈ ਬਨਜ ਲਾਭ ਅਨੁਸਰਿਹੀ'॥੧੯॥ਤਿਹ ਗਤਿਦੇਨਿ ਗੁਰੂਤਬਬੋਲੇ। 'ਹਮਹਿਂ ਦਿਖਾਵਹੁ ਗਠਰੀ ਖੋਲੇ'। ਸੁਨਿ ਕੰਧੇ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਉਤਾਰੀ। ਖੋਲਿ ਗੰਠ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੀ॥੨੦॥ਤੋਲਨ ਹੇਤ ਜਿ ਪਾਹਨ ਪਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈ ਸੋ ਹਾਥ ਉਚਾਏ। ਬੂਝਨ ਕੇ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ । 'ਇਨ ਕੋ ਨਾਉਂ ਬਤਾਉ ਬਪਾਰੀ !'॥੨੧॥ ਦੋਹਰਾ॥'ਪੰਚ ਸੇਰ,ਦੋ ਸੇਰ ਇਕ,ਸੇਰ ਏਕ ਇਹ ਆਹਿ। ਪਾਉ ਏਕ ਕੋ ਨਾਉਂ ਹੈ ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਕਰ ਮਾਂਹਿ'॥੨੨॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹੈਂ,'ਧੰਨ ਇਹ ਪਾਉ। ਜਿਨ ਅਪਨੋ ਲਘੁ ਨਾਮ ਧਰਾਉ। ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਇਹੀ ਹਮ ਜਾਨਾ। ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਦੇਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ' ॥੨੩ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਪਾਰੀ ਸੁਨੇ। ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਗੁਨੇ। ਆਪਾ ਖੋਇ ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਸਰਬ ਗਵਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਧਰਯੋ ਚਰਨ

[1]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। [2]ਔਲਾਦ। [3]ਜੇ ਅਸੀਂ (ਰਾਜ) ਲਈਏ। [4]ਜਿਸ ਨੂੰ। [5]ਲੂਣ। [6]ਰੂੰ।

ਪਰ ਸਿਰ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨੰ।ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਨ ਉਠਾਵਨ ਕੀਨੰ।ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਤਿਹ ਜਗਨਾਥਾ। ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਯੋ ਕਮਲ ਸਮ ਹਾਥਾ॥੨੫॥ਤਿਹ ਛਿਨ ਖੁਲ੍ਹਿਗੇ ਬਿਕਟ ਕਪਾਟਾ[1] । ਅਦਭੁਤ ਭਯੋ ਅਪਰ ਹੀ ਠਾਟਾ। ਜਗਯੋ ਗਯਾਨ ਦੁਬਿਧਾ ਸਭਿ ਖੋਈ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਸੁਧ ਉਰ ਹੋਈ ॥੨੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜਬ ਬਾਲੇ ਨੇ ਅਸ ਕਹੀ ਬੈਪਾਰੀ ਕੀ ਗਾਥ। ਤਤਛਿਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਯਾਨ ਭਾ ਪਰਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਹਾਥ ॥ ੨੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। 'ਹੇ ਬਾਲੇ ! ਇਹ ਕਹਉ ਕਹਾਨੀ। ਇਨ ਵੈਪਾਰੀ ਤਤਛਿਨ ਪਾਈ। ਕਛੁ ਚਿਰ ਕਾਲ ਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਥੋਰਨ ਕੀਨ ਸ਼ਬਦ ਅੱਭਯਾਸਾ। ਗਯਾਨੀ ਭਯੋ ਪਾਇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ'।ਬਾਲੇ ਨੇ ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ:-।ਸੁਨਿ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕਪਯਾਰੇ!॥੨੯॥ਮੈਂ ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬ ਹੀ।ਤਿਹ ਪੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੁ ਜਬ ਹੀ।ਮੁਝ ਸੋਂ ਜੈਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਸੋਂ ਮੈਂ ਕਹਿਹੋਂ ਪਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ॥੩੦॥'ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਪੁੰਨ ਇਸ ਕੇਰੇ। ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀਨ ਘਨੇਰੇ। ਕਾਰਜ ਭਯੋ ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਆਗੂ। ਮਿਲਨੋ ਚਾਹਿਤ[2] ਏਕ ਸਭਾਗੂ[3] ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ਦੀਪਕ ਬਾਤੀ ਤੇਲ ਯੁਤ,ਪਾਵਕ ਲਾਵਨ ਦੇਰ।ਹੋਇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੁਰਤ ਮਿਲ, ਤਯੋਂ ਇਸ ਕੋ ਤੂੰ ਹੇਰਿ'॥ ੩੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਤਿ ਯੁਕਤਿ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਾਨੇ। ਪੁਨਹਿ ਕਥਾ ਸੁਨਿਹੀ ਦੇ ਕਾਨੇ।ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਯੋ ਗੁਰਗਾਥਾ ਤਿਹ ਕੋ ਐਸੇ ਕੀਨ ਸਨਾਥਾ[4] ॥੩੩॥ ਗਮਨ ਕੀਨ ਪੁਨ ਗੁਨਗਨਖਾਨੀ। ਆਈ ਤਬਹਿ ਉਜਾਰ ਮਹਾਨੀ। ਕਿਤੇ ਕੋਸ ਲੌ ਗ੍ਰਾਮ ਨ ਆਯੋ। ਨਹਿ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਕਹੂੰ ਦਿਸਾਯੋ ॥੩੪ ॥ ਅਵਲੋਕਤਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਇਹ ਉਦਿਆਨ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਮਹਾਂ ਭਯ ਆਵੈ। ਨਹਿ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਕਹੂੰ ਦਿਸਾਵੈ' ॥੩੫॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। 'ਇਹ ਨਹਿੰ ਲਖੋ ਉਜਾਰ ਮਹਾਨਾ। ਬਡੋ ਨਗਰ ਬਸਦੀ ਅਭਿਰਾਮੂ[5]। ਸਿਮਰਨ ਹੋਤਿ ਜਹਾਂ ਸਤਿਨਾਮੂ॥੩੬॥ ਜਹਿੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਚਿੱਤ ਨ ਆਵੈ। ਸੋ ਵਸਦੀ ਉਦਿਆਨ ਲਖਾਵੈ। ਹਰਖ ਨ ਹੋਵੈ ਤਹਾਂ ਕਦਾਈ। ਜਹਾਂ ਨ ਕਬਹੂ ਪ੍ਰਭੁ

---

[1]ਕਠਨ ਤਖਤੇ। ਮਾਨੁੱਖ ਤੇ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ 'ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ' ਨਾਮੀ ਪੜਦੇ ਅਥਵਾ ਤਖਤੇ ਹਨ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਤੇ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਦਰ ਰਹੁਰ ਹੋ ਗਈ। [ਵੇਖੋ ਪੂ: ਅਧਜਾਯ ੩੮, ਅੰਕ ੩੩ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ]। [2]ਮਿਲਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। [3]ਸੁਭਾਗ (ਗਜਾਨੀ ਦੀ)। [4]ਨਿਹਾਲ। [5]ਸੁੰਦਰ ਵਸਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਵੱਡਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਨਗਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਗੁਨ ਗਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ ਚਹਿਤ ਸਭਿ ਨਾਮ। ਜਗ ਕੇ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਰਿ ਕੈ ਤਯਾਗ ਗਏ ਨਿਜ ਧਾਮ[7] ॥ ੩੮ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਰਿਦੈ ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਾਇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਨ ਭਗਤਿ ਧਰਿ। ਆਸਾ ਰਾਗ ਉਠਾਇ ਗਾਯੋ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਇਕੈ ॥ ੩੯ ॥

ਆਸਾ ਘਰੁ ੪ ਮਹਲਾ ੧

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਸਨ ਕੇ ਤਾਈ ਦੂਖ ਭੂਖ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ॥ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਜੁਗਤਿ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਵੇ ਭੇਖ ਭਏ ॥੧॥ ਤਉ ਕਾਰਣਿ ਸਾਹਿਬਾ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ॥ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕਾ ਰੂਪ ਅਨੰਤਾ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਹੀ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਕੇਤੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਛੋਡਿ ਵਿਲਾਇਤਿ ਦੇਸ ਗਏ ॥ ਪੀਰ ਪੇਕਾਂਬਰ ਸਾਲਿਕ ਸਾਦਿਕ ਛੋਡੀ ਦੁਨੀਆ ਥਾਇ ਪਏ ॥੨॥ ਸਾਦ ਸਹਜ ਸੁਖ ਰਸ ਕਸ ਤਜੀਅਲੇ ਕਾਪੜ ਛੋਡੇ ਚਮੜ ਲੀਏ ॥ ਦੁਖੀਏ ਦਰਦਵੰਦ ਦਰਿ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਦਰਵੇਸ ਭਏ ॥੩॥ ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ ਸਿਖਾ ਸੂਤੁ ਧੋਤੀ ਕੀਨੀ ॥ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਹਉ ਸਾਂਗੀ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕੁ ਜਾਤਿ ਕੈਸੀ ॥ ੪॥

ਚੌਪਈ ॥ ਜਬ ਯਿਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ।ਤ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਨਿਕਸਿ ਉਜਾਰ ਵਹਿਰ ਜਬ ਗਏ। ਗ੍ਰਾਮ ਏਕ ਤਬ ਦੇਖਤਿ ਭਏ ॥੪੦॥ ਸਭਿ ਬੰਚਕ[1]ਕੇ ਘਰ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ।ਮਾਰਹਿੰ ਨਰ, ਧਨ ਲੇਵਹਿੰ ਤਾਂਹੀ।ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਮਤਿ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤਾ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਗ੍ਰਾਮਹਿੰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤਾ॥੪੧॥ਜਗਤੇ-ਸ਼ੂਰ ਇਕ ਖੇਲ ਮਚਾਵਾ। ਬੰਚਕ ਕੁਮਤਿ ਹਰਨ ਹਿਤ ਠਾਵਾ[2]। ਖੋੜਸ ਬਰਸ ਬੈਸ[3] ਮੈਂ[4] ਕਰ ਦੀ। ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ,ਪਟ ਜ਼ਰ ਦੀ[5]॥੪੨॥ਦੋਹਰਾ॥ ਜਾਂਬੁਨਦ ਕਟ[6] ਨਿਜ ਸੁ ਕਰ, ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੇਤ ਬਨਾਇ। ਮਰਦਾਨਾ ਨਿਜ ਡੂਮ ਹੈ ਜਨ ਮੁਕਲਾਵਨ ਜਾਇ*॥ ੪੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੋ ਬੰਚਕ ਕੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ।ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਮਹਾਂ ਅਘਹਾਰੀ[7]।ਇਕ ਬੰਚਕ ਬਹੁ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਕੀਨ ਸਨਮਾਨਾ ॥ ੪੪ ॥ 'ਆਵਹੁ ਜੀ ਕਰਿਯੇ ਘਰ ਡੇਰਾ। ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰਮ ਹਰੋਂ[8] ਸੁ ਤੇਰਾ। ਜੋ ਕਛੁ ਕਹੋ ਸੁ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੋਂ। ਪਾਉਂ ਚਾਪ[9]ਸ਼੍ਰਮ ਮਗ ਕਾ ਹਰਿਹੋਂ'॥੪੫॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਤਾਂਕੇ ਨਿਕੇਤ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮਿਲਿ

---

[1]ਠੱਗਾਂ। [2]ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ। [3]ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਆਯੂ। [4]ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਦੀ। [5]ਜ਼ਰੀ ਦੇ। [6]ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ। [7]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [8]ਥਕੇਵਾਂ ਦੂਰ ਕਰਾਂਗਾ। [9]ਦਬਾਕੇ।

*ਅੰਕ ੪੨ ਤੇ ੪੩ ਦੇ ਛੰਦ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਆਖੇਪਕ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਬੰਚਕ[1]ਆਵਤਿ ਭੇ ਸਮੁਦਾਈ।ਧਾਮ ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਕੋ ਤਬ ਹੀ ਸਭਿਹੀ ਬਟ-ਪਾਰ ਸੋ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ। 'ਜੋਤਿ ਲਿਲਾਰ[2] ਬਡੀ ਇਹ ਕੇ, ਧਨ ਹੈ ਬਹੁ ਪਾਸ, ਚਲਯੋ ਕਿਹ ਥਾਂਈਂ।ਲੇਹੁਸਭੈ ਨ ਦੁਰਾਵਹ ਸੋ,ਹਮ ਭੋਰ ਭਈ ਧਨ ਲੇਹਿਂ ਬਟਾਈ[3]'॥੪੬॥ਯੌਂ ਕਹਿਜਾਤਿ ਭਏ ਅਪਨੇਘਰ,ਬਾਸੁਰ ਤੇ ਰਜਨੀ ਹੁਇ ਆਈ। ਖਾਇ ਅਹਾਰ ਕੋ ਸੋਇ ਰਹੇ ਸਭਿ, ਕਾਹੂ ਨ ਜਾਗਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਪ੍ਰੇਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਕਰੇ ਬਸ ਨੀਂਦ ਨੇ, ਸੈਨ ਕਰੇ ਸਭਿ ਰੈਨ ਬਿਤਾਈ।ਭੋਰ ਭਈ ਜਬ ਜਾਗਯੋ ਨ ਕੋ,ਤਬ ਐਸੇਪਰੇ ਜਿਮ ਹ੍ਵੈ ਮੁਰਛਾਈ॥ ੪੭ ॥ ਸੂਰ ਚਢੇ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋਵਤਿ ਛੋਰਿ ਚਲੇ ਤਹਿਂ ਥਾਈਂ। ਜਾਗਤਿ ਭੇ ਪਸ਼ਚਾਤ[4] ਸਭੈ ਮਿਲਿ ਬੰਚਕ ਹੋਤਿ ਭਏ ਇਕ ਥਾਈਂ'ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਇ ਲਿਯੋ ਧਨ ਜੋ ਬਹੁ ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਭਾਈ' ।ਹੋ ਬਿਸ-ਮਾਦ ਕਹਯੋ ਤਿਨ ਇਉਂ 'ਮੋਹਿ ਨਾਂਹਿ ਰਹੀ ਰਜਨੀ[5] ਸੁਧ ਕਾਈ' ॥ ੪੮ ॥ ਸੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਕਹਯੋ, ਝਗਰੈਂ, ਬਹੁ ਗਾਰਿ[6] ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਲਗਾਈ।'ਹਾਥ ਲਗਾ ਬਹੁਤੋ ਧਨ ਤੋਕਹੁ,ਲਾਲਚ ਧਾਰਿਕੈ ਲੀਨ ਛੁਪਾਈ । ਸੋ ਨਹਿਂ ਛੋਡਹਿਂ ਕੈਸੇ ਕਰੋ,ਤੁਮ ਪਾਸ ਹਮਾਰੇ ਤੇ ਲੇਤਿ ਸਦਾਈ। ਕਿਉਂ ਅਬ ਤੂਸ਼ਨਿ ਬੈਠਿ ਰਹਾ,ਸਭਿ ਕਾਢਿ ਨਿਕੇਤ ਤੇ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ'॥ ੪੯ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਆਨ[7] ਕਰੀ ਨਿਜ ਪੀਰਨ ਕੀ[8] ਤਿਨ, ਸਾਚ ਪਛਾਨਤਿ ਭੇ ਤਬ ਹੀ।–ਕੌਨ ਸਿ ਪੰਥ ਗਏ ਉਠਿ ਤੂਰਨ?–ਯੌਂਮਿਲ ਸੋਚਕਰੀਸਭਿਹੀ।ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਅਵਿਲੋਕਿ ਕੈ ਪੈਰ ਕੋ ਖੋਜ ਪਿਖਯੋ ਜਬਹੀ।ਮਾਨਵ ਜੂਨ ਚਲੇ ਤਬ ਚਾਰ, ਕਹੈਂ ਕਿ'ਗਹੈਂ ਹਮ ਜਾ ਅਬਹੀ'॥੫੦॥ਸੈਯਾ॥ਪੰਚਮੇ ਕੋਸ ਮੈਂ ਜਾਇ ਮਿਲੇ ਇਕ ਬੰਚਕ ਊਚ ਸੋ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ । 'ਜਾਹੁ ਕਹਾਂ ਅਬ ਠਾਂਢਿ ਰਹੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਘਰ ਮੇਰੋ ਚੁਰਾਇਕੈ ਲਜਾਯੋ । ਮਾਰਹਿੰਗੇ ਨਹੀਂ ਜੀਵਤ ਛੋਡਹਿਂ,ਦੇਹੁ ਸਭੈ ਧਨ ਜੇਤੋ ਚੁਰਾਯੋ'।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਾਕ ਸੁਨੀ ਜਬ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੈਂ, ਠਾਂਢੇ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਪੈਰ ਉਠਾਯੋ॥੫੧॥ਗੁਰ ਬੂਝਨ ਕੀਨ'ਕਹੋ ਤੁਮ ਕਰਾ ?' ਇਕ ਬੰਚਕ ਆਇਕੈ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ। 'ਸਗਰੋ ਧਨ ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਨਿਜ ਪਾਸ ਤੇ,ਮਾਰਹਿੰਗੇ ਤੁਮਕੋ ਇਹ ਥਾਈਂ।ਛਲਕੋਕਰਿਕੈ ਰਜਨੀ ਤੇ ਬਚਯੋ, ਅਬ ਸਾਬਤ ਛੋਡਿ ਕੈ ਤੋਹਿ ਨ ਜਾਈਂ । ਹਮਰੀ ਇਹ ਰੀਤਿ

[1]ਠੱਗ। [2]ਮੱਥੇ ਦੀ। [3]ਵੰਡਰਵਾ ਲਵਾਂਗੇ। [4]ਪਿੱਛੋਂ। [5]ਰਾਤ ਨੂੰ। [6]ਗਾਲੀਆਂ। [7]ਸੌਂਹ। [8]ਪੀਰਾਂ ਦੀ।

ਸਦੀਵ ਅਹੈ,ਹਨਿ[1]* ਪੂਰਬ[2]ਪਾਛੇ ਤੇ ਲੇਂ ਵਥੁ ਕਾਈ[3]"॥੫੨॥ਸੈਯਾ ॥[4]"ਜੇ ਤੁਮ ਮਾਰਨ ਆਏ ਹਮੈਂ ਇਕ ਵਾਕ ਸੁਨੋ ਸੁ ਕਰੋ ਮਨਲਾਈ। ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਤਨ†ਜਾਨਹੁ ਹਮਾਰ, ਜੇ ਮਾਰਹੁ ਐਸੇ ਨ ਗੇਰਿ ਕੈ ਜਾਈ। ਪਾਵਕ ਲੇ ਕਰਿ ਦਾਹ ਕਰੋ ਪੁਨ ਜਾਵਹੁ ਧਾਮਨ[5]ਕੋ ਧਨ ਪਾਈ। ਭਾਜ ਸਕੈਂ ਤੁਮ ਤੇ ਹਮ ਨਾਂਹਿ ਲਿਯੇ ਹਥਿਯਾਰ ਮਿਲੇ ਅਬ ਆਈ[6]"॥ ੫੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ ਕਾਨ। ਕਛੁਕ ਦਯਾ ਉਪਜੀ ਰਿਦੇ ਕਹੈ, ਕਿ'ਲਿਹੁ ਬਰ ਮਾਨਿ' ॥੫੪॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਹਿੰ ਦਾਹੁ' ਕਿਹ ਭਾਂਤੀ।ਅਗਨਿ ਸਮੀਪ ਨ ਕਹੂੰ ਦਿਸਾਤੀ। ਜੇ ਜੀਵਤਿ ਛੋਰੈਂ ਤੁਮ ਤਾਈਂ। ਕਰਹੁ ਪੁਕਾਰ ਜਾਇ ਕਿਹ ਥਾਈਂ" ॥੫੫॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। 'ਇਸ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਹੁ ਧੂਮ[8]ਸਮੀਪਾ।ਹਮਰੇ ਜੀਵਤ ਅਗਨ ਅਨੀਜੈ। ਮਾਰਨ ਬਹੁਰ ਖਸੋਟਨ ਕੀਜੈ ॥ ੫੬ ॥ ਦ੍ਵੈ ਜਾਵਹੁ ਲਯਾਵਨ ਕੇ ਹੇਤਾ। ਦ੍ਵੈ ਢਿਗ ਬੈਠਹੁ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤਾ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸੁਖ ਦੇਵਨ ਕਾਰਨ। ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ॥੫੭॥ ਕਹਯੋ ਮਾਨਿ ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ।ਦ੍ਵੈ ਗਮਨੇ ਜਹਿਂ ਅਗਨੀ ਚੀਨੀ। ਦ੍ਵੈ ਬੈਠੇ ਹਥਿਯਾਰ ਉਘਾਰੇ[9]।ਹ੍ਵੈ ਸੁਚੇਤ ਢਿਗ ਮਾਰਨ ਹਾਰੇ॥੫੮॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਜਾਤ ਚਲੇ ਸੋ ਦੋਊ।ਦੇਖੇ ਨਰ ਕੋ ਮਾਰਤਿ ਕੋਊ[10]। ਬਾਂਧਯੋ ਲੀਨੋ ਜਾਤ ਅਗਾਰੀ। ਮਾਰ ਮਾਰ ਪੀੜਾ ਦੇ ਭਾਰੀ ॥੫੯॥ਤਿਨ ਤੇ ਦੁਰਿਕੈ[11]‡ਲਿਘੇਧਾਈ[12]।ਦੇਖੀਚਿਖਾਬਰੀ[13] ਤਿਹਥਾਈਂ।ਅਗਨਿ ਨਿਕਾਸਿ ਲੀਨਿ ਨਿਜ ਹਾਥਾ। ਹਟਿ ਗਮਨੇ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਜਗਨਾਥਾ॥ ੬੦ ॥ ਬਹੁਰ ਆਇ ਕਰਿ ਦੇਖਯੋ ਦੋਊ। ਚਢਯੋ ਜਾਤ ਸਿਵਕਾ[14] ਨਰ ਸੋਊ। ਗਾਵਤਿ ਗਾਇਕ[15] ਰਾਗ ਅਗਾਰੀ।ਅਸ ਬਿਲੋਕਿ ਭਾ ਅਚਰਜ ਭਾਰੀ॥੬੧॥–ਬਿਨ

[1]ਮਾਰਕੇ। [2]ਪਹਿਲੇ। [3]ਪਿੱਛੋਂ ਵਸਤੁ ਕੋਈ ਲੈਣੀ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [5]ਘਰਾਂ ਨੂੰ। [6]ਆਏ ਹੋ। [7]ਸਾੜਨਾ। [8]ਧੂਆਂ। [9]ਨੰਗੇ ਕਰਕੇ। [10]ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [11]ਛੁਪਕੇ। [12]ਦੌੜਕੇ। [13]ਬਲਦੀ। [14]ਪਾਲਕੀ ਪੁਰ। [15]ਗਵੱਯੇ। *ਪਾ:–ਹਮ।

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਜ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਮਤਾ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਨ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿਣਾ ਸੱਚ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹਿੰਦੂ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੀ, ਇਹ ਗਲ ਇਥੇ ਮਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅੱਗ ਵਲ ਲਿਜਾਣ ਤੋਂ ਹੈ ਸੀ ਕਿ ਓਹ ਅੱਗ ਦੀ ਖਾਤਰ ਚਿਖਾ ਵਲ ਤੱਕਣ, ਓਥੇ ਜਾਣ ਤੇ ਕੌਤਕ ਤੱਕਣ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਮਨ ਜਾਗ ਉੱਠੇ। ‡ਪਾ:–ਦੂਰ ਹੈ।

ਪੂਛੇ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਪੂਰਬ ਸੰਕਟ ਦੇਤਿ ਮਹਾਨਾ। ਅਬ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਮਾਰਗ ਜਾਏ-।ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਇਉਂ ਤਿਹ ਢਿਗ ਆਏ॥੬੨॥ਸੈਯਾ॥'ਕੌਨ ਅਹੈ ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਜਾਵਤਿ ਪੂਰਬ ਸ਼ਾਸਨ[1] ਦੇਵਤਿ[2] ਯਾਂਹੀ[3]'। ਦੂਤਨ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਇਹ ਪਾਪੀ ਥੋ,*ਦੇਨ ਬਡੋ ਦੁਖ ਲਾਯਕ ਆਹੀ। ਧੂਮ ਸਿਖਾ ਪਿਖਿਯੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ ਗਯੋ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਛੁਟਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾ ਸੁਖ,ਕੀਨ ਜਿ ਪਾਪ ਰਹ੍ਯੋ ਇਕ ਨਾਂਹੀ'॥੬੩॥ਸੈਯਾ॥'ਨਾਨਕ ਕੌਨ?ਬਤਾਇ ਹਮੈ', ਸੁਨਿ ਦੂਤ ਕਹੈਂ 'ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਜੋਊ। ਮਾਰਨ ਹੇਤ ਖਸੋਟਨ ਕੇ ਤੁਮ ਜਾਂਕੇ ਅਏ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋਊ'।ਯੋਂ ਸੁਨਿਕੇ ਬਿਸਮਾਦਿ ਰਿਦੇ 'ਹਮ ਕੋ ਧ੍ਰਿਕ', ਧਾਇ ਚਲੇ ਤਬ ਦੋਊ । ਆਨਿ ਗਹੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਾਨ ਸੋਂ[4],ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਤੁਮਹੋ ਦੁਖ ਖੋਊ' ॥੬੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦਿਖਾਇ ਕੈ ਸ਼ਰਧਾ ਅਪਨੀ ਦੀਨ। ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ ਬਹੋਰਨੇ[5] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੬੫॥ਚੌਪਈ॥ ਸਰਬ ਪੰਥ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। ਚਾਰੋਂ ਚਰਨ ਰਹੇ ਲਪਟਾਈ। 'ਨਿੰਦ ਜੀਵਕਾ ਹੁਤੀ ਹਮਾਰੀ। ਮਾਰਹਿਂ ਜੀਵਨ[6] ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੀ ॥੬੬॥ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਈ। ਅਪਨੀ ਕਲਾ ਨ ਹਮਹਿ ਦਿਖਾਈ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਬਡੋ ਕਰੇ ਅਪਰਾਧੂ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹ੍ਵੈ ਜਗ[7] ਸਾਧੂ ॥ ੬੭ ॥ਚਲਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਸ਼੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ ! ਬਹੋਰੀ[8]।ਬਿਨਤੀ ਸਰਬ ਕਰਹਿ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਅਘ ਓਘਨ[9] ਮਹਿਂ ਹਮ ਗ਼ਲਤਾਨਾ। ਹਿੰਸਾ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਤਾਨਾ' ॥੬੮॥ਦੀਨ ਭਏ ਅਵਲੋਕ ਗੁਸਾਈਂ। ਹਟੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗਿ ਸੁ ਆਏ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਨਾਏ॥੬੯॥ ਹੁਤੋ ਸਥਾਨ ਜਹਾਂ ਤਿਨ ਨੀਕਾ। ਤਹਿਂ ਬਿਠਾਇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ। ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਉਸਤਤਿ ਬਾਰਿਬਾਰ ਉਚਰਿਹੀਂ॥੭੦॥'ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਭਲਾ ਹਮਾਰਾ। ਸਿਖਵਨ[10] ਸੋਊ ਸਿਖਾਇ ਉਦਾਰਾ!। ਮਾਨਵ ਸਰਬ ਕੁਕਰਮਨ ਲਾਗੇ। ਸਮਝ ਪਰੀ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਗੇ[11]' ॥੭੧॥ ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਤਿਨਕੀ ਗੁਨਖਾਂਨੀ।ਸੁਖਦ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।'ਨਿੰਦ ਜੀਵਕਾ

[1]ਸਜ਼ਾ। [2]ਦੇਂਦੇ ਸਾਓ। [3]ਇਸ ਨੂੰ। [4]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। [5]ਖੋਟੇ ਕੰਮ ਕਰਨੋਂ ਮੋੜਿਆ। [6]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ। [7]ਹੋਏ ਹੋ ਜਗਤ ਵਿਚ। [8]ਮੁੜਕੇ। [9]ਬਹੁਤਿਆਂ ਪਾਪਾਂ। [10]ਉਪਦੇਸ਼। [11]ਪਾਏ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਰਲੌਕਿਕ ਸਾਮਾਨ ਦਿੱਸ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਖੁਹਲ ਦਿੱਤੀ, ਸੋ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਓਹ ਕੌਤਕ ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਮਰਨ ਦੇ ਬਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਾਛਲ ਤਜਾਗਹੁ। ਕਿਰਖੀ[1] ਕਰਨ ਭਲੇ ਮਗ* ਲਾਗਹੁ ॥ ੭੨ ॥ ਅਬ ਜੇਤੋ ਘਰ ਮਹਿਂ ਹੋ ਦਰਬ॥ਪਾਪਨ ਕਾ,ਸੁ ਲੁਟਾਵਹੁ ਸਰਬ॥ਕਰਹੁ ਕਮਾਈ ਹਾਥਨ ਸੰਗਾ। ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਕਰਉ ਪੁੰਨ ਸ ਉਮੰਗਾ ॥ ੭੩ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਰਚਿਯੋ। ਅਸਨ ਖਵਾਇ ਅਥਿਤ[2] ਪੁਨਿ ਅਚਿਯੋ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਨੋ।ਮੰਤ੍ਰ ਸਰਬ ਕਲੁਖਨ[3]ਕੋ†ਹਰਿਨੋ॥੭੪॥ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਹੁ ਅਪਨੀ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਮਿਲਹੁ ਸੰਝ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਜਾਂਹੀ। ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਹੁ।ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਨਾਮਹਿਂ ਲਿਵਲਾਵਹੁ॥੭੫॥ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਯੋ।ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਧਰਿਯੋ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਦੀਵ ਕਮਾਵਹੁ। ਤੁਮਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ' ॥ ੭੬॥ ਮਾਨੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਭਿਹੀ। ਦਰਬ ਲੁਟਾਇ ਦੀਨ ਤਿਨ ਤਬਹੀ।ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲਗਨੇ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮਾ। ਪੂਰਬ ਕੋ ਤਜਿ ਦਯੋ ਕੁਕਾਮਾ ॥੭੭॥ ਧਰਮਸਾਲ ਮਿਲਿ ਸਕਲ ਸਵਾਰੀ।ਭਾਉਭਗਤਿ ਕੇ ਭੇ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਨਾਮੂ। ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਲੀਨ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥੭੮॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕ ਦ੍ਰਿੜਾਨਾ। ਬਖਸ਼ੇ ਸਰਬ ਪਾਪ ਤਿਨ ਕੇਰੇ।ਬਹੁਰ ਚਲਾਏ ਪੰਥ ਭਲੇਰੇ॥੭੯॥ਬਿਦਾ ਭਏ ਤਿਨ ਤੇ ਬਰਿਆਈ‡। ਆਗੇ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ। ਮਹਾਂ ਅਘੀ ਜਿਨਿ ਜਗਤ ਉਧਾਰੇ। ਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰ ਕਵਿ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੮੦ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਬਾਲਕ ਬਪਾਰੀ, ਠੱਗਕਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਕਾਊਂ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੁਕਤਾ ਪੰਕਤਿ ਸਰਸੁਤੀ ਗੁਰੂ ਜਸੁ ਗੁਨ ਪੁਰਵਾਇ।
ਪਹਿਰੇ ਉਰ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕ ਮੈਂ ਸ਼ੋਭਾ ਹ੍ਵੈ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੧ ॥

[ਮੁਕਤਾ=ਮੋਤੀ [ਸੰਸ:, ਮੁਕ੍ਤਾ, ਮੌਕ੍ਤਕ]
ਪੰਕਤਿ=ਲੜੀ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਕਤਾਰ [ਸੰਸ: ਪੰਕ੍ਤਿ]
ਸਰਸੁਤੀ=ਬਾਣੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ਇਕ ਅੰਕ ਦੋ ਸਾਰਾ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਵਾਚ, ਵਾਕ, ਸ਼ਾਰਦਾ, ਗਿਰਾ, ਬਾਣੀ, ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਐਉਂ ਏਹ ਸਾਰੇ

[1]ਖੇਤੀ। [2]ਮੁਹਤਾਜਾਂ ਨੂੰ। [3]ਪਾਪਾਂ। *ਪਾ:—ਮਨ। †ਪਾ:—ਕਿਲਵਿਖ ਤਨ।
‡ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਮ ਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਪਦ ਇਕ ਅਰਥੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਸੁਤੀ ਦੇ ਏਥੇ
ਅਰਥ ਬਾਣੀ ਹਨ ।

[ਗੁਨ=ਤਾਗਾ ।]

ਅਰਥ—ਗੁਰੂ ਜਸ (ਰੂਪ) ਧਾਗੇ (ਵਿਚ) ਬਾਣੀ (ਰੂਪ) ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਪਰੋਕੇ (ਜੋ ਸਿੱਖ) ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ) ਪਹਿਨ ਲਵੇ, (ਉਸ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੋ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖ ਕਾਰਨ ! । ਗਮਨੇ
ਆਗੇ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ। ਰੂਮ ਵਿਲਾਇਤ ਜਹਾਂ ਮਹਾਨਾ।ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਾਰੂੰ
ਤਿਹ ਥਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਦੇਖਨੋ ਪੁਰਿ ਭਾਰੀ । ਮਹਾਂ ਰੰਕ ਬਸਿਹੈਂ
ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕਿਰਤ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਤਿ।ਦਰਬ ਨ ਪਾਸ ਸਦਾ
ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ॥ ੩॥ ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕਰਿਈ । ਭੂਪ ਪ੍ਰਜਾ ਏਕੈ
ਅਨੁਹਰਿਈ[1]। ਸ਼੍ਰੀਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਮ ਨ ਲੇਈਂ।ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਤੇਈ
॥੪॥ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਨੇ ਕੇ ਹੇਤਾ।ਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ । ਕਾਰੂੰ
ਕੇਰਿ ਦੁਰਗ[2] ਜਿਹ ਭਾਰੀ। ਤਿਸ ਕੇ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ॥੫॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਤੇ
ਦਰ ਪਰ ਦਰਵਾਨਾ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਕੈਸੋ ਹੈ ਪਤਿ-
ਸ਼ਾਹ ਵਿਲਾਇਤ?।ਕੇਤਿਕ ਦੇਤਿ ਫਕੀਰ ਖ਼ਰਾਇਤ? ॥੬॥ਕੈਸੋ ਨਜਾਉਂ
ਪੂਜਾ ਕੋਕਰਿਈ?।ਕਰੁਨਾ ਕਿਤਿਕ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਧਰਿਈ?'।ਸੁਨਿ ਦਰਵਾ-
ਨਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਅਤਿ ਪਰਜਾ ਇਨ ਕੀਨਿ ਦੁਖਾਰੀ॥੭॥ਕਾਰੂੰ ਅਤਿ
ਜ਼ੁਲਮੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ । ਕ੍ਰਿਪਨ[3] ਬਿਸਾਲ, ਰਹੈ ਧਨਚਾਹਿ । ਰੰਚਕ ਦਾਨ
ਕਿਸੂ ਨਹਿਂ ਦੇਈ । ਪਰਜਾ ਸਰਬ ਲੂਟ ਇਨ ਲੇਈ॥ ੮॥ ਇਸ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ
ਹਰੂਨਹਿ[4] ਜੋਊ । ਦਰਬ ਗੀਜ[5] ਚਾਲੀ ਕਿਯ ਸੋਊ । ਇਨ ਕੀਨੇ ਪੈਂਤਾਲੀ
ਗੀਜ । ਸਰਬ ਵਿਲਾਇਤ ਮਾਇਆ ਸਿੰਜਿ[6]॥੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦਾਦ[7] ਪੁਕਾਰ[8] ਨ
ਸੁਨਹਿਂ ਕਛੁ ਲੇਵਹਿਧਨੁ ਖੁਸਵਾਇ।ਦਯਾ ਹੀਨ ਦੁਖ ਦੇਹਿ ਸਭਿ ਮਾਨਤਿ
ਬਾਤ ਨ ਕਾਇ ॥੧੦॥ਚੌਪਈ॥ ਦੇਸ਼ ਵਿਲਾਇਤ ਸਗਰੇ ਲੋਕਾ। ਰਹੈਂ ਦੁਖੀ
ਨਿਤ ਧਰਿ ਉਰ ਸ਼ੋਕਾ। ਕਿਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕਰਿ ਗਏ ਉਜਾਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਮਰਿ ਗੇ
ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰਾ'॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ।ਪੁਨ ਬੂਝੇ ਸੋਊ
ਦਰਵਾਨਾ । 'ਕੈਸੇ ਦਰਬ ਕੀਨ ਇਕਠਾਈਂ ? । ਰਾਖਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਅਧਿਕ

[1]ਇਕੋ ਜਿਹੇ । [2]ਕਿਲ੍ਹਾ । [3]ਕੰਜੂਸ । [4]ਹਾਰੂਨ । [5]ਖਜ਼ਾਨੇ । [6]ਕੱਠੀ ਕਰਦੇ । [7]ਇਨਸਾਫ । [8]ਫਰਿਆਦ ।

ਦੁਰਾਈ॥੧੨॥ ਹੋਇ ਇਕੇਲੇ ਗਾਡਹਿਂ ਧਰ ਮੈਂ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਸਯੋ ਰਹਤਿ ਸੋ ਉਰ ਮੈਂ। ਕੌਨ ਰੀਤਿ ਕਰ ਇਨਹਿ ਸਕੇਲੀ[1]? ਆਵਤਿ ਜਾਤੀ ਹੋਤਿ ਦੁਹੇਲੀ[2]॥੧੩॥ਤਬ ਦਰਵਾਨਨ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ ਦਰਵੇਸ਼ ਮਹਾਨਾ!ਇਕ ਸਮੈਂ ਕਾਰੂੰ ਜੋ ਰਾਈ। ਨਿਜ ਵਜ਼ੀਰ ਸਭਿ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ ॥੧੪॥ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਕਠੋਰਾ—ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਧਨ ਔਰੈ ਠੌਰਾ? ਮੋਰ ਵਲਾਇਤ ਮੈਂ ਕਿਤ ਬਾਚੋ[3]। ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਬੈਨ ਕਹਿ ਸਾਚੋ—॥ ੧੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਡਰ ਅਰਜ਼ ਕਿਯ—ਕਹੂੰ ਰਜਤਪਣ ਨਾਂਹਿ। ਸਰਦ ਮੇਘ[4]ਜਲਹੀਨ ਜਿਉਂ ਤਿਉਂ ਲਖਿ ਦੇਸ਼ਨ ਮਾਂਹਿ॥੧੬॥ਚੌਪਈ॥ਇਕ ਰਜਤ-ਪਣ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ਾ। ਖੋਜਯੋ ਪਾਇ ਨ ਕਹੂੰ ਨਰੇਸ਼ਾ—।ਸੁਨਿ ਕਾਰੂੰ ਨਿਜ ਸੁਤਾ ਬੁਲਾਈ। ਕਹਯੋ—ਇਸੇ ਕੋ ਬੇਚੋ ਜਾਈ—॥੧੭॥ ਇਕ ਰਜਤਪਣ ਜੋ ਨਰ ਦੇਵੈ।ਸੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਸੁਤਾ ਕੋ ਲੇਵੈ—।ਅਸ ਕਹਿ ਠਾਂਢੀ ਕੀਨ ਬਜਾਰੂ। ਚੰਦ ਬਦਨ ਜਿਹ ਲੋਚਨ ਚਾਰੂ॥੧੮॥ਚੌਦਹਿ ਸਾਲ ਬਾਲ ਇਕ ਆਯੋ। ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਮਨ ਰਹਯੋ ਲੁਭਾਯੋ।ਮਾਤ ਸਮੀਪ ਗਯੋ ਤਬ ਧਾਯੋ।ਹ੍ਵੈ ਆਤੁਰ ਅਸ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ॥੧੯॥—ਜਨਨੀ!ਇਕ ਰਜਤਪਣ ਦੀਜੈ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੀ ਤਨਿਯਾ ਲੀਜੈ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਹੈ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਇਹ ਸੌਦੇ ਮਹਿਂ ਲਾਭ ਘਨੇਰਾ—॥੨੦॥[5]—ਸੁਨਿ ਸੁਤ!ਇਕ ਰਜਤਪਣ ਨਾਂਹੀ। ਖੋਜਹੁ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਜਿ ਮਾਂਹੀ। ਜੇ ਕਰਿ ਮੋਲ ਨ ਪਾਸ ਹਮਾਰੇ। ਕਿਉਂ ਸੌਦੇ ਕੋ ਲੇਨਿ ਉਚਾਰੇ— ॥ ੨੧ ॥ ਤਬ ਹਠ ਗਹਯੋ ਸੁ ਬਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਹੇ, ਕਿ—ਲੇ ਦੀਜੋ ਤਤ-ਕਾਲਾ।ਨਾ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਜੀਵਨਾ ਮੇਰੋ—। ਗਿਰਯੋ ਧਰਨ ਪਰ ਖਾਇ ਘੁਮੇਰੋ[6] ॥੨੨॥ਜਨਨੀ ਰੋਇ ਚਿੰਤ ਬਹੁ ਕਰਿਹੀ।ਗਹਿਕੈ ਸੁਤ ਕੋ ਹਾਥ,ਉਚਰਿਹੀ। —ਜਬ ਤਵ ਪਿਤਾ ਧਰਨ ਦਫਨਾਯੋ। ਇਕ ਰਜਤਪਣ ਤਿਹ ਮੁਖ ਪਾਯੋ॥ ੨੩ ॥ ਰਹਿ ਨ ਸਕਤ, ਸੋ ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਸੇ—। ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਬਾਲਕ ਭਯੋ ਹੁਲਾਸੇ[7]। ਜਹਾਂ ਪਿਤਾ ਕੀ ਗੋਰ ਬਤਾਈ। ਖੋਦਨ ਲਗਯੋ ਜਾਇ ਸੋ ਥਾਈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਤਤਛਿਨ ਲੀਨ ਨਿਕਾਸਾ। ਚਲਯੋ ਬਜਾਰਹਿਂ ਰਿਦੈ ਹੁਲਾਸਾ।ਦੀਨ ਰਜਤਪਣ ਲੇ ਸੋ ਗਯੋ।ਸੁਧ ਕਾਰੂੰ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ॥੨੫॥ ਗਹਿ ਮੰਗਵਾਯੋ ਤਿਹ ਤਤਕਾਲਾ। ਆਨ ਸ਼ਾਸਨਾ[8] ਦੀਨਿ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।

[1]ਕੱਠੀ ਕੀਤੀ। [2]ਦੁਖਦਾਈ। [3]ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ। [4]ਸਰਦ ਰਿਤੂ ਦਾ ਬੱਦਲ। [5]ਮਾਂ ਬੋਲੀ:—। [6]ਘੁਵਾਟਣੀ। [7]ਅਨੰਦ। [8]ਦੰਡ।

–ਕਿਹ ਤੇ ਲਜਾਯੋ ਸਾਚ ਬਤਾਵਹੁ?। ਮਾਰਹਿਂ ਤੁਰਤ ਜਿ ਕੂਰ ਅਲਾਵਹੁ– ॥ ੨੬ ॥ ਤਬ ਬਾਲਿਕ ਨੇ ਸਾਚ ਉਚਾਰਾ।–ਮੈਂ ਕਾਢਯੋ ਪਿਤ ਗੋਰ ਮਝਾਰਾ। ਹਮਰੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਏਕ ਜਿ ਪਾਵਹੁ। ਤਬ ਮੋ ਕੋ ਜਮ ਧਾਮ ਪਠਾਵਹੁ–॥੨੭॥ ਜਬ ਐਸੀ ਕਾਰੂੰ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਸਭਿ ਹੀ ਗੋਰਾਂ ਲੀਨਿ ਖੁਦਾਈ। ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਤੇ ਪਾਯੋ ਸੋਈ। ਇਹ ਸਮ ਜ਼ੁਲਮੀ ਔਰ ਨ ਕੋਈ[1]॥੨੮॥ ਦਰਵਾਨਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਪੁਨ ਤਿਨ ਸੰਗ ਕਹੀ ਅਸਬਾਨੀ।'ਗੁਨਹਿਗਾਰ ਇਹ ਦੋਜ਼ਕ ਜਾਈ। ਹੈ ਸਦ ਹੈਫ[1] ਜੁ ਕਰੀ ਕਮਾਈ॥੨੯॥ ਧ੍ਰਿਗ ਜੀਵਨ ਇਹ ਕੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਇਹ ਠਾਂ ਅਪਜਸ, ਮਰਿ ਦੁਖ ਪਾਹੀ। ਪਰਵਦਗਾਰ ਜਹਾਂ ਦਰਗਾਹਾ। ਅਹੈ ਬਿਸਾਲ ਖਤਾਵੰਦ[2] ਤਾਂਹਾ॥੩੦॥ ਜਬ ਹੋਵਹਿਗੋ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾਂ। ਤਬ ਪਛੁਤਾਇ ਮੀਜਹੈ ਪਾਨਾ[3]।ਅਬ ਇਕ ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਦਰਵਾਨੋ!। ਕਾਰੂੰ ਸੋਂ ਇਮ ਜਾਇ ਬਖਾਨੋ ॥੩੧॥ ਇਕ ਫਕੀਰ ਤੁਮਰੇ ਦਰ ਆਯੋ!। ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਿਬੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਜਾਚਨ ਕੀ ਰੰਚਕ ਨਹਿਂ ਚਾਹੀ। ਮਿਲਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਿਨ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥੩੨॥ ਵਹਿਰ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਲੀਜੈ*। ਸੁਨਹੁ ਬਚਨ, ਪੁਨ ਆਪ ਭਨੀਜੈ'। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਨਿਕੈ। ਗੇ ਦਰਵਾਨ ਸੰਤ ਭਲ ਗੁਨਿਕੈ ॥੩੩॥ ਪਹੁੰਚੇ ਕਾਰੂੰ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। "ਇਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਅਪੂਰਬ[4] ਆਵਾ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾ-ਪਵਾਨ ਲਖਿ ਪਾਵਾ॥੩੪॥ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਜਿਹ ਨੀਕ ਸੁਭਾਊ।ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਭਾਊ[5]।ਜਾਚਨ ਕੀ ਜਿਹ ਚਾਹ ਨ ਕਾਈ।ਰਾਵਰ ਕੋ ਮਿਲਨੋ ਫੁਰਮਾਈ"॥੩੫॥ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਕਾਰੂੰ ਦਰਪਰ ਆਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ।ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਭਾ ਠਾਂਢ ਅਗਾਰੀ। ਸੰਗ ਭੀਰ ਮਾਨਵ ਕੀ ਭਾਰੀ॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ ਬੈਠੈ ਕਰਿਹੀ ਤਾਂਹਿ।ਬੀਨ ਬੀਨ[6]ਬਹੁ ਠੀਕਰੀ ਪਾਵੈਂ ਪਟ[7] ਕੇ ਮਾਂਹਿ॥੩੭॥ ਚੌਪਈ॥ਦੇਖਤਿ ਕਾਰੂੰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਬੀਨ[6] ਠੀਕਰੀ ਕਜਾ ਕਰਿ ਕਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਬਾਦ[8] ਇਹ ਬੈਠੇ ਕਾਜੂ। ਇਨ ਕਉ ਸੰਚਿ ਕਰਹੁ ਕਜਾ ਕਾਜੂ?'॥੩੮॥ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਚਲੈਂ ਠੀਕਰੀ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਬੀਨ ਕਰੋਂ ਯਾਂਤੇ ਇਕਠਾਈ। ਪਰਲੋਕਹਿਂ ਮਹਿਂ ਕਾਜ ਸਿ ਆਈ'[9] ॥੩੯॥"ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਨ ਕਰਹੁ ਵਿਚਾਰੀ। ਕੋਸਿ[10]

[1]ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। [2]ਕਸੂਰ ਵਾਰ। [3]ਮਲੇਗਾ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ। [4]ਨਵਾਂ। [5]ਚੰਗਾ ਲਗਣ ਵਾਲਾ। [6]ਚੁਣ ਚੁਣ। [7]ਬਸਤਰ। [8]ਬਿਅਰਥ। [9]ਕਾਰੂੰ ਨੇ ਕਿਹਾ:–। [10]ਕੀਕੂੰ। *ਪਾ:—ਦੀਜੈ

ਠੀਕਰੀ ਜਾਂਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਦੇਹਿ ਸੰਗ ਕੀ ਇਹਾਂ ਰਹੈ ਹੈ।ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨ ਕਿਛੁ ਸੰਗ ਨ ਜੈ ਹੈ' ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਤੈਂ ਜ਼ੁਲਮੀ ਕਰ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਕੀਨ ਪੈਂਤਾਲੀ ਗੰਜ। ਕਸੋਂ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿਂ ਸੰਗ ਇਹ ਕੀਨ ਪਾਪ ਕੋ ਸੰਜਿ[1] ॥੪੧॥ਚੌਪਈ॥ ਤੇਰੋ ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਜੋ ਭਯਾ। ਚਾਲੀ ਗੰਜ ਸੰਜਿ ਤਜਿ ਮੁਯਾ। ਤਾਂ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਗਈ ਅਗਾਰੀ।ਤਿਹ ਤੇ ਤੈਂ ਸੰਚੀ ਅਤਿ ਭਾਰੀ॥ ੪੨॥ ਤੇਰੇ ਸੰਗ ਸੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿ। ਦੋਜ਼ਕ ਪਰਹਿਂ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਔਰ ਆਇ ਸਭਿ ਧਨ ਕੋ ਲੇਈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੁਝ ਦੋਜਕ ਦੇਈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਕੌਨ ਕਾਜ ਤੇਰੇ ਤਬ ਆਵਹਿ। ਪਰ ਦੋਜ਼ਕ ਮਹਿਂ ਜਬ ਬਿਲਲਾਵਹਿਂ। ਜਬ ਤਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਆਰੇ। ਪੂਰਬ ਨਰ ਲੇ ਦਰਬ ਸਮ੍ਹਾਰੇਂ ॥ ੪੪ ॥ ਦਫਨ ਕਰੈਂ ਤੁਝ ਕੋ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿ ਲੇਹੁ ਭਲਭਾਂਤੀ।ਜਹਿਂਕਹਿਂ ਦੇਖਾ ਸੁਨਾ ਰੁਪੱਯਾ। ਕਰਸੇ ਜੋਰ ਤੈਂ ਲੀਨ ਖੁਸੱਯਾ[2] ॥੪੫॥ ਕਲਮਲ[3] ਪੁੰਜ ਕੀਨ ਸਭਿ ਗੰਜੀ। ਸੰਗ ਨ ਚਲਿਹੀ ਰਾਖਤਿ ਸੰਜੀ।ਜੇ ਕਰਿ ਚਾਹਤਿ ਆਪਨ ਨੀਕਾ।ਤਜੋ ਖਸੋ-ਟਨ ਨਰ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾ ॥ ੪੬ ॥ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਜ਼ੁਲਮੀ ਪਰਹਰੀਏ[4]। ਜੇ ਨਹਿਂ ਮਾਨੋ ਦੋਜ਼ਕ ਪਰੀਏ। ਕਈ ਕੋਸ ਅਗਨੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਜਹਿਂ ਖੈਂਚਤਿ ਜਮਦੂਤ ਫਿਰਾਹੀਂ'॥੪੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਭਯੋ ਮੋਮ ਦਿਲ ਸੋਇ। ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਤਬੈ ਬੋਲਯੋ ਆਜਜ਼ ਹੋਇ ॥੪੮॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਜਸੋਂ ਬੀਤੀ ਬੀਤੀ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।ਅਬ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਜਸੋਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹ੍ਵੈ ਪੰਥ ਖੁਦਾਇ। ਸੋ ਬਿਧਿ ਦੀਜੈ ਮੁਝੇ ਬਤਾਇ ॥੪੯॥ਰਹੈ ਸਦੀਵ ਈਰਖਾ ਮਨ ਮੈਂ। ਯਾਂ ਤੇ ਰਹੋਂ ਮਗਨ ਮੈਂ ਧਨ ਮੈਂ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਲੋਭ ਨ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ। ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਨੋਂ ਗੈਲ ਖੁਦਾਇ ॥੫੦॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਅਬ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਾ। ਨਾਸਹਿਂ ਮਨ ਕੇ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। ਦੇਨਿ ਨਸੀਹਤ ਸਭਿ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੫੧ ॥

*ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਕੀਚੈ ਨੇਕ ਨਾਮੀ ਜੋ ਦੇਵੈ ਖੁਦਾਇ ॥ ਜੋ ਦੀਸੈ ਜ਼ਿਮੀ ਪਰ ਸੋ ਹੋਸੀ ਫ਼ਨਾਇ ॥
ਦਾਇਮ[5] ਵ ਦੌਲਤ ਕਸੇ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥ ਨ ਰਹੇਂਗੇ ਕਰੋੜੀ ਨ ਰਹੇਂਗੀ ਹਜਾਰ ॥

---

[1]ਇਕੱਤ੍ਰ। [2]ਖੋਹ ਲਿਆ। [3]ਬਹੁਤ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ। [4]ਛੱਡੋ। [5]ਹਮੇਸ਼।

*ਇਹ ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।

ਦਮੜਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਜੁ ਖਰਚੇ ਅਰ ਖਾਇ ॥ ਦੇਵੈ ਦਿਲਾਵੈ ਰਜਾਵੈ ਖ਼ੁਦਾਇ ॥ ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੇ ਇਕੇਲਾ ਨ ਖਾਇਾ ਤਹਿਕੀਕ[1] ਦਿਲ ਦਾਨੀ[2] ਵਹੀ ਭਿਸਤ ਜਾਇ ॥ ਕੀਚੈ ਤਵਜਿਆ[3] ਨ ਕੀਚੈ ਗੁਮਾਨ ॥ ਨ ਰਹਿਸੀ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਨ ਰਹਿਸੀ ਦੀਵਾਨ ॥ ਹਾਥੀ ਵ ਘੋੜੇ ਵ ਲਸ਼ਕਰ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਹੋਵੈਂਗੇ ਗ਼ਾਰਕ ਕੁਛ ਲਾਗੈ ਨ ਬਾਰ[4]॥ ਦੁਨੀਆਂ ਕਾ ਦਿਵਾਨਾ ਕਹੈ ਮੁਲਖ ਮੇਰਾ ॥ ਆਈ ਮੌਤ ਸਿਰ ਪਰ ਨ ਮੇਰਾ ਨ ਤੇਰਾ । ਕੇਤੀ ਗਈ ਦੇਖਿ ਵਾਜ ਵਜਾਇ ॥ ਵਹੀ ਏਕ ਰਹਿਸੀ ਜੁ ਸਾਚਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ॥ ਆਇਆ ਇਕੇਲਾ ਇਕੇਲਾ ਚਲਾਇਆ ॥ ਚਲਤੇ ਵਖਤਿ ਕੋਈ ਕਾਮ ਨ ਆਇਆ॥ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਜੈ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ਜਵਾਬ ॥ ਤੋਬਾ ਪੁਕਾਰੇ ਤੇ ਪਾਵੈ ਅਜ਼ਾਬ[5] ॥ ਦੁਨੀਆਂ ਪਰ ਕੀਆ ਜ਼ੋਰ ਦਮੜਾ ਕਮਾਇਆ ॥ ਖਾਇਆ ਹੰਢਾਇਆ ਅਜਾਂਈ ਗਵਾਇਆ ॥ ਆਖਰ ਪੱਛੋਤਾਣਾ ਕਰੇ ਹਾਇ ਹਾਇ। ਦਰਗਹਿ ਗਇਆ ਸੋਊ ਪਾਵੈ ਸਜਾਇ ॥ ਲਾਨਤ ਹੈ ਤੈਂਕੂੰ ਅਰ ਤੈਂਡੀ ਕਮਾਈ ॥ ਦਗੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਕਰ ਦੁਨੀ ਲੂਟ ਖਾਈ। ਪੀਏ ਪਿਆਲੇ ਔ ਖਾਏ ਕਬਾਬ ॥ ਦੇਖੋ ਰੇ ਲੋਕੋ ਜੁ ਹੋਤੇ ਖਰਾਬ॥ ਜਿਸਕਾ ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਲਾਲਚ ਤੈਂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥ ਨ ਕੀਤੀ ਇਬਾਦਤ[6] ਨ ਰਾਖਿਓ ਈਮਾਨ ॥ ਨ ਕੀਤੀ ਹਕੂਮਤ[7] ਪੁਕਾਰੇ ਜਹਾਨ ॥ ਅੰਦਰ ਮਹਿਲਾਂ ਕੇ ਬੈਠੋਂ ਤੂੰ ਜਾਇ ॥ ਹਰਮਾਂ[8] ਸਿਉਂ ਖੇਲੋਂ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਹਵਾਇ ॥ ਨ ਪੂਛੇ ਨ ਬੂਝੇ ਜੁ ਬਾਹਰ ਕਿਆ ਹੋਇ ॥ ਹਰਾਮੀ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਵਿਗੋਇ ॥ ਬਸਤੀ ਉਜਾੜੇਂ ਫਿਰ ਨ ਬਸਾਵੈਂ ॥ ਕੂਕਹਿ ਪੁਕਾਰਹਿ ਦਾਦ[9] ਨ ਪਾਵੈਂ ॥ ਲਖੋੜੀ ਕਰੋੜੀ ਕੀਏ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥ ਨ ਰਹੈਂਗੇ ਕਰੋੜੀ ਨ ਰਹੈਂਗੇ ਹਜ਼ਾਰ*॥ ਹਾਕਮ ਕਹਾਵੈਂ ਹਕੂਮਤ ਨ ਹੋਇ ॥ ਦੁਨੀਆਂ ਕਾ ਦਿਵਾਨਾਂ ਫਿਰੇ ਮਸਤ ਲੋਇ ॥ ਲੂਟੇ ਮੁਲਕ ਬਹੁਤ ਪਹਿਰੇ ਅਰ ਖਾਇ ॥ ਦੋਜ਼ਕ ਕੀ ਆਤਸ਼ ਮਾਰੇਗੀ ਜਲਾਇ ॥ ਗਰਬ ਸਿਉਂ ਨ ਦੇਖ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਦਿਵਾਨੇ ॥ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨ ਰਹੇਗੀ ਤੂੰ ਐਸੀ ਨ ਜਾਨੇ ॥ ਉਠਾਵੇ ਸਫਾ ਉਸਕੋ ਲਾਗੈ ਨ ਬਾਰ[4] ॥ ਕਿਸਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਸ ਕੇ ਘਰ ਬਾਰ ॥ ਚੰਦ ਰੋਜ ਚਲਨਾ ਕਿਛ ਪਕੜੋ ਕਰਾਰ ॥ ਨ ਕੀਚੈਂ ਹਿਰਸ[10] ਬਹੁਤ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਯਾਰ ॥ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨ ਹੋਇੰ ਕੁਛ ਨੇਕੀ ਕਮਾਇ ॥ ਲਾਨਤ ਕਾ ਜਾਮਾ ਪਹਿਰ ਕੇ ਨ ਜਾਇ ॥ ਗ਼ਾਫਲਤ ਕਰਹੁਗੇ ਤੋ ਖਾਵੋਗੇ ਮਾਰ ॥ ਬੇਟੀ ਵ ਬੇਟਾ ਕੋ ਲਹੈਗੋ ਨ ਸਾਰ॥ ਤੋਬਾ ਕਰਹੁ ਬਹੁਰ ਕੀਚੈ ਨ ਜੋਰ ॥ ਦੋਜਕ ਕੀ ਆਤਸ਼ ਜਲਾਵੇਗੀ ਗੋਰ ॥ ਮਸਾਇਕ[11] ਪੈਗੰਬਰ ਕੇਤੇ ਸ਼ਾਹ[12] ਖਾਨ ॥ ਨ ਦੀਸੈਂ ਜਿਮੀ ਪਰ ਤਿਨ ਕੇ ਨੀਸ਼ਾਨ ॥ ਚਲਤੇ ਕਬੂਤਰ ਜਿਨਾਵਰ ਕੀ ਛਾਉਂ ॥ ਕੇਤੇ ਖਾਕ ਹੂਏ ਕੋ ਪੂਛੇ ਨ ਨਾਉਂ ॥ ਚਾਲੀ ਰੋਜ ਜੋੜੇ ਨ ਰਖਿਓ ਈਮਾਨ ॥ ਦੇਖੋ ਰੇ ਕਾਰੂੰ ਜੁ ਹੋਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ॥ ਨਦਾਨੀ ਨ

[1]ਨਿਸ਼ਚੈ । [2]ਤੂੰ ਜਾਣ । [3]ਤਵਾਜ਼ਿਆ, ਆਦਰ । [4]ਦੇਰ । [5]ਦੁੱਖ । [6]ਬੰਦਗੀ । [7]ਭਾਵ—ਨਿਆਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ । [8]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । [9]ਇਨਸਾਫ । ਨਿਆਂ । [10]ਲਾਲਚ । [11]ਸ਼ੇਖ । [12]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ।

*ਪਾ:—ਕਈ ਕਿਰਸਾਣ ਬਪੜੇ ਮਰੀਵੈਂ ਹਜ਼ਾਰ ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵ ਫ਼ਾਨੀ ਮੁਕਾਮ ॥ ਤੂੰ ਖ਼ੁਦ[1] ਚਸ਼ਮ[2] ਬੀਨੀ[3] ਇਹ ਚਲਣਾ ਜਹਾਨ। ਤੋਬਾ ਨ ਕੀਤੀ ਕਰੇਂਦਿਆਂ ਗੁਨਾਹ ॥ ਕਰੇ ਅਰਜ਼ ਬੰਦਗੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਐਸੇ ਆਲਮ ਸਿਉ ਤੇਰੀ ਪਨਾਹ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਰੂੰ ਸੁਨਿ ਹੈਰਾਨ ਹੁਇ ਭਯੋ ਮੋਮ ਦਿਲ ਸੋਇ। ਆਗੇ ਕੋ ਭੈ ਮਾਨਿਓ ਜਹਿਂ ਸਜਾਇ ਅਤਿ ਹੋਇ॥੫੨॥ਚੌਪਈ॥-ਕਜਾ ਹੋਵੈਗੋ ਤਬ ਮੁਝ ਹਾਲ॥ਗਹਿ ਜਬ ਬਾਂਧੈਂਗੇ ਜਿਹ ਕਾਲ॥ਸਭਿ ਪਰ ਜ਼ੁਲਮੀ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ॥ ਭਲਿਆਈ ਤੇ ਰਹਯੋ ਨਿਰਾਲਾ[3]-॥੫੩॥ਕਾਰੂੰ ਮਨ ਗੁਨਿਬਹੁਰ ਬੁਗੋਯੋ[4]। 'ਮੈਂ ਗ਼ਾਫਲ ਹੋਯੋ ਨਿਤ ਸੋਯੋ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਥੋ ਕਹਾਂ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਤੁਮ ਮਸਾਲ[6]*ਸੁਨਿ ਭੈ ਮੁਹਿ ਆਇ॥੫੪॥ਮਿਹਰ ਆਪਨੀ ਮੋ ਪਰ ਕੀਜੈ॥ਪੰਥ ਖ਼ੁਦਾਇ ਬਤਾਵਨ ਕੀਜੈ॥ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਰਬ ਨਦੀ ਬਡ ਧਾਰ॥ ਬਹਯੋ ਜਾਤਿ ਹੌਂ ਪਾਇ ਨ ਪਾਰ॥੫੫॥ਤੁਮ ਕੇਵਟ[7] ਮਮ ਕਰਿ ਕੈ ਦਾਯਾ॥ ਗਹਹੁ ਹਾਥ ਦੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾਯਾ। ਮੋਹ ਕੁਟੰਬ ਕੂਪ ਅੰਧੇਰਾ। ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਕਾਢਹੁ ਮੈਂ ਚੇਰਾ'॥੫੬॥ ਤਿਹ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬੋਲੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ॥'ਜਬ ਲੌ ਰਿਦੇ ਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਵ॥ ਗੱਲੀਂ ਤਬ ਲੌ ਜਾਇ ਨ ਪਾਵ ॥੫੭॥ ਰਹੇ ਬੰਦਗੀ ਬੀਚ ਸਦੀਵ॥ ਕਰਿ ਅਸਥਿਰ ਮਨ ਰਾਖਹਿ ਨੀਵ॥ ਜਾਵਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਤਾਵਦ ਛੂਟਨ ਇਸ ਕੋ ਨਾਂਹੀ ॥੫੮॥ ਖਲਕ[8] ਬਿਖੈ ਦੇਖਊ ਨਰ ਜੇਤੇ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਮੀਤ ਸੁ ਤੇਤੇ। ਜਬ ਲੌ ਖਾਵਹਿ ਤਬ ਲੌ ਮੀਤਾ। ਪਾਇਂ ਨ ਜਬ,ਹੁਇਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਗੀਤਾ ॥ ੫੯ ॥ ਅਪਨਾ ਪਰ ਕਾ[9] ਜਗਤ ਸਬਾਇ॥ ਨਿਰਧਨ ਭਏ ਨ ਦੇਖਹਿਂ ਆਇ॥ ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿਕੈ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥ ਮੋਹ ਕੁਟੰਬ ਤਜੋ,ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥੬੦॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਧਨ ਲੌ ਇਨ ਕੀ ਮੀਤਤਾ[10] ਦੁਖ ਮੈਂ ਕਾਮ ਨ ਆਇਂ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰੇ ਸਹਾਇਤਾ ਐਸਾ ਏਕ ਖੁਦਾਇ ॥੬੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਗ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕਾਹੂੰ ਕਾਜਾ। ਪਰਹਿ ਆਇ ਦੁਖ,ਜਾਵਹਿਂ ਭਾਜਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਹੈ ਨੀਕੀ ਪ੍ਰੀਤ॥ ਕਰਹੁ ਸਦੀਵ ਤਾਂਹਿ ਸੌਂ ਹੀਤ[11] ॥੬੨॥ ਅੰਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਲੇਤਿ ਛੁਟਾਇ। ਇਤ ਉਤ ਜੋ ਸੁਖਦਾ ਸਮੁਦਾਇ'। ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਕਾਰੂੰ ਜਬ। ਦੀਨ ਭਯੋ ਗੁਰ ਚਰਨ ਗਹੇ ਤਬ ॥ ੬੩॥ 'ਤੁਮ ਜੋ ਕਹੋ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਸੋਇ। ਔਰ

[1]ਆਪੰ। [2]ਅਖੀਂ। [3]ਦੇਖਦਿਆਂ। [4]ਵੱਖਰਾ, ਹੀਨ। [5]ਕਹਿਆ। [6]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ। [7]ਮਲਾਹ [8]ਖ਼ਲਕਤ, ਦੁਨੀਆਂ। [9]ਪਰਾਇਆ। [10]ਮਿੱਤ੍ਰਤਾਈ। [11]ਹਿਤ=ਪ੍ਰੇਮ। *ਪਾ:--ਮਸਲਾ।

ਨ ਮੋਤੇ ਅਬ ਕੁਛ ਹੋਇ। ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੇਰੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਭੀ ਪਦ ਕੰਜ ਘਨੇਰੀ' ॥੬੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਅਵਲੋਕਯੋ ਮਨ ਦੀਨ। 'ਬੰਦੀਖਾਨਾਂ ਛੋਡਿ ਤੂੰ ਮਨੁਜ ਕੈਦ ਜੋ ਕੀਨ'॥੬੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਨਰ ਤਿਹਂ ਕੈਦ ਕਰਾਇ।ਪਠੇ ਦੂਤ ਤਤਕਾਲ ਛੁਡਾਇ। ਦਰਬ ਖਸੋਟਯੋ ਦਿਯੋ ਦਿਵਾਇ। ਧਾਮਨ ਵਿਖੇ ਸਰਬ ਪਹੁੰਚਾਇ॥੬੬॥ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਸਭਿ ਸੁਖ ਧਾਮੂ। ਆਗੇ ਆਜਿਜ਼[1] ਰੱਖਨਾ ਕਰਿਯੇ। ਉਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮੀ ਸਗਲ ਪ੍ਰਹਰਿਯੇ ॥ ੬੭ ॥ ਕਲਮਲ ਕਰਿ ਜੋ ਧਨ ਇਕਠਾਇ।ਦੇਹੁ ਖਰਾਇਤ ਨਾਇ ਖੁਦਾਇ[2]।ਕਰਹੁ ਬੰਦਗੀ ਹੋਇ ਅਧੀਨ। ਅਪਨਾ ਭੁਲਾ ਰਿਦੈ ਇਉਂ ਚੀਨ' ॥੬੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਗੁਰ ਕੋ ਤਬੈ ਕਾਰੂੰ ਕਰੀ ਸੁ ਕਾਰ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸੂਬੇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਦੀਨੀ ਦੇਗ[3] ਅਪਾਰ ॥੬੯॥ਚੌਪਈ॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਤਬ ਰੂਮ ਵਿਲਾਇਤ[4]। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਦੇਵਨ ਲਗੇ ਖ਼ਰਾਇਤ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਤਿਹ ਜਾਵਨ ਕਰਿਕੈ। ਹੋਤਿ ਜ਼ੁਲਮ ਜੋ ਗਯੋ ਸੁ ਟਰਿ ਕੈ[5]॥੭੦॥ ਮਾਨਵ ਆਵਨ ਸਗਰੇ ਲਾਗੇ। ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਪਾਇਨ ਆਗੇ। ਬੰਦਹਿਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦਾ ॥ ੭੧॥ ਬੋਲਯੋ ਕਾਰੂੰ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ। 'ਮੋ ਪਰ ਭੀ ਤੁਮ ਮਿਹਰ ਨ ਥੋਰੀ।ਮਹਾਂ ਗਰਤ ਹੌਂ ਨਿਘਰਤਿ ਜਾਤੋ।ਗਹਿ ਕਰ ਕਾਢਯੋ ਕਰਿ ਦੁਖ ਹਾਤੋ[6] ॥੭੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਭੁਲਾ ਹੋਇ ਮੇਰੋ ਅਬੈ,ਆਸ ਭਈ ਉਰ ਆਇ।ਆਪ ਪ੍ਰਛਿੰਨ[7]ਖੁਦਾਇ ਹੋ,ਮਾਰਗਦੀਨਬਤਾਇ'॥੭੩॥ਚੌਪਈ॥ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਹਿ ਪਦ ਗੁਰਕੋ।ਮਨ ਅਧੀਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਉਰ ਕੋ।ਮਿਹਰ ਧਰੇ ਬੋਲੇ ਸੁਖਦਾਇ।'ਕਾਰੂੰ ਇਹ ਮਗ ਮਿਲਨ ਖੁਦਾਇ।੭੪॥ ਤੁਝ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਈ ਹੈ ਤੂਰਨ। ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਹੋਏ ਸਭਿ ਚੂਰਨ।ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਭਾ ਚਿਤ ਕਰ-ਤਾਰਾ।ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੇ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ'॥੭੫॥ਕਾਰੂੰ*ਕਹੈ 'ਮਿਹਰ ਭੀ ਤੇਰੀ।

[1]ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ। [2]ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ। [3]ਲੰਗਰ। [4]ਦੇਸ਼। [5]ਟਲ ਗਿਆ। [6]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [7]ਗੁਪਤ।

*ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਾਰੂੰ ਈਰਾਨ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਨੇ ਰੂਮ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਜਿੱਤੇ ਸਨ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗੇ ਬੀ ਕਾਰੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈਸੀ, ਭਾਈ ਜੀ ਇਸ ਕਾਰੂੰ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਪਣਸ਼ਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੌਲਤ ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰੂੰ ਦੀ ਅੱਲ ਨਾਲ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਕਾਟੀ ਲੋਭ ਰਿਦੈ ਤੇ ਬੇਰੀ¹। ਮੁਝ ਕੋ ਪੰਥ ਬਤਾਯੋ ਨੀਕਾ। ਭਲਾ ਕਰਨ ਆਏ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾ² ॥੭੬॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ। ਸਰਬ ਲੋਕ ਤਹਿਂ ਸੁਖੀ ਬਸਾਏ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਕੀ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦੀਨੀ। ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਰਿਦੇ ਜਿਨਿ ਲੀਨੀ ॥੭੭॥ ਤ੍ਰਾਸ ਦੋਸ਼ ਕੋ ਸਭਿ ਨਿਰਵਾਰਾ। ਕਾਰੂ ਨੀਕੇ ਮਗ ਮਹਿ ਡਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਗਮਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ। ਤਬ ਕਾਰੂੰ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੭੮॥ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਰਹੀਏ ਮੁਝ ਪਾਸੂ। ਗਮਨਨ ਤਯਾਰ ਭਏ ਕਿਉਂ ਆਸੂ³। ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਤੁਮਾਰਾ। ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕੀਨੋ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੭੯ ॥ ਰਹਤਿ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕਰਹੁ ਪਿਆਨਾ। ਪੁਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਹੁ ਕਬ ਆਨਾ ?'। ਸੁਨਿਕੈ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾਂ। 'ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਹੋਇ ਕਲਿਆਨਾ॥੮੦॥ ਰਿਦੈ ਧ੍ਯਾਨ ਅਪਨੈ ਤੁਮ ਧਾਰਹੁ ਇਹੀ ਹਮਾਰੋ ਮਿਲਨ ਬਿਚਾਰਹੁ'। ਬਿਦਾ ਭਏ ਕਹਿਕੈ ਬਰਿਆਈ। ਗਮਨੇ ਆਨ ਸਥਾਨ ਗੁਸਾਈਂ॥੮੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਕਾਰੂੰ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਹਬਸ਼ ਵਿਲਾਇਤ, ਚੋਲਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੀ ਕਥਾ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਜਗਮਗਾਤਿ ਜਗ ਤਾਰਨੀ ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਜਿਹ ਜੋਤਿ।
ਜੈਯ ਜਾਲਪਾ ਜੈ ਕਰੀ ਕੀਜੈ ਸੁਮਤਿ ਉਦੋਤਿ* ॥ ੧ ॥

[ਜਗਮਗਾਤਿ=ਜਗਮਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਐਉਂ ਭੀ ਹੈ:—]
| ਜਗਤ ਮਾਤ ਜਗ ਤਾਰਨੀ—ਤੂੰ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਜਗ |

¹ਰਿਦੇ ਤੋਂ ਲੋਭ (ਰੂਪੀ) ਬੇੜੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ²ਛੇਤੀ ਹੀ। *ਪਾ:—ਜੈ ਜੈ ਸੁਮਤਿ ਅਦੋਤ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਲਤਾਨ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਿਤੇ ਮਿਸਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 'ਕੋਕੋ' ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਨੇ, ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਦਰਵੱਜੇ ਨਹਿਰ ਕਿਨਾਰੇ ਚੌਤਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ, ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ੧੮੮੬ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਹਦੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਫੌਜਾਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤਦ ਓਥੋਂ ਮੁੜੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਹ ਥਾਂ ਡਿੱਠਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਾਇਆ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਖੋਜ ਦੀ ਹੋਰ ਲੋੜ ਹੈ। [ਤ੍ਵਾ: ਖ: ੪੪੦ ਪੰਨਾ

ਪਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂ ਨੂੰ ਰੂਮ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਅਸਲ ਨਾਮ ਪਤਾ ਬਾਲੇ ਦੀ ਅਸਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਹ ਸੀ। ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦੇ ੧੩੧ ਸਫੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰੂੰ ਐਵੇਂ ਅੱਲ ਸੀ, ਨਾਮ ਹਮੀਦ ਸੀ ਅਰ ਮਦੀਨੇ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਤਾਰਨੀ ਹੈਂ, ਪਰੰਤੂ ਉਦੋਤ ਵਿਚ ਜੋ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ-ਦੇ ਜਗਮਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਵਧੀਕ ਦਰੁਸਤ ਹੈ। ਦੋਰ ਬਿਖੇ-ਪਦ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ ਦੀ ਲੋੜ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ-ਜਗਮਗਾਤਿ-ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਜਗਤ ਮਾਤ ਕ੍ਰਿਆ ਪਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੈਯ=ਬਿਜੈ ਮਾਨ, ਜੋ ਆਪ ਜਿੱਤ ਸਕੇ ਯਾ ਜਿੱਤ ਲਵੇ।

ਭਾਵ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜੈ ਦਾਤੀ। [ਸੰਸ:, ਜਯ੍ਯ] ਜਾਲਪਾ=ਹੰਸ ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਹਨ ਹੋਵੇ। [ਸੰਸ:, ਜਾਲਪਾਦ=ਹੰਸ]

ਜੈ ਕਰੀ=ਜੈ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਬਿਜੈ ਦਾਤੀ।

ਅਰਥ-ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਮਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ (ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁਮਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਜੋ) ਜਗਤ ਨੂੰ (ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ) ਤਾਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਹੰਸ (ਉੱਜਲ ਕਵਿ ਮਨਾਂ) ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, (ਤੇ ਆਪ) ਬਿਜੈਮਾਨ (ਹੈ ਅਰ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਜੈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, (ਮੇਰੀ ਬੀ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿਓ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਸੁਖ ਦਾਨੀ! ਆਗੇ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਹਬਸ਼* ਵਿਲਾਇਤ ਗਏ ਦਯਾਲਾ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤਹਿੰ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲਾ॥੨॥ਹਿੰਦੂ ਨਰ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਜਿ ਆਵੈ†। ਗਹੈ ਤਾਹਿ ਜਮਧਾਮ ਪਠਾਵੈ।ਤਿਸ ਕੀ ਧੂਮ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਸਾਰੇ। ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਪਾਵਹਿ, ਤਿਹ ਮਾਰੇ ॥੩॥ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ। ਟੇਢੇ ਚਲਤਿ ਸੁਧ ਮਗ ਪਾਵਨ। ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ ਸਿ ਸਰਬ ਹਟਾਵਨ। ਨੀਕੋ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਨ ॥੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਤਿਹ ਛਿਨ ਖਿਲਕ[1] ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਉਤਰਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ। ਰੰਗ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਵਹੀ ਅਚਰਜ ਬਨਯੋ ਬਨਾਇ ॥੫॥ਚੌਪਈ ॥ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਲਿਖੀਯੇ ਅੱਖਰ। ਹਿੰਦਵੀ ਬਹੁਰ ਪਾਰਸੀ ਤਾਂ ਪਰ। ਅਰਬੀ ਔਰ ਤੋਰਕੀ ਜੋਇ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਜੋ ਅੱਖਰ ਸੋਇ॥ ੬ ॥ ਸੋ ਖਿਲਕਾ ਲੇ ਗੁਰ ਗਰ ਪਾਯੋ। ਰੰਗ ਕੁਦਰਤੀ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਯੋ। ਜਿਹ ਪੁਰਿ ਵਿਖੇ ਰਹੈ ਅਵਨੀਪਾ। ਬੈਠੇ ਤਿਹ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ॥ ੭ ॥ ਜਬ ਨਰ ਨਿਕਸਿ ਵਿਲੋਕਯੋ ਆਈ।ਰਹੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰਿਦੇ ਬਿਸਮਾਈ। ਪ੍ਰਗਟ ਨਗਰ ਮਹਿ ਜਬ ਸੁਧ ਹੋਈ। ਧਾਇ ਧਾਇ ਦੇਖੈਂ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੮॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ। ਨਰਨ ਸੁਨਾਇ ਦੀਨਿ ਸੁਧ ਸਾਰੀ। 'ਵਹਿਰ ਏਕ ਆਯੋ ਦਰਵੇਸ਼ਾ। ਸੁਨਯੋ ਨ ਪਿਖਯੋ ਖਿਲਕ ਗਰ[2] ਐਸਾ॥ ੯ ॥ ਹੈਂ ਕੁਰਾਨ ਕੇ

[1]ਚੋਲਾ। [2]ਗਲ ਵਿਚ। *ਪਾ:-ਸਰਕ। †ਪਾ:-ਸਿਧਾਵੈ।

ਤੀਸ ਸੁਪਾਰੇ। ਤਾਂ ਪਰ ਲਿਖਿ ਰਾਖੇ ਹੈਂ ਸਾਰੇ।ਅੱਛਰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰਹਿ ਜੋਊ। ਲਿਖੇ ਸਰਬ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸੋਊ*' ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਤਬ ਲੀਨ ਵਜ਼ੀਰ ਬੁਲਾਇ। 'ਵਹਿਰ ਏਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈ ਖਿਲਕ ਉਤਾ- ਰਹੁ ਜਾਇ' ॥੧੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ ਚਲਯੋ ਵਜ਼ੀਰ। ਆਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਤੀਰ। ਠਾਂਢੋ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਦਿਹੁ ਖਿਲਕਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਉਤਾਰੀ ॥੧੨॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਮੰਗਵਾਵਤਿ ਪਾਸੂ। ਹੁਕਮ ਨ ਮੋਰੋ ਦੇ ਦੁਖ ਰਾਸੂ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।'ਜੇ ਉਤਰੈ ਤੌ ਲੇਹੁ ਉਤਾਰੇ'॥੧੩॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭੈ ਉਤਾਰਨ ਆਏ । ਉਤਰਯੋ ਨਹੀਂ ਜੋਰ ਬਹੁ ਲਾਏ। ਖੈਂਚਯੋ ਖਿਰੈ ਨ ਪਾਟਯੋ ਪਟਿਹੈ[1]। ਅਚਰਜ ਭਏ ਲੋਕ ਸਭਿ ਲਟਿਹੈਂ[2] ॥ ੧੪॥ ਸ਼ਾਹ ਸੁਨੀ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਧ ਜਬਹੀ। ਕਿਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਤਬ

---

[1]ਨਾਂ ਹੀ ਪਾਟਿਆ ਫਟਦਾ ਹੈ। [2]ਹਾਰ ਗਏ (ਅ) ਮੁੜ ਗਏ। *ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਉਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਤੇ ਹਾਫਜ਼ਾਬਾਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚੋਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਨਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਵਿਚ ਹੈ । ਬਾਬੂ ਮੁਹੰਮਦ ਯੂਸਫ ਨੇ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਦੀਦਾ ਦਲੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਫਾ ੮੨ ਤੇ ਇਕ ਚੋਲਾ ਜਿਸ ਤੇ ਅਰਬੀ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਮ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਖਾਲਸਾ ਤਵਾਰੀਖ ਰਚਿਤ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਫਾ ੪੩੯ ਦੇ ੪੪੦ ਅਤੇ 'ਗੁਰਪੁਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਇਰਾਕ ਤੇ ਅਰਬ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਤੋਂ ਦੁਆਂ ਕਰਾਈਆਂ, ਆਸ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਵਿਥਯਾ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਗ਼ਦਾਦ ਪੁੱਜੇ, ਹਾਕਮ ਚਰਨੀ ਡਿਗਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਓਹਦੇ ਲੜਕਾ ਜਨਮਿਆਂ, ਬੇਗਮ ਨੇ ਇਕ ਚੋਲਾ ਜਿਸ ਤੇ ਅਰਬੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ (ਇਹ ਭੇਟਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਹੈ ਜਿਕੁਣ ਜਾਰਜ ਪੰਜਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਈ ਧਾਰਮਕ ਸ਼ੈਆਂ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ) । ਇਹ ਚੋਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਰਾਕ ਤੇ ਅਰਬ ਦੇ ਵਲੀਆਂ ਪੀਰਾਂ ਤੇ ਫਕੀਰਾਂ ਉਤੇ ਦਿਗਬਿਜੈ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਾਣ ਹੁਣ ਤਕ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਚੋਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਏਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਪੰਜ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਤੇ ਏਹ ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਉਤਰਿਆ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਾ ਅਰਬ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ ।

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਹੀ। 'ਯਾ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਹਿੰਦੂ ਕੇ ਲੱਛਨ। ਡੋਬਹੁ* ਅਬ ਕੇ ਜਾਇ, ਬਿਚੱਛਨ'[1]!॥੧੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਗੁਰ ਢਿਗ ਅਯੋ ਅਤਿਸ਼ੈ ਰਿਸ ਕਰਿ ਸੋਇ। ਗਹਿ ਗੰਭੀਰ ਸਰਿਤਾ[2] ਬਿਖੈ ਡਾਰਿ ਦਿਯੋ ਬਹੁ ਲੋਇ[3]॥੧੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੋ ਖਿਲਕਾ ਭੀਜਤਿ ਨਹਿਂ ਭਯੋ। ਕਨਕੋ ਨੀਰ[4] ਨ ਤਾਂਕੋ ਛੁਯੋ। ਨਿਕਸਿ ਨਦੀ ਤੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ। ਬੈਠੇ ਵਹਿਰ ਤਿਸੀ ਕੇ ਤੀਰਾ॥ ੧੭॥ ਪਿਖੇਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਨਰ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਅਚਰਜ ਮਾਨਯੋ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਖਬਰ ਸੁਨਾਈ। 'ਬੂਡਤਿ ਨਹਿਂ ਬਹੁ ਕੀਨ ਉਪਾਈ'॥੧੮॥ ਸ਼ਾਹਿ ਕਹੈ 'ਪਾਵਕ ਮਹਿਂ ਜਾਰੋ[5]। ਲੇ ਕਾਸ਼ਟ ਬਹੁ ਊਪਰ ਡਾਰੋ'। ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਤਬ ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਰਾ। ਕਾਸ਼ਟ ਕੋ ਬਡ ਲਾਇ ਅੰਬਾਰਾ॥ ੧੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਚ ਬਸਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਦੀਨਿ ਲਗਾਇ। ਆਂਚ[6] ਰੋਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਲਗੀ ਅਗਨਿ ਗਈ ਸਿਤਲਾਇ[7]॥੨੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਾਸ਼ਟ ਭਸਮ ਭਏ ਤਿਸਥਾਈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਬੀਚ ਸੁਹਾਈ। ਸੁਨੀ ਖ਼ਬਰ ਕੋਪਾ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। 'ਇਹੁ ਫਕੀਰ ਚੇਟਕੀ ਆਹੂ ॥੨੧॥ ਮਮ ਹਦੂਰ ਕਰਿ ਮਾਰਹੁ ਅਬਹੀ'। ਅਸ ਕਹਿ ਚਲਿ ਆਯੋ ਢਿਗ ਤਬਹੀ । ਬਹੁ ਪਾਹਨ ਕੇ ਤਰੇ ਦਬਾਯੋ। ਭਾਰ ਸਹਸ ਮਣ[8] ਊਪਰਿ ਪਾਯੋ ॥੨੨॥ ਇਉਂ ਦਬਾਇ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। 'ਅਬ ਮਰਿ ਜੈਹੈ' ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਭੋਰ ਭਈ ਪੁਨ ਤਿਸੀ ਸਥਾਨਾ। ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥੨੩॥ ਨਰ ਬਿਲੋਕਿ ਹਿਰਦੇ ਬਿਸਮਾਏ।-ਇਹ ਫਕੀਰ ਗਤਿ ਜਾਨਿ ਨ ਜਾਏ-। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ। ਸੁਧ ਮਾਨਵ ਨੈ ਤਬੈ ਉਚਾਰੀ ॥੨੪॥ 'ਜਹਿਂ ਸਾਥੀ ਜੁਗ[9] ਤਿਹ ਥਾਂ ਬੈਸਾ'। ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਭਯੋ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਐਸਾ। 'ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕਯਾ ਭਯੋ ਸਿਰਾਰਾ[10]'। ਮੀਤ੍ਰਿਨ[11] ਮਿਲ ਕਰਿ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ॥੨੫॥ ਜੇ ਬੈਠੇ ਤਿਹ ਢਿਗ ਦਾਨਾਇ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਇਹ ਰੂਪ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਔਰਨ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿਂ ਏਤੀ। ਤਿਹ ਪਦ ਪੂਜਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਸੇਤੀ॥੨੬॥ ਕਰਿ ਉਪਾਇ ਤੁਮ ਸਭਿ ਪਚਹਾਰੇ[12]। ਮਾਰਯੋ ਮਰਤਿ

[1]ਹੇ ਚਤੁਰੋ! [2]ਡੂੰਘੀ ਨਦੀ। [3]ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ। [4]ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਬੀ ਜਲ ਦਾ। [5]ਸਾੜੋ। [6]ਸੇਕ, ਅੱਗ। [7]ਠੰਢੀ ਹੋ ਗਈ ਅੱਗ। [8]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਣ। [9]ਦੋ। [10]ਇਸਰਾਰ=ਭੇਦ। [11]ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨਾਲ। [12]ਖਪਕੇ ਥੱਕ ਗਏ। *ਪਾ:-ਮਾਰਹੁ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]
ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਬਗ਼ਦਾਦ ਜਾਣ ਤੇ ਓਥੋਂ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਮਤ ਦੇਣ ਬਾਬਤ, ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੩੪ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਕ ੬੮ ਦੀ ਟੂਕ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਨ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਗਹਉ ਪਦ ਜਾਈ। ਖਤਾ ਲੇਉ ਅਪਨੀ ਬਖਸ਼ਾਈ' ॥੨੭॥ ਅਜ਼ਮਤ ਦੇਖਿ ਬਚਨ ਕੋ ਸੁਨਿਕੈ। ਕੰਪਯੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਭੈ ਮਨਿਕੈ।–ਬਹੁਤ ਅਵੱਗਯਾ ਕੀਨੀ ਮੋਹੀ[1]।ਸਰਬ ਵਿਲਾਇਤ ਗ਼ਾਰਕ ਨ ਹੋਹੀ–॥੨੮॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ। ਲੇਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਮੇਚਕ[2] ਰੰਗ ਮਹਾਂ ਜਿਸ ਕੇਰੋ। ਭੈ ਕਰਿਕੈ ਮਨ ਦੀਨ ਘਨੇਰੋ ॥ ੨੯ ॥ ਆਇ ਚਰਨ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਯੋ।ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।'ਮੈਂ ਬਹੁਤੀ ਕੀਨੀ ਤਕਸੀਰੈਂ[3] । ਬਖਸ਼ੋ ਅਬ ਤੁਮ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੈਂ॥ ੩੦ ॥ ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਕਿ ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਹੋ ਪੁਛਿੰਨ[4] ਨ ਪਰਹੁ ਲਖਾਇ[5]। ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਉਰ ਧਰਿਊਂ। ਬਹੁਰ ਅਵੱਗਯਾ ਫੇਰ* ਨ ਕਰਿਊਂ ॥੩੧॥ ਭ੍ਯਾ ਅਨਜਾਨਪਨੇ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ਾ। ਕਰਹੁ ਮਿਹਰ ਪਰਹਰਿ ਉਰ ਰੋਸਾ†'। ਦੀਨ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਕਹਯੋ ਕਰਨ ਉਪਕਾਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਨਰ ਮਾਰਨ ਜੇ ਪਰਹਰੈਂ ਤੌ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਯਾ ਜਾਇਂ। ਨਹਿਂ ਤਯਾਗੇ ਦੂਖ ਪਾਇ ਹੈਂ ਦੋਜ਼ਖ ਮਿਲੈ ਸਜ਼ਾਇ'॥੩੩॥

ਚੌਪਈ ॥ ਲਾਜਬਰਦ[6] ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਜਬ ਕੋ ਤੁਮਰੇ ਪਗ ਲਪਟਾਯੋ । ਤ੍ਰਿਨ[7] ਤੋਰਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰਹੀ। ਔਰ ਕਹਉ ਜੋ ਕਰਿਹੌਂ ਸਹੀ'॥੩੪॥ [8]'ਜੇ ਤੈਂ ਹਮਰੀ ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਕੋ ਹੇਤੁ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਦੇਸ਼ ਆਪਨੇ ਦੇਗ਼ ਚਲਾਇ ॥ ੩੫॥ ਭੂਖਾ ਰਹਿਨ ਨ ਕੋਊ ਪਾਵੈ। ਬਸਤੂ ਸੁ ਦੇਹੁ ਨਗਰ ਜੋ ਆਵੈ। ਆਜਜ਼ ਕੀ ਪਰਵਰਸ਼ ਕਰੀਜੈ। ਕਲਮਲ ਕਰਨੇ ਸਭਿ ਤਜਿ ਦੀਜੈ' ॥ ੩੬ ॥ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਕੀਨੋ ਸੋ ਕਾਮੂ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗਾ ਸਤਿਨਾਮੂ । ਪੀਰ ਕਰਯੋ‡ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਾਂਹੀ। ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ ਸੇਵ ਚਿਤ ਚਾਹੀ ॥ ੩੭ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸੇ ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਸਰਬ ਘਰ ਘਰ ਮੈਂ । ਹੋਵਨ ਲਗੀ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਜਪਹਿਂ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥੩੮ ॥

ਏਕ ਦਿਵਸ ਬੈਠੇ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਮੈਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ

---

[1]ਮੈਂ। [2]ਕਾਲਾ। [3]ਭੁੱਲ। [4]ਗੁਪਤ। [5]ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। [6]ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। [7]ਤਿਨਕਾ ਤੀਲਾ। [8]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:–

*ਪਾ:–ਐਸ ।

†ਪਾ:–ਅਬ ਹਰਹੁ ਸੁ ਰੋਸਾ।

‡ਪਾ:–ਕਹੇ, ਕਰੇ ।

'ਰਾਮ ਚੰਦ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰਾ*। ਦੈਤਨ ਕੋ ਕੁਲ ਜਾਂਹਿ ਸੰਘਾਰਾ[1] ॥
੩੯॥ਲੰਕਾ‡ ਹੁਤੀ ਉਦਧਿ[2] ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਮਾਰਗ ਜਾਨ ਤਹਾਂ ਕੋ ਨਾਹੀ। ਗਿਰ
ਤਰਾਇ ਤਹਿੰ ਸੇਤੁ ਬੰਧਾਵਾ। ਸਭਿ ਕਪਿ ਕਟਕ[3] ਪਾਰ ਸੁ ਲੰਘਾਵਾ॥੪੦॥
ਹੈ ਅਵਲੋਕਨ ਲਾਲਸ ਮੋਹੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਓਹੀ' ॥ ਸੁਨਿਕੈ
ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਤੁਮਰਾ ਕਹਯੋ ਕਰੋਂ ਹੌਂ ਬਾਲਾ'॥੪੧॥ ਬਿਦਾ ਭੁਏ
ਤਿਨ ਤੇ ਬਰਿਆਈ। ਤਤਛਿਨ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗਤਿਦਾਈ। ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚੇ
ਸਾਗਰ ਤੀਰੇ।ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿੰ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੇ ॥੪੨॥ ਜਹਿੰ ਰਘੁਬੀਰ ਸੇਤੁ
ਬੰਧਵਾਯੋ। ਏਕ ਲਿੰਗ ਸ਼ਿਵ ਤਹਾਂ ਸੁਹਾਯੋ। ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰ-

---

[1]ਜਿਸਨੇ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਕੁਲ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [2]ਸਮੁੰਦਰ। [3]ਬੰਦਰਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ। *ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਕਵਿ ਜੀ ਬਾਲੇ ਮੁਖੋਂ ਕਹਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਅਜੋਨੀ ਹੈ।

‡ਲੰਕਾ, ਉਸੇ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਗਲਾਦੀਪ, ਸੀਲੋਨ, ਸ੍ਰੰਦੀਪ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਨਾਗਾ ਬੰਦਰ ਯਾ ਨਾਗਾ ਪਟਨ ਤੋਂ ਇਸੇ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਪਾਪਟਨ (ਜਾਫਨਾ ਪਟਮ) ਇਸੇ ਟਾਪੂ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ, ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਇਸੇ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਤੋਂ ਮੁੜਕੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਅੱਪੜਕੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਆਏ, ਇਹ ਗੱਲ ਪਿੱਛੇ ਅਧਯਾਯ ੪੯ ਪੂਰਬਾਰਧ ਵਿਚ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ। ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਬੰਦਰ ਤਜਾਵਰ (ਤੰਜੋਰ) ਬੀਜਾਪੁਰ ਆਦਿ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਓਹ ਬੀ ਨਾਗਾਪਟਮ ਤੋਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਲ ਨੂੰ ਗਿਆਂ ਤੇ ਹੈ। ਫੇਰ ਸੇਤਬੰਦ ਰਾਮੇਸੁਰ ਜੋ ਲੰਕਾ ਦਾ ਪਤਾ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੇਤ (ਪੁਲ) ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ੪੦ ਤੇ ੪੩ ਅੰਗ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਓਹ ਪੁਲ ਇਸੇ ਟਾਪੂ ਤੇ ਹਿੰਦ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਟਾਪੂ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੇ ਜਹੇ ਅਨਰੁਧ ਪੁਰ ਨਾਮੇ ਨਗਰ ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਰਾਵਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਪੜਤਾਲ (ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ) ਨੂੰ ਕੁਛਕ ਸਬੂਤ ਮਿਲੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਸੋਪੁਟਾਮੀਆਂ ਵਿਚ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦਾ ਰਾਜ ੬ ਸਦੀਆਂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਿਤਾਨੀ ਤੇ ਕੱਸੀ ਦੋ ਜਾਤੀਆਂ ਸਨ, ਇਹ ਸੂਰਜਬੰਸੀ ਸਨ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਇਹ ਸਿੰਧ ਤੇ ਸਿੰਧ ਤੋਂ ਤੰਜਾਬ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦਸਰਥ ਰਾਜਾ ਹੋਯਾ ਹੈ ੧੩੬੭ ਵਰਹੇ ਈਸਵੀ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਫਿਰ ਆਸਰੀਆਂ (ਅਸੁਰਾਂ) ਤੇ ਹਿਤੀਆਂ (ਦੈਂਤਾਂ) ਨੇ ਇਹ ਰਾਜ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਰਯਾਂ ਨੇ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਆਕੇ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਤੇ ਰੋੜ੍ਹੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਪੀ। ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਰਾਮਾਇਣ ਮੈਸੋਪੁਟਾਮੀਆ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਅਜ ਕਲ ਜਾਵਾ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਕਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਜਿਥੋਂ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਵਨ ਦੀ ਲੰਕਾ ਏਥੇ ਸੀ। (ਵੇਖੋ ਉਤਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧੮ ਅੰਕ ੨੫ ਦੀ ਟੂਕ) ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸ ਟਾਪੂ ਬੀ ਗਏ ਹੋਣ।

ਦਾਨਾ। 'ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਸਥਾਨਾ?॥੪੩॥ ਕਿਹ ਨੈ ਇਹ ਅਸ-ਥਾਪਨ ਕੀਨੋ ?। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਪੂਜਨ ਦੀਨੋ। ਸਰਬ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮੁਝੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਭੂਤ[1] ਭਵਿੱਖਜ[2] ਲਖਹੁ ਸਰਬੰਗਾ[3]' ॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਚਨ 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ! ਗਾਥ। ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਆਏ ਇਹਾਂ ਬਾਂਦਰ ਦਲ ਲੇ ਸਾਥ ॥ ੪੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉਦਧਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ।-ਇਸਕੇ ਜਾਵਹਿਂ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਪਾਰਾ-। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਹਜੋ-ਬੰਧਾਵਹੁ ਸੇਤਾ-। ਮਾਨ ਲੀਨ ਅਸ ਰਘੁ ਕੁਲ ਕੇਤਾ॥ ੪੬ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕੀਨੀ। ਪੁਲ ਬਾਂਧਨ ਪੁਨ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ। ਕਾਜ ਕਰਨ ਤੇ ਜੌਨ ਅਗਾਰੇ। ਗੁਰ ਪੂਜਹਿਂ*ਹ੍ਵੈਂ ਪੁਰਖੁ ਸੁਖਾਰੇ†॥੪੭॥ ਤਬ ਕੋ ਇਹ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਸੁਹਾਵਾ‡। ਰਘੁਬਰ ਕੀਨ ਸਥਾਪਨ ਭਾਵਾ[4]।ਪਾਹਨ ਪਰ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਨਿਜਨਾਮੂ।ਸੇਤੁ ਬਾਂਧਿ ਲੀਨੋ ਅਭਿਰਾਮੂ' ॥੪੮॥ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿ 'ਭਾ ਸੰਦੇਹੂ। ਕਿਉਂ ਰਘੁ-ਬੀਰ ਕੀਨ ਕ੍ਰਿਤ ਏਹੂ ?। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰੱਥ ਗੁਸਾਈਂ। ਆਪ ਹੁਤੇ ਠਾਂਢੇ ਜਿਹ ਥਾਈਂ ॥੪੯॥ ਕਿਉਂ ਤਹਿਂ ਸ਼ਿਵ ਅਭਿਖੇਕਨ[5] ਕੀਨਾ। ਇਕ ਸੰਸੈ ਮੁਝ ਏਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨਾ!। ਅਪਨੋ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਨਾਮ ਬਹੋਰੀ। ਤਾਰੇ ਪਾਹਨ ਰਾਖੇ ਜੋਰੀ[6] ॥੫੦ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਕੀਨ ਪ੍ਰਯਾਸਾ[7]। ਉਰ ਸੰਸੇ ਦ੍ਵੈ[8] ਦੇਹੁ ਬਿਨਾਸਾ। ਹ੍ਵੈ ਬਲ ਹੀਨੋ ਇਉਂ ਬਨਿ ਆਈ। ਅਪਰ ਅਲੰਬ ਪਾਇ ਕਰਿ ਜਾਈ[9]' ॥੫੧॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਬਖਾਨਾ।'ਉੱਤਰ ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਮਰਦਾਨਾ!। ਭਗਤਿ[10] ਨਾਮ ਕੀ ਬਡ ਬਡਿਆਈ। ਸੁਰ ਨਰ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਆਪ ਰਖਾਈ§ ॥ ੫੨ ॥ ਸਭਿ ਭਗਤਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ੰਭੁ ਮਹਾਨਾ।ਆਠੋਂ ਜਾਮ ਧਰਹਿ ਉਰ ਧ੍ਯਾਨਾ।ਬਿਸ਼ਨੁ ਸਤੋਗੁਨ ਉੱਜਲ ਰੰਗਾ।ਕਰਤਿ ਧ੍ਯਾਨ ਸਿਤ[11] ਭਾ ਸਰਬੰਗਾ[12]॥੫੩॥ਤਮਗੁਨ ਸ਼੍ਯਾਮ ਸੁ ਸ਼ਿਵ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ।ਬਿਸ਼ਨੁ

---

[1]ਪਿਛਲਾ। [2]ਅਗਲਾ। [3]ਸਾਰਾ ਹੀ। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ। [5]ਪੂਜਨ। [6]ਜੋੜਕੇ। [7]ਯਤਨ। [8]ਦੋ। [9]ਭਾਵ, ਜੋ ਆਪ ਬਲਹੀਨ ਹੋਵੇ ਓਹ ਦੂਜੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। [10]ਭਗਤਾਂ ਦੇ। [11]ਚਿੱਟਾ। [12]ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ।

*ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੂਜਨ ਤੋਂ ਕਵਿ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਪੂਜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੁਤਾਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਮਨ੍ਹੇਂ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਬੀ ਪਿਛੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਆਏ ਹਨ। †ਪਾ:-ਗੁਰ ਪੂਜਨ ਹ੍ਵੈ ਪੁਰ ਸੁਖਾਰੇ। ‡-ਸ਼ਿਵ ਪੂਜਨ-ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ।

§ਆਪਿ ਸਮਾਈ, ਆਪ ਲਖਾਈ, ਤੇ ਆਪ ਰਖਾਏ-ਬੀ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹਨ।

ਧਯਾਨ ਕਰਿ ਹੀ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ। ਸ਼੍ਯਾਮ ਰੂਪ ਭਾ ਕਾਰਨ ਏਹੀ। ਭੇ ਬਿਪ-ਰੀਤ[1] ਰੰਗ ਦੁਉ ਦੇਹੀ ॥ ੫੪ ॥ ਇਨ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਰੰਚਕ[2] ਜਾਨੋ। ਦ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਇਕ ਜੋਤਿ ਪਛਾਨੋ[3]*।ਅਬ ਸੁਨਿਨਾਮ ਲਿਖ੍ਯੋ ਜਿਉਂ ਕਹੋਂ।ਤੇਰੇ ਉਰ ਕਾ ਸੰਸਾ ਦਹੋਂ॥੫੫॥ਰੂਪ[4]ਦੇਖਿ ਉਧਰੇ ਹੈਂ ਥੋਰੇ।ਜਪਤ ਨਾਮ ਕੋ ਤਰੇ ਕਰੋਰੇ[5]। ਨਾਮੀ ਤੇ ਹੈ ਨਾਮ ਬਡਾਈ[6]। ਮਹਿਮਾ[7] ਆਪਹਿ ਰਾਮ ਲਖਾਈ[8] ॥੫੬॥ ਬਾਂਧਿ ਸੇਤੁ ਪੁਨ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।ਹਨੇ ਦੈਤ ਜਿਨ ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਬੂਝਨ ਲਾਗਾ। 'ਰਘੁਬਰ ਕਥਾ ਸੁਨਨ ਅਨੁਰਾਗਾ॥੫੭॥ ਬਾਂਧਿ ਉਦਧਿ ਕਿਉਂ ਪਾਰ ਪਧਾਰੇ?।ਲੰਕ ਬਿਖੈ ਕਿਉਂ ਦੈਤ ਸੰਘਾਰੇ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਰਾਵਰ ਤੇ ਕੁਛ ਗੁਪਤ ਨ ਹੋਹੀ' ॥੫੮॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। †"ਇਕ ਦਸਰਥ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਤੋ ਕੁਲੀਨਾ। ਤ੍ਰੈ ਰਾਨੀ ਤਿਹ ਲੀਨ ਬਿਵਾਹੀ। ਕੌਸਲ੍ਯਾ, ਕੈਕੇਈ ਆਹੀ ॥ ੫੯ ॥ ਬਹੁਰ ਸੁਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਜਾਨਹੁ ਨਾਰੀ।ਤਿਨ ਤੇ ਜਨਮਤਿ ਭੇ ਸੁਤ ਚਾਰੀ[9]। ਜੇਸ਼ਟ[10]ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ ਤੇ ਰਾਮੂ।ਕਿਕਈ ਕੇਰ ਭਰਤ ਭਾ ਨਾਮੂ॥੬੦॥ਲਛਮਨ ਬਹੁਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਘਨ ਜੋਊ। ਜਨੇ ਸੁਮਿੱਤ੍ਰਾ ਨੰਦਨ[11] ਦੋਊ। ਕਾਮ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਜਿਨ ਕੇਰੇ। ਖੇਲਤਿ ਹੋਤਿ ਸਰੀਰ ਬਡੇਰੇ॥੬੧॥ਬਿਸ੍ਵਾਮਿੱਤ੍ਰ ਹੁਤੋ ਮੁਨਿਰਾਈ[12]।ਜੱਗ ਕਰਨ ਤਿਨ ਸੌਂਜ ਬਨਾਈ।ਬਿਘਨ ਕੀਨ ਤਬ ਦੈਂਤਨ ਆਈ। ਮਖ[13] ਕਰਿਨੇ ਤੇ ਦੀਨ ਹਟਾਈ ॥੬੨॥ ਬੈਠਿ ਮੁਨੀਸ਼ੁਰ ਕੀਨੋ ਧਯਾਨਾ। ਜਗਤ ਸਰਬ ਬਿਰਤੰਤ ਪਛਾਨਾ। ਰਾਵਨ ਤੇ ਦੇਵਨ ਦੁਖ ਪਾਈ।ਗਏ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਸ਼ਰਨਾਈ ॥ ੬੩॥ ਭਾਖਿ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਰਬ ਜਬ ਚੀਨੀ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਧਰਯੋ ਅਵਤਾਰਾ। ਦੈਂਤ ਸਰਬ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸੰਘਾਰਾ ॥ ੬੪ ॥ ਕਰਿਕੈ ਧਯਾਨ ਲਖਯੋ ਅਸ ਜਬਹੀ। ਅਯੋ ਅਯੁੱਧਯਾ ਮੁਨਿਵਰ ਤਬਹੀ।

---

[1]ਉਲਟ। [2]ਥੋੜਾ। [3]ਭਾਵ ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। [4]ਭਾਵ ਨਾਮੀ ਦਾ ਰੂਪ। [5]ਕਰੋੜਾਂ। [6]ਵਡਾ ਹੈ। [7]ਏਹ ਮਹਿਮਾ। [8]ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। [9]ਚਾਰ। [10]ਵੱਡਾ। [11]ਪੁੱਤ੍ਰ। [12]ਵੱਡਾ ਰਿਖੀ। [13]ਯੱਗ।

*ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਓਹ ਫਿਰਕੇ ਜੋ ਇਸ਼ਟ ਭੇਦ ਤੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ।

†ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਰਾਮਾਇਣ ਦਾ ਸਾਰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਨ ਤੇ ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਕਥਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੁਖੋਂ ਉਚਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਤਾ ਹਨ।

ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਸਨਮਾਨਯੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। ਕੀਨੋ ਜਾਚਨ ਜੇਸ਼ਟ ਨੰਦਨ ॥੬੫॥ ਲੇ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਰਘੁਬਰ ਬਰਿਆਈ। ਆਸ਼੍ਰਮ ਗਮਨਯੋ ਹਰਖ ਬਢਾਈ। ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਤਾੜਕਾ[1] ਮਾਰੀ। ਦੋਇ ਦੈਂਤ ਆਏ ਬਲਿ ਭਾਰੀ ॥ ੬੬ ॥ ਬਿਨ ਫਰ ਸਰ[2] ਮਰੀਚਕੈ ਮਾਰਾ। ਜਾਇ ਪਰਯੋ ਲੰਕਾ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰ॥ ਹਨਯੋ ਸੁ ਬਾਹੁ[3] ਰਾਮ ਪੁਨ ਤੂਰਨ। ਰਿਖਿਵਰ ਕੀਨੋ ਮੱਖ ਸੰਪੂਰਨ ॥੬੭ ॥ ਤਿਹਂ ਛਿਨ ਜਨਕ ਦੂਤ ਚਲਿ ਆਵਾ। ਸੁਤਾ ਸੁਯੰਬਰ[4] ਜਾਂਹਿ[5] ਰਚਾਵਾ। ਲੀਨ ਮੁਨੀ ਸੰਗਿ ਦੋਨੋ ਭਾਈ। ਗਯੋ ਬਿਦੇਹਿ ਨਗਰ[6] ਜਿਹ ਥਾਈਂ॥੬੮॥ ਤਹਿਂ ਬਹੁ ਭੂਪਨ ਭਯੋ ਸਮਾਜਾ॥ਧਨੁ ਤੋਰਨ[7] ਕੋ ਸਰਯੋ ਨ ਕਾਜਾ। ਮੁਨਿ ਰਜਾਇ ਤੇ ਉਠੇ ਰਘੇਸ਼ਾ[8]। ਭੰਜਯੋ ਚਾਂਪਹਿ ਪਿਖਤਿ ਨਰੇਸ਼ਾ[9] ॥ ੬੯ ॥ ਜਨਕ ਸੁਤਾ ਸੀਤਾ ਜਿਹ ਨਾਮੂ। ਫੂਲ ਮਾਲ ਡਾਰੀ ਗਰ ਰਾਮੂ[10]।ਬਹੁਰੋ ਦਸ਼ਰਥ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ। ਸਜਿ ਬਰਾਤ ਆਏ ਤਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੭੦ ॥ ਚਾਰੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਕੀਨ ਬਿਵਾਹਾ। ਭਾ ਤਿਹ ਛਿਨ ਅਤਿਸ਼ੈ ਉਤਸਾਹਾ। ਨਗਰ ਅਯੁਧਯਾ ਪੁਨ ਚਲਿ ਆਏ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਜਬੈ ਬਿਤਾਏ ॥ ੭੧ ॥ ਭਰਤ ਬਿਦੇਸ਼ ਕੀਨ ਤਬ ਗਵਨੀ। ਰਘੁਬਰ[11] ਰੁਚਿਰ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਭਵਨੀ[12]। ਦਸ਼-ਰਥ ਅਪਨ ਅਵਸਥਾ ਦੇਖੀ॥—ਦੇਉਂ ਰਾਜ ਸੁਤ[13]—ਚਾਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖੀ ॥੭੨॥ ਅਭਿਖੇਕਨ[14] ਕੋ ਸਮਾਂ ਬਿਚਾਰੀ। ਸਰਬ ਸੌਂਜ ਕੀਨੀ ਜਬ ਤਯਾਰੀ। ਸੁਨਤਿ ਕੈਕਈ ਕੋ ਮਨ ਛੋਭਾ[15]। ਰਾਜ ਲੇਨਿ ਸੁਤ ਕੋ ਭਾ ਲੋਭਾ ॥ ੭੩ ॥ ਜਬ ਭੂਪਤਿ ਤਿਹ ਭਵਨ ਪਧਾਰਾ । ਰਹੀ ਰੂਠਿ ਨਹਿਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ । ਬਿਸਮਾਨਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਲਖਿ ਭੈ ਨਾਰੀ।—ਚੰਦ ਬਦਨ ! ਹੇ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੀ ! ॥ ੭੪ ॥ ਚਹਹੁ ਜੁ ਲੇਹੁ ਕਰਹੁ ਕਿਉਂ ਰੋਸੁ। ਕਿਹ ਨੈ ਕੀਨ ਆਜ ਤਵ ਦੋਸ਼ੁ- । ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੀ ਲਾਲਸ ਮਨ ਕੀ । —ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਿ ਅਪਨ ਬਚਨ ਕੀ॥੭੫॥ ਦ੍ਵੈ ਬਰ ਦੇਨਿ ਕਹੇ ਜੋ ਮੋਹੂ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਦੇਉ[16], ਭਯੋ ਮੁਝ ਰੋਹੂ। ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਤਉ ਜੀਵਨ ਮੇਰਾ। ਨਾਤੁਰ ਮਰਨ ਲਖਹੁ ਇਸ ਬੇਰਾ—॥ ੭੬ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਕਹਯੋ—ਚਾਹਿ ਜੋ ਲੀਜੈ—।

---

[1]ਇਕ ਰਾਖਸ਼ਨੀ। [2]ਨੋਕ ਬਿਨਾਂ ਤੀਰ। [3]ਨਾਮ ਹੈ ਦੈਂਤ ਦਾ। [4]ਆਪੇ ਪਤੀ ਚੁਣਨ ਦੀ ਰਸਮ। [5]ਜਿਸ ਨੇ। [6]ਜਨਕ ਦੇ ਨਗਰ। [7]ਧਨੁਖ ਤੋੜਨ। [8]ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ। [9]ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਧਨੁਖ ਤੋੜਿਆ। [10]ਗਲ-ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ। [11]ਰਾਮ ਜੀ। [12]ਘਰ ਵਿਚ। [13]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [14]ਰਾਜ ਤਿਲਕ। [15]ਖੋਭ ਹੋਯਾ। [16]ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ।

ਬੋਲੀ–ਰਾਜ ਤਾਤ ਮੁਹਿ ਦੀਜੈ[੧]–। ਭੂਪਤਿ ਅਪਨੋ ਬਚਨ ਨ ਹਾਰ੍ਯੋ[੨]*। ਦਿਯੋ ਰਾਜ ਤਿਹ ਬਹੁਤ ਧਿਕਾਰ੍ਯੋ ॥ ੭੭ ॥–ਦੂਸਰ ਬਰ ਰਘੁਬਰ ਬਨ-ਬਾਸਾ–। ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਤਜੀ ਜਿਯਨ ਕੀ ਆਸਾ। ਰਾਮਚੰਦ ਤਬ ਬਿਪਨ[੩] ਪਧਾਰੇ। ਸੀਤਾ ਲਛਮਨ ਲੀਨ ਸੰਗਾਰੇ[੪]॥੭੮॥ਪੁਰਿ ਆਤੁਰ† ਅਤਿ ਉਰ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਰਾਮ ਬਿਰਹ[੫] ਬ੍ਯਾਪ੍ਯੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਸੁਤ ਕੇ ਬਿਰਹ[੬] ਦਸ-ਰਥ ਤਨ ਛੋਰਾ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੰਨ[੭] ਨਿਬਾਹ੍ਯੋ ਓਰਾ[੮] ॥੭੯॥ ਰਿਖਿ ਬਸਿਸ਼ਟ ਦੇਖ੍ਯੋ ਅਸ ਹਾਲਾ। ਭਰਤ ਬੁਲਾਇ ਪਠੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਆਨਿ ਦੀਖ ਜਬ ਸਰਬ ਕੁਚਾਲੀ[੯]। ਬ੍ਯਾਪੀ ਉਰ ਮਹਿਂ ਪੀਰ ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੮੦ ॥ ਸੁਨਿ ਨਿਜ ਜਨਨੀ ਅਧਿਕ ਧਿਕਾਰੀ[੧੦]। ਬਿਧਿ ਸੋਂ [੧੧]ਪਿਤ ਕੀ ਕਾਯਾਂ ਜਾਰੀ। ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਪੁਰਿ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਗਮਨੇ ਰਘੁਰਾਇ ਉਦਾਰਾ ॥ ੮੧॥ ਮਿਲ੍ਯੋ ਬਿਪਨ[੧੨] ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਬਿਹਾਲਾ[੧੩]। ਬੰਦਹਿ ਪਦ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।–ਛਿਮਹੁ ਨਾਥ! ਅਪਰਾਧ ਹਮਾਰੇ। ਕੈ ਘਰਿ ਚਲਹੁ ਕਿ ਲੇਹੁ ਸੰਗਾਰੇ–॥੮੨॥ਸੱਤਿਸੰਧ ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਬਿਚਾਰਾ।ਧੀਰਜ ਦੀਨ ਭਰਤ ਕੋਭਾਰਾ। ਦੇਯ ਖਰਾਂਵ ਸਦਨ ਕੋ ਮੋਰਾ। ਗਮਨੇ ਆਪ ਬਿਪਨ ਕੀ ਓਰਾ॥੮੩॥ਬਿਚ-ਰਤ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਮੁਨਿ ਅਗਸਤ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਮ‡ ਆਏ। ਤਹਿਂ ਬਸ ਬਹੁਰੋ ਗਏ ਅਗਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਰਾਵਨ ਬਹਨੀ[੧੪] ਕੀ ਬਾਰੀ[੧੫] ॥ ੮੪ ॥ ਪਰਨ[੧੬] ਕੁਟੀ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਬਨਾਈ। ਲਛਮਨ ਸਹਤ ਰਹੇ ਰਘੁਰਾਈ। ਸੂਪਨਖਾ ਇਕ ਦਿਨ ਚਲਿ ਆਈ। ਰੂਪ ਵਿਲੋਕਤਿ ਰਹੀ ਲੁਭਾਈ॥੮੫॥ ਕਹੈ,ਕਿ–ਬਰਹੁ ਮੁਝਹਿਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੇ[੧੭]।ਨਤੁ ਮਾਰੋਂ ਤੁਮ ਕੋ ਮੈਂ ਜੀਤੇ–।ਸੁਨਿ ਲਛਮਨ ਕਿਯ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ। ਕਾਟ੍ਯੋ ਨਾਕ ਕਾਨ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੮੬॥ ਸੋ ਰਾਵਨ ਢਿਗ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੀ। ਕਹੈ, ਕਿ–ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ। ਸੋ ਲ੍ਯਾਵਨ ਗਮਨੀ ਹਿਤ ਤੇਰੇ।ਨਾਸਾਂ ਕਰਨ ਕਟੇ ਤਿਨ ਮੇਰੇ–॥੮੭॥ਸੁਨਿ

---

[੧]ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਿਓ। [੨]ਨਾ ਹਾਰਿਆ। [੩]ਬਨ ਨੂੰ। [੪]ਨਾਲ ਹੀ। [੫]ਵਿਛੋੜਾ। [੬]ਵਿਛੋੜੇ ਕਰ। [੭]ਪ੍ਰੀਤਮ (ਰਾਮ ਨੇ) ਪ੍ਰਣ। [੮]ਓੜਕ ਤਕ। [੯]ਖੋਟੀ ਚਾਲ (ਭਰਤ ਨੇ) ਦੇਖੀ। [੧੦]ਲਾਨਤ ਪਾਈ। [੧੧]ਮਿਰਯਾਦਾ ਮੂਜਬ। [੧੧]ਬਨ। [੧੩]ਦੁਖੀ। [੧੪]ਰਾਵਨ ਦੀ ਭੈਣ। [੧੫]ਵਾੜੀ, ਬਗੀਚੀ। [੧੬]ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ। [੧੭]ਮੈਨੂੰ ਵਰੋ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਕੇ। *ਪਾ:–ਨਿਹਾਰਯੋ। †ਪਾ:–ਪੁਰ ਆਰਤ।

‡ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧੪ ਅੰਕ ੫੭ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:–'ਕੁੰਭਜ ਨਿਕਟ ਰਘੂਤਮ ਜੈਸੇ'।

ਰਾਵਨ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ। ਕਿਯ ਮਰੀਚ ਮ੍ਰਿਗ*ਕੰਚਨ ਕੇਰਾ[1]। ਪਠ੍ਯੋ, ਤ੍ਰਿਮੁੰਡ[2] ਮਾਰਾ ਸੁਨਾ[3]। ਚਲ੍ਯੋ ਆਪ ਪੁਨ ਜੁਗਿਯਾ[4] ਬਨਾ[5] ॥੮੮॥ ਕੰਚਨ ਮ੍ਰਿਗ ਜਬ ਦੀਨਿ ਦਿਖਾਈ। ਸੀਤਾ ਪ੍ਰੇਰੇ ਗੇ ਰਘੁਰਾਈ[6]। ਪਾਛੇ ਲਛਮਨ ਬਹੁਰ ਪਧਾਰਾ। ਰਾਵਨ ਅਵਸਰ ਪਾਇ ਸੁਖਾਰਾ ॥੮੯॥ ਅਲਖ ਜਗਾਈ-ਤੰਦੁਲ[7] ਜਾਚੌਂ-। ਲਖੀ ਸੀਯ[8]-ਇਹ ਜੁਗਿਯਾ ਸਾਚੋ-। ਭਿੱਖ੍ਯਾ ਪਾਵਨ ਕੋ ਜਬਆਈ।ਗਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਗੈਨ ਉਡਾਈ[9]॥੯੦॥ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਹਟਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਆਏ।ਕੁਟੀ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੋਚਬਢਾਏ।ਬਿਚਰਤਿ ਬਿਪਨ[10]ਬਿਖੈਬਿਰਲਾਪਤਿ।-ਸੀਤਾਸੀਤਾ-ਉਚ ਅਲਾਪਤਿ॥੯੧॥ਖੋਜਤਿ ਪਾਇ ਨ ਕਾਹੂ ਠੌਰਾ।ਸੁਧਭੂਲੀ ਤਨ ਰਘੁਕੁਲ ਮੌਰਾ[11]। ਬਨ ਮਹਿਂ ਰਹਤਿ ਕਪਿਸ਼ ਹਨੁਮਾਨਾ[12]। ਕੀਨ ਸਖਾਪਨਿ[13] ਦ੍ਵੈ[14] ਦੁਖਵਾਨਾ[15] ॥੯੨॥ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁਗ੍ਰੀਵਹਿ ਕੋ ਬਲਿ ਬਾਲੀ।ਰਾਜ ਨਾਰ ਲੇ ਕੀਨਿ ਕੁਚਾਲੀ[16]। ਇਕ ਸਰ[17] ਸੋ ਰਘੁਬਰੁ ਤਿਹ[18] ਮਾਰਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਕਾਜ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਿਯ ਸਾਰਾ ॥ ੯੩॥ ਬਹੁਰੋ ਕਟਕ ਕਪਿਨ[19] ਕੋ ਜੇਤਾ। ਸੀਤਾ ਖੋਜਨ ਭੇਜ੍ਯੋ ਤੇਤਾ। ਹਨੂੰਮਾਨ ਲੰਕਾ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੀ ਬੈਸੀ ਤਾਂਹੀ॥੯੪॥ ਲੰਕਾ ਫੂਕ ਦੈਤ ਬਹੁ ਘਾਈ[20]।ਸੁਧ ਸੀਤਾ ਕੀ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ।ਲੇ ਕਪਿ ਕਟਕ ਚਢੇ ਰਘੁਰਾਈ। ਆਇ ਸੇਤੁ ਬਾਂਧ੍ਯੋ ਇਹ ਥਾਈਂ ॥੯੫॥ ਪਾਰ ਉਤਰਿਗਾ ਅੰਗਦ ਮਾਨੀ। ਸੀਤਾ ਦੇਨਿ ਕਹੀ[21],ਨਹਿਂ ਮਾਂਨੀ। ਰਚ੍ਯੋ ਬਹੁਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਹਾਨਾ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਰੂ ਬਜ੍ਯੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ॥ ੯੬॥ ਕੁੰਭ ਕਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਮਾਰਾ। ਮੇਘਨਾਦ ਕੋ ਬਹੁਰ ਸੰਘਾਰਾ। ਰਾਵਨ ਮਾਰਿ, ਲਈ ਪੁਨ ਸੀਤਾ। ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ ਪੁਨੀਤਾ ॥੯੭॥ ਬੈਠਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਰਾਜ ਕਮਾਯੋ। ਦਸ

---

[1]ਮਰੀਚ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ ਬਣਾਇਆ। [2]ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਮ। [3]ਮਾਰਿਆ ਸੁਣਿਆ। [4]ਜੋਗੀ। [5]ਬਣਕੇ। [6]ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗਏ ਸੀਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋਏ ਰਾਮ ਜੀ। [7]ਚਾਵਲ। [8]ਜਾਣਿਆਂ ਸੀਤਾ ਨੇ। [9]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਡਾਕੇ। [10]ਬਨ। [11]ਭਾਵ ਰਾਮ ਨੂੰ। [12]ਬੰਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਸੁਗ੍ਰੀਵ) ਅਤੇ ਹਨੂਮਾਨ। [13]ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ। [14]ਦੋਹਾਂ। [15]ਰਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਾਵਨ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਾਲੀ ਲੈ ਗਿਆ ਭਾਵ ਰਾਮ ਤੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੋਹਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਨੇ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਕੀਤੀ। [16]ਖੋਟੀ ਚਾਲ। [17]ਬਾਨ। [18]ਭਾਵ ਬਾਲੀ ਨੂੰ। [19]ਫ਼ੌਜ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ। [20]ਬਹੁਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [21]ਰਾਵਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

*ਪਾ:-ਮਨਿ।

ਸਹੰਸ[1]ਬਰखन ਬਹੁ ਗਾਯੋ*। ਬਹੁਰ ਆਪ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਕਥਾ ਉਦਾਰੇ ॥ ੯੮॥ ਮਰਦਾਨੇ ਸੁਨਿ ਸੂਛਮ[2] ਬਰਨੀ। ਹੈ ਬਿਸਾਲ ਬਹੁ ਕਲਮਲ ਹਰਨੀ। ਅਬ ਚਲਿ ਲੈਕਿ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਸੁੰਦਰ। ਬਨੇ ਜਹਾਂ ਕੰਚਨ ਕੇ ਮੰਦਿਰ'॥੯੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਹਬਸ਼ ਦੇਸ਼ ਅਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸ਼ਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੰਗਲ। ਲੰਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਬਿਭੀਖਨ, ਹਨੂਮਾਨ ਮਿਲਾਪ]

ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਖੰਗ ਚਾਂਪ ਧਾਰਨੇ।
ਅਨੰਦ ਦਾ ਮੁਕੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੈਰਨੇ ਬਿਦਾਰਨੇ।
ਰਿਦੇ ਸਦੀਵ ਦਾਸ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਹੰਤ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ।
ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਮੰਜੁਲੇ ਨਮੋ ਨਮੋ ਅਨਾਸ਼ ਕੋ ॥ ੧॥

ਨਿਖੰਗ=ਭੱਥਾ, ਤਰਕਸ਼ [ਸੰਸ:, ਨਿਸ਼ੰਗ]। ਚਾਪ=ਧਨੁਸ਼। ਕਮਾਨ [ਸੰਸ:, ਚਾਪ]। ਬਿਦਾਰਨੇ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਹੰਤ=ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਹੰਤ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ=ਡਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਨਿਰਭੈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪਦਾਰਬਿੰਦ=ਪਦ+ਅਰਬਿੰਦ=ਚਰਣ ਕਮਲ। ਮੰਜੁਲੇ=ਉੱਜਲ ਸੁੰਦਰ, ਮਨ ਪਿਆਰਾ, [ਸੰਸ:, ਮੰਜੁਲ]। ਅਨਾਸ=ਸੁਖੀ, ਅਰਾਮ, ਸੁਖਦਾਈ। (ਅ) ਅ+ਨਾਸ਼=ਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ, ਸਦਾ ਜਾਗਤੀ ਜੋਤ। (ੲ) ਨਿਰਯਤਨ। [ਸੰਸ:, ਅਨ+ ਆਯਾਸ--ਅਨਾਯਾਸ]। ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਪਿਆਰੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ ਦਾਸ ਦੀ ਨਿਰਯਤਨ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪੇ ਫੁੱਟ ਕੇ ਨਿਕਲੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਮਈ, (ਸ਼) ਅਨਾਸ ਮੰਜੁਲ=ਜੋ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਸੁੰਦਰ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੋਰ ਤੇ ਖੂਬ ਸੂਰਤ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਕਮਾਨ ਤੇ ਭੱਥਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਨੰਦ ਅਰ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤੇ, (ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਕ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਅਤੇ ਐਉਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਭੈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ (ਅਤੇ) ਸਦਾ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ) ਨਿਵਾਸ (ਰਖਦੇ ਹੋ) ਆਪਦੇ ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਤੇ ਮਨ ਪਿਆਰੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ! ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ !

[1]ਹਜ਼ਾਰ। [2]ਸੰਖੇਪ।

*ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰਹੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਗਾਯਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਲੋਕੋਕਤੀ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਮ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਐਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨਿ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨਾ। ਬੋਲਜੋ ਬਹੁਰ ਬੈਨ ਮਰਦਾਨਾ।'ਰਘੁਬਰ ਸੇਤੁ ਜੁ ਬਾਂਧਨ ਕੀਨਾ। ਤਿਹ ਊਪਰ ਕੋ ਚਲਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨਾ!'॥੨॥ ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਲੰਕਾ ਤੇ ਕਿਧ ਮੋਰਾ[1]। ਤਬਹੀ ਰਾਮ ਸੇਤੁ ਵਿਧ ਤੋਰਾ। ਪੰਥ ਗਮਨ ਕੋ ਤਾਂ ਪਰ ਨਾਂਹੀ।ਰਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹੀ*॥੩॥ਨਾਮ ਜੋਰ ਸੋਂ[2]ਰਘੁਕੁਲ ਕੇਤ।ਬਾਂਧਯੋ ਤਬੈ ਉਦਧਿ ਕੋ ਸੇਤ। ਅਬ ਹਮ ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮ ਅਲੰਬੁ।ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਪਾਰ ਸਰਬ ਨਿਧਿ ਅੰਬੁ[3]'॥ ੪ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕੀਨ ਜਗਨਾਥਾ। ਜਲ ਪਰ ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਸੁਖਰਾਸਾ। ਗਏ ਮੱਧ ਇਕ ਮੀਨ† ਨਿਹਾਰਾ।ਸਹਸ ਕੋਸ ਕੋ ਜਿਹ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥੫॥ ਤਾਂ ਪਰ ਕਿਤਿਕ ਬਾਰ[4]ਕਿਯ ਗਵਨੰ। ਸਿਰ ਪਰ ਭੇ ਠਾਂਢੇ ਗੁਨ ਭਵਨੰ। ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਿ ਡਰਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਅਚਰਜ ਮਾਨਜੋ, ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੬॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਵਰ ਕੇਰ ਪ੍ਰਭਾਉ। ਤਜਾਗਯੋ ਹਮੈ ਨ ਕੀਨੋ ਖਾਉ। ਨਾਤੁਰ ਨਿਗਲ ਜਾਇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਮਾਨੁਖ ਮੁਖ ਦਾਨੋ‡ ਅਨੁਹਾਰੀ[5] ॥ ੭ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਿਲੋਕਯੋ ਮੀਨ ਮਹਾਨਾ। ਉਸਤੇ ਇਹ ਬਿਸਾਲ ਪਹਿ-ਚਾਨਾ। ਕੇਤਿਕ ਦੋਨੋਂ[6] ਕੋਸ ਪ੍ਰਮਾਨਾ। ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ!' ॥ ੮ ॥ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਲੋਕ ਤਮਾਸ਼ੇ । 'ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਕਛੁ ਲਖੋ ਨ ਸਾਂਸੋ[7]। ਪੈਂਤਿਸ ਕੋਸ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜੋ ਦੇਖਾ। ਸਹਸ ਕੋਸ ਕੋ ਏਹੁ ਬਿਸ਼ੇਖਾ[8]॥੯॥ ਇਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਨਾਮ ਤਿਮ[9] ਕਹੀਯੈ। ਇਸ ਨਿਗਲਹਿ ਸੁ ਤਿਮੰਗਲ ਕਹੀਐ। ਜੋ ਉਸ ਲੀਲ ਜਾਇ ਬਰਿਆਈ[10]। ਨਾਮ ਤਿਮੰਗਲ ਗਿਲਹਿ ਕਹਾਈ§' ॥੧੦॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ।ਤੁਸ਼ਨਿ ਹੋਤਿ ਭਏ ਸੁਖਰਾਸਾ।

---

[1]ਜਦ ਮੁੜਨਾ ਕੀਤਾ। [2]ਨਾਮ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ। [3]ਸਮੁੰਦਰ। [4]ਕੁਝ ਚਿਰ ਤਕ। [5]ਦਾਣੇ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ (ਜਿਵੇਂ ਮਨੁਖ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾਣਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ)। [6]ਦੋਵੇਂ (ਮੱਛ)। [7]ਸੰਸਾ। [8]ਵੱਡਾ। [9]ਇਸ ਦੀ ਜਾਤ ਦਾ ਨਾਂ 'ਤਿਮ'। [10]ਨਿਗਲ ਜਾਏ ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ।

*ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਲੰਕਾ ਤਕ ਜੋ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਚਿਟਾਨ ਖੜੇ ਹਨ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿਟਾਨਾਂ ਪਰ ਹੀ ਪੁਲ ਬੱਧਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਮ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲ ਤੋੜਨ ਤੇ ਏ ਚਿਟਾਨ ਬਾਕੀ ਖੜੇ ਹਨ।

†ਇਹ ਫੇਰ ਜਨਕ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪੇ ਹੋਏ ਦੇ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਅਬਿਗਤ ਰੂਹਾਂ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਦੁਖ ਭਰ ਰਹੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੫੨ ਅੰਕ ੧੯ ਦੀ ਟੂਕ। ‡ਪਾ:-ਦੀਨੋ। §ਸਾਖੀ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮੁਬਾਲਗੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਉਂਞ ਵ੍ਹੇਲ ਨਾਮੇ ਮੱਛੀ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਚਰਨ ਰੇਨ ਜਬ ਝਖ[1] ਸਿਰ ਪਰਸੀ। ਬੋਲਨ ਸ਼ਕਤਿ ਭਈ ਤਬ ਸਰਸੀ[2]।
॥੧੧॥ ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਹ ਤਾਈਂ।'ਅਹੈਂ ਕੌਨ,ਝਖ ਕਾਯਾਂ ਪਾਈ?'।
ਤਬਹੀ ਬੋਲਯੋ ਹੋਇ ਅਧੀਨਾ। 'ਸੁਨੋ ਹੇਤੁ[3]ਜਿਉਂ ਭਾ ਤਨ ਮੀਨਾ॥੧੨॥
ਹੁਤੋ ਕਾਲ ਜਿਹ ਜਨਕ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਤਬ ਮੈਂ ਤਪ ਕਿਯ ਕਠਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬਾਰਿ[4] ਬਿਖੈ ਗਰਲੌਂ[5] ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢੋ। ਰਹੋਂ ਸਥਿਰ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਗਾਢੋ ॥ ੧੩ ॥
ਸਹਿਜਸੁਭਾਯ ਜਨਕ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਮੁਝੈਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।—ਤਪ
ਤੈਂ ਕਠਨ ਕੀਨ ਭਾ ਪੂਰਾ। ਅਬ ਤਜਿ, ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਮਮ ਰੂਰਾ॥ ੧੪॥
ਜਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਹੋਤਿ ਸਮਾਜਾ।ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਤਹਾਂ ਸ਼ੁਭ ਕਾਜਾ*।ਮਨ ਕੋ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਯਾਨ ਤਹਾਂ ਹੀ। ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਸੰਸੈ ਨਾਂਹੀ—॥੧੫॥ਦੋਹਰਾ॥
ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਮੈਂ ਕਰੀ ਕਹ੍ਯੋ ਬਚਨ ਤਿਨ ਸੰਗ।—ਏਕ ਬਰਖ ਔਰੈ
ਕਰੌਂ ਪੁਨ ਪਰਨ[6] ਬਿਨ ਭੰਗ[7]—॥ ੧੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ
ਬਿਦੇਹੂ[8]।—ਨੀਕੋ† ਬਚਨ ਨ ਮਾਨਯੋ ਕੇਹੂ।ਯਾਂਤੇ ਹ੍ਵੈ ਜਲ ਜੀਵ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਲ ਮੈਂ ਰਹਹੁ ਸਦੀਵ ਬਿਸ਼ਾਲਾ[9]‡— ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਚਨ ਡਰਯੋ
ਉਰ ਮਾਂਹੀ।ਸ੍ਰਾਪਅੰਤ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਤਾਂਹੀ।—ਬਨਿ ਕੈਬਨ[10]ਕੋਜੀਵ ਬਹੋਰੀ।
ਹੋਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮੁਕਤਿ ਕਬਮੋਰੀ?—॥੧੮॥ਬੋਲਯੋ ਜਨਕ,—ਆਇ ਕਲਿ
ਕਾਲਾ। ਤਬ ਧਰਿ ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ§। ਤਿਨ ਕੇ ਚਰਨ ਛੁਹੈਂ ਜਬ

[1]ਮੱਛ ਦੇ। [2]ਬਹੁਤ। [3]ਕਾਰਨ। [4]ਜਲ। [5]ਗਲ ਤਕ। [6]ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ (ਤਪ)। [7]ਵਿਘਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [8]ਜਨਕ। [9]ਬਹੁਤ (ਚਿਰ)। [10]ਜਲ [ਸੰਸ:, ਵਨੰ]।

*ਹਠ ਦੇ ਤਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਹਠੀ ਤਪੀ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਹੰਕਾਰ ਮਰਦਾ ਤੇ ਮਨ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਕੀਨੋ।

‡ਜਲ ਆਦਿ ਵਿਚ ਤਪ ਤਾਪਨ ਦਾ ਫਲ ਡੱਡੂ ਮੱਛੀਆਂ ਬਣਨਾ ਦੱਸਿਆ ਨੇ, ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਕੀਰਤਨ, ਨਾਮ, ਸ਼ੁਭ ਆਚਰਨ ਏਹੀ ਸਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਕਾਰੀ ਹੈ। ਪਾ:—ਰਹੁ ਸਦੀਵ ਚਿਰਕਾਲਾ।

§ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ,ਜੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੩੭ ਅੰਕ ੨੪ ਵਿਚ ਵਾਦੀ ਨੇ ਜਨਕ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈਸੀ ਉਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ,ਜਿਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਓਥੇ ਬੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਜਨਕ ਜੀ ਆਪ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ 'ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ (ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ) ਦਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਤੇਰੀ ਕੱਲਯਾਣ ਕਰਨਗੇ'। ਜਿਸ ਤੋਂ ਓਸੇ ਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਜਨਕ ਭਗਤ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਸੇ।

ਆਈ। ਤਬ ਇਹ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਸ਼ ਹ੍ਵੈ ਜਾਈ–॥੧੯॥ ਬੂਝਯੋ ਜਨਕ[1],–ਲਖੋਂ ਮੈਂ ਕੈਸੇ?।ਭੇਦ ਸਰਬ ਸਮਝਾਵਹੁ ਤੈਸੇ–।[2]–ਸੁਨਹੁ ਮੁਨੀ! ਜਬ ਮਿਲਿ ਹੈ ਆਈ। ਚਰਨ ਛੁਵਤਿ ਸੁਧ ਹ੍ਵੈ ਤੁਝ ਤਾਈਂ ॥ ੨੦ ॥ ਮੁਕਤਿ ਕਰਹਿ ਪੁਨ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ–। ਸੋ ਤੁਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ। ਅਬ ਉਧਾਰ ਮੇਰਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਰਖੀਜੈ' ॥੨੧॥ ਤਿਹ ਕੇ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਬੋਲੇ ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। 'ਅਸ਼ਟੈ ਜਾਮ ਆਰਬਲ ਤੇਰੀ। ਪੁਨ ਛੂਟਹਿ ਝਖ ਦੇਹਿ ਬਡੇਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਹੁ ਤਬ ਤਾਈਂ।ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਹਮ ਜਾਈ'।ਅਸ਼ਟ ਪਹਿਰ ਤਿਨ ਕਿਯ ਜਬਿ ਜਾਪੂ*। ਛੂਟਯੋ ਬਹੁਰ ਦੀਨ ਜੋ ਸ੍ਰਾਪੂ ॥ ੨੩ ॥ ਝਖ ਤਨ ਤਜਿਕੈ ਸੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਭਯੋ ਚਤੁਰਭੁਜ ਰੂਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ, ਬਰਨ[3] ਜਿਹ ਸ਼ਯਾਮੂ। ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ ਦੁਤਿਯ ਜਨੁ ਕਾਮੂ[4] ॥੨੪॥ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰਯੋ। 'ਜੈ ਜੈ ਸਤਿਗੁਰ' ਬਚਨ ਉਚਾਰਯੋ[5]।ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ-ਦੀਪਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਲੰਕਾ† ਕੇਰ ਸਮੀਪਾ ॥੨੫॥ ਵਿਰਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਹਿੰ ਦੀਰਘ

[1]ਜਨਕ ਤੋਂ। [2]ਜਨਕ ਬੋਲਿਆ। [3]ਰੰਗ। [4]ਮਾਨੋਂ ਦੂਜਾ ਕਾਮਦੇਵ। [5]"ਜੈ ਹੋ, ਜੈ ਹੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ' (ਮੱਛ ਨੇ) ਆਖਿਆ।

*ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸੀ ਨੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹ ਸਰਾਪ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਕੱਟ ਕੇ ਕਲਯਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਤਪ ਨੇ ਹਉਮੈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਹਉਮੈ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਸੁਮਤਿ ਦਿੱਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਨਾਮ ਨੇ ਕੱਲਯਾਨ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸਾਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਵਿ ਜੀ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਕੁਝਕੁ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਕਿ ਰਾਵਣ ਵਾਲੀ ਲੰਕਾ ਓਹ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸੈਲੂਨ ਜਾਂ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮਲਾਇਆ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਰਾਵਣ ਵਾਲੀ ਲੰਕਾ ਸੀ, ਸਮਾਟਰਾ ਵਿਚ 'ਸੋਨੀ ਲੰਕਸ਼ਾ' (ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ) ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਬੀ ਹੈ। ਇਸ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਰਾਮਚੰਦਰ ਤੇ ਲਛਮਣ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਦੀਵਾਰਾਂ ਤੇ ਅੰਕਤ ਚਿਤ੍ਰ ਵੀ ਮਿਲੇ ਦਸੀਦੇ ਹਨ। ਜਾਵਾ ਤੇ ਸਮਾਟਰਾ ਟਾਪੂ ਦੇ ਲਾਗੇ ਫਲੋਰੇਂਸ ਦੇ ਟਾਪੂ ਵਿਚ 'ਰਕ' ਨਾਮ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ ਹੁਣ ਤਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਰਕ' ਨਾਮ ਰਾਕਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ।

ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਲੰਕਾ ਨੂੰ 'ਮਲਾ ਦੇ ਦੀਪ' (ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜ ਕਲ ਮਲਾਇਆ ਦੀਪ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿਚ ਮਲਯ ਨਾਮ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਈ ਕਈ ਅਜੇਹੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਸੈਨਾਂ ਪਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਦਾਨੋ[1]। ਗਿਰ ਕੱਜਲ[2] ਕੇ ਬਿਚਰਤਿ[3] ਮਾਨੋ। ਤਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਿ ਡਰਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।ਹੋਇ ਅਧੀਰਜ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ 'ਰਾਖਸ਼ ਗਹੈਂ ਆਨਿ ਹਮ ਤਾਈਂ। ਭੱਖਣ[4] ਕਰੈਂ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈਂ। ਇਨ ਸਮੀਪ ਨਹਿਂ ਚਲਹੁ ਗੁਸਾਈਂ! । ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਹੁ ਜਾਈ' ॥੨੭॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤਾ। 'ਪਢਤਿ ਸੁਨਤਿ ਰਹਿਤਾ ਤੂੰ ਨੀਤਾ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਏਕ ਨਹਿਂ ਆਯੋ। ਮਹਾ ਮੋਹ ਮੈਂ ਮਨ ਬਿਰਮਾਯੋ[5]॥੨੮॥ ਲਗਾ ਭੂਤ ਤੁਝ ਤਨ-ਅਭਿਮਾਨਾ।ਯਾਂ ਤੇ ਮਨ ਨਹਿਂ ਭਰਮ ਮਿਟਾਨਾ। ਜਿਹ ਕੋ ਭੂਤ ਲਗਤਿ ਹੈ ਆਇ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਦੇਤਿ ਭੁਲਾਇ॥੨੯॥ਆਪ ਭੂਤਨਾ ਹੋਵਤਿ ਸੋਊ। ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਝਾਰੇ ਜੋ ਕੋਊ। ਨਿਕਸਹਿ ਭੂਤ ਵਹਿਰ, ਸੁਧ ਜਾਨਹਿ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਤਬਹਿ ਪਛਾਨਹਿ ॥੩੦॥ ਜਬ ਲਗ ਭੂਤ ਲਗੈ, ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਨਿਕਸਹਿ ਵਹਿਰ,ਅਨੰਦ ਸਮਾਵਹਿ।ਤਨਹੰਤਾ[6] ਤੁਝ ਲਾਗਯੋ ਭੂਤੇ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਭੂਲਯੋ ਅਤਿਪੂਤੇ[7] ॥੩੧॥ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਜਾਨਾ! । ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਮਿਟਹਿ ਤਨਮਾਨਾ[8]। ਤਨਹੰਤਾ[9] ਜਬ ਸਰਬ ਗਵਾਈ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗਯੋ*ਲਖਾਈ[10]॥੩੨॥ਤਬਹੀ ਪਾਵਹਿ ਮੁਕਤਿ ਅਨੰਦਾ।ਬੰਧਨ ਡਾਰਿ ਮਿਟੈ ਜਮ ਫੰਧਾ। ਜੈਸੇ ਸਾਂਪ ਕੰਚੁਕੀ[11] ਡਾਰੈ। ਤਿਉਂ ਹਟਿਕੈ ਨਹਿਂ ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰੈ॥੩੩॥ ਤਨ ਕੋ ਮੋਹ ਨ ਕਬਹੀ ਲਹਿਹੀ[12]।ਮ੍ਰਿਤੁ[13] ਕਿਧੌਂ[14] ਜੀਵਤ ਬਹੁ ਰਹਿ ਹੀ[15]। ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਨਿਤ ਲਖਹਿ ਸਰੀਰਾ। ਨਹੀਂ ਕਦਾ-ਚਿਤ ਮਾਨਹਿ ਪੀਰਾ'॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਸਭਿ ਸ਼ੁਭ ਯੋਗ ਆਪ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਮਮ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਇ ਤੁਮ ਜਬਹੀ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿ ਸਕ ਹੌਂ ਤਬਹੀ'॥੩੫॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਜਹਿਂਵਾ। ਦੋਇ ਦੈਂਤ ਆਏ ਚਲਿ ਤਹਿਂਵਾ। ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਐਸੇ। 'ਕਿਹ ਤੇ ਆਇ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਬੈਸੇ?'॥੩੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ, 'ਦੂਤ! ਹਮ ਰਾਮੂ।ਮਿਲਨ ਬਿਭੀਖਨ ਕੋ ਹੈ ਕਾਮੂ†।ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਕੈ ਆਵਹਿ ਪਾਸੂ।ਮਿਲਿਹੈਂ ਤਬ,

[1]ਵੱਡੇ ਦੈਂਤ। [2]ਸੁਰਮੇ ਦੇ ਪਹਾੜ। [3]ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। [4]ਖਾ ਲੈਣਗੇ। [5]ਭੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। [6]ਤਨ ਦੀ ਹਉਮੈਂ। [7]ਬੜਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਨਿਜ ਸਰੂਪ)। [8]ਤਨਦਾ ਹੰਕਾਰ। [9]ਤਨ ਦੀ ਹਉਮੈਂ। [10]ਪਛਾਣ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੁੰਜ। [12]ਲੈਂਦਾ। [13]ਮਰ ਜਾਵੇ। [14]ਭਾਵੇਂ। [15]ਜੀਂਵਦਾ ਰਹੇ ਬਹੁਤ। *ਪਾਃ--ਕੋ ਭਯੋ।

†ਇਹ ਫਿਕਰਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਟਾਖਯ ਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੇ ਦੂਤ ! ਅਸੀਂ ਰਾਮ ਹਾਂ। ਕਈ ਇੱਥੇ 'ਰਾਮ ਦਾ ਦੂਤ' ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਮ ਦੇ ਦੂਤ ਦਾ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਨਹਿੰ ਜਾਇੰ ਅਵਾਸੂ[1] ॥ ੩੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸੁਰ[2] ਸੁਨਤਿ ਗਮਨੇ ਨਗਰ ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੋ ਸੁਧ ਦੀਨ। 'ਨੀਕੇ ਉਪਬਨ[3] ਕੇ ਬਿਖੈ ਬੈਠੇ ਮਾਨੁਖ ਤੀਨ ॥੩੮॥ ਚੌਪਈ ॥–ਹਮ ਹੈਂ ਰਾਮ, ਦੂਤ !–ਇਉਂ ਕਹਿ ਹੀਂ[4]। ਸੰਗ ਆਪਕੇ ਮਿਲਨੋ ਚਹਿਹੀਂ'। ਉਠ੍ਯੋ ਬਿਭੀਖਨ ਕਰਿ ਪਗ ਨੰਗੇ। ਰਾਖਸ਼ ਚਲੇ ਬਹੁਤ ਤਿਹ ਸੰਗੇ ॥੩੯॥ ਬਡ ਅਕਾਰ ਗਿਰ ਬਪੁ ਹੈਂ ਜੈਸੇ[5]। ਨਾਸਾਂ ਕਰਨ ਕੰ-ਦਰਾ ਤੈਸੇ। ਦੋਨੋ ਰਾਖਸ਼ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕਰਿਕੈ। ਆਯੋ ਨਿਕਟ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਕੈ

[1]ਘਰ। [2]ਦੈਂਤ। [3]ਬਾਗ। [4]ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਰਾਮ, ਹੇ ਦੂਤ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਰਾਮ ਦੂਤ, ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਵਡੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਜਿਵੇਂ ਪਹਾੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਅਰਥ ਹੈ 'ਘੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੱਬ ਦਾ', ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿਦੇ ਹਨ 'ਰਸੂਲਿ ਅੱਲਾ' ਸ਼ਾਯਦ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਮ ਦਾ ਸਫੀਰ ਹੈ ਕੋਈ। ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਅੰਕ ੬੩, ੬੪, ੬੫ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਭੀਖਨ ਨੂੰ ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਤੇ ਇਕ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਿਭੀਖਨ ਅਜੇ ਤਕ ਇਕ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਖਿਰਵਾ ਸੀ, ਇੱਸਿ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਸੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਕਾਰ ਕਰਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੂਖਮ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ, ਇਸੇ ਕਿਸੇ ਉਹਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਨੂਮਾਨ ਸੀ, ਜੋ ਅਜੇ ਤਕ ਰਾਵਣ ਦੀ ਚਿਖਾ ਤੇ ਬੈਠਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੭੫ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ:—

ਸਰਬ ਬਿਆਪੀ ਮੋਹਿ ਕੋ ਜਬ ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਸਦਾ ਮਿਲ੍ਯੋ ਹਮ ਸੋਂ ਰਹੈਂ ਬਿਛੁਰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਬ ਨਾਂਹਿ।

ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਕਸਰ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੰਕਾ ਨਾਮੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਹਡ ਚੰਮ ਦੀ ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਬਿਭੀਖਨ ਤੇ ਹਨੂਮਾਨ ਬੈਠੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਰਾਵਣ ਦੀ ਚਿਖਾ ਫਰੋਲਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੇ, ਕਿਸੇ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਚਿਰਜੀਵੀ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਮਾਣ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਸਰ ਸੀ ਸਰਬ ਬ੍ਯਾਪੀ ਦੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਲੱਖ੍ਯਤਾ ਦੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਜਿਸ ਖੰਡ plane, (ਗ਼ਾਲਬਨ ਧਰਮ ਖੰਡ) ਵਿਚ ਉਹ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਇਹ ਕਸਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਨ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਤਸਰੂਪ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸਦਗਤੀ ਮਿਲੇ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸਨ ਤੇ ਨਕਲੀ ਵਿਚ ਕੀਹ ਰੂਪ ਲੈ ਗਏ, ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀਆਂ ਮੁਥਾਜ ਹਨ।

॥੪੦॥ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ ਆਗੈ ਨੀਕੀ।ਬੰਦਨ ਕਿਯ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਜੀ ਕੀ। 'ਰਾਮ ਨਾਮ' ਕਹਿ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ। ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥੪੧॥ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ 'ਸੁਨਹੁ ਲੰਕੇਸ਼ਾ ! । ਭਯੋ ਬਿਰਹ ਚਿਰਕਾਲ ਰਘੁਏਸ਼ਾ। ਮੇਲਿ ਫੇਰ ਕੀਨੋ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?। ਮਹਾਂ ਭਗਤ ਤੂੰ ਦੈਂਤਨ ਮਾਂਹੀ'॥੪੨॥ਲਖੇ ਬਿਭੀ-ਖਨ ਸੰਤ ਸੁ ਪੂਰੇ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਰੂਰੇ।'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ! ਜਬ ਕਾ ਮੈਂ ਬਿਛੁਰਾ। ਤਬ ਕਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਉਰ ਧਰਾ॥੪੩॥ ਨਹਿਂ ਬਿਛੁਰਨੋ ਮੈਂ ਜਾਨਹੁੰ ਤਿਨ ਕੋ।ਚਿਤ ਮਹਿ ਨਾਮ ਬਸਤਿ ਨਿਤ ਜਿਨ ਕੋ।ਹਿਰਦੈ ਧਰਿਕੈ ਧਯਾਨ ਮੁਕੰਦਾ। ਨਿਤਪ੍ਰਤੀ ਹੌਂ ਮਗਨ ਅਨੰਦਾ॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੇਲਿ ਸਰੀਰਨ ਕੋ ਬਨਯੋ ਬਿਛੁਰਨ ਹੈ ਇਨ ਅੰਤ। ਮਿਲੇ, ਨ ਬਿਛੁਰਹਿਂ ਸੇ ਸਦਾ ਜਿਨ ਉਰ ਨਾਮ ਸੁ ਮੰਤ[1]॥੪੫॥ਚੌਪਈ॥ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਲੰਕ ਚਢਿ ਆਯੋ। ਦਸ-ਸਿਰ ਕੋ ਮੈਂ ਤਬ ਸਮਝਾਯੋ।-ਸੀਤਾ ਦੇਇ ਮਿਲਹੁ ਰਘੁਨਾਥੈ। ਰਾਜ ਕਰੋ ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਸਾਥੈ-॥੪੬॥ ਕਰਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਤਿਨ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਕੀਨ ਅਨਾਦਰ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿ ਤਬਹੀ। ਦਹਿਦਿਸ਼ ਦੀਨ ਭਯੋ ਮੈਂ ਤਬਹੀ ॥੪੭॥ ਰਾਮ ਚੰਦ ਕੀ ਤੱਕੀ ਸ਼ਰਨਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਭਯੋ ਰਿਦੈ ਅਸ ਫੁਰਨਾ।-ਗਢ ਲੰਕਾ ਕੋ ਮਾਰਹਿਂ ਜਬਹੀ।ਬਿਜੈ[2] ਹੋਇ ਰਘੁਪਤਿ ਕੀ ਤਬਹੀ॥੪੮॥ਮੁਝੈ ਰਾਜ ਦੇਂ ਲੰਕ ਸਮੇਤਾ-। ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਚਲਯੋ ਨਿਕੇਤਾ। ਗਮਨਯੋ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਅਨਾਥਾ। ਜਾਇ ਦਰਸ ਦੇਖਯੋ ਰਘੁ-ਨਾਥਾ॥੪੯॥ਰਾਜ ਚਾਹਿ[3] ਤਿਹਛਿਨ* ਮਿਟ ਗਈ। ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਭਈ।ਰਾਜ ਬਡੋ ਦੁਖ ਸਾਗਰ ਹੇਰਾ।ਜਗਤ ਧੰਧ ਕੋ ਗਰਤ[4] ਬਡੇਰਾ ॥੫੦॥ ਅਵਲੋਕੇ ਹੈ ਕਰਿ ਨਿਹਕਾਮੂ[5]। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਚਰਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੂ। ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਤਰਯਾਮੀ[6]। ਪੂਰਬ ਫੁਰਨਾ ਲਖਿਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥੫੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ-ਆਉ ਬੈਠਿ ਲੰਕੇਸ਼!-।ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਕਰ ਬੰਦਿ ਮੈਂ-ਚਾਹਿ ਨ ਰਾਜ ਸੁ ਦੇਸ਼- ॥੫੨॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿਸ੍ਰੀ ਰਘੁਪਤਿਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ।-ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਤੂੰ ਜਬੈ ਪਧਾਰਾ। ਤਬੈ ਕਾਮਨਾ ਰਿਦੈ ਉਠਾਈ। ਲੰਕਾ ਦੇਹਿ ਰਾਮ ਮੁਝ ਤਾਈਂ ॥੫੩॥ ਬਿਰਦ[7] ਹਮਾਰਾ ਜਾਨਹੁ ਐਸਾ। ਤੋਸੋਂ ਕਹੋਂ ਬਿਭੀਖਨ ਤੈਸਾ। ਧਾਰਿ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਜੱਗਯਾਸੀ। ਘਰ ਤਜਿ

[1]ਨਾਮ ਰੂਪ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੰਤ੍ਰ। [2]ਫਤੇ। [3]ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਛਾ। [4]ਟੋਇਆ। [5]ਕਾਮਨਾ ਰਹਤ। [6]ਭਾਵ ਰਾਮਚੰਦ ਜੀ। [7]ਧਰਮ। *ਪਾ:-ਘਟ।

ਆਵਤਿਹੈ ਮੁਝ ਪਾਸੀ॥੫੪॥ਕਰੌਂ ਕਾਮਨਾਪੂਰਬ ਪੂਰੀ।ਪੁਨ ਦਿਉਂ ਪਦਵੀ ਕੈਵਲ[1] ਰੂਰੀ[2]–। ਹੈਂ ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਉਦਾਰਾ। ਅਸ਼ਟ ਪਹਿਰ ਜਿਨ ਨਾਮ ਅਧਾਰਾ[3]’॥੫੫॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿਂ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ।‘ਧੰਨਬਿਭੀਖਨ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਚਿਰੰਜੀਵ ਪਦਵੀ ਤੈਂ ਪਾਈ। ਮਨ ਕੀ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਲਿਵਲਾਈ ॥੫੬॥ਡਰਤਿ ਰਹਤਿ ਰਾਖਸ਼ ਭੈ ਤੇਰੇ।ਆਇਸੁ ਮਾਨਿਭਏ ਸਭਿਚੇਰੇ।ਕਾਹੁ ਨ ਕਰੈ ਦੁਖਾਉਨ ਕੋਈ[4]।ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਈ’॥੫੭॥ਸੁਨਤਿ ਬਿਭੀਖਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।‘ਬੇਮੁਖ ਦੈਤ ਰਾਮ ਸਭਿ ਮਾਰੇ।ਦੈਕੈ ਰਾਜ ਅਜੁੱਧਯਾ ਗਏ। ਮਮ ਸਮੇਤ ਬਾਂਦਰ ਦਲ ਲਏ॥੫੮॥ਦੋਹਰਾ ॥ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਮੋਕੋ ਤਬਹਿ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਇ।–ਨਮਿਤਮਾਤ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ਧਰਿ ਈਸ਼ੁਰ ਧਰਨੀ[5]ਆਇ ॥੫੯॥ ਚੌਪਈ ॥ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸੁ ਜਾਵਹਿਂ। ਤਿਨਕੇ ਗੁਨ ਪਢਿਸੁਨਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ।ਹੈਂ ਅਵਤਾਰ ਸੰਤ ਨਿਤ ਮੇਰੇ।ਤਿਨਮਿਲਾਪ ਅਘ ਜਾਹਿਂ ਘਨੇਰੇ॥੬੦॥ਸੰਤਮੋਹਿ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ–।ਐਸੇ ਰਾਮ ਕਹਾ ਦੁਖ ਖੋਊ। ਸੋ ਤੁਮ ਸੰਤ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ।ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਸਮਝਾਈ ॥੬੧॥ਰਘੁਬਰ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨੌਂ।ਈਸ਼ੁਰ ਏਕਸਮਾਨ ਪਛਾਨੌਂ*’। ਬਿਨੈ ਸਨੀ[6]ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਹ ਬਾਨੀ। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੬੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਂਧਿਓ ਸੇਤੁ ਬਿਧਾਤੈ॥ ਲੰਕਾ ਲੂਟੀ ਦੈਤ ਸੰਤਾਪੈ ॥
ਰਾਮਚੰਦਿ ਮਾਰਿਓ ਅਹਿਰਾਵਣੁ ॥ ਭੇਦੁ ਬਭੀਖਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚਾਇਣੁ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਇਰਿ ਪਾਹਣ ਤਾਰੇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਉਧਾਰੇ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈ,‘ਬਿਭੀਖਨ ! ਸੁਨੀਏ। ਆਗੈ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਗੁਨੀਏ।ਭੇਦ ਆਇ ਦੀਨੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੂ।ਰਾਵਨ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਸਭਿਕਾਮੂ॥੬੩॥

---

[1] [2]ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਪਦਵੀ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਆਧਾਰ ਹੈ। [4]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [5]ਧਰਤੀ ਤੇ। [6]ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੀ।

*ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਗਤਾਂ–ਬਿਭੀਖਨ ਤੇ ਹਨੂਮਾਨ–ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਤੁੱਲ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਰੀ ਜਿੱਤ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਇਹ ਗਲ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੁੱਲ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬਲ ਸਰੂਪ ਦੀ ਇਸ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਬਿਜੈ ਹੈ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਹੋਰ ਵਡਿਆਈ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ–ਅੰਕ ੬੫ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਕੈ ਸਬਦ ਰਾਮ ਬੀਚਾਰੇ। ਸਿੰਧ ਬਿਖੈ ਪਾਹਨ ਬਡ ਤਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਵਡੋ। ਤੇਤੀ ਕੋਟ ਸੁਰਨ ਕੌ[1] ਛਡੋ[2]* ॥੬੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਿਦੈ ਬੀਚਾਰੋ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮਾਰੋ ਧਾਰੋ। ਸੁਪਨ ਸਮਾਨ ਜਗਤ ਕੋ ਜਾਨੋ। ਏਕ ਆਤਮਾ ਸਰਬ ਪਛਾਨੋ॥੬੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰੋ ਸੁਖ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਨੀਕੋ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਮਹਾਂ ਅਘੀ ਗਤਿ ਦੈਨ[3]॥੬੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੋਲਿ ਉਠਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਸੁਨਯੋ ਸੁ ਰਹੈ ਇਹਾਂ ਹਨੁਮਾਨਾ। ਤਿਸਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਅਬਹੀ'। ਸੁਨਿਤਿ ਬਿਭੀਖਨ ਬੋਲਯੋ ਤਬਹੀ ॥ ੬੭ ॥ ਰਾਵਨ ਕੋਸਲ[4] ਜਹਾਂ ਮਹਾਨਾ। ਅਬ ਬੈਠਯੋ ਤਿਹ ਠਾਂ ਹਨੁਮਾਨਾ। ਬਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਨ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀ। ਆਇਸੁ ਅਪਰ[5] ਨ ਕਿਹ ਸਿਰ ਧਰਿਹੀ' ॥੬੮॥ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ,'ਹਮ ਰਾਮ ਸਰੂਪਾ† । ਪੂਤ ਸੀਤਾ ਕੇ ਧਰਹਿਂ ਅਨੂਪਾ। ਤਿਹ ਬੁਲਾਇਕੇ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ। ਪੁਨ ਹਮ ਆਵਨ ਹੋਇ ਕਦਾਈ'॥੬੯॥ ਤਬ ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਤਹਾਂ ਪਠਾਯੋ। ਗਇਓ ਨਿਕਟਿ ਇਉਂ ਬੈਨ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਵਹਿਰ ਲੰਕ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਸੀਤਾ ਪੂਤ ਸੋ ਤੁਝੈ ਬੁਲਾਵਤਿ॥੭੦॥ ਨਿਕਟ[6] ਬਿਭੀਖਨ ਗਯੋ ਅਗਾਰੀ[7]। ਮੈਂ ਆਯੋ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਧ ਕਾਰੀ[8]'। ਸੁਨਤਿ ਚੌਂਪ ਕਰਿਕੈ ਹਨੁਮਾਨਾ। ਚਲ੍ਯੋ ਸੁ ਹੀਏ ਹਿਰਦੈ ਹਰਖਾਨਾ॥੭੧॥ ਰਘੁਬਰੁ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਪੁ[9] ਧਰਾ। ਮੈਂ[10] ਤਿਹ ਛਿਨ ਲਛਮਨ ਤਨ ਕਰਾ। ਸੀਤਾ ਬੇਖ ਕੀਨ ਮਰਦਾਨਾ। ਚਲਿ ਆਇਓ ਤਿਹ

[1]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ। [2]ਛੁੜਾਇਆ। [3]ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [4]ਰਾਵਣ ਦੀ ਚਿਖਾ। [5]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ। [6](ਰਾਮ ਜੀ) ਪਾਸ। [7]ਅਗੇ ਹੀ। [8]ਖਬਰ ਦੇਣ। [9]ਸਰੀਰ। [10]ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੇ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅੰਕ ੬੨ ਤੋਂ ਮਗਰਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫਬਦਾ ਢੁਕਦਾ। ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਇਹ ਕੁਛ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਮੂਲ ਅਰਥ ਗਯਾਨੀ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪੁਲ ਬੱਧਾ, ਅਵਿੱਦਯਾ ਅਹੰਤਾ ਰੂਪੀ ਲੰਕਾ ਲੁਟੀ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪੀ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਪ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਕੇ ਮਾਰਿਆ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਰਾਵਣ, ਇਹ ਭੇਦ ਸਾਰਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਬਿਭੀਖਣ ਨੇ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਪੱਥਰਾਂ ਵਤ ਭਾਰੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਭਾਵ ਕਈ ਉਧਾਰ ਦਿੱਤੇ ਯਾ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਤੋਂ (ਤੀਸ) ਅਧਿਕ ਜੀਵ ਤਾਰੇ।

†ਇਹ ਬੀ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਓਹੋ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਦੱਸਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਕਿ ਹਨੂਮਾਨ ਜੈਸੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਤੇ ਅਨਿੰਨ ਰਾਮ ਭਗਤ ਤੋਂ ਬੀ ਮੱਥਾ ਟਿਕਵਾਯਾ ਅਰ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ।

ਠਾਂ ਹਨੁਮਾਨਾ ॥ ੭੨ ॥ ਗਿਰ ਕੰਚਨ[1] ਸਮ ਦੇਹਿ ਕਰਾਲਾ[2] । ਕਾਂਧੇ ਧਾਰੀ ਗੁਰਜ ਬਿਸਾਲਾ । ਕੀਨ ਬੰਦਨਾਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ।ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਉਰ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਾ ॥੭੩॥ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ ਭਰਿ ਕੈ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਲਕਾਵਲ[3] ਕਰਿਕੈ । ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।"ਸੁਨੋ ਬੈਨ ਹਮਰੇ ਹਨੁਮਾਨਾ! ॥੭੪॥ਦੋਹਰਾ ॥ਸਰਬ ਬਿਆਪੀ ਮੋਹਿ ਕੋ ਜਬ ਜਾਨਹਿਂ ਮਨ ਮਾਂਹਿ । ਸਦਾ ਮਿਲਯੋ ਹਮ ਸੋਂ ਰਹੈਂ ਬਿਛੁਰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਬ ਨਾਂਹਿ* ॥੭੫॥ਚੌਪਈ॥ਦੇਖਤਿ ਹੋ ਜਿਤਨੇ ਤਨੁ ਸਾਰੇ । ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਸੀਤਾ ਇਹ ਧਾਰੇ।ਸੋ ਸੀਤਾ[4] ਪੁਨ ਧਰਿ ਰਘੁਬੀਰੂ। ਸੋ ਲਖਮਨ ਕੋ ਬਨੀ ਸਰੀਰੂ ॥੭੬॥ ਸਭਿ ਬਾਂਦਰ ਦਲ ਸੋਊ ਜਾਨਹੁ।ਬਾਲੀ ਜਾਮਵੰਤ ਪਹਿਚਾਨਹੁ।ਅੰਗਦ ਔਰ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਸੁ ਸੀਤਾ।ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਤਿਨਹੀ ਕੀਤਾ॥੭੭॥ਰਾਵਣਆਦਿ ਬਿਭੀਖਨ ਸਭਿਹੀ।ਤਨ ਸੀਤਾ ਧਾਰਤਿ ਲਖਿ ਅਬਹੀ । ਬਿਨ ਸੀਤਾ ਕੇ ਕਹੂੰ ਨ ਔਰਾ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜੁ ਆਵਤਿ ਸੋ ਸਭਿ ਠੌਰਾ॥੭੮॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੋਸੀਤਾਸਭਿ ਜਗਭਈ ਸੱਤਜਾਲੇਕਰਿ ਰਾਮ।ਉਪਜਾਵਤਿ ਸਭਿ ਜਗਤ ਕੋ ਪੁਨ ਪਾਲਤਿ ਸੁਖ ਧਾਮ॥੭੯॥ਚੌਪਈ॥ਸੋ

[1]ਸੋਨੇ ਦਾ ਪਹਾੜ। [2]ਭਯਾਨਕ। [3]ਲੂੰ ਖੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [4]ਸੀਤਾ ਨੇ ਹੀ (ਸੀਤਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਾਇਆ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ)। *ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ-ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਬੁੱਧੀ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦੀ ਮੱਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਬਯਾਪਕ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਖ, ਸੀਤਾ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਸਮਝ, ਬਾਂਦਰ ਦੇਵਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਸਭ ਸੀਤਾ ਨੇ ਰਚੇ ਹਨ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸਭ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਰ ਬਯਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ। ਰਾਮ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉੱਠਕੇ ਵਯਾਪਕ ਰਾਮ ਵੇਖ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਦਰਸਾਈ ਹੈ:-

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥ ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰੁ ਰੋਆਇਆ ॥ ਪਰਸਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ॥ ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥ ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥ ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ॥ ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਡਉਰੂ ਵਾਇ ॥ ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਵ ਭਏ ਮਜੂਰ ॥ ਜਿਨਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥ ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥ ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥ ਰੋਵਹਿ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਮਤੁ ਲਾਗੈ ਭੀੜ ॥ ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ ॥ ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥ ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ ॥ ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥ ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ

ਸੀਤਾ ਪੁਨ ਕਰਤਿ ਸੰਘਾਰਾ¹। ਸੱਤਜਾ ਪਾਇ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਕਾਰਾ। ਰਾਮ ਬਿਆਪਕ ਸਭਿਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਬਿਨਬਯਾਪਕ ਕੋਊਘਟਨਾਂਹੀ॥੯੦॥ ਯਾਂਤੇਸੀਤਾ ਹੈ ਧਾ ਰਾਮ।ਨਹਿੰਤੀਸਰ ਕੋਚੀਨਹੁਨਾਮ²।ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬੈਨਸੁਨਿਕੈਹਨੁਮਾਨਾ। ਪ੍ਰੇਮਮਗਨ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਾਨਾ॥੯੧॥'ਸੱਤਜਸੱਤਜ' ਤੁਮ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਰਖਹੁ ਰਘੁਰਾਈ³'। ਰਾਮ ਬੇਖ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਾ। 'ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵਤਿ ਜਹਾਂ॥੯੨॥ਦੋਹਰਾ।ਤਹਾਂਬਸਤਿ ਹੌਂਮੈਂ ਸਦਾਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਜਾਇ।ਨਿਕਟਿ ਰਹਿਨ ਫਲ ਹੋਤਿਹੈ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਨਲਾਇ ॥੯੩॥ਚੌਪਈ॥ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ ਜਹਿੰਤੇ ਆਇਓ'।ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਹਨੁਮਾਨੁ ਸਿਧਾਇਓ। ਜਹਿੰ ਰਾਵਨ ਕੀ ਚਿਖਾ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਤਕਾਲਾ॥ ੯੪॥ ਤਥਾ ਕੀਰਤਨ ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਹੋਇ। ਦੂਸਰ ਤਨ ਧਰਿ ਸੁਨਿ ਹੈ ਸੋਇ*।ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀਨੋ। ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਭੇ ਤਿਊਂ ਤੀਨੋ॥ ੯੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਦਾ ਬਿਭੀਖਨ ਤੇ ਭਏ ਚਲੇ ਅਪਰ ਅਸਥਾਨ। ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ ਪੂਰਨ ਧਯਾਇ ਪਛਾਨ ॥ ੯੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਲੰਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੋ ਅਧਯਾਯ॥੧੮॥

੧੯. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਪਲਖ, ਸ਼ਾਲਮਲੀ, ਕੁਸ਼, ਕ੍ਰੌਂਚ, ਸ਼ਾਖ ਤੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੀਪ⁴ ਗਮਨ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਮ ਅੱਗਯਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨੀ ਦੇਤਿ ਗਯਾਨ ਉਰ ਨੈਨ।
ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਸੁਮਤਿ ਦਾ ਜੈ ਜੈ ਬਸੀਐ ਬੈਨ ॥ ੧ ॥

{ ਦਾ=ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਸੁਮਤਿ ਦਾ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।
ਬੈਨ=ਬਚਨ, ਬਾਣੀ, ਕਾਵਯ-ਰਚਨਾ }

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ! ਅੱਗਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ! (ਜੋ) ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਗਯਾਨ (ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦੇਣ ਹਾਰੀ ਹੈਂ (ਅਤੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਜੈ ਹੋ ਜੈ ਹੋ (ਮੇਰੀ) ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਕੇ ਵੱਸ ਜਾਓ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਾਸੀ। ਰੁਚਿਰ ਕਥਾ ਸੁਣੀਏ ਸੁਖਰਾਸੀ ।। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।'ਸਭਿ ਹੀ ਦੀਪ'

¹ਨਾਸ਼। ²ਸੱਚੀ। ³ਹੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ! ⁴ਜਜ਼ੀਰੇ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੌਰਾਣਕ ਵੰਡ ਮੂਜਬ।

*ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਰਾਵਣ ਦੀ ਚਿਖਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਣੀ ਉਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਉਂ ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਜਾਇਆ ਕਰ, ਉੱਥੇ ਕੱਲਯਾਨ ਰੂਪ 'ਮੈਂ' ਵਸਦਾ ਹਾਂ। ਗੋਯਾ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਖੁਹਲਕੇ ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਦਿਖਾਉ ਮਹਾਨਾ ॥੨॥ ਇਹ ਲਾਲਸ ਮੇਰੇ ਮਨਮਾਂਹੀ। ਦੇਖੋਂ ਸਪਤ ਦੀਪ ਜੋ ਆਹੀ ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਰੱਥ ਸੁਆਮੀ। ਜਹਿਂ ਚਾਹਉ ਤਹਿਂ ਕੇ ਤੁਮ ਗਾਮੀ[੧]"॥੩॥ਸੁਨਿਕੈ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ॥ 'ਉੱਤਮ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਮਹਾਨਾਂ। ਲਖ ਜੋਜਨ ਇਸ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰੂ[੨]।ਸਭਿ ਦੀਪਨਕੇ ਲਖਹੁ ਮਝਾਰੂ॥੪॥ਇਹ ਕੇ ਬੀਚ ਮੇਰੁ[੩]ਗਿਰ ਛਾਜੈ।ਕਮਲ ਬਿਖੈ ਜਿਉਂ ਕੋਸ਼[੪]ਬਿਰਾਜੈ।ਜੋਜਨ ਲਾਖ ਜਾਨਿਯੇ ਮੇਰੂ।ਕਛੁ ਛਿਤ ਮੈਂ ਕਛੁ ਊਪਰ ਹੇਰੂ[੫] ॥੫॥ ਤਰੁ ਜਾਮਨ ਤੇ ਜੰਬੂ ਗਾਇ।ਹੈ ਨਵ ਖੰਡ ਜੁ ਤੁਝੈ ਦਿਖਾਇ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਭਾਰਥ ਖੰਡ ਹੈ ਜੋਊ। ਧਰਾ ਬੀਚ ਕੀ ਜਾਨਉ ਸੋਊ[੬]॥੬॥ਦੋਹਰਾ ॥ਪੁੰਨਜ ਜੋਗਜ ਤਪ ਕਰਿ ਬਡੇ ਭਰਥਖੰਡ ਕੇ ਥਾਨ। ਦੀਪਖੰਡ ਅਨ ਜਾਇ ਸੋ ਭੋਗਹਿਂ ਭੋਗ[੭] ਮਹਾਨ॥੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ਤੋਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਮੋਰੋਂ ਕੈਸੇ। ਚਲਹੁ ਦਿਖਾਵਹੁੰ, ਹੈਂ ਉਹ ਜੈਸੇ'। ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ।ਇਸ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਰੀ ॥੮॥ ਲਖ ਜੋਜਨ ਕੋ ਥੋ ਬਿਸਥਾਰਾ ।ਪਾਰ ਗਏ ਨਹਿਂ ਲਾਗੀ ਵਾਰਾ ।ਪਲਖ[੮]*ਦੀਪ ਮਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਾਇ। ਤਰੁ ਪਿਲਖਨ[੯] ਤੇ ਨਾਮ ਸਦਾਇ॥੯॥ਅਧਿਕ ਨਰਨ ਕੋ ਰੁਚਿਰ ਸਰੂਪਾ। ਸੁਖ ਭੋਗਹਿਂ ਨਿਜ ਮਨ ਅਨਰੂਪਾ[੧੦] । ਬੈਸ[੧੧]ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਬਰਖ ਹਜਾਰੂ । ਸਮ ਅਮਰਨ[੧੨] ਕੇ ਤਿਨ ਬਿਵਹਾਰੂ ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਪਤ ਖੰਡ ਤਿਹ ਦੀਪਕੇ ਸਰਿਤਾ ਸਪਤ[੧੩]ਪ੍ਰਵਾਹਿ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਕੰਚਨ[੧੪] ਮੰਦਿਰ ਜਾਂਹਿ ॥੧੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਬੈਸੇ ਨਰ ਬਹੁ ਆਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।—ਅਪਰ[੧੫] ਦੀਪਕੋ ਸੰਤ ਸਰੂਪਾ—। ਅਸ ਲਖਿ ਆਨਹਿਂ[੧੬] ਭੇਟ ਅਨੂਪਾ ॥ ੧੨ ॥ ਮਧੁਰ ਧਰੇ ਫਲ ਰੁਚਿਰ ਅਗਾਰੀ।ਬੈਠੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਅਚਰਜ ਧਾਰੀ।ਸ੍ਰੀਪ੍ਰਭੁਤਿਨ ਸਿਉਂ ਬੈਨਉਚਾਰੇ। 'ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੈ ਆਨੰਦ ਤੁਮਾਰੇ?॥੧੩॥ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸਦੀਪ ਮਝਾਰਾ। ਹਮ ਸੋਂ ਕਹੋ ਸਰਬ ਬਿਵਹਾਰਾ।ਸੁਖ ਦੁਖ ਜੇਤੋ ਹੈ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।ਸੋਊ ਸੁਨਾਵਹੁ ਕੂਰ ਬਿਹਾਈ[੧੭]" ॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਦੀਪ ਕੇ, 'ਹੈ ਸੁਖ

[੧]ਜਾਣ ਵਾਲੇ। [੨]ਫੈਲਾਉ। [੩]ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ। [੪]ਡੋਡੀ। [੫]ਦੇਖ। [੬]ਸੋ ਭਾਰਤ ਖੰਡ ਹੀ ਵਿਚਲੀ ਧਰਤੀ ਜਾਣੋ (ਨਵਾਂ ਖੰਡਾਂ ਦੀ)। [੭]ਹੋਰ ਦੀਪਾਂ ਖੰਡਾਂ (ਵਿਚ) ਜਾਕੇ ਸੋ (ਪੁਰਸ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। [੮]ਪ੍ਲਕਸ਼=ਸਤਾਂ ਦੀਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਨਾਂ। ਜਿਥੋਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬੀ ਪ੍ਲਕਸ਼ ਰਾਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। [੯]ਪ੍ਲਕਸ਼=ਰਾਮ ਅੰਜੀਰ, ਪਿੱਪਲ,ਪੀਲੂ ਬ੍ਰਿੱਛ। [੧੦]ਇਛਾਅਨੁਸਾਰ। [੧੧]ਆਯੂ। [੧੨]ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ। [੧੩]ਸੱਤ ਨਦੀਆਂ। [੧੪]ਸੋਨੇ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ। [੧੫]ਹੋਰ। [੧੬]ਲਿਆਂਵਦੇ ਹਨ। [੧੭]ਝੂਠ ਛੱਡਕੇ। *ਪਾ:--ਪਲਾਖ--।

ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ।ਤ੍ਰੈ ਦੁਖ ਹੈਂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਿਖੈ ਸੋ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ॥੧੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਡੋ ਆਪ ਤੇ ਜਿਹ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ । ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਤਸਰ[੧] ਠਾਨਹਿਂ।ਲਘੁ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗਰਬ ਉਰ ਧਰਿਹੀਂ।ਜੋ ਸਮ ਹੋਇ ਸਪਰਧਾ[੨] ਕਰਿ ਹੀਂ ॥ ੧੬ ॥ ਇਨ ਦੁਖ ਤੇ ਹੈਂ ਨਰ ਦੁਖਵੰਤੇ । ਔਰ ਸਰਬ ਸੁਖ ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤੇ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ।'ਬਚਨ ਹਮਾਰੇ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[੩] ॥੧੭॥ ਇਹ ਤੀਨੋ ਦੁਖ ਜਾਇਂ ਪਲਾਈ[੪]। ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਹੈ ਤੁਮ ਤਾਈ'। ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਸਿ ਨਰ ਕਰ ਬੰਦੇ। 'ਦੇਹੁ ਸੀਖ[੫] ਜਿਵ ਸਦਾ ਅਨੰਦੇ' ॥੧੮॥ ਦੋਹਰਾ॥'ਸਰਬ ਬਿਖੈ ਇਕ ਰਾਮ ਹੈ ਰਾਮ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿਂ ਕੋਇ।ਐਸੇ ਜਬ ਉਰ ਮੈਂ ਲਖੋ ਦ੍ਵੈਤ ਨ ਕਬਹੂ ਹੋਇ ॥੧੯॥ਚੌਪਈ॥ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮਨ ਮਹਿਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਬ ਹੋਊ।ਤਬ ਪੁਨ ਦੁਖ ਨ ਬਯਾਪੈ ਕੋਊ । ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪੀਜੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰ ਤਿਹਾਵਲ ਕੀਜੈ ॥੨੦ ॥ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਿ ਸਿਖਨ ਮੁਖ ਪਾਵਹੁ।ਤਬ ਦੁਬਿਧਾ ਉਰ ਸਕਲ ਨਸਾਵਹੁ'।ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੇ*।ਭੁਏ ਸਿ ਨਰ ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਕੇ॥੨੧॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ ਰਾਖਯੋ। ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨ ਬਹੁਰ ਅਭਿਲਾਖਯੋ । ਦ੍ਵੈ ਲਖ ਜੋਜਨ ਦੀਪ[੬] ਬਿਸਾਲਾ। ਉਲੰਘ ਗਏ ਸਗਰੋ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥ ਬਹੁਰੋ ਆਵਾ ਉਦਧਿ[੭] ਅਗਾਰੀ। ਰਸ ਊਖਹਿ[੮] ਕੋ ਜੋ ਅਨੁਹਾਰੀ[੯] । ਦ੍ਵੈ ਲਛ[੧੦] ਜੋਜਨ ਕੇਰ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[੧੧]।ਤਿਹ ਪਰ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ॥੨੩॥ਪਗ ਅੰਗੁਸ਼ਟ[੧੨] ਨ ਕਿਹ ਠਾਂ ਭੀਨੋ। ਚਲੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਹਮ ਭੀ ਤੀਨੋ†।ਪਾਰ ਕਰਾਰ[੧੩] ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਥਾਈਂ । ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਸਪਦ[੧੪] ਜਗਸਾਈਂ॥੨੪॥ ਸ਼ਾਲਮਲੀ[੧੫] ਸੋ ਦੀਪ ਸੁਹਾਵਾ । ਸਿੰਮਲ ਬ੍ਰਿੱਖ ਨਾਮ ਤੇ ਪਾਵਾ । ਬੈਠੇ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਜਾਈ । ਨਰ ਆਇ ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਤਿਹ ਥਾਈਂ ॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਢਿਗ ਬੈਠਿਹੀ ਪੁਨ ਨਿਜ ਜਾਹਿਂ ਅਵਾਸ। 'ਆਨ ਦੀਪ ਕੋ ਸੰਤ ਹੈ' ਸੁਧ ਹੋਈ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸ ॥ ੨੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉੱਤਮ ਬਹੁਤ ਉਪਾਇਨ ਲਯਾਯੋ । ਆਇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ । ਬੈਠਯੋ ਜਬ ਪ੍ਰਭੂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ । 'ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਇਹ ਭੇਟ ਰਜਾਨਾ ! ॥੨੭॥ ਕਛੁ ਨ ਹਮਾਰੇ ਆਵਹਿ ਕਾਜੂ । ਨਾਮ ਨ

[੧]ਈਰਖਾ। [੨]ਬਖੀਲੀ। [੩]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਣਾ ਕਰੋ। [੪]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [੫]ਸਿੱਖਯਾ। [੬]ਭਾਵ ਦੇਸ਼। [੭]ਸਮੁੰਦ੍ਰ। [੮]ਗੰਨੇ ਦੇ ਰਸ। [੯]ਵਰਗਾ। [੧੦]ਦੋ ਲੱਖ। [੧੧]ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦਾ। [੧੨]ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ। [੧੩]ਪਾਰਲਾ ਕਿਨਾਰਾ। [੧੪]ਛੇਤੀ। [੧੫]ਇਕ ਦੀਪ ਦਾ ਨਾਮ। (ਅ) ਸਿੰਮਲ ਬ੍ਰਿੱਛ।

*ਪਾਃ—ਕਰਿਕੇ। †ਪਾਃ—ਚਲੇ ਗਏ ਸੁਖ ਸੋਂ ਹਮ ਤੀਨੋਂ।

ਜਪਹੁ ਜਨਮ ਕੋ ਲਾਜੁ'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਭੂਪ ਉਚਾਰੇ। 'ਨਿਜ ਉਪ-ਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਹਮ ਧਾਰੇਂ ॥ ੨੮ ॥ ਤੁਮ ਹੋ ਸੰਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਰੂਪਾ। ਸਭਿ ਤੇ ਮਹਿਮਾਂ ਅਧਿਕ ਅਨੂਪਾ'। ਕੀਨਿ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਕਹਿ ਵਡਿਆਈ। ਤਬ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ॥੨੯॥ਦੋਹਰਾ॥'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਮੁਖ ਕਰਿਕੈ ਸਦਾ ਉਚਾਰਿ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰਹੁ ਇਤ ਉਤ ਨਿਤ ਸੁਖ ਸਾਰ' ॥੩੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਜਬਹੀ। ਪਾਹੁਲ ਪਗ ਕੀ ਦੀਨੀ ਤਬਹੀ॥ਸਿੱਖ ਭਏ ਬਹੁਤੇ ਨਰ ਆਏ।ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਏ॥੩੧ ॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਗੁਜਾਰੇ।ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸਦਨ ਰਹੇ ਦੁਖਟਾਰੇ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਚਤਰ ਲੱਛ ਜੋਜਨ ਪਰਮਾਨਾ ॥੩੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਿੰਧੁ ਬਾਰਨੀ[1] ਕੋ ਜਹਾਂ ਦੀਪ ਸਰਸ ਬਿਸਥਾਰ। ਲੀਨ ਉਲ੍ਹਾਰੀ ਤਹਾਂ ਤੇ ਗਏ ਉਦਧਿ[2] ਕੇ ਪਾਰ॥੩੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਦੀਪ ਹੁਤੋ ਕੁਸ਼ ਨਾਮੂ। ਕੁਸ਼ਾ ਬੂਟ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਯਾਂ ਤੇ ਕੁਸ਼ ਤਿਹ ਨਾਮ[3] ਕਹੀਜੈ।ਭੋਗਤਿ ਸੁਖ ਜੋ ਜੰਬੂ[3] ਕੀਜੈ[4] ॥੩੪॥ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਜਾਇ।ਨਰ ਸਮੀਪ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ। ਬਿਸਮਾਏ ਦੇਖੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬੰਦਹਿੰ ਭੇਟਾ ਧਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ॥ ੩੫॥ਦੋਹਰਾ॥–ਅਪਰ ਦੀਪ ਕੋ ਸੰਤ ਇਹੁ ਸਿੰਧੁ ਲੰਘਿ ਕਰਿ ਆਇ–।ਅਚ-ਰਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਿਕੈ ਆਨ ਲਗਹਿਂ ਸਭਿ ਪਾਇ॥੩੬॥ਚੌਪਈ॥–ਕਲਾ-ਵਾਨ ਸਮਰੱਥ ਮੁਕੰਦਾ।ਸੰਤ ਰੂਪ ਸਭਿਦੋਖ ਨਿਕੰਦਾ–।ਐਸੇ ਜਾਨਿ ਸੁਨਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੂ॥੩੭॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵੈ। 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਤੇ ਗਤਿ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ ਉਰ ਮਹਿਂਧਾਰੋ। ਭੋਗ ਲਾਲਸਾ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰੋ ॥ ੩੮ ॥ ਪੂਰਬ[5] ਪੁੰਨ ਬਾਦ[6] ਨਹਿ ਖੋਵਹੁ। ਪਰਮਪਦੰ[7] ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵਹੁ। ਸੁੱਧ ਆਤਮੇ ਨਾਮ ਜਪੀਜੈ। ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੇ ਨਾਮ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲ ਭਏ ਭਿਗੇ[8] ਭਗਤਿ ਅਭਿਰਾਮ ॥੪੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੇਵਕ ਭਏ ਬਹੁਤ ਨਰ ਆਏ। ਪਾਹੁਲ ਪਗ ਲੇਵਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਏ।ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਚਲੇ ਤਹਾਂ ਤੇ ਲੀਨਿ ਬਿਦਾਈ॥ ੪੧॥ ਅਸ਼ਟ ਲੱਛ ਜੋਜਨ ਪਰਮਾਨਾ। ਉਲੰਘ ਗਏ ਸਭਿ ਮਯਾ ਨਿਧਾਨਾ॥

[1]ਸਮੁੰਦਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ। [2]ਸਮੁੰਦਰ। [3]ਜੋ ਜੰਬੂ ਵਿਚ। [4]ਕਰੀਦੇ ਹਨ (ਪੁੰਨ)। [5]ਪਿਛਲੇ। [6]ਵਿਅਰਥ। [7]ਮੁਕਤੀ। [8]ਭਿੱਜ ਗਏ।

ਆਵਾ ਸਾਗਰ ਘ੍ਰਿਤ[1] ਅਗਾਰੇ। ਦੀਪ ਸਮਾਨ[2] ਤਾਂਹਿ ਬਿਸਤਾਰੇ॥ ੪੨॥ ਤਿਹ ਪਰ ਗਮਨੇ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ। ਸਗਰੋ ਉਲੰਘ ਗਏ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਾਵਤਿ ਨਗਰਬਿਲੋਕਤਿ ਏਕੂ॥ਤਿਹਮਹਿ ਬੈਠਨੇ ਜਲਧਿ[3]ਬਿਬੇਕੂ[4]॥੪੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ਕ੍ਰੌਂਚ[5]ਨਾਮ ਤਿਹ ਦੀਪ ਕੋ ਨਰ ਸੁੰਦਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੁਖ ਬਿਲਾਸ* ਭੋਗਹਿਂ ਘਨੋ ਰਹੇ ਬਿਸ਼ੇ ਲਪਟਾਇ ॥੪੪॥ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੋ ਜਬਹੀ ਨਰ ਦੇਖਾ॥ਢਿਗ ਆਏ ਧਰਿ ਭਾਉ ਵਿਸ਼ੇਖ॥ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ ਬੈਨ ਸਮੀਪਾ॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਧ ਆਯੋ ਅਵਨੀਪਾ ॥੪੫॥ ਧਰਿਕੈ ਸ਼ਰਧਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੀ। ਅਤਿ ਮਹਿਮਾ ਕੇ ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀ॥ਦੇਨੇ ਹੇਤੁ ਸੁਮਤਿ ਤਿਨ ਤਾਈਂ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਜਗ ਸਾਈਂ॥੪੬॥ 'ਬਲੀ ਕਾਲ ਭਗਵਾਨ[6]ਅਪਾਰਾ[7]। ਭੱਖਤਿ ਹੈ[8]ਸਗਰੋ ਸੰਸਾਰਾ॥ਸੁਰ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਤੇ ਹੈਂ ਜੇਤੇ॥ਪੰਨਗ[9]ਮਾਨਵ ਦਾਨਵ[10] ਕੇਤੇ ॥੪੭॥ ਅਪਰ ਸਮਰਥ ਸਰਬ ਬਿਧਿ ਜੋਊ। ਤਿਹ ਕੇ ਆਗੇ ਛੁਟੇ ਨ ਕੋਊ॥ਜਿਉ ਦਾਨੇ ਕੋ ਚਾਬਤਿ ਚਾਕੀ[11]॥ਤਿਉਂ ਨ ਬਚੈ ਕੁ ਅਗਾਰੀ ਵਾਂ ਕੀ॥ ੪੮॥ ਭੈ ਕਰਿ ਸ਼ਰਨ ਗਹੋ ਤੁਮ ਤਾਂਕੀ॥ਸਮਤਾ ਕਰਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋ ਜਾਂ ਕੀ॥ ਜਿਉਂ ਕੀਲੀ ਢਿਗ ਰਹੇ ਜੁ ਦਾਨੋ। ਉਬਰਹਿ ਸੋ ਉਰ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨੋ॥੪੯॥ ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਨਾਮ ਜਪਹੁਗੇ ਜਬਹੀ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਛੁਟਿਹੋ ਤਬਹੀ। ਹੂਜੈ ਬਿਖੈ ਬਿਲਾਸ ਨਿਰਾਸੇ। ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਭਰਵਾਸੇ' ॥੫੦॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸੇ ਜਗਤੇਸ਼॥ ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਨੀਕੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ॥੫੧॥ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਬਹੁਰੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਖੋੜਸ ਜੋਜਨ ਤਾਂਹਿ ਪ੍ਰਮਾਨੇ। ਸਗਰੋ ਛੋਡਿ ਗਏ ਗੁਰ ਜਬਹੀ। ਸਿੰਧੁ[3] ਦੂਧ ਕੋ ਆਯੋ ਤਬਹੀ॥ ੫੨॥ ਦੀਪ ਸਮਾਨ ਹੁਤੋ ਬਿਸਥਾਰ॥ਤਿਹ ਪਰ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਉਦਾਰ॥ ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਰ ਕਰਾਰੇ। ਗਏ ਅਗਾਰੇ ਦੀਪ ਮਝਾਰੇ॥ ੫੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਬਹਿਤਿ ਦੂਧ ਕੀ ਨਦੀ ਬਹੁ ਮਿਸਰੀ ਕੇ ਗਿਰ ਭੂਰ। ਜਿਹ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ਅਧਿਕ ਜਨੋਂ ਅਪਸਰ[12] ਤਨ ਰੂਰ[13]॥੫੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਿਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਹੋਤੋ ਅਵਨੀਪ॥ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। ਨਾਮ ਦੀਪ ਕੋ ਸਾਖ[14] ਬਤਾਯੋ। ਭੋਗਹਿ ਸੁਖ ਬਿਸਾਲ ਮਨ

[1]ਘਿਉ ਦਾ। [2]ਵਾਂਙੂ। [3]ਸਮੁੰਦਰ। [4]ਗਜਾਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [5]ਨਾਮ ਦੀਪ ਦਾ, (ਅ) ਅਸਾਮ ਦੇ ਉਤਰ ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ। [6]ਮ੍ਰਿਤੂ। [7]ਬੜਾ। [8]ਖਾਂਦਾ ਹੈ। [9]ਸੱਪ। [10]ਦੈਂਤ। [11]ਚੱਕੀ। [12]ਪਰੀਆਂ। [13]ਸੁੰਦਰ। [14]ਸੰਸ:-ਸ਼ਾਕ=ਸਾਗਵਾਨ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। *ਪਾ:-ਬਿਸਾਲ।

ਭਾਯੋ ॥ ੫੫ ॥ ਗੁਰ ਅਵਲੋਕੇ ਜਬ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕਲਾਵਾਨ ਜਾਨੇ ਤਬ ਭਾਰੀ।ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਧਰੈਂ ਅਗਾਰੀ। ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖਕਾਰੀ॥ ੫੬॥ਬਚਨ ਸੁਨਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਕਰਿਕੈ।ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਕੈ। ਤਿਨ ਸੌਂ ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਗੁਸਾਈਂ।'ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਹੁਇ ਅੰਤ ਸਖਾਈ ॥੫੭॥ ਜਿਹ ਕੀ ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਐਸੇ । ਹਾਰ ਪਰੇ ਸਭਿ ਲਖਹਿਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਸੂਛਮ ਅਤਿਸ਼ੈ ਗੁਪਤ ਮਹਾਨੇ। ਮੁਨਿ ਜਨ ਸਭਿਹਿ ਬਿਅੰਤ ਬਖਾਨੇ ॥੫੮॥ ਜਿਹ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਨ ਕੋਊ। ਰੂਪ ਅਚਰਜ ਜਾਨਿਯੇ ਸੋਊ। ਜਿਸ ਬਿਨ ਸਰਬ ਰਿਖੀਕ[1] ਜਿ ਆਹੀਂ। ਕ੍ਰਿਆ ਏਕ ਕਰਿ ਸਕਹੀਂ ਨਾਂਹੀ ॥੫੯॥ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਅਤਿ ਸੱਤਜਾ ਜਾਂਹੀ। ਸਮਤਾ ਕੋ ਨ ਸਕੈ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ।ਤਿਹ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਮਨ ਮਲੀਨਤਾ ਸਰਬ ਮਿਟਾਵਹੁ ॥੬੦॥ ਬਿਸ਼ੈ ਅਨੰਦ ਲਪ ਪਹਿਚਾਨਹੁ।ਨੀਰ[2]ਕਟੋਰੇ ਕੇ ਸਮ ਮਾਨਹੁ। ਨਸ਼ਟ, ਜੂਠ,ਸੀਤ,ਉਸ਼ਨਾਦਿਕ[3]। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਦੋਖ ਲਖਹੁ ਇਤਜਾਦਿਕ ॥੬੧॥ ਬਹੁਰ ਸੁਨੋ ਭਜਨਾਨੰਦ ਜੋਊ।ਨਦੀ ਨੀਰ ਲਖਿਯੋ ਜਿਉਂ ਸੋਊ। ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਾਂਮਹਿ[4]ਇਹ ਹੋਵਤਿ।ਪਾਛਲ ਦੋਖਨ ਕੋ ਸਭਿ ਖੋਵਤਿ॥੬੨॥ਪੁਨ ਗਜ਼ਾਨਾਨੰਦ ਜਾਨਹੁ ਐਸੇ। ਸਾਗਰ[5] ਜਲ ਅਪਾਰ[6] ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਦੋਖ ਬਿਹੀਨ ਸਦਾ ਇਕ ਸਾਰ। ਜੋ ਪਾਵਹਿਂ ਤੇ ਤਰੈਂ ਸੰਸਾਰ॥੬੩॥ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਜਪ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮੂ।ਪਾਇ ਗਜ਼ਾਨ ਪਹੁੰਚਹੁ ਸੁਖਧਾਮੂ। ਇਹ ਤਨ[7]ਕਰਮ ਤਰੋਵਰੁ[8] ਜਾਨਹੁ। ਹੈ ਅਰੋਗਤਾ ਸਾਖਾ[9] ਮਾਨਹੁ ॥ ੬੪ ॥ ਜਲ ਸਿੰਚਨ ਕਰਨੋ ਧ੍ਰਮ ਹੀ ਕਾ[10]। ਸਿਮ੍ਰਨ ਨਾਮ ਪੁਸ਼ਪ[11] ਭਾ ਨੀਕਾ। ਭਯੋ ਗਜ਼ਾਨ ਫਲ ਲਾਗਯੋ ਰੂਰਾ[12]।ਮਗਨ ਅਨੰਦ ਰਹਯੋ ਰਸ ਪੂਰਾ॥੬੫॥ ਅਸ ਬਿਚਾਰਿ ਮਨ ਤਜਹੁ ਬਿਕਾਰਾ। ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰਾ'। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਨ ਤਿਨ ਤਾਈਂ।ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਜਗ ਸਾਈਂ॥੬੬॥ ਬਹੁਰੋ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਅਗਾਰੀ।ਧਰਾ ਦੀਪ ਕੀ ਉਲੰਘੇ ਸਾਰੀ। ਬਤੀਸ ਜੋਜਨ ਥੋ ਬਿਸਥਾਰਾ। ਮਧੁ ਸਾਗਰ[13] ਕੋ ਆਇ ਕਰਾਰਾ[14] ॥ ੬੭ ॥ ਦੀਪ ਸਮਾਨ

[1]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। [2]ਜਲ। [3](ਕਟੋਰੇ ਦਾ ਜਲ) ਡੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੂਠਾ, ਠੰਢਾ ਤੇ ਗਰਮ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਨਦੀ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ। [5]ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ। [6]ਬਿਅੰਤ। [7]ਸਰੀਰ। [8]ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। [9]ਅਰੋਗਤਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਟਾਹਣੀਆਂ। [10]ਧਰਮ ਦਾ ਕਰਨਾ ਇਹ ਜਲ ਸਿੰਜਣਾਂ ਹੈ। [11]ਫੁੱਲ। [12]ਸੁੰਦਰ। [13]ਮਧੁ ਸਮੁੰਦਰ। [14]ਕਿਨਾਰਾ।

ਹੁਤੋ ਪਰਮਾਨਾ। ਪਾਰ ਗਏ ਤਿਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਆਵਾ ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੀਪ ਅਗਾਰੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹ ਕੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ॥੬੮॥ ਰੁਚਿਰ ਬਿਲੋਕਿ ਨਗਰ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ॥ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਹਾਂਹੀ। ਕਰਨੀ ਸੈਤਨ ਸੇਵ ਸਿਖਾਈ। ਭਾਉਭਗਤਿ ਅਭਿਰਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਈ॥੬੯॥ਤਹਿਂਤੇ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹਿਂਵ॥ ਹੁਤੋ ਸਪਤਵੋਂ ਸਾਗਰ ਜਹਿਂਵ॥ਤਟ ਪਰ ਠਾਂਢੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੭੦ ॥'ਇਹੀ ਸਪਤਮੋਂ ਦੀਪ ਜਨੀਜੈ। ਚੌਸਠ ਲਖ ਜੋਜਨ ਲਖਿ ਲੀਜੈ। ਇਸ ਸਮਾਨ ਇਹ ਸਾਗਰ ਜਾਨਹੁ।ਮਿਸ਼ਟ ਨੀਰ[1] ਕੋ ਸਰਬ ਪਛਾਨਹੁ' ॥ ੭੧॥ ਸੁਨਿਕੈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨ ਮਰਦਾਨੇ। 'ਇਸ ਤੇ ਪਰ ਕਹਾ[2]?ਕਰਹੁ ਬਖਾਨੇ। ਰਹੈਂ ਕੌਨ, ਕੈਸੀ ਹੈ ਧਰਨੀ? । ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ਕੌਨ ਕਰਿ ਕਰਨੀ' ॥ ੭੨ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਸੁਰ, ਨਰ, ਦਾਨਵ ਕੋ ਨ ਅਗਾਰੀ। ਕੰਚਨ[3] ਕੀ ਛਿਤ[4] ਕੇਤਿਕ ਜਾਨ॥ਤਿਂਹ ਤੇ ਪਰੇ ਪਹਾਰ ਮਹਾਨ॥੭੩॥ਲੋਕਾਲੋਕ ਨਾਮ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋ। ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰ ਜਾਨੀ-ਅਹਿ ਤਾਂ ਕੋ। ਚੌਫੇਰੇ ਦੀਪਨ ਕੇ ਸੋਊ। ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੇ ਨ ਅਵਨੀ ਕੋਊ॥ ੭੪ ॥ ਇਸ ਤੇ ਉਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਮਾਰਤੰਡ[5], ਸਾਗਰਸੁਤ[6], ਤਾਰੇ। ਪਰੈ ਨ ਕਾਂ ਕੋ ਹੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਗਾਢੋ ਬਡੋ ਅੰਧੇਰੋ ਰਾਸਾ[7] ॥੭੫ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਜੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਹਿਂ ਸਰਬ ਸ਼ਜਾਮ[8] ਹੁਇ ਜਾਇਂ। ਅਬ ਚਲਿ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਕੋ ਧਰਤਿ ਪੁਨੀਤ ਸੁਹਾਇ' ॥ ੭੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਲੀਨਿ ਉਡਾਰੀ। ਜੰਬੁ ਆਵਨ ਇੱਛਾ ਧਾਰੀ।ਮਨ ਚਿਤਵਨ ਜਿਉਂ[9] ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਏ। ਸਰਬ ਦੀਪ*ਤਜਿ ਕਰਿ ਸੋ ਆਏ ॥ ੭੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਦੀਪਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੀਸਵੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧੯ ॥

---

[1]ਮਿੱਠੇ ਜਲ ਦਾ। [2]ਪਰੇ ਕੀ ਹੈ ?। [3]ਸੋਨੇ। [4]ਧਰਤੀ। [5]ਸੂਰਜ। [6]ਚੰਦਰਮਾ। [7]ਸਮੂਹ। [8]ਕਾਲੇ। [9]ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਾਂਙੂ।

*ਸੱਤ ਦੀਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਆਇਆ ਹੈ ਪੌਰਾਣਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੀ ਕੋਸ਼ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵੰਡ ਨੂੰ ਕਲਪਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੰਡ ਹਿੰਦਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਥੋੜੇ ਜਹੇ ਦੀਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸੀ। ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਨੇ ਜੋ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੌਰਾਣਕ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣੇ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਲਾਇਆ ਸਮਾਟਰਾ ਜਾਣਾਂ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੨੦. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੋ ਰਿਦੈ ਧਯਾਨ ਧਰਿ ਰੋਜ।
ਪਾਇ ਸੁਮਤਿ ਕੋ ਓਜ ਅਤਿ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਖੋਜਿ ॥ ੧ ॥

{ਰੋਜ=ਹਰ ਦਿਨ, ਨਿੱਤ [ਫ਼ਾਰਸੀ:-ਰੋਜ਼]। ਓਜ=ਬਲ, ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ}

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ) ਨਿੱਤ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਦਾ (ਮੈਂ) ਬਹੁਤਾ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੁਣ) ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦੀ ਖੋਜ (ਵਿਚ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹਾਂ)। ਅਥਵਾ—(ਹੇ ਮਨ ! ਯਾ ਹੇ ਜਗਯਾਸੂ !) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਧਰ, (ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੂੰ) ਸੁਮਤਿ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਲ (ਪਾਕੇ) ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦੇ ਖੋਜ (ਅਥਵਾ ਗਯਾਨ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਗੁਨ ਪੂਰਨ। ਆਏ ਜੰਬੂ ਮਹਿ ਪੁਨ ਤੂਰਨ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਆਇ ਸੁਹੇਲੋ[1]। ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸਿੱਧਨ ਸੋਂ ਮੇਲੋ॥੨॥ਗੋਰਖ ਤਪ ਕੋ ਹੁਤੋ ਸਥਾਨਾ॥ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ-ਨਿਧਾਨਾ॥ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਮਿਲਿ ਇਕ ਤਿਲ ਲੀਨੋ॥ਗੁਰ ਆਗੇ ਭੇਟ ਸੁ ਧਰਿ

[1]ਸੁਖ ਨਾਲ ਆਏ।
[illegible] [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਆਦਿ ਪੂਰਬ ਦੱਖਣੀ ਦੀਪ—ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਸੈਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇੰਞ ਵਾਲੇ ਗਏ ਹਨ।

ਜੇ ਉੱਞ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਹੈ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਨੇੜੇ। ਕ੍ਰੌਂਚ ਪਰਬਤ ਹੈ ਆਸਾਮ ਦੇ ਉੱਤਰ। ਸ਼ਾਕ ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜੋ ਈਰਾਨ ਤੇ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਆਕਸ਼ਸ ਨਦੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਦੇ ਆਰਯ ਤੇ ਸ਼ਾਕਾ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਯੱਗ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਾਕ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੰਗਵਾਏ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸ਼ਾਕਦ੍ਵੀਪੀਯ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ 'ਮਗ ਬ੍ਰਾਹਮਣ' ਬੀ ਹੈ; ਈਰਾਨ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਯੱਗ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ 'ਮਗ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੰਬੂ ਦ੍ਵੀਪ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕੁਛ ਹਿੰਦ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਾਮਨੂੰ ਦੇ ਬੂਟੇ ਏਥੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੰਬੂ ਦ੍ਵੀਪ ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਰਖ ਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਆਦਿ ਇਸ ਵਿਚ ਮੰਨੇ ਹਨ; ਬੋਧੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ ਵਰਖ ਮੁਰਾਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਲਕਸ਼ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਕ ਤੀਰਥ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਇਹ ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਲਕਸ਼ ਰਾਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਸ਼ਾਲਮਲੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਰਿਆਸਤ ਮਨੀ ਪੁਰ ਤੋਂ ਅਗੇਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਉਂਞ ਸ਼ਾਲਮਲੀ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਬੀ ਹੈ। ਕੁਸਪ੍ਲਵਨ ਨਾਮੇ ਇਕ ਤੀਰਥ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬੀਆਇਆ ਹੈ।

ਦੀਨੋ ॥੩॥ ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਸਭਿ ਮਹਿ ਦਿਹੁ ਬਰਤਾਈ' । ਨੀਰ ਦੁਰਾਇ ਦੀਨ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਨਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਮੇਰੋ ਸੰਗ ਕਹੀ ਅਸ ਬਾਨੀ ॥ ੪ ॥ 'ਹੇ ਬਾਲੇ ! ਤੁਮ ਘੋਟਹੁ ਨੀਕੇ । ਬਹੁਰ ਬ੍ਰਤਾਵਹੁ ਮੱਧ ਸਭੀ ਕੇ' । ਹੁਤੀ ਦੂਰ ਸਰਿਤਾ ਬਹਿ[1] ਬਾਰੀ[2] । ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਗੁਹਾਰੀ[3] ॥ ੫ ॥ ਸੋ ਆਈ ਤਤਕਾਲ ਅਗਾਰੀ । ਮਨਹੁ ਬੁਲਾਈ ਕਿਨ ਗੋ ਪਾਰੀ[4] । ਤਿਹ ਤੇ ਜਲ ਪਾਤਰ ਭਰਿ ਲੀਨੋ । ਤਿਲ ਕੋ ਘੋਟ ਮਿਲਾਵਨ ਕੀਨੋ॥੬॥ ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਮਹਿ ਬਰਤਾਵਾ । ਤਿਨ ਸਮਾਜ ਅਤਿ ਪਿਖਤਿ ਲਜਾਵਾ । ਬੋਲਯੋ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਸੁਜਾਨਾ । 'ਕਲ ਮਹਿੰ ਤੁਮ ਅਵਤਾਰ ਮਹਾਨਾਂ ॥੭॥ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਮੂਰਤਿ ਰੂਰੀ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਧਰਿ ਭੂਰੀ।ਤੁਮਰੀ ਸਰਬਰ[5] ਮੂਰਖ ਕਰਿਹੀਂ । ਬਹੁਰ ਲਜਾਇ ਰਿਦੇ ਦੁਖ ਭਰਿਹੀਂ॥੮॥ ਮਨਮੁਖ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿੰ ਨਾਂਹੀ।ਨਿਜ ਹੰਕਾਰ ਬਿਖੈ ਗਰਬਾਹੀਂ । ਤੁਮਹਿੰ ਪਛਾਨਹਿ ਸੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ' । ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਚਰੀ ਬਾਨੀ ॥ ੯ ॥ 'ਮੰਗਲ ਨਾਥ ! ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਐਸੋ।ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਹੋਤਿ ਨ ਕੈਸੋ।ਨਾਮ ਹੀਨ ਨਰ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵਹਿ । ਬੇਮੁਖ ਨਾਮ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿੰ' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬੋਲਯੋ ਭੰਗਰ ਬੈਨਾ । 'ਜੋਗ ਗਯਾਨ ਬਿਨ ਕੈਵਲ[6] ਹੈ ਨਾ । ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਕੈ ਨਾਮ ਬਖਾਨਹੁ।ਮਨ ਮਹਿੰ ਮਤ ਨ ਹਮਾਰੋ ਜਾਨਹੁ*'॥੧੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ:— 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਮੈ ਜਬ ਹੀ ਮਨ ਥਿਤ[7] ਪਾਇ । ਈਸ਼ੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਤਬੈ ਗਯਾਨ ਰਿਦੈ ਹ੍ਵੈ ਜਾਇ ॥੧੨॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਹਿੰ ਜੋਗ ਹੈ† ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿ। ਤਾਂ ਤੇ ਸਭਿਹੀ ਸਿੱਧ ਮਹਿੰ[8] ਨਾਮ ਲਖੋ ਸੁਖਕਾਰ ॥ ੧੩ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਅਤਿਸ਼ੈ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ ਹੈ ਨੌਕਾ ਕਲਿਕਾਲ ਮਹਿੰ।ਸ਼ਬਦ ਭਨਯੋ ਅਭਿਰਾਮ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਲੱਜਿਤ ਕਰਨ ॥ ੧੪ ॥

ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਜਗੁ ਪਰਬੋਧਹਿ ਮੜੀ ਬਧਾਵਹਿ ॥ ਆਸਣੁ ਤਿਆਗਿ ਕਾਹੇ ਸਚੁ ਪਾਵਹਿ ॥

[1]ਵਹਿੰਦੀ । [2]ਪਾਣੀ ਦੀ । [3]ਬੁਲਾਈ। [4]ਗਊ ਪਾਲੀ ਹੋਈ । [5]ਬਰੋਬਰੀ। [6]ਮੁਕਤੀ। [7]ਟਿਕਾਉ । [8]ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ।

*ਪਾ:—ਮਾਨਹੁ। †ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੀ ਯੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮੁਖ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਅੱਭਯਾਸ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:—ਤਪ: ਸ੍ਵਾਧ੍ਯਾਯੇਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਣਿਧਾਨਾਨਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਯੋਗ: । ਅਰਥਾਤ—ਕ੍ਰਿਯਾ ਯੋਗ (ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ? ਉਤਰ) ਤਪ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਪ, ਈਸ਼੍ਵਰ (ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਦਾ) ਲਗਾਉ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ) । ਸ੍ਵਾਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਮਮਤਾ ਮੋਹੁ ਕਾਮਣਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥ ਨਾ ਅਉਧੂਤੀ ਨਾ ਸੰਸਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਜੋਗੀ ਬੈਸਿ ਰਹਹੁ ਦੁਬਿਧਾ ਦੁਖੁ ਭਾਗੈ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਤ ਲਾਜ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਾਵਹਿ ਗੀਤ ਨ ਚੀਨਹਿ ਆਪੁ ॥ ਕਿਉ ਲਾਗੀ ਨਿਵਰੈ ਪਰਤਾਪੁ ॥ ਗੁਰਕੈ ਸਬਦਿ ਰਚੈ ਮਨ ਭਾਇ ॥ ਭਿਖਿਆ ਸਹਜ ਵੀਚਾਰੀ ਖਾਇ ॥ ੨ ॥ ਭਸਮ ਚੜਾਇ ਕਰਹਿ ਪਾਖੰਡੁ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਹਹਿ ਜਮਡੰਡੁ ॥ ਫੂਟੈ ਖਾਪਰੁ ਭੀਖ ਨ ਭਾਇ ॥ ਬੰਧਨਿ ਬਾਧਿਆ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਬਿੰਦੁ ਨ ਰਾਖਹਿ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿ ॥ ਮਾਈ ਮਾਗਤ ਤ੍ਰੈ ਲੋਭਾਵਹਿ ॥ ਨਿਰਦਇਆ ਨਹੀ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਾ ॥ ਬੂਡਤ ਬੂਡੇ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲਾ ॥ ੪॥ ਭੇਖ ਕਰੈ ਖਿੰਥਾ ਬਹੁ ਥਟੂਆ ॥ ਝੂਠੋ ਖੇਲੁ ਖੇਲੈ ਬਹੁ ਨਟੂਆ ॥ ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਚਿੰਤਾ ਬਹੁ ਜਾਰੇ ॥ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਫਟਕ ਬਨਾਈ ਕਾਨਿ ॥ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀ ਬਿਦਿਆ ਬਿਗਿਆਨਿ ॥ ਜਿਹਵਾ ਇੰਦ੍ਰੀ ਸਾਦਿ ਲੋੁਭਾਨਾ ॥ ਪਸੂ ਭਏ ਨਹੀ ਮਿਟੈ ਨੀਸਾਨਾ ॥ ੬ ॥ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਲੋਗਾ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਜੋਗਾ ॥ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੈ ਚੂਕਸਿ ਸੋਗਾ ॥ ਊਜਲੁ ਸਾਚੁ ਸੁ ਸਬਦੁ ਹੋਇ ॥ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਵੀਚਾਰੇ ਸੋਇ ॥ ੭ ॥ ਤੁਝ ਪਹਿ ਨਉਨਿਧਿ ਤੂ ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ॥ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਗੁ। ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਸਚੁ ਸੁ ਚੀਤੁ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋਗੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮੀਤੁ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਦੰਭੁਧਾਰਿ ਕਰਿ ਜਗ ਦਿਖਰਾਵਉ। ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਵਉ। ਬੇਖ ਕੂਰ,ਨਹਿਂ ਰਿਦੈ ਕਮਾਵਉ। ਨਾਮ ਜਪੇ ਬਿਨ ਕਿਉਂ ਸਚੁ ਪਾਵਉ॥੧੫॥ ਜਗਤਿ ਅਸੱਤਿ ਲਖਤਿ ਹੈ ਜੋਊ। ਮਾਨ ਹੇਤੁ ਦੰਭ ਕਰੈ ਨ ਸੋਊ*। ਇਕ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਾਹੀ। ਮਿਲਿ ਹੈ ਸੋ ਨਾਮੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ'॥੧੬॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਬਦ ਸਿਧ ਸਰਬ ਲਜਾਏ। ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ ਨ ਉੱਤਰ ਆਏ। ਕਰੀ 'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼' ਬਹੋਰੀ। ਗਏ ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਔਰੇ ਠੌਰੀ ॥੧੭॥ ਗੋਰਖ ਮਤਾ ਨਾਮ ਇਕ ਥਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਿਯ ਆਸਨ ਠਾਨਾ। ਕਿਨਹੂ ਤਰ[1] ਮ੍ਰਿਗਛਾਲ ਡਸਾਈ[2]। ਕਿਨਿ ਬੈਰਾਗਨ ਭੁਜਾ ਉਠਾਈ ॥੧੮॥ ਭਸਮ ਸੰਗ ਅੰਗੀ ਸਿਤ[3] ਰੰਗਾ। ਤੂਸ਼ਨ ਬੈਠੇ ਮਾਨ ਉਤੰਗਾ[4]। ਤਿਨ ਪਾਛੈ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਤਹਾਂ ਪਹੂੰਚੇ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੧੯॥ ਸਭਿ ਕੋ ਕੀਨ 'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼ਾ'।ਬੈਠਨੋ ਚਹਿਤ ਬਹੁਰ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਸੂਕੋ ਬਿਰਖ ਹੁਤੋ ਤਹਿਂ ਏਕੂ। ਤਿਹ ਤਰ ਬੈਠੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੂ[5]॥੨੦॥ਸੋ ਚਲਦਲ[6] ਕੋ ਤਰੁ ਤਤਕਾਲਾ। ਹਰਯੋ ਹੋਤਿ ਭਾ ਪੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਬਿਸਮੇ ਸਿਧ ਮਾਨੀ[7]। ਕਰਹਿ

[1]ਹੇਠ। [2]ਵਿਛਾਈ। [3]ਚਿੱਟਾ। [4]ਭਾਰੀ ਹੰਕਾਰ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [6]ਪਿੱਪਲ। [7]ਹੰਕਾਰੀ।

*ਪ੍ਰਾ:—ਕੋਊ।

ਅਸੂਯਾ[1] ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ॥੨੧॥'ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਲੈ ਤੂੰ ਭਾ ਸਿਖ ਕਿਹ ਕੋ?। ਹਮ ਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ ਤਿਹ ਕੋ। ਕਿਸ ਦੁਖ ਤੇ ਉਰ ਭਯੋ ਉਦਾਸਾ?। ਜਿਹ ਡਰ ਕਰ ਨਹਿ ਜਾਹਿਂ ਅਵਾਸਾ॥੨੨॥ਬਿਚਰਤਿ ਰਹੈਂ ਨਈ ਨਿਤ ਜਾਈ[2]।ਇਸ-ਥਿਤ ਥਾਇ[3]ਨ ਪਾਵਹਿ ਕਾਈ।ਤੋ ਮਹਿਂ ਜੋਰ ਸ਼ਕਤਿ ਕਹੁ ਕੇਤਾ?'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ ॥ ੨੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਸਿਖਿ ਸਾਚ ਕੋ[4] ਜਿਸਤੇ ਬਡਾ ਨ ਕੋਇ। ਸੱਤਨ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਬੇਖ ਲੇ ਬੰਧਨ ਭਵ[5]ਕੇ ਖੋਇ॥੨੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹੌਂ ਗਰੀਬ ਨਹਿਂ ਸ਼ਕਤੀ ਮੋ ਮਹਿਂ। ਬਿਚਰਿ ਬਿਲੋਕੋਂ ਜਗ ਕੋ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ।ਗਰਬ ਬੈਨ ਸ਼ਕਤੀ,ਬਲ ਗਮ ਕੋ[6]।ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੁਮ ਕੋ' ॥੨੫॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬੋਲਤਿ ਬਚਨਾ। ਭਈ ਆਨਿ ਰਜਨੀ[7] ਕੀ ਰਚਨਾ। ਤਬ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਥਲ ਜਾਇ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਿਧ ਆਸਨ ਲਾਇ॥੨੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਉਠਹੁ ਅਬ ਬਾਲਾ। ਧੂਨੀ ਆਨਹਿ[8] ਸਰਦੀ ਕਾਲਾ[9]'। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗਯੋ ਇਕ ਥਾਏਂ। ਪੀਛੇ ਸਿਧ ਆਏ ਤਬ ਧਾਏ॥੨੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਜੋ ਧੂੰਨੀ ਲਈ ਛੀਨੀ ਮੋ ਢਿਗ[10] ਆਇ। ਮੈਂ ਛੂਛੋ ਫਿਰਿ ਕੇ ਗਯੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਦਈ ਸੁਨਾਇ ॥ ੨੮॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ'ਨਿਜ ਪਟ[11]ਕੋ ਝਾਰਿ'। ਝਾਰ੍ਯੋ ਨਿਕਸੀ ਮੋਛਨ ਚਾਰ। ਮੈਂ ਆਇਸੁ ਲੇਕਰਿ ਸੋ ਕੂਟੀ।ਤਿਨ ਤੇ ਧੂੰਨੀ ਭਈ ਅਖੂਟੀ॥੨੯॥ਬਡੋ ਢੇਰ ਪਾਵਕ ਪੁਨ ਬਾਰੀ। ਦੇਖਿ ਸਿੱਧ ਬਿਸਮੈ ਮਤਿ ਹਾਰੀ।-ਕਿਹ ਤੇ ਲਯਾਏ ਧੂੰਨੀ ਪਾਈ-। ਪੁਨ ਸਿਧਨ ਬਹੁ ਪੌਨ ਚਲਾਈ ॥੩੦॥ ਖਰੇ ਤਹਾਂ ਤਰੁਵਰ ਜੋ ਗਾਢੇ।ਬੇਗ ਉਖਾਰੇ ਰਹੇ ਨ ਠਾਂਢੇ।ਬਹੁ ਕੰਕਰ ਅਰ ਧੂਰ ਉਡਾਈ।ਪੌਢੇ ਸਭਿ ਮੁਖ ਪਰ ਪਟ ਪਾਈ॥੩੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਜਿਸ ਬ੍ਰਿੱਛਹਿ ਕੇ ਤਰ[12] ਗੁਰੂ ਉਡਨ ਲਗ੍ਯੋ ਜਬ ਸੋਇ।ਨਿਜ ਕਰ ਸੌਂ ਥੰਮ੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਰਹੋ ਥਿਰ ਹੋਇ' ॥੩੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਜਬ ਹੀ ਕਰ ਛੁਯੋ। ਨਹਿਂ ਡੋਲ੍ਯੋ ਥਿਰ ਗਾਢੋ ਭਯੋ। ਬਹੀ ਸਮੀਰ ਰੈਨ ਸਭਿ ਜਬਹੀ।ਉਡਿ ਗੀ ਸਿੱਧਨ ਧੂੰਨੀ ਤਬਹੀ॥੩੩॥ਬੀਤੀ ਰੈਨ ਭੋਰ ਭੀ ਆਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਵਕ ਦਈ ਦੁਰਾਇ। ਧੂੰਨੀ ਦੇਖਨ ਉਠੇ ਸਿੱਧ

---

[1]ਈਰਖਾ। [2]ਨਿੱਤ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਜਗਾਹ। [3]ਟਿਕਾਉ ਵਾਲੀ ਥਾਂ। [4]ਮਨ ਬਚਨ ਕਰਮ ਕਰਕੇ 'ਸੱਚ' ਦਾ ਸਿਖ ਹਾਂ। [5]ਜਨਮ (ਅ) ਸੰਸਾਰ। [6]ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਹੰਕਾਰ, (ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ) ਰੀਮਤਾ ਦਾ ਬਲ। [7]ਰਾਤ। [8]ਧੂਣੀ ਲਿਆਈਏ। [9]ਸਮਾਂ ਸਰਦੀ ਦਾ ਹੈ। [10]ਮੇਰੇ (ਭਾਵ ਬਾਲੇ) ਪਾਸੋਂ। [11]ਬਸਤਰ। [12]ਹੇਠ।

ਜਬ।ਪਾਵਕ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਵਤਿਹੈਂ ਤਬ॥੩੪॥ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧੂੰਨੀ ਮਾਂਹੀ। ਔਰ ਹੁਤਾਸਨ[1] ਕਿਤਹੂ ਨਾਂਹੀ।ਤਬ ਅਪਨੀ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿ ਲਗਾਈ।ਕੈਸਿ ਨ ਅਗਨਿ ਭਈ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ॥੩੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ਗੋਰਖ ਭਰਥਰਿ ਸੋਂ ਕਹੀ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਜਾਇ। ਪਾਵਕ ਜਾਚਨ ਕੀਜੀਏ ਅਵਰ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਥਾਇ'॥੩੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਆਇਸੁ ਲੇ ਭਰਥਰਿ ਤਬ ਆਯੋ। ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਤੇ ਬਚ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਾਯੋ। 'ਗੋਰਖ ਕੀ ਇਕ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਲਯਾਉ। ਬਹੁਰੋ ਤਿਹ ਕੀ ਚਰਨ ਖੜਾਊਂ ॥ ੩੭ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਦੇਹਿ ਆਨ ਜੇ ਹਮ ਕੋ। ਪੀਛੇ ਪਾਵਕ ਦੇਵੇਂ ਤੁਮ ਕੋ'। ਪੁਨ ਭਰਥਰਿ ਗੋਰਖ ਢਿਗ ਆਵਾ। ਗੁਰਕੋ ਕਹਿਨੋ ਸਰਬ ਸੁਨਾਵਾ ॥੩੮॥ ਗੋਰਖ ਗੁਨੀ[2]-ਦੇਊਂ ਤਿਹ[3] ਤਾਈਂ। ਲਾਇ ਸ਼ਕਤਿ ਪੁਨ ਲੇਊਂ ਮੰਗਾਈ-। ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਬਹੁਰ ਖਰਾਂਵ ਜੁ ਦੋਊ। ਦੀਨੀ ਭਰਥਰਿ ਕੇ ਕਰ ਸੋਊ॥੩੯॥ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ਧਰਿ ਦੀ ਜਬ ਹੀ।ਪਾਵਕ ਲਈ ਹਾਥ ਪੁਨ ਤਬ ਹੀ। ਸਿੱਧਨ ਅਪਨੇ ਮਧ ਸੁ ਬਾਰੀ[4]। ਸਰਦੀ ਤਨ ਕੀ ਸਕਲ ਬਿਦਾਰੀ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੋਰਖ ਛੂਛਾ[6] ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਬੈਸਾ ਹੋਇ ਅਧੀਰ। ਚਿੰਤਾ ਸਰਿਤਾ[7] ਮਹਿਂ ਬਹਯੋ ਪਾਯੋ ਜਾਇ ਨ ਤੀਰ[8] ॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰੀ। ਭੰਗਰ ਆਯੋ ਕਰਿ ਰਿਸ ਭਾਰੀ। ਲਾਇ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਚਾਹਿਤਿ ਸੋਈ। ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਲੇਊਂ ਖਰਾਊਂ ਦੋਈ॥੪੨॥ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਚਲੀ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਹਾਰਯੋ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਬੈਠਯੋ ਬੈਨ ਉਚਾਰਯੋ। 'ਮਮ ਤੂੰਬਾ ਪੈ[9] ਸੋਂ ਭਰਿ ਦੀਜੈ। ਅਬਹੀ ਤੂਰਨ ਬਿਲਮ ਨ ਕੀਜੈ' ॥ ੪੩॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਲੇ ਨਿਜ ਹਾਥਾ। ਭਰਯੋ ਕੂਪ ਤੇ ਦੂਧਹਿ ਸਾਥਾ। ਸੋ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਧਨ ਮਹਿਂ ਆਯੋ। ਸਭਿ ਹੀ ਪੀਯ ਰਹੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ॥੪੪॥ ਪੈ[9] ਤੂੰਬੇ ਤੇ ਨਿਖੁਟਤਿ ਨਾਂਹੀ।ਅਚਰਜ ਭਏ ਸਭੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਭਬਕ* ਭਮਕ[10] ਕਰਿ ਸ਼ੰਭੁਨਾਥਾ। ਢਿਗ ਆਯੋ ਬੋਲਯੋ ਗੁਰ ਸਾਥਾ ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਪੂਰਬੀ ਕੋ ਹੈ ਕਾਲ ਅਬ ਸੁਰਸਰਿ ਕੋ ਮੰਗਵਾਇ[11]। ਸ਼ਕਤਿ ਧਾਰ ਤੂੰ ਹੈਂ ਬਡਾ,ਮਿਲ ਮੱਜਹਿ ਇਹ ਥਾਇ'॥੪੬॥ਚੌਪਈ॥ਮਰਦਾਨੇਸੋਂ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਬੋਲੇ।'ਉਠਿ ਧਾਵਹੁ ਢਹੁਰੀ ਕਰ ਮੋਂ ਲੇ[12]। ਰੀਗਾ ਤੀਰ ਘਸੀਟਤਿ ਆਊ। ਨਹਿ ਮੂਰ ਪਾਛੇ

[1]ਅਗਨੀ। [2]ਵਿਚਾਰੀ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [4]ਬਾਲੀ। [5]ਦੂਰ ਕੀਤੀ। [6]ਖਾਲੀ। [7]ਚਿੰਤਾ (ਰੂਪੀ) ਨਦੀ। [8]ਕੰਢਾ। [9]ਦੁੱਧ। [10]ਖੁਣਸ ਖਾਕੇ। [11]ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਸਦਵਾਓ। [12]ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ। *ਪਾ:-ਕੜਕ।

ਕਰਹੁ ਲਖਾਉ"॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਮਰਦਾਨਾ ਗਯੋ। ਤੁਰਤ ਗੰਗ ਤਟ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਬਹੁਰ ਘਸੀਟਤਿ ਲਜਾਵਤਿ ਧਾਵਾ। ਫਹੁਰੀ ਪੀਛੇ ਸੁਰਸਰਿ ਆਵਾ॥੪੮॥ ਰਹੀ ਆਵਨੀ ਕੇਤਿਕ ਸੋਊ। ਮਰਦਾਨੇ ਮਨ ਸੰਸੈ ਹੋਊ।–ਆਵਤ,ਨਹੀਂ ਕਿਮੋਰਿਪਿਛਾਰੀ[੨]–।ਅਸਗੁਨਿ[੩] ਪਾਛੇਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਨਿਹਾਰੀ॥੪੯। ਤਿਹ ਥਲ ਰਹੀ ਸਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ।ਰਹਯੋ ਘਸੀਟ ਨ ਆਵਤਿ ਕੋਊ।ਮਰਦਾਨਾ ਹਿਰਦੈ ਬਿਸਮਾਨਯੋ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਖਾਨਯੋ ॥੫੦ ॥ ਬੈਠੇ ਸਿੱਧ ਤਹਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।'ਹਟਿਕੇ ਜੇ ਨਹਿ ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕੀ[੪]।ਤੌ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਇਹਾਂਅਰੋਕੀ[੫]॥੫੧॥ਕਿਤਕ ਕ੍ਰੋਸ ਮਰਦਾਨੇ ਆਨੀ। ਰਹਯੋ ਸਮੀਪ ਸੁਰਸਰੀ ਪਾਨੀ। ਸੋ ਸਿੱਧਹੁ ! ਅਬ ਤੁਮ ਮੰਗਵਾਵਹੁ। ਮੱਜਨ ਹਮ ਕੋ ਇਹਾਂ ਕਰਾਵਹੁ'॥੫੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਤਬੈ ਨਿਜ ਨਿਜ ਓਜ[੬] ਲਗਾਇ। ਸਭਿਹੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਪਚਿ ਰਹੇ,ਰਹੀ ਸੁ ਤਿਸਹੀ ਥਾਇ॥੫੩॥ਚੌਪਈ॥ਲੱਜਿਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿਹੀ ਪਚਹਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਿਚਾਰੇ[੭]।ਕੇਤਿਕ ਚਰਨਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।ਕੇਤਿਕ ਮਨ ਮੈਂ ਗਰਬ ਬਢਾਯੋ॥੫੪॥ਤਬ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨੈ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।'ਹਮ ਕੋ ਫਲ ਦਿਹੁ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰੇ[੮]। ਬੈਠੇ ਰਹੋ ਨ ਕਿਤਹੂੰ ਜਾਈ। ਦੇਖਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿ ਦੇਹਿ ਖਵਾਈ'॥ ੫੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰੇਠਲ ਕੋ ਤਰੁ[੯] ਤਹਿ ਹੁਤੋ ਤਬ ਹੀ ਗੁਰ ਸਿਧ ਮਾਂਹਿ। ਇਕ ਟਹਿਨੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਇਕ ਸਿੱਧਨ ਦਿਸ਼ ਆਹਿ ॥੫੬॥ਚੌਪਈ॥ਟਹਿਨੋ ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਜੋਊ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਮਧੁਰੋ ਕਿਯ ਸੋਊ।ਟੂਟੇ ਫਲ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਰੁ ਡਾਰੀ[੧੦]। ਪਰੇ ਮਛਿੰਦਰ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ॥ ੫੭ ॥ ਫਲਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਹਾਥ ਉਚਾਇ।ਸਾਦ ਮਧੁਰ ਅਤਿ ਪਾਯੋ ਖਾਇ।ਤਬ ਸੋਿਧਨ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਇਹ ਫਲ ਕੌਰੇ ਹੁਤੇ ਅਗਾਰੀ ॥ ੫੮ ॥ ਅਬ ਅਤਿ ਮਧੁਰ ਸਾਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਖਾਵਤਿ ਤਜਾਗੇ ਜਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ'।ਸੁਨਿ ਸਿਧ ਕਿਤਿਕ ਚਢੇ ਤਰੁ ਤਾਂਹੀ। ਪਰਖਨ ਹੇਤੁ ਫਲਨ ਕਰਿ ਚਾਹੀ[੧੧] ॥੫੯॥ ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ ਟਹਿਨੀ ਫਲ ਜੋਊ।ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ ਖਾਏ ਜਬ ਸੋਊ।ਅਤਿ ਕੌਰੇ ਜੋ ਜਾਇਂ ਨ ਖਾਇ।ਮੁਖ ਮਹਿ ਪਾਇ ਰਿਦੈ ਪਛੁਤਾਇ॥੬੦॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ

---

[੧]ਪਿੱਛਾ ਭੌਂ ਕੇ ਨਾ ਵੇਖੀਂ। [੨]ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। [੩]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਕੇ। [੪]ਜੇ ਮੁੜਕੇ ਨਾ ਤਕਦੋਂ। [੫]ਬਿਨਾ ਰੋਕ। [੬]ਬਲ। [੭]ਆਪਣੇ ਤੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਵੱਡੇ ਜਾਣੇ। [੮]ਖਾਣ ਲਈ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਦਿਓ। [੯]ਰੇਠੜੇ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। [੧੦]ਬ੍ਰਿਛ ਦੀਆਂ ਡਾਲੀਆਂ ਨੂੰ। [੧੧]ਇੱਛਾ।

'ਹਮ ਦਿਸ਼ ਜੇਤੋ।ਮਧੁਰ ਦਿਯੋ ਕਰਿ ਸਗਰੋ ਤੇਤੋ।ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ ਤੁਮ ਸਭਿ ਸਿਧ ਮਿਲਿਕੈ।ਮਧੁਰ ਲੇਹੁਕਰਿ[1]ਖਾਹੁ ਸੁ ਛਿਲਕੈ॥੬੧॥ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਸ਼ਕਤਿ ਲਗਾਈ।ਮਧੁਰ ਨ ਭਏ ਰਹੇ ਕਰੁਆਈ[2]।ਅਬ ਲੌ ਤਿਹ ਠਾਂ ਅਹੈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।ਅਰਧ ਮਧੁਰ* ਅਰਧਹਿ ਕਰੁਵਾਨੀ ॥੬੨॥ ਗੁਰ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਅਧਿਕ ਨਿਹਾਰੀ।ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ,ਜਰੈ[3] ਉਰ ਭਾਰੀ।ਦਿਨ ਬੀਤਯੋ ਰਜਨੀ ਭੀ ਜਬਹੀ।ਮਿਲਿਕੈ ਛਲ ਕੀਨੋ ਇਕਤਬਹੀ॥੬੩॥ਖਨਿ[4] ਧਰਨੀ ਬਾਲਕ ਬੈਠਾਯੋ। ਊਪਰ ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਬਨਾਯੋ †। ਅਸ ਕਰਿ[5] ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਬਹੋਰੀ। 'ਰਹਹੁ ਜਿ ਪੂਜਾ ਨਿਜ ਸਭਿ ਠੌਰੀ ॥੬੪ ॥ ਧਰਨੀ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਬਿਨ ਦੇਰੀ । ਬੂਝਿ ਲੇਹੁ ਇਹ ਹੈ ਕਿਸ ਕੇਰੀ ?। ਉੱਤਰ ਦੇਯ ਕਿ–ਹੈਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ–।ਆਪ ਪੁਜਾਵਹੁ,ਕੋਇ ਨ ਫੇਰੀ[6]॥੬੫॥ ਜੇ ਨਿਜ ਵਿਖੇ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿ। ਕਹੁ ਹਮ ਸੰਗ,ਬੁਲਾਇ ਦਿਖਾਵਹਿ'। ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਤਿਨਕੇ ਸੰਗ ਭਨੀ ਇਮ ਬਾਨੀ ॥ ੬੬॥ 'ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਏਕੈ ਜਗਤੇਸ਼॥ ਹਮਰੇ ਬਿਖੇ ਨ ਪਾਯਤਿ ਲੇਸ਼॥ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਹੰਕਾਰ ਤੁਮਾਰੇ। ਹਮਹੁਂ ਦਿਖਾਵਹੁ,ਦੇਖਨ ਹਾਰੇ[7]"॥੬੭॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿੱਧਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਜੇ ਧਰਨੀ ਤੂੰ ਅਹੈਂ ਹਮਾਰੀ। ਤੌ ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਤ੍ਰੈਵਾਰੀ।–ਮੈਂ ਸਿੱਧਨ ਕੀ–ਕਹਉ ਪੁਕਾਰੀ' ॥ ੬੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿਸ[8] ਬੋਲਯੋ ਧਰਨ ਮਝਾਰੀ[9]। 'ਮੈਂ ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ'। ਦੁਤਿਯ ਬਾਰ ਸਿਧ ਬੂਝਨ ਲਾਗੇ। ਬੋਲਯੋ ਬਾਲਿਕ ਜਿਉਂ ਕਹਿ[10]ਆਗੈ॥੬੯॥ ਤੀਸਰ ਬਾਰ ਉਦਿਤਿ ਭਾ[11]ਜਬ ਹੀ। ਪੂਰਬ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਤਬਹੀ। 'ਅਬ ਲੌ ਬੋਲਨ ਉਚਿਤ ਰਹਯੋ ਈ[12]?'। ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਮਿਰਤਕ ਸਿਸ ਸੋਈ॥੭੦॥ਉੱਤ੍ਰ ਨ ਆਯੋ ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਏ। ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿਂ ਮਰਯੋ ਨਿਕਾਰਯੋ।

[1]ਕਰ ਲਓ। [2]ਕੌੜੇ ਹੀ। [3]ਸਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਸੜਦੇ ਹਨ। [4]ਪੁੱਟਕੇ। [5]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ। [6]ਕੋਈ ਨਾ ਹਟਾਵੇਗਾ। [7]ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੇਖਣਹਾਰ ਹਾਂ। [8]ਬਾਲਕ। [9]ਵਿਚੋਂ। [10]ਕਹਿਆ ਸੀ। [11](ਬੋਲਣ) ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਯਾ। [12]ਅਜੇ ਤੱਕ (ਤੂੰ) ਬੋਲਣ ਜੋਗਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈਂ?

*ਇਹ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ, ਫਲ ਮਿੱਠੇ ਹਨ, ਯਾਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਆਂਦੇ ਹੋਏ ਅਸਾਂ ਆਪ ਖਾਕੇ ਵੇਖੇ ਹਨ। †ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਠੱਗੀਆਂ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਜਗਤ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਜਗਤ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਣੀ। ਇਹੋ ਪਾਜ ਖੁਹਲ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਲੱਜਿਤ ਹ੍ਵੈ ਸਿੱਧਨ ਬਲ ਹਾਰ੍ਯੋ॥੭੧॥ਆਪ ਆਪਨੇ ਆਸਨ ਬੈਸੇ। ਚੌਰ-ਨਾਰਿ ਜਿਉਂ ਤੂਸ਼ਨਿ[1] ਤੈਸੇ।ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਪੁਨ ਮੰਗਲ ਜੋਊ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਮੀਪ ਆਏ ਚਲਿ ਦੋਊ॥੭੨ ॥ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਅਧਿਕ ਉਚਾਰੀ।'ਆਪ ਨਿਰੰਜਨ ਮੂਰਤਿ ਧਾਰੀ। ਮੁੰਦਾ ਔਰ ਖਰਾਊਂ ਜੋਊ। ਸਹਤ ਸ਼ਕਤਿ ਗੋਰਖ ਦਿਹੁ ਦੋਊ॥੭੩॥ ਬਾਲਿਕ ਕੋ ਜਿਵਾਇ ਪੁਨ ਦੀਜੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ। ਨਿਜ ਹੰਕਾਰ ਮੈਂ[2] ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਮੂਰਖ ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਪਛੁਤਾਹੀਂ' ॥ ੭੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਈਠ ਦੋ[3] ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਪੁਨ ਕਾਨ। ਮੁੰਦਾ, ਸ਼ਕਤਿ, ਖਰਾਉਂ ਜੋ ਤੀਨ ਦੀਨ[4] ਤਿਨ ਪਾਨ[5]॥ ੭੫॥ ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕੋ ਬਹੁਰੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ।'ਸਾਗਰ ਮਹਿੰ ਇਕ ਬੂੰਦ ਜੋ ਪਰੀ ਨ ਪਰੀ ਸਮਾਨ[6] ॥੭੬॥ ਚੌਪਈ ॥ਏਹ ਖਰਾਊਂ ਸਿਸ ਸਿਰ ਲਾਵਹੁ। ਤਤਛਿਨ ਤਾਂਕੋ ਜਾਇ ਜਿਵਾਵਹੁ'। ਲੈਕੇ ਉਭੈ[7] ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਕਰਿ ਕੈ। ਗਮਨੇ ਦੋਨਹੁਂ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ ॥੭੭॥ਲੀਨੀ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਬਹੁਰ ਖਰਾਊਂ।ਗੋਰਖ ਮੈਂ ਭ੍ਯਾ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਭਾਊ[8] । ਸਿਸ ਕੇ ਸੀਸ ਛੁਹਾਇ ਜਿਵਾਯੋ। ਆਨ ਥਾਨ ਚਲਿਨੋ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥੭੮॥ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਹੀ'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼ਾ'।ਇੱਛਾ ਚਾਰੀ[9] ਗਏ ਸੁਦੇਸ਼ਾ[10]। ਏਕ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰਹੇ।ਭੋਰ ਭਈ ਚਲਿਨੋ ਮਨ ਚਹੇ॥੭੯॥ਗੋਰਖ-ਮਤਾ ਹਟਾਯੋ ਨਾਮੂ।ਨਾਨਕਮਤਾ ਰਾਖਿ ਅਭਿਰਾਮੂ*।ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੀਨਿ

---

[1] ਚੋਰ ਦੀ ਤੀਵੀਂ ਵਾਂਙ ਚੁਪ। [2] ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। [3] ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਜਾਣਕੇ। [4] ਤਿੰਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ। [5] ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ (ਵਿਚ)। [6] ਪਈ ਕਿ ਨਾ ਪਈ ਇਕ ਤੁੱਲ ਹੈ। [7] ਦੋਵੇਂ। [8] ਪ੍ਰਤਾਪ। [9] ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ। [10] ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼।

*ਬ੍ਰੇਲੀ ਤੋਂ ਬਿਹਾਰੀ ਪੁਰ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲ ਦੇ ਮਹੰਤ ਜੀ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਪਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ:—ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਪੀਲੀ ਭੀਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਪੀਲੀ ਭੀਤ ਤੋਂ ਤਨਕ ਪੁਰ ਜੋ ਰੇਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਖਟੀਮਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਅੱਠ ਦਸ ਮੀਲ ਤੇ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਹੈ, ਸ੍ਵਾਰੀ ਘੋੜੇ ਦੀ ਹੈ। ਰਸਤਾ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਬਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਡੈ ਹੈ। ਮਿੱਠੇ ਰੀਠੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਬੀਸ ਕੁ ਮੀਲ ਪਰੇ ਪਹਾੜ ਰੁਖ਼ ਬਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਬਘਿਆੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਰਾਹ ਬੜਾ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੂਤ ਹੈ ਕਿ ਰੀਠੇ ਦੇ ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਕੀਤੇ ਦਰਖਤ ਤੋਂ ਬੀਜ ਡਿਗ ਖਿਲਰਕੇ ਹੋਰ ਦਰਖਤ ਬੀ ਮਿੱਠੇ ਰੀਠੇ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਤੇ ਰੀਠੇ ਦਾ ਜ਼ਿਲਾ ਨੈਨੀਤਾਲ ਹੈ। ਖਟੀਮਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੀਲੀਭੀਤ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਬ੍ਰਿੱਛ ਬਾਬਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹੋ, ਰਾਸ ਪੰਜਵੀਂ ਅੰਸ਼ੂ ੨੮ ਅੰਕ ੨੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਪਯਾਨਾ।ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਕਰਨ ਕਲਯਾਨਾ॥੯੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਮੇਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ । ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਹਾਥੀ ਜਿਵਾਲਣਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਉਣੀ]

ਭੁਯੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ।

ਨਮੋ ਚੰਡਿਕਾ ਮੰਡਿਕਾ ਸਰਬ ਲੋਕਾ। ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਸਦਾ ਦਾਸ ਦੇਤੀ ਅਸ਼ੋਕ
ਹਤੇ ਦੈਂਤ ਬ੍ਰਿੰਦੇ ਰਖ੍ਯੋ ਬੱਜ੍ਰਪਾਨੀ॥ ਕਰੋ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰੇ ਨਮੋ ਬਾਕਬਾਨੀ॥੧

ਮੰਡਿਕਾ=ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨।
ਪ੍ਰਸੀਦੇ=ਪਸੀਜਕੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਕੇ, ਤ੍ਰੁੱਠਕੇ।
ਅਸ਼ੋਕਾ=ਅ+ਸ਼ੋਕ=ਸ਼ੋਕ ਰਹਤਤਾ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਹੇ ਤੇਜ ਸ੍ਵਰੂਪ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, (ਜਦ) ਤ੍ਰੁੱਠੇਂ 'ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਣ' ਦੀ ਦਾਤ ਸਦਾ ਦਾਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦੀ ਹੈਂ, (ਤੂੰ) ਇੰ ਨੂੰ (ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂ) ਦੈਂਤ ਮਾਰਕੇ ਬਚਾ ਲਿਆ, (ਹੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਮੇਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਹਤਕੇ,ਮੇਰਾ ਬੀ) ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਮਹਾਨੀ। ਤਹਿੰ
ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ ਬਸੇਰਾ। ਉਪਬਨ
ਬਿਖੈ ਆਨਿ ਕਿਯ ਡੇਰਾ ॥ ੨॥ ਗਾਵਨ ਲਗਾ ਸ਼ਬਦ ਮਰਦਾਨਾ। ਸੁਨਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਮਗਨ ਮਹਾਨਾ। ਰੁਚਿਰ ਰਾਗ ਕਰਿਕੈ ਧੁਤਪ੍ਰੀਤੇ।ਬੂਝਨ ਬ
ਮਹੂਰਤ ਬੀਤੇ ॥ ੩ ॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਕੁੰਚਰ[2] ਭਾਰੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਤੋ ਤਿ
ਬਾਗ਼[1] ਮਝਾਰੀ। ਰੋਇ ਮਹਾਵਤ ਊਚ ਪੁਕਾਰਤਿ।ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਦੁਖ ਮ
ਆਰਤ[3]॥੪॥ਦੀਨ ਭਏ ਬਿਰਲਾਪਤਿ ਐਸੇ।ਕਿਰਪਨ ਦਰਬ ਜਾਇ ਕਿ
ਜੈਸੇ। ਅਵਲੋਕ੍ਯੋ ਜਬਹੀ ਤਿਨ ਤਾਈਂ।ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ ਉਰ ਕਰੁਣਾ ਛਾ
॥੫॥ ਬੂਝਨ ਲਗੇ'ਕੌਨ ਦੁਖ ਭਾਰੀ?। ਜਿਸਤੇ ਤੁਮ ਰੋਵਹੁ ਧ੍ਰਿਤ ਹਾਰਿ[4]
ਕਿਨ ਮਾਰੇ ਕੈ* ਖੋਸਨ ਕੀਨੇ[5]? । ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਗਤਿ ਲੇਹੁ
ਚੀਨੇ[6]॥੬॥ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਜਾਨਿ ਮਨ ਸੋਊ।ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋ
ਬਿਨਤੀ ਉਸਤਤਿ ਕੇ ਮਧ ਸਾਨੀ[7]। ਬੋਲੇ ਅਤਿਸ਼ੈ ਆਤੁਰ ਬਾਨੀ ॥ ੭
ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਜੀ ! ਕੁੰਚਰ ਹੁਤੋ ਮਹਾਨ । ਰੋਗਿ ਭ
ਅਬ ਮਰਿ ਗਯੋ ਕੋਇ ਨ ਸਕ੍ਯੋ ਪਛਾਨ॥੮॥ਚੌਪਈ ॥ ਹੁਤੇ ਮਹਾਵਤ ਹ

[1]ਬਾਗ। [2]ਹਾਥੀ। [3]ਦੁਖੀ। [4]ਧੀਰਜ ਹਾਰਕੇ। [5]ਖਾ (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ। [6]ਆਪ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋ ? [7]ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਹੋਈ। *ਪਾ:—ਕਿਨ।

ਤਿਸ ਕੇਰੇ। ਚਲਤਿ ਹੁਤੀ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਘਨੇਰੇ। ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਭਏ ਹਟਿ ਗਾ ਰੁਜ਼-ਗਾਰਾ। ਕਿਉਂ ਪਾਲਨ ਹ੍ਵੈ ਮਮ ਪਰਵਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ਔਰ ਉਪਾਇ ਨ ਜਾਨੋਂ ਕੋਊ। ਰੋਜ਼ੀ ਜਿਹ ਤੇ ਪੈਦੇ ਹੋਊ। ਇਸ ਦੁਖ ਤੇ ਹਮ ਰੋਵਤਿ ਬੈਸੇ। ਗੁਜ਼ਰ ਹਮਾਰੀ ਚਲਿਹੈ ਕੈਸੇ?'॥੧੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ,'ਨ ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਦੈ ਕਰਤਾਰ। ਜਿਤੇ ਬਹਾਨੇ ਜਗਤ ਕੇ ਕਰਨ ਹਾਰ ਇਕ ਧਾਰਿ॥੧੧॥ ਚੌਪਈ॥ਕੁੰਚਰ ਹਿਤ ਰੋਵਹੁ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ॥ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ॥ਜੋ ਜਨਾਵਤਿ ਮਾਰਤਿ ਹੈ ਸੋਊ॥ਵਾਹਿਗੁਰੂਇਕ ਅਵਰ ਨ ਕੋਊ॥੧੨॥ਸੋਦੇਵਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਰੁਜ਼ਗਾਰਾ। ਔਰ ਬਹਾਨਾ ਕਰਹਿ ਤੁਮਾਰਾ॥ਮਿਸ[1] ਕਰਿਕੈ ਦੇਵਤਿ ਨਿਤ ਰੋਜ਼ੀ। ਲਖਹਿਂ ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਖੋਜੀ' ॥੧੩॥ ਐਸੇ ਸੁਨੇ ਮਹਾਵਤ ਬੈਨਾ॥ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਲਖੇ ਸੁਖਦੈਨਾ॥ਹਾਥ ਬੰਦਿਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ॥'ਕਿਉਂ ਹੋਵੈ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹਮਾਰੇ ॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ਰੋਜ਼ੀ ਹਮਰੀ ਆਜ ਤੇ ਭਈ ਬੰਦ ਦਰ ਸ਼ਾਹਿ[2]*। ਤੁਮ ਤੇ ਸਭਿ ਕੁਛ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੰਤਹੁ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ! ॥੧੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਉਂ ਚਾਕਰ ਹਮ ਹੈਂ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ। ਤਿਉਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸੇਵਕ ਤੁਮ ਆਹਿ। ਹਮਰੋ ਕਾਜ ਅਟਕ ਜੋ ਜਾਈ॥ਬਿਨੈ ਕਰਤਿ ਅੱਰਜ਼ ਨਿਜ ਰਾਈ[3] ॥੧੬॥ ਕਰ ਜੋਰਹਿਂਕਰਿਵਾਵਹਿਂ ਕਾਜਾ॥ਮਾਨਹਿਂ ਸੇਵਕ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਰਾਜਾ॥ਹੋ ਤੁਮਰੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਤਿਹ ਤੇ ਕਹਿ ਗਜ ਇਹੀ ਜਿਵਾਇ ॥ ੧੭॥ ਮਾਨਹਿ ਬਚ ਤੁਮਰੇ ਕਰਤਾਰ॥ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਜੀ ! ਇਹ ਉਪਕਾਰਾ। ਦਰ-ਵੇਸ਼ਨ ਕੀ ਬਾਨ[4] ਦਯਾਲਾ। ਹਮ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਦੁਖੀ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ਦੀਨ ਭਯੋ ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਰ ਨਾਇ॥ਦੇਖਿ ਮਹਾਵਤ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਬਿਗਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹੁਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਹਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੁ। 'ਆਨਹੁ ਏਕ ਘਟਾ[5] ਭਰਿ ਨੀਰੁ'। ਗਯੋ ਬੇਗ ਤਿਹ ਭਰਿ ਕਰਿ ਆਨਾਂ। ਮਰਦਾਨੇ ਸੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾਂ॥੨੦॥ 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਹਿ ਇਹ ਘਟ ਲੀਜੈ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਮਤੰਗ ਪਰ ਛਿਰਕਨ ਕੀਜੈ'। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਘਟਾ ਕਰ ਲਯੋ। ਕੁੰਚਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਗਯੋ॥੨੧॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਛਿਰਕਾ ਦੀਨੋ। ਗਜ ਸਰੀਰ ਕੋ ਭੇਵਨ ਕੀਨੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਪਰੇ ਜੀਵਨੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਭਯੋ ਮਹਾਵਤ ਹਰਖ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥੨੨॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀ।

[1]ਬਹਾਨਾ। [2]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰੋਂ। [3]ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਦੇ। [4]ਸੁਭਾਵ, ਆਦਤ। [5]ਘੜਾ।

*ਜੇ ਪਾਠ—ਦਰਸਾਹਿ—ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ—ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ।

ਉਸਤਤਿ ਕੇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਰਿਗੀ । ਜਾਇ ਕਹੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਅਗਾਰੀ। 'ਮਰਯੋ ਸੁ ਜੀਵਯੋ ਕੁੰਚਰ ਭਾਰੀ ॥੨੩॥ ਇਹ ਫਕੀਰ ਹੈ ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਤਿਨ ਦਿਯੋ ਜਿਵਾਇ'।ਇਉਂ ਸੁਨਿਕੈਬਿਸਮਾਦੇ ਸਭਿਹੀ।ਦਰ-ਸ਼ਨ ਕਰਨ ਉਦਿਤ ਭਾ ਤਬਹੀ॥੨੪॥ਕਾਜ਼ੀ ਸੰਗ ਲਿਯੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ।ਚਲਿ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਹੂ। ਕਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਗੁਰ*ਢਿਗ ਬੈਸੇ।ਕਾਜ਼ੀ ਬਚਨ ਕਹੇ ਤਬ ਐਸੇ ॥੨੫॥ 'ਹੇਤ੍ਰ ਮਹਾਵਤ ਹਾਥੀ ਜੋਊ। ਜੀਵਾਯੋ ਤੁਮ ਨੈ ਹੀ ਸੋਊ?।ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਾਵਰਿ ਸਿਫਤ ਘਨੇਰੀ।ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ ਬਿਨਦੇਰੀ' ॥੨੬॥ਕਾਜ਼ੀ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ।ਬਾਨੀ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਅਲਾਈ। 'ਹਮ ਹੈਂ ਕੌਣ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜੀਵਾਰਹਿਂ। ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਜਿਵਾਵਹਿ ਮਾਰਹਿ ॥੨੭॥ ਤਿਸ ਬਿਨ ਔਰ ਸ਼ਕਤਿ ਕਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਬਯਾਪਕ ਕਲਾ ਦੇਖੀਯਤਿ ਜਾਂਹੀ[1]'। ਕਾਜ਼ੀ ਕਹੇ 'ਸ਼ਕਤਿ ਜੇ ਧਾਰਹੁ।ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਅਬ ਕੈ ਗਜ ਮਾਰਹੁ ॥੨੮॥ ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੇ ਗਯੋ ਮਰਿ ਕੁੰਚਰ।ਤੌ ਜਾਨੈਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਲਾਧਰਿ'।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। 'ਜਿਉਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜਾਇ' ॥੨੯॥ ਤਤਛਿਨ ਕੁੰਚਰ ਗਿਰਯੋ ਬਹੋਰੀ। ਪਰਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਇ ਤਿਸਹੀ ਠੌਰੀ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਬੈਠਯੋ ਤੀਰ[2]। ਹੁਤੋ ਨਜ਼ਾਮਦੀਨ ਇਕ ਪੀਰ॥੩੦॥ ਤਿਨ ਕਾਜ਼ੀ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।'ਇਹ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹੈ ਨਰ ਤਨ ਧਾਰੇ। ਬਚਨ ਬਿਫਲ[3] ਇਹ ਕੋ ਨਹਿਂ ਹੋਇ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ,ਦੁਖ ਲਗੇ ਨ ਕੋਇ'॥੩੧॥ ਪੁਨ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿ 'ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ। ਤੌ ਜਾਨੋਂ ਮੈਂ ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਇ'। ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਐਨ ਸੁ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਸੰਤ ਬਚਨ ਕੇ ਜੋਊ ਮਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਜਿਵਾਇ। ਮੇਟੀ ਜਾਇ ਨ ਕਬਹਿ ਰਜਾਇ। ਈਸ਼ੁਰ ਆਇਸੁ[4] ਸੰਤ ਹਟਾਵੈ। ਸੰਤ ਕਹੇ ਕੋ ਕੌਨ ਮਿਟਾਵੈ ॥ ੩੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੈਸੇ ਜਗ ਅੰਧਾ ਕਰਯੋ ਮਾਯਾ ਸੰਗ ਭੁਲਾਇ† । ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁਚੇਤ ਕਰਿ ਦੇਵਹਿ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਸਕੋ ਚਾਹੈਂ ਕਰੈਂ ਉਧਾਰਾ । ਬੰਧਨ ਦੇਹਿਂ ਸਰਬ ਨਿਰਵਾਰਾ। ਜਿਉਂ ਅੰਬ੍ਰੀਕ ਭਗਤ ਢਿਗ ਆਯੋ[5] । ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਬਢਾਯੋ ॥੩੫॥ ਤਪਤ ਚੱਕ੍ਰ ਤਿਹ ਪੀਛੈ ਲਾਗਯੋ । ਜਰਤਿ[6] ਅੰਗ ਉਰ ਡਰ ਕਰਿ ਭਾਗਯੋ । ਸ਼ਸ਼ਿ[7] ਸਵਿਤਾ[8] ਨਹਿ ਰਾਖਯੋ ਜਿਸ਼ਨੁੰ[9]।ਦ੍ਰੂਹਣ[10]

---

[1]ਜਿਸ ਦੀ। [2]ਪਾਸ। [3]ਬਿਅਰਥ। [4]ਈਸ਼ੁਰ (ਦੀ) ਆਗਯਾ। [5]ਪਾਸ ਆਯਾ (ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ)। [6]ਸੜਦੇ। [7]ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [8]ਸੂਰਜ। [9]ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [10]ਬ੍ਰਹਮਾ। *ਪਾਠ-ਪ੍ਰਭ। †ਪਾਠ-ਲੁਭਾਇ।

ਗਿਰੀਸ਼[1] ਗਾਯੋ ਢਿਗ ਬਿਸ਼ਨੂੰ॥ ੩੬॥ ਇਕ ਛਿਨ ਰਾਖਿ ਸਕ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਕੋਊ।ਕੂਪ[2] ਸ਼ਰਨ ਆਯੋ ਪੁਨ ਸੋਊ।ਜਰਤਿ ਚੱਕ੍ਰ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਉਬਾਰਾ। ਇਉਂ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸਿਫ਼ਤ ਅਪਾਰਾ* ॥੩੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਨੋ ਏਕੰਕਾਰ[3] ਜੋ, ਸੰਤ 'ਸੁ ਦੇਤਿ ਹਟਾਇ। ਸੰਤਨ ਕੇ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈਂ ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਮਿਟਾਇ'॥ ੩੮॥ਚੌਪਈ॥ ਗੁਨਖਾਨੀ ਕੇ ਬੈਨਨ ਸੁਨਿਕੈ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਚਰਨ,ਗੁਰ ਗੁਨਿ ਕੈ। ਪੀਰ ਨਿਜ਼ਾਮਦੀਨ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਹੈ ਕਰਿ ਦੀਨਬਹੋਰੀ॥ ੩੯॥ 'ਸਭਿ ਹੀ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ ਆਏ। ਅਬ ਪੁਨ ਕੁੰਚਰ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਏ। ਤਵ ਖੁਦਾਇ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ।ਚਹਹੁ ਜੁ ਉਰ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਹੋ ਸੋਊ'॥੪੦॥ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ 'ਉਠਹੁ ਮਰਦਾਨਾ। ਛਿਰਕਹੁ ਜਲ ਤੁਮ ਲੇ ਨਿਜ ਪਾਨਾ।ਕਹੇ ਪੀਰ ਕੇ ਅਬ ਕੀ ਵਾਰੀ। ਦੇਹਿਂ ਜਿਵਾਇ ਮਰ੍ਯੋ ਗਜ ਭਾਰੀ' ॥੪੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਠਤਿ ਭਯੋ ਤਤਕਾਲ ਪੁਨ ਜਲ ਲੇ, ਕਹਿ 'ਸਤਿਨਾਮ'। ਛਿਰਕੇ ਤੇ

---

[1]ਸ਼ਿਵ। [2]ਅੰਮਰੀਕ ਦੀ। [3]ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ।

*ਇਹ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦਾ ਅਸੂਲ ਦੱਸਿਆ ਨੇ, ਇਹੁ ਅਸੂਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ। ਸ਼ੱਮਸ ਤਬਰੇਜ਼ ਨੇ ਮੋਏ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਜਿਵਾਵਨ ਵਾਸਤੇ 'ਕੁੰਮ ਬਿਜ਼ਨੀ' ਕਿਹਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ 'ਉਠ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ' ਤੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 'ਕੁੰਮ ਬਿਜ਼ਨਿਲਾ' 'ਉਠ ਅੱਲਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ' ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਨੇ ਬੀ ਇਹੋ ਕਾਰਣ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਅੱਲਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਹਾਂ ਫਕੀਰ ਜੋ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਲਾਡ ਵਿਚ ਜਿਵਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਵਾਂਙੂ ਪਿਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਝੱਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਫਕੀਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮਰੇ ਨੂੰ ਬੀ ਜਿਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਬਤ ਵਾਕ ਹੈ:—

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ॥ [ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫

ਫਿਰ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜੀਵਿਆ ਹੈ, ਜਿਵਾਲ ਕੇ ਫਿਰ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:—

'ਹਮ ਹੈਂ ਕੌਣ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜੀਵਾਰਹਿ।
ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਜਿਵਾਵਹਿ ਮਾਰਹਿ' ॥੨੭॥

ਜੀਵਨੋ ਤੁਰਤ* ਜੋ ਕੁੰਚਰ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੪੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੌਤਕ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮ ਭੇ ਸਭਿਹੀ।ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਹਿੰ ਪਦ ਤਬਿਹੀ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ'ਨਿਸ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਤੁਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਤਨ ਧਰਿ ਦਰਵੇਸ਼ਾ' ॥੪੩॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਭਨੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ। ਧਰਮ ਨਜਾਇ ਕੀਜੈ ਚਿਤ ਚਾਹਿ। ਕਾਜ਼ੀ ! ਨਹਿੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਕਬ ਲੀਜੈ। ਰਾਖਹੁ ਧਰਮ ਨ ਕਿਹ ਦੁਖ ਦੀਜੈ ॥ ੪੪ ॥ ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।ਮਨ ਮਲੀਨਤਾ ਸਕਲੀ ਹਰਨੀ[1]।ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਹਿਰਦੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ॥੪੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਿਤ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਸ਼ਵੰਧ ਦੇ ਕੀਜੈ ਧਰਮ ਨਿਆਇ। ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿਹੋਵਹਿ ਤੁਮਹਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਿਰਤ ਕਮਾਇ'॥੪੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਨ ਤਿਨ ਨੀਕਾ।ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਤਹਾਂ† ਸਭਿ ਹੀਕਾ।ਬਿਦਾ ਭਏ ਤਿਨ ਤੇ ਬਰਿ-ਆਈ।ਗਮਨ ਕੀਨ ਮਾਰਗ ਜਗ ਸਾਈਂ॥੪੭॥ ਕੀਨ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਮਰ-ਦਾਨੇ।–ਮਮ ਮਨਤਾ[2] ਕਿਮ ਹੋਇ ਮਹਾਨੇ।ਮੁਝਕੋ ਬੰਦਹਿੰ ਸਭਿਨਰਨਾਰੀ । ਭੇਟਾ ਉੱਤਮ ਧਰਹਿ ਅਗਾਰੀ–॥੪੮ ॥ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਉਰ ਕੀ ਜਾਨੀ। ਮੁਸਕਤਿ ਮੰਦ[3] ਕਹੀ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ।'ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਜੋ, ਤੁਮ ਆਵਹੁ। ਅੱਗ੍ਰਜ ਪੁਰਿ[4] ਮਨਭਾਵਤਿ ਪਾਵਹੁ ॥ ੪੯ ॥ ਇਹ ਸਭਿ ਕੂਰ ਕਾਜ ਨਹਿੰ ਸਰਿਈ[5]।ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਤੇ ਬਰਜਨ ਕਰਿਈ[6]।ਚਹਿਤ ਰਹੈਂ ਜਗ ਮਹਿੰਬਡਿ-ਆਈ। ਅਲਪ ਕਾਲ ਜਿਸ ਬੀਚ ਰਹਾਈ[7]' ॥੫੦॥ ਜਹਿੰ ਜਾਵਨ[8] ਲਹਿ-

---

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰਨੀ। [2]ਮਾਨਤਾ, ਪੂਜਾ। [3]ਥੋੜਾ ਮੁਸਕ੍ਰਾਕੇ। [4]ਅਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰ। [5]ਇਹ (ਪਦਾਰਥ) ਸਾਰੇ ਝੂਠੇ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ) ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੌਰਦਾ। [6]ਰੋਕਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [7]ਜਿਸ (ਜਗਤ) ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। [8]ਜਿਸ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਜਾਣਾ ਹੈ।

*ਜੋਗੀ ਪੀਰ ਆਦਿ ਆਪ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਖਕੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕਰਵਾ ਦੇਣੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਤਾ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਗੁਰਵਾਕ ਬੀ ਹੈ:—

'ਏਤਾ ਤਾਣੁ ਹੋਵੈ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਕਰੀ ਭਿ ਆਖਿ ਕਰਾਈ'। [ਵਾਰ ਮਾ: ਸ: ਮਹਲਾ ੧–੧੯

†ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਇਹ ਕਥਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਜਮਨਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰੁਖ ਨੂੰ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਓਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬੀ ਇੱਥੇ ਗਏ ਹਨ, ਚਰਨ ਪਾਦਕਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਮਜਨੂੰ ਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸਿਖ ਇੱਥੇ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਜਨੂੰ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੈਲਾ ਵਾਲਾ ਮਜਨੂੰ ਹੋਰ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੫ ਅਸੂ ੫ ਅੰਕ ੫੧ ਦੀ ਟੂਕ।

ਨੈ ਸੁਖ ਭਾਰੀ । ਤਹਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰੀ । ਮਾਨਹੀਨ[੧] ਰਹਿ ਜਗ ਮਹਿ ਜੋਈ । ਚਹੈ ਮਾਨ ਪਰਲੋਕਹਿ ਸੋਈ' ॥੫੧॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਕੁਚਿ[੨] ਕਹ੍ਯੋ ਮਰਦਾਨੇ । 'ਹ੍ਵੈ ਕਰੁਨਾ ਤੁਮ, ਤਬ ਅਸ ਜਾਨੇ[੩] । ਕਰਤਿ ਬਾਤ ਤਹਿ ਪੁਰਿ ਨਿਯਰਾਯਾ[੪] । ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਠੇ ਪਿਖਿ ਇਕ ਤਰੁ[੫] ਛਾਯਾ ॥ ੫੨ ॥ ਦਈ ਨਿਦੇਸ਼[੬] 'ਜਾਹੁ ਮਰਦਾਨੇ ! । ਨਗਰ ਬਿਲੋਕਹੁ, ਜੈ ਮਨ ਭਾਨੇ' । ਜਾਇ ਨ[੭], ਬਹੁਰ ਪਠ੍ਯੋ ਬਰਿਆਈ[੮] । ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਸਕੁਚਾਈ ॥ ੫੩ ॥ ਪੁਰਿ ਕੇ ਦਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਜਬਹੀ । ਮਾਨਵ ਦਰਸ ਕਰਹਿ ਤਿਹ ਤਬਹੀ । ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਧਰਹਿ ਅਗਾਰੀ । ਬੂਝਨ ਹੇਤੁ ਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥ ਪਿਖਤਿ ਪਰਸਪਰ ਘਰ ਨਿਜ ਜਾਹੀਂ । ਨਾਨਾ ਬਿੰਜਨ[੯] ਆਨਹਿ ਪਾਹੀਂ । ਰੁਚਿਰ ਸਥਲ ਬੈਠ੍ਯੋ ਮਰਦਾਨਾ । ਹੋਵਨ ਪੂਜਾ ਲਗੀ ਮਹਾਨਾ ॥ ੫੫ ॥ ਬਹੁ ਰੰਗਨ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਅਮੋਲੇ । ਆਨ ਸਮਰਪਹਿ[੧੦], ਕਛੁ ਨਹਿ ਬੋਲੇ । ਕੇਤਿਕ ਦਰਬ ਚਢਾਵਹਿ ਆਨੀ । ਹੋਇ ਰਹੇ ਸੇਵਕ ਮਨ ਬਾਨੀ ॥ ੫੬ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਿ ਦੇਖਹਿ ਆਈ । ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਲਖਿ ਪਰਿ ਹੈਂ ਪਾਈ[੧੧] । ਸੁਨਹਿ ਅਪਰ ਤੇ ਅਪਰ ਜਿ ਮਾਨਵ । ਦੌਰਹਿ ਦੌਰ ਉਪਾਇਨ ਆਨਵ ।੫੭ ॥ ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਸੰਤ ਬਡੋ ਹੈ ਕੋਈ । ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਹਮ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ਜੋ ਇਸ ਪਾਸ ਚਢਾਇ ਪਦਾਰਥ । ਸੋ ਹਮ ਜਾਨਹਿ ਹੋਇ ਸਕਾਰਥ' ॥੫੮॥ ਲਾਗ੍ਯੋ ਅੰਬਰ ਕੇਰ[੧੨] ਅੰਬਾਰੂ[੧੩] । ਮਰਦਾਨੇ ਭਾ ਹਰਖ ਅਪਾਰੂ । ਬੀਤ ਗਏ ਜਬਹੀ ਜੁਗ ਜਾਮਾ[੧੪] । ਉਠ੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਭਾ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ ॥ ੫੯ ॥ ਮਾਨਵ ਕੇ ਉਚਵਾਯੋ ਸੀਸਾ । ਆਯੋ ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਜਗਦੀਸ਼ਾ । ਕਹਿਨ ਲਗ੍ਯੋ ਕਰਿ ਹਰਖ ਘਨੇਰੋ 'ਦਾਸ ਭਯੋ ਸਗਰੋ ਪੁਰਿ ਮੇਰੋ ॥੬੦॥ ਸਭਿ ਹੀ ਪੂਜਾ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨਾ । ਬੰਦਹਿ ਪਦ ਭੇਟੈਂ ਧਰਿ ਨਾਨਾ । ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਬੂਝਨ ਕੀਨੋਂ ਮੋਹੀ । ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ—ਸੰਤ ਸੁ ਹੋਹੀ—' ॥੬੧॥ ਅਸ ਕਹਿ ਭੇਟ ਹੁਤੀ ਜੋ ਸਾਰੀ । ਸੋ ਧਰਿ ਦੀਨੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ । ਬਿਗਸਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ 'ਕੋ ਕੋ ਵਥ ਆਨੀ[੧੫]? ਮਰਦਾਨੇ ! ॥੬੨ ॥ ਹਿਰਦੇ ਤੇਰੋ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖਾ । ਬਦਨ

---

[੧](ਦਿਲੀ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ । [੨]ਸੰਕੋਚ ਕੇ, ਸ਼ਰਮ ਕੇ । [੩]ਤਾਂ ਐਸਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । [੪]ਨੇੜੇ ਆਗਿਆ । [੫]ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ । [੬]ਆਗਯਾ । [੭]ਜਾਵੇ ਨਾ (ਮਰਦਾਨਾ) । [੮]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ ਭੇਜਿਆ । [੯]ਭੋਜਨ । [੧੦]ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਲੋਕੀਂ) । [੧੧]ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । [੧੨]ਬਸਤਰਾਂ ਦਾ । [੧੩]ਢੇਰ । [੧੪]ਦੋ ਪਹਿਰ । [੧੫]ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ?

ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦੇਖਾ'। ਕਰ ਜੋਰੇ ਕਹਿ 'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੋਰੇ। ਗਮਨਕੈ ਨਗਰ ਅਨੁੱਗ੍ਰਹੁ ਤੋਰੇ[1] ॥ ੬੩ ॥ ਜਿਉਂ ਰਾਵਰ ਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। ਤਿਉਂ ਪੂਰਨ ਭਾ, ਹਰਖ ਮਹਾਨਾ। ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਅੰਬਰ[2] ਮੈਂ ਲਯਾਯੋ। ਧਨ ਆਨਯੋ ਨਰ ਜਿਤੋ ਚਢਾਯੋ' ॥ ੬੪ ॥ ਹੇਤੁ ਦਿਖਾਵਨ ਗਠੜੀ ਖੋਲੀ ਦੇਖਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਵਸਤ ਬਹੁ ਮੋਲੀ। ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕੇਰੀ।ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਮੈਂ ਚਾਹਿ ਘਨੇਰੀ ॥੬੫॥ ਉੱਚ ਹਾਸ[3] ਬਿਗਸੇ ਜਗਸਾਈਂ। ਕਿਤਿਕ ਬੇਰਿ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ । 'ਭਲਾ ਕਿਧੋ ਆਨਯੋ ਮਰਦਾਨੇ। ਆਵਹਿ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਜ ਅਯਾਨੇ!॥੬੬॥ਮਾਨਿਬਚਨ ਅਬ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ।ਵਸਤੁਲੁਟਾਇ ਸਪੂਰਨ ਦੀਜੈ। ਲੈਕੇ ਰੰਕ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ।ਤੇਰੋ ਸੀਸ ਅਸੀਸ ਅਲਾਵਹਿਂ॥੬੭॥'ਹਸਨੇਤੇ ਲੱਜਿਤਿਮਰਦਾਨਾ।ਰਿਦੈ ਗੁਨਤਿ-ਮੈਂ ਭਯੋਅਯਾਨਾ। ਹੇਮ ਧਰਾਦਿਕ[4] ਜੋ ਸਭਿ ਚੀਨੋ[5]। ਤਨਕ ਲੋਭ ਤਹਿਂ ਕਰਨ ਨ ਦੀਨੋ ॥੬੮॥ ਇਹ ਕਲਾ ਅਲਪ ਵਸਤੁ ਮੈਂ ਆਨੀ। ਮਾਨ ਲੋਭ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਬਿਰਮਾਨੀ[6]-। ਖਰੇ ਰੰਕ ਅਵਲੋਕੇ ਪਾਸੂ । ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਲੁਟਵਾਈ ਆਸੂ[7]*॥ ੬੯॥ਬ੍ਰਿਕਤ[8]ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਮਨ ਕਰਿਕੈ। ਰਹਯੋ ਟਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਧਰਿਕੈ। ਬਹੁਰ ਬਿਕਾਰ ਨ ਚਿਤਵਨ ਕੀਨੋ। ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਬਿਖੇ ਮਨ ਦੀਨੋ॥੭੦॥

ਚਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨ ਇਸਬਿਧਿ ਕਰਿ ਕੈ।ਅਦਭੁਤ ਬੇਖ ਤਨ ਬਿਖੈ ਧਰਿਕੈ। ਕੇਸਰ ਤਿਲਕ ਭਾਲ ਮਹਿਂ ਲਾਲਾ। ਸਿਰ ਪਰ ਊਰਧ ਕੁਲਹਿ[9] ਬਿਸਾਲਾ ॥੭੧॥ ਭਗਵੇ ਅੰਬਰ ਊਪਰ ਲੀਨਾ। ਨੀਲੋ ਤੇੜ ਲਪੇਟਨ ਕੀਨਾ। ਮਾਲ ਬਿਸ਼ਾਲ ਕੰਠ ਮਹਿਂ ਪਾਈ।ਇਕ ਰੁਮਾਲ ਕਰ ਮਾਂਹਿ ਸੁਹਾਈ॥੭੨॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਪਗ[10]ਪਨਹੀ[11] ਨੋਕ ਬਡ ਇਕ ਪਗ ਕੌਂਸ[12] ਟਿਕਾਇ[13]। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਲਖਿ ਪਰੈਂ ਐਸੋ ਬੇਖ ਬਨਾਇ ॥੭੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਮਸ਼[14] ਸਿਤਾਸਿਤ[15]ਸੋਹੈ।ਬੋਲਤਿ ਗੁਨੀਅਨ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹੈਂ। ਤੁਰਕ ਮਿਲੈ ਕੋ ਸੰਸੇ ਕਰਿਈ।ਤੁਰਕੀਰੀਤ ਜਵਾਬ ਉਚਰਿਈਂ॥੭੪॥ਹਿੰਦੂ ਆਇ ਬੂਝਿਹੈ ਕੋਊ।

---

[1]ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। [2]ਬਸਤਰ। [3]ਉੱਚੀ ਹੱਸ ਕੇ। [4]ਸੋਨੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਆਦਿ। [5]ਦੇਖੇ ਸਨ। [6]ਭੁੱਲ ਗਈ। [7]ਛੇਤੀ। [8]ਤਿਆਗੀ। [9]ਲੰਬੀ ਟੋਪੀ। [10]ਪੈਰ। [11]ਜੁੱਤੀ। [12]ਖੜਾਉਂ। [13]ਪਹਿਨਕੇ। [14]ਦਾੜ੍ਹਾ। [15]ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਕਾਲਾ।

*ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਮਾਨੋਂ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ ਪਾਇ ਹਿੰਦੂ ਕਾ ਸੋਊ। ਮਨੁਜਨ ਤੇ[1] ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਕੀਨ ਬੇਖ ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਦਾਨਾ ॥ ੭੫॥ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਜਾਹਿੰ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। 'ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ' ਦੇਹਿੰ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। 'ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰਨ ਸਰਬ ਬਿਹਾਈ[2]। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਹੁ ਮਨ ਲਾਈ' ॥ ੭੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਦਿੱਲੀ ਅਰ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੧ ॥

੨੨ [ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਮਨ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਗ੍ਰਾਮਨ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੇ ਮਨ ਬੰਦਨ ਤੁਹਿ* ਕਰੋਂ ਤਜਿਕੈ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰਿ, ਭਵ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨਿਸਤਾਰ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ—ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ (ਬੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਐਉਂ ਰਖ) ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪੈ ਜਾਹੁ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਸਤਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਸੁੰਦਰਕਥਾ ਸੁਨਹੁ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਬਿਚਰਤਿ ਬਹੁਰ ਬੇਖ ਅਸ ਧਰਿਕੈ। ਲੋਕਨ ਕੋ ਕਲਿਆਨ ਬਿਚਰਿਕੈ ॥ ੨ ॥ ਰਾਮਤਿ[3] ਕਰਤੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ। ਲਵਪੁਰਿ[4] ਮਾਂਹੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਹੁਤੋ ਕਸਾਬਪੁਰਾ[5] ਜਿਹ ਥਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਠਾਂਢਿ ਭੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਗੋ ਬਧ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਅਵਲੋਕਾ। ਪੂਰਾ ਤੁਰਕ ਤਪ ਲਖਿ[6] ਰਿਸ ਰੋਕਾ[7]। ਨਾਤੁਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਇਛ ਧਾਰੀ। ਤਦਪਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥

ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸਵਾ ਪਹਰੁ ॥ ੨੭ ॥ [ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ

ਚੌਪਈ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਬਹੋਰੂ। 'ਸੁਨਿ ਬਾਲੇ! ਅਬ ਤੁਰਕਨ ਜੋਰੂ। ਦਸਵਾਂ ਜਾਮਾਂ ਪਹਿਰੋਂ ਜਬਹੀ। ਧਰਮ ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੋਂ ਤਬਹੀ ॥ ੫ ॥ ਆਯੁਧ ਧਰਿ ਕੈ ਜੁੱਧ ਮਚਾਵਹਿੰ। ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਸਭਿ ਸਫਾ ਉਠਾਵਹਿੰ। ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਸੋ ਦੇਹਿੰ ਹਟਾਈ। ਧਰਮ ਨੀਤਿ[8] ਯੁਤ[9] ਰਾਜ ਭੁੰਚਾਈ[10] ॥੬॥ ਨਹਿੰ ਠਹਿਰੋ ਅਬ, ਚਲਿ ਮਰਦਾਨਾ!'। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਗਏ ਇਕ ਥਾਨਾ। ਇਕ ਦਿਜ ਦੰਭੀ ਹੁਤੋ ਅਗਾਰੀ।ਬਹੁ ਪਖੰਡ ਜਿਨ ਕੀਨ ਸਵਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਗੋਬਰ ਸੋਂ ਧਰ ਲੀਪ ਬਨਾਈ। ਬਹੁਰੋ ਊਪਰ ਕੁਸ਼ਾ[11] ਡਸਾਈ[12]।

[1]ਮਨੁਖਾਂ ਤੋਂ। [2]ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [3]ਚਲਣਾ। [4]ਲਾਹੌਰ। [5]ਕਸਾਈਆਨਾ। [6]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਦਾ ਤਪ ਲਖਕੇ। [7]ਗੁੱਸਾ ਰੋਕਿਆ। [8]ਧਰਮ ਨਿਆਇ। [9]ਸਹਿਤ। [10]ਭੁਗਾਵਾਂਗੇ। [11]ਦੱਭ। [12]ਵਿਛਾਈ। *ਪਾ:—ਤਹਿੰ।

ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨੋ।ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਤਨ ਮਹਿ ਤਿਲਕਲਗਾਨੋ॥੮॥ ਰਾਖੇ ਸਾਲਗਰਾਮ[1] ਅਗਾਰੀ। ਪੂਜਨ ਕੀਨ ਸੰਭਾਰ ਸੰਭਾਰੀ[2]। ਲੇ ਕਰਿ ਘੰਟਾ ਹਾਥ ਬਜਾਵਾ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਧਰ ਪਰ ਸਿਰ ਲਾਵਾ॥੯॥ ਬਹੁਰੋ ਮਾਲਾ ਲੀਨੀ ਪਾਨਾ[3]। ਨੈਨ ਮੂੰਦ ਬੈਠਯੋ ਬਕ ਧਯਾਨਾ[4]। ਦੇਖਿ ਮੰਜਾਰ[5] ਲਜਾਵਹਿ ਜਾਹੀ। ਮਾਯਾ ਕੋ ਲਾਲਚ ਮਨ ਮਾਂਹੀ॥੧੦॥ਬਹੁ ਨਰ ਆਇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਹ ਭੇਟਾ ਧਰਿਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਉਰ ਕੀ ਜਾਨੀ। ਬੋਲੇ ਦੰਭ ਹਾਨ ਕੀ ਬਾਨੀ॥ ੧੧॥ 'ਹੇ ਦਿਜ! ਧਯਾਨ ਕਾਹਿ ਕੋ ਧਾਰੀ। ਸਾਲਗਰਾਮ ਤੁਮਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਅਪਨੋ ਇਸ਼ਟ ਸਮੀਪ ਨ ਹੋਈ। ਤੌ ਹਿਤ ਧਯਾਨ ਮੁੰਦੇ ਚਖੁ ਦੋਈ॥੧੨॥ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਜ਼ੂਰ[6] ਸੁ ਪ੍ਰਤਿਮਾ[7] ਤੇਰੀ। ਤੈਂ ਲੋਚਨ ਕਿਉਂ ਮੂੰਦਹਿ ਫੇਰੀ[8]?'। ਤਬ ਦਿਜ ਬੋਲਯੋ ਪਾਖੰਡ ਰਾਤਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਫਕੀਰ! ਤੁਮਹਿ ਨਹਿ ਗਯਾਤਾ॥੧੩॥ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਲੀਨੀ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਧਰ ਬੰਦਨ ਦੀਨੀ। ਨੈਨ ਮੂੰਦ ਜਬਹੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੋਕੀ। ਹੋਵਤਿ ਹੈ ਸੁਧ ਮੁਝਹਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ'॥੧੪॥ਅਸ ਕਹਿ ਬੈਠਯੋ ਲਾਇਧਿਆਨਾ। ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾ ਮਨਿ ਅਤਿ ਮਾਨਾ[9]। ਧਨ ਕੋ ਲਾਲਚ ਬਧੋ ਬਧੇਰਾ। ਜਿਉਂ ਆਵਹਿ ਤਿਉਂ ਚਹੈ ਘਨੇਰਾ॥੧੫॥ ਕੁਮਤਿ ਕਦਨ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਠਾਕਰ ਚੌਂਕੀ ਦੀਨ ਉਠਾਈ। ਏਕ ਮਹੂਰਤ ਬੀਤੇ ਪਾਛੇ।ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਲੋਕਨ ਲਾਗਯੋ ਆਛੇ॥ ੧੬॥ ਠਾਕੁਰ ਚੌਂਕੀ ਜਬਹਿ ਨ ਪਾਈ। ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਪ ਰਹਯੋ ਘਿਘਿਆਈ[10]। ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਪੂਛਾ। ਦੀਨੋ ਉੱਤਰ ਸਭਿਨੈ ਛੂਛਾ[11]॥੧੭॥ ਬੂਝਯੋ[12] ਪ੍ਰਭੁ 'ਕਹੋ ਦਿਜ! ਗਾਥਾ। ਅਬ ਤੂੰ ਹੁਤੋ ਹਰਖ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਕਿਉਂ ਬਿਹਬਲ ਬਿਰਲਾਪ ਪੁਕਾਰਾ?। ਕੋ ਕਾਰਜ ਗਾ ਬਿਗਰ ਤੁਮਾਰਾ?'॥੧੮॥'ਹੇ ਸੰਤਹੁ! ਜੋ ਸਾਲਗਰਾਮਾ।ਕਾਹੂ ਚੁਰਾਇ ਲੀਨ ਅਭਿਰਾਮਾ॥ਕਿਤਿਕ[13] ਹੁਤੋ ਧਨ ਚੌਂਕੀ ਮਾਂਹੀ।ਰਹਯੋ ਬੂਝਿ ਕੋ ਦੇਵਤਿ ਨਾਂਹੀ'॥ ੧੯॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ'ਸੁਧਿ ਤੁਝੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ। ਧਰਹੁ ਧਯਾਨ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬਿਲੋਕੀ। ਕਹਾਂ ਦੁਰਾਵਹਿਗੋ ਤਿਹ ਜਾਈ। ਨੀਕੇ ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਥਾਈਂ'॥ ੨੦॥

---

[1]ਠਾਕਰ (ਸਾਲਗਰਾਮ ਰਖੇ)। [2]ਸੰਭਾਲਕੇ (ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ,) ਤੇ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਸੰਭਾਲਕੇ (ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ)। (ਅ) ਸਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਕੇ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ। [3]ਹੱਥ ਵਿਚ। [4]ਬਗਲੇ (ਵਤ) ਧਿਆਨ ਲਾਈ। [5]ਬਿੱਲਾ। [6]ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। [7]ਮੂਰਤੀ। [8]ਫਿਰ ਤੂੰ ਨੈਣ ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹਨ। [9]ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰ। [10]ਤਰਲੇ ਕੱਢਕੇ। [11]ਖਾਲੀ। [12]ਪੁਛਿਆ। [13]ਕਿੰਨਾ ਹੀ, ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ।

ਸੁਨਿਕੈ ਬਜੋਗ[1] ਬਚਨ ਦਿਜ ਜਾਨੀ ।– ਇਨਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਖੈ[2] ਕਿਤ ਥਾਨੀ–।ਝੂਠ ਤਜਾਗਿ ਤਬ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ। 'ਪੇਟ ਕੇ ਹੇਤ ਹੁਤੀ ਗੁਜਰਾਨਾ ॥੨੧॥ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੂਰ ਜੀਵਕਾ ਲੇਊਂ।ਪਾਲਨ ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਕਰੇਊਂ। ਹੈ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨ ਘਨੇਰਾ। ਲਖਹੁ ਪਖੰਡ ਸੰਤ ਜੀ ਮੇਰਾ ॥ ੨੨॥ ਤਿਸ ਮੂਰਤਿ ਕਰਿ ਰੋਜ਼ੀ ਹਮਰੀ। ਦੇਉ ਬਤਾਇ ਡੀਠ ਮਹਿਂ ਤੁਮਰੀ। ਅਵਲੋ-ਕਯੋ ਜੋ ਲੇਵਤਿ ਕੋਈ। ਮੁਝਹਿ ਜਨਾਇ ਦੀਜੀਏ ਸੋਈ' ॥ ੨੩ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨਖਾਨੀ। 'ਤਜਹੁ ਝੂਠ ਬੋਲਨ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੇ ਜਪਿ ਹਰਿਨਾਮੂ। ਤਜਹੁ ਪਖੰਡ ਕੇਰ ਸਭਿ ਕਾਮੂ॥੨੪॥ ਸਦ ਹੀ ਕਰੀਏ ਸਾਚ ਵਖਾਨਾ।ਕਰਵਾਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਜਰਾਨਾ। ਜੋ ਕਰਤਾ ਸਭਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ। ਕਹਾ ਤੁਮਕੋ* ਨਹਿਂ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰਾ'॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਜ ਕਹਿ'ਕੂਰ ਬਿਹੀਨ ਜਗ ਚਲੈ ਨ ਕਬਿ ਗੁਜਰਾਨ।ਸਭਿ ਪਖੰਡ ਕੋ ਪੂਜਈਂ ਸਾਚ ਨ ਸਕਹਿਂ ਪਛਾਨ॥੨੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਝੂਠ ਬੋਲ ਬਾਤਹਿਂ ਬਹੁ ਜਾਨਹਿ। ਭੇਖਿ ਦੰਭ ਕੋ ਨਰ ਸਨਮਾਨਹਿਂ। ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਕੀਨ ਬਨਾਉ। ਸੋ ਕਿਨ ਲੀਨੋ,ਕਰ ਨਹਿਂ ਪਾਊ[3]'॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਦਿਜ ਤੂੰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੋਕਤਿ। ਧਰਤਿ ਧਨਾਨ ਤ੍ਰੈਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ। ਜਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਤੂੰ, ਧਨ ਤਹਿਂ ਗਾਡਯੋ। ਹੁਤੀ ਜਿ ਸੁਧ ਤੈਂ ਕਾਹੇ ਛਾਡਯੋ॥੨੮॥ਧਰਨੀ ਖੁਨਿਕੈ ਦੇਖਹੁ ਪਾਛੋ।ਜੇ ਤੇਰੇ ਉਰ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਆਛੋ'। ਸੁਨਿਕੈ ਧਨ ਕੋ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗਾ[4]। ਪੀਛੇ ਧਰਾ ਖੁਨਨ ਦਿਜ ਲਾਗਾ ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਰਬ ਨਿਕਾਸਿ ਹਰਾਨ ਭਾ ਅੰਤਰ-ਯਾਮੀ ਚੀਨ। ਬਿਗਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਦਨ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਨ ਕੀਨ ॥੩੦॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੩

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਜੋਗੁ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਸਤ ਕਾ ਢਬੁ ॥ ਥਾਨਸਟ ਜਗ ਭਰਿਸਟ
ਹੋਏ ਡੂਬਤਾ ਇਵ ਜਗੁ ॥ ੧ ॥ ਕਲ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਾਰੁ ॥ ਅਖੀ ਤ
ਮੀਟਹਿ ਨਾਕ ਪਕੜਹਿ ਠਗਣ ਕਉ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਦਿਜ ਕਾਨਾ। ਦੁਖਦਾ ਲਖਹੁ ਪਖੰਡ ਨਿਦਾਨਾ[5]'। ਜਬਹਿ ਆਨਿ ਜਮ ਪਕੜ ਚਲਾਵਹਿ। ਡੰਡੇ ਮੂੰਡ[6] ਲਗਹਿ

[1]ਧੂਨੀ ਵਾਲੇ। [2]ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਹੈ। [3]ਉਹ (ਮਰਜੰਗੀ ਮੇਰੀ) ਕਿਸੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ (ਹੁਣ ਮੁੜ) ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। [4]ਪ੍ਰੇਮ। [5]ਅੰਤ ਨੂੰ। [6]ਸੀਸ ਤੇ।

*ਪਾ:–ਸੇ।

ਬਿਲਲਾਵਹਿਂ ॥ ੩੧ ॥ ਬਕ[1] ਜਿਉਂ ਬੈਠਹਿਂ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਮੁਖ ਤੇ ਕਥਹਿਂ ਗਿਆਨਾ॥ਧਨ ਕਾਰਨ ਸਭਿ ਕੀਨ ਉਪਾਈ[2]।ਮਨ ਸਦੀਵ ਲੋਭਹਿਂ ਡਹਿਕਾਈ[3] ॥ ੩੨ ॥ ਇਹ ਬਿਡੰਬਨਾ[4] ਤਬ ਗਲ ਪੈਹੈ। ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੈਹੈ।ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਪਹਿਰੇ ਮਾਂਹੀ[5]।ਨਾਮ ਬਿਹੀਨ ਸਾਰ* ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥੩੩॥ ਤਟ ਤੀਰਥ ਦੇਵਾਲੇ ਦੇਵਾ। ਏਕ ਨਾਮ ਬਿਨ ਬਿਰਥੀ ਸੇਵਾ॥ਅਬ ਕੇ ਸਮੇਂ ਮੁਕਤਿ ਜੇ ਚਾਹੈ।ਨਾਮ ਵਡਾਈ ਕੋ ਅਵਗਾਹੈ[6] ॥੩੪॥ ਦੰਭਹਿ ਕੀ ਪੂਜਾ ਸਭਿ ਤਜੀਏ।ਹ੍ਵੈ ਨਿਹਕਪਟ ਨਾਮ ਕੋ ਭਜੀਏ। ਲਿਵਲਾਵਹੁ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮੂ।ਜੇ ਦਿਜ ਤੂੰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਸਕਾਮੂ॥੩੫॥ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਂਹੀ[7]। ਰਿੱਧਿ ਸਿਧਿ ਆਵਹਿ ਕਰ ਮਾਂਹੀ[7]। ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਪੁਨ ਦਿਜ ਭਾਖਾ॥'ਕਹਹੁ ਸੰਤ ਕਿਨ ਧਾਂ ਧਨੁ ਰਾਖਾ ॥੩੬॥ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮਨੈ ਇਹੁ ਦੇਖਾ। ਮੋਕੋ ਅਚਰਜ ਹੋਤਿ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਮੁਝਹਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਤਾਵਹੁ ਸਾਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਦੁਤਿਯ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥

ਆਂਟ ਸੇਤੀ ਨਾਕੁ ਪਕੜਹਿ ਸੂਝਤੇ ਤਿਨਿ ਲੋਅ ॥ ਮਗਰ ਪਾਛੈ ਕਛੁ ਨ ਸੂਝੈ ਏਹੁ ਪਦਮ ਅਲੋਅ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨੈ 'ਬਿੱਪ੍ਰ! ਸ਼ੁਭ[8] ਸੁਨੀਏ। ਏਤੋ ਝੂਠ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਭਨੀਏ॥ਮਗਰ ਪਿਛੈ ਕੀ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ। ਪੁਰਬ ਸੁਧ ਤ੍ਰੈਲੋਕ ਬਖਾਨੀ' ॥੩੮॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹੈ'ਹਮ ਝੂਠ ਉਚਰਿਹੀ।ਭਗਤਿ ਦੰਭ ਕੀ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਿਹੀ।ਝੂਠੀ ਹੈ ਕਰਤੂਤ ਹਮਾਰੀ। ਧਨ ਆਸਾ ਕੇ ਇਹ ਬਿਵਹਾਰੀ[9]' ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸੁਨੀਏ ਦਿਜ! ਜਿਨ ਰਿਦੇ ਸਚੁ ਸੋ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਜਾਣ। ਹਰਿਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਗਤਿ ਜੋ ਕਰਹਿਂ ਨ ਕਹੂੰ ਵਖਾਨ[10] ॥੪੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਖੈ ਦੌਰਬ ਹੈ ਜੋਊ॥ਧਰਾ ਮਾਂਹਿ ਪਹਿਚਾਨਹੁ ਸੋਊ। ਗਾਡ ਗਾਡ ਬਹੁ ਮਰਿ ਮਰਿ ਗਏ॥ਆਗੇ ਕਿਨਹੂੰ ਸੰਗ ਨ ਲਏ॥੪੧॥ਖਾਯੋ ਕਿਨੂੰ ਨ ਆਗੈ ਗਯੋ। ਧਰਨੀ ਬਿਖੈ ਦਵਨ ਸੋ ਭਯੋ[11]। ਖਾਯੋ ਅੰਨ ਪੀਯੋ ਮੁਖਪਾਨੀ॥ਚੀਰ ਹੰਢਾਏ

---

[1]ਬਗਲੇ। [2]ਯਤਨ। [3]ਭਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਠੱਗੀ। [5]ਭਾਵ ਸਮੇਂ ਵਿਚ। [6]ਨਿਮਗਨ ਹੋਵੇ [ਸਿਂਸ:, ਅਵਗਾਹ=ਡੂੰਘਾ ਉਤਰਨਾ] (ਅ) ਜਪੇ। [7]ਪਾਵੇਂਗਾ। [8]ਕੈਨੀਂ। [9]ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ (ਮੇਰਾ)। [10]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, (ਮੰਗਣ ਲਈ ਯਾ ਜੋ ਗਲ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਵੀ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਗੱਲ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ)। [11]ਉਹ ਦੱਬਿਆ ਰਿਹਾ। *ਪਾ:-ਸੁਖਦ।

ਔਧ ਬਿਹਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਇਨਾ ਖਾਇ ਨ ਚਾਂਦੀ ਖਾਈ। ਧਰਨੀ ਦ੍ਵਬਨ ਕੀਏ[੧]ਤਜਿ ਜਾਈ। ਜਗ ਕੇ ਕਾਜ ਚਲਾਵਨ ਕਾਰਨ।ਧਨ ਕਿਯ ਕਰਨ ਸਰਬ ਬਿਵਹਾਰਨ[੨] ॥ ੪੩ ॥ ਸੰਤ ਭਗਤਿ ਜੋ ਉਰ ਸਚਿਆਰੂ। ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਸੇ ਜਾਨਨਹਾਰੂ। ਕਿਤੇ ਅਸੰਖ ਪਦਮ ਧਨ ਜੋਊ। ਸਭਿ ਧਰਨੀ ਮਹਿਂ ਗਾਡਯੋ ਸੋਊ॥੪੪॥ਜਾਨਹਿਂ ਸੰਤ ਰਾਮ ਕੇ ਪਯਾਰੇ। ਜਿਹ ਨਿਜ ਰਿਦੈ ਸਮਾਈ ਧਾਰੇ[੩]'। ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹੈ 'ਜੇਤੇ ਨਰ ਅਹੈਂ। ਸਭੈ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਧਨ ਕੋ ਚਹੈਂ॥੪੫॥ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋਊ।ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਹਿਂ ਫਸਿਗੇ ਸੋਊ। ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਬਿਖੈ ਕੋ ਨਾਂਹੀ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤ੍ਰਿਤਿਯਾ ਪੌੜੀ ਪ੍ਰਾਹੀ[੪]॥੪੬॥

ਖਤ੍ਰੀਆ ਤ ਧਰਮੁ ਛੋਡਿਆ ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਗਹੀ ॥ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਇਕ
ਵਰਨ ਹੋਈ ਧਰਮ ਕੀ ਗਤਿ ਰਹੀ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਕਲੀਕਾਲਿ ਮਹਿਂ ਛੁਟਿ ਗਯੋ ਧਰਮੁ। ਖੱਤ੍ਰੀ ਦਿਜ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ। ਇਨ ਦੋਨੋ[੫] ਬਹੁ ਗਹਿ ਲਿਯ[੬] ਪਾਪਾ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਭੁਏ ਛੋਡਾ ਧ੍ਰਮ ਆਪਾ ॥੪੭॥ ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਧਨ[੭] ਲੇਕਰਿ ਖਾਹੀਂ। ਪਰਤਿਯ ਸੋਂ ਬਿਭ-ਚਾਰ ਕਮਾਹੀਂ। ਅਪਨੋ ਪਢਨਾ ਦੀਨੋ ਤਯਾਗੇ। ਪਢਨ ਮਲੇਛਨ ਭਾਖਾ ਲਾਗੇ* ॥੪੮ ॥ ਧਨ ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਭੇ ਬਿਪਰੀਤੀ। ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤਯਾਗੀ ਚਲੈਂ ਅਨੀਤੀ। ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਮਿਲਿ ਸਦਾ ਅਲਾਵਹਿਂ। ਕਰਤਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਬਾਤ ਚਲਾਵਹਿਂ'॥੪੯॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਦਿਜ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ।'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ ਤੁਮ ਸੁਖਦੈਨਾ। ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿਂ ਅਘ[੮] ਕੋ ਬਰਤਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਸਰਬ ਨਰ ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੫੦ ॥ ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਤੇ ਆਨ ਉਪਾਇ। ਜਿਉਂ ਗਤਿ ਹੋਵਹਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਤੁਮ ਸਰਬੱਗਯ ਅਹੋ ਗਤਿਦਾਈ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੫੧ ॥

[੧](ਇਕੱਠਾ) ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬਕੇ। [੨]ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰ (ਸਿੱਧ) ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [੩]ਸਮਾਈ ਧਾਰੀ ਹੈ—ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਣਾਇਆ ਨਹੀਂ। [੪]ਕਹੀ। [੫]ਖੱਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੇ। [੬]ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ। [੭]ਧੀ ਦਾ ਧਨ। [੮]ਪਾਪ।

*ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ (ਹਿੰਦ ਦੀ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪਰਧਾਨ ਹੈ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਮਲੇਛ (ਬਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜੇ) ਜੋ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਰਾਜ ਮਾਲ ਖੁਹਣਾ, ਲੁੱਟਣਾ, ਐਸ਼ਾਂ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਸਿਖਾਲੇ ਹਨ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਯਾ ਚੰਗੇ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਦਾ ਅਸਰ ਬੇਧਰਮੀ ਹੋਣਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਸਟ ਸਾਜ ਸਾਜਿ ਪੁਰਾਣ ਸੋਧਹਿ ਕਰਹਿ ਬੇਦ ਅਭਿਆਸੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਮ
ਹਰਿਕੇ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ ਕਹੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੬ ॥ ੮ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਕਰ ਜੋਰੇ ਦਿਜ ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ। 'ਮਮ ਗਤਿ ਕੀਜੈ ਪਾਪ ਨਿਕੰਦਨ!। ਪੂਰਨ ਪੁਰਖਸੰਤ ਜਗਦੀਸੂ!'। ਅਸ ਕਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਧਰਿ ਸੀਸੂ ॥ ੫੨ ॥ ਗਰਬ ਜਾਤਿ ਕਾ ਦੀਨੋ ਤਜਾਗੀ। ਗੁਰ ਪਗ ਕੀ ਉਰ ਮਹਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ। 'ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦੀਜੈ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਸ਼ਰਮ ਰਖੀਜੈ' ॥ ੫੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ, ਤਜਹੁ ਦੰਭ ਛਲ ਜੋਇ। ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੇ ਨਾਮ ਜਪਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ੫੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਿ ਵਰਤਹੁ ਦਰਬਾ। ਪਰਹਰਿ ਰਿਦੇ ਬਿਕਾਰਨ ਸਰਬਾ। ਪਾਛਲ ਅਘ ਬਖਸ਼ੇ ਤੁਝ ਤਾਈਂ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਿ ਸੁ ਅਹੈਂ ਦੁਖਦਾਈ' ॥ ੫੫ ॥ ਸਾਲਗਰਾਮ ਦੀਨ ਪੁਨ ਤਾਂਹੀ। 'ਇਨਕੀ ਭੀਸ਼ੇ[1] ਵਾਕ ਰਚਾਹੀ[2]*'। ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਿਜਬਰ। ਹਰਖਯੋ ਅਧਿਕ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ॥ ੫੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਿ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਬਹੋਰ†। ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ, ਮੰਦਮਤੀ[3] ਤਿਹ ਠੌਰ ॥ ੫੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਜਾਈ। ਹਸੀ ਕਰਹਿੰ ਤਹਿੰ ਮਾਨਵ ਆਈ। ਦੀਨ ਉਠਾਇ ਅਵਰ ਥਲ ਗਏ। ਕਿਨਹੂ

---

[1]ਭੀਖੇ=ਭਿਖਯਾ। [2]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਦਾ ਸੈਂ (ਝੂਠੀ) ਵਾਕ ਰਚਨਾਂ ਕਰਕੇ। [3]ਮੰਦੀ ਮਤਿ (ਵਾਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ)।

*ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਹੋਰ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, 'ਇਨ ਕੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਚਾਹੀ' ਕਿ 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੀ ਚਾਹ ਕਰਕੇ ਕਰ'। ਏਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ 'ਪਾਥਰੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ [ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ]' ਫੇਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਏ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਕੂੰ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਂ, ਏਹ ਵਾਕ ਮਖ਼ੌਲ ਨਾਲ ਕਹੇ ਗਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਢੁੱਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਰਥ,—ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਾਲਗਰਾਮ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਝੂਠੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੁਕਾਏ ਸੇ ਦੇਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, ਹੁਣ ਦਸ ਖਾਂ ਪੰਡਤਾ ਏਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਚਾਹ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ, ਹੁਣ ਵੇਖ ਖਾਂ, ਜੀ ਕਰਦਾ ਹਈ ਕਰਨ ਨੂੰ? ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਕਬੂਲੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਿਖ ਲਈ, ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਕਿ ਸਾਲਗਰਾਮ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ।

†ਅਗਲੀਆਂ ਦੋਏ ਸਾਖੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭੀ ਹਨ।

ਨ ਬੈਠਨ ਕਿਹਠਾਂ ਦਏ ॥੫੮॥ 'ਬਸਦੇ ਰਹਹੁ ਇਸੀ ਥਲ ਮਾਂਹੀ'। ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਦੁਖਦਾਹੀ। ਆਵਾ ਪੁਨ ਆਗੈ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮੂ ॥ ਬੈਠਿ ਗਏ ਸ਼ੁਭ ਥਲ ਸੁਖਧਾਮੂ ॥੫੯॥ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਲਖਜੋ ਨਰ ਆਏ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਟਿਕਾਏ। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ। ਨਿਸ ਮਹਿ ਨੀਕੀ ਜਾਗੈ[1] ਦੀਨੀ ॥੬੦॥ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਏਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਰੈਗੋ ਸਾਰਾ। ਜਾਇ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰਾਮਨ ਮੈਂ ਬਸਈ। ਇਹਾਂ ਬਾਸ[2] ਸਭਿਹੀ ਕੋ ਨਸਈ[3]' ॥੬੧॥ ਮਰਦਾਨਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚ ਸੁਨਿਕੈ। ਬੋਲਜੋ ਤਬ ਸੰਸੈ ਮਨ ਗੁਨਿਕੈ। 'ਜਹਾਂ ਨ ਹਮਕੋ ਬੈਠਨਿ ਦੀਨੋ। –ਬਸਦੇ ਰਹੋ–ਕਹਿਨ ਅਸ ਕੀਨੋ ॥੬੨॥ ਬਹੁਰੋ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ ਜਹਿੰਵਾ। ਉਜਰਨ ਕੋ ਸਰਾਪ ਦੇ ਤਹਿੰਵਾ। ਇਹ ਕਸਾ ਰੀਤਿ ਆਪਨੈ ਕੀਨੀ ?। ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਹਿਂ ਪਰਹਿ ਨ ਚੀਨੀ[4]' ॥੬੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਨਰ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਬਸੈਂ ਬਹੁਤ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ। ਸੁਮਤਿ ਸਿਖਾਵਹਿਂ ਸਭਿਨਿਕੋ ਬਧਹਿ ਧਰਮ ਅਭਿਰਾਮ ॥੬੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਰ ਜਹਿ ਜਾਵਹਿਂ। ਦੇਕੈ ਕੁਮਤਿ ਕੁਕਰਮ ਚਲਾਵਹਿਂ। ਬਿਗਰੇ ਆਪਹਿਂ[5], ਅਪਰ ਬਿਗਾਰਹਿਂ। ਪਰਲੋਕਹਿਂ ਸੁਖ ਮੂਲ[6] ਉਖਾਰਹਿਂ' ॥ ੬੫ ॥ ਲੰਪਟ ਲੋਭ ਕੂਰ ਅਨੁਸਰਈ[8]। ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ[9] ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕਰਿਈ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਿਖਿਯਨਿ ਬਿਖੈ ਬਿਤਾਵਹਿਂ। ਅੰਤਕ ਤੈ[10] ਅੰਤਹਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ' ॥੬੬॥ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿ 'ਜੇ ਤੁਧ ਭਾਵਹਿ। ਤਉ ਓਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਮੋਖ ਕਰਾਵਹਿ'। ਤਿਹ ਛਿਨ ਬਹੁਤੇ ਨਰਨ ਮਝਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਚਰਜੋ ਸ਼ਬਦ ਮਲਾਰਾ ॥ ੬੭ ॥

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧
ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ਸਉਣਾ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਹੈ ਮਰਣਾ ॥ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਨਹੀ ਰਹਣਾ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ॥ ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਵਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਧਨੋ ਸੇਵਹਿ ਤੁਝੁ ਕਿਆ ਦੇਵਹਿ ਮਾਂਗਹਿ ਲੇਵਹਿ ਰਹਹਿ ਨਹੀ ॥ ਤੂ ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਸਭਨਾ ਕਾ ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜੀਉ ਤੁਹੀ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਵਹਿ ਸਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਸੇਈ ਸੂਚੇ ਹੋਹੀ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ

---

[1]ਸੁਹਣੀ ਥਾਂ। [2]ਵਸਣਾ। [3]ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। [4]ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। [5]ਆਪ ਵਿਗੜੇ ਹਨ। [6]ਮੂਢ ਤੋਂ। [7]ਪੁੱਟ ਦੇਣਗੇ। [8]ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ। [9]ਲੋੜਵੰਦ। [10]ਯਮ ਤੋਂ।

ਮੇਲੋ ਹਛੋ ਹੋਹੀ ॥ ੩ ॥ ਜੇਹੀ ਰੁਤਿ ਕਾਇਆ ਸੁਖੁ ਤੇਹਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹੀ ਦੇਹੀ ॥
ਨਾਨਕ ਰੁਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਸਾਈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਰੁਤਿ ਕੇਹੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ॥ ਲੋਕਨਿ ਸਰਬ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਸਿੱਖ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਚ-ਰਿਕੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਰਿਦੇ ਬਿਕਾਰਨ ਕੋ ਪਰਹਰਿਹੀਂ॥ ੬੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਗਮਨ ਕੀਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਨਿ ਆਨ ਅਸਥਾਨ।ਗੰਜਨ[1] ਦੰਭ,ਭੰਜਨ[2] ਕਸ਼ਟ,ਰੰਜਨ[3] ਜਨ[4] ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ॥੬੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਬ੍ਰਾਹਮਨ, ਗ੍ਰਾਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਾਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥੨੨॥

੨੩. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਸਤਿੱਘਰਾ ਵਿਖੇ ਦੁਖੀ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉਧਾਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਨਾਗਰ ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਉਜਾਗਰ ਰੂਪ ॥
ਬੰਦੌਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕੋ ਉਚਰੌਂ ਕਥਾ ਅਨੂਪ ॥ ੧ ॥

[ਨਾਗਰ=ਜੋ ਨਗਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਨਾਗਰ। (ਅ) ਨਗਰ ਦੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੱਭ੍ਯ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਗਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਚਤੁਰ, ਪ੍ਰਬੀਨ,ਗੁਣਸੰਪੰਨ, ਸਭ੍ਯ, ਸੁਸਿੱਖ੍ਯਤ। (ੲ) ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਸੁਹਲ ਤੇ ਕੁਛ ਸੁਹਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਗਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਹਣਾ ਬੀ ਹੈ।]

ਅਰਥ—ਗੁਰੂ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ (ਤੇ ਹਰ ਗੁਣ ਵਿਚ) ਨਿਪੁਨ ਹੈ, (ਉਸ ਦਾ) ਸਰੂਪ ਜਗਤ ਪਰਸਿੱਧ ਹੈ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਅਨੂਪਮ ਕਥਾ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਸੁਹਾਨੀ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਆਗੇ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਹੁਤੋ ਸਤਿੱਘਰਾ* ਏਕ ਸਥਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਪਹੂਚੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ॥੨॥ ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ ਬਜਾਰ ਮਝਾਰ।ਬੈਠਿ ਗਏ ਇਕ ਹਾਟ ਉਦਾਰ। ਹੁਤੋ ਧਨਾਢ ਸ਼ਾਹ ਇਕ ਭਾਰੀ। ਕਾਮੇ ਜਿਹ ਕੇ ਬਹੁਤ ਅਗਾਰੀ ॥੩॥ਜਗ ਕੇ ਧੰਧ ਅਧਿਕ ਸੋ ਕਰਿਈ।ਰਿਦੇ ਨਾਮ ਹਰਿ ਕਦੇ ਨ ਧਰਿਈ। ਕਰਤਿ ਬਨਜ ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਤਿ। ਪਰੀ ਭਯੋ[5] ਕਬਹਿ ਨ ਬਿਸਰਾਵਤਿ[6]॥੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਘਟੀ ਦੋਇ ਦਿਨ ਜਬ ਰਹਾ ਮਰਦਾਨੇ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਇ[7]

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ। [2]ਤੋੜਨ ਨੂੰ। [3]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ। [4]ਦਾਸਾਂ। [5](ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ) ਖਚਤ ਹੋਯਾ [6]ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ (ਵਿਹਾਰਾਂ ਨੂੰ)। [7]ਨੈਣ੍ਰ ਲਾਕੇ (ਦੇਖਿਆ)।

*ਤਵਾਃ ਖਾਃ ਨੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨੁਸ਼ਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੪੭੮) ਸਤਿੱਘਰਾ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਕਥਾ ਬੀ ਓਥੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁਖੀ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹ ਇਹੁ, ਸੁਖ ਸੋਂ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ॥ ੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥
ਕਬ ਕੋ ਤੁਮ ਬੈਠੇ ਇਸ ਥਾਈਂ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਇਸਕੀ ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਆਈ।
ਕਰਨ ਦਾਨ ਕੀ[1] ਮਨ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਬੇਮੁਖ ਸੰਤਨ ਤੇ ਇਹ ਆਹੀ ॥੬॥
ਕਬਹਿ ਨ ਸੇਵ ਕਿਸੂ ਕੀ ਕਰਿਈ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਰਿਦੈ ਨ ਧਰਿਈ।
ਸੁਖੀ ਰਹਿਤ,ਉਲਟੀ ਇਹ ਜਾਨੀ[2]'।ਸੁਨਿਕੈ ਅਸ ਬੋਲੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥੭॥
'ਰੀਤਿ ਕਲੁਖ ਕੀ ਦੁਖ ਕੋ ਦੇਈ[3]। ਜਿਨਹਿ ਗ੍ਯਾਨ, ਸੁਖੀਆ ਹੈ ਤੇਈ।
ਬਿਨ ਸੂਰਜ ਕਬ ਨਹਿਂ ਦਿਨ ਆਹੀ।ਹੀਨ ਗ੍ਯਾਨ ਤਿਉਂ ਸੁਖ ਕਿਹਨਾਂਹੀ
॥੮॥ਜੇਕਰਿ ਤੇਰੇ ਉਰ ਸੰਦੇਹੂ। ਸ਼ਾਹਿ ਬੁਲਾਇ ਬੂਝ ਕਿਨ ਲੇਹੂ[4]'। ਸੁਨਿ
ਕਰਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਰਦਾਨੇ।ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗਿ ਤਬ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ ॥੯॥ 'ਸੁਖ
ਬਿਸ਼ਾਲ ਮਹਿ ਤੁਮ ਕੋ ਜੋਵਾ[5]। ਕੌਨ ਪੁੰਨ ਕਿਯ ? ਜਾਂਤੇ ਹੋਵਾ[6]। ਜਾਂਤੇ*
ਨਿਸ ਦਿਨ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਮਗਨ ਰਹੋ ਅਪਨੇ ਸੁਖ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੧੦ ॥
ਲਖਿ[7] ਦਰਵੇਸ਼ ਬੇਸ਼ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਜਾਂਹੀ।
'ਸਰਬ ਜਗਤ ਮਹਿ ਮੋਹਿ[8] ਸਮਾਨਾਂ। ਔਰ ਨ ਕੋਊ ਦੁਖੀ ਮਹਾਨਾਂ ॥੧੧॥
ਗੁਹਜ ਬਹੁਤ ਸੋ[9] ਕਹਾ ਨ ਜਾਈ। ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਢਿਗ ਦੇਉਂ ਬਤਾਈ'।ਕਹਿ
ਮਰਦਾਨਾ'ਸੰਤ ਮਹਾਨੇ। ਇਨ ਆਗੈ ਕਹੁ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖ ਹਾਨੇ' ॥੧੨॥ਨਿਕਟਿ
ਬੈਠਿ ਗੁਰ ਸ਼ਾਹ ਅਲਾਈ।'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ! ਤੁਮ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ।ਅੰਗਨਾ[10]
ਜੋ ਮੇਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ ਸੰਗ ਮਮ ਤਾਂਹੀ।੧੩॥ ਰਾਤ ਦਿਵਸ
ਤਿਹ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾ। ਕਰਤਿ ਰਹਿਤਿ ਨਹਿਂ ਛੋਡੌਂ ਪਾਸ। ਏਕ ਸਮੇ ਹੋਯੋ
ਤਿਹ ਰੋਗਾ। ਭੀ ਦੁਰਬਲ, ਮ੍ਰਿਤੂ ਤੇ[11] ਭਾ ਸੋਗਾ।੧੪॥ਅਧਿਕ ਦਾਨ ਦੀਨੋ
ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਕੀਨੋ ਬਹੁਰ ਬਿਲਾਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਬੈਠ੍ਯੋ
ਤਿਹ ਪਾਸਾ। ਕਹਿਤਿ ਭਈ ਤ੍ਰਿਯ ਦੇਨ ਦਿਲਾਸਾ ॥ ੧੫ ॥ -ਹਿਤ ਮੇਰੇ
ਕਿਉਂ ਰੋਦਨ ਠਾਨੋ। ਨਿਜ ਕੋ ਬਡ ਧਨਵੰਤ ਪਛਾਨੋ। ਮੈਂ ਮਰਿਹੋਂ ਕਰਿ
ਬ੍ਯਾਹ ਬਹੋਰੀ। ਭੋਗਹੁ ਆਨਿ[12]ਅੰਗਨਾ ਔਰੀ[13]॥੧੬॥ਬਿਲਸਿ ਬਿਲਾਸਨ
ਹ੍ਵੈ ਅਹਿਲਾਦੂ[14]। ਮੁਝਹਿ ਬਿਸਾਰਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਨ ਯਾਦੂ-। ਮੈਂ ਭਾਖ੍ਯੋ-

[1]ਦਾਨ ਕਰਨੇ ਦੀ (ਇੱਛਾ)। [2]ਫੇਰ ਇਹ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਮੈਨੂੰ) ਇਹ ਗਲ ਪੁੱਠੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਪਾਪ ਤਾਂ (ਸਦਾ) ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [4]ਪੁੱਛ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। [5]ਦੇਖਿਆ। [6]ਹੋਇਆ ਹੈ (ਸੁਖ)। [7]ਜਾਣਕੇ। [8]ਮੇਰੇ। [9]ਗੁੱਝਾ ਹੈ ਉਹ (ਦੁਖ) ਬਹੁਤ। [10]ਇਸਤ੍ਰੀ। [11]ਮੌਤ (ਦਾ ਖਿਆਲ) ਕਰਕੇ। [12]ਲਿਆਕੇ। [13]ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। [14]ਅਨੰਦ। *ਪਾ:-ਰਾਂਤੇ।

ਸੁਨੀਐ ਪ੍ਰਿਯ ਮੋਰੀ[1]। ਤੁਝ ਬਿਨ ਮੋਹਿ ਨ ਭਾਵੈ ਔਰੀ ॥੧੭॥ ਤੂੰ ਜੀਵਹਿਂ ਤੇ ਕਰੌਂ ਬਿਲਾਸਾ। ਨਤੁ ਮੈਂ ਤਜੋਂ ਜਿਯਨ ਕੀ ਆਸਾ। ਪ੍ਰਾਨ ਸਮਾਨ ਮੋਹਿ ਕੋ ਪਯਾਰੀ। ਤੁਝ ਬਿਨ ਕਸ[2] ਬਿਲਸੋਂ ਬਿਬ ਨਾਰੀ[3]–॥ ੧੮ ॥[4]–ਅਹੋ ਕੰਤ ! ਮੈਂ ਜੀਓਂ ਤ ਸਾਚੀ। ਮਰਿ ਜਾਵੌਂ ਇਹ ਕਹਿ[5] ਸਭਿ ਕਾਚੀ। ਅਸ ਕਹਿ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਠਾਨਤਿ ਬਿਪਰੀਤੀ[6]–॥ ੧੯ ॥ ਤਿਯ ਕੀ ਤਰਕ ਸੁਨੀ ਮੈਂ ਜਬਹੀ। ਸਹਿ ਨ ਜਾਇ ਬਹੁ ਦੁਖ ਭਾ ਤਬਹੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਤੀਛਨ ਛੁਰੀ ਚਲਾਈ। ਲਿੰਗ ਕਾਟਿ ਨਿਜ ਦੀਨ ਬਗਾਈ ॥ ੨੦ ॥–ਅਬ ਤੌ ਆਇ ਕਿ ਨਾਂਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤੀ। ਮਾਨਤਿ ਨਹੀਂ ਸਾਰ ਮਮ ਪ੍ਰੀਤੀ–।ਸ਼ਿਸ਼੍ਨ[7] ਕਟੇ ਤੇ ਪੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਮੈਂ ਰਹਿਓ ਜੀਵਤਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥੨੧॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਤੇ ਨਾਰੀ। ਭਈ ਅਰੋਗ ਗਯੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਜਬ ਬਲ ਭਯੋ ਆਨ ਸਰਬੰਗਾ[8]। ਬਯਾਪਯੋ ਤਿਹ ਤਨ ਬਹੁਰ ਅਨੰਗਾ[9] ॥ ੨੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਸੰਗ ਅਲਾਈ।–ਬਿਨ ਮੈਥੁਨ ਤੇ ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਈ–ਹੌਂ ਲੱਜਿਤ ਹੁਇ ਕਛੁ ਨ ਬਤਾਵੌਂ। ਅਪਨ ਕਰਯੋ ਲਖਿ ਉਰ ਪਛੁਤਾਵੌਂ॥੨੩॥ ਅਬ ਪਰ ਪੁਰਖਨ ਸੌਂ ਬਿਭਚਾਰਤਿ[10]। ਜਿਂਹ ਚਾਹੈ ਤਿਂਹ ਪਾਸ ਹਕਾਰਤਿ।ਪਰਹਰਿ ਲਾਜ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰਾ।ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਸੌਂ ਕਰਤਿ ਬਿਹਾਰਾ ॥੨੪॥ ਅਸ ਕੁਕਰਮ ਨੈਨਨ ਨਿਤ ਦੇਖੋਂ।ਮੋ ਮਨ ਹੋਵਤਿ ਦਗਧ ਬਿਸ਼ੇਖੋਂ। ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਦੁਖ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨਾ। ਮੋ ਸੋ ਦੁਖੀ ਅਵਰ ਕੋ ਹੈ ਨਾਂ ॥ ੨੫ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਹੈ ਨ ਉਪਾਈ। ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਤੇ ਰਹੌਂ ਲਜਾਈ[11]।ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। "ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰਮ ਕਰਿ ਆਏ ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਨਕੋ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਈ ਜੋ ਬੀਜਹਿ ਸੋ ਖਾਇ। ਪੁੰਨ ਕਰੇ ਸੁਖ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਕਲਮਲ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥੨੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ-ਦਿਕ ਤੇ ਮਸ਼ਕ[12] ਜਿ ਆਹੀ[13]। ਭੋਗਹਿਂ ਕਰਮ ਕੀਨ ਜਸ ਜਾਂਹੀ। ਜਿਨ ਕਿਨ ਜਸ ਕਸ ਕਰਮੰ ਕੀਨੋ। ਭੋਗੇ ਬਿਨਾ ਛੁਟਤਿ ਨਹਿ, ਚੀਨੋ ॥ ੨੮ ॥ ਜੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਗਯਾਨੀ ਹੁਇ ਮਾਨਵ। ਦੇਹਿ ਅਨਿੱਤ ਸਦੀਵ ਸੁ ਜਾਨਵ[14]। ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੀ ਨੱਸ੍ਵਰ[15] ਉਰ ਜਾਨਹਿ। ਮਮਤਾ ਇਨ ਮਹਿ

[1]ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ। [2]ਕੈਸੇ। [3]ਦੂਸਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [4]ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੋਲੀ। [5]ਕਹਿਣੀ (ਤੇਰੀ)। [6]ਉਲਟੀ [illegible] [7][illegible] [8]ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ। [9]ਕਾਮਦੇਵ। [10]ਮਾੜਾ ਕਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। [11]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ [12][illegible]। [13]ਜੋ ਹੈਨ (ਸਾਰੇ)। [14]ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਗਿਆਨੀ)। [15]ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ।

ਕਬਹਿ ਨ ਆਨਹਿ[1]॥੨੯॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਏਕ ਰਸ ਰਹਿਹੀ। ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੋਊ ਨਹਿੰ ਲਹਿਹੀ। ਪੁਨ ਮਾਨਵ ਜੋ ਹੈਂ ਜਗਿਆਸੀ। ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ॥੩੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸੋ ਜਾਨਤਿ ਇਸਬਿਧਿ ਰਿਦੈ-ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇ[2] ਕਰਤਾਰ।ਹਮਰੋ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਮਿਤਰ ਕਰਤਿ ਭਲੀ ਸਭਿ ਕਾਰ-॥੩੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੰਕਟ ਪਰੈ ਆਨਿ ਜਬ ਤਾਂਹੀ।-ਭਲਿ ਹੈ-ਲਖੈ ਸੁ ਅਸ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।-ਪਾਪ ਕਿਯੇ[3] ਸੋ ਜਾਇੰ ਬਿਲਾਈਂ[4]-। ਇਉਂ ਮਨ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਾਈ॥੩੨॥ ਜਿਉਂ ਰੋਗੀ ਢਿਗ ਭੇਖਕ[5] ਆਵੈ। ਕਟੁ[6] ਔਖਧਿ[7] ਲੇ ਤਾਂਹਿ ਖੁਵਾਵੈ।ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੋ ਭੱਖਨ ਕਰਿਈ[8]।ਜਾਨਹਿ-ਰੋਗ ਸਕਲ ਮਮ ਹਰਿਈ[9]-॥੩੩॥ਤਿਉਂ ਭੋਗਹਿੰ ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਸੋਊ।ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਭਗਤਿਰਤੇ ਹੈਂ ਜੋਊ।ਦੁਖ ਹੋਵਹਿ ਤੌ ਪਾਪ ਮਿਟਾਈ।ਸੁਖ ਭੋਗਹਿ ਤੌ ਪੁੰਨ ਬਿਲਾਈ[10]॥ ੩੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪੂਰਬਲੇ ਸਭਿ ਜਨਮ ਮਹਿੰ ਕਰਮ ਕਿਯੇ ਹੈਂ ਜੋਇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਭੋਗੇ ਚਾਹੀਏ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਮਿਟਨ ਨ ਹੋਇ॥ ੩੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਤਿਸੰਗੀ ਅਸ ਕਰਹਿੰ ਬਿਚਾਰਾ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿੰ ਰਹਿਹੀਂ ਇਕ ਸਾਰਾ। ਲਖੈਂ-ਮੀਤ ਹਮਰਾ ਕਰਤਾਰਾ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੁ ਨੀਕੀ ਕਾਰਾ-॥੩੬॥ ਪੁਨ ਜਗ ਮਹਿੰ ਜੋ ਨਰ ਅਗਿਆਨੀ। ਦੁਖ ਮਹਿੰ ਬਹੁ ਮਮਤਾ ਮਨੁ ਮਾਨੀ। ਖੇਦ ਪਾਇ ਭੋਗਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿਹੀ। ਭੋਗੇ ਬਿਨਾ ਨ ਛੂਟਹਿਂ ਕਬਹੀ॥ ੩੭॥ ਇਕ ਤੋ ਤਨ ਦੁਖ ਭੋਗਹਿ ਸੋਈ।ਦੂਸਰ ਅਧਿਕ ਰਿਦੈ ਦੁਖ ਹੋਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਏਹੁ ਸ਼ਲੋਕ ਬਖਾਨਾ॥੩੮॥

ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧॥

ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰੁ ਰੋਆਇਆ॥ ਪਰਸਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ॥ ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ॥ ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ॥ ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ॥ ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ॥ ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ॥ ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਡਉਰੂ ਵਾਇ॥ ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਵ ਭਏ ਮਜੂਰ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ॥ ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ॥ ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ॥ ਰੋਵਹਿ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਮਤੁ ਲਾਗੈ ਭੀੜ॥ ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ॥ ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ॥ ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ॥ ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ॥ ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ

[1]ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਵਦਾ। [2]ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [3]ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪ। [4]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ? [5]ਵੈਦ। [6]ਕੌੜੀ। [7]ਦਵਾਈ। [8]ਖਾਂਦਾ ਹੈ। [9]ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗੀ। [10]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥ ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥ ੧ [ਰਾਮਕਲੀ

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਕਹਨੇ ਬਚਨ ਇਹ ਭਾਇ। 'ਸਰਬ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਅਰਥ ਅਬ ਦੀਜੈ ਹਮੈ ਸੁਨਾਇ' ॥੩੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਅਰਥ* ਬਖਾਨੇ। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਬਧਾਇ ਮਹਾਂਨੇ[1]। 'ਸਤ[2]ਅਸੁਮੇਧ[3] ਕਰਤਿ ਹੈ ਜੋਊ। ਹੋਤਿ ਸੁਰਗ ਮਹਿਂ ਅਧਿਪਤਿ ਸੋਊ ॥੪੦॥ ਸਚੀ[4] ਹੋਤਿ ਹੈ ਮਹਿਲਾ[5] ਤਾਂਕੀ। ਰਤਿ[6] ਨ ਪਟੰਤਰ[7] ਪੂਜਹਿ[8] ਜਾਂਕੀ[9]। ਚੰਦ ਬਦਨ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ। ਚਿਤਵਨ[10] ਬਾਨ ਕਾਮ ਮਦ ਮੋਚਨ[11] ॥ ੪੧ ॥ ਅਪਰ ਅਪਸਰਾ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੀ। ਸਰਬ ਰਹਹਿਂ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਿਨ[12] ਇਕ ਸਮੇਂ ਪਿਖੀ ਰਿਖਿ ਨਾਰੀ। ਤਨ ਕੀ ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਸਕਲ ਬਿਸਾਰੀ॥੪੨॥ਦੋਹਰਾ॥ਦਿਪਤ[13]ਦੀਪ[14]ਦੁਤਿ[15] ਬਪੁ[16]ਪਿਖੀ ਬਾਸਵ[17]ਭਯੋ ਪਤੰਗ[18]। ਕਾਮ ਸਿੰਘ[19] ਗਰਜਨ ਕਰਾ, ਧੀਰਜ ਭਯੋ ਕੁਰੰਗ[20] ॥ ੪੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਰਮ ਸਰੂਪ ਅਹਿੱਲਯਾ ਨਾਰੀ। ਮਨਹੁ ਨਿਪੁਨਤਾ[21] ਦ੍ਰੂਹਨ[22]

---

[1]ਬਹੁਤ ਵਧਾਕੇ। [2]ਸੌ। [3]ਇਕ ਜੱਗ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [4]ਇੰਦਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [5]ਇਸਤ੍ਰੀ। [6]ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [7]ਬਰਾਬਰ। [8]ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ। [9]ਜਿਸ ਦੇ। [10].[11]ਨਜ਼ਰ (ਜਿਸ ਦੀ) ਕਾਮ ਦੇ ਬਾਣ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾਂਵਦੀ ਹੈ। [12]ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ। [13]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ। [14]ਦੀਵੇ ਵਾਂਙ। [15]ਸੁੰਦਰਤਾ। [16]ਸਰੀਰ (ਰਿਖ ਦੀ ਨਾਰੀ ਦਾ)। [17]ਇੰਦ੍ਰ। [18]ਭੰਬਟ (ਭਾਵ ਆਸ਼ਕ ਹੋਗਿਆ)। [19]ਕਾਮ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ। [20]ਧੀਰਜ ਹਰਨ ਹੋ ਗਿਆ। [21]ਚਤੁਰਤਾ (ਇਸ ਤੀਵੀਂ—ਅਹਿਲਯਾ—ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ)। [22]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ [ਸੰਸ:, ਦ੍ਰੁਹਣ]।

*ਇਹ ਅਰਥ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਸ ਵਿਚ ਓਹ ਕਥਾ ਖੁਹਲਣ ਲਗੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸ਼ਬਦ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਮੰਨੇ ਪਰਮੰਨੇ ਵਡਕਿਆਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਢੰਗ ਤੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਕਿ ਇਤਨੇ ਵਡੇ ਕਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਦੁਖ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਰੋਣ ਦੇ ਦੁਖ ਤੋਂ ਛੁਟੇ ਕੀਕੂੰ ? ਤਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਸੋ ਜਨਮ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਜਤਨ ਵਾਲੇ ਇੰਦ੍ਰ ਆਦੀ (ਉਪਰ ਗਿਣਕੇ ਦੱਸਿਆਂ) ਨੇ ਦੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਸੌ ਜੱਗ ਕਰਨੇ ਤੇ ਸੁਰਗ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਕਰਮ' ਕਹਿਕੇ ਖੰਡਨ ਵਿਚ ਹੈ 'ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਪਾਇ', ਕੇਵਲ 'ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ।

ਦਿਖਾਰੀ । ਜਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਸੁਰ ਨਰ ਭਰਮਾਏ। ਜੋਗਨਿ ਜੋਗ ਰਿਦੈ ਬਿਸਰਾਏ ॥ ੪੪ ॥ ਮਘਵਾ[੧] ਬਧ੍ਯੋ[੨] ਨੇਹ ਤਿਹ[੩] ਡੋਰੀ[੪] । ਕਿਯੋ ਚਹਿਤ ਰਤਿ[੫] ਗੋਤਮ ਚੋਰੀ[੬] । ਰਹ੍ਯੋ ਦੇਖਿ ਅਵਸਰ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ । ਚਿਤਹਿਂ[੭] ਉਪਾਇ[੮] ਮਿਲ੍ਯਾ ਕਿਉਂ ਜਾਵੈ ॥ ੪੫ ॥ ਮਿਲਿ ਮਯੰਕ[੯] ਸੰਗ ਘਾਤ[੧੦] ਬਿਚਾਰੀ । ਗਮਨੇ ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਛਲ ਧਾਰੀ[੧੧] । ਅਰੁਨਚੂੜ[੧੨] ਕੋ ਤਨੁ ਸ਼ਸ਼ਿ ਭਯੋ[੧੩] । ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਸ਼ਬਦ ਨਿਜ ਕਯੋ ॥ ੪੬ ॥ ਗੋਤਮ ਲਖੀ ਭਈ ਅਬ ਪ੍ਰਾਤਾ । ਮੱਜਨ ਕਰਨ ਚਲਾ ਅਧਿਰਾਤਾ[੧੪] । ਸੁਨਾਸੀਰ ਲਖਿ ਸ਼ੂਨ ਨਿਸ਼ੰਕਾ[੧੫] । ਮਿਲ੍ਯੋ ਅਹਿੱਲ੍ਯਾ ਕੋ ਭਰਿ ਅੰਕਾ ॥ ੪੭ ॥ ਹਰਖ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਕੇਲ[੧੬] ਕਰਿ ਲੀਨੋ । ਮਦਅਨੰਗ ਕੋ[੧੭] ਮੋਚਨ ਕੀਨੋ । ਗੋਤਮ ਕੋ ਸੁਧਿ ਸੁਰਸਰਿ[੧੮] ਦੀਨੀ । ਹਟ੍ਯੋ[੧੯] ਤਹਾਂ ਤੇ ਰਿਸ ਬਹੁ ਕੀਨੀ ॥ ੪੮ ॥ ਸਤਿਮੰਨੁ[੨੦] ਅਵਲੋਕ੍ਯੋ ਜਬਹੀ । ਕੋਪਿਕ ਰਿਖੀ ਸ਼੍ਰਾਪ ਦਿਯ ਤਬ ਹੀ । –ਇਕ ਭਗ ਕਾਰਨ ਇਹ ਠਾਂ ਆਯੋ । ਨਹੀਂ ਰਿਖਨ ਤੇ ਨੈਕੁ[੨੧] ਡਰਾਯੋ ॥੪੯॥ ਭਗ ਸਹੰਸ੍ਰ[੨੨] ਹੋਵਹਿਂ ਤਨ ਤੇਰੇ–।ਭਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹਿ ਜਾਵਹਿ ਫੇਰੇ । ਅਤਿ ਕਰੂਪ ਤਿਹ ਬਨਾ ਸਰੀਰਾ । ਜਸ ਅਘ ਤਸ ਫਲ ਪਾਇ ਅਧੀਰਾ ॥੫੦॥ਸੁਰਗਾਦਿਕ ਕੀ ਤਜਿ ਰਜਧਾਨੀ।ਅਨੀ ਸੁਰਨ ਕੀ ਯੁਤ ਸੈਨਾਨੀ[੨੩] । ਗਮਨ੍ਯੋ ਜਹਿਂ ਜਲ ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲਾ । ਕਮਲ ਨਾਲ ਮਹਿਂ ਦੁਰ[੨੪] ਤਤਕਾਲਾ॥੫੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਲੱਜਿਤ ਹ੍ਵੈ ਰੋਯੋ ਤਬਹਿ ਭਗਸਹੰਸ੍ਰ* ਤਨਪਾਇ। ਪਰਸਰਾਮ ਕੀ ਅਬ ਕਥਾ ਦੇਇਂ ਸੁ ਤੁਮਹਿਂ ਸੁਨਾਇ॥੫੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਹਸ੍ਰ ਬਾਹੁ ਭੂਪਤ ਇਕ ਭਯੋ । ਸਰਬ ਦਿਗਬਿਜੈ[੨੫] ਜਿਹ ਛਿਤ[੨੬] ਕਯੋ। ਰਿਖਿ ਜਮਦਗਨਾਸ਼੍ਰਮ ਇਕ ਕਾਲਾ । ਸਿਵਰ[੨੭]† ਕੀਨ ਸੰਗਿ ਸੈਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥

---

[੧]ਇੰਦ੍ਰ । [੨]ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ । [੩]ਤਿਸਦੇ । [੪]ਮੋਹ ਦੀ ਰਸੀ ਨਾਲ । [੫]ਭੋਗ । [੬]ਗੋਤਮ (ਰਿਖੀ ਅਹਿੱਲ੍ਯਾ ਦੇ ਪਤੀ) ਤੋਂ ਚੋਰੀ । [੭]ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ । [੮]ਯਤਨ । [੯]ਚੰਦਰਮਾ । [੧੦]ਦਾਉ । [੧੧]ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਛਲ ਧਾਰਕੇ । [੧੨]ਕੁਕੜ । [੧੩]ਭਾਵ ਚੰਦਰਮਾਂ ਕੁਕੜ ਬਣ ਗਿਆ । [੧੪]ਅੱਧੀ ਰਾਤ (ਨੂੰ ਹੀ) । [੧੫]ਇੰਦਰ ਦੇਖਕੇ ਸੁੰਞਾ (ਘਰ) ਨਿਸ਼ੰਕ ਹੋਕੇ । [੧੬]ਭੋਗ । [੧੭]ਕਾਮ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨੂੰ । [੧੮]ਗੰਗਾ ਨੇ । [੧੯]ਮੁੜਿਆ । [੨੦]ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ [ਸੰ:, ਸ਼ਤ੍ਰਮਨ੍ਯੁ] । [੨੧]ਥੋੜਾ ਬੀ । [੨੨]ਹਜ਼ਾਰਾਂ । [੨੩]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਸੈਨਾਪਤਿ (ਸ੍ਵਾਮ ਕਾਰਤਕ ਦੇ ਛੱਡਕੇ) । [੨੪]ਲੁਕ ਗਿਆ । [੨੫]ਹਰ ਪਾਸੇ ਫਤੇ । [੨੬]ਧਰਤੀ । [੨੭]ਡੇਰਾ । *ਇਸ ਤੋਂ ਗ਼ਾਲਬਨ ਮੁਰਾਦ ਆਤਸ਼ਕ ਏ ਰੋਗ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤੇ ਫੋੜੇ ਚਟਾਕ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੁਰਾਗਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । †ਪਾ:–ਗਮਨ ।

੫੩ ॥ ਰਿਖਿ ਕੀਨੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਪਹੁਨਾਈ[1]।ਕਾਮਧੇਨੁ ਤਬ ਲੀਨਿ ਮੰਗਾਈ। ਜੋ ਕਛੁ ਚਹਾ ਸੁ ਤਿਹਤੇ ਪਾਵਾ। ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਨ ਸਭਿ ਖਾਵਾ ॥ ੫੪ ॥ ਧੇਨੁ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਖਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਲੇਨਿ ਕਾਮਨਾ ਕੀਨਿ ਭੁਵਾਲਾ। ਲਖਿ ਕੁਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[2] ਤਿਹ ਛਿਨ ਮੁਨਿਰਾਈ। ਪਠਨ[3] ਸੁਰਗ ਕੋ ਧੇਨੁ ਉਡਾਈ ॥ ੫੫ ॥ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੁਮਤਿ ਮਨ ਮੈਂ ਇਉਂ ਠਾਨਾ। ਮੁਨਿਵਰ ਕੇ ਕੀਨੇ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਾ[4]। ਪਤਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਰੇਣੁਕਾ[5] ਨਾਰੀ। ਬਹੁਤ ਬਿਲਾਪਤਿ ਊਚ ਪੁਕਾਰੀ ॥ ੫੬ ॥ ਸਪਤ ਤਿਹੱਥੜ ਹਨਿ ਕਰਿ ਦੇਹੀ। ਸੁਤ ਕੋ ਸਿਮਰਿ[6] ਬੁਲਾਯੋ ਤੇਹੀ। ਤਪ ਹਿਤ ਅਪਰ ਜੁ ਥਾਨ ਸਿਧਾਵਾ। ਤਤਛਿਨ ਮਾਤ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਆਵਾ॥੫੭॥ਪਿਤ ਕੋ ਮਰਨ ਦੇਖਿ ਅਕੁਲਾਯੋ। ਹੋਇ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।– ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਤੈਂ ਇਕੀਸ ਵਾਰੇ। ਪੀਰਾ ਦੀ ਤਨ ਹਾਥ ਪ੍ਰਹਾਰੇ[7] ॥੫੮॥ ਸੱਤਿ ਪਛਾਨ ਅਬਹਿ ਪ੍ਰਨ ਮੋਰਾ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਛੋਡੋਂ ਨਹਿ ਕਿਤ ਠੌਰਾ। ਇਕੀਸ ਬਾਰ ਨਿਛੱਤ੍ਰੀ[8] ਧਰਨੀ[9]। ਅਤਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ[10] ਕਰੌਂ ਬਲ ਕਰਨੀ–॥੫੯॥ ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸੰਭਾਰਿ ਕੁਠਾਰਾ[11]। ਮਨਹੁ ਬੀਰ ਰਸ ਤਨਕੋ ਧਾਰਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਸਭਿਹੀ ਕਰ ਲੈਕੈ। ਅਰਜਨ[12] ਕੇ ਤਬ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕੈ॥੬੦॥ਦਾਰੁਨ[13]ਬਹੁ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਵਾ। ਮਹਾਂ ਸਾਰ ਸੌਂ ਸਾਰ[14] ਬਜਾਵਾ। ਹਾਥ ਕੁਠਾਰ ਸੰਭਾਰਿ ਸ ਜੋਰਾ। ਕ੍ਰੋਧ ਜੁੱਧ[15] ਅਵਿਰੁੱਧਤਿ[16] ਘੋਰਾ[17] ॥੬੧॥ ਭੁਜ ਹਜ਼ਾਰ ਤਿਹ ਕਾਟਿ ਉਤਾਰੀ। ਗਿਰਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ ਭੂਮ ਮਝਾਰੀ। ਸਰਬ ਧਰਾ ਮਹਿ ਤਿਹਛਿਨ ਰਾਮੂ[18]। ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਨਹਿੰ ਛੋਡਯੋ ਨਾਮੂ ॥੬੨॥ ਬੀਨ ਬੀਨ ਤਿਨ ਕੁਲ ਕਰਿ ਹਰਨੀ[19]। ਦਈ ਦਿਜਨ ਕੋ ਸਗਰੀ ਧਰਨੀ। ਗਮਨਯੋ ਆਪ ਬਿਪਨ[20] ਤਪ ਕਾਰਨ। ਰਹਯੋ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਦਾਰਨ[21] ॥ ੬੩ ॥ ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਧੇ ਬਹੁਤ ਜਬ ਕੋਟੀ। ਧਰਾ ਦਿਜਨ ਤੇ ਲੀਨਿ ਖਸੋਟੀ। ਆਨੁ ਬਿਪਨ ਤੇ[22] ਜੁੱਧ ਮਚਾਵਾ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਏਕ ਰਹਿਨ ਨਹਿ ਪਾਵਾ ॥ ੬੪ ॥ ਜੀਤ ਧਰਾ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੋ ਦੀਨੀ।

---

[1]ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ। [2]ਖੋਟੀ ਨਿਗਾਹ ਜਾਣਕੇ। [3]ਭੋਜਨ (ਲਈ ਗਊ)। [4]ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। [5]ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [6]ਯਾਦ ਕਰਕੇ। [7]ਮਾਰਕੇ। [8]ਛਤ੍ਰੀ ਰਹਤ। [9]ਧਰਤੀ। [10]ਜੰਗ। [11]ਕੁਹਾੜਾ। [12]ਸਹੰਸਰ ਬਾਹੂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਉਪਨਾਮ। [13]ਭਿਆਨਕ। [14]ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ। [15.16.17]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਭਿਆਨਕ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਪਿਆ। [18]ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ। [19]ਨਾਸ਼। [20]ਬਨ ਵਿਚ। [21]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [22]ਬਨ ਤੋਂ।

ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਧੇ ਛੀਨ ਪੁਨ ਲੀਨੀ । ਪਰਸਰਾਮ ਮਾਰੇ ਤਬ ਆਈ । ਧਰਨੀ ਸਕਲ ਦਿਜਨ ਪੁਨ ਪਾਈ ॥ ੬੫ ॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਇੱਕਿਸ ਬਾਰ ਸੰਘਾਰੇ[1] । ਦਈ ਦਿਜਨ ਕੋ ਬਾਰੰਬਾਰੇ। ਰਘੁਪਤਿ[2] ਸੰਗ ਭਿੜਯੋ ਇਕਿ ਕਾਲਾ । ਹਰਯੋ ਗਯੋ ਤਿਹ ਓਜ[3] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬੬ ॥ ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਇ ਸਦਨ ਮਹਿ ਆਯੋ।ਸੋ ਰੋਵਤਿ ਬਲ ਸਕਲ ਹਰਾਯੋ। ਜਾਚਤਿ[4]ਦਿਜ ਦੇਖਤਿ ਜਗਮਾਂਹੀ। ਰੋਇ ਬਿਸੂਰਤਿ[5] ਸੁਖ ਤਿਹ ਨਾਂਹੀ ॥ ੬੭ ॥ ਅਜ ਨ੍ਰਿਪ ਇੰਦਮਤੀ[6]ਬ੍ਰਿਹੁ ਭਾਰੀ[7]।ਰੋਵਤਿ ਭਿੱਖਯਾ ਖਾਇ ਅਹਾਰੀ। ਜਗ ਮਹਿ ਗਯਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁਖੁ ਹੋਈ। ਨਾਤੁਰ ਦੁਖੀ ਰਹਿਤ ਸਭਿ ਕੋਈ। ॥੬੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੀਤਾ ਲਛਮਨ ਬਿਛੁਰਨੇ ਰੋਏ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ।ਬਿਸ਼ਨੁ ਆਨਿ ਅਵਤਾਰ ਭਾ ਜਪਤ*ਜਗਤ ਜਿਹ ਨਾਮ ॥੬੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਹਿਸਿਰ[8] ਤੀਨ ਲੋਕ ਬਸ ਜਾਂਕੇ।ਬੰਦ ਸਾਲ ਮਹਿ ਕਾਲ ਸੁ ਤਾਂਕੇ[9] । ਕੰਚਨ[10] ਦੇਸ਼,ਬਹੁਤ ਗ੍ਰਿਹ ਨਾਰੀ।ਤਿਨ ਚੁਰਾਇ ਲਿਯ ਜਨਕ ਕੁਮਾਰੀ[11] ॥ ੭੦ ॥ ਰਾਮਚੰਦ ਤਬ ਤਿਹ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਗਿਰਯੋ ਰੋਇ ਕੈ ਜੁੱਧ ਮਝਾਰਾ। ਕੰਚਨਪੁਰਿ ਕੋ ਪਤਿ ਅਸ ਰਾਵਨ। ਰੰਚਕ ਮਿਲਯੋ ਨ ਮੁਖ ਹਿਤ ਪਾਵਨ ॥ ੭੧॥ ਬਲੀ ਸਮਰਥ ਸਕਲ ਪਰਕਾਰਾ । ਉਪਜੇ ਇਸ ਜਗ ਬੀਚ ਅਪਾਰਾ। ਬਿਨਾ ਗਯਾਨ ਦੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ। ਕਰਿਗੇ ਕੂਚ ਨ ਲਾਗੀ ਦੇਰਾ'॥੭੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਸ਼ਾਬ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਦ ਮਰਦਨੀ ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਦਾ ਸ਼ੱਕ੍ਰ।
ਜਗਦੰਬਾ ਜੈ ਜੈ ਕਰੀ ਬੱਕ੍ਰ ਧਰੇ ਕਰ ਚੱਕ੍ਰ ॥ ੧ ॥

[ਮੋਦ=ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਸ਼ੱਕ੍ਰ=ਇੰਦ੍ਰ [ਸੰਸ:, ਸ਼ਕ੍ਰ:]
ਜਗਦੰਬਾ=ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਂ। [ਸੰਸ:, ਜਗਤ+ਅੰਬਾ] ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਵਯਕਤੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਦੰਬਾ ਬੀ ਆਖਿਆ।
ਬੱਕ੍ਰ=ਟੇਢਾ, ਜਿਵੇਂ ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਚੱਕ੍ਰ ਫੜੀਦਾ ਹੈ।]

ਅਰਥ—ਮਹਿਖਾਸੁਰ (ਨਾਮੇ ਦੈਂਤ) ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਮਲ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੀ (ਤੇ ਐਉਂ)

[1]ਮਾਰੇ। [2]ਰਾਮਚੰਦਰ। [3]ਬਲ। [4]ਮੰਗਦੇ। [5]ਝੂਰਦੇ ਹਨ। [6]ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਵਿਦਰਭ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਭੈਣ ਸੀ। [7]ਭਾਰੀ ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ (ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ)। [8]ਰਾਵਣ। [9]ਕੈਦ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸੀ ਕਾਲ। [10]ਸੋਨੇ ਦਾ। [11]ਸੀਤਾ। *ਪਾ:—ਭਜੇ।

ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਜਗਦੰਬਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਟੇਢਾ ਚੱਕ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ (ਵੈਰੀਆਂ ਤੇ) ਫਤਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ (ਤੇਰੀ) ਜੈ ਹੈ!

ਭਾਵ—ਮੇਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਭੀ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਅਬ ਸੁਨ ਪਾਂਡਵ ਕੇਰ ਕਹਾਨੀ। ਜਿਨ ਢਿਗ ਰਹਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਸਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਜੀਤੀ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਰਾਜਸੂਅ ਮਖ[੧] ਕੀਨੌ ਭਾਰੀ ॥ ੨॥ ਅਮਿਤ ਪਦਾਰਥ ਘਰ ਮਹਿ ਆਏ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਇਣ[੨] ਲਗਾਏ। ਦੁਰਯੋਧਨ ਕੇ ਢਿਗ ਇਕ ਕਾਲਾ। ਗਏ ਤਹਾਂ ਜਹਿਂ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩॥ ਬੈਠਿ ਜੂਪ[੩] ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਮਚਾਵਾ[੪]। ਪ੍ਰਿਥਮ ਗਲਾਹ[੫] ਦਰਬ ਕੋ ਲਾਵਾ। ਬਹੁਰ ਮਤੰਗ,ਤੁਰੰਗ ਹਰਾਏ[੬]। ਸਜੰਦਨ[੭] ਭੂਖਨ, ਗ੍ਰਾਮ ਲਗਾਏ[੮] ॥ ੪ ॥ ਨਗਰ ਦੇਸ਼ ਸਗਰੋ ਜਿਤਵਾਵਾ[੯]। ਬਿਪਨ ਜਾਵਨੋ[੧੦] ਪੁਨ ਠਹਿਰਾਵਾ। ਦ੍ਰੁਪਦਸੁਤਾ[੧੧] ਜਬਹੀ ਦਿਯ ਹਾਰੀ[੧੨]। ਮੰਦਮਤੀ[੧੩] ਹਰਖੇ ਉਰਭਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਰਿਤੁ ਯੁਤ ਹੁਤੀ ਕੇਸ ਗਹਿ ਆਨੀ[੧੪]।ਕਿਨਹੁ ਛੁਰਾਵਨ ਕੀ ਨ ਬਖਾਨੀ[੧੫]।ਠਾਂਢੀ ਕਰਿਕੇ ਸਭਾਮਝਾਰੀ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ—ਦਿਹੁ ਚੀਰ ਉਤਾਰੀ—॥੬॥ ਲਗੇ ਉਤਾਰਨ ਰਹਿਗੇ ਹਾਰੀ। ਲਖਹਿਂ ਨ ਸਾਰੀ[੧੬] ਕੀ ਜਨੁ ਨਾਰੀ[੧੭]। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਅੰਬਰ[੧੮] ਅੰਬਾਰੁ[੧੯]। ਲਗਯੋ ਮਹਾਂ ਨਹਿ ਪਾਯਤਿ ਪਾਰੁ ॥ ੭ ॥ ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ਾ ਕੇ ਨਰ ਨ ਦਿਸਾਈ[੨੦]।ਅਸ ਰੱਖਯਾ ਕੀਨੀ ਜਗਸਾਈਂ।ਬਹੁਰੋ ਗਮਨੇ ਬਿਪਨਮਝਾਰਾ। ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਸਹਿ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰਾ॥੮॥ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੨੧] ਸੰਮਤ[੨੨] ਫਿਰਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਤ੍ਰੌਦਸਵੇਂ ਦੁਰਨੋ[੨੩] ਠਹਿਰਾਏ। ਹੁਤੋ ਬਰਾਠ* ਮੱਦ੍ਰ ਅਵਨੀਪਾ[੨੪]। ਪਹੁੰਚੇ

[੧]ਰਾਜਸੂ ਯੱਗ ਇਕ ਯੱਗ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [੨]ਚਰਨੀਂ। [੩]ਜੂਆ। [੪]ਖੇਡਿਆ। [੫]ਦਾਉ। [੬]ਹਾਰੇ। [੭]ਰਥ। [੮]ਦਾਉ ਉਤੇ ਲਾਏ। [੯]ਹਾਰਿਆ। [੧੦]ਬਨ ਨੂੰ ਜਾਣਾ। [੧੧]ਦ੍ਰੋਪਦੀ। [੧੨]ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ। [੧੩]ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲਾ (ਦਰਯੋਧਨ)। [੧੪]ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਲਿਆਂਦੀ। [੧੫]ਕਿਸੇ ਨੇ 'ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਛੱਡ ਦਿਓ' ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਆਖੀ। [੧੬]ਧੋਤੀਆਂ ਦੀ। [੧੭]ਮਾਨੋ ਇਹ ਧੋਤੀਆਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ। [੧੮]ਬਸਤਰਾਂ ਦਾ। [੧੯]ਢੇਰ। [੨੦]ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ ਸਨ (ਇਤਨਾ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਿਆ)। [੨੧]ਬਾਰਾਂ। [੨੨]ਸਾਲ। [੨੩]ਛੁਪਣਾ। [੨੪]ਮਦਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ।

*ਵਿਰਾਟ ਨਾਮ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੱਦਰ ਨਾਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ਮਦਰ ਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੈ ਯਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੀ ਵਿਚਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜੇਹਲਮ ਰਾਵੀ ਵਿਚਕਾਰਲਾ। ਵਿਰਾਟ ਦੇਸ਼ ਕਈ ਵੇਰ ਬੇਰਾਰ ਸੂਬੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਦ੍ਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪੰਜਾਬ ਹੋਵੇ ਤੇ ਵਿਰਾਠ ਬੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦੇ ਪਾਸ ਤਖਤ ਬਾਹੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਵਿਰਾਠ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਿਹ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ॥ ੯ ॥ ਧਰਮਜ[1] ਚੌਪਰ ਕੇਰ ਖਿਡਾਵਾ। ਕੰਕ ਨਾਮ ਅਪਨੋ ਧਰਿਵਾਵਾ। ਭੀਮ ਰਸੋਈਆ ਬੱਲਭ ਨਾਮੂ। ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਕੀਨ ਸਭਿ ਕਾਮੂ॥੧੦॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਬਾਹਰ ਸਭਿਹੀ। ਭਾ ਬਿਹੰਡਲਾ[2] ਅਰਜਨ ਤਬਹੀ। ਉੱਤ੍ਰਾਂ ਹੁਤੀ ਬਰਾਠ ਕੁਮਾਰੀ। ਲਗਯੋ ਸਿਖਾਵਨ ਤਿੰਹ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ[3] ॥ ੧੧ ॥ ਬਾਜਪਾਲ[4] ਕੋ ਬੇਖ ਬਨਾਈ। ਰਹਯੋ ਨਕੁਲ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਈ। ਭਾ ਗੋਪਾਲ[5] ਤਬਹਿ ਸਹਿਦੇਵਾ। ਦੁਰਿਕੈ ਰਹੇ ਨ ਕੋ[6] ਲਖਿ ਭੇਵਾ ॥੧੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦ੍ਰੁਪਦਸੁਤਾ[7] ਹੁਇ ਸੈਂਰਧ੍ਰੀ[8] ਨ੍ਰਿਪਤ ਨਾਰਿ ਢਿਗ ਜਾਇ। ਸੇਵ ਕਰਨ ਪਰ ਸੋ[9] ਰਹੀ ਜਿਹ ਤਨ ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਾਇ॥੧੩॥ ਚੌਪਈ॥ *ਨਾਗਨ ਸਮ ਲਟਕੀ ਲਟ[10] ਜਾਂਕੀ। ਮਦਨ ਧਨੁਖ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਸੁਠ[11] ਬਾਂਕੀ[12]। ਕੁੰਦ ਰਦਨ[13] ਬਦਨ ਸਸਿ ਰਾਂਕਾ[14]। ਉਦਰ ਸਤ੍ਰਿ-

---

[1]ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ। [2]ਅਰਜਨ ਦਾ ਉਸ ਸਮਯ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਸਮਯ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਛੁਪਕੇ ਵਿਰਾਠ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਸੀ। [ਸੰਸਃ ਬ੍ਰਿਹਂਨਲਾ ਬ੍ਰਿਹਨ੍ਨਲਾ]। [3]ਨਾਚ। [4]ਘੋੜੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। [5]ਗਊਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। [6]ਕੋਈ। [7]ਰਾਜਾ ਦਰੋਪਦ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ (ਦ੍ਰੋਪਤੀ)। [8]ਦਾਸੀ। [9]ਉਹ ਭਾਵ ਦ੍ਰੋਪਤੀ। [10]ਕੇਸਾਂ ਦੀਆਂ ਲਟਾਂ। [11]ਸੁਹਣੀਆਂ। [12]ਟੇਢੀਆਂ। [13]ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਙ ਦੰਦ। [14]ਮੁਖ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ।

*ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਬਾਬਤ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਉਹਦਾ ਹੂਬਹੂ ਚਿੱਤ੍ਰ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਕੇ ਰਖ ਦੇਣਾ ਉਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਜੋ ਉਚੇ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਇਸ ਗੁਣ ਦਾ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕਮਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਇਜ ਸਾਂਗੋਂ ਪਾਂਗ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਉੱਚ ਚੋਟੀ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਇਹ ਖੂਬੀ ਕੁਛ ਬੇਮੌਕਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਏਥੇ, ਕਿ ਭੈਣ ਭਰਾ, ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੁਣਦੇ ਐਸੇ ਥਾਈਂ ਆਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਸਕਣਗੇ। ੧੪. ੧੫. ੧੬. ੧੭. ਅੰਕ ਵਾਧੂ ਜੇਹੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਏਥੇ ਆਪਣੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਏਹ ਬੀ ਚੇਤਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਥਾ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਹਿਵਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩੪ ਤੇ ਟੂਕ, ਅਤੇ ਅੰਕ ੨੨ ਤੇ ਟੂਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਗਲ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ, ਤੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੁਣ ਇਉਂ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਹੀ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵਲਿ[1] ਮਨੋਹਰ ਜਾਂਕਾ ॥ ੧੪ ॥ ਰਤਿ[2] ਰਤੀਕ ਹੈ[3] ਜਿਹ ਦੁਤਿ ਦੇਖੀ[4]। ਤੀਛਨ ਬਾਨ ਕਟਾਛ ਬਿਸ਼ੇਖੀ[5]। ਕੁਚਾ[6] ਬਨੇ ਜੁਗ ਕਾਮ ਨਗਾਰੇ[7]। ਸਭਿ ਜਗਜੀਤ ਉਲਟਿ[8] ਜਨੁ ਡਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਦੀਪ ਸ਼ਿਖਾ ਸੀ[9] ਕੋਕਲ ਬੈਨੀ। ਗਜ ਗਾਮਨਿ[10] ਮ੍ਰਿਗ ਸ਼ਾਵਕ ਨੈਨੀ[11]। ਜਮਨ ਭ੍ਰਮਰੀ[12] ਨਾਭਿ ਗੰਭੀਰਾ। ਨਖਨ ਬਿਲੋਕਤਿ[13] ਲਾਜਤਿ[14] ਹੀਰਾ ॥ ੧੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਹੁਰ ਗ੍ਰੀਵਕੀ* ਰੁਚਿਰਤਾ ਮਨਹੁ ਉਤਾਈ ਭਾਇ[15]। ਚਿਬੁਕ ਸਯਾਮਤਾ[16]† ਰਾਹੁ ਜਨ ਦੁਰਯੋ ਸਸੀ ਮੈਂ ਆਇ[17] ॥੧੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਹ ਆਗੇ ਦਾਸੀ ਬਹੁ ਹੋਵਤਿ। ਸੇਵਹਿ ਕਰ[18] ਬੰਦੇ ਮੁਖ ਜੋਵਤਿ।ਸੋ ਬਿਰਾਠ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਰਜ

---

[1] ਪੇਟ ਤਿੰਨ ਵਲਾਂ ਦੇ ਸਹਤ। [2] ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [3] ਤ੍ਰੁੱਠ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [4] ਜਿਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵੇਖਕੇ। [5] ਅਤਿਸ਼ੇ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਮਾਨੋਂ ਬਾਣ ਹਨ ਤਿੱਖੇ। [6] ਅਸਥਨ। [7] ਦੋਵੇਂ ਕਾਮ ਦੇ ਧੌਂਸੇ। [8] ਮੂਧੇ ਕਰਕੇ। [9] ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਵਰਗੀ। [10] ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀ। [11] ਮਿਰਗ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ। [12] ਜਮਨਾ ਦੀ ਘੁਮਣਘੇਰੀ ਵਾਂਙ। [13] ਨਹੁੰਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ। [14] ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [15] ਮਾਨੋਂ ਉਤਾਰ ਲਈ ਹੈ ਸ਼ੋਭਾ, ਭਾਵ ਗਿਚੀ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਸ਼ੋਭਾ (ਹੀ) ਦੀ ਮਾਨੋਂ (ਤਸਵੀਰ) ਉਤਾਰ ਲਈ ਹੈ।

(ਅ) ਮਨਹੁ=ਮਾਨੋ, ਉਤਾਈ=ਉੱਚੀ ਉਠ ਰਹੀ ਭਾਇ=(ਅੱਗ ਦੀ) ਲਾਟ (ਹੈ)।

(ੲ) ਮਨਹੁ=ਅੱਗ ਦੀ। ਉਤਾਈ=ਉੱਚੀ ਉੱਠ ਰਹੀ। ਭਾਇ=ਲਾਟ ਹੈ, ਭਾਵ—ਗਿੱਚੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਐਸੀ ਹੈ ਜੈਸੀ ਉੱਚੀ ਉੱਠ ਰਹੀ ਅਗਨੀ ਦੀ ਲਾਟ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਸਿਸ:—ਮਨੁ=ਅੱਗ]।

(ਸ) ਉਤਾਈ=ਉਤਾਰਾ, ਤਸਵੀਰ। ਭਾਇ=ਵਰਗੀ। ਗਿੱਚੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮਾਨੋ ਤਸਵੀਰ ਵਰਗੀ ਹੈ।

(ਹ) ਉਤਾਈ=ਪਹਾੜ ਦੀ ਉਤਰਾਈ, ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਉਤਰਾਈ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਕ) ਉਤਾਈ ਜੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਡਾਈ ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ, ਉਡਾਈ=(ਉਡਾ) ਕੂੰਜ। ਭਾਵ=ਗਿੱਚੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕੂੰਜ (ਦੀ ਗਿੱਚੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ) ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ।

(ਖ) ਕਈ ਸੱਜਣ ਸਾਨ੍ਹ ਦੇ ਕੰਨ੍ਹ ਦੀ ਉਚਿਆਈ ਦੀ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [16] ਠੋਡੀ ਵਿਚ ਕਾਲੀ ਬਿੰਦੀ। [17] ਮਾਨੋਂ ਰਾਹੂ ਛੁਪਿਆ ਹੈ ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਿਚ ਆਕੇ। [18] ਹੱਥ।

*ਪਾ:—ਬਾਹ ਗ੍ਰੀਵ ਕੀ।

†ਸਯਾਮਤਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਓਹ ਕਾਲੋਂ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੀ ਠੋਡੀ ਵਿਚ ਬਿੰਦੀਆਂ ਉਖਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਧਾਨੀ। ਬਨਿ ਸਧੈਂਦ੍ਰੀ[੧] ਬੇਖ ਦੁਰਾਨੀ[੨] ॥ ੧੮ ॥ ਰਹਤਿ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਬੈਨ ਉਚਾਰ।–ਗੰਧ੍ਰਬ ਮੋਹਿ ਪੰਚ ਰਖਵਾਰੇ। ਕਾਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੋਕੋ ਜੋ ਦੇਖੇ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਤਿ[੩] ਸੋ ਬਲੀ ਬਿਸ਼ੇਖੇ–॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਦੀਨਿ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਸੇਵ ਕਰਨ ਰਾਨੀ ਕੀ ਠਾਨੀ।ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਰਹਿਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਛਪੇ ਰਹੇ ਕਿਨ ਜਾਨਿ ਨ ਪਾਏ॥ ੨੦॥ ਹੁਤੋ ਭ੍ਰਾਤ ਇਕ ਰਾਨੀ ਕੇਰ।ਕੀਚਕ ਆਖ੍ਯ[੪] ਬਲੀ ਬਡੇਰ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਸੁਸਾ[੫] ਢਿਗ ਆਵਾ। ਦ੍ਰੁਪਦਸੁਤਾ ਕੋ ਪਿਖਿ ਬਿਰਮਾਵਾ[੬] ॥੨੧॥ ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ ਗਜ[੭] ਬਲ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ*। ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਮਦ ਤੇ ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਨਾਂਹੀ। ਲਖੇ ਬਿਲੋਚਨ ਜਬ ਰਤਨਾਰੇ[੮]। ਮਨਹੁ ਸੁਭਟ ਕਿਨ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ॥ ੨੨॥ ਮਦਨ[੯] ਉਦਧਿ[੧੦] ਹ੍ਵੈ ਮਗਨ[੧੧]ਅਧੀਰੂ[੧੨]। ਪਹੁੰਚੇ ਕਯੋਂ[੧੩] ਬਿਬੇਕ ਜੋ ਤੀਰੂ[੧੪]। ਘਾਇਲ ਜਨੋਂ ਤਿਹ ਛਿਨ ਤਰਫਾਵਾ। ਕਾਮਾਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ॥੨੩॥–ਹੇ ਦਾਸੀ ! ਤੂੰ ਲਾਗਤਿ ਪਯਾਰੀ॥ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਮੁਰ ਅੰਗ ਸੰਗਾਰੀ[੧੫]। ਬਦਨ ਬਿਲੋਕੇ ਮਦਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਾਗਯੋ ਰਿਦੇ, ਕੇਲ ਕਰਿ ਬਾਲਾ[੧੬]!–॥ ੨੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦ੍ਰੁਪਦਸੁਤਾ ਸੁਨਿ ਕਹਤਿ ਭੀ–ਗੰਧ੍ਰਬ ਮਮ ਰਖਵਾਰ। ਕਾਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜੋ ਦੇਖਿਹੀਂ ਕਰਹਿ ਸਿ ਤੋਰਿ[੧੭] ਸੰਘਾਰ[੧੮]– ॥ ੨੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਦਨੋਂਮਦ ਹੁਇ[੧੯]ਕਛੁ ਨ ਮਾਨਾ। ਦੌਰਯੋ ਗਹਿਨ ਪਾਨ ਮਹਿੰ ਪਾਨਾ[੨੦]। ਕਰੇ ਤ੍ਰਾਸ[੨੧] ਧਾਈ ਸ਼ਸ਼ਿ ਜੈਸੇ[੨੨]। ਰਾਹੁ[੨੩] ਭੀਤ[੨੪] ਬਾਸਵ[੨੫] ਢਿਗ[੨੬], ਤੈਸੇ ॥ ੨੬ ॥ ਜਹਿ ਬਰਾਠ ਹੈ ਸਭਾ ਲਗਾਈ॥ ਊਚ ਪੁਕਾਰਤਿ ਦੌਰਤਿ ਆਈ॥ ਧਰਮਜ, ਭੀਮ,ਨੁਕਲ, ਸਹਿਦੇਵਾ। ਬੈਠੇ ਕਰਹਿੰ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥੨੭॥ ਦ੍ਰੁਪਦ-

---

[੧]ਦਾਸੀ।[੨]ਦੇ ਵੇਸ ਵਿਚ ਛੁਪ ਰਹੀ।[੩]ਮੁਰਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।[੪]ਕੀਚਕ(ਉਸ ਦਾ)ਨਾਮ(ਸੀ)।[੫]ਭੈਣ [੬]ਭਰਮ ਗਿਆ। [੭]ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ। [੮]ਜਦ (ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਦੇ) ਰਤਨਾਂ ਵਰਗੇ ਯਾ ਲਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਵੇਖੇ। [੯]ਕਾਮ ਦੇ। [੧੦]ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ। [੧੧] [੧੨]ਡੁਬਾ ਧੀਰਜ ਰਹਤ ਹੋਕੇ। [੧੩]ਕਿਵੇਂ। [੧੪]ਗਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਕਿਨਾਰੇ। [੧੫]ਮੇਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ। [੧੬]ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ! [੧੭]ਤੇਰਾ। [੧੮]ਨਾਸ਼। [੧੯]ਮਦਨ+ਉਨਮੱਤ=ਕਾਮ ਵਿਚ ਮਸਤ। (ਅ) ਕਾਮ ਦੇ ਮਦ ਵਿਚ ਹੋਕੇ। [੨੦]ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ। [੨੧]ਡਰ। [੨੨]ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ। [੨੩]ਰਾਹੂ ਦੇ। [੨੪]ਡਰ ਕਰਕੇ। [੨੫]ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ। [੨੬]ਪਾਸ।

*ਇਹ ਬਲ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅਤਯੋਕਤੀ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਸਚਮੁਚ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਹਾਥੀ ਸੈਨਾ ਐਤਨੀ ਹੋਵੇ।

ਸੁਤਾ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਅਤਿ ਆਰਤ[1]। ਗਈ ਭੂਪ ਢਿਗ ਦੁਖਿਤ ਪੁਕਾਰਤਿ।ਸਰਬ ਲੋਕ ਅਵਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ। ਕਰ ਨ ਸਕਹੈ ਤਿਹਕੌ[2] ਕੋ[3] ਮੋਚਨ[4] ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕ੍ਰੀਚਕ ਧਾਯੋ ਸੰਗ ਤਿਹ ਪਕਰੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਤਿਹ ਜਾਨਿਕੈ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨ ਕਿਯ ਹਟਕਾਰ ॥ ੨੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੁੰਜਰ[5] ਲਤਾ[6] ਕਰਖ[7] ਜਿਉ[8] ਲੀਨੀ। ਗਹਿ ਕੈ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਕੀਨੀ[9]। ਭੀਮ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਿਸ[10] ਉਰ ਭਰਾ। ਅਰੁਨ[11] ਬਿਲੋਚਨ ਆਨਨ[12] ਕਰਾ॥੩੦॥ਧਰਮਜ ਬਰਜਯੋ[13] ਨੈਨਨ ਸੈਨਾ[14]। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਡਰ ਬੋਲਿ[15] ਨ ਬੈਨਾ[16]।ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਬੈਠੇ ਪਤਿ ਪਾਸੂ[17]।ਤਹਿ ਤੇ ਗਹਿਲੇ ਚਲਾ ਅਵਾਸੂ[18] ॥ ੩੧ ॥ ਰੋਏ ਪਾਂਡਵ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਹੋਨਹਾਰ ਨਹਿਂ ਟਲੇ ਟਲਾਈ। ਅਧਿਕ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਨਾ ਗਯਾਨ ਕਿਹ ਕਬਿ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੂਰਨ ਕਹੌਂ* ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਇਤਿ-ਹਾਸ। ਦ੍ਰੁਪਦ ਸੁਤਾ ਦੁਖ ਆਤੁਰੀ[19] ਕਹਿਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੩੩ ॥ ਚੌਪਈ॥–ਧ੍ਰਿਗ ਭੁਪਤ! ਤੂੰ ਬਡੋ ਕੁਧਰਮੀ।ਲਖੀ ਸਭਾ ਸਭਿ ਤੋਰਿ ਕੁਕਰਮੀ। ਬਾਮੀ[20] ਅਘੀ[21] ਦੁਸ਼ਟ ਮਤਿਵਾਰੋ।ਧ੍ਰਿੱਗ ਤੁਮਹਿ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਨਿਵਾਰੋ[22] ॥ ੩੪ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਬੈਸੇ ਧ੍ਰਿਗ ਤਿਨਕੋ। ਦੇਖੇ ਛੀਨ[23] ਭਯੋ ਬਲ ਜਿਨ ਕੋ–। ਬਹੁ ਕੁਬੋਲ ਬੋਲਤਿ ਭੀ ਬਿਹਬਲ। ਚਲਯੋ ਐਂਚ ਲੇ[24] ਬਲ ਕਰਿ ਨਿਜ ਥਲ ॥੩੫॥ ਸਰਬ ਦਿਸ਼ਿਨ ਤੇ ਆਸ ਚੁਕਾਈ। ਛੁਟਨ ਹੇਤ ਨਿਜ ਕੀਨ ਉਪਾਈ। ਅਰਧ ਪੰਥ ਪਹੁੰਚੀ ਜਬ ਆਈ। ਕ੍ਰੀਚਕ ਸੋਂ ਤਬ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥–ਜਬ ਜਾਮਨਿ[25] ਹੋਵਹਿ ਤਿਮਰ[26] ਮਿਲਿਹੌਂ

---

[1]ਦੁਖੀ। [2]ਤਿਸਨੂੰ। [3]ਕੋਈ। [4]ਛੁਡਾਵਣਾ। [5]ਹਾਥੀ ਨੇ। [6]ਵੇਲ ਨੂੰ। [7]ਖਿੱਚ। [8]ਜਿਵੇਂ। [9]ਲੱਤ ਮਾਰੀ। [10]ਗੁੱਸਾ। [11]ਲਾਲ। [12]ਮੁਖ। [13]ਰੋਕਿਆ। [14]ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ। [15]ਬੋਲਿਆ ਨਾਂ। [16]ਬਚਨ। [17]ਪਤੀ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਹਨ। [18]ਘਰ ਨੂੰ। [19]ਦੁਖ (ਕਰਕੇ) ਦੁਖੀ। [20]ਟੇਢਾ। [21]ਪਾਪੀ। [22]ਮਨ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ (ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੂੰ)। [23]ਨਾਸ਼। [24]ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੈ ਚਲਿਆ। [25]ਰਾਤ ਨੂੰ। [26]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।

*'ਕਹੌਂ' ਪਦ ਸਾਫ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਭੁੱਲ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਇਹ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਹਿਵਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਜਿਸ ਕਾਵ੍ਯ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਟੁਰ ਰਹੇ ਹਨ ਆਪੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਬੀ ਭੁੱਲ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਬੀ ਦੂਸਰੇ ਥਾਂ ਕਥਾ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜੇ ਮਿਥ ਲਈਏ ਕਿ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਹੁਣ ਆਪ ਕਥਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਇਹ ਗਲ ਫਿਰ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ।

ਭਬ ਤੁਮ ਆਇ। ਤਜੀਏ ਅਬ ਮੋਕੋ ਦਿਵਸ ਨਿਜ ਸੰਕੇਤ[1] ਬਤਾਇ-॥ ੩੭ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੀਚਕ ਹਰਖਾਨਾ। ਬਿਗਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।-ਨਿਸਾ ਹੋਤਿ ਸੂਨੀ ਚਟਸਾਰੂ[2]।ਤਹਾਂ ਆਇ ਮਿਲਿ ਮੋਹਿ ਸੰਗਾਰੂ[3] ॥੩੮॥ ਜੇ ਜਾਮਨਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਆਈ। ਭੋਰ[4] ਭਈ ਤੇ ਲੇਉਂ ਗਹਾਈ-। ਛੁਟੀ ਸਿੰਘ[5] ਤੇ ਮਿਰਗੀ[6] ਜੈਸੇ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਤਜਿ ਤੈਸੇ ॥ ੩੯ ॥ ਬਿਥਰੇ[7] ਬਾਰ[8] ਬਦਨ ਕੁਮਲਾਨੋ। ਘਿਰ੍ਯੋ ਤਮੀਪਤਿ ਤਮ ਨੈ ਮਾਨੋਂ[9]। ਸੂਕੇ ਅਧਰ[10] ਸਿਥਲ[11] ਸਭਿ ਅੰਗਾ। ਲਪਟਿ ਧੂਲ ਤਨ ਭਯੋ ਕੁਰੰਗਾ[12]*॥੪੦॥ਦੋਹਰਾ॥ ਭੂਪ ਉਠਾ ਸਭਿ ਸਭਾ ਸੋਂ ਹੋਤਿ ਭਈ ਜਬ ਰੈਨ। ਉਰ ਬਿਸੂਰਿ[13] ਪਾਂਡਵ ਗਏ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਤਿਨ ਕੇ ਐਨ ॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਹੁਤੀ ਜਿਹ ਥਾਈਂ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਭੀਮ ਤਹਾਂ† ਪਛੁ-ਤਾਈ। ਹੋਏ ਤਿਮਰ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਆਈ। ਰੋਇ ਭੀਮ ਕੇ ਗਰ ਲਪਟਾਈ ॥੪੨॥ ਤਾਰ ਬ੍ਰਿੱਖ[14] ਜਿਉਂ ਲਤਾ[15] ਸੁ ਲਾਗੀ।ਰੋਵਤਿ ਜਨੁ ਧੋਵਤਿ ਦੁਖ ਦਾਗੀ[16]। ਮੁਖ ਤੇ ਵਾਕ ਨ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ। ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ[17] ਪਰਮ ਭਰ ਮਾਨਾ ॥੪੩॥ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।-ਪਾਂਚੋ ਪਤਿ ਤੁਮ ਮੈ ਰਖਵਾਰੇ।ਮਹਾਂ ਸੂਰ ਅਤਿ ਬਲੀ ਧਨੁਰਧਰ[18]।ਤੁਮ ਹੋਵਤਿ ਸਤ ਟਾਰਤਿ[19] ਬਲ ਕਰਿ ॥੪੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਾ ਮਿਲਨ ਸੰਕੇਤ ਕੋ, ਜੌ ਨ ਜਾਉਂ ਤਿਹ ਪਾਸ। ਭੋਰ ਭਈ ਲੇ ਜਾਵਈ ਗਹਿ ਕਰਿ ਅਪਨ ਅਵਾਸ-॥੪੫॥ ਸੈਯਾ॥ ਸੀਤਲ ਸ੍ਵਾਸ ਭਰੇ ਕਹਿ ਬੈਨ, ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਨਾ ਠਹਿਰਾਈ। ਚਿੰਤ ਬਡੀ ਸਰਿਤਾ ਮਹਿਂ ਬੂਡਿ[20], ਉਪਾਵ ਕਰਾਰ[21] ਕੋਊ ਨਹਿ ਪਾਈ। ਭੀਮ ਕਹ੍ਯੋ-ਤਹਿਂ ਜਾਵਹੁ ਮੈਂ-ਉਰ ਧੀਰ ਦਈ ਸਭਿ ਪੀਰ ਮਿਟਾਈ। -ਜਾਂਹਿ ਸੰਕੇਤ[22] ਕਰਾ ਤਿਸਨੈ, ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ -॥ ੪੬ ॥ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਬੈਨ ਭਨੇ ਪਤਿ ਸੋਂ-ਚਟਸਾਰ ਬਿਖੈ ਮੁਹਿ ਤਾਂਹਿ

[1]ਥਾਂ, ਮਿਲਣ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ। [2]ਸੱਖਣੀ ਚਟਸਾਲਾ। [3]ਮੇਰੇ ਨਾਲ। [4]ਸਵੇਰ। [5]ਸ਼ੇਰ। [6]ਹਰਨੀ॥ [7]ਖਿਲਰੇ। [8]ਵਾਲ। [9]ਮਾਨੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਅੰਧੇਰੇ ਨੇ (ਭਾਵ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਵਾਲਾਂ ਨੇ) ਘੇਰਿਆ ਹੈ। [10]ਬੁਲ੍ਹ। [11]ਢਿੱਲੇ। [12]ਖੋਟੇ ਰੰਗ ਦਾ, ਬੇਰੰਗ। [13]ਝੁਰਕੇ। [14]ਤਾੜ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ। [15]ਵੇਲ। [16]ਦੁਖਾਂ(ਦੇ)ਦਾਗ॥ [17]ਗਲਾ ਭਰ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਰੁਕਦੀ ਹੈ। [18]ਧਨੁਖਧਾਰੀ॥ [19]ਸਤ ਟਾਲਦਾ ਹੈ (ਕੀਚਕ)। [20]ਬੜੀ ਚਿੰਤਾ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਰਹੀ। [21]ਜਤਨ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰਾ। [22]ਮਿਲਣ ਦੇ ਇਕਰਾਰ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ। *ਆਤੁਰ ਦਸ਼ਾ ਦੀ ਕੈਸੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ। †ਪਾ:-ਰਹ੍ਯੋ।

ਬੁਲਾਈ–।ਤਾਂ[1] ਸਮਝਾਇ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਨਿਜ ਥਾਨ ਬਿਖੈ ਚਲਿਕੈ ਪੁਨ ਆਈ। ਭੋਜਨ ਖਾਇ ਅਘਾਇ ਕੈ ਭੀਮ ਚਲਾ ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਕੇ ਤਿਹ ਤਾਈਂ। ਕੀਚਕ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਸੁਨੀਏ: ਦਿਨ ਬੀਤਤ ਨਾਂਹਿ, ਰਹ੍ਯੋ ਅਕੁਲਾਈ[2] ॥ ੪੭ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਚਿਤਵਤਿ[3]--ਮਿਲੈ ਕਬ ਅੰਗ ਸੰਗ ਕਰੋਂ ਮਨ ਭਾਯੋ,ਕਬ ਦਿਵਸ ਬਿਹਾਇ ਹੈ[4]। ਮੀਨ[5] ਸਮ ਤਰਫਤਿ,ਕਾਮ ਸੋਂ ਪੀੜਤਿ[6] ਅਤਿ, ਮੋ ਕੋ ਸੁਖਦੈਨੀ–ਕਬ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ ਹੈ–। ਚੈਨ ਨ ਪਰਤਿ, ਇਤ, ਉਤ ਹੂ ਕੋ ਬਿਚਰਤਿ, ਬਯੋਗ[7] ਤੇ ਤਪਤ ਮਾਨੋ ਅਬ ਜਰ[8]ਜਾਇ ਹੈ। ਐਸੀ ਗਤਿ ਭਈ ਮਤਿ[9], ਚਿਤ ਤੇ ਬਿਸਰ ਗਈ,ਹੋਵਤਿ ਪ੍ਰਦੋਖ[10] ਕੇ ਸੁ ਉਠ੍ਯੋ ਹਰਖਾਇ ਹੈ ॥ ੪੮ ॥ ਪਾਂਧੇ ਸੰਗ ਚਟੀਆ ਲੇ ਗਏ ਨਿਜ ਧਾਮ ਜਬ ਆਨਿਕੈ ਪ੍ਰਯੰਕ[11] ਸੇਤ ਸੇਜ[12] ਕੋ ਡਸਾਯੋ ਹੈ। ਅਤਰ ਸੁਗੰਧਿ ਅੰਗ ਅੰਗ ਮੈਂ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਤਬ ਆਇ ਧ੍ਯਾਨ ਤਾਂਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਲਾਯੋ ਹੈ। ਫੂਲ ਮਾਲ ਗਲੇ ਡਾਰਿ,ਰਾਖੇ ਹੈਂ ਸਵਾਰਿ ਔਰ, ਸੁੰਦਰ ਸਮਾਜ ਕਰਿ ਦੇਹ ਲਿਸ਼ਕਾਯੋ[13]ਹੈ।ਲਾਈ ਬਹੁ ਦੇਰਿ ਕੈਧੋਂ ਮਤਿ ਗਈਫੇਰ ਬੈਠੋ ਝੁਕਿ ਝੁਕਿ ਹੇਰਿ[14], ਬਡੋ ਜਹਾਂ ਤਮ[15] ਛਾਯੋ ਹੈ ॥ ੪੯ ॥ ਭੀਮ ਜਬ ਗਯੋ ਪਗ ਖਰਕਾ ਸੁਨੈਤਿਭਯੋ,ਜਾਨੀ–ਸੁਖਦੈਨੀ[16]ਅਬ ਮੇਰੇ ਢਿਗਆਈ ਹੈ–। ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ ਨਿਜ ਅੰਗ ਮੈਂ ਨ ਮਾਇ[17]--ਅਬ ਕਰੋਂ ਕਾਮ ਕੇਲ ਮਿਲਿ ਭਈ ਮਨ ਭਾਈ ਹੈ–। ਗਏ ਤੇ ਸਮੀਪ ਹਾਥ ਗਹਿਨ[18] ਚਲਾਯੋ ਹਾਥ, ਤਾਂਕੋ ਗਹਿ ਲੀਨੋ, ਖੈਂਚ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਛੁਰਾਈ ਹੈ। ਉਠ੍ਯੋ ਤਬ ਠਾਂਢਾ ਭਯੋ, ਕੌਰੀ[19] ਬੀਚ ਗਹ੍ਯੋ ਲਯੋ,ਸੂਰ ਪਹਿਚਾਨ੍ਯੋ, ਲਗੇ ਕਰਨ ਲਰਾਈ ਹੈਂ॥੫੦॥ਮੁਸ਼ਟਿ[20] ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੈਂ,ਲਗੈ ਘਰੀਆਰ ਮਾਨੋ ਘੜਤ ਲੁਹਾਰ[21], ਜਾਮੈਂ ਬਲ ਹੈ ਸਮਾਨ ਕੋ। ਕੈਧੋਂ ਗਜ ਦੋਊ, ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਰਦੂਲ[22] ਸੋਊ, ਰਿਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਬਹੁ ਹੋਊ, ਨਹਿੰ ਪਾਇ ਕੋਊ ਹਾਨਕੋ। ਲਾਗਤਿ ਚਪੇਟ[23] ਭਈ ਭਿੜਨੇ ਕੀ ਭੇਟ, ਲਖਿ ਸੁਭਟ[24] ਸਹੇਟ[25] ਮਨ ਕਰੈਂ ਅਭਿਮਾਨ ਕੋ।

[1]ਭਾਵ ਭੀਮ ਨੂੰ। [2]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3]ਸੋਚਦਾ ਹੈ। [4]ਬੀਤੇਗਾ। [5]ਮੱਛੀ। [6]ਦੁਖੀ। [7]ਵਿਛੋੜੇ। [8]ਸੜ। [9]ਐਉਂ ਮਤ ਮਾਰੀ ਗਈ। [10]ਸੰਝਾਂ ਵੇਲੇ। [11]ਪਲੰਘ ਤੇ। [12]ਚਿੱਟੀ ਛੇਜ। [13]ਚਮਕਾਈ। [14]ਵੇਖਦਾ ਹੈ। [15]ਅੰਧੇਰਾ। [16]ਭਾਵ ਦ੍ਰੋਪਤੀ। [17]ਨਹੀਂ ਮੇਂਵਦਾ। [18]ਫੜਨ ਲਈ। [19]ਜੱਫੀ। [20]ਮੁੱਕੇ। [21]ਘੜਨੇ ਵਾਲਾ ਲੁਹਾਰ ਮਾਨੋਂ (ਲੋਹਾ) ਘੜਨ ਲੱਗਾ ਹੈ, (ਅ) ਲਗਦੇ ਹਨ ਹਥੌੜੇ ਮਾਨੋਂ। [22]ਸ਼ੇਰ। [23]ਚਪੇੜ। [24]ਸੂਰਮੇ। [25]ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ।

ਲਾਤਨ ਕੋ ਮਾਰੈਂ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੈ ਨਹਿਂ, ਦੁਰੇਈ[1] ਲਰਤਿ ਹੈਂ, ਮਰੋ-
ਰਤ ਹੈਂ ਪਾਨ ਕੌ[2]॥੫੧॥ਸੈਯਾ॥ਜਾਮ[3] ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਭਯੋ ਜਬ [illegible] ਅਟ-
ਕਾਇਕੈ ਭੀਮ ਗਿਰਾਯੋ। ਕੀਚਕ ਊਪਰ ਤਾਂ[5] ਚਢਿ[illegible] ਗੋਡਨ ਮਾਰ
ਕੈ ਭੂਮ[6] ਗਿਰਾਯੋ। ਦਾਉ ਬਚਾਇ ਉਭੈ ਪਗ ਭੀਮ ਨ ਤਾਂ ਛਤੀਆਂ ਪਰ-
ਹਾਰ[7] ਲਗਾਯੋ।ਚੋਟ ਲਗੇ ਨ ਸੰਭਾਰ[8] ਰਹੀ,ਗਿਰਗਾ[9] ਜਨੁ[10] ਪੌਨ ਨੇ ਰੂਖ
ਗਿਰਾਯੋ ॥੫੨॥ ਭੀਮ ਚਢਾ ਤਿਹਂ ਊਪਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕੈ ਹਾਥ ਗਹਨੋ ਸੁ ਮਰੋਰਿ-
ਕੈ ਡਾਰਾ। ਹੀਨ ਭਯੋ ਬਲ,ਦੇਖਤਿ ਹੈ ਭੁਜ ਦੂਸਰ ਜੋ ਉਰ ਤੇ[11]ਸੁ ਉਖਾ-
ਰਾ[12]।ਮੂੰਡ ਮਰੋਰ ਲਯੋ ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਦੀਨ ਟਿਕਾਇ ਸੁ ਛਾਤੀ ਮਝਾਰਾ।
ਹਾਥ ਦੋਊ ਪਗ ਤੋਰ ਭਲੀ ਬਿੱਧਿ ਪੇਟ ਮੈਂ ਪਾਇਕੇ ਨੀਕੇ ਸਵਾਰਾ॥੫੩॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਿ ਕੁਲਾਲ[13] ਕੇ ਚਾਕ[14] ਸਮ ਜੋ ਸ਼ਤੀਰ ਚਟਸਾਰ। ਤਿਹ ਕੌ
ਸਿਰੋ ਉਠਾਇਕੈ ਦੀਨ ਧਸਾਇ ਮਝਾਰ ॥ ੫੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਚਾਰ ਘਰੀ ਜਬ
ਰੈਨ ਰਹੀ ਤਬ ਭੀਮ ਗਯੋ ਅਪਨੈ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਦੇਹਿ ਭਯੋ ਸ਼੍ਰਮ[15] ਸੋਇ
ਰਹਯੋ,ਪੁਰਿ ਬੀਚ ਲਖੀ ਕਿਨਹੂੰ ਸੁਧ ਨਾਂਹੀ। ਭੋਰ ਭਈ ਸਭਿ ਲੋਕ ਉਠੇ
ਪਿਖਿ ਕੀਚਕ ਪਾਇ ਨ ਧਾਮ ਜਹਾਂਹੀ। ਹੋਇ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮੈਂ ਸਭਿਹੀ ਤਬ
ਖੋਜਨ ਕੀਨ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹੀ ॥੫੫॥ ਰੌਰ ਪਰਾ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ–ਨਹਿ
ਕੀਚਕ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਕਿਹ ਥਾਈਂ–। ਦੇਖਯੋ ਤਬੈ ਚਟਸਾਰ[16]ਮਝਾਰਕੁਲਾ-
ਲ ਕੇ ਚਾਕ ਸਮਾਨ ਬਨਾਈ[17]। ਆਨਨ ਦੇਖਿ ਪਛਾਨਤਿ ਭੇ ਸਿਰ ਤੋਰ
ਜੁ ਪੇਟ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ਟਿਕਾਈ। ਹਾਥ ਨ ਪਾਂਵ ਨ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਬਿਸਮਾਦ[18]
ਭਏ ਸਭਿ ਜਾਨਯੋ ਨ ਜਾਈ॥੫੬॥–ਕੌਨੇ ਹਤਯੋ ਯਹਿ,ਹੋਤੋ ਬਲੀ ਅਤਿ,
ਆਯੁਧ ਕੋ ਛਤ[19] ਲਾਗਯੋ ਨ ਕੋਊ–। ਫੇਰ ਬਿਚਾਰਿ ਕਿਯੋ ਸਭਿਨੈ–ਕਹੀ
ਸੈਰੰਧਰੀ ਬਾਨੀ[20] ਭਈ ਸਚ ਸੋਊ।ਗੰਧ੍ਰਬ ਤਾਂਕੇ ਹੁਤੇ ਰਖਵਾਰਿ ਅਵੱਗਯਾ
ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਮਾਰਿ ਦਯੋਊ । ਜੋਧ ਲਰੈ ਤ ਲਗੈ ਅੰਗ ਆਯੁਧ–ਐਸੇ
ਬਨਾਇ ਕਹੈਂ ਮਿਲਿ ਸੋਊ ॥ ੫੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭ੍ਰਾਤ ਹੁਤੇ ਸਤ[21] ਤਾਂਹਿ ਕੇ

[1]ਛੁਪ ਕੇ ਹੀ। [2]ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਮਰੋੜਦੇ ਹਨ। [3]ਪਹਿਰ ਭਰ । [4]ਪੈਰ ਨਾਲ । [5]ਭਾਵ ਭੀਮ ਨੇ। [6]ਧਰਤੀ ਤੇ। [7]ਪ੍ਰਹਾਰ=ਸੱਟ ਮਾਰੀ। [8]ਹੋਸ਼ । [9]ਡਿਗ ਪਿਆ । [10]ਮਾਨੋਂ । [11]ਛਾਤੀ ਤੋਂ। [12]ਉਖੇੜ ਦਿਤੀ । [13]ਘੁਮਿਆਰ ਦੇ । [14]ਚੱਕ ਵਾਂਙ (ਗੋਲਾਕਾਰ) । [15]ਥਕਾਨ । [16]ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ। [17]ਬਣਿਆਂ ਪਿਆ। [18]ਹੈਰਾਨ। [19]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਜ਼ਖਮ। [20]ਦਾਸੀ ਦੀ ਆਖੀ ਹੋਈ ਗੱਲ । [21]ਸੌ।

ਕਰਹਿਂ ਬਿਲਾਪ ਪੁਕਾਰ। ਭੂਖਨ ਧੁਤ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਖੈ੍ਰ ਪੀਟਤਿ ਕਰ ਮੁਖ ਨਾਰ[1] ॥ ੫੮ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ਼ੋਰ ਪਰਾ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਬੀਚੂ। ਸੁਨਿਸੁਨਿ ਆਇ ਊਚ ਅਰ ਨੀਚੂ।ਸੁਸਾ ਬਿਲੋਕਤਿ ਚੱਕ੍ਰਿਤਹੋਈ। ਗੁਨਗਨ ਬਰਨਨ ਕਰਿ ਕੈ ਰੋਈ ॥ ੫੯ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਰੋਯੋ ਜਬ ਮਿਰਤਕ ਦੇਖਾ। ਭਯੋ ਨਾਰਿ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਸ਼ੇਖਾ[2]।ਭ੍ਰਾਤਦੁਸ਼ਟਕੇ[3]ਕੁਮਤਿ[4]ਬਿਚਾਰੀ।–ਕਾਰਨ ਮਰਨ ਸੁੰਦਰੀ ਨਾਰੀ ॥ ੬੦ ॥ ਤਿਹ ਕੋ ਜਾਰਹਿਂਗੇ[5] ਇਸ ਸਾਥਾ–। ਕਹਿ ਅਸ ਗਹ੍ਯੋ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਹਾਥਾ। ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਚਿਖਾ ਬਨਾਈ। ਬਹੁ ਨਰ ਤਿਂਹ ਕੋ ਲੀਨ ਉਚਾਈ ॥੬੧॥ ਬਿਨ ਰੱਖਜਕ ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਹਾਥਾ। ਗਮਨੇ ਲੋਕ ਲਿਯੇ ਤਿਹ ਸਾਥਾ। ਝੀਨਚੀਰ[6] ਮੈਂ ਝਲਕੈ[7] ਦੇਹੀ। ਦੀਪਸ਼ਿਖਾ[8] ਮਧ ਦਰਪਨ ਜੇਹੀ[9] ॥੬੨॥ ਨਾਭਿ ਰੁਮਾਵਲਿ[10] ਉਪਮਾ ਭਾਰੀ। ਮਨਹੁ ਮੇਰੁ[11] ਪਰ ਜਮਨਾ ਵਾਰੀ[12]। ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।–ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇਹੁ ਛੁਰਿਵਾਈ–॥ ੬੩ ॥ ਕੋਇ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕਿਸਕੋ ਕਹਿਨੋ। ਕ੍ਰੀਚਕ ਮਰਨ ਸ਼ੋਕ ਕਿਯ ਦਹਿਨੋ[13]। ਬਿਲਪਹਿਂ ਬਹੁਤ ਮਿਲੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਭਯੋ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਕੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੬੪ ॥ ਗਹੇ ਹਾਥ ਤੇ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਈ। ਰੱਖਜਕ ਦੇਖ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨ ਕੋਈ। ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਨੈਨ ਝਲਕਾਹੀ[14]। ਮਨਹੁ ਮੀਨ ਦੈ ਜਲ ਕੇ ਮਾਂਹੀ॥੬੫॥ਸੂਕੇ ਅਧਰ[15] ਬੋਲ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ।ਬਿਥਰੇ ਕੇਸਤ੍ਰਾਸ ਬਹੁ ਪਾਵਤਿ। ਸੁਧ ਨ ਸੰਭਾਰਨ ਸੀਸ ਪਿਛੋਰੀ[16]। ਗਮਨੇ ਸਰਬ ਭੀਮ ਗ੍ਰਿਹ ਓਰੀ[17] ॥ ੬੬ ॥ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਠ੍ਯੋ ਨੀਂਦ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਦੇਖ ਪੰਚਾਲੀ[18] ਕੋ ਅਕੁਲਾਵਾ।ਜਿਹਕੋ ਬਦਨ ਕਮਲ ਕੁਮਲਾਵਾ॥੬੭॥ ਨੈਨ ਸੈਨ[19] ਦੀਨੀ ਸਮੁਝਾਈ।–ਮੈਂ ਆਵੋਂ ਤਵ ਕਰੋਂ ਸਹਾਈ–। ਕਛੁਕ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਧੀਰਜ ਧਰਿਯੋ। ਬਹਤਿ ਨਦੀ ਜਨੁ ਹਾਥ ਪਕਰਿਯੋ ॥੬੮॥ ਚਿਤਾ[20] ਹੁਤੀ ਜਹਿਂ ਗਮਨੇ ਸਭਿਹੀ। ਬਡੋ ਬ੍ਰਿੰਦ[21] ਭਾ

[1]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਿੱਟਦੀਆਂ ਹਨ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਤੇ (ਮਾਰਕੇ)। [2]ਬਹੁਤਾ ਇਕੱਠ । [3]ਕ੍ਰੀਚਕ ਦੇ ਭਿਰਾ ਨੇ। [4]ਖੋਟੀ ਮਤੀ। [5]ਸਾੜਾਂਗੇ। [6]ਬਾਰੀਕ ਬਸਤ੍ਰਾਂ। [7]ਚਮਕਦੀ ਹੈ। [8]ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ। [9]ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ। [10]ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਦੀ। [11]ਸੁਮੇਰ। [12]ਦਾ ਜਲ (ਅ) ਵਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। [13]ਸਾੜਨਾ। [14]ਨੈਣਾਂ (ਵਿਚ) ਝਲਕਦਾ ਹੈ (ਪਾਣੀ)। [15]ਬੁੱਲ੍ਹ। [16]ਗੁਤ ਦੀ। [17]ਭੀਮ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਤਰਫ। [18]ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ। [19]ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ। [20]ਚਿਖਾ,ਮਸਾਣ। [21]ਇਕੱਠ।

ਲੋਕਨ ਤਬਹੀ। ਭੀਮਸੈਨ ਕਰਿ ਬੇਖ ਕੁਢਾਲੀ। ਢਾਧਯੋ[1]ਕੋਟ[2]ਮਾਰਿਕਰਿ ਛਾਲੀ॥ ੬੯॥ ਗਯੋ ਬਿਸਾਲ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰਾ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ[3] ਬਿਰਖ ਇਕ ਹਾਥ ਉਖਾਰਾ। ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਮੁਰਯੋ ਬਹੋਰੀ। ਆਯੋ ਤੁਰਤ ਹੁਤੇ ਜਿਹ ਠੌਰੀ॥੭੦॥ ਦਾਰੁਨ ਬੇਖ ਅਰਿਨ ਕੋ[4] ਮਾਰਨ। ਪੰਚਾਲੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾ-ਰਨ। ਜਾਇ ਸਮੀਪੰ ਦੀਨਿ ਦਿਖਾਈ। ਦ੍ਰੁਪਦੀ ਊਚੀ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ॥ ੭੧॥–ਗੰਧ੍ਰਬ ਜੋ ਮੇਰੋ ਰਖਵਾਰੀ। ਸੋ ਆਯੋ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ। ਭਾਜਿ ਜਾਹੁ ਮੁਝਕੋ ਦਿਹੁ ਛੋਰੀ। ਨਾਤੁਰ ਹਨੈ ਸਭਿਨਿ ਇਹ ਠੌਰੀ–॥੭੨॥ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੇ। ਦਾਰੁਨ ਬੇਖ ਲਖਯੋ ਸਭਿ ਭਾਗੇ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂੰ ਸੰਗ ਬੁਲਾਏ। ਚਾਹਤਿ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਏ॥ ੭੩॥ ਧਾਯੋ ਭੀਮਸੈਨ ਰਿਸ ਭਾਰੀ। ਘੇਰੇ ਸਭਿਹੀ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ। ਸਹਸ[5] ਭ੍ਰਾਤ ਕੁਛ ਭਟਨ ਸਮੇਤਾ। ਤਬ ਸਨਮੁਖ ਆਇ ਰਣ ਹੇਤਾ[6]॥੭੪॥ ਹੱਥਯਾਰਨ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਾ।–ਮਾਰਹੁ ਮਾਰਹੁ–ਸਭਿਨਿ ਪੁਕਾਰਾ। ਰਿਸਯੋ ਬਿਸ਼ਾਲ ਲਾਲਕਰਿ ਨੈਨਾ। ਮਾਰਿ ਬਿਰਖੰ ਪਠਏ[7] ਜਮ ਐਨਾ[8]॥ ੭੫॥ ਕੀਚਕ ਭ੍ਰਾਤ ਸਰਬ ਤਹਿਂ ਮਾਰੇ। ਕੁਛਕ ਸੁਭਟ ਕੋ ਦੀਨ ਸੰਘਾਰੇ। ਬਹੁਰੋ ਗਯੋ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰਾ। ਅਪਨੋ ਬੇਖ ਸਰਬ ਤਨ ਧਾਰਾ॥੭੬॥ ਦਹਿਨ ਗਏ ਇਕ ਕੀਚਕ ਹੇਤਾ[9]। ਜਰਯੋ ਤਹਾਂ ਸਤ[5] ਭ੍ਰਾਤ ਸਮੇਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਸ੍ਰੋਤਾ* ਸੁਨਹੁ ਰਿਦੈ ਸ ਉਮੰਗਾ॥ ੭੭॥ ਹੁਤੇ ਸਮਰਥ ਸਰਬ ਬਿਧਿ ਜੋਈ। ਗਏ ਕੂਚ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਜਿਨ ਕੋ ਗਯਾਨ ਭਯੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਤਿਨਕੋ ਦੁਖ ਨਾਂਹੀ॥ ੭੮॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਪਾਂਡਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਬੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ॥ ੨੪॥

੨੫. [ਗਯਾਨੀ ਮੰਗਲ। ਦੁਖੀ ਸ਼ਾਹ। ਕੋਹੜੀ ਫਕੀਰ ਨਿਸਤਾਰਨ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਜਿਨਕੇ ਰਿਦੈ, ਜਾਨਯੋ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ।
ਤਿਨਕੇ ਪਦ ਪਰ ਬੰਦਨਾ ਉਚਰੋਂ ਕਥਾ ਅਨੂਪ॥ ੧॥

[1]ਟੱਪਿਆ। [2]ਕਿਲ੍ਹਾ। [3]ਸੁੱਕਾ। [4]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। [5]ਸੌ। [6]ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ। [7]ਭੇਜੇ। [8]ਜਮ ਦੇ ਘਰ ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। [9]ਸਾੜਨ ਲਈ ਗਏ ਸਨ ਇਕ ਕੀਚਕ ਨੂੰ।

*ਏਥੇ ਫੇਰ ਨਿਰਸੰਸੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਕਥਾ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਸੇ, ਕਿਸੇ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸੁਣਾ ਰਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ੨੩, ਅੰਕ ੩੮ ਤੇ ੪੦ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸਾਨੇ।

ਸਹਿਜ=ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ । ਓਹ ਦਸ਼ਾ ਜੋ ਕੁਦਰਤਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਲਿਆ, ਯਾ ਕੋਈ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ=ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ ਸਰੂਪ ਦੀ । ਸਰੂਪ ਦੀ ਓਹ ਹਾਲਤ ਜੋ ਮੂਲ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਹੈ । ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜਾਣਨਾ=ਆਪੇ ਦੀ ਲੱਖਤਾ ।

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ (ਤੇ) ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਹੈ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਅਨੁਪਮ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ ਦੀ) ਉਚਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨਿ ਅਗਲ ਪ੍ਰਸੰਗਾ । ਗੁਰੂ ਕਹਿਨ ਲਗਿ[1] ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੰਗਾ* । 'ਜਨਮੇਜੇ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ । ਜਿਉਂ ਦੁਖ ਪਾਯੋ ਤਿਹ ਸਭਿ ਜਾਨੀ[2] ॥ ੨ ॥ ਬੇਦ ਬਯਾਸ ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਮਾਂਹੀ । ਬੈਠਯੋ ਹੁਤੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੇ ਪਾਹੀ । ਅਪਨੇ ਪਿਤਰਨ ਕੀ ਦੁਖ ਗਾਥਾ । ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥੩॥—ਧਰਮਜ[3] ਜਬਹਿ ਜੂਪ[4] ਕੋ ਖੇਲਾ । ਜਿਹ ਤੇ ਬੀਤਯੋ ਕਾਲ ਦੁਹੇਲਾ[5] । ਕਿਨਹੂੰ ਬਰਜ[6] ਨ ਤਿਹ ਕੋ ਕੀਨੋ । ਗਹਯੋ ਕੁਕਰਮ ਜੁ ਧਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨੋ ॥ ੪॥ ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ ਸਤਿਬਾਦੀ ਸੋਈ । ਐਸੀ ਬੁਧਿ ਕਾਸਤੇਂ[7] ਹੋਈ?—ਭਨੈ ਬਯਾਸ—ਜਨਮੇਜਾ ! ਸੁਨੀਏ । ਈਸ਼ੁਰ ਨੇਤ ਅਵੱਸ਼ਯ ਹੈ ਗੁਨੀਏ[8] ॥ ੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੋਟ ਉਪਾਵਨ[9] ਕੋ ਕਰੈ, ਕੈਸੋ ਸਯਾਨਾ ਹੋਇ । ਟਾਰੀ ਟਰਤਿ ਨ ਕਿਸੂ ਤੇ ਹੋਨਹਾਰ ਸੋ ਹੋਇ—॥੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਿ ਜਨਮੇਜਾ—ਸੁਨਿ ਮੁਨਿ ਰਾਈ ! । ਆਗੈ ਸੁਧਿ ਕੋ ਦੇਹਿ ਬਤਾਈ[10] । ਹੋਨਹਾਰ ਹੋਵਹਿ ਤਬ ਕੈਸੇ । ਅਨਜਾਨਤ ਹੈ ਜੈਸੇ ਤੈਸੇ—॥੭॥ ਬਯਾਸ ਕਹੈ—ਤੁਮਰੀ ਸੁਧਿ ਜੋਊ । ਪੂਰਬ ਕਹੌਂ ਲੇਹੁ ਸੁਨਿ ਸੋਊ । ਇਕ ਤੁਰੰਗਨਿ[11] ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਵੈ[12] । ਲੇਹੁ ਮੋਲ ਨਿਜ ਧਾਮ ਰਖਾਵੈਂ ॥ ੮ ॥ ਹੈ ਅਰੂਢ ਬਨ ਜਾਹਿਂ ਅਖੇਰਾ[13] । ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਾ ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਫੇਰਾ । ਅਧਿਕ ਸ਼੍ਰਮ[14] ਪਾਵਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ਤਟਿ ਸਰਵਰ ਤੂੰ ਕਰਿਹੈਂ ਡੇਰਾ ॥੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕਲੋ ਬਨ ਮਹਿਂ ਸੋਵਈ, ਸਰਵਰ ਨਿਕਸਿ[15] ਤੁਰੰਗ । ਤੁਮ ਢਿਗ ਜੋ ਹੈ

[1]ਕਹਿਣ ਲਗੇ । [2]ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ । (ਅ) ਤਿਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਉਹ ਸਾਰੀ ਤੂੰ ਜਾਣ ਲੈ । [3]ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਨੇ । [4]ਜੂਏ । [5]ਦੁਖ ਵਾਲਾ । [6]ਰੋਕਣਾ। [7]ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ। [8]ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਇਹ ਤੂੰ) ਵਿਚਾਰ ਲੈ । [9]ਯਤਨਾਂ । [10]ਅਗੋ ਦੀ ਖਬਰ (ਜੇ) ਕੋਈ ਦੱਸ ਦੇਵੇ। [11]ਘੋੜੀ । [12]ਆਵੇਗੀ । [13]ਜਾਵੇਂਗਾ (ਤੂੰ) ਸ਼ਿਕਾਰ । [14]ਥਕਾਨ । [15]ਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ।

*ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਫੇਰ ਕਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਹਾਵਣ ਲਗੇ ਹਨ ।

ਬਾਜਨੀ[1] ਕੇਲ ਕਰੈ ਤਿਹ ਸੰਗਿ॥੧੦॥ਚੌਪਈ ॥ ਗਰਭ ਰਹੈ[2] ਤਿਹ, ਦੇਇ ਬਛੇਰਾ। ਸ਼੍ਯਾਮ ਕਰਨ ਚੰਦਰ ਦੁਤਿ ਹੇਰਾ[3]। ਤਿੰਹ ਸੋਂ ਤਬਹੀ ਜੱਗ ਰਚਾਵਹਿਂ। ਬਹੁਤ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਆਵਹਿਂ ॥ ੧੧ ॥ ਤਹਾਂ ਬਿਘਨ ਕੋ ਹੋਵਹਿ ਐਸਾ। ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਲਾਗਹਿ ਤੁਝ ਜੈਸਾ। ਹੋਇ ਬਡੋ ਦੁਖ ਭਾਰਥ ਸੁਨਈ[4]। ਕਿਸੁ ਬਾਵ[5] ਤੂੰ ਬਚਨ ਨ ਮਨਈ[6] ॥ ੧੨ ॥ ਦੁਖ ਕੁਛ ਰਹੈ ਪ੍ਰਾਨ ਹਤਿ ਹੋਈ[7]। ਅਬ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਹੀ ਸਭਿ ਸੋਈ। ਪੂਰਬ ਸੁਧ ਤੁਝ ਦੀਨ ਜਨਾਈ। ਨਹਿਂ ਕਰਿਯੋ ਰਾਖਹੁ ਚੁਕਸਾਈ[8]–॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਨਰੇਸ਼ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ ਬਨਜ ਤਜਾਗ ਦਿਯ ਬਾਜ[9]।–ਕਾਰਨ ਕੇ ਨਿਰਮੂਲ ਤੇ[10] ਕੈਸੇ ਹੋਵਹਿ ਕਾਜ ॥ ੧੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੇ ਨਹਿ ਬੋਵਹਿ ਬੀਜ ਅਗਾਰੀ। ਕਿਉ ਕੰਟਨ[11] ਦੁਖ ਦੇਇ ਕੰਟਾਰੀ[12]–। ਅਸ ਹਠ ਕਰਿ ਦਿੜ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ।ਕਰਯੋ ਬਿਤੀਤ ਮਹਿਤ[13] ਭੂਪਾਲਾ ॥੧੫॥ ਸੈਨਾ ਬੀਰ ਬਾਜ ਬਿਨਸਾਵਹਿ[14]। ਪੁਨ ਖਰੀਦ ਨਹਿ ਸੰਗ ਰਲਾਵਹਿ । ਭਈ ਅਲਪਤਾ[15]ਜਬਹਿ ਤੁਰੰਗਾ।ਸਚਿਵ[16] ਬੰਦਿ ਕਰ[17]ਕਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਗਾ॥੧੬॥ –ਇਉਂ ਭੂਪਨ ਕੋ ਸਰੈ ਨ ਕਾਜਾ। ਜਸ ਪੂਨ ਧਰਯੋ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜਾ !। ਬਿਨ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਸੈਨਾਂ ਕੈਸੀ। ਪਗ ਬਿਹੀਨ ਸਿੰਘਨਿ[18] ਹੈ ਜੈਸੀ॥ ੧੭ ॥ ਅੱਸੂ ਖਰੀਦਹੁ ਸੈਨਾ ਹੇਤੂ। ਆਪ ਨ ਚਢਹੁ ਬਿਨੀਤ ਨਿਕੇਤੂ[19]!। ਦੇਸ਼ਨ ਦੇਸ਼ ਸੁਦਾਗਰ ਆਵਹਿਂ। ਨਾਮ ਸੁਜਸ ਸੁਨਿ ਤੁਮ ਢਿਗ ਲ੍ਯਾਵਹਿਂ ॥ ੧੮॥ ਸੋ ਸਭਿਹੀ ਚਲਿ ਜਾਹਿ ਨਿਰਾਸੇ। ਨਿੰਦਹਿਂ ਮੁਖ ਤੇ ਹੀਨ ਹੁਲਾਸੇ–। ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕੇ ਬਚ ਰਾਜਾਨਾ। ਰਿਦੇ ਗੁਨੀ–ਇਨ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ ॥੧੯ ॥ ਹਮ ਸੇ[20] ਭੂਪ ਨ ਲੇਹਿਂ ਤੁਰੰਗਾ।ਤੌ ਇਹ ਬਨਜ ਕਰਹਿਂ ਕਿਸ ਸੰਗਾ।ਕਹਯੋ ਬਜਾਸ ਨਹਿਂ ਬੜਵਾ[21] ਲੀਜੈ। ਤਿਹ ਪਰ ਚਢਿ ਕਿਤ ਗਵਨ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ੨੦॥ ਸੋ ਨਹਿਂ ਲੇਉਂ–ਐਸ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਅਸੂ ਖਰੀਦਨ ਬੁੱਧਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਬਹੁਰੋ ਲੇਵਨ ਲਗਯੋ ਤੁਰੰਗਾ। ਧਨ ਦੇਵਹਿ ਲੇ ਸਰਸ ਕੁਰੰਗਾ[22] ॥੨੧॥

---

[1]ਘੋੜੀ। [2]ਗਰਭ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। [3]ਕਾਲੇ ਕੰਨ ਚੰਦ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਤੂੰ) ਦੇਖੇਂਗਾ। [4]ਸਾਰਾ ਭਾਰਥ ਸੁਣੇਂਗਾ। [5]ਕਾਂ ਦਾ। [6]ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਂਗਾ। [7]ਨਾਸ਼ ਹੋਣਗੇ ਪ੍ਰਾਣ (ਤੇਰੇ)। [8]ਖਬਰਦਾਰੀ। [9]ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਖਰੀਦਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। [10]ਕਾਰਨ ਦੇ ਮੁੱਢੋਂ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ। [11]ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ। [12]ਕੰਡਿਆਲੀ। [13]ਬਹੁਤ (ਸਮਾਂ)। [14]ਜੇ ਕੋਈ ਘੋੜਾ ਮਰ ਜਾਵੇ। [15]ਥੁੜ। [16]ਮੰਤਰੀ। [17]ਜੋੜਕੇ ਹੱਥ। [18]ਸ਼ੇਰਨੀ। [19]ਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਨੀਤੀ ਦੇ ਘਰ। [20]ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ। [21]ਘੋੜੀ। [22]ਹਰਨਾਂ ਵਰਗੇ (ਘੋੜੇ)।

ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਕ ਆਇ ਸੁਦਾਗਰੁ। ਸੰਗਿ[1] ਤੁਰੰਗਨਿ[2] ਚਪਲ[3] ਉਜਾ-
ਗਰ। ਜਬ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਆਨਿ ਦਿਖਾਰੀ।ਰਹੇ ਰੀਝ ਨਰ ਲਖਿ ਗੁਨਵਾਰੀ॥
੨੨॥ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਮੀਪ ਕਹਿਤਿ ਅਸ ਬੈਨਾ।-ਬਾਜਨਿ[2] ਏਹ ਉਚਿਤ
ਤੁਮ ਐਨਾ[4]।ਲੇ ਢਿਗ ਰਾਖਹੁ ਜਨਹਿ[5] ਬਛੇਰੇ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਗੁਨ ਜਾਸੁ[6]
ਘਨੇਰੇ॥ ੨੩॥ ਚਢਨ ਉਚਿਤ ਸੋ ਹੋਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ। ਬੜਵਾ[2] ਪੈ ਨ ਚਢਹੁ,
ਮਨ ਧਾਰੇ[7]-।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਤਿਸਕੀਬਾਨੀ।-ਲੇਉਂ ਤੁਰੰਗਨਿ-ਮਨਿ
ਠਹਿਰਾਨੀ* ॥ ੨੪॥ ਸੁੰਦਰ ਦੇਖਿ ਰਿਦਾ ਲੋਭਾਯਾ। ਦਰਬ ਸੁਦਾਗਰ ਕੋ
ਦੇਵਾਯਾ। ਲੇ ਘਰ ਰਾਖੀ ਹੇਤੁ ਬਧਾਵਨ[8]। ਗੁਨਮੰਦਰ ਸੌਂਦਰਜ[9] ਸੁਹਾ-
ਵਨ॥੨੫॥ਅੱਸ੍ਵਪਾਲ ਜੋ ਸੇਵਕ ਆਹੀ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਫੇਰਹਿ ਅਤਿ ਜਵਿ[10]
ਜਾਹੀ। ਕਹਹਿ ਆਨ[11] ਸੋ ਭੂਪਤਿ ਪਾਸੂ।-ਪੂਰਾ[12] ਨ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬੇਗ ਅਸ
ਜਾਸੂ[13] ॥੨੬॥ ਚਢਿਨਿ ਉਚਿਤ ਸੋ ਰਾਵਰ ਕੇਰੀ। ਚੰਚਲਤਾ ਜਿਸ ਬੀਚ
ਬਡੇਰੀ-।ਸੁਨਿ ਗੁਨਭੂਪ ਚਢ੍ਯੋ ਇਕਬੇਰ।ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਕੋ ਗਯੋ ਅਖੇਰਾ[14]
॥ ੨੭॥ ਨਿਕਸਿ ਚਲ੍ਯੋ ਇਕ ਮਿਰਗ ਅਗਾਰੀ। ਦੇਖਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪੀਛੇ
ਡਾਰੀ। ਭਟ ਇਕ ਸੰਗ ਪਹੂੰਚ੍ਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਬਿਪਨ ਗਹਨ[15] ਕੇ
ਮਾਂਹੀ॥੨੮॥ ਮਾਰਿ ਮਿਰਗ ਕੋ ਸ਼੍ਰਮ[16] ਭਾ ਭਾਰੀ। ਬਜਾਸ ਬਖਾਨੀ ਦੀਨ
ਬਿਸਾਰੀ।ਸਰ ਤਟਸੋਯੋ ਪੀਕਰਿ ਪਾਨੀ।ਨਿਕਟਿ ਤੁਰੰਗਨਿਬ੍ਰਿਖ ਬੰਧਾਨੀ[17]
॥੨੯॥ ਸਰਵਰ ਤੇ ਤਬ ਨਿਕਸਿ ਤੁਰੰਗਾ। ਮੈਥੁਨ ਕੀਨ ਬਾਜਨੀ ਸੰਗਾ।
ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਜਲ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਭੂਪਤਿ ਸੁਧ ਪਾਈ ਕੋ ਨਾਂਹੀ॥ ੩੦॥
ਛੁਟੀ ਨੀਂਦ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰਾ।ਆਨਿ ਪਹੂੰਚ੍ਯੋ ਅਪਨ ਅਗਾਰਾ[18]। ਧਾਰਿ
ਗਰਭ ਤਿਨ ਦੀਨ ਬਛੇਰਾ। ਸ਼ਜਾਮ ਕਰਨ[19]ਤਨ ਰੁਚਿਰ ਘਨੇਰਾ॥੩੧॥
ਜੱਗਜ ਉਚਿਤ ਅਸੁ ਮੂਰਤ ਕੀਨੀ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਮਸਲਤ
ਦੀਨੀ-ਮਖ[20]ਕੀਜੈ ਹ੍ਵੈ ਸੁਜਸ ਬਡੇਰੋ।ਜਾਂਹਿ ਪੁੰਨ ਫਲ ਹੋਤਿ ਘਨੇਰੋ-॥੩੨॥
ਕਹੇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਬਿਰਮਾਯਾ। ਬਜਾਸ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਰਿਦੈ ਬਿਸਰਾਯਾ।

---

[1]ਨਾਲ। [2]ਘੋੜੀ। [3]ਚੰਚਲ। [4]ਲਾਇਕ ਹੈ ਆਪਦੇ ਘਰ ਦੇ। [5]ਜਣੇਗੀ। [6]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਵਛੇਰਿਆਂ) ਦੇ ਗੁਣ। [7]ਇਹ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲਓ। [8]ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ। [9]ਸੁੰਦਰਤਾ। [10]ਤਿੱਖੀ ਚਾਲ। [11]ਆਕੇ। [12]ਪਹਿਲੇ। [13]ਐਸੀ ਜਿਵੇਂ (ਇਸ ਦੀ ਹੈ) ਚਾਲ। [14]ਸ਼ਿਕਾਰ। [15]ਗਾੜ੍ਹੇ। [16]ਥਕੇਵਾਂ। [17]ਨੇੜੇ ਬ੍ਰਿਛ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ। [18]ਘਰ। [19]ਕਾਲੇ ਕੰਨ। [20]ਯੱਗਜ।

*ਪਾ:-ਲਇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਮਨਿ ਮਹਿ ਠਾਨੀ।

ਮਖ ਅਰੰਭ ਕੀਨੋਂ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਚਢਿਕੈ ਜੀਤੇ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨੩॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਵਾਰ[੧] ਅਹਾਰਾ[੨]। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਲਾਇ ਬਹੁਤ ਅਗਾਰਾ[੩]। ਗਮਨਯੋ ਦਾਨ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤਾ॥ਇਕ ਪਟ ਮਹਿਂ[੪]ਪਟਿਰਾਨਿ[੫]ਸਮੇਤਾ[੬]॥੨੪॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੇ ਬੀਚ ਪਹੂਚਾ। ਭਯੋ ਪੌਨ ਤੇ ਤਿਯ ਪਟ[੭] ਊਚਾ[੮]। ਤਿਹ ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਬਿਲੋਕੇ ਅੰਗਾ। ਸਰਬ ਦਿਜਨ ਕਿਯ ਹਾਸ ਉਤੰਗਾ ॥੨੫॥ ਦੇਖਿ ਭੂਪ ਕ੍ਰੋਧਯੋ ਉਰ ਭਾਰਾ। ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ[੯] ਕਛੁ ਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਪਕਰੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਬਹੁਤ ਬਿਪ ਜਾਰੇ[੧੦]। ਇਕ ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਸਰਬ ਹਨਿ ਡਾਰੇ[੧੧]*॥੨੬॥ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਤੇ ਭਾ ਦੁਖ ਭਾਰੀ॥ਬਢਯੋ ਕੁਸ਼ਟ[੧੨] ਤਿਹਂ ਦੇਹਿ ਮਝਾਰੀ॥ਆਨ ਬਯਾਸ ਬਹੁਰੋ ਸਮਝਾਯੋ। ਭਾਰਥ ਕੋ[੧੩] ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਨਾਯੋ ॥੨੭॥ਕਹਯੋ ਭੀਮ ਕੋ ਜਬ ਇਤਿਹਾਸਾ।-ਕਰੀ[੧੪]ਬਗਾਏ[੧੫]ਬੀਚ ਅਕਾਸ਼॥ ਸੋ ਅਬ ਲੌ ਊਪਰ ਭਰਮਾਈ[੧੬]। ਬਹੁਰ ਨ ਪਰੇ ਧਰਾ ਪਰ ਆਈ-॥੨੮॥ ਸੁਨਿਕੈ ਭੂਪ ਨ ਮਾਨੀ ਬਾਨੀ[੧੭]। ਨਾਕ ਐਂਠਿ ਬੈਠਯੋ ਬਿਨ ਜਾਨੀ। ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਬਯਾਸ ਉਤਾਰੇ।ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਰੇ ॥੨੯॥ ਕੁਸ਼ਟ ਨਾਕ ਮਹਿਂ ਰਹਯੋ ਤਦਾਈ। ਰੋਯੋ ਜਨਮੇਜਾ ਦੁਖੁ ਪਾਈ॥ਤਿਸਤੇ ਛੂਟਿ ਗਏ ਤਨ ਪ੍ਰਾਨਾ॥ਕੀਨੋ ਤਬੈ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਯਾਨਾ॥੪੦॥ਇਸ ਜਗ ਮਹਿਂ ਆਨੰਦਤਿ ਗਯਾਨੀ। ਅਪਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਭਿ ਦੁਖੀ ਮਹਾਨੀ। ਪੀਰ ਜਿ ਸ਼ੇਖ ਮਸ਼ਾਇਕ ਜੇਤੇ। ਡਰਤਿ ਕਾਲ ਤੇ ਰੋਵਹਿਂ ਤੇਤੇ ॥ ੪੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੋਪੀਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਭਰਥਰੀ ਰੋਵਹਿਂ ਕੰਨ ਪੜਾਇ। ਘਰਿ ਤਜਿ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸਿ ਕੈ ਪੁਨ ਘਰ ਮੰਗਣ ਜਾਇਂ ॥੪੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕਰਿ ਦਰਬ ਕਮਾਯੋ। ਰੋਵਹਿਂ ਕਿਰਪਨਿ[੧੮] ਜਾਇ ਗੁਵਾਯੋ[੧੯]।ਪੰਡਿਤ ਉਚਰਹਿਂ ਮੁਖ ਤੇ ਗਯਾਨਾ। ਨਹੀਂ ਕਮਾਵਹਿਂ ਜਿਉਂ ਅਗਯਾਨਾ ॥ ੪੩ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲ ਜਮ ਕੇ ਬਸ ਹੋਇ। ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਰੋਵਹਿਂ ਤਬ ਸੋਇ। ਭਰਤਾ ਮਿਰਤੁ ਭਏ ਤੇ ਨਾਰੀ।

[੧]ਬਣਾਕੇ। [੨]ਭੋਜਨ। [੩]ਘਰ ਵਿਚ। [੪]ਇਕੋ ਕਪੜੇ ਵਿਚ। [੫]ਪਟਰਾਣੀ। [੬]ਸਣੇ। [੭]ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਬਸਤ੍ਰ। [੮]ਉੱਚਾ। [੯]ਯੋਗ ਅਯੋਗ। [੧੦]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਸਾੜੇ। [੧੧]ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। [੧੨]ਕੋਹੜ। [੧੩]ਮਹਾਂ ਭਾਰਥ ਦਾ। [੧੪]ਹਾਥੀ। [੧੫]ਚਲਾਇ। [੧੬]ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਪਰ [੧੭]ਇਹ ਗਲ ਕਿ-ਹਾਥੀ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੱਟੇ ਅਜੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ-ਰਾਜੇ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨੀ। [੧੮]ਕੰਜੂਸ। [੧੯]ਜੋ ਗੁਆਚ ਜਾਵੇ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੋਰਥੇ ਬੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ:- ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਦੇ ਮਤੀ ਬਰਜਿ ਬਿਆਸਿ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ॥ ਤਿਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਅਠਾਰਹ ਘਾਏ ਕਿਰਤੁ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ [ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੨

ਰੋਵਹਿ ਸੋ,ਗੁਨ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ'॥੪੪॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿ'ਮਰਦਾਨਾ! ਸੁਨੀਐ । ਸਭਿ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੀ ਗੁਨੀਐ।ਫਸੇ ਮੋਹ ਮਹਿਂ ਰਹਿਤਿ ਦੁਖਾਰੇ। ਜਗਤ ਉਦਧਿ[1] ਕੋ ਪਾਇ ਨ ਪਾਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮ ਜੋ ਮੰਨੈ ਸੋ ਜਿਣਿ[2] ਜਾਇ। ਔਰ ਕਰਮ ਲੇਖੇ ਬਿਖੈ ਨਹਿ ਕੋ ਛੁਟਨ ਉਪਾਇ ॥ ੪੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਿਦੇ ਸੁੱਧਿ ਸੇਵਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮੂ । ਨਹਿਂ ਤਿਨਕੋ ਲੇਖੇ ਸੋਂ ਕਾਮੂ। ਧਰਮਰਾਇ ਕੋ ਕਾਗਦ ਫਾਰੈਂ । ਜਾਵਤਿ ਪੰਥ[3] ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਰੈ' ॥ ੪੭॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰ[4] ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ । ਰਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਪਗ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿਕੈ। 'ਤੁਮਰੇ ਬਚ ਸਾਬੁਨ ਸਮਸਰਹੀ[5]* । ਮਨ ਮਲੀਨ ਪਟ ਉੱਜਲ ਕਰਿਹੀਂ[6]॥੪੮॥ ਚਲਹੁ ਅਬੈ ਮਮ ਸਦਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ।ਪਾਇਂ ਪਾਇਕੈ ਕਰਹੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ† । ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਤੁਮ ਆਏ। ਸਰਬ ਸਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ' ॥੪੯॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖ ਕਾਰੀ। ਗਮਨੇ ਤਾਂਕੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ । ਜਹਾਂ ਸਥਲ ਥੋ‡ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਵਨ। ਤਹਿਂ ਇਕ ਕੀਨ ਪ੍ਰਯੰਕ[7]ਡਸਾਵਨ ॥੫੦॥ ਬੈਠਾਰੇ ਕਰਿ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ । ਬਹੁਰ ਪਾਇਂ[8] ਪਾਈ ਨਿਜ ਬਾਲਾ[9]। ਤਿਹ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤਾ।ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ॥੫੧॥'ਅਬਲ[10] ਪਿੰਗ[11] ਕੋਰੀ[12]§ ਪਤਿ ਹੋਈ[13]। ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਾਨ ਲਖੈ ਤਿਯ ਜੋਈ । ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀ[14] । ਪਰ ਪੁਰਖਨਿ ਰਤਿ[15] ਉਰ ਨਹਿਂ ਧਰਿਹੀ[16]॥ ੫੨॥ ਪਤਿ ਕੇ ਹਤਿਹੈਂ ਤ੍ਯਾਗੈ ਪ੍ਰਾਨਾ¶। ਰੰਚ ਸਮਾਨ ਨ ਤਨ ਪਹਿਚਾਨਾ।

[1]ਸਮੁੰਦਰ। [2]ਜਿੱਤ। [3]ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ । [4]ਸਿੱਧਾਂਤ। [5]ਵਰਗੇ ਹਨ । [6]ਕਰਦੇ ਹਨ । [7]ਪਲੰਘ। [8]ਚਰਨੀ। [9]ਅਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [10]ਦੁਬਲਾ। [11]ਪਿੰਗਲਾ। [12]ਕੋੜ੍ਹੀ ਬੀ। [13](ਭਾਵੇਂ) ਪਤੀ ਹੋਵੇ । [14]ਕਰੇ। [15]ਪਰਾਏ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਪਯਾਰ। [16]ਨਾਂ ਧਰੇ।

*ਪਾ:—ਸਮ ਧਰਹੀਂ । †ਚਲਹੁ ਅਬੈ......ਤੋਂ......ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ—ਤਕ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ:—ਅਹੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲਾ।

‡ਪਾ:—ਮਹਿਲ ਥੋ। §ਪਾ:—ਰੋਗੀ।

¶ਇਹੋ ਖ਼ਯਾਲ ਹੈ ਜੋ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ:—'ਨਾਨਕ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ੍ ਜਿ ਬਿਰਹੇ ਚੋਟ ਮਰੰਨਿ੍'॥ ਜਿਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮੋਇਆਂ ਆਪੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਹੋ ਜਾਣ, ਪਰੰਤੂ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ ਵਿਰਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਮਤੇ ਕੋਈ ਆਤਮਘਾਤ ਕਰੇ। ਇਸ ਗਲੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਬੰਦ ਕੀਤੀ। ਯਥਾ—'ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨਿ੍'॥ ਤੇ ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ—'ਭੀ ਸੋ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹੰਨਿ੍॥ ਸੇਵਨਿ ਸਾਈ ਆਪਣਾ ਨਿਤ ਉਠਿ ਸੰਮਾਲੰਨਿ੍॥'[1]

[1]ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩

ਜਾਹਿ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਪਾਹਿ ਬਡੇਰੇ*।ਦੰਪਤਿ ਬਿਲਸਹਿ ਬਰਖ ਘਨੇਰੇ॥੫੩॥ ਅਰ ਨਾਰੀ ਜੋ ਨਿਜ ਪਤਿ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਪਰ ਪੁਰਖਨ ਪਿਖਿ ਕੈ ਅਨੁਰਾਗੀ[੧]। ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਨਿਡਰ ਤਜੀ ਜਗ ਬ੍ਰੀੜਾ[੨]। ਸਾਦ ਹੇਤ ਕਰਿਹੀ ਮਿਲਿ ਕ੍ਰੀੜਾ॥੫੪॥ ਤਿਹ ਜਮਦੂਤ ਗਹੈਂ ਜਬ ਆਈ। ਜਾਹਿਂ ਘਸੀਟਤਿ ਦੇਹਿ ਸਜ਼ਾਈ। ਲੋਹਿ ਥੰਭ ਕੋ ਲਾਲ ਤਪਾਈ। ਖੈਂਚ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੰਗ ਲਗਾਈ† ॥੫੫॥ ਇੱਤਸਾ-ਦਿਕ ਦੂਖ ਦੇਹਿਂ ਘਨੇਰਾ। ਕੌਨ ਪੁਕਾਰ ਸੁਨਹਿਂ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਿੰਦਾ,ਕਸ਼ਟ ਅਗਾਰੀ। ਅਸ ਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬਿਭਚਾਰਨ ਨਾਰੀ ॥ ੫੬॥ ਪਤੀ-ਬ੍ਰਤਾ ਕੋ ਜਸੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਆਗੈ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਸੁਖ ਪਾਹੀ[੩]। ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[੪] ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਨਹਿਂ ਬਿਭਚਾਰ[੫] ਕਰਹੁ ਪੁਨ ਤੈਸੇ' ॥ ੫੭ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਗੁਰਕੇ। ਪਰੀ ਪਾਇੰ ਪਰ ਜਮ ਡਰ ਕਰਿਕੈ। 'ਹੇ ਸੰਤਹੁ ! ਮੈਂ ਅਘ ਕਿਯ ਭਾਰੀ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਆਈ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ'॥੫੮॥ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਪਾਛਲ ਬਖਸ਼ੇ‡ ਸੋਊ। ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਊ। ਪਤਿ ਆਇਸੁ ਕੇ ਰਹੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖ-ਕਾਰੀ' ॥ ੫੯ ॥ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਨ ਤਿਨ ਤਾਈਂ। ਕਰੀ ਬਿਤੀਤ ਰੈਨ ਜਗ ਸਾਈ। ਦੰਪਤਿ ਕੇ ਉਰ ਦੇ ਕਰਿ ਸ਼ਾਂਤਾ।ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਮਾਰਗ ਸੁਖ-ਦਾਤਾ ॥ ੬੦ ॥ ਇਕ ਪੁਰਿ ਆਵਾ ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ। ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ।ਰੈਨ ਰਹਿਨ ਹਿਤ ਖੋਜਤਿ[੬] ਥਾਇੰ। ਜਿਨ ਕੀਨੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬਨਾਇ ॥੬੧॥ ਤਹਾਂ ਬਸੇਰਾ ਦੇਤਿ ਨ ਕੋਊ। ਬੈਠੇਂ ਜਹਾਂ, ਉਠਾਵਹਿ ਸੋਊ। ਮੰਦ-

---

[੧]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇਗੀ। [੨]ਜਗਤ ਲਾਜ। [੩]ਪਾਏਗੀ। [੪]ਲੰਬੀ ਨਜ਼ਰ ਭਾਵ ਦੂਰ ਦੀ ਸੋਚ ਕੇ। [੫]ਮਾੜਾ ਕੰਮ। [੬]ਭਾਲਣ ਲਗੇ।

*ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਸੁਰਗ ਤੇ ਸੁਖ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤਿੱਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਜੀਉਂਦੇ ਕਿ ਮੋਏ, ਰਾਜ਼ੀ ਕਿ ਰੋਗੀ ਪਤੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਈ, ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਰਖਦੀ ਹੋਈ ਨਾਮ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਓਹ ਸਦਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਫਲ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

†ਦੁਖ ਜੋ ਰੂਹ ਨੂੰ ਮੰਦਿਆਂ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ।

‡ਪਿੱਛੇ ਬੀ ਕਈ ਵਾਰ ਆਯਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ 'ਅਸਾਂ ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ੇ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੱਬੀਅਤ ਵਾਲੇ ਓਜ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ' ਹੋਣ ਦਾ ਲਖਾਯਕ!

ਮਤੀ ਪਿਖਿ ਨਰ ਤਿਹਂ ਥਾਇ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪੁਨ ਆਇ॥੬੨॥ਹੁਤੋ ਕੁਸ਼ਟ ਯੁਤ[1] ਏਕ ਫਕੀਰਾ*।ਨਿਸ ਬਾਸੁਰਬਹੁ ਪਾਵਤਿ ਪੀਰ।ਦੇਖਿ ਦਯਾ-ਨਿਧਿ ਕਰੁਨਾ ਆਈ। ਝੁੰਗੀ ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਜਗਸਾਈਂ ॥੬੩॥ ਕਹੈ ਫਕੀਰ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ। 'ਮੋਰ ਸਮੀਪ ਨ ਆਵਤਿ ਕੋਊ। ਖਗ[2] ਭਾਗੈਂ ਪਿਖਿ[3], ਗਿਨਤੀ ਕਹਾ ਨਰ। ਤੁਮ ਆਏ ਮੋ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ[4]'॥੬੪॥ਰੈਨ ਬਸੇਰਾ ਕਰਿ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।ਨਹਿਂ ਪੌਢੇ ਬੈਠੇ ਗਤਿਦਾਨਾ।ਸਭਿ ਨਿਸਿ ਕੁਸ਼ਟੀ ਸੰਕਟ ਪਾਵੈ।ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਹਿਕੈ ਬਿਲਲਾਵੈ ॥੬੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ ਜਬਹਿ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ। ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨ ਤਬ ਸੰਕਟ ਕਟਨੇ ਹੇਤੁ ॥ ੬੬ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੋਬਾਰ ॥ ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ ॥ ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ ॥ ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ ॥੧॥ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਣੁ ਝਖਣੁ ਹੋਇ॥ਵਿਣੁ ਬੋਲੇ ਜਾਣੈ ਸਭੁ ਸੋਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ਜਿਨਿ ਕਨ ਕੀਤੇ ਅਖੀ ਨਾਕੁ ॥ ਜਿਨਿ ਜਿਹਵਾ ਦਿਤੀ ਬੋਲੇ ਤਾਤੁ ॥ ਜਿਨਿ ਮਨੁ ਰਾਖਿਆ ਅਗਨੀ ਪਾਇ ॥ ਵਾਜੈ ਪਵਣੁ ਆਖੈ ਸਭ ਜਾਇ॥੨॥ਜੇਤਾ ਮੋਹੁ ਪਰੀਤਿ ਸੁਆਦ॥ ਸਭਾ ਕਾਲਖ ਦਾਗਾਦਾਗ ॥ ਦਾਗ ਦੋਸ ਮੁਹਿ ਚਲਿਆ ਲਾਇ ॥ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਆਖਣੁ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਣਾ ਹੋਰੁ ਨਹੀ ਥਾਉ ॥ ਜੇਕੋ ਡੂਬੈ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਸਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚਾ ਸਰਬ ਦਾਤਾਰ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥

ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਰਬ ਸ਼ਬਦ ਮੁਖ ਭਨਾ[5]।ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਕੁਸ਼ਟੀ ਨੈ ਸੁਨਾ। ਭਈ ਦੇਹਿ ਤਤਕਾਲ ਅਰੋਗੀ। ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਮਨ ਕੇ ਸਭਿ ਸੋਗੀ ॥੬੭॥ ਨਿਰਮਲ ਭਈ ਮਨੀਖਾ[6] ਤਬਹੀ। ਮਨ ਮਲੀਨਤਾ ਨਾਸੀ ਸਭਿਹੀ। ਭਈ ਭੋਰ ਪਾਹੁਲ ਪਗ[7] ਲੀਨੀ। ਹਿਰਦੇ ਜਾਗੀ ਭਗਤਿ ਨਵੀਨੀ ॥ ੬੮ ॥ ਪ੍ਰਗਟੀ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਸੁਧ ਸੋਊ। ਪਿਖਨ[8] ਦਰਸ ਆਏ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਧਰੈਂ ਅਗਾਰੀ। 'ਸੰਤਹੁ ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ ਹਮਾਰੀ ॥੬੯॥ ਸੇਵਕ ਕਰੀਏ,ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ। ਦਰਸ ਅਮੋਘੰ ਪਰਉਪਕਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ

---

[1]ਕੋੜ੍ਹ ਸਹਿਤ। [2]ਪੰਛੀ। [3]ਦੇਖਕੇ। [4]ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ। (ਅ) ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ! [5]ਕਹਿਆ। [6]ਬੁੱਧੀ। [7]ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ। [8]ਦੇਖਣ।

*ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਕੋਹੜੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇਂ ਦਾ ਪਤਾ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, 'ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਪਾਸਦੋਂ', ਕੰਙਣਪੁਰ ਵਿਚਦੋਂ', ਕਸੂਰ ਵਿਚਦੋਂ', ਪਟੀ ਵਿਚਦੋਂ' ਗੋਇੰਦ ਵਾਲਿ ਆਇ ਰਹਿਣ ਲਾਗਾ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਹਿਣ ਦੇਵੈ ਨਾਹੀਂ" ਅਗੇ ਫੇਰ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੋਹੜੀ ਨਿਸਤਾਰਣ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਪਾਲ ਪੁਰ ਲਾਗੇ ਅਜੇ ਹੈ।

ਕੀ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਭਿ ਕੋ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਤਤਕਾਲਾ ॥੭੦॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਸੁਨਾਯੋ। ਕਰਨੋ ਨਿਤ ਸਤਿਸੰਗ ਬਤਾਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਨ ਚਰਨਨ ਪਰ ਕਵਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੭੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਅਰੁ ਕੋੜ੍ਹੀ ਫਕੀਰ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੱਚੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ। ਏਮਨਾਵਾਦ ਆਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਜਿਨਿ ਲਿਵ ਲਗੀ ਹਉਮੈ ਸਰਬ ਨਸਾਇ।
ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਬੰਦੋਂ ਚਰਨ ਉਚਰੋਂ ਕਥਾ ਬਨਾਇ ॥ ੧ ॥

{ ਬਨਾਇ=ਬਨਾਕੇ, ਸੰਵਾਰ ਕੇ, ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। }

ਅਰਥ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋਈ ਹੈ (ਅਤੇ) ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲੱਗੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ (ਅਗੋਂ) ਕਥਾ ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨੀਏ। ਰੁਚਿਰ ਕਥਾ ਗੁਨ ਗਨ ਯੁਤ[1] ਗੁਨੀਏ। ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਗਤਿਦਾਈ। ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ[2] ਮਿਲੇ ਕਛੁ ਆਈ॥੨॥ਸਭਿਨਿ ਪਦਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਉਚਰੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। 'ਰਾਵਰਿ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਾ ਸਭਿ ਥਾਈਂ। ਕੀਰਤਿ ਪਸਰ ਰਹੀ ਅਧਿਕਾਈ॥੩॥ਚਹਿਤ ਮਿਲਾਪ ਬਿਤਜੋ ਕਿਤਕਾਲਾ। ਅਕਸਮਾਤ੍ਰ ਅਬ ਮਿਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਰਨ ਸੰਭਾਖਨ[3]ਰਾਵਰ ਸਾਥਾ।ਬੂਝਨ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਗਾਥਾ॥੪॥ਜੇ ਆਇਸੁ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਗੁਸਾਈਂ!।ਕਰਹਿਂ ਅਪਨੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਨਾਈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਤੁਮ ਬੂਝਨ ਪਰ ਹਉਂ ਬਲਿਹਾਰੀ॥੫॥ ਜਾਂਤੇ ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਹਰਿ ਚਰਚਾ ਭਗਤਨ ਕੋ ਕਾਮੂ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਫਲੀ ਘੜੀ ਬਿਹਾਵਹਿ[4]। ਗਯਾਨ ਕਥਾ ਕੋ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹਿਂ' ॥ ੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਤ ਕਹੈ 'ਕਰਤਾਰ ਜੋ ਕੈਸੇ ਤਾਂਹਿ ਬਨਾਇ[5]। ਰੂਪ ਰੰਗ ਜਸ ਚਿਹਨ ਹੈ ਸੋ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ ॥ ੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿ ਪਰਮਾਨ ਬਤਾਵਹੁ ਤਿਹ ਕੋ। ਸੁਰ ਨਰ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਿਹੀ ਜਿਹਕੋ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਉਤਪਤ ਭਯੋ?।ਕਿਧੋਂ ਆਪ ਹੀ ਤੇ ਬਨਿ ਗਯੋ ॥ ੮ ॥ ਤੁਮਹੋ ਮਿਲੇ,ਭੇਵ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ।ਪਰਾ ਉਰਾ ਲਖਿ ਲਿਯਤਿ[6],ਪਛਾ-

[1]ਸਹਿਤ। [2]ਸੰਤ ਲੋਕ। [3]ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ। [4]ਬੀਤੇਗੀ। [5]ਤਿਸਦੀ ਬਨਾਵਟ। [6]ਪਾਰ ਉਰਾਰ (ਆਦਿ ਅੰਤ ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਦਾ) ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ (ਇਹ ਅਸੀਂ) ਪਛਾਣਦੇ ਹਾਂ।

ਨਹੁ'। ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ਉਚਰੀ ਬਾਂਨੀ। 'ਅਹੋ ਸੰਤ! ਤਿਹ ਅੰਤ ਨ ਜਾਨੀ ॥੯॥ ਕਹਿਨ ਬਿਅੰਤ,ਅੰਤ ਇਹ ਆਹੀ। ਔਰ ਨ ਤਿਹਕੋ ਜਾਨਯੋ ਜਾਹੀ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਾਸ ਬਰਖ ਹੈ ਜੋਈ। ਨਿਸਦਿਨ ਏਕ ਸੁਰਨ ਕੋ ਸੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਦ੍ਵੈ ਸਹੰਸ੍ਰ[1] ਜੁਗ ਸੁਰ ਕੋ ਹੋਇ। ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੋ ਨਿਸ ਦਿਨ[2] ਹੈ ਸੋਇ। ਅਸ ਨਿਸਦਿਨ ਕੇ ਸੰਮਤ[3] ਸ਼ਤ[4]ਹੈਂ।ਸੋ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੀ ਬੈਸ[5]ਗਿਨਤਿ ਹੈਂ॥੧੧॥ਅਹੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋ ਨਿਸਦਿਨ ਸੋਈ। ਬਰਖ ਸਹਸ ਅਸ ਜਬ ਤਿਸ ਹੋਈ। ਤਬ ਤਨ ਤਜਨਹੁ ਬਿਸ਼ਨੁ* ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ[6]। ਏਕ ਦਿਵਸ ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਸੁ ਪਛਾਨਹੁ ॥ ੧੨ ॥ ਐਸੇ ਹੋਇਂ ਬਰਖ ਸ਼ਤ[7] ਜਬ ਹੀ। ਤਨ ਕੋ ਛੋਰਿ ਦੇਹਿ ਸ਼ਿਵ ਤਬ ਹੀ। ਇਤਨੋ ਕਾਲ ਬੀਤਿਓ ਜੋਈ। ਏਕ ਨਿਮਖ ਮਾਯਾ ਕੀ ਸੋਈ† ॥੧੩॥ਤਿਸ ਮਾਯਾ ਕੋ ਨਾਂਹੀ ਅੰਤਾ। ਤਿਹ ਪਤਿ ਕੋ ਕੋ[8]ਕਹਿ ਬਿਰਤੰਤਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮ ਉਦਾਰਾ। ਸ਼ਬਦ ਗੂਜਰੀ ਬਿਖੈ ਉਚਾਰਾ॥੧੪॥

ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਪਜੇ ਵੇਦ ਪੜਹਿ ਮੁਖਿ ਕੰਠਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ਤਾਕੋ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਣਾ ਆਵਤ ਜਾਤ ਰਹੈ ਗੁਬਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਿਉ ਬਿਸਰਹਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰ ॥ ਜਾਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਜਨ ਪੂਰੇ ਮੁਨਿਜਨ ਸੇਵਹਿ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਨਾਭਿ ਤੇ ਉਪਜਯੋ ਕਮਲ ਅਨੂਪ। ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭਯੋ ਚਤੁਰ[9] ਬਦਨ[10] ਜਿਸ ਰੂਪ ॥ ੧੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੋ ਖੋਜਨ ਲਾਗਯੋ ਕਰਤਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਤਿਹ ਪਾਰਾਵਾਰਾ। ਖੋਜਤਿ ਖੋਜਤਿ ਰਹਿ ਗਯੋ ਹਾਰੂ[11]। ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੂ'॥੧੬॥ ਕਹੈਂ ਸੰਤ'ਸਭਿ ਹਮਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹੁ । ਜਿਉਂ ਖੋਜੀ ਹੈ ਆਦਿ ਬਤਾਵਹੁ । ਕੋਇ ਨ ਤੁਮ ਤੇ ਦੁਰਯੋ[12]ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਾ। ਕਰ ਪਰ ਬੱਦ੍ਰ ਹ੍ਰਿਦੇ ਅਸ ਗਯਾਤਾ[13]' ॥੧੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ'ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਸੰਗਾ। ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸ੍ਰਿਜਨ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਮ[14] ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਬ੍ਰਹਮਾ

[1]ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ। [2](ਇਕ) ਰਾਤ ਦਿਨ। [3]ਵਰਖ। [4]ਸੌ। [5]ਆਯੂ। [6]ਸਮਝੋ। [7]ਸੌ। [8]ਕੌਣ। [9]ਚਾਰ। [10]ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ। [11]ਹਾਰਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। [12]ਛੁਪਿਆ। [13]ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਬੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਹੈ। [14]ਪਹਿਲਾ।

*ਇਥੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਬੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

†ਦਿੱਬਜ ਬਰਖ ਆਦਿ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੬੬ ਅੰਕ ੪੭ ਦੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਭਯੋ ਕਮਲ ਤੇ ਜਬਹੀ। ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ[1] ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਬਹੀ ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੱਤ੍ਰਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਜਾਨਿਬੇ ਜਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।-ਕੈਸੋ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ-ਦੇਖਿਨਿ ਉਮਗੀ ਚਾਹਿ ॥ ੧੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਿਚਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਕੀ ਬਹੁ[2] ਕਰਿਹੀ। ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀ। ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਸੁਰ ਸਿਉਂ ਤਬ ਗਾਵਹਿ। ਅਧਿਕ ਰੀਝ ਕੈ ਹਰਖ ਬਢਾਵਹਿ॥੨੦॥ਬਧੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੁਨ ਅਵਰ ਕਰੇਈ। ਅਰਥ ਬਿਚਾਰ ਬਡੋ ਸੁਖ ਲੇਈ। ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਮੁਖ ਗਦਗਦ[3] ਬਾਨੀ। ਗਾਵਹਿ ਰੀਝਹਿ ਆਨੰਦ ਮਾਨੀ ॥ ੨੧॥ ਚਤੁਰ ਬੇਦ[4] ਤਬ ਕਰੇ ਬਿਧਾਤਾ[5]। ਜੋ ਜਗ ਬਿਖੈ ਅਹੈਂ ਬੱਖਜਾਤ॥ ਤਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਿਖੀ ਪ੍ਰਬੀਨੇ[6]। ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਰਚਿ ਦੀਨੇ ॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਅਸ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਉਰ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰ।-ਕਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਉਤਪਤਿ ਭਯੋ ਕੋ ਉਪਜਾਵਨ ਹਾਰ॥੨੩॥ਚੌਪਈ॥ਕਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੀ ਦਿਸ਼ ਚਾਰ॥ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜਲ ਹੈ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ[7]।-ਕੈ ਮੈਂਹੋਂ ਕੈ ਜਲ ਹੈ ਦੂਜੋ॥ ਔਰ ਨ ਕਿਹਂ ਥਲ ਦੀਸਤਿ ਤੀਜੋ-॥੨੪॥ਉਪਜਯੋ ਗਰਬ[8]-ਨ ਮੋ ਬਿਨੁ ਆਨਾ[9]। ਮੈਂ ਕਿਹਂ[10] ਉਸਤਤਿ ਕਰਉਂ ਬਖਾਨਾ। ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਮੈਂ ਕਰਤਾਰਾ। ਅਪਰ ਨ ਹੈ ਕੋ ਸਿਰਜਨਹਾਰਾ[11] ॥ ੨੫ ॥ ਜੇ ਹੋਵਤਿ ਤੌ ਦੀਸਤਿ ਮੋਹੀ। ਲਖਯੋ ਨ ਕੋ ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਹੋਹੀ[12]-। ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਿਦੇ ਗਰਬ ਜਬ ਭਯੋ। -ਮੈਂਹੋਂ ਅਪਰ ਨ ਕਰਤਾ ਬਿਯੋ[13]-॥੨੬॥ਦੋਹਰਾ॥ਤਬ ਗੰਭੀਰ ਧੁਨਿ ਸੋਂ ਮਧੁਰ ਬਾਨੀ ਭਈ ਅਕਾਸ਼।-ਕਿਉਂ ਗਰਬਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰਿਦੇ ? ਮੈਂ ਹੌਂ ਕਰਤਿ[14] ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੨੭॥ਚੌਪਈ॥ਜਿਸਤੇ ਹੋਯੋ ਜਨਮ ਤੁਮਾਰਾ॥ ਤਿਹਂ ਕੋ ਖੋਜਹੁ ਆਇ ਬਿਚਾਰਾ-। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।-ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸਭਿ ਸਥਲ ਨਿਹਾਰਾ ॥੨੮॥ ਕੈ ਮੈਂ ਹੌਂ, ਕੈ ਜਲ ਹੈ ਇਹਾਂ॥ਅਪਰ ਨ ਪਿਖਯੋ,ਪੇਖਿ ਬਹੁ ਰਹਾ। ਜੇਕਰਿ ਤੀਜੋ ਹੈ ਕਿਹ ਥਾਈਂ॥ ਸੋ ਮੋਕੋ ਅਬ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ-॥੨੯॥ ਤਬ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਨੀ ਨੈ ਕਹਾ।-ਜਿਸ ਪਰ ਬੈਠਿ ਪਰਮ ਸੁਖ ਲਹਾ। ਸੋ ਅਪਨੀ ਤੂੰ ਆਦਿ[15] ਪਛਾਨ॥ਇਸ ਕੋ ਖੋਜ ਗਰਬ ਪੁਨ ਠਾਨਿ-॥੩੦॥ਦੇਖਿ ਕਮਲ ਬਿਧਿ[16] ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।-ਇਹ ਤੋ ਛੋਟੋ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਪਿਖੋਂ

[1]ਕੀਤੀ। [2]ਉਸਤਤ ਦੀਆਂ ਰਿਚਾਂ। [3]ਪ੍ਰਸੰਨ। [4]ਚਾਰ ਵੇਦ। [5]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। [6]ਚਤੁਰ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ। [7]ਬਿਅੰਤ। [8]ਹੰਕਾਰ। [9]ਮੇਰੇ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ। [10]ਕਿਸਦੀ। [11]ਬਨਾਵਣ ਵਾਲਾ। [12]ਹੋਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। [13]ਦੂਸਰਾ। [14]ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [15]ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ। [16]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।

ਬਿਸ਼ਾਲ ਆਪਨੀ ਦੇਹੀ। ਅਸਮੰਜਸ[1] ਪੁਨ ਆਇ ਨ ਕੋਹੀ[2] ॥ ੩੧ ॥ ਅਲਪ[3] ਵਸਤੁ ਕਸ[4] ਜਨਹਿ ਬਿਸਾਲਾ[5]-। ਨਭ[6] ਮਹਿਂ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਅਕਾਲਾ।-ਜਬ ਭਲਿਭਾਂਤਿ ਖੋਜਨਾ ਠਾਨਹੁ। ਅਲਪ[7] ਬਿਸਾਲ[8] ਤਬਹਿ ਪਹਿਚਾਨਹੁ-॥੩੨॥ਸੁਨਿਕੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਚੱਕ੍ਰਿਤ[9]ਹੋਵਾ। ਚਿੰਤਾ ਕਰਤਿ ਕਮਲ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਵਾ[10]।-ਮੈਂ ਬਿਸ਼ਾਲ ਇਹੁ ਅਲਪ ਦਿਸਾਈ। ਉਤਪਤਿ ਮਮ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਬਨਿਆਈ!-॥੩੩॥ ਬਹੁ ਚਿਤਵਤਿ ਅਸ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ।-ਹਨੋਂ ਲਾਤ,ਜੇ ਲੇਯ ਸਹਾਰੀ[11]। ਤੌ ਜਾਨਹੁੰਗੋ ਇਹ ਮਮ ਆਦਿ। ਟੂਟ ਗਯੋ ਜਬ, ਸਮਝੌਂ ਬਾਦ[12]-॥ ੩੪ ॥ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਤਬ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ[13]। ਚਲਯੋ ਨ ਕਮਲ ਦੁਤਿਯ ਤਬ ਮਾਰੀ। ਹਨਤਿ ਪਰਯੋ ਤਿਹਕੇ ਮਧ ਜਾਈ। ਗਯੋ ਨਾਲ ਮਹਿਂ ਠੌਰ ਨ ਪਾਈ ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਉਂ ਬਿਸ਼ਾਲ ਗੰਭੀਰ-ਮਹਿਂ-ਕੂਪ ਰੋਰ ਪਰ ਜਾਇ[14]। ਤਿਉਂ ਤਿਸ ਮੈਂ ਗਿਰ ਕੈ ਗਯੋ ਥਾਹਿ ਨ ਕਿਤਹੂੰ ਪਾਇ॥੩੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਚਲਯੋ ਜਾਤ ਚਿਰਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ। ਠਹਿਰਨ ਥਾਨ ਕਹੂੰ ਨਹਿਂ ਪਾਵਾ। ਕਬ ਸਿਰ ਊਪਰ ਕਬ ਹੀ ਨੀਚੇ। ਚਲਯੋ ਜਾਤਿ ਤਿਸ ਨਾਲੀ ਬੀਚੇ ॥ ੩੭ ॥ ਬਿਹਬਲ ਹ੍ਵੈ ਅਤਿਹੀ ਦੁਖ ਪਾਵਾ। ਉਬਰਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਉਪਾਵਾ।-ਆਦਿ ਮੱਧਿ ਅੰਤ ਹੌਂ ਸਾਰੇ[15]-। ਪ੍ਰਿਥਮ ਗਰਬ ਤੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ[16]॥੩੮॥ਸੋ ਸਭਿ ਗਰਬ ਗਯੋ ਤਿਹਂ ਉਰ ਤੇ।ਪਾਇ ਸ਼ਰਮ[17] ਜਬ ਗਿਰਗਾ ਧੁਰ ਤੇ। ਭਯੋ ਦੁਖਾਤੁਰ[18] ਰੋਦਨ ਕਰਿਹੀ। ਉਸਤਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਬਹੁਰ ਉਚਰਿਹੀ॥ ੩੯ ॥-ਨਮੋ ਨਮੋ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਸ੍ਵਾਮੀ!। ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰਤਾ!। ਗੰਜਨ[19] ਗਰਬ ਸਕਲ ਦੁਖ ਹਰਤਾ!-॥੪੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪਿਖਿ ਦੀਨਦਯਾਲਾ। ਕਾਢਿ ਨਾਲਿ ਤੇ ਲਿਯ ਤਤਕਾਲਾ। ਤਮ ਗੁਬਾਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਇਓ। ਬੈਠਿ ਕਮਲ ਪਰ ਬਹੁ ਸੁਖੁ ਪਾਯੋ॥੪੧॥ਕਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਲਗਯੋ ਬਹੋਰੀ। ਬੰਦਹਿ

---

[1] [2]ਸੰਦੇਹ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ, (ਚਿੱਤ ਵਿਚ) ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਬੀ)। [3]ਛੋਟੀ। [4]ਚੀਜ਼ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [5]ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਵਡੀ ਨੂੰ। [6]ਅਕਾਸ਼। [7]ਛੋਟਾ। [8]ਵੱਡਾ। [9]ਹੈਰਾਨ। [10]ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। [11]ਜੇ ਸਹਾਰ ਲਏਗੀ (ਕਮਲਦੀ ਨਾਲ) [12]ਵਿਅਰਥ ਬਾਤ ਸਮਝਾਂਗਾ। [13]ਲੱਤ ਮਾਰੀ। [14]ਜਿਵੇਂ ਬੜੇ ਡੂੰਘੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਰੋੜ ਜਾ ਡਿੱਗੇ। [15]ਆਦਿ, ਮੱਧ, ਅੰਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ। [16](ਇਹ) ਉਚਾਰੇ ਸੀ ਪਹਿਲੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ। [17]ਥਕੇਵਾਂ। [18]ਦੁਖ (ਕਰਕੇ) ਦੁਖੀ। [19]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰ ਜੋਰੀ।–ਅਗਮ, ਅਗੋਚਰ, ਅਲਖ, ਅਨੰਤਾ। ਅੱਚੁਤ[1], ਅਬਧ[2] ਸ਼੍ਰੀ ਭਗਵੰਤਾ॥੪੨॥ਸੱਤਿ,ਅਰੂਪ, ਅਨੂਪ,ਅਲੇਖਾ॥ਨਿੱਤ੍ਯ,ਅਭੁਤ[3] ਅਛੂਤ[4]ਅਭੇਖਾ[5]।ਅਕਰਮ[6],ਅਭਰਮ[7],ਅਦ੍ਵੈਤ*,ਅਨਾਸ਼ਾ[8]।ਅਭੈਅਨਾਦੀ[9] ਸੁਤੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੪੩॥ਰੇਖ ਨ, ਰੰਗ ਨ, ਮੋਹ ਨ ਮਾਯਾ। ਅਜੈ[10]ਅਜਨਮਾ[11] ਅਜਰ[12]ਅਜਾਯਾ[13]।ਸਭਿ ਤੈ ਦੂਰ ਸਭਿਨਿਅਤਿਪਾਸ॥ਸਦਾ ਅਲੇਪ ਸਰਬ ਮਹਿੰ ਬਾਸਾ[14]।੪੪।ਨੇਤਿ, ਨੇਤਿ, ਨਿਤ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ–। ਸਹਸ੍ਰਨਾਮ ਅਸ ਬਦਨ ਉਚਾਰਾ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਭ ਬਾਨੀ ਪੁਨ ਹੋਈ।ਮੇਘ[15] ਗਰਜ ਮਧੁਰੀ ਜਿਉਂ ਸੋਈ॥੪੫॥ਦੋਹਰਾ।–ਤਪ ਕਰਿ,ਤਪਕਰਿ, ਤਪ ਕਰਹੁ–ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਰ ਇਉਂ ਤੀਨ।–ਜਗ ਰਚਨੇ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ ਰਚਹੁ ਬਹੋਰ,ਪ੍ਰਬੀਨ!–॥੪੬॥ ਚੌਪਈ॥ਬੈਠਿ ਕਿਯੋ ਤਪ ਤਬ ਚਿਰਕਾਲਾ॥ ਪਾਇ ਸ਼ਕਤਿ ਜਗ ਰਚ੍ਯੋ ਬਿ-ਸ਼ਾਲਾ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਹਰਿਸੰਤ!। ਇਸਬਿਧਿ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕਮਲਾ ਕੰਤ[16] ।੪੭।ਦੋਹਰਾ॥ਜਿਹਕੋ ਅੰਤ ਨ ਜਾਨਿਓ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਧਾਤਾ ਦੇਖਿ।ਹਮ ਕਲਜੁਗ ਕੇ ਮਨੁਜ ਕ੍ਯਾ ਲਖਿ ਸਕਈ ਜੁ ਅਲੇਖ[17]†।੪੮।ਚੌਪਈ॥ ਤਿਹਕੇ[18] ਸੰਗ ਲਗੀ ਮਮ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਉਰ ਮਹਿੰ ਬਸ੍ਯੋ ਨਿਰੰਤਰ ਨੀਤੀ॥ ਕਰਹਿੰ ਸੇਵ ਜਿਹੰ ਸ਼ਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ।–ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ–ਨਿਤ ਕਹਿੰ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ॥੪੯॥ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰ ਸੁ ਕਿਯ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਅਸ਼ਟ ਪਹਿਰ ਮੈਂ ਬਿਸਰਤਿ ਨਾਂਹੀ'। ਸੁਨਤਿ ਸੰਤ ਚਿਤ ਬਹੁ ਹਰਖਾਨੇ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਪੁਨ 'ਧੰਨ' ਬਖਾਨੇ।੫੦। 'ਮੁਕਤਿ ਦਾਨ ਦਾਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ।ਇਕਸੰਸੈ ਉਰ ਔਰ ਹਮਾਰੇ। ਕੌਨ ਵਸਤੁ

---

[1]ਅਟਲ। [2]ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ, ਅਬਦਲ। [3]ਅਨੋਖਾ। [4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [5]ਭੇਖ ਰਹਤ। [6]ਕਰਮ ਰਹਤ। [7]ਭਰਮ ਰਹਤ। [8]ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। [9]ਭੈ ਰਹਤ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਆਦਿ ਨ ਹੋਵੇ। [10]ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾਏ। [11]ਜਨਮ ਰਹਤ। [12]ਜੋ ਬੁੱਢਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। [13]ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਹਤ। [14]ਵਾਸ (ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ)। [15]ਬੱਦਲ ਦੀ। [16]ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ। [17]ਜੋ ਲਖ੍ਯਾ ਨਾ ਜਾਏ। [18]ਉਸ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ) ਦੇ।

*ਪਾ:–ਅਪਾਰ। †ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰ੍ਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੨ ਅੰਕ ੩੫ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਨਾਰਦ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਸੁਣਾ ਕੇ ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ ਪਛਾਣਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਓਹ ਵੇਦ ਰਚਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੬੭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਐਸੇ ਵਾਕ 'ਅਸੀਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜੀਵ ਹਾਂ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਭਾਵਕ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਓਹ ਸਦਾ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਹੀ ਕਹਿਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਜਯੋਤਿ ਸਰੂਪ ਸਨ।

ਇਹ ਲੋਚਨ ਆਹੀ[1]। ਦੇਖੈ ਕੌਨ ਰਹਿਤਿ ਇਨ ਮਾਂਹੀ[2] ॥ ੫੧ ॥ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਸਰਬ ਪਸਾਰਾ। ਦੇਖਿ ਲੇਹਿ ਜੋ, ਕਹਉ ਬਿਚਾਰਾ। ਤੁਮ ਸਮ ਗਯਾਤਾ ਮਿਲਹਿ ਨ ਆਨੀ'। ਸੁਨਿ ਪਦ ਦੁਤਿਯ ਕਹਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ॥੫੨॥

'ਰਵਿਸਸਿ ਦੀਪਕ ਜਾਕੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਏਕਾ ਜੋਤਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਿਰਮਲੁ ਮਨਮੁਖਿ ਰੈਣਿ ਅੰਧਾਰਿ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ॥'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ !' ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿਹੀਂ। 'ਚੰਦ ਸੂਰਜੁ ਮਹਿ ਜੋਤ[3] ਜੁ ਅਹਿਹੀ॥ਜਿਹਤੇ ਜਗ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਉਜਾਲਾ। ਸੋ ਈਸ਼ੁਰ ਕੀ ਲਖਹੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੫੩ ॥ ਦਈ ਜੋਤਿ ਦੀਪਕ ਜਗ ਕੀਨੇ। ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਜੋਤਿ ਸਰਬ ਘਟ ਚੀਨੇ।ਤਿਸਤੇ ਨੈਨਨ ਨਦਰੀਆਵੈ।ਸਭਿ ਘਟਿ ਪ੍ਰਭੁਕੀ ਜੋਤਿ ਰਹਾਵੈ॥੫੪॥ ਹੋਇ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਨਹਿ ਤਬਹੀ।ਰਮ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਰਾਮ ਘਟ ਸਭਿ ਹੀ। ਕਬਹਿ ਨ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਪਛਾਨਹਿਂ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਜੋ ਨਹੀਂ ਬਖਾਨਹਿ ॥੫੫॥ ਮੋਹ ਤਿਮਰ ਮਹਿਂ ਅੰਧੇ ਸੋਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਰਗ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਓਈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੰਤ ਗਿਰਾ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਹੀ। 'ਅੰਧੇ ਭਏ ਨੈਨ ਜਿਨ ਨਾਂਹੀ ॥੫੬॥ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਨਹਿਂ ਦੇਖਹਿਂ ਸੋਈ। ਚਖ ਹੈਂ ਪਿਖਹਿਂ ਭਲੇ ਸਭਿ ਕੋਈ[4]। ਤਿਨ ਲੋਚਨ ਕੀ[5] ਜੋਤਿ ਜਿ ਆਹੀ। ਸੋ ਕਹੀਐ'ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰਪ੍ਰਾਹੀ॥੫੭॥

ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਝਗਰਾ ਦੁਹੁ ਲੋਚਨ ਕਿਆ ਹੇਰੈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਸਬਦੁ ਧੁਨਿ ਜਾਗੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਝਗਰੁ ਨਿਬੇਰੈ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ॥'ਆਗੈ ਸਦਾ ਝਗਰ ਇਹੁ ਭਯੋ। ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਸਭਿਹਿਨਿ ਨੈ ਕਿਯੋ। ਨੇਤ੍ਰਨ ਬਿਖੈ ਚਾਮ[6] ਕੈ[7] ਪਾਨੀ। ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਇਹੁ ਬਾਤ ਨ ਛਾਂਨੀ[8]।੫੮। ਇਨ ਮਹਿਂ ਦੇਖਤਿ ਵਸਤੁ ਸੁ ਕਯਾ ਹੈ। ਆਗੈ ਇਉਂ ਹੀ ਝਗਰ ਕਿਯਾ ਹੈ। ਨਹਿ ਜਾਨਯੋ. ਇਹ ਰਿਖਿਨਿ ਮੁਨੀਸ਼ੂਰ। ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਜੋ ਬਹੁਤ ਤਪੀਸ਼ੂਰ ॥ ੫੯॥ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾ ਨ ਜਾਨਤਿ ਕੋਈ। ਅੰਤਰ ਵਸਤਿ ਪਿਖਤਿ ਹੈ ਜੋਈ। ਅੰਤਰ ਉਰ ਕੇ ਜਾਗਤਿ ਜੋਤੀ।ਤਬਿ ਅੰਤਰਿ ਇਸਕੇ ਸੁਧਹੋਤੀ॥੬੦॥ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵਨ[9] ਕਰਿਹੀ। ਪੁਨ ਧੁਨਿ ਸੁਨਹਿ ਦਸਵ ਜੋ ਦਰ ਹੀ[10]। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਹ ਝਗਰ ਨਿਬੇਰੈਂ[11]। ਔਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਕੋਊ ਨ ਹੇਰੈ[12]

[1]ਅੱਖਾਂ ਹੈਨ। [2]ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [3]ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [4]ਅੱਖਾਂ ਹੋਣ ਤੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਸਭ ਕੋਈ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। [5]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ । [6]ਮਾਸ। [7]ਜਾਂ। [8]ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। [9]ਸਿਮਰਨ। [10]ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਦੀ। [11]ਨਿਬੇੜਦੇ ਹਨ। [12]ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ।

॥੬੧॥ਸਭਿਇੰਦ੍ਰੀਆਂਕ੍ਰਿਆ ਜੁ ਕਰਿਹੀਂ।ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਸਰਹੀ*। ਸੋ ਤੁਮ ਖੋਜਹੁ ਅੰਤਰ ਦੇਹੀ।ਪਾਇ ਲੇਹੁ ਗੇ ਸੁਧ ਹ੍ਵੈ ਜੇਹੀ'[1]॥੬੨॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸੰਤ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਕੈ। ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਕਿਯ ਬਚਨ ਉਚਰਿਕੈ। 'ਏਕੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਤਾਰ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਮਿਲਹਿ?ਜਿ ਹ੍ਵੈ ਨਿਸਤਾਰਾ?॥੬੩॥ ਕਉਨ ਜਤਨ ਸੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾਈ। ਸੋ ਸੁਧ ਦਿਹੁ ਹਮਕੋ ਸਮਝਾਈ' ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਕੀਨ ਅਲਾਵਨ[2] । ਪੂਰਨ ਕੀਨੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਹਾਵਨ ॥ ੬੪ ॥

> ਸੁਰਿ ਨਰ ਨਾਥ ਬੇਅੰਤ ਅਜੋਨੀ ਸਾਚੈ ਮਹਲਿ ਅਪਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ਜਗਜੀਵਨ ਨਦਰਿ ਕਰਹੁ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸੁਰ ਨਰਨਪਤਿ[3], ਮੰਦਰ ਜਾਂਹਿ ਅਪਾਰ। ਸਹਿਜ ਭਾਇ ਸੋ ਮਿਲਤਿ ਹੈ, ਤਿਹ ਨਦਰੀ[4] ਨਿਸਤਾਰ'[5]॥੬੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੰਤਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਨਸਯੋ ਭਰਮ ਉਪਜੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਰਿਹੀਂ॥੬੬॥'ਤੁਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਅਵਤਾਰ। ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰ। ਹਮ ਕੋ ਦੂਜੀ ਨਾਂਹੀ ਥਾਉਂ। ਕਰਹੁ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਅਪੁਨਾ ਨਾਉਂ ॥ ੬੭॥ ਬਹੁ ਦਿਨ ਹਮ ਭਰਮਤਿ ਜਗ ਫ਼ਿਰੇ। ਅਬ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਗੁਰ ਕਰੇ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਸੁਾਮੀ! ਹਮ ਸਦੀਵ ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਗਾਮੀ[6]' ॥ ੬੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਯੋ 'ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਹੋਵਹੁ ਮੋਖ ਸੁਖੈਨ'॥੬੯॥ਚੌਪਈ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਨਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਕੀਨ ਗਮਨ ਆਗੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗਮਨੇ ਸੰਗਾ॥੭੦॥ਮਾਰਗਬਿਖੈ ਜਾਤਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਮੁਝ ਸੋਂ ਅਸ ਬਾਨੀ। 'ਲਾਲੋ ਹੈ ਬਹੁ ਮੀਤ ਹਮਾਰਾ। ਚਲਹੁ ਮਿਲੈਂ ਅਬ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗਾਰਾ॥੭੧॥ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਤਿਂਹ ਦੇਖੇ।ਨਗਰ ਏਮਨਾਬਾਦ ਬਿਸ਼ੇਖੇ'। ਕਹਿ ਬਚ ਗਮਨਤਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਹਮ ਫਕੀਰ ਸਭਿ ਚਲਹਿਂ ਪਿਛਾਰੀ[7]॥੭੨॥ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ ਸੁੰਦਰ ਭਾਰੀ।ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲਤਿ

---

[1]ਪਾ ਲਓਗੇ ਸੁਧ ਜਿਹੋ ਜੇਹੀ (ਉਹ) ਹੈ।[2]ਕਹਿਣਾ ਕੀਤਾ।[3]ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਨਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਹੈ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ। [4]ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। [5]ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [6]ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਾਂ। [7]ਬਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਫਕੀਰ ਪਿੱਛੇ ਚਲੇ। *ਪਾਃ—ਆਸਰ ਹੀ।

ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੀ । ਬਿਨ ਸ਼੍ਰਮ[1] ਸਰਬ ਪੰਧ ਕੋ ਛੋਰੀ । ਦੀਨਾਨਾਥ ਗਏ ਤਿਹ ਠੌਰੀ ॥੭੩॥ ਨਗਰ ਏਮਨਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚੇ।ਬੈਠੇ ਵਹਿਰ ਸਥਲ ਪਿਖਿ ਊਚੇ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਸੋਹਿਤਿ ਭਏ ਫਕੀਰਾ । ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ॥ ੭੪॥ ਰੌਜ਼ਨ ਕੋ ਚੌਤਰਾ ਬਨਾਯੋ । ਊਪਰ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਸੁਖਦਾਯੋ । ਅਬ ਲੌ ਰੋੜੀ ਨਾਮ ਕਹਾਵਹਿ । ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਫਲ[2] ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੭੫ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸੰਤਨ ਚਰਚਾ, ਏਮਨਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛੱਬੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਿਵਾਸ । ਏਮਨਾਬਾਦ । ਬਾਬਰ ਦਾ ਹੱਲਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਿਰ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਤਰ ਉਤਰਿ ਸਰਬ ਰੇਨ ਘਰ ਛਾਇਂ ।
ਉਸ਼ਨ ਸੀਤਾਦਿ ਬਿਕਾਰ ਜੇ, ਹੇ ਮਨ ਤਬ ਸੁਖ ਪਾਇਂ ॥ ੧ ॥

{ ਤਰ=ਤਰੇ, ਤਲੇ, ਹੇਠ । ਸਰਬ ਰੇਨ=ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰੇਣ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ । ਘਰ ਛਾਇਂ=ਘਰ ਪਾ ਲਵੇਂ । ਉਸ਼ਨ ਸੀਤਾਦਿ=ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਆਦਿਕ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਦ੍ਵੰਦਾਂ ਤੋਂ । }

ਅਰਥ—ਹੇ ਮਨ ! ਹੰਕਾਰ (ਰੂਪੀ) ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਕੇ ਜੇ (ਤੂੰ) ਸਾਰਿਆਂ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਰੇਣ (ਹੋ ਜਾਣ ਰੂਪੀ) ਘਰ ਛਾ ਲਵੇਂ, ਤਦ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ (ਰਜ, ਤਮ) ਆਦਿ (ਰੂਪੀ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਛੁਟ ਜਾਣ (ਨਾਲ ਤੂੰ) ਸੁਖ ਪਾ ਲਵੇਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨੀਏ ਇਤਿਹਾਸਾ । ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਬੈਠੇ ਸੁਖਰਾਸਾ । ਹੁਤੋ ਪਠਾਨ ਤਹਾਂ ਕੋ ਰਾਜਾ । ਘਰ ਘਰ ਬਹੁਰ ਬਜਾਵਹਿ ਬਾਜਾ ॥ ੨ ॥ ਅਧਿਕ ਬਜਾਯ ਤਿਸ ਦਿਨ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ । ਕਰਤਿ ਕੁਲਾਹਲ[3] ਉਰ ਹਰਖਾਹੀਂ । ਗਾਵਹਿਂ ਨਾਚਹਿਂ ਮਾਚਹਿਂ ਰੰਗਾ । ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਮਹਿਂ ਰਹੇ ਉਮੰਗਾ ॥੩॥ ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ ਪਹਿਰਿਕੈ । ਬਨੇ ਛੈਲ ਬਹੁ ਗਰਬ ਗਹਿਰ[4] ਕੈ । ਅਵਲੋਕਤਿ ਹੈਂ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ । ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਠਾਨਹਿਂ ਹਾਸੇ ॥ ੪ ॥ ਗਰੀਅਨ[5] ਬਿਖੇ ਕੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗਾ । ਬੈਠੇ ਮੂਛ ਬਾਮ[6] ਸਰਬੰਗਾ । ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਭੂਲੇ । ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਕਾਰਨ ਮਹਿਂ ਅਨਕੂਲੇ* ॥੫॥ ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਜਾਨਹਿਂ । ਦੇਖਿ ਫਕੀ-

---

[1]ਥਕਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ । [2]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਚਾਹਿਆ ਫਲ । [3]ਖੁਸ਼ੀਆਂ । [4]ਡੂੰਘੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ । [5]ਗਲੀਆਂ । [6]ਮੁੱਛਾਂ ਕੁੰਢੀਆਂ ਕਰਕੇ ।

*ਪਾ:ਹਿ—ਰ ਖੂਲ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਰਨ ਹਾਸੀ ਠਾਨਹਿ। ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਮਦ[1] ਤੇ ਭਏ ਸਿ ਅੰਧੇ।ਪਰੇ ਗਰ੍ਤ[2] ਜਗ-ਬੰਧਨ ਬੰਧੇ॥੬॥ਦੇਖਹਿਂ ਦੁਖੀ ਦਯਾ ਨਹਿਂ ਕਰਿਹੀਂ। ਮਹਾਂ ਮੰਦਮਤਿ ਪਰ ਤਿਯ ਹਰਿਹੀਂ।ਪਿਯਤਿ ਸ਼ਰਾਬ ਘੂਮਤੇ ਫਿਰਿਹੀਂ।ਸ਼ਾਸਨ[3]ਦੇਹਿਂ ਗਰੀਬਨ ਧਰਿਹੀਂ[4] ॥ ੭ ॥ ਜਹਾਂ ਅੰਗਨਾ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਹਿਂ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਾਜੀ ਬਰ[5] ਫੇਰਹਿਂ। ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਵਹਿਰ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਆਈ ॥ ੮ ॥ ਹੁਤੇ ਫ਼ਕੀਰ ਸੰਗ ਤਿਹ ਥਾਏਂ। ਭਏ ਛੁਧਾਤੁਰ[6] ਮੁਖ ਕੁਮਲਾਏ। ਸਗਰੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤਾ ਜਬ ਹੀ। ਭਈ ਨਿਸਾ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬ ਹੀ ॥੯॥ 'ਹੇ ਸੰਤਹੁ ! ਦ੍ਵੈ ਉਠਿ ਕਰਿ ਜਾਵਹੁ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਜਾਚ ਅਸਨ ਕੋ ਖਾਵਹੁ। ਜੇ ਬੈਠਯੋ ਦੇਵੈ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਜਾਚ ਕਿਨ ਖਾਹੀ ॥ ੧੦॥ ਮਰ-ਦਾਨੇ ! ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਸੰਗਾਰੇ। ਆਵਤਿ[7] ਲਾਲੋ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੇ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨਿਕੈ ਅਸ ਆਇਸੁ।ਮਰਦਾਨਾ ਦ੍ਵੈ ਸੰਤ ਸਿਧਾਇਸ ॥੧੧॥ ਜਹਾਂ ਪਠਾਨ ਮਹਾਨ ਨਿਕੇਤਾ[8]।ਗਏ ਤਹਾਂ ਅੰਨ ਲੇਨੇ ਹੇਤਾ। ਜਾਚਨ ਕਰੈਂ ਜਾਇ ਜਿਸ ਪਾਹੀਂ। ਸੁਨਹਿ, ਬਹੁਰ ਉੱਤਰ ਦੇ ਨਾਂਹੀ ॥੧੨॥ ਮਦ ਪਾਨੀ[9] ਬੋਲੈਂ ਦੁਰ ਬੈਨਾ। ਜਾਚੰਤਿ ਫਿਰੇ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਐਨਾ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਇਕ ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਜਾਚਯੋ ਅੰਨ ਜਾਇ ਤਿਹ ਪਾਹੀ ॥ ੧੩ ॥ ਦਯੋ ਨ ਕਛੁ ਨਹਿ ਬੋਲਹਿ ਬਾਨੀ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਵਾ ਇਕ ਮਦ ਪਾਨੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦੀਨ ਧਕੇਲਾ। ਬਹੁ ਬਲ ਸੋਂ ਧਰਨੀ ਪੁਰ ਮੇਲਾ[10] ॥ ੧੪॥ ਚੋਟ ਲਗੀ ਪਾਈ ਤਨ ਪੀਰਾ। ਪੁਰਿ ਤਜਿ ਚਲੇ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਤੀਰਾ।ਲਾਲੋ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਨਿਜ ਸਾਥਾ।ਆਏ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਗ ਨਾਥਾ ॥ ੧੫ ॥ ਭੁਰਜੇ ਦਾਨੇ[11] ਕਛੁਕ ਤਿਆਰੀ। ਲੇ ਸੋ ਲਾਲੋ ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ ਕਰਿਕੈ। ਕਹਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਸਿਰ ਧਰ ਧਰਿ ਕੈ[12] ॥੧੬॥ ਕਹਿਨ ਲਗਾ 'ਬੀਤਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲਾ। ਰਾਵਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ'। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸੰਗ ਤਾਂਹੀ। ਬੈਠਾ-ਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਨ ਪਾਹੀ॥੧੭॥ਬਹੁਰੋ ਦੋਊ ਸੰਤ ਸੁ ਪੂਛੇ।'ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਹਟਿ ਆਏ ਤੁਮ ਛੂਛੇ?' ।ਸੁਨਤਿ ਫਕੀਰਨ ਸਰਬ ਬਤਾਈ। ਮਰਦਾਨੇ ਕੀ ਚੋਟ ਦਿਖਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਪਾਮਰ[13] ਪੁਰਖ ਰਹੈਂ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਜਹਿਂ

[1]ਹੰਕਾਰ। [2]ਟੋਏ (ਵਿਚ)। [3]ਦੰਡ। [4]ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ। [5]ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਘੋੜਾ। [6]ਭੁਖੇ। [7]ਆਂਵਦੇ ਹੋਇਆਂ। [8]ਬਹੁਤੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਘਰ। [9]ਸ਼ਰਾਬੀ। [10]ਗਿਰਾ ਦਿੱਤਾ। [11]ਭੁੱਜੇ ਹੋਏ। [12]ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰਕੇ। [13]ਨੀਚ।

ਆਦਰ ਨਾਂਹੀ।ਸੇਵਾ ਕਰਨੀਰਹੀ ਸੁ ਰੀਤੀ।ਬੇਮੁਖ ਦਿਯ ਦੁਖ ਕਿਯ ਬਿਪ-ਰੀਤੀ' ॥੧੯॥ ਸੁਨਤਿ ਅਵੱਗਯਾ ਸੰਤਨ ਕੇਰੀ। ਰਿਸ ਉਪਜੀ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਘਨੇਰੀ*।ਤਿਹ ਛਿਨ ਲਾਲੋ ਸਨਮੁਖ ਬੈਸਾ। ਤਿਹ ਸੌਂ ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਬਦ ਮੁਖ ਐਸ॥੨੦॥ਜਿਹਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਪਠਾਨ ਕੁਚਾਲੇ।ਮਰੈਂ ਪਾਇਕੈ ਕਸ਼ਟਬਿਸਾਲੇ। ਤਿਨ ਕੀ ਸਫਾ ਉਠਾਵਨ ਹੇਤੂ[1]*। ਬੋਲੇ ਬਚ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ ॥ ੨੧ ॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਞ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ ਕੂੜੁ ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਕਾਜੀਆ ਬਾਮਣਾ ਕੀ ਗਲ ਥਕੀ ਅਗਦੁ ਪੜੈ ਸੈਤਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨੀਆ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਕਸਟ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿਦਵਾਣੀਆ ਏਹਿ ਭੀ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੂ ਪਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ੧ ॥†

ਚੌਪਈ॥ ਇਸਕੋ ਕਰਿਹੌਂ ਅਰਥ ਬਖਾਨ। ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੋਤਾ ਦੇਕਰਿ ਕਾਂਨ। ਲਾਲੋ ਸੌਂ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਇ। 'ਐਸੇ ਨਹਿੰ ਮਨ ਮਹਿੰ ਤੂੰ ਲ੍ਯਾਇ ॥ ੨੨॥ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਤਿ ਰੋਸ[2] ਮਨ ਕੀਨੋ। ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਆਇਸੁ ਹੀ ਚੀਨੋ। ਜਯੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਤਿ ਰਜਾਈ। ਤੈਸੇ ਹੀ ਮੈਂ ਕਹਤਿ ਬਨਾਈ ॥ ੨੩॥

---

[1]ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [2]ਕ੍ਰੋਧ।

*ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਸਫਾ ਉਠਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣਾ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਤੇ ਅਗਲਾ ਸਬਦ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਸਾਫ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਹੋਣਹਾਰ ਜੋ ਧੁਰੋਂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਕਰਾਰ ਪਾਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਪਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪਿਸ਼ੀਨਗੋਈ ਕੀਤੀ (ਭਵਿਖਜਤ ਵਾਕ ਕਿਹਾ) ਹੈ। ਜੈਸੀ ਬਾਣੀ ਖਸਮ ਦੀ ਆਈ ਹੈ ਵੈਸਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਅੰਕ ੨੩ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, 'ਹੇ ਲਾਲੋ ਮੈਂ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ'। ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਆਕੇ ਬਖਸ਼ੇ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪੇ ਹੋਏ ਤਾਰੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਤਾਰਨਹਾਰ ਸੀ।

†ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਵਯ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭਵਿਖਜਤ ਵਿਚ ਹੋਣਹਾਰ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਐਉਂ ਖੁਲਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਮਾਜਰਾ ਅੰਕਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਓਹ ਓਸ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੁਣ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋ ਭਵਿੱਖਜਤ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਵਾਚਕੇ ਜਿਵੇਂ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਹਿ ਪਰ ਪਹਿਲੋਂ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਨੇ:—'ਜੈਸਾ ਹੁਕਮ ਸਾਈਂ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮੈਂ ਹੇ ਲਾਲੋ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ।'

ਲੋਕਨ ਇਹਾਂ ਪਾਪ ਜੋ ਕੀਨੈ। ਸੋ ਕਾਬਲ ਮਹਿ ਤਨ ਧਰਿ ਲੀਨੈ। ਅਘ ਕੌ ਫਲ ਦੁਖ ਦੇਹਿ ਘਨੇਰਾ। ਬਿਨ ਦੀਨੇ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਨਿਬੇਰਾ॥ ੨੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਮੁਗ਼ਲ ਰੂਪ ਧਰਿ ਆਵਈ ਮਾਂਗਹਿ ਬਲ ਸੋਂ ਦਾਨ[1]। ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਭਈ ਸਰਬ ਕੀ ਹਾਨ॥ ੨੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਮੰਤ੍ਰੀ ਵਿਰਹਿਂ ਕੂਰ ਅਬ ਹੋਈ। ਪੁਨ ਕਾਜ਼ੀ ਦਿਜਬਰ[2] ਹੈਂ ਜੋਈ। ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਤੋ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਈ। ਕਰਹਿਂ ਨਿਕਾਹ ਸ਼ਤਾਨੀ ਸੋਈ॥ ੨੬॥ ਅੰਗਨਾ ਸੁੰਦਰ ਦੇਖਿ ਲੁਭਾਈਂ। ਬਲ ਸੋਂ ਭੋਗਹਿਂ ਲੇਹਿਂ ਮੰਗਾਈ। ਪਢੇ ਕਤੇਬਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ। ਕਹੈਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਰਬ ਮਹਿ ਜਾਨੀ॥ ੨੭॥ ਦੇਤਿ ਗ਼ਰੀਬਨ ਕੌ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਤਿਹ ਕੋ ਫਲ ਹੁਇ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰੀ। ਜਬਹਿ ਮਾਰ ਪਰਿਹੈ ਤਿਨ ਤਾਈਂ।–ਹੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕਜ਼ਾ ਕਰਹਿਂ–ਅਲਾਈ[3]॥ ੨੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਪੁਨ ਹਿੰਦੁਨੀ ਗਹਿ ਮੰਗਵਾਵਹਿਂ ਸੋਇ। ਗਾਇਂ ਖ਼ੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਰਤ ਕਾ ਕੁੰਗੂ ਹੋਇ'॥੨੯॥ਚੌਪਈ॥ ਲਾਲੋ ਬੈਠੋ ਹੁਤੋ ਅਗਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਮੁਗ਼ਲੇ ਆਵਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਲਰਾਈ। ਯਾਂ ਕੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਹੋ ਜਗਰਾਈ!* ॥੩੦॥ ਕਬ ਲੌ ਰਾਜ ਕਰੈਂ ਜਗਮਾਂਹੀ। ਪੁਨ ਧਰਨੀਤੇ ਸੋ ਕਬ ਜਾਹੀਂ।ਖਾਨ[4]ਮਹਾਂ ਮਦਅੰਧ ਰਹਾਵਹਿਂ[5]।ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਤ ਸਫਲ ਪਾਵਹਿਂ'॥੩੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਲਾਲੋ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਭਾਖੇ ਬਚ ਕੂਰ। ਕਹਿਤ ਜੋ ਜਿਨ ਕੇ ਖ਼ਾਨਕੀ ਦਈ ਸਫਾ ਕਰਿ ਦੂਰ॥੩੨॥ਸ਼੍ਰੀਮੁਖਵਾਕ॥

ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕੁ ਗਾਵੈ ਮਾਸ ਪੁਰੀ ਵਿਚਿ ਆਖੁ ਮਸੋਲਾ ॥ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਰੰਗਿ ਰਵਾਈ ਬੈਠਾ ਵੇਖੈ ਵਖਿ ਇਕੇਲਾ॥ ਸਚਾ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ ਸਚੜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇ ਗੁਮਸੋਲਾ॥ ਕਾਇਆ ਕਪੜੁ ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੋਸੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ॥ ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ॥ ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਇ।ਦੇਹਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਜੀਅ ਜੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹ੍ਵੈ ਜਾਇ[6]† ॥ ੩੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਾਸ ਪੁਰੀ[7] ਇਹ

---

[1]ਭਾਵ ਲੁਟੇਗਾ। [2]ਕਾਜ਼ੀ (ਤੇ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [3](ਐਉਂ) ਕਹਿਣਗੇ। [4]ਪਠਾਨ। [5]ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [6]ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। [7]ਇਸ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਮਾਸ ਹੀ ਮਾਸ ਹੋਵੇਗਾ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:–ਖਾਨਨ ਜੀਤਹਿਂ ਫੇਰ ਦੁਹਾਈ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਐਉਂ ਬੀ ਹਨ–ਦੇਹਿਂ ਸਜਾਇ ਇਨ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਜੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੁਇ ਜਾਇ' ਵਾ 'ਦੇਹਿਂ ਇਨਾਯਤਿ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਜੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੁਇ ਜਾਇ'।

ਬਲ*ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਸਲਾ[1] ਕਰ ਦਿਖਰਾਵਹਿ[2]। ਜਿਸਨੈ ਸਰਬ ਜਗਤ ਉਪਜਾਯੋ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੰਗ ਦਿਖਰਾਯੋ ॥੩੪॥ ਤਿਸ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੁਇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੇ। ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਮਹਿਂ ਫਸਿ ਸਭਿ ਸੁਧ ਭੂਲੇ। ਪਿਖਹਿ ਸੁ ਨਯਾਰੋ ਹੋਇ[3] ਤਮਾਸ਼ਾ। ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਨਯਾਉਂ ਸਚਾ ਸੋ ॥ ੩੫॥ ਮਸਲੇ ਮੂਜਬ ਕਰਿਹੈ ਸੋਈ। ਕਾਇਆਂ ਕੱਪੜ ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੋਈ। ਜਸ ਅਘ ਕਿਯ ਤਸ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੋਨਿਤ[4] ਪਸਰਹਿ ਧਰਨਿ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕੋ ਬੋਲ[5] ਜੋ ਆਨ ਸਮਾਲਹਿ ਸੋਇ। ਪੰਦਰਹਿ ਸੈ ਪੁਨ ਅਠਤਰੇ ਆਵਨ ਤਿਨ ਕੋ ਹੋਇ॥੩੭॥ਚੌਪਈ॥ ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਸਤਾਨਵੇ ਮਾਂਹੀ। ਸਵਾ ਦੂਰ ਤਿਨ ਕੀ ਹ੍ਵੈ ਜਾਹੀ। ਦੋਸੈ ਬਹੁਰੋ ਬਰਖ ਉਨੀਸੇ। ਕਰਹਿਂ ਰਾਜ ਹੋਵਹਿ ਅਵਨੀਸ਼ੇ[6] ॥ ੩੮ ॥ ਨਰ ਅਵਤਾਰ ਹਮਾਰਾ ਹੋਇ। ਚੇਲਾ ਤਾਂਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜੋਇ। ਦਸ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਕਰਿਹੋਂ ਜਬਹੀ। ਪੀਛੇ ਹੋਇ ਖਾਲਸਾ ਤਬਹੀ ॥ ੩੯॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਸੋ ਲੇਵਹਿ ਛੀਨੈਂ। ਤਬ ਤੁਰਕਨ ਹੋਵਹਿ ਬਲ ਹੀਨੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ[7] ਮੇਲ ਜਿ ਸੋਊ। ਬਧੈ ਰਾਜ ਦੁਸ਼ਟਨ ਘਰ ਖੋਊ[8] ॥੪੦॥ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਜੇ ਕਰਹਿਂ ਲਰਾਈ। ਰਿਸ ਬਸਿ ਹੁਇ ਕੈ, ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਈਂ। ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਸੱਚ ਵਖਾਨਹਿ। ਪਰਗਟ ਹ੍ਵੈ ਨਰ ਤਬਹੀ ਜਾਨਹਿਂ ॥ ੪੧ ॥ ਸਰਬ ਖਾਨ[9] ਅਬ ਹੋਇ ਨਿਦਾਨਾ[10]। ਚਲਹਿ ਤੁਫੰਗ ਕਟਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਪੁਰਿ[11] ਲੁਟਿ ਜਾਇ ਤ੍ਰਾਸ ਬਹੁ ਹੋਈ। ਨਹੀਂ ਸਬੂਤ ਬਚੈ ਅਬ ਕੋਈ ॥੪੨॥ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੋ ਇਕ ਦਿਜ ਮਤਿਵਾਨਾ। ਲਖਯੋ ਕਿ ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਨ ਕੋਈ। ਉਚਰਯੋ ਸ਼ਬਦ ਗਜ਼ਬ ਕਾ ਜੋਈ ॥੪੩ ॥ ਉਰ ਡਰ ਧਰਿਕੈ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਆਨਯੋ ਬਹੁ ਪਕਵਾਨ ਅਹਾਰਾ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਧਰਿ ਦੀਨ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥਿ ਜੋਰਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੪ ॥ 'ਇਹੁ ਅਹਾਰੁ ਦਿਹੁ ਸੰਤਨ ਖ੍ਵਾਈ। ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਸਰਬ ਛੁਧਾ ਮਿਟਿ ਜਾਈ। ਰਾਵਰ ਸਬਦੁ ਜੁ ਭਾਖਯੋ ਕ੍ਰੂਰਾ[12]। ਲੂਟਨ ਨਗਰ ਖ਼ਾਨਨ ਹਿਤ ਦੂਰਾ[13] ॥੪੫॥ ਸੋ ਨਿਜ ਬਚਨ ਫੇਰਿ ਕਰਿ ਦੀਜੈ[14]। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ

---

[1]ਵਾਕ [ਅ:, ਮਸਅਲਾ=ਪੁੱਛ, ਗਲ, ਵਾਕ, ਧਰਮ ਦੀ ਗਲ]। [2](ਪੂਰਾ) ਦਿਖਾਵੇਗਾ। [3](ਪ੍ਰਭੂ) ਨਿਆਰਾ ਹੋਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। [4]ਲਹੂ। [5]ਬੋਲੀ (ਅ) ਰਾਜ। [6]ਹੋਣਗੇ ਰਾਜੇ (ਮੁਗ਼ਲ)। [7](ਸਿਖ) ਆਪਸ ਵਿਚ। [8]ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਖੋਹਕੇ। [9]ਸਾਰੇ ਖਾਨਾਂ ਦਾ। [10]ਅੰਤ। [11]ਸ਼ਹਿਰ ਏਮਨਾਬਾਦ। [12]ਕਰੜਾ। [13]ਖਾਨਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦਾ। [14]ਮੋੜ ਦਿਓ। *ਪਾ:—ਕਾਬਲ।

ਕੀਜੈ। ਚਲਿ ਆਯੋ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਅਬ ਹਮਰੀ ਕੀਜੈ ਰਖਵਾਰੀ'। ॥ ੪੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ"ਸੁਨਹੁ ਦਿਜ* ਐਸੇ। ਸੰਤ ਬਚਨ ਹੈਂ ਗਜ ਰਦ[1] ਜੈਸੇ। ਏਕ ਬਾਰ ਜੋ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੇ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੈਂ ਨਹਿ ਕਰੇ ਪ੍ਰਯਾਸੈ[2] ॥੪੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਖਾਨਨ ਸਭਿ ਕੋ ਅੰਤ ਹ੍ਵੈ ਬਚੈ ਨ ਇਹ ਬਲ ਕੋਇ।ਬਖਸ਼ੇ ਤੂੰ ਅਬ ਜਾਵਈ ਮਿਲਯੋ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਇ ॥੪੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਹੇ ਦਿਜ ! ਲਾਲੋ[3] ਮਿਲਿਕੈ,ਦੋਊ। ਕਹੈਂ[4] ਜਿ ਬਚਨ ਕਰਹੁ ਅਬ ਸੋਊ। ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਲੇਹੁ ਸੰਗਾਰੇ। ਅਪਨੀ ਸਭਿਹੀ ਵਸਤੂ ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਚਤੁਰ ਕੋਸ ਪਰ ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਈ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਤੜਾਗ[5]ਪਿਖਹੁ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।ਬੈਠੇ ਰਹਿਯੋ ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬਾ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਛੋਰਹੁ ਬਿਨਾ ਬਿਲੰਬਾ[6] ॥ ੫੦ ॥† ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਮੁਗ਼ਲਨ ਕੀ ਸੈਨਾ। ਆਇ ਇਹਾਂ ਲੂਟਹਿ ਸਭਿ ਐਨਾ॥ ਸਭਿ ਪਠਾਨ ਕੋ ਪਠਿ ਜਮ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਤਿਯਨ ਬਾਂਧ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ ਸੰਗਾਰੇ' ॥੫੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੋ ਦਿਜ ਦੂਊ ਸੱਤਯ ਲਖੇ ਸਭਿ ਬੈਨ।ਦ੍ਰਿੜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹਿਰਦੇਕਰੀ ਗਏ ਤੁਰਤ ਨਿਜ ਐਨ।੫੨।ਚੌਪਈ।ਅਪਨੀ ਸਭਿ ਸੰਭਾਰ[7] ਸੰਭਾਰੀ। ਲੀਨ ਸੰਗ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੁਤ ਨਾਰੀ। ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਬਹੋਰੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸੀ ਠੌਰ ਕੋ ਟੋਰੀ[8] ॥੫੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਜਸ ਬੀਤੀ ਤਸ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰੀ। ਹੁਤੋ ਪਚਾਸ ਕੋਸ ਪਰ ਡੇਰਾ।ਦਲ ਬਾਬਰ ਕੇ ਸੰਗ ਘਨੇਰਾ ॥੫੪॥ ਤੁਰਕੀ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਗਮਨੈ ਤਤਕਾਲਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਬਾਬਰ ਕੋ ਮਨ ਫੇਰਾ।–ਏਮਨਵਾਦ ਨਗਰ ਲਿਉਂ ਘੇਰਾ॥੫੫॥

---

[1]ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦ। [2]ਜਤਨ ਕੀਤਿਆਂ। [3]ਲਾਲੋ (ਤੇ ਤੂੰ)। [4]ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। [5]ਸੁੱਕਾ ਤਾਲਾਬ। [6]ਬਿਨਾ ਡੇਰੀ ਦੇ। [7]ਸਮੱਗ੍ਰੀ। [8]ਭਾਲਕੇ। *ਪਾ:–ਬਚ।

†ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਬਦ ਪੜ੍ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸਮਝ ਸਾਫ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੇਸ਼ੀਨ ਗੋਈ (ਭਵਿਖਤ ਵਾਕ) ਹੈ, ਤੇ 'ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੋਸੀ' 'ਸੰਭਾਲਸੀ' 'ਉਠਸੀ' ਸਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦੱਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਫੇਰ ਕਾਬਲੋਂ ਟੁਰੇਗਾ, ਇਹ ਪਤਾ ਪਹਿਲੋਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਰ ਦੇ ਕਾਬਲੋਂ ਟੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਏਹ ਵਾਕ ਹਨ। ਤੇ ਕਾਬਲੋਂ ਟੁਰਕੇ ਕੋਈ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜ ਸਕਦਾ। ਤਾਂਤੇ ਏਹ ਵਾਕ ਪਹਿਲੋਂ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਬਰ ਦੂਏ ਦਿਨ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੁਛ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਏਮਨਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚਾ ਹੈ, ਏਮਨਾਬਾਦ ਦਾ ਤਦੋਂ ਨਾਉਂ ਸੈਦਪੁਰ ਮੰਡਜਾਲੀ ਯਾ ਸਰਜਾਲੀ ਸੀ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਃ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੧੫੬੯ ਸੰ: ਬਿ: ਨੂੰ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਏਮਨਾਬਾਦ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ੧੫੭੮ ਸੰ: ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅਕਸਮਾਤ੍[1] ਅਬ ਪਰਿਹੋਂ ਜਾਈ। ਤੂਰਨ ਤਿਨ ਕੋ ਦਿਉਂ ਬਿਚਲਾਈ[2]।
ਮਾਨੀ ਆਨ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਮੋਰੀ[3]।ਅਸ ਪਠਾਨਹਨਿਹੋਂਕਰਿ ਜੋਰੀ*–॥੫੬॥
ਸਰਬ ਸੈਨ ਕੋ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ। ਅਸੁ ਪਰ ਪਾਇ ਪਾਖਰੈਂ[4] ਲੀਨੀ। ਜੋਧਾ
ਸਨਧਬੱਧ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿਹੀ। ਲੀਨਿ ਤੁਫੰਗੈਂ ਕਸਿ ਕਰਿ ਤਬਹੀ ॥੫੭॥ ਘੋਰਨ
ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਅਸਵਾਰਾ। ਕਰੀ ਦੌਰ ਨਹਿਂ ਲਗੀ ਅਵਾਰਾ। ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ
ਆਪਗਾ[5] ਜੇਤੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਰੁਖ ਪਿਖੇ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਗਈ ਕੇਤੀ ॥ ੫੮ ॥ ਬਡੇ
ਬੇਗ ਸੋਂ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਏ। ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚਿ ਸਰਬ ਬਿਸਮਾਏ। ਜੋ ਮਾਰਗ
ਥੋ ਦੂਰ ਘਨੇਰੀ। ਕਰਯੋ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ ੫੯ ॥ ਸਵਾ ਪਹਿਰ
ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਆਈ। ਸਰਬ ਨਗਰ ਕੌ ਭੌਰੀ ਪਾਈ[6]। ਦਿਵਸ ਚੜ੍ਹੇ ਮੰਡਯੋ
ਰਣ ਭਾਰੀ। ਛੁਟਤਿ ਤੁਫੰਗ[7] ਮਨਹੁ ਪਿਚਕਾਰੀ॥ ੬੦ ॥ ਸਾਂਗ ਪ੍ਰਹਾ-
ਰਹਿਂ ਮੂਠ ਗੁਲਾਲਾ[8]। ਢਾਲੈਂ ਬਨੀ ਮਨਹੁਂ ਡਫ[9] ਮਾਲਾ[10]। ਭਕਭਕ
ਘਾਉ[11] ਸ਼ਬਦ ਤਿਨ ਕੇਰਾ । ਨਿਕਸੀ ਮੀਝ ਅੰਬੀਰ ਗੇਰਾ[12] ॥ ੬੧ ॥
ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਬਸਤ੍ਰ ਰੰਗ ਭਏ ਲਾਲਾ। ਮਾਨਹੁ ਰੰਗ ਪਤੰਗੀ[13] ਡਾਲਾ। ਕਰ
ਮਹਿਂ ਚਮਕ ਰਹੀ ਕਰਵਾਰੈਂ[14]। ਛਟੀ ਮਨਹੁ ਫੂਲਨ[15] ਕੀ ਧਾਰੈਂ॥
੬੨॥'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ', ਮੁਖ ਗਾਵਹਿਂ ਗੀਤਾ। ਖੇਲਤਿ ਫਾਗ[16] ਮਨਹੁ ਕਰਿ
ਪ੍ਰੀਤਾ। ਭਏ ਨਿਸੰਗ ਬੀਰ ਇਕ ਬੇਰਾ॥ ਬਜਯੋ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ[17] ਘਨੇਰਾ॥
੬੩॥ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਪਠਾਨਾ॥ਕੂਦ ਕੁਲਾਂਚਨ[18]† ਹਨਹਿਂ ਕ੍ਰਿ-
ਪਾਨਾ। ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਪਰੇ ਅਰਰਾਈ[19]। ਤੀਰ ਤੁਫੰਗੈਂ ਬਹੁਤ ਚਲਾਈ॥

---

[1]ਅਚਾਨਕ। [2]ਚਲ ਬਿਚਲ। [3]ਹੰਕਾਰੀ ਮੇਰੀ ਈਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। [4]ਕਾਠੀਆਂ। [5]ਨਦੀਆਂ। [6]ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ। [7]ਬੰਦੂਕਾਂ। [8]ਬਰਛੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ (ਮਾਨੋਂ) ਗੁਲਾਲ ਦੀ ਮੁੱਠ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ। [9]ਕੁਨਾਲੀ ਵਾਂਗੂ ਮੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਜ ਜੋ ਪੇਟ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਦੋ ਪਤਲੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। [10]ਪੰਗਤੀ। [11]ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੇ ਫਟਣ ਤੇ ਲਹੂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚਲਣ ਨਾਲ ਭਕ ਭਕ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। [12](ਮਾਨੋਂ)ਅੰਬੀਰ ਸੁਟਿਆ ਹੈ। [13]ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ (ਅ) ਲਾਲ ਚੰਦਨ [ਸੰਸ:, ਪਤ੍ਰੰਗ=ਲਾਲ ਚੰਦਨ]। [14]ਤਲਵਾਰਾਂ। [15]ਫੂਲ ਛਟੀ। [16]ਹੋਲੀ। [17]ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ। [18]ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਕੁਦ ਕੁਦ ਕੇ। [19]ਲਲਕਾਰ ਕੇ।

*ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਸੈਦ ਪੁਰ ਦੇ ਖਾਨ ਨੇ ਰਸਤ ਪਾਣੀ ਦੇਣੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖਾਨ ਨੂੰ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਤੁਪਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਜੰਤਰਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਆਂਗੇ, ਮੁਗਲ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:–

ਕੋਈ ਮੁਗਲੁ ਨ ਹੋਆ ਅੰਧਾ ਕਿਨੈ ਨ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥

†ਪਾ:–ਕੁਚਾਲਨ=ਖੋਟੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾ ਖੇਵਿਆਂ ਨੇ।

੬੪॥ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚ ਤੇ ਫੇਟੀ ਪਰਿਹੀ[1]।ਕੋਇ ਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਾਜ ਕਛੁਕਰਿਹੀ।
ਰਹੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਅਟਕ ਅਗਾਰੀ । ਰਿਸ ਕਰਿ ਬਾਬਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥
੬੫ ॥ 'ਅਹੋ ਮੁਗਲ ! ਲੇ ਧਨ ਮਮ ਪਾਸੂ । ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਿਲਸਤਿ ਬਹੁਰ
ਬਿਲਾਸੂ। ਜਬਹਿ ਆਵਨੇ ਕਾਜ ਹਮਾਰੇ[2]। ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਅਬ ਪ੍ਰਾਨ
ਪਿਆਰੇ ! ॥੬੬॥ ਕਬ ਕੇ ਅਟਕੇ ਖਾਨ ਅਗਾਰੀ।ਕਰੋ ਫਤੇ ਕਸੋਂ ਨ ਇਨ
ਕੋ ਮਾਰੀ' । ਅਸ ਕਹਿ ਭੈਰੋਂ[3]* ਢੋਲ ਬਜਾਏ। ਬਹੁਤ ਦਮਾਮੇ[4] ਡੰਕ
ਲਗਾਏ ॥ ੬੭ ॥ ਹੇਲਾ ਕਰਯੋ ਪਰੇ ਇਕ ਬੇਰਾ। ਮਚਯੋ ਤਬੈ ਘਮਸਾਨ
ਘਨੇਰਾ। ਠਹਾਠਹੀ ਚਲਿ ਰਹੀ ਤੁਫੰਗਾਂ। ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰੋਏ ਬਰਛਨ ਸੰਗਾ
॥੬੮॥ ਖਚਾ ਖਚੀ ਕੀਨੀ ਤਲਵਾਰਨ। ਧੜ ਤੇ ਸਿਰ ਕਿਯ ਜੁਦੇ ਉਤਾ-
ਰਨ। ਮੋਢਨ ਤੇ ਬਾਹੇਂ ਕਟਿ ਡਾਰੀ। ਲੋਥੈਂ ਬਿਥਰੀ ਧਰਾ ਮਝਾਰੀ ॥੬੯॥
ਮੁਗ਼ਲ ਗਏ ਕੈਸੇ ਇਕ ਬੇਰਾ। ਜਾਇ ਬਾਜ ਜਸ ਦੇਖਿ ਬਟੇਰਾ। ਠਾਂਢੇ
ਕਟੇ ਥਾਉਂ ਨਹਿ ਛੋਰੀ[5]। ਕਾਇਰ ਭਗੇ ਲਾਜ ਕੁਲ ਤੋਰੀ ॥ ੭੦ ॥ ਮੁਗ਼-
ਲਨ ਦਲ ਜਨੁ ਘਟਾ ਘਮੰਡੀ[6]। ਤਰਵਾਰੈਂ ਸਮ ਬਿੱਜੁ ਪ੍ਰਚੰਡੀ[7]। ਬਜਹਿੰ
ਦਮਾਮੇ ਜਸ ਘਨਘੋਰੀ।ਗੁਲਕਾਂ ਬਰਖ ਰਹੀ ਬਹੁ ਓਰੀ[8]॥੭੧॥ਕ੍ਰਿੱਖਿ ਪਾਕ
ਸਮ[9] ਖਾਨ ਅਗਾਰੀ। ਨਾਸ਼ ਕੀਨਿ ਸਗਰੀ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਤਛਾ ਮੁੱਛ[10]
ਤਰਵਾਰਨ ਕਰਿਕੈ। ਲੂਟਨਲਗੇ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਬਰਿਕੈ ॥ ੭੨ ॥ ਦਰਬ,
ਤੁਰੰਗ ਲਿਯੇ ਸਭਿ ਜਾਈ। ਖਾਨਨ ਸਦਨ ਬਰੇ ਪੁਨ ਧਾਈ।ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਨਾ
ਤਬ ਗਹਿ ਲੀਨੀ। ਭੂਖਨ ਪਟ ਯੁਤ ਬੈਸ ਨਵੀਨੀ॥੭੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਰਬ
ਪਠਾਨਨ ਮਾਰਿਕੈ ਲੂਟਯੋ ਨਗਰ ਬਨਾਇ। ਬਹੁਤ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਲਿਯੇ
'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਬਿਲਲਾਇ॥੭੪॥ ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੈ ਜੋ ਸਬਦ ਉਚਾਰਾ।
ਬਹੁ ਖਾਨਨ ਪਰ ਕੀਨੀ ਮਾਰਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਜਿ ਸਭਿਹੀ। ਗਏ
ਦਬਕ ਨਹਿ ਉਕਸੇ ਤਬਹੀ ॥੭੫ ॥ ਐਸੋ ਕੌਨ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਭਾਰੀ । ਜੋ
ਗੁਰ ਬਚ ਕੇ ਟਿਕਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਜੋ ਮਿਲਿ ਕੋਟਿਕ ਹੋਹਿਂ ਟਿਨਾਨੇ। ਕਿਉਂ
ਸੂਰਜ ਕੀ ਪਾਇਂ ਸਮਾਨੇ[11]॥੭੬॥ ਫਤੇ ਪਾਇ ਪੁਰਿ ਲੂਟਿ ਘਨੇਰਾ। ਜਾਇ

[1]ਫਿੱਕੀ ਪੈ ਗਈ (ਭਾਵ ਕੁਛ ਮਾਰ ਨ ਕੀਤੀ), (ਅ) ਫੇਟੀ ਪੈਣੀ=ਕੰਮ ਵਿਗੜਨਾ। ਮਾਰ ਵਗ ਗਈ। [2]ਜਦ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ। [3]ਭਿਆਨਕ। [4]ਧੌਂਸਿਆਂ ਤੇ। [5]ਖੜੇ ਹੋਏ (ਸੂਰਮੇ) ਕੱਟੇ ਗਏ ਪਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। [6]ਘਟਾ ਉਮਡਕੇ ਆਈ ਹੈ। [7]ਬਿਜਲੀ ਵਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਮਾਨ। [8]ਸਾਰੀ ਪਾਸੀਂ। [9]ਪੱਕੀ ਖੇਤੀ ਵਤ। [10]ਕਟਾ ਵਢ। [11]ਬਰਾਬਰੀ। *ਪਾ:-ਭੇਰੇ।

ਕੋਸ ਦ੍ਵੈ ਕੀਨੋ ਡੇਰ। ਹਰਖਯੋ ਬਾਬਰ ਜੀਤ ਲਰਾਈ। ਪੁਨ ਫੇਰੀ ਸਭਿ ਥਾਨ ਦੁਹਾਈ ॥੭੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਬਾਬਰ ਕੋ ਜੁਧ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਤਾਈਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੈਦੀ ਛੁਡਾਏ ਬਾਬਰ ਤੋਂ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦ੍ਰਿੜ ਹਿਰਦੇ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਜੋ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜਗਤ ਬਨਾਉ।
ਗ੍ਯਾਨ ਭਏ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਹ੍ਵੈ ਚਹਿਤਿ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਧ੍ਯਾਉ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ—ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ ਅੱਗ੍ਯਾਨ (ਦੇ ਕਾਰਨ) ਜੋ ਜਗਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਨਾਵਟ (ਬਣੀ ਦਿਸ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ) ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਹੇ ਮਨ) ਜੇ (ਤੂੰ ਇਸ ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕਰ।

ਭਾਵ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਧਿਆਉਣ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੇ। ਸੈਨ ਦੇਖਿ ਸੋ ਸੰਤ ਸਿਧਾਰੇ[1]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਸਿ ਰਹੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਇਕ ਮੈਂ ਸੰਗ ਦੁਤਿਯ ਮਰਦਾਨਾ ॥੨॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਏਕ ਮੁਗ਼ਲ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਹਮਹਿ ਦੇਖਿ ਨਿਜ ਦਾਸ ਬੁਲਾਯੋ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ ਬਚ ਐਸੇ। 'ਇਹ ਮਾਨਵ ਤੀਨੋਂ ਜੋ ਬੈਸੇ ॥੩ ॥ ਸਿਰ ਬੋਝੇ ਧਰਿ[2] ਕਰਹੁ ਨ ਦੇਰੇ। ਗਹਿ ਲੇ ਚਲਿਯੇ ਇਨ ਕੋ ਡੇਰੇ'। ਤਿਨ ਉਠਾਇ[3] ਕਰਿ ਲੀਨ ਅਗਾਰੀ।ਧਰੇ ਸੀਸ ਪਰ ਭਾਰ ਜਿ ਭਾਰੀ ॥੪ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਅਸੁ[4] ਪਕਰਾਵਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਬੋਝਾ ਸੀਸ ਉਠਾਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਿਰ ਧਰਨੇ ਲਾਗੇ। ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿਂ ਨ ਮੂੜ ਕੁਭਾਗੇ ॥ ੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਏਕ ਹਾਥ ਊਚੀ ਰਹੀ ਊਪਰ ਸੀਸ ਟਿਕੀ ਨ। ਚਲੇ ਸੰਗ ਸਹਿਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜਹਿ ਡੇਰਾ ਤਿਹ ਕੀਨ ॥ ੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਬ ਹੀ ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ।ਹਮ ਦੋਨੋਂ ਚਲਿ ਜਾਹਿਂ ਪਿਛਾਰੀ। ਬੋਲੇ ਬਚਨ'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!। ਅਬਹਿ ਰਬਾਬ ਬਜਾਉ ਸੁਹਾਨਾ[5]'॥੭॥"ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤਾਰ ਬਜਾਵਉਂ।ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਪਕਰੇ ਅਸੁ ਲਜਾਵਉਂ। ਅਤਿ ਚੰਚਲ ਕੂਦਤਿ ਸੋ ਆਵਤਿ। ਮਹਾਂਬਲੀ ਕਰਿ ਜੋਰ ਥਮ੍ਹਾਵਤਿ' ॥੮॥ ਜੇ ਛੁਟਿ ਜਾਇ ਧਾਇ ਕਿਤ ਜਾਈ[6]। ਮੁਗ਼ਲ ਮਾਰਿ ਹੈ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ[7]। "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ।ਛੋਡਹੁ ਬਾਜ[8] ਸੁ ਆਇ ਪਿਛਾਰੀ' ॥੯॥ ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਕੋ ਛੋਰਯੋ

[1]ਓਹ ਸੰਤ (ਤਾਂ) ਚਲੇ ਗਏ। [2]ਰਖੋ। [3]ਉਠਾਕੇ (ਸਾਨੂੰ)। [4]ਘੋੜਾ। [5]ਸੁਹਣਾਂ। [6]ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ। [7]ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ। [8]ਕਿਤੇ ਦੌੜ ਜਾਵੇਗਾ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

ਬਾਜਾ[1]।ਲਗਯੋ ਬਜਾਵਨ ਆਨੋ ਬਾਜਾ[2]।ਤਿਂਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ ਊਚਉਚਾਰੀ। ਕੀਨੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਰਾਗ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੦ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ ॥ ਆਪੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ ॥ ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ ॥ ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ ॥ ਰਤਨ ਵਿਗਾੜਿ ਵਿਗੋਏ ਕੁਤੀ ਮੁਇਆ ਸਾਰ ਨ ਕਾਈ ॥ ਆਪੇ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ ਆਪੇ ਵੇਖੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਧਰਾਏ ਵਡਾ ਸਾਦ ਕਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ਖਸਮੈ ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੈ ਦਾਣੇ ॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵੈ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥ ੩੯ ॥*

ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਗਾਵਤਿ ਮਾਰਗ ਜਾਹੀਂ । ਸਦਾ ਏਕਰਸ ਆਨੰਦ ਮਾਂਹੀ। ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਏ। 'ਇਹੁ ਅਚਰਜ ਕਛੁ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਸਿਰ ਤੇ ਕਰ[3] ਊਚੋ ਹੈ ਭਾਰਾ[4] । ਬਹੁਰੋ ਚਲਿਓ ਜਾਹਿ ਸੰਗਾਰਾ। ਦੂਸਰ ਕੇ ਹੈ ਤੁਰੰਗ ਪਿਛਾਰੀ। ਚਲਯੋ ਜਾਤ ਬਿਨ ਗਹੇ ਮੁਹਾਰੀ[5]' ॥੧੨॥ ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ 'ਸੰਤ ਇਹੁ ਕੋਈ। ਕਿਧੋਂ ਖੁਦਾਇ ਆਪ ਹੀ ਹੋਈ। ਅਤਿ ਸਮਰਥ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਐਸੋ ਕਬ ਨਹਿਂ ਪਿਖਾ ਅਗ੍ਰਾਰੀ' ॥ ੧੩ ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਬ ਡੇਰੇ। ਆਵਤਿ ਮੁਗ਼ਲ ਤਿਸੀ[6] ਨੇ ਹੇਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਚਰਜ ਲਖਯੋ ਤਮਾਸ਼ਾ । ਗਯੋ ਦੌਰਿ ਬਾਬਰ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਇਕ ਦ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ ਬੰਦ ਮਝਾਰੀ ॥੧੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ਅਚਰਜ ਸਭਿ ਅਵਲੋਕਿਓ ਅਤਿ ਅਜ਼-ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਪੂਰ। ਬੋਝ ਦਿਯੋ ਸਿਰ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਰਹਯੋ ਏਕ ਕਰ ਦੂਰ[7]'॥੧੬॥ ਚੌਪਈ॥ਏਕ ਡੂਮ ਹੈ ਜਾਂਕੇ ਸੰਗ।ਤਿਹਂ ਪੀਛੇ ਚਲਿ ਜਾਹਿ ਤੁਰੰਗ। ਕਰਤਿ

[1]ਘੋੜਾ। [2]ਰਬਾਬ। [3]ਹੱਥ (ਭਰ)। [4]ਬੋਝਾ। [5]ਵਾਗ। [6]ਆਂਵਦਿਆਂ, ਤਿਸ ਮੁਗਲ ਨੇ (ਜਿਸ ਨੇ ਸਾੜੇ ਪਕੜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ)। [7]ਇਕ ਹਥ ਦੂਰ ਭਾਵ ਉੱਚਾ।

*ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਬਾਬਰ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਉਲਾਂਭਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੜੇ, ਫੌਜ ਬੇਹਥਿਆਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਿਉਂ ਕਰੇ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਕੌਮਾਂਤ੍ਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੇਹਥਿਆਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਸੋਂ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਫੌਜੀਆਂ ਹਥੋਂ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ।

ਬੰਦਗੀ ਤਹਾਂ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਆਪ ਬਿਲੋਕਹੁ ਚਲਿ ਤਹਿਂ ਥਾਇਂ' ॥੧੭॥ ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਬਾਬਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਤਿ।'ਪੂਰਬ ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨਤਿ। ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਾਰਤਿ ਧਾਈ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਅਸ ਦਰਵੇਸ਼ ਰਹਾਈ'॥੧੮॥ ਆਵਨ ਕੋ ਤਯਾਰ ਭਾ ਸੋਈ। ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਸੁਨੀਏ ਜਸੋਂ ਹੋਈ। ਦਲ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤ ਬੰਦ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬਿਰਲਾਪਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ॥੧੯॥ ਸਰਬ ਜਾਤਿ[1] ਦਿਜਨੀ ਹਿੰਦੁਵਾਨੀ। ਅਹੈਂ ਤੁਰਕਨੀ ਆਦਿ ਪਠਾਨੀ। ਸਭਿ ਕੇ ਚਾਕੀ[2] ਧਰੀ ਅਗਾਰੀ। 'ਦਾਨਾ ਦਰਿਯੋ[3] ਬਿਨਾ ਅਵਾਰੀ'॥੨੦॥ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਬ ਡੇਰੇ ਆਇ।ਸਿਰ ਪੁਰ ਤੇ ਬੋਝੇ ਉਤਰਾਇ।ਬੈਠਾਰੇ ਨਿਜ ਬੰਦ ਮਝਾਰੀ। ਦ੍ਵੈ ਚਾਕੀ ਤਬ ਆਨੀ ਭਾਰੀ ॥੨੧॥ਆਗੇ ਮੇਰੇ ਅਰ ਮਰਦਾਨੇ। ਧਰੀ ਏਕ ਦੀਨੇ ਬਹੁ ਦਾਨੇ। ਇਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ਧਰਿਕੈ। ਕਹਯੋ'ਦਰਹੁ ਦਾਨਾ ਦ੍ਰਤ ਕਰਿਕੈ'॥ ੨੨॥ ਹਮ ਮਿਲਿ ਦਰਨ ਲਗੇ ਦ੍ਰਤ ਦਾਨਾ। ਜਿਉਂ ਨਰ ਨਾਰਿ ਕਰਤਿ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਚਾਕੀ ਹਾਥ ਨ ਲਾਵਹਿਂ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਦਾਨਾ ਮਧ ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੨੩ ॥ ਸ਼ੀਘਰ ਫਿਰੈ ਆਪ ਹੀ ਸੋਈ । ਬਿਸਮ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਬਾਬਰ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੨੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਲੋਕਿਕੈ ਬੋਲੇ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਇ।ਸਭਿ ਲੋਕਨਕੀ ਜਸ ਦਸ਼ਾ ਤਸ ਤਬਿਦੀਨਿਸੁਨਾਇ।੨੫।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੩ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਿਨ੍ ਸਿਰਿ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਂਗੀ ਪਾਇ ਸੰਧੂਰੁ ॥ ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨਿ ਗਲ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ਧੂੜਿ ॥ ਮਹਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ ਹੁਣਿ ਬਹਣਿ ਨ ਮਿਲਨਿ ਹਦੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਆਦੇਸੁ ਬਾਬਾ ਆਦੇਸੁ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਵੇਸ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਦਹੁ ਸੀਆ ਵੀਆਹੀਆ ਲਾੜੇ ਸੋਹਨਿ ਪਾਸਿ ॥ ਹੀਡੋਲੀ ਚੜਿ ਆਈਆ ਦੰਦ ਖੰਡ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ॥ ਉਪਰਹੁ ਪਾਣੀ ਵਾਰੀਐ ਝਲੇ ਝਿਮਕਨਿ ਪਾਸਿ ॥ ੨ ॥ ਇਕੁ ਲਖੁ ਲਹਨਿ੍ ਬਹਿਠੀਆ ਲਖੁ ਲਹਨਿ੍ ਖੜੀਆ ॥ ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ਖਾਂਦੀਆ ਮਾਣਨਿ ਸੇਜੜੀਆ ॥ ਤਿਨ੍ ਗਲਿ ਸਿਲਕਾ ਪਾਈਆ ਤੁਟਨਿ੍ ਮੋਤਸਰੀਆ ॥ ੩ ॥ ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਦੁਇ ਵੈਰੀ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ੀ ਰਖੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥ ਦੂਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲੈ ਚਲੇ ਪਤਿ ਗਵਾਇ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਜੇ ਭਾਵੈ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ਅਗੋ ਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ

[1]ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ। [2]ਚੱਕੀ। [3]ਦਾਨਾ ਦਲੋ।

ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਸਾਹਾਂ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈਆ ਰੰਗਿ ਤਮਾਸੈ ਚਾਇ ॥ ਬਾਬਰ ਵਾਣੀ ਫਿਰਿ ਗਈ ਕੁਇਰੁ ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ॥ ੫ ॥ ਇਕਨਾ ਵਖਤ ਖੁਆਈਅਹਿ ਇਕਨ੍ਹਾ ਪੂਜਾ ਜਾਇ ॥ ਚਉਕੇ ਵਿਣੁ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ ਕਿਉ ਟਿਕੇ ਕਢਹਿ ਨਾਇ ॥ ਰਾਮੁ ਨ ਕਬਹੂ ਚੇਤਿਓ ਹੁਣਿ ਕਹਣਿ ਨ ਮਿਲੈ ਖੁਦਾਇ ॥ ੬ ॥ ਇਕਿ ਘਰਿ ਆਵਹਿ ਆਪਣੈ ਇਕਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪੁਛਹਿ ਸੁਖ ॥ ਇਕਨਾ ਏਹੋ ਲਿਖਿਆ ਬਹਿ ਬਹਿ ਰੋਵਹਿ ਦੁਖ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਮਾਨੁਖ ॥ ੭ ॥ ੧੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿਕਰਿ ਬਾਬਰ ਖਰਾ ਅਗਾਰੀ।ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਅਰਥ ਸਮੇਤ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਰਾਵਰ ਕਹਿਨ ਕਾਹਿ ਪਰ ਹੋਹੀ' ॥੨੬॥ [੧]"ਸੁਨਿ ਬਾਬਰ! ਇਹੁ ਹਤੇ[੨]ਪਠਾਨਾਂ।ਲੂਟਨੋ ਸਗਰੋ ਨਗਰ ਮਹਾਨਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਨਾਰੀ ਗਹਿ ਲੀਨੀ।ਦਲ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਕੈਦ ਕਰਿ ਦੀਨੀ॥੨੭॥ ਕਸ਼ਟ ਸਮਾਂ ਅਬ ਤਿਨ ਪਰ ਆਯੋ। ਦੇਖਿ ਦਸ਼ਾ ਅਸ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਯੋ। ਜਿਨ ਕੈ ਸਿਰ ਪਰ ਪਾਟੀ ਸੋਹੈਂ[੩]। ਮਾਂਗ[੪] ਸੰਧੂਰ ਪਾਇ ਮਨ ਮੋਹੈਂ ॥੨੮॥ ਸੋਹਤਿ ਸਿਰ ਹਿਤ ਭੂਖਨਰੂਰਨ[੫]।ਸੰਗਕਤਰਨੀ ਕਤਰਹਿਂ[੬]ਤੂਰਨ। ਪਾਇ ਬਦਨ ਮਹਿਂ ਭਸਮ ਬਹੋਰੀ। ਕਹੈਂ–ਬਤਾਵਹੁ ਮਾਯਾ ਔਰੀ–॥੨੯॥ ਜਿਹ ਮੁਖ ਨਾਨਾ ਬਿੰਜਨ[੭] ਖਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਨ ਨਾਮ ਅਲਾਯੋ। ਤਿਹ ਮੁਖ ਵਿਸ਼ਟਾ ਬਾਂਧਹਿ ਸੋਊ[੮]।ਕਹੈਂ–ਦੇਹੁਧਨ ਗਾਡਯੋਜੋਊ–॥੩੦॥ਮੰਦਿਰਸੁੰਦਰ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨਾ। ਰਹਿਤਿ ਸਦਾ ਸੋਤ ਪਿਖਹਿਂ ਨ ਨੈਨਾ। ਬੈਸਨ ਮਿਲੈ ਨ ਸੋ ਅਬ ਪਾਸੀਂ[੯]।ਐਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਦੁਖ ਰਾਸੀ ॥੩੧॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਕਰਨੇਹਾਰਾ। ਤਿਸਕੋ ਬੰਦਨ ਬਾਰੰਬਾਰਾ। ਸਭਿ ਕੀ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਕਿਸਬਿਧਿ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਸੀ॥੩੨॥ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਹਿ ਚੋਜਘਨੇਰੇ। ਜਿਉਂ ਚਾਹਤਿ ਤਿਉਂਕਰਿ[੧੦] ਬਿਨ ਦੇਰੋ।ਜਬ ਇਨ ਅੰਗਨਾਭਏ ਬਿਆਹ। ਸੋਹਿਤਿ ਭਰਤਾ ਬੈਠੇ ਪਾਹ ॥੩੩॥ ਹਿੰਡੋਲਨ[੧੧] ਪਰ ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਦਨ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ਮਿਠਾਈ। ਵਾਰੇ ਵਾਰ ਵਾਰਿ[੧੨] ਵਰ ਵਾਰੀ[੧੩]। ਪੀਵਹਿਂ,ਹੋਤਿ ਹਰਖ ਉਰ ਭਾਰੀ ॥੩੪॥ ਦਾਸੀ ਬਿਜਨਾ[੧੪] ਫੇਰਹਿਂ ਤਾਂਹੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [੨]ਮਾਰੇ ਹਨ (ਤੈਨੇ)। [੩]ਪੱਟੀਆਂ ਸੋਭਦੀਆਂ ਸਨ। [੪]ਚੀਰਨੀ। [੫]ਸੁੰਦਰ ਗਹਣਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ। [੬]ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕਤਰਦੇ ਹਨ (ਮੇਢੀਆਂ)। [੭]ਭੋਜਨ। [੮]ਸੋ (ਮੁਗਲ)। [੯]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਹੁਣ (ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਭੀ ਬੈਠਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। [੧੦]ਕਰਦਾ ਹੈ (ਪ੍ਰਭੂ)। [੧੧]ਡੋਲੀਆਂ। [੧੨]ਬਾਰ ਬਾਰ ਵਾਰਕੇ। [੧੩]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ। [੧੪]ਪੱਖਾ।

ਦਰਪਨ[੧] ਬੀਚ ਲਗੇ ਹੈਂ ਜਾਂਹੀ[੨]। ਝਮਕਤਿ ਤੇ ਦੁਤਿ ਹੋਤਿ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਬਹੁਤ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਮਿਲਿ ਤਿਹਂ ਕਾਲਾ ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਾਵਤਿ ਖਾਰਕ[੩] ਗਰੀ ਪੁਨ ਲੇਕਰਿ ਭਰਤੇ ਪਾਸਿ। ਸੇਜਾ ਮਾਣਹਿਂ ਭਾਵਤੀ ਬਿਲਸਤਿ[੪] ਬਹੁਤ ਬਿਲਾਸ ॥ ੩੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਬ ਪਾਥਰ ਤਿਨਕੇ ਗਰ[੫] ਪਾਵਹਿਂ। ਮੋਤਿਨਿ ਮਾਲ ਟੂਟਿ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿਂ।ਜੋਬਨ ਦਰਬ ਦੁਊ ਸੁਖਦਾਈ। ਤਿਨ ਤੇ ਅਬ ਬਹੁਤੇ ਦੁਖ ਪਾਈ ॥੩੭॥ ਤਰੁਨ ਬੈਸ[੬] ਪੁਨ ਜੇ ਧਨਵਾਨਾ। ਤਿਨ ਗਹਿ ਦਯੋ ਸਾਸਨਾ ਦਾਨਾ[੭]। ਕਹੈਂ-ਔਰ ਦੇਵਹੁ ਸਭਿ ਮਾਯਾ-। ਦੂਤਿਨ[੮] ਬਾਂਧੀ[੯] ਪਤਿ[੧੦] ਗਵਾਯਾ[੧੧] ॥ ੩੮ ॥ ਜੋ ਬਿਧਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਭਾਈ। ਦੇਇ ਸਜ਼ਾਇ ਕਿਧੌਂ ਵਡਿਆਈ। ਤੋੜਿ ਪਟੰਬਰ[੧੨] ਸਿਰ ਜ਼ਰਤਾਰੀ[੧੩]। ਸੂਛਮ ਉਦਰ ਪਾਨ ਅਨੁਹਾਰੀ[੧੪] ॥੩੯॥ ਮਾਨਵ ਕੀ ਕੋ ਗਿਨਤੀ ਕਰਈ। ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿਂ ਪਰਈ।ਪਗ ਸੋਂ ਮਾਰਗ ਚਲਤਿ ਨ ਜੋਊ।ਬਾਂਧਿਲਈ ਮੁਗ਼ਲਨ ਅਬ ਸੋਊ॥੪੦॥ਭਰਤੇ ਮਾਰੇ ਬੀਚ ਲਰਾਈ।ਸਾਸਨ ਦੇਕੈ ਬਾਂਧਿ ਚਲਾਈ। ਲੋਚਨ ਬਹੁਤ ਬਿਮੋਚਤਿ ਬਾਰੀ[੧੫]। ਅੱਸ੍ਰੂ[੧੬] ਗਿਰੈਂ ਧੂਤ ਕੱਜਲ ਕਾਰੀ[੧੭] ॥੪੧॥ ਕੂਕਤਿ ਹੈਂ ਰੋਵਤਿ ਦੁਖ ਪਾਈ। ਨੌਹਿਂ ਕੋ ਸ਼ਕਤਿ, ਨ ਤਿਨਹਿਂ ਛੁਡਾਈ[੧੮]। ਆਗੈ ਜੇ ਚੇਤਯੋ ਨਹਿਂ ਨਾਮੂ। ਤੌ ਅਬ ਸਮਾਂ ਭਯੋ ਦੁਖਧਾਮੂ[੧੯] ॥੪੨॥ ਜੇ ਸਿਮਰਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕਰਤਾਰਾ। ਕਿਉਂ ਹੋਵਹਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੁਖ ਭਾਰਾ।ਹੈ ਅਮੀਰ ਉਮਰੇ ਜਿ ਵਜ਼ੀਰੈ।ਬਿਸਰਿ ਗਏ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨੀ-ਗਹੀਰੈ ॥੪੩॥ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ। ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਬਿਲਸ ਬਿਲਾਸੇ[੨੦]। ਅਬਿ ਤਿਨਕੀ ਗਤਿ ਹੋਈ ਐਸੀ। ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੀ ਨਾਂਹਿ ਨ ਜੈਸੀ ॥੪੪॥ ਬਾਬਰ ਤੇਰੀ ਫਿਰੀ ਦੁਹਾਈ। ਤੂਰਨ ਪੂਰਬ ਸਢਾ ਉਠਾਈ। ਤਿਨ ਕੇ[੨੧] ਬਡੇ ਮੁਸਾਹਿਬ ਜੋਇ। ਨਹਿਂ ਭੋਜਨ ਅਬ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ॥੪੫॥ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨਿਵਾਜ ਸੁ ਜਿਨ ਕੀ। ਜਾਤ ਸਮਾ ਟਰਿ[੨੨] ਹੋਤਿ

---

[੧]ਸ਼ੀਸ਼ੇ। [੨]ਜਿਸ ਪੱਖੇ ਦੇ। [੩]ਛੁਹਾਰੇ [ਸੰਸ:=ਕਸ਼ਾਰਕ]। [੪]ਭੋਗਦੀਆਂ ਸਨ। [੫]ਗਲ ਵਿਚ। [੬]ਜਵਾਨ ਆਯੂ। [੭]ਦੰਡ ਰੂਪੀ ਦਾਨ (ਅ) ਦਾਣੇ (ਦਲਨ) ਦੀ ਸਜ਼ਾ। [੮]ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ। [੯]ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਤੇ। [੧੦]ਇੱਜ਼ਤ। [੧੧]ਖਰਾਬ ਕੀਤੀ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ)। [੧੨]ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ। [੧੩]ਜ਼ਰੀਦਾਰ। [੧੪]ਪਾਨ ਦੇ (ਪੱਤੇ) ਸਮਾਨ (ਕੋਮਲ)। [੧੫]ਕੇਰਦੀਆਂ ਹਨ ਹੰਝੂ। [੧੬]ਹੰਝੂ। [੧੭]ਕਾਲੇ ਕੱਜਲ ਸਮੇਤ। [੧੮]ਨਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਾਕਤ (ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ) ਨਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ ਬੀ ਤਾਂ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ। [੧੯]ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ। [੨੦]ਭੋਗਦੇ ਹਨ ਅਨੰਦ, ਭੋਗ। [੨੧]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਖਾਨਾਂ) ਦੇ। [੨੨]ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ (ਹੈ ਪਰ) ਉਹਨਾਂ ਦੀ (ਪੂਜਾ ਤੇ ਨਿਮਾਜ਼) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਨ ਤਿਨਕੀ । ਹਿੰਦਨੀ ਅੰਗਨਾ ਪਕਰੀ ਸੋਈ । ਮੱਜਤਿ[1] ਤਿਲਕ ਲਗਾ-ਵਤਿ ਜੋਈ ॥੪੬॥ ਚੌਂਕੇ ਮਹਿਂ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਤੀ । ਕਰੀ ਕੈਦ ਬੈਸੀ ਇਸ ਭਾਂਤੀ॥ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ ਅਬਹਿ ਅਹਾਰਾ।ਰੋਵਤਿ ਊਚੀ ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰਾ॥ ੪੭॥ ਰਾਮ ਨ ਸਿਮਰਨੋ ਕਬ ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਕਹਿਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮਿਲਹਿ ਅਬ ਨਾਹੀਂ । ਆਵਹਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਬੂਝਤਿ ਕੋਈ[2] । ਕੇਤਿਕ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਏ ਤਿਨ ਰੋਈ[3]॥੪੮॥ ਜੋ ਬਿਧਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਭਾਵਹਿ।ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਕਰਤਾਰ ਬਨਾ-ਵਹਿ । ਨਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਕਛੁ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।ਜਿਵੇਂ ਚਲਾਵੇ ਤਿਵੇਂ ਚਲਾਹੀ[4] ।੪੯। ਸੁਨਿ ਬਾਬਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਨੀ । ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕ ਰਿਦੈ ਮਹਿੰਠਾਨੀ। ਕਲਾਵਾਨ ਮਨ ਲਖੇ ਬਿਸਾਲਾ । ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੋਲਨੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ।੫੦। 'ਕਰਾਮਾਤ ਮੁਝ ਕੋ ਦਿਖਲਾਵਉ। ਕਿਤਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ ਸਰਬ ਬਤਾਵਉ । ਤੁਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਅਧਿਕ ਪਿਆਰੇ।ਕਿਧੌਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਆਪ ਤਨ ਧਾਰੇ'॥੫੧। ਸੁਨਿਕਰਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਸਹਿਤ ਹੈਂ।'ਕਰਾਮਾਤਕੋਕਹਿਰ ਕਹਿਤਿ ਹੈਂ। ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਜੋ ਹੈ ਚਿਤਚਾਹੀ।ਇਸਥਿਰ ਕਰ ਮਨ ਡੋਲਹੁ ਨਾਂਹੀ'॥੫੨॥ ਬਾਬਰ ਕੇਰ ਹੁਤੋ ਬਡਭਾਗਾ । ਸੁਨਿਕੈ ਬਚਨੁ ਚਰਨੁ ਅਨੁਰਾਗਾ । ਪ੍ਰੇਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮਗਨ ਮਨ ਜਾਂਨੀ[5] । ਯਾਂਤੇ ਭੇਟ ਭਾਂਗ[6] ਕੀ ਆਨੀ ॥ ੫੩ ॥ ਬੇਪਰਵਾਹੁ ਲਖੇ ਦਰਵੇਸ਼ਾ । ਦਰਬ ਲੋਭ ਜਿਨਕੇ ਨਹਿਂ ਲੇਸ਼ਾ । ਧਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਬਹਿ ਅਗਾਰੀ । ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਭਉ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ ॥ ਮੈ ਦੇਵਾਨਾ ਭਇਆ ਅਤੀਤੁ ॥
ਕਰ ਕਾਸਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਭੂਖ ॥ਮੈ ਦਰਿ ਮਾਗਉ ਨੀਤਾ ਨੀਤ॥੧॥ਤਉ ਦਰਸਨ
ਕੀ ਕਰਉ ਸਮਾਇ ॥ ਮੈ ਦਰਿ ਮਾਗਤੁ ਭੀਖਿਆ ਪਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਕੇਸਰਿ
ਕੁਸਮ ਮਿਰਗ ਮੈ ਹਰਣਾ ਸਰਬ ਸਰੀਰੀ ਚੜ੍ਹਣਾ ॥ ਚੰਦਨ ਭਗਤਾ ਜੋਤਿ
ਇਨੇਹੀ ਸਰਬੇ ਪਰਮਲੁ ਕਰਣਾ ॥ ੨ ॥ ਘਿਅਪਟ ਭਾਂਡਾ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥
ਐਸਾ ਭਗਤੁ ਵਰਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ॥ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਨਿਵੇ ਰਹੇ ਲਿਵਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
ਤਿਨ ਦਰਿ ਭੀਖਿਆ ਪਾਇ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਬਾਬਰ ਤਬੈ ਬੰਦਨ ਕਿਯ ਕਰ ਬੰਦਿ । ਬੋਲਨੋ

[1]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ । [2]ਕੋਈ ਦੁਖ ਸੁਖ ਆਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ । [3]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹਨ । [4]ਚਲਦੇ ਹਨ । [5]ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣੀ (ਬਾਬਰ) ਨੇ । [6]ਭੰਗ, ਸੁੱਖਾ ।

ਦੀਨ ਬਿਸਾਲ ਹੈ ਅਵਲੋਕਤਿ ਸੁਖਕੰਦ[੧] ॥ ੫੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਮੈ ਜਾਨੇ ਅਬ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿਕੈ। ਤੁਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਬਿਚਰਤਿ ਤਨ ਧਰਿਕੈ। ਦੀਜੈ ਬਰ ਮੋਕੋ ਅਬ ਐਸੇ। ਜਗ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਹੁਵੌਂ ਮੈਂ ਜੈਸੇ॥ ੫੬ ॥ ਕੁਰਸੀ ਅਪਰ ਬਕੁਰਸੀ[੨] ਤਾਈਂ। ਭੋਗਹਿ[੩] ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਤੁਮ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਦੇਵਹੁ ਆਪ ਦੇਰਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੭ ॥ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੁਇ ਅਧਿਕ ਉਦਾਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਰੰਕ ਤੇ ਅਤਿ ਸਿਰਦਾਰਾ।ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਰੰਕ ਬਨਾਵਹਿ ਤੂਰਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ ॥ ੫੮॥ ਜੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਰਾਵਰ ਕੇਰੀ।ਪੂਰਨ ਚਹੋ[੪] ਕਾਮਨਾ ਮੇਰੀ। ਜੋ ਜਾਚਨੋ ਸੋਈ ਅਬਿ ਦੀਜੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜੀ! ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ' ॥ ੫੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕਿ ਕੈ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸਤਿਭਾਇ।'ਜਗ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਭੋਗਹੋ ਜਬ ਲਗ ਕਰੋ ਨਿਆਇ ॥੬੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਬ ਤੁਮਰੀ ਕੁਲ ਨਜਾਇ ਨ ਹੋਵਹਿ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਸਗਰੀ ਸੋ ਖੋਵਹਿ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਜੀਤਿ ਬਹੁ ਧਰਨੀ।ਭੁੰਚਹੁ[੫] ਰਾਜ ਕਰਹੁ ਬਲ ਕਰਨੀ'॥੬੧॥ਸੁਨਿ ਬਾਬਰ ਕਰਿ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ।ਪਦਪੰਕਜ ਬੰਦਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰਾ।ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇਕੈ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੁ! ਸਦ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!'॥੬੨॥ਤਬ ਸੈਨਾ ਕੇ ਨਰ ਸਭਿ ਆਇ।ਦਰਸ ਕਰਹਿ ਚਰਨਨ ਲਪਟਾਇ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਭੀਰ ਭੂਰ ਤਬ ਹੋਈ।ਧਾਇ ਧਾਇ ਆਵਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੬੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਬਰ ਦਏ[੬] ਬਾਬਰ ਭਾ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ। ਦਿੱਲੀ ਆਦਿਕ ਦੇਸ਼ ਲੇ ਬਿਲਸੇ[੭] ਸੁਖ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ॥੬੪॥ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ[੮] ਦੇਖੇ ਬਹੁਰ ਕੈਦ ਬਿਖੈ ਨਰਨਾਰਿ। ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਕੁਰਲਾਤਿ ਹੈਂ ਜਿਉਂ ਬਨ ਕਮਲ[੯] ਤੁਖਾਰ[੧੦] ॥ ੬੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਾਬਰ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। 'ਛੋਡਹੁ ਕੈਦ ਜੁ ਗਹੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੌਜ ਖਸੋਟੀ[੧੧] ਜੋ ਇਨ ਕੇਰੀ। ਮਾਨਹੁ ਬਚ ਹਮਾਰ,ਦਿਹੁ ਫੇਰੀ' ॥੬੬॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਕੀ ਗਿਰਾ ਸੁਨੀ ਜਬਿ। ਸਪਦ[੧੨] ਛੁਡਾਏ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ।ਅਪਨੀ ਸੌਜ[੧੩] ਪਛਾਨੀ ਜਾਂਹੀ[੧੪]।ਦਈ ਦਿਵਾਇ ਦੇਰਿ ਕਿਧ ਨਾਂਹੀ ॥ ੬੭ ॥ ਆਪੋ ਅਪਨੀ ਸੌਜ ਸੰਭਾਰੀ। ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਗਮਨੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਲੇ ਅਪਨੇ ਸਾਥਾ । ਗਏ

---

[੧] ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਬੱਦਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। [੨] ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ। [੩] (ਅਸੀਂ) ਭੋਗੀਏ। [੪] ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। [੫] ਭੋਗੋਗੇ। [੬] ਦਿਤਿਆਂ। [੭] ਭੋਗੇ। [੮] ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੇ। [੯] ਮਾਨੋਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਬਨ ਪਰ। [੧੦] ਬਰਫ (ਆ ਪਈ) ਹੈ। [੧੧] ਖੋਹੀ ਹੈ। [੧੨] ਉਸੇ ਵੇਲੇ,ਤਰਫਟਾ। [੧੩] ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ। [੧੪] ਜਿਸਨੇ।

ਨਗਰ ਮਹਿ ਪੁਨ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੬੮ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਦੇਖ੍ਯੋ ਨਗਰ ਉਜਾਰ ਨਰ ਨਾਰੀ ਜਹਿ ਕੋ ਨਹੀਂ। ਆਸਾ ਰਾਗ ਮਝਾਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ॥ ੬੯ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਕਹਾ ਸੁ ਖੇਲ ਤਬੇਲਾ ਘੋੜੇ ਕਹਾ ਭੇਰੀ ਸਹਨਾਈ ॥ ਕਹਾ ਸੁ ਤੇਗ ਬੰਦ ਗਾਡੇਰੜਿ ਕਹਾ ਸੁ ਲਾਲ ਕਵਾਈ ॥ ਕਹਾ ਸੁ ਆਰਸੀਆ ਮੁਹ ਬੰਕੇ ਐਥੈ ਦਿਸਹਿ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਗੋਸਾਈ ॥ ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਜਰੁ ਵੰਡਿ ਦੇਵੈ ਭਾਂਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹਾਂ ਸੁ ਘਰ ਦਰ ਮੰਡਪ ਮਹਲਾ ਕਹਾ ਸੁ ਬੰਕ ਸਰਾਈ ॥ ਕਹਾਂ ਸੁ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਕਾਮਣਿ ਜਿਸੁ ਵੇਖਿ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ ॥ ਕਹਾ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ ਹਰਮਾ ਹੋਈਆ ਛਾਈ ਮਾਈ ॥ ੨ ॥ ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ ਇਨਿ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ ॥ ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ਜਿਸਨੋ ਆਪਿ ਖੁਆਏ ਕਰਤਾ ਖੁਸਿ ਲਏ ਚੰਗਿਆਈ ॥ ੩ ॥ ਕੋਟੀ ਹੂ ਪੀਰ ਵਰਜਿ ਰਹਾਏ ਜਾ ਮੀਰੁ ਸੁਣਿਆ ਧਾਇਆ[1] ॥ ਥਾਨ ਮੁਕਾਮ ਜਲੇ ਬਿਜ ਮੰਦਰ ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ਕੁਇਰ[2] ਰੁਲਾਇਆ ॥ ਕੋਈ ਮੁਗਲੁ ਨ ਹੋਆ ਅੰਧਾ ਕਿਨੈ ਨ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਮੁਗਲ ਪਠਾਣਾ ਭਈ ਲੜਾਈ ਰਣ ਮਹਿ ਤੇਗ ਵਗਾਈ ॥ ਓਨੀ ਤੁਪਕ[3] ਤਾਣਿ ਚਲਾਈ ਓਨ੍ਹੀ ਹਸਤਿ[4] ਚਿੜਾਈ ॥ ਜਿਨਕੀ ਚੀਰੀ ਦਰਗਹ ਫਾਟੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਮਰਣਾ ਭਾਈ ॥ ੫ ॥ ਇਕ ਹਿੰਦਵਾਣੀ ਅਵਰ ਤੁਰਕਾਣੀ ਭਟਿਆਣੀ ਠਕੁਰਾਣੀ ॥ ਇਕਨ੍ਹਾ ਪੇਰਣ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੇ ਇਕਨ੍ਹਾ ਵਾਸੁ ਮਸਾਣੀ ॥ ਜਿਨ੍ਹ ਕੇ ਬੰਕੇ ਘਰੀ ਨ ਆਇਆ ਤਿਨ੍ਹ ਕਿਉ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥ ੬ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਤੇਰੈ ਭਾਣੈ ਹੋਵੈ ਕਿਸਥੈ ਜਾਇ ਰੂਆਈਐ ॥ ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਬਿਗਸੈ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਪਾਈਐ ॥ ੭ ॥ ੧੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਸਦਨੇ। ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਨਗਰ ਦੁਖਕਦਨੇ। ਆਵਨ ਲਗੇ ਨਗਰ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕਸ਼ਟ ਸਮਾਂ ਜਿਨ ਪਰ ਭਾ ਭਾਰੀ ॥ ੭੦ ॥ ਕਟੇ ਖਾਨ ਜਹਿਂ ਮਿਰਤਕ ਪਰੇ। ਅਰੁਨ ਧਰਨਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਬਹੁ ਢਰੇ[5]। ਆਨਨ ਧੂਰ ਭਰੇ ਜਿਨ ਕੇਰੇ। ਆਮਿਖ[6] ਖਾਤਿ ਗੀਧ ਰਵ ਟੇਰੇ[7] ॥੭੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦਾਰੁਨ ਰੂਪ ਬਿਰੂਪ ਭਾ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰਿ ਕਰਤਿ ਚਿਨਾਰੀ ਅਪਨ ਕੀ ਦਵਨੈਂ ਧਰਨਿ ਮਝਾਰ ॥੭੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਤੁਰਕ ਹੁਤੇ

[1]ਜਦੋਂ ਬਾਬਰ ਆਯਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਪਠਾਣ ਕਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਜ ਬਹਾਏ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਦੁਆ ਨਾਲ ਮੁਗਲ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [2]ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ। [3]ਬੰਦੂਕ (ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ) ਚਲਾਈ। [4]ਹਾਥੀ ਫੌਜ। [5]ਲਹੂ ਡੁਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। [6]ਮਾਸ। [7]ਗਿੱਧਾਂ ਚੀਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੋ ਸਭਿ ਦਵਨਾਏ। ਹਿੰਦੂ ਮਰੇ ਜਿ ਦਾਹੁ ਕਰਾਏ। ਰੋਵਹਿਂ ਬਹੁਰ ਪਰਯੋ ਬਡ ਰੌਰਾ।ਪੀਟਤਿ ਨਾਰਿ ਮਿਲੀ ਤਿਹਂ ਠੌਰਾ॥ ੭੩॥ ਹਾਇ ਹਾਇ ਓਹੁ ਓਹੁ ਕਰਿਈ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਏ¹ ਗੁਨ ਤਿਨਹਿਂ ਉਚਰਿਈ। ਮਿਲਿ ਇਕ ਥਲ ਬਹੁ ਰੋਵਹਿਂ ਨਾਰੀ। ਬਾਰ² ਉਖਾਰਿ ਦੇਹਿਂ ਧਰ ਡਾਰੀ³॥ ੭੪॥ ਤਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਤਾੜਨਾ ਭਾਰੀ। ਊਚੀ ਬਾਹੇਂ ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰੀ। ਬਡ ਰੌਰਾ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ॥ ੭੫॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੮ ਅਸਟਪਦੀਆ॥

ਜੈਸੇ ਗੋਇਲਿ ਗੋਇਲੀ ਤੈਸੇ ਸੰਸਾਰਾ॥ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਆਦਮੀ ਬਾਂਧਹਿ ਘਰ ਬਾਰਾ॥ ੧॥ ਜਾਗਹੁ ਜਾਗਹੁ ਸੂਤਿਹੋ ਚਲਿਆ ਵਣਜਾਰਾ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਨੀਤ ਨੀਤ ਘਰ ਬਾਂਧੀਅਹਿ ਜੇ ਰਹਣਾ ਹੋਈ॥ ਪਿੰਡੁ ਪਵੈ ਜੀਉ ਚਲਸੀ ਜੇ ਜਾਣੈ ਕੋਈ॥ ੨॥ ਓਹੀ ਓਹੀ ਕਿਆ ਕਰਹੁ ਹੈ ਹੋਸੀ ਸੋਈ॥ ਤੁਮ ਰੋਵਹੁਗੇ ਓਸਨੋ ਤੁਮ ਕਉ ਕਉਣੁ ਰੋਈ॥ ੩॥ ਧੰਧਾ ਪਿਟਿਹੁ ਭਾਈਹੋ ਤੁਮ੍ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹੁ॥ ਓਹੁ ਨ ਸੁਣਈ ਕਤਹੀ ਤੁਮ ਲੋਕ ਸੁਣਾਵਹੁ॥੪॥ ਜਿਸਤੇ ਸੁਤਾ ਨਾਨਕਾ ਜਾਗਾਏ ਸੋਈ॥ ਜੇ ਘਰੁ ਬੂਝੈ ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਨੀਦ ਨ ਹੋਈ॥ ੫॥ ਜੇ ਚਲਦਾ ਲੈ ਚਲਿਆ ਕਿਛੁ ਸੰਪੈ ਨਾਲੇ॥ ਤਾ ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ ਦੇਖਿਕੈ ਬੂਝਹੁ ਬੀਚਾਰੇ॥ ੬॥ ਵਣਜੁ ਕਰਹੁ ਮਖਸੂਦੁ ਲੈਹੁ ਮਤ ਪਛੋਤਾਵਹੁ॥ ਅਉਗਣ ਛੋਡਹੁ ਗੁਣ ਕਰਹੁ ਐਸੇ ਤਤੁ ਪਰਾਵਹੁ॥ ੭॥ ਧਰਮੁ ਭੂਮਿ ਸਤੁ ਬੀਜੁ ਕਰਿ ਐਸੀ ਕਿਰਸ ਕਮਾਵਹੁ॥ ਤਾਂ ਵਾਪਾਰੀ ਜਾਣੀਅਹੁ ਲਾਹਾ ਲੈਜਾਵਹੁ॥੮॥ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਬੂਝੈ ਬੀਚਾਰਾ॥ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ਸੁਣੇ ਨਾਮ ਨਾਮੇ ਬਿਉਹਾਰਾ॥ ੯॥ ਜਿਉ ਲਾਹਾ ਤੋਟਾ ਤਿਵੈ ਵਾਟ ਚਲਦੀ ਆਈ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਵਡਿਆਈ॥ ੧੦॥ ੧੩॥

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸ਼ਬਦਿ ਉਚਾਰਕੈ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਗਤਿਦੇਨ⁴। ਜਿਸਕੀ ਕਰੁਨਾ ਪਾਇਕੈ ਮਨ ਧਾਵਨ ਤੇ ਚੈਨ⁵॥੭੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਬਾਬਰ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਾਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ॥ ੨੮॥

੨੯. [ਚਰਨ ਕਮਲ ਮੰਗਲ, ਸਾਹੁਰੇ ਨੱਗਰ ਫੇਰਾ, ਅਜਿੱਤਾ ਉਧਾਰ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਰਬ ਬਿਖੈ ਸਿੰਮਲ ਬ੍ਰਿੱਖ* ਸ਼ੁਕ ਮਨ ਤਜਿ ਅੱਗਯਾਨ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਰਸਾਲ ਕੋ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮਾਨਿ॥ ੧॥

¹(ਜੇਹੜੇ) ਮਰ ਗਏ। ²ਵਾਲ। ³ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ⁴ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ⁵ਮਨ ਨੱਠਣ ਤੋਂ ਹਟਕੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਬਿਰਖ।

ਬਿਖੈ=ਵਿਸ਼ੇ, ਸ਼ਰੀਰਕ ਭੋਗ [ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼ਯ]। ਸੁਕ=ਤੋਤਾ।
ਅੱਗ੍ਯਾਨ=ਭੁਲੇਵਾ। ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੁਕ=ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਤੋਤੇ।
ਸੂਚਨਾ—ਤੋਤੇ ਦੇ ਭੁਲੇਵੇ ਪਰ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:—ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰੀਰੁ ਮੈ ਮੈਜਨ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ। [ਸੂਹੀ ਮ: ੧] ਰਸਾਲ=ਅੰਬ।
(ਅ) ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ। (ੲ) ਕੱਟਹਲ। (ਸ) ਅੰਗੂਰ। (ਹ) ਗੰਨਾਂ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸਿੰਮਲ ਦੇ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਵਾਂਙੂ ਨਿਕੰਮੇ) ਹਨ, ਹੇ ਤੋਤੇ ਰੂਪੀ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਮਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਤਿਆਗ* ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅੰਬ (ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੁਲ ਹਨ) ਸੇਵ (ਤੇ ਐਉਂ) ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਮਾਣ।

ਭਾਵ—ਸਿੰਮਲ ਬਾਬਤ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:—

ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰਾਇਰਾ ਅਤਿ ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਮੁਚੁ ॥

ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਫਲ ਫਿੱਕੇ ਫੁਲ ਬਕਬਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਤੇ ਤੋਤਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਲ ਤੇ ਚੱਖਣ ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਪੱਲੇ ਪੈਣੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਜੋ ਫੁਲ ਟੁਕ ਟੁਕ ਸੱਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੈਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵ ਜੋ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹਨ, ਅਥਵਾ ਜੋ ਅੰਬ ਯਾ ਗੰਨੇ ਸਰੀਖੇ ਮਿੱਠੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸ ਤ੍ਯਾਗ ਜੋ ਸਿੰਮਲ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਮਰਦਾਨਾ ਤਬ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਾਨੀ। 'ਆਪ ਪੁਰਾ ਪੁਰਿ[1] ਮਹਿ ਜਬ ਆਇ। ਸੰਤ ਸੰਗ ਬੈਠੇ ਇਹ ਥਾਇੰ ॥ ੨ ॥ ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕੇ ਜਾਚਨ ਗਵਨੇ। ਫਿਰੇ ਪਠਾਨਨ ਕੇ ਤਬ ਭਵਨੇ। ਦੇਖਿ ਛੁਧਾਤੁਰ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਦੀਨੋ। ਬਹੁਰੋ ਮਿਲ੍ਯੋ ਦੁਖਦ ਮਤਿ ਹੀਨੋ[2] ॥ ੩ ॥ ਭਈ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਥੋਰਨ ਪਾਸੂ[3]। ਮਿਲ੍ਯੋ ਸਰਬ ਪੁਰਿ ਕੋ ਦੁਖ ਰਾਸੂ। ਅਸਮੰਜਸ ਮੈਂ ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਆਪਕੇ ਪਾਹੀ' ॥੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ [4]"ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ! ਨਗਰ ਜਿਸ ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ ਚਲਿ ਜਾਹਿ। ਸੇਵਾ ਹੋਇ ਨ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਾਪ ਲਗਾਹਿ ॥੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਾਨਹੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਸ਼ੁਭ ਏਹੂ। ਆਇ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੇਹੂ[5]। ਜਥਾ-ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਹ ਆਦਰ ਕਰਿਹੀ। ਦੇ ਅਹਾਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬੰਚਨ ਉਚਰਿਹੀ ॥੬॥ ਧਰਮ ਹੀਨ ਇਹ ਖ਼ਾਨ ਦੁਸ਼ਟ ਮਤਿ। ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਮਦ ਮਹਿੰ ਭਏ ਅੰਧ ਅਤਿ। ਕਹਿਰ ਉਚਿਤ ਥੇ ਕਹਿਰ ਪਰ੍ਯੋ ਸਿਰ। ਸਦਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਬਿਸਾਰਿ ਰਹੇ ਉਰ' ॥ ੭॥

[1]ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਹਿਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਵਿਚ। [2]ਫਿਰ (ਹੁਣ) ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਦੁਖ ਮਤ ਹੀਣਾਂ ਨੂੰ। (ਅ) ਸਗੋਂ ਮਿਲਿਆ ਇਕ ਦੁਖ ਦਾਤਾ ਮਤਿਹੀਨ (ਸਾਨੂੰ)। [3]ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਤਾਂ ਹੋਈ ਸੀ ਥੋੜਿਆਂ ਪਾਸੋਂ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [5]ਕਰੋ।

*ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਹੇ ਤੋਤੇ ਮਨ ਸਿੰਮਲ (ਨੂੰ ਰਸਾਲ ਸਮਝਣ ਦਾ) ਅਗ੍ਯਾਨ ਦੂਰ ਕਰ।

ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਮਨ ਸੰਦੇਹੂ। ਕੁਛਕ ਰਹਯੋ ਪਰ ਬੋਲ ਨ ਕੇਹੂ[੧]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਉਰ ਕੀ ਜਾਨੀ। ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਕਰਿਬੇ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ॥੮॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਜਬ ਬੈਠਿ ਬਿਤਾਵਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਆਲਸ ਆਵਾ। ਸੋਇ ਰਹਯੋ ਤਬ ਪਿਖਿ ਜਗ-ਸਾਈਂ। ਮਧੁਰ[੨] ਬੂੰਦ ਇਕ ਉਦਰ[੩] ਪਵਾਈ॥੯॥ ਤਿਹ ਸੁਗੰਧਿ[੪] ਕਰਿ ਕੀਟੀ ਆਈ। ਭਈ ਬਹੁਤ ਇਕਠੀ ਤਿਹ ਠਾਈਂ। ਇਕ ਪਪੀਲਕਾ ਕਾਟਯੋ ਜਬ ਹੀ। ਜਾਗ ਮਲੀ[੫] ਮਰਦਾਨੇ ਸਭਿਹੀ ॥ ੧੦ ॥ ਮਰੀ ਸਰਬ ਪੁਨ ਲਗਯੋ ਨਿਹਾਰਨ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਿਯ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ। 'ਕਾਟਯੋ ਏਕ ਬਹੁਤ ਤੈਂ ਮਾਰੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਉਰ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ*'॥ ੧੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਮਝਯੋ ਤਬ ਹਿਰਦੇ ਬਿਖੇ ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨ। 'ਮਨ ਕੀ ਬੂਝਹੁ ਸਰਬ ਗਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ-ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ!'॥੧੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੈਸੇ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੂ। ਸੱਤਿ-ਸੰਧ ਜਗ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸੂ[੬]। ਲਾਲੋ ਦ੍ਵਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤਬ ਆਏ। ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਨਿਕੇਤ ਬਸਾਏ ॥੧੩॥ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦੇਖਿ ਪੁਰਿ ਕੇਰਾ। ਮਹਾਂ ਭਿਆਨ ਲਗਹਿ ਚਹੁੰਫੇਰਾ। ਪੁਨ ਦੋਨੋ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਏ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ[੭] ਪਰਿ[੮] ਲਪਟਾਏ ॥ ੧੪ ॥ ਭਾਨੁ[੯] ਸਮਾਨ ਸਰੂਪ ਨਿਹਾਰਾ। ਅੰਬਕ ਅੰਬੁਜ ਬਿਕਸੇ ਚਾਰਾ[੧੦]। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀ-ਦਤਿ ਭੇ[੧੧] ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਨੋਂ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਪੁਨ ਜਾਈ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਜੇਈ। ਆਨਿ ਚਰਨ ਲਪਟਾਨੇ ਤੇਈ ॥ ੧੬ ॥ ਭੀਰ ਭਈ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੀਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਤਿਹ ਕੀ ਮਹਿਮਾ

[੧]ਪਰ ਬੋਲਿਆ ਕੁਝ ਨਾਂ। [੨]ਮਿੱਠੇ ਦੀ। [੩]ਪੇਟ ਤੇ। [੪]ਖੁਸ਼ਬੂ। [੫]ਜਾਗਕੇ ਮਲ ਸੁੱਟੀਆਂ। [੬]ਸਤ ਦੇ ਮੇਲ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਕੌਲ ਦੇ ਪੂਰੇ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੭]ਤੇ। [੮]ਪੈਕੇ। [੯]ਸੂਰਜ। [੧੦]ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲ ਖਿੜੇ ਸੁੰਦਰ। [੧੧]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਬਿਲਾਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਕ ਭੁੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਜੋ (ਬੇਖਿਆਲੀ) ਵਿਚ ਸਭ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਆਉਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਈ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਸਭ ਵਿਚ ਪਸੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕਿ ਬਾਬਰ ਦਾ ਸੈਦ ਪੁਰ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਯਾ ਤੇਰਾ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕੀੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਵਿਹਤ ਕਰਮ ਹਨ। ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਰੰਜ ਤਾਂ ਹਾਕਮ ਨਾਲ ਸੀ ਪਰ ਕਸ਼ਟ ਦਿੱਤਾ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਨੂੰ। ਨਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੇ ਰੋਟੀ ਨਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਦੰਡ ਯੋਗ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਆਪਣੇ ਅਨੇਕ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਆਈ। ਇਹ ਗਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ, ਕੁਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਨਗਰੀ ਦੰਡ ਯੋਗ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਰਨੀ[੧] ॥੧੭॥ ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ। ਗਮਨੇ ਅਪਰ ਥਾਨ ਮਨ ਭਾਏ। ਸੈਤਨ* ਚੀਰ ਸਰੀਰਹਿ ਸਾਜਹਿਂ। ਸੁਭਗ[੨] ਸਿਤਾਸਿਤ ਸ਼ਮਸ੍ਰੁ[੩] ਬਿਰਾਜਹਿ ॥੧੮॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਕਰਤਾ ਜੋਊ। ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਬਿਚਰਤਿ ਸੋਊ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਗ ਬਿਖੈ ਸੁਹਾਏ। ਸਸੁਰੇ ਨਗਰ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਆਏ ॥੧੯॥ ਵਹਿਰ ਅਜਿੱਤੇ ਕੂਪ[੪] ਸੁਹਾਯਾ। ਹੁਤੀ ਸਘਨ ਸੁੰਦਰ ਤਿਹ ਛਾਯਾ। ਦੇਖਿ ਥਾਨਿ ਰਮਣੀਕ ਗੁਸਾਈਂ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਹਮ ਸੋਂ ਬਿਗਸਾਈ ॥੨੦॥ 'ਸੈਲ ਬਿਸਾਲ ਕੀਨ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਾ। ਹੁਤੀ ਨਿਦੇਸ਼[੫] ਐਸ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਅਬ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵਉਂ। ਮਗਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਨ ਗਾਵਉਂ' ॥੨੧॥ ਮਾਨੁਖ ਏਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦੌਰਾ। ਸੁਧ ਕੀਨੀ ਮੂਲਾ ਜਿਸ ਠੌਰਾ। 'ਵਹਿਰ ਜਮਾਤਾ ਆਯੋ ਤੇਰੋ। ਨਿਕਸੇ ਜਿਹ ਭਾ ਕਾਲ ਘਨੇਰੋ' ॥੨੨॥ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤੂਰਨ ਉਠਿ ਧਾਯੋ। ਸੰਗ ਅਜਿੱਤੇ ਕੋ ਲੇ ਆਯੋ। ਕਬਿ ਕੋ ਰਹਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਉਰ ਪੂਰੀ । ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਦੇਖਯੋ ਦੂਰੀ ॥੨੩॥ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਗਯੋ ਸਮੀਪ ਠਾਂਢਿ ਹ੍ਵੈ ਜੋਵਾ। ਬਹੁ ਕਠੋਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ[੬]। 'ਛਾਤੀ ਦਾਹ ਕਰਨ ਤੁਮ ਆਵਾ ॥੨੪॥ ਪਿਖਹਿਂ ਸਹੋਦਰ[੭] ਜਬ ਇਸ ਚਾਲਾ। ਪੀੜਾ ਬਯਾਪਹਿ ਮੁਝਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਜ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸੁਤ ਦੋਊ। ਨਹੀਂ ਆਇ ਸੁਧ ਲੀਨੀ ਕੋਊ ॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੈਰਾਮ ਘਰ ਕੀਨੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲਾਸ। ਜਬ ਕੋ ਤਿਨ[੮] ਪਰਲੋਕ ਭਾ ਆਯੋ ਮੋਰ ਅਵਾਸ[੯] ॥ ੨੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿ ਕੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਨ ਕੀਨੀ। ਨਹੀਂ ਆਇ ਇਨ ਕਬਿ ਸੁਧ ਲੀਨੀ। ਹੋਨੋ ਹੁਤੋ ਫਕੀਰ ਜਿ ਐਸੈ। ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਸਹੇਰਯੋ ਕੈਸੇ' ॥ ੨੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਤੇ ਸਭਿ ਰਹੇ। ਕੋਊ ਵਾਕ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੇ। ਤਬਹਿ ਅਜਿੱਤੇ ਨੇ ਸਮਝਾਯੋ। 'ਕਹਿਨਿ ਕਠੋਰ ਨ ਤੁਮ ਬਨਿ ਆਯੋ' ॥੨੮॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ। ਬਹੁ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਬਨਿਵਾਯੋ। ਚਾਰੁ ਚੀਰ ਲੇ-ਕਰਿ ਨਿਜ ਹਾਥਾ। ਗਮਨਯੋ ਬਹੁਰ ਨਿਕਟਿ ਜਗਨਾਥਾ[੧੦] ॥੨੯॥ ਰਿਸ ਸੋਂ ਜਰਤਿ ਜਾਸ ਕੀ ਛਾਤੀ। ਬ੍ਰਿਕਤਿ[੧੧] ਰੀਤਿ ਹਿਰਦੇ ਨ ਸੁਹਾਤੀ। ਭੋਜਨ

[੧] ਕਹੀ। [੨] ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [੩] ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਕਾਲਾ ਦਾਹੜਾ। [੪] ਅਜਿੱਤੇ ਦਾ ਖੂਹ। [੫] ਆਗਿਆ, ਹੁਕਮ। [੬] (ਮੂਲੇ ਨੇ) ਕਿਹਾ। [੭] ਦੇਖਦੇ ਹਨ (ਮੇਰੇ) ਭਰਾ। [੮] ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ। [੯] ਘਰ। [੧੦] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ। [੧੧] ਤਿਆਗੀ ਦੀ। *ਪਾ:-ਭਗਵੇ।

ਧਰਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਖਾਵਹੁ ਤੂੰ ਨਿਤ ਕੋ ਦੁਖਦਾਈ॥ ੩੦॥
ਦੋਹਰਾ॥ ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਤਜਹੁ ਅਬ ਪਹਿਰਹੁ ਬਸਨ ਜਿ ਚਾਰੁ। ਹਮਰੇ ਸੋਦਰ[1] ਬੰਧੁ ਜੇ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਖ੍ਵਾਰ' ॥੩੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਪਹਿਰਹਿਂ ਚੀਰ ਨ ਭੋਜਨ ਖਾਂਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਤਬ ਲਖਮੀਦਾਸਾ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਆਨਿ ਪਿਤ ਪਾਸਾ॥ ੩੨॥ ਬੈਠਯੋ ਪਹਿਰ ਬਿਤੀਤਯੋ ਜਬਹੀ। ਪਹਿਰਯੋ ਖਾਯੋ ਨਹਿ ਕਿਛੁ ਤਬਹੀ। ਬਸ ਨ ਬਸਾਵਹਿ ਰਿਸਯੋ ਬਿਸਾਲਾ[2]। ਉਠਿ ਆਯੋ ਮੂਲਾ ਤਿਹ ਕਾਲਾ॥ ੩੩॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹੇ ਬਿਰਾਜਤਿ ਤਾਂਹੀ। ਜਿਨ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਦੋਖ ਨਸਾਹੀਂ। ਜੇ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿਂ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਸੇ ਆਵਹਿਂ ਤਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੀ॥ ੩੪॥ ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਜਨਮ ਫਲ ਪਾਵਹਿਂ। ਰਹਹਿਂ ਨਿਕਟ ਪੁਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿਂ। ਕੋ ਆਵੈ ਕੋ ਕਰਹਿ ਪਿਆਨਾ। ਭੀਰ ਭੂਰ ਹੋਈ ਤਿਹ ਥਾਨਾ॥ ੩੫॥ ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਕੋ ਹੋਵਹਿ। ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮੁ ਸਕਲ ਅਘ ਖੋਵਹਿ। ਇਕ ਤੇ ਦੂਸਰ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿਕੈ। ਆਇ ਪਰਹਿ ਚਰਨਨ ਗੁਰ ਗੁਨਿਕੈ ॥੩੬॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਮਨਾ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੇਵਹਿਂ। ਜੋ ਇੱਛੈਂ ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਲੇਵਹਿਂ। ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਕਰਨੇ ਕੇ ਹੇਤਾ। ਰਹਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਢਿਗ ਪ੍ਰੀਤ ਸਮੇਤਾ ॥੩੭॥ ਸਤਿਸੰਗਤ ਹੋਵਨ ਬਹੁ ਲਾਗੀ। ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਗੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੇਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਕਿਉਂ ਨ ਚਲਹਿਂ ਨੀਕੀ ਨਰ ਚਾਲਾ॥ ੩੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਹੁਤੋ ਨਗਰ ਕੋ ਚੌਧਰੀ ਨਾਮ ਅਜਿੱਤਾ ਜਾਂਹਿ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਲੋਕਿ ਕੈ ਸਮਝਯੋ ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥੩੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਹਿਂ ਸੋਹਿਤਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲ-ਦੀਪਾ। ਗਮਨਯੋ ਤਿਨ ਕੇ ਤਬਹਿ ਸਮੀਪਾ। ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰਭਰਿ ਕੈ। ਰਹਯੋ ਚਰਨ ਕਵਲਨ ਸਿਰ ਧਰਿਕੈ ॥੪੦॥ ਬਹੁਰ ਨ ਉਪਰ ਸੀਸ ਉਠਾਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਛੁ ਨ ਅਲਾਵਾ। ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕੋ ਧਾਰੀ। ਜੋ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਮੋਖ ਉਦਾਰੀ॥ ੪੧॥ ਨਹੀਂ ਅਜਿੱਤੇ ਸੀਸ ਉਚਾਯੋ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ[3] ਜਾਮ ਬਿਤਾਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ[4]। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ[5] ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ॥ ੪੨॥ 'ਅਬ ਉਠਿਯੇ ਕਰਤਾਰ ਪਿਆਰੇ। ਅਪਨ ਮਨੋਰਥ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੇ'। ਨਿਜ ਹਾਥਨ ਸੋਂ ਤਬ ਜਗ-

[1] ਭਰਾ। [2] ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਬੜਾ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਯਾ। [3] ਇਕ ਪਹਿਰ। [4] ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [5] ਮਿਠੀ ਤੇ ਪਿਆਰੀ।

ਨਾਥ॥ਬੈਠਾਰਯੋ ਉਠਾਇ ਤਿਹ ਮਾਥਾ ॥੪੩॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿਕੈ ਬਿਨਤੀ ਭਾਖੀ॥ 'ਰਾਵਰ ਹੋ ਸਭਿ ਘਟ ਕੇ ਸਾਖੀ[1]। ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ !। ਕਯੋਂ ਬਨਿਹੈ ਮਮ ਕਹਿਨੇਂ ਸ੍ਵਾਮੀ॥੪੪॥ਜੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਕਰੈ ਆਪਨੀ ਬ੍ਰਿਥਾ[2] ਉਚਾਰੀ। ਸਰਬੱਗਨ ਢਿਗ ਭੂਸ਼ਨਿ ਨੀਕੀ। ਕਰਹਿਂ ਭਲੇਰੀ ਭਾਵਤਿ ਜੀਕੀ[3]" ॥੪੫॥ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਰਿਦੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਤਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਪੂਜਹਿ ਮਨਕਾਮਨਾ ਤੁਮਾਰੀ' ॥੪੬॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਹੁਰ ਚਰਨ ਲਪਟਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਗਯਾਨ ਰਿਦੈ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸ਼ਾਲ ਭਈ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਪਾਈ ਏਕ ਬਾਰ ਜਨੁ ਥਾਤੀ[4] ॥ ੪੭ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਬੇਮੁਖਤਾ ਸਗਰੀ ਉਰ ਬੀਤੀ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਇ। ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਨਰ ਪਾਇ ॥੪੮॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਸੁ ਸਸੁਰ ਗੁਰ ਕੇਰੇ।ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਸੰਗ ਸੁਲਖਣੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਪਾਸ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸਾਸੁ ਅਲਾਈ ॥੪੯॥"ਸੁਨਤੋ ਵੇ ਤੂੰ ਰਹਯੋ ਕੁਰਾਹੀ। ਸਦਾ ਹਮਾਰੀ ਛਾਤੀ ਦਾਹੀ। ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ, ਬਨਿਤਾ[5], ਤਜਿ ਪਰਵਾਰਾ। ਫਿਰਯੋ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਨ ਦ੍ਵਾਰਨ ਦ੍ਵਾਰਾ[6] ॥੫੦॥ ਕੋ ਕਾਰਜ ਤੈਂ ਹਾਸਲ ਕੀਨਾ? ਅਪਨੋ ਦਰਬ ਲੁਟਾਇ ਸੁ ਦੀਨਾ। ਜਗ ਕੀ ਲਾਜ ਤਜੀ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਹਮਕੋ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਖੁਆਰੀ ॥੫੧॥ ਨਰ ਕਹਿਂ—ਅਮੁਕੇ ਕੋ ਜੁ ਜਮਾਤਾ। ਭਯੋ ਫਕੀਰ ਤਜੇ ਤਿਯ ਤਾਤਾ[7]—'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੂਸ਼ਨਿ ਹ੍ਵੈ ਬੈਸੇ। ਸਨਮੁਖ ਬਚਨ ਭਨਯੋ ਨਹਿ ਕੈਸੇ ॥੫੨॥ ਸੁਨੀ ਅਜਿੱਤੇ ਜਬ ਅਸ ਗਾਥਾ।—ਮੂਲਾ ਲਰਤਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਾਥਾ—। ਦੌਰਯੋ ਘਰ ਤੇ ਤੁਰਨ ਆਵਾ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ ॥ ੫੩ ॥ 'ਊਚੇ ਕਹਿ ਕਿਉਂ ਸੀਸ ਖਪਾਵਤਿ। ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਪਛੁਤਾਵਤਿ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਉਰ ਮਤੋ ਉਚੇਰਾ। ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕਹੁ ਇਨ ਕੇਰਾ ॥੫੪ ॥ ਬਿਨਾ ਹੇਤੁ[8] ਤੇ ਆਨ ਅਕਾਵਤਿ। ਇਹ ਨਹਿ ਤੁਮਕੋ ਕਛੂ ਦੁਖਾਵਤਿ। ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰਤਿ ਕਾਰਜ ਰਾਈ। ਕਛੂ ਨ ਜਾਚਤਿ ਤੁਮ ਢਿਗ ਜਾਈ॥੫੫॥ ਕਹਹੁ ਕਠੋਰ ਗਿਰਾ ਦੁਖ ਦਾਈ। ਨਾਹਕ[9] ਰੋਸੁ ਕਰਹੁ

[1]ਸਭ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣਨੇ ਵਾਲੇ ਹੋ ਆਪ। [2]ਹਾਲਤ, ਪੀੜਾ। [3](ਸਰਬੱਗਯ) ਚੰਗੀ ਤੇ ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ ਹੀ (ਗਲ) ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਥੈਲੀ। [5]ਇਸਤ੍ਰੀ। [6]ਦਰਬਦਰ। [7]ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰ। [8]ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ। [9]ਐਵੇਂ।

ਅਕੁਲਾਈ[1]। ਭਯੋ ਫਕੀਰ ਬ੍ਰਿਕਤਿ[2] ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਅਬ ਤੁਮ ਕਾਜ ਰਹਨੋ ਕੋ ਨਾਂਹੀ॥੫੬॥ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਦਨ ਨਿਜ ਬੈਸਹੁ।ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਕਹੋ ਨਹਿਂ ਕੈਸਹੁ'। ਬੋਲਯੋ ਮੂਲਾ'ਤੁਮ ਹੋ ਸਜਾਨੇ। ਸੁਨਹੁ ਚੌਧਰੀ! ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੇ[3] ॥੫੭॥ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਇਸ ਢਿਗ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਦਯੋ ਲੁਟਾਇ ਸਰਬ ਬਿਨ ਦੇਰਾ। ਇਤਨੀ ਗੁਨੀ ਨ[4] ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।–ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕਿਹ ਬਲ ਤੇ ਖਾਹੀਂ–॥੫੮॥ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ ਦਰਬ ਤੇ ਹੋਈ। ਸੋ ਇਨ ਦੀਨ ਅਕਾਰਥ ਖੋਈ। ਬਹੁਰੋ ਤਜੀ ਜਗਤ ਕੀ ਲਾਜਾ। ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਤਨ ਮੈਂ ਸਾਜਾ ॥ ੫੯ ॥ ਪਰਦੇਸ਼ਨਿ ਗਮਨਯੋ ਬਹੁ ਕਾਲਾ। ਅਬਿ ਆਯੋ ਨਿਜ ਤਜਤਿ ਨ[5] ਚਾਲਾ। ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਦਹਤਿ ਨਿਤ ਛਾਤੀ। ਇਸ ਕੀ ਚਿੰਤ ਹਮਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ॥ ੬੦ ॥ ਜੇ ਸ਼ਰੀਕ ਸਭਿ ਹੰਸੀ ਉਚਾਰੈਂ। ਇਹ ਨਹਿਂ ਕਿਹ ਕੀ ਸ਼ਿਕ ਬਿਚਾਰੈ'। ਬਹੁਰ ਅਜਿੱਤਾ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ । 'ਸੁਨੋ ਚਚਾ ਤੁਮ ਕਹਤਿ ਸਿਆਨੀ[6]॥੬੧॥ ਜੋ ਪਰੰਤੁ[7] ਹੋਵੈ ਸੰਸਾਰੀ। ਤਿਸਕੋ ਚਹਤਿ ਸੁ ਅਸ ਬਿਵਹਾਰੀ। ਇਨ ਕੋ ਸੁਪਨੇ ਮੋਹ ਨ ਆਵੇ। ਰਹਿਤਿ ਆਪ ਤਸ ਜਸ[8] ਮਨ ਭਾਵੈ ॥ ੬੨ ॥ ਇਨ ਕੇ ਆਗੈ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨਹੁ । ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਨਾ ਭਲਾ ਪਛਾਨਹੁ'। ਮੂਲਾ ਕਹੈ 'ਨ ਹੌਂ ਅਬ ਕਹੌਂ।–ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਸਮ੍ਹਾਰੈ–ਰਹੌਂ ॥੬੩॥ ਸਭਿ ਕੋ ਖਰਚ ਪਰਯੋ ਗਰ ਮੇਰੇ।ਇਨ ਸੁਧ ਲਈ ਨ ਕਬ ਮੁਰਿ ਹੇਰੇ[9]। ਸੂਧਾ ਹੋਇ ਨ ਇਹ ਮਮ ਭਾਖੇ[10]। ਨਿਤ ਟੇਢੇ ਮਾਰਗ ਪਗ ਰਾਖੇ'॥੬੪॥ਦੋਹਰਾ॥[11]'ਸੁਨਿ ਮਹਿਤਾ[12]! ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਪੁਨ ਦੂਜੋ ਲਖਮੀ ਦਾਸ।ਤਰੁਨ ਬੈਸ ਤਿਨ ਕੀ ਭਈ ਖਾਟਹਿਂ ਅਬ ਧਨ ਰਾਸ ॥੬੫॥ਚੌਪਈ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਮਾਤ ਸੁਸਾ[13]ਸਮ ਹੇਰੀ। ਹੌਂ ਕਰਿਹੌਂ ਤਿਹ ਸੇਵ ਘਨੇਰੀ। ਪਠਹੁ ਸਦਨ ਮਮ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵਹੁ।ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ ਉਠਾਵਹੁ'॥੬੬॥ ਮੂਲਾ ਕਹੈ'ਨ ਇਉਂ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਹਮਰੀ ਨਿੰਦਾ ਜਗਤ ਅਲਾਵੈ।–ਅਪਨੀ ਤਨੁਯਾ ਹੇਤੁ ਅਹਾਰਾ[14]। ਪਰ ਘਰ ਪਠੀ–ਕਹੈ ਸੰਸਾਰਾ' ॥ ੬੭ ॥ ਕਹੈ ਅਜਿੱਤਾ 'ਜੇ ਅਸ ਜਾਨਹੁ। ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਇਮ ਠਾਨਹੁ। ਕਜਾ

---

[1]ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਕੇ। [2]ਤਿਆਗੀ। [3]ਜਾਣਦੇ ਹੋ। [4]ਇੰਨੀ ਨਾਂ ਸੋਚੀ। [5]ਛਡਦਾ ਨਹੀਂ। [6]ਤੁਸੀਂ ਸਿਆਣੀ ਗੱਲ ਆਖਦੇ ਹੋ। [7]ਪਰ ਜੇੜ੍ਹਾ ਤਾਂ। [8]ਜਿਵੇਂ। [9]ਮੇਰੇ ਦੇਖਦਿਆਂ। (ਅ) ਮੁੜਕੇ (ਨਾ ਆ ਕੇ) ਡਿੱਠਾ। [10]ਮੇਰੇ ਆਖੇ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [11]ਅਜਿੱਤਾ ਚੌਧਰੀ ਬੋਲਿਆ। [12]ਹੇ ਮਹਿਤਾ (ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ)। [13](ਅਪਨੀ) ਭੈਣ। [14]ਰੋਟੀ ਵਾਸਤੇ।

ਇਨ[1] ਆਗੇ ਜਾਇ ਬਖਾਨਯੋ। ਜਿਨ ਕੋ ਭੇਦ ਸੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਯੋ ॥੬੮॥
ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿ ਸਮਤਾ ਇਨ ਕੇਰੀ। ਸਾਧੁ ਰੂਪ ਹੈ ਬ੍ਰਿਕਤਿ ਘਨੇਰੀ'।
ਮੂਲਾ ਭਨਤਿ'ਕਹੈਂ ਜਿਹ ਸਾਧੂ[2]। ਇਹ ਸਮ ਕੋ ਨ ਕਰੈ ਅਪਰਾਧੂ ॥੬੯॥
ਦੋਹਰਾ ॥ਇਸ ਜੈਸਾ ਖੋਟਾ ਨ ਕੋ ਨਿਤ ਛਾਤੀ ਕਿਯ ਦਾਹ। ਕੌਨ ਸੁ ਲੱਛਨ ਸਾਧ ਕੋ ਨਾਮ ਪਰਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ'॥੭੦॥ ਚੌਪਈ॥ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਕਰਕੀ[3]ਫੇਰ। 'ਤਪਾ ਰਖਾਯੋ ਆਖਯ ਟੇਰਿ[4]। ਕੀਨੋ ਵਹਿਰ ਫਕੀਰੀ ਬੇਸਾ। ਤ੍ਰਿਯ ਸੁਤਿ ਤਜਿ ਕੈ ਫਿਰਯੋ ਬਿਦੇਸ਼ਾ ॥ ੭੧ ॥ ਕਰਿ ਅਨਾਥ ਤਿਨ ਗਯੋ ਪਲਾਈ। ਤਨਕ ਨ ਮਨ ਮਹਿੰ ਕਰੁਨਾ ਆਈ। ਹੌਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਭੈ ਕਰਿਕੈ। ਇਸ ਕੋ ਕਹਿਤਿ ਨ ਕਛੂ ਬਿਚਰਿ ਕੈ ॥੭੨॥ ਨਾਤੁਰ ਮੈਂ ਅਬ ਕਰੌਂ ਖੁਆਰੂ[5]। ਪ੍ਰਗਟਾਵੌਂ ਇਹ ਸ੍ਵਾਂਗ ਕੁਚਾਰੂ[6]*'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹ੍ਵੈ ਰਹੇ। ਤਨਕ[7] ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਨ ਕਹੇ ॥ ੭੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੋਲੀ ਬਹੁਰ ਸੁਲੱਖਣੀ 'ਤੁਮ ਸੰਗ ਬੋਲਨਿ ਕਾਜ[8]। ਏਕ ਬਾਰ ਜਗ ਲਾਜ ਤਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਭਯੋ ਨਿਲਾਜ†॥੭੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਫਿਰੇ ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਲਾਵਨ[9]। ਜੇ ਤਨ ਭਗਵੇ ਭੇਖ‡ ਬਨਾਵਨ। ਮੁਝ ਕੋ ਕਰਿ ਅਨਾਥ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਆਇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ' ॥ ੭੫ ॥ ਕਹਿਤ ਅਜਿੱਤਾ 'ਭਗਨੀ ! ਸੁਨੀਏ। ਭਲਾ ਆਪਨਾ ਤੂਸ਼ਨਿ ਗੁਨੀਏ[10]। ਅਸਨ ਬਸਨ ਕੀ ਜੇ ਹ੍ਵੈ ਚਾਹੀ। ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ, ਕਹੋ ਮੁਝ ਪਾਹੀ ॥ ੭੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤੇਰੇ ਕਹੈਂ ਕਹਿਨ ਉਚਿਤ ਤੁਝ ਨਾਂਹਿ।ਮੁਖ ਤੇ ਭਨਤਿ ਕੁਬੋਲ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਬਿਰੋਧ ਤੁਮਮਾਂਹਿ।੭੭। ਚੌਪਈ॥ਹੈਇਨਕੇ ਸੰਗ ਤੁਮਰੋ ਕਾਜ।ਇਨਹੀ ਸੋਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖਸਾਜਾ'।

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [2]ਜਿਸ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਸਾਧੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। [3]ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲੀ। [4]ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਨਾਮ ਤਪਾ ਰਖਾਲਿਆ ਹੈ (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਕਹਿਕੇ। [5]ਖੁਆਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ। (ਅ) ਕਰਾਂਗੀ। [6]ਇਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਂਗ ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। [7]ਥੋੜਾ ਬੀ। [8](ਮੇਰਾ) ਕੰਮ ਹੈ। [9]ਲਾਵਾਂ। [10]ਚੁਪ ਵਿਚ ਜਾਣੋ। *ਪਾ:—ਸਾਗਰ ਚਾਰੂ।

†ਐਸੇ ਵਾਕ ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਦੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਕਹੇ ਗਏ ਹਨ, ਕਾਰਣ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਕ ਉੱਚਤਾ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਤਯਾਗ, ਵੈਰਾਗ,ਅਬਚਲੀ ਜੋਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਜੇ ਨੈਣ ਮੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਤੇ ਦੁਖ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੭੯) ਬੇਬਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਵਾਕ ਉਸ ਉੱਖੜੀ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਬੇਤੋਲੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਹਿਨਸੀਲਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਸਫੁਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

‡ਪਾ:—ਭੇਖ ਫਕੀਰ।

ਕਹੈ ਸੁਲਖਨੀ 'ਸੁਨਿ ਮਮ ਭਾਈ ! ਹੌਂ ਕਿਹ ਕੇ ਅਵਲੰਬ ਰਹਾਈਂ॥੭੮॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਦੇਵਤਿ ਹੈਂ ਗਾਰੀ[1]। ਅਪਨ ਗਰੇ ਤੇ ਚਹਿਤ ਉਤਾਰੀ। ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਤਾਨੇ[2]।-ਤੂੰ ਭੀ ਕਰਹੁ ਫਕੀਰੀ ਬਾਨੇ॥੭੯॥ ਜਾਇ ਬੈਠਿ ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੇ ਪਾਸੂ। ਸਾਧੁ* ਭੇਖ ਕਰਹੁ ਜਸ ਤਾਸੂ[3]। ਪਰੀ ਗਰੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਹਮਾਰੇ-।ਸੋ ਸਭਿ ਸਾਰੀ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ ॥ ੮੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੁਰ[4] ਨਿਦਾਨ ਜੋ ਨਾਨਕੀ ਜਬ ਜੀਵਤਿ ਸੁਖਦਾਇ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਤਿਹ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕੁਛ ਪਹਿਰਤਿ ਖਾਇ ॥੮੧॥ ਚੌਪਈ॥ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜੋ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੂ। ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਕਾਂਹੂ ਕੀ ਤਾਸੂ। ਜਬ ਕਾ ਭਾ ਤਿਨ ਕੋ ਪਰਲੋਕੂ ਹਮ ਕੋ ਭਯੋ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਸ਼ੋਕੂ ॥੮੨॥ਦਸ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮੁਝ ਬਨਯੋ ਕੁਫੇਰਾ[5]। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਜੀਵਨ ਮੇਰਾ ?'। ਅਸ ਕਹਿ ਆਂਖਨ ਆਂਸੂ ਗੇਰਤਿ।ਊਚ। ਸ੍ਵਾਸ ਲੈ ਧਰਨੀ ਹੇਰਤਿ ॥੮੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਾਨੀ। ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਕਰੁਨਾ ਬਹੁ ਠਾਨੀ। ਕਹਿਤਿ ਭਏ 'ਸੁਨ ਚੋਣੀ[6]! ਕਾਨਾ। ਦੁਖ ਪੁਨ ਭੂਖ ਜਿ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਵਾਨਾ ॥ ੮੪ ॥ ਰਹਹੁ ਨਿਕਟਿ ਹਠ ਕਰਹੁ ਘਨੇਰਾ। ਜੋ ਹਮ ਹਾਲ ਸੁ ਹੋਵਹਿ ਤੇਰਾ'। ਭਨੈਂ ਸੁਲਖਨੀ 'ਸੁਨਿ ਬਚ ਮੋਰੇ। ਨਹਿਂ ਭੂਖਨ ਜਾਚੋਂ ਢਿਗ ਤੋਰੇ ॥ ੮੫ ॥ ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਚਾਹੌਂ ਨਿਤ ਐਸੇ। ਤੁਮ ਜਿਉਂ ਹਾਲ ਹੋਇ ਮਮ ਤੈਸੇ। ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਹਿ ਕੈ ਅਪਨ ਸਰੀਰਾ। ਰਹੌਂ ਸਦੀਵ ਤੁਮਾਰੇ ਤੀਰਾ' ॥ ੮੬ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਜੇ ਅਸ ਮਨ ਤੇਰੇ। ਆਨਹੁ ਸੁਤ ਅਬ ਕਰਹੁ ਨ ਦੇਰੇ। ਸਭਿ ਕਰਤਾਰ ਕਰਹਿਗੋ ਨੀਕੀ। ਜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਐਸੀ ਦ੍ਰਿਢ ਜੀ ਕੀ' ॥ ੮੭॥ ਸੁਨੇ ਸੁਲਖਨੀ ਅਸ ਬਚ ਜਬ ਹੀ। ਤੂਰਨ ਗਈ ਸਦਨ ਕੋ ਤਬਹੀ। ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਲੇਕਰਿ ਨਿਜ ਸੰਗਾ।ਹਰਖਤਿ ਆਈ ਕਰਤਿ ਉਮੰਗਾ ॥ ੮੮ ॥ ਮੂਲ ਚੰਦ ਪੁਨ ਚੰਦੋਰਾਣੀ। ਘਰ ਗਮਨੀ ਮਨ ਬਹੁ ਮੁਰਝਾਣੀ। ਬਹੁਰੋ ਬੋਲ ਨ ਕੋਊ ਆਵਤਿ। ਹੈ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹਿਰਦੇ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ॥ ੮੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇ ਦੂਸਰ ਲਖਮੀ ਦਾਸ। ਆਇ ਸੁਲਖਨੀ ਬੈਠਿਗੀ ਪਾਇ ਹਰਖ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੯੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਅਘ ਓਘ ਨਿਕੰਦਨ[7]। ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਕੀਨ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ। ਰਹਿਨ

---

[1]ਗਾਲੀਆਂ। [2]ਮੇਹਣੇ। [3]ਜੈਸਾ ਤਿਸ (ਪਤੀ) ਦਾ ਹੈ (ਅ) ਤੈਸਾ ਕਰ। [4]ਮੇਰੀ। [5]ਖੋਟਾ ਫੇਰ, ਘਾਟਾ। [6]ਬੇਬੇ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਪੇਕੀ ਜਾਤ ਚੋਣੀ ਸੀ। [7]ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।

*ਪਾ:—ਭਗਵਾ।

ਲਗੋ ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੇ ਪਾਸੂ। ਚਿੰਤਾ ਸਗਰੀ ਕੀਨ ਬਿਨਾਸੂ॥ ੯੧॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਸੇਵਾ ਜੋਊ।ਕਰਹਿ ਅਜਿੱਤਾ ਹਿਤ[1] ਧਰਿ ਸੋਊ। ਅਤਿ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ[2]। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਸੰਸਾ ਖੋਯੋ॥੯੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਮੂਲੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੱਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਬਸਨਾ, ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੀ ਰਸੋਈ ਦੀ ਸੁਚ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਤੇ ਬੈਰਾਗਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗੁਰ ਪਗ ਅਨੁਰਾਗ।
ਲਿਵ ਲਗਾਇ ਜਾਗਤਿ ਰਹਹੁ ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਵਡਭਾਗ॥ ੧॥

ਅਰਥ—(ਹੇ ਮਨ !) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ (ਨਾਲ) ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ, (ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਸਿਮਰ, (ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ) ਲਿਵ ਲਾਈ ਰੱਖਕੇ (ਅੰਤਰ ਮੁਖ) ਜਾਗਦਾ ਰਹੁ (ਤਾਂ ਤੂੰਹੇਂ) ਵਡਭਾਗੀ ਹੈਂ।

ਭਾਵ—ਪਿੱਛੇ ਅਭਾਗੀ ਮਨ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕਿਹਾ ਸਾਨੇ ਜੋ ਤੋਤੇ ਵਾਂਙੂ ਭੁਲੇਵੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਭੈੜੇ ਨਤੀਜੇ ਪਾਕੇ ਨਿਸ਼ਫਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਉਸੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਡਭਾਗੀ ਹੋਣ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰਸਾਲ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:—ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗ, ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਣ, ਲਿਵ ਤੇ ਆਤਮ-ਜਾਗ੍ਰਤ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਰਹਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮਹਿਮਾ ਹੁਇ ਅਧਿਕਾਏ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਮਝ੍ਯੋ ਤਬ ਮੂਲਾ। —ਭਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਅਨਕੂਲਾ—॥੨॥ਆਯੋ ਅਪਰ ਤਜੀ ਸਭਿ ਗਿਨਤੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਕੀਨੀ ਬਿਨਤੀ। 'ਤੁਮ ਤੋ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੋ ਪੂਰੇ। ਹਮ ਨਹਿਂ ਚਲਿਤ[3] ਲਖੇ ਜੋ ਰੂਰੇ ॥੩॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਨਿੰਦਤਿ ਰਹੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਚੀ ਭਏ[4] ਨਿਤ ਜਗਤ ਜੰਜਾਲਾ। ਅਵਗੁਨ ਕਰੇ ਬਖ਼ਸ਼ੀਏ ਮੋਹੀ।ਅਹੈ ਹਮਾਰੀ ਲੱਜਜਾ ਤੋਹੀ' ॥੪॥ ਦੀਨ ਭਏ ਕੋ ਦੇਖਿ ਦਯਾਲਾ। ਕਹੇ ਬਚਨ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਗਤਿਦਾਈ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥੫॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰਤਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਪਾਵਹੁ ਗੇ ਅਪਵਰਗ[5] ਸੁਖਾਰੀ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਮੋਹ ਪਟਲ[6] ਤਤਛਿਨ ਬਿਲਗਾਯੋ[7] ॥੬॥ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿਂ ਲਿਵ ਲਗੀ ਸੁਹੇਲੀ। ਤਜੀ

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ। [2]ਭਾਵ ਅਜਿੱਤਾ। [3]ਚਰਿੱਤ੍ਰ। [4]ਖਚਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਰਹੇ। [5]ਮੁਕਤੀ। [6]ਮੋਹ ਦਾ ਪੜਦਾ। [7]ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪਹਿਲ ਕੀ ਦ੍ਵੈਤ ਦੁਹੇਲੀ[1]।ਆਨਿ ਸਦਨ ਨਿਜ ਤਿਯ ਸਮਝਾਈ। ਪਾਛਲ ਬਾਤਨ ਤੇ ਪਛੁਤਾਈ॥੭॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕੀਨੋ ਸਤਿਸੰਗਾ। ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ*।ਭਏ ਬਿਬੇਕੀ ਥੋਰਨ ਦਿਨ ਮੈਂ।ਸੱਤਿ ਅਸੱਤਿ ਲਖ੍ਯੋ ਸਭਿ ਮਨ ਮੈਂ ॥੮॥ ਆਰਬਲਾ ਪੂਰਨ ਪੁਨ ਹੋਈ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਤਨ ਤਜਿਗੇ ਤਬ ਦੋਈ। ਗਵਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਭਵਨ[2] ਸੁਹਾਵਨ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਹਾਂ ਭਗਤ ਮਨ ਪਾਵਨ[3]॥੯॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਨ ਪੁਨ ਕੀਨ ਤਿਆਰੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਦਈ ਧੀਰ ਕਹਿ ਭਾਰੀ† ॥੧੦॥ ਰਾਵੀ ਤਟ ਪਰ ਕੀਨ ਪਧਾਨਾ[4]। ਪਾਛੇ ਗਮਨਤਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ। ਸੁੰਦਰ ਤੀਰ ਦੇਖਿ ਇਕ ਥਾਈਂ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਜਗਸਾਈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਹੋਇ ਰਹੇ ਤਬ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ। ਜਿਉਂ ਤਪੀਸ਼ ਤਪ ਤਾਪਹਿਂ ਭਾਰੀ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲੋਕ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਏ।ਹਿਤ ਕਰਿ ਪਦ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਏ ॥੧੨॥ ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਹੋਵਹਿਂ। ਸੇਵਹਿਂ ਸਗਰੇ ਦੋਖਨ ਖੋਵਹਿਂ। ਇਕ ਤੇ ਜਸ ਦੂਸਰ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ। ਆਵਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਤਿਹਂ ਥਾਨਾ ॥੧੩॥ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਤਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਅਹਿਹੀਂ । ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸ-ਪਰ ਉਸਤਤਿ ਕਹਿਹੀਂ। 'ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬਡਾ ਇਹ ਸਾਧੂ। ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਸਹਿਂ ਅਪਰਾਧੂ ॥੧੪ ॥ ਕਲਾਵਾਨ ਗੁਨਵਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਹੋਵਤਿ ਸਾਰ ਜੁ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨਾ। ਨਿਤ ਸਾਹਿਬ[5] ਮੈਂ ਜਿਸਕੀ ਪ੍ਰੀਤਾ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਨਹਿਂ ਡੋਲੈ ਚੀਤਾ॥੧੫॥ ਇਹ ਦਰਵੇਸ਼ ਖ਼ੁਦਾਇ ਪਿਆਰਾ।ਕਿਧੌਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਆਪ ਤਨ ਧਾਰਾ'।ਬਹੁ ਨਰ ਆਨਿ ਬੂਝਨਾ ਕਰਿਹੀਂ।ਤੂਰਨ ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਚਰਿਹੀਂ[6] ॥ ੧੬ ॥ ਸੰਨਯਾਸੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ,ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ। ਤਪੀ, ਬੈਰਾਗੀ, ਬਾਨ ਜਿ ਪ੍ਰਸਤੀ[7]। ਜੋਗੀ, ਬਹੁਰ ਬੈਸ਼ਨੋ ਜੋਊ। ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੧੭ ॥ ਆਇ ਜਿ ਸੰਸੇ ਕੋਊ ਕਰਿਹੀ। ਤਤਛਿਨ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਰਿਹੀਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ,ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿਹੀਂ। ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਹਿਂ ਪੁਨ

---

[1]ਦੁਖਦਾਈ। [2]ਵੈਕੁੰਠ। [3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮਨ ਵਾਲੇ। [4]ਚੱਲਣਾ ਕੀਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [5]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। [6]ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (ਦਾ ਉੱਤਰ) ਉਚਰਦੇ ਹਨ। [7]ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤੀ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਹਰ ਕੇ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਮੰਗਾ। ਵਾ-ਹਰ ਕੇ ਚਰਨਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।

†ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਉਹ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਵਟਾਲੇ ਨਗਰ।

ਬਹੁਰ ਬਿਚਰਿਹੀਂ[1] ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਰਿ ਲਹੌਰ ਕੇ ਮਨੁਜ ਬਹੁ ਹੋਇ ਸੇਵਕ ਆਇ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਿਢ ਸਿਖਹਿਂ[2] ਕੀਰਤਨ ਗਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਕਰੋੜੀਆ ਖੱਤ੍ਰੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਉਸਤਤਿ ਸੁਨਤਿ ਰਿਸਤ[3] ਅਤਿ ਉਰ ਮੈਂ। ਕਰਿਕੈ ਡਰ ਕੋ[4] ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਨ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ ॥੨੦॥ ਰਘੁਬਰਸੁਤਪੁਰਿ[5] ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ। ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਮੈਂ ਥਾ ਪਰਧਾਨੀ* । ਕਰਤਿ ਹਕੂਮਤ ਸਠ ਤਿਨ ਬੀਚੂ[6] । ਜਗ-ਤੇਸ਼ੁਰ ਉਪ ਉਰ ਨ ਸਹੀਚੂ[7]†॥੨੧॥ਇਕ ਦਿਨ ਜੋਗੀ ਜਾਚਤਿ ਫਿਰਤੇ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਵਨ ਕਰਿਤੇ। ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਕਿੰਗੁਰੀ[8] ਕੋ ਲੀਨੇ। ਰੀਝ ਬਜਾਵਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਭੀਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਫਿਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹ ਥਾਨੀ। ਬੈਠਜੋ ਜਹਾਂ ਮੰਦਮਤਿ ਮਾਨੀ[9]।ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਤ ਮਤਸਰ[10] ਬਹੁ ਧਾਰੀ।ਜਨੁ ਬਿਖੁ ਦੇਤਿ[11] ਹੋਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥੨੩॥ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਮਦ[12] ਅੰਧਾ ਅੱਗਜਾਨੀ। ਸੰਤਨ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਸੁਖ ਹਾਨੀ।ਛਾਤੀ ਜਰਤਿ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ।ਤਬ ਜੋਗੀ ਇਹ ਤੁਕ ਥੇ ਗਾਵਤਿ ॥ ੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ

ਮ:੧ ॥

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰੇ ਮਨਾ ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ ॥ ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੇਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ ॥ ਤਲਬਾ ਪਉਸਨਿ ਆਕੀਆ ਬਾਕੀ ਜਿਨਾ ਰਹੀ ॥ ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਹੋਸੀ ਆਇ ਤਈ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨ ਸੁਝਈ ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਫਹੀ॥ ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ ਸਚਿ ਰਹੀ ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ਸੁਨਿਕੈ ਰਿਸ ਭਰਿ ਕਹਿਤ ਭਾ'ਹਿੰਦੂ ਕਿਏ ਖੁਆਰ।ਤੁਰਕਨ ਕੇਰ ਈਮਾਨ ਗਾ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ[13]!॥੨੫॥ਚੌਪਈ॥ ਕੋ ਨਾਨਕ? ਮੈਂ ਪਿਖਜੋ ਨ ਜਾਨਾ। ਜਿਸ ਜਸ ਕਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਹੋਤਿ ਘਨੇਰੀ। ਸਮਝ ਬਿਖੈ ਕੁਛ ਆਇ ਨ ਮੇਰੀ ॥੨੬॥ ਕੋ ਐਸਾ ਕਲਿ

---

[1]ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। [2]ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। [3]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। [4]ਕੋਈ (ਬੀ) [5]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੇ (ਪਹਿਲੇ) ਪੁਤ੍ਰ (ਲਊ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ (ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ)। [6]ਮੂਰਖ (ਕਰੋੜੀਆ) ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ। [7](ਜਗਤ ਈਸ਼ਵਰ ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਰਿਦੇ ਸਹਾਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। [8]ਕਿੰਗ। [9]ਹੰਕਾਰੀ। [10]ਈਰਖਾ। [11]ਵਿਹੁ ਦਿੱਤਿਆਂ। [12]ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। [13]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਭੀ ਈਮਾਨ ਗਿਆ, (ਇਹ ਵੇਖੋ ਅਚਰਜ) ਕਿ ਉਸਤਤਿ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਉਸ ਦੀ)।

*ਪਾ:-ਬਹੁ ਤਲਕਨ ਬਾਲ ਪਟਰਾਨੀ, ਜੋ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ'ਬਹੁ ਤਲਕਨ ਕੋ ਥਾ ਪਰਧਾਨੀ' ਹੋਣਾ ਹੈ। ਤਲਕਨ=ਤਅੱਲਕਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ।'ਲੋਕ' ਦਾ ਅਰਥ ਪਿੰਡ ਬੀ ਹੈ।

†ਇਕੀਹਵੀਂ ਚੌਪਈ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਕਾਲ ਮਝਾਰੀ। ਸਰਬ ਭਏ ਜਿਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਮੈਂ ਕੀਨੀ ਇਹ ਰੀਤਿ
ਪਰੇਖੀ[1]। ਭੇ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ॥੨੭॥ ਚਲੇ ਕੁਚਾਲ ਚਾਲ ਨਿਜ
ਤ੍ਯਾਗੀ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਮੋਹਿ ਭਲੀ ਨਹਿਂ ਲਾਗੀ। ਔਰਨ ਕੋ ਕ੍ਯਾ ਦੋਸ਼
ਅਲਾਵੋਂ। ਜਿਨਹਿ ਚਲਾਏ ਤਿਨ ਗਹਿ ਲ੍ਯਾਵੋਂ ॥ ੨੮॥ ਕਰਿਕੈ ਕੈਦ
ਸੀਖ ਸ਼ੁਭ ਦੇਊਂ। ਤਿਹ ਮਨ ਮਤੋ ਸਰਬ ਬਰਜੇਊਂ[2]।ਅਸ ਕਹਿ ਅਪਨੀ
ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਤਬ ਲੀਨ ਹਕਾਰੀ॥੨੯॥ਕਹ੍ਯੋ 'ਤੁਰੰਗਨ
ਪਰ, ਅਬ ਜਾਈ। ਪਾਇ ਜ਼ੀਨ[3], ਆਨਹੁ ਇਹ ਥਾਈਂ'। ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ
ਲ੍ਯਾਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਲਗ੍ਯੋ ਚੜ੍ਹਨ ਜਿਸ ਦਰਪ[4] ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੦॥ ਦਿਯੋ
ਰਕਾਬ ਬਿਖੈ ਪਗ ਜਬਹੀ। ਸਬਲ[5] ਤੁਰੰਗਨਿ ਫਰਕੀ ਤਬਹੀ। ਨਹੀਂ
ਸਮ੍ਹਾਰ੍ਯੋ ਤਿਹ ਛਿਨ ਖੱਤਰੀ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਧਰਨਿ ਪਰ ਪਗਿਯਾ ਉਤਰੀ[6]॥੩੧॥
ਲਖ੍ਯੋ ਕੁਸੌਨ[7] ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਤਾਹੂ। ਬਹੁਰ ਨ ਚਢ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਘਰ ਮਾਂਹੂ।
ਨਿਕਟਿ ਜਿ ਨਰ ਸਮਝਾਵਨ ਕੀਨੇ। 'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚੀਨੇ ॥
੩੨॥ਕਰ੍ਯੋ ਨਿਰਾਦਰ' ਸੁਨਤਿ ਨ ਕਾਈ[8]।ਕਹੈ 'ਕਿ ਗਹੋਂ ਭੋਰ ਕੋ ਜਾਈ'।
ਰਜਨੀ ਕਰਿ ਬਿਤੀਤ ਸੋ ਮੂਢਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਹਿ ਭਯੋ ਅਰੂਢਾ ॥੩੩ ॥
ਗਮਨੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗਿ ਨਰ ਤਾਂਹੀ। ਆਵਤਿ ਭਏ ਸਰਬ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਸ੍ਰੀ
ਪ੍ਰਭੁ ਰਹੇ ਕਿਤਿਕ ਜਬ ਦੂਰੀ। ਭਯੋ ਅੰਧ ਨਹਿਂ ਪਿਖਤਿ ਹਦੂਰੀ ॥੩੪॥
ਗਰਬ ਹਾਨਿ ਭਾ,ਪੀੜਾ ਬ੍ਯਾਪੀ।ਬੋਲਿ ਨ ਸਕਹਿ ਨਿੰਦ ਕਰਿ ਪਾਪੀ।ਤਬ
ਸਮਝ੍ਯੋ ਮਨ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ[9]।–ਦੀਰਘ ਕਲਾਵਾਨ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੩੫ ॥
ਲੋਕ ਬਹੋਰਿ[10]ਰਹੇ ਮੁਝ ਤਾਈਂ। ਮਾਨੀ ਮੈਂ ਨ ਕਰੀ ਦੁਸ਼ਟਾਈ। ਬਹੁ ਨਰ
ਕੋ ਜਿਹ[11]ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਭਾਵਤਿ[12]।ਮਮ ਸਮਾਨ ਦੁਖਿਹ੍ਵੈ[13]ਪਛੁਤਾਵਤਿ–।੩੬।
ਗੁਨਤਿ ਬਿਸੂਰਤਿ[14]ਗਮਨਤਿ ਜਬਹੀ।ਨਿਰਖੀ[15]ਨਰਨ ਨੈਨ ਗਤਿ ਤਬ
ਹੀ।ਭਯੋ ਦੀਨ ਬੋਲ੍ਯੋ ਪਛੁਤਾਈ। 'ਅਬ ਤਿਨਕੀ ਮੈਂ ਮਹਿਮਾ ਪਾਈ॥੩੭॥
ਜਸ ਤੁਮ ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਤਸ ਦੇਖਾ। ਭਯੋ ਅੰਧ ਮੈਂ ਕੀਨ ਪਰੇਖਾ[16]। ਮਹਾਂ
ਪੁਰਖ ਸੋਂ ਮਤਸਰ ਧਾਰੀ। ਤਿਹ ਕੋ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥੩੮ ॥
ਚਲਿ ਸਮੀਪ ਅਬ ਮੁਝ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ। ਕਹੇ ਕੁਬੋਲ ਸੁ ਛਿਮਾ ਕਰਾਵਹੁ।

---

[1]ਪਰਖਣਾ। [2]ਰੋਕੂੰ। [3]ਕਾਠੀ। [4]ਹੰਕਾਰ [ਸੰਸਃ,ਦਰ੍ਪ]। [5]ਤਕੜੀ। [6]ਪੱਗ ਢੇ ਪਈ। [7]ਕੁਸ਼ਗਨ। [8](ਪਰ) ਕੋਈ ਗਲ (ਕਰੋੜੀਆ) ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। [9]ਹੰਕਾਰੀ। [10]ਮੋੜ ਰਹੇ ਸਨ। [11]ਜਿਸ ਨੂੰ। [12]ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। [13]ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ। [14]ਸੋਚਦਾ ਤੇ ਝੁਰਦਾ। [15]ਦੇਖੀ। [16]ਪਰਖਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਅਬ ਦਾਸ, ਪਰੋਂ ਤਿਨ ਪਾਈ। ਹੋਵੌਂ ਸਿੱਖ, ਰਖੈਂ ਸ਼ਰਣਾਈ' ॥੩੯॥ ਸੁਨਿਕੈ ਨਰਨ ਸਰਬ ਸਮਝਾਯੋ'ਅਬ ਤੋ ਪਤਾ[1] ਆਪ ਨੈ ਪਾਯੋ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਨ ਤੇ ਇਹ ਥਾਈਂ। ਬੰਦਨ ਕਰਹੁ ਧਰਨਿ ਸਿਰ ਲਾਈ॥੪੦॥ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਪਰਹੁ ਜਾਇਕੈ ਚਰਨ ਮਝਾਰੀ। ਬਖਸ਼ਹਿੰਗੇ ਤੁਝ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਜਿਨਿ ਬਿਰਦ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੪੧ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਭਨੀ ਮਾਨਿ ਹਰਿ ਮਾਨਾ[2]। ਉਤਰਯੋ, ਮਾਰਗ ਚਰਨ ਚਲਾਨਾ[3]।ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਪਗ ਪਗ,ਹ੍ਵੈ ਦੀਨਾ[4]।ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਜਸੁ ਬਰਨਨ ਕੀਨਾ ॥ ੪੨॥ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਤੇ ਊਚ ਪੁਕਾਰਾ। 'ਛਿਮਹੁ ਛਿਮਹੁ ਮੈਂ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਮਸ਼ਕ[5] ਗਰਬ ਖਗਪਤਿ[6] ਸੋਂ ਧਰਿਈ। ਰੰਚ ਮੇਰੁ ਕੀ ਸਮਤਾ[7] ਕਰਿਈ ॥ ੪੩ ॥ ਅਪਨੋ ਤੇਜ ਦਿਖਾਇ ਟਨਾਨੋ[8]। ਰਵਿ[9] ਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ[10] ਕਰਹਿ ਪਛਾਨੋਂ। ਤਿਉਂ ਮਤਿਮੰਦ ਲਾਲਸਾ ਮੇਰੀ। ਮੁਖ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੪੪ ॥ ਅਪਰਾਧੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ! ਤੁਮਾਰਾ। ਬਖਸ਼ ਲੇਹੁ ਅਬ ਦੀਨ ਦਯਾਰਾ!'। ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਅਸ ਮੁਖ ਬੋਲਹਿ। ਡਗਮਗ[11] ਪਗ ਮਗ ਚਲਤਯੋ ਡੋਲਹਿ॥ ੪੫ ॥ ਇਕ ਨਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕੋ ਹਾਥਾ। ਲੈ ਡਾਰਯੋ ਪਗ ਪਰ ਜਗਨਾਥਾ। 'ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ' ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਸਮ ਦੰਡ[12]ਅਗਾਰੀ ॥੪੬॥ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁਤੋ ਘਿਘਿਆਯੋ[13]। ਬਹੁਰ ਨ ਊਪਰ ਸੀਸ ਉਠਾਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਤਾਸ ਗਤਿ[14]ਦੇਖੀ।ਕਰੁਨਾ ਉਪਜੀ ਰਿਦੇ ਬਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੪੭॥ ਕਹਯੋ'ਉਠਹੁ ਖੋਲਹੁ ਨਿਜ ਲੋਚਨ। ਮਨ ਸੋਚਨ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਬਿਮੋਚਨ[15]'।ਕ੍ਰਿਪਾ ਯੁਕਤਿ ਬਾਨੀ ਕੋ ਸੁਨਿਕੈ। ਉਠਿ ਬੈਠਯੋ ਬਖ਼ਸ਼ਯੋ ਨਿਜ ਗੁਨਿ ਕੈ ॥ ੪੮ ॥ ਨੀਕੇ ਲਗਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਤੈਸੇ। ਹੁਤੀ ਅਗਾਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁ ਜੈਸੇ[16]। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਦ੍ਵੈ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਠਾਂਢੋ। ਬੋਲਯੋ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਬਾਢੋ ॥ ੪੯ ॥ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਢਿਗ ਅਪਨੇ ਪਾਇਨ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਲੀਜੈ ਮੋਰ ਉਪਾਇਨ। ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਇਹੁ ਸੁੰਦਰ ਅਵਨੀ।ਲੇ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ

---

[1]ਪਤੀਆ, ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਰਤਾਵਾ। [2]ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਹੀ ਮੰਨਕੇ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ। [3]ਪੈਦਲ ਟੁਰਿਆ। [4]ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਦੀਨ ਹੋਕੇ। [5]ਮੱਛਰ।[6]ਗਰੁੜ। [7]ਕਿਣਕਾ ਜਿਵੇਂ ਸੁਮੇਰੂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰੇ। [8]ਟਟੈਣਾ। [9]ਸੂਰਜ। [10]ਵਡਿਆਈ। [11]ਲੜਖੜਾਂਦਾ। [12]ਡੰਡੋਵਤ ਭਾਵ ਢੁਵਾਲ। [13]ਤਰਲੇ ਕੱਢੇ। [14]ਤਿਸਦੀ ਹਾਲਤ।[15]ਦੂਰ ਕਰੋ।[16]ਜੇਹੀ ਨਜ਼ਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ।

ਕੀਜੈ ਰਵਨੀ ॥ ੫੦ ॥ ਅਪਨੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਇ ਨਿਰਾਰਾ। ਸਿਖ ਸੰਤਨ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਅਪਨ ਨਾਮ ਪਰ ਨਾਮ ਧਰੀਜੈ। ਭੇਟ ਲੇਹੁ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕੀਜੈ'॥੫੧॥ਗੁਰ ਕਹਿ'ਜੋ ਤਵ ਅਸ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਕਰਹੁ ਸੇਵ ਬਰਜਤਿ ਕੋ ਨਾਹੀ।ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਰਾਮਾ।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਿਮਰਹਿੰਗੇ ਹਰਿਨਾਮਾ' ॥੫੨॥ ਤਬ ਖੱਤ੍ਰੀ ਨਿਜ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ। ਘਰ ਕੇ ਕਰਨਹਾਰ[1] ਬੁਲਵਾਏ। ਤਿਹ ਠਾਂ ਤੂਰਨ ਕੀਨਿ ਤਯਾਰੀ। ਆਨਿ ਬਸਾਏ ਬਹੁ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੫੩॥ ਸ੍ਰੀ'ਕਰਤਾਰਪੁਰਾ'ਧਰਿ ਨਾਮੂ। ਧਰਮਸਾਲ ਇਕਿ ਰਚਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਲੇਕਰਿ ਗਮਨਨੋ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ॥੫੪॥ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ। ਊਪਰ ਰੁਚਿਰ ਬਿਛੌਨਾ ਛਾਯੋ। ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਇ ਭਾਉ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਦੀਪ ਜਗਾਇ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ ॥੫੫॥ 'ਜੈ ਜੈ ਗੁਰ ! ਭਗਤਨ ਸੁਖਕਾਰੀ।ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰਨ, ਬੇਦ ਉਬਾਰੀ[2]। ਰਾਵਨ ਮਰਦਨ[3] ਕੰਸ ਕੁ ਛੇਦਨ[4]। ਤੂੰ ਨਰਸਿੰਘ, ਬਾਲੀ ਉਰ ਭੇਦਨ[5]* ॥੫੬॥ ਮੈਂ ਖਲ[6] ਬਹੁਤ ਖਤਾ ਤੁਮ ਕੀਨੀ। ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ[7] ਬਖਸ਼ਹੁ ਵਰ ਦੀਨੀ[8]। ਅਘ ਤਮ ਹਰਨ ਭਾਨੁ[9],ਗੁਰ!ਜਨ ਲਖਿ[10]।ਨਾਮ ਸਲਲ ਤਿਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਮਨ ਝਖ[11]॥੫੭॥ ਜਗ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ ਐਸੇ। ਗਏ ਕਪਾਟ ਖੁਲ ਦਰ ਜੈਸੇ[12]।ਭਗਤਿ ਦਾਨ ਕਹਿ ਦੇ ਗੁਰ ਦੀਨੀ[13]।ਲੇ ਵਰ ਉਮਗਿ[14] ਸੇਵ ਬਹੁ ਕੀਨੀ॥੫੮॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਕੈ।ਰਹਨੋ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਧਰਿਕੈ। ਲੇ ਰਜਾਇ ਪੁਨ ਗਯੋ ਲਹੌਰਾ। ਪਸਰਨੋ ਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਚਹੁ ਓਰਾ ॥੫੯॥ ਜਹਿ ਜਹਿ ਸੁਨਹਿ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਆਵਹਿ। ਰਹਹਿ ਨਿਕਟ ਸੇਵਹਿ

---

[1]ਘਰ ਬਣਾਵਣ ਵਾਲੇ (ਰਾਜ, ਮਿਸਤਰੀ ਆਦਿ)। [2]ਦੈਂਤ ਨਾਸ਼ਕ ਤੇ ਬੇਦਾਂ ਦੇ ਬਚਾਵਣਹਾਰ। [3]ਭਾਵ ਰਾਮ। [4]ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। [5]ਬਾਲੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ, ਰਾਮ। [6]ਮੂਰਖ। [7]ਰੱਖਯਾ ਕਰੋ। [8]ਦੇਕੇ ਵਰ। [9]ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ। [10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। [11]ਤਿਨਕਹਿ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਮੱਛ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। (ਅ) ਤਿਨ ਕਹਿ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਕੇ। [12]ਜਿਵੇਂ ਦਰਵੱਜਾ (ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ)। [13]ਭਗਤੀ ਦਾਨ ਦਾ (ਵਰ) ਆਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। [14]ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ।

*ਕਰੋੜੀਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮਹਾਂ ਜੋਤੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਰਜਾ ਅਵਿਤਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਓਹ ਸਭ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ। ਬਹੁਰ ਸੁਲਖਨੀ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਾਨੀ[1]। ਆਇਸੁ ਪਤਿ ਕੀ ਪਾਇ ਸਯਾਨੀ॥੬੦॥ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਲੇਕਰਿ ਨਿਜ ਸਾਥਾ।ਆਈ ਚਲਿ ਸਮੀਪ ਜਗਨਾਥਾ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਤਹਾਂ ਬਨਿਵਾਏ। ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਸੁਖ ਭੇ ਮਨ ਭਾਏ॥੬੧॥ਬਨੀ ਬਹੁਤ ਨੀਕੀ ਧ੍ਰਮਸਾਲ।ਬੈਠਹਿਂ ਤਿਹ ਕੇ ਬੀਚ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਹ੍ਵੈ ਕਿਰਤਨ ਭਾਰੀ। ਪਢਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਪੁਨ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰੀ॥੬੨॥ ਬੋਵਹਿਂ ਬਹੁਤ ਅੰਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕਾਰੀ[2]। ਪਾਕੇ ਤੇ ਜਬ ਹੋਇ ਤਯਾਰੀ। ਆਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ। ਦੇਗ ਚਲਾਵਹਿਂ ਤਿਹਠਾਂ ਭਾਰੀ ॥੬੩॥ ਭੂਖਾ ਰਹਿਨ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਈ। ਸਰਬ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਭੋਜਨ ਹੋਈ। ਇਕਠੇ ਭੁਏ ਲੋਗ ਬਹੁ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਜਨਮ ਫਲ ਪਾਈ ॥੬੪॥ ਹੁਤੋ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਇਕ ਦਿਜਬਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ ਤਬ ਚਲਿ ਕਰਿ। ਆਨਿ ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਕੋ ਕੀਨੋ।ਭੂਖ ਬਿਖੈ ਸੋ ਹੁਤੋ ਅਧੀਨੋ॥੬੫॥ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੇਖਿ ਰਸੋਈ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਦਿਜ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਛੁਧਾ ਅਹੈ ਜੋ ਉਦਰ ਮਝਾਰਾ। ਅਚੋ[3] ਅਹਾਰ ਬਨ੍ਯੋ ਅਬ ਤ੍ਯਾਰਾ' ॥੬੬॥ ਦਿਜ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਹੌਂ[4] ਖਾਤ ਨ ਐਸੇ। ਬਿਨ ਸੰਜਮ[5] ਭਾ ਭੋਜਨ ਜੈਸੇ। ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕੇ ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਾ[6]। ਅਤਿ ਸੁਚ ਸੋਂ ਨਿਤ ਕਰੋਂ ਅਹਾਰਾ ॥੬੭॥ ਧਰਨੀ ਕਉ ਖੁਨਿ ਕੈ ਇਕ ਹਾਥਾ। ਚੌਂਕਾ ਦੇਵਉਂ ਗੋਬਰ ਸਾਥਾ।ਆਨੋਂ ਅਪਨੇ ਕਰ ਸੋਂ ਬਾਰਿ[7]। ਸਭਿ ਸਮਧਾ[8] ਸੋ ਲੇਉਂ ਪਖਾਰੀ[9]॥੬੮॥ ਸਰਬ ਅੰਨ ਚੁਨਿ ਕਰੋਂ ਸਵਾਰੀ[10]।ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਗਿ ਅਹਾਰ ਤਯਾਰੀ[11]।ਉਚਿਤ ਅਦਨ ਕੇ ਹੋਵਹਿ ਤਬਹੀ। ਕਰੀ ਜਿ ਬਿਧਿ ਬਨ ਆਵਹਿ ਸਭਿਹੀ ॥ ੬੯ ॥ ਤੁਮਰੀ ਕਰੀ ਨ ਹਮਰੇ ਕਾਜੂ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਨ੍ਯੋ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ। 'ਸ਼ੁਸ਼ਕ[12] ਅੰਨ ਅਬ ਹੇ ਦਿਜ! ਲੀਜੈ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਕਰਿ ਅਚਵਨ ਕੀਜੈ'॥੭੦॥ਲੀਨੋ ਸੀਧਾ ਤਬ ਦਿਜਬਰ ਸੋਂ[13]। ਖੋਦਨ ਲਗਾ ਧਰਨਿ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ। ਨਿਕਸੇ ਅਸਤਿ[14] ਛੋਰਿ ਤਿਸ ਥਾਈਂ[15]।ਖੋਦਨ ਲਗ੍ਯੋ ਅਪਰ ਬੁਲ ਜਾਈ ॥੭੧॥ ਨਿਕਸੇ ਅਸਤਿ,ਸੁ ਜਾਨ ਅਪਾਵਨ[16]।ਤਿਹ ਤਜਿ ਗਯੋ ਔਰ ਹੀ ਥਾਵਨ[17]।

---

[1]ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ। [2]ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ। [3]ਖਾਵੋ। [4]ਮੈਂ। [5]ਬੇਮ੍ਰਿਯਾਦਾ। [6]ਅਧੀਨ। [7]ਜਲ। [8]ਬਾਲਣ। [9]ਧੋਇ। [10]ਸੁਆਰ ਕੇ, ਸਫ਼ਾ ਕਰਕੇ। [11]ਤਿਆਰ (ਕਰਦਾ ਹਾਂ)। [12]ਸੁੱਕਾ। [13]ਓਸ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੇ ਰਸਦ ਲੀਤੀ। [14]ਹੱਡੀਆਂ। [15]ਤਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ। [16]ਉਹ (ਥਾਂ ਵੀ) ਜਾਣਕੇ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ। [17]ਹੋਰ ਹੀ ਥਾਂ ਤੇ।

ਜਹਾਂ ਖੁਨਹਿ ਤਹਿਂ ਅਸਤੀ ਨਿਕਸੈਂ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਤਿਹ ਕੋ ਬਿਕਸੈਂ॥ ੭੨॥ ਸਰਬ ਦਿਵਸ ਸੋ ਖੋਦਤਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਏਕ ਛੁਧਾ ਦੂਜੋ ਸ਼੍ਰਮ ਲਹ੍ਯੋ।ਭਯੋ ਬਿਕੁਲ ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਾ। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸਾ॥੭੩॥ 'ਜਹਾਂ ਅਹਾਰ ਤੁਮਾਰੋ ਹੋਇ। ਦੀਜੈ ਮੋਹਿ ਖਾਇ ਹੌਂ ਸੋਇ। ਰਾਵਰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਆਇਸੁ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ॥ ੭੪॥ ਯਾਂ ਤੇ ਖੇਦ ਭਯੋ ਤਨ ਭਾਰੀ। ਅਬ ਮੈਂ ਹੌਂ ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ'। ਸੁਨਿਕੈ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਦਿਜ ਜੂ! ਬੀਤ ਗਯੋ ਸੋ ਕਾਲਾ॥੭੫॥ ਅਬ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲੀਜੈ। ਅਵਨੀ ਕੋ ਪਾਵਨ ਇਉਂ ਕੀਜੈ। ਸਾਜਿ ਰਸੋਈ ਭੋਜਨ ਕਰੀਏ। ਸਭਿਹੀ ਰਿਦੇ ਭਰਮ ਪਰਹਰੀਏ'॥ ੭੬॥ ਤਬਹੀ ਦਿਜ ਨੈ ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ। ਕੀਨ ਰਸੋਈ ਭ੍ਰਮ ਕਰਿ ਹਾਨੀ। ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਜਬ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਯੋ॥੭੭॥

ਬਸੰਤ ਮਹਲਾ ੧॥

ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਚਉਕਾ ਕੰਚਨ ਕੁਆਰ[1]॥ ਰੁਪੇ ਕੀਆ ਕਾਰਾ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਥਾਰੁ॥ ਗੰਗਾ ਕਾ ਉਦਕੁ[2] ਕਰੰਤੇ ਕੀ ਆਗਿ[3]॥ ਗਰੁੜਾ[4] ਖਾਣਾ ਦੁਧ ਸਿਉ ਗਾਡਿ॥ ੧॥ ਰੇ ਮਨ ਲੇਖੈ ਕਬਹੂ ਨ ਪਾਇ॥ ਜਾਮਿ ਨ ਭੀਜੈ ਸਾਚ ਨਾਇ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਦਸ ਅਠ ਲੀਖੇ ਹੋਵਹਿ ਪਾਸਿ॥ ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਮੁਖਾਗਰ ਪਾਠਿ॥ ਪੁਰਬੀ ਨਾਵੈ ਵਰਨਾਂ ਕੀ ਦਾਤਿ॥ ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ॥੨॥ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਹੋਵਹਿ ਸੇਖ॥ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਭਗਵੇ ਭੇਖ॥ ਕੋ ਗਿਰਹੀ ਕਰਮਾ ਕੀ ਸੰਧਿ॥ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਸਭ ਖੜੀਅਸਿ ਬੰਧਿ॥ ੩॥ ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਲਿਖੀ ਸਿਰਿਕਾਰ॥ ਕਰਣੀ ਉਪਰਿ ਹੋਵਗਿ ਸਾਰ॥ ਹੁਕਮੁ ਕਰਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਕੇ ਸਿਫਤਿ ਭੰਡਾਰ॥ ੪॥ ੩॥

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਿਜਬਰ ਬੰਦਿ ਕਰ ਧਰ੍ਯੋ ਚਰਨ ਪੁਰ ਸੀਸ। ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਜਗਦੀਸ਼॥੭੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੀ ਉਰ ਲਿਵ ਲਾਗੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਤਿ[5] ਜਾਗੀ। ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਕੋ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਭਰਮ ਸਰਬ ਨਾਸ਼੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਾ॥ ੭੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਬਸਾਵਨ, ਦਿਜ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ॥ ੩੦॥

---

[1]ਭਾਂਡਾ, ਗਾਗਰ। [2]ਪਾਣੀ। [3]ਸੂਰਜ ਦੀ ਅੱਗ, (ਅ) ਪਥਰ ਤੋਂ ਆਪ ਕਢੀ ਅੱਗ। [4]ਚਾਵਲ। [5]ਪ੍ਰੀਤੀ।

੩੧. [ਬੇਨਤੀ, ਸਿੱਖੀ ਰਹੁਰੀਤ ਦਾ ਅਰੰਭ। ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਨ, ਮੂਲਾ, ਉੱਚ ਦਾ ਪੀਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਮਹੀਣ ਕੂੜਿਆਰ ਮੈਂ ਲੋਭੀ, ਕਾਮੀ, ਬਾਮ।
ਲਾਜ ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਕੀ ਜਗਤ ਕਹੈ 'ਸਿਖ' ਨਾਮ ॥ ੧॥

{ ਕਰਮਹ਼ੀਣ=ਪਿਛਲੇ ਯਾ ਹੁਣ ਦੇ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਸ਼ੁਭ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਨਹੀਂ। ਕੂੜਿਆਰ=ਝੂਠਾ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਨਿਰੇ-ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ-ਦੀ ਨਹੀਂ; ਪਰ ਓਹ ਕਿ ਜੋ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਤੋਂ ਝੂਠ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਵੇ। }

ਅਰਥ-ਮੈਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹੀਣਾ ਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਹਾਂ, ਲੋਭੀ ਕਾਮੀ (ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮੰਦਾ ਹਾਂ, (ਹੇ ਗੁਰੋ!) ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਲੱਜਾ ਰੱਖੋ (ਕਿਉਂਕਿ) ਜਗਤ ਮੇਰਾ ਨਾਮ 'ਸਿਖ' ਕਰਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਹ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਨਹੀਂ, ਵਰਤਾਉ ਤੇ ਜੀਵਨ ਝੂਠ ਦਾ ਹੈ, ਲੋਭ ਕਾਮ ਤੇ ਮੰਦਿਆਈ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਕੱਲਜਾਨ ਮੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਸਿੱਖ ਆਖਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਲੱਜਾ ਗੁਰੂ ਪਾਲੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕੱਲਜਾਨ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁਵਾਰ ॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਜਸ ਸੁਹਾਵਨ। ਆਗੈ ਕਥਾ ਭਈ ਜਿਮ ਪਾਵਨ। ਕਰੀ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਾ। ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨੀਤਾ[1] ॥੨॥ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਅਨਿਕ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਭਿ-ਮਤ ਫਲ[2] ਪਾਵਹਿਂ। ਕਿਤਿਕ ਰਹਹਿਂ ਸੇਵਾ ਉਰ ਧਾਰਹਿਂ। ਕਿਤਿਕ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਹਿਂ ॥ ੩ ॥ ਦੇਗ ਚਲਹਿ ਸਭਿ ਕਾਲ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਐਸੀ ਬਾਂਧੀ ਰੀਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਪੁਨ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਜਾਵਨ ਹੇਤੂ। ਭੇ ਤਿਆਰ ਬੇਦੀ-ਕੁਲਕੇਤੂ ॥ ੪ ॥ ਧਰਮਸਾਲ ਜੋ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਵਨ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਕਿਯ ਸਤਿਸੰਗ ਟਿਕਾਵਨ। ਇਕ ਮੋਕੋ ਦੂਸਰ ਮਰਦਾਨਾ। ਸੰਗ ਲਏ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ ॥੫॥ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿਯੋ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਹੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਈ ਧੀਰ ਕਹਿ ਤਬਿਹੀ। 'ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਬਹੋਰੀ। ਕਰਹੁ ਕੀਰਤਨ ਸਭਿ ਇਸ ਠੌਰੀ' ॥੬॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨੇ ਜਗਸਾਈਂ। ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਪਾਛੇ ਜਾਈਂ। ਪੁਰਿ ਸਲਕੋਟ* ਨਾਮ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਜਾਇ ਵਹਿਰ ਤਹਿਂ ਕੀਨੋ

---

[1]ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਹਮੇਸ਼। [2]ਵਾਂਛਤ ਫਲ।

*ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਸਿਆਲਕੋਟ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ, ਮੂਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋਰਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਹੋਇਆ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਸਲਕੋਟ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੀ ਹੀ ਹੈ।

ਡੇਰਾ॥੭॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬ ਬੈਸਿ ਬਿਤਾਯੋ। ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਹੇਮ ਟਕਾ[1] ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲੇ ਜਾਵਹੁ। ਸਾਚ ਝੂਠ ਮੁਲ ਤਹਿਂ ਤੇ ਲਯਾਵਹੁ' ॥੮॥ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਲੀਨਿ ਮਰਦਾਨੇ। ਗਮਨਯੋ ਪੁਰਿ ਬਜਾਰ ਜਿਹ ਥਾਨੇ। ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਹਾਟ ਪਰ ਸੋਈ। 'ਤੁਮ ਢਿਗ ਸਾਚ ਝੂਠ ਜੇ ਹੋਈ ॥ ੯ ॥ ਏਕ ਟਕਾ ਕੰਚਨ ਕੋ ਲੀਜੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਸਾਚ ਝੂਠ ਮੁਝ ਦੀਜੈ'। ਸਭਿ ਬਜਾਰ ਬੂਝਯੋ ਫਿਰਿ ਸੋਊ। ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਹਿਂ[2] ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਕੋਊ ॥ ੧੦ ॥ ਇਕ ਬਨੀਯਾ ਪੁਨ ਬੂਝਯੋ ਜਬ ਹੀ। ਤਿਸਨੇ ਟਕਾ ਲੀਨ ਕਰ ਤਬ ਹੀ। ਕਾਗਦ ਪਰ ਲਿਖਿ ਦੀਨੋ ਤਾਂਹੀ। 'ਜੀਵਨ ਝੂਠ, ਮਰਨ ਸਚੁ ਆਹੀ' ॥ ੧੧॥ ਲੇ ਮਰਦਾਨਾ ਮੁਰਯੋ ਬਹੋਰੀ। ਆਯੋ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਹ ਠੌਰੀ। ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ'ਮੈਂ ਫਿਰਯੋ ਘਨੇਰਾ।ਕਿਸ ਕੇ ਪਾਸ ਨ ਸੌਦਾ ਹੇਰਾ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਇਕ ਬਨੀਏ ਮੁਝ ਕੋ ਦੀਨੋ। ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਪਢਿ ਕੈ ਲਿਹੁ ਚੀਨੋ'। ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਨਯੋ ਸੌਦਾ ਨੀਕਾ[3] ॥ ੧੩ ॥ ਜੋ.ਪਰੰਤੁ ਹੈ ਬੇਚਨ ਹਾਰੋ। ਤਿਹ ਕੋ ਹਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੋ'। ਗਮਨਯੋ ਤਹਾਂ ਬਹੁਰ ਮਰਦਾਨਾਜਾਇ ਬਨਕ[4] ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥੧੪॥ 'ਸੌਦਾ ਤੁਮ ਨੈ ਦੀਨੋ ਜਾਂਹੂ[5]। ਪਰਖਯੋ ਖਰਾ ਸਰਾਹਯੋ ਤਾਂਹੂ[6]। ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਬੈਠਯੋ ਇਕ ਬਾਵਾ। ਤੁਝਕੋ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਾ॥੧੫॥ ਏਕ ਬਾਰ ਚਲਿਕੈ ਮਿਲਿ ਲੀਜੈ। ਪੁਨ ਨਿਜ ਹਾਟ ਆਵਨੋਂ ਕੀਜੈ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੌਨ ਚਲਯੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਹਿ ਸ੍ਰੀ ਜਗਸਾਈਂ ॥੧੬॥ ਦੇਖਿ ਫਕੀਰ ਬੇਖ ਦੁਖ ਕੰਦਨ[7]। ਕਰੀ ਚਰਨ ਕਮਲਨ ਪਰ ਬੰਦਨ। ਭਾਉ ਧਰੇ ਗਾ ਬੈਠਿ[8] ਸਮੀਪਾ।ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥੧੭॥ 'ਕਹਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ! ਕੋ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ ?। ਕਿਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਧਾਰਾ ?। ਜੀਵਨ ਝੂਠ ਮਰਣ ਸਚੁ ਜਾਤਾ। ਕਿਧੌਂ ਬਨਾਇ[9] ਲਿਖੀ ਇਹ ਬਾਤਾ' ॥ ੧੮ ॥ ਬੋਲਯੋ ਬਨੀਯੋ[10] ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦੇ। 'ਕਹੌਂ ਸਾਚ ਸੁਨਿ ਸੰਤ ਮੁਕੰਦੇ !। ਮੇਰੋ ਨਾਮ ਭਨੈ ਜਗ ਮੂਲਾ। ਗਯਾਨ ਜੁ ਅਸ ਰਾਵਰਿ ਅਨਕੂਲਾ[11] ॥੧੯॥ ਜਿਸ ਕੋ ਚਾਹਹੁ ਤਿਸੈ ਜਨਾਵਹੁ। ਸਾਚ ਝੂਠ ਸਭਿ ਰਿਦੈ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ। ਦਰਬ ਲੋਭ ਹਿਰਦੇ ਮੁਝ ਭਾਰੀ।ਕਾਗਦ ਪੁਰ ਲਿਖ ਦੀਨ ਸਵਾਰੀ॥੨੦॥ਰਿਦੈ ਸਦਾ ਚਾਹਤਿ ਹੌਂ ਐਸੋ।ਕਾਗਦ ਪਰ

---

[1]ਸੋਨੇ ਦਾ ਟਕਾ। [2]ਅਚਰਜ ਹੋਣ। [3]ਚੰਗਾ।[4]ਬਾਣੀਏਂ। [5]ਜਿਸਨੂੰ।[6]ਤਿਸਨੇ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ। [8]ਬੈਠ ਗਿਆ। [9](ਐਵੇਂ)ਬਣਾਕੇ। [10]ਬਣੀਆਂ। [11]ਆਪ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

ਲਿਖਿ ਭੇਜੀ ਜੈਸੇ। ਦਿੜ ਅੱਭਯਾਸ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਹੋਊ। ਜਬ ਲੌ ਮਿਲੇ ਸੰਤ ਨਹਿੰ ਕੋਊ'॥੨੧॥ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।'ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਖਹੁ ਜਿ ਅਸ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਤੌ ਤੁਮ ਰਹਹੁ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥਾ। ਇੱਛਾ ਪੂਰਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਜਗ-ਨਾਥਾ[1]' ॥੨੨॥ ਬਚਨ ਮਾਨਿਕੈ ਤਬਹੀ ਮੂਲਾ। ਚਲਯੋ ਸੰਗਿ ਲਖਿ ਗੁਰ ਅਨਕੂਲਾ।ਗਮਨੇ ਆਨ ਥਾਨ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਸਿੱਛਯਾ ਦੇਨਿ[2]ਜਿ ਨਰ ਦੁਖ ਪਾਈ[3]॥੨੩॥ਏਕ ਨਗਰ*ਮਹਿਂ ਬੈਸੇ ਜਾਈ।ਜਹਾਂ ਘਨੇਰੇ ਤੁਰਕਰਹਾਈਂ। ਚੰਦਰਾਤ ਥੀ ਤਿਸ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਭਾ ਮੇਲ ਤਹਾਂ ਹੀ॥ ੨੪॥ਭੀਰ ਬਿਸ਼ਾਲ ਭਈ ਇਕ ਥਾਈਂ। ਲੇਯ ਸ਼ੀਰਨੀ[4]ਮਨੁਜ ਰਵਾਈ। ਇਕ ਫਕੀਰ ਦੰਭੀ ਤਹਿਂ ਰਹਿਹੀ। ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਸੋਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿਹੀ ॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਦੂਜ ਚਾਂਦ ਕੀ ਰਾਤਿ ਕੋ ਸ਼ਹੁ[5] ਆਵੈ ਮੁਝ ਪਾਸ'। ਤਿਹ ਦਰ ਦੁੰਦਭਿ ਨੌਬਤਾਂ ਬਾਜਤਿ ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਸ[6]॥੨੬॥ਚੌਪਈ॥ਰੁਚਿਰ ਪੁਸ਼ਪ ਕੀ ਸੇਜ ਬਿਛਾਵੈ। ਨਿਜ ਅਵਾਸ ਬਹੁ ਦੀਪ ਜਗਾਵੈ । ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਨਿ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ। ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨ[7] ਬਧਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਮਨੁਜ ਸ਼ੀਰਨੀ ਤਿਸ ਦਿਨ ਲਯਾਵੈਂ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਅੰਤਰ ਜਾਨਿ ਦੋਖ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੋ। ਦਰ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ ਤਿਸਕੋ ॥੨੮॥ ਬਡੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗਡੇ ਦਰ ਨੇਰੇ[8]। ਜਹਿਂਕਹਿਂ ਹੋਤਿ ਉਛਾਹ[9] ਬਧੇਰੇ। ਅੰਗਨਾ ਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਬੈਠਹਿ ਦੁਰਿਕੈ[10] ਭੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੇ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁੰਜ[11]ਮਨੁਜ ਹੋਏ ਤਹਾਂ, ਬਾਜੇ ਬਜਹਿਂ ਅਪਾਰ। ਡੇਰਾ ਕੀਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਤਬ ਇਕ ਤ੍ਰਿਯ ਬ੍ਰਿੱਧ ਅਗਾਰ[12]॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ। ਤਿਹਂ ਤ੍ਰਿਯ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਅਸ ਬਾਨੀ। 'ਪੁਰਿਕੇ ਬਿਖੈ ਹੋਤਿ ਕਸ ਸ਼ੋਰਾ?ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਨੁਜ ਹੋਏ ਇਕ ਠੌਰਾ' ॥ ੩੧ ॥ ਕਹੈ ਤੀਯ 'ਇਕ ਰਹੈ ਫਕੀਰ। ਤਿਹ ਦਰ

[1]ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। [2]ਦੇਣ ਲਈ। [3]ਜੋ ਨਰ ਦੁਖ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ । [4]ਮਿਠਾਈ । [5]ਪ੍ਰਭੂ । [6]ਅਨੰਦ। [7]ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ। [8]ਦਰਵੱਜੇ ਪਾਸ। [9]ਉਤਸਾਹ । [10]ਲੁਕਕੇ । [11]ਬਹੁਤੇ । [12]ਇਕ ਬ੍ਰਿਧ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ ।

*ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਹੇਠ ਨੂੰ ਵਿਚਰਦੇ ਲਾਹੌਰ ਲਾਗਦੀ ਦੱਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਟੁਰੇ ਹੈਨ। ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਨੁਸ਼ਹਿਰੇ, ਨੁਸ਼ਹਿਰੇ ਤੋਂ ਜਾਜਣ, ਏਥੋਂ ਹੁਜਰਾ ਸ਼ਾਹ ਮੁਕੀਮ, ਪਾਕਪਟਣ, ਮੁਲਤਾਨ ਤੇ ਏਥੋਂ ਉੱਚ ਅੱਪੜੇ, ਸੋ ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਣ ਦਾ ਥਾਂ ਇਹਨਾਂ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤੇ ਸੀ, ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਮਾਨਵ ਕੀ ਬਹੁ ਭੀਰ।ਆਜ ਅਨੰਦ ਅਧਿਕ ਤਿਹ ਧਾਮੂ। ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਨਿ ਜਿਸਕੋ ਨਾਮੂ'॥੩੨॥ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿਕੈ ਮੁਸ਼ਕਾਨੇ। ਕਹੈਂ'ਚਲਹੁ ਦੇਖਹਿਂ ਮਰਦਾਨੇ'। ਹਮ ਕੋ ਸੰਗਿ ਲੀਨ ਜਗਸਾਈਂ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੁਏ ਜਾਇ ਤਿਹੰ ਥਾਈਂ॥੩੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਦਰ ਆਗੈ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢਿ ਤਬ ਦੇਖੀ ਭੀਰ ਅਪਾਰ। ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਕੋ ਨਹੀਂ,ਕਰੈਂ ਤਹਾਂ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ੩੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅੰਤਰ ਜਾਨਿ ਲਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਬਿ। ਜੋ ਦਰਵਾਨ ਕਹੇ ਬਚ ਤਿਨ ਤਬਿ। 'ਅੰਤਰ ਹੁਕਮ ਜਾਨਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਦਰ ਪਰ[1] ਜ਼ਾਰਤ[2] ਕਰਿ ਮੁਰਿ ਜਾਹੀਂ[3]' ॥ ੩੫ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ'ਤਿਹ ਕੋ ਸੁਧਿ ਦੀਜੈ।ਦਰ ਠਾਂਢੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਲਖੀਜੈ।ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।ਆਇਸੁ ਹੋਇ ਤ ਆਵਹਿਂ ਪਾਹੀ'॥੩੬॥ ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਦੂਰ ਦਰਵਾਨਾ।ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।'ਦਰ ਦਰਵੇਸ਼ ਤੁਮਾਰੇ ਆਏ। ਮਿਲਨ ਚਾਹਿ ਰਾਵਰਿ ਅਧਿਕਾਏ ॥੩੭॥ ਜੌ ਅਬ ਆਇਸੁ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੀ। ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਾਰਤ ਆਇ ਅਗਾਰੀ'।ਉੱਤਰ ਦੀਨ ਪਖੰਡੀ ਗਾਢੇ[4]।'ਬਰਜਹੁ ਦਰ ਪਰ ਰਾਖਹੁ ਠਾਂਢੇ ॥੩੮॥ ਆਜ ਹੋਤਿ ਮੁਝ ਸ਼ਹੁ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ। ਨਹਿਂ ਅਵਲੋਕੌਂ ਕਿਸੈ[5],ਇਕ ਤਿਸ ਬਿਨ[6]'।ਸੁਨਿ ਦਰਵਾਨ ਸੁ ਆਇ ਬਖਾਨੀ। ਬਿਗਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬ ਦੰਭਨ ਹਾਨੀ॥੩੯॥ 'ਕਛੂ ਨ ਇਹਾਂ,ਚਲਹੁ ਮਰਦਾਨਾ! ਕੂਰ ਅਡੰਬਰ[7] ਸਭਿ ਪਹਿਚਾਨਾ। ਹੋਇ ਨਸ਼ਟ ਇਨ ਕਪਟ ਜੁ ਕੀਨੋ'। ਕਹਿ ਇਉਂ ਗਮਨੇ ਪਾਛਾ ਦੀਨੋ ॥੪੦॥ ਤਿਹੰ ਛਿਨ ਮੇਲੇ ਬੀਚ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰੀ ਲਰਾਈ ਮਹਾਂ ਕਰਾਲਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਚਮਕਹਿਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਾ। ਧਰ ਪਰਸ਼੍ਰੋਣਤ ਗਿਰੇ ਘਨੇਰਾ॥੪੧॥ਕਟੇਕਿਤਿਕ ਹ੍ਵੈ ਮਿਰਤਕ ਪਰਿਹੀਂ।ਕੇਤਿਕ ਘਾਇਲ ਘੂਮਤ ਫਿਰਿਹੀਂ। ਬਹੁਰੋ ਲੂਟਿ ਪਰੀ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਬਲੀ ਖਸੋਟਹਿਂ ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ॥੪੨॥ਜਹਿਂ ਦੰਭੀ ਕੋ ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਨ[8]। ਨਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਵਸਤੁ ਲਿਆਵਨ। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਲੂਟਿ ਲੀਨ ਤਬਹੀ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥ ੪੩ ॥ ਧਕਤਿ ਧਸੇ ਨਰ ਪੌਰ ਅੰਦਾਰੀਂ[9]। ਮੰਚ ਪਰ ਬਾਲਾ ਏਕ ਸੁੰਦਾਰੀ[10]।ਸਠ ਤਿਹ ਸਾਥ ਕੇਲ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਬਹੁ ਕਾਮੀ ਨਰ ਕਰਤਿ ਸੁ ਜੈਸੇ॥੪੪॥ਨਰ ਦੇਖਤਿ ਤਹਿਂ ਕੁਪਿਤ[11] ਬਿਸ਼ੇਖਾ। 'ਮਾਰੋ ਮਾਰ

[1]ਦਰਵੱਜੇ ਤੇ ਹੀ। [2]ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਕੇ। [3]ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਲੋਕ)। [4]ਤਕੜੇ ਦੰਭੀ ਨੇ। [5]ਕਿਸੇਨੂੰ। [6]ਇਕ ਤਿਸ (ਸ਼ਹੁ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [7]ਬਣਾਉ। [8]ਸੁਹਣਾ ਘਰ ਸੀ। [9]ਧੱਕੇ ਮਾਰਕੇ ਦਰਵੱਜੇ ਤੋਂ ਆਦਮੀ ਅੰਦਰ ਜਾ ਧਸੇ। [10]ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। [11]ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਏ।

ਪਾਜ ਇਸ ਭੇਖਾ[1]।ਲਸ਼ਟਕ ਮਾਰ ਗਲੇਥ[2] ਨਿਕਾਰਾ।'ਲੂਟ ਲੇਹੁ' ਕਹਿ 'ਜਿਤਿਕ ਪਸਾਰਾ'॥੪੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਜਗ ਈਸ਼ ਕੀ[3] ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਜਾਂਹਿ। ਹਾਲ ਬੁਰਾ ਤਿਹੰ ਹੋਤਿ ਭਾ ਅਚਰਜ ਮਾਨੋ ਨਾਂਹਿ* ॥੪੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਝੰਡੇ ਕੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈ ਗਯੋ। ਕੋਊ ਚੜ੍ਹਾਵਾ[4] ਲੂਟਤਿ ਭਯੋ। ਤਿਹਕੋ ਕਿਨਹੂੰ ਲੀਨ ਪ੍ਰਯੰਕਾ। ਨਰ[5] ਭਾਜੇ ਮਨ ਮਾਨਿ ਅਤੰਕਾ[6] ॥੪੭॥ ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰਾਦਿਕ ਥੇ ਜੋਊ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਰਬ ਖਸੋਟੇ ਸੋਊ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਇਹੁ ਹੁਤੋ ਪਖੰਡੀ। ਨਾਉਂ ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ ਇਹੁ ਰੰਡੀ॥ ੪੮॥ ਕਰਯੋ ਕੂਰ ਕੋ ਸਰਬ ਸਮਾਜਾ। ਉਘਰ ਗਯੋ ਅਬ ਜਾਂਕੋ ਪਾਜਾ[7]। ਕਰਹਿਂ ਨਿਰਾਦਰ ਸਭਿ ਨਰ ਤਿਹੰ ਕੋ। ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜਿਹ ਕੋ॥੪੯॥ ਮੰਦਮਤੀ ਤਬ ਮਨ ਮਹਿਂ ਜਾਨੇ।–ਵਹਿਰ ਹੁਤੇ ਕੋ ਸੰਤ ਮਹਾਨੇ। ਕੀਨ ਨਿਰਾਦਰ ਮੈਂ ਤਿਨਕੇਰਾ।ਆਦਰ ਸਰਬ ਗਯੋ ਤਬ ਮੇਰਾ–॥੫੦॥ਲੱਜਿਤ ਹੋਯੋ ਵਿਰਤਿ ਨਗਰ ਮੈਂ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਾਵਨ ਦੇ ਨਿਜ ਘਰ ਮੈਂ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਿਹੰ ਥਾਈਂ। ਅੱਗ੍ਰਜ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ ॥੫੧॥ ਮੂਲਾ ਮਰਦਾਨਾ ਮੈਂ ਸੰਗਾ। ਪੀਛੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਸ ਉਮੰਗਾ।ਉੱਚ ਜਹਾਂ† ਸੱਯਦ ਬਹੁ ਬਾਸੀ[8]। ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ॥ ੫੨॥ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਆਸ਼੍ਰਮ[9] ਲਾਈ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਪੁਨ ਨਿਸ ਹ੍ਵੈ ਆਈ। ਬਡੀ ਭੋਰ ਤੇ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਭਨੈਂ ਗਿਰਾ ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਕਾਨਾ॥ ੫੩॥ ਤਬ ਇਕ ਸਿੰਧੀ ਤਿਹ ਥਲ ਆਯੋ। ਸੁਨਿਨਿ ਹੇਤੁ ਠਹਿਰਯੋ ਹਿਤ ਲਾਯੋ।ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਸਮਝਤਿ ਭਲਿ ਰੀਤੀ। ਰਹਯੋ ਠਾਂਢਿ ਹ੍ਵੈ ਉਰ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ॥੫੪॥ 'ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਦੰ'। ਜਬ ਇਹੁ ਉਚਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅਭੇਦੰ[10]। ਅਰਥ ਨ ਸਮਝ ਸਕਯੋ ਕਛੁ ਤਾਂਹੀ। ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰਿ ਬਹੁਤ ਮਨ ਮਾਂਹੀ॥੫੫॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬਾਨੀ ਗਯੋ ਬਹੋਰੀ। ਤਾਂਕੋ ਪੀਰ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਠੌਰੀ। ਤਿਸ ਪਦ ਕੋ ਕਰਿ ਕੰਠ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਸੰਸੇ

[1]ਝੂਠਾ ਇਸ ਦਾ ਭੇਖ ਹੈ। [2]ਗਲੇ ਤੋਂ (ਫੜ ਕੇ)। [3]ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ)। [4]ਪੂਜਾ। [5](ਫਕੀਰ ਦੇ ਅਪਣੇ) ਆਦਮੀ। [6]ਡਰ। [7]ਖੋਟ। [8]ਉੱਚ (ਜਾਤ) ਦੇ ਸੱਯਦ ਵਸਦੇ ਸੀ। [9]ਡੇਰਾ। [10]ਭੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

*ਛੰਦ ੪੪, ੪੫ ਤੇ ੪੬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

†ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਬਹਾਵਲ ਪੁਰ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹੈ, ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੫੯ ਅੰਕ ੩੬ ਵਿਚ 'ਕੌਸ' ਦੀ ਟੂਕ।

ਬਿਖੈ ਹੋਤਿ ਅਤਿ ਆਰਤ॥੫੬॥ ਬੂਝਤਿ ਪੀਰ[1] 'ਬਿਲਮ ਕਿਉਂ ਲਾਈ ?। ਕੌਨ ਮਿਲ੍ਯੋ ਕਹਿਂ ਬੈਸਾ ਜਾਈ[2]'। ਸਿੰਧੀ ਭਾਖੈ ਤਿਹਕੇ ਤੀਰ। 'ਦੇਖ੍ਯੋ ਹਿੰਦੂ ਏਕ ਫਕੀਰ॥੫੭॥ਤਿਹ ਕੀ ਸੁਨਤਿ ਰਹ੍ਯੋਂ ਮੈਂ ਬਾਨੀ॥ਮੁਕਤਿਦੇਨ-ਹਾਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਇਕ ਪਦ ਕੋ ਨ ਮਾਇਨਾ[3] ਆਯੋ। ਭਲੇ ਬਿਚਾਰ੍ਯੋ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ'॥੫੮॥ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਨ ਤੁਕ ਦੀਨਿ ਬਤਾਈ॥ ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਨੈ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਬਿਨਯ ਕਰਹੁ ਇਕ ਬਾਰ ਲਿਆਵਹੁ। ਤਿਹ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਮੋਹਿ ਕਰਾਵਹੁ'॥੫੯॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿੰਧੀ ਗਯੋ ਬਹੋਰੀ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਠਾਂਢੋ ਭਯੋ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਯੋ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਬਚਨ ਬੁਗੋਯੋ[4] ॥੬੦॥ 'ਮੈਂਡਾ ਪੀਰ ਸਦੇਂਦਾ ਤੋਕੋ। ਬਾਤ ਬੁਝੇਂਦਾ[5] ਭੇਜਾ ਮੋਕੋ। ਵਤ ਘਿਨਿਕ ਮੈਂ ਆਯੋ ਧਾਈ[6]।ਜੁਲ[7] ਦਰਵੇਸ਼! ਪੀਰ ਜਿਹੰ ਥਾਈਂ'॥੬੧॥ ਸੁਨਿਕੈ ਗਮਨ ਕੀਨ ਤਿਨ ਸਾਥਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਜਗਨਾਥਾ। ਲਈ ਦਸਤਬੋਸੀ[8] ਉਠਿ ਪੀਰ। 'ਲੇਹੁ ਸਲਾਮਾਲੇਕ ਫਕੀਰ !'॥ ੬੨॥ ਸਾਦਰ ਸੋ ਮਿਲਿਕੈ ਦਿਸ ਦੂਓ[9]।ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਰਿਦੈ ਹਿਤ ਹੂਓ[10]।ਨਿਜਸੰਸਾ ਖੋਵਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਕਰੇ ਪੀਰ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ॥੬੩॥ ਸਾਚ ਚਵੋ[11] ਤੁਮ ਬਰਾਖੁਦਾਇ[12]।ਦਰਗਹਿ[13] ਮਹਿਂ ਕਸ[14] ਹਾਲ ਬਿਹਾਈ[15]। ਜਗਤ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਜਹਾਂ ਸਭਿ ਜਾਵਹਿ। ਨਹੀ ਸਥਿਰ ਕੋ ਹੋਵਨ ਪਾਵਹਿ' ॥ ੬੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋ 'ਪੀਰ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਯਹੀ ਰਿਦੈ ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਜੈ। ਤਨ ਮਨ ਸੰਗ ਰਹਤਿ ਜੋ ਸਾਚੇ[16]। ਜਗਤ ਗਰਤ[17] ਤੇ ਸੋਊ ਬਾਚੇ॥੬੫॥ ਸਾਚੇ ਸੰਗਿ ਰਤੇ ਚਿਤ ਜਾਂਹੀ। ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਿਖੈ ਲਿਪਾਇ ਜਿ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ੋਭਾ ਕੇ ਸਮੇਤ ਸੋ ਜਾਈਂ। ਦਰਗਹਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਆਦਰ ਪਾਈਂ ॥ ੬੬ ॥ ਤਨ ਮਹਿਂ ਪਹਿਰ ਬੇਖ ਧਰਿ ਕੂੜੇ। ਮਨ ਕੇ ਮੂੜ ਮੰਦ ਮਤਿ ਮੂੜੇ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲਬੁ, ਮੋਹੁ, ਹੰਕਾਰਾ। ਪੰਚ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰਾ ॥੬੭॥ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਗਹਿ ਥਾਉਂ ਨ ਕਾਈ। ਆਵਾਗੌਨ ਬਿਖੈ ਭਰਮਾਈਂ। ਲਖਿ ਚਉ-ਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਮਝਾਰੀ। ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਭਾਰੀ' ॥ ੬੮॥ ਤਬ

[1]ਪੁੱਛਿਆ ਪੀਰ ਨੇ। [2]ਕਿੱਥੇ (ਤੂੰ) ਜਾਕੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। [3]ਅਰਥ। [4]ਕਹਿਆ । [5]ਪੁੱਛਦਾ। [6]ਮੁੜ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ (ਆਪ ਨੂੰ) ਦੌੜਕੇ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। [7]ਚਲੋ। [8]ਹੱਥ ਚੁੰਮਣਾ। [9]ਦੋਹੀਂ ਤਰਫੀਂ। [10]ਹੋਇਆ। [11]ਸੱਚ ਉਚਾਰੋ। [12]ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। [13]ਪਰਲੋਕ। [14]ਕੈਸੇ। [15]ਬੀਤਦ ਹੈ। [16]ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਜੋ ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [17]ਟੋਏ।

ਸਿੱਧੀ ਬੋਲਯੋ ਧੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ। 'ਤੁਮ ਪਰਚੇ ਮਿਲਿਕੈ ਭਲਿ ਰੀਤੀ। ਮਖਸਦ ਮੋਰ[1] ਨ ਹਾਸਲ ਹੋਯ। ਆਇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜੋ ਬਚਨ ਬੁਗੋਯਾ[2]॥੬੯॥ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਨੈ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਤੁਮ ਜਾਨੇ[3] ਮੈਂ ਸਭਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਸਿੱਧੀ ਏਕ ਮਾਇਨੇ[4] ਹੇਤੂ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਪੁਛਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮੇਤੂ ॥੭੦॥ ਸੋ ਬਤਾਇ ਇਸ ਨਾਸਹੁ ਸੰਸਾ।ਰਾਵਰ ਕੀ ਇਨਕੀਨ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ।ਜਾਂਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਯੋ ਤੁਮਾਰਾ। ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੋਯੋ ਸੁਖ ਭਾਰਾ'॥੭੧॥ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਗਿਰਾਉਚਾਰੀ। 'ਸੁਨਿ ਜਲਾਲ! ਇਕ ਰੀਤਿ ਸੁਖਾਰੀ। ਜਾਂਹਿ ਕੁਲਫ ਕੀ ਜੋ ਹੈ ਕੂੰਜੀ[5]। ਤਿਸ ਬਿਨੁ ਖੋਲ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਦੂਜੀ[6] ॥੭੨॥ ਤੁਮ ਤੇ ਸੁਨਹਿ ਮਾਇਨਾ ਜਬਹੀ। ਖਾਤਰਜਮਾ[7] ਹੋਇ ਉਰ ਤਬਹੀ। ਜੇ ਤੁਮ ਕਹਉ ਨ ਹਮ ਤੇ ਆਵਹਿ।ਕਰਹੁ ਰੀਤਿ ਅਸ ਜੈਸਬਤਾਵਹਿ[8]:—॥੭੩॥ਚਲਿਕੇਮੱਕੇਪਹੁੰਚਹੁ ਜਬਿਹੀ।ਤੁਮਰੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਇ ਹੈ ਤਬਿਹੀ।ਲਖਨ ਮਾਇਨੇ[9] ਜੇ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਗਮਨਹੁ ਅਬ ਬਿਲੰਬ ਕਰਿ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੭੪॥ ਸੁਨਿ ਜਲਾਲ ਬੋਲਯੋ ਧਰਿ ਭਾਉ। 'ਆਪ ਰਹੋ ਤਬ ਲੌ ਇਸ ਥਾਊਂ। ਤਬ ਮੈਂ ਜਾਇ ਮਾਯਨਾ ਪੂਰਨ। ਸੁਨਿਕਰਿ ਬਹੁਰਆਇ ਹੌਂ ਤੂਰਨ'॥੭੫॥ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ"ਹਮ ਇਹ ਥਲ ਬੈਸੇ। ਆਵਹੁ ਬੂਝ,ਨ ਬਿਲਮਹੁ[10] ਕੈਸੇ'।ਤਬ ਜਲਾਲ ਨੈ ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ। ਨਿਜ ਮੁਰੀਦ ਬੁਲਵਾਇ ਬਖਾਨੀ॥੭੬॥ 'ਇਨ ਦਰਵੇਸ਼ਨ ਸੌਂ ਧਰਿ ਭਾਉ।ਸੇਵ ਕਰੋ ਜਬ ਲੌ ਨਹਿ ਆਉ"। ਚਰਨਬੰਦਿ ਕੈ ਗਯੋ ਬਹੋਰੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਰਹੇ ਆਪੁ ਤਿਸੁ ਠੋਰੀ ॥ ੭੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਰਹਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਮੂਲੇ ਸੌਂ ਗੁਰ ਬਚਨ ਅਲਾਏ। 'ਕਰੈ[11] ਬਿਰੋਧ ਜੁ ਤਵ ਸੰਗ ਇਕ ਨਰ।ਆਜ ਗਯੋ ਸੋ ਚਲਿ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ॥੭੮॥ ਕਰਤਿ ਈਰਖਾ ਕੂਰ ਬਖਾਨਾ।—ਇਕ ਨਰ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਨਈ ਕਾਨਾ। ਮੂਲਾ ਗਯੋ ਜੁ ਸੰਗ ਫਕੀਰੈ। ਜਾਤਿ ਅਚਾਨਕ ਤਜਯੋ ਸਰੀਰੈ—॥ ੭੯ ॥ ਇਵ ਸੁਨਿਕੈ ਤਵ ਤ੍ਰਿਯ ਤਿਹ ਠੋਰਾ। ਜਰਨ ਹੇਤੁ ਕਰ ਲੀਨ ਸਿਧਉਰਾ[12]। ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਕੋ ਕੀਨਿ ਤਯਾਰੀ। ਸਤੀ

---

[1]ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ।[2]ਜੋ ਕਹਿਆ ਸੀ। [3](ਹੇ ਗੁਰੋ) ਆਪਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। [4]ਅਰਥ।[5]ਜਿਸ ਜੰਦਰੇ ਦੀ ਜੋ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। [6]ਦੂਜੀ ਕੁੰਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਦੀ। [7]ਤਸੱਲੀ। [8]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੱਸੀਏ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ (ਫਿਰ)। [9]ਅਰਥ ਜਾਨਣ ਦੀ। [10]ਡੇਰ ਨ ਲਾਓ। [11]ਕਰਦਾ ਸੀ। [12]ਸੜਨ ਵਾਸਤੇ ਹੱਥ ਤੇ ਨਾਲੀਏਰ (ਜੋ ਸਤੀ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਸਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਧਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਹੋਨ ਲਾਗੀ ਹਿਤਕਾਰੀ॥੯੦॥ ਅਬ ਸਮੀਪ ਜੇ ਪਹੁੰਚਹਿੰ ਜਾਈ। ਬਚਹਿ ਤੀਯ, ਤਵ ਸਦਨ ਬਸਾਈ[1]। ਨਾਤੁਰ ਜੋ ਬਿਰਾਗ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਧਾਰਾ। ਤਜਹੁ ਮੋਹ ਕੋ ਕਰਹੁ ਸੰਗਾਰਾ[2]'॥੯੧॥ਸੁਨਿ ਤਿਹੰ ਭਯੋ ਛੋਭ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਬਹੁਤੋ ਮੋਹ ਮਹਿਂ ਧੀਰਜ ਨਾਂਹੀ॥ ਕਹਿਨ ਲਗ੍ਯੋ'ਮਮ ਦੂਰ ਅਵਾਸਾ॥ ਕਿਸਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹੁੰਚੋਂ ਤਿਸ ਪਾਸਾ ॥੯੨॥ ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੋ ਪੰਥ ਮਝਾਰਾ। ਸੋ ਜ਼ਾਮਿਕ ਮੈਂ ਜਰਿ ਹ੍ਵੈ ਛਾਰਾ[3]।ਕੈਸੇ ਉਬਰੈ ਅਬ ਮਮ ਨਾਰੀ॥ਸ਼ਰਮ ਰਖਹੁ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੯੩ ॥ ਤੁਮ ਜੇ ਕਰਹੁ ਪੁਚਾਵਨ ਮੋਹੀ[4]। ਤ੍ਰਿਯ ਤਨ ਤਬਹਿ ਬਚਾਵਨ ਹੋਹੀ। ਆਪ ਸਮ੍ਰੱਥ ਸਰਬ ਪਰਕਾਰਾ॥ਤੁਮ ਬਿਨ ਮੋਰ ਨ ਅਨਤ ਅਧਾਰਾ' ॥੯੪॥ ਮੁਸਕਾਨੇ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਕਹ੍ਯੋ'ਕਿ ਜੋ ਤੈਂ ਅਸ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਦੋਨਹੁ[5]–ਅਪੁਨੇ ਮੂੰਦਹੁ–ਲੋਚਨ। ਜਾਇ ਮਿਲਹੁ ਕਰਿ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[6]' ॥੯੫॥ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਕੀਨ ਜਬ ਐਸੋ॥ ਖੋਲਿ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਨਿਜ ਘਰ ਬੈਸੋ। ਜਰਤਿ ਆਪਨੀ ਤੀਯ ਉਬਾਰੀ[7]। ਲਗ੍ਯੋ ਕਰਨ ਪੂਰਬ ਸਮ ਕਾਰੀ ॥੯੬॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਮੂਲੇ ਕੋ, ਜਲਾਲ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਮੰਗਲ, ਜਲਾਲ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤਿ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਅਰਥ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੂਰ ਆਸਰੇ ਅਪਰ ਤਜਿ ਗਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨ।
ਮਲ ਉਤਾਰਿ ਬਹੁ ਬਿਸ਼ਯ ਕੀ ਹਰਹੁ ਜਨਮ ਪੁਨ ਮਰਨ ॥ ੧ ॥

{ ਅਪਰ=ਹੋਰ। }

ਅਰਥ–ਹੋਰ ਝੂਠੇ ਆਸਰੇ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਫੜ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਮੈਲ (ਜੋ ਸਹੇੜ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਉਤਾਰ, (ਐਉਂ ਆਪਣਾ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈ, (ਭਾਵ ਐਉਂ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ)।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਬ ਜਲਾਲ ਕੋ ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤੋ॥ਸ੍ਰੀਅੰਗਦ ਜੀ ! ਗੁਨ ਗਨਵੰਤੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਬਸਾਇ ਨਿਜ ਥਾਈਂ। ਤੂਰਨ ਮਾਰਗ ਆਯੋ ਧਾਈ ॥੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਯੋ ਤਹਾਂ ਬਿਨ ਬਿਲਮ ਤੇ ਜਹਿਂ ਸਾਗਰ ਕੋ ਤੀਰ॥ਇਕ ਜਹਾਜ ਆਯੋ ਤਬਹਿ ਚਢਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਪਿਖਿ ਪੀਰ ॥੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਚਲ੍ਯੋ ਜਹਾਜ ਸੁ ਉਦਧਿ[8] ਮਝਾਰੇ। ਲਗ੍ਯੋ ਜਾਇ ਗਿਰ ਏਕ ਕਿਨਾਰੇ।

---

[1]ਤੇਰਾ ਘਰ ਵਸਦਾ ਰਹੇਗਾ। [2](ਸਾਡਾ) ਸਾਥ। [3]ਇਕ ਪਹਿਰ ਭਰ ਵਿਚ ਸੜਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। [4]ਮੈਨੂੰ। [5]ਦੋਵੇਂ (ਅੱਖਾਂ)। [6]ਸੋਚਾਂ ਤਿਆਗ ਕੇ। [7]ਬਚਾਈ। [8]ਸਮੁੰਦਰ।

ਉਤਰਯੋ ਤਬ ਜਹਾਜ ਤੇ ਗਯੋ। ਗਿਰ ਦੇਖਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਹੁਲਸਯੋ ॥ ੪॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰਮੰਦਿਰ ਬਹੁ ਦੇਖੇ।ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਸਿਹਜਾ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸ਼ੇਖੇ।ਮਾਨਵ ਕੋ[1]ਨਹਿਂ ਦੇਖਯੋ ਤਹਿਂਵਾ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹਿਵਾ॥੫॥ਕਰੈ ਬਿਚਾਰ, ਪਿਖੌਂ ਪਰਦੋਖੂ[2] । ਨਿਸ ਰਹਿ ਅੰਨ ਉਦਰ ਨਿਜ ਪੋਖੂ[3] । ਸਿੰਧੁ ਕਿਨਾਰ ਆਇ ਸੋ ਬੈਸਾ । ਕੌਤਕ ਤਹਾਂ ਬਿਲੋਕਯੋ ਐਸਾ॥ ੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਜਹਾਜ ਬੂਡਨ ਲਗਾ ਰੌਰ ਪਰਯੋ ਤਿਸੁ ਮਾਂਹਿ। ਪੀਰ ਤੀਰ ਬੈਸਯੋ ਸੁਨਯੋ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਬਿਲਲਾਹਿਂ ॥ ੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਬਹਿ ਜਲਾਲ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਗਾਰੀ।ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਲੋਕ ਇਸ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਤਜਿ ਬਨਜ ਕਰਾਹੀਂ ॥੮॥ ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ! ਕਿਉਂ ਇਨਹਿਂ ਡੁਬਾਵੈਂ।ਸਨਬੰਧੀ ਸੰਗਿ ਸਭਿ ਮਰਿ ਜਾਵੈਂ'।ਐਸੇਜਬੈ ਪੀਰਨੈ ਕਹਯੋ।ਡੂਬਨ ਤੇਜਹਾਜ ਬਚ ਰਹਯੋ॥੯॥ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਪੀਰ ਬਿਚਾਰੀ।–ਚਲੌਂ ਅਬਹਿ ਜਹਿਂ ਸਿਹਜਾ ਚਾਰੀ[4] । ਸੋਵਨ ਹਾਰ ਸੁ ਕਿਤ ਤੇ ਆਵਹਿਂ । ਸ਼ੁਭ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵਹਿਂ–॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਯੋ ਪੀਰ ਦੇਖੈ ਕਹਾ[5], ਅੱਗ੍ਰਜ ਬੈਠੇ ਸੋਇ[6] । ਏਕ ਸੰਤ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਬੈਠਯੋ ਦੀਨ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੧੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੁਦਰਤ ਕੋ ਅਹਾਰ*[7]ਤਿਨ ਆਯੋ। ਮਧੁਰ ਸਾਦੁ ਮਧੁ[8]ਸਮ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਇਹ ਬੈਸੋ ਜਹਾਂ। ਤਹਿਂ ਜੁ ਸੰਤ ਤਿਹ ਐਸੋ ਕਹਾ ॥ ੧੨॥ 'ਤੁਮਕੋ ਭੋਜਨ ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਆਯੋ?'। ਇਉਂ ਕਹਿ ਢਿਗ ਸੁ ਮਹੰਤ ਸਿਧਾਯੋ।ਕਹਯੋ ਜਾਇ ਤਿਨ 'ਹਮਰੇ ਤੀਰ। ਬੈਠਯੋ ਆਇ ਸੁ ਏਕ ਫਕੀਰ ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਹ ਅਹਾਰ ਨਹਿਂ ਆਯੋ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਤਿਸ ਬਿਨ ਹਮ ਕੋ ਖਾਵਨ ਖਾਮੀ[9]। ਨਿਜ ਆਇਸੁ ਕੋ ਅਬ ਫੁਰਮਾਵਉ । ਖਾਨ ਹੇਤੁ ਤਿਹਂ ਅਸਨ ਪੁਚਾਵਉ' ॥ ੧੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ 'ਜੀਵ ਚਰਾਚਰ ਝਾਰ[10]।ਸਭਿ ਕੋ ਪਤਿ[11]ਕਰਤਾਰ ਹੈ ਦੇਤਿ ਸਗਲ ਆਹਾਰ॥੧੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਦਾ ਅਭੂਲ ਜਾਨਿਯੇ ਸੋਊ। ਇਸਕੇ ਬਿਖੇ ਅਵੱਗਯਾ[12] ਕੋਊ । ਕਿਉਂ

[1]ਕੋਈ। [2]ਦੇਖਾਂਗਾ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ। [3]ਰਾਤ ਰਹਿਕੇ ਅੰਨ ਨਾਲ ਪੇਟ ਆਪਣਾ ਭਰਾਂਗਾ। [4]ਸੁੰਦਰ ਸਿਹਜਾ। [5]ਕੀ ਦੇਖੇ ਕਿ। [6]ਓਹ (ਸੰਤ)। [7]ਕੁਦਰਤਨਾਲ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਗਿਆ) ਭੋਜਨ। [8]ਸ਼ਹਿਦ। [9]ਕੱਚਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ)। [10]ਸਾਰੇ। [11]ਮਾਲਕ। [12]ਪਾਪ, ਭੁੱਲ। *ਉਹ ਭੋਜਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਇੱਛਤ ਨਿਰਯਤਨ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਅੰਕ ੨੫ ਵਿਚ ਇਸੇ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਉਤਰਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਭੋਜਨ ਅਰਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਤਰਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਭੋਜਨ ਉਤਰਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਚਿੰਤਾ ਤੂੰ ਮਨ ਮਹਿ ਠਾਨੇ । ਦੇਨਹਾਰ ਤੇ ਨਹਿ ਅਨਜਾਨੇ ॥ ੧੬ ॥ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਯੋ, ਖੱਧੈ ਜਾਇ। ਤਿਹ ਪਹਿ ਆਵਹਿ ਅਸਨ ਸੁ ਖਾਇ'। ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਤੇ ਚਲਿ ਪੁਨ ਆਯੋ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਜ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਯੋ॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਨਿਸ ਜਲਾਲ ਭੂਖਾ ਰਹ੍ਯੋ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ।–ਆਵਤਿ ਦੇ ਦੇਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਤਿ ਲੇਉਂ ਨਿਹਾਰ ॥ ੧੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਿਹ ਮਗ ਜਾਵਹਿੰ?– ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੇ। ਜਾਗ੍ਯੋ ਜਾਮਨਿ ਨੈਨ ਪਸਾਰੇ¹। ਹੋਵਨ ਲਗੀ ਜਬਹਿ ਪੁਨ ਭੋਰ। ਕੀਨੋ ਆਨ ਗੁੜਾਕਾ² ਜੋਰ ॥ ੧੯ ॥ ਗਏ ਸੰਤ ਸੁਧ ਭਈ ਨ ਕੋਊ। ਪਾਛੇ ਤੇ ਬਿਸਮਾਦ੍ਯੋ ਸੋਊ। ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਸਾਗਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਪਿਖੈ ਤਮਾਸ਼ੇ ਪੀਰ ॥ ੨੦॥ ਹੋਵਤਿ ਬਰਖਾ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹੀ। ਅਨਤ ਥਾਨ ਦੇਖੇ ਤਬ ਨਾਂਹੀ। ਸੱਯਦ ਗੁਨਿਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਜਹਾਂ ਨ ਚਹਿਯਤਿ ਬਰਖਤਿ ਬਾਰੀ³ ॥ ੨੧ ॥ ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਜਹਿਂ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਤਹਾਂ ਨ ਬਰਖਤਿ, ਕਸਾ ਇਹ ਰੀਤੀ'। ਅਸ ਕਹਿਤ੍ਯੋ ਬਰਖਾ ਹਟਿ ਗਈ। ਮਨ ਮਹਿ ਗੁਨਹਿ–ਭਈ ਜਿਉਂ ਠਈ⁴–॥੨੨॥ਸੰਝ ਭਈ ਤਬ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇ। –ਆਵਤਿ ਸੰਤਨ ਲੇਉਂ ਨਿਹਾਰੇ।ਜਾਤੇ ਤੇ ਦੇਖੇ ਨਹਿ ਭੋਰਾ⁵–।ਸਮੋਂ ਜਾਨਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਿਹ ਠੌਰਾ ॥ ੨੩ ॥ ਜਬਹਿ ਜਾਇਕੈ ਮੰਦਰ ਦੇਖੇ। ਆਗੇ ਆਏ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ੇਖੇ। ਤੇਜ ਤਿਨਹਿ ਕੋ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਈ।ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਪਿਖਿ ਪੂਰਬ ਥਾਈਂ ॥੨੪॥ ਤਿਨ ਕੋ ਉਤਰ੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਅਹਾਰੇ।ਇਹ ਭੂਖੋ ਬਹੁ, ਬਦਨ ਨਿਹਾਰੇ। ਜਿਹ ਢਿਗ ਬੈਠ੍ਯੋ ਹੈ ਛੁਧਿਵੰਤਾ। ਤਿਸਕੋ ਪਿਖਿ ਬਯਾਪੀ ਤਿਹ ਚਿੰਤਾ ॥੨੫॥ 'ਅਹੇ ਕਾਲ ਕੋ⁶ ਭੂਖਾ ਏਹੀ। ਅਸਨ ਨ ਆਯੋ, ਭੀ⁷ ਗਤਿ ਕੇਹੀ'।ਨਿਜਮਹੰਤ ਢਿਗ ਚਲਿਕਰਿ ਗਯੋ।ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥੨੬॥ ਰਿਖੀਕੇਸ਼⁸ ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।'ਮੋ ਢਿਗ ਤਾਂਕੋ ਆਨਿ ਹਕਾਰੇ⁹'। ਸੰਤ ਜਲਾਲ ਪਾਸ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਨਿਜ ਮਹੰਤ ਆਗੇ ਪਹੁੰਚਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਢਿਗ ਬਿਠਾਇ ਕੈ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਕਿਤ ਤੇ ਆਯੋ ਕਿਤ ਤੂੰ ਜਾਈ ?। ਕੋ ਅਪਰਾਧ ਕੀਨ ਤੈਂ ਭਾਰਾ ?। ਬੀਤੇ ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੨੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਜਲਾਲ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬੈ 'ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਇ। ਕਛੁ ਖਤਾ ਨਹਿ ਮੈਂ ਕਰੀ,ਕਰਤਿ ਜਿ,ਦੇਤਿ ਬਤਾਇ' ॥੨੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਮਹੰਤ

¹ਅੱਖੀਂ ਖੋਲ੍ਹਕੇ। ²ਨੀਂਦ ਨੇ। ³ਜਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ⁴ਜਿਵੇਂ ਸੋਚੀ ਸੀ (ਤਿਵੇਂ) ਹੋਗਈ ਹੈ। ⁵ਸਵੇਰੇ। ⁶ਕੱਲ ਦਾ। ⁷ਹੋਈ। ⁸ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਭਾਵ ਮਹੰਤ ਨੇ। ⁹ਲਿਆਓ ਬੁਲਾਕੇ।

'ਸੁ ਬਡ ਕਰਤਾਰਾ। ਤਾਂਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਬਨਹਿ ਉਚਾਰਾ। ਭਾ ਅਪਰਾਧ ਤੋਹਿ ਮੈਂ ਕੋਈ। ਭੋਜਨ ਬਿਨ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਦੋਈ ॥੩੦॥ ਆਗੇ ਭੂਖਾ ਰਹਜੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?।ਪਾਛਲ ਬਿਤੀ ਬੈਸ ਕੇ ਮਾਂਹੀ?'।ਸੁਨਿ ਜਲਾਲ ਬੋਲਜੋ 'ਹੌਂ ਕੈਸੇ। ਭੂਖਾ ਰਹਜੋ ਨ ਮੈਂ ਕਬਿ ਐਸੇ ॥ ੩੧ ॥ ਕਾਲ ਤੀਰ ਸਾਗਰ ਕੇ ਬੈਸਾ। ਕੌਤਕ ਤਹਾਂ ਬਿਲੋਕਜੋ ਐਸਾ। ਇਕ ਜਹਾਜ ਬੂਡਨ ਲਗ ਭਾਰਾ। ਨਰਨ ਕਰੀ ਬਹੁ ਬੀਚ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਅਸ ਕਹੀ —ਕਜਾ ਤੁਮ ਕਰਤਿ ਖ਼ੁਦਾਇ!। ਸਨਬੰਧੀ ਯੁਤ ਸਭਿ ਮਰਹਿ ਲੇਵਹੁ ਇਨਹਿ ਬਚਾਇ—॥੩੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਬ ਨਹਿ ਬੂਡਜੋ ਕਲ ਅਸ ਭਈ। ਆਜ ਬਿਲੋਕੀ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਨਈ। ਸਿੰਧੁ ਬਿਖੈ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਹੋਈ। ਛਿਤ ਪਰ ਪਰੈ ਬਾਰਿ[1] ਨਹਿੰ ਕੋਈ॥੩੪॥ਤਿਹਂ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਮੈਂ ਅਸ ਭਾਖਾ॥—ਤਹਾਂ ਨ ਬਰਖੈ ਜਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖਾ[2]। ਬਿਨਾਂ ਚਾਹਿ ਸਾਗਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਬਰਖੈ ਬਾਦ ਚਾਹਿ[3] ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥੩੫ ॥ ਕਜਾ ਖ਼ੁਦਾਇ! ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੁ ਕਈ—। ਅਸ ਕਹਿਤਜੋ ਬਰਖਾ ਹਟਿ ਗਈ। ਅਸਮੰਜਸ[4] ਮੈਂ ਦ੍ਵੈ ਬਿਧਿ[5] ਜਾਨੀ।ਸੋ ਨਿਰਵਾਰ ਦੀਨਿ[6] ਕਹਿ ਬਾਨੀ' ॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਬੋਲਜੋ ਤਿਹਕਾਲਾ। 'ਤੂੰ ਤੌ ਬੇਮੁਖ ਅਹੈਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਹਾਂ ਨ ਥਾਨ ਰਹਿਨ ਕੋ ਤੇਰਾ। ਅਬ ਚਲਿ ਜਾਹੁ ਨਿਕਲ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਖੈ ਤੋਹਿ ਮਨ ਭੀਨਾ। ਅਪਨੋ ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਕੀਨਾ'। ਕੰਪ ਉਠਜੋ ਸੁਨਿ ਤਬਹਿ ਜਲਾਲ। ਬੋਲਜੋ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਤਿਹ ਕਾਲ ॥ ੩੮ ॥ 'ਕੌਨ ਅਵੱਗਜਾ ਮੋ ਤੇ ਹੋਈ?। ਦੇਉ ਬਤਾਇ ਸੰਤ ਜੀ! ਸੋਈ'। ਤਬ ਮਹੰਤ ਅਸ ਵਾਕ ਉਚਰਿਈ। 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਿਜ ਭਾਨਾ ਕਰਿਈ ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੈਂ ਜੁ ਹਟਾਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਪੁਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਇ।—ਕਹਜੋ ਹਮਾਰੋ ਅਬ ਚਲੈ—ਰਿਦੈ ਰਹਜੋ ਗਰਬਾਇ ॥੪੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਹਂ ਕੋ ਕਰਜੋ[7] ਮਿਟਾਵਨ ਲਾਗਾ॥ਭਾ ਸ਼ਰੀਕ ਤੂੰ ਤਾਂਹਿ[8] ਕੁਭਾਗਾ!। ਕੇਤਿਕ ਜੀਵਨ ਪਾਪ ਜਿ ਕੀਨੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਦੁਖ ਤੈਂ ਦੇਨਿ ਨ ਦੀਨੇ ॥੪੧॥ ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿਂ ਜੀਵ ਜਿ ਜੀਵਤਿ। ਸੋ ਸਾਗਰ ਜਲ ਖਾਰ[9] ਨ ਪੀਵਤਿ। ਤਿਨਕੇ ਹੇਤੁ ਪਰਤਿ ਜੋ ਬਾਰਾ। ਸੋ ਕਹਿ ਤੈਂ ਦੀਨੋ ਨਿਰਵਾਰਾ[10] ॥ ੪੨ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਪਨ ਦੁਖ ਫਲ ਜੋਊ। ਪੁਨ ਜੋ

[1]ਮੀਂਹ। [2]ਜਿੱਥੇ ਲੋੜ ਹੈ। [3]ਲੋੜ। [4]ਅਯੋਗ। [5](ਜਹਾਜ ਦਾ ਡੁਬਣਾ ਤੇ ਬਰਖਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ ਹੋਣਾ) ਦੋਨੋਂ ਬਿਧੀਆਂ। [6]ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। [7](ਰੱਬ ਦਾ) ਕੀਤਾ। [8]ਉਸ (ਰੱਬ ਦਾ)। [9]ਖਾਰਾ ਜਲ। [10]ਹਟਾਇ।

ਤਿਖਤ[1] ਜੀਵ ਹੈਂ ਸੋਊ। ਸਭਿ ਕੋ ਭਾਰ ਪਰਯੋ ਗਰ[2] ਤੇਰੇ।ਭੋਗਹੁ ਗੇ ਦੁਖ ਨਰਕ ਘਨੇਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਲਖਯੋ ਅਯਾਨਾ। ਆਪਨ[3] ਜਾਨਯੋ ਪਰਮ ਸਿਯਾਨਾ। ਬੇਮੁਖ! ਅਬ ਤੂਰਨ ਉਠ ਜੱਯੈ।ਇਹਾਂ ਰਹਿਨ ਤਵ ਥਾਨ ਨ ਹੱਯੈ'॥੪੪॥ ਸੁਨਯੋ ਜਲਾਲ ਸਮਝ ਤਬ ਆਈ। ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰ ਰਿਦੇ ਪਛੁਤਾਈ।'ਜੇ ਭਾਨਾ ਮਾਨਹਿਂ ਸੇ ਕੈਸੇ ?। ਉੱਤਰ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਐਸੇ' ॥ ੪੫ ॥ ਕਹੈ ਮਹੰਤ 'ਜਿ ਭਾਨਾ ਮਾਨੈਂ। ਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈਂ ਮਨੁਜ ਸੁਜਾਨੈ। ਜੋ ਭਾਨਾ ਮੇਟਹਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਸੋ ਬੇਮੁਖ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਭਾਰਾ' ॥੪੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਬ ਜਲਾਲ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ 'ਭਲੋ ਮਾਇਨਾ ਪਾਇ। ਮੱਕੇ ਜਾਵਨ ਤੇ ਬਚਯੋ ਨਿਸ਼ਾ[4] ਭਈ ਮਨ ਆਇ ॥੪੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਮਿਲਯੋ ਮੁਝ ਆਈ। ਗੁਰਮੁਖ ਕੀ ਤਿਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।ਲੇਨਿ ਮਾਯਨਾ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸੋ ਤੁਮ ਤੇ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਪਾਯੋ' ॥੪੮॥ ਕਹੈ ਮਹੰਤ 'ਸੋ ਜੁ ਦਰ-ਵੇਸ਼ਾ। ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਲਖਹੁ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਹੈ ਸਰਬੱਗ ਲਖਹੁ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਗਹੀਏ ਮਨ ਬਾਨੀ' ॥ ੪੯ ॥ ਸੁਨਯੋ ਜਲਾਲ ਭੇਦ ਭਲ ਪਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਲਖਯੋ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਤਬ ਅਹਾਰ ਉਤਰਯੋ ਲਿਯ ਖਾਈ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਸਗਰੀ ਰੈਨ ਬਿਤਾਈ ॥੫੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੋਰ ਭਈ ਇੱਛਾ ਕਰੀ–ਜਾਉਂ ਸਿੰਧੁ ਕੇ ਪਾਰ–। ਆਯੋ ਤਬਹਿ ਜਹਾਜ ਢਿਗ ਚਢਯੋ ਚਲਨ ਹਿਤ ਧਾਰਿ ॥੫੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿੰਧੁ ਉਰਾਰ ਆਇ ਕਰਿ ਤੂਰਨ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਲਪਟਯੋ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨਾ।'ਤੁਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹੋ ਸਰਬ ਪ੍ਰਬੀਨਾ'॥੫੨॥ ਕਰਿ ਉਸਤਤਿ ਬਹੁ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸੂ। ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਸਕਲ ਸੁਖਰਾਸੂ। 'ਜੋ ਕਛੁ ਅਰਥ ਸੁਨਯੋ ਤੈਂ ਜਾਈ। ਸੋ ਜਲਾਲ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ' ॥੫੩॥ ਤਬ ਹੀ ਪੀਰ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹਿਹੀ।'ਤੁਮ ਕਉ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਰੋਸ਼ਨ[5] ਅਹਿਹੀ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਹੁ ਤੌ ਬੂਝਹੁ ਮੋਕੋ। ਸਭਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੀ ਸੁਧ ਹੈ ਤੋਕੋ'॥੫੪॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਚਰਯੋ 'ਕਹੋ ਅਬ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ'।ਤਬ ਜਲਾਲ ਬਚ ਮਾਨਿਕੈ ਭਨੀ ਸਰਬ ਨਿਜ ਬਾਤ॥੫੫॥ ਚੌਪਈ॥'ਭਾਨਾ ਮਾਨਹਿ ਗੁਰਮੁਖ ਸੋਈ। ਆਇਸੁ ਮੇਟਹਿ ਬੇਮੁਖ* ਹੋਈ। ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਥੋ ਅੱਗਜ਼ਾਤਾ। ਤੁਮ ਮਿਲਨੇ ਤੇ ਭਾ ਸੱਗਜ਼ਾਤਾ[6]†'

[1]ਤ੍ਰਿਹਾਇਆ। [2]ਗਲ। [3]ਅਪਣੇ ਆਪਨੂੰ। [4]ਤਸੱਲੀ। [5]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [6]ਗਜ਼ਾਨ ਵਾਲਾ। *ਪਾ:–ਮਨਮੁਖ।

†ਮਖ਼ਦੂਮ ਰੁਕਨੁਲਦੀਨ ਅੱਬੁਲਫਤਹ ਸਯਦ ਜਲਾਲ ਸਾਨੀ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਵਿਚ

(ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

॥੫੬॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਹਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਚਲਨੇ ਤਯਾਰ ਭਏ ਜਗਤੇਸ਼ਾ॥ ਕਰਿਕੈ ਬੰਦਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।'ਸੇਵਕ ਭਯੋ ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ*'॥੫੭॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ। ਬਹੁਰੋ ਆਪ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨਾ। ਕੇਵਲ ਕਾਰਜ ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ।ਭਗਤਿ,ਗਯਾਨ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਸਿਖਾਰਨ ॥੫੮॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਜਲਾਲ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ'ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੱਤੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥੩੨॥

---

*ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਕਰਮ (ਭਾਵ ਸਰੀਰ) ਕਰਕੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਹੋਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਜਲਾਲ ੬੯੦ ਹਿ: ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਸਤਵੇਂ ਥਾਂ ਏਹ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਆ ਢੁਕਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀਨ ਕੁਰੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਵੇਰੀ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਚਲੋ ਤਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨਾਲ ਚਲੀਏ, ਇਕੱਠੇ ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹੇ ਚੱਲੀਏ,ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉੱਤਰ ਘੱਲਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚੱਲੋ ਅਸੀਂ ਚਾਲ੍ਹੀ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਆਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਪੀਰ ਰੋਇਆ 'ਜੋ ਚਾਲੀਹ ਦਿਨ ਅਨੇਰੇ ਰਹਿਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਏ ਯਾਰੋ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਰੋਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿਉਂਕਰਿ ਗੁਦਰਾਨ ਹੋਵਨਿਗੇ। ਜੇ ਓਹ ਚਲਦੇ, ਤਾਂ ਸੁਖਾਲੇ ਚਾਨਣੇ ਨਾਲਿ ਜਾਂਦੇ'। ਏਥੇ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀਨ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਮੁਲਤਾਨੀ ਮਖ਼ਦੂਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਗ਼ਾਲਬਨ ਓਹ ਬਹਾਉਦੀਨ ਦਾ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਪੀਰ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਃ ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ,ਜੋ ੫੦ ਸਾਲ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਪਾਸ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਾਠਕ ਹਨ,ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਮਖ਼ਦੂਮ ਰੁਕਨ ਦੀਨ,ਬਹਾਵਲ ਹਕ ਦਾ ਬਾਲਕਾ ਬਹਾਉਦੀਨ, ਸ਼ਾਹਬਾਜ ਦਾ ਬਾਲਕਾ ਜਤੀ ਲਾਲ ਤੇ ਸ਼ੇਖ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਏਹ ਚਾਰੇ ਫਕੀਰ ਬੀ ਓਥੇ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਓਥੇ ਹੀ ਗੋਸ਼ਟ ਹੋਈਸੀ।ਉੱਚ ਵਿਚ ਬੀ ਇਕ ਪੀਰ ਬਹਾਉਦੀਨ ਹਕਾਨੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਖੋਜ ਦੀਆਂ ਮੁਥਾਜ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਸਿੰਧ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਮਖ਼ਦੂਮ ਜੀ ਕੋਈ ਉੱਚ ਵਾਲੇ ਪੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਉੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿੰਧ ਦਰਯਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ।ਅਗੇ ਉਹ ਮੁਸੱਲੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤਅੱਜਬ ਨਹੀਂ ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਸੱਖਰ ਪਾਸ ਦਾ ਦਰਯਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖਲਾ ਸਾਧ ਬੇਲੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਆਮ ਸਿੰਧ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਆਯਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਫਿਰ ਅਗੇਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਥੇ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਨ ਓਹ ਸਿਖ ਸਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਖ਼ਦੂਮ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹਦਾ ਮੁਸੱਲਾ ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਤੇ ਤੁਰਦਾ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

੩੩. [ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ਸ਼ੇਖ਼ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਮਰਿ ਨਾਮ ਸਭਿ ਕਾਮ ਹ੍ਵੈਂ ਪੁਨ ਨ ਜਾਇ ਜਮ ਧਾਮ।
ਅਪਨ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਕੋ ਜਾਨਿ ਲੇਤਿ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੧ ॥

{ ਪੁਨ=ਫੇਰ, ਭਾਵ ਮਰਕੇ। ਧਾਮ=ਘਰ। ਅਨੂਪ=ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਭਿਰਾਮ=ਸੁੰਦਰ। }

ਅਰਥ—(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ) ਨਾਮ ਸਿਮਰ (ਜੋ ਤੇਰੇ) ਸਾਰੇ ਕੰਮ (ਪੂਰੇ) ਹੋ ਜਾਣ (ਤੇ) ਫਿਰ (ਤੂੰ) ਜਮ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ (ਭੀ) ਨਾ ਜਾਵੇਂ (ਅਤੇ) ਅਪਨੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ (ਬੀ) ਪਛਾਣ ਲਵੇਂ।

ਭਾਵ—ਕਾਮ ਹ੍ਵੈ—ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਸ ਲੋਕ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ। ਜਮ ਧਾਮ ਨਾ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਨਰਕ ਨਾ ਜਾਵੇਂ, ਅਥਵਾ ਜਮ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਹੀ ਨਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਦੁਖ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਅਪਨੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲੱਖਜਤਾ ਹੋ ਆਵੇਗੀ। ਭਾਵ ਨਾਮ ਨਾਲ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੂ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨੀਏ ਇਤਿਹਾਸਾ। ਆਗੇ ਗਮਨ ਕੀਨ ਸੁਖਰਾਸਾ। ਸ਼ੇਖ਼ ਫਰੀਦ ਪਟਣ* ਹੈ ਜਹਿੰਵਾ। ਸ਼ੇਖ਼ ਬ੍ਰਹਮ

---

*ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨੱਗਰ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਅਜੋਧਨ ਸੀ। 'ਪਟਨ' ਨਾਮ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ, ਤੇ ਪੱਤਣ ਦਾ। ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਦਰਯਾ ਇਥੇ ਤੱਕ ਵਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਥੇ ਪੱਤਣ ਸੀ। ਪਾਕਪਟਨ ਨਾਮ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਧਰਿਆ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਪਾਕਪਟਣ ਅਰਥਾਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸ਼ਹਿਰ। ਸ਼ੇਖ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦਾ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਬੜਾ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਈ ਸੀ। ਫਰੀਦ ਦੀ ਬਾਣੀ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ ਅਰਥਾਤ ਸ਼ੇਖ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਤਬ ਓਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਆਖਿਆ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਲਿਖੁ ਜੋ ਤੇਰਾ ਮੁਸੱਲਾ ਚਾਲੇ। ਤਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਲਿਖਿਆ;ਤਬ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਕਾ ਮੁਸੱਲਾ ਚਲਿਆ। ਤਬ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ, ਸਲਾਮੁ ਕਰਿਕੇ ਬੈਠਿ ਗਿਆ। ਤਬ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਆ ਡਿਠੋ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ? ਤਬ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰਿਆਂ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਤਉ ਤਾਈਂ ਆਇ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਹਾਂ।' ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਲੋਕ, ਜਿਨਾਂ ਪਾਸ ਫਕੀਰ ਗਿਆ ਸੀ,ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸੇ, ਜੋ ਕਰਾਮਾਤੀ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਸੁਮਤਿ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

ਤਬਿ ਬਸਿਈ ਤਹਿਂਵਾ ॥੨॥ ਤਿਹ ਕੇ ਮਿਲਿਨਿ ਹੇਤਿ ਗਤਿਦਾਈ। ਦੋਇ ਕੋਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਜਾਈ। ਸ਼ੇਖਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਇਕ ਮੁਰੀਦ* ਤਹਿਂ। ਆਯੋ ਈਂਧਨ[1] ਚੁਨਿਨਿ, ਗੁਰੂ ਜਹਿਂ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਦਰਵੇਸ਼ ਖੁਦਾਇ ਪਿਆਰਾ। ਰਿਦੇ ਬੰਦਗੀ ਕੇਰ[2] ਅਧਾਰਾ। ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਤਬ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਾਨਾ। ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਸੋਂ ਕੀਨੋ ਗਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ਮ: ੧ ॥

ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥
ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮੁਰੀਦ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਅਸ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਏਹ ਬੈਤ ਵਤ[3] ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਇ। ਤੁਮ ਦਰਵੇਸ਼ ਭਿ ਲਖ੍ਯੋ ਖੁਦਾਇ[4]' ॥੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। ਤਿਹ ਸ਼ਲੋਕ ਕੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਏ'ਆਪੇ ਪੱਟੀ ਕਲਮ ਸੁ ਆਪੇ। ਲਿਖਨਹਾਰ ਸੋ ਦੁਤੀ[5] ਨ ਜਾਪੇ ॥ ੬॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਰਵਿਓ ਏਕ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਛੂਛੀ ਕਹੂ ਨ ਤਿਸ ਬਿਨ ਥਾਇ। ਦੂਜਾ ਦੇਖ੍ਯੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਜਪਹਿ ਜਿ ਏਕ ਤਰਹਿ ਭਵ ਸੋਈ' ॥੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੇਖ[6] ਹਰਖਾਇ ਉਰ ਗਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨਿਜ ਪੀਰ। ਕਹ੍ਯੋ ਜਾਇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਓ ਆਜ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਰੀਰ ॥੮॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਵੇਦੀ। ਦੇਤਿ ਅਲਹ ਸੁਧ ਦ੍ਵੈਤਹਿ ਛੇਦੀ[7]'। ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਹਿੰਦੂ,ਬਹੁਰ ਖੁਦਾਇ ਕਿਆ ਰੇ!†' ॥੯॥ ਫੇਰ ਮੁਰੀਦ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹਿਈ'ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਕੀ ਸੂਰਤ ਅਹਿਈ। ਕਹੌਂ ਕੂਰ ਨਹਿਂ,ਸਾਚ ਪਛਾਨੋਂ। ਦੇਖਹੁਗੇ ਤੁਮ ਤਬਿ ਹੀ ਮਾਨੋਂ ॥੧੦॥ ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਨਹਿਂ ਆਇ ਪ੍ਰਤੀਤੀ। ਮਿਲਿਨੇ ਤੇ ਬਿਸਾਲ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤੀ'। ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਬਾਨੀ ਪੀਰ ਅਲਾਈ। 'ਮੈਂਡਾ ਬੈਂਤ ਲਿਜਾਇ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਘਿੰਨਹੁ, ਵੱਤ ਗਲਾਈਏ[8] ਜੋ ਮੈਂ ਤੋਕੋ ਬੱਦ[9]:–ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਦੋ ਹੱਦ ਹੈਂ,ਕੋ ਸੇਵੀ[10] ਕੋ ਰੱਦ ?' ॥੧੨॥ ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿ ਮੁਰੀਦ ਤਬ,ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਸਾ।ਜੁਲ ਕਰਿ[11] ਆਇ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਾ। 'ਜਬ ਹੀ ਪਢ੍ਯੋ ਬੈਂਤ ਮੈਂ ਤੈਂਡਾ। ਬੈਤ ਕਹ੍ਯੋ ਤਬ ਪੀਰ ਇਕ ਮੈਂਡਾ ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਹ ਕੋ ਉੱਤਰ ਦੀਜਹੁ ਮੋਕੋ। ਸੁਨਹੁ,ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੌਂ ਮੈਂ

[1]ਬਾਲਣ। [2]ਦਾ। [3]ਫਿਰ। [4]ਆਪ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਪੁਨਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਖੁਦਾ (ਮੈਨੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ)। [5]ਦੂਜਾ। [6]ਭਾਵ ਮੁਰੀਦ ਤੋਂ ਹੈ। [7]ਅੱਲਾ ਦੀ ਖਬਰ ਦ੍ਵੈਤ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ। [8]ਲੈ ਜਾ, (ਤੇ) ਮੁੜ ਸੁਣਾ ਉਸਨੂੰ। [9]ਜੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। [10]ਕਿਹੜਾ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਹੈ। [11]ਪਹੁੰਚਕੇ।

*ਪੁ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਨਾਮ 'ਕਮਾਲ' ਦਿੱਤਾ ਹੈ। †ਪਾ:–ਪਿਆਰੇ।

ਤੋ ਕੋ:—ਸਾਹਿਬ ਏਕੋ ਦੋ ਕਿਧ ਹੱਦਾ ਕਿਹ ਕੋ ਸੇਵੀ ਕਿਹ ਕੋ ਰੱਦ?—।੧੪।
ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਮਤ ਮਾਂਹੀ ਸਾਚੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਝ ਸੰਗਿ ਉਬਾਚੋ[1] । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ। ਕਹਜੋ ਸ਼ਲੋਕ ਸਰਬ ਸੁਖਦੈਨਾਂ ॥ ੧੫॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਸਿਮਰੀਐ ਜੰਮੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਇ॥
ਏਕੋ ਸਿਮਰੋ ਨਾਨਕਾ ਜਲ ਥਲ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥੨॥*

ਦੋਹਰਾ॥'ਸੁਨਹੁ! ਤੁਮਾਰੋ ਪੀਰ ਜੋ ਅਬ ਲਗ ਦੂਜੋ ਚੀਨ[2] । ਨਹੀਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਪਛਾਨ ਤਿਂਹ ਮਾਰਗ ਮਿਲਿਨਿ ਨ ਲੀਨ[3]।੧੬।ਚੌਪਈ।ਸੇਵਹੁ ਏਕ ਹਦ ਦ੍ਵੈ ਖੋਇ[4] । ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਨਹਾਰ ਹੈ ਜੋਇ। ਏਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਰਵਜੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। ਇਉਂ ਜਾਨੇ ਬਿਨ ਮਿਲਨ ਦੁਰਾਹੀ[5] ॥੧੭॥ ਮੁੱਸਲਮਾਨ ਨ ਹਿੰਦੂ ਕੋਊ। ਕਰਨਹਾਰ ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਹੋਊ।ਪੱਖਸਬਾਦ ਮੈਂ ਉਰਝੇ ਜੋਈ।ਹੱਦਾਂ ਦੋਇ ਜਾਨਿ ਹੈਂ ਸੋਈ'।੧੮।ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਗੁਰ ਤੀਰ[6]।ਗਮਨਜੋ ਤਬ ਸਮੀਪ ਨਿਜ ਪੀਰ।ਸਰਬ ਜਵਾਬ ਸੁਨਾਯੋ ਜਬਹੀ।ਬੋਲਜੋ ਪੀਰ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ ਤਬ ਹੀ ॥੧੯॥ਦੋਹਰਾ॥'ਤਾਤ[7]।ਬਾਤ ਕੋ ਮਰਮ ਜੋ ਤੈਂ ਜਾਨਜੋ ਕੈ ਨਾਂਹਿ। ਅਜ਼ਮਤ ਇਸ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਹੈ ਸੁਨਹੁ ਸਮਝ ਮਨ ਮਾਂਹਿ॥੨੦॥ਚੌਪਈ॥—ਦ੍ਵੈਤ ਖੋਇ ਜਿਨਿ ਏਕ ਪਛਾਨਾ।ਮਿਲਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਿ ਮਨੁਜ ਸੁਜਾਨਾ—।ਮੈਕੂੰ ਘਿੰਨਿਉ ਵੰਞ ਉਥਾਊਂ[8]।ਤਿਹ ਦਿਦਾਰ ਕਰਿ ਉਰ ਸੁਖ ਪਾਊਂ'॥੨੧॥ ਕਰਿ ਮੁਰੀਦ ਆਗੈ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।ਚਢਜੋ ਪੀਰ ਸਿਵਕਾ[9] ਪਰ ਚਾਲਾ। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਨਦਰ ਪਰੇ ਤਿਹ ਜਬਹੀ।ਉਤਰ ਚਲਜੋ ਪੈਰਨ ਸੋਂ ਤਬਿਹੀ॥੨੨॥ ਆਇ 'ਸਲਾਮਾਲੇਕਮ' ਕਰਿਕੇ। ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟਿ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਕੈ। ਬੂਝਨ ਲਾਗਜੋ 'ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।ਆਗੇ ਕੈਸੋ ਹਾਲ ਬਿਹਾਈ[10]?'॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰੂ ਭਨੈਂ 'ਦਰਗਾਹ ਮਹਿਂ ਸਾਚੇ ਪਾਵਹਿਂ ਮਾਨ। ਕੂੜੀ ਕੂੜੇ ਬੇਖ ਕੀ ਤਿਨ ਕੋ ਤਹਿਂ ਨਹਿਂ ਥਾਨ॥੨੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਨਮਤਿ ਮਰਤਿ ਪਵਹਿਂ ਚਉਰਾਸੀ। ਸਦਾ ਰਹਤਿ ਤਿਨ ਗਰ[11] ਜਮ ਫਾਸੀ'।ਸਨਮੁਖ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਪੀਰ ਰਿਦੇ ਕੀ

[1]ਕਹੋ। [2]ਦੂਜਾ ਹੀ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। [3](ਪ੍ਰਭੂ) ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੀਤਾ । [4]ਦੂਜੀ ਹੱਦ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [5]ਕਠਨ ਹੈ। [6]ਪਾਸੋਂ। [7]ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ। [8]ਮੈਨੂੰ ਲੈਕੇ ਚੱਲ ਉਥੇ। [9]ਪਾਲਕੀ। [10]ਬੀਤਦਾ ਹੈ । [11]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ।

*ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਗੂਜਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਤੀਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਸਲੋਕ ਇਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ:—'ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਜੋ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਅਵਰੁ ਦੂਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ ਜੰਮੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਇ ॥'

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ ॥੨੫॥ ਕਾਬੇ ਦਿਸ਼ਾ ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਬਦਨਾ। ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸ਼[੧] ਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਸਦਨਾ। ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਨਿ ਤਿਹ ਤਾਈਂ। ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ ਪੁਨ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥੨੬॥'ਜਾਨਹੋ ਕਾਬੇ ਬੀਚ ਖੁਦਾਇ। ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਔਰ ਨ ਜਾਇ[੨]। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਖੋਜਤਿ ਤਾਂਹੀ। ਜਿਉਂ ਕੋ ਵਸਤੁ ਹੋਇ ਜਲ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੭ ॥ ਇਉਂ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਸਕਹੁ ਗੇ ਕਬਹੀ। ਕੋਟ ਜਨਮ ਧਰਿ ਖੋਜਹੁ ਜਬ ਹੀ'। ਪੀਰ ਕਹੈ: 'ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ! ਤੁਰਕ ਦੀਨ ਕੋ ਕਾਬਾ ਥਪਾ[੩] ॥੨੮॥ ਤਾਂਹੀ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਭੂਰੀ। ਮੈਂ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਪਾਉਂ ਹਦੂਰੀ'। ਗੁਰੂ ਭਨੈਂ 'ਜੇ ਅਸ ਮਨ ਜਾਨੋ। ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਤੇ ਭੁਲਵਨ ਮਾਨੋ॥ ੨੯॥ ਕਰ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਵਹਿ ਐਸੇ। ਹੋਇ ਬਿਅਰਥ, ਮਥਨ[੪] ਜਲ ਜੈਸੇ'। ਕਹੈ ਪੀਰ'ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ, ਤੈਂਡਾ। ਬੈਤ ਸੁਨਹੋ,ਹਰਖਹੋ ਮਨ ਮੈਂਡਾ ॥੩੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਰ ਬਿਚਾਰਿ ਮੈਂ ਤਬ ਕਰਯੋ–ਜਿਨ ਅਸ ਬੈਤ ਬਨਾਇ। ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਜਿਯੇ–ਆਯੋ ਤੁਰਤ ਇਥਾਇ ॥੩੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੋ ਹੱਦਨ ਮਹਿਂ ਏਕ ਬਤਾਯੋ। ਤਾਂਕੋ ਸੇਵਨ ਹੈ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਤੁਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾ[੫] ਹਮਾਰੀ ਹੋਵਹਿ। ਸਭਿ ਸੰਦੇਹ ਰਿਦੇ ਤੇ ਖੋਵਹਿ ॥ ੩੨ ॥ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬਚਨ ਸੁਨੌਂ ਨਿਜ ਕਾਨੇ। ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੋਤਿ ਭ੍ਰਮ ਹਾਨੇ। ਸੇਤੁ ਉਦਧਿ ਭਵ ਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ[੬]। ਜਿਸ ਤੇ ਦ੍ਵੈਤਹਿ[੭] ਮਿਟਤਿ ਹਮਾਰੇ ॥੩੩॥ ਬਾਨ ਸਮਾਨ[੮] ਅਗਜਾਨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[੯]। ਨੀਕੇ ਹਨਹਿਂ[੧੦] ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਹਾਨਾ॥ ਬੂਝਹੁੰ ਇਕ ਸੁਆਲ ਸੋ ਕਹੀਏ।ਮੇਰੋ ਭਰਮ ਸਰਬ ਅਬ ਦਹੀਏ[੧੧] ॥੩੪॥

ਸਲੋਕ॥ ਫਰੀਦਾ ਪਾੜਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ ਕੰਬਲੜੀ ਪਹਿਰੇਉ ॥
ਜਿਨੀ ਵੇਸੀ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਸੇਈ ਵੇਸ ਕਰੇਉ ॥ ੧੦੩ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਖੁਦਾਇ ਜੋ ਤੁਮ ਕਹਯੋ ਕੈਸੇ ਪਾਵਉਂ ਸੋਇ। ਪਟ ਉਤਾਰ ਬਨ[੧੨] ਜਾਇ ਹੌਂ ਮੋਹ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਖੋਇ ॥ ੩੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਖਿੰਥਾ ਕਮਰੀ ਕੀ[੧੩] ਗਰ ਪਾਵੌਂ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੋ ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵੌਂ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਪਯਾਰੇ ਕੋ ਹੁਇ ਮੇਲਾ। ਸੋਈ ਕਹਹੁ ਅਨਤ ਕਉ ਪੇਲਾ[੧੪] ॥ ੩੬ ॥ ਕਿਸ ਬਿਧਿ

---

[੧]ਪੂਰਬ ਦੀ ਤਰਫ। [੨]ਹੋਰ ਜਗਾ ਨਹੀਂ। [੩]ਤੁਰਕ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਕਾਬਾ ਥਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [੪]ਰਿੜਕਣਾ। [੫]ਤਸੱਲੀ [ਫਾ:–ਖ਼ਾਤਿਰ ਨਿਸ਼ਾਂ]। [੬]ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ (ਤਰਨ ਲਈ) ਪੁਲ ਵਤ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ। [੭]ਦੂਈ (ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ)। [੮](ਆਪ ਦੇ ਬਚਨ) ਤੀਰ ਵਤ। [੯]ਅੱਗਜਾਨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ਭਾਵ ਲੱਛ ਹੈ। [੧੦]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਕੇ। [੧੧]ਨਾਸ਼ ਕਰੀਏ। [੧੨]ਜੰਗਲ ਵਿਖੇ। [੧੩]ਕੰਬਲੀ ਦੀ ਗੋਦੜੀ। [੧੪]ਹੋਰ (ਬਿਧੀ ਯਾ ਸਾਧਨ) ਛੱਡ ਕੇ।

ਕਰੌਂ ਸੇਵ ਮੈਂ ਤਾਂਕੀ[੧]। ਜਿਸਤੇ ਛੁਟਹਿ ਜਮਕੀ ਬਾਕੀ[੨]। ਬਚਨ ਪੀਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਸੁਖ ਸਦਨੈਂ। ਕਹਯੋ ਸ਼ਲੋਕ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨੈਂ ॥ ੩੭ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥ ਘਰ ਹੀ ਮੁੰਧਿ ਵਿਦੇਸਿ ਪਿਰੁ ਨਿਤ ਝੂਰੇ ਸੰਮਾਲੇ ॥
ਮਿਲਦਿਆ ਢਿਲ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ[੨] ਕਰੇ ॥ ੧॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਪਟ ਛੋਡ ਹੀ ਕਾਹੇ ਤਜਹੁ ਅਵਾਸ। ਮਿਲਹਿ ਆਨਿ ਘਰ ਕੇ ਬਿਖੈ ਹੋਇ ਸਿਦਕ ਜੋ ਰਾਸ ॥੩੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਹੁ ਸ਼ੇਖ ਅਉਰਤ ਘਰ ਹੋਇ। ਗਯੋ ਬਿਦੇਸ਼ ਕੰਤ ਹੈ ਜੋਇ। ਤੈ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਕੰਤ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਰਾਖਹਿ ਸਿਦਕ ਜਿ ਡੋਲਹਿ ਨਾਂਹੀ ॥੩੯॥ ਆਨਿ ਮਿਲਹਿ ਤਿਹ ਕੰਤ ਅਵਾਸ॥ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰਹਿਹੈ ਪਾਸ॥ ਜੋ ਅਉਰਤ ਹੋਵੈ ਬਦਰਾਹ[੩]। ਗ਼ਾਫਲ ਭਈ ਅਵਰ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਹ ਕੋ ਕੰਤ ਭੁਲਾਵਹਿ ਮਨ ਤੇ। ਦੁਖੀ ਦੁਹਾਗਨ ਫਿਰਹਿ ਜੁ ਅਨਤੇ[੪]। ਸੁਨਿ ਅਸ ਬਚਨ ਸ਼ੇਖ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਬੂਝੀ ਬਹੁਰੋ ਖ਼ਬਰ ਖ਼ੁਦਾਇ ॥ ੪੧ ॥

ਸਲੋਕ॥ ਫਰੀਦਾ ਨੰਢੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥
ਧਨ ਕੂਕੇਂਦੀ ਗੋਰ ਮੇ ਤੈ ਸਹ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥ ੫੪ ॥

ਚੌਪਈ॥ 'ਤਰੁਨ ਬੈਸ[੫] ਨਹਿੰ ਚੇਤਨ[੬] ਕੀਨੋ। ਬ੍ਰਿਧ ਭਯੋ ਇੰਦ੍ਰੀ ਬਲ ਖੀਨੋ[੭]। ਗੋਰ ਬਿਖੈ ਹੈ ਚਲਨ ਤਿਆਰੀ। ਅਬ ਸਾਹਿਬ ਸੋਂ ਮਿਲਨਾ ਭਾਰੀ[੮]॥੪੨॥ ਪੂਰਬ ਖਿਜਮਤਿ[੯] ਕੰਤ ਨ ਹੋਈ। ਕਿਉਂ ਅਬ ਨਾਰਿ ਮਿਲੈ ਹੈ ਸੋਈ'। ਸ਼ੇਖ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਗਯਾਨ ਉਦਾਰਾ[੧੦]। ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰਾ॥੪੩॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਮਹਲੁ ਕੁਚਜੀ ਮੜਵੜੀ ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕਸੁਧ ॥
ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਤਾ ਪਿਰੁ ਰਵੈ ਨਾਨਕ ਅਵਗੁਣ ਮੁੰਧ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਮਹਿਲ[੧੧] ਕੁਚੱਜੀ,ਬਿਸ਼ੈ ਰਤਿ[੧੨],ਕਾਲੀ, ਕਲਿਮਲ[੧੩] ਸੰਗ॥ ਦ੍ਵੈਤ ਰਿਦੈ ਬਦਬੋਇ[੧੪] ਅਤਿ ਕਿਉਂ ਮਾਣੇ ਪਿਰੁ ਰੰਗ ॥ ੪੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੰਤ[੧੫] ਸੁਘੜ ਉਸ਼ਨਾਕ[੧੬] ਮਨੋਗ[੧੭]। ਜਾਨਤਿ ਧਨ ਨਹਿ ਰਾਵਨ ਜੋਗ[੧੮]। ਤਜਿ ਤਿਹ ਨਾਰ, ਸੁਚੱਜੀ ਜੋਊ। ਸਤਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਜਿਹੰ, ਰਵਿ ਹੈ ਸੋਊ[੧੯] ॥੪੫॥

---

[੧]ਪਿਆਰੇ ਦੀ। [੨]ਸਿੱਧੀ (ਠੀਕ)। [੩]ਮਾੜੇ ਰਸਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੀ। [੪]ਹੋਰਨੀ ਥਾਂਈ। [੫]ਜਵਾਨ ਆਯੂ ਵਿਚ। [੬]ਯਾਦ। [੭]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। [੮]ਵਡਾ (ਔਖਾ) ਹੈ। [੯]ਸੇਵਾ [ਫਾਃ ਖ਼ਿਦਮਤ]। [੧੦]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [੧੧]ਇਸਤ੍ਰੀ। [੧੨]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲੀ। [੧੩]ਪਾਪਾਂ। [੧੪]ਮੰਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ। [੧੫](ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਪਤੀ। [੧੬]ਬਾਂਕਾ। [੧੭]ਸੁੰਦਰ। [੧੮](ਜਿਸ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਰਾਵਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। [੧੯]ਸਤ (ਆਦਿ) ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹਨ ਉਸੇ ਨੂੰ ਰਾਂਵਦਾ ਹੈ।

ਕਾਮ,ਕ੍ਰੋਧ,ਲੋਭ, ਅਹੰ,ਕੂਰ[1]। ਮਲ ਕੁਚਾਲ ਕੀ ਕੀਨਿ ਜਿ ਦੂਰ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਰਾਵਹਿ ਕਰਿ ਹੀ ਪਯਾਰ॥ਬਿਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਧਨ[2] ਸਦਾ ਖੁਆਰ॥੪੬॥ਕੰਤ[3] ਬਿਖੈ ਲਖਿ ਦੋਸ਼ ਨ ਕੋਊ। ਕਰਤਿ ਅਵੱਗਯਾ ਧਨ ਹਿਤ ਖੋਊ[4]। ਤਿਹ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਿ ਬਿਖੈ ਸੰਗ ਰਾਚੀ[5]। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੇਖ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ ॥ ੪੭ ॥

ਸਲੋਕ॥ ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥
ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਸੋ ਹਉ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ॥੧੨੬॥
ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥
ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰਿ ਤਾ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤੁ ॥ ੧੨੭ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ੇਖ ਨਿਵਨਾ ਸਭਿ ਆਗੇ। ਅੱਖਰ ਇਹ, ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਲਾਗੇ[6]। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜੋ ਦੇਵੈ। ਇਹ ਗੁਨ ਲਖਹੁ ਦੁਊ ਸਮ ਖੇਵੈ[7] ॥ ੪੮ ॥ ਰਸਨਾ ਸਿਫਤ ਬਿਖੈ ਕਰਤਾਰਾ। ਮਣੀਆਂ ਮੰਤ[8] ਜਾਨੀਏ ਚਾਰ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰੈ,ਹੋਇ ਵਸਿ ਕੰਤਾ॥ ਬਹੁਰੋ ਨਦਰ ਧਰੈ ਭਗਵੰਤਾ'॥ ੪੯॥ਕਹੈ ਸ਼ੇਖ'ਕਰਿਕੈ ਸੁ ਨਿਬੇਰਾ॥ਬਹੁਰ ਰਲਾਯੋ ਸਗਰੋ ਝੇਰਾ[9]। ਸੇਵਾ ਤੇ ਹੈ ਨਦਰਿ ਅਭੇਵਾ[10]?।ਕਿਧੌਂ ਨਦਰ ਤੇ ਹੋਵੈ ਸੇਵਾ[11]?॥੫੦॥ਇਹ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ। ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਸਭਿ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਹੁ'।ਸ਼ੇਖ ਬਚਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਜਗਨਾਥਾ। ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਲੋਕ ਬਹੁਰ ਤਿਨ ਸਾਥਾ ॥ ੫੧ ॥

ਸਲੋਕ॥ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਜੁ ਕੰਤ ਕੀ ਕੰਤ ਤਿਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥
ਗਰਬੀ ਕੰਤ ਨ ਪਾਈਐ[12] ਭਾਵੇਂ ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਉ[13] ਹੋਇ* ॥ ੫॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ੇਖ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਨ ਜਾਨਹੁ। ਸੇਵਾ ਮੂਲ ਸਭਿਨਿ ਕੀ[14] ਮਾਨਹੁ। ਘਾਲਹਿ ਘਾਲ ਹਾਨਿ ਕਰਿ ਗਰਬਾ। ਤਨ ਮਨ ਕਰਹਿ ਨਿਵੇ- ਦਨ[15] ਸਰਬ॥੫੨॥ਤਬਹੀ ਨਦਰਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੋਇ।ਮਹਿਲ ਹਦੂਰ ਬੁਲਾ- ਈਐ ਸੋਇ। ਗਰਬ ਕਰਹਿ ਜੋ, ਸੇਵਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਸਰੂਪ ਤਨ ਆਹੀ ॥੫੩॥ ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਕੰਤ ਨਹੀਂ ਆਵਹਿ। ਗਰਬ ਯੁਕਤ[16] ਨਹਿ

[1]ਹੰਕਾਰ, ਝੂਠ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ। [3](ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਪਤੀ। [4] [5]ਤਿਸ (ਕੰਤ) ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ (ਜੋ) ਰਚੀ ਹੈ ਸੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਗੁਆਕੇ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। [6](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ) ਚੰਗੇ ਮਾਰਗ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਜੀਵ)। [7]ਦੋਵੇਂ (ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ) ਇਕੋ ਜੇਹੇ (ਜਾਣਕੇ) ਸਹਾਰੇ। [8]ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਮੰਤਰ। [9]ਝੇੜਾ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। [10]ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭੇਵ ਰਹਤ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਨਦਰ ? [11]ਯਾ ਕਿ ਨਦਰ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [12]ਪਾਂਵਦੀ। [13]ਸੁੰਦਰ। [14]ਸਾਰੇ (ਸਾਧਨਾਂ) ਦਾ ਮੁੱਢ। [15]ਸੌਂਪੇ। [16]ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ।

*ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤਿਹਂ ਕੌ[1] ਭਾਵਹਿ।ਛੁੱਟੜਿ ਮਹਲਾ[2] ਹ੍ਵੈ ਸੁ ਦੁਹਾਗਨਿ। ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਸਦੀਵ ਸੁਹਾਗਨਿ ॥ ੫੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਬਸੀ[3], ਦੇਖਹਿ ਕਰੁਨਾ ਡੀਠ[4] । ਸੁਖ ਸੁਹਾਗ[5] ਮਾਣਹਿ ਸਦਾ ਮਿਲਤਿ ਆਪਨੇ ਈਠ[6] ॥ ੫੫ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਜਬਿਹੀ।ਕਰ ਦ੍ਵੈ ਪਦ ਪਰ ਲਾਇ ਤਬਹੀ। ਪੁਨ ਸਿਰ ਮਸਤਕ ਮੁਖ ਪਰ ਫੇਰੇ। ਧੰਨ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਬਡ ਹੇਰੇ ॥੫੬॥ ਮਿਲ੍ਯੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਨ ਸੰਸਾ ਕੋਈ। ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਬਹੁਤ ਖ਼ਤਾ ਮੁਰ' ਹੋਈ। ਬਖ਼-ਸ਼ਹੁਅਬ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿਸੋਊ।ਤੁਮ ਤੇ ਊਪਰ ਅਪਰ ਨ ਕੋਊ'॥੫੭॥ਸਨਮੁਖ ਉਚਰੇ ਬਚਨ ਘਨੇਰੇ। 'ਅਬ ਮੁਝ ਜਾਨਹੁ ਸਮ ਨਿਜ ਚੇਰੇ'। ਸ਼ੇਖ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਰ੍ਯੋ ਗੁਨ ਖਾਂਨੀ ॥ ੫੮ ॥

ਸਲੋਕ ਮ: ੧॥ ਰੁਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਭੁਖੈ ਸਾਦੈ ਗੰਢੁ ॥ ਲਬੈ ਮਾਲੈ ਘੁਲਿ
ਮਿਲਿ ਮਿਚਲਿ ਊਂਘੈ ਸਉੜਿ ਪਲੰਘੁ ॥ ਭੰਉਕੈ ਕੋਪੁ ਖੁਆਰੁ ਹੋਇ
ਫਕੜੁ ਪਿਟੇ ਅੰਧੁ ॥ ਚੁਪੈ ਚੰਗਾ ਨਾਨਕਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਹਿ ਗੰਧੁ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ॥ 'ਰੂਪ ਕਾਮਿ,ਲਬਿ ਮਾਲ ਕੀ ਰਤਿ,ਜਿਉਂ ਨੀਂਦਿ ਪਲੰਘ[8]। ਤਿਉਂ ਭਗਤਨ ਕੀ ਹੈ ਸਦਾ ਹਰਿ ਚਰਚਾ ਕੇ ਸੰਗਿ॥੫੯॥ ਚੌਪਈ॥ਤੁਮਰੇ ਬਚਨ ਮੋਹਿ ਮਨ ਭਾਵਹਿਂ। ਚਾਹਿ ਸੁ ਬੂਝਹੁ ਬਹੁਰ ਬਤਾਵਹਿਂ।' ਸੁਨਿ ਇਉਂ ਸ਼ੇਖ ਬਹੁਰ ਹਰਿ ਗਾਥਾ[9]। ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਾਥ॥੬੦॥ਅਹੈਂ ਸ਼ਲੋਕੁ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਂਹੀ। ਕਥਾ ਬਢਨ ਤੇ ਬਰਨੇ ਨਾਂਹੀ। ਆਸਾ ਵਾਰੁ ਕਛੁਕ* ਤਹਿਂ ਕੀਨੀ।ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਪਦਵੀ[10] ਤਿਹਦੀਨੀ॥੬੧॥ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ ਸ਼ੇਖ ਤਬ ਗੁਰ ਕੋ।ਬੰਦੇ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮਕਰਿ ਉਰਕੋ।ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਿਨ ਰਾਖ੍ਯੋ ਡੇਰਾ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਿਹੀ ਭਾਉ[11]ਘਨੇਰਾ॥੬੨॥ਬਹੁਰੋ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਬਰਿ-ਆਈ[12]। ਕੀਨ ਪਯਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ।ਅਬ ਜੋ ਹੋਵਹਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ। ਭਾਖੋਂ ਅਗਲੇ ਧ੍ਯਾਉ ਮਝਾਰੀ ॥ ੬੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩੩ ॥

---

[1]ਉਸ (ਰਬ) ਨੂੰ। [2]ਛੁੱਟੜ ਇਸਤ੍ਰੀ। [3]ਵਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ। [5]ਪਤੀ ਦੇ ਸੁਖ। [6]ਪਯਾਰੇ (ਪਤੀ) ਨੂੰ। [7]ਭੁੱਲ ਮੇਰੀ। [8]ਭਾਵ, ਕਾਮੀ ਦੀ ਰੂਪ ਨਾਲ, (ਭੁੱਖੇ ਦੀ ਸਵਾਦ ਨਾਲ) ਲਬੀ ਦੀ ਮਾਲ ਨਾਲ, ਨਿੰਦਰਾਵਲੇ ਦੀ ਪਲੰਘ ਨਾਲ ਜੀਕੂੰ ਲਗਨ ਹੈ। [9]ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਥਾ। [10]ਮਰਤਬਾ। [11]ਪ੍ਰੇਮ। [12]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ।

*ਪੁ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾ ਵਾਰ ਦੀਆਂ 'ਪਉੜੀਆਂ ਨਉ' ਹੋਈਆਂ ਏਤੁ ਪਰਥਾਇ'।

੩੪. [ਗੁਰਮੁਖ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਫਲ। ਬਗ਼ਦਾਦ, ਦਸਤਗੀਰ ਪੀਰ-ਉਧਾਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਰਬ ਰਸਨ ਤੇ ਰਸ ਭਲਾ ਸਾਦ ਲੇਇ ਜੋ ਕੋਇ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਜਪਹਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇ॥ ੧ ॥

{ ਰਸਨ ਤੇ=ਰਸਾਂ ਤੋਂ। ਸਾਦ=ਸੁਆਦ। ਗੁਰਮੁਖ=ਉਹ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਜੋ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਖੜੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਓਹ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ। }

ਅਰਥ—ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਲੈਣ (ਦਾ ਚਸਕਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਭਲਾ ਰਸ (ਇਹ ਹੈ:-ਕਿ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੋਂ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ ਸਦਾ ਜਪੇ (ਤਾਂ ਸੁਆਦ ਦੇ ਨਾਲ) ਸੁਖ (ਬੀ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ[੧]।ਜਿਸ ਮਹਿ ਮਾਰਗ ਮੁਕਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਜਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਬਗ਼ਦਾਦ ਮਹਾਨਾ*॥੨॥ਦਸਤਗੀਰ ਤਹਿੰ ਪੀਰ ਰਹੇਹੀ। ਸਭਿ ਨਰ ਤਿਹ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੇਹੀਂ। ਆਇਸੁ ਬਿਖੈ ਰਹਿਤਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਬਡ ਬੱਖਯਾਤੀ॥੩॥ ਜਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਤਿ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ਾ। ਤਸ ਕਰਿਹੀ ਸਭਿ ਸਹਿਤ ਨਰੇਸ਼ਾ । ਜਾਂਕੇ ਬਹੁਤ ਮੁਰੀਦ ਅਗਾਰੀ। ਸੇਵਹਿਂ ਸਦ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੪॥ ਤਿਹ ਕੋ ਮਾਨ ਹਰਨ[੨] ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਏ ਜਹਾਂ ਰਜਧਾਨੀ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਰੁਚਿਰ ਜਲ ਹੇਰਾ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿਂ ਕਰਿਕੈ ਡੇਰਾ ॥੫॥ਜਬ ਇਕ ਰਜਨੀ ਸਕਲ ਬਿਤਾਈ।ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਭੋਰ ਹ੍ਵੈ ਆਈ। ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਢੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।ਸ੍ਰੀਕਰਤਾਰ ਸਿਫਤ ਮਹਿਂ ਸਾਨੀ[੩]॥੬॥ 'ਲਖ ਪਾਤਾਲ ਲੱਖ ਆਕਾਸ਼'। ਇਹ ਜਬ ਸ਼ਬਦ ਪਢਯੋ ਸੁਖਰਾਸ। ਏਕ ਮੁਰੀਦ ਪੀਰ ਕੋ ਆਯੋ। ਹਿਤ ਮੱਜਨ ਕੇ ਜਲ ਜਿਹ ਥਾਯੋ ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਇਹ ਪਦ ਤਾਂਹੀ। ਬਿਸਮ ਰਹਯੋ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ† ।-ਇਹੁ ਕਜਾ ਕੁਫਰ ਬਕੇਤਿ ਹੈ[੪] ਕੋਈ। ਕਹਯੋ ਕੁਰਾਨ ਕਿਤਾਬ ਨ ਸੋਈ-॥੮॥

---

[੧]ਸੁੰਦਰ, ਰਸੀਲੀ। [੨]ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। [੩]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [੪]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

*ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੬੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕੀਕੂੰ ਸਮਝ ਲਈਆਂ। ਬਗ਼ਦਾਦੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸਨ ਤੇ ਹਨ, ਤੇ ਓਹ ਜ਼ਯਾਰਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ,ਤਾਂਤੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਜਾਣਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਯਾ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੀ ਮੁਰੀਦ ਨੇ ਸੁਣ ਸਮਝ ਕੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ।

ਤਰਕ ਕਰਤਿ ਅਸ ਗਯੋ ਸਮੀਪਾ। ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। ਤਿਹ
ਛਿਨ ਗਾਨ ਲਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਵਾਇ[1] ਰਬਾਬ, ਸਿਫਤ ਭਗਵਾਨਾ ॥੯॥
ਖਰੋ ਹੋਇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਚਿਰ ਤਾਈਂ। ਗਮਨਯੋ ਬਹੁਰ ਪੀਰ ਨਿਜ ਥਾਈਂ। ਅਵ-
ਸਰ ਪਾਇ ਸੁ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ। 'ਹਜ਼ਰਤ! ਸੁਨਹੁ ਕੁਫਰ ਇਕ ਪੀਨਾ[2]॥੧੦॥
ਹਿੰਦੂ ਫਕੀਰ ਵਹਿਰ ਹੈ ਬੈਸਾ। ਬਕਯੋ ਬਕਾਉ[3] ਕੁਫਰ ਤਿਨ ਐਸਾ। ਚੌਦਾਂ
ਤਬਕ ਕੁਰਾਨ ਬਤਾਏ। ਏਤੇ ਹੀ ਤੁਮ ਆਪ ਸੁਨਾਏ॥੧੧॥ ਤਿਸਨੈ ਲੱਖ
ਅਕਾਸ਼ ਪਤਾਲੇ। ਬਹੁਰ[4] ਨ ਓਰਕ ਥਕ ਰਹਿ ਭਾਲੇ। ਸੁਨਿਕੈ ਅਚਰਜ ਮੁਝ
ਮਨ ਆਵਾ। ਸਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਜੁ ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਵਾ॥੧੨॥ ਲਿਖਯੋ ਖ਼ਿਲਾਫ਼[5]
ਕੁਰਾਨ ਦਰ੍ਮਜਾਨ[6]। ਕੂਰੋ ਕਿਧੋਂ ਫਕੀਰ ਅਜਾਨਾ। ਇਕ ਤੋ ਇਹ ਤਿਨ
ਕਹਯੋ ਅਚੰਭਾ। ਦੂਸਰ ਕੀਨ ਰਾਗ ਪ੍ਰਾਰੰਭਾ[7] ॥੧੩॥ ਤੁਮਨੇ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼
ਮਝਾਰੀ। ਕਰਨ ਸਰੋਦ ਕੀਨ ਹਟਕਾਰੀ। ਜੇ ਸਮੀਪ ਹੁਇ ਆਇਸੁ ਭੰਗਾ।
ਅਹੈਂ ਦੂਰ ਸੋ ਕਰੈਂ ਨਿਸ਼ੰਗਾ॥੧੪॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਤੇਜ ਹੋਇ ਲਘੁ ਜਾਈ। ਜੇ ਨ
ਤਿਦਾਰਕ[8] ਦਿਹੁ ਤਿਸ ਤਾਈ*। ਇਸ ਫਕੀਰ ਨੇ ਕੁਫਰ ਉਚਾਰਾ। ਲਾਇਕ
ਹੈ ਸਜ਼ਾਇ ਇਹ ਭਾਰਾ॥੧੫॥ ਜੌ ਇਸ ਕੋ ਬਰਜਹੁ[9] ਨਹਿਂ ਅਬਹੀ। ਮੁਸਲ-
ਮਾਨ ਕਾਫਰ ਹ੍ਵੈਂ ਸਭਿਹੀ'। ਦਸਤਗੀਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਸ ਝੇਰਾ। ਮਨ ਮੈਂ ਕੀਨੋ
ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ॥੧੬॥ ਆਇਸੁ ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਪਠਾਈ। 'ਸੰਗਸਾਰ[10] ਤਿਸ ਕਰੀਏ
ਜਾਈ। ਸਭਿ ਚਲਿ ਜਾਹੁ ਨ ਲਾਵਹੁ ਦੇਰਾ। ਹੁਕਮ ਭੰਗ ਕੀਨੋ ਤਿਨ ਮੇਰਾ
॥੧੭॥ ਹ੍ਵੈ ਹਦੂਰ ਜਿਨਿ ਕੀਨ ਢਿਠਾਈ[11]। ਦੂਰ ਭਏ ਤੇ ਕਸ ਡਰਪਾਈ।
ਇਹ ਬਗ਼ਦਾਦ ਜੁ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੋ ਬਡੋ ਟਿਕਾਨਾ॥੧੮॥ ਜੇ ਕਰਿ
ਇਹਾਂ ਅਵੱਗਯਾ ਹੋਈ। ਪੁਨ ਮਿਰਯਾਦ ਰਖੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ'। ਦਸਤਗੀਰ
ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਏ। ਬਾਲਕ ਬੂਢੇ ਤਰੁਨੇ[12] ਧਾਏ॥੧੯॥ ਇਕ ਇਕ ਪਾਹਨ
ਸਭਿ ਕਰ ਲੀਨਾ। ਚਲਿਨ ਲਗੇ ਬਡ ਰੌਰਾ ਕੀਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ
ਕਾਲਾ। ਊਚੀ ਦੀਨੀ ਬਾਂਗ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੦॥ 'ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।

---

[1]ਵਜਾਇਕੇ। [2]ਭਾਰੀ। [3]ਕਹਿਆ ਹੈ ਬੋਲ। [4]ਫਿਰ। [5]ਉਲਟ। [6]ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਵਿਚ। [7]ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ। [8]ਪਰਬੰਧ, ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ, ਰੋਕ ਕਰਨੀ। [9]ਰੋਕੋਗੇ। [10]ਵੱਟੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਅਰਬੀ ਰੂਮੀ ਦੇਸਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਜ਼ਾ ਸੀ। [11]ਢੀਠਤਾ। [12]ਜੁਵਾਨ।

*—ਤੁਮਨੇ.........ਤੋਂ.........ਤਿਸ ਤਾਂਈ—ਤਕ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਉਂ ਹੈ:—ਤੁਮਨੇ ਸਭੀ ਤੌਰ ਸਮਝਾਈ, ਕਰਨ ਸਰੋਦ ਦੀਨ ਹਮ ਨਾਹੀਂ।

ਗੁਰਬਰ ਏਕੰਕਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਂਗ ਸਰਬ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਸੁੰਨ-ਮੁੰਨ[੧] ਹੋਇ ਇਕ ਵਾਰੀ॥੨੧॥ ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਪੀਨਾ[੨]। ਆਪਹਿ ਪੀਰ ਪਧਾਨੋ ਕੀਨਾ। ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਿਏ ਨਿਜ ਸੰਗਾ। ਜੀਤਨ ਆਯੋ ਰਿਦੈ ਉਮੰਗਾ॥ ੨੨॥ ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਜੜਤਾ ਸਭਿ ਕੇਰੀ[੩]। ਦਸਤਗੀਰ ਹਰਿ ਦੀ[੪] ਬਿਨ ਦੇਰੀ। ਗਰਬ ਚਲਾ ਜਹਿਂ ਸੁਮਤਿਨਿਕੇਤੂ[੫]। ਭਾਨੁ ਤੇਜ ਹਰਿ ਚਹਿ ਖੱਦਯੋਤੂ[੬]॥ ੨੩॥ ਸਭਿ ਇਕਬਾਰ ਅਏ ਚਉਫੇਰੇ। ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਕਿਯ ਭੁਜਾ ਉਚੇਰੇ। ਇਕ ਇਕ ਪਾਹਨ ਸਭਿ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਅਨ ਗਨ ਮਾਨਵ ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹੀ॥੨੪॥ ਜਬ ਮਨ ਬਿਖੈ ਚਹਿਤ ਸਭਿ ਮਾਰਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨ ਹੁੰਕਾਰਾ[੭]। ਠਾਂਢੀ ਰਹੀ ਉਚੇਰੀ ਬਾਹੈਂ। ਉਤ-ਰਹਿਂ ਤਰ ਨ,ਉਤਾਰਯੋ ਚਾਹੈਂ[੮]॥ ੨੫॥ ਕਾਸ਼ਟ[੯] ਕੇ ਸਮਾਨ ਸੋ ਗਾਢੀ[੧੦]। ਬਿਸਮ ਰਹੇ ਸਭਿ, ਪੀਰਾ ਬਾਢੀ[੧੧]। ਦਸਤਗੀਰ ਅਪਨੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੨੬॥ ਕਛੂ ਨ ਲਗੀ ਰਹਯੋ ਪਚਿ-ਹਾਰੀ[੧੨]। ਮਨ ਜਾਨੇ ਅਪਨੇ ਤੇ ਭਾਰੀ। ਜਿਉਂ ਉਡ[੧੩] ਅਲਪ[੧੪] ਸੁ ਕਰੈ ਮਜੇਜਾ[੧੫]। ਸਵਿਤਾ[੧੬] ਕੋ-ਦਬਾਇ ਦਿਉਂ-ਤੇਜਾ॥ ੨੭॥ ਤਨਕ ਬਘੂਰਾ[੧੭] ਉਰ ਗਰਬਾਯੋ। ਸਬਲ[੧੮] ਅੰਧੇਰੀ ਸਨਮੁਖ ਜਾਯੋ। ਤਿਉਂ ਕਰਿ ਗੁਨਹਿ[੧੯]-ਨ ਜੀਤਯੋ ਜਾਈ[੨੦]। ਅਬ ਬੋਲਨ ਮਹਿਂ ਦੇਉਂ ਹਰਾਈ-॥੨੮॥ ਅਸ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਗਯੋ ਸਮੀਪਾ। ਬੈਠਯੋ ਜਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ'ਤੂੰ ਕੁਫਰ ਅਲਾਵਾ।ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵਾ?॥੨੯॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਿ ਬਡੀ ਦਿਖਾਈ। ਲਖ ਪਤਾਲ ਨਭ[੨੧] ਖ਼ਬਰ ਸੁਨਾਈ।ਪੁਨ ਸਰੋਦ[੨੨] ਮਨ ਚੰਚਲ ਕਰਈ। ਸੋ ਗਾਵਨ ਕੇ ਕਿਉਂ ਅਨੁਸਰਈ?॥੩੦॥ ਬੇਮਿਰਜਾਦ ਦੁਊ ਤੈ ਕੀਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਦਰਵੇਸ਼ ਨ ਚੀਨਾ। ਇਨ ਕੇ ਉੱਤਰ ਆਪ ਉਚਾਰਹੁ।ਨਤੁਰ[੨੩] ਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਰਹੁ'॥੩੧॥ ਗੰਜਨ

[੧]ਮੂਰਛਿਤ। [੨]ਤਕੜੀ। [੩]ਆਪਣੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਮੂਰਛਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ। [੪]ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੀ। [੫]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੬]ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਟਟਣਾ। [੭]ਹੁੰਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ। [੮]ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀਆਂ, ਉਤਾਰੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੯]ਲਕੜੀ। [੧੦]ਤਕੜੀ (ਅ) ਗਾਡੀ=ਗਡੀ ਗਈ। [੧੧]ਪੀੜ ਵਧੀ। [੧੨]ਥੱਕ ਕੇ ਹਾਰ ਗਿਆ। [੧੩]ਤਾਰਾ। [੧੪]ਤੁੱਛ। [੧੫]ਅਹੰਕਾਰ [ਮਿਜ਼ਾਜ]। [੧੬]ਸੂਰਜ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ। [੧੭]ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵਾਵਰੋਲਾ। [੧੮]ਬਲਵਾਨ। [੧੯]ਸੋਚਦਾ ਹੈ। [੨੦](ਗੁਰੂ) ਨਹੀਂ ਜਿਤਿਆ ਜਾਂਦਾ। [੨੧](ਲੱਖ) ਅਕਾਸ਼। [੨੨]ਰਾਗ [ਫਾ:, ਸਰੋਦ]। (ਅ) [ਸੰਸ:, ਸ੍ਵਰੋਦਯ= ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਜ਼ ਜੋ ਸਤਾਰ ਵਾਂਗੂ ਟੁਨਕਾਰ ਦੇਕੇ ਵਜਦਾ ਹੈ]। [੨੩]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

ਗਰਬ[੧] ਗੁਰੂ ਗੁਨਖਾਨੀ । ਦਸਤਗੀਰ ਸੰਗ ਭਾਖੀ ਬਾਨੀ । 'ਜਿਹ ਸਰੋਦ ਕੀ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰੀ। ਤਿਹ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਨੋ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿਫਤ ਮਹਿ ਗਾਵੈਂ। ਬਸ ਜੈਹੈ ਮਨ ਬਹੁਰ ਕਮਾਵੈਂ। ਸੁਨਹਿ ਰਾਗ ਰਸ ਲੇਵਨ ਕਾਰਨ। ਹੈ ਤਿਸ ਮਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ॥ ੩੩ ॥ ਹਿਰਦੇ ਹੁਲਸਾਵਹਿ ਜੱਗਯਾਸੀ। ਰਚਹਿ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਉਪਾਇ ਨ ਔਰੇ। ਕੀਰਤਿ[੨] ਕਰਿ ਇਉਂ ਤਰਹਿਂ ਕਰੋਰੇ[੩] ॥ ੩੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਰਾਗ ਰੀਤਿ ਹਮ ਕੀਨੀ। ਰਸ ਹਿਤ, ਸਿਫਤ ਜਾਇ ਮਤਿ ਭੀਨੀ[੪]। ਕਹਯੋ ਜੁ ਤੁਮ-ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਕਰਿਹੀ। ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਖੈ ਮਨ ਕੋ ਸੰਚਰਿਹੀ[੫]-॥੩੫॥ ਸੋ ਤੌ ਕਾਮਚੇਸ਼ਟਾ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਸਰੋਦ[੬] ਸਿ ਨਰਕ ਸਿਧਾਹੀਂ।ਅਬ ਦੂਸਰ ਉੱਤਰ ਸੁਨਿ ਕਾਨੇ।ਚੌਦਹਿ ਤਬਕ ਕੁਰਾਨ ਬਖਾਨੇ[੭] ॥ ੩੬ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਨਹਾਰ ਹੈ ਜੋਊ[੮]। ਤਾਂਕੋ ਚੌਦਹਿ ਕੀ ਸੁਧ ਹੋਊ। ਲਾਖਨ ਕੀ ਸੁਧ ਜਿਨ ਕਉ ਹੋਈ।ਤੇਤੀ ਭਨੈਂ*,ਨ ਝੂਠ ਬਗੋਈ[੯] ॥੩੭॥ ਲਾਖਨ ਪਰੈ[੧੦], ਨ ਓਰਕ[੧੧] ਕੋਈ। ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਸੋਈ'। ਦਸ-ਤ਼ਗੀਰ ਸੁਨਿ ਸਾਚ ਨ ਮਾਨੀ। ਹੇਤੁ ਬਿਲੋਕਨ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ॥੩੮॥ 'ਕਹੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਆਵਹਿ ਮੋਕਉ। ਦਿਹੁ ਦਿਖਾਇ ਜੋ ਹੈ ਸੁਧ ਤੋਕਉ। ਸੁਤ ਮੇਰੇ ਕੋ ਸੰਗ ਲਿਜਾਵਹੁ। ਜਿਤੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ ਤਿਤੇ ਦਿਖਾਵਹੁ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਗਹਯੋ ਹਾਥ ਮਹਿ ਹਾਥਾ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਹੁ ਦੋਈ।ਚਹਉ ਜੁ ਦੇਖਿ ਲੇਉ ਅਬ ਸੋਈ'॥੪੦॥ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ[੧੨] ਨੈਨ ਕਿਯੇ ਤਿਨ ਜਬਹੀ। ਅਪਰ ਅਕਾਸ਼ ਦਿਖਾਯੋ ਤਬਹੀ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਿਹ ਬੀਚ ਬਿਹਾਰੇ[੧੩]।ਬਹੁਰ ਔਰ ਨਭ ਮਾਂਹਿ ਪਧਾਰੇ ॥੪੧॥ ਤਿਹ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਆਨਿ ਅਕਾਸ਼ ਪਿਖਾ ਪੁਨ ਜਾਹੀ[੧੪]। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੌਂ ਬਹੁ ਬਰਖ ਬਿਤਾਇ।ਲਾਖ ਅਕਾਸ਼ ਤਾਂਹਿ ਦਿਖਰਾਇ॥੪੨॥ਬਹੁਰੋ ਗਏ ਪਤਾਲਨ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਏਕ ਦਿਖਾਵਾ ਤਾਂਹੀ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਨ ਲੌ ਫਿਰ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।ਬਹੁਰੋ ਦੁਤਿਯ ਪਤਾਲ ਪਧਾਰੇ॥੪੩॥ਸੋ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ

[੧]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ। [੨]ਕੀਰਤਨ। [੩]ਤਰਦੇ ਹਨ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ। [੪]ਰਸ ਲਈ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ) ਸਿਫਤ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬੁੱਧੀ ਭਿੱਜ। [੫]ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। [੬]ਰਾਗ। [੭]ਕੁਰਾਨ (ਨੇ) ਕਹੇ ਹਨ। [੮]ਭਾਵ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਜੋ ਹੈ। [੯]ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। [੧੦]ਲੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰੇ ਹੈ। [੧੧]ਅੰਤ। [੧੨]ਬੰਦ। [੧੩]ਬਿਚਰੇ। [੧੪]ਜਾਕੇ।

*ਪਾ:-ਤੇਤੀ ਭਨੀ।

ਦੀਨ ਦਿਖਾਇੋ । ਪੁਨ ਤੀਜੇ ਮਹਿ ਗੇ ਜਗ ਸਾਈਂ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਜੇ ਲਾਖ ਪਤਾਲਾ । ਸਰਬ ਦਿਖਾਏ ਤਾਂਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥੪੪॥ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਲਗ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ। ਬਿਚਰਤਿ ਪੀਰ ਤਾਤਅਕੁਲਾਯੋ[1]। ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਹੁਇ ਅਧੀਨ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ॥੪੫॥'ਅੰਤ ਨ ਆਵਤਿ ਗੈਨ[2] ਪਤਾਲਾ । ਬਿਚਰਤਿ ਬੀਤ ਗਯੋ ਚਿਰਕਾਲਾ । ਚਲਉ ਆਪਨੇ ਅਬ ਅਸਥਾਨਾ । ਤੁਮ ਖੁਦਾਇ,ਹੌਂ ਲਖਹੁੰ ਨ ਆਨਾ'॥੪੬॥ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ । 'ਜਿ ਕਿਛੁ ਚਾਹੁ ਹੈ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰੀ । ਦੇਖਹੁ ਔਰ ਅਕਾਸ਼ ਪਤਾਲਾ । ਅੰਤ ਨ ਹੀ ਕਛੁ,ਰਹੇ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥ ਜੇਕਰਿ ਅਕੁਲਾਵਾ ਚਿਤ ਤੋਰਾ । ਚਲਯੋ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਅਪਨੇ ਠੌਰਾ।ਤਵ ਪਿਤ ਨਿਸ਼ਾ ਆਵਹਿ ਜੈਸੇ। ਕਾਰਜ ਕਰਹੁ ਆਪ ਅਬ ਤੈਸੇ ॥੪੮ ॥ ਸੰਗਤ ਮਹਿ 'ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ[3] ਹੋਈ । ਤਹਿਂ ਤੇ ਲੇਕਰਿ ਚਲੀਏ ਸੋਈ'।ਅਸ ਕਹਿ ਗਏ ਜਹਾਂ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ। ਬੈਠੀ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਪੰਗਤਿ ॥੪੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਅਵਲੋਕਾ ਜਬਿਹੀ।ਉਰ ਭਰਿ ਹਰਖ ਉਠੇ ਸਭਿ ਤਬਹੀ।ਪਦਪੰਕਜ ਪਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।ਬੈਠਾਰੇਪੁਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ ॥੫੦॥ ਦੀਪ ਬਾਰਿ[4] ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ । ਪੂਜਨ ਕੀਨ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ[5] ਉਚਾਰੀ । ਕਰਿ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੌ ਭਲਿ ਰੀਤੀ। ਕਿਯ ਅਰਦਾਸ ਖਰੇ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ॥੫੧॥ ਬਹੁਰੋ ਬਾਂਟਿ ਦੀਨ ਸਭਿ ਤਾਈਂ । ਲੀਨ ਪੀਰ ਸੁਤ ਹਰਖ ਬਢਾਈ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਫਿਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਖਰਾਈ ਤਾਂਹੀ ॥ ੫੨ ॥ ਜਬ ਕਚਕੌਲ[6] ਪੂਰ ਤਿਹ ਲੀਨਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਹੁਰ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ । ਤਬ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਹੁਤੇ ਪੀਰ ਬੈਠਯੋ ਜਿਹ ਥਾਏਂ ॥੫੩॥ ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਪੀਰ ਸੁਤ ਤਾਈਂ । 'ਲਖ ਪਤਾਲ ਨਭ ਦੇਖੇ ਜਾਈ?।ਕੈ ਫਕੀਰ ਨੈ ਝੂਠ ਅਲਾਏ।ਹਟਿ ਕੈ ਤੂਰਨ ਤੁਮ ਚਲਿ ਆਏ' ॥੫੪॥ ਬਿਸਮਯੋ ਦਸਤ-ਗੀਰ ਸੁਤ ਸੁਨਿਕੈ । ਅਤਿਸੈ ਅਚਰਜ ਕੋ ਮਨ ਗੁਨਿਕੈ । ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਹੇ ਪਿਤਾ! ਸੁਨੀਜੈ।ਇਹੁ ਦਰਵੇਸ਼ ਖ਼ੁਦਾਇ ਲਖੀਜੈ ॥੫੫॥ ਤੁਮ ਤੇ ਕਹਯੋ ਕਿ ਤੂਰਨ ਆਏ। ਕਿਤੇ ਸਹਸ[7] ਹਮ ਬਰਖ ਬਿਤਾਏ। ਲੱਖ ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਦਿਖਾਏ। ਬਹੁਰੋ ਓਰਕ ਹਾਥ ਨ ਆਏ ॥੫੬॥ ਗਯੋ ਹਾਰ ਅਵ-ਲੋਕਯੋ ਜਬਹੀ[8]। ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਹਟਿ ਆਵਾ ਤਬਹੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਇਨਕੀ ਦੇਖੀ। ਪਦ ਪੂਜਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖੀ'॥੫੭॥ਦਸਤਗੀਰ ਸੁਨਿ

---

[1](ਪੀਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਿਆ । [2]ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਤੇ । [3]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ । [4]ਦੀਵੇ ਬਾਲਕੇ । [5]ਉਸਤਤਿ । [6]ਠੂਠਾ । [7]ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ । (ਅ) ਕਈ ਸਦੀਆਂ । [8]ਜਦ ਦੇਖੇ ।

ਅਦਭੁਤ ਬਾਨੀ॥ਬਿਸਮ ਰਹਜੋ–ਕਛੁ ਜਾਤਿ ਨ ਜਾਨੀ॥ ਇਹ ਠਾਂ ਘਟਿਕਾ[1] ਬੀਤੀ ਦੋਊ। ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਉਠੇ ਨਹਿਂ ਕੋਊ ॥ ੫੮ ॥ ਬਰਖ ਅਗਨ[2]* ਇਹ ਕਹਿਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਲਾਖ ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਦਿਖਾਏ–।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਖਿਕੇ ਬਾਤ ਅਸੰਭਾ[3]।ਮਾਨਿ ਰਹਜੋ ਮਨ ਪੀਰ ਅਚੰਭਾ॥੫੯॥ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨ ਚਿਰ ਤਾਈਂ।–ਸਭਿ ਪੀਰਨ ਮਹਿ ਮੋਰ ਬਡਾਈ। ਅਜ਼ਮਤ[4] ਮਾਂਹੀ ਮੋਹਿ ਸਮਾਨਾ॥ ਜਗਤ ਬਿਖੇ ਕੋ ਪਿਖੋਂ ਨ ਆਨਾ॥੬੦॥ਸਭਿ ਹੀ ਆਨ[5]ਮਾਨਿਹੈਂ ਮੋਰੀ। ਦੇਸ਼ ਨਿਵਾਏ ਪਗ ਕਰਿ ਜੋਰੀ। ਮਮ ਅਜ਼ਮਤ[4] ਲੇਸ਼[6] ਨ ਇਸ ਆਗੈ। ਮੇਰੁ[7] ਨਿਕਟਿ ਜਿਉਂ ਰੰਚਕ[8] ਲਾਗੇ ॥੬੧॥ ਇਹੁ ਤੋ ਮਾਨੁਖ ਤਨੁ ਨਹਿਂ ਹੋਈ। ਅਹੈ ਖ਼ੁਦਾਇ ਧਰਜੋ ਤਨ ਸੋਈ॥ ਇਸ ਕੀ ਸਰਬਰ ਹੋਇ ਨ ਕੋਊ। ਬੰਦਨ ਬਨੈ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ[9]–॥ ੬੨ ॥ ਅਸ ਬਿਚਾਰਿਕੈ ਪਾਇਨ ਪਰਿਓ।ਉਰਕੋ ਸਕਲ ਗਰਬਪਰਹਰਿਓ।ਸਭਿ ਮੁਰੀਦ ਕੋ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਪਗ ਲਗ ਲੇਹੁ ਖ਼ਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ਾਈ ॥ ੬੩ ॥ ਇਸ ਕੋ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਨਹਿਂ ਜਾਨੋ। ਅਲਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਰੂਪ ਪਛਾਨੋ'। ਲੋਗਨ ਸੁਨਿ ਨਿਯੋਗ[10] ਨਿਜ ਪੀਰਾ।ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਜੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[11]॥੬੪॥ ਪਾਇਨ ਆਇ ਉਤਾਇਲ ਪਰੇ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿਨਿ ਉਪਾਇਨ[12] ਧਰੇ। ਉਤਰੀ ਅਧੋ[13] ਭੁਜਾ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ। ਭਈ ਅਗਾਰੀ ਬਿਧਿ ਜਿਉਂ ਨੀਕੀ ॥੬੫॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਬਧੀ ਮਹਾਨਾ।ਪੂਜਨ ਲਗਜੋ ਸਰਬ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਕੋ ਦੀਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। 'ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੬੬ ॥ ਪੱਖ ਬਾਦ ਕੋ ਭੂਲ ਨ ਕਹੀਏ।

---

[1]ਘੜੀਆਂ। [2]ਅਨਗਿਣਤ। [3]ਅਸੰਭਵ। [4]ਕਰਾਮਾਤ। [5]ਈਨ। [6]ਰਤੀ ਭੀ। [7]ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ। [8]ਕਿਣਕਾ ਰੇਤ ਦਾ। [9]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੋੜਕੇ ਹਥ ਦੋਵੇਂ। [10]ਆਗਜਾ। [11]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ। [12]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ। [13]ਹੇਠ।

*ਇਹ ਕਿਨਾਯਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਕਾਲ ਨੂੰ ਸਦਾ, ਅਟੱਲ (Absolute) ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਬਰਸਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਸੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਘੜੀਆਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਪੀਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਿਆ ਸੀ ਓਥੇ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਵਰਤਮਾਨ ਤ੍ਰੈ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਛਿੰਨ ਹੋਇਆ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪੀਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਅਪਣੇ ਏਥੋਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਮੂਜਬ ਓਥੇ ਬਰਸਾਂ ਬੀਤਦੇ ਗਿਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਪੀਰ ਦੀ ਚਿੱਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਜੋ ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਬੈਠਾ ਸੀ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਜਾਪੀਆਂ। ਕਾਲ (ਐਬਸੋਲਯੂਟ) ਸਦਾ, ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਉੱਚੀ ਗਣਿਤ ਵਿੱਦਯਾ ਨਾਲ ਹੁਣ ਜਰਮਨ ਦੇ ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਆਇਨਸਟੈਨ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ (Space) ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਏਥੇ 'ਕਾਲ' (Time) ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਨਿਹਰੀਏ। ਕਰਹੁ ਜਿ ਦਿਢ ਅਸ ਬਿਧਿ ਅਭ੍ਯਾਸਾ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਮੁਕਤਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ॥੬੭॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ*। ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਧਿਕ ਨਰ ਤਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਗਵਨ ਕੀ ਕੀਨੀ

*ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪਤਾ ਬਗ਼ਦਾਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰ ੧ ਪੌੜੀ ੩੫, ੩੬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦੇਕੇ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਸੁੰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨਗੀ ਹੋਈ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਆ ਤਕਰਾਰ ਕੀਤੇ। ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਤਕਰਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਂਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਆਪਣੀ ਦਿੱਤੀ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਇਹ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਅਚਰਜ ਹੈ। ਫਿਰ ਪੀਰ ਨੇ ਆਕੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ, ਲੱਖਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਪਤਾਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਫਤੇ ਪਾਈ। ਇਸੇ ਪੀਰ ਦਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਹੋਈ, ਦਸਤਗੀਰ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਸਤਗੀਰ ਖ਼ਿਤਾਬ ਸੀ ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਰ ਜੀਲਾਨੀ ਦਾ। ਇਸ ਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਸੌ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਨਾਮ ਸਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਸਤਗੀਰ ਕਹਿਕੇ ਉਸ ਗਦੀ ਦੇ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪੀਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਦੀ ਹੁਣ ਤਕ ਬਗ਼ਦਾਦ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਂਗ ਦੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਦੱਸੀ ਹੈ:—'ਗੁਰਬਰ ਅਕਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਚਿਤ ਚਰਨ ਨਾਮ, ਘਰਿ ਘਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ, ਪ੍ਰਭ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੋ ਸਰਬ ਜੀਵਾਲ॥'

ਸ੍ਵੀਡਨ ਨਾਰਵੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਾ ਚਾਰਯਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਨੋ ਬਰਡਜ਼' (Snow Bird) ਵਿਚ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਗ਼ਦਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਇਕ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ੯੧੨ ਹਿਜਰੀ ਦੇ ਇਕ ਅਰਬੀ ਦੇ ਖ਼ੁਤਬੇ (Inscription) ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅਸਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਸ ਖ਼ੁਤਬੇ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਆਪ ਨੇ ਐਉਂ ਦੱਸੀ ਹੈ:—

> 'ਏਥੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਕੀਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਫਕੀਰ ਬਹਿਲੋਲ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਏਹ ਸੱਠ ਸਿਆਲੇ, ਜਦ ਤੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਈਰਾਨ(ਇਰਾਕ) ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ, ਬਹਿਲੋਲ ਦੀ ਰੂਹ ਮਾਲਿਕ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਤੇ ਟਿਕੀ ਰਹੀ ਜਿਵੇਂ ਮਧੂ ਭਰੇ ਪਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਚਮਕੇ ਗੁਲਾਬ ਉੱਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ ਟਿਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।'

ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ ਐਉਂ ਹਨ:—

On reading an Arabic Inscription in a Shrine outside the town of Baghdad, dated 912 Hajira.

And ere he left this House of Ignorance he wrote these words upon the stone: "Here spake the Hindu Guru Nanak to Fakir Balol, and for these sixty winters, since the Guru left Iran, the soul of Balol, has rested on the Master's word like a bee poised on a dawn-lit honey-rose".

ਬਹਿਲੋਲ ਗ਼ਾਲਬਨ ਬਹਿਲੋਲ ਦਾਨਾ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਹਿਲੋਲ ਹੋਣਾ ਵਧੇਰੇ ਅਗ਼ਲਬ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਪਰ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਬੀ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਏਸ ਨਾਲ ਬਚਨ ਹੋਏ ਤੇ ਏਹ ਖ਼ੁਤਬਾ ਲਗਾ।

ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ੪ ਜੁਲਾਈ ੧੯੧੮ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ) ਨੇ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਗ਼ਦਾਦ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਰ ਜੀਲਾਨੀ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਤਜਾਰੀ। ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਹ ਚਰਨ ਹਮਾਰੀ ॥ ੬੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਬਗ਼ਦਾਦ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬ੍ਰਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩੪ ॥

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੂਰਬੋਤਰ ਵੱਲ ਹੈ—ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਰੱਖੀ ਸੀ—ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।'

ਹੁਣ ਬਗ਼ਦਾਦ ਤੋਂ ਪਤਾ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਸੁੱਧ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਪੌਣੇ ਨੌਂ ਮੀਲ ਕੁ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ 'ਬਗ਼ਦਾਦ ਸਾਮੱਰਾ ਰੇਲਵੇ' ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਜੇ ਤਕ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਕ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਬੁਰ੍ਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਬੁਰ੍ਹੇ ਦੇ ਉਪਰ ਇਕ ਬਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਬਾਰੀ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਪਰ ਉਕਰਿਆ ਇਕ ਖ਼ੁਤਬਾ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ—

ਨਕਸ਼ਾ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅਸਥਾਨ ਬਗ਼ਦਾਦ

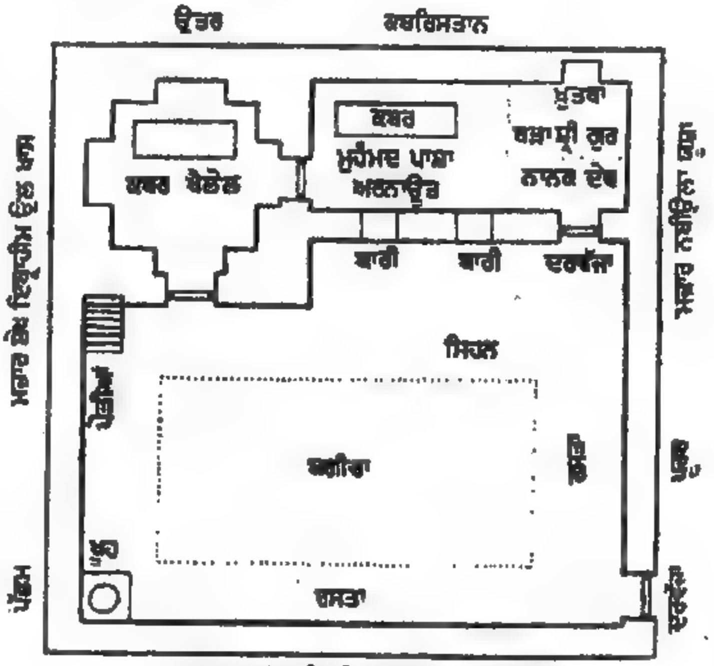

ਇਸ ਵਿਚ ਲਗੇ ਖ਼ੁਤਬੇ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ ਕਈ ਸੱਜਣ ਲਿਆਏ ਹਨ ਜੋ ਠੀਕ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ੀ ਫੋਟੋ ਤੇ ਨਕਲ ਬਗ਼ਦਾਦ ਤੋਂ ਮੰਗਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਖ਼ੁਤਬਾ ਰਲੀ ਹੋਈ ਤੁਰਕੀ ਤੇ ਅਰਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਖ਼ੁਤਬੇ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਦਾ ਉਰਦੂ ਤਰਜਮਾ ਇਹ ਹੈ:—

(ਜਬ) ਮੁਰਾਦ ਨੇ ਦੇਖੀ ਗਿਰੀ ਹੁਈ ਹਜ਼ਰਤ ਰੱਬਿ ਮਜੀਦ 'ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਔਲੀਆ ਅੱਲਾ' ਕੀ ਇਮਾਰਤ ਤੋ ਨਈ ਅਪਨੇ ਹਾਥੋਂ ਕੀ ਮਦਦ ਸੇ ਬਨਾਦੀ ਤਾਕਿ ਤਾਰੀਖ ਕੇ ਤੌਰ ਪਰ ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਔਰ ਉਸ ਕੇ ਨੇਕ ਬਖ਼ਤ ਮੁਰੀਦ ਕਾ ਸ੍ਵਾਬ ਜਾਰੀ ਰਹੇ। ਸੰਨ ੯੧੭ ਹਿ:।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

੩੫. [ਗੁਰ ਜਸ ਪ੍ਰਤਾਪ । ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਅੰਤ, ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ, ਸੱਜਣ, ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਸ ਕਮਲਨ ਬਨੀ ਮਨ ਕਰਿ ਭੌਰ ਲੁਭਾਇ ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਿਚਰਹੁ ਤਾਸ ਮਹਿਂ ਗਤਿ ਸੁਗੰਧਿ ਸ਼ੁਭ ਪਾਇ ॥੧॥

{ਬਨੀ=ਬਨ ਵਰਗੀ, ਬਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ, ਬਾਗ, ਬਗ਼ੀਚੀ । ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ ।}

[ਪਿਛਲ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਇਸ ਅਰਬੀ ਤੁਰਕੀ ਖ਼ੁਤਬੇ ਦੀ ਫੋਟੋ ਇਹ ਹੈ:—

ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਦਿਤੇ ਤਰਜਮੇ ਪਰ ਵੀ ਕੁਛ ਰਾਇ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ* ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ।]

---

*ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਰਜਮਾਂ ਹੋਰ ਇਸੇ ਖੁਤਬੇ ਦਾ ਐਉਂ ਹੈ:—
ਵੇਖੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਫਕੀਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਰੱਬ ਮਜੀਦ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸੱਤਾਂ (ਅਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ) ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਇਹ ਉਸ (ਇਮਾਰਤ) ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਿਕਲੀ ਕਿ "ਫੈਜ਼ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ (ਆਪਣੇ) ਨੇਕ ਬਖਤ ਮੁਰੀਦਾਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।" ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਤਰਜਮਾਂ ਐਉਂ ਹੈ:—
ਵੇਖੋ ਹਜ਼ਰਤ ਰੱਬ ਮਜੀਦ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਅੱਵਲਦੌਰ ਨਵੀਂ ਬਣ ਗਈ ਸੱਤਾਂ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਿਕਲੀ ਕਿ (ਉਸ ਦੇ) "ਨੇਕ ਬਖਤ ਮੁਰੀਦ ਦੀ ਰਆਇਤ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਨੀਕ ਚਾਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਈ ।"

ਇਸ ਖ਼ੁਤਬੇ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਤੇ ਤੁਰਕੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਿਚ ਚੋਖੀ ਦਿੱਕਤ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸਤਰ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ: 'ਯਦੀ ਲਰ ਇਮਦਾਦ ਐਦੂਬ ਕਿਲਦੀ ਕਿ ਤਾਰੀਖਿਨਾ"। ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਢਲਾ ਪਦ 'ਯਦੀ' ਤੁਰਕੀ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਇਸ ਦਾ ਸੱਤ' ਹੈ ਤੇ 'ਸੱਤਾਂ ਨੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਕਈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਤਾਂ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ', ਯਾ 'ਸੱਤਾਂ ਅਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ', ਯਾ 'ਸੱਤਾਂ ਜ਼ਿਮੀਆਂ ਤੇ ਸੱਤਾਂ ਅਸਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ' ।

ਇਸੇ ਸਤਰ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਪਦ ਤਾਰੀਖਿਨਾ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਤਾਰੀਖ ਅਥਵ ਸੰਮਤ ਹੈ, ਅਗਲੀ ਚੋਥੀ ਸਤਰ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:— "ਯਾਪਦੀ ਨਵਾਬ ਅਜਰਾ ਯਰਹ ਅਥੀ ਮੁਰੀਦ ਸਈਦ ।"

ਅਬਜਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਪਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ੨੭+੫੯+੨੦੫+੨੧੫ ੧੪+੨੫੪+੧੪੪=੯੧੭ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਖੁਤਬੇ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੰਮਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਕਮਲਾ ਦੀ ਵਾੜੀ ਹੈ (ਇਸ ਉੱਤੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਭੌਰੇ ਵਾਙੂ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸ (ਵਾੜੀ) ਵਿਚ ਵਿਚਰੋ, ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਸੁਹਣੀ ਸੁਗੰਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਮਹਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਅਬ ਤੌ ਕੀਨੀ ਸੈਲ ਘਨੇਰੀ। ਫਿਰੇ ਜਹਾਂ ਤਹਿੰ ਛਿਤ ਬਹੁ ਹੇਰੀ ॥੨॥ ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਅਪਨਿ ਨਿਕੇਤਾ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ। 'ਮਰਦਾਨੇ ! ਘਰ ਯਾਦ ਤੁਮਾਰੇ। ਰਹਿਤਿ ਸਦਾ, ਨਹਿੰ ਕਰਹੁ ਬਿਸਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਜਾਵਨ ਕੀ ਅਤਿ ਚਾਹਿ ਜਿ ਹੋਹੀ। ਦੇਹਿੰ ਪੁਚਾਇ ਬਿਲਮ ਬਿਨੁ ਤੋਹੀ। ਜਾਇ ਮਿਲਹੁ ਅਪਨੇ ਪਰਵਾਰਾ। ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਸੋਂ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸੰਨ ਜੋ ਖੁਤਬੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ੯੧੭ ਹਿ: ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਕੇ ਵਿਚ ਰਤਾ ਟੇਢ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ੯੨੭ ਹਿ: ਬੀ ਖਿਆਲ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਵਾਮੀ ਆਨੰਦਾ ਚਾਰਯਾ ਨੇ ਜੋ ਖ਼ੁਤਬਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਉਹ ਅਰਬੀ ਦਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਸੰਨ ੯੧੨ ਹਿਜਰੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਅਜੇ ਤਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਓਹ ਖ਼ੁਤਬਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ. ਹੈ ਯਾ ਕਿਤੇ ਢੈ ਡਿਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਯਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹੋ ਖ਼ੁਤਬਾ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹਿਜਰੀ ਸੰਮਤ ੯੧੭ ਦਾ ੯੧੨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਹਰ ਹਾਲ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ੯੧੨ ਹਿਜਰੀ ਵਿਚ ੩੬, ੯੧੭ ਹਿ: ਵਿਚ ੪੧, ੯੨੭ ਹਿ: ਵਿਚ ੫੧ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ੯੧੩ ਤੋਂ ੯੧੭ ਤਕ ਪੰਜ ਬਰਸ ਬਗਦਾਦ ਤੇ ਮੱਕੇ ਦੇ ਸੈਲੇ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹੋਣ। ੯੧੨ ਵਿਚ ਬਹਿਲੋਲ ਨੂੰ ਤੇ ੯੧੭ ਵਿਚ ਦਸਤਗੀਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਸ ਖੁਤਬੇ ਦਾ ਚਾਹੇ ਅਰਥ ਕੋਈ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਬਾਹਰਲੀ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲ ਗਈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਓਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਗਏ ਹਨ ਅਰ ਓਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕੇਂਦ੍ਰ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਗਰਦਨ ਜ਼ਦਨੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਓਥੇ ਆਪ ਨੇ ਏਤਨੀ ਕਦਰ ਪਾਈ ਕਿ ਓਹਨਾਂ ਲਈ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਫਿਰ ਓਥੇ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਐਤਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਮਿਸਮਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਮੁਰਾਦ (ਗ਼ਾਲਬਨ ਸੁਲਤਾਨ ਮੁਰਾਦ ੩) ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਯਾਦਗਾਰ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਅਰ ਐਸਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪੁੰਨ ਮੰਨਿਆਂ ਤੇ ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝੇ। ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਦੀਨ ਦੇ ਮਰਕਿਜ਼ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਉਹ ਗਗਨੀ ਸਿਤਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਓਥੇ ਜਾਣ, ਦਿਗਬਿਜੈ ਕਰਨ, ਅਰ ਅਲੌਕਿਕ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ, ਏਹ ਅਸਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਪਸਤ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਜੋ ਮਿਲੇ ਹਨ।

ਕਰਹੁ ਪਯਾਰਾ'[1] ॥ ੪ ॥ ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ, 'ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ। ਮੈਂ ਬੂਝੋਂ, ਸੁਨੀਏ ਸੁਖਦਾਇਕ! ਪ੍ਰਥਮੇ ਜਾਉਂ ਨ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ। ਆਪ ਚਲਹੁ ਤੋ ਜਾਇਂ ਸੰਗਾਰੇ' ॥੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। 'ਤੂੰ ਹਮ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਜਾਇਂ'। ਇਸਥਿਰ ਆਲਯ[2] ਲੇਹਿਂ ਸੰਭਾਰੁ। ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਛੁਟਕਾਰੁ ॥੬॥ ਜਗ ਮਹਿ ਹੋਵਹਿ ਫੇਰ ਨ ਫੇਰਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਮਿਟਿਗਾ ਤੇਰਾ'। ਜਾਨਯੋ—ਸਾਚ ਬਚਨ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਹੀ[3]—। ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਹਨਿ ਮੋਹੀ[4] ॥੭॥ 'ਜਹਿਂ ਤਨ ਛੁਟੈ ਕੌਨ ਥਲ ਹੋਹੀ। ਰਹੀ ਆਰਬਲ ਕਿਤਨਿਕੁ ਮੋਹੀ? ਰਾਵਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਸਭਿ ਗਯਾਤਾ। ਇਹੁ ਬਿਤਾਇ ਦੀਜੈ, ਸੁਖਦਾਤਾ!' ॥ ੮ ॥ 'ਭਲੋ ਸਥਲ ਜਾਨਹੁ, ਮਰਦਾਨਾ!। ਜਹਾਂ ਹੋਇਗੋ ਤੋਰ ਚਲਾਨਾ। ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲੌ ਆਯੁਰ[5] ਤੇਰੀ। ਤੀਨ ਘਟੀ ਦਿਨ ਰਹਿ ਤਿਹ ਬੇਰੀ ॥ ੯ ॥ ਪੰਚ ਭੂਤਕ ਤਨ ਕੋ ਤਬ ਛੋਰਿ। ਪਹੁੰਚੋ ਜਾਇ ਅਚਲ ਜਹਿਂ ਠੌਰ'। ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਬਹੁਰ ਮਰਦਾਨਾ। 'ਹੋਵਹਿ ਜਬ ਹੀ ਮੋਰ ਚਲਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥ ਆਪ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਹੋਹੁ ਕਿ ਨਾਂਹੀ? ਇਹ ਜਾਨਨਿ ਕੀ ਮਮ ਚਿਤ ਚਾਹੀ!' ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। 'ਹਮ ਤਬ ਤੇਰੇ ਰਹੈਂ ਸਮੀਪਾ ॥ ੧੧ ॥ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਧਿ ਆਛੇ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਗਮਨੈਂ ਤਬ ਪਾਛੇ'। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੌਂ ਕਹਿਕੈ ਜਗਸਾਈਂ। ਬਿਦਾ ਕੀਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਬਰਿਆਈ[6] ॥੧੨॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨੋ। ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਜਬ ਜਾਨੇ। ਸੁਪਨਾ ਇਕ ਬਿਲੋਕਿ ਮਰਦਾਨਾ। ਗਤਿਦਾਨੀ ਸੌਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੩ ॥ 'ਮੋਕਉ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਪਨ ਹੈ ਆਯੋ। ਜਾਰਹਿਂ ਪੁਨ ਜੋ ਧਰਨਿ ਦਬਾਯੋ'[7]। ਆਗੇ ਜਾਰਨ[8] ਤੇ ਇਹ ਥਾਈਂ। ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਦਾਹੁ ਅਗਨਿ[9] ਜਗਸਾਈਂ ॥੧੪॥ ਧਰਨਿ ਬਿਖੈ ਦਫਨਾਵਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਰਹਿਤਿ ਨਪਾਕ[10] ਲਖਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'। ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ 'ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਭਾਰੋ[11]। ਨਹਿਂ ਦਫਨੈਂ ਦੇਵਹਿਂ ਤੁਹਿ ਜਾਰੈ ॥੧੫॥ ਤੇਰੋ ਕਹਯੋ ਕਰੈਂ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਭਈ ਭਾਵਨੀ[12] ਜਿਉਂ ਤੁਝ ਜੀ ਕੀ। ਅਬ ਚਲਿ ਖੁਰਮੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ। ਤਹਿਂ ਤਵ ਖਾਨੋ ਰਹਯੋ ਅਹਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਤਜਹੁ ਸਰੀਰ ਜਹਾਂ ਮਰਦਾਨੇ। ਸੰਤਤਿ ਤੋਰ ਰਹੈ ਤਿਹ ਥਾਨੇ'। ਅਸ ਕਹਿ ਖੁਰਮੇ ਪੁਰਿ

---

[1]ਜਾਏਂਗਾ। [2]ਭਾਵ ਪਰਲੋਕ। [3]ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੋਹ ਨੂੰ। [5]ਉਮਰਾ। [6]ਮਲੋ ਮੱਲੀ। [7]ਸਾੜਦੇ ਹਨ ਮੁੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੱਬੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ। [8]ਸਾੜਨ ਤੋਂ। [9]ਅਗਨੀ ਦਾ ਦਾਹ। [10]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ। [11]ਭਾਵ, ਸਾਡਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਰਿਹਾ। [12]ਇੱਛਾ।

ਮੈਂ ਗਏ। ਸੁੰਦਰ ਰਚਨਾ ਦੇਖਤਿ ਭਏ॥ ੧੭ ॥ ਬੀਚ ਬਜਾਰ ਗਏ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਤੇਰੋ ਬਾਕੀ ਰਹ੍ਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਖਾਵਨ ਕਰਹੁ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰਾ'॥੧੮॥ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਤਿਨ ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਯੋ। ਤ੍ਰੈ ਘਟਿਕਾ ਦਿਨ ਸਮਾਂ ਸੁ ਆਯੋ।ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਰੁਚਿਰ ਥਲ ਪਿਖਿਕੈ। ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਜਨ ਲਖਿਕੈ[1] ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰ ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਕਸ਼ਾ ਸੁਧ ਮਰਦਾਨਾ?'। 'ਭੀ ਤਯਾਰੀ' ਤਿਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। [2]"ਕਛੁ ਨ ਬਿਲੰਬ ਰਹੀ ਅਬ ਮੋਰੀ"। ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਨ ਦੋਊ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥੨੦॥ ਗੁਰ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਭਯੋ ਅਮੋਹ ਸਥਿਤ ਮਨ ਕਰਿਕੈ। ਬੂਝਨ ਲਗੇ 'ਚਲਨ ਸੁਧ ਤੋਹੀ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਹੋਹੀ?' ॥੨੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ [2]"ਸੁਧ ਮੋਕੋ ਤੁਮ ਸੰਗ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ!। ਨਾਭੀ ਮਹਿਂ ਜੋ ਪੌਨ ਕੀ ਗੰਠ ਖੁਲੀ ਇਹ ਕਾਲ॥੨੨॥ਚੌਪਈ॥ ਨੌ ਅਬ ਸ੍ਵਾਸ ਆਵਨੇ ਰਹੇ। ਗਿਨ ਦੇਖਹੁ ਮੈਂ ਕੂਰ ਨ ਕਹੇ"। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ! ਤਬਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ 'ਗਿਨੀਏ ਬਾਲਾ!'॥੨੩॥ ਲਾਗ੍ਯੋ ਗਿਨਨੇ ਮੈਂ ਜਬ ਤਾਂਕੇ। ਨੌ ਸੁਆਸ ਆਏ ਤਬ ਜਾਂਕੇ। ਬਹੁਰੋ ਮੈਂ ਤਨ ਸੋਂ ਕਰ ਲਾਯੋ। ਤਿਹ ਕੇ ਪਾਛੇ ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਆਯੋ ॥ ੨੪ ॥ 'ਭਾ ਪੂਰਾ' ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਰਾਵਰਿ ਬਿਖੈ ਲੀਨ ਮੈਂ ਜਾਨਾ'।ਸੁਗਮ[3] ਮ੍ਰਿਤੁ ਉੱਤਮ ਗਤਿ ਪਾਈ। ਜਯੋਂ ਹੁਇ ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਕਮਾਈ ॥੨੫॥ਹੋਇ ਆਪ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਜਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁ ਅਸ ਨਰ ਤਾਂਹੀ। ਜਿਉਂ ਗਜ ਫੂਲ ਮਾਲ ਕੋ ਡਾਰਹਿ। ਤਿਉਂ ਕਛੁ ਖੇਦ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਾਰਹਿ'॥੨੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਅਬ ਬਾਲਾ!। ਇਹ ਕੋ ਜਾਰਿ ਦੇਹੁ ਤਤਕਾਲਾ'। ਨਿਜ ਪਰ ਤੇ ਪਟ[4] ਇਕ ਗੁਰ ਦੀਨੋ। ਤਬ ਮੈਂ ਏਕ ਆਪਨੋ ਲੀਨੋ ॥੨੭॥ਦੋਨੋ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ-ਪਾਇ।ਬਹੁ ਕਾਸ਼ਟ ਕੀਨੋ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਤਾਂ ਪਰ ਧਰਿ ਕੈ ਪਾਵਕ ਜਾਰੀ। ਤਤਛਿਨ ਦੇਹ ਭਸਮ ਕਰਿ ਡਾਰੀ॥੨੮॥

ਏਕ ਨਿਸਾ ਖ਼ੁਰਮੇ ਪੁਰਿ* ਮਾਂਹੀ। ਰਹੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਜਿਹ ਪਿਖਿ ਦੁਖ

---

[1](ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ) ਭਗਤ ਜਾਣਕੇ। [2]ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [3]ਸੁਖੇਨ। [4]ਆਪਣੇ ਉਪਰੋਂ ਬਸਤ੍ਰ।

*ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਰਾਵੀ ਕੰਢੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਾਲੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਦਰੇ ਕੁਰਮ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਜਾਹੀਂ।ਭਏ ਤਯਾਰ ਚਲਿਨੇ ਕੋ ਜਬ ਹੀ।ਗੋਰਖ ਦਈ ਦਿਖਾਈ ਤਬ ਹੀ। ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਛੁਕ ਸਿੱਧ ਜਿਹ ਸੰਗ ਹੈਂ ਕਹੀ 'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼'।'ਏਕੰ-ਕਾਰ ਅਦੇਸ਼ ਹੈ' ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼॥੩੦॥ਚੌਪਈ॥ਸਿਧ ਸਭਿ ਬੈਠੇ ਬਚਨ ਅਲਾਏ। 'ਕੈਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਤਯਾਗੀ ਜਾਏ ?। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੁੱਤਰ[1] ਤਰੈ ?। ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜੀਵਤਿ ਜਗ ਮਹਿ ਮਰੈ?॥੩੧॥ ਕੈਸੇ ਸਚ ਸੋਂ ਹੋਇ ਪਛਾਨੇ?।ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਗ ਲੇਵਹਿ ਜਾਨੇ ?। ਹੋਤਿ ਰਿਖੀਕ[2] ਬਸੀ ਕਿਹ ਭਾਂਤੀ ?। ਕਿਹ ਤੇ ਮਨ ਮਾਨਹਿ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਾਂਤੀ ?॥ ੩੨ ॥ ਕੈਸੇ ਰੂਪ ਕਿਤੋ ਬਿਸਤਾਰੂ?।ਕਰਿਬੇ ਜੋਗ ਸੁ ਕੌਨ ਅਚਾਰੂ[3]।ਕਿਹ ਤੇ ਆਵਹਿ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਜਾਈ?।ਕਹਾਂ ਸਮਾਵਹਿ, ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?'॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਉੱਤਰ ਕਹਯੋ ਤੁਰਤ ਗੁਨਖਾਨੀ। 'ਗੁਰਮਤਿ ਲੇ ਦੁਰਮਤਿ ਤਬ ਦੀਨੀ। ਦੁਸ਼ਤਰ[1] ਤਰੇ ਨਾਮ ਮਤਿ ਭੀਨੀ॥ ੩੪ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸ਼ਬਦ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਧਰਿਆ।ਜੀਵਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਹੁਰ ਨ ਮਰਿਆ। ਗੁਰਮੁਖ ਲੇਵਹਿ ਸਾਚ ਪਛਾਨੇ।ਗੁਰਮੁਖ ਖੋਜਤਿ ਮਗ ਕੋ ਜਾਨੇ॥੩੫॥ਮਨ ਮਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਬਸਿ ਹੋਈ। ਮਨ ਤੇ ਮੰਨ ਮਾਨਤਿ ਹੈ ਸੋਈ। ਕਥਨੇ ਤੇ ਅਕੱਥ ਤਿਹ ਰੂਪਾ। ਨਿਰੰਕਾਰਜਿਹ ਚਰਿਤ ਅਨੂਪਾ ॥੩੬॥ਦੋਹਰਾ॥ਨਿਸਦਿਨ ਜਪ ਨਿਰੰਕਾਰ* ਕੋ ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਨ ਕਾਰ। ਹੁਕਮੇ ਆਵਹਿ ਜਾਵਈ ਹੁਕਮ ਸਮਾਇ

[1]ਕਠਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਤਰਨਾ। [2]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। [3]ਕਰਤੱਵਜ। *ਪਾ:-ਸਤਿਨਾਮ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੁਰਮ ਗਿਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਖੁਰਮੇ ਨੂੰ ਅਚੱਲ ਵਟਾਲੇ ਤੋਂ ਛੇ ਸੌ ਮੀਲ ਤੇ ਕਠਨ ਪੈਂਡਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩੯) ਤੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਖੁਰਮੇਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤਲੁੰਬਾ ਨਗਰ ਆਇਆ ਦਸਦੇ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੬੬) ਗੋਯਾ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਰਾਹ ਖੁਰਮੇ ਪੁਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਕੁਰਮ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਰਸਤਾ ਮੁਲਤਾਨ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਲਾ ਬਾਗ ਕੁਹਾਟ ਯਾ ਪਸ਼ੌਰ ਵਲੋਂ ਨੇੜੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਤੇ ਇਸਤੋਂ ਅਗੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ ਬਿਲੋਚਸਤਾਨ ਵਿਚ ਖੁਰਮਾਗਈ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਲਗ ਪਗ ੬੦੦ ਮੀਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਖੁਰਮੇਂ ਦੇ ਕੋਲ ਦਰਬੇਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਖੁਰਮੇ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਆਏ ਹਨ। ਫੇਰ ਜਦ ਖੁਰਮੇਂ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਓਥੋਂ ਅਗੇ ਕੰਧਾਰ ਗਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਟੋਹਾਂ ਬੀ ਕੁਰਮ ਯਾ ਖੁਰਮਾ ਗਈ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੁਰਮਾ ਨਾਮ ਖਜੂਰ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਖੁਰਮੇ ਖਾਧੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਟੋਹ ਬੀ ਖੁਰਮਾ ਗਈ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰ'।੩੭।ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਮੇਲੇ* ਅੱਚਲ[1] ਚਲਹੁ ਸੰਗਾਰੇ'।ਬੂਝਯੋਗੁਰੁ'ਕਿਤਿਕ ਸੋ ਦੂਰੀ। ਕਬਕੋ ਮੇਲਾ ਹੋਵਹਿ ਪੂਰੀ?' ॥੩੮॥ "ਖਸ਼ਟ ਸਹਸ[2] ਹੈ ਪੰਥ ਦੁਹੇਲਾ।ਕਲ ਕੋ ਮੇਲਾ ਹੋਇ ਸਕੇਲਾ[3]"। 'ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਤੁਮ ਅਜ਼ਮਤਵਾਨਾ।ਉਡਿ ਕਰਿ ਜਾਹਿਂ ਬੇਗ ਤਹਿ ਥਾਨਾ॥੩੯॥ ਹਮ ਤੋ ਮੰਦ ਮੰਦ ਤਹਿ ਆਵੈਂ। ਜਾਇ ਕਾਲ[4] ਸੋ ਉਡਿਕੇ ਜਾਵੈ। ਹਮਰੋ ਤੁਮਰੋ ਸੰਗ ਨ ਹੋਈ।ਸ਼ਕਤਿ[5]ਅਸ਼ਕਤਿ[6] ਮੇਲ ਨਹਿਂਕੋਈ' ॥੪੦॥ ਦੋਹਰਾ॥'ਤੁਮ ਜਬ ਗਏ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਕੌਂਸ ਉਡਾਈ ਜੋਰ।ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਈ ਸਭਿਨਿ ਕੋ, ਕਹਾਂ ਗਯੋ ਬਲ ਤੋਰ ? ॥੪੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਰੀ ਗਈ ਕਿਉਂ ਸ਼ਕਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ?। ਕਰਿਕੈ ਬਾਦ[7] ਕਾਹਿ ਛਿਗ ਹਾਰੀ?'।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਨ ਮੋਹਿ ਉਡਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤਬਹਿ ਚਲਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਨਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਕੈਸੇ ਹੋਈ।ਏਕ ਨਿਰੰਜਨ ਸਭਿ ਕੋ ਜੋਈ[8]।ਸੋਈ ਹਮ ਕੋ ਜਬੈ ਉਡਾਵੈ। ਚਲੀਏ ਤੁਮ ਪੀਛੇ ਹਮ ਆਵੈਂ॥੪੩॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਧਨ ਸਭਿ ਲੀਨਿ ਉਡਾਰੀ। ਗਮਨੇ ਤੂਰਨ ਇੱਛਾਚਾਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪੀਛੇ ਜਗਸਾਈਂ। ਪਹੁੰਚੇ ਪੂਰਬ[9] ਜਾਇ ਤਿਸ ਥਾਈਂ॥੪੪॥ ਊਚੋ ਥਲ ਇਕ ਅਚਲ ਮਝਾਰੀ। ਤਿਹਪਰ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਵਤਿਭਾਰੀ।ਪੀਛੇਸਿੱਧ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਆਏ। ਦੇਖਿ'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼' ਅਲਾਏ॥੪੫॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਇਸ਼ਟੀ[10] ਤੂੰ ਬਡਾ ਟਾਮਨ[11]

---

[1]ਗੋਰਖ ਬੋਲਿਆ। [2]ਛੇ ਸੈ। [3]ਇਕੱਠਾ। [4]ਜੋ ਕੱਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੇ । [5]ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਨਾਲ। [6]ਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਦਾ। [7]ਚਰਚਾ। [8]ਜੋ ਹੈ। [9]ਪਹਿਲੋਂ । [10]ਵਜਾਕਰਨ ਵਿਚ ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਗਲ ਨਾ ਖੋਲੇ ਤੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਉਹ ਨਿਯਮ ਦੱਸੇ। ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਜੁਗਤੀਏ ਹੋ। (ਅ) ਚੇਟਕੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਈਸ਼ਿਤਾ' ਨਾਮੇ ਸਿਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਚਰ ਅਚਰ ਪਰ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ 'ਈਸ਼ਿਤਾ'। ਭਾਵ ਹੈ ਚੇਟਕੀ। [11]ਟੂਣੇਂ। *ਪਾ:-ਮੇਰੇ।

†ਵਟਾਲਾ ਰੇਲ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਗਿਰਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਇਕ ਸੜਕ ਕਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਲੰਘਦੀ ਪੱਤਣ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੜਕ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਮੀਲ ਤਕ ਪੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਪੱਕੀ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਸਵਾਕੁ ਮੀਲ ਜਾਕੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਪਹਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪਹੇ ਤੇ ਅੱਧ ਪੌਣ ਮੀਲ ਜਾਕੇ ਅਚਲ ਦਾ ਮੰਦਰ ਤੇ ਤਲਾ ਹੈ, ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਤਲਾ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਮੰਦਰ ਹੈ ਜੋ ਰਾਮ ਦਿਆਲ ਭੰਡਾਰੀ ਨੇ ੧੯੧੭ ਵਿਚ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ । ਤਲਾ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਹੀ ਵਿਥ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਥੜਾ ਯਾਦਗੀਰੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ ਸਟੀਕ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਕਰਤਿ ਬਨਾਇ। ਹੁਤੇ ਪਿਛੇਰੇ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਪੂਰਬ ਪਹੁੰਚੇ ਧਾਇ॥੪੬॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਇਸ਼ਟ' ਹਮਾਰਾ ਏਕੰਕਾਰਾ। ਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨੋ ਨਿਸਤਾਰਾ। ਸ਼ੰਭੁ ਨਾਥ ਹੈ ਦੁਰਮਤਿ ਭੀਨਾ। ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਆਨ ਮਤਿ ਲੀਨਾ[1]।੪੭। ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਨਿਜ ਆਸਨ ਲਾਏ। ਲੋਕਨ ਤੇ ਬਹੁ ਪੂਜ ਕਰਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਮਨਤਾ ਬਹੁ ਹੋਈ।ਸਿੱਧ ਬਿਲੋਕਿ ਗਏ ਜਰਿ ਸੋਈ॥੪੯॥ਮੇਲਾ ਬਿਛੁਰਿ ਗਯੋ[2] ਜਿਸ ਬੇਰੇ।ਸਿੱਧ ਗਏ ਸਭਿ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ*।ਮੁਝ ਬੂਝਨੋ ਗੁਰ ਚਲਿਨੋ

[1]ਪਜਾਰਾ ਤੇ ਪੂਜਨ ਦੇਵ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਧਾਂ ਦੇ ਪਦ ਇਸ਼ਟੀ ਪਰ ਹੀ ਕਟਾਖਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸਨੂੰ ਇਸ਼ਟ–ਇਸ਼੍ਟ–ਮੰਨਕੇ ਆਪ ਆਪਣਾ ਤਾਤਪਰਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)। [2]ਉੱਜੜ ਗਿਆ।

*ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਅਚੱਲ ਵਟਾਲੇ ਆਏ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕ ਹਨ, ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸੁਣਕੇ ਅਚਲ ਗਏ। ਇਸ ਬਾਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅਚਲ ਦੀ ਸਾਖੀ ਬਹੁਤ ਨਿੱਕੀ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਅਧਯਾਯ ੩੯ ਦੇ ਅੰਕ ੧੬ ਤੋਂ ਅਗੋਂ ਗੋਸ਼ਟ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ:–

ਬਾਬਾ ਆਯਾ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਭੇਖ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ॥ ਪਹਿਰ ਸੰਸਾਰੀ ਕੱਪੜੇ ਮੰਜੀ ਬੈਠ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ॥ ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਵਹਾਈਓਨ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਧਾਰਾ॥ ਪੁਤ੍ਰੀਂ ਕੌਲ ਨ ਪਾਲਿਆ ਮਨ ਖੋਟੇ ਆਕੀ ਨਸਿਆਰਾ॥ ਬਾਣੀ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੀਐ ਹੋਇ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਮਿਟੈ ਅੰਧਾਰਾ॥ ਗਿਆਨ ਗੋਸ਼ਟ ਚਰਚਾ ਸਦਾ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਉਠੇ ਧੁਨਿਕਾਰਾ॥ ਸੋਦਰ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪ ਉਚਾਰਾ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਭਾਰ ਅਥਰਬਣ ਤਾਰਾ॥ ੩੮॥ ਮੇਲਾ ਸੁਣ ਸ਼ਿਵਰਾਤ ਦਾ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਆਈ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਣ ਕਾਰਨੇ ਸਗਲੀ ਉਲਟ ਪਈ ਲੋਕਾਈ॥ ਲੱਗੀ ਬਰਸਨ ਲੱਛਮੀ ਰਿੱਧ ਸਿੱਧ ਨਉਨਿੱਧਿ ਸਵਾਈ। ਜੋਗੀ ਵੇਖ ਚਲਿੱਤ੍ਰ ਨੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਰਿਸਕ ਘਨੇਰੀ ਖਾਈ॥ ਭਗਤੀਆਂ ਪਾਈ ਭਗਤ ਆਨ ਲੋਟਾ ਜੋਗੀ ਲਿਆ ਛਪਾਈ॥ ਭਗਤੀਆਂ ਗਈ ਭਗਤ ਭੁੱਲ ਲਟੇ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤ ਭੁਲਾਈ॥ ਬਾਬਾ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਪੁਰਖ ਕਢਿਆ ਲੋਟਾ ਜਹਾਂ ਲੁਕਾਈ॥ ਵੇਖ ਚਲਿੱਤ੍ਰ ਜੋਗੀ ਖੁਣਸਾਈ॥੩੯॥ ਖਾਧੀ ਖੁਣਸ ਜੋਗੀਸ਼ਰਾਂ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਨ ਸੱਭੇ ਉਠ ਆਈ॥ ਪੁੱਛੇ ਜੋਗੀ ਭੰਗਰਨਾਥ ਤੁਹਿ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਕਾਂਜੀ ਪਾਈ॥ ਫਿੱਟਿਆ ਚਾਟਾ ਦੁੱਧ ਦਾ ਰਿੜਕਿਆਂ ਮੱਖਣ ਹੱਥ ਨ ਆਈ॥ ਭੇਖ ਉਤਾਰ ਉਦਾਸ ਦਾ ਵਤ ਕਿਉਂ ਸੰਸਾਰੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ॥ ਨਾਨਕ ਆਖੇ ਭੰਗਰਨਾਥ ਤੇਰੀ ਮਾਉਂ ਕੁਚੱਜੀ ਆਈ॥ ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਨ ਜਾਤਿਓਨ ਭਾਇ ਕੁਚੱਜੇ ਫੁੱਲ ਸੜਾਈ॥ ਹੋਇ ਅਤੀਤ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਤ ਤਜਿ ਫਿਰ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਹਿਤ ਕੋ। ਲੇਨੋ ਸੰਗ ਮਰਦਾਨੇ ਸੁਤ ਕੋ ॥ ੪੯ ॥ 'ਚਲਹੁ ਅਬੈ ਤਲ:ਵੰਡੀ ਮਾਂਹੀ। ਖੁਰਮੇ ਨਗਰ ਪੁਚਾਵਹਿਂ ਤਾਂਹੀ। ਦੈ ਸਿਰੁਪਾਉ ਬਿਠਾਇ ਭਲੇਰੋ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਨ ਭਾਰ ਸਿਰ ਮੇਰੋ'॥੫੦॥ ਅਸ ਕਹਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨੋ ਤੂਰਨ। ਪਹੁੰਚੇ ਤਲਵੰਡੀ ਗੁਰ ਪੂਰਨ। ਏਕ ਕੂਪ ਊਪਰ ਤਹਿਂ ਜਾਈ।

[ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਉਨਹੂੰ ਕੇ ਘਰ ਮੰਗਣਿ ਜਾਈ॥ ਬਿਨ ਦਿੱਤੇ ਕਿਛ ਹੱਥ ਨ ਆਈ॥ ੪੦ ॥ ਏਹ ਸੁਣ ਬਚਨ ਜੁਗੀਸ਼ਰਾਂ ਮਾਰ ਕਿਲਕ ਬਹੁ ਰੂਅ ਉਠਾਈ॥ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਕਉ ਖੇਦਿਆ ਕਲਿਜੁਗ ਬੇਦੀ ਨਾਨਕ ਆਈ॥ ਸਿੱਧ ਬੋਲਣ ਸਬ ਅਉਖਧੀਆਂ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ ਧੁਨੋ ਚੜ੍ਹਾਈ॥ ਰੂਪ ਵਟਾਯਾ ਜੋਗੀਆਂ ਸਿੰਘ ਬਾਘ ਬਹੁ ਚਲਿਤ ਦਿਖਾਈ॥ ਇਕ ਪਰ ਕਰਕੇ ਉਡਰਨ ਪੰਖੀ ਜਿਵੇਂ ਰਹੇ ਲੀਲਾਈ॥ ਇਕ ਨਾਗ ਹੋਇ ਪਵਨ ਛੋਡ ਇਕਨਾਂ ਵਰਖਾ ਅਗਨਿ ਵਸਾਈ॥ ਤਾਰੇ ਤੋੜੇ ਭੰਗੁਨਾਥ ਇਕ ਉਡ ਮਿਰਗਾਨੀ ਜਲ ਤਰ ਜਾਈ॥ ਸਿੱਧਾਂ ਅਗਨਿ ਨ ਬੁਝੈ ਬੁਝਾਈ॥੪੧॥ ਸਿਧ ਬੋਲੇ ਸੁਣ ਨਾਨਕਾ ਤੁਹਿ ਜਗ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਲਾਈ॥ ਕੁਝ ਦਿਖਾਇ ਅੱਸਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਢਿੱਲ ਅਜੇਹੀ ਲਾਈ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲੇ ਨਾਥ ਜੀ ਅਸਾਂ ਵੇਖੇ ਜੋਗੀ ਵਸਤੁ ਨ ਕਾਈ॥ ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਬਾਣੀ ਬਿਨਾ ਦੂਜੀ ਓਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਾਈ॥ ਸ਼ਿਵ ਰੂਪੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਚੱਲੇ ਨਾਹੀਂ ਧਰਤ ਚਲਾਈ॥ ਸਿੱਧ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰ ਝੜ ਪਏ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਲਾ ਛਪਾਈ॥ ਦੱਦੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਕੱਕੇ ਕੀਮਤ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ॥ ਸੋ ਦੀਨ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ॥ ੪੨ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲੇ ਨਾਥ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਹੁ ਸਚ ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਈ॥ ਬਾਝਹੁ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰ ਕਰਾਮਾਤ ਅਸਾਥੇ ਨਾਂਹੀ॥ ਕਰੋ ਰਸੋਈ ਸਾਰ ਦੀ ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਨੱਥ ਚਲਾਈ॥ ਬਸਤਰ ਪਹਿਰੋ ਅਗਨਿ ਕੇ ਬਰਫ਼ ਹਮਾਲੇ ਮੰਦਰ ਛਾਈ॥ ਏਵਡ ਕਰੀ ਵਿਥਾਰ ਕਉ ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਹੱਕੀ ਜਾਈ॥ ਤੋਲੀ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸ਼ ਦੁਇ ਪਿੱਛੇ ਛਾਬੇ ਟੰਕ ਚੜ੍ਹਾਈ॥ ਏਹ ਬਲ ਰੱਖਾਂ ਆਪ ਵਿਚ ਜਿਸ ਆਖਾਂ ਤਿਸ ਪਾਰ ਕਰਾਈ॥ ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਬਿਨ ਬਾਦਰ ਛਾਈ॥ ੪੩ ॥ ਬਾਬੇ ਕੀਤੀ ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚ ਆਈ॥ ਜਿਣ ਮੇਲਾ ਸ਼ਿਵਰਾਤ ਦਾ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਾਈ॥ ਸਿੱਧ ਬੋਲਨ ਸ਼ੁਭ ਬਚਨ ਧੰਨ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਵਡੀ ਕਮਾਈ॥ ਵੱਡਾ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਗੱਟਿਆ ਕਲਿਜੁਗ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਜਗਾਈ॥ ਮੇਲਿਓਂ ਬਾਬਾ ਉੱਠਿਆ ਮੁਲਤਾਨੇ ਦੀ ਜ਼ਯਾਰਤ ਜਾਈ॥ ਅਗੋਂ ਪੀਰ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਦੁੱਧ ਕਟੋਰਾ ਭਰ ਲੈ ਆਈ॥ ਬਾਬੇ ਕਢਕਰਿ ਬਗਲ ਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦੁਧ ਵਿਚ ਮਿਲਾਈ॥ ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਗੰਗ ਸਮਾਈ॥ ੪੪ ॥

ਬੈਠਿ ਗਏ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੫੧॥ 'ਹਿਤੂ ਮਾਤ ਪਿਤ ਰਾਇ ਪਛਾਨੋ। ਭਾ ਪਰਲੋਕ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਜਾਨੋ। ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਜੀਵਤਿ ਅਬਹੀ।ਸੋ ਹਮ ਕੋ ਦੇਖਹਿਗੋ ਜਬਹੀ ॥੫੨॥ ਬਹੁ ਹਿਤ ਕਰੈ ਨ ਜਾਵਨ ਦੇਹੀ। ਗਰ ਲਗਾਇ ਕੈ ਰੁਦਨ ਕਰੇਹੀ।ਤਿਮਰਭਏ ਜਾਵਹੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।ਤੂਸ਼ਨਿਧਾਰਿ[1]ਆਨੀਏ ਤਾਂਹੀ ॥੫੩॥ ਹਮ ਨਹਿਂ ਨਗਰ ਮਝਾਰ ਪਧਾਰੈਂ। ਲੇਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਰੈਂ'। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਤਬਹਿ ਮੈਂ ਗਯੋ। ਕੋਇ ਨ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਭਯੋ॥੫੪॥ਦਰ ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਸਹਿਜ ਬੁਲਾਯੋ।ਸੁਨਿ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਬਾਹਰ ਆਯੋ ਮੋਕੋ ਦੇਖਤਿ ਹਰਖ੍ਯੋ ਤਬਹੀ। ਲਖ੍ਯੋ ਕਿ-ਮਮ ਪਿਤ ਆਵਹਿ ਅਬਹੀ- ॥ ੫੫ ॥ ਹਿਤ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਪਗ ਲਪਟਾਵਾ। ਦੇ ਅਸੀਸ ਮੈਂ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਹਿਰ ਹਕਾਰਤਿ ਤੋਹੀ।ਲੇਨੇ ਹੇਤੁ ਪਠਾਯੋਮੋਹੀ'॥੫੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਮਮ ਪਿਤ ਕੋ ਛੋਡ੍ਯੋ ਕਹਾਂ ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿਂ ਆਯੋ ਧਾਮ। ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਵਹਿਰ ਤਹਿਂ ਤਜਿਤਲਵੰਡੀ ਗ੍ਰਾਮ?'॥੫੭॥ਚੌਪਈ॥'ਗੁਰਢਿਗਚਲਹੁ ਅਵਾਰ ਨ ਲਾਵਉ।ਸਭਿਹੀ ਉੱਤਰ ਤਿਨ ਤੇ ਪਾਵਉ'।ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੇਭਾਗ ਬਡੇਰੇ। ਚਲ੍ਯੋ ਸੰਗ ਨਹਿਂ ਲਾਈ ਦੇਰੇ ॥ ੫੮ ॥ ਜਾਇ ਜਬਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕੀਨੋ। ਚਰਨਾਂਬੁਜ[2] ਮਹਿਂ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੀਨੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਤੋਹਿ ਤਾਤ ਕੀ ਬੈਸ ਬਿਹਾਈ[3] ॥ ੫੯ ॥ ਭਯੋ ਕਾਲਬਸਿ[4] ਤਿਹਕੋ ਜਾਨਿ।ਜਹਿਂ ਖੁਰਮਾਪੁਰਿ ਅਹੈ ਮਹਾਨ।ਤਹਿਂ ਲੇ ਚਲਨੋ ਅਬਤੁਝ ਤਾਈਂ।ਸੰਗ ਲੇਨਿ ਕੋ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ ॥੬੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦੇਨੋ ਹਮਕੋ ਉਚਿਤ ਹੈ ਤੋਕੋ ਅਬ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਲੇਨੋ ਤੈਂ ਕਿਸ ਰੀਤਿ ਕੋ ਤੈਸੋ ਬਚਨ ਬਤਾਉ'॥ ੬੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼ਹਿਜਾਦੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਪਿਤ ਮੇਰੇ ਕੋ ਦੀਨੋ ਜੈਸੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਤੈਸੇ'॥੬੨॥ 'ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜਾਚਿਕੈ ਲੀਨੋ। ਅਗਨਿ ਦਾਹ ਤਿਹ ਕੋ ਹਮ ਦੀਨੋ। ਤੂੰ ਅਬ ਚਲਿ ਰਹਿਯੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾਂ।ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਹੋਇ ਸਮਾਨਾ॥੬੩॥ਹੋਵਹਿ ਤਹਾਂ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਬਸਹੁ ਸਦਾ ਕਰਿ ਅਪਨ ਅਵਾਸਾ। ਪੁਨ ਜ੍ਯੋਂ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰੀਅਹੁ ਤੈਸੇ। ਹਮਰੇ ਰਿਦੇ ਬਿਖੈ ਹੈ ਐਸੇ' ॥ ੬੪ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ

[1]ਚੁਪ ਕੀਤੇ। [2]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ। [3]ਆਯੂ ਬੀਤ ਗਈ। [4]ਕਾਲ ਵੱਸ ਹੋਣਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣਾਂ। ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ, ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਂ ਕਾਲ ਤੇ ਫਤਹ ਪਾਕੇ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨੇ ਕੀਹ ਵੱਸ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜੈਸੋ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੋ ਦਾਸੂ।ਤੈਸੇ ਮੁਝ ਜਾਨਹੁ ਸੁਖਰਾਸੂ!'॥੬੫॥ ਤਬ ਪ੍ਰਭੁ ਚਲੇ ਸੰਗ ਲੇ ਤਾਂਹੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਨਗਰ ਤੁਲੰਭੇ*.ਮਾਂਹੀ। ਰਹੈ ਤਹਾਂ ਇਕ ਸੱਜਨ ਬੰਚਕ[1]। ਬੇਖ ਬੈਸਨੌਦਯਾ ਨ ਰੰਚਕ॥੬੬॥ਬਹੁਮੋਲੇ ਤਨੁ ਚੀਰ[2]ਹੰਢਾਈ।ਪੁਰਿ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਗਏ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਲੇ ਆਇਸੁ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।ਗਮਨਯੋ ਲਾਗੀ ਛੁਧਾ ਉਦਰ ਮੈਂ॥੬੭॥ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ† ਦੇਖੀ।ਸੱਜਨ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਅਘੀ[3] ਵਿਸ਼ੇਖੀ। ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕੀਨ ਦੁਆਇ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਬੈਠਯੋ ਢਿਗ ਜਾਇ॥੬੮॥ ਸਾਦਰ ਸੋਂ ਸੱਜਨ ਬਚ ਕਹਿਈ।'ਆਵਹੁ ਭਾਈ! ਕਹਿਂ[4] ਤੈਂ ਰਹਿਈ?।ਕੋ ਹੈ ਤੇਰੋ ਬਰਨ[5] ਬਤਾਵਹੁ?।ਕਿਤਤੇ ਆਯੋ ਕਿਤਕੋ ਜਾਵਹੁ?' ॥੬੯॥'ਜਾਤਿ ਮਿਰਾਸੀ ਜਾਨਹੁਂ ਮੇਰੀ।ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ਦੂਰ ਘਨੇਰੀ। ਜਾਉਂ ਅਗਾਰੀ ਕਾਰਜ ਕੋਈ। ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਯੋ ਛੁਧਾ ਜਿ ਹੋਈ'॥੭੦॥ ਸੱਜਣ ਕਹੈ 'ਅਹਾਰ ਘਨੇਰਾ। ਕੋ ਜਜਮਾਨ ਵਡਾਹੂ ਤੇਰਾ। ਜਾਂਕੇ ਅਹੈਂ ਮਿਰਾਸੀ ਐਸੋ।ਮੁਝ ਤੇ ਵਡਾ ਕਿ ਲਘੁ? ਕਹੁ ਤੈਸੋ'॥੭੧॥ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।'ਹਮ ਤੁਮ ਤੇ ਮਮ ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਾਨਾ।ਜੋ ਜਾਚਹਿਂ ਪੂਰਹਿ ਤਿਹਕਾਮਾ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੁਲ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮਾ'॥੭੨॥ ਸੱਜਣ ਅਪਨੇ ਨਰ ਸੋਂ ਕਹਿਹੀ। 'ਬਡ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸੁ ਮਿਰਾਸੀ ਅਹਿਹੀ। ਸੇਵਾ ਕੀਜੈ ਅਧਿਕ ਬਨਾਈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਉਰ ਹਰਖਾਈ'॥੭੩॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਨਰ ਆਯੋ ਬੁਲਾਵਨ।'ਚਲਹੁ ਮਿਰਾਸੀ ਭੋਜਨ ਖਾਵਨ'। ਅੰਤਰਿ ਸਦਨ ਤਾਂਹਿ ਲੇ ਗਏ। ਤ੍ਰੈ ਮਾਨਵ ਤਹਿਂ ਇਕਠਾਂ ਭਏ॥੭੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਗਹਿ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੇ ਤਬੈ ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਲਈ ਚਢਾਇ।ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਤਨ ਚੀਰ ਜੇ ਸਭਿ ਖਸੋਟ[6]ਦੁਖਦਾਇ॥੭੫॥ਚੌਪਈ॥ਬਹੁਰੋ ਦੇਇ ਸ਼ਾਸਨਾ[7] ਕਹਿਹੀਂ।'ਤੁਮ ਢਿਗ ਔਰ ਵਸਤੁ ਜੋ ਅਹਿਹੀ।ਸੋ ਅਬਿ ਦੀਜੈ ਸਰਬ ਬਤਾਇ।ਨਾਤੁਰ ਤੁਝ ਮਾਰਹਿਂ ਇਹ ਥਾਇ' ॥੭੬॥ ਪੀੜ ਭਈ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਜਬਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚਿਤ ਕੀਨੇ ਤਬਹੀ। 'ਭਲੇ ਤਪਾ ਜੋ ਮੋਕਉ ਭੇਜਾ।ਹੋਤਿ ਬਡੋ ਦੁਖ ਫਟਤਿ ਕਰੇਜਾ॥੭੭॥ਭੂਲਯੋ ਰਿਦੇ ਬੈਸ਼ਨੋ ਦੇਖਾ।ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਅਘੀ ਬਿਸ਼ੇਖਾ'।ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ। ਤੂਰਨ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨਖਾਨੀ॥੭੮॥ ਬੈਸਨੋ ਜਹਾਂ

[1]ਠੱਗ। [2]ਬਸਤ੍ਰ। [3]ਪਾਪੀ। [4]ਕਿੱਥੇ। [5]ਜ਼ਾਤ। [6]ਖੋਹ ਲਏ। [7]ਤਾੜਨਾ। *ਤੁਲੰਭਾ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਨੱਗਰ ਹੈ। †ਇਥੇ ਮਸੀਤ ਤੇ ਠਾਕਰ ਦੁਆਰਾ ਸੀ। ਧਰਮਸਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਜਣ ਸੁਧਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਪਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ੧੩।

ਬੈਸ਼ਨੋ ਬਨਿ ਕੈ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਤਿਲਕ ਲਗਾਇ ਗਨਿ ਕੈ। ਜਾਇ ਨਿਕਟ ਬੇਦੀ ਕੁਲਰਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ' ਅਲਾਈ ॥ ੮੯॥ 'ਸੱਜਨ ! ਹਮਰੋ ਏਕ ਮਿਰਾਸੀ। ਸੋ ਚਲਿ ਆਯੋ ਤੁਮਰੇ ਪਾਸੀ। ਹਟਿ ਕੈ[੧] ਪੁਨ ਹਮ ਪਾਸ ਨ ਗਯੋ। ਕੋ ਜਾਨੈ ਤਿਹ ਕੋ ਕਸ ਭਯੋ ?' ॥੯੦॥ ਸੱਜਨ ਕਹੈ 'ਨ ਆਯੋ ਕੋਈ।ਜੇ ਆਵਤਿ ਹਮ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਸੋਈ'।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਘਰ ਆਯੋ ਤੋਹੀ[੨]। ਕੂਰ ਨ ਕਹਹੁ ਇਹਾਂ ਸੋ ਹੋਹੀ'॥੯੧॥ਸੁਨਿ ਸੱਜਣ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਪਿਖਿਯਤਿ ਹੋ ਸੰਤ ਮਹਾਨਾ। ਝੂਠ ਨ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤੌ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ'॥੯੨॥ਗੁਰ ਮੁਝ ਸੋ ਕਹਿਂ 'ਜਾਵਹੁ ਬਾਲਾ! ਕਰਹੁ ਬੈਸ਼ਨੋ ਕੋ ਮੁਖ ਕਾਲਾ। ਅੰਤਰ ਤੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਲਯਾਇ। ਕਾਲਖ ਯਾਂਕੇ ਬਦਨ ਲਗਾਇ' ॥੯੩॥ ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੌਨ ਮਹਿਂ ਤੂਰਨ ਗਯੋ। ਬੰਧਨ ਯੁਕਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ।ਮੁਕਤਿ ਕਰਨੋ[੩]ਸੋ ਲੀਨ ਉਠਾਈ।ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਤਬ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੯੪ ॥ 'ਭਲੇ ਥਾਨ ਭੇਜਯੋ ਮੁਝ ਨਾਥਾ !। ਚੀਰ ਉਤਾਰੇ ਬੰਧੇ ਹਾਥਾ। ਇਨ ਤੇ ਪਟ ਅਬ ਦੇਹੁ ਦਿਵਾਇ। ਬਡ਼ੇ ਦੁਸ਼ਟ ਪਾਪੀ ਦੁਖ-ਦਾਇ' ॥੯੫॥ ਮਨੁਜ ਕਹੈਂ 'ਇਹੁ ਐਸੇ ਆਯੋ। ਨਹਿਂ ਦੁਕੂਲ[੪] ਕੋਊ ਪਟ ਲਯਾਯੋ'। ਤਬ ਮੈਂ ਨਗਨ ਲੀਨ ਨਿਜ ਸਾਥਾ। ਆਯੋ ਜਹਿਂ ਠਾਂਢੇ ਜਗ ਨਾਥਾ ॥ ੯੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਬੂਝਯੋ 'ਕਿਉਂ ਨਗਨ ਭਾ ਕਿਨਹਿ ਉਤਾਰੇ ਚੀਰ?'। ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਕਹਿਤਿ 'ਸੁਨਹੁ ਹਰਨ ਪਰ ਪੀਰ[੫] !॥੯੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਹਤੋ ਭਲੋ ਬੈਸ਼ਨੋ ਬੈਸਾ। ਬੰਚਕ[੬] ਅਧੀ ਨ ਕੋ ਇਸ ਜੈਸਾ। ਮੋਕੋ ਅੰਤਰ ਲੇਕਰਿ ਧਾਮਾ[੭]। ਮੁਸ਼ਕੇਂ ਬਾਂਧਿ ਲੀਨਿ ਸੰਗਿ ਦਾਮਾ[੮] ॥੯੮॥ ਚੀਰ ਉਤਾਰਿ ਸ਼ਾਸਨਾ ਦੀਨੀ। ਐਸੋ ਤੀਬ੍ਰ* ਪਾਪਮਤਿ ਭੀਨੀ[੯]'। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕਹਿਤਿ ਬਚਨ ਢਿਗ ਸੋਇ। ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਸੱਜਣ ਲੱਜਿਤ ਹੋਇ ॥੯੯॥ਨੀਚ ਗ੍ਰੀਵ ਜਿਹ ਬੋਲ ਨ ਆਵੈ। ਕੈਸੇ ਦੁਰੈ[੧੦] ਨ ਮਿਸ[੧੧] ਕੋ ਪਾਵੈ। ਲੱਜਿਤ ਹੋਯੋ ਦੇਖਿ ਮਹਾਨਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ॥੧੦੦॥

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੬

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ ਘੋਟਿਮ ਕਾਲੜੀ ਮਸੁ ॥ ਧੋਤਿਆ ਜੂਠਿ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਾ ਤਿਸੁ ॥ ੧ ॥ ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥

[੧] ਮੁੜਕੇ। [੨] ਤੇਰੇ ਹੀ। [੩] ਛੁਡਾ ਲਿਆ। [੪] ਦੁਪੱਟਾ। [੫] ਪਰਾਈ ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਵਾਲੇ। [੬] ਠੱਗ। [੭] ਘਰ ਦੇ। [੮] ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਲ। [੯] ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਮਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਕਰਕੇ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਸੂ। [੧੦] ਛੁਪੇ। [੧੧] ਬਹਾਨਾ।

*ਪਾ:-ਤੁਰਤ।

ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ੍ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਪਾਸਹੁ ਚਿਤਵੀਆਹਾ ॥ ਢਠੀਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਨ੍ਹੀ ਵਿਚਹੁ ਸਖਣੀਆਹਾ ॥ ੨ ॥ ਬਗਾਬਗੇ ਕਪੜੇ ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨਿ੍ ॥ ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਾਵਣੇ ਬਗੇ ਨਾ ਕਹੀਅਨਿ੍॥੩॥ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰੀਰੁ ਮੈ ਮੈਜਨ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ੍ ॥ ਸੇ ਫਲ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਨ੍ਹੀ ਤੇ ਗੁਣ ਮੈ ਤਨਿ ਹੰਨਿ੍ ॥ ੪ ॥ ਅੰਧੁਲੈ ਭਾਰੁ ਉਠਾਇਆ ਡੂਗਰ ਵਾਟ ਬਹੁਤੁ॥ ਅਖੀ ਲੋੜੀ ਨਾ ਲਹਾ ਹਉ ਚੜਿ ਲੰਘਾ ਕਿਤੁ ॥ ੫ ॥ ਚਾਕਰੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਿਤੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂੰ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥ ੬ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਦੁਰਮਤਿ[1] ! ਤੂੰ ਕਲਿਮਲ[2] ਕੀ ਖਾਨਿ। ਬਨਯੋ ਬੈਸ਼ਨੋ ਬੇਖ ਮਹਾਨ। ਬਾਹਰ ਸੁਧਾ[3] ਬੀਚ ਬਿਖ ਪੂਰੀ। ਗਹਿ ਕੈ ਜਮ ਦੇਵਹਿਂ ਦੁਖ ਭੂਰੀ[4] ॥੬੧॥ ਜਬ ਜੰਜੀਰ ਤੋਹਿ ਗਰ ਪਾਵਹਿ।ਹੋਇ ਸ਼ਾਸਨਾ ਕੌਨ ਛੁਟਾਵਹਿ। ਦੁਸ਼ਟ ਕਰਤਿ ਧਨ ਜੋ ਇਕ ਥਾਇਂ।ਕਾਜ ਨ ਆਵਹਿ ਜਬ ਬਿਲਲਾਇਂ[5] ॥ ੬੨॥ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ[6] ਸਨਬੰਧੀ ਜੋਇ। ਕੋਇ ਨ ਤੋਹਿ ਸਹਾਈ ਹੋਇ।ਪਾਵਹਿ ਪੀਰ ਪਰਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਫਲ ਪਾਪਨ ਕੋ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲਾ[7]॥ ੬੩॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਭਯਾਨੇ।ਮਨ ਸੱਜਣ ਭੈ ਭਯੋਮਹਾਨੇ। ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਨ ਪਾਇਨ[8] ਲਪਟਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ॥੬੪॥ 'ਕਲਿਮਲਿ ਕੀਨੇ ਮੈਂ ਅਤਿ ਭਾਰੀ। ਅਬ ਰਾਖਹੁ ਹੌਂ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ।ਸੰਤ ਬਿਰਦ ਸਦ ਹੀ ਉਪਕਾਰੀ। ਰਾਵਰਿ ਮਿਲਤਿ ਭਈ ਸੁਧ ਸਾਰੀ' ॥ ੬੫॥ ਗੁਰ ਕਹਿਂ'ਪਾਪ ਕਰਨ ਤਜਿ ਦੇਈ।ਤੌ ਕਰੁਨਾ[8] ਕਰਤਾਰ ਕਰੇਈ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵਲਾਈ। ਭਲੋ ਜੀਅ ਕੋ ਹੁਇ ਸੁਖ ਪਾਈ' ॥ ੬੬ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਕਬ ਨ ਅਗਾਰੀ ਹੌਂ ਕਰੌਂ ਪਿਛਲੇ ਬਖਸ਼ਹੁ ਪਾਪ। ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਸਿਖ ਕੀਜੀਏ ਦੇਹੁ ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ॥੬੭॥

ਚੌਪਈ॥ਮੋਰ ਕਰਮ ਕਰਿ ਇਤ ਤੁਮ ਆਏ'। ਕਹਿ ਇਉਂ ਰਹਯੋ ਚਰਨ ਲਪਟਾਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹੁ ਮਿਰਾਸੀ ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰਾ॥੬੮॥ਇਸਕੇ ਮਾਨੇ[10]ਭਲਾ ਜਨੀਜੈ। ਕਰਨੇ ਪਾਪ ਸਰਬ ਤਜਿ ਦੀਜੈ'। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਸੱਜਣ ਭਾ ਨਿਹਾਲ ਤਿਹ ਘਰੀ॥੬੯॥ਗੁਰਕਹਿਂ'ਸਦਨ ਪਾਪ ਧਨ ਜੋਊ[11],

---

[1]ਹੇ ਦੁਰਮਤੀਏ ! [2]ਪਾਪਾਂ। [3]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [4]ਬਹੁਤਾ। [5]ਵਿਰਲਾਪ ਕਰੇਂਗਾ ਤੂੰ। [6]ਇਸਤਰੀ। [7]ਭੈ ਵਾਲੇ। [8]ਚਰਨੀ। [9]ਮੇਹਰ। [10]ਮੰਨਿਆਂ, ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਿਆਂ। [11]ਘਰ (ਵਿਚ) ਪਾਪ (ਨਾਲ ਕੱਠ੍ਹਾ ਕੀਤਾ) ਧਨ (ਹੈ) ਜੇਹੜਾ।

ਅਬ ਲੁਟਾਇ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਸੋਊ'। ਮਾਨਯੋ ਬਚਨ, ਨਿਕਟਿ ਜੋ ਦਰਬਾ। ਰੰਕ[1] ਬੁਲਾਇ ਲੁਟਾਯੋ ਸਰਬਾ॥ ੧੦੦॥ ਬਖਸ਼ਯੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਸ ਤਾਈਂ*।ਆਗੇ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ। ਖੁਰਮੇਪੁਰਿ† ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੧੦੧॥ 'ਨਗਰ ਮਹਾਨ ਰੁਚਿਰ ਇਸ-ਥਾਨਾ। ਕੀਨੋ ਦਾਹੁ[2] ਇਹਾਂ ਮਰਦਾਨਾ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਦੇਖਿ ਥਲ ਤਾਈਂ। ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਸੀਸ ਝੁਕਾਈ॥ ੧੦੨॥ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਬਚਨ ਹਮਾਰਾ ਮਾਨਹੁ। ਇਹ ਥਲ ਰਹਹੁ ਕੁਟੰਬ ਨਿਜ ਆਨਹੁ। ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਸਮ ਤੂ ਹੋਇ। ਪੂਜਹਿ ਪਗ ਸਗਰੋ ਪੁਰਿ[3] ਜੋਇ'॥੧੦੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ ਪੁਨ ਬੂਝੇ ਜਗਤੇਸ਼। 'ਹਮਰਾ ਕੋ ਅਵਿਲੰਬ[4] ਹੈ ਤੁਮ ਗਵਨਹੁ ਪਰਦੇਸ਼' ॥ ੧੦੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਨਿਕੇਤ[5] ਤੁਮਾਰੇ। ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਹੋਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ। ਬੰਸ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਵਹਿਗੋ ਤੁਮਰਾ।ਮਾਨਹੁ ਸਾਚ ਬਚਨ ਇਉਂ ਹਮਰਾ॥੧੦੫॥ਚਿੰਤ[6] ਕਰਉ ਜਬ ਹੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਆਵੈਂ ਨਿਕਟਿ ਦੇਰ ਕਛ ਨਾਂਹੀ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਸੱਤਯ ਪਰਤੀਤਾ। ਡੋਲਹੁ ਨਹੀਂ ਰਾਖਿ ਥਿਰ ਚੀਤਾ' ॥੧੦੬॥ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਤਬ ਜੋਰੇ ਹਾਥਾ। ਕਹੈ 'ਪ੍ਰਤੀਤ ਮੁਝੈ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਥਾ!'। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੰਜੀ ਤਿਹਂ ਦੀਨੀ। ਆਪ ਚਲਿਨ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਕੀਨੀ॥ ੧੦੭ ॥ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਲੇਨੇ ਹੇਤੁ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰਾ। ਤਬ ਕੋ ਬਸਯੋ ਜਾਇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਬਧੀ ਮੰਨਤਾ ਬੰਸ਼ ਮਹਾਨਾ ॥੧੦੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਮਰਦਾਨਾ ਮਰਨ, ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਗੁਰਪਗ ਸਿਮਰਨ, ਕੰਧਾਰ, ਯਾਰਵਲੀ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ, ਮਾਨਚੰਦ ਨਿਸਤਾਰਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਕੋ ਸਿਮਰ ਉਰ ਰੋਜ ਖੋਜਿ ਨਿਜ ਰੂਪ।
ਪਾਇ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਕੋ ਤਬੈ ਉਧਰ ਅੰਧੇਰੇ ਕੂਪ॥ ੧ ॥

[ਰੋਜ=ਹਰ ਦਿਨ, ਸਦਾ। [ਫਾ:-ਰੋਜ਼]। ਸਹਿਜ ਸੁਖ=ਉਹ ਸੁਖ ਜੋ ਪੂਰਣ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ

[1]ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੂੰ। [2]ਸਸਕਾਰ। [3]ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ। [4]ਆਸਰਾ। [5]ਘਰ। [6]ਯਾਦ।

*ਸੱਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਟਿਕਾਣਾ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਦੋਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾ ਸੀ। ਸੱਜਣ ਦਾ ਠੱਗ ਗੜ੍ਹ ਢੁਹਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣਵਾਈ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਧਰਮਸਾਲ ਹੋਈ।ਸਜਣ ਦੀ ਸਮਾਧਅਜੇ ਹੇਠ ਇਸ ਧਰਮਸਾਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। †ਖੁਰਮੇ ਬਾਬਤ ਪਿੱਛੇਲਿਖ ਆਏਹਾਂ,ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਖੋਜ ਦੀਲੋੜਹੈ।

{ ਮੇਲ ਦਾ ਸੁਖ। ਉਧਰ=ਉੱਚੇ ਉੱਠਣਾ। ਕਿਸੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਓਂ ਯਾ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ਆਉਣਾ। ਤਰ ਜਾਣਾ। [ਸਿਂਸ:, ਉਦ੍ਧਾਰਣੰ]। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਦੇ (ਵਿਖੇ) ਸਦਾ ਸਿਮਰ (ਤੇ) ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਤਦ (ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ) ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਤੋਂ ਉਧਾਰ (ਹੋਵੇ) ਤੇ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਪਾ ਲਵੇਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ। ਗਏ ਕੰਧਾਰ ਮਝਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ਯਾਰਵਲੀ ਇਕ ਮੁਗ਼ਲ ਰਹੰਤਾ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਕੀਨ ਮਿਲਨ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ੨ ॥ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਤਿਹ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਗੁਫਤੋ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਚਿ ਦਾਰਾ[1]?'[2]'ਮਾ[3]ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ'।ਕਹੈ 'ਮਾਯਨਾ[4] ਕਰੌ ਉਚਾਰੀ'॥੩॥[2]'ਬੰਦਾ ਹਉਂ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਜਾਨਹੁੰ'।ਪੁਨ ਬੂਝਤਿ'ਨਿਜ ਪੀਰ ਬਖਾਨਹੁੰ'। [2]'ਯਕ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ਦਿਗਰ[5] ਨ ਕੋਈ। ਜਗਤ ਮੁਰੀਦ ਪੀਰ ਬਡ ਸੋਈ' ॥੪॥ ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਭਾ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਲਾ। ਧਰਯੋ ਚਰਨ ਪੁਰ ਸਿਰ ਤਤਕਾਲਾ। 'ਤੁਮ ਖੁਦਾਇ ਹੋ ਧਰਯੋ ਸਰੀਰਾ। ਭੰਜਹੁ[6] ਜਨਮੁ ਮਰਨ ਕੀ ਪੀਰਾ[7]'॥੫॥ ਮੈਂ ਜਾਨੌਂ ਨਿਜ ਪੀਰ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਤੁਮਰੋ ਭਾ ਮੁਰੀਦ ਇਹ ਕਾਲਾ'। ਬੂਝਯੋ ਗੁਰੁ 'ਨਾਮ ਕੋ ਤੇਰਾ? ਕਿਉਂ ਮੁਰੀਦ ਹੋਵਤਿ ਹੈਂ ਮੇਰਾ' ॥੬॥ 'ਯਾਰਵਲੀ ਜਾਨਹੁ ਮਮ ਨਾਮੂ। ਬਨਉਂ ਮੁਰੀਦ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਕਾਮੂ[8]'। ਤਿਹ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਖਿ ਬਿਸ਼ਾਲਾ॥ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਕਰਿਦੀਨ[9] ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੭॥ ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿਕੇ ਤਿਹ ਸਦਨਾ। ਚਲਿਨ ਤਯਾਰ ਭੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ। ਯਾਰਵਲੀ ਬੰਦੇ ਸਿਰ ਨਯਾਇ। ਭਈ ਮਸਤ ਮਤ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇ ॥ ੮ ॥ ਤਿਹ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੇ ਪੁਨ ਗਏ॥ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਭਏ। ਜਮੀ ਬਰਫ ਬਹੁ ਤਿਸ ਨੇ ਫੋਰੀ। ਲਾਗਯੋ ਮੱਜਨ ਕਰਨੇ ਭੋਰੀ ॥੯॥ ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਤਾਂਹਿ ਸਮੀਪਾ॥ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਬੇਦੀਕੁਲਦੀਪਾ॥'ਕੋ ਹੈ ਬਰਨ,ਨਾਮ ਕੋ ਤੇਰਾ? ਨ੍ਹਾਨ ਚਹਤਿ ਹੈ ਸੀਤ ਘਨੇਰਾ'॥੧੦॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਜਬ ਬਾਹਰ ਆਵਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਭਰਮ ਨਸਾਵਾ॥ਬਿਮਲ[10] ਰਿਦਾ ਹ੍ਵੈ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਸੰਤ ਰੂਪ ਲਖਿ ਮਹਿਮਾ ਚੀਨੀ॥੧੧॥ਹਾਥਬੰਦਿਕੇ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ॥'ਸੰਤਮਿਲਨ ਮਮ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨੀ। ਅਬ ਰਾਵਰ ਪਰ ਭਈ ਪ੍ਰਤੀਤੀ। ਦਰਸ ਦੇਖਿ ਭਾ ਮਨ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ[11]' ॥ ੧੨ ॥ ਪੂਰਬ ਕਰਮਨ ਕੇ ਫਲ ਪਾਏ। ਪੂਰਨ ਸੰਤ

---

[1]ਕਹੋ ਕੀ ਰੱਖਦੇ ਹੋ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ? [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [3]ਸਾਡਾ। [4]ਅਰਥ। [5]ਦੂਸਰਾ। [6]ਭੰਨਦੇ ਹੋ। [7]ਪੀੜਾ। [8]ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ। [9]ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [10]ਉੱਜਲ। [11]ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਮਨ।

ਮਿਲੇ ਤੁਮ ਆਏ।ਤਿਹ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇਖਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਉਪਦੇਸ਼ੀ ਉਰਭਗਤਿ ਮਹਾਨੀ॥ ੧੩ ॥ ਸਗਰੀ ਘਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਨੀ।ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਭੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਵੀਨੀ। ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਲੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਖੁਆਰਾ[1] ॥੧੪ ॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਰਾਖੇ ਹਿਤ ਸੰਗਾ। ਯਾਰਵਲੀ ਕੋ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਇਕ ਤਿਹ ਕੋ ਮੀਤਾ। ਪਰਚਤਿ ਹੁਤੇ ਕਰਤਿ ਹਿਤ ਚੀਤਾ[2] ॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕੈ ਗਏ ਪੀਛੇ ਆਯੋ ਸੋਇ ॥ ਹੋਯੋ ਮਗਨ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਬੂਝਯੋ ਬਚਨ ਬੁਗੋਇ[3] ॥ ੧੬ ॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਕੌਨ ਹਾਲ ਤੁਮ ਭਏ ਦਿਵਾਨੇ? ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਸਰਬ ਬਿਸਰਾਨੇ। ਕਾਲ ਔਰ ਬਿਧਿ ਔਰੈ ਆਜਾ। ਕੋ ਤੁਹਿ ਮਿਲਯੋ?ਭਯੋ ਅਸ ਕਾਜਾ'॥੧੭॥ਯਾਰਵਲੀ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬੁਗੋਵਾ[4]। 'ਯਕ ਕੋ ਮੈਂ ਮੁਰੀਦ ਲਖਿ ਹੋਵਾ।ਅਹੈ ਫਕੀਰ ਪੀਰ ਜੋ ਮੇਰੋ। ਹਾਲ ਭਯੋ ਅਸ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੋ[5] ॥ ੧੮ ॥ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[6] ਧਾਰਿ ਕੈ ਮੋ ਪਰ। ਦੀਨੋ ਗਯਾਨ ਮੋਹ ਮਨ ਕੋ ਹਰਿ[7]'।ਬੂਝੈ ਸ਼ੇਖ 'ਸੁ ਕੁਜਾ[8] ਸ਼ਿਧਾਯੋ।ਦਿਖਰਾਵਹੁ,ਅਸ ਜਾਂਹਿ ਬਨਾਯੋ'॥੧੯॥ ਯਾਰਵਲੀ ਕਹਿ 'ਭਾਉ[9] ਧਰੀਜੈ। ਮਿਲਹਿ ਆਇ ਸੋ ਆਪ, ਲਖੀਜੈ'। ਸੁਨਤਿ ਬਚੌਨ ਦੇ ਧਰਨਾ ਬੈਸ॥ ਕਹੈ 'ਉਠਉਂ ਪਿਖਿਕੈ ਉਹ ਕੈਸਾ' ॥੨੦॥ ਆਗੈ ਮਿਲਿਕੈ ਜਾਵਤਿ ਧਾਮੂ।ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਤਹਿਂ ਦੇਖਨ ਕਾਮੂ।ਜਬ ਹੀ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਚਾਰ।ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾਧਾਰਿ ॥ ੨੧ ॥ ਦੇਖਯੋ ਯਾਰਵਲੀ ਤਬ ਗੁਰ ਕੋ। ਤੂਰਨ ਉਠਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਉਰਕੋ। ਕਿਯ ਬੰਦਨ ਜੁਗ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ। ਬੈਸਾਰੇ ਪੁਨ ਆਨੰਦਕੰਦਾ[10] ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਪੁਨ ਬਾਨੀ ਭਾਖੀ। 'ਖਫਨੀ ਕਰਦ ਚਿਕਾਰ*ਜੁ ਰਾਖੀ[11]?'। ਗੁਰੂ ਮਾਯਨਾ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਇ[12]। 'ਖਫਨੀ ਹੁਇ ਗਰ[13] ਖਉਫ ਖ਼ੁਦਾਇ॥੨੩॥ ਜੀਵਤਿ ਮ੍ਰਿਤਕ[14] ਜਗਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀਏ। ਹੱਕ[15]ਪਛਾਨਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਲਹੀਏ।ਜਲਕੇ ਬਿਖੈਡੂਬ ਜੋ ਤਰਿਹੀ[16]।ਬਹੁਰ ਨ ਡੂਬਨਕੋ ਡਰ ਕਰਿਹੀ[17]॥੨੪॥ਨਦੀ ਸਰਬ ਅਰ ਸਾਗਰਮਾਂਹੀ।ਤਰਤਿ ਸਰਬ ਪਰ ਕਬਿ ਨ ਡੁਬਾਹੀ। ਤੈਸੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਜੋ ਜੀਵਤਿ। ਪੁਨ ਤਿਨ

---

[1]ਖੁਆਲਿਆ। [2]ਦਿਲੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। [3]ਕਹਿਕੇ। [4]ਕਿਹਾ। [5]ਡਿਠਿਆਂ। [6]ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ। [7](ਮੇਰੇ) ਮਨ ਦਾ ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [8]ਕਿੱਥੇ? [9]ਪ੍ਰੇਮ। [10]ਅਨੰਦ ਦੇ ਮੂਲ। [11]ਜੋ ਕਰ ਰੱਖੀਹੈ ਖਫਨੀ ਇਹ ਕਿਸ ਲਈ ਹੈ? [12]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਤਲਬ ਤਿਸਦਾ ਦੱਸਿਆ। [13]ਗਲ ਵਿਚ। [14]ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁਰਦਾ। [15]ਰੱਬਨੂੰ। [16]ਡੁੱਬਕੇ ਜੋ ਤਰਦਾ ਹੈ। [17]ਕਰਦਾ। *ਪਾঃ—ਕਰ ਦਰਿਕਾਰ।

ਨਹਿੰ ਮ੍ਰਿਤਕੋ ਦੁਖ ਥੀਵਤਿ[1] ॥੨੫॥ ਆਪਾ[2] ਕਬਿ ਨ ਜਨਾਵਹੁ ਕਾਂ ਕੋਂ। ਹੋਇ ਰਹੋ ਸਭਿ ਕੀ ਪਗ ਖ਼ਾਕੋਂ[3]'।ਬੂਝੇ 'ਸ਼ਰਫ'ਗੋਦੜੀ ਕੌਨ?।ਕਹੋ ਕਰਮ ਬੈਰਾਗੀ ਜੌਨ?'॥੨੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ 'ਅਸ ਗੋਦੜੀ, ਸੂਈ ਸਬੂਰੀ[4] ਤੇਹੁ। ਬੁਜਰਕ ਸੰਗਤਿ ਤੰਤ[5] ਲੇ ਸੀਵਨ ਮਨਨ[6] ਕਰੇਹੁ ॥੨੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਾਨ ਖੋਇ ਗੁਰ ਪਾਵਹੁ ਤਾਂਹੀ। ਜਮ ਸਰਦੀ[7] ਡਰ ਹੋਵਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਹੋਇ ਬਿਐਬ ਬਿਰਾਗੀ ਸੋਇ।ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਲਗੈ ਨਹਿੰ ਕੋਇ ॥੨੮॥ ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਜਾਨਹਿ। ਰਿਦੈ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਆਨਹਿ। ਬੰਧਨ ਤਜਿ ਅਬੰਧ[8] ਜੋ ਰਹੈ। ਤਿਹ ਕੋ ਸੰਤ ਬਿਰਾਗੀ ਕਹੈ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ਰਫ ਭਯੋ ਮਨ ਦੀਨ। ਪਗ[9] ਸਿਰ ਧਰਿ ਨ ਉਠਾਵਨ ਕੀਨ। ਕਹੈ ਕਿ 'ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ ਤੁਮਾਰਾ।ਹੁਇ ਪੀਰਨ ਸਿਰ ਪੀਰ ਉਦਾਰਾ॥੩੦॥ਤੁਮ ਸਮ ਸਾਹਿਬ ਔਰ ਨ ਪਾਵਹਿਂ। ਜਗਤ ਸਰਬ ਜੇ ਖੋਜਨ ਜਾਵਹਿਂ'। ਗੁਰ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਸੀਸ ਉਠਾਵਾ। ਕਹਯੋ 'ਰਿਦੇ ਤੇ ਤਜਿਯੇ ਦਾਵਾ ॥ ੩੧ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵਲਾਇ। ਦੇਖਹਿ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਖ਼ੁਦਾਇ'।ਛੁਟਯੋ ਗੁਰੂ ਕਰ ਸੋਂ ਸਿਰ ਜਬਿਹੀ।ਜਗੀ ਨਾਮ ਲਿਵ ਮਨ ਮਹਿਂ ਤਬਿਹੀ ॥੩੨॥ ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਤੁਮ ਅਬ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਹੁ।ਰਿਦੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਦੀਵ ਸਮਾਰਹੁ[10]'।ਸ਼ੇਖ਼ਜੋਰਿ ਕਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਬਹੁਰ ਦੇਹੁਗੇ ਕਬਹਿ ਦਿਦਾਰਾ?'॥੩੩॥[11]'ਰਿਦੇ ਯਾਦ ਰਾਖਹੁ ਧ੍ਰੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਅਬ ਦਿਦਾਰ ਸਮਝਹੁ ਇਸ ਰੀਤੀ। ਜੋ ਤੇਰੇ ਚਿਤ ਹੈ ਬਹੁ ਚਾਹੀ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਹੈ ਖੁਰਮੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੪ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਸੁਤ ਧ੍ਰੁਤ ਗਜਾਨਾ।ਤਿਹ ਕੋ ਦਰਸਹੁ ਜਾਇ ਸੁਜਾਨਾ। ਜੈਸੋ ਦਰਸ ਹਮਾਰੋ ਕੀਨੋ। ਤੈਸੇ ਫਲ ਤਿਹ ਕੋ ਤੁਮ ਚੀਨੋ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਰ ਧਰਿਕੈ। ਗਮਨਯੋ ਸਦਨ ਭਾਉ ਬਹੁ ਕਰਿਕੈ।ਚਲਨਿ ਤਯਾਰ ਆਪ ਭੇ ਜਬਹੀ। ਯਾਰਵਲੀ ਬੰਦੇ ਪਦ ਤਬਿਹੀ ॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਮੋਕੋ ਮਿਲਿਹੋ ਆਨਿ ਕਬ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ[12] ਸੁਖਦਾਇ! ਕਿਧੋਂ ਚਲਹੁ ਲੇ ਸੰਗਿ ਨਿਜ ਬਿਰਹ[13] ਨ ਹੈ ਜਿਸੁ ਭਾਇ[14]'॥੩੭॥ਚੌਪਈ॥ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਮਿਲਿਨ ਇਹੁ ਜਾਨਾ।ਦਾਵੇ ਕੋ ਕਰਿ ਦੂਰ ਗੁਮਾਨਾ।ਰਹਿਨੋ ਇਹਾਂ ਆਪਨੋ ਜਾਨਹੁ। ਰਿਦੇ

---

[1]ਹੁੰਦਾ। [2]ਆਪਣਾ ਆਪ। [3]ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ। [4]ਸੰਤੋਖ। [5]ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਤਾਗਾ। [6]ਮੰਨਣ ਨੂੰ। [7]ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਸਰਦੀ। [8]ਬੰਧਨ ਰਹਤ। [9]ਚਰਣਾਂ ਤੇ। [10]ਸਿਮਰੋ। [11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [12]ਹੇ ਮੇਹਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ। [13]ਵਿਛੋੜਾ। [14]ਜਿਵੇਂ ਨਾਂ ਹੋਵੇ।

ਹਮਾਰੀ ਆਇਸੁ ਮਾਨਹੁ' ॥੩੮॥ ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕੀਨ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਤਜਿ ਕੰਧਾਰ ਗੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ ਇਕ ਪਠਾਨ ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਹਿੰ ਆਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਕਿਹ ਤੇ ਆਏ, ਕੌਨ ਹੋ, ਕਿਉਂ ਬੈਸੇ ਇਸ ਥਾਨ?।ਕਿਸ ਸਿਉਂ ਤੁਮਰੋ ਕਾਮ ਹੈ?ਮੁਖ ਤੇ ਸਾਚ ਬਖਾਨ'॥੪੦॥ ਚੌਪਈ॥ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਚਨ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਖਦਾਇ। 'ਹਮ ਹੈਂ ਬੰਦੇ ਲਖਹੁ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਇਕ ਮਾਨਵ ਸੋਂ ਹਮਰੋ ਕਾਜਾ। ਮਿਲੋਂ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ, ਕਹੋਂ ਨ ਪਾਜਾ'॥੪੧॥ ਬੂਝੈ ਖਾਨ 'ਕੌਨ ਨਰ ਸੋਇ?।ਜਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲਨ ਤੁਮਾਰਾ ਹੋਇ'। ਗੁਰੂ ਭਨੈ 'ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਿਹ ਜਾਤਿ।ਅਹੈ ਸੁ ਖਾਨਚੰਦ ਕੋ ਤਾਤ[1]' ॥੪੨॥ ਮਾਨਚੰਦ ਹੈ ਜਾਂਕੋ ਨਾਮੁ।ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਹਮਾਰੋ ਕਾਮੁ'। ਖਾਨ ਭਨੈ 'ਹੈ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ। ਮਿਲਹੁ ਜਾਇਕੈ ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਰਾ[2]' ॥ ੪੩ ॥ ਬੈਠੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਬੀਚ ਉਜਾਰਾ। ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ ਮੈਂ ਲਖੋਂ ਤੁਮਾਰਾ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈ 'ਨ ਹਮ ਤਹਿੰ ਜਾਇਂ। ਆਨਿ ਮਿਲੈਗਾ ਸੋ ਇਹ ਥਾਇਂ' ॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਖ਼ਾਨ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਗਯੋ। ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਸੁਧ ਦੇਵਤਿ ਭਯੋ।'ਬਾਹਰ ਦ੍ਵੈ ਫਕੀਰ ਹੈਂ ਬੈਸੇ।ਮੈਂ ਬੂਝ੍ਯੋ ਸੋ ਭਾਖਤਿ ਐਸੇ ॥੪੫॥—ਮਨਚੰਦ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜੋ ਰਹਿਈ। ਤਿਹ ਸੰਗ ਹਮਰੋ ਕਾਰਜ ਅਹਿਈ—। ਰਹ੍ਯੋ ਬੁਲਾਇ ਸੁ ਆਵਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਤੁਮ ਦੇਖਹੁ ਤਿਨ ਕੋ ਤਹਿੰ ਜਾਹੀ'॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਨਚੰਦ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਹੁਰ 'ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨ । ਕੋ ਫਕੀਰ ਜਾਨੋਂ ਨਹੀਂ ਆਗੇ ਕਬਿ ਨ ਮਿਲਾਨ' ॥੪੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹੈ ਖਾਨ 'ਦੇਖਹੁ ਤੁਮ ਜਾਈ।ਮਿਲੇ ਸਾਧ ਨਹਿੰ ਦੋਖ ਲਗਾਈ'। ਇਉਂ ਸੁਨਿਕੈ ਉਰ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਉਭੈ ਸੇਰ ਮੇਵਾ ਕਰ ਧਾਰਾ[3] ॥੪੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ਬੈਠੇ ਜਹਿੰਵਾ।ਬਡਭਾਗੀ ਚਲਿ ਆਯੋ ਤਹਿੰਵਾ॥ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਅੱਗ੍ਰਜ ਮੇਵਾ ਧਰਿਕੈ ॥੪੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋਮਲ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਮਾਨ ਚੰਦ! ਸਭਿ ਕੁਸ਼ਲ[4] ਤੁਮਾਰੇ?'। ਬੂਝਨ ਲਗ੍ਯੋ ਸੁ 'ਕਬ ਕੇ ਜਾਨਹੁ?।ਆਗੇ ਮਿਲੇ ਨ, ਕਸ ਪਹਿਚਾਨਹੁ ? ॥੫੦॥ ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਬੇਸ ਤੁਮਾਰਾ ?। ਕੋ ਕਾਰਜ ਹੈ ? ਕਹੁ ਨਿਰਧਾਰਾ[5]'। ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਬੇਗਮ ਪੁਰ ਦੇਸ਼ਾ। ਏਕੰਕਾਰ ਰੂਪ ਤਨ ਬੇਸਾ ॥੫੧॥ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਮ ਨਾਇ। ਇਸ ਕੋ ਬਾਲਾ ਸਰਬ ਅਲਾਇਂ'।ਮਾਨਚੰਦ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ । 'ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਬੀਚ ਸੰਸਾਰੇ ॥ ੫੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਔਰ ਔਰ ਬਾਤੇਂ ਕਰੋ ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਨ ਜੋਇ ।

---

[1]ਪੁਤਰ। [2]ਘਰ। [3]ਦੋ ਸੇਰ ਮੇਵਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ। [4]ਸੁੱਖ। [5]ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ, ਖੁਹਲ ਕੇ।

ਕੌਨ ਬੇਖ,ਨਹਿੰ ਲਖਿ ਸਕੌਂ ਮੁਝ ਅਚਰਜ ਮਨ ਹੋਇ'॥ ੫੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਅਸ ਬਚ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਸਾਰ॥ ਭੁਲੀ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਲਖਹੁ ਸੰਸਾਰ॥ ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਸੋ[1], ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ ਕਾਜਾ। ਨਰ ਲਪਟਾਇ ਰਹੇ ਸਭਿ ਪਾਜਾ॥ ੫੪॥ ਉੱਤਮ ਜਾਨਹੁ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸੋਇ। ਜਿਨ ਕੇ ਲਖੇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੋਇ। ਸੁਨਤਜੋ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਨਸਾਇ। ਹ੍ਵੈ ਪਰਲੋਕ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਹਾਇ॥ ੫੫ ॥ ਜੁਊ ਕਮਾਵੈ ਸੋ ਹੈ ਸਜਾਨਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ। ਜਿਹ ਕੇ ਸੁਨਤਜੋ ਤਿਹਂ ਸੁਧ ਆਈ। ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਰਮਗਤਿ[2] ਪਾਈ॥ ੫੬॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਰੇ ਭਾਈ ॥ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਕਰੇ ਆਪਿ ਜਿਨਿ ਵਾੜੀ ਹੈ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਾਇਸਾ ਪਿਆਰੇ ਕਾ ਰਾਇਸਾ ਜਿਤੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨਿ ਰੰਗਿ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਆ ਸਾ ਪਛੋ ਰੇ ਤਾਣੀ ॥ ਹਾਥ ਪਛੋੜੈ ਸਿਰੁ ਧੁਣੈ ਜਬ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥ ੨ ॥ ਪਛੋਤਾਵਾ ਨਾ ਮਿਲੈ ਜਬ ਚੂਕੈਗੀ ਸਾਰੀ ॥ ਤਾ ਫਿਰਿ ਪਿਆਰਾ ਰਾਵੀਐ ਜਬ ਆਵੈਗੀ ਵਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਕੰਤੁ ਲੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ ਮੈ ਤੇ ਵਧਵੀ ਏਹ ॥ ਸੇ ਗੁਣ ਮੁਝੈ ਨ ਆਵਨੀ ਕੈ ਜੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇਹ ॥ ੪ ॥ ਜਿਨੀ ਸਖੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ ਤਿਨ ਪੂਛਉਗੀ ਜਾਏ॥ਪਾਇ ਲਗਉ ਬੇਨਤੀਕਰਉ ਲੇਉਗੀ ਪੰਥੁ ਬਤਾਏ ॥੫॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ਭਉ ਚੰਦਨੁ ਲਾਵੈ ॥ ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਾਮਣਿ ਕਰੈ[3] ਤਉ ਪਿਆਰੇ ਕਉ ਪਾਵੈ ॥ ੬ ॥ ਜੋ ਦਿਲਿ ਮਿਲਿਆ ਸੁ ਮਿਲਿ ਰਹਿਆ ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਰੇ ਸੋਈ ॥ ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਲੋਚੀਐ ਬਾਤੀ ਮੇਲੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੭ ॥ ਧਾਤੁ ਮਿਲੈ ਫੁਨਿ ਧਾਤੁ ਕਉ ਲਿਵ ਲਿਵੈ ਕਉ ਧਾਵੈ ॥ ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਜਾਣੀਐ ਤਉ ਅਨਭਉ ਪਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ਪਾਨਾ ਵਾੜੀ ਹੋਇ ਘਰਿ ਖਰੁ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ ॥ ਰਸੀਆ ਹੋਵੈ ਮੁਸਕ ਕਾ ਤਬ ਫੂਲੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ੯ ॥ ਅਪਿਉ ਪੀਵੈ ਜੋ ਨਾਨਕਾ ਭ੍ਰਮੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਮਿਲਿ ਰਹੈ ਅਮਰਾਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥ ੧੦ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਨਚੰਦ ਸੁਨਿ ਸਬਦ ਕੋ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਛੁ ਸੁਧ ਪਾਇ। 'ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਇਹ ਜੀਵ ਕੋ ਭਲਾ ਹੋਤਿ ਕਿਹ ਭਾਇ?' ॥੫੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਲਾ ਜੀਵ ਨਿਜ ਜਾਨੇ।ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਯਾਦੇ ਕਰਤਾਰਾ। ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਨਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਨਿਸਤਾਰਾ' ॥੫੮॥ ਬੂਝਤਿ ਮਾਨਚੰਦ ਧੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ। 'ਪ੍ਰਭੁ! ਬਤਾਵਹੁ ਅਬ ਇਸ ਰੀਤੀ। ਜਾਂਤੇ ਸਿਮਰਹੁਂ ਨਾਮ ਸਦਾਈ। ਰਿਦੇ ਨ ਬਿਸਰਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕਦਾਈ ॥ ੫੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿਂ

[1]ਝੂਠਾ ਹੈ ਉਹ (ਸੰਸਾਰ)। [2]ਉੱਚੀ ਦਸ਼ਾ, ਕੱਲਯਾਣ। [3]ਗੁਣ ਰੂਪੀ ਕਾਮਣ(ਜਾਦੂ)ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰੇ।

'ਸੰਸਾ ਨਹਿਂ ਕਰੋ ਛੁਧਾ ਨਗਨ ਕੋ ਕੋਇ[1]। ਇਕ ਸੰਸਾ ਮਨਿ ਰਾਖੀਏ ਬਿਸਰੈ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ'॥੬੦॥ਚੌਪਈ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਡੰਡਾ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਬਖਸ਼ਯੋ ਜਾਨਿ ਦਾਸ ਗੁਰ ਤਾਂਹੀ[2] ॥੬੧॥ ਮਾਨਚੰਦ ਲੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਯੋ[3]। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਦੁਖ ਸਭਿ ਹਰਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲ ਬਨਯੋ ਮਸਤਾਨਾ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਭਾ ਪੂਰਨ ਗਯਾਨਾ ॥ ੬੨॥ ਸੰਪੁਟ[4]-ਮਾਨਚੰਦ ਕਹਿ-ਪਾਨਾ[5]। 'ਜਗਤੇਸੁਰ ! ਯਹਿ ਦੰਡ ਮਹਾਨਾ[6]। ਸੇਮੁਖਿ[7] ਜਿਨ ਕਰਿਦੀ ਮਮ ਪੂਤਾ[8]। ਸੁਪਨ ਅਤੰਕਾ ਜਾਗਤਿ ਸੂਤਾ[9]'।੬੩।ਦੋਹਰਾ। 'ਜੌਨ ਕਸ਼ਟ[10]' ਗੁਰ ਕਹਿਤਿ 'ਜਹਿ[11]', ਮਾਨਚੰਦ ਸੁਨ ਮੀਤ !।ਛੁਵਤ ਪਲਾਵਤਿ ਖਿਨਕ ਮਹਿਂ[12], ਮੁਕਤਿ ਰਾਮ ਕਰਿ ਚੀਤ[13]' ॥੬੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਜੋਊ। ਸਿੱਧ ਭੁਏ ਇਕ ਛਿਨ ਮਹਿ ਸੋਊ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਹ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲਾ। ਆਨ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਦਯਾਲਾ॥੬੫॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਸਿਖਨ ਕੋ ਉਧਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛੱਤੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਸ਼ਰਨ ਸੁਖ। ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ। ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਕਥਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਨ ਤਜਿ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਾਸ਼ਨਾ ਭ੍ਰਮਯੋਂ ਜਨਮ ਅਨੇਕ।
ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਗਹੁ ਪਾਵਹਿਂ ਅਨਦ ਬਿਬੇਕ॥੧॥

{ ਭਰਮਯੋ=ਕਿਸੇ ਗੋਲ ਸ਼ੈ ਵਿਚ ਚੱਕ੍ਰ ਲੱਗਣੇ। ਆਵਾਰਾ ਫਿਰਨਾ, ਗੁਆਚ ਕੇ ਫਿਰਨਾ, ਭਟਕਣਾ। }

ਅਰਥ—ਹੇ ਮਨ ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਛੱਡ (ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ) ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਿਆ ਹੈਂ ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਫੜ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਪਾਵੇਂ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਫ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਸਮੋਧ ਕੀਤਾ ਨੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰਿਆਂ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਨਿਜ ਮਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ !। ਜਯੋਂ ਪੁਨ ਹੋਈ ਕਥਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ[14]।ਤਹਿਂ ਤੇ ਜਬ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਨਗਰ

---

[1]ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਾ ਕਰੋ। [2]ਉਸਨੂੰ ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [3]ਉਹ ਡੰਡਾ। [4][5] ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਮਾਨਚੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ। [6]ਡੰਡਾ ਬੜਾ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਹੈ। [7]ਬੁੱਧੀ। [8]ਮੇਰੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [9]ਸਤੇ ਹੋਏ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਡਰ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਅ) ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਡਰ (ਉਸ ਡੰਡੇ ਨੇ ਜਾਗਤ ਸੂਤਾ) ਜਾਗ ਖੁਹਲਕੇ ਸੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਸੂਤ ਦੇਣਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ=ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਵਿੰਗੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਦੇਣਾ)। [10]ਜੇਹੜਾ ਕਸ਼ਟ। [11]ਜਿਸ ਨੂੰ। [12]ਇਸ ਡੰਡੇ ਦੇ ਛੁਹਿਆਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ। [13]ਰਾਮ ਚੇਤੇ ਕਰਾਕੇ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਹੈ। [14]ਮਨੋਹਰ।

ਜਾਇ ਮੁਲਤਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਪੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਹਿਂ ਸ਼ਮਸ[1] ਸਮੇਤਾ । ਮਿਲਨਿ ਚਹਨੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ । ਦੇਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪਨੋ ਨੀਕਾ । ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹ੍ਵੈ ਉਧਾਰ ਇਸ ਜੀ ਕਾ ॥ ੩ ॥ ਸ਼ਮਸ ਤਬਰ੍ਰੇਜ਼* ਰਹਤਿ ਜਿਹ ਥਾਈਂ । ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਜਗ ਸਾਈਂ।ਸਭਿ ਪੀਰਨ ਕੋ ਸੁਧ ਜਬ ਹੋਈ । ਮਿਲਿ ਕੈ ਮਤੋ[2] ਕਰਤਿ ਭੇ ਸੋਈ ॥੪॥ 'ਇਨ ਜੀਤੇ ਸਭਿ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾ । ਕਾਬਾ ਚਰਨਨ ਸੰਗਿ ਫਿਰਾਨਾ । ਚਰਚਾ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਇਹ ਭਾਰੀ । ਸਕਨੋ ਨ ਕੋਊ ਅਟਕ[3] ਅਗਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਸਰਬਰ ਬਾਦ[4] ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਆਈ । ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਕੈ ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਈ'[5]। ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਦੂਧ ਕਟੋਰਾ । ਭਰਿ ਕਰਿ ਲੇ ਆਏ ਗੁਰ ਓਰਾ ॥ ੬ ॥ ਏਹੁ ਜਨਾਵਨ ਤਿਨ ਨੈ ਕੀਨੋ ।–ਪੀਰੀ ਪੂਰਿ ਮੁਲਤਾਨ[6] ਸੁ ਚੀਨੋ । ਨਹੀਂ ਸਮਾਈ ਰਾਵਰ ਕੇਰੀ । ਗਮਨਹੁ ਅਪਰ ਥਾਨ ਪੁਰਿ ਹੇਰੀ–॥ ੭ ॥ ਨਿਕਟਿ ਆਨਿ ਜਬ ਧਰਨੋ ਅਗਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਨੀ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ । ਫੂਲ ਚੰਬੇਲੀ ਕੋ ਇਕ ਲੀਨਾ । ਤਿਹ ਪਰ ਕਰ ਤੇ ਛੋਡਨ ਕੀਨਾ ॥੮॥ ਤਰਨੋ ਦੂਧ ਪਰ ਭਲੇ ਸਮਾਯੋ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਦਿਖਾਯੋ। –ਫੂਲ ਸਮਾਯੋ ਭਰੇ ਕਟੋਰੇ । ਤਿਉਂ ਹਮ ਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਸ ਠੌਰੇ– ॥੯॥ ਇਹ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਲਖੀ ਜਬ ਪੀਰਾਂ। ਜਾਨਨੋ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ। ਪ੍ਰਾਕ[7] ਸ਼ਮਸ ਨੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ । ਜੱਗ੍ਯਾਸੀ ਇੱਛਾ ਉਰ ਧਾਰੀ[8] ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ॥'ਕਠਨ ਕੂਰ ਤਪ ਹੌਂ ਕਰਾ ਸੁਸ਼ਕ[9] ਸਰੀਰ ਬਿਸਾਲ। ਨਾਸ਼ਨ[10] ਮਨ ਕੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਜਤੰਨ ਕੀਨ ਚਿਰ ਕਾਲ ॥ ੧੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਛਿਨ ਮਨ ਨਹਿ ਹੋਵਤਿ ਇਸਥਿਰ।ਚੰਚਲ ਅਤਿ ਹੀ ਦੀਪ ਸਿਖਾਸਰ[11]। ਮਨ ਕੋ ਨਾਸ਼

[1]ਨਾਮ ਹੈ ਫਕੀਰ ਦਾ । [2]ਸਲਾਹ । [3]ਠਹਿਰ । [4]ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰੀ । [5]ਵਿਦਾ ਕਰੋ । [6]ਮੁਲਤਾਨ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ । [7]ਪਹਿਲੇਂ । [8]ਜੱਗ੍ਯਾਸੀ ਵਾਂਙ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ । [9]ਸੁੱਕਿਆ । [10]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ । [11]ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਵਾਂਙੂੰ ।

*ਸ਼ਮਸਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਖਾਨਕਾਹ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਕੇ ਇਸ ਖਾਨਕਾਹ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ ਓਥੇ ਯਾਦਗੀਰੀ ਵਿਚ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸੀ,ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਡਿੱਠੀ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਇਕ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ; ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਟੁਰ ਗਿਆ। ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਮੁਸਲ- ਮਾਨਾਂ ਮੰਜੀ ਚਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਇਕ ਕੰਧ ਉੱਤੇ ਪੰਜੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਮੁਜਾਵਰ ਦਿਖਲਾਯਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਮੁਜਾਵਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੀ ਮੇਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਨਿਸ਼ਾਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰ ਕਾਯਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਤਾ ਲਿਖ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਹੋਇ ਜਿਸ ਰੀਤੀ।ਸੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ'॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਮਰੈ ਨ ਅਹਿ[1] ਬਰਮੀ ਕੇ ਮਾਰੇ।ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਬਸਿ ਹੋਵਤਿ ਸੋਊ। ਔਰ ਉਪਾਉ ਨ ਤਾਂਕੋ ਕੋਊ ॥ ੧੩ ॥ ਤਪ ਸਾਧੇ ਮਨ ਬਸਿ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ। ਮਨ ਚੰਚਲ ਦਸਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਧਾਵਹਿ। ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਚਾਹਤਿ ਮਾਨ ਬਡਾਈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤਪ ਕਰਿ ਹੈ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਨੋ ਮੰਤ੍ਰ ਪਛਾਨਹੁ ਸੋਇ।ਤਿਹ ਸੋਂ ਇਹ ਬਸਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਔਰ ਉਪਾਵ ਨ ਕੋਇ' ॥੧੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਬੂਝੇ ਸ਼ੱਮਸ 'ਸ਼ਬਦ ਕੁ ਕੌਨ ?'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ।'ਜਗ ਝੂਠੋ,ਐਸੋ ਦ੍ਰਿਢ ਜਾਨ।ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੋ ਨੀਰ ਸਮਾਨਾ ॥੧੬॥ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਛੁ ਸੰਕਲਪ ਨ ਕਰੀਏ। ਝੂਠ ਜਾਨਿ ਮਨ ਤੇ ਪਰਹਰੀਏ।ਸਸੇ ਸੀਂਗ ਧਨੁ[2]ਲੇ ਕਰਿ ਮਾਂਹੀ*।ਰਿਪੁ ਜੀਤਨ ਇਛ ਕੋ ਨ ਕਰਾਹੀ ॥੧੭॥ ਹਰੀ ਲਤਾ[3] ਭੀ ਬੀਚ ਅਕਾਸ਼ਾ*। ਤਿਸ ਕੇ ਪੁਸ਼ਪ ਕੌਨ ਕਰਿ ਆਸ਼ਾ। ਹਰਿ ਚੰਦਉਰੀ ਕੇਰ ਬਜਾਰਾ*। ਫੁਰੇ ਨ ਕਿਹ ਕਰਨੋ ਬਿਵਹਾਰਾ ॥੧੮॥ ਤਿਉਂ ਅਸੱਤਿ ਲਖਿ ਜਗ ਪਰਪੰਚਾ। ਕਿਉਂ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਹਿ ਰੰਚਾ[4]। ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਰਿਦੇ ਦ੍ਰਿਢ ਧਾਰਾ। ਸ਼ੁਧ ਆਤਮੇ ਜਗਤ ਬਿਸਾਰਾ ॥੧੯॥ ਮਨ ਰਿਪੁ ਜੀਤਨ ਕੀ ਇਹ ਰੀਤਾ। ਪਾਵਹਿ ਸੁਖ ਜੁ ਕਰਹਿ ਧਰਿ ਚੀਤਾ। ਪੀਰ ਬਹਾਵਲਹੱਕ ਇਕ ਅਹਿ ਹੀ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨ ਬਹੁਰ ਸੋ ਕਹਿਹੀ॥੨੦॥ਦੋਹਰਾ॥'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ!ਉਪਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਮਾਯਾ ਕਹਉ ਜਿ ਕੂਰ। ਪੁਨ ਤਿਸ ਬਿਨ ਬਿਵਹਾਰ ਜੋ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਕੋ ਪੂਰ' ॥੨੧॥ਚੌਪਈ॥ਉੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਤਿ ਅਲਾਯਾ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਹੁ ਝੂਠੀ ਮਾਯਾ। ਤੈਸੇ ਝੂਠੇ ਤਿਹ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਲਖਉ ਸੱਤਿ ਜਿਉਂ ਦਾਮ ਬਿਹਾਰਾ[5] ॥੨੨॥ ਸੁਪਨ ਬਿਖੈ ਜਿਉਂ ਸਰਿਤਾ ਬਾਰਾ[6]।ਚਹਿਤਿ ਨਾਉ[7] ਚਢਿ ਉਤਰਨੋ ਪਾਰਾ।ਸੁਪਨ ਟਕਾ ਦੇ ਸੋ ਲੰਘ ਜਾਈ।ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਤਿਹ ਲੇਉ ਲਖਾਈ†

---

[1]ਸਰਪ। [2]ਸਹੇ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ (ਰੂਪੀ) ਧਨੁਖ ਨੂੰ। [3]ਵੇਲ। [4]ਥੋੜਾ ਬੀ। [5]ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ (ਸੱਪ ਦਾ) ਭਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਜਲ ਦੀ ਨਦੀ। [7]ਬੇੜੀ ਤੇ।

*ਸਹੇ ਦੇ ਸਿੰਗ, ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉੱਗੀ ਵੇਲ, ਹਰ ਚੰਦਉਰੀ ਨਗਰੀ ਤ੍ਰੈਏ ਵਸਤਾਂ ਹੈਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਪੰਚ ਅਸੱਤਿ ਹੈ।

†ਰੱਸੀ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਭਰਮ ਨਾਲ ਸਰਪ ਭਾਸਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਟਕਾ ਦੇਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣਾ। ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਨਦੀ ਇਕ ਭਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਟਕਾ ਬੀ ਭਰਮ ਦਾ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਹ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

॥੨੩॥ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਿਤ ਸੱਤਿ ਪਛਾਨਹੁ। ਤਾਂਕੋ ਨਾਮ ਸਤਿ ਮਨ ਮਾਨਹੁ'। ਰੁਕਨ ਦੀਨ ਪੁਨ ਬੈਨ ਅਲਾਇ। 'ਸੰਤ ਜੁ ਲੱਛਨ ਦੇਉ ਬਤਾਇ ॥੨੪॥ ਕੈਸੋ ਤਿਨ ਅਚਾਰ ਬਿਵਹਾਰਾ ?। ਤਿਹ ਮਿਸ[1] ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਖਾਰਾ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ। ਬੁਜਰਕ ਸੁਹਬਤ ਅੱਬਲ[2] ਜਾਨਾ॥ ੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪਰਗੁਨ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ, ਪੁਨਿ ਸੇਵਹਿ ਗੁਨਵਾਨ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਬਿਚਾਰਨਾ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ,ਸੋ ਬੁਧਿਵਾਨ ॥੨੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਨ ਦਿਆਲ ਨਿਤ ਸੁਮਤਿ[3] ਬਿਚਾਰਹਿ। ਪਰ ਤਿਯ ਦੇਖਿਨਿ ਚਖ ਹਟਕਾਰਹਿ[4]। ਨਰ ਕੁਕਰਮ[5] ਭਵ ਮੈਂ ਜੋ ਰਚੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗ ਕਰਨ ਤੇ ਬਚੇ॥ ੨੭॥ ਨਿਜ ਬਲ ਪਰ ਕੋ ਕਬਿ ਨ ਜਨਾਈ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਮੀਤ ਬਿਖੈ ਸਮਤਾਈ[6]। ਸ਼ੋਕ ਹਰਖ ਪੁਨ ਮਾਨ ਅਮਾਨੂ[7]। ਦੁਖੈ ਸੁਖ ਇਨ ਮਹਿਂ ਰਹਿਤਿ ਸਮਾਨੂ[8]॥ ੨੮॥ ਸਿਫਤ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਾਵਹਿ। ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਨਿਜ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵਹਿ'। ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਹਾਜ਼ਰਨਾਮਾ ਕੀਨ ਬਖਾਨਾ॥ ੨੯॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧॥

ਹਾਜ਼ਰਾ ਕਉ ਮਿਹਰ ਹੈ॥ ਬਿਹਾਜਰਾਂ ਕਉ ਬਿਮਿਹਰ ਹੈ॥ ਈਮਾਨ ਦੋਸਤ ਹੈ॥ ਬੇਈਮਾਨ ਕਾਫਰ ਹੈ॥ ਤਕੱਬਰ[9] ਕਹਰ ਹੈ॥ ਗੁੱਸਾ ਹਰਾਮ ਹੈ॥ ਨਫਸ ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੈ॥ ਗੁਮਾਨ ਲਾਨਤੀ ਹੈ॥ ਪਸਗ਼ੀਬਤ[10] ਕਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਹੈ॥ ਦਿਆਨਤ ਦਾਰ ਸੁਰਖਰੋਇ ਹੈ॥ ਬੇਦਿਆਨਤ ਸਿਆਹ ਹੋਇ ਹੈ॥ ਅਕਿਰਤਘਣ ਜ਼ਰਦ-ਰੂਇ ਹੈ॥ ਬਦਨੀਅਤ ਨਾਪਾਕ ਹੈ॥ ਮੋਮ ਦਿਲ ਪਾਕ ਹੈ॥ ਬੇਹਿਰਸ ਅਉਲੀਆ ਹੈ॥ ਹਿਰਸਮੰਦ ਫਾਜਰਨ ਹੈ[11]॥ ਦਰੋਗ[12] ਦੋਜ਼ਕ ਹੈ॥ ਸੱਚੁ ਭਿਸਤੁ ਹੈ॥ ਬਦ ਜ਼ੁਬਾਨ ਫਿੱਕਾ ਹੈ॥ ਦਰਦਵੰਦ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈ॥ ਬੇਦਰਦ ਕਸਾਈ ਹੈ॥ ਰੋਜ਼ੀਬਖਸ ਰਹੀਮ ਹੈ॥ ਇਲਮ ਹਲੀਮੀ ਹੈ॥ ਤਵੱਜਾ ਬੁਲੰਦੀ ਹੈ॥ ਖੈਰਵੰਦ ਸਤੀ ਹੈ॥ ਬੇਖ਼ੈਰ ਬਖੀਲ ਹੈ॥ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ॥ ਬੇਜ਼ੋਰ ਪਾਕ ਹੈ॥ ਮੁਸਾਫਾ ਸਿਫਤ ਹੈ॥ ਹਿਕਮਤ ਕਤੇਬ ਹੈ॥ ਦੁਆਇ ਦੌਲਤ ਹੈ॥ ਬਦਦੁਆਇ ਕਹਿਰ ਹੈ॥ ਇਨਸਾਫ ਸਾਫ ਹੈ॥ ਚੋਰੀ ਲਾਲਚ ਹੈ॥ ਯਾਰੀ ਪਲੀਤੀ ਹੈ॥ ਸਿਫਤ ਉਜ਼ੂ ਹੈ॥ ਬਾਂਗ ਬਲੋਲਿ[13] ਹੈ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਦਰਤਿ ਹੈ। ਫਕੀਰੀ ਸਬੂਰੀ ਹੈ॥ ਨਾਸਬੂਰੀ ਮਕਰ ਹੈ॥ ਰਾਹੁ ਪੀਰਾਂ ਹੈ॥

---

[1]ਬਹਾਨੇ। [2]ਮਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪਹਿਲੀ (ਗੱਲ)। [3]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧਿ। [4]ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਦੇਖਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਕੇ, ਮੋੜੇ। [5]ਖੋਟੇ ਕੰਮ। [6]ਬਰਾਬਰੀ। [7]ਆਦਰ ਨਿਰਾਦਰ। [8]ਇਕੋ ਜਿਹਾ। [9]ਹੰਕਾਰ। [10]ਨਿੰਦਕਾਂ। [11]ਲਾਲਚੀ ਪਾਪੀ ਹੈ। [12]ਝੂਠ। [13]ਬਾਂਗ (ਐਵੇਂ) ਅਵਾਜ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ।

ਬੇਰਾਹੁ ਬੇਪੀਰਾਂ ਹੈ ॥ ਤੇਗ ਮਰਦਾਂ ਹੈ ॥ ਦੇਗ ਖਰਾਇਤ ਹੈ ॥ ਅਦਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ॥
ਏਤੇ ਟੋਲਿ ਜਿ ਜਾਣ ਜਣਾਵੈ ॥ ਤਉ ਨਾਨਕ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਕਹਾਵੈ* ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਪੀਰ ਸਭਿ ਬੰਦੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ।ਕਰਤਿਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਅਧਿਕ ਮੁਖ ਭੁਰਿਕੈ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ॥ ੩੦ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਇ 'ਸੁਨ ਹੋ ਪੀਰ ਬਹਾਵਲੀ ! ਲੋਭ ਰਿਦੈ ਡਹਿਕਾਇ[1] ਰਾਹ ਚਲਾਏ ਜਗਤ ਬਹੁ' ॥੩੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੰਦਹਿ ਹਾਥ ਪੀਰ ਪੁਨ ਕਹਿਹੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਹਿਹੀ।ਬੈਨ ਸੁਧਾ ਸਮ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੁਖ ਟਾਰੇ[2]।ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਮੋਘ[3] ਦਰਸਾਰੇ[4] ॥ ੩੨ ॥ ਧੰਨ ਫਕੀਰੀ ਤੁਮ ਜੁ ਕਮਾਈ। ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਏਵਡ ਵਡਿਆਈ। ਸਰਬ ਜਗਤ ਕੀ ਜੋ ਗੁਰਿਆਈ। ਸੋ ਤੁਮਰੀ ਲਾਇਕ ਬਨਿਆਈ॥੩੩॥ ਕਲੀਕਾਲ ਨਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਕੋਟ[5] ਉਧਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।ਅਹੈ–ਫਕੀਰੀ–ਯਾਂਕੋ ਨਾਮ।ਜੋ ਕੀਨੀ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾਧਾਮ! ॥੩੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕੀਨੋ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋ–ਜ਼ੁਹਦ[6]–ਨਾਮ ਹੈ ਤਾਂਹਿ।–ਸਤਿ–ਸੋਈ ਸੀਤਾ ਕੀਓ,–ਜਤ–ਲਛਮਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਹਿ†' ॥ ੩੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹੈ ਸੋ–ਭਗਤਿ–ਜੁ ਕਰੀ ਕਬੀਰ।ਸੋ–ਹਠ–ਜੋ ਭਾ ਧ੍ਰੂਅਸਰੀਰ।ਸੋ–ਗ੍ਰਹਸਤ–ਜੋ ਆਦਮ‡ ਕੀਆ।–ਜੋਗ–ਸੋਈ ਜੋ ਗੋਰਖ ਲੀਐਂ ॥ ੩੬ ॥–ਤਯਾਗਨ–

[1]ਭਰਮਾਕੇ। [2]ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [3]ਜੋ ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਏ, ਸਫਲ। [4]ਦਰਸ਼ਨ। [5]ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ। [6]ਤਪੱਸਯਾ [ਫਾਃ–ਜ਼ੁਹਦ]। [7]ਕਹੀਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਹਾਜ਼ਰਨਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ। †ਪਾਃ–ਪਾਹ=ਪਾਸ।

‡ਆਦਮ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਿਵਜੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਆਦਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਤੌਰੇਤ ਵਾਲਾ ਆਦਮ ਹੈ ਤਾਂ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਨਾਫੁਰਮਾਨੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਸ਼ੋਭਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਸ਼ਿਵ ਅਰਥ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਅਦਹਮ ਦੀ ਹੈ।

ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਅਦਹਮ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਵਲੀ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਆਪ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਨ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਮਿਲੇ, ਆਪਣੀ ਹਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਲਕੜੀਆਂ ਲਿਆਕੇ ਵੇਚਦੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਆਪ ਦਾ ਲੜਕਾ ਤੇ ਤੀਵੀਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚ ਦੇ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ, ਜਦ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਦ ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਦਹਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਕੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸੋਇ ਜੁ ਭੁਰਥਰਿ ਕੀਨੋ।ਸੋ-ਤਪ-ਜਨਕ ਜਾਹਿਂ ਮਨ ਭੀਨੋ।ਹੈ-ਸੰਗ੍ਰਾਮ-ਜੁ ਦਹਿਸਿਰ ਲਰਿਓ। ਸੋ-ਬਿਯੋਗ[1]-ਜੋ ਰਘੁਪਤਿ[2] ਕਰਿਓ ॥ ੩੭ ॥ ਸੋ-ਸੈਨਨਾਸ-ਦੱਤ ਉਰ ਧਾਰਾ’। ਅਸ ਕਹਿ ਬੰਦਤਿ ਬਾਰੰਬਾਰਾ।ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਸੇਵਕ ਭੁਏ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰੁਨਾਨਿਧ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ‘ਚੇਤਹੁ[3] ਨਾਮ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਬੁਜਰਕ[4] ਕੀ ਸੰਗਤ ਕਰਹੁ ਲਹਹੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਇ* ॥੩੯॥ਚੌਪਈ॥ ਸਾਹਿਬ ਭੈ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਬਿਸ਼ਯ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਨਾਂਹੀ।ਸਤਿਸੰਗਤ ਨਰ ਕਰਿਹੈਂ ਜਬਿਹੀ। ਗਤਿ ਸੁਖੈਨ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਬਿ ਹੀ’ ॥੪੦॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਰਬ ਪੀਰ ਭੇ ਠਾਂਢੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਬਾਢੇ। ਮਿਲਿਕੈ ਭੇ ਅਧਿਕਾਇ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹੈਂ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ! ਤੁਮ ਧੰਨ’॥੪੧॥ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਸੁਖਦਾਈ।ਗਮਨੇ ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਗ ਜਾਈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦਿ ਸੁਨੀਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਮੈਂ ਬੂਝੇ ਤਬ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ॥੪੨॥‘ਇਨਕੇ ਬਿਖੈ ਪੀਰ ਕੋ ਨੀਕਾ?’। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟੀਕਾਃ-ਸ਼ਮਸਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਹਕੋ।ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੋ ਪਦਹੈ ਤਿਹਕੋ ॥੪੩॥ਇਸਕੋ ਸੁਨੋ ਸਰਬ ਪਰਸੰਗਾ।ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾ ਮਤੋ ਉਤੰਗਾ[5]।ਰੂਮ ਵਿਲਾਇਤ ਜਹਾਂ ਸੁ ਅਹਿਹੀ। ਪੇਂਜਾ ਤਹਿਂ ਮਨਸੂਰ ਸੁ ਰਹਿਹੀ ॥ ੪੪ ॥ ਮਿਲਯੋ ਸੰਤ ਕੋ ਤਾਂਹਿ ਮਹਾਨਾ। ਸਗਰੋ ਜੀਵ ਭਾਵ ਕਿਯ ਹਾਨਾ।ਅਨਲ-ਹਕ ਬੋਲਯੋ ਬੱਖਯਾਤਾ[6]। ਜਿਹ ਉਰ ਤੇ ਭੀ ਦ੍ਵੈਤ ਨਿਪਾਤਾ[7] ॥੪੫॥ ਤਿਹ ਪੁਰਿਰਹਤਿ ਏਕ ਮਉਲਾਨਾ।ਤੁਰਕ ਸ਼ਰਾ ਮਤ ਚਲਿਨ ਮਹਾਨਾ।ਅਨਲ-ਹੱਕ ਬੋਲਤਿ ਤਿਹ ਸੁਨਯੋ। ਰਹਯੋ ਹਟਾਇ ਅਧਿਕ ਡਰ ਭਨਯੋ ॥ ੪੬ ॥ ਜਾਂਕੋ ਵਿਹ ਵਥੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ।ਡਰ ਕਿਹ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨਤਿ ਸੋਈ।ਕਰਯੋ

---

[1]ਵਿਛੋੜਾ। [2]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ। [3]ਸਿਮਰੋ। [4]ਸੰਤਾਂ। [5]ਉੱਚੀ ਮਤੀ ਵਾਲਾ। [6]ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਬੋਲਿਆ-ਅਨਲਹੱਕ=ਭਾਵ ਲੈਂਦੇ ਹਨ-ਮੈਂ ਖ਼ੁਦਾ ਹਾਂ। [7]ਦੂਰ,ਨਾਸ਼। *ਪਾਃ-ਲਖਹੁ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਗਲਵਕੜੀ ਪਾ ਲਈ, ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ‘ਹੇ ਅਦਹਮ ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪਯਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਵੀ’। ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਅਦਹਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ! ਜੇ ਮੇਰੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਪਯਾਰ ਮੈਨੂੰ ਤੈਥੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਤਦ ਉਹਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਲੈ। (ਦੇਖੋ ਤਜ਼ਕਰਾਤੁਲ ਔਲੀਆ ਸਫ਼ਾ ੯੨ ਤੋਂ ੯੪ ਤਕ) ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਦਹਮ ਇਬਰਾਹੀਮ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੁਲਾਨੇ ਬਾਦ ਘਨੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਮਾਨ੍ਯੋ ਗਹਿ ਲਿਯ ਬਿਨ ਦੇਰਾ॥੪੭॥ਸੂਰੀ[੧] ਪਰ ਸੋ ਦੀਨ ਚਢਾਈ। ਅਨਲਹੱਕ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਭੇਦਗੀ[੨] ਸੂਰੀ। ਤਦਪਿ[੩] ਨ ਭੂਲ੍ਯੋ ਟਿਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੂਰੀ ॥ ੪੮ ॥ ਸ਼੍ਰੋਣਤ[੪] ਕੀ ਬੂੰਦੈਂ ਧਰ[੫] ਪਰਈਂ।ਅਨਲਹੱਕ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਿਈਂ। ਦੇਖਿ ਮੁਲਾਨੇ ਮਾਨਿ ਅਚੰਭਾ। ਸੋ ਜਰਾਇਁ[੬] ਦੀ ਲਖੈ ਅਸੰਭਾ ॥ ੪੯ ॥ ਜਿਤੀ ਭਸ਼ਮ ਹੋਈ ਤਨ ਕੇਰੀ। ਅਨਲਹੱਕ ਪੁਨਿ ਪੁਨਿ ਸੋ ਟੇਰੀ[੭]। ਕਚ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮਹਿਂ ਸੋ ਤਿਨ ਪਾਈ।ਕਰਿਕੈ ਖਾਮ[੮] ਧਰੇ ਘਰ ਜਾਈ ॥ ੫੦॥ ਕਰ੍ਯੋ ਕੈਦ ਐਸੇ ਮਨ ਜਾਨੀ।ਅਨਲਹੱਕ ਨਹਿਂ ਬੋਲਹਿ ਬਾਨੀ।ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬ ਬਿਤ੍ਯੋ ਮਝਾਰੀ। ਤਿਹਕੇ ਤਨੁਯਾ[੯] ਹੁਤੀ ਕੁਆਰੀ ॥ ੫੧ ॥ ਲੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ[੧੦] ਮੁਖ ਖੋਲਨ ਕੀਨਾ। ਸੂੰਘ੍ਯੋ ਲਖ੍ਯੋ ਸੁਗੰਧਿ ਬਿਹੀਨਾ। ਕਾਢਿ ਬੀਚ ਤੇ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਪਾਈ। ਕਛੂ ਨ ਸਾਦ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਆਈ॥੫੨॥ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ–ਇਹ ਕ੍ਯਾ ਹੋਈ ?। ਸਾਦ ਸੁਗੰਧਿ ਨ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਕੋਈ। ਪਿਤ ਨੈ ਆਨਿ[੧੧]ਧਰੀ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਿਸੁ ਕਾਜ ਕੀ ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹੀ–॥ ੫੩ ॥ ਤਬ ਤੇ ਹਮਲ[੧੨] ਰਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਤਾਂਈ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਭੇ ਚਿਹਨ ਲਖਾਈ। ਮਾਦਰ[੧੩]ਪਿਦਰ[੧੪] ਪਿਖਤਿ ਬਿਸਮਾਨੇ। ਦੁਖ਼ਤਰ[੧੫] ਕੋ ਕੁਕਰਮਿ[੧੬] ਪਹਿਚਾਨੇ ॥ ੫੪ ॥ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਬਧੀ ਬਿਸ਼ਾਲਾ॥ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।–ਇਸ ਕੋ ਮਾਰਨ ਹੈ ਸੁਭ ਕਾਜਾ॥ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਆਵਤਿ ਲਾਜਾ[੧੭]–॥ ੫੫ ॥ ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਜਬ ਪਰ ਕੈ ਸੋਯੋ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਪਨੋ ਹੋਯੋ।–ਦੁਖ਼ਤਰ[੧੮] ਮਾਰਨ ਜੋ ਮਨ ਠਾਨੀ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਤੋਹਿ ਹੋਹਿ ਦੁਖਦਾਨੀ॥੫੬॥ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਗੋ ਤੋਰ ਤਦਾਈਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਤਜਿ ਦਿਹੁ ਇਸ ਮਤ ਤਾਈਂ–। ਰਿਦੇ ਮੁਲਾਨੇ ਭੈ ਤਬ ਖਾਈ। ਰਾਖੀ ਦੁਖ਼ਤਰ ਸਦਨ ਦੁਰਾਈ[੧੯]॥੫੭॥ਭਯੋਮਾਸ ਨੌ*ਜਨਮ੍ਯੋ ਬਾਲਕ। ਲਯੋ ਮੁਲਾਨੇ ਕਰ[੨੦] ਤਤਕਾਲਕ। ਇਕਮਟਕੇ ਕੇ ਭੀਤਰ ਡਾਰਾ॥ਮੂੰਦ ਬਹਾਯੋ[੨੧]ਨਦੀਮਝਾਰਾ॥੫੮॥ਗਾਜ਼ਰ[੨੨]ਹੁਤੋ ਤੀਰ[੨੩] ਪਰ ਬਾਰੀ[੨੪]। ਲਿਯ ਨਿਕਾਸ ਤਿਹ ਖੋਲਿ ਨਿਹਾਰੀ[੨੫]। ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ

[੧]ਸੂਲੀ। [੨]ਵਿੰਨ੍ਹ ਗਈ। [੩]ਤਾਂ ਬੀ। [੪]ਲਹੂ। [੫]ਧਰਤੀ ਤੇ। [੬]ਸਾੜ। [੭]ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ। [੮]ਬੰਦ ਕਰਕੇ। [੯]ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [੧੦]ਸ਼ੀਸ਼ੀ। [੧੧]ਲਿਆਕੇ। [੧੨]ਗਰਭ। [੧੩]ਮਾਂ। [੧੪]ਬਾਪ। [੧੫]ਪੁਤਰੀ। [੧੬]ਕੁਕਰਮੀ, ਖੋਟਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੧੭](ਤਦ) ਪਤ ਰਹਿ ਆਂਵਦੀ ਹੈ। [੧੮]ਧੀ। [੧੯]ਛੁਪਾਕੇ। [੨੦]ਹੱਥ ਵਿਚ। [੨੧]ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। [੨੨]ਧੋਬੀ। [੨੩]ਕੰਢੇ। [੨੪]ਜਲ ਦੇ। [੨੫]ਵੇਖੀ (ਮਟਕੀ) ਖੋਲ੍ਹਕੇ। *ਪਾ:–ਦਸ।

ਅੰਤਰ ਕੋਦਕ[1]। ਲੀਨ ਉਚਾਇ ਤਾਂਹਿ ਉਰ ਮੋਦਕ[2] ॥ ੫੯ ॥ ਖਾਨਹਿ ਆਨਿ ਪਾਰਨਾ ਕੀਨੋ[3]। ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਨਾਮ ਧਰਿ ਲੀਨੋ। ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਬਡੇਰੋ। ਜਿਹ ਮਸਤਾਨੋ ਤੌਰ ਘਨੇਰੋ॥ ੬੦ ॥ ਤਿਹ ਮੁੱਲਾਂ ਕੀ ਮਕਤਬ[4] ਜੋਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਚਲਿ ਸੋਈ। ਬਾਲਕ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਪਢਿ ਹੈਂ ਸਬਕ ਕਿਤਾਬ ਕੁਰਾਨਾ ॥੬੧॥ ਤਿਹਛਿਨ ਤਹਾਂ ਮੁਲਾਨਾ ਨਾਂਹੀ। ਗਯੋ ਹੁਤੋ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।ਲੈ ਕਿਤਾਬ ਸਭਿਕੀ ਬਰਿਆਈ[5]। ਆਇ ਹੌਜ਼[6] ਮਹਿ ਦੀਨ ਬਗਾਈ[7] ॥ ੬੨ ॥ ਤਬ ਹੀ ਭਯੋ ਸ਼ਿਸ਼ਨ[8] ਮਹਿਂ ਰੌਰਾ। ਅਯੋ ਮੁਲਾਨਾ ਘਰ ਤੇ ਦੌਰਾ। ਗਹਿਨ ਹੇਤੁ ਪਾਛੇ ਤਿਹ ਧਾਈ[9]*। ਗਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਤ ਰਹੇ ਪਛੁਤਾਈ॥੬੩॥ ਹੌਜ਼ ਸਮੀਪ ਗਯੋ ਚਲਿ ਤਬਹੀ।ਲਈ ਨਿਕਾਸ ਕਿਤਾਬੈਂ ਸਭਿਹੀ। ਕਰ ਸੋਂ ਝਾਰਤਿਗਰਦ ਉਡਾਈ[10]। ਇਹ ਅਜ਼ਮਤ[11] ਤਿਹ ਦੀਨ ਦਿਖਾਈ॥੬੪॥ਇਉਂ ਬਿਲੋਕਿ ਮੁੱਲਾਂ ਬਿਸਮਾਨਾਂ। ਅਜ਼ਮਤਵਾਨ ਮਹਾਨ ਪਛਾਨਾ। ਆਬ[12] ਕਿਤਾਬੈਂ ਪਰਸ੍ਯੋ[13]ਨਾਂਹੀ।ਬਹੁਰ ਧੂਰ ਝਾਰਨ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ॥੬੫॥ਮੁਰਸ਼ਿਦ[14] ਜਾਨਿ ਪਰ੍ਯੋ ਤਬ ਪਾਈਂ। ਕਹਿ 'ਖੁਦਾਇ ਮਗ ਦਿਹੁ ਬਤਲਾਈ'। ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਮਸ 'ਜੇ ਅਸ ਮਨ ਤੇਰੇ।ਆਇਸੁ ਮੁਰਿ ਮਾਨਹੁ ਬਿਨ ਦੇਰੇ॥੬੬॥ਆਨਿ ਸ਼ਰਾਬ ਪਯਾਉ ਮੁਝ ਤਾਈਂ।ਨਿਜ ਦੁਖ਼ਤਰ[15]ਦੇਵਹੁ ਸੰਗ ਪਾਈ'।ਸੁਨਤਿਮੁਲਾਨਾ ਡੋਲ੍ਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਲੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ ॥ ੬੭ ॥ ਮੰਚ[16] ਡਸਾਇ ਬਿਠਾਇ ਸਪ੍ਰੀਤੀ। ਆਪਹਿ ਆਨ ਸੁਰਾ[17] ਤਬ ਦੀਤੀ। ਨਿਜ ਦੁਖ਼ਤਰ ਤਿਹ ਨਿਕਟ ਪਠਾਈ।ਘਰ ਕਪਾਟ[18]ਦੇ ਕੁਲਫ[19]ਲਗਾਈ॥੬੮॥ ਤਬਹਿ ਸ਼ਮਸ ਨਿਜ ਮਾਤ ਸੰਗਾਰੇ। ਆਪਨ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰੇ। 'ਤੋਰ ਗਰਭ ਤੇ ਜਨਮ ਹਮਾਰਾ। ਅਸਥਨ ਮੈਂ ਨ ਪਿਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰਾ[20] ॥੬੯॥ ਅਬ ਮੈਂ ਪਿਵੋਂ ਦੇਹੁ,ਹੇ ਮਾਤਾ!'।ਜਾਨਿ ਗਈ ਸੋ ਸਗਰੀਬਾਤਾ॥–ਲੇ ਜੁ ਗਯੋਬਾਲਕ ਪਿਤ ਮੇਰਾ॥ਸਰਿਤਾ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਤਿਨ ਗੇਰਾ॥੭੦॥ਸੋ ਕਿਨ ਪਾਰ੍ਯੋ ਕੀਨ

---

[1]ਬੱਚਾ। [2]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ। [3]ਘਰ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਪਾਲਿਆ। [4]ਮਦਰੱਸਾ। [5]ਜੋਰੇ ਜੋਰੀ। [6]ਚੁਬੱਚਾ। [7]ਸੁੱਟੀਆਂ। [8]ਬਾਲਕਾਂ ਵਿਚ। [9]ਦੌੜਿਆ। [10]ਘੱਟਾ ਉਡਿਆ। [11]ਕਰਾਮਾਤ। [12]ਪਾਣੀ। [13]ਛੁਹਿਆ ਨਹੀਂ। [14]ਗੁਰਮੁਖ। [15]ਪੁੱਤਰੀ। [16]ਪਲੰਘ। [17]ਸ਼ਰਾਬ। [18]ਦਰਵਾਜੇ। [19]ਜੰਦਰਾ। [20]ਉਸ ਵੇਲੇ (ਬਚਪਨ ਵਿਚ)।

*ਪਾ:–ਤਿਹ ਥਾਈਂ=ਉਸੇ ਥਾਵੇਂ।

ਬਡੇਰਾ-। ਅਸ ਕਹਿ ਅਸਥਨ ਛੀਰ ਬਧੇਰਾ[1]।ਸ਼ਮਸ ਕਹਯੋ'ਮੈਂ ਜਾਵੋਂਅਬ ਹੀ। ਤਵ ਪਿਤ ਬੂਝਨ ਲਾਗਹਿ ਜਬਹੀ ॥੭੧॥ ਤਿਹਕੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ[2]।-ਗਯੋ ਅਬੈ ਸੋ ਅਮਕੀ ਥਾਏਂ।ਤੂੰ ਬੂਝਯੋ ਕੁਛ ਚਹਿਤ ਜਿ ਤਾਹੂ। ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਤਿਹ ਥਲ ਕੇ ਮਾਂਹੂ-' ॥੭੨॥ ਨਿਕਸਿ ਗਯੋ ਤਬਿ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰਾ। ਕੁਲਫ ਰਹਯੋ ਲਾਗਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰਾ। ਦਿਨ ਚਢਿ ਆਨਿ ਮੁਲਾਨੇ ਖੋਲਾ। ਨਿਜ ਦੁਖ਼ਤਰ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਬੋਲਾ॥੭੩॥'ਕਹਾਂ ਗਯੋ ਜੁ ਹੁਤੋ ਨਿਸ ਮਾਂਹੀ॥ਫਿਰੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ ਇਹੁ ਨਾਂਹੀ'। ਤਿਸ ਨੈ ਸਰਬ ਬਾਤ ਸਮਝਾਈ। 'ਜਾਇ ਮਿਲਹੁਹੋਵਹਿ ਤਿਸਥਾਈਂ'।੭੪।ਸੁਨਿਕੈ ਤੂਰਨ ਵਹਿਰ ਪਧਾਨਾ॥ ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਬੈਸੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ॥ਦੀਨ ਭਯੋ ਪਰਿਓ ਜਬ ਪਾਈਂ । ਸ਼ਮਸ ਦੀਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਈ॥੭੫॥ ਮਿਲਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਭੇਦ ਸਮਝਾਯੋ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਤਬ ਆਪ ਸਿਧਾਯੋ। ਬੀਤਯੋ ਜਬ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ॥ ਤਹਿੰ ਇਕ ਭੂਪਤ ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲਾ ॥੭੬॥ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤਿਹ ਸੁਤ ਮਰਿ ਗਯੋ। ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਕ ਮੈਂ ਬਿਹਬਲ ਭਯੋ।ਤਿਨ ਗਹਿ ਲੀਨ ਫ਼ਕੀਰ ਮੁਲਾਨੇ। ਬਹੁਤਆਨਿ ਕਰਿ ਕੈਦ ਕਰਾਨੇ ॥ ੭੭ ॥ ਸਭਿ ਸੋਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਕ ਬੁਗੋਵਾ[3]। 'ਪੂਰਾ[4] ਪਿਕੰਬਰ ਈਸਾ*ਹੋਵਾ। ਤਿਨ ਕਿਤਾਬ ਮੈਂ ਲਿਖਯੋ ਬਨਾਈ। ਸੋ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਦੇਉਂ ਸੁਨਾਈ ॥੭੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥-ਮੈਂ ਮੁਰਦਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰੋਂ ਹੁਕਮ ਖ਼ੁਦਾ ਕੇ ਸਾਥ। ਹੋਇੰ ਅਗਾਰੀ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਗਾਥ[5] ॥ ੭੯ ॥ ਚੌਪਈ॥ਅਪਨੋ ਜਬਹੀ ਹੁਕਮ ਉਚਰਿਹੀਂ। ਮੁਰਦੇ ਕਉ ਜ਼ਿੰਦਾਸੋ ਕਰਿਹੀਂ-।

---

[1]ਦੁੱਧ ਉੱਤਰ ਆਇਆ । [2]ਦੱਸ ਦੇਵੀਂ। [3]ਕਹਿਆ । [4]ਪਹਿਲੇ । [5]ਭਾਵ-ਅਗੇ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ।

*ਈਸਾ ਇਕ ਇਬ੍ਰਾਨੀ ਪਿਕੰਬਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਈਸਾਈ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੈਕੰਬਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਵਿਚ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਦੀ ਬੜੀ ਉਪਮਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀਮਾਰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਤੇ ਮੁਰਦੇ ਜੀਵਾਉਣ ਲਈ ਈਸਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆਮ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਭੂਪਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਈਸਾ ਆਪ ਮੁਰਦੇ ਜਿਵਾਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੇ ਈਮਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਐਸੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ, (ਵੇਖੋ ਅੰਜੀਲ ਮਤੀ ਬਾਬ ੧੭ ਆਇਤ ੨੦, ੨੧। ਮਰਕਸ ਬਾਬ ੧੬ ਆਇਤ ੧੭, ੧੮) ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਪਿਗੰਬਰਾਂ ਦੇ ਈਮਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੋ, ਯਾ ਤਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੇਰਾ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਗੰਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਖੋ ਝੂਠੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਪਟੀ ਹਾਂ ।

ਇਉਂ ਲਿਖਿ ਗਯੋ ਪਿਕੰਬਰ ਬਾਰੋ। ਨੀਕੇ ਹਿਰਦੇ ਬਿਖੇ ਬਿਚਾਰੋ ॥੯੦॥ ਮੇਰੋ ਸੁਤ ਮਰਿਗਯੋ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਤਾਂਕੋ ਅਬ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ। ਨਤੁ ਭਾਖੋ ਮਿਲਕੈ ਸਭਿ ਲੋਗਾ।-ਲਿਖਯੋ ਪਿਕੰਬਰ ਇਹੈ ਦਰੋਗਾ[1]-'।੯੧। ਇਸ ਬਿਧਿ ਭੂਪਤ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ। ਚਿੰਤਮਾਨ ਭੇ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਮਾਨੀ।ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਹੀ ਕੈਦ ਮਝਾਰੀ। ਛੁਟਨ ਉਪਾਇ ਨ ਪਾਇਂ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੯੨ ॥ ਤਿਹ ਠਾਂ ਆਪ ਸ਼ਮਸ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਕੈਦਿਨਿ ਕੋ ਬੂਝਤਿ ਅਸ ਭਯੋ। 'ਬੈਠੇ ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਈ? ਬਿਗਰਯੋ ਤੁਮਰੋ ਕਾਰਜ ਕੋਈ?'॥੯੩॥ ਸਭਿ ਨੈ ਸੁਨਿ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਨ੍ਰਿਪ ਕਹਿ,-ਮੁਰਦਾ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਰੀ-। ਗਹਿਕੇ ਰਾਖੇ ਕੈਦ ਮਝਾਰੀ। ਐਸੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ' ॥੯੪॥ ਸ਼ਮਸ* ਕਹੈ 'ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਜਿਵਾਇ। ਤੁਮ ਮੁਝ ਕੋ ਹੋਵਹੁ ਦੁਖਦਾਇ'। ਕਰ ਜੋਰੇ ਸੁਨਿਕੈ ਯੌਂ ਸਭਿ ਹੀ। 'ਤੁਮ ਕੋ ਹਮ ਦੁਖ ਦੇਹਿਂ ਨ ਕਬਿਹੀ॥੯੫॥ ਇਸੇ ਜਿਵਾਇ ਛੁਟਾਵਹੁ ਸਾਰੇ। ਮਿਲਿਕੈ ਬੰਦਹਿਂ ਪਾਇ ਤੁਮਾਰੇ'।ਤਬ ਚਲਿ ਸ਼ਮਸ ਗਯੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।ਜਾਇ ਠਾਂਢਿ ਹੁਇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੯੬॥ 'ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਸਾਥ ਉਠ ਜੀਵਹੁ†। ਬਿਚਰਹੁ ਪੂਰਬ ਜਯੋਂ[2] ਅਬ ਥੀਵਹੁ'। ਤਿਹ ਛਿਨ ਤਹਾਂ ਜੁ ਮਿਰਤਕ ਪਰਿਓ। ਉਠਿ ਬੈਠਯੋ, ਨ੍ਰਿਪ ਦੁਖ ਪਰਿਹਰਿਓ॥੯੭॥ ਹਿਰਦੇ ਭਾ ਅਨੰਦ ਸਭਿ ਤਾਈਂ। ਕਰੇ ਕੈਦ ਜੋ ਦੀਨ ਛੁਡਾਈ। ਭਏ ਮੁਲਾਨੇ ਸਭਿ ਇਕ ਥਾਈਂ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਇਨ ਕੀਨਿ ਖੁਟਾਈ ॥ ੯੮ ॥ ਸ਼ਰਾ ਬਿਖੇ ਰਖ਼ਨਾ ਇਨ ਗੇਰਾ[3]। ਕਹਯੋ-ਜੀਵ ਭਾ ਹੁਕਮ ਜੁ ਮੇਰਾ[4]-। ਨਹੀਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਨਾਮ ਕੋ ਲੀਨੋ। ਇਸੀ ਬਾਤ ਇਨ ਕੀਨ ਮਲੀਨੋ ॥੯੯॥ ਨਹੀਂ ਮਜ਼ਬ ਹਮਰੇ ਮੈਂ ਭਾਈ[5]। ਯਾਂ ਤੇ ਚਹੀਅਤ ਦਈ ਸਜ਼ਾਈ'।ਸਭਿ ਮਿਲਿ

[1]ਝੂਠ। [2]ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਙੂ। [3]ਸ਼ਰਾ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਕਸਰ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸ਼ਰਾ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। [4]ਜੀਉ ਪਉ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਦੇ (ਨਾਲ)। [5]ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਨਹੀਂ।

*ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੇ ਅਲੋਪ ਜਾਂ ਕਤਲ ਦਾ ਸੰ: ੬੪੪-੬੪੫ ਹਿਜਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਢਾਈ ਕੁ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਹੈ। ਯਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਨਾਮ ਗਲਤ ਠੋਕਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬਿਨਾ ਸੋਧੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਾ ਚਰਚਾ ਹੋਰ ਫਕੀਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ 'ਸ਼ਮਸ' ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਕਥਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

†ਕੁੰਮ ਬਿਜ਼ਨੀ=ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉੱਠ, ਅਰਬੀ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰਾ ਹੈ, ਮੁੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਇਸਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਕੁੰਮ ਬਿਜ਼ਨਿੱਲਾ=ਉੱਠ ਅੱਲਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ।

ਸ਼ਮਸ ਲੀਨ ਗਹਿ ਤਬਹੀ। ਕਹਿਤਿ ਜੁ ਥੇ–ਦੁਖ ਦੇਹਿਂ ਨ ਕਬਹੀ–॥੯੦॥ ਤਬਹ ਸ਼ਮਸ ਨੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਕਜਾ ਸਜ਼ਾਇ ਤੁਮ ਦਿਹੁ ਮੁਝ ਤਾਈਂ। ਜੋ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ ਸੋ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਹੋ ਝੂਠੇ ਨਿਜ ਰਿਦੇ ਲਖੀਜੈ' ॥ ੯੧ ॥ ਕਹਿਤਿ ਮੁਲਾਨੇ 'ਸ਼ਰਾ ਮਝਾਰੀ। ਖਾਲ ਉਤਾਰਨ ਉਚਿਤ[1] ਤੁਮਾਰੀ॥ ਅਪਨ ਹੁਕਮ ਸੋਂ ਮੁਰਦਾ ਜ਼ਿੰਦਾ। ਕਰਿਓ ਤੈਂ ਤਾਤੇ ਤੁਝ ਨਿੰਦਾ' ॥੯੨॥ ਅਸ ਕਹਿ ਲੀਨੀ ਖਾਲ ਉਤਾਰੀ।ਦਯੋ ਛੋਰਿਬਹਿ ਸੂੈਲਾ ਧਾਰੀ।ਭਯੋ ਕੁਰੂਪ ਭੁਯਾਨਕ ਭਾਰੀ। ਪੂੰ ਪਰਿਗੀ ਸਭਿ ਅੰਗ ਮਝਾਰੀ॥੯੩॥ ਭਿਨਕਹਿਂ ਮਾਖੀ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਮਾਂਹੀ।ਕੋ ਸਮੀਪ ਆਵਨ ਦੇ ਨਾਂਹੀ।ਤਾਂਹਿ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਛੋਰਿਸਿਧਾਰਾ। ਆਵਤਿ ਭਾ ਮੁਲਤਾਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੯੪ ॥ ਛੁਧਾ ਬਿਖੈ ਆਤੁਰ[2] ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ। ਜਾਚਹਿ[3] ਅੰਨ ਦੇਤਿ ਨਹਿਂ ਕੋਊ।ਤਬ ਇਕ ਮੀਨ[4] ਮਾਂਗਤੇ[5] ਪਾਈ।ਨਹਿ ਭੁਰਜਨ[6] ਦੇਵੇਂ ਕਿਸ ਥਾਈਂ ॥੯੫॥ ਆਇ ਸ਼ਹਿਰ ਬੈਠਯੋ ਇਕ ਥਾਨਾ। ਇਉਂ ਸੂਰਜ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ਼ਮਸ'[7] ਨਾਮ ਹੈ ਇਕ ਮਮ ਤੋਰਾ[8]। ਯਾਂਤੇ ਕਾਜ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਮੋਰਾ ॥੯੬॥ਨੀਚੇ ਆਨਿ ਭੁਰਜੀਏ ਮੀਨਾ। ਪੁਨ ਖਾਵੋਂ ਮੈਂ ਛੁਧਾ ਅਧੀਨਾ'।ਤਬ ਸਵਿਤਾ[9]ਨੀਚੇ ਕੋ ਆਯਾ।ਤਪਯੋ,ਤੇਜ ਜਿਹ ਅਧਿਕ ਬਧਾਯਾ ॥੯੭॥ ਤਪਤ ਲੋਕ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਕੁਲਾਏ। ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਪਰੇ ਤਬ ਪਾਏ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ। ਸੇਵਕ ਭਏ ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ[10]॥੯੮॥ਤਬ ਤੇ ਸ਼ਮਸ ਰਹਯੋ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।ਸਭਿ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਜਾਂਹਿ ਮਹਾਨਾ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।ਜੋ ਭਾਖਯੋ*ਬਾਲੇ! ਤੁਝ ਸੰਗਾ॥੯੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਮੁਲਤਾਨ ਸ਼ਮਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੈਂਤੀਸਮੋ ਅੰਧਜਾਯ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਸ਼ਬਦ ਮਹਿਮਾਂ। ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਨ, ਬਾਲਥੀਂਦਾਈ, ਮੂਲਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸਹਾਇ ਲੇ ਨਾਮ ਜਪਨ ਹਥਿਆਰ।
ਮਨ ਰਿਪੁ ਜੀਤੈਂ ਮਨੁਜ ਜੋ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਸੁਖ ਸਾਰ ॥ ੧ ॥

[1]ਯੋਗ ਹੈ। [2]ਦੁਖੀ। [3]ਮੰਗਦਾ ਹੈ। [4]ਮੱਛੀ। [5]ਮੰਗਦਿਆਂ। [6]ਭੁੰਨਣ। [7]ਸ਼ਮਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੂਰਜ। [8]ਮੇਰਾ ਤੇ ਤੇਰਾ। [9]ਸੂਰਜ। [10]ਮਨ ਬਾਣੀ ਸ਼ਰੀਰ ਕਰਕੇ।

*ਇਹ ਕਥਾਵਾਂ ਮਨਸੂਰ ਤੇ ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਫੀ ਖਯਾਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਜੈਸੇ ਸੁਣੀਆਂ,ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਕਵਯੋਕਤੀ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਵਿੰਦ ਵਿਚ ਨਾ ਧਰਦੇ ।

[ਸ਼ਬਦ=ਇਥੇ ਅਰਥ 'ਉਪਦੇਸ਼' ਹੈ (ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਖਾਃ ਟ੍ਰੈਃ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ)। ਰਿਪੁ=ਵੈਰੀ, ਸ਼ਤ੍ਰੂ। ਮਨੁਜ=ਆਦਮੀ, ਮਾਨੁਖ, ਇਨਸਾਨ। ਸੁਖਸਾਰ=ਸਾਰ ਸੁਖ ਤੱਤ ਸੁਖ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, ਕੱਲਜਾਨ, ਮੁਕਤੀ, ਪਰਮ ਪਦ।]

ਅਰਥ—ਜੋ ਮਨੁਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਕੇ 'ਨਾਮ ਜਪਣ' (ਰੂਪੀ) ਹਥਿਆਰ (ਨਾਲ) ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਓਹ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰ ਸੁਖ (ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ)।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੋ ਕਥਾ ਪੁਨ ਫੇਰੂ ਨੰਦਨ[1]! । ਮਾਰਗ ਚਲਤਜੋ ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ । ਸ਼ਮਸ ਕਹਾਣੀ ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ। ਗਮਨਤਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਇਕ ਜਾਈ ॥੨॥ ਜਹਿਂ ਫਕੀਰ ਕੇ ਲੁਟ ਗਯੋ ਮੇਲਾ। ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਭਯੋ ਦੁਹੇਲਾ[2] । ਗਯੋ ਪਖੰਡ ਉਘਰ ਸਭਿ ਪਾਜਾ। ਲੋਕਨ ਬਿਖੇ ਅਧਿਕ ਸੋ ਲਾਜਾ[3] ॥੩॥ ਤਿਹ ਕੋ ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਫੇਰਾ[4]। ਗਏ ਗੁਰੂ ਸੋ ਦੁਖੀਆ ਹੇਰਾ।ਤਿਸੀ ਤੀਅ ਕੇ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ।ਜਾਵਤਿ ਕੀਨੋ ਜਹਾਂਬਸੇਰਾ॥੪॥ ਚੰਦਰਾਤਿ ਪੁਨ ਤਾਂ ਦਿਨ ਸੋਈ। ਮੇਲਾ ਤਾਂ ਕੇ ਭਯੋ ਨ ਕੋਈ।ਅਸ ਪਿਖਿ ਉਪਜੀ ਕਰੁਨਾ ਭਾਰੀ।ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਬ੍ਰਿਥਾ[5] ਸੋ ਨਾਰੀ ॥੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣ ਜਹਿਂ ਹੁਤੋ ਮੇਲਾ ਭਯੋ ਨ ਤਾਂਹਿ। ਰਹਤਿ ਇਹਾਂ ਕੈਧੋਂ ਨਹੀਂ ? ਮਾਨਵ ਮਾਨਹਿ ਜਾਂਹਿ' ॥੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੀਯ ਕਹੈ 'ਤਿਹ ਝੂਠ ਸਮਾਜਾ। ਉਘਰ ਗਯੋ ਜੋ ਕੀਨੋ ਪਾਜਾ। ਸੇਮਰ ਫਲ ਜਿਮ ਤਾਂਹਿ ਬਨਾਉ[6]।ਪਾਕੇ ਤੇ ਸੋ ਤੂਲ ਉਡਾਉ[7]'॥੭॥ ਅਸ ਸੁਨਿਕੈ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ। ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਤਿਯ ਵਹਿਰ ਨਿਕੇਤਾ[8]। ਲੂਲਾ ਕਰ[9] ਪਗ ਤੇ[10] ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਆਯੋ ਇਕ ਅਵਲੋਕ ਦਯਾਲਾ[11] ॥੮॥ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸੇ ਭੇ ਪਦ ਪਾਨਾ[12]।ਅਤਿਸੁੰਦਰ ਹੋਯੋ ਸਵਧਾਨਾ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਸੋ ਖਰਾ ਅਗਾਰੀ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੯ ॥ 'ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਨ ਮੇਰਾ। ਭਾ ਅਰੋਗ ਦੁਖ ਕਟਨੇ ਘਨੇਰਾ।ਮੋ ਤੇ ਸੰਗ ਨ ਛੋਡਯੋ ਜਾਈ। ਰਾਖਹੁ ਅਬਿ ਅਪਨੀ ਸ਼ਰਨਾਈ'॥ ੧੦॥ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।ਤਿਹਸੋਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨਬਖਾਨਾ॥

[1]ਹੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ। [2]ਦੁਖੀ। [3]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ। [4]ਮੁੜਕੇ। [5]ਹਾਲ। [6]ਸਿੰਬਲ ਦੇ ਫਲ ਵਾਕੂ ਤਿਸਦੀ ਬਨਾਵਟ ਸੀ। [7]ਰੂੰ ਉੱਡ ਗਈ। [8]ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ। [9]ਹੱਥਾਂ। [10]ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ। [11]ਇਕ (ਕੋਈ) ਆਇਆ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [12]ਹੋ ਗਏ ਪੈਰ ਹੱਥ।

'ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਬੂਝੇ ਜੇ ਕੋਊ ।–ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇਰੇ ਕਰ ਪਗ ਹੋਊ ?–॥੧੧॥ ਕਹੀਐ–ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣ ਦੀਨਾ॥ ਲੂਲੇ ਤੇ ਕਰ ਪਗ ਸ਼ੁਭ ਕੀਨਾ*–' । ਆ-ਇਸੁ ਮਾਨਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੋਊ।ਗਯੋ ਨਗਰ, ਬੂਝੇ ਜੇ ਕੋਊ॥੧੨॥'ਲੂਲੇ ਤੈਂ ਕਰ ਪਗ ਕਿਤ ਪਾਏ ?।'ਸੋ ਸੁਨਿ ਤਾਂਕੋ ਦੇਤਿ ਬਤਾਏ । 'ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਕਰੁਣਾ ਕੀਨੀ।ਦੇਹਿ ਅਰੋਗ ਤੁਰਤ ਕਰਿ ਦੀਨੀ' ॥੧੩॥ ਸੁਨਿਕੈ ਲੋਕਨ ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ।ਸਗਲੇ ਪੁਰਿ ਤਿਨ[1] ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ॥ ਕਹਿਤਿ ਕਹਿਤਿ ਤਿਹ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ । ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਜੌਨ ਕਹਾਯੋ[2] ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੂਝਤਿ 'ਕਿਹ ਥਲ ਸੋਊ?। ਜਾਂਹਿ ਤੋਰ ਦੁਖਦੀਨੋ ਖੋਊ' । ਕਹੈ ਸੁ'ਚਲੋ ਮੋਰ ਤੁਮ ਸੰਗ॥ ਦਰਸਾਵੋਂ ਜਿਹ ਕਿਯ ਦੁਖ ਭੰਗਾ' ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣ ਅਚਰਜ ਮਾਨਯੋ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹੇਤ ਲੁਭਾਨਯੋ । ਸੰਗਿ ਚਲਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ । ਦ੍ਵੈ ਲੋਚਨ ਮਹਿਂ ਕਰੁਣਾ ਛਾਏ ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਦਰਸ ਕਰਿ ਜਾਨੇ–ਸੋ ਦਰਵੇਸ਼॥ ਦਰ ਪਰ ਮੇਰੇ ਜੋ ਮੁਰੇ ਸੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਜਗ-ਤੇਸ਼॥੧੭॥ਚੌਪਈ॥ਮੋਰ ਪਖੰਡ ਤਜਾਵਨ ਆਯੋ–। ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨਿ ਚਰਨ ਲਪਟਾਯੋ। ਦੀਨ ਭਯੋ ਨ ਉਠਾਵਤਿ ਸੀਸਾ । ਕਰਤਿ ਬਿਨੈ 'ਤੁਮ ਹੋ ਜਗਦੀਸ਼ਾ॥ ੧੮ ॥ ਅਫਵਲ[3] ਗੁਨਹਿ ਕਰੋ ਅਬ ਮੇਰਾ । ਹੋ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਚੇਰਾ । ਹੌਂ ਅਧਮੀ ਤੂੰ ਅਧਮ ਉਧਾਰਨ[4]। ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਜਗਤ ਕੋ ਤਾਰਨ॥੧੯॥ਆਪ ਛਪਾਇ ਮੁਝੇ ਬਡਿਆਈ । ਤੁਮ ਦੇਵਤਿ ਇਹ ਬਿਰਦ ਸਦਾਈ'। ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਐਸੇ ਅਬਿ ਜਾਨਹੁ।ਸ਼ਹੁ ਰਵਿਆ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ ਪਛਾ-ਨਹੁ ॥੨੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਭਿ ਕੌ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੀਏ ਸਭਿ ਕੌ ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਹੁ । ਸਦਾ ਬੰਦਗੀ ਕੀਜੀਏ ਮਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮੈਂ ਦੇਹੁ' ॥ ੨੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਾਨੇ ਹਿਤ ਸੌਂ ਗੁਰਕੇ ਬੈਨਾ । ਸੋ ਬਖ਼ਸ਼ਾਇ ਗਯੋ ਨਿਜ ਐਨਾ । ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੋਈ । ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਮਨਤਾ ਪੁਨ ਹੋਈ ॥੨੨॥ ਲੂਲਾ ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਥਾਏਂ । 'ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣ ਤੇ ਪਗ ਪਾਏ' । ਸਰਬ ਲੋਕ ਤਬ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਨੋ।–ਸ਼ਹੁ ਆਵਤਿ ਇਸ ਢਿਗ–ਮਨ ਚੀਨੋ।੨੩।ਪੁਨ ਝੰਡੇ ਰਾਖੇ

---

[1]ਭਾਵ ਲੂਲੇ ਨੇ। [2]ਜੋ ਕਹਾਂਵਦਾ ਸੀ। [3]ਮਾਫ [ਨ਼:, ਅਫਵ] । [4]ਨੀਚਾਂ ਦਾ ਤਾਰਕ ।

*ਇਸ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਜੋ ਪਰਮ ਤ੍ਯਾਗ ਤੇ ਮੇਹਰ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ, ਪਰ ਇੰਵ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਉਪਕਾਰ ਦੀ ਮੁੱਖਤਾ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਿਜ ਥਾਨਾ। ਨੌਬਤ ਬਾਜਨ ਲਗੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਲਗਨੇ ਲਗਯੋ ਬਡੋ ਤਹਿ ਮੇਲਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਤਬ ਹੋਇ ਸਕੇਲਾ[1] ॥੨੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੋਕ ਪਰਸਪਰ ਸਭਿ ਕਹੈਂ 'ਭੂਲੇ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰਿ। ਪੂਰਨ ਹੈ ਇਹ ਸੰਤ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਹੁ ਆਵੈ ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰ ॥ ੨੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਹ ਕੇ ਬਰ ਲੂਲੇ ਪਗ ਪਾਏ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਭੇਟ ਚਢਾਏ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਨਰ ਤਹਿੰ ਆਏ। ਮਾਨਹਿੰ ਅੱਗ੍ਰਜ ਤੇ ਅਧਿਕਾਏ[2] ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਭਾ ਸੋਈ। ਯਾਂਤੇ ਪੂਜਾ ਬਹੁ ਜਗ ਹੋਈ।ਅਪਨੋ ਪੰਥ ਕਿਯੋ ਇਕ ਤਾਂਹੀ। ਬਾਂਧਤਿ ਜੋ ਘੁੰਗਰੂ ਪਗ ਮਾਂਹੀ। ੨੭॥ ਗਰ ਮਹਿੰ ਮੌਰੀ[3] ਪਾਵਹਿੰ ਸੋਇ। ਬੇਖ ਚਲਯੋ ਜਗ ਪਰਗਟ ਹੋਇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਤਾਂਹੀ। ਨਾਮ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਹੈ ਜਾਂਹੀ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੇ ਬਿਨਾ ਕਰੈ ਕੌਨ ਅਸ ਕਾਜ।ਤਾਰੇ ਨਰ ਕਲਿ-ਕਾਲਿ ਮੈਂ[4] ਬਡੋ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥੨੯॥ ਚੌਪਈ ॥

ਤਹਿ ਤੇ ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਟਿੱਲਾ ਹੈ ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ*।ਜੋਗੀ ਬਹੁਤ ਰਹਤਿ ਤਿਹ ਥਾਈਂ ॥੩੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਸਦਨ ਮਹਿ ਬਾਜਸਾਲ[5] ਮਹਿ ਬਾਜ[6]। ਏਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਚੀਰ ਕੋ[7] ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਿ ਕਾਜ[8] ॥੩੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਸੋ ਬਨਿਵਾਵਹਿ। ਜੋ ਤਹਿੰ ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਖ੍ਵਾਵਹਿ।ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿੰ ਬਿਸਰਾਮਾ। ਨਗਨ ਦੇਖਿ ਪਟ ਦੇ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥੩੨॥ਪੰਥ ਚਲਤਿ ਸ਼੍ਰਮ ਜੋ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ। ਭੇਜਿ ਤੁਰੰਗ ਤਾਂਹਿ ਚਢਿਵਾਵਹਿ। ਨਿਤ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖੀ। ਜਿਉਂ ਅਵਨੀ ਪਰ ਸਫਲਯੋ ਸਾਖੀ[9] ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਹ ਡੇਰੇ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਹੋਈ। —ਵਹਿਰ ਅਤੀਤ ਬੈਠਿ ਰਹਿ ਦੋਈ ॥੩੪॥ਨਹੀਂ ਅਗਾਰੀ ਆਵਤਿ ਸੋਊ— ਜੋਗੀ ਤਬਹਿ ਬੁਲਾਏ ਦੋਊ। ਕਹਯੋ ਤਿਨਹਿੰ ਕੋ 'ਆਨਹੁ ਜਾਈ' ।ਪਹੁੰਚੇ

---

[1]ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਇਕੇ। [2]ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਾ। [3]ਮੌਲੀ। [4]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਖੇ। [5]ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ ਹੈਨ। [6]ਘੋੜੇ। [7]ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। [8]ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। [9]ਫਲਾਂ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਿਛ।

*ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਜੇਹਲਮ ਵਿਚ ਹੈ, ਜੇਹਲਮ ਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ੧੫ ਕੁ ਮੀਲ ਹੈ, ਇਸੇ ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ 'ਸਿੱਧ ਬਗਾਈ' ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਂਝੇ ਨੇ ਜੋਗ ਲਿਆ ਸੀ।

ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੩੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਚਲਹੁ ਅਤੀਤੋ ! ਉਠਿ ਅਬੈ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਥਾਨ।ਬੈਠਿਨ ਕੋ ਮੰਦਿਰ ਭਲੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਹ੍ਵੈ ਗੁਜ਼ਰਾਨ'।੩੬। ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ 'ਨ ਹਮ ਚਲਿ ਜਾਵਹਿੰ । ਜਹਿੰ ਬੈਠਹਿੰ ਤਹਿ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵਹਿੰ । ਚਹੀਏ ਨਿਤ ਅਤੀਤ ਕੋ ਐਸੀ। ਆਇ ਜੁ ਬਨਹਿ ਬਿਤਾਵਹਿ ਤੈਸੀ' ॥ ੩੭॥ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਢਿਗ ਪੁਨ ਜਾਇ। ਜਾਇ ਬਤਾਯੋ 'ਨਹਿ ਸੋ ਆਏ'।ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਆਪ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਜਿਹ ਥਲ ਬੈਠਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਹਾਯੋ॥੩੮॥ਆਦਰ ਯੁਤ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਚਲਹੁ ਅਤੀਤਹੁ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਆਵਤਿ ਮੇਘ ਘਟਾ ਬਰਖਾਵਹਿ। ਮੰਦਰ ਮਹਿੰ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਹਾਵਹਿ'॥੩੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ'ਅਤੀਤ ਹਮ ਜੈਸੇ ਬਨਿ ਹੈ ਆਇ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮ ਉਰ ਜਾਨਿਕੈ ਸਮਾਂ ਦੇਤਿ ਗੁਜ਼ਰਾਇ ॥੪੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਹਿੰ ਕਹਿੰ[1] ਮੰਦਰ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਿਹੀਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਗਮਨ ਹਮ ਕਰਿਹੀਂ। ਜਹਿੰ ਬੈਸਹਿੰ ਤਹਿੰ ਦੇਤਿ ਬਿਤਾਇ। ਹਮਰੋ ਮਤਾ ਸਦਾ ਇਹ ਭਾਇ[2]' ॥ ੪੧ ॥ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ।'ਪੁਰਖ ਅਲੇਖ ਕਰਹਿ ਜੋ ਦਾਯਾ। ਦੇਵਹਿ ਜਬਿ ਸਮਾਜ ਸੁਖਦਾਇ ?। ਨਹੀਂ ਨਿਰਾਦਰ ਤਿਨ ਬਨਿ ਆਇ॥ ੪੨॥ ਸਰਬ ਨਿਰੰਜਨ ਕੇਰ ਪਦਾਰਥ। ਭਲੀ ਬਾਤ ਕਰਨਾ ਪਰਸ੍ਵਾਰਥ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ। ਲੇਕਰਿ ਸੰਗਿ ਚਲਯੋ ਸੁਖਦਾਈ॥੪੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਨੀਕੇ ਘਰ ਮਹਿੰ ਜਾਇਕੈ ਕੀਨੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨ। 'ਦੇਖਹੁ ਸ਼ੁਭ ਇਸਥਾਨ ਇਹ ਭਲੋ ਹੋਇ ਗੁਜ਼ਰਾਨ' ॥ ੪੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੰਗ। 'ਕਹਾ ਦੇਖਉਂ ਨ੍ਰਿਪਲੀਲਾ ਰੰਗ[3]'।ਬਸਤ੍ਰ ਕੋਸ਼[4] ਕੋ ਜਬੈ ਦਿਖਾਯੋ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਰੰਗ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੪੫ ॥ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਭਨਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ। 'ਸਰਬ ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਹਮ ਜਾਨੀ'। ਬਾਜਸ਼ਾਲ[5] ਮਹਿੰ ਜਬ ਲੇ ਗਯੋ। ਭਲੇ ਤੁਰੰਗ ਦਿਖਾਵਤਿ ਭਯੋ॥੪੬॥ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ'ਸੁਨਿ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ। ਏਹ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਬਨਿ ਆਈ।ਹ੍ਵੈ ਅਤੀਤ[6] ਸਭਿ ਤਜੈ ਸਮਾਜਾ। ਇਨਹਿੰ ਬਿਲੋਕਨ ਕਹਾ ਹਮ ਕਾਜਾ ॥ ੪੭ । ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਮਾਨ ਬਿਨ ਹੋਨਾ। ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਸੰਤ ਧਨ ਭੌਨਾ[7]'। ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਸੋ ਦੇਖਨ ਚਹੀਏ। ਜਿਹ ਕੋ ਪਾਬਿ

---

[1]ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ। [2]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ। [3]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰੰਗ ਹਨ। [4]ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। [5]ਤਵੇਲੇ। [6]ਤਿਆਗੀ ਹੋਕੇ। [7]ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ (ਰੂਪੀ) ਧਨ ਹੈ। (ਅ) ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਧਨ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਡਰ ਨਹੀਂ।

ਪਰਮ ਸੁਖ ਲਹੀਏ॥੪੮॥ਚਹਿਨ ਪਦਾਰਥ[1] ਕੋ ਜੋ ਹੋਊ। ਇਨ ਤੇ ਲਖਹੁ ਬਿਰੋਧੀ ਸੋਊ[2]। ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਚਰਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਾ॥ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਕਹਹੁ ਅਤੀਤਹੁ ! ਨਾਮ ਨਿਜ, ਕਿਤ ਆਏ ਕਿਤ ਜਾਇ ? । ਉਤਮ ਬੇਖ ਸਰੀਰ ਮਹਿਂ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਤੋਰ ਸੁਭਾਇ'॥ ੫੦ ॥ ਚੌਪਈ॥'ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਮ ਨਾਇ। ਇਹ ਕੋ ਬਾਲਾ ਲੋਕ ਅਲਾਇ'। ਸੁਨਕੈ ਨਾਮ ਜਬ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਭਾਉ ਅਧਿਕਾਈ॥੫੧॥ 'ਅਬਿ ਜਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋਈ। ਚਰਚਾ ਸਿੱਧਨ ਸੌਂ ਜਿਹ ਹੋਈ। ਤੁਮ ਤੋ ਕਲਾਵਾਨ ਮਤਿਵਾਨਾ। ਇਕ ਉੱਤਰ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਸੁਜਾਨਾ॥੫੨॥ ਬੈਠੇ ਆਪ ਵਹਿਰ ਜਿਹ ਥਾਈਂ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਿਤੈ ਕਿ ਦੁਖ ਤਹਿਂ ਪਾਈਂ। ਅਬ ਸ਼ੁਭ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ ਆਏ। ਜਹਿਂ ਸਗਰੋ ਸ਼੍ਰਮ ਜਾਇ ਬਿਲਾਏ'[2] ॥ ੫੩ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਗੁਰੂ ਭਨਕੈ 'ਬੈਠੇ ਜਹਾਂ ਹੋਤਿ ਜਾਤਿ ਗੁਜਰਾਨ। ਜੋ ਫਕੀਰ, ਖੋਜੈਂ ਕਹਾਂ ਮੰਦਰਨੀਕੇਥਾਨ'॥੫੪॥ ਚੌਪਈ॥ਪੁਨ ਕਹਿ'ਮੁਝਕੋ ਕਿਉਂ ਨ ਬਤਾਵਤਿ?। ਸੁਖ ਗੁਜਰਤਿਕੈ ਕਸ਼ਟ ਬਿਹਾਵਤਿ?'।ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ'ਗੁਜਰਤਿ ਦੁਖ ਸੰਗ। ਆਇ ਹੁਤੀ ਤਬ ਘਟਾ ਉਮੰਗ' ॥ ੫੫ ॥ ਪੁਨ ਆਪਨ ਕਰ ਮੈਂ ਲੇ ਸਾਕ[3]।ਭਖਰੇ ਕੀ ਰੋਟੀ,ਕਹਿ ਵਾਕ।'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਮੋਰ ਅਹਾਰ। ਲਖਹੁ ਪਦਾਰਥ ਪਰਉਪਕਾਰ[4] ॥ ੫੬ ॥ ਕਬਿ ਹੌਂ ਕਰੋਂ ਨ ਅੰਗੀਕਾਰਾ। ਸਭਿ ਰਾਖੇ ਮੈਂ ਹਿਤ[5] ਉਪਕਾਰਾ। ਅਨਿਕ ਲੋਕ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਆਈ। ਮਾਰਗਸ਼੍ਰਮ ਕੋ ਦੇਹਿਂਬਿਲਾਈ'॥੫੭॥ਇਸਪ੍ਰਕਾਰਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿਬਾਨੀ।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ।'ਸਰਬ ਜੋਗੀਯਨ ਕੇਰ ਮਝਾਰੀ। ਉੱਤਮ ਤੁਮ ਚਿਤ ਮਤਿ ਉਪਕਾਰੀ*'॥੫੮॥ਇਕਨਿਸਾਬਸਿ ਕਰਿਤਿਹ ਥਾਨ।ਭੋਰਹੋਤਿ ਗੁਰ ਕੀਨ ਪਯਾਨ।ਪੁਨ ਸਲਕੋਟ[6] ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਏ।ਮੁਝ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਲਾਏ॥੫੯॥'ਹੇ ਬਾਲਾ!ਇਸ ਨਗਰ ਮਝਾਰ। ਸੰਸਾਰੀ ਇਕ ਮੀਤ ਹਮਾਰ।ਪੂਰਬ ਗਮਨਕੈ ਜੋ ਸੰਗਾਰਾ। ਮੂਲਾ ਨਾਮ ਸੁ ਇਹਾਂ ਅਗਾਰਾ[7] ॥ ੬੦ ॥ ਤਿਹ ਸੌਂ ਮਿਲਿਨ ਚਹੈ ਮਨ ਮੇਰਾ। ਚਲਹੁ ਅਬੈ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਹੈ ਡੇਰਾ'।ਅਸ ਕਹਿ

[1]ਇੱਛਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ। [2]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। [3]ਸਾਗ। [4]ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਹੈਨ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਖਦੇ ਹੋ। [5]ਵਾਸਤੇ। [6]ਸਿਆਲਕੋਟ। [7]ਇਥੇ ਹੈ ਘਰ (ਉਸ ਦਾ)।

*ਇਥੇ ਗੁਰਮਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਖੁਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ। ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਤੇ ਤਿਆਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਮਤੀ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਨਾਮ ਬੀ ਜਪੇ।

ਚਲਿ ਮੂਲੇ ਕੇ ਪੌਰ। ਆਇ ਖਰੇ ਬੇਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥ ੬੧ ॥ ਘਰਨੀ ਸਨ-ਮੁਖ[੧] ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਨਿਜ ਪਤਿ ਸੋਂ ਅਸ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਪੂਰਬ ਗਮਨ੍ਯੋ ਜਾਂਹਿ ਸੰਗਾਰੇ। ਸੋ ਅਬਿ ਸਾਧੁ ਆਇ ਤਵ ਦ੍ਵਾਰੇ ॥ ੬੨ ॥ ਘਰ ਮਹਿਂ ਤੂਰਨ ਦੁਰਿਯੇ ਜਾਈ[੨]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਤੁਝ ਕੋ ਲੇਹਿਂ ਬੁਲਾਈ'। ਜੱਦਪਿ ਮੂਲਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਾਨਤਿ। ਮਹਿਮਾ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨਤਿ॥ ੬੩ ॥—ਕਰਾ-ਮਾਤ ਯੁਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਕਰੈਂ ਜੁ ਚਾਹੈਂ ਸਭਿ ਘਟ ਸ੍ਵਾਮੀ—। ਤੱਦਪਿ ਤ੍ਰਿਯ ਨੈ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਈ[੩]। ਤੂਰਨ ਬਰ੍ਯੋ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਜਾਈ ॥੬੪॥ ਗੋ ਮੈਂ[੪] ਸ਼ੁਸ਼ਕ[੫] ਪਰੇ ਜਿਹ ਥਾਈਂ। ਬਡੋ ਤਿਮਰ[੬], ਤਹਿਂ ਦੇਹਿ ਦੁਰਾਈ[੭]। ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਜਾਨੀ ਬਿਧਿ ਸਾਈ[੮]। 'ਮੂਲੇ, ਮੂਲੇ' ਊਚ ਅਲਾਈ ॥੬੫॥ ਸੁਨੀ ਗੁਹਾਰ[੯] ਨਾਰਿ ਨਿਜ ਕਾਨਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਿਸਹਿ ਪੁਕਾਰੇ ਸੋ ਨਹਿਂ ਧਾਮੁ। ਕਾਜ ਕਰਨ ਗਮਨ੍ਯੋ ਕਿਤ ਗ੍ਰਾਮੂ[੧੦]' ॥ ੬੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ 'ਬੇਮੁਖ ਕਰਮ ਬਿਹੀਨ। ਹਮ ਆਏ ਤੁਝ ਮਿਲਨ ਕੋ ਛਪਨ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ॥ ੬੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥—ਜੀਵਨ ਝੂਠ ਮਰਨ ਸਚੁ ਕਹਿਈ—। ਮੂਢ ਮਤੀ ਪਰ ਭੇਦ ਨ ਲਹਿਈ। ਕਹੇ ਨਾਰਿ ਕੋ ਦੁਰ੍ਯੋ ਅਗਾਰਾ[੧੧]'। ਅਸ ਕਹਿ ਬਹੁਰ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੮ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਨਾਲਿ ਕਿਰਾੜਾ ਦੋਸਤੀ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥
ਮਰਣੁ ਨ ਜਾਪੈ ਮੂਲਿਆ ਆਵੈ ਕਿਤੈ ਥਾਇ ॥ ੨੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਮਕਰੰਦੀ ਬਦਨਾ[੧੨]। ਚਲੇ ਪੀਠ ਦੇ ਕਰਿ ਨਿਜ* ਸਦਨਾ[੧੩]। ਤਿਸ ਖਿਨ ਸ਼੍ਯਾਮ ਨਾਗ ਤਹਿਂ ਨਿਕਸਾ। ਤਿਮਰ ਬਿਖੈ ਮੂਲੇ ਕੋ ਡਸਾ॥੬੯॥ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਰਿ ਬਾਹਿਰ ਆਯੋ। ਨਿਜਨਾਰੀ ਸੋਂ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਕਰਮਹੀਨ ਤੈਂ ਮੋ ਕੋ ਮਾਰ੍ਯੋ। ਚਢੀ ਸੀਸ ਮਮ ਜੀਵ ਬਿਦਾਰ੍ਯੋ[੧੪] ॥ ੭੦ ॥ ਕਿਤ ਦਿਸ਼ ਗਮਨੇ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ?। ਅਪੁਨੇ ਗੁਨਹਿਂ ਲੇਉਂ ਬਖਸ਼ਾਈ'। ਤਿਹ ਖਿਨ ਭਈ ਮੂਰਛਾ ਦੇਹੀ। ਬੋਲਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਰਹੀ ਨ ਕੇਹੀ ॥ ੭੧ ॥ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਗਟ੍ਯੋ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ। 'ਮੂਲੇ

[੧]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ। [੨]ਲੁਕ ਜਾਓ। [੩]ਮੱਤ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। [੪]ਗੋਹੇ। [੫]ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ। ਭਾਵ ਥਾਪੀਆਂ। [੬]ਅੰਧੇਰਾ ਸੀ। [੭](ਅਪਣੀ) ਦੇਹੀ ਲੁਕਾਈ। [੮]ਓਸਦੀ। [੯]ਅਵਾਜ਼। [੧੦]ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ। [੧੧]ਘਰ ਵਿਚ। [੧੨]ਕਵਲ ਮੁਖ ਤੋਂ। [੧੩]ਅਪਨੀ ਪਿੱਠ ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਦੇਕੇ। [੧੪](ਤੂੰ) ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ (ਤ੍ਰੀਮਤ ਸੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ) ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਮਾਰੀ, (ਅ) ਮੇਰੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਿਆ। *ਪਾਃ—ਤਿਹ।

ਘਰ ਗੋ ਪੂਰਨ ਸੰਤਾ। ਸੋ ਦੂਰਿ ਗਯੋ ਨਾਰਿ ਕੇ ਭਾਖੇ। ਤਿਨਕੋਂ ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖੇ[1] ॥੭੨॥ ਕਰੀ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਸਰਪ ਚਬਾਯੋ। ਬੋਲਤਿ ਨਹੀਂ ਗਿਰ੍ਯੋ ਮੁਰਛਾਯੋ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿਕੈ ਪੁਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਆਵਹਿਂ ਧਾਇ ਨਿਕੇਤ ਮਝਾਰੀ ॥ ੭੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਆਇ। ਬੈਠੇ ਦੇਖਿ ਰੁਚਿਰ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੋਕ ਤਿਹ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ॥੭੪॥'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਠੇ ਜਹਿਂ ਜਾਈ। ਤੂਰਨ ਲੇ ਚਲਿਯੈ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਹੈ ਸੋਈ। ਬਖ਼ਸ਼ਹਿਂ ਖ਼ਤਾ[2] ਕਰੀ ਤਿਨ ਜੋਈ' ॥ ੭੫॥ ਅਸ ਕਹਿ ਤਾਂਹਿ ਮੰਚ ਪਰ ਪਾਇ। ਚਤੁਰ ਲੋਕ[3] ਸਿਰ ਲੀਨ ਉਚਾਇ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਸੁਨੇ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਖਕੰਦਾ ॥੭੬॥ ਨਿੰਦਾ ਮੂਲੇ ਕੀ ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੌ ਸੁਜਸ ਉਚਰਿਹੀਂ। ਰੰਕ ਰਾਇ ਜਿਨ ਸੁਧ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਮਿਲੈਂ ਸਭਿ ਧਾਈ॥੭੭॥ਮੂਲੇ ਸਹਿਤਿ ਭੀਰ ਬਡ ਭਾਰੀ।ਸਭਿ ਚਲਿਆਏ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਬਿਨਤੀ ਕਰੈਂ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਹੀਂ ॥੭੮॥ ਮਚ[4] ਪਰ ਤੇ ਉਤਾਰ ਤਿਹ ਤਾਈਂ। ਗੁਰ ਆਗੇ ਸੋ ਦਿਯ ਪੌਢਾਈ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿਹੀ। ਬਿਨਤੀ ਕਹੈਂ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਹੀ ॥ ੭੯॥ 'ਗੁਨਹਿਵੰਦ[5] ਲਖਿ ਤੁਮਨੈ ਮਾਰਾ*। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਅਬ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਰਾ। ਜਾਨਿ ਬੂਝ ਇਹ ਭਯੋ ਅਜਾਨਾ। ਪ੍ਰੇਰ੍ਯੋ ਤੀਯ ਕੁਮਤਿ ਉਰਝਾਨਾ' ॥੮੦॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿਕੈ ਜਗਨਾਥਾ।ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਰਹ੍ਯੋ ਜੀਵਨਾ ਇਸ ਮ੍ਰਿਤੁ ਆਈ। ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਹੂੰ ਹੋਤਿ ਬਚਾਈ ॥੮੧॥ ਇਸਕੋ ਮਾਰਿ ਗਾਢਿ ਬਹੁ ਹੋਈ†। ਨਹੀਂ ਉਬਾਰਿ ਸਕੈ

---

[1]ਬਾਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। [2]ਭੁੱਲ [ਅ:, ਖ਼ਤਾ]। [3]ਚਾਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ। [4]ਮੰਜੇ। [5]ਕਸੂਰਵਾਰ, ਪਾਪੀ। *ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਸੀ।

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰੜੀ ਮਾਰ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਮਾਰ ਉਪਰੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਉੱਪਰਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰੀ, ਮਾਰ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਅਵਤਾਰ ਜਗਤ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪੇ ਤਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪ ਕਦ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਧੁਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—'ਨਹੀਂ ਉਬਾਰ ਸਕੈ ਅਬ ਕੋਈ'। ਅਪਣੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਵ ਮੂਜਬ ਤਾਂ ਫੇਰ ਦੂਰ ਅਗੇ ਦੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਮੇਂ ਜਾਮੇਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਬ ਕੋਈ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਾ । ਧਾਂਕੋ ਫਲ ਇਸ ਹੋਇ ਸਹਾਵਾ[1] ॥ ੮੨ ॥ ਦਸਵਾਂ ਜਾਮਾ ਪਹਿਰਹਿਂ ਜਬਿਹੀ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਗਤਿ ਦੈਂਤਬਿਹੀ।ਤਬ ਲੌ ਜਨਮ ਧਰਹਿਗੋ ਏਹੀ।ਸੂਕਰ ਸ਼ਸ਼ਾ ਮਿਰਗ ਕੀ ਦੇਹੀ' ॥ ੮੩ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭੇ ਗੁਨਖਾਨੀ । ਬਹੁਰ ਨ ਕੈਸੇ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। ਲੇ ਮੂਲੇ ਕੋ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੋਕ ਗਮਨੇ ਸੰਗਾਰੇ॥ ੮੪ ॥ ਜਬ ਘਰ ਬਿਖੇ ਉਤਾਰਾ ਜਾਇ। ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪੁਨ ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਆਇ। ਮਿਲਿ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਰੋਦਨ ਕੀਨੋ। ਕਾਸ਼ਟ ਮੇਂ ਧਰਿ ਫੂਕ ਸੁ ਦੀਨੋ॥ ੮੫ ॥ ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿਕੈ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।ਬਹੁਰੋ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ।'ਚਲਿਗੇ' ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਪੁਰਿ ਲੋਕਨ[2]। ਦੌਰ ਮਿਲਤਿ ਭ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[3] ॥ ੮੬ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਗਿਰ ਗਹਿ ਗੁਰ ਕਹੀਏ[4]। 'ਹਮਨ ਉਧਾਰਨ ਤੁਮ ਕੋ ਚਹੀਏ'। "[5]ਧਰਮਸਾਲ ਇਹਥਲ ਬਨਿਵਾਵਹੁ।ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਨੁਤਿਫਲ ਪਾਵਹੁ[6]" ॥ ੮੭ ॥ ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਦੇਕਰਿ ਵਿਦ ਗਮਨੇ[7] । ਅਬ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰ ਬਨਾ ਤਿਹ ਭਵਨੇ[8]। ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਦਰਬਾਰ ਬਨਾਯੋ।ਅਬ ਲਗ ਜ਼ਾਹਰ ਜਗਤ ਸੁਹਾਯੋ॥੮੮॥ ਪੂਜਨ ਕਰਿ ਫਲ ਪਾਵਤਿ ਲੋਕੀ। ਅਬ ਲਗ ਪ੍ਰਗਟ ਬੇਰ ਪਤਿ ਲੋਕੀ[9]*। ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੋਤਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁ ਕੀਨਾ । 'ਮੂਲਾ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਬੰਧਨ ਹੀਨਾ[10] ॥੮੯॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਈ ਗਤਿ ਤਾਂਹੀ । ਸਭਿ ਪਰਸੰਗ ਕਹਹੁ ਹਮ ਪਾਹੀ'।ਕਵਿ ਭਾਖਯੋ:,-ਸੁਨੀਐ ਮਤਿਵੰਤੋ!। ਮੂਲੇ ਕੋ ਆਗਲ ਬਿਰਤੰਤੋ ॥ ੯੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸੁਖ-ਦਾਇ। ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ ਕੇ ਬਡ ਧਨੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥੯੧॥ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਜਬਹੀ ਬੈਠੇ ਤਖ਼ਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਉਧਾਰ ਬਹੁ ਕਰਿਹੀਂ।ਪ੍ਰਬਲ ਤੇਜ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਹਰਿਹੀਂ ॥੯੨॥

---

[1]ਸਹਾਈ। [2]"ਚਲੇ ਗਏ" (ਇਹ) ਬਾਤ ਸੁਣੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ । [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [4]ਡਿੱਗਕੇ ਤੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਫੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਆ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [6]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ (ਤੇ) ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ (ਤਾਂ) ਫਲ ਪਾਵੋ [ਸੰਸ: ਨੁਤਿ=ਸਤੁਤੀ, ਪੂਜਾ, ਭਾਵ ਕੀਰਤਨ] । [7]ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਗਏ। [8]ਤਿਸ ਥਾਵੇਂ। [9](ਤੂੰ) ਲੋਕ ਪਤੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਬੇਰ। [10]ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

*ਸਿਆਲਕੋਟ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਹੀ ਦੂਰ ਇਹ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ ਦਾ ਗੁੰਬਦ ਬੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਫਕੀਰ ਦੀ ਭੁੱਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ।

ਏਕ ਬੈਸ਼ਨੋ ਸੁਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ[1]। 'ਗੁਰੂ ਬਡੋ ਸੋਢਿਨ[2]ਅਵਤੰਸਾ[3]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਥਾਨ ਸੋ ਬੈਸਾ।ਕਰਤਿ ਉਧਾਰ ਦੇਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ॥੯੩॥ਬਹੁ ਬਿਬੇਕਨਿਧਿ ਸੰਤ ਸਰੂਪਾ'। ਅਸ ਜਬ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨੀ ਅਨੂਪਾ।ਦਰਸ ਹੇਤ ਚਲਿਕਰਿ ਸੋ ਆਵਾ।ਅਵਲੋਕਨ ਅਚਾਰ[4] ਲਲਚਾਵਾ॥ ੯੪॥ ਗਏ ਅਖੇਰ[5] ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਸੁ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੂਝੇ ਮਨੁਜ[6] ਬੈਸ਼ਨੋ ਜਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਬਿਬੇਕਨਿਧਿ ਹੈਂ ਕਿਹ ਥਾਈਂ?॥੯੫॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਮੋਰਿ ਅਭਿ-ਲਾਖਾ'।ਸੁਨਿਕੈ ਇਕ ਸਿਖ ਤਿਹਸੋਂ ਭਾਖਾ।'ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਬਹੀ ਤੋਹਿਅਗਾਰੀ। ਗਏ ਸ਼ਿਕਾਰ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰੀ' ॥ ੯੬ ॥ ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਤਰਕਤਿ ਭਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।–ਕਰਨ ਉਧਾਰ ਉਚਿਤ ਇਹ ਨਾਂਹੀ'। ਦਯਾਹੀਨ ਜੋ ਜੀਵਨ[8] [7]ਮਾਰੈ।ਸੋ ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਗਤ ਉਧਾਰੈ?॥੯੭॥ਤੱਦਜਪਿ ਮੈਂ ਆਯੋ ਅਬ ਚਲਿਕੈ। ਜਾਉਂ ਸਦਨ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਿਲਿਕੈ–।ਅਸ ਵਿਚਾਰਕਰਿ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰਾ। 'ਜਿਹ ਮਗ ਗਮਨੇ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ॥੯੮॥ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰਬ੍ਰਿੱਤਿ ਤਿਹਕਾਲਾ। ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੇ ਦੀਨ ਦਿਆਲਾ। ਨਿਕਸਿ ਸਸਾ[9] ਇਕ ਚਲਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਛੋਡਯੋ ਤਾਂਕੇ ਬਾਜ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੯੯ ॥ ਚੁੰਚ ਚਪੇਟ[10] ਸਾਥ ਤਿਹ ਗੇਰਾ। ਬਿਗਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਮਾਸ਼ੇ ਹੇਰਾ। ਦੇਖਿ ਬੈਸ਼ਨੋ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਵਾ।–ਮੈਂ ਕਾਹੇ ਇਨ ਢਿਗ ਚਲਿਆਵਾ॥੧੦੦॥ਤਰਫਤਿ[11]* ਜੀਵ ਕੁ ਹੇਰਿ ਬਿਕਾਸ਼ੇ[12]। ਕਹਾਂ ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੈ ਇਨ ਪਾਸੇ–।ਤਿਹ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿਕੈ ਜਗਨਾਥਾ। ਸਸੇ ਸੰਗਿ ਛੁਹਾਯੋ ਨਿਜ ਹਾਥਾ ॥ ੧੦੧ ॥ ਤਤਛਿਨ ਭਯੋ ਸੁ ਦੇਵ ਸਰੂਪਾ। ਭੂਖਨ ਅੰਗਨ ਬੀਚ ਅਨੂਪਾ।ਬਨੀ ਰੁਚਿਰਤਾ ਕਾਮ ਲਜਾਵਾ। ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ ਉਰਧ[13] ਸਿਧਾਵਾ॥੧੦੨॥ ਜਬ ਇਹ ਚਰਿਤ ਬੈਸ਼ਨਵ ਦੇਖਾ। ਉਰ ਮਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਬਧੀ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਦੌਰਿ ਲਪਟਾਵਾ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਹਿਰਦਾ ਛਾਵਾ॥੧੦੩॥ ਡੇਰੇ ਜਾਇ ਬੂਝਨੋ ਕੀਨਾ। 'ਕੌਨ ਹੁਤੋ ਜੁ ਕਿਯੋ ਬੰਧਹੀਨਾ?'। ਤਿਹ ਛਿਨ ਮੂਲੇ ਕੌ ਜੁ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਇ ਦੀਨ ਤਿਹ ਸੰਗਾ॥੧੦੪॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ। ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਕੋ

---

[1]ਉਸਤਤੀ। [2]ਸੋਢੀਆਂ (ਦੀ ਕੁਲ) ਦੇ। [3]ਭੂਸ਼ਣ। [4]ਕਰਤੱਵਜ। [5]ਸ਼ਿਕਾਰ। [6]ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ। [7]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। [8]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ। [9]ਸਹਿਆ। [10]ਚੁੰਝ ਦੀ ਮਾਰ। [11]ਤੜਫਦੇ। [12]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [13]ਉੱਪਰ ਨੂੰ।

*ਪਾ:–ਤਰਸਤ=ਤ੍ਰਸਦੇ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ।

ਯੁਤਪ੍ਰੀਤੀ॥ਇਉਂ ਮੂਲੇ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਈ॥ਕਵਿ ਬਰਨਨਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ॥੧੦੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ, ਮੂਲੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠੱਤੀਸਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਪੜ੍ਹਨ, ਸੁਣਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਮਾ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ,
ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਅਚਲ ਪਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ ਆਦਿ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਨਨਿ ਕਰਿ ਛੀਰ ਸਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਾਇਨ ਪਾਇ।
ਲਖਨੋ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਰਖ ਮਾਖਨ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੧ ॥

{ ਛੀਰ=ਦੁੱਧ [ਸੰਸ:, ਕਸ਼ੀਰ] ਸਮਾਇਨ=ਜਾਗ।
ਲਖਨੋ=ਲਖ ਲੈਣਾ, ਲਖਤਾ, ਪਹਿਚਾਣ, ਸਿਆਣ। [ਸੰਸ:, ਲਕਸ਼] }

ਅਰਥ—ਪੜ੍ਹਨ (ਤੇ) ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰ (ਸਮਝ) ਲੈ (ਉਸ ਵਿਚ) ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਜਾਗ ਲਗਾ ਦੇ, (ਨਾਮ ਦਾ ਰਿੜਕਨਾ ਕਰਕੇ) ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲੱਖਤਾ (ਰੂਪੀ) ਸੁਖਦਾਈ ਮੱਖਣ ਨੂੰ (ਫੇਰ) ਰੱਖ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਮਹਾਨੀ। ਕੀਨ ਪਯਾਨੋ ਪੁਨ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਸਿੱਖ ਹਰਖਾਏ॥੨॥ ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰੇ।ਦੇਖਿ ਪਿਤਾ ਸੋ ਆਨੰਦ ਭਰੇ।ਸਭਿਨਿ ਕੀਨਿ ਉਤਸਾਹੁ ਬਿਸ਼ਾਲ।ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਕਿਯ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਾਂਟਿ ਸਭਿ ਥਾਈਂ। ਕਿਰਤਨ ਕੀ ਘਨਘੋਰ[1] ਲਗਾਈ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਸੁਨਿ ਆਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਪਾਏ॥੪॥ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਪੁਨਿ ਪੁਰਿਕਰਤਾਰ। ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਜਗਤ ਬਿਸਤਾਰ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦੂਨ ਚਉਨ* ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਪਸਰੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਉਜਾਲਾ ॥੫॥ ਦਸ ਦਿਸ਼ ਜੀਤੀ, ਤੇਜ ਸਵਾਇਆ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਾ ਚੱਕ੍ਰ ਫਿਰਾਇਆ। ਪੀਰ ਅਮੀਰ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜੇਈ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਨਿਵਾਏ ਤੇਈ॥ ੬ ॥ ਪੰਡਿਤ ਔਰ ਪਖੰਡੀ ਗਯਾਨੀ। ਬਿੱਦਯਾ ਬੇਤੇ[2] ਜੇ ਅਭਿਮਾਨੀ। ਕਰਾਮਾਤ ਯੁਤ ਆਪ ਜਨਾਇਆ[3]। ਤਿਨ ਸਭਿ ਊਪਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਸੁ ਛਾਇਆ ॥੭॥ ਜੇਊ ਸਿੱਧ ਗੋਰਖ ਸੰਗਾਰੇ[4]। ਚਰਚਾ ਕਰਤਿ ਸਰਬ ਤੇ[5] ਹਾਰੇ।ਕਲਾ ਦਿਖਾਇ ਰਹੇ ਪਚਿਹਾਰੀ[6]।ਚਲੀ ਨ ਕਛ ਭੇ ਲੱਜਿਤ ਭਾਰੀ॥

[1]ਉੱਚੀ ਤੇ ਮਸਤ ਅਵਾਜ਼ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਰਗੀ। [2]ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਆਪਾ ਜਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। [4]ਸਣੇ। [5]ਉਹ ਸਾਰੇ। [6]ਥੱਕ ਰਹੇ।

*ਪਾ:—ਦੂਨੋ ਚਉਨ।

੮ ॥ ਤਦਪਿ ਹੰਕਾਰ ਨ ਛੋਡਯੋ ਮਨ ਕੋ। ਜਗ ਮਨਤਾ ਬਡ ਗਰਬ ਸੁ
ਜਿਨ ਕੋ। ਤਿਨ ਪੁਨ ਮਾਨ ਭੰਜਨੇ ਹੇਤਾ[੧]। ਚਹਤਿ ਰਹਤਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲ-
ਕੇਤਾ॥੯॥ ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਤਜਯੋ ਸਰੀਰਾ। ਸੰਸਾਰੀ ਪਹਿਰੇ ਪੁਨਿ ਚੀਰਾ*।
ਕ੍ਰਿਖੀ[੨] ਕਰਾਵਨ ਲਗੇ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਦੇਗ[੩] ਚਲਾਵਹਿਂ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥
੧੦॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤ ਸਿਖ ਆਵਹਿਂ।ਕਿਤਿਕ ਰਹਹਿਂ, ਘਰਿ ਕਿਤਿਕ
ਸਿਧਾਵਹਿਂ। ਸਵਾ ਜਾਮ[੪] ਨਿਸ ਰਹੇ ਸਦਾਈ। ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸਭਿ ਸੁਖ-
ਦਾਈ ॥੧੧ ॥ 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ'। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਬ
ਪ੍ਰਤਿ ਬਰਨਾ[੫]। 'ਨੀਚ ਕਿ ਊਚ ਰਾਇ ਕੈ ਰੰਕਾ[੬]। ਸਿਮਰੇ ਤੇ ਜਮ ਜਾਇ
ਅਤੰਕਾ[੭]' ॥ ੧੨॥ ਸ਼ੁੱਧ ਅਸ਼ੁੱਧ[੮] ਜਪੈ ਜੋ ਕੋਈ । ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਤੇ
ਨਿਰਮਲ ਹੋਈ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਬੰਧ ਸਭਿ ਖੋਇ। ਇਹ ਸਮ ਨਹਿਂ ਸੁਖੈਨ
ਕਲਿ[੯] ਕੋਇ'॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਵਡਭਾਗੀ। ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗੇ
ਲਿਵਲਾਗੀ। ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ ਭੇ ਮਨੁਜ ਅਨੇਕਾ। ਰਹੇ ਅਲੇਪ ਸੁ ਪਾਇ
ਬਿਬੇਕਾ[੧੦] ॥ ੧੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਸੁਨਿ[੧੧] ਝਟ ਆਤਿ ਭਾ[੧੨] ਨਾਮ
ਅਜਿੱਤਾ ਜਾਸ। ਜਗਤੇਸੁਰ ਪਦ ਕਮਲ ਕੋ ਭ੍ਰਮਰ[੧੩] ਕੀਨ ਮਨ ਜਾਸ॥
੧੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਰਹਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਬੰਧ ਅਨੇਕਨ ਕੇ
ਨਿਰਵਾਰੇ।ਬਹੁਰ ਸਮਾਂ ਆਯੋ ਸ਼ਿਵਰਾਤੀ। ਮੇਲਾ ਅਚਲ ਹੋਤਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ
॥੧੬॥ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਤਹਿਂ ਆਸਨ ਲਾਇ।ਬੈਠਹਿਂ ਜਬ, ਪੂਜਹਿਂ ਨਰ ਆਇ।

---

[੧]ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ। [੨]ਖੇਤੀ। [੩]ਲੰਗਰ। [੪]ਸਵਾ ਪਹਿਰ। [੫]ਕਹਿਆ। [੬]ਰਾਜਾ ਭਾਵੇਂ ਕੰਗਾਲ। [੭]ਜਮ ਦਾ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [੮]ਸ਼ੁਧ (ਸਰੀਰ ਅਥਵਾ ਮਨ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ) ਅਸ਼ੁਧ ਨਾਲ। [੯]ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ। [੧੦]ਗ੍ਯਾਨ। [੧੧]ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ (ਵਿਚ ਆਏ) ਸੁਣਕੇ। [੧੨]ਆਇਆ। [੧੩]ਭੌਰਾ।

*ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜੋ ਸਚ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ ਅਰ ਕਿਸੇ ਹੀ ਬਨਾਵਟ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੱਝਦੇ ਸਨ ਉਸ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਇਨੰਾਂ ਚਿਰ ਫਕੀਰੀ ਲਿਬਾਸ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਨਕੇ ਦਿਲੀ ਸ਼ਰਮ ਹੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁੜ ਕਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨੇ, ਪਰ ਸੱਚ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੂਰਜ ਹੈ ਸੋ ਨਿੱਤ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖ ਬਦਲਦੇ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦੀ ਤਿਵੇਂ ਮੁੜ ਸੰਸਾਰੀ ਬਾਨਾ ਕਰਦੇ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ, ਲੋਕ ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਜਗਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਦਾ ਸਬਕ ਦੇਣਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਆਪ 'ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਉਦਾਸ' ਰੂਪ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ ਸਿਖਾਲਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਖੇਤੀ ਆਪ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਫਿਰ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ।

ਤਿਹ ਦਿਨ ਮਨਤਾ[੧] ਹੋਤਿ ਬਧੇਰੀ। ਭੇਟ ਚਢਾਵਹਿ ਆਨਿ ਘਨੇਰੀ॥੧੭॥ ਸਿੱਧਨ ਮੇਲਾ ਲਖਿ ਜਗਨਾਥਾ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਕਛੁ ਸਿਖ ਲੇ ਸਾਥਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਹੋਤਿ ਅਜਿੱਤਾ ਪਾਸੂ। ਸੋ ਭੀ ਗਯੋ ਸੰਗ ਸੁਖਰਾਸੂ॥ ੧੮ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਭੀ ਰਜਨੀ ਅਤਿ ਅਧਿਕ ਅੰਧੇਰਾ। ਤਿਹ ਛਿਨਿ ਬਡੀ ਅੰਧੇਰੀ ਆਈ। ਜਿਹ ਬਹੁ ਕੰਕਰ ਧੂੜ ਉਡਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਕਰਕਾ[੨] ਕੀ ਬਹੁ ਬਰਖਾ ਬਰਖੀ। ਕਰਕੀ ਤੜਿਤ[੩] ਨਰਨ ਧ੍ਰਿਤ ਧਰਖੀ[੪]।ਪੱਤ੍ਰੀ ਪਰ ਪੱਤ੍ਰੀ ਜੇ ਵਾਸਾ[੫]। ਭਯੋ ਸਮੈਂ ਤਿਹ ਸਭਿਕੋ ਨਾਸ਼॥੨੦॥ ਬਹੁਰੋ ਭੋਰ ਜਬੈ ਹੁਇ ਆਈ। ਮੇਲਾ ਬਹੁਤ ਭਯੋ ਇਕਠਾਈ। ਊਚੇ ਇਕ ਬਿਲੋਕਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਬੈਠਿਗੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥੨੧॥ ਗੁਰ ਆਗਮਨ ਸੁਨਹਿ ਨਰ ਜੋਈ। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਦਰਸਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਜਿਤੀ ਭੇਟ ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਆਨੀ[੬]। ਸਰਬ ਸਮਰਪਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ॥੨੨॥ ਅਤਿਸ਼ੈ ਭੀਰ ਭਈ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੂ। ਫਲ ਕੋ ਬੈਛਿ[੭] ਕਰਹਿਂ ਅਰਦਾਸੂ। ਖਰੇ ਹੋਨਿਕੋ ਥਾਇੰ ਨ ਪਾਵਹਿਂ। ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਉਰ ਹਰਖਾਵਹਿਂ॥੨੩॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਇ। ਬੰਦਹਿਂ ਦੂਰਹਿ ਤੇ ਸਿਰ ਨਾਇ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਕੈਸੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਕੋਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੈਸੇ॥ ੨੪ ॥ ਪਾਇਨ ਪਾਸ[੮] ਉਪਾਇਨ ਭੂਰੀ। ਭਈ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਰੂਰੀ। ਕੋਇ ਨ ਗਮਨਯੋ ਸਿੱਧਨ ਪਾਸੂ। ਬੈਠੇ ਦੇਖਤਿ ਮਿਟਯੋ ਹੁਲਾਸੂ ॥ ੨੫ ॥ ਮਨਤਾ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਏਕ ਉਪਾਇਨ ਪਹੁੰਚੀ ਨਾਂਹੀ। ਮਨ ਖੁਨਸਾਇ ਸੋਗ ਬਹੁ ਧਾਰਾ। ਹੋਇ ਏਕਠਾਂ ਮਤੋ[੯] ਬਿਚਾਰਾ॥੨੬॥'ਅਬ ਤੋ ਪੂਜਾ ਹਟੀ ਹਮਾਰੀ। ਜੇ ਨ ਕਰਹੁ ਇਸ ਕੋ ਉਪਚਾਰੀ[੧੦]।ਲੋਕ ਨ ਮਾਨਹਿਂਗੇ ਕਿਸ ਤੌਰਾ।ਜੇ ਨ ਕਰਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਇਸ ਹੋਰਾ ॥੨੭॥ ਅਬ ਮੇਲਾ ਹੈ ਪੂਰਨ ਭਾਰੀ। ਇਸੈ ਲਜਾਵਹੁ[੧੧] ਕਿਸੁ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਵਹੁ ਚਰਚਾ ਕਰੀਏ। ਨਰਨ ਹਜ਼ੂਰ ਗਰਬ ਪਰ-ਹਰੀਏ ॥੨੮॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਹੀ ਤੁਮ ਕਰਿਹੋ। ਤੌ ਮਨਤਾ ਇੱਛਾ[੧੨] ਉਰ ਧਰਿ ਹੋ। ਨਤੁਰ[੧੩] ਨਿਰਾਸ ਹੋਇ ਅਬ ਜਾਵਹੁ। ਆਇ ਨ ਬਹੁਰੋ

---

[੧]ਪੂਜਾ। [੨]ਗੜਿਆਂ। [੩]ਕੜਕੀ ਬਿਜਲੀ। [੪]ਧੀਰਜ ਡੋਲਿਆ। [੫]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਉੱਪਰ ਪੰਛੀ ਜੋ ਵਸਦੇ ਸਨ। [ਸੰਸ:,ਪਤ੍ਰੀ=ਪੰਛੀ, ਬ੍ਰਿਛ] [੬]ਜਿੰਨੀ ਭੇਟਾ ਸਿੱਧਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਸਾਨੇ। [੭](ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਰੂਪੀ) ਫਲ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਕਰਕੇ। [੮]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕੋਲ। [੯]ਸਲਾਹ। [੧੦]ਯਤਨ। [੧੧]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰੋ। [੧੨]ਪੂਜਾ ਦੀ ਇੱਛਾ। [੧੩]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

ਆਸਨ ਲਾਵਹੁ[1]॥੨੯॥ਮਤੋ ਸੁਨਤਿ ਅਸ ਮੰਗਲਨਾਥ॥ਸੀਖ ਦੇਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸਭਿ ਸਾਥ॥ 'ਪੂਰਬ ਤੁਮ ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਹਾਰੇ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਰੇ॥੩੦॥ਜਿਸੁ ਜਿਸੁ ਬਿਖੈ ਹੁਤੋ ਬਲ ਜੇਤ॥ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਭਿਨਿ ਲਗਾਯੋ ਤੇਤ॥ ਹਾਰ ਪਰੇ ਮੁਖ ਬੋਲੇ ਨਾਂਹੀ। ਅਬ ਤੁਮ ਗਰਬਤਿ ਹੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ॥੩੧॥ ਹਠ ਕੇ ਕਰਹੁ ਲਾਜ ਕੋ ਖੋਈ। ਤੁਮ ਤੇ ਹੌਰਾ[2] ਹੋਇ ਨ ਸੋਈ। ਸੋ ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਵਹਿ ਨਹਿੰ ਕੈਸੇ। ਤੁਮ ਕੋ ਜੀਤਹਿਗੋ ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ॥੩੨॥ ਤੁਮ ਨਿਜ ਮਨਤਾ ਚਹਉ ਜਿ ਪਾਈ। ਸਰਬ ਗਰਬ ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਨਸਾਈ। ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਸਾਰਿ ਮਿਲਹੁ ਅਬ ਤਾਂਹੀ। ਪਾਵਉ ਜੋ ਕਿਛੁ ਚਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'॥੩੩॥ ਸੁਨਿਕੈ ਭੰਗਰਨਾਥ ਖਿਝਾਵ॥ ਛੂਛੇ ਘਟ[3] ਜਿਉਂ ਬਚਨ ਅਲਾਵ॥'ਪੂਰਬ ਹੀ ਪੱਖੀ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਕਰਤੋ ਰਹ੍ਯੋ ਵਿਪਰਜੈ[4] ਝੇਰਾ॥ ੩੪॥ ਅਪਨੋ ਪੰਥ ਛੋਡਿ ਤੈਂ ਦੀਨਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਮਤੋ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇਰੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨੈਂ।ਹਮ ਚਰਚਾ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਖਾਨੈਂ॥੩੫॥ ਤੁਝ ਦੇਖਤਿ ਹਮ ਲੇਵਹਿ ਜੀਤੀ॥ ਤੌ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ ਆਇ ਪ੍ਰਤੀਤੀ'।ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਦਿਸ਼ਿ ਤਾਂਹੀ[5]। ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਭੀਰ ਹੁਤੀ ਬਹੁ ਜਾਂਹੀ॥੩੬॥ ਕਰਤਿ ਭਗਤੀਏ[6] ਭਗਤ[7] ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਰਾਧਾ ਕਿਸ਼ਨ ਬੇਖ ਤਨ ਧਾਰਾ। ਕੌਤਕ ਹੋਵਤਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ*। ਪਿਖੈਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਬਹੁ ਨਰ ਨਾਰੀ॥੩੭॥ ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਭਰਿ ਰਹੀ ਚੁਫੇਰੇ।ਖਰੇ ਹੋਨਿ ਕੋ ਥਾਉਂ ਨ ਹੇਰੇ।ਲਛਮੀ ਬਰਖ ਰਹੀ ਤਹਿੰ ਭਾਰੀ।ਸਰਬ

---

[1]ਫੇਰ ਆਕੇ ਆਸਨ ਨਾ ਲਾਓ। [2]ਹਲਕਾ, ਲੱਜਿਤ। [3]ਖਾਲੀ ਘੜੇ। [4]ਉਲਟਾ। [5]ਓਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ। [6]ਰਾਸ ਧਾਰੀਏ। [7]ਰਾਸ।

*ਇਹ ਰਾਸਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਜਾਕੇ ਰਾਸ ਪਾਉਣਾ ਇਕ ਸੁਭਾਵਕ ਬਾਤ ਹੈਸੀ, ਜੋ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਅਪਨੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਪਾਉਂਦੇ ਸੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਹੀਂ ਸੇ। ਰਾਸਾਂ ਬਾਬਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਵਚਨ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਐਉਂ ਹੈਨ:—

ਮਃ ੧ ॥ ਵਾਇਨਿ ਚੇਲੇ ਨਚਨਿ ਗੁਰ ॥ ਪੈਰ ਹਲਾਇਨਿ੍ ਫੇਰਨਿ ਸਿਰਿ ॥
ਉਡਿ ਉਡਿ ਰਾਵਾ ਝਾਟੈ ਪਾਇ ॥ ਵੇਖੈ ਲੋਕੁ ਹਸੈ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥ ਰੋਟੀਆ
ਕਾਰਣਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ । ਆਪੁ ਪਛਾੜਹਿ ਧਰਤੀ ਨਾਲਿ ॥ ਗਾਵਨਿ ਗੋਪੀਆ
ਗਾਵਨਿ ਕਾਨ੍ । ਗਾਵਨਿ ਸੀਤਾ ਰਾਜੇ ਰਾਮ ॥ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ
ਨਾਮੁ ॥ ਜਾਕਾ ਕੀਆ ਸਗਲ ਜਹਾਨੁ ॥ ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿ ਕਰਮਿ ਚੜਾਉ ॥
ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ ਜਿਨ੍ਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥ ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਦਰੀ

[ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੈਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਦੇਤਿ ਕਰਿ ਚਿੱਤ ਉਦਾਰੀ ॥੩੭॥ ਅਸ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਪਿਖਿ ਖੁਨਸਾਇ।ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ[1], ਜਰੇ[2] ਪਛੁਤਾਇ। ਪਾਵਕ[3] ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਘ੍ਰਿਤ ਪਰਸੇ।ਸਿੱਧਨ ਰਿਸ ਬ੍ਰਿਧੀ ਤਬ ਸਰਸੇ[4]* ॥ ੩੯ ॥ ਨਿਰਤਕ ਨਿਕਟ[5] ਜੁ ਲੋਟਾ ਹੋਈ। ਹੁਤੋ ਦਰਬ ਸੋਂ ਪੂਰਨ ਸੋਈ। ਭੰਗਰਨਾਥ ਗੁਪਤਿ ਤਬਹ੍ਵੈਕੈ।ਕਹੂੰਦੁਰਾਯੋ[6] ਲੋਟਾ ਲੈਕੈ॥੪੦॥ ਨ੍ਰਿਤਕ ਨਿਕਟਿ ਪਿਖਿਓ ਸੋ ਨਾਂਹੀ। ਬਿਸਰੀ ਭਗਤਿ[7] ਝੁਰਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ'ਲੋਟਾ ਕਿਨ ਲੀਨਾ?'।ਖੋਜਤਿਭਏ ਰੌਰ ਬਡ ਕੀਨ॥੪੧॥ਸਿੱਧਨ ਮਤਸਰ[8]ਧਰਿ ਕਿਯ ਖਾਮੀ[9]-।ਸਰਬ ਜਾਨਿਕਰਿ ਅੰਤਰਯਾਮੀ[10]।-ਲੋਟਾ ਦ੍ਵੈ ਸਤ[11] ਕੋਸ ਪੁਚਾਯੋ। ਨਭ ਮੈਂ ਕਰਿਕੈ ਸ਼ਕਤਿ ਟਿਕਾਯੋ[12]-॥੪੨॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ[13] ਤਹਿਂ ਜਾਈ। ਹਾਥ ਉਠਾਇ ਦੀਨ ਤਿਹ[14] ਤਾਈਂ†। ਪਿਖਿ ਅਜ਼ਮਤ ਪੁਨ ਸਿੱਧਿ ਰਿਸਾਏ[15]। ਚਰਚਾ ਹੇਤ ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਆਏ ॥੪੩॥ ਭੰਗਰਨਾਥ ਭਨੈ ਅਤਿ ਮਾਨੀ। 'ਰੀਤਿ ਗਯਾਨ ਤੈਂ ਏਕ ਨ ਜਾਨੀ। ਬਿਮਲ[16] ਦੂਧ ਮਹਿਂ ਕਾਂਜੀ ਪਾਈ। ਸਗਰੋ ਫਿਟ ਗਯੋ ਦੂਧ‡ਗਵਾਈ॥੪੪॥ ਬਹੁਰੋ ਮਥਨ[17] ਕਰੈ ਜੋ ਤਾਂਹੀ। ਮਾਖਨ ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਪਾਵੈ ਨਾਂਹੀ। ਪੂਰਬ ਹੋਇ ਉਦਾਸੀ ਫਿਰਿਯੋ। ਭੇਖ ਫਕੀਰੀ ਤਨਮੈਂ§ਕਰਿਯੋ॥੪੫॥ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਰਟਨੋਕੀਨੋ।ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ਨਰਨ ਕੋ ਦੀਨੋ। ਬ੍ਰਿਕਤਿ[18] ਭਯੋ ਤਜਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਰਾ। ਕੀਨਿ ਫਕੀਰੀ ਜਗਤ

---

[1]ਸਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਮਹਿਮਾ। [2]ਸੜੇ। [3]ਅਗਨੀ। [4]ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਰ ਵਧਿਆ। [5]ਨੱਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ। [6]ਛੁਪਾ ਦਿੱਤਾ। [7]ਰਾਸ। [8]ਈਰਖਾ। [9]ਖੋਟ ਕੀਤਾ। [10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਣ ਗਏ (ਕਿ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ-)। [11]ਦੋ ਸੌ। [12]ਭਾਵ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ। [13]ਬਿਨਾ ਡੇਰ ਦੇ। [14]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [15]ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋਏ। [16]ਉੱਜਲ। [17]ਰਿੜਕਣਾ। [18]ਤਿਆਗੀ।

*ਪਾ:-ਬ੍ਰਿਧ ਤਹਿ ਸਰਸੇ=ਉਸ ਅੱਗ ਦੇ ਵਾਂਙੂ ਵਧਿਆ ਕ੍ਰੋਧ ਜਿਸ ਨੇ ਘਿਉ ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। †ਪਾ:-ਤੂਰਨ ਆਨ ਦੀਨ ਤਿਨ ਤਾਈਂ।

‡ਪਾ:-ਦੀਨ। §ਪਾ:-ਭਗਵੇ ਭੇਖ ਤਨ ਬਿਖੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ]

ਕਰਮਿ ਲੁਘਾਏ ਪਾਰਿ ॥ ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ ॥ ਥਲ ਵਾਰੋਲੇ ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਤੁ ॥ ਲਾਟੂ ਮਾਧਾਣੀਆ ਅਨਗਾਹ ॥ ਪੰਖੀ ਭਉਦੀਆ ਲੈਨਿ ਨ ਸਾਹ ॥ ਸੂਐ ਚਾੜਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਜੰਤ ॥ ਨਾਨਕ ਭਉਦਿਆ ਗਣਤ ਨ ਅੰਤ ॥ ਬੰਧਨ ਬੰਧਿ ਭਵਾਏ ਸੋਇ ॥ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਨਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਨਚਿ ਨਚਿ ਹਸਹਿ ਚਲਹਿ ਸੇ ਰੋਇ ॥ ਉਡਿ ਨ ਜਾਹੀ ਸਿਧ ਨ ਹੋਹਿ ॥ ਨਚਣੁ ਕੁਦਣੁ ਮਨ ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ ਮਨਿ ਭਉ ਤਿਨ੍ਾ ਮਨਿ ਭਾਉ ॥ ੨ ॥

ਮਝਾਰਾ ॥੪੬॥ ਅਬ ਤੈਂ ਪਹਿਰੇ ਚੀਰ ਸੰਸਾਰੀ। ਹੈਂ[1] ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਬਡ ਪਰਵਾਰੀ।ਤੱਤ ਰੂਪ ਪਹਿਚਾਨਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਬਹੁਰੋ ਵਸਯੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੭ ॥ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਧਾਰਾ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਬਧੈਂ ਜੰਜਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਭੰਗਰ! ਤੱਤ ਨ ਲਖਯੋ ਅਜਾਨੇ ॥੪੮॥ ਤੇਰੀ ਮਾਤ ਕੁਚੱਜੀ ਆਹੀ। ਭਾਂਡਾ ਧੋਵਨ ਜਾਨਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਮਾਖਨ ਹਾਥ ਨ ਆਵਾ। ਜਮਯੋ ਨ ਦੂਧ ਨ ਮਾਨ[2] ਗਵਾਵਾ ॥੪੯॥ ਛੋਡ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੋ ਭਯੋ ਅਤੀਤਾ।ਬਹੁਰੋ ਰਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਿਤ ਨੀਤਾ। ਭੋਜਨ ਹਿਤ ਮੰਗਨ ਤਿਹ[2] ਜਾਈ। ਘਰ ਘਰ ਬਿਚਰਤਿ ਲਾਜ ਗੁਵਾਈ ॥੫੦॥ ਬਿਨ ਦਿੱਤੇ ਕੁਛ ਹੱਥ ਨ ਆਵੈ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਧੀਨ[3] ਸਦੀਵ ਭ੍ਰਮਾਵੈ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਭਨੇ ਬਡ ਮਾਨੀ ॥ ੫੧ ॥ 'ਕਲਾ ਤੈਂ ਜਗ ਕੋ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਈ। ਹਮੈਂ ਦਿਖਾਇ ਬਿਲਮ ਕਿਉਂ ਲਾਈ। ਕੈ ਤੁਮ ਦੁਰਹੁ ਖੋਜ ਹਮ ਲਜਾਵਹਿ। ਨਤੁ ਹਮ ਦੁਰਹਿਂਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ[4], ੫੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈ'ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਹੋ ਦਿਖਰਾਵਨਹਾਰ। ਦੁਰਉ ਜਾਂਹਿ ਉਰ ਚਾਹਿ ਜੋ ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਲ ਸਭਿ ਧਾਰਿ' ॥੫੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਧਨ ਮਤੇ ਮਤਾਈ।'ਪ੍ਰਿਥਕ[5] ਦਸੋ ਦਿਸ਼ ਦੁਰੀਏ ਜਾਈ'। ਸੰਭੂਨਾਥ ਪ੍ਰਾਚੀ[6] ਦਿਸ਼ ਗਯੋ। ਭੰਗਰ ਪਸ਼ਚਮ ਦੁਰਤਾ ਭਯੋ[7] ॥੫੪॥ ਊਰਮ ਧੂਰਮ ਉੱਤਰ ਮਾਂਹੀ।ਦੱਛਨ[8]ਬੀਚ ਮਛੰਦਰ ਜਾਹੀਂ। ਪਾਵਕ ਕੋਨ[9] ਕਨਕ ਸਿੱਧ ਗਯੋ।ਲੰਗਰਬਾਇਵ[10]ਬਿਖੈ ਸਿਧਯੋ॥੫੫॥ਨੈਰਤ[11]ਮਾਂਹੀ ਝੰਗਰ ਪਯਾਨਾ। ਗੌਨ ਗੁਆਲ ਪਹੁੰਚਯੋ ਈਸ਼ਾਨਾ[12]। ਕਿਤਿਕ ਪਤਾਲ ਦੁਰੇ[13] ਹੈਂ ਜਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਬੀਚ ਅਕਾਸ਼ ਉਡਾਈ॥੫੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਮਨ ਕੀਨ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ ਮਹਿਂਤਿਨਕੀ ਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨਿ।ਤਬ ਸਰੂਪ ਤੇਤੇ ਧਰੇ ਜੇਤੇਸਿੱਧਦੁਰਾਨ[14] ॥ ੫੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੰਗਲਨਾਥ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਜੇਤੇ। ਠਾਂਢੇ ਕੌਤਕ ਦੇਖਹਿ ਤੇਤੇ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਛਪਨ ਕੀਨ ਤਿਨ ਧਾਇ। ਮੂਛਨ ਗਹੀ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਜਾਇ ॥ ੫੮ ॥ ਭੰਗਰ ਲਖਯੋ–ਮੋਹਿ ਪਸ਼ਚਾਤ[15]–। ਸ਼ੰਭੂ ਜਾਨਹਿ–ਮੁਝੇ

[1]ਹੰਕਾਰ। [2]ਭਾਵ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਦੇ। [3]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕਰਕੇ। [4]ਭਾਵ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਭੀਵਾਂਗੇ ਨਹੀਂ। [5]ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ। [6]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ। [7]ਛੁਪ ਗਿਆ। [8]ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ। [9]ਪੂਰਬ ਦੱਖਣ। [10]ਪੱਛਮੋਤ੍ਰ। [11]ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ। [12]ਪੂਰਬੋਤਰ। [13]ਛੁਪੇ। [14]ਛੁਪੇ ਸਨ। [15]ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ (ਆਏ ਹਨ)।

ਗਹਾਤਿ[1]–।ਝੰਗਰ ਲੰਗਰ ਇਸਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।–ਮਮ ਢਿਗ ਹੈਂ,ਮਮ ਢਿਗ ਹੈਂ–ਮਾਨੀ॥੫੯॥ਹੁਤੇ ਸਿੱਧ ਜੇਢੂਰਨੇਹਾਰੇ।ਸਭਿਨੇ ਅਪਨੇਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੇ। ਤਨ ਅਨੇਕ ਧਰਿ, ਤਿਨ ਕੇ ਤੂਰਨ*।ਪਕਰੇ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਪੂਰਨ†॥ ੬੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੂਛਨ ਤੇ ਗਹਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਕੀਨੇ ਇਕ ਥਲਿ ਸੋਇ। ਨਿਰਬਲਹ੍ਵੈਤੂਸ਼ਨ ਭੁਏ ਤਿਸ਼ਟੇ[2]ਲੱਜਿਤ ਹੋਇ॥੬੧॥ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀਪ੍ਰਭੁਤਿਨ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਏ।'ਤੁਮ ਖੋਜਉ ਮੈਂ ਦੂਰਹੋਂ ਜਾਏ।ਜੇ ਨਹਿਂ ਪਾਵਉ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰੀਏ।ਲੇਯ ਟਕਾ ਅਰਦਾਸ ਉਚਰੀਏ॥੬੨॥ਜਬ ਸਿਰ ਲਾਵਉਗੇ ਧਰ ਨਾਲ। ਦੇਉਂ ਦਰਸ ਤੁਮ ਕੋ ਤਤਕਾਲ'। ਅਸ ਕਹਿ ਪੰਚ ਤੱਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਦੇਹਿ ਮਿਲਾਇ ਦੀਨ ਛਿਨਿ ਤਾਂਹੀ॥੬੩॥ ਅੰਸ਼ ਲੀਨ ਹੋਯੋ ਕਰ-ਤਾਰਾ[3]। ਜੋ ਸੇਵਕ[4] ਗਤਿ ਦੇਵਨ ਹਾਰਾ। ਸਿੱਧ ਲਗੇ ਖੋਜਨ ਸਮੁਦਾਈ। ਦਸਹੂ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਗਮਨੇ ਧਾਈ ॥ ੬੪ ॥ ਬੈਠੇ ਕਿਤ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਖੋਜਤਿ ਫਿਰੇ ਕਠਨ ਥਲ ਮਾਂਹੀ। ਕਾਨਨ[5] ਸਰਿਤਾ[6]ਸਿੰਧੁ[7] ਪਹਾਰਾ। ਬੀਚ ਗੁਫ਼ਾ[8]ਜਹਿ ਬਡੋ ਅੰਧਾਰਾ॥੬੫॥ਭਏ ਸ਼੍ਰਮਿਤ[9]ਤਿਨ ਕਹੂ ਨ ਪਾਯੋ। ਫਿਰਤਨੇ ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਅਕੁਲਾਯੋ॥ਇਕ ਥਲ ਹੁਇ ਅਰਦਾਸ ਅਲਾਈ।ਨਮਸਕਾਰ ਹਿਤ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ॥੬੬॥ਤਿਹ ਛਿਨ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤੁਰਤ ਗੁਸਾਈਂ।ਦੇਖਿ ਸਿੱਧ ਉਰ ਗੇ ਬਿਸਮਾਈ[10]।ਰਲੇ ਨ ਬਲ ਲੱਜਿਤ ਹੁਇਰਹੇ।ਤੂਸ਼ਨਿਭਏ ਨਕਛੁ ਬਚ ਕਹੇ ॥੬੭॥ ਚਪੇ ਚੋਰ ਜਿਉਂ[11] ਓਜ ਦਿਖਾਵਨ[12]। ਕਰਨੋ ਚਹਿਤਿ, ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਭਾਵ ਨ[13]। ਪਗ ਨਹਿ ਪਰਿਹੀਂ[14] ਗਰਬ ਡੁਬਾਏ। ਸਮਤਾ ਹਿਤ ਕੋ ਰਿਦੇ ਰਿਸਾਏ ॥ ੬੮ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਸਭੈ ਸਿੱਧ ਜੋ ਈਰਖਾ

---

[1]ਫੜਦੇ ਹਨ। [2]ਬੈਠੇ। [3](ਕਰਤਾਰ ਦੀ) ਅੰਸ਼ ਕਰਤਾਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ। [4]ਜੋ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ। [5]ਬਨ। [6]ਨਦੀਆਂ। [7]ਸਮੁੰਦਰ। [8]ਕੰਦਰਾਂ। [9]ਥਕ ਗਏ। [10]ਅਚਰਜ ਹੋ ਗਏ। [11]ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹੇ (ਖਿਝੇ) ਚੋਰ ਵਾਂਙੂ। [12]ਬਲ ਦਾ ਦੱਸਣਾ। [13]ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ (ਅ) ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ (ਇਹੋ ਗੱਲ)। [14](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਪੈਰੀਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਜਾਂਦੇ।

*ਯੋਗ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕਈ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਣਾ ਬੀ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਯੋਗੀ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹੈ।

†ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੋਗ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਤੀਸਰਾਪਾਦ ਸੂਤ੍ਰ ੪੧। ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪਾਦ ੩ ਸੂਤ੍ਰ ੨੦, ਸਰੀਰ ਛੋਡਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਦੇਖੋ ਪਾਦ ੩, ਸੂਤ੍ਰ ੪੨।

ਕੋ ਕਰੇ ਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਭਾਉ ਕੈਸੋ ਰਿਦੇ ਮੇਂ ਧਰੇਹੈਂ।ਬੁਝੈ ਨ ਬੁਝਾਈ ਬਰੀ ਹੈ ਅਪਾਰਾ[1]। ਤਬੈ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਅਨੇਕੈਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥੬੯॥ ਭਏ ਸਿੰਘ ਕੋਊ ਬਘੇਲਾ ਬਨੇ ਹੈਂ। ਕਿਤੇ ਬੈਨਿ੍ ਭੱਖੇਂ ਕੁਬੈਨਾ ਭਨੇ ਹੈਂ[2]। ਕਿਤੇ ਕੰਧ ਆਰੂਢ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਭੁਗਾਵੈਂ। ਮ੍ਰਿਗਾਨੀ ਲਈ ਕੋ ਅਕਾਸ਼ੈ ਉਡਾਵੈਂ ॥ ੭੦ ॥ ਭਏ ਪੰਨਗੀ[3] ਬੇਖ ਦੇਖੈਂ ਭਯਾਨਾਂ[4]। ਧਰੁਕੈਂ[5] ਫਰੁਕੈਂ[6]ਕਿ ਸ਼ੂਕੈਂ[7] ਮਹਾਨਾਂ। ਕਿਨੈ ਤੁੰਡ[8] ਦੇਹੀ ਕਰੀ ਹੈ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਉਡੈ ਕੋ ਅਕਾਸ਼ ਲਏ ਹਾਥ ਜ੍ਵਾਲਾ[9] ॥ ੭੧ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਕਿਲਕਾਰਤਿ[10] ਕੇਤਿਕ ਰੋਖ ਦਹੇ[11]। ਨਭ ਬੀਚ ਕਿਤੇ ਥਿਰ ਹੋਇ ਰਹੇ।ਬਰਖਾਵਤਿ ਪਾਵਕ ਕੋ ਧਰਨੀ।ਜਲਬੀਚ ਤਰੈਂ ਜਿਮਹ੍ਵੈਤਰਨੀ[12] ॥ ੭੨ ॥ ਲਘੁ ਰੂਪ ਕਿਤੇ ਦਰਸਾਇੰ ਨਹੀਂ। ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰਨ ਜੰਤ੍ਰ ਕਰੰਤਿ ਸਹੀ।ਬਹੁ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਬਡ ਭੀਰ ਜਹਾਂ।ਸਭਿ ਕੋ ਡਰਪਾਵਹਿ ਦੇਖਿ ਤਹਾਂ॥ ੭੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਭਯਾਨਕੇ ਡਰਪੇ ਲੋਗ ਬਿਸ਼ਾਲ।ਇਤ ਉਤ ਤਕੈਂ ਪਲਾਇਨੇ[13]*,ਧੀਰਜ ਦਈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥੭੪॥ਗੁਰੂ ਅਜਿੱਤੇ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ'ਸਭਿ ਨਰ ਕੇ ਚਹੁੰਫੇਰ।ਉਠਿਕੇ ਕਰਦੇ ਕਾਰ ਤੂੰ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ–ਮੁਖਟੇਰਿ[14]'॥੭੫॥ ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ ॥ ਉਠਕੈ ਅਜਿੱਤਾ ਕੀਨੀ ਕਾਰਾ ਆਪ ਗਯੋ ਸਰ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਹ ਪਰ[15] ਲੇ ਨਿਜ ਚੀਰ ਡਸਾਯੋ[16],ਭੀਜ੍ਯੋ ਤਾਰਿਕ[17]ਨਾਂਹੀ।ਤਾਂਹਿ[18] ਅਰੂਢ ਹੋਇ ਕੈ ਬੈਠਾ ਕਾਰ ਕਰੈ ਇਮ ਸੋਈ। ਮਰੇ ਬਿਹੰਗ ਸਰੋਵਰ ਮਹਿੰ ਬਹੁ ਗਹਤਿ ਭਯੋ ਕਰ ਦੋਈ[19] ॥੭੬॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਗਹਿ ਹਾਥ,ਜਿਵਾਇ ਉਡਾਵਤਿ ਜਾਤਿ, ਪਿਖੈਂ ਬਹੁਤੇ ਨਰ ਤਾਂਹਿ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੋ ਢਿਗ ਕਾਰ ਕਰੀ[20] ਸਿੱਧ ਆਇ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿ ਤਾਂਹਿਕੇ ਪਾਸਾ। ਬਲ ਬਾਹਰ ਹੀ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਹੈਂ ਧਰਿ ਦਾਰੁਨ ਰੂਪ ਫਿਰੈਂ ਚਹੁੰਪਾਸਾ[21]।ਪਛੁਤਾਇਬਿਸੂਰਤਿ ਹੈਂ ਉਰ ਮੈਂ, ਜਬ ਨਾਹਿ ਚਲ੍ਯੋ ਬਲ ਕੋ ਬਸ ਮਾਸਾ† ॥ ੭੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੱਤ

---

[1]ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ ਬੇਅੰਤ (ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ)। [2]ਅਗਨੀ ਭੱਖਦੇ ਖੋਟੇ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਸਰਪ। [4]ਭਿਆਨਕ। [5]ਧ੍ਰੀਕਦੇ ਹਨ (ਅ) ਟੱਪਦੇ ਹਨ। [6]ਫੂੰਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [7]ਸ਼ੂਕਦੇ ਹਨ। [8]ਮੁਖ। [9]ਅਗਨੀ। [10]ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [11]ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਸੜੇ ਹੋਏ। [12]ਬੇੜੀ। [13]ਇਧਰ ਉਧਰ ਤੱਕਦੇ ਹਨ (ਰਸਤਾ) ਨੱਸਣ ਵਾਸਤੇ। [14]ਮੁਖੋਂ ਕਹਿਕੇ। [15](ਉਸ) ਸਰੋਵਰ ਉੱਤੇ। [16]ਵਿਛਾਇਆ। [17]ਇਕ ਤਾਰ (ਧਾਗਾ) ਬੀ। [18]ਉਸ (ਕਪੜੇ) ਤੇ। [19]ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜ ਫੜ ਕੇ। [20]ਲੀਕ ਕੱਢੀ ਸੀ। [21]ਚੁਫੇਰੇ।

*ਪਾ:–ਇਨਕੋ ਦੇਖ ਪਲਾਇਨੇ। †ਪਾ:–ਜਲ ਮਾਹਿ ਭਯੋ ਯਹਿ ਅਜਬ ਤਮਾਸ਼ਾ।

ਤੱਤ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਰਹੇ*ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਹਥਾਇਂ। ਪਚਿਹਾਰੇ[1]ਕਛੁ ਨਹਿਲਖੈਂ, ਸ਼ਕਤਿ ਰਹੇ ਸਭਿ ਲਾਇ॥੭੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਨਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਯੋ ਗੁਰ ਜਬਿ ਹੀ†। ਸਗਲੀ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਖ[2] ਲਿਯ ਤਬਿਹੀ। ਜਿਉਂ ਕੋ‡ ਨਿੰਬੂ ਲੇਹਿ ਨਿਚੋਰੀ। ਜੈਸੇ ਊਖ ਦੇਇ ਕਰਿ ਖੋਰੀ[3] ॥ ੭੯॥ ਆਤੁਰ ਹਾਰਿ ਗਏ ਜਿਸ ਕਾਲਾ[4]।ਬੈਠੈ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਦੀਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਲੱਜਿਤ ਭਏ ਨ ਬੋਲਯੋ ਜਾਈ। ਬਾਂਧੇ ਜਿਉਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕਿਸ ਰਾਈ[5] ॥ ੮੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰੰਚ ਗਰਬ ਉਰ ਨਹਿਂ ਰਹਯੋ ਨ੍ਰਿਪਜਿਉਂ ਛੀਨੇ ਦੇਸ਼[6]।ਲੱਜਿਤ§ ਹੋਇ ਨਰਨ ਮੈਂ ਸਿੱਧਨ ਸੋਂ ਸਿੱਧੇਸ਼[7] ॥੮੧॥ਚੌਪਈ॥ਮੰਗਲ ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਤੇ ਆਦਿ।ਸਭਿਕੇ ਰਿਦੇ ਭਯੋ ਅਹਿਲਾਦ। 'ਕਹਯੋ ਹਮਾਰੋ ਮਾਨਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਅਤਿ ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਏ ਮਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੮੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤਾਲੀਸਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ। ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ। ਇਕ (ਤਿਖਾਣ ਦਾ) ਸੰਤ ਬਾਲਕਾ। ਮਾਲੇਸ਼ੇਖ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰੇ ਮਨ ਤਜਿ ਆਲਸ ਸਰਬ ਗਹੁ ਉੱਦਮ ਹਰਿਨਾਮ।
ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇ ਹ੍ਵੈ ਪੂਰਹਿ ਸਗਰੇ ਕਾਮ॥ ੧ ॥
{ਸਹਾਇ=ਸਹਾਈ। ਪੂਰਹਿ=ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ, ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇਗਾ।}

ਅਰਥ—ਹੇ ਮਨ! ਸਾਰੇ ਆਲਸਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ (ਸਿਮਰਣ ਦਾ) ਉੱਦਮ ਧਾਰਨ ਕਰ, (ਏਹ) ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ (ਅਰ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤੇਰੇ) ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਤੇਹਣ ਕੁਲਦੀਪਾ!। ਸਿਧ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ।।ਜਹਾਂ ਅਜਿੱਤਾ ਕਲਾ ਦਿਖਾਵਤਿ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਹੰ-ਗਨ ਕੋ ਜੀਵਾਵਤਿ ॥੨॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੋਕ ਤਹਿਂ ਪਿਖੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਤਾਂਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਯੋ ਸੁਖਰਾਸਾ। ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਕੋ ਹੈ ਇਹ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਰੇ?॥੩॥ ਨੌਕਾ ਸਮਸਰ ਚੀਰ ਡਸਾਯੋ।ਤਿਹ ਪਰ ਬੈਠਿ ਨ ਨੀਰ ਛੁਵਾਯੋ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਿਕੈ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਮਾਨ

---

[1]ਥੱਕ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ। [2]ਖਿੱਚ। [3]ਜਿਵੇਂ ਗੰਨਾ (ਵੇਲਣੇ ਵਿਚ) ਦੇਕੇ ਫੋਗ ਕਰ ਦੇਈਦੀ ਹੈ। [4]ਜਦੋਂ ਹਾਰਕੇ ਆਤੁਰ ਹੋ ਗਏ। [5]ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਨੇ। [6]ਜਿਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਖੁਹਾ ਬੈਠੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [7]ਸਿੱਧਾਂ ਸਣੇ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ (ਗੋਰਖ ਜੀ)।

*ਪਾ:—ਦੋ ਘਟਕਾ ਤੂਸ਼ਨ ਰਹੇ—,—ਕੋ ਇਕ ਘਟ ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ—।

†ਪਾ:—ਤਿਹਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ ਗੁਰ ਜਬਹੀ। ‡ਪਾ:—ਜਿਉਂ ਕੋਊ। §ਪਾ:—ਛੂਛੇ!

ਬਧਾਵੈ' ॥੪॥ ਸਿੱਧ ਕਹਯੋ 'ਇਹੁ ਚੇਲਾ ਤੇਰਾ। ਅਬਕੇ ਸਮੈਂ[੧] ਨ ਕੋ ਅਨ ਹੇਰਾ[੨]।ਕਰਾਮਾਤ ਇਕ ਸਦਨ ਤੁਮਾਰੇ।ਜਿਉਂ ਚਾਹਤਿ ਤਿਉਂ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਰੇ' ॥੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਠਯੋ ਮਨੁਜ ਬੁਲਿਵਾਇਓ ਦੇਖਯੋ ਤਿਹ ਕੀ ਓਰ। ਕਰਖ[੩] ਲਈ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿ ਜੋ ਰਹਿ ਗਯੋ ਪਾਛੈ ਖੋਰ[੪]॥੬॥ਚੌਪਈ॥ਭਯੋ ਦੀਨ ਮਨ ਬੈਠਯੋ ਸੋਇ। ਮਨ ਮੁਰਝਾਨੋ ਸ਼ਕਤਿਹਿਂ ਖੋਇ। ਜਿਉਂ ਬਨੀਏ ਕੀ ਪੂੰਜੀ[੫] ਜਾਇ।ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਨ[੬] ਬਹੁ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਇ॥੭॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀਗੁਨ-ਖਾਨੀ। ਬੈਠਿ ਰਹੇ, ਕੋ ਕਹਿਤਿ ਨ ਬਾਨੀ।ਦਰਸ਼ਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਚਹੁੰਫੇਰੇ। ਇਕ ਤਿਖਾਨ ਆਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੮ ॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਰਖਨ ਕੋ ਸੁਤ ਸਾਥਾ। ਬੰਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਗਨਾਥਾ। ਬਿਨੈ ਯੁਕਤ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਇਕ ਤਾਤ[੭]' ਭਾ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ॥ ੯ ॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਪਰਤਾਪ ਉਚੇਰਾ।ਜਿਯਤਿ ਰਹਯੋ ਯਾਂਤੇ ਸੁਤ ਮੇਰਾ।ਅਬ ਰਾਵਰ ਕੇ ਚਰਨ ਚਢਾਵਾ। ਤੁਮਨੈ ਦੀਨੋ ਬਹੁਰ ਜਿਵਾਵਾ' ॥ ੧੦ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਹਮਨਿ[੮] ਜਿਵਾਯੋ ਕੈਸੇ ?'। ਕਹਿ ਬਾਢੀ 'ਸੁਨੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਜੈਸੇ। ਹਮ ਗ੍ਰਿਹ ਤਾਤ ਹੋਤਿ ਮਰਿ ਜਾਵੈ। ਸਿੱਧ ਪੀਰ ਬਹੁਤੇਰ ਮਨਾਵੈਂ ॥੧੧॥ ਰਾਵਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸੁਨਿ, ਸੁਖ[੯] ਮਨ ਮੈਂ। ਸੁਵਨ[੧੦] ਜੀਅ ਸੌਂਪਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਮੈਂ[੧੧]। ਜੀਵਤਿ ਰਹਯੋ[੧੨],ਲਓ ਅਬ ਗੁਰ ਜੀ[੧੩]। ਕਾਲ ਅੰਤ ਕਾ* ਇਸ ਤੁਮ ਮਰਜ਼ੀ[੧੪]' ॥੧੨॥ ਤਿਹਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਗਸਾਈਂ। ਕਰਿਵਾਏ ਕਾਸ਼ਟ ਇਕ ਥਾਈਂ। ਪਾਵਕ ਫੂਕੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਬਾਰਿਕ ! ਜਾਵਹੁ ਅਗਨਿ ਮਝਾਰਾ'॥੧੩॥ਸੋਰਠਾ॥ ਤਿਹ ਬਾਰਿਕ ਕੋ ਨਾਇਂ 'ਸੰਗਤੀਆ' ਪਿਤ ਨੈ ਧਰਯੋ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਿਸਮਾਇ -ਲਖੀ ਨ ਗੁਰ ਗਤਿ ਜਾਵਈ॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇਕ ਤਿਖਾਨ ਕੋ ਤਾਤ ਹੈ, ਆਨਿ ਚਢਾਯੋ ਸੋਇ। ਪਾਵਕ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਪਾਵਈਂ ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਇਹ ਹੋਇ-॥੧੫॥ਚੌਪਈ॥ ਸਿਸ ਕੋ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ ਜਬਿਹੀ। ਸਿੱਧ ਨਾਰਿ ਨਰ

---

[੧]ਹੁਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ। [੨]ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। [੩]ਖਿੱਚ। [੪]ਖਾਲੀ [ਅ਼:, ਖ਼ੋਲ] (ਅ)ਫੋਗ। [੫]ਰਾਸ। [੬]ਕੰਗਾਲ। [੭]ਪੁੱਤ੍ਰ। [੮]ਅਸਾਂ ਨੇ। [੯]ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖੀ। [੧੦]ਪੁੱਤ੍ਰ [ਸੰਸ:, ਸੂਨੁ=ਪੁੱਤ੍ਰ]। [੧੧]'ਪੁਤ੍ਰ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ' ਮੈਂ (ਆਪ ਨੂੰ) ਸੌਂਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਵਿਚਾਰਕੇ [੧੨](ਸੋ ਇਹ) ਜੀਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੩]ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਣ ਲੈ ਲਓ। [੧੪]ਅੰਤ ਕਾ ਕਾਲ=ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਸਮਾ(ਹੁਣ)ਤੁਹਾਡੀ ਰਜ਼ਾ ਤੇ ਹੈ।(ਅ) ਕਾਲ ਅੰਤਕਾ=ਜਮਕਾਲ। *ਪਾ:-ਕਾਲ ਅਤੰਕਾ ਇਸ ਤੁਮ ਮਰਜੀ=ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ (ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ,ਆਪ ਦੀ)ਮਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਛੋੜਦਾ ਹਾਂ।

ਦੇਖੇਂ ਸਭਿ ਹੀ। ਰਿਦੈ ਨ ਡੋਲਯੋ ਰਾਖੀ ਧੀਰ। ਪਾਵਕ ਕੀ ਕੁਛ ਗਨੀ ਨ ਪੀਰ ॥ ੧੬ ॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਰਖਨ ਬੈਸ ਕੁਮਾਰਾ। ਮਾਰਿ ਛਾਰ ਗਾ ਅਗਨਿ ਮਝਾਰਾ। ਬੈਠਿ ਨ ਨਿਕਸਯੋ ਧਰਿ ਉਰ ਧੀਰਾ। ਪਾਵਕ ਤੇਜ ਨ ਛੁਹਯੋ ਸਰੀਰ॥੧੭॥ ਸਵਾ ਜਾਮ ਬੈਠਯੋ ਜਬਿ ਰਹਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਦੇਖਿ ਅਚਰਜ ਉਰ ਲਹਯੋ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦ ਭਏ[1] ਗੁਨਖਾਨੀ। ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਉਚਰੀ ਬਾਨੀ ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਰਹਿਤ ਭਾ ਟੂਟ ਗਏ ਜਮ ਜਾਲ। ਨਿਕਸਹੁ ਆਵਹੁ ਵਹਿਰ ਕੋ ਅਬਿ ਤੇ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ' ॥ ੧੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਤਯੋ ਸਿਸ ਕੇ ਖੁਲੇ ਕਪਾਟਾ। ਦ੍ਵੈਤ ਭਰਮ ਕੇ ਸਾਂਕੁਰ[2] ਕਾਟਾ। ਦਿੱਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[3] ਹੋਈ ਤ੍ਰੈਲੋਕੰ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕ ਚੂਕੇ ਸ਼ੋਕੰ ॥ ੨੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਜਾਚ ਜੋ ਚਾਹੀ[4]। ਦੇਵੋਂ ਸੋ ਅਬ[5]* ਬਿਲਮੈਂ[6] ਨਾਂਹੀ'। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਸਿਸੁ ਤਬਹੀ। 'ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਸਿੱਧਿ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ।੨੧।ਦੋਹਰਾ॥ ਇਨਕੋ ਇਨਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਜੋ ਦੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਵਾਸ[7]! ਔਰ ਅਜਿੱਤਾ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈਂ ਛੁਛੇ ਭਏ ਉਦਾਸ[8]॥੨੨॥ਚੌਪਈ॥ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹ੍ਵੈਕੈ ਸਭਿ ਬੈਸੇ। ਕਿਰਪਨ[9] ਖੋਇ ਦਰਬ ਕੋ ਜੈਸੇ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਰਾਵਤਿ। ਦੰਭ ਕਰੈ ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਵਤਿ[10]॥੨੩॥ ਦੇਨੀ ਉਚਿਤ ਅਬੈ ਨਹਿਂ ਇਨਕੋ। ਮਾਨ ਬਿਖੈ ਮਨ ਬੂਡਯੋ ਜਿਨਕੋ। ਤੇਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਮੋਰਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਹੁਤੇ ਅਗਾਰੀ, ਹ੍ਵੈ ਅਬ ਤੈਸੇ' ॥ ੨੪ ॥ ਸਿੱਧਨ ਯੁਤ ਅਚਰਜ ਨਰ ਨਾਰੀ। 'ਇਹ ਬਾਰਿਕ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਬੈਸ ਅਲਪ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਾਇ। ਸਿੱਧਿ ਸਰਬ ਲੀਨੇ ਬਖ਼ਸ਼ਾਇ†'॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਪੁਨ ਰਹੇ

---

[1]ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [2]ਸੰਗਲ। [3]ਗੁਪਤ ਤੇ ਉਹਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ। [4]ਜੋ ਚਾਹ ਹਈ। [5]ਹੁਣੇ ਹੀ। [6]ਡੇਰੀ। [7]ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ। [8]ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾ ਕੇ ਉਦਾਸ ਹੈਨ। [9]ਕੰਜੂਸ। [10]ਭਾਵ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਐਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। *ਪਾঃ-ਅਸੁ=ਛੇਤੀ [ਸਿਸ:, ਆਸ਼ੁ]।

†ਬੱਚੇ ਦਾ ਅੱਗ ਵਿਚ ਨਾ ਸੜਨਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਰਾਮਤਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਹਨ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂ ਵਾਂਙੂ ਮਾਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿਖਲਾ-ਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਓਹ ਪਰਮ ਪਰ-ਮਾਰਥ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਰ ਅਪਨੇ ਮਾਨ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਮਾਨ ਤੇ ਅਵਿੱਦਯਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਸਨ। ਜੇ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਵੇਂ ਆਖ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਛ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਤਦ ਜੋ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਏਕਾਗਰ ਤੇ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ। 'ਧੰਨਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਹੀਂ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥੨੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਿੱਖੀ ਧੰਨ, ਧੰਨ ਸਿਖ ਤੇਰੇ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਹਿਂ ਦੁਖ ਹੇਰੇ'। ਅਸ ਕਹਿ ਸਿੱਧਨ ਗਰਬ ਗਵਾਯੋ। ਬਹੁਰ ਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਜਨਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਭਈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ੀ*। ਕਹੈਂ 'ਪੁਰਖੁ ਤੁਮ ਹੋ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ'। ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ॥੨੮॥'ਕੇਤਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਤੁਮਾਰੇ ਮਾਹੀ?। ਕਹਉ ਤਪਾ ਜੀ ! ਹਮਰੇ ਪਾਹੀ। ਅਪਰ ਨ ਤੁਮਰੇ ਸਮਸਰ ਦੇਖਾ। ਸਭਿ ਤੇ ਤੁਮ ਹੋ ਪੁਰਖੁ ਬਿਸ਼ੇਖਾ'

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪਰ ਅਪਣਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਹੈ:—

ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਚੇਲੇ ਖੋਜਤ ਫਿਰਹਿ ਫੁਰਮਾਣੇ ॥
ਮਾਗਹਿ ਨਾਮੁ ਪਾਇ ਇਹ ਭਿਖਿਆ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਉ ਕੁਰਬਾਣੇ ॥ [ਸਿ: ਗੋ:—੭੩.

ਅਰਥਾਤ—ਸਿਧ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਵੀ ਤੇ ਚੇਲੇ ਵੀ (ਹੁਣ ਹੇ ਸਾਈਂ) ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, (ਤੇਰਾ) ਨਾਮ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਖੈਰ (ਸਾਨੂੰ) ਪਾ, (ਹੇ ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ) ਦਰਸ਼ਨ (ਆਤਮ ਵਿੱਦਯਾ ਯਾ ਦੀਦਾਰ) ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਣੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਝੁਕੇ ਤੋਂ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਖੇਲ ਰਚਾਇਆ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰਮੁਖਤਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਬਾਬੇ ਕੀਤੀ ਸਿਧਿ ਗੋਸ਼ਟਿ ਸਬਦ ਸਾਂਤਿ ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚਿ ਆਈ॥

ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ, ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਾਤੀ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਬਦ=ਨਾਮ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੇ ਅੱਭਯਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸੰਜਮ ਕਰ ਕਰਕੇ ਕੁਛ ਚੇਟਕਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕਦ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਕੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਤੱਛ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੁੱਲ ਵਾਲਾ ਕਹਿਣਾ ਉਹ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਤੁੱਛ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸ਼ੈ ਨਾਮ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਇਹ ਵਿਖਾਈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਗਯਾਕਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਾਣੋਂ ਨਹੀਂ ਝਿਜਕਦਾ, ਇਹ ਵਡੇਰੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ, ਅੱਗ ਵਿਚ ਨਾ ਸੜਨਾ ਇਹ ਅਚਰਜ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ, ਫਿਰ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਉਣਾ ਇਹ ਸੱਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ, ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਬਾਰਾਂ ਬਰਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਦਿਖਲਵਾਏ ਕਿ ਪਰਾਏ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕਣੀ, ਨੀਵੇਂ ਹੋਕੇ ਰਹਿਣਾ, ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣਾ, ਇਹ ਅਸਲ ਸਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਹੈ।

॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ 'ਸਤਿਨਾਮ ਕੀ ਬਡਿਆਈ ਬਡ ਜਾਨਿ। ਏਕੰਕਾਰ ਅਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੇਵਡ[1] ਸਾਹਿਬ ਤੇਵਡ[2] ਦਾਤਿ।ਕਬਹੂੰ ਪਾਰ[3] ਨ ਪਾਇਓ ਜਾਤ। ਕਰੁਨਾਮੈ ਨਿਤ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੀ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਅਨੂਪੀ।।੩੧।।ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਦੇਖਤਿ ਹੈ ਜਾਂਕੋ। ਦਾਨ ਨਾਮ ਕੋ ਦੇਵਤਿ ਤਾਂਕੋ।ਮਾਨ ਅਮਾਨ ਸੁਤੇ ਛੁਟਿ ਜਾਹੀਂ। ਸੁਖ ਕੇ ਸਹਿਤ ਪਰਮਪਦ ਪਾਹੀਂ।।੩੨।। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ। ਭੇਦ ਪਾਰ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ਜਾਈ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ। ਤਿਨਸੋਂ ਏਕ ਸ਼ਲੋਕ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧

ਪਹਿਰਾ ਅਗਨਿ ਹਿਵੈ ਘਰੁ ਬਾਧਾ ਭੋਜਨੁ ਸਾਰੁ ਕਰਾਈ ॥ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਪੀਵਾ ਧਰਤੀ ਹਾਕ ਚਲਾਈ ॥ ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੀ ਅੰਬਰੁ ਤੋਲੀ ਪਿਛੈ ਟੰਕੁ ਚੜਾਈ ॥ ਏਵਡੁ ਵਧਾ ਮਾਵਾ ਨਾਹੀ ਸਭਸੈ ਨਥਿ ਚਲਾਈ ॥ ਏਤਾ ਤਾਣੁ ਹੋਵੈ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਕਰੀ ਭਿ ਆਖਿ ਕਰਾਈ ॥ ਜੇਵਡੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤੇਵਡ ਦਾਤੀ ਦੇਦੇ ਕਰੇ ਰਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧ ॥ [ਮ ਤ ਕਾਰ

ਦੋਹਰਾ॥ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭੈ ਸਿੱਧਨ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨ। ਗੋਰਖਾਦਿ ਤੇ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਬੰਦੇ ਜੋਰਤਿ ਪਾਨ[4] ॥ ੩੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਪਰ ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਬਿਨੈ ਅਲਾਵੈਂ। ਭੰਗਰਨਾਥ ਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਕਹਤਿ ਭਾ ਤਬਹੀ। 'ਪਸ਼ਚਮ[5] ਸੁਰਸਰਿ[6] ਬਹੀ ਨ ਕਬਹੀ।।੩੫।। ਅਸਤ ਨ ਪ੍ਰਾਚੀ ਸਵਿਤਾ ਭਯੋ'[7]। ਧਾਰਿ ਪੰਖ[8] ਨਹਿਂ ਮੇਰੁ ਉਡਯੋ। ਹਮ ਹੈਂ ਸਿੱਧ ਜਿ ਗ੍ਰਿਹ-ਸਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਨਮੋ ਕਰੈਂ ਅਸਮੰਜਸ[9] ਭਾਰੀ' ॥ ੩੬ ॥ ਉਡਯੋ ਅਕਾਸ਼ ਬਿਖੈ ਕਹਿ ਐਸੇ। ਜਾਤ ਬਿਹੰਗ ਯੁਤਿ ਬਲ ਕੇ ਜੈਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲਖਿ ਗਰਬ ਸਮੇਤਾ। ਕੌਂਸ[10] ਉਡਾਈ ਖੋਵਨ ਹੇਤਾ[11] ॥ ੩੭ ॥ ਲਗੀ ਜਾਇਕੈ ਸੀਸ ਮਝਾਰੀ। ਉਡਯੋ ਬਹੁਰ ਪੀਰਾ ਭੀ ਭਾਰੀ। ਤਿਹ ਤੇ ਊਚੀ ਗਈ ਖਰਾਇ[10]। ਸਿਰ ਮੈਂ ਲਾਗੀ ਰਹਯੋ ਬਚਾਇ ॥੩੮॥ ਜਬ ਥਿਰ ਹੋਵੈ ਪੁਨ ਸਿਰ ਲਾਗੈ। ਹਟੈ ਨ ਕਸ[12] ਜਿ ਅਪਰ ਦਿਸ਼ਿ ਭਾਗੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ

[1]ਜਿੱਡਾ ਵੱਡਾ। [2]ਤਿਤਨੀ ਵੱਡੀ। [3]ਅੰਤ। [4]ਜੋੜਕੇ ਹੱਥ। [5]ਪੱਛੋਂ ਵਲ। [6]ਗੰਗਾ। [7]ਡੁਬਾ ਨਹੀਂ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਸੂਰਜ (ਕਦੀ)। [8]ਖੰਭ ਲਾਕੇ। [9]ਅਯੋਗ। [10]ਖੜਾਊਂ। [11](ਗਰਬ) ਖੋਵਨ ਲਈ। [12]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ।

ਦਿਸ਼ਿ ਜਬ ਆਵੈ । ਸਿਰ ਤੇ ਕੌਂਸ ਲਗਨ ਹਟਿ ਜਾਵੈ॥੩੯॥ਜਾਨਯੋ ਰਿਦੈ ਨ ਹਟਯੋ[1] ਖਰਾਊ[2] । ਕਰ ਬਹੁ ਰਹਯੋ ਨ ਚਲਤਿ ਉਪਾਊ। ਪੀਰ ਪਾਇ ਹਿਰਦੇ ਪਛੁਤਾਨਾ। ਮਿਟਯੋ ਗਰਬ ਬਹੁ ਭਯੋ ਲਜਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੋਇ ਦੀਨ ਆਵਤਿ ਭਯੋ ਜਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬੈਠਯੋ ਹੋਇ ਸਮੀਪ ॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੋਰਖ ਦੇਖਿ ਬਚਨ ਕੋ ਕਹੈ। 'ਇਉਂ ਕਰਿਵਾਏ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਰਹੈ। ਕਲੀਕਾਲ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ। ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਹਿਤ ਤਨ ਧਾਰਾ॥੪੨॥ ਇਸਕੀ ਸਮਤਾ ਹੋਇ ਨ ਕੈਸੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਹੁ ਭਲਾ ਹੁਇ ਜੈਸੇ।ਨੀਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੋ ਪੁਨ ਕਹੋ।ਤੱਤਗਯਾਨ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਹੋ' ॥ ੪੩ ॥ ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਗੁਰ ਸੰਗਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਕਸਾ ਵਰਤਾਰਾ ?'। ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਹੀ ਸਿੱਧ ਸਮੀਪਾ। ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ ॥ ੪੪ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧

ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ ॥ ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ ॥ ਜੇ ਇਕੁ ਹੋਇ ਤ ਉਗਵੈ ਰੁਤੀ ਹੂ ਰੁਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਹੈ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਖੁੰਬਿ ਚੜਾਈਐ ਸਰਮੁ ਪਾਹੁ ਤਨਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਜੇ ਰਪੈ ਕੂੜੈ ਸੋਇ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ [ਵਾਰ ਆਸਾ

ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧ ॥

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖਿ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥ ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥ ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥ ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥੧॥ [ਮਾਝ ਵਾਰ

ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧ ॥ ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਘਰਿ ਦੇਵਣ ਜਾਹਿ ॥ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖੈ ਖਟਿਐ ਭਾਉ ॥ ਭਾਵੈ ਆਵਉ ਭਾਵੈ ਜਾਉ ॥ ਸਾਸਤੁ ਬੇਦੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥ ਆਪੋ ਆਪੈ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥ ਕਾਜੀ ਹੋਇਕੈ ਬਹੈ ਨਿਆਇ ॥ ਫੇਰੇ ਤਸਬੀ ਕਰੇ ਖੁਦਾਇ ॥ ਵਢੀ ਲੈਕੇ ਹਕੁ ਗਵਾਏ ॥ ਜੇਕੋ ਪੁਛੈ ਤਾ ਪੜਿ ਸੁਣਾਏ ॥ ਤੁਰਕ ਮੰਤ੍ਰੁ ਕਨਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਹਿ । ਲੋਕ ਮੁਹਾਵਹਿ ਚਾੜੀ ਖਾਹਿ ॥ ਚਉਕਾ ਦੇਕੈ ਸੁਚਾ ਹੋਇ ॥ ਐਸਾ ਹਿੰਦੂ ਵੇਖਹੁ ਕੋਇ ॥ ਜੋਗੀ ਗਿਰਹੀ ਜਟਾ ਬਿਭੂਤ ॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਰੋਵਹਿ ਪੂਤ ॥ ਜੋਗੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਕਿਤੁ ਕਾਰਣਿ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਕਲਿਕਾ ਏਹੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਆਪੇ ਆਖਣੁ ਆਪੇ ਜਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ: ਵਾਰ ਮ: ੧

[1]ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ । [2]ਖੜਾਊਂ ।

ਚੌਪਈ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਸਿੱਧਿ ਗੋਸ਼ਟਿ ਕਰੀ। ਸਿੱਧਿਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਸਭਿ ਹਰੀ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਉਸਤਤਿ ਉਚਰਿ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਹੀਂ[1] ॥੪੫॥ ਲਖਯੋ–ਕਲੀ ਮਹਿਂ ਭਾ ਅਵਤਾਰਾ। ਧਰਨ ਕੀਨ ਤਨ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ। ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਉਧਾਰੈਂ[2]। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਧਰਮ ਬਿਥਾਰੈਂ ॥੪੬॥ ਹੋਤਿ ਸਮਾਨ ਨ ਯਾਂਕੇ ਕੋਊ। ਗਤਿਦਾਯਕ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਜੋਊ। ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮੈਂ ਨ ਜੀਤ ਸਕਾਈ–। ਯਾਂਤੇ ਸਤਿ ਜਾਨਯੋ ਜਗਰਾਈ ॥੪੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਧਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਉਰ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਜਗਤੇਸ਼। ਬਿਦਾ ਸਿੱਧਿ ਹੋਏ ਸਰਬ ਕਹਿ 'ਆਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼' ॥ ੪੮ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਭਿ ਚਰਚਾ* ਜੇ ਬਰਨਨ ਕਰਿਹੌਂ। ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰਿਹੌਂ। ਬਹੁਰ ਨ ਪਾਰ ਸੁ ਪਾਯੋ ਜਾਈ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੇਤਿਕ[3] ਚਰਚਾ ਗਾਈ ॥ ੪੯ ॥ ਮੇਲਾ ਬਿਛੁਰਨ[4] ਲਗਯੋ ਬਹੋਰੀ। ਗਮਨੇ ਮਾਨਵ ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰੀ।ਬਾਢੀ[5]ਬਾਲਕ ਪਗ ਲਪਟਾਯੋ।ਆਰਨਸੁਤ ਕਰ[6] ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਰ ਲਾਯੋ। 'ਮਿਲਿ ਜੋ ਤੁਮ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ' ਕਹਿਮੁਖ[7]।ਸੱਤਿਨਾਮ ਤੁਮ ਕਹੁ ਸਭਿ ਮੈ ਲਖਿ[8] ॥੫੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸਹੁ ਤਾਤ[10] ਨਿਜ ਤਾਤਨੀ[11] ਪਾਸ ਜਾਇ ਤੁਮ ਤਾਤ[12]।ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਭਵ[13] ਤਾਰਿ ਹੋ ਪੁਨਿ ਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬੱਖਯਾਤ[14] ॥੫੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼੍ਵਰ ਕੋ। ਗਦ ਗਦ ਹ੍ਵੈ ਤੁਰਿ ਪਾ[15] ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ। ਕੇਤਿਕ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਜਗ ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰੇ ॥ ੫੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਰਹੇ ਤਹਾਂ, ਬੈਠਹਿਂ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ। ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਾਸੂ। ਦਰਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸੂ ॥ ੫੩ ॥ ਧਾਰਿ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਉਰ ਆਵਹਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਯੋਂ ਸੋ ਸਭਿ ਪਾਵਹਿ। ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਰਾਹੀਂ[16]॥੫੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਲੋ ਸ਼ੇਖ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ। ਗਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬੰਦਿਨ

---

[1]ਭਾਵ ਸਿੱਧ ਲੋਕ। [2]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਗੇ। [3]ਜਿਤਨੀ ਕੁ [4]ਉੱਜੜਨ। [5]ਤਿਖਾਣ ਦਾ। [6]ਹੱਥ ਕਮਲ। [7]ਮਿਲੇਗਾ ਜੋ ਤੈਨੂੰ (ਸੋ) ਮੁਕਤੀ ਪਾਵੇਗਾ। [8](ਤੇਰੇ) ਮੁਖੋਂ ਕਹਣ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ(ਅ)ਮੂੰਹੋਂ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [9]ਸਭ ਵਿਚ ਲਖ ਕੇ (ਵ੍ਯਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ)(ਅ) ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ(ਪਰ) ਵੇਖਕੇ। [10]ਪਿਤਾ(ਤੇ)। [11]ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ (ਦੇ ਪਾਸ)। [12]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ !। [13]ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ। [14]ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋਇਗੀ। [15]ਚੱਲ ਪਿਆ। [16]ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਇਸ ਗੋਸ਼ਟ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੦੫੯ ਜਿਥੇ ਇਸ ਗੋਸ਼ਟ ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਟੂਕ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਅਵਤੰਸ਼ਾ[1]। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਬੈਸਯੋ ਤਵੋ[2] ਪਾਸੂ। ਬੂਝਨ ਲਾਗਯੋ ਮਤਸਰ ਜਾਸੂ[3] ॥੫੫॥'ਹਿੰਦੂ ਬਡੇ ਕਿ ਤੁਰਕ ਬਤਾਵਉ। ਉੱਤਮ ਕਿਹ ਕੋ ਮਤੋ? ਸੁਨਾਵਉ। ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ?ਤੁਮਰੀ ਉਸਤਤਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥ ੫੬ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੂਝਹਿਂ ਜੋ ਅਨਜਾਨੇ। ਉਰ ਮਹਿਂ ਭਰਮ ਸੁਮਤਿ ਨਹਿਂ ਪਾਈ। ਦ੍ਵੈ ਪਖ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈਂ ॥ ੫੭॥ ਤੱਤੁ ਵਸਤੁ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀਂ। ਝਗਰੇ ਬਾਂਧੈ[4] ਦਾਵੇ ਮਾਂਹੀ। ਇਨ ਕੋ ਗਤਿ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਜਮ ਕੋ ਡੰਡ ਸਹੈਂ ਨਿਤ ਸੋਇ'॥ ੫੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਗਯੋ ਜਰਿ[5] ਮਾਲੋ ਸ਼ੇਖ਼ਾ। ਬੋਲਯੋ ਜਿਹਕੋ ਅਨਖ[6] ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ। 'ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨਹੀਂ ਜੇ ਕੋਈ। ਕਿਉਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਿਰਜੇ ਇਹ ਦੋਈ ? ॥ ੫੯ ॥ ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ,ਇਕ ਸਿਮਰਹਿਂ ਰਾਮ* । ਪ੍ਰਿਥਕ[7] ਰਹਤਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦ੍ਵੈ ਧਾਮ।ਪਸ਼ਚਮ ਮੁਖ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀ ਕਰਿਹੀਂ। ਨਿਜ ਮਤ ਦੋਊ ਭਲੋ ਉਚਰਿਹੀਂ' ॥ ੬੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਉੱਤਮ ਭਗਤਿ ਕਬੀਰ ਮਹਾਨੇ। ਸਭਿ ਤੇ ਮਹਿਮਾਂ ਤਿਨਿ ਅਧਿਕਾਈ। ਰਾਮ ਕਬੀਰ ਭੇਦ ਨਹਿਂ ਰਾਈ† ॥ ੬੧ ॥ ਤਿਸਨੈ ਦੋਨੋ ਕੋ ਸਮਝਾਵਾ। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸੋਂ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਾ। ਜਗ ਮੈਂ ਜਨਮ ਤੁਰਕ ਘਰ ਭਯੋ। ਸੁਨਿ ਤੂੰ ਜਿਉਂ ਤਿਨਿ ਬਰਨਨ ਕਿਯੋ ॥੬੨॥ ਦੋਹਰਾ॥—ਇਕ ਮਾਟੀ ਇਕ ਨੈ ਕਰੇ ਏਕ ਜੋਤਿ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ। ਇਕ ਸੇ ਬਨਯੋ ਬਨਾਉ ਤਹਿਂ ਭਰਮਹੁ ਉਰ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹਿ ॥ ੬੩ ॥ ਏਕੰਕਾਰ ਖੁਦਾਇ ਸੋ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨ ਦੋਇ। ਭੂਲੇ ਬਾਂਧੈ ਪਾਖ ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿਂ ਸੋਇ ॥੬੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਦੇਹਿ ਕੂਰ, ਕੂਰੇ[8] ਇਹੁ ਦਾਵੇ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਨੈ ਜਿ ਮਨਾਵੇ। ਘਟ ਛੂਟੇਂ[9] ਕਹਾ ਨਾਮ ਕਹੋਗੇ। ਤਨ ਦਾਵੇ ਬਿਨੁ ਜਬੈ ਰਹੋਗੇ ॥੬੫ ॥ ਅਲਹਿ ਅਕਾਲ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮੂ। ਦਾਵੇ ਕਰਹਿਂ ਪਖੰਡਨ ਧਾਮੂ[10]। ਜਗਤ ਝੂਠ

---

[1]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਭੂਖਣ। [2]ਤਦੋਂ। [3]ਈਰਖਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ। [4]ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। [5]ਸੜ। [6]ਗੁੱਸਾ। [7]ਵੱਖਰੇ ਵਖਰੇ। [8]ਝੂਠੇ। [9]ਮਰਨ ਤੇ। [10]ਭਾਵ ਪਖੰਡੀ, ਮੂਰਖ। *ਪਾਃ—ਨਾਮ।

†ਇਹ ਗਲ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਵਲੋਂ ਹੈ ਯਾ ਜੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਬੀਰ ਪੰਥੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਲੋਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਵਡਾ ਅਖਵਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਹੈ, ਪਰ ਏਥੇ ਸਮਝ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ' ਹਨ।

ਮਹਿਂ ਝੂਠੇ ਦਾਵੇ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਮਾਨ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਨਸਾਵੈ[1]–॥ ੬੬ ॥ ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਮਾਲੋ! ਉਰ ਕਰੀਐ। ਚਹਿਂ ਜਿ ਭਲਾ, ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਪਰਹਰੀਐ[2]। ਕੁਮਤਿ ਬਿਦਾਰਨ[3] ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੬੭॥ਦੋਹਰਾ॥ ਦੰਭ ਕਦਨ[4] ਕੇ ਬਚਨ ਤੇ ਅਨਦ ਸਦਨ[5] ਸੁਨਿ ਬੈਨ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਪਰਿ ਰਹ੍ਯੋ ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਭੀ ਚੈਨ॥੬੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ॥'ਅਬ ਜਾਨੇ ਤੁਮ ਸ਼੍ਰੀਗੁਨਖਾਨੀ। ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ[6] ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ। ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਭ੍ਰਮ ਮਿਟਿਗ੍ਯੋ ਮੇਰਾ ॥ ੬੯ ॥ ਹੇ ਖੁਦਾਇ ਮੂਰਤਿ ਧਰਿ ਆਏ। ਦਾਵੇ ਦ੍ਵੈਤ ਪਖੰਡ ਮਿਟਾਏ। ਅਬ ਤੁਮ ਪੀਰ ਭਏਹੋ ਮੇਰੋਉਪਜੀਸ਼ਾਂਤਿ ਦਰਸਕੋ ਹੇਰੇ॥੭੦॥ਮੁਰ ਉਰ ਨਭ[7]ਰਵਿਰੂਪ ਤੁਮਾਰਾ[8]। ਬਚਨ ਕਿਰਨ[9] ਯੁਤ[10] ਕਰਹੁ ਬਸਾਰਾ[11]। ਦਿਪੈ ਸਦੀਵ ਮੋਹ ਤਮ ਨਾਸ਼ੂ[12]।ਕਲਿਮਲ ਉਡ ਕੋ[13] ਮਿਟਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੂ॥੭੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਪ੍ਰਸ਼ਨਕਹਉਂ ਇਕ ਔਰ ਮੁਝ ਜੋ ਖੁਦਾਇ ਦਰਗਾਹ। ਕੋ ਆਦਰ ਤਹਿਂ ਪਾਵਈ ਜਿਹ ਨਕਾਰ[14]ਕਿਤ ਨਾਂਹਿ॥੭੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਹ ਕੇ ਲੱਛਨ ਮੁਝਹਿ ਸੁਨੱਈਏ। ਜਿਹਤੇ ਦਰਗਹਿ ਠਾਕ ਨ ਪੱਈਏ'।ਬਹੁਰੋ ਸ਼੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ ਬਚਨਉਚਾਰੇ।'ਦ੍ਵੈਤੀ ਦਾਵੇ ਜਿਹ ਮਨ ਟਾਰੇ[15] ॥੭੩॥ ਭਾਣਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਮਾਨ੍ਯੋ।ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਨਾਮ ਬਖਾਨ੍ਯੋ। ਤਿਨ ਕੋ ਆਦਰ ਸਰਬ ਸਥਾਨਾ।ਹਰਖ਼ ਸ਼ੋਕ ਸਮ ਮਾਨ ਅਮਾਨਾ[16]॥੭੪॥ਨਹਿਂ ਨਕਾਰ[14] ਤਿਹਕੋ ਕਤ ਹੋਵਹਿ। ਸਾਚਿ ਰਤੇ ਸੋ ਸਾਚ ਬੁਗੋਵਹਿਂ[17]।ਕੋਮਲ ਹਿਰਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਸਮ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੀ' ॥੭੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਿ ਪੀਰ ਥਾਪਿ ਨਿਜ ਸੋਇ। ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ ਅਧੀਨ ਹ੍ਵੈ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਇ ॥ ੭੬ ॥ ਚੌਪਈ॥ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੂ।ਗਯੋ ਸ਼ੇਖ਼ ਪੁਨ ਅਪਨ ਅਵਾਸੂ।

---

[1]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।[2]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [3]ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਿਤ। [4]ਦੰਭ ਕੱਟਣਹਾਰ। [5]ਅਨੰਦ ਦੇ ਘਰ–ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ। (ਅ)ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਘਰ ਬਣ ਗਿਆ। [6]ਸਿੱਖ। [7]ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ। [8]ਸੂਰਜ ਰੂਪੀ ਆਪ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। [9]ਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਕਿਰਨਾਂ ਹਨ। [10]ਸਹਤ। [11]ਵਾਸਾ ਕਰੋ। [12]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [13]ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ। [14]ਨਿਰਾਦਰ, ਨਾਂਹ। [15]ਜਿਨ੍ਹੇ ਮਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। [16]ਆਦਰ ਨਿਰਾਦਰ। [17]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰਿਦੇ ਧਰੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧ੍ਯਾਨਾ।ਬੈਠੇ ਜਹਿਂ ਨੁਤਿ[1] ਕਰਹਿ ਬਖਾਨਾ ॥77॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਮਾਲੋ ਸ਼ੇਖ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਲੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਦਸਮ ਗੁਰ ਮੰਗਲ । ਉਬਾਰੇ ਖਾਨ, ਅਦ੍ਰਹਮਾਨ]

ਦੋਹਰਾ–ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰ ਨਿਤ ਅਪਰ ਨ ਜਾਂਹਿ ਸਮਾਨ ।
ਜਿਯਤਿ ਰਾਜ ਸੁਖ ਸਰਬਦਾ ਮਰਤਿ ਮੁਕਤਿ ਦੇਂ ਦਾਨ ॥੧॥

{ ਅਪਰ=ਹੋਰ । ਜਿਯਤਿ=ਜੀਉਂਦਿਆਂ ।
ਰਾਜ ਸੁਖ=ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦਾ ਸੁਖ, (ਅ) ਸਿਰ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸੁਖ, ਵੱਡਾ ਸੁਖ।
ਸਰਬਦਾ=ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ । }

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਿਮਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਸਰਬਦਾ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦਾ ਸੁਖ (ਦੇਂਦੇ) ਤੇ ਮਰਿਆਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਮਹਾਨਾ। ਮਾਲੋ ਮੀਤ ਹੁਤੋ ਇਕ ਖਾਨਾ। ਸੋ ਜਬਿ ਮਿਲਿਨ ਹੇਤ ਢਿਗ ਆਵਾ। ਕਰਿਕੈ ਹਰਖ 'ਸਲਾਮ' ਅਲਾਵਾ ॥ ੨ ॥ ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਧਰੇ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਤਬਿ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਨ ਲਾਗਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਉਬਾਰੇਖ਼ਾਂ ਜੁ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ ਆਇ ॥ ੩ ॥ ਜਿਹ[2] ਗੁਨ ਨਾਗਰਾਜ[3] ਨਿਤ ਗਾਵਤਿ। ਤੱਦਪਿ ਨਹੀਂ ਪਾਰ ਕੋ ਪਾਵਤਿ। ਸੋ ਕੈਸੇ ਮੈਂ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖੋਂ।ਸਦਾ ਨਾਮਕੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਰਾਖੋਂ॥੪॥ ਤੁਮ ਅਬ ਜਾਹੁ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰੀਏ। ਉਰ ਕੋ ਸਰਬ ਭਰਮ ਪਰਹਰੀਏ'।ਅਸ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸੂ। ਤੂਰਨ ਚਲ੍ਯੋ ਖਾਨ ਜਿਸ ਬੰਸੂ[4]॥੫॥ ਆਇ 'ਸਲਾਮਾਲੇਕਮ'ਕਰਿਕੈ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ।ਕਹ੍ਯੋ'ਬਡੋ ਮਤਿ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾ।ਉਚਰਹੁ ਤਪਾ ਭੇਦ ਨਿਜ* ਉਰ ਕਾ'॥੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਿਓ 'ਪਖ ਜੋ ਦੋਊ। ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕੇ ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ। ਦੇਹਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਾਟੀ ਰਲਿ ਜਾਹਿ। ਮੂਰਖ ਬਾਦਹਿਂ[5] ਜਨਮ ਗਵਾਹਿਂ ॥ 7 ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੂਲੇ ਮਗ ਪਾਵਹਿਂ ਨਹੀਂ ਜਾਇਂ ਨਿਰੇਪਦ[6] ਸੋਇ। ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਨ ਹੋਤਿ ਹੈ ਮਾਨਤਿ ਆਇਸੁ[7] ਜੋਇ॥੮॥ਚੌਪਈ॥ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ

[1]ਉਸਤਤੀ। [2]ਜਿਸ ਦੇ। [3]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। [4]ਪਠਾਨ ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਤ ਸੀ। [5]ਬਿਅਰਥ। [6]ਨਰਕ ਨੂੰ। [7]ਆਗਿਆ (ਰੱਬ ਦੀ)। *ਪਾ:–ਸਭ।

ਕੀਰਤਿ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ।ਸੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਜਾਵਤਿ। ਬੰਦਾ ਹੋਇ ਬੰਦਗੀ ਕਰੈ । ਭੂਖਨ ਨਾਮ ਕੰਠ ਮਹਿਂ ਧਰੈ॥੯॥ ਬੁਜਰਕ[1] ਸੰਗਤਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵੈ।ਦਿਲ ਤੇ ਦਾਵਾ ਦੂਰਿ ਗਵਾਵੈ। ਸਿਰਜੇ ਇਕਸਮ ਸਿਰਜਨਹਾਰੂ । ਬਾਂਧਹਿਂ ਦਾਵੇ ਕੂਰ ਗਵਾਰੂ[2] ॥ ੧੦ ॥ ਕਰਤਿ ਬਾਦ[3] ਦੋਊ ਖਪਿ ਜਾਇਂ । ਬਿਨ ਮਗ ਪਾਏ ਨਰਕ ਸਿਧਾਇਂ। ਭਰਮੇ ਭੂਲੇ ਆਵਹਿਂ ਜਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਤੰ ਦੇਹਿਂ ਬਤਾਈ' ॥ ੧੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਉਬਾਰੇ ਖਾਂਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭਯੋ ਮਨ ਆਇ । ਕਹੈ 'ਤਪਾ ਜੀ ! ਚਰਨ ਨਿਜ ਮੋਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੈਸਾ ਸ਼੍ਰਵਨ ਸੁਨਨੌ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ। ਤੈਸੇ ਦਰਸ ਭਯੋ ਬਿਨ ਸ਼ਮ ਕੋ[4] । ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ । ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!' ॥੧੩॥ ਆਸਨ ਕਰ ਅਸੀਨ[5] ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ । ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁ ਤਾਨਕ[6] । ਸੁਨੀ ਬਿਨੈ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਜਬਿਹੀ।ਨਿਜ ਪਗ ਬਹਿਰ ਨਿਕਾਸੇ ਤਬਿਹੀ॥੧੪॥ਜਿਨ ਕੋ ਮੁਨਿ ਜਨਿ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਤਿ ਹੈਂ। ਸੁਰ ਸੁਰਿੰਦ ਜਿਂਹ[7] ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਹੈਂ । ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਜਿਹ[8] ਅਨਿਕ. ਉਧਾਰੇ । ਕਵਿ ਤਿਨ ਪਰ ਜਾਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੇ॥੧੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤਬੈ ਉਚਾਰੇ ਖ਼ਾਨ । ਸਿਰ ਧਰਿ ਜਾਨਯੋ ਸਫਲ ਨਿਜ ਚਰਨ ਗਹੇ ਨਿਜ ਪਾਨ ॥ ੧੬॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੋਚਨ ਮੁਖ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰ ਦੋਊ । ਫੇਰਤਿ ਭਾ ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਸੋਊ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਜੁਗ ਚੂਮਨ ਕਰਿਹੀ । ਮਾਨਹੁ ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਕੋ ਦਰਿਹੀ[9] ॥੧੭॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਲਖਤਾ ਹੋਈ । ਨਾਸਯੋ ਹੁਤੋ ਭਰਮ ਉਰ ਜੋਈ । ਧਰਿ ਕੈ ਸ਼ਰਧਾ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲਾ । ਭਵ ਬੰਧਨ ਛੂਟੇ ਜਮਜਾਲਾ॥੧੮॥ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ॥ ਘਟੀ ਚਾਰ ਬੈਸਯੋ ਕਹੈ ਯੋਂ ਉਬਾਰਾ । 'ਭਯੋ ਆਜ ਮੋਕੋ ਮੁਕੰਦੰ[10] ਦਿਦਾਰਾ।ਰਿਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿਪਾਈ ਗਯੋ ਮੋਹਦੂਰੰ।ਦੁਖੰ ਨਾਸ਼ ਕਾਰੀ ਤੁਹੀ ਰੂਪਰੂਰੰ ॥੧੯॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਮੁਝ ਕੋ ਨਿਜ ਧਾਮ ਕੋ ਜਾਇ ਬਹੋਰ[11] ਸੁ ਆਊਂ । ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕਰੋ ਕਰੁਨਾ ਉਰ ਰਾਵਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਬਿਸਰਾਊਂ । ਹੇ ਜਗ ਕੇ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ[12], ਨਿਜ ਨਾਮ ਦਿਜੈ ਗਰ ਭੂਖਨ

---

[1]ਸੰਤਾਂ ਦੀ। [2]ਮੂਰਖ ਲੋਕ। [3]ਝਗੜਾ । [4]ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ। [5]ਬੈਠੇ ਸਨ। [6]ਤਾਣਕੇ ਭਾਵ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰਕੇ । [7]ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)। [8]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। [9]ਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਟਾਖ੍ਯ ਹੈ ਕਿ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮੋਹ ਨੂੰ ਕਟਦਾ ਹੈ, ਤ੍ਯਾਗ ਤੇ ਤਪੱਸ੍ਯਾ ਮੋਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੱਟਦੇ। [10]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦਾ। [11]ਫਿਰ। [12]ਰਚਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਪਾਊਂ। ਦੇਖਿਦਿਦਾਰ ਨਿਹਾਲਭਯੋ ਅਬ ਲੀਏਰਜਾਇ ਬਿਨਾ ਨ ਸਿਧਾਊਂ' ॥ ੨੦ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹ੍ਯੋ 'ਤਯਾਰ ਹੋਯੋ ਅਹਾਰਾ । ਕਰੋ ਖਾਵਨੋ ਫੇਰ ਜੱਧੈ ਉਬਾਰਾ !। ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੀਨੀ ਦਯਾ ਤੋਰ ਹੂੰ ਪੈ। ਬੰਧ੍ਯੋ ਬੈਧ ਛੁਟ੍ਯੋ ਤਰ੍ਯੋ ਮੋਹ ਹੂੰਪੈ[1]' ॥ ੨੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹੇ ਉਬਾਰਾ, 'ਤਪਾ ਜੀ ! ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਰਬ ਅਹਾਰ। ਜਾਚਕ ਜਗ ਜਾਚੈ[2] ਸਰਬ ਏਕ ਤੁਹੀ ਦਾਤਾਰ॥੨੨॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਅਬ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਚਲੈਂ ਸਦਨਾ। ਪੁਨਿ ਤੂਰਨ ਆਨ ਪਿਖੌਂ ਬਦਨਾ'। ਕਹਿ ਲੀਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਿਜ ਧਾਮ ਗਯੋ। ਉਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਧਾਰਿ ਲਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਏਕ ਫਕੀਰ ਸੁ ਅੱਦ੍ਹਮਾਨ* ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਿਹ ਕੋ ਤਬ ਜਾਇ ਉਬਾਰਾ। ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਜਗ ਮੈਂ ਮਨਤਾ ਬਹੁ, ਜਾਇ ਸਮੀਪ 'ਸਲਾਮ' ਉਚਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਭਾਖਤਿ ਭਾ ਪੁਨਿ 'ਬੀਚ ਕਲੀ ਪ੍ਰਗਟ੍ਯੋ ਅਵਤਾਰਾ। ਜਾਂਹਿ ਦਿਦਾਰ[3] ਅਘੀ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ਜੈਸੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਹਮ ਤੈਸੋ ਨਿਹਾਰਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਨ ਸ਼ੇਖ਼ ਸੁ ਕ੍ਰੋਧ ਭਯੋ। ਜਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੀਨ੍ਹਿ† ਤਪਾਇ[4] ਦਯੋ। ਬਿਰਹੀ[5] ਜਿਵ ਜੌਨ੍ਹ ਦੁਖਾਤੁਰ ਕੋ[6]। ਧਰਿ ਈਰਖ ਕੋ ਬਚ ਬੋਲਤਿ ਸੋ ॥ ੨੫ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ 'ਕੋ ਹੈ ਹਿੰਦੁ ਪਲੀਤ[7] ਜਿਸ ਕੇ ਗੁਨ ਤੂੰ ਕਹਿਤਿ ਹੈਂ । ਭਯੋ ਜਾਂਹਿ ਕੋ ਮੀਤ ਹੌਂ ਸੁ ਉਠਾਵੌਂ ਦੂਰ ਕਰਿ' ॥ ੨੬ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਉਬਾਰਾ ਕਹੈ 'ਕਾਹਿ ਦੇਵੇ ਉਠਾਈ । ਧਰੀ ਦੇਹਿ ਅੱਲਾਹ ਪਾਕੈਂ[8] ਬਨਾਈ। ਬਿਲੋਕੌਂ ਨ[9] ਕੋਊ ਜੁ ਤਾਂਕੇ ਸਮਾਨੈ। ਤਿਸੈ ਤੂੰ ਉਠਾਵੈਂ ਨ ਜਾਨੈਂ ਅਜਾਨੈ[10]' ॥੨੭॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਜੁ ਸ਼ਾਹ ਅਦ੍ਮਾਨਫੇਰ ਬੈਨ ਕੋ ਬਖਾਨਿਆ। 'ਅਜਾਨ ਮੂਢ ਮੱਤਿ ਤੂੰ ਜਿ ਹਿੰਦੁ ਕੋ ਪ੍ਰਮਾਨਿਆ[11]। ਖ਼ੁਦਾਇ ਸੋ ਬਨਾਇਕੈ ਸੁਨਾਇੰ ਪਾਸ ਮੋਰਿਆ। ਸੁਨੇ ਸੁ ਹਾਸ ਆਵਈ ਅਮਾਨ[12] ਵਾਕ ਤੋਰਿਆ ॥ ੨੯ ॥ ਉਠਾਇ ਦੂਰ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਬਿਲੋਕਿ ਆਪ ਲੀਜੀਏ। ਇਤੀ ਤਰੀਫ ਹਿੰਦੁ ਕੀ ਬਹੋਰ ਨਾ ਭਨੀਜੀਏ। ਇਮਾਨ ਤਯਾਗ ਆਪਨੋ ਕੁਬੋਲ ਬੋਲ ਤੈਂ ਕਹੇ। ਨ ਔਰ ਪਾਸ ਭਾਖਿਯੋ ਰਜ਼ਾਇ

---

[1]ਮੋਹ ਹੀ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਤਰ ਲਿਆ ਹੈ । [2]ਮੰਗਦਾ ਹੈ। [3]ਜਿਸਦਾ ਦੀਦਾਰ ਪਾਕੇ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜਸ (ਰੂਪੀ) ਅਗਨਿ ਨੇ ਤਪਾ ਦਿੱਤਾ [ਸੰਸਃ, ਵੰਨ੍ਹਿਃ]। [5]ਬਿਰਹਣੀ। [6]ਦੁਖਾਤਰ ਬਿਰਹਣੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਚਾਂਦਨੀ (ਤਪਾਉਂਦੀ ਹੈ)। [7]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ। [8]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [9]ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ। [10]ਹੇ ਅਞਾਣ। [11]ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ। [12]ਨਾ ਮੰਨਣ ਜੋਗ। *ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਹੈ-ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ। †ਪਾਃ-ਮੰਨਿ=ਮਨ ਨੂੰ ।

ਮਾਨ ਮੋ ਅਹੇ[1]' ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੈਨ ਉਬਾਰੇਖਾਂ ਕਹਯੋ 'ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਸੋਇ। ਕਿਸਹਿ ਉਠਾਵਹੁ ਸ਼ੇਖ ਜੀ ! ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਇ ਜਿ ਹੋਇ ॥੩੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਿਕੈ ਸਮਝ ਆਪ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਬੋਲਹੁ ਬਚਨ ਅਪਰ ਜਿਉਂ ਨਾਂਹੀ[2]। ਲੱਜਿਤ ਹੋਵਹੁ ਗੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਮਿਲਹਿੰ ਜਬਹਿ ਨਹਿ ਆਵਹਿ ਬਾਤੀ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਜ ਸਮ ਹੋਇ ਜਿ ਮਤਸਰ[3] ਕੀਜੈ। ਬਡਾ ਹੋਇ ਤੌ ਬਿਨੈ ਭਨੀਜੈ। ਭਲੀ ਬਾਤ ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਨ ਜਾਨਿ'।ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕੀਨੋ ਖ਼ਾਨ[4] ॥ ੩੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਿਸ ਸੌਂ ਰਿਦਾ ਜਰਾਵਈ[5] ਚਲੈ ਨ ਤਿਹ ਬਸ ਕੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਅਧਿਕ ਜਰੀ[6] ਜਾਇ ਨਹਿ ਸੋਇ[7] ॥ ੩੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਜ ਘਰ ਰਹਯੋ ਉਬਾਰੇਖ਼ਾਨਾ।ਅੰਨਖਾਇ ਨਿਸ ਕਿਯ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ। ਭੋਰ ਭਈ ਤੇ ਭਯੋ ਤਯਾਰੂ। ਖੋਜ਼ਸ[8] ਗਜ ਲੇ ਅੰਬਰ-ਚਾਰੂ[9] ॥ ੩੪ ॥ ਅਹੈ ਬਾਫਤਾ ਜੋ ਬਹੁ ਮੋਲਾ। ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਿਦੇ ਅਮੋਲਾ*।ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ਧਰਿਕੈ ਸੋਊ।ਹਾਥਨ ਬਿਖੈ ਗਹੇਪਗ ਦੋਊ॥੩੫॥ ਦੀਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ।ਪਦ ਕੀ ਰਜ[10] ਨਿਜ ਮਸਤਕ ਲਾਈ। ਸਰਬ ਬਦਨ ਪਰ ਪੁਨ ਕਰਫੇਰਤਿ।ਸਨਮੁਖਿ ਬੈਠਿਦਰਸਕੋ ਹੇਰਤਿ।੩੬। ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਖਾਨ ਜੀ ! ਕਰਿਹੀ ਭਲਾ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਹਿ ਤੁਮਹਿ ਮੋਹ ਮਨੋਜ[11] ਮਿਟਾਇ।੩੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨ ਐਸੇ ਚੀਰ।ਨ੍ਰਿਪਪਹਿਰੈਂ,ਹਮ ਅਹੈਂ ਫਕੀਰ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਹਮੈਂ ਜੁਆਨਯੋ[12] ਤੋਹੀ। ਅਸ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਸੋਹੀ ॥ ੩੮ ॥ ਭਯੋ ਸੰਪੂਰਨ ਤੁਮ ਕੋ ਭਾਇ[13]। ਬਖ਼ਸ਼ ਲਏ ਹੋ ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਇ[14]'। ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ ਉਬਾਰ।'ਬਖ਼ਸ਼ੋ ਕਿਧੌਂ ਚਹੋ ਤੁਮ ਮਾਰ। ॥ ੩੯ ॥ਜੇ ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਤੋ ਤਨ ਪਰ ਲੀਜੈ।ਮਾਰਤਿ ਮੋਹਿ ਜਿ ਫੇਰਨ[15] ਕੀਜੈ'।ਦੇਖਯੋ ਜਬੈ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕਾਯਾ[16]। ਕਰਿ ਆਇਸੁਇਕ ਦਾਸਪਠਾਯਾ[17]॥੪੦॥'ਆਨਹੁਸੀਵਨਹਾਰ[18]'ਬੁਲਾਈ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਖ਼ਾਨ ਹਰਖਾਈ[19]।ਕਰਨ ਉਚਿਤ ਹੈ ਭਾਉ ਸੰਪੂਰਨ'। ਗਯੋ ਸਿਖਿ ਸੋ ਆਨਯੋ ਤੂਰਨ ॥ ੪੧ ॥ ਦੀਨ ਸੁ ਬਸਤਰ ਤਾਂਕੇ ਆਗੂ।

---

[1]ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਮੇਰਾ (ਇਹ) ਹੈ। [2]ਹੋਰਨਾਂ ਵਰਗਾ (ਗੁਰੂ) ਨਹੀਂ ਹੈ। [3]ਈਰਖਾ। [4]ਖਾਂਨ ਨੇ। [5]ਸਾੜਦਾ ਹੈ। [6]ਸਹਾਰੀ। [7]ਉਸ ਤੋਂ। [8]ਸੋਲਾਂ। [9]ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਹਣਾ। [10]ਧੂੜ। [11]ਮੋਹ ਤੇ ਕਾਮ ਭਾਵ ਮਾੜੇ ਕਰਮ। [12]ਫੁਆਂਦਾ। [13]ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ। [14]ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਆਪ। [15]ਮੋੜਨਾ। [16]ਬਹੁਤਾ, [17]ਭੇਜਿਆ। [18]ਦਰਜੀ। [19]ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ। *ਪਾ:-ਅਡੋਲਾ।

ਸੀਵਨਹਾਰ ਮਿਨਨ ਤਬ ਲਾਗ੍ਯੋ।ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਜਿਹ ਸੂਤ ਸੁਹਾਵਹਿ। ਸੈ ਮੈਂ ਸੋਲਾਸਯਾ[1] ਕਹਾਵਹਿ॥੪੨॥ਦੋਹਰਾ॥'ਜੋ ਤੁਮ ਭਾਖੇ ਤਪਾ ਜੀ* ਤੈਸੋ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਇ'। 'ਦੋਇ ਬਨੈ ਸੈਬਜਾਨ[2] ਇਸ' ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਏ ਬਤਾਇ ॥ ੪੩ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਾਨ ਬਚਨ ਤਬ ਸੀਵਨਹਾਰਾ।ਦ੍ਵੈ ਸੈਬਜਾਨ[2] ਬਨਾਏ ਚਾਰਾ[3]।ਤਿਨ ਪਰ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲੀਨੋ। ਜਿਨ ਬਹੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਗਤਿ ਦੀਨੋ ॥ ੪੪॥ ਦੇਖਿ ਰੁਚਿਰ[4] ਛਬਿ ਤਬੈ ਉਬਾਰਾ। ਉਰ ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਨਿਜ ਸਮਾਨ ਕੋ ਲਖੋਂ ਨ ਆਨਾ। ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ॥੪੫॥ ਸਰਬ ਜਗਤਪਤਿ ਮਹਤ ਉਦਾਰਾ[5]। ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਜੰਗਮ ਕੇਰਿ ਦਤਾਰਾ। ਤਾਂਕੀ ਸੇਵ ਭਈ ਮੁਝ ਹਾਥਾ। ਕ੍ਰਿੱਤ ਕ੍ਰਿੱਤ[6] ਮੈ ਭਯੋ ਸਨਾਥਾ[7]' ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਬਚ ਕਹੇ 'ਸੁਧਿ ਦਿਹੁ ਅਦ੍ਰਹਮਾਨ !। ਹਮ ਸੋਂ ਕੈਸੇ ਰੋਸ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨ' ॥੪੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਚਰਜ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਬੈ ਉਬਾਰਾ ।-ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਜਾਨੈਂ ਸਭਿ ਸਾਰਾ[8]-। 'ਸਰਬ ਹਕੀਕਤ ਜਾਨਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ!। ਕਹਾ ਬੂਝਹੁ ਮੁਝ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ !॥੪੮॥ਪੁਨ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। ਸੋ ਬਿਧਿ ਮੋਤੇ ਕਹਨੋ ਨ ਜਾਏ। ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਕਹਾਇ ਫਕੀਰਾ।ਨਹੀਂ ਫਕੀਰੀ ਮਗ ਕੇ ਤੀਰਾ[9] ॥੪੯॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਤਸਰ ਅਤਿ ਅਧਿਕਾਇ। ਪਰਜਸ ਪਾਵਕ ਬੀਚ ਜਰਾਇ[10]। ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਜੌਨ੍ਹ[11] ਸਮਾਨਾ। ਤਿਨ ਚਕਵੇ ਨਜਾਈਂ ਦੁਖ ਮਾਨਾ' ॥੫੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ

---

[1]ਸੈ ਮੈਂ ਸੋਲਾਂ ਸੱਯਾ ਕਹਾਵਹਿ-ਸੋਲਾਂ ਸਯਾ-ਓਹ ਕਪੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਾਣੇਂ ਵਿਚ ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਤਾਰ ਪਈ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਬਰ ਛੇ ਗਿਰਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਛੇ ਗਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਤਾਰ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ, ਕਿ ਸੂਤਰ ਬੜਾ ਹੀ ਬਰੀਕ ਸੀ।

ਸੈ ਮੈਂ-ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੁੱਛ ਕਰੋ ਕਿ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਉਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਕਪੜੇ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ।

(ਅ) ਸੇਮੇ ਸੋ ਲਾਸਯਾ ਕਹਾਵੈ।-ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਸੇਮ ਨਾਮ ਹੈ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦਾ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਝਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਲਾਬੀ ਤਿੱਲਾ ਬਣਦਾ ਹੈ,ਸੇਮੇ ਸੋ=ਤਿੱਲੇ ਤੋਂ। ਲਾਸਯਾ=ਲਾਚਾ, ਤਿੱਲੇ ਵਾਲਾ ਲਾਚਾ। ਲਾਚਾ ਇਕ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜੇ ਬੀ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਵਿਚ ਵਿਕਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਸ਼ਾਯਦ ਤਿੱਲੇ ਵਾਲਾ ਬੀ ਬਣਦਾ ਹੋਵੇ । [ਫਾ: ਸੇਮ= ਚਾਂਦੀ]। [2]ਚਾਦਰਾਂ। [3]ਸੁਹਣੇ। [4]ਮਨੋਹਰ। [5]ਬੜਾ ਦਾਤਾ। [6]ਨਿਹਾਲ। [7]ਮਾਲਕ ਵਾਲਾ। [8]ਖਬਰ। [9]ਫਕੀਰੀ ਰਸਤੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਾ (ਓਹ)। [10]ਸੜਦਾ ਹੈ। [11]ਚਾਂਦਨੀ।

*ਪਾ:-ਭਾਯੋ ਖਾਨ ਜੀ।

'ਤਿਸਿ ਬਿਧਿ ਕਹੋ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬੋਲਯੋ ਸੋਇ। ਨਹਿ ਦੁਰਾਉ[1] ਕਛੁ ਕੀਜੀਏ ਤੁਝਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਕੋਇ'॥੫੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ ਉਬਾਰੇ ਖਾਨਾ। 'ਅਹੈ ਦੁਰਮਤੀ ਜਿਹ ਮਨ ਮਾਨਾ।ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਗੁਨ ਬਰਨਨ ਕਰੇ। ਖੁਨਸਯੋ[2] ਗਰਬਹਿ[3]ਉਰ ਨਹਿਂ ਜਰੇ॥੫੨॥ਭਾਖੈ–ਹਿੰਦੂ ਅਹੈ ਪਲੀਤ।ਕਰਯੋ ਜਾਇਕੈ ਤੈਂ ਜੋ ਮੀਤ। ਕਯਾ ਤਰੀਫ ਤਿਹ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੂ। ਦੇਉਂ ਉਠਾਇ ਦੂਰ ਕਰਿ ਡਾਰੂ–॥੫੩॥ ਹੌਂ ਤੱਦਪਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਮਝਾਯੋ–ਜੋ ਖ਼ੁਦਾਇ, ਸੋ ਤਨ ਧਰਿ ਆਯੋ–।ਇਕ ਨ ਬਾਤ ਸਿਫਤ ਕੀ ਮਾਂਨੀ।ਰਹਯੋ ਅਫਰ[4]ਉਰ ਅਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥੫੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸ ਮੋਰੇ ਪਰ ਨਹਿਂ ਚਲੈ ਭਯੋ ਤੁਸ਼ਨੀ ਸੋਇ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਗਰਬਤਿ ਸ਼ੇਖ਼ ਉਰ,ਮਿਲਉ ਤ ਲੱਜਿਤ ਹੋਇ[5]'॥੫੫॥ ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਉਪਰੰਤਾ।ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਭਗਵੰਤਾ। 'ਚਲਿ ਬਾਲੇ ਅਬ ਤਿਹ ਕੋ ਦੇਖੀ[6]। ਸ਼ੇਖ ਫੂਕਨੀ ਹਰੈਂ[7] ਬਿਸ਼ੇਖ਼ੀ'॥੫੬॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ[8]। ਕਰਨ ਸ਼ੇਖ਼ ਕੇ ਲਜਿਤਿ[9] ਹੇਤਾ[10]। 'ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ ਆਪ ਉਬਾਰਾ!। ਦੇਰਿ ਕੁਛਕ, ਆਗਮਨ ਹਮਾਰਾ[11]'॥ ੫੭ ॥ ਗਯੋ ਉਬਾਰਾ ਵਿਗ ਤਿਹਕਾਲਾ। ਗਮਨੇ ਮੰਦਮੰਦ ਕਿਰਪਾਲਾ*। ਆਗੇ ਸੋ ਸ਼ਿਵਕਾ[12]ਆਰੂਢਾ।ਜਾਤਿ ਕਿਤੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਗੂਢਾ॥੫੮॥ਮਾਨਵ ਜਿਹ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਵਨ[13] ਸਭਿਹਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਸ਼ੇਖ ਸੰਗ ਤਬਬਚਨ ਅਲਾਵਤਿ[14]।'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹਜੀ!ਤਪਾ ਸੁ ਆਵਤਿ'॥੫੯॥ਦੋਹਰਾ॥ ਅੱਦ੍ਰਮਾਨ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਇਹ ਆਦਰ ਕਰਨੇ ਹੇਤ। ਉਤਰਯੋ ਸ਼ਿਵਕਾ[12] ਤੇ ਤਰੇ ਪਿਖਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤ ॥ ੬੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਨਮੁਖਿ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ। ਲਖਯੋ ਆਜ ਕਸ ਹੈ ਚਉ ਬਾਢੇ[15]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਮਿਲੇ ਜਬ ਆਇ। ਬੋਸੀ ਦਸਤ ਲਈ[16] ਹਰਖਾਇ ॥ ੬੧ ॥ ਅੱਦ੍ਰਮਾਨ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਕਹੋ ਤਪਾ ਜੀ! ਖ਼ੈਰ[17] ਤੁਮਾਰੇ?'। ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ'ਸੁਨ ਅੱਦ੍ਰ-ਹਮਾਨ। ਅਹੈ ਖੈਰ ਪਰ ਖ਼ੈਰ ਨ ਜਾਨਿ'॥੬੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ਬਹੁਰੋ ਬੂਝਯੋ 'ਖੈਰ

---

[1]ਛੁਪਾਉ। [2]ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ। [3]ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। [4]ਆਕੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਆਪ ਜੇ ਮਿਲੋ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [6]ਦੇਖੀਏ। [7]ਸ਼ੇਖ਼ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰੀਏ। [8]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ। [9,10]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [11]ਸਾਡੇ ਆਉਣ ਵਿਚ। [12]ਪਾਲਕੀ। [13]ਆਉਂਦੇ। [14]ਕਹੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਅਥਵਾ ਉਬਾਰੇ ਨੇ)। [15]ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤੋਸੁ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿਹਾ ਚਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। [16]ਹੱਥ ਚੁੰਮਣਾ ਕੀਤੋਸੁ। [17]ਸੁੱਖ। *ਪਾ:–ਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਹੈ?[੧] 'ਖ਼ੈਰ ਸੁ ਖ਼ੈਰ ਨ ਜਾਨਿ'। ਤੀਨ ਬਾਰ ਪੁਨ ਇਹ ਕਹ੍ਯੋ ਪੁਨਿ ਕਹਿ ਅਦ੍ਰਹਮਾਨ॥੬੩॥ਚੌਪਈ॥'ਸੁਨੋ ਤਪਾ ਜੀ! ਅਚਰਜ ਮੋਰੇ। ਕੈਸੇ ਬਚਨ ਬਿਚਾਰੋਂ ਤੋਰੇ। ਕਹਿਹੋ-ਖੈਰ, ਖ਼ੈਰ ਪੁਨਿ ਨਾਂਹੀ-। ਦੇਹੁ ਮਾਯਨਾ[੨] ਮੁਝ ਸਮਝਾਹੀ' ॥੬੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋ 'ਸ਼ੇਖ ਜੀ! ਸੁਣੀਏ। ਖ਼ੈਰ ਭੁਲੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੀ ਗੁਨੀਏ। ਨਹੀਂ ਖੈਰ ਹਿਤ ਤਾਂਕੋ ਐਸੇ[੩]।-ਦੇਉਂ ਉਠਾਇ-ਕਹ੍ਯੋ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ॥੬੫॥ ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੁਮਰਾ ਹਮ ਛੀਨੋ। ਕੈਧੋਂ ਦਰਬ ਖੇਪ[੪] ਕੋ ਲੀਨੋ। ਕੌਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਤਾ ਕਰਿ[੫] ਹਮ ਸੰਗਾ?। ਕਹੋ, ਕਿ-ਦੇਉਂ ਉਠਾਇ-ਨਿਸੰਗਾ ॥੬੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੋ ਸਥਾਨ ਅਬ ਲੀਜੀਏ ਜਿਸਤੇ ਦੇਤਿ ਉਠਾਇ'। ਅਦ੍ਰਮਾਨ* ਬੋਲਤਿ ਸੁਨਤਿ 'ਤੁਮ ਢਿਗ ਕੌਨ ਬਤਾਇ? ॥੬੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਕੂਰ ਕਹੈ ਮਾਰਤਿ ਝਖ ਸੋਊ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਕੋਊ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਮਕ੍ਯੋ ਤਬੈ ਉਬਾਰਾ। 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਉਚਾਰਾ॥੬੮॥-ਹਿੰਦੂ ਕੀ ਤਰੀਫ਼ ਕਜਾ ਗਾਵੈਂ। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਹਮ ਤਾਂਹਿ ਉਠਾਵੈਂ-। ਕਿਉਂ ਮੁਕਰਤਿ ਲੱਜਿਤਿ ਅਬ ਹੋਇ। ਪੂਰਬ ਜੈਸੇ ਬਚਨ ਬੁਗੋਇ' ॥੬੯॥ ਅੱਦ੍ਰਮਾਨ ਤਬ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਤੁਮ ਬੈਠਹੁ ਨਿਜ ਖ਼ਾਨ ਠਿਕਾਨੇ। ਹਮਰੀ ਤੁਮਰੀ ਸਮਤਾ ਨਾਂਹੀ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਸਮਝ ਰਹਉ ਤੁਰ ਮਾਂਹੀ ॥੭੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਹਮ ਅਰ ਤਪਾ ਬਿਚਾਰਿ ਹੈਂ ਸਮਝੈਂ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ। ਬੋਲਨ ਤੁਮਰੇ ਨਹਿਂ ਬਨੈ ਕਾਰਨ ਕੋਊ ਨਾਂਹਿ†' ॥੭੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਤਿ ਉਬਾਰੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੰਗ ਤਪੇ ਕੇ ਮੋਰ ਠਿਕਾਨਾ। ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਭਯੋ ਇਹ ਮੇਰਾ। ਹੌਂ ਮੁਰੀਦ ਭਾ ਚੇਰਨ ਚੇਰਾ ॥੭੨॥ਕਰਤਿ ਹੁਤੋ ਨਿੰਦਾ ਪਸ਼ਚਾਤੀ[੬]। ਲਾਗਹਿ ਪਾਪ, ਨ ਨੀਕੀ ਬਾਤੀ। ਕਹਉ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਿਉਂ, ਮੁਖ ਪਰ ਅਬਿਹੀ। ਪਾਛਲ ਦੋਖ ਨਸੈ ਗੋ ਤਬਿਹੀ' ॥੭੩॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਨ ਖਾਂਨਿ ਦੇਖਿ ਉਬਾਰੇ ਕੀ ਦਸ਼ਾ। ਲੱਜਿਤਿ ਅੱਦ੍ਰਹਮਾਨ ਅਧਿਕ ਰਿਦੈ ਜਰਬਰ[੭] ਗਯੋ ॥੭੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਰਿਦੇ ਰਿਸਾਯੋ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਾਨੀ। ਅਜਹੁ ਨ ਸਮਝਤਿ ਮਨ ਅਭਿਮਾਨੀ। 'ਹਿੰਦੂ ਅਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਨੋਊ‡। ਦੁਹ ਮੈਂ ਅਹੈ ਬਡੇਰੋ ਕੋਊ? ॥੭੫॥ ਮਤੋ[੮] ਕੌਨ ਸੋ ਤੁਮ ਨੇ ਧਾਰਾ? ਸਰਬ ਬਤਾਵਹੁ ਕਰਿ ਨਿਰਧਾਰਾ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

[੧]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ। [੨]ਅਰਥ। [੩]ਤਿਸਦਾ ਕਾਰਨ ਐਉਂ ਹੈ:-। [੪]ਮਾਲ। [੫]ਵੈਰ ਕਰਕੇ। [੬]ਪਿੱਛੋਂ ਕੰਡੀ। [੭]ਸੜ ਬਲ। [੮]ਧਰਮ। ਆਸ਼ਾ। *ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਰੱਤੜ ਛੱਤੜ ਪਿੰਡ ਦਾ ਗਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਫਕੀਰ ਸੁਨੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਇਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

†ਪਾ:-ਕਵਨੈ ਆਹਿ। ‡ਪਾ:--ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕਿ ਹੈਂ ਪਖ ਦੋਊ।

'ਹਮਨੇ ਦੋਨੋ ਪੱਖ ਬਿਦਾਰੇ ॥ ੭੬ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬਾਦ[1] 'ਤ੍ਰੇ ਮਾਂਹੀ। ਬਸੈ ਸ਼ਤਾਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੈ ਨਾਂਹੀ । ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਵਨ ਹੇਤਾ। ਸਗਰੇ ਝਗਰਹਿਂ ਮੂਢ ਅਚੇਤਾ[2] ॥੭੭॥ ਤਿਨਕੇ ਸਿਰ ਜਮ ਡੰਡ ਲਗਾਈ। ਦ੍ਵੈਤ ਬਿਖੇ ਉਰਝੇ ਦੁਖ ਪਾਈਂ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਰ ਤੇ ਬਿਸਰਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ ਸੋਝੀ ਆਈ ॥੭੮ ॥ ਏਕ ਜਰਾਹ[3] ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਸਜਾਨੇ। ਅਸਤ ਘਾਵ ਕੇ ਭਗਨ[4] ਜੁ ਜਾਨੇ। ਪੂਰਬ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਤਾਂਹੀ[5]। ਚਰਮ ਘਾਵ ਕੋ ਬਹੁਰ ਮਿਲਾਹੀਂ[6]॥੭੯॥ ਇਕ ਕੱਚ ਹਿਕਮਤ ਲਘੁ ਜਾਨਤਿ। ਭਗਨ-ਅਸਤ ਕੋ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨਤਿ । ਆਮਿਖ ਘਾਉ[7] ਸੁ ਦੋਹਿਂ ਮਿਲਾਈ। ਰਹੈ ਬਿਕਾਰ ਨਸੂਰ[8]* ਸਦਾਈ ॥੮੦॥ ਤਿਉਂ ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰਾ[9]। ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਖੋਵਹਿਂ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਾ। ਬਹੁਰੋ ਦੇਂ ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਤਿਨਹਿਂ ਨ ਹੈ ਭਵ ਪੀਰਾ ਲੇਸ਼ਾ ॥ ੮੧ ॥ ਇਕ ਕਾਚੇ ਗੁਰ ਹੈਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਸੇ ਨਾਸਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[10]।ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਚਹੈਂ ਗਤਿ ਦੇਈ। ਮਾਨਾਦਿਕ ਤੇ ਦੁਖਿ ਹੈ ਤੇਈ॥੮੨॥ਤੁਮ ਕੋ ਮਿਲ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ[11] ਕਾਚਾ। ਨਹੀਂ ਲਖਾਯੋ ਰੂਪ ਸੁ ਸਾਚਾ। ਫਸੇ ਮਾਨ ਮਹਿਂ ਪੱਖਜ ਕਰੇਹੀ[12]। ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਪਛਾਨੈਂ ਦੇਹੀ[13]॥੮੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼ੇਖ ਕਹੈ'ਨਾਨਕ ਤਪਾ!ਕੇਤਿਕ ਤੂੰ ਅਧਿਕਾਇ[14]। ਨਦਰ ਤਰੇ ਆਨਤਿ ਨਹੀਂ ਦੋਨੋ ਪੱਖ ਗਵਾਇ'॥੮੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਨਦਰ ਸੁ ਦੂਰ[15]। ਇਕ ਅਕਾਲ ਕੇ ਰਹੇ ਹਦੂਰ। ਸੁਨਹੁ ਸ਼ੇਖ ! ਇਹ ਨੀਕੀ ਬਾਤ। ਆਪਾ[16] ਖੋਇ ਕੀਯੋ ਮਨ ਸਾਂਤਿ ॥ ੮੫ ॥ ਤਿਨਹੀ ਏਕ ਨਿਰੰਜਨ ਪਾਇਆ। ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਜਿਨਿ ਆਪ ਗਵਾਇਆ।ਖ਼ਾਲਕ ਏਕੈ ਖ਼ਲਕ ਬਨਾਈ। ਭਲਾ ਜੁ ਬੁਰਾ ਨੀਚ ਉਚ ਤਾਈਂ ॥ ੮੬॥ ਨਹੀਂ ਆਪ ਤੇ ਕੋਉ ਭਯੋ। ਤਿਉਂ ਸਭਿ ਹੋਇ ਜਿਉਂ ਨਿਰਮਯੋ†[17]।ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖੀ। ਕੀਨੋ ਦੂਰ ਹੰਕਾਰ ਬਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੮੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥

---

[1]ਝਗੜੇ। [2]ਅਨਜਾਨ। [3]ਚੀਰ ਫਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਕੀਮ। [4]ਟੁੱਟੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ (ਅ) ਹੱਡੀ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਦੂਰ ਕਰਨੇ। [5]ਭਾਵ ਜ਼ਖਮੀ ਹਡੀ ਨੂੰ। [6]ਮਾਸ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਲਦੇ ਹਨ। [7]ਮਾਸ ਦਾ ਜ਼ਖਮ। [8]ਉਹ ਜ਼ਖਮ ਜੋ ਸਦਾ ਵਗਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਕਦੇ ਭਰੇ ਨਾਂ। [9]ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ (ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ)। [10]ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [11]ਕੋਈ। [12]ਕਰਦਾ ਹੈਂ (ਤੂੰ)। [13]ਦੇਹ ਨੂੰ। [14]ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਵਡਾ ਹੈ ਤੂੰ। [15](ਸਾਡੀ) ਨਜ਼ਰ ਦੂਰ ਗਈ ਹੈ (ਭਾਵ ਅਹੰ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਨਜ਼ਰ ਸਾਈਂ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)। [16]ਹੰਗਤਾ। [17](ਉਸ ਨੇ) ਉਤਪਤ ਕੀਤੇ। *ਪਾ:—ਨਬੂਰ। †ਪਾ:—ਕਰਦਯੋ।

ਅੱਦ੍ਰਮਾਨ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਇਵ ਘਨੋ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਇ[1]।ਚਰਨ ਗਹੇ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥ ਸੋਂ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁਰ ਬ੍ਰਗੋਇ॥੮੮॥ਚੌਪਈ॥ 'ਤਪਾ! ਬਖਸ਼ਿਯੇ[2] ਖ਼ਤਾ ਹਮਾਰੀ॥ ਨਿੰਦਾ ਹਮ ਨੈ ਭੂਲ ਉਚਾਰੀ। ਪੂਰਬ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਯੋ ਤੇਰਾ। ਅਫਵਲ[3] ਗੁਨਹਿਂ[3] ਕਰੋ ਅਬ ਮੇਰਾ'॥੮੯॥ ਸੁਨਿਕੇ ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ ਉਬਾਰਾ।'-ਤਪਾ ਉਠਾਵੈਂ-ਤੂੰ ਜਿ ਉਚਾਰਾ॥ ਅਬ ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਦੇਤਿ ਉਠਾਈ। ਮਿਲਿ ਜਿਹ ਕੋ ਹੈ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ॥ ੯੦॥ ਬਾਤ ਸਮਝ ਕਰਿ ਕਹਿਨੀ ਭਲੀ। ਕਿਸਿ ਬਿਧਿ ਕੀਟੀ ਗਿਰ ਕੋ ਲਿਲੀ[4]। ਰਵਿ[5] ਸਮਾਨ ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਟਿਟਾਨੋ। ਇਤੋ ਭੇਦ ਨਿਜ ਮਾਂਹਿ ਪਛਾਨੋ'॥ ੯੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੱਦ੍ਰਮਾਨ ਕਹਿ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਮੈਂ ਅਸ ਜਾਨਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ਕੋ[6] ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਤਿਨਕੇ ਸਮ ਇਹ ਨਾਹਿ॥੯੨॥ਚੌਪਈ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਤੇ ਅਹੈ ਨਿਰਾਲਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਸ ਮਤੋ ਬਿਸਾਲਾ॥ਇਨ ਕੀ ਕੌਨ ਕਰੇ ਸਮਤਾਈ। ਮਿਲੇ ਜਬੈ ਤਬਹੀ ਸੁਧਿ ਪਾਈ' ॥੯੩॥ਤਿਹ ਢਿਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਤੇ ਨਰ ਜੇਊ।ਚਰਨ ਕਮਲ ਬੰਦਤਿ ਭੇ ਤੇਊ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਯੋ'ਖ਼ੁਦਾਇ ਜਿ ਪਯਾਰੇ।ਖ਼ੌਫ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸੁ ਉਰ ਮੈਂ ਧਾਰੇਂ॥੯੪॥ਕਬਹਿ ਗ਼ਾਫਲੀ ਭੂਲ ਨ ਕਰਿਹੈਂ।ਨਿਸਦਿਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰ ਕੋ ਧਰਿਹੈਂ।ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਰਾਤੇ[7]। ਉਚਿਤਾਪਾਇ ਨੀਚ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤੇ'॥੯੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਉਂ ਮਿਲਿਕੈ ਹਰਖਾਇ ਉਰ ਗਾ ਤਬ ਅੱਦ੍ਰਹਮਾਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਸਮੀਪ ਹ੍ਵੈ ਕਹਯੋ ਉਬਾਰੇ ਖਾਂਨ ॥ ੯੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਭਾਉ ਕੇ ਪਯਾਰੇ! । ਰੀਜਨ ਗਰਬ ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਉਦਾਰੇ। ਪਾਇਨ ਸੋਂ ਪਾਵਨ[8] ਮਮ ਧਾਮੂ॥ ਕਰਹੁ ਆਪ ਨਿਸ ਭੀ ਬਿਸਰਾਮੂ[9]'॥੯੭॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਿਨਤੀ ਡੇਰਾ ਕੀਨਾ॥ ਸ਼ੁਭ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਆਸੀਨਾ[10]। ਦਿਜ ਬੁਲਿਵਾਇ ਬਨਾਇ ਅਹਾਰਾ॥ ਕਰਿ ਸੋਂ ਪਕਰਿ ਸੁ ਪੈਰ ਪਖਾਰਾ ॥੯੮॥ ਦ੍ਵੈ ਦਿਉਸਨ ਲੌ ਸਦਨ ਰਹੇ ਤਿਹਂ। ਜਾਗੇ ਮਸਤਕ ਭਾਗ ਬਡੇ ਜਿਹਂ॥ ਪੁਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਚਲਿ ਆਇ। ਜਿਨ ਹੰਕਾਰੀ ਪੈਰੀਂ ਪਾਇ ॥ ੯੯ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਅੱਦ੍ਰਮਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤਾਲੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੧ ॥

---

[1]ਨੀਵਾਂ ਮਨ ਵਿਚ। [2]ਬਖਸ਼ਨਾ ਕਰੋ। [3]ਅਵੱਗਯਾ [4]ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕੀੜੀ ਨਿਗਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। [5]ਸੂਰਜ। [6]ਕੋਈ। [7]ਰੰਗੇ ਹੋਏ। [8]ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ। [9]ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਬਿਸ੍ਰਾਮ (ਏਥੇ ਹੀ) ਕਰੋ। [10]ਨਿਵਾਸ ਦਿਤਾ।

੪੨. [ਚਰਨ ਧਯਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਬੱਚੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੂਲਾ,ਕੀੜ । ਪ੍ਰਿਥਾ, ਖੇੜਾ । ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਲ, ਸਹਗਲ, ਰਾਮਾ, ਡਿਡੀ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕੋ ਧਯਾਨ ਚਢਾਵੋਂ ਭੰਗ।
ਤਜਹੁੰ ਸਿਆਨਪ ਸਰਬ ਕੋ ਰਪਹੁੰ ਏਕ ਪ੍ਰਭੁ ਰੰਗ ॥੧॥

{ ਰਪਹੁੰ=ਰੰਗਿਆ ਜਾਵਾਂ, ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਣਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਜਾਣਾਂ। (ੲ) ਚਢਾਵੋਂ ਤਜਹੁੰ ਤੇ ਰਪਹੁੰ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜੇ ਬਿੰਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੋਹੇ ਦਾ ਅਰਥ ਮੱਧਮ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਇਗਾ, ਅਰਥਾਤ ਤੁਸੀਂ ਚੜ੍ਹਾਵੋ, ਤੁਸੀਂ ਤਜੋ, ਤੁਸੀਂ ਰੰਗੇ ਜਾਵੋ। }

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਭੰਗ (ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਵਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ! ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ। ਰਹੇ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ ਕਿਤਿਕ ਤਹਿਂ ਕਾਲਾ।ਮਹਿਮਾ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਬਢੀ ਬਿਸਾਲਾ॥੨॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤ ਨਰ ਆਵਹਿਂ। ਧਰੈਂ ਕਾਮਨਾ ਫਲ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ। ਮਨਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਕੀਰਤਿ ਜੌਨ੍ਹਾ[1]। ਪਸਰੀ ਭਲੀ ਚੌਦ ਹੂ ਭੌਨਾ[2] ॥ ੩ ॥ ਸੰਤ ਚਕੋਰ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਏ[3]। ਦੰਭ ਦੁਹਾਗਨਿ[4] ਕੋ ਦੁਖਦਾਏ। ਨਿੰਦਕ ਚਕਵੇ ਪੀਰਾ ਪਾਈ।ਉਡਗਨ ਸਿੱਖਨ ਸਹਤ ਸੁਹਾਈ[5] ॥ ੪ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਅਧਿਕ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਵਹਿਂ। ਏਕ ਮੁਰੀਦ,ਸਿੱਖ ਇਕ ਹੋਵਹਿਂ।ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਕਲਮਲ ਖੋਵਹਿਂ ॥੫॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਰਹਿਹੀਂ ਨਰ ਜੇਤੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੀਂ ਤੇਤੇ।ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋਊ। ਜੋਗੀ ਸੰਨਯਾਸੀ ਹੈ ਕੋਊ ॥੬॥ ਨੀਚ ਕਿ ਊਚ ਰਾਇ ਕੈ ਰੰਕਾ। ਸੁਜਸ ਉਚਾਰਹਿਂ ਸਭਿ ਅਕਲੰਕਾ[6]। ਪੰਡਤ ਅਪਰ ਅਪੰਡਤ[7] ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੀਂ ਮਹਿ ਮਹਿਂ[8]॥੭॥ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਵਿਖੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਰਹੈਂ ਸਦੀਵ ਭੀਰ ਭਰਿ ਭਾਰੀ[9]। ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸਿ ਰਹੇ ਸਦਾਈ। ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ॥੮॥ਪਹਿਰ ਨਿਸਾ[10]

[1]ਜਸ ਰੂਪੀ ਚਾਂਦਨੀ। [2]ਚੌਦਾਂ ਹੀ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ (ਸਾਰੇ)। [3]ਅਨੰਦ ਹੋਏ। [4]ਦੰਭੀ ਰੂਪ ਦੁਹਾਗਣਾਂ। [5]ਤਾਰਿਆਂ ਰੂਪੀ ਸਿਖਾਂ ਸਮੇਤ ਸੁਹਾਈ (ਓਹ ਚਾਂਦਨੀ)। [6]ਕਲੰਕ ਰਹਤ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ)। (ਅ) ਉੱਜਲ (ਜਸ)। [7]ਅਨਪੜ੍ਹੇ ਲੋਕ। [8]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ। [9]ਭਾਰੀ ਭੀੜ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। [10]ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ)।

ਸੋਂ ਸੰਗਤ ਮੇਲਾ॥ਸਬਦਿ ਬਿਚਾਰਨ ਹੋਤਿ ਸੁਹੇਲਾ॥ ਇਕ ਬਾਲ ਕੋ*,ਕਿਰ-ਤਨ ਕਾਲਾ[੧]। ਸੁਨਤਿ ਰਹੈ ਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਪੀਛੇ ਠਾਂਢੋ[੨] ਹ੍ਵੈ ਸੋਇ। ਭੋਗ ਕੀਰਤਨ ਕੋ ਜਬ ਹੋਇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੈ। ਇਸਿਬਿਧਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰੱਤਿ ਸੋ ਆਵੈ॥੧੦॥ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ । 'ਬਾਰਿਕ ਕੋ ਘਰੁ ਦੇਹੁ ਨ ਜਾਨੇ'। ਸਿਖਨ ਗਹਿ ਕੈ ਤਿਹ ਤਤਕਾਲਾ। ਠਾਂਢੋ ਕੀਨ ਹਦੂਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੧੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਲਿਕ ਕੋ ਬੂਝਨ ਕਿਯੋ 'ਕਿਉਂ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਕੋ ਤਯਾਗਿ॥ ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸ ਰਹੇ ਤੇ ਕਰਿ ਆਵਤਿ ਅਨੁ-ਰਾਗ ?॥੧੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਾਸ ਖੇਲ ਪੁਨ ਸਵਣ ਸੁਖਾਰੇ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਇਨ ਸੋਂ ਪਯਾਰੇ। ਸੋ ਤਜਿ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ॥ਆਵਤਿ ਵਖਤਿ[੩]ਘੁਸਾ-ਵਤ ਨਾਂਹੀ'॥੧੩॥ਬਾਲਕ ਤਬਹੀ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਸੁਨੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋਰੇ !। ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯਾ। ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਪਾਵਕ[੪] ਮੰਗਵਾਯਾ ॥ ੧੪ ॥ ਬਹੁਰੋ ਮੁਝ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਬਾਰੀ[੫]। ਤਬ ਮਾਤਾ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।–ਛੋਟੀ ਸਮਧਾ[੬] ਊਪਰ ਪਾਇ। ਤਿਨ ਪਰ ਦੀਰਘ[੭]ਦੀਜੈ ਲਾਇ–॥੧੫॥ਸੁਨਿਕੈ ਸੀਖ[੮]†ਬਾਰ[੯]ਮੈਂ ਦੀਨੀ॥ ਪਿਖਿ ਗਿਨਤੀ ਉਰਭਈ ਨਵੀਨੀ।–ਅਗਨਿ ਕਾਲ[੧੦] ਕੋ ਏਕ ਸੁਭਾਊ। ਛੋਟਾ ਬਡਾ ਨ ਜਾਨਤਿ ਕਾਊ ॥ ੧੬॥ ਇਕ ਸਮ ਸਭਿ ਕੋ ਖਾਇ ਸੁ ਜਾਈ। ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਹੂੰ ਹੋਤਿ ਬਚਾਈ। ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇਰ ਪ੍ਰਭਾਵਾ[੧੧]। ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਵਾ ॥੧੭॥ ਸੰਗ ਮਾਤ ਕੇ ਅਸ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਹੀ[੧੨]।–ਤਰੁਨ[੧੩] ਬੈਸ ਹੋਵੌਂ ਕੈ ਨਾਂਹੀ॥ਕੋ ਜਾਨੈ ਲਘੁ ਹੀ ਮਰਿ ਜਾਵੌਂ। ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੌਂ–॥੧੮॥ਜਾਨਿ ਕਾਲ ਕੋ ਡਰ ਸਿਰ ਭਾਰੀ। ਪਰਯੋ ਰਹੌਂ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ॥ਤਜਿਕੈ ਨੀਂਦ ਸੁਨੌਂ ਪ੍ਰਭੁ ਗਾਥਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਜਗਨਾਥਾ ॥੧੯॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਸਿਸ[੧੪] ਬਾਨੀ। ਸਰਬ ਰਹੀ ਹਿਰਦੇ ਬਿਸਮਾਨੀ।–ਅਲਪ ਬੈਸਿ ਸਤਿਸੰਗ ਮਝਾਰੀ॥ਨਿਰਮਲ ਕੀਨੀ ਸੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰੀ–॥੨੦॥ ਦੇਖਿ ਜਗਤ ਧੰਧੈ ਲਪਟਾਯੋ। ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਸਰਬ ਬਿਰਮਾਯੋ। ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਭਲੋ

[੧]ਕੋਈ ਇਕ ਬਾਲਕਾ ਕੀਰਤਨ ਵੇਲੇ। [੨]ਖੜ੍ਹੋਕੇ। [੩]ਵੇਲਾ। [੪]ਅਗਨੀ। [੫]ਬਾਲੀ। [੬]ਛੋਟੀਆਂ ਲਕੜੀਆਂ। [੭]ਵੱਡੀਆਂ। [੮]ਸਿੱਖਯਾ। [੯]ਬਾਲ। [੧੦]ਅਗਨਿ (ਤੇ) ਮੌਤ। [੧੧]ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ। [੧੨]ਕਹੀ। [੧੩]ਜਵਾਨ। [੧੪]ਬਾਲਕ ਦੀ।

*ਇਸ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ 'ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲਾ' ਵਿਚ ਤਾਰੂ ਪੋਪਟ ਦਿਤਾ ਹੈ।

†ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਲੰਮੇ ਤੀਲੇ ਨੂੰ ਰੋਗਨ ਲਾਕੇ ਅੱਗਾਂ ਤੋਂ ਅਗ ਬਾਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੀਖ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਭਨਯੋ ਸ਼ਬਦ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੨੧ ॥

ਸਲੋਕੁ॥

ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਜੀਉ ਮਛੁਲੀ ਝੀਵਰੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਾਲੁ ॥ ਮਨੂਆ ਅੰਧੁ ਨ ਚੇਤਈ ਪੜੈ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਚਿਤੁ ਅਚੇਤੁ ਹੈ ਚਿੰਤਾ ਬਧਾ ਜਾਇ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨ ॥*

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਨਰ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਭਏ ਭਜਨ ਰਤਿ[1]† ਸੋਇ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਬਿਚਾਰਹੀ ਜਿਸਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੋਇ ॥ ੨੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਇਉਂ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਮਨੁਜ ਅਨੇਕਨ[2] ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੂ[3]।ਮੂਲਾ ਕੀੜ ਨਾਮ ਨਰਏਕੁ ॥੨੩॥ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਕੈ ਸੋ ਆਯੋ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਮਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਉਰ ਬਿਕਾਰ ਸਭਿ ਨਾਸੇ ਐਸੇ। ਪਾਵਸ[4] ਹੋਤਿ ਜਵਾਸੋ ਜੈਸੇ[5]॥੨੪॥ ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਬੋਲਯੋ 'ਇਹ ਅਰਥਾ।ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮਰਥਾ:–ਚੰਚਲ ਚੀਤ ਨ ਜਾਇ ਤਮਾਸ਼ੇ। ਜੂਏ ਜਾਇ ਨ ਖੇਲੇ ਪਾਸੇ'॥੨੫॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।'ਪੂਰਬ ਜੁਗ ਜੋ ਬੀਤਗਏ ਹੈਂ।ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਭੂਪ ਅਨੇਕ ਭਏ ਹੈਂ॥੨੬॥ਮਨ ਚੰਚਲ ਵੇਸ਼੍ਯਾ[6] ਜਬ ਪੇਖੀ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਹੈ ਚਾਇ ਬਿਸ਼ੇਖੀ। ਰੋਕਯੋ ਰੁਕਤਿ ਨ ਕਿਸੂ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਅਪਨ ਜਨਮ ਜਗ ਹਾਰਾ॥੨੭॥ ਧਰਮ ਛੀਨ[7] ਹ੍ਵੈ ਪਾਇ ਸਜਾਈ। ਪਰਯੋ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਲਲਾਈ[8]। ਯਾਂਤੇ ਤਿਹ ਕੋ ਦੇਖਹਿ ਨਾਂਹੀ ‡। ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗ ਮਾਂਹੀ ॥੨੮॥ ਖੇਲੇ ਜੂਪ[9] ਭੂਪ ਜੋ ਹੋਏ। ਪਰੀ ਆਪਦਾ ਦਾਰੁਨ[10] ਰੋਏ। ਇਨ ਕੋ ਤਯਾਗੇ ਜੋ ਸਿਖ ਹੋਇ। ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨਹਿ ਬਚ ਜੋਇ ॥ ੨੯ ॥ ਅਬ ਆਯੋ ਕਲਿਜੁਗ ਕੋ ਕਾਲਾ। ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਚਾਲਾ[11]। ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿਕੈ ਮੁਖ ਗਾਵੈਂ।ਧਰਮ ਕ੍ਰਿੱਤ[12]

[1]ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [2]ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ। [3]ਗਯਾਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ। [4]ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ। [5]ਜਵਾਹਾਂ (ਦਾ ਨਾਸ਼) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੈਸੇ। [6]ਕੰਜਰੀ [ਸੰਸ:, ਵੇਸ਼ਯਾ]। [7]ਨਾਸ਼। [8]ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਜੂਆ। [10]ਭਯਾਨਕ ਸੰਕਟ। [11]ਭਾਵ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ। [12]ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ। *ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਵਾਰ ਮ:੪ ੩ ॥ †ਪਾ:–ਗਤਿ।

‡ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਸ਼ਯਾ ਨੂੰ ਕਦੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਤੱਕੋ, ਇਥੋਂ ਬੀ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੨੧ ਅੰਕ ੨੩ ਤੇ ਅਧਯਾਯ ੨੨ ਅੰਕ ੧੫ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ ਗਲਤ ਹੈ,ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਸ਼ਯਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੋਂ ਬੀ ਏਥੇ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਰਿ ਕੈ ਵੰਡ ਖਾਵੈਂ ॥੩੦॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਭਾਉ ਧਾਰਿ ਉਰ ਚਰਨ ਪਖਰਿਹੀਂ[1]। ਨਗਨ[2] ਬਸਤ੍ਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਭੂਖਾ।ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਿ ਲਹੈ ਉਰ ਸੂਖਾ' ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਸ ਰਿਦੇ ਧਾਰਿ ਦ੍ਰਿੜ ਸੋਇ।ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਨੇ ਲਗਯੋ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਇ॥੩੨॥ਚੌਪਈ॥ ਜੋ ਭੂਖਾ ਭੋਜਨ ਤਿਹ ਦੇਈ।ਨਗਨ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਸਤ੍ਰ ਉਢੇਈ।ਸਿੱਧਸਾਧ ਤਿੰਹ ਘਰ ਬਹੁ ਆਵਹਿ। ਰੈਨ ਬਸੇਰਾ ਕਰਿ ਪੁਨ ਜਾਵਹਿਂ ॥ ੩੩ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਇਕ ਬੰਚਕ[3] ਆਯੋ। ਤਨ ਮੈਂ ਸਿਖ ਕੋ ਬੇਖ ਬਨਾਯੋ। ਬਾਨੀਕੰਠ ਪਢੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਾ। ਮਨ ਲੋਭੀ ਜਿਹ ਮਤਿ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਾ[4]॥੩੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਬਿਭਾਵਰੀ[5], ਪੁਨ ਮੂਲੇ ਕੀ ਨਾਰਿ। ਭੂਖਨ ਰਖੇ ਉਤਾਰਿ ਕੇ ਬੰਚਕ ਲਇ ਨਿਹਾਰ[6]॥੩੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੋਇ ਰਹੇ ਜਬਿ ਸਭਿ ਪਹਿਚਾਨੇ[7]।ਸੋ ਭੂਖਨ ਲੀਨੇ ਨਿਜ ਪਾਨੇ[8]। ਨਿਕਸਨ ਲਗਯੋ ਬਹਿਰ ਕੋ ਧਾਇ। ਤਾਰੋ ਪੌਰ[9] ਪਿਖਯੋ, ਹਟਿ ਆਇ॥੩੬॥ਮੂਲੇ ਕੋ ਕਰ ਸੰਗ[10] ਜਗਾਵਾ। ਕਪਟ ਧਾਰਿਕੈ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ'ਜਾਵੈਂ ਵਹਿਰ,ਦੀਜੀਐ ਤਾਰੀ[11]। ਹੋਵਤਿ ਸੂਰ[12] ਉਦਰ[13] ਮੁਝ ਭਾਰੀ'॥੩੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ਮੂਲਾ ਬੋਲਯੋ 'ਸੰਤ ਜੀ ! ਵਹਿਰ ਤਿਮਰ ਕਿਉਂ ਜਾਤਿ। ਰਮਨੇ ਬੈਠੋ[14] ਅਜਰ ਮਹਿ[15], ਹੌਂ ਉਚਾਇ ਹੌਂ ਪ੍ਰਾਤਿ[16]' ॥ ੩੮ ॥ ਚੌਪਈ॥ਬੋਲਯੋ ਬੰਚਕ 'ਬਾਹਿਰ ਜਾਊਂ। ਸਦਨ ਵਿਖੇ ਬੈਠਤਿ ਸ਼ਰਮਾਊਂ'। ਉਠਿ ਕੈ ਮੂਲਾ ਲੈਕਰਿ ਤਾਰੀ[11]। ਆਯੋ ਜਬਿਹੀ ਅਜਰ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੯॥ ਬੰਚਕ ਕਾਂਖ ਬਿਖੇ[17] ਤੇ ਗਿਰੇ। ਭੂਖਨ, ਪੁਨ ਨ ਉਠਾਇ, ਸੁ ਡਰੇ*।ਮੂਲੇ ਤਬ ਉਠਾਇ ਨਿਜ ਹਾਥ।ਦਏ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਤਬਿ ਹਿਤ ਸਾਥ॥੪੦॥ਦੋਹਰਾ॥ ਤਿਹਕੋ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਿਕੈ ਸੋਇ ਰਹਯੋ ਬਿਚ ਧਾਮ। ਭੀ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਤਿਹ ਥਾਨ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਮੂਲੇ ਬਾਮ ॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਭੂਖਨ ਧਰੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਥਾਈਂ। ਕਹਾਂ ਗਏ ਕਿਹ ਲੀਨ ਚੁਰਾਈ ?' ਮੂਲਾ ਕਹੈ ਰੈਨ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਤਸਕਰ ਲਗੇ ਨ ਜਾਨੇ ਜਾਈ[18] ॥ ੪੨ ॥ ਲੈ ਗਮਨੇ ਭੂਖਨ ਕੋ ਸੋਈ[19] ॥

---

[1]ਧੋਵਣ। [2]ਨੰਗੇ ਨੂੰ। [3]ਠੱਗ। [4]ਉਲਟੀ। [5]ਰਾਤ ਨੂੰ। [6]ਦੇਖ ਲਏ। [7](ਠੱਗ ਨੇ) ਸਮਝੇ। [8]ਆਪਣੇ ਹੱਥ। [9]ਜੰਦਰਾ ਵੱਜਾ ਦਰਵੱਜੇ ਨੂੰ। [10]ਹੱਥ ਨਾਲ ਹਿਲਾਕੇ। [11]ਕੁੰਜੀ। [12]ਸੂਲ। [13]ਪੇਟ ਵਿਚ। [14]ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਬੈਠੋ ਭਾਵ ਜੰਗਲ ਹੋ ਲਓ। [15]ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ। [16]ਚੁਕਵਾਇ ਦਿਆਂਗਾ ਸਵੇਰ ਨੂੰ। [17]ਚੋਰ ਦੀ ਕੱਛ ਵਿਚੋਂ। [18]ਚੋਰ ਲਗੇ ਹਨ (ਪਰ ਸਾਨੂੰ) ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਪਏ। [19](ਓਹ ਚੋਰ) ਗਹਿਣੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਬੰਚਕ ਕਾਖ ਬਿਖੇ ਤੇ ਗਿਰਾ। ਭੂਖਨ ਡੱਬਾ, ਦੇਖਿ ਸੁ ਡਰਾ।

ਬਿਨ ਜਾਗੇ ਤੇ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ। ਨਿਸਾ ਹਮਾਰੇ ਘਰ ਸਿਖ ਜੋਊ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਯੋ ਸੁ ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਊ॥੪੩॥ਦੋਹਰਾ॥-ਸਭਿ ਦੇਵਹਿੰਗੇ ਦੋਸ਼ ਮੁਝ-ਅਸ ਜਾਨੀਂ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।ਗਯੋ ਬਡ਼ੀ ਭੁਨਸਾਰ ਤੇ,ਸਿੱਖ ਦੋਸ਼ ਕਛੁ ਨਾਂਹਿ[੧]॥੪੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਜ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਭੂਖਨ ਘਰਿਵਾਏ। ਔਰ ਹਰਖ ਹਿਤ ਤਤਛਿਨ ਪਾਏ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥੪੫॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਕਹ੍ਯੋ'ਸੁਨਿ ਮੂਲਾ ! ਰਿਦਾ ਤੋਰ ਸਿੱਖੀ ਅਨਕੂਲਾ[੨]। ਮਮ ਪਰਦਾ ਤੈਂ ਢਕ੍ਯੋ ਬਨਾਈ*।ਤੋਰੋ ਢਕਿ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਦਾਈ ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਕੋ ਰਿਦਾ ਹੈ ਸ਼੍ਰਵਨ, ਮਨਨ, ਨਿਦਧ੍ਯਾਸ[੩]। ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਉਰ ਗ੍ਯਾਨ ਹ੍ਵੈ, ਬੰਧਨ ਜਗਤ ਬਿਨਾਸ਼[੪]' ॥ ੪੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗ ਦਰਸ਼ੀ[੫] ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲਾ। ਸਦਨ ਗਯੋ ਹ੍ਵੈ ਮੋਹ ਬਿਨਾਹੀਂ[੬]। ਹੈਤਾ ਤਜਿ ਬਰਤਤੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੮ ॥

ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਗਤ ਕੇਰ ਮਝਾਰਾ। ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰਾ। ਪ੍ਰਿੱਥਾ, ਖੇਡਾ ਦਰਸ਼ਨ ਆਸੂ[੭]। ਚਲਿ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਸੂ ॥ ੪੯ ॥ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੇ ਦੋਊ। ਬੈਠੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਤਿ ਭੇ ਸੋਊ। ਚਤਰ ਘਟੀ ਬੀਤੀ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਇਸ ਭਾਂਤੀ॥੫੦॥'ਜੁਕਛੁ ਕਾਮਨਾ ਰਿਦੇ ਤੁਮਾਰੇ। ਜਾਚਹੁ,ਪੂਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰੇ'।ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਿ ਸੁਨ੍ਯੋ ਜਬ

---

[੧]ਭਾਵ—ਰਾਤ ਜੋ ਸਿਖ ਸਾਡੇ ਘਰ ਸੀ, ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਟੁਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਕੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਣਗੇ, ਤਾਹੀਓਂ ਬੜੀ ਤੜਕੇ ਟੁਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। [੨]ਅਨੁਸਾਰ। [੩]ਇਸ ਦਾ (ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਦਾ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਧ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਣਾ, ਫਿਰ ਫਿਰ ਸਿਮਰਨਾ। [੪]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [੫]ਤ੍ਰਿਹੁੰ ਕਾਲਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ (ਹੋ ਗਿਆ)। [੬]ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਾਲੀ (ਹੋਕੇ) (ਅ) ਮੋਹ ਹਰਕੇ। [੭]ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਛੇਤੀ [ਸੰਸ:, ਆਸ਼ੁ] (ਅ) ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਸਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਖਕੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦੀ ਕਦਰਦਾਨੀ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕਮਾਲ ਹੈ। ਠੱਗ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਬਾਣਾ ਧਾਰਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਕਹਿਲਾਉਣ ਕਰਕੇ ਮੂਲੇ ਨੇ ਪੜਦਾ ਨਹੀਂ ਪਾੜਿਆ, ਮਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਝ ਕੇ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੂਲੇ ਦੇ ਇਸ ਕਮਾਲ ਦੇ ਇਨਸਾਨੀ ਪਿਆਰ ਅਰ ਦੇਖਕੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਨ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਦਰ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮੂਲੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵਨਾਂ ਨੂੰ 'ਆਪਣਾ ਪਰਦਾ ਕਜੀਣਾ' ਆਖਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ। ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਖੇਦ ਦਾਇਕ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਦੀ ਰਵਸ਼ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਕਿਤਨੀ ਉਲਟ ਹੈ।

ਦੋਈ। ਰਿਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਬਿ ਹੋਈ ॥ ੫੧ ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਤਿ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ। ਬੋਲੇ ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਮਨ ਖੋਇ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਸੁਨਹੁ ਕਰਹੁ ਜੇ ਕਰੁਨਾ। ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਨਿਜ ਦੀਜੈ ਪਰਨਾ[1] ॥ ੫੨ ॥ ਜਾਨਹਿ ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਅਸਾਰੋ[2]। ਸੁਪਨ ਪਦਾਰਥ ਜਿਉਂ ਨਿਰਧਾਰੋ[3]। ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਖ ਹੁਵੀਜੈ[4]। ਨਾਂਹਿ ਚਾਹਿ ਕਛੁ, ਇਹ ਬਰ ਦੀਜੈ' ॥ ੫੩ ॥ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ 'ਹਮ ਪਗ ਤਹਿਂਵਾ[5]। ਬਸਹਿਂ[6] ਸਦਾ, ਸਤਿਸੰਗਤ ਜਹਿਂਵਾ। ਸੰਤ ਸਭਿਨਿ* ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ। ਤਿਨ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤੀਜੈ ॥ ੫੪ ॥ ਸੰਤ ਕਰ-ਤਾਰ ਭੇਦ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ। ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਾਰਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਧਰਮ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਵੰਡ ਸੁ ਖਾਓ। ਚਰਣ ਸ਼ਰਣ ਨਿਤ ਇਉਂ ਜਿ ਕਮਾਓ ॥ ੫੫ ॥ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਸਰੀਰ ਪਛਾਨੋ। ਸ਼ਬਦ ਰਿਦਾ ਮਮ[7], ਨਿਰਗੁਣ ਮਾਨੋ[8]। ਮਿਲੇ ਸਰੀਰ[9] ਬਿਛੁਰ ਸੇ ਜਾਵਹਿਂ। ਸ਼ਬਦ ਮਿਲੇ ਨਾ ਬਿਛੁਰਨ ਪਾਵਹਿਂ' ॥੫੬॥ ਤਿਨ[10] ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਂਨੀ। ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਨੀਕ ਮਨਮਾਨੀ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਰੁਚਿਰ ਪਦ ਪਾਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਰਿਦੈ ਠਹਿਰਾਵਾ ॥੫੭॥ ਜਾਨਜੋ ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਅਸਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਸੰਸਾਰਾ। ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਜਬਿ ਤਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ ॥੫੮॥

---

[1]ਆਸਰਾ। [2]ਮਿੱਥਯਾ। [3]ਚਾਹੂ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰੀਏ। [4]ਅਨੰਦ ਹੋਵੀਏ। [5]ਓਥੇ। [6]ਵਸਦੇ ਹਨ। [7]ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ। [8](ਇਸ ਨੂੰ ਮੇਰਾ) ਨਿਰਗੁਣ (ਰੂਪ) ਮੰਨੋ। [9]ਜੋ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। [10]ਉਹਨਾਂ ਨੇ।

*ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ 'ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਤਾਂ' ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜ ਕਲ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ, ਬਾਹਲੇ ਲੋਕ ਕੇਵਲ ਭੇਖ ਧਾਰਕੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਛਿਪਿਆ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਖਰੜ ਵੇਦਾਂਤੀ ਕਰਨੀ ਹੀਨ, ਕੋਈ ਸੂਫੀ ਰੰਗਤ ਦਾ ਗੱਪੀ, ਕੋਈ ਪੌਰਾਣਕੀ ਕੇਵਲ ਬੁਲੇਰਾ, ਕੋਈ ਕੁੱਛ। ਕੋਈ ਕੁੱਛ, ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਮਿਲਕੇ ਮਤ ਵਿਚਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਤ ਓਹ ਜੋ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਭੌਰਾ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਤੇ ਉਚੀ ਮਤ ਵਾਲਾ ਆਚਰਨ ਦਾ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ; ਐਸੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤਾਰਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕः—ਜਿਨ੍ਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ॥ ੧ ॥ [ਗਊ ਵਾਰ ਮ: ੫
ਤਥਾ:—ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸੇ ਹਰਿ ਜਨ ਪੂਰੇ ਸਹੀ ਜਾਣਿ ॥ [ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੪

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਮਲ ਸਹਿਗਲ ਉਭੈ ਰਾਮਾ ਡਿਡੀ ਤੀਨ[੧] । ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਸ ਕੋ ਜੱਗਯਾਸਾ ਮਨ ਲੀਨ॥੫੯॥ਚੌਪਈ॥ਬਿਦਿ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਕੋ ਬੈਸੇ।ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਬੋਲੇ ਐਸੇ।'ਹਮਕੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪੰਥ ਬਤੱਯੈ। ਬਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਮੈਂ ਇਕ ਹ੍ਵੈ ਜੱਯੈ ॥ ੬੦ ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਖੇਨ ਮੋਖ ਸੋ ਪਾਵੈਂ । ਕਠਨ ਕਰਮ ਜੋ, ਕੌਨ* ਕਮਾਵੈ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ । 'ਤ੍ਰੈ ਬਿਧਿ ਤਪ ਤਪਸੀ ਸਭਿ ਠਾਂਨੇ॥੬੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਗਨ, ਛੁਧਾ[੨], ਜਲ, ਅਗਨ ਸੋਂ ਤਨ ਤਾਪਹਿਂ ਨਰ ਜੋਇ। ਕਹੈਂ ਤਾਮਸੀ ਤਪ ਇਹੈ ਕਰਨ ਕਠਨ ਹੈ ਸੋਇ॥੬੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਜੋ ਯੁਤ ਕਾਮਿ ਸਿ[੩] ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਪਾਵਹਿਂ। ਨਿਹਕਾਮੀ[੪] ਮਨ ਸੁਧ ਹ੍ਵੈ ਜਾਵਹਿ। ਬਹੁਰੋ ਇਸ ਤਪ ਕਾ ਹੰਕਾਰਾ। ਫੁਰਿ ਆਵਤਿ ਹੈ ਕੇਤਿਕ ਬਾਰਾ॥੬੩॥ਤਾਂਤੇ ਰਜ ਸਤਿ ਤੁਮ ਤਪ ਕੀਜੈ। ਹੋਇ ਕੱਲਯਾਨ ਤਾਪ ਤ੍ਰੈ ਛੀਜੈ'। ਕਹੈਂ ਸੁ 'ਰਜ ਸਤ ਲਖੈਂ ਨ ਕੋਊ। ਭੇਦ ਬਤਾਵਹੁ ਜਾਨਹਿਂ ਸੋਊ ॥੬੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਜੋਗੁਨੀ ਤਪ,ਸ਼ਾਂਤਕੀ, ਭਗਤਿ ਕਹਤਿ ਹੈ ਕਾਹਿ[੫]? ਕਰੁਣਾਕਰ ਇਹ ਭੇਦ ਜੋ ਸਰਬ ਕਹਉ ਹਮ ਪਾਹਿ' ॥੬੫॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਪਰਤ੍ਰਿਯ[੬] ਪਿਖਨਨੈਨ ਹਟਕਾਰੇ[੭] । ਨਿੰਦਾ, ਨੁਤਿ[੮] ਨਹਿਂ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨਾਵਹੁ[੯] । ਕਰ ਚੋਰੀ ਜਾਰੀ ਨ ਲਗਾਵਹੁ॥੬੬॥ਕਬਿ ਨ ਕੁਸੰਗਤਿ ਪਗ ਸੋਂ[੧੦] ਜੱਯੈ। ਕਰਨ ਕੁਕਰਮਨ ਮਨ ਨ ਚਲੱਯੈ। ਸੰਤ ਦਰਸ ਮਸਤਕ ਚਖ[੧੧]ਲਾਵਹਿ।ਜਸ ਗੁਬਿੰਦ ਨਿਤ ਕਰਨ ਸੁਨਾਵਹਿ[੧੨]॥੬੭॥ਰਸਨਾ ਅਸਤਿ[੧੩] ਨ ਬਕੇ ਬਹੋਰੋ।ਸਿਫਤ ਪ੍ਰਮੇ-ਸ਼ੁਰ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਜੋਰੋ[੧੪]। ਸੇਵਦਾਨ[੧੫] ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਕਰਨਾ।ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਗਮਨੈ ਸਦਚਰਨਾ ॥ ੬੮ ॥ ਕਰਨ–ਰਾਜਸੀ–ਤਪ ਇਹ ਜਾਨੋ । ਸੁਨਹੁ –ਸ਼ਾਂਤਿਕੀ–ਤਪ ਜੁ ਬਖਾਨੋਂ।ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ ਜਿਸਕਾਲ।ਸੁਨਤਿ ਪਢਤਿ ਨਰ ਆਲਸ ਟਾਲਿ॥੬੯॥ਮਨ ਤਿਹ ਸਮੈ ਨਿਕਸਿ ਕਤਿ ਜਾਈ।ਬਾਰ ਬਾਰ ਰੋਕਹਿ ਬਰਿਆਈ[੧੬]।ਮਨਰੋਕਤਿ ਨਹਿਂਆਲਸ ਕਰਿਹੀ।ਮਨ ਕਰਿ ਸ਼ੁਮਤਿ

[੧]ਪ੍ਰਿਥੀਮਲ ਇਕ, ਸਹਗਲ ਦੋ, ਤੇ ਰਾਮਾ ਡਿਡੀ ਤਿੰਨੇ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਗਿਣਿਆਂ ਹੈ:–ਪ੍ਰਿਥੀਮਲ (ਜਾਤ ਦਾ) ਸਹਗਲ, ਤੇ ਰਾਮਾ (ਜਾਤ ਦਾ) ਡਿਡੀ। [੨]ਨਗਨਤਾ ਤੇ ਭੁੱਖ। [੩]ਕਾਮਨਾ ਸਹਤ ਹਨ, ਸੋ। [੪]ਜੋ ਕਾਮਨਾ ਰਹਤ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। [੫]ਕਿਸ ਨੂੰ। [੬]ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ। [੭]ਮੋੜੇ। [੮]ਉਸਤਤੀ। [੯]ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁਣਾਓ। [੧੦]ਕੁਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ। [੧੧]ਨੇਤਰ। [੧੨]ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੇ। [੧੩]ਝੂਠ। [੧੪]ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਜੋੜੋ। [੧੫]ਮੇਵਾ ਤੇ ਦਾਨ। [੧੬]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ। *ਪਾ:–ਲੋਕ।

ਸ਼ਬਦ ਮਹਿਂ ਧਰਿਹੀ[1] ॥ ੭੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਜ ਮਸਾਲਾ ਦੇਵਹੀ[2], ਜਿਉਂ ਖਾਵੈ ਨਹਿਂ ਸੋਇ। ਤਿਉਂ ਮਨ ਭਰਮਤਿ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇ ॥੭੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਜੋ ਤਾਂਹਿ ਖੁਵਾਵਨ ਹਾਰਾ। ਕਰ ਰਾਖਤਿ ਅਸ੍ਵ ਬਦਨ ਮਝਾਰਾ[3]। ਹੋਇ ਥਕਤਿ ਸੋ ਖਾਇ ਮਸਾਲਾ। ਰੋਗ ਦੇਹਿ ਮਿਟ ਜਾਤਿ ਬਿਸਾਲ॥੭੨॥ ਜੇ ਆਲਸ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਖੁਆਵਹਿ। ਤੌ ਲਗ ਰੋਗ ਨ ਅਸ੍ਵ ਕੋ ਜਾਵਹਿ। ਹਯ ਮੁਖ ਮੈਂ ਜੋ ਦੀਨ ਮਸਾਲਾ। ਸੋ ਭੀ ਡਾਰਦੇਤਿ[4] ਤਤਕਾਲਾ ॥੭੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਮਨ ਤੁਰੰਗ ਦੁਰਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਸੁ ਜਾਨਿ[5]। ਸ਼ਬਦ ਧ੍ਯਾਨ ਮਹਿਂ ਜੋਰਨੋ ਭੇਖਜ ਤਾਂ ਪਹਿਚਾਨ[6] ॥ ੭੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਬਹਿ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਮਨ ਸਮਝਾਯੋ। ਕਾਜੈ ਕਰਨ ਬਾਜ ਸਮ ਭਾਯੋ[7]। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਰੋਗ ਬਿਦਾਰਾ। ਏਹੁ–ਸ਼ਾਂਤਿਕੀ–ਤਪੁ ਜੁ ਸੁਖਾਰਾ' ॥੭੫॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਬਚਨਾ। ਇਨ ਤੀਨੋ ਕੀਨੋ ਮਨ ਖਚਨਾ। ਜਹਿਂ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿਧਾਵਹਿਂ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਮੁਖ ਗਾਵਹਿਂ ॥੭੬॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨ ਸ਼ਬਦ ਅੱਭ੍ਯਾਸ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਭਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਯੁਤਿ ਪਰਵਾਰ ਤਰੇ ਸੰਸਾਰਾ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਵਿਢ ਉਰਧਾਰਾ ॥੭੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿੱਖਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕਰਿ ਉਧਾਰ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿਤਾਲੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਤਮ। ਮਾਲੋ, ਮਾਂਗੋ, ਕਾਲੂ, ਭਗਤਾ ਓਹਰੀ, ਜਾਪੂਵੰਸੀ, ਸ਼ੀਹਾਂ ਗੱਜਣ। ਫਿਰਣਾ, ਖਹਿਰਾ, ਜੋਧ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ਬਦ ਕੀਨ ਕਮਾਵਨ ਜਾਂਹਿ।
ਦੁਸ਼ਤਰ ਮਾਯਾ ਤੇ ਤਰੇ ਨਮਸਕਾਰ ਮਮ ਤਾਂਹਿ ॥ ੧ ॥

[1](ਐਉਂ) ਮਨ ਨੂੰ ਥਕਾ ਕੇ ਲਗਾਵੇ ਨਾਮ ਵਿਚ। [2]ਜਿਵੇਂ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਸਾਲਾ ਦਿਓ ਤਾਂ। [3]ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਹਥ ਰਖਦਾ ਹੈ। [4]ਸੁੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [5]ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮੰਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਬੜਾ ਰੋਗ ਜਾਣ। [6]ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ ਤਿਸਦੀ ਦਵਾਈ ਪਛਾਣ। [7]ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਸਮਝਾ ਲਿਆ ਭਾਵ--ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨ ਦੁਰਵਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਜਾਣੋਂ ਰੁਕਕੇ ਸ਼ਬਦ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਗ ਪਿਆ ਤਦੋਂ ਕਾਜੇ ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਸਾਲੇ ਦੇ ਮੁਆਫਕ ਪੈਣ ਵਾਂਙੂ(ਸ਼ਬਦ ਅਭ੍ਯਾਸ ਉਸਨੂੰ) ਸੁਖਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਸਾਲਾ ਖੁਆਕੇ ਫੇਰ ਕਜਈ ਯਾ ਦਹਾਨਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੇਕੇ ਇਸਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਕੱਸ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਲਾਲਾਂ ਵਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਘੰਟਾਕੁ ਭਰ ਦਾਣਾਂ ਪੱਠਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣੋਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਨੇਂ ਚਿਰ ਵਿਚ ਮਸਾਲਾ ਹਜ਼ਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਜਾ ਕਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਨ ਦਾ ਜੋੜਨਾ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਮਸਾਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਰਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਹੋੜਕੇ ਵਾਰੰਵਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਮਾਨੋ ਕਾਜੇ ਕਰਨਾ ਹੈ।

{ ਦੁਸ਼ਤਰ=ਜੋ ਤਰਨੀ ਕਠਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਨਦੀ, ਸਮੁੰਦ੍ਰ, ਝੀਲ, ਸਰ ਆਦਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। [ਸੰਸ:, ਦੁਸ੍ਤਰ]। }

ਅਰਥ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ (ਅਥਵਾ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ) ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਓਹ ਉਖਿਆਈ ਨਾਲ ਤਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਤਰ ਗਏ, ਓਹਨਾਂ ਜੋਗ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ।ਬੈਠਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ। ਨਰ ਅਨੇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਵਹਿਂ। ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਹਿਂ, ਰਹਿ,ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਵਹਿਂ॥੨॥ਮਾਲੋ ਮਾਂਗੋ* ਦ੍ਵੈ ਸਿਖ ਆਏ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ। 'ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥੩॥ ਨਿਜ ਮੁਖ ਸੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੀਜੈ।ਜਿਹ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਦੀਜੈ'। ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਜਿਨ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਨੈਨਾ। ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਬੈਨਾ॥੪॥ 'ਅਗਨਿ ਤਾਪਨਾ ਜਲਮਹਿ ਰਹਿਨੋ। ਬ੍ਰਤ ਕਰਨੋ ਸੀਤੋਸ਼ਨ[1] ਸਹਿਨੋ।ਊਰਧ ਬਾਹੁ[2] ਅਧੋ ਸਿਰ ਕਰਨਾ[3]। ਖਰੇ ਹੋਨਿ ਚਿਰ ਲੌ ਇਕ ਚਰਨਾ[4] ॥ ੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਨਿ ਖਾਵਨੋ, ਤੀਰਥ ਤੀਰ ਨਿਵਾਸ। ਭੂਮਿ ਭਰਮ[5], ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੀ[6], ਤਮ ਗੁਣ ਏ ਤਪ ਰਾਸ[7] ॥ ੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੋ ਤੇ ਮਨ[8] ਜੁ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨੋ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਧਰਨੋ।ਰੁਚਿ ਧੁਤਿ ਗੁਨਨ ਗਾਵਨਾ ਸੁਣਨੋ[9]। ਮਿਲਕੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਗੁਣਨੋ[10]॥੭॥ਕਰਮ ਤਾਮਸੀ ਕਰਨ ਦੁਖਾਰੇ[11]।ਇਹ ਜੁ ਰਾਜਸੀ[12] ਲਖਹੁ ਸੁਖਾਰੇ।ਫਲ ਬਿਸ਼ਾਲ ਹ੍ਵੈ ਥੋਰ ਕਮਾਈ।ਤਿਨ[13] ਮਿਹਨਤ ਬਡ ਲਘੁ ਫਲ ਪਾਈ' ॥੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਾਲੋ ਕਹਯੋ 'ਫਲ ਮਿਹਨਤ ਅਨੁ-ਸਾਰ। ਕਰਤਿ ਅਲਪ ਫਲ ਅਲਪ ਹ੍ਵੈ ਬਹੁ ਕੋ ਬਹੁ ਸੁਖ ਸਾਰ॥੯॥ਚੌਪਈ॥

---

[1]ਸੀਤ+ਉਸ਼ਨ=ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ। [2]ਉੱਪਰ ਬਾਹਾਂ (ਕਰਕੇ ਸੁਕਾ ਦੇਣੀਆਂ)। [3]ਭਾਵ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਣਾ। [4]ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ। [5]ਫਿਰਨਾ। [6]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਤ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਘਟਣ ਵਧਣ ਮੂਜਬ ਇਕ ਗ੍ਰਾਹੀ ਮੋਰ ਦੇ ਆਂਡੇ ਜਿੰਨੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਵਧਾਂਦੇ ਘਟਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਰਤ ਦੇ ਮਤ ਭੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਬੀ ਹਨ। [7]ਸਾਰੇ। [8]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਮਨ (ਤਕ ਸਭ) ਨੂੰ। [9]ਗੁਣ ਗਾਉਣੇ ਤੇ ਸੁਣਨੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ)। [10]ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ (ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ)। [11]ਔਖੇ। [12]ਇਹ ਰਾਜਸੀ ਤਪ ਕਰਨੇ ਸੌਖੇ ਹਨ ਜਾਣ ਲਓ। ਅਗੋਂ ਅੰਕ ੧੬-੧੭ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤਪ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੬੯ਤੋਂ ੭੫ ਵਿਚ ਬੀ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤਪ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਨੇ। [13]ਭਾਵ ਤਾਮਸੀ ਤਪਾਂ ਦੀ। *ਪਾ:–ਭਾਗੋ–ਬੀ ਹੈ।

ਮਿਲਿ ਹੈ ਫਲ ਮਿਹਨਤ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਪੁਨ ਤੁਮ ਭਾਖੋ ਰੀਤਿ ਨਿਆਰੀ। ਯਹਿ ਸੰਸਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਪਰੋ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਯਾਂਕੋ ਪਰਹਰੋ॥੧੦॥ਸਗਰੇਜਗਤ ਵਿਖੇ ਅਸ ਰੀਤਾ। ਤਿਸਤੇ ਕਹੀ ਆਪ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਾ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਨਿਸ਼ਾ ਹਮਾਰੀ। ਸੋ ਸਮਝਾਵਹੁ ਰੀਤਿ ਸੁਖਾਰੀ' ॥੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਤੋ 'ਨ ਸੰਸੈ ਕੀਜੈ।ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁ ਬ੍ਰਿਧਿ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।ਇਕ ਨਰ ਬਨ ਤੇ ਸਮਧਾ[1] ਆਨਹਿ। ਬੇਚਿ ਬਜਾਰ ਕਰਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨਹਿਂ ॥ ੧੨ ॥ ਕਰਤਿ ਮਜੂਰੀ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰਮ ਪਾਵਹਿ।ਤਿਨਕੋ ਮੋਲ ਥੋਰ ਕਰ ਆਵਹਿ। ਪੁਨ ਜੇ ਬਨਜ ਕਰਹਿ ਹਟਵਾਨਾ।ਲਵਣ ਤੇਲ ਅੰਨ ਜੋ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ[2] ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਨਤੇ ਇਨਕੋ ਲਾਭ ਘਨੇਰੋ। ਸ਼੍ਰਮ ਥੋਰੋ ਹੈ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁ ਹੇਰੋ। ਅਪਰ ਰੁਪੱਯਨ ਕੇ ਬਿਵ-ਹਾਰੇ। ਲਾਭ ਬਹੁਤ ਲੇ ਰਹੈਂ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਇਕ ਜਵਾਹਰੀ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬੈਸੇ। ਤਨ ਕੋ ਖੇਦ ਦੇਤਿ ਨਹਿ ਕੈਸੇ[3]। ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਬਣਜਹਿਂ ਸੋਈ। ਲਾਭ ਬਿਸ਼ਾਲ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਹੋਈ॥੧੫॥ਤਪ ਜੁ ਤਾਮਸੀ ਸ਼੍ਰਮ ਬਹੁ ਦੇਹੀ[4]। ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਨ ਕੇਹੀ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਪਢਿਨਿ ਸੁਨਿਨਿ ਤੇ। ਦ੍ਰਿੜ ਉਪਾਸਨਾ ਹੋਤਿ ਗੁਨਨ ਤੇ ॥੧੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦ੍ਰਿੜ ਉਪਾਸਨਾ ਜਬਿ ਭਈ।ਹੁਇ ਆਵਤਿ ਤਬਿ ਗਯਾਨ।ਤਾਂਤੇ ਤਪ ਇਹ–ਸ਼ਾਂਤਕੀ–ਲਾਭ ਬਹੁਤ ਪਹਿਚਾਨ' ॥੧੭॥ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਮਾਂਗੋ ਗੁਰ ਬਚਨਾ। ਬਾਣੀ ਪਢਨ ਕੀਨ ਮਨ ਖਚਨਾ।ਸਨਮੁਖ ਮਾਲੋ ਸੁਨਿ ਹੈ ਤਬਿਹੀ।ਬੈਠਿਰਿਖੀਕ ਸੰਕੋਚੈ ਸਭਿਹੀ[5] ॥ ੧੮ ॥ ਮਿਲਿਕੈ ਕਿਰਤਨ ਬਹੁਰ ਉਚਰਿਹੀ। ਕਰਿ ਏਕਾਗਰਤਾ ਮਨ ਧਰਿਹੀ। ਤਿਨਿਕੀ ਰਸਨਾ ਸਾਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗੈ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੋ ਜੋ ਸਿਖ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਤਯਾਗਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਕਾਰ। ਧਰਮ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਿ ਵੰਡਿਕੈ ਅਚਵਹਿ ਬਹੁਰ[6] ਅਹਾਰ ॥ ੨੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿਖ ਸੰਤ ਜਾਇ ਜੁ ਤਿਨਕੇ ਡੇਰੇ। ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀਂ ਭਾਉ ਘਨੇਰੇ। ਤਿਨਕੇ ਸਦਨ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਭਾ ਉਧਾਰ ਬਹੁ ਨਰਨ ਤਹਾਂਹੀ*॥੨੧॥ ਜਬਿ ਜਬਿ ਆਵਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤਾ। ਸ਼ਬਦ

---

[1] ਲੱਕੜੀਆਂ। [2] ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨਾਜ। [3] ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖੇਦ ਓਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। [4] ਸਰੀਰ ਨੂੰ। (ਅ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [5] ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮਾਂਗੋ ਨੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਮਨ ਖਚਤ ਕੀਤਾ (ਭਾਵ ਉਹ ਪੜੇ ਤੇ) ਮਾਲੋ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਕੇ ਸਭ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚਕੇ ਸੁਣੇ। [6] ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਵੇ।

*ਪਾ:–ਬਹੁ ਉਧਾਰ ਭਾ ਨਰਨ ਤਹਾਂ ਹੀ।

ਪਵਿਤ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਮੇਤਾ । ਭਵਬੰਧਨ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਰਾਰੇ। ਸੰਗੀ ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਇਕ ਕਾਲੂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਧਰਿ ਆਸਾ। ਮਿਲਯੋ ਆਇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਸਾ। ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਭਨੀ ਪੁਨ ਬਾਨੀ॥੨੩॥'ਸਨਮੁਖ ਮਨਮੁਖ ਲੱਛਨ ਜੇਈ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਹੁ ਤੇਈ[੧]'। ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ । 'ਕਲਮਲ ਤੇ ਜਿਨ ਕੋਂਡ ਫਿਰਾਈ॥੨੪॥ਸੁੱਕ੍ਰਿਤ ਸਾਮੁਹਿ,ਸਾਖੀ ਬ੍ਰਿਤਿਕੋ[੨]।ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਥਿਤ ਕਰਿ ਚਿਤਕੋ।ਲੱਛਨ ਚਤਰ[੩] ਅਪਰ ਹੈਂ ਜੋਇ। ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਉਚਰੈਂ ਸੋਇ ।੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਮੈਤ੍ਰਿਯ[੪], ਕਰੁਨਾ[੫] ਦ੍ਵੈ ਲਖੋ ਮੁਦਤਾ[੬] ਤੀਜੀ ਜਾਨ। ਚਤੁਰ ਉਪੇਖ੍ਯਾ[੭] ਜਿਸ ਬਿਖੈ ਸਨਮੁਖ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨ' ॥ ੨੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਾਲੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਅਰਥ ਖੋਲ੍ਹਿ ਦੀਜੈ ਸਮੁਝਾਈ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ।'ਮੈਤ੍ਰੀ ਅਰਥ, ਮੀਤ ਸਮੁਦਾਯਾ[੮]॥ ੨੭ ॥ ਪਿਖੈ ਸੁਖੀ ਕਿਹ ਨਿਜ ਸੁਖ ਜਾਨੈ।ਪਰ ਸੁਖ ਦੇਖਿ ਨ ਇਰਖਾ ਠਾਨਹਿ। ਬਿੱਦਯਾ ਕਿਧੌਂ ਦਰਬ ਨਿਜ ਪਾਸਾ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਪਰ ਕੋ ਦੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥੨੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰਤਿ ਭਲਾਈ ਮੀਤ ਸੋਂ ਤਿਉਂ ਕੀਜੈ ਸਭਿ ਸੰਗ*।ਮੈਤ੍ਰੀ ਕੇ ਲੱਛਨ ਇਹੈ ਕਰੈ ਨ ਕਿਹ ਮਨ ਭੰਗ ॥੨੯॥ਚੌਪਈ॥ ਨਿਜ ਤੇ ਬਿੱਦਯਾ ਕੈ ਧਨ ਮਾਂਹੀ। ਕੈਂ[੯]ਬਲ ਬਿਖੈ ਕਿ ਮਤਿ ਲਘੁ ਆਹੀ।ਤਿਨਕੋ ਅਨੁਜ ਆਤਮਜਨਨਾਈ[੧੦]। ਕਰਿ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਇ ਬਧਾਈ॥੩੦॥ਲਘੁਕੋ ਦੇਖਿ ਗਰਬ ਨਹਿੰ ਕਰਿਹੀਂ। ਇਸ ਕੋ ਕਰੁਨਾ ਸੰਤ ਉਚਰਿਹੀਂ । ਜੋ ਉਰ ਧਰਹਿਂ ਤਰਹਿਂ ਭਵ ਸੋਈ। ਸਨਮੁਖ ਨਾਮ ਲਖਹੁ ਤੁਮ ਤੇਈ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਜ ਤੇ ਬਿੱਦਯਾ ਕੈ ਗੁਣ ਮਾਂਹੀ।ਦੀਰਘ ਦੇਖਿ ਦੁਖੈ ਨਹਿਂ ਕਾਹੀਂ[੧੧]।ਤਿਨਕੀ ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਾਨ। ਹਰਖਮਾਨ ਹੁਇੰ, ਸੋ ਮਤਿਵਾਨ ॥੩੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜੈਸੇ ਪਿਤ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌ

---

[੧]ਓਹ। [੨]ਸੁਕ੍ਰਿੱਤੀ (ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ (ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ) ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਸਾਖੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਰਹੇ। [੩]ਚਾਰ। [੪]ਮੈਤ੍ਰੀ= ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ। ਸਭ ਨਾਲ ਸ਼ੁਭ ਭਾਵ। [੫]ਕਰੁਣਾ=ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਦੁਖ ਦੇਖਕੇ ਦਰਦ ਉਪਜਣਾ ਤੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ। [੬]ਮੁਦਿਤਾ=ਖੁਸ਼ੀ। ਪੁੰਨਜਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ। [੭]ਉਪੇਕਸ਼ਾ=ਚਿਤ ਦਾ ਪਰੇ ਹਟਣਾ, ਚਿਤ ਦਾ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਣਾ। [੮]ਮਿੱਤ੍ਰ (ਜਾਨਣਾ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। [੯]ਅਥਵਾ। [੧੦]ਛੋਟੇ ਭ੍ਰਾ ਯਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਾਂਙੂ। [੧੧]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵਡਾ ਦੇਖਕੇ ਨਾ ਦੁਖੇ।

*ਪਾ:-ਸਰਬੰਗ।

ਸੁਨਿ ਜਸ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਤਿਉਂ ਹਰਖੈ ਮੁਖ ਸੇ ਕਹੈ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਤ ਧੰਨ ॥੩੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਮਨੁਜ ਉਪਾਏ। ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੂ–ਕਹਿ ਉਰ ਹਰਖਾਏ।ਅਸਲਖਿਕੈ ਨਿੰਦਾ ਨਹਿਂ ਚਹੈ।ਮੁਦਤਾਨਾਮ ਇਸੀਕੋ ਅਹੈ।॥੩੪॥ਅਪੁਨੀ ਮਤਿਗਰ ਬਚ ਅਨੁਸਾਰ।ਦੇਉਪਦੇਸ਼ ਸਭਿਨਿਸੁਖਕਾਰ। ਜੋ ਮੰਨੈ ਤਿਹਕੋ ਪੁਨ ਦੇਹਿ।ਅਨਮੰਨੈ[1] ਸੋਂ ਹਠ ਨ ਕਰੇਹਿ ॥੩੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ –ਪਰਾਲਬਧ ਇਸਕੀ ਨਹੀਂ–ਅਸ ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਭੂਸ਼ਨਿ ਤਿਹਸੋਂ ਹੁਇ ਰਹੈ ਨਾਮ ਉਪੇਖਯਾ ਤਾਂਹਿ ॥੩੬॥ਚੌਪਈ॥ ਮਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਕਰਤਿ ਹੈ ਜੋਈ।ਹ੍ਵੈ ਮਨਮੁਖਿ ਪਹਿਚਾਨਹੁ ਸੋਈ।ਤਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸਨਮੁਖ ਨਿਤ ਰਹੀਏ। ਨਾਮ ਚਿਤਾਰਿ ਊਚ ਪਦ ਲਹੀਏ' ॥ ੩੭ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚ ਸੋ* ਸੁਨਿਕੈ। ਬਰਤਯੋ ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਗੁਨਿਕੈ। ਇਉਂ ਕਾਲੂ ਕੋ ਭ੍ਰਾ ਨਿਸਤਾਰੇ। ਮਿਲੇ ਜੁ ਨਰ ਤਿਹ ਸੋਪਿ[2] ਉਧਾਰੇ ॥੩੮॥ ਭਾਉ ਧਾਰਿ ਜਿਹ ਨਰ ਗੁਰ ਦਰਸੇ[3]। ਬਚਨ ਸੁਨੇ, ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰਸੇ। ਸੇ ਉਧਰੇ, ਸੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਧਾਰੇ[4]। ਤਿਨ ਪਰ ਕਵਿ ਸਦੀਵ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥੩੯॥

ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਮਾਂਹੀ। ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਜਾਂਹੀ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਕਿਰਤਨ ਧੁਨਿ ਹੋਤੀ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਤਿ[5] ਹ੍ਵੈ ਸੁਮਤਿ ਉਦੋਤੀ[6] ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਭਗਤਾ ਓਹਰੀ ਜਾਪੂ ਵੰਸੀ ਦੋਇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਹਰਖੇ[7] ਰਿਦੇ ਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਇ ॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਕੀਨਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਖੈ ਨਿਪੁਨ[8] ਜੋ ਨਰ ਹੈਂ। ਸਦਾ ਬਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਤੇ ਤਰਿ ਹੈਂ।॥੪੨॥ਹਮਕੋ ਬਿੱਦਯਾਹੀਨ ਪਛਾਨੋ।ਜਿਉਂ ਉਧਾਰ'ਹ੍ਵੈ ਤਿਉਂ ਸੁ ਬਖਾਨੋ'।ਸੁਨਿਕੈਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਤਬਿਹੀ। 'ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਤਜਹੁ ਜੇ ਸਭਿਹੀ।॥੪੩॥ਤਬਿ ਹੋਵਹਿ ਕੱਲਯਾਨਤੁਮਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਨ ਪਾਵਹੁਗੇ ਸੈਸਾਰਾ'।ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨ ਤਿਨ ਦ੍ਵੈਕਰ ਜੋਰੈ। 'ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਹਉ ਜੋ ਛੋਰੈਂ'॥੪੪॥ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਬਰਨੀ। 'ਰਿਦੇ ਈਰਖਾ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਰਨੀ।–ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਸੁਖ ਜੋ ਸਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਮਿਟਿ ਕਰਿ ਹੋਹਿ ਹਮਾਰੇ[9]–॥ ੪੫ ॥ ਸਦਨ ਬਿਭੂਤਿ ਅਪਰ ਕੋ ਦੇਖੀ[10]।

---

[1]ਜੋ ਨਾ ਮੰਨੇ। [2]ਉਹ ਬੀ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਵੇਖੇ। [4]ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਤਾਰੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੇ)। [5]ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ। [6]ਉਦੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [7]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [8]ਚਤੁਰ। [9]ਸਭ ਖੁੱਸਕੇ ਸਾਡੇ ਹੋ ਜਾਣ ਜਗਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ। [10]ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਦੌਲਤ ਦੇਖਕੇ। *ਪਾ:–ਬਚਨ ਸੁ।

ਪੀਰਾ ਪਾਵਹਿ ਰਿਦੇ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ੀ। ਸਰਬ ਨਰਨ ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਾਨਹਿ। ਸੰਗ ਨ ਕਿਸੇ ਭਲਾਈ ਠਾਨਹਿ ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ[1] ਮਨਮੁੱਖ ਕੋ ਕਰਮ ਇਹ, ਤਯਾਗਹੁ ਉਰ ਤੇ ਸੋਇ। ਦੂਸਰ[2] ਹਉਮੈਂ ਮਨ ਕਰੈ[3] ਸਭਿ ਸੋ[4] ਨਿਰਦਯ ਹੋਇ[5] ॥ ੪੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੇ ਨਿਜ ਤੇ ਘਟ ਦੇਖਹਿੰ ਤੇਈ। ਤਿਹਕੋ ਮਤਿ ਨਹਿੰ ਕੈਸੇ[6] ਦੇਈ। ਹਾਸੀ ਕਰੈਂ ਧਰੈਂ ਹੰਕਾਰਾ।–ਇਹੁ ਨਹਿੰ ਸਮ ਮਮ ਬੁਧਿ ਉਦਾਰਾ[7]–॥੪੮॥ਪੁਨ ਤੀਜੀ ਨਿੰਦਾ ਪਹਿਚਾਨ। ਤਯਾਗਿ ਦੀਜੀਏ, ਕਬਿ ਨ ਬਖਾਨ। ਜੋ ਬਿਸ਼ੇਖ ਅਪਨੇ ਤੇ ਹੋਇ। ਤਿਹ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋਇ[8] ॥੪੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਨੀ ਜਰ ਬਰ ਤਿਹ ਤੇ ਜਾਇ[9]।–ਦੇਖਯੋ ਸੋ ਮੇਰੋ ਅਹੈ[10]–ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਿੰਦ ਅਲਾਇ ॥ ੫੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਮ ਸੋਂ[11]* ਗਰਬ,ਅਸੂਯਾ ਧਰਿਹੀਂ[12]।–ਉਹ ਨਰ ਕਯਾ ਹੌਂ ਗੁਣ ਭਰਪੁਰਿ ਹੀਂ[13]–। ਚੌਥੀ ਹਠ ਬਿਰਤੀ ਅਸ ਜੋਇ[14]। ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਮੰਨੇ ਕੋਇ॥੫੧॥ ਤੱਦਪਿ ਹਠ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਕਹਿਹੀ। ਚਤੁਰ ਕਰਮ ਮਨ-ਮੁਖਿ ਕੇ ਅਹਿਹੀਂ। ਤਿਨਕੋ ਤਯਾਗ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਐਸੇ। ਸਿਸਰ ਬਿਖੈ[15] ਤਰੁ ਪੱਤ੍ਰਨ ਜੈਸੇ[16]॥੫੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਸਮ ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਕਰਿ ਨੀਵ[17]।ਧਰਮ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਖਾਵਹਿ ਵੰਡ ਸਦੀਵ'॥੫੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੁਨਿਕੈ।ਮੰਨਯੋ,ਮਨ ਕੀਨੋ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨਿਕੈ[18]। ਬਰਤਨ ਲਗੇ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਐਸੇ। ਕੈਵਲ[19] ਹੋਵਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੈਸੇ॥੫੪॥

ਸ਼ੀਹਾਂ ਗੱਜਣ ਦੋਨੋਂ ਭ੍ਰਾਈ। ਸੋ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਦਰ-ਸ਼ਨ ਦੇਖਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਕੰਦਾ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ ॥ ੫੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰ ਜੋਰੇ ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਅਸ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ! ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਫਾਂਸ ॥ ੫੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਮਰੇ ਸਰਸ[20] ਨ ਅਪਰ ਉਦਾਰਾ। ਜੋ ਜਾਚਹਿਂ ਸੋ ਦੇਹੁ ਦਤਾਰਾ !। ਆਸਾ ਧਰਿ ਅਰਦਾਸ

---

[1]ਇਕ ਤਾਂ। [2].[3]ਦੂਸਰਾ (ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ) ਹਉਮੈਂ ਮਨ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। [4]ਸਭ ਨਾਲ। [5]ਦਇਆ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਣਾ। [6]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ। [7]ਵਿਸ਼ਾਲ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ। [8]ਜੇ ਕੋਈ ਕਰੇ ਤਾਂ। [9]ਉਸ ਨਾਲ ਸੜ ਬਲ ਜਾਣਾ। [10]ਉਹ ਮੇਰਾ ਡਿੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਫਲਾਣੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਥੋਂ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਭੈੜਾ ਹੈ। [11](ਆਪਣੇ) ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਨਾਲ। [12]ਤੇ ਈਰਖਾ ਧਰਨੀ। [13]ਮੈਂ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਾਂ। [14]ਐਸੀ ਜੋ ਹੈ। [15]ਪਤਝੜੀ ਰੁਤ ਵਿਚ। [16]ਬ੍ਰਿੱਛ ਜਿਵੇਂ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ (ਤਿਆਗਦੇ ਹਨ)। [17]ਨੀਵਾਂ। [18]ਵਿਚਾਰਕੇ। [19]ਮੁਕਤੀ। [20]ਬਰਾਬਰ। * ਪਾ:–ਸ਼ੁਮ ਸੋਂ=ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।

ਬਖਾਨੀ[੧]। ਪੂਰਨ ਕੀਜੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ'। ੫੭॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ਲੋਚਨ ਕੋਰਨ ਕਰੁਨਾ[੨] ਛਾਈ। 'ਸਿਮਰਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਿਵ-ਲਾਈ। ਦੇਇ ਪਦਾਰਥ ਸੋ[੩] ਤੁਮ ਤਾਈ*' ॥ ੫੮ ॥ ਕਹੈਂ ਸੁ 'ਯਾਂਕਉ ਅਰਥ ਬਤਾਵਉ। ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਲੇ ਸਮਝਾਵਉ'। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਰਥ ਬਖਾਨਾਂ। 'ਜੋ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੋ ਨਰ ਮਤਿਵਾਨਾ ॥ ੫੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਾਸਦੇਵ ਵਾਵਾ ਵਰਨ ਹਾਹਾ ਹਰਿ ਤੇ ਲੀਨ। ਗੱਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਲਿਯੋ ਰਾਰਾ ਰਾਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੬੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਏਕ ਨਾਮ ਤੇ ਚਤਰ ਸੁ ਜਾਪੁ। ਯਾਂਤੇ ਹੈ ਇਹ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੁ। ਦੂਸਰ ਅਰਥ ਔਰ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਜਾਪ ਕਰੇ ਸਭਿ ਸੰਕਟ ਛੀਜੈ[੪] ॥੬੧॥ 'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਅਚਰਜ ਪਹਿਚਾਨੋ। ਜਿਹ ਕੀ ਸੱਤਯਾ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨੋਂ। ਜਿਹ ਸੱਤਯਾ ਕਰਿ ਲਖਿਯਤਿ ਭਵ ਹੈ[੫]।ਸੋ ਨਹਿਂ ਲਖੀ ਜਾਇ ਅਨੁਭਵ ਹੈ[੬] ॥ ੬੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸੋ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਅਰਥ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।ਅੰਧਕਾਰ 'ਗੋ' ਨਾਮ ਹੈ 'ਰੂ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਹਿਚਾਨ॥੬੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅੰਧਕਾਰ ਵਤ ਦੇਹਿ ਅਨਿੱਤਾ। ਤਿਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਨੋ ਸੋ ਚਿੱਤਾ[੭]। ਤਾਂਕੋ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਇਮ ਨਾਮੰ। ਜਪੁ ਹੈ ਚਤਰ ਪਦਾਰਥ ਧਾਮੰ†' ॥੬੪॥ ਬੂਝਹਿਂ ਪੁਨਿ 'ਜਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਾਵਹਿਂ[੮]। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਵਹਿਂ'। ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ 'ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਾਤੇ[੯]।ਡਗਡਗ ਅਸ੍ਵ ਮਖ ਹ੍ਵੈ ਫਲ ਤਾਂਤੇ[੧੦] ॥੬੫॥ਦੋਹਰਾ॥ ਜਿਹ ਧਨ ਕਾਰਨ ਜਤਨ ਜੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ਲੋਕ ਅਪਾਰ। ਸੋ ਧਨ ਹਰਿਕੇ ਭਗਤਿ ਕੋ ਮਾਨਵ ਦੇਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੬੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਧਨ ਆਈ। ਜਨ ਤੇ ਜਾਚਹਿਂ[੧੧] ਅਪੁਨਿ ਭਲਾਈ[੧੨]। ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਭਗਤਨਿ ਜੋਈ[੧੩]। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੂਰਿ ਹੈ ਸੋਈ[੧੪] ॥੬੭॥ ਅਰਥ

[੧](ਅਸਾਂ) ਕਹੀ ਹੈ ਅਰਦਾਸ। [੨]ਕ੍ਰਿਪਾ। [੩](ਧਰਮ ਅਰਥ, ਕਾਮ ਮੋਖ ਚਾਰੇ) ਪਦਾਰਥ ਓਹ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ) ਦੇਵੇਗਾ। [੪]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੫]ਜਗਤ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੬]ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ (ਪਰ) ਅਨੁਭਵ (ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਹ ਸਤ੍ਯ-) ਲਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਅਨੁਭਵ—ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਗ੍ਯਾਨ) ਉਹ ਗ੍ਯਾਨ ਜੋ ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਦਵਾਰਾ ਹੋਵੇ। ਫਾਇਲੀ ਤੌਰ ਦੇ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, Subjective ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਖ੍ਯਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। [੭]ਚੇਤਨ। [੮]ਸਿਮਰਾਂਗੇ ਤਾਂ। [੯]ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ। [੧੦]ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਜੱਗ ਦਾ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ)। [੧੧](ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ) ਦਾਸ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। [੧੨]ਇਹ ਅਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। [੧੩]ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਕਾਮਨਾ ਹੋਣ। [੧੪]ਇਹ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

*ਪਾਃ—ਪਾਈ।

†ਇਥੋਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ, ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੬੧ ਤੋਂ ੬੫ ਦੀ ਟੀਕਾ ਤੇ ਭਾਵ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਮਝਨ ਕਰਿਕੈ । ਹੁਇ ਹੈ ਗਯਾਨ ਜਾਇ ਤਮ ਟਰਿਕੈ[1] ।
ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਨਾਮੁ ਅਧੀਨਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਹੋਇ ਦੁਖ ਛੀਨਾ'॥੬੮॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਿ ਕਰਨ ਲਗੇ ਸੋ ਕਾਰ। ਪਿਛਲੀ ਨਿਸ
ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਪਢਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਹਿਤ ਧਾਰਿ ॥੬੯॥ਚੌਪਈ ॥ ਦਿਨ ਸਗਰੋ
ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤ ਕਮਾਵਹਿਂ।ਅੱਭਯਾਗਤ[2] ਸੋਂ ਵੰਡਹਿਂ[3] ਖਾਵਹਿਂ।ਅੰਤਰ ਸ੍ਵਾਸ ਜਿ
'ਵਾਹਿ' ਮਿਲਾਵੈਂ । ਨਿਕਸਹਿ ਵਹਿਰ ਤ 'ਗੁਰੂ' ਅਲਾਵੈਂ ॥ ੭੦ ॥ ਇਸ
ਬਿਧਿ ਅਪਨੋ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਹਿਂ । ਸ਼ੁਭ ਤਿਥਿ[4] ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ ।
ਕੇਤਕੋ ਸਮਾ ਬਿਤੀਤਯੋ ਤਿਨਕੋ।ਭਲੇਕਰਮ ਕੀ ਰੁਚਿ ਜਿਨਮਨਕੋ॥੭੧॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ੀਹੇਂ ਕੀ ਇਕ ਸੁਤਾ ਥੀ ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਤਿਸ ਬ੍ਯਾਹ।
ਅਸਨ ਕਰਾਯੋ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਨਿਕਟਿ ਰਹੇ ਦਿਨ ਤਾਂਹਿ[5] ॥੭੨॥ਚੌਪਈ॥
ਮਧੁਰ[6] ਸਨਿਗ੍ਧ[7] ਕਰਾਇ ਅਹਾਰਾ । ਰਾਖਯੋ ਬਹੁਤ ਅਗਾਰ ਮਝਾਰਾ ।
ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਇਂ[8] । ਘਰ ਸ਼ੀਹੇਂ ਕੇ ਉਤਰੇ ਆਇ ॥ ੭੩ ॥
ਹਿਤ ਬਰਾਤ ਕੇ ਜੋ ਪਕਵਾਨੇ[9] । ਸ਼ੀਹੇਂ ਦੀਨੇ ਸੋ ਤਿਨ ਖਾਨੇ[10] । ਸੰਗਤਿ
ਬਹੁਤ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਜੋਊ । ਸਭਿ ਪਕਵਾਨ ਖਾਇਗੇ ਸੋਊ॥੭੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥
ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਜੰਞ ਨੈ ਹੁਤੋ ਆਵਨੋ ਧਾਮ। ਸੰਗਤਿ ਬਡ ਭੁਨਸਾਰ
ਤੇ ਗਵਨੀ ਲੇ ਗੁਰ ਨਾਮ ॥ ੭੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਿਤ ਕਰੈ ਸ਼ੀਹੇਂ ਕੀ ਨਾਰਿ।
–ਤਨਕ[11] ਨਿਕੇਤ ਨ ਰਹਯੋ ਅਹਾਰ । ਆਵਹਿ ਅਬਿ ਬਰਾਤ ਕ੍ਯਾਖਾਹੀ।
ਤੂਰਨ ਤਯਾਰ ਹੋਤਿ ਕਸ ਨਾਂਹੀ ॥ ੭੬ ॥ ਕਿਸ ਪਰਕਾਰ ਲਾਜ ਰਹਿ
ਆਵਹਿ।ਸਗਰੇ ਜਗਤ ਨਿੰਦ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹਿ–। ਪਿਖ ਸਚਿੰਤ[12] ਸ਼ੀਹੇਂ ਨਿਜ
ਨਾਰੀ । ਤਾਂਕੋ ਦੀਨ ਦਿਲਾਸੋ ਭਾਰੀ ॥ ੭੭ ॥ 'ਸਤਿਗੁਰ ਆਸ ਧਰੋ ਮਨ
ਮਾਂਹੀ । ਅਪਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਹੁ ਕੋ ਨਾਂਹੀ । ਰਾਖਹਿਂਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੈਜ ਹਮਾਰੀ ।
ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਹਿਤਕਾਰੀ'॥੭੮॥ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿਤਯੋ ਤਿਹਕਾਲ।
ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ ਬਰਾਤ ਬਿਸਾਲਾ[13]।ਕਰਿ ਢੁਕਾਉ ਭਲਿ ਡੇਰਾਕੀਨੋ । ਦੇਖਿ
ਨਾਰਿ ਭੀ ਹਰਖ ਬਿਹੀਨੋ[14] ॥੭੯॥ ਕਹਿਨ ਲਗੀ 'ਕ੍ਯਾ ਦੇਹਿਂ ਖੁਆਏ ?।

---

[1]ਅੱਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ (ਇਹ ਮੋਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ)। [2]ਅਤਿੱਥੀ । [3]ਵੰਡਕੇ ।
[4]ਭਾਵ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਮੱਸਿਆ ਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦੀਪਮਾਲਾ (ਦੇਖੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲਾ ਪੰਨਾ ੪੪)।
[5]ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਦੇ। [6]ਮਿੱਠੇ। [7]ਘਿਉ ਵਾਲੇ। [8]ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ। [9]ਮਠਿਆਈ ਆਦਿ। [10]ਖਾਣ
ਨੂੰ। [11]ਥੋੜਾ ਬੀ। [12]ਚਿੰਤਾਵਾਨ। [13]ਵਡੀ। [14]ਉਦਾਸ।

ਨਰ ਬਰਾਤ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤੇ ਆਏ। ਸ਼ੀਹੇਂ ਉਠਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ।ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਧਯਾਨ ਕਰਿ ਤਾਸ ॥੯੦॥ 'ਰਾਖੀ ਸਿੱਖਨ ਪੈਜ ਅਗਾਰੀ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਮ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ'। ਅਸ ਕਹਿ ਤਿਸ ਕੋਠੇ ਕੋ ਤਾਰਾ[1]। ਖੋਲਿ ਬਿਲੋਕਿ[2] ਅਹਾਰ ਅਪਾਰਾ ॥ ੯੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਾਂਤਿ[3] ਬਰਾਤ ਬਿਠਾਇ ਕੈ ਭੋਜਨ ਭਲੇ ਖੁਆਇ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦ ਜਿਹਂ ਹਰਖਤਿ ਰਹੇ ਅਘਾਇ[4] ॥ ੯੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਘਰ ਰਾਖੀ ਸੋਈ। ਤੋਟ ਅਸਨ ਕੀ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਪਕਵਾਨ ਜਿਮਾਏ[5]। ਖਾਇ ਜਨੇਤੀ ਉਰ ਹਰਖਾਏ ॥੯੩॥ ਬਿਦਾ ਕਰੀ ਦੈ ਦਾਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਚਰਜ ਭੇ ਨਰ ਤਿਯ[6] ਤਿਂਹ ਕਾਲਾ। ਸਭਿ ਮਿਲਿਕੈ ਤਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਾਖੀ। 'ਗੁਰੂ ਪੈਜ ਨਿਜਿ ਸਿੱਖਨ ਰਾਖੀ' ॥ ੯੪ ॥ ਅਧਿਕ ਨਰਨ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾ ਭਈ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ[7] ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟਈ।

ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਕਰੁਨਾ ਲੋਚਨ ਬਿਖੇ ਮਹਾਨੀ ॥ ੯੫॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਫਿਰਣਾ ਖਹਿਰਾ ਜੋਧ ਦੁਇ ਜੱਗਯਾਸਾ ਧਰਿ ਆਸ। ਆਇ ਪਰੇ ਪਾਇਨਪਦਮ[8] ਪੁਨ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸ ॥ ੯੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। 'ਹਮ ਆਏ ਅਬਿ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਹੁ ਬੱਖਯਾਨਾ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਹਮ ਕੱਲਯਾਨਾ॥੯੭॥ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹੋਵਹਿ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਕਾਲ ਬਿਗੋਵਹਿ[9]'।ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਖਯੋ'ਮਨ ਨੀਵੇਂ ਜੋਇ। ਤਿਨਕੋ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ॥੯੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੇਵਾ ਜੋ ਤੁਮ ਪਾਸ ਤੇ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਹੁਇ ਆਇ। ਤੌ ਕਰੀਏ ਹਿਤ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਪਗ ਪਖਾਰਿ[10],ਮੁਖ ਪਾਇ[11]॥੯੯॥ਚੌਪਈ॥ ਪਿਛਲੀ ਨਿਸਾ ਕਰਹੁ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਸਦਾ ਸ਼ਬਦ ਅੱਭਯਾਸ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[12]। ਮਨ ਨੀਵੇਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਾਇ। ਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਲਾਇ॥੧੦੦॥ ਜਾਨਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਦਾਸ ਆਪਨੂੰ ਲਖੋ ਸਖਾਮੀ[13]। ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਮਨਨ ਸੁ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਭਵ[14] ਤੇ ਤਰਨਾ'॥੧੦੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੀਖੀ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਤੈਸੀ ਕੀਨੀ

[1]ਜੰਦਰਾ। [2]ਦੇਖਿਆ। [3]ਪੰਗਤ। [4]ਰੱਜ ਗਏ। [5]ਖੁਲਾਏ। [6]ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ। [7]ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ। [8]ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ। [9]ਖੁਆਰ ਕਰੇ (ਸਾਨੂੰ)। [10]ਚਰਨ ਧੋਵੇ। [11](ਅੰਨ) ਛਕਾਵੇ। [12]ਅੱਭਯਾਸ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਜਾਣੇ। [13]ਕਚਿਆਈ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਔਗਣ ਹਾਰੇ [ਫ਼ਾਰਸੀ, ਖ਼ਾਮ=ਕੱਚਾ]। [14]ਸੰਸਾਰ।

ਕਾਰ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਛੁਟਿ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਤਿਨਕੋ ਭਯੋ ਉਧਾਰ॥੯੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਂ ਨਰਨ ਅਨੇਕੰ[1]। ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਯੋ ਸੁ ਬਿਬੇਕੰ[2]। ਗ੍ਰੰਥ ਬਧਨ ਤੇ ਬਰਨੇ ਨਾਂਹੀ। ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਛੁਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਹੀ ॥ ੯੩॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿਖਨ ਉਪਦੇਸ਼' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਭਾਉ ਦੇਖਿਆ। ਸਾਧੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫਲ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਮੋ ਸਾਰਦਾ ਕੋ ਸਦਾ ਸੁਮਤਿ ਰਿਦੇ ਪਰਕਾਸ਼।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਪੂਰਨ ਕਰੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ ॥ ੧ ॥

{ ਸ਼ਾਰਦਾ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨ ਦੀ ਟੀਕਾ ਤੇ ਭਾਵ। }

ਅਰਥ—(ਹੇ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਰਦਾ (ਤੈਂ) ਨੂੰ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ (ਮੇਰੇ ਤੋਂ) ਪੂਰਨ ਕਰਵਾਵੋ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੀਏ ਸ਼੍ਰੀ ਤ੍ਰੇਹਣ ਕੁਲ ਮੌਰਿ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ ਔਰਿ। ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਸਰਿਤਾ[3] ਬਿਸਤਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਗਰੇ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ॥ ੨॥ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਨ ਮੀਨ ਸਮਾਨਾਂ। ਚਹੈਂ ਨ ਬਿਰਹਿ, ਹੋਹਿਂ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਾ[4]। ਲਾਗੇ ਕਰਨ ਸ਼ਬਦ ਅੱਭ੍ਯਾਸਾ। ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਪਰਕਾਸ਼॥੩॥ ਸਿੱਖੀ ਭਾਉ ਦੇਖਿਬੇ ਹੇਤਾ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ। ਮੁਝ ਕੋ ਅਪਨੇ ਲੀਨ ਸੰਗਾਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਇਕ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ਮਝਾਰੇ॥੪॥ ਸਿੱਖ ਤਿਖਾਣ ਬਸਹਿ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ਜਿਹ ਕੀ ਅਲਪ[5] ਚਲਹਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ। ਕਰੈ ਸੇਵ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸੋਇ। ਅਸਨ ਅਚਾਵਹਿ ਜੋ ਘਰ ਹੋਇ॥੫॥ ਸੰਝ ਜਿਹੋਇ, ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪ੍ਰਾਤ[6]। ਹਾਥ ਨ ਆਇ ਅਹਾਰ ਅਘਾਤਿ[7]। ਜੋ ਘਰ ਹੋਵਹਿ ਸਿੱਖਨ ਖ੍ਵਾਵਹਿ। ਨਹਿਂ ਜਿ ਹੋਇ ਤਬਿ ਜਾਚਿ ਸੁ ਲ੍ਯਾਵਹਿ॥੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਵਹਿ ਜਾਚਨ ਸਿੱਖ ਹਿਤ ਨਿਜ ਹਿਤ ਜਾਤਿ ਨ ਸੋਇ। ਜਯੋਂ ਤਯੋਂ ਅਸਨ ਕਰਾਵਈ ਸਿੱਖ ਆਇ ਜੋ ਕੋਇ॥੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹਂ ਨਿਕੇਤ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀ ਸਿਖ ਤਬਿ ਧਾਇ। ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਤੂਰਨ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰ ਤਯਾਰੀ'॥੮॥ ਕਹਯੋ ਤੀਯ 'ਤੂੰ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਜਾਨਹਿ। ਭੋਜਨ ਹੋਵੈ ਜੋ

[1] ਬਿਅੰਤ ਨੂੰ। [2] ਗਿਆਨ। [3] ਨਦੀ। [4] ਚਾਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਵਿਛੋੜਾ (ਨਦੀ ਤੋਂ), ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ। [5] ਥੋੜੀ। [6] (ਤਾਂ) ਸਵੇਰੇ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। [7] ਰੱਜਵਾਂ।

ਅੰਨ ਆਨਹਿ[1]। ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਮਨਯੋ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਹ ਕੋ ਜਾਚਹਿ ਦੇਇ ਸੁ ਨਾਂਹੀ॥੯॥ਦੋਹਰਾ॥'ਸਿੱਖਨ ਮਿਸ[2] ਇਹ ਮਾਂਗਿ ਕੈ ਕਰਤਿ ਅਪਨ ਗੁਜ਼ਰਾਨ'। ਅਸ ਕਹਿ ਦਿਯੋ ਨ ਕਿਛੁ ਤਿਸੁ ਬੈਠਯੋ ਛੂਛਾ ਆਨਿ ॥੧੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਛਿੰਝ ਪਵਾਈ। ਇਸ ਕੇ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਅਤਿ ਆਈ। ਕਹੈ 'ਕਹਾਂ ਤੇ ਅੰਨ ਖੁਵਾਰੋਂ[3]। ਧਿਕ ਮੁਹਿ[4], ਰਹੈਂ ਜਿ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰੋ'॥੧੧॥ਦੇਖਿਨਿ ਚਲੇ ਅਨੇਕ ਤਮਾਸ਼ਾ॥ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਸੁ ਨਰ ਇਕ ਪਾਸ॥'ਕਹਾਂ ਜਾਹੁ?' ਤਿਨ ਦੀਨ ਬਤਾਈ॥'ਭੂਪ ਵਹਿਰ ਹੈ ਛਿੰਝ ਪਵਾਈ ॥ ੧੨ ॥ ਸਹਸ[5] ਰੁਪੱਯੇ ਜੀਤਹਿ ਲੇਵਹਿ। ਹਾਰਹਿ ਅਰਧ ਤਾਂਹਿ[6] ਤੇ ਦੇਵਹਿ'। ਸੁਨਿਕੈ ਹਰਖ ਚਲਯੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਯੁਕਤਿ ਮੱਲ[7] ਬਹੁ ਨਰ ਇਕ ਠਾਈਂ॥੧੩॥ਭਯੋ ਮੱਲ ਕੇ ਸਨਮੁਖਿ ਜਬਿਹੀ। ਤਿਹਕੋ ਦੇਖਿ ਹਸੇ ਨਰ ਸਭਿਹੀ॥'ਮੱਲ ਭੂਪ ਕੋ[8] ਬਲੀ ਬਡੇਰਾ॥ਚੂਰਨ ਕਰੈ ਸਰਬ ਤਨ ਤੇਰਾ ॥੧੪॥ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿਕੈ ਗਰਬ ਕੁਰੰਗਾ[9]। ਚਾਹਯੋ ਲਰੈ ਕੇਹਰੀ ਸੰਗਾ[10]। ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਤੈਂ ਕਲਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ॥ਚਹਿਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਮੱਲ ਅਗਾਰੀ?' ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਰਜਯੋ ਤਿਸਕੋ ਨਹਿਂ ਰਹਯੋ ਕਹਯੋ 'ਜਾਇਂ ਜੇ ਪ੍ਰਾਨ। ਇਸਤੇ ਸ਼ੁਭ ਨਹਿਂ ਕਾਜ ਕੋ ਪਰ ਹਿਤ* ਹੋਵਹਿ ਹਾਨ' ॥ ੧੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਕਟ ਮੱਲ ਕੇ ਜਬਿ ਹੀ ਆਯੋ। ਅਵਲੋਕਯੋ ਅਸ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮੌਤ ਚਹਿਤ ਬਿਨ ਆਈ?'। ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸਰਬ ਬਤਾਈ ॥੧੭॥'ਆਏ ਸੰਤ ਨਿਕੇਤ ਹਮਾਰੇ॥ਨਹੀਂ ਅੰਨ ਜੋ ਦੇਉਂ ਅਹਾਰੇ। ਤਿਨਕੇ ਹਿਤ ਹੌਂ ਲਰਨੈ ਆਯੋ॥ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ ਤੇ ਸੁਖ ਅਧਿਕਾਯੋ'॥੧੮॥'ਸਾਧ ਸਾਧ[11]' ਸੁਨਿ ਕਾਨ,ਬਖਾਨਾ। 'ਉੱਤਮ ਮਤ ਤੁਮ ਸੰਤ ਮਹਾਂਨਾ॥ ਪਰਸੁਾਰਥ ਹਿਤ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਪਜਾਰੇ। ਲਰਹੁ ਨਿਸੰਗ ਮੋਰ ਸੰਗਾਰੇ'॥੧੯॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਿਰੇ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿ ਤਬੈ ਗਿਰਯੋ ਮੱਲ ਤਰ[12] ਤਾਂਹਿ। ਪਰਸੁਾਰਥ ਕੋ ਜਾਨਿਕੈ ਓਜ[13] ਲਗਾਯੋ ਨਾਂਹਿ॥੨੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੱਲ ਬਲੀ ਤਰ ਗਿਰਯੋ ਲਖਾਇ।

---

[1]ਜੇ ਤੂੰ ਅੰਨ ਲਿਆਵੇਂ ਤਾਂ।[2]ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ।[3]ਖੁਆਵਾਂ।[4]ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। [5]ਹਜ਼ਾਰ।[6]ਤਿਸਤੇ। [7]ਪਹਿਲਵਾਨ ਦੇ ਸਹਤ। [8]ਰਾਜੇ ਦਾ। [9]ਹਰਨ। [10]ਸ਼ੇਰ ਨਾਲ। [11]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼। [12]ਹੇਠ। [13]ਬਲ।

*ਇਹ ਆਦਮੀ ਸਿਖ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਪਾਠ–ਪਰ ਹਿਤ–ਦੀ ਥਾਂ–ਗੁਰ ਹਿਤ–ਵਧੇਰੇ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।–ਪਰ ਹਿਤ–ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਨਰ ਸਭਿਹੀ ਉਰ ਮਹਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਉੱਤਮ ਬਸਤ੍ਰ ਨ੍ਰਿਪਤ ਪਹਿਰਾਏ। ਗਿਨਿਕੈ ਸਹਿਸ[੧] ਅਨਾਮ ਦਿਵਾਏ॥੨੧॥ ਭਯੋ ਮੱਲ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਗਯਾਨਾ। ਨਾਸਯੋ ਮੋਹ ਮਨੋਜ[੨] ਮਹਾਨਾ। ਲੈਕੇ ਸਿੱਖ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਆਯੋ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿਨ ਅਹਾਰ ਕਰਾਯੋ॥੨੨॥ ਉੱਤਮ ਥਲ ਬਿਠਾਇ ਗੁਰਪੂਰੇ। ਪੰਕਜ ਪਾਇ ਪਖਾਰੇ ਰੂਰੇ। ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਮੁਖ ਪਾਯੋ ਜਬਿਹੀ। ਭਈ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਕੀ ਸੁਧ ਤਬਿਹੀ ॥੨੩॥ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ। ਤਿਹਂ ਕੋ ਸਗਰੋ ਬੰਸ ਉਧਾਰਾ। ਭਾਉ[੩] ਬਿਲੋਕੇ ਭੋਜਨ ਪਾਯੋ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਸੁ ਦਸ-ਦਿਸ਼ਿ ਛਾਯੋ॥੨੪॥ ਸੋ ਰਜਨੀ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਧਾਮੂ।ਕੀਨ ਗਮਨਪਹੁੰਚੇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਰਹੈ ਸਿੱਖ ਧਨਹੀਨਾ। ਆਇ ਤਬੈ ਤਿਨ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਕੀਨਾ ॥੨੫॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੀਏ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ। ਚਰਨ ਪਰੇ ਤੇ ਪਾਵਨ ਹ੍ਵੈਹੈ। ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਤੇ ਕਲੁਖ[੪] ਕਟੈ ਹੈਂ'॥੨੬॥ਭਾਉ ਬਿਲੋਕਿ ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ[੫]। ਗਮਨੇ ਤਿਹ ਨਿਕੇਤ ਗੁਨਖਾਨੀ॥ਸਿਖ ਕੇ ਇਕ ਸੁਤ ਇਕ ਘਰ ਨਾਰੀ। ਗ੍ਰਸਯੋ ਹੁਤੋ[੬] ਦਾਰਿਦ ਮਹਿਂ[੭] ਭਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਏਕ ਸਮੇਂ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਆਵਹਿ। ਦੁਤਿਯ ਕਾਲ ਧ੍ਰਤਿ ਭੂਖ[੮] ਬਿਤਾਵਹਿ। ਇਕ ਬਾਰ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਖ੍ਯਾਯੋ। ਦਿਵਸ ਦੂਸਰੇ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੌਜ ਅਲਪ ਸੀ[੯] ਘਰ ਹੁਤੀ ਬੇਚੀ ਜਾਇ ਬਜਾਰ। ਆਨਿ[੧੦] ਅੰਨ ਭੋਜਨ ਕਰਯੋ,ਬਹੁਰ[੧੧] ਨ ਕਛੂ ਅਹਾਰ[੧੨] ॥੨੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਸੀਸ ਕੇ ਬਾਰਾ[੧੩]*। ਸੋ ਉਤਰਾਇ ਦਾਮ[੧੪] ਕਰਿ ਤਯਾਰਾ। ਬੇਚਿ ਸੁ ਅੰਨ ਆਨਿ ਦਿਯ ਨਾਰੀ। ਕਹਿ ਅਹਾਰ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਤਯਾਰੀ॥੩੦॥ਜਲਸੁਚ ਆਨ ਲੀਪਕਰਿ ਥਾਈਂ।ਪੁਨ ਸਮਧਾ[੧੫]ਲੇ ਅਗਨਿ ਜਰਾਈ।ਕਾਰਜ ਕਿਸਕੋ ਉਠਿਕਰਿ ਗਈ। ਬਾਰਿਕ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਵਤ ਭਈ ॥੩੧॥ਪੀਛੇ ਤੇ ਸੋ ਸਿਸ ਗਿਰ ਪਰਾ।ਅਗਨਿ ਬਿਖੈ ਸਾਰੋ ਤਨ ਜਰਾ।ਆਨਿ

[੧]ਹਜ਼ਾਰ (ਰੁਪੱਯੇ)। [੨]ਮੋਹ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ।(ਅ)ਮੋਹ ਤੇ ਕਾਮ। [੩]ਪ੍ਰੇਮ। [੪]ਪਾਪ। [੫]ਕਰਨੀ ਮਨ ਤੇ ਬਾਣੀ ਤੋਂ। [੬]ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [੭]ਗ਼ਰੀਬੀ ਵਿਚ। [੮]ਭੁਖ ਸਹਤ। [੯]ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ। [੧੦]ਲਿਆਕੇ। [੧੧]ਫਿਰ। [੧੨]ਭੋਜਨ(ਵਾਸਤੇ)ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ। [੧੩]ਵਾਲ। [੧੪]ਰਸੀ। [੧੫]ਬਾਲਣ।

*ਇਹ ਸਾਖੀ ਬਾ: ਵਾ: ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ. ਓਥੇ ਲ਼ਿਖਿਆ ਹੈ–ਇਸ ਸਿਖ ਨੇ ਅਜੇ ਪਾਹੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੇ ਸਾਖੀਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਗੇ ਹੈ।

ਅੰਗਨਾ ਪਿਖਯੋ ਕੁਸੂਤਾ। ਜਰਿਕੈ ਪਰਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ ਪੂਤਾ ॥੩੨॥ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੀ ਰਿਦੈ ਅਸ ਜਾਨਾ॥–ਸੁਨੈ ਨ ਸੰਤ ਬ੍ਰਾਤ ਇਹ ਕਾਨਾ॥ ਜਾਇਂ ਖੁਧਿਤ[1] ਸੋ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰਾ॥ ਦੋਸ਼ ਲਗਹਿ ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਭਾਰਾ–॥੩੩॥ਸੁਤ ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ ਲਪੇਟ ਬਨਾਇ। ਘਰ ਅੰਦਰ ਆਈ ਪੌਢਾਇ[2]।ਨਿਜ ਪਤਿ ਪਾਸ ਨ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ। ਭੋਜਨ ਕੀਨੋ ਪਰਮ ਸਿਆਨੀ ॥ ੩੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਇ। ਬੈਠਾਰੇ ਜੁ ਹੁਤੀ ਸੁਚਿ[3] ਥਾਇ॥ਜਬਿ ਹੀ ਧਰਾ ਅਹਾਰ ਅਗਾਰੀ॥ ਤਬਿਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ 'ਸੁੰਦਰ ਬਾਰਿਕ ਹੁਤੋ ਤੁਮਾਰੋ। ਅਬ ਨਹਿਂ ਪਿਖਿਯਤਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੋ'। ਕਹੈ ਤੀਯ 'ਸੋਯੋ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਖਿਲਿਤਿ ਅਲਸ[4] ਭਾ ਜਾਗਤਿ ਨਾਂਹੀ' ॥੩੬॥ 'ਸੁਨਿ ਸੁਮਤੇ[5] ਸ਼ਿਸ਼ੁ ਲੇਹੁ ਜਗਾਈ। ਆਨਹਿ ਨਿਕਟ ਤ ਭੋਜਨ ਖਾਈ'। ਤਬਿ ਨਾਰੀ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀ। ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁਰੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੀ ॥ ੩੭ ॥ 'ਬਾਰਿਕ ਨਾਮ ਕਹੋ ਕਜਾ ਰਾਖਾ?'।'ਲਾਲਾ ਅਹੈ' ਸਿੱਖ ਨੈ ਭਾਖਾ। ਸੁਨਿਕੈ[6] ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸਹਿ ਹਕਾਰਾ[7]। 'ਆਵਹੁ ਲਾਲਾ ! ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੩੮ ॥ ਜੀਵਯੋ ਸਿਸ ਸੋ ਗੁਰੂ ਅਲਾਵਾ[8]।ਪਗ ਸੋਂ ਚਲਤਿ ਸਮੀਪ ਸੁ ਆਵਾ॥ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਗੁਰਦੀਨ ਅਹਾਰਾ। ਖਾਤ, ਮਾਤ[9] ਭਾ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ ॥੩੯॥ ਨਿਜਪਤਿ ਸੋਂ ਸੁਨਾਇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਹਿਰਦੇ ਸ਼ਰਧਾ ਬਧੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੰਪਤਿ ਮਿਲਿ ਤਬਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੋ।-ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਪੂਰਨ-ਮਨ ਚੀਨੋ ॥੪੦॥ ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਅੰਨ ਘਰ ਨਾਂਹੀ। ਭੀ ਚਿੰਤਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਸਿਸ ਬੇਚਨ ਚਲੇ ਬਜ਼ਾਰੇ। ਬੂਝਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਜਾਤਿ ਨਿਹਾਰੇ॥੪੧॥'ਕਹਾਂ ਚਲੇ ਬਾਰਿਕ ਸੰਗ ਲੀਨਾ ?। ਕੋ ਕਾਰਜ ਹੈ ਏਸ ਅਧੀਨਾ?'। ਸਿੱਖ ਭਨਯੋ 'ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਹਮ ਕੋ ਕਜਾ ਬੂਝਤਿ ਹੋ ਸ੍ਵਾਮੀ !' ॥੪੨॥ ਸੋ ਬਾਰਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ॥ ਬਾਂਹਿ ਪਕਰਿ ਕੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਲੇ ਅਬਿ ਤੁਝ ਜਾਂਹੀ। ਬੇਚ-ਹਿੰਗੇ ਬਜਾਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ॥੪੩॥ਨਿਜ ਖ਼ਾਵੰਦ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਚੱਕੀ ਪੀਸੈਂ ਪਾਨੀ ਭਰਿਹੈਂ। ਬਿੰਜਨ[10] ਫੇਰਹਿਂ ਕਰ ਪਗਚਾਂਪੀ[11]। ਆਇਸੁ ਮੋਰਹਿਂ ਨਹੀਂ

[1]ਭੁੱਖੇ। [2]ਲੰਮਾ ਪਾਇ ਆਈ। [3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [4]ਖੇਡਦਾ ਹੋਇਆ ਆਲਸ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਸੌਂ ਗਿਆ ਹੈ। [5]ਸੁਣ ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਵਾਲੀ। [6](ਨਾਮ ਬੱਚੇ ਦਾ) ਸੁਣਕੇ। [7](ਬੱਚੇ ਨੂੰ) ਬੁਲਾਇਆ। [8](ਜਦੋਂ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੁਲਾਇਆ (ਤਦੋਂ) ਓਹ ਬਾਲਕ ਜੀਉ ਪਿਆ। [9](ਭੋਜਨ) ਖਾਂਦਾ (ਵੇਖ ਕੇ) ਮਾਂ ਨੂੰ। [10]ਪੱਖਾ। [11]ਮੁੱਠੀ ਭਰਨੀ।

ਕਦਾਪੀ[੧] ॥੪੪॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਸਿਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।ਰਹੋਂ ਖਸਮ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ।ਤਿਹ ਛਿਨ ਸੁਨਿਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਭਾਗਾ ॥ ਗੁਰਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰੇ ਲਾਲੇ ਕਿਆ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾ ਲਾਲੀ ਪਿਉ ਲਾਲਾ ਮੇਰਾ ਹਉ ਲਾਲੇ ਕਾ ਜਾਇਆ ॥ ਲਾਲੀ ਨਾਚੈ ਲਾਲਾ ਗਾਵੈ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਤੇਰੀ ਰਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਪੀਅਹਿ ਤ ਪਾਣੀ ਆਣੀ ਮੀਰਾ ਖਾਹਿ ਤ ਪੀਸਣ ਜਾਉ ॥ ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਪੈਰ ਮਲੋਵਾ ਜਪਤ ਰਹਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਨਾਨਕੁ ਲਾਲਾ ਬਖਸਿਹਿ ਤੁਧੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਇਆ ਪਤਿ ਦਾਤਾ ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਖੀ। ਭਵ ਅਪਦਾ ਸਭਿ ਹਰੀ[੨] ਬਿਸ਼ੇਖੀ। ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਤਿਹ ਲਾਇ। ਨਉ ਨਿਧਿ ਦਈ ਸਦਨ ਮਹਿੰ ਪਾਇ॥੪੬॥ਚਤਰ ਪਦਾਰਥ ਛਿਨ ਮਹਿੰ ਦੀਨੇ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੁ ਤੀਨੋਂ ਕੀਨੋ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਤਿਨਹਿੰ ਨਿਹਾਲਾ।ਬਹੁਰੋ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੪੭॥ ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਾਈ। ਹੁਤੋ ਸਿੱਖ ਇਕ ਤਹਾਂ ਬਸਾਈ। ਜਾਇ ਜੁ ਸੰਤ ਤਾਂਹਿ ਘਰਿ ਕੋਈ।ਹਿਤ ਧਰਿ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੪੮॥ ਪੁਨ ਸੋ ਕਰਿ ਹੈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਨਾਈ। 'ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਫਲ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'। ਤਿਸ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਪੂਰਨ ਕਾਜਾ। ਗਮਨੇ ਸਦਨ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ॥੪੯॥ ਸਾਦਰ ਬੰਦੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ। ਬੈਠਾਰੇ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਾ।ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਸੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿੰ ਮਤਿ ਜਿਹ ਭੀਨੀ ॥੫੦॥ ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਲਾਗ੍ਯੋ ਤਿਸੁ ਭਾਇ[੩]। 'ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਫਲ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਬਹੁਤਨ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਕੀਨੋ। ਮੋਕੋ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ ॥ ੫੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹੈਂ ਬਨਾਇ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਮੇਰੀ ਨਿਸ਼ਾ[੪] ਨ ਹੋਇ। ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਹੋ ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਸੋਇ[੫]*' ॥ ੫੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਇਉਂ ਬਚਨਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਜਾਵਹੁ ਬਡੀ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰਾ। ਤਹਾਂ ਤਰੋਵਰ ਏਕ ਸੁਹਾਇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਬੈਠਹੁ ਜਾਇ ॥ ੫੩ ॥ ਤਿਹਿ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਇ ਹੈ ਤੇਰੀ'। ਸੁਨਿਕੈ ਗਯੋ ਉਜਾਰ ਸੁ ਹੇਰੀ। ਪਾਯੋ ਬਿਰਖ ਬਤਾਯੋ ਜਹਿੰਵਾ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿ

[੧]ਕਦੇ ਬੀ। [੨]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਕਟ ਸਭ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੇ। [੩]ਤਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੪]ਤਸੱਲੀ। [੫]ਸੋਦਾ ਭਾਵ ਹੈ—ਪੂਰਾ ਉੱਤਰ, ਜਿਹੇ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਨ ਹੋ ਉਜੇਹਾ ਪੂਰਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ। *ਪਾ:—ਕੋਇ।

ਬੈਠਯੋ ਤਹਿਂਵ॥੫੪॥ਤਰੁ ਪਰ[1] ਦੇਖੇ ਬਾਇਸ[2] ਦੋਊ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਇਸੁ ਭੇ ਬਕ[3] ਸੋਊ। ਕਿਤਿਕ ਬੇਰਿ ਬੈਠਯੋ ਹਟਿ[4] ਆਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਅਸ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੫੫ ॥ 'ਜਹਿਂ ਤੁਮ ਭੇਜਯੋ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਯੋ । ਕੋਇ ਨ ਮਿਲਯੋ ਨ ਉੱਤਰ ਪਾਯੋ'। ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਖਯੋ 'ਪਰਭਾਤ ਬਹੋਰੀ। ਉੱਤਰ ਲੇਹੁ ਜਾਇ ਤਿਸ ਠੋਰੀ'॥੫੬॥ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਬਕ[5] ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਭਏ ਮਰਾਲਾ[6]।ਦੇਖਿ ਤਹਾਂ ਹਟਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਆਵਾ।ਬੈਠਿਸਮੀਪ ਬ੍ਰਿਤੰਤਸੁਨਾਵਾ ॥੫੭ ॥ 'ਪੂਰਬ ਦਿਨ ਬਾਇਸ ਬਕ ਹੋਏ । ਆਜ ਮਰਾਲ ਪਿਖੇ ਮੈਂ ਦੋਏ । ਕਿਨ ਉੱਤਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾ ਨ ਕੀਨੀ । ਸੰਸੇ ਮਹਿਂ ਮਮ ਮਤਿ ਰਹਿ ਭੀਨੀ'[7] ॥੫੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਪੁਨ ਇਸ ਬਾਰ ਜਾਹੁ ਤਿਂਹ ਥਾਈਂ । ਉੱਤਰ ਪਾਇਂ, ਜਾਇ ਤਵ ਸੰਸਾ । ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਹੈਂ ਸੋ ਹੰਸਾ' ॥੫੯॥ ਗਮਨਯੋ ਉਠਿ ਪਰਭਾਤ ਬਹੋਰੀ। ਹੰਸਨ ਦੇਖਯੋ ਜਬਿ ਇਸ ਓਰੀ। ਸੋ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਤੂਰਨ ਹੋਏ । ਬੈਠੇ ਤਰੁਵਰ ਕੇ ਤਰ ਦੋਏ ॥ ੬੦॥ ਜਾਇ ਨਿਕਟਿ ਕਹਿ'ਪੈਰੀ ਪਾਨਾ'[8]।ਬੈਠਯੋ ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।'ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕੋ ਫਲ ਕਯਾ ਹੋਈ ?। ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ ਦੀਜੀਐ ਸੋਈ'॥੬੧॥ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੋਨ ਤਿਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਅਬ ਲੌ ਮਨ ਨਹਿਂ ਨਿਸ਼ਾ ਤੁਮਾਰੇ।ਪੂਰਬ ਬਾਇਸ ਦੇਹ ਹਮਾਰਾ । ਬਕ ਹੋਏ ਤਵ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ ॥੬੨॥ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਪੁਨ ਭਏ ਮਰਾਲਾ[9] । ਦੇਇ ਦਰਸ ਤੁਮ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲਾ । ਪੁਨ ਆਯੋ ਹੋਏ ਨਰੁ ਨਾਰੀ[10]। ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਫਲ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ[11] ॥੬੩॥ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਰੇ। ਹੋਇਂ ਪਤਿਤਪਾਵਨ ਜਿਨ ਹੇਰੇ[12]।ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹਮਹਿਂ ਕਰਾਵਹੁ। ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਹੁ' ॥ ੬੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਲੇ ਚਲਿਆਏ ਗੁਰ ਪਾਸ।ਹੁਇ ਅਧੀਨ ਬੰਦਨ ਕਰੈਂ ਕਟੀ ਮੋਹ ਕੀ ਫਾਸ ॥੬੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਨਿਸ਼ਾ ਤਵ ਹੋਈ ?' । ਕੀਨ ਬਿਨੈ ਬੰਦੇਕਰ ਦੋਈ।'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਮਿਲੈ ਜਬਿਆਇ।ਕਿਉਂ ਨ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਵਹਿ ਮਨਭਾਇ'[13]॥੬੬॥ਸੁਨਿਕੈਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਹਕਾਲਾ।ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਸੀਦ

[1]ਬ੍ਰਿਛ ਉੱਪਰ। [2]ਕਾਂ। [3]ਬਗਲੇ ਹੋ ਗਏ। [4]ਮੁੜ । [5]ਬਗਲੇ। [6]ਹੰਸ ਹੋਗਏ। [7]ਭਾਵ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । [8]ਪੈਰੀ ਪੈਣਾਂ । [9]ਹੰਸ । [10]ਫੇਰ ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ ਤਾਂ ਹੋਏ ਹਾਂ ਮਰਦ ਤ੍ਰੀਮਤ । [11](ਇਹ) ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਹੈ ਵਿਚਾਰ ਲਓ । [12]ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਾਪੀ ਪਵਿੱਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ । [13]ਮਨ ਇੱਛਤ ।

ਬਿਸਾਲਾ। 'ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਤੇਰੇ। ਸੰਤ ਸੇਵ ਨਾਸ਼ੇ ਇਕ ਬੇਰੇ ॥੬੭॥ ਪਰਾਲਬਧ ਸੋਂ ਭੋਗਨ ਭੋਗ॥ ਬਹੁਰੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹਰਿ ਲੋਗ'। ਅਸ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਕਲੁਖ[1] ਮਿਟਹਿਂ ਜਿਹ ਕਰਤਿ ਧਿਆਨਾ ॥੬੮॥ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਪੁਨ ਆਏ। ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸੇਵਕ ਹਰਖਾਏ। ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਦਰਸੁ ਨਰੁ ਕਲੁਖ ਨਸਾਹੀਂ॥੬੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿੱਖਨ ਭਾਉ ਦੇਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੁਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਾਤਮ। ਸੈਦੋ ਘੇਉ, ਸਿੱਖੀ, ਅਤੀਤਤਾਈ, ਗ੍ਰਹਸਤ ਧਰਮ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਮਹਿਂ ਨਮਹਿਂ ਪੁਨਿ ਪੁਨਿ ਨਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਅਨੂਪ।
ਜਿਨਕੇ ਸੁਨਿਤਐ ਤਜਿ ਕਸ਼ਟ ਜਾਨਹਿਂ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ॥ ੧ ॥

{ਨਮਹਿ=ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ।}

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੂਪਮ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਫਿਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟ ਛਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ। ਜੋ ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਕੋ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਵਿਖੈ ਤਬ ਆਏ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਿਤ ਦਿਸ਼ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਏ॥੨॥ ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸ ਰਹੇ ਸਦਾਈ। ਜਾਗਹਿਂ ਬਹੁਰ ਵਹਿਰ ਕੋ ਜਾਈਂ। ਐਰਾਵਤੀ[2] ਬਿਖੈ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਕਰਿ ਬੈਠਹਿਂ ਤਟ[3] ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ॥੩॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਨਿਸ ਤੇ ਪੁਨ ਆਈ। ਬੈਠਹਿਂ ਧਰਮ-ਸਾਲ ਸੁਖਦਾਈ। ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜੈ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥੪॥ ਸੈਦੋ ਘਿਉ ਇਕ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ। ਦਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਹਕੇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਪਿਖਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਗੁਰਕੋ ਸੋ ਭਰਮਾ। ਲਖਿ ਨਹਿਂ ਸਕਯੋ ਗੂਢ ਜੋ ਮਰਮਾ[4] ॥੫॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ ਤਿਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।—ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਰਿਤਾ[5] ਜਾਂਹੀ। ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਜਲਪਤਿ[6] ਕੋ ਸੇਵਹਿਂ।ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਜਾਚਹਿਂ[7] ਸੋ ਲੇਵਹਿਂ ॥ ੬ ॥ ਕਰੀ ਬਰੁਨ[8] ਕੀ ਸੇਵ ਘਨੇਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਬਧੀ ਬਧੇਰੀ। ਕਲਾ ਬਿਸ਼ਾਲ ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਪਾਈ। ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਲੀਨੀ ਗੁਰਿਆਈ॥੭॥ਮੈਂ ਅਬਿ ਸੇਵ ਕਰੋਂ ਬਹੁ ਤਾਂਹੀ[9]। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ[10] ਕਲਾ

[1]ਪਾਪ। [2]ਰਾਵੀ। [3]ਕੰਢੇ। [4]ਗੁੱਝੇ ਭੇਦ ਨੂੰ। [5]ਨਦੀ ਤੇ। [6]ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ। [7]ਜੋ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। [8]ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ। [9]ਉਸ (ਵਰੁਣ) ਦੀ। [10](ਤਾਂ ਜੋ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਮੁਝ ਮਾਂਹੀ—। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਰ ਮੈਂ ਠਹਿਰਾਈ। ਬੀਤੀ ਨਿਸ ਜਬ ਪਹਿਰ ਅਢਾਈ॥੮॥ਤਬਿ ਸੋ ਗਮਨਯੋ ਸਰਿਤਾ ਤੀਰੰ। ਮਿਲਯੋ ਪੰਥ[1] ਇਕ ਮਨੁਖ ਸਰੀਰੰ। ਤਿਸਕੇ ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਇਕ ਮੀਨਾ।ਦੇਖਤਿ ਸੈਦੋ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ॥ ੯॥ 'ਕੌਨ ਅਹੈਂ, ਤੂੰ ਕਿਤਕੋ ਜਾਹੀਂ ?। ਨਿਸ ਮਹਿਂ, ਤਸਕਰ[2] ਕੈ ਸਿਖ ਆਹੀ[3]?'।ਸੁਨਿਕੈ ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ ਤਾਂਹੀ। 'ਮੁਝਕੋ ਤਸਕਰ ਲਖਿਯੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੦॥ ਸਗਰੀ ਸਰਿਤਾ ਕੋ ਪਤਿ ਜਾਨਹੁ। ਨਾਮ ਬਰੁਨ ਮੋਹੇ ਪਹਿ-ਚਾਨਹੁ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਹਉਂ ਪੂਜਨ ਜਾਵਉਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਤਾਪ੍ਰੱਤਿ ਕਰਿ ਆਵਉਂ' ॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੈਦੋ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਮੈਂ ਤੋ ਉਰ ਕਛੁ ਅਉਰ ਬਿਚਾਰੀ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਭੀ ਤਿਨ ਭਾਰੀ ॥੧੨॥ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਤੁਮ ਤੇ ਸਭਿਪਾਈ॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਗਤਿ ਚਿਤ ਠਹਿ-ਰਾਈ। ਚਲਯੋ ਹੁਤੋ ਤਵ ਸੇਵਾ ਕਾਰਨ।ਮਿਲਿ ਕੈ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੀਨ ਉਚਾ-ਰਨ ॥੧੩॥ ਤੁਮ ਜੋ ਤਿਨ ਕੋ ਪੂਜਨ ਜਾਵਉ। ਹੌਂ ਨਿਜ ਮਨ ਕੋ ਕਿਉਂ ਭਰਮਾਵਉਂ'। ਸੁਨਿਕੈ ਬਰੁਨ ਭਨੀ ਪੁਨ ਬਾਨੀ[4]।'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲਖਿ ਗਨ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥੧੪॥ ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਅਵਤਾਰਾ। ਧਰਯੋ ਦੇਹਿ ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ। ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਭਰਮਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੇਵਹੁ ਤੁਮ ਤਾਂਹੀ'॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੈਦੋ ਘਿਉ ਤਿਹਕਾਲਾ। ਆਯੋ ਜਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾਲਾ। ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ। ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ-ਦੀਪਾ॥੧੬॥ 'ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਆਯੋ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰੀ। ਆਵਤਿ ਹੁਤੋ ਹੋਤਿ ਭੁਨ-ਸਾਰੀ[5]'। ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤਿਨ ਸਰਬ ਬਖਾਨਾ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੁਮਰੋ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਾ ॥੧੭॥ ਯਾਂਤੇ ਮੈ ਭਰਮਯੋ ਮਤਿ ਮੂਢਾ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਲਖਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੁ ਗੂਢਾ'। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਉਚਰਯੋ ਸ਼ਬਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਬਾਨੀ॥ ੧੯ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥

ਸਲੋਕ ਮ: ੨ ॥

ਅਠੀ ਪਹਰੀ ਅਠ ਖੰਡ ਨਾਵਾ ਖੰਡੁ ਸਰੀਰੁ ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਏਕੁ ਭਾਲਹਿ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰੁ ॥ ਕਰਮ ਵੰਤੀ ਸਾਲਾਹਿਆ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ॥ ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ॥ ਤਿਨਾ ਦਰੀਆਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ਮਨਿਮੁਖਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥ ਓਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੰਡੀਐ ਕਰਮੀ ਹੋਇ ਪਸਾਉ ॥ ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਕਸੀਐ ਵੰਨੀ ਚੜੈ

---

[1] ਰਾਹ ਵਿਚ। [2] ਚੋਰ। [3] ਹੈਂ। [4] ਵਰੁਨ ਨੇ ਕਿਹਾ। [5] (ਅਗੇ) ਸਵੇਰੇ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ।

ਚੜਾਉ ॥ ਜੇ ਹੋਵੈ ਨਦਰਿ ਸਰਾਫ ਕੀ ਬਹੁੜਿ ਨ ਪਾਈ ਤਾਉ ॥ ਸਤੀ ਪਹਰੀ ਸਤੁ ਭਲਾ ਬਹੀਐ ਪੜਿਆ ਪਾਸਿ ॥ ਓਥੈ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਬੀਚਾਰੀਐ ਕੂੜੈ ਘਟੈ ਰਾਸਿ ॥ ਓਥੈ ਖੋਟੇ ਸਟੀਅਹਿ ਖਰੇ ਕੀਚਹਿ ਸਾਬਾਸਿ ॥ ਬੋਲਣੁ ਫਾਦਲੁ ਨਾਨਕਾ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਖਸਮੈ ਪਾਸਿ ॥ ੧ ॥*

ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗਾ ਪੁਨ ਸੋਈ।ਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਹਿ ਬੀਚਾਰਹਿ। ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਹਿ†॥੧੯॥

ਬੈਠਹਿਂ ਨਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ। ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੁਨਿ ਜਸ ਗੁਰ ਕੋ।ਮਾਨਵ ਆਏ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ ॥ ੨੦॥ ਆਇ ਸਕਾਮ[1], ਸੁ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿਂ। ਜੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ[2] ਗ੍ਯਾਨ ਸੁਖ ਜੋਵਹਿਂ। ਭੀਰ ਭੂਰ ਨਿਤ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਹੋਵਹਿ ਦੇਗ ਬਿਸ਼ਾਲ ਅਹਾਰਾ॥ ੨੧॥ ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਏਕ ਨਰ ਆਯੋ। ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਸਿੱਖੀ ਕਿਧੌਂ ਫਕੀਰੀ ਕਰੌਂ ?। ਧਰਮ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੋ ਕੈ ਉਰ ਧਰੌਂ?॥੨੨॥ਜਿਉਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜਾਇ। ਤਿਉਂ ਕਰਿ ਹੌਂ ਸ਼ੁਭ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਸੁਨਜੋ ਆਪ ਕੋ ਜਸ ਮੈਂ ਭਾਰੀ। ਚਲਿ ਆਯੋ ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕਾਰੀ' ॥ ੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਤਬਿ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਰਹੁ ਅਸ ਕਾਜ। ਹਮਰੀ ਲੇ ਅਰਦਾਸ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਤੂਰਨ ਆਜ ॥ ੨੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਸੈ ਸਿੱਖ ਅਮਕੇ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਬੂਝਿ ਨਾਮ ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਧਾਮੂ।ਦੇਸੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰੁਪੱਯੇ ਲੇਕਰਿ। ਪਾਛੈ ਭੋਜਨ ਅਚਿਯੋ ਤਿਹ ਘਰ ॥ ੨੫॥ ਬਹੁਰੋ ਜਬਿ ਤੂੰ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਵਹਿਂ। ਇਹ ਉੱਤਰ ਹਮ ਤਬਹਿਂ ਬਤਾਵਹਿਂ'।ਹੁਕਮ ਨਾਮ ਲੇਕਰਿ ਵਹੁ ਆਸੂ[3]‡। ਸ਼ੀਘਰ ਗਯੋ ਤਾਂਹਿ ਸਿਖ ਪਾਸੂ॥ ੨੬॥ 'ਅਤਿਸ਼ੈ ਘਰ ਤੇ ਨਿਰਧਨ[4]

[1]ਸਹਤ ਕਾਮਨਾ ਦੇ। [2]ਕਾਮਨਾ ਰਹਤ। [3]ਛੇਤੀ [ਸੰਸ:, ਆਸ਼ੁ]। [4]ਗਰੀਬ। *ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੂਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਏਥੇ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਆਉਣਾ ਅਸਲੀ ਨੁਸਖੇ ਦੀ ਯਾ ਕਿਸੇ ਉਤਾਰੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਭੁੱਲ ਪਈ ਹੈ। †ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ। ਓਥੇ ਸੈਦੋ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਘਿਓ ਇਕ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਪਰ 'ਸੈਦੋ ਅਤੇ ਸੀਂਹੋ ਜਾਤਿ ਘੇਹੋ ਦੋਵੈਂ ਦਰੀਆਇ ਜਾਵਨਿ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਵਰੁਣ ਦੀ ਥਾਂ ਖੋਆਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਓਥੇ ਖੁਆਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ:— 'ਮੈਂ ਖੋਆਜਾ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਪਾਸਿ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ, ਇਤੁ ਸਮੇਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਣਿ। ਅਜੁ ਮਛਲੀ ਭੇਟਿ ਲੈ ਚਲਿਆ ਹਾਂ'। ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਣ ਲਿਖਤ ਖੁਆਜੇ ਅਥਵਾ ਵਰੁਣ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਜੇ ਯਾ ਵਰੁਣ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ‡ਪਾ:—ਅਰਦਾਸੂ।

ਸੋਈ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ। ਇਕ ਸਿੱਖਯ, ਤਿਯ ਦੁਤਿਯ ਭੁਲੇਰੀ। ਤੀਜੀ ਤਨੁਜਾ[੧] ਹੈ ਤਿਨ ਕੇਰੀ॥੨੭॥ ਹੁਕਮ ਸੁ ਨਾਮਾ ਦਿਯ ਗੁਰ ਜਬਿਹੀ।ਅਧਿਕਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿਬੰਦਹਿ ਤਬਿਹੀ।ਸਾਦਰ ਸੌਂ ਤਿਹ[੩] ਮੰਚਬਿਸਾਇ। ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ[੪] ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਇ[੫] ॥ ੨੮ ॥ ਬਹੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਲੀਜੈ।ਦੂਰ ਸੁ ਸ੍ਰਮ ਮਾਰਗ ਕੋ ਕੀਜੈ'। ਸਿਖ ਸੋਂ ਤਿਸਨੇ ਬਚਨ ਅਲਾਇ। 'ਗੁਰ ਕੇ ਹੁਕਮ ਨ ਭੋਜਨ ਖਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਪੂਰਬ ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਲੇਈ। ਪਾਛੇ ਤੇ ਘਰ ਅਸਨ ਅਚੇਈ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖ ਸੁ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਬਧੀ ਚਿੰਤ ਸਰਿਤਾ[੬] ਮਨ ਬਹ੍ਯੋ ॥ ੩੦ ॥ –ਕਿਹ[੭] ਤੇ ਦੇਉਂ ਕਰੋਂ ਕ੍ਯਾ ਕਾਜਾ ?। ਸਿੱਖੀ ਪਰਣ ਰਹੇ ਕਿਵ[੮] ਆਜਾ। ਘਰ ਮਹਿ ਸੌਜ[੯] ਨਹੀਂ ਅਸ ਕੋਈ।ਬੇਚਿ ਬਜਾਰ ਦੇਉਂ ਧਨ ਜੋਈ–॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ਤਿਹ ਤਨੁਜਾ[੧੦] ਕੋ ਪੰਚ ਸੈ ਹੁਤੋ ਸ਼ਾਹੁ ਇਕ ਦੇਤਿ। ਅਘ ਕੋ ਦਰਬ ਪਛਾਨਿ ਕੈ[੧੧] ਸਿੱਖ ਨ ਪੂਰਬ ਲੇਤਿ[੧੨]॥੩੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਦ੍ਵੈਘਟਿਕਾ ਬੀਤੀ ਜਬਿ ਬੈਸੇ।ਤਿਹ ਅੰਗਨਾ[੧੩] ਬੋਲੀ ਤਬਿ ਐਸੇ। 'ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮੈਂ ਤਵ ਕੀਨੇ[੧੪]?। ਜੋ ਹਮ ਢਿਗ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨੇ ॥੩੩॥ ਲੇਹੁ ਸੁਤਾ ਕੋ ਦ੍ਵੈ ਸੌ ਅਬਿਹੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤ ਦੇਹੁ ਸੋ ਤਬਿਹੀ। ਜੇ ਨਿਜ ਹਿਤ ਲੇਵੈਂ ਅਘ ਹੋਇ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੋਸ਼ ਨਹਿੰ ਕੋਇ॥੩੪॥ ਤੂਰਨ ਕੀਜੈ ਉਠਿਕਰਿ ਕਾਜਾ। ਰਾਖਹੁ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਨ ਆਜਾ'। ਸੁਨਿ ਸਲਾਹ ਐਸੀ ਨਿਜ ਤਿਯ ਕੀ। ਮਾਨੀ ਮਨ ਕਰਿ ਭਾਵਤਿ ਨੀਕੀ ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਮਨ੍ਯੋ ਢਿਗ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਬੈਠ੍ਯੋ ਬਚਨ ਅਲਾਇ। 'ਸਹਸ ਅਢਾਈ[੧੫] ਦਰਬ ਦੇ ਸੁਤਾ ਬਨਾਹ ਲੈ ਜਾਇ*' ॥੩੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਹੈ ਸ਼ਾਹੁ 'ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਬਧੇਰੇ। ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ਸਦਨ ਮਹਿ ਮੇਰੇ। ਦਾਰਿਦ[੧੬] ਏਕ ਬਾਰ ਨਿਜ ਖੋਈ। ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ, ਕਰਿ ਸ਼ੰਕ ਨ ਕੋਈ' ॥ ੩੭॥'ਸੁਨਹੁ,ਚਾਹਿ ਮੁਝ ਅਵਰ ਨ ਕੋਈ।ਜਾਚੇ[੧੭] ਜਿਤੇ ਦੀਜਿਯੇ ਸੋਈ'।

---

[੧]ਧੀ। [੨]ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ। [੩]ਉਸ (ਹੁਕਮਨਾਮੀਏ ਨੂੰ)। [੪]ਚਰਨ ਧੋਤੇ। [੫]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [੬]ਚਿੰਤਾ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿਚ। [੭]ਕਿਥੋਂ। [੮]ਕਿਵੇਂ। [੯]ਸਮੱਗਰੀ, ਸਮਾਨ। [੧੦]ਉਸ ਸਿਖ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ। [੧੧]ਇਸ ਮਾਇਆ (ਪੈਸੇ ਬਦਲੇ ਧੀ ਵਿਆਹੁਣ ਦੀ ਮਾਇਆ) ਨੂੰ ਪਾਪ ਦੀ ਸਮਝ ਕੇ। [੧੨]ਪਹਿਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦਾ। [੧੩]ਇਸਤਰੀ। [੧੪]ਤੂੰ ਕੀਤੀ ਹੈ। [੧੫]ਢਾਈ ਸੋ। [੧੬]ਗਰੀਬੀ। [੧੭]ਮੰਗੇ ਹਨ।

*ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸੇ ਬਨਾਵਟੀ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਅਸਕਹਿ ਲੇ ਤਬਿ ਸਹਸ ਅਢਾਈ। ਆਨਿ[੧] ਸਿੱਖ ਕੀ ਭੇਟ ਚਢਾਈ॥੩੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੋ ਸੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਿਯੋ ਸਿਖ ਕੀ ਭੇਟ ਪਚਾਸ। ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ[੨] ਚਲ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੩੯ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਗ ਮਹਿ ਭਈ ਦੁਪਹਿਰੀ ਜਬਿਹੀ। ਪਿਖਿ ਇਕ ਸਾਧੁ ਬੈਠਿ ਗ੍ਯੋ ਤਬਿਹੀ। ਥਕਿਤ ਭਯੋ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਤਬਿ ਇਕ ਆਯੋ ਸ਼ਾਹ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੦ ॥ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਬਿਲੋਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਭੇਟ ਚਢਾਯੋ ਏਕ ਦੁਸ਼ਾਲਾ॥ ਕੁਛ ਧਰਿ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰ ਅਗਾਰੀ॥ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਭਾਉ ਧਰਿ ਭਾਰੀ॥੪੧॥ਦੇ ਕਰਿ ਭੇਟ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋ ਗਯੋ॥ਇਕ ਪੰਥੀ ਤਬ ਆਵਤਿ ਭਯੋ।ਤਹਿ ਤੇ ਲੀਨ ਉਚਾਇ ਦੁਸ਼ਾਲਾ॥ ਗਮਨ ਕੀਨ ਆਗੇ ਤਤਕਾਲਾ ॥੪੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਤ ਨ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਛੁ ਤਬੈ ਜਾਨੇ ਉਭੈ ਸਮਾਨ[੩]। ਦੀਨ[੪] ਭਲਾ ਨਹਿੰ ਭਾਖਿਓ ਲੀਨ[੫] ਬੁਰਾ ਨ ਬਖਾਨ ॥੪੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਯੋ[੬] ਹਰਖ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਕੀਨੋ। ਗਯੋ ਜਬੈ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਨ ਚੀਨੋ। ਸਿਖ ਬੈਠ੍ਯੋ ਸਭਿ ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਚਲ੍ਯੋ ਹੇਤ[੭] ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਾ ॥ ੪੪ ॥ ਪੰਥ ਚਲਤਿ ਭਾ ਸੰਧਯਾ ਕਾਲਾ। ਨਿਕਟਿ ਨ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾੜ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਰੇ ਬਿਰਖ ਕੈ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ। ਖਗ[੮] ਨਰ ਨਾਰੀ ਤਹਾਂ ਬਸੇਰਾ॥੪੫॥ਚਾਰ ਘਟੀ ਬੀਤੀ ਜਬਿ ਰੈਨਾ॥ ਪੰਖਨਿ ਪੰਖੀ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬੈਨਾ॥ 'ਆਯੋ ਅਥਿਤ ਹਮਾਰ ਅਗਾਰਾ[੯]। ਇਸ ਕੋ ਦੇਨੋ ਬਨੈ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੪੬ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਲੀਨ ਉਡਾਰੀ। ਆਨੀ ਅਗਨੀ ਚੁੰਚ ਮਝਾਰੀ। ਦਈ ਸਿੱਖ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਲ੍ਯਾਇ। ਤ੍ਰਿਣ ਚੁਣ ਪੰਖੀ ਕਰਿ ਇਕ ਠਾਇੰ ॥ ੪੭॥ ਅਗਨਿ ਜਗਾਈ ਸਿਖ ਨੈ ਜਬਿਹੀ। ਗਿਰਿਕੈ ਪਰੀ ਬਿਹੰਗਨਿ[੧੦] ਤਬਹੀ। ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤ ਬਿਹੰਗ[੮] ਗਿਰ ਪਰ੍ਯੋ। ਹੁਤੋ ਭੂਖ ਯੁਤ ਭੋਜਨ ਕਰ੍ਯੋ ॥੪੮॥ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਪੰਖਿ ਧਰਿ ਜੋਇ।ਗੁਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਸੋਇ[੧੧]।ਕਿਸੂ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਖਗ[੧੨] ਤਨ ਪਾਯੋ। ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਛੁਟਕਾਯੋ।॥੪੯॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ ਕੋ ਗਤਿਦਈ,ਭੋਰ ਭਈ ਜਬਿ ਆਇ।ਸਭਿਬਿਧਿ ਅਚਰਜ ਦੇਖਿਕੈ ਚਲ੍ਯੋ ਪੰਥ ਤਬਿ ਧਾਇ ॥੫੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ

---

[੧]ਲਿਆਕੇ । [੨](ਹੁਕਮ ਨਾਮੀਆਂ) ਹੈਰਾਨ ਹੋਯਾ। [੩]ਦੋਵੇਂ (ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਚੋਰ) ਬਰੱਬਰ ਜਾਣੇ। [੪]ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ । [੫]ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [੬]ਆਏ (ਪਦਾਰਥ ਦਾ)। [੭]ਹਿਤ ਨਾਲ। [੮]ਪੰਛੀ। [੯]ਸਾਡੇ ਘਰ। [੧੦]ਪੰਛੀ ਦੀ ਨਾਰੀ । [੧੧](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੁਣ) ਪੰਛੀ (ਜਨਮ ਯਾ ਖੰਡ) ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਓਹ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਸਨ। [੧੨]ਪੰਛੀ ਦਾ।

ਮਝਾਰੀ।ਸਰਬ ਦਰਬ ਧਰਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।ਹਾਥਜੋਰਿਕੈ ਬੰਦਨਕੀਨੀ।ਲੇਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਾਸ ਮਤਿ ਭੀਨੀ ॥੫੧॥ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ 'ਨਿਸ਼ਾ[੧]ਤਵ ਹੋਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਆਇਕੈ ਬੂਝਨੋ ਜੋਈ'। ਕਹੇ ਸਿੱਖ 'ਮੈਂ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੌਂ।ਸਮਝਾਵਹੁ ਅਬਿ ਕਰੋ ਬਖਾਨੋ' ॥੫੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਸਿੱਖ ਤੈਂ ਜੈਸੋ ਦੇਖਨੋ ਜਾਇ। ਗੁਰ ਕੋ ਸਰਬਸ ਜਾਨਿਕੈ[੨] ਸੁਤਾ ਬੇਚਿ ਧਨ ਲਜਾਇ ॥ ੫੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿੱਖ ਹੋਨ ਜੇ ਮਨ ਲਲਚਾਵੈਂ। ਤਿਸ ਸਮ ਬਨਹੁ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈਂ। ਜੋ ਤੂੰ ਚਾਹਤਿ ਕਰਨ ਫਕੀਰੀ।ਉਰ ਤੇ ਤਜਹੁ ਹਰਖ ਦਿਲਗੀਰੀ[੩]॥੫੪॥ ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਦੇਖਨੋ ਮੈਂਤਜੈਸ।ਕਰਿ ਸਮਾਨ ਬਿਰਤੀ ਹ੍ਵੈ ਤੈਸਾ[੪]।ਪਾਇ ਪਦਾ-ਰਥ ਹਰਖ ਨ ਕੀਨਾ। ਗਯੋ ਪਾਸ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕੀਨਾ॥੫੫॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਚਾਹਤਿ ਜੇ ਕਰਨਾ। ਤਉ ਪੰਖੀ ਜਿਉਂ ਕਰਹੁ ਅਚਰਨਾ। ਹੇਤ ਅਤਿਥਿ ਕੇ ਦੁਖ ਨ ਬਿਚਰਿਓ[੫]। ਖਿਨ ਮਹਿੰ ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਪਰਹਰਿਓ ॥੫੬॥ ਤੀਨੋ ਇਹ ਬਿਚਾਰਿਯੋ ਨੀਕੀ।ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਸ਼ਰਧਾ ਜੀਕੀ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸਿੱਖ ਅਧੀਰਜ ਧਰਨੋ[੬]। ਕਿਹ ਕੋ ਭਯੋ ਸਮਰਥ ਨ ਕਰਨੇ[੭] ॥੫੭॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਹ ਤੀਨੌਂ ਦੁਸ਼ਤਰ[੮] ਮੈਂ ਜਾਨੇ। ਹੁਇ ਆਵਤਿ ਇਕ ਪਾਸ ਨ ਮੇਰੇ। ਕਰਹਿੰ ਜਿ ਨਰ ਸੇ ਧੰਨ ਬਡੇਰੇ॥੫੮॥ ਜੱਦਪਿ ਮੋ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਆਇ। ਤੱਦਪਿ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ[੯] ਸ਼ਰਨਾਇ। ਅਧਮ ਉਧਾਰਨ[੧੦]ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ। ਪਤਿਤਨ ਪਾਵਨ[੧੧] ਕਹਿ ਜਗ ਸਾਰਾ॥੫੯॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੇਰੀ ਗਤਿ ਕੀਜੈ। ਹੌਂ ਅਸਮਰਥ ਬਡੋ ਲਖਿ ਲੀਜੈ'। ਤਿੰਹ ਕੀ ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਜਬਿ ਕਾਨਾ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ*॥੬੦॥'ਹ੍ਵੈ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਧਰਮ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰੀਏ।ਗਰਬ ਰਿਦੇ ਕੋ ਸਭਿ ਪਰਹਰੀਏ।ਸਿੱਖਨ

---

[੧]ਤਸੱਲੀ[ਫਾ:, ਖ਼ਾਤ੍ਰਿਰ ਨਿਸ਼ਾ]।[੨] ਸਰਵੰਸ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਣਕੇ। [੩]ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਤੇ ਗ਼ਮੀ। [੪]ਤੈਸੀ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਸਦਾ ਰੱਖਣ ਦਾ) ਸਾਮਾਨ ਕਰ। [੫]ਨਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ (ਭਾਵ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਕੀਤੀ)। [੬]ਭਾਵ ਘਬਰਾ ਗਿਆ।[੭]ਕਰਨ ਨੂੰ। [੮]ਕਠਨ। [੯]ਆਪ ਦੀ। [੧੦]ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ। [੧੧]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜੱਗਜਾਸੂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵੇਂ ਪਦ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਿੱਖ, ਫਕੀਰ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦੱਸਕੇ ਜੱਗਜਾਸੂ ਦਾ ਦਿਲ ਹਿਲਾਯਾ ਹੈ, ਉਹ ਫੇਰ ਅਪਣੀ ਅਧਮਗਤੀ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੋਕੇ ਮੁੱਢਲੀ ਅਵਸਥਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚ ਟੋਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੇਵ ਕਰਹੁ ਮਨ ਨੀਵੇਂ। ਸਨੈ ਸਨੈ[1] ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਥੀਵੇ' ॥ ੬੧ ॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਸੋ ਲਾਗਾ। ਸੇਵਾ ਬਿਖੈ ਬਡੋ ਅਨੁਰਾਗਾ[2]। ਸਮਾ ਪਾਇ ਸਿਮਰਨ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਮਤ ਭੀ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੬੨ ॥ ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ ਭਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ[3]। ਛੁਟਯੋ ਕਸ਼ਟ ਜਗ ਜਨਮ ਰੁ ਮਰਨਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਮਨੁਜ ਉਧਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੬੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਸਿੱਖਨ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਸੇਵਾ, ਉਪਦੇਸ਼। ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ, ਬਾਲਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ]

ਦੋਹਰਾ–ਕਿਉਂ ਜੰਜਾਰ ਉਰਝਯੋ ਮਨਾ! ਕਾਜ ਨ ਤੇਰੇ ਕੋਇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਸਰੋਜ ਕੋ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

{ਜੰਜਾਰ=ਜੰਜਾਲ, ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਜਾਲ, ਬੰਧਨ, ਝਗੜਾ, ਬਖੇੜਾ।}

ਅਰਥ–ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ! ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਬਖੇੜਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ (ਆਉਣਾ)। (ਸ੍ਰੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵ ਜੋ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ (ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਣਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਉਜਿਯਾਰਾ[4]। ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਹਿਰ[5] ਬਿਰਛ ਕੀ ਛਾਯਾ[6]। ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਗੁਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਯਾ ॥੨॥ ਬਾਰਿਕ ਅਜਾ[7] ਚਰਾਵਤਿ ਆਵਾ। ਜਗਨ ਲਗਯੋ[8] ਜਿਹ ਭਾਗ ਸੁਹਾਵਾ। ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲੇ ਗਤਿਦਾਈ। 'ਆਨਹੁ ਬਾਲੇ! ਬਾਲ ਬੁਲਾਈ' ॥੩॥ ਮੈਂ ਗਮਨਯੋ ਜਹਿਂ ਅਜਾ ਚਰਾਵਤਿ। ਕਹਯੋ 'ਬਾਲ! ਤੁਝ ਤਪਾ ਬੁਲਾਵਤਿ। ਕਿਛੁਕ ਕਹਤਿ ਸੁਨੀਏ ਢਿਗ ਆਈ। ਬਹੁਰੋ ਅਜਾ ਚਰਾ-ਵਹੁ ਜਾਈ' ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਬਾਲਿਕ ਆਵਾ ਸੰਗ ਮੇਰੇ। ਹਰਖਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਬਹੁਰੋ ਠਾਂਢੋ[9] ਰਹਯੋ ਅਗਾਰੀ ॥੫॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋਮਲ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਕਹੁ ਬਾਲਿਕ ਕੋ ਹੈ ਤਵ ਨਾਮੂ?। ਕੌਨ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਤੇਰੋ ਧਾਮੂ? ॥੬॥ ਕਿਹ ਕੋ ਤਾਤ ਸੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?। ਅਜਾ ਚਰਾਇੰ ਕਿ ਅਪਨ ਪਰਾਈ[10]?'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਸ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਘਰ ਹੈ ਨਿਕਟ ਜੁ ਗ੍ਰਾਮ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੭ ॥

---

[1]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [2]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਯਾ। [3]ਮੇਹਰ ਨਾਲ। [4]ਚਾਨਣ। [5]ਬਾਹਰ। [6]ਛਾਵੇਂ। [7]ਬੱਕਰੀਆਂ। [8]ਜਾਗਣ ਲਗੇ। [9]ਖੜਾ। [10]ਆਪਣੀਆਂ ਕਿ ਪਰਾਈਆਂ?

ਬੂੜਾ ਆਖਯ[1] ਮੇਰੋ ਜਾਨਹੁ। ਬਰਨ ਜਟੇਟਾ[2] ਰਿਦੇ ਪਛਾਨਹੁ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਈ। ਅਜਾ ਚਰਾਵਤਿ ਅਪਨ ਪਰਾਈ[3]॥ ੮॥ ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ 'ਕਰੀਏ ਨਿਜ ਕਾਰੀ। ਜਾਇ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਅਜਾ ਸੰਭਾਰੀ'। ਸਿਸ ਕਹਿ 'ਸੰਸਾ ਭਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਬੁਲਾਯੋ ਅਪਨੇ ਪਾਹੀ ॥ ੯॥ ਬਹੁਰ ਨ ਕਾਰਜ ਕਛੂ ਬਤਾਯੋ।–ਜਾਹੁ ਅਬੈ–ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਜੋ ਹਾਵਰ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਈ। ਕਿਉਂ ਹਕਾਰਨੇ[4] ਆਇਸੁ ਹੋਈ' ॥ ੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਜੁ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। ਕੌਨ ਦੋਸ਼ ਇਸ ਬਿਖੈ ਨਿਹਾਰਾ[5]। ਮਿਲਨੋ ਬੋਲਨ ਅਪਨ ਪਰਾਈ। ਬੁਧ ਸੁਧ ਸਗਰੀ ਪਰੈ ਲਖਾਈ' ॥ ੧੧॥ ਬੂੜਾ ਸੁਨਿ ਗਯ[6] ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਬਧਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਰਹਯੋ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਸੰਧਯਾ ਲੌ ਨਿਜ ਅਜਾ ਚਰਾਈ। ਜਾਇ ਸਦਨ ਪੁਨ ਰੈਨਿ ਬਿਤਾਈ॥ ੧੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ! ਕਹਿ ਬਾਲਾ। ਮੈਂ ਤਬ ਬੂਝਨ ਕਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਇਹ ਬਾਲਿਕ ਜੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਵਾ।ਤਿਹ ਸੌਂ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਅਲਾਵਾ।੧੩। ਕੌਨ ਅਹੈ, ਕਿਉਂ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ?। ਮੁਝੇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸਾਰਾ'। ਭਨਯੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਏਹੁ ਹ੍ਵੈ ਮਤਿਵੰਤਾ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤਾ ॥੧੪॥ ਹ੍ਵੈ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਸਦਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਛ੍ਵੈ ਨ ਸਕੇ ਮਨ ਬਿਸ਼ੈ ਜੰਜਾਲਾ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਪਾਵਹਿ। ਅਪਨੇ ਬਚ ਸੋਂ ਅਵਰ[7] ਤਰਾਵਹਿ' ॥੧੫॥ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ 'ਜੇ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਐਸੋ। ਕਿਉਂ ਸਸ਼ੰਕ ਪੁਛ ਕਾਰਜ ਕੈਸੋ ?[8]'। ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਭਾਖਯੋ ਦਯਾ ਅਵਾਸਾ। 'ਅਬਿ ਲੌ ਭਯੋ ਨ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੧੬॥ ਬਿਗਸੈ ਕਮਲ[9] ਤਬਹਿ ਲਿਹੁ ਪੇਖੀ। ਦਿੱਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਿਹ ਹੋਇ ਵਿਸ਼ੇਖੀ'। 'ਕਬਿ ਲੌ ਇਸ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ?। ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ ਦੇਹੁ ਸੁਖਰਾਸਾ !' ॥੧੭॥ ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਇਤੀ ਹੁਤੀ ਅਬ ਦੇਰਾ। ਬੋਲਨ ਮਿਲਨ ਦਰਸ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਭਲਕ ਬਿਲੋਕਹੁ ਕਸ ਹ੍ਵੈ ਠਾਟਾ[10]। ਖੁਲਹਿਂ ਮੋਹ ਕੇ ਬਿਕਟ ਕਪਾਟਾ[11]' ॥ ੧੮॥ ਬਹੁਰੋ ਭੋਰ ਜਬੈ ਹੁਇ ਆਈ। ਮਾਖਨ ਬਾਸਨ ਲੀਨ ਉਚਾਈ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤੇ ਕਰਿਕੈ ਚੋਰੀ। ਸਟਕਯੋ[12] ਘਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਸ ਠੌਰੀ ॥੧੯॥

---

[1]ਨਾਮ। [2]ਜੱਟ। [3]ਆਪਣੀਆਂ ਬੀ ਤੇ ਪਰਾਈਆਂ ਬੀ। [4]ਬੁਲਾਵਣ ਦੀ। [5](ਤੂੰ) ਦੇਖਿਆ ਹੈ। [6]ਸੁਣਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। [7]ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ। [8]ਕਿਉਂ ਸ਼ੰਕਾ ਨਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਸੀ (ਆਪਨੂੰ ਕਿ) ਕੀਹ ਕੰਮ ਹੈ। [9]ਖਿੜੇਗਾ (ਜਦੋਂ ਹ੍ਰਿਦੇ ਰੂਪੀ) ਕਮਲ। [10]ਕੱਲ ਵੇਖਣਾ ਕੈਸਾ ਠਾਠ ਹੋਵੇਗਾ। [11]ਕਰੜੇ ਤਖਤੇ। [12]ਖਿਸਕ ਆਯਾ।

ਤੂਰਨ ਬੂੜਾ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।ਆਇ ਬਿਲੋਕੇ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ।ਮਾਖਨ ਬਾਸਨ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰਿਕੈ।ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ॥੨੦॥ਮੁਸਕਾਨੇ ਪ੍ਰਭੁਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।'ਮਾਖਨ ਬਾਸਨ ਕਹਿੰ ਤੇ ਲ੍ਯਾਯੋ ?'। 'ਸੁਨਹੁ ਤਪਾ ਜੀ ! ਗਾਵਰਿ ਹੇਤਾ। ਘ੍ਰਿਤ ਆਨ੍ਯੋ ਮੈਂ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤਾ ॥੨੧॥-ਦਰਸ ਸੰਤ ਗੁਰ ਛੂਛ ਨ ਜਾਨਾ[1]-।ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਬਿਖੈ ਉਠਾਨਾ'।'ਭੋ ਬਾਲਿਕ ਹੈ ਲਘੁਤਨ ਤੇਰਾ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਕੌ[2] ਘਰ ਨਿਜ ਹੇਰਾ[3] ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਫਸਿਕੈ ਨਿਕਸਨ* ਭਾਰੀ। ਜਾਲ ਮੀਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੀ[4]'। ਸਿਸੁ ਕਹਿ'ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਘਰ ਜੋਊ।ਮੈਂ ਪਹਿਚਾਨ੍ਯੋ ਅਪਨੋ ਸੋਊ॥੨੩॥ਤਹਿਂ ਤੇ ਮਾਖਨਬਾਸਨ ਲੀਨੋ। ਆਨ ਉਪਾਇਨ ਤੁਮਰੀ ਕੀਨੋ। ਭੋਰ ਉਠਤਿ ਭੀ ਚੋਂਪ[5]ਨਵੀਨੀ। ਆਵਨ ਲਗੇ ਨ ਸੁਧ ਕਿਸ ਦੀਨੀ[6]' ॥ ੨੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਭੋ ਬਾਲਿਕ ! ਪਿਤ ਮਾਤ ਤੇ ਆਨ੍ਯੋ ਘ੍ਰਿਤ ਚੁਰਾਇ। ਬਹੁਰੋ ਜੇ ਘਰ ਜਾਵਈਂ ਮਾਰਹਿਂ ਤੋਹਿ ਰਿਸਾਇ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ੨੫ ॥ ਇਹ ਮਾਖਨ ਹਮ ਲੇਵਹਿਂ ਨਾਂਹੀ ॥ ਗਮਨਹੁ ਲੇ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਹਮਕੋ ਤੈਂ ਜੋ ਲ੍ਯਾਇ। ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਖ੍ਯੋ ਉਰ ਭਾਇ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬੂੜਾ ਰੋਵਨ ਲਾਗਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਰਹ ਉਰ ਅੰਤਰ ਜਾਗਾ। 'ਮਾਰਹਿਂ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮੁਝ ਕਬਿਹੀ[7]'। ਤੁਮ ਮਾਰਤਿ ਹੋ ਮੋ ਕੋ ਅਬਿ ਹੀ'॥੨੭॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈ'ਕੁਵਾਕ ਨ ਕਹ੍ਯੋ[8]।ਹਮਨੈ ਤੋਰ ਭਲਾ ਹੀ ਚਹ੍ਯੋ। ਕੌਨ ਮਾਰ ਕੀਨੀ ਤੁਝ ਤਾਈਂ। ਜਾਂ ਤੇ ਰੁਦਨ ਕਰੈਂ ਬਿਲਲਾਈ'॥੨੮॥'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਜਸ[9] ਮਾਰ੍ਯੋ ਮੋਹੀ। ਇਸ ਤੇ ਵਡੀ ਮਾਰ ਨਹਿਂ ਹੋਹੀ। ਬਾਰ੍ਯੋ ਦੀਪਕ, ਦਿਪਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ[10]। ਪੁਨ ਬੁਝਾਇ ਕੈ ਕਰਹੁ ਨਿਰਾਸਾ ॥੨੯॥ ਤੁਮਹਿ ਉਚਿਤ ਅਧਿਕਾਇ ਜਰਾਵਉ[11]। ਪਾਇ ਸਨੇਹ ਗੁਨਹਿ ਉਕਸਾਵਉ[12]।ਤਮਕੋ ਟਾਰਿ ਵਸਤੁ ਦਿਖਰਾਵਉ।ਪੂਰਿ ਆਸ ਅਸ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵਉ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਨਖਾਨ ਬਾਨੀ

---

[1]ਸੰਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਜਾਈਦਾ। [2]ਕੋਹੜਾ। [3]ਅਪਨਾ ਘਰ ਵੇਖਿਆ ਹਈ। [4]ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਰੀਤ (ਭਾਵ ਵਾਙੂ) ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਸਕੇ ਨਿਕਲਨਾ ਭਾਰੀ (ਕਠਨ) ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈ। [5]ਸ਼ੌਂਕ। [6](ਮੈਂ) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। [7]ਤਾਂ ਕਦੇ ਮਾਰਨਗੇ। [8]ਮਾੜੀ ਗਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਖੀ। [9]ਜਿਵੇਂ। [10]ਜਗਾਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ। [11]ਵਧੀਕ ਜਗਾਵੋ। [12]ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਵੱਟੀ ਸੀਖੋ (ਭਾਵ ਉੱਚੀ ਕਰੋ)।

*ਪਾ:-ਨਿਸ਼ਚੈ।

ਤਿਹ ਸੋਂ ਪੁਨ ਭਨੀ। 'ਬੂਢੇ ਬਡੋ ਸਮਾਨ ਬਾਤੈਂ ਤੂੰ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ'॥ ੩੧ ॥ ਤਬਿ ਹੀ ਤੇ ਇਹ ਨਾਮ–ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ–ਕਹਤਿ ਹੈਂ।ਸ਼ਰਨ ਗਹਯੋ ਸੁਖਧਾਮ ਕਰੁਨਾ ਕੀਨੀ ਜਗਤ ਗੁਰ ॥੩੨॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਹੇ ਸਿਸੁ ਕਰਿਕੈ ਭਾਉਨਿ[1] ਭਾਰੀ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਤਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿ ਉਰ ਕੀ ਆਸਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਲੋ ਗਯਾਨ ਸੁਖ ਰਾਸਾ' ॥੩੩॥ ਸੁਨਿਕੈ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਨ ਕੀਨੇ। ਬੰਦੇ ਪੰਕਜ ਪਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨੇ। ਭਯੋ ਗਯਾਨ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸੁਖਰਾਸੀ। ਸਗਰੀ ਉਰ ਤੇ ਦ੍ਵੈਤ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥੩੪॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਬਹੁਰ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਸਵਾ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਜਬਿ ਰਹੇ। ਨਿਤ ਉਠ ਤਬਿ ਹੀ ਕਰਹੁ ਸ਼ਨਾਨਾ।ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਮਾਨਿ ਮਨ ਭਾਨਾ'॥੩੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਸ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਬਿ ਲੌ ਰਾਖਯੋ ਉਚਿਤ ਸ਼ਨਾਨਾ[2]। ਮੈਂ ਮਲ ਨਾਸ਼ ਕਰੀ ਇਕਬਾਰਾ। ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰ ਬਲਿਹਾਰਾ ॥ ੩੬॥ ਬਹੁਰ ਨ ਕਬਿ ਲਾਗਹਿ ਮਲ ਲੇਸ਼ਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਮਿਟੇ ਕਲੇਸ਼ਾ। ਪਾਯੋ ਨਿਰਮਲ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪਾ। ਜਿਹ ਜਾਨਤਿ ਭਾ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ' ॥੩੭॥ ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ 'ਤੁਹਿ ਮਨੁਜ ਅਨੇਕਾ। ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਪਾਵਨ ਹੇਤੁ ਬਿਬੇਕਾ। ਤੁਝ ਕੌ ਦੇਖਿ ਅਚਾਰ ਕਰੰਤਾ[3]। ਤਿਨ ਰਿਦੇ ਜਾਗਹਿ,ਹੋਵਹਿ ਸੰਤਾ' ॥੩੮॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਸੋਊ। ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ,ਘਰ ਗਯੋ ਨ ਸੋਊ। ਖੋਜਤਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤਿਸ ਕੇਰੇ। ਚਲਿ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਡੇਰੇ ॥੩੯॥ ਦੇਖਯੋ ਨਿਜ ਬਾਲਿਕ ਕੋ ਜਬਿ ਹੀ। ਗੁਰ ਬੈਨਨ ਤੇ ਭਾ ਬ੍ਰਿਧ[4] ਤਬਹੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਦੇਖਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਰਹਯੋ ਸੁ ਬੁਢਾ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦ੍ਵਾਰੇ॥੪੦॥ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੇਵਹਿ ਧਰਿ ਭਾਊ।ਬਿਖੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਫੁਰਤਿ ਨ ਕਾਊ। ਮਨ ਥਿਤ ਕਰਿ ਸਤਿਸੰਗ ਸਮਾਵਾ।ਪੁਨ ਜਬਿ ਕੇਤਿਕ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਾ॥੪੧॥ ਸੁਨੀਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਇਤਿਹਾਸਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਵਸ ਸੁਲਖਣੀ ਪਾਸਾ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਸੁ ਬੈਠਯੋ ਜਾਈ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਮੁਝ ਕੋ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੪੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਟਿਕਨ ਦੇਹੁ ਅਬ ਤਪੇ ਕੋ ਬਿਚਰਣ ਕੀਨ ਬਿਸ਼ਾਲ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਰਹਯੋ ਸੰਗ ਚਿਰਕਾਲ ॥ ੪੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੇ ਤੁਝਕੋ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਬਾਹਰ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ। ਹਮਰੇ ਪਾਸ ਰਹਿਨ ਦਿਹੁ ਅਬਹੀ । ਤੁਝ ਬਿਨ ਜਾਇੰ ਵਹਿਰ ਨਹਿੰ

[1]ਭਾਵਨੀ। [2]ਅਜੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਜੋਗਾ ਛੱਡ ਲਿਆ ਨੇ। [3]ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਦੇਖਕੇ। [4]ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। (ਅ) ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਬਿਹੀ'॥੪੪॥ ਮੈਂ ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰਾ॥–ਨਿਜ ਹਿਤ ਇਨ ਬਚ ਸਾਰ ਉਚਾਰਾ॥ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗ ਕੀਨਿ ਉਦਾਸੀ॥ਅਬ ਇਉਂ ਉਚਿਤ ਰਹੈਂ ਇਨ ਪਾਸੀ–॥ ੪੫॥ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਆਵਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿਕੈ ਤਬੈ ਅਲਾਵਾ। 'ਕਿਸੇ ਬਿਸਾਵਹੁ ਨਿਜ ਪਸ਼ਚਾਤੀ[1]। ਗੁਰਤਾ ਦੇਹੁ ਕਰਹੁ ਬੱਖਜਾਤੀ[2] ॥੪੬॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਕੈ ਲਖਮੀ ਦਾਸ। ਕਿਧੌਂ ਅਪਰ ਕੋ ? ਹੇ ਸੁਖਰਾਸ !॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਤੇ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਜੋ ਪਾਵਹਿ ਸਭਿ ਜਗ ਗੁਰਿਆਈ*' ॥ ੪੭ ॥ ਕਹਿਤਿ ਭਏ 'ਹਮਰੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਤ੍ਰਿਹਣ ਗੋਤ ਛੱਤ੍ਰੀ ਜਿਹ ਜਾਤੀ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਲਹਿਣਾ ਤਾਂਕੋ ਨਾਮ। ਪੁਨ ਅੰਗਦ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਅਭਿਰਾਮ ॥੪੮॥ ਅਪਨੋ ਸੋ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਧਾਰੋਂ। ਭਗਤਿ ਭਾਵਨਾ ਭਲੀ ਬਿਥਾਰੋਂ।ਭੇਦ ਨ ਲਖਿ ਸਕਹੀ ਕੋ ਜੈਸਾ। ਦੂਸਰ ਬੇਖ ਧਰਵ ਮੈਂ ਐਸਾ[3]' ॥ ੪੯ ॥ ਇਉਂ ਸੁਨਿਕੇ ਮੈਂ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦੇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਅਬ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਰਜਾਈ। ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਂ ਰਹਿਹੌਂ ਜਾਈ ॥ ੫੦ ॥ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਮੇਲਹੁ ਜਬਿਹੀ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਤਬਿਹੀ॥ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਚਿਤ ਚੇਤੈ ਕਰੀਏ॥ ਭੂਲ ਕਹਜੋ,ਕਛੁ ਰਿਦੈ ਨ ਧਰੀਏ'॥੫੧॥ਸੁਨਿਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ॥ 'ਤ੍ਵੈ ਹਮਸੇ ਨਿਤ ਮਿਲਜੋ ਪਿਆਰੇ॥ਸੰਗੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਝਾਰੀ॥ਕਰਤਜੋ ਹਮਰੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ॥੫੨॥ਤਨ ਮਿਲਿਓ ਪੁਨ ਬਿਛੁਰਨ ਹੋਈ। ਜਿਨ ਮਨ ਮਿਲੇ ਨ ਬਿਛੁਰੇ ਕੋਈ। ਸਦਾ ਯਾਦ ਤ੍ਵੈ ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੇ। ਪਰਮ ਮੀਤ ਕਿਉਂ ਦੇਹਿਂ ਬਿਸਾਰੇ' ॥ ੫੩ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਮੈਂ ਕੀਨੀ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਜਬਿ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ। ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਤਿਨ ਮੂਰਤ ਧਯਾਨਾ। ਕਰੋਂ ਰਿਦੇ ਹ੍ਵੈ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ ॥੫੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਪਰਮ ਬਡੇਰੇ !। ਹੁਤੀ ਜਿਤੀਕ ਰਿਦੇ ਸੁਧ ਮੇਰੇ। ਤਿਤੀ ਕਥਾ ਇਹੁ ਦੀਨ ਸੁਨਾਈ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਮੈਂ ਪਾਇ ਰਜਾਈ ॥ ੫੫ ॥ ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਂ ਰਹਜੋ ਬਹੋਰੀ। ਧਯਾਨ ਕਰੋਂ ਬੰਦੋਂ ਤਿਹ ਠੌਰੀ। ਜਬਿ ਮੈਂ ਸੁਨਜੋ ਦੁਤਿਯ ਕਿਯ ਬੇਖਾ[3]। ਦਰਸ ਹੇਤ ਭੀ ਚਾਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੫੬ ॥ ਤਤਛਿਨ ਤੁਮਰੇ ਆਇ ਸਮੀਪਾ॥ਦਰਸੇ ਤੁਮ ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੋ ਤੁਮ ਓਹੀ॥ਹੇ

---

[1]ਕਿਸ ਨੂੰ ਬਿਠਾਓਗੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਂ। [2]ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਕੇ ਕਰੋਗੇ ਪ੍ਰਗਟ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਦੂਸਰਾ ਭੇਸ ਲੀਤਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਜੋ ਪਾਵਹਿ ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਆਈ।

ਪ੍ਰਤੀਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦ੍ਰਿੜ ਮੋਹੀ ॥ ੫੭ ॥ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਆਪ ਲਿਖਿਵਾਈ । ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਮੁਝ ਦੀਨ ਬਡਾਈ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਹੁ।ਤੀਨ ਕਾਲ ਕੀ ਬਾਤ ਬਖਾਨਹੁ ॥੫੮॥ ਸੁਨੀ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜਬਿ ਹੀ। ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਮੁਖ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਹੀ।'ਸੁਨਿ ਬਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਮ* ਤੁਮ ਹੋ†। ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੁਨ ਧੰਨ ਜਨਮ ਹੋ ॥੫੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਮਰੋ ਮੁਖ ਰਾਂਕਾ ਸ਼ਸ਼ੀ ਸੁਧਾ ਗਿਰਾ ਸਮ ਭਾਇ[1]।ਸਿਖ ਬਿੰਦਾਰਕ ਪੀਵਹੀ[2] ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਹੀ ਅਘਾਇੰ[3] ॥੬੦॥ ਚੌਪਈ॥ਇਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇ। ਨਹੀ ਅਲਭ ਵਸਤੁ ਹ੍ਵੈ ਕੋਈ। ਜਿਉ ਪਾਰਸ[4] ਧਨ ਤੋਟ ਨ ਹੋਈ ॥੬੧॥ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕੀਓ ਜਗ ਪਰ ਤੁਮ। ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਨ ਕੋ ਇਸ ਕੇ ਸਮ। ਸੁਨਹਿ ਪਢਹਿੰ ਹਿਤ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸੁਨਹਿੰ। ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ ਗੁਨਹਿ[5] ॥ ੬੨॥ ਕਲੁਖ ਬਿਪੁਲ ਬਿਕਲਾਹਿ ਪਰਾਹੀ[6] । ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰੇ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਹ੍ਵੈ ਆਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਦਪੰਕਜ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੈ ਮੁਕਤਿ ਫਲ ਤਾਂਹੀ' ॥ ੬੩ ॥ ਪੁਨਿ ਬਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ । ਬੋਲਕੋ ਬਚਨ 'ਸੁਨਹੁ ਮਮ ਨਾਥਾ!।ਭਯੋ ਹਦੂਰ[7] ਜਿਤੋ ਇਤਿਹਾਸਾ। ਸੋ ਬਰਨਨ ਕੀਨੋ ਤੁਧ ਪਾਸਾ ॥ ੬੪ ॥ ਇਸ ਆਗੇ ਸੁਧ ਮੋਹਿ ਨ ਕੋਊ । ਰਾਵਰ ਸਰਬ ਜਾਨਿ ਹੋ ਸੋਊ । ਜਰਾ ਗ੍ਰਸੀ[8] ਅਬ ਕਾਯਾਂ ਮੇਰੀ। ਲਖਹੁ ਆਰਬਲ ਭਈ ਬਡੇਰੀ ॥ ੬੫ ॥ ਇਹ ਅਬ ਛੂਟਹਿ ਬਚਨ ਨਿਜ ਕਰੀਏ। ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਮੋਹਿ ਉਧਰੀਏ'। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੁਸਕਾਨੇ। 'ਕਿਉਂ ਅਸ ਆਪ ਉਤਾਇਲ[9] ਠਾਨੇ ॥ ੬੬ ॥ ਅਬ ਦ੍ਵੈ ਮਾਸ ਬੈਸ ਹੈ ਤੇਰੀ। ਪੁਨ ਸਰੀਰ ਹੈ ਭਸਮ ਸੁ ਢੇਰੀ। ਤਬਿ ਲਗ ਹਮ ਢਿਗ ਰਹੁ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।

---

[1]ਮੂੰਹ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਚੰਦਰਮਾਂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ (ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ)। [2]ਸਿਖ ਰੂਪੀ ਦੇਵਤੇ ਪੀਣਗੇ। [3]ਰੱਜਣਗੇ ਨਹੀਂ। [4]ਪਾਰਸ (ਦੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਿਆਂ)। [5]ਵਿਚਾਰਨਗੇ। [6]ਪਾਪ ਸਾਰੇ ਹੀ ਘਬਰਾ ਕੇ ਨੱਸ ਜਾਣਗੇ। [7]ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ। [8]ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ। [9]ਛੇਤੀ, ਕਾਹਲ।

*ਇਹ ਵਾਕ ਨਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਉਚਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਬਾਲਾ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੱਚੀ ਮੁਚੀ ਯਾ ਵਡਿਆਈ ਲਈ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਅਰਸ਼ੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਤੁੱਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਇਹ ਬੀ ਕਿਸੇ ਆਦਿ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਗ਼ਾਲਬਨ ਏਥੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਹੈ:-ਸੁਣ ਬਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਿਯ ਤੁਮ ਹੋ।

†ਪਾ:-ਕੋ।

ਪਰਚਹੁ ਸੁਨਹੁ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਗਾਥਾ[1]।੬੭। ਸੁਨਿਕੈ ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਾਲਾ। ਰਹਯੋ ਸਮੀਪ ਸੁਖਦ ਤਿਹ ਕਾਲਾ[1]। ਕਹੈ ਸੁਨੈ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਔਰੀ। ਦੋਇ ਮਾਸ ਜਬਿ ਬਿਤੇ ਬਹੋਰੀ ॥੬੮॥ ਪਰਾਲਬਧ ਭੋਗੀ ਨਿਜ ਜਬਿਹੀ। ਅਯੋ ਸਮਾਂ ਤਨ ਬਿਨਸਨ ਤਬਿਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਬੰਦਨਾਬਹੁਰ ਧਯਾਨ ਧਰਿ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥੬੯॥ ਧਰਨੀ ਕੋ ਪੁਨੀਤ ਕਰਿਵਾਇ। ਪੌਢਯੋ[2] ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਰ ਧਯਾਇ। ਤਨਕ ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਤਨ ਕੋ ਤਯਾਗੀ[3]। ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਰਮ ਪਦੈ ਬਡ ਭਾਗੀ ॥੭੦॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮਹਿਂ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ। ਜਿਉਂ ਪਾਨੀ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿਹੈ ਪਾਨੀ।ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀਤੇਹਣ ਕੁਲਰਾਈ।ਕਹਿਕੈਭਲੀ ਚਿਤਾ[4] ਕਰਿਵਾਈ ॥ ੭੧ ॥ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਤਨ ਕੋ ਉਚਵਾਇ। ਰਾਖਯੋ ਊਪਰ ਤਾਂਹਿ ਬਨਾਇ। ਬਹੁਰੋ ਆਪ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਤ੍ਰਿਣ ਅਗਨੀ ਕੋ ਹਾਥ ਉਚਾਇ[5] ॥੭੨॥ ਤਬ ਸਿਖ ਬਰਜ[6] ਰਹੇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਗਿ ਦਾਹੁ ਦੇ ਜਾਰੀ[7]। ਜਿਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੇਵਕ ਪਯਾਰੇ। ਅਪਰ ਨ ਕਿਛੁ ਗਿਲਤੀ ਉਰਧਾਰੇ।੭੩।ਬੈਸੇ ਬਹੁਰ ਸਰਬ ਸਿਖ ਮਾਂਹੀ। ਬਾਲੇ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਬ੍ਰਹੁ ਪ੍ਰਾਹੀ[8]।'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਭਿ ਹੀ ਨਰ ਕਹਿਹੀਂ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹਿਤਕਾਰੀ ਅਹਿਹੀ' ॥ ੭੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਕੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਿਤਾਲੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਮਿਲਾਪ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਰਸੁਤੀ ਸਿਮਰਨ ਉਦਧਿ ਕਵਿਤਾ ਪ੍ਰਦ ਜਿਉਂ ਇੰਦ।
ਬਿਗਸਤਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕੁਮਦ ਸੁਨਿ ਕੋਕ ਬਿਮੁਖ ਦੁਖ ਦੁੰਦ ॥੧॥

{ ਉਦਧਿ=ਸਮੁੰਦ੍ਰ। ਪ੍ਰਦ=ਦਾਤਾ [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਦ:]
ਕੋਕ=ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ। }

ਅਰਥ—ਸਮੁੰਦਰ (ਰੂਪੀ) ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਮਾਨੋਂ ਕਵਿਤਾ (ਰੂਪੀ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ (ਜਿਸਨੂੰ) ਸੁਣਕੇ ਕੁਮਦਨੀ ਵਾਙੂੰ (ਪ੍ਰੇਮੀ) ਸ਼੍ਰੋਤੇ ਤਾਂ ਖਿੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਛੁੱਟੜ) ਚਕਵੀ ਵਾਂਙੂ ਬੇਮੁਖ (ਲੋਕ) ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ ॥ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਥਾ। ਭਈ ਜਥਾ ਉਚਰੋਂ ਮੈਂ

[1]ਸੁਖਦਾਤੇ ਦੇ ਕੋਲ ਰਿਹਾ ਉਸ ਵੇਲੇ। [2]ਲੇਟ ਗਿਆ। [3]ਭਾਵ ਖੇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਪੱਕਾ ਫਲ ਹੱਥ ਲਾਂਦਿਆਂ ਡਾਲੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਛਿਨ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਈ। [4]ਚਿਖਾ। [5]ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੁੱਕ ਕੇ। [6]ਰੋਕ। [7](ਤਾਂ ਬੀ) ਅਪਨੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਦਾਹ ਦੇ ਕੇ (ਦੇਹ) ਸੜੀ। [8]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤਥਾ*।ਜੰਗਲ ਮਤੇ ਜੁ ਹੁਤੀ ਸਰਾਇ†। ਮਨ ਪੁਨੀਤ–ਫੇਰੂ–ਤਹਿਂ ਥਾਇ ॥੨॥ ਤਿਹਨ ਗੋਤ,ਛੱਤ੍ਰੀ ਜਿਹ ਜਾਤੀ। ਕਰਮ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸਭ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ[1]। ਤਿਹ ਘਰ ਜਨਮਯੋ‡ ਸੁਤ ਸੁਖਦਾਈ। ਲਹਿਣਾ ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਨਮਤਿ ਭਗਤਿ ਸੰਗਿ ਜਿਸ ਆਈ। ਕਿਧੋਂ ਤਾਂਹਿ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਬਨਾਈ। ਧੀਰਜ ਖਿਮਾਂ ਭੁਜਾ[2] ਜਿਹ ਸੋਹੈ। ਅਜਰ ਜਰਨ[3] ਸ਼ੁਭ ਰਿਦਾ ਭਯੋ ਹੈ ॥੪॥ ਮੈਤ੍ਰੀ, ਮੁਦਿਤਾ[4], ਜਾਂਘ[5] ਸੁਹਾਈ। ਕਟ[6] ਕਰੁਨਾ ਕੀ ਅਤਿ ਛਬਿ ਪਾਈ। ਭਾਉ[7] ਬਦਨ, ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਨਾਏ। ਸਮ ਦਮ[8] ਜਾਂਕੇ ਕਰਨ ਸੁਹਾਏ ॥ ੫ ॥ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਨ ਲਿਵ ਲਾਗਨ ਜੋਊ[9]। ਦ੍ਵੈ ਲੋਚਨ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸ਼ੁਭ ਸੋਊ। ਗ੍ਯਾਨ ਸੀਸ[10] ਜਿਹ ਕੇਰ ਬਿਰਾਜਤਿ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸ਼ੁਭ ਛਾਜਤਿ[11] ॥ ੬ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧਰਿ ਜਨਮ ਸੁਹਾਵਾ। ਬ੍ਰਿਧੇ ਦੇਹਿ ਜਿਉਂ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ। ਚੌਦਹਿ ਬਰਖ ਆਰਬਲ[12] ਹੋਈ। ਜਿਨਹਿ ਬਿਕਾਰ ਨ ਪਰਸਯੋ ਕੋਈ ॥ ੭ ॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਇਕ ਖਡੂਰ ਮਹਿਂ ਰਹਿਹੀ। ਸੁਤਾ ਨਿਕੇਤ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਅਹਿਹੀ। ਭੇਜਿ ਮਨੁਜ ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਸਗਾਈ। ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਪੁਨ ਦੀਨ ਬਿਤਾਈ ॥੮॥ ਕਰਿਓ ਬਯਾਹ ਦਾਜ ਬਹੁ ਦੀਨਾ। ਦੇਖਿ ਜਮਾਤਾ[13] ਆਨੰਦ ਭੀਨਾ। ਗਏ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਜ ਰਹੇ ਬਹੋਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਿਓ ਤਿਸ ਠੌਰੀ॥ ੯ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਚਢੀ ਬਲੋਚਨ ਧਾਰੀ[14]। ਜੰਗਲ ਮਤੇ ਸਰਾਇੰ ਸੁ ਮਾਰੀ। ਫ਼ਾਹਿ ਨਿਕੇਤ ਥੇਹ ਸੋ ਕੀਨਾ। ਬਹੁਰ ਨ ਕੋਊ ਬਸਨੇ ਦੀਨ॥੧੦॥ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਤਬਿ ਤੇ ਤਜਿ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਆਨਿ ਖਡੂਰ ਬਿਖੈ ਕਿਯ ਧਾਮੂ॥ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਪੁਨ ਗਏ ਕਿਥਾਂਵ ਨ[15]। ਬਹੁਤੇ ਕੀਨੇ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਨ ॥੧੧॥ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਨਾਰਿ ਨਰ ਜੋਊ। ਸੇਵਕ ਦੁਰਗਾ ਕੇ ਸਭਿ ਸੋਊ।

[1]ਪ੍ਰਗਟ ਸੀ। [2]ਧੀਰਜ ਤੇ ਖਿਮਾਂ ਦੋ ਬਾਹਾਂ। [3]ਨਾ ਜਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਰ ਲੈਣਾ। [4]ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਅਨੰਦਤਾ । [5]ਲੱਤਾਂ। [6]ਲੱਕ। [7]ਸ਼੍ਰਧਾ, ਸਤਿਕਾਰ। [8]ਸਮ=ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨਾ। ਦਮ=ਬਾਹਰਲੇ ਇੰਦ੍ਰਯ ਵਸ ਕਰਨੇ। [9]ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਲਿਵ ਲਗਨਾ ਜੋ ਹੈ। [10]ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪੀ ਸੀਸ। [11]ਫਬ ਰਿਹਾ ਹੈ। [12]ਆਯੂ । [13]ਜਵਾਈ । [14]ਬਲੋਚਾਂ ਦੀ ਧਾੜ (ਡਾਕੂ)। [15]ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਨਾ।

*ਹੁਣ ਕਥਾ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।

†ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇੰ ਜੋ ਜੰਗਲ ਭਾਵ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਸੀ, ਇਹ ਥਾਂ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ੩੬ ਮੀਲ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਨਾਂਗੇ ਦੀ ਸਰਾਂ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ।

‡ਆਪ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧ ਸੰ: ੧੫੬੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਜਾਹਿ[1] ਬਰਖ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜ੍ਵਾਲਾ*। ਪਰਸਿ ਕਾਂਗੜੇ ਹਰਖ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੧੨ ॥ ਲਹਿਣਾ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਮੁਖਿ ਹ੍ਵੈ ਜਾਈ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿਹੈ ਨੇਮ ਸਦਾਈ।ਏਕ ਸਿੱਖ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇਰਾ। ਰਹਿ ਖਡੂਰ ਜਿਸ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਪਢੈ ਸਦੀਵ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਸੇਵ ਆਨ[2] ਕੀ ਰਿਦੇ ਨ ਆਨੀ[3]। ਸ਼ਰਧਾ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਗ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰੇਮਾਨੰਦ ਰਹੇ ਨਿਤ ਤਾਂਹੀ ॥੧੪॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਇਕ ਮਨ ਹੋਈ। ਬਾਨੀ ਪਢੈ ਪ੍ਰੇਮ ਯੁਤ ਸੋਈ।ਸੁਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਲਹਿਣੇ ਜਬਿਹੀ। ਜਾਗਯੋ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਤਬਿਹੀ ॥੧੫॥ ਸਿੱਖ ਹਕਾਰਯੋ ਬੂਝਯੋ[4] ਤਾਂਕੋ। 'ਤੁਮ ਜੋ ਪਢਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕਹੁ ਕਾਂਕੋ[5]'। ਸਿੱਖ ਕਹਯੋ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੇਰਾ। ਪੜ੍ਹੋਂ ਸ਼ਬਦ ਤਿਨ ਕੋ ਮੈਂ ਚੇਰਾ' ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਬ ਲਹਿਣੇ ਮਨ ਮੈਂ ਗਿਣੀ—ਜਿਸਕੇ ਐਸੇ ਬੈਨ। ਗੁਰੂ ਕਰੋਂ ਤਾਂਕੋ ਅਬੈ, ਸੁਨਤਿ ਹੋਤਿ ਮਨ ਚੈਨ ॥ ੧੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰਵਨ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਅਗਾਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੈਂ ਗਯਾਨ ਉਦਾਰੇ। ਹਮਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨ ਆਹੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ ਨ ਕੋ ਤਿਨ ਜਾਹੀ ॥ ੧੮ ॥ ਔਰ ਨ ਕਿਸਕੀ ਸੰਗਤਿ ਹੋਈ। ਜਾਂਤੇ ਪਿਖਉਂ ਜਾਇ ਗੁਰ ਸੋਈ। ਸੁਨਯੋ ਸ਼ਬਦ ਇਨ ਸਿਖ ਜੁ ਬਖਾਨਯੋ। ਦਰਸ ਕਰੋਂ ਮਨ ਬਹੁਰ ਲੁਭਾਨਯੋ॥ ੧੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜ੍ਵਾਲਾ ਪਰਸਨ ਕੋ ਸਮੈਂ ਆਯੋ ਅਬਹੀ ਨੇਰ।ਤਿਹ ਮਗ ਸਭਿ ਨਰ ਲੈ ਚਲੋਂ ਲੇਵੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਿ—॥੨੦॥ ਤਬਿ ਤਿਂਹ ਸਿਖ ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ[6] ਸ਼ਬਦ ਕੰਠ ਕਰਿ ਲੀਨ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਪਢਿਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਉਪਜੇ ਭਾਉ[7] ਨਵੀਨ ॥ ੨੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਿਲਿਨੇ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਐਸੇ। ਮਧੁਕਰ[8] ਖੋਜਤਿ ਪੁਸ਼ਕਰ[9] ਜੈਸੇ। ਜਿਉਂ ਮ੍ਰਿਗ ਪਯਾਸੋ ਜਲ ਕੋ ਚਾਹੈ।ਜਿਉਂ ਚਾਤ੍ਰਿਕ[10] ਇਕ ਬੂੰਦ ਬਿਨਾਹੈ[11] ॥੨੨॥ ਦੇਵੀ ਪਰਸਨ ਦਿਨ ਪੁਨ ਆਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਲਿਜਾਵਨ ਮਨ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਭੁਏ ਨਰ ਲਹਿਣੇ ਸੰਗਾ। ਗਮਨੇ ਜ੍ਵਾਲਾ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ॥

[1]ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇਸਨ।[2]ਹੋਰ।[3]ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਂਵਦਾ।[4]ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ।[5]ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ।[6]ਕੋਲੋਂ।
[7]ਪ੍ਰੇਮ। [8]ਭੌਰਾ। [9]ਫੁੱਲ। [10]ਪਪੀਹਾ। [11]ਇਕ ਬੂੰਦ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਅ) (ਜਿਵੇਂ) ਇਕ ਬੂੰਦ ਬਿਨਾ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ ਵਯਾਕੁਲ)।

*ਜਵਾਲਾ ਜੀ ਨਾਮੇ ਟਿਕਾਣਾ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਲਾਟ ਨਿਕਲਕੇ ਬਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵੀ ਸਮਝਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭੌਣ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਰ ਏਥੇ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਮਿੱਤ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ।

੨੩ ॥ ਸਰਬ ਸੰਗ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਅਪਰ ਪੰਥ[1] ਚਲਿਕੈ ਅਬ ਜਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਦਰਸ਼ ਕਰਹੁ ਮਤਿ-ਵਾਨਾ[2]! ॥੨੪॥ ਇਹ ਮਗ ਜਾਵਨ ਫਲ ਸੁ ਬਿਸ਼ਾਲੇ। ਦ੍ਵੈ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਂ ਸੁਖਾਲੇ'।ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਨਰ ਬਹੁ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਚਲਹੁ ਸੁ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ'॥੨੫॥ਬਹੁਤ ਭੀਰ ਨਿਜ ਲੇਕਰਿ ਸੰਗਾ। ਗਮਨਯੋ ਲਹਿਣਾ ਭਾਗ ਉਤੰਗਾ[3]। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸਗਰੋ ਮਾਰਗ ਛੋਰੀ[4]। ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਕਰ-ਤਾਰਹਿਂ ਠੋਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਵਹਿਰ ਤਿਸ਼ਟ ਇਕ ਮਨੁਜ ਬੁਝੇਰਾ[5]। ਇਹ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਅਹੈ ਕਿਸ ਕੇਰਾ?'।ਕਹੈ ਸੁ ਨਰ'ਜਗ ਗੁਰ ਗਤਿਦਾਈ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਪਾ ਕਹਾਈ ॥੨੭॥ ਬਹੁ ਨਰ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਵਹਿਂ। ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਨਿਜ ਇੱਛ ਪੁਜਾਵਹਿਂ। ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਾਮੂ। ਤਿਨ ਕੋ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਇਹੁ ਗ੍ਰਾਮੂ' ॥੨੮॥ਸੁਨਿ ਲਹਿਣੇ ਕੈ ਸੰਗੀ ਕਹਿਹੀਂ।'ਜਿਸਕੇ ਸ਼ਬਦ ਪਢਤਿ ਤੂੰ ਰਹਿਹੀਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਰਿਦੇ ਚਹਿਤ ਹੈਂ। ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਹਾਂ ਬਸਤਿ ਹੈਂ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਨਹਿਂ ਅੰਗ ਸਮਾ-ਵਹਿ। ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ ਕੌ[6] ਧਨ ਬਹੁ ਪਾਵਹਿ। ਭਯੋ ਠਾਂਢਿ ਨਿਜ ਸਾਥ ਅਗਾਰੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਠਹਿਰੋ ਇਹ ਠਾਂ ਤੁਮ ਸਭੈ,ਹੌਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਆਇ। ਬਹੁਰੋ ਡੇਰਾ ਕਰੈਂ ਮਿਲਿ ਕਿਧੌਂ ਅਗਾਰੀ ਜਾਇਂ' ॥ ੩੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਸਾਮੁਹੇ ਗਮਨੇ[7]।ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨੀ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਭਵਨੇ[8]।–ਸੇਵਕ ਹਮਰਾ ਆਵਤਿ ਸੋਈ। ਮੋਹਿ ਰਾਜ ਕਾ ਧਨੀ ਜੁ ਹੋਈ[9]–॥ ੩੨॥ ਨਿਜ ਆਸਨ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਆਏ। ਵਹਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਠਾਂਢੇ ਇਕ ਥਾਂਏ। ਮਿਲੇ ਸਰਬ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਆਰੇ* । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲਹਿਣੇ ਨਿਜ ਪਯਾਰੇ[10] ॥ ੩੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਵਲੋਕਤਿ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਖਾਨਿ। ਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹਿ ਮੁਝ ਅਹੈਂ ਸੁ ਕੌਨੇ ਥਾਨ?' ॥੩੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ[11] ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਆਵਹੁ ਤੁਮ ਹਮਰੇ ਸੰਗਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਉਂ ਦਿਖਾਇ। ਜਿਹ ਕੋ ਤੂੰ

[1]ਹੋਰ ਰਾਹ। [2]ਹੇ, ਮਤਿਵਾਨੋ! [3]ਉੱਚੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। [4]ਲੰਘੇ। [5]ਖੜੋਕੇ ਇਕ ਮਨੁਸ਼ਯ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ। [6]ਕੰਜੂਸ। [7]ਪਿੰਡ ਵਲ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਚਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ)। [8](ਓਧਰ) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ) ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ। [9]ਮਾਲਕ ਜੋ ਹੋਵੇਗਾ। [10]ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਲਹਿਣੇ ਜੀ ਨੂੰ (ਮਿਲੇ)। [11]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ।

*ਪਾ:–ਮਿਲੇ ਸਰਬ ਨਰ ਤੇ ਹੁਇ ਨਯਾਰੇ।

ਬੂਝਤਿ ਹਿਤ ਲਾਇ[1] ॥ ੩੫ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ । ਇਹ
ਬਾਜਨਿ[2] ਪਰ ਜਾਇ ਪਿਛਾਰੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਸਮੀਪ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ।ਬੋਲੇ ਠਾਂਢੇ
ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੩੬ ॥ 'ਬੜਵਾ[2] ਪਰ ਤੇ ਅਬ ਉਤਰੀਜੈ । ਇਸ ਕਾਸ਼ਟ
ਕੇ ਸੰਗ[3] ਬੰਧੀਜੈ । ਤੁਮਰੇ ਸਨਮੁਖ ਹੈ ਦਰ[4] ਜੋਊ । ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹੁ ਤਿਸ ਮਹਿ
ਦਰਸ਼ਹੁ ਸੋਊ' ॥੩੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚਨ ਕਹਿ ਤਹਿਂ ਤੇ
ਆਗੇ ਜਾਇ। ਲਘੁ ਦਰ[5] ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਦੁਤਿਯ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਗੁਰ ਗਤਿਦਾਇ
॥ ੩੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਸਿੰਘਾਸਨ[6] ਬੈਸੇ। ਧਰ੍ਯੋ ਸ਼ਰੀਰ ਸ਼ਾਂਤਿ
ਰਸ ਜੈਸੇ। ਬਾਂਧਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਲਹਿਣਾ ਗਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ
॥ ੩੯ ॥ 'ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ' ਕਹਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ । ਅਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਮਹਿਂ ਮਤਿ
ਜਿਹ ਭੀਨੀ । ਬੈਠਿ ਪਛਾਨ੍ਯੋ-ਹੈ ਇਹ ਸੋਈ । ਪੰਥ[7] ਬਤਾਵਤਿ ਆਵਤਿ
ਜੋਈ-॥ ੪੦ ॥ ਅਚਰਜ ਗੁਨਿਕੈ[8] ਭਯੋ ਹਰਾਨਾ । ਔਗੁਨ ਬਡੋ ਆਪ ਤੇ
ਜਾਨਾ । ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ[9]-ਜੋ ਹਉਂ ਜਾਨਤਿ । ਉਤਰ ਤੁਰੰਗਨਿ ਬੰਦਨ
ਠਾਨਤਿ[10]-॥੪੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਭੀਤਭਯੋ[11],ਬਿਸਮਾਦਿਓ,ਨਹਿਂ ਬੋਲੈ ਕਛੁਬੈਨ।
-ਬਡੀ ਭੂਲ ਮੋਤੇ ਭਈ-ਰਹ੍ਯੋ ਨੀਚ[12] ਕਰਿ ਨੈਨ॥ ੪੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥-ਹੌਂ
ਬਾਜਨਿ ਪਰ ਚਢ੍ਯੋ ਕੁਭਾਗਾ। ਪਗ ਸੋਂ ਚਲਿ ਆਏ[13] ਮੁਰਿ ਆਗਾ । ਇਹ
ਬਡ ਗੁਨਹਿ[14] ਛਿਮਹਿਂ ਕਿਵ[15] ਮੇਰਾ-।ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੋਚਤਿ ਭਯੋ ਘਨੇਰਾ
॥ ੪੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨੀ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕਹੀ ਮ੍ਰਿਦੁ
ਬਾਨੀ।'ਪੁਰਖਾ ! ਕੁਸ਼ਲ[16] ਤੁਮਾਰੈ ਅਹੇ?'।ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਲਹਿਣੇ ਬਚਕਹੇ
॥੪੪॥'ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਮੋਹਿ ਸੁਖਕੰਦਾ!'।
ਬੇਖ ਭਗਤ ਦੇਵੀ ਕੋ ਸਭਿਹੀ । ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗ੍ਯੋ ਤਬਿਹੀ ॥੪੫॥
ਪਗ ਸੋਂ ਘੁੰਗਰੂ ਬਾਂਧੇ ਜੋਊ।ਤੋਰਿ ਦਿਯੋ ਤੂਰਨ ਤਬਿ ਸੋਊ।ਉਰਤੇ ਆਸ਼ਾ
ਅਪਰ ਬਿਡਾਰੀ[17]। ਹੋਇ ਰਹ੍ਯੋ ਗੁਰ ਚਰਨ ਅਧਾਰੀ[18] ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥
ਉਰ ਮਹਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਪੁਨ-ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜੋਯ[19] । ਬਿਦਾ ਕਰਹਿਂ
ਮੁਝ ਸਦਨਕੋ, ਆਪੇ ਆਇਸੁ ਦੇਯ[20] ॥੪੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿਕੈ

[1]ਪੁਛਦਾ ਹੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [2]ਘੋੜੀ । [3]ਲੱਕੜੀ ਨਾਲ। [4]ਦਰਵੱਜਾ। [5]ਛੋਟਾ ਦਰਵੱਜਾ।
[6]ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ । [7]ਰਾਹ। [8]ਸਮਝਕੇ। [9]ਝੁਰਦਾ ਹੈ।[10]ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ। [11]ਡਰ ਗਿਆ (ਅ) ਕੰਧ
(ਭਾਵ ਬੁੱਤ) ਹੋ ਗਿਆ। [12]ਨੀਵੇਂ । [13](ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਟੁਰਦੇ ਆਏ। [14]ਪਾਪ। [15]ਕਿਵੇਂ ।
[16]ਸੁਖਸਾਂਦ। [17]ਦੂਰ ਕੀਤੀ। [18]ਆਸਰੇ। [19]ਜੋ ਕਦੇ। [20]ਆਪੇ ਆਗਯਾ ਦੇਕੇ ।

ਭ੍ਹਾਉ ਘਨੇਰੋ । ਪੁਨ ਆਵੋਂ ਮੈ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੋਂ—। ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਜਬਹਿ ਉਠਾਨਾ। ਗੁਨਖਾਨੀ ਤਬਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ॥੪੮॥ 'ਪੁਰਖਾ ! ਜਾਨੋ ਜਿਹ ਥਲਮਾਂਹੀ॥ਬੇਖ ਉਤਾਰਜੋ,ਜਾਹੁ ਕਿ ਨਾਂਹੀ[1]?'। 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਮਧੁ[2] ਟੋਰਨ[3] ਹੇਤਾ॥ਕੋਇ ਜਿ ਗਮਨਜੋ ਛੋਰਿ ਨਿਕੇਤਾ[4]॥੪੯॥ਤਿਹ ਕੇ ਮਗ† ਮਹਿਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਈ। ਸੋ ਨਰ ਕਿਉਂ ਮਧੁ ਟੋਰਨ* ਜਾਈ'। ਮੁਸਕਤਿ[5] ਬੂਝਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੋਰੀ। 'ਪੁਰਖਾ ਸਦਨ ਅਹੈਂ ਕਿਸ ਠੌਰੀ ?॥੫੦॥ ਕਉਨ ਨਾਮ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਬਤਾਈ ?'। ਸੁਨਿ ਬੋਲਜੋ ਲਹਿਣਾ ਸੁਖ ਪਾਈ॥ 'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ! ਤੁਮ ਬਖ਼ਸ਼ਨ ਹਾਰੇ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਨਿਕੇਤ ਹਮਾਰੇ॥੫੧॥ਲਹਿਣਾ ਨਾਮ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਮੇਰਾ। ਸੁਨਜੋ ਸੁਜਸ ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੀ॥ ਮਨ ਅਬਿ ਕਰਖ ਬੋਲਿ ਲਿਯ ਪਾਹੀ[6]॥੫੨॥ਅਹੈ ਸੁਗੰਧਿ ਕੀਰਤੀ ਪਾਵਨ[7]।ਹ੍ਵੈ ਆਯੋਮੈਂ ਭੌਰ ਲੁਭਾਵਨ'।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕਹਿਂ'ਲਹਿਣੇ! ਤੈਂ ਲਹਿਣਾ॥ ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ! ਹਮ ਨੇ ਹੈ ਦੇਣਾ॥੫੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਅਬਿ ਜਾਵਹੁ,ਪੁਨ ਆਈਐ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਅਪਨੇ ਧਾਮ'। ਸੁਨਿ ਲਹਿਣਾ ਹਰਖਜੋ ਰਿਦੇ ਜਿਉਂ ਆਮੀ ਖ੍ਵੈ ਆਮ[8]

---

[1]ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। [2]ਸ਼ਹਤ। [3]ਟੋਲਣ। [4]ਘਰ ਛੱਡਕੇ। [5]ਮੁਸਕ੍ਰਾਕੇ। [6]ਖਿੱਚਕੇ ਸੱਦ ਲਿਆ ਜੇ ਕੋਲ। [7]ਆਪ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਯਸ਼ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ। [8]ਜਿਵੇਂ ਅੰਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਅੰਬ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। (ਅ) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਮਜ=ਰੋਗ । ਜਿਵੇਂ ਰੋਗੀ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਚਾਹੋ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਪਰ ਤਦ ਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜਿਸ ਦਾ 'ਦੇਣਾ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਰੋਗੀ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਓਹ ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ, ਦਰਗਾਹਾਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਰਤਨ, ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਐਸਾ ਵਾਕ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 'ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼' ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ 'ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਦਾ ਆਦਰਸ਼' ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਦੱਸਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਟ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹਨੇਰੇ ਛਾਏ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਖੀ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਕਰਨ। ਹਨੇਰਾ ਉਹਨਾਂ ਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮਲੱਖ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਜੰਗਲ ਦੀ ਪਿੱਠ (back ground) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ। ਜਿਵੇਂ ਸਿਨੇਮਾ (Cinema) ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਲਈ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਓਹੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੈ, ਸਦਾ ਤੋਂ ਅਰੋਗ, ਹਰ ਹਾਲ ਅਰੋਗ, ਸਦਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ, ਸਦਾ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ।

†ਪਾ:-ਮਗ ਛੋਰਨ, ਮਗ ਟੋਰਨ।

॥ ੫੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥– ਹੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਮੈਂ ਚਿਤਵੀ ਚਿਤ ਜਾਨੀ ਸ੍ਵਾਮੀ–। ਆਇਸੁ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਲੁਖਨਿਕੰਦਨ[1] । ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਪਦ ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ ॥੫੫॥ ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਆਵਾ। ਮਿਲ ਸੰਗਤ ਸੋਂ ਵਾਕ ਅਲਾਵਾ।'ਸਭਿ ਸੋਂ ਰਾਮ ਰਾਮ ਹੈ ਮੇਰੀ। ਮਨ ਇੱਛਾ ਘਰ ਮੁਰਨੇ ਕੇਰੀ'॥੫੬॥ਬਿਸਮਾਏ ਸਾਥੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ'ਕਿਉਂ ਜਾਵਉ ਐਨਾ?।ਨਹੀਂ ਚਲਤਿ ਅਬ ਜ੍ਵਾਲਾਭੌਨਾ?। ਅਹੈ ਸੰਗ ਕੋ ਮਾਲਕ ਕੌਨਾ?' ॥੫੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਲਹਿਣਾਂ ਪੁਨ ਬੋਲਿਓ 'ਜਿਸ ਹਿਤ ਜ੍ਵਾਲਾ ਜਾਇੰ । ਸੋ ਕਾਰਜ ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਚਿਤ ਆਇ' ॥ ੫੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਸੰਗੀ ਬੂਝਤਿ ਹਿਤ ਪਾਏ।'ਤੁਮ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਇਹ ਥਾਏ।ਮਾਨਵ ਸਰਬ ਸੰਗ ਜੋ ਆਏ। ਕੌਨ ਹਾਲ ਇਨ ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ' ?॥੫੯॥ ਲਹਿਣਾ ਕਹਿ 'ਅਬ ਜ੍ਵਾਲਾ ਜਾਵਹੁ। ਭੌਨ ਪਰਸ ਕਰਿ ਇਹ ਥਲ ਆਵਹੁ।ਮਨੋ ਕਾਮਨਾਂ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਾਰੀ। ਦਰਸਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਦੁਖਾਰੀ[2]* ॥੬੦॥ ਕ੍ਰਿਪਾ-ਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਤਬਿਹੀ।ਆਸਾ ਤੁਮਰੀ ਪੁਰਹਿਂ ਸਭਿਹੀ'।ਇਉਂ ਕਹਿ ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਸੰਗਾ।ਗਯੋ ਸੰਗ[3]ਜ੍ਵਾਲਾ ਸ ਉਮੰਗਾ॥੬੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਆਯੋ ਆਪ ਖਡੂਰ ਮਹਿਂ ਕਿਹ ਸੋਂ ਬੋਲਿ ਨ ਬੈਨ। ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਕੀ ਬਧੀ ਚਾਹਿ ਦਿਨ ਰੈਨ ॥੬੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਇ ਲੋਕ ਸਭਿ ਬੂਝਤਿ ਭਏ। 'ਤੁਮ ਤਉ ਜ੍ਵਾਲਾ ਪਰਸਨ ਗਏ। ਕਿਉਂ ਮਾਰਗ ਤੇ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਏ?। ਨਿਜ ਬਿਰਥਾ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ?'॥੬੩॥ਲਹਿਣੇ ਕਹਯੋ'ਨ ਅਬਿ ਕੇ ਗਯੋ। ਸੰਗ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਮੈਂ ਘਰ ਅਯੋ' । ਸੁਨਿ ਲੋਕਿਨ ਇਉਂ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕੀਨੇਂ। ਅਉਰ ਭੇਦ ਕੋਊ ਨਹਿਂ ਚੀਨੇਂ ॥੬੪॥ ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਮਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਜਾਈ। ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਕਛੂ ਅਲਾਈ। ਅਤਿਸ਼ੈ ਹਿਰਦੇ ਬਿਖੈ ਉਦਾਸੀ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਨਿਜ ਬਸਯੋ ਅਵਾਸੀ ॥੬੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਰਵਤਿ ਭੀ ਭੁਨਸਾਰ ਪੁਨ ਉਠਿਕੀਨੋ ਅਸ ਕਾਮ।ਭਾਰ ਸਵਾ ਮਨ ਲੈਨ ਕੋ ਕਾਢਿ ਲੀਨ ਨਿਜ ਧਾਮ ॥ ੬੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭਗਨੀ ਸੁਤ[4] ਆਵਾ ਛਿਨ ਤਾਂਹੀ । ਮਿਲਯੋ ਸੁ ਹੇਤ[5] ਕੀਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਹਿਤ ਸੋਂ ਕਹਯੋ, 'ਕਾਜ ਅਸ ਕੀਜੈ। ਮੁਰ ਸਿਰ† ਭਾਰ ਉਠਾਇ ਸੁ ਦੀਜੈ' ॥ ੬੭ ॥ ਸੋ ਬੋਲਯੋ 'ਮਾਤੁਲ ਜੀ, ਸੁਨੀਏ !।

[1]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਜੀ ਦੀ। [2]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦਾ। [3]ਭਾਵ ਸੰਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ। [4]ਭੈਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਭਣੇਵਾਂ। [5]ਹਿਤ, ਪ੍ਰੇਮ। *ਪਾ:–ਦਿਖਾਰੀ=ਦੇਖਣਾ। †ਪਾ:–ਮੁਰਸੰਗ।

ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਤੁਮ ਆਇਸੁ ਮਨੀਏ[1]*। ਤਿਨਕੇ ਸਿਰ ਉਚਵਾਵਹੁ[2] ਭਾਰਾ। ਦੇਂ ਪਹੁੰਚਾਇ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਕਾਰਾ॥੬੮॥ਇਉਂ ਨ ਕਰਹੁ ਜੇ[3],ਮੁਝ ਸਿਰ ਦੀਜੈ। ਜਹਿਂ ਲੇ ਚਲੋ ਤਾਂਹਿ ਗਮਨੀਜੈ। ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਨਹਿਂ ਭਾਰ ਉਚਾਵਹੁ। ਇਹ ਤੁਮ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਦੁਤਿ ਪਾਵਹੁ[4]॥੬੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਹਿ ਲਹਿਣਾ'ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਜਿ ਕਛੁ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇ।ਸੋ ਲੇਵਹਿਂ ਤੂੰਕੈ ਨਹੀਂ ਕਿਧੌਂ ਦੇਇਂ ਕਿਸੁ ਜਾਇ॥੭੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਮਝਹੁ ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ।ਤੂਰਨ ਉਚਵਾਵਹੁ[5] ਸਿਰ ਭਾਰਾ'।ਇਉਂ ਕਹਿ ਲੀਨੋ ਸੀਸ ਉਠਾਈ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਪਾਇ ਮਗ ਪਾਈ[6] ॥ ੭੧ ॥ ਅਪਰ ਨ ਕਿਸ ਢਿਗ ਭੇਦ ਬਖਾਨਾ। ਜਸਪਦ[7] ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਪਯਾਨਾ[8]। ਕ੍ਰਮਕਰਿ ਤਹਾਂ ਪਹੂੰਚ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਿਂ ਭੌਨ ਸੁਹਾਈ॥੭੨॥ਵਹਿਰ ਕਿਦਾਰ ਦੇਖਨੇ ਹੇਤਾ। ਗਏ ਹੁਤੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ। ਸਦਨ ਸੁਲਖਨੀ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਈ[9]। ਭਾਰ ਉਤਾਰ੍ਯੋ ਦੀਨ ਟਿਕਾਈ॥੭੩॥ਬੂਝਨ ਲਗ੍ਯੋ 'ਗੁਰੂ ਗੋਸਾਈਂ।ਕਿਤ ਦਿਸ਼ ਗਮਨੇ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'। ਕਹੈ ਸੁਲਖਣੀ 'ਕੋ ਤੂੰ ਅਹਿਈ ?। ਕਿਉਂ ਬੂਝਤਿ,ਕਿਸ ਪੁਰਿਮਹਿ ਰਹਿਈ?॥੭੪॥ਭਾਰਬਿਖੈ ਕਹਾ ਆਨ੍ਯੋ ਤੋਹੀ[10]?' ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਕਾਜ ਜੋ ਹੋਹੀ'। ਸੁਨਿਕੈ ਲਹਿਣੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਭਾਰ ਲਵਣ ਕੋ ਹੈ ਇਹ ਮਾਈ !॥੭੫॥ਆਨ੍ਯੋ ਭੇਟ ਦੇਨਿ ਕੇ ਕਾਜੇ। ਕਰਿਹੋਂ[11] ਗੁਰੂ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜੇ। ਰਾਖਹੁ ਇਹੁ ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਨਹਿਂ ਬਤਾਵੋ[12] ਜਾਵੋਂ ਪਾਹੀ[13]' ॥੭੬॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਚਨ ਲਵਣਕੋ ਭਾਰਾ। ਰਖਿਵਾਯੋ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਿਦਾਰ ਧਾਨ ਕੇ ਜਹਿਂਵਾ[14]।ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂਵਾ'॥੭੭॥ਤਬਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਬਤਾਏ। ਪਿਖਤਿ ਦੂਰਤੇ ਰਹਿ ਹੁਲਸਾਏ[15]।ਪਰਮਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿਕੈ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਰ੍ਯੋ ਪਾਇਂ ਪੰਕਜ ਧਰਿ ਭਾਲਾ ॥੭੮॥ 'ਨਿਤ ਆਵਹਿ ਚਿਤ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਧਰ੍ਯੋ ਸੀਸ ਪਰ ਹਾਥਾ।ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੇਖੀ।ਸ਼ਰਧਾ ਉਪਜੀ ਰਿਦੇ

[1]ਆਗਜ਼ਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [2]ਚੁਕਵਾਵੋ। [3]ਜੇ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ। [4]ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। [5]ਚੁਕਾਵੋ। [6]ਪੈਰ ਰਾਸਤੇ ਪਾਯਾ। [7]ਛੇਤੀ। [8]ਗਿਆ। [9](ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ) ਜਾਕੇ। [10]ਤੈਨੇ। [11](ਭੇਟਾ) ਕਰਾਂਗਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ)। [12]ਦਾ (ਪਤਾ ਦਸੋ)। [13]ਪਾਸ ਜਾਵਾਂ। [14]ਖੇਤ ਚਾਵਲਾਂ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਹੈ। [15]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ। *ਸ੍ਰੀ ਜਗਤਾਰਕ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਖਡੂਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਸਰਦੇ ਪੁਜਦੇ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਸਹੁਰਾ ਘਰ ਬੀ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਬਿਸ਼ੇਖੀ॥੭੯॥ ਅਪਨੇ ਤਨ ਮਨ ਜੋ ਸਰਬੰਸੇ। ਅਰਪਨੋ ਤ੍ਰੇਹਣ ਕੁਲ ਅਵ-
ਤੰਸੇ। ਇਨ ਸੋਂ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਨਹਿਂ ਰਾਖਾ। ਗੁਰ ਅਨੁਸਾਰਿ ਬਧੀ ਅਭਿ-
ਲਾਖਾ ॥ ੮੦ ॥ ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਨ ਧਰਿਹੀਂ[1]। ਅਪਨੇ ਮਾਨਹਿਂ ਭਉ
ਕਿਛੁ ਕਰਿਹੀਂ।ਜਾਨਯੋ ਸਭਿ ਕੁਛ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਚਰਨ ਧ੍ਯਾਨ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ
ਘਨੇਰਾ॥੮੧॥ ਸਭਿ ਸੇਵਕ ਤਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤਕੋ ਕਰਿਹੀਂ। ਧਾਨ ਬਿਖੈ ਤੇ ਤ੍ਰਿਣਨ[2]
ਨਿਕਰਿਹੀਂ। ਤਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੋਲਯੋ ਬੈਨਾ। 'ਇਕ ਰੰਬੀ ਮੁਝ ਦਿਹੁ
ਗੁਨਐਨਾ!॥੮੨॥ ਦਾਸਨ ਸਾਥ ਕਰੋਂ ਕ੍ਰਿਤ ਏਹੀ। ਸਫਲੀ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸਗਰੀ
ਦੇਹੀ'। ਅਸ ਕਹਿ ਲਾਗਯੋ ਕਰਨ ਨਿੰਦਾਈ[3]। ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸੇਵਕ ਜਿਹ
ਥਾਈਂ॥੮੩॥ ਇਕ ਘਟਿਕਾ ਲਗ ਕੀਨੀ ਕਾਰਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਬਚਨ
ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹ ਕ੍ਰਿਤ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਆਛੇ। ਧਾਨ ਉਖਾਰੇ[4] ਪਿਖਿ
ਨਿਜ ਪਾਛੇ ॥ ੮੪ ॥ ਉਠਿ ਆਵਹੁ ਤੁਮ ਵਹਿਰ ਕਿਦਾਰਾ। ਅਪਰ ਬਤਾ-
ਵਹਿਂ ਕਰੀਏ ਕਾਰਾ। ਇਹ ਨਦੀਨ[5] ਕੋ ਬਾਂਧਹੁ ਭਾਰਾ। ਲੇ ਜਾਵਹੁ
ਹਿਤ ਪਸੁਨਿ ਅਗਾਰਾ[6]' ॥ ੮੫ ॥ ਲਹਿਣੇ ਆਇ ਵਹਿਰ ਤਤਕਾਲਾ।
ਤ੍ਰਿਣ ਕੋ ਬਾਂਧਯੋ ਭਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੰਕ ਨੀਰ[7] ਨੁਚਰਤਿ ਜਿਹ ਮਾਂਹੀ।
ਲੀਨ ਉਠਾਇ ਸੀਸ ਪਰ ਤਾਂਹੀ ॥ ੮੬ ॥ ਜਾਮਾਂ ਗਰ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਪਹਿ-
ਰਯੋ। ਪੰਕ ਸੰਗ ਸਗਰੋ ਤਿਹ ਭਰਿਯੋ। ਨਹਿਂ ਸ਼ੰਕਾ ਕੁਝ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।
ਗਮਨਯੋ ਭੌਨ ਭਾਰ ਸਿਰ ਭਾਰੀ ॥ ੮੭ ॥ ਠਾਂਢੇ ਹੁਤੇ ਪਸੂ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।
ਤਿਨ ਆਗੇ ਤ੍ਰਿਣ ਦੀਨੇ ਪਾਈ। ਦੇਖਿ ਸੁਲਖਨੀ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੀ।
ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਕਿਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ।੮੮। ਸੀਸ, ਬਦਨ, ਕਰ, ਪਗ, ਪਟ
ਸਾਰੇ[8]। ਰਹਯੋ ਪੰਕ ਲਗ[9] ਦੇਖਿ ਬਿਚਾਰੇ।—ਇਸ ਕੋ ਭਯੋ ਅਨਾਦਰ ਭੂਰੀ।
ਹਿਤਕਰਿ ਆਯੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਦੂਰੀ—॥੮੯॥ ਭਈ ਸੰਝ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ।ਆਏ
ਦਾਸਨ ਯੁਕਤ ਨਿਕੇਤਾ। ਦੇਖਿ ਸੁਲਖਨੀ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਕਰਹੁ ਨਿਰਾ-
ਦਰ ਮਨੁਜ ਮਹਾਨੇ ॥ ੯੦ ॥ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਆਜ ਜੋ ਆਯੋ। ਗਰ ਜਾਮਾ
ਬਹੁ ਮੋਲ ਸੁਹਾਯੋ। ਤਿਹ ਸਿਰ ਪੰਕ ਭਰਯੋ ਬਹੁ ਭਾਰੂ। ਸੋ ਉਚਵਾਇ ਚੀਰ

---

[1]ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਤਾਂ ਧਾਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। [2]ਡੀਲਾ, ਵਾਧੂ ਘਾਹ। [3]ਗੋਡੀ, ਨਦੀਣਾ। [4](ਘਾਹ ਪੁੱਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੁਸਾਂ) ਧਾਨ ਪੁੱਟ ਘੱਤੇ ਹਨ। [5]ਪੁੱਟਿਆ ਹੋਯਾ ਘਾਹ। [6]ਪਸੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਘਰ ਨੂੰ। [7]ਚਿੱਕੜ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ। [8]ਸੀਸ, ਮੁੱਖ, ਹੱਥਾਂ, ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ। [9]ਚਿੱਕੜ ਲੱਗਾ ਹੋਯਾ।

ਕਰਿ ਖ੍ਵਾਰੂ[੧]' ॥ ੯੧ ॥ ਗੁਨਖਾਨੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਨਹੀਂ ਪੰਕ ਸੰਗ ਭਰਿਓ ਭਾਰੇ। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕਾ ਛਤ੍ਰ ਸੁ ਦੀਓ। ਅਪਰ ਨ ਇਹ ਸਮ ਜਗ ਮਹਿੰ ਬੀਓ ॥੯੨॥ ਪੰਕ ਜੌਨ ਤੁਮ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ। ਕੇਸਰ ਕੋ ਹਮ ਨੈ ਛਿਰਕਾਵਾ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਦੇਖਿ, ਖਰੋ ਤੁਮ ਨੇਰੇ[੨]। ਦੇਖੋ ਤੋ ਕੇਸਰ ਛਿਰਕੇਰੇ[੩]' ॥੯੩॥ ਗੁਰ ਕਹਿੰ 'ਦੇਖਨੋ?' ਕਹਿ[੪] 'ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਖਾ। ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਲਖਹੁ ਅਲੇਖਾ'। 'ਭਵ ਸਾਗਰ ਦਾਰੁਨ[੫] ਕੇ ਮਾਂਹੀ'। ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਨਰ ਬਹ ਬੂਡਤਿ[੬] ਜਾਂਹੀ ॥ ੯੪ ॥ ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ* ਮਲਾਹ ਇਹ ਹੋਈ। ਪਾਰ ਕਰਹਿ ਭਵਸਾਗਰ ਜੋਈ'। ਤੁਸ਼ਨਿ ਭਈ ਸੁਲਖਣੀ ਸੁਨਿਕੈ। ਲਹਿਣਾ ਹਰਖਨੋ ਕਰੁਨਾ[੭] ਗੁਨਿ ਕੈ ॥ ੯੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਮਿਲਾਪ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੈਂਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਪਯਾਰ, ਮਾਯਾ, ਸੰਗ ਤਾਰਨਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਨਮਸਕਾਰ, ਅਯਾਲੀ, ਖਡੂਰ]

ਦੋਹਰਾ—ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਾਮ ਸ਼ੁਭ ਮੂਲ ਸੁ ਕਵਿਤਾ ਬੇਲ।
ਫੂਲਨ ਫਲਨੋ ਲਲਿਤ ਬਹੁ ਉਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਲਖ ਮੇਲ ॥੧॥

ਮੂਲ=ਜੜ੍ਹ। ਲਲਿਤ=ਸੁੰਦਰ, ਮਨਮੋਹਨ, ਮਨਵਾਂਛਤ। [ਸੰਸ:, ਲਲਿਤ]।
ਉਕਤਿ=ਉਹ ਜੋ ਕਿਹਾ ਜਾਏ। ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਾਲ ਜੋ ਕਿਸੇ ਲਾਵੰਨਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਏ। [ਸੰਸ:, ਉਕ੍ਤਿ]।
ਯੁਕਤ=ਜੁਗਤਿ, ਤਰਕੀਬ, ਤ੍ਰੀਕਾ (ਅ) ਹਾਸੀ, ਦਿਲ ਲਗੀ, ਮਖ਼ੌਲ। (ੲ) ਦਲੀਲ [ਸੰਸ:, ਯੁਕ੍ਤਿ] ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਚ—ਕੋਈ ਗੱਲ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਟਾਖ੍ਯ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾਏ ਜੁਗਤ ਹੈ। ਵ੍ਯੰਗ ਯਾ ਧ੍ਵਨੀ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ੨. ਇਕ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਮਰਮ ਨੂੰ ਛਿਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਯਾ ਬਚਨ ਆਦਿ ਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਤੋਂ ਟਾਲਕੇ ਠੱਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—ਸ਼ੁਭ ਨਾਮ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਦਾ (ਮਾਨੋ ਇਕ) ਜੜ੍ਹ ਹੈ (ਜਿਸ ਤੋਂ) ਕਵਿਤਾ (ਰੂਪੀ) ਵੇਲ (ਫੁੱਟੀ ਹੈ, ਇਹ ਵੇਲ) ਉਕਤੀਆਂ ਤੇ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਮੇਲਾਂ (ਨਾਲ ਮਾਨੋਂ) ਬੜੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਫਲ ਤੇ ਫੁੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

---

[੧]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕੱਪੜੇ। [੨]ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ (ਹੀ) ਖੜਾ ਹੈ। [੩]ਛਿੜਕਿਆ ਹੈ। [੪](ਸ੍ਰੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ। [੫]ਭਯਾਨਕ। [੬]ਡੁਬਦੇ। [੭]ਮੇਹਰ। *ਪਾ:—ਬਹੁਤਨ ਕੋ।

ਭਾਵ—ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੇ ਵਲਵਲੇ ਯਾ ਭਾਵ ਦਾ ਵਾਕਯ ਵਿਚ ਯਾ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਪਾ ਜਾਣ ਦਾ ਨਾਮ ਕਵਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਭਾਵ ਯਾ ਵਲਵਲਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਲਹਿਰਾਉ ਲਈ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਭਾਵ ਦੀ ਛਿਪੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਯਾ ਸਾਰਦਾ ਨੂੰ ਏਥੇ ਕੇਵਲ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਮਨੋ ਭਾਵ ਨੂੰ ਯਾ ਕਵਿ-ਮਨ-ਹੁਲਾਸ ਨੂੰ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਅਸਲ ਆਸ਼ਯ ਇੱਥੇ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਰਦਾ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ਼ਟ ਯਾ ਧਰਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਪਾਖਾਣ ਮੂਰਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੇਵਲ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਹ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਈ ਥਾਂ ਐਉਂ ਬੀ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਓਹ ਕੋਈ ਵਯਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਜਗਤ ਦੀ ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਕਵੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਵੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ, ਅਧਜਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨)।

'ਉਕਤਿ ਜੁਕਤਿ' ਤੋਂ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸਾਰੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵਯੰਗ ਧੁਨੀ ਅਰ ਹੋਰ ਖੂਬਸੂਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਚੌਪਈ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਰਹਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਧਾਏ। ਜ੍ਵਾਲਾ ਪਰਸਨ ਗਯੋ ਜੁ ਸੰਗਾ। ਸੋ ਆਯੋ ਪੁਨਿ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ ॥੨॥ ਲਹਿਣਾ ਵਹਿਰ ਬੁਲਾਇ ਬੁਝੇਰਾ[1]। 'ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਇ ਦਰਸ ਗੁਰਕੇਰਾ'। ਸਭਿ ਕੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਅਗਾਰੀ। ਆਵਤਿ ਭਾ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਸੁਨੀਏ ਬਿਨਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ! ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਮਨੁਜ ਬਹੁ ਆਏ। ਚਾਹਤਿ ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ' ॥੪॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਬੋਲੇ 'ਸੰਗੀ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ'। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਲੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ ॥ ੫ ॥ 'ਕਰੀ[2] ਕਾਮਨਾ ਜਿਹ ਨਰ ਜੋਈ। ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਪੂਰਨ[3]' ਭਾਖੀ[4] 'ਸੋਈ'। ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਦਰਸਹਿਂ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਮਨ ਬਾਨੀ ॥ ੬ ॥ ਫਲ ਅਰ ਫੂਲ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿਹੀਂ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੁ' ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀਂ। ਬਿਨਤੀ ਭਾਖੈਂ ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ। 'ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੋਯੋ ਇਸ ਬਾਰੀ' ॥੭॥ ਜਿਹ ਜਿਹ ਕਰੀ ਕਾਮਨਾ ਜੋਈ। ਪੂਰਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਸੋਈ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਸਰਬ ਸੰਗ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਪਧਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਲਹਿਣਾ ਰਹਯੋ

[1]ਪੁੱਛਿਆ। [2]ਕੀਤੀ ਹੈ। [3]ਹੋਵੇਗੀ ਪੂਰਨ। [4]ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅਗੋਂ ਇਹ ਕਿ:—

ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਪਾਸਾ[1]। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਜੁ ਹੋਇ ਅਵਾਸਾ। ਜੂਠੇ ਭਾਂਦਨ[2] ਮਾਂਦਨ ਕਰਿਹੀ।ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਹੀ ॥੯॥ ਬਿੰਜਨ ਲਏ ਹਾਂਕਹੀ[3] ਪੌਨਾ। ਬਢਨੀ[4] ਫੇਰਹਿ ਸਗਰੇ ਭੌਨਾ।ਸਤਿਗੁਰ ਪਰ[5] ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹਿ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿ॥੧੦॥ਮੁਖ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਤਿ ਰਹੈਸਦਾਈ। ਜਬ ਗੁਨਖਾਨੀ[6] ਦੇਹਿੰ ਰਜਾਈ[7]। ਤਤਛਿਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਉਰਧਾਰੀ। ਸਰਲ ਰਿਦੇ ਬਾ ਮਤਾ ਉਦਾਰੀ[8]* ॥੧੧॥ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਮਨ ਭੀਨੋ। ਨਿਜ ਜੀ ਚਰਨ[9] ਸਮਰਪਨ ਕੀਨੋ। ਭਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹਿੰ ਜਾਇ ਬਖਾਨੀ। ਕੋ ਉਪਮਾ ਦਿਉਂ ਕਛੁ ਨ ਸਮਾਨੀ[10] ॥ ੧੨ ॥ ਅਲਪ ਪਤੰਗ[11] ਮ੍ਰਿੱਗ ਕੀ ਜਾਨੀ[12]। ਤਿਨ ਤੇ ਤੂਰਨਤਾ ਪਹਿਚਾਨੀ[13]। ਸੀਸ ਦੇਨ ਕੀ ਹੁਇ ਜਿ ਰਜਾਈ।ਪਲਕ ਮਾਤ੍ਰ ਕਬਹਿ ਨ ਬਿਲਮਾਈ[14]॥੧੩॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਰਾਈ। ਪੌਢੇ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਸੁਖਦਾਈ। ਮਾਯਾ ਧਾਰਿ ਆਪਨੋ ਬੇਖਾ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਰੂਪ ਬਿਸ਼ੇਖਾ† ॥ ੧੪ ॥ ਮਨਿਮਯ ਭੂਖਨ[15] ਝਲਕਤਿ ਅੰਗਾ।ਬਸਤ੍ਰ ਕਸੁੰਭੀ[16] ਬਨੇ ਸੁ ਰੰਗਾ।ਚਾਂਪਤਿ[17]ਪਦਪੰਕਜ ਗੁਰ ਕੇਰੇ। ਸੇਵਾ

[1]ਕੋਲ। [2]ਭਾਂਡੇ। [3]ਪੱਖਾ ਲੈਕੇ ਝਲਦਾ ਹੈ। [4]ਬੁਹਾਰੀ। [5]ਦੇ ਉਪਰਦੇ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [7]ਹੁਕਮ, ਆਗਿਆ। [8]ਮਨ ਦਾ ਮਤਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ। [9]ਹਿਰਦਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਤੇ। [10]ਕੋਈ ਬਰੱਬਰ ਨਹੀਂ (ਉਸ ਉਪਮਾ ਦੇ)। [11]ਪਤੰਗੇ (ਦੀ ਦੀਵੇ ਨਾਲ)। [12]ਮ੍ਰਿਗ (ਦੀ ਘੰਡੇ ਹੇੜੇ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ) ਸੋ ਤੁੱਛ ਜਾਣੀਦੀ ਹੈ (ਇਸ ਪ੍ਰੀਤ ਅੱਗੇ)। [13]ਭਾਵ ਪਤੰਗਾ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਜਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕੁਛ ਦੇਰ ਭਾਵੇਂ ਕਰਨ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ (ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ) ਉਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਹਲੀ (ਅਸਾਂ) ਪਛਾਤੀ ਹੈ। [14]ਕਦੇ ਨਾ ਡੇਰ ਕਰਨ (ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ)। [15]ਰਤਨਾ ਵਾਲੇ ਗਹਿਣੇ। [16]ਲਾਲ। [17]ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰਦੀ।

*ਪਾ:—ਬਾਮਤਾ ਬਿਦਾਰੀ=ਵਿੰਗਾਪਨ ਰਿਦੇ ਨੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

†ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਆਉਣਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਤਾਵੇ ਕਰਨ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਲਜੁਗ ਆਇਆ ਸੀ (ਦੇਖੋ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧੦ ਅੰਕ ੮੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ) ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੌਲਤ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਹੋ ਜਾਣ, ਪਰ ਉਹ ਭੁਲੇਵੇਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ—'ਕਬੀਰ ਆਈ ਮੁਝਹਿ ਪਹਿ ਅਨਿਕ ਕਰੇ ਕਰਿ ਭੇਸੁ ॥ ਹਮ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਆਪਨੇ ਉਨਿ ਕੀਨੋ ਆਦੇਸੁ ॥ ੮ ॥' ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਰਥ ਹੀ ਭੁਲੇਵਾ ਹੈ, ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਮੂਜਬ ਇਹ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ, ਉਂਵ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਇਸੇ ਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸਾਂਖ ਨੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਹਿਕੇ ਜੜ੍ਹ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ,ਲੱਛਣਾਂ ਵਿਚ ਰਤਾ ਫਰਕ ਹੈ।

ਕੀਨੀ ਭਾਉ ਘਨੇਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਲਹਿਣੇ ਤਤਛਿਨ ਬਿਜਨਾ ਲੀਨੇ। ਪੌਨ ਕਰਨ ਆਯੋ ਰਸ ਭੀਨੇ। ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਕੋ ਮਨ ਬਿਸਮਾਯੋ।ਕਛੁ ਨ ਜਾਨਯੋ ਗਯੋ ਲਜਾਯੋ ॥੧੬॥ ਨਿਕਸਿ ਗਈ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਜਬਿਹੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬੂਝਯੋ ਤਬਿਹੀ। 'ਕੋ ਅੰਗਨਾ[1] ਇਹ ਦਿੱਬਯ ਸਰੂਪਾ[2] ? । ਅਲੰਕਾਰ[3]ਬਰ ਬੇਖ ਅਨੂਪਾ॥੧੭॥ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੇਵਹਿ ਧਰਿ ਭਾਊ[4]। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨੈ ਦਿਸ਼ ਕਾਊ[5] । ਮੈਂ ਇਕ ਪਿਖੀ, ਔਰ ਨਹਿਂ ਦੇਖੀ[6] । ਉਰ ਮਹਿਂ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖੀ'॥੧੮॥ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ। ਬੋਲੇ ਭੇਦ ਬਤਾਵਨ ਹੇਤੂ।'ਤੁਝ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਤਬਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਰੂਪ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਔਰ ਕਿਸੂ ਕੋ ਨਦਰ ਨ ਆਵੈ। ਤਾਂ ਕੋ[7] ਪਾਰ ਨ ਪਾਯੋ ਜਾਵੈ। ਮਾਯਾ ਰੂਪ ਜਗਤ ਨਰ ਜੋਊ[8] । ਸਭਿ ਭਰਮਾਏ ਬਚਯੋ ਨ ਕੋਊ ॥੨੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋ ਆਵਤਿ ਇਸ ਹੇਤ ਤੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੋਸਨ[9] ਦੂਰ। ਰਹਤਿ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਤੇ,ਛਲ ਬਲ ਹ੍ਵੈ ਨ ਹਜੂਰ[10]॥੨੧॥ਚੌਪਈ॥ਰਹਯੋ ਚਹਤਿ ਹੈ ਨਿਕਟ ਕੁਚਾਲੀ। ਪਾਇ ਜਾਂਹਿ ਨਰ ਹੋਤਿ ਕੁਢਾਲੀ[11]। ਯਾਂਤੇ ਸੇਵ ਕਰਤਿ ਸੋ ਆਈ॥ਇਸਥਿਰ ਹੋਨ ਸਮੀਪ ਸਦਾਈ ॥੨੨॥ਦੁਤਿਯ ਸਰੂਪ ਧਰੈਂ ਹਮ ਜਬਿ ਹੀ॥ਖਸ਼ਟ ਕੋਸ ਪਰ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਤਬਿਹੀ॥ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਤਨ ਦਰ ਪਰ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਸੇਵ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਰਿਝਾਵਹਿ॥੨੩॥ਧਰੈਂ ਚਤੁਰਥੀ ਜਬਿ ਹਮ ਦੇਹੀ॥ਚਹੁ ਦਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੈ ਆਵੈ ਏਹੀ'।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਭੇਦ ਬਤਾਵਾ॥ ਸੁਨਿ ਲਹਿਣਾ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਾਵਾ*॥੨੪॥ਭਰਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀ। ਨਹੀ ਅਹੰਤਾ ਰੰਚਕ ਧਰਿਹੀ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਕੇਤੇ।ਕਰਹਿ ਸਦਨ ਹ੍ਵੈ ਕਾਰਜ ਤੇਤੇ ॥ ੨੫ ॥ ਏਕ ਸਮੈ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਮਾਂਹੀ। ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਾ ਤਾਂਹੀ । ਤਿਹ ਪਰ ਪੌਢੇ ਹੁਤੇ ਗੁਸਾਈਂ । ਲਹਿਣਾ

[1]ਕੌਣ ਇਸਤਰੀ। [2]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ। [3]ਗਹਿਣੇ। [4]ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ। [5]ਕਿਸੇ ਤਰਫ । [6]ਇਕ ਮੈਂ ਉਹ ਦੇਖੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ । [7]ਉਸ (ਮਾਇਆ) ਦਾ। [8](ਉਹ) ਮਾਇਆ ਸਰੂਪ (ਧਾਰ ਕੇ ਆਈ ਸੀ) ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਨਰ। [9]ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ। [10]ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਛਲ ਵਲ ਉਸ ਦੇ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [11]ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨਰ ਕੁਚਾਲ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

*ਇਹ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਗਲ ਅਲੰਕਾਰਕ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦਿਬਯ (ਅਸਮਾਨੀ) ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਆਈ ਸੀ। ਉਹ ਬੀ ਐਸਾ ਸੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਸ ਸੱਕਿਆ. ਉਹ ਰੂਪ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸੀਤਲ ਪੌਨ ਝੁਲਾਈ ॥੨੬॥ ਹਲਤ ਹੁਤੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਦੋਊ। ਜਿਨ ਕੇ ਅਹੇ ਸਮੀਪ ਨ ਕੋਊ। ਇਹ ਬਿਲੋਕ ਲਹਿਣਾ ਬਿਸਮਾਨਯੋ। ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਯੋ ॥੨੭॥ 'ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਪਦ ਪੰਕਜ ਦੋਈ। ਚੰਚਲ ਹੋਤਿ ਆਪ ਤੇ ਸੋਈ। ਕੋਇ ਨ ਪਿਖਿਯਤਿ ਜਿਨਹਿ ਸਮੀਪਾ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ॥੨੮॥'ਤੂੰ ਹੈਂ ਮੇਰੋ ਪਰਮ ਪਿਆਰੋ।ਯਾਂਤੇ ਸਭਿਹੀ ਭੇਦਉਚਾਰੋਂ। ਅਮਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਛ੍ਵੈ ਛ੍ਵੈ ਜੁਗ ਪਾਈ[1]। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਈ[2]॥ ੨੯॥ ਆਵਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਾਰੇ। ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਨਰ ਨਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰੇ[3]'।ਸੁਨਿ ਕਹਿ 'ਸੱਤਿ ਸੱਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਊ'। ਬੰਦਤਿ ਭਾ ਪਦ ਪੰਕਜ ਦੋਊ॥੩੦॥ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਯੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।ਰੰਗਯੋ ਰੰਗ ਭਗਤਿ ਮਨ ਜਾਂਹੀ। ਇਕ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਪਢਿਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ। ਸੁਨਹਿ ਗੁਨਹਿ ਕੀਰਤਿ ਚਿਤ ਮਾਨੀ॥ ੩੧॥ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਹੀ। ਉਮਗ ਉਮਗ ਮੁਖ ਸੁਜਸੁ ਉਚਰਿਹੀ।ਚੀਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਨੀ।ਤਿਨਿਆਰੀ।ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਨਿਸਦਿਨ ਸੁਖਕਾਰੀ॥ ੩੨॥ਕਰਿਤਯੋ ਸੇਵਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਹਿ। ਜਗ ਕਾਰਜ ਕੋ ਰਿਦੇ ਨ ਆਵਹਿ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਸੁਰ ਕਿਤੇ ਬਿਤਾਏ।ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨ ਭੌਰ ਲੁਭਾਏ॥੩੩॥ ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਬੇਦਿਕੁਲਦੀਪਾ। ਪਾਉਂ ਪਲੋਸਤਿ[4] ਹੋਇ ਸਮੀਪਾ। ਕਰ ਪਰਸਯੋ ਪਿੰਡਰੀ ਜਬਿ ਦੇਖੀ।ਜਿਨ ਕੋ ਲਗੀ ਝਰੀਟ ਵਿਸ਼ੇਖੀ*॥੩੪॥ ਬੂਝਯੋ ਲਹਿਣੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦੇ। 'ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੰਟਕ[5] ਲਗੇ ਮੁਕੰਦੇ! ਵਹਿਰ ਕਹੂੰ ਅਸ ਠੌਰਨ ਮਾਂਹੀ[6]। ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ॥੩੫॥ ਅਬਿ ਲਾਗੀ ਹੈਂ ਪਰਹਿਂ ਲਖਾਈ[7]। ਇਹ ਕਾਰਨ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਏਕ ਅਯਾਲੀ ਅਜਾ ਚਰਾਈ[8] ॥ ੩੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਨ

---

[1]ਦੇਵਤੇ ਸਾਰੇ ਛੁਹ ਛੁਹ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਚਰਣ। [2]ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3]ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਲੋਕੀਂ ਦੇਖ ਨਾ ਲੈਣ। [4]ਘੁਟਦੇ ਸਨ ਚਰਨ। [5]ਕੰਡੇ। [6]ਐਸੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ। [7]ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [8]ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

*ਧਿਆਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਤੇ ਉਹੋ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਪਰ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਅਗੇ ਸਾਮਰਥੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਾਤਾ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਆਤਮ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਇਕ ਨਿਯਮ ਹੈ।

ਯਥਾ:—ਕੰਡਾ ਪਾਇ ਨ ਗਡਈ ਮੂਲੇ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਖਣਹਾਰਾ ਹੈ॥

[ਮਾਰ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧—੬—੩—੧੭

ਇਕਾਂਤਿ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਧੁਤ ਪਢਹਿ ਸੋਹਿਲਾ[1] ਸੋਇ। ਕੰਟਕ ਝਾਰ ਅਪਾਰ ਜਹਿ[2] ਵਿਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ॥੩੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹ੍ਵੈ ਸਮੀਪ ਬਿਚਰੋਂ ਤਿਹ ਸੰਗਾ।ਲਗਨੇ ਦੇਉਂ ਨ ਕੰਟਕ ਅੰਗਾ।ਤਹਾਂ ਝਰੀਟ ਲਗੀ ਇਹੁ ਜਾਨਹੁ ਲਹਿਣੇ!ਸਾਚ ਬਚਨ ਮਮ ਮਾਨਹੁ॥੩੮॥ਪਢਹਿ ਸੋਹਿਲਾ ਜੋ ਕਿਤ ਕੋਊ[3]। ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੈਂ ਹੋਊਂ।ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਨ ਇਕਸਿੱਖ ਹਕਾਰਾ।ਤਿਹ ਸੌਂ ਬੋਲੇ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੯॥ 'ਅਮਕਾ ਜੋ ਬਲ ਤਹਾਂ ਅਯਾਲਾ। ਅਜਾ ਚਰਾਵਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲਾ । ਜਾਵਹੁ ਤੁਮ ਤਿਹ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੀ । ਆਦਰ ਯੁਕਤ ਸੁ ਆਇ ਹਕਾਰੀ[4]' ॥ ੪੦ ॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗਯੋ ਸਿਖ ਤਹਿੰਵਾ । ਅਜਾ ਚਰਾਇ ਅਯਾਲੀ ਜਹਿੰਵਾ। ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ। 'ਤੁਝਹਿ ਹਕਾਰਤਿ ਗੁਰ ਗੁਨਖਾਨੀ' ॥੪੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਲ੍ਯੋ ਸਿੱਖ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਆਇ ਨਿਵਾਯੋ ਜੁਗਪਗ[5] ਮਾਥਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ।ਤਿਹ ਅਯਾਲਿ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ॥੪੨॥ਦੋਹਰਾ॥ 'ਸੋਵਨ ਸਮੈਂ ਬਖਾਨਿਯੇ ਕੰਠ ਸੋਹਿਲਾ ਜੋਇ[6]'। ਅਧਿਕ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਬਹੁਰੋ ਕਰੀ ਦ੍ਵੈਤ ਰਿਦੈ ਤੇ ਖੋਇ ॥੪੩॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿ ਅਯਾਲਿ ਨੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਅਬ ਜਿਉਂ ਹੋਇ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ। ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ ਧਰਿ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਸੋਈ ਲਖੌਂ ਸ਼ਾਂਤਿਦਾ[7] ਰੀਤੀ'॥੪੪॥ਨਿਕਟਿ ਜਿ ਨਰ ਭੇ ਬਿਸਮੈ[8] ਤਬਿਹੀ। ਧਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਸਭਿਹੀ।ਪਿਖਿਓ ਲੋਚਨ[9] ਕਾਰਨ ਜੋਈ[10]। ਦ੍ਰਿਢ ਪਰਤੀਤ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਹੋਈ[11] ॥ ੪੫ ॥ ਪਢਹਿਂ ਸੋਹਿਲਾ ਸੋਵਨ ਕਾਲਾ। ਹਿਰਦੈ ਧਰਿਕੈ ਧ੍ਯਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਨ ਕਾ ਹ੍ਵੈ ਸਤਿਗੁਰ ਰਖਵਾਰਾ । ਬਿਘਨ ਸਰਬ ਦੇ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਾ ॥ ੪੬ ॥ ਤੀਨ ਬਰਖ ਜਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੀਤੀ। ਲਹਿਣਾ ਸੇਵ ਕਰੇ ਧੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ।ਪੁਨ ਨਿਕੇਤ ਸੁਧ[12] ਲੇਨੇ ਕਾਰਨ। ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ ਦੰਭ ਬਿਦਾਰਨ[13] ॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਨਿਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਭੁ[14] ਜਾਇ ਨ ਮੋਰੀ[15]। ਬੰਦੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਪੰਥ ਰਿਦੇ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨਾ।

[1]ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ। [2]ਕੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ। [3]ਕੋਈ ਕਿਧਰੇ। [4]ਲਿਆਓ ਬੁਲਾਇਕੇ। [5]ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ। [6]ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ ਸੋਹਿਲਾ ਜੋ ਤੇਰੇ ਕੰਠ ਹੈ। [7]ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾਇਕ। [8]ਅਚਰਜ ਹੋਏ। [9]ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ। [10]ਜੋ ਕਾਰਨ ਸੀ (ਝਰੀਟਾਂ ਦਾ)। [11]ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। [12]ਘਰ ਦੀ ਖਬਰ ਸਾਰ। [13]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [14]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ। [15]ਮੋੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਮਨ ਥਿਰ, ਕਿੰਚਿਤ[1] ਨਾਂਹਿ ਭੁਲਾਨਾ ॥ ੪੮ ॥ ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਿ ਖਡੂਰ ਮਝਾਰਾ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਸਦਨ ਮਿਲਯੋ ਪਰਵਾਰਾ। ਤਬਿ ਸਭਿ ਨਰਨ ਕ੍ਰਾਨ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। 'ਕਾਲ ਬਿਤੇ ਬਹੁ ਲਹਿਣਾ ਆਯੋ' ॥ ੪੯ ॥ ਮਿਲਨ ਹੇਤ ਮਿਲਿ ਕਰਿਕੈ ਸਭਿਹੀ। ਸੁਜਸੁ ਕਹਤਿ ਚਲਿ ਆਇਤ ਬਿਹੀ। ਆਦਰ ਕਰਨ ਨਾਨ੍ਹ ਸਭਿ ਤਾਈਂ। ਉਠਯੋ ਸੁ ਮੰਚ ਪਰ ਤੇ ਅਗੁਵਾਈ ॥ ੫੦॥ ਗਰ ਸੌਂ ਲਾਇ ਮਿਲਯੋ ਸਭਿ ਸੰਗਾ। ਪੇਖਯੋ ਨਰਨ ਸੁਭਾਉ ਉਤੰਗਾ[2]। ਹੁਤੋ ਸੁਸ਼ੀਲ ਚੌਧਰੀ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਉੱਤਮ ਅਹੈ ਤਖਤਮਲ ਨਾਮੂ ॥ ੫੧॥ ਤਿਨ ਤਬਿ ਆਇ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨੀ। ਸੇਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਭੀਨੀ। ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਲਹਿਣਾ ਕਹਿ ਬਚਨਾ। ਮਾਧੁਰਤਾ ਮਿਰਦੁਲ ਜਿਨ ਰਚਨਾ॥੫੨॥ 'ਮਤਿ ਬਿਸਾਲ[3] ਗਲ ਮਿਲੀਏ ਆਈ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਿਉਂ ਬੈਸਯੋ ਜਾਈ? ਸਭਿ ਨਰ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਅਧਿਕ ਬਡੇਰੇ। ਮਨੁਜ ਗ੍ਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸੁ ਤੇਰੇ[4] ॥੫੩॥ ਊਚੈ ਪਦ ਕੋ ਪਾਇ ਨਿਮਾਈਂ[5]। ਉੱਤਮ ਸੇ ਜਗ ਬਿਖੈ ਗਿਨਾਈਂ[6]। ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ ਤਰੋਵਰ ਜੋਈ। ਸ਼ਾਖਾ ਝੁਕੈਂ ਧਰਨਿ ਪਰ ਸੋਈ'॥੫੪॥ ਕਹੈ ਚੌਧਰੀ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਤੁਮ ਸੁਸ਼ੀਲ ਅਤਿਸ਼ੈ ਪ੍ਰਿਯ ਮੋਰੇ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਚਿਰ-ਕਾਲਾ। ਰਹਿ ਕੈ ਕੀਨੀ ਸੇਵ ਬਿਸ਼ਾਲਾ॥੫੫॥ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕੇ ਭੁਏ ਸਮਾਨਾ। ਤੁਮ ਕੋ ਪੂਜਨ ਮੈਂ ਭਲ ਜਾਨਾ। ਗਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿਨ ਯੋਗ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਠਟੋਂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'॥੫੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਹਰਖਯੋ ਭਾਰੀ। ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਤਿਹ ਊਪਰ ਧਾਰੀ। ਕਹਯੋ ਬਚਨ 'ਤੂੰ ਅਤਿ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਵਹਿ। ਸਤਿ-ਗੁਰ ਭਾਵੈ ਸਭਿ ਦੁਖ ਖੋਵਹਿ ॥੫੭॥ ਪਾਇਂ ਸਦਨ ਮਹਿ ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ। ਜਾਇਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਹੋਇ ਕਿਰਤਾਰਥ'[7]। ਤਬਿ ਤੇ ਤਿਹ ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮਤੀ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੮ ॥ ਕਰਨੀ ਭਗਤਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਜਾਗੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਸੰਗ ਲਿਵ ਲਾਗੀ। ਬਹੁਰੋ ਕਰਤਿ ਭਏ ਸਤਿ ਭਾਉ। ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿਂ ਲੇਤਿ ਮੁਖ ਨਾਉਂ ॥ ੫੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੈਠਯੋ ਤਖ਼ਤਮਲ ਮਾਨਵ ਅਪਰ ਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਰਧਾ ਹਿਤ ਸੁਖਕੰਦ ॥ ੬੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਭਾਂਡੈ ਭਾਉ ਤਿਨਾ ਸਵਾਰਸੀ ॥ ਸੂਖੀ ਕਰੈ ਪਸਾਉ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਸੀ ॥

---

[1]ਰਤਾ ਬੀ। [2]ਉੱਚਾ। [3]ਹੇ ਵਡੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ। [4]ਤੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। [5]ਜੋ ਨੀਊਂਦੇ ਹਨ। [6]ਗਿਰੈਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਨਿਹਾਲ ਹੋਕੇ ਅਥਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਕੇ।

ਸਹਸਾ ਮੂਲਿ ਨਾਹਿ ਸਰਪਰ ਤਾਰਸੀ ॥ ੧ ॥ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੁ ਆਇ ਜਿਨ ਕਉ ਲੀਖਿਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿਕਾ ਨਾਉ ਦੇਵੈ ਦੀਖਿਆ ॥ ਚਾਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਭਵਹਿ ਨ ਭੀਖਿਆ ॥ ੨ ॥ ਜਾਕਉ ਮਹਲੁ ਹਜੂਰਿ ਦੂਜੇ ਨਿਵੈ ਕਿਸੁ ॥ ਦਰਿ ਦਰਵਾਣੀ ਨਾਹਿ ਮੂਲੇ ਪੁਛ ਤਿਸੁ ॥ ਛੁਟੈ ਤਾਂਕੈ ਬੋਲਿ ਸਾਹਿਬ ਨਦਰਿ ਜਿਸੁ ॥ ੩ ॥ ਘਲੇ ਆਣੇ ਆਪਿ ਜਿਸੁ ਨਾਹੀ ਦੂਜਾ ਮਤੈ ਕੋਇ ॥ ਢਾਹਿ ਉਸਾਰੇ ਸਾਜਿ ਜਾਣੈ ਸਭ ਸੋਇ ॥ ਨਾਉ ਨਾਨਕ ਬਖਸੀਸ ਨਦਰੀ ਕਰਮੁ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਹਛਿਨ ਸੁਨਿਕੈ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਭਾਉ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਸਭਿ ਕੀ ਭੀਨੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਕੀਨੋ ਗਵਨੰ। ਲਹਿਣਾ ਰਹਯੋ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਭਵਨੰ ॥ ੬੧ ॥ ਕਬਿ ਇਕ ਛਿਨ ਚਿਤ ਪਰਚਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਬਿ ਆਂਙਨ[1] ਕਬਿ ਬਾਹਰ ਜਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਪਦਪੰਕਜ ਢਿਗ ਮਨ ਛੋਰਾ। ਤਨ ਆਯੋ ਨਿਕੇਤ ਕੀ ਓਰਾ ॥੬੨॥ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਚੈਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਚੀਤ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਲੋਚਨ ਕਮਲ ਰਹੈਂ ਅਲਸਾਏ। ਬਿਨ ਅਪਨੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਵਿ[2] ਪਾਏ ॥ ੬੩ ॥ ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਹੈਂ ਨ, ਰਹੈਂ ਉਦਾਸਾ। ਕਰਤਿ ਨ ਸੁਧ ਉਰ ਕਾਜ ਅਵਾਸਾ[3]। ਰਹੇ ਅਲਪ ਦਿਨ ਬੀਚ ਖਡੂਰੇ। ਪੁਨ ਚਹਿ ਚਲਯੋ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਪੂਰੇ॥੬੪॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਿਤ ਸੰਗਾ। ਗਮਨਯੋ ਪੰਥ ਰਿਦੇ ਸ ਉਮੰਗਾ। ਨਰ ਕਹਿ ਰਹੇ 'ਰਹਉ ਕੁਛ ਔਰੀ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਮਹਿ ਆਯੋ ਨਿਜ ਠੌਰੀ'॥੬੫॥ਯਥਾ ਯੋਗ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਨੀਕੋ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਨਜੀਕੋ। ਜਾਇ ਦਰਸ ਦੇਖਯੋ ਸੁਖਦਾਈ। ਮਨਿ ਬਿਨ ਫਨੀ ਮਨੋ ਮਨਿ ਪਾਈ[4]॥੬੬॥'ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ' ਕਹਿ ਚਰਨ ਗਹਾਨੇ।ਨਮੋ ਕੀਨ ਪਰਿ ਦੰਡ ਸਮਾਨੇ[5]। 'ਪੁਰਖਾ! ਭਲਾ ਕਰਹਿ ਕਰਤਾਰਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਢਿਗ ਬਿਠਾਇ ਸਤਿਕਾਰਾ॥੬੭॥'ਲਹਿਣੇ! ਤੂਰਨ ਹੀ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਰਹਨਿਨਿਕੇਤ ਨ ਕਿਉਂ ਮਨ ਭਾਯੋ'।[6]'ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਸ੍ਰੀਜਗਨਾਥਾ। ਆਵਨ ਰਹਨਿ ਨਹੀਂ ਮੁਝ ਹਾਥਾ॥੬੮॥ ਜਿਉਂ ਪਤੰਗ ਹ੍ਵੈ ਡੋਰ ਅਧੀਨਾ। ਚਹੈ ਖਿਡਾਰਿ[7] ਕਰਖ ਤਬਿ ਲੀਨਾ'। ਅਸ ਕਹਿ ਸੇਵ ਬਿਖੈ ਮਨ ਲਾਵਾ। ਦੇਖਤਿ ਦਰਸ ਰਹਤਿ ਹੁਲਸਾਵਾ ॥ ੬੯ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਤਾਲੀਸਵੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੮ ॥

---

[1]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ। [2]ਪ੍ਰੀਤਮ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ। [3]ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ। [4]ਭਾਵ ਗੁਵਾਚੀ ਮਣੀ ਵਾਲੇ ਨਾਗ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਮਣੀ ਫੇਰ ਲੱਭ ਲਈ ਹੈ। [5]ਪੈਰੀਂ ਡੰਡਵਤ। [6]ਸ਼੍ਰੀ ਲਹਿਣੇ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ। [7]ਖਿਡਾਰੀ।

੪੯. [ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਮਹਾਤਮ। ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ। ਸਲ ਤਪੱਸਯਾ, ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਸਿਹਜਾ, ਰੇਤ ਅੱਕ ਅਹਾਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਮ ਦਮ ਨੇਮ ਵਿਰਾਗ ਯਮ ਕਰੁਨਾ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਮਾਲੀ ਪੋਖ ॥ ੧ ॥

[ਸਮ=ਅੰਦਰਲੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ਮ]
ਦਮ=ਬਾਹਰਲੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ।
ਨੇਮ=ਕੋਈ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਰੀਤ। ਕਿਸੇ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। [ਸੰਸ:, ਨਿਯਮ]। ਯੋਗ ਵਿਚ ਪੰਜ ਨਿਯਮ ਗਿਣੇ ਹਨ:—
ਸ਼ੋਚ=ਬਾਹਰਲੀ ਅੰਦਰਲੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ।
ਸੰਤੋਖ=ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨਾ।
ਤਪ=ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਭੁਖ ਤ੍ਰੇਹ ਆਦਿ ਦਾ ਸਹਾਰਨਾ।
ਸ੍ਵਾਧਯਾਯ=ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ। ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ।
ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਣਿਧਾਨ=ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਨੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਨੇ ਰਹਿਣਾ।
ਵਿਰਾਗ=ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ। ਉਦਾਸੀਨਤਾ।
ਯਮ=ਧਰਮ ਵਿਚ ਪੱਕਿਆਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਾਧਨ। ਉਹ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਯਮ ਪੰਜ ਹਨ:—
ਅਹਿੰਸਾ=ਪੀੜ ਨਾ ਦੇਣੀ, ਮਾਰਨਾ ਨਾ। ਸਤਯ=ਸੱਚ। ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲਣ ਤੇ ਕੁਦਰਤ। ਅਸ੍ਤੇਯ=ਨਾ ਲੈਣਾ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਪਰ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾ ਲੈਣਾ।
ਬ੍ਰਹਮ ਚਰ੍ਯ=ਇੰਦ੍ਰੇ ਜਿੱਤ, ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ।
ਅਪਰਿਗ੍ਰਹ=ਕਬਜ਼ੇ ਜਮਾਉਣ ਦੇ ਭਾਵ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ।
ਕਰੁਨਾ=ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ, ਦ੍ਰਵਣਾ।
ਸਤਿ=ਸਚ। ਇਹ ਯਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਸੰਤੋਖ=ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ। (ਇਹ) ਨੇਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।]

ਅਰਥ—ਹੇ ਮਨ ਮਾਲੀ ਬਣਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਮ, ਦਮ, ਨੇਮ ਵਿਰਾਗ ਯਮ, ਕਰੁਨਾ, ਸਤ, ਸੰਤੋਖ (ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ) ਪਾਲਣਾ ਕਰ।

ਭਾਵ—ਇਹ ਭਾਵ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕਹੇ ਸ਼ਬਦ 'ਅਮਲੁ ਕਰਿ

ਧਰਤੀ' ਤੋਂ ਆਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰੂਪ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। 'ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ' ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ ।

ਅਗਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਗੇ। ਦੋਹਾਂ ਓਹਰਿਆਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸਾਂਝਾ ਰਲਕ ਸੰਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਿਰਖੀ[1] ਕਾਜ ਕਰਾਵਹਿ। ਅਨਿਕ ਸਿੱਖ ਮਿਲਿ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿ।ਹੋਵਹਿ ਅੰਨ ਅਤੋਟ ਕਿਦਾਰਾ[2]।ਖਲਵਾਰੇ ਬਹੁ ਲਗਹਿ ਅਪਾਰਾ ॥੨॥ ਦਰ ਲੌ[3] ਕੋਠੇ ਭਰਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਦੇਗ ਚਲਾਵਹਿ ਸਦਾ ਉਦਾਰੇ। ਦੇਨਿ ਲਗਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਭੁਨਸਾਰਾ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਲੌ[4] ਅਖੁਟ ਅਹਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਨਰ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।ਆਵਹਿਂ ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਸੁਖਕੰਦਾ।ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ,ਜਿ ਬਿਰਾਗੀ,ਗ੍ਯਾਨੀ। ਤਪੀ,ਅਤੀਤ,ਦਿਗੰਬਰਿ[5], ਧ੍ਯਾਨੀ ॥ ੪ ॥ ਜੋਗੀ,ਪੰਡਿਤ ਬਹੁ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ। ਹਿੰਦੂ, ਤੁਰਕ ਆਵਹਿਂ ਗੁਰ ਪਾਸੀ। ਰਾਇ ਰੰਕ[6] ਜੋ ਧਰਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਪੂਰਹਿਂ[7] ਕਾਂਖਾ[8] ॥ ੫ ॥ ਦੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਲੇਹਿ ਸੁ ਨਾਂਹੀ[9]। ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਸਭਿ ਭਵ ਮਾਂਹੀ। ਫਿਰਹਿ ਕਿ ਪਾਂਤਿ ਮਰਾਲਨ ਭੂਲੀ[10]।ਸਭਿ ਜਗ ਕਿਧੋਂ ਚੰਬੇਲੀ ਫੂਲੀ॥੬॥ ਚੰਦ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ[11] ਘਰ ਘਰ ਛਾਈ[12]। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪਾਰ ਨ ਪਾਯੋ ਜਾਈ। ਸੁਨਿਕੈ ਸੁਜਸ ਹੋਤਿ ਮਨਚਾਊ। ਆਇ ਬਿਲੋਕੈਂ ਧਰਿਕੈ ਭਾਊ॥੭॥ ਦੂਰ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਬਧਿ ਬਧਿ ਟੋਲਾ[13]।ਹ੍ਵੈ ਸਮੀਪ ਸੁਖ ਲਹਹਿਂਅਮੋਲਾ।'ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ' ਸਾਰੇ। ਉਪਮਾ ਕੈ ਜੁਤਿ ਸਰਬ ਉਚਾਰੇਂ॥ ੮॥ ਏਕ ਸਮੈਂ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਆਈ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ, ਕਛੁ ਗਨੀ ਨ ਜਾਈ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ, ਨਗਰ ਕਰਤਾਰਾ[14]। ਮਾਨਵ ਮਿਲੇ ਨ ਪਾਯਤਿ ਪਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ਧਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੀਂ।ਬਿਨਸੰਸੇਮਨਬਾਂਛਤ ਪੂਰਿ ਹੀਂ[15]।ਭਈਬਿਭਾ-

[1]ਖੇਤੀ ਦਾ। [2]ਖੇਤੀ ਤੋਂ। [3]ਦਰਵਾਜੇ ਤਕ। [4]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਬੀਤੀ ਤਕ। [5]ਨਾਂਗੇ। [6]ਰਾਜੇ ਤੇ ਕੰਗਾਲ। [7]ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ। [8]ਮੁਰਾਦ। [9]ਲੋਕੀ ਭੇਟਾ ਜੋ ਦੇਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। [10](ਇਹ ਕੀਰਤੀ) ਮਾਨੋਂ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਭੁੱਲੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। [11]ਅਥਵਾ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ। [12]ਘਰ ਘਰ (ਚਾਂਦਨੀ) ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ,ਭਾਵ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਮਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਇਕ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਭੁੱਲੀ ਹੋਈ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਜਗ ਵਿਚ ਚੰਬੇਲੀ ਫੁਲ ਪਈ ਹੈ, ਜਾਂ ਘਰ ਘਰ ਚਾਂਦਨੀ ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਦਾ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਨਾ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਇਕ ਭਾਰੇ ਕਮਾਲ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਹੈ। [13]ਟੋਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਬੰਨ੍ਹਕੇ। [14]ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚ। [15]ਮਨੋ ਕਾਮਨਾਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਰਿ[੧] ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ। ਪੁਰਿਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਪਸਰਯੋ ਡੇਰਾ॥੧੦॥ਤਬਹੀ ਘਟਿ
ਘੂਮਰ* ਘਿਰ ਆਈ। ਬਰਖਤਿ ਜਲ ਕੀ ਛਹਿਬਰ ਲਾਈ। ਬੀਤੀ ਨਿਸ
ਪੁਨ ਭਾ ਭੁਨਸਾਰਾ[੨]। ਸਗਰੋ ਦਿਵਸ ਪਰਤਿ ਰਹਯੋ ਬਾਰਾ[੩] ॥ ੧੧ ॥
ਬਹੁਰ ਨ ਹਟੀ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਦੋਊ। ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਆਤੁਰ[੪] ਸਭਿ ਕੋਊ।
ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਬਿਧਿ ਹੋਈ। ਭੂਖੀ ਬਹੁਤ ਭਈ ਸਭਿ ਲੋਈ[੫]॥੧੨॥
ਅਵਸਰ[੬] ਕਰਨ ਨ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ[੭]। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਪਸਰ[੮] ਰਹਯੋ ਬਹੁ
ਬਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਭੀਰ ਤਹਿਂ ਭਾਰੀ
॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਲਖਮੀ ਚੰਦ, ਭ੍ਰਿਤ, ਲਹਿਣਾ[੯] ਅਰ ਨਰ
ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬੈਠੇ ਸਰਬ ਸਮੀਪ ਹੀ ਮਧ ਬੇਦੀ ਕੁਲਚੰਦ ॥ ੧੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥
ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਕੋ ਭੂਖ ਬਿਸਾਲਾ॥ਬ੍ਯਾਪੀ ਪੀਰਾ ਲਖੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਚੰਦਹਿ
ਕੋ ਆਇਸੁ ਕੀਨਿ। 'ਬਰਖਾ ਹੋਤਿ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਤੀਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਭਈ
ਛੁਧਾਤੁਰ[੧੦] ਸੰਗਤ ਭੂਰੀ॥ਉਠਹੁ ਤਾਤ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਤ ਰੂਰੀ। ਤਰੁ ਕਿੱਕਰ ਕੇ
ਵਹਿਰ ਜੁ ਠਾਂਢੇ[੧੧]।ਚਢਿ ਊਪਰ ਝੂਲਹੁਗਹਿ ਗਾਢੇ[੧੨]॥੧੬॥ਅਨਿਕਪ੍ਰਕਾਰ
ਅਹਾਰ ਸੁ ਗਿਰਹੀ[੧੩]। ਸੰਗਤਿ ਖਾਇ ਛੁਧਾ ਕੋ ਹਰਿਹੀ[੧੪]। ਬਹੁਰ ਜਬੈ
ਬਰਖਾ ਹਟਿ ਜੈ ਹੈ।ਹੋਇ ਸੁਖੀ ਤਬਿ ਸਦਨ ਸਿਧੈ ਹੈ'॥੧੭॥ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਬਾਨੀ
ਸੁਨਿ ਤਬ ਪ੍ਰਾਹੀ†। ਪਿਤ ਕੇ ਬਚ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ।"ਬਿਟਪਨ[੧੫] ਸੰਗ
ਅਸਨ ਕਿਨ ਲਾਯੋ। ਅਵਲੋਕਯੋ[੧੬] ਨਹਿ ਕਿਸੂ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਪੂਰਬ
ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਈ ਐਸੇ॥ਆਪ ਬਚਨ ਭਾਖਤਿ ਹੋ ਜੈਸੇ। ਸਿੱਧ ਮੁਨੀ ਅਰ ਜੋ
ਅਵਤਾਰਾ। ਕਿਨਹੂੰ ਅਸ ਨਹਿਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ॥੧੯॥ ਜਿਉਂ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ[੧੭]
ਆਪ ਫੁਰਮਾਵੋ। ਹੌਂ ਨ ਕਰੋਂ ਨਰ ਬੀਚ ਲਜਾਵੋਂ[੧੮]"। ਜਾਨਯੋ ਤਾਤਪ੍ਰਤੀਤ
ਬਿਹੀਨਾ॥ਪ੍ਰਭੁ ਤਬ ਦੁਤਿਯ ਸੰਗ ਬਚ ਕੀਨਾ॥੨੦॥'ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਸੁਨਹੁ
ਸੁਤ ਆਇਸੁ। ਕਰਹੁ ਕਿਰਤ ਇਹ ਬਿਲਮ ਗਵਾਇਸ[੧੯]। ਵਹਿਰ ਮਹੀ-

---

[੧]ਰਾਤ। [੨]ਸਵੇਰਾ। [੩]ਜਲ ਭਾਵ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। [੪]ਦੁਖੀ। [੫]ਲੋਕ। [੬]ਸਮਾਂ। [੭]ਰੋਟੀ ਕਰਨ ਦਾ। [੮]ਫੈਲ। [੯]ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਲਖਮੀ ਦਾਸੁ (ਹੋਰ) ਦਾਸ ਤੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ। [੧੦]ਭੁੱਖੀ। [੧੧]ਖੜੇ ਹਨ। [੧੨]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੜਕੇ। [੧੩]ਡਿੱਗੇਗਾ। [੧੪]ਭੁਖ ਦੂਰ ਕਰੇਗੀ। [੧੫]ਬ੍ਰਿਛਾਂ। [੧੬]ਨਾ ਕਿਸੇ (ਕਦੀ) ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਨਾ ਸੁਣਾਇਆ। [੧੭]ਪੁੱਠੀ ਭਾਵ ਅਣਹੋਈ ਗਲ। [੧੮]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ। [੧੯]ਦੇਰ ਗੁਆਕੇ (ਭਾਵ ਛੇਤੀ)। *ਪਾ:—ਘਟਾ ਘੁਮੰਡ।

†ਪਾ:—ਸਿਰੀਚੰਦ ਬਾਨੀ ਤਬ ਪ੍ਰਾਹੀ।

ਰੁਹ[1] ਝੂਲਹੁ ਜਾਈ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਬਹੁ ਭੂਖੇ
ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ ਆਛੇ।ਕਰਹਿਂ ਨਹੀਂ[2],ਤਬ ਆਵਹੁ ਪਾਛੇ।ਤਿਸਬਿਧਿ ਉੱਤਰ
ਦੀਨੋ ਤਾਂਹੀ। ਪਿਤ ਰਜਾਇ ਚਿਤ ਮਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥ ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ
ਲਖੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਆਈ[3]। ਉਚਿਤ ਨ[4] ਇਹੁ ਬਿਸ਼ਾਲ ਬਡਿਆਈ। ਉੱਤਮ
ਹੁਤੋ ਜੁ ਦਾਸਨ ਮਾਂਹੀ। ਲਹਿਣੇ ਸੰਗ ਗਿਰਾ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਹੀ[5]॥੨੩॥ 'ਲਹਿਣੇ
ਉਠੋ ਸੁ ਲਹਿਣਾ ਤੋਹੀ। ਤੂਰਨ ਕਰਹੁ ਜੁ ਆਇਸੁ ਮੋਹੀ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ
ਲੇਹੁ ਪਿਛਾਰੀ। ਹ੍ਵੈ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ॥੨੪॥ਵਹਿਰ ਜਿ ਸਾਖੀ[6]
ਝੂਲਹੁ ਨੀਕੇ। ਦੇਹੁ ਅਹਾਰ ਭਾਵਤੇ ਜੀ ਕੇ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਨ ਪਰ ਪਟ ਨ
ਸੰਭਾਰਾ। ਉਠਿ ਕੈ ਤੂਰਨ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਦ੍ਵਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ
ਬੁਲਾਈ।ਬਿਟਪ ਬਿਲੋਕਿ ਚਢ੍ਯੋ ਤਬਿ ਧਾਈ।ਗਹੇ ਪ੍ਰਕਾਂਡ[7] ਸਜੋਰ ਹਿਲਾਏ
।ਗਿਰਤਿ ਪਿਖੇ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਭਾਏ ॥੨੬॥ ਮੋਦਕ[8] ਸਸਕੁਲਿ[9]* ਪਰਪਾ[10]
ਪੂਰੀ[11]।ਪਿਖਤਿ ਸਰਬ ਭਾ ਅਚਰਜ ਭੂਰੀ।ਅਧਿਕ ਛੁਧਾਮਹਿਂ ਹੁਤੇਬਿਹਾਲਾ
। ਅਚਵਨ[12] ਲਾਗੇ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸ਼ਾਲਾ॥੨੭॥ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਝੂਲਹਿ ਬਿਟਪਨ
ਸੋਊ। ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਗਿਰਹਿਂ,ਖਾਇ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਪਰਹਿਂ ਧਰ
ਆਈ।ਲਗੇ ਨ ਦੀਸਹਿਂ ਪਰਤਿਦਿਸਾਈ[13]॥੨੮॥ਅਚਰਜ ਭੇ ਗਤਿ ਜਾਇ
ਨ ਜਾਨੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿਂ 'ਗੁਰ ਗੁਨਖਾਨੀ'। ਇਕ ਤੌ ਭੂਖੇ ਬਾਸੁਰ
ਤੀਨੇ[14]। ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ ਅਵਸਰ[15] ਅਸਨ ਨ ਕੀਨੇ॥੨੯॥ਦੁਤਿਯ ਸ੍ਵਾਦਮੈ[16]
ਮਿਲ੍ਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਖਾਇ ਅਧਿਕ ਸੁਖ ਰਿਦੇ ਉਦਾਰਾ[17]। ਚਿਰੰਕਾਲ ਲੌ
ਅਚਵ ਅਘਾਏ[18]।'ਭਏ ਤ੍ਰਿਪਤ'ਇਵ ਮੁਖਹਿਂ ਅਲਾਏ ॥੩੦॥ਹਟਿ ਜਬ
ਰਹੇ[19] ਬਿਲੋਕੇ ਲਹਿਣੇ। ਉਤਰ੍ਯੋ ਤਰੇ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਟਹਿਣੇ।ਬਿੰਸਤ ਚਤੁਰ
ਹਜ਼ਾਰ[20] ਹੁਤੇ ਨਰ†। ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ਰਹ੍ਯੋ ਹਰਖ ਭਰਿ ॥੩੧॥ ਹ੍ਵੈ ਕੈ

[1]ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ। [2](ਜਦੋਂ ਰੱਜਕੇ) ਨਾਂਹ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਣ। [3]ਦੇਖੇ (ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। [4]ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। [5]ਕਹੀ। [6]ਬ੍ਰਿਛ। [7]ਟਾਹਣੇ। [8]ਲਡੂ। [9]ਜਲੇਬੀ [ਸੰਸ:, ਸ਼ਸ਼੍ਕੁਲੀ=ਪਕਵਾਨ]। [10]ਪ੍ਰਾਕੜੀ, ਪੂੜਾ (ਅ) ਕਰਾਰੀ, ਪੂਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਪਰਿ-ਪਾਕੑ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕੀ ਹੋਈ]। [11]ਪੂੜੀਆਂ। [12]ਖਾਣ। [13]ਪਰ ਡਿਗਦੇ ਦਿਸਦੇ ਸਨ। [14]ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ। [15]ਸਮਾਂ। [16]ਸ੍ਵਾਦੀਕ। [17]ਵਧਿਆ। [18]ਖਾ ਕੇ ਰੱਜ ਗਏ। [19](ਖਾਣੋਂ) ਹਟ ਗਏ। [20]ਚੱਵੀ ਹਜ਼ਾਰ। *ਪਾ:-ਸ਼ਕੁਲੀ [ਸੰਸ:,ਸ਼ਖਲੀ] †ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਇੱਕਠ ਡਿੱਠੇ ਹਨ ਓਹ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰੇ ਐਨੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਜੁੜਨਾ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਗਲ ਹੈ।

ਸੰਗਤਿ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ। ਚਲਿ ਆਯੋ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ। ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਲਕੁਟ ਕੀ ਨਜਾਈਂ[1]। ਪਰਯੋ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਛਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਛੁਕ ਸ਼ਕਤਿ ਹ੍ਵੈ ਆਈ। ਭਾਨੁ ਉਗਤਿ ਜੈਸੇ ਅਰੁਨਾਈ[2]। ਸੰਗਤਿ ਪਾਇਨਿ ਪਰੀ ਪਿਛਾਰੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਜਗੀ ਪਰਮ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥੩੩ ॥ ਬੈਠਹਿਂ ਬਿਸਮਹਿਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਹਿਂ। 'ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਚਰਜ ਕੋ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿਂ।ਪੂਰਬ ਭਈ ਨ ਕਬਹੂੰ ਐਸੇ। ਤਰੁ ਤੇ ਅਸਨ ਅਚਾਯੋ ਜੈਸੇ॥੩੪॥ ਪੂਰਨ ਕਲਾ-ਵਾਨ ਪਹਿਚਾਨੇ। ਮਾਨਵ ਆਨਿ ਅਨੇਕ ਮਿਲਾਨੇ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਇਂ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਗਾਵੈਂ[3] ਹਜ਼ਾਰ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ' ਨਾਮੂ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਉਚਾਰਿ ਸੁਖਧਾਮੂ। ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਪਵੈਂ ਦ੍ਰਿਢ ਪ੍ਰੇਮਾ। ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਹੁਇ ਚਿੱਤ ਸੁ ਖੇਮਾ[4] ॥ ੩੬॥ਸਤਿਜੁਗ ਬਿਖੈ ਬੇਣ* ਭੂਪਾਲਾ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਬਰਤਾਇ ਬਿਸਾਲਾ[5]। ਚੋਰ ਦੁਸ਼ਟ ਅਘ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕਾ।ਨਹਿਂ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਹ੍ਵੈ ਨ ਬਿਬੇਕਾ॥੩੭॥ ਸੋ ਸਤਿਜੁਗ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰਾ।ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਨ ਤਬ ਪ੍ਰਭੁ ਉਦਾਰਾ[6]।ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਹੋਇ ਰਹਯੋ ਸਤਿਸੰਗਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿਂ ਦੁਖ ਭੰਗਾ ॥ ੩੮ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ਗਾਵਹਿਂ ਕੀਰਤਿ। ਸ਼ੋਭਾ ਸਗਲ ਜਗਤ ਬਿਸਤੀਰਤਿ। ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਤਿ ਚਹੁੰ ਫੇਰਾ।ਉਮਗਤਿ ਸਭਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਘਨੇਰਾ॥੩੯॥ਮਾਨਵ ਮਿਲੇ ਅਨੇਕ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਸਰਬ ਦੇਗ ਤੇ ਖਾਇਂ ਅਹਾਰਾ। ਦਰਬ ਉਪਾ-ਇਨ ਆਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਕਿਹ ਤੇ ਲੇਹਿਂ ਨ,ਫੇਰਹਿਂ ਸੋਈ ॥੪੦॥ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸ ਜਾਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਜਲ ਮਹਿਂ ਤਿਸ਼ਟੈਂ[7] ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲੌ ਠਾਂਢੇ[8] ਰਹਿਹੀਂ। ਕੰਠ ਸਮਾਨ ਜਾਂਹਿ ਜਲ ਅਹਿਹੀ ॥ ੪੧ ॥ ਲਹਿਣਾ ਜਾਇ ਸੰਗ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਸੇਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਰਸਾਲਾ। ਹਿਮ ਰੁਤ[9]

---

[1]ਲਕੜੀ ਵਾਂਕੂ ਭਾਵ ਸਿੱਧਾ।[2]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਜਿਵੇਂ ਲਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।[3]ਜਾਂਦੇ ਹਨ।[4]ਚਿਤ ਕਲਜਾਨ (ਦੇ ਸੁਖ ਵਾਲਾ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5](ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ) ਕਲਜੁਗ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। [6]ਭਾਵ, ਤਿਵੇਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਜੁਗ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤਾ। [7]ਖੜੇ ਰਹਿਣ। [8]ਖੜੇ। [9]ਸਿਆਲੇ ਦੀ ਰੁੱਤ, ਸਰਦੀ।

*ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਜ ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਿਥੂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ। ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਟੁਰਿਆ, ਇਸ ਨੇ ਵਰਣ ਸ਼ੰਕਰ ਫੈਲਾਇਆ, ਨਿਸ਼ਾਦਾਂ ਤੇ ਭੀਵਰਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਇਸ ਨੇ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਹੁਤੀ ਸੀਤ ਅਧਿਕਾਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਪੁਨ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ॥੪੨॥ ਜਲ ਮਹਿਂ ਪੈਠੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੇ। ਲਹਿਣਾ ਬੈਠਯੋ ਸਰਿਤਾ ਤੀਰੇ। ਭਯੋ ਸ਼ੀਤ[1] ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਭੀਗੇ ਚੀਰ ਨੀਰ ਕੇ ਨਾਲਾ ॥ ੪੩ ॥ ਸਰਦੀ ਤਬ ਲਹਿਣੇ ਕੌ ਬਯਾਪੀ। ਥਰ ਥਰ ਸੀਤ ਸੰਗ ਦੇਹਿ ਕਾਂਪੀ। ਦੰਤ ਜੁਟੇ ਮੁਖ ਜਾਇ ਨ ਬੋਲਾ। ਪਰਯੋ ਧਰਾ ਪੁਨ ਹੋਇ ਅਡੋਲਾ ॥ ੪੪ ॥ ਨਹਿ ਸੁਧ ਈਖਦ[2] ਰਹੀ ਸਰੀਰਾ। ਕਰ ਤੇ ਗਿਰੇ ਜੁ ਗੁਰ ਕੇ ਚੀਰਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਗੁਸਾਈਂ। ਪਿਖਯੋ ਦਾਸ ਸੁਧ ਜਾਂਹਿ ਨ ਕਾਈ ॥ ੪੫ ॥ ਭੀਗ ਸਰੀਰ ਚੀਰ ਗੇ ਜਾਂਕੇ। ਪਰੇ ਅਚੇਤ ਅੰਗ ਛਿਤ[3] ਤਾਂਕੇ।ਪਦ ਪੰਕਜ ਤਨ ਸੋਂ ਪਰਸਾਯੋ। ਸਰਬ ਅੰਗ ਤੇ ਸ਼ੀਤ ਨਸਾਯੋ ।੪੬॥ਭਈ ਉਸ਼ਨਤਾ[4] ਸੁਧ ਹ੍ਵੈ ਆਈ। ਦੇਖਿ ਪਰਯੋ ਪਾਇਨ ਲਪਟਾਈ। ਬੂਝਯੋ ਦਾਸ ਤਬਹਿ ਜਗਨਾਥਾ। 'ਕੌਨ ਹਾਲ ਬੀਤਯੋ ਤੁਝ ਸਾਥਾ ?' ॥ ੪੭ ॥ ਬੋਲਯੋ ਲਹਿਣਾ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ। 'ਸੁਨੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਦਸ਼ਾ ਜਸ ਮੋਰੀ। ਬਸਤ੍ਰ ਭੀਜਿ, ਭਾ ਸ਼ੀਤ ਘਨੇਰਾ। ਜੁਟੇ ਦੰਤ ਤਨ ਗਿਰ ਗਯੋ ਮੇਰਾ ॥ ੪੮ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਤੁਮ ਆਨਿ ਛੁਹਾਵਾ।ਤਤਖਿਨ ਸਗਰੋ ਸ਼ੀਤ ਨਸਾਵਾ। ਅਬ ਸੁਚੇਤ ਭਾ ਮੋਰ ਸਰੀਰਾ। ਰਾਵਰ ਭੰਜਤਿ[5] ਹੋ ਸਭਿ ਪੀਰਾ' ॥੪੯॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।'ਹੌਂ ਘਾਲਤਿ ਜੋ ਘਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਜੋ ਤਪ ਕਰਨਾ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਹਿਤ[6] ਲਖਹੁ ਅਚਰਨਾ[7] ॥ ੫੦ ॥ ਜੋ ਮੇਰੇ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੀਂ।ਮਨ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵਨ ਕਰਿਹੀਂ।ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਜਿਨ ਕੋ ਨਾਮ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਰਹਿਤਿ ਅਕਾਮ[8] ॥ ੫੧ ॥ ਸੋ ਜਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੇਖਨ ਪੈ ਹੈਂ।ਸੁਖ ਸੋਂ ਗਤਿ[9] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ'।ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਕਹਿ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਏ ਗੁਨਖਾਨੀ॥੫੨॥ ਬੈਠਤਿ ਭੇ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ। ਸੰਗਤ ਆਵਹਿ ਕਰਹਿ ਜੁਹਾਰੀ। ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਪ ਕ੍ਰੂਰ[10] ਬਡੇਰਾ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨੀਕ ਥਲ ਹੇਰਾ॥੫੩॥ਤਹਾਂ ਕੀਨ ਇਕ ਕੁੱਟੀ ਨਿਰਾਲੀ। ਰੋਰਨ ਸੇਜ ਡਸਾਇ ਦੁਖਾਲੀ[11]। ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਕੇ ਸਮ ਬਨਵਾਈ। ਥਾਇੰ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਹਿਂ ਜਹਾਂ ਰਹਾਈ[12] ॥ ੫੪ ॥ ਪੌਢਹਿਂ ਬੈਠਹਿਂ ਰਹਿਂ

[1]ਠੰਢ । [2]ਥੋੜੀ ਬੀ । [3]ਧਰਤੀ ਤੇ । [4]ਗਰਮੀ । [5]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ । [6]ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ । [7]ਕੰਮ । [8]ਕਾਮਨਾਂ ਰਹਿਤ । [9]ਮੋਖ । [10]ਕਰੜਾ ਤਪ । [11]ਦੁਖਾਂ ਵਾਲੀ । [12]ਜਿਸ ਪਰ ਵਾਧੂ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ, ਯਾ ਰਖੀ।

ਤਿੰਹ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਨ ਸ਼ਨਾਨ ਸਮੈਂ ਦੁਇ ਜਾਹੀਂ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਰ ਆਇ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕ ਧਰਹਿ ਪਦ ਭਾਲਾ[1] ॥ ੫੫ ॥ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਹਿਰਦੇ ਜੋਈ। ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਸਰਬ ਕੋ ਸੋਈ। ਜੁਗਲ ਕਾਲ[2] ਭਲ ਬਨਹਿ ਅਹਾਰਾ। ਅਚਵੈਂ ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਾਰਾ[3] ॥੫੬॥ ਬਹੁਤ ਰਸੋਈਏ ਦੇਗ ਕਰੇਈਂ।ਜਿਤਿਕ ਅੰਨ ਚਹਿ ਤੇਤਿਕ ਲੇਈਂ।ਨੀਕੀਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰਿ ਬਨਾਵਹਿਂ। ਜਿਨ ਤੇ ਸ੍ਵਾਦ ਮਹਾਂ ਸ਼ੁਭ ਆਵਹਿ ॥ ੫੭ ॥ ਸਰਬ ਤਯਾਰ ਹ੍ਵੈ ਭੋਜਨਜਬਿਹੀ।ਜਾਇ ਰਸੋਈਆ ਗੁਰ ਢਿਗ ਤਬਿਹੀ।ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢੋ ਰਹਿਹੀ। ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਕੋ ਬਚਨ ਨ ਕਹਿਹੀ ॥ ੫੮ ॥ ਬੀਤਹਿ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਅਸ ਤਾਂਹੀ।ਜਬ ਲੌ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਲੋਕੈਂ ਨਾਂਹੀ।ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[4] ਗੁਰ ਪਰਿਹੀ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੰਗ[5] ਅਸ ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀਂ ॥੫੯॥"ਹੇ ਦਿਜ ਭੋਜਨ ਭਯੋ ਤਯਾਰੀ। ਆਇ ਹਕਾਰਨ ? ਕਹਹੁ ਉਚਾਰੀ'। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਰੀ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਭਯੋ ਅਹਾਰ ਤਿਯਾਰ ਸੁਧਰਿਕੈ'।੬੦।ਤਬਿ ਤਿਹ ਸੰਗ ਜਾਇ ਜਗ ਸਾਈਂ। ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁ ਭੋਜਨ ਖਾਈਂ। ਬਹੁਰ ਦੇਗ਼ ਵਰਤੈ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਸਰਬ ਸੰਗਤਾ ਹੋਇ ਅਘਾਤੀ[6] ॥ ੬੧ ॥ ਦੋਨੋ ਸਮੈ ਭਾਂਤਿ ਇਸ ਹੋਇ।ਆਵਹਿਂ ਖਾਇਂ,ਨ ਹਟਿਕੈ ਕੋਇ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਹਿਂ ਪੂਰੈਂ ਆਸਾ। ਪਢਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੁਲਾਸਾ ॥੬੨॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੀਪ ਰਹੈਂ ਸੁਖ ਪਾਈਂ। ਕਿਤਿਕ ਦਰਸ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਈਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਯੋ ਕਿਤ ਕਾਲਾ। ਬਹੁਰ ਤਪਹਿਂ ਤਪ[7] ਕਠਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।੬੩। ਭੋਜਨ ਤਜਯੋ, ਨ ਅਚੈਂ ਕਦਾਈਂ[8] । ਏਕ ਅਰਕ[9] ਫੂਲ* ਖਾਇਂ ਮੰਗਾਈ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਸ ਦ੍ਯੋਸ ਬਿਤਾਵਹਿਂ। ਪੁਨ ਜਲ ਆਦਿ ਨ ਕੰਠ ਪੁਚਾ-ਵਹਿਂ ॥੬੪ ॥ ਦੋਇ ਕੋਸ ਲਗ ਕੀਨ ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ਤਿਨਕੇ ਬਿਚ ਬਿਚਰਤਿ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਭ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਹਿਂ। ਠਾਂਢੇ ਸਗਰੋ ਦ੍ਯੋਸ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿਂ ॥ ੬੫ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇਤ ਤੇ ਉਤ ਉਤ ਤੇ ਸੁ ਇਤ ਬਾਸੁਰ ਕਰੈਂ ਬਿਹਾਇ। ਕਰਿ ਕੁਪੀਨ ਕਟ ਤਾਂਬ੍ਰ ਕੀ[10] ਸਿਰ ਦੋਕੂਲ[11]† ਸੁਹਾਇ॥੬੬॥

---

[1]ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ। [2]ਦੋਨੋਂ ਵੇਲੇ। [3]ਜੋ ਪਾਰ ਰਹਤ ਹਨ (ਅ) ਬੇਗਿਣਤ (ਲੋਕੀ)। [4]ਨਜ਼ਰ। [5]ਭਾਵ, ਰਸੋਈਏ ਨੂੰ। [6]ਤ੍ਰਿਪਤ। [7]ਤਪ ਤਪਿਆ (ਭਾਵ ਕੀਤਾ)। [8]ਕਦੇ ਬੀ। [9]ਅੱਕ ਦਾ। [10]ਤਾਂਬੇ ਰੰਗੀ [ਸੰਸ:, ਤਾਮ੍ਰ:] (ਅ) ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਚੰਦਨ [ਸੰਸ:, ਤਾਮ੍ਰ] ਭਾਵ ਰਕਤ ਚੰਦਨ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ। [11]ਸਾਫਾ, ਛੋਟੀ ਪੱਗ। *ਪਾ:—ਫਲ। †ਪਾ:—ਪਰ ਕੁਲਹ।

ਚੌਪਈ॥ ਸਗਰੇ ਤਯਾਗੇ ਅਪਰ ਜਿ ਚੀਰ॥ ਫਿਰੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਹ੍ਵੈ ਨਗਨ ਸਰੀਰ[1]।
ਬਹੁਰੋ ਆਇ ਬਿਭਾਵਰਿ[2] ਜਬਿਹੀ। ਇਸਥਿਤ ਹੋਇੰ ਕੁਟੀ ਮਹਿੰ ਤਬਿਹੀ
॥੬੭॥ ਸਿਹਜਾ ਰੋਰਨ ਕੀ ਜੁ ਬਨਾਈ। ਤਿਹ ਪਰ ਪੌਢ ਰਹੈਂ ਗਤਿਦਾਈ।
ਬਡੀ ਭੋਰ ਉਠਿ ਸਰਿਤਾ ਤੀਰਾ। ਜਾਇ ਸੁ ਮੱਜਹਿੰ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ॥੬੮॥
ਕਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਤਿਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ[3]। ਬਿਚਰਹਿੰ ਪੁਨ ਬੈਠਹਿੰ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਂਹੀ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਇਉਂ ਬਿਤਵਨ ਕੀਨਾ॥ਬਹੁਰ ਅਰਕ ਫੁਲ ਸੋ ਤਜਿ ਦੀਨਾ
॥ ੬੯ ॥ ਸਿਕਤਾ[4] ਇਕ ਮਾਸਾ ਮੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਤਯਾਗਯੋ ਔਰ, ਨਹੀਂ
ਕੁਛ ਖਾਵਹਿ*। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ। 'ਨਾਉਂ ਸੁਹਾਵਾ ਵਖਤ
ਸੁਹਾਵਾ†' ॥੭੦॥ ਬਿਚਰਹਿੰ ਉਚਰਤਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਮਸਤਕ ਦਿਪੈ

---

[1](ਹੋਰ) ਸਰੀਰ ਨੰਗਾ। [2]ਰਾਤ। [3]ਭਾਵ ਦੋ ਕੋਹਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੬੫। [4]ਰੇਤ।

*ਕੁਛ ਨਾਂ ਖਾਣਾ ਯਾਂ ਅਤਿ ਥੋੜਾ ਖਾਣਾ ਇਕ ਹਠ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰੱਤਿ ਧਾਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਆਤਮ ਆਰੂਢ ਅਵਸਥਾ ਮਹਾਂਨ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਤੇ ਭੁੱਖ ਸੁਤੇ ਤਾਬੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਠ ਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਦਿੱਬਯ ਤ੍ਰੀਕੇ ਤੇ ਆਪੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਤਿਥੈ ਊਂਘ ਨ ਭੁਖ ਹੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖਵਾਸੁ ॥ [ਸਲੋਕ ਮ: ੩

ਤਥਾ—ਨੀਦ ਭੂਖ ਸਭ ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗੀ ਸੁੰਨੇ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਵੈ ॥ [ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪

ਪੁਨਾ—ਜਾਕਉ ਆਇਓ ਏਕੁ ਰਸਾ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਨ ਨਹੀ
ਖੁਧਿਆ ਤਾਕੈ ਚਿਤਿ ਨ ਬਸਾ ॥ [ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫

ਕਈ ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਅਪਣੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਹਠ ਦੇ ਫਾਕੇ ਕਟਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ, ਕਈ ਗੁਪਤ ਖਾਕੇ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਬਿਨ ਖਾਧੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਦਸ਼ਾ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਛਲ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਯਾ ਇਸ ਬਿਨਾ ਪੂਰਨ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਸਮਝਣ, ਇਹ ਇਕ ਆਤਮ ਆਰੂਢਤਾ ਤੇ ਅਵਸਥਾ ਆਪੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਢੂੰਡਣ ਲੱਭਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਇਹ ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਬਦਲਦੀ ਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

†ਭਾਵ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੁੰਦਰ ਹਨ, ਇਕ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ, ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ।

ਇਸ ਭਾਵ ਦੀ ਇਕ ਪਉੜੀ ਵਡਹੰਸ ਮ: ੧ ਛੰਤ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ, ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਔਉਂ ਹੈ:—

ਤੇਰਾ ਵਖਤੁ ਸੁਹਾਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ॥ ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿ ਭਾਉ ਕਰਿ
ਲਾਗਾ ਸਾਉ ਪਰਾਣੀ ॥ ਸਾਉ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਿਨਾ ਲਾਗਾ ਜਿਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ

[ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਤੇਜ ਅਤਿ ਭਾਰਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਫਤ ਆਇਂ ਨਰ ਭੂਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਹਿ ਰਹੈਂ ਹਦੂਰੇ॥੭੧॥ ਜੋ ਨਰ ਆਇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਵੈਂ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਅਸ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈਂ।'ਬਸਿ ਕਰਿ ਪੁਰਖਾ! ਭਲਾ ਸੁ ਹੋਈ। ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਸਕਲ ਦੁਖ ਖੋਈ'॥ ੭੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਕਲਿ ਮੈਂ ਨਾਮ ਦੇਯ ਨਰ ਤਾਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨੰਤੇ। ਮਹਾਂ ਪਤਿਤ ਸੇ ਜਗਤ ਤਰੰਤੇ ॥ ੭੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਤਪ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਣੰਜਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਘਾਲ ਤੇ ਮੇਹਰ, ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚੋਂ ਪਰਖ ਕੇ ਦੱਸਿਆ]

ਦੋਹਰਾ—ਰਿਦਾ ਕਿਦਾਰ ਸੁਧਾਰਨੋ ਤਜਿਨੋ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਜਲ ਪਰੈ ਭਗਤਿ ਕ੍ਰਿਖੀ ਹ੍ਵੈ ਸਾਰ ॥੧॥

{ ਕਿਦਾਰ=ਖੇਤ, ਮਲਗੁਜ਼ਾਰ, ਕਿਆਰਾ [ਸੰਸ:, ਕੇਦਾਰ]
ਸੁਧਾਰਨੋ=ਸੁਆਰਨਾ, ਸਾਫ ਕਰਨਾ। ਖੇਤ ਦਾ ਸੁਧਾਰਨਾ=ਗੋਡੀ ਕਰਨੀ, ਘਾਹ ਬੂਟ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣੇ, ਨਦੀਨਾ ਕਰਨਾ।
ਕ੍ਰਿਖੀ=ਖੇਤੀ [ਸੰਸ:, ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ]। ਸਾਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। 'ਹ੍ਵੈ ਸਾਰ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੁਹਣੀ ਖੇਤੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋਵੇ। }

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ (ਮਾਨੋਂ) ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਖੇਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੈ, (ਇਸ ਸੁਧਰੇ ਖੇਤ ਪਰ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਦਾ ਪਾਨੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਰੂਪ ਵਿਚ) ਹੋਵੇਗੀ*।

ਚੌਪਈ॥ ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਤਪ ਬਹੁ ਠਾਨਾ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਪਸਰ੍ਯੋ ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨਾ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਘਰ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ' ਪ੍ਰਾਹੀਂ ॥੨॥ ਮਿਲਿਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਆਵਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਮੁਕੰਦਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਘਰ ਜਾਹੀਂ। ਕੇਤਿਕ ਰਹੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਪਾਹੀਂ[1] ॥ ੩ ॥ ਭੀਰ ਭੂਰ ਭੀ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਖਾਇਂ ਸਮੇਂ ਦੁਇ ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰਾ। ਹੋਇ ਅੰਨ ਕੀ ਤੋਟ ਨ ਕੋਈ। ਰਹੇ ਜੁ, ਦੇਗ[2] ਅਚੈ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥

---

[1]ਪਾਸ। [2]ਲੰਗਰ ਤੋਂ। *ਪਿਛਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਰਥ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ]

ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਜੋਇ ਰਾਤੇ ਨਿਤ ਚੜਹਿ ਸਵਾਇਆ ॥ ਇਕੁ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਨ ਹੋਇ ਸੰਜਮੁ ਜਾਮਿ ਨ ਏਕੁ ਪਛਾਣੀ ॥ ਵਖਤੁ ਸੁਹਾਵਾ ਸਦਾ ਤੇਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ॥ ੩ ॥

ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਭੀ ਆਇ। ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ ਗਿਨਤੀ
ਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਰਖਾਇ ॥੫॥ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਬਰਖ
ਬਿਤਾਏ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਏ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕਿਰਤਨ ਕੀ
ਧੁਨਿ ਹੋਤੀ।ਸੁਮਤਿ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਉਦੋਤੀ[1]॥੬॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਹਿਂ
ਚਹੁੰ ਫੇਰੇ। ਹੋਇ ਸ਼ਬਦ ਅੱਭਯਾਸ ਘਨੇਰੇ।ਪੁਨ ਸਿੱਖੀ ਪਰਖਨ ਮਨ ਠਾਨੀ।
ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਜਿਉਂ ਕਿਯ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੭ ॥ ਬਰਜਿ ਦੀਨ ਕਹਿ[2] ਕਰਿ
ਨਰ ਸੋਈ। ਏਕ ਸਮੇਂ[3] ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਹੋਈ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਸੋਂ ਬਚਨ
ਉਚਾਰਾ। 'ਅਬ ਲਾਂਗਲ[4]ਬਾਹੋ ਸੁਖਕਾਰਾ ॥੮॥ ਕ੍ਰਿਖੀ ਕਾਰ ਕਰੀਏ ਮਨ
ਲਾਈ। ਨਿਤ ਉੱਜਲ ਹ੍ਵੈ ਬੁੱਧਿ ਸਵਾਈ'।ਅਸਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋ ਲੀਨਸੰਗਾਰੇ।
ਸਵ ਕਰਾਵਹਿਂ ਬਾਸੁਰ ਸਾਰੇ ॥੯॥ ਜਬਿ ਦੇਖੀ ਸਿੱਖਨ ਅਸ ਚਾਲੇ। ਚਲੇ
ਤਬੈ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸੰਭਾਲੇ। ਕੇਤਿਕ ਚਤੁਰ ਪੰਚ ਦਿਨ ਰਹੇ। ਕਰੀ ਕ੍ਰਿੱਤ
ਕਛੁ ਭੁਖਹਿਂ ਦਹੇ[5] ॥੧੦॥ ਲਾਂਗਲ[4] ਤਯਾਗੇ ਲੀਨ ਬਿਦਾਈ। ਗਏ ਧਾਮ
ਨਿਜ ਕਾਰ ਕਮਾਈ। ਅਰਧਕ[6]ਗਏ ਅਰਧਜਬਿ ਰਹੇ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ
ਪ੍ਰਭੁ ਬਚ ਕਹੇ॥੧੧॥'ਦੁਤੀਏ ਦਿਵਸ ਅਸਨ ਕੋ ਕਰੀਏ।ਬਾਹੁ ਖੇਤ ਸੰਕਟ
ਪਰਹਰੀਏ'। ਦਿਵਸ ਦਸਨ ਲੌ ਐਸ ਬਿਤਾਏ।ਛੁਧਾ ਕ੍ਰਿੱਤ ਤੇ ਉਰ ਅਕੁ-
ਲਾਏ।੧੨॥ਦੋਹਰਾ॥ਗਏ ਸਦਨਕੋਸਿੱਖ ਬਹੁ ਰਹੇ ਅਲਪ ਤਿਹਥਾਇਂ।ਚਤੁਰ
ਪਹਿਰ ਲਾਂਗਲ[4]ਲੀਏ ਕ੍ਰਿੱਤ ਸੁ ਵਹਿਰ ਕਮਾਇਂ॥੧੩॥ਚੌਪਈ॥ਮਰਨ ਧਾਰਿ
ਉਰ ਬੈਠੇ ਸੋਇ[7]।–ਜਾਇਂ ਨ ਕਬਹੂੰ ਕੈਸੇ ਹੋਇ–। ਅਤਿ ਛੁਧਿਤਾ ਪੁਨ
ਕ੍ਰਿਤਕਮਾਵਹਿਂ।ਦੁਰਬਲ ਭਏਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿਂ॥੧੪॥ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਭਨਜੋ
'ਅਸਨ ਨਿਤ ਕੀਜੈ। ਜਾਂਤੇ ਸਿਖ ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਸੁਖ ਦੀਜੈ'।ਹੋਨਿ ਲਗਜੋ ਨਿਤ
ਬਹਰ ਅਹਾਰਾ[8]। ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਖਾਇ ਸੁ ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰਾ॥੧੫॥ਸਗਰੇ ਦਿਵਸ
ਕਰੈਂ ਕ੍ਰਿਖਕਾਰੀ[9]। ਭਏ ਖੇਤ ਹਰਿਆਵਲ ਭਾਰੀ। ਕਰਿ ਮਿਹਨਤ ਸਭਿ
ਅੰਨ ਪਕਾਏ। ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਅਸ ਬਚਨ ਅਲਾਏ ॥ ੧੬ ॥ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ
ਤੇ ਕ੍ਰਿਖਿ ਪਾਕੀ।ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਹੈ ਆਇਸ[10]ਤਾਕੀ[11]'।ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਜੋ ਬਾਢ
ਸਭਿ ਲੀਜੈ। ਨਹਿਂ ਗਾਹੋ ਖਲਵਾਰੇ ਕੀਜੈ[12]'॥੧੭॥ਪਾਇ ਰਜਾਇ ਦਾਤਿ[13]

[1]ਭਗਤੀਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਬੁੱਧੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਈ। [2]ਆਖਕੇ। [3]ਇਕਵੇਲੇ(ਲੰਗਰ)। [4]ਹਲ। [5]ਭੁਖ
ਨਾਲ ਸੜੇ। [6]ਅੱਧੇ ਕੁ। [7]ਭਾਵ ਜੋ ਮਰਨਾ ਮੰਡ ਬੈਠੇ। [8]ਭੋਜਨ। [9]ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਾਰ। [10]ਆਗਯਾ।
[11]ਭਾਵ ਪੱਕੀ ਖੇਤੀਵਾਸਤੇ। [12]ਭਾਵ ਦਾਣੇ ਨਾ ਕਢੋ ਭਰੀਆਂ ਦੇ ਖਲਵਾੜੇ ਲਾਦਿਓ। [13]ਦਾਤ੍ਰੀਆਂ।

ਲੇ ਦਾਸਾ।ਲਾਗੇ ਲੁਨਨਿ[1]ਜਹਾਂ ਕ੍ਰਿਖਰਾਸਾ। ਬਾਢਿ ਬਾਢਿਕੈ ਖੇਤਨ ਸਾਰੇ। ਲਾਇ ਅਧਿਕ ਊਚ ਖਲਵਾਰੇ॥੧੮॥ਬਹੁਰ ਗਏ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।ਕਹਯੋ 'ਕਰੀ ਇਕਠੀ ਕ੍ਰਿਖਿ ਸਾਰੀ। ਲਾਗੇ ਅਧਿਕ ਊਚ ਅੰਬਾਰੇ। ਅਬਿ ਰਜਾਇ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਾਰੇ' ॥ ੧੯ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸੁਨਿਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਉਤੰਗੇ। ਚਲੇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੋ ਤਿਨ ਸੰਗੇ। ਊਚੇ ਜਹਾਂ ਅੰਬਾਰ ਲਗਾਏ। ਠਾਂਢੇ ਆਨਿ ਭਏ ਤਿਹ ਥਾਏਂ ॥੨੦॥ ਹਰਖੇ ਦੇਖਿ ਤਿਨਹਿ ਸੁਖ ਸਦਨੀ। 'ਸਾਧ! ਸਾਧ[2]!!' ਉਚਰਯੋ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨੀ[3]।'ਤੁਮਰੀ ਘਾਲ[4] ਪਈ ਸਭਿ ਥਾਈਂ। ਜੋ ਗੁਰਕੇ ਹਿਤ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਮਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਅਬ ਤੁਮ ਬਚਨ ਮਾਨਿਯੋ ਐਸੇ। ਰਿਦੇ ਤੁਮਾਰੇ ਲਾਗਹਿ ਜੈਸੇ'। ਸਿੱਖ ਕਹਯੋ'ਕਜਾ ਹਮਰੇ ਹਾਥਾ। ਚਲੈਂ ਆਪ ਕੇ ਬਚਨਨ ਸਾਥਾ' ॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭਾਖੀ ਤਬੈ'ਸੁਨਹੁ ਬਚਨ ਦੇ ਕਾਨ। ਇਹ ਲਾਲਚ ਕੇ ਕਰੇ ਤੇ ਨਹਿ ਆਵੈ ਕਛੁ ਪਾਨ[5] ॥ ੨੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੀਜੈ ਪਾਵਕ ਫੂਕਹੁ ਸਾਰੀ। ਉਰ ਲਾਲਚ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਿਦਾਰੀ'। ਸੁਨਿਕੈ ਬਿਸਮਾਦੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।-ਅੰਨ ਰਾਸ ਕਿਉਂ ਸਰਬ ਫੁਕਾਹੀਂ ॥ ੨੪ ॥ ਬਡੇ ਜ਼ੋਰ ਸੌਂ ਕੀਨ ਕਮਾਈ।ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੀ ਬਹੁਸੰਕਟ ਪਾਈ-।'ਹਮਤੇਫੂਕੀ ਜਾਇ ਨ ਕੇਹੀ[6]'। ਹਟਕ ਰਹੇ'[7]ਕੇਤਿਕ ਕਹਿ ਏਹੀ ॥ ੨੫ ॥ ਕਿਤਿਕ ਬਿਚਾਰਯੋ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ।-ਹਮ ਤੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚ ਅਨੁਸਾਰਾ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਚਹੀਏ ਨਹਿ ਦੇਖਾ। ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿ ਇਹੀ ਵਿਸ਼ੇਖਾ-॥੨੬॥ ਲੈ ਪਾਵਕ ਤਿਨ ਤੁਰਤ ਲਗਾਈ। ਸੂਕੀ ਹੁਤੀ ਭਈ ਜਰ ਛਾਈ[8]।ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਿਖਿਕੈ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਨੇ।-ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਕਛੁ ਜਾਇਂ ਨ ਜਾਨੇ-॥੨੭॥ ਪਦਪੰਕਜ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।ਮੁਖ ਤੇ'ਜੈ ਜੈ'ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਿਹੀਂ।ਚਲਿ ਆਏ ਪੁਨਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਹੋਵਹਿ ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਾ॥੨੮॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬਿ ਬਿਤਯੋ ਬਹੋਰੀ। ਕੀਨ ਅਰੰਭਨ ਸਾਂਗ ਸੁ ਔਰੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਛੁਰਾ ਬਾਂਧਿ ਕਟਿ ਸੰਗਾ[9]। ਧਾਨਕ[10]ਰੂਪ ਧਰਯੋ ਸਰਬੰਗਾ ॥ ੨੯ ॥ ਅਨਿਕ ਸ਼ੂਕਰੀ[11]

---

[1]ਵੱਢਣ। [2]'ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼'। [3]ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ। [4]ਕਮਾਈ। [5]ਹੱਥ ਵਿਚ। [6]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ। [7]ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕਿਤਨੇ ਤਾਂ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣੋਂ' ਹਟ ਖਲੋਤੇ। [8]ਸੜਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਈ। [9]ਲੱਕ ਨਾਲ। [10][ਸੰਸ:, ਧਾਨੁਸ਼੍ਕ=ਧਨੁਖਧਾਰੀ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ]। ਇਕ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੇਸ ਮੈਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁੱਤੇ ਰੱਖਣੇ, ਮੰਗਣਾ, ਤੂਰੀਆਂ ਵਜਾਉਣਾ, ਆਦਿ ਕੰਮ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸੇ। [11]ਸੂਰੀਆਂ।

ਆਗੇ ਕੀਨੇ। ਕੂਕਰ[1] ਕਿਤਿਕ ਪਿਛਾਰੀ ਲੀਨੇ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸ ਵਹਿਰ ਭੇ ਠਾਂਢੇ। ਸਿੱਖਨ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਤਾ[2] ਬਾਢੇ॥ ੩੦॥ ਰਹੀ ਨ ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕ ਡੁਲਾਏ। ਪੌਨ ਜ਼ੋਰ[3] ਜਿਉਂ ਬਿਟਪ[4] ਹਿਲਾਏ[5]। ਤਜਯੋ ਸੰਗਿ ਪੁਰਿ ਬੈਠੇ ਆਈ। ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੩੧॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੋ ਅਬ ਭਏ ਦਿਵਾਨੇ। ਕਰਨ ਕੁਕਰਮ[6] ਜਿ ਅਸ ਮਨ ਠਾਂਨੇ। ਰਹਿਨ ਸੰਗਿ ਕਿਉਂਹੂ ਨਹਿਂ ਬਨਿਹੀ। ਅਟਪਟ ਬਚਨ ਬਦਨ ਤੇ ਭਨਿਹੀਂ ॥੩੨॥ਕ੍ਰੂਰ ਸਰੂਪ ਨ ਦੇਖਯੋ ਜਾਈ। ਸੂਕਰ ਕੂਕਰ ਨਿਜ ਸੰਗਿ ਲਾਈ[7]। ਇਕ ਲਹਿਣੇ ਨਹਿਂ ਤਯਾਗਯੋ ਸਾਥਾ। ਨਿਕਟਿ ਠਾਂਢਿ ਭਾ ਜੋਰੇ ਹਾਥਾ॥ ੩੩॥ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਨਿਰਮਾਇਲ[7] ਕੀਨਾ। ਕੈਸੇ ਹਟੇ ਸਮਰਪ ਜਿ ਦੀਨਾ[8]। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖਿ ਤਿਹ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨ ਤਹਾਂਹੀ॥ ੩੪॥

ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੪ ॥

ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ ॥ ਭਲਕੇ ਭਉਕਹਿ ਸਦਾ ਬਇਆਲਿ[9] ॥ ਕੂੜੁ ਛੁਰਾ ਮੁਠਾ ਮਰਦਾਰੁ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ॥ ੧ ॥ ਮੈ ਪਤਿ ਕੀ ਪੰਦਿ ਨ ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਾਰ॥ ਹਉ ਬਿਗੜੈ, ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਬਿਕਰਾਲ॥ ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮੈ ਏਹਾ ਆਸ ਏਹੋ ਆਧਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਾ ਆਖਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਪਰ ਘਰੁ ਜੋਹੀ ਨੀਚ ਸਨਾਤਿ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤਨਿ ਵਸਹਿ ਚੰਡਾਲ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੨ ॥ ਫਾਹੀ ਸੁਰਤਿ ਮਲੂਕੀ ਵੇਸੁ ॥ ਹਉ ਠਗਵਾੜਾ ਠਗੀ ਦੇਸੁ ॥ ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰੁ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੩ ॥ ਮੈ ਕੀਤਾ ਨ ਜਾਤਾ ਹਰਾਮ ਖੋਰੁ ॥ ਹਉ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸਾ ਦੁਸਟੁ ਚੋਰੁ॥ ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੪ ॥ ੨੯॥

ਚੌਪਈ॥ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਉਚ ਸੁਰ ਸਾਥਾ। ਪਢਤਿ ਸਬਦ ਫਿਰਿਹੀਂ ਜਗ-ਨਾਥਾ। ਗਮਨੇ ਜਹਾਂ ਉਜਾਰ ਮਹਾਨਾ। ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ[10] ਮੁਖ ਤੇਜ ਦਿਪਾਨਾ[11] ॥੩੫॥ ਉੱਗ੍ਰ[12] ਸਰੂਪ ਨ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੇ। ਸਨਮੁਖ ਰਵਿ ਜਿਉਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੋਕੇ[13] *। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ। ਬਚ ਲਹਿਣੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੋ ਸਾਂਗ ਅਰੰਭਾ। ਸਰਬ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ

---

[1]ਕੁੱਤੇ। [2]ਹੈਰਾਨੀ। [3]ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਪੌਣ। [4]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਨੂੰ। [5]ਹਿਲਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। [6]ਕਠਨ ਕਰਤੱਵਜ। [7]ਭਟਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਪਦਾਰਥ [ਸੰ:, ਨਿਰ੍ਮਾਲਯ]। [8]ਜੋ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [9]ਆ ਮੁਹਾਰਾ। [10]ਬਹੁਤਾ। [11]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ। [12]ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ, ਭੈਦਾਇਕ ਭਾਵ ਅਝੱਲ ਤੇਜ ਵਾਲਾ। [13]ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਜ਼ਰ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। *ਇਹ ਉਪਮਾ ਬੜੀ ਹੀ ਮਨੋਹਰ ਹੈ।

ਅਚੰਭਾ । ਹੋਇ ਅਧੀਰਜ ਤਯਾਗਯੋ ਸਾਥਾ । ਅਬਿ ਕੋ ਨਹੀ ਸੰਗ,ਹੇ ਨਾਥਾ ! ॥੩੭॥ ਇਕ ਮੈਂ ਰਹਯੋ ਸੁ ਜਾਉਂ ਨ ਕਬਿਹੀ । ਦੇਹੁ ਕਸੌਟੀ ਸਹਿ ਹੌਂ ਸਭਿ ਹੀ । ਤਨ ਮਨ ਬੇਚਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਯ ਮੋਲ।।ਤਜਹੁ ਕਿ ਹਨਹੁ[1] ਮੋਲ ਕੋ ਗੋਲ॥ ੩੮ ॥ ਮਾਰਯੋ ਚਹੁ ਮੁਰਿ ਦੀਜੈ ਮਾਰੀ । ਉਰ ਭਾਵੈ ਤਉ ਰਾਖਿ ਜਿਵਾਰੀ । ਤੁਮਰੇ ਹਿਤ ਬਿਨਸੈ ਤਨ ਮੇਰੋ । ਬਡੇ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਤਬਿ ਹੇਰੋਂ ॥੩੯॥ਇਹ ਲਾਲਸ ਉਰ ਰਹੈ ਸਦਾਈ । ਹੇਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤਨ ਬਿਨਸਾਈ॥ਰਿਦੇ ਨ ਭਰਮੋਂ ਪਿਖ ਕਬਿ ਕੇਹੀ[2]। ਅਬਿ ਕਿਉਂ ਸਾਂਗ ਅਰੰਭਯੋ ਏਹੀ?' ।੪੦।ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੌਨ ਇਸ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿ ਨੈਨਾ। ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ[3] ਬੋਲੈ ਬੈਨਾ । 'ਇਉਂ ਹੀ ਅਬਿ ਹਮਰੇ ਜਿਯ ਆਈ । ਮਾਨਵ ਪਾਸ ਨ ਮੋਹਿ ਸੁਹਾਈ ॥ ੪੧ ॥ ਤੈਂ ਕਿਉਂ ਅਬਹਿ ਬਿਲੰਬ ਲਗਾਈ।ਹਟਹੁ ਸੰਗ ਤੇ ਜਾਹੁਪਲਾਈ।ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਨਹਿੰ ਨਿਕਟਿ ਰਹੀਜੈ।ਸਾਥ ਛੋਰਿਕੈ ਗਮਨ ਕਰੀਜੈ'।੪੨।ਸੁਨਿ ਲਹਿਣੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰ ਜੋਰੇ । 'ਗੁਰੂ ਰਜਾਇ ਅਮੋਰ[4] ਸੁ ਮੋਰੇ।ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੋਂ ਸਦਾ ਮੈਂ ਆਛੇ'। ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨਯੋ ਲਹਿਣਾ ਪਾਛੇ ॥ ੪੩ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਲੋਕਿ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਓਰੀ। ਕਹਯੋ ਕਿ'ਉਚਰੈਂ ਬਚਨ ਬਹੋਰੀ। ਹਟਿ ਜੇ ਪਿਖੈਂ ਨੈਨ ਇਤ ਲਾਵੈਂ। ਤੌ ਤੂੰ ਅਪਨਾ ਕੀਤਾ ਪਾਵੈਂ ॥ ੪੪ ॥ ਠਾਂਢਿ ਨ ਹੁਯੈ ਹਮਰੇ ਨੇਰੇ । ਭਾਜੇ ਜਾਹੁ ਨ ਆਵਹੁ ਫੇਰੇ' । ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਲਹਿਣਾ ਤਬਿ ਧਾਯੋ । ਪਾਛੇ ਕੋ ਨਹਿੰ ਨੈਕ ਲਖਾਯੋ[5] ।੪੫।ਰਾਰ ਮਾਹਿੰ[6] ਜਿਉਂ ਭਾਜੀ ਸੈਨੰ । ਸਭਿ ਕਟਿ ਗਈ ਅਧੋ ਸੁਧ ਦੈਨੰ।ਤਿਉਂ ਲਹਿਣਾ ਦੌਰੇ ਪੁਰਿ ਆਵਾ।ਮਗ ਮਹਿੰ ਠਾਂਢਿ ਨ ਕਹੂੰ ਰਹਾਵਾ॥ ੪੬॥ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ । ਜਿਨ ਕੋ ਮੋਹ ਸਦਨ ਧਨ ਨਾਂਹੀ । ਸੋ ਲਹਿਣੇ ਕੇ ਢਿਗ ਚਲਿਆਏ । ਪੂਛਤਿ 'ਕਸ ਤਵ ਹਾਲ ਬਿਹਾਏ ॥੪੭॥ ਸ੍ਰਮ ਸ਼ੀਕਰ ਆਨਨ ਪਰ ਆਏ[7] । ਚਢਯੋ ਸ੍ਵਾਸ ਕਿਉਂ ਐਸੇ ਧਾਏ । ਦੀਜੈ ਸੁਧ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਜੈਸੀ । ਤੁਝ ਸੋਂ ਵਰਤੀ ਕਹੀਅਹਿ ਕੈਸੀ?' ॥੪੮॥ਸੁਨਿ ਲਹਿਣੇ ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਬਿਠਾਰੇ।ਹਿਤ ਸੋਂ ਤਿਨਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ।ਲਗਯੋ ਸਮੋਧ ਕਰਨ ਗਤਿਵਾਨੀ।ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਕਹਿ ਸੀਤਲ ਬਾਨੀ ॥ ੪੯ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਲੀਕਾਲ ਨਰ ਤਾਰਿਬੇ ਰੂਪ ਧਰਾ ਕਰਤਾਰ।ਨਹਿ ਮਾਨੁਖ ਸਮ ਜਾਨਿਕੈ

[1] ਛੱਡੋ ਯਾ ਮਾਰੋ । [2] ਕਿਸੇਤਰ੍ਹਾਂ । [3] ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ । [4] ਨਾ ਮੋੜਨ ਵਾਲੀ । [5] ਤੱਕਿਆ । [6] (ਜਿਵੇਂ) ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ । [7] ਥਕਾਨ ਨਾਲ (ਪਸੀਨੇ ਦੀਆਂ) ਬੂੰਦਾਂ ਚੇਹਰੇ ਉਤੇ ਆਈਆਂ ਹਨ । (ਅ) ਸਿੱਕਰੀ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ । [ਸੀਕਰ=ਪਸੀਨਾ, ਸਿੱਕਰੀ] ।

ਭਰਮਹੁ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰ॥੫੦॥ਚੌਪਈ॥ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਅਵਤਾਰਾ[1]। ਅਪਰ ਨ ਲਖਹੁ ਸੁ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ[2]। ਸਰਬ ਨਰਨ ਕੇ ਪਰਖਨ ਹੇਤਾ। ਠਟਯੋ[3] ਸਾਂਗ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ॥ ੫੧ ॥ ਹਮ ਤੁਮ ਬੇਚਯੋ ਜੀਵ ਅਗਾਰੀ। ਚਾਹੈਂ ਰਾਖੈਂ ਭਾਵੈਂ ਮਾਰੀਂ[4]।ਜਿਨ ਕੇ ਦੇਇ ਚੁਕੇ ਸਰਬੰਸਾ।ਪੁਨ ਤਿਨਕੇ ਕ੍ਰਿਤ ਮੈਂ ਕਯਾ ਸੰਸਾ॥੫੨॥ ਅਬ ਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਤ ਦਿਸ਼ ਆਵੈਂ।ਔਰ ਸਾਂਗ ਕਰਿਕੈ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਭਰਮਹੁ ਨਹਿਂ ਕੈਸੀ ਬਿਧਿ ਹੋਇ। ਸੀਸ ਜਾਇ ਜਾਵਨ ਦਿਹੁ ਸੋਇ॥੫੩॥ਭਈ ਆਦਿ ਤੇ ਪਰਖਨ ਰੀਤੀ। ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਇਹ ਕੁਛ ਨਈ ਨ ਕੀਤੀ।ਗਾਧਿ ਤਨੈ[5] ਪਰਖਯੋ ਹਰਿ ਚੰਦਾ[6]।ਸਤਿ ਨ ਡਿਗਯੋ ਲਹਯੋ ਪਰਮ ਅਨੰਦਾ* ॥ ੫੪ ॥ ਹੇਤ ਕਪੋਤ[7] ਮਾਸ ਨਿਜ ਦੀਨਾ। ਧ੍ਰਿਤ ਧਰਿ[8], ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਪਦ ਸੁਖ ਲੀਨਾ।ਮੋਰਧੁਜ ਨ੍ਰਿਪ ਭਗਤਿ ਮਤਿ ਭੀਨੀ[9]।ਸਹੀ ਕਸੌਟੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨੀ†[7] ॥੫੫॥ ਅਉਰ ਕਥਾ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮਝਾਇ। ਤੀਨ ਮਹੂ-

---

[1]ਅਵਤਾਰ ਹੈਨ। [2]ਓਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਹਨ। [3]ਬਣਾਇਆ ਹੈ। [4]ਮਾਰਨ। [5]ਗਾਂਧਿ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਵਿਸ਼ਵਾ ਮਿੱਤ੍ਰ) ਨੇ। [6]ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਚੰਦ ਨੂੰ। [7](ਸ਼ਿਵੀ ਰਾਜਾ ਨੇ) ਕਬੂਤਰ ਵਾਸਤੇ। [8]ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ। [9]ਜਿਸ ਦੀ ਮਤ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਸੀ।

*ਪਾ:-ਪਦ ਆਨੰਦਾ-ਹੈ।

†ਸ਼੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਖਲੋਕੇ ਸਥਿਤੀ ਰੱਖਣੀ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਭਗਤਮਾਲ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਸੁਣਾਕੇ ਧੀਰਜ ਦੇਣਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਡੁਲ੍ਹ ਡੁਲ੍ਹ ਪੈ ਰਹੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ, ਪ੍ਰਮਾਣ, ਸੋਚ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕੰਮ ਹਨ ਤੇ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਝਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਆਰੂਢ ਸੁਰਤਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਗਨਤਾ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਜਿੱਥੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਹੇਠਾਂ ਖੜੋਤੇ ਪਏ ਤਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਸੁਰਤ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਅਨਜ਼ਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਚਿਆਈਆਂ ਵਿਚ ਉਡ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਏਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੌਣ ਵਧੇਰੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਜਾਣੇ ਤੇ ਸਮਝੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਤੋਂ ਸੁੱਚੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਓਹ ਜੋ ਧੁਰੋਂ ਆਯਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ

[ਬਾਕੀ ਫੁਟ ਨੋਟ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਰਤ ਜਬੈ ਬਿਤਾਏ।ਤਿਹਛਿਨ ਚਲਿਆਏ ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ।ਉਠੇਸਿੱਖ ਅਵਲੋਕ ਅਚਾਨਕ॥੫੬॥ਬੰਦਹਿ ਹਾਥ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਹੀਂ।ਭੈ ਅਚਰਜ ਯੁਤ ਬਚ ਨ ਉਚਰਿਹੀਂ।ਗੁਰ ਕੇ ਕਟ ਮਹਿਂ ਭਾਂਬ੍ਰ ਕੁਪੀਨੰ। ਕੁਲਹ ਸੀਸ ਪਰ ਕੁਤਕਾ[1] ਲੀਨੰ॥੫੭॥ਔਰ ਦੁਕੂਲ[2]ਨ ਊਪਰ ਕੋਈ। ਜਿਨ ਬਹੁ ਨਰ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਈ। ਜਬਿ ਸਿਖ ਚਰਨਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਾਰਹਿ। ਕੁਤਕਾ[1] ਏਕ ਪੀਠ ਮਹਿ ਮਾਰਹਿਂ ॥੫੮॥ ਅਚਰਜ ਭਏ ਤੂਸ਼ਨੀ ਠਾਨੀ। ਅਲਖ ਗਤੀ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ। ਸਭਿ ਕੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥੫੯॥ਦੋਹਰਾ ॥'ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ, ਤੁਮ ਕੌਨ ਹੋ ? ਗਮਨਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਇ। ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੋ ਨਹਿ ਕਛੁ ਤੂਰਨ ਨਿਕਸਹੁ ਧਾਇ' ॥੬੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਰਤਿ ਜੋਰ ਕਰ[3] ਸਿੱਖਨ ਭਾਖਾ। 'ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਸਿੱਖ ਭੇ ਗਤਿ ਕਾਂਖਾ[4]'। ਜਬਹਿ ਸਿੱਖ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁ ਲੇਈਂ।ਕੁਤਕਾ ਏਕ ਪੀਠ ਮਹਿਂ ਦੇਈਂ॥੬੧॥ਅਸ ਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸਭਿ ਦੇਖਾ। ਭਾਗੇ ਮਨੁ ਭੈ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ। ਈਖਦ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਪੁਨ ਪੂਛਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ॥ ੬੨ ॥ 'ਕਬਿ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਨੇ ਹੋ ਮੇਰੇ ? । ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ, ਨ ਲਾਵਹੁ ਦੇਰੇ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖਨ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। 'ਹੈਂ ਤਬਿ ਕੇ ਜਬਿ ਆਪ ਬਨਾਏ ॥੬੩ ॥ ਰਾਵਰ ਕੋ ਪਰਵਾਹ ਨ ਕੋਈ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਹਮ ਚਹਿ ਦੁਖ ਖੋਈ। ਕਹਿਤੇ ਕੰਪੇ[5] ਬਚਨ ਨ ਆਵੈ। ਤੇਜ ਦਿਪਤਿ[6] ਸੋ ਸਹਨੋ ਨ ਜਾਵੈ' ॥ ੬੪ ॥ ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨ

[1]ਸੋਟਾ। [2]ਕਪੜਾ। [3]ਜੋੜਕੇ ਹਥ। [4]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ। [5]ਕੰਬਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। [6]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾਈ।

[illegible] [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਇਕ ਜੋਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਉੱਚਾ ਸਿੱਖ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਓਹ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿੱਸ ਪਵੇ ਕਿ ਇਹ ਈਸ਼ਵਰ ਕੋਟੀ ਦਾ ਵਜੂਦ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਰਕ ਹੈ, ਇਹ ਧੁਰੋਂ 'ਗੁਰੂ' ਹੋਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਗਤ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦਿਖਾਕੇ 'ਸਿੱਖ' ਦਾ ਨਾਟ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ 'ਗੁਰੂ' ਆਦਰਸ਼ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇਗਾ। ਹਾਂ, ਜਗਤ ਨੂੰ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ, ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਸ ਪਵੇ ਕਿ ਲਹਿਣਾ ਧੁਰੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਪਟਾ ਲੈਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇਰੇ ਇਸ ਚੰਗੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨੀਵੇਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਪਰਮ ਉਚਾ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿਲਕ ਦੇਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਦੀਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਜੋਤੀਮਯ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਨੀਵਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇਣਾ ਅਮਲੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ, ਤਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਸਿਦਕ ਨਾ ਡੋਲਣਾ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਗਨਤਾ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ, ਸੈਰ ਮੰਡਲ ਦੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੁਤਕਾ ਮਾਰੈਂ। ਭਾਗੇ ਸਿੱਖ ਨ ਧੀਰ ਸੰਭਾਰੇ। ਕੁਤਕਾ ਲਗੈ ਹੋਇ ਤਨ ਪੀਰ। ਢਿਗ ਤੇ ਭਾਗੈਂ ਹੋਇ ਅਧੀਰ ॥ ੬੫ ॥ ਥੋਰੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਜਬਿ ਰਹੇ। ਤਿਨ ਪ੍ਰਿਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਸ ਬਚ ਕਹੇ।'ਜੇ ਤੁਮ ਸਿੱਖ ਬਨੇ ਹੋ ਮੇਰੇ।ਆਇਸੁ ਮਾਨਹੁ ਕਰਹੁ ਨ ਦੇਰੇ॥੬੬॥ਉਠਿ ਆਵਹੁ ਸਭਿ ਮੋਰ ਪਿਛੇਰੇ'।ਕਹਿ ਇਉਂ ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ। ਜੇਤਿਕ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।ਚਕਿਤ ਜਕਿਤ[1] ਸੋ ਪੀਛੇ ਜਾਹੀਂ ॥ ੬੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਸਿੱਖੀ ਤਬੈ ਸਾਂਗ ਅਰੰਭ੍ਯੋ ਭੂਰ। ਸੋਈ ਸਾਬਤ ਰਹਿ ਸਕੈ ਜਿਸ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਤੂਰ[2]*॥ ੬੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹੁਤੀ ਜੁ ਦੂਰ ਉਜਾੜ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਲੇ ਸਿਖ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਤਹਾਂ ਸਿੜ੍ਹੀ[3] ਪਰ ਸ਼ਵ[4] ਇਕ ਦੇਖਾ। ਊਪਰ ਅੰਬਰ ਸੇਤ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥੬੯॥ਕੇਤਿਕ ਕਾਸ਼ਟ ਪਰੇ ਸਮੀਪਾ। ਭਏ ਠਾਂਢਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। ਸਰਬ ਸਿੱਖ ਤਬ ਆਨਿ ਪਹੂੰਚੇ। ਤਿਨਹਿ ਸੁਨਾਇ ਭਨੇ ਬਚ ਉਚੇ ॥੭੦॥ 'ਜੇ ਤੁਮ ਹਮਰੇ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵਹੁ। ਮਾਨਉ ਬਚਨ ਨ ਸਦਨ[5] ਸਿਧਾਵਹੁ। ਪਰ੍ਯੋ ਸਿੜ੍ਹੀ ਪਰ ਸ਼ਵ ਇਹ ਖਾਵਉ।ਜੇ ਨਹਿਂ ਖਾਵਹੁ ਤਉ ਪਛੁਤਾਵਉ'॥੭੧।ਸੁਨਿਬਿਸਮਾਦ ਭਏ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਧੀਰਜ ਰਹ੍ਯੋ ਰਿਦੇ ਕਿਸ ਨਾਂਹੀ। ਕਿਤਿਕ ਸੰਗ ਤਜਿ ਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਦੁਰੇ ਭਜਿ ਝਾਰ ਮਝਾਰੇ[6] ॥੭੨॥ ਕਿਤਿਕ ਧਾਰਿ ਹਠ ਰਹੇ ਸਮੀਪਾ। ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਕਹਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। 'ਜੇ ਤੁਮ ਠਾਂਢੇ ਰਹੁ ਇਹ ਥਾਨਾ। ਸ਼ਵ ਕੋ[7] ਖਾਹੁ ਬਿਲਮ ਕਰਿ ਹਾਨਾ[8] ॥ ੭੩ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਜਾਹੁ ਸਦਨ ਕੋ ਧਾਈ। ਦੋ ਮੈਂ ਕਰਹੁ ਜਿ ਇਕ ਮਨ ਭਾਈ'। ਡਰਤਿ ਰਿਦੇ ਕੰਪਤਿ ਤਨ ਸਾਰੇ। ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇਂ ॥੭੪॥ 'ਹਮ ਹੈਂ ਸਿੱਖ ਨ ਗਮਨੈਂ ਧਾਮੂ'। ਮਾਰ੍ਯੋ ਕੁਤਕਾ[9] ਸੁਨਿ 'ਸਿਖ' ਨਾਮੂ। 'ਕੁੱਟਣ[10] ! ਹਮਰੇ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵਉ !। ਬਚਨ ਕਰ੍ਯੋ ਗੁਰ, ਸੋ ਨ ਕਮਾਵਉ !' ॥੭੫॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਨ ਮਾਰਨ ਕੁਤਕੇ ਲਗੇ ਭਾਗੇ ਸਭਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ। ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕੋਊ ਸੰਗ

---

[1]ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਤੇ ਬਕ ਬਕਕੇ। [2]ਤੋਰੀ (ਅ) ਤੁਰੰਤ। [3]ਉਹ ਤਖਤਾ ਜਿਹਾ ਜਿਸ ਪੁਰ ਮੁਰਦਾ (ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟਕੇ) ਰੱਖਕੇ ਮਸਾਣਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।ਚਿਖਾ (ਅ)। [4]ਮੁਰਦਾ। [5]ਘਰ ਨੂੰ। [6]ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ । [7]ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ । [8]ਛੇਤੀ । [9]ਡੰਡਾ । [10]ਚੁਗਲ [ਸਿਸ: ਕੁਟਿਨ੍=ਕੱਟ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲਾ] ਦੁਫੇੜ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਅ) ਦੁਭੇਖੀਏ, ਕਹਿਣਾ ਹੋਰ ਤੇ ਕਰਨਾ ਹੋਰ, ਇਹ ਅਰਥ ਨਾਲ ਦੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਭੂਰ, ਪੂਰ।

ਤਬ ਇਕ ਲਹਿਣਾ ਰਹਿ ਪਾਸ* ॥੭੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਸਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਿਉਂ ਠਾਂਵੋ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਧਾਰਾ। ਅਹੈਂ ਜਿ ਸਿੱਖ ਬਚਨ ਮਾਨਹੁ ਮੂਰ। ਸ਼ਵ ਕੋ ਖਾਹੁ ਬਿਲੰਬ ਨਹੀਂ ਕ਼ਰਿ' ॥੭੭॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਲਹਿਣੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਨਹਿ ਰਜਾਇ ਮੋਰਹੁਂ ਪ੍ਰਨ ਮੋਰੇ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਪਰਵਾਹੁ ਨ ਕੋਈ। ਹਮ ਹੈਂ ਸਿਖ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਹੋਈ ॥੭੮॥ ਚਹੈ ਤ ਰਾਖਹ ਭਾਵੈਂ ਮਾਰੀ। ਹੌਂ ਨਹਿਂ ਤਜਿ ਹੌਂ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ†'। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ਜਿ ਸੰਗ ਨ ਤ੍ਯਾਗਹੁ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਰੇ ਕੋ ਖਾਵਨ ਲਾਗਹੁ'॥੭੯॥ ਲਹਿਣਾ ਸੁਨਤਿ ਫਿਰਯੋ ਚਹੁੰਫੇਰੇ। ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਿਉਂ ਲਾਈ ਡੇਰੇ?'। "ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਤਿਹ ਖਾਵੈਂ। ਇਸ ਰਜਾਇ ਹਿਤ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਉਂ" ॥ ੮੦ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪਗ ਤੈਂ[2] ਲਗ ਖਾਨੇ। ਸਿਰ ਲੌ ਖ਼ਾਹੁ ਬਚਨ ਕੋ ਮਾਨੇ'। ਤਿਹ ਛਿਨ ਲਹਿਣੇ ਤੂਰਨ ਕੀਨੀ। ਅਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਤਿ ਭੀਨੀ॥ ੮੧ ॥ ਸੇਤ[3] ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਾ ਜਬਿਹੀ॥ਦੇਖ੍ਯੋ ਸਰਬ ਤਿਹਾਵਲ ਤਬਿਹੀ॥ਤ੍ਰਿਹਤੇਨਰ ਸਮ ਲੋਥ ਬਨਾਈ॥ ਲਖਿ ਅਸਚਰਜ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਸਮਾਈ ॥੮੨॥ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਪਰ੍ਯੋ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਚਨ ਉਚਰ੍ਯੋ। 'ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ ਅਪਾਰੀ‡! ਏਕੰ-ਕਾਰ ਸਰਬ ਜਗ ਕਾਰੀ! ॥ ੮੩ ॥ ਕਲਿ ਕੇ ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਕਾਰਨ। ਧਰ੍ਯੋ ਦੇਹਿ ਕੀਰਤਿ ਬਿਸਤਾਰਨ। ਤੁਮਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੁਮ ਬਨਿਆਈ। ਨਹਿਂ ਔਰਨ ਤੇ ਜਾਨੀ ਜਾਈ' ॥ ੮੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਦਯਾਲਾ। ਦੇਖੀ ਕਰੁਨਾਂਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[4] ਬਿਸਾਲਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਜੁ ਮੇਰੋ ਅਹੈ ਸਰੂਪਾ। ਸੋ ਤੁਮ ਦ੍ਵੈ ਹੈ ਪਰਮ ਅਨੂਪਾ ॥੮੫॥ ਤੇਰੋ ਰੂਪ ਹੋਹਿ ਗੋ ਮੋਹੀ। ਐਸੀ ਅਬ ਅਭੇਦਤਾ ਹੋਹੀ॥ਬਖ਼ਸ਼੍ਯੋ ਸਭਿ ਜਗ ਤਵ, ਪਸ਼ਚਾਤੀ[5]। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਬੱਖਸ਼ਾਤੀ ॥੮੬॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਰਾਖੀ ਟੇਕਾ। ਹਿਰਦੇ ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਬਿਬੇਕਾ। ਭਾ ਜਗ ਗੁਰ ਲੈ ਹੈਂ ਗੁਰਿਆਈ। ਸਿੱਖ ਹੋਹਿਂ ਤੁਮਰੇ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੮੭ ॥ ਭਾ ਅਵਲੰਬ[6] ਭਲੇ ਜਗ ਤਾਰਨ। ਸਭਿ ਸਿਖਨ ਜਮਜਾਲ ਨਿਵਾਰਨ[7]'।

[1]ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ। [2]ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ। [3]ਚਿੱਟਾ। [4]ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ। [5]ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਂ (ਅ) ਤੇਰੇ ਪਿਛੇ ਸਾਰਾ ਜਗ ਬਖਸ਼ਿਆ। [6]ਆਸਰਾ। [7]ਜਮ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ। *ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਵਿੱਥ ਤੇ ਜਾ ਖਲੋਤੇ, ਨਜ਼ਰੋਂ ਸੁਣਨੋ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਰ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

†ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਮਗਨ ਮਨ ਏਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਹੋਯਾ ਤੇ ਕਮਾਵਣ ਨੂੰ ਜਾ ਖਲੋਤੇ। ‡ਪਾ:—ਅਗਾਰੀ।

ਤੁਝ ਸਮਾਨ ਭਵ ਅਪਰ ਨ ਲਖਿਓ। ਨੀਕੇ ਸਿੱਖੀ ਬੀਰਜ[1] ਰਖਿਓ[2] ॥ ੯੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਸੁਖਦਾ ਬਾਨੀ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਪੁਰਿ ਕੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦੁਖ ਭਾਜੇ* ॥ ੯੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿਖੀ ਪਰਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਗੁਰਜਸ਼ ਕਰਨ ਉਪਦੇਸ਼। ਗਜਾਨ ਉਪਦੇਸ਼। ਭਗਤੀ ਦੀ ਮਿਸਰੀ]

ਦੋਹਰਾ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ ਮਾਨਸ ਸਰਸ ਜੀਹ ਮਰਾਲਨਿ ਜਾਂਹਿ।
ਕਰਤ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹਿ ਤਜ ਸਕੈ ਨਮਸਕਾਰ ਮੁਰ ਤਾਂਹਿ ॥੧॥

{ ਸਰਸ=ਸ੍ਵਾਦੀਕ, ਸੁੰਦਰ, ਰਮਣੀਕ }

ਅਰਥ—(ਮੇਰੀ) ਉਸ ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ(ਦੇ ਜਸ ਰੂਪੀ) ਸੁੰਦਰ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਹੰਸਣੀ (ਵਾਙੂ) ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਦੀ ਹੋਈ (ਕਦੇ) ਛਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਚੌਪਈ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਰੁਚਿਰ ਧ੍ਰਮ-ਸਾਲਾ। ਆਤਮ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਹੇਤਾ[2]। ਬੈਠਾਰਯੋ ਤ੍ਰੇਹਣ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥੨॥[3]"ਲਹਿਣੇ ਸੇਵ ਅਧਿਕ ਤੈਂ ਕੀਨੀ। ਬੂਝਹੁ ਤੱਤ ਚਹਹੁ ਜੋ ਚੀਨੀ[4]। ਐਸੀ ਘਾਲ[5] ਜੁ ਘਾਲੀ[6] ਤੋਹੀ। ਕੋ ਨਹਿ ਵਸਤੁ ਅਦੇਯ ਸੁ ਮੋਹੀ[7]" ॥੩॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੀ ਸੁਨਿਕੈ ਸੁਠ ਬਾਨੀ। ਬੈਠਯੋ ਸਨਮੁਖ ਸੀਖ ਸੁਖਾਨੀ। ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰ ਨਿਵਾਯੋ ਸੀਸਾ। ਬੰਦੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਜਗਦੀਸ਼ਾ॥੪॥'ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿਨੋ ਅਭਿਲਾਖਾ'।ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਦੀਨ ਬਚਨ ਅਸਭਾਖਾ॥'ਜੋ ਮੈਂ ਹੌਂ, ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿਂ ਫਸਯੋ ਮਹਾਨਾ ॥੫॥ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਹੁ ਮੋਹੀ[8]। ਅਤਿਸ਼ਯਤਾ[9] ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਹੋਹੀ। ਸਰਬ ਭੇਦ ਮੁਹਿ ਦੇਹੁ

[1]ਬੀਜ। [2]ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ (ਦੇਣ) ਵਾਸਤੇ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [4]ਜੋ ਜਾਣਿਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। [5]ਕਮਾਈ। [6]ਕਮਾਈ ਹੈ। [7]ਜੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਦਿਆਂ। [8]ਮੈਨੂੰ ਹੈ। [9]ਬਹੁਤ ਹੋਣਾ।

*ਸਿੱਖੀ ਪਰਖਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਸਾਬਤ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ਦੂਸਰੀ ਅੰਸੂ ੫੭ ਵਿਚ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਕੁਤਕੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਅੰਸੂ ੫੭ ਰਾਸ ਦੂਸਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪੈਸੇ ਰੁਪੱਯੇ ਮੁਹਰਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੈ ਜਾਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਕੁਤਕੇ ਮਾਰਨੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਸਰਦੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਖਡੂਰ ਜਾਕੇ ਮਿਲਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਤਪਜਾਣੇ ਤਪ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਤੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਖਡੂਰ ਜਾਕੇ ਮਿਹਰਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ।

ਜਨਾਈ । ਤਿਹ ਕੋ ਸਮਝ ਰਹੌਂ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੬ ॥ ਮੁਰ ਉਰ ਤਮ ਅੱਗਜ਼ਾਨ ਮਹਾਨਾ*। ਤੁਮਰੇ ਹ੍ਵੈਂ ਬਚ ਭਾਨੁ ਸਮਾਨਾ । ਕਬਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਹੂ

*ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਪੌਰਾਣਕ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਪੰਡਤ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਘੋਟਾ ਘਾਟੀ ਵਾਲਾ ਵੇਦਾਂਤ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਲਗਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖਣਾ ਸੁਹਣਾ ਲੱਗਾ ਹੈ । ਪਰੰਤੂ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਘਮੰਡੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਬੀਵਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਬਾਹਸੇ ਕਰਾਕੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਲੇਖੇ ਤੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਗੇਣਤੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਦੀ। ਉਹ ਅਮਲੀ ਅਸਲੀ ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ, ਉਹ ਉੱਚਾ ਹੁਲਾਰਾ ਰਸ ਰੰਗ ਵਾਲਾ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰਿਧਨ ਤੇ ਜੀਅਦਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਓਹ ਆਪਣੀ ਮੇਹਰ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖਯ ਨਾਲ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀ ਆਪਣੀ ਛੁਹ ਨਾਲ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਮਨੋਹਰ ਬਚਨ ਨਾਦ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਵਿਚ ਭਰ ਚੁਕੇ ਸਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਹੁਣ ਤਕ ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜ਼ਮਾਯਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਿਕਲ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਮਹਾਨ ਪਰਤਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਅਤੀਤ ਰਹਿਕੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪੂਰਨ ਅਵਸਥਾ ਦਿਖਾ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਇਸ ਪੂਰਨ ਆਪਾ ਸਮਰਪਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਗਤੀ ਤ੍ਰੀਹਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਉੱਠਕੇ ਪਰਮ ਉੱਚੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਚੁਕੀ ਸੀ।ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅਜੇ ਹਰਖ,ਸ਼ੋਕ,ਰਾਗ,ਦ੍ਵੈਖ ਵਿਚ ਵੇੜ੍ਹੇ ਤੇ 'ਤਮ ਮਹਾਨ ਅੱਗ੍ਯਾਨ'ਵਿਚ ਫਸੇ ਸਮਝਣਾ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਗਮ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਫੋਕੇ ਪੰਡਿਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਐਸੇ ਪੰਡਿਤ ਬਥੇਰੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੁਕਾਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਡਿਤੁ ਆਖਾਏ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ ਕੋਰੜ ਮੋਠ ਜਿਨੇਹਾ ॥ [ਰਾਮ: ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੫

ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਤੂੰ ਚੀਨ੍ਹਹਿ ਨਾਹੀ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਆਵਹਿਗਾ ॥ [ਆ: ਮ: ੩ ਪਟੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਸਨ। ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਆਏ ਸਨ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਗਿਲਾਨ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਭਈ ਗਿਲਾਨ ਜਗੱਤ ਵਿਚ' ਆਦਿ। ਓਹ ਮੁਰਦੇ ਜੋਬਾਣ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਭਰਨ ਆਏ ਸਨ। ਜੋ ਸ਼ੈ ਕਿ ਪੰਡਿਤਾਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਰ ਵੇਰਵੇ ਗੇਣਤੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹਿਸਾਬਾਂ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਅਗੇ ਗਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੯੪ ਦੀ ਟੂਕ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਦਾਤ 'ਜੀਵਨ' ਹੈ ਤੇ 'ਜੀਅ ਦਾਨ' ਹੈ, ਰੂਹ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਚਮਕਾਰਾ ਹੈ।ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੇਹਰ ਦੇ ਕਟਾਖਯ ਨਾਲ ਲਗਾਯਾ ਸੀ। ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪਰ-ਤਾਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਿਕਲੇ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਤਾਵਿਆਂ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ (ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੁੱਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੁਲ ਸਕਦੀ) ਦਾ ਇਵਜ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇਵਲ ਉੱਨੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਦਮੀ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਰੂਪ ਦਿਖਾਈ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੭॥ 'ਭੋ ਸੁਨਿ ਮਹਿਤ ਭਾਗ[1]! ਇਹ ਭੇਦਾ। ਜਿਹ ਤੇ ਮਿਟੈ ਝੂਠ ਜਗ ਖੇਦਾ॥ਆਤਮ ਸ੍ਵੈ ਸੁ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ[2]। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਤੇ ਬਿਨ, ਅਬਿਨਾਸ਼ਾ[3]॥੮॥ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਸ ਮਾਂਹਿ ਨ ਲੇਸ਼ਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੌ ਨਹੀਂ ਕਲੇਸ਼ਾ॥ਘਨਾਨੰਦ ਪੂਰਨ ਇਕਸਾਰ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਤਮ ਨਿਰਧਾਰਿ ॥ ੯ ॥ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ ਸਖੋਪਤਿ ਤੀਨੋ। ਇਨਕੋ ਨੀਕੇ ਸਾਖੀ ਚੀਨੋ[4]।ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਸਭਿ ਤੇ ਨਜਾਰੋ। ਐਸੋ ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੋ ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਲਪਤਿ ਸੰਗ ਉਪਾਧਿ[5] ਸੋ ਭਯੋ ਸੁ ਅਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨ। ਜਪਾ[6]* ਪ੍ਰਸੂਨ ਸੁ ਫਟਕ ਕੋ ਅਰੁਣ ਹੋਤਿ ਤਿਉਂ ਮਾਨਿ[7] ॥੧੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੰਚੀ ਕਰਣ ਪੰਚ ਤਤ ਜੋਈ† । ਅੰਤਹਕਰਣ ਉਪਾਏ

[1]ਹੇ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ। [2]ਆਤਮਾ ਸ੍ਵੈ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ। [3]ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਹੈ। [4](ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਖਣ ਹਾਰਾ ਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਜਾਣੋ। [5]ਉਹ ਉਪਾਧੀ ਜੋ ਕਲਪਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਹੋਰ ਦੀ ਹੋਰ ਭਾਸੇ। ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ 'ਮਾਯਾ', ਜਿਸਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਜੀਵ ਹੋ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। [6]ਜਪਾ=ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਫੁਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁੜਹਲ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [7](ਜਿਵੇਂ) ਜਪਾ ਫੁੱਲ (ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨਾਲ) ਬਿਲੋਰ ਦਾ (ਰੰਗ) ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੋ। *ਪਾ:-ਜਥਾ। †ਵੇਦਾਂਤ ਸਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚ ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵੰਡ, ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:-

ਪੰਜ ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਬਰੱਬਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ, ਫੇਰ ਹਰੇਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ, ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵੀਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਰਖ ਲਿਆ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਭੂਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਚਾਰ ਭਾਗ ਫਿਰਾਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰੱਖੇ ਕਿ ਜਿਸ ਭੂਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅੱਧ ਹੋਵੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਭੂਤਾਂ ਇਕ ਇਕ ਭਾਗ ਉਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੇਕ ਸਥੂਲ ਭੂਤ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਭੂਤਾਂ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਬੀ ਵਰਤਮਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਅਜੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਹੁਣ ਦੋ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਅੰਧਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਸਮਝਣਾ ਯਥਾਰਥ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ। ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੩੧, ੩੨ ਤੇ ੪੫ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਆਮੁਹਾਰੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ। ਯਥਾ:- ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕੀ। ਦਾਸ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਸਗਰੀ ਰੋਕੀ, ਆਦਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅੱਗੇ ਬੀ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸੇ ਹੀ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਧੁਰੋਂ ਆਏ, ਇਹੋ ਗੱਲ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵੇਲੇ ਤੇ ਕਈ ਥਾਂ ਹੋਰਥੇ ਬੀ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਵਰ ਦਾਨ ਬੀ ਹੋਏ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸ ਚੁਕੇ ਹਨ:-ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਾਕ:-'ਤੇਰੋ ਰੂਪ ਹੋਇਹਿਗੋ ਮੋਹੀ। ਐਸੀ ਅਬ ਅਭੇਦਤਾ ਹੋਹੀ।' ਤਾਂਤੇ 'ਮੂਰ ਉਰ ਤਮ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮਹਾਨਾ' ਦਾ ਭਾਵ ਅੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਐਨੀ ਘਾਲ ਤੇ ਆਪਾ ਸਮਰਪਨ ਤਮ ਤੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋਈ*। ਚਤੁਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰਾ[1]। ਤਾਂਤੇ ਹੋਇ ਸੁ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥੧੨॥ ੧ਮਨ ੨ਬੁਧਿ ੩ਚਿਤ ੪ਹੰਕਾਰ ਤਿਹਿ ਨਾਮਾ। ਤਿਨ ਤੇ ਪਰ ਲਖਿ[2] ਆਤਮਰਾਮਾ। ਸਤੁ ਗੁਣ[3] ਅੰਤਹਕਰਣ ਜੁ ਮਾਂਹੀ। ਚੇਤਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿ-ਬਿੰਬ ਤਹਾਂਹੀ[4] ॥੧੩॥ ਜਿਨਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਤਿ[5] ਸੋ ਦੇਖੈਂ। ਪਿਖਤਿ ਨ ਸੋ ਜਿਨ ਮਲਿਨ ਵਿਸ਼ੇਖੈਂ। ਸੋ ਨਿਜ ਰੂਪ ਭੂਲ ਨਰ ਸਾਰੇ। ਜੀਵ ਅਲਪੱਗ ਆਪ ਨਿਰਧਾਰੇ[6]॥੧੪॥ਯਾਂਤੇ ਤੀਨ ਤਨਹਿ[7] ਕੋ ਪਾਇ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਜਗ ਆਵਹਿ ਜਾਇ। ਇਕ ਸਥੂਲ ਜੋ ਵਹਿਰ ਸਰੀਰਾ[8]। ਜਿਹ ਮਹਿਂ ਹੈ ਧਰਿ ਪਾਵਹਿ ਪੀਰਾ[9] ॥੧੫॥ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ† ਦੂਸਰਾ ਜੋਈ। ਤਿਹ ਸਰੂਪ ਬਰਨੋ ਸੁਨਿ ਸੋਈ। ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਯ ਹੈ ਕਰਮ ਜਿ[10] ਗ੍ਯਾਨਾ[11]। ਪੰਚ ਭੂਤ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ[12] ਜਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥ ਮਨ ਬੁਧਿ ਸਤਰਾ ਤੱਤ ਜੁ ਏਹੀ। ਇਨਕੀ ਹੋਤਿ ਭਈ ਲਿੰਗ ਦੇਹੀ। ਕਰਮ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ[13] ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕਹਿ ਆਵਹਿ ਜਾਇ ॥੧੭॥ ਇਨਕੋ ਕਰਤਾ ਔਰ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ। ਕਾਰਣ ਤਨ‡ ਤਿਹ ਨਾਮ

---

[1]ਉਸ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਵਿਚ। [2]ਪਰੇ ਸਮਝੋ। [3]ਸਤ੍ਵਗੁਣ। [4]ਉਥੇ ਹੈ। [5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣ। [6]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਵ ਤੇ ਅਲਪੱਗ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। [7]ਤਿੰਨ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ। [8]ਬਾਹਰਲਾ ਸਰੀਰ ਹੈ (ਹੱਡ ਚੰਮ ਦਾ)। [9]ਹੰਗਤਾ ਧਾਰਕੇ ਪੀੜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। [10]ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ। [11]ਪੰਜ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੇ। [12]ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ। [13]ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ।

*ਉਹਨਾਂ ਸੂਖਮ ਭੂਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਤੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਉਤਪਤ ਕੀਤਾ।

†ਇਕ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਜੋ ਇਸ ਦੇਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇਹ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਇਸ ਬਾਹਰਲੀ ਦੇਹ ਦੇ ਮਰਿਆਂ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ੧੭ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ:—੫ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾਂ, ੫ ਗ੍ਯਾਨੇਂਦ੍ਰੇ, ੫ ਕਰਮੇਂਦ੍ਰੇ, ੧ ਮਨ, ੧ਬੁੱਧੀ। ਕੋਈ ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਤਨ—ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਮੈਸਮੇਰਿਜ਼ਮ ਤੇ ਸਪਿਰਚੁਲਿਜ਼ਮ ਵਾਲੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੂਹਾਂ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਬਲਕੇ ਹਾਲਾਤ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਧਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਇੱਸੇ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ਿਤ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਦਾ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

‡ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰ, ਇਹ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਬੀ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵ੍ਯਾਪਾਰ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਮਾਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਬੀ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ (ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ)। ਤ੍ਰੇਆਂ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਹ ਹੈ:—ਸੰਗਤਰੇ ਦਾ ਰਸ ਜੀਵਾਤਮਾ ਮਿਥ ਲਓ, ਸੰਤਰੇ ਵਿਚ ਤੁਰੀਆਂ ਹਨ, ਸੋ ਤੁਰੀ ਦਾ ਪਰਦਾ ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਤੇ ਫਾੜੀ ਦਾ ਪਰਦਾ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰਲਾ ਪੀਲਾ ਖੋਲ ਸਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ।

ਪਛਾਨਹੁ। ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਤਿਹ ਲਖਹੁ ਸਰੂਪਾ । ਜਿਹ ਧਰਿ ਪਰਯੋ ਅੰਧ ਭਵ ਕੂਪਾ[੧] ॥ ੧੮ ॥ ਆਤਮਰਾਮ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਨਯਾਰੋ। ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹਤਿ ਬਿਚਾਰੋ।ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਰਿ ਹ੍ਵੈ ਸੱਖਯਾਤਾ[੨]। ਨਿਜਾਨੰਦ ਮੈਂ ਜਾਇ ਸਮਾਤਾ' ॥੧੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਲਹਿਣੇ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬਹੁਰੋ ਬੂਝਨ ਕੀਨ। 'ਨੇਤਿ-ਨੇਤਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਹਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਬੀਨ' ॥੨੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗਯਾਨ ਘਨ ਪੂਰੇ। ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਰੂਰੇ। 'ਮਹਾਂ ਭਾਗ[੩] ! ਸੁਨੀਏ ਮਨ ਲਾਈ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਨਿਜਾਨੰਦ ਕੋ ਪਾਈ ॥੨੧॥ ਪੰਚ ਕੋਸ਼* ਪ੍ਰਥਮੇ ਨਿਰਧਾਰਹੁ[੪]। ਤਿਨ ਤੇ ਹੈਂਤਾ[੫] ਬੁੱਧਿ ਉਠਾਰਹੁ[੬] । ਕੋਸ਼ ਅੰਨਮਯ ਵਹਿਰ ਸੁ ਦੇਹਾ[੭]। ਜਾਗ੍ਰਤ[੮] ਮਹਿਂ ਵਰਤਤਿ ਹੈ ਏਹਾ ॥ ੨੨ ॥ ਲਖਹੁ ਅਨਾਤਮ[੯] ਯਾਂ ਕੋ ਰੂਪਾ। ਨਿਰਾਵਯਵ[੧੦] ਆਤਮ ਆਨੂਪਾ[੧੧]। ਕੋਸ਼ ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਤਿਸ ਤੇ ਅੰਤਰ। ਨਾਂਹਿ ਨ ਆਤਮ, ਜਾਨਿ ਨਿਰੰਤਰ[੧੨] ॥੨੩॥ ਬਹੁਰ ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼ ਸੁਨੀਜੈ। ਸੋਪਿ ਅਨਾਤਮ[੧੩] ਰਿਦੇ ਲਖੀਜੈ। ਕੋਸ਼ ਬਿਗਯਾਨ ਮਈ ਤਿਹ ਪਰੈ। ਤੀਨ ਕੋਸ਼, ਬਿਨ ਤਨ ਜੋ ਰਰੈ[੧੪] ॥੨੪॥ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਇਸ ਕੇ

[੧]ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਪਿਆ ਹੈ (ਸੰਸਾਰ) ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿਚ। [੨](ਉਹ ਆਤਮਾ) ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ (ਪ੍ਰਗਟ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੩]ਹੇ ਵਡ ਭਾਗੇ !। [੪]ਸਮਝੋ। [੫]'ਮੈਂ' ਬੁੱਧੀ। [੬]ਹਟਾ ਦਿਓ। [੭]ਬਾਹਰਲੀ ਦੇਹ (ਹੱਡ ਚੰਮ ਦੀ)। [੮]ਜਾਗਦਿਆਂ। [੯]ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [੧੦]ਜਿਸ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਨਾ ਹੋਣ। [੧੧](ਉਹ) ਆਤਮਾ ਅਨੂਪਮ ਹੈ ਤੇ ਸਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਂਗ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। [੧੨]ਉਹ(ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼ ਹੈ) ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਆਤਮਾ) ਇਕ ਰਸ ਜਾਣ। [੧੩]ਉਹ ਬੀ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [੧੪](ਸਥੂਲ) ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੋ ਤਿੰਨ ਕੋਸ਼ (ਪਿੱਛੇ) ਕਹੇ ਹਨ–ਪ੍ਰਾਣਮਯ, ਮਨੋਮਯ, ਵਿੱਗਯਾਨਮਯ।

*ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਨੇ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ ਕਲਪੇ ਹਨ।

ਜਾਗ੍ਰਤ {ਅੰਨਮਯ–ਜੋ ਅੰਨ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਤੇ ਅੰਨ ਆਸ੍ਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਪਨ {
ਪ੍ਰਾਣਮਯ–ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਸਣੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਮਨੋਮਯ–ਅੱਖਾਂ ਆਦਿ ਪੰਜ ਗਯਾਨੇਂਦ੍ਰਿਆਂ ਸਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਵਿੱਦਯਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਵਿੱਗਯਾਨਮਯ–ਪੰਚ ਗਯਾਨੇਂਦ੍ਰਿਆਂ ਸਮੇਤ ਬੁੱਧੀ। ਕਰਤੱਤ੍ਵ, ਸ੍ਵੈਸਤ੍ਵ ਸੁਖ, ਦੁਖ, ਆਦਿ ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ।

ਸਖੋਪਤੀ {ਆਨੰਦਮਯ–ਸਤੋਗੁਣ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਅੱਗਯਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਰਦਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ।

ਤੁਰੀਆ {ਆਤਮਾ–

ਮਾਂਹੀ॥ਬਿਚਰਤਿ ਆਤਮ ਰਪਤਹਾਂਹੀ। ਲਖਹੁ ਨ ਇਤ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਕੇਰੋ। ਇਨ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਨੀਕੇ ਹੇਰੋ ॥੨੫॥ ਚਹੁੰਅਨ ਤੇ ਜੋ ਪਰੇ ਪਛਾਨਹੁ। ਕੋਸ਼ ਅਨੰਦ ਮਯਾਖਯ ਜਾਨੋ[1]। ਤਿਹ ਕੌ ਵਰਤਤਿ ਸੁਖਪਤਿ ਮਾਂਹੀ[2]। ਰੂਪ ਆਪਨੋ ਲਖਹੁ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥੨੬॥ ਇਨ ਤੇ ਪਰੇ ਨਿਰੰਜਨ[3] ਰੂਪ। ਨਿਰਾ-ਵਯਵ[4] ਆਤਮਾ ਅਨੂਪ। ਤਿਹ ਕੋ ਹੋਤਿ ਜਨਮ ਨਹਿਂ ਮਰਨਾ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਰੰਚਕ ਨਹਿਂ ਬਰਨਾ[5] ॥ ੨੭ ॥ ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੇਖ ਨ ਮੋਹ ਨ ਮਾਯਾ। ਰੋਗ ਬਿਓਗ ਨ ਭੋਗ ਅਜਾਯਾ[6]। ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਮਹਾਨਾ। ਐਸੋ ਰੂਪ ਆਪਨੋ ਜਾਨਾ ॥੨੮॥ ਤਾਤੁਕ[7] ਤਾਂਹਿ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਈ। ਕਲਪਤਿ ਸਭਿ ਉਪਾਧਿ ਸੋ ਹੋਈ। ਜਿਉਂ ਰੱਜੁ[8] ਮੈਂ ਹੈ ਅੱਗਯਾਨਾ। ਕਲਪੇ[9] ਸਰਪ ਹੋਇ ਭਯਮਾਨਾ[10] ॥ ੨੯ ॥ ਫੂਲ ਮਾਲ ਕੋ ਤਾਂ ਕੋ ਮਾਨੇ[11]। ਭੂਮ ਦਰਾਰ ਕੋਇ ਪਹਿਚਾਨੇ[12]। ਹੋਇ ਜਿ ਗਯਾਨ ਜਥਾਰਥ ਤਾਂਹੀ। ਰੱਜੁ ਬਿਨਾਂ ਔਰ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੦॥ ਤਿਉਂ ਅੱਗਯਾਨ ਹੇਤ ਜਗ ਕੇਰੋ[13]। ਨਸ਼ਟ ਭਏ[14] ਚੇਤਨ ਇਕ ਹੇਰੋ†। ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕੀ। ਦਾਸ ਅਵਿੱ-ਦ੍ਯਾ* ਸਗਰੀ ਰੋਕੀ ॥ ੩੧ ॥ ਇਕ ਸਰੂਪ ਕਾ ਦਰਸ ਦਿਖਾਯੋ। ਉਦਧਿ ਅਨੰਦ ਮਝਾਰ ਸਮਾਯੋ। ਲਹਿਣੇ ਕੀ ਸਮਾਧਿ ਤਿਹਕਾਲਾ। ਲਗੀ ਅਖੰਡ ਨਿਮਗਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥ ਜਨੁ ਦਿਨਕਰ ਕੋਟਿਕ[15] ਚਢਿ ਗਯੋ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼†ਨਿਰਮਏ[16]।ਸਗਰੋ ਤਿਮਰ ਅਗਯਾਨ ਨਸਾਯੋ। ਲੇਸ਼ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਕੌ[17] ਨ ਰਹਾਯੋ ॥੩੩॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪੁਨ ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਾ।

---

[1]'ਆਨੰਦ ਮਯ ਕੋਸ਼' ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਣੋ। [2]ਉਹ ਸਖੋਪਤੀ ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। [3]ਮਾਯਾ ਰਹਤ। [4]ਵਿਭਾਗਯ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲਾ, ਇਕ ਰੰਗ, ਇਕ ਰਸ, ਇਕ ਰੂਪ। [5]ਨਹੀਂ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ। [6]ਅਜਨਮ। [7]ਯਥਾਰਥ ਵਿਚ, [ਸੰਸ:, ਤਾਤ੍ਵਿਕ] (ਅ) ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਕ੍ਰਿਤ ਵਿਕਾਰ ਉਸ ਆਤਮਾ ਵਿਖੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। [8]ਰੱਸੀ। [9]ਕਲਪਨਾਂ ਨਾਲ। [10]ਭਯਾਨਕ। [11]ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। [12]ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਦਰਜ (ਵਾਹੂ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ। [13]ਕਾਰਣ ਹੈ ਜਗਤ ਦਾ। [14]ਅੱਗਯਾਨ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆਂ। [15]ਮਾਨੋਂ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ। [16]ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਐਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। [17]ਅੱਗਯਾਨ ਦਾ ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ।

*ਉਹ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਜੋ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਵਾਂਙੂੰ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਆਰਜ਼ੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਲਈ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਸੇ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਤੇ ਸਿਖੀ ਭਾਵ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੱਸਣੇ ਲਈ ਸਧਾਰਣ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੇ। ਜੈਸੇ ਕਿਸੇ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਦਾ ਬੇਟਾ ਦਾਸ ਵੇਸ ਵਿਚ ਨਾਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਅਸਲਾ ਉਹੀ ਰਾਜਸੀ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:—ਪ੍ਰਕਾਰ।

ਪਿਖੇ ਅਗਾਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਧਾ। ਪਰਿਓ ਪਦ ਪੰਕਜ ਤਤਕਾਲਾ। ਲਗਾਜੈ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲਾ[੧] ॥ ੩੪ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ 'ਨਮੋ ਪਾਦਕੰਜੰ[੨] ਗੁਰੂ ਗਯਾਨ ਗਯਾਤਾ ! ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਹੰਤਾ, ਘਨਾਨੰਦ ਦਾਤਾ[੩] ! ਨਮੋ ਲੋਕ ਲੋਕੇਸ਼੍ਵਰੰ[੪],ਲੋਕ ਕਰਤਾ ! ਸਦਾ ਸਰਬ ਥਾਨੰ ਸਦਾ ਸਰਬ ਭਰਤਾ[੫]॥੩੫॥ ਪ੍ਰਲੈਕਾਲ ਕਾਰੀ[੬] ਨਮੋ ਸਰਬ ਥਾਨੰ ! ਮੁਕੰਦੰ, ਪਖੰਡੰ ਨਿਕੰਦੰ ਪ੍ਰਮਾਥੰ[੭]! ਧਰਯੋ ਦੇਹਿ ਹੇਤੰ[੮] ਦੁਖੀ ਦੇਖਿ ਜੰਤੰ। ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਬਿਸਾਲੰ,ਅਕਾਲੰ ਅਨੰਤੰ ! ॥੩੬॥ਕਈ ਕੋਟ ਤਾਰੇ ਅਘੰ ਓਘ ਕਾਰੀ[੯] । ਮਹਾਂ ਦੂਖ ਦਾਹੰ[੧੦],ਦਤਾਰੰ ਉਦਾਰੀ ! ਪ੍ਰਮੰ ਪਰਮਈਸ਼ੰ, ਪ੍ਰਮੰ ਪਰਮ ਬੇਤਾ[੧੧] ! ਪ੍ਰਮੰਪਰਮ ਆਸ਼੍ਰੰ, ਪ੍ਰਮੰ ਪਰਮ ਜੇਤਾ॥੩੭॥ਪ੍ਰਮਾਨੰਦਮਾਧੋ,ਪ੍ਰਮੰਪ੍ਰੇਮਿ ਪਾਸੰ*[੧੨]!ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਪੂਰੰ,ਪ੍ਰਮੰ ਪਜਾਰ ਦਾਸੰ[੧੩]!ਅਪ੍ਰੋਖੰ ਸੁ ਪ੍ਰੋਖੰ ਪ੍ਰਮੰ ਰਪ ਤੇਰੋ[੧੪]!ਤੁਹੀ ਏਕ ਨਯੰਤਾ[੧੫]ਸਦਾ ਮਾਯ ਕੇਰੋ॥੩੮॥ਸਮਾਨੰ[੧੬] ਨ ਆਨੰ, ਬਖਾਨੰ ਕਿ ਕੀਜੈ[੧੭]।ਨਿਧਾਨੰ ਮਹਾਨੰ ਸੁ ਜਾਨੰ ਭਨੀਜੈ। ਪੁਰਾਨੰ ਸੁਭਾਨੰ[੧੮], ਪ੍ਰਮੰ, ਪਵਿੱਤ੍ਰੰ ! ਨਿਰਾਲੰਬ ਨਾਥੰ[੧੯] ਨਿਰਾਲੰਬ ਚਿੱਤ੍ਰੰ[੨੦]॥੩੯॥ਨਿਰਾਕਾਰ[੨੧]ਸਾਕਾਰ[੨੨]ਏਕੋ ਤੁਹੀਹੈ! ਅਜਾ[੨੩] ਤੇ ਪਰੇਰੂਪ ਤੇਰੋ ਸਹੀਹੈ।ਅਲੱਖੰ[੨੪],ਅਭੱਖੰ[੨੫],ਅਕੱਥੰ, ਅਲੇਖੰ[੨੬]! ਅਮੋਹੰ[੨੭], ਅਦ੍ਰੋਹੰ[੨੮],ਅਜੋਹੰ[੨੯],ਅਭੇਖੰ॥੪੦॥ ਨ ਮਿੱਤੰ[੩੦] ਅਕਿੱਤੰ[੩੧] ਸੁ ਨਿੱਤੰ[੩੨] ਅਜਿੱਤੰ[੩੩]। ਅਮਾਯੰ ਸੁ ਦਾਸੰ ਸਹਾਯੰ ਤ ਚਿੱਤੰ[੩੪] । ਮਨੰ ਕਾਨਨੰ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਾਦਿ ਗੈ ਸੇ[੩੫] । ਤੁਮਾਰੇ ਸੁ ਬੈਨੰ ਅਹੈਂ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ॥੪੧॥ ਅੰਧੇਰੇ ਮਹਾਂ

[੧]ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [੨]ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਉਤੇ। [੩]ਗੂੜ੍ਹੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ । [੪]ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ।
[੫]ਪਾਲਨੇ ਵਾਲੇ। [੬]ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ। [੭]ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਮਥ ਸੁਟਣ ਵਾਲੇ। [੮]ਇਸ
ਲਈ। [੯]ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੧੦]ਸਾੜੋ। [੧੧]ਬੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇ ਬੜਿਆਂ
ਤੋਂ ਬੜੇ ਗਿਆਤਾ। [੧੨]ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਅਤੀ ਨਿਕਟ ਹੋ। [੧੩]ਦਾਸ ਨਾਲ । [੧੪]ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਤੋਂ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹੋ ਇਹ (ਗੁਰੂ) ਰੂਪ ਆਪ ਦਾ ਬੜਾ ਹੈ। [੧੫]ਪ੍ਰੇਰਕ । [੧੬](ਆਪ ਦੇ) ਬਰੱਬਰ।
[੧੭]ਕੀ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ । [੧੮]ਪੁਰਾਣ=ਪੁਰਾਣੇ ਭਾਵ ਆਦਿ । ਸੁਭਾਨੰ=ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
(ਅ) ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ [ਫਾ:, ਸੁਬ੍ਹਾਨ]। [੧੯]ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ। [੨੦]ਆਪ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ
(ਸ੍ਵਰੂਪ) ਨਿਰਆਸਰੇ ਹੈ। [੨੧]ਰੂਪ ਰਹਿਤ। [੨੨]ਰੂਪ ਵਾਲਾ। [੨੩]ਮਾਯਾ। [੨੪]ਨਾ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ
ਸਕੇ। [੨੫]ਭਾਵ ਖਾਣੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਰਖਣ ਵਾਲੇ। [੨੬]ਜੋ ਕਿਸੇ ਲੇਖ ਹੇਠ ਨਾ ਹੋਵੇ। [੨੭]ਮੋਹ
ਰਹਿਤ। [੨੮]ਜੋ ਛਲਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ। [੨੯]ਜੋ ਦਿੱਸੇ ਨਾ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ । [੩੦]ਮਿਤਿ ਰਹਿਤ।
ਅਪ੍ਰਮਾਣ। ਬੇਹੱਦ। [੩੧]ਅੱਕ੍ਰੋ। [੩੨]ਸਦਾ ਰਹੇ ਜੋ। [੩੩]ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ। [੩੪]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ
ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਚਿਤ ਤੋਂ, (ਅ) ਮਾਯਾ ਰਹਿਤ ਹੋ, ਦਾਸਾਂ ਦੇ
ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਚਿਤਾਰਨੇ (ਯਾਦ ਕਰਨੇ) ਯੋਗ ਹੋ। [੩੫]ਮਨ ਰੂਪੀ ਬਨ ਵਿਚ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ
ਹਾਥੀ ਵਰਗੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਬਾਸੰ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਾਸ ਵਸਦੇ ਹੋ।

ਮੋਹ ਕੋ ਮਾਰਤੰਡੰ[1] । ਨਿਰੀਹੰ[2], ਨ੍ਰਿਬਾਣੰ, ਸਦਾ ਜੈ ਅਖੰਡੰ[3] । ਦੁਖੰ ਵ੍ਰਿੰਦ ਸਿੰਧੰ ਅਗਸਤੰ[4] ਅਨੂਪੰ । ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤੰ ਸਰੂਪੰ ॥ ੪੨ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਰਹਯੋ ਚਰਨ ਲਪਟਾਇ। ਪਠੈ ਸੁਨੈ ਇਸਕੋ ਜੁ ਨਰ ਸਰਬ ਫਲੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੪੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ[5] ਨਯਾਰੀ। ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਸੁ ਦੀਨ ਦਿਖਾਰੀ। ਭਰਮ ਕਪਾਟ ਸੁ ਕਾਟਿ ਹਟਾਏ । ਪਰਮਾਨੰਦ ਮਝਾਰ ਮਿਲਾਏ' ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਗਯਾਨਘਨ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[6]। ਪਰਸੀਦੇ ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਰਬ ਸਿੱਧਿ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈਂ ਜੇਤੀ। ਖਰੀ ਅਗਾਰੀ ਕਰਿ ਦਿਯ ਤੇਤੀ॥ ੪੫॥'ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਤੁਝ ਭਾ ਅਬ ਗਯਾਨਾ। ਦ੍ਵੈਤ ਭਾਉ ਉਰ ਤੇ ਬਿਸਰਾਨਾ। ਸਰਬ ਜਿ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ। ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਰਹੁ ਬਿਲੰਬ ਨ ਕੋਈ ॥ ੪੬ ॥ ਤੱਦਪਿ ਸੁਨਿ ਮੋਰੀ ਮਤਿ ਜੋਊ । ਨੀਕੇ ਦ੍ਰਿਢ ਕੀਜੈ ਉਰ ਸੋਊ। ਪ੍ਰਬਲ ਬਡੋ ਕਲਿਕਾਲ ਅਗਾਰੀ[7] । ਉਪਜੈਂ ਮੰਦਮਤੀ ਨਰ ਭਾਰੀ ॥ ੪੭ ॥ -ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ-ਜੋ ਗਯਾਨ ਮੁਕੰਦਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਿੱਤ ਅਨੰਦਾ। ਸੋ ਤੌ ਨੀਕੋ[8] ਹਿਰਦੇ ਮਾਂਹੀ। ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਨ ਭਲੋ ਅਬ ਨਾਂਹੀ ॥ ੪੮ ॥ ਬੋਲਨ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤੀ[9] । ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਨੋਂ ਧ੍ਰੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਕਬਿ ਨ ਜਨਾਵਨ[10]। ਗੁਰ ਸੇਵਨ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵਨ[11] ॥੪੯॥ ਜਿਸ ਅਚਾਰ ਕੋ ਨਰ ਸਭਿ ਦੇਖਾ। ਲਗਹਿ ਕਰਨ[12],ਹ੍ਵੈ ਭਲਾ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥ਸਭਿ ਤੇ ਨੀਚ ਆਪਕੋ ਮਾਨੈਂ। ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਠਾਨੈਂ ॥੫੦॥ਦੋਹਰਾ॥ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਜੋ[13] ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿ ਜੋਇ॥ਸੋਤੌ ਸਦ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਇ ॥੫੧॥ਚੌਪਈ॥ ਪਰ ਕਲਿ ਕੇ ਨਰ ਹ੍ਵੈਂ ਸਿੱਖ ਤਾਂਹੀ[14]। ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਸੁੱਧ ਭਲ ਨਾਂਹੀ। ਸੁਨਿਕੇ ਕਹਿਨ ਲਗੈਂ[15] ਪੁਨ ਤੈਸੇ। ਗੁਰੂ ਬਦਨ ਤੇ ਭਾਖੇ ਜੈਸੇ ॥੫੨॥ ਤਿਨ ਕੀ ਜਿਉਂ ਹੈ ਰੀਤਿ ਕੁਢਾਲੀ[16]। ਸੋ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਕਹੌਂ

[1]ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਤ ਹੋ। [2]ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਹੋ। [3](ਤੁਹਾਡੀ) ਜੈ ਹੋ, ਹੇ ਖੰਡਨ ਰਹਿਤ ! [4]ਵ੍ਰਿੰਦ ਦੁਖਾਂ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਅਗਸਤ ਹੋ (ਅਗਸਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪੀ ਗਿਆ ਸੀ) । [5]ਚੋਜ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ। [7]ਅਗੇ ਹੈ। [8]ਚੰਗਾ ਹੈ। [9]ਬੋਲਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੀ ਰੀਤੀ (ਚਾਹੀਏ) ਅਤੇ। [10]ਜਣਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ। [11]ਬਿਤਾਵਨਾ ਚਾਹੀਏ। [12]ਜਿਸ (ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ) ਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਨਰ ਦੇਖਕੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਣ। [13]ਜੋ (ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ) ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਕੋਈ ਹੋਵੇ। [14]ਤਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ) ਦੇ । [15]ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ। [16]ਮਾੜੀ।

ਬਿਧਿ ਨਾਲੀ॥ ਗਯਾਨ ਸਮਾਨ ਘ੍ਰਿਤ ਕੇ ਜਾਨਹੁ। ਉਤਮ, ਗਾਰਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ[1]॥੫੩॥ ਕਫ ਸੁਭਾਵ ਜਿਨ ਕੇਰ ਮਹਾਨਾ॥ ਤੇ ਨਰ ਘ੍ਰਿਤ ਕਰਿਹੀ ਜੇ ਪਾਨਾ॥ਪਚੇ ਨਹੀਂ ਸੋ ਕਰਤਿ ਬਿਕਾਰਾ[2]। ਛਾਤੀ ਬੋਝ ਹੋਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰਾ ॥੫੪॥ਹੋਤਿ ਰੋਗਕੋ ਕਾਰਨ ਸੋਈ॥ਤਹਿੰ ਤੇ ਸੁਖੀ ਸ਼ਰੀਰ ਨ ਹੋਈ॥ ਅਚਜੋ ਹੇਤ ਸੁਖ, ਹੈ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਾ। ਗੁਨ ਤੇ ਰਹਜੋ ਸੁ ਔਗੁਨ ਕੀਤਾ ॥੫੫॥ ਪਿੱਤੀ[3] ਕੋ ਜਿਨ ਕੇਰ ਸੁਭਾਊ। ਤੇ ਘ੍ਰਿਤ ਪੀ ਕਰਿ ਚਹੈਂ ਪਚਾਊ। ਤਿਨਕੋ ਅਤੀ-ਸਾਰ[4]ਦੁਖ ਹੋਈ॥ਮਿਟਤਿ ਨ ਕਰੇ ਉਪਾਇ ਜਿ ਕੋਈ॥੫੬॥ਅਹੈਂ ਬਿਚੱਛਨ ਮਾਨਵ ਜੇਈ॥ਠਟੇ ਅਮੇਜ਼[5]ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸੋਈ॥ਮਿਸਰੀ ਕੀ ਕਰਿਸੰਗ ਮਿਲੌਨੀ॥ ਖਾਇ ਸਾਦ ਸੌਂ ਪੁਨ ਗੁਨ ਲੌਨੀ[6]॥੫੭॥ ਤੈਸੇ ਸੁਨਹੁ ਗਯਾਨ ਕੀ ਚਾਲੀ। ਪਾਇ ਰੀਤਿ ਜਿਸ ਹੋਤਿ ਕੁਢਾਲੀ॥ ਜਿਨਕੋ ਕਫ ਹੰਕਾਰ ਘਨੇਰਾ॥ ਸੁਨਤਿ ਗਯਾਨ ਤਿਨ ਵਧੇ ਵਧੇਰਾ ॥੫੮॥ਸਭਿ ਤੇ ਊਚ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨੈਂ॥ ਅਨਿਕ ਪਖੰਡਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਠਾਨੈਂ। ਭਗਤਿਭਾਉ ਤਜਿ ਨਿਵੈਂ ਨ ਕਾਹੂ॥ ਛਾਤੀਰੋਗ ਬੋਝ ਹੁਇ ਤਾਂਹੂ॥੫੯॥ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਪੀਰਾ ਪਾਈ॥ਸੁਖ ਤੇ ਰਹਜੋ,ਭਯੋ ਦੁਖਦਾਈ। ਪਿੱਤੀ ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਜਾਂਹੀ॥ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ ਨਿਸ਼ੰਕ ਹੁਇ ਜਾਹੀਂ ॥੬੦॥ ਬੀਰ ਬਿਸ਼ੈ ਕੇ ਫਸਕੇ ਸੋਈ। ਓੜਕ ਨਰਕ ਗਮਨ ਤਿਨ ਹੋਈ। ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤਨਜੋਈ[7]।ਅਤੀਸਾਰ ਇਹ ਖਰੋ ਦੁਖੋਈ[8] ॥੬੧॥ ਤਾਂਤੇ ਮਿਸਰੀ ਭਗਤਿ ਸੰਜੂਤੀ[9]। ਲਖਹਿੰ ਗਯਾਨ ਤਿਨ ਕੀ ਮਤਿ ਪੂਤੀ[10]। ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਿਦੇ ਗਯਾਨ ਕੋ ਧਰਿਹੀਂ। ਭਾਂਉਭਗਤਿ ਬਾਹਰ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਹੀਂ ॥੬੨॥ਤਿਨਕੋ ਦੁਖ ਨਹਿ ਲਾਹੇ ਕੋਈ॥ਸੁਖ ਭਾ, ਪਹੁੰਚ ਪਰਮਪਦ ਹੋਈ[11] ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਭਨਿ ਤੇ ਨੀਕਾ। ਹੁਇ ਉਧਾਰ ਜਗ ਤੇ ਜਿਉਂ ਜੀ ਕਾ ॥੬੩॥ ਕਲਿ ਮੈਂ ਔਰ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਈ। ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਤੇ ਕੈਵਲ[12] ਹੋਈ। ਤਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[13] ਜੇ ਨਰ ਚਹਿਈਂ। ਸੋ ਸਤਿਸੰਗ ਖੋਜਿ ਜਗ

[1]ਚੰਗਾ ਹੈ (ਪਰ) ਭਾਰੀ (ਦੁਸ਼ਪਚ) ਜਾਣੋਂ। [2]ਨੁਕਸਾਨ। [3]ਸੁਫਰਾਵੀ। [4]ਦਸਤ। [5]ਰਲਾਕੇ। ਅਮੇਜ਼=ਕੋਈ ਮਿਲਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਭਾਵ ਅਨੁਪਾਨ ਰਲਾਕੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ [ਫਾ: ਆਮੇਜ਼]। [6]ਫੇਰ ਗੁਣ (ਉਸ ਦਾ) ਸੁਹਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7]ਵਰਤਣਾ ਜੋ ਹੈ। [8]ਖਰਾ ਦੁੱਖ ਹੈ.। [9]ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਮਿਸਰੀ ਸਮੇਤ। [10]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [11]ਸੁਖ ਹੋਯਾ, ਤੇ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [12]ਮੁਕਤੀ। ਕੈਵਲ—ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਣਾ। [13]ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਤੇ ਗਯਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।

ਲਹਿਈਂ॥੬੪॥ ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਸੇਵਾ ਤਹਿ ਠਾਨੇ। ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਤਿਨ, ਦੇ ਮਨ ਕਾਨੇ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ,ਲੋਭਾਦਿਕ,ਬਨ ਕੋ। ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਕੁਠਾਰ ਕਟਨ ਕੋ[1] ॥੬੫॥ ਤਮ ਅੱਗਯਾਨਹਿ ਭਾਨੁ[2] ਸਮਾਨਾ। ਬਿਸ਼ਯ ਤਪਤ ਕੋ[3] ਛਾਇ ਮਹਾਨਾ।ਪੁਨ ਸਤਿਸੰਗ ਅਹੇ ਸਮ ਸਾਗਰ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਅਸ[4] ਸੁਠ ਰਤਨ ਉਜਾਗਰ॥ ੬੬॥ ਮੈਤ੍ਰੀ, ਮੁਦਿਤਾ, ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖੰ। ਕਰੁਨਾ, ਛਿਮਾ; ਖਾਰ ਨਹਿ ਦੋਖੰ[5]। ਧੀਰਜ, ਗਯਾਨ, ਵਿਰਾਗ, ਵਿਚਾਰਾ। ਭਾਉ,ਭਗਤਿ, ਭਲ ਮੋਖ ਦਵਾਰਾ ॥੬੭॥ ਸਮ ਦਮ ਜੋਗ ਆਦਿ ਜੋ ਸਭਿਹੀ। ਉਪਜੈਂ ਸਦਾ ਨ ਨਿਖੁਟੈਂ ਕਬਿਹੀ।ਜੋ ਇਸ ਸਾਗਰ ਬੀਚ ਸਮਾਵੈ। ਕਹੋ ਕਿਉਂ ਨ ਆਨੰਦ ਪਦ ਪਾਵੈ॥੬੮॥ ਸਭਿ ਸਾਧਨ ਮੁਖ ਸਤਿਸੰਗ ਜੋਈ। ਇਸ ਮਿਲਨੇ ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ। ਜਿਨ ਪਾਛੇ ਕੀਨੋ ਸਤਿਸੰਗ। ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਸੋ,ਤਿਨ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ ॥੬੯॥ ਜੋ ਅਬਿ ਪ੍ਰੀਤ ਧਾਰਿ ਉਰ ਕਰਿਹੈਂ। ਨਿਹਸੰਸੇ ਭਵਸਾਗਰ ਤਰਿਹੈਂ। ਬਹੁਰ ਜਿ ਕਰਿਹੈਂ ਔਰ ਅਗਾਰੀ।ਤਿਨ ਕੀ ਹੋਵਹਿ ਮੋਖ ਸੁਖਾਰੀ ॥੭੦॥ ਮਹਾਂ ਭਾਗ ਲਹਿਣੇ!ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਤਾਂਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਰੀਤਿ ਕਰੀਜੈ। ਭਾਉਭਗਤਿ ਕਰਨੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਰਿਦੈ ਗਯਾਨ ਗਤਿਹ੍ਵੈ ਇਸ ਜੀ ਕੀ* ॥੭੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣੇ ਜੀ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥੫੧॥

---

[1]ਕੱਟਣ ਨੂੰ ਕੁਹਾੜਾ ਹੈ। [2]ਸੂਰਜ। [3]ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪੀ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ। [4]ਐਸੇ (ਅ) ਹੈਨ। [5]ਭਾਵ ਸਮੁੰਦਰ ਖਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਖਾਰੇ ਪਨ ਦਾ ਦੂਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਅ) ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜੋ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਮਤ ਦੇਣੀ ਤੇ ਬਦੀ ਤੋਂ ਵਰਜਣਾ ਕੁਛ ਖਾਰੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨ ਹਨ ਸੋ ਦੁਖ ਦਾਤੇ ਨਹੀਂ, ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਹਨ।

*ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂਤਕ ਗਯਾਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਚਾਉਣਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਿ ਅੰਗ ਦੱਸਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿਖ ਗਯਾਨੀ ਅਕਸਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨਃ— ਮੁਖ ਭਗਤੀ, ਵਰਤਣ ਵੈਰਾਗ, ਹਿਰਦੇ ਗਿਆਨ। ਗਿਆਨ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੁਣ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਓਦੋਂ ਬੀ ਹੈਗੀ ਸੀ, ਇਹ ਗਲਾਂ ਪੰਡਤ ਲੋਕ ਦੱਸਦੇ ਸਨ, ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਜੋਗ ਦੱਸਦੇ ਸਨ, ਸੰਨਯਾਸੀ ਤਯਾਗ ਸਿਖਾਲਦੇ ਸਨ, ਸਮਥਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕੂਕਦੇ ਸਨ, ਭਗਤੀ ਬੀ ਹੈਗੀ ਸੀ, ਪਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਖੀ ਸੀ, ਜਗਤ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਖੁਣੋ ਜਗਤ ਦੁਖੀ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੈਕੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੫੨. [ਗੁਰੂ ਜਸ ਮਹਾਤਮ। ਹੋਰ ਪਰਤਾਵੇ। ਤਖਤ ਦੇਣਾ, ਜਪੁਜੀ ਮਹਿਮਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਿ ਕਾਗਜ ਨਿਜ ਰਿਦੇ ਕੋ ਮਸੁ ਸੁਮੱਤਿ ਬਨਾਇ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਲਿਖਹਿ ਤਬਹਿਂ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਇ ॥੧॥

{ ਕਾਗਜ=ਕਾਗਤ, ਜਿਸ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ [ਫ਼ਾਰਸੀ, ਕਾਗ਼ਜ਼]
ਮਸੁ=ਸ਼ਾਹੀ। ਪਰਮਗਤਿ=ਪੂਰਨ ਗਤੀ, ਓਹ ਹਾਲਤ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ
ਉੱਚੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਗਲੇ ਊਣੀ ਨਹੀਂ, ਮੁਕਤੀ। }

ਅਰਥ-(ਜਦੋਂ ਤੂੰ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਗਤ ਬਣਾਵੇਂ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀ ਬਣਾਵੇਂ (ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਉੱਤੇ) ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਲਿਖੇਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਤੂੰ ਪਰਮਗਤੀ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਆਏ ਸੇ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਰੂਪ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਜੀਅਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਇ'। ਜੀਅ-ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਤੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਣਾ ਇਹ ਗਜਾਨੀਆਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਿਆਏ, ਆਪ ਵੰਡਿਆ ਤੇ ਅਗੋਂ ਵੰਡਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਡਤਾਂ ਗਜਾਨੀਆਂ ਪਾਸ ਸੀ ਗੇਣਤੀ, ਹਿਸਾਬ, ਵੇਰਵੇ, ਨਿਰੀ ਦਿਮਾਗੀ ਸੋਚ ਮੰਡਲ ਦੀ ਵਸਤੂ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਮਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀ ਤਾਰ ਨਾਲ ਜੀਉਂਦੇ ਮਨ ਨਾਲ, ਜੀਉਂਦੇ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਪੇਵੰਦ ਹੋਕੇ ਲਿਵ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿਣਾ। ਉਹ ਜੋ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਸਦਾ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਮੇਲ ਹੈ 'ਉਹ ਕੀ ਹੈ' ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਫੇਰ ਉਹੋ ਗੇਣਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਬੋਲਨ ਹੈ। ਤੇ ਹੁਕਮ ਹੈ 'ਜੋ ਕਿਛੁ ਬੋਲੀਐ ਸਭੁ ਖਤੋ ਖਤਾ।' ਨਾਮ ਸਾਈਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੈ, ਯਾਦ ਪਯਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਪਯਾਰ ਓਹ ਤਾਰ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਮਿਲਕੇ ਜੋ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਸਭ ਹਿਸਾਬਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕੂਤਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ। ਯਥਾ:-ਨਾਨਕ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ ॥

ਜੇ ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਦਯਾ (ਫਿਲਾਸਫੀ) ਵਾਕੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਸ਼ਯ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਓਹ ਕੇਵਲ ਭਗਤੀ, ਕੇਵਲ ਗਯਾਨ, ਕੇਵਲ ਜੋਗ, ਕੇਵਲ ਨਯਾਯ ਤੇ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ, ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਆਕੇ ਕਿਤੇ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਦੇ ਹਨ 'ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਏਕੋ ਵੇਸ ਅਨੇਕ'। ਜਿਥੇ ਉਪਨਿਖਦ ਦਾ ਗਯਾਨ, ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਗਯਾਨ ਤੇ ਯੋਗ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਦਾ ਗਯਾਨ ਆਦਿਕ ਖੜੇ ਸਨ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਦਿਆ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਹਰ ਸ਼ੈ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸ਼ਾਹ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਭਗਤ ਗਯਾਨੀ ਕੁਛ ਨਾ ਤੇ ਸਭ ਕੁਛ ਦੱਸਕੇ 'ਵਣਜਾਰਾ' ਆਖਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਰਿਧਨ ਰੂਪੀ ਸੱਚੀ ਰਾਸ ਤੇ ਵੱਖਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਸ ਵੱਖਰ ਦਾ ਵਣਜ ਦੱਸਿਆ। ਵਣਜਾਰੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਚੌਪਈ–ਸ੍ਰੀਗੁਰਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ॥ ਇਉਂ ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਤੱਤ ਗਯਾਨ॥ ਕੇਤਿਕ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਯੋ ਕਾਲਾ। ਸੇਵਹਿ ਲਹਿਣਾ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਜਿਉਂ ਤਰੁ ਸ਼ਾਖ[1] ਨਿਵੈ ਫਲ ਪਾਈ[2]। ਤੈਸੀ ਗਤਿ ਲਹਿਣੇਂ ਠਹਿਰਾਈ। ਦੇਖਿ ਨਿੰਮਰਤਾ ਪਰਮ ਘਨੇਰੀ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਵਾਇ ਬਧੇਰੀ[3]॥੩॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਲੱਛਨ ਪਹਿਚਾਨਾ॥ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗਤਿਦਾਨਾ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਜੋ ਗੁਰਕੇਰਾ॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਧੈ ਸਰਬ ਨੈ ਹੇਰਾ॥੪॥ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਕਹੈਂ ਬਨਾਈ॥'ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣੇ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਵਾਈ[4]। ਅਨੁਮਾਨਹਿ ਤੇ ਪਰੇ ਲਖਾਈ[5]।ਅਪਨੋ ਤਖਤ ਦੇਹਿਂ ਤਿਹ ਤਾਈਂ॥੫॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਸੁਤ ਲਖਮੀਦਾਸੰ॥ਇਨਹਿ ਦੋਂਧ,ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਭਰਵਾਸੰ'। ਇਸਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ੁਹਰਤ[6] ਭੁਈਸਾਰੇ॥ਬੈਠੇਂ ਆਪਹਿ ਬੀਰ ਉਚਾਰੇਂ॥੬॥'ਸਿੱਖੀਪਰਖੀ ਜਬਹਿਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ ਨਿਸਚਲ ਰਹਯੋ ਸਰਬ ਹੀ ਕਾਲਾ। ਯਾਂਤੇ ਦੇਨਿ ਨਜਾਇ ਹੈ ਤਾਂਹੀ। ਅਚਰਜ ਕਿਛੁ ਨ ਲਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੭ ॥ ਸੁਣੀ ਸੁਲਖਣੀ ਸੁਧ ਅਸ ਕਾਨਾ। ਹਿਰਦੇ ਉਪਜਯੋ ਖੋਭ ਮਹਾਨਾ। ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੁਇ ਤੂਰਨ ਆਈ। ਜਹਿਂ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਹੁਤੇ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੮ ॥ ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਬੈਠੇ ਤਹਾਂ ਸਮੀਪਾ।

---

[1]ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਟਹਿਣੀ। [2]ਫਲ ਪਾਕੇ। [3]ਸਵਾਈ ਵਧੀ। [4]ਵਧੇਰੀ ਹੈ। [5]ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [6]ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ, ਮਸ਼ਹੂਰੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਵਿਚ ਸਿਆਣ ਕਮਾਲ ਤੇ ਅੱਪੜਦੀ ਹੈ, ਵਣਜਾਰੇ ਵਿਚ ਕਰਤੱਵ ਕਮਾਲ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਣਜਾਰੇ ਦੀ ਲਗਨ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਣਜਾਰਾ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਬੀ ਕਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੱਚ ਧਨ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਹ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਗੇਣਤੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਕਹਿ ਅਕੱਥ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਘਰ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। 'ਜਿਸਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥' ਇਹ ਹਰਿ ਧਨ ਦਾ ਵਪਾਰੀ 'ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ' ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ–ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ। ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ, 'ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ' ਇਸ ਦਾ ਜਪ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ–ਵਾਹਿ+ਗੁਰੂ । (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਵ ਹੈ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ। ਧੰਨ ਹੈ, ਅਚਰਜ ਹੈ, ਵਿਸਮਾਦ ਹੈ 'ਗੁਰ ਗੁਰ ਏਕੋ'। ਤੇ ਇਸ ਭਾਵ ਵਿਚ ਉਠਦਾ ਵਪਾਰੀ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਘਰ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਗਾਣ ਹੈ, ਮਹਾਂ ਅਚਰਜ ਹੈ, ਅਚਰਜ ਕਥਨ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ 'ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰ ਉਕਤਿ ਨ ਕੋਈ'।

ਸੇਵਹਿ ਪਦ ਤੇਹਨ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। ਔਰ ਸਿੱਖ ਕੇਤਿਕ ਨਿਜਕਾਨੇ[1] ਤਹਿ ਚਲਿ ਆਈ* ਮਨ ਮੁਰਝਾਨੇ॥੯॥ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਕਹੀ ਅਸ ਬਾਨੀ। 'ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ-ਪਿਤਾ[2],ਗੁਨ ਖਾਨੀ !।ਕਿਉਂ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਿ ਆਪ ਮਨ ਠਾਨੀ। ਕਰਹੁ ਰੀਤਿ ਜਗਪਰਮ ਸੁਹਾਨੀ॥੧੦॥ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਾਇਕ ਤਾਤ ਤੁਮਾਰੇ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕਰਹੁ ਤਿਨਹੁ ਸੰਗਾਰੇ। ਜਗ ਮੈਂ ਜਿਨਤੇ ਬੰਸ ਬਧੇਰਾ[3]। ਸੁਜਸੁ ਹੋਇ ਸਭਿ ਵਿਖੈ ਘਨੇਰਾ॥੧੧॥ਰਹੇ ਨਾਮ ਜਿਨ ਤੇ ਬੱਖਯਾਤੀ[4]।–ਅਮੁਕੇ ਕੀ ਕੁਲ ਜਗਤ ਸੁਹਾਤੀ–। ਅਸ ਗੁਨਕਾਰਿ[5] ਸੁਤਨ ਕੋ ਤਯਾਗਾ।ਕਰਹੁ ਦਾਸ ਪਰ ਬਹੁ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥੧੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਬਹੁਰ ਕਲਾ[6] ਨਿਜ ਵਸਤੁ ਜੋ ਦਈ ਚਹਤਿ ਹੋ ਤਾਂਹਿ। ਤਾਤਨ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ ਕਰਿ[7] ਬੈਠਾਰਹੁ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਵਤਾਰਾਦਿਕ ਭਏ ਅਗਾਰੀ। ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਕਬਿ ਐਸੀ ਮਤਿ ਧਾਰੀ।–ਹੋਤਿ ਸੁਤਨ ਕੇ ਦਾਸ ਬਧਾਵਾ। ਨਿਜ ਅਸਥਾਨਹਿੰ ਤਾਂਹਿ ਬਿਠਾਵਾ[8]–॥੧੪॥ਬਾਤ ਨ ਨੀਕੀ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ। ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਇਉਂ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ।ਸੰਤਤਿ[9]ਚਿਤ ਮੈਂ ਤਪਿ†ਹੈ ਨੀਤੀ[10]। ਸੁਖ ਨਹਿੰ ਪਾਵਹਿ ਪਿਖਹਿ ਅਨੀਤੀ' ॥੧੫॥ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਸੁਨਿਕੈ ਅਸਬਾਨੀ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਲੌ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਲੇ ਮੂਖਕ[11] ਮੰਜਾਰੀ[12]।ਅਰਧ ਚਰਬਕਰਿ[13] ਗੇਰਿ ਅਗਾਰੀ ॥੧੬॥ ਸਿਖਨ ਡਰਾਈ ਭੈ ਕਰਿ ਭਾਗੀ। ਮੂਖਕ ਪਰੀ ਰਹੀ ਤਹਿੰ ਆਗੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਜਬਹਿ ਚਖੁ[14]ਦੇਖੀ। ਕਰਨ ਸੁਲਖਣੀ ਨਿਸ਼ਾ ਵਿਸ਼ੇਖੀ॥੧੭॥ਸਿਰੀਚੰਦ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਈ। 'ਮੂਖਕ ਪਰੀ ਨ ਭਲਿ ਇਹ ਥਾਈਂ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਗ ਉਚਾਇ[15]ਲਿਜਾਵਹੁ। ਬਾਹਿਰ ਦਰ ਗੇਰਹੁ ਪੁਨਿ ਆਵਹੁ' ॥੧੮॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। 'ਦੇਖੇ ਮੈਂ ਇਸ਼ਟੀ[16]ਬਹੁ ਥਾਏ। ਖਾਲਨ[17] ਕੀ ਮੰਜਾਰ ਬਨਾਵਤਿ। ਪੰਖ ਕਬੂਤਰ ਕਰਹਿੰ ਉਡਾਵਤਿ ॥੧੯॥ਕਰਹੁ ਰੀਤਿ ਕਛੁ ਤਿਨਹਿੰ ਸਮਾਨਾ। ਠਟਜੇ ਕਪਟ ਤੁਮ ਮੈਂ ਮਨ ਜਾਨਾ।ਸ਼ੂਕਰ ਕੂਕਰ[18] ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਾਇ।ਵਹਿਰ ਫਿਰੇ ਸ਼ਵ[19] ਕੋ ਦਿਖਰਾਏ

[1]ਹੋਰ ਭੀ ਕੁਝਕੁ ਸਿਖ ਨੇੜੇ ਸਨ ਭਾਵ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਸਨ। [ਨਿਜਕਾਨੇ=ਨਜ਼ਦੀਕ, ਨੇੜੇ]। [2]ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀਓ!। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਵਧੇਗਾ। [4]ਪ੍ਰਗਟ ਰਹੇਗਾ ਨਾਮ। [5]ਐਸੇ ਗੁਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [6]ਸ਼ਕਤੀ। [7]ਵਡਿਆਕੇ। [8]ਭਾਵ, ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਵੇ। [9]ਉਲਾਦ। [10]ਤਪੇਗੀ ਸਦਾ। [11]ਚੂਹੀ। [12]ਬਿੱਲੀ। [13]ਅੱਧਾ ਚੱਬ ਕੇ। [14]ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। [15]ਉਠਾ ਕੇ। [16]ਚੇਟਕੀ, ਮਦਾਰੀ। [17]ਖੱਲਾਂ। [18]ਸੂਰ ਤੇ ਕੁੱਤੇ। [19]ਮੁਰਦਾ। *ਪਾ:–ਆਏ। †ਪਾ:–ਜੈ

॥੨੦॥ ਕਰਿਕੈ ਦਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਸੋਈ। ਕੋ ਐਸੋ ਛਲ ਬਹੁਰੋ ਹੋਈ। ਮੁਝ ਬਿਲੋਕਨੇਚਾਹਿ ਨ ਕੋਈ।ਹੌਂ ਨ ਉਚਾਵੋਂ ਮਿਰਤਕ ਜੋਈ[1]॥੨੧॥ਅਸ ਕਹਿ ਤੁਸ਼ਨਿ ਮੁਖ ਤੇ ਠਾਨੀ।ਦੁਤਿਯ ਤਾਤ ਸੋਂ ਕਹਿੰ ਗੁਰਬਾਨੀ।'ਲਖਮੀ ਦਾਸ! ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਉਠਾਵਹੁ। ਨਿਕਟ ਨ ਨੀਕੋ[2], ਵਹਿਰ ਬਗਾਵਹੁ[3]' ॥ ੨੨॥ ਤਬ ਬੋਲਯੋ ਸੋ 'ਸੁਨੀਏ ਤਾਤਾ !। ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨ ਐਸੀ ਬਾਤਾ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੂਖਕੀ ਹਾਥ ਨ ਲਾਵੇਂ। ਕਹਉ ਤ ਅਉਰ ਪਾਸ ਉਚਵਾਵਉਂ[4]' ॥ ੨੩ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ[5] ਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਖਾ[6]। ਤਬਿ ਲਹਿਣੇ ਦਿਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਖਾ। 'ਉਠਹੁ ਤੁਹੀ ਕਰਤਾਰ ਪਿਆਰੇ!। ਮੂਖਕ ਚਾਇ ਵਹਿਰ ਦਿਹੁ ਡਾਰੇ' ॥ ੨੪ ॥ ਆਧੋ ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਉਠਯੋ ਉਠਾਈ ਤੁਰਤ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਜਾਇ ਸੋ ਡਾਰੀ।ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ 'ਮੂਲੇਸੁਤਾ ! ਪਿਖਹੁ ਮਨ ਗੁਨੀਏ। ਏ ਨਿਜ ਸੁਤ ਸੋ ਪਰਸੁਤ ਜਨੀਏ[7]।ਮਾਨਹਿ ਕਹਯੋ ਨ ਬਚਨ ਕਦਾਈ[8]।ਸੋ[9]ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਦਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਹਿੰ ਕਿਸਹੂੰ ਕੇ ਕਰ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਕਰਤਾਰ ਅਧੀਨ।ਜਿਸ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੈ ਤਿਨਹਿ ਬਸਤੁ ਇਹ ਲੀਨਿ ॥੨੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਸ ਧਰਨੀ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਨਿਵਾਨਾ[10]।ਤਹਿਂ ਜਲ ਜਾਵਹਿ ਟਿਕਹਿ ਮਹਾਨਾ। ਟਿੱਬਾ ਜਹਾਂ ਉਚੇਰਾ ਹੋਈ। ਤਹਿਂ ਜਲ ਬੂੰਦ ਟਿਕੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ'॥੨੮॥ਸੁਨਿਕੈ ਬਚਨ ਦੇਖਿ ਨਿਜ ਨੈਨਾ। ਗਈ ਸੁਲਖਨੀ ਉਠਿ ਨਿਜ ਐਨਾ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਬਿਤੇ ਬਹੋਰੀ। ਪਰਖਨ ਕੀ ਠਾਨੀ ਬਿਧਿ ਔਰੀ॥੨੯॥ ਭਵ ਅੰਬੁਧਿ ਤਾਰਨ ਗੁਰ ਪੋਤਾ[11]। ਜਾਮਨਿ ਏਕ ਭਾਉ ਨਿਜ ਸੋਤਾ[12]।ਉਭਯ ਤਾਤ[13] ਤਿਹ ਕਾਲ ਸਮੀਪਾ[14]।ਸ੍ਰੀ ਸਸਿ ਪ੍ਰਿਤ ਤਬ ਨਿਕਟ ਬੁਲੀਪਾ[15]॥੩੦॥'ਤਾਤ! ਸੰਬਰਾਨ[16]ਧੋਨਿ ਸਰ ਜਈਏ। ਸੋਖਤਿਕਰਿ[17]ਤੂਰਨਵਿਗ ਲਯਈਏ'।ਤਾਤ ਕਹਤਿ 'ਹਮ ਸ੍ਰਮਤ ਕਰੈਤੇ[18]।

[1]ਜੋ ਹੈ ਮਰੀ (ਭਾਵ ਚੂਹੀ)।[2]ਕੋਲ ਪਈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। [3]ਬਾਹਰ ਸੁਟ ਪਾਓ।[4]ਚੁਕਵਾਵਾਂ। [5]ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ। [6]ਬਹੁਤੇ ਮਾਨ ਵਿਚ। [7]ਏਹ (ਦੇਖ ਲਖਮੀ ਚੰਦ, ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ) ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ(ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ਤੇ) ਓਹ ਜਾਣ ਲੈ ਪਰਾਏ ਪੁਤਰ (ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨੀ)। [8](ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ) ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਦੇ ਬੀ। [9]ਉਹ (ਭਾਵ ਲਹਿਣਾ ਜੀ)। [10]ਨਿਵਾਣ। [11]ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਦੇ ਤਾਰਨ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਰੂਪੀ ਗੁਰੂ ਜੀ। [12]ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਪਏ ਸਨ। [13]ਦੋਨੋ ਪੁਤ੍ਰ। [14]ਪਾਸ ਸਨ। [15]ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਤਦ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ। [16]ਚਾਦਰਾ। [17]ਸੁਕਾ ਕੇ। [18]ਸੌਂਕੇ (ਆਰਾਮ) ਕਰਦੇ ਹਾਂ। (ਅ) ਸਾਥੋਂ ਖੇਚਲ ਕਰਾਂਦੇ ਹੋ।

ਕੋਮਲ ਕਰ ਹਮ ਨਿਸਾ[1] ਠਰੰਤੇ ॥ ੩੧ ॥ ਬਾਸੁਰ ਹੈ, ਭ੍ਰਿਤ[2] ਧੋਕਰਿ ਲਜਾਵੈ। ਹਮ ਤੇ ਯਹਿ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਇ ਨ ਆਵੈ'। ਲਘੁ ਸੁਤ ਪ੍ਰਤਿ ਜਬਿ ਕਹਿ ਗੁਰ ਐਸੇ। ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਸੋ ਕਹਤਿਹੁ 'ਕੈਸੇ[3]' ॥ ੩੨ ॥ ਜਬ ਲਹਿਣੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਖਾ। 'ਹਮ ਚਾਦਰ ਪਰਖਾ ਧੋ ਲਾ ਖਾ[4]'। ਤਬਹਿ ਉਠਯੋ ਲਹਿਣਾ ਬਡਭਾਗਾ। ਸਰਿ ਮਹਿਂ ਜਾ ਪਟ ਧੋਵਨ ਲਾਗਾ ॥ ੩੩ ॥ ਬਾਸੁਰ ਅਰਧ ਭਾਨੁ ਖਰਨ ਪਰਭੁ[5]। ਲਖਿ ਲਹਿਣੇ ਮਨ ਅਚਰਜ ਸਮਝੁ। ਧੋਇ ਸੁਕਾਇ ਚੈਲ[6] ਲੈ ਆਵਾ। ਧਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਭਾਲ ਨਿਵਾਵਾ। ੩੪ ॥ ਜਗਤੇਸ਼੍ਵਰ ਨਿਜ ਪਾਨ ਉਠਾਯੋ। ਕਹਿ 'ਸੁਮਤੇ! ਜਗ ਅਪਰ ਨ ਜਾਯੋ'[7]।ਕਿਤਿਕ ਨਿਸਾਥੀ ਪਟ ਧੋ ਆਨੇ?'।'ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਤੂ ਜਾਨਿ' ਬਖਾਨੇ[8] ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਜੋ ਵਸਤੁ ਹੈ ਭਾਗ ਜਿਸੇ ਸੋ ਪਾਇ। ਬਿਨ ਭਾਗਾਂ ਨਹਿਂ ਮਿਲਤਿ ਹੈ ਕੋਟਿਕ ਜਤਨ ਕਮਾਇ' ॥ ੩੬ ॥ ਅਪਰ ਪਰੀਖਯਾ ਲੈਨ ਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਨ ਚਾਹਿ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੱਖਨ ਕਰਿ ਬਲਤਿ[9],ਉਭਯ[10] ਤਾਤ ਢਿਗ ਆਹਿ ॥੩੭॥ ਚੌਪਈ॥ਹੁਤੀ ਸੁਲਖਣੀ ਢਿਗ ਤਿਹਕਾਲਾ। ਕੇਹਾਂ ਬਾਸਨ[11] ਲੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਜੂਠ[12] ਨੀਰ ਕਰਦਮ ਗੰਭੀਰਾ। ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਡਾਰਯੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥੩੮॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਸੋਂ ਅਇਸੁ ਪ੍ਰਾਹੀ।'ਬਾਸਨ ਗਿਰਯੋ ਪੰਕ[13] ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਨਿਕਾਸਿ ਆਨਹੁ ਮਮ ਪਾਹੀ। ਜਲਹਿ ਪਖਾਰਿ ਸੂੱਛ ਕਰਿ[14] ਤਾਂਹੀ' ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ 'ਗਰ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਚੀਰ। ਹਿਤ ਬਾਸਨ ਕੇ ਨਹਿ ਬਰੋਂ ਮਲਿਨ, ਜੂਠ[15] ਯਹਿ ਨੀਰ*॥੪੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਾਸ ਸਿੱਖ ਆਗੇ ਬਹੁ ਮੇਰੇ। ਮਾਨਹਿਂ ਬਚਨ ਨ ਕਰਿਹੀਂ ਦੇਰੇ। ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਸੈਂ ਸੋਈ। ਮੈਂ ਕਾਢੋਂ ਮਹਿਮਾ ਘਟ ਹੋਈ' ॥੪੧॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿਕੈ ਜਗਨਾਥਾ। ਬੋਲੇ ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਸੁਤ ਸਾਥਾ।'ਲਖਮੀਦਾਸ ਨਿਕਾਸਹੁ ਜਾਈ।ਮਾਂਜਹੁ ਸੁਚਿ ਕਰਿਯੇ ਤਿਹ ਤਾਈ' ।੪੨। ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੌਨ ਤਿਨ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।'ਪਿਤ ਜੀ! ਤੁਮਹੋ ਅਧਿਕ ਸਿਆਨੇ।

---

[1]ਰਾਤ ਵੇਲੇ। [2]ਦਾਸ। [3]ਮੁੜਕੇ ਉਤਰ ਉਸ ਨੇ ਬੀ ਆਖਿਆ, (ਮੈਂ) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਧੋਵਾਂ)। [4]ਧੋ ਲਿਆ ਖਾਂ। [5]ਦਿਨ ਅੱਧਾ, (ਭਾਵ ਦੁਪਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ) ਤੇ ਧੁੱਪ ਪੈਣ ਲਗ ਪਈ। [6]ਕਪੜਾ। [7]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ ਜਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਜੰਮਿਆ। [8]ਕਿਹਾ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ। [9]ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸਨ। [10]ਦੋਨੋਂ। [11]ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਬਰਤਨ। [12]ਜੂਠਾ, ਗੰਦਾ। [13]ਚਿੱਕੜ। [14]ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਾਫ ਕਰਕੇ। [15]ਗੰਦਾ ਤੇ ਜੂਠਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਕਰੋਂ ਨਹਿ ਮਲਿਨ, ਜੂਠ ਯਹਿ ਨੀਰ।

ਮੈਦ[1] ਕਾਮ ਹਮ ਪੈ ਕਰਿਵਾਵਉ। ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਮਹਿ ਮਾਨ ਘਟਾਵਉ॥੪੩॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮਾਰ ਸੁਭਾਊ। ਕਹਉ ਆਪ ਹਮ ਕਰੈਂ ਨ ਕਾਊ[2]। ਤਬਿ ਲਹਿਣੇ ਦਿਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਅਵਲੋਕਯੋ ਅਸ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੪ ॥ 'ਮਹਾਂ ਭਾਗ ! ਕਰਦਮ[3] ਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਜਾਇ ਨਿਕਾਸਿ ਸੂੱਛ ਕਰਿ[4] ਤਾਂਹੀ'। ਗਰ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਚੀਰ ਸੁਹਾਈ। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਨਹਿ ਦੇਰਿ ਲਗਾਈ ॥੪੫॥ ਕੂਦ ਪਰਯੋ ਕਰਦਮ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ਪ੍ਰਨ ਜਾਂਹੀ[5]। ਬਾਸਨ ਕੋ ਨਿਕਾਸਿ ਲੈ ਆਵਾ। ਮਾਂਝ ਪਖਾਰਯੋ ਭਲੋ ਬਨਾਵਾ ॥ ੪੬ ॥ ਪੰਕ ਸੰਗ ਪਟ ਭੁਏ ਮਲੀਨਾ। ਅੰਗ ਨ ਲਗਯੋ-ਜਾਤ ਨਹਿੰ ਚੀਨਾ[6]। ਸਰਬ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸ ਮਤਾ ਠਾਨੀ। 'ਧੰਨਧੰਨ' ਕਹਿ ਕੇਤਿਕ ਬਾਨੀ॥ ੪੭ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਤਿੱਖੀ ਅਸਿ ਹੂੰਤੇ[7]।ਧੰਨ ਸਿ ਨਰ ਜੋ ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਮਤਿ[8] ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਕਰ ਜੋਰੇ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸਿਰ ਨਜਾਇ। ਤਵ ਸਮਤਾ ਨਹਿ ਅਪਰ ਮਹਿ, ਅਤਿ ਉਤੰਗ ਪਦ ਪਾਇਂ[9]' ॥੪੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਲਹਿਣੇ ਗਹਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ। ਧਰਯੋ ਸੀਸ ਲਹਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਾ। ਬਹੁਰੋ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਯੋ ਕਾਲਾ। ਸੇਵਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਰੰਸਾਲਾ॥੫੦॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੂੜੇ ਕੇ ਮਨ ਆਈ।–ਹੌਂਭੀ ਸੇਵ ਕਰਉਂ ਅਧਿਕਾਈ[10]*। ਸਦਾ ਰਹਉਂ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਦਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲਹਿਣੇ ਪਰ ਭਾਰੀ†–॥੫੧॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਜਾਨੀ। ਤਿਸ ਕੇ

---

[1]ਮੈਲਾ। [2]ਤੁਸੀਂ (ਪਏ) ਆਖੋ ਅਸਾਂ ਕਰਨਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । [3]ਚਿੱਕੜ। [4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰ। [5]ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਣ ਸੀ। [6](ਪਰ) ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ (ਚਿੱਕੜ) ਲੱਗਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। (ਅ) ਐਸੇ ਅੰਗ ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਲਿਬੜ ਗਏ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਪਛਾਣੇ ਹੀ ਨਾ ਜਾਣ। [7]ਤਲਵਾਰ ਨਾਲੋਂ। [8]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ। [9]ਉੱਚਾ ਮਰਤਬਾ ਪਾਵੇਂਗਾ। [10]ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਬਹੁਤੀ।

*ਪਾ:–ਮਨ ਲਾਈ।

†ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਰਕ ਹੈ, ਕਿ ਆਪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ, ਕਿਸੇ ਚਾਉ ਪਜਾਰ ਤੇ ਬੇਵਸੀ ਖਿੱਚ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖਯਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੇਵਾ ਕੋਈ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਓਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕਮਲ ਦੇ ਭੁਵਰੇ ਹਨ ਤੇ ਗੈਰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਝੱਲ ਨਹੀਂ ਸੱਕਦੇ, ਜੋ ਆਗਯਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਪਾਲਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੇਵੱਸੇ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਰੱਤੜੀ ਬੇਖ਼ੁਦੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਦਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਸਦਾ ਖਿੜੇ ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਪਰਖਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ। ਹੁਤੇ ਨਿਸਾ ਇਕ ਏ ਦ੍ਵੈ ਪਾਸਾ। ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਤਬਹਿ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥ ੫੨ ॥ 'ਬੁਡ੍ਹੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿਕੈ ਦੇਖਿ[1]। ਕਿਤਿਕ ਜਾਮਨੀ ਹੈ ਅਬਿ ਸੇਖ[2]। ਜੇਤੀ ਰਹੀ ਬਤਾਵਉ ਸੋਊ। ਕਾਲ ਸ਼ਨਾਨ ਭਯੋ ਕਿ ਨ ਹੋਊ[3]' ॥੫੩॥ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਬੁਡ੍ਹਾ ਦੇਖਿ ਬਤਾਈ। 'ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਅਬਿ ਹੈ ਗਤਿਦਾਈ!' ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਏਤੀ ਅਬ ਨਾਂਹੀ। ਏਕੈ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਆਹੀ॥੫੪॥ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਲੋਕਿ ਬਹੋਰੀ। ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਖੋਇ ਮਤਿ ਭੋਰੀ[4]'। ਤਬ ਬੁਡ੍ਹੇ ਪਿਖਿ ਨੀਕੀ ਭਾਂਤੀ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਆਧੀ ਰਾਤੀ ॥੫੫॥ ਜਾਮ ਨਹੀਂ[5], ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਨੀਕੇ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਿਯ ਸਿੱਖਨ ਜੀਕੇ। 'ਏਕੈ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਹੋਈ। ਤੈਂ ਨਹਿੰ ਪਿਖੀ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਈ' ॥੫੬॥ ਬਹੁਰੋ ਬੂਡ੍ਹੇ ਦੇਖਿ ਅਕਾਸ਼[6]। 'ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਅਬ ਹੈ ਸੁਖਰਾਸਾ!'। ਤੀਨਬਾਰ ਯੌਂ ਬਚਨ ਹਟਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਨਹਿੰ ਪਾਏ ॥੫੭॥ ਲਹਿਣੇ ਸੌਂ ਬੋਲੇ ਗਤਿਦਾਈ। 'ਤੂੰ ਅਵਲੋਕ ਵਹਿਰ ਅਬ ਜਾਈ। ਜੇਤੀ ਨਿਸ ਹੈ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਤੂਰਨ ਦੇਰਿ ਨ ਲਾਈ ॥ ੫੮ ॥ ਉਡਗਨ[7] ਕੋ ਬਿਲੋਕਿ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। 'ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਅਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ'। ਗੁਰ ਬੋਲੇ

---

[1]ਦੇਖੀਂ। [2]ਬਾਕੀ। [3]ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। [4]ਭੋਲੀ ਮਤ ਗੁਆਕੇ ਭਾਵ ਖਬਰਦਾਰੀ ਨਾਲ(ਵੇਖਕੇ)। [5]ਪਹਿਰ(ਬਾਕੀ)ਨਹੀਂ। [6]ਅਕਾਸ਼ ਦੇਖਕੇ(ਕਿਹਾ)। [7]ਤਾਰਿਆਂ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਦਾ ਕਾਰਣ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਬੀ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਸ਼੍ਰਧਾ ਹੈ, ਪਰ ਓਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਰੀਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੀਝ ਕੇ ਕੁਛ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਸਥੂਲ ਭਾਵੇਂ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਫਲ ਦੀ ਅਕਾਂਖ੍ਯਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਲੰਘਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਬੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਕੋਈ ਗੇਣਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਹਣੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀ ਹੈਸੀ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਬਿਨਾ ਪਰਖੇ ਜਾਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਗਤ ਪਰ ਵਿਦਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਸਮਝਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸੇਵਾ ਦੇ ਲੋੜਕੂ ਸਨ, ਤੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰਕ ਬੁਢੇਪੇ ਵਿਚ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਜਲ ਵਿਚ ਜਾ ਖੜੋਂਦੇ, ਰੋੜਾਂ ਤੇ ਸੌਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

'ਦੇਖਹੁ ਤੁਮ ਨੀਕੇ। ਜਾਮ[1] ਜਾਮਨੀ[2] ਹੈ ਅਬ ਠੀਕੇ' ॥ ੫੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਹਿਣਾ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਈ–ਹੈ ਆਧੀ ਹੀ ਰਾਤਿ। ਤੱਦਜਪ ਗੁਰੁ ਸੁਹਾਵ* ਜੋ, ਸੋ ਨਹਿੰ ਜਾਨਯੋ ਜਾਤਿ[3]–॥ ੬੦ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਉਂ ਮਨ ਗੁਨਿ ਕੇ ਬੈਨ ਅਲਾਇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਮਮ ਨੈਨ ਹੁਤੇ ਅਲਸਾਏ। ਭੂਲ ਕਹਯੋ ਮੈਂ ਆਧੀ ਰਾਤੀ। ਜਾਮ ਏਕ ਹੀ ਅਬਿ ਸੁਧ ਜਾਤੀ ॥੬੧॥ ਜਿਤਨੀ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ਰਾਉਰ[4]। ਤਿਤਨੀ ਖਿਤੀ ਨ ਮੈਂ ਲਖਿ ਬਾਉਰ। ਅਬ ਜਿਤਨੀ ਰਾਖੀ ਸੋ ਰਹੀ।ਸਰਬ ਕਾਲ ਕੋ ਕਰਤਾ ਤੁਹੀ ॥੬੨॥ ਭਈ ਅਵੱਗਯਾ ਛਿਮਾ ਕਰੀਜੈ। ਅਉਗਣ-ਹਾਰ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ੀਜੈ। ਮੰਦ ਮਤੀ ਮੈਂ ਪਿਖਯੋ ਨ ਨੀਕੇ। ਬੋਲਯੋ ਕੂਰ† ਤੁਮਾਰ ਨਜੀਕੇ' ॥ ੬੩ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਦਯਾਲਾ। ਲਖਯੋ–ਸਰਬ

[1]ਪਹਿਰ। [2]ਰਾਤ। [3]ਭਾਵ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੇਹੜੇ ਬਚਨ ਵਿਚੋਂ ਕੇਹੜੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਓਹ ਅਸੀ ਦਾਸ) ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [4]ਆਪ ਨੇ। *ਪਾ:–ਸੁਭਾਵ।

†ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ, ਨਾ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕੂੜ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਸਾਖੀ ਜਿਵੇਂ ਬੀਤੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਹੈ:–

ਸੋਰਠਾ ॥ ਦਿਵਸ ਏਕ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਆਲ ਨਿਸ ਸੈਨ ਕਰਿਓ ਆਨੰਦ ਜੁਤ ॥ ਭਈ ਅਰਧ ਰੈਨ ਜਬ ਕਾਲ ਜਗੇ ਦਿਆਲ ਪੂਛਨ ਕੀਆ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੂਛੀ ਬਿਰਤ ਬਿਨਾਣੀ ॥ ਹੇ ਬੁਢਾ ਨਿਸ ਕੇਤਿਕ ਬੀਤਾਣੀ ॥ ਬੁਢੇ ਸਮਝ ਮਨ ਬਾਤ ਬਖਾਣੀ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਰਧ ਰੈਨ ਊਪਰ ਬੀਤਾਣੀ ॥ ੨ ॥ ਪੁਨ ਭਗੀਰਥ ਸੌਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਾ ॥ ਤੁਮ ਬੂਝ ਕਹੋ ਨਿਸ ਕੇਤਿਕ ਰਹਾ ॥ ਕਹੀ ਭਗੀਰਥ ਬੂਝ ਸੁਜਾਣੀ ॥ ਅਰਧ ਰੈਨ ਬੀਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਆਨੀ ॥ ੩ ॥ ਪੁਨ ਸਾਧਾਰਨ ਸੌਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੀ ॥ ਕਹੋ ਮੀਤ ਨਿਸ ਕੇਤਿਕ ਰਹੀ ॥ ਕਹੀ ਸਮਝ ਸਾਧਾਰਨ ਆਧੀ ਰਾਤ ॥ ਬੀਤ ਗਈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੌਂ ਕਹੀ ਬਾਤ ॥ ੪ ॥ ਸੁਨ ਬਚਨ ਬਿਸਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਸੇ ॥ ਪੁਨ ਪੂਛਾ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਰੰਗ ਰਸੇ ॥ ਤੁਮ ਤੋਂ ਪੜੇ ਗੁੜੇ ਕਛੂ ਨਾਹੀ ॥ ਰਾਤ ਕੀ ਬੂਝ ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਆਹੀ ॥ ੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਹਨ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰ ਕੇ ਕਰ ਜੋੜ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ॥ ਹਮ ਖੇਤੀ ਰਾਖੇ ਨਿਸ ਜਗੇਂ ਦੇਖ ਤਾਰੇ ਭਇਓ ਅਭਿਆਸ ॥ ੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਬਾਬਾ ਲਹਣਾ ਜੀ ਸੌਂ ਬੋਲੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਪ੍ਰੇਮ ਝਕਝੋਲੇ ॥ ਹੇ ਪੁਰਖਾ ਨਿਸ ਕੇਤਿਕ ਗਈ ॥ ਬਾਕੀ ਕੇਤਿਕ ਹੈ ਅਬ ਰਹੀ ॥ ੭ ॥ ਕਰ ਜੋੜ ਲਹਣਾ ਜੀ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਾ ॥ ਤੁਮ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਨੋ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਤੁਮਰੋ ਹੈ ਕੀਆ ॥ ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਜਾਨਤ ਬੀਆ ॥ ੮ ॥ ਲਗੀ ਲਗਨ ਮਨ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੋਂ ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਪਰੋਜਨ ॥ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬੂੰਦ ਕਿਰਖੀ ਕੋ ਮੇਂਹੁ। ਹਮਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੋਂ ਨੇਹੁ ॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਭੁ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਏਥੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਵੇਖੋ]

ਤੈ ਦਾਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਾਉ ਕਸੌਟੀ ਉਤਰਨੋ ਪੂਰਾ। ਬਾਰਹਿਬੰਨੀ[੧] ਭਯੋ ਸੁ ਰੂਰਾ॥ ੬੪ ॥ ਪਰਖਨੋ ਸੇਵਕ ਸਭਿਹੀ ਭਾਂਤੀ। ਕਮਤੀ ਰਹੀ* ਨ ਜਾਨੀ ਜਾਤੀ। ਉਚਿਤ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਪਾਵਨ-ਦੇਖਾ। ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਰਸੀਦ ਬਿਸ਼ੇਖ॥੬੫॥ ਤਖਤ ਦੇਨ ਕੀ ਮਨ ਬਿਧਿ ਆਨੀ-ਪਲਟੋਂ ਬੇਖ[੨]-ਭਲੇ ਉਰ ਠਾਨੀ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਜੋ ਕਾਟਤਿ ਸੇਵਕ ਜਮ ਫਾਸੀ॥੬੬॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਰੂਪ ਨ,ਰੇਖ ਨ,ਰੰਗ ਨ,ਰਾਗ ਨ, ਰੋਗ,ਨ ਸੋਗ ਅਕਾਲ ਸਦਾਇ।ਪੂਰਨ ਸ਼੍ਰੀਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹ[੩]ਪਾਇ। ਪਾਤ[੪] ਨ,ਜਾਤ ਨ,ਮਾਤ ਨ,ਤਾਤ ਨ,ਭ੍ਰਾਤ ਨ,ਬੇਦ ਅਨੰਤ ਅਲਾਇ।ਸੋਕਰਤਾਰ ਧਰਾ[੫] ਅਵਤਾਰ ਧਰਾ ਪਹਿ[੬] ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ ॥੬੭॥ ਜੰਗਮ ਔ ਜੜ੍ਹ ਸ਼ਾਹਿ ਰਚੇ,ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੇ ਜਿਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਨਾਇ। ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਰੂਪਹੇ, ਭੂਪਨ ਭੂਪ ਜੁ ਰਾਵਨ ਰਾਇ[੭]। ਆਦਿ[੮], ਅਨਾਦਿ[੯], ਅਗਾਧਿ[੧੦] ਅਬਾਧ[੧੧], ਅਰਾਧਤਿ[੧੨] ਸਾਧ ਸਦਾ ਚਿਤਲਾਇ[੧੩]। ਸੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਠਾਨਿ ਲਈ ਮਨ-ਅੰਗਦ ਦੇਹਿ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਸਮਾਇ-॥੬੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮਾਤਮ ਬਜਾਪਕ, ਥਾਪਕ[੧੪], ਖਾਪਕ[੧੫] ਹੈ,ਭਵ ਤਾਪ ਮਿਟਾਇ। ਪਾਪ ਕਲਾਪ[੧੬] ਨਸੈਂ ਜਿਹ ਜਾਪ ਤੇ,ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਅਮਾਪ[੧੭] ਰਹਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਜਗ ਕਾਰਣ, ਦੰਭ ਬਿਦਾਰਣ[੧੮], ਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਜਾਂ ਬਿਰਦਾਇ[੧੯]। ਸੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀਅ ਠਟੀ-ਲਹਿਣੇ ਤਨ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹੁੰ ਜਾਇ-॥੬੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਐਰਾਵਤੀ[੨੦] ਗਮਨੋਂ ਉਠਿ ਭੁਨਸਾਰ। ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਲਹਿਣਾ ਚਲਯੋ ਜਾਂਕੌ

[੧]ਬਾਰਾਂ ਅੱਗਾਂ ਦਾ ਤਾਉ ਸਹਿ ਚੁਕਾ ਸੋਨਾ, ਭਾਵ ਸ਼ੁਧ। [੨]ਜਾਮਾਂ ਪਲਟਾਂ। [੩]ਕਿਸੇ ਨੇ। [੪]ਪੰਗਤੀ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ। [੫]ਧਰਿਆ। [੬]ਧਰਤੀ ਉਤੇ। [੭]ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ। [੮]ਮੁੱਢਲਾ। [੯]ਜਿਸ ਦਾ ਆਦਿ ਨਹੀਂ। [੧੦]ਡੂੰਘਾ, ਅਥਾਹ। [੧੧]ਪੀੜਾ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਵਿਘਨ, ਅਪਾਰ। [੧੨]ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। [੧੩](ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੰਤ ਸਦਾ ਚਿਤ ਲਾਕੇ। [੧੪]ਥਾਪਣ ਵਾਲਾ। [੧੫]ਖੇ ਕਰਤਾ। [੧੬]ਸਮੂਹ। [੧੭]ਮਾਪ ਰਹਿਤ। [੧੮]ਜਗਤ (ਦਾ) ਮੂਲ ਤੇ ਦੰਭ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [੧੯]ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ। [੨੦]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਰਾਵੀ ਵਿਚ। *ਪਾ:-ਗਹੀ। ਗਠੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੀ ਜਾਨ ॥ ਸਰਧਾ ਰਾਖਨ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨ ॥ ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਜਾਗਤ ਹਮ ਨਾਹੀ ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਬਾਬਾ ਬਿਗਸਾਨੇ ਬੂਝਾ ਪਰਮ ਸਨੇਹ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਰੀ ਬੋਈ ਇਨੈ ਸਿੰਚਤ ਸਦ ਜਲ ਨੇਹ ॥ ੧੧ ॥ [ਸਾਖੀ ੫੬।

ਇਸ ਤੋਂ ਸਫੁਟ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਿਖ ਗੋਣਤੀ ਦੇ ਘਰ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੋਣਤੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੋਂ ਦੂਰ, ਕਿਸੇ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਘਰ ਵਸਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਦੇ ਭੀ ਕਰਤਾ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚਰਨ ਅਧਾਰ[1] ॥ ੭੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਾਇ ਤੀਰ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਨੀਰ ਮਝਾਰੇ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਮਧ ਠਾਂਢੇ ਰਹੇ। ਜਿਨ ਬਹੁ ਦਾਸਨ ਕੇ ਦੁਖ ਦਹੇ ॥੭੧॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਲਹਿਣੇ ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਤਟ ਪਰ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ। ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰੇ ਸ੍ਵਾਸ ਟਿਕਾਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਮਗਨ ਧ੍ਯਾਨ ਰਸ ਆਯੋ ॥ ੭੨ ॥ ਜੋ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁੰਦਰ। ਸੋ ਠਹਿਰਇ ਰਿਦੇ ਕੇ ਅੰਦਰ। ਭਯੋ ਬਿਦੇਹਿ ਦੇਹਿਸੁਧ[2] ਨਾਂਹੀ। ਸੁਖ ਅਮੋਲ ਪਾਇਓ ਉਰ ਮਾਂਹੀ ॥੭੩॥ ਨਿਸ਼ਚਲ ਬੈਠ੍ਯੋ ਧ੍ਯਾਨ ਨਿਮਗਨਾ। ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਕੀ ਇਕ ਲਿਵ ਲਗਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੰਧੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਡੋਰੀ। ਨਿਜ ਤਪ ਕਰਨ ਦੀਨ ਤਬ ਛੋਰੀ ॥੭੪॥ ਤਟ ਪਰ ਆਇ ਦਾਸ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਜਿੰਹ ਸੁਧ ਨਹਿੰ ਤਨ ਕੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਵਹਿਰ ਰੂਪ ਨਹਿੰ ਪਿਖੇ ਅਨੂਪਾ[3]। ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਅਨੁਰੂਪਾ[4] ॥ ੭੫ ॥ [5]ਤਿਹਛਿਨ ਰੂਪ ਧ੍ਯਾਨ ਮਹਿਂ ਜੋਊ। ਲਹਿਣੇ ਤੇ ਛਿਪਾਇ ਲਿਯ ਸੋਊ। ਤਬਿ ਸੰਭ੍ਰਮ[6] ਹੁਇ ਖੁਲੇ ਬਿਲੋਚਨ। ਦੇਖੇ ਆਗੇ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ॥੭੬॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਕੀਨ ਪ੍ਰਣਾਮਾ। ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਚਲੇ ਸੁਖਧਾਮਾ। ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ। ਜੋ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਛਾਜੇ[7]*॥੭੭॥ ਲਹਿਣੇ ਕੌ ਬਿਠਾਇ ਤਿਹ ਕਾਲ। ਸੰਗਤਿ ਸਰਬ ਬੁਲਾਇ ਬਿਸਾਲ। ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਆਇ ਤਬੈ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰਾ ॥੭੮॥ ਲਹਿਣੇ ਕੋ ਕਰੁਣਾ ਯੁਤ ਹੇਰਾ। ਲਿਯ ਪੰਚ ਪੈਸੇ ਇਕ ਨਲਿਯੇਰਾ। ਕੀਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਤੀਨ ਚੁਫੇਰੇ। ਕਰ ਤੇ ਧਰਿਕੈ ਭੇਟ ਅਗੇਰੇ ॥ ੭੯ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਲਹਿਣਾ ਪਿਖਿ ਡਰਿਓ ਬਿਸਮਾਯੋ†। ਉਰ ਬਿਚਾਰਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਨਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ॥੮੦॥ 'ਤੁਮ ਕਰਤਾਰ ਸਰਬ ਸਿਰਤਾਜਾ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ‡। ਜਿਸ ਤਨ ਕੋ ਤੁਮ ਨੈ ਸਿਰ ਨ੍ਯਾਯੋ। ਉਚਿਤ ਬਡੋ ਦੁਖ, ਮੈਂ ਲਖਿ

[1]ਜਿਸ (ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ। [2]ਦੇਹ ਦੀ ਹੋਸ਼। [3](ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ) ਬਾਹਰ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ। [4]ਅੰਤਰ (ਮੁਖੀ ਹੋਏ) ਧਿਆਨ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਸ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹਨ। [5](ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ)। [6]ਛੇਤੀ (ਅ) ਡਰ, (ੲ) ਸਤਿਕਾਰ, (ਸ) ਅਕੁਲਾ ਕੇ [ਸੰਸ:, ਸੰਭ੍ਰਮ]। [7]ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ੋਭਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਸਾਜੇ। †ਪਾ:-ਪਿਖਤ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਸਮਾਯੋ।

‡ਪਾ:-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ਾ।

ਪਾਯੋ' ॥੯੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਤਬ ਕਹਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ। 'ਪੁਰਖਾ ! ਬਸ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਹੁ, ਬਹੁਰ ਨ ਬੋਲਹੁ ਬੈਨ ॥੯੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੋ ਉਚਰਹੁ ਸੋ ਹੋਵੈ ਸਾਚੀ।ਪੁਨ ਅਸ ਕਰਹੁ ਨ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ।ਆਇਸੁਮੰਨਹੁ ਅਸ ਮਤ ਮੇਰੋ।ਭਾ ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰ ਹ੍ਵੈ ਜਗ ਚੇਰੋ ॥੯੩॥ ਅੰਗਦ ਨਾਮ ਆਜ ਤੇ ਹੋਹੀ। ਨਿਜ ਅੰਗਨ ਤੇ ਕੀਨੋ ਤੋਹੀ। ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਵੇ'॥੯੪॥ ਅਸ ਕਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦ੍ਵੈ* ਰੁਪ ਸੁਹਾਯੋ । ਜਨੁ ਸ੍ਰੀ ਰੰਗ ਤਰੰਗ ਉਠਾਯੋ। ਨੀਕੇ ਦਿਪਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਿਉਂ ਮਸਾਲ ਤੇ ਜਗੇ ਮਸਾਲਾ॥੯੫॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਉਲਟੀ ਰੀਗ ਵਹਾਈ। ਸਿਖ ਕੋ ਕਰਿ ਗੁਰ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਹ ਤਖਤ ਬਿਠਾਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਸਭਿ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ॥੯੬॥ 'ਜੇ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਮੇਰੋ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਪਦ ਪਰ ਸਿਰ ਧਾਰੀ[1] । ਮਮ ਸਰੂਪ ਕੋ ਜੈਸਾ ਜਾਨੈਂ । ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸੈ ਮਨ ਮਾਨੈਂ'॥੯੭॥ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਤਬਿਹੀ।ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਸਭਿਹੀ।ਰੁਖ਼ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਦੋਖਨਿਕੰਦਨ।ਉਠਿ ਤਤਕਾਲਕੀਨਿ ਸਭਿ ਬੰਦਨ ॥੯੮॥ ਜੁਗਲ ਆਤਮਜ[2] ਉਠੇ ਨ ਕੋਈ । ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਮਾਨ ਭਰਿ ਸੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਕੋ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਤੁਮ ਭੀ ਉਠਿ ਬੰਦੋ ਸਿਰ ਨਜਾਈ[3]' ॥ ੯੯॥ ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਇਹ ਦਾਸ ਤਿਹਾਰਾ। ਹਮ ਸੁਤ ਊਰਧ ਪਦ ਅਧਿਕਾਰਾ[4] । ਕੈਸੇ ਬਨੈ ਬੰਦਨਾ ਕਰਨੀ। ਹਮ ਤੇ ਕਰੀ ਨ ਜਾਇ ਅਕਰਨੀ[5]'॥੬੦॥ਇਹ ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ।ਪਿਤ ਕਰਤਬ ਕੁਛ ਰਿਦੇ ਨ ਧਾਰੇ। ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਕੈ ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨਯੋ। ਤਿਹਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਯੋ ॥ ੬੧॥ ਬੈਠਿ ਕਹੇ ਅੰਗਦ ਸੰਗ ਬਚਨਾ। ਪਰ ਉਪ-ਕਾਰ ਜਿਨਹਿਂ ਮਨ ਰਚਨਾ। 'ਅਬ ਤੁਮ ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਕਾਰਨ। ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਰਨ ॥ ੬੨॥ ਮਮ ਬਾਨੀ ਗੁਨਖਾਨੀ[6] ਦੇਖਾ !। ਲੀਜੈ ਬੀਨੈ ਬੀਨ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।ਹਮਹਿਂ ਸੁਨਾਵਤਿ ਜਾਉ ਉਚਾਰਾ।ਬੰਧ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਕਰਹੁ ਉਪਕਾਰਾ ॥੬੩॥ ਹਮ ਤੇ ਜੋ ਜਨਮੈਂ ਪਸ਼ਚਾਤਾ। ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੋ ਹੋਵੈ,ਗਤਿ ਦਾਤਾ†।ਜਿਉਂ ਜਹਾਜਚੜ ਸਾਗਰ ਤਰਿਹੀਂ।ਤਿਉਂ ਤਿਹ ਪਢਿ ਸੰਸਾਰ ਉਧਰਿਹੀ'॥੬੪॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਬੀਨ ਬੀਨ

[1]ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਤੇ। [2]ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤ੍ਰ। [3]ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ। [4]ਉੱਚੇ ਪਦ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਾਂ। [5]ਜੋ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ। [6]ਹੇ ਗੁਨਖਾਣ।

*ਪਾ:—ਤਹਿਂ । †ਪਾ:—ਗਤਿ ਹੋਵੈ, ਤਾਤਾ।

ਨੀਕੇ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਆਨਿ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਨਿ ਸੁਹਾਨੀ। ਤਬਿ 'ਜਪੁ*'ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੯੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪੁਨ ਭਾਖੀ। 'ਜੋ ਨਰ ਹੈ ਸਿੱਖੀ ਅਭਿਲਾਖੀ[1]। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਉਠੇ ਸਿ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨਾ।–ਜਪੁ–ਪੜ੍ਹਿਹੈ ਇਕ ਚਿਤ ਸਵਧਾਨਾ॥੯੬॥ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਹਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਸੋ ਸੰਸੇ ਨਾਂਹੀ। ਜਪੁਜੀ ਸੇਵਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਜਾਂਹੀ[2]। ਮਮ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਤਾਂਹੀ[3] ॥੯੭॥ ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪਢਿ ਹੈ ਇਕ ਮਨ। ਹੋਹਿ ਸਪੂਰਨ ਤਿਹ ਕੀ ਤਤਛਿਨ। ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੁਨ ਤੰਤ੍ਰ ਮਹਾਨਾ। ਭੂਤ ਜਿ ਪ੍ਰੇਤ ਦੈਤ ਬਲਵਾਨਾ॥੯੮॥ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਨਹਿਂ ਆਵੈ ਕੋਈ।ਪਠਨ[4] ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਤ ਨਰ ਜਿਹ ਹੋਈ। ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਿ ਜ਼ੀਵ ਜਿਨ ਪਾਈ।–ਜਪੁ–ਬਿਹੀਨ ਹੈ ਬਾਦ ਗਵਾਈ[5]" ॥ ੯੯ ॥ [6]"ਸਿੱਖਨ ਜੋਗ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਇਤ ਉਤ ਨਿਤ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਘਨੇਰਾ।ਹੋਇ ਸਿੱਖ–ਜਪੁ–ਕੰਠ ਨ ਕੀਨੋ। ਨਾਉਂ ਧਰੀਕ ਬੇਖ ਧਰਿ ਲੀਨੋ॥੧੦੦॥ ਇਸਤੇ ਔਰ ਨ ਕੋ ਬਿਧਿ ਊਚੀ।ਜਪੁ ਸੇਵਨ ਇਕ ਮਨ ਹੁਇ ਸੂਚੀ। ਕਾਮਧੇਨੁ, ਚਿੰਤਾਮਨਿ, ਸੁਰਤਰੁ[7]†। ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਸਕੇ

---

[1]ਚਾਹ ਵਾਲਾ। [2]ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤ (ਹੋਵੇਗੀ) ਜਪੁਜੀ ਸੇਵਨ ਦੀ। [3]ਓਹ। [4]ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ। [5]ਵਿਅਰਥ ਗੁਆਈ। [6]ਇੱਥੋਂ ਅੱਗੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [7]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ।

*ਜਪੁ ਸਾਹਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਥੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਇਕ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਉਚਾਰਿਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਆਏ ਜਪੁਜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਰਤੀਬ ਬੀ ਇਸ ਦੀ ਕੁਛ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈਸੀ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਇਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਖਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। 'ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ' ਵਾਲਾ ਸਲੋਕ ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹੈ। ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸਪਸ਼ਟ 'ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨' ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਓਥੋਂ ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ' ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਓਥੇ 'ਹੋਰ' ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਦਿਵਸ' ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ 'ਦਿਨਸ' ਹੈ। ਤੇ 'ਪਵਣੁ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਪਉਣੁ', 'ਵਾਚੈ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਵਾਚੇ' ਹੈ। ਇਹ ਫਰਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੋਦਰ ਰਹਿਰਾਸ ਦੇ ਸੋਦਰ ਤੇ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਆਏ ਸੋਦਰ, ਵਿਚ ਹਨ। ਕਈ ਗਜਾਨੀ ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਵਾਲਾ ਸਲੋਕ ਮਾ: ੧ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ ਵਾਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਉਚਾਰਿਤ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ਰਖਵਾਣਾ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਗੁਰਤਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇਣ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ।

†ਪਾਃ–ਸੁਰਸਰਿ–ਗੰਗਾ।

ਆਧਤਿਲ ਸਮਸਰ[੧] ॥੧੦੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨੀ ਅਲਪ ਮੈਂ ਕਹਿ ਨ ਜਾਇ ਮਤਿ ਮੰਦ। ਉਚ ਅਗਾਧ ਅਕੱਥ ਹੈ ਜੋ ਜਪੁਜੀ ਸੁਖਕੰਦ॥੧੦੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਨ ਮੂਰਖ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ–ਜਪੁ–ਸੇਵ। ਜਿਹ ਕੋ ਚਾਹੈਂ ਮੁਨਿ ਜਨ ਦੇਵ।–ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਹੋਵਹਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਲੇਹੀਂ । ੧੦੩ ॥ ਜਪੁਜੀ ਸੇਵ ਕਟਹਿ ਜਮਫਾਸੀ । ਬਹੁਰ ਮਿਲਹਿ ਪਦਵੀ ਅਬਿ-ਨਾਸ਼ੀ*–।ਅਸ ਸੰਜੋਗ ਚਹਿਤ ਹੈਂ ਸੋਈ। ਤੁਮ[੨] ਕਉ ਤਉ ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ। ੧੦੪।ਬਾਰਬਾਰ ਕਸ਼ਾ ਕਹੌਂ ਬਨਾਈ।ਹੈ ਅਬ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਦੁਖਦਾਈ। ਤਿਹ-ਛਿਨ ਪਛੁਤਾਵਹਿਂ ਮਲਿ ਹਾਥਾ ।–ਹਮ ਕਿਉਂ ਖੋਯੋ ਜਨਮ ਅਕਾਥਾ–॥ ੧੦੫॥ ਨਰ ਤਨ ਦੁਰਲਭ ਇਕ ਇਹ ਪਾਯੋ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਬੇਖ ਬਨਾਯੋ।ਤੀਜੋ ਕਲਜੁਗ ਕੋ ਹੈ ਕਾਲਾ। ਥੋਰੀ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਹੁਇ ਦਯਾਲਾ॥ ੧੦੬॥ ਐਸ ਸਮੈ ਤੇ ਜੋ ਚੁਕ[੩] ਜਾਈ।ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਮੇਰੁ[੪] ਰਸਾਤਲ[੫] ਪਾਈ। ਜਪੁਜੀ ਕੰਠ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਰਟੈ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਮਲ ਕਟੈ ॥ ੧੦੭॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋਇ। ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ਭਵ ਬੰਧਨ ਖੋਇ। ਸ਼ਬਦ ਅੱਭਯਾਸ ਕਿਯੋ ਨਰ ਜਾਂਹੀ। ਰਹਯੋ ਨ ਕਰਨੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਛੁ ਤਾਂਹੀ†। ॥ ੧੦੮ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕੋ ਤਖਤ ਦੇਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਵੰਜਵੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੨ ॥

੫੩. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ–ਸ੍ਰੀ ਸਰਸੂਤੀ ਸਿਮਰਨੋ ਤੀਛਨ ਮਹਾਂ ਕੁਠਾਰ ।
ਬਿਘਨ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੇ ਬਿਪਨ‡ ਕੋ ਕਰਤਿ ਸੰਘਾਰ ਸੁਧਾਰਿ ॥੧॥

{ ਕੁਠਾਰ=ਕੁਹਾੜਾ । ਬਿਪਨ=ਜੰਗਲ [ਸੰਸ:, ਵਿਪਿਨ]।
ਸੰਘਾਰ=ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ । }

---

[੧](ਜਪੁਜੀ ਦੀ) ਬਰੋਬਰੀ ਅੱਧਾ ਤਿਲ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। [੨]ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਆਖਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। [੩]ਭੁੱਲ। [੪]ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ। [੫]ਪਤਾਲ।

*ਭਾਵ ਮੁਨੀ ਜਨ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਮਿਲੇ, ਫੇਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੜ੍ਹੀਏ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਏ ਤੇ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਪਦ ਪਾਈਏ।

†ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ (ਸ਼ਬਦ) ਨਾਮੁ ਦਾ ਅੱਭਯਾਸ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਨਿਰੋਲ ਰਹਸਯ ਇਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ‡ਪਾ:–ਬਨਨ।

{ [ਸੰਸ:, ਸੰਹਾਰ]। ਸੁਧਾਰ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। }

ਅਰਥ—(ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ) ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਇਕ ਮਾਨੋਂ ਤਿੱਖਾ ਕੁਹਾੜਾ ਹੈ (ਜੋ) ਬਿਘਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਬਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ॥ਬਹੁਰੋ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਯੋ ਕਾਲਾ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਅੰਗਦ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਅਬ ਗਮਨਹੁ ਅਪਨ ਸਥਾਨਾ॥ ॥ ੨॥ ਇਹਾਂ ਨ ਰਹੀਏ ਆਇਸੁ ਏਹੀ। ਸਮਾਂ ਸਮੀਪ ਤਜੋਂ ਨਿਜ ਦੇਹੀ। ਦਿਨ ਥੋਰੇ ਹੀ ਰਿਦੇ ਲਖੀਜੈ। ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਪਯਾਨੋ ਕੀਜੈ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਅੰਗਦ ਬੰਦੇ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ। ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਲਾਇ ਪਦ ਮਾਥਾ। 'ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮਮ ਸੀਸਾ। ਏਕ ਅਵਰ ਬੂਝੋਂ ਜਗਦੀਸ਼ਾ ॥੪॥ ਤਯਾਗਨ ਤਨ ਕੋ ਸਮਾ ਜਿ ਆਹੀ। ਤਬਿ ਦਰਸੋਂ ਮੈਂ ਆਇ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ?। ਆਇਸੁ ਦਿਹੁ ਤਊ ਆਊਂ ਸਮੀਪਾ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ ॥ ੫ ॥ 'ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਆਵੋ ਤਬ ਇਤ ਆਸਾ[1]। ਹਮ ਆਵਹਿੰਗੇ ਤੁਮਰੇ ਪਾਸਾ। ਜਿਸ ਬਿਧ ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਲਖਾਈ। ਤਿਉਂ ਤਬਿ ਆਇ ਮਿਲੈਂ ਤੁਝ ਤਾਈ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੌਨ ਬਚਨ ਜਗ ਗੁਰਕੇ। ਚਲਯੋ ਨ ਚਹਿਤ ਨਿਕੇਤ ਬਿਛੁਰਿਕੈ। ਤਦਪਿ ਰਜਾਇ ਅਮੋਰ ਸੁ ਪ੍ਰਨ ਜਿਹ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਛਿਨ ਤਿਹ ॥ ੭ ॥ ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਨ ਕਰਿ ਹੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗੀ[2]। ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਕਵਲ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਮਨ ਸੌਂਪਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ ਪਾਸੂ। ਤਨ ਗਮਨਯੋ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਅਵਾਸੂ॥ ੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਜਗ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖਰਾਸ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਵਤਿ ਭਏ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਅਵਾਸ ॥੯॥ਚੌਪਈ॥ਮਿਲਹਿਂ ਤਬਹਿ ਸਗਰੇ ਨਰ ਆਈ। ਬੰਦਹਿਂ, ਕੁਸ਼ਲ* ਬੂਝ ਹਰਖਾਈ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਆਦਰ ਸਭਿਹੀਕਾ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਤੇਹਣ ਕੁਲਟੀਕਾ ॥੧੦॥ ਸਗਲੀ ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਦੁਰਾਈ। ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਕਬਹਿ ਜਨਾਈ। ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਜੱਗਯਾਸਾ। ਆਇ ਕਰਹਿਂ ਸੇਵਾ ਤਿਨ ਪਾਸਾ॥੧੧॥ਤਬਿ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਪਰੇ ਕੁਬੰਧਨ ਕਰਿਹੈਂ ਹਾਨਾ[3]।ਨਿਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੋ ਸਰਬ ਛਿਪਾਵਾ। ਸੂਰਜ ਮਨਹੁ ਬੀਚ ਘਟ[4] ਪਾਵਾ ॥ ੧੨ ॥ ਕਿਨਹੁ ਨ ਅਜਰ ਜਰਯੋ ਇਨ

---

[1]ਇਸ ਪਾਸੇ । [2]ਡੰਡੌਤ । [3]ਪਏ ਹੋਏ ਖੋਟੇ ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । [4]ਘੜੇ ਵਿੱਚ। (ਅ) ਬੱਦਲਾਂ ਹੇਠ। *ਤਾ:—ਸਕਲ।

ਜੈਸੇ। ਤੀਨ ਕਾਲ ਮਹਿ ਭਯੋ ਨ ਐਸੇ। ਉਤਪਤਿ, ਪਾਲਨ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਲੋਕੇ। ਸਿੰਧ ਸੁਕਤ ਮਹਿ ਸਭਿ ਜਨੁ ਰੋਕੋ[1] ॥੧੩॥ ਮੁਸ਼ਟ[2] ਬਿਖੈ ਨਭ ਸਭਿ ਲਿਯ ਜੈਸੇ। ਇਸਬਿਧਿ ਰਹੇ ਸਦਨ ਨਿਜ ਬੈਸੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਪਦ ਪੰਕਜ ਤਾਈਂ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨ ਗਾਈ ॥੧੪॥ ਤਿਹ ਪਸ਼ਚਾਤ ਜੁ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਤੇ[3] ਨ ਉਚਾਟਉ[4]। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਦਾ ਬੰਧ ਨਿਜ ਕਾਟਉ ॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰ ਕੈ ਜਹਿਂ ਦਰਬਾਰਾ।ਹੁਤੋ ਅਗਾਰੀ ਚਲਦਲ[5]ਭਾਰਾ। ਸਘਨ ਛਾਉਂ ਸ਼ੋਭਤਿ ਰਮਣੀਕਾ[6]। ਤਹਿਂ ਬੈਠਹਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟੀਕਾ ॥ ੧੬ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਦ੍ਵੈਨੈਨ ਰਸੀਲੇ। ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ[7] ਦੇਖਿ ਛਬੀਲੇ। ਤੱਤ ਗ੍ਯਾਨਮੈ[8] ਕੋਮਲ ਬੋਲਾ। ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨਾਵਹਿ ਮਧੁਰ ਅਮੋਲਾ ॥ ੧੭॥ ਸਾਂਗ ਅਰੰਭੇ ਸਿਖ ਜਿ ਪਲਾਏ[9]।ਸੋ ਸੁਨਿ ਪਰਖਨ ਬਿਧਿ ਪਛੁਤਾਏ।ਬਹੁਰੋ ਆਇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਗਾਰੀ। ਨਿਜ ਔਗਨ ਸੰਗ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ॥੧੮॥ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਹਿਂ ਅਰ ਪਾਸ ਰਹੇਹੀਂ। ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਲੇਹੀਂ। ਸ਼ਬਦ ਅਭ੍ਯਾਸ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਭਾਰੀ। ਗਾਇ ਸਪ੍ਰੇਮਹਿ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਤੁਰਕਨ ਮਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁ ਜਾਗੀ। ਆਵਹਿਂ 'ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਬਡਭਾਗੀ। ਸੁਨਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਹਿਂ ਕਲ੍ਯਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੨੦॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਹਿਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਥਪਹਿਂ ਨਿਜ ਪੀਰ।'ਇਹ ਖੁਦਾਇ ਕੋ'ਕਹੈਂ'ਸਰੀਰ'॥੨੧॥ ਆਇਮੁਰੀਦ ਹੋਇਂ ਬਹੁ ਤੁਰਕਾ।ਸੁਨਿਸੁਨਿ ਬਚਨ ਹਨੈਂ[10]ਭ੍ਰਮ ਉਰਕਾ।ਦਿਜ,ਬਾਹਿਜ, ਅਰ ਬੈਸ਼ ਘਨੇਰੇ।ਆਵਹਿਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਲਗਹਿਂ ਗੁਰ ਪੈਰੇ ॥੨੨॥–ਪਰਮ ਗ੍ਯਾਨ-ਘਨ–ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਸ਼ਬਦਅਵਗਾਹੀ[11]।ਸੁਨਹਿਂਬਚਨ ਬੈਠਹਿਂ ਚਹੁ ਓਰੀ।'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਭਨਿਹੀਂ ਕਰ ਜੋਰੀ॥੨੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਐਸੇ। ਉਡਗਨ[12]ਬਿਖੈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੈਸੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਮਾਨੁਖ ਤਨੁ ਪਾਵਾ॥੨੪॥ ਦੁਰਲਭ ਅਹੈ ਅਮੋਲ ਪਦਾਰਥ।ਨਿਜਸਰੂਪ ਲਖਿ ਕਰਹੁ ਸਕਾਰਥ।ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਸੁਖਸਭਿ ਜੋਨਿਨਿ

[1]ਮਾਨੋਂ ਸਾਰੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਸਿਪੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੈ। [2]ਮੁਠ। [3]ਜਸ ਸੁਣਨ ਤੋਂ। [4]ਉਦਾਸ ਨ ਹੋਵੇ। [5]ਪਿੱਪਲ.। [6]ਸੁੰਦਰ। [7]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [8]ਤੱਤ ਗ੍ਯਾਨ ਮਯ, ਤੱਤ੍ਵ ਗ੍ਯਾਨ ਵਾਲੇ। [9]ਸਾਂਗ ਅਰੰਭਣ ਤੇ ਸਿਖ ਜੋ ਦੌੜ ਗਏ ਸਨ। [10]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ। [11]ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। [12]ਤਾਰਿਆਂ।

ਮਾਂਹੀ॥ਇਕ ਬਿਚਾਰ ਨਰ ਤਨ ਬਿਨ ਨਾਂਹੀ॥੨੫॥ ਉਰ ਮਹਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨ।-ਕੋ ਮੈ ਹੌਂ?ਕੋ ਜਗਕੋ ਕਾਰਨ[1]?।ਨਿਰਨੈ ਸੱਤਯ ਅਸੱਤਯ[2]ਕਰੀਜੈ।ਤਜਹੁ ਅਸੱਤਯ,ਸੱਤਯ ਗਹਿਲੀਜੈ॥੨੬॥ਦੇਹਾਦਿਕ ਪਰਪੰਚ ਪਸਾਰਾ। ਲਖਹੁ ਅਸੱਤਯ, ਸੱਤਿ ਆਧਾਰਾ[3]। ਸਾਚੀ ਹੋਤਿ ਜੇਵਰੀ ਜੈਸੇ। ਅਹਿ[4] ਅਧੇਯ ਝੂਠੋ ਲਖਿ[5] ਤੈਸੇ ॥੨੭॥ ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਇਉਂ ਲਖਿ ਤਜਾਗਹੁ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸਨਮੁਖ ਅਨੁਰਾਗਹੁ। ਭ੍ਰਮਾਵਰਤ[6] ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਉਤੰਗਾ[7]। ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਾ ॥ ੨੮ ॥ ਬਿਨ ਬਿਚਾਰ ਨਰ ਦੇਹਿ ਅਕਾਰਥ[8]। ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਜੋ ਲਹਿ ਨ ਪ੍ਰਮਾਰਥ[9]। ਨਿਫਲ ਹੋਤਿ, ਦੁਖ ਕੋ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ[10] ਰਹਿ ਅਬਿਚਾਰੀ[11] ॥੨੯॥ ਨਿਕਸਤਿ ਜੋਨਿ[12] ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਵਾ[13]।ਵਹਿਰ ਤਨਕ ਤਨ ਧਰਿ ਪੁਨ ਆਵਾ[14]। ਬਲ ਬਿਹੀਨ ਮੂਰਖਤਾ ਭਾਰੀ[15]। ਗ੍ਰਿਹ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਤਿ ਗੇਰ ਮਹਿਤਾਰੀ[16]॥੩੦॥ਦੋਹਰਾ॥ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਕੇ ਬਿਖੈ ਏਤੇ ਹੋਤਿ ਬਿਕਾਰ[17]। ਭ੍ਰਾਂਤਿ[18],ਜਲਨਤਾ[19],ਚਪਲਤਾ[20],ਇੱਛਾ[21],ਦੀਨਤਾਧਾਰ[22]॥੩੧॥ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰਥਮ-ਅਸ਼ਕਤਿ-ਜਾਨਿਯੇ ਐਸੇ। ਕਛੂ ਨ ਕ੍ਰਿੱਤ ਹੋਤਿ ਹੈ ਜੈਸੇ। ਪੁਨਿ -ਮੂਰਖ-ਕਛੁ ਸਮਝ ਨ ਸੱਕਈ।ਭਰਮ ਭਰਯੋ ਅਨ ਅਨ ਕੋ ਤੱਕਈ॥੩੨ ॥ਬਹੁਰ-ਜਲਨਤਾ,-ਜੋ ਕੁਛ ਚਾਹੀ। ਜਲਤਿ ਰਹਿਤਿ ਸੋ ਪਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਪਿ[23] ਇਕ ਥਲ ਥਿਰ ਰਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਜਸ। ਤਿਉਂ ਨਹਿੰ ਠਹਿਰੈ -ਚੰਚਲਤਾ-ਅਸ॥੩੩॥-ਇੱਛਾ-ਸਦਾ ਪਦਾਰਥ ਕੇਰੀ।ਹੋਤਿ-ਦੀਨਤਾ-ਸਭਿਨਿ ਅਗੇਰੀ।ਮੂੜ,ਰੰਗ,ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਹਾਈ। ਬਾਂਛਤ ਵਸਤੁ ਨ ਉਚਰ ਸਕਾਈ॥੩੪॥ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੋ ਭੈ ਨਿਤ ਰਹਿਈ। ਖਿਨ ਖਿਨ ਬਿਖੈ ਅਨਾਦਰ ਲਹਿਈ। ਜਿਉਂ ਕੂਕਰ ਦ੍ਵਾਰਨ ਕੋ ਜਾਈ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਪਮਾਨਹਿ

---

[1]ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ। [2]ਸੱਚ ਝੂਠ। [3](ਪਰ) ਆਸਰੇ ਨੂੰ ਸੱਚ ਲਖੋ। [4-5]ਸੱਪ ਆਧੇਯ ਹੈ (ਉਸਨੂੰ) ਅਸੱਤਿ ਜਾਣੋ। ਆਧੇਯ=ਜੋ ਕਿਸੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋਵੇ। [6]ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ। [7]ਉੱਚੇ ਉਠਕੇ। [8]ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। [9]ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪਾਸਾ, ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ। [10]ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਬਿਰਧ। [11]ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ। [12]ਭਾਵ ਜੰਮਣ ਸਮੇਂ। [13]ਪਾਇਆ। [14](ਮਾਤ-ਗਰਭ ਤੋਂ)ਬਾਹਰ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੇ ਆਯਾ। [15]ਬਚਪਨ ਵਿਚ। [16]ਮਾਂ (ਬੱਚੇ ਨੂੰ) ਸੁੱਟਕੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। [17]ਭਾਵ ਦੁੱਖ। [18]ਭਰਮ, ਭੁਲੇਖਾ, ਮੂਰਖਤਾ। [19]ਸੜਨਾ। [20]ਚੰਚਲਤਾ। [21]ਲਾਲਚ। [22]ਭਾਵ ਪਰਵਸ ਹੋਣਾ। [23]ਬਾਂਦਰ।

ਪਾਈ*॥੩੫॥ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਅਸ ਦੁਖ ਖਾਨੀ॥ਜਿਸ ਮਹਿ ਸੁਖ ਕੀ ਰੰਚ[1] ਨ ਜਾਨੀ॥ਤਾਂਤੇ ਸਿਮਰਨ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ॥ਨਰ ਤਨ ਧਰਿਕੈਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ॥ ੩੬ ॥ ਬਹੁਰੋ ਜੁਬਾ ਅਵੁਸਥਾ ਪਾਈ। ਕਾਮ ਪਿਸ਼ਾਚ[2] ਲਗਹਿ ਤਬਿ ਧਾਈ॥ ਖਿਰਜੋ ਸਰੋਜ[3] ਚਿੱਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਇੱਛ ਪੰਖਰੀ ਜਿਹ ਬਿਗਸਾਤੀ ॥ ੩੭ ॥ ਜਿਉਂ ਨਿਰਧਨੀ ਧਨੀ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਕਰਹਿ ਸਥਿਤੀ[4] ਧਾਰਿ ਉਰ ਆਸਾ। ਤਿਉਂ ਪਿਖ ਜੁਵਾ ਜੁ ਸਰਬ ਵਿਕਾਰਾ। ਆਇ ਸਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਨਰਨ ਮਝਾਰਾ॥੩੮॥ ਕਾਮ ਪਿਸ਼ਾਚ ਲਗਜੋ ਇਸ ਤਾਈਂ। ਨਾਰਿ ਗਰਤਿ ਮਹਿੰ[5] ਦੇਯ ਡਿਗਾਈ॥ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਪਰਜੋ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਨਿਕਸਜੋ ਜਾਇ ਨ, ਜਨਮ ਗੁਵਾਵੈ॥੩੯॥ਜਿਨ ਭੋਗਉਂ ਕਉ ਸੁਖ ਲਖਿ ਭੋਗੇ॥ ਸੋ ਸਭਿ ਦੁਖ ਕੋ ਕਾਰਨ ਸੋਗੇ[6]॥ਜਿਉਂ ਕੰਚਨ ਘਟ ਬਿਖਕੋ ਪੂਰਾ॥ਕਰੈ ਪਾਨ ਪਿਖਿ ਕੈ ਤਿਹੰ ਰੂਰਾ[7]॥੪੦॥ ਤਿਉਂ ਬਿਚਾਰਿ ਬਿਨ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ। ਭੋਗੇ,ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਨ ਦੁਖ-ਕਾਰੀ[8]।ਜੁਵਾ ਆਵਈ ਨਿਸਾ ਪ੍ਰਘੋਰਾ[9]।ਪੰਚ ਚੋਰ ਕਰਿਹੀਂ ਬਡ ਜੋਰਾ॥੪੧॥ ਸਤ ਸੰਤੋਖ, ਵਿਰਾਗ, ਵਿਚਾਰਾ॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਆਤਮਾ, ਧਨ ਇਹ ਭਾਰਾ॥ ਸਰਬ ਸੁ ਚੋਰ ਖਸੋਟਿ ਲਿਜਾਈਂ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾਰਿਦ ਦੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਇਨ ਤਸਕਰ ਤੇ[10] ਹ੍ਵੈ ਜਿ ਸੁਚੇਤੂ[11]। ਦਰਬ ਆਤਮਾ ਰਖਹਿ ਨਿਕੇਤੂ[12] ਧੰਨ ਸਿ ਨਰ ਪਾਵਹਿ ਪਦ ਭੂਰੀ॥ਅਨੰਦ ਬਿਖੈ ਥਿਤਿ ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ॥ ੪੩॥ਪਰਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਇਹ ਜੋਬਨ ਜਾਨਹੁ॥ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਇਹ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਛਾਨਹੁ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਹੈਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਾ[13]।ਖੰਡ ਖੰਡ[14] ਮਨ ਕੋ ਕਰਿਡਾਰਾ॥੪੪॥ ਜਿਉਂ ਸਾਵਨ ਹ੍ਵੈ ਬਰਖਾ ਭਾਰੀ। ਸਰਿਤਾ[15] ਕੋ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਬਲਕਾਰੀ॥ ਤਿਉਂ ਜੋਬਨ ਕੇ ਆਵਨ ਕਰਿਕੈ॥ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੋਤਿ ਅਧਿਕਬਲ ਧਰਿਕੈ॥੪੫॥ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਅਪਾਰੇ॥ਮੱਛ ਕੱਛ ਹੈਂ ਨੱਕ੍ਰ[16]ਮਝਾਰੇ॥ ਤਰਨੋ ਕਠਨ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਹੋਈ। ਚਢੈ ਜਹਾਜ ਪਾਇ ਤਟ ਸੋਈ ॥੪੬॥ਤਿਉਂ ਜੋਬਨ ਹੈ ਸਹਿਤ ਬਿਕਾਰਾ। ਤਰਨੋ ਕਠਨ ਨ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਾ। ਲਖਿ ਸਤਿਸੰਗਤ ਪੋਤ[17]

---

[1]ਰਤੀ ਭੀ ਨਹੀਂ। [2]ਭੂਤ। [3]ਕਮਲ। [4]ਟਿਕਾਉਣਾ। [5]ਡੀਵੀਂ ਡੂੰਘੀ ਟੋਏ ਵਿਚ। [6]ਸੋਗ ਤੇ ਦੁਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ। [7]ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਘੜਾ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰਿਆ ਸੁਹਣਾ ਵੇਖਕੇ ਕੋਈ ਪੀ ਲਵੇ। [8]ਦੁਖਦਾਈ ਦੇ ਵਸ ਹੋਕੇ। [9]ਭਿਆਨਕ ਰਾਤ ਵਾਂਗੂ। [10]ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ। [11]ਹੁਸ਼ਿਆਰ। [12]ਘਰ ਵਿਖੇ। [13]ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [14]ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ। [15]ਨਦੀ। [16]ਮਗਰਮੱਛ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਜਲ ਜੰਤੂ [ਸੰਸਾ, ਨਕੁਆ]। [17]ਜਹਾਜ਼। *ਪਾ:—ਅਪਮਾਨ ਭਿਸਾਈ।

ਮਹਾਨਾ। ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਜਹਾਂ ਬਰਦ੍ਹਾਨਾ[1]॥੪੭॥ ਤਿਹ ਕੌ ਪਾਵਹੁ ਤਰਹੁ ਸੁਖਾਰੇ। ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਰ ਕਰਾਰੇ[2]। ਇਸ ਜਹਾਜ ਬਿਨ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹੁ। ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭਾਵ ਹ੍ਵੈ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹੁ॥੪੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਬਾਲ ਬੈਸ ਕੋ ਜੁਵਾ ਜਿਉਂ ਗ੍ਰਾਸ ਲੇਤਿ ਤਤਕਾਲ। ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਸ ਜੁੱਵਾ ਕੋ ਗ੍ਰਸ ਹੀ ਜਰਾ[3] ਬਿਸਾਲ ॥੪੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਰਜਰਿ[4] ਭੂਤ ਦੇਹਿ ਹ੍ਵੈ ਜਾਹੀ। ਬੁੱਧਿ ਖੀਣ[5], ਨਹਿੰ ਨੈਨਦਿਸਾਹੀਂ।ਕਰਨ ਨ ਸੁਨਿਹੀ,ਸਿਰ ਤਬਿ ਕਾਂਪਾ।ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਹੋਤਿ ਪਰਤਾਪਾ ॥ ੫੦ ॥ ਢੀਲੋ ਮਾਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹਰਿਹੀ। ਜਿਉਂ ਤਰੁ[6] ਕੋ ਘੁਣ ਸੁਕਹਿ*ਕਰਿਹੀ।ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਤ,ਅਪਰ ਪਰਵਾਰਾ। ਸਭਿ ਤਜਿਦੇਹਿੰ, ਨ ਲਾਗਹਿ ਪਜਾਰਾ ॥ ੫੧ ॥ ਜਰਾ ਨਿਸ਼ਾ ਮਹਿੰ[7] ਖਾਂਸੀ ਸਜਾਰੀ[8]। ਆਇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿਹੀ ਦੁਖਕਾਰੀ[9]। ਹ੍ਵੈ ਅਸ਼ਕਤਿ,ਇਕ ਰੋਸ ਨ ਜਾਈ[10]। ਜਿਉਂ ਤਰੁ ਬਡੈ ਉਲੂਕ[11] ਰਹਾਈ॥੫੨॥ ਆਇ ਜਰਾ ਜੈਸੇ† ਬਧਿਧਾਰੀ। ਮ੍ਰਿਗ ਬਲ[12] ਕੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਰਨੇ ਹਾਰੀ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਦੀਨ ਕਰਤਿ ਹੈ ਸੋਈ।ਦੇਖਿ ਹੰਸੀ ਠਾਨੈ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੫੩॥ ਰੋਗਨ ਕੀ ਜਰ[13] ਜਰਾ ਪਛਾਨਹੁ। ਸਰਬ ਦੁਖਨ ਕਾ ਸਦਨ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ।ਸੇਤ[14] ਕੇਸ ਹੋਵਹਿੰ ਸਭਿ ਠੌਰਾ। ਮਨਹੁ ਜਰਾ ਪਰ ਝੁਲਤਿ ਚੌਰਾ॥੫੪॥ਕਿਧੋਂ ਜਰਾ ਕੇ ਦੂਤ ਅਗਾਰੀ। ਨਿਜ ਬਸ ਦੇਹਿ ਕਰਨੋ ਚਹਿੰ ਸਾਰੀ[15]।ਮਨਹੁ ਕਾਲ ਕੋ ਆਇ ਸੰਦੇਸ਼ਾ[16]।ਰੂਪ ਬਿਦਾਰਨ ਭੇ ਸਿਤ ਕੇਸ਼ਾ[17]॥੫੫॥ਪੁਨ ਤਤਕਾਲ ਗ੍ਰਸੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਆਈ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਰ ਪਾਈ। ਤਿਸਤੇ ਉਬਰਿ ਸਕੈ ਨਹਿੰ ਕੋਈ। ਖਾਏ, ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਭੇ ਜੋਈ ॥੫੬॥ ਅੰਜੁਲ ਕੇ ਜਲ ਸਮ ਬਧ ਏਹੀ[18]। ਠਹਿਰਤ ਨਹਿ ਛਿਨ-ਭੰਗਰ[19] ਦੇਹੀ। ਯੁਕਤਿ ਬਿਕਾਰ[20] ਅਵਸਥਾ ਤੀਨੋਂ। ਬਿਤਹਿੰ ਜਿ ਹਰਿ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਹੀਨੋ॥੫੭॥ਨਿਜ ਕੱਲਜਾਨ ਚਹਿਤਿ ਹੈਂ ਜੋਈ।ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿੰ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਤੇਈ। ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਹਿੰ ਉਰ ਮਾਨਹਿੰ। ਕਰ

---

[1]ਹਵਾ ਨਾਲ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਕਪੜੇ ਦੇ ਪਰਦੇ। ਬਾਦਬਾਨ, [ਫ਼ਾ: ਬਾਦਬਾਨ]। [2]ਕਿਨਾਰੇ। [3]ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ। [4]ਕਮਜ਼ੋਰ। [5]ਨਾਸ਼। [6]ਬ੍ਰਿਛ। [7]ਬੁਢੇਪੇ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਵਿਚ। [8]ਗਿਦੜੀ ਖੰਘ। [9]ਦੁਖਦਾਈ। [10]ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ) ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। [11]ਉੱਲੂ। [12]ਬਲ ਰੂਪੀ ਮ੍ਰਿਗ। [13]ਜੜ। [14]ਚਿੱਟੇ। [15]ਸਾਰੀ ਦੇਹ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [16]ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਆਇਆ ਹੈ ਮੌਤ ਦਾ (ਚਿੱਟੇ ਵਾਲ)। [17]ਰੂਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੋਏ ਹਨ ਚਿੱਟੇ ਵਾਲ। [18]ਬੁੱਕ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਙੂ ਇਹ ਉਮਰਾ ਹੈ। [19]ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। [20](ਭਾਵ) ਦੁੱਖਾਂ ਵੇੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਸੂਸ਼ਕਹਿ। †ਪਾ:—ਭੈਸੇ।

ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਅਨੰਦ ਸੁ ਠਾਨਹਿ॥੫੮॥ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅੱਭਯਾਸ ਹੋਇ ਹੈ ਜਬਿਹੀ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸੱਖਯਾਤ[1] ਸੁ ਤਬਿਹੀ। ਏਕ ਰੂਪ ਸਭਿ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰਾ। ਮਨ ਕਲਪਨ ਤੇ ਜਗਤ ਅਪਾਰਾ॥੫੯॥ ਜਿਤ ਤਿਤ ਦੇਖਯੈ ਏਕ ਗੁਸਾਈਂ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਸਹਿਜੇ ਮਿਟ ਜਾਈ। ਤੇ ਨਰ ਪਾਰ ਪਰੇ ਦੁਖ ਸਾਗਰ। ਸਭਿ ਸਿਰਤਾਜ ਸਿ ਹੋਹਿਂ ਉਜਾਗਰ[2]॥੬੦॥ ਜੇ ਤਨ ਧਨ ਹੰਕਾਰ ਵਸੰਤੇ। ਸੇ ਕਬਿ ਰੰਚਕ ਸੁਖ ਨ ਲਹੰਤੇ। ਦੇਹਿ ਦਸ਼ਾ[3] ਵਿਕਾਰ ਯੁਤਿ ਜੈਸੀ। ਪਾਛੈ ਬਰਨਨ ਕੀਨੀ ਤੈਸੀ॥੬੧॥ਧਨ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਸੋ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਅਧਿਕ ਹੋਇ ਤਿਉਂ ਅਧਿਕ ਤਪੀਜੈ। ਜਾਤਿ ਤਪ੍ਰਾਨਨ ਕਸ਼ਟ[4] ਮਹਾਨਾ।ਰੱਖਯਾ ਬਿਖੈ ਨੀਤ ਦੁਖ ਨਾਨਾ॥੬੨॥ਭੂਪਤਿ,ਤਸਕਰ ਕੋ ਭੈ ਕਰਿਕੈ। ਰਾਖਤਿ ਹੈ ਦੁਰਾਇ[5] ਬਿਚ ਘਰ ਕੈ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਏ ਕਾਜ ਨ ਕਿਸ ਆਈ। ਸਰਪ ਦੇਹਿ ਤਿਹ ਹਿਤ ਤੇ ਪਾਈ॥੬੩॥ ਤਾਂਤੇ ਸਰਬ ਅਸਾਰੁ ਲਖੀਜੈ। ਸਿਮਰਨ ਸਾਰ ਏਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ।ਜੀਵਤਿਮ੍ਰਿਤਕ ਮਰੈਂ ਨਹਿਂ ਸੋਈ[6]। ਆਨੰਦ ਮਗਨ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਤੇਈ॥੬੪॥ਜਿਉਂ ਜਲ ਬਿਖੈ ਡੂਬਕੇ ਤਰਿਹੀ। ਬਹੁਰ ਨ ਡੂਬਨ ਸੰਸਾ ਕਰਿਹੀ।ਸਾਗਰ ਆਦਿਕ ਜਲ ਜਹਿਂ ਤਾਈ[7]।ਰਹੈਂ ਤਰਤਿ ਤਿਉਂ ਜਾਨਹੁ ਭਾਈ॥੬੫॥ ਹਉਮੈਂ ਖੋਇ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਵਹੁ। ਮਨ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦ੍ਵੈਤ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਆਤਮ ਰਾਮ ਲਖਹੁ ਭਲਿ ਭਾਂਤਾ। ਪਾਵਹੁ ਅਨੰਦ ਹੋਇ ਸੱਖਯਾਤਾ॥੬੬॥ ਜੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕੇ ਮੋਹ ਬੰਧਾਨੇ। ਤਿਨ ਕਉ ਲਖਹੁ ਮਹਾਂ ਅੱਗਯਾਨੇ। ਅਪਨੇ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ, ਪਿਤ, ਮਾਤਾ। ਜਾਨਤਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ਬਿਨ ਗਯਾਤਾ॥੬੭॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਨਮਹਿਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਸਭਿਹੀ ਜਨਮ ਕੁਟੰਬ ਅਸ ਆਹੀ। ਕਰੇ ਅਨਿਕ ਬਨਿਤਾ, ਸੁਤ, ਤਾਤਾ। ਨਾਨਕ, ਦਾਦਿਕ ਅਨਿਕ ਸੁ ਮਾਤਾ॥੬੮॥ ਸਭਿ ਕੋ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਚਲਿ ਜਾਈ। ਕਿਤ ਹੂੰ ਮਰੈ ਨ ਕਿਤਹੂੰ ਜਾਈ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਆਨਿ ਸਮ੍ਹਾਰੇ। ਚਹਿਤਿ ਨ ਬਿਛਰਯੋ ਹੁਤੇ ਜਿ ਪਯਾਰੇ[8]॥੬੯॥ ਸਨਬੰਧਨ ਨੌਕਾ ਸਮ ਮੇਲਾ। ਕਰੈ ਮੋਹ ਬਹੁ ਹੋਇ ਦੁਹੇਲਾ। ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਮੋਹ ਰਹਹੁ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। ਅੰਤ ਨ ਕੋਇ ਸੰਗ ਨਿਰਬਾਹੀ॥੭੦॥ ਜੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰਹੁ ਸਪ੍ਰੀਤੀ। ਇਤ ਉਤ ਸੋ ਨਿਰਬਹਿ

[1]ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਪ੍ਰਸਿੱਧ। [3]ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਾਲਤ। [4]ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਛੁਪਾਕੇ। [6](ਜੋ) ਜੀਉਂਦੇ ਮੋਏ ਹਨ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ। [7]ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਜਲ ਆਦਿਕ ਹੈ। [8]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਯਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵਿਛੁੜਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਹੈ ਨੀਤੀ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੋ ਸਰਬ ਮਿਟਾਏ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਏ[1] ॥੭੧॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖ ਸਾਨੀ। ਆਤਮ ਮਿਲ੍ਯੋ ਅਨਾਤਮ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦਿਖਲਾਹੀ*॥੭੨॥ਨਿਰਨੈ ਸੱਤਿ ਅਸਤਿ ਕੋ ਕਰਿਹੀ। ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ†

---

[1]ਹਉਮੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਨ। †ਪਾ:–ਮਨਤਾ।

*ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਕਿਆ ਸਾਂਖ, ਕਿਆ ਯੋਗ, ਕਿਆ ਵੇਦਾਂਤ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਯਾ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਬਣ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਏਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਸ ਦੇ ਨਖੇੜਨ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਸਾਂਖ ਤੇ ਯੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪੁਰਖ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜ ਦਿਓ, ਵੇਦਾਂਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮਾਇਆ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜ ਦਿਓ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਦਾ ਖੇਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਰੂਪ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਰਚਨਹਾਰ ਤੋਂ (ਸਾਕਤ) ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਪਾਨੀ ਗੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਦ ਜਿਸ ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ ਨਹਿਰ ਲਿਆਕੇ ਸਰੋਵਰ ਭਰਿਆ ਸੀ ਉਸ ਚਸ਼ਮੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਦ ਪਾਨੀ ਤ੍ਰੱਕਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਸਾਈਂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਕੇ ਇਹ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਬਾਲਕ ਲਈ ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਂ ਦਾ ਉਂਗਲ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕੋਈ ਮੇਲਾ ਦੁਖ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਦ ਮਾਂ ਤੋਂ ਘੁੱਸ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਓਹ ਮੇਲਾ ਤੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹਨ।

ਫਿਰ ਸਾਂਖ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਮਾਦਾ ਤੇ ਰੂਹ, ਯਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਪੁਰਖ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਤੇ ਕਾਦਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਗੁਰੂ ਮਾਤ੍ਰ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਪਾਧੀ ਆਕੇ ਅਸੀਂ ਰਚੇ ਗਏ ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਿਆਂ ਬ੍ਰਹਮ ਅੰਸ਼ ਉਪਾਧੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਯਾ ਐਉਂ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਭਰਮ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਸੱਪ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੋ ਰੱਬ ਨਾਂ ਕਰਤਾ ਹੈ ਨਾਂ ਕਾਦਰ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ:–

> 'ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ' ਦੱਸਕੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ 'ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ' ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਏਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰ ਨਿਖੇੜਨ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ (ਮਾਦੇ ਤੋਂ) ਯਾਂ ਆਤਮ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿੱਖੜਨਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਨਾ ਹੀ ਦੁਖ ਦਾ ਹੇਤੂ ਹੈ, ਗੋਯਾ ਮਿਲਨਾ ਗ਼ਲਤੀ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅੱਡ ਤੇ

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ [illegible]

ਸਭਿ ਪਰਹਰਿਹੀਂ* । ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੇ ਜਿਨ ਧਾਰਾ । ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ ਨਰ ਭਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ॥ ੭੩ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੇਂ ਜਗ ਸਾਈਂ । ਕਹੈਂ

*ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਫੁਰੇ ਯਾ ਉਹ ਕੁਛ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਅਨਿੱਤ, ਅਨਾਦਿ ਅਨੰਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਭੁਲੇਵੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਕ ਤੁਕ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ 'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ' । ਪਹਿਲੇ ਦੱਸਿਆ ਨੇ ਰਚਨਾ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ 'ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ', ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਸਮਝੋ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰ ਨੇ ਇਤ੍ਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ ਜੋ ਹੁਕਮ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਆਵੇਗੀ ਸੋ ਅਨਾਦ, ਅਨੰਤ, ਨਿਰਵਕਾਰ, ਨਿਰੰਜਨ, ਅੱਛੇ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ 'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ' ਅਰਥਾਤ ਤੁਸੀਂ ਜਿਸਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ, ਅਪਣੇ ਫੁਰਨੇ ਤੇ ਕਰਨੇ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਈਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ ਟਪਲਾ ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਈਂ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਉਸਦਾ ਹੁਕਮ ਜੋ ਉਸਦੀ ਅਪਣੀ ਜ਼ਾਤ ਹੈ, ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ । ਉਸੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਂਗੂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ, ਨਮਿੱਤ, ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਅਪਣੀ ਜਾਣੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੇ ਫੁਰਨੇ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇਕੇ ਦਲੀਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿ ਹੈ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਜੜ ਹੈ, ਪਰ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਪੁਰਖ (ਜੀਵ) ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਲੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਆਨੰਦ ਹੈ । ਸੋ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਉਹ ਜੇ ਸਾਡੇ ਵਾਂਙੂ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਕਿਸੇ ਅਦੇਸ਼ ਅਕਾਲ ਅਕੱਥਨੀਯ ਢੰਗ ਵਿਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਉਹ ਓਥੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਓਹ ਓਥੋਂ ਦਾ ਕੌਤਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਗਯਾਨ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਜ਼ਿਮੀ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਮੀ ਦੇ ਦਰਯਾਵਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹਨ, ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਰਯਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਖੁਸ਼ਕੀ ਹੈ, ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰੌ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਜੇ ਧਰਤੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬੀ ਦਰਯਾ ਹਨ ਤਾਂ ਓਹ ਮਖ਼ੌਲ ਕਰੇਗਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੀ (ਥਲ ਦੀ) ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾਓ ਤਾਂ ਦਰਯਾ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਠੰਢਾ ਹੈ ਵਿਚ ਇਕ ਗਰਮ ਰੌ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲਾਂ ਤਕ ਟੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦੀ ਹੈ । ਤਿਵੇਂ ਅਕਾਲ, ਅਦੇਸ਼ ਨਮਿੱਤ ਤੇ ਵਸਤੂ ਰਹਤ(Absolute)ਪਰ ਮਾਤਮਾਂ ਵਿਚ ਓਹਕੁਛ ਨਹੀਂ ਜੋਸਾਡੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚਹੈ,ਪਰ ਓਹ ਕੁਛ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਗੰਮ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਕੱਥ ਹੈ । ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਦੇ ਉਸ ਚੇਤਨ ਤੇ ਅਨੰਦੀ ਖੇਲ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਕਮ ਕਹਿਕੇ, ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਹੁਕਮੀ ਵਾਂਙੂ 'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਸ਼ਬਦ ਜਨੌਂ ਦ੍ਵੈਤ ਮਿਟਾਈ। ਦ੍ਰਿਢ ਅੱਭਯਾਸ ਸਿੱਖ ਮਨ ਹੋਵਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਕੋ ਖੋਵਾ ॥ ੭੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰਧੇ 'ਸਿੱਖਨ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਵੰਜਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੩ ॥

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਇਸੀਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਿਤਨਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੋ ਜਾਏ, ਪਰ ਇਕ ਅੱਕ ਦੇ ਤਿੱਡੇ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਦੀ ਭੋਲੀ ਉਮਰੇ ਇਕ ਸੂਲ ਚੋਭ ਬੈਠਣ ਤੇ ਸੂਲੀ ਲਟਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹਾਸੋ ਹੀਣੀ ਕਰਮ ਦੀ ਸਰਬੱਗਯਤਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਕਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਪਰ ਐਉਂ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਕ ਹੈ:—'ਕਰਮ ਬਧ ਤੁਮ ਜੀਉ ਕਹਤ ਹੋ ਕਰਮਹਿ ਕਿਨਿ ਜੀਉ ਦੀਨੁ ਰੇ'। ਜੇ ਜੀਵ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਦੁਫੇੜ ਕਰਕੇ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕਿਸ ਕਰਮ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿਚ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਬੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, 'ਲੋਕਾ ਮਤ ਕੋ ਫਕੜਿ ਪਾਇ ॥ ਲਖਮੜਿਆ ਕਰਿ ਏਕਠੇ ਏਕ ਰਤੀ ਲੇ ਭਾਹਿ' ॥ ਕਰਮ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਜਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੁਰਤ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋਕੇ ਸਾਈਂ ਲਿਵ ਨਾਲ ਸੋਚ ਮੰਡਲ ਛੱਡਕੇ ਉਚੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਹੇਠਲੇ ਕਾਨੂਨ ਉਸ ਪਰ ਹਾਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਜੋ ਪੰਛੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਟੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਾ ਭਾਗੀ ਤੇ ਗਰਦਾ, ਗਰਮੀ, ਸੱਟ ਮਾਰ ਸਭ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਕਰਮ ਉਸਨੂੰ ਬਚਾਉ ਯਾ ਨਾ ਬਚਾਉ ਦੇ ਰਾਹ ਦੱਸਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਉੱਚੇ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਡ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਾ! ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਲਿਵ ਮੰਡਲ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਸਾਂਖ, ਯੋਗ, ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦਾ ਅੱਭਯਾਸੀ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਜਗਤ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ, ਸਾਈਂ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਅਪਣੇ ਅਮਲਾਂ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਵਰਤਾਵ ਤੋਂ ਜਗਤ ਲਈ ਇਕ ਜੀਉਂਦਾ ਇਲਹਾਮ ਤੇ ਸਦਗਤੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ! ਸਿੱਖ ਤਿਆਗੀ ਹੋਵੇ, ਮਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਆਦਰਸ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਸਾਈਂ ਦੀ ਲਿਵ ਨਾਲ ਮਾਨੋਂ ਮਾਂ ਦੀ ਉਂਗਲ ਫੜਕੇ ਵਿਚਰੇ, ਖਿੜੇ, ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ; ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖੇ :—'ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਖੇਲੁ ਅਖਾੜਾ ਜੀਉ' ਨਜ਼ਰ ਪਵੇਗਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹਨ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਫਿਲਸਫਾ ਹਨ, ਵੀਚਾਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀਅਦਾਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ ਤੇ ਅਮਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਿਖਾਲਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਇਕ ਵਰਤਾਵੇ ਵਾਲਾ ਟੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਇਨਸਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ,

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੫੪. [ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਮੰਗਲ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ]

ਦੋਹਰਾ–ਮੋਹ ਭੂਤਨਾ ਮਨ ਲਗ੍ਯੋ ਕਿਤੇ ਉਪਾਇ ਨ ਜਾਇ।
ਮੰਤਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਕਰਿ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਨਸਾਇ ॥੧॥

[ਲਗ੍ਯੋ=ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਚੰਬੜਿਆ ਹੈ। ਮੰਤਰ=ਓਹ ਵਾਕ ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨੱਸਦੇ ਹਨ, ਮੁਰਾਦ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦੱਸੇ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਭੂਤਨਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਸਬਦ ਅੱਭ੍ਯਾਸ=ਸਬਦ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਹੈ।]

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ ਕਿ 'ਅਮਲ ਵਿਚ ਆਵੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਲਿਵ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ' ਓਹ ਜਾਣੇ ਮੁਬਾਰਕ, ਨਾ ਜਾਣੇ ਮੁਬਾਰਕ, ਪਰੰਤੂ 'ਉਸ ਦਾ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਲਿਵ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ' ਯਥਾ–'ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੋਵਿਦੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਪੜਿਆ ਅਣਪੜਿਆ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈ' ॥ ਓਹ 'ਸੰਤ ਹੋਵੇ ਕਰਨੀ ਵਿੱਚ, ਵਸਦਾ ਹੋਇਆ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿੱਚ', ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਜੋ ਹੋਵੇ ਓਹ ਸਦਾਚਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਇਖ਼ਲਾਕ ਹੈ–'ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਹੋਇ ਸੁ ਭਲਾ' ॥

ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਧਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਕਾਸ਼ੀ ਉਚਿਆਈਆਂ ਮੁਬਾਰਕ ਹਨ, ਪਰ ਵੀਚਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਮ ਇਨਸਾਨ ਪੀੜਾ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਰੱਬ ਨਾਲ ਵਿਛੋੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਲ ਮਿਲੇ ਤੇ ਫੇਰ ਵਿਚਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ। ਸੁਖੀ ਹੋਵੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸੁਖ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਛੁਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਲਾਵੇ।

ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਸਾਂਖ ਯੋਗ, ਵੇਦਾਂਤ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ (ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੈ,) ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਅਸੂਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਿਲਸਫਾ, ਤੇ ਸਾਧਨ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵੇਲੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸੰਖੇਪ ਫਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਿਰਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਿਕ ਨੁਕਤਾ ਖ੍ਯਾਲ ਲੈ ਲਓਗੇ ਤਾਂ ਮੁੜ ਉਹਨਾਂ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਪੈਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮੇਟੇ ਸਨ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਨਿਰੋਲ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਤੇ ਗੀਤਾ ਦਾ, ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਮਨ ਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੇ ਫਿਲਸਫੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਰਚਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਵਰਣਨ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਕੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਫਿਲਸਫੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪਰ ਅਮਲੀ ਰੌ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਕੇ।

ਸੁਖਮਨੀ ਵਿਚ ਇਸੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਹਿਬਰੀ ਕਰਦੇ ਇਕ ਥਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਮਹਿ ਦੇਖੁ ॥ ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਨਖ੍ਯਤ੍ਰ ਮਹਿ ਏਕੁ ॥' ਇਸ ਵਿਚ ਵੇਖੋ ਫਿਲਸਫੇ ਦੇ ਗਜਾਨ ਵਿਚ 'ਇਕ' ਦੇ ਖ੍ਯਾਲ ਕੀਤੇ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਅਰਥ—ਮੋਹ (ਰੂਪੀ) ਭੂਤਨਾ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਬੜਿਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਉਪਾਇ ਨਾਲ ਲਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, (ਇਹ ਭੂਤਨਾ) ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਨੱਸਦਾ ਹੈ (ਸੋ ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਭਯਾਸ ਕਰ।

ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਥੋਰ ਹੀ ਗਾਈ। ਨਹਿਂ ਮੋਤੇ ਸਭਿ ਜਾਇ ਬਨਾਈ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਊਚਹੁੰ ਊਚੀਂ[1]। ਮੇਰੀ ਮਤ ਹੈ ਨੀਚਹੁੰ ਨੀਚੀਂ[2] ॥ ੨ ॥ ਕੈਸੇ ਸਮਤਾ ਤਿਸਕੋ ਹੋਇ। ਰੰਚਕ ਮੇਰੁ[3] ਸਮਝਿਯੇ ਸੋਇ। ਕੀਟੀ ਚਹੈ ਜਿ ਸਾਗਰ ਤਰਨੋ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਪਾਰਨ ਧਰਨੋ[4] ॥ ੩ ॥ ਅਬ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ। ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਹਿਤਧਾਰੇ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਚਲਦਲ[5] ਕੀ ਛਾਈ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਭੋਰ[6] ਜਗ ਸਾਈਂ ॥੪॥ ਮਹਿਖੀ ਬੜਵਾ ਛੁਧਾ ਵਿਸ਼ੇਖੀ[7]। ਤ੍ਰਿਣ ਬਿਹੀਨ[8] ਜਬਿ ਸਗਰੀ ਦੇਖੀ। ਕਮਲਾ ਨਾਮ ਦਾਸ ਇਕ ਅਹਾ। ਤਿਹ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਾ ॥ ੫ ॥ 'ਭਏ ਛੁਧਾਤੁਰ ਪਸੂ ਸਮੂਹਾ। ਆਨਹੁ ਤ੍ਰਿਣੈ ਜਾਇ ਨਿਜ ਜੂਹਾ[9]'। ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਪਿਆਨਾ ਕੀਨਾ। ਜਹਾਂ ਬਿਸਾਲ ਘਾਸ ਕੋ ਚੀਨਾ ॥ ੬ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ

---

[1]ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ। [2]ਨੀਵੀਂ ਤੋਂ ਨੀਵੀਂ। [3]ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਕਿਣਕਾ ਭਰ। [4]ਪਾਰ ਪੈਣਾ। [5]ਪਿੱਪਲ। [6]ਸਵੇਰੇ। [7]ਮਝੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਭੁਖੀਆਂ ਬਹੁਤ। [8]ਘਾਹ ਬਿਨਾ। [9]ਮਲਗੁਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਣ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਹਾਮੀ ਤੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਰੇ ਸੋਚ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਘੋਟ ਘੋਟ ਕੇ ਸੋਚ ਵਿਚ ਰਖੇ ਹੋਏ ਖਯਾਲ ਮਾਤ੍ਰ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ। 'ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖਵਾਰ।' ਕਵਿ ਜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਬੀ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕ ਉਥੇ ਅਟਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਯਥਾ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੫੫ ਅੰਕ ੪੪ 'ਪੂਰਬ ਸਾਧਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਤ ਔਰੈ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ। ਤਿਨ ਤੇ ਤੁਮਹਿ ਸੁਖੇਨ ਕੀਨ ਇਹੁ ਰੀਤ ਨਵੀਨੀ' ਸੋ ਅਜਾਣ ਪਾਠਕ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ ਮੁੜ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਤੇ ਉਸਰੇ ਕਿਸੇ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ ਬਣ ਗਏ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਭੱਜ ਜਾਣ ਲਈ ਨਿਖੇੜੇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਭੁੱਲ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸੰਖੇਪ ਮਾਤ੍ਰ ਫਰਕ ਉੱਤੇ ਦਿਖਲਾਏ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਦਯਾ ਬੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਗੇਰੇ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ੍ਹੀ ਵਡੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਕੁਛ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਮਹਰੰਮ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਲੇਖ, 'ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ' ਤੇ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ' ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਆਇਸੁ[1]ਕੋ ਧਰਿ ਬੇਸਾ। ਆਏ ਤ੍ਰੈ ਬਿਧਿ[2],ਸ਼ੰਭੁ[3],ਸੁਰੇਸ਼ਾ[4]। ਕਮਲਾ ਜਾਤਿ ਵਹਿਰ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਨਾਮ ਲੇਯ ਤਬ ਉਚੋ ਟੇਰਾ ॥ ੭ ॥ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।'ਇਕ ਕਾਰਜ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰਾ। ਇਹ ਬਿਭੂਤਿ ਲੈਕੈ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਜਾਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪਾਹੀ ॥ ੮॥ ਜਾਇ ਦਿਖਾਵਹਿਂਗੋ ਤੂੰ ਜਬਿ ਹੀ।ਉੱਤਰ ਕਛੁ ਦਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿਹੀ।ਸੋ ਸੁਨਿਕੈਂ ਹਮ ਪਾਸ ਕਹੀਜੈ। ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਕਰੀਜੈ'॥੯॥ ਕਮਲੇ ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਕ੍ਰਾਂਤਿਮਾਨ ਅਤਿ ਸ਼ੁਭਤਿ ਘਨੇਰਾ[5]। ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਤਬੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿਂ ਕਿ ਸੁਰ ਨਰ[6] ਆਹੀਂ ॥ ੧੦ ॥ ਹਟਨ ਲਗ੍ਯੋ ਉਰ ਭਈ ਬਿਚਾਰਾ। ਗੁਨਿਕੈ ਤਿਨਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਅਸ ਮੋਹੀ। ਪੁਨ ਜਾਵੌਂ ਤ੍ਰਿਣ ਭਾਰ ਜਿ ਹੋਹੀ' ॥ ੧੧ ॥ ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਲੈਹੌਂ।ਪੁਨ ਤੁਮ ਜਾਇ ਸੰਦੇਸਾ ਦੇਹੌਂ'।ਤਬਿ ਸੁਰੇਸ਼ ਉਠ ਐਸੋ ਕੀਨਾ। ਭਾਰਤ੍ਰਿਣਨ ਮੁਸ਼ਕ[7]ਕਰਿ ਦੀਨਾ॥੧੨॥ਸਿਰ ਉਚਵਾਇ ਸੁ ਪੁਰੀ ਪਠਾਵਾ। ਕਮਲੇ ਹਿਰਦੈ ਅਚਰਜ ਪਾਵਾ।—ਅਜ਼ਮਤਿ ਯੁਕਤ ਤੇਜ ਦਿਪਤਾਈ। ਭੇਵ ਨ ਇਨ ਕੋ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਾਈ—॥ ੧੩ ॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤੂਰਨ ਜਬਿਹੀ ਆਵਾ। ਪਿਖਤਿ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਭ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ। 'ਕਮਲੇ ਜਸਪਦ[8] ਤ੍ਰਿਣ ਲੈ ਆਯੋ। ਕਿਧੋਂ ਕਿਸੂ ਕੋ ਜਾਇ ਚੁਰਾਯੋ॥੧੪॥ ਬਲਛਲ ਕਰਿ ਜੋ ਲੀਨੇ ਪਰਕੋ[10]। ਤੌ ਨਹਿ ਜਾਹੁ ਅਗਾਰੀ ਘਰ ਕੋ। ਹਮਰੀ ਮਹਿਖਨ ਨਾਂਹਿ ਖੁਆਇ। ਬਹੁਰ ਧਰਹੁ ਜਹਿਂ ਤੇ ਤੂੰ ਲ੍ਯਾਇ*' ॥੧੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਮਲਾ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬੰਦਿ ਕਰ 'ਨਹੀਂ ਚੁਰਾਯੋ ਜਾਇ। ਜਿਉਂ ਆਨੇ ਤੂਰਨ ਤ੍ਰਿਣਨ ਤਿਉਂ ਸੁਣੀਏ ਸੁਖ-ਦਾਇ!:—॥੧੬॥ਚੌਪਈ॥ ਤ੍ਰੈ ਜੋਗੀ ਬਾਹਰ ਹੈਂ ਬੈਸੇ।ਦੇਖੇ ਮੈਂ ਸੁਅਜ਼ਮਤੀ[11] ਜੈਸੇ।ਏਕ ਮੁਸ਼ਟ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਿਣ ਤਿਨ ਲੇ ਕਰਿ।ਭਾਰ ਬੰਧਾਇ ਉਚਾਇ ਦਯੋ ਸਿਰ ॥੧੭॥ ਤੁਮਕੋ† ਏਕ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਦੀਨੋ'। ਕਹਿ, ਪਟ ਗਾਂਠੀ[12] ਖੋਲਨ ਕੀਨੋ। ਦਈ ਬਿਭੂਤ ਗੁਰੂ ਕਰ ਮਹਿਂ ਜਬਿ। ਸ਼ੰਕਰ ਕਰ ਕੀ[13]ਜਾਨਿ ਲਈ ਤਬਿ ॥੧੮॥'ਕਮਲਾ!ਹਮਰੇ ਲ੍ਯਾਇ‡ਸੰਦੇਸ਼ਾ'। ਤੀਨ ਬੇਰ ਇਉਂ ਕਹਿ

[1]ਜੋਗੀ ਦਾ (ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੧੭)। [2]ਬ੍ਰਹਮਾ। [3]ਸ਼ਿਵ। [4]ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਅ) ਇੰਦ੍ਰ। [5]ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ, ਬੜਾ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਰੂਪ)। [6]ਦੇਵਤੇ ਯਾ ਪੁਰਸ਼। [7]ਚਿਰਜਾਵਾਂ ਜੋ ਘਾਹ ਦੀ ਪੰਡ ਹੋਵੇ। [8]ਮੁੱਠੀਕੁ ਤੀਲ੍ਹੇ [9]ਛੇਤੀ। [10]ਪਰਾਏ ਦੇ। [11]ਕਰਾਮਾਤੀ। [12]ਬਸਤ੍ਰ ਦੀ ਗੰਢ। [13]ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ।

*ਏਹ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ। †ਪਾ:—ਤੁਮਰੋ। ‡ਪਾ:—ਲਜਾਉ।

ਜਗਤੇਸ਼ਾ। ਬਹੁਰ ਬਚਨ ਉਚਰੇ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨਾ। 'ਕਮਲੇ! ਜਾਹੁ ਸਧਾਰਣ ਸਦਨਾ[੧] ॥ ੧੯ ॥ ਆਨਹੁ ਹਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ'। ਗਮਨਯੋ ਕਮਲੀ ਆਇਸੁ ਪਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤੇ ਸੋ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਸੇਵਾ ਦਿਨ ਰਾਤੀ॥੨੦॥ ਸਗਰੇ ਬਸਤਰ ਸੂੰਛ ਸੁਕਰਿਹੀ[੨]। ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿ ਹੀ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜੋ ਸੇਵਾ ਸਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਸਦਾ ਪ੍ਰੀਤੀ ਉਰਧਾਰੀ॥ ੨੧ ॥ ਸੋ ਬੁਲਵਾਇ ਲੀਨ ਨਿਜ ਸੰਗਾ। ਗਮਨੇ ਬਾਹਿਰ ਗੁਰੂ ਉਤੰਗਾ। ਔਰ ਦਾਸ ਸਭਿ ਦੀਨ ਹਟਾਈ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਜਾਇ ਤਿਹ ਥਾਈਂ॥੨੨॥ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਬੈਠਾਇ ਸਧਾਰਣ। ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਤਿਨ[੩] ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਣ[੪]। 'ਜਯਤ ਸੱਚਦਾਨੰਦ ਸੰਦੋਹੇ[੫]*'। ਕਹਿ ਅਸ ਉਠੇ[੬] ਪਰਮ ਸੁਖ ਹੋਹੀ॥੨੩॥ ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਏ। ਲੋਚਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਸੁਹਾਏ। ਬਹੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਧ੍ਰਿਤਿ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ। ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਕ੍ਰਮ ਮਨਬਾਨੀ[੭]॥ ੨੪ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ 'ਅਭਿਰਾਮ ਸਦਾ ਸੁਖਧਾਮ[੮] ਪ੍ਰਭੋ। ਗਤਿਦਾਯਕ ਨਾਯਕ ਲੋਕ ਸਭੋ[੯]! ਦੁਖ ਘਾਯਕ[੧੦] ਸਾਯਕ[੧੧] ਬੈਨ ਤੁਮੇ[੧੨]। ਭਵ[੧੩] ਪਾਲਿਕ[੧੪], ਕਾਲਿਕ[੧੫], ਨਿੱਤ ਜਯੋ[੧੬]॥੨੫॥ ਤੁਮ ਬਾਵਨ ਪੂਰਬ ਰੂਪ ਧਰਯੋ। ਹੁਇ ਰਾਘਵ[੧੭] ਰਾਵਨ ਦੈਤ ਹਰਯੋ। ਪੁਨ ਜਾਦਵ ਬੰਸ਼ਹਿ ਕੰਸ ਮਰਯੋ[੧੮]। ਕਲਿਕਾਲ ਸੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਪਰਯੋ॥੨੬॥ ਤਵ ਸੀਸ ਸਹੰਸ੍ਰ, ਨ ਏਕ ਸਿਰੀ। ਕਰ ਪਾਦ[੧੯] ਅਨੇਕ, ਨ ਏਕ ਕਰੀ। ਬਿਨ ਅੰਤ ਬਿਲੋਚਨ[੨੦] ਕੋਇ ਨ ਹੈ। ਬਹੁ ਮੂਰਤਿ ਹੋ, ਅਨਮੂਰਤਿ ਹੈ॥੨੭॥ ਜਗ ਨਾਮ ਸਹੰਸ੍ਰ, ਅਨਾਮ ਅਹੋ[੨੧]। ਬਹੁ ਸ੍ਰੋਨਨ ਤੇ, ਬਿਨ ਸ੍ਰੋਨ ਰਹੋ। ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬਰਾਠ ਸਰੂਪ ਤੁਮੇ[੨੨]। ਹਹਿ ਲੋਚਨ ਭਾਨੁ ਮਯੰਕ ਦੁਯੋ[੨੩] ॥ ੨੮ ॥ ਅਸ਼ਟਾਦਸ ਭਾਰ ਰੁਮਾਵਲਿ-

[੧]ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਧਾਰਣ, ਤਿਸ (ਸਿੱਖ) ਦੇ ਘਰ। [੨]ਭਾਵ ਧੋਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। [੩]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕਾਂ) ਨੂੰ। [੪]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੫]'ਜੇ ਸਤਚਿਤ ਆਨੰਦ ਹੋਵੇ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। [੬](ਜੋਗੀ) ਉਠੇ। [੭]ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰਮ ਕਰਕੇ(ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ)ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ। [੮]ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੋ। [੯]ਸਵਾਮੀ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ। [੧੦]ਨਾਸ਼ਕ। [੧੧]ਤੀਰ(ਅ)ਤਲਵਾਰ। [੧੨]ਤੇਰੇ ਬਚਨ ਹਨ। [੧੩](ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ) ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। [੧੪]ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। [੧੫]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੋ। [੧੬]ਸਦਾ ਜੈ ਹੋਵੇ। [੧੭]ਰਾਮਚੰਦ। [੧੮]ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋਕੇ ਕੰਸ ਮਾਰਿਆ। [੧੯]ਹੱਥ ਪੈਰ। [੨੦]ਭਾਵ ਬਹੁਤੀਆਂ ਅੱਖਾਂ। [੨੧]ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਤੁਸਾਡਾ। [੨੨]ਤੇਰਾ ਹੈ। [੨੩]ਹੈਨਗੇ ਨੇਤ੍ਰ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੋਵੇਂ।

*ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰਾ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੂੰ (ਬਾਲਕਾਂਡ ਵਿਚ) ਕਿਹਾ ਹੈ—
'ਜੈਯ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਜਗਪਾਵਨ, ਇਉਂ ਕਹਿ ਚਲੇ ਮਨੋਜ ਨਸਾਵਨ।'

ਯੀ[੧]। ਉਦਰੋਦਿਧ ਹੈ[੨], ਸਰਿਤਾ ਨਸਿਯੇ[੩]। ਮੁਖ ਪਾਵਕ ਦਾੜ ਜਮੈ ਜਨਿਯੇ[੪]। ਭੁਜ ਲੋਕ ਪਤੀ[੫] ਤੁਮਰੀ ਗਨਿਯੇ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਲੋਕ ਸਿਰੰ, ਸੁ ਪਤਾਲ ਪਦੰ[੬]। ਮਧਿ ਦੇਸ਼ ਛਿਤੰ[੭], ਬਚ ਬੇਦ ਬਦੰ[੮]। ਧ੍ਰਮ ਪੂਰਬ ਭਾਗ, ਅਧਰਮ ਪਿਠੰ[੯]। ਭ੍ਰੂਵ ਕਾਲ[੧੦], ਪ੍ਰਭੰਜਨ ਸ੍ਵਾਸ[੧੧] ਨਿਠੰ[੧੨] ॥ ੩੦॥ ਤਵ ਰੂਪ ਚਰਾਚਰ ਸਰਬ ਹਰੇ[੧੩]। ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਗੁਰੋ ਅਸ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰੇ। ਨਰ ਤੇ ਭਵ ਸਿੰਧੁ ਨ ਬੀਚ ਪਰੇ[੧੪]। ਹੁਇ ਮੋਖ, ਕੁਬੰਧਨਿ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ[੧੫] ॥ ੩੧॥ ਸਭਿ ਠੌਰ ਤੁਹੀ, ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੋ। ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੋ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਦਹੋ। ਹਮਰੀ ਤੁਮਕੋ ਪਦ ਬੰਦਨ ਹੋ। ਘਨ ਗ੍ਯਾਨ[੧੬], ਪਖੰਡ ਨਿਕੰਦਨ[੧੭] ਹੋ' ॥੩੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਰੁਚਿਰ ਬਡਾਈ*। ਪੁਨ ਬਿਰੰਚ[੧੮] ਅਸ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਨਿਜ ਤਨ ਅੰਗਦ ਕਰਿ ਪਲਟਾਯੋ। ਕੀਨ ਸਥਾਪ ਨੀਕ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ੍ਯੋ ਜਗ ਜਾਪੁ। ਸੱਚਖੰਡ ਗਮਨਹੁ ਅਬਿ ਆਪੁ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਾਨੇ। ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਸੋ ਤੀਨ ਸਿਧਾਨੇ॥ ੩੪॥ ਹਟਿ ਤਬਿ ਆਇ ਸਧਾਰਨ ਮਿਲੇ। ਤਿਹ ਕੌ ਠੌਰ ਦਿਖਾਵਨ ਚਲੇ।

---

[੧]ਅਠਾਰਾਂ ਭਾਰ (ਬਨਸਪਤੀ ਜੋ ਹੈ, ਸੋ ਆਪ ਦੀ) ਰੋਮਾਵਲੀ ਹੈ। [੨]ਸਮੁੰਦਰ ਪੇਟ ਹੈ। [੩]ਨਦੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਹਨ। [੪]ਅਗਨੀ ਮੂੰਹ ਹੈ, ਜਮ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਜਾਣੀਏ। [੫]ਲੋਕ ਪਤੀ ਭੁਜਾ ਹਨ। ਲੋਕ ਨਾਥ, ਲੋਕ ਪਤਿ, ਲੋਕਪਾਲ, ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਹਨ:-ਇੰਦਰ, ਅਗਨੀ, ਯਮ, ਸੂਰਯ, ਵਰੁਣ, ਵਾਯੂ, ਕੁਬੇਰ, ਚੰਦ। [੬]ਸਤ ਲੋਕ ਸਿਰ ਹੈ, ਪਤਾਲ ਪੈਰ ਹਨ। [੭]ਵਿਚਲਾ ਅੰਗ ਭਾਵ ਲੱਕ, ਸੋ ਧਰਤੀ ਹੈ। [੮]ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਥਨ ਬਚਨ ਹਨ। [੯]ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਪਾਸਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ ਅਧਰਮ ਹੈ। [੧੦]ਭਰਵੱਟੇ ਕਾਲ ਹੈ। [੧੧]ਸਵਾਸ ਵਾਯੂ ਹੈ। [੧੨]ਠੀਕ। [੧੩]ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਚਰ ਤੇ ਅਚਰ ਸਾਰੇ ਹਨ। [੧੪]ਹੇ ਗੁਰੋ ਜੋ ਐਸਾ ਧਿਆਨ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਆਪ ਦਾ) ਧਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਨਰ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ। [੧੫]ਖੋਟੇ ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲਏ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ)। [੧੬]ਇਕ ਰਸ ਗਿਆਨ। [੧੭]ਕੱਟਣਹਾਰ। [੧੮]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।

*ਇਹ ਸਤੋਤ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂ, ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਗ ੫ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਪਰਾਵਰਾਂ ਦਾ ਨਾਥ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਸੋ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਖੋਹਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਵਿਸ਼ਨੂ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਆਦਿ ਜੋ ਪਰਾਵਰ ਕਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਤੋਤਰ ਗਾਵਿਆਂ ਹੈ। ਭਾਹੇ ਗਾਵਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਸ਼ਟ ਵਿਘੇ ਕੋ ਏਕ ਕਿਦਾਰਾ[1]। ਤਹਾਂ ਠਾਂਢਿ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥੩੫॥
'ਸੁਨਹੁ ਸਧਾਰਨ! ਇਹ ਅਸਥਾਨਾ। ਕਾਸ਼ਟ ਹਮਰੇ ਡਾਰਹੁ ਆਨਾ। ਜੇ ਕੋ
ਬਰਜਹਿ ਕਹਿ ਬਲ ਔਰੀ। ਨਹਿ ਮਾਨਹੁ ਆਨਹੁ ਇਸ ਠੌਰੀ' ॥ ੩੬ ॥
ਨੀਕੀ ਵਿਧਿ ਸਮਝਾਯੋ ਤਾਂਹੀ। ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਚਲਦਲ
ਤਰੇ ਬਿਰਾਜੇ ਆਈ। ਸਰਬ ਸਿੱਖ ਤਹਿੰ ਦਰਸ ਕਰਾਈਂ ॥ ੩੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥
ਚਤੁਰ[2] ਚਾਦਰੇ ਰੁਚਿਰ[3] ਗੁਰ ਰਾਖਤਿ ਅਪਨੇ ਪਾਸ। ਬਿਮਲ ਜੁਗਲ ਕੋ
ਕਰਿ ਭਲੇ ਧਰੈਂ, ਸੁ ਰਹੈਂ ਅਵਾਸ ॥੩੮॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦ੍ਵੈ ਸਰੀਰ ਪਰ ਪਹਿਰੈਂ
ਦਯਾਲਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਤੁਟੈ ਜਮਜਾਲਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਭਨਯੋ ਸਧਾਰਣ
ਤਾਈਂ।'ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹੁ ਜਲ ਮਹਿ ਜਾਈ'॥੩੯॥ ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਲੈ ਪਟ
ਸੰਗ ਹਾਥਾ। ਵਹਿਰ ਪਖਾਰੇ ਜਲ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਨੀਕੇ ਬਿਮਲ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰਧਾਰੇ
। ਆਤਪ[4] ਸੰਗ ਸੁਕਾਇ ਸਵਾਰੇ॥੪੦॥ਲੇ ਕਰਿ ਆਯੋ ਜਬੈ ਸਮੀਪਾ। ਪਿਖਿ
ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।'ਇਨਕੋ ਰਾਖੋ ਅੰਤਰ ਠੌਰੀ।ਸਰਬ ਸਦਨ ਕੋ ਲਿੰਬ[5]
ਬਹੋਰੀ॥੪੧॥ਊਪਰ ਤਰੇ ਸੁੱਛ ਕੋ ਕਰੀਏ।ਦਿਨਰਹਿ ਥੋਰ*,ਬਿਲਮ[6] ਪਰ-
ਹਰੀਏ'।ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਗਮਨਯੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਟਿਕਹੀਂ ਜਹਾਂ
ਗੁਸਾਈਂ॥੪੨॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ਉਰ ਬਹੁਕਰ[7] ਦੀਨਾ। ਸਰਬ ਸਦਨ ਪੁਨ
ਲੀਪਨ ਕੀਨਾ। ਊਰਧ ਤਰੈਂ[8] ਸੁੱਛ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਗਯੋ ਬਹੁਰ ਜਹਿੰ ਮੋਖ
ਉਦਾਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਘਰ ਬਿਲੋਕਿ ਲਿਹੁ
ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ!। ਹੈ ਜਿ ਨੂਨਤਾ[9] ਤਿਹ ਮਹਿ ਕਹਿੰਵਾ[10]। ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ,
ਸੁਧਾਰੌਂ ਤਹਿੰਵਾ'॥੪੪॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।ਰੁਚਿਰਬਨਾਈ
ਪਿਖਿ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ। ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਸਧਾਰਨ ਪਰ ਬਹੁ ਕਰਿਕੈ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ
ਦੀਨ ਭ੍ਰਮ ਹਰਿਕੈ ॥ ੪੫ ॥ ਆਏ ਪੁਨ ਚਲਦਲ ਕੀ ਛਾਈਂ। ਬੈਠੇ
ਸਿੱਖਨ ਸਭਾ ਸੁਹਾਈ।ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪਾ।ਜਿਹ ਸੁਨਿ ਮਿਟਹੀ
ਤੀਨੋ ਤਾਪਾ ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਜਿਵ ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ ਤੈਸੇ
ਚਲਯੋ ਸੁ ਜਾਇ।ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸ਼ ਰਹੇ ਤੈ ਬੈਠਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨ੍ਹਾਇ॥੪੭॥
ਚੌਪਈ ॥ ਤਬਿ ਤੇ ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਭਾਰੀ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਰਾਗ
ਮਝਾਰੀ। ਪੁਨਿ ਜਪੁ ਤਪੁ[11] ਹ੍ਵੈ ਗਯਾਨ ਸੁ ਧਯਾਨਾ। ਬੈਠਹਿੰ ਸਿੱਖ ਕਰਹਿ

---

[1]ਖੇਤ। [2]ਚਾਰ। [3]ਮਨੋਹਰ। [4]ਧੁੱਪ। [5]ਲੇਪਣ ਦਿਓ। [6]ਦੇਰ। [7]ਝਾੜੂ। [8]ਉੱਪਰ ਹੇਠ। [9]ਕਸਰ।
[10]ਕਿਤੇ। [11]ਭਾਵ ਬਾਣੀ ਨਾਮੁ ਦਾ ਜਾਪ ਤੇ ਸੇਵਾ। *ਪਾঃ-ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ=ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਨਾ।

ਭਲ ਗਾਨਾ ॥੪੮॥ਬਾਦਿਤ ਤਾਰ[1] ਬਜਾਵਹਿਂ ਪਾਨਾ[2]।ਹ੍ਵੈ ਅਨੰਦ ਉਤਸਵ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਏਕੰਕਾਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਸ ਪਾਗੇ[3]। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਹਿਰਦੇ ਅਨੁ-ਰਾਗੇ॥੪੯॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਮਲਿਨਤਾ ਭਾਗੀ। ਨਉਧਾ ਭਗਤਿ[4]* ਰਿਦੇ ਅਤਿ ਜਾਗੀ। ਏਕ ਰੰਗ ਮਹਿਂ ਰੰਗੇ ਸਭਿ ਹੀ। ਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵ ਉਰ ਆਇ ਨ ਕਬਿਹੀ ॥੫੦॥ †ਭਏ ਬ੍ਰਿੱਖ ਜਿਉਂ ਸਿਖ ਉਪਕਾਰੀ। ਮੀਨ ਨੀਰ ਜਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤ ਅਧਾਰੀ। ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੀ ਭਾਂਤੀ। ਲੇਖਾ ਬਨਕ ਗ੍ਯਾਨ ਦਿਨ ਰਾਤੀ[5]॥੫੧॥ ਉਰਮਹਿਂ ਧ੍ਯਾਨ ਚਕੋਰਹਿ ਚੰਦੂ। ਲੋਚਨ ਅਲ ਗੁਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦੂ[6]‡। ਸੂੱਛ ਰਿਦੇ ਜਿਉਂ ਗੰਗਾ ਨੀਰੂ।ਹਰਤਿ ਸਹੋਦਰ ਜਿਉਂ ਪਰ ਪੀਰੂ[7] ॥੫੨॥ ਰਾਗ ਕਰਤਿ ਪੁਲਕਤਿ ਤਨ ਐਸੇ[8]। ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਮਹਿ ਜੋਗੀਜੈਸੇ।ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਧਰਹਿਂ ਉਰ ਭਾਊ। ਪਾਇ ਪਰਮਪਦ ਪ੍ਰਭੁ ਪਸਾਊ[9] ॥ ੫੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕ੍ਯਾਂ ਕਰਉਂ ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਹਦੂਰ। ਮਮ ਮਤਿ ਮਸ਼ਕ[10] ਸਮਾਨ ਹੈ ਕਸ ਚਾਵਹਿ[11] ਗਿਰ ਭੂਰ[12] ॥ ੫੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਸਾ ਨਾਸ਼ੀ ਐਸੇ। ਬੈਨਤੇਯ ਹਨਿ ਉਰਗਨ ਜੈਸੇ[13]। ਕਾਮ ਕਰੋਧਲੋਭ ਹੰਕਾਰੂ।ਸਹਿਤ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾਮੋਹਨ੍ਰਿਪਾਰੂ[14]॥੫੫॥ਹਿੰਸਾਕ੍ਰੂਰ, ਪਿਸ਼ਨਤਾ[15]ਨਿੰਦਾ। ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਪਿਖਿ ਇਨਕੋ ਚਿੰਦਾ[16]। ਕੇਹਰਿਗਰਜਨਤੇ ਜਿਉਂਕਰੀ[17]।ਹੋਇਪੁੰਜਤੱਦਪਿ ਖਰਭਰੀ[18]॥੫੬॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਕਲਿਕਾਲਾ[19]। ਦੁਰਬਲ ਹੁਇ ਨਿਰਬਲਹਿ ਬਿਹਾਲਾ[20]। ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਰੋਧੀ

---

[1]ਤਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸਾਜ਼। [2]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। [3]ਰਪੇ ਹੋਏ,ਸਰਸ਼ਾਰ। [4]ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ। [5]ਬਾਣੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖ। [6]ਅੱਖਾਂ ਭੌਰੇ ਹਨ ਚਰਨ ਕੌਲ ਫੁਲ ਹਨ। [7]ਪਰਾਈ ਪੀੜਾ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਙੂ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8]ਤਨ ਪੁਲਕਾਵਲੀ ਵਿਚ ਐਉਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [9]ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। [10]ਮੱਛਰ। [11]ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਕੇ। [12]ਬੜਾ ਪਹਾੜ। [13]ਗਰੜ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ। [14]ਸਮੇਤ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਤੇ ਮੋਹ ਰੂਪ ਰਾਜੇ ਦੇ। [15]ਚੁਗ਼ਲੀ। [16]ਚਿੰਤਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। [17] [18]ਭਾਵੇਂ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੀ ਸ਼ੇਰ ਗਰਜਣ ਨਾਲ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [19] [20]ਕਲਜੁਗ ਨਿਰਬਲ (ਪੁਰਖ ਵਾਂਙੂ) ਦੁਰਬਲ ਹੋਕੇ ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

*ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪਿੱਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੩੮ ਅੰਕ ੧੭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।

†ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਦਭੁਤ ਕਟਾਖਾਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦੈਵੀ ਜੀਵਨ ਕਵੀ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਨ।

‡ਪਾ:—ਲੋਚਨ ਅਗਰ ਰਕਤ ਅਰਬਿੰਦੂ।

ਜੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ॥ਸਭਹਿਨਿ ਕੋ ਚਿੰਤਾ ਅਵਗਾਹੀ[੧] ॥੫੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਉਦਧਿ[੨] ਭਗਤਿ ਤਰੰਗ ਗੰਭੀਰ। ਗਯਾਨ ਇੰਦੁ ਪ੍ਰਦ ਰਿਦੇ ਬਿਖੈ,ਘਾਮ ਮੋਹ ਗਤਿ ਪੀਰ[੩]॥੫੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਚਿਤਵਤਿ ਚਖੁ ਸਾਰੇ[੪] । ਬਿਖੈ ਮਨੋਰਥ ਕੋਕ ਦੁਖਾਰੇ[੫] । ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮਤਾ ਜੌਨ੍ਹ[੬], ਸੁਹਾਈ । ਦ੍ਵੈਤ ਦੁਹਾਗਨਿ ਕੌ[੭] ਦੁਖਦਾਈ ॥ ੫੯ ॥ ਸੁਮਤਿ ਸੁਹਾਗਨਿ ਕੌ[੮] ਸੁਖਕਾਰੀ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਖਿਰੀ ਕੁਮੁਦਨੀ ਬਾਰੀ[੯] ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਤਿਜੁਗ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਬਰਤਾਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲ ਉਦਾਰਾ ॥੬੦॥ ਤਿਸ ਨਿਸ ਗੁਰ ਜਾਗੇਕਿਯ ਮੱਜਨ॥ਮਿਲੇ ਆਨ ਸਭਿਹੀ ਤਬਿ ਸੱਜਨ॥ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਭੂਰੀ॥ਭਾਉ ਸੁ ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਕੀ ਪੂਰੀ॥੬੧॥ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਮੋਦ[੧੦] ਬਢਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਸੁਨਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਮੁਖ ਗਾਈ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੈਠੇ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ। ਸੁਨਿਤਨੌਂ ਮੁੰਦੇ[੧੧]ਕਮਲ ਦਲ ਲੋਚਨ ॥ ੬੨ ॥ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਖੰਡ ਸਰੂਪਾ॥ਜਿਹ ਤੇ ਜਾਨੇ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ॥ਸਗਰੇ ਅੰਗ ਅਡੋਲਰਹਾਏ । ਚਤੁਰ ਮਹੂਰਤ ਜਬੈ ਬਿਤਾਏ॥੬੩॥ ਬਿਕਸੇ ਤਬੈ ਰੁਚਿਰ ਜੁਗ ਲੋਚਨ। ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ[੧੨] । 'ਆਜ ਸਮਾਵਨ ਭਯਾ ਸੁਭਾਏ[੧੩]। ਆਨਹੁ ਸੌਜ[੧੪],ਬਿਲੰਬ ਗਵਾਏ॥੬੪॥ਪੁਸ਼ਪ, ਕਪੂਰ, ਪਟੀਰ[੧੫] ਘਨੇਰਾ। ਕੁਸ਼ਾ[੧੬], ਗੁਲਾਬ ਸੁਗੰਧਿ[੧੭]ਬਧੇਰਾ॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਪਾਵਨ ਸਭਿ ਆਨਹੁ॥ਕਰਹੁ ਹਰਖ

---

[੧]ਖੋ ਗਈ ਹੈ। [੨].[੩]ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ, ਭਗਤੀ ਹੈਨ ਲਹਿਰਾਂ,(ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਚੰਦਰਮਾਂ, (ਜਿਸ ਤੋਂ) ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਧੁਪ ਦੀ ਪੀੜਾ। ਭਾਵ--ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ (ਮਤ) ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ (ਯਾ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ) ਉਸ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ, ਗਯਾਨ (ਉਸ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ) ਚੰਦਰਮਾਂ ਹੈ, (ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਛਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਠੰਢ ਵਰਤਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ) ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ (ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਵਿਸ਼ੇਸ਼--ਸਿੰਧੂ ਰਤਨ ਮਥਨ ਸਮੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਚੰਦਰਮਾਂ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ, ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਚੰਦਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ । [੪]ਸਾਰੇ (ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਚਕੋਰ ਵਾਂਙੂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [੫]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਚਕਵੇ ਵਾਂਙੂ ਦੁਖੀ ਹਨ (ਉਸ ਚੰਦਰਮਾਂ ਕਰਕੇ)। [੬]ਚਾਂਦਨੀ ਵਾਂਙੂ । [੭]ਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪੀ ਦੁਹਾਗਣ ਨੂੰ । [੮]ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਸੁਹਾਗਣ ਨੂੰ। [੯]ਕੰਮੀਆਂ ਦੀ ਵਾੜੀ । [੧੦]ਅਨੰਦ । [੧੧]ਮੀਟੇ। [੧੨]ਬੰਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [੧੩]ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਮਾਵਨ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਦਿਨ ਆਯਾ ਹੈ। [੧੪]ਸਮੱਗਰੀ। [੧੫]ਚੰਦਨ। [੧੬]ਦੱਭ। [੧੭]ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ।

ਕਛਸ਼ੋਕ ਨ ਠਾਨਹ'॥੬੫॥ਸੁਨਿ ਅਸਬਚਨਮ੍ਰਿਦੁਲ ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ।ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਲੋਚਨਜਲਢਰਕੇ*।ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਪਰਯੋ ਸੁ ਰੌਰਾ।ਰੁਦਨ ਕਰਤਿਭੇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਠੌਰਾ॥੬੬॥ਅੱਸੁ ਬਦੀ ਸਪਤਮੀ ਬਾਸੁਰ। ਤਾਂਹੀ ਸਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਜਗ ਗੁਰ। ਤਜਨ ਸਰੀਰਹਿ ਕੀ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ। ਪ੍ਰਗਟੀ ਬਾਤ ਗ੍ਰਾਮ ਬਹੁ ਜਾਨੀ॥੬੭॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਾਨਵ ਆਵਹਿਂ ਧਾਈ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਜਨਮੁ ਫਲ ਪਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਅਸੁ ਪਰ[੧] ਹ੍ਵੈ ਅਸਵਾਰਾ। ਆਇਂ ਧਵਾਇ[੨] ਬਿਹੀਨ ਅਵਾਰਾ[੩]॥੬੮॥ ਚਾਰ ਬਰਨ ਹਿੰਦੂ ਅਰ ਤੁਰਕਾ। ਆਵਹਿਂ ਚਲੇ ਕਰਤਿ ਜਸ ਗੁਰ ਕਾ।ਧਾਇ ਧਾਇ ਪਹੁੰਚੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕਹੈਂ'ਦਰਸ ਤੇ ਰਹਿਂ ਨ ਪਿਛਾਰੀ[੪]॥੬੯॥ ਦੁਰਲਭ ਦਰਸ਼ਨ ਹ੍ਵੈ ਇਕ ਬਾਰਾ। ਜਿਹ ਦਰਸੇ ਅਘ ਮਿਟੈਂ ਅਪਾਰਾ'।ਜਹਾਂ ਜਹਾਂਲਗ ਸੁਧ ਤਬ ਹੋਈ।ਕਾਜ ਬਿਸਾਰਿ ਚਲੇ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੭੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਜੋਗੀ, ਜਤੀ,ਤਪੀ, ਬਖਾਨਸਿ[੫] ਕੋਇ। ਜਿਹ ਜਿਹ ਸੁਧ ਪਾਈ ਜਬਹਿ ਧਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਸੋਇ॥੭੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਧਰਮਸਾਲ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ। ਭਵ ਜੁ ਆਮ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁ ਚੂਰਨ[੬]। ਭਈ ਆਨਿ ਕਰਿ ਭੀਰ ਅਪਾਰਹਿ। ਧੰਨਧੰਨ ਸਭਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਹਿਂ॥੭੨॥ਗੁਰ ਆਨਨ ਆਰੁਨਤਾ[੭] ਆਈ। ਜਿਉ ਅਰਣੋਦਯ ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਾਈ[੮]। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਪਰਵਾਰਾ। ਬਦਨ ਕਮਲ ਜਿਨ ਕੇਰ ਅਧਾਰਾ॥੭੩॥ ਬੇਮੁਖਤਾ ਰਜਨੀ[੯] ਜਹਿਂ ਨਾਸ਼ੀ। ਛਪਿਗੇ ਉਡਗਨ ਕਲਮਲ[੧੦] ਰਾਸੀ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਵਹਿਰ ਨਰਨ ਕੀ ਕਥਾ। ਅਬਿ ਸੁਨੀਏ ਘਰ ਕੀ ਭੀ ਜਥਾ॥੭੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਰਾਜਹੀਂ ਜਿਉਂ ਰਸ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਧੀਰ[੧੧]।ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਕਰੁਨਾ ਮਨੋ ਧਾਰੇ ਪੁੰਜ ਸ਼ਰੀਰ[੧੨]॥੭੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਕਹਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲੇ। 'ਉਠਹੁ ਸਧਾਰਣ ਜਾਇ ਉਤਾਲੇ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਅਰ ਲਖਮੀ ਦਾਸ। ਤਾਂਹਿ ਹਕਾਰਿ ਆਨਿਯੇ[੧੩] ਪਾਸ'॥੭੬॥ਸੁਨਤਿ ਰਜਾਇ ਸਧਾਰਣ ਗਇਓ।ਗੁਰੂ ਸੁਤਨ ਆਗੇ ਤਿਸ਼ਟਇਓ[੧੪]। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ,

---

[੧]ਘੋੜਿਆਂ ਪਰ। [੨]ਦੌੜਾਂਦੇ। [੩]ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ ਦੇ। [੪]ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਈਏ। [੫]ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤੀ [ਸੰਸ:,ਵੈਖਾਨਸ:]। [੬]ਸੰਸਾਰਕ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਚੂਰਨ ਵਤ ਹੈ। [੭]ਮੁੱਖ ਤੇ ਲਾਲੀ। [੮]ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਪਰ ਮਨੋਹਰ ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ। [੯]ਰਾਤ। [੧੦]ਤਾਰਿਆਂ ਰੂਪੀ ਪਾਪ। [੧੧]ਧੀਰਜ ਸਣੇ। [੧੨]ਕਰੁਨਾ ਰਸ (ਵਿਰਾਗ) ਨੇ ਮਾਨੋ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਸਰੀਰ। [੧੩]ਬੁਲਾਇ ਲਿਆਈਏ। [੧੪]ਖੜਾ ਹੋਇਆ। *ਪਾ:–ਫਰਕੇ।

'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਭੀ ਆਜ ਤਿਆਰੀ॥੭੭॥ ਤੁਮ ਕੋ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ॥ ਚਲਹੁ ਹਦੂਰ ਨ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰਾ'। ਗਿਰਾ ਸਧਾਰਨ ਜਲ ਕੀ ਨਜਾਈ। ਮੈਨ ਸਮਾਨ[1] ਨ ਤਿਨਹਿ ਛੁਆਈ[2] ॥ ੭੮ ॥ ਰਿਦੇ ਅਸ਼ਰਧਾ ਜਿਨ ਕੇ ਭਾਰੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕੈਸੇ ਹੋਤਿ ਅਚਾਨਕ ਐਸੇ। ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਬੈਸੇ ਜੈਸੇ॥੭੯॥ ਹਮ ਕੋ ਆਵਤਿ ਨਹਿਂ ਪਰਤੀਤੈ। ਗੈਨ ਪ੍ਰਸੂਨ ਗੰਧਿ ਇਹ ਰੀਤੈ[3]'। ਸੁਨਤਿਓਂ ਤਬੈ ਸਧਾਰਨ ਆਯੋ॥ਜਿਉਂ ਤਿਨ ਕਹਯੋ ਸੁ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੮੦ ॥ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਬਿਲੋਚਨ[4] ਬਾਰੀ[5]। ਬਹਯੋ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੀ। ਧੁਨਿ ਸੁ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਸੁਨਿ ਪਵਿ*ਦ੍ਰਵਤ ਕਠੋਰ ਬਿਸਾਲਾ[6] ॥੮੧॥ਦੋਹਰਾ॥ ਤਬੈ ਸਥਲ ਲਿਪਵਾਇਕੈ ਬਹੁਰੋ ਕੁਸ਼ਾ ਡਸਾਇ[7]†। ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਚੁਫੇਰ ਹ੍ਵੈ ਕਹੈਂ 'ਧੰਨ' ਬਿਸਮਾਇ ॥੮੨॥ਚੌਪਈ॥ਗਈ ਸੁਲਖਣੀ ਫਿਰ ਸੁਧ ਸੋਊ।'ਬਚਨ ਨ ਮਾਨਯੋ ਪੁਤ੍ਰਨ ਦੋਊ। ਨਿਸ ਕੇ ਲਗੇ ਸਮਾਵਨ ਸਾਈਂ। ਥਾਂਇ ਲਿਪਾਇ ਕੁਸ਼ਾ ਬਿਛਵਾਈ' ॥ ੮੩ ॥ ਉਠੀ ਗਮਨ ਕੀਨੋ ਤਿਨ ਤੂਰਨ। ਆਈ ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ। ਭੀਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਿਸਮੈਂ ਹੋਈ॥ਬਾਰਿ ਬਿਲੋਚਨ ਭਰਿ ਕਰਿ ਰੋਈ ॥ ੮੪ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਉਪਜੀ ਰਿਦੇ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਨ ਕਿਯ ਤਿਹ ਕਾਲਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਵਲੋਕਤਿ ਜਬਿ ਆਈ॥ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਸਰਲ ਸੁਖਦਾਈ॥੮੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਜੋ ਤੁਝ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖ ਹੈ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਸੋ ਬਾਤ। -ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹੌਂ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ[8]-ਬਹੁਰ ਨ ਕਹਿ ਪਸ਼ਚਾਤ[9]'॥੮੬॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ਭਈ ਇਹਬਾਨੀ॥ਲਤਾ[10]ਵਾਤ[11] ਤੇ ਜਿਉਂ ਕੁਮਲਾਨੀ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹੁਇ ਨਿੰਮ੍ਰਿ[12]ਬਿਸ਼ਾਲਾ॥ਬੋਲੀ ਬਚਨ'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾਲਾ! ॥ ੮੭ ॥ ਭਲਕੇ ਹੈ ਸ਼ਰਾਧ ਤੁਹਿ ਤਾਤਾ[13]‡। ਜਿਉਂ ਭਾਵਹਿ ਤਿਉਂ ਕਰਿ

[1](ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ)ਮੋਮ ਵਰਗੇ(ਦਿਲਾਂ ਤੇ)।[2]ਨਾ ਪੋਹੀ।[3]ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਂਙੂ ਇਹ ਗੱਲ (ਨਾ ਮੰਨਣ ਯੋਗ)ਹੈ। [4]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ। [5]ਜਲ। [6]ਭਾਵ ਕਰੜਾ ਪੱਥਰ ਬੀ ਪੰਘਰਦਾ ਹੈ। [7]ਦੱਭ ਵਿਛਾਕੇ।[8](ਅੰਤ ਵੇਲੇ)ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।[9]ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਕਹਿਣੀ। [10]ਵੇਲ। [11]ਹਵਾ। [12]ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ ਹੋਕੇ। [13]ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ।

*ਪਾ:-ਪਬ, ਧਵ। †ਐਸੇ ਵਹਿਮ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਸੌਂਦੇ ਨਹੀਂ।

‡ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ੬ ਅੰਕ੪੦ ਤੋਂ ੫੨ ਤੱਕ ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਿਤਰ ਮੁਕਤ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ

(ਬਾਕੀ ਫੁਟ ਨੋਟ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ)

ਸੁਖਦਾਤਾ। ਭਲੀ ਬਾਤ ਜੇ ਕਰਹੁ ਸ਼ਰਾਧੂ। ਬਹੁਰ ਸਮਾਵਹੁ ਬਾਧਾ ਬਾਧੂ[1]! ॥ ੮੮ ॥ ਕਰੁਨਾਨਿਧ! ਤੁਮਰੇ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਮੇਟਨ ਰਚਨ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਜਿ ਆਹੀ। ਦੇਹਿ ਤਜਨ ਅਰ ਜੀਵਨ ਸੋਈ। ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਈ[2]' ॥੮੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਤਾਂਹਿਕੀ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਸੁਭ ਰੀਤਿ। ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਸੁਹਾਵਨੀ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਕੇ ਮੀਤ ॥੯੦॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਰੋਣੀ! ਬਚਨ ਰੁਚਿਰ ਤੈਂ ਕਹੇ। ਸੈਜ ਤਿਆਰ ਕਰਹੁ ਹਮ ਰਹੇ।ਕਰਹਿੰ ਸ਼ਰਾਧ ਅਸ਼ਟਮੀਬਾਸੁਰ। ਪੁਨ ਨੌਮੀ ਦਿਨ ਸਗਰੋ ਰਹਿ ਕਰਿ॥੯੧॥ਦਸਮੀ ਕੇ ਦਿਨਹੋਇ ਤਯਾਰੀ। ਰਾਖਹੁ ਸੇਜ ਉਨਾਵਹੁ ਸਾਰੀ'। ਕੁਸ਼ਾ ਗੁਲਾਬ ਪਟੀਰ[3] ਉਚਾਇ। ਰਖਵਾਏ ਸਭਿਹੀ ਇਕ ਥਾਏਂ॥੯੨॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਹਰਖੇ ਰਿਦੇ ਭਯੋ ਸੁਖ ਭਾਰੀ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਅਰ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰਾ।ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤਿਹਕਾਲ ਅਪਾਰਾ ॥ ੯੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋਖ ਬਾਰਿ ਬਾਰਜ ਦੁਖੀ, ਬਰਖਨੋ ਮਾਨਹੁ ਬਾਰਿ[4]। ਕਹਹਿੰ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿ ਤਬਹਿ 'ਦਰਸ ਕਰਹਿੰ ਦਿਨ ਚਾਰ' ॥੯੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਹਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਸ਼ਬਦ ਪਢਹਿ ਪੁਨ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਦੇਖਤਿ ਸਫਲ ਕਰਹਿੰ ਨਿਜ ਲੋਚਨ। ਪਾਵਹਿੰ ਸੁਖ ਭੇ ਸੰਕਟ ਮੋਚਨ[5] ॥੯੫॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ 'ਸਮਾਵਨ ਕੋਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੫੪ ॥

---

[1]ਹੇ ਪੀੜ ਨਾਸ਼ਕ! [2]ਹੈ। [3]ਚੰਦਨ। [4]ਜਲ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਤੇ ਦੁਖੀ ਕਮਲ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਸੀਂਹ ਵੱਸ ਪਵੇ। [5]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ।

☞ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਤਮ ਦਾਨਦੇਕੇ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੱਸਿਆਸੀ ਕਿ ਮੁਕਤ ਪੁਰਖਨੂੰ ਸ਼੍ਰਾਧ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਇਹ ਲਿਖਣਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰਾਧ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਬਿਨੇ ਕਰਨ ਤੇ ਆਪ ਚਖੰਡ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੁਕ ਗਏ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਦਾ ਆਖੇਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ੁਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਲਿਖਦੇ ਲਿਖਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਐਉਂ ਵਰਣਨ ਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਓਹ ਆਪ ਅਲਪੱਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਰਬੱਗ ਦੀ ਗਤੀ, ਸਰਬੱਗ ਦੇ ਅਟੱਲ ਵਾਕ, ਸਰਬੱਗ ਦੀ ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਅਟੱਲ ਵੇਗ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਰਾਧਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਤਿੱਥ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਬਦਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਨਾ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤੇ ਨਾਂਹੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ।

੫੫. [ਗੁਰੂ ਭਜਨ ਮਹਾਤਮ। ਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ। ਸਮਾਵਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਹੰਬੀਜ ਮਮਤਾ ਸ਼ਿਫਾ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਬਡ ਟਾਸ।
ਜਗ ਦਲ ਦੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਲਗੇ ਗੁਰ ਭਜਿ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ ॥੧॥

[ਅਹੰ=ਮੈਂ, ਮੈਂ ਪੁਨਾ, ਅਹੰਤਾ। ਮਮਤਾ=ਮੇਰਾ ਪਨਾ, ਮਮੱਤ੍ਵ।
ਸ਼ਿਫਾ=ਜੜ੍ਹ, ਜੜ੍ਹ ਜੋ ਜਾਲੇ ਵਾਂਙੂ ਫੈਲਾਈ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਸ਼ਿਫਾ]
(ਅ) ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ 'ਸ਼ਿੰਬਾ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੈ ਫਲੀ (ੲ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਲਿਖਤੋਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ 'ਸਿਟੇ' ਭੀ ਹੈ, ਸਿੱਟੇ ਜੋ ਕਣਕ ਆਦ ਨੂੰ ਫਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
ਰਾਗ=ਪਿਆਰ। ਦ੍ਵੈਖ=ਵੈਰ। ਟਾਸ=ਟਾਹਣ। ਦਲ=ਪੱਤੇ।]

ਅਰਥ—ਅਹੰਤਾ (ਰੂਪੀ) ਬੀਜ ਹੈ, ਮਮਤਾ (ਰੂਪੀ) ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਵਡੇ ਟਾਹਣ ਹਨ, ਜਗਤ (ਵਿਚ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਜੀਵ) ਪੱਤੇ ਹਨ, ਦੁਖ ਸੁਖ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ) ਫਲ ਲੱਗੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਅੱਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ, ਹੇ ਮਨ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਜ (ਜੋ ਇਸ ਦਾ) ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ।

ਚੌਪਈ ॥ ਸਪਤਮਿ ਬਾਸੁਰ[1] ਸਗਰੋ ਐਸੇ। ਬੀਤ ਗਯੋ ਬਰਨਨ ਕਿਯ ਜੈਸੇ। ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਨਰ ਜੋ ਤਹਿਂ ਗਏ। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਰਹਤਿ ਸੋ ਭਏ॥੨॥ ਰੈਨ ਬਿਖੇ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਸੋਏ। ਜਿਨ ਮਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਭਿਗੋਏ। ਸਵਾ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਰਹਿ ਜਬਿਹੀ। ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਿਯੋ ਉਠਿ ਤਬਿਹੀ॥੩॥ ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਾਈਂ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਈ। ਕਿਰਤਨ ਸੁਨਹਿਂ ਏਕ ਮਨ ਹੋਈ। ਰਿਦੇ ਬਿਕਾਰ ਨ ਬਜਾਪੇ ਕੋਈ ॥੪॥ ਅਸ਼ਟਮਿ ਦਿਵਸ[2] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਯੋ ਭਾਨਾ[3]। ਭੋਜਨ ਭੇ ਤਯਾਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਧਰਮਸਾਲ ਤੇ ਉਠਿ ਸੁਖਰਾਸਾ।ਗਏ ਸੁਲਖਨੀ ਕੇਰ ਅਵਾਸ॥੫॥ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਲਗੇ ਕਰਾਵਨ ਸ੍ਰਾਧੁ*। ਭਜਹਿਂ ਸਾਧੁ ਜਿਹ† ਪਰਮ ਅਗਾਧੁ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਕਤਿ ਲੇਇ ਜਿਨ ਨਾਮੂ। ਤਾਂਹਿ ਸ੍ਰਾਧ ਕਜਾ ਕਰਿਬੇ ਕਾਮੂ ॥੬॥ ਤੱਦਜਪਿ ਨਰ

[1]ਸਪਤਮੀ ਦਾ ਦਿਨ। [2]ਅਸ਼ਟਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ। [3]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ। *ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ, ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਖਟਕ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ, ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ:—ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਹੀਂ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ। (ਅੰਕ ੭) ਆਪ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ—ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਕਤਿ ਲੇਇ ਜਨ ਨਾਮੂ। ਤਾਹਿਂ ਸ੍ਰਾਧ ਕਜਾ ਕਰਿਏ ਕਾਮੂ। (ਅੰਕ ੬)। ਸਭ ਤੇ ਵਡੀ ਉਗਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ—ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ ॥ ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥

†ਪਾ:—ਜਿਹ ਮਧ ਰਾਜਹਿਂ।

ਮਿਰਯਾਦਾ ਪਾਰਨ[1]। ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਿਹੀਂ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ। ਹੁਤੀ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋ ਸਾਰੀ। ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਨਿ ਅਘਹਾਰੀ[2] ॥ ੭ ॥ ਉਠਿ ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਦੇਗ਼ ਸਥਾਨਾ। ਸਰਬ ਬਿਲੋਕੇ ਭੋਜਨ ਨਾਨਾ*। ਠੌਰ ਠੌਰ ਨਰ ਭੇਜਿ ਬੁਲਾਏ। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਸਭਿ ਹੀ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੮ ॥ ਪੰਡਿਤ ਸੰਨਯਾਸੀ ਬੈਰਾਗੀ। ਜੋਗੀ ਪੁਨ ਆਏ ਬਡਭਾਗੀ। ਅਵਰ ਭੇਖ ਕੇਤਿਕ ਤਹਿਂ ਆਏ†। ਸਭਿ ਗੁਰ ਪਾਂਤਹਿਪਾਂਤਿ[3] ਬਸਾਏ॥੯॥ ਚਾਰ ਬਰਨ ਹਿੰਦੂ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਿ ਦੀਨ ਬਿਠਾਈ। ਮਿਲੇ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਪਾਂਤਿ ਬਸਾਈ[4] ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਕੰਦਾ ॥ ੧੦ ॥ ਆਇਸੁ ਦੀਨ ਅਰਾਲਕ[5] ਤਾਈਂ। 'ਪ੍ਰਥਮੇ ਸੱਤਿਨਾਮ ਮੁਖ ਗਾਈ। ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਹੁ ਅਹਾਰ ਬਰਤਾਈ। ਜੋ ਕੋ ਚਹੈ ਸੁ ਦਿਹੁ ਪਹੁੰਚਾਈ' ॥ ੧੧ ॥ ਊਚੇ ਥਲ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਪ੍ਰੋਸਨ ਲਗੇ[6] ਅਹਾਰ ਘਨੇਰਾ। ਬਹੁਤ ਰਸੋਈਏ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਦੇ ਆਵਹਿਂ ਜਾਂਹੀ। ਬਹੁਰ ਨ ਜਾਚਨ ਕੀ ਰਹਿ ਚਾਹੀ। ਜਹਿਂ ਮਾਨਵ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹੀ। ਸਭਿਨਿ ਦੀਨ ਕੋ ਛੂਛ ਨ ਆਹੀ ॥ ੧੩ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿੱਤ[7] ਕਚੌਰੀ ਪੂਰੀ। ਪਾਇਸ[8] ਪੂਪ[9] ਸਾਦ ਜਿਨ ਭੂਰੀ[10]। ਸਿਤਾ[11] ਘ੍ਰਿੱਤ ਬਹੁ ਊਪਰ ਪਾਏ। ਦਧਿ[12] ਸਲ-ਵਨ[13] ਨੀਕੇ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੧੪ ॥ ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਪਹਿਤ[14] ਜੁ ਚਾਹੀ। ਤੁਰਤ ਪੁਚਾਵਹਿਂ ਸਭਿ ਕੇ ਪਾਹੀ। ਭਯੋ ਅਹਾਰ ਅਖੁਟ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਬਿਸਮ ਭਏ ਗਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਜਾਤੀ ॥ ੧੫ ॥ ਸਰਬ ਅਘਾਇ ਉਠੇ ਜਿਹ ਕਾਲਾ। ਕਹਯੋ ਅਰਾਲਕ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਲੇਹੁ ਅਚਵ ਅਬਿ ਆਪ ਅਹਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਦੇਗ਼ ਕੀ ਕੀਜੈ ਕਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਲੌ[15] ਜੋ ਕੋਈ। ਆਵਹਿ ਜੇ, ਅਚਵਾਉ[16] ਰਸੋਈ'। ਅਸ ਕਹਿ ਧਰਮਸਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਆਏ। ਬੈਠੇ ਨਰ ਦਰਸਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਏ॥੧੭॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌ ਸੁਧ ਅਸ ਹੋਈ। 'ਲਗੇ ਸਮਾਵਨ ਜਗ ਗੁਰ ਜੋਈ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧਨੀ ਸ਼ਾਹ ਜੇ ਰਾਜਾ। ਦੂਰਨ

[1]ਪਾਲਣ ਲਈ। [2]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [3]ਪੰਗਤੀਆਂ ਲੁਆ ਕੇ। [4]ਪੰਗਤਾਂ ਬਿਠਾਈਆਂ। [5]ਰਸੋਈਏ। [6]ਪਰੋਸਣ ਲਗੇ। [7]ਕੜਾਹ। [8]ਖੀਰ। [9]ਪੂੜੇ। [10]ਬੜੇ ਸੁਆਦ ਵਾਲੇ। [11]ਖੰਡ। [12]ਦਹੀਂ। [13]ਸਲੂਣੇ। [14]ਦਾਲ। [15]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਬੀਤੀ ਤਕ। [16]ਛਕਾਓ।

*ਪਾ:-ਚਉਂਕਾ ਠਾਨ ਸੁੰਦਰ ਅਸਥਾਨਾ। ਸਰਬ ਬੋਲ ਕੈ ਦਿਜਨ ਬਖਾਨਾ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਜੇ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬਸਤੀ ਸੀ, ਰੌਣਕ ਅਪਾਰ ਸੀ ਪਰ ਆਣ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ।

ਆਵਹਿ ਤਜਿ ਤਜਿ ਕਾਜਾ॥੧੮॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸੁਨਹਿ ਜੋ ਕੋਈ। ਆਵਹਿ ਧਾਇ ਦੇਖਿ ਹੈ ਸੋਈ। ਪਾਰਸ ਲੈਨਿ ਰੰਕ[1] ਜਿਮ ਦੌਰੇ। ਆਵਹਿਂ ਮਗ ਗੁਰ ਕੇ ਚੌਫੇਰੇ ॥੧੯॥ ਨਰਨਾਰੀ ਉਰ ਧਾਰਿ ਹੁਲਾਸੂ। ਭੇ ਬਿਰਕਤ ਸਮ ਤਜੇ ਅਵਾਸੂ[2]।ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸੁਧ ਹੋਈ।ਟੋਨਾ ਕਰਿ ਮੋਹੇ ਜਨੁ ਸੋਈ[3] ॥੨੦॥ ਬਰਜੇ ਰਹੈਂ ਨ ਕਿਸੁ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਆਵਹਿ ਗਮਨੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਜਿਨਕੋ ਸ਼ਕਤਿ ਚਲਨ ਮਗ ਨਾਂਹੀ।ਦੁਰਬਲ[4] ਅੰਗਹੀਨ ਜੋ ਆਹੀਂ॥੨੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਤ ਸੁਨਹਿ ਜਿਸ ਨਿਕਟ ਤੇ ਸ਼੍ਰਵਨ ਦੁਆਰਾ ਸੋਇ। ਪਾਵਤਿ ਬਲ ਜਨੁ[5] ਤਨ ਬਿਖੇ ਚਲਨ ਹਰਖ ਮਨ ਹੋਇ ॥੨੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਦਤ ਭਈ ਸੁਧ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਾਰੇ।—ਲਗੇ ਤਜਿਨਿ ਤਨ ਪ੍ਰਥਮ ਉਚਾਰੇ[6]—। ਜਿਹ ਜਿਹ ਸੁਨੀ, ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਹ ਆਵਨ। ਧਾਏ ਨਰ ਨਿਜ ਦੋਖ ਨਸਾਵਨ ॥੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਸੋਂ ਅਸ ਆਇਸੁ ਹੋਈ। 'ਦੇਗ਼ ਅਹਾਰ ਅਚੈ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਨੀਚ ਕਿ ਊਚ ਰਾਇ[7] ਕੇ ਰਾਨਾ। ਭੋਜਨ ਖਾਇਂ ਦੇਗ ਤੇ ਨਾਨਾ ॥ ੨੪॥ਅਪਨਾ[8] ਕੋ ਨਕਰਹਿ ਪੁਰਿਆਏ[9]।ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਸਭਿਹੂੰਨ ਸੁਨਾਏ[10]। ਅਸ਼ਟਮਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤਨੋ ਸੋਈ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਰਿਭੀਰ ਬਹੁਹੋਈ॥੨੫॥ ਏਕ ਸਹਸ ਦੋ ਸਹਸ ਕੇ ਟੋਲਾ। ਆਇ ਹਰਹਿਂ ਕਰਿ ਦਰਸ ਅਮੋਲਾ। ਮਿਲਹਿ ਪਰਸਪਰ ਸੁਜਸ ਸੁਨਾਵਹਿਂ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ! ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ!!' ਗਾਵਹਿ॥੨੬॥ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਹੋਵਤਿ।ਮਨਹੁ ਕੁਕਰਮਨਿ ਕੀ ਮਲ ਧੋਵਤਿ। ਦੇਖਹਿ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਜਸ ਇੱਛਾ ਤਸ ਪੁਰਹਿ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੭॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੈਸ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਹੁ ਆਏ। ਸ਼ੂਦਰ ਤੁਰਕ ਭੀਰ ਧਰਿ ਭਾਏ।ਜੇ ਮੁਲਤਾਨ ਮਦੀਨੇ ਮਾਂਹੀ। ਮੱਕੇ ਪੀਰ ਸ਼ਕਤਿਧਰਿ ਆਹੀਂ ॥੨੮॥ ਗੁਰ ਸੁਧ ਸੁਨਤਿ ਬੇਗ ਸੋ ਆਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਜਨਮ ਫਲ ਪਾਏ। ਅੰਬੀਏ[11]ਬਹੁਰ ਔਲੀਏ[12]ਜੇਈ।ਹੁਤੇ ਪਿਕੰਬਰ,ਆਏ ਤੇਈ॥੨੯॥ ਸਭਿਕੋ ਆਇਸੁ ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ। ਬਰਤੈ ਦੇਗ਼ ਸੁ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਜੱਦਪਿ ਅਨ-

---

[1]ਕੰਗਾਲ। [2]ਵਿਰਕਤਾਂ ਵਾਂਙੂ ਛੱਡਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ। [3]ਮਾਨੋਂ ਟੂਣੇ ਨਾਲ ਮੋਹਿਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ (ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ), ਭਾਵ ਅਧਿਕਤਾ ਤੋਂ ਹੈ। [4]ਕਮਜ਼ੋਰ। [5]ਜਾਣ ਲਓ, (ਅ) ਮਾਨੋਂ। [6]ਭਾਵ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਨੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ। [7]ਰਾਜਾ। [8]ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ। [9]ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਕੇ। [10]ਸਿੱਖਾਂ ਮੁੜਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਇਹ ਗੱਲ। [11]ਨਬੀ ਭਾਵ ਉੱਚੇ ਵਲੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ। [12]ਵਲੀ।

ਗਨ ਮਾਨਵ ਭੀਰ।ਤੋਟ ਨ ਆਵਤਿ ਭੁਈ ਗਹੀਰ[1]॥੩੦॥ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮੈਂ ਹੈ ਨਰ ਜਾਂਹੀ*। ਇਤੋ ਅਹਾਰ ਆਇ ਕਿਸ ਥਾਂਹੀ†। ਲਖਿ ਨ ਸਕੈਂ, ਸਭਿ ਕੀ ਮਤਿ ਹਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ' ਉਚਾਰੀ ॥੩੧॥ ਭੀਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਭਈ ਚੁਫੇਰੇ। ਬੰਦਹਿਂ, ਜਾਨਹਿਂ-ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ। ਜਨਮ ਹਮਾਰੋ ਸਫਲੋ ਹੋਵਾ। ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ ਇਸ ਛਿਨ ਮੁਖ ਜੋਵਾ-॥੩੨॥ਛਪੈ ਛੰਦ॥ ਚਉਰਾਸੀ ਜੋ ਸਿੱਧ ਨਾਥ ਨਉਂ ਜਤੀ ਮਿਲੇ ਤਬਿ। ਸੁਧ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨਨ ਬਿਖੈ ਸੰਗ ਗੋਰਖ ਲੈਕੇ ਸਭਿ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਤਤਕਾਲ ਆਇਗੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਰਖਾਇ ਬਦਨ 'ਆਦੇਸ਼' ਉਚਾਰਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਨਮਾਨ ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਕਰਿ ਪਰਸਪਰ। ਪੁਨ ਤਟ ਡੇਰਾ ਐਰਾਵਤੀ ਕਰਨੈ ਰਿਦੇ ਆਨੰਦ ਭਰਿ॥੩੩॥ ਤਿਹ ਅਨਮਿਖ‡ ਮੁਖ ਭਈ ਅਰੁਨਤਾ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ[2]। ਸਵਿਤਾ ਦਿਪਤ ਪ੍ਰਭਾਤਿ[3], ਸਿੱਖ ਮੁਖ ਅਪਜ ਬਿਗਾਸੀ[4]। ਚਖ ਚਕੋਰ ਚਿਤਵੰਤਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚਾਰੁ ਬਦਨ ਛਬਿ[5]। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਇ ਰਿਦੇ ਸਭਿ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਦਭੁਤ ਭਯੋ ਕਹਿ ਨ ਜਾਇ ਕਵਿ ਅਲਪ ਮਤਿ। ਸਭਿ ਅਹਿਪਤ[6], ਗਣਪਤਿ[7], ਸਾਰਦਾ[8], ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਜਿਹ ਅਲਖ ਗਤਿ ॥ ੩੪ ॥ ਨੌਮੀ ਕੇ ਦਿਨ ਅਮਰ ਧਰੇ ਮਾਨੁਖ ਤਨ[9] ਆਏ। ਇੰਦ੍ਰ,ਚੰਦ੍ਰ,ਦਿਨਿੰਦ,ਪੌਨ ਅਲਕਿੰਦ੍ਰ[10] ਸੁਹਾਏ। ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ, ਜਲਪਤਿ[11], ਜਯੰਤ[12] ਅਪਰ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਭਿ ਹੀ। ਤੇਤਿਸ ਕੋਟ ਸਮੂਹ ਆਨ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਤਬਿਹੀ। ਪੁਨਿ ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਨਿਜ ਰੂਪ ਧਰਿ ਪ੍ਰਗਟਿ ਭਏ ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ। ਮਿਲਿ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਉਸਤਤਿ

---

[1](ਦੇਗ) ਅਤੁਟ ਹੋ ਗਈ। [2-3]ਅਨ ਮਿਖ [ਸੰਸ:, ਅਨਿ ਮਿਖ=ਬਿਨਾਂ ਝਮਕੇ] ਇਕ ਟਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਮੁਖ ਨੂੰ ਇਕ ਟਕ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ), ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਲਾਲੀ ਵਾਲੀ ਜੋਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ, (ਜੈਸੇ ਕਿ) ਪ੍ਰਭਾਤ ਦਾ ਸੂਰਜ (ਲਾਲੀ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ। [4]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਕਵਲ ਵਾਂਙੂ ਖਿੜੇ [ਅਪ+ਜ=ਕਵਲ]। [5](ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ) ਨੇਤ੍ਰ ਚਕੋਰ ਵਾਂਙੂ ਵੇਖਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਵਰਗੀ) ਛਬੀ ਨੂੰ। [6]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। [7]ਗਣੇਸ਼। [8]ਸਰਸ੍ਵਤੀ। [9]ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਧਾਰਕੇ। [10](ਅਲਕਾ ਪੁਰੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਭਾਵ) ਕੁਬੇਰ। [11]ਵਰੁਣ। [12]ਇੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਉਪੇਂਦ੍ਰ। (ਅ) ਰੁਦ੍ਰ।

*ਪਾ:-ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। †ਪਾ:-ਤੁਜਾਰੀ।

‡ਪਾ:-ਤਿਹ ਨਿਮਿਖ=ਓਹ ਹੀ ਵਕਤ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਤੇ)।

ਭਨਹਿ ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਕਰ ਹਰਖ ਉਰ* ॥ ੩੫ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ॥ 'ਨਮਸਤ[੧] ਆਦਿ ਰੂਪਣੰ ਸਮਸਤ ਮੈਂ[੨] ਬਿਰਾਜਿ ਹੀ। ਮਯੰਕ ਮਾਂਹਿ ਕ੍ਰਾਂਤਿ, ਮਾਰਤੰਡ ਦੀਪ ਛਾਜਿਹੀ[੩]। ਸਪੰਦ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੰਜਨੰ ਜਲੇ ਦ੍ਰਵੰਤਿ ਰੂਪ ਹੌ[੪]। ਅਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਵਿਕਾਸ਼ ਤ੍ਵੈ, ਧਰਾ ਧ੍ਰਿਤੀ ਅਨੂਪ ਹੌ[੫] ॥ ੩੬ ॥ ਸੁ ਤੇਜ ਮੈਂ ਹੁਤਾਸਨੰ, ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮੈ ਗੰਭੀਰਤਾ[੬]। ਸੰਤੋਖ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੋ ਛੱਤ੍ਰੀਨ ਬੀਰ ਬੀਰਤਾ[੭]। ਮਝਾਰ ਬੈਸ਼ ਬਾਨਜੰ, ਸੁ ਸੇਵ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਵਾਨਯੰ[੮]। ਭਿਖਾਰਿ ਮਾਹਿ ਜਾਚਨਾ ਦਤਾਰ ਮਾਂਹਿ ਦਾਨਯੰ[੯] ॥ ੩੭ ॥ ਨਰੇਸ਼ ਮੈਂ ਨਰੇਸ਼ਤਾ ਸੁ ਰੰਕ ਮਾਂਹਿ ਰੰਕਤਾ[੧੦]। ਸਥਾਵਰੋ ਸਥਿਰਤਤਾ, ਚਰੀ ਬਿਖੈ ਚਰੰਤਤਾ[੧੧]। ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮੈਂ ਦਯਾ ਸਰੂਪ, ਕ੍ਰੂਰਮੈ ਸੁ ਕ੍ਰੂਰਤਾ[੧੨]। ਕਿ ਊਨ ਮਾਹਿ ਊਨਤਾ, ਸੰਪੂਰਨੰ ਸਪੂਰਤਾ[੧੩] ॥ ੩੮ ॥ ਸਮੂਹਮੈ ਸਮੂਹ ਰੂਪ, ਬੀਜ ਬੀਚ ਬੀਜਤਾ[੧੪]। ਸਰੋਸ ਮਾਂਹਿ ਰੋਸਤਾ, ਪ੍ਰਸੀਜ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੀਜਤਾ[੧੫]। ਤਪੀ ਬਿਖੈ

---

[੧]ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। [੨]ਆਦਿ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ। [੩]ਚੰਦ ਵਿਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀ (ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੁਸੀਂ ਹੋ) ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਹੋਕੇ ਤੁਸੀਂ) ਫਬ ਰਹੇ ਹੋ। [੪](ਪ੍ਰਭੰਜਨ) ਵਾਯੂ ਵਿਚ (ਆਪ) ਵੇਗ (ਰੂਪ ਹੋ), ਜਲ ਵਿਚ (ਆਪ) ਦ੍ਰਵਣ (ਵਹਿਣ) ਰੂਪ ਹੋ। [੫]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ (ਤੁਸੀਂ) ਫੈਲਾਵ ਰੂਪ ਹੋ, ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਅਚਰਜ ਧੀਰਜ (ਯਾ ਟਿਕਾਉ) ਰੂਪ ਹੋ। [੬]ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਤੇਜ (ਰੂਪ ਹੋ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰਤਾ (ਰੂਪ ਹੋ)। [੭]ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ (ਰੂਪ ਹੋ) ਤੇ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬੀਰਤਾ (ਰੂਪ ਹੋ)। [੮]ਵੈਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਣਜ ਰੂਪ ਹੋ, ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਵਿਚ (ਸੇਵ ਵਾਣਯੰ) ਸੇਵਾ ਰੂਪ ਹੋ। [੯]ਭਿਖਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਮੰਗ (ਤੇ) ਦਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਦਾਨ ਰੂਪ ਹੋ। [੧੦]ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਜ (ਰੂਪ ਹੋ) ਕੰਗਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗ਼ਰੀਬੀ (ਰੂਪ ਹੋ)। [੧੧]ਸਥਾਵਰ (=ਨਾ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ, ਪੱਥਰ ਬ੍ਰਿਛ ਆਦਿ) ਵਿਚ ਟਿਕਾਉ (ਤੇ) ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਲ (ਰੂਪ ਹੋ)। [੧੨]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਤੇ ਕਠੋਰ ਵਿਚ ਕਰੜਾਈ ਰੂਪ ਹੋ। [੧੩]ਊਣਿਆਂ ਵਿਚ ਊਣਤਾ, ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰਨਤਾ(ਰੂਪ ਹੋ)। [੧੪]ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾਪਨ, (ਤੇ)ਬੀਜ ਵਿਚ ਬੀਜਤਾਈ(ਪੁੰਗਰਣ) ਰੂਪ ਹੋ। [੧੫]ਗੁਸੈਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਸਾ ਰੂਪ ਹੋ (ਤੇ) ਪ੍ਰਸੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਰੂਪ ਹੋ।

*ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਯਾਦ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਬੀ, ਵਲੀ, ਫਕੀਰ, ਪੀਰ; ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ, ਗਣੇਸ਼, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਇੰਦਰ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ, ਪੌਣ, ਕੁਬੇਰ, ਬ੍ਰਹਸਪਤ, ਵਰੁਣ, ਉਪੇਂਦ੍ਰ, ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤੇ, ਤੇ ਚਾਰੋਂ ਵੇਦ (ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ) ਸਾਰੇ ਆਏ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸਤੋਤ੍ਰ ਗਾਉਣ ਲੱਗੇ ਜੋ ਅਗੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਆਪ ਨੇ ਸਫੁਟ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ, ਵਲੀ, ਫਕੀਰ, ਵੇਦ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਯਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਆਪ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ।

ਤਪੀਤਤਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਾ[1]। ਜਿ ਤੱਤ ਗ੍ਯਾਤ ਮਾਨਵੇ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਐਸ ਭਾਸਤਾ[2] ॥ ੩੯ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮਸਤ ਲੋਕ ਕੇ ਸਮਸਤ ਕੇਰ ਕਾਰਣੈਂ[3]। ਸਮਸਤ ਕੋ ਸਮ੍ਹਾਰਿ ਕੈ[4] ਕਰੰਤਿ ਪ੍ਰੱਤਿਪਾਰਣੈਂ[5]। ਸਮਸਤ੍ਰ ਕੇ ਸੰਘਾਰਕੈ ਸਮਾਨ ਕੋਇ ਔਰ ਨਾਂ[6]। ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤੇ* ਕਹੂੰਕ ਊਣ ਠੌਰ ਨਾਂ[7] ॥ ੪੦ ॥ ਸਮਸਤ ਬੀਚ ਤੂੰ ਬਸੈਂ, ਸਮਸਤ ਮਾਂਹਿ ਤੋਹਿ ਹੈਂ[8]। ਮਿਲੇ ਨਿਰਾਲਮਾ ਰਹੈਂ, ਅਲੇਪ ਹੈਂ ਅਮੋਹ ਹੈਂ[9]। ਅਨਾਦਿ ਤੂੰ, ਅਜਾਦਿ[10] ਤੂੰ, ਸਕੈਵਲੈ[11], ਅਕਾਰਣੋ। ਅਸੰਗ ਹੋ, ਅਭੰਗ ਹੋ, ਅਨੰਗ ਦੋਖ ਹਾਰਣੈਂ[12] ॥ ੪੧ ॥ ਅਨੰਤ, ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ, ਸਰਬ ਕੰਤ[13], ਮੋਹ ਭੰਜਨੈ। ਅਧਾਰ ਲੋਕ ਚਉਦਹੂੰ, ਅਪਾਰਰੂਪ, ਰੰਜਨੈ[14]। ਨਿਰੰਜਨੈ[15] ਅਗੰਜਨੈ[16], ਅਸ੍ਰਿਜਨੈ[17] ਸੁਜਾਨਿਯੈ[18]। ਸਦੀਵ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਭੂਤ ਭਬਿਯੈ ਬਖਾਨਿਯੈ[19] ॥੪੨॥ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਪਦੇਸਿਯੈ[20]। ਪਖੰਡ ਕੋ ਨਿਕੰਦਿ ਕੈ ਨ ਮਾਨ ਛੇਰਿ ਲੇਸਯੈ[21]। ਅਨੰਦ[22], ਹੀਨ ਦ੍ਵੰਦ ਕੈ[23], ਮੁਕੰਦ[24], ਸਰਬ ਬੰਦ ਜੂ[25]। ਨਮਸਤਯੈ[26], ਨਮਸਤਯੈ, ਨਮਸਤਯੈ, ਗੁਬਿੰਦ ਜੂ ॥੪੩॥ ਛਪਯ ਛੰਦ॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਸਤਾਰ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਜਗ ਕੀਨੀ। ਪੂਰਬ ਸਾਧਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਤਿ ਔਰੇ ਬਿਧਿ

---

[1]ਤਪੀਆਂ ਵਿਚ ਤਪੱਸ੍ਯਾ (ਤੇ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਾ (ਰੂਪ ਹੋ)। [2]ਜੋ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਭਾਸਦਾ ਹੈ:—[3](ਕਿ ਤੁਸੀਂ) ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ, ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋ। [4]ਸੰਭਾਲਕੇ। [5]ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। [6]ਸਰਬ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੋ, ਆਪ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ (ਬਲੀ) ਨਹੀਂ। [7]ਕੋਈ ਊਣੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। [8]ਸਾਰੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹਨ। [9]ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹੋ, (ਫਿਰ) ਵੱਖਰੇ ਹੋ, ਅਲੇਪ ਹੋ, ਮੋਹ ਰਹਿਤ ਹੋ। [10]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਆਦਿ ਬੀ ਤੂੰ ਹੈਂ। [11]ਸਦਾ ਮੁਕਤ। ਸਕੇਵਲ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਮ, ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। [12]ਕਾਮ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। (ਅ) ਅਸ਼ਰੀਰ ਹੋ, ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਹੋ। [13]ਬੇਅੰਤ ਹੋ, ਸ੍ਰੀ ਦੇ ਵਡੇ ਹੋ, ਸਾਰੀ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ) ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ। [14]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। [15]ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਹੋ। [16]ਨਾ ਗੰਜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। [17]ਉਤਪਤੀ ਰਹਿਤ ਹੋ। [18]ਸਰਬ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। [19]ਪਿਛਲੇ (ਹੁਣ ਦੇ ਤੇ) ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 'ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ' ਕਿਹਾ ਹੈ। [20]ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਆਪ ਨੇ)। [21]ਰਤਾ ਬੀ। [22]ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੋ। [23]ਦ੍ਵੰਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ। [24]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੋ। [25]ਸਭ ਦੇ ਬੰਦਨਾਂ ਜੋਗ ਜੀ। [26]ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

*ਪਾ:—ਬਿਰਾਜਹੀ।

ਚੀਨੀ। ਤਿਨ ਤੇ ਤੁਮਹਿੰ ਸੁਖੇਨ ਕੀਨ ਇਹੁ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨੀ। ਗਾਡੀਰਾਹੁ ਚਲਾਇ ਨਰਨ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿਦੀਨੀ। ਪ੍ਰਭੁ! ਨਮਹਿ ਨਮਹਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਨਮਹਿ, ਚਰਨਸ਼ਰਨ ਤਾਰਨ ਤਰਨ। ਦੁਖ ਦਰਨ, ਕਰਨ ਸੁਖ, ਹਰਨ ਅਘ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਾਰਨ ਕਰਨ'॥੪੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਕਰਿ ਉਸਤਤਿ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਰਹੇ ਨਗਰ ਕਰਤਾਰ।ਅਨਿਕ ਲੋਕ ਜਹਿਂ ਆਵਈਂ,ਹੋਵਤਿ ਜੈਜੈਕਾਰ ॥੪੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਪੰਥਿ[1]ਬਧੇਰੇ। ਦਰਸ ਕਰਨ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਘਨੇਰੇ।ਆਵਹਿਂ ਚਲੇ,ਭੀਰ ਬਡ ਹੋਈ। ਜਿਨ ਕੀ ਸੰਖ੍ਯਾ[2] ਆਇ ਨ ਕੋਈ ॥੪੬॥ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਕੋਸ ਚਉਫੇਰੇ।ਆਇ ਨਰਨ ਕੀਨੇ ਬਹੁ ਡੇਰੇ।ਸਰਬ ਰਹੇ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ਜਾਗ੍ਰਨ ਕੀਨੋ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ॥੪੭॥ਅਰਧ ਬਿਭਾਵਰਿ[3] ਹੋਈ ਜਬਿਹੀ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਆਇਸੁ ਦੀ ਤਬਿਹੀ। 'ਚੰਦਨਯੁਤ ਘਨਸਾਰ[4] ਗੁਲਾਬਾ। ਮ੍ਰਿਗਮਦ[5] ਘਸਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸ਼ਿਤਾਬਾ[6] ॥ ੪੮ ॥ ਅਪਰ ਸੁਗੰਧਿ ਸਰਬ ਮਹਿਕਾਵਹੁ। ਸਗਰੇ ਸਦਨ ਬਿਖੇ ਛਿਰਕਾਵਹੁ। ਨੀਕੀ ਆਨਹੁ ਕੁਸ਼ਾ ਬਿਛਾਵਹੁ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਕੀਰਤਨ ਗਾਵਹੁ॥੪੯॥ ਜਿਤੇ ਬੇਦ ਪਾਠੀ ਦ੍ਵਿਜ[7] ਅਹਿਹੀਂ । ਕਰਹਿਂ ਬੇਦ ਧੁਨਿ ਬਿਲਮ ਨ ਗਹਿਹੀਂ* । ਸਰਬ ਜਿ ਨਰ ਸਤਿਨਾਮ ਉਚਾਰਹੁ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਟਾਰਹੁ'॥੫੦॥ ਛਪੈ ਛੰਦ॥ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਤਿਹ ਸਮੈਂ ਭਯੋ ਜੈਕਾਰ ਮੁਖਰਬਰ[8]। ਗਾਵਤਿ ਗੁਨ ਕਰਤਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਰਿਦੇ ਰਹੇ ਭਰਿ। ਦਰਸ਼ਨ

---

[1]ਪੰਥੀ, ਰਾਹੀ। [2]ਗੇਣਤੀ। [3]ਅੱਧੀ ਰਾਤ। [4]ਕਪੂਰ। [5]ਕਸਤੂਰੀ। [6]ਛੇਤੀ। [7]ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [8](ਮੁਖਰ+ਬਰ=) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ। (ਅ) ਮੁਖਰ=ਸੰਖ। ਸੰਖ ਦੀ ਧੁਨਿ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ। (ੲ) ਮੁਖਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਪਰ ਮਖਰ ਕੜਵੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

*ਵੇਦ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਵਿਚ ਸਤੋਤਰ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਵੇਦ ਧੁਨਿ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵੇਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵਡੇ ਹਨ।

ਵੇਦ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੁਰਲੱਭ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿੱਥੇ ਸਨ, ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਪਸਿੱਤੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸੀ, ਗਿਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਕਿੱਥੇ? ਤੇ ਜੇ ਵੇਦਾਂ ਵਾਂਗੂ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਕਿ ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੋਂ ਆ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੇਦ ਗਾਵੇਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤਾਂ ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਪਰਸਤਿ ਸਕਲ ਅਧਿਕ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਹੋਵਹਿ। ਚਿੱਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਜੇ ਭੀਤ ਭਾਉ ਧਰਿ ਠਾਂਢੇ ਜੋਵਹਿਂ[1]। ਤਬ ਭੀਰ ਭਈ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਧੁਨਿ ਪੂਰਿਆ। ਤਹਿਂ ਗਏ ਜੁ ਨਰ ਤਿਹ ਸਮੈਂ ਪਿਖਿ ਦੋਖ ਕਰੇ ਸਭਿ ਦੂਰਿਆ ॥੫੧॥ ਬਹੁਰ ਸੁਲਖਣੀ ਆਇ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਮਨ ਅਧੀਨ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨ ਤੀਨ ਪਰਦੱਛਨ ਦੀਨੀ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਿ ਬੈਠਿਗੀ ਤਬੀ ਸਮੀਪਾ। ਮੁਰਝਾਨੀ ਕੋ ਦੇਖਿ ਭਨ੍ਯੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। 'ਇਕ ਸਿਖ ਜਾਹੁ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਢਿਗ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਸੰਯੁਕਤ ਜਹਿ। ਜਸਪਦ[2] ਲ੍ਯਾਉ ਬੁਲਾਇ ਤਿਨ, ਬਹੁਰ ਦਰਸ ਪਾਵਹਿ ਸੁ ਨਹਿ'॥੫੨॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤੁਰਤ ਜਾਇਕੀਨ ਅਰਦਾਸ।'ਤੁਮਹਿ ਬੁਲਾਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਠਿਚਲੀਏ ਤਿਨ ਪਾਸ ॥ ੫੩ ॥ ਸਮਾਂ ਸਮਾਵਨ ਕੋ ਅਬੈ ਮਿਲਿ ਲੀਜੈ ਤਿਨ ਸਾਥ। ਚਹਉ ਜੁ ਕੁਛ ਬੋਲਹੁ ਸੁਨਹੁ ਧਰਹੁ ਚਰਨ ਪਰ ਮਾਥ' ॥ ੫੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਦਨ ਬਿਹਸ ਕੈ[3] ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ'ਦਿਵਸ ਸਪਤਮੀ ਜੈਸ। ਹਮਹਿ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈਂ ਅਬੈ ਆਜ ਸਮਾਵਹਿ ਤੈਸ' ॥ ੫੫ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਨਹਿਂ ਆਏ ਤਿਹ ਕਾਲ ਜਾਨਹਿ ਮਾਨਵ ਆਨ ਜਿਉਂ[4] ।—ਏਕੰਕਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਰੂਪ ਧਰ੍ਯੋ—ਨਹਿਂ ਜਾਨਈਂ ॥ ੫੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਸਿੱਖ ਅਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਉੱਤਰ ਦਯੋ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਅਰਦਾਸ॥੫੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੇ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰ। ਬੇਦ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨਿ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀ ਦਰਸਹਿਂ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੫੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਮਾਵਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਯਾਚਨਾ, ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ।]

ਸ੍ਵੈਯਾ—ਕਰੁਨਾ ਗੁਰ ਜਾਹਿ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾ ਮਨ ਕੋਰ ਬਿਕਾਰ ਕਰੈ ਹਰਨਾ।
ਹਰਿ ਨਾ ਭੁਜਨੋ ਭਵ ਕੌ ਕਰਤਾ ਮਹਿਮਾ ਗੁਨਿਕੈ ਪਰਿਹੋ ਸ਼ਰਨਾ।
ਸ਼ਰਨਾ ਮਨ ਆਨਿ ਹੰਕਾਰ ਤਜੋ, ਥਿਰ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਤਨ ਮੈਂ ਤਰੁਨਾ।
ਤਰਨਾ ਜਗਸਿੰਧੁ ਸੁਖੈਨ ਚਹੋ, ਕਹਿਨਾ*ਲਖਿਬਾਦ, ਗਹੋਕਰਨਾ॥੧॥

[1]ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਵਾਂਙੂ (ਬੁੱਤ ਬਣੇ) ਖੜੋਤੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। [2]ਛੇਤੀ [ਸੰਸ:, ਸਪਦਿ]। [3]ਹੱਸਕੇ। [4]ਹੋਰਨਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਾਂਙੂ। *ਪਾ:—ਕਰਨਾ।

ਕਰੁਨਾ=ਮੇਹਰ। ਜਾਚਿ=ਮੰਗੋ। ਕਰੋ ਹਰਨਾ=ਦੂਰ ਕਰੋ।
ਹਰਿ ਨਾ=ਹਰਿ+ਨਾ=ਹਰੀ ਨੂੰ (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ—ਹਰਿਨਾ ਭਜਨਾਂ ਭਵ ਕੋ ਤਰਨਾ, ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ=ਹਰਿ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਰਨਾ ਹੈ।
ਭਵ=ਸੰਸਾਰ। ਗੁਨਿਕੈ=ਗੁਣਕੇ, ਸਿਮਰਕੇ।
ਸ਼ਰਨਾ=ਸ਼ਰਣ। (ਅ) ਸਰਨਾਮਨ=ਤਿਲਕ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮਨ (ਆਨਿ=) ਵੱਸ ਕਰਕੇ।
ਤਰੁਨਾ=ਚੰਚਲ (ਅ) ਜੁਆਨੀ, ਫਿਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣੇਗਾ—ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਜੁਆਨੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨੀ ਪਾਕੇ (ਜੁਆਨੀ ਦਾ) ਹੰਕਾਰ ਤਿਆਗੋ।
ਤਰਨਾ=ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣਾ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ—ਤਰਨਾ ਜਗ ਸਿੰਧੁ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਹੋ ਕਰਨਾ ਲਖ ਬਾਦ ਗਹੋ ਕਰੁਨਾ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਇਹ ਹੋਊ:—ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਤਰਨਾ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜੇ (ਸਾਈਂ) ਦੀ (ਕਰੁਨਾ=) ਮੇਹਰ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਓ ਤੇ ਅਪਣੀ (ਕਰਨਾ=) ਕਰਨੀ ਨੂੰ ਬਿਰਥਾ ਜਾਣ ਲਓ।

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ—'ਕਰਨਾ' ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਅਪਨਾ ਕਰਨਾ ਤੇ 'ਕਰੁਨਾ' ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸਾਈਂ ਦੀ ਮੇਹਰ। ਠੀਕ ਬੀ ਇਹੋ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਰੰਭਕ ਪਦ ਇਸ ਸਿੰਘਾ ਵਿਲੋਕਨ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦਾ 'ਕਰੁਨਾ' ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਬੀ ਕਰੁਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਏ।

ਅਰਥ—ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ (ਅਤੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ (ਸਦਾ) ਮੰਗੋ, (ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ) ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤੀ ਹੈ, ਹਰਿ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ (ਸੱਤ) ਕਰ (ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਜਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਪਓ, (ਇਉਂ) ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ (ਇਸ ਬਿਨਾ ਇਹ) ਚੰਚਲ ਤਨ ਵਿਚ ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਟਿਕਕੇ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦਾ) (ਜੇ ਤੁਸੀਂ) ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਤਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ 'ਕਹਿਣੇ' ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਣੋ ਤੇ 'ਕਰਨੇ' ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਓ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਹੀ* ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਘਨ ਗ੍ਯਾਨ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਇ ਸਧਾਰਨਾ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬੰਦੇ ਪਾਨ ॥ ੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਚੰਦਨ, ਮ੍ਰਿਗਮਦ[1] ਸਕਲ ਘਸਾਇ। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਘਰ ਕੋ ਛਿਰਕਾਇ। ਸਗਰੋ ਅਜਰ[2] ਸੁ ਲੀਪ ਬਨਾਯੋ। ਸਭਿ ਸੁਗੰਧਿ ਨੀਕੇ[3] ਮਹਿਕਾਯੋ॥੩॥ ਰਾਵਰ ਕੀਰ ਜਾਇ ਜਿਹ ਥਾਈਂ। ਤਹਾਂ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਹੁ ਕੁਸ਼ਾ ਡਸਾਈ'। ਅਸ ਕਹਿਤ ਸੋ ਗਦਗਦ ਭੀ ਬਾਨੀ।

[1]ਕਸਤੂਰੀ। [2]ਵੇਹੜਾ। [3]ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। *ਪਾ:—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਵਹੀ।

ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲਧਾਰਿ ਚਲਾਨੀ ॥੪॥ ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਠਾਂਢੇ ਦਰਸੈਂ । ਬੈਠੇ ਕੇਤਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸੈਂ।ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿਹਿਨ ਕਰੁਨਾ[1]ਠਾਨੀ। ਛੁਟਤਿ ਭਯੋ ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਬਹੁ ਪਾਨੀ ॥੫॥ ਜਨੁ ਕਰਨਾ ਰਸ ਬਹੁਤ ਸਰੀਰਾ । ਧਰੇ ਬਿਸੂਰਤ[2] ਹੋਇ ਅਧੀਰਾ । ਗੁਰੂ ਗਯਾਨਘਨ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਤਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮ੍ਰਿਦੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੬ ॥ 'ਤਨ-ਸਨੇਹ ਸਭਿ ਝੂਠੋ ਜਾਨਹੁ । ਕਿਉਂ ਬਿਖਾਦ ਏਤੋ ਮਨ ਠਾਨਹੁ । ਦੇਹਿ ਮਿਲਨਿ ਬਿਛੁਰਨਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।ਹੋਤਿ ਦਿਵਸ ਪੁਨ ਆਵਹਿਰਾਤੀ॥੭॥ਜੇਨਰ ਮਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਸੰਗਾ।ਰਹੇ ਸਦੀਵ ਰਾਚਿ ਤਿਹ[3] ਰੰਗਾ । ਤੇ ਨਹਿੰ ਬਿਛੁਰਹਿੰ ਬਹੁਰ ਕਦਾਈਂ। ਜਿਉਂ ਨੀਰਹਿ ਮੈਂ ਨੀਰ ਸਮਾਈ ॥੮॥ ਮੁਝਸੋਂ ਮਿਲਨੋ ਕੀ ਜਿਹ ਚਾਹੀ। ਸਦਾ ਬਿਛੁਰਨੋ ਭਾਵਹਿ ਨਾਂਹੀ । ਸੋ ਨਰ ਸ਼ਬਦਿ ਕਰਹਿਂ ਅੱਭਯਾਸੇ। ਸ੍ਰਵਨ ਮਨਨਿ, ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਿੱਧਯਾਸੇ[4] ॥ ੯ ॥ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਮਿਲੈਂ ਮੁਝ ਸੰਗਾ । ਬਹੁਰ ਨ ਬਿਛੁਰੈਂ ਹ੍ਵੈਂ ਇਕਰੰਗਾ*।ਤਾਂਤੇ ਤੁਮ ਅਬਿ ਤਜਹੁ ਬਿਖਾਦਾ।ਗਾਵਹੁ ਸ਼ਬਦ ਕਰਹੁ ਅਹਿਲਾਦਾ[5] ॥ ੧੦ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਜੋ ਸਰਬ ਪਸਾਰਾ । ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਸੋ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰਾ। ਹੋਤਿ ਵਿਪਰਜੈ ਥਿਰ ਨ ਰਹਾਈ। ਜਿਹ[6] ਧ੍ਰਵ[7] ਕਹਤਿ[8] ਅਧ੍ਰਵ ਹ੍ਵੈ ਜਾਈਂ[9] ॥ ੧੧॥ ਸਸਿ[10] ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰਾਊ । ਕਾਲ ਪਾਇ ਤਿਨੈਂ ਹੋਇ ਅਭਾਊ[11]। ਜੋ ਸੁਮੇਰੁ ਸਭਿ ਸੁਰਨ ਅਧਾਰਾ[12]।ਛੈ ਹੋਵਤਿ ਤਿਨ ਲਗੈ ਨ ਬਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਧਰਨੀ, ਜਲ, ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰਾ । ਅੱਗ੍ਰ ਕਾਲ[13] ਸੋ ਧਰੈਂ ਨ ਧੀਰਾ। ਪਾਵਕ,ਪੌਨ, ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਯੁਕਤਾ[14]। ਕਾਲ ਪਾਇ ਸੋ ਹੋਇਂ ਅਸ਼ਕਤਾ[15] ॥ ੧੩ ॥ ਮਹਾਂਬਲੀ ਰਾਕਸ਼ ਜੋ ਰਾਜਾ । ਕਾਲ ਡੰਕ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਗਾਜਾ । ਭੇ ਅਵਤਾਰ ਜਿਤੇ ਰਣ ਧੀਰਾ । ਕਾਲ ਪਾਇ ਕਿਯ ਤਜਨ ਸਰੀਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਮਹਾਂ ਸਿੱਧ ਸੁਰ ਗੰਧ੍ਰਬ ਕਿੰਨਰ । ਯੱਖਯ ਆਦਿ ਸਭਿ ਹ੍ਵੈਂ ਛਿਨਭੰਗਰ[16]। ਜਮ, ਉਡਗਨ[17], ਪੁਰਹੂਤ[18],ਕੁਮੇਰਾ[19]। ਹੋਇਂ ਵਿਪਰਜੈ

---

[1]ਵੈਰਾਗ। [2]ਝੂਰਦਾ। [3]ਉਸੇ (ਸ਼ਬਦ ਦੇ)। [4]ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਣਨਾ, ਮੰਨਣਾ, ਸਿਮਰਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਟਿਕਣਾ। [5]ਅਨੰਦ। [6]ਜਿਸ ਨੂੰ। [7]ਅਟੱਲ। [8]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [9]ਉਹ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਚੰਦਰਮਾਂ। [11]ਨਾਸ਼ ਹੋਏਗਾ। [12]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ। [13]ਮੌਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। [14]ਬਲ ਸਹਿਤ। [15]ਨਿਰਬਲ। [16]ਛਿਨ ਵਿਚ ਨਾਸ਼। [17]ਤਾਰੇ। [18]ਇੰਦ੍ਰ। [19]ਕੁਬੇਰ।

*ਇਹ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਰਬ ਕਾਲੀ ਸੱਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ।

ਲਗੈ ਨ ਦੇਰਾ ॥੧੫॥ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਗ ਕਾਰਨ ਕੇਰੋ।ਤਿਹ* ਅਭਾਵ ਕਰਿ ਕਾਲ ਕਰੇਰੋ[1]†।ਹਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਿਹ ਜਗਤ ਅਲਾਇ। ਹਰੀ[2] ਹਰਿਤੁਤਾ[3] ਤਿਹ ਕੀ ਜਾਇ ॥੧੬॥ ਰੁਦ੍ਰਹਿ[4] ਬੇਖ ਭਯਾਨਕ ਜਾਂਹੀ। ਕਾਲ ਪਾਇ ਸੋ ਹੋਵਹਿ ਨਾਂਹੀ[5]। ਸਭਿ ਕੋ ਜੋ ਅਧਾਰ ਆਕਾਸ਼ਾ। ਕਾਲ ਅਗਾਰੀ ਹੋਇ ਸੁ ਨਾਸ਼ਾ ॥ ੧੭ ॥ ਇਨ ਜੀਵਨ ਕਨਾ ਗਿਨਤੀ ਹੋਈ। ਗ੍ਰਸਨੋ ਕਾਲ ਕੋ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਰਹਿਨੋ ਇਸਥਿਰ ਕਿਨਹੂੰ ਨਾਂਹੀ। ਪਾਇ ਸਮਾਂ ਸਭਿਹੀ ਬਿਨਸਾਹੀਂ[6]॥੧੮॥ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਤੇ ਸੂਖਮ ਕਾਲੂ[7]।ਅਤਿ ਬਿਸ਼ਾਲਤੇ ਮਹਾਂ ਬਿਸ਼ਾਲੂ[8]। ਕਰਹਿ ਊਚ ਤੇ ਜੋ ਅਤਿ ਨੀਚੂ। ਨੀਚਹਿ ਥਪਹਿ ਊਚ ਖਿਨ ਬੀਚੂ॥੧੯॥ਰਾਈ ਮੇਰੁ,ਮੇਰੁ ਤੇ ਰਾਈ। ਬਸੇ ਉਜਾਰਹਿ,ਉਜਰਿ ਬਸਾਈ। ਮਹਾਂਬਲੀ ਚਾਹੈ ਸੋ ਕਰਿਹੀ।ਇਸ ਆਗੇ ਕੋ ਧੀਰ ਨ ਧਰਿਹੀ॥੨੦॥ ਧਨੁਖ ਅਭਾਵ[9] ਹਾਥ ਹੈ ਜਾਂਕੇ।ਰਾਗ ਰੁ ਦ੍ਵੈਖ ਬਾਨ ਬਡ ਤਾਂਕੇ।ਛੈ ਕਰਿ ਜਗ ਉਪ- ਜਾਵਹਿ ਸੋਊ। ਸ਼ਿਸ਼ਿ ਲੀਲ੍ਹਾ[10] ਜਿਉਂ ਦੇਖਿ ਨ ਕੋਊ ॥੨੧॥ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਗੇਂਇ[11]ਕਰਿ ਹਾਥੈ। ਖੇਲਹਿ ਨਿਤ ਉਛਾਰਿ ਤਿਨ ਸਾਥੈ।ਬ੍ਰਹਮ ਉਦੰਬਰ[12] ਬਿਰਖ ਸਮਾਨਾ। ਫਲ ਅਨੇਕ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[13]॥੨੨॥ਭੱਖਜਤ[14] ਕਾਲ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਕੈਸੇ। ਘ੍ਰਿਤ ਅਹੁਤੀ ਪਾਵਕ ਜੈਸੇ। ਮੂਰਤ ਬਿਦਤਿ ਨ ਪਰਹਿ ਪਛਾਨੀ[15]। ਘਟੀ, ਮਾਸ, ਬਰਖਹਿ ਤੇ ਜਾਨੀ ॥੨੩॥ ਝੀਵਰ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਆ ਜਿਹ ਜਾਲਾ। ਫਸੇ ਜੀਵ ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਛੂਟਨ ਹੋਇ ਨ ਸੇ[16] ਕਿਹ ਭਾਂਤੀ। ਦੁਖ ਮਹਿ ਪਰਹਿ ਨ ਪਾਵਹਿ ਸ਼ਾਂਤੀ[17] ॥ ੨੪ ॥ ਜੇਤਿਕ ਹੈ ਪਰਪੰਚ ਪਸਾਰਾ। ਕਈ ਬਾਰ ਕਿਯ ਕਾਲ ਅਹਾਰਾ। ਬਹੁਰੋ ਰਚੈ ਸੁਖੇਨ ਸੰਵਰਿਕੈ। ਦ੍ਰੁਹਨ[18], ਬਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਨਿਜ ਤਨ ਧਰਿਕੈ ॥ ੨੫ ॥ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ਕਰੈ ਪੁਨ ਤਾਂਹੀ[19]। ਗ੍ਰਸੈ ਸਕਲ ਕੋ ਤਜੈ ਨ ਕਾਹੀਂ।

---

[1]ਕਰੜਾ। [2]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [3]ਹਰੀਪੁਣਾ। [4]ਸ਼ਿਵ। [5]ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। [6]ਨਾਸ਼ ਹੋਣਗੇ। [7]ਕਾਲ ਹੈ। [8]ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ। [9]'ਅਣ ਹੋਇਆ ਕਰਨ' ਰੂਪੀ ਧਨੁਖ। [10]ਬਾਲਕ ਲੀਲ੍ਹਾ [11]ਗੇਂਦ ਵਾਂਙੂ। [12]ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਵਾਂਙੂ ਹੈ। [13](ਗੁਲਰ ਦੇ ਫਲ ਵਾਂਙੂ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ) ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਲਗੇ ਹਨ। [14](ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਨੂੰ) ਭਖਦਿਆਂ। [15](ਕਾਲ ਦੀ) ਮੂਰਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣੀ ਜਾਂਦੀ। [16]ਉਸ ਤੋਂ। [17](ਜੀਵ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। [18]ਬ੍ਰਹਮਾ। [19]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਕਾਲ ਦੇ ਵੱਸ ਹਨ, ਤਾਂਤੇ ਏਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪੂਜ ਨਹੀਂ ਹਨ।

†ਪਾ:-ਕਾਲ ਕਰੇ, ਹੇਰੇ।

ਬਿਨ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਕ੍ਰੂਰ[੧] ਬਿਸਾਲਾ । ਮ੍ਰਿਗ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੇਹਰੀ ਕਾਲਾ[੨] ॥੨੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਮਲ [੩] ਫੂਲ ਅਦਭੁਤ ਅਹੈ, ਬਚਯੋ ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਸੋਇ[੩]। ਨਹਿੰ ਸਮੀਪ ਤਹਿੰ ਜਾਵਈ[੪] ਰਹਯੋ ਬਿਨਾ ਬਲ ਹੋਇ ॥ ੨੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮੈਤਰੀ ਅੰਕੁਰ[੫] ਤਾਸੂ।ਚੇਤਨਤਾ ਮਾਤ੍ਰ ਪਰਕਾਸੂ[੬]।ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਾਲ ਲੀਨ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ। ਤਿਹ[੭]ਤਜਿ ਅਪਰ ਸਰਬ ਕੋ ਖਾਵਹਿ॥੨੮॥ਤਾਂਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਹੁ ਅੱਭਯਾਸ॥ ਸਗਰੋ ਭੇਦ ਹੋਇ ਪਰਕਾਸ਼॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਹੁ!ਸਭਿ ਤਜਹੁ ਬਿਖਾਦਾ। ਖੈ੍ ਤਨ ਅਹੰ ਸਮਾਰਹੁ ਆਦਾ[੮] ॥ ੨੯ ॥ ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੋ। ਸਾਰ ਬਿਚਾਰਿ ਭਲੇ ਉਰ ਧਾਰੋ[੯] । ਮੋਖ ਸਦਨ ਕੀ ਇਹ ਤਨ ਸ਼੍ਰੈਨੀ[੧੦] । ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦਿਨ ਰੈਨੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਘਨੇਰਾ।ਦੇਕਰਿ ਗੁਰਅੱਗਯਾਨ ਕਟੇਰਾ[੧੧]।ਹੋਤਿਭਯੋ ਅਰੁਣੋਦਯ ਕਾਲਾ[੧੨] । ਨਿਕਸੇ ਤਿਹ ਛਿਨ ਵਹਿਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੩੧॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਇ ਚੌਫੇਰੇ। ਪਢਹਿਂ ਬੇਦ ਧੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਘਨੇਰੇ। ਕੁਸ਼ਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਜਹਿਂ ਰੁਚਿਰ ਬਿਛੌਨਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪੌਢੇ ਗੁਨ ਭੌਨਾ ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਨਤਿ ਸੁਲਖਨੀ ਉਰ ਇਸ ਭਾਂਤੀ ।–ਮਮ ਸੁਤ ਝੂਰਹਿਂਗੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਮਿਲੇ ਨ ਆਨਿ ਜਨਕ[੧੩] ਕੇ ਤਾਈਂ।ਤਨਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਆਈ–॥੩੩॥ਤਬਿ ਠਾਂਢੀ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਾਰੀ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥'ਅਬਿ ਕੇ ਪੁਨ ਨਿਜ ਤਾਤਨਿ ਤਾਈਂ । ਪਠਹੁ ਬੁਲਾਇ[੧੪] ਪਾਸ, ਗੋਸਾਈਂ !॥ ੩੪ ॥ ਆਵਹਿਂਗੇ ਅਬਿ ਮਾਨਹਿਂ ਬੈਨਾ । ਛਿਮਾਛੇਤ੍ਰ ਤੁਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨ ਐਨਾ !।ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਮਿਲਹਿਂ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਬਿਨੈ ਮਾਨੀਏ ਮੇਰੀ ਦਯਾਲਾ !' ॥ ੩੫ ॥ ਦੇਖਿ ਦੀਨ ਬੇਦੀਕੁਲਮੌਰ[੧੫] । ਆਇਸੁ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪਠਯੋ ਬਹੋਰ। ਕਹਯੋ ਜਾਇ ਕੇ ਤਿਨ ਦੁਇ ਆਗੇ। 'ਨਿਸ਼ਚੇ ਗੁਰੂ ਸਮਾਵਨ ਲਾਗੇ ॥ ੩੬ ॥ ਮਾਤਾ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੀ। ਮੁਝ ਤੁਮ ਪਾਸ ਪਠਾਯੋ ਫੇਰੀ। ਰੰਚਕ ਔਰ

---

[੧]ਕਰੜਾ । [੨]ਹਰਨ ਵਾਙੂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਵਤ ਕਾਲ ਹੈ। [੩](ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਅਚਰਜ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਹੈ ਉਸ (ਕਾਲ) ਤੋਂ ਉਹ (ਬ੍ਰਹਮ) ਬਚਿਆ ਹੈ। [੪](ਕਾਲ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਉਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਨੇੜੇ । [੫]ਅੰਗੂਰ। [੬](ਉਹ) ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। [੭]ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਛਡਕੇ। [੮]ਤਨ ਦੀ ਅਹੰਤਾ ਗੁਆਕੇ ਸੰਭਾਲੋ ਆਦਿ (ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ। [੯]ਜੋ ਸਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰੋ। [੧੦]ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦੀ ਪੌੜੀ ਹੈ । [੧੧]ਕੱਟਿਆ । [੧੨]ਸੂਰਜ ਉਦਯ [illegible] ਦਾ ਸਮਾਂ। [੧੩]ਪਿਤਾ। [੧੪]ਬੁਲਾ ਘੱਲੋ। [੧੫]ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਨੂੰ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਦੇਖਕੇ।

ਬਿਲੰਬ ਨ ਕੋਈ। ਚਹਉ ਤ ਮਿਲਉ ਭਲੇ ਬਿਧਿ ਹੋਈ' ॥ ੩੭ ॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਪੁਨ ਲਖਮੀਦਾਸਾ। ਮਾਤ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਭਏ ਉਦਾਸਾ। ਤਤਛਿਨ ਉਠੇ ਤਜੇ ਅਨਮਤਾ[੧]। ਕਹਤੇ 'ਸਮਾਇੰ ਨ ਸਾਚੇ ਪਿਤਾ' ॥੩੮॥ ਗਮਨੇ ਮਿਲਿਨ ਭਈ ਇਤ ਐਸੇ।ਉਤ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਜੈਸੇ।ਅੰਬਰ ਪਾਇ ਬਦਨ ਪਰ ਤਬਿਹੀ। ਪੌਢਿ ਗਏ ਦੇਖਹਿੰ ਨਰ ਸਭਿਹੀ ॥੩੯॥ ਗੇ ਸਮਾਇ ਤਨ ਰਹੇ ਨ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਭਾ ਕਹਾਇ ਕੋ ਸਬਦਿ ਮਹਾਨਾ[੨]। ਕਰਿਹੀਂ ਲੋਕ ਬਿਲਾਪ[੩] ਕਲਾਪਾ[੪]। ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਬਿਰਹੁ ਪ੍ਰਤਾਪਾ[੫]*॥੪੦॥ ਨਰਨ ਬਿਖੈ ਭਾ ਰੁਦਨ ਘਨੇਰਾ। ਸੁਰਨ[੬] ਮਝਾਰ ਅਨੰਦ ਬਧੇਰਾ। ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਕੇ ਗੀਤਨਿ ਗਾਵਹਿਂ। ਬਾਦਿਤ[੭] ਤਾਲ ਮਿਲਾਇ ਬਜਾਵਹਿਂ॥੪੧॥ ਸੈਯਾ॥ ਨੰਦੀ ਸੁ ਬ੍ਰਿਖਭ[੮] ਚਢੇ ਸ਼ਿਵ ਜੂ ਤਨ ਉੱਜਲ ਇੰਦੁ ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ ਸੁਹਾਏ[੯]। ਬਜ਼ਾਲ ਕਰਾਲ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਹੈ[੧੦], ਹਰਿਖਾਲ[੧੧] ਬਿਸਾਲ ਸਿਕੰਧਨ[੧੨] ਪਾਇ। ਗੰਗ ਤਰੰਗ ਅਮੰਕਨ ਭੰਗ[੧੩] ਜਟਾ ਮਹਿਂ,ਪਾਰਬਤੀ ਅੰਗ ਲਾਏ[੧੪]। ਸੂਲ ਧਰੇ ਕਰ[੧੫], ਮੁੰਡ ਪਰੇ ਗਰ[੧੬], ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਉਰ ਸੋਂ[੧੭] ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੪੨॥ ਸੰਗ ਪੰਚਾਨਨ[੧੮] ਤਾਤ ਖੜਾਨਨ ਹੈ[੧੯],ਦੁਰਦਾਨਨ[੨੦] ਸ਼ੋਭ ਬਢਾਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਡੇ ਗਣ ਸਾਥ ਬਿਰਾਜਤਿ ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ[੨੧] ਸਭੈ ਹਰਖਾਏ[੨੨]। 'ਜੈ ਸੁਖਦਾਇਕ ਜੈ ਸੁਰ ਨਾਇਕ[੨੩] ਜੈ ਇਠਪਾਯਕ[੨੪]' ਵਾਕ ਅਲਾਏ। ਬੰਦ ਉਭੈ ਕਰ ਬੰਦਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਏ ॥ ੪੩ ॥ ਹੰਸ ਚਢੇ ਚਤੁਰਾ-

---

[੧]ਦੂਜੀ ਸਲਾਹ। [੨](ਕੋਲ ਦਿਆਂ ਤੋਂ) ਹਾਹਾਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ। [੩]ਵਿਰਲਾਪ। [੪]ਸਾਰੇ (ਲੋਕ)। [੫]ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ) ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁਖ। [੬]ਦੇਵਤਿਆਂ। [੭]ਵਾਜੇ। [੮]ਨੰਦੀ ਨਾਮੇ ਬੈਲ ਉੱਤੇ। [੯]ਇੰਦਰ=ਚੰਦਰਮਾ। ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ=(ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਹੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਸੋ) ਚੰਦਰਮਾ। ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੰਦੀ ਨਾਮੇ ਬੈਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਨ ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ ਉੱਜਲ ਹੈ (ਮੱਥੇ ਤੇ) ਚੰਦਰਮਾਂ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਜੇ ਪਾਠ ਐਉਂ—ਇੰਦੁ ਸੁਸ਼ੇਖੁ ਸਹਾਏ—ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਹੁੰ=ਮੱਥੇ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ। [੧੦]ਸੱਪਾਂ ਭਿਆਨਕਾਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਿਤ ਹੈ। [੧੧]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ। [੧੨]ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ। [੧੩]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲੇ। [੧੪](ਖਬੇ) ਅੰਗ ਨਾਲ ਲਾਈ ਹੈ। [੧੫]ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਧਾਰੀ ਹੈ ਹੱਥ ਵਿਚ। [੧੬]ਖੋਪਰੀਆਂ ਹਨ ਗਲੇ। [੧੭](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ) ਦਿਲੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [੧੮](ਪੰਚ+ਆਨਨ=) ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। [੧੯]ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਛੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ (ਸ੍ਵਾਮਿ ਕਾਰਤਕ)। [੨੦]ਗਣੇਸ਼ (ਦ੍ਵਿਰਦ+ਆਨਨ=ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ)। [੨੧](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਸਰੂਪ ਦੇਖਕੇ। [੨੨]ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। [੨੩]ਜੈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। [੨੪]ਜੈ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ।

*ਪਾ:—ਪ੍ਰਲਾਪਾ।

ਨਨ[1], ਨਾਰਦ, ਸਾਰਦ[2], ਬੁੱਧਿ ਬਿਸ਼ਾਰਦ[3] ਆਏ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਉਰ, ਬੇਨ ਬਜਾਵਤਿ, ਸਨਕ ਸਨੰਦ[4] ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਏ। ਕੌਸਕ[5], ਭ੍ਰਿੰਗ[6], ਬਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੁਨੀ, ਅੰਗਰਾ[7] ਸੁ ਪੁਲਸਤ[8] ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਅੱਤ੍ਰ,ਅਗਸਤ,ਪਰਾਸੁਰ, ਬਯਾਸ ਸਭੈ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੁ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ਬਾਲਮੀਕ ਅਰ ਰੋਮ ਰਿਖਿ, ਕਾਕ ਭੁਸੁੰਡ ਸੁਜਾਨ। ਬਕਦਾਲਭ ਤੇ ਆਦਿ ਸਭਿ ਆਏ ਰਿਖੀ ਮਹਾਨ॥੪੫॥ਨਾਮਦੇਵ,ਜੈ ਦੇਵ,ਜਨ ਧੰਨਾ,ਸੈਨ,ਕਬੀਰ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਭਗਤ ਸਭਿਆਏ ਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ॥੪੬॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਸ਼ੇਸ਼[9],ਸੁਰੇਸ਼[10],ਜਲੇਸ਼[11], ਦਿਨੇਸ਼[12], ਨਿਸੇਸ਼[13], ਧਨੇਸ਼[14] ਪਿਖੇਂ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਕਿੰਨਰ ਗੰਧਰਬ, ਪਾਵਕ ਪੌਨ ਅਨੰਦ ਭਰੇ ਉਰ ਮੰਗਲ ਗਾਵੈਂ। ਦੇਵਤਰੋਵਰ[15] ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼-ਪਾਂਜਲ[16] 'ਜੈ' ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਕੈ ਬਰਖਾਵੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਕੰਦ ਗੁਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦ ਪਦੇ ਅਰਬਿੰਦ ਪੂਜੈਂ ਮਨ ਭਾਵੈਂ[17]* ॥ ੪੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਬਿਵਾਨ† ਮਨੁਹਰ ਮਹਾਂ, ਪੁੰਜ ਮਣੀ ਜਿਸ ਮਾਂਹਿ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਯੁਕਤਿ ਸੋ ਕੌਨ

[1,2,3]ਬ੍ਰਹਮਾ, ਨਾਰਦ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਤ੍ਰੈਏ) ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਚਤੁਰ (ਲੋਕ) ਆਏ। (ਅ) ਬੁੱਧ ਵਿਸ਼ਾਰਦ=ਚਤੁਰ ਬੁੱਧ (ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ)। [4]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ। [5]ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿੱਤ੍ਰ। [6]ਇਕ ਰਿਖੀ। [7]ਨਾਮ ਹੈ। [8]ਨਾਮ ਹੈ। [9]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। [10]ਇੰਦਰ। [11]ਵਰੁਣ। [12]ਸੂਰਜ। [13]ਚੰਦ। [14]ਕੁਬੇਰ। [15]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ। [16]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁੱਕ। [17]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਮਨ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

*ਸ਼ਿਵ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਆਦਿ ਮੁੱਖਯ ਦੇਵਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਆਦਿ ਸਣੇ, ਫਿਰ ਉੱਚੇ ਤੇ ਉੱਚੇ ਮੁਨੀ ਤੇ ਰਿਖੀ, ਫਿਰ ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਵਡੇ ਭਗਤ, ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਡੇ, ਫਿਰ ਕਿੰਨਰ ਤੇ ਗੰਧਰਬ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਗਿਣਕੇ ਆਪ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਦਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਏ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, 'ਜੈ ਜੈ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਉੱਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਵਯਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪੂਜ ਹਨ। ਗੁਪਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵ ਹੈ ਕਿ ਜਬਰਾਈਲ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕੁਛ ਕਹੇ ਤੇ ਅਰਬੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕੁਛ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸਥਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਯਾਨਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਗਲੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਂ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਬੀ ਕਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਇਸ ਬਿਬਾਨ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਵਿ ਜੀ ਮਨੁੱਖੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕੁਛ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਵੇਂ ਓਥੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕਹੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਜੇ ਅੱਖਰੀਂ ਅਰਥਾਂ ਵੱਲ ਜਾਓ ਤਾਂ ਸੂਖਮ ਬਿਧਾਨ ਵਿਚ ਸਥੂਲ ਮਣੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹੋ ਛਬਿ ਤਾਂਹਿ॥੪੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਪਾਰਖਦੀ ਜਿਸ ਆਇ ਅਗਾਰੀ। ਚਵਰ ਢੁਰਤਿ ਹੈ ਵਾਰੰਵਾਰੀ। ਜਹਾਂ ਹੁਤੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ। ਇਸਥਿਰ ਭਯੋ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਸਮੀਪਾ॥੪੯॥ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਰਾ। ਚਰਨ ਕੋਕਨਦ[੧] ਸ਼ੁਭਤਿ ਅਪਾਰਾ। ਨੂਪਰਿ ਮਣਿਮਯ[੨] ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਾਏ। ਦ੍ਵੈ ਜੰਘਾਂ ਕਦਲੀ ਛਬਿ ਪਾਏ॥੫੦॥ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਿਕਾ[੩]ਬੰਧੀ ਸੁਹਾਵਤਿ।ਉਦਰ ਸ ਤ੍ਰਿਵਲੀ* ਸ਼ੋਭ ਬਢਾਵਤਿ[੪]।ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਆਵਰਤਿ ਸੁ ਨਾਭਾ[੫]।ਭੁਜਾ ਚਾਰਯੁਤਿਭੂਖਨਆਭਾ[੬]॥੫੧॥ਸੰਖ ਚੱਕ੍ਰ ਕਰ ਕਮਲਨ ਮਾਂਹੀ। ਗਦਾ ਪਦਮ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਆਹੀ। ਕੰਕਨ ਅੰਗਦ ਮਣਿ ਗਚਿਕਾਰੀ[੭]।ਬ੍ਰਿਖਭ[੮]ਸਮਾਨ ਕੰਧ[੯] ਦ੍ਵੈ ਭਾਰੀ॥੫੨॥ ਉਰ ਆਯੁਤ ਬਨ ਮਾਲ[੧੦] ਸੁਹਾਵਾ। ਅਧਿਕ ਕੌਸੁਭ[੧੧] ਮਣਿ ਛਬਿ ਪਾਵਾ। ਕੰਬੁ[੧੨] ਗ੍ਰੀਵ ਤ੍ਰੈ ਰੇਖ ਬਿਰਾਜਤਿ। ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਲਾਜਤਿ॥੫੩॥ ਚਿਬੁਕ[੧੩] ਚਾਰੁ,ਮੁਸਕਾਨ ਕਪੋਲਾ[੧੪]।ਹਾਸ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਛਬਿ ਹੋਤਿ ਅਮੋਲਾ। ਚਮਕ ਦਸਨ ਕੀ ਰੁਚਿਰ ਬਿਰਾਜੀ। ਸੰਪਟ ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਹੀਰਨ ਰਾਜੀ[੧੫]॥੫੪॥ ਉਨਤ[੧੬] ਨਾਸਕਾ, ਕਾਨਨ[੧੭] ਕੁੰਡਲ। ਸ਼ੋਭਾ ਸੁਖਦਾ ਅਤਿ ਸੁਖ ਮੰਡਲ। ਮਨਹੁੰ ਕਮਲ ਦਲ ਸੁੰਦਰ ਲੋਚਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੀ ਚਿਤਵਨ ਦੁਖ ਮੋਚਨ॥੫੫॥ਧਨੁਖਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਮਸਤਕ ਚਾਰੂ। ਸਿਰ ਕਰੀਟ[੧੮] ਜਿਹ ਪ੍ਰਭਾ[੧੯] ਅਪਾਰੂ। ਸ਼੍ਯਾਮ ਬਰਨ[੨੦], ਜਲਧਰ[੨੧] ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ। ਬਸਨ ਪੀਤ ਜਨ ਛਟਾ[੨੨]ਸੁਹਾਈ॥੫੬॥ਅਪਨੋ ਪਲਟ ਸਰੂਪ†ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਚਢੇ ਬਿਵਾਨ ਊਪਰ ਤਤਕਾਲਾ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਚਲਿ ਆਏ।ਸੁਨਤਿ ਰੌਰ ਹਿਰਦੇਬਿਸ-

[੧]ਲਾਲ ਕੰਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚਰਨ। [੨]ਮਣੀਆਂ ਖਚਤ ਝਾਂਜਰ। [੩]ਤੜਾਗੀ। [੪]ਪੇਟ ਤੇ ਤਿੰਨ ਵਲ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੫]ਜਮਨਾ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰ ਵਤ ਨਾਭੀ ਹੈ। [੬]ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ। [੭]ਜੜੇ ਹੋਏ। [੮]ਬੈਲ। [੯]ਮੋਢੇ। [੧੦]ਛਾਤੀ ਚੌੜੀ (ਉੱਪਰ) ਬਾਜੰਤੀ ਮਾਲਾ। [੧੧]ਇਕ ਮਣੀ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਮਥਨ ਤੇ ਮਿਲੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਕੌਸ੍ਤੁਭ]। [੧੨]ਸੰਖ। [੧੩]ਠੋਡੀ। [੧੪]ਗੱਲ੍ਹਾਂ। [੧੫]ਦੰਦ (ਮਾਨੋਂ) ਗੁਲੀਆਂ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਚਮਕਦੇ ਹਨ। [੧੬]ਉੱਚੀਆਂ। [੧੭]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [੧੮]ਮੁਕਟ। [੧੯]ਸ਼ੋਭਾ। [੨੦]ਸਾਂਵਲਾ ਰੰਗ। [੨੧]ਬੱਦਲ। [੨੨]ਬਸਤਰ ਪੀਲੇ ਮਾਨੋ ਬਿਜਲੀ। *ਪਾ:—ਉਦਰ ਤ੍ਰੈਵਲੀ।

†ਇਹ ਸਾਰਾ ਰੂਪਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਯਾ ਮਹਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਾਲਕ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਖਿਆਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰਾਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਬੀ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਕਰਤਾ ਬੀ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਵਯਕਤੀ ਵਾਲਾ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਮਾਇ॥੫੭॥ ਭੀਰ ਅਧਿਕ ਜਾਵਨ ਮਗ ਨਾਂਹੀ। ਦੁਸ਼ਤਰ ਹ੍ਵੈ ਪਹੁੰਚੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਂਹੀ॥ਦੇਖਿ ਸੁਲਖਣੀ ਸੁਤ ਸੌਂ ਭਾਖੀ॥"ਪੂਰਬ ਕਿਉਂ ਨ ਅਏ ਅਸਕਾਂਖੀ? ॥੫੮॥ਰਹੇ ਬੁਲਾਇ ਪਠੇ ਦ੍ਵੈ ਬਾਰੀ॥ ਆਏ ਨਹੀਂ ਨ ਨੀਕ ਬਿਚਾਰੀ। ਪੀਛੈ ਆਇ,ਰਹੋ ਪਛੁਤਾਈ। ਅਬਿ ਤੌ ਗਏ ਸਮਾਇ ਗੁਸਾਈਂ"॥੫੯॥ਸਿਰੀਚੰਦ ਸੁਨਿ ਲਖਮੀਦਾਸ। ਬਿਸਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਭਏ ਦਰਸ ਨਿਰਾਸ। ਅਪਨੋ ਦੋਸ਼ ਜਾਨਿ ਪਛੁਤਾਏ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਧਾ ਪਾਏ॥ ੬੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਮਾਵਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੬ ॥

---

[1]ਬੜੀ ਔਖਿਆਈ ਨਾਲ।

—ਟੂਕ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਆਦਿ ਕਹਿ ਲਿਆ, ਯਾ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵਜੂਦ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ' ਧਰਿਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਦਰਜਾ ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਭਵਾਨੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ ਨੇ ਜਦ ਨਿਰਾਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਤੇ ਕਾਦਰ ਕਹਿਣੋਂ ਸੰਕੋਚ ਖਾਧਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਵਿਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਵਿਚਕਾਹੇ ਏਹ ਸਾਕਾਰ ਮੂਰਤੀ (Personal God) ਮਿਥਕੇ ਕੰਮ ਟੋਰਲਿਆ ਵਾਂਹੂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਪੱਖ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ (ਗੁਰਮੁਖ) ਤੋਂ ਉਪਰ ਧਿਆਨ ਲਈ ਇਕ ਸੂਖਮ ਮੂਰਤੀ ਸਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ' ਕਲਪ ਲਈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਰਲੇ ਹਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿਰਵਿਕਾਰਤਾ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਪਾਲਕ ਤੇ ਸਰਬ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹੋਣ ਨੂੰ ਇਸ ਨਿਕੀ ਜਿਹੀ—ਹਦ ਬੰਦੀ ਵਾਲੀ—ਅਕਲ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀਆਂ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ' ਦਸਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ 'ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ 'ਕਾਦਿਰ ਕਰਤਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਭੇਤ, 'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ' ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਲੱਖ ਤੇ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕੱਥ, ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਲੱਖ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਮੰਨਕੇ ਵਿਕਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਰਤਾਪਨ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਪਾਰ, ਅਕਹਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕਲਪਦੇ ਹਾਂ। 'ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ'। ਵੇਖੋ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੩ ਅੰਕ ੭੨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕਵਿ ਜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਸਰਬਗ੍ਯਤਾ ਦੇ ਜਾਣੂ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ, ਆਤਮ ਪ੍ਰਬਲਤਾ, ਰੂਹਾਨੀ ਔਜ, ਉਚੇ ਤੋਂ ਉਚੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸੇ ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਉਸੇ ਖਿਆਲ ਮੰਡਲ ਦੇ ਖਿਆਲ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]—ਟੂਕ

੫੭ [ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਮੰਗਲ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤ੍ਰੋਤਰ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੀਪਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ ਸਦਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਬਾਰ।
ਤਮ ਅਗ੍ਯਾਨ ਨਿਵਾਰਿ ਕੈ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਬਿਚਾਰਿ॥ ੧ ॥

[ਸਦਨ=ਘਰ। ਬਾਰ=ਬਾਲ, ਜਗਾ। ਨਿਵਾਰਿ ਕੈ=ਦੂਰ ਕਰਕੇ। ਸਾਰ=ਤੱਤ੍ਵ। ਅਸਾਰ=ਤੱਤ੍ਵ ਤੋਂ ਖਾਲੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਗਲ ਕੀਮਤੀ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ਤੁੱਛ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਕਿਹੜੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਅਸੱਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਤੇ ਸੱਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ।]

ਅਰਥ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਬਣਾਕੇ ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਘਰ ਵਿਖੇ ਬਾਲ। ਅੱਗ੍ਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ (ਇਸ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਨਾਲ) ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰ ਤੇ ਅਸਾਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ।

ਚੌਪਈ ॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਤਬਿ ਲਖਮੀ ਦਾਸ। ਪਿਤ ਆਗੈ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸਿ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਦੋਨੋ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢੇ।ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤਿ ਬਾਢੇ॥੨॥'ਹੇ ਜਗ-ਤੇਸ਼ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਨੀ!। ਹੇ ਸਰਬੱਗ੍ਯ ਸਰਬ ਗੁਨਖਾਨੀ!। ਸਭਿ ਬਿਧਿ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਓਹ ਬਹੁਤੇ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਇਕ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਹ ਸਨ, ਭੁੱਲ ਹੈ। ਐਸੇ ਸੰਸੇ ਤੇ ਭ੍ਰੰ ਅਯੋਗ ਤੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸੂਚਕ ਹਨ, ਐਸੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਪਰ ਤਾਂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਰੋਗੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਸਰੁਦ੍ਰਾ ਰੋਗੀ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥' ਪਿਛੇ ਆਪ ਕਵਿ ਜੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਬਾਬਤ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ:—(ਵੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੬, ਅੰਕ ੧੬,) 'ਹਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਿਹ ਜਗਤ ਅਲਾਇ। ਹਰੀ ਹਰਿਤ੍ਵਤਾ ਤਿਹ ਕੀ ਜਾਇ।' ਸੋ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਇਹ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੫ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ' ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਾਂ (ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਏ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ) ਪਰਮ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਹਨ ਤੇ (ਪਰਾਵਰਾਂ) ਅਵ੍ਯਕਤ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਹਨ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਕਿਸੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ, ਸੁੱਚੇ, ਸੁਹਣੇ ਤੇ ਵਡੇ ਹਨ। ਜੋ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਇਨਸਾਨ ਯਾ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਉਚੇ ਹੋਏ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਅਜਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਓਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ' ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹੀ ਮੁਰਾਦ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੫੭.੫੮ ਵਿਚ ਦੇਵਤੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਚਖੰਡ ਗਏ ਦੱਸੇ ਹਨ। 'ਸਚਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ' ॥

ਪੂਰਨ ਹੋ ਸਮਰੱਥਾ। ਰਾਉਰ ਕੇ ਗੁਨ ਅਹੈਂ ਅਕੱਥਾ ॥੩॥ ਅਪਰ ਨਰਨ ਸੇ ਤੁਮਕੋ ਮਾਨਤਿ[1]।–ਜਗ ਕਰਤਾ[2]–ਇਹ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਤਿ।ਅਬੈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤੁਮਾਰੀ ਆਈ। ਤ੍ਰੈਲੋਕੀਪਤਿ ਸ਼ੰਕ ਨ ਰਾਈ ॥ ੪ ॥ ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਅਬਿ ਆਪ ਸਮਾਏ। ਹਮ ਰਹਿਗੇ ਹਿਰਦੇ ਪਛੁਤਾਏ। ਅਬੈ ਬਧੀ ਅਭਿਲਾਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਦਰਸ ਆਪਕਾ ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੫॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਸੀ-ਦਹੁ ਤਾਤਾ[3] !। ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ ਭੂਲੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾ। ਤੁਮਕੋ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਦੁਹਾਈ। ਬੋਲੋ ਮਿਲੋ ਬਿਨਾ ਜੇ ਜਾਈ ॥੬॥ ਪੂਰਬ ਜਿਉਂ, ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਔਰੀ[4]। ਹਮ ਸੋਂ ਬੋਲਹੁ ਮਿਲਹੁ ਬਹੋਰੀ'। ਅਸ ਅਰਦਾਸ ਕੀਨਿ ਜਬਿ ਦੋਈ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਭੀਰ ਅਧਿਕ ਤਬਿ ਹੋਈ ॥੭॥ ਅਹੈ ਸੁਲਖਣੀ ਚਰਨਨ ਪਾਸੂ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਗੇਰਤਿ ਬਹੁ ਆਂਸੂ। ਭੂਪਤਿ,ਸ਼ਾਹਿ, ਬਿੱਪ੍ਰ,ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। 'ਸੱਤਿਨਾਮ' ਸਿਮਰੈਂ ਸੁਖਕੰਦਾ ॥ ੮ ॥ ਠਾਂਢੇ ਬੰਦੇ ਹਾਥ ਸਮੀਪਾ। ਸੁਨੀ ਬਿਨੈ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।ਤਾਤਨ ਸੋਂ ਬੋਲਨ ਕੇ ਕਾਰਨ । ਉਠਿ ਬੈਠੇ ਤਬਿ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ ॥ ੯ ॥ ਅਰੁਨ[5] ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਮਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਦਨ ਸੁਹਾਵਤਿ ਅਸ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਦੇਖਿ ਅਚੰਭ ਭਏ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ 'ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ'ਉਚਾਰੀ ॥੧੦॥ਠਾਂਢੇ ਦ੍ਵੈ ਤਾਤਨ[6] ਕੋ ਦੇਖਾ। ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। 'ਜਾਚਤਿ ਜੇ ਜੀਵਨ ਬਹੁ ਮੇਰਾ।ਸੋ ਪਾਵਤਿ ਅਬਿ ਹੁਤੀ ਨ ਦੇਰਾ ॥੧੧॥ ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਜਾਚੀ[7] ਤੁਮ ਜੋਈ। ਨਹਿਂ ਅਧੀਨ ਤੁਮਰੇ ਕਛੁ ਸੋਈ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਭਾਵੀ ਜੋ ਆਹੀ। ਸੋਈ ਹੋਤਿ ਮਿਟੈ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ ॥੧੨॥ ਅਬਿ ਜੋ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਉ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਮਾਰੇ ਪਾਹੀ। ਪੂਰਬ ਰਹੇ ਬੁਲਾਇ ਨ ਆਏ । ਕਰੀ ਬਾਤ ਆਪਨ ਮਨ ਭਾਏ' ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਿਰੀਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ'ਸੁਨਹੁ ਸੁਖਕੰਦੇ ! ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ। ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੇ ਭੇਵ ਪਛਾਨਹੁ ॥ ੧੪ ॥ ਪੂਛਹੁ ਤੱਦਯਪਿ ਕਰਹੁਂ ਉਚਾਰੀ। ਪਿਤਾ ਵਸਤੁ ਕੇ ਸੁਤ ਅਧਿਕਾਰੀ[8]। ਹਮ ਕੋ ਛੂਛਾ ਛੋਰਿ ਪਯਾਨੇ। ਬਾਪਯੋ ਲਹਿਣਾ ਅਪਨ ਸਥਾਨੇ ॥ ੧੫ ॥ ਕਲਾ ਬਿਸਾਲਹਿ ਤੇ ਤਜਿ ਖਾਲੀ[9]। ਕਰੀ ਆਪ ਅਸਮੰਜਸ[10] ਚਾਲੀ। ਦਈ ਅਪਰ ਕੋ ਸਰਬ

[1](ਅਸੀਂ)ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਮਨੁਖਾਂ ਵਰਗਾ ਮੰਨਦੇ ਸੀ। [2]ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਦੇ ਕਰਤਾਰ ਹੋ। [3]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੋ ਹੇ ਪਿਤਾ ਜੀਓ ! [4]ਪਹਿਲੇ ਵਤ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਹੋਰ। [5]ਲਾਲ। [6]ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ। [7]ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ। [8]ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੱਕਦਾਰ (ਹੁੰਦੇ ਹਨ)। [9](ਮਾਨੋ) ਖਾਲੀ ਛਡਦੇ। [10]ਅਯੋਗ।

ਬਡਾਈ। ਤੁਮਰੇ ਸੁਤ ਕਹਾ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਾਈ[1]*?' ॥੧੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਨਿਜ ਸੁਤਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਤਿ ਦਾਇ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਲੋਕ ਇਕ ਉਚਰਨੋ ਬਦਨ[2] ਬਨਾਇ ॥੧੭॥ ਮਃ ੧ ॥

ਲਖ ਨੇਕੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਲਖੁ ਪੁੰਨਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਲਖ ਤਪ ਉਪਰਿ ਤੀਰਥਾਂ ਸਹਜ ਜੋਗ ਬੇਬਾਣ ॥ ਲਖ ਸੂਰਤਣ ਸੰਗਰਾਮ ਰਣ ਮਹਿ ਛੁਟਹਿ ਪਰਾਣ ॥ ਲਖ ਸੁਰਤੀ ਲਖ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਪੜੀਅਹਿ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣ ॥ ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਲਿਖਿਆ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ਮਤੀ ਮਿਥਿਆ ਕਰਮੁ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਮਨਕੀ ਮੱਤਿ ਕਰਹਿ ਜੇ ਕੋਈ। ਏਕ ਸਿਧਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਹੋਈ। ਬਿਨਾ ਆਪਨੇ ਕਰਮ† ਬਡਾਈ। ਕਿਨਹੂੰ ਪਾਈ ਖਬਰ ਨ ਰਾਈ ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਭਾਵਈ ਜੋਈ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਬਾਤ ਹੈ ਸੋਈ।ਲੇਨਿਦੇਨਿ ਸਭਿ ਤਾਂਹਿ ਅਧੀਨਾ। ਔਰ ਨ ਕਿਸਹੂੰ ਕੇ ਕਰ ਕੀਨਾ' ॥ ੧੯॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਤ ਦੋਨੋ ਮੁਰਝਾਨੇ।ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।'ਨਹੀਂ ਹਮਾਰੋ ਚਾਰੋ ਕੋਊ। ਜਿਉਂ ਭਾਵੇ ਤਿਉਂ ਕਰੀਏ ਸੋਊ॥੨੦॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਮਨਤਾ ਹ੍ਵੈ ਨ ਹਮਾਰੀ। ਕੋਇ ਨ ਦੇਵਹਿ ਭੇਟ ਅਗਾਰੀ। ਨਾਮ ਲਾਜ ਤੁਮਹੀ ਕੋ ਸਾਰੀ'। ਇਉਂ ਕਹਿ ਮੁਖਤੇ ਤੂਸ਼ਨ ਧਾਰੀ ॥੨੧॥ ਗੁਨਖਾਨੀ ਸੁਨਿ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ[3]।ਬੋਲੇ ਸੁਤਨ ਸੰਗ ਪੁਨ ਬਾਨੀ।'ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਸਭਿ ਹ੍ਵੈਂ ਕੁਲ ਮਾਂਹੀ। ਪਟ,ਧਨ, ਧਾਮ, ਤੋਟ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ ॥੨੨॥ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਕੇ ਜੋ ਹੈਂ ਸ੍ਵਾਨਾ[4]। ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ ਜਗਤ ਮਹਾਨਾ। ਤੁਮ ਤੌ ਤਾਤ ਭਏ ਮੁਝ ਤਨ ਤੇ।ਬੇਟਾ ਕਿਉਂ ਨ ਦੇਹਿ ਹਿਤ ਮਨ ਤੇ ॥੨੩॥ ਕਰਾਮਾਤ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ। ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਸਰਬ ਪੁਜਾਹੀਂ‡। ਜਗਤ ਬਿਰਾਜਹੁ ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੇ। ਤੁਮਰੀ ਸਮਤਾ ਕੋ

[1]ਕੀਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਲਗੇ। [2]ਮੁਖੋਂ। [3]ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ। [4]ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਜੋ ਕੁੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਹਮ ਸੁਤ ਕਿਆ ਕਿਛ ਜਗ ਮਹਿ ਪਾਈਂ।

†ਏਥੇ ਕਰਮ ਦਾ ਭਾਵ 'ਮੇਹਰ'ਹੈ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਯਾ ਫੇਅਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਉਪਰਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਇਹੋ ਤਾਂ ਭੇਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਧੁਰੋਂ 'ਮੇਹਰ' ਲੈਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨੇਕੀਆਂ ਤਪ, ਗੁਣ ਕੁਛ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਭਾਵ ਏਹ ਕਿ ਓਹ ਧੁਰੋਂ ਇਸ ਪਦਵੀ ਦੀ ਕਮਾਲਤਾ,ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ, ਯੋਗਤਾ, ਅਲ੍ਹਹੀਅਤ ਲੈਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਯਤਨ ਕਰਨਹਾਰੇ ਹੋ, ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੂਜਬ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਗੱਦੀ ਪਾਈ ਹੈ।

‡ਇਹ ਖਿਆਲ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕਏ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। 'ਗੁਰਿਆਈ' ਜਗਤ ਤੇ ਤਾਰਨ ਲਈ ਇਕ ਦਾਤਾ ਪਦ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਭੇਟਾ ਲੈਣ ਲਈ। ਐਸੇ ਖਯਾਲ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਤਿ

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਨ ਪਹੂੰਚੇ ॥੨੪॥ ਸੁਨਹੁ, ਪਰੰਤੁ ਜੁ ਸ਼ਬਦ ਬਡਾਈ। ਸੋ ਅੰਗਦ ਨੇ ਨੀਕੇ ਪਾਈ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ ਲੇਹੁ ਤੁਮ ਦੇਖੀ। ਜਿਉਂ ਲੀਨੀ ਕਿਯ ਘਾਲ ਵਿਸ਼ੇਖੀ[1] ॥੨੫॥ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਰਹਯੋ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਰਿਦੇ ਸਦੀਵ ਸੇਵ ਜਿਸ ਪਯਾਰੀ। ਆਇਸੁ ਬਿਖੇ ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਕੀਤੀ। ਸੂਧੀ ਹੁਇ ਅਥਵਾ ਬਿਪਰੀਤੀ[2] ॥੨੬॥ ਅਵਰ ਕਹੇ ਗੁਨ ਅੰਗਦ ਕੇਰੇ। ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨ ਕਿਯ ਪ੍ਰਭੂ ਬਡੇਰੇ। ਦੋਇ ਘਟੀ ਦਿਯ ਦਰਸ਼ਨ ਔਰੀ। ਨਰ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਹਿ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਚਿਤ[3] ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਠੇ ਬੀਚ ਸੁਹਾਇਂ। ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਮ ਚੰਦ ਕੋ ਉਡਗਨ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੨੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਿਪਤ[4] ਤੇਜ ਮੁਖ ਕਾਂਤਿ[5] ਬਿਸਾਲੀ। ਬਾਲ ਅੰਸ਼ਮਾਲੀ ਯੁਤ ਲਾਲੀ[6]। ਗਯਾਨ ਕਿਰਨ ਤੇ ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਸੇਵਕ ਰਿਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਕਾਸੇ ॥੨੯॥ ਭਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸ ਨਯਨ ਰਸੀਲੇ। ਹਿਤ ਉਪਕਾਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਛਬੀਲੇ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਤਿ ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ਦਰਸਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਾਇ ਪਰਮਾਰਥ ॥੩੦॥ ਤਿਸ ਖਿਨ ਬੁੱਢੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਾਇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਓਰੇ। 'ਗੁਰ ਜੀ! ਬਚ ਸੁਨਿਬੇ[7] ਕਹਿ ਅਰਜੀ[8]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ! ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਮਰਜੀ ॥੩੧॥ ਉੱਤਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮ। ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਸੰਗਤਿ ਨਰ ਬਾਮ[9]। ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਕਰਹਿਂ ਅਠਜਾਮ। ਪਦ ਅਭਿਰਾਮ ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਧਾਮ॥੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਸ ਅਰਥ ਜਥਾਰਥ। ਸੇਵਕ ਸੁਨਹਿ ਸੁ ਹੋਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕੋ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ।ਤਥਾ ਬਚਨ ਕੋ ਅਬਹਿ ਬਿਚਾਰਾ ॥੩੩ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਚਾਹੂ। ਸੁਨਿਬੇ ਕਹੁ ਬਿਸਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹੂ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਸਭਿ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ!।ਪੂਰਹੁ ਸਰਬ ਲਾਲਸਾ ਉਰ ਜੀ'॥੩੪॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ। ਅਰ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ

[1]ਬਹੁਤੀ ਕਮਾਈ। [2]ਉਲਟੀ। [3]ਸਮਤਾ (ਭਰੇ) ਚਿਤ ਵਾਲੇ। [4]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਸੁੰਦਰਤਾ। [6]ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ (ਭਾਵ) ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵਾਲੀ [ਸੰਸ:, ਅਸ਼ੁਮਾਲਿਨ੍=ਸੂਰਜ]। [7]ਸੁਣਨੇ (ਲਈ)। [8]ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ। [9]ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ।

*[redacted]।ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੁਹ ਸਕਦੇ। ਉਪਰਲੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਾਰਣ ਆਪ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਮੰਗਣ ਤੇ ਦਾਤੇ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ 'ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਨ ਧਾਨ ਬਥੇਰਾ ਮਿਲੇਗਾ, ਸਤਿਕਾਰ ਬੜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ' ਮਾਮੂਲੀ ਬਾਤ ਹੈ।

ਜਾਨੀ।ਸਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲਾ। ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੩੫॥ਦੋਹਰਾ॥'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁਨਹੁ ਅਰਥ ਇਸ ਕੇਰ।ਜਿਸਕੇ ਸਿਮਰਨ ਅਧਿਕ ਫਲ ਮਿਟਹਿ ਚਰਾਸੀ ਫੇਰ॥ ੩੬ ॥ ਸੈਯਾ ॥ -ਗੋ-ਤਮ ਨਾਮ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਮਹਾਨ ਕੌ ਪਾਇ ਬੰਧਾਨ ਸਦੀਵ ਸ਼ੁਰੂ[1]। ਦੇਹਿ ਅਨੇਕ ਧਰੇ, ਜਨਮੇ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਕਟ ਹੋਤਿ ਬਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ੁਰੂ[2]। ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਬਿਲੀਨ[3] ਕਰੈ ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੈਂ ਇਸ-ਰੂ[4]-। ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾ-ਵਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[5] ॥ ੩੭ ॥ ਜੋ ਜੜ ਜਾਤ ਬਿਥਾਰ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਫੁਰੂ[6]। ਤਾਰ ਤਮੈਂ[7] ਜਨਮੈ ਬਿਨਸੈ ਜਿਸ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਭਾ ਸਤਿ ਬੀਚ ਪੁਰੂ !। ਜੋ ਤਿਨਕੇ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਾਵਤਿ ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਇਸ ਚੇਤਨ-ਰੂ-। ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[8] ॥ ੩੮ ॥ ਜੋ ਸਭਿ ਦੇਹਿਨ ਅੰਨ ਪਚਾਵਤਿ, ਪਾਵਤ

ਵਾਹਿ—ਗੁ—ਰੂ॥ ਪਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

[1].[2]ਗੋ ਨਾਮ ਹੈ ਅੰਧੇਰੇ ਦਾ, (ਤਿਸ ਤੇ) ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਅਰਥ (ਦੇਖੋ ਪੂ: ਅਧ੍ਯਾਯ ੧, ਸਫਾ ੯੯ ਸਤਰ ੮), (ਇਸ) ਮਹਾਨ (ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਦਾ) ਬੰਧਨ ਪਾਕੇ (ਜੀਵ) ਸਦਾ ਸ਼ੁਰਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਗ੍ਯਾਨ ਨਾਲ) ਅਨੇਕ ਦੇਹਾਂ ਧਾਰਨ, ਜੰਮਣ,ਮਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੰਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, [ਅਰਬੀ:— ਸ਼ੁਰੂ=ਆਰੰਭ]। [3]ਨਾਸ਼। [4]ਇਸ—ਰੂ—(ਪਦ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, (ਭਾਵ—ਰੂ—ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਉਸ (ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ) ਝਟ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5]ਜੋ (—ਵਾਹਿ—ਪਦ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ) ਅਸਚਰਜ (ਤੇ) ਮਹਾਨ ਬਿਸਮੈਂ ਰੂਪ, (ਸੋ ਉਸ ਮਹਾਨ ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਬਿਸਮੇ ਰੂਪ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਹ ਪਦ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ,) ਤਾਂਤੇ (ਸਦਾ) ਮੂੰਹੋਂ ਕਹੋ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ । (ਅ) ਜੋ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' (ਇਸ ਮੰਤਰ ਨੂੰ) ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਅਸਚਰਜ ਬਿਸਮੈਂ ਰੂਪ ਨੂੰ (ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ)। [6]ਸ਼ਾਖਾਂ [ਅਰਬੀ, ਫਰੂਅ] (ਅ) ਸਫੁਰਨ। [7]ਨਜ਼ੂਨ ਅਧਿਕ। [8](ਗੋ ਨਾਮ ਹੈ ਜੜ੍ਹ ਦਾ, ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ, ਸਫਾ ੯੮, ਸਤਰ ੧੫, ਸੋ) ਉਹ ਜੜ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਰੂਪੀ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਵਚਿੱਤਰ ਹੈ ਤੇ ਅਨੇਕ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹਨ, (ਭਾਵ ਨਾਨੱਤ੍ਵ ਦਾ ਜਨਕ ਜੜ੍ਹ ਹੈ), (ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ) ਨਜ਼ੂਨ ਅਧਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਨਮਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ (ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੈ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੜ ਆਪੇ ਕੀਕੂੰ ਫੈਲਾਉ, ਨਾਨੱਤ੍ਵ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ) ਸੱਤ (ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ) ਪੂਰਨ ਹੈ, ਅਥਵਾ—ਭਾਸਤ ਬੀਚ ਪੁਰੂ=ਵਿਚ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਪੂਰਨ (ਪਰਮੇਸੁਰ), (ਉਹ ਸਤ ਸਰੂਪ ਚੇਤਨ ਹੈ ਜੋ) ਉਨ੍ਹਾਂ (ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ) ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਰੂ—ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਕਿ) ਇਸ (ਸੱਤਾ ਸਫੁਰਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ) ਚੇਤਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਉਪਰਲਾ ਅੰਕ [5] ਵਾਲਾ ਅਰਥ)।

ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ* ਧੁਰੂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਿਖੀਕ ਅਚੇਤਨ ਜੇ ਤਿਨਕੇ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰੇ ਜਿ ਸ਼ੁਰੂ। ਅੰਤਰ ਜੇ ਮਤਿ ਆਦਿਕ ਹੈਂ ਜੜ,ਤੇ ਚਿਤ ਕੈ ਫੁਰਨਾ ਸੁ ਫੁਰੂ। ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[1]॥੩੯॥ਸੀਸ ਸਹੰਸ,ਅਸੀਸ;ਅਨੈਨ ਸਨੈਨ,ਸਹੰਸ੍ਰਹੀ ਰੂਪ ਧਰੂ। ਘ੍ਰਾਣ ਸਹੰਸ੍ਰ,ਅਘ੍ਰਾਣ; ਅਸ਼੍ਰੋਣ, ਸਸ਼੍ਰੋਣ ਸਹੰਸ੍ਰ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਕਰੂ। ਪਾਣਿ ਸਹੰਸ੍ਰ, ਅਪਾਣਿ; ਅਪਾਦ, ਸਪਾਦ ਸਹੰਸ੍ਰ; ਅਨੂਰੂ, ਉਰੂ। ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[2] ॥੪੦॥ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੌਰਤਿ ਲੋਰਤਿ ਜੀਵਨ ਅੰਤਕਰੂ†।ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਾਧਰ ਕੋ ਧ੍ਰਿਤ ਧਾਰਤਿ,ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਪੌਨਤ੍ਰਿਲੋਕ ਤੁਰੂ। ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੇ ਨਭ ਸੂਰਜ ਗੌਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਪਾਵਕ ਤ੍ਰਾਸ ਪੁਰੂ।ਜੋ ਅਸ-ਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[3] ॥ ੪੧॥ ਜੋ ਸਗਰੇ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਵਰਣਨ

[1]ਜੋ (ਚੇਤਨ ਕਿ) ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਹਾਂ (ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ) ਅੰਨ ਪਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਗਨੀ (ਜਠਰ ਅਗਨੀ=ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ) ਤੇ (ਅਪਾਨ ਆਦਿ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਧੁਰ ਆਧਾਰ ਹੈ, (ਜੋ) ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ, ਜੋ ਅਚੇਤਨ (ਜੜ੍ਹ) ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਵਹਾਰ (ਕੰਮ) ਆਰੰਭ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਸਫੁਰਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ); ਅੰਦਰ ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਆਦਿਕ ਹਨ ਜੜ੍ਹ‡ ਹੈਨ, (ਇਸ) ਚੇਤਨ ਦੀ (ਸੱਤਾ) ਸਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਸਫੁਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਸਤਰ ਪਰ ਦਿੱਤਾ ਅੰਕ [5] ਵਾਲਾ ਅਰਥ)।

[2](ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ) ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਰਾਂ ([illegible]ਲਾ ਹੈ), (ਫਿਰ ਉਹ) ਬਿਨਾ ਸਿਰ (ਦੇ ਹੈ); ਬਿਨ ਨੇਤਰਾਂ ਹੈ, (ਹਜ਼ਾਰਾਂ) ਨੇਤਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਜੋ) ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ (ਜਿਸ ਦੇ) ਨੱਕ (ਹਨ, ਫਿਰ ਕੋਈ) ਨੱਕ ਨਹੀਂ (ਜਿਸ ਦਾ); ਬਿਨਾਂ ਕੰਨਾਂ (ਦੇ ਹੈ; ਪਰ ਫਿਰ) ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। (ਜਿਸ ਦੇ) ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੱਥ ਹਨ, (ਫਿਰ) ਬੇ ਹੱਥ ਹੈ; ਬਿਨ ਪੈਰਾਂ (ਦੇ ਹੈ, ਫਿਰ) ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ; (ਅਨ+ਉਰੂ) ਬਿਨਾ ਜੰਘਾਂ ਦੇ ਹੈ (ਫਿਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ) ਜੰਘਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ)।

[3]§(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਹੋਈ ਮੌਤ ਦੌੜਦੀ ਫਿਰਦੀ

[ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਯਾਯ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ]

*ਪਾਃ—ਅਪਾਨ। †ਪਾਃ—ਔਰ ਕੁਰੂ।

---

‡ਸਾਂਖ ਨੇ ਬੁੱਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੀ ਕੋਟਤੀ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੈ।

§ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਪਉੜੀ ੪ ਦਾ ਇਹੋ ਭਾਵ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਕਠਉਪਨਿਸ਼ਧ, ਮੰਤਰ ੩ ਛੇਵੀਂ ਵਲੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ।

ਜਗ ਕੋ ਡਰਦਾਇਕ ਕ੍ਰੂਰ ਮਹਾਂ ਅਤਿ ਓਜ ਧੁਰੂ।ਜੋ ਸਭਿ ਕੋ ਉਪਜਾਵਤਿ ਹੈ ਪਰਿਪਾਰਤਿ ਫੇਰ ਬਿਨਾਸ਼ਕਰੂ । ਜੋ ਅਸ ਕਾਲ ਮਹਾਂ ਬਿਦਤੈ ਤਿਸ ਕਾਲ ਕੋ ਕਾਲ ਕਰੈ ਜੁ ਤੁਰੂ। ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[1]॥੪੨॥ਬੇਦ ਅਬੇਦ*; ਨਿਰੰਤਰ;ਅੰਤਰ; ਅੰਤਰੇ ਸੋ; ਅਚਰਾਨ ਚਰੂ । ਬਿੰਬ ਸੋਂ ਏਕ ਅਨੇਕ,ਅਬਿੰਬ; ਅਲੰਬ ਬਿਨਾ ਸੁ ਅਲੰਬ ਕਰੂ । ਸੰਖ ਬਿਖੈ ਜੁ ਅਸੰਖ;ਬਿਸ਼ੇਸ਼†; ਅਸ਼ੇਸ਼‡ ਹੈਂ; ਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਦੇਸ਼ ਧੁਰੂ। ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂਬਿਸਮਾਵਤਿ ਤਾਂਹਿਕਹੋਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[2]॥੪੩॥ਏਕਮ ਏਕ ਕਲਾ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼]

ਲੋੜਦੀ ਹੈ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨਾ । (ਜਿਸ ਦੇ) ਭੈ ਕਰਕੇ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਧਾਰਦੀ ਹੈ, (ਜਿਸ ਤੋਂ) ਡਰਦੀ ਪੌਣ ਤ੍ਰਿਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। (ਜਿਸ ਦਾ) ਭੈ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਚਲਦਾ§ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਲਦੀ ਹੈ) ਅਗਨੀ (ਜਿਸ ਦੇ) ਭੈ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ (ਛੇਕੜਲੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਰਥ

[1]ਜੋ (ਕਾਲ ਕਿ) ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਭੈ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਕਠੋਰ ਤੇ ਅਤਯੰਤ ਬਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਬਿਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਐਸਾ ਕਾਲ ਬੜਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਕਾਲ ਨੂੰ ਬੀ ਤੁਰਤ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ । (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ)।

[2]ਜੋ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਸਭ ਨੂੰ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, (ਅ) ਜੋ ਬੇਦ ਤੋਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ; (ਜੋ ਅੰਤਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਨਿਰੰਤਰ (ਇਕ ਰਸ ਅਖੰਡਾਕਾਰ) ਹੈ, ਅੰਤਰ ਤੋਂ ਬੀ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਓਹ (ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਕੇ) ਅਚਰਾਂ (ਜੜ੍ਹਾਂ) ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਅ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, (ਫਿਰ) ਛਿਪਿਆ ਹੈ, ਚਰ ਅਚਰ (ਸਭ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹੋ ਹੈ । ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ (ਦੁਆਰਾ) ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਬਿੰਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, (ਆਪ) ਆਸ਼੍ਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੈ (ਪਰ) ਉਹ (ਸਾਰਿਆਂ) ਨੂੰ ਆਸ਼੍ਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਆਪ ਹੈ)। ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਅਣਗਿਣਤ (ਹੈ), (ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ) ਅਧਿਕ ਹੈ, (ਜੋ) ਅਨੰਤ ਹੈ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਜਿਸ ਦੀ ਆਗਯਾ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ)।

*ਪਾ:—ਅਭਿਦ।

†ਵਿਸ਼ੇਖ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਓ ਓਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਖ ਹੈ। (ਅ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਦਿੱਸਦੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਸਮਝ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਦਿੱਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਹੈ ।

‡ਅਸ਼ੇਸ਼—ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ੇਖ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੰਪੂਰਨ,ਸਾਰਾ, ਅਨੰਤ, ਅਪਾਰ, ਪੂਰਾ।

§ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਬੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਬੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਸੂਰਜ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਭੌਂਦਾ ਹੈ।

ਸਸਿ ਕੀ,ਗੁਲ ਮੈਂ ਜਿਸ ਗੰਧ ਭਨੈ, ਸਗਾਰੁਪੈ ਮਧ ਜਨੋਂ ਸਨ ਹੋਤਿ ਸਦੀਵ ਹੈ,ਅੰਬ ਮੈਂ ਮਾਧੁਰਤਾ ਜੁ ਭਰੁ। ਹੈ ਅਤਿ ਤੇਜ ਹਲਾਹਲ ਮੈਂ, ਇਮ ਬੀਰ ਬਿਰਾਜਤਿਹੈ ਸਫੁਰੁਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂਬਿਸਮਾਵਤਿਤਾਂਹਿਕਹੈਮੁਖ ਵਾਹਿ-ਗੁਰੂ[1]*॥੪੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਥ ਦਿਯੋ ਸਮਝਾਇ। 'ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਸਿਮਰਹੁ ਇਸੇ ਉੱਤਮ ਪਦ ਲਿਹੁ ਪਾਇ' ॥੪੫॥ਬ੍ਯਾਪੇ ਅਸ਼ਟਕ[2] ਅਰਥ ਕੋ ਵ਼ਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪਢਹਿ ਜੁ ਪ੍ਰੇਮ† ਕਰਿ ਠਾਨਹਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਣਾਮ॥੪੬॥ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿਕ ਕਾਮਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਭਿ ਪਾਇ।ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ ਦੋਨੋ ਲੋਕ ਮੈਂ ਹੋਵੈਂ ਗੁਰੂ ਸਹਾਇ‡ ।੪੭।ਚੌਪਈ।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਈ ਤਬਿ ਸੰਗਤਿ। ਮੁਖ ਬਿਕਸੇ ਜਨੁ ਪੰਕਜ ਪੰਗਤਿ[3]। ਤਬ ਹੀ ਖਰੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਤਤਕਾਲਾ। ਸੁਜਸ ਗੁਰੂ ਕੋ ਕਹਤਿ ਰਸਾਲਾ ॥ ੪੮ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ 'ਨਮੋ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ[4]', ਗੋਬਿੰਦ, ਜੋਗੀ। ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਪਤੀ, ਆਪ ਭੋਗੀ ਅਭੋਗੀ। ਨਿਰਾਕਾਰ ਕੋ ਰੂਪ ਸਾਕਾਰ ਹੋਯੋ। ਜਪੈ[5]ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਖੀ ਬੀਜ ਬੋਯੋ ॥ ੪੯ ॥ ਚਹੂੰ ਚੱਕ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ੰ ਬਿਥਾਰੀ[6] । ਗੁਰੂ ਆਪ ਹੈ ਸਿੱਖ ਕੀਨੇ ਅਪਾਰੀ[7]। ਦਯੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਦਾਨ ਦਾਸੰ ਬਿਸਾਲਾ[8]। ਕਲੀ ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਦੇਖਿ ਜੀਵੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ! ॥ ੫੦ ॥ ਮਹਾਂ ਮੰਦ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੀਨੇ ਉਧਾਰੇ। ਸਮਾਨੈ ਨ ਆਨੈ, ਮਹਾਨੋਪਕਾਰੇ[9]। ਅਹੋ ਰੂਪ ਸਾਖੀ ਬਸੋ ਦੇਹਿ ਸਾਰੇ। ਅਕਰਤਾ, ਅਭੁਗਤਾ, ਸੰਯੁਕਤਾ ਬਿਚਾਰੇ[10]॥੫੧॥ਸਦਾ ਦੀਨਬੰਧੁ

[1]ਏਕਮ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਲਾ ਵਿਚ (ਜਿਵੇਂ ਬਾਕੀ ੧੫ ਕਲਾ ਸਮਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ) ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਸੁਗੰਧੀ (ਸਮਾਈ ਹੋਈ) ਸਾਰੇ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਥਿੰਧਾਈ ਸਦਾ (ਸਮਾਈ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅੰਬ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਮਿਠਾਸ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜੀਕੂੰ ਤੇਜ (ਸਮਾਯਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ (ਸਭ ਦੇ) ਵਿਚ ਸਫੁਰਣਤਾ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ ਚੇਤਨ) ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਚੌਥੀ ਸਤਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ)

[2]ਅੱਠ ਛੰਦ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਣ। [3]ਕਵਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੇ। [4]ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੋ ਸਤਚਿਤ ਆਨੰਦ ਹੋ। [5]ਜਪਾਕੇ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ)। [6]ਫੈਲਾਈ (ਸਿੱਖੀ)। [7]ਗੁਰੂ ਹੋਕੇ ਬਨਾਏ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ। [8]ਦਾਸਾਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ। [9]ਬਰੋਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ, ਮਹਾਂ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋ। [10]ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਅਸਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ।

*ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧. ਅੰਕ ੬੨, ੬੩, ੬੪ ਦਾ ਭਾਵ।

†ਪਾ:—ਨੇਮ। ‡ਪਾ:—ਕੀਨੋ ਅਰਥ ਸਮਾਪਤ੍ਰਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖਦਾਇ।

ਸ਼ਰੇਨੰਜੇ ਮਹਾਨੇ[1] !। ਜਪੇ ਨਾਮ ਜੋ ਆਪ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਠਾਨੇ। ਤਿਸੇ ਹਾਥ ਦੇ ਅੰਤ ਲੇਵੋ ਬਚਾਈ। ਨਿਜੇ ਦਾਸ ਕੇ ਆਪ ਹੋਵੈ ਸਹਾਈ॥ ੫੨॥ ਧਰਯੋ ਬੰਸ ਬੇਦੀਨ[2] ਮੈਂ ਰੂਪ ਜੋਈ। ਭਜੇ, ਧਯਾਨ ਠਾਨੇ ਪਰੇ ਸ਼ਰਨ ਕੋਈ। ਨਿਸੰਸੇ ਗਤੀਪਰਮ[3] ਪਾਵੈ ਅਨੰਦੰ। ਨਮੋ ਪਾਦਕੰਜੇ ਬਿਲੰਦੇ ਮੁਕੰਦੰ[4]॥ ੫੩॥ ਮਹਾਂ ਮਾਨ ਮੋਹਾਦਿ ਮਾਤੇ ਮਤੰਗੀ[5]। ਰਿਦੇ ਕਾਨਨੰ ਦਾਸ ਕੇ ਸਿੰਘ ਅੰਗੀ[6]। ਰਹੋ ਸਿੱਖ ਕੇ ਅੰਗ ਸੰਗੀ ਸਦਾਈ। ਨਹੀਂ ਰੋਮ ਬਾਂਕੋ[7] ਕਰੈ ਕੋਇ ਜਾਈ॥ ੫੪॥ ਗਿਨੈ ਕੋ ਗੁਨੰ ਪਾਰ ਪਾਵੈ ਨ ਕੋਈ। ਮਹਾਨੰ ਮਹੀ-ਯਾਨ[8] ਰੂਪੰ ਜਿ ਹੋਈ। ਨਿਜੰ ਸ੍ਰੇਯ ਹੇਤੰ[9] ਭਜੇ ਜੌਨ ਕੌਨੰ[10]। ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਦੇਵੋ ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਤੌਨੰ[11] ॥੫੫॥ ਮਹਾਂ ਦੁੱਖ ਸਿੰਧੰ[12] ਪ੍ਰਭੂ! ਹੋ ਅਗਸਤੰ[13]। ਸਮਸਤੰ ਨਿਵਾਸੋ,ਬਿਲਾਸੋ ਸਮਸਤੰ[14]।ਦਈ ਮੋਖ ਕੋਟਾਨ ਜੋ ਮੋਹ ਗ੍ਰਸਤੰ। ਸਦਾ ਜੈ, ਸਦਾ ਜੈ, ਨਮਸਤੇ ਨਮਸਤੰ॥੫੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਬੁੱਢੇ ਅਸ਼ਟਕ ਕਰਯੋ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਦਾਇ। ਭਾਈ ਪਦ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ॥੫੭॥ਚੌਪਈ॥ਪਢ਼ਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਅਸ਼ਟਕ ਮਨ ਲਾਵਹਿਂ। ਸੋ ਜਨ ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਪਾਵਹਿਂ। ਤਿਨਕੇ ਨਾਨਾ ਰੋਗ ਨਿਵਾਰੈ[15]। ਮਨ ਤੇ ਕਾਮ ਰੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਦਾਰੈ[16] ॥੫੮॥ ਸੁਨਿਕਰਿ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਮੋਦਾ[17]। ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਬਦਤਿ ਚਹੁੰਕੋਦਾ[18]।ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦਰਸਤਿ ਚਹੁੰਫੇਰਾ* ॥੫੯॥ਬਹੁਰੋ ਕਹਯੋ 'ਕਨਾਤ ਤਨੀਜੇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਘੇਰਾ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਸਰਬ ਨਿਕਸਿ ਕੈ ਬਾਹਰ ਜਾਵਹੁ। ਸੱਤਿਨਾਮ

[1]ਅਸੀਂ ਆਪਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ, ਹੇ ਵਡੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ !)। [2]ਬੇਦੀਆਂ। [3]ਪੂਰਨ ਮੁਕਤੀ। [4]ਹੇ ਉੱਚੇ, ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ! [5]ਮਸਤ ਹਾਥੀ। [6]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਰੂਪੀ ਬਨ ਵਿਚ ਆਪ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਹੋ। [7]ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ। [8]ਬੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜੇ । [9]ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ। [10]ਜਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ। [11]ਅਨੰਦ ਉਸਨੂੰ। [12]ਦੁੱਖ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ। [13]ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਅਗਸਤ ਮੁਨੀ, ਭਾਵ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੋ। [14]ਸਭ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹੋ, ਖੇਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਸਭ ਵਿਚ। [15](ਇਹ ਅਸ਼ਟਕ) ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ। [16]ਕਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ। [17]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ। [18]ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਸੰਗਤ ਚਾਰੋਂ ਕੋਨਿਆਂ ਤੋਂ, ਚਾਰੋਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ।

*ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ—ਅੰਕ ੨੭ ਤੋਂ ੫੯ ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਲਿਖਤੀ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਛਾਪੇ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੮੪ ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਆਖੇਪਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸਿਮਰਹੁ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ* ॥੬੦॥ ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਛਿਨ ਦਾਸਨਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਘੇਰੀ ਤਹਾਂ ਕਨਾਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਅੰਬਰ ਪਾਇ ਬਦਨ ਪਰ ਸ੍ਵੇਤਾ। ਪੌਢੇ ਪੁਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ॥ ੬੧ ॥ ਰੌਰ ਪਰਾ ਸਗਰੇ ਨਰ ਮਾਂਹੀ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰ ਚੁਆਹੀਂ। ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਸਭਿ ਸੌਜ ਤਯਾਰੇ। ਸੰਦਲ ਧਰਨੋ ਆਨਿ ਬਹੁ ਭਾਰੇ॥੬੨॥ ਪੁਸ਼ਪ ਸੁਗੰਧਿ ਘ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਆਨਾ।ਤਿਲ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਕੀਨ ਮਹਾਨਾ। ਰੁਦਨ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿਹੀ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ॥੬੩॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਪਠਾਨ ਤਹਿਂ ਆਏ। ਦਰਸ ਕਰਨ ਹਿਰਦੇ ਲਲਚਾਏ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਯੁਕਤ ਸੁ ਮਨੁਜ[1] ਘਨੇਰੇ। ਹੁਤੇ ਮੁਰੀਦ ਗੁਰੂ ਪਗ ਕੇਰੇ॥੬੪॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤਨੀ ਕਨਾਤ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।ਕਿਸਹੁੰ ਨ ਦਰਸ ਹੋਤਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਦੇਖਿ ਪਠਾਨ ਰਿਦੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਦਰਸ ਨਿਰਾਸ ਰਿਦੇ ਅਕੁਲਾਏ ॥੬੫॥ ਖਰੇ ਲੋਕ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਰਖਵਾਰੀ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਖ਼ਾਨਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਤੁਮ ਹੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਹਮ ਮੁਰੀਦ ਹੈਂ ਸਭਿ ਜਗ ਜਾਨੀ॥੬੬॥ ਆਖ਼ਰ ਕੌ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਕਾਲਾ।ਹਮਕੋ ਕਰਨੇ ਦੇਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੀ[2]।ਹੁਤੇ ਦੂਰ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਏ।ਅਬ ਨਿਰਾਸ ਹਮ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਏਂ'॥੬੭॥ਭਨਯੋ ਸਿੱਖ 'ਅਸ ਹਠ ਨਹਿਂ ਕਰੀਏ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਸਮਾਂ ਨ ਬਿਚਰੀਏ। ਤੁਮ ਜਿ ਅਗੇਰੇ ਆਵਤਿ ਤੂਰਨ।ਕਰਿ ਲੇਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ॥੬੮॥ਅਬਿ ਬੰਦਨ ਕਰ ਲਿਹੁ ਇਸ ਥਾਈਂ। ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ਹੈਂ ਸਭਿ ਜਾਈਂ।ਹਮਰੋ ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਤੁਮ ਲੀਜੈ।ਨੀਕੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰੀਜੈ'॥੬੯॥ ਖਾਨ ਕਹੈਂ 'ਹਮ ਮਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਏਤੀ ਬਾਤ ਬਨਾਵਹੁ ਕਾਹੀਂ । ਹੋ ਢਿਗ ਦਰਸਹੁ ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਨੀਕੇ। ਤਿਉਂ ਹਮ ਜਾਵਹਿਂ ਪੀਰ ਨਜੀਕੇ ॥੭੦॥ ਸਾਂਝੇ[3] ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨ ਕੇਰੇ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਨ ਮੁਰੀਦ ਘਨੇਰੇ[4]। ਅਹੈਂ ਪੱਖਜ ਜੇ ਹਿੰਦੁਨ ਤੁਰਕਾ।–ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਖੋਵਨ–ਮਤ ਗੁਰਕਾ'॥੭੧॥ਇਕ ਤੌ ਖ਼ਾਨਨ ਕੋ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਦੂਜੇ ਸਾਚੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। ਹਟਤਿ ਨਹੀਂ ਬਹੁ ਰਹੇ ਹਟਾਈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹੇ ਤਬ ਹਿੰਦੁਨ[5] ਜਾਈ॥੭੨॥ ਪਰਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਰੌਰਾ ਭਾਰੀ। ਕੋਇ ਨ ਕਿਸਕੀ ਸੁਨੈ ਪੁਕਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਨ ਕੇ ਪਾਸ ਜਿ ਦਾਸਾ। ਸ੍ਰੋਨ

[1]ਓਹ ਪੁਰਸ਼। [2]ਕ੍ਰਿਪਾਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ)। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਾਂਝੇ ਹਨ। [4]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਙੂ ਮੁਰੀਦ ਬੀ (ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ) ਬਹੁਤ ਹਨ। [5]ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ।

*ਪਾ:–ਸੱਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਾਵਹੁ।

ਕੁਲਾਹਲ[1] ਸੁਨਿ ਚਹੁ ਆਸਾ[2] ॥੭੩॥ ਨਿਕਸੇ ਤੁਰਤ ਬਿਲੋਕਨ ਤਾਈਂ। ਰਹੀ ਇਕਾਕੀ[3] ਦੇਹਿ ਗੁਸਾਈਂ[4]। ਅੰਤਰਧਯਾਨ ਭਈ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਸਰਬ ਚੁਕਾਵਨ ਝਗਰ ਬਿਸਾਲਾ॥੭੪॥ ਵਹਿਰ ਦੁਹੂੰ ਮਹਿਂ ਬਾਦ ਮਹਾਨਾ। ਚਢਿ ਬਿਵਾਨ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।ਗਮਨ ਕੀਨ ਊਰਧ ਕੀ ਓਰਾ[5]। ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਰਾ ॥੭੫॥ ਸੁਰਤਰੁ ਪੁਸ਼ਪਾਂਜੁਲ[6] ਬਰਖਾਵਹਿਂ। ਚਾਰੁ ਚਮਰੁ ਚਹੁਦਿਸ਼ਨ ਢੁਰਾਵਹਿਂ[7]। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਹੀਂ[8]। ਕਰਹਿਂ ਆਰਤੀ,ਸੰਖ ਬਜਾਹੀਂ॥੭੬॥ਅਪਸਰ ਕਰਿਹੀਂ ਨਿਰਤ ਅਗਾਰੀ। ਗੰਧ੍ਰਬ ਗਾਵਹਿਂ ਧੁਨਿ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਚਲੇ ਅਕਾਸ਼ ਪੰਥ ਅਸ ਜਾਵਹਿਂ। ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਬਢਾਵਹਿਂ ॥੭੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ਹੁਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਹ ਲਗ ਜਿਸਹਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਹੁੰਚਾਇ। ਹਟੇ ਸੰਗ ਤੇ ਦੇਵ ਸਭਿ ਚਰਨਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ* ॥੭੮॥ ਸੱਚ ਖੰਡ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਗਏ ਕੀਨਿ ਤਹਾਂ ਬਿਸਰਾਮ। ਭੂਤਲ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ ਭਈ ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸੁਖ ਧਾਮ ॥੭੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰੇ ਜੋਰ ਅਸ ਖਾਨ ਅਲਾਵੈਂ।'ਹੈਂ ਹਮ[9] ਪੀਰ ਸੁ ਮਜਲ ਪੁਚਾਵੈਂ। ਦੇਤਿ ਮੁਰਾਦ ਮੁਰੀਦਨ ਕੇਰੀ। ਬਰਜੇ ਰਹੈਂ ਨ[10], ਜਾਵਹਿਂ ਨੇਰੀ' ॥੮੦॥ ਇਮ ਹਠ ਕਰਿਕੇ ਭੇ ਤਹਿਂ ਠਾਂਢੇ। ਡਰੇ ਨ ਰਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਗਾਢੇ । ਸਨਧਬੱਧ ਹਿੰਦੂ ਹੁਇ ਆਏ। ਬਲ ਕਰਿ ਤਿਨਕੋ ਚਹਤਿ ਹਟਾਏ॥ ੮੧ ॥ ਸਜਾਨੇ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਤਹਿਂ ਜੇਈ।ਕਰਨੇ ਬਿਚਾਰ ਮਿਲਤਿ ਭੇ ਤੇਈ।–ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਅਬਿ ਹੈ ਬਲ

[1]ਰੌਲਾ। [2]ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ। [3]ਇਕੱਲੀ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹੀ। [5]ਉਪਰ ਦੀ ਤਰਫ। [6]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ। [7]ਝੁਲਾਂਵਦੇ ਹਨ। [8]ਛਿੜਕਦੇ ਹਨ। [9]ਸਾਡੇ ਪੀਰ ਹਨ। [10]ਰੋਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗੇ।

*ਦੇਵਤੇ ਜਿੰਨੀ ਜਿੰਨੀ ਉਚਿਆਈ ਆਤਮ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਓਥੋਂ ਓਥੋਂ ਤਕ ਗਏ, ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਗੇਰੇ ਮੰਡਲਾਂ ਤੋਂ ਉਰੇ ਮੁੜ ਪੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਟਿਕਾਣੇ ਦੇ ਪਰਲੋਕਿਕ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਲੋਕੀ ਆਏ ਸਨ, ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਕਾਸ਼ੀ ਗਵੱਯੇ ਵਜੱਯੇ ਬੀ ਗਿਣੇ ਹਨ।

ਦੇਵਤਾ ਪਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਲੜਨ ਝਗੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਏਥੇ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਵਜਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ; ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ [ਦਿਵ, ਦਿਵ੍=ਚਮਕਣਾ] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨ ਖੰਡ (ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੌੜੀ ੩੫) ਵਿਚ ਆਪ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਗਏ।

ਭਾਰੇ–। ਬਹੁਰ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੮੨ ॥ 'ਤਾਂਤੇ ਔਰ ਨ ਕਰੀਏ ਕਾਜਾ॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲੇਹੁ ਅਵਾਜਾ[1] । ਤਿਨ ਮਰਜੀ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਕਰਿਯੇ ਕ੍ਰਿੱਤ ਮਿਟਾਵਹੁ ਰਾਰੀ[2]' ॥੮੩॥ ਖ਼ਾਨਨ ਸੰਗ ਭਨੀ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਨੀਕੇ ਤਿਨ ਮਾਨੀ । ਦ੍ਵੈ ਸਿਖ ਹੁਤੇ ਸਮੀਪੀ ਜੋਈ। ਅੰਤਰ ਗੇ ਕਨਾਤ ਕੇ ਤੋਈ ॥ ੮੪ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸੰਯੁਕਤ ਸੇਜ ਤਹਿੰ ਦੇਖੀ। ਦੇਹ ਨ[3], ਭਏ ਅਚਰਜ ਬਿਸ਼ੇਖੀ । ਅੰਬਰ ਕੋ ਉਘਾਰਿ ਭਲ ਜੋਵਾ। ਨਿਕਸੇ ਕਹਿਤ 'ਅਰੋਭਾ ਹੋਵਾ॥੮੫॥ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਕੀਨੋ ਇਤਨਾ ਝਗਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਨਿਬੇਰਯੋ ਸਗਰਾ। ਅੰਤ੍ਰ ਧਯਾਨ ਭੀ[4], ਰਹੀ ਨ ਦੇਹੀ। ਕੁਸ਼ਾ ਸੇਜ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪਰੇਹੀ ॥੮੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਰ ਨ ਕਰਿਯੇ ਪਰਸਪਰ ਦਿਹੁ ਕਨਾਤ ਖੁਲਵਾਇ। ਦੇਖਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਰਬ ਕੌਤਕ ਮਤਿ ਬਿਸਮਾਇ[5]' ॥੮੭॥ ਸੈਯਾ॥ ਲੀਨ ਉਤਾਰ ਕਨਾਤ ਸ਼ਿਤਾਬ ਗਏ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਦਰਸੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਹੈ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਚੀਰ ਪਰਯੋ ਪਿਖਿ 'ਜੈ ਗੁਰ,ਜੈ ਗੁਰ' ਊਚ ਉਚਾਰੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਕੰਦ, ਗੁਬਿੰਦ, ਮੁਕੰਦ', ਸੁ ਨਾਮ ਕੋ ਲੈ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕਾਰੀ। ਹੋਇ ਅਚੰਭ ਰਹੇ ਹਿਰਦੇ ਤਿਹ ਠਾਂ ਨਰ ਜੋ ਸਭਿ ਕੀ ਮਤਿ ਹਾਰੀ॥੮੮॥ ਛਪਯਛੰਦ॥ ਤੁਰਕਨ ਅੰਬਰ ਅਰਧ[6], ਅਰਧ ਹਿੰਦੁਨ ਤਬਿ ਲੀਯਾ। ਸਗਰ ਝਗਰ ਗਯਾ ਨਿਬਰ[7], ਹਰਖ ਉਰ ਦੁੰਹ ਦਿਸ਼ ਥੀਆ। ਸਿੱਖਨ ਲੇ ਕਰਿ ਚੀਰ ਚਿਤਾ ਚੰਦਨ ਕੀ ਰਚਿ ਕਰਿ। ਨਿਜ ਮੁਖ ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਤਹਾਂ ਦਿਯ ਦਾਹ ਭਲੇ ਧਰਿ। ਪੁਨ ਹੁਤੇ ਮੁਰੀਦ ਸੁ ਅਰਧ ਲੇ ਨੀਕੇ ਤਹਿੰ ਦਫ-ਨਾਇ ਦਿਯ॥ਇਉਂ ਬਾਦ ਬਿਖਾਦ ਮਿਟਾਇ ਸਭਿ ਦੁਹੂ ਦਿਸ਼ਨ ਅਹਿਲਾਦ ਕਿਯ ॥੮੯॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰ[8] ਪਛਾਨ ਪੰਚ ਮਾਸ ਬੀਤੇ ਬਹੁਰ।ਸਪਤ ਦਿਨਨ ਪਰਵਾਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀ*॥੯੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੰਮਤ ਪੰਦਰਾਂ ਸੈ ਲਖੋ ਅਧਿਕ ਛਯਾਨਵਾ ਜਾਨਿ।ਅਸਜੁ[9] ਵਦੀ ਦਸਮੀ ਵਿਖੈ ਸੱਚਖੰਡ† ਪ੍ਰਸਥਾਨ[10]॥੯੧॥ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਕਹੀ ਕਛੁ‡ ਥੋਰੀ।ਸਰਬ ਕਹਿਨ

---

[1]ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ,ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਲੈ ਲਵੋ । [2]ਝਗੜਾ। [3]ਦੇਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [4]ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । [5]ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਤਕ। [6]ਅੱਧਾ ਕਪੜਾ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ। [7]ਨਿੱਬੜ। [8]ਸੱਤਰ ਵਰਹੇ। [9]ਅੱਸੂ। [10]ਸਚਖੰਡ ਚਲੇ ਗਏ ।

*ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ–ਇਹ ਸੋਰਠਾ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਿਕ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਆਪ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਿਨ ਵਿਸਾਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ੧੫੨੬ ਬਿ: ਤੇ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੱਤਕ ਪੰਨਜਾਂ ੧੫੨੬ ਬਿ: ਗਿਣੀਏ ਤਾਂ ਆਯ ੭੦ਵਰਹੇ ੧ ਮਹੀਨਾ ਘੱਟ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਬਣਦੀ ਹੈ। †ਪਾ:–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਿਯ। ‡ਪਾ:–ਮੈਂ।

ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਮੋਰੀ।ਅਹੈ ਜਥਾਮਤਿ ਤਥਾ ਸੁ ਬਰਨੀ। ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਕੇ ਬਿਕਾਰ ਕੋ ਹਰਨੀ ॥ ੯੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਭਗਤਿ ਪੁਨ ਗਯਾਨਾ। ਏ ਚਾਰੋਂ ਵਰਨੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਦੈਵ ਸੰਪਦਾ ਗੁਨ[1] ਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦਾ[2]। ਯਾ ਮੈਂ ਭਨੇ, ਹਨੈਂ ਦੁਖ ਦੁੰਦਾ॥੯੩॥ਪਢਹਿਂ ਸੁਨੈਂ ਗੁਨ ਹਿਰਦੇ ਧਾਰਹਿਂ।ਪੁਨ ਪੁਨ ਕਰਿ ਅੱਭਯਾਸ ਬਿਚਾਰਹਿਂ। ਲਖਹਿਂ ਅਸੱਤਿ ਸੱਤਿ ਸੋ ਨਿਰਨੋ। ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਨ ਜਨਮ ਨ ਮਰਨੋ॥੯੪॥ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਫਤ ਮਹਾਤਮ ਜੋਈ। ਜਗ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ,ਦੁਰਯੋ ਨਹਿਂ ਸੋਈ।ਸੁਮਤਿਵਾਨ ਜਾਨਹਿਂ ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ। ਰਾਖਤਿ ਹੈਂ ਪਰੋਇ ਬਿਚ ਹੀ ਕੇ[3] ॥ ੯੫ ॥ ਬਿਛੁਰਯੋ ਚਹਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਕਾਲਾ। ਦ੍ਵੈ ਲੋਚਨ ਸੁਖ ਦੇ ਜੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੁਤੀ ਨ ਸ਼ਕਤਿ ਮੋਹਿ ਮਹਿਂ ਐਸੇ। ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਭਾ ਅਬਿ ਜੈਸੇ॥੯੬॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਝ ਤਾਈਂ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੁਹਿ ਮਤਿ ਦੇ ਬਨਿਵਾਈ। ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਹੀ ਕਥਾ ਅਤਿ ਰੂਰੀ। ਜੋ ਸਾਧਨ ਅਪਵਰਗਹਿ ਪੂਰੀ[4] ॥ ੯੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਦ ਪੰਕਜ ਬੰਦਨ[5]। ਸਿਮਰੋਂ ਅੰਗਦ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ। ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਹਿਰਦੇ ਧਯਾਵੋਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਨ ਗਾਵੋਂ॥੯੮॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਿਘਨਨਿ ਕੇ ਨਾਸ਼ਕ। ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਸ਼ੁਭ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਗੁਰੁ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਨਾਇ ਬਹੋਰੀ ॥੯੯॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲਾ। ਧਰੋਂ ਧਰਾ ਪਰ ਪੁਨ ਪੁਨ ਸੀਸਾ। ਬੰਦੋਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਗਦੀਸ਼॥੧੦੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ[6], ਸਿਮਰਨ ਰਤਿ ਗੁਰੂ[7]* ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਭ ਨਾਮ। ਬਿੰਦ੍ਰਾ ਜਿਨ ਤੇ ਮੈਂ ਪਠੀ[8] ਤਿਨ ਪਦ ਕਰੋਂ ਪ੍ਰਣਾਮ॥ ੧੦੧॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੁਤਾ ਸਵਿਤਾਸ ਕੀ[9], ਨਸੱਯਾ ਪਾਪ ਰਾਸ ਕੀ, ਦਿਵੱਯਾ ਮੋਖ ਦਾਸਕੀ, ਲਖੈ ਜੁ ਨੇਮ ਜਮੁਨਾ। ਏਕਬਾਰ ਬਾਰਿ[10] ਛੁਏ,ਪਾਵਨਤਾ[11] ਪਾਵਨਕੇ[12],ਪਾਨ ਤੇ ਸ਼ਨਾਨ ਤੈ[13] ਦੁਖਦ ਤਿਨ ਜਮ ਨਾ[14]। ਸ਼ਯਾਮਜਲ,

---

[1]ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਗੁਣ। [2]ਸਮੂਹ। [3]ਹਿਰਦੇ ਦੇ। [4]ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ (ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ) ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਹੈ। [5]ਮੈਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ। [6]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ। [7]ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ। [8]ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। [9]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਦੀ (ਜਮਨਾ ਨਦੀ)। [10]ਪਾਣੀ। [11]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਾਲ। [12]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। [13]ਪੀਂਦੇ ਤੇ (ਜੋ) ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [14]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ।

*ਪਾ:-ਰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ, ਸਤਿਗੁਰੁ।

ਜਲਜ ਬਿਲੋਚਨੀ ਕੋ, ਸ਼ਯਾਮ ਪਤਿ, ਚੰਚਲ, ਅਛਲ, ਜਿਨ ਛਲਨੋ ਕਾਲਜਮੁਨਾ[1] । ਜਾਂਕੇ ਅਨ ਸਮ ਨਾ ਬਿਘਨ ਗੁਨ ਸਮਨਾ[2], ਸਦੀਵ ਸਿੰਧੁ ਗਮਨਾ[3] ਸੁਹਾਇ ਸ਼ੁਭ ਜਮਨਾ* ॥ ੧੦੨ ॥ ਛਪੈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਸੁਖ ਕਰਨ,ਹਰਨ ਦੁਖ, ਦਰਨੀ ਕਲਮਲ[4] । ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ, ਬਿਧੁ ਬਦਨ[5], ਕੁਮਤਿ ਕਦਨੀ, ਸ਼ਯਾਮਲ ਜਲ । ਮਨਮੋਹਨ ਕੀ ਪ੍ਰਿਯ, ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਪਾਵਨ ਬਹਿ[6] ਧਰਨੀ[7] । ਸਵਿਤਾ ਸੁਤਾ[8], ਸੁਜਾਨ, ਤ੍ਰਾਸ ਜਮਦੂਤ ਨਿਵਰਿਨੀ[9] । ਤਿਹ ਤੀਰ ਬੂਰੀਆ ਨਗਰ ਇਕ, ਕਵਿ ਨਿਕੇਤ ਲਖੀਏ ਤਹਾਂ । ਕਰਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤਿ ਕੋ ਭਲੇ ਗੁਰ ਜਸ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸੁਠ[10] ਮਹਾਂ ॥ ੧੦੩ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਆਦਿ ਸੁਧਾਸਰ[11] ਜੋ ਇਸਥਾਨਾ॥ ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ[12] ਨੀਕੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ॥ ਲਿਖੀ ਦੇਖਿ ਕੇਤੀ ਬਹੁ ਥਾਈਂ। ਕੇਤੀ ਸੁਣੀ ਜੁ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਾਈ ॥੧੦੪॥ ਬੀਨ ਬੀਨ[13] ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਆਛੀ। ਮਾਖਨ ਜਿਉਂ ਲੀਨੀ, ਤਜਿ ਛਾਛੀ[14]। ਕਵਿਤਾ ਤਾਂਕੀ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਨ ਭਾਈ ॥ ੧੦੫ ॥ ਜਹਾਂ ਭੂਲ ਮੁਝ ਤੇ† ਕੁਛ ਹੋਈ। ਸੁਨਿ ਪਠਿ ਕਰੈ ਰੋਸ ਨਹਿ ਕੋਈ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਲੇਹੁ ਬਨਾਇ॥ ਜਿਉਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਭਾਇ॥ ੧੦੬॥ ਬਡੇ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਬਾਲਕ ਲੀਲ੍ਹਾ॥ ਅਸਤ ਬਿਅਸਤ ਸੁ ਹੁਇ ਅਨ-

---

[1]ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਲਾ ਪਾਣੀ, ਨੈਣ ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਹਨ, ਪਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਲਾ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਹੈ, (ਤਰੰਗ) ਜਿਸ ਦੇ ਚੰਚਲ ਹਨ, (ਅਛਲ=) ਵਡੀਆਂ ਛੱਲਾਂ (ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ) ਜਿਸ ਨੇ ਛਲਿਆ ਹੈ ਕਾਲ (ਮੌਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਜਮ (ਯਮ) ਨੂੰ । ਭਾਵ ਜਮਨਾ ਨ੍ਹਾਵੇ ਤਾਂ ਜਮ ਦੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ (ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਅੰਕ ੧੦੩—ਤ੍ਰਾਸ ਜਮਦੂਤ ਨਿਵਰਿਨੀ) । (ਅ) ਜਿਸ ਦਾ ਪਤੀ ਕਾਲ ਯਮਨ ਨੂੰ ਛਲਨੇ ਵਾਲਾ (ਪਰ ਆਪ) ਅਛਲ ਤੇ ਚੰਚਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਉਸ ਛਲ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਮੁਚਕੰਦ ਰਿਖੀ ਪੁਰ ਆਪਣਾ ਕਪੜਾ ਪਾਕੇ ਲੁਕ ਗਏ ਤੇ 'ਕਾਲ—ਯਮੁਨ' ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛਲ ਲਿਆ ਸੀ । [2]ਬਰੱਬਰ ਹੈਨ ਭਾਵ ਡੋਬ ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਘਨ ਤੇ ਤਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਗੁਣ ਜਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮ ਹਨ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਬਿਘਨ ਗਨ ਸ਼ਮਨਾ=ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਗਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਮਨ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ । [3]ਸਦਾ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। [4]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ । [5]ਚੰਦ ਮੁਖ ਵਾਲੀ। [6]ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ । [7]ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ। [8]ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੀ। [9]ਜਮ ਦਾ ਡਰ ਹਰਨ ਵਾਲੀ। [10]ਸੁੰਦਰ। [11]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। [12]ਭਾਲ ਭਾਲ । [13]ਚੁਣ ਚੁਣ। [14]ਲੱਸੀ।

*ਇਹ ਕਬਿਤ ਅੱਗੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰੁੱਤ ੧ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੧੧ ਵਿਚ ਵੀ ਆਵੇਗਾ।

†ਪਾ:—ਮੋ ਤੇ।

ਮੀਲਾ[1]। ਬਚਨ ਸਪਸ਼ਟ ਨ ਆਵਹਿ ਤਾਂਹੀ। ਹਰਖੈਂ ਸੁਨਤਿ ਬ੍ਰਿਧ[2], ਰਿਸ ਨਾਂਹੀ ॥੧੦੭॥ ਛੋਟੋ ਲਖੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੋ ਕਰਿਹੀ[3]। ਬਡੇ ਜੁ ਹੈਂ ਲੱਛਨ ਅਸ ਧਰਿਹੀਂ[4]। ਮੰਦਮਤੀ ਚਹਿਂ ਬਾਦ ਘਨੇਰਾ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਕੈਸੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੧੦੮ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜਾਚਉਂ ਹਉਂ ਦਾਨਾ। ਜਿਸਤੇ ਹੋਇ, ਪਰਮ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਮਨਸਾ[5]* ਸਗਰੀ ਮਨਹਿਂ ਸਮਾਵਹਿਂ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੋਇ, ਨੀਕੋ ਪਦ ਪਾਵਹਿ ॥ ੧੦੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਏਕ ਆਂਕ ਅਰ ਅਸ਼ਟ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਅਸ਼ਟ ਪਰ ਸੂਨ[6]। ਕਾਤਿਕ ਪੂਰਨਮਾ ਬਿਖੇ ਭਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਨਊਨ[7] ॥੧੧੦॥ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਪਿਤ ਤੇ ਜਨਮ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਾਮਾਬਰ ਮਾਂਗੋਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕੋ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਨਾਮ ॥ ੧੧੧ ॥

[ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਮੰਗਲ]

ਕਬਿੱਤ ॥ ਸਭੈ ਗੁਨ ਊਰ, ਭਰਪੂਰ ਹੋਯੋ ਔਗੁਨਨਿ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੂਰ ਹੂ ਕੀ ਬ੍ਰਿਧਤਾ ਫਰਦ ਕੀ। ਹੋਯੋ ਮਨ ਚੂਰ ਚੂਰ, ਰਹੀ ਮਤਿ ਝੂਰ ਝੂਰ, ਦੇਖਿ ਰਹਯੋ ਦੂਰ ਦੂਰ, ਦਾਰੂ ਨ ਦਰਦ ਕੀ। ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੂਰਨ, ਸੋ ਲਖਿ ਦੁਖ ਭੂਰ ਗਤਿ ਏਕਲੀ ਨਰਦ ਕੀ। ਨਾਮ ਹੈ ਸ਼ਰਨ ਸੂਰ, ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਚੂਰ, ਰਾਖਿ ਹੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਜ ਆਪਨੇ ਬਿਰਦ ਕੀ† ॥ ੧੧੨ ॥

{ ਊਰ=ਊਣਾਂ, ਖਾਲੀ। ਬ੍ਰਿਧਤਾ=ਬਹੁਲਤਾ। ਫਰਦ=ਫਹਿਰਿਸਤ। ਕਿਸੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਪੱਤਰਾ। ਭੂਰ=ਸਾਰੇ। ਸ਼ਰਨ ਸੂਰ=ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਸੂਰਮਾ, (ਭਾਵ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਦਾ ਰੱਖਯਕ)। ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਚੂਰ=ਪਤਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਹਣਾ। ਬਿਰਦ ਕੀ=ਧਰਮ ਦੀ, ਨਾਮ ਦੀ। }

ਅਰਥ—(ਮੈਂ) ਸਾਰੇ (ਸ਼ੁਭ) ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਾਂ, ਔਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ (ਤੇ) ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਝੂਠ ਦੀ ਮੇਰੀ ਫਹਿਰਿਸਤ ਵਧੀ ਹੋਈ ਹੈ। (ਮੇਰਾ)

[1]ਅਣਮਿਲਵੀਂ। [2]ਪਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵੱਡੇ ਪੁਰਖ। [3](ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ) ਛੋਟੇ ਜਾਣਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਸਦਾ)। [4]ਐਸੇ ਲੱਛਣ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। [5]ਵਾਸ਼ਨਾ। [6]ਸੰਮਤ ੧੮੮੦। [7]ਪੂਰਾ। *ਪਾ:—ਮਿਸਾ।

†ਇਹ ਛੰਦ ਅਗੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ਦਸਵੀਂ ਅੰਸੂ ੧ ਦੇ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਚ ਬੀ ਆਵੇਗਾ। ਛੰਦ ੧੧੨ ਤੇ ੧੧੩, ਦੋਵੇਂ ਕੁਝਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਏ ਯਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੈਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਏਥੇ ਬੀ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਮਨ (ਇਸ ਦੁਖ ਕਰਕੇ) ਚੂਰ ਚੂਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ (ਮੇਰੀ) ਬੜੀ ਝੂਰ ਰਹੀ ਹੈ (ਮੈਂ) ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇਖ ਚੁਕਾ ਹਾਂ (ਪਰ ਇਸ) ਦਰਦ ਦੀ ਦਾਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। (ਕਵਿ) ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚਉਪੜ ਵਿਛੇ ਪਰ) ਇਕੱਲੀ (ਰਹਿ ਗਈ) ਨਰਦ ਦੀ ਹਾਲਤ (ਵਾਂਗੂ) ਮੇਰਾ ਬਹੁਤਾ ਦੁਖ ਦੇਖਕੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਛੇਤੀ ਆ ਮਿਲੇ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਸ਼ਰਨਾਗਤਾਂ ਦਾ ਰੱਖਕ ਤੇ ਪਤਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੁਹਣਾ ਹੈ (ਓਹ) ਜ਼ਰੂਰ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣਗੇ।

ਕਬਿੱਤ॥ ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਲੇਤਿ ਹੀ ਅਬੰਦਤਾ ਕੋ ਦੇਤਿ ਜਨ*, ਪ੍ਰੀਤ ਲੇਤਿ
ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਸੁਖ ਸੇਤੁ ਹੈਂ ਭਾਉ ਉਰ ਲੇਤਿ ਹੀ, ਪ੍ਰਭਾਉ ਬਡੋ
ਦੇਤਿ ਆਪ, ਨਿਰਗੁਣ ਪਦ ਦੇਤਿ ਗੁਨ ਦੇਖ ਲੇਤਿ ਹੈਂ†। ਥੋਰੀ
ਜੈਸੀ ਭੇਟ ਲੇਤਿ, ਜਮ ਕੀ ਅਭੇਟ ਦੇਤਿ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਕਰੁਨਾਨਿਕੇਤ ਹੈਂ। ਹੰਤਾ ਲੇਤਿ ਦਾਸਨ ਕੀ, ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਤਿ
ਉਰ‡, ਮਨ ਲੇਤਿ ਚਰਨ ਮੈਂ, ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ§॥ ੧੧੩॥

ਬੰਦਨਾ=ਨਮਸਕਾਰ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ। ਅਬੰਦਤਾ=ਬੰਦਨ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ, ਖਲਾਸੀ, ਮੁਕਤੀ।
ਸੁਖ ਸੇਤੁ=ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਪੁਲ। ਪ੍ਰਤੀਤ=ਸਿਦਕ। (ਅ) ਪੱਤਿ।
ਭਾਉ ਉਰ=ਦਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ।
ਪ੍ਰਭਾਉ=ਤੇਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ। (ਅ) ਆਤਮ ਬਲ।
ਨਿਰਗੁਣ ਪਦ=ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਅਵਸਥਾ, ਮੋਖ ਪਦਵੀ।
ਅਭੇਟ=ਨਾ ਮਿਲਨਾ, ਬਚਾਉ।
ਕਰੁਨਾ ਨਿਕੇਤ=ਮੇਹਰ ਦੇ ਘਰ। ਹੰਤਾ=ਹੰਕਾਰ।
ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ=ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ।

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੇਵਲ) ਨਮਸਕਾਰ ਨੂੰ ਲੈਕੇ (ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, (ਫਿਰ) ਪ੍ਰੀਤੀ ਲੈਕੇ (ਆਪਣਾ) ਸਿਦਕ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ (ਐਸੇ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਪੁਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਹੈਨ। (ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ) ਦਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲੈਕੇ ਆਪ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ) ਆਤਮ ਬਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ

---

*ਪਾঃ—ਤਿਹ। †ਪਾঃ—ਗੁਣ ਦੇਖ ਲੇਤ ਨਿਰਗੁਣ ਪਦ ਦੇਤ ਹੈ।

‡ਪਾঃ—ਤਿਹ। §ਇਹ ਛੰਦ ਬੀ ਅਗੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ਛੇਵੀਂ ਅੰਕ ੩ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ, ਪਰ ਓਥੇ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ— ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਚੇਤ ਹੈ।

ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਦੇਖਕੇ, ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਅਵਸਥਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, (ਫਿਰ) ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਭੇਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਤੇ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਮ ਤੋਂ ਬਚਾਉ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਐਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ ਹਨ-ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਲੈਕੇ (ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ) ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਮਨ ਲੈਕੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾ (ਦਾਨ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ* ॥ ੫੭ ॥

ਸਮਾਪਤ ਮਸਤ ਸ਼ੁਭ ਮਸਤੁ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਰਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:-

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧ ਸਕੰਧੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਤਾਯਾਂ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਸਚਖੰਡ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਵਰਨਨੰ ਨਾਮ-ਸਤਵੰਜਵੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ਸ਼ੁਭਮ੍ ॥ ੫੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਪੰਜਵੀ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਪੰਜਵੀਂ

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ–ਜਿਲਦ ੫]

ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

[ਰਾਸ ਪਹਿਲੀ ਸਾਰੀ ਤੇ ਦੂਜੀ–ਅੱਧੀ]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ

ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼

ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ।

ਸੰਪਾਦਿਕ:

ਪਦਮਭੂਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. V (in Punjabi)
Kavi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਪੰਜਵੀਂ
ਕਵੀ ਚੂੜਾਮੰਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਸਾਲ : 2011
ਕਾਪੀਆਂ : 5000
ਕੀਮਤ : 233.00

1120. ਹ. ਪੁ. 1574

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਹਾਊਸ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਜਿਲਦ ੫

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰਾਸ ਪਹਿਲੀ–		
ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਸਮੂਹ।	੧	੧੨੬੧
ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ:ਗ੍ਰੰਥਦਾ ਮੁੱਢਕਿਵੇਂ ਬੱਝਾ?	੨	੧੩੧੨
ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੩	੧੩੧੫
ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ।	੪	੧੩੧੯
ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ:ਗ੍ਰੰਥਦਾਮੁੱਢਕਿਵੇਂ ਬੱਝਾ?	੫	੧੩੨੪
ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ,ਲਖਮੀ ਦਾਸ,ਵੇਦੀ ਵੰਸ਼ ਤੇ ਓਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ।	੬	੧੩੨੮
ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ ਪਾ:੧ ਤੋਂ੫ ਤਕ।	੭	੧੩੩੨
ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ ਪਾ:੬ਤੋਂ ੧੦ਤਕ।	੮	੧੩੩੬
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕਥਾ ਅਰੰਭ। ਖਡੂਰ ਵਿਚ ਛਪਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ।	੯	੧੩੪੦
ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਸਿੱਧਾਂ ਮੇਲ, ਹੁਮਾਯੂੰ।	੧੦	੧੩੪੫
ਭਾਈ ਜੀਵਾ,ਗੁੱਜਰ ਲੁਹਾਰ,ਧਿੰਙ ਨਾਈ ਤੇ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੧੧	੧੩੫੨
ਮੱਲੂ ਸ਼ਾਹੀ, ਕਿਦਾਰੀ, ਦੀਪਾ, ਨਰੈਣ ਦਾਸ ਤੇ ਬੂਲਾ ਸਿੱਖ।	੧੨	੧੩੫੮
ਹਰੀ ਕੇ ਦਾ ਚੋਧਰੀ, ਖਡੂਰ ਦਾ ਮਦਪਾਨੀ ਚੋਧਰੀ, ਸਿੱਖ ਚੋਰ।	੧੩	੧੩੬੨
ਸ੍ਰੀਅਮਰਦਾਸ ਜੀਦੀਮੁੱਢਲੀ ਕਥਾ।	੧੪	੧੩੬੭
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਮੇਲ।	੧੫	੧੩੭੨
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੧੬	੧੩੭੭
ਸੇਵਾਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਵਰ ਦੀਬਖਸ਼ੀਸ਼।	੧੭	੧੩੮੪
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਗੋਇੰਦਵਾਲਗਏ।	੧੮	੧੩੮੯
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਸਾਇਆ।	੧੯	੧੩੯੩
ਵਰੁਣ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ।	੨੦	੧੩੯੭
ਖਡੂਰ ਦੇ ਤਪੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੨੧	੧੪੦੨
ਖਡੂਰ ਦੇ ਤਪੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ–ਜਾਰੀ।	੨੨	੧੪੦੬
ਖਡੂਰ ਦੇ ਤਪੇ ਦੀ ਮੌਤ।	੨੩	੧੪੦੯
ਭੈਰੋਂ ਪੁਰੋਂ ਖਡੂਰ ਵਾਪਸ ਆਏ।	੨੪	੧੪੧੪
ਸ੍ਰੀਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ।	੨੫	੧੪੧੮
ਸ਼ੀਹਾਂ ਉੱਪਲ।	੨੬	੧੪੨੨
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ।	੨੭	੧੪੨੬
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੋਤੀ ਜੋਤ।	੨੮	੧੪੩੦
ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕਥਾ ਅਰੰਭ।	੨੯	੧੪੩੫
ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਨਿਤ ਬਿਵਹਾਰ।	੩੦	੧੪੩੮
ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਨੂੰ ਹਰੀਪੁਰ ਭੇਜਿਆ। ਰਾਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਯਾ।	੩੧	੧੪੪੨
ਰਾਜਾ ਸਿਖ ਹੋਇਆ, ਲੱਕੜਾਂ ਭੇਜੀਆਂ।ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਦਾ ਮਾਨ।	੩੨	੧੪੪੮
ਰਾਜਾ ਵਾਪਸ ਹਰੀਪੁਰ ਗਿਆ। ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਨਿਸਤਾਰਾ।	੩੩	੧੪੫੩
ਦਾਤੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀਦੇ ਲੱਤਮਾਰੀ।	੩੪	੧੪੫੯
ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਪ। ਸੰਗਤ ਦੀ ਢੂੰਡ।	੩੫	੧੪੬੩
ਸੰਨ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ।	੩੬	੧੪੬੭
ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾਂ।ਲਾਲੂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਾਂ।	੩੭	੧੪੭੨
ਖਾਨੂ ਛੁਰਾ ਆਦਿ ਬਹੁੱਤ੍ਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉੱਜੜੇ।	੩੮	੧੪੭੬
ਲਾਲੂ, ਦੁਰਗਾ, ਜੀਵੰਦਾ, ਜੱਗਾ, ਖਾਨੂੰ, ਮਾਈਆ, ਗੋਵਿੰਦ।	੩੯	੧੪੮੦
ਜੋਧ ਆਦਿ ਤੇ ਡੱਲੇ ਵਾਸੀ ਸਿਖ।	੪੦	੧੪੮੫
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਕਥਾ। ਬੀਰਬਲ ਆਇਆ।	੪੧	੧੪੯੧
ਇੱਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਯਾ। ਤ੍ਰੇਈਆ ਤਾਪ ਕੈਦ ਕੀਤਾ।	੪੨	੧੪੯੮
ਮੇਲੇ ਦੀ ਰੀਤਿ ਟੋਰੀ। ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ।	੪੩	੧੫੦੧
ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਵਿਜੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ		

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਕੁਰੁੱਤਾ ਅੰਬ ਭੇਟਾ ।	੪੪	੧੫੦੫
ਤੀਰਥ ਰਟਨ । ਪਹੋਆ ।	੪੫	੧੫੧੨
ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ।	੪੬	੧੫੧੭
ਮੇਦਨੀ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ)ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ। ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਯੁੱਧ ।	੪੭	੧੫੨੨
ਜਮਨਾਂ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ ।	੪੮	੧੫੨੮
ਮਾਰਤੰਡ । ਤੁਰਕ ਜਗਾਤੀ । ਕੰਨਖਲ।ਗੋਂਦਵਾਲ ਨੂੰ ਮੁੜਨਾ।	੪੯	੧੫੩੨
ਪਦਮ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ ਦਿਜ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼।ਗੋਂਦਵਾਲ ਪੁਜਣਾ	੫੦	੧੫੩੭
ਬਾਵਲੀ ਰਚਣੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਮਿਲੇ ।	੫੧	੧੫੪੧
ਮਾਈਦਾਸ ਵੈਸ਼ਨੋ ।	੫੨	੧੫੪੭
ਮਾਈਦਾਸ ਵੈਸ਼ਨੋ । ਮਾਣਿਕ ਚੰਦ ।	੫੩	੧੫੫੦
ਅਕਬਰ ਦੀ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਲਾਲਸਾ।ਗੰਗੋਸ਼ਾਹ ਬੱਸੀ ਖੱਤ੍ਰੀ।	੫੪	੧੫੫੫
ਕਾਬਲ ਵਾਲੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਮਾਈ ।	੫੫	੧੫੫੯
ਰਾਮਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸੇਵਾ ।	੫੬	੧੫੬੪
ਰਾਮੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ ।	੫੭	੧੫੬੭
ਬਾਵਲੀਮਹਾਤਮ ਸੰਤਸਧਾਰਨ ਜੋਗੀ।	੫੮	੧੫੭੧
ਅਨੰਦ ਜੀ ਤੇ ਮਿਸਰਾਮ ਜਨਮ ।	੫੯	੧੫੭੬
ਚੌਖੀ ਤਪਾ । ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ ।	੬੦	੧੫੮੦
ਖੇੜਾ ਸੋਇਰੀ।ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ।	੬੧	੧੫੮੭
ਬੇਣੀ ਪੰਡਤ ਨਿਸਤਾਰਾ । ਫਿਰਜਾ, ਕਟਾਰਾ ਪ੍ਰਤਿ ਆਗਜ਼ਾ ।	੬੨	੧੫੯੩
ਬਾਲਿਕ ਜਿਵਾਯਾ । ਯਮ ਗੋਂਦ-ਵਾਲੋਂ ਰੋਕਿਆ।ਅਕਬਰ ਆਯਾ।	੬੩	੧੬੦੦
ਸੋਨੇ ਦੀ ਇੱਟ । ਲੰਗੜੇ ਨੂੰ ਲੱਤ ।	੬੪	੧੬੦੫
ਭੋਜਨ । ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ । ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ।	੬੫	੧੬੧੦
ਭਾ: ਪਾਰੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ।ਲੱਖ ਟਕਾ।	੬੬	੧੬੧੪
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਯੂ ਤੇ ਗੁਰਤਾ।	੬੭	੧੬੧੯
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ।	੬੮	੧੬੨੪

ਰਾਸ ਦੂਸਰੀ—

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਮੰਗਲ । ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਗੁਰਤਾ ।	੧	੧੬੩੦
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤੋਤ੍ਰ।ਸਿੱਧ ਚਰਚਾ।	੨	੧੬੪੭
ਤਪਾ ਸਿਖ ਹੋਯਾ। ਸੇਵਾ ਉਪਦੇਸ਼ ।	੩	੧੬੫੨
ਜੈਮਲ ਫਤਾ ਤੇ ਅਕਬਰ ਅਣਬਣ।	੪	੧੬੫੯
ਅਕਬਰ ਦੀ ਚਤੌੜ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ।	੫	੧੬੬੩
ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੋ ਮਿਲੀ ।	੬	੧੬੬੭
'ਕੜ ਟੁਟੇ ਗੜ ਛੁਟੇ' ਵਾਲਾ ਵਾਕ।	੭	੧੬੭੧
ਚਤੌੜ ਗੜ ਫਤਹ ।	੮	੧੬੭੪
ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਅਕਬਰ ਸੁਣੀ ।	੯	੧੬੭੭
ਅਕਬਰ ਨੇ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਭੇਟ ਕੀਤੇ।	੧੦	੧੬੮੦
ਸੁਧਾਸਰ ਪ੍ਰਗਟੌਣ ਹਿਤ ਸੋਚਣਾ ।	੧੧	੧੬੮੪
ਗੁਰੂ ਚੱਕ, ਸੰਤੋਖ ਸਰ ਕਾਰ ।	੧੨	੧੬੮੮
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ।	੧੩	੧੬੯੧
ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਹਿੰਦਾਲ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ । ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਮੇਲ ।	੧੪	੧੬੯੫
ਭਾ: ਸੰਹਾਰੀ ਲਾਹੌਰੋਂ ਆਏ ।	੧੫	੧੭੦੧
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਲਾਹੌਰ ਗਏ ।	੧੬	੧੭੦੬
ਤੀਰਥਾ,ਬਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਆਦਿ ਸਿਖ।	੧੭	੧੭੦੯
ਮਹਾਂ ਨੰਦ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਆਦਿ ਸਿਖ।	੧੮	੧੭੧੩
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਬਿਨੇ ਪੱਤਰ ।	੧੯	੧੭੧੭
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਲਾਹੌਰੋਂ ਸੱਦੇ ।	੨੦	੧੭੨੨
ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਪਾਸੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ।	੨੧	੧੭੨੫
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ।	੨੨	੧੭੩੦
ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ।	੨੩	੧੭੩੬
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ।	੨੪	੧੭੪੦
ਪੱਗਬਨ੍ਹਾਈਪ੍ਰਿਥੀਆ-ਸੁਲ੍ਹੀਮਿਲ੍ਹਾ।	੨੫	੧੭੪੪
ਗੁਰੂਅਰਜਨਦੇਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ। ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਆਗਰਿਓਂ ।	੨੬	੧੭੪੯
ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ।	੨੭	੧੭੫੩
ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ।	੨੮	੧੭੫੭

—

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਗ੍ਰਿੰਥ*

ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸਿ ਲਿੱਖ੍ਯਤੇ।

{ ਅਥ=ਹੁਣ। ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ, ਅਧ੍ਯਾਯ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਆਦਿ। ਲਿੱਖ੍ਯਤੇ=ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ। }

ਅਰਥ—ਹੁਣ (ਅਰਥਾਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ (ਨਾਮੇ) ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ (ਤੇ ਉਸ ਦੀ) ਪਹਿਲੀ ਰਾਸਿ (ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਾਂ)।

੧ ਅੰਸੂ† [ਮੰਗਲਾ ਚਰਣ]

੧. ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੀਨੋਕਾਲ ਸੁ ਅਚਲ ਰਹਿ ਅਲੰਬ ਸਕਲ ਜਗਜਾਲਿ।
ਜਾਲ ਕਾਲ ਲਖਿ ਮੂਰਤਿ ਜਿਸਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ॥ ੧ ॥

[ਤੀਨੋਕਾਲ=ਬੀਤ ਚੁਕਾ, ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ੍ਯਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਤਿੰਨੇ ਸਮੇਂ, ਭਾਵ ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
ਅਚਲ=ਅ+ਚਲ=ਜੋ ਨਾ ਚਲੇ, ਜੋ ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਰਹੇ, (ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰः ਅਧ੍ਯਾ: ੧. ਅੰਕ ੩, 'ਨਿਤਨਯੋ' ਪਦ, ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ ਤੇ 'ਤੀਨੋਕਾਲ ਸੁ ਅਚਲ ਰਹਿ' ਦਾ ਭਾਵ ਇਕੋ ਹੈ।
ਅਲੰਬ=ਆਸ਼੍ਰਾ, ਟੇਕ, [ਸੰਸ:, ਆਲੰਬ]‡।]

---

*ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਪਾਠ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। 'ਗ੍ਰਿੰਥ'। ਵਿਸ਼ੇਸ਼—ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਵੈ ਲੇਖਣੀ ਲਿਖਤ ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਇਹੋ ਪਦਜੋੜ ਸਹੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਰਾਸਾਂ, ਰੁਤਾਂ ਤੇ ਐਨ ਆਪ ਨੇ ਕਿਉਂ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਦੇ ਅੰਕ ੧੫ ਤੋਂ ੧੮ ਵਿਚ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

†[ਸੰਸ:, ਅੰਸ਼ੁ=ਕਿਰਣ]। ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਮ ਸੂਰਜ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਧ੍ਯਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਸ਼ੂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

‡ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਟੁਰੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਯਾ ਪ੍ਰਗਟਤਾਈ ਦਾ ਮੂਲ ਹੋਵੇ।

ਜਗਜਾਲਿ=ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਫਾਹੀ। ਜਾਲ ਫੈਲਾ ਕੇ ਤਾਣੀਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਗਜਾਲ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ:-ਜਗਤ ਦਾ ਫੈਲਾਉ ਯਾ ਪਸਾਰਾ । (ਅ) ਉਹ ਭੁਲੇਵਾ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫ਼ੁਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਾਯਾ । (ੲ) ਟਿਕਾਵ, ਠਹਿਰਾਵ।

ਜਾਲਕਾਲ=ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਲ ਵਿਚ ਪੰਛੀ ਫਾਹੀ ਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਕਾਲ ਦਾ ਜਾਲ, ਕਾਲ ਦਾ ਪਸਾਰਾ । ਇਹ ਜਗਤ ਕਾਲ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਾਲਕਾਲ । (ੲ) ਕਲਿਜੁਗ ਦੀ ਫਾਹੀ । ਕਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਕਾਲ ਬੀ ਹੈ,ਕਲਜੁਗ ਬੀ ਕਾਲਾ ਹੈ ।

ਲਖਿ=ਜਾਣ ਲਿਆਂ ।

ਮੁਚਤਿ=ਛੁਟਦੇ ਹਨ । [ਸੰਸ:, ਮੁਚ=ਛੁਟਣਾਂ, ਮੁਚ੍ ਤੋਂ ਮੁੰਚਤਿ] ।

ਅਰਥ-ਜੋ ਸਦਾ ਇਕਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਪਰ ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, (ਫਿਰ) ਜਿਸਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆਂ ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ ਛੁਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਹੈ) 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ' ।

ਭਾਵ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਨੂੰ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਰ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਆਖਿਆ ਹੈ 'ਸੋ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ' ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ । ਅਰਥਾਤ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਆਪ ਕਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਆਸ਼ਰਾ ਹੋਕੇ ਉਸ ਵਿਚ-ਪੁਰਖ-ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਵਿਚ ਐਉਂ ਵਰਨਿਤ ਹੈ:-ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਾਲ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਉਹੋ ਅਕਾਲ ਹੈ। ਜਗਤ ਕਿਸੇ ਪਲੰਘ ਵਾਙੂ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੀ ਓਟ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਉਹੋ ਮੂਲ ਤੇ ਉਹੋ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਆਲੰਬ ਉਹ ਆਸਰਾ ਹੈ ਕਿ 'ਜਿਸਤੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਟੁਰੇ' ਫਿਰ ਉਸੇ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਉਹ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਜਗਤ ਉਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੈ, ਦੂਏ ਪਾਸੇ ਜਗਤ ਕਾਲ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਸ ਜਗਤ ਦੀ ਮੋਹ ਮਾਯਾ, ਅਥਵਾ ਕਾਲ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਯਾ ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ ਦੂਰ ਬੀ ਉਸੇ ਦੇ ਜਾਣਨ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਦੀ ਟੀਕਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਯਥਾ-

ਅਕਾਲ=ਤੀਨੋਂ ਕਾਲ ਸੁ ਅਚਲ ਰਹਿ ।

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ-ਅਲੰਬ ਸਕਲ ਜਗਜਾਲਿ । ਅਰਥਾਤ-ਓਹ ਅਕਾਲ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਅਲੰਬ ਹੈ (ਭਾਵ ਆਰੰਬ ਕਰਤਾ ਤੇ ਆਸ਼ਰਾ ਹੈ) ਅਰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਜਾਲ-ਵੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਜਾਪ ਰਹਿਆ ਹੈ,ਯਥਾ:- ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗੁ । [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ]

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਅਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਅਕਹਿ ਸਿੱਕ੍ਵਨੀ 'ਜਾਲ ਕਾਲ ਲਖਿ ਮੁਚਤਿ ਜਿਸਿ' ਵਿਚ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ ਤੋਂ

ਮੁਕਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾਂ ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਛੋਨੀ, ਸੂਰਜ, ਅਗਨਿ, ਜਮ, ਬਾਯੁ ਤ੍ਰਾਸ ਜਿਸਿ ਪਾਇ।
ਨਿਜਸੁਭਾਵ ਮਹਿਂਥਿਤਿ ਰਹਤਿ,ਅਸ ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਦ ਬਿਦਤਾਇ॥੨॥

{ ਛੋਨੀ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ, [ਸੰਸ:, ਕਸ਼ੋਣੀ]।
ਅਸ=ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ, ਐਸਾ [ਸੰਸ:, ਏਸ਼] । }

ਅਰਥ—ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦਾ ਭੈ ਪਾ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ, ਸੂਰਜ, ਅੱਗ, ਯਮ ਤੇ ਪੌਣ ਆਪਨੇ (ਆਪਨੇ) ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ (ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ—ਪਹਿਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਗੁਣਾਂ ਅਥਵਾ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਹੇ ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ, ਐਸੀ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਵੇ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾਂ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕਾਲ ਜਾਲ ਛੁਟ ਜਾਏਗਾ। ਦੂਸਰੇ ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਗ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਜਿਸਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਨਿਜ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹਨ ਜੇ ਓਹ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਨਿਜ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਅੱਗ, ਸੂਰਜ, ਧਰਤੀ ਆਦਿ ਭੈ ਵਿਚ ਟੁਰਦੇ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਇਹ ਕਥਾ ਆਪ ਨੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਹੀ 'ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ' ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਤੇ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ*।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਰਮ† ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ ਜਿਸਿ ਭਰਮ ਮਿਟੈ ਮਿਲਿ ਜਾਇ।
ਕਰਮ ਧਰਮ ਅਰੁ ਭਗਤਿ ਫਲ ਅਸ ਅਭੇਦ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੩ ॥

[ਮਰਮ=ਛਿਪੇ ਹੋਏ ਅਰਥ, ਭੇਦ ਯਾ ਭੇਤ, ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ।
(ਅ) ਤੱਤ੍ਵ ਸਰੂਪ, ਸੱਤ। [ਸੰਸ: ਮਰਮਨ]
ਭ੍ਰਮ=ਹੋਰ ਸ਼ੈ ਵਿਚ ਹੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ।]

---

*ਇਹ ਖਿਆਲ ਯਜੁਰਵੇਦ ਦੀ ਕਠੋਪਨਿਸ਼ਦ ਦੂਜਾ ਅਧਯਾਯ ਛੇਵੀਂ ਵਲੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਭੀ ਹੈ। ਯਥਾ—ਭਯਾਦਸਯਾਗ੍ਨਿਸ੍ਤਪਤਿ ਭਯਾਤ੍ਤਪਤਿ ਸੂਰ੍ਯਃ। ਭਯਾਦਿੰਦ੍ਰਸ਼੍ਚ ਵਾਯੁਸ਼੍ਚ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁਰ੍ਧਾਵਤਿ ਪੰਚਮਃ। ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਥੋੜੇ ਪਾਠ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹੋਰ ਥਾਂਈ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ। †ਮਰਮ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਥਾਉਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਚੋਟ ਆਈ ਤੇ ਆਦਮੀ ਮਰ ਜਾਏ।

{ ਕਰਮ ਧਰਮ=ਧਰਮ ਸ੍ਵਰੂਪੀ ਕਰਮ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਾਮਨਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਨਿਰੇ ਧਰਮ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ।
ਅਭੇਦ=ਅਭੇਦਤਾ। ਭੇਦ ਰਹਿਤ ਮੇਲ। ਆਤਮ ਮੇਲ। (ਅ) ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾ ਸਕੀਏ। ਅਸ=ਐਸੇ। }

ਅਰਥ—ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦਾ ਭੇਤ (ਮਨ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ) ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, (ਪਰੰਤੂ ਜਿਸਦੇ) ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਧਰਮ (ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ*) ਅਰ ਭਗਤੀ (ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਇਹ) ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਅਭੇਦ (ਆਤਮ ਮੇਲ=ਯਥਾਰਥ ਗਯਾਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ—'ਮਰਮ ਨ ਜਾਨਜੋ ਜਾਇ ਜਿਸ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਤੱਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਉਸਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਭੇਤ ਸਾਡੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਰੁਤ ੫, ਅੰਸੂ ੪੧, ਅੰਕ ੩੭ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:— ਤੈਸੇ ਮਨ ਕੋ ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਆਤਮ। ਜਾਨਿ ਸਕੈ ਨਹਿ, ਅਹੈ ਅਨਾਤਮ। ਅਰਥਾਤ ਆਤਮਾ ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਨ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਫਿਰ ਭਰਮ ਕਿਵੇਂ ਮਿਟੇ ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—(ਪਰੰਤ ਮਨ ਤੋਂ ਅਵਿਸ਼ੇ ਬ੍ਰਹਮ) ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ। ਅਸਲ ਵਸਤੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਅਗਜਾਨ ਤੋਂ ਭਰਮ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਭਰਮ ਨੇ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਐਉਂ ਬੀ ਭਾਵ ਕੱਢਦੇ ਹਨ:—ਭਰਮ ਮਿਟੇ ਮਿਲ ਜਾਇ—ਭਾਵ ਹੈ, ਭਰਮ ਮਿਟੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਚਾਨਣੇ ਨੇ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਸੂਲ ਮੂਜਬ ਭਰਮ ਨੇ ਤਾਂ ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮਿਟਣਾ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਮਾਨ ਭਰਮ ਤਾਂ ਉਪਾਸਨਾ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਰਮ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਕੇ ਮਿਟਣਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਮਿਲਨ (ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ) ਤੋਂ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਰਥ ਕਵਿ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਭਾਨ ਹੋਤਿ ਜਗ ਜਾਸ ਤੇ ਰਜੁ ਭੁਜੰਗ ਸਮਾਨ।
ਮਾਨ ਹਾਨਿ ਕਰਿ ਜਾਨਿ ਤਿਹ ਤਮ ਅਨਾਦਿ ਕਹੁ ਭਾਨੁ॥ ੪॥

{ ਭਾਨਹੋਤਿ=ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਸਤੇ=ਜਿਸਤੋਂ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ। (ਅ) ਜਾ+ਸਤੇ=ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਤੋਂ।
ਰਜੁ=ਰੱਸੀ। ਭੁਜੰਗ=ਸੱਪ। ਮਾਨ=ਅਹੰਕਾਰ। (ਅ) ਮਨੌਤ।
ਹਾਨ ਕਰਿ=ਦੂਰ ਕਰ। ਤਮ=ਅੰਧੇਰਾ। }

*ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੨੮ ਤੋਂ ੩੭ ਤਕ, ਉਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਨਾਦਿ*=ਆਦਿ ਰਹਿਤ। ਪੁਰਾਣਾਂ।
ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ। (ਅ) ਭੰਨ, ਦੂਰ ਕਰ।

ਅਰਥ–ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ (ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ) ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਤੋਂ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ ਜਾਣ, (ਜੋ) ਅਹੰਕਾਰ† ਦੂਰ ਕਰਨ ਨਾਲ (ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਣਨਾ=ਗ੍ਯਾਨ) ਅਨਾਦਿ ਅੰਧਕਾਰ (ਅੱਗ੍ਯਾਨ) ਦਾ (ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ) ਸੂਰਜ ਹੈ‡।

ਭਾਵ–'ਭਾਨ ਹੋਤਿ ਜਗ ਜਾਸਤੇ' ਦਾ ਜੋ ਭਾਵ ਹੈ ਉਹੋ ਗਲ ਪਹਿਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਹੀ ਹੈ 'ਅਲੰਬ ਸਕਲ ਜਗ ਜਾਲ'। ਜਾਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਭੁਲੇਵਾ ਹੈ ਅਰ ਤੀਜੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਭਰਮ ਮਿਟੈ ਮਿਲ ਜਾਇ'। ਹੁਣ ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਭਰਮ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੀ ਹੈ, ਰਜੂ ਵਿਚ ਸਰਪ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਤੇ ਓਹ ਸਰਪ ਰੱਜੂ ਦੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਰੱਜੂ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਜਿਸਦੇ ਨਾ ਜਾਨਣ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦੇ ਜਾਣਨੇ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ 'ਪੰਚ' ਅੰਸ਼ ਰੂਪ ਜਗਤ ਕਹਿਕੇ ਮੰਗਲ ਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਤੱਤ ਕਾਰਜ 'ਸੁਕਾਲੇ ਸੱਤਜਵਦ ਭਾਤੀ ਪ੍ਰਬੋਧੇ ਅਸਤਵਦ ਭਵੇਤ' ਇਸ ਸ਼ੰਕਰ ਜੀ ਦੇ ਵਚਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਤੱਤਕਾਰਜ ਸੱਤਯ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅਸੱਤ੍ਯ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਰੱਸੀ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਸੱਪ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਗਤ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੋਹੇ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਤ੍ਰੈ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:–

(ੳ) ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ (ਨਾ ਜਾਣਨੇ ਕਰਕੇ) ਜਗਤ (ਸੱਤ੍ਯ) ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ (ਰੱਸੀ ਦੇ ਨਾ ਜਾਣਨ ਕਰਕੇ) ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ (ਸੱਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)

---

*ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਵਾਲ੍ਯਾਂ ਨੇ ਛ ਅਨਾਦੀ ਗਿਣੇ ਹਨ– ੧. ਈਸ਼੍ਵਰ, ੨. ਜੀਵ, ੩. ਅੱਗ੍ਯਾਨ, ੪. ਚੇਤਨ ਤੇ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ੫. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੇਦ, ੬. ਬ੍ਰਹਮ। ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਨਾਦੀ ਕਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਛੇਵਾਂ ਅਨੰਤ ਅਨਾਦੀ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੪੧, ਅੰਕ ੬।

†ਤਨ, ਇੰਦ੍ਰੈ, ਮਨ, ਪ੍ਰਾਣ ਅਨਾਤਮ। ਇਸ ਸੰਘਾਤ ਵਿਖੇ ਬੁਧ ਆਤਮ।
ਬੰਧਨ ਇਹੀ ਸਦਾ ਦੁਖ ਕਾਰਣ। ਅਹੰ ਦੇਹ ਲਖਿ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਣ।
[ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੪੧, ਅੰਕ ੧੧

‡ਸਮਾਨ ਚੇਤਨ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਓਹ ਅਨਾਦੀ ਤਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ, ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਰੂੜ ਚੇਤਨ ਅਰਥਾਤ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕਥਨ ਹੈ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਸੂਰਜ ਕੇ ਸੰਗ। ਤਮ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਕਲ ਦੇ ਭੰਗ
[ਰੁਤ ੫, ਅੰਸੂ ੪੬, ਅੰਕ ੫੧

ਉਸਨੂੰ ਮਾਨ ਹਾਨ ਕਰ ਜਾਣ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਜਾਣਨਾ) ਅਨਾਦਿ (ਅੱਗਜਾਨ) ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ (ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ) ਸੂਰਜ ਹੈ।

(ਅ) ਜਿਸਦੇ ਗਜਾਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਰੱਸੀ (ਵਿਚ)ਸੱਪ ਵਾਂਙੂ ਜਗਤ (ਮਿਥਜਾ ਭਾਸਦਾ) ਹੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ, ਸੋ ਅਨਾਦਿ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ (ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ) ਸੂਰਜ ਹੈ।

(ੲ) ਅਨਾਦਿ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਨੂੰ (ਕਿ) ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਣ ਜਗਤ ਦੀ ਮਨੌਤ—ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸਪ ਵਾਂਙੂ—ਭਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ (ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਾਂਙੂ ਮਿਥਜਾ) ਜਾਣਕੇ (ਭੰਨ ਦੇਹ=) ਦੂਰ ਕਰ।

ਕਵਿ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪਦ ਸੰਗਿਆ ਵਾਚੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਦੋਹੇ ਦਾ ਪਦ—ਬ੍ਰਹਮ—ਇਸ ਪਦ ਹੀ ਵਾਸਤੇ ਚੌਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿਚ ੫ ਸਰਬ ਨਾਮ (Pronoun) ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ:—

ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ—ਜਿਸਿ
ਦੂਜੇ ਵਿਚ—ਜਿਸਿ
ਤੀਜੇ ਵਿਚ—ਜਿਸਿ
ਚੌਥੇ ਵਿਚ—ਜਾਸ, ਤਿਹ।

ਇਹ ਪੰਜੇ ਸਰਬ ਨਾਮ—ਬ੍ਰਹਮ—ਪਦ ਦੇ, ਜੋ ਸੰਗਜਾ ਪਦ ਹੈ ਵਾਚਕ ਹਨ, ਸੋ ਚੌਥੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ 'ਜਾਸ' ਪਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ—ਬ੍ਰਹਮ—ਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਜਗਤ ਭਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਤੋਂ ਸੱਪ ਦਾ ਭਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸਤਜਾ ਤੋਂ। ਹੁਣ ਇਸ ਭਾਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਅੱਗਜਾਨ* ਹੈ, ਉਸ ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਇਲਾਜ ਗਜਾਨ ਹੈ, ਗਜਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਅਹੰ ਹੈ, ਇਸ ਅਹੰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਤਾਂ ਗਜਾਨ ਹੋਵੇ, ਗਜਾਨ ਹੋਏ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਪਰ ਰੱਸੀ ਦੀਹਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜਗਤ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਨਜ਼ਰ ਪਏਗਾ†।

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਮੂਜਬ (ੳ) ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਕਿਥੇ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੱਪ ਦਾ ਭੁਲੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਪਵੇ। ਦੂਸਰੇ—ਜਾਸ—ਪਦ ਦਾ ਸੰਗਜਾ ਵਾਚੀ ਪਦ ਹੈ—'ਬ੍ਰਹਮ', ਨਾ ਕਿ ਨਾ ਜਾਣਨਾ, ਅੱਗਜਾਨ।

---

*ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਐਉਂ ਹੈ:—
ਹੈ ਅਗਜਾਨ ਕਰ ਕਲਪਤ ਸਭ ਜਗ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨਿ ਆਤਮ ਇਕ ਭਾਹਿ।
ਨਹੀ ਜੇਵਰੀ ਜਾਨਹਿ ਜੋ ਲਗ ਤੋ ਲਗ ਕਲਪ ਕਲਪ ਦੁਖ ਪਾਹਿ॥
[ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੩੩ ਅੰਕ ੧੭

†ਬ੍ਰਹਮ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਗਜਾਨ ਤੇ ਸਭ ਕੋ ਜਗ ਅਗਜਾਨ ਛੁਟਿ ਜਾਈ।
ਸੀਪ ਰਜੁ ਕੋ ਗਜਾਨ ਹੋਇ ਜਬਿ ਰੂਪਾ ਸਰਪ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਆਈ।
[ਰੁਤ ੫ ਅੰਸ ੩੩ ਅੰਕ ੧੯

ਫਿਰ ਅਰਥ (ਅ) ਬੀ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦਾ । ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਰਬ ਨਾਮ ਪਦ 'ਜਾਸ' ਦ ਸਿਗਜਾਵਾਚੀ ਪਦ 'ਬ੍ਰਹਮ' ਹੈ, 'ਗਜਾਨ' ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਰਥ (ੲ) ਬੀ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦਾ-ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਗਲ ਤਾਂ 'ਬ੍ਰਹਮ' ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੱਲ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ 'ਅੱਗਜਾਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼'।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਯੁਤ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਗ ਪੰਚ।
ਸੰਤ ਦੁਹਨਿ ਉਰ ਪਰਹਰੈਂ ਤਿਨ ਤੀਨਹੁ ਕੋ ਸੰਚ॥ ੫॥

[ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਯੁਤ=ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਸਮੇਤ । ਯੁਤ=ਯੁਕ੍ਤ= ਜੁੜਿਆ, ਜੋ ਅਲੱਗ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ । ਭਾਵ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਜੋ ਤ੍ਰੈਏ ਆਪੋ ਵਿਚ ਅਲੱਗ ਨਾ ਹੋ ਸੱਕਣ । ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਤੋਂ ਜੋ ਸਤਿ=ਹੈ, ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ ਅਬਾਧ ਹੈ, ਸਦਾ ਤੋਂ ਹੈ, ਸਦਾ ਹੋਊ, ਇਕ ਥਾਂ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ 'ਹੈ' ਮਾਤ੍ਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ,ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਾਯਾ ਤੋਂ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਕਾਰਣ ਆਦਿ ਉਸ ਉਤੇ ਹਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਓਹ 'ਨਹੀਂ' ਨਹੀਂ, ਪਰ 'ਹੈ' ਹੈ।

ਚਿਤ—ਉਹ 'ਹੈ' ਪਰ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਜੇ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ 'ਹੈ' ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਯਾ ਇਸ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਜੜ੍ਹ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ 'ਹੈ' 'ਚੇਤਨ' ਹੈ।

ਆਨੰਦ—ਫਿਰ ਇਹ 'ਹੈ', ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਦੂਈ ਦੀ ਕਿਸੇ ਲੋੜ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਅਨੰਦ' ਹੈ । ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਸਿਫਤਾਂ ਯਾ ਸਰੂਪ ਲੱਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਹਨ। ਇਨਾਂ ਤ੍ਰੈਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਦੇ ਅਸਤੀ, ਭਾਂਤੀ, ਪ੍ਰੇਯ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਦੋ ਸਿਫਤਾਂ ਯਾ ਲੱਛਣ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਗਿਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਜੂਦ ਅਸੱਤ, ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਯਾ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ, ਕਾਲ ਓਹਨਾਂ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੈ, ਨਮਿੱਤ ਨਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਸਥੂਲ ਸੂਖਮ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਯਾ ਉਪਾਧੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੇ ਹਨ । ਓਹ 'ਨਾਮ' ਤੇ 'ਰੂਪ' ਹਨ। ਜੋ ਸ਼ੈ 'ਨਾਮ' ਤੇ 'ਰੂਪ' ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਉਹ ਨਾਸ਼-ਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਉਠਾਣਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਵਲ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ। (ਅ) ਯੁਤ—ਪਦ ਐਉਂ ਬੀ ਸੁਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਸਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸਮੇਤ ।]

ਅਰਥ—ਜਗਤ (ਵਿਚ) ਪੰਜ (ਸਿਫਤਾਂ ਹਨ):—ਸੱਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਸਮੇਤ

ਨਾਮ ਰੂਪ (ਦੋ), ਸੰਤ ਦੁਹਾਂ (ਨਾਮ ਤੇ ਰੂਪ) ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸਤ, ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ) ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਸੰਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਪੰਜਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਭਾਵ–

ਪੰਜੇ ਦੋਹੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨਾਲ ਮੰਝੇ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਉਸ ਫਿਲਸਫੇ ਮੂਜਬ ਨਿਕਲੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸਤਾਰ ਪੂਰਬਕ ਜ਼ਿਕਰ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਦੇ ੪੦, ੪੧, ੪੨, ੪੬ ਆਦਿ ਅੰਸੂਆਂ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਭਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:–ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਦਸਿਆ ਹੈ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ' ਜੋ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ ਜਾਣਨੇ ਦਾ ਫਲ 'ਮੁਕਤੀ' ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਉਸ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਾਦਿਰਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਭਯ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਬੱਧੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਟੁਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੋ ਉਹ ਕਾਦਰ ਬੀ ਹੈ। ਯਥਾ–'ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ'।

ਤੀਜੇ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸਾ ਵਜੂਦ ਜੋ ਤਿੰਨੇ ਕਾਲ ਇਕ ਰਸ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਮੂਲ ਤੇ ਆਸ਼ਰਾ ਹੈ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਹੈ, ਕਾਦਰ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਮਨ ਆਦਿ ਨਾਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਗੋਚਰ ਹੈ। ਪਰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਮਿਲਨਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅੱਗਯਾਨ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਾਰਾ ਹੈ।

ਚੌਥੇ ਵਿਚ ਉਸ ਭਰਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦਾ ਭਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦਾ ਭ੍ਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਅਨਾਦਿ ਅੱਗਯਾਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਹੰ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ, ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਹੋਣ ਤੇ।

ਪੰਜਵੇਂ ਵਿਚ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਿਜ ਰੂਪ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤਮਾਨ ਜਗਤ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਦਾਂਤ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਸਤਚਿਤ ਆਨੰਦ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਨਾਮ, ਰੂਪ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸੰਤ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਚਿਤ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ, ਭਗਤੀ ਤੇ ਗਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨੂੰ ਤਯਾਗਿਆ ਹੈ ਓਹ ਸੰਤ ਹਨ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਆਪ ਨੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਅਕਾਲ' ਤੇ 'ਕਾਦਿਰੁ' ਨਾਲ ਤਦਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ ਮਿਰਯਾਦਾ' ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ–

ਬੰਦਨ ਬਿੰਦੁ ਬਦਨ ਬਰ ਚੰਦਨ। ਚੰਦ ਨ ਸਮ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਿੰਦ ਨ ॥
ਨਿੰਦ ਨ ਜਿਹ ਸੁਰਕਰਿ ਅਭਿਨੰਦਨ। ਨੰਦਨ ਜਗ ਬਾਨੀ ਪਦ ਬੰਦਨ*॥੬॥

ਬੰਦਨ=ਮੂੰਹ, ਚਿਹਰਾ, ਮੱਥਾ। [ਸੰਸਃ, ਵਦਨੰ] (ਅ) ਸਿੰਦੂਰ ਯਾ ਸੰਧੂਰ (ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਦ ਹੈ, ਸਿੰਦੂਰ ਬੰਦਨ=ਇਹ ਇਕ ਵਿਵਾਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਵਰ ਕੰਨਯਾ ਦੀ ਮਾਂਗ ਤੇ ਸੰਧੂਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ)।
ਬਿੰਦੁ=ਗੋਲ ਤਿਲਕ। ਬਿੰਦੀ। [ਬਿਦੁ] ਬਦਨ=ਮੂੰਹ।
ਚੰਦਨ=ਸੰਦਲ। ਚੰਦ ਨ ਸਮ=ਚੰਦ+ਨ+ਸਮ=ਚੰਦ ਨਹੀਂ ਬਰਾਬਰ।
ਮਨਿੰਦ ਨ=ਮਾਨਿੰਦ+ਨ=ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਰਗਾ (ਕਮਲ ਜਿਸ ਦੇ)। [ਫ਼ਾਰਸੀ, ਮਾਨਿੰਦ]
ਨਿੰਦਨ=ਨਿੰਦ ਨ=ਜੋ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਨਿੰਦਾ, ਸੋ ਕੀਹ ਹੈ:–ਉਸਤਤੀ।
(ਅ) ਨਿੰਦਨ=ਨਿੰਦਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ, ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵਤੇ ਜਦ ਇਸ ਤਿਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਚੰਦ ਤੇ ਕਵਲ ਨੂੰ ਨਜੂਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। (ੲ) ਨਿੰਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ:–ਦੇਵਤਿਆਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਮਸਕਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
ਅਭਿਨੰਦਨ=ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸੁਰ ਕਰ ਅਭਿਨੰਦਨ= ਦੇਵਤਿਆਂ ਕਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ=ਇੰਦ੍ਰ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ:–ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
(ੲ) ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ।

---

*ਕਵਿ ਜੀ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਅਪਨੇ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਸਿੰਘਾ-ਵਿਲੋਕਨ ਦੀ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੰਘਾਵਿਲੋਕਨ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ–ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਙੂ ਪਿੱਛੇ ਤਕਦਿਆਂ ਅਗੇ ਵਧੀ ਜਾਣਾ। ਇਹ ਇਕ ਛੰਦ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁਗਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਸ਼ਬਦ ਯਾ ਉਸਦਾ ਅੰਤਲਾ ਹਿੱਸਾ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋਵੇ। ਜੀਕੂੰ ਇਸ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਪਦ ਹੈ–ਚੰਦਨ– ਇਹੋ ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬਣਿਆਂ। ਦੂਸਰੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਮਨਿੰਦਨ; ਇਸਦਾ ਹਿੱਸਾ–ਨਿੰਦਨ–ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬਣਿਆਂ। ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਅਭਿਨੰਦਨ ਇਸਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨੰਦਨ–ਚੌਥੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬਣਿਆਂ, ਤੇ ਚੌਥੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ–ਬੰਦਨ–ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਦੇ ਮੁੱਢ–ਬੰਦਨ–ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਿਆ।

{ ਪਾਠ–ਕਰਿ ਅਭਿਨੰਦਨ–ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ–'ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ' ਵਧੇਰੇ ਠੀਕ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ। }

ਅਰਥ–(ਜਿਸਦੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਚੰਦਨ ਤੇ ਸੰਧੂਰ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਹੈ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਜਿਸ ਇੰਦੀ) ਦੀ ਬਰੱਬਰੀ ਨਹੀਂ (ਕਰ ਸਕਦਾ), ਨਾ ਕਵਲ (ਉਸਦੇ ਮੁਖੜੇ) ਵਰਗਾ ਹੈ, ਦੇਵਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਤਤੀ (ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਜੋ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ (ਹੈ, ਐਸੀ) ਬਾਣੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ–ਉਹ ਬਾਕ ਬਾਣੀ ਜਿਸਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਚੰਦਨ ਸੰਧੂਰ ਦਾ ਤਿਲਕ ਹੈ, ਉਸ ਤਿਲਕ ਦੀ ਬਰੱਬਰੀ ਚੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਿਲਕ ਕਵਿ ਨੇ 'ਇੰਦ' ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਗੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਸ਼ਬੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨਾਲ। ਕੰਵਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਦੇਈਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਤੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਏਥੇ ਚੰਦਨ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਨੀਵਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਚੰਦ ਤੇ ਕਵਲ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਤੇ ਸੰਧੂਰ ਨਾਲ ਮਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਫ਼ਬਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਵਲ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਬਿੰਦੀ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸੰਧੂਰ ਲਈ ਪਦ ਕੋਕਨਦ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਅਰਬਿੰਦ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ। ਫਿਰ ਜ਼ਿਮੀਨ ਪਰ ਬਾਕਬਾਨੀ ਦਾ ਕੀਹ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਹਿੱਤਕ ਰਚਨਾਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਖ ਤੇ ਅਹਿਲਾਦ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਐਸੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਹੈ:–ਜਿਸਦਾ ਬਦਨ (ਸਰੀਰ) ਚੰਦਨ ਵਰਗਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸਦੇ ਬੰਦਨ (ਚੇਹਰੇ) ਪਰ ਬਿੰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਓਂ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:–ਕਿ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਬਰੱਬਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਕਵਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਪੈਰ ਪਦ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ ਉਤੋਂ ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ–ਦੇਵਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਨਿੰਦ+ਨ) ਨਿੰਦਾ ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅਥਵਾ, ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਸਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਤੁਕ–ਨੰਦਨ ਜਗ=ਜਗਤ ਹੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਸਦਾ। ਪਰ ਅਭਿਨੰਦਨ ਵਿਚ ਜੋ ਅਹਿਲਾਦ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਕਟਾਖਸ਼ ਉਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੰਦਨ ਪਦ ਅਹਿਲਾਦ–ਦਾਤੀ ਦੇ ਭਾਵ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਸੈਯਾ–

ਤਰਨੀ ਬਿਘਨਾ ਸਲਿਤਾਪਤਿ ਕੀ, ਪਤਿ ਕੀ ਅਤਿ ਰੱਖਕ ਸ੍ਰੀ ਬਰਨੀ।
ਬਰਨੀ ਸੁਖਦਾ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਕੀ, ਗਤਿ ਕੀ ਸਮਤਾ ਗਜ ਕੀ ਕਰਨੀ।
ਕਰ ਨੀਰਜ, ਓਟ ਸੁਧਾਰਤਿ ਕੀ, ਰਤਿਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਸਗਰੀ ਹਰਨੀ।

ਹਰਨੀ ਸਮ ਆਂਖ ਸੁ ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ ਕੀ, ਮਤਿ ਕੀ ਕਰਤਾ, ਤਨਵੈ ਤਰਨੀ ॥੭॥

[ਤਰਨੀ=ਬੇੜੀ [ਸੰਸ:, ਤਰਣੀ] ਸਲਿਤਾਪਤਿ=ਸਮੁੰਦਰ [ਸਲਿਤਾ= ਨਦੀ । ਪਤਿ=ਸੁਆਮੀ] । ਪਤਿ=ਅਬਰੋ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਵੱਲ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ । 'ਸ੍ਰੀ' ਲਛਮੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਏਥੇ ਅਰਥ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਹੈ ।

ਬਰਨੀ=ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । (ਅ) ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ । [ਸੰਸ:, ਵਰਣ੍=ਚੁਣਨਾ, ਘੇਰਨਾ, ਪਾਲਣਾ]

ਸੁਖਦਾ=ਸੁਖਦਾਤੀ । ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ=ਸ਼ਰਣਿ ਆਇਆਂ ਦੀ ।

ਗਤਿ=ਚਾਲ । ਗਜ=ਹਾਥੀ ਨੇ । (ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੀ ਹੈ) । ਕੀ=ਕੀਹ । ਨੀਰਜ=ਕਵਲ ।

ਓਟ=ਆਸ੍ਰਾ । ਅਵਧੀ । (ਅ) ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਉਭਦੀ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਹੰਸ ਤੋਂ ਜਿਸ ਪਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ । (ੲ) ਅੱਖ ਦੇ ਛੱਪਰ ।

ਸੁਧਾਰਤਿ=ਫਬਨ, ਸੁਧਾਰਤਿ + ਕੀ=ਉੱਜਲਤਾ ਦੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ । [ਸੰਸ:, ਸ਼ੁੱਦਿਰ ਤੋਂ] 'ਰਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਹਰੀ ਜਾਣੀ' ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਰਤੀ ਜੇਸੀ ਸੁੰਦਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੈ ।

ਓਟ ਸੁਧਾਰਤਿਕੀ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਅਵਧੀ । (ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ 'ਹੋਰ ਅਰਥ' ਪੜ੍ਹੋ ।) ਰਤਿ=ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ । (ਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਹਰਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ—ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ—ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ) ।

ਹਰਨੀ=ਹਰਨ ਵਾਲੀ, ਖੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ।

ਹਰਨੀ=ਹਰਣ ਦੀ ਮਾਦਾ, ਮ੍ਰਿਗੀ, ਹਰਣੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ=ਸ਼ੋਭਾ ਸੰਯੁਕਤ, ਮਾਲਦਾਰ, ਖੁਸ਼ਹਾਲ, ਸੁਹਣਾ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ । 'ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ' ਇਕ ਵਾਕ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਵਡੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਲਾਈਦਾ ਹੈ, 'ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ' ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ।

ਮਤਿ ਕੀ ਕਰਤਾ=ਬੁੱਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ।

ਤਨਵੈ=ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਸੁਹਲ, ਕੋਮਲ ਤੇ ਪਤਲੇ ਹੋਣ । ਸੁਬਕ ਤੇ ਸੁਹਲ [ਸੰਸ:, ਤਨ੍ਵੀ] (ਅ) ਤਨ ਵੈ ਤਰਨੀ=ਉਹ ਜਿਸ ਦਾ ਤਨ (ਤਰਨੀ=) ਸਦਾ ਜੁਆਨ ਹੈ । (ੲ) ਤਨ=ਸ਼ਰੀਰ + ਵੈ=(ਬਯ) ਆਯੂ, ਉਮਰਾ । ਤਰਨੀ=ਜੁਆਨ । ਤਨਵੈ ਤਰਨੀ=ਸਰੀਰ ਵਲੋਂ ਜੁਆਨ ਉਮਰਾ ਦੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਐਨ ੨ ਅਂ: ੩੬ ਅੰਕ ੨ 'ਬਯ ਤਨ ਤਰਨੀ' ।

ਤਰਨੀ—ਜੁਆਨ । ੧੬ ਤੋਂ ੩੦ ਵਰਹੇ ਦੀ ਵਿਚਲੀ ਉਮਰਾ ਦੀ ਜੁਬਾ

{ ਇਸਤ੍ਰੀ। (ਅ) ਸਦਾ ਜੁਆਨ। }

ਅਰਥ-(ਹੇ) ਬਾਣੀ ! (ਤੂੰ) ਬਿਘਨਾ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹੈ, (ਤਦੇਂ ਤਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀ) ਪਤ ਦੀ ਬੜੀ ਰੱਖਯਕ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈਂ।

(ਤੂੰ) ਸ਼ਰਨ ਆਏ (ਵਿੱਦਯਾ ਅਭਿਲਾਖੀ ਨੂੰ) ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ (ਤੇ ਉਸਦੀ) ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, (ਫਿਰ ਇੱਡੀ ਦਾਤੀ ਹੋਕੇ ਤੂੰ ਐਤਨੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈਂ ਕਿ) ਹਾਥੀ ਨੇ (ਤੇਰੀ) ਚਾਲ ਦੀ ਬਰੱਬਰੀ ਕੀਹ ਕਰ (ਸੱਕਣੀ) ਹੈ।

(ਤੇਰੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਵਲ ਹੈ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਤੂੰ ਅਵਧੀ ਹੈਂ (ਐਤਨੀ ਕਿ) ਰਤੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ (ਤੂੰ) ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ।

ਹੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ! (ਤੇਰੇ) ਅੰਗ ਸੁਹਲ ਤੇ ਪਤਲੇ ਹਨ, ਅੱਖ ਹਰਨੀ ਵਾਂਗ (ਸੁੰਦਰ) ਹੈ, (ਤੇ, ਤੂੰ) ਸਦਾ ਜੁਆਨ ਹੈਂ, ਅਰ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈਂ।

ਭਾਵ-ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਗੁਣਾਂ, ਦੋਹਾਂ ਸ਼ੋਆਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

੧. ਮਨ ਯਾ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ:- ੧. (ੳ) ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
(ਅ) ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਰੱਖਯਕ।
(ੲ) ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ।
੨. ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤੀ।

੨. ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ:- (ੳ) ਹਰਨੀ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ,
(ਅ) ਅੰਗ ਸੁਹਲ ਤੇ ਸੁਬਕ,
(ੲ) ਸਦਾ ਜੁਆਨ,
(ਸ) ਰਤੀ ਨਾਲੋਂ ਸੁੰਦਰ।

੩. ਸੰਖੇ ਭਾਵ:- (ੳ) ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚਾਲ ਦੀ ਮਸਤਾਨੀ ਤੇ ਲਟਕਵੀਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।
ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਨ ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੀ ਹੈ।
(ਅ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਮਲ-ਸ੍ਰੀਰਕ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਹਥ ਵਿਚ ਕਮਲ-ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਲਈ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੁਖ ਤੇ ਸੁਆਦ ਹੈ। ਕਾਵ੍ਯਰਸਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਰ ਵਿਸਮਾਦ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ-'ਸੁਧਾਰਤਿਕੀ' ਪਦ ਦੇ ਇੱਥੇ ਬੜੇ ਹੀ ਅਰਥ ਲਗਦੇ ਹਨ:-

੧. ਸੁਧਾ ਰਤਿ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵ-ਦੇਉਤੇ।

ਓਟ ਸੁਧਾਰਤਿਕੀ=(ਤੂੰ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਹੈਂ।

੨. ਕਜ਼ਾਧਰਤ ਕੀ=ਭੁਖਿਆਂ ਦੀ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਭੁੱਖੇ ਭਉਰਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਕਮਲ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਾਵ ਤੂੰ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਾਤੀ ਹੈਂ।

੩. ਸੁਧਾਰਤਿਕੀ=[ਸੁਧਾਰਣੰ ਯਾ ਸ਼ੋਧਨੰ ਅਰਥ-ਫਬਨ, ਉੱਜਲਤਾ]।
ਓਟ ਸੁਧਾਰਤਕੀ=ਤੂੰ ਫਬਨ ਯਾ ਉੱਜਲਤਾ ਦੀ ਓਟ ਹੈਂ।

੪. ਸੁਧਾਰ+ਤਕੀ=ਸੁਧਾਰਕੇ (ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ)ਤੱਕਿਆ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਓਟ (ਠੀਕ ਹੈ ਮੈਨੂੰ), ਯਾ ਤੇਰੀ ਓਟ ਮੈਂ ਤਕਾਈ ਹੈ।

੫. ਸੁਧਾਰ+ਤਕੀ=ਹਥ ਵਿਚ ਤੂੰ ਕਮਲ ਸੁਧਾਰਕੇ (ਪਕੜਿਆ ਹੈ) ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਓਟ ਤਕਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਕਮਲ ਨੂੰ ਓਟ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈਂ ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਦੇਵੇਂਗੀ।

੬. ਸੁਧਾ=ਮਕਰੰਦ ਰਸ। ਰਤਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ। ਹਥ ਵਿਚ ਕਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਮਲ ਕਿ ਓਟ ਹੈ ਸੁਧਾ ਤੇ ਰਤਿ ਦੀ, ਭਾਵ-ਕਮਲ ਵਿਚ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਓਟ ਕਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੭. ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਤਕੀ=ਹਥ ਵਿਚ ਕਮਲ (ਲੈਕੇ ਤੇ ਅੱਖ ਦੀ ਓਟ=ਛੱਪਰ ਸੁਧਾਰਕੇ ਤੱਕੀ ਭਾਵ) ਐਸੇ ਕਟਾਖਯ ਨਾਲ ਤੱਕੀ ਕਿ ਰਤੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਮਾਤ ਪੈ ਗਈ।

੮. ਓਟ+ਸੁਧਾਰ+ਤਕੀ। ਓਟ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀ, ਅਰਥਾਤ 'ਹੰਸ' ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਉਡਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਹਥ ਵਿਚ ਕਮਲ ਲੈਕੇ ਤੇ ਹੰਸ ਨੂੰ ਸਵਾਰਕੇ ਐਸੀ ਤੱਕੀ ਕਿ ਰਤੀ ਮਾਤ ਪੈ ਗਈ।

੩. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ—

ਕਰਿਤਾਰਨਿ ਸੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਬਿਹੰਗ ਬਿਕਾਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਤਾਰਨਿ।
ਕਰਤਾਰ ਨਹੀ ਮਨ ਜਾਨਤਿ ਜੋ ਤਿਨਕੇ ਹਿਤਕੋ ਸਿਫਤੀ ਕਰਿ ਤਾਰਨ।
ਕਰਿ ਤਾਰਿਨਿ ਪਾਪ ਉਤਾਰਨ ਕੋ ਰਨ ਦੰਭ ਛਪੇ ਸਵਿਤਾ ਕਰਿਤਾਰਨ।
ਕਰਤਾਰਨਿਹਾਰ ਗੁਰੂਬਰ ਨਾਨਕਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਜਿਉਂ ਕਰਿਤਾਰਨਿ।੮।

[ਕਰਿਤਾਰਨਿ=ਕਲਿਤਾਰਣ। (ਕਲਿ ਦਾ-ਲਲਾ-ਰਾਰਾ-ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਸ੍ਵਰਣੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ।) ਕਲਿਜੁਗ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਹਾਰੇ। (ਅ) ਜੋ ਕਰਤਾ ਹੋਕੇ ਜਗ ਵਿਚ ਆਵੇ:-ਅਵਤਾਰ, ਪਿਕੰਬਰ।

ਬਿਲਾਸ=ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ, ਹਸਦਿਆਂ ਹਸਦਿਆਂ। ਬਿਹੰਗ=ਪੰਛੀ।

ਕਰਿ ਤਾਰਨਿ=ਕਰਕੇ ਤਾੜਨਾ। 'ਤਾਰਨ' ਦਾ 'ੜਾੜਾ' 'ਰਾਰਾ' ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਰਤਾਰ ਨਹੀਂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਨੂੰ) ਨਹੀਂ।

ਕਰਤਾਰ=ਰਚਣਹਾਰ, ਸਿਰਜਣਹਾਰ [ਸੰਸ:, ਕਰਤਾਰ कर्तार ਬਹੁ ਬਚਨ ਹੈ कर्तृ ਦੀ ਪ੍ਰਥਮਾ ਦਾ। ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਕ

ਵਚਨ ਹੈ]। ਹਿਤ ਕੋ=ਭਲੇ ਲਈ, ਹਿਤ ਵਾਸਤੇ।
ਸਿਫਤੀ=(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ) ਯਸ਼। [ਅਰਬੀ, ਸਿਫ਼ਤ]।
ਸਿਫਤੀ=ਸਿਫਤਾਂ ਵਾਲਾ।
ਕਰਿ ਤਾਰਨਿ=ਕਰਿ+ਤਾਰਨਿ=ਕਰਕੇ ਤਾਰਦੇ ਹਨ।
ਕਰਿ ਤਾਰਿਨਿ=ਕਲਜੁਗ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੋ ਕੌਣ ਹੈ—ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ।
(ਅ) ਕਰਤ੍ਰਾ+ਰਿਨ—ਕਰਤਾ ਰਿਣ (ਨਾਰੇ ਦਾ ਨਨਾ ਹੋਇਆ ਹੈ)
ਕਰਤਾ+ਰਿਣ+ਪਾਪ=ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਰਿਣ ਉਤਾਰਨ ਲਈ।
(ੲ) ਕਰਤਾਰਨ=ਕਰ+ਤਾਲਿ+ਨ=ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਤਾਲੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ।
ਗਨ=ਸਮੂਹ, ਦਲ। ਸਵਿਤਾ=ਸੂਰਜ।
ਕਰਿਤਾਰਨ=ਕਰਿ+ਤਾਰਨ=ਕਰਕੇ ਤਾਰੇ। (ਜਿਵੇਂ) ਤਾਰੇ ਛਿਪਦੇ ਹਨ (ਸੂਰਜ) ਕਰਕੇ।
ਕਰਤਾਰ ਨਿਹਾਰ=ਕਰਤਾਰ+ਨਿਹਾਰ=(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ) ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।
ਜਿਉਂ ਕਰਿ ਤਾਰਨਿ=ਜਿਉਂ ਕਰ+ਤਾਰਨਿ=ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਹਾਜ਼।
[ਸੰਸ:, ਤਾਰਣਿ:—ਕਿਸ਼ਤੀ, ਜਹਾਜ਼]।

ਅਰਥ—(ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ) ਬਿਲਾਸ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਕ (ਬੀ ਐਸੇ) ਸ਼ੁਭ (ਹਨ ਕਿ) ਕਲਜੁਗ ਤੋਂ ਤਾਰਨਹਾਰੇ ਹਨ, (ਜੋ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਕੇ (ਉਡਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ)।

(ਜੇਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ) ਸਿਫਤਾਂ ਕਰ (ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਤਾਰਦੇ ਹਨ।

ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰਨ (ਦੂਰ ਕਰਨ) ਲਈ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ (ਦੇ ਜੋ ਦਾਤ ਹਨ) ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪਖੰਡਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ (ਐਉਂ) ਛਿਪਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ) ਤਾਰੇ (ਛਿਪਦੇ ਹਨ)।

(ਐਸੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਕਰਤਾਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ) ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ (ਜੋ) ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ (ਐਉਂ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਹਾਜ਼ (ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ) ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ 'ਕਰਤਾਰਨ' ਪਦ ਅੱਠ ਵੇਰੀ ਲਿਆਕੇ ਅੱਠੇ ਵੇਰ ਉਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੱਤ ਵੇਰੀ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਅਰਥ ਲਏ ਹਨ, ਰਤਾ ਰਤਾ ਫਰਕ ਤੇ ਅਰਥ ਹੋਰਵੇਂ ਬੀ ਲਗਦੇ ਹਨ:—

੧. (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਾਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਵਰਗੇ ਸ਼ੁਭ ਹਨ, ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾੜੀ ਮਾਰਕੇ (ਉਡਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)।

੨. ਜੇਹੜੇ (ਪੁਰਖ) ਕਰਤਾਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ (ਸਿਫਤੀ ਕਰਤਾਰਨਿ=) ਸਿਫਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ।

੩. ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੜਾ ਸੁਹਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ:–(ਜਿਵੇਂ) ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਛਿਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤਿਵੇਂ) ਦੰਭਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਤੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਰਿਣ (ਉਤਾਰਨ=) ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ)।

ਅਥਵਾ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ (ਵਾਂਙ ਹਨ, ਭਾਵ ਜੀਕੂੰ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਨਾਲ ਲਗੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਮਲਕੇ ਸਾਫ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਸੀਸ ਤੇ ਸਹਲਾਹਟ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਹੱਥ ਛੁਹੰਦਿਆਂ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। ਅਥਵਾ–ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਲਈ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪੀ) ਸੂਰਜ (ਦੇ ਦਿੱਸਿਆਂ) ਦੰਭ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਛਿਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

੪. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ, ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਜਹਾਜ਼ (ਤਾਰਦਾ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਅਥਵਾ ਕਰ+ਤਾਰ ਨਿਹਾਰ=(ਲਿਵ ਦੀ) ਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦੇਖ।

ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਕਰਤਾਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਇਉਂ ਬੀ ਬਣਦਾ ਹੈ:–ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ (ਕਰਿਤਾਰਨ) ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਤਾੜੀ ਯਾ ਚੁਟਕੀ, ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਹੈ।

੪. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ॥ ਬੰਦ ਨ ਹੋਤਿ ਸੁਨੇ ਉਪਦੇਸ਼,ਰਿਦੇ ਬਸਿ ਜਾਹਿ ਕਰੇ ਅਭਿਨੰਦਨ।
ਨੰਦਨ ਫੇਰੁ ਸੁਛੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਰਬਿੰਦਨ।
ਬਿੰਦੁ ਨ ਮੰਦ ਬਿਕਾਰ ਰਹੇ ਤਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਿਨਿੰਦ ਮਨਿੰਦ ਨਿਕੰਦਨ।
ਕੰਦ ਅਨੰਦ ਮੁਕੰਦ ਭਜੋ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਚੰਦ ਸਦਾ ਕਰਿ ਬੰਦਨ॥੯॥

[ਬੰਦ ਨ=ਬੰਦ+ਨ=ਰੋਕ ਨਹੀਂ (ਹੁੰਦੀ)।
ਅਭਿਨੰਦਨ=ਖੁਸ਼ੀ, ਅਨੰਦ। (ਅ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਨਮਸਕਾਰ।
ਨੰਦਨ=ਪੁੱਤ੍ਰ। ਸਪੁੱਤ੍ਰ। ਫੇਰੁ=ਫੇਰੂ ਜੀ। ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ 'ਫੇਰੂ ਚੰਦ' ਸੀ।
ਸੁਛੰਦ=ਸੁਤੰਤ੍ਰ। [ਸੰਸ:, ਸ੍ਵਛੰਦ।] ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਾਣ ਹੇਠ ਨਹੀਂ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਵੇਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਬਿਲੰਦ=ਉੱਚੇ। [ਫਾਰਸੀ, ਬੁਲੰਦ]।]

ਬਿਲੋਚਨ=ਅੱਖ, ਨੈਣ। [ਸੰਸ:, ਵਿਲੋਚਨ]।
ਅਰਬਿੰਦਨ=ਕਮਲਾਂ ਦੀ, ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਮਲਾਂ (ਵਰਗੀ) ਹੈ।
(ਅ) ਅਰਬਿੰਦ+ਨ=ਕਮਲ ਨਹੀਂ (ਬਰੱਬਰ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ)।
ਬਿੰਦੁ ਨ=ਬਿੰਦੁ+ਨ=ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਿੰਦੂ, ਭਾਵ ਰਤਾ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਰੰਚਕ ਬੀ ਨਹੀਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ=ਝੁੰਡ, ਸਾਰਾ, ਸਮੂਹ।
ਦਿਨਿੰਦ=ਸੂਰਜ। ਦਿਨ+ਇੰਦੁ=ਦਿਨ ਦਾ ਇੰਦੁ।
ਮਨਿੰਦ=ਵਰਗਾ, ਜਿਹਾ, [ਫਾ:, ਮਾਨਿੰਦ]
ਨਿਕੰਦਨ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਕੰਦ=ਵਲ। (ਅ) ਬੱਦਲ, ਮੇਘ।

ਅਰਥ–(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਨਾਲ (ਪਰਮਪਦ ਵਲ ਜਾਂਦਿਆਂ) ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ (ਅਤੇ ਜਿਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ) ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ (ਪ੍ਰਾਪਤਿ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਉਹ ਸ਼੍ਰੀ) ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ (ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ, (ਮਰਤਬੇ ਦੇ) ਉੱਚੇ ਹਨ, ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਲਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। (ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਧਰ ਉਹ ਨੈਣ ਤਕਦੇ ਹਨ) ਰਤਾ ਭਰ ਬੀ ਮੰਦਿਆਈ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ (ਤੇ) ਅਗਯਾਨ (ਐਉਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਹਨੇਰਾ ਸੂਰਜ (ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਚੰਦ ਜੀ ਆਨੰਦ ਦੇ ਮੇਘ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਭਜੋ।

ਭਾਵ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਦਿਆਲੂ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ, ਅਗਯਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਈ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:–

੧. ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਤ ਸੁਣੇ ਉਪਦੇਸ਼=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬੰਦ=ਬੰਧ–ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਭਾਵ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਅਤੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਸ ਜਾਏ (ਜਗਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਉਹ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪੂਜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।

ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਅੱਧ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਮਲਾਂ (ਵਰਗੀ ਹੈ)।

੫. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਛਪਯ॥ ਅਮਰ ਅਲੰਬ ਕਰਿ ਜਾਂਹਿ ਸਮਰ ਜੈ ਪਾਵਹਿ ਅਰਿ ਹਰਿ।
ਹਰਿ ਨਿਤ ਲਾਵਹਿ ਧ੍ਯਾਨ, ਗ੍ਯਾਨ ਪਾਵਹਿਂ ਮੁਨਿ ਉਰਧਰਿ।
ਧਰਨ ਭਜਨ ਬਿਦਤਾਦਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਬ੍ਯਾਪਕੋ ਸਮਸਰ।

ਸ਼ਰਨ ਦਾਸ ਗਤਿ ਲਹਤਿ ਦਹਤਿ ਦੁਖ ਦੋਖਿਨ ਕੋ ਦਰਿ।
ਦਰ ਦੇਤਿ ਬਤਾਇ ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਹੋਹਿਂ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ ਚਿਤ ਸਿਮਰ।
ਮਰ ਜਨਮਨ ਕੋ ਸੰਕਟ ਕਟਤਿ ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ॥ ੧੦ ॥

[ਅਮਰ=ਜੋ ਨਾ ਮਰੇ। ਦੇਵਤਾ। ਦੇਵਤੇ।
ਅਲੰਬ ਕਰਿ=ਆਸਰਾ ਬਣਾਕੇ। ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ।
ਸਮਰ=ਜੰਗ, ਜੁੱਧ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਪਰ ਜੈ ਤਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਾ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਅਰਿਹਰਿ=ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। ਹਰਿ=ਸ਼ਿਵਜੀ।
ਉਰਧਰਿ=ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰਕੇ। ਧਰਨ=ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ।
(ਅ) ਧਰ+ਨਭ+ਜਨ ਬਿਦਤਾਇ=ਧਰਤੀ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਜਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਸਮਸਰ=ਇਕੋ ਜਿਹਾ।
ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ। ਗਤਿ, ਪਦ ਇਥੇ ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ, ਸ਼ਰਨਦਾਸ ਗਤਿ=ਜੋ ਦਾਸ ਸ਼ਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ–ਗਤਿ ਲਹਿਤ=ਮੁਕਤੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਦਰਿ=ਦਰਦਾ ਹੈ, ਦਲਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਡਰ। ਦਰ ਦੁਖ ਦੋਖਨ ਕੋ ਦਹਤਿ=ਦੁਖਾਂ ਤੇ ਦੋਖਾਂ ਦਾ ਡਰ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। (ੲ) ਦਲ, ਸਮੂਹ।
ਦਰ=ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਰਸਤਾ। [ਫ਼ਾਰਸੀ, ਦਰ]
ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ=ਪ੍ਰਸੰਨ, ਪਸੀਜੇ ਹੋਏ। (ਅ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਸਿਮਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ। (ੲ) ਇਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ।
ਮਰ ਜਨਮਨ ਕੋ=ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ। (ਅ) ਮਰਜ਼ਨ+ਮਨ ਕੋ=ਮਨ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ। [ਫਾਰਸੀ, ਮਰਜ਼]]

ਅਰਥ–ਦੇਵਤੇ (ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾ) ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਫਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਧਿਆਨ ਸ਼ਿਵ ਨਿਤ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਮੁਨਿ (ਲੋਕ) ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਓਹਨਾਂ ਨੇ) ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਕਿ ਜੋ) ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ) ਭਜਨ ਕਰੋ (ਜੋ) ਸੇਵਕ (ਹੋਕੇ ਉਨਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੋਖਾਂ (ਅਪਨਿਆਂ) ਨੂੰ ਦਲ ਸਿਟਦਾ ਹੈ। (ਉਤੇ ਓਹ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ (ਯਾ ਬੂਹਾ ਐਉਂ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਹੇ ਜਗਯਾਸੂ) ਚਿਤ ਵਿਚ (ਉਸ ਦਾ) ਸਿਮਰਣ ਕਰ ਨਾਲ) ਕਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਸੰਕਟ ਕਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; (ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅ

ਨੂੰ (ਮੇਰੀ) ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉੱਚੇ ਵਜੂਦ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ ਉਹ ਆਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਰ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਹਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਇਸ ਛਪਯ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਹੈ:—

ਜਿਸ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ(ਅਮਰ=) ਦੇਵਤੇ ਜੁੱਧ ਜਿਤਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ, ਸ਼ਿਵ ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁਨਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰਕੇ ਗਿਆਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਧਰਤੀ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਖੇ (ਸਮਾਨ ਸੱਤਾ) ਕਰਕੇ ਇਕ ਸਮਾਨ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ (ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ) ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖ ਸਾੜਦੇ ਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਲਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਮੁਕਤੀ (ਦਾ ਦਾਨ) ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਸੰਕਟ ਕੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ (ਦੇਵ) ਜੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ (ਯਾ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਯਾ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰਕੇ) ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ।

ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਅਰਥ ਜ਼ਰਾ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਧ—(ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ) ਭਜਨ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ (ਕੀਤਾ ਹੈ)।

੬. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਵੈ—

ਹਰਤਾ ਬਿਘਨਾਨ ਮਹਾਂ ਅਘਕੋ ਉਰ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਜਨੌਂ ਹਰਿ।
ਹਦੇਤਿ ਬਸਾਇ ਸੁ ਦਾਸਨ ਕੇ ਕਮਲਾਸਨ ਧ੍ਯਾਵਤਿ ਜਾਂਹਿ ਭਜੈ ਹਰਿ।
ਹਰਿਬੰਸ ਵਿਖੇ ਅਵਤਾਰ ਭਏ ਹਤਿ ਰਾਵਨ ਕੋ ਲਿਯ ਸੰਗ ਚਮੂੰ ਹਰਿ।
ਹਰਿਦਾਸ ਭਨੈ ਰਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਮ੍ਰਿਗ ਮੋਹ ਸੰਘਾਰਤਿ ਜਨੌਂ ਬਡ ਕੇਹਰਿ॥੧॥

ਹਰਤਾ—ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਬਿਘਨਾਨ—ਬਿਘਨਾਂ ਨੂੰ। ਬਿਘਨ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ। ਅਘ=ਪਾਪ।
ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ—ਅਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਗਿਆਨ। ਅਪਣੇ ਤੱਤ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ।
ਆਤਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ।
ਹਰਿ—ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਜੋ ਹਰ ਲਵੇ ਸੋ—ਸੂਰਜ।
ਹਰਿ—ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਹਰ ਲਵੇ ਸੋ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਕਮਲਾਸਨ—ਕਮਲ ਹੈ ਆਸਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸੋ—ਬ੍ਰਹਮਾਂ।
ਜਾਂਹਿ—ਜਿਸਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਹਰਿ=ਸ਼ਿਵਜੀ । [ਸੰਸ:, ਹਰਿ=ਸ਼ਿਵ]
ਹਰਿ ਬੰਸ=ਸੂਰਜ ਬੰਸ । ਹਤਿ=ਮਾਰਿਆ । ਚਮੂੰ=ਸੈਨਾ ।
ਹਰਿ=ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖੋਹ ਲਵੇ ਸੋ-ਬਾਂਦਰ ।
ਹਰਿਦਾਸ=ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ (ਭਾਈ) ਹਰੀਦਾਸ ਯਾ ਹਰਿਦਾਸ (=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ) ਸੀ ।
ਤਨੈ=ਪੁੱਤ੍ਰ । ਮ੍ਰਿਗ=ਹਰਨ । ਪਰ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਹਾਥੀ ਬੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਚਿੱਟਾ ਤਿਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
ਸੰਘਾਰਤ=ਮਾਰਦੇ ਹਨ । [ਸੰਸ:, ਸੰਹਾਰ संहार]
ਬਡ ਕੇਹਰਿ=ਵੱਡਾ ਸ਼ੇਰ । ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ।

ਅਰਥ-(ਅਰਥ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਤੁਰੇਗਾ, ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਦੂਜੀ):- (ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਵਿਖੇ ਇਕ ਰਾਮ ਜੀ) ਸੂਰਜ ਬੰਸ ਬਿਖੇ ਅਵਤਾਰੀ ਹੋਏ ਸਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, (ਪਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ (ਅਵਤਾਰ) ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ (ਸ਼੍ਰੀ) ਹਰਿਦਾਸ (ਜੀ) ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ (ਕਹਿਲਾਏ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਬੱਬਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । (ਓਹ) ਮਹਾਂਨ ਪਾਪਾਂ ਤੇ (ਕਠਨ) ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਤੇ) ਹ੍ਰਿਦੇ (ਵਿਚ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਸਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਵ-ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ-ਹਰਿ-ਪਦ ਕਈ ਵੇਰ ਵਰਤ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਅਰਥ ਵਰਤੇ ਹਨ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਸੂਰਜ, ਸ਼ਿਵ, ਬਾਂਦਰ, ਫਿਰ ਹਰਿਬੰਸ ਤੇ ਕੇਹਰਿ ਵਿਚ-ਹਰਿ-ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ-ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੇ ਅਰਥ ਦੂਸਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਵਾਲੇ ਤ੍ਰੇਤਾ ਦੇ ਅਵਤਾਰ 'ਰਾਮ ਜੀ' ਹੀ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ-ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ-ਹੋਏ ਹਨ ।

੭. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ ।

ਕਬਿੱਤ ॥ **ਅਰਜਨਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਦਾਨ ਦੇਤਿ ਮੋਹ ਕੇ ਬਿਦਾਰਿਬੇ ਕੋ ਬਾਕ ਸਰ ਅਰਜਨ । ਅਰਜੁਨ ਜਸੁ ਵਿਸਤੀਰਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਜਾਨੀਅਤਿ ਮਾਨੋ ਤਰੁ ਅਰਜਨ । ਅਰਿਜਨ ਭਏ ਗਨ ਮੋਖ ਪਦ ਲਏ ਤਿਨ ਸ਼ਜਾਮ ਘਨ ਤਨ ਹੋਇ ਤੋਰੇ**

ਜਮਲਾਰਜਨ। ਅਰਜ ਨ ਜਾਨਨੋ ਜਾਇ ਕੇਤੋ ਹੈ ਬਿਥਾਰ ਤੇਰੋ
ਐਸੋ ਰੂਪ ਧਾਰਿ ਆਇ ਰਾਜੈਂ ਗੁਰ ਅਰਜਨ॥੧੨॥

ਅਰਜਨਿ=ਅਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ, ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ, [ਅ:, ਅਰਜ਼]।
ਬਿਦਾਰਿਬੇ=ਮਾਰ ਦੇਣ ਨੂੰ। ਬਾਕ=ਵਾਕ, ਬਚਨ, ਬਾਣੀ।
ਸਰ=ਤੀਰ, ਬਾਣ। ਅਰਜਨ=ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਸਰਾ ਭਿਰਾਉ, ਜਿਸ ਦੇ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬੈਠਣ ਵਿਚ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ।
ਅਰਜਨ=ਉੱਜਲ। [ਸੰਸ', ਅਰਜੁਨ ਅਰ੍ਜੁਨ]।
ਵਿਸਤੀਰਨ=ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਗਾਯਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। (ਅ) ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਤਰੁ=ਬ੍ਰਿੱਛ। ਤਰੁ ਅਰਜਨ=ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੋਂ।
ਅਰਿਜਨ=ਅਰਿ=ਵੈਰੀ। ਜਨ=ਦਾਸ। ਅਰਜਨ ਭਏ=ਜੋ ਵੈਰੀ ਦਾਸ ਹੋ ਗਏ। (ਅ) ਅਰ=ਅਤਿ, ਜਨ=ਦਾਸ। ਅਰਜਨ ਭਏ=ਅਤਿ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਦਾਸ ਹੋਏ ਹਨ। ਗਨ=ਦਲ, ਝੁੰਡ, ਸਾਰੇ, ਸਮੂਹ।
ਸ਼ਯਾਮ ਘਨ=ਕਾਲਾ ਬੱਦਲ, ਕਾਲੇ ਬੱਦਲ ਵਰਗਾ ਰੰਗ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਸੋ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।
ਜੁਮਲਾਰਜਨ=ਅਰਜਨ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲਕੜੀ ਬੜੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬ੍ਰਿਛ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਦੋ ਸ਼ਾਖਾਂ ਯਾ ਦੋ ਬ੍ਰਿਛ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਜਸੋਧਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੋਕਲ ਵਿਚ ਉਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਸੋਧਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਦੋਇ ਦਰੱਖਤ ਪੁਟ ਘੱਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦੋ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਣਿਗ੍ਰੀਵ ਤੇ ਨਲਕੂਬਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਮਦ ਪੀਤੇ ਹੋਏ ਨੰਗੇ ਜਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਵੇਖਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਕੇ ਅਰਜਨ ਬ੍ਰਿਛ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬ੍ਰਿਛ ਪੁਟ ਘੱਤੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਗਈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਰੱਬੀ ਰੋ ਦੀਆਂ ਅਟਕਾਂ ਭੰਨ ਘੱਤੀਆਂ। (ਅ) ਇਹ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਅੱਗੇ ਅਟਕ ਪਾਈ ਆਪ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਯਮਲਾਰਜਨ ਦਾ। [ਸੰਸ:, ਯਮਲਾਰਜਨ ਯਮਲਾਰ੍ਜੁਨ ਯਮਲ=ਜੋੜਾ। ਅਰਜਨ=ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਨਾਉਂ।]
ਅਰਜਨ=ਅਰਜ+ਨ=ਅਰਜ਼=ਚੁੜਾਉ। [ਅਰਬੀ, ਅਰਜ਼=ਚੁੜਾਣ]

ਜਿਥੇ ਅਰਜ਼ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਐਸਾ ਹੋਵੇ ਜੈਸਾ ਕਿ ਏਥੇ ਹੈ ਓਥੇ ਤੂਲ=ਲੰਮਾਣ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਨਾਲ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
(ਅਰਜ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂਲਨ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)
ਜਿਥੇ ਚੁੜੱਤਨ ਕਹੀ ਓਥੇ ਲੰਬਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾਂ ਆਪੇ ਆ ਗਈ, ਮਰਾਦ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੋਂ। (ਅ) ਕੀਮਤ [ਫਾਰਸੀ,ਅਰਜ਼]।

ਰਾਜੇ=ਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹਨ।

ਅਰਜਨ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ-ਅਰਜਨ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ, ਮਨ ਤੇ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਸ੍ਵਤੇ ਉੱਜਲਤਾ ਕਰਕੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਆਪ ਦੇ ਕੀਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਕੰਮਾਂ ਬਾਬਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ:—
'ਉਗਵਣਹੁ ਤੈ ਆਥਵਣਹੁ ਚਹੁ ਚਕੀ ਕੀਅਨੁ ਲੋਆ ॥'
[ਰਾਮ: ਵਾਰ ਸਦਿ ਬਲ:

ਅਰਥ—(ਅਰਥ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਟੁਰੇਗਾ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਦੂਜੀ:—

੪. ਐਸਾ (ਅਚਰਜ) ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਆਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਆਪਦੇ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ) ਕਿਤਨਾਕੁ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ।

੧. (ਆਪਨੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਸੁਣਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਦਾ) ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹੋ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮੋਹ (ਰੂਪੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਦੇਣ ਲਈ (ਆਪਦੇ) ਵਾਕ ਅਰਜਨ ਦੇ ਤੀਰਾਂ (ਵਾਂਙੂ ਅਮੋਘ) ਹਨ।

੩. (ਜੋ) ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ (ਆਪਦੇ) ਦਾਸ ਹੋ ਗਏ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ) ਲਏ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਦੇ ਦੇਵੀ ਕੰਮ ਅਗੇ ਜੋ ਅਟਕਾਂ ਪਾਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਦਾ) ਸਰੀਰ (ਐਉਂ) ਉਖੇੜ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ ਲੱਗਾ (ਜਿਵੇਂ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ (ਸਰੀਰ) ਯੁਮਲਾਰਜਨ ਨੂੰ (ਲੱਗਾ ਸੀ)।

੨. (ਤਾਂਤੇ ਆਪਦਾ) ਉੱਜਲ ਯੱਸ਼ ਕਲਪਬ੍ਰਿੱਛ ਵਾਂਙ (ਅੱਗੇ ਹੀ) ਸਭ ਜਗਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ (ਕਵਿ) ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤਾਂ (ਕੇਵਲ ਉਸ ਯਸ਼ ਦਾ) ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਇਕ ਢਾਢੀ) ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਹੋਰ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਦਾ ਬੀ ਐਉਂ ਜਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:—

੨. ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ (ਆਪ ਦਾ) ਉੱਜਲ ਜਸ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਮਾਨੋਂ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹੀ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਆਪ ਦਾ ਐਤਨਾ ਜਸ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ—ਅਰਜ਼+ਨ=ਮਾਪ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੩. ਅਰਜਨ=ਬਿਨੈਵੰਤ—ਜੋ ਬਿਨੈਵੰਤ ਹੋਏ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਪਦ ਪਾ ਲਏ, ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਜੁਮਲਾਰਜਨ ਤੋੜੇ ਸਨ, ਅਥਵਾ—ਅਰ ਜਨ ਭਏ=ਜੋ ਦਾਸ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾਈ।

੯. ਇਸ਼ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਚਿਤ੍ਰ ਪਦਾ ਛੰਦ

ਸੂਰ, ਸੁਰਾਨਿ ਕੇ ਹਾਨਿ ਕਰੇ ਛਿਤ ਆਨਤਿ ਭੇ ਬਨਿ ਕੇ ਤਨ ਸੂਰ।
ਸੂਰਤ ਸੁੰਦਰ ਜੋ ਸਿਮਰੈ ਉਰ ਮੈਂ ਤਤ ਗਯਾਨ ਲਹੈ ਮਤਿ ਸੂਰ।
ਸੂਰ ਗਹੇ ਕਰ ਮੈਂ ਰਨ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯ ਨਿੰਦਕ ਜੇ ਦੁਖ ਪਾਇ ਬਿਸੂਰ।
ਸੂਰ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਸੂਰ ॥੧੩॥

ਸੂਰ=ਸ਼ੇਰ। [ਸਿਸ:, ਸੂਰ:=ਸ਼ੇਰ] (ਅ) ਸੂਲ, ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ।
ਸੁਰਾਨ ਕੇ ਹਾਨ ਕਰੇ=ਜੋ ਦੇਉਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਕਰੇ, ਭਾਵ ਦੈਂਤ।
(ਅ) ਸੂਰ ਸੁਰਾਨ ਕੇ ਹਾਨ ਕਰੇ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤੇ।
ਛਿਤ=ਕਿਸ਼ਤ=ਧਰਤੀ। (ਅ) ਰਣਭੂਮੀ। (ੲ) ਤਬਾਹੀ।
ਤਨ ਸੂਰ=ਸੂਰ ਤਨ=ਵਰਾਹ ਤਨ। ਸੂਰ ਵਰਗਾ ਸਰੀਰ, ਬ੍ਰਾਹ ਰੂਪ।
(ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਾਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ)।
(ਸ) ਸੂਰ ਦਾ ਅਰਥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬੀ ਹੈ।
ਸੂਰ=ਪੰਡਿਤ। ਪੰਡਿਤਾਂ। [ਸਿਸ:, ਸੂਰਿ=ਪੰਡਿਤ]।
(ਅ) ਮਤਿ ਸੂਰ=ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਹਨ।
ਸੂਰ=ਬਰਛਾ। ਕੋਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। [ਸਿਸ:, ਸ਼ੂਲ=ਬਰਛਾ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ]।
ਬਿਸੂਰ=ਕਸ਼ਟ, ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ। [ਸਿਸ:, ਵਿਸੂਰਣੰ=ਕਸ਼ਟ]।
(ਅ) ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸੂਰਣਾਂ=ਝੂਰਣ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਦੁਖ ਪਾਇ ਬਿਸੂਰ=ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਤੇ ਝੂਰਦੇ ਹਨ।
ਸੂਰ=ਬਹਾਦਰ, ਸੂਰਮਾਂ। [ਸਿਸ:, ਸ਼ੂਰ=ਬਹਾਦੁਰ]।
ਸੂਰ=ਸੂਰਜ। [ਸਿਸ:, ਸੂਰ=ਸੂਰਜ]।
ਇਸ ਪਦ ਵਿਚ ਅੱਠ ਵੇਰ—ਸੂਰ—ਪਦ ਆਯਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਐਉਂ ਹਨ:—

ਪਦ	ਮੂਲ	ਅਰਥ
੧. ਸੂਰ	ਸ਼ੂਰ: [ਸਿਸ:,]	ਸ਼ੇਰ।
੨. ਸੂਰ	ਸ਼ੂਰ [ਸਿਸ:,]	ਬਰਾਹ।
੩. ਸੂਰਤ	ਕੇਵਲ ਸੂਰਤ ਪਦ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅੱਖਰ [ਫਾਰਸੀ ਸੂਰਤ]।	ਸ਼ਕਲ।
੪. ਸੂਰ	ਸੂਰਿ [ਸਿਸ:,]	ਪੰਡਿਤ।
੫. ਸੂਰ	ਸ਼ੂਲ [ਸਿਸ:,]	ਬਰਛਾ।
੬. ਬਿਸੂਰ	ਵਿਸੂਰ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦੋ ਅੱਖਰ ਸੂਰ ਹਨ। [ਸਿਸ:, ਵਿ+ਸੂਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ। ਸੂਰ,=ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ]	ਕਸ਼ਟ।

{ ੭. ਸੂਰ ਸ਼ੂਰ [ਸੰਸ:,] ਬਹਾਦੁਰ।
੮. ਸੂਰ ਸੂਰ [ਸੰਸ:,] ਸੂਰਜ। }

ਅਰਥ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਦੈਂਤਾਂ) ਤੋਂ (ਜਿਵੇਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ) ਬਰਾਹ ਰੂਪ ਬਣਕੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲੈ ਆਏ (ਤਿਵੇਂ ਆਪ ਮੁਗਲ ਮਲੇਛਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਭੂਮੀ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ) ਸ਼ੇਰ (ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਆਏ ਹੋ)।

ਆਪ ਦੀ ਸੁਹਣੀ ਸੂਰਤ ਜੋ ਸਿਮਰੇ (ਉਹ) ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤਤਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ; ਤੇ ਓਸ ਦੀ ਬੁਧੀ ਪੰਡਿਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

(ਤੁਸੀਂ) ਰਣ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ (ਜਦੋਂ) ਬਰਛਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਦੇ ਹੋ (ਤਾਂ) ਜੋ ਨਿੰਦਕ ਹਨ (ਉਹ) ਦੁੱਖ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(ਹੇ) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ! (ਤੁਸੀਂ, ਬੜੇ ਸਰਮੇ ਹੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋ, ਵੈਰੀਆਂ (ਰੂਪੀ) ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਹੋਕੇ ਫੂਕਦੇ ਹੋ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—(੧) (ਯਵਨੀ ਲੋਕ ਜੋ) ਸੂਰਾਂ (ਵਰਗੇ ਮਲੇਛ ਸਨ ਭਾਰਤ) ਭੂਮਿ ਤੇ ਆ ਗਏ (ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਜੋ) ਦੇਵਤਾ (ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਹਾਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। (ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮਲੇਛਾਂ ਤੋਂ ਛੁੜਾਉਣ ਲਈ) ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਆਏ।

(੩) ਰਣ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਭਾਵ ਜੋਧਾ ਹੋਕੇ ਬਰਛਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ (ਆਪ ਨੇ ਐਸਾ ਫੇਰਿਆ ਕਿ) ਨਿੰਦਕ (ਮਲੇਛ) ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਝੂਰਣ ਲਗੇ।

(੪) (ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ) ਹਨੇਰਾ (ਪਸਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੇਸ ਦੇ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੂਰਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਲਗੇ ਭਾਵ ਉਹਨਾਂਨੂੰ ਪ੍ਰਾਜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ!

(੨) ਐਸੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜਲਾਲ ਤੇ ਜਮਾਲ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ) ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਮਰੇ ਉਹ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤਤ੍ਵ ਗ੍ਯਾਨੀ ਤੇ (ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ) ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਭਾਵ ਗ੍ਯਾਨੀ ਬੀ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਸੂਰਮਾ ਬੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿਚ—ਮਤਿ ਸੂਰ=ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸੂਰਮੇਂ ਹਨ।

(੩) 'ਸੂਰ ਗਹੇ ਕਰ ਮੈ, ਰਣਕੇ, ਪ੍ਰਿਯ ਨਿੰਦਕ', ਐਉਂ ਪਾਠ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥ ਹੋਣਗੇ—ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਰਛਾ ਫੜਕੇ (ਜਦ ਆਪ) ਰਣ ਵਿਚ (ਆਉਂਦੇ ਹਨ) ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਕਸ਼ਟਾਤੁਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਛਿਤ ਤੇ ਸੂਰ ਪਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ 'ਬਰਾਹ ਅਵਤਾਰ' ਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਰਗ਼ਬਤ ਰਹੀ, ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਛੱਡਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੧੫ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਛੰਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਰੂਪ ਵਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਰ ਸਨਧ ਬੱਧ ਧਰ ਧ੍ਯਾਨ' ਇਥੇ ਓਸੇ ਸਨਧ ਬੱਧ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਚਿੱਤ੍ਰ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕਰਣ ਸਾਰਾ ਰਣਖੇਤ੍ਰ ਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੈ:—

(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਛਿਤ ਆਨਤ ਭੇ) ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਸੂਰਮਾਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਏ (ਜਿੱਥੇ ਜੰਗ ਰਚਾ ਕੇ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸੂਰਮੱਤਣ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਭਏ । ਓਸ ਸੁਹਣੀ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਜੋ ਯਾਦ ਕਰੇ ਓਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਤੱਤ ਗਯਾਨ ਨੂੰ ਪਾਏਗਾ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਸੂਰਮੱਤਣ ਭਾਵ ਬੀਰ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ । ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ ਦੇ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਤੱਤ ਗਯਾਨ ਪਾਏਗਾ ਤੇ ਰਣ ਛੇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣ ਤੋਂ ਸੂਰਮੱਤਣ ਪਾਏਗਾ । ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਣ ਵਿਚ ਬਰਛਾ ਲੈਕੇ ਆਉਣਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੇ ਕਰਨਾ, ਗਲ ਕੀ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਓਹੋ ਰੂਪਕ ਨਿਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

੬. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ–ਮੰਗਲ ।

ਸੈਯਾ ॥ ਤਾਰਾ ਬਿਲੋਚਨ ਸੋਚਨ ਮੋਚਨ ਦੇਖਿ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ ਬਿਸੈ ਬਿਸ ਤਾਰਾ ।
ਤਾਰਾ ਭਵੋਦਧਿ ਤੇ ਜਨ ਕੋ ਗਨ ਕੀਰਤਿ ਸੇਤੁ ਕਰੀ ਬਿਸਤਾਰਾ ।
ਤਾਰਾ ਮਲੇਛਨ ਕੇ ਮਤ ਕੋ ਉਦਿਤੇ ਦਿਨਨਾਥ ਜਥਾ ਨਿਸ ਤਾਰਾ ।
ਤਾਰਰਿਦੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੈ ਖੋਲਤਿ,ਸ਼੍ਰੀਹਰਿਰਾਇ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ॥੧੪॥

ਤਾਰਾ=ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ । [ਸੰਸ:, ਤਾਰ:]
ਬਿਲੋਚਨ=ਅੱਖ [ਸੰਸ:, ਵਿਲੋਚਨ] । ਸੋਚਨ=ਸੋਚਾਂ । ਫਿਕਰ ।
ਮੋਚਨ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । [ਸੰਸ:, ਮੋਚਨ=ਦੂਰ ਕਰਨਾ ।]
ਬਿਸ਼ੇਖ਼=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਗਹੁ ਨਾਲ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ।
ਬਿਸ਼ੈ=ਵਿਸ਼ਯਾ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਯ ।
ਬਿਸ=ਜ਼ਹਿਰ [ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼] ।
ਤਾਰਾ=ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ, ਛੁਡਾਇਆ । [ਸੰਸ:, ਤਾਰਣੰ=ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ]
ਤਾਰਾ=ਤਾਰਿਆ, ਪਾਰ ਕੀਤਾ [ਸੰਸ:, ਤਾਰਣੰ=ਪਾਰ ਕਰਨਾ] ।
ਭਵੋਦਧਿ=ਭਵ ਸਾਗਰ [ਸੰਸ:, ਭਵ+ਉਦਧਿ=ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ] ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੋਹ, ਮਾਯਾ, ਦੁਖ, ਕਲੇਸ਼ ਤੋਂ ।
ਸੇਤੁ=ਪੁਲ [ਸੰਸ:, ਸੇਤੁ:] ।
ਬਿਸਤਾਰਾ=ਤਾਣਿਆ । ਫੈਲਾਇਆ, ਦੋ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ । [ਸੰਸ:, ਵਿਸ੍ਤਾਰ=ਫੈਲਾਵ]
ਤਾਰਾ=ਤਾੜਿਆ, ਝਿੜਕ ਦਿੱਤਾ, ਮਾਤ ਕੀਤਾ । [ਸੰਸ: ਤਾੜਨੰ]
ਉਦਿਤੇ=ਉਦਯ, ਚੜ੍ਹਨਾ ਸੂਰਜ ਦਾ ।
ਦਿਨਨਾਥ=ਦਿਨ ਦਾ ਮਾਲਕ=ਸੂਰਜ ।
ਨਿਸਤਾਰਾ=ਰਾਤ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ (ਨੂੰ) [ਸੰਸ:, ਨਿਸ਼ਾ=ਰਾਤ । ਤਾਰਾ=ਸਿਤਾਰਾ] ।

[ਤਾਰ=ਤਾਲਾ, ਜੰਦਰਾ [ਸੰਸ:, ਤਾਲਕ। ਹਿੰਦੀ ਤਾਲਾ]।
ਨਿਸਤਾਰ=ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ, ਮੁਕਤੀ, (ਸੰਸ:, ਨਿਸ੍ਤਾਰ:)]

ਅਰਥ–(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ (ਦਾ ਸੁਭਾਵਕ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਦੇ) ਫਿਕਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਪਰ ਜਿਸਨੇ) ਗਹੁ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ (ਇਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪੀ) ਜ਼ਹਰ (ਤੋਂ) ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ,

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪੁਲ (ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ) ਤਾਣਕੇ (ਅਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ,

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਮਲੇਛਾਂ ਦੇ ਮਤ ਨੂੰ (ਐਉਂ) ਤਾੜਨਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ) ਸਰਜ ਦੇ ਉਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ (ਤਾੜਨਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ),

(ਐਸੇ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ (ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਜੰਦਰੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਖੋਹਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਮੇਰਾ ਬੀ) ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ (ਕਲਜਾਨ) ਕਰਨ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ:–

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੋ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ (ਇਸਦੀ) ਚਿੰਤਾਂ ਤੋਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਛੁੜਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [ਤਾਰਾ ਬਿਲੋਚਨ= ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ]।

੧੦. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਬਰਤਮਾਂ ਬਨ ਅਘ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਰੂਪਦਾਸ ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤਿਕੋ ਮੋਘਦ ਜਿਸ਼ਨ॥੨੫॥

[ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਰਤਮਾਂ=ਕ੍ਰਿਸ੍ਨ ਵਰਤਮਾਂ=ਅਗਨੀ, [ਸੰਸ:, ਕ੍ਰਿਖਵਰਤਮਨ=ਜਿਸਦਾ ਰਸਤਾ ਕਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਅਗਨੀ ਜੋ ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਮਗਰ ਟੁਰਦੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਅਗਨੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਵਰਤਮਾਂ ਅਗਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ] ਅਗੇ ਪਦ-ਬਨ-ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਰਤਮਾਂ–ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਹੈ। ('ਵਰਦ' ਨਾਮ ਬੀ ਇਕ ਅਗਨੀ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ)।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਕਾਲਾ। ਬਨ ਅਘ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਕਾਲੇ ਬਨ ਨੂੰ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਪਰਮਾਤਮਾਂ (ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼), ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਉਸ ਅਨਪੜ੍ਹ ਝੀਊਰ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਕ

ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥ ਕਰਵਾ ਕੇ ਜਿਤਾਇਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਰੰਗ ਬੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਕਾਲਾ) ਸੀ। ਯਥਾ-'ਕਾਰੇ ਬਰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਧਾਰੇ' (ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੩੮ ਅੰਤ ੩੩)

(ਅ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ+ਨ-ਜੋ ਕਦੇ ਲਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਸੇ ਝੀਵਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵੱਨੇ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿਵਾਈ ਸੀ। [ਸੰਸ:, ਕ੍ਰਿਸ਼]।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਖੇਤੀ [ਸੰਸ: ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ=ਖੇਤੀ]।

ਮੇਘਦ=ਮੇਘ+ਦ=ਬੱਦਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਮੀਂਹ ਵਸਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਜਿਸ਼ਨ=ਇੰਦ੍ਰ। [ਸੰਸ:, ਜਿਸ਼੍ਣੁ]

ਅਰਥ-ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ, ਪਾਪਾਂ (ਰੂਪੀ) ਕਾਰੇ ਬਨ ਨੂੰ (ਦਾਹ ਕਰਨ ਲਈ) ਅਗਨੀ (ਸਮਾਨ ਹਨ); ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਨੂੰ (ਕਦੇ) ਹਾਰ ਨਹੀਂ; ਭਗਤੀ (ਰੂਪੀ) ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਖਾ ਦੇਕੇ ਇੰਦ੍ਰ (ਸਮਾਨ ਪਾਲਨਹਾਰ ਹਨ)।

ਭਾਵ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੁਨਹਿਰੀ ਝਾਂਵਲੇ ਵਾਲੇ, ਸਾਂਵਲੇ ਸਲੋਨੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ। ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਹੈ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਰਿ=(ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਰੂਪ)। ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਰਨ ਸਨ ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਉਮਰਾ ਛੋਟੀ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਪੂਰਨ ਰੂਪਤਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਜੁਲਤ ਸੀ। ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਰੋਗ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹਨ। ਪਾਪ ਦਗਧ ਹੋਣ ਤਾਂ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਕਾਲੇ ਬਨ ਨੂੰ ਦਗਧ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਅਗਨੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਵਿਦਯਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਪੰਡਤ ਦਾ ਮਾਨ ਹਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸਦੇ ਤਰਕ ਕਰਨੇ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹਰਾਕੇ ਉਸਨੂੰ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਪਾਕੇ ਤਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਾਖੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ। ਅਥਵਾ ਆਪ(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਸਰੂਪ) ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਹਨ ਤੇ(ਦਾਸ ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=)ਦਾਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਦ੍ਵਾਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ) ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਤੁੱਲ ਜੋਗੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਹਨ)*। ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨ ਹਨ ਜੋ ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਕੇ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਖੀ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਮੇਹਰ ਦਾ ਮੀਂਹ ਪਾਕੇ ਪਾਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਲੇਖ

---

*ਇਸ ਅਰਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਤੌਸੀਫੋ ਸਨਾ ਤੋਂ ਭੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਲੱਖਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਚੁੰਮਣ ਵਾਲੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ [ਦੇਖੋ 'ਤੌਸੀਫੋ ਸਨਾ' ਸਲਤਨਤ ਦਹਮ]।

ਅਰਥ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸੈਨਤ ਬੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਮ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਤਜ ਅਸਲ ਹੋ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਧਰਮ ਮੇਘਾ' ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰ ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੇਘ ਦਾਤਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ 'ਧਰਮ ਮੇਘਾ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਦਾਤੇ' ਹਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਮੁਕਤੀ ਤਕ ਅਪੜਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਫੇਰ ਆਪ ਜਪਣ ਅਵਰਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਵਣ ਹਾਰ ਹੋਕੇ, 'ਕਾਹੂ ਫਲ ਕੀ ਇਛਾ ਨਹੀਂ ਬਾਛੈ' ਦੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਵਸਦੇ ਹਨ।

੧੧. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ॥ ਹਾਦਰ ਹੋਤਿ ਜਹਾਂ ਸਿਮਰੇ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜਾਂਹਿ ਪਿਖੇ ਸੁਰ ਸਾਦਰ।
ਸਾਦ ਰਚੇ ਇਕ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ ਬਡੀ ਬਿਖ਼ਿਯਾਤਪ ਕੋ ਬਡ ਬਾਦਰ।
ਬਾਦਰਹੈ ਸਿੱਖ ਹ੍ਵੈ ਨਰ ਸੋ ਜਿਨਿਜਾਨਯੋ ਨਹੀਂ ਜੁ ਇਹੀਜਗ ਕਾਦਰ।
ਕਾ ਦਰਹੈ ਜਮਕੋ ਤਿਨ ਜੀਵਨਿ ਅੰਤ ਭਜੈਂ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ॥੧੬॥

ਹਾਦਰ=ਹਾਜ਼ਰ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਣਾਂ। ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਜਾਣਾਂ। [ਅਰਬੀ–ਹਾਜ਼ਿਰ]
ਪਿਖੇ=ਦੇਖਣ ਨਾਲ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਸੁਰ=ਦੇਵਤੇ।
ਸਾਦਰ=ਸਹਤ ਆਦਰ ਦੇ, ਆਦਰ ਪੂਰਬਕ।
ਸਾਦ=ਸੁਆਦ। [ਸੰਸਃ, ਸ੍ਵਾਦ]
ਬਿਖ਼ਿਯਾਤਪ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਤੱਪਸ਼। [ਸੰਸਃ, ਵਿਖ਼ਿਯ+ਆਤਪ]
ਬਾਦਰ=ਬੱਦਲ। [ਸੰਸਃ, ਵਾਰਿਦ] ਭਾਵ ਰੱਖ੍ਯਕ। (ਅ) ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਥੀ 'ਧਰਮ ਮੇਘਾ' ਸਮਾਧੀ ਵਲ ਬੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਇਸਥਿਤ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਬਾਦ=ਬ੍ਰਿਥਾ। ਸੱਖਣਾ। [ਸੰਸਃ, ਵਾਦ]
ਕਾਦਰ=ਕੁਦਰਤ ਵਾਲਾ। ਹੁਕਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ [ਅਰਬੀ, ਕਾਦਰ]।
ਕਾ ਦਰ=ਕਾ। ਦਰ=ਕੀ ਦਰ ਹੈ, ਕੀ ਡਰ ਹੈ। (ਅ) ਕਾ ਦਰ = ਦਰ=ਦਰਵਾਜਾ, ਕਾ=ਕੀਹ, ਭਾਵ (ਜਮ ਦੇ) ਦਰਵਾਜੇ ਨਾਲ ਕੀਹ (ਵਾਸਤਾ)। ਜੀਵਨਿ=ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ।

ਅਰਥ–(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ) ਜਿੱਥੇ ਯਾਦ ਕਰੋ (ਉੱਥੇ ਹੀ) (ਪ੍ਰਤੱਖ ਆ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ (ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੇਵਤੇ ਆਦਰ ਨਾਲ (ਮਿਲਦੇ ਹਨ)।

(ਆਪ) ਇਕ ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਤੇ ਜਗਗਾਸੂਆਂ ਨੂੰ)ਵਿਸ਼ਯ ਰੂਪੀ ਕਰੜੀ ਧੁੱਪ ਤੋਂ(ਰੱਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ)ਵੱਡ ਬੱਦਲ ਸਮਾਨ ਹਨ।

(ਹਾਂ,) ਉਹ ਨਰ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਬੀ ਸੱਖਣੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ ਇਹੀ ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਦਰ ਹਨ।

(ਹਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਦਾ ਕੀ ਡਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਤ (ਸਮੇਂ) ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭਜਿਆ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੧. ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਯਾਦ ਕਰੀਏ ਉਥੇ ਹੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਤੇ ਆਦਰ (ਸਤਿਕਾਰ) ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੪. ਓਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਯਮਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਨਾਲ ਕੀ (ਵਾਸਤਾ ਹੈ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭਜਿਆ ਹੈ।

੧੨. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ

ਤ੍ਰਾਨ ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੋਰ ਦਦ ਨਿਰਬਾਨ।
ਬਾਨ ਕਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਧਰੇ ਗਜ ਸੁੰਡ ਮਨੋ ਭੁਜਦੰਡ ਪ੍ਰਮਾਨ।
ਮਾਨ ਨਿਮਾਨਨਿ ਹਾਨਿ ਅਰੀ ਗਨ ਬਾਨ ਸਦਾ ਜਿਨ ਆਯੁਧ ਪਾਨ।
ਪਾਨਿਪ ਹਿੰਦੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂਬਰ ਬੀਰ ਧਰੈਂ ਅਤਿ ਤ੍ਰਾਨ॥੧੭॥

ਤ੍ਰਾਨ=ਰਖਜ਼ਾ, [ਸੰਸ:, ਤ੍ਰਾਣ] ਦਦੂ=ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।
ਨਿਰਬਾਨ=ਮਾਇਆ ਤੇ ਅਤੀਤ ਅਵਸਥਾ। ਮੁਕਤੀ। ਪਰਮ ਪਦ। ਪਰਮ ਉੱਚ ਆਤਮ ਪਦ [ਸੰਸ:, ਨਿਰ੍ਵਾਣ]।
ਪ੍ਰਚੰਡ=ਤ੍ਰਿੱਖੇ। ਗਜ=ਹਾਥੀ। ਮਨੋ=ਮਾਨੋ।
ਭੁਜ=ਬਾਂਹਾਂ। ਦੰਡ=ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ। (ਅ) ਡੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ, ਭਾਵ ਸਿੱਧੀਆਂ। ਪ੍ਰਮਾਨ=ਤੁੱਲਜਤਾ ਵਾਲੀਆਂ, ਵਰਗੀਆਂ। ਅਰੀਗਣ=ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ।
ਬਾਨ=ਸੁਭਾਵ। ਆਯੁਧ ਪਾਨ=ਹਥ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।
[ਸੰਸ:, ਆਯੁਧ=ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਪਾਣ=ਹੱਥ]
(ਅ) ਆ+ਯੁਧ+ਪਾਨ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਯੁੱਧ ਵਿਵਹਾਰ।
ਪਾਨਿਪ=ਪਾਣਪੱਤ, ਇੱਜ਼ਤ। ਟੇਕ, ਆਸਰਾ (ਅ) ਰੱਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ [ਸੰਸ: ਪਾ=ਰੱਖਜ਼ਾ ਕਰਨੀ]। (ੲ) ਦਸਤਗੀਰ, ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲੇ [ਸੰਸ: ਪਾਣਿ=ਹੱਥ+ਪਾ=ਫੜਨਾ]
ਤ੍ਰਾਨ=ਸੰਜੋਅ। ਕਵਚ। [ਸੰਸ:. ਤ੍ਰਾਣ=ਜੋ ਰੱਖਜ਼ਾ ਕਰੇ]
(ਅ) ਤ੍ਰਾਨ=ਬਲ [ਲਹਿੰਦਾ ਪੰ:, ਤ੍ਰਾਣ, ਪੰਜਾਬੀ ਤਾਣ]

ਅਰਥ-ਅਰਥ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਟੁਰੇਗਾ:—ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਬੜੇ

ਸੂਰਬੀਰ ਹਨ, ਬੜੀ ਸੰਜੋਅ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, (ਤੇ) ਹਿੰਦੀਆਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹਨ।

ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ (ਸਦਾ) ਰੱਖਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੋੜਕੇ ਨਿਰਬਾਣ (ਦੀ ਦਾਤ) ਬਖ਼ਸ਼ਦੇ ਹਨ;

ਧਨੁਖ ਤੇ ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਬਾਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ) ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਭੁਜਾਂ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਰਗੀਆਂ (ਬਲਵਾਨ) ਹਨ;

ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਉਹ ਮਾਣ ਹਨ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ; ਸੁਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੩. ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦੇਣਾ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੱਥੀਂ ਫੜਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਤੋਂ ਸੁਭਾਵ ਹੈ।

੪. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਸੂਰਮੇਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਦਸਤਗੀਰ ਬੜੇ ਬਲ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ ॥ **ਭੀਰ ਪਰੇ ਧੀਰ ਦੇ ਸਥੰਭ ਜੈਸੇ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਰੱਛਕ ਜਨੋਂ ਕੇ ਮਿਲੇ ਦੁਖਦ ਸਮਾਜ ਕੇ। ਏਕ ਸੰਗ ਬਿਘਨ ਤਰੰਗਚੈ ਉਤੰਗ ਉਠੈਂ ਤਹਾਂ ਗੁਰੂ ਆਨਿ ਬਨੈਂ ਕੇਵਟ ਜਹਾਜ ਕੇ। ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਅਛੋਭ ਨਹਿ ਭਨਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਨ ਮਹਾਂਰਾਜਕੇ। ਦੈਯਾ ਰਾਜ ਤਾਜ ਕੇ ਬਿਧੈਯਾ ਸੁਖ ਸਾਜ ਕੇ ਰਖੈਯਾ ਦਾਸ ਲਾਜ ਕੇ ਕਰੈਯਾ ਕਵਿ ਕਾਜ ਕੇ ॥ ੧੯ ॥**

ਭੀਰ=ਭੀੜ, ਤੰਗੀ, ਔਖ, ਮੁਸ਼ਕਲ। ਧੀਰ=ਧੀਰਜ।
ਸਥੰਭ=ਥੰਮਾਂ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਅਹਿੱਲਤਾ ਤੋਂ।
ਮਹਾਂਬੀਰ=ਬੜੇ ਬਹਾਦੁਰ। ਰੱਛਕ=ਰੱਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
ਦੁਖਦ=ਦੁਖਦਾਈ। ਸਮਾਜ=ਸਮੂਹ, ਇਕੱਠ।
ਦੁਖਦ ਸਮਾਜ—ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ।
ਤਰੰਗ ਚੈ=ਲਹਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ=[ਸੰਸ:, ਚਯ=ਸਮੂਹ]।
ਉਤੰਗ=ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ।
ਕੇਵਟ=ਮਲਾਹ। ਗੰਭੀਰ=ਡੂੰਘੇ। ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਅਡੋਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੁਰਾਦ ਅਡੋਲ ਤੋਂ ਹੈ; ਪਦ-ਗੰਭੀਰ-ਕੇਵਲ ਪਾਣੀ ਦੇ ਡੂੰਘ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀਂਦਾ, ਪਰ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਡੂੰਘਾ ਪਨ, ਅਡੋਲਤਾ, ਅਛੋਭਤਾ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ।
ਅਛੋਭ=ਜੋ ਦੁਖੇ ਨਾ। ਅਛੋਭ ਨਹਿ=ਜੋ ਅਛੋਭ ਨਾ

ਰਹਿ ਸਕੇ, ਜੋ ਦੁਖੇ। ਭਾਵ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਦੁਖ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ। ਭਾਵ ਹਮਦਰਦੀ ਵਿਚ ਆਉਂਣਾ। ਭਨਤਿ=ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਦ੍ਵੈਯਾ=ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦਾਤੇ। ਬ੍ਰਿਧੈਯਾ=ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ।
ਸਾਜ=ਸਮਾਨ। [ਫਾਰਸੀ, ਸਾਜ਼]

ਅਰਥ–(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਭੀੜ ਆ ਪਈ ਤੇ ਧੀਰਜ ਦੇਕੇ ਥੰਭੇ ਵਾਂਗੂ (ਮਜ਼ਬੂਤ) ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਅਤੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਦੁਖਦਾਈ ਸਮਾਜ ਆ ਘੇਰਦੇ ਹਨ, (ਤਾਂ ਆਪ) ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਰੱਛਕ (ਹੋ ਖੜੋਂਦੇ ਹਨ)।

(ਜਿਥੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਬੇੜੇ ਅਗੇ) ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰੰਗ ਇਕਵਾਰਗੀ ਹੀ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਉੱਠਣ ਲਗ ਜਾਣ ਓਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਹਾਜ ਦੇ ਮਲਾਹ ਆ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਗੁਰੂ) ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਗੁਣ (ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੋਯਾ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਆਪ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ ਅਡੋਲ ਹਨ, ਪਰ (ਜੀਕੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਅਛੋਭ ਹੈ ਤੀਕੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਅਛੋਭ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਰਾਜ ਤਾਜ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਹਾਰੇ ਹਨ, ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਭਾਵ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਗਿਣਕੇ ਅੰਤਮ ਗੁਣ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਮੁਰਾਦ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਹੁਣ ਨਵਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੰਮ ਮਹਾਂ ਕਠਨ ਹੈ, ਤੇ ਆਪਦਾ ਚਿੱਤ ਅਪਨੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਡੋਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰ ਵੱਲ ਤਕਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੇਲੇ, ਦੁੱਖਾਂ ਵੇਲੇ, ਆਸਾ ਦਾ ਜਹਾਜ ਡੁੱਬਣ ਵੇਲੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁੜਦੇ ਹਨ। ਹੈਨ ਅਡੋਲ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰਨ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸੁਰ ਜਦ ਕੰਨੀਂ ਪਵੇ ਤਾਂ ਦ੍ਰਵਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਵੀ ਦੇ ਕਾਜ ਵਿਚ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤੇ ਰਾਜ ਤਾਜ ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤਾਂਤੇ ਮੇਰਾ ਕਾਰਜ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਗੇ।

'ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਅਛੋਭ ਨਹਿ' ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਸਾਗਰ ਦੀ ਪਰ-ਪੀੜਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤਿ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਜਦ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਜਾਂ ਬੇੜਾ ਡੁਬੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਛੋਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ-ਪੀੜਾ ਦੇਖਕੇ ਦ੍ਰਵਦੇ ਹਨ। ਸਾਗਰ ਵਾਂਙੂ ਗੰਭੀਰ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਵਾਂਙੂ ਭਾਵਹੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ।

੧੩. ਇਸ੍ਟ–ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ॥ਇਕ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤਕ ਰੂਪਦਸ਼ੋ ਸ਼ੁਭ, ਹੋਤਿ ਅੰਧੇਰ ਗੁਬਾਰ ਉਦਾਰਾ।
ਜਗ ਮੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਹਨੋ ਕਰਿਬੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਯੋ ਸਿੱਖ ਭੇ ਨਰ ਦਾਰਾ।
ਪਰਲੋਕ ਸਹਾਇ ਅਸ਼ੋਕ ਕਰੇ ਇਸ ਲੋਕ ਮੈਂ ਰਾਂਕ ਕਰੇ ਸਿਰਦਾਰਾ।
ਗੁਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਕੇ ਪਗ ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨੋ ਅਭਿਬੰਦ ਹਮਾਰਾ॥੧੯॥

ਉਦੋਤਕ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। [ਸਿਸ:, ਉਦਯੋਤ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਕ=ਕਰਨ ਵਾਲੇ]

ਅੰਧੇਰ=ਹਨੇਰਾ, ਭਾਵ ਉਸ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਪਰਜਾ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਬੀ ਜਦ ਕਿਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹਨ੍ਹੇਰ ਹੋ ਗਿਆ! ਕੋਈ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹਨ੍ਹੇਰ ਮਾਰਿਆ ਸੂ। [ਯਥਾ—'ਬਾਝ ਗੁਰੂ ਅੰਧੇਰ ਹੈ ਖਹਿ ਖਹਿ ਮਰਦੇ ਬਹੁਬਿਧਿ ਲੋਆ'। [ਭਾ: ਗੁਰ: ਵਾ: ੧ ਪੌ ੨੨]

ਗ਼ੁਬਾਰ=ਗਰਦੇ ਦੇ ਉਭਾਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੋ ਹਨ੍ਹੇਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਅੱਗਯਾਨ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਪਰਜਾ ਦੇ ਅੱਗਯਾਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। [ਯਥਾ—'ਬਾਝਹੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰ ਹੈ ਹੈ ਹੈ ਕਰਦੀ ਸੁਣੀ ਲੁਕਾਈ'। [ਭਾ: ਗੁਰ: ਵਾ: ੧ ਪੌ: ੨੪]

ਉਦਾਰਾ=ਸਖੀ, ਬੜਾ। ਇਥੇ ਅਰਥ ਬੜਾ ਹੈ।

ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਸ ਪੂਰਨ ਨਿਰੋਲ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਤੇ ਇਲਾਹੀ ਗਯਾਨ ਵੱਲ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਧੁਰੋਂ ਲੈਕੇ ਆਏ ਸਨ।

ਨਰ ਦਾਰਾ=ਨਰ=ਮਨੁਖ। ਦਾਰਾ=ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਅਸ਼ੋਕ=ਸ਼ੋਕ ਰਹਤ, ਬੇਫਿਕਰ। ਰਾਂਕ=ਰੰਕ, ਕੰਗਾਲ।

ਬ੍ਰਿੰਦਨ=ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ।

ਅਭਿਬੰਦ=ਨਮਸਕਾਰ, ਬੜੇ ਅਦਬ ਵਾਲੇ ਨਮਸਕਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [ਸਿਸ:, ਅਭਿ+ਵੰਦ। ਵੰਦਨਾ=ਸਤਿਕਾਰ (ਕਰਨਾ), ਉਸਤਤੀ (ਕਰਨੀ), ਨਮਸਕਾਰ]

ਅਰਥ—(ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਦਸੋ ਹੀ ਸ਼ੁਭ ਸਰੂਪ ਇੱਕੋ ਜੋਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹਨ, (ਜਗਤ ਵਿਚ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ) ਹਨੇਰਾ ਤੇ (ਅਗਯਾਨ ਦਾ) ਡਾਢਾ ਗੁਬਾਰ (ਦੇਖਕੇ) ਆਪ ਨੇ ਸੁਹਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਹਨਾਂ (ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰੱਬੀ ਸੰਦੇਸ਼ੇ ਦਾ,) ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ) ਮਰਦ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਏ।

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ) ਪ੍ਰਲੋਕ (ਵਿਚ ਸੁਖ ਪਾਉਣ ਲਈ) ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕੇ (ਅੱਗੇ ਦੇ ਫਿਕਰ ਤੋਂ) ਅਸ਼ੋਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ (ਜੋ) ਕੰਗਾਲ (ਸਨ, ਉਹਨਾਂ) ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

(ਐਸੇ ਪਿਆਰੇ) ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ (ਸਚੇ) ਦਿਲੋਂ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੧. ਦਸੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋ ਇਕੋ ਜਯੋਤੀ ਦੇ (ਦਸ) ਸ਼ੁਭ ਰੂਪ ਹਨ (ਓਦੋਂ) ਪ੍ਰਗਟ

ਹੋਏ (ਜਦ ਜਗ ਵਿਚ) ਬੜਾ ਅੰਧੇਰ ਤੇ ਗੁਬਾਰ ਸੀ।

੨. ਆਪ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੱਬੀ ਸੰਦੇਸ਼ੇ ਦਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ) ਮਰਦ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਏ।

ਭਾਵ—ਪਿਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਖੋ ਵੱਖ ਮੰਗਲ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉੱਪਰ ਜੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦਸ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਹਨ ਏਹ ਨਾਮ ਭੀ ਦਸ ਹਨ, ਸ੍ਵਰੂਪ ਭੀ ਦਸ ਹਨ, ਜਗਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਭੀ ਵਖੋ ਵੱਖ ਵਰਤਾਰੇ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਭ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਇੱਕੋ ਹੈਸੀ। ਇਹ ਓਹ ਪਰਮ ਗੂਢ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਭੇਤ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ:—

"ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ ॥"

ਤਥਾ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:—

ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਕੋ ਬਪੁ ਧਰਾ ॥ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚੁਰਿ ਇਹ ਜਗ ਮੋ ਕਰਾ ॥ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪੁਨਿ ਨਾਮੁ ਕਹਾਯੋ ॥ ਜਨ ਦੀਪਕ ਤੇ ਦੀਪ ਜਗਾਯੋ ॥ ੭ ॥..............ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦਿ ਕਰਿ ਮਾਨਾ ॥ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਦਾਸ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ਅਮਰ ਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸ ਕਹਾਯੋ ॥ ਸਾਧੁਨ ਲਖਾ ਮੂੜ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਹੂੰ ਕਰਿ ਜਾਨਾ ॥ ਏਕ ਰੂਪ ਕਿਨਹੂੰ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਿਨਹੀ ਸਿਧ ਪਾਈ ॥ ਬਿਨ ਸਮਝੇ ਸਿਧ ਹਾਥ ਨ ਆਈ ॥ ੧੦ ॥ [ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਧਿ: ੫]

ਇਸੇ ਭਾਵ* ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੯ ਛੰਦ ੨੬, ੨੭ ਵਿਚ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

'ਸਾਰਬ ਭੌਮ ਮਹਾ ਮਹਿਪਾਲਕ ਪੌਸ਼ਿਸ਼ ਪੂਰਬ ਕੀ ਤਜਿ ਕੈ।
ਸੁੰਦਰ ਔਰ ਨਵੀਨ ਧਰੇ ਤਨ, ਆਦਿ ਸਭਾ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਸਜਿਕੈ।'
'ਜੋਤਿ ਤੇ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਜਿਮ ਲਾਗੇ ਮਸਾਲ ਤੇ ਦੂਜੀ ਮਸਾਲਾ।
ਘਾਟ ਨ ਬਾਢ ਬਨੇ ਕਬਹੂੰ ਜੁਗ ਹੋਹਿਂ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ।'

ਦਸੋਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਅੱਗਯਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰਜਾ ਅੱਗਯਾਨ ਵਿਚ ਸੀ, ਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠ ਸੀ, ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਅੰਧੇਰ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਸ ਅੰਧੇਰ ਦਾ ਰੂਪ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਤਦੋਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਯਥਾ:—

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥ ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥ ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥ ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ [ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧

*ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਟਾਇਆ।
ਲਖ ਨ ਕੋਈ ਸਕਈ ਆਚਰਜੇ ਆਚਰਜ ਦਿਖਾਇਆ।
ਕਾਇਆਂ ਪਲਟਿ ਸਰੂਪ ਬਣਾਇਆ। [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧ ਪਉੜੀ ੪੫

ਗੁਬਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਪਦ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇਰੇ ਸਫੇ ਤੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ 'ਬਾਬਹੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰ ਹੈ' ਅੱਗਜਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਤੋਂ ਗੁਬਾਰ ਸੀ।

ਅੰਧੇਰੇ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਰ, ਲਾਜਵਰਦ, ਏਵਲੂਤ, ਆਦਿਕ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦਰੁਸਤ ਹੁੰਦੇ ਨਾ ਡਿੱਠੇ ਤਾਂ ਭਗੌਤੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਕੀਤੀ।

ਗੁਬਾਰ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾ ਨੰਦ ਰੂਪ ਜੋ (ਅਸ਼ੋਕ ਪਦ ਹੈ) ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਅੰਧੇਰ ਨਿਵਿਰਤੀ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਬਾਰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ।

ਅੰਧੇਰੇ (ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ) ਤੇ ਗੁਬਾਰ (ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਤੋਂ) ਵਿਮੁਖਤਾ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲੋਕ ਦੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕਸ਼ਟਾਤੁਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜਜੋਤੀ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਜੋ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼* (ਸ਼ਬਦਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)† ਗੁਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼‡ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦਸੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਆਈ।

ਉਪਦੇਸ਼ (ਗੁਰਬਾਨੀ ਸ੍ਰੂਪ§) ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਂਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁੱਜੀ ਓਹ ਸਿੱਖ ਕਹਿਲਾਏ, ਉਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਧੇਰ (ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠ ਮੁਰਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹੋਣਾ) ਤੇ ਗੁਬਾਰ (ਅੱਗਜਾਨ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਨਾਮ ਤੇ ਬਾਨੀ ਨੇ ਅਗਜਾਨ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰਕੇ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਣ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਐਉਂ ਜੀਵ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਸਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇ ਤੇ ਰੰਕਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।

੧੯. ਗੁਣ ਸ਼ੀਲ ਵਜਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ ॥

ਗਨਪਤਿ ਆਦਿ ਬਿਘਨ ਕੋ ਹਰਤਾ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਮੰਗਲ ਕੇ ਕਰਤਾ।
ਸੁਰ ਗੁਰ ਆਦਿ ਸੁਮਤਿ ਕੇ ਦਾਨੀ। ਬਾਲਮੀਕ ਆਦਿ ਕਵਿ ਬਾਨੀ॥੨੦॥
ਸ੍ਰੀ ਵਸਿਸ਼ਟ ਆਦਿਕ ਜੋ ਗਜਾਨੀ। ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਦਾਯਕ ਰਜਧਾਨੀ।
ਆਦਿ ਅਗਸਤ ਤਪੀਸ਼ੁਰ ਸਾਰੇ। ਬਜਾਸ ਆਦਿ ਬੇਦਨਿ ਕੇ ਪਾਰੇ॥੨੧॥

---

*ਬਲਿਆ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰਾ ਬਿਨਸਿਆ।

†'ਸਬਦੁ ਦੀਪਕੁ ਵਰਤੈ ਤਿਹ ਲੋਇ' [ਧਨਾ: ਮ: ੩

ਤਥਾ:—'ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰ ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ ਦੀਪਾਯਉ'। [ਸਵ: ਮ: ੩ ਕੇ

‡'ਗੁਰੁ ਦੀਪਕੁ ਤਿਹ ਲੋਇ' [ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧

ਤਥਾ:—'ਬਲਿਓ ਚਰਾਗੁ ਅੰਧਾਰ ਮਹਿ' [ਸਵਯ ਮ: ੫

§ਬਾਣੀ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੀਐ ਹੁਇ ਰੁਸਨਾਈ ਮਿਟੈ ਅੰਧਾਰਾ [ਵਾ: ਭਾ: ਗੁ: ੧ ਪੌੜੀ ੩੮

ਤਥਾ:—ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ। [ਸਿਰੀ: ਮ: ੩

ਆਦਿ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਧਰਮਗ ਭਾਰੇ। ਅਰਜਨ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਪਜਾਰੇ।
ਰਾਮਚੰਦਆਦਿਕ ਮਿਰਜਾਦਿਕ।ਜਨਪ੍ਰਿਯ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਜਿ ਆਦਿਕ॥੨੨॥
ਸ਼੍ਰੀ ਘਨਸ਼ਯਾਮ ਆਦਿ ਰਸ ਗ੍ਯਾਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਮਨ ਆਦਿਕ ਛਲ ਜਾਤਾ।
ਦਸਰਥ ਆਦਿਕ ਪੂਰ ਪ੍ਰਤੱਗ੍ਯਾ। ਜੋਗ ਭੋਗ ਸਮ ਜਨਕ ਤਤੱਗ੍ਯਾ॥੨੩॥
ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਸਿੱਧ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਦਿ ਕਬੀਰ ਭਗਤ ਸਮੁਦਾਇ*।
ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਗੁਰਕੇ ਸਿੱਖ੍ਯ। ਭਏ ਜੁ ਭੂਤ ਭਵਾਨ ਭਵਿੱਖ੍ਯ॥ ੨੪ ॥
ਸਭਿ ਕੋ ਮੈਂ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿਹੂੰ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਸੁਜਸ ਉਚਰਿਹੂੰ।
ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਜਿ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿਂ। ਚੰਦ ਆਦਿ ਜੋ ਸੀਤਲਰਾਸਹਿ॥੨੫॥
ਨਾਰਦ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੇਈ। ਸਾਰਦ ਆਦਿਕ ਬਕਤਾ ਤੇਈ।
ਚਤੁਰਸ਼ੇਸ਼ਆਦਿਕਬਡਕਹਿਯਤਿ†।ਹਨੁਮਤਆਦਿਦਾਸ ਜੋ ਲਹਿਯਤ†॥
੨੬॥ਸਭਿਕੇ ਪ੍ਰਥਮੈਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਊਂ।ਧਰ ਪਰ ਧਰਿਸਿਰ ਨਮੋਊ ਕਰਿਊਂ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੋਹਿਂ ਸਹਾਇਕ ਮੇਰੋ।ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ਹੁ ਰਹਿ ਮਮ ਨੇਰੋ॥੨੭॥

ਗਨਪਤਿ=ਗਣਾਂ ਦਾ ਪਤੀ, ਗਣੇਸ਼। ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ।
ਆਦਿ=ਇਸਤੋਂ ਮੁਰਾਦ-ਆਦਿਕ-ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪਦ ਆਦਿਕ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਵਸਿਸ਼ਟ ਰਾਮਚੰਦ ਨਾਲ ਪਦ ਆਦਿਕ ਹੈ, ਸੋ ਜਿੱਥੇ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਓਥੇ ਪਦ-ਆਦਿ-ਹੈ, ਜਿਥੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਥੇ-ਆਦਿਕ-ਪੂਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਆਦਿ' ਨੂੰ 'ਆਦਿਕ' ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਕਈ ਗਯਾਨੀ ਇਸਦਾ ਅਰਥ'ਆਦ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ'ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਸੁਰ ਗੁਰ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ-ਬ੍ਰਿਹਸਪਤ।
ਰਜਧਾਨੀ=ਰਜਧਾਨੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਰਾਜ, ਵਿਭੂਤੀ, ਅਮੀਰੀ।
ਪਾਰੇ=ਪਾਰੇ, ਜੋ ਪਾਰ ਪਾ ਲਵੇ, ਭਾਵ ਬੇਦਾਂ ਦੇ ਗਯਾਤਾ।
(ਅ) ਪਾਰੇ ਨੂੰ ਪਜਾਰੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਦੀ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
ਮਿਰਜਾਦਿਕ=ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਵਾਲੇ, ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਵਿਚ ਪੱਕੇ।
ਜਨ ਪ੍ਰਿਯ=ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ।
ਘਨਸ਼ਯਾਮ=ਬੱਦਲ (ਸਮਾਨ) ਕਾਲਾ, ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ।
ਪ੍ਰਤੱਗ੍ਯਾ=ਇਕਰਾਰ, ਕੌਲ। ਤਤੱਗ੍ਯਾ=ਤੱਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ।
ਸਮੁਦਾਇ=ਸਾਰੇ। ਭੂਤ=ਬੀਤ ਗਿਆ ਸਮਾਂ।
ਭਵਾਨ=ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਂ। ਭਵਿੱਖ੍ਯ=ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ।

*ਪਾ:-ਸਮੁਬਾਇ। †ਤੁਕਾਂਤ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਕਹੀਅਤਿ, ਲਹੀਅਤਿ।

ਬੰਦਨ=ਨਮਸਕਾਰ, ਪ੍ਰਣਾਮ, (ਅ) ਕੀਰਤਿ ਕਰਨੀ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੀ।
ਸੀਤਲ ਰਾਸਹਿ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਿ ਠੰਢੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੁਭਾਵ ਠੰਢਾ ਹੈ, ਰਾਸ ਨਾਮ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਜੋ ਠੰਢੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੀਤਲ ਹੈ। (ਅ) ਰਾਸ=ਖਾਣ। ਸੀਤਲਤਾ ਦੀ ਖਾਣ।
ਸਾਰਦ=ਸਾਰਦਾ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ।
ਬਕਤਾ=ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਵਜਾਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। (ਅ) ਸਿੱਖਜਾਦਾਤਾ। (ੲ) ਫਸੀਹ (orator) ਮਨੋਹਰ ਵੱਖਜਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਗਨਪਤ ਆਦਿਕ ਜੋ ਵਿਘਨਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹੋਏ ਹਨ), ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ), ਬ੍ਰਹਸਪਤ ਆਦਿਕ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਦਾਤੇ, ਬਾਲਮੀਕ ਆਦਿਕ ਜੋ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕਵਿ ਹੋਏ ਹਨ ॥ ੨੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਵਸਿਸ਼ਟ ਆਦਿਕ ਜੋ ਗਜਾਨੀ (ਹੋਏ ਹਨ), ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਹੋਏ ਹਨ), ਅਗਸਤ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਤਪੱਸਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਵਜਾਸ ਆਦਿਕ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਪਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ (ਗਜਾਤਾ) ॥ ੨੧ ॥ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਆਦਿ ਭਾਰੇ ਧਰਮਾਤਮਾ, ਅਰਜਨ ਆਦਿਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਜਾਰੇ, ਮਿਰਜਾਦਾ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਰਾਮਚੰਦ ਆਦਿਕ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਜੋ (ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੈਸੇ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਜਾਰੇ (ਹੋਏ ਹਨ) ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਰਗੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਗਜਾਤਾ (ਭਾਵ ਕਲਾ ਕੌਸਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ), ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਮਨ ਆਦਿਕ (ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ) ਛਲਣਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ, ਦਸਰਥ ਆਦਿਕ ਬਚਨ ਦੇ ਪੂਰੇ, ਜਨਕ ਆਦਿਕ ਜੋਗ ਤੇ ਭੋਗ ਵਿਚ ਸਮ ਰਹਣ ਵਾਲੇ ਵੇਤਾ (ਹੋਏ ਹਨ) ॥ ੨੩ ॥ ਗੋਰਖ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਸਿੱਧ, ਕਬੀਰ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਭਗਤ, (ਭਾਈ) ਬੁੱਢੇ ਵਰਗੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ, ਹੁਣ ਹਨ ਤੇ ਅਗੋਂ ਹੋਣਗੇ ॥੨੪॥ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਉਚਾਰਨ ਕਰਾਂ, ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਦਿਕ ਜੋ ਠੰਢੀ ਰਾਸ਼ਿ ਵਾਲੇ ਹਨ ॥੨੫॥ ਨਾਰਦ ਆਦਿਕ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਆਦਿਕ (ਜੋ) ਵਕਤਾ (ਹੋਏ ਹਨ), ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਵਰਗੇ (ਜੋ) ਬੜੇ ਚਤੁਰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਨੂਮਾਨ ਵਰਗੇ ਜੋ ਦਾਸ (ਭਗਤ) ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨੬॥ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਧਰਤੀ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰ ਨਮਸਕਾਰ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਈ ਹੋਵੋ, ਮੇਰੇ (ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੈਣ ਵਾਲੇ) ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।

ਭਾਵ—ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਆਵਾਹਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜ਼ਰਾ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਖਜਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰ

ਲੋਣੀ ਕਿ ਓਦੋਂ ਹੈਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਕ ਤੇ ਅਸਲੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ 'ਇਨਕਾਰ' ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, 'ਇਕਰਾਰ' ਵਿੱਚ ਹੀ ਓਹ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਤੇ ਬੇਲਾਗ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਅਰ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾਂ ਪੂਰਨ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਅਪਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਲਵੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਾਉਂਦੇ। ਪੂਰਨ ਪਤਿੱਬ੍ਰਤਾ ਸਮਾਨ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਭਾਵ ਵਾਂਙੂ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੂਜਯ, ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਵੱਡੇ, ਕਿਸੇ ਸਤਿਕਾਰੀ ਗਈ ਵਯਕਤੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਸਭ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭਲਿਆਈ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਅੰਸ਼ ਵਿਚ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ*। ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ ਤੋਂ ਅਤ੍ਰਿਕਤ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਇਨਕਾਰ, ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਅਪਨੇ ਮਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ, ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਾਧਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਿਆਈ ਨਿਰਭੈ ਕਹਿਦੇ ਸਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਭੈੜਾ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਰਵਸ਼ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਟੇਸਟੈਂਟ ਈਸਾਈ ਲਿਆਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੇ ਔਗੁਣ ਛਾਂਟੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਇਨਕਾਰ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਨੂੰ ਆਰਯਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਦਿ ਕਰਤਾ ਨੇ ਵਰਤਿਆ, ਤੇ ਇਸੇ ਦਾ ਛਾਂਦਾ ਹਿੱਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹਿੰਦ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਮਤਾਂ ਨੇ ਬੀ ਲੈ ਲਿਆ। ਜੋ ਰਵਸ਼ ਕਿਤੇ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਬੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਵਸ਼ ਭਿੰਨ ਸੀ। ਉਹੀ ਰਵਸ਼ ਅਸੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਤੇ ਧਰਮੱਗਯ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਰਲਾਈਲ ਵਿਚ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦ ਆਦਿ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਇਨਕਾਰ ਦੀ ਰਵਸ਼ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਦੱਸਿਆ, ਪਰ ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰਖਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ਵੇਲੇ ਬੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਕਥਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਅਕਹਿ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਜੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ, ਕਿ ਓਹ ਸਰਬ ਉੱਚੀਆਂ ਵਯਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਤੇ ਅਕਹਿ ਪਦ ਵਿਚ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ 'ਇਕਰਾਰ' ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਪਈਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਲੱਗ ਤੇ ਵੱਖਰੀ ਤੇ ਉਚੇਰੀ ਰੱਖ ਆਏ ਹਨ, ਏਥੇ ਆਕੇ ਅਪਨੀ ਵਾਕਫੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਣ ਸ਼ੀਲ ਵਯਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ,ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਰਸ਼ਤਾ—ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ—ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਪਸ਼ਟ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੇ ਨਹੀਂ, ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਗਿਣਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੋ ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਰਖਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਗੁਣਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ

*ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੋਡਿ ਅਵਗਣ ਚਲੀਐ ॥ [ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰ ਬੀ ਹਨ, ਆਪ ਦੂਸਰੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਅਰ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਮ ਉੱਚੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਭਾਵ ਰੱਖਣਾ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਵਰਗੇ ਬੀਤਰਾਗ, ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤਾਂ ਖਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਭ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਯਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਮਝਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਸ ਲਈ ? ਅਪਣੀ ਕੱਲਯਾਨ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ, ਅਪਣੇ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜਸ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਡੇ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਤੁੱਲ ਸਮਝਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੀ ਕੀਰਤੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਸਹਾਇਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਵਾਂਙੂ ਵੱਡਾ ਆਦਰ ਯੋਗ ਗੁਰਮੁਖ ਸਮਝਕੇ, ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੋ ਜੋ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜਸ ਉਚਰਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਆਵਾਹਨ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਥੁੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਜਾਣੀ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਐਸੀ ਰਵਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਈ ਤੇ ਨਿਰਾ ਹੀ ਸਿੱਧੇ ਅਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰੋਲ ਯਸ਼ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ 'ਅਸ਼੍ਵਘੋਸ਼' ਨੇ ਨਿਰੋਲ ਬੁਧਮਤ ਵਿਚ ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਦੇ ਖ਼ਯਾਲ ਜਾ ਗੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬੁਧ ਮਤ ਦਾ 'ਮਹਾਂਯਾਨਾ' ਮਾਰਗ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਰਲ ਰਹੇ ਸਨ*, ਤੇ ਭਾਈ ਜੀ ਜੈਸੇ ਗੁਣੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਐਸੇ ਖ਼ਯਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਰਖਵਾਉਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਟਿਕਾਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ, ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭਤਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਅਨਿੰਨ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਲੋ-ਮਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਓਹ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ।

ਦੇਖੋ ਰਾਸ ਤਿੰਨ, ਅੰਸੂ ੩੨, ਅੰਕ ੧੪ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਅਨਿੰਨਤਾਈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਓਹ ਆਪ ਗਣਪਤਿ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾਂ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਯਥਾ:-'ਗਣਪਤਿ ਆਦਿ ਪੰਚਾਂਗ ਮਨਾਏ। ਤਿਨ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਏ। ਸਿੱਖ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਹੈਂ ਮੇਰੇ। ਜੇ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਲੇਹੁ ਅਬ ਹੇਰੇ' [ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦੋਂ ਏਹ ਵਾਕ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ]

ਫਿਰ ਦੇਖੋ-ਰਾਸ ੩, ਅੰਸੂ ੩੨ ਦਾ ਅੰਕ ੨੨. ਤੇ ੨੩:-

---

*ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਿੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਤੇ ਅਨਿੰਨ ਸਿਖੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਆ ਰਲਿਆ ਤੇ ਇਸਨੇ ਨਿਰੋਲ ਭਗਤੀ, ਸੇਵਾ, ਆਪਾ ਨਿਵਾਰ ਪਰੋਪਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁੱਕਾ ਵੇਦਾਂਤ ਰਲਾਉਣਾ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

'ਵਾਰ ਮਹੂਰਤ ਤਬ ਨਹਿਂ ਪੂਛਾ । ਬਿਨਾਂ ਖਰਚ ਤੇ ਮਨ ਨਹਿਂ ਛੂਛਾ । ਨਿਸ਼ਚਾ ਏਕ ਕਰਨ ਅਰਦਾਸ । ਨਿਤ ਜਾਨਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰ ਪਾਸ । ਭਗਤ ਅਨਿੰਨ ਕਹਾਵਤਿ ਐਸੇ । ਗੁਰ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਕੈਸੇ' ।

ਜੋ ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਅਪਨੀ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਵਾਕਫੀ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਆਸ਼ਾ ਇਹੋ ਹੈ:—ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟਦੇਵ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ ਸਮਝਣਾ, ਦੂਸਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਟਦੇਵ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਤੇ ਨਿਜ ਤੋਂ ਵਡੇਰੇ ਸਮਝਕੇ ਇਕਰਾਰ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਭਾਵ ਨਿਬਾਹੁਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੁਲੀਨ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ—ਪਤੀ ਭਾਵਨਾ—ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੀ, ਪਤੀ ਦੇ ਲਵੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੀ, ਅਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਰਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ । ਪਰ ਪਤੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਸਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ, ਸੰਬੰਧੀਆਂ, ਵਾਕਫਾਂ, ਹੋਰ ਸਾਕਾਂ ਸਨੇਹੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਨਾਦਰ ਤੇ ਅਪਮਾਨ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ* । ਫਿਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਗੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਮੰਗ ਲਈਏ, ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰੀਏ ਪਰ ਧਿਆਨ ਸਦਾ ਗੁਰ ਮੂਰਤੀ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦਸੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਰਖੀਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਭ ਗੁਣੀ, ਅਵਤਾਰ, ਪੈਗੰਬਰ ਨੀਵੇਂ ਹਨ ।

ਜੈਸੇ ਨੈਨ ਬੈਨ ਪੰਖ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗ ਮੋਰ ਤਾਂ ਕੇ ਪਗ ਓਰ ਦੇਖਿ ਦੋਖ ਨਾ ਬਿਚਾਰੀਐ ॥ ਸੰਦਲ ਸੁਗੰਧਿ ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੇ ਕੰਟਕ ਬਿਲੋਕਿ ਨ ਅਉਗੁਨ ਉਰਧਾਰੀਐ ॥ ਜੈਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਮਿਸਟਿ ਗੁਨਾਦਿ ਸ੍ਵਾਦ ਬੀਜ ਕਰਵਾਈ ਕੈ ਬੁਰਾਈ ਨ ਸਮਾਰੀਐ ॥ ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਦਾਨ ਸਭਹੂੰ ਸੈ ਮਾਂਗਿ ਲੀਜੈ, ਬੰਦਨਾ ਸਕਲ ਭੂਤ, ਨਿੰਦਾ ਨ ਤਕਾਰੀਐ ॥੩੯੯॥

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਹ ਗੁਣ ਗਿਣੇ ਹਨ:—ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼, ਮੰਗਲ, ਸੁਮਤਿ, ਕਵਿਤਾ, ਗ੍ਯਾਨ, ਰਾਜ—ਪ੍ਰਤਾਪ, ਤਪ, ਵਿਦ੍ਵਤਾ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਮਿਰਯਾਦਾ, ਦਾਸਾਂ ਤੇ ਮੇਹਰ, ਰਸ ਗ੍ਯਾਤ, ਛਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਜਾਚ, ਪ੍ਰਤੱਗ੍ਯਾ ਪੂਰਨ, ਤੱਤਗ੍ਯਾਨ, ਰਿਧੀ ਸਿਧੀ, ਭਗਤੀ, ਸਿੱਖੀ, ਜਲਾਲ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਮਾਲ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਗਤੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ, ਕਵਿਤਾ ਸਫੁਰਣ ਸੱਤਾ, ਚਤੁਰਤਾ, ਦਾਸਾ ਭਾਵ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਗੁਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧ

*ਜੈਸੇ ਕੁਲਾ ਬਧੂ ਬੁਧਿਵੰਤਿ ਸਸੁਰਾਰ ਬਿਖੈ ਸਾਵਧਾਨ ਚੇਤਨ ਰਹੈ ਅਚਾਰ ਚਾਰਕੈ ॥ ਸਸੁਰ ਦੇਵਰ ਜੇਠ ਸਕਲ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਖਾਨ ਪਾਨ ਗ੍ਯਾਨ ਜਾਨਿ ਪਤਿ ਪਰਵਾਰ ਕੈ ॥ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਗੁਰੁ ਜਨ ਸੈ ਲਜਾ ਲਵੰਨਿ, ਸਿਹਜਾ ਸਮੈ ਸਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਨ ਭਤਾਰ ਕੈ ॥ ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਰਬਾਤਮ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਅਪਾਰ ਕੈ॥੩੯੫॥

ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਪਈਆਂ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਯਾਚਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹੀ ਚੁਣਨੇ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਯੂਨਾਨ, ਮਿਸਰ, ਜਾਪਾਨ, ਚੀਨ, ਅਰਬ, ਈਰਾਨ, ਜਰਮਨੀ, ਰੋਮ ਦੇ ਗੁਣਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਗਿਣ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਜਾ ਵਿੱਗਜਾਨ ਤੇ ਇਲਮ ਅਦਬ ਦੀ ਮੁਤਾਲਜਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਆਪ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਜਾਣੂੰ ਸੇ, ਸੋ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਇਲਮ ਅਦਬ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਣਵਾਨ ਸੱਜਨ ਚੁਣਨੇ ਸਨ ਤੇ ਸ੍ਵਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੁਣੀ ਹੀ ਲੈਣੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਇਨਾਂ ਗੁਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ* ਜੀ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ—ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ—ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਜਸ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮਝ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੋ ਅਰ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟਦੇਵ ਤੇ ਪੂਜਯ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ, ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹੋ ਮੱਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:—

ਭਗਤ ਅਨਿੰਨ ਕਹਾਵਤ ਐਸੇ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕੈਸੇ।

[ਰਾਸ ੪, ਅੰਸੂ ੩੨, ਅੰਕ ੨੪

ਅਗਲੇ ਅੰਕ ੨੯ ਤੋਂ ਲੈ ੩੬ ਤਕ ਖਾਸ ਤੇ ਉਂਞ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਅਪਣੀ ਸਹਾਯਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਗੁਪਤ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭੌਂ ਭੌਂ ਕੇ ਜੋ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਉਸਦਾ ਸਾਰਅੰਸ਼ ਇਹੋ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਲਈ ਅਗੰਮ ਤੋਂ, ਗ਼ੈਬ ਤੋਂ, ਗੁਪਤ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਰੂਹਾਨੀ ਮਦਦ ਦੀ ਟੇਕ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਅਰ ਯਾਚਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਅੱਗੇ ਗੁਰ ਮਿਲਵੇਂ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ)

੧੫. ਖ਼ਾਲਸਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਮੰਗਲ।

[ਗੁਰਜਸ਼ ਕਥਨ ਲਈ ਅਪਣੀ ਅਸਮ੍ਰੱਥਤਾ ਪਰੰਤੂ ਤੀਬ੍ਰ ਇੱਛਾ]

ਸੈਯਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਸਾਗਰ ਰੂਪ ਉਜਾਗਰ ਹੈ ਸਭਿ† ਲੋਕਨ ਮਾਹੂ।
ਮੈਂ ਤੁਲਹਾ ਤ੍ਰਿਣ ਜਨੋਂ ਕਰਿਹੋ ਨਿਜ ਬੁੱਧਿ ਤੇ ਪਾਰ ਪਰੋ ਅਬਿਚਾਹੂ।

---

*ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਜਿਥੇ—ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਇੰਦ੍ਰ, ਸਨਕਾਦਿ, ਪਰਸਰਾਮ, ਜਮਦਗਨਿ, ਅਕ੍ਰੂਰ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਨਵੇਂ ਨਾਥ, ਬਿਆਸ, ਜਨਕ, ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਭਗਤ ਤੇ ਕਪਲ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਜਸ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਸੇ ਹਨ। †ਪਾ:—ਸਭੁ।

ਹੋਇ ਹੰਸੀ ਜਗ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਇ ਤਊ ਚਿਤ ਮੈਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਉਤਸਾਹੂ।
ਊਚ ਤਰੂ ਫਲ ਜਨੋਂ ਲਗਿ* ਸੁੰਦਰ ਵਾਮਨ ਹਾਥ ਪਸਾਰਤਿ ਤਾਹੂ॥੨੭॥

{ ਤਰੂ=ਬ੍ਰਿੱਛ।
ਵਾਮਨ=ਬਉਨਾ, ਬਹੁਤ ਮਧਰੇ ਕੱਦ ਦਾ ਆਦਮੀ। }

ਅਰਥ-(ਇਹ ਗਲ ਕਿ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਾਂਙੂ (ਅਥਾਹ ਤੇ ਬੇਕਿਨਾਰ) ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਅਪਣੀ (ਤੁੱਛ) ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ (ਮਾਨੋਂ) ਕੱਖਾਂ ਦਾ ਤੁਲਹਾ ਬਨਾਕੇ ਪਾਰ ਪੈਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, (ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਇਸ ਨਿਮਾਣੇ ਯਤਨ ਉਤੇ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਹਾਸੀ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਬੀ ਮੈਂ ਚਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉਤਸਾਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਉਚੇ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਸੁਹਣਾ ਫਲ ਲੱਗਾ (ਵੇਖਕੇ) ਬਾਉਨਾ ਹੱਥ ਉਸ ਵੱਲੇ ਪਸਾਰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਾਸੇ ਤੋਂ ਉਤਸਾਹ ਹੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ)।

[ਅਪਣੀ ਅਸਮੱਰਥਤਾ ਦਾ ਉਪਾਉ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਟੇਕ, ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜੋਗ ਬੰਦਨਾ]

ਚੌਪਈ॥

ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸੁਜਸ ਰੁਚਿਰ ਮਣਿਮਾਣਿਕ। ਸਿੱਖੀ ਉਚਤਾ ਗਿਰਵਰ ਬਾਨਿਕ।
ਸਾਧਨ ਰੂਪ ਚਰਨ ਨਹਿਂ ਮੇਰੇ। ਅਹੋਂ ਪਿੰਗ ਕਿਮ ਚਢਿਵ ਉਤੇਰੇ॥੨੯॥
ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੋ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਨਾਵਨ। ਚਾਹਤਿ ਹੌਂ ਪਰੋਇ ਪਹਿਰਾਵਨ।
ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਗੁਨ ਕਰੋਂ ਬੰਧਾਵਨ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹਾਵਨ ਪਾਵਨ॥ ੩੦॥
ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਅਸੁਵਾਰੀ ਪਾਇ। ਉਚਤਾ ਸਿੱਖੀ ਪਰ ਚਢਿ ਜਾਇ।
ਹੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਮੇਰਾ। ਗੁਰ ਪਦ ਸੇਵਉਂ ਸਾਂਝ ਸਵੇਰਾ॥ ੩੧॥
ਯਾਂਤੇ ਅਹੇ ਭਰੋਸਾ ਮੋਹੀ। ਗ੍ਰਿੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਸਗਰੋ ਹੋਹੀ।
ਤੁਰਕਨ ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਨ ਦਾਵਾ। ਏਕ ਬਾਰ ਕਰਿ ਛਾਰ ਮਿਟਾਵਾ॥੩੨॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਰ ਤਾਰਨ ਹੇਤੁ। ਸਿੱਖੀ ਬੇਲ ਬੋਇ ਜਗ ਖੇਤ।
ਅਪਰ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਬਾਰੀ। ਦੇ ਦੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੀ॥ ੩੩॥
ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁ ਸੁਮਨਸਾ†। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਫਲ ਚਹਿ ਜਿਸੁ ਮਨਸਾ‡।
ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਰਣ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਾਰਿ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਸੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿ॥੩੪॥

[ਰੁਚਿਰ=ਸੁੰਦਰ। ਮਣਿ=ਰਤਨ, ਕੋਈ ਬਹੁ ਮੁੱਲਾ ਰਤਨ, ਹੀਰਾ ਪੰਨਾ ਲਾਲ ਆਦਿਕ। ਮਾਣਿਕ=ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਰਤਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਲਾਲ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਗਿਰਵਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਹਾੜ। ਪਹਾੜ। ਬਾਨਿਕ=ਬਾਊਂ।]

*ਪਾ:-ਲਖਿ। †ਪਾ:-ਸੁਭ ਸੁਮਨਸ। ‡ਪਾ:-ਜਿ ਸੁਮਨਸ।

ਪਿੰਗ=ਪਿੰਗਲਾ । ਉਤੇਰੇ=ਉਪਰ, ਉਚੇਰੇ । ਗੁਨ=ਧਾਗਾ, ਡੋਰ
ਬੰਧਾਵਨ=ਬੰਨ੍ਹਕੇ । ਸੁਹਾਵਨ=ਸੁਹਾਵਣਾ, ਸੁਹਣਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ।
ਕਰੁਣਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ । ਮੇਹਰ । ਦਾਵਾ=ਦਾਵਾਨਲ, ਓਹ ਅੱਗ ਜੋ ਬਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ । ਬਾਰੀ=ਬਾਰ, ਜਲ, ਪਾਨੀ । ਪਾਰੀ=ਪਾਲੀ ।
ਸੁ ਸੁਮਨਸਾ=ਸੁ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । ਸੁਮਨਸਾ=ਫੁੱਲ । [ਸੰਸ:, ਸੁਮਨਸ:=ਫੁਲ । ਸੁਮਨਸਾ=ਵਡੇ ਫੁਲਾਂ ਵਾਲੀ ਚੰਬੇਲੀ, ਮੋਤੀਆ] । (ਅ) [ਸੰਸ:, ਸਮੁਨ੍ਨਜ:=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ।] ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਫਲ ਜਿਸਿ ਨਾਲ ਚਾਹ ਸਾ (=ਸ਼ਾਂਤ) ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । (ੲ) ਚਹਿ+ਜਿ +ਸਮਨ ਸਾ=ਸਾ ਚਹਿ ਜਿ ਸ਼ਮਨ=ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਮਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਓਹ ਚਾਹਨਾ ।
ਚਹਿ ਜਿਸ ਮਨਸਾ=ਜਿਸਨੂੰ ਮਨ ਚਾਹੇ, ਮਣੋ ਵਾਂਛਤ ।
ਰਣਕਰਨਾ=ਜੁਧ ਕਰਨਾ ।

ਅਰਥ–(ਪੂਰਬ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਸ ਲਾਲ ਵਾਂਕੂ (ਇੱਕ) ਸੁੰਦਰ ਰਤਨ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖੀ (ਰੂਪੀ) ਪਹਾੜ ਦੇ (ਉੱਚੇ) ਥਾਂਈ (ਲੱਭਦਾ) ਹੈ, ਮੇਰੇ (ਪਾਸ) ਸਾਧਨ ਰੂਪੀ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਮੈਂ (ਮਾਨੋ) ਪਿੰਗਲਾ ਹਾਂ ਉਪਰ ਕੀਕੂੰ ਚੜ੍ਹਾਂ* ॥ ੨੯ ॥ (ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ) ਚਾਹੁੰਦਾ (ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਂ ਕਿ) ਅਪਣੀ ਮਤਿ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਜਸ ਰੂਪੀ ਲਾਲਾਂ ਦੇ ਮਣਕੇ) ਪ੍ਰੋ ਕੇ ਪਹਿਰਾਂਵਾ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਾ ਦਿਆਂ, ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਧਾਗੇ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ ਜਸ ਰੂਪੀ ਖਿੱਲਰੇ ਰਤਨਾਂ ਨੂੰ) ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ਜੋ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ (ਦੋਹੀਂ ਥਾਂਈ) ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ॥ ੩੦ ॥

(ਉੱਤਰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ (ਰੂਪੀ) ਅਸਵਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਉੱਚਤਾ (ਜੋ ਪਰਬਤ ਰੂਪ ਹੈ) ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੀਦਾ ਹੈ, (ਐਉਂ) ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, (ਜੇ) ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਸੇਵਾਂ ॥ ੩੧ ॥ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ (ਹੁਣ) ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ (ਮੇਰਾ) ਸਾਰਾ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋ ਜਾਏਗਾ (ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਤੇਜ ਰੂਪੀ (ਭਾਰੇ) ਬਨ ਨੂੰ ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ (ਵਾਂਙੂ ਲੱਗਕੇ) ਇਕ ਵੇਰ ਤਾਂ ਸੁਵਾਹ ਕਰਕੇ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, (ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਹਰਿ ਲੈਣਗੇ) ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਰਾਂ ਦੇ ਤਾਰਨੇ ਲਈ ਜਗਤ (ਰੂਪੀ) ਖੇਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵੇਲ ਬੋਈ, ਦੂਸਰੇ (ਨੌਂ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ (ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ)

*ਅਹੋ–ਪਦ ਦਾ–ਅਹੋਂ–ਅਰਥ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉੱਪਰਲਾ ਅਰਥ ਠੀਕ ਹੈ,–ਅਹੋ–ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ–ਅਹੋ ਪਿੰਗ ਕਿਮ ਚਢਵਉ ਤੇਰੇ:–ਓਹ ਹੋ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਿੰਗਲਾ ਹਾਂ (ਹੇ ਪਰਬਤ) ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਕੀਕੂੰ ਚੜ੍ਹਾਂ?

ਉਪਦੇਸ਼ (ਰੂਪੀ) ਜਲ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਓਹ (ਵਲ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲੀ, (ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੂੰ) 'ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ' (ਰੂਪੀ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫੁੱਲ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ' (ਰੂਪੀ) ਮਨੋਵਾਂਛਤ ਫਲ (ਲੱਗਾ), ਜਿਸਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਜੰਗ ਰਚਕੇ ਅਨੇਕ ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ (ਬਚਾਇਆ ਤੇ) ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿਆ।

[ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਰੂਪਕ]

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸੁਰਤਰੁ ਬੋਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਤਪ ਦਿਢ ਮੂਲ ਖਰੋਵਾ।
ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਛਾਯਾ ਜਿਸ ਪਾਇ। ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਸੁਖ ਕੋ ਉਪਜਾਇ॥੩੫॥
ਕਲਪ ਲਤਾ ਸਿੱਖੀ ਗੁਨ ਭੋਵਾ। ਤਿਸਕੋ ਆਸ੍ਰੈ ਦਿਢ ਇਹ ਹੋਵਾ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੈ ਕੈ। ਕਰੋਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਚਿੰਤਾ ਉਰ ਖੈ ਕੈ॥ ੩੬॥

ਸੁਰਤਰੁ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ।
ਕਲਪਲਤਾ=ਕਲਪਾ ਬੇਲ, ਜੀਕੂੰ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੈ ਤੀਕੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਲਪਲਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਭੋਵਾ=ਭਰਪੂਰ। ਕੈ ਕੈ=ਕਰਕੇ।
ਖੈਕੈ=ਖੈ ਕਰਕੇ, ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

ਅਰਥ-(ਇਸ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪੀ ਵੇਲ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਲਈ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ) ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਬੀਜਿਆ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਤਪ (ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਣੀਆਂ) ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਖਲੋਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਇਆ ਪਾਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਦੇ ਵਿਚ) ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਕਰ (ਸਕਦੀ) ਹੈ ॥੩੫॥ (ਤਾਂਤੇ ਹੁਣ ਰੂਪਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਲਾਹੀ) ਗੁਣਾਂ (ਨਾਲ) ਭਰਪੂਰ ਸਿੱਖੀ (ਇਕ) ਕਲਪ ਵੇਲ (ਵਾਂਙੂ) ਹੈ, (ਤੇ) ਇਹ (ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ ਜੋ) ਤਿਸ (ਕਲਪ ਵੇਲ) ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਆਸ਼੍ਰਾ (ਬਨ ਕੇ ਖੜਾ) ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪੀ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਜੋ ਸਰਬ ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ ਸਿੱਖੀ ਵੇਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਤੇ ਵਿਰਾਜਤ ਖੜਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ) ਸਾਰਿਆਂ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ) ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਚਿੱਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ॥ ੩੬ ॥

[ਕਲਗੀਧਰ ਨਮਸਕਾਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ **ਪੁਨਹੁ ਪੁਨਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਗੁਰ ਕੇਰ।**
ਕਲਗੀਧਰ ਪਰਹਰਿ ਅਰਿਨਿ ਰੰਚ ਕਰੇ ਜਿਨ ਮੇਰੁ ॥ ੩੭ ॥

ਪਰਹਰਿ=ਖੋ ਦੇਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ਅਰਿਨਿ=ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ।
ਰੰਚ=ਰਤਾ ਕੁ, ਥੋੜਾ, ਛੋਟਾ, ਨਿੱਕਾ, ਤੁੱਛ। [ਸੰਸ:, ਨਜੰਚ=ਨਿੱਕਾ, ਨੀਂਵਾਂ]
ਮੇਰੁ=ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ। ਕੋਈ ਉੱਚਾ ਪਹਾੜ, ਭਾਵ ਉੱਚਾ। ਬਲੀ।
[ਸੰਸ:, ਮੇਰੁ:]

ਅਰਥ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਪਰਜਾ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ (ਹਿਤ) ਤੁੱਛ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ (ਬਲਵਾਨ ਤੇ) ਉੱਚੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

[ਦਸਮ ਗੁਰ ਰੂਪਕ]

ਕਬਿੱਤ॥ ਦੇਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋ ਲਖਯੋ ਸੁ ਦੈਤ, ਦੈਤ ਕੇ ਬਿਦਾਰਿਬੇ ਕੋ ਰੂਪ ਨਰਸਿੰਘ ਕੋ। ਹਾਰ ਦੇ ਬਲੀਨ ਕੋ ਜੁਹਾਰ ਲੇ ਬਲੀਨ ਕੋ ਹਤਨ ਲੰਕ ਪਤਿ ਰਨ ਰਾਮ ਨਰਸਿੰਘ ਕੋ।ਕੁਪਿਤ ਕੁਪਤ ਪੁਰਿ ਕਰੇ ਹੈਂ ਕੁ ਪਤਿ ਕੂਟ, ਹੇਰਿ ਹਰਿ ਹਹਿਰੇ ਜਿਉਂ ਹੇਰਿ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿੰਘ ਕੋ। ਤੈਸੇ ਤੇਜਤਰ ਤੇ ਤੁਰਕ ਤਰੁ ਤੋਰਨ ਕੋ ਜਗ ਮੈਂ ਜਨਮ ਭਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ॥੩੧॥

ਪ੍ਰਹਲਾਦ=(ਖੁਸ਼ੀ) ਅਨੰਦ [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਹ੍ਲਾਦ]।
ਪ੍ਰਹਲਾਦ=ਇਕ ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਹ੍ਰਿਨਕਸ਼ਜਪ ਦੈਂਤ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ, ਪਰ ਆਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ।
ਲਖਯੋ=ਦੇਖਕੇ। ਸੁ=ਚੰਗੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਵੱਡੇ, ਬਹੁਤੇ।
ਦੈਤ=ਦੈਤਜ–ਕਸ਼ਟ। [ਸੰਸ:, ਧਾਤੂ–ਦੀ=ਕੱਟਣਾ। ਦਿਤਿ=ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਭਾਵ ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ]।
ਦੈਤ=ਰਾਖਸ਼ (ਅ) ਦੇਂਦੇ ਸਨ।
ਬਿਦਾਰਿਬੇ=ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ਨਰ ਸਿੰਘ=ਨਰਸਿੰਹ ਅਵਤਾਰ।
ਬਲੀਨ=ਬਾਲੀ ਨੂੰ। ਬਾਲੀ ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ ਦਾ ਬੰਦਰ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਵਡਾ ਭਰਾ ਤੇ ਅੰਗਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। [ਬਾਲੀ+ਨ=ਨੂੰ]। (ਅ) ਬਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ।
ਜੁਹਾਰ=ਨਮਸਕਾਰ।
ਬਲੀਨ=ਸੁਗ੍ਰੀਵ [ਬਾਲੀ+ਈਨ=ਜੋ ਬਾਲੀ ਦੀ ਈਨ ਮੰਨੇ ਸੋ ਸੀ-ਸੁਗ੍ਰੀਵ] (ਅ) ਬਲਵਾਨਾਂ ਤੋਂ। (ੲ) ਰਾਖਸ਼। ਭਾਵ ਕੁੰਭਕਰਨ ਆਦਿਕ ਬਲੀਆਂ (ਰਾਖਸ਼ਾਂ) ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਭਰਾ ਉਸੇ ਰਾਖਸ਼ ਜਾਤੀ ਦੇ ਵਿਭੀਖਨ ਤੋਂ ਅਪਨੀ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਈ।
ਲੰਕਾ ਪਤਿ=ਲੰਕਾ ਪਤੀ, ਰਾਵਨ। ਰਾਮ=ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ।
ਨਰਸਿੰਘ=ਨਰ ਸ਼ੇਰ, ਸ਼ੇਰ ਨਰ, ਬਲੀ ਸ਼ੇਰ।
ਕੁਪਿਤ=ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ। [ਸੰਸ:, ਕੁਪਿਤ]।
ਕੁਪਤ=ਪਦ–ਕੁਰੁਪਤਿ–ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ। ਕੁਰੁ+ਪਤਿ=ਕੁਰੂ ਨਾਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ। ਭਾਵ–ਕੌਰਵ। ਕੁਰੁ ਰਾਜ, ਕੁਰੂ ਰਾਜਾ, ਕੁਰੁਪਤਿ=ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੀ ਬੀ ਅੱਲ ਹੈ ਜੋ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ। (ਅ) ਕੁਪੱਤੇ ਲੜਾਕੇ।

ਕੁਪਤਿ=ਕੁ+ਪਤਿ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਤੀ=ਰਾਜਾ, ਭਾਵ ਕੰਸ ।
[ਸੰਸ: ਕੁ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ । ਪਤਿ=ਸੁਆਮੀ, ਰਾਜਾ] (ਅ) ਬੇਇੱਜ਼ਤ ।
ਕਰੇ ਹੈ ਕੁਪਤਿ ਕੂਰ=ਕੀਤੇ ਹਨ ਕੂਰ ਪੁਰਖ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ।
ਕੂਰ=ਕ੍ਰੂਰ=ਖੋਟੇ, ਭੇਦਾਯਕ, ਜ਼ਾਲਮ । ਹੇਰਿ=ਦੇਖਿਕੇ ।
ਹਰਿ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ । ਹਹਿਰੇ=ਡਰੇ । ਮ੍ਰਿਗ=ਹਰਨ ।
ਸਿੰਘ=ਸ਼ੇਰ । ਤੈਸੇ ਤੇਜ ਤਰ ਤੇ=ਤੈਸੇ ਤੇਜ ਤੇ ਤਰ ।
ਮੁਰਾਦ ਹੈ:—ਨਰ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਂਙੂ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
ਤੁਰਕ ਤਰੁ=ਤੁਰਕ ਬ੍ਰਿੱਛ—ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ ।
ਜਨਮ=ਅਵਤਾਰ ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਹਲਾਦ (ਭਗਤ) ਨੂੰ ਵਡੇ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਦੇਖਕੇ (ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ) ਦੈਂਤ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ (ਅਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ) ਅਨੰਦ ਦੇਣੇ ਲਈ (ਜੈਸੇ) ਨਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ (ਹੋਇਆ ਸੀ,) ਬਾਲੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਤੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਲੈਕੇ ਰਣ ਵਿਚ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਰਾਮ ਜੀਕੂੰ ਸ਼ੇਰ ਨਰ (ਸੀ,) ਜਿਵੇਂ (ਡਰਦੇ ਹਨ) ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਮ੍ਰਿਗ (ਤਿਵੇਂ) ਡਰੇ ਸਨ (ਸਾਰੇ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ (ਜਿਸ ਨੇ) ਕੌਰਵਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ (ਤੇ ਕੰਸ ਵਰਗੇ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ, ਤਿਵੇਂ (ਹੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ) ਵਧੀਕ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਅਵਤਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ (ਇਸ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਤੁਰਕਾਂ (ਦੇ ਰਾਜ ਰੂਪੀ) ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਨਰਸਿੰਘ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਦਾ ਰਾਮ, ਦੁਆਪਰ ਦਾ ਕਿਸ਼ਨ ਤ੍ਰੈਏ ਅਵਤਾਰ ਗਿਣ ਕੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਗੁਣ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਨਾਲ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ 'ਤੇਜ ਤਰ' ਵਧੇਰੇ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਪਨੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੨. (ੳ) ਬਲੀਨ=ਰਾਖਸ਼ਸ । ਭਾਵ ਵਿਭੀਖਨ ਰਾਖਸ਼ ਤੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਲਈ ਕੁੰਭਕਰਨ ਆਦਿ ਰਾਖ਼ਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ । (ਅ) (ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਤੋੜਕੇ) ਹਾਰ ਦਿਤੀ ਬਲੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ (ਜੁ+ਹਾਰ=) ਜੋ ਹਾਰ ਸੀ ਸੂਯੰਬਰ ਦਾ ਸੋ ਲੀਤਾ ਬਲੀਨ ਤੋਂ (ਸੀਤਾ ਤੋਂ । ਬਾਲੀ=ਕੰਨਜਾਂ, ਜਨਕ ਸੁਤਾ । ਨ=ਤੋਂ) । (ੲ) ਬਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ ਬਲਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਲੈਕੇ ਜਿਵੇਂ......... ।

੩. ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:—'ਕ੍ਰੋਧੀ (ਵੈਰੀਆਂ) ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ) ਝੂਠਾ ਤੇ ਬੇ ਇੱਜ਼ਤ, (ਉਹ) ਹਰੀ (ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ ਹੁਣ (ਮਲੇਛ)

ਡਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਹਰਨ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ। ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਕਈ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁਧ ਹੈ। ਅਰਥ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਕੁ+ਪਤਿ=ਪਰਬਤ+ਪਤੀ ਭਾਵ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ।) ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਪੁਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੂੜੇ ਕਰਕੇ ਬੇਪਤੇ ਕਰ ਦਿਤਾ, (ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ ਓਹ ਹੋਛੇ ਇਉਂ ਭੈ ਭੀਤ ਹੋਏ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹਰਨ, ਅਥਵਾ ਕੂੜੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ ਬੇ ਪਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

[ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ]

ਸੈਯਾ ॥ ਰਸ ਬੀਰ ਭਰੇ, ਜਨ ਧੀਰ ਕਰੇ, ਬਹੁ ਪੀਰ ਹਰੇ, ਭਵ ਵੇਧਨ ਕੇ।
ਸੁਖ ਮੂਲ ਭਲੇ, ਅਨਕੂਲ ਢਲੇ, ਰਿਪੁ ਸੂਲ ਮਿਲੇ, ਅਘਕੰਦਨ ਕੇ।
ਸਿਖ ਪਾਠ ਹਿਲੇ, ਦੁਖ ਦੋਖ ਦਲੇ, ਕਰਿ ਕਾਜ ਚਲੇ ਸੁ ਅਨੰਦਨ ਕੇ।
ਅਤਿ ਮਿੱਤ੍ਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰਤਿ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦਨ ਕੇ*॥੩੯॥

ਰਸ ਬੀਰ=ਬੀਰ ਰਸ। ਜਨ=ਦਾਸ। ਭਵ=ਸੰਸਾਰ। ਜਨਮ।
ਭਲੇ=ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ। ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਅਨਕੂਲ=ਜੋ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ ਸੋ ਅਨਕੂਲ। ਜੋ ਸਦਾ ਹਿਤ ਕਰੇ ਸੋ ਅਨਕੂਲ। ਸੋ 'ਅਨਕੂਲ ਢਲੇ' ਦੇ ਦੋ ਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। (ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਅਨਕੂਲ ਹਨ ਅਰ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਢਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਹਿਤ ਵਿਚ ਹਨ। (ਅ) ਜੋ ਸਿਖ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਪਸੀਜਦੇ ਹਨ।
ਮਿਲੇ=ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਰਿਪੁ ਸੂਲ ਮਿਲੇ=ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਆਪੇ ਹੀ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ ਪੀੜਤ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਅਘ=ਪਾਪ। ਕੰਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।
ਹਿਲੇ=ਹਿਲਣਾ, ਗਿੱਝਣਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਣਾ। (ਅ) ਸਿਖ+ਪਾ+ਠਹਿਲੇ, ਇਉਂ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਰਥ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜੋ ਸਿੱਖ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਕੇ ਠਹਿਲੇ=ਠਹਿਕੇ ਅਰਥਾਤ ਲਗੇ,ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੋਖ ਦਲ ਦਿੱਤੇ।
ਮਿੱਤ੍ਰ=ਮੈਤ੍ਰੀ ਵਾਲੇ, ਪਯਾਰ ਵਾਲੇ।
ਬਚਿੱਤ੍ਰ=ਅਨੋਖੇ, ਅਸਚਰਜ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।
ਚਰਿੱਤ੍ਰਤਿ=ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦਨ ਕੇ=ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਅਰਥ-ਬੀਰ ਰਸ (ਨਾਲ) ਭਰਪੂਰ ਹਨ, (ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ (ਦਾਨ) ਕਰਨ

---

*ਇਹ ਸੈਯਾ ਅੱਗੇ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੨੨ ਵਿਚ ਬੀ ਆਵੇਗਾ।

ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਅਨੇਕਾਂ ਪੀੜਾਂ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਫੰਧਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਨਾਲ ਸਾਰੇ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ, ਅਨਕੂਲ ਹਨ (ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਉਤੇ) ਪਸੀਜਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੀੜਾ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪੱਟ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ਜੋ) ਸਿੱਖ (ਬਾਣੀ ਦੇ) ਪਾਠ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਦੋਖਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਤ) ਕਾਰਜ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਸੁਆਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ (ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ)।

ਸੈਯਾ ॥ [ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ]

ਬਿਤਿਦਾ ਚਿਤਕੀ,ਨਿਤਦਾ ਬਿਤਕੀ, ਹਿਤਦਾ ਕਿਤਕੀ,ਸੁਨਿਹੰਤ ਜਰੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧਿਦਾ ਉਰਕੀ, ਹਰਿਤਾ ਜੁਰਕੀ, ਸੁਖ ਪੁੰਜ ਜਰੀ।
ਸਭਿ ਸਾਰ ਮਥਾ, ਘ੍ਰਿਤ ਲੀਨ ਜਥਾ, ਇਹ ਚਾਰੁ ਕਥਾ, ਅਜਰਾਨਜਰੀ।
ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦਕ ਚਾਰੁ ਜਰਾਉਜਰੀ*॥੪੦॥

ਬਿਤਿ=ਟਿਕਾਉ, ਠਾਹਰ। [ਸੰਸ:, ਸ੍ਥਿਤਿ]
ਨਿਤ ਦਾ ਬਿਤ ਕੀ=ਨਿਤ ਬਿਤ ਕੀ ਦਾ=ਨਿਤ ਗੁਣ ਵਾਲੇ ਧਨ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਭਾਵ ਨਾਮ ਧਨ ਦੀ ਦਾਤੀ। (ਅ) ਸਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਦੌਲਤ ਦੀ, ਭਾਵ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ। [ਸੰਸ:, ਨਿਤ੍ਯ। ਵਿਤ੍ਤ]।
ਹਿਤ ਦਾ ਕਿਤਕੀ=ਹਿਤ ਕਿਤ ਕੀ ਦਾ=ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਾਤੀ। [ਸੰਸ:, ਕ੍ਰਿਤਿ, ਧਾਤੂ ਹੈ=ਕੀਰਤਿ ਕਰਨੀ]। (ਅ) ਹਿਤ ਦਾ=ਪ੍ਰੇਮ ਦਾਤੀ। ਕਿਤ ਦਾ=ਅਰੋਗਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ। ਕਿਤਕੀ=ਅਰੋਗਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [ਸੰਸ:, ਕਿਤ੍—ਧਾਤੂ ਹੈ=ਚਕਿਤਸਾ ਕਰਨੀ]।
ਹੰਤ=ਅਹੰਤਾ। ਜਰੀ=ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ। ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਸੁਧਿਦਾ=ਸੁੱਧਤਾ ਦਾਤੀ, ਸਫਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਉਰ=ਦਿਲ ਦੀ।
ਜੁਰ=ਤਾਪ, ਮੁਰਾਦ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪਾਂ ਤੋਂ ਹੈ।
ਸੁਖ ਪੁੰਜ ਜਰੀ=ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਜ਼ਰੀਬਾਦਲਾ ਹੈ [ਫਾ:, ਜ਼ਰੀ =ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਸ਼ੈ, ਜ਼ਰੀ ਬਾਦਲਾ]।
(ਅ) ਜਰੀ=ਜੜੀ=ਜੜੀ ਬੂਟੀ, ਭਾਵ ਔਸ਼ਧੀ।
ਸੁਖ ਪੁੰਜ ਜਰੀ=ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ।
ਮਥ=ਰਿੜਕਕੇ। ਘ੍ਰਿਤ=ਘਿਉ। ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ।

*ਇਹ ਸੈਯਾ ਬੀ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਰੁੱਤ ਪਹਿਲੀ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੨੩ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ।

ਅਜਰਾ=ਜੋ ਕਦੇ ਕੁਮਲਾਵੇ ਭਾਵ ਵਿਗੜੇ ਨਹੀਂ। ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਰਹੇ।
ਨ ਜਰੀ=ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁਢਾਪਾ ਨਾ ਆਵੇ। (ਅ) ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ (ਲੈਣਾ ਸਿਖਾਲਣ ਵਾਲੀ)। (ੲ) ਇਹ ਕਥਾ ਅਜਰ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਜਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਮਝੇਗਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਵੇਗਾ। (ਸ) ਇਸਨੂੰ ਜਰਨਗੇ ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ ਲੈਣ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ (ਪ੍ਰੇਮੀ)। (ਹ) ਅਜਰਾ=ਜੰਗਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਨਜਰੀ=ਨਜਰੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਪਰਖਿਆ ਹੋਇਆ। (ਕ) ਅਜਰ=ਮੁੱਲ। ਅਨਜਰੀ=ਬੇਕੀਮਤ ਅਮੋਲਕ। [ਅ:, ਅਜਰ=ਉਜਰਤ, ਕੀਮਤ।]
ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ। (ਅ) ਗਹਿਣਾ। ਅਨੰਦਕ ਚਾਰੁ ਜਰਾਉ ਜਰੀ=ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਜੜਤ ਜੜੀ ਹੈ।
ਜਰਾਉ=ਜੜਤ। ਜਰੀ=ਜੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਰਥ–(ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ) ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਨਿੱਤ ਧਨ (ਨਾਮ) ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ (ਤੇ ਜਿਸਦੇ) ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਹਉਮੈਂ ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਸ਼ਰਧਾ (ਅਤੇ) ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਸੁੱਧਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਤ੍ਰੈਆਂ) ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਹਰਨ ਵਾਲੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਔਖਧੀ ਹੈ। ਇਸ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ) ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ (ਵਿਚ) ਸਾਰਾ ਤੱਤ ਰਿੜਕਕੇ (ਲੈ ਲੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਘਿਉ (ਕੱਢ) ਲਈਦਾ (ਹੈ), ਇਹ (ਕਥਾ ਹੈ) ਇਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਕਦੇ ਬੁੱਢੀ ਨਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ* (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ (ਰੂਪੀ ਰਤਨਾਂ) ਦੇ (ਮਾਨੋ) ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਜੜਤ ਜੜੀ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਕਥਾ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜੋ ਓਹ ਲਿਖਦੇ ਆਏ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਲਿਖਣਗੇ। ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ ਤੇ ਦਸ ਹੀ ਗੁਣ ਆਪ ਨੇ ਕਥਾ ਦੇ ਏਥੇ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅੱਠ ਗੁਣ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਹਨ, ਨਾਵਾਂ ਤੀਸਰੀ ਵਿਚ ਤੇ ਦਸਵਾਂ ਚੌਥੀ ਵਿਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਬੀ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਕਥਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਣ ਜੋ ਗਿਣੇ ਹਨ ਏਹ ਹਨ:–

---

*ਘ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰੂਪਕ–ਅਜਰਾ ਨਜਰੀ=ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਮੱਖਣ ਛੇਤੀ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਘਿਉ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਕਥਾ ਜਰਾ (ਬੁਢੇਪੇ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਦੂਸਰੇ, ਘਿਉ ਐਵੇਂ ਖਾਧਾ ਪਚਦਾ ਘੱਟ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਥਾ (ਅਜਰਾ+ਨ=) ਅਜਰ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਪਚਣੇ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜਰੀ–ਪਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਖਾਵੇਗੀ।

੧. ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਲੀ।
੨. ਨਿੱਤਜਸ਼ਨ ਦੀ ਦਾਤੀ।
੩. ਕੀਰਤ (ਭਗਤੀ) ਦੀ ਦਾਤੀ।
੪. ਅਘੋ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ।
੫. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਦਾਤੀ।
੬. ਦਿਲ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤੀ।
੭. ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ ਹਰਤਾ (ਦੁਖ ਨਾਸ਼ਕ)।
੮. ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਰੂਪ।
੯. ਅਜਰ ਨੂੰ ਪਚਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।
੧੦. ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ 'ਆਨੰਦਦਾਯ' ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਦਾਤੀ।

ਏਹ ਦਸੋ ਗੁਣ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ।

[ਖਾਲਸਾ-ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ]

ਕਬਿੱਤ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਪਤਿ ਜਗਤ ਸਦਨ ਮਾਂਝ ਹਿੰਦਵਾਨ ਅਜਰ ਬਿਰਾਜਬੇ ਕੀ ਲਾਲਸਾ॥ਸੂਰਤਨ ਬੀਜ ਤੇ ਅੰਕੂਰ ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਐਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਦੇਨਿ ਤੁਚਾ ਬ੍ਰਧਤਿ ਨਿਰਾਲਸਾ। ਸਦਗੁਨ ਦਲ ਤੇ ਸਦਲ ਭਏ ਭੂਪ ਡਾਲ, ਭਜਨ ਕੁਸਮ ਫਲ ਗਯਾਨ ਤਤਕਾਲਸਾ। ਪਰ ਮਤ ਕਾਲਸਾ ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਖਲ ਦਾਲਸਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਿਪੁ ਘਾਲਸਾ ਕਲਪਤਰੁ ਖਾਲਸਾ ॥੪੧॥

ਪਤਿ=ਮਾਲਕ। (ਅ) ਪਤ=ਇੱਜ਼ਤ। ਸਦਨ=ਘਰ।
ਹਿੰਦਵਾਨ=ਹਿੰਦ ਦੇ ਓਹ ਵਾਸੀ ਜੋ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਵਤਨ ਅਪਣੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਥਾਉਂ ਮੰਨਦਾ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸ੍ਵਦੇਸ਼ੀ ਸੱਤਜਤਾ ਦਾ ਮਾਣ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਯਾ ਹਿੰਦੂ।
ਅਜਰ=ਜਿਸਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਨਾ ਆਵੇ। ਸਦਾ ਪ੍ਰਫੁਲਤ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਤੇਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਹਸਤੀ ਸਦਾ ਰਹੇ। (ਅ) ਅਜਰ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਹੜਾ ਬੀ ਹੈ, ਉਹ ਬੀ ਏਥੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਬਿਰਾਜਬੇ=ਵਸਾਉਣਾ। ਵਸਦੀ ਰਖਣਾ।
ਲਾਲਸਾ=ਇੱਛਾ, ਚਾਹਨਾ। ਤੁਚਾ=ਚਮੜਾ, ਛਾਲ।
ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਮੁੱਢ ਉਤੇ ਜੋ ਛਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਚਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸਃ, ਤ੍ਵਚ] ਬ੍ਰੱਧਤਿ=ਵਧਦਾ ਹੈ।
ਨਿਰਾਲਸਾ=ਨਿਰ+ਆਲਸਾ=ਆਲਸ ਤੋਂ ਹੀਣਤਾ। ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ, ਛੇਤੀ।
ਸਦਗੁਣ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣ, ਦੈਵੀ ਗੁਣ, ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦੀ।
ਦਲ=ਪੱਤੇ। ਸਦਲ=ਸ+ਦਲ। ਸ=ਸਮੇਤ। ਦਲ=ਫੌਜ } ਫੌਜਾਂ ਸਮੇਤ।
ਤਤਕਾਲ ਸਾ=ਛੇਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ਗਯਾਨ ਤਤ ਕਾਲਸਾ=ਓਹ ਗਯਾਨ ਜੋ ਤੁਰਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ, ਜਿਸਨੂੰ ਭਜਨ ਰੂਪੀ ਫੁਲ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਗਯਾਨ ਫਲ ਛੇਤੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
ਪਰ ਮਤ=ਪਰਾਯਾ ਮਤ=ਓਹ ਮਤ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਓਪਰਾ ਕਰ ਦੇਵੇ।

(ਅ) ਓਹ ਮਤ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੇ ਓਪਰੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਆਯਾ ਹੋਵੇ।
ਕਾਲਸਾ=ਕਾਲ ਵਰਗਾ, ਮੌਤ ਸਮਾਨ। ਖਲ=ਦੁਸ਼ਟ।
ਦਾਲਸਾ=ਦਲਨ ਵਾਲਾ।
ਪ੍ਰਤਾਪ=ਤੇਜ। ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਿਪੁ=ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ (ਅ) ਪ੍ਰ=ਪ੍ਰਜਾ (ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ)। ਤਾਪ=ਕਲੇਸ਼। ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਿਪੁ=ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਕਲੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ।
ਘਾਲਸਾ=ਘਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। ਕਲਪ ਤਰੁ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਅਰਥ–(ਖਾਲਸਾ ਰੂਪੀ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਆਦਿ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ:–) ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੂੰ ਜਗਤ (ਰੂਪੀ) ਘਰ ਵਿਚ ਹਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਵਸਾਉਣ ਦੀ 'ਲਾਲਸਾ' (ਸਫੁਰਣ) ਹੋਈ, (ਇਸ ਫੁਰਨੇ ਤੋਂ) 'ਸੂਰਮਤਾ' (ਦਾ ਬੀਜ ਬਣਿਆਂ, ਇਸ ਬੀਜ ਤੋਂ) ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ (ਰੂਪੀ) ਅੰਗੂਰ ਫੁੱਟਿਆ (ਜੋ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਹੀ ਛਾਲ (ਸਮੇਤ ਪੈਂਡ ਹੋ) ਵਧਿਆ, (ਇਸ ਨੂੰ) ਸ੍ਰੇਸ਼ ਦੈਵੀਗੁਣ (ਰੂਪੀ) ਪੱਤੇ ਪਏ ਤੇ 'ਦਲਾਂ ਸਮੇਤ ਰਾਜੇ' ਡਾਲ (ਲੱਗੇ), ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਤੇ ਸ਼ੀਘਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਗਜਾਨ (ਇਸ ਨੂੰ) ਫਲ (ਪਿਆ), ਇਹ ਖਾਲਸਾ (ਰੂਪੀ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ), ਪਰਾਏ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਮੁਖ) ਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਵਾਂਙੂ ਹੈ, ਦਲਿੱਦ੍ਰ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੂੰ ਜਗਤ ਘਰ ਦੇ ਵੇਹੜੇ (ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ) ਵਿਚ (ਖਾਲਸਾ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ) ਲਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਈ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਅਰਥ ਸਾਰਵ ਭੌਮਿਕ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮਹਿਦੂਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

[ਖਾਲਿਸੇ ਦੇ ਤੇਜ ਦਾ ਰੂਪਕ]

ਕਬਿੱਤ॥ਪਾੜ੍ਹੇ ਸੇ ਪਠਾਨ ਹੋਤਿ ਸਸੇ ਸੂਬੇ ਊਕਸੇ ਨਾ ਕਾਬਲੀ ਕੁਰੰਗ ਆਗੇ ਠਹਿਰ ਸਕੈ ਨਹੀਂ। ਰੋਝ ਰਜਪੂਤ ਹੈ ਝੰਖਾੜ ਸੇ ਮਲੇਛ ਬਹੁ ਬਿਚਰੇ ਬਰਾਹ ਜਨੋਂ ਬਲੋਚ ਕਰੋ ਜਕੈ ਨਹੀਂ।ਮੁਗ਼ਲ ਮਤੰਗ ਮਾਰ ਗਾਜਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੱਯਦ ਸਯਾਲ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਖ ਸੋ ਤਕੈ ਨਹੀਂ। ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਤਾਮਾ ਤੌ ਲਗ ਤਰੋ ਈ ਤਰੇ ਖਾਲਸਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੌ ਲਗ ਛਕੈ ਨਹੀਂ ॥ ੪੨ ॥

ਪਾੜ੍ਹੇ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚਿੱਟੇ ਚਿੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਹਿਰਨ।
ਸਸੇ=ਸਹਿਆ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ਸ਼ਿਨ੍]
ਸੂਬਾ=ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਇਕ ਮਿਥੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਕਮ।
ਊਕਸੇ=ਨਿਕਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਭਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਭਾਸਰਦੇ ਨਹੀਂ।
ਕਾਬਲੀ=ਕਾਬਲ ਵਾਸੀ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਅਫ਼ਗਾਨ ਤੋਂ।

ਕੁਰੰਗ=ਹਰਨ, ਬਦਾਮੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹਰਨ।
ਰੋਝ=ਨੀਲ ਗਾਇ। ਝੰਖਾੜ=ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਸਿੰਗ ਝਾੜ ਦਾਰ ਯਾ ਝਾੜੀ ਵਾਂਢੂ ਹੋਣ।
ਬਰਾਹ=ਸੂਰ। ਕਜੋ=ਕਿਯੋ, ਕਿਹੁ=ਕੁਛ। ਜ਼ਰਾ ਬੀ।
ਜਕੇ=ਹਠ ਕਰ ਸੱਕਣਾ, ਤੱਗ ਸੱਕਣਾ, ਅੜ ਸੱਕਣਾ।
ਮਤੰਗ=ਹਾਥੀ।
ਸਯਾਲ=ਗਿੱਦੜ। [ਸਿਸ:, ਸ਼੍ਰਗਾਲ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਸਿਆਲ]।
ਤਕੇ=ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
ਤਾਮਾ=ਉਹ ਮਾਸ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
ਤਰੋ ਈ ਤਰੈ=ਸਲਾਮਤ ਹੈ, ਤਰ ਬਤਰ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।
ਛਕੇ ਨਹੀਂ=ਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ, (ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਬੋਲਾ ਹੈ: ਛਕਣਾ=ਖਾਣਾ)।

ਅਰਥ-ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

(ਸ਼ੇਰ ਸਰੂਪ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਅੱਗੇ) ਪਠਾਣ ਪਾੜ੍ਹੇ ਵਾਂਙੂ (ਢਿੱਲੇ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਤੇ) ਸੂਬੇ ਸਹੇ (ਵਾਂਙੂ ਐਸੇ ਦਬਕਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਉਕਸਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, (ਤੇ) ਕਾਬਲੀ (ਅਫ਼ਗਾਨ) ਹਿਰਨ (ਵਾਂਙੂ) ਅੱਗੇ ਠਹਿਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਰਾਜਪੂਤ (ਰਾਜੇ) ਰੋਝ ਵਾਂਙੂ (ਤੇ ਹੋਰ) ਬਥੇਰੇ ਮਲੇਛ (ਨਵਾਬ) ਝੰਖਾੜ (ਵਾਂਙ ਦਬਕੇ ਹੋਏ) ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ, ਬਲੋਚ (ਤਾਂ) ਸੂਰਾਂ ਵਾਂਙੂ ਕੁਛ ਅੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ) ਮੁਗ਼ਲ (ਰੂਪੀ) ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ (ਤਾਂ ਖੂਬ) ਗੱਜਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੱਯਦ ਗਿੱਦੜ (ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ) ਓਹ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਤੱਕ ਸਕਦੇ, (ਹੁਣ ਤਾਂ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ (ਰੂਪੀ ਤਨ ਦਾ) ਮਾਸ ਤਦ ਤਕ ਹੀ ਸਲਾਮਤ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪੀ ਖਾਲਸਾ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਲਤਨਤ ਸੀ, ਮਿਨਦਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ, ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਜਾਗੀਰਾਂ ਜੋਬਨਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਆਪ ਬੀ ਕੈਂਥਲ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਖਾਲਸਾ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਚ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਯਵਨ ਰਾਜ ਤੋਂ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕੁਛ ਲਿਖਣਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੱਸਣੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤੇਜ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਪਰ ਨਾਮਧ੍ਰੀਕ ਮੁਗ਼ਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੀ ਤੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਨਵਾਬ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਸਨ ਜੋ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਬਕਦੇ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਧਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਕੈਂਥਲ ਦਾ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਗ਼ਰਕ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਖਾਨਾ ਜੰਗੀ ਤੇ ਡੋਗਰਾ ਗਰਦੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਆਪ ਡੋਬ ਲੈਣਾ, ਇਹ ਹੋਣੀਆਂ ਅਜੇ ਵਰਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅਰੰਭਿਆ

ਹੈ, ਅਜੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

[ਪੰਥ ਸ਼ਿਰੋਮਣਤਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਖਾਲਸਾ ਰਚਯੋ ਪੰਥ ਸੁਖਦਾਇ।
ਇਕ ਬਿਨ ਗੰਦੇ ਧੂਮ ਤੇ ਜਗ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਇ* ॥੪੩॥

ਅਰਥ–(ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ) ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ (ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਚਿਆ ਹੈ ਜੋ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ) ਸੁਹਣਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਜਗਤ) ਗੰਦੇ ਧੂੰਏ (ਨੂੰ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ) ਇਕੋ (ਕੌਮ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ) ਬਿਨਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਪੰਜਾਬ ਖਾਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਲਤਨਤ ਅਪਣੇ ਤੇਜ ਵਿਚ ਹੈਸੀ ਜੋ ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਦਮ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਸੀ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਕਿਤਨੇ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤੇ ਰਾਜੇ ਬਣੇ ਤੇ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਘਰਾਣੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹਨ ਤੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਤੇਜ ਕਵਿ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਹੈ, ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਾਹੂ ਬਲ ਕਰਕੇ,ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਦਗੀ ਭਜਨ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਬਦਾ ਸੁਖਦਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਤੇ ਆਨ ਬਾਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਤ ਬੜ੍ਹਤ ਵਿਚ ਭੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ ਦਿਦਾਰੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਲੋਕ ਗੰਦਾ ਧੂਆਂ (ਬਿਖਿਆ, ਤਮਾਕੂ) ਏਥੇ ਲਿਆਏ, ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਇਸ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲਏ, ਪਰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਛੋਹਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਨਾ ਛੁਹਣਾ ਬੀ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਤੇ ਉੱਦਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੈਸੀਅਤ ਕੌਮ ਬਚਣਾ ਬੀ ਇਕ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਗਲ ਹੈ।

[ਪੰਥ ਜੋਗ ਨਮਸਕਾਰਾਂ]

ਸੋਰਠਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਰੂਪ ਜਗਹਿ ਜੋਤਿ ਜਾਹਰ ਜਗਤ।
ਪੁੰਜ ਸੁ ਪੰਥ ਅਨੂਪ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਰਚਿਬੇ ਲਗਤਿ ॥੪੪॥

{ ਜਗਹਿ=ਜਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਨੂਪ=ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸੁੰਦਰ। }

ਅਰਥ– ਅਨੂਪਮ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਖਾਲਸਾ) ਪੰਥ ਸਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਜੋਤ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਗ ਰਹੀ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ) ਬੰਦਨਾ ਕਰਕੇ (ਮੈਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ) ਰਚਣ ਲਗਾ ਹਾਂ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਬਰਨਨੋ' ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ (ਨਾਮੇਂ) ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਮੰਗਲਾ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ' ਹੈ ॥ ੧ ॥

---

*ਇਹ ਛੰਦ ਅਗੇ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੩੮ ਅੰਕ ੬ ਵਿਚ ਵੀ ਆਵੇਗਾ।

ਅੰਸੂ ੨

[ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੁੱਢ ਕਿਵੇਂ ਬੱਝਾ।]

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਮਿਲਯੋ ਬਾਲਿਕ ਰੂਪ ਸੁਜਾਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਬਾਤੈਂ ਸੁਨਿ ਬੁਧਿਵਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰ ਇਮਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਬਾਲਿਕ ਤੇਰੀ ਬੈਸ ਦਿਸਾਵਤਿ। ਬੁੱਢੇ ਸਮ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਵਤਿ' ॥ ੨ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਤਿਸਕੇ ਪਿਤ ਮਾਤਾ। ਆਇ ਗਏ ਖੋਜਤਿ ਨਿਜ ਤਾਤਾ। ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਹਮਰੋ ਸੁਤ ਆਵਾ। ਤਿਸ ਦੇਖਿਨਿ ਕੋ ਮਨ ਲਲਚਾਵਾ' ॥ ੩ ॥ ਸਿੱਖਨ ਕਹਯੋ 'ਸੁ ਅੰਤਰ ਬੈਸਾ'। ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਯੋ ਅਤਿ ਬ੍ਰਿਧ ਜੈਸਾ। ਬਿਸਮ ਰਹਯੋ ਕਛ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਚਹਿਤਿ ਲਿਜਾਯੋ, ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ੪ ॥ ਪੁਨਿ ਦੰਪਤਿ ਨੇ ਏਵ ਬਿਚਾਰਾ।–ਜਰਾ ਗ੍ਰਸਯੋ ਤਨ ਜਿਹ ਸੁ ਕੁਮਾਰਾ।ਅਬਿ ਕਯਾ ਕਾਰਜ ਆਇ ਹਮਾਰੇ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਸਿਥਲਯੋ[1] ਭਾਰੇ–॥ ੫ ॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹੇ ਨ ਚਾਲੇ ਸੰਗਿ। 'ਰਹਿਨ ਦੇਹੁ ਇਹ ਭਾ ਬ੍ਰਿਧ ਅੰਗ'। ਐਸੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਧਾਮ। ਤਬਿ ਕਹਿ[2] ਬੁੱਢਾ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਨਾਮ ॥੬॥ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤਿ ਧੁਤਿ ਭਾਰਾ। ਬੋਹਿਥ ਸਮ ਜਗ ਤਾਰਨਿਹਾਰਾ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਮਹਿਂ ਧੀਰ ਮਹਾਨਾ। ਅਪਰ ਨ ਜਾਂਕੇ ਭਯੋ ਸਮਾਨਾ ॥ ੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਰਹਯੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਚਰਨ ਮਝਾਰੀ। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਸੰਗੀ[3] ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥੮॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ ਰਹਯੋ। 'ਭਾਈ' ਪਦ ਕੋ ਤਬਿ ਤੇ ਲਹਯੋ। ਜਿਨਕੋ ਬਚਨ ਅਟਲ ਜਗ ਭਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜਨਮਯੋ ॥੯॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਖਸ਼ਟਨਿ ਲੌ ਦੇਹਿ। ਜੀਵਤਿ ਰਹਯੋ ਗਯਾਨ ਕਹੁ ਗੇਹੁ[4]। ਅਨਿਕ ਨਰਨਿ ਕਉ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਤੇ ਆਦੀ[5]। ਪਾਛੇ ਜੋ ਟਿੱਕੇ* ਗੁਰ ਗਾਦੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਬੁੱਢਾ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਦੇਤੋ ਰਹਯੋ ਤਿਲਕ ਸ਼ੁਭ ਮਾਥ ॥ ੧੧ ॥ ਪੀਛੇ ਸੰਤਤਿ[6] ਤਿਸਹੀ ਰੀਤਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਥ ਰਹਤਿ ਭੇ ਨੀਤਿ। ਤੀਨ ਕਾਲ ਕੇ ਗਯਾਤਾਵਾਨ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤਿ ਭੇ ਸਗਲ ਜਹਾਨ॥੧੨॥ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤਿ[7] ਬਰ ਸਾਗਰ[8]।

[1]ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2]ਤਦ ਤੋਂ। [3]ਨਾਲ ਰਿਹਾ। [4]ਗਯਾਨ ਦਾ ਘਰ। [5]ਪਹਿਲੇ। [6]ਸੰਤਾਨ (ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਦੀ)। [7]ਸਿਪ੍ਰਦਾ, ਪੰਥ। [8]ਸਮੁੰਦਰ (ਸਮਾਨ)।

*ਪਾਃ–ਉਨ ਪੀਛੇ ਜੁ ਟਿਕੇ।

ਇਨ ਕੁਲ ਉਪਜਯੋ ਰਤਨ ਉਜਾਗਰ[1] । ਦਰਸ ਪਰਸ ਪਾਰਸ ਸਮ ਪੱਧਤਿ। ਮੂਢ ਲੋਹ ਬੁਧਿ ਹੇਮ[2] ਬਨੱਧਤਿ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਨ ਕੋ ਅਦਬ ਰਾਖਿ ਗੁਰ ਆਪੁ। ਤਿਨ ਕਹੁ ਸਮਤਾ ਕਿਸਕੀ ਜਾਪੁ। ਗਯਾਨ ਅਨੰਦ ਸਾਗਰ ਕੇ ਮੀਨ। ਆਠਹੁੰ ਜਾਮ ਰਹਤਿ ਸਮ ਲੀਨਿ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਨਿਤ ਸੇਵਾ ਠਾਨਤਿ। ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਨਹਿੰ ਆਨਤਿ। ਤ੍ਰਿਣ ਛਿਤ ਕੀ[3] ਬਹੁ ਰਹਿ ਰਖਵਾਰੀ। ਹਰਖਤਿ ਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰੀ॥੧੫॥ ਅਸ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਗੁਰਦਾਸ[4]। ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਨ ਸਕੇ ਕਵਿ ਤਾਸ[5]* । ਸੱਤਜ ਬਾਕ ਬਰ ਸ਼ਾਪ ਜੁ ਦੀਨਸਿ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਨਸਿ ॥੧੬॥ ਇਹ ਸਭਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ ਬਰਨੌਂ[6]। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਨ ਕੋ ਆਚਰਨੌ[7]। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਿਮ ਚਾਹਸਿ ਤਿਮ ਕਰਣੇ ਵਾਲਾ ॥ ੧੭ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਬਿਘਨਹੁ ਪਾਇ। ਨਹਿ ਜਿਨ ਕੀਨਸ ਕਬਹੁੰ ਲਖਾਇ। ਧਰਨੀ ਸਮ ਜਿਹ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ† । ਪੌਨਪੀਰ[8] ਤੇ ਟਰੇ ਨ ਟਾਰੀ॥੧੮॥ ਤਿਸ ਕਉ ਬੰਸ ਸੁ ਤਾਲ[9] ਮਨਿੰਦ। ਉਪਜਯੋ ਰਾਮਕੁਇਰ ਅਰਬਿੰਦ[10] । ਦਸਮੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਬਰ ਬੀਰ। ਤਿਨਹੁ ਪਾਦ ਪੰਕਜ ਕੇ ਤੀਰ ॥੧੯॥ ਮਧੁਪ ਮਨਿੰਦ[11] ਅਨਦ ਮਕਰੰਦ। ਤਜਯੋ ਨ ਪਾਸਿ ਮੁਕੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਪਾਛੇ। ਦੀਨਸਿ ਤਿਲਕ ਦਸਮ ਗੁਰ ਆਛੇ ॥ ੨੦ ॥ ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਜਰਾਉਨ ਜਰੀ[12] । ਇਨ ਤੇ ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਰ ਧਰੀ ।ਆਯੁਧ ਦਏ ਆਦਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ।ਲੇ ਕਰਿ ਧਾਰੇ ਗੁਰ ਸਮ ਸ਼ੇਰ[13] ॥ ੨੧ ॥ ਦਸ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਨ ਕੇ ਨਿਤਿ ਸੰਗੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਤਿ[14] ਕੋ ਚਿਤ ਚਹਿ ਚੰਗੀ। ਜਗ ਮਹਿ ਬਹੁ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰੀ । ਅਨਿਕ ਨਰਨ ਕਹੁ ਕੀਨ ਉਧਾਰੀ॥੨੨॥ਜਥਾ ਚੱਕ੍ਰਵੇ‡ਅਧਿਪਤਿ[15]ਆਗੇ।ਮੰਤ੍ਰੀ[16] ਰਹੈਂ ਸੁਮਤਿ ਮਹਿੰ ਲਾਗੇ। ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਇਹ ਭਏ[17] । ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਸਿੱਖੀ ਕਹੁ ਦਏ ॥ ੨੩ ॥ ਸਦਗੁਨ[18] ਕੇ ਇਹ ਕੋਸ਼[19] ਬਿਸਾਲੇ। ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[20]

---

[1]ਪ੍ਰਸਿੱਧ। [2]ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਬੁਧਿਵਾਨ ਜਿਵੇਂ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ। [3]ਘਾਹ ਤੇ ਭੋਂ ਦੀ। [4]ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਾਸ। [5]ਤਿਸਦੀ। [6]ਵਰਣਨ ਕਰਾਂਗਾ। [7]ਕਰਤੱਬਜ। [8]ਪੀੜਾ (ਰੂਪੀ) ਪੌਣ। [9]ਸਰੋਵਰ। [10]ਕਵਲ। [11]ਭੌਰੇ ਵਾਂਙੂ। [12]ਜੜਤਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ। [13]ਸ਼ੇਰ ਤੁਲਜ (ਬਲੀ)। [14]ਸੇਵਾ। [15]ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ [ਸੰਃ, ਚਕ੍ਰਵਰ੍ਤੀ । ਪ੍ਰਾਃ ਚਕਵਈ, ਹਿੰਦੀ ਚਕ੍ਵੇ, ਚਕ੍ਰਵੇ]। [16]ਵਜ਼ੀਰ। [17]ਭਾਵ ਵਜ਼ੀਰ। [18]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ। [19]ਖਜ਼ਾਨਾਂ। [20]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। *ਪਾਃ—ਮਹਿਮਾ ਕਵਨ ਕਹਿ ਸਕੇ ਤਾਸ। †ਪਾਃ—ਧਰਨੀਧਰ ਸਮ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ‡ਪਾਃ—ਚੱਕ੍ਰ ਹੈ।

ਜੋ ਇਨ ਮਗ ਚਾਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਜਬਿ ਸਚਖੰਡ ਮਾਂਹੂ॥ ੨੪॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਉਤਪਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਕੋ ਛੱਤ੍ਰ ਸੁ ਧਰਿਕੈ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਦ੍ਰਿਢ ਤਰੂ[1] ਉਖਾਰਾ*। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਰਾਖਯੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ॥ ੨੫॥ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਤਬ ਰਹੇ। ਰਾਮਦਾਸ† ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜੁ ਲਹੇ। ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਤਿਨਹੁ ਢਿਗ ਆਏ॥ ੨੬॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਜਿਨਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਦ ਕੋ ਧਯਾਨ। ਕਥਾ ਗੁਰੁਨ ਕੀ ਸੁਨਿਬੇ ਚਾਹਤਿ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਕੋ ਰਿਦਾ ਉਮਾਹਤਿ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼-ਸਿੰਘ‡ ਕੇ ਪਾਸ। ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਮਹਿਦ[2] ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰਨ ਕੇ ਜੇਤੇ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਹੁ ਤੇਤੇ॥ ੨੮॥ ਸਭਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿਬੇ ਚਾਹਤਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨ ਕੋ ਮਹਾਂ ਉਮਾਹਤਿ। ਚੰਦ੍ਰ ਬਦਨ ਤੇ ਸੁਧਾ ਸਮਾਨਾ। ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਹੁ ਪੀਵਹਿ ਪੁਟ ਕਾਨਾ[3]॥ ੨੯॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਮਕਰੰਦ ਬਚਨ ਹੈਂ। ਮਧੁਪ[4] ਸਿੰਘ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਮਨ ਹੈਂ'। ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੌਨਿ। ਕਹਯੋ ਚਹਤਿ ਗੁਰ ਗੁਨ ਸੁਖ ਭੌਨ॥ ੩੦॥ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਿਕਟਿ ਉਚਾਰੇ। 'ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਕੀ ਪੂਰਬ ਕਥਾ। ਹਮਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹੁ ਹੋਈ ਜਥਾ॥੩੧॥ ਕਿਮ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਰਹੇ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਤੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ਸਿੰਘ‡ ਕਿਸ ਭਾਇ। ਕਹਹੁ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਪੁਨ ਉਚਰਹੁ ਇਤਿਹਾਸ ਬਡੇਰਾ'॥ ੩੨॥ ਕਵਿ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਤੇ ਬਾਨੀ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ। ਕੁਛਕ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਹੌਂ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਘਨੇਰਾ॥ ੩੩॥ ਮਨ ਵਾਂਛਤਿ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ। ਸੰਚਤਿ ਪਾਪ[5] ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਖੋਵੈ। ਬਿਮਲ[6] ਮਤੀ ਹੁਇ ਲਹਿ ਸੁਖਧਾਮ। ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਸਿਮਰਨ ਸਤਿਨਾਮ॥ ੩੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਇਤਿਹਾਸ ਕਥਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤਿਯੋ ਅੰਸੂ॥ ੨॥

---

[1]ਪੱਕਾ ਬ੍ਰਿਛ। [2]ਬੜੇ। [3]ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਡੋਨਿਆਂ ਨਾਲ ਪੀਵੀਏ। [4]ਭੌਰੇ। [5]ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਪਾਪ। [6]ਉੱਜਲ।

*ਪਾ:–ਤਰੁ ਮੂਲ ਉਖਾਰਾ।

†ਇਹ ਪਿੰਡ ਰਾਵੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਰੁਖ ਨੂੰ ਹੈ।

‡ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

੩. [ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਸਤਾਮਲਕ[੧] ਸਮਾਨ ਉਰ ਜਿਨ ਕੇ ਦਿਢਿ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ । ਸ੍ਰੀ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਭਏ ਨਮੋ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਪਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਅਵਧਿ ਅਧਾਰਾ[੨] । ਜਿਮ ਸਭਿ ਜਲ ਕੀ ਸਿੰਧੁ ਅਪਾਰਾ । ਮਾਰਤੰਡ[੩] ਜਿਮ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡਹਿ[੪] । ਜਥਾ ਅਖੰਡਲ[੫] ਭੂਤਲ ਖੰਡਹਿ[੬]* ॥੨॥ ਜਥਾ ਛਿਮਾ ਕੀ ਛੌਣੀ[੭] ਅਹੈ । ਬਾਯੂ ਮਹਿਦ ਬੇਗ ਕੀਲ ਹੈ[੮] । ਸਹਨ ਸ਼ੀਲ ਸੌਂਦਰਜ ਸੂਰਤਾ । ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸ਼ਨ ਹੈ ਸਭੈ ਪੂਰਤਾ[੯] ॥੩॥ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[੧੦] ਕੀ ਅਵਧਿ ਮਯੰਕਾ[੧੧] । ਜਥਾ ਦੁਰਗ[੧੨] ਕੀ ਦੀਰਘ ਲੰਕਾ । ਨਾਗਨਿ ਸ਼ੇਸ਼, ਬਾਸ਼ਕੀ ਸਰਪਨਿ[੧੩] । ਤਨ ਹੰ ਤਜਿਨਿ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਅਰਪਨਿ[੧੪] ॥੪॥ ਲਿਖਨਿ ਬਿਖੈ ਜਿਮਿ ਅਵਧਿ ਗਜਾਨਨ[੧੫] । ਜੋਗੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਪੰਚਾਨਨ[੧੬] । ਸੈਨਾਪਤਿ ਕੀ ਅਵਧਿ ਖੜਾਨਨ[੧੭] । ਰਚਨਾ[੧੮] ਰਚਨਨ ਮਹਿਂ ਚਤੁਰਾਨਨ[੧੯] ॥੫॥ ਤਿਮਿ ਬੁੱਢਾਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ । ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਅਧਾਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ । ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਕਹਾਂ ਲੌ ਕਹੀਐ । ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਲਹੀਐ ॥੬॥ ਤਿਨ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਕਹਿਂ–ਭਾਣਾ–। ਜਿਨ ਜਾਨਯੋ ਮੀਠੋ ਗੁਰ ਭਾਣਾ । ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਪੂਰਾ । ਕਾਮਾਦਿਕ ਰਿਪੁ ਹਤੇ ਬਿਸੂਰਾ[੨੦] ॥੭॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਕਹਿਂ–ਸ੍ਰਵਣ[੨੧]–। ਸ੍ਰਵਣ ਸੁਣਯੋ ਜਸੁ ਜਿਹ[੨੨] ਸਮ ਸ੍ਰਵਣ[੨੩] । ਸਤਿਗੁਰ

---

[੧]ਹੱਥ ਤੇ ਧਰੇ ਆਂਵਲੇ ਵਾਂਙੂ । [੨]ਅਵਧੀ=ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ (ਸਿੱਖੀ ਦਾ) ਆਧਾਰ=ਆਸਰਾ । (ਅ) ਭਾਵ ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਹਨ । [੩]ਸੂਰਜ । [੪]ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਤੇਜ (ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੈ) । [੫]ਇੰਦ੍ਰ । [੬]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਖੰਡਹਿ(ਵਢੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਭਾਵ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧੀ) ਹੈ । [੭]ਧਰਤੀ । [੮](ਜਿਵੇਂ) ਮਹਿਦ ਵਾਯੂ (ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਅਨ੍ਹੇਰੀ) ਵੇਗ ਦੀ (ਅਵਧੀ) ਹੈ । [੯]ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਹਨ ਸ਼ੀਲ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸੂਰਮਤਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ (ਅਵਧੀ) ਹੈ । [੧੦]ਠੰਢੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਜਮਾਲ) ਦੀ । [੧੧]ਚੰਦ੍ਰਮਾ । [੧੨]ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ । [੧੩]ਸੱਪਾਂ (ਦੀ ਅਵਧੀ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਤੇ ਬਾਸ਼ਕ ਨਾਗ । (ਅ) ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਾਸ਼ਕ ਨਾਗ ਤੇ ਸੱਪਾਂ (ਦੀ ਅਵਧੀ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ਼ । [੧੪]ਤਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਛੋੜਣ ਵਿਚ ਸਭਿ ਕੁਛ ਅਰਪਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਅਰਪਨ ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੰਤਾ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਹੈ । [੧੫]ਗਣੇਸ਼ । [੧੬]ਜੋਗੀਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ (ਅਵਧੀ) ਸ਼ਿਵਜੀ । [੧੭]ਸ਼ਾਮਕਾਰਤਕ (ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ) । [੧੮]ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । [੧੯]ਬ੍ਰਹਮਾ । [੨੦]ਦੁਖੀ ਕਰਕੇ । [੨੧]'ਸਰਵਣ' ਨਾਮ ਸੀ । [੨੨]ਜਿਸ ਦਾ ਜਸ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ । [੨੩]ਸਰਵਣ (ਭਗਤ ਦੇ) ਵਰਗਾ ।

*ਪਾਃ–ਭੂਤਿ ਅਖੰਡਹਿ ।

ਸਿੱਖੀ ਕਹੁ ਬਡ ਭਾਰਾ। ਸਰਬ ਸਹਾਰਯੋ ਭਾ ਜਗ ਭਾਰਾ ॥੮॥ ਤਿਨ ਕੇ ਉਪਜਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ–ਜਲਾਲ–।ਗੁਰ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਚਢਿ ਲਾਲ[1]।ਬਹੁਸਿੱਖਨ ਕਹੁ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਨਸਿ। ਮਿਲੇ ਪਹੁੰਚ ਨਰ ਮੁਕਤੀ ਕੀਨਸ* ॥੯॥ ਤਿਸਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਕਹਿ–ਝੰਡਾ–। ਜਿਸ ਕੋ ਜਸ ਜਾਹਰ ਜਿਮਿ ਝੰਡਾ[2]। ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਇਕ ਰਸ ਮੈਂ। ਜਿਸ ਕੇ ਨਹੀਂ ਅਨਿਕਤਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਮੈਂ[3] ॥੧੦॥ ਇਨ ਤੇ ਸੁਤ–ਗੁਰਦਿੱਤਾ–ਹੋਵਾ।ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜਿਨਿ ਮਾਰਗ ਜੋਵਾ। ਅੰਤ ਸਮੇ ਪਦ ਪਰਮ ਪਹੂੰਚਾ।ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਮਨ ਰੂਚਾ[4]॥੧੧॥ –ਰਾਮਕੁਇਰ–ਉਪਜਯੋ ਤਿਹ ਨੰਦ[5]।ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੁ ਜੁਗਤਿ ਅਨੰਦ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਸ ਬੇਦ ਬਤਾਵੈ। ਨਿਤਿ ਅਖੰਡ ਤਿਸ ਪਦ ਲਿਵ ਲਾਵੈ॥੧੨॥ਤੁਰੀ ਅਵਸਥਾ[6]ਚਿੱਤ ਅਰੂੜ੍ਹਾ[7]।ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਸਭਿਕਹੁ ਗੂੜ੍ਹਾ[8]। ਬਾਲਕ ਸਮਤਾ ਬੇਦ ਜੁ ਕਹੈ[9]। ਤਿਸ ਮਹਿ ਸਦਾ ਬਰਤਤੋ ਰਹੈ ॥ ੧੩ ॥ ਕੁਛਕ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਹੌਂ ਤਿਸ† ਕੇਰਾ। ਜਥਾ ਸਰੂਪ ਸੁਭਾਉ ਭਲੇਰਾ। ਹੁਤੀ ਥੂਲਤਾ[10] ਤਨ ਸਭਿ ਥਾਨਨ[11]। ਲੰਬੋਦਰ[12] ਲਿਹੁ ਪਰਖ ਗਜਾਨਨ[13] ॥੧੪॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬੋਲਨ ਬਨੈ।ਬੁਰਾ ਕਿ ਭਲਾ ਫੁਰੈ[14] ਤਤਛਿਨੈ। ਇਕਦਿਨ ਇਕ ਰਾਹਕ[15]ਘਰ ਮਾਂਹੀ।ਬਹੁਨਰਕੋ ਭੋਜਨ ਕਿਯ ਖਯਾਹੀ[16] ॥ ੧੫ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੋ ਢਿਗ ਲੇ ਗਏ। ਪਾਇਸ[17] ਸਿਤਾ[18] ਘ੍ਰਿਤ ਇਕ ਮਏ। ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ਥਾਲ ਟਿਕਾਯਵ। ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਸ੍ਵਾਦਲ ਕਰਿ ਕਰਿ ਖਾਯਵ ॥੧੬॥ ਪੁਨਹਿ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਪਾਨੀ। ਰਾਹਕ ਸੋਂ ਤਬਿ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ। 'ਨੀਕੋ ਭੋਜਨ ਕਰਿਕੈ ਲਯਾਇਵ। ਕਾਰਨ ਕਵਨ ? ਸੁ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇਵ' ॥੧੭॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਕਹ੍ਯੋ ਬੁਝਾਈ। 'ਹੁਤੋ ਖਯਾਹ ਭੋਜਨ ਸਮੁਦਾਈ। ਅੱਗ੍ਰ ਆਪ ਕੇ ਪੂਰਬ ਲਯਾਯੋ।ਪਾਇਸ ਸਿਤਾ ਘ੍ਰਿਤਜੋ

---

[1]ਗੂੜ੍ਹਾ। [2]ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਂਙੂ (ਉਜਾਗਰ)। [3]ਦ੍ਰਿਸ਼–ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਾਨਾਪਨ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ, ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ। [4]ਲੱਗਿਆ। [5]ਸਪੁੱਤ੍ਰ। [6]ਚੌਥੀ ਭੂਮਕਾ। [7]ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ। [8]ਗੁੱਝਾ। [9]ਭਾਵ–ਵੇਦ ਤੁਰੀਆ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [10]ਮੋਟਾਈ। [11]ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ। [12]ਲੰਮਾ ਸੀ ਪੇਟ। [13]ਗਨੇਸ਼ (ਵਤ)। [14]ਫੁਰਦਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਸੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। [15]ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ। [16]ਬਰਸੀ ਮੋਏ ਦੀ। [17]ਖੀਰ। [18]ਖੰਡ।

*ਪਾ:–ਲੀਨਸ। †ਪਾ:–ਤਿਨਿ।

ਖਾਯੋ'॥੧੮॥ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਸ੍ਵਾਦ ਹਮਹਿ ਬਹੁ ਲਹ੍ਯੋ। ਯਾਂਤੇ ਖਯਾਹ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਨੀਤ। ਹੋਵਹਿ,ਦੇ ਅਹਾਰ ਸ਼ੁਭ ਹੀਤ' ॥੧੯॥ ਬਾਕ ਬਦਨ ਤੇ ਏਵ ਬਖਾਨਾ।ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨਾ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਰ ਹੁਇ ਏਕ। ਗਮਨੇ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਬਹਿ ਅਨੇਕ ।੨੦। ਪਰ੍ਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਰੌਰਾ ਤਬਿਹੂੰ'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ?' ਮਿਲਿ ਭਾਖੇਂ ਸਭਿ ਹੂੰ। 'ਕੌਨ ਗ੍ਰਾਮ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਕਮਾਯੋ। ਜਿਸਤੇ ਦੁਖਦ ਸਮਾਂ ਅਸ ਆਯੋ' ॥ ੨੧॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਰਾਹਕ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਇਕ ਅਸ ਲਹ੍ਯੋ। ਖਯਾਹ ਭਯੋ ਜਿਸ ਦਯੋਸ ਹਮਾਰੇ। ਕਰਿਕੈ ਪਾਇਸ ਸਿਤਾ ਅਹਾਰੇ ॥੨੨॥ ਨੀਕੇ ਥਾਲ ਬਿਸਾਲ ਪੁਰਾਯੋ[1]। ਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਈ ਕਹੁ ਖ੍ਵਾਯੋ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਮੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੀ[2] ।–ਹੋਵਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਖਯਾਹੀ–॥ ੨੩ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਬਾਕ ਹੇਤੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੇਰਿ[3]। ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ ਲੇਹੁ ਬਰ[4] ਫੇਰ'। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਜਾਨੀ ਜਬਿਹੂੰ। ਭੋਜਨ ਭਲੋ ਬਨਾਯਹੁ ਤਬਿਹੂੰ ॥੨੪॥ ਭਾਉ ਅਧਿਕ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ ਗਏ। ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਬਿਰਾਜਤਿ ਭਏ। ਬਿਨੈ ਠਾਨਿ ਅਚਵਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਨਾਨਾ ਰਸ ਮੈਂ ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਠਾਂਢੇ ਢਿਗ ਰਹੇ।ਅਚਿ[5] ਭੋਜਨ ਭਾਈ ਬਚ ਕਹੇ।'ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰਾ। ਕਰਿ ਅਚਵਾਇਵ[6] ? ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰਾ' ॥੨੬॥ ਰਾਹਕ ਸੁਨਤਿ ਗਿਰਾ ਮੁਖ ਪ੍ਰਾਹੀ। 'ਸ਼ਾਦੀ ਹੁਤੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰ ਅਚਾਵਾ। ਤੁਮਤੇ ਚਾਹਤਿ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵਾ'॥ ੨੭ ॥ ਬਿਹਸ[7] ਕਹ੍ਯੋ ਉੱਤਮ ਬਰ ਤਿਨੈ। 'ਭੋਜਨ ਅਚਰ੍ਯੋ ਸ੍ਵਾਦ ਕੇ ਸਨੈ। ਯਾਂਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਸ਼ਾਦੀ।ਹੁਇ ਆਗੈ ਨਿਤ* ਕਰਹੁ ਅਬਾਦੀ' ॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿਨਿ ਨਮੋ ਕਿਯ ਔਨ[8]। ਮ੍ਰਿਤਕਨਿ ਮਨਹੁ ਅਮੀ ਪਿਯ ਸ਼ੌਨ[9]। ਹਰਖਤਿ ਭਏ ਮ੍ਰਿਤੂ ਡਰੁ ਬੀਤਾ। ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮੁਦ ਚੀਤਾ ॥ ੨੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜੈਸੇ। ਨਿਕਸਹਿ ਫੁਰਹਿ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਤੈਸੇ। ਟਹਿਲ ਕਰਨ ਮਹਿ ਰਾਮਾ ਦਾਸੁ। ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ ਸੁ ਪਾਸ ॥੩੦॥ ਸੰਗਤਿ ਬਡੀ ਭੇਟ ਕਹੁ ਲ੍ਯਾਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਹਿ ਚਰਨ ਮਨਾਵੈ। ਬਾਂਛਤ ਪਾਇ ਕਰਹਿ

[1]ਭਰਿਆ। [2]ਕਹਿਆ ਸੀ। [3]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਕਾਰਨ ਹੈ (ਇਨ੍ਹਾਂ) ਮੌਤਾਂ ਦਾ। [4]ਵਰ। [5]ਛਕਕੇ। [6]ਖੁਲਾਇਆ। [7]ਹੱਸ ਕਰਿਕੇ। [8]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ। [9]ਮਾਨੋਂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੰਨਾਂ (ਨਾਲ) ਪੀਤਾ।

*ਪਾ:–ਅਰੁ।

ਅਰਦਾਸ। ਦਸੌਸ ਪਰਬ[1] ਕੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਪਾਸ ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੋ ਬੁੱਢੇ ਰਮਦਾਸਕੇ[2] ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਦਤਿ[3] ਬਹੁ ਦੇਸ਼। ਤਹਾਂ ਕਰਤਿ ਬਿਸਰਾਮ[4] ਕਹੁ ਤਿਨ ਕਹੁ ਬੰਸ ਅਸ਼ੇਸ਼[5]॥੩੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਪਤਿ ਗੁਰ ਨਾਮ। ਪੂਜਤਿ ਪਾਵਨ ਪੂਜਤਿ ਕਾਮ[6]। ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਨ ਹੀ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਲੇਹਿੰ ਦਾਸ ਸਭਿ ਕਾਰ ਚਲਾਵੈਂ॥੩੩॥ ਕਾਜ ਕਦਾਚਿਤ ਕੋ ਇਕ ਪੂਛੇ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਕਹੈਂ ਉਰ ਸੂਛੇ[7]। ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਗਤ ਦਿਸ਼ ਕਬਹੁੰ ਕਿ ਆਵੈ। ਨਤੁ[8] ਅੱਦ੍ਵੈਤ[9] ਬਿਖੈ ਲਿਵ ਲਾਵੈਂ॥੩੪॥ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਖੰਡ ਰਾਤਿ ਦਿਨ ਏਕ। ਅਚਲ ਗਯਾਨ ਮਹਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ[10]। ਜਬਿ ਭੋਜਨ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਲਾਗੈਂ। ਜਾਵਦ ਥਾਲ ਧਰਯੋ ਰਹਿ ਆਗੈ॥੩੫॥ ਤਾਵਦ ਅਚਯੋ ਜਾਹਿੰ ਪੁਨਿ ਕਹੈਂ। 'ਭੋ ਰਾਮਾ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਥਲ ਅਹੈਂ। ਆਵਹੁ ਪਾਸ ਪਰਖ ਕਰਿ ਕਹੋ। ਅਚਹਿ ਅਹਾਰ ਜੁ ਨਿਤ ਤੂੰ ਲਹੋ[11] ॥ ੩੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਰਮਦਾਸ ਕੇ ਪਿਖਹੁ ਕਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਨਾਂਹਿ?'। ਸੁਨਿ ਰਾਮਾ ਸੇਵਕ ਤਬੈ ਹੇਰਹਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਪਾਹਿ ॥ ੩੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਊਪਰ ਉਦਰ ਹਾਥ ਕਹੁ ਫੇਰਹਿ। ਨਿਤ ਸਮ ਊਚੋ ਹੋਵਤਿ ਹੇਰਹਿ। ਕਹੈ ਬੰਦਿ ਕਰ:- 'ਤ੍ਰਿਪਤੇ[12] ਅਬੈ। ਨਿਤਿ ਸਮ ਭੋਜਨ ਕੀਨਸਿ ਸਬੈ' ॥੩੮॥ ਪੁਨ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰਹਿੰ ਕਰ ਧੋਇ। ਪਰਮਹੰਸ ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਹਿੰ ਸੋਇ। ਕਬਿ ਤਨ ਸੁਧਿ[13], ਕਬਹੂ ਨਹਿੰ ਹੋਇ। ਬੋਲਹਿੰ ਕਬਹਿ ਬੁਲਾਏ ਕੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਕਬਹੂੰ ਬਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਤਿ ਦਾਸ। ਊਪਰ ਕੋ ਪਹਿਰਾਇ ਸੁ ਪਾਸ। ਅੰਤਰ ਮੁਖੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਨਿਤ ਰਾਖੈਂ। ਬੋਲਤਿ ਜਬਿ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਭਾਖੈਂ ॥੪੦॥ ਦੀਰਘ ਕੇਸ ਭੌਂਹ[14] ਦੁਹ ਕੇਰੇ। ਦੀਰਘ ਪਲਕਹਿੰ ਕਬਹਿ ਉਘੇਰੇਂ[15]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ[16] ਰਹਤਿ ਬਿਲੋਚਨ। ਕਰਹਿੰ ਦਾਸ ਕੀ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[17] ॥੪੧॥ ਦਾਸ ਲਖਹਿੰ ਨਿਤਿ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਸਦਾ ਕਰਾਵਹਿੰ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਆਮਦ ਖਰਚ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰੈਂ। ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਨਿਜ ਇੱਛ ਬਿਚਰੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਿਯੋ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

---

[1]ਤਿਉਹਾਰ। [2]ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਦਾ ਰਮਦਾਸ ਕੇ ਪਿੰਡ ਹੈ। [3]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਵਸਦੇ ਹਨ। [5]ਸਾਰੀ ਉਲਾਦ। [6]ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [7]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਿਤ। [8]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [9]ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦੇ ਲੀਨ ਹੋਏ ਰਹਿਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ। [10]ਗਿਆਨ ਸਮੁੰਦ੍ਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਅਚੱਲ। [11]ਤੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ। [12]ਰੱਜ ਗਏ ਹੋ। [13]ਤਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਵੇ। [14]ਲੰਬੇ ਵਾਲ ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ। [15]ਕਦੇ ਕਦੇ ਖੋਲਣ। [16]ਬੰਦ। [17]ਨਾਸ਼।

੪. [ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਖੰਡ ਰਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ । ਆਇ ਕਦਾਚਿਤ ਜਗਤ ਦਿਸ਼ ਰਹਤਿ ਦਾਸ ਬਹੁ ਪਾਹਿ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਏਕ ਸਮੈ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਸੈਨਾ। ਆਇ ਪਰੀ ਲੂਟਨ ਕਹੁ ਐਨਾ[1] । ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬਾਸਨ[2] ਭਾਰੇ। ਤੁਰੰਗ,ਧੇਨੁ[3],ਮਹਿਖੀ[4] ਗਨ ਸਾਰੇ ॥੨॥ ਦੇਗ,ਕਰਾਹੇ*,ਬਡ ਬਰਟੋਹੇ[5]। ਅੰਨ[6] ਬਹੁਤ ਸਭਿ ਲੀਨਸਿ ਖੋਹੇ। ਦਾਸ ਉਪਾਇ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਰਹੇ।'ਕਰੋਂ ਜਬਰੀ ਤੁਮ ਠਾਨਤਿ ਅਹੇ'॥੩॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹੇ ਨ ਮਾਨੀ ਕਾਹੂ। ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਸਭਿ ਵਥੁ† ਘਰ ਮਾਂਹੂ। ਬੈਠੇ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜਹਿਂ ਭਾਈ। ਜਾਇ ਨਿਕਟਿ ਸੁਧਿ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਈ ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਛੁ ਨ ਆਨੈ। ਨਹਿਂ ਦਾਸਨ ਸੋਂ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੋ ਧਨ ਗਯੋ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਨਹੀਂ ਪਦਾਰਥ ਰਹ੍ਯੋ॥੫॥ ਲੇਕਰਿ ਸਕਲ ਤੁਰਕ ਕੀ ਸੈਨਾ। ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੀ ਅਪਨੇ ਐਨਾ[1] । ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਸੂਬਾ ਇਕ ਹੁਤੋ। ਸੋ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਇਨ ਮਤੋ[7] ॥ ੬ ॥ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਪਛਾਨਹਿ ਸੋਇ। ਸੁਖ ਦੁਖ ਮੈਂ ਇਕ ਰਸ ਨਿਤਿ ਹੋਇ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿਂ ਜਿਨਕੇ ਲੇਸ਼। ਇਨ ਕਉ ਲਖਹਿ ਮਹਾਂ ਦਰਵੇਸ਼ ॥ ੭ ॥ ਇਹ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ ਤਿਸਕੇ ਪਾਸਿ ।–ਲਿਯੋ ਲੂਟਿ ਰਮਦਾਸ ਅਵਾਸ[8]–। ਤਤਛਿਨ ਅਸੁ ਅਰੂੜ੍ਹ ਕਰਿ ਆਵਾ[9] । ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਤੂਰਨ ਹੀ ਧਾਵਾ ॥੮॥ ਕੁਛਕ ਸੈਨ ਆਈ ਜਿਹ ਸਾਥ । ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਾਥ[10]। ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਗ੍ਰਾਮ। ਨਗਨ ਪੈਰ ਹੁਇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਧਾਮ ॥ ੯ ॥ ਬੈਠੇ ਰਾਮਕੁਇਰ ਢਿਗ ਗਯੋ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਬਹੁ ਭਯੋ । ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰ ਸੰਗ[11]। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਤ੍ਰਸਤਿ[12] ਮਨ ਭੰਗ[13] ॥ ੧੦ ॥–ਮੁਖ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਹਿਂ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ–। ਖਰਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਡਰ ਧਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਰਹੇ ਸੋ ਬੈਸੇ। ਤਿਸਕੋ ਬਾਕ ਨ ਭਾਖ੍ਯੋ ਕੈਸੇ ॥ ੧੧ ॥ ਜਬਹਿ ਖਾਨ ਜਾਨੀ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ।–ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਇ ਬੋਲਹਿਂ ਨਾਂਹਿ–। ਬਹੁਤ ਦੀਨਤਾ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ। 'ਮੋਹਿ ਬਿਖ਼ਬਰੀ ਤੇ

---

[1]ਘਰ। [2]ਬਰਤਨ। [3]ਘੋੜੇ, ਗਊਆਂ। [4]ਮੱਝੀਆਂ। [5]ਵਲਟੋਹੇ। [6]ਅਨਾਜ । [7]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ। [8]ਰਮਦਾਸ ਕਿਆਂ ਦੇ ਘਰ। (ਅ) ਰਮਦਾਸ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਘਰ। [9]ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਆਇਆ। [10]ਵਾਰਤਾ। [11]ਕਰਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। [12]ਡਰਦਿਆਂ। [13]ਢੱਠੇ ਮਨ।

*ਪਾ:—ਕਰਨ ਕੇ। †ਪਾ:—ਵਸਤੂ।

ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੀ[1] ॥ ੧੨॥ ਭਈ ਅਵੱਗਯਾ ਅਧਿਕ ਤੁਮਾਰੀ। ਤੁਰਕ ਅਜਾਨ ਨ ਕੀਨਿ ਚਿਨਾਰੀ[2]। ਮਿਲਿ ਮੂਰਖ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਆਇ। ਜਿਨਹੁਂ ਅਖਾਜ ਖਾਜ ਲਖਿ ਪਾਇ ॥੧੩॥ ਲੂਟੇ ਗ੍ਰਾਮ ਰੁ ਧਾਮ[3] ਤੁਮਾਰੇ। ਸਭਿ ਸਜਾਇ ਕੇ ਉਚਿਤ ਬਿਚਾਰੇ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿਕੈ ਫੁਰਮਾਵਹੁ। ਗਈ ਵਸਤੁ ਜੋ ਸਗਲ ਬਤਾਵਹੁ ॥ ੧੪ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੈਦ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਲੇਵੌਂ। ਜੋ ਕੁਛ ਗਈ ਕਹਹੁ ਸੋ ਦੇਵੌਂ। ਆਪਨੀ ਸ਼ਰਨਿ ਪਰਯੋ ਮੁਝ ਜਾਨਿ। ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ ਅਪਰਾਧ ਮਹਾਨ' ॥ ੧੫॥ ਸੁਨੇ ਖਾਨ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁ ਕਾਨਿ। ਦੀਨ ਮਨਾ[4] ਜਯੋਂ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। ਊਚੋ ਮੁਖ ਕਰਿ ਨੈਨ ਉਘਾਰੇ। ਪਿਖੇ ਤੁਰਕ ਗਨ ਖਰੇ ਅਗਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗਨਿ ਬਾਹਰ। ਉਠਤਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿਯਤਿ ਗਨ ਜ਼ਾਹਰ। ਖਾਨ ਦਿਸ਼ਾ ਅਵਲੋਕਨ ਕੀਨ। ਬੋਲਯੋ ਰਾਮ-ਕੁਇਰ ਪਰਬੀਨ ॥ ੧੭ ॥ 'ਹਮਰੋ ਕਛੂ ਨ ਕਿਤ ਤੇ ਗਯੋ। ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਬੂਝਤਿ ਕਹਾ ਭਯੋ'। ਗ੍ਯਾਨ ਅਰੂਢ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਪੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਲਵ-ਪੁਰਿ ਪਤਿ ਖਾਨ[5] ॥੧੮॥ 'ਤੁਰਕ ਸੈਨ ਜਬਿ ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਵਸਤੁ ਤੁਮਾਰ ਲੁਟੀ ਸਮੁਦਾਈ। ਸੋ ਸਗਰੀ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਤਿਨ ਤੇ ਲੈ ਦੇਵੌਂ ਪਹੁੰਚਾਇ ॥੧੯॥ ਰਾਵਰਿ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਅਨਜਾਨਿ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਮੂਢ ਮਹਾਨ'। ਭਨਤਿ ਖਾਨ ਕੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੈਨ। ਬਾਜਨ[6] ਕੀ ਦਿਸ ਥੇ ਤਬ ਨੈਨ ॥ ੨੦ ॥ ਤਿਨ ਕਹੁ ਦੇਖਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਮਰੇ ਬਾਜ਼ ਹੁਤੇ ਇਸ ਥਾਨਾ। ਲੇ ਗਮਨਤਿ[7] ਨਿਤਿ ਬ੍ਰਿੱਤ ਅਖੇਰੀ[8]। ਇਨਕੀ ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਲਮੇਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਆਡੇ[9] ਇਨ ਬੈਠਨਿ ਕੇ ਜੋਇ। ਸੋ ਲੁਟਿ ਗਏ ਨ ਦਿਖਿਯਤਿ ਕੋਇ। ਆਡੇ ਡੋਰਾਂ ਦੇਹੁ ਮੰਗਾਇ। ਜੇ ਤੁਮਰੇ ਕਹਿਬੇ ਮਹਿਂ ਆਇ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਬਿਗਸਯੋ ਬਿਸਮਾਯੋ।-ਦੇਖਹੁ ਕਸ[10] ਮਨ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਲਯਾਯੋ। ਲਾਖਹੁਂ ਕਾ ਧਨ ਘਰ ਤੇ ਗਯੋ। ਰਿਦੇ ਬਿਕਾਰ ਨ ਤਿਸ ਤੇ ਭਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗਾਰੀ ਜੋ ਨਹਿਂ ਪਾਈ। ਸੋ ਲੁਟਿ ਗਈ ਰਿਦੇ ਇਮਿ ਆਈ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ। ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸਮਾਨਿ[11] ਮਹਿਦ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ-॥ ੨੪ ॥ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਜਾਨਿ

[1]ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ)। [2]ਪਛਾਣ। [3]ਪਿੰਡ ਤੇ ਘਰ (ਗ੍ਰਾਮ-ਅਰੁ-ਧਾਮ)। [4]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨਾਲ। [5]ਸੂਬਾ। [6]ਬਾਜ਼ ਨਾਮੇ ਪੰਛੀ। [7]ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। [8]ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ। [9](ਬਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੇ) ਅੱਡੇ। [10]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ। [11]ਇਕ ਤੁੱਲ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ।

ਕਰਿ ਖਾਨ। ਬੰਦਿ ਪਾਨ ਜੁਗ[੧]*ਕਰਤਿ ਬਖਾਨਾ।'ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਮੁਝ ਸਾਥ ਚਲੀਜੈ। ਲਵਪੁਰਿ[੨] ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸੀਜੈ ॥ ੨੫ ॥ ਜਬਿ ਇੱਛਾ ਪੁਨਿ ਹੁਇ ਹਟਿ ਆਵਹੁ। ਕਦਮ ਆਪਨੇ ਮੁਝ ਘਰ ਪਾਵਹੁ'। ਇੱਤਯਾ-ਦਿਕ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰਿ। ਲੇ ਸੰਗ ਚਲਯੋ ਹੋਇ ਅਸਵਾਰ ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਨ ਲਗਾਮ ਅਸੁ ਬਲੀ ਪਰ ਰਾਮਕੁਇਰ ਆਰੂੜ੍ਹ। ਇਕ ਦਿਸ਼ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁ ਚਰਨ ਬੈਠਯੋ ਜਿਸ ਮਤਿ ਗੂੜ੍ਹ ॥ ੨੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੇਖਿ ਤੁਰਕ ਗਨ ਬਿਸਮੈ ਭਏ। ਇਕ ਦਿਸ਼ ਚਰਨ ਅਡੁਲ[੩]ਗਤਿ[੪]ਲਏ। ਰਾਮਾ-ਦਾਸ ਸਾਥ ਤਬਿ ਖਾਨ। ਬੂਝਨ ਲਾਗਯੋ ਮਨ ਹੈਰਾਨ ॥ ੨੮ ॥ 'ਕਿਮ ਅਰੂਢ[੫] ਇਹ ਭਏ ਤੁਰੰਗ[੬]। ਗਿਰ ਨ ਪਰਹਿਂ ਹੁਇ ਭੰਗ ਨ ਅੰਗ[੭]। ਨਹਿਂ ਲਗਾਮ ਮੁਖ ਦੀਨਸਿ ਯਾਹੂ[੮]। ਦਿਖਿਯਤਿ ਬਲੀ ਮਹਾਂ ਇਹ ਬਾਹੂ[੯]' ॥ ੨੯ ॥ ਤਬਿ ਰਾਮੇ ਨੇ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। 'ਇਹ ਨਿਤਿ ਐਸੇ ਕਰਤਿ ਚਢਾਈ। ਬਿਨਾ ਲਗਾਮ ਭਜਾਵਹਿ ਘੋਰਾ[੯]। ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਹੁੰ ਓਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਜਾਂਘ ਕਬਹਿਂ ਲਟਕੰਤੇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਕ ਦਿਸ਼ ਚਰਨ ਕਰੰਤੇ'। ਬਿਸਮਹਿ ਖਾਨ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੇ। ਉਰ ਮਹਿਂ ਸੰਸੇ ਰਹਯੋ ਬਿਚਰਿ ਕੇ ॥ ੩੧ ॥ ਤਿਮਹੀ ਚਢੇ ਆਇ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ।ਡੇਰਾ ਦੀਨਸਿ ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਮੈਂ। ਸਰਵ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਾਈ। ਲੁਟੀ ਵਸਤੁ ਜੋ ਸਭਿ ਫਿਰਵਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਗਈ ਸਹੀ ਕਰਿ[੧੦] ਸਾਰੀ। ਲਈ ਮੰਗਾਇ ਖਾਨ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਸੋ ਦਈ ਪੁਚਾਇ। ਅਪਰਾਧਨਿ ਕੋ[੧੧] ਦਈ ਸਜਾਇ ॥੩੩॥ ਹਿਤ ਪਰਖਨ[੧੨] ਕੇ ਪੁਨਿ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ। ਖਾਨ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਮਾਨ ਬਿਨਾਨੀ[੧੩]। ਇਕ ਬੜਵਾ[੧੪] ਤਿਹ ਖਰੀ ਤਬੇਲੇ। ਜਿਸ ਪਰ ਚੜ੍ਹਨੋ ਅਧਿਕ ਦੁਹੇਲੇ ॥ ੩੪ ॥ ਅਤਿ ਅਰੀਅਲ[੧੫] ਨਹਿਂ ਚਲਹਿ ਅਗਾਰੇ। ਹਤੇ ਕਸਾ ਬਹੁ ਪੁਸ਼ਤ ਨਿਕਾਰੇ[੧੬]। ਚਰਖੀ ਫਿਰਿ

[੧]ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜਕੇ। [੨]ਲਾਹੌਰ। [੩]ਅਡੋਲ। [੪]ਚਾਲ। [੫]ਅਸਵਾਰ। [੬]ਘੋੜੇ ਤੇ। [੭]ਟੁੱਟੇ ਨਾ ਕੋਈ ਅੰਗ। [੮]ਜਿਸ ਦੇ। [੯]ਘੋੜਾ। [ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ—ਬਾਹ=ਘੋੜਾ]। [੧੦]ਪਛਾਣਕੇ। [੧੧]ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ। [੧੨]ਪਰੀਖਯਾ ਕਰਨ ਲਈ। [੧੩]ਮਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [੧੪]ਘੋੜੀ। [੧੫]ਅੜੀਅਲ=ਉਹ ਘੋੜਾ ਜੋ ਇਕ ਥਾਂ ਅੜ ਖੜੋਵੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਨਾ ਟੁਰੇ।

[੧੬]ਹਤੇ ਕਸਾ= } ਪੁਸ਼ਤ ਨਿਕਾਲਨਾਂ= } ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਰਾਨ ਨਾਲ ਦਬਾ ਕੇ ਜਾਂ ਹੱਥ ਕੱਸ ਕੇ ਅੱਗੀ ਭਜਾਇਆਂ, (ਹਤੇ=) ਅਜ਼ਬ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪੁਸ਼ਤ ਨਿਕਾਲਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਪਿਛਲੀਆਂ ਪੈਰਾਂ ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਹਵਾ ਵਿਚ ਦੁਲੱਤੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਕਰ।

ਗੇਰਹਿ[੧] ਅਸਵਾਰ। ਫਾਂਧਤਿ ਬੱਕ੍ਰ[੨]ਨ ਦੇਹਿ ਸੰਭਾਰ ॥੩੫॥ ਭਾਜ ਚਲਹਿ ਤਬ ਅਟਕਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਮੁਹਿਤਾਲੀ[੩] ਬਹੁ ਐਬਨ ਮਾਂਹੀ। ਖਾਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਸੋ ਮੰਗਵਾਈ। ਅਰਪੀ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੇ ਤਾਈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ । 'ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ ਬੜਵਾ ਆਨੀ। ਇਸ ਪਰ ਆਪ ਅਰੂਢਨ ਹੋਵਹੁ। ਫਿਰਹੁ, ਅਖੇਰ ਚਲਹੁ ਮਗ, ਜੋਵਹੁ[੪] ॥ ੩੭ ॥ ਐਸੀ ਰੀਤਿ ਭਾਵਨਾ ਮੇਰੀ। ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਚਢਿ ਕਰਿ ਇਕ ਬੇਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹੁ ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਸੈਲ। ਪੁਨ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਗਮਹੁ ਸਭਿ ਗੈਲ[੫] ॥ ੩੮ ॥ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਦਿਨ ਸਾਰੇ। ਉਤਰੋ ਸੋਧਨਾ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ ਦੀਨਿ । ਕਿਤਿਕ ਦਰਬ ਅਰੁ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ ॥ ੩੯ ॥ ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਤੇ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕਰੇ[੬]। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਅਚਰਜ ਉਰ ਧਰੇ। ਤਿਸ ਬੜਵਾ ਕਉ ਤਬਿਹੀ ਲਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਜਿਸੀ ਪਰ ਪਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਗਹਿ ਲਗਾਮ ਤਤਕਾਲ ਉਤਾਰਾ[੭]। ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਕੁਇਰ ਅਸਵਾਰਾ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸੋ ਗਮਨਾਈ[੮]। ਚਲੀ ਬੀਥਕਾਂ[੯] ਮਨਹੁ ਪਢਾਈ[੧੦] ॥ ੪੧ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਜੋ ਨਹਿਂ ਚਾਲਤਿ । ਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਇ ਸੋ ਡਾਲਤਿ[੧੧]। ਇਕ ਦਿਸ਼ ਦੋਨਹੁ ਚਰਨ ਕਰੇ ਹੈਂ । ਹੇਰਤਿ ਪੁਰਿ ਨਰ* ਹਰਖ ਭਰੇ ਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਗਰੀ ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਆਇ। ਜਹਾਂ ਖਾਨ ਕੇ ਸਦਨ ਸੁਹਾਇ। ਮਹਾਂ ਸਮ੍ਰਿੱਧ[੧੨] ਨਗਰ ਮਹਿ ਪੂਰੀ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਰਚਨਾ ਰੂਰੀ ॥੪੩॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਨਰਨਿ ਭੀਰ ਸਮੁਦਾਇ । ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਹਰਿਖਾਇ । ਪੁਨਹਿ ਖਾਨ ਨਿਜ ਬੈਠਕ ਮਾਂਹਿ। ਲੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨੋ ਉਤੰਗ ਬਡ ਜਾਂਹਿ[੧੩] ॥ ੪੪॥ ਊਚਹਿ ਖਰੇ ਹੋਇ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਨਿਜ ਘਰੁ ਅਰੁ ਸਭਿ ਨਗਰ ਸੁਹਾਯੋ। ਸਭਿਨਿ

---

[੧]ਚਰਖੀ ਫਿਰ=ਵਾਗ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਇਕੋ ਥਾਂ ਚਕਰ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਡੇਗਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਨੀ। [੨]ਫਾਂਧਤਿ ਬੱਕ੍ਰ=ਚਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਚਾਨਕ ਸੱਜੇ ਯਾ ਖੱਬੇ ਨੂੰ ਟੇਢ ਦੇਕੇ ਕੁੱਦ ਜਾਣਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਵਾਰ ਆਸਨ ਉਖੜਕੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [੩]ਆਪ ਮੁਹਾਰੀ, ਮੂੰਹ ਜ਼ੋਰ। [੪]ਭਾਵ (ਇਸਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ) ਫਿਰੋ=ਸੈਰ ਕਰੋ, (ਅਖੇਰ ਚਲਹੁ=)ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਓ, (ਚਲਹੁ ਮਗ=) ਸਫਰ ਕਰੋ, (ਇਉਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜੋਵੋ=) ਦੇਖੋ, ਪਰਖੋ। [੫]ਸਾਰਾ ਰਸਤਾ । [੬]ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ। [੭]ਲਗਾਮ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀ। [੮]ਚਲੀ। [੯]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ। [੧੦]ਮਾਨੋ ਸਿਖਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। [੧੧](ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ) ਇੱਛਾ ਮੁਜਬ ਪੈਰ ਨੂੰ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ। [੧੨]ਸਮੱਗ੍ਰੀ। [੧੩]ਉੱਚੀ ਸੀ ਜੋ ਬੜੀ।

*ਪਾ:-ਪੁਰ ਕੇ।

ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ॥ ੪੫॥
ਦੋਹਰਾ॥'ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ! ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰਯੋ ਲੂਟ। ਵਸਤੁ ਖਸੋਟੀ ਸਭਿਨਿ ਤੇ, ਗਨ ਮਨੁਜਨ[1] ਕਹੁ ਕੂਟ॥ ੪੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੋ ਸਗਰੀ ਤੁਮ ਨੇ ਫਿਰਵਾਈ[2]। ਹਮਰੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਹਿ ਪੁਨਿ ਆਈ। ਤੁਮਰੋ ਨਗਰ ਜੁ ਬਸਹਿ ਬਿਲੰਦ। ਅਰ ਊਚੇ ਘਰ ਸੈਲ ਮਨਿੰਦ[3] ॥੪੭॥ ਇਹ ਜਬਿ ਲੂਟੇ ਜਾਹਿਂ ਉਜਾਰੇ। ਕੌਨ ਫਿਰਾਵਹਿ ਵਸਤੁ ਸਾਰੇ? ਕਰਹਿ ਕੌਨ ਇਨ ਕੀ ਰਖਵਾਰੀ? ਕਹਾਂ ਬਸਹਿ ਇਹੁ ਨਗਰੀ ਸਾਰੀ?'॥੪੮॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਕਹਿ'ਇਹ ਕਨਾ ਆਪ? ਦੇਤਿ ਮੋਹਿ ਅਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ'। [4]"ਹਮ ਤੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬੂਝੋ[5]? ਤੁਮ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਕੁਤੋ ਇਹ ਸੂਝੇ॥੪੯॥—ਮਹਾਂ ਨਗਰ ਇਹ ਉਜਰੈ ਸਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਬਸਹਿ—,ਹਮ ਏਵ ਉਚਾਰਾ। ਹਮਰੀ ਵਸਤੁ ਤੁਮਹਿਂ ਫਿਰਵਾਈ। ਤੁਮਰੀ ਲੁਟੇ ਕਹਾਂ ਕਰ ਆਈ[6]" ॥ ੫੦॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਪੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹਿਓ*। ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੇ ਉਰ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਕਹਿਓ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਅਰੂਢਨ ਭਏ। ਪਹੁੰਚਨ ਹਿਤ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਧਏ॥੫੧॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਲੇ ਸੇਵਕ ਤੁਰੇ। ਕਹਯੋ ਖਾਨ ਨੇ'ਰਹੀਅਹਿ ਸੰਗ। ਬੜਵਾ[7] ਤੇਜ ਕੁਚਲਨਿ[8] ਕੁਢੰਗ'॥ ੫੨॥ ਤਿਨ ਪੀਛੈ ਅਪਨੇ ਜਨੁ ਕੇਈ। ਪਠਿਬੋ ਕਰੇ[9] ਕਹਯੋ ਸੰਗ ਤੇਈ। 'ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੁਮ ਦੇਖਤਿ ਜਾਓ। ਗਿਰਹਿਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਖ਼ਬਰ ਸਭਿ ਲਯਾਓ' ॥ ੫੩॥ ਜਬ ਲਗਾਮ ਬਿਨ ਚਢਿ ਕਰ ਚਾਲੇ। ਅਚਰਜ ਮਾਨਯੋ ਖਾਨ ਬਿਸਾਲੇ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਘਰ ਕੋ ਗਯੋ। ਸ਼ਰਧਾ ਦ੍ਰਿਢ ਠਾਨਤਿ ਸੁਖ ਲਯੋ॥੫੪॥ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਮਗ ਪਰੇ। ਚਲਹਿ ਤੁਰੰਗਨਿ[10] ਹੁਇ ਅਨੁਸਰੇ[11]। ਜਥਾ ਚਲਾਵਨਿ ਮਨਮਹਿ ਠਾਨੈ। ਸੁਖਦਾ ਗਮਨਹਿ[12] ਤਥਾ ਮਹਾਨੈ।੫੫। ਪਠੇ ਖਾਨ ਜਨ ਦੇਖਨ ਜੇਈ। ਚਿਤ ਪਹਿਚਾਨਤਿ ਭੇ ਬਿਧਿ ਤੇਈ। ਸਭਿਨਿ ਦੇਖਿਤੇ ਤਬਹਿ ਭਜਾਈ। ਪੌਨ ਗੌਨ ਕੋ ਕਰਿ ਪਿਛਵਾਈ[13]॥੫੬॥ ਜਾਤਿ ਗਰਦ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਿਈ। ਨਹਿ ਬੜਵਾ ਕੋ ਅੰਗ ਨਿਹਰਿਈ। ਅਧਿਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਰਿ ਇਮ ਦੌਰੀ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਮਤਿ ਭਈ ਬੌਰੀ॥

[1]ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ। [2]ਮੋੜਕੇ ਲੈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। [3]ਪਰਬਤ ਵਰਗੇ। [4]ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਬੋਲੇ। [5]ਪੁਛਿਆ। [6]ਕਿਵੇਂ (ਤੈਨੂੰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। [7]ਘੋੜੀ। [8]ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀ। [9]ਭੇਜੇ। [10]ਘੋੜੀ। [11]ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਕੇ। [12]ਸੁਖ ਨਾਲ ਟੁਰਦੀ ਹੈ। [13]ਵਾਯੂ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਗਈ। *ਪਾ:—ਗਯੋ।

੫੭॥ ਪਹੁੰਚੇ ਕੇਤੀ ਦੂਰ, ਟਿਕਾਈ[1]। ਪੁਨ ਨਰ ਗਨ ਕਹੁ ਸੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਈ। ਇਕ ਦਿਸ਼ ਚਰਨ ਕਿਏ ਅਸਵਾਰੀ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਭਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ ॥ ੫੮॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਮਾਰਗ ਸਾਰੇ। ਉਲੰਘਿ ਪਹੁੰਚਿ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੇ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਅਪਨੇ ਘਰ ਰਹੇ। ਦੇਸ਼ ਅਨਿਕ ਮਾਨਤਿ ਜਿਮ ਅਹੇ ॥੫੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਕੁਇਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ॥ ੪ ॥ ੫. [ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਮੁੱਢ ਕਿਵੇਂ ਬੱਝਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਭਾ ਫਿਰ ਦਸਮੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ। ਬਹੁਤ ਬਾਰਤਾ ਤਬਿ ਕਰੀ ਆਗੈ ਸੁਨੀਐ ਤਾਂਹਿ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਇਸਕੀ ਕਹੀ ਕਿਤਿਕ ਗੁਰ ਕਥਾ। ਸਰਬ ਸੁਨਾਵੋਂ ਮਮ ਮਤਿ ਜਥਾ[2]। ਮੰਨੀ ਸਿੰਘ ਭੁਏ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਤਿਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਜੁ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ॥੨॥ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਖੈ ਮੈ ਕਹੌਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਜਹਾਂ ਤੇ ਲਹੌਂ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਕਰੋਂ ਬਟੋਰਨ[3] ਸਾਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਸੁਨੀ ਸਿੱਖਨ ਮੁਖ ਦ੍ਵਾਰੇ॥੩॥ ਸੋ ਸਭਿ ਇਸ ਮੈ ਲਿਖੌਂ ਬਨਾਈ। ਛੰਦ ਬੰਦ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰਤਾਈ। ਕਿਤ ਕਿਤ ਅਪਰ[4] ਥਾਨ ਗੁਰ ਕਥਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਰਚੋਂ ਦੇਖਿ ਹੌਂ ਜਥਾ॥੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ ਜਗਤ ਮਹਿਂ। ਰਲ ਮਿਲਿ ਰਹਯੋ ਇਕ ਥਲ[5] ਸਭਿ ਨਹਿਂ । ਜਿਮ ਸਿਕਤਾ[6] ਮਹਿਂ ਕੰਚਨ[7] ਮਿਲੈ। ਬੀਨ[8] ਡਾਂਵਲਾ[9] ਲੇ ਛਿਹ ਭਲੈ ॥੫॥ ਤਥਾ ਜਗਤ ਤੇ ਮੈਂ ਚੁਨਿ ਲੇਊਂ। ਕਥਾ ਸਮਸਤ[10] ਸੁ ਲਿਖ ਕਰਿ ਦੇਊਂ। ਬਾਨੀ ਸਫਲ ਕਰਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਕਰਿ ਹੌਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰਨ ॥੬॥ ਜਿਮ ਦਧਿ[11] ਬਿਖੈ ਘ੍ਰਿੱਤ ਮਿਲ ਰਹੈ। ਕਰਹਿ ਮਥਨ[12] ਨੀਕੇ ਸੁਭ ਲਹੈ। ਤਿਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕਰ ਬਾਦ ਬਿਬਾਦੂ[13]। ਗੁਰ ਜਸੁ ਸੰਚੌਂ[14] ਦੇ ਅਹਿਲਾਦੂ[15] ॥ ੭ ॥ ਜਥਾ ਉਦਧਿ ਮਥਿ[16] ਰਤਨ ਨਿਕਾਸੇ। ਵਹਿਰ ਭਏ ਜਗ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਤਿਮਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਨਿਕਾਸ਼ੌਂ।ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਇਕ ਥਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੌਂ ॥ ੮ ॥ ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਥਾ। ਛੰਦਨ ਬਿਖੈ ਰਚੀ ਮਤਿ ਜਥਾ*। ਰਹਯੋ ਚਾਹਿਤੋ†ਗੁਰਨਿ[17] ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ ਤਿਸਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤ ॥੯ ॥

[1](ਘੋੜੀ) ਖੜੀ ਕੀਤੀ। [2]ਜੈਸੀ ਹੈ। [3]ਇਕੱਤ੍ਰ। [4]ਹੋਰ। [5]ਇਕ ਥਾਂ। [6]ਰੇਤਾ। [7]ਸੋਨਾ। [8]ਚੁਣ। [9]ਨਿਆਰੀਆ। [10]ਸਾਰੀ। [11]ਦਹੀਂ। [12]ਰਿੜਕਣ ਨਾਲ । [13]ਭਾਵ, ਵਾਦ=ਗੁਰਜਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਵਰਣਨ, ਤੇ ਵਿਵਾਦ=ਵਿਰੋਧੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਯੁਕਤੀ ਸਹਿਤ ਖੰਡਨ। [14]ਕੱਠਾ ਕਰਾਂਗਾ। [15]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਗੁਰੂ ਜਸ)। [16]ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕ ਕੇ। [17]ਭਾਵ ਬਾਕੀ ਨਵਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ।*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਿ ਕਿਤਿ ਕਿਤਿ ਰਹੇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਜਸੁ ਰਚਿਬੋ ਚਹੇ। ਕਰਮ ਕਾਲ[2] ਤੇ ਕੈਂਬਲ ਆਇ। ਥਿਤ ਹੁਇ ਜਪੁਜੀ ਅਰਥ ਬਨਾਇ॥ ੧੦॥ ਪੁਨਿ ਸੰਜੋਗ ਹੋਇ ਅਸ ਗਯੋ। ਰਾਮ ਚਰਿਤ ਕੋ ਮਨ ਹੁਲਸਯੋ। ਬਾਲਮੀਕ ਕ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਜਬਿ। ਛੰਦਨਿ ਬਿਖੇ ਰਚੀ ਤਬ ਹਮ ਸਬਿ॥ ੧੧॥ ਰਾਮ ਕਥਾ ਪਾਵਨ ਬਿਸਤਾਰੀ[3]। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਉਤਾਰੀ‡। ਸੁੰਦਰ ਬਨ੍ਯੋ ਰਮਾਇਨ ਮਹਾਂ। ਤਤਛਿਨ ਲਿਖਿ ਲੀਨਸਿ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ§॥੧੨॥ ਪੁਨ ਬਿਦਾਂਤ ਕੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਨ। ਉਪਨਿਸ਼ਧਨਿ ਕੋ ਜਹਿਂ ਬੱਖ੍ਯਾਨ। ਆਤਮ ਕੋ ਪੁਰਾਨ ਜਿਸ ਨਾਮੁ[4]। ਸਕਲ ਬਨਾਯੋ ਸੋ ਅਭਿਰਾਮ॥ ੧੩॥ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਬੀਤੇ ਜਬ ਲਹੇ। ਗੁਰ ਜਸੁ ਰਚਨਿ ਚਾਹਤੇ ਰਹੇ। ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਨਿਤਿ ਕੀ ਮੇਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਹੇਰੀ॥੧੪॥ ਭਯੋ ਅਚਾਨਕ ਸੰਚੈ ਆਈ। ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਜਸੁ ਸਮੁਦਾਈ। ਚਾਹਤਿ ਭਏ ਆਪ ਗੁਰ ਜਬਹੂੰ। ਭਾ ਸੰਚੈ ਦਸ ਗੁਰ ਜਸ ਸਭਿਹੂੰ¶॥੧੫॥ ਹੇਰਿ ਉਮੰਗ ਮੋਹਿ ਮਨ ਆਈ। ਕਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਹਾਈ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਕਥਾ। ਬਰਨੌਂ ਸਭਿ ਮੈਂ ਹੋਈ ਜਥਾ॥ ੧੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਗਏ ਦੇਸ਼ ਤ੍ਯਜਿ ਇਹ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਬਿਛੁਰਨ ਨਹਿਂ ਚਹ੍ਯੋ। 'ਨਿਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੋਂ' ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ॥੧੭॥ ਇਸਕੇ ਮਨਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਇਮ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਚਢਹੁ ਅਖੇਰ[5] ਦਰਸ ਤਹਿਂ ਪੈਹੋ। ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰ ਕਰੈਹੋ'॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਘਰ ਗਯੋ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਮਗਨ। ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਲਾਗੀ ਲਗਨ[6]। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਬਿਛੁਰ੍ਯੋ ਜਬ ਤੇ। ਚਢਹਿ ਅਖੇਰ[7] ਨੇਮ ਕਰਿ ਤਬਿ ਤੇ॥ ੧੯॥ ਗਮਨਹਿ ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਉਦਿਆਨ। ਦਰਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ। ਜਾਵਦ[8] ਨਹਿਂ ਸਰੀਰ ਕਹੁ ਤ੍ਯਾਗ੍ਯੋ। ਤਾਵਦ ਇਸੀ ਨੇਮ ਮਹਿ ਲਾਗ੍ਯੋ॥ ੨੦॥

---

[2]ਭਾਵ ਕਰਮ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਤੀ ਨਾਲ। [3]ਫੈਲਾਈ। [4]ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਪਨਿਖਧਾਂ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਹੈ ਤੇ 'ਆਤਮ ਪੁਰਾਨ' ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ (ਗ੍ਰੰਥ) ਦਾ। [5]ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ। [6]ਸਿੱਕ। [7]ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ। [8]ਜਦ ਤਕ।

†ਪਾਃ—ਰਚ੍ਯੋ ਚਾਹ ਨੇ। ‡ਪਾਃ—ਉਚਾਰੀ। §ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਹੋਏ, ਚੁਨਾਂਚਿ ੧੮੯੧ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁੱਕਾ ਸੀ, ਤੇ ੧੦ ਵੈਸਾਖ ੧੮੯੨ ਨੂੰ ਮੁੱਕਾ ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਸਾਡੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ¶ਵਿਸਥਾਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿਚ ਹੈ।

ਵਹਿਰ ਅਖੇਰਬ੍ਰਿਤਿ ਕੋ ਜਾਵੈ[1]। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈ। ਅਵ-
ਚਲ ਨਗਰ* ਗਏ ਗੁਰ ਜਬੈ। ਸੱਚਖੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੇ ਤਬੈ ॥ ੨੧ ॥
ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼[2] ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਤੇ ਪਾਛੈ। ਰਹੇ ਜੁ ਸਿੰਘ ਰਹਿਤ ਮਹਿਂ ਆਛੈ[3]। ਸੋ
ਇਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਹੁ ਗਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਤਿ ਭਏ॥ ੨੨ ॥
ਰਹੇ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਤਿ।ਉਰ ਮਹਿਂ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹੁ ਧਾਰਤਿ।
'ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਚਲਿਤ ਕਰਿ ਗਏ[4]। ਰਣ ਮਹਾਨ ਘਮਸਾਨਨ[5] ਕਏ
॥੨੩॥ਲਾਖਹੁਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਕਉ ਸੰਘਰਿਕੈ[6]। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਉਤਪਤਿ ਕਰਿ ਕੈ।
ਹਤਿ ਭੇ ਚਾਰਿਹੁਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਤਊ ਜੁੱਧ ਮਾਹਿ ਬਹੁ ਅਹਿਲਾਦੇ[7] ॥
੨੪ ॥ ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਜਿਨਿ ਮੋਹ ਨ ਹੋਯੋ। ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਘਰ ਖੋਯੋ।
ਜਨੋਂ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਕਰਤਿ ਤਤਕਾਲਾ।ਤਊ ਚਲੇ ਜਿਮ ਨਰ ਗਨ
ਚਾਲਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜਿਨ† ਮਹਿਂ[8] ਅਤਿ ਉਤਸਾਹਿ ਥਿਰਯੋ ਹੈ। ਆਗੇ
ਅਸ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਕਰਯੋ ਹੈ। ਅਧਿਪਤਿ[9] ਅਧਿਕ[10] ਨੁਰੰਗਾ ਭਯੋ। ਸਭਿ
ਦੇਸ਼ਨਿ ਕਹੁ ਰਾਜਾ ਥਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਦ੍ਵੈ ਬਿਸਤ ਲਛ‡ ਸੈਨਾ[11] ਸੰਗ।
ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਪੈਂ ਗੜ੍ਹਭੰਗ[12]। ਅਰੁ ਪੰਚਾਸ ਹਜ਼ਾਰ ਜਮੂਰੇ[13]। ਅਰਯੋਨ
ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਸਭਿ ਚੂਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਅਪਰ[14] ਸੈਨ ਜੋ ਰਾਜਨ ਕੇਰੀ। ਗਨੈ
ਕੌਨ ਸੰਗ ਚਲਹਿ ਘਨੇਰੀ। ਜਿਸਕੋ ਤੇਜ ਸਹੈ ਨਹਿਂ ਕੋਊ। ਸਕਲ ਮਿਲੈਂ
ਬੰਦੈਂ ਕਰ ਦੋਊ ॥ ੨੮ ॥ ਤਿਹ ਸੋਂ[15] ਅਰਿਕੈ ਕਰਨ ਲਰਾਈ। ਸਿੰਘ
ਅਲਪ[16] ਲੇ ਸੰਗ ਸਹਾਈ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਸਮਰਥ ਅਪਰ ਨ ਲਹੀਏ। ਤਿਸ
ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਗੁਨ ਕਹੀਏ ॥ ੨੯ ॥ ਅਸ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰੀ।

---

[1]ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਵੇ। [2]ਪੰਜਾਬ। (ਅ) ਪੁਰਾਣਾਂ ਮੂਜਬ ਰਾਵੀ ਤੇ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼। [3]ਚੰਗੇ। [4]ਭਾਵ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ। [5]ਜੁੱਧ। [6]ਮਾਰ ਕੇ। [7]ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੇ। [8]ਭਾਵ ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ। [9]ਪਾਤਸ਼ਾਹ। [10]ਬੜਾ। [11]ਬਾਈ ਲਖ ਫੌਜ। [12]ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲੀਆਂ। [13]ਛੋਟੀ ਤੋਪ। [14]ਹੋਰ। [15]ਭਾਵ ਐਸੇ ਬਲਵਾਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ। [16]ਥੋੜੇ ਜਿੰਨੇ।

*ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਾ ਦੇਹੁਰਾ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਰਿਆਸਤ ਨਿਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਨੰਦੇੜ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ। †ਪਾਃ—ਰਨ।

‡ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਗਿਣਤੀ ਕਹੀ ਹੈ, ਛਾਵਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਬੀ, ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੇ, ਹਾਥੀ ਸਵਾਰ, ਤੋਪਖਾਨੇ ਵਾਲੇ ਬੀ ਤੇ ਜੋ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਘਰੀਂ ਵਸਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਓਹ ਸਾਰੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਥਿਆਰ ਹਰ ਕੋਈ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤਣਾ ਬੇ-ਗਿਣਤ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੋਕਰੇ ਤੇ ਅਣੇਕਾਂ ਆ ਆ ਕਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਕੀਨ ਰਾਜ ਬਹੁ ਪੁਸ਼ਤਨਿ[1] ਭਾਰੀ। ਦੀਰਘ[2] ਦੁਰਗ[3] ਮਵਾਸ[4] ਬਡੇਰੇ। ਹੋਇ ਛਾਰ ਸੋ ਪਰਹਿਂ ਨ ਹੇਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਤੁਮ ਲਹੋ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਸਮਰਥ ਅਹੋ। ਕਰਹੁ ਲਿਖਾਵਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ। ਪੋਥੀ ਸੁਨੀ ਸੁਨਾਵਹੁ ਤਥਾ* ॥੩੧॥ ਪ੍ਰਥਮੈ ਅਸ਼ਟ ਗੁਰਨ ਕੀ ਕਥਾ। ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਭੇ ਜਗ ਜਥਾ। ਜਿਮਿ ਚਰਿੱਤ੍ਰ[5] ਬਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਕਰਿ ਨਰ ਸਿੱਖਜ ਸਮੂਹ ਉਧਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਪਾਛੈ ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜੂ[6]। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਿੰਘਨ ਰਾਜੂ। ਪਠਿਬੇ ਤੇ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਜਾਨੈਂ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਬਖਾਨੈਂ ॥੩੩॥ ਹੁਇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਕੱਲਯਾਨ। ਅਪਰ ਧਰਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰ ਤੁਮਹੋ ਉਪਕਾਰ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲੈਂ ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਧਾਰ' ॥੩੪॥ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ। ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨਿਕੈ। ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਲਿਖਾਰੀ ਲਾਇਵ। ਸਭਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਲਿਖਾਇਵ† ॥੩੫॥ ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿਬੇ ਗਨ ਲਾਗੇ।

---

[1]ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤਕ। [2]ਵਡੇ। [3]ਕਿਲੇ। [4]ਰੱਖਯਾ ਦੇ ਥਾਉਂ (ਅ) ਆਕੀ। [5]ਭਾਵ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਹੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ ੧, ਅੰਸੂ ੮, ਛੰਦ ੩੯ ਵਿਚ 'ਨੌ ਗੁਰ ਕੀ ਸਭਿ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ' ਕਿਹਾ ਹੈ। [6]ਸਾਰੇ। *ਪਾਃ--ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਜੇਤਿਕ ਹੈ ਜਥਾ।

†ਇਹ ਪੋਥੀ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਰਾਮਕੋਰ) ਜੀ ਨੇ ਰਚੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਰਮਦਾਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਦ ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਏਹ ਪੋਥੀ ਰਮਦਾਸ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਈ। ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਰਮਦਾਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਬੰਦੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਪਰਧਾਨ, ਜੋ ਵਿੱਦਯਾ ਦੀ ਬੜੀ ਕਦਰਦਾਨ ਤੇ ਸਾਧੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਭਾਈ ਰਾਮਕੋਰ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਈ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਖਜ਼ਾਨਾ (ਜੋ ਇਕ ਸ਼ਾਕੇ ਵਾਂਙੂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਸੀ) ਰਮਦਾਸ ਤੋਂ ਲੱਭਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਥਾ ਆਪ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੋਥੀ ਮੁੜਕੇ ਰਮਦਾਸ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਕੈਂਥਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਲੁੱਟ ਪਈ ਸੀ। ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਵਿਚ ਏਹ ਸਾਮਾਨ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਵਿਚੋਂ ਤਬਾਹ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ਼ੋਭ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਤਾਰਾ ਕਿਤੇ ਹੈ, ਪਰ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜੇ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਦਸ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਕ ਥਾਉਂ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ; ਯਥਾਃ--ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ ਜਗਤ ਮਹਿਂ। ਰਲ ਮਿਲ ਰਹਯੋ ਏਕ ਥਲ ਸਭ ਨਹਿਂ।

[ਰਾ ੧ਲੀ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੫]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਣ ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗੇ[1]। ਜੁਗ ਲੋਕਨ ਮਹਿ ਦੇ ਕੱਲਜਾਨ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਸੁਨਿਬੇ ਕਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿਕ ਕੀ ਸੁਖਦਾਤਾ। ਕਸ਼ਟ ਕਾਟਿਬੇ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਤਾ। ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਵੈ[2]। ਗੁਰ ਸਹਾਇ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਕਥਾ ਹੋਣ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ' ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਲਖਮੀ ਚੰਦ, ਵੇਦੀ ਵੰਸ, ਤੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿੰਘਨਿ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਬਿਸਾਲ। ਨੌਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਤਿਹਾਸ ਜਸ ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਸਵਧਾਨ। ਕਹਿਨਿ ਲਗੇ ਗੁਰ ਕਥਾ ਮਹਾਨ। ਜਿਸਕੇ ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਪਾਵਨ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਮਨ ਭਾਵਨ[3]* ॥ ੨ ॥ ਅਪਰ ਮਹਾਤਮ ਕਹਾਂ ਸੁ ਕਹੀਏ। ਉੱਤਮ ਸਿੱਖੀ ਕਹੁ ਪਦ ਲਹੀਏ। ਸ੍ਰੋਤਾ ਹੋਤਿ ਭਏ ਸਵਧਾਨ। ਸ੍ਰਵਨ ਕਰਨ ਲਾਗੇ ਰੁਚਿ ਠਾਨਿ[4] ॥੩॥ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰੋ ਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਚਰਨ ਕਲਿ[5] ਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਲਾਗੇ ਕਰਨਿ ਕੁਚਾਲਾ। ਮਤ ਬਿਸਤਰੇ[6] ਅਨੇਕ ਕੁਵਾਲੇ। ਨਹਿਂ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਾਲੇ ॥ ੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਮਤ[7] ਗਿਨੀਏ ਜਗ ਭਏ। ਤਨਕ[8] ਸਿੱਧਿ[9] ਲਹਿ ਪੰਥ ਚਲਏ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਪਹਿ-ਚਾਨੈ। ਅਪਰ ਬਿਧਿਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨੈ ॥ ੫ ॥–ਪੂਰਬ[10] ਜੁਗਨ ਬਿਖੈ ਤਪ ਜੋਗਜ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਧਨ ਭਏ ਤਤੱਗਜ[11]। ਕਲਿ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਹੀਨ ਨਰ ਰਹੇ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਕਤੀ ਕਹੁ ਲਹੇਂ–॥ ੬ ॥ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਬਿਚਾਰਨ ਕੀਨ। ਜਾਨੈ–ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਜੀਵ ਜਿ ਦੀਨ[12]। ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੁਖ ਹੋਇ। ਇਸ ਬਿਨ ਆਨ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਇ ॥ ੭ ॥ ਆਪ ਜਾਇ ਕਰ ਸੁਮਤਿ ਬਤਾਵੌਂ। ਪਰੇ ਕੁਮਗ[13] ਤੇ ਸੁਮਗ ਚਲਾਵੌਂ। ਮੋ ਬਿਨ ਸਰੈ ਕਾਰ ਇਹੁ ਨਾਂਹੀ–। ਯਾਂਤੇ ਨਰ ਤਨ ਧਰਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ॥ ੮ ॥ ਘਰ ਕਾਲੂ ਕੇ ਜਨਮੇ ਆਈ। ਜਨਨੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਪਿਖਿ ਹਰਖਾਈ। ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਬੇਸ[14]। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੇਤਿ ਭਏ ਉਪਦੇਸ਼।

[1]ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਏ। [2](ਜੋ ਕੋਈ) ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਵੇ। [3]ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [4]ਪ੍ਰੀਤ ਧਾਰ ਕੇ। [5]ਕਲਿਜੁਗ। [6]ਫੈਲ ਗਏ। [7]ਮਜ਼ਹਬ। [8]ਥੋੜੀ। [9]ਸਿੱਧੀ। [10]ਪਹਿਲੇ। [11]ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ। [12]ਦੁਖੀ। [13]ਬੁਰੇ ਰਾਹ। [14]ਸੁਹਣਾ ਰੂਪ। *ਪਾ:–ਕਰਿ ਹੈ ਪਾਵਨ।

੯ ॥ 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਨ ਅਹੰ[1] ਬਿਸਰਨੋ। ਭਾਲਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਹੁ ਜੈਸੇ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਨੁਸਾਰੀ ਤੈਸੇ' ॥ ੧੦ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਅਨਿਕ ਨਰਨਿ ਕੇ ਕਟੇ ਕਲੇਸ਼।ਮੂਲੇ ਕੀ ਤਨੁਜਾ ਬਡਭਾਗਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ[2] ਮਹਾਂ ਸੁਹਾਗਨਿ[3] ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਏ ਜੁਗ[4] ਧੀਰ। ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਅਚਲ ਗੰਭੀਰ। ਜੇਠੋ[5] ਭਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਉਦਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਗ[6] ਅੰਗੀਕਾਰਾ ॥੧੨ ॥ ਰਹੈ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਿਤ ਜੋਗ ਅਰੂੜਾ। ਇਕ ਰਸ ਮੈਂ ਆਸ਼ੈ ਜਿਸ ਗੂੜ੍ਹਾ। ਜਿਨਕੇ ਛੁਯੋ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਇ। ਜਤੀ ਪੁਰਸ਼ ਭੀਸ਼ਮ ਸਮ[7] ਸੋਇ ॥ ੧੩ ॥ ਲਖਮੀਦਾਸੁ ਅਨੁਜ[8] ਤਿਨ ਭਯੋ। ਮਗ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਜਿਨ ਧਾਰਨਿ ਕਯੋ। ਗਯਾਨ ਬਿਖੈ ਜੁਗ[9] ਭ੍ਰਾਤ ਸਮਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਜਾਨ ॥ ੧੪ ॥ ਧਰਮ ਚੰਦ ਪੋਤ੍ਰਾ ਪੁਨ ਭਯੋ। ਜਿਸਤੇ ਬੰਸ਼ ਬੇਦੀਯਨ ਬਯੋ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਰਿ ਅਖੇਰ ਕਹੁ[10] ਆਇ[11]। ਸ਼ਸ਼ਿ[12] ਹਤਿ[13] ਅਸੁ[14] ਦੁਹ-ਦਿਸ਼ਿ ਲਰਕਾਇ[15] ॥੧੫॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਨੇ ਅਨੁਜ[8] ਨਿਹਾਰਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੁਗਤ ਹੁਇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਨਿਕ ਜੀਵ ਕਹੁ ਘਾਵੈਂ[16]। ਇਹ ਲੇਖਾ ਦੇਨੋ ਬਨਿ ਆਵੈ' ॥ ੧੬ ॥ ਕਹਜੋ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਾ। ਗਯੋ ਸਦਨ ਮੈਂ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰਾ। ਅਪਨ ਭਾਰਜਾ ਲੇ ਸੁਤ ਸੰਗ। ਧਾਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਚਢਜੋ ਤੁਰੰਗ ॥੧੭॥ ਆਇ ਭ੍ਰਾਤ ਸੋਂ ਭਨਜੋ ਜਨਾਇ। 'ਲੇਖਾ ਦੇਨਿ ਅਬਹਿ ਹਮ ਜਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ। ਧਰਮ-ਚੰਦ ਕੋ ਪਕਰਿ ਉਤਾਰਾ ॥੧੮॥–ਹਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ। ਰਹੈ ਬੰਸ ਇਸ ਤੇ ਜਗ ਬਿਰਿਹੀ–। ਸਹਤ ਭਾਰਜਾ ਗਯੋ, ਨ ਆਯੋ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਨਰ ਗਨ ਬਿਸਮਾਯੋ ॥੧੯॥ ਧਰਮਚੰਦ ਤੇ ਚਾਲਜੋ ਬੰਸ। ਸਭਿ ਬੇਦੀ ਊਜਲ ਜਿਮ ਹੰਸ।ਸਿਰੀਚੰਦ ਬਯ ਭਈ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਦੇਹਿ ਧਰੀ ਚਿਰਕਾਲਾ ॥੨੦॥ਸਦਾ ਜੋਗ ਰਸ ਭੋਗਨਿ ਕਰਤੇ। ਜਗਤ ਬਾਸ਼ਨਾ ਨਹਿਂ ਮਨ ਬਰਤੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਜਬ ਭਾ ਤੁਰਕੇਸ਼[17]। ਸੁਨਿਕੈ

---

[1]ਹੰਕਾਰ। [2]ਇਸਤਰੀ। [3]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਹਾਗ ਵਤੀ। [4]ਦੋ। [5]ਬੜਾ। [6]ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਾਰਗ। [7]ਭੀਖਮ ਵਾਂਗੂ। [8]ਛੋਟਾ ਭਿਰਾ। [9]ਦੋਵੇਂ। [10]ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਕੇ। [11]ਭਾਵ ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜੀ। [12]ਸਿਹੇ, ਖ਼ਰਗੋਸ਼। [13]ਮਾਰ ਕੇ। [14]ਘੋੜੇ ਦੇ। [15]ਲਮਕਾਏ। [16]ਮਾਰਦੇ ਹੋ। [17]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਇਨਿ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸ਼ੇਸ਼॥ ੨੧॥ ਕਈ ਬਾਰ ਨਿਜ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ। ਬਿਨੈ ਠਾਨਿਕੈ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਦੇਖਾ। ਕੌਤਕ ਜਿਸਕੇ ਰਿਦੈ ਬਿਸ਼ੇਖਾ॥ ੨੨॥ ਗੋਦੜੀਆ[1] ਸੇਵਕ ਰਹਿ ਨਾਲੇ। ਤਿਸਕੇ ਕੰਧ ਚਢਹਿਂ ਜਬ ਚਾਲੇਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਟਿਕੇ ਰਹੈਂ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਸਦਾ ਲਗਾਏ ਰਾਖਹਿਂ ਧ੍ਯਾਨ॥੨੩॥ਤਿਸ ਪਰ ਚਢਿ ਲਵਪੁਰੀ[2]ਸਿਧਾਰੇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚ ਸੁਖਾਰੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਡੇਰਾ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਏ। ਪੁਨ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਏ॥੨੪॥ ਜਨ ਗੋਦੜੀਏ ਪਰ ਆਰੂਢਿ[3]। ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਆਸ਼ੇ ਜਿਨ ਗੂਢ। ਪਹੁੰਚ ਤੀਰ ਜਬਿ*ਸਨਮੁਖ[4]ਦੀਖਾ। ਤਹਿਂ ਉਤਰੇ ਤਨ ਸ਼ੰਭੁ[5] ਸਰੀਖਾ†॥੨੫॥ ਤਨ ਪਰ ਕੀ ਖਿੰਥਾ[6] ਸੁ ਉਤਾਰੀ। ਧਰੀ ਤਹਾਂ ਜਹਿਂ ਪਰਹਿ ਨਿਹਾਰੀ[7]।ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਤਬਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਸਾਦਰ ਬੋਲ ਬਿਠਾਵਤਿ ਭਏ॥੨੬॥ ਕਰਜੋ ਪਰਸਪਰ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ। ਉੱਤਰ ਉਚਿਤ ਦਿਯੋ ਤਿਸ ਪਾਸ। ਪੁਨ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੀ। ਖਿੰਥਾ ਬਹੁ ਕੰਪਤਿ ਜਹਿਂ ਧਰੀ॥੨੭॥ ਇਤ ਉਤ ਚਲਹਿ, ਉਠਹਿ, ਗਿਰ ਧਰਨੀ[8]। ਕਬਿ ਇਕਠੀ ਕਬਿ ਹੋਇ ਪਸਰਨੀ[9]। ਕਬਿ ਊਚੇ ਹੁਇ ਲੇ ਅੰਗਰਾਈ[10]। ਕਬਹਿ ਜੰਭਾਈ ਕੀ ਸਮਤਾਈ[11]॥ ੨੮॥ ਕੰਪਤਿ ਖਿੰਥਾ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਅਲਾਯੋ। 'ਤਰੈ ਗੋਦਰੀ ਕਜਾ ਤਜਿ ਆਏ?।ਇਤ ਉਤ ਹੋਤਿ ਬਿਕੁਲ ਅਕੁਲਾਏ[12]'।੨੯।ਸੁਨਤਿ ਕਹਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨੰਦ। 'ਦਰਵੇਸ਼ਨ ਕੇ ਖਯਾਲ ਬਿਲੰਦ।ਇਨਕੋ ਅੰਤ ਲੈਨ ਭਲ ਨਾਂਹੀ।ਨੀਕੀ ਜਿਤਕ ਸੇਵ ਬਨ ਜਾਹੀ॥੩੦॥ ਕੋਈ ਕਿਮਿ ਬਰਤੇ ਕਿਮਿ ਹੋਇ। ਨਿਤ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ'।ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਪੁਨਹ ਬਖਾਨਾ।'ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ॥੩੧॥ ਅਚਰਜ ਬਰਤਤਿ ਹੈ ਮਨ ਮੋਰੇ। ਖਿੰਥਾ ਕੰਪਤਿ ਪਰਿਹੀ ਹੇਰੇ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਜਾਨਜੋ ਜਾਇ। ਕਜਾ ਇਸ ਬਿਖੈ ਰਹਜੋ ਦੁਖ ਪਾਇ'॥੩੨॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਜੀ ਤਬਹਿ ਬੁਲਾਯੋ। 'ਆਵਹੁ ਖਿੰਥਾ ਮਹਿਂ ਜੁ ਟਿਕਾਯੋ[13]'। ਤੁਰਕੇਸ਼ਰ ਕੋ ਅਪਨੋ ਆਪ। ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨ ਸਹਤ ਪ੍ਰਤਾ-

[1]ਸੇਵਕ ਦਾ ਨਾਮ। [2]ਲਾਹੌਰ। [3]ਅਸਵਾਰ ਹੋਕੇ। [4]ਸਾਹਮਣੇ। [5]ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਵਰਗਾ। [6]ਗੋਦੜੀ। [7]ਜਿੱਥੋਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ। [8]ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [9]ਫੈਲ ਜਾਵੇ। [10]ਆਕੜਾਂ ਲਵੇ। [11]ਉਬਾਸੀਆਂ ਲੈਣ ਵਾਙੂ (ਕਰਦੀ ਹੈ)। [12]ਬਿਆਕੁਲ ਹੋ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [13]ਹੇ ਗੋਦੜੀ ਵਿਚ ਟਿਕਾਏ ਗਏ! ਆਓ। *ਪਾ:-ਜਹਾਂਗੀਰ ਜਬ। †ਪਾ:-ਸ਼ੰਭ ਸਰੀਖਾ।

ਪ'॥੩੩॥ਹੁਤੋ ਗੋਦਰੀ ਮਹਿਂ ਜੁਰ[੧] ਭਾਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਤ ਨੇ ਜਬਹਿ ਹਕਾਰਾ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਹੁ ਆਨਿ ਚਢ੍ਹੋ ਹੈ। ਸੁਸ਼ਕ ਭਯੋ ਮੁਖ[੨], ਕੰਪ[੩] ਬਢ੍ਹੋ ਹੈ ॥ ੩੪॥ ਤਨ ਰੁਮੰਚੁ[੪] ਲੋਚਨ ਭੇ ਲਾਲ। ਤਪਤ੍ਯੋ ਪੀਰਾ ਬਢੀ ਬਿਸਾਲ। ਹਾਡ ਫੋਰਨੀ[੫] ਸਿਰ ਮੈਂ ਬਿਰਥਾ[੬]। ਭਯੋ ਬਿਹਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਇ ਜਥਾ ॥ ੩੫॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ'ਮੁਹਿ ਨ ਦਿਖਾਵੋ। ਮਹਾਂ ਦੁਖਦ ਕੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹਟਾਵੋ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਹੁਇਂ ਮੇਰੇ।ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੇ'॥੩੬॥ ਬਿਨੈ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਚਾਰਾ। 'ਹਟ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹੁ ਤਿਸ ਖਿੰਥ ਮਝਾਰਾ'। ਤਿਸਤੇ ਉਤਰ ਗਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਲਗੀ ਹਲਨ ਗੋਦਰੀ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੭॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੋ ਪੁਨਹਿਂ ਸੁਨਾਇਵ। 'ਇਹ ਜੁਰ[੧] ਹਮਰੇ ਤਨ ਹਿਤ ਆਇਵ। ਚਢੇ ਤਾਪ ਕੇ ਹਮ ਚਲਿ ਆਇ। ਤੁਮ ਸੋਂ ਬੋਲਨ ਹਿਤ ਤਜਿ ਥਾਇਂ ॥੩੮॥ਚਢੇ ਤਾਪ ਕੇ ਸੁਨਿਬੋ ਕਹਿਬੋ। ਹੋਤਿ ਨ ਨੀਕੇ,ਤਨਕੋ ਦਹਿਬੋ'।ਹਮ ਅਬ ਜਾਤਿ ਸੁ ਲੇਹਿਂ ਸੰਭਾਰੇ'।ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੁਨਿ ਅਚਰਜ ਧਾਰੇ॥੩੯॥ਹਿਤ ਰੁਖ਼ਸਦ[੮] ਬਹੁ ਭੇਟ ਮੰਗਾਈ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਲਈ ਨ,ਤਜਿ ਤਿਸ ਥਾਈਂ।ਲੇ ਖਿੰਥਾ ਸੇਵਕ ਪਰ ਚਢੇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਸੰਸੇ ਕਢੇ ॥੪੦॥ ਜਾਇ ਆਪਨੇ ਥਾਂਨ ਬਿਰਾਜੇ।ਸਿਰੀਚੰਦ ਰਸ ਜੋਗ ਜੁ ਪਾਗੇ[੯]।ਖਟ ਪਤਸ਼ਾਹੀ ਲਗਿ ਜਗ ਰਹੇ। ਅਧਿਕ ਆਰਬਲ ਤਨਕੀ ਲਹੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਕੇ ਨੰਦ[੧੦]। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਚੰਦ। ਤਿਨਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ। ਬਿਨੈ ਠਾਨਿ ਬਹੁ ਭਾਵ ਬਧਾਵਾ[੧੧] ॥੪੨॥ਕੁਲਹਿ[੧੨] ਉਤਾਰ ਤਬਹਿ ਨਿਜ ਸਿਰ ਤੇ। ਤਿਨਕੇ ਸੀਸ ਧਰੀ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ। ਅਪਨ ਸਥਾਨ ਥਾਪ ਕਰਿ ਆਪ।ਕਰਤਿ ਭਏ ਦੀਰਘ ਪਰਤਾਪ ॥ ੪੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਫੇਰ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਭਏ ਬਡੇਰ। ਇਨ ਕੇ ਸਿਖ ਭੇ ਚਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਜਿਨਹੁ ਬੈਠਿ ਕੀਨਸਿ ਤਪ ਭਾਰੀ ॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ,ਫੂਲ ਪੁਨਿ, ਗੋਂਦਾ ਅਰੁ ਅਲਮਸਤ।ਮੁੱਖ[੧੩]ਉਦਾਸੀ ਇਹ ਭਏ ਬਹੁਰੋ ਸਾਧ ਸਮਸਤ[੧੪]॥੪੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਦਤ੍ਯੋ[੧੫] ਪੰਥ ਉਦਾਸੀ। ਲਾਖਹੁੰ ਭਏ ਕਰਹਿਂ ਤਪ ਰਾਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਅਸ ਜੁਗ ਨੰਦਨ[੧੬]। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਠਾਨਤਿ

[੧]ਤਾਪ। [੨]ਮੂੰਹ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। [੩]ਕਾਂਬਾ। [੪]ਲੂੰ ਕੰਡੇ ਹੋ ਗਏ। [੫]ਹਡ ਭੰਨਣੀ। [੬]ਪੀੜਾ। [੭]ਸਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੮]ਵਿਦੈਗੀ। [੯]ਰੱਤੇ ਹੋਏ। [੧੦]ਸਪੁੱਤ੍ਰ। [੧੧]ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਾਇਆ। [੧੨]ਲੰਮੀ ਟੋਪੀ। [੧੩]ਮੁਖੀਏ। [੧੪]ਸਾਰੇ। [੧੫]ਪ੍ਰਗਟਿਆ। [੧੬]ਦੋਵੇਂ ਸਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ।

ਬੰਦਨ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੇਮੁ' ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ]।

*ਦੋਹਰਾ॥ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਸਤ ਖਟ ਬੀਸ ਸੈਂ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ॥ਸੱਤ੍ਰਹ ਸੰਮਤਿ ਛਿਤਿ ਰਹੇ[1] ਅਨਿਕ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਘੋਰ ਘਾਮ ਭਵ ਜੀਵ ਦੁਖਾਰੇ[2]। ਸ਼ਸ਼ਿ ਸਮ[3] ਉੱਦਜਤਿ[4] ਕਰੇ ਸੁਖਾਰੇ॥ਕੋਇ ਨ ਜਿਨਕੇ ਅਰਨੌ[5] ਅਗਾਰੀ॥ਭਇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਜ਼ਮਤਿ ਧਰਿ ਭਾਰੀ ॥੨॥ ਜਿਤਕ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਤਾਰੇ। ਰਵਿ ਸਮ ਉਦੈ ਛਪੇ ਤਬਿ ਸਾਰੇ। ਪੰਦ੍ਰਹ ਸਤ ਛਿਆਨਵੇਂ[6] ਮਾਂਹੂ। ਮਾਸ ਅਸੌਜ ਸਰਦ ਰੁਤਿ ਤਾਂਹੂ ॥ ੩ ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ[7] ਦਸਮੀ ਪਿਤਰਟ ਦਿਨਕੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਕੁੰਠ ਗਏ ਸਹਿ ਤਨ ਕੀ[8]। ਐਰਾਵਤੀ ਕੂਲ ਅਭਿ-ਰਾਮ[9]॥ਤਹਿੰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਕਿਧ ਗ੍ਰਾਮ॥੪॥ਗੁਰੂ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਲੇ ਸਸਕਾਰਾ॥ ਨਾਮ ਦੇਹੁਰਾ ਬਿਦਤਿ[10]ਉਦਾਰਾ[11]॥ਤਿਸ ਗਾਦੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬੈਸੇ॥ਪੋਸ਼ਸ਼ ਅਪਰ ਪਹਿਰ ਨ੍ਰਿਪ ਜੈਸੇ॥੫॥ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਫੇਰੂ ਨਾਮ॥ ਪੁੰਨਜਾਤਮ[12] ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੁਵ੍ਰਧਾਮ[13]। ਸਾਧ੍ਵੀ[14]ਦਯਾਕੌਰ ਬਰ ਦਾਰਾ[15]। ਜਿਨਕੇ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਨਹਿਂ ਪਾਰਾ[16]॥੬॥ਗ੍ਰਾਮ ਹਰੀ ਕੇ[17] ਧਾਮ ਬਸੰਤੇ। ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਹਰਿਹਰਿ ਸਿਮਰੰਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜਨਮੇ ਜਿਨਕੇ। ਕਹਿਂ ਲੌ ਕਹੌਂ ਮਹਾਤਮ ਤਿਨ ਕੇ॥੭॥ਜਨਮ ਹਰੀ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਭਯੋ ਹੈ। ਆਨ ਥਾਨ ਪੁਨ ਬਸਨ ਕਿਯੋ ਹੈ। ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਸਤ ਸਤਾਹਠਾ[18] ਸੰਮਤ[19]†।ਫੇਰੂ ਸੁਤ ਜਨਮਜੋ ਗੁਰੁ ਸੰਮਤ[20] ॥੮॥ ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ। ਸੇਵਾ ਬਿਖੇ ਨੀਕ ਕਰਿ ਕਰਨੀ। 'ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਨ ਕਾ ਚਾਉ । ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ'

---

[1]ਸੱਤਰ (੭੦) ਸਾਲ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਹੇ। [2]ਭਯਾਨਕ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ) ਤਪਤ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਸਨ। [3]ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਾਙੂ। [4]ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ। [5]ਅੜਿਆ। [6]—੧੫੯੬। [7]ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ। [8]ਸਮੇਤ ਸਰੀਰ ਦੇ। [9]ਰਾਵੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਕੰਢੇ। [10]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [11]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [12]ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ। [13]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਘਰ। [14]ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ। [15]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸਤਰੀ। [16]ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। [17]ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [18]—੧੫੬੭। [19]ਸਾਲ ਬਿਕ੍ਰਮੀ [ਸੰਸ:, ਸੰਵਤ੍ਰ]। [20]ਤੁੱਲਜ [ਸੰਸ:,ਸੰਮਿਤ=ਤੁੱਲਜ, (ਅ) ਸਮਨਤ=ਪ੍ਰੇਮੀ, ਪਿਆਰਾ। (ੲ) ਸਮਮਤਿ=ਇਕ ਮਨ ਵਾਲਾ, ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਕੂਲ]।

*ਬਾਜ਼ੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਅਗਲੇ ਹਰ ਅੰਸੂ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ 'ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੌਰ ਵਾਚ' ਪਾਠ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਠ 'ਰਾਮ ਕਉਰ', 'ਰਾਮ ਕੁਇਰ' ਆਦਿ ਹਨ, ਪਰ ਭਾਵ ਇਕੋ ਵਜਕਤੀ ਤੋਂ ਹੈ।

†ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਦਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

॥ ੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿਬੋ ਜਿਨਿ ਸਫਲ ਕਿਯੋ ਹੈ। ਅਤਿ ਰਿਝਾਇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਲਿਯੋ.ਹੈ। ਜਿਨਹੁਂ ਨ ਅਜ਼ਮਤ ਕਹੂੰ ਜਨਾਈ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਧ੍ਰਿਤ ਛਿਤਿ ਸਮਤਾਈ॥ ੧੦ ॥ ਜਿਨਕੇ ਗੁਨ ਕਹੁ ਬਰਨੈ ਕੌਨ। ਬਾਨੀ ਸ਼ੇਸ਼ ਦੇਖ ਰਹਿਂ ਮੌਨ[1]। ਖੀਵੀ[2] ਸਤੀ ਭਾਰਜਾ ਹੋਈ। ਭਏ ਆਤਮਜ ਤਿਸਤੇ ਦੋਈ ॥ ੧੧ ॥ ਨਾਮ ਦਾਸੁ*, ਅਰੁ ਦਾਤਾ† ਦੂਵਾ[3]‡। ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੈ ਗਿਆਨ ਵਿਢ ਹੂਵਾ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਰਖ ਟਿਕੇ ਗੁਰ ਗਾਦੀ[4]। ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਨੌ ਦਿਨ ਅਹਿਲਾਦੀ[5]॥੧੨॥ਸੋਲਹਿ ਸਤ ਨੌ[6] ਸੰਮਤ ਔਰ। ਚੌਥ ਚੇਤ ਸੁਦਿ ਨਰ ਸਿਰਮੌਰ[7]।ਤਨ ਕਉ ਤਜਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਤਖਤ ਬੈਠਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਕੁਵਿੰਦ[8]ਘਰ ਤਹਿਂ ਸਿਸਕਾਰੀ[9] ਦੇਹਿ। ਅਬ ਲੌ ਖਰਯੋ ਕਰੀਰ ਤਰੁ ਕਿਲਕ ਲਗਯੋ ਪਗ ਜੇਹ[10]॥੧੪॥ਚੌਪਈ॥ ਬਾਸਰਕੇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਨਾਮੂ। 'ਤੇਜੋ ਮੱਲ' ਬਸਹਿ ਕਰਿ ਧਾਮੂ। ਰੂਪਕੌਰ ਦਾਰਾ[11] ਤਿਸ§ਕੇਰੀ। ਤਪਸਾ[12]ਕੀਨਸਿ ਜਿਨਹੁਂ ਬਡੇਰੀ ॥੧੫॥ ਜਿਸ ਕੋ ਫਲ ਬਿਦਤਯੋ ਆਸ ਆਇ। ਜਨਮਯੋ ਸੁਤ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਬਰ ਨਾਮੂ। ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਨਿਸ਼-ਚਲ ਕੇ ਧਾਮੂ ।੧੬॥ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸੇਵੇ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਸੁਨ ਰੁਮੰਚ ਹੁਇ ਬਿਸਮਤਿ[13]ਚੀਤ। ਜਬਹਿ ਬਹੱਤ੍ਰ ਬਰਖ ਬਯ[14]ਭਈ। ਤਬਹਿ ਆਇ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਈ॥੧੭॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਸੰਮਤ ਕਰਿ ਸਸੂਖਾ[15]। ਮੁਰਯੋ ਨ ਮਨ ਕਬਿ, ਰਹਯੋ ਅਦੂਖਾ[16]।ਬੈਸ ਚੁਰਾਸੀ ਸੰਮਤ ਜਬੈ[17]=। ਤਖਤ ਜਗਤ ਗੁਰਤਾ[18] ਟਿਕ ਤਬੈ ॥ ੧੯ ॥ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਪਨੋ ਆਪਿ। ਕਹੀ ਪੈਜ ਅਪਨੀ

---

[1]ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇਖਕੇ ਚੁਪ ਚਾਪ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਨਾਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਜੀ ਦਾ। [3]ਦੂਜਾ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ। [5]ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [6]—੧੬੦੯। [7]ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ। [8]ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ। [9]ਦਾਹ ਕੀਤਾ। [10]ਜੇਹੜਾ ਕਿੱਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਸੀ। [11]ਸੁਪਤਨੀ। [12]ਤਪੱਸਜਾ। [13]ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚਿਤ। [14]ਆਯੂ। [15]ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ੁਸ਼੍ਰਖਾ]। [16]ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਅ) ਅਦੂਸ਼ਤ, ਭਾਵ ਨਿਰਵਿਘਨ ਲਗਾ ਰਿਹਾ। [17]ਅਵਸਥਾ ੮੪ ਸਾਲ ਦੀ ਜਦ ਹੋਈ। [18]ਗੁਰਿਆਈ।

*ਪਾ:—ਦਾਸੂ। †ਪਾ:—ਦਾਤੂ।

‡ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਸਪੁੱਤ੍ਰੀ ਬੀ ਸੀ, ਇਸ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦਾ ਅੰਸੂ ੧੫, ਅੰਕ ੧।

§ਪਾ:—ਜਿਨ।

ਕਹੁ ਥਾਪਿ ।-ਜਬ ਲਗਿ ਜਗ ਹਮਰੋ ਤਨ ਰਹੈ । ਸੁਤਮ੍ਰਿਤੁ[1] ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਨਹਿਂ ਲਹੈਂ[2]-॥ ੧੯ ॥ ਦ੍ਵੈ ਬਿਸਤ ਦਿੱਲੀ ਉਮਰਾਵ[3] । ਤਿਤੇ ਸਿੱਖ ਮੰਜੀ ਸੁ ਬਿਠਾਵ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਗੁਨ ਤਿਨ ਕੇ ਭਨੀਅਹਿ। ਜਲ ਤਰੰਗ ਰਜ[4] ਕਨ[5] ਸਮ ਗਨੀਅਹਿ* ॥ ੨੦ ॥ ਰਾਮੋ ਨਾਮ ਭ੍ਯਾਰਜਾ[6] ਅਹੈ।ਜਿਸ ਉਰ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਬਾਸਾ ਲਹੈ। ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਜਿਸਤੇ ਜਨਮਤਿ ਭਏ। ਮੋਹਨ ਨਾਮ ਮੋਹਰੀ ਥਏ ॥੨੧॥ਉਪਜੀ ਸੁਤਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਭਾਨੀ†।ਅਪਰ ਨ ਪਿਖੀਅਹਿ ਜਾਂਹਿ ਸਮਾਨੀ[7]। ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ[8] ਬਰ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜਗ ਮਾਨਾ॥੨੨॥ਪੁਨਿ ਭਰਤਾ ਨੇ ਗੁਰਤਾ ਪਾਈ। ਜਿਨਹੁ ਉਧਾਰੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਪੁਨਹ ਜਗਤ ਕੋ ਗੁਰ ਸੁਤ ਭਯੋ। ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਸਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਕਯੋ॥੨੩॥ਯਾਂਤੇ ਬਹੁ ਬਡਭਾਗਾ ਭਾਨੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾਮ ਜਗ ਜਾਨੀਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡ ਮੋਹਨ। ਦੇਵ ਬਧੂ ਜਿਸੁ ਕਰਹਿਂ ਨ ਮੋਹਨ[9] ।੨੪। ਸਿਰ ਤੇ ਨਗਨ ਰਹੈ ਉਨਮੱਤਜ[10]। ਰਿਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦਿਢ ਚੇਤਨ ਸੱਤਜ। ਕਬਿ ਜੁਗ ਹਾਥਨ[11] ਕਰਹਿ ਅਹਾਰੇ। ਰਹੈ ਇਕਾਂਤ ਏਕ ਚੌਬਾਰੇ‡॥੨੫॥ਨੰਮ੍ਰਿ ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਕਿਸਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਅਹੈਬ੍ਰਹਮ ਉਰ ਮਹਿਂ ਦਿਢ ਭਾਰੀ। ਅਨੁਜ ਮੋਹਰੀ ਸੁਮਤਿ ਮਹਾਨੇ।ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਸਾਦਰ[12] ਜਿਨ ਮਾਨੇ ॥੨੬॥ਦੋਹਰਾ॥ ਜਗ ਸਾਗਰ ਕੋ ਤਾਰਬੇ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਪਾਰ। ਭਯੋ ਮੋਹਿਰੀ[13]ਮੋਹਰੀ[14]ਠਾਨਿ ਮਹਾਂ ਉਪਕਾਰ।੨੭। ਚੌਪਈ। ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤ[15] ਸੰਮਤ ਹ੍ਵੈ ਇਕਰਸ। ਪੰਚ ਮਾਸ ਅਰੁ ਦਿਵਸ ਇਕਾਦਸ਼। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਕੀਨਿ ਅਬਾਦੀ।ਗਨ ਉਰ ਦਈ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਸ਼ਾਦੀ[16]॥੨੮॥ਸੋਲਹਿ ਸਤ ਇਕਤੀਸਾ[17] ਫੇਰ। ਭਾਦੋਂ ਸੁਦਿ ਪੂਰਨਮਾ[18] ਹੇਰ। ਤਨ ਕੋ ਤਜਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ। ਹਮ ਸੇ ਜਿਨ ਬਹੁ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ॥੨੯॥ ਇਕਸੌ ਖਸ਼ਟ[19]ਬਰਖ

---

[1]ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮੌਤ। [2]ਨਾ ਦੇਖਣ। [3]ਬਾਈ ਸੂਬੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਨ। [4]ਮਿੱਟੀ ਦੇ। [5]ਕਿਣਕੇ। [6]ਮਹਿਲਾ। [7]ਤੁੱਲ। [8]ਬਿਅੰਤ। [9]ਅਪੱਛਰਾਂ ਬੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀਆਂ। [10]ਮਸਤ। [11]ਦੁਹੀਂ ਹਥੀਂ। [12]ਸਹਿਤ ਆਦਰ। [13]ਆਗੂ। [14]ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੇਟੇ ਦਾ। [15]ਬਾਈ ਸਾਲ। [16]ਸਮੂਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। [17]-੧੬੩੧। [18]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ। [19]-੧੦੬। *ਪਾ:-ਜਨੀਅਹਿ। ਭਨੀਅਹਿ।

†ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਭੈਣ ਬੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ 'ਦਾਨੀ' ਬੀਬੀ ਜੀ ਸੀ।

‡ਇਹ ਚੁਬਾਰਾ ਹੁਣ ਤਕ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਹੈ।

ਬਧ ਲਹੀ।ਸੰਮਤ ਖਸ਼ਟ[1] ਔਰ ਬੀ ਰਹੀ।ਗੁਰਤਾ ਸਹਿਤ ਦਈ ਹਰਖਾਇ। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਬੈਠਾਏ ॥੩੦॥ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਛੱਤ੍ਰੀ ਹਰਿਦਾਸ। ਮਹਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੁਕ੍ਰਿਤਨ ਰਾਸ[2]। ਖੇਮ ਕੁਇਰ ਜਿਸ ਕੇ ਘਰ ਦਾਰਾ। ਹਿਤ ਕਰਿ ਨਿਤਿ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ[3] ॥੩੧॥ ਤਿਨ ਤੇ ਉਤਪਤਿ ਭੁਏ ਸੁ ਨੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੁਲਚੰਦ। ਭਏ ਜੁ ਕੁਲ ਭੱਲਨਨ ਕੇ ਭੂਖਨ[4]। ਭਾਨੀ ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਤਾ ਅਦੂਖਨ[5] ॥੩੨॥ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਚੰਦ[6] ਕਹੁ ਬਯਾਹੀ। ਰਹੀ ਜੁ ਬਹੁ ਪਿਤ ਕੇ ਢਿਗ ਚਾਹੀ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਰੀ ਬੱਖਯਾਤੀ[7]।ਤਹਾਂ ਬਸਤਿ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ॥੩੩॥ਤੀਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਜੇ ਤਿਨ ਕੇਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰ-ਜਨ, ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁ ਬਡੇਰੇ। ਤ੍ਰਿਤਿਯੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਜਿਹ ਨਾਮ। ਮਹਾਂਗੰਭੀਰ[8] ਧੀਰ ਅਭਿਰਾਮ॥੩੪॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਗ ਭਾਯੋ। ਗੁਨ ਅਨੇਕ ਜੁਤਿ ਤੁਖਤ ਸੁਹਾਯੋ। ਸੰਮਤ ਖਸ਼ਟ ਇਕਾਦਸ਼ ਮਾਸ। ਦਿਵਸ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਰਾਸ* ॥੩੫॥ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਤਿ ਰਹੇ। ਜਿਨਤੇ ਅਨਿਕ ਦਾਸ ਗਤਿ ਲਹੇ। ਸੋਲਹ ਸਤ ਅਠਤੀਸਾ ਸਾਲ। ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ਗੁਰ ਦਯਾਲ॥੩੬॥ਤਜਿ ਸਰੀਰ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤਖਤਬਿਠਾਰੇ। ਪੁਨ ਸੋਢਿਨਿ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਗੁਰਿਆਈ। ਹੋਤਿ ਭਈ ਗੁਰ ਦਸਮੇ ਤਾਈਂ ॥ ੩੭॥ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਬਿ ਭੁਏ।ਤਾਲ ਸੁਧਾਸਰ ਤਬਿ ਨਿਰਮਏ[9]।ਬੀੜ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਕੀ ਹੋਈ।ਜਿਸ ਪਠਿਕੇ[10]ਗਤਿ ਲਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੩੮॥ਗੰਗਾ ਨਾਮ ਭਾਰਜਾ ਬਯਾਹੀ।ਸਾਧ੍ਵੀ[11]ਕੇ ਗੁਨ ਸਭਿ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ।ਨੰਦਨ ਉਪਜਯੋ ਇਕ ਕੁਲ ਚੰਦ। ਬਡ ਧਨੁਧਰਿ[12] ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ॥੩੯॥ ਧੀਰ ਧਰਮ-ਧ੍ਰਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ।ਬਿਸਤੀਰਤਿ[13]ਜਿਤ ਕਿਤ ਜਸੁ ਅਰਜੁਨ[14]। ਜਗ ਕਰਤੱਬਯ ਕਰੇ ਸ਼ੁਭ ਭਾਰੇ। ਭਗਤਿ ਬਿਥਾਰਿ[15] ਅਨਿਕ ਜਨ ਤਾਰੇ ॥ ੪੦॥ਬਿੰਸਤ ਚਤੁਰ ਬਰਖ ਨਵ ਮਾਸ। ਇਕ ਦਿਨ ਊਪਰ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਰਾਸ[16]। ਗੁਰਤਾ ਲਹਿ ਸਰੀਰ ਕਉ ਧਾਰਾ। ਪੁਨਹਿ ਚਹਯੋ ਸਚਖੰਡ ਸਿਧਾਰਾ॥੪੧॥

---

[1]ਛੇ ਬਰਸ। [2]ਪੁੰਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। [3]ਪਾਲਿਆ। [4]ਭੱਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਗਹਿਣੇ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ। [5]ਪਵਿੱਤਰ। [6]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਨਾਲ। [7]ਪ੍ਰਗਟ। [8]ਨਿਰਹੱਲ। [9]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਦੋਂ ਰਚਿਆ। [10]ਪੜ੍ਹਕੇ। [11]ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ। [12]ਧਨੁਖ ਧਾਰੀ। [13]ਫੈਲਿਆ। [14]ਉੱਜਲ। [15]ਵਿਸਤੀਰਨ ਕਰਕੇ। [16]ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਨ। *ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਰਾਸ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖੋੜਸ ਸਤ ਤ੍ਰੇਸਠ[1] ਅਧਿਕ ਜੇਸ਼ਟ[2] ਮਾਸ ਮਹਾਨ। ਸੁਦੀ ਚੌਥ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕੀਨ ਬਿਕੁੰਠ ਪਯਾਨ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਰਨਾਲੀ[3]' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ]

ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੁ ਹੋਏ। ਪ੍ਰਭੁ[4] ਪੀਰੀ ਅਰੁ ਮੀਰੀ ਦੋਏ। ਜਨਮ ਲੀਨ ਜਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ ਵਡਾਲੀ। ਬਲੀ ਮਹਿਦ[5] ਤਨ ਡੀਲ[6] ਬਿਸਾਲੀ॥ ੧॥ ਦਾਰਾ ਤੀਨ* ਸੁਸ਼ੀਲਾ[7] ਬਰਾਹੀ। ਇਕ ਦਮੋਦਰੀ ਦੁਤਿ ਮਰਵਾਹੀ। ਨਾਮ ਨਾਨਕੀ ਤ੍ਰਿਤਿਯਾ ਕੇਰਾ। ਮਨ ਸਿਮਰਤਿ ਜਿਨ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ॥ ੨ ॥ ਪੰਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਨ ਤੇ ਉਤਪੱਤਾ। ਜੇਠੋ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ। ਸੂਰਜ ਮਲ ਅਰੁ ਅਨੀਰਾਇ ਭਨਿ। ਅਟਲਰਾਇ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ॥੩ ॥ ਪੰਚਮ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ†। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਹਿਂ ਜਿਨ ਪਿਤ ਸਾਦਰ[8]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਸਮ ਸ਼ੇਰ[9]। ਹਤੇ ਤੁਰਕਗਨ ਗਹਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ॥੪॥ ਗਨ ਦਾਸਨ ਕੇ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰੇ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰੇ। ਇਕਤ੍ਰਿੰਸਤ ਸੰਮਤ[10] ਦਸ ਮਾਸ। ਖਟਦਿਨ ਗੁਰਤਾ ਥਿਤਿ ਸੁਖਰਾਸ ॥੫॥ ਸੋਲਹਿ ਸਤ ਪਚਾਨਵੇ[11] ਸਾਲਾ ਚੇਤ ਪੰਚਮੀ ਸ਼ੁਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸੱਚਖੰਡ ਕੋ ਤਬਹਿ ਪਧਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਤਖਤ ਬੈਠਾਰੇ ॥੬॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਰੂਪ[12]। ਬਰਾਹੀ ਨੇਤੀ[13]‡ ਨਾਮ ਅਨੂਪ। ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਇਨਤੇ ਉਤਪਤਿ ਹੋਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਧੀਰ ਮਲ ਦੋਏ ॥੭॥ ਟਿਕਜੋ ਪਿਤਾਮੇ[14] ਤੇ ਗੁਰ ਪੋਤਾ। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਥੰਭਿ ਭਾਰ ਖਲੋਤਾ। ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਨਮੁ ਭਯੋ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਸੁ ਥਿਯੋ ਹੈ ॥ ੯ ॥ ਬਹੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬਖਸ਼ੀਸ਼। ਹੁਤੇ ਰੰਕ[15] ਜੋ ਭਏ ਮਹੀਸ਼[16]। ਬਰਾਹੀ ਮਹਿਲਾ ਅਸ਼ਟ§ ਮਹਾਨੀ। ਕਿਸ਼ਨ ਕੁਇਰ, ਕੋਟਿ

---

[1]–੧੬੬੩। [2]ਜੇਠ। [3]ਸ਼ਜਰਾ, ਬੰਸਾਵਲੀ। [4]ਮਾਲਕ। [5]ਮਹਾਂਬਲੀ। [6]ਕੱਦ। [7]ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੀਆਂ। [8]ਸਹਿਤ ਆਦਰ। [9]ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ। [10]ਇਕੱਤੀ ਸਾਲ। [11]–੧੬੯੫। [12]ਰੂਪਵਾਨ=ਸੁੰਦਰ। [13]ਨਾਮ ਹੈ ਬੀਬੀ ਦਾ। [14]ਦਾਦੇ ਤੋਂ। [15]ਕੰਗਾਲ। [16]ਰਾਜੇ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਪਰ ਟੂਕ। †ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਪੁੱਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ ਬੀ ਸੀ।

‡ਪਾਃ—ਨੱਤੀ। §ਇਹ ਗੇਣਤੀ ਬੀ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੧੩ ਅੰਕ ੯ ਤੇ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕੱਲਜਾਨੀ ॥੯॥ਤੋਖੀ, ਅਪਰ ਅਨੋਖੀ ਨੀਕੀ[1]।ਰਾਮਕੁਇਰ*, ਅਰੁ ਨਾਮ ਲਡੀਕੀ। ਸਪਤਮਿ ਹੈ ਸ੍ਰੀਪ੍ਰੇਮਕੁਮਾਰੀ। ਅਸ਼ਟਮ ਚੰਦਕੁਇਰ ਸੁਖਕਾਰੀ† ॥ ੧੦ ॥ ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਉਪਾਇ। ਰਾਮਰਾਇ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਹਾਇ। ਜਗ[2] ਜਨਮੇ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।ਬ੍ਰਿਧੇ ਸਰੀਰ ਸੁਖਦ ਬਲ ਤਾਂਹੀ[3]॥੧੧॥ ਸੰਮਤ ਤ੍ਰੈ ਬਿਂਸਤ[4] ਖਟ ਮਾਸ । ਦਿਵਸ ਚਤੁਰ ਦਸ ਲੈ ਸੁਖਰਾਸ[5] । ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਤਿ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਦਾਸ ਦੁਖ ਦਹੇ॥੧੨॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਹ ਸਤ ਅਸ਼ਟਾਦਸ਼[6]। ਕਾਤਕ ਵਦਿ ਨਵਮੀ ਮਹਿ ਸੁਖ ਬਸਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤਖਤ ਗੁਰਿਆਈ।ਬੈਠੇ ਸਿਸੁ[7] ਅਤਿ ਬੈਸ ਸੁਹਾਈ॥੧੩॥ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਗਮਨੇ ਕਿਸਿ ਹੇਤ । ਤਹਿਂ ਤਨ ਤਯਾਗਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤ । ਜੁਗ ਸੰਮਤ[8] ਅਰੁ ਪੰਚ ਮਹੀਨੇ। ਦਿਨ ਉਨੀਸ ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਕੀਨੇ॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾ ਸੈ ਬਿਤੇ ਊਪਰ ਬੀਸਰੁਏਕ[9] । ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸ ਦਿਵਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ[10] ॥ ੧੫ ॥ ਚੌਪਈ॥ਇਕ ਜਾਮ ਖਟ ਘਟੀ ਬਿਤਾਏ। ਨਿਸਾ[11] ਬਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਮਾਏ।'ਬਾਬਾ'ਕਹਯੋ'ਬਕਾਲੇ ਮਾਂਹਿ[12]'। ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਤਾਂਹਿ ॥ ੧੬ ॥ ਅਰਪਤਿ ਭਏ ਤਿਨਹਿ ਗੁਰਿ-ਆਈ। ਤ਼ਖਤ ਬਿਰਾਜੇ ਸਿਖ ਸੁਖਦਾਈ[13] । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਨੰਦ[14] । ਸੋਢੀ ਬੰਸ਼ ਗਗਨ[15] ਕੇ ਚੰਦ ॥ ੧੭ ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਜਿਨ ਕੀ ਜਾਨਿ।ਜਨਮ ਸੁਧਾਸਰ ਪੁਰਿ ਕੇ ਥਾਨਾ॥੧੮॥ ਗੁਜਰੀ ਮਹਿਲਾ ਸ਼ੁਭ ਬਨਾਹੀ। ਤਪ ਕੋ ਤੇਜ ਪੁੰਜ ਜਿਨ ਮਾਂਹੀ॥੧੯॥ ਤਿਨ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਏ ਬਡ ਸੂਰੇ। ਦੇਗ ਤੇਗ ਦੁਹੂੰਅਨ ਕੇ‡ਪੂਰੇ। ਜਿਨ ਧਰਿ ਕਲਗੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਦਾਰੇ[16] । ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਅਰੇ ਸੁ ਮਾਰੇ ॥੧੯॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹੈਾਦਰਭਏ।ਦਾਸ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰਨ ਕਏ। ਸੰਮਤ ਦਸ ਅਰ ਸਪਤ ਮਹੀਨਾ।ਦਿਨ ਇਕੀਸ ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਲੀਨਾ॥ ੨੦ ॥ ਤਨ ਤਯਾਗਨ ਕੋ ਸਮੇ ਸੁ ਪਾਇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ

---

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [2]ਦੋਵੇਂ। [3]ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਸਰੀਰ ਵਡੇ ਹੋਏ ਓਸੇ ਥਾਂ (ਭਾਵ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਚ)। [4]੨੩। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [6]–੧੭੧੮। [7]ਬਾਲਕ (ਅਵਸਥਾ)। [8]ਦੋ ਸਾਲ। [9]–੧੭੨੧। [10]ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ। [11]ਰਾਤ੍ਰੀ । [12]ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਵਿਚ ਹੈ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ)। [13]ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ)। [14]ਸਪੁੱਤਰ। [15]ਅਕਾਸ਼। [16]ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।　　*ਪਾਃ–ਚੰਦ ਕੁਇਰ, ਜੋ ਅਸ਼ੁਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

†ਪਾਃ–ਸੁਖਿਆਰੀ।　　‡ਪਾਃ–ਮੇਂ।

ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਚਢਾਇ। ਹਿੰਦਵਾਨੇ ਕੀ ਰਾਖਨ ਕਾਨ[1]। ਦਿਯੋ ਸੀਸ ਜਨੁ ਕਰਿਕੈ ਦਾਨ ॥ ੨੧ ॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾ ਸਹਸ ਬਤੀਸ[2]। ਮੰਗਸਿਰ[3]* ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਬੀਸ†। ਸੁਰਗੁਰ[4] ਦਿਵਸ ਜਾਮ ਜੁਗ[5] ਆਵਾ। ਊਪਰ ਘਟਿਕਾ ਏਕ ਬਿਤਾਵਾ ॥ ੨੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਾਇ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰ ਮਹਿੰ ਮਿਸ ਦਿਖਰਾਇ।ਤਨ ਕੋ ਤਯਾਗ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ। ਦੇਵਨ 'ਜੈ ਜੈ' ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ ॥੨੩ ॥ ਅੰਧ ਧੁੰਧ[6] ਜਗ ਖਰਭਰ[7] ਪਰਯੋ‡। ਤੁਰਕਨ ਬਿਖੈ ਤ੍ਰਾਸ ਬਹੁ ਕਰਯੋ।'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਸਭਿ ਕਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਦੈਂ ਬਹੁ ਗਾਰੀ ॥੨੪॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਉੱਤਮ ਨਰ ਜਾਨਾ।-ਹਤਿ ਭਾ ਰਾਜ ਤੇਜ ਤੁਰਕਾਨਾ[8]-।ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਤਯਾਗਿ ਨੁਰੰਗਾ।ਬਾਹਰ ਨਿਕਸਿ ਰਹਯੋ ਡਰ ਸੰਗਾ॥੨੫॥ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਪੁਰਿ ਨ ਆਇਕੈ ਸੋਯੋ।ਬਡ ਪਾਪੀ ਨਿਜ ਸਭਿ ਕਿਛ ਖੋਯੋ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਅਪਰਾਧੂ।ਹੋਯੋ ਸ੍ਰੀਹਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਅਸਾਧੂ[9] ॥੨੬॥ ਜਿਮ ਰਾਵਨ ਦੀਰਘ ਮਦ ਮਾਨੀ[10]। ਛਲ ਬਲ ਤੇ ਸੀਤਾ ਹਰਿ ਆਨੀ[11]। ਕਰਿ ਰਘੁਬਰ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਮਲੀਨਾ[12]। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਨਾਸ਼ ਕਰਿ ਲੀਨਾ॥ ੨੭॥ਪਤਿਸ਼ਾਹਤਿ ਬਹੁਪੁਸ਼ਤਨ ਕੇਰੀ[13]।ਸਭਿ ਜਗਦੋਹੀ ਫਿਰਹਿ ਘਨੇਰੀ। ਸੁਰਪਤਿ[14] ਸਮ ਐਸ਼ੁਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਗੁਰੂ ਦ੍ਰੋਹ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਨਾਸ਼ਾ ॥੨੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਛੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਭੇ ਗੁਰ ਆਛੈ। ਸ੍ਰੀਗੁਜਰੀ ਤੇ ਜਨਮ ਲਿਯੋ ਹੈ। ਪੁਰਿ ਪਟਣੇ ਮਹਿੰ ਖੇਲ ਕਿਯੋ ਹੈ ॥ ੨੯ ॥ ਬ੍ਰਿਧਯੋ[15]

---

[1]ਲਾਜ। [2]-੧੭੩੨। [3]ਮੱਘਰ। [4]ਵੀਰਵਾਰ। [5]ਦੋਪਹਿਰਾ। [6]ਹਨੇਰੀ ਤੇ ਅੰਧਕਾਰ। [7]ਘਬਰਾਹਟ। [8]ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਤੇਜ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। [9]ਅਸਾਧ ਦੁਸ਼ਟ (ਔਰੰਗਜੇਬ) ਆਪਣੀ ਵਿਭੂਤੀ ਨੂੰ (ਆਪ) ਤਬਾਹ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ। [10]ਮਦ ਵਿਚ ਮੱਤਿਆ ਹੋਇਆ। [11]ਹਰਿਕੇ ਲੈ ਆਂਦੀ। [12]ਰਾਮਚੰਦ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਕਰਕੇ (ਮੈਲਾ=) ਪਾਪੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ। [13]ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਾਲੀ। [14]ਇੰਦ੍ਰ। [15]ਵਧਿਆ।

*ਪਾ:-ਮਗਸਰ। †ਪਾ:-ਬੀਸ। ਸ਼ਾਯਦ ਬੀਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਵੀਹ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਬਾਰਵੀਂ ਰਾਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ 'ਮੱਘਰ ਪੰਚਮੀ ਸੁਦੀ ਪਛਾਨਹੁ' ਹੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਬੀਸ=ਵੀਸ ਵਿਸਵੇ, ਭਾਵ ਨਿਸ਼ਚਿਤ। ‡ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਦੇਣ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹਨੇਰੀ ਚੱਲੀ, ਅੰਧਕਾਰ ਛਾਇਆ, ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਤਾਰੇ ਦਿੱਸੇ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੰਬੀ, ਤਵਾਰੀਖ ਮੁਹੀਤ ਆਜ਼ਮ ਤੇ ਸੈਰੁਲ ਮੁਤਾਖ਼ਰੀਨ ਦੇ ਕਰਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬੀ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਵੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਸਫਾ ੭੪੧੬।

ਸਰੀਰ ਬਹੁਰ ਚਲਿਆਇ।ਮਦ੍ਰਦੇਸ਼[੧]ਨਿਰਖੇ* ਹਰਖਾਏ[੨]।ਤੀਨਭਾਰਜਾ† ਜਿਨ ਘਰ ਹੋਈ। ਨਾਮ ਅਜੀਤੋ ਦੀਰਘ[੩] ਸੋਈ ॥੩੦॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੀਨ ਉਪਜੇ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਮਨਹੁਂ ਅਗਨਿ ਤੀਨਹੁ[੪] ਤਨ ਧਾਰੀ। ਅਪਰ ਸੁੰਦਰੀ ਨਾਮ ਪਛਾਨੋ। ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਨਿਧਾਨੋ[੫] ॥ ੩੧ ॥ ਤਿਸਕੇ ਸੁਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੋਵਾ। ਬਹੁ ਰਿਪੁ ਹਤਿ[੬] ਜੋ ਰਨ ਮਹਿ ਸੋਵਾ[੭]‡। ਤੀਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਦਾਰਾ। ਤਾਂਹਿ ਖਾਲਸਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਪਾਰਾ ॥੩੨॥ ਇਮ ਸਾਹਿਬ ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਰਣ ਕਰਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਕੀਨ ਅਖਾਰੇ। ਕਰਿ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ[੮] ਕੋ ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਉਤਪਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਕੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖਰਿਕੈ। ਬਰਖ ਬਤੀਸ ਇਕਾਦਸ਼ ਮਾਸ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਧਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੩੪॥ ਸਿੱਖਨ ਅਨੇ-ਕਨਿ ਕੋ ਗਤਿ[੯]ਦੀਨੀ। ਦੁਖ ਤੇ ਬਚੇ ਸ਼ਰਨ ਜਿਨ ਲੀਨੀ। ਸੱਤ੍ਰਹ ਸਹਸ ਪੈਸਠਾ[੧੦]ਉਪਰ।ਕਾਤਿਕ ਸ਼ੁਦਿ ਪੰਚੈ ਦਿਨ ਸੁਰਗੁਰ[੧੧]॥੩੫॥ਰਹੀ ਜਾਮਨੀ ਜਾਮ ਸਵਾ ਜਬਿ[੧੨]। ਸੱਚਿਖੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬਿ। ਅਵਿਚਲ ਨਗਰ ਨਾਮ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ।ਭਯੋ ਦੇਹੁਰਾ ਜੋਤਿ ਮਹਾਨ॥੩੬॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪਾਇ§ ਗੁਰਿਆਈ।ਤਬਹੁ ਨੁਰੰਗੇ ਦਿੱਲੀ ਪਾਈ।ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਕਹੁ ਮਾਲਕ ਭਯੋ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਜਿਨ ਬਡ ਬਿਰਧਯੋ[੧੩]॥੩੭॥ਬਹੁਤਨਿ ਕੌ[੧੪]ਕਰਿਕੈ ਅਪਰਾਧੂ॥ ਮਹਾਂ ਕੁਕਰਮਿ, ਕਸ਼ਟ ਦੈ ਸਾਧੂ[੧੫]।ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਬਹੁ ਦ੍ਰੋਹ ਕਮਾਵਾ।ਕਰਨੇ ਅਕਰਮ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖ ਪਾਵਾ ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ਨੌ ਗੁਰ ਕੀ ਸਭਿ ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ। ਤੁਮ ਸਰ-ਬੱਗਯ ਸਰਬ ਹੀ ਜਾਨੋ ॥ ੩੯ ॥ ਇਹ ਸਭਿ ਪ੍ਰਥਮੇ ਕਥਾ ਸੁਨੱਯੈ। ਗੁਰੁ

---

[੧]ਵੇਦਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੱਛਮ ਵਲ ਕਸ਼ਯਪ ਸਾਗਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਦਾ ਦੇਸ਼। ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਵੀ ਤੇ ਜੇਹਲਮ ਦਾ ਵਿਚਲਾ ਦੇਸ਼। ਪਰੰਤੂ ਹਿੰਦੀ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਓਹ ਅੰਬਾਲਾ, ਲੁਦਿਹਾਣਾ, ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਜਮਨਾ ਉਰਾਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [੨]ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। [੩]ਵੱਡੀ। [੪]ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ ਨੇ। [੫]ਖਜ਼ਾਨਾਂ। [੬]ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [੭]ਯੁੱਧ (ਭੂਮਕਾ) ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ। [੮]ਬਲ। [੯]ਮੁਕਤੀ। [੧੦]—੧੭੬੫। [੧੧]ਵੀਰਵਾਰ। [੧੨]ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਰਹੀ। [੧੩]ਵਧਾਇਆ। [੧੪]ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ। [੧੫]ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭਲਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ। *ਪਾ:—ਬਿਲਸੇ। †ਤਿਨ ਵਿਆਹਾਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਰਾਸ਼ਿ ੪ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ‡ਪਾ:—ਜੋਵਾ। §ਪਾ:—ਪਾਸ।

ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੀਨੋ,ਸਮਝੱਧੇ। ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ ਭਏ ਕਹੋ ਸਭਿ ਕਥਾ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਹੁ ਜਥਾ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨੀ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਇਮਿ ਬਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਮਨ ਮਾਨੀ[੧]। ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਨਿ ਲਾਗਯੋ ਸੋਈ। ਨੌ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਜਿਮਿ ਜਿਮਿ ਹੋਈ।੪੧।ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ ਖਾਲਸਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਸੁ ਕੋ ਸ਼੍ਰੌਨ[੨]। ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗੁਨਹਿ ਪੁਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਤੌਨ[੩]॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ। ਖਡੂਰ ਵਿਚ ਛੁਪਣਾ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਏਕੋ ਰੂਪ ਸੁ ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਆਨੰਦ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦ ਬਰ ਬੰਦੌਂ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦ ॥੧॥ ਸੈਯਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਨੇ ਜਬਿ ਪਾਈ। ਧਯਾਨ ਰਿਦੈ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਠਹਿਰਾਇ ਲਿਯੋ ਜਬ ਦੀਨ ਬਿਦਾਈ[੪]। ਬੇ ਬਸ ਹ੍ਵੈ ਬਿਛੁਰਨੋ ਗੁਰਤੇ ਅਸ਼ਟਾਂਗ[੫]ਕਰੀ ਮੁਖ ਕੌ ਰਜ[੬] ਲਾਈ।ਨੀਰ ਬਿਲੋਚਨ[੭]ਭੂਰ[੮]ਬਿਮੋਚਤਿ[੯]ਸੋਚਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਉਮਗਾਈ[੧੦] ॥ ੨ ॥ ਜੀਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮਨੋ ਬਿਛੁਰਨੋ ਬਿਰਹਾਕੁਲ[੧੧]ਤੇ ਉਰ ਬਯਾਕੁਲ ਭਾਰੇ।-ਬੋਲਬ[੧੨]ਨਾਹਿ ਬਨੈ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰਜ-ਸੰਕਟ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ ਸਹਾਰੇ। ਆਇਸੁ ਮਾਨਿਬੋ ਧਰਮ ਧਰਯੋ,ਤਜਿ ਨਾਂਹਿ ਸਕੈਂ,ਨਹਿਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਤਤਕਾਲ ਚਲੇ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਕੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ ॥੩॥ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਚਿਤ ਮੈਂ ਚਿਤਵੰਤਤਿ[੧੩]-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰੂਪ ਸੁਭਾਉ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਦੀਨ ਪੈ ਦਯਾਲ, ਪਛਾਨਤਿ ਘਾਲ ਕੋ,ਸੇਵਕ ਕੇ ਬਸਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਬਿਕੁੰਠ ਕੋ ਮੋਹਿ ਬਡਾਈ ਦੈ ਕੀਨਿ ਨਿਰਾਲਾ।ਸੰਕਟ ਬਯੋਗ[੧੪] ਕੁ ਮੋਹਿ ਬਧਯੋ,ਬਸ ਨਾਂਹਿ ਚਲੈ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚ ਨਾਲਾ-॥ ੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬੀਚ ਖਡੂਰ ਕੇ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏ ਨਿਜ ਥਾਈਂ।ਮੌਨ ਧਰੇ ਨਹਿਂ ਕੌਨ ਮਿਲੇਂ,ਬਿਚ ਭੌਨ ਥਰੇ ਪਿਖ ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ। ਬੂਝਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੁਧ-ਕੌਨ ਸੇ ਥਾਨ ਤਜੇ ਸੁਖਦਾਈ?। ਕਯੋਂ

[੧]ਮੰਨ ਲਈ। [੨]ਕੰਨੀਂ। [੩]ਉਸ ਦੀ। [੪](ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ) ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦਿੱਤੀ। [੫]ਡੰਡੌਤ। [੬]ਧੂੜੀ। [੭]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ। [੮]ਬਹੁਤਾ। [੯]ਛੁਟਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਬੜੇ ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨੂੰ (ਸੋਚਿਤ=) ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਗਦਾ ਹੈ। [੧੧]ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਆਕੁਲਤਾ (ਦੁਖ) ਤੋਂ (ਅ) ਸਾਰੇ (ਭਾਵ ਵਡੇ) ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ। [੧੨]ਬੋਲਣਾ। [੧੩]ਚਿਤਵਦੇ ਹੋਏ। [੧੪]ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ।

ਤੁਮ ਕੋਠਰੀ ਆਨਿ ਥਿਰੇ ਮਨ ਭੰਗ[1] ਅਹੇ ਮੁਖ ਨਾ ਬਿਕਸਾਈ?' ॥ ੫ ॥ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ ਭਨਯੋ ਕੁਛ ਨਾਂਹਿਨ, ਆਨਨ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਭਰਯੋ । ਲੋਚਨ ਨੀਰ ਬਿਮੋਚਤਿ, ਸੋਚਤਿ, ਲੋਚਤਿ ਹੈਂ ਚਿਤ ਮੇਲ ਕਰਯੋ। ਐਸ ਦਸ਼ਾ ਪਿਖਿ ਜਾਨੀ ਰਿਦੇ ਤਿਨ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ ਇਸ ਲੋਕ ਬਿਰਯੋ। ਆਪਨੇ ਧਾਮ ਬਿਕੁੰਠ ਗਏ ਇਨ ਬਯੋਗ[2] ਭਯੋ ਦੁਖ ਦੀਹ ਧਰਯੋ-॥੬॥ਫੇਰ ਭਿਰਾਈ ਨੇ ਬੂਝਨ ਕੀਨਸਿ'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਪਰਲੋਕ ਭਯੋ?'।ਯੌਂ ਸੁਨਿਕੇ ਗੁਰਅੰਗਦ ਨੇ ਤਬਿ ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨ ਕਯੋ।'ਮੋਹਿ ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਭਾਵਤਿ ਹੈ,ਦਿਖਿਬੇ ਸੁਨਿਬੇ ਚਿਤ ਖੇਦ ਬਿਯੋ[3]। ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਇਕੰਤ ਨਿਰੰਤਰ ਬੈਠਯੋ ਚਹੌਂ ਇਹੁ ਮੇਰੋ ਹਿਯੋ[4] ॥ ੭ ॥ ਜਯੋਂ ਬਿਸਫੋਟ[5] ਪਕਯੋ ਦੁਖ ਦੇਤਿ ਹੈ ਚੋਟ ਲਗੇ ਪੁਨ ਹ੍ਵੈ ਅਧਿਕਾਈ। ਤਿਉਂ ਬਿਵਹਾਰ, ਬਿਲੋਕਨਿ, ਬੋਲਨਿ, ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੈ ਮੁਝ ਹ੍ਵੈ ਬਿਕੁਲਾਈ[6]।ਕੋਠਰੀਕੋ ਦਰ ਸੋ ਚਿਨ ਦੇਹੁ[7],ਕਹੋ ਕਿਸ ਪਾਸ ਨ, ਕੈਸੇ ਬਤਾਈ[8]। ਮੋ ਪਰ ਯੌਂ ਉਪਕਾਰ ਕਰੋ ਥਿਰ ਬੈਠਿ ਰਹੌਂ ਜਿਮਿ ਹ੍ਵੈ ਨ ਲਖਾਈ[9]' ॥ ੮ ॥ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨ ਭਿਰਾਈ ਨੇ ਫੇਰ 'ਇਕੰਤ ਰਹੋ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਇਸ ਥਾਈਂ।ਕਯੋਂ ਦਰ ਕੋ ਚਿਨਵਾਵਤਿ ਹੋ,ਇਹ ਬਾਤ ਬਨੇ ਨਹਿਂ,ਸੰਕਟ ਪਾਈ'। ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਤਿਸ ਤੇ ਕਿਯ ਤੂਸ਼ਨਿ[10] ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਜੁਗ ਲੋਚਨਮੂੰਦ,ਮਨੋ ਸ਼ਿਵਮੂਰਤਿ ਧ੍ਯਾਨ ਲਗਾਈ[11] ॥ ੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਰੁਖ ਜਾਨਿ ਤਬੈ ਦਰ ਕੋ ਚਿਨਿ[12] ਕੀਨੋ ਹੈ ਬੰਦ ਭਿਰਾਈ। ਫੇਰ ਕਰਯੋ ਇਕ ਸਾਰ ਭਲੇ ਬਹੁ ਪੰਕ[13] ਲਗਾਇ ਕੈ ਕੀਨ ਲਿਪਾਈ। ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕੈ ਦਰੁ ਕੋ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕਿਯੋ ਜਿਮਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਈ[14]। ਬੀਤਿ ਗਏ ਇਸਿ ਰੀਤ ਛਿਮਾਸ ਅਲੋਪ ਭਏ, ਨਹਿਂ ਕਾਹੂ ਲਖਾਈ॥੧੦॥ ਬੁੱਢੇ* ਆਦਿਕਜੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਹੋਤਿ ਭਏ ਇਕਠੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੂਰਤਿ ਡੀਠ[15]ਨ ਆਵਤਿ ਸੋ ਭਟਕੰਤਿ ਰਿਦੇ ਮੁਰਝਾਏ। ਕੀਨ ਬਿਚਾਰ ਭਲੋ ਸਭਿ ਹੂੰ ਮਿਲਿ,'ਆਪ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਤਾਇ-ਮੇਰੋ ਸਰੂਪ ਪਿਖੋ ਤਨ ਅੰਗਦ, ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਇਕ ਮੇਕ ਬਨਾਏ॥ ੧੧॥ ਮੋਕਹੁ

---

[1]ਢੱਠਾ ਹੋਇਆ। [2]ਵਿਛੋੜਾ। [3]ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਮੇਰਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। [5]ਫੋੜਾ [ਸੰਸ: ਵਿਸ੍ਫੋਟ]। [6]ਵਿਆਕੁਲਤਾ। [7]ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਹੁ। [8](ਕੋਈ) ਕਿਵੇਂ ਪਿਆ ਪੁੱਛੇ। [9]ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਜਿਵੇਂ। [10]ਚੁੱਪ ਕੀਤੀ। [11]ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਧਿਆਨ ਲਾਈ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਚੱਲ ਸਮਾਧੀ ਤੇਂ ਹੈ। [12]ਚਿਣ ਕੇ। [13]ਗਾਰਾ। [14]ਚਾਹਿਆ ਸੀ। [15]ਨਜ਼ਰ। *ਪਾ:-ਬੁੱਢਿ ਤਿ। ਬੁੱਢੇ ਤੇ।

ਸੇਵਨਿ ਚਾਹਤਿ ਜੋ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ–'। ਬੁੱਢੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨਿਜ ਥਾਨ ਸਥਾਪ੍ਯੋ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਸਰੀਰ ਮੈਂ ਆਪ ਬਰੇ[੧]। ਖੋਜਹੁ ਕੌਨ ਸਥਾਨ ਅਹੈ' ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕੇਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਫਿਰੇ।ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਚੌਂਪ ਬਧੀ ਹਿਤ ਹੇਰਨਿ, ਪ੍ਰੇਰਨ ਕੀਨ ਪ੍ਰਮੋਦ ਧਰੇ[੨]॥੧੨॥ਦੋਹਰਾ॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਬਿਚਾਰਿਓ –ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਮਝਾਰ। ਨਿਕਟਿ ਭਿਰਾਈ ਹੋਹਿੰਗੇ,ਅਪਰ[੩]ਨ ਸੁਨੀਏ ਸਾਰ –॥੧੩॥ ਸੈਯਾ॥ ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਆਦਿਕ ਜੋ ਸਮੁਦਾਇ ਗਏ ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਖਡੂਰ ਮਝਾਰੀ।ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ ਕੇ ਪਾਸ ਮਿਲੇ ਸਗਰੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਮੋ ਪਗ ਧਾਰੀ। ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ:–'ਕਹਾਂ ਗੁਰ ਅੰਗਦ? ਹੇਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਚਾਹਿ ਹਮਾਰੀ। ਹ੍ਵੈ ਸਫਲੈ ਸਭਿ ਕੋ ਇਤਿ ਆਵਨਿ, ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ* ਲੇਹਿੰ ਨਿਹਾਰੀ[੪]' ॥੧੪॥ਸ੍ਰੌਨ ਸੁਨੇ ਸਭਿਕੇ ਬਚਨਾ,ਨਹਿੰ ਬਾਕ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਨ ਸੰਗ ਭਿਰਾਈ[੫]। ਮੌਨ ਕਰੇ ਮੁਖਬੈਠਿ ਰਹੀ,ਬਿਚ ਭੌਨ ਥਿਰੇ ਸਿਖ ਜੋ ਸਮੁਦਾਈ।ਜਾਨਿ ਗਏ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਤਬੈ,–ਗੁਰਅੰਗਦ ਜੀ ਕਿਤ ਹੈਂ ਇਸਥਾਈਂ–। ਫੇਰਕਰੀ ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਜੋਰਿਕੈ.'ਮਾਈ ਜੀ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'॥੧੫॥ਬੈਨ ਕਹ੍ਯੋ ਨਹਿ ਭੈ ਕਰਿਕੈ,ਸਭਿਹੂੰ ਮਿਲਿ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰਨਿ ਠਾਨੀ।–ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੀ ਬਰਜੀ[੬] ਮਰਜੀ ਬਿਨ ਕਯੋਂ ਸੁ ਬਤਾਇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ–। ਬੁੱਢੇ ਨਿਹਾਰਨ ਕੀਨ ਇਤੈ ਉਤ ਕੋਠੜੀ ਦੇਖਿ ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਿ ਜਾਨੀ।–ਬੰਦ ਇਹੀ ਦਰ ਜਾਨ੍ਯੋ ਪਰੈ ਗੁਰੁ ਹੋਇੰ ਤੁ ਹੋਇੰ ਥਿਰੇ ਇਸ ਥਾਨੀ[੭]–॥ ੧੬॥ ਫੇਰ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ 'ਹੈਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਇਸ ਕੋਠੜੀ ਮਾਂਹੀ'। ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਭਨੀ ਬਿਨਤੀ'ਮਮ ਨਾਮ ਬੁਢਾ ਲਖਿ ਆਯੋ ਇਹਾਂ ਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਮੁਝੇ ਬਰ,–ਮੈਂ ਜਹਿ ਹੋਵੋਂ ਪਛਾਨੈਂ ਤਹਾਂ ਹੀ। ਸੰਗਤਿ ਮੇਰੀ ਸਦੀਵ ਕਰੋ ਜੋਈ ਰੂਪ ਧਰੋਂ ਗੁਪਤੈ ਤੁਵ ਨਾਂਹੀ[੮]–॥੧੭॥ਆਪ ਅਲੋਪ ਭਏ ਜਬਿ ਤੇ ਤਬਤੇ ਬਹੁ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ। ਆਨਿ ਭਏ ਤੁਮ ਗੋਪ ਇਹਾਂ,ਕਿਤ ਸੰਗਤਿ ਜਾਇ ਅਧੀਰ ਮਨਾ।ਖੋਜਿ ਫਿਰੇ ਬਹੁ ਚਿੰਤ ਕਰੇ,ਨਹਿ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਕਿਸ ਥਾਨ ਜਨਾ[੯]। ਆਵਹੁ ਬਾਹਿਰ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵਹੁ ਸੇਵਹਿੰ ਸਿੱਖ ਅਨੰਦ ਘਨਾ' ॥੧੯॥ ਯੌਂ ਕਹਿ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਆਪਨੇ ਹਾਥ ਉਖਾਰਿ, ਚਿਨ੍ਯੋ

[੧]ਵੜੇ। [੨]ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰੇ (ਘੱਲੇ) ਹੋਏ (ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਦੇ)। [੩]ਹੋਰਥੇ। [੪]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਈਏ। [੫]ਭਿਰਾਈ ਨੇ। [੬]ਵਰਜੀ ਹੋਈ ਹੈ। [੭]ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਚ। [੮]ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਮੇਰੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਰੂਪ ਮੈਂ ਧਾਰਾਂ, ਤੁਹਾਥੋਂ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। [੯]ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ।

*ਪਾ:–ਪਾਵਨ ਪਾਦ ਸੁ।

ਦਰ[1] ਖੋਲਨਿ ਕੀਨਾ। ਬੈਠੇ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ[2] ਕਰੇ ਕਵਲਾਸ ਕੇ ਊਪਰ ਸ਼ੰਭੁ ਅਸੀਨਾ[3]। ਸ਼ਾਂਤਿ ਬ੍ਰਿਤੀ, ਸਮੁਦਾਇ ਰਿਖੀਕ ਅਚੰਚਲ[4] ਹੈਂ, ਇਕ ਰੂਪ ਬਿਲੀਨਾ[5]। ਹੇਰਿ ਸਭੈ ਕਰ ਜੋਰਿ[6]ਖਰੇ, ਅਭਿਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿਂ[7] ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੀਨਾ[8]॥੧੯॥ 'ਨਾਂਹਿ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਛੁਟੀ' ਪੁਨਿ ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ ਕੇ ਸਾਥ ਕਹੈਂ:-'ਆਪ ਕਹੋ ਜਿਮਿ ਬਾਹਰ ਆਵਹਿਂ,ਦੀਨਦਿਆਲ ਕੀ ਬਾਨਿ ਅਹੈ'। ਕੀਨ ਸਭੈ ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਜੋਰਿ 'ਕਰੋ ਕਰੁਨਾ ਗਨ ਸਿੱਖਨ ਚਹੈਂ। ਬੈਠਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਜਯੋਂ ਕਮਲਾਸਨ[9], ਦੇਹੁ ਦਿਦਾਰ ਕਲੁਖ ਦਹੈਂ[10] ॥੨੦॥ ਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਇਸ ਕਾਰਨ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦਈ ਗੁਰ ਗਾਦੀ। ਸੋ ਅਬ ਕਾਰਜ ਕਯੋਂ ਨ ਕਰੋ ਪਰਮਾਰਥ ਕੇ ਹਿਤ ਸਿੱਖਨ ਅਬਾਦੀ।ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਹੁ ਨਾਮ ਜਪਾਵਹੁ ਜੋ ਪਰਮਾਦੀ[11]। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੀ ਪੰਗਤਿ ਮੈਂ ਥਿਤਿ ਹੋਇ ਕਰੀਜਹਿ ਮੰਗਲ ਸ਼ਾਦੀ[12]' ॥ ੨੧॥ ਦਾਸਨ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ ਗਿਨਤੀ ਤਜਿ ਆਨ ਸੁ ਬਾਹਰ ਆਇ।ਪੀਤ ਹੈ ਰੰਗ, ਸੁ ਦੂਬਰੇ ਅੰਗ, ਉਮੰਗ ਮਹਾਂ ਗੁਰ ਜਯੋਂ ਦਰਸਾਇ[13]। ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਤਿਨਿ[14] ਦਾਸਨ ਕੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਾਸ ਜੁ ਥੇ ਸਮੁਦਾਇ।ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹਿ[15] ਬਧਯੋ ਉਰ ਮੈਂ ਉਚਰਯੋ ਤਬਿ ਏਕ ਸ਼ਲੋਕ ਬਨਾਇ॥ ੨੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਮਃ-੨ ॥

ਜਿਸੁ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥
ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ ॥ ੨ ॥

ਸੈਯਾ॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਬੋਲਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭਿ ਬੀਚ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਬੈਠਿ ਗਏ। ਜੋ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ ਤਹਾਂ ਤਿਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸੰਨ ਕਏ*।ਧੀਰਜ ਦੀਨ 'ਭਜੋ ਸਤਿਨਾਮੁ',ਰਹੇ ਤਿਸ ਧਾਮੁ, ਅਹਾਰ[16] ਖਏ।ਦਾਸ ਲਗੇ ਪਗ ਸੇਵਨ

---

[1]ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। [2]ਡੂੰਘੀ। [3](ਮਾਨੋ) ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਇਸਥਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। [4]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਚੰਚਲਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ। [5]ਲਿਵਲੀਨ। [6]ਹਥ ਜੋੜ। [7]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8](ਤਾਂ ਜੋ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ। [9]ਬ੍ਰਹਮਾ। [10]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ। [11]ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਜੋ ਹਨ। [12]ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ। [13](ਭਾਵੇਂ) ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਤੇ ਅੰਗ ਲਿੱਸੇ ਸਨ (ਤਦ ਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ) ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ (ਤਾਂ ਬੜੀ) ਉਮੰਗ ਚੜ੍ਹ ਗਈ (ਕਿਉਂਕਿ) ਮਹਾਂ ਗੁਰ (ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ) ਵਰਗੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨਜ਼ਰ ਆਏ। (ਅ) ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਤੇ ਅੰਗ ਲਿੱਸੇ ਹਨ, (ਪਰ) ਮਹਾਂ ਉਮੰਗ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। [14](ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ) ਡਿੱਠਾ। [15]ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਹਿਰ। [16]ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। *ਪਾਃ-ਭਏ।

ਕੋ,ਅਹੰਮੇਵ[੧]ਬਿਨਾ ਗੁਰਦੇਵ ਥਿਏ।੨੩॥ਜੋ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਹੈਂ। 'ਗਾਦੀ ਲਈ ਗੁਰਤਾ[੨] ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸੋ ਬਿਦਤੇ[੩]' ਸੁਨਿ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਦੇਖਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਾਂ ਮੁਖ ਜਾਗਤਿ[੪],ਜਸੋਂ ਨਟ ਸਾਂਗ ਬਨਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਏਕ ਹੀ ਬੇਖ ਅਨੇਕ ਧਰੇ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਕੋ ਬਿਰਮਾਵਤਿ ਹੈਂ[੫] ॥੨੪॥ ਗੁਰਤਾ ਰਥ ਪੈ ਗੁਰ ਸੂਰਜ ਦੂਸਰ ਮਾਸ[੬] ਬਿਤੇ ਤਨ ਰਾਜਤਿ ਹੈਂ[੭]। ਮੋਹਿ ਅੰਧੇਰ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੈਂ ਅਘ ਚੋਰ[੮] ਸ਼ਿਤਾਬ ਹੀ ਭਾਜਤਿ ਹੈਂ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਿਰੇ ਅਰਬਿੰਦ ਮਹਾਂ ਸਿਖ[੯],ਪੇਚਕ ਨਿੰਦਕ[੧੦]ਲਾਜਤਿ ਹੈਂ।ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ ਮੈਂ ਤਿਮ ਗ੍ਯਾਨ ਰਿਦੇ ਉਪਰਾਜਤਿ ਹੈਂ[੧੧] ॥੨੫॥ਸਾਰਬਭੌਮ[੧੨]ਮਹਾਂ ਮਹਿਪਾਲਕਿ[੧੩] ਪੋਸ਼ਿਸ਼[੧੪] ਪੂਰਬ[੧੫] ਕੀ ਤਜਿ ਕੈ। ਸੁੰਦਰ ਔਰ ਨਵੀਨ ਧਰੈ ਤਨ,ਆਇ ਸਭਾ ਥਿਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਜਿ ਕੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਜੈਂ ਧਰਿ ਦੂਸਰੁ ਰੂਪ ਬਿਰਾਜਤਿ,ਸਿੱਖ ਸੁਖੀ ਜਜਿਕੈ[੧੬]। ਸੇਵਕ ਏਕ ਹੀ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਗਨ[੧੭] ਨਿੰਦਕ ਨੀਚ ਰਹੈਂ ਲਜਿਕੈ[੧੮] ॥੨੬॥ ਜੋਤਿ ਤੇ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਜਿਮ ਲਾਗੇ ਮਸਾਲ ਤੇ ਦੂਜੀ ਮਸਾਲਾ। ਘਾਟ ਨ ਬਾਧ ਬਨੈ ਕਬਹੂੰ ਜੁਗ[੧੯] ਹੋਇ ਸਮਾਨ[੨੦] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਨਿ ਸੁਨੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਤੇ ਨਰ ਜਾਗਿ ਉਠੇ ਜਿਨ ਭਾਗ ਸੁ ਭਾਲਾ[੨੧]।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਿਤ ਹੀ ਚਿਤਵੰਤਿ ਰਹੈਂ ਬਡ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[੨੨]॥੨੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਬੁੱਢੇ ਸੋਂ ਗੋਸ਼ਟ ਨਿਤਿ ਠਾਨੈ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਲਿਤ[੨੩] ਮਹਾਨੈ। ਜਨਮ ਆਦਿ ਅਬ ਲਗਿ ਜੋ ਜਾਨੇ। ਸੋ ਸਭਿ ਰੀਤੀ ਭਲੇ ਬਖਾਨੈ[੨੪]' ॥੨੮॥ ਤਬਿ ਬੁੱਢਾ ਬੋਲਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ।'ਐਸੋ ਏਕ ਪੁਰਖ ਲਖਿ ਜਾਇ[੨੫]। ਬਾਲਾ ਜਾਟ ਵਸਹਿ ਤਲਵੰਡੀ। ਤਿਨਿ ਬਿਲਾਸ[੨੬] ਦੇਖਯੋ ਨਵਖੰਡੀ[੨੭] ॥ ੨੯॥ ਰਹਯੋ ਸੰਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਦਾ।ਸੋ ਤੁਮ ਦਰਸ ਆਇ ਹੈ ਜਦਾ।ਤਿਸਿ ਤੇ ਸੁਨਹੁ ਸਕ-

[੧]ਹੰਕਾਰ। [੨]ਗੁਰਿਆਈ। [੩]ਓਹ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ। [੪]ਦੇਖਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਓਹੋ) ਮਹਾਨ ਜੋਤ (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ) ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਜਾਗਦੀ ਹੈ। [੫]ਮੋਂਹਦੇ ਹਨ। [੬]ਮਹੀਨਾ। [੭]ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ। [੮]ਪਾਪ ਰੂਪੀ ਚੋਰ। [੯]ਸਮੂਹ ਕਵਲਾਂ ਰੂਪੀ ਸਿੱਖ ਮਹਾਂ ਖਿੜੇ। [੧੦]ਉੱਲੂ ਰੂਪੀ ਨਿੰਦਕ। [੧੧]ਉਤਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੧੨]ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ [ਸੰਸ:, ਸਾਰ੍ਵ ਭੌਮ]। [੧੩]ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ। [੧੪]ਪੋਸ਼ਾਕ। [੧੫]ਪਹਿਲੀ। [੧੬]ਸਿੱਖ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪੂਜ ਕੇ। [੧੭]ਸਮੂਹ। [੧੮]ਸ਼ਰਮਾ ਕੇ। [੧੯]ਦੋਵੇਂ। [੨੦]ਇਕੋ ਜਿਹੀ। [੨੧]ਮੱਥੇ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਗ। [੨੨]ਭਾਵ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। [੨੩]ਚਰਿੱਤਰ। [੨੪]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੇ। [੨੫]ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੨੬]ਕੌਤਕ। [੨੭]ਨਵਾਂ ਖੰਡਾਂ ਦਾ।

ਲ ਬਿਰਤੰਤਾ। ਜਥਾ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੀਨ ਭਗਵੰਤਾ[1]॥੩੦॥ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਾਲਾ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਿਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੋ ਹਮ ਪੂਰਬਿ[2] ਹੀ ਕਹਿ ਆਏ। ਛੰਦ ਚੌਪਈ ਬੰਦ ਬਨਾਏ ॥ ੩੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੈਸੇ। ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨੇ ਸਭਿ ਤੈਸੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਯੋ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਝ ਸਵੇਰਾ ॥੩੨॥ ਸੁਨੀ ਜੰਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰ ਸਾਰੀ। ਕੁਛ ਬਿਰਾਗ ਤੇ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੇਵਹਿਂ, ਬਾਨੀ ਸੁਨਹਿਂ ਰਸਾਲਾ ॥ ੩੩ ॥ ਤਊ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਇਸ ਰੀਤਾ। ਬੋਲਹਿਂ ਅਲਪ, ਨ ਠਾਨਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਾ । ਬਾਲਿਕ ਦਸ਼ਾ ਬਿਖੈ ਨਿਤਿ ਰਹੈਂ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਲੇਸ਼ ਨ ਅਹੈ ॥ ੩੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦ [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਤੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦਾ ਆਉਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ*। ਸੁਨਤਿ ਉਚਾਰਤਿ ਸਿੱਖ ਕੋ ਭਉਜਲ ਕਰਿ ਹੈਂ ਪਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗ੍ਰਨ ਹੋਇ। ਸਿਹਜਾ ਤਜਹਿਂ ਸੈਨ ਕੀ[3] ਜੋਇ। ਕਰਹਿਂ ਸੌਚ, ਪੁਨ ਧੋਵਹਿ ਧਾਵਨ[4]। ਪਾਵਨ ਹੋਨ†, ਕਰਹਿਂ ਰਦਧਾਵਨ[5] ॥ ੨ ॥ ਬਹੁਰ ਬਦਨਅਰਬਿੰਦ ਪਖਾਰੈਂ। ਸੀਤਲ ਨੀਰ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਧਾਰੈਂ। ਨਿਜ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚਲ ਹੋਇ। ਲਗਿ ਸਮਾਧਿ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਜੋਇ ॥ ੩ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸੂਰਜ ਜਬਿ ਨਿਕਸਹਿ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਸੁੰਦਰ ਬਿਕਸਹਿਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਿਸ ਪਰ ਤਬਿ ਪਰੈ। ਰੋਗੀ ਰੋਗ ਦੁਖੀ ਦੁਖ ਹਰੈ॥੪॥ਆਧਿ ਬਜਾਧਿ ਬਾਧਾ ਜੋ ਪਾਵੈ ॥ ਜਾਨਿ ਸਮੋ ਆਗੇ ਚਲਿਆਵੈ। ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਹਿ ਪੀਰ ਤੇ ਜੋਈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ਤੋਈ ॥੫॥ ਭਈ ਜਗਤ ਮੈਂ ਬਿਦਤ ਸੁ ਬਾਤੀ[6]। ਆਇ ਅਨੇਕ ਖਰੇ ਹੁਇਂ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਸੰਕਟ ਨਸ਼ਟਹਿ,ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਹਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਜਸ ਬਿਥਾਰਹਿਂ[7] ॥ ੬ ॥ ਬਹੁਰ ਰਬਾਬੀ ਕਿਰਤਨ ਗਾਵੈਂ। ਸੁਨਹਿਂ ਬੀਰ

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ। [2]ਪਹਿਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ)। [3]ਸੌਣ ਦੀ। [4]ਭਾਵ ਹੱਥ ਪੈਰ। [5]ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨਾ (ਦਾਤਣ ਕਰਨਾ)। [6]ਵਾਰਤਾ। [7]ਫੈਲਾਵਨ ।

*ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਆਚਾਰ' ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਦੀ ਕਥਾ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਆਪ ਭਉਜਲ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਫਿਰ ਚੌਪਈ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਰੰਭਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ–ਉਚਾਰ–ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ   †ਪਾ:–ਹੋਇ।

ਸੰਗਤਿ ਹਰਖਾਵੈਂ।ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ ਸਿੰਘਾਸਨ ਫੇਰ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਿ॥੭॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸਦਾ ਚਰਚਾ ਕਰਤਿ ਉਦਾਰ*। ਜਥਾ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਹੁ ਜਗ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਬਿਸਤਾਰ[1] ॥੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਪਰ ਨ ਚਰਚਾ ਕੋਈ ਹੋਇ। ਜਗ ਕਾਰਜ ਕੀ ਜੇਤਿਕ ਜੋਇ। ਸੂਪਕਾਰ[2] ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰੂ। ਸਭਿ ਰਸ ਪਾਕਹਿ,ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰੂ ॥੯॥ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਦੇਹਿ ਆਨ ਕਰਿ ਸੋਈ।'ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਜੀ ਭਈਪਾਕ[3] ਰਸੋਈ'। ਉਠਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਹਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੈਂ।ਸਖਾ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਲੇ ਸਾਰੇ॥੧੦॥ਚਤੁਰਬਰਨ ਤਹਿੰਸਮਸਰ[4] ਬੈਸਹਿਂ।ਜੈਸੇ ਰੰਕ,ਰਾਵ ਭੀ ਤੈਸਹਿਂ।ਮਾਟੀ ਕੇ ਬਾਸਨ[5] ਹੁਇੰ ਸਾਰੇ। ਪੱਤ੍ਰਨ ਮਹਿਂ ਅਰ ਲੇਹਿਂ ਅਹਾਰੇ॥੧੧॥ਜੋ ਚੌਂਕੇ ਮਹਿਂ ਅਚਹਿ ਰਸੋਈ।ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਸੋਈ।ਪੰਕਤਿ ਬੀਚ ਬੈਠਿ ਗੁਰ ਖਾਹਿਂ। ਏਕ ਸਮਾਨ ਅਸਨ[6] ਅਚਵਾਹਿਂ॥੧੨॥ ਪਾਇਸੁ[7]†ਹੋਵਹਿ ਬੀਚ ਰਸੋਈ‡। ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ[8] ਖਾਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਪੁਨ ਜਲ ਪਾਨ ਚੁਰੀ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ। ਉਠੰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਏਵ ਕਰੰਹਿਂ ॥ ੧੩ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਬਾਲਕੇ ਲੇਹਿਂ ਬੁਲਾਇ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਹੋਇ ਨ ਕਾਇ।ਤਿਨ ਸੌਂ ਮਿਲਿਕਰਿ ਖੇਲਹਿਂ ਖੇਲ।ਹੋਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਿਲਹਿਂ ਸਿਸ

---

[1]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਫੈਲਾਉ ਸੀ। [2]ਰਸੋਈਆ। [3]ਪੱਕ ਗਈ। [4]ਇਕੋ ਜਿਹੇ। [5]ਭਾਂਡੇ। [6]ਭੋਜਨ। [7]ਖੀਰ। [8]ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ=ਕਿਞਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ=ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। ਖਾਲਸਈ ਬੋਲੇ ਵਿਚ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਬਾਂਟਾ ਜੋ ਖਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੇ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਮਾਸ' ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਬਣਦਾ ਸੀ, ਪੰਕਤਿ ਵਿਚ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ ਜਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਮਾਸ ਨਾ ਰੱਖ੍ਯਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਜੇ ਅਸਲ ਪਾਠ ਪਾਇਸੁ ਸੀ, ਤਦ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਏਥੇ ਪਾਠ ,ਕਞੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ' ਹੋਵੇ ਕਿ ਖੀਰ ਰਿਝਦੀ ਸੀ ਤੇ ਖੀਰ ਦਾ ਛਾਂਦਾ ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਮਾਸ ਵਿਹਤ ਯਾ ਅਵਿਹਤ ਦਾ ਝਗੜਾ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਮਤਾਂ ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੱਖ ਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਝਗੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਛਕੇ ਵਿਚੋਂ ਛਾਂਦਾ। *ਪਾ:-ਉਚਾਰ।

†ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਸੋਧਕੇ 'ਮਾਸ ਸੁ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਵਿਚ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ 'ਮਾਸ ਸੁ' ਹੈਸੀ, ਪਰ ਹੜਤਾਲ ਲਾਕੇ 'ਪਾਇਸੁ' ਬਨਾਯਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

‡ਟਿੱਕੇ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-ਲੰਗਰਿ ਦਉਲਤਿ ਵੰਡੀਐ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੀਰਿ ਘਿਆਲੀ ॥

ਮੇਲ[1]॥੧੪॥ਪਹਿਰ ਤੀਸਰੋ ਏਵ ਬਿਤਾਵਹਿਂ।ਪਹਿਲਵਾਨ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਵਹਿਂ। ਮਿਲਹਿਂ ਆਇ ਬਹੁ ਪਰਹਿ ਅਖਾਰਾ। ਭਿਰਹਿਂ[2] ਆਪ ਮਹਿਂ ਬਲ ਧਰਿ ਭਾਰਾ॥ ੧੫॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਤਿਨਹੁ ਭਿਰਾਵਨ[3] ਠਾਨਹਿਂ। ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਤਿ ਜੀਤਿ ਕਿਹ ਹਾਨੈ[4]। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਕੇ ਰਹੇ ਬਹੋਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਤਜਹਿਂ ਤਿਸ ਠੌਰੀ॥ ੧੬॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸ਼ੁਭ ਆਸਨ ਬੈਸੇਂ। ਮੁਨਿ ਗਨਿ ਸਹਤ ਸ਼ੰਭੁ[5] ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਪਰਵਾਰਤਿ[6] ਸਿਖ ਆਇ। ਰੁਚਿਰ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗਨਿ ਗਾਇਂ॥੧੭॥ ਸਕਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁ ਦਾਸ। ਜਿਨ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ[7]ਬਿਕਾਰ ਬਿਨਾਸ਼। ਸੰਧਯਾ ਸਮੈਂ ਸੁ ਹੋਇ ਇਕੰਤ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਲੈ[8] ਭਗਵੰਤ॥ ੧੮॥ ਬੈਠਹਿਂ ਏਕਾਂਕੀ ਇਕ ਜਾਮ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਕਰਹਿਂ ਅਰਾਮ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਸ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਹਿਂ। ਸਿੱਖਜਨ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹਿਂ॥੧੯॥ਆਪਨ ਢਿਗ ਮਾਯਾ ਵਿਵਹਾਰ। ਜ਼ਿਕਰ ਨ ਹੋਨ ਦੇਹਿਂ ਕਿਸਿ ਵਾਰ[9]।ਹਰਖ ਸੋਗ ਜੇਤਿਕ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।ਇਨਕੋ ਸਿੱਖਨ ਨ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨਾ॥੨੦॥ ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਮਾਨ ਜਿਨ ਕੇਰੀ।ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੈਸ਼, ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਹਿਂ ਬੈਰੀ। ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਪਾਗੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਸੋਂ ਨਿਤਿ ਲਾਗੇ॥੨੧॥ ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਸਿੱਧਜ ਬਡ ਪੂਰੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਸਭਿ ਰੂਰੇ—ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜੌਨ। ਕੈਸੋ ਅਹੈ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਤੌਨ॥੨੨॥ਆਪ[10]ਸੁ ਹੁਤੇ ਮਹਿਦ ਮਹਿਯਾਨ[11]।ਕਰਿ ਦਿਗਬਿਜੈ[12]ਪੂਜੇ[13] ਸਭਿ ਥਾਨ। ਪੀਰ ਨ ਮੀਰ ਅਰਜੋ ਨਹਿਂ ਆਗੇ। ਹਾਰ ਸਰਬ ਚਰਨੀ ਤਿਨ ਲਾਗੇ—॥੨੩॥ ਇਮਿ ਬਿਚਾਰਿ ਸਭਿ ਹੀ ਚਲਿ ਆਏ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਨਿਜ ਦਰਸ ਦਿਖਾਏ। ਗੋਰਖ, ਭਰਥਰਿ,ਚਰਪਟ ਸਾਥਿ। ਗੋਪੀਚੰਦ,ਸੁ ਈਸ਼ੁਰ ਨਾਥ॥੨੪॥ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲੇਨਿ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ[14]।ਪਾਇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਭਰਮ ਉਰ ਭੱਗਯਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਿੰਘਾਸਨ[15]ਬੈਸੇ।ਆਇ ਕਹੀ'ਆਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼ੇ'॥੨੫॥ ਤਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਸਭਿ ਗੁਰ ਜਾਨੀ। ਸਾਦਰ ਮਧੁਰ ਭਾਖਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਬੈਠਾਰੇ ਆਸਨ ਸ਼ੁਭ ਦਏ। ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਭਏ॥੨੬॥ ਕਹਿ

---

[1]ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ। [2]ਘੁਲਦੇ ਹਨ। [3]ਘੁਲਾਵਣਾ। [4]ਹਾਰ ਹੋਵੇ। [5]ਸਮੂਹ ਮੁਨੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ਿਵਜੀ। [6]ਉਦਾਲੇ ਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। [7]ਸਾਰੇ। [8]ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [9]ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ। [10]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ। [11]ਬੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜੇ। [12]ਹਰ ਪਾਸੇ ਜੈ ਕਰਕੇ। [13]ਪੂਜੇ ਗਏ। [14]ਪ੍ਰੀਖਯਾ [ਸੰਸ ਪ੍ਰਤਿੱਗਯਾ=ਪ੍ਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ=ਪਰਸਪਰ। ਗਯਾ=ਜਾਣਨਾ]। [15]ਗੱਦੀ।

'ਅਸ਼ਟਾਂਗਹਿ ਜੋਗ ਮਹਾਤਮ' । ਬਿਨਾ ਜੋਗ ਨਹਿੰ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮ । ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਕਲ ਜੇ ਭਏ ਮਹਾਨਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਗ ਸੁ ਪਾਯੋ ਗ੍ਯਾਨਾ ॥੨੭॥ ਤੁਮ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿਂ ਭੇ ਅਵਿਤਾਰ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਬੈਠਿ ਉਦਾਰ। ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਨਹਿੰ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿਖ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰੇ? ॥੨੮॥ ਬਿਨਾ ਜੋਗ ਸਿਧਿ[2] ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ। ਬਿਨਾ ਜੋਗ ਬਿੱਗ੍ਯਾਨ[3] ਨ ਪਾਵਤਿ । ਗ੍ਯਾਨੀ ਸੰਤ ਅਨਿਕ ਜਗ ਭਏ । ਜੋਗ ਸਾਧ ਸੁ ਪਰਮਪਦ[4] ਲਏ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਆਸ਼ੈ ਤਾਂਹੀ। ਕਹਨਿ ਲਗੇ 'ਅਬਿ ਸਮਾਂ ਸੁ ਨਾਹੀਂ। ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਹੈ ਮਤੋ ਹਮਾਰਾ। ਸਿੱਧਾਂ ਸਰਬ ਰਹੈਂ ਦਰਬਾਰਾ[5] ॥੩੦॥ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ ਭਗਤਿ ਹੀ ਦੇਤਿ । ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਖ ਲੇਤਿ। ਨਾਮ ਆਸ਼ਰੈ ਜੋਗ ਤੁਮਾਰਾ। ਸੋ ਸਤਿਨਾਮ ਹਮਹੁੰ ਕੋ ਪ੍ਯਾਰਾ॥੩੧॥ ਤਨ ਸਾਧਨ ਹਿਤ ਜੋਗ ਕਮਾਵਹੁ । ਪੁਨ ਮਨ ਜੀਤਹੁ ਨੀਠ[6] ਟਿਕਾਵਹੁ। ਸਿੱਧਿ[7] ਆਇ ਤਬਿ ਠਾਂਢੀ ਹੋਇ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਪਰਚੋ ਤੁਮਰੋ ਜੋਇ ॥ ੩੨ ॥ ਬੈਸ[8] ਬਧਾਵਨ ਆਦਿਕ ਰਾਚੇ। ਜਗ ਦਿਖਰਾਇ ਮਾਨ ਕੋ ਜਾਚੇ। ਯਾਂਤੇ ਰਹੇ ਅਨਾਤਮ[9] ਮਾਂਹੀ। ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ[10] ਕੋ ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤੇ ਛੂਛੇ ਰਹੇ। ਆਤਮ ਕੋ ਰਸ ਨਾਂਹਿਨ ਲਹੇ। ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋਗ ਬਖਾਨਾ। ਸੋ ਹਮ ਕਰਹਿੰ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਕਾਨਾ:- ॥ ੩੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ—ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੭

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜੋਗੁ ਨ ਖਿੰਥਾ[11] ਜੋਗੁ ਨ ਡੰਡੈ ਜੋਗੁ ਨ ਭਸਮ ਚੜਾਈਐ[12] ॥ ਜੋਗੁ ਨ ਮੁੰਦੀ[13] ਮੂੰਡਿ ਮੁਡਾਇਐ ਜੋਗੁ ਨ ਸਿੰਙੀ ਵਾਈਐ[14] ॥ ਅੰਜਨ[15] ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ[16] ਰਹੀਐ ਜੋਗੁ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਗਲੀ[17] ਜੋਗੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ[18] ਕਰਿ ਸਮਸਰਿ ਜਾਣੈ ਜੋਗੀ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋਗੁ ਨ ਬਾਹਰਿ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਜੋਗੁ ਨ ਤਾੜੀ[19] ਲਾਈਐ ॥ ਜੋਗੁ ਨ ਦੇਸਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਭਵਿਐ ਜੋਗੁ ਨ ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ ॥ ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਤਾ ਸਹਸਾ ਤੂਟੈ ਧਾਵਤੁ[20] ਵਰਜਿ

---

[1]ਫਲ। [2]ਸਿੱਧੀ। [3]ਪੂਰਾ ਗ੍ਯਾਨ। [4]ਪੂਰਨ ਪਦਵੀ (ਮੁਕਤੀ)। [5]ਸਿਧੀਆਂ ਸਭ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ (ਹਾਜ਼ਰ) ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। [6]ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ। [7]ਸਿੱਧੀਆਂ। [8]ਉਮਰਾ। [9]ਜੋ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [10]ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ। ਬ੍ਰਹਮ ਜੋ ਸਰਬ ਦਾ ਆਤਮਾ ਹੈ। [11]ਗੋਦੜੀ ਪਹਿਨਣ ਨਾਲ। [12]ਸੁਆਹ ਮਲਿਆਂ। [13]ਮੁੰਦਰਾ। [14]ਨਾਦ ਵਜੌਣ ਨਾਲ। [15]ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਸੁਰਮਾਂ (ਕਾਲਖ)। [16]ਮਾਯਾ ਰਹਤ। [17]ਗਲੀਂ ਕਰਨ ਨਾਲ। [18]ਨਜ਼ਰ। [19]ਸਮਾਧੀ। [20]ਦੌੜ ਰਹੇ (ਮਨ ਨੂੰ)।

ਰਹਾਈਐ[1] ॥ ਨਿਝਰੁ ਝਰੈ[2] ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਲਾਗੈ ਘਰ ਹੀ ਪਰਚਾ[3] ਪਾਈਐ ॥ ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ ॥੩॥ ਨਾਨਕ ਜੀਵਤਿਆ ਮਰਿ ਰਹੀਐ ਐਸਾ ਜੋਗੁ ਕਮਾਈਐ ॥ ਵਾਜੇ ਬਾਝਹੁ ਸਿੰਙੀ ਵਾਜੈ ਤਉ ਨਿਰਭਉ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥ ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਉ ਪਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਹੁ ਨਾਥ ਹਮਰਾ ਇਹ ਜੋਗ। ਪਾਇ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਜਾਇ ਵਿਯੋਗ।ਸਹਜ ਜੋਗ ਸੰਤਨਿ ਮਤਿ ਐਸੇ।ਸੈਸੇ ਭਰਮ ਨ ਕੀਜੈ ਕੈਸੇ ॥੩੫॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:—ਦੀਖਿਆ ਆਖਿ ਬੁਝਾਇਆ ਸਿਫਤੀ ਸਚਿ ਸਮੇਉ ॥
ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ ਜਿਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ॥੧॥'

ਚੌਪਈ ॥ ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਸਿੱਧ ਭਏ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਰੂਪ ਸੁ ਧੰਨ। ਉਚਿਤ[4] ਜਾਨਿ ਤੁਮ ਕੋ ਦਈ ਗਾਦੀ। ਸਿੱਖ ਉਧਾਰਹੁ ਕਰਿ ਅਹਿਲਾਦੀ'॥੩੬॥ਕਰਿ ਆਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼ ਚਲੇ ਹੈਂ। ਉੱਤਰ ਲੇਕਰਿ ਕਹਤਿ – 'ਭਲੈ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿੰ ਭਾਰੇ। ਧਰਿ ਅਵਤਾਰ ਅਧਿਕ ਨਰ ਤਾਰੇ'॥੩੭॥ ਮਾਰਗ ਸਕਲ ਸਰਾਹਤਿ[5] ਗਏ। 'ਉਚਿਤ ਲਖੇ ਨਿਜ ਥਲ ਥਿਤਿ ਕਿਏ'। ਇਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਉੱਤਰ ਦੀਨੇ। ਸਿਖ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼, ਬਿਚ ਆਪ ਅਸੀਨੇ ॥ ੩੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਛ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਿਦਤਹਿੰ ਜਗ ਅਧਿਕਾਏ। ਦਿੱਲੀ ਕਾ ਹੁਮਾਉ* ਭਾ ਸ਼ਾਹੂ। ਭਯੋ ਰਾਜ ਬਡ ਸਭਿ ਜਗ ਮਾਂਹੂ ॥ ੩੯ ॥ ਦ੍ਵੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਪਠਾਨ ਬਡ ਸੂਰੇ। ਬਡ ਉਮਰਾਵ ਸੁ ਕੀਨ ਹਦੂਰੇ। ਬਿਗਰ ਪਰੇ ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਸੰਗ[6]। ਗਰਬ ਠਾਨਿ ਚਾਹਤਿ ਭੇ ਜੰਗ ॥ ੪੦ ॥ ਏਕ ਸਲੇਮ ਸ਼ਾਹਿ ਤਿਸ ਨਾਮ†। ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਦੂਸਰ ਬਲਧਾਮ[7]। ਆਕੀ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਯਾਗ[8] ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਜੁੱਧ ਕੋ ਕੀਨਾ ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਹੁਮਾਉ ਨੇ ਕੀਨਿ ਚਵਾਈ।—ਮੋ ਪੈ ਸੈਨਾ

---

[1]ਰੋਕੀ ਰੱਖੀਏ। [2]ਇਕ ਰਸ ਝੜਦਾ ਹੈ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੰਦ)। [3]ਉਪਦੇਸ਼ (ਅ) ਵਿਸ਼ੇਖ ਗਿਆਨ, ਮੇਲ, [ਸੰਸ:, ਪਰਿਚਯ]। [4]ਯੋਗ। [5]ਸਲਾਹੁੰਦੇ। [6]ਭਾਵ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨਾਲ। [7]ਸੂਰਮਾ। [8]ਅਲਾਹਾਬਾਦ।

*ਹੁਮਾਯੂੰ—ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਇਹ ਬਾਬਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ।

†ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੋ ਭਰਾ ਸਨ, ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਜ਼ਾਮ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਸੁਲੇਮਾਨ। ਇਸ 'ਸਲੇਮ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪੁੱਤਰ ਜਲਾਲ ਨਾਮੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ,ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖਿਤਾਬ 'ਸਲੇਮ' ਰਖਿਆ ਸੀ।

ਬਹੁ ਸਮੁਦਾਈ॥ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਅਲਪ ਹੀ ਅਹੇ।ਹਤੋਂ ਕਿ ਬਾਂਧੋਂ ਚਿਤ ਇਮਿ ਚਹੇ ॥ ੪੨ ॥ ਪਹੁੰਚਿ ਪ੍ਰਯਾਗ ਜੰਗ ਕੋ ਠਾਨਾ। ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਬਾਜੇ ਬਜੇ ਮਹਾਂਨਾ। ਨਿਕਸੇ ਤਬਿ ਪਠਾਨ ਦ੍ਵੈ ਭਾਈ। ਲਸ਼ਕਰ[1] ਮਿਲਤੇ ਮਚੀ ਲਰਾਈ ॥ ੪੩ ॥ ਤਬਹਿ ਪਠਾਨਿ ਗਹੀ ਕਿਰਪਾਨੈਂ। ਭਏ ਸਮੁਖ ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਹਾਨੈ[2]। ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗ ਜੁੱਧ ਅਖਾਰਾ। ਲੋਥੈਂ ਬਿਥਰੀ ਧਰਾ ਮਝਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਜਬਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਰਵਾਰੈਂ ਚਾਲੀ। ਰੰਗ ਭੂਮਿਕਾ[3] ਪਸਰੀ ਲਾਲੀ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਗਾ। ਨਹੀਂ ਪਠਾਨਨਿ ਕੋ ਲਿਯ ਆਗਾ[4] ॥ ੪੫ ॥ ਤਛਾਮੁੱਛ[5] ਤਰਵਾਰਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਕਾਇਰ ਭਜੇ ਨ ਹੇਰਤਿ ਫਿਰਿਕੈ। ਤਬ ਹੁਮਾਊਂ ਰਜਧਾਨੀ ਤਯਾਗੇ। ਲਸ਼ਕਰ ਮਰਯੋ ਚਲਯੋ ਤਬ ਭਾਗੇ ॥੪੬॥ ਦਿੱਲੀ ਆਇ ਪਠਾਨਨਿ ਛੀਨੀ। ਅਪਨੀ ਦੋਹੀ ਫੇਰਨਿ ਕੀਨੀ। ਬਯਾਕੁਲ ਹ੍ਵੈ ਹੁਮਾਊਂ ਤਬ ਕਹਯੋ। ਸੇਵਕ ਨਿਜ ਨਜੀਕ ਜੋ ਲਹਯੋ ॥੪੭॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਸੇਵਕ ਪੂਰਾ। ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਗਾਦੀ ਪਰ ਰੂਰਾ[6]। ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਰਹਿੰ ਮੇਲ ਹਮ ਜਾਈ। ਮਮ ਪਿਤ ਬਾਬਰ ਤਹਿੰ ਤੇ ਪਾਈ ॥੪੮॥ਕਹੀ[7]-ਪੁਸ਼ਤ ਲੌਂ[8]-ਫੁਰਯੋ ਨ ਬੈਨਾ। ਬੂਝਹਿੰ ਤਿਹ ਸੋਂ ਜਿਹ ਉਰ ਭੈ ਨਾ'। ਤਬ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਕਹਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬੈਠਯੋ ਤਿਨ ਥਾਈਂ ॥ ੪੯ ॥ ਆਰਫ਼ ਕਾਮਲ ਵਲੀ ਵਿਲਾਇਤ[9]। ਮਿਲ ਮਕਸੂਦ, ਚਲਹੁ ਇਹ ਸਾਇਤ[10]।ਭਲੋ ਵਿਚਾਰ ਆਪਿ ਨੇ ਕੀਨੋ। ਬੂਝਹੁ ਤਿਨ ਇਹ ਪਦ[11] ਜਿਨ ਦੀਨੋ'॥੫੦॥ਸੁਨਤਿ ਖਡੂਰ ਹੁਮਾਊਂ ਆਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਯੋ।ਸੰਗ ਬਾਲਕਨਿ ਖੇਲਤਿ ਬੈਸੇ।ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਮਹਿੰ ਨਹਿੰ ਕੈਸੇ॥੫੧॥ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਹੁਮਾਊਂ ਖਰਯੋ। ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਰੁਖ਼ ਗੁਰੁ ਨੈਕ ਨ ਕਰਯੋ[12]।ਪਰਚਤਿ ਰਹੇ ਬਾਲਕਨਿ ਸਾਥਿ। ਸਭਿ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਜਗ

---

[1]ਫ਼ੌਜ। [2]ਸਨਮੁਖ ਸਮੂਹ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ। [3]ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਤੇ। [4]ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਹਰੋਲ ਦੀ ਬੀ ਛਾਪ ਨਾ ਲਿਆ ਸਕੇ। ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਹਰਾਵਲ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਦਸਤੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰਕੇ। [6]ਸੁਹਣਾ। [7]ਆਖੀ ਸੀ। [8]ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤਕ। [9]ਆਰਿਫ=ਰਬ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ। ਕਾਮਲ=ਪੂਰਨ। ਵਲੀ=ਰਬ ਦਾ ਸਮੀਪੀ, ਮਿੱਤ੍ਰ। ਵਿਲਾਯਤ= ਸਾਈਂ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ। (ਅ) ਵਿਲਾਯਤ=ਦੇਸ਼, ਮੁਰਾਦ ਅਕਸਰ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ, ਈਰਾਨ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਲੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। [10]ਮੁਰਾਦ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ ਏਸੇ ਘੜੀ ਚਲੋ। [11]ਮੁਰਾਤਬਾ। [12]ਰਤਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕੀਤਾ।

ਨਾਥ॥੫੨॥ਤਬ ਹਮਾਉਂ ਮਨ ਕੋਪ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।–ਨਹਿਂ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਾ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਮੈਂ ਠਾਂਢੋ ਰਹ੍ਯੋ। ਕਛੁ ਪ੍ਰਭਾਵ[1] ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਹ੍ਯੋ॥ ੫੩ ॥ ਗਯੋ ਰਾਜ ਮੈਂ ਹੋਯੋ ਦੀਨ। ਪਾਸ ਖਰੋ ਇਨਿ ਕੀਨਿ ਨ ਚੀਨ[2]। ਉਚਿਤ ਮਾਰਿਬੋ[3]–ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ। ਧਰ੍ਯੋ ਹਾਥ ਕਬਜ਼ੇ ਤਲਵਾਰ[4] ॥੫੪॥ –ਹਤੌਂ ਖੈਂਚ ਕਰਿ–ਉਰ ਮਹਿਂ ਠਾਨਹਿ।–ਤਬਿ ਮੋਕਹੁ ਇਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਪਛਾਨਹਿ–। ਉਦੈ ਭਯੋ[5] ਐਂਚਨ[6] ਕੋ ਜਬੈ।ਮੁਸ਼ਟ ਸੰਗ ਕਰਿ ਚਿਮਟ੍ਯੋ ਤਬੈ[7]॥ ੫੫॥ਇਤ ਉਤ ਹੋਤਿ ਨ,ਰਹ੍ਯੋ ਹਿਲਾਇ।ਸਾਰੋ ਬਲ ਹਾਰ੍ਯੋ ਸੁ ਲਗਾਇ। ਪੁਨ ਮੂਰਖ ਪਛੁਤਾਵਨ ਲਾਗ॥–ਕਰ੍ਯੋ ਖੋਟ ਮੈਂ ਹੁਤੋ ਅਭਾਗਾ–॥੫੬॥ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦਿ ਕਰਿ ਉਤ[8] ਨੈਨ। ਦੀਨ ਭਯੋ ਪਿਖਿ ਉਚਰੇ ਬੈਨ।'ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੋਂ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਯੋ[9]।ਖੜਗ ਹਤਨ ਹਮ ਪਰ ਚਲਿ ਆਯੋ॥੫੭॥ਕਾਇਰ ਭਯੋ ਭਾਜ ਕਰਿ ਆਵਾ। ਹਮਹਿ ਸੂਰਤਾ[10] ਚਹੈਂ ਦਿਖਾਵਾ'। ਤਬਿ ਹੁਮਾਉਂ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ।'ਛਿਮਹੁ ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਬਡ ਅਨਜਾਨੀ॥੫੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਥੇ ਜ਼ਾਤਿ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਤਿਨ ਕੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਤਿ ਬਿਲਾਇ[11]। ਇਹ ਕਸਾ ਕਾਰਨ ? ਬੂਝਨ ਆਵਾ। ਤੁਮ ਸੋਂ ਉਨ ਕੌ ਭੇਦ ਨ ਪਾਵਾ*' ॥੫੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਕੈ ਕਹਿ ਬਾਨੀ'ਕਛੁ ਬਿਅਦਲੀ† ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੀ।ਯਾਂਤੇ ਭਯੋ ਤੋਹਿ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਾ[12]। ਅਬਿ ਜੇ ਧਰਤਿ ਨ ਕਰ ਤਰਵਾਰਾ[13] ॥ ੬੦ ॥ ਤੌ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤਿ ਅਬਿਹੀ ਪਾਵਤਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੌ ਫਲ ਅਨੰਦ ਬਧਾਵਤਿ। ਜਾਇ ਵਿਲਾਇਤ[14] ਅਬਿ ਫਿਰ ਆਵੋ।ਛਤ੍ਰ ਤਖਤ ਦਿੱਲੀਪੁਨਪਾਵੋ'॥੬੧॥ ਸੁਨਿ ਇਮ ਗਯੋ ਵਿਲਾਇਤ ਥਾਨ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਲੀਨਿ ਮਹਾਨ।

---

[1]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਰੋਅਬ (ਅ) ਮਾਨ। [2]ਪਛਾਣਿਆਂ ਭੀ ਨਹੀਂ। [3]ਮਾਰਣ ਦੇ। [4]ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਤੇ। [5]ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। [6]ਖਿੱਚਣ ਲਈ। [7](ਤਲਵਾਰ ਦੀ) ਮੁੱਠ ਨਾਲ ਤਦੋਂ ਹੱਥ ਚਿਮਟ ਗਿਆ। [8]ਉਧਰ। [9]ਵੱਸ ਨਾ ਚਲਿਆ। [10]ਬਹਾਦਰੀ। [11]ਬਿਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗੀ ਹੈ। [12]ਨਿਰਾਦਰੀ। [13]ਹੁਣ ਜੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਤੇ (ਸਾਡੇ ਮਾਰਨ ਲਈ) ਨਾ ਧਾਰਦਾ। [14]ਅਫ਼ਗਾਨਸਿਤਾਨ, ਤੁਰਕਸਿਤਾਨ, ਈਰਾਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

*ਪਾਃ–ਤੁਮ ਮੈਂ ਉਨਮੇਂ ਭੇਦ ਨ ਪਾਵਾ।

†ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਅਸੀਸ-ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਉੱਤੇ ਸੀ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕਰੀ ਸਰ[੧]ਆਇ*।ਖਾਨ ਨਾਮ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਰਿਵਾਇ॥੬੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੇਪਰਵਾਹੁ ਨਿਤ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਸ਼[੨] ਚਿਤ ਨਾਂਹਿ। ਕਰਹਿਂ ਭਾਵਨਾ[੩] ਪਾਇਂ ਤਿਮਿ ਜੋ ਨਰਚਲਿ ਢਿਗ ਜਾਹਿਂ॥੬੩॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਹੁਮਾਉ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸ਼ਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥੧੦॥

੧੧. [ਭਾਈ ਜੀਵਾ, ਗੁੱਜਰ ਲੁਹਾਰ, ਨਾਈ ਧਿੰਙਾ, ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਨਿਕਟਿ ਸਿੱਖ ਭਏ ਜੋ ਆਇ। ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਨਿਰਧਾਰ ਕਰਿ[੪] ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੇਵਕ ਰਹੈ ਪਾਸ ਇਕ ਜੀਵਾ। ਸੇਵਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੇ ਸਦੀਵਾ। ਦਧਿ[੫] ਸੌਂ ਖਿਚਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰਿ। ਲਯਾਇ ਅਚਾਵਤਿ[੬] ਅਪਰ ਅਹਾਰ[੭]† ॥ ੨ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਘਟੀ ਚਾਰ ਦਿਨ ਰਹਯੋ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਹਾਥ ਜੋਰ ਬਚ ਕਹਯੋ। 'ਆਜ ਚਲਤਿ ਹੈ ਬਾਯੁ ਅੰਧੇਰੀ।ਹਟਹਿ ਨਹੀਂ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿਹੇਰੀ॥੩॥ਬਡੀ ਨਿਸਾ ਬੀਤੇ ਹਟਿ‡ਜਾਇ।ਅਬ ਤੌ ਬਹਿਤ ਮਹਾਂ ਰਜ ਛਾਇ[੮]। ਬਾਕ ਆਪ ਕੋ ਹੋਵੈ ਜਬੈ। ਮਿਟਹਿ ਅੰਧੇਰੀ ਰਜ[੯] ਸੋਂ ਸਬੈ॥੪॥ ਕਰਿ ਲੇਵੌਂ ਮੈਂ ਤੁਰਤ ਅਹਾਰਾ। ਤੁਮਹਿ ਅਚਾਵੌਂ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਬਹੁਰੋ ਚਲਹਿ ਜਥਾ ਅਬਿ ਅਹੈ'। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਤਿਸਤੇ ਕਹੈਂ ॥੫॥ 'ਐਸੋ ਨਹੀਂ ਮਨੋਰਥ ਕਰੀ-ਅਹਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਸਿਰ ਧਰੀਅਹਿ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੋ ਬਾਯੁ ਬਹਾਈ। ਇਸ ਤੇ ਬਹੁ ਕਾਰਜ ਨਿਬਹਾਈ[੧੦] ॥ ੬ ॥ ਸਰਿਤਾਪਤਿ[੧੧] ਮਹਿਂ ਅਨਿਕ ਜਹਾਜਾ।ਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਲਾਦਿ ਸਮਾਜ[੧੨]।ਬਹੁ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਹਿਂ ਹਿਤ-ਰੋਜ਼ੀ। ਦੀਪਨਿ ਗਮਨਹਿਂ[੧੩],ਲਾਹਾ ਖੋਜੀ ॥ ੭॥ ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੇ ਟਿਕਿ ਸੋ ਰਹੇ। ਅਬਿ ਚਲਾਇ ਬਾਯੁ ਇਹੁ ਲਹੇ§। ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਕਮਾਈ।ਤਿਸਮਿਸ[੧੪] ਦੇਤਿ ਤਿਨਹੁਂ ਜਗਰਾਈ[੧੫]॥੮॥ਧਰਤੀ ਜਹਾਂ ਤਾਂਬ੍ਰ[੧੬]

---

[੧]ਫਤੇ ਕੀਤੀ। [੨]ਮੋਹ ਤੇ ਵੈਰ। [੩]ਜੇਹੀ ਇੱਛਾ। [੪]ਨਿਰਨੈ ਕਰਕੇ। [੫]ਦਹੀਂ। [੬]ਖੁਲਾਉਂਦਾ। [੭]ਭਾਵ ਖਿਚੜੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋਰ ਖਾਣੇ। ਅੱਗੇ ਅੰਗ ਪੰਜ ਵਿਚ 'ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। [੮]ਬਹੁਤ ਮਿੱਟੀ ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ। [੯]ਧੂੜੀ। [੧੦]ਸਰਨੇ ਹਨ। [੧੧]ਸਮੁੰਦਰ। [੧੨]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ। [੧੩]ਟਾਪੂਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੧੪]ਇਸ ਬਹਾਨੇ। [੧੫]ਈਸ਼ਵਰ। [੧੬]ਤਾਂਬੇ।

*ਹਮਾਯੂੰ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਸਿੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਫਾਰਸ ਪਹੁੰਚਾ, ਓਥੇ ਕਈ ਬਰਸ ਰਹਿਕੇ ਫੇਰ ਆਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦ ਪਠਾਣਾਂ ਤੋਂ ਫਤਹ ਕੀਤਾ। ਈਸਵੀ ਸੰਨ ੧੫੪੦ ਵਿਚ ਹਮਾਯੂੰ ਹਾਰਿਆ ਤੇ ੧੫੫੬ ਈਸਵੀ ਸੰਨ ਵਿਚ ਫੇਰ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ।

†ਪਾਃ-ਅਪਰ ਅਪਾਰ। ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। ‡ਪਾਃ-ਮਿਟ। §ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਜਹਾਜ ਇਕ ਖਾਸ ਰੁਖ ਉੱਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਰੁੱਖ ਪੈਣ ਨਾਲ ਹੀ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਕੀ ਅਹੈ। ਲਾਖਹੁਂ ਬਿਸੀਅਰਿ[1] ਤਿਸ ਥਲ ਰਹੈਂ।ਤਿਨ ਹਿਤ ਧੂਲ[2] ਜਾਇ ਤਿਸ ਦੇਸ਼। ਨਿਜ ਕੁੰਡਲ[3] ਮਹਿਂ ਲੇਤ ਅਸ਼ੇਸ਼[4] ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਖਾਇ ਨਿਬਾਹੈਂ ਕਾਲ[5]। ਆਪੇ ਅਪਨੀ ਲੇਤਿ ਸੰਭਾਲ। ਲਾਖਹੁਂ ਅਹੈਂ ਛੁਧਾਤੁਰ[6] ਸੇਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਪਹੁੰਚਾਇ ਪਾਲਿ ਹੈ ਤੇਈ[7] ॥ ੧੦ ॥ ਇਸਤੇ ਆਦਿਕ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲ[8]। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਬਾਯੂ ਨਾਲ। ਅਬਿ ਜੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਪੌਨ ਮਿਟਾਵੈਂ। ਬਿਗਰਹਿ ਕਾਜ ਛੁਧਿਤਿ[9] ਰਹਿ ਜਾਵੈਂ ॥੧੧॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬੱਗਯ ਸਫਲ ਕ੍ਰਿਤ[10] ਧਰੈ। ਕਯਾ ਅਲਪੱਗਯ[11] ਤਰਕਨਾ[12] ਕਰੈ। ਲਾਖਹੁਂ ਜੀਵਨਿ ਕੌ ਸੰਤਾਪ। ਮੇਟਹਿ ਪੌਨ, ਦੋਸ਼ ਲੇਂ ਆਪਿ?॥੧੨॥ਇਹ ਮਨਮੁਖਕੀ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨੈ। ਹੁਵਤਿ ਮਿਟਾਇ ਕਿ ਤਰਕ ਬਖਾਨੈ[13]। ਜਥਾ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਖ ਹਰਖੰਤੇ[14]। ਨਹਿ ਤਰਕਹਿਂ, ਕਹਿ ਕੈ ਨ ਮਿਟੰਤੇ॥੧੩॥ਸੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਸੰਕਟਿ ਸਹੈ ਨ ਲੋਕਹੁਂ ਦੋਇ। ਤੂੰ ਕਰਿਬੇ ਚਿਤ ਰਹਤਿ ਅਹਾਰੇ। ਘਟੀ ਚਾਰ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਪਿਛਾਰੇ॥੧੪॥ਹਟਹਿ ਨ ਜੇ, ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਧਰਹੁ ਨ ਚਿੰਤਾ, ਆਨੰਦ ਕੀਜੈ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰ ਪ੍ਰਭੁ[15] ਜਥਾ ਰਜਾਇ।ਤਿਸ ਪਰ ਰਾਜੀ ਰਹਿਨ ਸਦਾਇ॥੧੫॥ਮੁੱਖਯ ਧਰਮ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਏਹੀ। ਜੋ ਧਾਰਹਿ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਨੇਹੀ। ਜਿਮ ਪਤਿੱਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲੱਛਨ। ਪਤਿ ਆਗਯਾ ਮਹਿਂ ਸੁਖੀ ਬਿਚੱਛਨ[16] ॥ ੧੬ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗਯਾ ਮਹਿਂ ਤਥਾ ਸਦੀਵਾ। ਰਹੁ ਰਾਜ਼ੀ ਬਨਿ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀਵਾ। ਜਪ ਤਪ ਬਰਤ ਦਾਨ ਫਲ ਸਾਰੇ। ਇਸਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਂ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਤਯਾਗਹੁ ਤਨਹੰਤਾ ਇਮੁ ਨੀਤਿ।ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਤਬਿ ਪਾਇ ਸੁਖੇਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਪੁਨ ਬਨਹਿ ਕਦੇ ਨ* ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਜੀਵੇ ਤਬ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੀਖ ਭਲੀ ਉਰ ਧਰੀ। ਕੋਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਗਯਾਨੀ ਹੋਵਾ। ਏਕਹੁ ਰੂਪ ਸਰਬ ਮਹਿਂ ਜੋਵਾ[17] ॥ ੧੯ ॥ ਜੀਵਤਿ ਰਹਨੋ ਕਰੀ

---

[1]ਸੱਪ। [2]ਧੂੜ। [3]ਲਪੇਟ(ਅ)ਮੁਖ। [4]ਸਾਰੀ। [5]ਸ੍ਵੱਟ ਲੰਘਾਉਂਦੇ ਹਨ। [6]ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ। [7]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [8]ਬੜੇ ਕੰਮ। [9]ਭੁੱਖੇ। [10]ਉਹ ਕਰਨੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਾਭ ਹੈ। [11]ਭਾਵ ਜੀਵ। [12]ਹੁੱਜਤਾਂ। [13]ਹੁੰਦੀ ਨੂੰ (ਚਾਹੇ ਕਿ ਇਹ) ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਯਾ ਹੁੱਜਤ ਕਰੇ (ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)। [14]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [15]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ। [16]ਸਿਆਣੀ। [17]ਦੇਖਿਆ।

*ਤਾਤਪਰਯ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰੀਕਥਾ ਤੋਂ 'ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ' ਤੋਂ ਹੈ, ਵਯਾਖਯਾ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲ ਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ। ਤਨ ਤਜਿ ਲੈ ਹੁਇ ਬ੍ਰਹਮ ਅਭੇਵਾ[1]।

ਗੁੱਜਰ ਨਾਮ ਸੁ ਜਾਤਿ ਲੁਹਾਰ। ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਗੁਰੁ ਕੇ ਦਰਬਾਰ॥੨੦॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੇਤ ਅਹਾਰ। ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਹਮ ਠਾਨਹਿਂ ਕਾਰ॥ ੨੧॥ ਬਸੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਪਾਇ ਨ ਅਵਿਕਾਸ਼[2]। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਰਹਹਿਂ ਤੁਮ ਪਾਸ। ਹਮਰੋ ਭੀ ਕਿਮ ਹੁਇ ਕੱਲਯਾਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ[3] ਬੰਧਨਿ ਹਾਨਿ'॥ ੨੨॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਇਕ ਚਿਤ ਜਪੁਜੀ ਪਠਹੁ ਹਮੇਸ਼। ਜੇਤਿਕ ਵਾਰ ਪਠਯੋ[4] ਨਿਤ ਜਾਇ। ਪਠਤਿ ਰਹਹੁ[5] ਦੀਰਘ ਫਲ ਪਾਇ॥ ੨੩॥ ਪਿਖਹੁ ਗ਼ਰੀਬ ਕਾਜ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਮਜੂਰੀ ਲੀਜੈ। ਜਪੁਜੀ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨ ਕਰੋ। ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਅੰਤਰ ਨਿਤਿ ਧਰੋ* ॥ ੨੪॥ ਗੁਰੂ ਨਮਿੱਤ ਕਰਹੁ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ† । ਦਯਾ ਕਰਹੁ ਦੀਨਨਿ[6] ਪਰ ਨੀਤਿ। ਜੋ ਅਪਨੀ ਕਛੁ ਕਰਹੁ ਕਮਾਈ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਦਿਹੁ ਦਸਵੰਧ ਬਨਾਈ॥ ੨੫॥ ਸਾਧਿਕ ਸਿੱਖ[7] ਅਇ ਜੋ ਡੇਰੇ। ਕਰਹੁ ਸੇਵ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰੇ'। ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੇ ਤਿਨ ਧਾਰਾ। ਜਿਮ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ ਕਰਹਿ ਤਿਮ ਕਾਰਾ॥ ੨੬॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਭਗਤ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਗ੍ਰਾਮ। ਤੁਹਮਤ[8] ਦੇ ਕਰਿ ਤਿਨਕੇ ਨਾਮ। ਗਹਿ ਕਰ ਪਾਇਨ ਪਾਇ ਸੁ ਬੇਰੀ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹਿ[9] ਮਹਿ ਦੀਨਸਿ ਗੇਰੀ॥੨੭॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਹੁਇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਹਾਇ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਦੀਨੇ ਨਿਕਸਾਇ[10]।ਅਰਧਿ ਰਾਤਿ ਮਹਿ ਸੋ

[1]ਅਭੇਦ। [2]ਸਮਾਂ, ਵਿਹਲ। [3]ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [4]ਪੜ੍ਹਿਆ। [5]ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੋ। [6]ਗ਼ਰੀਬਾਂ। [7]ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ। (ਅ) ਸਾਧ ਯਾਂ ਸਿੱਖ। [8]ਤੁਹਮਤ=ਝੂਠੀ ਊਜ। ਭਾਵ (ਰਾਜੇ ਨੇ) ਊਜ ਲਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ। ਅੰਕ ੩੦ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। [9]ਕੈਦਖਾਨੇ। [10]ਓਹ ਕੈਦਖਾਨੇ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।

*ਏਥੇ ਦੋ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰਵੇਂ ਬੀ ਹੈ:–

੧. ਅਨਾਥਨ ਕੋ ਕਰੀਏ ਬਹੁ ਮਾਨ। ਤਿਹ ਉਧਰਨ ਕੀ ਰੀਤ ਪਛਾਨਿ।

੨. ਸਾਧ ਅਭ੍ਯਾਗਤ ਕੀ ਜੋ ਸੇਵਾ। ਦੁਖੀਏ ਕੋ ਕਾਰਜ ਲਖਿ ਲੇਵਾ।

†ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਸੇਵਾ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵਾ ਉਪਕਾਰ ਜੋ ਭਲੇ ਕੰਮ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਰਖਕੇ ਗੁਰੂ ਨਮਿੱਤ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਹੰਕਾਰ ਆਵੇਗਾ, ਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਦਾ ਬੋਝ ਪਵੇਗਾ। ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਸਿੱਖ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਕਰੇ।

ਚਲਿ ਆਏ। ਸ਼ਿੰਖਲ[1] ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਇਨ[2] ਪਾਏ॥ ੨੮॥ ਗੁੱਜਰ ਨਾਮ ਲੁਹਾਰ ਅਵਾਸ। ਆਇ ਕਹਯੋ ਤਿਨ ਇਸਕੇ ਪਾਸ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਨਮਿੱਤਦਿਹੁ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ। ਤੁਝ ਕੋ ਹੋਇ ਨ ਜਮ ਕੀ ਬਾਟ'॥ ੨੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਕਚਯੋ[3] ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲਾ।–ਜੇ ਮੁਝ ਜਾਨ ਲੇਹਿ ਮਹਿਪਾਲਾ[4]। ਗਹਿ ਲੈਹੈ ਸਗਰੋ ਪਰਵਾਰਾ।ਜ਼ਾਲਮ ਬਡੋ ਕਰਾਵਹਿ ਮਾਰਾ–॥੩੦॥ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰਾ।–ਗੁਰੁ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਨਮਿੱਤ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਨਹੀ ਬਿਲੰਬ ਕਿਸੀ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ॥ ੩੧॥ ਸੋ ਨਹਿਂ ਛੋਡੌਂ,ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ।ਸੰਤ ਕਹੇ ਲੋਕਨ ਸੁਖ ਦੋਇ[5]–। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਬਿਲਮ ਨ ਕੀਨ। ਉਠਿ ਤਤਕਾਲ ਕਾਟ ਕਰਿ ਦੀਨ॥ ੩੨॥ ਆਸ਼ਿਖ[6] ਦੇਤਿ ਗਏ ਨਿਜ ਦੇਸ਼। ਉਪਜਯੋ ਇਸਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।

ਇਕ ਨਾਈ ਧਿੰਙਾ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੩੩॥ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਢਿਗ ਸਿਖ ਗਨ ਹੇਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਸੇਵ ਘਨੇਰੇ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਸੇਵਾ ਕਹੁ ਲਾਗਯੋ। ਭਲੀ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਅਨੁ-ਰਾਗਯੋ[7] ॥੩੪॥ ਤਪਤ ਨੀਰ ਕਰਿਵਾਇ ਸ਼ਨਾਨ। ਵਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹਿ ਮਲ ਕਰਿ ਹਾਨ[8]। ਚਰਨ ਚਾਂਪ, ਹਾਂਕਤਿ ਹੈ ਬਾਯੁ[9]। ਬਾਸਨ ਧੋਵੈ ਮਾਂਝ ਬਨਾਯੁ[10]॥੩੫॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਾਇ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਰਹਿ ਬਨਾਇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ ॥ ੩੬॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ੁ। ਜਿਸਤੇ ਮਿਟਹਿਂ ਕਲੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ੁ[11]'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਗੁਰੁ ਗੋਰ[12] ਮਹਿਂ ਸੋ ਚਲਿ ਆਯੋ॥ ੩੭॥ ਹੁਇ ਮੁਰੀਦ[13] ਮੁਰਦੇ ਮਾਨਿੰਦ। ਅੰਗ ਨ ਕੋ ਹਾਲਤਿ ਬਿਨ ਜਿੰਦ[14]। ਤਿਮ ਮੁਰੀਦ ਆਦਿਕ ਹੰਕਾਰਾ[15]।ਤ੍ਯਾਗ ਦੇਤਿ ਏ ਸਕਲ ਬਿਕਾਰਾ॥ ੩੮॥ ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਸਮਾਇ। ਹੁਇ ਮੁਰੀਦ ਮੁਰਦਾ

---

[1]ਸੰਗਲ। [2]ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ। [3]ਸੰਕੋਚ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਡਰਿਆ। [4]ਰਾਜਾ। [5]ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਨੂੰ (ਕਮਾਉਣ ਨਾਲ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਅਸੀਸ। [7]ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਆਇਆ। [8]ਮੈਲ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [9]ਮੁੱਠੀ ਚਾਂਪੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਝੱਲਦਾ ਹੈ, ਵਾਯੂ (ਭਾਵ ਪੱਖਾ)। [10]ਮਾਂਜ ਬਣਾ ਕੇ। [11]ਸਾਰੇ। [12]ਕਬਰ। [13]ਚੇਲਾ। [14](ਜਿਵੇਂ) ਜਿੰਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਦਾ (ਮੁਰਦੇ ਦਾ)। [15]ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ (ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ)।

ਜਿਸਿ ਭਾਇ*। ਦੇਖਿ ਜਾਤ ਅਪਨੀ ਭਾ ਸੈਨ[1]। ਕਰੀ ਸੇਵ ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੈਨ ॥੩੯॥ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ। ਬਨੇ ਸੈਨ ਕੇ ਰੂਪ ਸੁਜਾਨ। ਰਾਣੇ ਕੋ ਇਸ ਰੀਤਿ ਰਿਝਾਯੋ[2]।ਬਖਸ਼ੀ ਤਬਿ ਕਵਾਇ[3] ਹੁਲਸਾਯੋ† ॥੪੦॥ ਤਿਸਕੇ ਸਮ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਰੀਝਹਿੰ ਗੁਰੁਦੇਵਾ’। ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਧਰਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਲੀਨਿ ॥੪੧॥ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਭਯੋ ਉਧਾਰ। ਜਿਮ ਕਾਸ਼ਟ ਸੋਂ[4] ਲੋਹੇ ਪਾਰ।

ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਨਾਮ ਸੁ ਆਯੋ। ਸੁਨਿ ਜਸ ਕੋ ਮਿਲਿਬੇ ਲਲਚਾਯੋ॥੪੨॥ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸਿ। ‘ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮਹੰਸ ਹੁਇ ਕੌਨ ?। ਲੱਛਨ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਤੌਨ[5] ॥੪੩॥ ਸੁਨੇ ਨਾਮ ਅਰ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ।ਨਹਿੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੇ ਹਮ ਨਿਰਧਾਰੇ। ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਸੁਨਹਿੰ ਜਥਾਰਥ ਜਾਨੇ। ਕੋ ਗੁਨ ਤੇ ਤਿਨ ਅਧਿਕ ਬਖਾਨੇ?’॥੪੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਭ ਮਤਿ ਜੁਤਿ ਹੇਰਾ[6]। ਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਹਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ‘ਪਰਮਹੰਸ ਕੇ ਸੁਨੀਅਹਿ ਲੱਛਨ। ਸੁਨਿ ਜੋ ਧਰਹਿ ਸੁ ਮਨੁਜ ਬਿਚੱਛਨ[7]॥੪੫॥ ਹੰਸ ਜਿ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਰਹੈਂ। ਮੁਕਤਾ[8] ਕਰਹਿ ਅਹਾਰ ਜਿ ਲਹੈਂ।ਮਿਲਿ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋਤ ਪਯ[9] ਪਾਨੀ। ਤਿਨ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰਿਯ ਜਿ ਆਨੀ ॥ ੪੬ ॥ ਪਯ ਤੇ ਜਲ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਨਿਰਾਲਾ। ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਪਿਖਹਿਂ ਤਤਕਾਲਾ। ਤਜਹਿਂ ਅਖਿਲ ਜਲ[10] ਪਯ ਕੋ ਖਾਂਹਿ।ਉਡਹਿਂ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਦੇਸ਼ਨ ਜਾਂਹਿ[11] ॥ ੪੭ ॥ ਪਰਮਹੰਸ ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ[12]। ਮੁਕਤਾ ਮੁਕਤੀ[13] ਚਹਤਿ ਸਦਾਇ। ਮਾਨਸ ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ[14]। ਲੇਤਿ ਅਹਾਰ ਅਪਾਰ‡

[1]ਦੇਖ ! ਤੇਰੀ ਜਾਤ ਵਿਚ (ਅੱਗੇ ਇਕ) ਸੈਣ ਨਾਮੇ ਭਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2]ਮੋਹਿਤ ਕੀਤਾ। [3]ਪੋਸ਼ਾਕ [ਅ: ਕਬਾ]। [4]ਕਾਠ ਨਾਲ। [5]ਤਿਸਦੇ। [6]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੱਤ ਦੇ ਸਹਿਤ ਦੇਖਕੇ। [7]ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਓਹ ਮਨੁੱਖ ਸਿਆਣਾ ਹੈ। [8]ਮੋਤੀ। [9]ਦੁੱਧ ਤੇ। [10]ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ। [11]ਉੱਡ ਕੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [12]ਵੱਧ। [13]ਕਲਿਆਨ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ। [14]ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਰੂਪੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ।-(ਅ) ਸ਼ਬਦ ਅਰਥਾਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚੋਂ।

*ਮੁਰਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਰ ਜਾਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਨਿਕਾਰਾ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਪੂਰਨ ਸੱਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਦੱਸੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਟੁਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅੜਬਪੁਣੇ, ਹੰਕਾਰ, ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਰਿਦਾ ਹੁਲਸਾਯੋ। ‡ਧਾ:-ਅਧਾਰ।

ਰਹਾਂਹੀ[1]॥੪੮॥ਦੇਹਿ ਆਤਮਾ ਮਿਲਿ ਇਕ ਭਏ।ਬਿਨ ਬਿਚਾਰਿ ਕਿਨ ਨਹਿ ਲਖਿ ਲਏ।ਤਿਨਕੌਂਪ੍ਰਥਮੈ ਹੋਤਿ ਬਿਚਾਰ।ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਦੇਹਿ ਨ ਰਹਿ ਇਕ-ਸਾਰ॥੪੯॥ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਹੁਤੀ ਭਵਿੱਖਤ ਨ ਰਹੈ[2]।ਮੱਧੁ ਕੁਤੋ[3]ਸਾਚੀ ਤਿਸੁ ਕਹੈ। ਪੁਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਕੁਛ ਨਾਹਿਨ ਛਾਨੀ[4]। ਨਿਤ ਦੁਖ ਰੂਪ ਲੇਹਿ ਮਨ ਜਾਨੀ ॥ ੫੦ ॥ ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਨਿਰਨੈ ਕਰਹਿ। ਪੂਰਬ ਹੁਤੋ[5],ਦੇਹਿ ਬਹੁ ਧਰਹਿ। ਅਬਿ[6] ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਰੁ ਰਹੈ ਭਵਿੱਖ[7]। ਯਾਂ ਤੇ ਸੱਤਿ ਲਖਹਿ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ॥੫੧॥ ਬਹੁਰ ਆਤਮਾ ਚੇਤਨ ਜਾਨਹਿਂ। ਜਿਹ ਸਬੰਧ ਤਨ ਚੇਤਨ ਠਾਨਹਿ[8]। ਫੁਰਕਾਵਨ ਚਖ ਆਦਿ ਰਿਖੀਕੇ[9]। ਜਿਸ ਬਿਨ ਹੋਤਿ ਨਹੀ ਲਖਿ ਨੀਕੇ ॥੫੨॥ ਪੁਨ ਆਤਮ ਕੋ ਰੂਪ ਅੰਨਦ। ਪਰਖਤਿ ਭਲੇ ਸਦਾ, ਬਿਨ ਦੁੰਦ। ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਿਖੈ ਅਨੰਦ ਕਲਪੰਤ॥ਇਹੁ ਮਮ ਰੂਪ ਨ,ਅੱਗ੍ਯ ਲਖੰਤਾ[10]॥ ੫੩॥ਪਰਮਹੰਸ ਸੋ ਕਹੀਅਹਿ ਰੂਪਃ—ਸਤਿ,ਚੇਤਨ,ਆਨੰਦ ਅਨੂਪ। ਤਨ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਜਾਨਹਿਂ ਐਸੇ। ਮੰਦਿਰ ਬਿਖੈ ਬਸਹਿ ਕੋ ਜੈਸੇ ॥ ੫੪ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਪਛਾਨਹਿ।ਤਨ ਹੰਤਾ[11] ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਹਾਨਹਿ। ਸਮ ਮੰਦਿਰ ਕੇ ਜਾਨਹਿ ਨਯਾਰੋ। ਜੀਰਣ[12] ਹੋਇ ਤ੍ਯਾਗ ਪਧਾਰੋ ॥੫੫॥ ਤਨ ਆਤਮ ਸ਼ਮਸਰ ਪਯ ਪਾਨੀ[13]। ਕਰਹਿ ਜੁ ਨਰ ਹੁਇ ਹੰਸ ਸਮਾਨੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਪਰਮਹੰਸ ਹੈ ਨਾਮੁ। ਪਾਵਹਿਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਅਭਿਰਾਮੁ ॥ ੫੬ ॥ ਤਨ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਜਬਿ ਮਤਿ ਧਰੈਂ। ਰਸੁ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਹਿਤ ਪਾਪ ਨ ਕਰੈਂ। ਜਲ ਤੇ ਕਮਲ ਰਹੈ ਨਿਰਲੇਪੂ। ਲਿਪਹਿ ਨ ਕਿਮਿ ਹੁਇਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਵਿਖੇਪੂ[14] ॥ ੫੭ ॥

---

[1](ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ ਦਾ) ਭੋਜਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [ਅਪਾਰ=ਜੋ ਪਾਰ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਵਿੱਚੇ] (ਅ) ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ (ਇਹ) ਅਹਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ [ਅਪਾਰ=ਪਾਰ ਤੋਂ ਰਹਤ, ਬ੍ਰਹਮ]। [2]ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਰਹੇਗੀ। [3]ਵਿਚਕਾਰ ਕੌਣ। [4]ਕੋਈ ਛੁਪਾ ਨਹੀਂ। [5]ਪਹਿਲੇ ਸੀ (ਆਤਮਾ)। [6]ਹੁਣ। [7]ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ। [8]ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਨ ਚੇਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [9]ਅੱਖ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਫੁਰਕਣਾ। [10]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਇਹ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ' ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ (ਇਹ ਗਲ) ਨਹੀਂ ਲਖਦਾ।—ਨ—ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ। (ਅ) ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਮੈਂ ਜੁ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ (ਇਹ ਝੂਠੀ ਹੈ)। [11]ਹੰਕਾਰ। [12]ਪੁਰਾਣਾ। [13]ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਵਾਂਙੂ ਜੋ ਤਨ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ (ਜੁਦਾ ਕਰ ਸਕੇ)। [14]ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਵਿਖੇਪ (ਦੁਖ) ਹੋਣ [ਸੰਸਃ, ਵਿਕਸ਼ੇਪ=ਘਬਰਾ, ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਖਿੰਡਾਉ]।

ਸੂਰਜ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਹੈ ਤਿਨਿ ਧਯਾਨ। ਛੁਵੈ ਨ ਜਲ ਰੇਚਕ ਭਰਿ ਆਨਿ। ਪਰਮਹੰਸ ਤਿਮਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਰਹੈ। ਆਤਮ ਧਯਾਨ ਸਦਾ ਉਰ ਲਹੈ॥੫੮॥ ਤਨ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਜਬਿ ਪਰਿ ਜਾਇਂ[1]।ਤਿਨ ਤੇ[2] ਹਰਖ ਨ ਸੋਗ ਕਦਾਇ। ਬਰਤੈ ਗਯਾਨੀ ਸਮ ਅੱਗਯਾਨੀ। ਜਾਨਹਿ ਜਗ ਕੋ ਸੁਪਨ ਸਮਾਨੀ[3]॥੫੯॥ ਬੰਧਨਿ ਹੋਤ ਨਹੀ ਪੁਨ ਤਾਹੂੰ। ਰਹੈ ਸਮਾਇ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਮਾਹੂੰ। ਸੁਨੀ ਸੀਖ ਪਾਰੋ ਹਰਖਾਯੋ। ਲਗਾ ਬਿਚਾਰਨਿ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥੬੦॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸੇਵ। ਪੁਨ ਭੇ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰਦੇਵ। ਤਿਨ ਢਿਗ ਬਨਯੋ ਸੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ। ਆਗੇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ ॥ ੬੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸਿਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਮੱਲੂ ਸ਼ਾਹੀ, ਕਿਦਾਰੀ, ਦੀਪਾ, ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ, ਬੂਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ॥ਮੱਲੂ ਸ਼ਾਹੀ ਆਇ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਪਾਸ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬਿਨਤੀਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੧॥ਚੌਪਈ॥'ਸ੍ਰੀਗੁਰ! ਮੈ ਕਾਰਨ ਕੱਲਯਾਨ[4]। ਆਯੋ ਸੁਨਿ ਤੁਮ[5] ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨ। ਕੀਜਹਿ ਅਬਿ ਅਪਨੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਜਿਸਤੇ ਬਿਨਸਹਿ ਸਕਲ ਕਲੇਸ਼॥੨॥ ਕਰਤਿ ਚਾਕਰੀ ਮੁਗ਼ਲਨਿ ਕੇਰੀ। ਕਰੌਂ ਜੀਵਕਾ ਤਹਾਂ ਘਨੇਰੀ। ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਊਜਲ ਰਹੈ। ਅਸੁ ਕਰਨੀ ਕੋ ਮਮੁ ਚਿਤ ਚਹੈ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਖ ਕਰਿ ਭਾਰੇ । ਸ੍ਰੀਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।'ਭਾਈ ਮੱਲੂ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਦੇਹ ਅਨਿੱਤ ਸਦਾ ਨਿਰਧਾਰਹੁ॥੪॥ ਸੋ ਤੌ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਾਨਿ ਹੀ ਲੀਜੇ। ਇਸ ਹਿਤ ਚਿਤ ਨਹਿਂ ਸੰਸਾ ਕੀਜੈ। ਆਤਮ ਸਦਾ ਸਾਚ ਹੀ ਜਾਨੋ। ਕਿਸ ਕੋ ਮਾਰਯੋ ਮਰਹਿ, ਨ ਮਾਨੋ[6] ॥ ੫ ॥ ਪਾਵਕ ਦਾਹ ਕਰਤਿ ਨਹੀ ਤਿਸੈ। ਜਲ ਨ ਡੁਬਾਇ ਸਕਹਿ ਨਿਜ ਬਿਸੈ[7]। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਛੇਦਯੋ[8] ਜਾਇ। ਜਿਸਿ ਕੋ ਪੌਨ ਨ ਸਕਹਿ ਡੁਲਾਇ* ॥ ੬ ॥ ਕਾਲ ਬਿਨਾਸ਼ਕ ਸਭਿਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਤਮ ਅਹੈ ਕਾਲ ਕੋ ਕਾਲਾ[9]।ਜਗ ਕੋ ਲਖਿਕੈ ਸੁਪਨ ਸਮਾਨੋ। ਵਰਣ[10]

[1]ਆ ਬਣਨ, ਆ ਪੈਣ। [2]ਭਾਵ ਸੁਖ ਦੁਖ ਤੇ। [3](ਪਰੰਤੂ ਗਿਆਨੀ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਸਮਾਨ। [4]ਮੈਂ (ਆਪਣੀ) ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ। [5]ਆਪ ਦਾ। [6]ਨਾ ਮੰਨੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਇਹ (ਆਤਮਾ) ਮਰੇਗਾ।(ਅ) ਮੰਨੋ ਕਿ ਮਾਰਿਆਂ ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ। [7]ਬਿਖੇ=ਵਿਚ। [8]ਕੱਟਿਆ। [9]ਕਾਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਆਤਮਾ ਅਕਾਲ ਹੈ। [10]ਜਾਤ।

*ਪਾ:-ਉਠਾਇ।

ਆਸ੍ਰਮਨਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੁ ਠਾਨੈ* ॥੭॥ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਨਿਤਿ ਅੱਭਯਾਸਹਿ।
ਤਨ ਹੰਤਾ ਲਖਿ ਝੂਠਿ ਬਿਨਾਸਹਿ। ਇਮਿ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀਨ ਉਪਦੇਸ਼†।
ਅਰਜਨ ਧਾਰਯੋ ਰਿਦੇ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੮॥ ਵਰਣ ਧਰਮ ਰਣ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੇ।
ਆਤਮ ਸਾਚ ਕੂੜ ਤਨ ਜਾਨੋ। ਦੀਜਹਿ ਦਾਨ ਸੁਕਰਮ[1] ਕਰੀਜਹਿ। ਤਨ
ਬਿਨਸਨ ਨਹਿਂ ਸੰਸਾ ਕੀਜਹਿ ॥੯॥ ਦੇਸ਼,ਕਾਲ,ਵਸਤੂ ਮਿਲ ਤੀਨ। ਤਬ
ਹੁਇ ਕਾਯਾਂ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਹੀਨ। ਪੂਰਨ ਬਯ ਕੌ[2] ਸਮਾਂ ਸੁ ਆਵਹਿ। ਜਿਸ ਥਲ
ਦੇਹਿ ਗਿਰਹਿ ਸੋ ਪਾਵਹਿ[3] ॥੧੦॥ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਵਨਿ ਘਾਤ[4]।ਬ੍ਯਾਧਿ
ਕਿ ਆਯੁਧਾਦਿ ਮਿਲਿ ਜਾਤਿ[5]। ਇਨ ਤੀਨਹੁ ਬਿਨ ਇਕਠੇ ਹੋਇ।
ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਕਿਮਿ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਜੋਇ[6] ॥੧੧॥ ਬਿਨ ਤ੍ਰੈ ਮਿਲੇ ਕਾਲ ਰਖ-
ਵਾਰੇ। ਮਰਤਿ ਨਹੀਂ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰੇ। ਜੇ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਆਨਿ ਕਿਤ ਪਰੈ।
ਅਲਪ ਕਿ ਬਹੁਤੇ‡ਨਹੀਂ ਬਿਚਰੈ॥੧੨॥ਪੀਠ ਨ ਦੇਹਿ ਸਮੁਖਿ ਰਿਪੁ[7] ਰਹੈ।
ਨਿਰਭੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਹੈ ਜਸ ਲਹੈ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਦਾਰਥ। ਲੇ
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਲਾਇ ਸਕਾਰਥ॥੧੩॥ਜੇ ਰਣ ਮਹਿਂ ਸਨਮੁਖ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੈ[8]।
ਸੁਰਗ ਨਿਸੰਸੈ[9] ਸੂਰ ਸਿਧਾਵੈ।ਇਮ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨਿ ਉੱਜਲ ਆਨਨਿ[10]। ਕਰਿ
ਕੱਲ੍ਯਾਨ ਏਵ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ॥੧੪॥ ਮੱਲੂ ਸ਼ਾਹੀ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ੁ। ਬਰ-
ਤਣ ਲਾਗਯੋ ਤਥਾ ਹਮੇਸ਼ੁ।ਵੰਡ ਖਾਇ ਨਿਜ ਧਰਮ ਵਿਚਾਰੈ।ਆਤਮ ਤਨ
ਸੱਤਾਸਤ ਧਾਰੈ[11] ॥੧੫॥ ਇਕ ਸਿਖ ਆਯੋ ਨਾਮ ਕਿਦਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ
ਆਗੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਿਂ ਜਲਤੋ ਜਗਤ। ਮੋਹਿ ਉਬਾਰਹੁ

[1]ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਮ। [2]ਆਯੂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦਾ। [3]ਜਿਸ ਥਾਵੇਂ ਗਿਰਨਾ (ਮਰਨਾ) ਹੈ ਦੇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [4]ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। [5]ਦੁੱਖ ਕਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ (ਉਹ) ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [6]ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ। [7]ਸਾਹਮਣੇ ਵੈਰੀ ਦੇ। [8]ਸਾਹਮਣੇ ਮਰ ਜਾਵੇ। [9]ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੇ। [10]ਮੁਖ ਉੱਜਲੇ। [11]ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੱਤ ਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਅਸੱਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰੇ।

*ਜੋ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਰਨਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਜਾਰੀ ਰਖੇ। ਤਦੋਂ ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਮੂਜਬ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਮੂਜਬ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਅੰਕ ੯ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਾਦ ਕਿਰਤ ਯਾ ਕਿੱਤੇ ਤੋਂ ਹੈ। ਆਸ੍ਰਮ ਬਰਨ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਖੰਡਨ ਅੱਗੇ ਅੰਸੂ ੧੩ ਅੰਕ ੧੫, ੧੬, ਤੋ [illegible] ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਹਨ। ਅਨੁ[illegible] ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੁਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ।

‡ਪਾ:-ਥੋਰੇ।

ਕਰਿ ਨਿਜਿ ਭਗਤ॥੧੬॥ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਮੈ ਸ਼ਰਨਿ ਤਿਹਾਰੀ। ਆਨਿ ਪਰ੍ਯੋ ਦਿਹੁ ਆਸਰ[1]ਭਾਰੀ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤਿਸ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਸਕਲ ਬਿਕਾ-ਰਨ ਤੇ ਜਗ ਦਹ੍ਯੋ ॥ ੧੭॥ ਜਿਮ ਦੌਂ[2] ਲਗ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਸਭਿ ਬਨ ਕੋ। ਭਾਂਧ ਜਾਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਕਰਿ ਬਲ ਤਨ ਕੋ । ਮਹਾਂ ਤਪਤਿ ਤੇ ਸਲਿਤਾ ਮਾਂਹੀ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਸੁਖ ਬਹੁ* ਪਾਹੀ[3] ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਮਿ ਜਗ ਜਲਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤਜ੍ਯਾਗੋ।ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ। ਸਕਲ ਬਿਕਾਰਨਿ ਤਪਤ ਬਿਨਾਸ਼ੇ†। ਸੀਤਲਤਾ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥੧੯॥ ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਨਿ।ਗਯਾਨ ਸੀਤ ਲਹਿ ਮੋਹ ਨਿਵਾਰਨ[4]'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਦਾਰੀ। ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਨਸਿ ਉਰ ਬਹੁ ਨਿਰਧਾਰੀ ॥੨੦॥ ਦੀਪਾ ਅਪਰ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ।ਬੂਲੇ ਸਹਿਤ ਆਇ ਗੁਰ ਪਾਸ।ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਭਾਖੀ ਅਰ-ਦਾਸੁ। 'ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਦੇਹੁ ਬਿਨਾਸ਼ੁ' ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਯੋ।'ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਜੋ ਇਮਿ ਉਰ ਭਾਯੋ'।ਕਹਿਨ ਲਗੇ'ਹਮ ਭਗਤਿ ਨ ਜਾਨਹਿ। ਕਿਮ ਸਰੂਪ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਠਾਨਹਿ' ॥੨੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਰਨਨ ਕੀਨ ਸਿਖਾਈ[5]।'ਬ੍ਰਹਮ ਸਵਲ ਮਾਯਾ ਜਗ ਜਾਈ[6]। ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਤਿਨ ਪਾਯੋ[7]।ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਜਗ ਭਰਮਾਯੋ॥੨੩॥ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਚਤਰ[8] ਉਪਾਏ । ਜਿਨ ਤੇ ਮਿਲਹਿ ਮੋਹਿ ਕਹੁ[9] ਆਏ। ਇਕ ਬੈਰਾਗ ਜੋਗ ਅਰੁ ਗਯਾਨ। ਚਉਥੀ ਉਪਜੀ ਭਗਤਿ ਮਹਾਂਨ ॥੨੪॥ ਗਯਾਨ,ਵਿਰਾਗ,ਜੋਗ, ਸ਼ੁਭ ਤੀਨ।ਪੁਰਖ ਰੂਪ[10]ਇਨਕੋ ਮਨ ਚੀਨ।ਮਾਯਾ ਲੇ ਇਨ ਕੋ ਭਰਮਾਇ। ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਉਬਰ੍ਯੋ ਜਾਇ ॥ ੨੫॥ ਭਗਤਿ ਅਹੈ ਪਤਿੱਬ੍ਰਤਾ ਨਾਰੀ। ਇਸ ਪਰ ਨਹਿਂ ਮਾਯਾ ਬਲੁਭਾਰੀ।ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨ ਭ੍ਰਮਾਵੈ।ਧਰਹਿ ਭਗਤਿ ਤਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ੨੬ ॥ ਮਾਯਾ ਨਟਨੀ ਚਾਤੁਰ ਛਲ ਤੇ[11]। ਸਭਿਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇ ਲੇਤਿ ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਬੂਝੇ ਗੁਰ[12]ਫੇਰ। 'ਇਨ ਚਤਰਨਿ ਕੋ ਰੂਪ ਬਡੇਰ ॥੨੭॥ ਕਰਿ ਬਰਨਨਿ ਸਭਿ ਦਿਹੁ ਸਮੁ-

[1]ਆਸ਼੍ਰਾ। [2]ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ। [3]ਬੜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। [4]ਗਿਆਨ ਦੀ ਠੰਢ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੋਹ (ਦੀ ਤਪਤ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [5]ਸਿੱਖਯਾ। [6]ਮਾਇਆ ਸਬਲ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਜਗ ਉਤਪਤਿ ਕੀਤਾ। [7]ਤਿਸ (ਮਾਇਆ) ਨੇ। [8]ਚਾਰ (ਭਾਵ ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ)। [9]ਮੈਨੂੰ (ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ)। [10]ਏ ਪੁਲਿੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਰਦ ਹੈਨ, ਮਾਇਆ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ। [11]ਛਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਨਟਨੀ ਵਾਂਕੂ ਚਤੁਰ ਹੈ। [12]ਪੁੱਛਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ।

*ਪਾ:-ਬਲ। †ਪਾ:-ਸਕਲ ਵਿਕਾਰ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਾਸੇ।

ਛਾਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਹਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ ਜਾਇਂ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਬਹੁਰਿ ਨ ਪਾਇਂ। ਅਨਦ ਰੂਪ ਮਹਿਂ ਰਹੈਂ ਸਮਾਇ' ॥੨੮॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਕ ਬਿਰਾਗ ਹੈ ਉਭੈ ਪ੍ਰਕਾਰਾ[1]। ਇਕ ਮਨ ਕੋ ਇਕ ਤਨ ਕੋ ਹੋਤਿ।ਬਡਿਭਾਗਨਿ ਕੇ ਰਿਦੈ ਉਦੋਤਿ[2] ॥੨੯॥ ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਤ੍ਯਾਗਨ ਕਰੈ। ਧਨ,ਬਨਿਤਾ[3], ਸੁਤ ਸਭਿ ਪਰਹਰੈ। ਹਠਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਕੋ[4]ਤਜਿ ਦੇਤਿ।ਰਹੈ[5] ਵਾਸ਼ਨਾ ਰਿਦੇ ਨਿਕੇਤਿ[6]॥੩੦॥ ਦੂਸਰ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ[7] ਲੌ ਸਾਰੇ। ਬਾਇਸ ਬਿਸ਼ਟਾ ਸਮ ਨਿਰਧਾਰੇ[8]। ਰਿਦੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਜੋਂਹੁ ਨ ਧਰੈ।ਸੁਪਨਿ ਸਮਾਨ ਜਾਨਿ ਪਰਹਰੈ॥੩੧॥ ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਪਰਾਲਬਧ ਤੇ। ਭੋਗਤਿ ਹੈਂ ਪਰ ਮਨ ਨਹਿਂ ਬੰਧਤੇ[9]। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਿਸ਼ਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਲਗਾਵੈਂ। ਬਿਸ਼ਯ ਬਾਸ਼ਨਾ ਤੇ ਉਲਟਾਵੈਂ॥੩੨॥ਤਥਾ ਜੋਗ ਭੀ ਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਰ।ਇਕ ਤੌ ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਉਰਧਾਰਿ।ਯਮ,ਨੇਮਾਦਿ ਅਸ਼ਟ ਹੈਂ ਅੰਗ। ਸਕਲ ਕਹੇ ਬਹੁ ਵਧੇ ਪ੍ਰਸੰਗ* ॥੩੩॥ਦੂਸਰ ਰੂਪ ਸੁਨਹੁ ਤਿਸ ਭੇਤ। ਰੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੇ ਮਨ ਲੇਤਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸਦੀਵ ਬਿਚਾਰੇ। ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਇਕਤਾ ਨਿਰਧਾਰੇ॥ ੩੪ ॥ ਆਤਮ ਬਿਖੈ ਜੁਟੀ ਬ੍ਰਿਤ ਰਹੈ।ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਰਮ ਜੋਗ ਇਹ ਕਹੈ।ਵਾਸਤਵ[10] ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਜਾਨੈ। ਇਸ ਕੋ ਗਯਾਨੀ ਗਯਾਨ ਬਖਾਨੈ ॥੩੫॥ ਚਉਥੀ ਭਗਤਿ ਰੂਪ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਇਹ ਮੁੱਖ ਲਖੇਹੁ[11]। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀਜਹਿ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਯੁਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੩੬ ॥ ਆਪ ਬਨਹਿ ਦਾਰਾ[3] ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ। ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੀ। ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਭਿ ਅਰਪਹਿ† ਪਤਿ ਕੋ। ਪਜਾਰੋ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ‡ ਚਿਤ ਕੋ ॥ ੩੭॥ ਪਤਿ ਰਜਾਇ ਮਹਿਂ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹੈ।ਬਿਛੁਰੇ,ਨਿਤਿ ਮਿਲਿਬੇ ਕਹੁ ਚਹੈ।ਜਾਵਤ ਮਿਲਹਿ ਨ,ਰਚਹਿ ਉਪਾਈ[12]। ਅਹੇ ਸੁਖਦ ਪਤਿ ਬਿਨ ਦੁਖਦਾਈ॥੩੮॥ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਪਰੀ ਮੁਖ ਪੀਰੀ। ਅੱਸ਼੍ਰ ਬਹਹਿਂ, ਧਰਹਿ ਨਹਿਂ ਧੀਰੀ। ਜੋ ਤਿਸ ਪਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ। ਸੇਵਾ ਕੌਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਲਾਵੈ॥੩੯॥ਪਤਿ

---

[1]ਦੋਇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ। [2]ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਇਸਤ੍ਰੀ। [4]ਬਾਹਰ ਦੇ (ਪਦਾਰਥ)। [5]ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। [6]ਘਰ ਰੂਪੀ ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [7]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦਾ ਲੋਕ। [8]ਭਾਵ ਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਤੁੱਲ ਜਾਣੇ। [9]ਮਨ ਕਰਕੇ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [10]ਯਥਾਰਥ। [11]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਾਣੋਂ। [12]ਜਦ ਤਕ ਨਾ ਮਿਲੇ ਉਪਾਉ ਕਰੇ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੪੮।

†ਪਾ:-ਸੌਂਪਹਿ।

‡ਪਾ:-ਪਜਾਰੋ ਪਰਮੇਸਰ ਕਰਿ।

ਪਰਮੇਸੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪਛਾਨੈ। ਮਿਲਹਿ ਪ੍ਰਿਯਾ[1] ਸੋਂ ਰਲੀਆ ਠਾਨੈ*। ਤਿਨਕੇ ਬਸਿ ਹੁਇ ਫਿਰਹਿ[2] ਪਿਛਾਰੀ।ਇਮਿ ਹਰਿਭਗਤਿ ਲੇਹੁ ਉਰ ਧਾਰੀ'॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ।ਤੀਨਹੁ ਭਗਤਿ ਭਏ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਮਨੁ ਜਾਗੇ॥੪੧॥ ਮੱਲੂ ਸ਼ਾਹੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਰਹੇ ਦੁਆਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਢਿਗ ਰਹੇਂ। ਕਰਿ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਲਹੇਂ॥੪੨॥ਇਨ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਹੋਏ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਸ ਕੋ ਰਿਦੇ ਪਰੋਏ।ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਿਨ ਕੇ ਜਗ ਜਾਗੇ।ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਪਾਗੇ[3]॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿਖਜਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੧੨॥

੧੩. [ਹਰੀਕੇ ਦਾ ਚੌਧਰੀ, ਖਡੂਰ ਦਾ ਮਦ ਪਾਨੀ ਚੋਧਰੀ ਤੇ ਸਿਖ ਚੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ॥ਇਕ ਬੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਏ ਗ੍ਰਾਮ ਹਰੀਕੇ† ਥਾਨ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਾਸ ਤਹਿਂ ਕੁਛ ਕਿਯੋ[4] ਪਹੁੰਚੇ ਮੇਲੀ ਜਾਨਿ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਸ ਜਾਇ। ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਨਰ ਬਿਸ-ਮਾਏ।'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਇਨ ਪਾਏ'॥੨॥ਮੇਲੀ ਹੁਤੇ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਆਇ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਹੁਤੇ ਹਰੀ ਕੇ ਤਹਿਂ ਸਰਦਾਰਾ। ਤਿਨ ਭੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਜਸ ਉਦਾਰਾ[5] ॥੩॥ 'ਕਰਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰ ਭਏ। ਪੂਰਬ ਬਸਤਿ ਹੁਤੇ[6], ਜੋ ਗਏ'। ਮਿਲਨਿ ਹੇਤੁ ਸੋ ਭੀ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਮਾਨਵ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਯੋ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਨੀ।–ਅਧਿਕ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਬਡ ਮਾਨੀ[7]–। ਯਾਂਤੇ 'ਏਕ ਪੀਘੁਰਾ[8] ਲਯਾਵੋ। ਤਿਸ ਬੈਠਨਿ ਕੇ ਹੇਤ ਡਸਾਵੋ' ॥ ੫ ॥ ਦਾਸ ਆਨਿ ਤਤਕਾਲ ਬਿਛਾਵਾ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਸੋ ਆਵਾ। ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਲੋਕ ਤਹਿਂ ਆਏ। ਸਭਿਨਿ ਦੇਖਿਕੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥੬॥ ਤਿਨ ਮਹਿ ਮਾਨੀ ਜੋ ਸਰਦਾਰ। ਨਹੀਂ ਪੀਘੁਰੇ ਦਿਸ਼ਿ ਪਗ ਧਾਰਿ[9]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਰੇ ਪ੍ਰਯੰਕ[10] ਨਿਹਾਰਾ।–ਤਰੇ ਨ ਬੈਠੋਂ–ਇਮ ਜਿਯ ਧਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਜਾਇ ਸਿਰ੍ਹਾਨੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਬੈਠਾ। ਸਰਦਾਰੀ ਕੇ ਮਾਨ

[1]ਪਿਆਰੀ ਨਾਲ। [2](ਪਰਮੇਸੁਰ) ਫਿਰਦਾ ਹੈ। [3]ਰਪ ਗਏ। [4]ਪਹਿਲੇ ਕੁਛ (ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਓਥੇ ਵਾਸਾ ਕਰ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। [5]ਬੜਾ। [6]ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਇੱਥੇ ਵਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [7]ਭਾਵ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੈ। [8]ਪੀੜ੍ਹਾ, ਮੂੜ੍ਹਾ। [9]ਚਰਨ ਨਾ ਰਖੇ। [10]ਪਲੰਘ।

*ਪਾ:–ਮਾਰੈ। †ਨਾਂਗੇ ਦੀ ਸਰਾਂ (ਮੁਕਤਸਰ) ਦੇ ਕੋਲ ਇਹ ਹਰੀਕੇ ਪਿੰਡ ਹੈ।

ਅਮੈਠਾ[1]। ਮੂਰਖ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਬਡਿਆਈ।–ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ–ਲਖਹਿ ਗਰਬਾਈ[2]॥੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਠਾਨੀ।ਮੇਲੀ ਜਾਨਿ ਨ ਕਛੂ ਬਖਾਨੀ। ਬੈਠਿ ਘਰੀ ਘਰ ਗਮਨਯੋ ਮੂਢ। ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਨ ਗੁਨ ਗਨ ਗੂਢ॥੯॥ ਪੀਛੇ ਸਿੱਖਜਨ ਗੁਰੁ ਸੰਗਿ ਕਹਯੋ। 'ਇਹੁ ਤੌ ਅਤਿ ਮੂਰਖ ਹੀ ਲਹਯੋ। ਉਚਿਤ ਅਵਨਿ ਪਰ ਬੈਠਨਿ ਇਹਾਂ।ਪੁਨ ਨ ਪੰਘੂਰੇ ਕੀਦਿਸ਼ਲਹਾਂ[3]॥੧੦॥ ਬਰਜਤਿ ਬਰਜਤਿ[4] ਜਾਇ ਸਿਰਾਨੇ। ਬੈਠਯੋ, ਕੁਛ ਨਅਦਾਇਬ[5] ਜਾਨੇ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ*। ਬਾਕ ਬਖਾਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ। ੧੧॥ 'ਪਲੰਘ ਪੰਘੂਰਾ ਕਛੂ ਨ ਰਹਯੋ।ਅਬਿ ਤੇ ਇਨ ਕੋ ਸਭਿਕਿਛੁ ਦਹਯੋ[6]। ਕਰਨਿ ਬਿਅਦਬੀ ਬਡਿਅਨਿ ਕੇਰੀ। ਨਾਸ਼ ਦੇਤਿ ਕਰਿ ਬਡਿਹੁਂ ਬਡੇਰੀ ॥੧੨॥ਬਡਿਅਨਿ ਕੋ ਠਾਨਹਿਂ ਸਨਮਾਨਾ।ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਹੋਇ ਮਹਾਨਾ'। ਤਬਿ ਤੇ ਘਟਤਿ ਘਟਤਿ ਘਟਿ ਗਏ।ਨਹਿਂ ਉਕਸੇ[7] ਸੁ ਬਿਨਾਸ਼ੀ[8] ਭਏ॥੧੩॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਫੇਰਾ ਪਾਇ। ਬਹੁਰ ਖਡੂਰ ਬਿਰਾਜੇ ਆਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਨਿਤ ਬੇ ਪਰਵਾਹ। ਨੀਰ ਕਮਲ ਸਮ ਲੇਪ ਨ ਕਾਹਿ॥੧੪॥ ਬੁਰੀ ਭਲੀ ਕਛ ਸੁਨਹਿਂ ਨ ਕਹੈਂ।ਅਪਨੇ ਪਰਚੇ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਰਹੈਂ।ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਰਨ ਰੀਤਿ ਜੋ ਧਰਿਹੀਂ। ਸੋ ਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਰਿਹੀਂ ॥ ੧੫ ॥ ਇਕ ਸਮਾਨ ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਰੁ ਧਰਮ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਇਨਿ ਤੇ ਨਿਹਭਰਮ[9]।ਮਾਟੀ ਕੇ ਬਾਸਨ ਕੋ ਦੇਖਿ।ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਕਰਮ ਜੁ ਕਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖ[10]॥੧੬॥ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇਰੀ। ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਇਹ ਮੁੱਖਜ ਬਡੇਰੀ। ਲੋਕ ਬੇਦ ਕੁਲ ਕਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਨਹੀਂ ਅਰ ਭੈ ਨਹਿਂ ਧਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਯਾਂਤੇ ਲੋਕ ਸਮੀਪ ਨ ਆਵੈਂ।ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਕਰਹਿਂ ਨ ਬੈਠਹਿਂ ਪਾਸਿ। ਸੁਨਹਿਂ ਨ ਬਚਨ ਭਾਗ ਘਟ ਜਾਸ[11]॥੧੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੇਈ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵਹਿ ਤੇਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਹਿਂ ਬਾਂਛਤਿ[12] ਪਾਵੈਂ। ਬਹੁਰ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਹੁਤੋ ਚਉਧਰੀ ਤਿਸੀ ਗਿਰਾਊਂ। ਭਾਉ

[1]ਨਾਲ ਆਕੜਿਆ। [2]ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ 'ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਹਾਂ'। [3]ਪੰਘੂੜੇ ਵੱਲ ਨਾ ਡਿੱਠੋ ਸੂ। [4]ਵਰਜਦਿਆਂ, ਰੋਕਦਿਆਂ। [5]ਅਦਬ। [6]ਦਾਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [7]ਉੱਚੇ ਨਾ ਹੋਏ। [8]ਨਾਸ਼। [9]ਭਾਵ ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਰ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਹਭਰਮ ਸਨ। [10]ਭਾਵ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਸਨ। [11]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਘੱਟ ਹਨ। [12]ਮਨਇੱਛਤ। *ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰਾਪ ਵਾਂਗੂ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਫਲ ਜੋ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਸੋ ਦੱਸਿਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਪਣੇ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦਾ।

ਭਗਤਿ ਕੋ ਲਖਹਿ ਨ ਨਾਉਂ। ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤੋ ਮਦਪਾਨੀ[1]। ਸਭਿ ਕੋ ਬਕਹਿ ਖੋਟਿ ਬਡਿ ਬਾਨੀ ॥੨੦॥ ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਭਾਰੀ। ਬਯਾ-ਕੁਲ ਕਰਹਿ ਉਠਹਿ ਜਿਸ ਬਾਰੀ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨ ਆਈ। ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬਡਿਆਈ॥ ੨੧ ॥ ਤਬਿ ਸਮੀਪ ਗੁਰ ਕੇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਅਪਨੋ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਆਪ ਤਪਾ ਜੀ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ਸਭਿ ਭਾਖਹਿਂ ਤੁਮ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲ॥੨੨॥ਰੋਗ ਅਧਿਕ ਮੇਰੇ ਤਨ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਮ ਇਹੁ ਮਿਟ ਜਾਹੀ। ਤਬਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਉਰ ਮੋਕਹੁ ਆਵੈ। ਜਿਮਿ ਇਹੁ ਕੀਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਨਾਵੈਂ[2]' ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਇਹੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਜੇਕਰਿ ਤਯਾਗ ਦੇਹਿਂ ਮਦਪਾਨਾ। ਮਿਰਗੀ ਬਹੁਰ ਨ ਉਠਹਿ ਕਦਾਈ। ਤਨ ਅਰੋਗ ਤੇਰੋ ਹੁਇ ਜਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਜੇ ਆਇਸੁ ਉਲੰਘਹਿਂ ਕਿਤ ਕਾਲਾ। ਕਰਹਿਂ ਪਾਨ ਮਦ,ਹੋਇਂ ਨ ਟਾਲਾ। ਤਬਿ ਮਿਰਗੀ ਹੋਵਹਿ ਤਨ ਆਨਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਨਸ ਜਾਹਿਂ ਤਵ ਪ੍ਰਾਨ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਤਯਾਗ ਦੀਨ ਮਦ ਪਾਨ ਕੁਢਾਰਾ[3]। ਰੋਗ ਮ੍ਰਿਗੀ ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸਾ। ਸਦਾ ਅਰੋਗੀ ਹੋਇ ਹੁਲਾਸਾ ॥ ੨੬ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਸੁਖ ਭੋਗਯੋ ਪੀਨਾ। ਮਨ ਕਠੋਰ ਨਹਿਂ ਕੀਨ ਪਤੀਨਾ। ਭੂਲ ਗਯੋ ਜੜ੍ਹ ਗੁਰ ਕੇ ਬੈਨਿ। ਪਤਾ ਨਿਹਾਰਿ ਲੀਨ ਭੀ ਨੈਨ[4] ॥ ੨੭ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਯਾਮ[5] ਘਟਾ ਘੁਮੜਾਈ। ਭਈ ਠੰਢ ਬੂੰਦੈਂ ਬਰਖਾਈ। ਚਲਹਿ ਬਾਯੁ ਸੁਖ ਦੇਵਨ ਹਾਰੀ। ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਗਰਜਤਿ ਘਟ ਕਾਰੀ[6] ॥ ੨੮ ॥ ਤਬ ਹੀ ਮਦਰਾ ਲੀਨ ਮੰਗਾਈ। ਉਮਗਯੋ ਰਿਦਾ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਈ। ਕਰਯੋ ਪਾਨ ਮੁਖ ਨੁਕਲ[7] ਮੰਗਾਇ। ਖਾਵਤਿ ਚਢਯੋ ਅਮਲ[8] ਉਰ ਛਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਜਾਇ ਅਰੂਢਯੋ[9] ਬਹੁਰ ਅਟਾਰੀ। ਪਿਖਿਨ ਬਹਾਰ ਬਰਖਤੋ ਬਾਰੀ[10]। ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਉਚੇ ਕਹਯੋ ਪੁਕਾਰਾ। ਕਰਿ ਮਦਪਾਨ ਭਯੋ ਮਤਵਾਰਾ[11] ॥੩੦॥ 'ਤਪਾ! ਹਟਾਯੋ ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਬੂੰਦੈਂ ਬਰਖਤਿ, ਬਡੀ ਬਹਾਰਾ। ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਹਿ ਮੋਹਿ ਤੇ ਕੈਸੇ। ਪਾਵਤਿ ਅਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਮੈਂ ਐਸੇ' ॥੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ

---

[1]ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। [2]ਭਾਵ, ਸਿੱਖ ਸਾਰੇ ਆਪ ਦਾ ਜਸ ਜਿਵੇਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਖੋਟੀ ਚਾਲ। [4]ਪਤੀਆ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਬੀ ਲਿਆ। [5]ਕਾਲੀ। [6] ਕਾਲੀ ਘਟਾ। [7]ਨੁਕਲ=ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੂੰਹ ਸੁਆਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਣ ਦੀ ਚੀਜ਼ [ਅ:-ਨੁਕ਼ਲ]। [8]ਨਸ਼ਾ। [9]ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। [10]ਬਰਸਦੇ ਜਲ ਦੀ ਬਹਾਰ। [11]ਮਸਤ।

ਬਿਕਸੇ ਤਬੈ।'ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਚੇਤ[1] ਹੋਹੁ ਤੂੰ ਅਬੈ। ਛੁਟਿ ਮਿਰਗੀ ਆਈ ਦਿਸ਼ ਤੋਹਿ*।ਹੁਕਮ ਹਟਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ ਮੋਹਿ ॥ ੩੨ ॥ ਬਾਂਧੀ ਹੁਤੀ ਹੁਕਮ ਕੀ ਏਹੀ। ਹੁਕਮ ਨ ਰਹ੍ਯੋ ਟਿਕਹਿ ਕਬਿ ਕੇਹੀ'[2]। ਤਤਛਿਨ ਉਠੀ ਚੌਧਰੀ ਜੋਇ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਅਟਾਰੀ ਤੇ ਉਥਲਾਇ[3] ॥੩੩॥ ਸੀਸ ਧਰਾ ਪਰ† ਲਾਗ੍ਯੋ ਜਬੈ। ਫੂਟ੍ਯੋ ਨਿਕਸਿ ਮੀਝ[4] ਤਿਹ ਤਬੈ। ਤਤਛਿਨ ਮਰ੍ਯੋ ਮੁਗਧ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਲਿਯੋ ਸਬੰਧਨਿ‡ ਦਿਯੋ ਜਲਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਂ ਉਪਹਾਸ[5] ਕਰੇ ਗਰਬ ਧਰਿ ਮੂਢ ਮਤਿ। ਤਤਛਿਨ ਹੋਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ ਪਰਹਿ ਨਰਕ ਮਰਿਕੈ ਅਗਤਿ[6]॥੩੫॥ਚੌਪਈ॥ ਇਕ ਸੇਵਕ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਸੇਵਹਿ ਨਾਂਹਿ। ਕਿਸੁ ਕੇ ਕਹੇ ਟਹਿਲ ਨਹਿਂ ਕਰੈ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਿਨ ਅਸ ਬੁਧਿ ਧਰੈ॥੩੬॥–ਜੋ ਗੁਰ ਕਹਹਿਂ ਕਾਜ ਸੋ ਕਰਿਹੌਂ। ਆਨ ਬਾਕ ਕੋ ਕਾਨ ਨ ਧਰਿਹੌਂ–। ਚਿਰੰਕਾਲ ਬੀਤ੍ਯੋ ਤਹਿਂ ਰਹੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬੁੱਢੇ ਬਚ ਕਹੇ ॥ ੩੭ ॥ 'ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਭਲੋ ਰਹਾਵਨਿ। ਭਜਨ ਟਹਿਲ ਕਰਿ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਨਿ। ਬੈਠੇ ਦੇਹਿ ਕਾਜ ਕਿਸ ਆਇ। ਛੂਹੈ ਨ ਕੋਈ[7] ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਬ ਪਾਇ' ॥ ੩੮ ॥ ਕਹਨਿ ਲਗ੍ਯੋ 'ਗੁਰ ਬਾਕ ਕਹੈਂ ਜਿਮਿ। ਟਹਲ ਕਰੌਂ ਤਿਸ ਕਾਲ ਭਲੇ ਤਿਮ। ਕਹ੍ਯੋ ਅਪਰ ਕੋ ਮਾਨੌਂ ਨਾਂਹੀ। ਯਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੩੯ ॥ ਬਹੁਰ ਤਿਸੇ ਬੀਤਾ

---

[1]ਹੁਸ਼ਿਆਰ। [2]ਭਾਵ ਮਿਰਗੀ ਉਠੀ। [3]ਉਲਟ ਕੇ। [4]ਮਿੱਝ। [5]ਹਾਸੀ, ਮਖ਼ੌਲ। [6]ਬੇਗਤ। [7]ਭਾਵ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਛੂਹਦਾ।

*ਹਰੀਕੇ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਦੀ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਤੇ ਖਡੂਰ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਦੀ ਮਦਪਾਨ ਤੋਂ ਮਿਰਗੀ ਦਾ ਮੁੜ ਪੈਣਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਡਿਗ ਕੇ ਮਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਦੰਡ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿੱਤ ਕੋਈ ਖੋਭ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਤੇ ਦੰਡ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਫੁਰੀਏਹ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂਦੇ ਸਦਾ ਅਛੋਭ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੧ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।' ਤੇ ਹੁਣ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਬਿਕਸੇ ਤਬੈ' ਤੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਅੰਸੂ ੨੩ ਵਿਚ ਜੋ ਤਪੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਾਇਆ ਹੈ ਤਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਮੂੰਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦਿਖਾਲਦੇ ਤੇ ਵਾਕ ਬੀ ਇਹੋ ਕਹੇ ਨੇ:–'ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਹੈ ਨਿਤ ਨੀਵਾ॥ ਹੋਨ ਹੰਕਾਰ ਥਾਨ ਨਹਿਂ ਥੀਵਾ॥' ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਆਤਮ ਸੱਤ੍ਯਾ ਦੇ ਕੌਤਕ ਹਨ। ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹਟੀ ਸੀ. ਹੁਕਮ ਟੁਟਦਿਆਂ ਆ ਗਈ। ਹਰੀਕੇ ਚੌਧਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

†ਪਾ:–ਪਗ। ‡ਪਾ:–ਸੰਬੰਧੀ।

ਚਿਰਕਾਲ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਲਿ । 'ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੋ ਮੈਂ ਅਭਿਲਾਖੀ। ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਕਛੁ ਸੇਵ ਨ ਭਾਖੀ' ॥ ੪੦ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਬਾਕ ਤਬ ਬੇਪਰਵਾਹਿ । 'ਅਗਨਿ ਜਰਹੁ ਇਹੁ ਸੇਵਾ ਆਹਿ' । ਸੁਨਿ ਤਬਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਬਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਲਕਰੀ ਕਰੀ ਬਟੋਰਨਿ[1] ਤਾਂਹੀ ॥੪੧॥ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਜੁਲਤ[2] ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਡਰ੍ਯੋ। ਗੁਰ ਬਚ ਪਰਿ ਨਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰ੍ਯੋ॥ਇਕ ਤਸਕਰ[3] ਚੋਰੀ ਕੋ ਮਾਲ। ਲੀਯੇ ਜਾਤ ਆਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੪੨ ॥ ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਕੋ ਪੂਛਨ ਕਰ੍ਯੋ।'ਇਹ ਕਸ਼ਾ ਕਰਤਿ ਇਹਾਂ ਤੈ ਖਰ੍ਯੋ ?'।'ਗੁਰ ਕੋ ਬਚ ਮੋ ਕਹੁ'ਤਿਨ ਕਹ੍ਯੋ। '–ਜਰੋ ਅਗਨਿ–ਅਬ ਜਾਇ ਨ ਦਹ੍ਯੋ[4]' ॥ ੪੩॥ ਤਿਸ ਕੋ ਗਰਬ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਹੇਤ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਸਕਰ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ। 'ਮੈਂ ਕਲਮਲ ਕੀਨੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਇਹਾਂ ਜਰੇ ਤੇ ਸਭਿ ਮਿਟ ਜਾਇਂ॥੪੪॥ ਮੋ ਤੇ ਦਰਬ ਸਰਬ ਅਬ ਲੇਵੈ। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਬਾਕ ਮੋਲ ਮੁਝ ਦੇਵੈ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਧਨ ਲੀਨਸਿ ਲਲਚਾਇ। ਤਬ ਤਸਕਰ ਤਨ ਦੀਨ ਜਲਾਇ ॥੪੫॥ ਸੁਰ ਪੁਰਿ[5] ਤੇ ਬਿਬਾਨ ਚਲਿ ਆਵਾ। ਸਾਦਰ ਕਹਿ ਕੈ ਤੁਰਤ ਚਢਾਵਾ। ਸੁਖ ਅਨੰਤ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਰਹ੍ਯੋ ਹੈ। ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਅਘ ਦੇਹਿ[6] ਦਹ੍ਯੋ ਹੈ॥ ੪੬॥ਲੋਭ ਧਾਰਿ ਸਿਖ ਗਮਨ੍ਯੋ ਘਰਕੋ।ਗਹ੍ਯੋ ਨਰਨ ਤਿਸ ਲਖਿ ਤਸਕਰ ਕੋ[7] । ਕੋਟਵਾਰ[8] ਕੇ ਕਰ੍ਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਨ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੭ ॥ 'ਛੀਨ ਲੇਹੁ ਤਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਮਾਲ।ਫਾਂਸੀ ਦੇਹੁ ਜਾਇ ਤਤਕਾਲ'। ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਫਾਂਸੀ ਤਿਸ ਦੀਨਾ। ਮੂਰਖ ਮਰ੍ਯੋ ਧਰਮ ਤੇ ਹੀਨਾ ॥੪੮॥ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਪਰ ਜਿਹ ਪਰਤੀਤਿ। ਤਿਸਹਿ ਮਿਲਹਿ ਊਚੋ ਪਦ ਨੀਤਿ। ਤਜਹਿ ਬਾਕ ਧਰਿ ਲੋਭ ਬਿਸਾਲ॥ ਪਾਵਹਿ ਨਰਕ ਤੁਰਤ ਹੁਇ ਕਾਲ[9]। ੪੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਤੇ ਲਾਭ ਤਿਹ ਗੁਰਮੁਖ ਦ੍ਰਿੜ ਮਤਿ ਜੋਇ। ਮਨਮੁਖ ਚੰਚਲ ਸਿੱਖ ਕੋ ਸਿੱਖੀ ਉਲਟੀ ਹੋਇ ॥੫੦॥ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਕੀ ਦੇਖਹੁ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਮਾਨ[10]। ਬਿਮੁਖ ਭਯੋ ਸਿਖ ਫਾਂਸ ਤਿਸ ਤਸਕਰ ਸ੍ਵਰਗ ਮਹਾਨ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖ ਤਸਕਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

---

[1]ਇਕੱਠੀ। [2]ਜਲਦੀ ਹੋਈ। [3]ਚੋਰ। [4]ਸੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [5]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੁਰੀ। [6]ਪਾਪੀ ਦੇਹ। [7]ਕੋਈ ਚੋਰ ਜਾਣ ਕੇ। [8]ਕੋਤਵਾਲ। [9]ਮੌਤ। [10]ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ।

੧੪. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਕਥਾ]

ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਸੰਗ ਬਾਲਿਕਨਿ ਖੇਲਹੀਂ ਨਿਤਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿ ਜਿਨਹੁਂ ਕੇ ਇਕਰਸ ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਦੀਨਬੰਧੁ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਸਿੱਖੀ ਬਿਦਤਾਏ। ਜਗੇ ਭਾਗ ਜਿਨ ਨਰਨਿ ਕੇ ਚਰਨੀ ਲਪਟਾਏ॥ ੧ ॥ ਕਰੋਂ ਨਿਰੂਪਨ ਅਬਿ ਕਥਾ ਭੱਲਜਨ ਕੁਲ ਟੀਕਾ[1] । ਆਇ ਮਿਲੇ ਜਿਸ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਸੇਵਨ ਕਿਯ ਨੀਕਾ॥ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕੇ*ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਤਹਿਂ ਬਸਹਿ ਨਿਕੇਤੀ। ਤੇਜੋ ਛੱਤ੍ਰੀ† ਭਾਗ ਬਡ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਚੇਤੀ[2] ॥ ੨॥ ਭਲੇ ਕਰਮ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਰ ਭੱਲਜਨ[3] ਕੁਲ ਮਾਂਹੀ। ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਬਿਸ਼ਾਲ ਜਿਹ ਅੰਵ-ਗੁਨ ਚਿਤ ਨਾਂਹੀ। ਤਿਨਕੇ ਸੁਤ ਉਤਪਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਡੇਰੇ।ਅਪਰ ਭਏ ਪੁਨ ਤੀਨ ਸੁਤ ਹਰਖਤਿ ਭਾ ਹੇਰੇ ॥੩॥ਖੇਤੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕੋ ਸੁਤ ਕਰਹਿਂ ਤੇਜੋ ਸੁਖ ਪਾਵੈ।ਬੈਠਿ ਰਹਹਿ ਸਿਮਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਗਤੀ ਚਿਤ ਲਾਵੈਂ। ਬਜਾਹ ਕਰੇ ਸਭਿ ਸੁਤਨਿ ਕੇ[4] ਪਿਖਿ ਸਹਿਤ ਸੁਨੁਖਾ[5]।ਉਰ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਮੋਦ[6] ਹੀ ਬਡ ਭਾਗ ਅਦੁਖਾ[7]॥੪॥ਆਪੋ ਅਪਨੇ ਕਾਜ ਮਹਿਂ ਚਾਰਹੁ ਸੁਤ ਲਾਗੇ॥ ਬੀਤ ਗਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲ ਹੀ ਪੌਤ੍ਰ ਪਿਖਿ ਆਗੇ। ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜ ਬਾਸ[8] ਮਹਿ ਚਿਰਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿਓ–ਹੁਇ ਬੈਸ ਬਿਹਾਵਾ ॥੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਤਿ ਬਨਜ ਫੇਰੋ ਫਿਰਹਿਂ ਧਰਮ ਸਹਿਤ ਕ੍ਰਿਤਿ ਠਾਨਿ। ਹੁਇ ਅਦੋਸ਼ ਜਿਮਿ ਜੀਵਕਾ[9] ਨਿਰਬਾਹਤਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ॥ ੬ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਕਰਹਿਂ ਅਬਹਿ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕੋ ਸੁਖ ਹੁਇ ਪਰਲੋਕੈ। ਨਾਂਹਿਤ ਰਾਗ ਰੁ ਦ੍ਵੈਸ਼[10]‡ ਮਹਿਂ ਲਹਿਂ ਹਰਖ ਰੁ ਸ਼ੋਕੈ[11]। ਦੇਯ ਦਮਾਮਾ ਆਨਿ ਜਮ ਕਛੁ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਪਾਈ। ਪਛੁਤਾਵਹਿਂ ਨਿਜ ਸਿਰ ਧੁਨਹਿਂ ਬਯ ਬਾਦ[12] ਬਿਤਾਈ ॥ ੭ ॥ ਤੀਰਥ ਕੈ ਤਪਸਾ ਕਰਹਿਂ ਅਬ ਸਮੋ ਹਮਾਰਾ। ਤਰੁਨ[13] ਅਵਸਥਾ ਇਹ ਬਨਹਿ, ਬ੍ਰਿਧ ਤਨ ਬਲ ਹਾਰਾ–। ਇਤਯਾਦਿਕ ਤਰ-ਕਤਿ[14] ਰਿਦੈ ਪੁਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨਾ॥–ਸੇਵਨਿ ਗੰਗਾ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਅਘ ਛੀਨਾ॥੮॥ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਕੋ ਪੂਨ ਕਰਨੋ ਬਾਹਨ ਬਿਨੁ ਚਾਲੇ[15]। ਸੁਰ-

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ। [2]ਸਿਮਰਦੇ। [3]ਭੱਲੇ, ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ ਹੈ। [4]ਸਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ। [5]ਨੂੰਹਾਂ ਦੇ। [6]ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [7]ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। [8]ਘਰ। [9]ਜਿਵੇਂ ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੋਜ਼ੀ ਤੁਰੇ। [10]ਮਿੱਤ੍ਰਾਈ ਅਰ ਵੈਰ। [11]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ ਅਫਸੋਸ। [12]ਵਿਅਰਥ ਆਯੂ ਗੁਆਈ। [13]ਜਵਾਨੀ। [14]ਦਲੀਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ। [15]ਸਵਾਰੀ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਪੈਦਲ ਜਾਵੇ।

*ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਛੇ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ। †ਪਾ:–ਖੱਤ੍ਰੀ। ‡ਪਾ:–ਦ੍ਵੈਖ।

ਸਰਿ[1] ਨੀਰ ਸ਼ਨਾਨਹੀ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੈ[2]। ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਹੀਨ ਹੁਇ ਪੂਜਹਿਂ ਥਿਤ ਤੀਰਾ। ਚੰਦਨ ਚਰਚਤਿ[3] ਕੁਸਮ[4] ਗਨ ਅਰਪਹਿਂ ਉਰ ਧੀਰਾ ॥ ੯ ॥ ਦੇਵਹਿਂ* ਧੂਪ ਸੁ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਜਲ ਡਾਲਿ ਪਤਾਸੇ। ਬਰਤ ਕਰਹਿਂ ਤਿਸ ਕੂਲ[5] ਪਰ ਰਹਿ ਕਰ ਉਪਵਾਸੇ[6]। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਧਰਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰੇ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੀ ਬਹੁਬਾਰ ਪਧਾਰੇ[7] ॥ ੧੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਤਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ ਰਿਦੈ ਪਰਿਹਰੈਂ। ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਲੋਭ ਨ ਧਾਰੈਂ। ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਕੋ ਸਾਥ ਸਿਧਾਰੈਂ ॥੧੧॥ ਖ਼ਸ਼ਟ ਮਾਸ ਬੀਤੇ ਜਬਿ ਜਾਵੈਂ। ਗ੍ਰਿਹ ਭੀ ਬੈਠੇ ਸੁਰਸਰਿ ਧ੍ਯਾਵੈਂ। ਉਨਬਿੰਸਤੀ ਬਾਰ[8] ਗਏ ਜਬਿ। ਦੇਹ ਜਰਜਰੀ ਭੂਤ[9] ਭਈ ਤਬਿ॥੧੨॥ ਚਲਹਿਂ ਚਰਨ[10] ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਕਰਿਤੇ। ਊਚੇ ਜਯ ਜਯਕਾਰ ਉਚਰਿਤੇ। ਬਹੁਰ ਬੀਸਵੀਂ ਬਾਰਿ ਪਧਾਰੇ। ਮਿਹੜਾ[11] ਗ੍ਰਾਮਿਕ ਪੰਥ ਮਝਾਰੇ॥੧੩॥ ਬਸਹਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਇਕ ਤਹਿਂ ਅਵਿਦਾਤਿ[12]। ਹੁਤੋ ਸਾਰਸੁਤ ਭੈਬੀ ਜਾਤਿ[13]। ਦੁਰਗਾ ਨਾਮ ਭਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਜਾਤਰੀ ਤਹਾਂ ਬਸੇਰਾ॥੧੪॥ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਪਾਇਂ ਬਿਸਰਾਮਾ। ਸਾਦਰ ਕਰਹਿ ਉਤਾਰਨ ਧਾਮਾ[14]। ਤਹਾਂ ਗਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁਜਾਨਾ। ਪੰਥ ਤਪਤ ਭਾਨੁਜ ਮੱਧਯਾਨਾ[15] ॥੧੫॥ ਥਿਰੇ[16] ਦੁਪਹਿਰਾ ਹੋਤ ਬਿਤਾਵਨਿ। ਪੌਢਿ ਰਹੇ ਜਿਨ ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ। ਬਿੱਦਯਾ ਪਠਨੋ ਸੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਸਾਮੁੰਦ੍ਰਿਕ[17] ਭੀ ਤਿਸਨੇ ਦੇਖਾ ॥੧੬॥ ਸੁੰਦਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਨਿਹਾਰਾ[18]। ਜਿਨਕੇ ਹੁਤੋ† ਸੁ ਪਦਮ ਅਕਾਰਾ[19]।

---

[1]ਗੰਗਾ। [2]ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਨ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਛਿੜਕਦੇ ਹਨ। [4]ਫੁੱਲ। [5]ਕੰਢੇ। [6]ਨਿਰਾਹਾਰ। [7]ਕਈ ਵੇਰ ਗਏ। [8]ਉਨੀਵੀਂ ਵਾਰ। [9]ਭਾਵ ਬ੍ਰਿੱਧ। [10]ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਕੇ ਜਾਣ। [11]ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ। [12]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਮਸ਼ਾਹੂਰ। [13]ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗੋਤ੍ਰ, ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਦੇ ਵਸਦੇ ਸਨ ਸੋ ਸਾਰਸ੍ਵਤ। [14]ਘਰ ਉਤਾਰਾ ਦੇਵੇ। [15]ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਕਰਕੇ ਰਾਹ ਤਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। [16]ਟਿਕੇ। [17]ਸਰੀਰ ਦੇ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਵਿਦਯਾ। [18]ਚਰਨ ਕਮਲ ਤੱਕਿਆ। [19]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਕਵਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ।

*ਪਾ:–ਖੇਵਹਿਂ। ਧੁਖਵਹਿਂ।

†ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹਥ ਵਿਚ ਭੀ ਕੰਵਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–'ਬਾਰਿਜੁ ਕਰਿ ਦਾਹਿਣੈ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਪਿਖ੍ਯੋ ਦੂਰ ਤੇ ਪੁਨ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਬਹੁਰ ਦਰਸਾਯੋ ॥੧੭॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹਿ ਤਰਕ[1] ਅਨੇਕਾ।–ਇਹ ਉੱਤਮ ਲੱਛਨ ਪਗ ਏਕਾ। ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਭਏ ਅਵਤਾਰਾ[2]। ਕਿਧੌਂ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਨ੍ਰਿਪ ਭਾਰਾ ॥੧੮॥ ਇਨ ਦੋਇਨ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਕੋਊ। ਪਦਮ ਰੇਖ ਇਮਿ ਧਾਰਹਿ ਦੋਊ–। ਪੌਢੇ ਸੁਪਤ ਰਹੇ ਤਹਿਂ ਜਾਵਦਿ। ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਚਾਰਤਿ ਦਿਜਬਰ ਤਾਵਦਿ ॥੧੯॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਜਾਗਿ ਉਠੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਚਲਿਬੇ[3] ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਿਕਟ ਬੈਠਤਿ ਭਯੋ ਦੇਖਤਿ ਹਿਤ ਧਾਰੀ।ਲਗੇ ਦੇਨਿ ਤਬ ਦੱਛਨਾ[4] 'ਦਿਜ ਜੂ ਇਹ ਲੀਜੈ। ਸਾਧ ਸਾਧ ਤੁਝ ਕੋ ਅਹੇ ਇਮਿ ਹੀ ਨਿਤਿ ਕੀਜੈ ॥੨੦॥ ਉਤਰਹਿਂ ਸੰਗੀ ਰੰਗ ਕੇ ਪਾਵੈਂ ਬਿਸਰਾਮਾ। ਪਾਵਨ ਕੋ ਪਾਵਨ ਕਰਹਿਂ ਪਾਵਨ ਹੁਇ ਧਾਮਾ'[5]।ਬਿੱਪ੍ਰ ਦੀਨਬਨਿ ਬਿਨੈ ਭਨਿ[6]"ਮੈਂ ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਲੇਊਂ। ਜਬਿ ਸਮ੍ਰਥ ਹੋਵਹੁ ਮਹਾਂ ਤਬਿ ਲੇਨਿ ਕਰੇਊਂ ॥੨੧॥ਅਬਿ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਿ ਦੀਜੀਅਹਿ–ਬਾਂਛਤ ਹਮ ਦੈ ਹੈਂ–। ਤਬਿ ਚੇਤਹੁ ਇਸ ਸਮੈਂ ਕੋ ਹਮ ਆਨਿ ਮਿਲੈ ਹੈਂ"। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਖਾਨਿਓਂ 'ਕੈਸੇ ਤੁਵ ਜਾਨੀ। ਕੈਸੇ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਹੋਇ ਹੈ ਕਰਿ ਸਕਲ ਬਖਾਨੀ' ॥੨੨॥ ਦਿਜ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਤੁਮ ਪਦ ਪਦਮ ਪਦਮਾਪਤਿ ਜੈਸੇ[7]। ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਲੱਛਨ ਇਹੀ ਫਲ ਲ੍ਯੋ ਨ ਕੈਸੇ!। ਤਉ ਅਗਾਰੀ ਹੋਹਿਗੋ,ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਤਿ ਮਿਲੈਹੈ।ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਰਾਜਾ ਕਿਧੌਂ ਕਿਸ ਕਾਲ ਬਨੈ ਹੈ ॥੨੩॥ ਨਿਰਸੰਸੈ ਮਮ ਬਾਰਤਾ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਹੋਇ ਤ ਜਾਚਿਹੌਂ*ਤਬਹੂੰ ਤੁਮ ਦੀਜੈ'।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਅਤਿ

---

[1]ਦਲੀਲਾਂ। [2]ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈਨ ਏਹ। [3]ਚਲਣੇ। [4]ਭੇਟ। [5]ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਯਾਤ੍ਰੀ ਤਾਂਤੇ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਘਰ (ਤੁਸਾਡਾ)। [6]ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। [7]ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਰਗਾ ਕਮਲ (ਚਿੰਨ੍ਹ) ਤੁਸਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। *ਪਾ:–ਤਬ ਹੀ ਚਹੌਂ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਿਧਿ ਸਨਮੁਖ ਮੁਖੁ ਜੋਵੈ ॥ [ਸਵ: ਮ: ੩ ਕੇ]' ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ 'ਮੇਰੇ ਹਾਥਿ ਪਦਮੁ ਆਗਨਿ ਸੁਖ ਬਾਸਨਾ ॥ [ਦੁਨਹੇ ਮ: ੫]' ਇਥੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਪਦ: ਕਿਹਾ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਫਲ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਥਾਂ ਪਦਮ ਸੀ, ਇਸੇ ਲਈ ਆਪ ਗੁਰ 'ਅਵਤਾਰ ਹੈਨ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਕੇਵਲ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਦਮ ਸੀ ਯਥਾ–'ਚਰਣ ਕਮਲ ਵਿਚ ਪਦਮ ਹੈ ਝਿਲਮਿਲ ਝਲਕੇ ਵਾਂਗੀ ਤਾਰੇ।' [ਵਾਰ ਭਾ: ਗੁ: ੧੮–੨੪]

ਭਏ, 'ਹੋਵਹੁ ਬਰ ਸਾਰਾ। ਮਿਲਹੁ ਹਮੈਂ ਤਬਿ ਆਨਿਕੈ ਲਿਹੁ ਜੋ ਕਰਿ ਜਾਰਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਕਹਿ ਦਿਜ ਸੋਂ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਆਵਨਿ ਕੋ ਧਾਮਾ। ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬੇਸ ਮਹਿਂ ਜਿਹ ਮਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕੇ ਕਿਯ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ।ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਸ਼ੁਭ ਕਥਾ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸਰਬ ਦਿਵਸ ਸੰਗੀ ਰਹੇ ਉਤਰੇ ਇਕ ਥਾਨਾ। ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੋ ਹਿਤ ਦੁਹੂੰਅਨਿ* ਠਾਨਾ।ਜਾਵਦਿ ਆਏ ਸਦਨ ਨਿਜ ਤਾਵਦਿ ਰਹਿ ਸੰਗਾ[1]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਇਕਠੋ ਕਰਹਿਂ ਸਿਮਰਤਿ ਉਰ ਗੰਗਾ ॥ ੨੬ ॥ ਘਰ ਅਪਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੂ ਆਨ੍ਯੋ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ਸਾਦਰ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਹਿਤ ਧਾਰੀ। ਭਈ ਨਿਸਾ ਹਿਤ ਸੈਨ ਕੇ ਊਪਰ ਆਰੂਢੇ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਾਰਤਾ ਅੰਤਰਗਤਿ ਗੂਢੇ[2] ॥੨੭॥ ਕਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਰ ਬਾਰਤਾ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰੀ।'ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰੋ ਕਵਨ ਹੈ ਕਿਮ ਦੀਖ੍ਯਾਧਾਰੀ[3]?'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਖਾਨਿਓ 'ਗੁਰੁ ਮੋਹਿ ਨ ਪਾਯੋ। ਖੋਜ ਰਹ੍ਯੋ ਅਭਿਲਾਖ ਸੋਂ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਆਯੋ ॥੨੮॥ਨਹਿਂ ਦੀਖ੍ਯਾ ਕਿਸ ਕੀ ਲਈ,ਮੈਂ ਕਰੀ ਨ ਸੇਵਾ। ਅਬਿ ਲਗ ਬਾਂਛਤ ਹੌਂ ਰਿਦੈ ਕਰਿਹੌਂ ਗੁਰ ਦੇਵਾ'। ਸੁਨਤਿ ਦੁਖ੍ਯੋ ਅਤਿ ਚਿਤ ਬਿਖੈ, ਬੋਲ੍ਯੋ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। 'ਤਪ ਤੀਰਥ ਬ੍ਰਿਤਿ ਘਾਲ ਬਡ ਭੀ ਬਿਫਲ[4] ਹਮਾਰੀ ॥੨੯॥ਮਹਾਂ ਸ਼੍ਰਮਤਿ[5]ਹੁਇ ਮੈਂ ਕਰੇ ਸਭਿ ਬਾਦਿ ਗਵਾਏ। ਭਯੋ ਅਚਾਨਕ ਸਾਥ ਤੁਮ' ਇਮਿ ਕਹਿ ਪਛੁਤਾਏ । 'ਨਿਗੁਰੇ ਕੋ ਸੰਗੀ ਭਯੋ ਕਿਯ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਪੁੰਨ ਅਕਾਰਥ ਸਭਿ ਭਏ,ਮੁਝ ਚਿੰਤ ਮਹਾਂਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਤਿ ਲੌ ਇਮ ਰਹੇ[6] ਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਬਨਾਯੋ! । ਮਹਾਂ ਕਰਮ ਖੋਟਾ ਕਿਯੋ ਮਨਮਤਿ ਬਿਰਮਾਯੋ'। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਰਿਸ ਕਰਤਿ ਹੀ ਉਠਿ ਮਾਰਗ ਲੀਨਾ। ਅਮਰਦਾਸ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਤਿਸੁ ਪਛੁਤਾਵਨਿ ਕੀਨਾ ॥੩੧॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਸੁਧ ਗਈ ਇਕ ਹੀ ਲਿਵਲਾਗੀ ।–ਗੁਰੂ ਮਿਲਹਿਂ ਕਰਿ ਲੇਇ ਹੌਂ–ਇੱਛਾ ਬਹੁ ਜਾਗੀ । ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੈ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ 'ਪੂਰਹੁ ਮਮ ਆਸਾ। ਦੀਨਬੰਧੁ ਹਰਿ ਦਯਾਨਿਧਿ ਲਖਿ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾ ॥ ੩੨ ॥ ਗਾਂਵਰ ਕੇ ਪਦ ਪਦਮ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਸ਼ੁਭ ਗੰਗਾ। ਸੇਵੀ ਮੈਂ ਬਹੁ ਕਾਲ

[1]ਭਾਵ ਘਰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਤਕ ਨਾਲ ਰਿਹਾ। [2]ਭਾਵ, ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। [3]ਤੇ ਕਿਵੇਂ [illegible] ਲਿਆ ਹੈ? [4]ਨਿਸਫਲ। [5][illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਰਿਹਾ।

*ਪਾ:-[illegible]।

ਲਗ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਉਮੰਗਾ। ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਝ ਕੋ ਮਿਲੈ ਸਭਿ ਹੂੰ ਫਲ ਪਾਊਂ।ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ ਕੇ, ਕਹਿ ਕਿਸਹਿ ਸੁਨਾਊਂ"॥੩੩॥ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਤੇ ਦੀਨ ਹੁਇ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਭਾਖੇ। ਦਿਵਸ ਨ ਬੀਤੇ ਦੁਖਦ ਬਹੁ ਉਰ ਗੁਰੁ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਗੰਗਾ ਰਿਦੇ ਅਰਾਧਤੋ* 'ਹੇ ਭੀਸ਼ਮ ਮਾਤਾ[1] ! । ਉੱਤਮ ਤੀਰਥ ਸਭਿਨਿਮਹਿ ਬਾਂਛਤ ਕੀ ਦਾਤਾ[2]॥੩੪॥ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਤੇ ਜਤਨਕਰਿ ਭਾਗੀਰਥ ਆਨੀ[3]। ਸਾਠ ਹਜ਼ਾਰ ਉਧਾਰ ਕਰਿ ਇਹ ਕਥਾ ਮਹਾਂਨੀ।ਸੁਰ-ਮਾਨੀ, ਹਾਨੀ ਅਘਨਿ, ਜਾਨੀ ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਕਾ[4]। ਸੁਖਦਾਨੀ,ਰਾਨੀ ਜਗਤਿ, ਤੁਵ ਬੇਗ ਅਰੋਕਾ[5] ॥੩੫॥ਕਰਹੁ ਸਫਲ ਮਮ ਕਾਮਨਾ ਗੁਰੁ ਦੇਹੁ ਮਿਲਾਈ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਨਤੀ ਭਨਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਡਿਆਈ। ਨਿਸਾ ਬਿਤੀ ਦਿਨ ਆਗਲੋ ਦੁਖ ਸਾਥ ਬਿਤਾਵਾ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੁਛ ਨਹਿੰ ਰੁਚੀ ਬੈਰਾਗ ਉਪਾਵਾ ॥ ੩੬ ॥ ਬਹੁਰੁ ਭਈ ਜਬਿ ਜਾਮਨੀ ਸੋਚਤਿ ਚਿਤ ਜਾਗਾ। ਲਿਵ ਲਾਗਹਿ ਨਹਿੰ ਨੀਂਦ ਹੁਇ ਜਿਨ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੁਰ-ਸੁਰੀ ਪਰਸੰਸਤਿ[6] ਦੋਊ। ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ ਮਨ ਦੀਨ ਬਨਿ ਗੁਨ ਗਨ ਗਿਨਿ ਸੋਊ[7] ॥ ੩੭ ॥ ਨਾਊਂ ਥਾਊਂ ਬਿਨ ਰੂਪ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਯਾਵੈ। 'ਪੂਰਹੁ ਮੇਰੀ ਆਸ ਕੋ ਐਸੇ ਉਰ ਭਾਵੈ। ਸਰਬ ਥਾਨ ਸਭਿ ਕਾਲ ਮਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈ ਬਯਾਪੇ। ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ੋਨ ਮੈਂ ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਆਪੇ ॥ ੩੮ ॥ ਮੈਂ ਪਰਖਨ ਜਾਨਹੁ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕੋਹੂ[8]। ਅਪਨੋ ਬਿਰਦ ਪਛਾਨਿ ਕੈ ਨਿਜ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹੂ'। ਇਮਿ ਇਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਰਿਦੈ ਤਜਿ ਕਾਰਜ ਆਨਾ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਗਨੀਰ ਚਲਾਨਾ॥੩੯॥ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਉਸਾਰਿਤੋਂ[9] ਇਕ ਤੌ ਬ੍ਰਿਧ ਦੇਹੀ। ਗੰਗਾ ਆਵਤਿ ਜਾਤ ਮਗ ਬਲ ਬਿਨਾ ਅਛੇਹੀ[10] । ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਚਿੰਤਾ ਬਹੁਤ ਉਰ ਮਹਿਦ

[1]ਗੰਗਾ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਭੀਸ਼ਮ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। [2]ਭਾਵ ਮਨ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈਂ ਤੂੰ। [3]ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਗੀਰਥ ਨੇ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰਕੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਆਂਦੀ ਸੀ। [4]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ, ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਖੇ ਜਾਣੀ ਹੋਈ। [5]ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [6]ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ। [7]ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਗਿਣਕੇ। [8]ਕੌਣ ਹੈ। [9]ਲੰਮੇ ਸਾਹ ਭਰਕੇ। [10]ਨਿਰੰਤਰ।

*ਇਹ ਗੰਗਾ ਆਦਿ ਦੀ ਉਸਤਤੀਆਂ ਪਹਿਲੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ।

ਬਿਸੂਰਾ[1]। 'ਕੈ ਮਰਿਹੋਂ ਕੈ ਮਿਲਹਿ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ॥੪੦॥ ਧਿਕ ਜੀਵਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਨਾ ਕੁਛ ਸਰੇ ਨ ਕਾਜੂ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਛਿਤਿ ਕੋ ਰਾਜ ਕਹਾ, ਧਿਕ ਸੁਰਪੁਰਿ[2] ਰਾਜੂ। ਤਪ, ਤੀਰਥ, ਬਰਤ ਰੁ ਧਰਮ ਬਿਨ ਗੁਰ ਨਿਫਲਾਵੈਂ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੇ ਸੁਖ ਸਕਲ ਨਸਾਵੈਂ॥੪੧॥ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਜੋ ਮਿਲਹਿ ਦੇ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸੂ। ਸਫਲ ਤਪਾਦਿਕ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਮਿਟ ਜਾਤਿ ਕਲੇਸੂ। ਕਰਮ ਹੀਨ ਇਮ ਮੈਂ ਰਹਨੋ ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਊਂ। ਨਾਤੁਰ ਤਜਿ ਕੈ ਅੰਨ ਜਲ ਨਿਜ ਤਨ ਬਿਨਸਾਊਂ" ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਦਸ਼ਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੀ ਸੁਤਾ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਨਾਮ। ਭਗਤਿ ਧਾਰ ਬਪੁ ਆਪਨੋ[3] ਉਪਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਧਾਮ॥੧॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਅਨੁਜ[4] ਹੁਤੋ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕੋ ਤੇਜੋ ਕੇ ਤਾਤਾ[5]। ਤਿਸ ਕੇ ਨੰਦਨ ਸੰਗ ਇਹੁ ਬਨਾਹੀ ਬਡਿ ਗਜਾਤਾ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਪਿਤ ਪਾਸ ਤੇ ਸਸੁਰਾਰ ਬਸੇਤੀ[6]। ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਤਿਨ ਘਰ ਰਹੀ ਅਮਰੋ ਮਤਿਵੰਤੀ[7] ॥੨॥ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਨ ਕਿਨਹੁ ਤਿਹ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਇਮ ਠਾਨੈ। ਗ੍ਰਿਹਿ[8] ਧੰਧਾ ਸਭਿ ਦਿਨ ਕਰਹਿ ਤਿਨ ਆਇਸੁ ਮਾਨੈ। ਜਾਗਹਿ ਪਾਛਲ ਰਾਤਿ ਕੌ ਕਰਿ ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ ਪਠਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਤਿਸ ਨਿਸ ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰ ਮੱਜਨ ਕੋ ਠਾਨਾ॥ਪਠਹਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੁਭ ਫਲਜਿਨਹੁ ਮਹਾਨਾ॥ਦਧੀ[9] ਬਿਲੋਵਤਿ ਸਹਜਿ ਸੋਂ, ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਨੀ ॥੪॥ ਨਿਜ ਘਰ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਚਿਤਾ ਗ਼ਲ-ਤਾਨੇ। ਜਾਗੇ ਸਗਲੀ ਜਾਮਨੀ ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਨੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਚਿਤਵਤੇ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਭਾਖੇ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਧੁਨਿ[10] ਪਰੀ ਸੁਨਿ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖੇ॥੫॥ਸੁਨਨਿ ਲਗੇ ਮਨ ਰੋਕਿਕੈ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਬਾਨੀ॥ਦ੍ਰਭਤਿ ਚੀਤ ਦਰਵਤਿ ਰਿਦਾ[11], ਰੁਚਿ ਜਗੀ ਮਹਾਨੀ। ਤਹਿੰ ਤੇ ਉਠਿ ਹੁਇ ਨਿਕਟ ਤਿਹ, ਓਟਾ[12] ਇਕ ਲੀਨਾ।—ਦੇਖਿ ਨ ਸੁਕਚਹਿ[13] ਮੋਹਿ ਕੋ ਸ਼ੁਭਮਤੀ

---

[1]ਬੜਾ ਝੂਰਦੇ ਹਨ। [2]ਸੁਰਗ ਦਾ। [3](ਮਾਨੋ) ਭਗਤੀ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੇ। [4]ਛੋਟਾ ਭਾਈ। [5]ਪੁੱਤਰ। [6]ਸਹੁਰੇ ਵੱਸਦੀ ਸੀ। [7]ਬੁਧਿਵਾਨ। [8]ਘਰ ਦਾ। [9]ਦਹੀਂ। [10]ਭਾਵ ਬੀਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਧੁਨ। [11]ਪੰਘਰਦਾ ਹੈ ਦਿਲ। [12]ਓਹਲਾ। [13]ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰੇ (ਅ) ਸ਼ਰਮਾਵੇ ਨਾ।

ਪ੍ਰਬੀਨਾ[1]-॥ ੬ ॥ ਛਪੇ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਕੋ ਥਿਤ[2] ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ। ਪਢਤਿ ਰਹੀ ਅਮਰੋ ਤਬਹਿ ਪੁਨ ਭਯੋ ਉਜਾਲਾ। ਜਬਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੋਈ ਪਿਖੀ ਤਬਿ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰਾ। ਬੂਝਨ ਲਾਗਯੋ 'ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ ਉਚਾਰਾ?॥੭॥ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰੀ! ਅਬਿ ਫੇਰ ਪਢਿ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ। ਮਰਯੋ ਹੁਤੋ ਮੈਂ, ਸੁਧਾ ਕੀ ਬੂੰਦੈਂ ਮੁਖ ਪਾਈ[3]। ਕਰਯੋ ਜਿਵਾਵਨ, ਸੁਖ ਦਿਯੋ, ਇਹ ਬਡ ਉਪਕਾਰਾ'।ਸੁਨਿ ਅਮਰੋ ਸੁਕਚਤਿ[4] ਕੁਛਕ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਾ॥੮॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥

ਕਰਣੀ ਕਾਗਦੁ ਮਨੁ ਮਸਵਾਣੀ[5] ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਲੇਖ ਪਏ ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ ਕਿਰਤੁ ਚਲਾਏ ਤਿਉ ਚਲੀਐ ਤਉ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਅੰਤੁ ਹਰੇ ॥ ੧ ॥ ਚਿਤ ਚੇਤਸਿ ਕੀ ਨਹੀ ਬਾਵਰਿਆ[6] ॥ ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਲਿਆ ॥੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾਲੀ ਰੈਨਿ ਜਾਲੁ ਦਿਨੁ ਹੂਆ ਜੇਤੀ ਘੜੀ ਫਾਹੀ ਤੇਤੀ॥ਰਸਿ ਰਸਿ ਚੋਗ ਚੁਗਹਿ ਨਿਤ ਫਾਸਹਿ ਛੂਟਸਿ ਮੂੜੇ ਕਵਨ ਗੁਣੀ ॥ ੨ ॥ ਕਾਇਆ ਆਰਣੁ[7] ਮਨੁ ਵਿਚਿ ਲੋਹਾ ਪੰਚ ਅਗਨਿ ਤਿਤੁ ਲਾਗਿ ਰਹੀ॥ ਕੋਇਲੇ ਪਾਪ ਪੜੇ ਤਿਸੁ ਊਪਰਿ ਮਨੁ ਜਲਿਆ ਸੰਨ੍ਹੀ ਚਿੰਤ ਭਈ ॥ ੩ ॥ਭਇਆ ਮਨੂਰੁ[8] ਕੰਚਨੁ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਜੇ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਿਨੇਹਾ। ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਓਹ ਦੇਵੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਤ੍ਰਿਸਟਸਿ[9] ਦੇਹਾ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਕੋ ਮਨ ਭਯੋ ਹੁਲਾਸਾ।-ਮੋਹਿ ਦਸ਼ਾ ਅਸ ਅਬਿ ਅਹੈ ਜਿਮ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ[10]। ਤਰੁਨ ਅਵਸਥਾ ਬਿਤ ਗਈ ਬਿਰਧਾਪਨ ਪਾਵਾ।ਲੋਹਾ ਹੁਤੋ ਮਨੂਰ ਭਾ ਕਿਤ ਕਾਜ ਨ ਆਵਾ॥੯॥ ਲੋਹੇ ਕੋ ਪਾਰਸ ਛੁਵੈ ਕੰਚਨ ਹੁਇ ਜਾਈ। ਮਮ*ਮਨੂਰ ਕੋ ਗੁਰ ਮਿਲਹਿਂ ਸੁਧ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਈ।ਮਨਹੁ ਸਬਦ ਮੁਝ ਪਰ ਕਿਯੋ[11],ਅਸ ਦਸ਼ਾ ਸਰੀਰਾ -। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਬੂਝਤਿ ਭਏ ਆਸ਼ੈ ਗੰਭੀਰਾ[12] ॥ ੧੦ ॥ 'ਸ਼ਬਦ ਕਰਯੋ ਕਿਸਕੋ ਅਹੈ ਕਿਤ ਤੇ ਤੁਮ ਪਾਵਾ?।ਕਰਨਹਾਰਿ[13] ਅਬਿ ਹੈ ਕਿ ਨਹਿਂ? ਜਿਨ ਸ਼ੁਭ ਪਦ ਗਾਵਾ।ਸੁਨਤਿ ਰੋਮ ਹਰਖਨ ਭਯੋ[14],ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬੰਧਾਯੋ।ਮੇਰੇ ਹੇਤ ਉਧਾਰਿਬੇ ਇਹ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਯੋ'॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਕਹਯੋ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰੇ। ਤਿਨਹੁ ਬਨਾਯੋ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਫਲ ਰੂਰੇ। ਅਪਰ

[1]ਭਾਵ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ। [2]ਖਲੋਕੇ। [3](ਬੂੰ) ਪਾਈਆਂ ਹਨ। [4]ਸ਼ਰਮਾਕੇ। [5]ਦਵਾਤ। [6]ਕਮਲਿਆ। [7]ਭੱਠੀ। [8]ਸੜਿਆ ਗਲਿਆ ਲੋਹਾ। [9]ਟਿਕੇ। [10]ਮੇਰੀ ਦਸ਼ਾ ਹੁਣ ਉਜੇਹੀ ਹੈ ਜੇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। [11]ਮੇਰੀ (ਹਾਲਤ) ਤੇ ਰਚਿਆ ਹੈ। [12]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ। [13]ਰਚਣ ਵਾਲੇ। [14]ਲੂੰ ਖਿੜ ਗਏ।

*ਪਾঃ-ਸਮ।

ਬਹੁਤ ਬਾਨੀ ਬਨੀ ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਦ੍ਵਾਰ।।ਜਿਸਕੇ ਪਠਿਬੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਭਉਜਲ ਨਿਸਤਾਰਾ॥ ੧੨॥ ਸੁਨਹਿੰ ਪਠਹਿੰ ਮੇਰੋ ਪਿਤਾ ਮਨ* ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਾਇੰ ਰਬਾਬੀ ਤਿਨਹੁ ਢਿਗ ਥਿਤ ਦੋਨਹੁ ਕਾਲਾ।।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਅਬੈ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ।ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਨਿਜ ਜੋਤਿਦੇ ਮਮਪਿਤਾਬਿਠਾਰੇ॥੧੩॥ ॥ ਤਿਨਹੁੰ ਨਿਕਟ ਤੇ ਕੰਠ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸੁਨਤਿ ਰਹੰਤੀ[1]। ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤਹਿੰ ਗਨ ਕਿਲਵਿਖ ਹੰਤੀ। ਸੇਵਤਿ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ਜਿਨਕੇ ਵਡਭਾਗਾ। ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਨਿ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੈ ਮਨ ਸਿਮਰਨ ਜਾਗਾ' ॥੧੪॥ ਸੁਨਤਿ ਅਮਰ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ 'ਦੁਹਿਤਾ[2]! ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਮੇਰੇ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਇਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੀਜੈ। ਲੇਹੁ ਸੰਗ ਤਹਿਂ ਕੋ ਚਲਹੁ ਦਿਹੁ ਮੋਹਿ ਮਿਲਾਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਪ੍ਯਾਸਾ ਲਗੀ ਅਬ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ ॥੧੫॥ ਬ੍ਰਿੱਧ ਅਨਾਥ ਅਜਾਨ ਮੈਂ ਸਮਰਥ ਤੇ ਹੀਨਾ।।ਮਰਤਿ ਮੋਹਿ ਜੀਵਾਇਹੈਂ ਹੇ ਸੁਤਾ ਪ੍ਰਬੀਨਾ![3]"। ਸੁਨਿ ਅਮਰੋ ਨੇ ਪੁਨ ਭਨ੍ਯੋ'ਤੁਮ ਬ੍ਰਿੱਧ[4] ਹਮਾਰੇ। ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿ ਮਾਨੌਂ ਬੈਨ ਕੋ ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੇ ॥੧੬॥ ਮੋਕਹੁ ਸਸੁਰ ਸਥਾਨ ਹੋ[5], ਸਮ ਪਿਤਾ ਬਿਚਾਰੌਂ। ਇਕ ਪਰੰਤੁ ਮੈਂ ਡਰਤਿ ਹੌਂ ਬਿਨ ਕਹੇ ਪਧਾਰੌਂ। ਪਿਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਅਦਬ ਸੋਂ ਦਰਸੋਂ ਦਰਸੰਨਾ[6]। ਤਿਨ ਰਜਾਇ ਮੈਂ ਨਿਤ ਰਹੌਂ,ਬਹੁ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਸੰਨਾ ॥੧੭॥ ਜਾਵੌਂ ਨਿਕਟ ਨ ਬਿਨ ਕਹੇ, ਬਿਨ ਬਿਦਾ ਨ ਆਵੌਂ। ਰਿਸਿ ਕਰਿ ਕੁਛ ਨਹਿੰ ਕਬਿ ਕਹੈਂ ਜਾਂਤੇ ਡਰਪਾਵੌਂ[7]। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ 'ਤੂੰ ਮਤਿ ਕਰਿ ਚਿੰਤਾ†। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਘਟਨ ਕੇ ਹੁਇੰ ਜੋ ਭਗਵੰਤ॥੧੮॥ ਤੌ ਨ ਕਰਹਿ ਮਨ ਭੰਗ ਕੋ,ਹੇਰਹਿੰ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮਾ‡। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਢਿਗ ਰਾਖਿ ਹੈਂ ਦੇ ਹੈਂ ਮਗ ਛੇਮਾ''।ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਦੀਨ ਕੀ ਅਮਰੋ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਝੀਵਰ ਲੀਏ ਹਕਾਰਿ[8] ਕੈ ਚਢਿ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰੀ[9] ॥੧੯॥ ਚਲੇ ਪੰਥ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗੁਨ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਬਹੀ ਸਮੀਰਾ[10]। ਪਰਖਤਿ, ਹਰਖਤਿ ਚਿੱਤ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਕਾਜ ਗਹੀਰਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਾਰਗ ਚਲੇ,ਪਿਖਿ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ। ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ'ਪਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰ॥੨੦॥ਗ੍ਰਾਮ

[1]ਭਾਵ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਬਹੁਤ ਸੁਣਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਓਥੋਂ ਹੀ ਕੰਠ ਕੀਤਾ ਹੈ। [2]ਹੇ ਬੇਟੀ! [3]ਸਿਆਣੀ। [4]ਵਡੇ। [5]ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਥਾਂ। [6]ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ। [7]ਕਲਜਾਨ ਦਾ ਡਰ। [8]ਬੁਲਾਇ ਲਏ। [9]ਭਾਵ ਡੋਲੇ ਤੇ ਹੈ। [10]ਪੌਣ। *ਪਾ–ਨਿਤ।

†ਪਾਃ–ਮਤ ਕਰ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ। ‡ਪਾਃ–ਮਮ ਪ੍ਰੇਮਾ=ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ।

ਨਿਕਟਿ ਤੁਮ ਬੈਠੀਏ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਅਗਾਰੀ।ਪਿਖਿ ਸੁਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਪੁਨ ਲੇਹੁਂ ਹਕਾਰੀ[1]। ਆਗਜ਼ਾ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਪ੍ਰਛੌਂ ਜਬਿ ਜਾਈ। ਮਿਲਹੁ ਬਹੁਰ,ਢਿਗ ਰਹਹੁ ਤਿਨ,ਲਖਿ ਚਲਹੁਰਜਾਈ'॥੨੧॥ਇਮਿਧੀਰਜਦੇਕਰਿ ਭਲੇ ਚਲਿ ਗਈ ਅਗਾਰੇ। ਪਿਤਾ ਸਾਥ ਹਿਤ ਕਰਿ ਮਿਲੀ ਬਡ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੇ। ਘਰ ਅੰਤਰ ਬੈਠੀ ਨਿਕਟ ਗੁਰੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਕਹਯੋ'ਬੁਲਾਯੋ ਤੁਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿਸਕਾਮੀ?॥੨੨॥ਬਨਹਿ ਨ ਆਵਨਿ ਬਿਨ ਭਨੇ ਕਯੋਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ?।ਜਿਨਹੁ[2]ਸੰਗ ਆਨਯੋ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਲਯਾਏ'।ਕਹਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ 'ਜਾਇ ਮੈਂ ਆਨਹੁਂ ਅਬਿ ਪਾਸਾ। ਆਇਸੁ[3] ਬਿਨੁ ਨਹਿਂ ਮਿਲਿ ਸਕਹਿਂ, ਬਹੁ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸਾ[4]' ॥ ੨੩ ॥ ਗਈ ਆਪ ਹੀ ਉਠਿ ਬਹੁਰ ਤਿਸ ਜਾਇ ਹਕਾਰਾ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਧਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਦਰਬਾਰ।ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ ਜਾਇ ਕੈ ਮੁਖ ਕਮਲ ਬਿਕਾਸ਼ਾ[5]। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਸੁਖ ਦੁਖ ਬਿਖੇ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜਿਨਹੁ* ਉਦਾਸਾ ॥੨੪॥ ਲਖਿ ਸੰਸਾਰ ਸੰਬੰਧ ਕੋ ਹੁਇ ਸਤਿਗੁਰ ਠਾਂਢੇ।ਗਲ ਮਿਲਿਬੇ ਕਹੁ ਤਯਾਰ ਭੇ ਪਟ ਤੇ ਕਰ ਕਾਢੇ[6]। ਚਰਨ ਗਹੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਤਬਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨੀ। 'ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ[7] ਗਰ ਮਿਲਨ ਕੋ ਲਿਹੁ ਦਾਸ ਪਛਾਨੀ' ॥੨੫॥ ਕੁਸ਼ਲ ਛੇਮ[8] ਸਭਿ ਪੂਛ ਕੈ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ। ਅਪਰ ਬਾਤ ਕੁਛ ਜਗਤ ਕੀ ਬੂਝਤਿ ਹਰਖਾਯੋ[9]। ਕਿਤਿਕ ਸਮੋ ਬੀਤਯੋ ਜਬਹਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪਾਸੂ। ਆਇ ਰਸੋਈਆ ਬਿਤਿ ਭਯੋ ਕੀਨਸਿ ਅਰ-ਦਾਸੂ॥੨੬॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸਿੱਧ[10] ਅਹਾਰ ਹਹਿ' ਸੁਨਿ ਉਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਆਏ ਤਿਸ ਕਾਲ।ਪੰਕਤਿ ਬੈਠੀ ਮਿਲਿ ਤਬਹਿ ਗੁਰ ਬੀਚ ਸੁਹਾਏ। ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਅਮਰ ਜੀ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਏਂ ॥੨੭॥ ਘਹਿਤ ਭਾਤ[11]ਬਰਤਯੋ ਪ੍ਰਥਮ,ਪੁਨ ਆਮਿਖ[12] ਆਵਾ।ਇਕ ਦਿਸ਼ਪੰਕਤਿ ਮਹਿ ਦਯੋ ਤਬ ਇਨ ਦਰਸਾਵਾ[13]। ਬਹੁ ਗਿਲਾਨ[14] ਠਾਨੀ ਰਿਦੈ ਇਮਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ।-ਮੈਂ ਆਮਿਖ ਖਾਯੋ ਨ ਕਬਿ ਕਰਿ ਅੰਨ[15]

---

[1]ਸੱਦ ਲਵਾਂਗੀ (ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ)। [2]ਜਿਸ ਨੂੰ। [3]ਆਗਜਾ। [4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਮਿਲਨ ਦਾ ਹੁਲਾਸ ਬਹੁਤ ਰਖਦੇ ਹਨ। [5]ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। [6]ਕਪੜੇ ਦੀ (ਬੁੱਕਲ) ਤੋਂ ਹੱਥ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ। [7](ਮੈਂ) ਜੋਗ ਨਹੀਂ। [8]ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। [9]ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ। [10]ਤਿਆਰ। [11]ਦਾਲ ਚਾਵਲ। [12]ਮਾਸ=ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। [13]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। [14]ਸੂਗ। [15](ਤੇ) ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅੰਨ ਦਾ ਅਹਾਰ। *ਪਾ:-ਇਨਹੁ।

ਅਹਾਰ॥੨੮॥ਪੰਕਤਿ ਮੈਂ ਅਬਿ ਬੈਠਗਾ ਕਿਮਿ ਹੋਹਿ ਬਚਾਊ। ਨਹਿਂ ਲੇਵੌਂ ਅਪਮਾਨਹੀ–ਕਯੋਂ ਬੈਠਯੋ ਆਉ[1]–।ਆਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨ ਕੋ ਬਿਗਰਹਿ ਇਮਿ ਬਾਤੀ।ਸਿੱਖਯ ਨ ਕਰਿਹੈਂ ਮੋਹਿ ਕੋ,ਮਨ ਹਟਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ[2] ॥੨੯॥ ਅਪਰ ਜਤਨ ਅਬਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਸੂਪਕਾਰ ਕੋ[3] ਬਰਜ ਹੈਂ ਆਪਹਿ ਗੁਰੁ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਇਕ ਤੌ ਮੇਰੋ ਧਰਮ ਰਹਿ ਪੁਨ ਹੁਇ ਪਰਤੀਤਾ। ਜਗ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਉਧਾਰ ਮਮ ਸਰਬੱਗਯ ਪੁਨੀਤਾ[4]" ॥ ੩੦ ॥ ਇਮਿ ਕੀਨੇ ਸੰਕਲਪ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੈ ਜਾਨਾ।ਸੂਪਕਾਰ ਕੋ ਬਰਜਿਓ ਮੁਖ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। "ਪੰਕਤ ਮਹਿਂ ਜੋ ਨਵੇ ਨਰ ਤਿਸ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਆਮਿਖ ਨਾਂਹਿ ਪਰੋਸੀਏ ਤਿਨ ਧਰਮ ਬਿਚਾਰਾ[5]" ॥ ੩੧ ॥ ਨਹੀਂ ਦਯੋ ਤਬਿ ਮਾਸ ਕੋ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਖਾਯੋ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਪੰਕਤਿ ਉਠੀ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰਾਯੋ।–ਮਮ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਗੁਰ ਲਖੀ–ਹਰਖਯੋ ਉਰ ਭਾਰੀ।–ਭਏ ਪੁੰਨ ਮੇਰੇ ਉਦੇ–ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥–ਅਬ ਇਨ ਤੇ ਆਛੋ ਗੁਰੂ ਕਤਹੁੰ ਨ ਦਰਸਾਵੈਂ। ਧੰਨ ਭਾਗ ਇਹੁ ਜੋ ਮਿਲੈਂ ਸਮ ਔਰ ਨ ਪਾਵੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਸੁਨੀ ਮੈਂ ਬਿਨੈ ਜੁ ਕੀਨੀ।ਇਹੁ ਪੂਰਨਅਵਤਾਰ ਹੈਂ–ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਲੀਨੀ॥੩੩॥ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਬੈਠਯੋ ਵਹਿਰ ਏਕਾਕੀ ਹੋਵਾ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰੂ ਸੰਸੈ ਸਭਿ ਖੋਵਾ। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ਪੁਨ ਦਿਵਸ ਭੋਜਨ ਭਾ ਤਯਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਪੰਕਤਿ ਬੈਠਯੋ ਤਹਾਂ ਮਨ ਮੈਂ ਇਮ ਧਾਰੀ॥੩੪॥–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਦਾ ਸਰਬੱਗਯ ਹੈਂ ਸੰਸੈ ਕਿਛੁ ਨਾਂਹੀ। ਤਊ ਮੋਹਿ ਮਨ ਭਾਵਨੀ ਲਖਿ ਨਿਜ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਸੀਤਪ੍ਰਸਾਦ ਸਰਬੋਤਮੀ ਬਿਨ ਜਾਚੇ ਮੋਹੀ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਦੇਹਿਂ ਅਬਿ ਉਰ ਮਮ ਸੁਧ ਹੋਹੀ–॥੩੫॥ਇਮਿ ਚਿਤਵਤਿ ਭੋਜਨ ਕਰਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੈ ਜਾਨੀ[6]। ਆਪ ਅਚਯੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਕੈ ਪੁਨ ਪੀਵਤਿ ਪਾਨੀ। ਪੀਛੈ ਉਚਰਯੋ ਦਾਸ ਕੋ "ਜੋ ਬਚਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਦੇਹੁ ਪੁਰਖੁ ਤਿਸ ਜਾਇ ਕਰਿ,ਚਹਿ ਰਿਦੇ ਉਦਾਰਾ" ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਭਾ ਲੇ ਕਰਿ ਤਬ ਖਾਯੋ। ਨਿਸ਼ਚਲ

---

[1]ਨਾ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਅਪਮਾਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਆ ਬੈਠਾ (ਪੰਕਤ ਵਿਚ)।(ਅ) ਭਾਵ ਰਸੋਈਏ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਜੇ ਇਨ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਪੰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਕਿਉਂ ਬੈਠਾ। [2]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਪਰੇ ਹਟ ਜਾਇਗਾ। [3]ਰਸੋਈਏ ਨੂੰ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ। [5](ਉਸ ਨੇ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਣਾ) ਧਰਮ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। [6]ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ (ਦਿਲ ਦੀ) ਜਾਣ ਲਈ।

ਨਿਸ਼ਚੈਚਿਤ ਭਯੋ ਸਮਮੇਰੁਥਿਰਾਯੋ।ਭਈ ਸ਼ਾਂਤਿ,ਦੁਬਿਧਾ ਨਸੀ,ਮਨ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਵਾ। ਪਾਨਿ ਕਰਨੋ ਜਲ,ਧੋਇ ਕਰ,ਬਾਹਰ ਪੁਨ ਆਵਾ ॥੩੭॥ ਰਹਨੋ ਇਕੰਤ ਸੁ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਭੋਜਨ ਕੋ ਜਬਿ ਸਮੋ ਹੁਇ ਤਬਿ ਅੰਤਰ ਆਯੋ। ਪੰਕਤਿ ਮਹਿਂ ਬੈਠਹਿ ਤਹਾਂ ਜੋ ਦੇਹਿਂ ਸੁ ਖਾਵੈ।ਪੁਨਹਿ ਇਕਾਕੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਮਨ ਲਾਵੈ ॥੩੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਇ। ਰਹਹਿ ਵਹਿਰ ਲੇ ਭੋਜਨ ਖਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪੁਨ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਯੋ। ਕਬਹੁਂ ਨ ਬਚ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਯੋ ॥ ੩੯॥ ਨਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਿਲਹਿ ਲਜਾਵਹਿ[1]*। ਮਿਲ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਅਹਾਰ ਕੋ ਖਾਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਮ ਬਖਾਨੈ।-ਅਬਿ ਨ ਜਾਉਂ ਕਿਤ-ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਤੁ ਠਾਨੈ॥੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ॥ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬੀਤੇ ਜਬੈ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਨ ਕੀਨ:- ਸੇਵਾ ਚਹੀਯੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੀਨ[2] ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜੱਦਯਪਿ[3] ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਜਿਨ ਕੇ ਚਾਹ ਨ ਕੋਇ। ਤਦਪਿ ਦਾਸ ਨਿਜ ਧਰਮ ਬਿਚਾਰਹਿ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਮਨ ਭੋਇ[4]। ਪ੍ਰਿਥਮ ਜੁਗਨ ਮਹਿ ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਹਿ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਸਹਿ ਕਰਿ ਸੋਇ। ਪੰਚਾਗਨਿ ਤਾਪਹਿਂ[5], ਜਲ ਪੈਠਹਿਂ[6],ਬਰਖਾ ਸਹਹਿਂ, ਨਗਨ ਤਨ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਏਕ ਚਰਨ ਪਰ ਠਾਂਢੇ ਹੋਵਤਿ,ਊਰਧਿ ਬਾਹੂ[7] ਕਿਤੇ ਰਹੰਤਿ। ਕੈ ਲਟਕਤਿ ਹੈਂ ਊਪਰ ਪਦ ਕਰਿ,ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਹਿ ਭਗਵੰਤਿ। ਸੋ ਤਪ ਫਲ ਅਬ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਨ ਕਰਿਯੰਤਿ। ਜਲ ਢੋਵਨਿ ਅਰ ਲਕਰੀ ਲਯਾਵਨਿ, ਕਰਨ ਬੀਜਨੋ[8] ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੰਤਿ[9]॥੩॥ਚਰਨ ਪਖਾਰਨਿ ਅੰਨਿ ਪਕਾਵਨਿ ਇੱਤਯਾਦਿ ਜੇਤਿਕ ਹੈਂ ਆਨਿ।ਮਿਲਿ ਸਤਿ ਸੰਗ ਕਰਨ ਜੋ ਸੇਵਾ ਅਧਿਕ ਤਪਨ[10] ਫਲ ਹੋਹਿ ਮਹਾਨ-। ਇਮਿ ਬਿਚਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਰਨੋ

[1]ਭਾਵ ਸ਼ਰਮ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਟੁਰਦਾ ਨਹੀਂ (ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਮਿਲਕੇ ਜਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ)। [2]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ। [3]ਭਾਵੇਂ। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਮਿਲੇ ਮਨ ਨਾਲ। [5]ਪੰਜ ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਉਂਦੇ। [6]ਜਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ। [7]ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਬਾਹਾਂ। [8]ਪੱਖਾ ਝੱਲਣਾ। [9]ਸਿਮਰਦਿਆਂ। [10]ਤਪਾਂ ਤੋਂ ਬੀ।

*ਪਾ:-ਸੰਗਤ ਮਹਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਤਬ ਜਾਵੈ।

ਉਰ-ਆਨੋਂ ਨੀਰ ਆਪਨੇ ਪਾਨ। ਨਿਤਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਦੇਵਨਿ ਠਾਨੋਂ* ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਨ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ-॥ ੪ ॥ ਮਿਲਿ ਸਿੱਖਸਨ ਮਹਿਂ ਭਨਯੋਂ ਸਭਿਨਿ ਕੋ 'ਜਲ ਕੀ ਸੇਵਾ ਦਿਹੁ ਮੁਝ ਦਾਨ'। ਆਇਸੁ ਲੇ ਕਰਿ ਕਲਸ[1] ਉਠਾਯਹੁ ਸਿਰ ਧਰਿ ਲਯਾਵਤਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਦੇਤਿ ਰਸੋਈ ਮਹਿਂ ਚਹਿ ਜੇਤਿਕ ਸਿੱਖਸਨ ਕੋ ਕਰਵਾਵਹਿਂ ਪਾਨ। ਮਨ ਨੀਵੇਂ ਕਰਿ ਸਾਦਰ ਬੋਲਹਿਂ ਨਹਿਂ ਡੋਲੈਂ ਬੁਧਿ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ ਠਾਨਿ। ੫। ਸ੍ਰੀਅੰਗਦ ਜਬ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ[2] ਜਾਗਹਿਂ ਮੱਜਹਿਂ ਥਿਤ ਤਿਸੁ ਕਾਲ। ਤਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਹੀ ਉਠਿ ਕਰਿ ਕੈ ਜਲ ਆਨਹਿ ਭਰਿ ਕਲਸ ਬਿਸਾਲ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਕਰਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿਂ ਨਹਿਂ ਅਕੁਲਾਵਹਿਂ ਬਲਹਿ ਸੰਭਾਲ। ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਨਾਨਹਿਂ, ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਲਹਿਂ,ਪੁਨਹਿ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਡਾਲਿ ॥੬॥ ਪੁਨ ਇਕੰਤ ਹੁਇ ਸਭਿ ਤੇ ਬੈਠਹਿਂ ਕਹਹਿਂ ਨ ਸੁਨਹਿ ਬਚਨ ਕਿਸਿ ਨਾਲਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਰਿਦੇ ਸਮਾਲਹਿਂ ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਸਭਿ ਕੋ ਟਾਲਿ[3]। ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੋ ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਸੰਭਾਲ[4]। ਨਰ ਉਪਹਾਸ ਕਰਨਿ ਸਭਿ ਲਾਗੇ 'ਬ੍ਰਿੱਧ ਹੋਇ ਕਿਆ ਕੀਨੀ ਢਾਲਿ[5]' ॥ ੭ ॥ ਮੈਮਤ ਗਯੋ ਬੀਤ ਜਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ, ਜੀਰਣ[6] ਬਸਤ੍ਰ ਧਰੇ ਤਨ ਮਾਂਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਹੋਹਿ ਨ ਕਾਹਿ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿਰਬਾਹ ਦੇਹਿ ਹਿਤ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਬਹੁ ਬਿਰਧਾਹਿ[7]। ਤਬਿ ਕੁਛ ਕਰਹਿਂ[8], ਪਹਿਰਬੇ ਪਟ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਕੌਨ ਕਰਹਿ? ਹੁਇ ਨਾਂਹਿ[9]॥ ੮ ॥ ਏਕ ਬਰਖ ਬੀਤਯੋ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਜ ਡੇਢਿਕ ਤਬ ਦੀਨ ਰੁਮਾਲ। ਸੋ ਲੇਕਰਿ ਨਿਜ ਸੀਸ ਚਢਾਯੋ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਿ ਬਾਂਧਯੋ ਰਸਰੀ ਨਾਲ। ਬਹੁਰ ਉਤਾਰਨਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਲਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਿਸਾਲ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਨਿਸਦਿਨ, ਜਲ ਆਨਹਿਂ ਚਹੀਅਹਿ ਜਿਸ

---

[1]ਘੜਾ। [2]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ। [3]ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [4]ਮੁੜ ਜਾਕੇ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲਿਆ। [5]ਚਾਲ। [6]ਪੁਰਾਣੇ। [7](ਜਦੋਂ) ਭੁਖ ਤ੍ਰੇਹ ਬਹੁਤ ਵਧੇ। [8]ਤਦੋਂ ਦੇਹ ਦੇ ਨਿਰਬਾਹ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ (ਅਹਾਰ) ਕਰਨ। [9]ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਹੋਸ਼ (ਆਪ ਨੂੰ) ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ (ਤੇ ਹੋਰ) ਕੌਣ ਲਵੇ ਖਬਰ। (ਅ) ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਸੁਧ ਬੁਧ (ਖਬਰ ਲੈਣੀ) ਕੌਣ ਕਰੇ, (ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਂ) ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ (ਲੋੜ ਕਪੜੇ ਦੀ)।

*ਪਾ:-ਨਿਤ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨੇ।

ਾਲ॥ ੯ ॥ ਬਰਖ ਬਹੱਤਰ* ਭਈ ਆਰਬਲ ਤਬਿ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸਿ। ਨਿਬਲ ਸਰੀਰ, ਜਰਜਰੀ ਭੂਤ ਸੁ ਤਊ ਸੇਵ ਕੋ ਧਰਹਿਂ ਹੁਲਾਸਿ। ਆਲਸ ਤਯਾਗ ਕਰਤਿ ਉੱਦਯੋਗਹਿ[1] ਕਲਸ ਉਠਾਇ ਲਯਾਇਂ ਜਲ ਰਾਸਿ। ਨਿਜ ਤਨ ਕੀ ਅਰ ਘਰ ਕੁਟੰਬ ਕੀ ਸੁਧਿ ਭੂਲੀ ਕਰਿ ਗੁਰ ਨਿਰਜਾਸਿ[2]॥ ੧੦ ॥ ਤਨ ਕਰਿ ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਸਭਿ ਸੇਵਾ ਮਨ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਦਾ ਸਮ੍ਹਾਲਿ। ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਜਬਿ ਮਿਲਹਿਂ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬੂਝਹਿਂ 'ਸਦਨ[3] ਆਪਨੇ ਚਾਲਿ[4]। ਨਿਜ ਬੰਧਪ[5] ਕੋ ਸੁਧ ਲਿਹੁ ਨੀਕੇ, ਕੁਟੰਬ ਮਿਲਹੁ ਤੁਝ ਚਹਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਕਯੋਂ ਇਤ ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਕਯਾ ਲੇਵਹਿਂ? ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੰਕਟ ਸਹੈਂ ਕਰਾਲ'॥ ੧੧ ॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹੈਂ 'ਨ ਹਮਰਾ ਕੋਈ ਹਮ ਕਿਸਹੂੰ ਕੇ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕਾਲ। ਜਿਮਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਣ ਮਿਲਿ ਜਾਵਹਿਂ ਤਥਾ ਮੇਲਿ ਸਭਿ ਕੋ ਸਭਿ ਨਾਲ। ਉਤਰਨਿ ਪਾਰ, ਤਰੀ[6]† ਪਰ ਮੇਲਾ, ਪੁਨ ਬਿਛੁਰਹਿ, ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਸੰਭਾਲ। ਆਇ ਪਾਹੁਨੋ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮਹਿਂ[7], ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ[8] ਮਾਰਗ ਕੋ ਚਾਲਿ[9]॥ ੧੨ ॥ ਅਬਿ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈਂ ਸਭਿ ਕਿਛੁ, ਸਦਨ, ਕੁਟੰਬ, ਪਿਤਾ ਅਰੁ ਮਾਤ। ਇਹੀ ਸਹਾਇਕ ਹੋਹਿਂ ਅੰਤ ਕੋ, ਰਹਿ ਏਕਲ ਜਹਿਂ ਕੋਇ ਨ ਜਾਤਿ[10]। ਜੀਵਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ਇਹੀ ਹੈਂ, ਬਿਨ ਪਗ ਦੇਖੇ ਕਛੁ ਨ ਸੁਹਾਤਿ'। ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਲੋਕ ਪਧਾਨਹਿਂ ਘਰ ਕੋ, ਜਾਨਹਿਂ-ਭਯੋ ਨਿਲਾਇਕ ਗਾਤ[11]- ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਤਿ ਸੇਵ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਅਹੰਮੇਵ ਤਜਿ ਕੈ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕ ਹੀ ਸੇਵਹਿ ਕਰਤਿ ਚੌਂਪ[12] ਅਤਿ ਉਪਜਤਿ ਚੀਤ। ਸੁਨਹਿਂ ਨ, ਭਨਹਿਂ ਨ ਆਨ ਬੈਨ, ਮਨ ਗਿਨਹਿਂ

---

[1]ਉੱਦਮ। [2]ਗੁਰੂ ਸਹੀ ਕਰਕੇ। [3]ਘਰ। [4]ਚੱਲ। [5]ਸੰਬੰਧੀਆਂ। [6]ਬੇੜੀ। [7]ਰਾਤ ਆਰਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। [8]ਸਵੇਰਾ ਹੁੰਦਿਆਂ। [9]ਰਾਹ ਦੂਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [10]ਅੰਤ ਨੂੰ(ਜਦ) ਇਕੱਲਿਆਂ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਇਹੋ (ਗੁਰੂ) ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ। [11]ਸਰੀਰ ਨਾਲਾਇਕ, ਭਾਵ ਦੇਹ ਰਹਿ ਚੁਕੀ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਗਾਤ੍ਰ=ਸਰੀਰ. (ਅ) ਇਹ ਨਲੈਕ (ਘਰਦਿਆਂ ਨਾਲ) ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ (ਆ ਟਿਕਿਆ ਹੈ) [ਸੰਸ:,ਗਾਤ੍ਰ=ਗੁਸੈ]। [12]ਚਾਉ।

*ਸ਼੍ਰੀ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜਿ ਸਿਧੁ ਪੈਤੀਸ ਨ ਖੀਣਉ' ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ੩੦+੧+੫+੩੫=੭੧ ਵਰਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ ਸੇਵਾ ਵਿਚ, ੧ ਵਰਹਾ ਬੀਤ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ, ਸੋਊਂ ੭੨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

†ਪਾ:-ਤਰੀ।

ਨ ਗਿਨਤੀ ਕੁਛ ਬਿਪਰੀਤਿ[1]। ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਯੋ[2] ਚਰਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਇਸੀ ਖਯਾਲ ਮਹਿ ਪਰਮ ਅਤੀਤ ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਨ ਸੰਮਤ ਦੂਸਰ ਭਾ ਪੂਰਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੁਜੋ ਦੀਨ ਰੁਮਾਲਿ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਨੀ ਸੁਾਮੀ ਕਰ ਕੀ ਸਿਰ ਪਰ ਬਾਂਧਿ ਲੀਨਿ ਤਤਕਾਲਿ। ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਦਾਮ[3] ਜਿ ਉਤਰਹਿ ਨਾਹਿਨ, ਸਿਥਲ ਹੋਹਿ ਪੁਨ ਲੇਹਿਂ ਸੰਭਾਲਿ। ਕਬਹੂੰ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰ ਨਿਹਾਰੀ ਭੀਜਹਿ ਕਈ ਬਾਰ ਜਲ ਨਾਲਿ ॥ ੧੫ ॥ ਬੈਸ ਘਟਤਿ ਨਿਤ, ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਤਿ ਚਿਤ, ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ਨਰ ਉਪਹਾਸ[4] ਜਿ ਠਾਨਹਿਂ ਮੂਰਖ, ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ[5] ਕਰਿ ਮੌਨਿ ਬਿਸਾਲਿ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਜਾਗਹਿਂ* ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸੋਯੋ ਜੋ ਜਗ ਕੇ ਜੰਜਾਲਿ[6]। ਬਸਤ੍ਰ ਫਟਤਿ ਤਨ ਦੁਰਬਲ ਹੋਯਹੁ ਗੁਰ ਅਨੁਰਾਗ ਧਰੇ ਰੰਗ ਲਾਲ ॥ ੧੬ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਰਖ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਤ੍ਰਿਤੀ ਡੋਵ ਗਜ ਦੀਨਹੁ ਚੀਰ। ਨਹਿਂ ਬੋਲਹਿਂ ਤਿਹ ਸੰਗੁ ਕਬਹਿ ਕਛੁ ਬੈਠਹਿਂ ਦੂਰ ਕਿ ਹੋਵਹਿਂ ਤੀਰ। ਹਾਥ ਚਰਨ ਜੁਗ ਭਏ ਬਿਬਰਨੇ[7] ਫਟੇ ਮਾਸ ਲਾਗੇ ਜਲ ਸੀਰ। ਤਊ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਫੁਰੇ ਔਰ ਬਿਧਿ ਇਕ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਧੀਰ[8] ॥ ੧੭ ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗਹਿਂ, ਆਨਹਿਂ ਜਲ ਕੋ ਕਲਸ, ਕਰਾਇ ਸ਼ਨਾਨ। ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿਂ, ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹਿਂ, ਪੁਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਿਮਰਨ ਠਾਨਿ। ਬਹੁਤ ਦੇਗ ਹਿਤ ਨੀਰ ਘਟਾ ਭਰਿ ਰਹੀਅਹਿ ਜਿਤਿਕ ਤਿਤਕ ਦੇਂ ਆਨਿ। ਸਮਧਾ[9] ਆਨਹਿਂ, ਜਾਰਨਿ ਠਾਨਹਿਂ, ਪੁਨ ਪੰਕਤਿ ਜੁਤ ਕਰਿਹੀਂ ਖਾਨ ॥ ੧੮॥ ਪਾਤ੍ਰ ਸੁਧਾਰਹਿਂ[10] ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਭਿ, ਗਰਮੀ ਬਿਖੇ ਸੁ ਹਾਂਕਹਿਂ† ਪੌਨ। ਜਬਿ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰਹਿਂ ਲੇ ਆਵਹਿਂ, ਸੇਜ ਸੁਧਾਰਹਿ ਹਿਤ ਗੁਰ ਸੌਨ। ਚਰਨ ਅੰਗੂਠੇ ਮਹਿ ਬ੍ਰਿਣ[11] ਪਾਕੋ‡ ਨਿਜ ਆਨਨ ਮਹਿਂ ਰਾਖਹਿਂ

---

[1] ਕਿਸੇ ਉਲਟੀ ਗਲ ਦੀ ਕੁਛ ਗਿਣਤੀ (ਸੋਚ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [2] ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ। [3] ਰੱਸੀ ਨਾਲ। [4] ਠੱਠਾ। [5] ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [6] ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਜਾਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੌਂ ਗਏ ਹਨ। [7] ਹੋਰ ਰੰਗ ਦੇ। [8] ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ। [9] ਲੱਕੜੀਆਂ। [10] ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ। [11] ਫੋੜਾ। *ਪਾ:-ਜਗਤ। †ਪਾ:-ਹਾਂਕ ਹੈ।

‡ਇਹ ਗਲ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਫੋੜਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਦੀ ਪਰਬੈਠਣਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੀ ਟੋਰੀ ਹੋਈ ਨਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਵਾਕਫ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮਾਧੀਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੁਹਣੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ।
[ਭਾਈ ਗੁਰ [illegible]]

ਭੌਨ। ਮੁਖ ਕੇ ਗਰਮ ਸੁਾਸ ਤੇ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਯਾਂਤੇ ਧਰਹਿਂ ਬੈਠ ਰਹਿਂ ਭੌਨ ॥੧੯॥ ਜਬ ਮੁਖ ਰੁਧਰ ਰਾਂਧਿ[1] ਕਿਛੁ ਆਵਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਥੂਕ ਦੇਹਿਂ ਧਰ ਡਾਰਿ[2]।–ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੈਨ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਨਹਿਂ ਦੁਖ ਹੁਇ–ਇਮਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਸੇਵ ਉਠਾਈ ਸੰਮਤ ਬੀਤ ਗਏ ਤਬ ਚਾਰ। ਚੌਥੋ ਦਿਯੋ ਰੁਮਾਲ ਬਹੁਰ ਤਬਿ ਸੋ ਭੀ ਲੀਨਹੁਂ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰਿ ॥੨੦॥ ਪੰਚ ਬਰਖ ਮਹਿਂ ਪੰਚ ਦਿਯੋ ਗੁਰ, ਖਸ਼ਟ ਬਰਖ ਮਹਿਂ ਖਸ਼ਟੋਂ* ਦੀਨ। ਸੰਮਤ ਸਪਤਮ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਸੇਵਤਿ ਪਗ ਅੰਗੁਸ਼ਟ ਧਰਹਿਂ ਮੁਖ ਲੀਨ। ਭਯੋ ਕਛੁਕ ਪਰਕਾਸ਼ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਅਰਣੋਦੈ[3] ਹੋਤਿ ਨਵੀਨ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਭਈ ਤਬਿ ਸਿੱਧਾਂ ਫੁਰਨ ਲਗੀ ਮਨ ਚੀਨ ॥੨੧॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੋਏ ਚਰਨ ਅੰਗੂਠ ਲੀਨ ਮੁਖ ਧਾਰਿ। ਰਾਂਧ† ਰੁਧਿਰ ਜੋ ਹੋਇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਮੁਖ ਤੇ ਥੂਕ ਦੇਤਿ ਛਿਤਿ ਡਾਰਿ। ਪੁਨ ਆਨਨ ਮਹਿਂ ਧਾਰਹਿਂ ਸੁਖ ਹਿਤ ਪਾਇਂ ਨ ਸੰਕਟ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਿ। ਬੈਠੇ ਬੀਤਯੋ ਏਕ ਜਾਮਿ ਜਬਿ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਿ ॥੨੨॥ –ਮੋ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਕਾਮ ਕਿਸ ਆਵਹਿ ਗੁਰ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਜੋ ਦੁਖ ਪਾਇਂ। ਕਰੋਂ ਅਰੋਗ ਜੁ ਬ੍ਰਿਣ ਇਹ ਸੂਕਹਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਬਹਿ ਸੁਖ ਆਇ–।

[1]ਲਹੂ ਪਾਕ। [2]ਧਰਤੀ ਪਰ ਸੁੱਟ ਦੇਣ। [3]ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦਾ। *ਪਾਃ–ਖਸ਼ਟ ਸੁ। †ਪਾਃ–ਰੰਧ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਃ ਪ੍ਰਃਸੂਃਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਤੀਹ ਬਰਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਨਹੀ ਦਿੱਤੀ, ਨਾਂ ਹੀ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਇਹ ਗਲ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਜਿਸ ਰੋਗੀ ਉਤੇ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਉਹ ਅਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭੱਟ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨਃ ਯਥਾ–'ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਕਾਲੁਖ ਖਨਿ ਉਤਾਰ'। ਇਸ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੦ ਦੇ ਅੰਕ ੪ ਤੇ ੫ ਵਿਚ ਇਹੋ ਗਲ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਟਿੱਕੇ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–'ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਜੋਤਿ ਮਾਹਿ'। ਪੁਨਾਃ–'ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ॥' ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹੀ ਕਾਂਇਆ (ਦੇਹ) ਬਦਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਫੋੜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਫੇਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–'ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਮਿਲਾਇਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਟਾਯਾ..। ਕਾਯਾਂ ਪਲਟ ਸਰੂਪ ਬਣਾਯਾ। [ਵਾਰ ੧। ਪੌੜੀ ੪੫] ਤਥਾਃ–'ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਫਲਿਆ। [ਵਾਰ ੨੪। ਪੌੜੀ ੮]। ਏਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਪ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਰਗਾ ਅਰੋਗ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫੋੜੇ ਵਾਲੀ ਗਲ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ।

ਇਮਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਅਪਨ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਸਗਰੋ ਰੋਗ ਦੀਨ ਬਿਨਸਾਇ। ਭੁਏ ਅਰੋਗ ਅੰਗ ਸਭਿ ਸੁਧਰੇ ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮਤਿ ਹੁਇ ਹਰਖਾਇ॥ ੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਜਾਗ ਪਿਖਯੋ ਤਨ ਚਰਣ ਅੰਗੁਠੇ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਣ ਨਾਂਹਿ। ਅਪਰ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ ਭਯੋ ਸਭਿ ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਕਯੋ ਬੈਠਯੋ ਪਾਹਿ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਯੋ–ਕਹਾ ਇਹੁ ਹੋਯਹੁ ਸੁਪਤ[1] ਜਾਮ ਇਕ[2] ਰੋਗ ਬਿਲਾਹਿ[3]–। ਪੁਨ ਜਾਨਯੋ–ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕੀਨ ਇਮਿ ਕੁਛਕ ਸ਼ਕਤਿ ਹੋਈ ਇਨ ਮਾਂਹਿ–॥ ੨੪॥ 'ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਤੈਂ ਕਹਾ ਇਹੁ ਕੀਨਸਿ ਜਰਾ[4] ਸ਼ਕਤਿ ਭੀ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਇਸ ਤਨ ਕੋ ਤਿਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਉਚਿਤ ਕਸ਼ਟ ਕੇ ਹੈ ਇਹ ਸਦਹੀ ਕਯੋਂ ਇਹੁ ਦੀਨੋ ਰੋਗ ਗਵਾਇ। ਅਬਿ ਤੇ ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਿਸ ਅਸਥਾਨ ਕਿਛੁ ਹੁਇ ਜਾਇ॥ ੨੫॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਹੁਇ ਸੰਤਨਿ ਕੋ ਉਰ ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਸੁ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲ। ਸਿਰ ਲਗ ਦੇਤਿ ਦੇਰ ਨਹਿਂ ਲਾਵਹਿਂ, ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿਂ ਦਿਖਾਇਂ ਕਿਸਿ ਕਾਲ। ਐਸੇ ਕਰਹਿਂ ਬਧਤਿ[5] ਨਿਤ ਜਾਵਹਿ, ਕਿਸੂ ਜਨਾਵਹਿਂ ਰਹਹਿ ਨ ਪਾਲਿ[6]। ਸੀਖ ਧਰਹੁ ਦ੍ਰਿੜ ਨਹਿਨ ਬਿਸਾਰਹੁ, ਸਦਾ ਸਮਾਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ'॥ ੨੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੋਰਿ ਕਰ ਠਾਂਢੇ 'ਛਿਮਹੁ ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਮਨਮਤਿ ਕੀਨਿ। ਨਹੀਂ ਰਜਾਇ ਆਪ ਕੀ ਬਰਤੀ ਅਬਿ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਸੀਖ ਜਿਮ ਦੀਨ। ਬਿਰਦ ਬਡੋ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਆਪ ਕੋ ਸਾਗਰ ਜਿਮ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਬੀਨ[7]। ਧੀਰ ਧਰਾ ਸੀ ਧਰਤਿ[8] ਸਦਾ ਤੁਮ, ਹਮ ਕਹਾ ਜਾਨਹਿਂ ਜੀਵ ਮਲੀਨ'॥ ੨੭॥ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭੁ*ਬਖਸ਼ੇ 'ਕਰਹੁ ਨ ਐਸੇ ਫੇਰਿ'। ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਪੁਨ ਤਥਾ ਬਨਾਯਹੁ ਚਰਣ ਅੰਗੁਠੇ ਬ੍ਰਿਣ[9] ਜੁ ਬਡੇਰ। ਰਾਧ ਰੁਧਰਚੋਵਤਿ† ਰਹਿ ਥੋਰੋ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਅਕਥ ਹੀ ਹੇਰਿ। ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਸਮਰਥ ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਕੋ ਸੁਰ ਨਰ ਬਿਸਮਤਿ ਸੁਮਤਿ ਬਡੇਰ‡॥ ੨੮॥ ਬਰਖ ਇਕਾਦਸ਼ ਸੇਵਾ ਕੀਨਸਿ ਦਿਏ ਰੁਮਾਲ ਇਕਾਦਸ਼ ਪਾਨਿ। ਸੋ ਸਗਰੇ ਸਿਰ ਪਰ ਕਰਿ ਬਾਂਧਨਿ ਰਸਰੀ[10] ਸੰਗ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਠਾਨਿ। ਬਡੋ ਮੁਕਟ ਤਿਨ

[1]ਸੁਤਿਆਂ। [2]ਇਕ ਪਹਿਰ (ਵਿਚ)। [3]ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। [4]ਥੋੜੀ। [5](ਸ਼ਕਤੀ) ਵਧਦੀ ਹੈ। [6]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਣਾਇਆਂ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। [7]ਦਾਨੇ। [8]ਧਰਤੀ ਵਾਂਗ ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋ। [9]ਫੋੜਾ। [10]ਰੱਸੀ। *ਪਾ:–ਕਰਿ। †ਪਾ:–ਨਿਚੁਰਤਿ। ‡ਪਾ:–ਘਨੇਰ।

ਕੋ ਤਬ ਹੋਯਹੁ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭੀਗਹਿ ਨੀਰ ਮਹਾਨ। ਬਹੁ ਪਪੀਲਕਾ[1] ਬਾਸਾ ਕੀਨਸ ਅਪਰ ਜੀਵ ਉਪਜੇ ਤਿਸ ਥਾਨ* ॥ ੨੯ ॥ ਜਬਿ ਕੇ ਦਏ ਸੀਸ ਪਰ ਬਾਂਧੇ ਬਹੁਰ ਨ ਤਰੇ ਉਤਾਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦ੍ਰਿੜ ਤਿਨ ਕੋ ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨਿ।ਅਪਰ ਬਾਸਨਾ ਰਹੀ ਨ ਕੋਊ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਮਰਤਿ ਹੁਇ ਲੀਨ। ਕਹਨਿ ਸੁਨਨ ਕਿਹ ਸੋਂ ਨ† ਕਰਹਿਂ ਕਬਿ, ਇਕ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਭੀਨਿ[2] ॥ ੩੦ ॥ ਬਰਖ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੋ ਸੇਵਤਿ ਆਯਹੁ ਜੀਰਣ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਸੁ ਛਾਦਿ[3]। ਪਗ ਮਹਿਂ ਭੁਈ ਬਿਵਾਈ[4] ਫਟ ਕਰਿ,ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਚਹੈ ਨ ਸਾਦਿ। ਜਲ ਸੋਂ ਭੀਜ ਹਾਥ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਭੇ, ਕਬਿ ਬੈਠਹਿਂ ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਨਾਦਿ[5]। ਘਾਲੀ ਘਾਲ[6] ਅਧਿਕ ਜਬਿ ਐਸੇ ਦੇਖਤਿ ਸਿੱਖਯ ਹੋਹਿਂ ਬਿਸਮਾਦਿ ॥੩੧॥ 'ਮਧਰੋ ਡੀਲ ਸਰੀਰ ਅਲਪ[7] ਇਨ, ਬਹੁਰ ਬ੍ਰਿੱਧ, ਬਲ ਨਹਿਂ ਜਿਨ ਮਾਂਹਿ। ਸ੍ਵੇਤ ਕੇਸ, ਤਨ ਚਰਮ ਸਿਥਲ ਬਹੁ, ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕਰਾਹਿ। ਚਰਨ ਅੰਗੂਠਾ ਨਿਸ ਮੁਖ ਰਾਖਤਿ, ਨਹਿਂ ਸੋਵਤਿ ਕਬਹੂ ਚਿਤ ਚਾਹਿ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਜਲ ਆਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸ਼ਨਾਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹਿ ॥ ੩੨ ॥ ਸੀਤ ਉਸਨ[8] ਬਰਖਾ ਬਡ ਹੋਵਤਿ ਸੇਵਹਿਂ ਇਕ ਸਮ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹਿ[9]। ਤਪ ਬਿਸਾਲ ਕਰ ਘਾਲ ਸੁ ਘਾਲਹਿਂ ਧੰਨ ਜਨਮ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਉਪਾਹਿ‡। ਤੱਦਪਿ ਰੁਖ਼ ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਕਛੁ ਕਰਿ ਹੈਂ§ ਉਦਾਸੀਨ ਸੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਖਾਹਿਂ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਨ ਬੋਲਹਿ ਬੂਝਹਿਂ, ਅਗਮ ਗੁਰੂ, ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਹਿ' ॥੩੩॥ ਸਿਖ ਇਮ ਭਨਤਿ[10], ਅਪਰ ਜੇ ਨਰ ਹੈਂ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਠਾਨਹਿਂ ਉਪਹਾਸ। 'ਘਰ ਤੇ

---

[1]ਕੀੜੀਆਂ। [2]ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ। [3]ਢਕਿਆ ਹੈ। [4]ਬਿਆਈ। [5]ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ। [6]ਕਮਾਈ। [7]ਛੋਟਾ ਸਰੀਰ। [8]ਠੰਢ ਗਰਮੀ, ਉਨ੍ਹਾਲ ਸਿਆਲ। [9](ਠੰਢ ਗਰਮੀ ਬਰਖਾ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [10]ਅੰਕ ੩੨ ਤੇ ੩੩ ਵਿਚ ਸਿਖ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਲੋਕ ਹਾਸੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਹਨ।

*ਹਰ ਸ੍ਰਾਲ ਡੇਢ ਗਜ ਹੁਮਾਲ ਤੇ ਕਿਰਮ ਚੱਲਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਓਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਰਾਂ ਬਰਸ ਓਹੀ ਬਸਤਰ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ ਜੋ ਪਹਿਨੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਏ ਸੇ। ਇਹ ਕਿਰਮ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਿੰਦਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਬਾਤ ਸਪਸ਼ਟ ਯਾ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਬੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। †ਪਾ:-ਸ੍ਰੋਨ।

‡ਪਾ:-ਲੀਨ ਉਮਾਹਿ। §ਪਾ:-ਤੱਦਪਿ ਗੁਰ ਰੁਖ ਨਹਿ ਕਛੁ ਇਸ ਦਿਸ਼॥

ਮਨਹੁ ਨਿਕਾਸਯੋ ਕਿਸਿ ਨੇ ਦਰਬ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਇਸਕੇ ਪਾਸ । ਗੁਰ ਨਿਰਾ-ਸਰੇ ਕੋ ਸੁ ਆਸਰਾ ਇਮ ਲਖਿ ਆਯਹੁ ਇਨਹੁ ਅਵਾਸ । ਟੁਕਰੇ ਖਾਨ ਰਹਯੋ ਪਰਿ ਕੈ ਇਹ, ਸਭਿ ਨੇ ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਭਯੋ ਨਿਰਾਸ ॥ ੩੪ ॥ ਫਿਰਹਿ ਨਿਥਾਵਾਂ ਥਾਂਵ ਨ ਪਾਵਹਿ, ਅਹੈ ਨਿਮਾਨਾ ਮਾਨ ਨ ਕਾਇ । ਰੈਨਿ ਦਿਵਸ ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਬਿਚਰਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਆਗੇ ਸੇਵ ਕਮਾਇ । ਇਕ ਅਹਾਰ ਕੋ ਅਚਵਨ ਕਰਿਹੀ ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਕਿਛੁ ਹਾਥ ਨ ਆਇ । ਸਭਿ ਕੋ ਕਹਯੋ ਕਰੈ ਉਰ ਡਰਪਤਿ–ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਸ ਦੇਹਿੰ ਇਸ ਥਾਇੰ–' ॥ ੩੫ ॥ ਇਮਿ ਨਿੰਦਕ ਉਪਹਾਸ ਜੁਕਤਿ ਬਹੁ ਨਿੰਦਹਿੰ,ਬਿੰਦਹਿੰ ਨਹੀਂ ਗਵਾਰ[1] । ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੁਇ ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਹੈ ਨ ਉਦਾਰ। ਸਿੱਖਨਅਰੁ ਨਿੰਦਕ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਕਰਹਿ ਕਿਸ ਬਾਰ। ਇੱਕ ਸੇਵ ਕੇ ਤਤਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਅਰਾਧਹਿੰ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ* ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੇਵਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੬॥

੧੭. [ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਉਰਿ ਤ੍ਯਾਗ । ਕਹਯੋ ਕਿਸੂ ਕੋ ਕਿਸੀ ਬਿਧਿ† ਧਰਹਿੰ ਨ ਮਨ ਬਡਭਾਗ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਘਟਾ ਸ਼੍ਯਾਮ ਇਕ ਨਿਸਾ ਮਹਿੰ ਪਸਰਯੋ ਅੰਧਕਾਰਾ । ਕੋ ਕੋ ਬਰਖੈ

---

[1]ਠੱਠੇ ਨਾਲ ਨਿੰਦਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗਵਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ।

*ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਦਿਸ ਰਹੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠ ਖੜੋਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਉਂ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਹੈ ? ਕੀਹ ਇਸ ਸੇਵਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ ? ਕੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਕੁਛ ਸੰਕਰਦਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੇਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਓਹ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਉੱਚ ਪਦਵੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਧੁਰੋਂ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਦਮ ਦਾ ਹੋਣਾਂ ਦੱਸਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੂਚਤ ਕਰ ਆਏ ਹਨ। ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਝੂਠੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਝੂਠੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਰਪਾਟੀ ਨੇ ਸੱਚ ਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਗੁੰਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਕ਼ਰਕੇ ਦਿਖਾਉਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰਮ ਕੌਤਕੀ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਾਟ ਵਿਚ ਰਖੇ ਗਏ ਸਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਨੇਕ ਤਬੀਯਤ, ਧਰਮ ਦਾ ਝੁਕਾਉ, ਭਗਤੀ ਦੀ ਪਿਆਸ ਵਿਚ ਤੀਰਥ ਪਰਸਨ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਜਾਸ, ਫਿਰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਅਵਧੀ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗਜਾਸਾ ਤੇ ਸਿਖੀ ਦੀ 'ਸਰਬ ਆਪਾ ਤਯਾਗ' ਮਿਸਾਲ ਕਾਯਮ ਕੀਤੀ, ਫੇਰ ਜੋ ਕੁਛ ਸਨ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ, ਸੋ ਹੋਕੇ ਫਿਰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦਿਖਾਯਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦੀ ਕਾਰ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਨਿਬਾਹੀ।

†ਪਾ:–ਕਿਸ ਬਿਧੀ।

ਬੂੰਦ ਧਰਿ ਕਰਦਮੁ[1] ਕਰਿ ਡਾਰਾ । ਸਰਦ ਕਾਲ ਪਾਲਾ ਪਰੈ ਤਨ ਸੁਕਚਹਿੰ ਸਾਰੇ । ਤੂਲ[2] ਤੁਲਾਈ ਕੈ ਅਗਨਿ ਸੀਤਹਿ ਨਿਰਵਾਰੇ[3] ॥ ੨ ॥ ਰਹੀ ਜਾਮ ਜਬ ਜਾਮਨੀ ਭਾ ਮੱਜਨ ਕਾਲਾ । ਚਲੇ ਕਲਸ ਲੇ ਹਾਥ ਮਹਿੰ ਆਲਸ ਕੋ ਟਾਲਾ । ਭਰਯੋ ਜਾਇ,ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਯੋ, ਹਟਿ ਆਵਨ ਲਾਗੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ[4] ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਪਗ ਰਾਖਹਿੰ ਆਗੇ ॥੩॥–ਢਿਸਲਹਿ ਪਗ ਕਲਸਾ ਗਿਰਹਿ ਜਲ ਪਹੁੰਚਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਟਰਹਿ ਸਮੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੋ–ਇਸ ਚਿੰਤਾ ਮਾਂਹੀ । ਧਰਮਸਾਲ ਕੇ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਘਰ ਹੁਤੋ ਜੁਲਾਹੇ[5] । ਗਿਰਯੋ ਨੀਰ ਤਿਨ ਤੇ ਤਹਾਂ ਕਰਦਮ ਬਹੁ ਤਾਂਹੇ ॥ ੪ ॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਬੂੰਦਨ ਗਿਰੈਂ ਪੁਨ ਪੰਕ ਸੁ ਧਾਂਤੇ[6] । ਅਧਿਕ ਅੰਧੇਰੋ ਹੁਇ ਰਹਯੋ ਮਗ ਲਖਯੋ ਨ ਧਾਂਤੇ। ਇਕ ਕਰੀਰ ਕੋ ਕਿਲਕ[7] ਤਹਿਂ ਛਿਤਿ ਗਡਯੋ ਜੁਲਾਹੇ।ਚੀਰ ਬੁਨਹਿੰ ਤਿਸ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ ਕੂੰਭਲ[8] ਪੁਨ ਮਾਂਹੇ ॥੫॥ ਆਇ ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਤਹਿਂ ਪਗ ਕੀਲੇ ਲਾਗਾ । ਨਿਕਟ ਗਿਰੇ ਕੂੰਭਲ ਬਿਖੈ ਨਹਿਂ ਸੰਭਲਿ ਆਗਾ । ਕਲਸ ਬਚਾਵਨਿ ਕਾਰਨੇ ਬਲ ਕੀਨ ਬਡੇਰਾ । ਨੀਰ ਨ ਗਿਰਨੇ ਦੀਨ ਤਿਸੁ ਥੰਭਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੬ ॥ ਨੀਠ ਨੀਠ[4] ਕਲਸਾ ਤਬਹਿ ਸਿਰ ਊਪਰ ਰਾਖਯੋ ।–ਮੱਜਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮੁ ਹੁਇ ਗੁਰ ਦਿਸ਼–ਅਭਿਲਾਖਯੋ । ਪਰੀ ਜੁਲਾਹੀ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਅਰੁ ਹੁਤੋ ਜੁਲਾਹਾ। ਭਯੋ ਖੜਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਬਦ 'ਬਾਹਰ ਕੋ ਆਹਾ ? ॥੭॥ ਗਿਰਯੋ ਕੌਨ ਇਸ ਥਲ ਬਿਖੈ ਤਸਕਰ ਹੈ ਕੋਊ? । ਕਿਧੌਂ ਅਪਰ ਮਾਨਵ ਅਹੈ?ਉੱਤਰ ਦਿਹੁ ਸੋਊ' । ਸੁਨਯੋ ਜੁਲਾਹੇ ਕੋ ਭਨਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਤਾਯੋ । 'ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਾਸ ਹੌਂ ਲੈਬੇ ਜਲ ਆਯੋ' ॥੮॥ 'ਕੌਨ ਦਾਸ ਇਸ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਪਾਲਾ ਅੰਧਕਾਰਾ । ਬੂੰਦਾਂ ਬਰਖਤਿ, ਘਨ[9] ਘਟਾ ਅਵਨੀ ਪਰ ਗਾਰਾ[10]' । ਸੁਨਤਿ ਜੁਲਾਹੀ ਨੇ ਭਨਯੋ 'ਔਰ ਨ ਅਸ ਕੋਊ। ਨਿਰਥਾਵਾਂ ਅਮਰੂ ਫਿਰਹਿ ਇਸ ਛਿਨ ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ ॥ ੯ ॥ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਸਕੋ ਚੈਨ ਨਹਿਂ ਇਤ ਉਤ ਨਿਤ ਡੋਲੈ। ਖਾਂਇ ਪੇਟ ਨਿਤ* ਭਰਤਿ ਹੈ ਕਿਹ ਸੋਂ ਨਹਿਂ ਬੋਲੈ। ਕੁਲ ਗ੍ਰਿਹ ਤਜਿ ਉਪਹਾਸ ਸਹਿ[11] ਰਹਿ ਤਪੇ ਨਜੀਕਾ। ਜਗ ਕੀ ਲਾਜ ਨ ਕੁਛ ਕਰਹਿ ਕਹਿ ਬੁਰਾ ਕਿ ਨੀਕਾ' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ

[1]ਚਿੱਕੜ। [2]ਰੂਈਂ ਦੀ। [3]ਠੰਢ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ। [5]ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਘਰ। [6]ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਿੱਕੜ ਸੀ। [7]ਕਿੱਲਾ। [8]ਖੱਡੀ। [9]ਬੱਦਲ। [10]ਜ਼ਿਮੀਂ ਉਤੇ ਚਿਕੜ ਹੈ। [11]ਹਾਸੀ, ਠੱਠਾ ਸਹਾਰ ਕੇ। *ਪਾ:–ਇਕ।

ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ 'ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਨਿਥਾਵਾਂ। ਸੇਵ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਬਡੋ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ੁਭਤਿ ਸੁਭਾਵਾ[1]। ਤੂੰ ਕਮਲੀ ਹੁਇ ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਬੁਧਿ ਰਿਦੈ ਨ ਕੋਈ। ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਲਖ੍ਯੋ ਦਾਤਾ ਜਗ ਜੋਈ' ॥੧੧॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਿਰ ਪਰ ਕਲਸ ਲੇ ਆਏ ਨਿਜ ਥਾਨਾ। ਆਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਚਹਿਂ ਕਰ੍ਯੋ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਚੌਕੀ ਪਰ ਤਬ ਖਰੇ ਥੇ ਸੁਨਿ ਸੈਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ। ਅਤਿ ਧ੍ਰਿਤ[2] ਜਾਨੀ ਦਾਸ ਮਹਿ ਚਾਹਤਿ ਪਰਖੰਤਾ ॥ ੧੨ ॥ ਆਯੋ ਨਿਕਟ, ਬਤਾਇ ਨਹਿ,ਲਗਿ ਸੇਵ ਸੁਜਾਨਾ। ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ ਸੌਚ ਜੁਤਿ ਕਰਵਾਇ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਭਈ ਜੁਲਾਹੀ ਬਾਵਰੀ[3] ਤਿਨਕੇ ਬਚ ਭਾਖੇ। ਦਾਂਤਨ ਕਾਟਤਿ,ਮੁਖ ਬਕਹਿ ਉਰ ਜਿਮੁ ਅਭਿਲਾਖੇ ॥ ੧੩ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਨਿਸ ਬਿਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਜਾਨ੍ਯੋ। ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜ ਪਾਸ ਤਬਿ ਬੁਲਿਵਾਵਨ ਠਾਨ੍ਯੋ। ਆਨਿ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁ ਠਾਂਢੇ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਹੈਂ ਦਰਸ ਕੋ ਅਨੁਰਾਗ ਸੁ ਬਾਢੇ॥੧੪॥'ਕਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਭਿ ਰਾਤਿ ਕੋ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਹੋਈ?।ਲਜਾਵਤਿ ਜਲ ਕੋ ਕਲਸ ਜਬ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਿਮ ਕੋਈ ?'।ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬਿਨਤੀ ਭਨੀ 'ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਜਾਨੋ ਸਕਲ ਦਾਤਾ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥੧੫॥ ਕਛ ਦੁਰਾਉ[4] ਨਹਿਂ ਆਪ ਤੇ ਜੋ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਜਾਨੇ। ਮੈਂ ਡਰਪੌਂ ਕੋ ਅਪਰ ਬਿਧਿ[5] ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਬਖਾਨੇ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤਬੈ ਬੁਲਵਾਇ ਜੁਲਾਹਾ। ਜੁਕਤਿ ਜੁਲਾਹੀ[6] ਆਇ ਸੋ ਥਿਤ ਭਾ ਗੁਰ ਪਾਹਾ[7] ॥ ੧੬ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨੇ ਸੁਧਿ[8] ਭਈ ਸਮ ਪ੍ਰਥਮ ਜੁਲਾਹੀ[9]। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬੂਝ੍ਯੋ ਤਬੈ 'ਸਚ ਕਹੁ ਹਮ ਪਾਹੀ।ਨਿਸ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੁਖ ਪਾਇਂ ਹੈਂ ਜੋ ਰਾਖਿ ਦੁਰਾਈ'।੧੭। ਸੁਨਤਿ ਜੁਲਾਹੇ ਭੈ ਧਰ੍ਯੋ—ਇਨਕੇ ਬਚ ਸਾਚੇ। ਕਹੌਂ ਨ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਇ ਹੌਂ—ਇਮ ਲਖਿ ਸਚੁ ਰਾਚੇ[10]। 'ਬੂਝ੍ਯੋ ਮੈਂ—ਕਜਾ ਖੜਕ ਭਾ ਬਾਹਰ ਇਸ ਕਾਲਾ?—। ਮਮ ਦਾਰਾ ਜਾਗਤਿ ਹੁਤੀ ਤਿਨ ਕੀਨ ਸੰਭਾਲਾ[11]।੧੮।ਬੋਲੀ ਸੁਨਿ ਮਨ ਪਰਖਿ ਕੈ—ਇਹ ਅਮਰੁ ਨਿਥਾਵਾਂ—। ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ—ਬਾਵਰੀ—ਤਬਿ ਬਾਕ ਅਲਾਵਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖੇ ਸੁਧਿ ਭਈ ਅਬ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸੀ। ਬਚਨ ਫੁਰਹਿ ਸਭਿ

---

[1]ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ, ਨੇਕ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ। [2]ਧੀਰਜ। [3]ਕਮਲੀ। [4]ਛਿਪਾਉ। [5]ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ। [6]ਸਣੇ ਜੁਲਾਹੀ। [7]ਪਾਸ। [8]ਹੋਸ਼। [9]ਜੁਲਾਹੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਗੂ। [10]ਇਉਂ ਸਮਝਕੇ ਸੱਚ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਭਾਵ ਸੱਚ ਬੋਲਿਆ। [11]ਹੋਸ਼, ਸੋਝੀ।

ਕਹੈਂ ਜਿਮ ਸੁਨਿ ਹਮ ਮਤਿ ਤ੍ਰਾਸੀ[1] ॥੧੯॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਬੂਝਯੋ[2] ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ 'ਐਸੇ ਬਿਧਿ ਹੋਈ?' ਕਰਨ ਲਗੇ ਬਿਨਤੀ ਤਬਹਿ ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ ਦੋਈ । 'ਮੋਹਿ ਨਿਥਾਵਾਂ ਇਨ ਕਹਯੋ ਸੋ ਸਾਚ ਬਖਾਨੀ। ਜਬ ਲੌ ਆਤਮ ਰੂਪ ਕੋ ਮਨ ਲੇਯ ਨ ਜਾਨੀ ॥੨੦॥ ਥਾਉਂ ਪਾਇ ਕਰਿ ਥਿਰਹਿ ਨਹਿ[3] ਤਬ ਲਗੌਂ ਨਿਥਾਵਾਂ । ਭਟਕਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਖੈ ਕਿਤ* ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਪਾਵਾ । ਜਬ ਤੁਮਰੀ ਸੇਵਾ ਰੁਚਿਰ[4] ਕਿਯ ਤਰਕ ਜੁਲਾਹੀ । ਸਹੀ ਗਈ ਨਹਿ ਮੋਹਿ ਤੇ -ਬੌਰੀ- ਤਬ ਪ੍ਰਾਹੀ' ॥੨੧॥ ਪ੍ਰੇਮ ਲਪੇਟਯੋ ਬਾਕ ਸੁਨ ਮਨ ਦ੍ਰਵਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥ ਭਏ ਮਹਾਂ ਅਨਕੂਲ[5] ਤਬਿ ਲਖਿ ਘਾਲ ਬਿਸਾਲਾ । ਬਖਸ਼ਨ ਕੋ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਮਹਾਂ ਉਮਗਯੋ ਉਰ ਭਾਰੀ। ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਦਾਸਕੋ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਤੋਮਰ ਛੰਦ ॥ 'ਤੁਮਹੋ ਨਿਥਾਵਨ ਥਾਨ[6] । ਕਰਿ ਹੋ ਨਿਮਾਨਹਿਂ† ਮਾਨ[7] । ਬਿਨ ਓਟ ਕੀ ਤੁਮ ਓਟ[8] । ਨਿਧਰੇਨ ਕੀ ਧਿਰ ਕੋਟ[9] ॥ ੨੩ ॥ ਬਿਨ ਜੋਰ ਕੇ ਤੁਮ ਜੋਰ[10] । ਸਮ ਕੋ ਨ ਹੈ ਤੁਮ ਹੋਰ। ਬਿਨ ਧੀਰ ਕੋ ਬਰ ਧੀਰ[11] । ਸਭਿ ਪੀਰ ਕੇ ਬਡ ਪੀਰ ॥੨੪॥ ਤੁਮ ਹੋ ਸੁ ਗਈ ਬਹੋੜ[12]। ਨਰ ਬੰਧ ਕੋ ਤਿਹ ਛੋੜ[13] । ਘੜ ਭੰਨਿਬੇ ਸਮਰੱਥ[14]। ਜਗ ਜੀਵਕਾ ਤੁਮ ਹੱਥ[15] ॥ ੨੫ ॥ ਬਰ ਦੀਨ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਹੇਰ । ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਬਡੇਰ । ਗਰ ਸੰਗ ਲਾਵਨ ਕੀਨਿ[16]। ਪੁਲਕਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨ[17] ॥ ੨੬ ॥ 'ਮਮ ਰੂਪ ਭੇ ਮਿਲਿ ਅੰਗ । ਸਲਿਤਾ ਮਿਲੇ ਜਿਮਿ ਗੰਗ । ਜਿਮਿ ਬੂੰਦ ਸਿੰਧੁ ਮਝਾਰ। ਤਿਮ ਏਕ ਰੂਪ ਹਮਾਰ ॥ ੨੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਨਕਾ ਪਾਵਕ ਦੌ ਬਿਖੈ ਮਿਲਿ ਸਰੂਪ ਇਕ ਹੋਇ[18] । ਤਿਮ ਹਮ ਤੁਮ ਏਕੈ ਭਏ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਿਯ ਕੋਇ ॥ ੨੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੁਵ ਤਨ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਕਰਿ ਪਰਵੇਸ਼ੁ । ਕਰਨੇ ਹੈਂ ਜਗ ਕਾਜ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੁ' । ਇਮਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇਕ ਰੂਪ ਬਨਾਯੋ । ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਸਕਲ ਸਫ-

---

[1]ਬੁੱਧੀ ਡਰੀ । [2]ਪੁੱਛਿਆ । [3]ਨਾ ਟਿਕੇ । [4]ਸੁਹਣੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ । [5]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ । [6]ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਦਾ ਥਾਂ । [7]ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮਾਣ । [8]ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ । [9]ਨਿਰ ਆਧਾਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਧਿਰ(ਆਧਾਰ) ਕੋਟ (ਵਾਡ੍ਹ)। [10]ਨਿਜ਼ੋਰਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ । [11]ਅਧੀਰਜਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । [12]ਗਈ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮੋੜ ਲੈਣ ਵਾਲੇ । [13]ਫਸੇ ਹੋਏ ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ । [14]ਘੜਨੇ ਤੇ ਭੰਨਣੇ ਦੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ । [15]ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਤੁਸਾਡੇ ਹੱਥ ਹੈ । [16]ਗਲ ਲਾ ਲਿਆ । [17]ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ । [18]ਅੱਗ ਦਾ ਚੰਗਿਆੜਾ ਬਨ ਅਗਨੀ (ਮਹਾਨ ਅੱਗ) ਵਿਚ ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

*ਪਃ-ਚਿਤ । †ਪਾਃ-ਨਿਮਾਨਨ ।

ਲਾਯੋ* ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਘਾਲ ਨਿਫਲ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਬਾਂਛਤ ਪਾਇ ਕਰਤਿ ਭਾ ਜੋਇ। ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਿਰ ਮੁਕਟ ਉਤਾਰਾ। ਬਰਖ ਇਕਾ-ਦਸ਼ ਕੋ ਜੋ ਧਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਜੀਵ ਕੀਟੀਯਨ[1] ਆਦਿ। ਧਰਯੋ ਉਤਾਰਿ ਸੁਨਤਿ† ਗੁਰ ਨਾਦ[2]। ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਯਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ ਸਰਬ ਪਹਿਰਾਯਾ ॥ ੩੧ ॥ 'ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਅਸਥਾਨ ਬਿਠਾਵੌਂ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਦੇ ਹਰਖਾਵੌਂ'। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਇਹੁ ਮੇਰੋ ਅਬ ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ॥ ੩੨ ॥ ਇਸ ਮਾਂਹਿ ਮੋ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ।ਅਹੈ ਏਕ ਕੀ ਦੇਹ ਜੁ ਦੋਈ'। ਬਿਦਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹਿ। 'ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਅਪਰ ਹੁਇਂ ਨਾਂਹਿ[3]' ॥ ੩੩ ॥ ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰ ਸੁਧਾ ਸੇ[4]। ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਬਿਲੰਦ ਨਿਵਾਸੇ। 'ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੰਤਤਿ[5] ਕਸਾ ਹੈ ? ਦੁਹਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਏ ਸੁ ਕਹਾਂ ਹੈਂ?'॥੩੪॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ॥ 'ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਗਜਾਤ ਮਹਾਨੀ। ਤਦਪਿ ਜੁ ਪੂਛੋ ਸਮ ਅਨਜਾਨੋ।ਕਹੌਂ ਸੁਨੋ ਗੁਨ ਖਾਨਿ ਮਹਾਨੋ॥੩੫॥ਦੋਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈਂ ਮੋਹਿਨ ਮੁਹਰੀ॥ ਦ੍ਵੈ ਤਨਿਯਾ[6] ਸਭਿ ਕਿਰਪਾ ਤੋਰੀ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ 'ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਅਬੈ। ਹਿਤ ਲਾਇਕ ਤੁਹਿ ਭਾਖੌਂ ਸਬੈ॥ ੩੬ ॥ ਅਬਿ ਖਡੂਰ ਕੋ ਬਸਿਬੋ ਛੋਰਿ। ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਬਾਸ ਕੋ ਟੋਰਿ'। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮੁਹਿ ਦੀਨ ਗੁਰਾਈ। ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰਿ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੩੭॥—ਹਮ ਜਹਿਂ ਬਸੈਂ ਥਾਨ ਦਿਹੁ ਤ੍ਯਾਗ॥ ਅਪਰ ਸਥਲ ਕਰਿ ਥਿਤ[7]ਬਡਭਾਗ—।ਤਬਿ ਕੇ ਹਮ ਖਡੂਰ ਮਹਿਂ ਆਏ॥ ਬਸਤੇ ਸੰਮਤ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਅਰੁ ਲਖਮੀਦਾਸ। ਪਿਤ ਸਥਾਨ ਤਿਨ ਕਰਯੋ ਨਿਵਾਸ। ਤੈਸੇ ਤੁਮ ਥਲ ਅਪਰ ਬਨਾਇ। ਬਸਹੁ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਪਾਇ॥ ੩੯ ॥ ਦਾਸੂ ਦਾਤੂ ਸਦਨ ਰਹੈਂਗੇ। ਪਿਖਹਿਂ ਨ ਤੁਮ ਇਰਖਾ ਨ ਲਹੈਂਗੇ‡। ਨਾਂਹ ਤ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਹਾਰੋ। ਜਰਹਿਂ ਰਿਦੇ ਨਹਿਂ[9], ਪਰਹਿ ਬਿਗਾਰੋ' ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚ ਧੀਰਜ ਦਈ ਬਿਸਾਲ। ਦਿਨ ਸੋ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇਕੈ

[1]ਕੀੜੀਆਂ। [2](ਆਗਯਾ ਦੀ) ਆਵਾਜ਼। [3]ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਹਨ,ਹੋਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। [4]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੈਸੇ। [5]ਸੰਤਾਨ। [6]ਪੁੱਤ੍ਰੀਆਂ। [7]ਵੱਸਣਾ ਢੂੰਡੋ। [8]ਟਿਕਾਣਾ। [9]ਜਰ ਨਹੀਂ ਸੱਕਣਗੇ।

*ਪਾ:—ਸਫਲ ਫਲ ਲਾਯੋ। †ਪਾ:—ਸੁਣੋ, ਸੁਨਯੋ।

‡ਪਾ:—ਪਿਖਨੇ ਕਰਿ ਤਮ ਇਰਖਾ ਨ ਲਹੈਂਗੇ।

ਬੈਠੇ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੋਂਦੇ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਣਾ]

*ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਸੰਗਤਿ ਬੀਚ। ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਤਅਰਥ ਸੇਵਕਨਿ ਦਰਸਤਿ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਗੋਂਦਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਹਿਂ ਆਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੀ ਸਿਫਤ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਰਹਯੋ ਬਹੁ ਲੋਕ ਭਨੰਤੇ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਜੇ ਮਤਿਵੰਤੇ। ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਜਗ ਜੀਵ ਬਿਸਾਲੈਂ। ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਚਾਲੈਂ[1] ॥ ੩ ॥ ਮੇਰੋ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰ ਪਰਯੋ ਹੈ। ਸਰਬ ਭੂਤਨੇ ਬਾਸ ਕਰਯੋ ਹੈ। ਦੇਵ ਜਿੰਨ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਤਨਿ ਜਾਤੀ। ਤਹਾਂ ਕੀਨ ਬਾਸੋ ਉਤਪਾਤੀ[2] ॥ ੪ ॥ ਕੇਤੇ ਲਾਖ[3] ਪ੍ਰੇਤ ਕੇ ਡੇਰੇ। ਫਿਰਹਿਂ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਸਥਿਤੀ ਗ੍ਰਾਮ ਮਮ ਆਇ। ਨਰ ਕੋਊ ਤਹਿਂ ਬਸਨ ਨ ਪਾਇ ॥੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਿਤੇ ਕੰਧ ਉਸਾਰਿਕੈ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ[4]। ਨਿਸਾ ਪਰੈ ਢਾਹਤਿ ਸਕਲ ਭੀਮ ਕੁਰੂਪ ਬਿਲੰਦ[5] ॥੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਈ ਬਾਰ ਮੈਂ ਆਨਿ ਬਸਾਇ। ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਤਿ ਮਾਰਤਿ ਉਜਰਾਇ[6]। ਤਹਾਂ ਆਪਨੇ ਚਰਨ ਫਿਰਾਵੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵੋ ॥ ੭ ॥ ਆਪ ਲੇਹੁ ਛਿਤਿ[7] ਬਾਂਛਤਿ ਜੇਤੀ। ਕੋ ਨ ਮੁਜ਼ਾਹਮ[8] ਹੋਵਹਿ ਤੇਤੀ[9]। ਇਹ ਮਮ ਜਾਚਾ ਪੂਰੁ[10] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਰਹੁ ਬਸਾਵਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲਾ' ॥੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਐਸੇ। ਬੂਝਯੋ 'ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁ ਕੈਸੇ? ਕਬਿਕੋ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਤਨਿ ਪਾਯੋ?। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਉਜਰਾਯੋ? ॥ ੯ ॥ ਬੈਠੇ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪੁਨ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਗੋਂਦਾ ਬੈਸੁ[11]। ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਜੁ ਹੈਸੁ ॥ ੧੦ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਮਿ

[1] ਚਲਦੇ ਹਨ। [2] ਉਪੱਦ੍ਰਵੀਆਂ ਨੇ ਵਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। [3] ਕਈ ਲੱਖ। [4] ਦਿਨੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਉਸਾਰ ਕੇ ਕੰਧ (ਖੜੀ) ਕਰਦੇ ਹਨ। [5] ਬੜੇ ਭਯਾਨਕ ਖੋਟੇ ਰੂਪ ਵਾਲੇ। [6] ਉਜਾੜ ਦਿੱਤੇ। [7] ਜ਼ਿਮੀ। [8] ਰੋਕ, ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ [ਫ਼ਾਰਸੀ, ਮਜ਼ਾਹਮ]। [9] ਇਹ ਪਦ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਨਾਲ ਹੈ, ਜੇਤੀ ਚਾਹੋ ਤੇਤੀ ਲਓ। [10] ਇਹ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰੋ। [11] ਖੱਤ੍ਰੀ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਇਹ ਦੋਹਿਰਾ ਵਾਧੂ ਹੈ:—'ਇਮਿ ਕਹਿ ਕੈ ਗੁਰ ਅਮਰੁ ਸੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨ ਬਿਸ੍ਰਾਮ। ਰਾਤਿ ਬਿਖੈ ਸੁਪਤੇ ਸਲਗ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰਿ ਧਜਾਮ'।

ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਝਗਰਾ ਹੁਤੋ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਸੰਗ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਾਦ ਉਠਾਵਾ। ਬਹੁ ਮਿਲਿ ਭੀ ਨਹਿਂ ਝਗਰ ਚੁਕਾਵਾ॥੧੧॥ਦੋਨਹੁ ਦਿਸ਼ ਝਗ-ਰਤਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਦਿੱਲੀ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਏ[1]। ਤਹਾਂ ਨਜਾਉਂ ਕੋ ਇਮਿ ਠਹਿਰਾਯੋ।–ਧਰਮ ਕਰਹੁ[2] ਨਿਜ ਪਦ[3] ਲਿਹੁ ਪਾਯੋ–॥ ੧੨ ॥ ਤਬਿ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੋਯਹੁ ਤਯਾਰਿ। ਕੂਰਾ ਧਰਮ ਕੀਨਿ[4] ਤਿਸ ਬਾਰਿ। ਜੀਤਿਲੀਨ ਮੈਂ ਝਗਰਾ ਸਾਰੋ। ਅਵਨੀ[5]ਲੀਨ ਹਰਖ ਕਰਿ ਭਾਰੋ॥੧੩॥ਜਬ ਮੈਂ ਆਇ ਬਸਾਵਨ ਕੀਨਾ।–ਭਯੋ ਅਧਰਮ–ਪ੍ਰੇਤ ਸਭਿ ਚੀਨਾ[6]।ਚਲਿ ਆਏ ਲਖਿ ਪਾਪ ਮਹਾਨਾ। ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਭੇ ਇਕ ਥਾਨਾ॥ ੧੪ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਰ ਦਿਯੋ ਉਜਾਰੋ। ਆਪ ਆਇ ਕਰਿ ਬਸੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਡੇਰਾ ਪਰ ਗਯੋ। ਲਾਖਹੁਂ ਪ੍ਰੇਤ ਬਾਸ ਕੋ ਕਯੋ॥ ੧੫ ॥ ਤਿਨਿ ਡਰ ਤੇ ਅਬਿ ਲੋਕ ਨ ਜਾਇਂ। ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਕਰਿ ਸੋ ਫਲ ਪਾਇਂ। ਨਹੀਂ ਜਤਨ ਕੌ[7] ਬਿਨਾ ਤੁਮਾਰੇ। ਪਾਵਨ ਥਾਨ ਬਨੈ ਪਗ ਧਾਰੇ[8] ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤਬਿ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੀ।–ਹਮਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਰਬ ਉਰ ਭਾਰੀ। ਕਹਨੋ ਬਾਕ ਸੋ ਮਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਚਾਹਤਿ ਗੁਰਤਾ[9] ਹੁਇ ਹਮ ਪਾਹੀ ॥੧੭॥ ਇਹੁ ਸੇਵਕ ਕੀ ਵਸਤੂ ਅਹੈ। ਰਹਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੇਵ ਕਰਿ ਲਹੈ। ਸਿਰੀ ਅਮਰ ਸੋਂ ਇਰਖਾ ਠਾਨੈਂ। ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਕਛੁ ਦੋਸ਼ ਨ ਜਾਨੈਂ ॥੧੮॥ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਭੀ ਚਾਹਤਿ ਕੋਈ। ਦਾਸੂ ਕੇ ਪੱਖੀ ਹਹਿਂ ਜੋਈ। ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਸਭਿਹਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਖ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਉਚਿਤ ਸੁ ਨਾਂਹੀ[10]*–॥੧੯ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਠਾਨਾ। ਬਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋਂ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਦਾਸੂ! ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਜਾਵਹੁ। ਪ੍ਰੇਤ ਬਿਡਾਰਿ ਸੁ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹੁ' ॥੨੦ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਕਹਤਿ'ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਉਂ। ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਮਹਿਂ ਕੁਤੋ[11] ਬਸਾਉਂ। ਹਮਰੋ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਰਹਨਿ ਕੋ। ਇਸ ਕੋ ਤਯਾਗਤਿ ਜਾਉਂ ਤਿਹ ਨ ਕੋ†॥੨੧॥ ਐਸੇ ਥਾਨ ਪਠਾਵਨ ਲਾਗੇ। ਜਹਿਂ ਕੋ ਬਸਹਿ ਨ, ਸਭਿਹੂੰ ਤਯਾਗੇ[12]।ਮੋ ਤੇ ਤਹਾਂ ਨ ਜਾਯੋ ਜਾਇ।

[1]ਜਾ ਵੜੇ। [2]ਸੌਂਹ ਚੁੱਕੋ। [3]ਥਾਉਂ [ਸੰਸ:, ਪਦ=ਥਾਂ]। [4]ਝੂਠਾ ਧਰਮ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ ਸਹੁੰ ਝੂਠੀ ਖਾ ਲਈ। [5]ਜ਼ਿਮੀਂ। [6]ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ। [7]ਕੋਈ। [8]ਚਰਨ ਪਾਇਆਂ (ਆਪਦੇ)। [9]ਗੁਰਿਆਈ। [10]ਓਹ (ਭਾਵ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਗੱਦੀ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। [11]ਕਿੱਥੇ, ਕਿਵੇਂ। [12]ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ।

*ਪਾ:–ਯਾਹੀ=ਜੇਹੜਾ ਗੱਦੀ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ। †ਪਾ:–ਤਯਾਗ ਨ ਜਾਉਂ ਤਹਨਿ ਕੋ।

ਥਾਨ ਸਖਤ ਸੋ ਬਸਹਿ ਨ ਕਾਇ[1] ॥ ੨੨ ॥ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਤਹਿਂ ਦੇਵ ਸੁਨੇ ਹੈਂ। ਕਿਸ ਹੂ ਪਾਸ ਨ ਜਾਹਿਂ ਗਿਨੇ ਹੈਂ। ਘਰ ਕੀ ਕੰਧ ਉਸਾਰਤਿ ਜੌਨ। ਭਈ ਰੈਨ ਢਾਹਤਿ ਹੈਂ ਤੌਨ॥੨੩॥ਕਰਹਿਂ ਬਾਦ,ਨਹਿ ਬਸਨੇ ਦੇਤਿ। ਕੈਸੇ ਹੋਵੈ ਕਰੇ ਨਿਕੇਤ[2]। ਤਹਿਂ ਬਸਿਕੈ ਹਮ ਲੇਨੋ ਕਹਾ ਹੈ। ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਦਿਏ[3] ਇਹਾਂ ਹੈ'॥੨੪॥ਲਘੁ ਸੁਤ ਦਾਤੂ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰ। ਫੇਰੁ ਆਨ ਫੁਰਮਾਯੋ ਫੇਰ[4]।'ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਤਿਹਾਰੋ। ਮਾਨ ਬਾਕ ਅਬ ਤੁਹੀਂ ਪਧਾਰੋ ॥੨੫॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਉਠਿ ਅਬਿ ਜਾਹੁ ਬਨਹੁ ਉਪਕਾਰੀ। ਸਭਿ ਭੂਤਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ[5] ਦਿਖਾਇ। ਨਿਰਉਪਾਧਿ ਕਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਇ'॥੨੬॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਸਹਿ ਖਡੂਰ। ਤਹਾਂ ਜਾਨਿ ਕੀ ਕੌਨ ਜ਼ਰੂਰ। ਬੈਸੇ ਸਦਨ ਗੁਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ।ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਬਹੁ ਚਲਿ ਆਵੈਂ[6] ॥੨੭॥ ਕਿਸ ਕਿਸ ਸੰਗ ਆਪ ਚਲਿ ਜਾਵੈ। ਕਹਾ ਹਮ ਕੋ ਉਜਰੇ ਕਿ ਬਸਾਵੈ[7]। ਸੁਨਿ ਸੁਤ ਦੋਇਨ ਤੇ ਇਮਿ ਬੈਨ। ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਕਰਿ ਨੈਨ ॥ ੨੮॥ ਕਹਯੋ 'ਜਾਹੁ ਪੁਰਖਾ ਤੁਮ ਤਹਾਂ। ਬਾਸਾ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੋ ਜਹਾਂ। ਕਰਹੁ ਬਸਾਵਨਿ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰੀ[8]। ਜਨੁ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕੀ ਹੁਇ ਪੁਰੀ[9]'॥੨੯॥ਮੁਖ ਤੇ ਅੱਖਰ ਨਿਕਸੇ ਆਧੇ। ਸੁਨਿ ਤਿਆਰ ਹੋਯਹੁ ਕਟ ਬਾਂਧੇ[10]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੂਝੀ 'ਬਿਧਿ ਕੈਸੇ। ਜਸ ਆਇਸੁ ਹੁਇ ਰਚਿ ਪੁਰਿ[11] ਤੈਸੇ' ॥੩੦॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ ਜੋਈ। ਕਰਹੁ ਖਨਾਵਨਿ[12] ਨੀਕੇ ਸੋਈ। ਇਕ ਸਮ ਕਰਿਕੈ ਥਾਨ ਤਹਾਂ ਸੁ। ਬਸਿਬੇ ਕਾਰਨ ਰਚਹੁ ਅਵਾਸੁ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁੰਦਰ ਛਰੀ ਸੁ ਚੇਰਲ ਕਰਿਤੇ। ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਕਰ ਤੇ[13]। 'ਇਹੁ ਲੇ ਜਾਹੁ ਸਮੁਖ ਤਿਨ ਹੋਇ। ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਰਹਹਿ ਨ ਕੋਇ ॥੩੨॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਚਰਨ ਤੁਹਾਰੋ ਫਿਰਿਹੀ। ਹੋਇ ਅਸ਼ੁਭ ਤਿਸਕੋ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਹੀ[14]। ਨਿਜ ਨਿਵਾਸ[15] ਹਿਤ ਰਚਹੁ ਅਵਾਸੁ।ਨਰ ਪਿਖਿਆਵਹਿ

[1]ਕੋਈ (ਅ) ਕਿਵੇਂ ਬੀ। [2]ਘਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ (ਬਾਦ ਕਰਦੇ=) ਬਿਰਥਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਢਾਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਵੱਸਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ (ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ) ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ ਹੋਵੇ। (ਅ) ਓਥੇ ਘਰ ਦਾ ਬਨਾਉਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ। [3]ਦਿੱਤੇ ਹਨ (ਤੁਸਾਂ ਯਾ ਰੱਬ ਨੇ)। [4]ਫੇਰ ਫੇਰੂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ) ਫੁਰਮਾਇਆ। [5]ਡਰ। [6]ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਬਥੇਰੇ ਲੋਕੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [7]ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕੋਈ ਉਜੜੇ ਕੋਈ ਵੱਸੇ। [8]ਸ਼ਹਿਰ। [9]ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਧਾਮ। [10]ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। [11]ਮੈਂ ਰਚਾਂ ਸ਼ਹਿਰ। [12]ਪੁੱਟਣਾ। [13]ਹੱਥੋਂ ਦਿੱਤੀ। [14]ਅਸ਼ੁਭ (ਜ਼ਿਮੀ) ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਕਰਨਗੇ। [15]ਰਹਿਣ ਲਈ।

ਕਰਹਿ ਸੁ ਬਾਸੁ ॥੩੩॥ ਇਹ ਗੋਂਦਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਧਨਵਾਨ। ਕਰਹਿ ਚਿਨਾਵਨ ਮਹਿਲ ਮਹਾਨ। ਨਾਮ ਇਸੀ ਕੇ ਪਰਿ* ਪੁਰਿ ਨਾਮੁ[1]। ਰਚਹੁ ਰੁਚਿਰ ਬਸਿਬੇ ਹਿਤ ਧਾਮੁ ॥੩੪॥ ਕਰਤਿ ਫਰੇਬ ਸੁ ਦਾਸੁ ਦਾਤੂ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਤਨਿ ਕੋ ਇਹ ਡਰਪਾਤੂ। ਨਹਿਂ ਨ ਜਾਨਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਕਰਨ ਹਾਰ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਆਪੂ[2]॥੩੫॥ ਯਾਂਤੇ ਇਨਿ ਕੋ[3] ਤ੍ਰਾਸੁ ਮਹਾਨੋ। ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਗੁਰੁ ਤੁਮ ਜਾਨੋ[4]। ਇਮਿ ਸਮਝਾਇ ਸੰਗ ਤਿਸੁ ਕੀਨੋ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਚਲੇ ਰਸ ਭੀਨੋ ॥੩੬॥ ਪ੍ਰੇਮ ਤਰੋਵਰ ਉਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਆਲਬਾਲ ਹੈ ਜਾਂਹੀ[5]। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਕੋ ਨਿਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਯਹੀ ਸੰਚਿਬੇ ਕੌ ਬਰ ਬਾਰੀ[6] ॥ ੩੭ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਿਤਵਨ ਬਲਕਲ[7] ਅਹੈ। ਦ੍ਰਿੜ ਜੜ੍ਹ ਸਦਾ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਰਹੈ। ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਨ ਸਾਰੇ। ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨ ਬਿਸ-ਤਰਤਿ ਸੁ ਡਾਰੇ[8] ॥ ੩੮ ॥ ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਮਹਾਂ ਫਲ ਲਾਗੇ। ਰਸ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਡਭਾਗੇ। ਅਸ ਤਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਰਧਬੋ ਭਾਉ[9]। ਉਰ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਅਚਲ ਬਰ ਥਾਉ[10] ॥ ੩੯ ॥ ਚਲਿਬੇ ਸਮੇਂ ਨੀਰ ਭਰਿ ਆਵਾ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਪਦ ਪਦਮ ਭਿਗਾਵਾ[11]। ਮਿਲਯੋ ਰਹਯੋ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲਾ। ਬਿਛੁਰਨ ਤੇ ਦੁਖ ਲਹਯੋ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੦ ॥ ਪੁਨ ਧੀਰਜ ਦੇ ਅਧਿਕ ਗੁਸਾਈਂ। ਕਰਯੋ ਪਠਾਵਨ ਕੋ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਮੁਖ ਰਾਖਿ ਪਯਾਨਾ। ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ਾ ਧਰਤ ਪਗ ਜਾਨਾ[12]॥੪੧॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਤ ਪਰਖਨ ਕਰੇ। ਭਰਮ ਸਰਬ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹਰੇ। ਜਾਨਤਿ ਭਏ[13]–ਕਰੀ ਬਹੁ ਸੇਵਾ। ਲਿਯੇ ਰਿਝਾਇ ਅਧਿਕ ਗੁਰ ਦੇਵਾ ॥ ੪੨ ॥ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭੇਦ ਬਸੀ ਹੈ। ਜਿਨ ਕੀ ਹੰਤਾ ਰਿਦੇ ਨਸੀ ਹੈ। ਕਯੋਂ ਨ ਹੋਹਿ ਤਿਨ ਕੋ ਅਨਕੂਲੀ[14]। ਸਿਮਰਹਿਂ ਜੋ ਉਰ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਭੂਲੀ ॥੪੩॥ ਹਮਰੋ ਪਿਤਾ

---

[1]ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ (ਪਵੇ)। [2]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਨ ਹਾਰਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [4]ਤੁਸੀਂ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਹਾਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣੋ। [5]ਦੌਰ (ਉਹ ਘੇਰਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੇੜ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਵੇ)। [6]ਸਿੰਚਣ ਲਈ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ ਹੈ। [7]ਛਿੱਲ। [8]ਡਾਲੀਆਂ। [9]ਐਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਵ (ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਸਦਾ) ਵਸਦੇ ਹਨ। [10]ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਇਸ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦਾ) ਅਚਲ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। [11]ਚਰਨ ਕਮਲ ਭਿੱਜ ਗਏ। [12]ਜਾਂਦੇ ਸਨ (ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ)। [13]ਭਾਵ, ਸਿੱਖ ਜਾਣ ਗਏ। [14]ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। *ਪਾ:–ਧਰ।

ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੰਕਾਰੈਂ[1]। ਸੇਵ ਭਾਵ ਕੋ ਰਿਦੇ ਨ ਧਾਰੈਂ। ਜਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੀਨਸਿ ਦਾਸੂ।ਸਿਰੀਚੰਦ ਤਜਿ ਲਖਮੀ ਦਾਸੂ॥੪੪॥ਤੈਸੇ ਇਨਹੁੰ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਜਾਨੀ। ਲਹਯੋ ਪਰਮਪਦ[2] ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ-। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਿੱਖ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਅਨੁਚਿਤੀ ਨਾਂਹਿ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਸਾਵਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਿਛਲਿ ਪਾਇ[3] ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਗੋਂਦੇ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਇਂ। ਸਨੇ ਸਨੈ ਮਗ ਚਲਤਿ ਹੈਂ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਕਰਾਇਂ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਬ੍ਰਿੱਧ ਸਰੀਰ ਨਿਬਲ, ਕਦ ਛੋਟਾ[4]। ਪਰਮ ਬਿਸਾਲ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਓਟਾ[5]। ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਰ ਜਬਿ ਹੀ ਗਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਹਿਂ ਠਾਂਢੇ ਭਏ॥੨॥ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਭੋਗ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਉਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਰੂਪ ਬਸਾਯੋ।ਪਰੇ[6]ਕਰੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਪ੍ਰਣਾਮੂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਨ ਧਾਮੂ ॥੩॥ਪੁਨ ਕਰਿ ਮੁਖ ਦਿਸ਼ ਗੋਇੰਦਵਾਲ।ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਨਿਰਭੈ* ਤਿਸਕਾਲ।ਛਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰ ਕੀ[7] ਕਰ ਧਾਰੀ†। ਸਾਦਰ ਊਚੇ ਕਰੀ ਉਠਾਰੀ[8] ॥ ੪ ॥ ਕਰਿਕੈ ਅਪਨੋ ਹਾਥ ਅਗਾਰੀ। ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੋ ਜਾਇ ਦਿਖਾਰੀ। ਪਰੀ ਤਪਤ ਦੀਰਘ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਛਿਨ ਭਰ ਥਿਰਯੋ ਜਾਇ ਤਹਿਂ ਨਾਂਹੀ ॥੫॥ਜਰੇ ਜਾਤ[9]ਤਿਨ ਕੇਰ ਸਰੀਰਾ।ਭਏ ਅਧੀਰ ਸੰਭਾਰਿ ਨ ਚੀਰਾ[10]।ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਨਹਿਨ ਸੰਭਾਰੈ। ਭ੍ਰਾਤ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਛੋਰਿ ਪਧਾਰੈ॥੬॥ਇਸਤ੍ਰੀ ਤ੍ਯਾਗ ਚਲੇ ਪਤਿ ਪ੍ਰੇਤ। ਕਿਤੇ ਪਰੇ ਧਰ ਹੋਇ ਅਚੇਤ[11]। ਹਲਾ ਚਲੀ ਐਸੇ ਤਿਨਿ ਪਰੀ।ਗਏ ਥਾਨ ਤਜਿ ਥਿਰੇ ਨ ਘਰੀ[12]॥੭॥ਹਾਹਾਕਾਰ ਕਰਤਿ ਭਜਿਚਲੇ। ਸਕਲ ਦਿਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਸਕਹਿਂ ਨ ਖਲੇ। ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਛਰੀ ਹਿਲਾਵਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਤਪਤ ਤਿਨਹੁੰ ਪਰ ਪਰਿਹੀ॥੮॥ਕੇਤਿਕ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਬਿਨੈ। 'ਤਜਹੁ ਹਮੈਂ ਨਹਿਂ ਨਾਹਕ ਹਨੈ[13]। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕੋ ਉਤਰਯੋ ਡੇਰਾ। ਹਮਹਿ ਸੰਭਾਰਨਿ ਦਿਹੁ ਇਸੁ ਬੇਰਾ॥੯॥ ਛਰੀ ਨ ਚੰਚਲ ਕਰਹੁ[14]

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ 'ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਹੈ' ਇਸ ਲਈ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। [2]ਉੱਚਾ ਪਦ, ਭਾਵ ਜਗਤ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਪਦ। [3]ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀਂ। [4]ਮਧਰਾ। [5]ਪਰ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਵਡੇ ਆਸਰਾ ਹਨ। (ਅ) ਬੜੇ ਵਡੇ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਓਹ ਆਸਰਾ ਹਨ। [6](ਲੰਮੇ) ਪੈਕੇ। [7]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ। [8]ਉਠਾਈ ਹੋਈ। [9]ਸੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ। [11]ਬੇਸੁਧ। [12]ਠਹਿਰੇ ਨਾਂ ਇਕ ਘੜੀ ਬੀ। [13]ਨਿਹੱਕੇ ਨਾਂ ਮਾਰੋ। [14]ਹਿਲਾਓ ਨਾਂ।

*ਪਾ:-ਪੰਥ ਨ੍ਰਿਭੈ। †ਪਾ:-ਛਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰ ਮੇਂ ਧਾਰੀ।

ਅਗਾਰੀ। ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਹਮ ਤੂਰਨ ਧਾਰੀ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਚਯੋ ਜਬਿ ਰੌਰਾ। ਸਗਰੇ ਗਏ ਛੋਰਿ ਤਬਿ ਠੌਰਾ॥ ੧੦ ॥ ਹੁਤੀ ਦੇਵਨੀ ਇਕ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ।ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਗਰਭ ਧਰਿ ਤਾਂਹੀ।ਹੁਤੋ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਮੈਂ ਤਿਹ। ਪਰਯੋ ਸ਼ੇਰ ਔਚਕ ਹੀ ਦ੍ਰਿਗ ਲਹਿ[1]॥ ੧੧ ॥ ਭਏ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ, ਭਾਜ ਪਧਾਰੀ[2]। ਨਹਿਂ ਫਿਗ ਦੇਖਯੋ ਪਤਿ ਰਖਵਾਰੀ। ਬਿਹਬਲ ਦੌਰਤਿ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਹੋਈ। ਗਿਰਯੋ ਗਰਭ ਤਬਿ ਸਿਸ[3] ਭੇ ਦੋਈ॥ ੧੨ ॥ ਹੁਤੋ ਜ੍ਵਾਰ ਕੋ ਤਹਾਂ ਕਿਦਾਰਾ[4]। ਊਪਰ ਕਟੀ ਹੁਈ ਤਿਸ ਬਾਰਾ। ਇਕ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਸੋਂ ਲਗਯੋ ਫਿਰੰਡਾ[5]। ਚੁਭਯੋ ਬੀਚ ਸੋ ਕੀਨਸਿ ਖੰਡਾ[6]॥ ੧੩ ॥ ਕਾਣਾ ਦੇਵ ਬਿਦਤ ਜਗ ਅਹੈ। ਦੁਰਗ ਬਠਿੰਡੇ ਬਿਚ ਜੋ ਰਹੈ।ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜਾਇ ਨਿਕਾਸਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਯੋ॥੧੪॥ ਗਿਰਯੋ ਦੂਸਰੋ ਭੁਜ ਕੇ ਭਾਗ।ਸੋ ਟੂਟੀ ਪਰ ਖੇਤ ਮਝਾਰ[7]। ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਤਿਨ ਲਿਯੋ ਉਚਾਇ।ਬਸਤ੍ਰ ਲਪੇਟਯੋ ਰਖੇ ਬਚਾਇ॥ ੧੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤ ਮਹਿਂ ਭੇ ਜ੍ਵਾਨ। ਬਸੇ ਸੁ ਦੋਨਹੁ ਕਰਿ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਇਕ ਮਸੂਰਪੁਰ* ਬਾਸਾ ਪਾਯੋ। ਬੀਰ ਬਠਿੰਡੇ ਦੁਤਿਯ ਬਸਾਯੋ॥ ੧੬॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਵਨਿ ਗਤਿ[8] ਹੋਈ। ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ†

---

[1]ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ। [2]ਉਠ ਨੱਠੀ। [3]ਬੱਚੇ। [4]ਖੇਤ। [5]ਟਾਂਡੇ ਦਾ ਮੁੱਢ। [6](ਅੱਖ) ਫੋੜ ਦਿੱਤੀ। [7]ਖੇਤ ਵਿਚ ਡਿਗਕੇ। [8]ਦੇਉ ਯਾਂ ਅਦੇਵਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ।

*ਇਹ ਜਗਾ ਧੂਰੀ ਤੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਛੀਟਾਂ ਵਾਲੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ।

†ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਮ ਹੈ ਚਲੇ ਗਏ ਦਾ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਗ ਚੁੱਕੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਤੋਂ। ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥ ਓਹ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਚੁਕੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਰਕੇ ਭਾਰੀਆਂ ਮਲੀਨ ਤੇ ਭੈੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਪਾਪ, ਅਨਰਥ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਵਿਚ ਬਿਤਾਇਆ ਹੈ, ਓਹ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਪਰ ਹੀ ਭਟਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਰਮ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਙੂ ਜੀਵਨ ਸਮਝਕੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਛੁਤਾਵੇ ਆਦਿ ਦੇ ਦੁਖ ਬੀ ਝੱਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ 'ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਦੂਖ ਘਨੇਰੇ ॥' ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ, ਸ਼ਰੀਰ ਵਰਗੇ ਭਾਸਦੇ ਹਨ। ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਹਿਨਣਾਂ ਆਦਿ ਉਵੇਂ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ, ਭਗਤੀ ਵਾਲੇ, ਯੋਗ ਸੱਤਜਾ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਡਰ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਦੂਰ ਭਜਦੇ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੀ ਸਪਿਰਚੁਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਲੱਭੀ ਹੈ, ਓਹ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੁਰਾਨ, ਅੰਜੀਲ, ਪੁਰਾਨ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਆਮ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਜੋ ਲੋਕੀ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਅਕਸਰ ਪਖੰਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਹਿ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਖਰੇ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸਥਾਨ। ਕੀਨ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਰੁ ਮਹਾਨ ॥੧੭॥ ਨਿਕਟ ਬਿਪਾਸਾ[1] ਬਹੇ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਜੁਕਤ ਤਰੰਗ ਬਿਮਲ ਜਲ ਮਾਂਹੂ*[2]।ਚੱਕ੍ਰਵਾਕ[3] ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਹੰਗਾ।ਬਹੁ ਸ਼ਬਦਾਇ[4], ਮਾਨੁ ਜਿਮ ਗੰਗਾ ॥ ੧੮ ॥ ਸੁੰਦਰ ਪੁਲਨਿ[5] ਸਥਾਨ ਜਿਸੀ ਕੇ। ਸਿਕਤਾ ਮ੍ਰਿਦੁ ਜੁਗ ਤੀਰ[6] ਤਿਸੀ ਕੇ। ਲਵਪੁਰਿ ਆਦਿ ਗਮਨ ਤਹਿਂ ਰਾਹੂ[7]। ਇਤ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਤਿ ਸੋ ਜਾਹੂ[8] ॥੧੯॥ ਘਾਟ ਉਰਾਰ ਪਾਰ ਉਤਰੈਬੇ। ਆਵਤਿ ਜਾਤ ਲੋਕ ਠਹਿਰੈਬੇ। ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਸੁੰਦਰ ਥਾਨੂ।ਉਚੋ ਸ਼ੋਭਤਿ, ਦੇਖਿ ਮਹਾਂਨੂ[9] ॥੨੦॥ ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਆਗਜ੍ਯਾ ਦੀਨਸਿ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਹਿ ਜਲ ਕਰ ਲੀਨਸਿ। ਛਿਰਕਨ ਕਰ੍ਯੋ ਸਥਾਨ ਚੁਫੇਰੇ। ਫੇਰ ਨ ਆਵਹਿਂ ਪ੍ਰੇਤਨਿ ਡੇਰੇ[10] ॥ ੨੧ ॥ ਛਰੀ ਧਰੀ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰ ਕੀ[11]। ਕਰੀ ਲਕੀਰ ਜਿਤੀ ਧਰ ਪੁਰਿ ਕੀ[12]। ਬਹੁਰ ਮੰਗਾਯਹੁ ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ[13]। ਹਰਖ੍ਯੋ ਗੋਂਦਾ ਧਨੀ ਮਹਾਨਾ॥ ੨੨ ॥ ਖਰੇ ਹੋਇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁਜਾਨੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੇ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀਅੰਗਦ ਨਾਮੂ।ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਆਨਨ ਅਭਿਰਾਮੂ[14] ॥ ੨੩ ॥ ਅਰਪਨ ਕਰ੍ਯੋ ਸਕਲ ਮਿਸ਼ਟਾਨੂ। ਪੁਨਹੁ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਬਾਂਟਨ ਠਾਨੂ[15]। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਧਰਾ ਪਟਵਾਈ। ਏਕਸਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਨਵਾਈ।੨੪। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਇ। ਨਗਰ ਨੀਵ ਧਰਿ ਚਿਨਬੇ[16] ਲਾਇ।ਤਬਿ ਤੇ ਬਹੁਰ ਨ ਭੂਤ ਨ ਪ੍ਰੇਤ। ਨਹਿਂ ਦੇਖੇ ਜੋ ਢਾਹਿਂ ਨਿਕੇਤ ॥੨੫॥ ਪੂਰਬ ਸਦਨ ਬਨਾਵਹਿ ਕੋਊ। ਪ੍ਰੇਤ ਬਿਦਾਰਤਿ ਢਾਹਤਿ ਸੋਊ। ਚਿਨ੍ਯੋ ਜਿਤੋ ਸੋ ਬਨ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਹੈ। ਗੋਂਦੇ ਦੇਖਿ ਅਨੰਦ ਲਹ੍ਯੋ ਹੈ ॥ ੨੬ ॥ ਬਹੁ ਧਨ ਖਰਚ ਮਜੂਰ ਲਗਾਇ। ਕਰਤੇ ਕਾਰੀਗਰ[17] ਸਮੁਦਾਇ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰ੍ਯੋ ਹੈ। ਤਿਸ ਗੋਂਦੇ ਪਰ ਨਾਮ ਧਰ੍ਯੋ ਹੈ ॥੨੭॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਉਚਾਰਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਭਯੋ ਨਾਮ ਪੁਰਿ ਕੋ ਬਿਦਤਾਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਸਦਨ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਾਇ। ਸ੍ਰੀ

[1], [2]ਕੋਲ ਬਿਆਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ) ਵਿਚ ਉੱਜਲ ਜਲ ਲਹਿਰਾਂ ਸਮੇਤ ਹੈ। [3]ਚਕਵਾ। [4]ਬੋਲਦੇ ਹਨ। [5]ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ, (ਅ) ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਭੋਂ ਜੋ ਹੁਣੇ ਪਾਣੀ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਵੇ ਸੋ ਪੁਲਿਨ। [6]ਕੋਮਲ ਰੇਤ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਕੰਢੇ। [7]ਲਹੌਰ ਆਦਿ ਜਾਣ ਲਈ ਉਥੋਂ ਰਾਹ ਸੀ। [8]ਇਧਰ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸੀ। [9]ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [10]ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ। [11]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਛੜੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀ। [12]ਧਰਤੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ। [13]ਮਿੱਠਾ। [14]ਸੁੰਦਰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ। [15]ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। [16]ਉਸਾਰਨ। [17]ਉਸਾਰਨ ਵਾਲੇ।

*ਪਾ:-ਪਾਹੂ।

ਅੰਗਦ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਏ ॥੨੮॥ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ ਹੋਇ ਅਧੀਨਾ। ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ ਬਨਿ ਆਗੈ ਦੀਨਾ[1] । 'ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਆਗਯਾ ਜਿਮਿ ਹੋਈ। ਸੁਧਰਯੋ ਕਾਜ ਭਯੋ ਪੂਰਿ ਸੋਈ[2] ॥੨੯॥ ਲਗੇ ਮਜੂਰ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਕਾਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਕਰੇ ਨਿਕੇਤ ਸੁ ਤਯਾਰੇ'। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। 'ਪੁਰਖਾ ਅਬਿ ਐਸੇ ਬਚ ਮੰਨਿ ॥੩੦॥ ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਹਕਾਰਹੁ ਸਾਰਾ। ਬਸਹੁ ਤਹਾਂ ਸੁਖ ਲਹਹੁ ਉਦਾਰਾ। ਅਪਰ ਜਿ ਆਵਹਿਂ ਬਸਿਬੇ ਕਾਰਨ। ਤਿਨਹਿਂ ਬਸਾਵਹੁ ਸਦਨ ਉਸਾਰਨ॥੩੧॥ ਬਾਸ ਤੁਮਾਰ ਸਮੀਪ ਹਮਾਰੇ। ਮਿਲਹੁ ਰਹਹੁ ਰਹਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ। ਅਬਿ ਬਾਸਰਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਮਿਲਹੁ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਕਰਿ ਹਿਤਕਾਰਹੁ[3] ॥੩੨॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਬੀਤਾ ਤੁਝ ਆਏ। ਨਹਿਂ ਕੁਟੰਬ ਸੋਂ ਮਿਲਯੋ ਸਿਧਾਏ[4]। ਲੇ ਆਵਹੁ, ਜਾਵਹੁ ਤਤਕਾਲ। ਕਰਹੁ ਬਾਸ ਅਬਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ' ॥੩੩॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗਏ। ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਸੰਗਿ ਮਿਲਤੇ ਭਏ। 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੇ' ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਦਈ ਮੋਹਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਬਡਾਈ॥੩੪॥ ਅਬਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਭਯੋ ਇਸ ਢਾਲ।–ਬਸਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ–।ਦੇਰਿ ਨ ਕਰਹੁ ਚਲਹੁ ਮਮ ਸੰਗ। ਪੁਰਿ ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਹੋਹਿਂ ਉਤੰਗ[5]' ॥ ੩੫ ॥ ਜੇਤਿਕ ਮਾਨੇ ਬਾਕ ਭਨੇ ਜਬਿ। ਉਠਿਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੰਗਿ ਭੇ ਸੋ ਸਭਿ।ਪਹੁੰਚੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੁ ਜਾਇ।ਬਸੇ ਠਾਨਿ ਰੁਚ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥੩੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ। ਜਾਇ ਖਡੂਰ ਸੁ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾ-ਰਨ[6]। ਪਾਛਲ ਪਾਂਇ ਚਲਹਿਂ ਜਬਿ ਆਵੈਂ। ਤੀਨ ਕੋਸ ਲਗ ਏਵ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥੩੭॥ ਤਹਾਂ ਖਰੇ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿਂ। ਪੁਨ ਘਰ ਦਿਸ਼ਮੁਖ ਕਰਹਿ ਪਯਾਨਹਿਂ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਨਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਔਰ[7]।ਜਲ ਗਾਗਰ ਆਨਤਿ ਇਸ ਠੌਰ ॥੩੮॥ ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਤੇ ਭਰਿ ਲਯਾਵਹਿਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਹਿਂ। ਲੇਨਿ ਜਾਹਿਂ ਚਲਿ ਪਾਛਲ ਓਰ[8]। ਆਨਨ ਰਾਖਹਿਂ ਤਬਿ ਗੁਰ ਓਰ ॥ ੩੯ ॥ ਇਸ ਥਲ ਆਵਹਿਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ। ਪੁਨ ਸਲਿਤਾ ਦਿਸ਼ ਮੁਖ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿਂ। ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਹਿਂ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਕਾਰ। ਇਮਿ ਸੇਵਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ॥੪੦॥ਪਰਸਰਾਮ ਤਪ ਤਪੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਰਖ ਹਜਾਰਹੁੰ

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਅੱਗੇ ਦੀਨ ਬਣਕੇ। [2]ਉਹ (ਕਾਜ) ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆਂ (ਅ) ਉਹ ਕਾਜ ਸੋਰ ਗਿਆ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਹਿਤ ਪੂਰਬਕ। [4]ਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। [5]ਉੱਚੇ ਘਰ। [6]ਦਰਸ਼ਨ। [7]ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ (ਇਕ) ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਹੈ ਕਿ। [8]ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀਂ।

ਥਨ[1] ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਲਾ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੀ ਚਾਰੁ। ਭਯੋ ਨ ਤਊ ਬਡੋ ਅਵਤਾਰ ॥੪੧॥ ਇਨਹੁੰ ਇਕਾਦਸ਼ ਸੰਮਤ ਮਾਂਹੀ। ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਰਿਝਾਇ ਤਾਂਹੀ। ਪੂਰਨ ਭਏ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰੇ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਦਾਸ ਉਧਾਰ ਹਜ਼ਾਰੇ॥ ੪੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰੁ ਸਤਿਸੰਗ। ਇਨਕੀ ਸੇਵਾ ਅਧਿਕ ਉਤੰਗ। ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਤਪ ਜੇ ਘਾਲੇ। ਤਿਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਅਹੈ ਬਿਸਾਲੇ॥੪੩॥ ਜਬਿ ਕਬਿ ਅਬਿ ਅਰੁ ਆਗੇ ਕੇਈ। ਸੇਵ ਬਿਖੈ ਮਨ ਲਾਵਹਿ ਜੇਈ। ਤਿਨ ਕੋ ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਿਬੋ ਰਹਯੋ[2]। ਭੋਗ ਮੋਖ ਦੋਨਹੁੰ ਤਿਹ ਲਹਯੋ॥੪੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਆਯੋ ਰਾਮਾ ਤਹਾਂ ਜਮਾਤਾ[3]। ਜਿਤਿਕ ਭਤੀਜੇ ਸੋ ਸਭਿ ਆਏ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸੇ ਘਰ ਪਾਏ॥੪੫॥ ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਨਬੰਧੀ ਸਾਰੇ। ਆਇ ਬਸੇ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਸੁਖਾਰੇ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਰਬੋਤਮ ਬਡਿਆਈ। ਮਾਨਹਿਂ ਮਾਨਵ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਈ॥੪੬॥ ਸਭਿ ਲਾਯਕ ਸਨਬੰਧੀ ਜਾਨ। ਆਇ ਸਮੀਪ ਬਸੇ ਪੁਰਿ ਥਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਸਬੈ। ਨਿਕਟਿ ਬਸਾਵਨ ਕੀਨੇ ਤਬੈ ॥੪੭॥*ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਊਨਿਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਧੁਨ ਦਾ ਮਿਲਣਾ । ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਦੇਖਨਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਚਲਿਬੇ ਤਹਾਂ ਰਿਦਾ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਗ ਸੋਂ ਮਗ ਚਲੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਮਹਿਂ ਵਸਿ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ† ਅਮਰ ਅਰਾਧੇ।–ਆਇਂ ਇਹਾਂ ਪਿਖਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧੇ[4]–॥੨॥ ਬੈਠੇ ਧਯਾਨ ਲਾਇ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਰਹਯੋ ਗਯੋ ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਤੇ ਕੈਸੇ[5]। ਖਿਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਮਾਰਗ ਚਲੇ। ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਜੁ ਬਾਹਰ ਮਿਲੇ॥੩॥ਕਿਨਹੁ ਕੀਨਿ ਸੁਧਿ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ

---

[1]ਜੰਗਲ ਵਿਚ। [2]ਹੋਰ ਕਰਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। [3]ਜੁਵਾਈ। [4]ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਜੀ ਅਰਾਧਨਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ) ਜੀ ਨੂੰ ਏਥੇ ਆਏ ਵੇਖਾਂ। [5]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਰਿਹਾ ਗਿਆ (ਖਡੂਰ) ਗੁਰੂ (ਅੰਗਦ) ਜੀ ਤੋਂ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਏਹ ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹੈ:–ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਨਗਰ ਬਸਾਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਨ ਪਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਗ੍ਰਾਮਨ ਤੇ ਆਵੈਂ। ਦੇਖਿ ਨਗਰ ਕੋ ਸਭਿ ਹਰਖਾਵੈਂ ॥ ੪੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ ਉਜਰਯੋ ਪਰੋ ਅਬ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ। ਕਰਯੋ ਬਸਾਵਨ ਪੁਰਿ ਮਹਾਂ ਸੋਭਾ ਜਾਂਹਿ ਉਦਾਰ ॥ ੪੯ ॥

†ਪਾ:–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ।

ਆਏ[1]। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਹਰਖਾਏ। ਲੈਨਿ ਹੇਤ ਉਠਿ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ। –ਦਰਸ਼ਨ ਮਿਲਹਿਂ–ਛੁਟਯੋ ਦ੍ਰਿਗ ਬਾਰੀ[1] ॥ ੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਆਗਮਨ ਆਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖੇ ਤਨ ਪੁਲਕਾਏ[2]। ਬੋਲਯੋ ਜਾਇ ਨ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ ॥੫॥ ਦਾਸ ਦਸ਼ਾ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ ਗਹਿਕਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਭਰਯੋ ਅੰਕ ਨਿਜ ਗਰੇ ਲਗਾਯੋ। ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਜਸ ਅਲਾਯੋ ॥੬॥ 'ਧੰਨ ਜਨਮ ਤੇਰੋ ਜਗ ਭਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਮੋਹਿ ਬਸਿ ਕੱਯੋ।ਜਹਾਂ ਅਰਾਧਹਿਂ ਕਰਿਕੈ ਪ੍ਰੇਮ। ਤਹਿਂ ਮੈਂ ਪਹੁਚੋਂ ਇਹ ਮਮ ਨੇਮ ॥੭॥ ਆਜ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਤੈਹਿ ਅਰਾਧਯੋ[3]। ਆਯੋ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਾਧਯੋ[4]। ਮੋ ਤੇ ਰਹਯੋ ਜਾਤ ਤਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ ਧਯਾਇ[5] ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥੮॥ ਤੁਵ ਹਿਤ ਕਰਿ[6] ਆਯੋ ਇਤ ਓਰ। ਚਲਹੁ ਦਿਖਾਵਹੁ ਅਪਨੀ ਠੌਰ'। ਹਾਥ ਗਹੇ ਆਗੇ ਤਬਿ ਚਲੇ। ਕਰੇ ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਨ ਜੁ ਭਲੇ[7] ॥੯॥ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਬਿਪਾਸਾ ਤੀਰ ਸਿਧਾਰੇ। ਅਮਰਦਾਸ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨੇ। ਜਾਇ ਕੂਲ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਸੀਨੇ ॥ ੧੦ ॥ ਅਪਰ ਦਾਸ ਨਹਿਂ ਪਾਸ ਤਿਥਾਈਂ। ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਿ ਆਪ ਗੁਸਾਈਂ। ਸਲਿਤਾ ਕੂਲ ਸਥਿਤ ਕੋ ਜਾਨਿ[8]। ਜਲਪਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ[9] ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੧੧ ॥ ਰੁਚਿਰ ਜਾਤ ਕੀ ਸਫਰੀ ਏਕਾ[10]। ਆਗੇ ਧਰ ਕਰਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨ ਪੁਨੀਤ ਸਥਾਨਾ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰਸੇ ਜਬਿ ਆਨਾ ॥੧੨॥ ਸਲਿਤਾ ਕੂਲ ਬਸਾਯੋ ਪੁਰਿ ਕੋ। ਕਰਯੋ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਅਪਨੇ ਉਰ ਕੋ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁ ਜਲ ਅਭਿਰਾਮੁ ॥੧੩॥ ਸਲਿਤਾ ਸਫਲ ਹੋਇ ਪਗ ਪਰਸੇ। ਮੈਂ ਭੀ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਪਗ ਦਰਸੇ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਮੁਸ਼ਕਾਈ[11]। 'ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ! ਬਰੁਨ ਸਫਲਾਈ[12] ॥੧੪॥ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਰਤੈ ਹੈਂ।ਸਭਿ ਤੇ ਆਗੇ ਜਲ ਮਹਿਂ ਦੇਹੈਂ। ਨਾਮ ਬਰਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਿ। ਇਮ ਸਿੱਖਨ ਮਹਿਂ ਰੀਤੀ ਡਾਰਿ*' ॥੧੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਤਿਮ ਹੁਇ ਜਥਾ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ'। ਬਹੁਰ ਬਿਦਾ

---

[1]ਦਰਸ਼ਨ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ ਹੈ, (ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ) ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਜਲ ਛੁਟ ਪਿਆ। [2]ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। [3]ਤੂੰ ਆਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀਹੈ। [4]ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ। [5]ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਧਿਆਵੇ। [6]ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ (ਅ) ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹਿਤ ਕਰਕੇ। [7]ਉਸਾਰੇ ਸਨ ਜੋਹੜੇ ਚੰਗੇ (ਘਰ)। [8]ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠੇ ਜਾਣਕੇ। [9]ਵਰੁਣ ਆਇਆ। [10]ਚੰਗੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਕ ਮੱਛੀ। [11]ਮੁਸਕ੍ਰਾਕੇ। [12]ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ! ਵਰੁਣ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦਿਓ।

[*ਇਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਹੁਇ ਬਰੁਨ ਪਧਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤਬਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥† 'ਇਹ

ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ *ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ ਇਹ :—

*ਮੁਲਤਾਨ, ਸਿੰਧ ਆਦਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੇ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਮਤ ਹੈ, ਉਡੇਰੋ ਲਾਲ ਨਾਮੇ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਰਸਮ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਬਾਂਟਾ ਪਾਇਣ ਦੀ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗ਼ਾਲਬਨ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਏਥੋਂ ਹੋਰਥੇ ਭੀ ਫੈਲੀ, ਤਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਰਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ ਉਸ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਛਾਂਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਸਮ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਤੇ ਟਪਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਮਝਕੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

†ਅੰਕ ੧੬ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੨੦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ—ਅਪਰ ਅਹਾਰ ਕੁਛਕ ਤਹਿਂ ਖਾਇ—ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਲਿਖਤ ਦੇ ਪੰਜ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਲੰਘੇ ਹਨ, ਇਹ ਪਾਠ ਇਵੇਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਸਾਂ ਉੱਪਰ ਮੂਲ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਛਾਪੇ ਦੇ ਉਸ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੁਦ੍ਰਤ ਕਰਤਾ ਨੇ ਛਪਵਾਇਆ ਤੇ ਆਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਭਯੋ ਸਮਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਜਾਨਯੋ। ਦਾਸ ਏਕ ਕੋ ਬੋਲ ਬਖਾਨਯੋ। 'ਅਬ ਹੀ ਜਾਹੁ ਰਸੋਇਯੇ ਪਾਸ। ਆਨਹੁ ਭੋਜਨ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸ' ॥ ੧੭ ॥ ਹੁਤੇ ਦੂਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬੁਲਾਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਿ ਕਰਿ ਨਗਰ ਪਠਾਯੋ। 'ਅਬ ਹੀ ਜਾਹੁ ਲਾਂਗਰੀ ਪਾਸ'। ਹੁਕਮ ਦੀਓ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੧੮ ॥ ਜਾਇ ਸਿੱਖ ਪਰਸ਼ਾਦ ਲਿਆਯੋ। ਨਦੀ ਪਾਇ ਸਭਿ ਕੋ ਵਰਤਾਯੋ। ਭੋਜਨ ਪਾਇ ਉਠੇ ਜਬ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਦਾ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੇ ਸਦਾ ਸਹਾਇ।

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਠ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਅੰਕ ੧੨ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ 'ਰੁਚਿਰ ਜਾਤਿ ਕੀ ਸਫਰੀ ਏਕਾ' ਦੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਸਫਰੀ ਏਕਾ' ਤੇ ਹੜਤਾਲ ਲਾ ਕੇ 'ਪੁਸ਼ਪ ਅਨੇਕਾ' ਪਾਠ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ 'ਜਿਨ ਪਾਠ ਹਟਾਇਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦੇਣਦਾਰ ਹੈ'। ਸੋ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਪਾਠ ਜੋ ਅਸਾਂ ਉਪਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਆਖੇਪਕ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਮੱਛੀ ਮਾਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਿਖਾਰੀ ਯਾ ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਤਾ ਨੇ ਬਦਲਵਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਮਾਸ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ 'ਮਾਸੁ ਮਾਸੁ ਕਰਿ ਮੂਰਖੁ ਝਗੜੇ'। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਆਏ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਮਤਲਬ ਏਥੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਵਿਹਤ ਅਵਿਹਤ ਸਿੱਧ ਕਰਨੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠ ਸ਼ੁਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ।

ਇਸ ਸਪਸ਼ਟ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਜੋ ਸੱਜਣ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਓਹ ਇਸ ਇੱਕੋ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਵਰੀ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਮੰਗਾਵੋ। ਤੂਰਨ ਕਰਿਕੈ ਇਹਾਂ ਲਿਆਵੋ'।ਹੁਤੋ ਦੂਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬੁਲਾਯੋ। ਤਿਸਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਨਗਰ ਪਠਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਲ੍ਯਾਯੋ ਤੁਰਤ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਡਾਲਿ ਮਸਾਲੇ ਤਲਿਕੈ ਭੋਈ। ਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਅਗਾਰੀ ਧਰੀ। ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਖਾਵਨ ਕਰੀ ॥੧੮॥ 'ਮਹਾਂ ਸ੍ਵਾਦ ਇਸ ਆਮਿਖ ਭਯੋ। ਆਗੇ ਕਬਹੁੰ ਨ ਐਸੇ ਖਯੋ'। ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ'ਜਾਤਿ ਝਖ[1]' ਕੋਈ। ਲ੍ਯਾਯੋ ਬਰਨ ਆਪ ਹਿਤ ਸੋਈ' ॥ ੧੯॥ ਅਪਰ ਅਹਾਰ ਕੁਛਕ ਤਹਿਂ ਖਾਇ। ਬਹੁਰ ਉਠੇ ਤਹਿਂ ਤੇ ਸੁਖਦਾਇ। ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ। ਆਏ ਦਿਸ਼ ਖਡੂਰ ਜਗਨਾਥ ॥ ੨੦॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਸਮੀਪ ਹੀ ਰਾਖੇ। ਜਾਨਿ ਰਿਦੇ ਕੀ ਤਿਨ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਸਭਿ ਸਮੀਪ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਅਸ਼ਟ ਪਹਿਰ ਸਿਮਰਨ ਉਰ ਧਰੇ॥੨੧॥ਦੀਨਸਿ ਆਇਸੁ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਚਲਿ ਆਏ ਤਬਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਗਮਨੈਂ ਰਾਹੂ।ਮੁਖ ਰਾਖੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਜਾਹੂ॥੨੨॥ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਰ ਮਾਥੋ ਟੇਕਿ। ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ ਮੁਖ ਕੋਸ ਸੁ ਏਕ। ਸੋ ਅਬਿ ਲੌ ਉਹ ਥਾਨ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਬਿਦਤਿ ਅਹੈ ਜਗ ਮੈਂ ਸਿਖ ਗਾਵਤਿ ॥੨੩॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਕੋਸ ਤਿਸ ਥਲ ਤੇ। ਜਹਿਂ ਤੇ ਸੁਧੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਚਲਤੇ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸਦਨ ਰਹਹਿਂ ਗੁਰ ਆਇਸੁ।ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਦਰਸਹਿਂ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਇਸੁ॥੨੪॥ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਤੇ।ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਲਿਤੇ।ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਮਨ ਨੇਮ੍ਰਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੇਵਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਭਿ ਕਾਲ॥੨੫॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਭਿ ਗੁਨ ਕੇ ਧਾਮ। ਸਦਾ ਸੁਸ਼ੀਲ ਪਰਮ ਨਿਹਕਾਮ। ਭਗਤਿ ਰੂਪ ਧਰਿ ਜਗਤ ਦਿਖਾਯੋ। ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕਬਿ ਉਰ ਆਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਮਾਨ ਅਮਾਨ[2] ਸਮਾਨ ਮਹਾਨੇ। ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੈਖ ਕਿਸੀ ਸੋਂ ਠਾਨੇ।ਅਹੈਂ ਬ੍ਰਹਮ[3] ਨਿਸ਼ਚਲ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅੰਤਰ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸੋਂ ਲਗੇ ਨਿਰੰਤਰ॥੨੭॥ ਜਿਸ[4] ਕੋ ਛੁਵੇ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਈ*। ਪਹੁੰਚਹਿ[5] ਮਨ ਬਾਨੀ ਨਹਿ ਦੋਈ†। ਜਾਨਨੀਯ[6] ਬੁਧਿ ਕਰਿਕੈ ਜੋਊ। ਪਦਮ ਪੱਤ੍ਰ ਸਮ ਲਿਪਹਿ ਨ ਸੋਊ[7] ॥੨੮॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਨ ਬਿਨਾਸਯੋ ਜਾਇ। ਅਗਨਿ

---

[1]ਮੱਛੀ। [2]ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ। [3]ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ, ਭਾਵ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। [4]ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ। [5]ਜਿੱਥੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ। [6]ਜਾਨਣੇ ਯੋਗ। [7]ਕਵਲ ਫੁੱਲ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਵਾਂਗ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੋ (ਬ੍ਰਹਮ)। *ਪਾਃ—ਕੋਊ। †ਪਾਃ—ਦੋਊ।

ਨ ਜਰਹਿ ਨ ਪਉਨ ਉਡਾਇ। ਜਲ ਨਹਿਂ ਡੂਬਹਿ, ਨਭ ਨ ਬਿਲਾਇ[1]।
ਜਿਸ ਕੋ ਕਾਲ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਖਾਇ॥੨੯॥ ਜਿਮ ਰੱਜੂ ਅਹਿ ਕੀ ਆਧਾਰ।
ਤਿਮ ਪ੍ਰਪੰਚ ਇਹੁ ਤਿਸਹਿ ਮਝਾਰ। ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਜੋਤਿ ਕੀ ਜੋਤਿ।
ਜਿਸ ਅਲੇਖ ਕਰਿ ਸਕਲ ਉਦੋਤਿ[2] ॥੩੦॥ ਸੂਖਮ ਤੇ ਸੂਖਮ ਨਿਤਿ ਰਹੈ।
ਇੰਦ੍ਰੈ ਜੁਤਿ ਮਨ ਜਿਸ ਨਹਿਂ ਲਹੈ[3]। ਸਦਾ ਮਹਿਦ ਤੇ ਜੋ ਮਹੀਆਨ[4]।
ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ॥੩੧॥ ਪ੍ਰਗਟ ਬਿਸਾਲ ਜਾਨੀਅਤਿ ਐਸੇ।
ਜਿਸ ਬਿਨ ਫੁਰਹਿ ਨਿਮੇਖ[5] ਨ ਕੈਸੇ। ਦੂਰਜੋ ਮਹਾਨ, ਨ ਜਾਨਜੋ ਜਾਇ।
ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੁਛ ਹ੍ਵੈ ਨ ਲਖਾਇ ॥੩੨॥ ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਜੁ ਐਸੋ ਅਹੈ। ਤਿਸ
ਕੋ ਨਾਮ'ਵਾਹਿ'ਕਰਿ ਕਹੈਂ'ਗੋ'ਤਮ ਜੜ ਅਗਜਾਨ ਅਨਿੱਤ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਚੇਤਨ 'ਰੁ' ਨਿੱਤ* ॥ ੩੩ ॥ ਐਸੋ ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
ਬਪੁ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਬਨਿ ਭਗਤਿ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਸਰੂਪ
ਆਪਨੋ ਬਿਦਤਾਵੈਂ ॥ ੩੪ ॥ ਕਰਨੋ ਸਿਮਰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ
ਜਗ ਕੋ ਬਸਿ ਧਾਮ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਨ ਸਿਖਰਾਵੈਂ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੀ
ਰੀਤਿ ਚਲਾਵੈਂ ॥੩੫॥'ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਹਮ ਦਾਸ। ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਅਲੋਭ
ਨਿਰਾਸੁ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭਾਣਾ ਸ਼ੁਭ ਭਾਵਨ। ਕਾਯਾਂ ਤੇ ਹੰਤਾ ਸੁ ਉਠਾਵਨ॥
੩੬॥ ਨਿਤ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤਿ
ਧਰਨੀ। ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਨ ਕਰਨੋ। ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਦਾਸ ਨਿਜ
ਬਰਨੋ[6] ॥੩੭॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਨਤੀ ਕਰਨ,—ਸੁ ਮੈਂ ਕੁਛ
ਨਾਂਹੀ[7]। ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਕੋ ਇਕ ਦਾਤਾ। ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਠੌਰ ਮੈਂ ਜਾਤਾ[8]-
॥੩੮॥ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਕੇ ਗਾਵਨ ਕਰਨੋ।ਕਿਧੌਂ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ ਧਰਨੋ[9]।
ਨਿਸਦਿਨ ਸਿਮਰਹੁ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ। ਦੁਹਿ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਪੂਰਤਿ ਕਾਮੁ'
॥੩੯॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਨੋ ਆਪ ਛਪਾਇ। ਨਹਿ ਕੈਸੇ ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਦ-

[1]ਦੂਰ ਕਰ ਸਕੇ (ਅ) ਲੀਨ ਕਰ ਸਕੇ। [2]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੈਨ। [3]ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ ਲਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [4]ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡਾ [ਸੰਸ:, ਮਹਤ੍] (ਅ) ਮਹਿਤਤ੍ਵ ਤੋਂ ਜੋ ਹੋਰ ਵਡਾ (ਯਾ ਮਹਾਂ ਤੱਤ) ਹੈ, ਚੇਤਨ ਰੂਪ। [5]ਪਲ ਮਾਤ੍ਰ (ਕੁਛ) ਨਹੀਂ ਫੁਰ ਸਕਦਾ। (ਅ) ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਲ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਬੀ ਜਿਸ ਬਿਨ ਨਹੀਂ ਫੁਰ ਸਕਦਾ (ਫੁਰਨਾ)। (ੲ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਲਕਾਂ ਨਹੀਂ ਥਮਕ ਸਕਦੀਆਂ, ਭਾਵ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਫਰਕਦੀ। [6]ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ। [7]ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। [8]ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। [9]ਸੁਣਨੇ।

*ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਵੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੧ ਅੰਕ ੬੩।

ਤਾਇ। ਜੋ ਨਰ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਆਹਿ। ਕਹਿਨ ਸੁਨਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ[1]॥ ੪੦ । ਲੱਛਮੀ ਨਿਤਿ ਸੇਵਤਿ ਦਰਬਾਰ। ਸਿੱਧਾਂ[2] ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਜਹਾਰ[3]। ਨੌ ਨਿੱਧਾਂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਰੀ ਹੈਂ। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰੀ ਹੈਂ[4]॥੪੧॥ ਅਪਰ ਜਿ ਸ਼ਕਤਾਂ[5] ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੈ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਗੁਰ ਕੈ ਨਿਤਿ ਪਰਵਾਰੈਂ[6]। ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਤਿਸਕੋ ਹੋਵੈ। ਕਬਹੁੰ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਜੋਵੈਂ॥੪੨॥ ਅਪਨੋ ਨਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਿ ਸਾਕਹਿਂ[7]। ਭੂਸ਼ਨ ਭਈ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਤਾਕਹਿ।ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਸਾਗਰ ਭਾਰੀ। ਬੂੰਦ ਸਮਾਨ ਜਾਨ ਨਹਿ ਪਜਾਰੀ[8]॥ ੪੩॥ ਕਬਹੁੰ ਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਿਸਹੁੰ ਦਿਖਾਈ। ਮਨਹੁ ਸਮੀਪ ਨ, ਏਵ ਛਪਾਈ[9]। ਅਜਰ ਜਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੈਸੇ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਨ ਅਬ ਭਾ ਤੈਸੇ॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਰਚਨਿ ਸਿਘਾਰਨਿ ਲੋਕ ਤ੍ਰੈ ਅਸ ਸ਼ਕਤੀ ਕੋ ਪਾਇ। ਨਿਬਲ ਨਰਨ ਤੇ ਦੁਖ ਸਹੈਂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਇ॥ ੪੫ ॥ ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਨ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਖਡੂਰ ਦੇ ਤਪੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤ ਗਏ ਤਿਸੁ ਥਾਨ। ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਜਗ ਮਹਿ ਨਹਿ ਅਧਿਕ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਨ ਖਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਖਡੂਰ ਮਹਿ ਤਪਾ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਅਪਨੀ ਸਤੁਤਿ ਜੁ ਸਦਾ ਕਹਤਿ ਹੈ। ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਿਬੇ ਜਿਸ ਆਵੈ। ਲੋਕਨ ਬਿਖੈ ਪਖੰਡ ਕਮਾਵੈ॥੨॥ ਬਹੁਤੇ ਨਰ ਜਿਸ ਮਾਨਹਿ ਆਨ[10]।ਚਰਨ ਧਰਹਿ ਸਿਰ ਨਮੋ ਬਖਾਨਿ। ਜਿਸ ਕੋ ਕਹਜੋ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਤਿਸ ਪੂਜਾ ਹੋਇ॥੩॥ ਖਹਿਰੇ[11] ਜਾਟ ਖਡੂਰ ਮਝਾਰ। ਬਸਤਿ ਹੁਤੇ ਸਹਿ ਬਡ ਪਰਵਾਰ। ਸਰਬ ਤਪੇ ਕੀ ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿਂ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਦੇਵਨ ਠਾਨਹਿ ॥੪॥ ਦੁਗਧ, ਦਧੀ ਘ੍ਰਿਤ ਅਰ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ*।ਪਰਬਨ ਬਿਖੈ ਲਜਾਇ ਧਨਧਾਨਾ[12]। ਤਿਹ ਵਿਗ

---

[1]ਭਾਵ ਉਸ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਸਿੱਧੀਆਂ। [3]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ। [4]ਗੁਰੂ ਆਗਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [5]ਤਾਕਤਾਂ। [6]ਦੁਆਲੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। [7]ਭਾਵ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆਦਿਕ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੀਆਂ। [8]ਪਿਆਰ ਨਾ ਕੀਤਾ। [9]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਕਾਈ ਹੋ ਕਰਾਮਾਤ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਕੋਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [10]ਈਨ, ਮਿਰਜਾਦਾ, ਆਗਜਾ। [11]ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗੋਤ। [12]ਪਰਬਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਪਰ (ਜੈਸੇ ਮੱਸਿਆ ਸੰਗਰਾਂਦ ਆਦਿ) ਮਾਲ ਦੌਲਤ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ। [ਧਨ=ਦੌਲਤ। ਧਾਨ=ਚਾਵਲ ਆਦਿ ਅੰਨ]।

*ਪਾ:-ਪਟ ਨਾਨਾ।

ਅਰਪਹਿ, ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿੰ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਿਯ ਵਸਤੂ ਆਨਹਿ ॥ ੫ ।
ਤਿਸਤੇ ਡਰਹਿੰ ਗ੍ਰਾਮ ਨਰ ਸਾਰੇ।-ਨਹਿੰ[1] ਰਿਸ ਧਾਰਿ ਕੁਬਾਕ ਉਚਾਰੇ-।
ਕਹੈ ਸੁ ਮਾਨਹਿੰ ਨਰ ਗ੍ਰਾਮੀਨ। ਜੇ ਸੰਤਨਕੋ ਸਕਹਿੰ ਨ ਚੀਨ[2]॥੬॥ਪ੍ਰਿਯ[3]
ਤਿਸ ਕੌ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਕਰਿਹੀਂ[4]। ਦੇ ਧਨ ਧਾਨ ਸੁ ਬਿਨੈ ਉਚਰਿਹੀਂ। ਤਹਾਂ
ਬਾਸ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਲਖਹਿੰ ਘਨੇਰਾ॥੭॥ ਕਬਹਿ ਨ
ਜਾਇ ਨਿਵਾਵਹਿੰ ਸੀਸ। ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿੰ-ਇਹ ਸਭਿ ਜਗ ਈਸ਼-। ਅਪਰ
ਲੋਕ ਜਿਮ*ਬਾਸਹਿੰ ਗ੍ਰਾਮ। ਤਯੋਂ ਜਾਨਹਿੰ ਇਹ ਭੀ ਰਹਿੰ ਧਾਮ॥੮॥ ਸਤਿ-
ਸੰਗੀ ਜਿਨ ਮਹਿੰ ਨਹਿੰ ਕੋਈ। ਕਿਮਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਸੋਈ। ਕੇਤਿਕ
ਸਮਾਂ ਬਿਤੀਤਨ ਭਯੋ। ਬਰਖਾ ਬਿਨਾ ਸਮੈਂ ਤਬਿ ਹੁਯੋ ॥ ੯ ॥ ਮਾਸ ਭਾਦ੍ਰ-
ਪਦ ਔੜ ਲਗੀ ਅਸ[5]। ਸਭਿਹੀ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋ ਗਈ ਬਡ ਸਸਿ[6]। ਪੂਰਬ ਜਹਾਂ
ਪਿਖਤਿ ਹਰਿਆਈ। ਬਿਨ ਪਾਕੇ ਫਿਰਗੀ ਜ਼ਰਦਾਈ[7] ॥੧੦॥-ਹ੍ਵੈ ਨਹਿ
ਅੰਨ-ਤ੍ਰਸੇ ਗ੍ਰਾਮੀਨ।-ਹਮਰੇ ਤੌ ਜੀਵਨ ਇਹੁ ਚੀਨ।ਬਿਨਾਂ ਅੰਨ ਤੇ ਬਹੁ
ਦੁਖ ਪਾਇੰ। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਕਹੋ ਕਯਾ ਖਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਤਨ ਧਨ ਤੇ ਅਰ
ਪਸ਼ੂਅਨ ਸੰਗ। ਜੋ ਹਮ ਪਾਲਨ ਕਰੀ ਅਭੰਗ[8]। ਜੇ ਬਰਖਾ ਅਬਿ ਹੋਵਹਿ
ਨਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਕੁਤੋ ਨਿਰਬਾਂਹੀ ॥੧੨॥ ਬਿਨ ਪਾਕੇ ਹੁਇ ਜਾਇ
ਬਿਨਾਸ਼। ਕਹਾਂ ਅੰਨ ਕੀ ਪੁਜਹਿ ਆਸ[9]। ਹਮਰੇ ਨਿਕਟ ਦਰਬ ਕੁਛ
ਨਾਂਹੀ। ਜਿਸਕੋ ਖਰਚ ਮੋਲ ਲੇ ਖਾਂਹੀ-॥੧੩॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਚਿੰਤਾ ਗ਼ਲ-
ਤਾਨੇ। ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਮਿਲੇ ਇਕ ਥਾਨੇ। ਕਹਤਿ ਭਏ ਜੋ ਬਡੇ[10] ਕਹਾਵੈਂ।
'ਪੂਛਹੁ ਪਾਂਧਾ ਜੇ ਘਨ ਆਵੈ ॥੧੪॥ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਕਲ ਕਹੈ ਜੋ ਸੋਇ[11]।
ਜਿਮ ਖੇਤੀ ਹਰਿਆਵਲ ਹੋਇ'। ਸੁਨਤਿ ਏਕ ਤੇ ਦੂਸਰ ਕਹੈ। 'ਹਮਰੋ
ਗੁਰੂ ਤਪਾ ਜੋ ਅਹੈ।੧੫।-ਕਰਾਮਾਤ ਯੁਤਿ ਮੈਂ ਹੋਂ-ਭਾਖਤਿ। ਸਭਿ ਤੇ ਵਡਾ
ਤੇਜ ਜੋ ਰਾਖਤਿ। ਸਕਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਹੈ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਜੋ ਸਮੁਦਾਇ ਬਿਘਨ
ਦੈ ਟਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਹਮਰੀ ਤ੍ਰਿਯ ਲੈ ਜਾਵਹਿ ਬਾਲਿਕ। ਮੰਤ੍ਰਨ ਤੇ ਦੁਖ
ਦਾਰਿਦ ਟਾਲਿਕ†। ਸੰਕਟ ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਨਿਵਾਰਹਿ। ਸ਼ਕਤਿਵੰਤ ਹੈ

---

[1]ਮਤਾਂ। [2]ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ (ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕੀਂ)। [3]ਪਿਆਰ। [4]ਭਾਵ ਗ੍ਰਾਮੀਨ ਲੋਕ। [5]ਭਾਦਰੋਂ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੋਕਾ ਐਸਾ ਪਿਆ। [6]ਖੇਤੀ ਬਹੁਤ ਸੁਕ ਗਈ [ਸੰਸ:, ਸ਼ਸਯ=ਖੇਤੀ]। [7]ਪਿਲੱਤਣ। [8]ਲਗਾਤਾਰ, ਇਕ ਰਸ। [9]ਆਸ ਪੁੱਜੇਗੀ। [10](ਪਿੰਡ ਦੇ) ਵੱਡੇ। [11]ਉਹ (ਪਾਂਧਾ)। *ਪਾ:-ਜੈ, ਜਿਉਂ। †ਪਾ:-ਦੁਖ ਦਾ ਤਤਕਾਲਕ।

ਸੁਖ ਦਾਤਾਰਹਿ[੧] ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਸ ਢਿਗ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਚਲਿਹੈਂ ਸਾਰੇ। ਕਛੂ ਮਿਸ਼ਟਾਨ[੨] ਲਿ ਧਰਹੁ ਅਗਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਬੇਨਤੀ ਪਰਿਕੈ ਪਾਇ[੩]। ਤਿਸਤੇ ਜਾਚਹੁ ਬਰਖਾ ਆਇ' ॥ ੧੯ ॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿਧ ਸਭਿ ਲੀਨੇ। ਗਏ ਤਪੇ ਢਿਗ ਚਿੰਤਾ ਕੀਨੇ। ਗਾਦੀ ਕੋ ਲਗਾਇ ਸੋ ਬੈਸਾ। ਸਮਦ ਦੰਭ ਧਰਿ ਮੂਰਤਿ ਜੈਸਾ[੪] ॥੧੯॥ ਧਰਨੋ ਅਗਾਰੀ ਕਰਿ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾਨਮੋ ਸਭਿਨਿ ਕਰਿ ਬੰਦੇ ਪਾਨ। ਬ੍ਰਿਧਨ ਤਿਸ ਕੋ ਜਸ ਬਹੁ ਭਾਖਾ। 'ਤੁਮ ਪੂਰਹੁ ਬਹੁਤਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੨੦ ॥ ਅਜ਼ਮਤਿਵਾਨ[੫] ਮਹਾਨ ਪਛਾਨੇ। ਬਹੁ ਆਵਤਿ ਤੁਮ ਢਿਗ ਦੁਖ ਹਾਨੇ।ਯਾਂ ਤੇ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ।ਹੈ ਸਮੁ-ਦਾਇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਤੀਰਤਿ[੬] ॥ ੨੧ ॥ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ ਸ਼ਰਣ ਤੁਮਾਰੀ। ਅਬਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਵ[੭] ਹਮਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਪਾ ਹਰਖਿ ਕੈ ਗਰਬਾ। 'ਮਮ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਦਾ ਰਹਿਂ ਸਰਬਾ ॥ ੨੨ ॥ ਪਿਖਹੁਂ ਤੁਮਾਰੀ ਭਗਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਦਿਹੁਂ ਦਰਹਾਲਾ[੮]। ਤੁਮ ਮੇਰੇ ਹੋ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਪੂਜਹੁ ਚਰਨ ਦੇਹਿਂ* ਦੁਖ ਟਾਰੇ'॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਾਹਕ[੯] ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਸੁਨੋ ਤਪਾ ਜੀ ! ਦੁਰਲਭ ਪਾਨੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਭਈ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਧਰਾ[੧੦]।ਬੀਜੇ ਖੇਤ ਉਗੇ ਰੰਗ ਹਰਾ ॥੨੪॥ ਬ੍ਰਿਧੀ ਅਰੋਗ ਬਡੀ ਜਬਿ ਹੋਈ। ਹਟੇ ਮੇਘ ਨਭ ਆਇ ਨ ਕੋਈ। ਬੀਤ੍ਯੋ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਨ ਪਾਨੀ। ਹਰੀ ਹੁਤੀ ਸਕਲੀ ਕੁਮਲਾਨੀ॥੨੫॥ ਵਹਿਰ ਅੰਨ ਜੇ ਹੋਯਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ੰਕਾ ਹਮਰੇ ਜੀਵਨਿ ਮਾਂਹੀ[੧੧]। ਯਾਂਤੇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੀ। ਜਿਸਤੇ ਘਨ ਹੁਇ ਮੋਚਹਿਂ ਪਾਨੀ[੧੨]' ॥੨੬॥ ਸੁਨਤਿ ਤਪੇ ਨੇ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ। ਹੁਤੋ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਮਤਸਰਿ ਭਾਰੀ[੧੩]। ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਘਨੇਰੇ। ਰਹਤਿ ਨਿਕਟ ਪੁਨ ਗਮਨੈਂ ਡੇਰੇ[੧੪] ॥੨੭॥ ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਦੁਖਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰਤਾ ਗੁਰਨ ਸਹਿ ਸਕਹਿ ਨਾਂਹੀ[੧੫]†।ਮਹਾਂ ਤਪਹਿ[੧੬]ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਰਿਤਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਾਂ ਅਸੂਯਾ[੧੭] ਕਰਿਤਾ ॥ ੨੯ ॥–ਖਹਿਰੇ ਸੇਵਕ ਹੈਂ ਮਿਤ ਮੇਰੇ। ਨਹਿ

[੧]ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [੨]ਮਿੱਠਾ। [੩]ਚਰਨੀ ਪੈਕੇ। [੪](ਐਉਂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ) ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਦੰਭ ਮੂਰਤ ਧਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। [੫]ਕਰ ਮਾਤ ਵਾਲੇ। [੬]ਫੈਲੀ ਹੋਈ। [੭]ਪੂਰੋ। [੮]ਛੇਤੀ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰੀ ਕਰਾਂਗਾ। (ਅ) (ਜੋ ਤੁਸੀਂ) ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋ (ਮੈਂ) ਝੱਟ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। [੯]ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੇ। [੧੦]ਧਰਤੀ ਤੇ। [੧੧]ਭਾਵ ਕੀਕੂੰ ਜੀਵਾਂਗੇ। [੧੨]ਛੱਡੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਭਾਵ ਮੀਂਹ ਪਵੇ। [੧੩]ਗੁਰੂ ਸੀ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਭਾਰੀ (ਰਖਦਾ) ਸੀ। [੧੪]ਘਰਾਂ ਨੂੰ। [੧੫]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [੧੬]ਸੜਦਾ। [੧੭]ਈਰਖਾ। *ਪਾ:–ਹੋਹਿਂ। †ਗੁਰਤਾ ਗੁਰ ਸਹਿ ਸਕਹਿ ਸੁਨਾਹੀਂ।

ਭਰਮਾਇ ਜਾਇਂ ਤਿਸ ਡੇਰੇ[1]–ਯਾਂਤੇ ਡਰਤਿ ਰਹਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹਿ। ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਬਹੁ ਨਿੰਦ ਕਰਾਹਿ ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਰਾਂਕਾ ਸੁ[2] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ । ਸੋ[3] ਤਸਕਰ ਦੁਰਮਤੀ ਦੁਰਾਸੀ[4]। ਚਹਤਿ ਛਾਦਿਬੇ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ । ਲਖਿ ਉਪਾਇ ਕੋ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ॥ ੩੦ ॥ 'ਭੋ ਖਹਿਰਯੋ[5] ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਕਾਰਨ । ਜਿਸਤੇ ਬਰਖਾ ਹੋਤਿ ਨ ਬਾਰਨ[6]*। ਖੱਤ੍ਰੀ ਗ੍ਰਾਮ ਤੁਮਾਰੇ ਅਹੈ । ਸੋ ਅਪ-ਰਾਧ ਕਰਤਿ ਹੀ ਰਹੈ ॥ ੩੧ ॥ ਪੂਰਬ ਨਾਮ ਅਹੈ ਜਿਸ ਲਹਿਣਾ । ਅਬਿ ਅੰਗਦ ਹੀ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਿਣਾ । ਨਾਮ ਆਨ ਅਪਨੋ ਧਰਵਾਯੋ।ਕਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਨਰ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਯੋ॥੩੨॥ਟੇਕਹਿਂ ਮਸਤਕ ਹੋਤਿ ਅਨੀਤੀ । ਨਹੀਂ ਸਾਧ, ਪੁਨ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਰੀਤੀ। ਕਰਹਿ ਪੁਜਾਵਨਿ ਲੋਕਨ ਪਾਸ । ਬੈਠਹਿ ਗੁਰਤਾ[7] ਧਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩੩ ॥ ਜੇ ਅਸ ਪਦਵੀ ਚਾਹਤਿ ਸੋਇ । ਪਟ ਕਖਾਯ[8] ਸਾਧੁ ਸਮ ਹੋਇ । ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਰਾਲਾ । ਲੇ ਅਲੰਬ ਕਿਹਿ ਪੰਥ[9] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ ਕਰਹਿ ਪੁਜਾਵਨ ਪੁਨ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ । ਤਉ ਬਿਪਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁਇ ਤਾਂਹਿ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਰਜਾ ਮਹਿਂ ਇਹ ਰਹੇ। ਕਥੰ[10] ਪੁਜਾਵਨ ਨਰ ਤੇ ਲਹੈ ॥੩੫॥ ਤੁਮ ਭੀ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੋ ਬਾਤਿ । ਹੋਤਿ ਕਿ ਨਹੀਂ ਏਹੁ ਉਤ-ਪਾਤਿ[11] । ਤੁਮ ਤੋ ਨਹੀਂ ਮਾਨਤੇ ਤਾਂਹਿ । ਇਹ ਨੀਕੇ ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਆਹਿ ॥੩੬॥ ਤਉ ਪਿਖਹੁ ਤੁਮ ਤਿਸ ਕੇ † ਬਾਸਿ[12] । ਭਯੋ ਕਸ਼ਟ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[13] । ਅਬਿ ਉਪਚਾਰ ਕਰਹੁ ਤਿਸ ਕੇਰਾ । ਤਬਹੂੰ ਬਰਖੈ ਮੇਘ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਿ ਮਿਲ ਜਾਵਹੁ ਅਬਿ ਉਸ ਪਾਸਿ । ਅਪਨ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਸ । ਜਬਿ ਸੋ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਸਿ ਕੈ ਜਾਇ।ਬਹੁਰ ਤੁਮਾਰੋ ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਭਾਇ॥ ੩੮ ॥ ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕਿਸ ਜਾਇ ਬਸੈ ਹੈ । ਫੇਰ ਤੁਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਸੰਕਟ ਪੈਹੈ'। ਇਮਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਨੇ ਮਨ ਮਾਨੀ । 'ਕਹਹੁ ਤਪਾ ਜੀ ! ਤੁਮ ਸਚੁ ਬਾਨੀ ॥ ੩੯ ॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੋਇ ਪੁਜਾਵਨ ਕਰਿਹੀ । ਆਵਹਿਂ ਅਨਿਕ ਵਹਿਰ ਕੇ ਨਰ ਹੀ।ਹਮ ਤੋ ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਨੈਂ ਨਾਂਹੀ।ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਤਾਂਹਿ ਨਿਕਸਾਹੀ[14]

[1]ਮਤਾਂ ਭਰਮ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਡੇਰੇ ਚਲੇ ਜਾਣ। [2]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਵਤ। [3]ਸੋ ਭਾਵ ਤਪਾ। [4]ਚੋਰ, ਖੋਟੀ ਨੀਯਤ ਵਾਲਾ [ਸੰ:, ਦੁਰਾਸ਼ਯ] (ਅ) ਝੂਠੀ ਆਸ ਵਾਲਾ। [ਸੰਸ:, ਦੁਰਾਸ਼ਾ]। [5]ਹੇ ! ਖਹਿਰਹੋ ! [6]ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ। (ਅ) ਵੱਸਦੀ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ। [8]ਕੱਪੜੇ ਭਗਵੇ (ਪਹਿਨ ਕੇ)। [9]ਕਿਸੇ ਭੇਖ ਦਾ। [10]ਕਿਉਂ। [11]ਉਪੱਦ੍ਰਵ। [12]ਵੱਸਣੇ ਕਰਕੇ। [13]ਪ੍ਰਗਟ। [14]ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।

*ਪਾ:–ਜਿਸਤੇ ਅਬਿ ਭੀ ਬਰਖਾ ਬਾਰ ਨ । †ਪਾ:–ਤੇ।

॥੪੦॥ਇਮਿਕਹਿ ਗਮਨੇ ਖਹਿਰੇਸਾਰੇ।ਹਰਖਯੋ ਤਪਾ ਸੁ ਰਿਦੈਮਝਾਰੇ।ਅਪਨ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਜੋਈ[1]। ਇਮਿ ਨਹਿਂ ਲਖਹਿ ਨਿਕਟ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਈ ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਅਰੁ ਤਪੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਤਪੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ–ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੂਰਖ ਖਹਿਰੇ ਕ੍ਰਿਖੀਕਰਿ[2] ਮਨ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨਿ। ਨਿੰਦਕ ਅਘੀ ਦੁਰਾਤਮਾ[3] ਦੁਸ਼ਟ ਬਾਕ[4] ਕੋ ਮਾਨਿ ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ ॥ ਅਨਹਿਤ ਕੋ ਬਚ* ਹਿਤ ਕਰਿ ਮਾਨਾ[5]। ਗੁਰੁ ਮਹਾਤਮ ਤੇ ਅਨਜਾਨਾ। ਮਹਾਂ ਮੰਦ ਮਤਿ ਨੌ ਦਸ ਮਿਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਕੋ ਚਲੇ ॥੨॥ ਇਮਿ ਤਰਕਨ ਹਿਤ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਗਏ। ਗਿਰਾ ਕਠੋਰੀ[6]ਭਾਖਤਿ ਭਏ। 'ਇਹਾਂ ਬਸਨ ਨਹਿਂ ਨੀਕ ਤੁਮਾਰੋ। ਜਹਿਂ ਇੱਛਹੁ ਥਲ ਆਨ ਪਧਾਰੋ ॥ ੩ ॥ ਬਰਖਾ ਹਟੀ ਬਿਘਨ ਕ੍ਰਿਖਿ[7] ਭਾਰੀ।ਅਖਿਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਸੰਕਟ[8]ਧਾਰੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ ਹੇਤ[9]। ਅਹੈ ਤੁਮਾਰੋ ਏਕ ਨਿਕੇਤ॥੪॥ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਦੁਖਾਵੈ[10]†। ਤਉ ਤਿਹ ਤਜਾਗਨ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਇਕ ਕੁਲ ਹੇਤ ਗ੍ਰਾਮ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਤੌ ਤਿਸ ਕੁਲ ਕੋ ਤਜਾਗ ਕਰਾਇ ॥੫॥ ਇਕ ਕੇ ਤਜਾਗੇ ਕੁਲ ਬਚ ਰਹੈ। ਕਰਹਿ ਭਜਨਿ ਯੌਂ ਬੁਧਿ ਜਨ ਕਹੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਘਰ ਤਜਾਗਨ ਕਰੋ[11]। ਸਗਰੋ ਗ੍ਰਾਮ ਚਿੰਤ ਕੋ ਹਰੋ ॥ ੬ ॥ ਇਮਿ ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਨਿਕਸਿ ਸਿਧਾਰੋ। ਨਹੀਂ ਘਟੀ[12] ਅਬਿ ਰਹਨਿ ਤੁਮਾਰੋ। ਕਰਹੁ ਉਤਾਇਲ ਵਸਤੁ ਸਮ੍ਹਾਰੋ। ਰਹੈ ਸ਼ੇਖ਼ ਧਰਿ ਜਾਹੁ ਅਗਾਰੋ[13]॥੭॥ ਪੁਨ ਅਪਨੀ ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਸਾਰੀ। ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰੀ[14]। ਗ੍ਰਾਮਾਧੀਸ ਗ੍ਰਾਮ ਨਰ ਸਾਰਨ[15]। ਮਤੋ ਏਕ ਹੈ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਨਿ ॥ ੮ ॥ ਕੋਇ ਨ ਪੱਖਣ ਤੁਮਾਰੋ ਕਰਿਹੀ। ਜਿਸਤੇ ਰਹਹੁ ਧੀਰ ਉਰ ਧਰਿਹੀ। ਬਡ ਬੁਧਿਵੰਤ ਤਪਾ ਜੀ ਕਹਯੋ।–ਤਿਸਕੋ ਬਸੇ ਤੁਮਨ ਦੁਖ ਸਹਯੋ[16]–॥੯॥ਕਰੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਡੇਰਿ। ਜਤਨ ਬਤਾਯੋ

---

[1]ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖੀ। [2]ਖੇਤੀ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [3]ਮੰਦ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ। [4]ਦੁਸ਼ਟ (ਤਪੇ) ਦੇ ਵਾਕ ਨੂੰ। [5]ਵੈਰ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਹਿਤ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਲਿਓ ਨੇ। [6]ਕੌੜੇ ਬਚਨ। [7]ਖੇਤੀ। [8]ਦੁੱਖ। [9]ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ। [10]ਦੁਖ ਪਾਵੇ। [11]ਛੱਡਿਆਂ। [12]ਘੜੀ ਤਕ। [13]ਬਾਕੀ ਵਸਤਾਂ (ਕਿਸੇ) ਘਰ ਧਰ ਜਾਓ। [14]ਦੇਰੀ। [15]ਗ੍ਰਾਮ ਪਤੀ, ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ। [16]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇ ਏਥੇ ਵਸਣ ਨਾਲ ਤੁਸਾਂ ਦੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਬਚੁ। †ਪਾ:–ਦੁਖ ਪਾਵੈ।

ਬਰਖਾ ਕੇਰਿ।ਨਈ ਰੀਤਿ ਤੁਮ ਨੇ ਇਹੁ ਧਰੀ।ਨਹਿਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਨ ਫਕੀਰੀ ਕਰੀ॥੧੦॥ਇਸੀ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਘਨ ਨਹਿਂ ਆਵੈ।ਕ੍ਰਿਖੀ ਸ਼ੁਸ਼ਕ,-ਨੀਰ ਨ ਬਰ-ਖਾਵੈ।ਪੰਚਾਇਤ ਪਤਿ ਹੈ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ।ਸੋ ਸਭਿ ਕਹਿਂ ਨਿਕਸਹੁ ਤਜਿਧਾਮ' ॥੧੧॥ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਬਾਸ ਹਮਾਰ ਕਾਲ ਚਿਰ[1] ਰਹ੍ਯੋ। ਨਿਤਿ ਬਰਖਾ ਬਰਖਤਿ ਕ੍ਰਿਖਿ ਹੋਈ।ਹਮਰੋ ਦੋਸ਼ ਕਹੈ ਕਿਮਿ ਕੋਈ?॥੧੨॥ ਪੁਰਸ਼ਨ ਕੇ ਕਰਮਨ ਅਨੁਸਾਰ। ਸੁਖ ਦੁਖ ਉਪਜਤਿ ਬਾਰੰਬਾਰ। ਕਬਹੂ ਸੁਖੀ ਕਬਹਿਂ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਜਿਮਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਆਵਤਿ ਪੁਨ ਜਾਵੈਂ ॥੧੩॥ ਰਾਉ ਰੰਕ ਕੋ ਏਕ ਸਮਾਨ। ਉਪਜਤਿ ਹੈ ਅਵੱਸ਼ਨ ਨਹਿਂ ਹਾਨ[2]। ਸੁਖ ਹੋਏ ਹਰਿਖਾਇ ਹੰਕਾਰਤਿ। ਅਧਿਕ ਅਹੰਤਾ ਅਪਨੀ ਧਾਰਤਿ ॥ ੧੪ ॥ ਦੁਖ ਕੋ ਪਾਇ ਦੀਨ ਹੁਇ ਜਾਹਿਂ।-ਦਿਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ-ਕਹਿ ਬਿਲ-ਲਾਹਿਂ[3]।ਈਸ਼ੁਰ ਬਿਖੈ ਅਰੋਪਹਿਂ[4] ਦੋਸ਼।ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਗਤਿ ਕੀ ਨਹਿਂਹੋਸ਼ ॥੧੫॥ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਨਿਜ ਜਥਾ।ਫਲ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤਥਾ। ਸੁਖ ਦੁਖ ਜਗਤ ਨਾਥ ਕੇ ਹਾਥ।ਸੁਮਤਿ ਲਖਹਿਂ[5] ਦੋਸ਼ਨ ਨਿਜ ਸਾਥ[6]। ੧੬॥ ਦੋਇਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਿਮਰੰਤੇ। ਜਾਨਹਿਂ ਕਰਮਨਿ[7] ਫਲ ਉਪ-ਜੰਤੇ।ਤਿਸ ਕੋ ਪੁਰਖਨ ਮਹਿ ਕਹਿਂ ਧੀਰਾ[8]।ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਲਖਹਿਂਗਹੀਰਾ'॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਸੁਖਸਾਰ। ਪੁਨਹਿ ਭਨੀ ਪਰੁਖਾ[9]* ਕ੍ਰਿਖਿ-ਕਾਰ[10]।'ਕੋ ਕਬਿ ਸੁਨੈ ਨ ਗ੍ਯਾਨ ਤੁਮਾਰੋ। ਮਤ[11] ਸਭਿ ਕੋ-ਤੁਮ ਨਿਕਸਿ ਸਿਧਾਰੋ-॥੧੮॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਗਹਿ ਕੈ ਬਾਂਹ ਤੁਮਾਰੀ। ਤੂਰਨ ਬਲ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ ਨਿਕਾਰੀ। ਤਪੇ ਬਖਾਨ੍ਯੋ ਹਟਹਿਂ ਸੁ ਨਾਂਹੀ। ਬਾਤੈਂ ਆਨ ਬਨਾਵਹੁ ਕਾਹੀ[12]' ॥੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਬਿਕਸਾਨੇ। ਬੁੱਢੇ ਸੋਂ ਅਸ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ।'ਉਠਵਾਵਹੁ ਪਰਯੰਕ ਹਮਾਰੋ।ਹਮ ਤੇ ਇਨਕੋ ਹੋਤਿ ਬਿਗਾਰੋ॥੨੦ ॥ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਇਕ ਡੀਹ[13]ਪੁਰਾਨੀ।ਖਾਨ ਰਜਾਦਾ ਨਾਮ ਬਖਾਨੀ। ਚਲਹੁ ਤਹਾਂ ਹਮ ਰਹਹਿ ਇਕੰਤ। ਸ਼ੁਭਤਿ ਇਕੰਤਹਿ ਸੰਤ ਮਹੰਤ'॥੨੧॥ ਸੁਨਿ

[1]ਚਿਰ ਕਾਲ ਦਾ। [2]ਭਾਵ ਦੁਖ ਸੁਖ ਅਵੱਸ਼ੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਮਿਟਦਾ ਨਹੀਂ। [3]ਕਹਿਕੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। [4]ਥੱਪਦੇ ਹਨ। [5]ਸਿਆਣੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [6]ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ (ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ)। [7]ਕਰਮ ਹੀ। [8]ਬੁੱਧੀਵਾਨ, ਧੀਰਜਵਾਨ [ਸੰਸ:, ਧੀਰ:]। [9]ਕਠੋਰ (ਬਾਣੀ)। [10]ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ) ਨੇ। [11]ਸਲਾਹ। [12]ਕਿਉਂ। [13]ਥੇਹ, ਝਿੜੀ।

*ਪਾ:-ਪਰਖਾ।

ਕੈ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਜਾਨਾ।–ਤਪੇ ਅਸੂਯਕ[1] ਦੁਸ਼ਟ ਬਖਾਨਾ। ਰਾਹਕ ਮੂਰਖ ਲਖਹਿਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਅਘੀ[2] ਈਰਖਾ ਠਾਨਹਿ ਜੈਸੇ॥ ੨੨ ॥ ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਬਨਤਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਨਿਕਸਹਿਂ ਚਲਹਿ ਆਨ ਥਲ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਦੇਰ ਬਿਗਰਹਿਂ ਮਤਿਮੰਦੇ। ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਮਿਲ ਜੈਹਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦੇ–॥੨੩॥ ਲਖਿ ਅਜਤਨ[3] ਨਿਕਸਨ ਹੀ ਚਹਾ। ਚਲੇ ਵਹਿਰ ਕੋ ਸੋ ਥਲ ਜਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰਨ ਸੋਂ ਨਿਕਸਤਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਹਮਰੇ ਬਾਸ ਜਿ ਤੁਮ ਦੁਖ ਲਹ੍ਯੋ ॥੨੪॥ ਤੌ ਹਮ ਜਾਇ ਅਪਰ ਥਲ ਰਹੈਂ। ਗ੍ਰਾਮ ਦੁਖੀ ਕਯੋਂ ਕਰਿਬੋ ਚਹੈਂ''। ਜਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਸੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਚਲੇ ਪਿਛਾਰੀ, ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਚੌਦਹਿ ਲੋਕਨ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ[4]। ਤਊ ਛਿਮਾਨਿਧਿ ਪਰਮ ਅਮਾਪੇ[5] । ਗਮਨਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰੇ। ਕਰ੍ਯੋ ਜਾਇ ਡੇਰਾ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਸਿੱਖਨ ਸਮੀਪ ਬੈਠਿਗੇ ਤਹਾਂ। ਇਕ ਰਸ ਰਿਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਿਤ ਮਹਾਂ ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਜੰਗਲ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਗ ਤੇ ਭਾ ਥਲ ਮੰਗਲ॥੨੭॥ਸਭਿ ਮੰਗਲ ਕੇ ਗੁਰੁ ਇਸਥਾਨ[6]।ਕਯੋਂ ਨ ਹੋਹਿ ਤਹਿਂ* ਜਹਿਂ ਭਗਵਾਨ।ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨੈਂ ਅਨੇਕ। ਸੋਭਹਿਂ ਬੀਚ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਬਿਬੇਕ[7] ॥ ੨੮ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਬੁੱਢੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਆਪ ਪਰਮ ਹੋ ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਦ੍ਰੋਹਿ ਅਕਾ-ਰਨ ਤਪਾ ਸੰਤਾਪੀ[8] । ਨਿੰਦਾ ਕਰਤਿ ਅਸੂਯਕ ਪਾਪੀ॥ ੨੯॥ ਇਹ ਰਾਹਕ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਹੀਨੇ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਜਿਨਹੁ ਨਹਿਂ ਕੀਨੇ। ਆਨਿ ਆਪ ਕੋ ਕਿਯ ਅਪਮਾਨਾ। ਸਭਿ ਸਿਰਮੌਰ ਉਚਿਤ ਸਨਮਾਨਾ[9] ॥ ੩੦॥ ਤੁਮਰੀ ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਜੋਇ। ਤਪਾ ਪਾਇ ਫਲ ਅਤਿ ਦੁਖਿ ਹੋਇ।ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਹੀ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਮਾਵਹਿ†। ਹਸਹਿ ਨਿਕਾਸਿ,ਕਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ॥੩੧॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਧੀਰਜ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਿ ਸਕਿ ਹੈ ਸਮਤਾ,ਅਸ ਨਾਂਹੀ[10]। ਛਿਮਾਵੰਤ ਛਿਤਿ ਜਿਮਿ[11] ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਕੈ ਰਾਵਰਿ ਮੈਂ ਛਿਮਾ ਬਿਸਾਲਾ॥

[1]ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [2](ਤਪਾ) ਪਾਪੀ। [3](ਗੱਲ ਨੂੰ) ਜਤਨ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕੇ। [4]ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ। [5]ਮਾਪਣੇ ਤੋਂ ਰਹਤ। [6]ਸਾਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਆਪ ਹਨ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [8]ਬਿਨਾ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਤਪਾ ਦੁਖਦਾਈ। [9]ਸਭ ਦੇ ਵੱਡੇ ਤੇ ਆਦਰ ਯੋਗ ਹੋ। [10]ਐਸਾ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ। [11]ਧਰਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ।

*ਪਾ:–ਕਯੋਂ ਨ ਹੋ ਚਿਤਹਿ। †ਪਾ:–ਮਚਾਵਹਿ।

੩੨॥ਆਪ ਸਮਰਥ ਚਹਹੁ ਸੋ ਕਰਹੁ।ਸਭਿਨਿ ਡਰਾਵਹੁ ਤੁਮ ਨਹਿ ਡਰਹੁ। ਏਕ ਬਾਕ ਸੋਂ ਬਿਨਾ ਉਪਾਇ। ਮਾਰਹੁ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ[1]॥੩੩॥ ਤਿਨਕੇ ਕਹੇ ਨਿਕਸਿ ਅਬਿ ਆਇ। ਨਹੀਂ ਆਪ ਨੇ ਕਛੂ ਜਨਾਇ।ਜਸੋਂ ਤੁਮ ਭਾਵਹੁ ਸੋਈ ਭਲੇ। ਹਮਰੋ ਕਹਨਿ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਚਲੈ'॥੩੪॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਮੌਨ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਪਿਖਹਿ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜੈਸੇ। ਨਿਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਹਿ। ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਸਮ ਅਪਨ ਦਿਖਾਵਹਿ ॥ ੩੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਨਿਕਾਸਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਤਪੇ ਦੀ ਮੌਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੇਜੋ ਕੇ ਨੰਦਨ[2] ਜੁਊ* ਸੇਵ ਕਰਤਿ ਦਿਨ ਰੈਨਿ। ਗਮਨੇ ਹੁਤੇ ਨਿਕੇਤ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਜੁਗ ਨੈਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰੂ ਪਿਛਾਰੀ ਆਯੋ।ਡੇਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਦਰਸਾਯੋ।ਤਹਿਂ ਸੰਗੀ ਨਿਜ ਕੋਇ ਨ ਦੇਖਾ। ਸਹਤ ਗੁਰੂ ਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਅਸ਼ੇਖਾ[3]॥੨॥ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ'ਗੁਰੂ ਕਿਤ ਗਏ?। ਸਿਖ ਜੇ ਸਗਲ ਸੰਗ ਹੀ ਲਏ। ਕੌਨ ਕਾਜ ਤਿਨ ਕੋ ਅਸ ਭਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਗਮਨ ਵਹਿਰ ਕੋ ਕਯੋ?'॥੩॥ ਸੁਨਿ ਕਿਸਿ ਨਰ ਨੇ ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਪਾਪੀ ਤਪੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਠਾਨੀ।ਕਹਯੋ ਕਿ—ਬਰਖਾ ਹੋਵੈ ਤਦਾ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਅੰਗਦ ਨਿਕਸਹਿ ਜਦਾ—॥੪॥ ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਮੂਰਖਮਤਿ ਆਏ।—ਨਿਕਸਹੁ ਗ੍ਰਾਮ—ਕਠੋਰ ਅਲਾਏ। ਛਿਮਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰੂ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਘਨ ਬਰਖੇ ਕਿਨਹੁ ਨਿਹਾਰੇ[4] ॥ ੫ ॥ ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਤਪਹਿ ਤਪਾ ਮਤਸਰ ਤੇ ਹੇਰੀ[5]। ਭਯੋ ਅਬਹਿ ਅਪਰਾਧੀ ਏਹੂ। ਉਚਿਤ ਦੰਡ ਕੇ ਸੋ ਲਖਿ ਲੇਹੂ ॥੬॥ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ[6] ਤੇ ਕਬਿ ਅਪਕਾਰਾ। ਨਹਿ ਕੀਨਸਿ[7],ਤੱਦਪ ਦੁਰਚਾਰਾ[8]।ਕਰਤਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਕਾਰਨ ਬਿਨਾ। ਇਸ ਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਕੋ ਘਨਾ॥੭॥ ਜਿਸਨੇ ਹਿਤ ਅਨਹਿਤ[9] ਨ ਬਿਚਾਰੇ। ਸਿਖਵਨ[10] ਦੇ ਗੁਰ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸੁਨਤਿ ਦੁਖ ਪਾਯੋ।—ਦੇਖੋ ਕਸਾ ਇਨਿ ਦ੍ਵੈਸ਼

---

[1]ਕਿਸੇ ਉਪਾਵ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਵਾਕ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਰ ਜਿਵਾਲ ਸਕਦੇ ਹੋ। [2]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ। [3]ਸਾਰੇ। [4]ਬੱਦਲ ਵਰ੍ਹਿਆ (ਅਜੇ) ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। [5]ਤਪਾ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਤਪਿਆ (ਸੜਦਾ) ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। [6]ਸਰੀਰ। [7]ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ। [8]ਤਾਂ ਭੀ ਪਾਪੀ (ਤਪਾ)। [9]ਭਲਾ ਬੁਰਾ। [10]ਸਿੱਖਯਾ।

*ਪਾਃ—ਹੁਤੇ।

ਕਮਾਯੋ ॥ ੮ ॥ ਸਰਲ ਸਮਾਨ ਚਿੱਤ ਗੁਰ[੧] ਪੂਰੇ । ਰਾਹਕ ਤਪਾ ਮੰਦਮਤਿ ਕੂਰੇ । ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਤਿਨ ਕੋ ਨਹਿ ਕੋਈ । ਕਨੌਂ ਕੁਕਰਮ ਮਿਲਿ ਠਾਨਯੋ ਸੋਈ ॥ ੯ ॥ ਮੋ ਤੇ ਜਰਯੋ* ਜਾਇ ਨਹਿ ਕੈਸੇ । ਜਾਵਦ ਵਲ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਨ ਤੈਸੇ–। ਇਮਿ ਕਹਿ ਗਏ[੨] ਪੰਚਾਇਤਿ ਪਾਸ । ਬੈਠੇ ਧਾਰਯੋ ਬਰਖਾ ਆਸ ॥੧੦॥'ਭੋ ਰਾਹਿਕ ਗਨ ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੇ । ਭਯੋ ਕਿਧੌਂ ਨਹਿ ਗੁਰੂ ਨਿਕਾਰੇ[੩] । ਜੋ ਇੱਛਾ ਮਨ ਮੈਂ ਤੁਮ ਠਾਨੀ । ਭਯੋ ਕਿ ਨਹਿ ਖੇਤੋਂ ਮਹਿ ਪਾਨੀ' ॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰਨ ਐਸੇ ਬੈਨ । ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਕੋ ਬਰਖਾ ਹੈ ਨ । ਕਹਯੋ ਤਪੇ ਕੋ ਹਮ ਨੇ ਕੀਨਾ । ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਆਤੁਰ ਨੀਰ ਬਿਹੀਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ਜੋ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵਨਿ ਕਰੈ । ਤਿਸਕੋ ਕਹਯੋ ਨ ਹਮ ਤੇ ਫਿਰੈ। ਜਿਸ[੪] ਅਧੀਨ ਜੀਵਨ ਸਭਿ ਕੇਰਾ । ਹ੍ਵੈ ਅਸ ਅੰਨ ਸੁ ਖੇਤ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਬਾਕ ਤਪੇ ਕੋ ਮਾਨਯੋ ਸਹੀ । ਤਊ ਭਈ ਬਰਖਾ ਕਿਮਿ[੫] ਨਹੀਂ । ਹਮ ਆਤੁਰ ਭੇ ਨੀਰ ਬਿਹੀਨਾ । ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਚਹਿ ਅਕਰਨ ਕੀਨਾ[੬] ॥ ੧੪ ॥ ਬਰਖਾ ਦੇ ਜੁ ਕ੍ਰਿਖੀ ਹ੍ਰਿਤ ਕਰਿਹੀ[੭] । ਹਮ ਰਾਹਕ ਤਿਹ ਨਿਤਿ ਅਨੁਸਰਹੀਂ[੮] । ਤਿਸ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੋ ਅਸ ਮਾਨਹਿ । ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਭੀ ਕਰਿਬੋ ਠਾਨਹਿ[੯]' ॥੧੫॥ ਇਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਨਿ ਬੈਨ।ਕਹਯੋ ਸੁ ਛੋਭ ਕੋਪ ਰਸੁ ਨੈਨ[੧੦]॥ 'ਕਹੋ ਤਪੇ ਕੇ ਘਨ ਨਹਿ ਆਵਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰਾਮਹਿ ਤੇ ਨਿਕਸਾਵਾ ॥ ੧੬॥ਸ੍ਰੀ† ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋਈ । ਬਰਖਾ ਦੇਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਤੋਈ। ਕਹਯੋ ਤਿਨਹਿਂ ਕੋ ਮਾਨਹੁ ਨੀਕਾ । ਬਰਖਹਿ ਮੇਘ ਭਾਵਤੋ ਜੀਕਾ ॥੧੭॥ ਤਪੇ ਈਰਖਾ ਕਰਿ ਨਿਕਸਾਏ । ਸ਼ਕਤਿ ਹੀਨ ਨਹਿ ਘਨ ਬਰਖਾਏ । ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਤਪੇ ਕੇ ਪਾਸਿ' । ਸੁਨਿ ਨਰ ਗਏ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ॥ ੧੮॥'ਗੁਰ ਤੌਂ ਹਮ ਨੇ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰੀ।ਤਊ ਨ ਬਰਖਯੋ ਬਾਰਦ‡ਬਾਰੀ[੧੧]'।

---

[੧]ਚਿਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਲ ਤੇ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹਨ। [੨](ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ) ਗਏ। [੩]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦੇਣ ਨਾਲ। [੪]ਭਾਵ ਬਰਖਾ ਦੇ। [੫]ਕਿਵੇਂ ਬੀ। [੬]ਨਿਰਦਯਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ [ਸੰਸਃ, ਅਕਰੁਣ] (ਅ) (ਅਕਰਨ=) ਨਾ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਕੰਮ। ਭਾਵੇਂ ਅਸਾਂ ਨਾ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਕੰਮ ਬੀ ਕੀਤਾ (ਬਰਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ)। [੭]ਹਰੀ ਕਰੇ। [੮]ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਾਂ। [੯]ਨਾ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਬੀ ਕਰਾਂਗੇ। [੧੦]ਕੋਪ ਵਿਚ ਨੈਣ ਰਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਦ ਕਿਹਾ (ਅ) ਕੋਪ ਰਸ=ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਰਸ, ਗੁਸੇ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਵਿਚ। ਇਹ ਗੁੱਸਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨਹੀਂ, ਮੰਦ ਕਰਮੀਆਂ ਉਤੇ ਜੋ ਨੇਕੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਗੁੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ। [੧੧]ਬੱਦਲ ਤੋਂ ਜਲ।

*ਪਾਃ–ਸਹਜੋ। †ਪਾਃ–ਤੋ। ‡ਪਾਃ–ਬਾਦਰ।

ਤਪੇ ਕੁਛਕ ਰਿਸ ਕਰਿ ਮੁਖ ਭਾਖੀ। 'ਮੂਠੀ ਮਹਿਂ ਬਰਖਾ ਨਹਿ ਰਾਖੀ ॥ ੧੯ ॥ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਕਰਿ ਜੁਗਿਤ ਬਨਾਵੈਂ। ਤੁਮ ਹਿਤ ਬਰਖਾ ਕੋ ਬਰਖਾਵੈਂ'। ਸੁਨਿ ਨਰ ਆਇ ਕਹੀ ਤਿਮਿ ਬਾਤਿ। 'ਅਬਿ ਤੌ ਬੋਲਤਿ ਕਛੁਕ ਰਿਸਾਤਿ' ॥ ੨੦ ॥ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਹਯੋ ਬਿਨ ਦੇਰਿ। 'ਹਮ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਇਂ ਬਡੇਰਿ। ਨਹਿਂ ਐਸੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਜਾਨੋ[1]। ਬਰਖਾ ਕਰਹਿਂ, ਕਹਯੋ ਤਿਨ ਮਾਨੋ' ॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਪਾਨੀ। ਬਿਰਥੀ* ਬਾਤ ਤਪੇ ਕੀ ਠਾਨੀ। 'ਹਮ ਤੋ ਹੈਂ ਤਿਸਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜੋ ਜਲ ਦੇਹਿ ਕਿਦਾਰ[2] ਮਝਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਹਿਤ ਜਲ ਕੇ ਤਿਸ ਕੋ ਬਚੁ ਮਾਨਾ। ਅਪਰ ਜੁ ਦੇ ਬਰਖਾਇ ਮਹਾਨਾ। ਕਹੈ ਸੁ ਹਮ ਮਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮ। ਜੋ ਜੀਵਨਿ ਕੋ ਦੇ ਅਭਿਰਾਮ[3] ॥ ੨੩ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਹਮ ਮਰਿਹੈਂ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਛੁਧਾ ਸਹੀ ਨਹਿਂ ਕਿਸਿ ਤੇ ਜਾਇ। ਜੋ ਜਲਦਾਤਾ[4] ਬਚੁ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ। ਤੌ ਹਮ ਅਪਨਾ ਜੀਵਨ ਹਾਨਹਿਂ ॥ ੨੪ ॥ ਅਸ ਕੋ ਆਜ ਹੋਇ ਉਪਕਾਰੀ। ਦੇ ਜੀਵਨਿ ਜੀਵਨ ਸੁਖ ਕਾਰੀ[5]। ਤਿਸ ਕੇ ਹਮ ਹੈਂ ਸਦਾ ਗੁਲਾਮੂ। ਕਰਹਿ ਸੇਵਕੀ ਸਭਿਹੀ ਗ੍ਰਾਮੂ' ॥੨੫॥ ਇਮਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿਵਾਇ। ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ 'ਸੁਨਹੁ ਸਮੁਦਾਇ। ਦਿਵਸ ਰਹਯੋ ਥੋਰੋ ਰਵਿ ਜਾਇ[6]। ਯਾਂਤੇ ਤੂਰਨ ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ ॥੨੬॥ ਰਵਿ ਅਸਤਨ ਤੇ[7] ਪੂਰਬ ਕਾਲ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਤਪਾ ਜਾਇ ਦਰਹਾਲ[8]। ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਘਨ ਜਲ ਕੋ ਬਰਖਾਵੈ। ਭਰਹਿਂ ਖੇਤ, ਬਹੁ ਅੰਨ ਪਕਾਵੈ ॥੨੭॥ ਬਹੁ ਕਿਦਾਰ ਹੈਂ ਦਿਨ ਰਹਿ ਥੋਰ। ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ ਓਰ। ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਯੰਗ[9] ਜਹਾਂ ਲਗ ਜਾਇ। ਤਹਿਂ ਲਗ ਧਾਇ ਮੇਘ ਬਰਖਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਕਸਹਿ ਜਬਹਿ ਤਪਾ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਤੌ ਘਨ ਹੋਇ, ਪਤਾ ਲਿਹੁ ਹੇਰੇ[10]। ਪਹੁੰਚਹਿ ਜਬ ਕਿਦਾਰ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਦੇਖਹੁ ਘਨ ਜਲ ਬਰਖਾਇ' ॥੨੯॥ ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਜਾਗਯੋ ਚਾਉ। ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਲਿਹੁ ਇਹ ਪਤੀਆਉ[11]'। ਗਮਨੇ ਰਾਹਕ

---

[1]ਐਸੇ (ਤਪੇ ਵਰਗੇ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ (ਝੂਠੇ) ਨਾ ਜਾਣੋ। [2]ਖੇਤੀ। [3]ਜੋ ਸੁਹਣਾ ਜੀਵਨ ਸਾਨੂੰ ਦੇਵੇ। (ਅ) ਜੀਵਨ=ਪਾਣੀ। ਭਾਵ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਵੇ। [4]ਜਲ ਦੇ ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਉਪਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ। [5]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ। [6]ਭਾਵ ਡੁੱਬਣ ਵਿਚ। [7]ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ। [8]ਛੇਤੀ। [9](ਉਸ ਦਾ)ਅੰਗ ਯਾਂ ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਭਾਵ ਕੋਈ ਅੰਗ। [10]ਧਰਤਾਵਾ ਦੇਖ ਲੈਣਾ। [11]ਪਰਤਿਆ ਲਓ। *ਪਾ:-ਬਿੱਪ੍ਰੀ।

ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਤਹਾਂ। ਸਥਿਤ ਤਪਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜਹਾਂ॥੩੦॥ ਗਰਬ ਹਰਖ ਮਹਿਂ ਭੂਲਯੋ ਬੈਸਾ। ਤੇਜ ਤਰੇ ਪੈ ਉਫਨਯੋ ਜੈਸਾ[1]*। ਕ੍ਰਿਖਿਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਤਪਾ ਜੀ ਨਹਿਂ ਘਨ ਲਹਯੋ ॥੩੧॥ ਅਬਹਿ ਆਪ ਕਰੁਨਾ ਕੋ ਧਾਰਿ।ਉਠਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਚਰਨ ਕਿਦਾਰ। ਤੁਮਰੇ ਚਲੇ ਜਿ ਘਨ ਬਰਖੈ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਹਮ ਮਨੁ ਕਾਮਨ[2] ਪੈ ਹੈ ॥ ੩੨॥ ਜੇ ਹਿਤ ਚਾਹਤਿ ਆਪ ਹਮਾਰਾ।ਨਿਕਸਹੁ ਬਾਹਰ ਗਮਹੁ ਕਿਦਾਰਾ[3]।ਹਮ ਸਭਿ ਚਲਿ ਹੈਂ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਰਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਪਰ ਅਸ ਉਪਕਾਰੇ'॥੩੩॥ਕਰਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁ-ਲਤਾ ਜੁਤਿ ਪਤਿਆਵਨ[4]। ਇਮਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਿਯ ਨਿਕਸਾਵਨ। ਵਹਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਨਿਕਸਯੋ ਜਦਾ। ਸਮੁਖ ਆਇ ਘਨ ਦੇਖਯੋ ਤਦਾ॥ ੩੪ ॥ ਪੰਤਾ ਲਗਯੋ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।–ਗੁਰ ਸਿਖ ਭਨਯੋ ਸੁ ਮਿਥਯਾ ਨਾਂਹੀ–। ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾ ਬੇਗ ਚਲੇ ਹੈਂ। ਪਰਖਤਿ ਸਿਖ ਕੋ ਬਾਕ ਭਲੇ ਹੈਂ ॥੩੫॥ ਲੇ ਜਬਿ ਗਏ ਕਿਦਾਰ ਮਝਾਰ। ਬਰਖਨਿ ਬੂੰਦੈਂ ਲਗੀ ਫੁਹਾਰ। ਦੂਸਰ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਪਗ ਧਾਰਾ। ਮੋਚਤਿ ਭਏ ਮੇਘ ਜਲ ਧਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥ –ਲਘੁ ਦਿਨ ਰਹਯੋ– ਚਿੱਤ ਉਪਜਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਚਹਤਿ ਚਲਾਵੈਂ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਰਾਹਕ ਕਰਿ ਗਿਨਕੋ[5]†।–ਕਿਮਿ ਇਹੁ ਕਾਰਜ‡ ਪੂਰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ–॥੩੭॥ ਨਿਜ ਕਿਦਾਰ ਦਿਸ਼ ਐਂਚਨ ਲਾਗੇ। ਜਿਦਤਿ ਪਰਸਪਰ[6] ਰਿਸ ਉਰ ਜਾਗੇ। ਤਪਾ ਭਯੋ ਬਯਾਕੁਲ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਝਿਰਕ ਝਿਰਕ ਤਿਨ ਪਰਹਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੮॥ ਕਹਯੋ ਤਪੇ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕੋ ਮਾਨਹਿ। ਨਿਜ ਕਿਦਾਰ ਢਿਗ ਸਭਿ ਸੋ ਆਨਹਿਂ।ਖੈਂਚਤਿ ਖੈਂਚਤਿ ਭਯੋ ਬਿਹਾਲਾ। ਬੋਲਨ ਤੇ ਥਕ ਰਹਯੋ ਨ ਚਾਲਾ॥ ੩੯ ॥ ਜਬਿ ਚਲਿਬੇ ਤੇ ਹਟਿ ਸੋ ਰਹਿਊ।ਮੋਹਨ ਪਿਤਾ[7] ਆਇ ਤਬਿ ਕਹਿਊ। 'ਮਾਸ ਅਸਥਿ[8] ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਲੈ ਜੈ ਹੋ। ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਬਰਖਾ ਘਨਕੀ ਪੈ ਹੋ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿਕੇ ਸਭਿਨਿ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਹੇਠਾਂ ਅੱਗ (ਹੋਵੇ ਤੇ) ਦੁੱਧ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਫੁਲ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। (ਉਫਨਨਾ=ਸੇਕ ਨਾਲ ਫੇਨ ਸਮੇਤ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਉਠਣਾ)। [2]ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ। [3]ਖੇਤ ਵਿਚ ਚੱਲੋ। [4]ਕੋਮਲਤਾ ਨਾਲ ਪਤਿਆਉਣਾ ਕੀਤੋ ਨੇ। [5]ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ। [6]ਜਿਦਦੇ ਹਨ ਆਪਸ ਵਿਚ। [7]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ। [8]ਹੱਡੀ।

*ਪਾ:–ਤੇਜ ਤੁਰੇ ਪੈ ਉਫਨਯੋ ਜੈਸਾ=ਜਿਵੇਂ ਤਿੱਖੇ ਘੋੜੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਉਛਲਦਾ ਹੈ।

†ਪਾ:–ਹਠ ਕੋ। ‡ਪਾ:–ਕਾਰਨ।

ਘਸੀਟਯੋ ਜਦਾ। ਨਿਕਸੇ ਪ੍ਰਾਨ ਭਯੋ ਹਤਿ ਤਦਾ।–ਰਹਿ ਬਰਖਾ ਬਿਨ ਖੇਤ ਹਮਾਰੇ–। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਅਰ ਚਿੱਤ ਬਿਚਾਰੇ॥ ੪੧॥–ਏਕ ਮਰੇ ਜੀਵਹਿ ਸਭਿ ਗਾਉਂ–। ਯਾਂਤੇ ਤੋਰ ਲਿਏ ਕਰ ਪਾਉਂ। ਆਪੋ ਅਪਨੇ ਖੇਤ ਪਧਾਰੇ।ਜਹਿਂ ਜਹਿਂਗੇ ਪਸਰਯੋਘਨ ਸਾਰੇ॥੪੨॥ਤਪਾ ਮਰੇਤੇ ਇਕਰਸਬਾਰਿ। ਬਰਖਾ ਕੀਨਸਿ ਮੇਘ ਕਿਦਾਰਿ[1]।–ਮਹਾਂ ਪਖੰਡੀ–ਸਭਿਹਿਨਿ ਜਾਨਯੋ। –ਦ੍ਵੈਸ਼ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਕੋ ਨਿਕਸਾਨਯੋ ॥ ੪੩। ਝੂਠੇ ਹੁਤੇ ਫੁਰੀ ਨਹਿਂ ਬਾਨੀ। ਗੁਰਦਾਸਨਿ[2] ਕਹਿ ਦੀਨਸਿ ਪਾਨੀ। ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਆਨਹੁ।ਨਿਜ ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਾਪਨ ਠਾਨਹੁ[3]–॥ ੪੪ ॥ ਇਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਤਹਿਂ ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਧਰਿਕੈ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੈ ਹੁਇ ਗਇਓ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਭਇਓ ॥ ੪੫ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਜਾਇ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਸਿ।ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਫੇਰਿ ਬੈਠੇਚਿਤ ਚੀਨਸਿ।–ਅਜ਼ਮਤ ਕਰੀ ਦਿਖਾਵਨਿ–ਜਾਨੀ। ਨਹਿਂ ਨੀਕੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮਾਨੀ॥ ੪੬ ॥ ਸਿੱਛਾ ਅਜਰ ਜਰਨ ਕੀ ਦੇਨਿ। ਸਿਖ ਉਰ ਸਮਤਾ ਨਿਜ ਕਰਿ ਲੇਨਿ[4]। ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦਏ[5] ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥੪੭॥ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ ਗਇਊ।ਨਿਮ੍ਰਿ ਬੰਦਿ ਕਰ ਇਸਥਿਤ ਭਇਊ।ਲੱਜਾ ਕਰੈ ਸੁਨੇਤ੍ਰ ਨਿਵਾਏ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਦੁਚਿਤਾਈ[6] ਉਪਜਾਏ॥੪੮॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਦਿਸ਼ਾ ਪੁਨ ਆਨਨ ਫੇਰਯੋ। ਅਪਨਿ ਦਾਸ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਹੇਰਯੋ।–ਸ਼ਕਤਿ ਜਨਾਵਨ ਕਿਯ ਅਪਰਾਧੁ। ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਕੀਨਸਿ ਇਹੁ ਸਾਧੁ–॥੪੯॥ ਭਏ ਦੀਨ ਮਨ ਮੋਹਿਨ ਤਾਤ[7]। ਪੁਨ ਸਨਮੁਖ ਹੋਯੋ ਪਛੁਤਾਤ। ਕਹਿਨ ਬਾਕ ਕੋ ਉਦਿਤਿ[8] ਭਯੋ ਜਬਿ। ਚਤੁਰਥ ਦਿਸ਼[9] ਮੁਖ ਫੇਰ ਲਿਯੋ ਤਬਿ ॥ ੫੦ ॥ ਹੋਇ ਉਤਾਇਲ ਮੁਖ ਦਿਸ਼ ਫੇਰ[10]। ਨਿਜ ਅਪਰਾਧ ਸੁ ਬੂਝਯੋ ਹੇਰਿ। 'ਭੋ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰ!ਅਬਿ ਛਿਮਾਂ ਕਰੀਜੈ। ਸ਼ੁਭਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੋਹਿ ਕਉ ਦੀਜੈ ॥ ੫੧ ॥ ਭੁਲੇ ਕੋ ਤੁਮ ਬਖਸ਼ਨ ਹਾਰਿ। ਨਮੋ ਨਮੋ ਗੁਰ ਗਯਾਨ ਉਦਾਰ !। ਸੁਮਗ ਬਤਾਵਨ ਮਹਿ ਪਰਧਾਨ। ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਸਮਾਨ ਨਹਿਂ ਆਨ'॥੫੨॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਤਬਹਿ

[1]ਬੱਦਲ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਖੇ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਾਸ ਨੇ। [3]ਮਾਫ ਕਰਵਾਓ। [4]ਸਿੱਖ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਮਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ। (ਅ) ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਮਤਾ ਭਾਵ (ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ) ਕਰਾਉਣ ਲਈ। [5]ਪਿੱਠ ਮੋੜਕੇ। [6]ਚਿੰਤਾ। [7]ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ। [8]ਤਿਆਰ। [9]ਚੌਥੀ ਤਰਫ। [10]ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਫਿਰੇ।

ਬਖਾਨਾ।'ਹਮ ਪੀਛੈ ਕਜਾਕ੍ਰਿਤ ਤੈਂ ਠਾਨਾ?।ਘਨ ਬਰਖਾਇਤਪਾ ਮਰਵਾਯੋ। ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਮਹਿਦ ਜਨਾਯੋ॥੫੩॥ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਹੈ ਨਿਤ ਨੀਵਾ। ਹੋਨਿ ਹੰਕਾਰ ਥਾਂਵ ਨਹਿਂ ਥੀਵਾ[1]*। ਪਾਪੀ ਤਪਾ ਕੁਕਰਮ ਕਰੰਤਾ। ਅੰਤ ਸਮੇ ਦੁਖ ਨਰਕ ਲਹੰਤਾ॥ ੫੪ ॥ ਫਲਦਾਤਾ ਈਸ਼ੁਰ ਸਭਿ ਕਾਂਹੂ। ਜੀਵ ਅਬਲ[2] ਕਿਸ ਗਿਨਤੀ ਮਾਂਹੂ। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਏਕ ਜਗ ਨਾਥਾ। ਕਰਤਿ ਕਰਾਵਤਿ ਸੋ ਸਭਿ ਸਾਥਾ॥ ੫੫॥ ਅਪਨ ਆਪ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿਂ। ਨਹੀ ਅਰੋਪਹਿਂ ਕਬਿ ਸੁਧੀਰ ਲਹਿ[3]। ਏਕੰਕਾਰ ਆਸਰੋ ਕਰਿਕੇ। ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਹਿਂ ਆਪਾ ਹਰਿ ਕੇ[4]' ॥੫੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ।'ਭੋ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਹੁ ਮਤਿ ਅਨੁਜਾਨੀ। ਅਬਿ ਤੇ ਫੇਰ ਨ ਕਰਿਹੌਂ ਐਸੇ। ਆਪਾ ਮੈਂ ਨ ਜਨਾਵੌਂ ਕੈਸੇ॥ ੫੭ ॥ ਇਹੁ ਤੁਮਰੋ ਅਪਰਾਧ ਮਹਾਨਾ। ਸਹਜੋ ਨ ਗਯੋ ਤਬਹਿ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਾ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਇਮਿ ਜੋਈ[5]। ਕਰਹਿ ਅਪਰ[6]ਐਸੋ ਨਹਿਂ ਕੋਈ' ॥੫੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਛਿਮਾ ਕਰਾਇ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਸਿ। ਜੰਗਲ ਮਹਿਂ ਮੰਗਲ ਮਹਾ ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਕਰਜੋ ਨਿਵਾਸਿ ॥ ੫੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਜੋਗੀ ਤਪੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਭੈਰੋ ਪੁਰ ਖੀਓ ਭੱਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਪਸ ਖਡੂਰ ਆਉਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਹਕ[7] ਮਿਲੇ ਖਡੂਰ ਕੇ ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪਾਇ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬਰਖਜੋ ਜਲਦ[8] ਹਰਿਤ ਖੇਤ[9] ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਕਲ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ। 'ਗੁਰ ਕੀ ਭਈ ਅਵੱਗਜਾ ਭਾਰੀ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਏਤਿਕ ਅਹੈ। ਬਰਖਜੋ ਜਲ ਜਿਨ ਸੇਵਕ ਕਹੈ॥ ੨ ॥ ਰਹਤਿ ਹਮੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਤਿ ਜਾਨੀ। ਜਾ ਬੈਠੇ ਹੈਂ†ਅਪਰ ਸਥਾਨੀ।ਅਬਿ ਮਿਲਿ ਚਲਹੁ ਨ

[1]ਹੰਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। [2]ਬਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [3]ਤੂੰ ਸਮਝ ਲੈ ਆਪਣੇ ਆਪ (ਆਤਮਾ) ਵਿਚ ਕਦੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਲੋਕ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤੱਤ੍ਰ ਯਾ ਪਰ ਕ੍ਰਿਤੱਤ੍ਰ ਧਰਮ ਅਰੋਪਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। (ਅ) (ਜੀਵ) ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਆਪ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੁਧੀਰ ਇਹ ਦੇਖਕੇ (ਈਸ਼ੁਰ ਹੀ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਫਲ ਦਾਤਾ ਹੈ ਅਪਨੀ ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਈਸ਼ੁਰ ਵਿਚ) ਨਹੀਂ ਅਰੋਪਦੇ। [4]ਆਪਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [5]ਜੋ ਹੈ। [6]ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਵ ਉਲਟ; ਐਸਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਰਜ਼ਾ ਆਪ ਦੀ ਦੇ ਉਲਟ ਟੁਰੇ। [7]ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ। [8]ਬੱਦਲ। [9]ਖੇਤ ਹਰੇ ਹੋਏ।

*ਪਾ:-ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਥਾਨੇ ਨਹਿ ਥੀਵਾਂ।

†ਪਾ:-ਜਾ ਬੈਠਾਰੇ। ਬਾਢੇ ਹਮ ਗਏ। ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਹੈਂ।

ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ। ਭਈ ਭੂਲ ਤੂਰਨ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ ॥ ੩ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਹਿ ਭੈ ਦਾਯਕ। ਅਪਦਾ ਪਰਹਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਨਸਾਇਕ[੧]। ਇਮਿ ਕਹਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਲੇ ਪਕਵਾਨ। ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਗਮਨੇ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੪ ॥-ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਥਲ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਤਿਮਿ ਸਭਿ ਕਰਿਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਰਿਝਾਵਹਿਂ-।ਖਾਨ ਰਜਾਦੇ ਕੇ ਥਲ ਗਏ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਠੇ ਦੇਖਤਿ ਭਏ॥੫॥ ਸਭਿਨਿ ਜਾਇ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਬਿਨਤੀ ਜੁਕਤਿ ਬਖਾਨੀ ਬਾਨੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਮ ਨੇ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਵ। ਸਭਿ ਕੋ ਜੋਗੀ ਤਪੇ ਭੁਲਾਇਵ ॥ ੬ ॥ ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਨਿੰਦਕ ਬਡ ਪਾਪੀ।ਧਨ ਲੋਭੀ ਮਨ ਕੂਰ ਸੰਤਾਪੀ। ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਟ ਕਰਮਿ ਕਿਯ ਜੇਤਿਕ।ਤਾਤਕਾਲ ਫਲ ਪਾਇਹੁ ਤੇਤਿਕ[੨] ॥੭॥ਸ਼ਰਣਿ ਪਰੇ ਹਮ* ਗਾਹਕ ਸਾਰੇ। ਛਿਮਹੁ ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਮਹਿਦ ਉਦਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨ ਦਿਸ਼ ਪਿਖਿ ਬਿਕਸੇ। ਬਾਕ ਸੁਧਾ,ਸਸਿ ਮੁਖ ਤੇ[੩] ਨਿਕਸੇ॥੮॥'ਸਭਿ ਜਗ ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਰੂਪ ਨਿਹਰੈਂ। ਹਮ ਕਾਹੂ ਸੰਗ ਬੈਰ ਨ ਕਰੈਂ। ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਮਾਨ ਅਪਰ ਅਪਮਾਨ[੪]।ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਹਮ ਨਾਹਿਨ ਠਾਨਿ॥੯॥ਕਰਹਿ ਕਰਮ ਜਸ ਤਸ ਫਲ ਪਾਵਹਿ।ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਨਹਿਂ ਜਾਵਹਿ।ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਮਹਿਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਨਹਿਂ ਰਚੇ।ਸਾਚ ਸਰੂਪ ਬੀਚ ਨਿਤਿ ਮਚੇ ॥੧੦॥ਦੁਬਿਧਾ[੫] ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਦੇਖੀ ਭੂਰਿ। ਹਮ ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਤਬਿ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ।ਤੁਮ ਕੋ ਸੰਕਟ ਕੋਇ ਨ ਹੋਇ। ਬਸਹੁ ਸਦਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਸੁਖ ਜੋਇ।੧੧।ਹਮ ਤੋ ਜਹਿਂ ਬੈਠਹਿਂ ਹਰਖਾਵਹਿਂ।ਕਿਤਿ ਤੇ ਪਾਇ ਨ ਕਿਤਹੁੰ ਗਵਾਵਹਿਂ[੬]। ਹਾਨ ਲਾਭ ਹਮਰੇ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ। ਮੰਗਲ ਹੈ ਇਸ ਜੰਗਲ ਮਾਂਹੀ'॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਗਾਹਕਿ ਗਹਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। 'ਛਿਮਹੁ ਛਿਮਹੁ ਤੁਮ ਰੂਪ ਗੁਬਿੰਦ। ਚਲਿ ਕੈ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਜੈ। ਤ੍ਯਾਗ ਆਨ ਨਿਜ ਥਾਨ ਬਸੀਜਹਿ।੧੩।ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ਸ਼ੀਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[੭]।ਬਖਸ਼ ਦੇਹੁ ਅਪਰਾਧ ਬਿਸਾਲ'। ਬਿਹਸ ਕਹ੍ਯੋ ਪੁਨ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।'ਹਮਰੇ ਹਠ ਹੋਹਿ ਨ ਕਿਸ ਭਾਇ॥੧੪॥ ਐਬੇ ਇਹਾਂ ਕਿ ਜੈਬੋ ਗ੍ਰਾਮ। ਇਕ ਸਮ ਵਹਿਰ ਕਿ

[੧]ਖੁਸ਼ੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਪਦਾ। [੨]ਤਿਤਨਾ। [੩]ਚੰਦ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ। [੪]ਮਾਨ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨ ਮਿਥਿਆ ਹਨ, ਅਪਰ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ-ਅਤੇ-ਹੈ। (ਅ) ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਅਨਾਦਰ (ਤੇ ਆਪਣਾ) ਮਾਨ ਝੂਠੇ ਹਨ। (ੲ) ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ ਅਸਾਂ ਝੂਠਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। [੫]ਵੈਰ ਭਾਵ। [੬]ਭਾਵ ਵਸਤੀ ਉਜਾੜ ਕਿਤੇ ਬੀ ਸਾਡਾ ਹਰਖ ਵਧਦਾ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ। [੭]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਬਿਰਦ ਸੰਮ੍ਹਾਲੋ। *ਪਾ:-ਅਬ।

ਬੈਠਨਿ ਧਾਮ।ਜੇਕਰਿ ਤੁਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਮੁਦਾਇ।ਲੇ ਸੰਗ ਚਲਹੁ ਬਸਹਿ ਤਿਸ ਥਾਇ ॥੧੫॥ ਬਿਧਿ ਨਿਖੇਧ[੧]ਹਮਰੈ ਕਛੁ*ਨਾਂਹੀ। ਸਮੋ ਬਿਤਾਵਹਿ ਬੈਠਹਿ ਜਾਂਹੀ[੨]।ਸੁਨਿ ਹਰਖੇਨਰਉਰ ਸਮੁਦਾਈ।ਕਹਿਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਲਿਏ ਉਠਾਈ ॥੧੬॥ ਸਿੱਖਜਨ ਸਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਉਚਵਾਏ† । ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕਛੁ ਲੈ ਗਮਨਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ । ਸਿੱਖਜ ਜਾਟ ਸਗਲੇ ਪਰਵਾਰੇ ॥੧੭॥ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਆਇ ਗੁਰੁ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਸਮ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਤ੍ਰੈਰੋ ਪੁਰ ਗ੍ਰਾਮੂ।ਖੀਓ ਭੱਲੇ ਕੋ ਤਹਿ ਧਾਮੂ॥੧੮॥ਸੁਨਿ ਆਗਵਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇਰਾ।ਮਿਲਜੋ ਆਨ,ਕਰਿ ਭਾਉ ਘਨੇਰਾ।ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਜੁਤਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ'ਸਫਲੀ ਇਹ ਘਰੀ॥੧੯॥ਟਿਕਹੁ ਆਪ ਮੈਂ ਲਜਾਉਂ ਅਹਾਰ। ਅਚਵਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿਹੁ ਉਦਾਰਾ । ਰਾਉ ਰੰਕ ਕੋ ਪਰਖਤਿ‡ ਕੋਇ ਨ[੨]। ਸਮਸਰ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਦੋਇਨਿ ॥੨੦॥ ਭਾਉ ਬਿਲੋਕਹੁ ਭੋਜਨ ਖਾਤੇ। ਲਾਲੋ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਤੇ । ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਬੈਸਨ[੩] ਕੀ ਤਜਿਕੈ । ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਸਦਨਮਹਿੰ ਅਚਵਤਿਰਜ ਕੈ॥੨੧॥ਹੁਤੀ ਭੀਲਨੀ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ[੪]।ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਤਿਸ ਕੇ ਫਲ ਖਾਤਿ'।ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ਟਿਕਾਇ।ਸਦਨ ਅਹਾਰ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਾਇ॥੨੨॥ਤੂਰਨ ਤਯਾਰੀ ਸਕਲ ਕਰਾਇ।ਰਿਦੇ ਭਾਉ ਧਰਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਭੋਜਨ ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਗੁਨਖਾਨੀ॥੨੩॥ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਸਦਨ ਮੁਝ ਪਾਈਏ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲਜਾਈਏ।ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ।ਔਚਕ ਆਵਨ ਭਯੋ ਕਦਾਈਂ[੫]'॥੨੪॥ ਭਾਉ ਜਾਨਿ ਤਿਹ ਰਿਦੇ ਘਨੇਰੇ । ਚਲੇ ਸੰਗ ਜਿਸ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ। ਜਲ ਛਿਰਕਾਇ ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਛਾਇ।ਊਪਰ ਚੌਂਕੀ ਚਾਰੁ ਡਸਾਏ ॥੨੫॥ਤਿਸ ਪਰ ਬਸਤਰ ਬਹੁਰ ਬਿਛਾਵਾ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਵਾ । ਥਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਅਗਾਰੀ।ਖੀਰ ਖੰਡ ਘ੍ਰਿਤ ਊਪਰ ਡਾਰੀ॥੨੬॥ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਪਰੋਸਜੋ ਤਾਂਹੀ।ਗੁਰੂ ਅਚਹਿੰ ਹਰਖਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਿਯੋ ਅਹਾਰਾ।ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ਅਤਿ ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰਾ ॥੨੭॥ਸੀਤਲ ਪਾਨਿ ਪਾਨ ਕਰਿਵਾਵਾ।ਸਭਿ ਹਰਖੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਾ।ਚੁਰੀ ਕੀਨਿ ਅਰੁ ਹਾਥ ਪਖਾ-

[੧]ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਯਾ ਵਿਧਿ ਹੈ, ਨਾ ਕਰਨੇ ਦੀ ਆਗਯਾ ਨਿਖੇਧਿ, ਭਾਵ ਹਾਂ, ਨਾਂ। [੨]ਭਾਵ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। [੩]ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼। [੪]ਨੀਚ। [੫]ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ।

*ਪਾ:-ਕਿਮ। †ਪਾ:-ਉਠਾਏ। ‡ਪਾ:-ਪਰਖਨਿ, ਪਰਤੱਖ।

ਰੋ ਭਇ ਗੁਰੂਚਲਿਬੇ ਕਹੁ ਤਯਾਰੇ॥੨੮॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ*ਦਿਯੋ ਬਰ ਭਾਹੂ। 'ਹੁਇ ਸੰਤਤਿ ਤਵ ਬਡ ਸੁਖ ਪਾਹੂ'। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਤਬਿ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ। ਰਾਹਕ ਆਦਿਕ ਸੰਗਤ ਭੂਰ॥੨੯॥ਅਪਨੇ ਆਸਨ ਆਨਿ ਅਸੀਨੇ। ਸੁਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਿਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨੇ।ਸਭਿ ਕੇ ਮੰਗਲ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।ਕਰਿ ਬਰਖਾ ਪੁਨ ਬਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੩੦॥ ਨਹੀਂ ਸ੍ਰਾਪ ਕਿਸਹੂ ਕੋ ਦੀਨਾ।ਸਭਿ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ਬੋ ਕੀਨਾ। ਪੂਜਨਿ ਲਗੇ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਚਰਨਾ। ਜਿਨਕੇ ਸਿਮਰਨ ਜਨਮ ਨ ਮਰਨਾ॥੩੧॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀਅਮਰਗੁਰੂ ਬਚਨਾਲਿ[1]।ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਮਗ ਗੋਇੰਦਵਾਲਿ। ਕੇਤਿਕ ਹੁਤੇ ਸਿੱਖਯ ਤਬਿ ਸੰਗ। ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ ਗਮਨਹਿ ਤਿਸ ਢੰਗ॥੩੨॥ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਹਾਡ ਇਕ ਮਾਨਵ। ਪਰਯੋ ਹੁਤੋ ਕਬਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਵ[2]।ਲਗਯੋ ਚਰਨ ਪਾਛਲ ਦਿਸ ਜਾਤੇ।ਕਰਾਮਾਤ ਜਿਨਿ ਮਹਿ ਅਧਿਕਾਤੇ॥੩੩॥ਨਰਕ ਬਿਖੈ ਤੇ ਨਿਕਸਯੋ ਪਾਪੀ।ਦੁਸਹਿ ਸਜ਼ਾਇ ਸਕਲ ਹੀ ਖਾਪੀ[3]। ਤਤਛਿਨ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਜੋ ਨਿਰਜੀਵ ਸਜੀਵੀ ਥਿਯੋ॥੩੪॥ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਗਮਨਯੋ ਕਿਤੈ।ਅਚਰਜ ਲਖਯੋ ਸੰਗ ਥੇ ਜਿਤੇ। ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਏ ਨਿਜ ਥਾਇ॥੩੫॥ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ਬਸੇ ਨਿਕੇਤ।ਚਲੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤ[4]।ਜਾਇ ਬੰਦ-ਨਾ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਬੈਠੇ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰ ਮਝਾਰੀ ॥੩੬॥ ਹੁਤੇ ਸੰਗ ਸਿਖ ਕਿਨਹੁ ਬਖਾਨਾ।'ਗੁਰਜੀ! ਅਚਰਜ ਪਿਖਯੋ ਮਹਾਂਨਾ।ਜਾਤਿ ਹੁਤੇ ਹਮ ਗੋਇੰ-ਦਵਾਲ।ਮਗ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਨਾਲ ॥੩੭॥ ਅਸਥੀ[5]ਏਕ ਚਰਨ ਸੰਗ ਛੁਹਯੋ।ਤਾਤਕਾਲ ਨਰ ਤਨ ਬਨਿ ਗਯੋ।ਜੀਵ ਉਠਯੋ ਗਮਨਯੋ ਜਿਤ ਚਾਹੂ। ਇਨਹੁ ਨ ਕਹਯੋ ਸੁਨਯੋ ਕੁਛ ਤਾਂਹੂ'॥੩੮॥ਸ੍ਰੀਅੰਗਦ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਨ ਪਾਸੂ। ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ ਆਪਨੋ ਦਾਸੁ[6]।ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸਮਝਾਵਨ ਕਰਯੋ। 'ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਪਦਮ ਬਿਧਿ†ਧਰਯੋ[7]॥੩੯॥ਪੁਨ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਭਾ ਅਧਿਕਾਈ। ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿਂ ਨਰ ਨਾਂਹੀ। ਜੇਤਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਅਹੈ ਤੁਵ ਮਾਂਹੀ॥੪੦॥ਸੰਤਨ ਮਤਿ-ਅਜ਼ਮਤਿ ਦਿਖਾਇ ਨ[8]-। ਤੋਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਭੀ ਇਹ ਭਾਇ ਨ[9]।ਤਊ ਅਚਾਨਕ ਨਰ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੀਵਯੋ।

---

[1]ਗੁਰੂ (ਅੰਗਦ) ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ ਨਾਲ ਤੀਸਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ। [3]ਕਠਨ ਸਜ਼ਾਇ ਸਾਰੀ ਉਸ ਦੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਈ। [4]ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ। [5]ਹੱਡੀ। [6]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ। [7]ਕਵਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ ਧਰਿਆ ਹੈ। [8]ਨਹੀਂ। [9]ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। *ਪਾਠ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ' ਚਾਹੀਦੇ। †[illegible]-ਬਿਧ।

ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਅਚਰਜ ਅਤਿ ਥੀਵਨੋ ।੪੧। ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇਕ ਤੁਮ ਨਿਤਿ ਆਵੋ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਨ ਅਪਰ ਜਿਵਾਵੋ।ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਥਰਹਿ ਨਹਿਂ ਇਹੁ ਆਛੀ।ਮਤਿ ਸੰਤਨ ਮਹਿਂ ਨਾਹਨ ਬਾਂਛੀ[1]।੪੨।ਯਾਂਤੇ ਅਬ ਮੇਰੀ ਸਿਖ ਮਾਨਿ ।ਦ੍ਰਿੜ ਰਾਖਹੁ,ਨਹਿਂ ਤਜਾਗਨ ਠਾਨਿ।ਜਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਹੁਇ ਉਰ ਪਜਾਸ। ਹਮ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂਗੇ ਤੁਮ ਪਾਸ ॥੪੩॥ ਅਜਮਤਿ ਬਿਦਤ ਜਗਤ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਮੋਰੇ ਮਨ ਭਾਵਹਿ ਬਿਧਿ ਸੋਇ। ਤੁਮਹੀ ਨਿਤਿ ਐਸੇ ਹੀ ਕਰਨੋ।ਜੋ ਸੰਤਨਕੇ ਮਤਿ ਸ਼ੁਭ ਬਰਨੋ'।੪੪।ਸਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਕਰ ਬੰਦਿ।ਕਹਨੇ ਬਚਨ'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੁਕੰਦ। ਜੋ ਤੁਮਕੋ ਭਾਵਹਿ ਭਲਿ ਸੋਈ। ਕਰਹਿ ਅਪਰ ਸੁਖ ਪਾਇ ਨ ਕੋਈ[2]॥੪੫॥ਅਰ ਮੈਂ ਤੋ ਚਰਨਨਿ ਕੋ ਦਾਸੁ।ਤ੍ਰਿਪਤੋਂ ਨਹਿ ਤੁਮ ਦਰਸ ਪਿਆਸ।ਆਗੈ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਭਾਵੈ।ਸੋ ਆਛੀ ਹਮਕੋ ਬਨਿ ਆਵੈ'॥੪੬॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੀਖ ਧਾਰਿ ਉਰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰੀ ਪੁਨ ਆਇਸੁ ਕੇ ਨਾਲਿ। ਸੰਝ ਸਮੈਂ ਪਾਛਲ ਪਗਨਿ ਪਹੁੰਚੇ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲਿ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪੁਨ ਖਡੂਰ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੪॥

੨੫. [ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਸਿੱਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਬਹਿ ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹਿਂ ਕੀਨ।ਜੋ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਿਕਟੀ ਰਹੈਂ ਹੋਇ ਪ੍ਰੇਮ ਆਧੀਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਨਕੇ ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਬੀਤੇ।ਕੁਤੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਿ ਚੀਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤੇ[3]।ਤਰਫਤਿ ਰਾਤ ਨੀਂਦ ਨਹਿ ਆਵੈ।ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਅਸਨ ਨ ਪਾਵੈ॥੨॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨੇਹੂ।ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅਛੇਹੂ[4]।ਸਭਿ ਸੋਂ ਉਦਾਸੀਨ ਰਹਿਂ ਬੈਸੇ।ਨਹਿ ਰੁਚਿ ਬੋਲਨ ਸੁਨਹਿਂ ਨ ਕੈਸੇ॥੩॥–ਮਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕਰੋਂ ਹਕਾਰਨ[5]। ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਵਹਿਂਗੇ ਮਮ ਕਾਰਨ।ਤਊ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਸ਼੍ਰਮ[6] ਮਗ ਹੋਇ। ਇਹੁ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਰੁਚਹਿ ਨ ਕੋਇ॥੪॥ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਿਮ ਧਾਰੈਂ–।ਇਮ ਅਸਮੰਜਸੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੈਂ।–ਜਾਇ ਖਡੂਰ ਨਿਹਾਰਨ ਕਰਿਹੋਂ। ਹੁਕਮ ਮਿਟਹਿ ਅਪਰਾਧ ਬਿਚਰਿਹੋਂ[7]–॥੫॥ਮਨ ਮਹਿਂ ਅਨਗਿਨ ਠਾਨਹਿਂ ਗਿਣਤੀ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਭਨਹਿ ਦੀਨ ਬਨਿ ਬਿਨਤੀ। ਚਿਤ ਚਟਿਪਟੀ[8] ਲਗਤਿ

---

[1] ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। [2] ਭਾਵ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਵੇ ਉਸ ਤੋਂ (ਹੋਰ=) ਉਲਟ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। [3] ਚਿੱਤ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰੇ। [4] ਇਕ ਰਸ। [ਸੰਸ:, ਅਛੇਦ੍ਯ=ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ]। [5] ਮਨ ਵਿਚ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਸੱਦਣਾ ਕਰਾਂ, ਤਦ। [6] ਥਕਾਨ। [7] ਵਿਚਾਰਦਾ ਹਾਂ। [8] ਬਚੈਨੀ, ਆਤੁਰਤਾ।

ਅਧਿਕਾਈ।–ਕਰੌਂ ਕਹਾਂ ਕੁਛ ਕਰੀ ਨ ਜਾਈ–॥੬॥ਉਤ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜਗ
ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਦਾਸ ਰਿਦੈ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਬਢੀ ਪਜਾਸ ਜਿਹ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ
ਆਵਤਿ। ਸੁਕਚਤਿ ਚਿਤ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਵਤਿ[1]॥੭॥ ਅਸਮੰਜਸ ਮਹਿ
ਸੇਵਕ ਪਰਿਓ।ਅਪਨੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰਿਓ।ਜਿਮਿ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੀ[2]ਪਜਾਸ
ਬਿਚਾਰ।ਜਲਧਰ[3]ਧਾਵਹਿ ਕਰੁਨਾਧਾਰਿ॥੮॥ਬੂਝਿਪ੍ਰੇਮ[4]ਨਿਜਬਚਨਸਮ੍ਹਾਲਾ
। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਦਯਾਲ ਬਿਸਾਲਾ*। ਰਹਨੋ ਨਿਕਟਿ ਜਬਿ ਗੋਇੰਦ-
ਵਾਲ੍ਹ।ਲਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਉਠੇ ਤਤਕਾਲ੍ਹ॥੯॥ਹਿਤ ਸਨਮਾਨ ਅਗਾਰੀ ਗਏ।
ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਮੂਰਤਿ ਧਏ।ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਛਾਏ।ਧਾਇ ਪਰੇ
ਚਰਨਨਿ ਲਪਟਾਏ॥੧੦॥ਪਕਰਿ ਭੁਜਾ ਗਰ ਸੰਗ ਲਗਾਇਵ।ਦੁਹ ਦਿਸ਼
ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਉਮਗਾਇਵ। ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਚਲੇ। ਗਜਾਨ
ਵਿਰਾਗ ਮਨਹੁ ਦੋ ਮਿਲੇ॥੧੧॥ਪੁਰਿਮਹਿਂ ਨਹੀਂਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ।ਸਲਿਤਾ
ਕੂਲ ਲਲਿਤ ਕੋ ਚੀਨਸਿ। ਜਹਾਂ ਬਿਹੰਗਨ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਜੋਟੇ। ਬੋਲਤਿ ਆਪਸ
ਮਹਿਂ ਸੁਰ ਛੋਟੇ[5]॥੧੨॥ਚਲਤਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਮਲ ਜਲਜਾਲਾ।ਮਛ ਕਛ ਉਛ-
ਰਤਿ ਸੁੰਛ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁੰਦਰ ਹੁਤੇ ਸਥਾਨ ਉਤੰਗਾ[6]। ਸਿਕਤਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[7]
ਪੁਲਨਿ[8] ਜਨੁ ਗੰਗਾ॥੧੩॥ਲਲਿਤ ਸੁਥਲ ਪਿਖਿ ਬੈਠੇ ਜਾਈ।ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
ਸੇਵਕ ਸੁਖਦਾਈ।ਲੋਚਨ ਪੁਟ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ[9]।ਕਰਤਿ ਪਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
ਅਨੂਪ॥੧੪॥ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਹੋਤਿ ਹੇਰਿ ਜਨੁ ਜੀਵਤਿ।ਅਤਿ ਹਰਖਤਿ ਚਿਤ
ਸ਼ਾਂਤੀ ਥੀਵਤਿ। ਨੀਚੇ ਥਲ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਬੈਸੇ। ਬਾਸਦੇਵ[10] ਅਰਜਨ
ਜੁਗ ਜੈਸੇ॥੧੫॥ਮਹਿਮਾਮਹਾਂ ਲਖੀਨਹਿਂ ਪਰੇ।ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਗਜਾਨਰਸ
ਭਰੇ।'ਹੇ ਪੁਰਖਾ!ਤੁਮ ਹੋ ਮਮ ਰੂਪ।ਭੇਦਨ ਜਾਨਹੁ ਤਨਕ,ਅਨੂਪ![11]॥੧੬॥
ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਬਾਸੰਤਿ ਹੋ ਮੇਰੇ।ਤੁਝ ਸੋਂ ਪਜਾਰ ਸਦੀਵ ਬਡੇਰੇ।ਆਤਮਗਜਾਨ
ਸਦੀਵ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਨਾਨਾ ਭੇਦ ਰਿਦੇ ਨਿਰਵਾਰਹੁ ॥ ੧੭ ॥ ਦੇਹਨਿ ਕੇਰ
ਸਨੇਹੁ ਅਛੇਹਾ[12]।ਮਿੱਥਜਾ ਅਹੈ ਨ ਰਾਖਹੁਏਹਾ।ਆਦਿ ਅੰਤ ਮਹਿਂ ਜੋਨਹਿਂ
ਪੱਯਤਿ।ਮੱਧਜ ਸੱਤਜ ਸੋ ਕੈਸੇ ਲਹਿਯਤਿ॥੧੮॥ਜੋਉਪਜਹਿ ਸੋ ਬਿਨਸਨਿ

[1]ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਕਿ ਖੇਚਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਕਰਕੇ) ਬੁਲਾਂਵਦੇ ਨਹੀਂ (ਸਾਨੂੰ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ)। [2]ਪਪੀਹੇ ਦੀ। [3]ਬੱਦਲ। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖ ਕੇ। [5]ਮਹੀਨ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ। [6]ਉੱਚਾ। [7]ਕੋਮਲ ਰੇਤ। [8]ਕਿਨਾਰਾ (ਅ) ਥ੍ਰੇਤਾ। [9]ਨੇਤ੍ਰਾਂ (ਰੂਪੀ) ਡੂਨਿਆਂ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਰੂਪੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [10]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। [11]ਹੇ ਉਪਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਤ! [12]ਅਛੇਹ ਨੇਹ–ਲਗਾਤਾਰ ਯਾ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ। *ਪਾ:–ਦਯਾ ਬਿਸਾਲਾ।

ਹਾਰੋ।ਲਖਿ ਤਾਂਕੋ ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਨਿਰਵਾਰੋ[1]।ਇਸ ਮਹਿ ਸੰਕਟ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ॥੧੯॥ ਜਿਸ ਕੋ ਇਹੁ ਅਲੰਬ ਨਿਤ ਭਾਸੇ। ਸੋ ਬਿਨ ਆਦਿ ਨ ਅੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਕਾਲ ਸਪਰਸ਼ਹਿ ਜਾਂਹਿ[2] ਨ ਕਦੈਹੂੰ। ਆਦਿ ਅੰਤ ਮਧਿ ਇਕ ਰਸ ਤਦੈਂ ਹੂੰ॥੨੦॥ਸੋ ਤੂੰ ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਪਛਾਨ।ਏਕ ਆਤਮਾ ਮਹਿਦ ਮਹਾਂਨ।ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ। ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੋ[3] ਨਿਰਭ੍ਰਮ॥੨੧॥ ਬਿਛੁਰਨ ਮਿਲਨ ਨ ਜਿਸ ਮੈ ਪੱਧਤਿ। ਬ੍ਯਾਪਕ ਨਭ[4]ਸਮ ਸਭਿ ਥਲ ਲਹਿ ਧਤਿ।ਜਨਮ ਨ ਮਰਨ ਨ ਸ਼ੋਕ ਨ ਹਰਖਾ।ਦ੍ਵੰਦ ਬਿਹੀਨ ਸੁਬੁਧਿ ਕਰਿ ਪਰਖਾ[5]॥੨੨॥ ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ ਅੱਦ੍ਵੈ ਘਨਰੂਪ[6]। ਇਹੁ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਿਸ਼ਚਲ ਧਰਹੁ ਅਨੂਪ।ਲੋਕਨ ਕੋ ਸਿਖਵਨਿ ਹਿਤ ਬਾਹਰ।ਗਹਮਹੈਂ ਦਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਜ਼ਾਹਰ॥੨੩॥ਭਗਤਿ ਬਿਥਾਰਹੁ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੂ।ਚਲਹਿ ਸਿੱਖ ਪਿਖ ਕਰਿ ਤੁਮ ਰਾਹੂ[7]।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਗੁਰੂ ਸੁਜਾਨਾ।ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿੜ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨਾ*॥੨੪॥ਕੀਨਿ ਆਪਨੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਜਿਮਿ ਮਸਾਲ ਤੇ ਜਗਹਿ ਮਸਾਲਾ। ਕਹਿੰ ਲਗ ਕਹਉਂ ਸੁ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ। ਕਰੇ ਬੈਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਦਾਸ॥੨੫॥ਬਹੁਰ ਉਠੇ ਤਹਿਂ ਤੇ ਜਗ ਨਾਥਾ। ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਗਹਿ ਸੇਵਕ ਹਾਥਾ।'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਭਾਖਤਿ ਸੰਗ ਜਾਤੇ[8]। ਬਾਰ ਬਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਰਖਾਤੇ[9]॥੨੬॥ਪੰਥ ਬਰੋਬਰ ਗਮਨੇ ਜਾਹਿਂ।ਗਹਿ ਕਰਿ ਦਾਹਨ ਕਰ ਕਰ ਮਾਂਹਿ[10]। ਬਾਮ ਹਾਥ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁਭਾਇਕ[11]। ਲਟਕਤਿ ਜਾਤਿ ਸੁ ਤਰੇ

[1]ਹਟਾ ਦਿਓ। [2]ਜਿਸ ਨੂੰ। [3]ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇ ਨਹੀਂ (ਆਤਮਾ), ਭਾਵ ਇੰਦਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ। [4]ਅਕਾਸ਼। [5]ਦ੍ਵੰਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਤ ਹੈ, (ਸੁ=) ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਅ) (ਸੁ+ਬੁਧੀ=) ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣੀ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਓਸ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [6]ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਈ ਹਿੱਸੇ ਨਾ ਹੋ ਸੱਕਣ। [7]ਸਿੱਖਜਾ। [8]ਨਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ)। [9]ਵੇਖਦੇ। [10]ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ ਫੜ ਕਰਕੇ। [11]ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਹੀ। *ਐਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਕ ਗ੍ਯਾਨੀ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਜੋ ਆਪ ਹਨ ਉਹੋ ਹਨ, ਓਹ ਦੋਵੇਂ ਗ੍ਯਾਨ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਯਾਨ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ। ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੇ ਵੇਦਾਂਤਕ ਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਜਿਸ ਬਿਨਾਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗ੍ਯਾਨੀ ਨੂੰ ਬੀ 'ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ'। [ਗਉੜੀ ਥਾ: ਅਖ: ਮ: ੫-੧੬] ਜਿਥੇ ਵੇਦਾਂਤ ਅਟਕ ਖਲਾ ਸੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੇ ਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਟੋਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਦਾਤ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੀਸਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਸੀ।

ਡੁਲਾਇਕ[1] ॥੨੭॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਆਵਤਿ ਪੰਥ[2] ਖਡੂਰੇ। ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਲੀਏ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਰਾਹ ਚਲਿ ਕਰਿ ਜਬਿ ਆਏ।ਤਬਿ ਸ੍ਰੀਅਮਰ ਜੁ ਭੁਜਾ ਡੁਲਾਏ॥੨੮॥ਭਈ ਅਚਾਨਕ ਗੁਰ ਕੇ ਆਗੇ। ਦੇਖਤਿ ਅਮਰ ਦਾਸ ਵਡ-ਭਾਗੇ।ਬਢੀ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਦਾਰੁਨ[3]ਭਾਰੀ।–ਮਹਾਂ ਅਵੱਗਯਾ ਗੁਰ ਕੀ ਧਾਰੀ। ੨੯।ਬਾਮ ਬਾਂਹ ਭੀ ਡੋਲ ਅਗਾਰੇ।ਸਤਿਗੁਰ ਇਸਨੇ ਕੀਨ ਪਿਛਾਰੇ–।ਲਖਿ ਅਪਰਾਧ ਸੁ ਭੁਜਾ ਬਿਸਾਰੀ। ਤੁਰਨ ਸੁਕਚਾਵਨ ਕੇ ਧਾਰੀ[4] ॥੩੦॥ ਛਾਤੀ ਸੰਗ ਲਾਇ ਸੋ ਲੀਨਸਿ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਨੇਮ ਏਵ ਕਰਿ ਲੀਨਸਿ।–ਅਬਿ ਇਸ ਕੋ ਅਪਨੀ ਨਹਿਂ ਜਾਨੋਂ।ਕੀਨੋ ਗੁਰ ਅਪਰਾਧ ਪਛਾਨੋਂ॥੩੧॥ ਕਾਰਜ ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਕਰੌਂ। ਨਹਿਂ ਮਮਤਾ[5] ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਰੌਂ–। ਜਬਿ ਲਗ ਮਹਿ ਮਹਿਂ[6] ਤਨ ਕੌ ਧਾਰੌਂ*।ਤਿਸਕੇ ਸੰਗ ਨ ਕਛੁ ਸੁਧਾਰੌਂ†–।੩੨।ਛਾਤੀ ਸਾਥ ਲਾਇ ਸੋ ਹਾਥ।ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਏਕ ਹਾਥ ਦਾਹਨ ਤੇ ਤਬਿਹੂੰ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੁਧਾਰਤਿ ਭੇ ਤਨ ਸਬਿਹੂੰ।੩੩।'ਜੇਤਿਕ ਤਨ ਆਦਿਕ ਕੀ ਕਾਰੇ[7]। ਨਹੀਂ ਬਾਮ ਸੋਂ ਕਬਹੂੰ ਸੁਧਾਰੇ'। ਇਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਹਯੋ‡, ਕਸ ਕਰੀ[8]।ਅੰਗ ਅੰਗ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਧਰੀ[8] ॥੩੪॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਰ ਜਿ ਕੋ ਨਰ ਕਰੇ। ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਲਹਿ ਭਵਜਲ ਤਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਅਵ-ਲੋਕ ਪ੍ਰਸੰਨੇ। ਕਰ ਸੁ ਛੁਡਾਇਓ§ ਕਹਿ 'ਧਨ ਧੰਨੇ[9]' ॥੩੫॥ ਉਰ ਮਹਿਂ ਜਾਤੇ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ।–ਇਹ ਦੇਵਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਦਾਰਾ।ਭਗਤਿ ਕਰਹਿਂ ਨਰ ਬਿਚ ਸਤਿਸੰਗਤਿ। ਸੱਤਨਾਮ ਸੰਗ ਹੋਵਹਿ ਰੰਗਤਿ ॥ ੩੬॥ ਇਸ ਤੇ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ਹਜ਼ਾਰੋ। ਸਿਖੀ ਮਾਰਗ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰੋ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਖਡੂਰ ਮਝਾਰੂ। ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਚਾਰੂ।੩੭।ਢਿਗ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਇ। ਬਾਕ ਬਿਲਾਸਨਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਸੰਧਯਾ ਸਮੇਂ ਜਬਹਿ ਨਿਯਰਾਨਾ। ਕਹਯੋ 'ਜਾਹੁ ਪੁਰਖਾ ! ਨਿਜ ਥਾਨਾ' ॥੩੮॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ

---

[1]ਡੋਲਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [2]ਰਾਸਤਾ। [3]ਭਯਾਨਕ। [4]ਸੰਕੋਚ ਧਾਰਿਆ। [5]ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਹੈ। [6]ਧਰਤੀ ਵਿਚ। [7]ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ। [8]ਕਾਬੂ ਕੀਤੀ (ਅ) ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ (ੲ) ਕੈਸੀ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ? (ਉਤ੍ਰ) ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। [9]ਭਾਵ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਸੰਕੋਚਿਆ ਦੇਖ ਤੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਸਮਝ ਕੇ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਆਖਿਆ ਤੇ ਹੱਥ ਛਾਤੀ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤਾ। *ਪਾ:–ਧਾਰਜੈ।

†ਪਾ:–ਸੁਧਾਰਜੈ। ‡ਪਾ:–ਕਹੈ। §ਪਾ:–ਕਰ ਛੋਡਿਓ ਥਕ।

ਚਲੇ ਤਿਸੁ ਭਾਂਤੀ। ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਮੁਖ ਗਮਨਹਿਂ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।ਤੀਨ ਕੋਸ ਚਲਿ ਕਰਿ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਗੁਰੂ ਧਯਾਨ ਧਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰੇ ॥੩੯॥ ਕੋਸ ਰਹਹਿ ਜਦ ਗੋਇੰਦਵਾਲੇ।ਪੁਰਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਮੁਖ ਕਰਿ ਤਬਿ ਚਾਲੇਂ। ਜਾਇ ਆਪਨੇ ਧਾਮ ਬਿਰਾਜੇਂ।ਜਿਨਕੇ ਧਯਾਨ ਧਰੇ ਜਮ ਭਾਜੇ॥੪੦॥ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਰੰਤਰ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਰਿਤਵਹਿਂ ਗੁਰਸਰੂਪ*ਮਨ ਮਾਂਹੂ।ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਹਿਂ ਤੌ ਗੁਰ ਨਾਮੂ[1]। ਸੁਨਹਿਂ ਸ੍ਰੌਨ ਕਿਰਤਨ ਸੁਖ ਧਾਮੂ ॥੪੧॥ ਅਪਰ ਨ ਦੇਖਨੋ ਸੁਨਨੋ ਨ ਭਾਵੈ। ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਉਰ ਲਿਵ ਲਾਵੈਂ। ਜਬਿ ਸਿਮਰਹਿਂ ਤਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੋ ਨਿਤਿ ਉਰ ਧਰੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੨੫॥

੨੬. [ਸ਼ੀਹਾਂ ਉੱਪਲ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮਾਵਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਗਮਨੇ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲ। ਸੇਵਕ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਯੋ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਰਸਾਲ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਆਵਤਿ ਚਲੇ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਸੀਹਾਂ ਉੱਪਲ ਮਿਲੇ। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਪਗਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਭਯੋ ਨੰਮ੍ਰਿ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ॥੨॥ਇਕ ਸੌ ਛਾਂਗ[2] ਸੰਗ ਤਹਿਂ ਅਹੇ। ਤਿਨ ਕਹੁ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਬਚ ਕਹੇ।'ਭੋ ਸ਼ੀਹਾਂ!ਇਹੁ ਕਿਤਤੇ ਲਯਾਇ?।ਕਿਉਂ ਕੀਨਸਿ ਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ'॥੩॥ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰੇ ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। 'ਹੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਭਗਵੰਤ!।ਮੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਮੁੰਡਨ[3] ਅਹੈ। ਬਡ ਉਤਸਾਹ ਕਰਨੋ ਹਮ ਚਹੈਂ॥੪॥ ਹਮਰੀ ਕੁਲ ਸਭਿ ਇਕਠੀ ਹੋਇ।ਬਡੇ ਹਮਾਰਨਿ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸੋਇ। ਇਸ ਬਿਧਿ† ਕਰਨ ਅਹੈ ਬਿਵਹਾਰ। ਆਵਹਿਂ[4] ਆਮਿਖ[5] ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰ॥੫॥ਸਦਾ ਜਠੇਰਨ[6] ਰੀਤਿ ਹਮਾਰੇ।ਓਦਨ ਆਮਿਖ[7] ਦੇਹਿਂ ਅਹਾਰੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਹੋਇ।ਹੋਹਿਂ ਮੇਲ ਕੁਲ ਕੇ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਕਸੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਭਲੋ ਕਰਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲ।ਇਤਨੇ ਜੀਵਨ ਹਿੰਸਾ[8] ਕਰੈਂ। ਪਾਪ ਬਿਸਾਲ ਅਪਨ ਸਿਰ ਧਰੈਂ॥੭॥ਅਬਿ ਤੋ ਸੁਗਮ ਜਾਨੀਅਹਿ ਕਰਿਬੋ।ਅੰਤ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਨਰਕਨ ਪਰਬੋ।ਦੇਹਿਂ ਸ਼ਾਸਨਾ[9]‡ਜਮ ਕੇ ਦੂਤ।ਤਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚੇ ਬੰਧਪ ਪੂਤ॥੮॥ਜਿਨਕੇ ਹਿਤ ਅਘਕਰਮ ਕਮਾਇੰ।

[1]ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ (ਬੋਲਦੇ ਹਨ)। [2]ਇਕ ਸੌ ਬੱਕਰੇ। [3]ਸਿਰ ਮੁੰਨਣਾ। [4](ਸਾਡੇ ਸਾਕ ਮਿੱਤ੍ਰ) ਆਉਣਗੇ। [5]ਮਾਸ ਦਾ। [6]ਵਡਿਆਂ ਦੀ। [7](ਰਿੱਧੇ) ਚਾਵਲ ਤੇ ਮਾਸ। [8]ਮਾਰੇਂਗਾ। [9]ਤਾੜਨਾ, ਦੰਡ।

*ਪਾਃ–ਭਾ ਸਰੂਪ। †ਪਾਃ–ਬਧ। ‡ਪਾਃ–ਯਾਤਨਾ।

ਤਹਾਂ ਨ ਰੰਚਕ ਹੋਇ ਸਹਾਇ।ਸੁਖ ਭੋਗੈਂਗੇ ਸਗਰੇ ਲੋਕ। ਆਪਦਾ ਪਰਹਿ ਤੋਹਿ ਬਡ ਸ਼ੋਕ ॥ ੯ ॥ ਧਰਮਰਾਇ ਜਬ ਕਰਿਹੈ ਲੇਖਾ। ਲਹੈਂ[1] ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਰਹੈ ਨ ਸ਼ੇਖਾ[2]"।ਸੁਨਿ ਸ਼ੀਹੇ ਭੈ ਧਾਰਿ ਬਡੇਰੇ।ਕਹਯੋ'ਕਰੌਂ ਜਸੁ ਆਇਸੁ ਤੇਰੇ ॥੧੦॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ! ਕਹਾਂ ਕਰੌਂ ਉਪਚਾਰ?। ਜਿਸਤੇ ਹੋਇ ਨ ਜੀਵ ਸੰਘਾਰ। ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਆਪ ਮੁਝ ਕਹੋ।ਬਚ ਜਿਮ ਰਹੌਂ ਸੁ ਮੈਂ ਭੀ ਚਹੋਂ॥੧੧॥ਹੋਹਿ ਨ ਪਾਪ ਨਰਕ ਨਹਿ ਪਰਿਊਂ।ਜੀਵਘਾਤ ਤੇ ਚਿਤ ਮਹਿ ਡਰਿਊਂ।ਆਪ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰ ਹੋ ਸਮਰੱਥੁ। ਰਾਖਹੁ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਹੁ ਹੱਥੁ॥੧੨॥ਤੁਮ ਤੇ ਬਡੋ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਪਾਵੋਂ।ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਨਿਤ ਗੁਨ ਗਾਵੋਂ।ਜਿਮਿ ਇਹੁ ਜੀਵ ਘਾਤ ਨਹਿ ਹੋਵੈਂ। ਨਹੀ ਜਠੇਰਨ ਕੋ ਦੁਖ ਜੋਵੈਂ[3] ॥ ੧੩ ॥ ਅਸ ਉਪਾਇ ਅਬਿ ਆਪ ਅਲਾਵੋ।ਅਪਨੋ ਸੇਵਕ ਜਾਨਿ ਬਤਾਵੋ'।ਇਮਿ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਸ ਕੇਰੀ। ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭਨਯੋ ਬਚ ਫੇਰੀ ॥੧੪॥ 'ਹਮਰੇ ਦ੍ਵਾਰੇ ਮੁੰਡਨ ਕਰੋ। ਉਰ ਕੌ ਭਰਮ ਸਰਬ ਪਰਹਰੋ। ਬਿਘਨ ਜਠੇਰਨਿ ਕੋ ਨਹਿ ਹੋਇ। ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੁਖ ਖੋਇ ॥ ੧੫ ॥ ਜਿਨ ਕੋ ਦੁਖਦਾਇਕ ਤੂੰ ਜਾਨੈ। ਜੋ ਤੇਰੇ ਅਤਿ ਬਿਘਨਨਿ ਠਾਨੈ। ਸਰਬ ਓਰ ਤੇ ਹੁਇ ਰਖਵਾਰੇ।ਸਭਿ ਸੁਖ ਦੇਹਿ ਨ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਅਜ[4] ਸਗਰੇ ਅਬ ਦੀਜਹਿ ਛੋਰ। ਨਰਕ ਨਿਹਾ-ਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਦੁਖ ਘੋਰ'। ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਮਾਨੇ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਜਾਨੇ ॥ ੧੭ ॥ ਅਜ ਖਲਾਸ ਤਿਸੁ ਛਿਨ ਸਭਿ ਕੀਨੇ[5]। ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ ਲੀਨੇ।ਜਾਇ ਸਦਨ ਸਭਿ ਜੇਤਿਕ ਤਯਾਰੀ। ਆਨਤਿ ਭਾ ਗੁਰ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ॥੧੮॥ਅਪਨੇ ਬੰਧੁ ਤਹਾਂ ਹਕਾਰੇ।ਬਹੁਰ ਪੁਤ੍ਰ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੁਆਰੇ। ਮੁੰਡਨ ਰੀਤਿ* ਬੰਸ ਕੀ ਜੈਸੇ। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਕਰਵਾਇਵ ਤੈਸੇ॥੧੯॥ਪਹਿਤ ਭਾਤ[6] ਕੋ ਦੀਨ ਅਹਾਰ।ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਖਾਇਂ ਸਰਬ ਪਰ-

---

[1]ਪਾਏਂਗਾ। [2]ਬਾਕੀ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। [3]ਦੇਖਾਂ। [4]ਬੱਕਰੇ। [5]ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। [6]ਦਾਲ ਚਾਵਲ।

*ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਓਥੇ ਗੁਰੂਦੁਆਰੇ ਮੁੰਡਨ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਬਣਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸੀਹੇਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾ ਡਰ, ਮੇਰੇ ਡੇਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾ; ਯਥਾ—'ਸੁਹਿਰਦ ਦੇਖ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆ ਕਰ ਤਾਂਹਿ ਕਹੀ ਸਮਝਾਇ। ਮਮ ਦੁਆਰੇ ਸਿੱਖ ਕੋ ਕਰੋ ਬਿਘਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਾਇ'। ਫਿਰ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰੇ ਗਏ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਸਿੱਖਬਣਿਆਂ ਯਥਾਃ—'ਸਤਗੁਰ ਦੁਆਰ ਸਿਖ ਕੋ ਕੀਓ ਕਾਰਜ ਹੋਏ ਰਾਸ'। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੀਹਾਂ ਉੱਪਲ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ)

ਵਾਰ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਸਭਿਹੂੰਨ ਅਰਾਵਾ। ਬਿਘਨ ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਹੋਵਨਿ ਪਾਵਾ ॥੨੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ ਭਾਰੀ॥ ਬਿਘਨ ਕਾਰ[1] ਹੋਇ ਰਖਵਾਰੀ। ਪੂਰਨ ਸਕਲ ਕਾਜ ਤਿਨ ਕਰਯੋ॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੰਥ[2]ਰਿਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਧਰਯੋ॥੨੧॥ ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਤਿਸੁ ਦਿਨਤੇ ਗੁਰ ਕੋ॥ਸੇਵਹਿ ਚਰਨਭਾਉ ਕਰਿ ਉਰਕੋ॥ਦ੍ਰਿੜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰ ਓਰੀ। ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਮਨਤਾ[3] ਛੋਰੀ ॥੨੨॥ ਜੋ ਸਭਿਤਜਾਗ ਅਲੰਬ ਗੁਰੂ ਗਹਿ[4]॥ਵਸਤੁ ਅਲੱਭ ਨਹੀਂ ਕੋ ਮਹਿ ਮਹਿ[5]॥ ਸ਼ੀਹਾਂ ਉੱਪਲ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਧਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਬਹੁਰੋ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬਹੁ ਬਾਰੀ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਤਿ ਹਿਤ ਧਾਰੀ। ਮਿਲਹਿਂ ਦਾਸ ਕੋ ਆਨੰਦ ਦੇਤਿ॥ ਵਹਿਰ ਰਹਹਿਂ ਕੈ ਜਾਇਂ ਨਿਕੇਤ ॥ ੨੪ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਛ ਸਮੋ ਬਿਤਾਇਵ॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਮਗ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਇਵ। ਗਈ ਬਿਤੀਤ ਸਿਸੁਰ ਰੁਤਿ[6]ਸਾਰੀ। ਸਭਿ ਥਲ ਭਾ ਬਸੰਤ ਗੁਲਜ਼ਾਰੀ[7] ॥੨੫॥ ਚਢ੍ਯੋ ਚੇਤ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਤਿ। ਨਹਿਂ ਅਤਿ ਸੀਤ ਨ ਉਸ਼ਨ ਤਪੇਤਿ। ਬਿਕਸੇ ਕੁਸਮ[8] ਅਨੇਕਨਿ ਰੰਗ॥ ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗ[9]॥੨੬॥ਪਾਤ ਨਿਪਾਤ ਪਲਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ[10]॥ਜਿਤ ਕਿਤ ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਹੀ ਭਾਸੇ॥ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਬਨ ਕੀ ਦਿਖੀ॥ਅਤਿ ਭੂਮਿ॥ਜਨੁ ਗਨ ਅਗਨੀ ਲਾਟ ਅਧੂਮ[11]॥੨੭॥ਉਪ-ਬਨ ਮਹਿਂ ਗੁਲਾਬ ਚਟਕੀਲੇ[12]। ਬਿਕਸਤਿ ਬੂਟਨ ਸਾਥ ਛਬੀਲੇ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਤਰੁ ਫੂਲਨਿ ਕੇਰੀ॥ਕਹੀਅਹਿ ਜਾਤ ਰੁਚਿਰਤਾ ਹੇਰੀ॥੨੮॥ਸ਼ੋਭਾ ਬਨ ਉਪਬਨ ਕੀ ਬਾਢੀ[13]। ਮਨਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਨਿਜ ਤੇ ਕਾਢੀ[14]॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਹੰ-

[1]ਵਿਘਨਕਾਰਾਂ ਤੋਂ। [2]ਭਾਵ ਸਿੱਖੀ। [3]ਮੰਨਣਾ, ਪੂਜਾ। [4]ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਫੜੇ। [5]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ। [6]ਪਤਝੜੀ ਰੁੱਤ। [7]ਬਸੰਤ ਦੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ-ਫੁਲਖੇੜਾ। [8]ਖਿੜੇ ਫੁੱਲ। [9]ਸਰਬ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ। [10]ਪਲਾਸ=ਛਿੱਛਰਾ। ਛਿੱਛਰੇ ਦੇ ਪੱਤੇ (ਤਾਂ) ਝੜੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਪਰ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆਂ ਲਾਲੀ ਭਾ ਨਾਲ ਮਾਨੋਂ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਛਿੱਛਰੇ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੱਤੇ ਪਿੱਛੋਂ। [11]ਧੂੰਏਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [12]ਖਿੜੇ ਹੋਏ, ਸੁੰਦਰ। [13]ਬਗੀਚਿਆਂ ਦੀ ਵਧੀ। [14]ਬਨ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੱਢੀ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਹੈ, ਤੇ ਯਾਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਸੀਹਾਂ, ਭਾਈ ਮੁਰਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਕੀ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਚੌਥੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵੇਲੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੁਟੰਬ ਸਣੇ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ, ਉਪਲਾਂ ਦੀ ਗਲੀ ਅਜੇ ਤਕ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨਾਲ ਸਾਖੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਸਿਖ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੈ ਮੁੰਡਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗਨ ਬੋਲਬਿ ਜਨੀਯਤਿ। ਕਾਨਨ ਰਹਿ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਸੁਨੀਯਤਿ[1] ॥੨੯॥
ਰੁਤਿ ਬਸੰਤ ਜਗ ਬਿਦਤ ਛਬੀਲਾ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਲੀਲਾ।
ਆਵਤਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜ਼ਦਾਈ। ਬਿਪਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ॥੩੦॥
ਤਨਕੋ ਤ੍ਯਾਗਨ ਚਿਤਵਤਿ[2] ਚਾਹਤਿ।–ਗਮਨੈਂ ਅਬਿ ਬੈਕੁੰਠ–ਉਮਾਹਤਿ।
ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਬਿਦਤਾਈ। 'ਤਜਹਿ ਸਰੀਰ ਅਬਹਿ ਚਿਤ
ਆਈ' ॥੩੧॥ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਰਿਦੇ ਬਿਸਮਾਵੈਂ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ[3] ਤਜਿ ਦੇਹਿ
ਸਮਾਵੈਂ'।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪਸਰ ਗਈ ਇਮ ਬਾਤੀ।ਹਿਤੂ ਸੁਨਤਿ ਭਰਿ ਆਵਤਿ
ਛਾਤੀ॥੩੨॥ ਊਚ ਨੀਚ ਜੁਤਿ ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਰਿਦੇ ਬਿਸ-
ਮਤਾ ਕਰਨਾ।–ਪੂਰਬ ਕਹੈਂ ਸਮਾਵਹਿ ਫੇਰ[4]।ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਧਨੀ ਬਡੇਰ–।
੩੩।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਿਖ ਬਹੁ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵੈਂ।–ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁਰ
ਸਮਾਵੈਂ–। ਅਪਰ ਲੋਕ ਅਵਲੋਕਨ ਕਾਰਨ। ਆਵਹਿਂ ਕਰਿਤੇ ਸੁਜਸ
ਉਚਾਰਨ॥੩੪॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਅਧਿਕ ਅਕੁਲਾਇ।ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਢਿਗ
ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਇ।ਘਟੀ ਕਲਪ[5] ਸਮ ਬੀਤਹਿ ਤਾਂਹੀ। ਕਰਤਿ ਅਰਾਧਨ ਬਹੁ
ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਪਠਯੋ ਹਕਾਰਨ ਸਿਖ
ਤਬਿ ਸੁਾਮੀ। ਸਾਦਰ ਜਾਇ ਅਵਾਹਨ ਕੀਨੇ[6]। ਸੁਨਤਿ ਚਲਯੋ ਜਲ ਸੋਂ
ਦ੍ਰਿਗ ਭੀਨੇ॥੩੬॥ਤਾਤਕਾਲ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ।ਤੂਰਨ ਕਰਤਿ ਚਰਨ
ਪਰ ਪਰਯੋ*। ਦ੍ਰਵੀ[7] ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰਾ। ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਛੁਟਯੋ
ਫੁਹਾਰਾ ॥੩੭॥ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਪਰਮ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮੁਖ ਬਾਕ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।'ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਪੂਰਨ ਤੁਮ ਗ੍ਯਾਨਿ ।ਪਰਮ ਧਾਮ[8] ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਪਯਾਨ
॥ ੩੮॥ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕੋਊ। ਤੂੰ ਪਰਤੱਖ੍ਯ ਰੂਪ ਮਮ ਹੋਊ।
ਦੇਹ ਅਛਤ[9] ਗ੍ਯਾਨੀ ਜਗ ਐਸੇ। ਭਰਯੋ ਕੁੰਭ ਸਾਗਰ ਰਹਿ ਜੈਸੇ[10] ॥੩੯॥
ਘਟ ਫੂਟੇ ਜਲ ਸੋਂ ਜਲ ਮਿਲੈ।ਤਨ ਤਜਿ ਗ੍ਯਾਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸੋਂ ਰਲੈ।ਆਵਨਿ
ਨਹਿਂ ਮੇਰੋ ਨਹਿਂ ਜਾਵੌਂ। ਪਰਮਾਤਮ ਨਿਜ ਰੂਪ ਸਮਾਵੌਂ' ॥ ੪੦ ॥ ਪੁਨ

[1]ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ (ਪੰਛੀ ਬੋਲਦੇ) ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕੰਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ (ਪੰਛੀ ਬੋਲਦੇ)। [2]ਚਿਤਵਨੀ, ਵਿਚਾਰ। [3]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ। [4]ਪਹਿਲੇ ਕਹਿਕੇ ਫੇਰ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। [5]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਵ ਅਣਗਿਣਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤੁੱਲ। [6]ਬੁਲਾਏ। [7]ਚਲੀ। [8]ਸੱਚ ਖੰਡ ਨੂੰ। [9]ਹੁੰਦਿਆਂ। [10]ਜਲ ਦਾ ਭਰਿਆ ਘੜਾ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਿੱਕੁਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਤੂਰਨ ਸੀਸ ਚਰਨ ਪਰ ਧਰਯੋ।

ਸਿੱਖਜਨ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।‘ਉਠਿ ਆਨਹੁ ਗਾਗਰ ਭਰਿ ਬਾਰੀ[1]। ਅਮਰਦਾਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮੇਲ ਕਰਾਵਹੁ ॥੪੧॥ ਦੋਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਕਾਰਨ ਕਰੌ[2]। ਮਮ ਤਯਾਰੀ ਹੈ ਦੇਰਿ ਨ ਧਰੋ। ਸਸਕਾਰਨ ਕੀ ਸੌਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਹੁ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਕਲ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੪੨ ॥ ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਲੇਰ ਅਨਾਵਹੁ। ਫੂਲਨ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਨਾਵਹੁ। ਤਿਲ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਕੋ ਆਨਹੁਂ। ਕੁਸ਼ਾ ਪੁਨੀਤ ਲੀਪਬੋ ਠਾਨਹੁ[3]’ ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਮਾਵਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣੀ, ਤੇ ਸਮਾਵਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੀ ਸੁਨੀ ਆਇਸੁ ਸਿਖ ਸਮਸਤ[4]। ਬਿਸਮਤਿ ਹੁਇ ਲਾਗੇ ਕਰਨ ਪੂਜਹਿਂ ਕਰਹਿਂ* ਨਮਸਤ[5] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਠਾਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨਿਕਟ ਮਹਾਨ। ਬੈਠੇ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪਦ ਕੰਜ। ਆਨਿ ਮਿਲੀ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਪੁੰਜ ॥ ੨ ॥ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ। ਸਭਿ ਗ੍ਰਹ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਨਿਸਾ ਅਵਿੱਦਯਾ ਨਿਕਟ ਨ ਆਵੈ। ਨਿੰਦਕ ਤਸਕਰ ਦੇਖਿ ਪਲਾਵੈਂ ॥੩॥ ਪੇਚਕ[6] ਬੇਮੁਖ ਅੰਧੇ ਰਹੇ। ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਾਤਮ[7] ਲਹੇ। ਸੰਤ ਕਮਲ ਬਿਕਸੇ ਹਰਖਾਏ। ਅਲਿ ਜਗਯਾਸੀ ਜਹਿਂ ਮੰਡਰਾਏ[8] ॥੪॥ ਮਤਿ ਬਹੁ ਰੀਤਿ ਉਡਗ[9] ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁ ਪਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ[10]। ਕੈਰਵ ਕਾਨਨ ਗਨ ਦੁਰਚਾਰੀ[11]। ਸਭਿ ਮੁਰਝਾਇ ਰਹੇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਸਦਗੁਨ ਜੁਤਿ ਨਰ ਜਾਗਤਿ ਭਏ। ਬਿਖਈ ਜੀਵ ਤਮਚਰ[12] ਸੁਪਤਏ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਆਦਿ ਸ਼ਨਾਨ[13]। ਤਿਮ ਸਿਖ ਲਗੇ ਭਗਤਿ ਅਰ ਗਯਾਨ ॥੬॥ ਸੁਪਤ ਰਹੇ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਕੇ ਸੇਵ। ਨਹੀਂ ਪਛਾਨ ਸਕੇ ਗੁਰ ਭੇਵ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮੁਖ ਪਰ ਲਾਲੀ। ਖਿਰਯੋ ਕਮਲ ਜਨੁ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਸਾਲੀ ॥੭॥ ਨਿਜਾਨੰਦ ਮਹਿਂ ਮਗਨ ਮਹਾਨ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿ

---

[1]ਜਲ ਦੀ। [2]ਬੁਲਾਓ। [3]ਦੱਭ ਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਲਿਆਓ ਤੇ) ਲੇਪਣ ਕਰੋ। [4]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ। [5]ਨਮਸਕਾਰ। [6]ਉੱਲੂ। [7]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਮਹਿਮਾ। [8]ਜੱਗਯਾਸੂਆਂ ਰੂਪੀ ਭੌਰੇ ਮੰਡਲੋਂਦੇ ਹਨ। [9]ਤਾਰੇ। [10]ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਭਾਵ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਆਪਣਾ ਚਾਨਣਾ ਜਗਤ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। [11]ਸਮੂਹ ਮੰਦ ਕਰਮੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਬਨ ਵਾਂਗੂ ਹਨ। [12]ਰਾਖਸ਼, ਚਮਗਿੱਦੜ, ਉੱਲੂ ਆਦਿ ਜੋ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। [13](ਸੂਰਜ ਉਦੇ, ਹੋਏ ਤੇ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼) ਜਾਗ ਕੇ ਜੀਕੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਕਰਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਕਰਹਿਂ।

ਤਬ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁ ਪਜਾਰੇ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਬੈਠਹੁ ਥਾਨ ਹਮਾਰੇ॥੮॥ਰਾਜ ਜੋਗ ਕੋ ਮਹਦ ਸਿੰਘਾਸਨ।ਤਿਸ ਪਰ ਸ਼ੋਭਹੁ ਕਰਿਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ'।ਕਹਿ ਪਹਿਰਾਏ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ। ਤਿਲਕ ਭਾਲ[1] ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ॥ ੯ ॥'ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਜੋਗ ਤਤ ਗਜਾਨਾ। ਇਨ ਚਾਰਨ ਕੋ ਦੀਨਿ ਖਜਾਨਾ॥ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਦਿਹੁ ਜਗ ਮਹਿਂ ਦਾਨ। ਤੋਟ ਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ,ਬਧਹਿ ਨਿਧਾਨ[2] ॥ ੧੦ ॥ ਤਾਰਕ ਮੰਤ੍ਰ[3] ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਛਾਯਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਜਾਪ ਜਪਾਯਾ। ਠਾਂਢੀਤੋਹਿਅੱਗ੍ਰ ਨੌਨਿੱਧਿ। ਦੂਜੀ ਦਿਸ਼ ਪਿਖ ਅਸ਼ਟ ਦਸ਼ੋ ਸਿਧਿ[4] ॥੧੧॥ਸਨਮੁਖ ਖਰੀਲੱਛਮੀ ਤੇਰੇ। ਸੁਰ,ਗੰਧ੍ਰਬ,ਕਿੰਨਰ ਗਨ ਹੇਰੇ। ਬਿੱਦਜਾ-ਧਰ[5]ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਆਏ। ਆਗਜਾਕਾਰੀ ਤੁਵ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੨॥ਤੀਨਲੋਕ ਮਹਿਂ ਮੁੱਖਜ ਮਹਾਨੇ। ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰ ਖਰੇ ਅਗੁਵਾਨੇ। ਨਿਤਿ ਅਧੀਨ ਰਹਿਂ, ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੋ।ਨਮਹੁ ਕਰਤਿ[6],ਇਨ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰੋ'॥੧੩॥ਤਬਿਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਕਹਜੋ। 'ਇਨ ਸੋਂ ਮੈਂ ਕੁਛ ਕਾਮ ਨ ਲਹਜੋ। ਕਰਹੁਂ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਇਨਕੋ ਲੋਰ। ਬਸਹੁ ਰਿਦੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਤੋਰ॥੧੪॥ਸਭਿਕੇ ਮਨਕੀ ਜਾਨਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ॥ਜਿਮਿ ਬਰਤਹਿ ਤਿਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਯਾਂਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨਕੀ ਜਾਨ। ਬਸੋ ਰਿਦੇ ਨਿਤ ਕਾਂਖ ਮਹਾਨ'॥੧੫॥ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਸਮਝਾਇਵ।'ਬਿਨਾ ਚਹੇ ਇਹ ਸਭਿ ਢਿਗ ਆਇਵ। ਕਰਨਹਾਰ ਆਗਜਾ ਨਿਤ ਤੇਰੀ। ਸਗਲ ਭ੍ਰਾਤਿ ਇਨ ਸ਼ਕਤਿ ਬਡੇਰੀ ॥੧੬॥ ਚਹਹੁ ਕਹਹੁ, ਨਹਿਂ ਚਹਹੁ, ਨ ਕਹੀ-ਅਹਿ। ਏ ਸਭਿ ਨਿਕਟ ਆਪਨੇ ਲਹੀਅਹਿ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੋ ਤੁਝ ਗੁਰ ਕੀਨ॥ ਰਾਜਜੋਗ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੀਨਾ ॥੧੭॥ ਸੱਤਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਸਾਰੇ। ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ,ਹੁਇ ਭਗਤ ਉਦਾਰੇ। ਨਰਨ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਕੱਲਜਾਨ। ਕਰੋ ਆਪ ਦੇਕਰਿ ਉਰ ਗਜਾਨ ॥ ੧੮॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ਹੇਰਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਬਸਿ ਹ੍ਵੈ ਦਈ ਸਮ੍ਰਿੱਧੀ[7] ਸਾਰੀ'।ਪੈਸੇਪੰਚਨਾਲੀਅਰ ਏਕ।ਲੇ ਬੁੱਢੇਤੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ[8] ॥ ੧੯ ॥ ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਦੀਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁ ਕੀਨੀ। ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਅਗਾਰੀ ਧਰੇ।ਝੋਲੀ ਮਹਿਂ ਨਲੇਰ ਧਰਿ ਖਰੇ* ॥੨੦॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੀਨਾ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨਾ। 'ਮੇਰੋ ਸਿੱਖ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ

---

[1] ਮਸਤਕ ਤੇ। [2] ਖਜ਼ਾਨਾਂ। [3] ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ। [4] ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ। [5] ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ। [6] ਏਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [7] ਐਸ਼੍ਵਰਜ। [8] ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

*ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਨਾਲੀਏਰ ਸੇਲ੍ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਅਗੇ ਰਖਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਬੁੱਢਾ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। [ਦੇਖੋ ਜੀਵਨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ।

ਦਾਸ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਜੋ ਚਹਿ ਮਮ ਪਾਸ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਸੋ ਸਭਿ ਉਠਹੁ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਹੁ।ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਆਨਹੁ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੁੱਢਾ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ।ਖਰੋ ਹੋਇ ਪਗਬੰਦਨ ਧਾਰੀ॥੨੨॥ ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿਸਾਰੇ। ਕਰੀ ਨਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਅਗਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਨਿਜ ਸੁਤ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਾ। ਉਠਯੋ ਨ,ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਰਬ[2] ਬਿਸ਼ੇਖਾ॥੨੩॥ਦਾਸੂ ਸਾਥ ਭਨਯੋ ਗੁਰ ਨਾਥ। 'ਉਠਿ ਤੁਮ ਭੀ ਟੇਕੋ ਨਿਜ ਮਾਥ'। 'ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਇਹੁ ਦਾਸ ਹਮਾਰਾ। ਇਕ ਤੌ ਲੀਨਸਿ ਮਮ ਅਧਿਕਾਰਾ॥੨੪॥ਦੁਤੀਏ ਉਠ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਇਹ ਤੌ ਹਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਪਰ ਇਹੀ ਟਿਕਾਏ। ਹਮ ਕੋ ਛੂਛੇ ਰਾਖਿ ਸਿਧਾਏ ॥ ੨੫ ॥ ਤੁਮ ਸੌਂ ਕਯਾ ਬਸ ਚਲਹਿ ਹਮਾਰੋ। ਕਿਯੋ ਪੰਥ ਸਭਿ ਜਗ ਤੇ ਨਯਾਰੋ। ਜਿਮ ਤੁਮ ਦਾਸ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਾਈ। ਤਿਮ ਅਬਿ ਦਈ ਦਾਸ ਬਡਿਆਈ*' ॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਦਾਸੂ ਤੇ ਦਾਤੂ ਸਾਥ। ਆਗਯਾ ਕਹਿ ਗੁਰ 'ਟੇਕੋ ਮਾਥ'।ਤਿਨ ਭੀ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਥਿਤ ਰਹਯੋ। ਨਿਜ ਬਡਿਆਈ ਕੋ ਬਚੁ ਕਹਯੋ॥ ੨੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤੂਸ਼ਨਿ ਮੁਖ ਧਾਰੀ। ਭਲੀ ਬੁਰੀ ਸੁਤ ਸੌਂ ਨ ਉਚਾਰੀ।ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ।'ਮਮ ਸਰੂਪ ਅਬਿ ਇਹੈ ਸੁਹਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਮੋ ਮਹਿਂ ਇਸ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਹੁ। ਏਕ ਸਰੂਪ ਦੁਹੂੰਨ ਕੋ ਮਾਨਹੁ'। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਯਾ ਕਰੀ। 'ਭੋਜਨ ਤਯਾਰ ਹੋਇ ਇਸ ਘਰੀ॥੨੯॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ।ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਉ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ'। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਉਠਯੋ ਹਿਤ ਧਾਰਿ। ਕੀਨਸਿ ਜਾਇ ਅਹਾਰ ਸੁ ਤਯਾਰ॥੩੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਜਾਇ ਕਰਿ ਖਾਇਵ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਇਵ। ਅਪਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਗੁਰ ਗਏ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਜੁਤਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਭਏ ॥ ੩੧ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ।ਪੂਰਬਲੀ† ਕਹਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਇ।–ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਸਮੇਤ। ਕੀਨ ਗਮਨ ਬੈਕੁੰਠ ਨਿਕੇਤ॥੩੨॥ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਜੇ ਭਏ।ਬਹੁਤ‡ ਸ਼ਰੀਰ ਸਮੇਤ ਸੁ ਗਏ–। ਇਮਿ ਬਿਚਾਰ ਸਿੱਖਨ ਮੈਂ ਹੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ

[1]ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ (ਪਹੁੰਚੇ)। [2]ਹੰਕਾਰ। *ਕੇਵਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗਦੀ ਮਿਲਣੀ ਸਮਝਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਧੁਰੋਂ ਦਾਤ ਲੈਕੇ ਆਉਣਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਦਮ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪਿਛੇ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੩੯। ਫਿਰ ਘਾਲ, ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੪੦। ਫਿਰ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਸੀ। ਫਿਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਅਗੰਮੀ ਮੇਹਰ। ਐਸੇ ਐਸੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨ ਗਦੀ ਮਿਲਨ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਰਖ ਕਈ ਵੇਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਣ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। †ਪਾঃ–ਪੂਰਬਕੀ। ‡ਪਾঃ–ਬਹੁਰ

ਜਾਨੀ ਮਨ ਸੋਈ॥੩੩॥ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹਿਂ–ਸ਼ੰਕਾ ਇਨਕੋ।ਨੀਕੇ ਨਹਿਂ ਬਿਬੇਕ ਮਨ ਜਿਨ ਕੇ। ਦੇਹਿ ਸਨੇਹ ਨ ਸੇਤਨ ਮਾਂਹੀ। ਇਮਿ ਸੂਛਮ ਗਤਿ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ॥੩੪॥ਜੇ ਇਨ ਕੀ ਮਨ ਸ਼ੰਕ ਨ ਜਾਇ।ਮਮ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕਹਾ ਫਲ ਪਾਇ।ਪੁੰਨ ਮਹਾਂਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸਭਿ ਖੋਵਹਿ। ਅਸ ਸੰਦੇਹ[1] ਮੈਂ ਜੋ ਮਨ ਹੋਵਹਿ॥੩੫॥ ਸ਼ਰਧਾ ਤਯਾਗੇ ਦੋਸ਼ ਬਿਸ਼ਾਲੇ।ਉਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਇਨ ਕੇ ਸਭਿ ਹਾਲੇ[2]–। ਇਮਿ ਸਿੱਖਨ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ।ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਰਚੀ ਮਹਾਨੀ ॥੩੬॥ ਭਏ ਅਲੋਪ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਤੇ। ਹੁਤੇ ਸਮੀਪ ਨ ਕਹੂੰ ਨਿਹਰਿਤੇ। ਦੇਖਿ ਚਲਿੱਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਮਤਿ ਰਹੀ। ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਜਾਤਿ ਨ ਕਹੀ॥੩੭॥ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ ਬੋਲਿ ਉਠੇ ਸਿਖ ਸਾਰੇ।'ਤਨ ਜੁਤਿ ਗੁਰ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ'। ਪਰਜੋ ਰੌਰ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।'ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ'॥੩੮॥ਲੰਗਰ ਬਿਖੇ ਸੇਵ ਸਭਿ ਕੇਰੀ। ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਡੇਰੀ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਇ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਰਜੋ ਸਿੰਘਾਸਨ ਹੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[3] ॥ ੩੯॥ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੀ ਅਸ ਲੀਲਾ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲਾ[4]। ਅਚਰਜ ਗਤਿ ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ ਜਾਵੈ। ਜੋ ਸਮ ਹੋਇ ਤਊ ਕੁਛ ਪਾਵੈ[5]॥੪੦॥ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਨਿ ਅਪਨੇ ਚੀਤ।–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਨੌਂ ਕੀਨਸਿ ਅਸ ਰੀਤਿ?–। ਤਾਤਪਰਯ ਕੋ ਨੀਕੇ ਜਾਨਾ[6]।ਪ੍ਰਗਟਾਵਨ ਹਿਤ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨਾ[7]:–॥੪੧॥ਪ੍ਰਮਾਨਕਾ ਛੰਦ॥'ਅਨੰਦ ਕੰਦ ਰੂਪ ਹੋ।ਬਿਲੰਦ ਭੂਪ ਭੂਪ[8] ਹੋ। ਨ ਆਦਿ ਅੰਤ ਤੋਹਿ ਕੋ।ਸਮਾਨ ਆਨ ਹੋਹਿ ਕੋ[9]॥੪੨॥ਮੁਕੰਦ ਸੇਵਕਾਨ ਕੋ।ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਭਾਨੁ ਕੋ[10]।ਸੁ ਦਾਨ ਦੇ ਜਹਾਨ ਕੋ।ਕਰੈ ਜੁ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ[11]॥੪੩॥ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਤੋ[12] ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਹੈਂ। ਭਨੇ ਸੁਨੇ[13] ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈਂ। ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਨਾਥ ਹੈਂ। ਸਭੈ ਨਿਵਾਇ ਮਾਥ ਹੈਂ ॥੪੪॥ ਅਜਾਯ ਹੋ[14],ਅਮਾਯ ਹੋ[15]।ਸਦੀਵ ਸੁੱਧਿ ਭਾਯ ਹੋ[16]।ਪਰੰਪਰਾ ਪਰੇਸ਼ ਹੋ[17]। ਧਰੰਧਰਾ ਅਦੇਸ਼ ਹੋ[18] ॥੪੫॥ ਰਹੇ ਬਿਸਾਲ ਗੋਪ[19] ਹੈ। ਜਿ ਖੋਜਿਏ ਨ ਓਪ

[1] ਸ਼ੰਸੇ। [2] ਹਿੱਲ ਜਾਏਗਾ। [3] ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ। [4] ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ। [5] ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰੱਬਰ ਦਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕੁਛ(ਭੇਦ ਨੂੰ)ਪਾਵੇ। ਅਗੇ ਫੇਰ ਦਸਦੇ ਹਨਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਈ, ਭਾਵ ਕਿ ਓਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਸਨ ਓਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਸਨ। [6] ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ। [7] (ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ(ਆਪਨੇ) ਜਸ ਉਚਾਰਿਆ। [8] ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ। [9] ਕੌਣ। [10] ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। [11] ਜਗਤ ਜੋ ਕੁਛ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਦਾਨ ਤੁਸੀਂ ਦੇਂਦੇ ਹੋ। [12] ਆਪ ਦੇ। [13] ਜੋ ਕਹੇ ਯਾ ਸੁਣੇ। [14] ਅਜਨਮ ਹੋ। [15] ਮਾਯਾ ਰਹਤ ਹੋ। [16] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ। (ਅ) ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋ। [17] ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਈਸ਼੍ਵਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋ। [18] ਧਰਤੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀ! (ਆਪਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ। [19] ਗੁੱਝੇ।

ਹ੍ਵੈ[੧] । ਅਜਾਨ ਲੋਕ ਹ੍ਵੈ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਤੀਤਧਾਰਿ ਨਾ ਲਹੇ[੨] ॥੪੬॥ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨ ਚੀਨਿਯੋ। ਨਿਹਾਲ ਦਾਸ ਕੀਨਿਯੋ। ਨਿਵਾਰਿ ਮੋਹ ਤਾਪ ਕੋ।ਜਪਾਇ ਨਾਮ ਜਾਪ ਕੋ॥੪੭॥ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ। ਨ੍ਰਿਬਾਹਿ ਕੀਨਿ[੩] ਨੇਮ ਕੇ। ਸੁ ਤਾਇ ਜੇਮੁ ਹੇਮ ਕੇ[੪] । ਸੁ ਦਾਨ ਦੇਤਿ ਛੇਮ ਕੇ ॥੪੮॥ ਸੁਛੰਦ* ਸਿੰਧੁ ਨੰਦਨਾ[੫] । ਅਮੰਦ ਹੋ, ਮਨਿੰਦ ਨਾ[੬] । ਗੋਬਿੰਦ, ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੰਦਨਾ[੭] । ਸੁ ਬੰਦਨਾ, ਤੁ ਬੰਦਨਾ[੮] ॥੪੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਮੇਂ ਆਪ ਅਬਿ ਹੁਇ ਗੇ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ। ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਸ਼ੰਕਾ ਕਹਾਂ ਤੁਮਹਿ ਨ ਉਚਿਤ ਮਹਾਂਨ ॥ ੫੦ ॥ ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਥਮ ਜਗਤ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਸੁ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਕਯੋਂ ਠਾਨਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ॥ ੫੧ ॥ ਪਰਮ ਧਾਮ ਅਭਿਰਾਮ ਕੋ ਗਮਨਹੁ ਇਹ ਤਨ ਤਯਾਗਿ[੯]। ਇਮ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਦਾਸ ਕੀ ਜਾਨਿ ਮਹਾਂ ਅਨੁਰਾਗ॥੫੨॥ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਵਿਦਤ ਭੇ ਦੇਖਿ ਸਕਲ ਹਰਿਖਾਇ।'ਜੈ ਜੈ' ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿ ਕਰਿ ਪਰੇ ਦੌਰ ਸਭਿ ਪਾਇ ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਰਮ ਧਾਮ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ-ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਮਰਦਾਸ ਹੁਇ ਪਾਸ ਗੁਰ ਨਿਜ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਆਪ ਕੀ ਸਦਾ ਬਿਲਾਸ ਹੁਲਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਿਮ ਰਾਵਰ ਕੀਨਾ ? । ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਅਚਰਜ ਬਡ ਦੀਨਾ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿਂ ਉਚਿਤ ਤੁਮਾਰੇ।ਪਰਮ ਧਾਮ ਕੋ ਜਥਾ ਪਧਾਰੇ'॥੨॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨ੍ਯੋ। 'ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਨ ਸ਼ੰਕ ਮਹਾਨਾ ।–ਸਹਤ ਸਰੀਰ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ[੧੦]–।ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮਿਲ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ।॥੩॥ਏਵ ਨ ਕਰਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਸਤਿ।ਲਗਤਿ ਦੋਸੁ ਮਮ ਦਾਸਨ ਗ੍ਰਾਸਤਿ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਸ਼ੰਕਾ ਮਲ

---

[੧]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਸੀਂ ਖੋਜੇ (ਲੱਭੇ) ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਨਹੀਂ (ਕਹੀ ਜਾ) ਸਕਦੀ। (ਅ) ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜੇ ਉਪਮਾ ਖੋਜੀਏ ਤਾਂ ਨਹੀਂ (ਮਿਲਦੀ)। [੨]ਨਹੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ। [੩]ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲੇ। [੪]ਤਾਏ ਸੋਨਾ ਜੈਸੇ (ਸੁੱਧ ਕਰੀਦਾ ਹੈ)। [੫]ਆਪ (ਜਿੰਨੇ) ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਬੀ ਉਤਨਾ ਨਹੀਂ) (ਅ) (ਵਧੇਰੇ) ਸ੍ਵੱਛ ਹੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ (ੲ) ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਹੋ। [੬](ਤੁਸੀਂ ਚੰਦ ਵਾਂਗੂ) ਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (ਵਧਦੇ ਘਟਦੇ ਨਹੀਂ)ਤਾਂਤੇ ਉਹ ਤੁੱਲ੍ਯ ਨਹੀਂ। [੭]ਵੈਰੀ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [੮]ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। [੯](ਕਿ ਇਹ ਬੀ)ਸਰੀਰ ਸਮੇਤ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰਨ(ਅ)(ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ)ਸਿਧਾਰੇ ਸਨ। *ਪਾ:–ਜੁ ਛੰਦ।

ਧਾਰੀ। ਇਹੁ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਿ ਜਲੁ ਸਾਥ ਪਖਾਰੀ[1] ॥੪॥ ਮਮ ਸੰਗਤ ਤੇ ਸਿਖ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ।ਬਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਸੋ[2] ਹਾਥ ਨ ਆਵਹਿ'।ਬਿਗਸ ਬਦਨ ਤੇ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੀ।'ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਤੂੰ ਪੂਰਨ ਗ੍ਯਾਨੀ* ॥੫॥ ਇਹ ਜਗ ਸਲਿਤਾ ਕੋ ਸੁ[3]ਪ੍ਰਵਾਹਾ। ਚਲ੍ਯੋ ਜਾਤ,ਪੁਨ ਪੂਰਨ ਆਹਾ। ਜਲ ਤਰੰਗ ਜਿਉਂ ਜਲਹਿ ਸਮਾਵੈਂ। ਹੈਂ ਜਲ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ[4] ਦਿਖਾਵੈਂ॥੬॥ ਸੰਤ ਦ੍ਵੈਤ ਤਿਮ ਨਾਂਹਿਨ ਮਾਨੇ। ਆਤਮ ਪਰਮਾਤਮ ਇਕ ਜਾਨੇ। ਜਿਮੁ ਜਲ ਬਿਖੈ ਬੁਦਬੁਦਾ ਹੋਇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇਹਿਨਿ ਇਮ ਜੋਇ[5] ॥੭॥ ਪੱਤ੍ਰ ਪੁਰਾਤਨ ਤਰੁ ਕੇ ਗਿਰੈਂ। ਬਹੁਰ ਨ ਜੁਰੈਂ ਨਏ ਲਗ ਪਰੈਂ।ਤਥਾ ਸਰੀਰ ਜਰਜਰੀ ਹੋਇ।ਮਰਤਿ ਨ ਏ ਉਪਜਹਿ ਜਗ ਜੋਇ ॥੮॥ ਜਗਤ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਕੋ ਐਸੇ। ਚਲ੍ਯੋ ਆਇ ਜਿਹ ਪਾਰ ਨ ਕੈਸੇ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਸਭਿ ਨੇ ਮੋਹਿ ਪਿਛਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੋਕ ਮੋਹ ਕੋ ਟਾਰੀ॥੯॥ ਮੰਗਲ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਕਰੀਜੈ।ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਪਠਹੁ ਸੁਨੀਜੈ'।ਦੋਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਪਰੇ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੧੦॥'ਦਯਾਧਾਰਿ ਬਿਵਹਾਰ ਬਤਾਵਹੁ।ਜਿਮਿ ਪੀਛੇ ਹਮ ਕਰਹਿਂ,ਜਨਾਵਹੁ। ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਅਰੁ ਕੁਲ ਆਚਾਰ[6]। ਜੈਸੇ ਆਯੋ ਹੋਤਿ† ਅਗਾਰ[7]' ॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਜਗ ਅਰ ਕੁਲ ਕੇ ਜਿਤਿਕ ਅਚਾਰੇ। ਹਮਰੇ ਹੇਤ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰਨਾ।ਕੀਰਤਿ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ॥੧੨॥ ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾ ਚਾਰਾ। ਦੇਹੁ ਸਰੀਰ ਅਗਨਿ ਸਸਕਾਰਾ‡'। ਪੁਨ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਕੋ ਸੰਗਤਿ ਸਾਥ। ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਗਹਾਯੋ ਹਾਥ॥੧੩॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯੋ। 'ਇਹ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਬਿਠਾਯੋ। ਮੋ ਮਹਿਂ ਇਸ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨੋ।ਜੋ ਜਾਨੈ ਲਹਿ ਖੇਦ ਮਹਾਨੋ॥੧੪॥ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਸਭਿ

---

[1]ਇਹ ਕਰਕੇ (ਉਹ ਮੈਲ ਮਾਨੋਂ) ਜਲ ਨਾਲ ਧੋ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [2]ਉਹ (ਸੁਖ)। [3]ਵਾਂਗੂ ਹੈ। [4]ਅੱਡ। [5]ਦੇਖ ! (ਅ) ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। [6]ਕਰਤੱਵ੍ਯ। [7]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ।

*ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹਨ ਤੇ 'ਆਪ' ਹਨ: ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਹਿਣਾ ਨੀਵੀਂ ਉਪਮਾਂ ਹੈ, ਗ੍ਯਾਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ 'ਪੂਰਨ' ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੈ,ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਸਭ ਬਿਧ ਪੂਰਨ ਹਨ, 'ਆਪ' ਹਨ।

†ਪਾ:-ਹੁਤੇ।

‡ਇਹ ਵਾਕ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਮਲ ਗੁਰ ਮਿਰਯਾਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰ ਮਿਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ।

ਇਨ ਕੇ ਹਾਥ। ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਹੋਵੈ ਸੁਖ ਸਾਥਿ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੈ ਸੋਊ ਜਗ ਤਰੈ। ਹੋਇ ਦੁਖੀ ਦ੍ਰੋਹ ਜੁ ਉਰ ਧਰੈ॥੧੫॥ਇਰਖਾ ਕਰੈ ਸਰੈ ਨਹਿੰ ਕਾ।ਉਲਟੈ ਅਪਨੋ ਲੇਹਿ ਬਿਗਾਰਿ'। ਇਮ ਕਹਿ ਲੀਨਿ ਹਕਾਰਿ ਜੁਲਾਹੇ। ਤਤਛਿਨ ਆਇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹੇ॥੧੬॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹਯੋ'ਤਜਹੁ ਇਹ ਗ੍ਰਾਮ*। ਅਪਰ ਥਾਨ ਕੀਜਹਿ ਨਿਜ ਧਾਮ। ਕੀਲਾ ਅਮਰ ਚਰਨ ਲਗ ਗਿਰਯੋ। ਸੋ ਤਰੁ ਹੋਇ ਭਯੋ ਅਬਿ ਹਰਯੋ[1] ॥੧੭॥ ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਸਸਕਾਰ ਹਮਾਰੋ। ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਬਨਹਿੰ ਉਦਾਰੋ।ਨਹੀਂ ਬਿਦਾਰੁ ਸਕਹਿ ਤਿਸ ਕੋਊ।ਰਹਿ ਚਿਰਕਾਲ ਥਿਰਹਿ ਤਰੁ ਸੋਊ' ॥੧੮॥ ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਬਿ ਦਿਯੋ ਕੁਵਿੰਦਹ[2]। 'ਕਰਹੁ ਅਪਰ ਥਲ ਸਦਨਬਿਲੰਦਹਿ।ਜੇ ਕਰਿ ਇਹਾਂ ਬਸਹੁ ਕਬਿ ਆਇ।ਨਹਿਨ ਬਚੇ ਸਗਰੇ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥੧੯॥ ਸੋ ਇਹ ਥਾਨ† ਹਮਾਰਾ ਭਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਮੋਲ ਤੁਮੈਂ ਦੈ ਦਯੋ'। ਸੁਨਿ ਕੁਵਿੰਦ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਲੰਦ। ਲਯੋ ਦਰਬ ਜੋ ਦੀਨਸਿ ਬ੍ਰਿੰਦ‡॥੨੦॥ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ।ਤਨ ਸਿਸਕਾਰਨ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ। 'ਜਹਿਂ ਕਰੀਰ ਹੋਵੈ ਤਰੁ ਹਰੋ। ਤਿਸਕੇ ਨਿਕਟ ਥਾਨ ਮਮ ਕਰੋ'॥੨੧॥ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕਾਂਹੂ। ਖਿਰਯੋ ਕਮਲ ਜਨੁ ਜਲ ਕੇ ਮਾਂਹੂ। ਅਤਿਸੈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਛਬਿ ਬਾਢੀ। ਲਾਲੀ ਅਰਣੋਦਯ[3] ਸਮ ਗਾਢੀ ॥੨੨॥ ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਸਮ ਬਿਕਸੇ ਲੋਚਨ। ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ।ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੋਲਤਿ ਮਨ ਭਾਵਤਿ।ਸਿਖ ਸਭਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਵਤਿ॥੨੩॥ਨਿਜ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਮਗਨ ਬਿਲੰਦੇ।ਧਾਰਨ ਤ੍ਯਾਗਨ ਦੇਹਿ ਸੁਛੰਦੇ[4]। ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਾ। ਦੀਨਸਿ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੰਦ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥੨੪॥ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਤਤਕਾਲ।ਪੌਢ ਗਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਊਪਰ ਬਿਸਦ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਲੀਨਾ। ਪਰਮ ਧਾਮ ਪ੍ਰਸਥਾਨੋ ਕੀਨਾ ॥੨੫॥ ਤਿਹ ਛਿਨਿ ਬਿਧਿ[5] ਸ਼ੰਕਰ[6] ਚਲਿ ਆਇ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਮੁਖ ਬਾਕ ਅਲਾਇਃ-'ਗੁਰ ਆਸ਼ੈ[7] ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬਡ ਕਰਯੋ।ਅਜਰ ਜਰ੍ਹਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ ਧਰਯੋ ॥੨੬॥ ਅਪਨੀ ਚਾਹਨਿ ਹਿਤ ਬਡਿਆਈ। ਕਰਾਮਾਤ ਨਹਿੰ ਰੰਚੁ

[1]ਉਹ ਹੁਣ ਹਰਾ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ, ਬ੍ਰਿਛ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। [2]ਜੁਲਾਹੇ ਨੂੰ। [3]ਸੂਰਜ ਉਦਯ ਦੀ ਲਾਲੀ। [4]ਦੇਹ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਯਾ ਤਿਆਗਣਾ ਆਪ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੈ। [5]ਬ੍ਰਹਮਾਂ। [6]ਸ਼ਿਵ ਜੀ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਠਾਮ।

†ਪਾ:-ਸੋ ਇਸਥਾਨ। ‡ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਿਖਾਈ।ਉਰਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਬੁਧਿਵੰਤਾ। ਅਚਲ ਮੇਰੁ ਸਮ ਨਹੀਂ ਚਲੰਤਾ' ॥੨੭॥ਅਪਰ ਦੇਵ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਆਏ। ਮੰਗਲ ਕਰਿ'ਜੈ' ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਏ। ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਸਿੱਧ ਸਮੁਦਾਈ[1]।ਆਇ ਸਭਿਨਿ ਕੀਨਸਿ ਬਡਿਆਈ॥੨੮ ॥'ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ' ਸੁਰਗ ਮਹਿਂ ਭਯੋ। ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਦੇਵਤਨਿ ਕਯੋ।'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ'ਬਖਾਨੈਂ।ਆਇ ਅਗਾਊ ਆਦਰ ਠਾਨੈਂ॥੨੯॥ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਫੂਲਨ ਕੀ ਮਾਲਾ। ਪਹਿਰਾਵਹਿਂ ਗੁਰ ਗਰੇ ਬਿਸਾਲ॥ਪੁਸ਼ਪਾਂਜਲ[2] ਛੋਰਤਿ ਬਰਖਾਵੈਂ। ਬਡ ਸੁਗੰਧਿ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਵੈਂ ॥੩੦॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਰਪਹਿਂ ਅਰ ਗਾਵੈਂ।ਦੇਵਬਧੂ ਨਾਚਤਿ ਹਰਿਖਾਵੈਂ।ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਰਗ ਉਤਸਾਹੂ। ਕਹਿਂ ਲਗ ਕਹੌਂ ਜੁ ਭਯੋ ਉਮਾਹੂ॥੩੧॥ਇਤ[3]ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਸਿੱਖਯ ਜੇ ਸਾਰੇ। ਆਇਸੁ ਤੇ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਨਿਵਾਰੇ।ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਨ ਚਾਰੁ। ਊਚੇ ਉਚਰਹਿਂ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ॥ ੩੨॥ ਪੁਨ ਬਿਬਾਨ ਨੀਕੋ* ਬਨਵਾਇਵ। ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਪੁਸ਼ਪ ਲਰਕਾਇਵ[4]। ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਲਾਇ ਦਿਸ਼ ਚਾਰ। ਮਿਲਿ ਬਹੁਤਨਿ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰਿ ॥੩੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਨ ਕਰਿਵਾਇ ਸ਼ਨਾਨ। ਬਰ ਅੰਬਰ[5] ਊਪਰ ਕੋ ਤਾਨ।ਬੀਚ ਬਿਬਾਨ ਬਹੁਰ ਪੌਢਾਏ। ਬੁੱਢੇ ਆਦਿ ਸੁ ਲੀਨਿ ਉਠਾਏ॥੩੪॥ਜਹਾਂ ਜੁਲਾਹਨਿ ਸਦਨ ਸਥਾਨ। ਚਿਖਾ ਰਚੀ ਤਹਿਂ ਰੁਚਿਰ ਮਹਾਂਨ। ਚੰਦਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਧਰਯੋ ਤਿਸ ਬੀਚ। ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕ ਆਨਿ ਤਿਹ ਸੀਂਚ[6]॥੩੫॥ਸਤਿਗੁਰ ਤਨ ਊਪਰ ਪੌਢਾਇ। ਦਾਸੁ ਦੀਨਸਿ ਅਗਨਿ ਲਗਾਇ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰੈਂ। ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੋਕਹਿਂ ਹਰੈਂ॥੩੬॥ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਸਸਕਾਰਨਿ ਕਰੇ।ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਧਰ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰੇ। ਮੰਗਲ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਸਮੁਦਾਇ।ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਨਸਾਇ॥੩੭॥ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਸੁ ਡੇਰਨਿ ਜਾਇ। ਕਹਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਗੁਰ ਜਸੁ ਸਮੁਦਾਇ। 'ਸਾਗਰ ਸਮ ਗੰਭੀਰ ਮਹਾਂਨੇ।ਰਿਦੇਅਚਲ ਮੇਰੂ ਸਮਠਾਨੇ॥੩੮॥ਅਜਰਜਰਨ ਜਿਨ ਕੇਰ ਸਮਾਨ।ਭਯੋ ਨ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯ ਜਹਾਨ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਿਸੁ ਪਿਖਹਿਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ।ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਿਕਦਨ ਕਲੇਸ਼ੂ॥੩੯॥ਕਲੀ ਕਾਲ ਅੰਧੇਰ ਗੁਬਾਰ। ਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਪਕ ਉਜਿਆਰ[7]।ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਰੂਪ। ਜਿਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਅਨੂਪ'॥੪੦॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਕਹਿ ਸਿਮਰੰਤੇ। ਕੇਤਿਕ

[1]ਸਾਰੇ। [2]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ। [3]ਇਧਰ। [4]ਲਟਕਾਈਆਂ। [5]ਸੁਹਣਾ ਕੱਪੜਾ। [6]ਪਾਇਆ। [7]ਦੀਵੇ ਦੇ ਉਜਾਲੇ (ਵਾਂਙੂ)।

*ਪਾ:-ਕੀਨੋ।

ਦਿਨ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਬਿਤੰਤੋ।ਅੰਨ ਘ੍ਰਿਤ,ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਬਿਸਾਲਾ।ਕਰਯੋ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਭਿਨਿ ਤਿਸੁ ਕਾਲਾ ॥ ੪੧ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਸਿਖ ਸਾਧ ਹਕਾਰੇ। ਸਭਿ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਆਪ ਬਿਚ ਥਿਰੇ।ਬੀਚ ਰਸੋਈ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰੇ॥੪੨॥ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰਾ।ਅਪਰ ਸਿੱਖਨ ਮਿਲਿ ਪਾਕ ਸੁਧਾਰਾ[1]। ਬਹੁ ਪੰਕਤਿ ਇਕਸਾਰ ਬਿਠਾਈ। ਲਗੇ ਪਰੋਸਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ॥੪੩॥ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਲ ਅਚਹਿਂ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ। ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਅਪਨੀ ਪੰਗਤਿ।ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਅਚਿ ਸ੍ਵਾਦ ਅਹਾਰਾ। ਕੀਨਸਿ ਇਨਿ ਗੁਰ ਪਰਬ ਉਦਾਰਾ॥੪੪॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਬੰਦਤਿ ਕਰ ਬੰਦਹਿ ਸਿਰ ਧਰ ਧਰਿ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮਾ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਸਰਬ ਅਭਿਰਾਮਾ॥੪੫॥ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਕਰਿ ਉਤਸਾਹ ਮਿਲੀ ਤਿਸ ਬਾਰੀ[2]। ਦਾਸੂ ਅਰੁ ਦਾਤੂ ਕੇ ਮਨ ਕੀ। ਲਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਬਿਧਿ ਇਨ ਕੀ[3] ॥੪੬॥ ਹੋਇ ਨੰਮ੍ਰ ਪਦ ਪਰ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਸੰਗਤਿ ਭਈ ਸੰਗ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੰਥ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਮੁਖ ਖਡੂਰ ਦਿਸ਼ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ॥੪੭॥ ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ਾ ਗਮਨਤੇ ਜਾਇਂ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹੁੰਚਿ ਤਿਸ ਥਾਇਂ।ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕੈ।ਮਸਤਕ ਧਰਨੀ ਪਰ ਨਿਜ ਧਰਿ ਕੈ ॥੪੮॥ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਿਸ਼ਾ ਮੁਖ ਕੀਨ। ਜਾਇ ਆਪੁਨੇ ਸਦਨ ਬਿਰਾਜੇ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਸਾਜੇ ॥ ੪੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੋਲਹ ਸੈ ਸੰਮਤ ਹੁਤੋ ਨੌ ਊਪਰ[4] ਤਿਸ ਜਾਨ। ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਤਿਥਿ ਚੌਥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[5]॥੫੦॥ਤ੍ਰੇਹਣ ਕੁਲ ਬਾਹਜ[6] ਬਰਨ ਫੇਰੂ ਪਿਤਾ ਸੁਭਾਗ।ਸਭਿਰਾਈ ਮਾਤਾ ਹੁਤੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖ ਬਾਗ[7]॥੫੧॥ ਖੀਵੀ ਨਾਮ ਸੁ ਭਾਰਜਾ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਸਦੀਵ। ਦਾਸੂ ਦਾਤੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੁਇ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤ ਥੀਵ॥੫੨॥ਸੰਮਤ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਾਸ ਖਟ ਨੌ ਦਿਨ ਊਪਰ ਚੀਨ।ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਰੇ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੫੩॥ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਨ ਹੋਇ। ਇਹ ਦੂਸਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਕਰਯੋ

---

[1]ਰਸੋਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। [2]ਉਸ ਵੇਲੇ। [3]ਭਾਵ ਦਾਸੂ ਦਾਤੂ ਦੀ। [4]-੧੬੦੯। [5]ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। [6]ਖੱਤਰੀ। [7]ਸੁਖ ਦੇ ਬਾਗ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ, ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਗ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਬਾਗ=ਬਾਕ। ਵਾਕ=ਬਾਣੀ। ਸੁਖਦਾਈ ਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਦਾਤੇ।

ਸੁਨਯੋ ਜਿਮ ਜੋਇ[1] ॥ ੫੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਆਰੰਭ, ਚੁਬਾਰਾ ਸਾਹਿਬ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਬਿ* ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹੌਂ ਰੁਚਿ ਠਾਨਿ। ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਦਿਹੁ ਸਿੱਖੀ ਮੁਝ ਦਾਨ॥੧॥ ਪਾਧੜੀਛੰਦ॥ਮੈ ਸੁਨੀ ਜਿਤਕ ਸਿਖ ਮੁਖ ਦੁਵਾਰ।ਅਰ ਲਿਖੀ ਪਠੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਉਦਾਰ।ਸੋ ਸਭਿ ਬਨਾਇ ਛੰਦਨ ਮਝਾਰ। ਅਬਿ ਕਰਵ ਨਿਰੂਪਨ ਰੀਤਿ ਚਾਰੁ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜਿਮ ਮਾਰਤੰਡ[2]।ਗਾਦੀ ਗੁਰੂਨਿ ਸ੍ਯੰਦਨ[3]ਅਖੰਡ।ਤਿਸ ਪਰ ਅਰੂਢ[4]ਥਿਤ ਹੋਇ ਆਪ। ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥੩॥ ਗੁਰਪੁਰਬ ਆਦਿ ਕਰਿਕੈ ਖਡੂਰ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੁੰਚੇ ਹਦੂਰ[5]। ਦੀਨਾਨਿਨਾਥ ਗੁਰਤਾ ਸੁ ਪਾਇ।ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਮਗਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਸੁ ਜਾਇ॥੪॥ ਇਕ ਹੁਤੋ ਸਦਨ ਪਰ ਸਦਨ ਚਾਰੁ[6]।ਤਿਸ ਪਰਅਰੂਢਿ ਦਿਯ ਦਰ ਕਿਵਾਰ[7]।ਨਿਕਸੇ ਨ ਵਹਿਰ, ਨਹਿਂ ਕੋ ਬੁਲਾਇ।ਥਿਤ ਹੁਇ ਸਮਾਧਿ ਗੰਭੀਰ ਲਾਇ॥੫॥ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਇਕੰਤ ਆਨੰਦ ਲੀਨਿ। ਜਬਿ ਮਹਦ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਬੇਦ ਜਿਸ ਕੋ ਬਤਾਇ। ਮਨ ਗਿਰਾ ਜੁਗਤਿ ਜਿਹ ਨਹਿਂ ਲਖਾਇ[8] ॥ ੬॥ ਅਸ ਅਨੰਦ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿਂ ਸਥਿਤ ਹੋਇ।ਜਿਸ ਏਕ ਬੂੰਦਲਹਿ ਜਗਤ ਜੋਇ।ਬ੍ਰਹ-ਮਾਦਿ ਅਪਰ ਚੀਟੀ ਪ੍ਰਯੰਤ[9]। ਤਿਸ ਬਿਖੈ ਸਕਲ ਪਾਧਤਿ ਨ ਅੰਤਿ ॥੭॥ ਅਸ ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਕਹੁ ਕੌਨ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਬਿਥਾਰ ਕਰਿ ਕਹਹਿ ਜੋਇ। ਟਿਕ ਗੀ ਸਮਾਧਿ ਇਕਰਸ ਬਿਸਾਲ। ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਤਜਾਗ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਸਾਲ ॥੮॥ ਬਹੁ ਸਿੱਖਜ ਵਹਿਰ ਇਕਠੇ ਸੁ ਹੋਇ। ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਦੇਖਿਬੇ ਦਰਸ ਸੋਇ।ਸੁਨਿ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬੀਚ।ਚਲਿ ਆਇ ਦੇਖਿਬੇ ਊਚਨੀਚ॥ ੯॥ ਗਨ ਹੁਇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਤੇ ਬਿਚਾਰ।-ਗੁਰ ਦੇਹਿਂ ਦਰਸ ਤਿਮ ਕਰਹੁ ਢਾਰਿ[10]। ਇਨ ਕੋ ਨ ਬੈਠਿਓ ਬਨੈ ਐਸ। ਅਬਿ ਦੇਹਿਂ ਦਰਸ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਥਮ ਜੈਸ-॥੧੦॥ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ[11] 'ਆਪੁ ਜਾਇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਨਿ ਸੁਧ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਜੋ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। [2]ਸੂਰਜ। [3]ਗਾਦੀ ਰੂਪੀ ਰਥ। [4]ਚੜ੍ਹਕੇ। [5]ਸ੍ਰੀ ਜੀ ਆਪ। [6]ਘਰ ਤੇ ਸੁਹਣਾ ਘਰ ਭਾਵ ਚੁਬਾਰੇ ਤੋਂ ਹੈ। [7]ਤਖਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ। [8]ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਮੇਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [9]ਕੀੜੀ ਤਕ। [10]ਤਰਕੀਬ। [11]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

*ਪਾ:-ਅਬ।

ਦਿਹੁ ਪੁਰਾਇ।ਹਿਤ ਦਰਸ ਆਨਿ ਇਕਠੀ ਬਿਲੰਦ।ਗਨ ਸਮ ਚਕੋਰ।ਚਿਤ
ਚਹਤਿ ਚੰਦ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਹ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ 'ਸਭਿ ਲਖਨ ਹਾਰ[1]*। ਲੇਹਿਂ
ਜਾਨਿ ਮਨ ਕੀ[2] ਬਿਨ ਉਚਾਰ। ਨਿਜ ਦਯਾ ਕਰਹਿਂ ਅਪੁਨੀ ਮਹਾਨ।
ਤਬਿ ਦੇਹਿਂ ਦਰਸ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਆਨਿ'॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਰਹੇ ਠਟਿਕ[3]ਕਹਿ ਸਕਿ
ਨ ਕੋਇ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਚਾਹਿ ਚਿਤ ਚਗੁਨ ਹੋਇ। ਸਿਖ ਸਕਲ ਮਹਾਂ ਅਕੁ-
ਲਾਇ ਭੂਰ।–ਕਬਿ ਦੇਹਿਂ ਦਰਸ਼ ਗੁਰ ਇੱਛ ਪੂਰ॥੧੩॥ ਜਿਮ ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੂੰਦ
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਪਿਪਾਸ। ਚਕਵਾ ਨ ਚਾਹਿ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਤਰੁਨਿ[4]
ਪਤਿ ਕੇ ਬਿਓਗ।ਜਿਮ ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਚਹਿ ਸੰਜੋਗ–॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ਨਹਿਂ
ਕੋਊ ਜਬਿ ਕਹਿ ਸਕੈ ਕੀਨਸਿ ਅਪਰ ਉਪਾਇ।ਇਕ ਸੇਵਕ ਬੱਲੂ ਹੁਤੋ ਸੋ
ਗੁਰੁ ਸੇਵ ਕਮਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਬੱਲੂ ਤੇ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਭਿ ਸੇਵਾ
ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਵਾਇਂ।ਪ੍ਰੇਮ ਜੁਗਤਿ ਸੋ ਨੀਕੇ ਕਰਤਾ ਸਨਮੁਖ
ਖਰੋ ਰਹੈ ਹਿਤ ਲਾਇ। ਜਬਿ ਕੁਛ ਟਹਿਲ ਕਰਹਿਂ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਤਬਿ ਸੋ
ਕਰਤਿ ਸੁਧਾਰਿ ਬਨਾਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਠਾਂਢੋ ਰਹੈ ਅਗਾਰੀ,ਇਮਿ ਸਤਿਗੁਰ
ਕੇ ਚਿਤ ਕੋ ਭਾਇ॥੧੬॥ਬੁਢੇ ਆਦਿ ਸਿੱਖਜ ਸਭਿ ਮਿਲਿਕੈ ਤਿਸ ਬੱਲੂ ਕੋ
ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ।ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਨੀ 'ਇਹ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਸਮੁ-
ਦਾਇ। ਸਭਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਇਨਿ ਦਿਏ
ਬਿਤਾਇ। ਬਿਨ ਸੂਰਜ ਪੰਕਜ ਮੁਰਝਾਵਹਿਂ ਇਹ ਗਤਿ ਸਭਿ ਕੀ ਪਰੈ
ਲਖਾਇ'॥੧੭॥ਤਬਿ ਬੱਲੂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸਭਿਨਿ ਢਿਗ ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਮੈਂ ਤੁਮ
ਅਨੁਸਾਰਿ। ਜਿਮ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਕਰਹੁਂ ਮੈਂ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਹੋਇ ਉਦਾਰ। ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਨਿ ਪਰਉਪਕਾਰਨਿ ਇਸਤੇ ਨੀਕੀ ਔਰ ਨ
ਕਾਰ'।ਸਭਿ ਕੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਗਯੋ ਦਰ ਖਰੇ ਕਰੇ ਤਹਿਂ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰ॥
੧੮॥ਆਪ ਨਿਕਟ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਹਾਥਜੋਰਿ ਹੁਇ ਸਮੁਖਬਖਾਨਿ।
'ਸਭਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਵਹਿਰ ਖਰੀ ਸੰਗਤਿ ਹਿਤਵਾਨ।ਦਰ-
ਸ਼ਨ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿ ਰਹਿਂ ਸਵਧਾਨ। ਤਰ
ਸ਼ੁਸ਼ਕਤਿ ਜਲਕੋ ਜਿਮੁ ਕਾਂਖਤਿ[5] ਪਿਤ ਦੇਖਨਸੁਤਚਾਹਿ ਮਹਾਂਨ†'॥੧੯॥

[1](ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ) ਸਭ ਜਾਣਨਹਾਰ ਹਨ। [2]ਮਨ ਦੀ ਜਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। [3]ਠਠੰਬਰ।
[4]ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤਰੀ। [5]ਸੁਕਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਨੂੰ ਲੋਚਦਾ ਹੈ।

*ਪਾঃ–ਸਭਿਹਿਨ ਜ਼ਿਹਾਰ। †ਪਾঃ–ਤਿਮ ਦੇਖਨਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨ।

ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਲਖਿ ਸਿੱਖਜਨ ਮਨ ਕੀ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਖਾਨ।'ਤਨਹੁ ਚੰਦੋਵਾ ਸੁੰਦਰ ਊਪਰ ਫਰਸ਼ ਕਰਹੁ ਬੈਠਨਿ ਇਸਥਾਨਿ'। ਬੱਲੂ ਨੇ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ ਜਸੋਂ ਜਸੋਂ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ।ਆਇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਤਬਿ ਬੈਠੇ ਭਗਤ ਵਛਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਪਛਾਨ ।੨੦॥ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰਹਿ ਤਥਾ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ। ਜਿਮਿ ਇਕ ਨਟ ਹੁਇ ਸਾਂਗ ਕਰੈ ਬਹੁ, ਬਦਲਹਿ ਬੇਖ ਜਗਤ ਦਿਖਰਾਇ। ਦੇਖਨਿਹਾਰ ਭਿੰਨ ਪਹਿਚਾਨਹਿੰ ਸਭਿ ਕੀ ਮਤਿ ਕੋ ਦੇ ਬਿਰਮਾਇ[1]। ਢਿਗ ਵਰਤੀ[2] ਜੋ ਦਾਸ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਲਖਹਿ ਸੁ-ਇਕ ਬਹੁ ਬੇਖਬਨਾਇ[3]-॥੨੧॥ਤਿਮਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸਮੀਪੀ ਸੋ ਜਾਨਹਿੰ-ਇਕ ਜੋਤਿ ਜਗੰਤਿ। ਅਪਰ ਸਰੀਰ ਧਰਨ ਸਮੁ ਬੇਖ[4]-,ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮਤਿ ਰਾਖਹਿੰ,ਨਹੀਂ ਭੁਲੰਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਬਿ ਸੋ ਇਹ ਬੈਠੇ ਤਖਤ ਸੁਹਾਇੰ ਮਹੰਤ[5]। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਨਿਕਟ ਸਭਿ ਆਏ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਅਕੋਰ ਅਰਪੰਤਿ॥੨੨॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਗੁਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਹਿ ਪ੍ਰੇਮ।ਉਦਯੋ ਗਯਾਨ ਰਵਿ, ਹਰਿ ਅੱਗਯਾਨ ਤਮ[6], ਪੁਰਹਿੰ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਛੇਮ[7]। ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖਜ ਸਕਲ ਜੋ ਰਿਦੇ ਸੁੱਧ ਤਪਤਯੋ ਜਿਮਿ ਹੇਮ[8]।ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ ਢਿਗ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਸਿੱਖੀ ਕਹੁ ਨੇਮ ।੨੩॥ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹੋਨਿ ਲਗਯੋ ਤਬਿ ਕਰਹਿੰ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗ ਅਲਾਪ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬਾਰ ਲਗਯੋ ਪਿਖਿ ਸਿੱਖਜਨ ਕੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ਥਾਪ।ਸੁਨੇ ਸ਼ਬਦ ਨਿਜ ਭਾਗਬਡੇਲਖਿ ਬਿਦਤਯੋ ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਥਾਪ ਉਥਾਪਨ ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਮ੍ਰਥ,ਪਾਪ ਕਲਾਪ ਖਾਪਿ[9],ਹਰਿਜਾਪ॥੨੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਰੇ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਰੂਪ* ਨਵੀਨ। ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖਜ ਸਭਿ ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੨੫॥ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ॥ 'ਕਲਿਜੁਗ ਨਰ ਤਾਰਨ, ਲਖਿ ਇਹ ਕਾਰਨ,ਤਨ ਕੋ ਧਾਰਨ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੋ !। ਸਿੱਖਨ ਹਿਤਕਾਰੀ ਜਮ ਭੈ ਹਾਰੀ ਭਗਤਿ ਬਿਥਾਰੀ ਆਪ ਬਿਭੋ[10]। ਦਾਸਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤਾ, ਅਨ ਭੈ ਰਾਤਾ ਰੂਪ

[1]ਭਰਮਾ ਦੇਵੇ। [2]ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ। [3]ਲਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹੁ ਇਕੋ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੇਸ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਵੇਸ (ਬਦਲਣ) ਵਾਂਙੂ ਹੈ। [5]ਪ੍ਰਧਾਨ, ਪੂਜਨੀਕ। [6]ਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰਾ। [7]ਕੁਸ਼ਲ, ਮੁਕਤੀ। [8]ਤਪਾਏ ਸੋਨੇ ਵਾਂਙੂ ਸੁਧ ਰਿਦੇ ਵਾਲੇ। [9]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [10]ਵਿਆਪਕ ਨੇ [ਸੰਸ:, ਵਿਭੂ]। *ਪਾ:-ਗੁਰੂ

ਥਿਰੇ[1]। ਜੈ ਜੈ ਗੁਰਦੇਵਾ,ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ,ਸੁਰ ਨਰ ਸੇਵਾ ਦੇਵ ਹਰੇ[2]॥੨੬॥ ਕਲਿ ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ[3], ਜਗ ਗੁਰ ਬੰਦਨ, ਤਾਰਹੁ ਮੰਦਨ, ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ[4]। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਸੁਾਮੀ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨਿਤਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਦੁਖ ਦਰਨਾ[5]।ਉਰਿ ਇੱਛਾਪੂਰਨਿ,ਸ਼ੱਤ੍ਰਨ*ਚੂਰਨਿ,ਦਾਸਨਿ ਤੂਰਨਿ ਦੇ ਸਰਨਾ[6]। ਜੈ ਜੈ ਗੁਰ ਅਮਰੰ, ਪਤਿ ਸਭਿ ਅੰਮਰੰ, ਸਦ ਅਜ ਅਮਰੰ, ਹਮ ਪਰਨਾ[7] ॥ ੨੭ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ ਇਸ ਭ੍ਾਂਤਿ ਸਿੱਖਯ ਸਭਿ ਸਤੁਤਿ ਕੀਨ। 'ਇਮ ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਹਮ ਕੋ ਪ੍ਰਬੀਨ !॥ ਦਾਸਨ ਮਝਾਰ ਬੈਠਹੁ ਸਦੀਵ। ਸਭਿ ਕੋ ਅਲੰਬ ਅਬਿ ਆਪ ਥੀਵ॥੨੮॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਰੂਪ ਦੋਇ। ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਬੈਕੁੰਠ ਸੋਇ।ਗੁਰ ਭਏ ਆਪ ਤਿਨ ਕੇ ਸਥਾਨ।ਦਿਹੁ ਨਾਮ ਦਾਨ, ਤਾਰਹੁ ਜਹਾਨ'॥੨੯॥ਸੁਨਿ ਬਿਨੈ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਉਚਿਤ ਜੋਇ।ਮੁਖ ਭਨਯੋ, ਭਲੋ ਇਹ ਰੀਤਿ ਹੋਇ[8]। ਸਿੱਖਯਨ ਮਝਾਰ ਹਮਰੋ ਨਿਵਾਸ।ਚਿਤ ਚਹਹਿ ਸਦਾ ਪੁਰਹਿ[9] ਸੁ ਆਸ॥੩੦॥ਗੁਰ ਸਿੱਖਯ ਧੰਨੁ ਬਡਭਾਗ ਹੋਇ। ਤਿਨ ਕੋ ਮਿਲਾਪ ਸਭਿ ਬਿਘਨ ਖੋਇ'। ਕਰਿ ਬਚ ਬਿਲਾਸ ਬਹੁ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ।ਪੁਨ ਉਠਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਦਾਰ॥੩੧॥ ਇਮਿ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ। ਪੁਨ ਆਇੰ ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁ ਨਿਕੇਤ।ਹਤਿ ਮੋਹ ਮਿਰਗ ਗੁਰ ਸੁਭਤਿ ਸਿੰਘ[10]। ਪਿਖ ਲਹਿ ਸੰਤੋਖ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ[11] ॥੩੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਮਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕੋਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯॥

੩੦. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਬਿਵਹਾਰ]

ਦੋਹਰਾ॥ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਪੀਛੇ ਪ੍ਰਭੂ ਠਹਿਰਾਇਵ ਬਿਵਹਾਰ। ਚਲਹਿੰ ਨਿਤਾ-ਪ੍ਰਤਿ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਕਰਵ ਉਚਾਰ॥੧॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਬਾਕੀ ਰਹੈ, ਹੁਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ। ਤਬਿ ਜਾਗਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਖਿ ਭਜਨ ਸੁਹੇਲਾ[12]।ਬੱਲੂ ਆਗਯਾ ਲੇਹਿ ਤਬ ਜਲ ਕੋ ਉਠਿ ਜਾਵੈ। ਸਲਿਤਾ

---

[1]ਗਿਆਨ (ਰੂਪੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ (ਤੁਸੀਂ) ਸਰੂਪ ਇਸਥਿਤ ਹੋ। [2]ਦੇਵਤਿਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਕਰ ਸੇਵਨ ਯੋਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹਰੀ। [3]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ। [4]ਤਾਰੋ ਮੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ। [5]ਸਦਾ ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ ਹੋ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦਲਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। [6]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। [7]ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਜੀ ਆਪ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ, ਸਦਾ ਅਜੋ, ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸਾਡਾ ਆਸਰਾ ਹੋ। [8]ਚੰਗਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। [9]ਪੂਰਨ ਕਰਾਂਗੇ। [10]ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ। [11]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਹੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੰਤੋਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [12]ਭਜਨ ਦਾ ਸੁਹਣਾ (ਸਮਾਂ)। *ਪਾ:—ਸੰਕਟ।

ਤੇ ਭਰਿ ਕਲਸ ਕੋ ਮੱਜਨ ਕਰਿਵਾਵੈ ॥੨॥ ਕੇਸਨਿ ਮਹਿਂ ਨਿਤਿ ਦਧੀ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਸਕਾਰੇ[1]।ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਹੁ ਸੇਤ ਕਚ[2]*ਕਰਸ਼ਮਸ਼ ਪਖਾਰੇ[3]। ਬੱਲੂ ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਕੋ ਉਬਟਨਿ[4] ਮਲਿਆਛੇ। ਸੁੱਧ ਹੋਇ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਪਟ ਪਹਿਰਹਿਂ ਪਾਛੇ॥੩॥ਤਿਲਕ ਲਗਾਵਹਿਂ ਭਾਲਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਚੰਦਨਕੇਰਾ। ਬਹੁਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਥਿਰਹਿਂ ਇਕ ਮਨ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ਨਿਜ ਅਨੰਦ ਮਹਿਂ ਲੀਨ ਹੁਇ ਲਗ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਾ।ਜੋਗੀਸ਼ਿਵ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਸਭਿ ਜਿਸ ਕਰਹਿਂ ਅਰਾਧਾ॥੪॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲਗ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਇਸਥਿਰਤਾ ਪਾਵੈਂ । ਬਹੁਰ ਰਬਾਬੀ ਆਇ ਕਰਿ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਸੁ ਗਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਰਾਗ ਕੋ ਸੁਨਿ ਅਨਦ ਬਿਲੰਦੇ । ਮਨੋ ਮਧੁਰ ਘਨ ਗਰਜਤੇ ਜਨੌਂ ਮੋਰ ਸੁਹੰਦੇ ॥ ੫॥ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਇਨਕੀ ਬਡਿਆਈ।ਬਖਸ਼ਸ਼ ਦਈਨਿਹਾਲ ਕਰਿ ਨਰ ਸੁਖ ਸਮੁਦਾਈ[5] । ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹਿਂ ਮੁਖ 'ਧੰਨ' ਉਚਾਰਹਿ । ਪੁਲਕਾਵਲ ਗਦਿ ਗਦਿ ਗਿਰਾ ਉਪਕਾਰ ਬਿਚਾਰਹਿਂ[6] ॥ ੬ ॥ ਲੀਨ ਹੋਇ ਮਨ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਅਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਰਖਤਿ ਗੁਰੂ ਨਿਕਟ ਸੁਨਿ ਹੋਤਿ ਸੁਹੇਲਾ[7]। ਜਿਨਕੇ ਸ਼ੁਭ ਬਡਿਭਾਗ ਹੈਂ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਜਿਮ ਸਮੁੰਦ ਕੀ ਝਾਲ[8] ਤੇ ਲਹਿ ਰਤਨ ਸੁਖਾਲਾ॥੭॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਤੇ ਸਦ ਗੁਨ[9] ਕੋ ਪਾਵੈਂ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਚਿਰਕਾਲ ਕੇ ਇਨ ਮੂਲ ਮਿਟਾਵੈਂ।ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਗਹਿ ਰਿਦੈ,ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਮਿੱਥਯਾ ਲਖਿ ਪਰਪੰਚ ਕੋ, ਇਕ ਥਲ ਬਿਸਰਾਮੂ[10] ॥ ੮ ॥ ਦਿਵਸ ਚੜ੍ਹੇ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਬਿਲਾਸਾ।ਤਬ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਮਿਲਹਿਹੁਇ

---

[1](ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਸਵੇਰੇ । [2]ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ । [3]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਾੜ੍ਹਾ ਧੋਂਦੇ ਹਨ । [4]ਵਟਣਾ । [5]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਅੰਗਦ ਜੀ (ਵਾਂਙੂ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ (ਬੀ ਹੋਈ ਕਿ) (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹੋਂ ਵਾਂਙੂ ਹੀ) ਸਾਰੇ ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ (ਅ) ਭਾਵ (ਰਬਾਬੀ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇਕੇ ਨਿਹਾਲ-ਕੀਤਾ । [6](ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੋਤੇ) ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਐਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਕਿ) ਪੁਲਕਾਵਲੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਬਾਣੀ ਗਦ ਗਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਪਕਾਰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ । ਪੁਲਕਾਵਲੀ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖੇ ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋਣੇ । [7]ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਸੁਖੀ । [8]ਛੱਲ । [9]ਚੰਗੇ ਗੁਣ । [10]ਇਕ ਟਿਕਾਣੇ (ਭਾਵ ਸਰੂਪ ਵਿਚ) ਟਿਕਦੇ ਹਨ ।

*ਪਾ:-ਬਹੁ ਸੇਤ ਹੈਂ ।

ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਲਹੈ ਪੁਨੀਤ[1] ਬਹੁ ਜਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪਾ। ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧ, ਕਦ ਲਘੁ[2] ਜਿਨਹੁੰ, ਗੁਰ ਤ੍ਰਿਤੀ ਅਨੂਪਾ ॥ ੯ ॥ ਹਲਤ ਪਲਤ ਕਰਤੇ ਸਫਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਪਾਏ।†ਦਿਨ ਕਰਿ ਬੈਠਹਿੰ ਨਿਕਟ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਏ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਰਿਦਾ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਜੋਈ। ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਸ ਪਰ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਮਗ ਬਤਾਇ ਨਿਹਾਲ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲ ਅਨੰਦੇ। ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਲਿਵ ਉਰ ਲਗਹਿ ਤਿਨ ਅਹੈ ਨਿਕੰਦੇ। ਜੋ ਅਰਥੀਯ ਪਦਾਰਥਨ[3] ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਵੈਂ। ਜਾਨਿ ਬਿਰਦ[4] ਨਿਜ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਖਰਚਤਿ ਹੀ ਭਾਵੈ ॥੧੧॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ ਜੁਤਿ[5] ਅਤਿ ਲਾਗਹਿ ਪਯਾਰੋ*। ਬੋਲਹਿ ਕਰੈਂ ਸਨੇਹ ਤਿਹ ਪਾਇਸਿ[6] ਹਰਿ ਦ੍ਵਾਰੋ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਕੀ ਚਿਤ ਕਾਮਨਾ ਕਰਿ[7] ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈ। ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਸੁ ਤਿਨਹੁ ਕੀ, ਨਹਿੰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਵੈਂ[8] ॥ ੧੨ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੱਧ੍ਯਾਨ[9] ਲੌ ਗੁਰ ਕਰਿ ਦਰਬਾਰਾ। ਲੰਗਰ ਹੋਵਹਿ ਤਯਾਰ ਤਬਿ ਸਭਿਹੂੰਨ ਅਹਾਰਾ। ਨਿਕਟ ਆਇ ਜਬਿ ਲਾਂਗਰੀ ਭਾਖਹਿ ਅਰਦਾਸਾ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬ ਉਠਹਿਂ ਸੰਗ ਸੰਗਤਿ ਦਾਸਾ ॥੧੩॥ ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿਂ ਬਾਰਿ[10] ਸੋਂ ਸੇਵਕ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਸੰਗ ਲੇ ਚੌਂਕੇ ਮਹਿਂ ਆਵੈਂ। ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਰਨ ਬਿਚਾਰ ਨਹਿਂ ਇਕ ਪੰਕਤਿ ਬੈਸੇਂ। ਸੁੰਦਰ ਬਿਸਦ ਮਰਾਲ[11] ਸਭਿ ਇਕਸਮ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸੇ ॥ ੧੪ ॥ ਸਿੱਖਯਨ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ੁਭਤਿ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਮਨਹੁ ਮੁਨਿਨਿ ਮਹਿਂ ਬਨ ਬਿਖੈ ਰਘੁਬੀਰ[12] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਲਵਨ ਬਿਨਾ ਹੁਇ ਓਗਰਾ[13] ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਂ ਖਾਵੈਂ। ਅਲਪ ਅਚਹਿਂ, ਰਹਿ ਛੁਧਾ ਜੁਤ, ਨਹਿਂ ਉਦਰ ਭਰਾਵੈਂ[14] ॥੧੫॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦ ਅਹਾਰਾ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਅਚਤਿ ਹੈਂ ਸੁਖ ਲਹਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਇਕ ਪੰਕਤਿ ਅਚਕਰਿ ਉਠਹਿਂ ਭੇਦਨ ਜਹਿਂ ਦੂਵਾ। ਆਪ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਮਹਿ ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਨ ਹੂਵਾ ॥੧੬॥ ਦਿਨ ਕੇ ਚੌਥੇ ਭਾਗ

[1]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [2]ਮਧਰਾ। [3]ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦ। [4]ਧਰਮ। [5]ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲਾ। [6]ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [7]ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਦੌਲਤ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਚਿੱਤ ਧਾਰਕੇ ਜੋ। [8]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [9]ਦੁਪਹਿਰ। [10]ਪਾਣੀ। [11]ਉੱਜਲ ਹੰਸ। [12]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ। [13]ਦਲੀਆ, ਕਣਕ ਦਾ ਯਾ ਜਵਾਂ ਦਾ। (ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ)। (ਅ) ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਪਿੱਛ, (ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼)। (ੲ) ਖਿਚੜੀ (ਹਿੰਦੀ)। 'ਲੂਣ ਬਿਨਾ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਉਹ ਸ਼ੈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜਿਸਵਿਚ ਲੂਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਓਗਰਾ ਦਾ ਅਰਥ ਓਗਲ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦਰੱਖ਼ਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਹ ਦੂਸ਼ਪਚ ਅੰਨ ਹੈ। [14]ਪੇਟ ਭਰਕੇ ਨਹੀਂ (ਖਾਂਦੇ)। *ਪਾਃ—ਰੀਤਿ ਜੁਤਿ ਲਾਗੇ ਪਯਾਰੇ। †ਪਾਃ—ਮਲਾ

ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਬੈਠਹਿ ਸੁਾਮੀ। ਇਕ ਪੰਡਿਤਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਖਿ ਗੁਰ ਅੰਤਰਯਾਮੀ। ਜਿਸ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਕਾਮਨਾ-ਮੈਂ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੋਂ। ਕਰੌਂ ਭਲਾ ਮੈਂ ਆਪਨੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਿਝਾਵੋਂ-॥੧੭॥ਤਿਸ ਕੇ ਉਰ ਕੀ ਜਾਨਿਕੈ ਗੁਰ ਕਥਾ ਕਰਾਈ। ਦ੍ਵਿਜ ਕੇਸ਼ੋ ਗੋਪਾਲ ਕਹਿ ਬਿੱਦਯਾ ਨਿਪੁਨਾਈ[1]। ਆਵੈ ਚੌਥੇ ਜਾਮ ਦਿਨ ਇਤਿਹਾਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ।ਸੁਨੈਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਇਕ ਪਾਸੈ*॥੧੮॥ ਬਹੁਰ ਰਬਾਬੀ ਆਇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਧੁਨਿ ਸਹਤ ਸੁੰਦਰ ਬਿਧਿ ਗਾਵੈਂ।ਕਥਾਕੀਰਤਨਿ ਕਰਤਿ ਹੀ ਨਿਸੁ ਜਾਮਬਿਤਾਵੈਂ। ਸਿਮਰਨ ਹੁਇ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਇਕ ਚਿਤ ਲਿਵਲਾਵੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਨਿ ਸੁਪਤਨ ਹਿਤ ਸੇਜ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜੈਂ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਵਿਵਹਾਰ ਨਿਤਿ ਜਿਨ ਪਿਖਿ ਅਘ ਭਾਜੈਂ।ਅਪਰ ਨੇਮ ਐਸੋਕਰਨੋ ਸ਼੍ਰੀਅਮਰਸੁਜਾਨਾ। ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਪਰ ਧਰੈਂ ਨਿਤਿ ਬਿਮਲ ਮਹਾਂਨਾ ॥੨੦॥ਅਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਨਹਿਂ ਢਿਗ ਰਖਹਿਂ ਜਬ ਦੂਸਰ ਲੇਈਂ।ਪੂਰਬ ਊਪਰ ਹੋਇ ਜੋ ਕਿਸਿ ਰੰਕਹਿ ਦੇਈ[2]।"ਦੁਤਿਯ ਰਹਹਿ ਨਹਿਂ ਸਦਨ ਮੈਂ" ਐਸੇ ਕਹਿ ਦੀਨਾ। ਖੈਬੇ ਹੇਤ ਜੁ ਅੰਨ ਹੁਇ ਨਿਤਿ ਆਇ ਨਵੀਨਾ॥੨੧॥ਜਿਤਿਕ ਦੇਗ ਮਹਿਂ ਲਗਹਿ ਤਬਿ ਸੋ ਸਰਬ ਪਕਾਵੈਂ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਗਨ ਰੰਕ[3] ਜੇ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਖਾਵੈਂ।ਬਚਹਿ ਸ਼ੇਖ਼ ਸੋ ਨਹਿਂ ਰਖਹਿਂ ਦੇਵਹਿਂ ਕਿਸੁ ਭਾਈਂ। ਕਿਧੌਂ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਪਸ਼ੂ ਗਨ ਤਿਨ ਸਕਲ ਖੁਲਾਈਂ ॥੨੨॥ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹਿਤ ਨਹਿਂ ਰਹਹਿ, ਇਕ ਮਨੁਜ ਅਹਾਰਾ[4]। ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਦੇਗ਼ ਹੁਇ,ਇਮ ਨੇਮ ਸੁਧਾਰਾ।ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ ਜਲ ਕਲਸਨਿ ਮਾਂਹੀ[5]। ਸਭਿ ਗਿਰਾਇ ਛੂਛੇ ਧਰਹਿਂ ਰਾਖਹਿਂ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ॥੨੩॥ ਜਿਮਿ ਬਿਹੰਗ ਦਰਵੇਸ਼[6]ਹੈ ਸੰਚੈ ਨ ਕਰੈ ਹੈਂ। ਨਿਤਿ ਨਵੀਨ ਲੇ ਕਰਿ ਅਚਹਿਂ, ਈਸ਼ੁਰ ਤਿਨਿ ਦੈਹੈ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਰਹੈ ਨ ਅੰਨ ਧਨ, ਨਹਿਂ ਬਸਤ੍ਰ ਬਧੀਕਾ[7]। ਕਰਨੋ ਨੇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕਾ॥੨੪॥ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਮੁਖ ਜਪਹਿਂ,ਜਬਿ ਮਿਲਹਿਂ ਸੁ ਦੋਈ। 'ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਸਤਿਗੁਰੂ' ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਹੋਈ। ਜੁਤਿ ਸਨੇਹ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹਿ, ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ।ਨਈ ਰੀਤਿ ਗੁਰ ਸਦਨ ਕੀ ਪਿਖਿ ਜਗਤ ਰਿਸਾਵੈ॥

[1]ਵਿੱਦਯਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ। [2]ਕਿਸੇ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦੇ । [3]ਸਾਰੇ ਗ਼ਰੀਬ। [4]ਇਕ ਮਨੁਖ ਦੇ ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਬੀ ਅਹਾਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਸਨ। [5]ਘੜਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ। [6]ਪੰਛੀ ਤੇ ਫਕੀਰ। [7]ਵਾਧੂ।

*ਪਾ:-ਹੁਇ ਸੰਗਤ ਪਾਸੈ।

੨੫॥ਨਿੰਦਹਿੰ ਖਲ ਬਿੰਦਹਿ ਨਹੀਂ[1]—ਇਹ ਮਗ ਨਿਰਬਾਨਾ[2]। ਕਲਿ ਮਹਿੰ ਭਗਤਿ ਸੁ ਮੁਕਤਿਦਾ ਧਰਮ ਨ ਕੋ ਆਨਾ[3]—। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਇਮਿ ਨੇਮ ਕਿਯ ਚਹੁ ਬਰਨ ਮਝਾਰ॥ 'ਆਸ਼੍ਰਮ ਧਾਰੀ ਹੋਇ[4] ਕੋ ਆਵਹਿ ਦਰਬਾਰ॥ ੨੬॥ ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਗ ਮਹਿੰ ਜਾਇਕੇ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਵੈ। ਪੁਨ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰਕੋ ਕਰਹਿ ਚਲਿਕਰਿ ਢਿਗ ਜਾਵੈ*'।ਜੋ ਨਹਿੰ ਅਚਹਿਅਹਾਰ ਕੋ ਸੁਚਸਿੰਜਮ-ਵੰਤਾ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਤਿ ਨਹਿੰ ਹਟਿ ਘਰ ਗਮਨੰਤਾ ॥੨੭॥ ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਰਨ ਜਿ ਭੇਦ ਮਹਿੰ ਨਹਿੰ ਮਿਲਹਿੰ ਹਦੂਰਾ[5]। ਖਾਵਹਿੰ ਕੂਨਕਾ ਦੇਗ ਕੋ ਦਰਸਹਿੰ ਗੁਰ ਪੂਰ॥ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਆਨਹਿੰ ਅੰਨ ਕੋ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਜੋਈ॥ ਹੋਤਿ ਦੇਗ ਬਿਨ ਤੋਟ ਕੇ ਖਾਵੈ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੨੮॥ਬਿਦਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਆਵਹਿ॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸਮੇਂ ਕੋ† ਪਹੁੰਚਹਿੰ ਦਰ-ਸਾਵੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿੰ ਜੋ ਦਰਸ ਕਰੰਤੇ। ਸਭਿ ਆਵਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਢਿਗ ਤਿਨ ਥਾਨ ਲਖੰਤੇ[6]॥੨੯॥ਧਰਹਿੰ ਕਾਮਨਾ ਉਰ ਬਿਖੈ,ਬਿਨ ਕਹੇ ਸੁ ਪਾਵੈਂ। ਜੋ ਅਰਪਤਿ ਹੈਂ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਅਲਾਵੈਂ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਕੇ ਖਰਚਿ ਕੋ ਲੇਵਹਿੰ ਤਿਨ ਪਾਸੇ[7]॥ਔਰ ਹਟਾਇ ਸੁ ਦੇਤਿਤਿਨ‡ ਨਹਿੰ ਰਖਹਿੰ ਅਵਾਸੇ ॥ ੩੦ ॥ ਬਿਦਤਹਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਹੀ ਨਿਤਿ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਜੁਤਿ ਕੇਤਿਕ ਭਏ ਲਹਿੰ ਸਿੱਧਿ ਸੁ ਪਾਸੇ[8]। ਸੇਵਹਿੰ ਗੁਰ ਪਗ ਕਮਲ ਕੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਸਾਲ॥ ਸਿਮਰਨ ਹੁਇ ਸਤਿ-ਨਾਮ ਕੋ ਦਿਨ ਰੈਨ ਸੁਖਾਲਾ ॥੩੧॥ਬਸੇ ਪੁਰੀ ਮਹਿੰ ਆਨਿਕੇ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਨਿਕੇਤ॥ਕੇਤਿਕ ਭਈ ਦੁਕਾਨ ਤਹਿੰ ਬਹੁ ਬਨਜ ਸਮੇਤ॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਹੁਇ ਥੁਰਿ ਹੈ ਨਹਿੰ ਕੋਈ॥ਬਿਨਾ ਰੋਗ ਸੁਖ ਭੋਗ ਜੁਤਿ[9] ਬਸਿਬੋ ਤਿਨ ਹੋਈ ॥ ੩੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਨਿੱਤ ਬਿਵਹਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪੁਰ ਭੇਜਣਾ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਉਣਾ]

ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਇਬੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਦੇਹਿੰ ਦਰਸ

[1]ਮੂਰਖ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। [2]ਇਹ ਹੈ ਕਲਜਾਣ ਦਾ ਰਾਹ। [3]ਭਗਤੀ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਧਰਮ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ। [4]ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਮਿਰਜਾਦਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਗੱਦੀ ਬੈਠੇ ਸਮਝਕੇ। [7]ਪਾਸੋਂ। [8]ਪਾਸ ਰਹਿ ਕਰਕੇ। [9]ਸਮੇਤ।

*ਪਾਃ—ਆਵੇ। †ਪਾਃ—ਜੇ। ‡ਪਾਃ—ਤਿਸ।

ਬਹੁ ਸੰਗਤਾਂ ਸਿੱਖਜਨ ਇਛ ਪੂਰੇ।ਇਕ ਦਿਨ ਬੱਲੂ ਖਰੇ ਹੁਇ ਨਿਜ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਤੁਮ ਸਿਖ ਪੀਰ ਬਿਦਾਰੀ[1]॥੧॥ਚਾਰ ਬਰਨ ਕੇ ਲੋਕ ਗਨ[2]ਬਸਿਬੇ ਹਿਤ ਆਏ।ਨੀਕੇ ਬਨੇ ਨਿਕੇਤ ਨਹਿ ਯਾਂਤੇ ਅਕੁਲਾਏ।ਚਰਨ ਭਰੋਸੇ ਆਪਕੇ ਇਹ ਆਨਿ ਬਸੇ ਹੈਂ।ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਰਸੇ ਹੈਂ॥੨॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਇ,ਜਬਿ ਆਪਕੀ ਘਰ ਉਸਰਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਸੁਖ ਪਾਇ ਰਹਿਂ ਅਪਨੇ ਪਰਵਾਰੇ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਵਸਤੂ ਅਪਰ ਸਭਿ ਕਾਸ਼ਟ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈਂ[3]।ਦੀਰਘ ਦਾਰ ਬਿਹੀਨ[4]ਘਰ ਕੈਸੇ ਉਸ-ਰਾਵੈਂ॥੩॥ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਸਭਿ ਆਪ ਕੀ ਆਨ ਨ ਬਿਸ਼ਵਾਸ਼।ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਤਿ ਨਿਤਿ ਕਾਠ ਕੋ, ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਪਾਸਾ[5]'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਕਹਿ ਦੀਨਿ ਦਿਲਾਸਾ[6]। 'ਕਾਸ਼ਟ ਆਵਹਿ ਬਹੁਤ ਅਬਿ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ ਅਵਾਸਾ[7]॥੪॥ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਇਕ ਸੁਤ ਹੁਤੋ ਸਾਵਣ ਮਲ ਨਾਮੂ।ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਬੋਲੇ ਸੁਖਧਾਮੂ।'ਰਾਜ ਹਰੀਪੁਰ ਕੋ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂਕੋ ਗਮਨੀਜੈ। ਦੀਰਘ ਦਾਰ ਸਮੂਹ ਜੋ ਨਿਜ ਪੁਰੀ ਅਨੀਜੈ ॥ ੫ ॥ ਬੇੜੇ ਬਾਂਧੇ ਤਹਾਂ ਤੇ ਸਲਿਤਾ ਮਹਿਂ ਡਾਰੋ।ਜਾਇ ਬਿਲੰਬ ਨ ਲਾਈਏ ਤੂਰਨਤਾ ਧਾਰੋ। ਆਵਹਿ ਕਾਸ਼ਟ ਬਹੁ ਇਹਾਂ ਨਰ ਲੇਹਿਂ ਨਿਕਾਸੇ। ਕਰਹਿਂ ਸਦਨ ਨਿਜ ਬਸਨ ਕੋ ਪੁਨ ਲਹਿਂ ਸੁਖਰਾਸੇ[8]॥੬॥ਸਾਵਣ ਮਲ ਬੋਲਯੋ ਸੁਨਤਿ ਜੋਰੇ ਜੁਗ ਹਾਥ। 'ਦਰਬ ਬਿਨਾ ਕਿਮ ਆਇ ਹੈ ਨਹਿਂ ਨਰ ਗਨ ਸਾਥ[9]।ਏਕਾਕੀ ਹੌ ਜਾਇ ਕੈ ਕਯਾ ਕਰਵਿ ਉਪਾਇ।ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਲੋਕ ਜੇ ਕਿਮ ਕਹਯੋ ਕਮਾਏ[10]॥੭॥ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿਂ ਨਹੀਂ ਜੇ ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ।ਲਯਾਵਨ ਕਾਠ ਸਮੂਹ ਕੋ ਕਿਮ ਕਰਵਿ ਪ੍ਰਯਾਸੀ[11]। ਜੋ ਬਿਧਿ ਆਪ ਬਖਾਨਹੋ ਤੈਸੇ ਮੈਂ ਲਯਾਵੈਂ। ਕੈ ਅਜ਼ਮਤ ਮੁਝ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਦਰਸਾਵੋਂ ॥ ੮ ॥ ਕਰੋਂ ਸਿੱਖ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਆਗਯਾ ਪੁਨ ਮਾਨੈ। ਆਵਹਿ ਦੀਰਘ ਦਾਰ ਤਬ ਹਮ ਜਿਤਿਕ

---

[1]ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। [2]ਬਹੁਤੇ। [3]ਲਕੜੀ (ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ) ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। [4]ਲੰਮੀਆਂ ਲਕੜੀਆਂ ਬਿਨਾ। [5]ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਨਿੱਤ (ਆਪੋ ਵਿਚ) ਕਿ (ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਯਤਨ ਨਾਲ) ਕਾਠ ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ (ਅ) (ਬਾਹਰ) ਰੋਜ਼ ਲਕੜੀਆਂ ਦੀ ਗਲ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ (ਅਦਬ ਕਰਕੇ) ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੇ। [6]ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ:। [7]ਉਸਾਰ ਲੈਣ। [8]ਸਾਰੇ ਸੁਖ। [9]ਬਹੁਤੇ ਮਨੁਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। [10]ਮੇਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਣਗੇ। [11]ਕਿਵੇਂ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਬਖਾਨੈ'।ਤਬਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਲਖਿਕੈ ਤਿਸ ਆਸ਼ੇ।ਕਹਜੋ ਕਿ'ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚਹਹੁ ਤਸ ਹੁਇ ਤੁਵ ਪਾਸੈ' ॥੯॥ ਸਾਵਨ ਮਲ ਕੀ ਮਾਤ ਨੇ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨ ਮਝਾਰਾ। ਕਰਤੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਮੋਹੁ ਬਹੁ ਉਰ ਮਹਿ ਡਰ ਧਾਰਾ। ਕੰਪਤਿ ਹਾਥਨਿ ਪਗਨਿ ਤੇ,ਧਰਕਤਿ ਬਹੁ ਹੀਆ।ਚਲਿ ਆਈ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਅਸ ਬੋਲਨ ਕੀਆ॥੧੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੰਪਤਿ ਖਰੀ 'ਇਕ ਸੁਤ ਹੈ ਮੇਰੇ। ਡਾਕਨਿ[1] ਪਰਬਤ ਮਹਿਂ ਰਹਤਿ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਘਨੇਰੇ।ਕਾਢਿ ਕਰੇਜਾ ਖਾਇੰਗੀ ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਜਾਨੈਂ।ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਚਲਹਿ ਸਹਾਇਤਾ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹਾਨੈਂ॥੧੧॥ ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰਾ[2] ਮੁਝ ਜਾਨਿਕੈ ਕੀਜਹਿ ਨਿਜ ਦਾਯਾ।ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਜੀਵਤਿ ਰਹੈ ਸੁਖ ਹੁਇ ਅਧਿਕਾਯਾ। ਇਸ ਕੋ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨ ਕੁਛ ਬਿਰਮਾਇ ਕੁਚਾਲੀ[3]। ਕਿਮਿ ਆਵਹਿ ਹਟਿ ਸਦਨ ਕੋ,ਜਹਿਂ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲੀ[4]' ॥੧੨॥ਸੁਤ ਸਨੇਹ ਬਿਰਧਾ ਮਹਾਂ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਸਤ੍ਰਾਸਾ[5]।ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਬਿਗਸੇ ਬਹੁਤ ਕਹਿਂ ਦੇ ਭਰਵਾਸਾ[6]। 'ਤੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਭੈ ਨਹੀਂ ਗਨ ਭੂਤ ਜੁ ਪ੍ਰੇਤਾ। ਡਾਕਨਿ ਬਪੁਰੀ ਕਹਾ ਕਰੈਂ ਬਡ ਭਾ ਬਲ ਏਤਾ[7]' ॥ ੧੩ ॥ ਬੀਰ ਬਵੰਜਾ ਜੋਗਨੀ ਇਸ ਆਇਸੁ ਮਾਨੈਂ। ਸਰਬ ਸੁਰਾਸੁਰ[8] ਜਿਤ ਕਿਤੀ ਡਰ ਧਰੈਂ ਮਹਾਨੈ।ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਇਸ ਮੈਂ ਭਈ ਨਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਤ੍ਰਾਸਾ'। ਗਈ ਸਦਨ ਕੋ ਦੀਨ ਬਨਿ ਕੁਛ ਕਰਿ ਭਰਵਾਸ਼ਾ॥੧੪॥ਸਾਵਨਮੱਲ ਹਕਾਰਿ ਪੁਨ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਾ। ਇਕ ਰੁਮਾਲ ਕਰ ਪੌਂਛਨੋ[9] ਗੁਰ ਹਾਥ ਉਠਾਵਾ। ਦਯੋ ਤਿਸਹਿ ਸਮਝਾਇ ਕਰਿ 'ਇਸ ਅਜ਼ਮਤਿ ਭਾਰੀ। ਚਹਹਿਂ ਜਿ ਕਿਸਹਿ ਸੰਘਾਰ ਦਿਹੁ ਚਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਰੀ[10]॥੧੫॥ਜਿਸ ਕੀ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਾਹਿ ਹੁਇ ਇਸ ਮਹਿਂ ਤੇ ਲੀਜੈ।ਸਰਬ ਸੁਰਾਸੁਰ ਆਦਰੈਂ[11] ਚਾਹਿ ਸੁ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਬਾਤੀ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੀ[12] ਇਹੀ,ਨਿਹਸੰਸੈ ਮਾਨੋ। ਕਰਹੁ ਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਆਪਨੋ ਪੁਨ ਕਾਜ ਬਖਾਨੋ ॥੧੬॥ ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਪਹਾਰੀਏ ਆਇਸੁ ਨਹਿ ਮਾਨੈਂ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਰ ਹੁਕਮ ਤੁਵ ਨਹਿਂ ਫੇਰਨ ਠਾਨੈਂ'। ਲੇ ਰੁਮਾਲ ਹਰਖਜੋ

[1]ਡੈਣਾਂ। [2]ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਾਲੀ। [3]ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀਆਂ (ਡੈਣਾਂ) ਭਰਮਾ ਲੈਣਗੀਆਂ। [4]ਬਹੁਤੇ ਵਿਘਨ ਹਨ ਜਿੱਥੇ। [5]ਡਰ ਵਾਲੇ। [6]ਧਿਰਵਾਸ ਦੇਕੇ ਕਿਹਾ। [7](ਇਸ ਵਿਚ) ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਬਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। [8]ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ। [9]ਹਥ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [10]ਜੇ ਚਾਹੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇਂ (ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਏਗਾ) ਜੇ ਚਾਹੇਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਜਿਵਾਲਾਂ (ਤਾਂ ਜੀ ਪਏਗਾ)। [11]ਆਦਰ ਕਰਨਗੇ। [12]ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਏਲੀ।

ਰਿਦੇ ਕਰ ਜੋਰਬਖਾਨੀ।'ਪ੍ਰਭੁਜੀ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਬਨੈ ਅਜ਼ਮਤ ਲੇ ਮਾਨੀ[1]
॥੧੭॥ ਲੇ ਰੁਮਾਲ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਯੋ ਖੁਲਿਗਏ ਕਪਾਟ।ਸਭਿ ਸਿੱਧਾਂ ਆਗੇ
ਖਰੀ ਹੇਰਯੋ ਬਡ ਠਾਟ[2]।ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਸਦਨ ਮਾਤਾਦਿ ਕੁਟੰਬ।
ਸਭਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਕਹਿ ਦਈ 'ਮੁਝ ਬਡੋ ਅਲੰਬ॥੧੮॥ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ
ਮੈਂ ਕਰਹੁ ਪਦ ਊਚ ਮਿਲਯੋ ਹੈ'। ਮੁਦਿਤ ਕਰਯੋ ਪਰਵਾਰ ਕੋ ਪੁਨ ਪੰਥ
ਚਲਯੋ ਹੈ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨਯੋ ਤਬਹਿ ਮਗ ਉਲੰਘਯੋ ਸਾਰੇ।ਗਯੋ ਹਰੀ ਪੁਰ
ਕੇ ਨਿਕਟ ਗਿਰ ਰੁਚਿਰ ਨਿਹਾਰੇ॥੧੯॥ਸੁੰਦਰ ਬਨ ਉਪਬਨ ਜਹਾਂ ਹਰਿ-
ਆਵਲ ਹੋਏ।ਹਰਿਤ ਪੱਤ੍ਰ ਫਲ ਫੂਲਗਨ ਸਾਵਨ ਮਲ ਜੋਏ।ਬਿਮਲ ਨੀਰ
ਗਨ ਬਾਪਕਾ[3] ਗਨ ਰਹੈਂ ਬਿਹੰਗਾ। ਨਰ ਅਵਕੀਰਨ[4] ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ਧਰ
ਬੇਖ ਸੁਰੰਗਾ ॥੨੦॥ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗਨ ਬਿਖੈ ਤਰੁਨੀ ਗਨ ਹੇਰੀ[5]। ਆਂਖ
ਕਮਲ ਕੀ ਪਾਂਖਰੀ ਚਲਚਾਲ ਘਨੇਰੀ[6]। ਬਿਧੁ ਬਦਨੀ[7],ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦਰਾ[8],ਸੁਠ
ਸ਼ਯਾਮ ਸੁਕੇਸੀ[9]।ਗਜਗਮਨੀ,ਸੁਰ ਕੋਕਲਾ,ਕਟ ਕੇਹਰਿ ਜੈਸੀ[10]॥੨੧॥ਕੰਠ
ਕਪੋਤੀ[11] ਸੁੰਦਰੀ,ਸਮ ਓਠ ਪ੍ਰਵਾਲਾ[12]। ਜੋਗਿਨ[13] ਕੇ ਧੀਰਜ ਹਰੈਂ ਐਸੀ
ਗਨ ਬਾਲਾ।ਆਨ ਦੇਸ਼ ਅਵਨੀ ਬਿਖੈ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਸਮਾਨਾ।ਅਬਲਾ ਕਿਤਹੂੰ
ਹੋਤਿ ਨਹਿਂ ਅਸ ਰੁਚਿਰ ਮਹਾਨਾ॥੨੨॥ ਰਜਧਾਨੀ ਤਿਹ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੀ ਨਰ
ਗਨ ਧਨਵਾਨਾ।ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਧਿਕ ਹੀ ਪੁਨ ਨਿਕਟ ਪਯਾਨਾ।ਰੋਦਨ
ਕੋ ਬਡ ਸ਼ਬਦਹੂੰ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਝਾਰਾ।ਲੋਕ ਸੈਂਕਰੇ ਮਿਲਿਰਹੇ ਕਰਿਂ ਹਾਹਾ
ਕਾਰਾ॥੨੩॥ ਬੂਝਯੋ ਇਕ ਨਰ 'ਕਹਾ ਭਯੋ ਕਿਉਂ ਰੋਦਨ ਠਾਨੈਂ। ਨਗਰ
ਦੁਖੀ ਸਗਰੋ ਅਹੈ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨੈ।ਕੋ ਐਸੋ ਬਡ ਬਿਘਨ ਭਾ?ਬਯਾਕੁਲ
ਨਰ ਨਾਰੀ।ਦਿਖੀਯਤਿ ਹਰਖਤਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸਭਿ ਹੈਂ ਇਕ ਸਾਰੀ' ॥੨੪॥
ਨਰ ਨੈ ਭਨਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤਬਿ'ਜੋ ਨਗਰ ਨਰੇਸ਼।ਏਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਕੋ ਹੁਤੋ

---

[1](ਪਹਾੜੀਏ) ਅਜ਼ਮਤ ਲੈਕੇ ਮੰਨ ਜਾਣਗੇ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀਜ ਜਾਣਗੇ। (ਅ) ਸਾਵਣਮੱਲ ਅਜ਼ਮਤ ਲੈਕੇ ਪਤੀਜ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ: ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀ! ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। [2]ਠਾਠ, ਬਣਾਉ। [3]ਪਹਾੜੀ ਬਾਵਲੀਆਂ, ਬਾਵੜੀਆਂ। [4]ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। [5]ਸਰਬ ਅੰਗਾਂ ਵਿਖੇ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਮੂਹ ਦੇਖੀਆਂ। [6]ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ। [ਸੰਸ:, ਚਲਚਾਲ]। [7]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਤ ਮੁਖ ਵਾਲੀਆਂ। [8]ਪਤਲੇ ਲੱਕ ਵਾਲੀਆਂ। [9]ਸੁਹਣੇ ਕਾਲੇ ਵਾਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ। [10]ਹਾਥੀ ਜੈਸੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀਆਂ, ਅਵਾਜ਼ ਕੋਇਲਾਂ ਵਰਗੀ, ਲੱਕੋਂ ਸ਼ੇਰ ਜੈਸੀਆਂ (ਭਾਵ ਪਤਲੇ ਲੱਕ)। [11]ਗਰਦਨ ਕਬੂਤਰੀ ਵਾਲੀਆਂ। [12]ਬਲ ਲਾਲ ਗਲ੍ਹੀਆਂ ਵਤ। [13]ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ।

ਤਨ ਚਾਰੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਤਰੁਨ[1] ਹੋਨਿ ਲਾਗਯੋ ਹੁਤੋ ਪਿਖਿ ਜੀਵਤਿ ਰਾਜਾ[2]। ਪਟਰਾਨੀ ਕੋ ਪਰਮਪ੍ਰਿਯ[3]ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਯੋ ਸੁ ਆਜ॥੨੫॥ਯਾਂਤੇ ਸਭਿਬਯਾਕੁਲ ਭਏ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਗ ਉਤਾਰੀ। ਪੀਟਤਿ ਸਿਰ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਰਹੀ ਮੂਰਛਨਾ ਧਾਰੀ। ਤਿਮਿ ਰਾਨੀ ਆਤੁਰ ਬਡੀ ਭਾ ਰਿਦੇ ਕਲੇਸ਼ੁ॥ਪ੍ਰਜਾ ਕੁਤੋ[4]ਹਰਖਹਿ ਰਿਦੈਂ ਦੁਖਲਹਯੋ ਅਸ਼ੇਸ਼ੁ[5]॥੨੬॥ਨ੍ਰਿਪਸੁਖਿ ਤੇ ਪਰਜਾ ਸੁਖੀ ਦੁਖਿ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ।ਇਮ ਬਯਾਕੁਲ ਨਰ ਹੁਇ ਰਹੇ ਰਵ ਰੁਦਨ[6]ਉਠਾਵੈਂ[7]।ਸੁਨਿਕੇ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤੋ–ਇਹੁ ਅਜ਼ਮਤ ਥਾਈ[7]।ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਏਕ ਜਿਵਾਇਬੇ ਸਭਿ ਲਾਗਹਿਂ ਪਾਈ[8] ॥੨੭॥ ਸੇਵਕ ਹੋਵਹਿਂ ਭਾਵ ਧਰਿ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈਂ। ਇਸ ਤੇ ਨੀਕੀ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਕੋ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ–।ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਕਰਿ ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਦ੍ਵਾਰ*ਅਗਾਰੇ।ਕੂੰਜਨ ਸਮ[9] ਰਾਨੀ ਜਹਾਂ ਕੁਰਲਾਤਿ ਪੁਕਾਰੇ॥੨੮॥ਕੇਸ ਉਖਾਰਤਿ ਸੀਸ ਕੇ ਨਹਿਂ ਬਸਨ ਸੰਭਾਰੇ।ਕਰ ਤਲ ਸੋਂ ਪੀਟਤਿ ਬਦਨ ਸਿਰ ਜੰਘਨ ਮਾਰੇ[10]। ਅਤਿ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਸੰਕਟ ਲਹਯੋ ਲੋਚਨ ਜਲ ਗੇਰੈਂ।ਜਹਿਂਕਹਿਂ ਹਾਹਾਕਾਰ ਭਾ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਟੇਰੈਂ॥੨੯॥ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਮਹਾਂਬਯਾਕੁਲ ਪਰਯੋ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਿਲਖਾਵੈ[11]। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕੋ ਧੀਰ ਦੇਇ, ਇਕ ਸਮ ਦੁਖਪਾਵੈਂ।ਅਵਨੀ ਤਲ ਮਹਿ ਲਿਟਤਿ ਕੋ,ਸਿਮਰਹਿਂ ਗੁਨ[12]ਕੇਤੇ।'ਸੁਰਤ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਸੁਤ ਸਭਿਕੋ ਸੁਖ ਦੇਤੇ॥੩੦॥ਰਾਜਾਰਾਨੀ ਪ੍ਰਜਾਕੋ ਸਚਿਵਨ[13] ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਇਕ ਆਸਰਾ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹਿ ਭਾਯਾ'। ਅਤਿ ਕਲੇਸ਼ ਜੁਤ ਹੇਰ ਕਰਿ ਉਰ ਦਯਾ ਉਪਾਈ। ਅਰ ਸ੍ਵਾਰਥ[14] ਹਿਤ ਆਪਨੇ ਸਾਵਣ ਮਨਿ ਆਈ॥੩੧॥ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਤੇ ਇਕ ਸਚਿਵਕੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਹੁਇ ਇਕੰਤ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਯੋ 'ਬਡ ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ[15]। ਤਉ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸੇ ਜਿਵਾਵੋਂ। ਸਿੱਖ ਹੋਇਂ ਮਰੇ ਸਕਲ, ਸਿੱਖੀ ਬਿਦਤਾਵੋਂ॥੩੨॥ਪ੍ਰਥਮੇ ਰਾਜਾ ਸਿਖ ਬਨਹਿ ਪੁਨ ਸਚਿਵ ਰੁ ਸੈਨਾ। ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਜਾ ਪਾਹੁਲ ਪਿਵੈ,ਕਹੁ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਬੈਨਾ'।ਸੁਨਤਿ ਸਚਿਵ ਹਰਖਤਿਅਧਿਕ ਢਿਗ ਗਾ ਮਹਿਪਾਲਾ।ਕਹੀਬਾਤ ਸਮਝਾਇਸਭਿ'ਇਕਸੰਤ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੩॥

[1]ਜਵਾਨ। [2]ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ। [3]ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ। [4]ਕਿਵੇਂ। [5]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ। [6]ਰੋਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। [7]ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੈ। [8]ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਣਗੇ। [9]ਕੂੰਜ ਵਾਂਙੂ। [10]ਹੱਥ ਤਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਤੇ ਪੱਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਹੋਈ ਪਿੱਟ ਰਹੀ ਹੈ। [11]ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [12](ਮਰੇ ਹੋਏ ਦੇ) ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। [13]ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ। [14]ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ (ਸੋਚ ਕਰਕੇ)। [15]ਕਹਿਰ ਹੋਯਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਦੁਰਗ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪੰਥ ਕੋ ਬੋਲਤਿ ਇਮਿ ਬਾਨੀ ।–ਮਤਿ ਮੇਰੇ ਮਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪਤ ਹੁਇ ਜੇ ਲੇਵਹਿ ਮਾਨੀ।ਤੌ ਮੈਂ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਪ੍ਰਾਨ ਜੁਤਿ ਤਤਕਾਲ ਜਿਵਾਵੌਂ। ਪੀਛੇ ਮਮ ਸਿੱਖ ਹੋਹਿਂ ਸਭਿ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੌਂ–'॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਾਲਕ ਕਾਨ ਮਹਿਂ ਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਡਾਰਾ । ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਰਬ ਹੀ ਸਿੱਖ ਹ੍ਵੈਂ, ਗੁਰਦੇਵ ਹਮਾਰਾ॥ਕੁਵਰ[1] ਜਿਵਾਵਹੁ ਆਨਿ ਕਰਿ ਆਇਸੁ ਜਿਮ ਭਾਖੇ।ਹਮ ਤਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਨਿਤਿ ਸੇਵਾ ਅਭਿਲਾਖੇ ॥੩੫॥ ਆਨਹੁ ਬਿਲਮ ਬਹੀਨ ਤਿਹ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕੋ ਦਾਤਾ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਭਿਹੀ ਹਮ ਮਰਹਿਂ ਸੰਗਿ ਅਪਨੇ ਭ੍ਰਾਤਾ'। ਦੌਰਿ ਸਚਿਵ ਸੰਗ ਲੇ ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਥ ਮਿਲਾਯੋ।ਕਰੀ ਚਰਨ ਪਰਬੰਦਨਾ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਯੋ ॥੩੬॥ 'ਪ੍ਰਾਨ ਸਹਤ ਸੁਤ ਕੋ ਕਰਹੁ ਹਮ ਸਭਿ ਅਨੁ-ਸਾਰੇ । ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸੇਵਾ ਲਗਹਿਂ ਹਮ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ' । ਸਾਵਣ ਮਲ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ ਤਬਿ 'ਲੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੁ ਆਵੋ । ਭੀਰ ਹਟਾਵੋ ਸਕਲ ਹੀ ਕਰਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬਿਠਾਵੋ॥੩੭॥ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਨਹਿਂ ਰੋਦਨ ਕੀਜੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਪਰ ਬਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਧਰਿ ਉਰ ਸਭਿ ਹਰਖੀਜੈ' । ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਆਨ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਾ । ਸਾਵਣ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰ੍ਯੋ* ਬਿਸਮਾਇ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੮॥ਬਸਤ੍ਰ ਉਘਾਰ੍ਯੋ ਬਦਨ ਤੇ† ਜਲ ਬਹੁਰ ਮੰਗਾਯੋ। ਤਿਸ ਰੁਮਾਲ ਕੀ ਖੂੰਟ[2] ਇਕ ਧੋਈ ਕਰ ਲਾਯੋ[3]।ਸੋ ਜਲ ਜਬਿ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਪਰ੍ਯੋ'ਸਤਿਨਾਮ' ਬਖਾਨਾ।ਸੀਸ ਛੁਹਾਇ ਰੁਮਾਲ ਕੋ ਆਏ ਤਿਸ ਪ੍ਰਾਨਾ॥੩੯॥ ਜਥਾ ਸੰਜੀ-ਵਨਿ[4] ਜਲ ਘਸੀ ਲਛਮਨ ਮੁਖ ਡਾਰੀ।ਤਥਾ ਕੁਵਰ ਜੀਵਤਿ ਉਠ੍ਯੋ ਚਖ ਪਲਕ ਉਘਾਰੀ[5] । ਰਾਜਾ ਮਿਲ੍ਯੋ ਪਸਾਰਿ ਭੁਜ ਰਾਨੀ ਮੁਖ ਚੂੰਮਾ । ਠਾਂਢੋ ਤਤਛਿਨ ਸੋ ਭਯੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਲ ਭੂਮਾ[6] ॥੪੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਾਵਣ ਮਲ ਰਾਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਇਬੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

---

[1]ਕੰਵਰ। [2]ਕੰਨੀਂ। [3]ਹਥ ਨਾਲ ਧੋਤੀ। [4]ਇਕ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਬੂਟੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਰਦੇ ਜੀਉ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਲਛਮਣ ਮੁਰਛਿਤ ਨੂੰ ਏਸੇ ਬੂਟੀ ਨਾਲ ਜਿਵਾਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਵਿੱਦਜਾ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਮੁਰਦੇ ਜਿਵਾਲਨ ਵਾਲੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਜੀ ਮੋਏ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਨਾਲ ਜਿਵਾ ਲੈਂਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਇਕ ਦਵਾਈ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ। [5]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਪਲਕ ਖੋਲੀ। [6]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਥਲ ਛਡਕੇ (ਮੁੰਡਾ) ਉਠ ਖੜੋਤਾ।

*ਪਾਃ–ਕਰ੍ਯੋ। †ਪਾਃ–ਬਦਨ ਉਘਾਰ੍ਯੋ ਬਸਤਰ ਤੇ।

੩੨. [ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣਾ, ਲੱਕੜਾਂ ਭੇਜਣੀਆਂ, ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਦਾ ਮਾਨ ਹਰਨਾ]

ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਸਭਿਨਿ ਕੈ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਬਡ ਉਤਸਾਹ ਕਰਯੋ ਮਹਿਪਾਲਕ ਦੀਨਨਿ ਦੀਨਸਿ ਦਰਬ ਉਦਾਰ*। ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ[੧] ਗਨ ਸੰਗ ਨਫੀਰਨ[੨] ਬਾਜਨਿ ਲਾਗੇ ਦੁਰਗ ਸੁ ਦ੍ਵਾਰ[੩]। ਭਾਟ ਕਲਾਵਤਿ[੪] ਕਰਤਿ ਰਾਗਧੁਨਿ, ਬਜਹਿਂ ਮ੍ਰਿਦੰਗ[੫], ਰਬਾਬ, ਸਤਾਰ॥੧॥ ਮਹਾਂ ਅਮੰਗਲ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੁਤੋ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਤਬ ਮੰਗਲ ਰਚਹਿ ਬਿਸਾਲ।ਰਾਜਾ ਰਾਨੀ ਸਚਿਵ ਸਹਤ ਸਭਿ ਸਾਵਣ ਮਲ ਆਗੇ ਤਤਕਾਲ। ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ ਅਕੋਰਨ ਅਰਪਹਿਂ ਗਰ ਪਹਿਰਾਈ ਫੂਲਨਿ ਮਾਲ। ਚਮਰੁ ਢੁਰਾਵਹਿ ਸੁਜਸ ਬਧਾਵਹਿਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ ਧਰਿਪਦਭਾਲ[੬]॥੨॥ ਸਿਵਕਾ[੭] ਪਰ ਚਢਾਇ ਤਹਿਂ ਲਯਾਏ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਥਾਨ। ਸਾਦਰ ਡੇਰੇ ਕੋ ਕਰਵਾਯੋ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਦੀਨਸਿ ਆਨ।ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਪਲੰਘ ਡਸਾਇਹੁ ਆਇ ਸਭਿਨਿ ਨੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ।ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਗੁੰਫੈ[੮] ਜਿਸ ਲਟਕਤਿ ਊਪਰ ਰੁਚਿਰ ਚੰਦੋਆ ਤਾਨਿ॥੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਸ੍ਰੂਖਾ[੯] ਕੀਨਸਿ ਮਹਿਮਾ ਪਿਖ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਇ—ਗੁਰ ਸਮਰੱਥ ਮਹਾਂ ਸਭਿ ਰੀਤਿਨ ਨ੍ਰਿਪਸੁਤ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਦੀਨਿ ਜਿਵਾਇ—।ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪ ਸਿਖ ਹੋਯਹੁ ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਮਗ ਆਇ।ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਚਿਤ ਇੱਛਾ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਪੁਜਾਇ ॥੪॥ ਪੁਨ ਸਾਵਣ ਮਲ ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਗ ਭਾਖਯੋ 'ਹਮਰੇ ਸਦਨ ਬਿਪਾਸਾ ਤੀਰ।ਚਾਹ ਦਾਰ ਦੀਰਘ ਕੀ ਤਿਹਠਾਂ[੧੦] ਇਕਠਾਂ ਕਰਹੁ ਬਿਸਾਲ ਸ਼ਤੀਰ। ਬੇੜੇ ਬੰਧਹੁ ਕਾਸ਼ਟ ਗਨ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਬੀਚ ਡਾਰੀਏ ਨੀਰ। ਤਰਨ ਹਾਰ[੧੧] ਨਰ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹਿਂ ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਰਿ ਪਾਇਂ ਬਿਹੀਰ[੧੨]॥੫॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਗਰ ਤਟ ਊਪਰ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਗਰੋ ਨਿਕਸਾਇਂ'। ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਭੂਪ ਹਰੀਪੁਰ ਕੇ ਤਬਿ ਬਹੁ ਨਰ ਦੀਨੇ ਕਾਰ ਲਗਾਇ। ਕਾਸ਼ਟ ਕੋ ਬਟੋਰ ਬਹੁਤੇਰਾ ਖਾਤੀ ਤੇ ਤਛਾਇ[੧੩] ਚਿਰਵਾਇ। ਦੀਰਘ ਲੈ† ਲਕਰੀ ਕਰਿ ਸੰਚੈ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਸੁੰਦਰ ਘਰਿਵਾਇ[੧੪]॥੬॥ਬੇੜੇ ਬੰਧਿ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ

---

[੧]ਛੋਟੇ ਧੌਂਸੇ। [੨]ਬੰਸਰੀ। [੩]ਕਿਲੇ ਦੇ ਦਰ ਅੱਗੇ। [੪]ਭੱਟ ਤੇ ਕਲੌਤ। [੫]ਢੋਲ। [੬]ਮੱਥਾ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਧਰਕੇ। [੭]ਪਾਲਕੀ। [੮]ਛੁੱਮਣ। [੯]ਸੇਵਾ [ਸੰਸ: ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੂਖਾ]। [੧੦]ਬਹੁਤ ਲਕੜੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਓਥੇ। [੧੧]ਤਾਰੂ। [੧੨]ਤਰ ਕੇ ਵਹੀਰ ਪਾਓਣ ਭਾਵ ਚਲਦੇ ਜਾਣ। [੧੩]ਕਾਠ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਵਾਕੇ ਤਰਖਾਣ ਤੋਂ ਤੱਛਵਾ ਕੇ। [੧੪]ਘੜਵਾਕੇ, ਭਾਵ ਛਤੀਰੀਆਂ ਕਰਾਕੇ।

*ਪਾ:—ਅਪਾਰ। †ਪਾ:—ਲਘੁ।

ਬਿਚ ਨਰ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸੁ ਦਿਏ ਚਲਾਇ।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਾਠ ਗਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ। ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰੀ, ਖਰੇ ਆਪ ਹੁਇ ਦਈ ਬੰਡਾਇ[1]। ਜਿਤਿਕ ਚਹਤਿ ਨਰ ਦਈ ਤਿਤਿ ਕਤਿਨ ਲੇ ਸਭਿ ਗਏ ਆਪਨੀ ਥਾਇਂ॥੭॥ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮਾਨਵ ਜੋਈ,ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਕੋ ਬਾਂਟ ਸੁ ਦੀਨਿ। ਬਾਈ ਜਾਤ ਜੁ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੁਲ ਕੀ[2] ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਾਸ ਤਿਨ ਲੀਨ।ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਸਿਖ ਸਦਨ ਕਰੇ ਤਹਿਂ ਤਿਨ ਕਾਸ਼ਟ ਲੇ ਨਿਜ ਘਰ ਕੀਨਿ। ਬਸਨ ਹਾਰ ਪੁਨ ਅਪਰ ਜਿ ਮਾਨਵ ਬਾਂਛਤਿ ਦੀਨਸਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ, ਧਾਮਨਿ ਕੀ ਅਵਨੀ ਅਵ-ਲੋਕ[3]।ਜਥਾ ਜੋਗ ਬਾਂਟੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ,ਲੇਕਰਿ ਮੁਦਿਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਲੋਕ। ਆਪ ਆਪਨੇ ਰਚੇ ਸਦਨ ਸ਼ੁਭ ਜੋ ਗੁਰੁ ਦਈ ਸੁ ਲੀਨੀ ਰੋਕ[4]। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਿਨਿ ਭਾਲ ਹੁਤੇ ਤਬਿ ਬਸੇ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਸਦਾ ਅਸ਼ੋਕ॥੯॥ਸੁੰਦਰ ਸਲਿਤਾ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ[5] ਨੀਰ ਬਿਮਲ ਗੰਗਾ ਸਮ ਜਾਂਹਿ[6]।ਪਾਪ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਪਾਵਨ ਸੋ ਬਹੁ ਜਲ ਕੋ ਅੰਗ ਸਪਰਸ਼ੇ ਵਾਂਹਿ[7]। ਤਾਤਕਾਲ ਫਲ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਹਿ ਜੋਗੀ ਧ੍ਯਾਵਹਿਂ ਉਰ ਮਾਂਹਿ[8]। ਬੇਦ ਸਮਾਨ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਸੁਨਿਬੇ ਸਮਝਨਿ ਸੁਗਮ ਅਗਮ ਤਿਮ ਨਾਂਹਿ[9] ॥੧੦॥ ਦੇਗ ਹੋਇ ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਇਂ।ਜੋ ਨਹਿ ਖਾਂਹਿ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਇਹੀ ਨੇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਠਹਿਰਾਇ। ਬਚਹਿ ਅਹਾਰ ਜੁ ਲੰਗਰ ਮਾਂਹੀ ਸੋ ਸਭਿ ਗਊਅਨਿ ਦੇਹਿਂ ਖੁਲਾਇ। ਪਸੂ ਅਘਾਇ ਸ਼ੇਖ਼ ਪੁਨ ਰਹਿ ਜੋ[10] ਸਰਬ ਬਿਪਾਸਾ ਮਹਿਂ ਦੇਂ ਪਾਇ॥੧੧॥ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ੇਖ਼ ਰਹਿਨ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ ਅੰਨ ਦਰਬ ਜੇਤਿਕ ਚਲਿ ਆਇ।ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਅਨੰਦਤਿ ਲੇਵੈਂ[11],ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਤਹਿਂ ਖਾਇ। ਤਾਤਕਾਲ ਪੁਰਿ ਬਸ੍ਯੋ ਰੁਚਿਰ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਜਹਿਂ ਆਪ ਬਸਾਇ[12]।ਜੋ ਧਰਿ ਆਇ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ

[1]ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ। [2]ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ (ਵਿਚੋਂ) ਬਾਈ ਜਾਤਾਂ (ਦੇ ਪੁਰਸ਼)। [3]ਘਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇਖਕੇ। [4]ਭਾਵ ਥਾਂ ਮੱਲ ਲਈ। [5]ਬਿਆਸਾ। [6]ਜਿਸਦਾ। [7]ਉਸ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆਂ। [8]ਭਾਵ ਗੰਗਾ ਦੇ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਫਲ ਮੁਕਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਏਥੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤਤਕਾਲ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋਗੀ ਧ੍ਯਾਨ ਲਾ ਲਾ ਧ੍ਯਾਉਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਤੱਖ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [9]ਤਿਸ ਵੇਦ ਵਾਂਙੂ ਕਠਨ ਨਹੀਂ (ਬਾਣੀ)। [10](ਜੋ) ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਰਜਾਕੇ ਕੁਛ ਬਚ ਰਹੇ। [11]ਸਭ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਲੈਣ ਵਾਲੇ) ਅਨੰਦ ਹੋਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [12]ਵਸਦੇ ਹਨ (ਅ) ਜਿਸਨੂੰ ਵਸਾਇਆ ਹੈ।

ਪਰਸਤਿ ਸੋ ਨਰ ਪਾਇ॥੧੨॥ਉਤ ਸਾਵਨ ਕੀ ਕਥਾ ਕੁਛਕ ਹੈ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਸੁਜਸੁ ਗੁਰ ਕੇਰਿ। ਸਾਦਰ ਬਾਸ ਹਰੀ ਪੁਰ ਕੀਨਸਿ ਮਨਤਾ* ਜਿਸ ਕੀ ਹੋਤਿ ਬਡੇਰ। ਜਬ ਰਾਜਾ ਤਿਹ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ ਅਪਰਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਵਾ ਹੇਰਿ।ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਮਿਲਿਮਿਲਿ ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਕਰਿ ਭਾਉ ਘਨੇਰ[1] ॥ ੧੩ ॥ ਧਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਜਾਚਹਿਂ[2] ਆਨਿ[3] ਜੁ ਤਿਸ ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਪੂਰ ਕਰੰਤਿ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਕੀ ਕੈ ਤਨ ਅਰੋਗ ਕੀ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹਰਖੰਤਿ।ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ[4] ਅਰਪਤਿ ਸਰਬਦੇਸ਼ ਨਰ ਜਸੁ ਉਚਰੰਤਿ। ਸਿੱਖੀ ਬਿਥਰੀ ਸਾਵਨ ਮਲ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਹੇਰਤਿ ਉਰ ਬਿਸਮੰਤਿ ॥੧੪॥ਰਾਜਾ ਰਾਨੀ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਸੇਵਹਿਂ ਨਿਤ ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਨੁਸਾਰ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਮੰਗਾਵੈਂ ਕਰਿਵਾਵੈਂ ਪੋਸ਼ਸ਼ ਸਭਿ ਚਾਰੁ।ਭੋਜਨ ਮਹਿਂ ਅਮੇਜ਼ ਕਰਿ[5] ਮੇਵੇ ਸ਼ੁਭ ਸ੍ਵਾਦਨਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ।ਠਾਂਢੇ ਰਹੈਂ ਦਾਸ ਹਿਤ ਸਿਵਾ ਹੁਕਮ ਦੇਹਿਂ ਸੋ ਕਰਹਿਂ ਸੁਧਾਰਿ[6]॥੧੫॥ਅਸ ਪਦ ਊਚੇ ਜਬਹਿ ਪਹੂਚੇ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ ਭਾ ਇਸਿ ਭਾਇ।–ਕਾਰਜ ਸੁਧਰ ਗਯੋ ਸਭਿ ਗੁਰਕੋ ਪਹੁੰਚਾਏ ਕਾਸ਼ਟਸਮੁਦਾਇ।ਪੁਰਿਕੇ ਘਰ ਸਭਿਉਸਰ ਪਰਹਿੰਗੇ ਬਹੁਰੋਕੁਛ ਬਾਕੀ ਬਚ ਜਾਇ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਉਚਿਤ ਹੈ ਚਲਿਬੋ ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪੰਕਜ ਪਾਇ[7]॥੧੬॥ਤਊ ਏਕ ਚਿੰਤਾ ਤਹਿ ਜੈਬੇ ਇਸ ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਵਾਨ[8]। ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਲੇਵਹਿੰਗੇ ਇਹੁ, ਕਾਰਜਭਯੋਪੂਰ, ਉਰਜਾਨਿ। ਸ਼ਕਤਿਹੀਨ ਹੁਇ ਹੌਂ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਿਹੈ ਕੋ ਮਮ ਮਾਨ। ਬਡਿਆਈ ਗੁਰ ਕੀ ਤਬਿ ਬਿਦਤਹਿ ਮੈਂ ਬਨ ਜਾਵੌਂ ਅਪਰ ਸਮਾਨ[9]॥੧੭॥ ਇਹਾਂ ਰਹੇ ਹੀ ਬਨੇ† ਬਾਰਤਾ ਪੂਜਹਿਂ ਲੋਕਬਿਲੋਕਿ ਮਹਾਨ।ਸੇਵਹਿਂ ਸਰਬ ਨ੍ਰਿਪਤ ਤੇ ਆਦਿਕ ਅਰਪਹਿਂ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਆਨਿ[10]। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਏ ਕਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਨਸੋ ਰਹੌਂ ਗੁਰ ਇਸ ਹੀ ਥਾਨ। ਚਹੌਂ ਸੁ ਅਜ਼ਮਤ ਤੇ ਸਭਿ ਪਾਵੈਂ ਕੀਰਤਿ ਬਿਦਤਹਿ ਬਹੁਤ ਜਹਾਨ–॥ ੧੯ ॥ ਇਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ

---

[1]ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [2]ਮੰਗਣ। [3]ਆਕੇ। [4]ਚਰਨਾਂ ਕੋਲ ਭੇਟਾ। [5]ਮਿਲਾਂ ਕਰਕੇ। [6]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।(ਅ) ਸੁਧਾਰ ਕੇ, ਭਾਵ ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [7]ਚਰਨ ਕਵਲ। [8]ਤਾਂਬੀ ਓਥੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਇਕ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰੁਮਾਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੈਂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹਾਂ। [9]ਹੋਰਨਾਂ ਜਿਹਾ। [10]ਲਿਆਕੇ। *ਪਾ:–ਮੰਨਤ।

†ਪਾ:–ਇਹਾਂ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਬਨੇ=ਭਾਵ ਰੁਮਾਲ ਬਿਨਾਂ ਇਥੇ ਰਿਹਾਂ।

ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਠਹਿਰਯੋ–ਨਹਿਂ ਜਾਵੈਂ ਅਬ ਗੋਇੰਦਵਾਲ–। ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਬਸਤੇ ਤਹਿਂ ਬੀਤੇ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਗੁਰੁ ਬਿਸਾਲ।ਜਾਨਯੋਚਿਤ ਬਿਕਾਰ ਜੁਤਿ[1] ਤਿਸ ਕੋਪਠਯੋ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਤਿਸਿ ਕਾਲ। ਪਠਿ ਕਰਿਕੁਛ ਵਿਲਾਉ[2] ਲਿਖਿ ਭੇਜਯੋ 'ਆਵਨ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਮਹਿਪਾਲ ॥ ੧੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੋਂ'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿਜਾਨਵਲਾਉ।–ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਕਤਿ ਰੁਮਾਲ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ–ਚਹਯੋ–ਚਲਿ ਆਉ[3]–। ਚਿਤਵਨ ਤੇ ਤੂਰਨ ਹੀ ਆਯਹੁ ਛੂਛੋ ਸਾਵਨ ਤਹਾਂ ਰਹਾਉ। ਜਾਨਿ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ–ਮੈਂ ਕੁਕਰਮ ਹੀ ਲਿਯੋ ਕਮਾਉ[4]–॥ ੨੦ ॥ ਦਿਨ ਦੁਇ ਚਤੁਰ ਬਿਸੂਰਤ ਬੀਤੇ ਪੁਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸਮਝਯੋ ਇਸ ਭਾਇ–ਰਾਜਾ ਰਾਨੀ ਸਚਿਵ ਪ੍ਰਜਾ ਜੁਤ ਮੈਂ ਅਬ ਚਲਹੁਂ ਪਰਹੁਂ ਗੁਰ ਪਾਇ। ਭੂਲ ਕਰੌਂ ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਸਗਰੀ ਅਹੈਂ ਬਿਸਾਲ[5] ਨ ਕੁਛ ਮਨ ਲਯਾਇਂ। ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਜੁਤਿ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰਿਹੌਂ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਹੌਂ ਥਿਰ ਅਗਵਾਇ॥੨੧॥ਬਡਿਅਨਿ ਕੀ ਰਿਸ ਅਗਨੀ ਸਮਸਰ ਬਿਨੈ ਨੀਰ[6] ਤੇ ਹੋਵਤਿ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਵਰ ਉਪਾਵ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਬਨਿ ਹੈ, ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਬਲ ਛਲ ਘ੍ਰਿਤ ਪਰ ਜਾਤਿ[7]–। ਇਹ ਮਤਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਿ ਕਹਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੋ 'ਹਮਰੇ ਬਡੇ ਤਹਾਂ ਅਵਦਾਤਿ[8]। ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ ਤਿਨ ਕੀ ਮੈਂ ਆਯਹੁ ਬਸਯੋ ਬਹੁਤ ਸਭਿਕੋ ਸੁਖਦਾਤਿ॥੨੨॥ ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਮੈਂ ਚਲਿ ਜੈ ਹੌਂ ਤੁਮਭੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਪਰਸਹੁਪਾਇ ਅਤਿ ਪੁਨੀਤ ਹੈ ਮੇਲ ਤਿਨਹੁਂ ਕੋ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਭਲੋ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਊਤਮ ਅਧਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਲਿਹੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਇ।ਸਭਿ ਰਣਵਾਸ[9] ਸਚਿਵ ਅਰੁ ਸੈਨਾ ਪ੍ਰਜਾ ਲੋਕਸੰਗੈ ਸਮੁਦਾਇ'॥੨੩॥ਨ੍ਰਿਪ ਕਰ ਜੋਰੇ ਮਾਨ ਬਾਰਤਾ ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਸਭਿਹੀ ਸੰਗ ਲੀਨਿ। ਸਾਵਣਮਲ ਹਿਤ ਸਿਵਕਾ ਦੀਨਸਿ ਗਜਬਾਜੀ ਰਚਿ ਸਾਜਨਵੀਨ।ਬਹੁ ਡੋਰੇ*[10] ਮਹਿਖੀ[11] ਤੇਆਦਿਕ ਚਢਿ ਚਾਲੀ ਉਰ ਆਨੰਦ ਕੀਨਿ। ਭਯੋ ਉਮਾਹ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ –ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ–॥੨੪॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘੇ

---

[1]ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲਾ (ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ)। [2](ਸਾਵਣ ਨੇ ਹੁਃ ਨਾਮਾ) ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੁਛ ਬਹਾਨਾ। [3]ਆਵੇ। [4]ਭਾਵ ਆਗਿਆ ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। [5]ਵਿਸ਼ਾਲ (ਚਿਤ ਵਾਲੇ) ਹਨ, ਭਾਵ ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਵੱਸਦੀ ਹੈ। [6]ਬੇਨਤੀ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਨਾਲ। [7] ਅੱਗ ਉੱਤੇ) ਘਿਉ ਮਾਨੋ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [8]ਪ੍ਰਗਟ। [9]ਰਾਣੀਆਂ। [10]ਡੋਲੇ। [11]ਪਟਰਾਣੀ। [ਸੰਸਃ, ਮਹਿਸ਼ੀ]। *ਪਾਃ–ਡੇਰੇ=ਤੰਬੂ।

ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਰੀ ਕੋ ਆਇ।ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾਕੇ ਤਟ ਉਤਰੇ ਨ੍ਰਿਪ ਮਹਿਖੀ ਸੈਨ। ਸਮੁਦਾਇ।ਧੀਰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਕਰਿ ਤਬਿਹੀ ਸਾਵਣਮੱਲ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵਿ-ਸ਼ਾਇ। ਮਿਲਤੇ ਮੇਲੀਅਨਿ ਸਿਖ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ[1] ਉਰ ਹਰਖਾਇ ॥੨੫॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਕੁਛਕ ਲਾਜ ਜੁਤਿ ਗਮਨੇ ਪਾਸ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸਿਰ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਕੀਨ ਬੰਦਨਾ ਭਾਉ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।'ਮੈ ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਸਿਖ ਅਰ ਸੁਤ ਸਮ ਸੇਵਕ ਸਦਾ ਏਕ ਓਰਆਸ। ਲਘੁ ਬਿਗਾਰ ਦੇਂ[2], ਬਡੇ ਸੁਧਾਰਹਿਂ, ਛਿਮਾ ਕਰਹਿਂ ਅਪਨੋ ਲਖਿ ਤਾਸ[3] ॥ ੨੬ ॥ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਤਿ ਦੁਲਾਰਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਅਵਗੁਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਰਹਿਂ ਨ ਕੋਇ। ਉਪਜਹਿ ਲਾਜ ਬਡਨ ਕੇ ਹੀਅਰੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸੁਤਿ* ਖੋਟ[4] ਜਿ ਹੋਇ। ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਖਤਾ[5] ਬਿਰਦ ਨਿਜ ਜਾਨਹਿਂ, ਤੁਮ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਭਿ ਜੋਇ।ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਸਗਰੀ'ਇਮਿ ਕਹਿ ਜੋਰ ਰਹਨੋ ਕਰਦੋਇ ॥੨੭॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਸਕਾਨੇ ਪਿਖਿਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਖਾਨ। 'ਸਿਖ,ਸੇਵਕ,ਸੁਤ ਅਹੈਂ ਜਿ ਮੇਰੇ ਤਿਨ ਕੋ ਚਹੌਂ ਕਰਨ ਕੱਲਯਾਨ। ਤੁਵ ਮਨ ਮਹਿ ਹੰਕਾਰ ਬਯਾਧਿ[6] ਭੀ ਤਿਸ ਹਰਿਬੇ ਹਿਤ ਇਮਿ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਿ[7]'। ਲਿਯੋ ਰੁਮਾਲਨ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ,ਅਬਿ ਭੀ ਤੁਝ ਦੇਹੌਂ ਬਹੁ ਦਾਨ॥੨੮॥ਦੇਸ਼ ਹਰੀ ਪੁਰ ਸਹਤ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜੁਤ ਇਹੁ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਤੁਝ ਦੀਨ। ਚਿਰੰ-ਕਾਲ ਸੁਖ ਭੋਗਹੁ ਬਨਿ ਗੁਰ† ਮੇਰੀ ਦਾਤ ਨ ਹੋਵਹਿ ਹੀਨ। ਰਹੋ ਕੁਸ਼ਲ ਸੋਂ ਸਭਿ ਕੁਛ ਪਾਵਹੁ ਪੁਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮੈਂ ਨਿਜ ਢਿਗ ਕੀਨ। ਨ੍ਰਿਭੇ ਵਿਚਰਹੁ ਸਭਿ ਭੂਤਪ੍ਰੇਤ ਜੇ ਡਾਕਨ[8]ਆਦਿ ਸੁ ਤੋਹਿ ਅਧੀਨ॥੨੯॥ਗੁਪਤ ਰਹਤਿ ਜੋ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਕਤਿ ਬਡ ਮਮ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਤੁਝ ਢਿਗ ਆਇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹਹੁ ਕਰਾਵਹੁ ਤਿਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਆਗਯਾ ਕੋ ਸਕਹਿਂ ਮਿਟਾਇ।ਨਿਸਦਿਨ ਸੇਵਹਿਂ ਸਗਰੇ ਤੋ ਕਹੁ ਮਮ ਸੇਵਾ ਤੇ‡ ਇਹੁ ਫਲ ਪਾਇ।ਬਨਿ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪੁਜਾਵਹੁ ਸਭਿ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਸ਼ੰਕਾ ਕੁਛ ਮਨ ਲਯਾਇ॥੩੦॥ ਮਮ ਰੁਮਾਲ

---

[1]ਸੁਖਸਾਂਦ ਪੁੱਛਕੇ। [2]ਛੋਟੇ ਵਿਗਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਣਕੇ। [4]ਖੋਟ ਵਾਲਾ। [5]ਭੁੱਲ। [6]ਰੋਗ। [7](ਉਸ ਰੋਗ ਦੇ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। [8]ਡੈਣਾਂ। *ਪਾ:-ਜੁਤਿ।

†ਦੇਖੋ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਦੇਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਖੇ—ਮੰਜੀ—ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੪੯ ਅੰਕ ੧੩। ਪੁਨਾ:—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ, ਅਧਯਾਯ ੯, ਅੰਕ ੫੬, ਪਦ—ਗੁਰ—ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ‡ਪਾ:—ਕੋ।

ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਸਗਰੀ ਭਯੋ ਤੋਹਿ ਮਨ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਲੀਨ[੧]। ਪਾਇ ਭਯੋ ਹੰਕਾਰ ਤਿਨਹੁ ਤੇ ਭਗਤਿ ਪੰਥ ਤੇ ਹੋਯਹੁ ਹੀਨ। ਗਤਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਿਗਰੇ ਹੈ[੨] ਤਿਨ ਤੇ ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਸਭਿ ਲੀਨਸਿ ਛੀਨ। ਰੱਛਨਾ ਕਰੀ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਤੇ ਤੁਵ ਅਬਿਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮ,ਪ੍ਰਬੀਨ*'॥੩੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਸਬਿਧਿ ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਕੈ ਸੁਖ ਦੀਨਸਿ ਦੁਇ ਲੋਕ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸਿਮਰਹੁ ਕਰੈਂ ਅਸ਼ੋਕ॥ ੩੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਾਵਣ ਮਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੩੨॥

੩੩ [ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਹਰੀ ਪੁਰ ਜਾਣਾ ਤੇ ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਦਾਤਿ ਲਹਿ ਸਾਵਣ ਮਲ ਹਰਖਾਇ। ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ਗੁਰੂ ਕੀ-ਅਪਰ ਨ ਕੋ ਅਧਿਕਾਇ॥੧॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਮਮ ਮਨ ਕੋ ਨਾਸਯੋ ਹੰਕਾਰ। ਸਿੰਗਤਿ ਦਈ ਗੁਪਤਿ[੩] ਬਸਿ ਹੋਇ ਕਾਰਜ ਸਗਰੇਦਏ ਸੁਧਾਰਿ-।ਮੁਦਿਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਿਨੈਬਖਾਨੀ 'ਆਯੋ ਭੂਪ ਸਹਤ ਪਰਵਾਰ। ਸੈਨਾ ਪ੍ਰਜਾ ਸਚਿਵ ਸੰਗ ਸਗਰੇ ਮਹਿਖੀ[੪] ਆਦਿਕ ਔਰ ਜਿ ਦਾਰ[੫]॥੨॥ ਆਗਯਾ ਰਾਵਰ ਕੀ ਅਬਿ ਹੋਵਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਸਮੀਪੀ ਆਨਿ। ਅਭਿਲਾਖਾ ਤਿਨ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[੬] ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਚਨ ਸਫਲ ਮਹਾਨ। ਹੋਹਿਂ ਪੁਨੀਤ, ਪਾਪ ਸਭਿ ਨਾਸਹਿਂ, ਪਾਵਹਿਂ ਪੁੰਨ ਬੇਦਨਾਠਾਨਿ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਧੁਰਿ ਤੇ ਇਹ ਗਮਨਯੋ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ

---

[੧]ਤੇਰਾ ਮਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਿਚ) ਹੀ ਮਗਨ ਹੋ ਗਿਆ। [੨](ਤੇਰੀ) ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਗਤੀ ਵਿਗੜ ਜਾਣੀ ਸੀ। [੩]ਗੁਪਤ ਰੂਹਾਂ, ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ। [੪]ਪਟਰਾਣੀ। [੫]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੬]ਸੰਪੂਰਨ ਕਾਮਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ (ਹੋਣ)।

*ਸਾਵਣ ਮਲ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਜੋ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂਹਨਇਹ ਸਿਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਂਙੂਪਾਸ ਰਖਣੀਆਂਤੇ ਵਰਤਣੀਆਂਹੀ ਪਰਮਾਰਥ ਹੈ। ਫਲ ਹੋਇਆ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖਤਾਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਖਣਾਂ ਕਰਕੇ ਮਦ ਦੂਰ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਸਮਝ ਆਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੈਂ। ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਨ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਜਗਤ ਤਾਰਨਾ। ਇਹ ਸਮਝ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਵਿਚ ਲਾਕੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਤਮ ਸਤਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਹੇਗੀ। ਹੁਣ ਸਾਵਣ ਮਲ ਨਾਮੀ ਤੇ ਭਗਤ ਪੁਰਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹਉਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇਗਾ, ਪਰ ਸਾਈਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇਗਾ।

ਜਾਨਿ'॥੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਕਹ੍ਯੋ 'ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਇ।ਨਰ ਸੰਗੀ ਸਭਿ ਹੀ ਸੰਗ ਆਨੈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਨ ਆਵਨਿ ਪਾਇ*'। ਪੁਨ ਸਾਵਣ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ 'ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਨੀਅਹਿ ਸੁਖਦਾਇ। ਚਿਤ ਆਸਾ ਧਰਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਕਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਆਈ ਸਮੁਦਾਇ॥੪॥ ਕਰਹੁ ਆਪ ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰਨ ਚਹਤਿ ਦੂਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ। ਹੁਇ ਨਿਰਾਸ ਬਿਨਦਰਸ਼ਨ ਗਮਨਹਿ[1] ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਹਿੰਗੀ[2]ਦੁਖ ਪਾਇ। ਦਯਾ ਕਰਨਕੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਸਕਲ ਦਰਸਾਇ[3]।ਧਰੈਂ ਭਾਵਨੀ[4] ਸਕਲ ਭਾਮਨੀ[5] ਗੁਰ ਜੀ ਪਠਵਹੁ† ਤਿਨੈ ਬੁਲਾਇ'॥੫॥ ਤਬਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਇਮਿ ਕੀਨਸਿ 'ਜਿਤਿਕ ਭਾਰਜਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਹੋਇ। ਦਾਸੀ ਆਦਿ ਅਪਰ ਜੇ ਦਾਰਾ ਰੰਗਦਾਰ ਅੰਬਰ ਲੇ ਜੋਇ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਹੁ ਸ੍ਵੇਤ

---

[1]ਜਾਵਨਗੀਆਂ। [2]ਝੂਰਨਗੀਆਂ। [3]ਸੱਭੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਣ। [4]ਸ਼ਰਧਾ। [5]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਤੇ ੬੩ ਵਿਚ ਦੋ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਕੇ ਇਹਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਸ ੨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੯ ਵਿਚ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੜ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਮਾਣਕ ਜਦ ਇਕ ਦਮ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਾਉਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਗਿਆ ਤਦ ਓਹਦੀ ਮਾਤਾ ਰੁਦਨ ਕਰਦੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਈ। ਆਪ ਨੇ ਮਾਣਕ ਜੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ੫੫ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਮਾਈ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਓਹਦਾ ਵਿਰਤਾਂਤ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ੬੦ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸੁਭਾਗ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਦੀਆਂ, ਸਗੋਂ ਓਹ ਸਿਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਭੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਰੋਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਜਾਪਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਭੜਕੀਲੇ ਲਿਬਾਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਘੁੰਡ ਕੱਢ ਕੇ ਜਾਂ ਬੁਰਕੇ ਆਦਿਕ ਪਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਸਾਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਮਨ ਨੀਵੇਂ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਰੋਕ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ।

†ਪਾ:—ਪਠਹੁ।

ਕਰਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼[1] ਮੁਖ ਕੋ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾਵਹਿਕੋਇ।ਦਰਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਗਰੀ ਗਮਨਹਿਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬਨਿਕੈ ਸੋਇ॥੬॥ ਦੇਗ ਅਹਾਰ ਅਚਹਿਂ ਨਹਿ ਸ਼ੰਕਹਿਂ,ਦਰਸ਼ਹਿਂ,ਨਹਿਂ ਲਾਜਹਿਂ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਇਮਿ ਦਰਸ਼ਨਿ ਕੋ ਕਰਹਿ ਆਨ ਕਰਿ ਜੋ ਤਿਨ ਕੇ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਚਾਹਿ'। ਸ੍ਰਾਵਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਕੋਕਹਿ ਤਿਹ ਪਾਹਿ।'ਮੈਂ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅਸ ਠਹਿਰਾਈ[2] ਦੇਨਿ ਦਰਸ ਤਿਯ ਮਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹਿ[3] ॥ ੭ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹਿਂ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ[4] ਬਰਜੀ ਰਹਹਿਂ ਵਹਿਰ ਕੇ ਥਾਨ।ਨਮੋਕਰਤਿ ਬਿਨ ਦੇਖਨਿ ਤੇ ਸਭਿ,ਤੁਮਕੋ[5] ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ।–ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਾਵਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਪੁਨ ਪਾਵਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਇਤ ਆਨਿ–'। ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਾਲਕ ਮਾਨੀ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਮੁਦਤਿ ਭਯੋ ਮਨ ਬਿਖੈ ਮਹਾਂਨ ॥੮॥ ਸਭਿਨਿ ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਯੋ ਬਹੁਰ ਗਯੋ ਸੰਗ ਲੇ ਰਣਵਾਸੁ[6]। ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਪੇਦ ਸਭਿਨਿ ਤਨ ਧਾਰੇ ਬਦਨ ਅਛਾਦਯੋ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਬਾਸੁ[7]। ਸਤਿਗੁਰ ਖਰੇ ਰਹਤਿ ਗਹਿ ਕੀਲਕ[8]ਬੀਚ ਚੁਬਾਰੇ ਊਚ ਅਵਾਸੁ।ਹੁਤੀ ਦਰੀਚੀ[9] ਨਿਕਟ ਤਿਸੀ ਕਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਜਿਨਹੁਂ ਕਹੁ ਪਯਾਸ ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਤਰੇ ਖਰੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਕੈ ਅਵਲੋਕਤਿ ਗੁਰ ਰੂਪ ਸੁਜਾਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਮਨਤਿ ਆਗੇ ਅਪਰਆਇ ਹੇਰਹਿ ਤਿਸ ਥਾਨ।ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ਨਿਕੀਬਡਿ ਸੰਗਤਿ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਦਰਸਤਿ ਹੈ ਆਨਿ[10]। ਅੰਗੀਕਾਰ ਅਕੋਰ ਕਰਹਿ ਨਹਿਂ ਏਕ ਦਿਵਸ ਕੋ ਲੇਂ ਹਿਤੁ ਖਾਨਿ ॥੧੦॥ ਇਹ ਮਿਰਜਾਦ ਕਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ,ਨਿਕਟ ਸਿੱਖ ਇਸ ਬਿਧਿਕੋ ਜਾਨਿ[11]। ਸੋਈ ਕਰਹਿਂ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਬਰਤਹਿਂ ਮਹਿਪਾਲਕ ਆਯਹੁ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਸਨਮੁਖ ਖਰੇ ਹੋਇ ਗੁਰੁ ਦਰਸੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨਿ। ਉੱਤਮ ਅਧਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਤਬਿ ਅਰਪਨ ਲਾਗਯੋ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ॥੧੧॥ਸਭਿਬਿਧਿ ਤਬਿਸਿੱਖਨ ਸਮਝਾਈ ਫੇਰ ਨਮੋ ਕਰਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨ। ਪੁਨ ਸਚਿਵਨ ਦਰਸੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰੁ ਸੈਨਾ ਕੇ ਲੋਕ ਮਹਾਂਨ। ਮਹਿਖੀ ਸਹਤ ਅਪਰ ਜੋ ਦਾਰਾ ਬਿਸਦ ਬਸਤ੍ਰ

[1]ਚਿੱਟੀ ਪਹਿਰਕੇ ਪੋਸ਼ਾਕ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਹੈ:–। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। [4]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ) ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ। [5](ਪਰ) ਤੁਸਾਨੂੰ। [6]ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ। [7]ਮੂੰਹ ਢਕਿਆ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਪੜੇ ਨਾਲ। [8]ਕਿੱਲੀ। [9]ਬਾਰੀ[ਫਾ:,ਦਰੀਚਾ]। [10]ਆਕੇ। [11]ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿਖ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਜੁਤਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ।ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇੰ ਜੋਰ ਕਰਿ ਪਾਨ॥੧੨॥ਇਕ ਰਾਣੀ ਸਨਮੁਖ ਜਬਿ ਹੋਈ ਝਟਿਤ[1] ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਬਦਨ ਛਿਪਾਇ। ਹੁਤੀ ਨਵੀਨ ਲਾਜ ਉਰ ਛਾਈ ਮਤਿ ਬਿਨ[2] ਗੁਰ ਬਚਨ ਨ ਸਿਮਰਾਇ[3]। ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। 'ਇਹ ਕਮਲੀ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਆਈ ਜੋ ਹਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨਨਹਿਂ ਭਾਇ'॥੧੩॥ਤਤਛਿਨ ਸੁਧਿਬੁਧਿ ਨਾਸ਼ਭਈ ਤਿਸ,ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਤਿ ਦੀਏ ਬਗਾਇ[4]।ਧਾਇ ਅਚਾਨਕ ਗਈ ਵਹਿਰ ਕੋ ਮਾਨਵ ਘੇਰ ਰਹੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਨ੍ਰਿਪਤ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਯੋ ਗੁਰ ਬਚ ਕੋ ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਉਰ ਬਿਸਮਾਇ। ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੀ ਅਮੋਘ[5] ਵਾਕ ਅਸ ਜਿਮ ਰਘੁਬਰ ਕੇ ਸਰ[6] ਸਫਲਾਇ॥੧੪॥ਰਹਯੋ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ,ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਦਰਸਹਿ ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਬਹੁ ਠਾਨਿ।ਨਹੀਂ ਭਾਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਕਰੇ ਬੇਗ ਗਮਨੀ ਉਦਿਆਨ[7]। ਦੇਗ ਕਰਾਵਤਿ ਰਹਯੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਚਿਵਨਿ ਸਹਤ ਕਰਤਿ ਤਹਿਂ ਖਾਨਿ[8]। ਡਰਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਤੇ ਕਛੁ ਹੋਹਿ ਨ, ਮਨ ਤੇ ਨੰਮ੍ਰੀ ਰਹੈ ਮਹਾਨਿ॥੧੫॥ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਬਿਦਾ ਭਯੋ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤਿਸੁ ਕੋ ਦੀਨਿ। 'ਸਾਵਣਮੱਲ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੁਮਰੋ ਇਸ ਕੋ ਨਿਤਿ ਮਾਨਹੁ ਹਿਤ ਕੀਨਿ।ਸੁਤ ਜਿਵਾਇਬੇ ਆਦਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਬ ਪੂਰਨ ਕਰੀ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਅਬਿ ਭੀ ਬਾਂਛਤਿ ਦੇਇਸਭਿਨਿ ਤਿਨ*ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਕਸ਼ਟ ਗਨ ਛੀਨ[9]। ੧੬॥ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਤੁਮਰੇ ਕੋ ਗੁਰ† ਹੈ ਹਿਤ ਕਰਿ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਮਾਨ'। ਹਾਥਿ ਜੋਰ ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਸਿਰ ਧਾਰੀ 'ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਤਿ ਅਨੁਸਾਰਿ ਮਹਾਨ। ਮਨਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਤ ਐਸੋ[10] ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਇ ਦਿਯੋ ਬਡ ਦਾਨ। ਇਸ ਤੇ ਨੀਕੋ ਆਨ ਕੌਨ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਿ ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਠਾਨਿ' ॥੧੭॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਬਿਦਾ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ, ਗਯੋ ਹਰੀਪੁਰ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼। ਸਿਮਰਨ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਸਾਵਣਮਲਕੋ ਪੂਜਵਿਸ਼ੇਸ਼।ਸਚਿਵਨ

---

[1]ਛੇਤੀ ਨਾਲ। [2]ਮੂਰਖ ਨੇ। [3]ਯਾਦ ਨਾਂ ਕੀਤੇ। [4]ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ। [5]ਸਫਲੇ। [6]ਤੀਰ। [7]ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ। [8]ਭਾਵ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ।, [9]ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟ ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ। [10]ਸਭ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਐਸੀ (ਚੀਜ਼ ਹੈ) ਜੋ ਮਾਨੋ ਪ੍ਰਾਣਾਂ (ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ)। (ਅ) ਮਾਨੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ (ਰੂਪੀ) ਐਹੋ ਜਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਨਿਤ।

†ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੨੯ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸਹਤ ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਿ ਮਾਨਹਿਂ ਉੱਤਮ ਦੇਤਿ ਅਕੋਰ ਹਮੇਸ਼। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਸਹਿ ਕਬਿ ਆਇ[1]ਸੁ,ਕਬਹੂੰ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਨਰੇਸ਼ ॥੧੮॥ ਇਕ ਸੇਵਕ ਨਿਤ ਲੰਗਰ ਕੇ ਹਿਤ ਸਮਧਾ[2] ਬਨ ਤੇ ਭਾਰ ਸੁ ਲਯਾਇ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪਦ ਪੰਕਜ ਅਪਰ ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਕਿਸਿ ਥਾਇਂ। ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ, ਬਿਵਹਾਰ ਅਚਾਰਨਿ,ਜੁਕਤਿ ਨ ਕੋਊ ਜਾਨਿ ਸਕਾਇ। ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ, ਬੋਲਨਿ ਗਤਿ ਮਿਲਿਬੋ,ਦੇਨ,ਲੇਨ,ਕੁਛਨਹੀਂ ਲਖਾਇ[3] ॥੧੯॥ਜਾਪ ਮੰਤ੍ਰ ਕੁਛ ਜਪ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ਬਿਖੈ ਹਿਤ ਠਾਨਿ। 'ਸੱਚਨਿ ਸੱਚ' ਬਕੈ[4] ਇਕ ਮੁਖ ਤੇ, ਦੂਜੀ ਬਾਤ ਧਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕਾਨ। ਉਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ ਬਨ ਮਹਿਂ ਪੁਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਹੀ ਥਾਨ।'ਸੱਚਨਿ ਸਚ'ਬਚਨ ਇਮਿ ਉਚਰਹਿ, ਮਨ ਰਾਖਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧ੍ਯਾਨ ॥੨੦॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੇ ਹੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ'ਸੱਚਨਿਸੱਚ'ਨਾਮ ਕਹਿਂ ਤਾਂਹਿ।ਦਯਾ ਕਰਹਿਂ ਤਿਸ ਪਰ ਹਿਤ ਧਾਰਹਿਂ,ਹਸਹਿਂ ਬਹੁਤ ਸਭਿ ਉਰ ਹਰਖਾਹਿਂ। 'ਆਵਹੁ ਸੱਚਨਿ ਸੱਚ'ਪੁਕਾਰਹਿਂ ਬਹੁਰ ਸਰਾਹਹਿ ਸੇਵਦਿਖਾਹਿਂ[5]। ਈਂਧਨਆਨਹਿਂ[6]ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿ,ਜੋ ਸਿਖ ਕਹਹਿਂ ਸੁ ਫੇਰਹਿ ਨਾਂਹਿ॥੨੧॥ਇਮਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਤਿ ਨਿਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭੀ ਉਰ ਹੋਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਜਿਸ ਪਰ ਸਿੱਖਜ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਹਿਂ ਬਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲ।ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੀਦ ਹੁਇ[7]ਜਿਸਪਰ ਜਾਨਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਤੀਨ ਲੋਕਪਤਿ ਦਯਾਲ[8]।ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਂ ਜਬਿਜਿਸ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹਿਂ ਚਰਾਚਰ ਜਾਲ ॥੨੨॥ ਕੰਬਲ ਏਕ ਧਰਹਿ[9]* ਤਨ ਛਾਦਨ 'ਭੂਰੇ ਵਾਰੋ[10]' ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ। ਸੇਵਹਿ ਸਦਾ ਦੇਗ਼ ਕੀ ਸੇਵਾ, ਲਯਾਵਨਿ ਸਮਧਾ[11]ਆਦਿ ਜਿ ਕਾਰ। ਸੋ ਬਨ ਬਿਖੈ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਗਮਨਤਿ ਇਕ ਦਿਨ ਗਯੋ ਬੰਧਿਬੇ ਭਾਰ[12]। ਸੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਦਾਰਾ[13] ਇਸ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਆਈ ਦੌਰ ਮਹਾਂ ਬਿਕਰਾਰ[14] ॥ ੨੩ ॥ ਸਿਰ ਪਰ ਬਾਰ ਖਿੰਡੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਨਗਨ ਅੰਗ ਸਗਰੋ ਜਿਸ ਕੇਰਿ।ਭੈਦਾਯਕ ਬਨ ਮਹਿਂ ਨਿਤਿ ਬਿਚ-

---

[1]ਉਹ (ਸਾਵਣ ਮਲ)। [2]ਲਕੜਾਂ ਦਾ ਭਾਰ। [3]ਭਾਵ, ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਸੂਧਾ ਅਤਿ ਦਾ ਸੀ। [4]ਬੋਲਦਾ ਸੀ। [5]ਵੇਖਕੇ। [6]ਬਾਲਣ ਲਿਆਵੇ। [7]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ। [8]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ) ਦਿਆਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [9]ਕੰਬਲੀ ਧਾਰਦਾ ਹੈ (ਸੱਚ ਨਿਸੱਚ)। [10]ਭੂਰੀ ਵਾਲਾ। [11]ਬਾਲਣ। [12](ਬਾਲਣ ਦਾ) ਭਾਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਨੂੰ। [13]ਭਾਵ ਹਰੀ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾ ਦੀ (ਪਾਗਲ) ਇਸਤ੍ਰੀ। [14]ਭਿਆਨਕ।

*ਪਾ:-ਕਰਹਿ।

ਰਹਿ ਸੱਚਨਿਸੱਚ[1] ਗਹ੍ਯੋ ਤਿਨ[2] ਹੇਰਿ।ਗਰ ਲਪਟੀ ਮੁਖ ਦੰਤਨਿ ਕਾਟਤਿ ਕਰੇ ਨਖਨ ਕੇ ਘਾਵ ਘਨੇਰਿ। ਛੂਟ ਚਹ੍ਯੋ, ਬਲ ਕਰ੍ਯੋ ਆਪਨੋ,ਤਊ ਨ ਛੋਡ੍ਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰਿ[3] ॥੨੪॥ ਘਾਇਲ ਭਯੋ, ਰੁਧਿਰ ਬਹੁ ਸ੍ਰਵ੍ਯੋ[4] ਕਰਹਿ ਜਤਨ ਛੂਟਨ ਤਿਸਿ ਪਾਸ। ਨੀਠਿਨੀਠਿ[5] ਤਿਸ ਦੂਰ ਕਰ੍ਯੋ ਜਬਿ ਅਪਨੋ ਜੋਰ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬਡਿ ਲਕਰੀ ਕਰ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਧਾਰੀ ਇਕਦੁਇ ਹਤੀ[6]ਪਾਇ ਬਡ ਤ੍ਰਾਸ। ਤਬਿ ਤਜਿ ਕਰਿ ਕਾਨਨ ਦਿਸ਼ ਗਮਨੀ ਮਹਿਦ ਬਾਵਰੀ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਨਾਸ਼ ॥ ੨੫ ॥ ਈਂਧਨ ਕੁਛਕ ਸਕੇਲ੍ਯੋ[7] ਤ੍ਰਾਸਤਿ, ਤੂਰਨਿ ਬੰਧਿਹਟ੍ਯੋ ਪੁਰਿਓਰਿ।ਆਗੇ ਚਲਤਿ ਪਿਖਤਿ ਬਹੁਪਾਛੇਤ੍ਰਾਸਭਰ੍ਯੋ ਉਰ ਦੇਖੇ ਘੋਰਿ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੂੰਚ੍ਯੋ ਆਇ ਸੁ ਰੁਧਰਿ ਸ੍ਰਵਤਿ ਅਰੁ ਲਕਰੀ ਥੋਰਿ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਭਿ ਲੋਕਨਿ ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤੁਝ ਕੋ ਕਿਸ ਠੋਰ?' ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰ੍ਯੋ ਪੂਛਤਿ ਭਏ 'ਕਹਾਂ ਇਹ ਕੀਨ?। ਕਿਨ ਤਨ ਘਾਵ ਕਰੇ ਤੁਝ ਮਾਰ੍ਯੋ ਰੁਧਰਿ ਸ੍ਰਾਵਤੇ, ਉਰ ਭੈ ਭੀਨਿ[8]।ਕੌਨ ਲਰ੍ਯੋ ਕਿਨ ਬਿਘਨ ਪਸਾਰ੍ਯੋ, ਅਰੁ ਲਕਰੀ ਥੋਰੀ ਬਨ ਲੀਨ?। ਬਾਹਰ ਬਿਲਮ ਲਗੀ ਤੁਝ ਦੀਰਘ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਹੁ ਲੇ ਸਭਿ ਚੀਨ'॥੨੭॥ਆਗੈ,ਸਤਿਗੁਰ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਉਚਰ੍ਯੋ 'ਬਨ ਮਹਿਂ ਏਕ ਬਲਾਇ।ਬਾਰ ਖਿੰਡੇ ਸਿਰ, ਨਗਨ ਅੰਗ ਤੇ ਮੋਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਤੂਰਨਿ ਆਇ।ਗਰ ਲਪਟੀ ਨਖ ਦੰਤ ਹਤੇ ਬਹੁ,ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਮੈਂ ਆਪ ਛੁਟਾਇ। ਤਿਸ ਦਿਸ਼ ਮੇਰੋ ਬਨਹਿ ਨ ਜਾਨੋ,ਪਕਰਹਿ ਧਾਇ,ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਸਾਇ॥੨੮॥ ਸਮਧਾ ਲੇਨਿ ਦਈ ਨਹਿਂ ਤਿਸਨੇ ਦੇਖਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਦੈ ਉਪਜਾਇ। ਪਰਾ- ਰਬਧ ਤੇ ਛੂਟਨ ਹੋਯਹੁ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਾਰਿ ਦੇਤਿ ਤਿਸੁ ਥਾਇ।ਰਹ੍ਯੋ ਪੁਕਾਰ ਨ ਮਾਨਵ ਨੇਰੇ ਆਨਿ ਛੁਟਾਵਹਿ ਜੋ ਬਲਿ ਲਾਇ।ਅਪਰ ਦਿਸ਼ਾ ਈਂਧਨ ਹਿਤ ਲੈਬੇ ਮੈਂ ਗਮਨਹੁੰਗੋ,ਭਾਇ ਸਿ ਭਾਇ[9]' ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕਹਿ'ਮਤ ਭੈ ਕਰਹੁ ਸੁ ਨਹੀਂ ਬਲਾਇ। ਭੂਪ ਹਰੀਪੁਰ ਤਿਸ ਕੀ ਦਾਰਾ ਭਈ ਬਾਵਰੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਕਾਇ। ਜਾਹੁ ਭੋਰ ਲਿਹੁ ਕੌਂਸ[10] ਹਮਾਰੀ ਜਬਿ ਆਵਹਿ ਤੇਰੀ ਦਿਸ਼ ਧਾਇ।ਹਤਹੁ ਸੀਸ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਸੁ ਰਾਜੀ

[1]ਸੱਚ ਨਿਸੱਚ ਨੂੰ। [2]ਉਸ ਨੇ। [3]ਬਹੁਤ ਡਰਾਵੇ। [4]ਸਿੰਮਿਆਂ। [5]ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ। [6]ਮਾਰੀਆਂ। [7]ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। [8]ਭਾਵ ਦਿਲ ਭੈ ਨਾਲ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [9]ਸੁਤੇ ਸੁਭਾ (ਅ) ਅਜ ਜੁ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੀ ਹੈ, (ੲ) (ਅਜ ਮੇਰੇ ਨਾਲ) ਜੋ ਹੋਈ ਸੋ ਹੋਈ। [10]ਖੜਾਊਂ।

ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਤਾਂਹਿ ਲੈ ਆਇ' ॥ ੩੦॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਬਿਸਮਯ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸੱਚਨਿ ਸੱਚ ਸਾਥ ਬਚ ਗਾਇ। 'ਨਹਿੰ ਅਬ ਡਰਹੁ ਜਾਹੁ ਤਿਸ ਹੀ ਦਿਸ਼' ਨਿਸਿ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਗਾ ਤਿਸੁ ਥਾਇੰ[1]।ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਕੂਕ ਪੁਕਾ-ਰਤਿ,ਭੈ ਦਾਯਕ ਜੋ ਦਿਖੀ ਨ ਜਾਇ।ਊਚੀ ਭੁਜੈਂ ਉਲਾਰਤਿ ਦੌਰੀ ਤਤ-ਛਿਨ ਨਿਕਟਿ ਗਈ ਤਿਸ ਆਇ॥੩੧॥ਕਰ ਮਾਰਨ ਕੋ ਜਬਹੂੰ*ਉਛਰੀ† ਕੌਂਸ ਹਤੀ ਤਿਸੁ ਸੀਸ ਮਝਾਰੁ। ਗੁਰ ਪਨਹੀ[2] ਛੁਵਤ‡ ਸੁਧਿ ਹੋਈ ਬੈਠਿ ਗਈ ਤਨ ਭਈ ਸੰਭਾਰੁ।ਨਗਨ ਅੰਗ ਜਾਨੇ ਨਿਜ ਸਕੁਚੀ ਅਤਿ ਲੱਜਾ ਕੋ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਧਾਰਿ। ਸਿਮਰਨ ਕਰੀ ਬਾਰਤਾ ਸੋਊ,-ਕਮਲੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਿ-॥੩੨॥'ਹੇ ਗੁਰਸਿਖ!ਮੁਹਿ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇਹਿ ਕੁਛ ਤਨ ਛਾਦਨ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਸੁਧਾਰਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਬਖਸ਼ਾਵੌਂ ਨਿਜ ਅਪਰਾਧ ਨ ਆਗਯਾ ਧਾਰਿ[3]। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਮੁਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਯਹੁ ਅਬਿ ਹੋਈ ਤਨ ਕੀ ਸੰਭਾਰਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਗਨ ਨਾਸਹਿਂ, ਲੇ ਚਲਿ ਤੂੰ ਅਬ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰਿ'॥੩੩॥ਸੁਨਿ ਕੰਬਲਿ ਅਪੁਨੀ ਤਿਨਿ ਦੀਨਸਿ[4],ਢਾਂਪ ਲੋਤਨ,ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲਯਾਇ। ਜੁਗ[5] ਬਡਿਭਾਗ ਖਰੇ ਤਬਿ ਆਗੇ, ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਖਿ ਤਿਨ ਬਹੁ ਬਿਗਸਾਇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਪੁਨ ਕਹਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਪਤਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਨਿ ਰਹੁ ਇਕ ਥਾਇ। ਤੇਰੀ ਘਾਲਿ ਪਰੀ ਅਬਿ ਥਾਇੰ ਸੁ ਮੇਰੋ ਧਯਾਨ ਕਰਹੁ ਘਰ ਜਾਇ॥੩੪॥ ਦੁਤਿਯ ਕੌਂਸ ਭੀ ਲਿਹੁ ਹਮ ਪਗ ਕੀ ਬਯਾਧਿ ਉਪਾਧਿ ਜਿ ਕਿਸ ਕੋ ਹੋਇ।ਇਸ ਕੇ ਛੁਵਤਿ ਬਿਨਸ ਸਭਿ ਜਾਵਹਿਂ ਤਿਸ ਤਨ ਕੋ ਦੁਖ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ। ਬਚਨ ਫੁਰਹਿ ਤੁਵ ਬਰ ਜੁ ਸ੍ਰਾਪ ਸਭਿ, ਨਿਜ ਗ੍ਰਹਿ ਬਸਹੁ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਖੋਇ। ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹੁ ਜਿਤ ਕਿਤ' ਅਜ਼ਮਤ ਸਹਤ ਭਯੋ ਤਬਿ ਸੋਇ ॥ ੩੫॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸੱਚਨਸੱਚ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਦਾਤੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਲਤ ਮਾਰਨੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ। ਮੇਰੁ ਕਰਯੋ ਰੰਚਕ ਹੁਤੋ[6] ਸਫਲ ਭਈ ਤਿਸ ਘਾਲ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸ੍ਰੀ

---

[1]ਗਿਆ ਓਸੇ ਥਾਵੇਂ। [2]ਜੁੱਤੀ ਅਥਵਾ ਖੜਾਉਂ। [3]ਆਪਣਾ ਅਪਰਾਧ, ਜੋ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ ਸੀ। [4]ਸੱਚਨਸੱਚ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਆਪਣੀ ਕੰਬਲੀ। [5]ਦੋਵੇਂ (ਭਾਵ ਸਚੱਨ ਸੱਚ ਤੇ ਰਾਣੀ)। [6]ਭਾਵ ਜੋ ਕੁਛ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਬਤ ਵਰਗਾ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

*ਪਾ:-ਜਬ ਹੀ। †ਪਾ:-ਉਸਰੀ। ‡ਪਾ:-ਛੂਟਤ।

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖਿ।ਕਰਯੋ ਬੂੰਦ ਤੇ ਜਲਧਿ ਬਿਸ਼ੇਖਿ।ਜਿਨ ਕੇ ਸਮ ਨ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ।ਆਪਿ ਡੁਬਤਿ ਸੋ ਕਰੇ ਜਹਾਜੂ[1] ॥ ੨ ॥ ਬਿਦਾ ਕਰਯੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੋ ਦੀਨਿ[2]।ਭਯੋ ਪ੍ਰਮੁਦਿਤ ਕਸ਼ਟ ਮਨ ਛੀਨ।ਬਾਰਬਾਰ ਗੁਰ ਪਦਅਰਬਿੰਦ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਲਹਿ ਸੁਖ ਬ੍ਰਿੰਦੁ ॥ ੩ ॥ ਊਚੇ ਪਦ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਯੋ। ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਮਗ ਪੁਨ ਲਿਯੋ।ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਬਹੁਤ ਨਰਨਿ ਕੀ ਪੂਰਤਿ ਆਸ॥੪॥ਸੰਕਟ ਸਹਤ ਜਾਇ ਢਿਗ ਜੋਊ।ਕੋਂਸ ਛੁਵਤਿ ਬਿਨ ਰੁਜ ਕੇ ਸੋਊ[3]। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਹੀ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਕਹੈਂ ਸ੍ਰਾਪ ਬਰ ਸੋ ਸਫਲਾਵੈਂ ॥੫॥ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਭਈ।ਪੂਜਹਿਂ ਪਰਮ ਭਾਵਨਾ ਲਈ। ਅਨਿਕ ਲੋਕ ਤਿਨ ਕਿਏ ਨਿਹਾਲ।ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਇ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ ॥੬॥ ਸੇਖੋਂ ਪੁਰਿ*ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਅਬਿ ਲੌ। ਕੌਂਸ ਸਮੀਪ ਅਹੈ ਤਿਨ ਤਬਿ ਲੌ।ਛੁਵਤਿ ਰੋਗ ਅਨੇਕ ਬਿਨਾਸੈਂ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਜਗਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ॥੭॥ਜਿਸ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ।ਭਏ ਨਿਹਾਲ ਅਬਿੱਦ੍ਯਾ ਹਰੀ।ਦੁਹਿਂ ਲੋਕਨ ਕੀ ਲਹਿ ਬਡਿਆਈ।ਤਰੇ, ਸੁ ਲੀਨਿ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਈ ॥੮॥ ਤਪ,ਜਪ, ਜੋਗ,ਜੱਗਜ ਬ੍ਰਤਿ ਦਾਨੂ।ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੇ ਹੈਂ ਨ ਸਮਾਨੂ।ਜਿਨ ਕੇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਗ ਜਾਗੇ।ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ॥੯॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਫੈਲਾ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਇਂ ਦਰਸ ਹਿਤ ਗੈਲਾ। ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰੈਂ। ਸਭਿ ਪਾਵਤਿ ਜਬਿ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੈਂ॥੧੦॥ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਰਨਿ ਕੇ ਲੋਕ ਘਨੇਰੇ।ਆਵਤਿ ਦਰਸਹਿਂ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ।ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਂਨ ਹਮੇਸ਼ੁ। ਸੰਗਤਿ ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਆਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ॥੧੧॥ ਉੱਤਮ ਬ੍ਰਿੰਦਉਪਾਇਨ ਲ੍ਯਾਵੈਂ।ਅੰਗੀਕਾਰਨ ਹੋਇ,ਹਟਾਵੈਂ[4]। ਜੇਤਿਕ ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਲਗਿ ਜਾਇ। ਗ੍ਰਹਿਨ ਕਰਹਿਂ,ਸੋ ਨਰ ਗਨ ਖਾਇਂ ॥੧੨॥ਲੰਗਰ ਚਲਹਿ ਅਤੋਟ ਬਿਸਾਲ। ਹੋਵਨ ਲਗਹਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੀ ਕਾਲ। ਜਬਹਿ ਦਨੇਸ ਆਵਹਿ ਮੱਧ੍ਯਾਨ[5]। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਹਿਤ ਖਾਨ ॥੧੩॥ਅਚਹਿਂ ਓਗਰਾ ਹੋਇ ਅਲੂਨਾ[6]।ਸੋ ਭੀ ਤਨਕ[7],ਉਦਰ[8]ਰਹਿ ਊਨਾ। ਸੰਗਤਿ ਖਟ ਰਸ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਮਧੁਰ ਤੁਰਸ਼[9] ਜੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥੧੪॥ਤਬਿ ਤੇ ਲੰਗਰ ਬਰਤਤਿ ਰਹੈ।ਆਨਿ ਅਚਹਿ ਭੋਜਨ ਜੋ ਚਹੈ।ਨਹਿਂ

[1]ਜੋ ਆਪ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਜਹਾਜ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। [2]ਦਿੱਤੀ। [3]ਅਰੋਗ (ਹੋ ਜਾਂਦਾ) ਓਹ। [4]ਮੋੜ ਦੇਂਦੇ ਸਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [5]ਦੁਪਹਿਰ। [6]ਲੂਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [7]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ। [8]ਪੇਟ। [9]ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਖੱਟਾ। *ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸਹੂੰ ਹਟਕਾਰਨ ਹੋਇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਲਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੧੫॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਸਿੱਖਜਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਸਾ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਸੁਤ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ।ਜਰਹਿਂ ਨਹੀਂ,ਜਾਵਤਿ ਜਰ ਬਰਿਕੈ[1]॥੧੬॥ –ਹਮਰੇ ਘਰਕੀ ਇਹੁ ਬਡਿਆਈ।ਹਮ ਕਉ ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਹਿ ਸੁਖਦਾਈ– । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ। ਕਰੀ ਤੇਰੁਵੀਂ ਜਬਹਿ ਪਿਛਾਰੇ[2]॥੧੭॥ ਬੁੱਢੇ ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਨੀਕਾ। ਦੀਨਸਿ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਟੀਕਾ। ਦਾਤੂ ਨੇ ਨਿਜ ਬਲਕੋ ਧਾਰੇ।ਲੇ ਸਭਿ ਤੇ ਬਾਂਧੀ ਦਸਤਾਰੇ॥੧੮॥ਬੈਠਹਿ ਨਿਤਗਾਦੀ ਪਰ ਸੋਇ। ਪੂਜਾ ਕਰਨਿ ਆਇ ਨਹਿਂ ਕੋਇ। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਰਹਯੋ। ਤਊ ਨ ਗੁਰ ਇਸਕੋ ਕਿਨ ਕਹਯੋ.॥੧੯॥ ਆਇ ਨਹੀਂ ਕੋ ਮਾਥ ਨਿਵਾਵੈ। ਮਿਲਹਿ ਨ, ਕੁਛ ਅਕੋਰ ਅਰਪਾਵੈ[3]। ਯਾਂਤੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਦੁਖਹਿ ਘਨੇਰਾ। ਹੋਹਿ ਈਰਖਾ ਸਹਤ ਬਡੇਰਾ ॥੨੦॥ਬਨਹਿ ਗੁਰੂ ਪਰ ਬਨਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਨਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਆਈ।ਹੁਤੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਖੱਤ੍ਰੀ ਇਸ ਕੇਰੇ। ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਤਰਕ ਘਨੇਰੇ[4]॥੨੧॥ 'ਤੁਮ ਸਪੁਤ ਬੈਠੇ ਰਹਿ ਛੂਛੇ। ਆਇ ਨਹੀਂ, ਕੋ ਬਾਤਿ ਨ ਪੂਛੇ। ਕੋ ਸਿਖ ਆਇ ਨ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਹਿ। ਭੇਟ ਨ ਅਰਪਹਿ,ਨਮੋ ਨ ਧਾਰਹਿ॥੨੨॥ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਭੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਮਾਨਾ। ਪਿਤ ਗਾਦੀ ਨਹਿਂ ਲਈ ਮਹਾਂਨਾ। ਕਿਸੀ ਥਾਨ ਕੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਯੋ। ਮਹਾਂ ਅਰੂਜ[5] ਤਾਂਹਿ ਨੇ ਪਾਯੋ॥੨੩॥ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਨਰੇਸ਼ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਹਿਂ। ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਭੀਰ ਸੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਆਇ ਸੰਗਤਾਂ ਮਿਲਹਿਂ ਬਿਸਾਲ॥੨੪॥ਪੂਜਹਿਂ ਪਾਇਨ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਹਿਂ। ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਵਸਤੂ ਕਹੁ ਆਨਹਿਂ'।ਮਾਰੈਂ ਬਚਨ ਬਾਨ ਉਰ ਗਾਡੇ[6]।ਸੁਨਿਦਾਤੂ ਧੀਰਜ ਨਿਜ ਛਾਡੇ॥੨੫॥ ਮਹਿਮਾ ਜੱਦਯਪਿ ਜਾਨਹਿ ਤਿਨ ਕੀ। ਤਦਪਿ ਕੁਸੰਗ ਹਤੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮਨ ਕੀ[7]। ਦੀਪਤਿ ਮਤਸਰ ਅਗਨਿ ਅਗਾਰੀ[8]। ਦੁਸ਼ਟ ਗਿਰਾ ਮੇਲੀ ਘ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ[9]॥੨੬॥ਬਯਾਕੁਲ ਭਯੋ ਸਹਯੋ ਨਹਿਂਜਾਈ।

[1]ਸੜ ਬਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਿਕ ਰੀਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। [3]ਨਾਂ (ਕੋਈ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਨਾਂ ਭੇਟਾ ਅਰਪਦਾ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਬੋਲੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ! [5]ਪ੍ਰਤਾਪ [ਅ਼ਰਬੀ, ਅ਼ਰੂਜ]। [6]ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖੁਭ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਤਾਂ ਭੀ ਕੁਸੰਗਤ ਨੇ ਮਨ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। [8]ਈਰਖਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨ ਅੱਗੇ ਹੀ ਮਘਦੀ ਸੀ। [9]ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੇ ਘਿਉ ਦੀ ਧਾਰ (ਉਸ ਅੱਗ ਨਾਲ) ਮੇਲੀ ਭਾਵ ਪਾਈ, (ਅ) ਦੁਸ਼ਟ ਮੇਲੀਆਂ ਦੇ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਘਿਉ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ।

ਅਤਿ ਰਿਸ ਤੇ ਚਿਤ ਅਸ ਉਪਜਾਈ ।–ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਕੋ ਜਾਇ ਸੰਘਾਰੋਂ । ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰੌਂ॥੨੭॥ ਪਿਤ ਕੀ ਵਸਤੁ ਪੂਤ ਹਮ ਮਾਲਿਕ । ਅਪਰ ਕਿਸੂਕੇ ਕਿਮ ਹੁਇ ਤਾਲਿਕ[1]–।ਇਮਿਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸਥਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਬੀਚ। ਦਰਸਹਿਂ ਮਿਲੇ ਉਚ ਅਰੁ ਨੀਚ। ਕੋ ਟੇਕਤਿ ਹੈ ਮਾਥ ਅਗਾਰੀ । ਕੋ ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਕੋ ਬੈਠੇ ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਨਾਮੂ । ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਧੁਨਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਕੋ ਇਕ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਤਿ ਹੈ। ਕੋ ਮਨ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰਗੁਨਤਿਹੈ[2]॥੩੦॥ਜਥਾਸ਼ੰਭੁ[3]ਮੁਨਿ ਗਨਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਪਾਵਨ ਸਭਾ ਸੁਭਤਿ ਹੈ ਤਾਂਹੀ । ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹਿਂ ਰਿਦੈ ਸਹਾਰਾ । ਭਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਛੋਭਤਿ[4]ਭਾਰ॥੩੧॥ਅਪਰ ਕਛੂ ਤਹਿਂ ਹੋਇ ਨ ਸਕਈ।ਪਹੁੰਚ ਨਿਕਟਗੁਰ ਤਨ ਕੋ ਤਕਈ।ਰਿਸ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ।ਜਿਮਿ ਲਛਮੀਪਤਿ ਕੋ ਭ੍ਰਿਗੁ ਮਾਰੀ[5]॥੩੨॥ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਗਿਰ ਕਰਿ ਪਰੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਸਰੀਰ ਕੰਪ ਕਹੁ ਕਰੇ।ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰਿ ਉਠੇ ਤਤਕਾਲਾ।ਗਹਿ ਦਾਤੂ ਕੇ ਚਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੩੩॥ਕਰ ਕਮਲਨ ਸੋਂ ਮਰਦਨ ਕਰੇ[6]।ਬਿਨਤੀ ਸਹਤ ਸੁ ਬਾਕ ਉਚਰੇ। 'ਇਕ ਤੋ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਹੌਂ।ਦੁਤੀਏ ਬਯ ਤੇ[7] ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਯੋ ਹੌਂ ॥੩੪॥ ਯਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕ ਸਰੀਰ ਕਠੋਰਾ[8]।ਤੁਮਰੋ ਚਰਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਨਹਿਂ ਥੋਰਾ[9]। ਹੁਯੋ ਹੋਇਗੋ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਂਨਾ।ਛਿਮਹੁ ਭਯੋ ਅਪਰਾਧ ਅਜਾਨਾ॥੩੫॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਤ ਹੋ ਬਡਭਾਗੇ। ਮਮ ਹਿਤ ਕਰਿ ਇਤਨੋ ਦੁਖ ਲਾਗੇ। ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਨ ਅੱਗ੍ਰ ਖਰੇਵਾ।ਹੁਤੋ ਮਾਨ ਮਮ ਸੋ ਤੁਮ ਖੋਵਾ ॥੩੬॥ ਤਾੜਨ ਉਚਿਤ ਜਾਨਿ ਕਰਿ[10]ਮਾਰਯੋ।ਭਲੋ ਕਰਯੋ ਨਿਜਦਾਸ ਨਿਹਾਰਯੋ।ਸੇਵਾ ਅਪਨੀ ਮੋਹਿਬਤਾ-ਵਹੁ।ਕਰੌਂ ਸੁ ਤਤਛਿਨ,ਰੋਸ ਹਟਾਵਹੁ'॥੩੭॥ਸੁਨਿ ਦਾਤੂ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਉਚਾ-

---

[1]ਸੰਬੰਧ। [ਅ਼ਰਬੀ, ਤਅ਼ੱਲੁਕ] ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਤਅੱਲਕ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ। ਭਾਵ 'ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਤਅ਼ੱਲੁਕ'। [2]ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਸ਼ਿਵ ਜੀ। [4]ਦੁਖੀ। [5]ਜਿਵੇਂ ਭ੍ਰਿਗੂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਸੀ। ਕਥਾ—ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭ੍ਰਿਗੂ ਨੇ ਜੋ ਮੁਨੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਸੀ। ਪਰਸਰਾਮ ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਰੁਦ੍ਰ ਦੇ ਯੱਗ ਸਮੇਂ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸੀ ਹੈ। [6]ਹਥਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਲਨੇ ਕੀਤੇ। [7]ਉਮਰਾ ਕਰਕੇ। [8](ਮੇਰਾ) ਸਰੀਰ ਬਹੁਤਾ ਸਖਤ (ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ)। [9]ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਕੋਮਲ ਹਨ। [10]ਤਾੜਨਾਂ ਦੇ ਜੋਗ ਜਾਣਕੇ (ਤੁਸਾਂ)।

ਰਯੋ। 'ਇਹੁ ਕੈਸੇ ਤੈਂ ਡਿੰਭ[1] ਪਸਾਰਯੋ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਹੈ ਹਮ ਪਾਹੀ। ਤੈਂ ਬਾਂਧੀ ਸਿਰ ਪਾਗ ਸੁ ਨਾਂਹੀ॥੩੮॥ਸਭਿ ਨੇ ਮੁਝ ਕੋ ਪਾਗ ਬੰਧਾਈ। ਤੈਂ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਆਪ ਪੁਜਾਈ।ਗੁਰੂ ਭਯੋ ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪ।ਹਮੈ ਦੇਖਿ ਲਾਗਤਿ ਸੰਤਾਪ ॥੩੯॥ਇਹੁ ਪਖੰਡ ਨਹਿਂ ਮੋਹਿ ਸੁਹਾਵੈ।ਇਕ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ਇਕ ਜਾਵੈ। ਅਤਿ ਸੂਧੇ ਥੇ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ। ਕਰੀ ਸੇਵ ਤਿਨਕੀ ਛਲ ਧਾਰੇ॥੪੦॥ ਝੂਠਿ ਸਾਚਿ ਤਿਨਤੇ ਕਹਿਵਾਇ।ਬਨ ਬੈਠਯੋ ਗੁਰ,ਗਰਬ ਬਢਾਇ।ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਉਠ ਕਰਿ ਚਲਿ ਜੱਯੋ।ਬਹੁਰ ਨ ਬੈਠਹੁ ਦੰਭ ਕਮੱਯੋ॥੪੧॥ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ ਕਹਿ ਤੁਝ ਤਾਂਈ।ਨਗਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸਾਈ। ਬੈਠਯੋ ਮਾਲਿਕ ਤਿਸ ਕੋ ਹੋਇ। ਹਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਕਿਤ ਕੋਇ॥੪੨॥ ਅਬਿ ਸੇਵਾ ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਹਮਾਰੀ। ਉਠਿ ਗਮਨਹੁ ਤੂਰਨਤਾ ਧਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਾ ਨ ਬੋਲ ਸਕੈ ਹੈਂ। ਕਰਤਿ ਢੀਠਤਾ ਬਦਨ ਤਕੈ ਹੈਂ[2]॥੪੩॥ ਗੁਰ ਕੋ ਡਰ ਧਰਿ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕਿਸ ਹੂੰ ਨ ਕਹੇ ਹੈਂ। ਬਿਸਮਤ[3] ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਗੌਰਵਤਾਈ[4]।ਹੌਰੇ[5] ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਹਰਿਵਾਈ[6]॥੪੪॥ ਤਬਿ ਲੌ ਪਸ਼ਚਮ ਰਵਿ ਅਸਤਾਯੋ।ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਤਿਮਰ ਗਨ ਛਾਯੋ। ਸਭਿ ਉਠਿ ਉਠਿ ਅਪਨੇ ਅਸਥਾਨਾ। ਮਤਿ ਬਿਸਮਤਿ ਹੁਇ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ॥੪੫॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਸੋਵਨ ਥਾਨਾ।ਜਾਇ ਬਿਰਾਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।ਦਾਤੂ ਰਹਯੋ ਤਿਸੀ ਥਲ ਮਾਂਹਿ। ਕੁਛ ਸੇਵਕ ਜਿਹ ਸੰਗੀ ਆਹਿ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ'ਦਾਤੂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਸੰਗਤ ਦੀ ਢੂੰਡ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਬਿਚਾਰਿਕੈ–ਕਲਹਿ ਬੁਰੀ ਬਹੁ–ਮਾਨਿ। ਨਿਸ ਆਧੀ ਮਹਿਂ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਚਲੇ ਇਕਾਕੀ ਕਛੂ ਨ ਲੀਨਾ। ਬਿਨ ਪਦਤ੍ਰਾਨ[7] ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ। ਬਾਸਰ ਕੀ* ਨਗਰੀ ਤੇ ਉਰੇ।ਸੁੰਦਰ ਅਵਨੀ ਤਹਾਂ ਨਿਹਰੇ॥੨॥ਧੇਨੁਪਾਲ ਕੋ ਕੋਸ਼ਠ ਹੇਰਾ[8]।ਤਿਸ ਦਰ ਪਰ ਲਿਖਿ ਕੀਨਿ ਬਸੇਰਾ।'ਇਸ ਦਰ ਜੋ ਨਰ ਕਰਹਿ ਉਘਾਰੇ[9]। ਤਿਸ ਕੇ ਗੁਰ ਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ[10]॥੩॥ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੋਨ ਹੀ ਖੋਵੈ।ਨਹੀਂ ਸਹਾ-

---

[1]ਪਖੰਡ। [2]ਮੂੰਹ ਤਕਦੇ ਹਨ। [3]ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। [4]ਗੰਭੀਰਤਾ। [5]ਹੌਲੇ। [6]ਹਲਕਾਪਨ। [7]ਜੁੱਤੀ, ਜੋੜਾ। [8]ਗੁਵਾਲੇ ਦਾ ਕੋਠਾ ਵਖਿਆ। [9]ਖੁਹਲੇ। [10]ਨਾ ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਿਖ ਹਨ ਨਾ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਾਂ। *ਇਹ ਪਿੰਡ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪੱਛੋਂ ਕੁ ਰੁਖ ਨੂੰ ਪੰਜ ਛੇ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ।

ਇਕ ਹਮ ਤਬਿ ਹੋਵੈਂ[1] । ਚਿਣ ਦਰ ਕੋ ਲਿਖਿ ਕੈ ਸੁ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ । ਪਦਮਾਸਨ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਸੇ॥੪॥ਛਪੇ ਤਹਾਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਕੋਊ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਥਿਤਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੋਊ । ਅਚਲ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਲਗੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਆਨੰਦ ਪਗੀ ਹੈ[1]॥੫॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਗੁਰ ਨਹਿਂ ਤਹਿਂ[2] ਪਾਏ । ਖੋਜਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ-ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਏ ?-।ਇਤ ਉਤ ਦੇਖਿ ਰਹੇਨਹਿਂਪਾਯੋ।ਸੁਨਿਕਰਿਦਾਤੂ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ॥੬॥ਗੁਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸਕਲ ਅਪਨਾਈ[3]। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਤਨ ਪਹਿਰਾਈ।ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਬੈਠਿ ਸਜਾਈ।ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਈ[4]॥੭॥ਨਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸੁ ਨਿਕਟ ਗਈ ਹੈ।ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਕੁਪਤਿ ਭਈ ਹੈ[5]।ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਇਤ ਉਤ ਹੋਇ[6]।ਸਾਦਰ ਨੰਮ੍ਰਿ ਭਯੋ ਨਹਿਂਕੋਇ॥੮॥ਦੁਖਹਿਂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਮਹਾਂਨੇ-ਕਯਾ ਇਨ[7] ਕਟਨੋ ਲੋਭ ਉਰਠਾਨੇ -।ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਰਹੇ ਸਭਿ ਬੈਸੇ।ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਮਨਨੋ ਕੋਇ ਨ ਕੈਸੇ॥੯॥ਏਕਲ ਬੈਠਿ ਬਹੁਤਅਕੁਲਾਯੋ।ਅਰ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਉਰ ਨਹਿ ਭਾਯੋ।ਭਯੋ ਉਦਾਸ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਲੀਨੀ।ਬੇਸਰ[8] ਲਾਦਿ ਸੁ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨੀ॥੧੦॥ਸੰਧ੍ਯਾ ਸਮੈ ਚਲਨੋ ਦਿਸ਼ ਗ੍ਰਾਮੂ । ਕੁਛ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਜਾਇ ਸੁ ਧਾਮੂ । ਮਗ ਮਹਿਂ ਨਿਸਾ ਭਈ ਤਮ ਛਾਯੋ।ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਤਸਕਰ ਸਮੁਦਾਯੋ॥੧੧॥ਭਾਜੇਦਾਸ ਲੂਟਿ ਸਭਿ ਲਯੋ।ਹੋਇ ਛੂਛ ਘਰ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ।ਘਰਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਖੋਇ। ਹਤੀ ਲਾਤ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਹੋਇ[9]॥੧੨॥ ਘਰ ਮਹਿਂ ਬੈਠਿ ਬਿਸੂਰਨੋ ਫੇਰਿ-ਮੈਂ ਕੁਕਰਮਿ ਕਯਾ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰ। ਗਯੋ ਦਰਬ ਕੋ,ਘਰ ਤੇ ਖੋਯੋ[10]। ਹਤੇ ਲਾਤ ਤੇ ਰੁਜ ਬਹੁ ਹੋਯੋ-॥੧੩॥ਲੱਜਿਤਿਹੁਇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨੋ ਘਰਮਾਂਹੀ। ਬਹੁਰ ਗਰਬ ਕਰਿ ਨਿਕਸਨੋ ਨਾਂਹੀ । ਸ਼ੋਕ ਵਿਖੈ ਬੁਰਾਕੁਲ ਬਹੁ ਰਹਨੋ । ਅਪਨੋ ਖੋਟ ਨ ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਹਨੋ ॥੧੪॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਿਲੇ ਸਿਖਸਾਰੇ। ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ਬਿਚਾਰ ਬਿਚਾਰੇ । ਗੁਰ ਬਿਨ ਬਯਾਕੁਲ ਬਹੁ ਮੁਰਝਾਏ । ਬਿਨ ਸੂਰਜ ਪੰਕਜ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੫॥ ਜਿਮਿ ਨਰੇਸ਼ ਬਿਨ ਸੈਨ ਦੁਖਾਰੀ ।

---

[1](ਵਿਚ) ਰੰਗੀ ਹੋਈ । [2]ਭਾਵ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ । [3]ਆਪਣੀ ਬਣਾ ਲੀਤੀ । [4]ਉਡੀਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਆਵੇ । [5](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਅਵੱਗਯਾ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ (ਸੰਗਤ) ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ (ਦਾਤੂ ਨਾਲ) । [6]ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । [7]ਦਾਤੂ ਨੇ । [8]ਖੱਚਰ [ਸੰਸ:, ਵੇਸਰ] । [9](ਲਤ) ਦੁਖਣ ਲਗ ਪਈ । [10]ਗਿਆ ਸਾਂ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਧਨ (ਲੈਣ) ਨੂੰ ਪਰ ਪੱਲਿਓਂ (ਬੀ ਸਗੋਂ) ਗੁਵਾ ਆਇਆ ।

ਜਿਮਿ ਸੁਰਪਤਿ[1] ਬਿਨ ਸੁਰ ਦੁਖਿ ਭਾਰੀ।ਜਥਾ ਪੰਖ[2]ਬਿਨ ਹੋਹਿਂ ਬਿਹੰਗਾ।
ਜਿਮ ਪਤਿ ਬਿਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਰਬੰਗਾ[3]॥੧੬॥ਬਿਨਾ ਨੀਰ ਜਿਮਿ ਤਰੁ ਸ਼ੁਸ਼-
ਕੰਤੇ[4]।ਤਥਾ ਸਿੱਖਯ ਦੁਖ ਬਿਖੈ ਤਪੰਤੇ। ਆਪ ਆਪਨੀ ਬੁਧਿ ਅਨੁਸਾਰੇ।
ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ॥੧੭॥'ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਏ ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ।ਪਹੁੰਚੇ
ਅਪਨ ਬਿਕੁੰਠ ਸਥਾਨ।ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸੁਤ ਕੀ ਰਿਸ ਦੇਖਿ।ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਤੁਰਤ
ਸਮਾਜ ਅਸ਼ੇਖ[5]॥੧੮॥ਰਹਨਿ ਚਲਨਿ ਤਿਨ ਏਕ ਸਮਾਨ। ਸਿੱਖਯਨ ਹੇਤ
ਹੁਤੇ ਇਸ ਥਾਨ'। ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ ਗਏ'ਬਨ ਮਾਂਹੀ। ਕਲਹਿ ਸਹਹਿਂ ਦਾਤੂ
ਕੀ ਨਾਂਹੀ'॥੧੯॥ ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ'ਬਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ
ਉਦਾਰ।ਤਹਾਂ ਸਿੱਖਯ ਸੇਵਕ ਹੁਇਂ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਹੈ ਜਿਨ ਮਸਤਕ ਭਾਗਬਿਲੰਦ'
॥੨੦॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਥਾਨ ਬਤਾਵੈਂ।ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਤਿ ਕੋਇ ਨ ਠਹਿਰਾਵੈ।
ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਿਲਿਕੈ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰਨਿ।'ਬੁੱਢਾ ਜਾਨਹਿਗੋ ਇਸ ਕਾਰਨ॥
੨੧॥ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸੋ ਸਚਿਵ ਸਮਾਨ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਚਲਹੁ ਰਹਹਿ ਜਿਸੁ
ਥਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਹਿਂ ਸੋ ਖੋਜ ਬਤਾਵਹਿ। ਅਪਰਨ ਤੇ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਨਹਿਂ
ਪਾਵਹਿ[6]'॥੨੨॥ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਿਖ ਸਭਿ ਆਂਸੂ ਢਾਰਤਿ।ਉਰ ਬਿਖਾਦ ਤੇ ਹੈਂ
ਬਹੁ ਆਰਤਿ।ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭੇਅੰਤਰਧ੍ਯਾਨ।ਗਨ ਗੋਪੀ ਰੁਦਿਯੰਤਮਹਾਂਨ।
*॥੨੩॥ ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਬਿ ਚਲੇ। ਜਹਿਂ ਥਲ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ
ਭਲੇ।ਧਰਯੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਗਾਰੀ ਜਾਇ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ॥੨੪॥
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਬ ਖਰੇ।ਜਸੁ ਕੇ ਸਹਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ।'ਤੁਮ ਅਰੁ
ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ।ਜੋਤਿ ਏਕ ਧਾਰੇ ਤਨ ਦੋਊ॥੨੫॥ਸਿੱਖ ਸਹਾਇਕ
ਪਰਉਪਕਾਰੀ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਖਰੀ ਅਗਾਰੀ। ਸਿੰਧੁ ਸੰਦੇਹਨਿ ਮਗਨ
ਬਿਸਾਲਾ[7]।ਬਨਹੁ ਜਹਾਜ ਆਪ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੨੬॥ਸਿੱਖਯਨ ਬਿਖੈ ਅਗਾਊ
ਆਪ।ਦੇ ਟੀਕਾ ਗੁਰਗਾਦੀ ਥਾਪ। ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਲ ਨੀਤਿ।
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਚੀਤ॥੨੭॥ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਸਮਰਥ ਅਹੋ।
ਅਜ਼ਮਤਿ ਸਦਾ ਛਿਪਾਏ ਰਹੋ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰਕਰੁਨਾ ਕੀਜਹਿ। ਸ਼ਰਨ

[1]ਇੰਦ੍ਰ। [2]ਖੰਭਾਂ। [3]ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ। [4]ਬ੍ਰਿੱਛ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਸਾਰਾ।
[6]ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬੀ (ਖੋਜ) ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। [7]ਸੰਸਿਆਂ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਖੇ ਬੜੇ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ।

*ਐਸੇ ਵਾਕ ਕਵਿ ਜੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਕਦੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਉਪਮਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਨਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਓਸ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਆਪ ਕੀ ਪਰੀ ਲਖੀਜਹਿ'॥੨੮॥ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਕਹੁ ਬੁੱਢਾ ਬੋਲਯੋ?।'ਕਿਸ
ਕਾਰਨ ਤੁਮਰੋ ਮਨ ਡੋਲਯੋ।ਮੇਰੇ ਉਚਿਤ ਕੌਨ ਸੋ ਕਾਮ?।ਕਰੌਂ ਸੁ ਕਹੋ ਸਕਲ
ਅਭਿਰਾਮ ॥੨੯॥ ਇਕ ਸਿੱਖ ਕੀ ਸੇਵਾ ਫਲ ਮਹਾਂ। ਸੰਗਤਿ ਸੇਵ ਪਾਈ-
ਅਹਿ ਕਹਾਂ।ਜਿਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ ਦੇਂ ਤਬਿ
ਘਾਲ'[1]॥੩੦॥ਸੰਗਤਿ ਕਹਯੋ ਤਬਹਿ ਕਰ ਬੰਦਿ।'ਗੁਰ ਬਿਨ ਬਯਾਕੁਲ ਉਰ
ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਹਾਂ ਗਏ, ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਜਾਇ। ਜਥਾ ਅਚਾਨਕ ਰਵਿ ਅਸ-
ਤਾਇ ॥੩੧॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਰਹਹਿਂ ਬੈਠਿ ਅਬਿ ਕੌਨ
ਅਧਾਰੀ[2]।ਜਿਮਿ ਤਾਰਨਿ ਮਹਿਂ ਚੰਦ ਬਿਰਾਜਹਿ।ਤਿਮਿ ਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਛਾਜਹਿਂ ॥੩੨॥ਜਿਸ ਕੋ ਆਪ ਸਥਾਪਹੁ ਗੁਰ ਕਰਿ[3]।ਤਿਸ ਕੋ ਸੰਗਤਿ
ਮਾਨਹਿਂ ਸਿਰ ਧਰਿ'। ਇਮਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਜ ਕਾਨ। ਬੁੱਢੇ ਤਬਹਿ
ਲਗਾਯੋ ਧ੍ਯਾਨ॥੩੩॥ਇਕ ਘਟਿਕਾ ਲਗ ਦ੍ਰਿਗ ਨਹਿਂ ਖੋਲੋ।ਬੈਠੇ ਸੰਗਤਿ
ਜੁਕਤਿ ਅਡੋਲੋ।ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਖੋਜਨ ਕੀਨੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਦਤ ਨਹੀਂ
ਕਿਤ ਚੀਨੇ[4] ॥੩੪॥ ਛਪੇ ਕਹੂੰ ਪੁਨ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਥਾਨ ਅਨੇਕ ਖੋਜਿਬੋ
ਕਿਯੋ। ਜਾਨਯੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਗੁਰ ਫੁਰੇ[5]। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਕੋਸ਼ਠ ਅੰਤਰ ਦੁਰੇ[5]।
੩੫॥ਦਰ ਚਿਣ ਰਾਖਯੋ,ਵਹਿਰ ਨ ਕਾਹੂੰ[6]।ਕਰਿ ਸਮਾਧਿ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਮਾਂਹੂ।
ਸਗਰੋ ਖੋਜਿ ਧ੍ਯਾਨ ਮਹਿਂ ਦੇਖਿ। ਖੋਲੇ ਲੋਚਨ ਬੀਚ ਅਸ਼ੇਖ[7] ॥੩੬॥ ਉਰ
ਬਿਚਾਰ ਇਮਿ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ।–ਕਰੌਂ ਬਤਾਵਨ ਜੇ ਇਸ ਕਾਲ।ਸਤਿਗੁਰ
ਅਮੁਕ[8] ਸਥਾਨ ਸੁਹਾਇ। ਅੰਤਰ ਛਪੇ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਅਜ਼-
ਮਤਿ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਇਸੁ ਭਾਇ। ਅਪਰ
ਫਰੇਬ*ਕਰੀਜੈ ਕੋਈ†। ਜਿਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਈ‡'॥੩੮॥ਸਭਿ

[1]ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [2]ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ। [3]ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਯਦ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਥਾਪਨ ਕਰ ਗਏ ਹਨ, ਜੇ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਗਿਆਤਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ' ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਮਿਲ ਚੁਕਾ ਹੈ। [4]ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ। [5]ਫੁਰਿਆ (ਫੁਰਨਾ ਕਿ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਠੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ ਲੁਕੇ ਹਨ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ ਕਿ–ਭਾਵ ਬਲਕਾ ਵੱਜਾ ਕਿ–। [6](ਹੋਰ) ਬਾਹਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। [7]ਸਾਰਿਆਂ (ਸਿਖਾਂ) ਵਿਚ। [8]ਫਲਾਣੇ।

*ਫਰੇਬ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਲਾਭ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਆਪਾ ਛਿਪਾਵਨ ਦੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਛਲ ਨਹੀਂ, ਪਰਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:–ਕੋਊ। ‡ਪਾ:–ਹੋਊ।

ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਾ।'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖਾਦ[1]ਮਿਟਾਵਾ। ਨਹੀਂ ਚਿੰਤ ਕੀਜਹਿ ਮਮ ਪਯਾਰੇ! ਸਭਿਨਿ ਸਹਾਇਕ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ[2]॥੩੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੇ। ਮਿਲਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਲੇਹਿਂ ਸੰਭਾਲੇ। ਚਲਹੁ ਸਕਲ ਹੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲੇ[3]। ਮੈਂ ਬੀ ਅਬਿ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗਿ ਚਾਲੋਂ*'॥ ੪੦ ॥ ਗਮਨ ਕਰਯੋ ਸਭਿ ਕੇਰਿ ਅਗਾਰੀ। ਹਰਖਤਿ ਸੰਗਤਿ ਚਲੀ ਪਿਛਾਰੀ। ਤੂਰਨ ਹੀ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਇ।ਗੁਰਬਿਨ ਨਗਰ ਨ ਸਦਨ ਸੁਹਾਇ॥੪੧॥ ਜਥਾ ਸੁਰਗ ਮਘਵਾ[4] ਬਿਨ ਹੋਇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਸੋਇ। ਪੂਰਬ ਬੁੱਢਾ ਗਯੋ ਚੁਬਾਰੇ। ਬਿਨੈ ਬਚਨ ਹੁਇ ਖਰੇ ਉਚਾਰੇ॥੪੨॥'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਦਿਸ਼ ਹੇਰਹੁ।ਅਪਰਬਾਰਤਾ ਰਿਦੈ ਨਿਬੇਰਹੁ। ਚਿੰਤਾਤੁਰਉਦਬੇਗ[5] ਸਮੇਤ। ਪ੍ਰਭੁਜੀ! ਸੂਨੇ ਪਰੇ ਨਿਕੇਤ॥੪੩॥ਤੁਮ ਬਿਨ ਕਿਸਹਿ ਨ ਲਾਗਤਿ ਆਛੋ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਨਹਿਂ ਬਾਛੋ।ਸੰਕਟ ਸਭਿ ਕੋ ਹਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ! ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਅਪਨੋ ਇਸ ਕਾਲਾ'॥੪੪॥ਇਮਿ ਕਹਿ ਵਹਿਰ ਸਰਬ ਮੈਂ ਬੈਸੇ। ਬੂਝਤਿ'ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾ ਕੈਸੇ?।ਨਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੌਨ ਸਮੇਂ ਹੈਂ?।ਖੋਜੈਂ ਖੋਜ ਬਤਾਉ ਹਮੇ ਹੈਂ'॥੪੫॥ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ 'ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਤਾਤਾ। ਆਇ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਲਾਤਾ। ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਨਿਕਸੇ ਪੁਰਿ ਤੇ। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਗਮਨੇ ਕਿਸ ਧਿਰ[6] ਤੇ ॥ ੪੬ ॥ ਪੀਛੈ ਦਾਤੂ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਲੀਨਿ। ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਪਧਾਨੋ ਕੀਨ।ਇਕ ਬੜਵਾ[7] ਤਿਨ ਤਯਾਗਨਿ ਕਰੀ। ਗੁਰੁ ਕੀ ਪ੍ਰਿਯ ਅਤਿ ਸੋ ਘਰ ਖਰੀ॥੪੭॥ਇਸ ਕੋ ਦਾਤੂ ਲੇਵਨ ਲਗਯੋ। ਚੜ੍ਹਨ ਨ ਦਿਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਡਿਗਯੋ।–ਲੇਇ ਸੁ ਚਲੌਂ–ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹਯੋ। ਨਹਿਂ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਆਸਨ ਲਹਯੋ[8]॥੪੮॥ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਯਾਰੀ। ਰਹੀ ਆਪ,ਦਿਯ ਨਹਿਂ ਅਸਵਾਰੀ।ਯਾਂਤੇ ਗਯੋ ਤਯਾਗਕਰਿ ਸੋਊ।ਅਪਰ ਸੰਭਾਰ ਲਯੋ ਘਰ ਸੋਊ' ॥ ੪੯ ॥ ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਖੋਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਸੰਨ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨੀ ਤੁਰੰਗਨਿ ਬਾਰਤਾ ਬੁੱਢੇ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ।'ਇਹ ਅਸਵਾਰੀ

---

[1]ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਾਰਜ ਸਾਰਨਗੇ। [3]ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੂੰ। [4]ਇੰਦ੍ਰ। [5]ਚਿਤ ਦੀ ਵਿਆਕੁਲਤਾ [ਸੰਸ:, ਉਦ੍ਵੇਗ]। [6]ਕਿਸੇ ਧਿਰ=ਕਿਧਰ=ਕਿਸ ਪਾਸੇ, [7]ਘੋੜੀ। [8]ਚੜ੍ਹਕੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। *ਪਾ:–ਮੈਂ ਅਬਿ ਹੋ ਸੰਗੇ ਤਹਿਂ ਚਾਲੋਂ।

ਗੁਰੂਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਦਰਸਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਗੁਰ ਬਿਨ ਨਹੀਂ ਅਰੂਢਨਿ ਦੇਤਿ। ਯਾਂਤੇ ਸੋ ਤਜਿ ਗਯੋ ਨਿਕੇਤਿ। ਅਬਿ ਇਸ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ। ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਨਾਨਹੁ ਸੁੰਦਰ ਬਾਰਿ[1]॥੨॥ਧੂਪ ਦੀਪ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਵਹੁ[2]।ਫੂਲ ਬਿਸਾਲ ਮਾਲ ਪਹਿਰਾਵਹੁ। ਪਾਇ ਬਸਤਨੀ[3] ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ[4]। ਕਵਿਕਾ[5] ਦੇਹੁ ਮੁਹਾਰ[6] ਨਵੀਨ॥੩॥ਸੰਗਤਿ ਕਰਹਿ ਬੇਨਤੀ ਸਾਰੀ।ਛੋਰਿ ਦੇਹੁ ਇਹੁ ਚਲਹਿ ਅਗਾਰੀ।ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਗਮਨਹਿੰ ਪਾਛੇ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਖੋਜ ਲੇਹਿ ਇਹੁ ਆਛੇ[7]॥੪॥ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਬਾਕ ਮਾਨਿ ਸਭਿ ਲੀਨਾ। ਸਭਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਿ ਕੀਨਾ। ਦਈ ਛੋਰਿ ਪੁਰਿ ਵਹਿਰ ਤੁਰੰਗਨਿ।ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਜੋ ਸਗਰੇ ਅੰਗਨਿ ॥੫॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। ਪੀਛੇ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਜਾਇ। ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ।ਅਵਲੋਕਤਿ ਬੜਵਾ ਬਿਸਮਾਇ॥੬॥ਕਿਤੇ ਹਰੇਖਾ[7] ਊਚੋ ਕਰੈ।ਕਿਤ ਚੰਚਲਤਾ ਜੁਤਿ ਪਗ ਧਰੈ।ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਤੇ ਕੋਸ਼ਠ[8] ਦੇਖਾ। ਥਿਤਿ ਹ੍ਵੈ[9] ਊਚੋ ਕੀਨ ਹਿਰੇਖਾ॥੭॥ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।ਗਈ ਤਹਾਂ ਕੋਸ਼ਠ ਜਿਸ ਥਾਨਾ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਫਿਰ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤਾਂਹੀ। ਪੁਨ ਦਰ ਦਿਸ਼ ਗਮਨੀ ਹੁਇ ਪਾਹੀ॥੮॥ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚ ਕਰਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵ। ਪੁਨ ਊਚੇ ਹਿਹਨਾਟ[7] ਸੁਨਾਵਾ। ਸੰਗਤਿ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਵੈ।–ਇਹਾਂ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੂੰ ਦਿਸਾਵੈਂ ॥ ੯ ॥ ਬੜਵਾ ਨਹਿੰ ਅਬਿ ਆਗੇ ਜਾਵਤਿ। ਜਨੁ ਲਛਮੀ, ਇਤ ਬਿਸ਼ਨੁ ਬਤਾਵਤਿ।ਰਾਜਸ਼ਿਰੀ[10] ਪੁਰਹੂਤ ਖੁਜੰਤੀ। ਅਬਿ ਇਸ ਥਲ ਕੋ ਨਹੀਂ ਤਜੰਤੀ–॥੧੦॥ਪਿਖ ਬੁੱਢੇ ਸਭਿ ਕੋ ਸਮਝਾਯੋ।'ਇਹ ਕੋਠਾ ਕਿਸ ਕੋ ਬਨਵਾਯੋ।ਦਰ ਦੇਖਹੁ ਨਹਿੰ ਪੱਯਤਿ ਯਾਹੀ[11]। ਬੜਵਾ ਰਹੀ ਸਥਿਰ ਹੁਇ ਪਾਹੀ[12] ॥੧੧॥ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਇਸ ਕੀ ਕਰੀ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਫਿਰੀ। ਸੀਸ ਝੁਕਾਇ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ।ਥਿਰ ਅਬਿ ਰਹੀ, ਗੁਰੂ ਇਸ ਥਾਨੀ[13]'॥੧੨॥ ਤਬਿ ਕੋਸ਼ਠ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਫਿਰਿਓ। ਦਰ ਕੋ ਥਿਰਨੈ ਨਿਹਾਰਨਿ ਕਰਿਓ। ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਕਹਨੋ। 'ਸਭਿ ਆਵਹੁ ਇਕ ਪਤਾ ਸੁ ਲਹਨੋ[14]॥ ੧੩॥ਗੁਰੂ ਹਾਥ ਕੀ ਲਿਖਤਿ ਦਿਖੀਜਹਿ।ਮੈਂ ਅਬ ਪਠਿਹੌਂ ਸਰਬ ਸੁਨੀਜਹਿ' । ਗਏ ਧਾਇ ਤਿਸ ਦੇਖਨੋ ਜਾਇ। ਪਠਿ ਅੱਖਰ ਸੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸੁਨਾਇ ॥੧੪॥

[1]ਜਲ ਨਾਲ। [2]ਧੂਪ ਦੀਪ (ਜਗਾ ਕੇ) ਚੰਦਨ ਛਿੜਕੇ। [3]ਕਾਠੀ ਦੇ ਉਪਰਲਾ ਕਪੜਾ। [4]ਕਾਠੀ। [5]ਲਗਾਮ। [6]ਵਾਗਾਂ। [7]ਹਿਣਕਣਾ। [8]ਕੋਠਾ। [9]ਖੜੀ ਹੋਕੇ। [10]ਸਚੀ। (ਅ) ਰਾਜ ਲੱਛਮੀ। [11]ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ, ਦੇਖੋ। [12]ਇਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ। [13](ਤਾਂਤੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ (ਹੋਣਗੇ)। [14]ਇਕ ਪਤਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।

'ਆਇ ਇਹਾਂ ਦਰ ਪਾਰਹਿ[1] ਜੋਊ। ਹਮ ਨਹਿੰ ਗੁਰੂ, ਸਿੱਖ ਨਹਿੰ ਸੋਊ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿੰ ਨਹੀਂ ਸਹਾਈ।ਜੋ ਆਇਸੁ ਕੋ ਦੇਹਿ ਮਿਟਾਈ'॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਬਿਸਮਾਨੀ।ਕਿਮਿਹੂੰ ਕਹੀ ਜਾਇ ਨਹਿੰ ਬਾਨੀ।ਆਨ[2] ਗੁਰੂ ਕੀ ਉਲੰਘ ਨ ਸੱਕਈਂ।ਖਰੇ ਪਰਸਪਰ ਮੁਖ ਕੋ ਤੱਕਈਂ।੧੬।-ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਜੁਗਤਿ ਨਹਿੰ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਦਰਸ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਹੋਈ-। ਚਿੰਤਮਾਨ ਹੈ ਕਰਿ ਤਬਿ ਸਾਰੇ। ਸ਼ਰਨ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੀ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ 'ਇਹ ਕੌਤਕ ਸਭਿ ਆਪ ਦਿਖਾਇ।ਤੁਮ ਬਿਨ ਕਿਸ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਪਾਇ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀਏ। ਆਪ ਜਤਨ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਦਿਖਰੀਏ' ॥ ੧੮॥ ਸੁਨਿ ਬਿਚਾਰ ਬੁੱਢੇ ਤਬਿ ਕੀਨਸਿ।ਸਿੱਖਨ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਭੀਨਸਿ।ਚਿਤਵੰਨੋ -ਗੁਰੁ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।ਹੋਹਿ ਦੋਸ਼ ਜੇ ਖੋਲਹਿੰ ਦ੍ਵਾਰਾ॥੧੯॥ਅਪਰ ਥਾਨ ਕੋ ਪਾਰਨ ਕਰੌਂ[3]। ਤਹਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਨਿਹਰੌਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨਹਿਂ। ਸਭਿ ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਹਿ, ਹਿਤ ਜਾਨਹਿਂ[4]-॥੨੦॥ਰਿਦੈ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ। ਕੋਸ਼ਟ ਕੋ ਪਿਛਲੀ ਦਿਸ਼ ਚੀਨਸਿ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਈਂਟ ਉਖੇਰੀ। ਤੀਛਨ ਲੋਹ ਸੰਗ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੨੧॥ ਗਰੀ ਕਰੀ[5] ਤਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨਿ ਜੇਤੀ। ਸੰਗਤਿ ਦੇਖਤਿ ਅਚਰਜ ਸੇਤੀ। ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਕੋਸ਼ਠ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਪਾਰ ਕੋ ਪਾਰਾ[6]॥ ੨੨॥ ਅੰਤਰ ਧੀਰਜਧਾਰਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ।ਪਿਖੇ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਮਨਹੁ ਮਹੇਸ਼ਾ।ਆਸਨ ਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਾ।ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਇਕ ਅਚਲ ਅਬਾਧਾ॥੨੩॥ਅੰਗ ਅਡੋਲ ਟਿਕੇ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਕੋਟਿ ਬਰਖ ਜਿਮਿ ਸ਼ਿਵ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ[7]। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੀ। ਕਰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਿ ਬਿਰਨੋ ਅਗਾਰੀ॥੨੪॥ਛੁਵਤਨ*ਹ੍ਵਾਬ ਸਮਾਧਿ ਵਿਰਾਮ[8]।ਖੁਲੇ ਬਿਲੋਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਧਾਮ[9]। ਦੇਖਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਿਮਿ ਤੈਂ ਟਾਰਨੋ ਹੁਕਮ ਹਮਾਰਾ?'॥੨੫॥'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ! ਹਮ ਨਹਿੰ ਆਇਸੁ ਟਾਰੀ।ਤਜਿ ਦਰ,ਫੋਰਨੋ ਦ੍ਵਾਰ ਪਿਛਾਰੀ[10]। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹੇਰਾ। ਦੂਰੇ ਆਪ ਕਰਿ ਜਗਤ ਅੰਧੇਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਨੋਂ ਕਰਿ

---

[1]ਖੋਲੇਗਾ। [2]ਮਿਰਯਾਦਾ। (ਅ) ਪ੍ਰਤਿੱਗਯਾ। [3]ਪਾੜਨਾਂ ਕਰਾਂ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਓਹ ਗੁੱਸੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (ਅ) ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣ (ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਅਵਗਯਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਬੇਅਦਬੀ ਨਹੀਂ)। [5]ਮੋਰੀ ਕੀਤੀ। [6]ਪਾੜ ਪਾੜਿਆ। [7]ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਤ ਸ਼ਿਵ ਜੀ। [8]ਉਟਕ ਗਈ, [ਸੰਸ:, ਵਿਰਾਮ=ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਰੁਕ ਜਾਣਾ] ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਰੁਕ ਜਾਣਾ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਹੈ। [9]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ। [10]ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਰਸਤਾ ਪਾੜਿਆ ਹੈ। *ਪਾ:-ਛਵਤਿ।

ਬਨਹਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਛਪਹੁ ਆਪ ਸੰਗਤਿ ਦੁਖ ਪਾਈ। ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਸਮਰਥ ਪੂਰਨ।ਚਹਹੁ ਜਿ ਚਿੱਤ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਹੋ ਤੂਰਨ॥੨੭॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਰ ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਬੈਠਹੁ ਤੁਮ,ਕਿਸਤੇ ਡਰ ਧਾਰਾ। ਨਿਕਸਹੁ ਵਹਿਰ ਦਿਖਾਵਹੁ ਦਰਸ਼ਨ। ਕਰਿਹੈ ਸੰਗਤਿ ਪਾਇਨ ਪਰਸਨ॥੨੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੀ ਸਿਮਰਹੁ ਸਿੱਖ੍ਯਾ। ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਕਰਹੁ ਸਿਖ ਰੱਖ੍ਯਾ'। ਸੁਨਤਿ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਪ੍ਰਸੰਨ।ਕਹ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ'ਤੁਮ ਬਹੁ ਧੰਨ॥੨੯॥ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਸਥੰਭ[੧] ਹ੍ਵੈ ਥਿਰ੍ਯੋ। ਮਤਸਰ ਪਾਵਕ ਜ੍ਵਲਤ[੨] ਮਹਾਨਾ। ਈਂਧਨ ਧੀਰਜ ਗ੍ਯਾਨ ਰੁ ਧ੍ਯਾਨਾ[੩]॥੩੦॥ ਪਿਸ਼ਤਾਸ਼ਨੀ[੪] ਆਸ ਦੁਖਦਾਈ। ਪੂਰਹਿ ਨ ਰਾਜ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਪਾਈ[੫]। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਜਿਨ ਜੀਤੇ ਸਾਰੇ।ਕਲਿਜੁਗ ਕੇ ਨਰ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੇ॥੩੧॥ ਮੋਹ ਸੈਨ ਕੋ ਜੋਰ ਮਹਾਨਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਦਗੁਨ ਕੀ ਕਰਿਹਾਨਾ[੬]। ਬਹੁ ਕੁਚਾਲ ਕਲਿਕਾਲ ਬਿਥਾਰੀ। ਪੀੜਿਤ ਮੂਢਨ ਸਭਿ ਉਰ ਧਾਰੀ॥੩੨॥ ਤਿਸਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਨਿਛਪੇ ਕੋਸ਼ਠ ਇਸ ਕਾਲਾ*'।ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਪੁਨਬਾਕ ਬਖਾਨੇ।'ਸਭਿ ਕੌਤਕ ਤੁਮ ਨੈ ਇਹ ਠਾਨੇ॥੩੩॥ ਅਪਨੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਆਪ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਕਿਸੇ ਉਪਾਵਹੁ ਕਿਸੇ ਸੰਘਾਰਹੁ।ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਜੀਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੇਹੁ ਜੀਵਕਾ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਾਲਾ॥੩੪॥ ਸੰਗਤਿ ਬਯਾਕੁਲ ਅਪਨੀ ਜਾਨੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹੁ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਹਾਨੋ। ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀਐ। ਬਿਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਦੀਵ ਬਿਚਰੀਐ'॥੩੫॥ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਉਠਹੁ ਆਪ ਅਬਿ ਖੋਲਹੁ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਰਸਾਉ[੭] ਭਲੇਰੋ। ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਹੁਏ ਸਭਿ ਤੇਰੇ'॥੩੬॥ ਸੁਨਿਕੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦ੍ਯੋ[੮]। ਤੂਰਨ ਉਠ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਪਦ ਬੰਦ੍ਯੋ। ਢਾਹਿ ਈਂਟਕਾ ਖੋਲ੍ਯੋ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਤਬਹਿ

---

[੧]ਥੰਮ੍ਹ, ਆਸਰਾ। [੨](ਜਗਤ ਵਿਚ) ਈਰਖਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ। [੩]ਧੀਰਜ,ਗਯਾਨ ਧ੍ਯਾਨ ਉਸ ਵਿਚ ਬਾਲਣ ਬਲ ਰਹੇ ਹਨ। [੪]ਆਦਮਖੋਰ। [ਸੰਸਃ, ਪਿਸ਼ਤਾਸ਼ਨਿ=ਰਾਖਸ਼ੀ, ਆਦਮ ਖੋਰ, ਗੋਸ਼ਤ ਖੋਰ] ਆਸਾ ਨੂੰ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [੫]ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦਾ ਰਾਜ ਪਾਇਆਂ ਭੀ। [੬]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ। [੭]ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ। [੮]ਖੁਸ਼ ਹੋਯਾ।

*ਦਾਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ (ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੪ ਅੰਕ ੪੩) ਕਿ ਇਥੋਂ ਟੁਰ ਜਾਓ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਜੋਗ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਸਮਾਜ ਛੋੜਕੇ ਟੁਰ ਆਏ ਸਨ। ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਖਾ ਮੰਨਣਾ ਬੀ ਇਕ 'ਗੁਰੂ ਬਿਰਦ' ਹੈਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਮੁੜ ਆਏ, ਯਥਾਃ—ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ। ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ। [ਅੰਸੂ ੩੬ ਅੰਕ ੪੯

ਹਕਾਰਾ॥੩੭॥ਦਿਖਤਿ ਹੁਤੀ[1],ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਕੀ ਆਗਾ।ਹਰਖਤਿ ਭਈ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਪਾਗਾ।ਹੁਮ ਹੁਮਾਇ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਆਈ। ਭਈ ਭੀਰ ਤਹਿਂ ਥਾਉਂ ਨ ਪਾਈ॥੩੮॥ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰਸਹਿਂ, ਕਰ ਬੰਦਹਿਂ। ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਹਿਂ। ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਵਹਿਂ। ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਉਚਾਰਿ ਸੁਨਾਵਹਿਂ॥੩੯॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਬੈਠੀ ਹਰਖਾਏ।ਭੇਟਨਿ ਕੇ ਅੰਬਾਰ ਲਗਾਏ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਗੁਰੂ ਤਬ ਕਹ੍ਯੋ।'ਇਹੁ ਉਪਕਾਰ ਸੁ ਬੁੱਢੇ ਲਹ੍ਯੋ॥੪੦॥ ਖੇਦ ਬਡੋ ਨਿਜ ਤਨ ਪਰ ਲੀਨਾ।ਨੀਕੋ ਹਿਤ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕੀਨਾ।ਇਸ ਕੋ ਪਾਰ ਦਯੋ ਦਰਸਾਵੈ[2]।ਸੋ ਨਰ ਜਮ ਕੋ ਪਿਖਨ ਨ ਪਾਵੈ॥੪੧॥ਇਹੁ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਬੋਹਿਥ ਭਾਰਾ।ਭਉਜਲ ਤੇ ਕਰਿਹੈ ਨਿਸਤਾਰਾ।ਸਿੱਖੀ ਅਵਧਿ,ਨ ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ[3]। ਨਾਮ ਲਿਏ ਗਨ ਬਿਘਨ ਸੁ ਹਰੈ'॥੪੨॥ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਤੁਰੰਗਨਿ ਖਰੀ। ਜਿਸਨੇ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਰੀ। ਉਠਹੁ, ਅਰੂਢਹੁ, ਚਲਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!।ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲਾ'॥੪੩॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਿਕਸੇ ਤਿਸ[4] ਬਾਹਰ।ਖਰੇ ਭਏ ਦਿਯ ਦਰਸ਼ਨ ਜ਼ਾਹਰ।ਆਇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ। ਫੁਰਕਾਵਤਿ[5] ਹਿਰਦਾ ਹਰਖਾਵਾ॥੪੪॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਫੇਰ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਚਢੇ ਸਿਮਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਥ।ਸੁੰਦਰ ਗਤਿ[6] ਬੜਵਾ ਤਬਿ ਚਲੈ। ਸੰਗਤਿ ਚਲਤਿ ਸੰਗ ਸਭਿ ਮਿਲੈ॥੪੫॥ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿੱਧ ਰਕਾਬ ਤਬਿ ਗਹੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਅਸ ਸ਼ੋਭਾ ਤਬਿ ਲਹੀ। ਅਨੰਦ ਉਦਧਿ ਕੀ ਉਠਹਿਂ ਤਰੰਗੈਂ।ਇਮਿ ਸਭਿ ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਗੁਰ ਸੰਗੈ॥੪੬॥ ਚਲਿ ਆਏ ਇਮਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਸਭਿ ਨੇ ਉਤਸਵ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ। ਦੀਪਮਾਲ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਹੋਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਹੁ ਆਏ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੪੭॥ ਮਧੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਯੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਬਰਤਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਗਲ ਅਘਾਈ। ਫੂਲਨ ਮਾਲਾ ਆਨਤਿ ਕੋਈ। ਦਰਸੈਂ ਕਿਤਿਕ ਆਨਿ ਫਲ ਤੇਈ[7]॥੪੮॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ। ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ।ਦੇਨਿ ਲਗੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪੁਨ ਤੈਸੇ।ਸਿੱਖ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰਤਿ ਬੈਸੇ ॥੪੯॥ ਜੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਹੁਤੀ ਬਿਦੇਸ਼ੁ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਵਰ ਪਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ। ਰਹਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗਈ ਅਵਾਸੁ[8]। ਦਸ਼ ਦਿਸ਼ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੁ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ

[1](ਸੰਗਤ)ਤੱਕ ਰਹੀ ਸੀ,ਭਾਵ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸੀ। [2]ਇਸਦੇ ਦਿੱਤੇ ਪਾਜ਼ ਨੂੰ(ਜੋ ਕੋਈ)ਦੇਖੇਗਾ। [3]ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਹਦ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ। [4]ਓਸ(ਕੋਠੇ) ਤੋਂ। [5](ਨਾਸਾਂ)ਫੁਰਕਾਉਂਦੀ ਹੈ। [6]ਚਾਲ। [7]ਉਹ(ਸਿਖ)ਫਲ ਲਿਆਕੇ (ਭੇਟ ਧਰਕੇ)ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8](ਆਪਣੇ) ਘਰੀਂ।

ਅਮਰਦਾਸ ਪੁਰਿ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ। ਲਾਲੂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰੀ ਬਿਰਾਜੇ ਆਇ। ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਸੁਖਪਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਾਤੂ ਲਾਤਬਿਖੈ ਦੁਖ*ਭਯੋ।ਅਸਥਿ[1]ਬੀਚਤੇ ਪੀਰਤਿ ਥਿਯੋ[2]।ਗੁਰੂ ਅਵੱਗਯਾ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ ਆਇ ਸਮੀਪ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਾਵੈ॥੨॥–ਲੱਜਾ ਜੁਤ ਕਯਾ ਮੁਖ ਲੈ ਜੈਹੌਂ।ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਸ਼ੋਭਾ ਕਿਮਿ ਲੈ ਹੌਂ–। ਸਦਨਬਿਖੈ ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਤ ਰਹੈ।ਕਸ਼ਟ ਲਾਤਕੋ ਦੀਰਘ ਸਹੈ ॥੩॥ ਹਰਖ ਨ, ਸ਼ੋਕ ਨ, ਰਹੈਂ ਸਮਾਨ[3]।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨ।ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਕਿਸਹੂੰ ਨ ਬਖਾਨਹਿ।ਸਭਿ ਪਰ ਦਯਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਠਾਨਹਿ।੪॥ਤਬਿ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਓਰੇ।ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਗੁਰ ਧ੍ਯਾਨ ਸਦੀਵ।ਸਭਿ ਤੇਊਚ ਅਧਿਕਮਨਨੀਵ॥੫॥

ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਡੱਲੇ ਮਾਂਹਿ[4]। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਜਾਨਹਿ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਸੁ ਬਿਚਾਰਨ ਠਾਨਹਿ ॥੬॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਮਨ ਪ੍ਯਾਸੁ ਘਨੇਰੀ।ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਆਵਹੁ ਇਕ ਬੇਰੀ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਪਾਸ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਦੀਰਘ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੭ ॥ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਗੁਰ ਨੇ ਜਾਨਾ। 'ਪਰਮ ਹੰਸ' ਤਿਸ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ। ਪੂਰਨ ਗ੍ਯਾਨ ਰਿਦੇ ਹੁਇ ਆਵਾ।ਏਕ ਰੂਪ ਸਭਿ ਜਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ॥੮॥ਪਰਮਹੰਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਅਪਨ ਸੁਖ ਲਹੇ। ਜੋਗ,ਵਿਰਾਗ,ਭਗਤਿ ਬਿੱਗ੍ਯਾਨ[5]। ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਜਿਸਕੇ ਆਨਿ॥੯॥ਨਿੱਧਿਸਿੱਧਿ ਰਿਧਿ ਗੁਰ ਤੇਪਾਈ।ਆਵਤਿ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਕੁਲ ਆਚਾਰ ਕਰਤਿ ਬਿਵਹਾਰ। ਉਰ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਚਰਨਨ ਕੋ ਧਾਰਿ† ॥੧੦॥ਜੋਗ ਭੋਗ ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਪਾਇ। ਰਹੈ ਅਲੇਪ ਕਮਲ ਜਲ ਭਾਇ[6]।ਦੁਇਦਿਨ ਘਰ,ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਆਵਹਿ,ਰਹੈ, ਦਰਸ ਕੀ ਪ੍ਯਾਸ॥੧੧॥ਇਕ ਦਿਨ ਚਢ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗਨਿ ਆਵੈ। ਨਹਿਅਵਨੀ ਪਰ ਪਾਇਂ ਟਿਕਾਵੈ। ਗਤਿ ਬਿਹੰਗ ਕੀ ਬੜਵਾ ਚਾਲਹਿ[7]। ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਸਹਤਿ ਬਿਸਾਲਹਿ॥੧੨॥ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਨਬਾਬ ਮਗ ਜਾਇ[8]। ਗਜ ਪਰ ਹੁਤੋ

[1]ਹੱਡੀ। [2](ਦਾਤੂ) ਹੱਡੀ ਵਿਚ (ਪੀੜ ਤੋਂ) ਪੀੜਤ ਹੋਇਆ। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਨਾ ਹਰਖ ਹੈ ਨਾ ਸ਼ੋਕ ਹੈ, ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਡੱਲੇ (ਪਿੰਡ) ਵਿਚ। [5]ਅਨੁਭਵ ਜੰਨ੍ਯ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ। [6]ਵਾਂਙੂ। [7]ਪੰਛੀ ਦੀ ਚਾਲ ਘੋੜੀ ਚੱਲੇ। [8]ਰਾਹ (ਵਿਚ) ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

*ਪਾ:–ਰੁਜ। †ਪਾ:–ਉਰ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਕੋ ਧਾਰਿ।

ਚਮੂੰ ਸਮੁਦਾਇ ਅਵਲੋਕਯੋ ਤਿਨ ਭਾਈ ਪਾਰੋ।ਮਹਾਂ ਅਚਰਜ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਧਾਰੋ ॥੧੩॥ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਾਇ ਭਾ ਖਰੋ ਅਗਾਊ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ ਚਿਤ ਚਾਊ।ਤਜਿ ਗਜ ਕੋ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰਯੋ।ਪਾਰੋ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਨਿਹਰਯੋ॥ ੧੪॥ ਅਧਿਕ ਰਿਦੈ ਤਿਹ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਮਨ ਤੇ ਭਯੋ ਬਿਕਾਰ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਉਚਾਰਾ।'ਅਹੋ ਵਲੀ! ਕਹਾ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ ?॥੧੫॥ ਕਿਤਿ ਕੋ ਜਾਤਿ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਏ?।ਖਾਦਮ ਕੀਜਹਿ ਬਰਾ ਖੁਦਾਏ'[1]।'ਪਾਰੋ ਨਾਮ ਹਮਾਰੋ ਅਹੈ।ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਵਤਿ ਚਿਤ ਚਹੈ'॥੧੬॥ਸੁਨਿ ਨਵਾਬ ਮਨ ਸਿਦਕ ਉਦਾਰਾ[2]। ਬੂਝਯੋ[3]"ਕਿਹ ਠਾਂ ਪੀਰ ਤੁਮਾਰਾ? । ਹਮ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇਹੁ ਦਰਸਾਵਹੁ।ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਪਹਿ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ'॥੧੭॥ਪਾਰੋ ਕਹਯੋ'ਸੰਗ ਜੋ ਲਸ਼ਕਰ। ਅਪਰ ਬਿਭੂਤਿ ਸਰਬ ਕੋ ਪਰਹਰਿ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਸਨ ਕੋ ਫਲ ਧਰੀਅਹਿ'॥੧੮॥ ਪ੍ਰੇਮ ਨਬਾਬ ਕੀਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਸੁਤ ਕੋ ਸੌਂਪਿ ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਖਿਜਮਤ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੀ ਕਰੋ।ਹਮਰੋ ਖਯਾਲ ਨਹੀਂ ਉਰ ਧਰੋ'॥੧੯॥ ਸੁਤ ਕੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਸਮਝਾਯੋ।ਪਾਰੋ ਸੰਗ ਆਪ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਸੋ।ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤੈਸੋ॥੨੦॥'ਪਾਰੋ ਧੰਨ ਧੰਨ*ਉਪਕਾਰੀ। ਤਰਹੁ ਆਪ ਅਪਰਨ ਦੇ ਤਾਰੀ[4]। ਬੋਲਨ ਮਿਲਨ ਸੰਤ ਸੋਂ ਨੀਕਾ। ਤਾਤਕਾਲ ਕਟਿ ਸੰਕਟ ਜੀਕਾ' ॥ ੨੧ ॥ ਪਾਰੋ ਨੇ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਨਯੋ ਸੋ ਸੰਗ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਰੀ ਤਬਿ ਕਰੁਨਾ।ਹਰਯੋ ਤਿਸੀ ਕੋ ਜਨਮ ਰੁ ਮਰਨਾ॥੨੨॥ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰੀ ਹੈ।ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਕੀ ਪੀਰ ਹਰੀ ਹੈ। ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਨਿਬਾਬ ਘਨੇਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਬਸੇਰਾ॥੨੩॥ਸੰਤ ਸੰਗ ਸਮ ਪਾਰਸ ਛੁਹਯੋ।ਹੁਤੋ ਮਨੂਰ ਸੁ ਕੰਚਨ ਭਯੋ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਾਇ ਕਰਿ ਭਲੋ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਪਾਰੋ ਸੰਗ ਚਲੋ ॥੨੪॥

ਡੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਮ ਇਕ ਲਾਲੂ।ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਾਰੋ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲੂ।ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਪ ਜਪੇ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਹਰੇ ਬਿਕਾਰਨ ਤੇ ਮਨ ਚੈਨਿ ॥੨੫॥ ਪਾਰੋ ਇਕ ਦਿਨ ਆਵਨਿ ਲਾਗਾ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ।ਕਹਿ ਲਾਲੋ'ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਵਹੁ।ਮੋ ਕੋ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਵਾਵਹੁ॥੨੬॥ਤੁਵ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਭਵ[5]

[1]ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ (ਮੈਨੂੰ) ਦਾਸ ਬਣਾ ਲਓ, [ਫਾ:, ਬਰਾਏ ਖ਼ੁਦਾ] । [2]ਬਹੁਤ ਹੋਯਾ। [3]ਪੁਛਿਆ। [4]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ। [5]ਸੰਸਾਰ। *ਪਾ:-ਜੀਅਨ।

ਕੋ ਤਰੌਂ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਡਰੌਂ। ਸ਼ਰਨ ਪਰ੍ਯੋ ਗੁਰ ਕੀ ਅਬ ਚਾਹੌਂ।ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹਿਨ ਸਭਿ ਕੋ ਦਾਹੌਂ ॥੨੭॥ ਸਿਖ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਵਤਿ ਉਪ-ਕਾਰੀ। ਤੁਵ ਪਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ[1]। ਬਧ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਲੂ ਕਹੁ ਪਲ ਮੈਂ। ਪੁਲਕ੍ਯੋ ਤਨ,ਲੋਚਨ ਜਲ ਗਲ ਮੈਂ ॥ ੨੮ ॥ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਭਯੋ ਅਧੀਰ ਦਰਸ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਪਾਰੋ ਨੇ ਲਾਲੂ ਸੰਗ ਲੀਨੋ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਚਲਨਿ ਕੋ ਕੀਨੋ ॥੨੯॥ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਜਾਇ ਰਜ ਲਾਈ। ਮਸਤਕ ਮੁਖ ਸਗਰੇ ਤਨ ਮਾਂਹੀ।ਪੁਨ ਲੰਗਰ ਮਹਿਂ ਕਰ੍ਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਭਯੋ ਪੁਨੀਤ ਪਰਮ ਸੁਖ ਧਾਰਾ॥੩੦॥ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹੇਰਾ।ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਿ ਤਿਸੁ ਬੇਰਾ। ਪੁਟ[2]ਲੋਚਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ। ਪਾਨ ਕਰਤਿ,ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਨ ਅਨੂਪ॥੩੧॥ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। 'ਅਤਿ ਹਰਿਰੰਗ ਚਲੂ-ਲ੍ਯੋ[2] ਲਾਲੂ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਹੁ ਪਾਯੋ। ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਧ੍ਯਾਨ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਲਾਯੋ ॥੩੨॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਲਾਲੂ ਕੇ ਭਾਲੂ। ਨਿਜ ਕਰ ਧਰ੍ਯੋ, ਨਿਹਾਲ ਬਿਸਾਲੂ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰਾ।ਜ੍ਯੋਂ ਜ੍ਯੋਂ ਹੇਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ ॥੩੩॥ਏਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਲਾਲੂ ਕੋ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਬਿਸਾਲੂ॥ਜੇਤਿਕ ਗੁਪਤ ਲੋਕ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਪਰੈਂ ਫਿਰਹਿਂ ਸਭਿ ਜਾਹੀ[3]॥੩੪॥ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰ ਤਿਸੇ ਬਨਾਯੋ। ਅਪਰ ਹੁਕਮ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਪੁਜਾਯੋ।ਸੰਗਤਿ ਗੁਪਤਨਿ ਕੀ ਹੁਇ ਜੇਤੀ।ਲਾਲੋ*ਕੇ ਪਗ ਪੂਜਹਿ ਤੇਤੀ॥ ੩੫॥ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵਹਿਂ ਸੇਈ।ਮਾਨਹਿਂ ਹੁਕਮ ਦਰਸ ਕਰਿ ਤੇਈ। ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ ਰਹਹਿਂ ਹਮੇਸ਼। ਕਹਿਹਿ ਸੁ ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਕਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੩੬॥ਕੋਸ ਹਜਾਰਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵਹਿ।ਤੂਰਨ ਸੋ ਲਾਲੋ ਦਰਸਾਵਹਿ।ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਦੇ ਮਾਨਹਿਂ ਸੋਈ। ਆਨ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਤਿ ਜੋਈ ॥੩੭॥ ਇਕ ਪਠਾਨ ਸੌਦਾਗਰ ਭਾਰੋ। ਭਰਿ ਜਹਾਜ ਬਾਰਧ[4] ਮਹਿਂ ਡਾਰੋ[5]। ਤਾਂਕੋ ਮੇਲ ਸੁ ਲਾਲੂ ਸਾਥ। ਮਿਲਤਿ ਜਬਹਿ ਬੰਦਹਿ ਜਗ ਹਾਥ॥੩੮॥ਸੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਹਿਂ ਬਨਜ ਕਰੰਤਾ। ਟਾਪੂ ਬਿਖੈ ਲਾਭ ਲਭਯੰਤਾ। ਇਕ ਬਿਰ[6] ਤਿਹ ਜਹਾਜ ਫਟਿ ਗਯੋ।ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਬੂਡਤੇ ਭਯੋ॥੩੯॥ਮਹਾਂ ਅੰਧੇਰੀ ਤੇ ਬਡ ਤੂਟਾ।ਤਖਤਾ

---

[1]ਤੁਨੇ। [2]ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ। [3]ਸਭ ਥਾਈਂ। [4]ਸਮੁੰਦਰ। [5]ਪਾਯਾ। [6]ਇਕ ਵੇਰੀ।

*ਇਹ ਪਦ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਲਾਲੋ ਹੈ ਕਿਤੇ ਲਾਲੂ, ਮੁਰਾਦ ਇਕੋ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਹੈ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਲਾਲੂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਏਕ ਸੰਗ ਤੇ ਟੂਟਾ। ਤਿਸ ਪਰ ਚਢ੍ਯੋ ਪਠਾਨ ਬਚ੍ਯੋ ਤਬਿ। ਬਾਯੁ ਬੇਗ ਤੇ ਬਹ੍ਯੋ ਗਯੋ[1] ਜਬ॥੪੦॥ਇਕ ਟਾਪੂ ਮਹਿਂ ਲਗ੍ਯੋ ਸੁ ਜਾਇ।ਦੇਖ੍ਯੋ ਤਿਹ ਠਾਂ ਨਗਰ ਬਸਾਇ[2]।ਤਖਤੇ ਪਰ ਤੇ ਉਤਰ ਸੁ ਗਯੋ।ਕਿਹ ਕੋ ਮਿਲਿ ਤਹਿ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ॥੪੧॥'ਕੌਨ ਦੇਸ਼, ਕੋ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ?। ਬਸਹਿ ਕੌਨ ਇਹ ਥਲ ਕਰਿ ਧਾਮ'।ਗੁਪਤ ਸਕਲ ਟਾਪੂ ਤਿਸ ਬਸਹਿਂ।ਦੇਖਿ ਮਨੁਖ ਕੋ ਸੋ ਤਬਿ ਹਸਹਿਂ॥੪੨॥ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਨਹੁਂ'ਗੁਪਤਨਿ ਕੋ ਥਾਂਯੋ।ਤੂੰ ਮਾਨੁਖ ਕਹੁ ਕਿਤ ਤੇ ਆਯੋ?'।ਤ੍ਰਸਤਿ ਪਠਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਅਹੈ।'ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੂਰ ਤਹਿਂ ਰਹੈ॥੪੩॥ਫੂਟ ਗਯੋ ਜਹਾਜ ਜਬ ਮੇਰਾ। ਦੈਵ ਜੋਗ ਕਰਿ[3] ਇਹ ਥਲ ਹੇਰਾ'। ਤਬਿ ਗੁਪਤਨਿ ਪੂਛ੍ਯੋ ਤਿਸੁ ਪਾਹੀ।'ਲਾਲੂ ਕੋ ਤੂੰ ਲਖਹਿਂ ਕਿ ਨਾਂਹੀ'॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਹਰਖ੍ਯੋ ਬਚੁ ਕਹੈ।'ਹਮ ਲਾਲੋ ਕੇ ਢਿਗ ਹੀ ਰਹੈਂ। ਮਿਲਤਿ ਸਦੀਵ ਬੰਦਨਾ ਕਰੌਂ।ਬਡੋ ਸੰਤ ਭਾਉ ਸੁ ਉਰ ਧਰੌਂ[4]'॥੪੫॥ਸਾਦਰ ਤਿਹ ਬਿਠਾਇ ਹਿਤ ਕੀਨੋ।ਪਤਾ ਦੇਸ਼ ਨਗਰੀ ਕੋ ਲੀਨੋ।ਜਬਿ ਪਠਾਨ ਸਿਮਰ੍ਯੋ ਤਹਿ ਲਾਲੂ। ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਲੀਨਿ ਉਸਾਸ ਬਿਸਾਲੂ[5]॥੪੬॥ ਇਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਗੁਪਤਨਿ ਕਰਿ ਦਯਾ।'ਕ੍ਯੋਂ ਰੋਵਤਿ?' ਪੂਛਨ ਕੋ ਕਿਯਾ। 'ਹਮ ਲਾਲੂ ਕੇ ਸਿਖ ਸਭਿ ਅਹੈਂ।ਤਿਮਿ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ ਜਥਾ ਚਿਤ ਚਹੈਂ'॥੪੭॥ਕਹੈ ਪਠਾਨ 'ਦਿਖਾਵਹੁ ਲਾਲੂ।ਕਰਿਹੁ ਜਿ ਮੁਝ ਪਰ ਮਿਹਰ ਬਿਸਾਲੂ। ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਖੋਇ ਦੂਰ ਮੈਂ ਆਯੋ। ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਚਹੌਂ ਅਬਿ ਜਾਯੋ' ॥੪੮॥ ਗੁਪਤਨਿ ਦੋਇ ਲਾਲ ਤਿਹ ਦੀਨੇ।'ਇਹ ਲਾਲੂ ਕੀ ਭੇਟ ਸੁ ਕੀਨੇ।ਅਪਰ ਜਵਾਹਰ ਅਪਨੇ ਹਿਤ ਲਿਹੁ। ਇਹ ਦੁਇ ਲਾਲੋ ਹਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਦਿਹੁ' ॥੪੯॥ ਤਬਿ ਪਠਾਨ ਲੀਨੇ ਹਰਖਾਇ। ਕਹਿ ਤਿਨ ਪੁਨ ਇਸ ਦ੍ਰਿਗ ਮੁੰਦਵਾਇ[6]। ਗੁਪਤਨਿ ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਪੁਚਾਯੋ।ਖੋਲੇ ਦ੍ਰਿਗ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਪਿਖਿ ਆਯੋ[7]॥੫੦॥ਜਾਇ ਲਾਲ ਲਾਲੂ ਕੋ ਦਏ।ਕਹਤਿ ਸੁਜਸੁ ਬਹੁ ਬੰਦਨ ਕਿਏ। ਅਪਨਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ'।ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੰਤ ਆਯੋ ਤੁਮ ਪਾਹੀ[8]'॥੫੧॥ਲਾਲੋ ਲਾਲ ਲਿਏ ਕਰ ਦੋਇ। ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਨਿ ਰਖੇ ਤਿਨ ਸੋਇ। ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਚਨ ਮੁਖ

[1]ਹਵਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਗਿਆ। [2]ਵਸਦਾ ਹੈ। [3]ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਨੀਤ ਕਰ। [4]ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ। [5]ਲੰਮੇ ਸਾਹ। [6]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਕੇ ਇਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮਿਟਵਾਏ। [7]ਦੇਖੇ ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। [8]ਹੇ ਸੰਤ! (ਤੇਰੀ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਇਸ) ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਹਾਂ। (ਅ) (ਉਸ) ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ (ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ) ਹੇ ਸੰਤ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਭਾਖਾ।'ਨਾਮ ਰਤਨ ਹਿਯਰੇ ਮਹਿਂ ਰਾਖਾ ॥੫੨॥ ਇਨ ਕੋ ਜਾਹ ਨਦੀ ਮੋਂ ਡਾਰ।ਧਰਹੁ ਨ ਬਿਵਹਾਰਹੁ ਕਰਿ ਪਯਾਰ'[1]।ਲਾਲੋ ਗੁਰਕੀ ਆਗਯਾ ਮਾਨੀ। ਫੈਂਕੇ ਜਾਇ ਗਹਿਰ ਜਹਿਂ ਪਾਨੀ* ॥ ੫੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰ ਗੁਰ ਸਿਖਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰੁ ਧੰਨ ਸਿਖ ਜਗਤ ਉਧਾਰਨਿਵਾਨ ॥੫੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਯਨ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤ੍ਰੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਖਾਨ ਛੁਰਾ ਆਦਿ ਬਹੱਤਰ ਸਿੱਖ। ਮਹੇਸ਼ਾ। ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉੱਜੜਨੇ]

ਦੋਹਰਾ॥ਖਾਨ ਛੁਰਾ†ਡੱਲੇ ਬਿਖੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲ।ਪੂਜਹਿ ਪਗਪੰਕਜ ਸਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੀਪਾ ਮਾਲੂ ਸ਼ਾਹੀ ਔਰ। ਸਿੱਖੀ ਕਰਤਿ ਬਸਹਿਂ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਨਾਮ ਕਿਦਾਰੀ ਸਿੱਖ ਉਦਾਰ। ਇੱਤਯਾ-ਦਿਕ ਸਿਖ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰ ॥੨ ॥ ਗਿਨਤੀ ਬਿਖੇ ਬਹੱਤਰ ਭਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਉਧਾਰਨ ਕਿਏ। ਕਹੌਂ ਅਗਾਰੀ ਕਥਾ ਤਿਨਹੁੰ ਕੀ।ਹਰੀ ਅਬਿੱਦਯਾ ਗੁਰੂ ਜਿਨਹੁੰ ਕੀ॥੩॥ਨਾਮ ਮਹੇਸ਼ਾ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ।ਬਹੁਬਾਹੀ[2] ਅਰ ਧਨੀ ਮਹਾਂਨ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿ ਤਾਂਹੀ।ਉਪਜਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਮਨਮਾਂਹੀ ॥੪॥ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਯੋ ਤਬਿ ਆਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ਹਰਖਾਇ। ਪੂਰਬ ਭੋਜਨ ਲੰਗਰ ਖਾਯੋ। ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਾਯੋ॥੫॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਜਿਸਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਯਾਸ।ਬਾਰਬਾਰ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿਹੀ। ਸਮੁਖ ਬੈਠਿ ਗੁਰ ਦਰਸੁ ਨਿਹਰਿਹੀ[3]॥੬॥ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਗੁਰ ਤਿਸੇ ਅਲਾਯੋ।'ਕਵਨ ਅਰਥ[4] ਤੂੰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ?।ਕਹਾਂ ਬਸੈਂ? ਕਿਸ ਕੋ ਮਤ ਧਾਰਹਿ ?। ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਪ ਕਿਸ ਬਦਨ ਉਚਾਰਹਿਂ[5] ?' ॥ ੭ ॥

---

[1]ਨਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਾਂਭੋ ਤੇ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰੋ। [2]ਬਹੁ ਬਾਹੀ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕ ਜਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਿਥੋਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਬਹੁ ਬਾਹੀ ਵੀਰ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਬਹਾਦੁਰ। (ਅ) ਬਾਹੀਆ=ਪੱਤੀ। ਬਾਹੀ=ਪੱਤੀਦਾਰ। ਬਹੁ ਬਾਹੀ=ਬਹੁਤੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਵਾਲਾ, (ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੩੪ ਅੰਕ ੪੨)। [3]ਵੇਖਦਾ ਹੈ। [4]ਕਿਸ ਕੰਮ। [5]ਕਿਸ ਦਾ ਮੰਤਰ ਤੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਜਪਦਾ ਹੈਂ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ, ਚਾਹੇ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਉਦਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ। †ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ 'ਖਾਨੂੰ ਛੁਰਾ' ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਕਹ੍ਯੋ ਬੁਝਾਈ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮੈਂ ਆਯੋ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਰਾਵਰਿ ਨਾਮ ਆਸ ਕੋ ਧਰੌਂ[1]। ਮਿਟੇ ਸ਼ੋਕ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰੌਂ ॥੮॥ ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਆਸ ਮਿਟਾਇ। ਰਹੌਂ ਆਪ ਕੀ ਪਰਿ ਸ਼ਰਨਾਇ'। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਈ।'ਹਮਰੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰ੍ਯੋ ਨਹਿੰ ਜਾਈ॥੯॥ਜੇ ਹਮਰੋ ਸਿੱਖ ਹੋਯੋ ਚਹੈਂ।ਨਹੀਂ ਸੰਪਦਾ ਤੁਝ ਢਿਗ ਰਹੈ। ਨਰ ਉਪਹਾਸ ਕਰਹਿ ਸਮਝਾਵਹਿ। ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਪੁਨ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਵਹਿ'॥੧੦॥ਸੁਨਤਿ ਮਹੇਸ਼ੇ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰ੍ਯੋ। 'ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੁਮਰੇ ਪਰ ਵਾਰ੍ਯੋ।ਨਾਸ਼ ਹੋਹਿ ਤੌ ਚਹੌਂ ਨ ਕੋਊ।ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੌਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੋਊ॥੧੧॥ਸਭਿ ਵਿਸ਼ ਤੇ ਮੈਂ ਤ੍ਯਾਗੀ ਆਸ। ਨਿਜ ਚਰਨਨ ਮਹਿ ਦੇਹੁ ਨਿਵਾਸ'।ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦੇਖ੍ਯੋ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਨਿਜ ਕਰ ਧਰ੍ਯੋ ਤਿਸੀ ਕੋ ਭਾਲਾ[2] ॥ ੧੨ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੋ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਾਵਾ। ਸਿਖ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਨਸਿ ਸੁਖ ਪਾਵਾ। ਬਹੁਰ ਕਸੌਟੀ ਮਹਿਂ ਸੋ ਕਸ੍ਯੋ[3]। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਧਨ ਸਭਿ ਨਸ੍ਯੋ ॥੧੩॥ ਜਿਸ ਜਿਸ ਕਾਰ ਬਿਖੈ ਜਿਹ ਦੀਨ। ਤਹਿ ਸਭਿ ਨਾਸ਼੍ਯੋ ਭਯੋ ਬਿਹੀਨ[4]।ਹਸਨ ਲਗੇ ਨਰ'ਇਹੁ ਕਸ਼ਾ ਕੀਨੋ।ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਤੈਂ ਕਸ਼ਾ ਕਿਤ[5] ਲੀਨੋ॥੧੪॥ ਘਰ ਤੇ ਸੰਪਦ ਭਈ ਬਿਨਾਸ਼। ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਕੀ ਤੋਟ,ਨ ਪਾਸ[6]'। ਸੁਨਤਿ ਮਹੇਸ਼ੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ।'ਮੈਂ ਗੁਰ[7] ਉਚ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਜੋ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿ ਬਿਨਸਨਹਾਰਾ। ਦੁਖ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਾ। ਇਹੁ ਸੰਪਦ ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਸਮ ਸੁਪਨੇ[8]। ਕਿਮਿ ਪਰਲੋਕ ਲੇਤਿ ਸੰਗ ਅਪਨੇ[9]॥੧੬॥ਇਕ ਬਾਰ ਇਹੁ ਬਯੋਗ ਉਦੋਤੇ[10]।ਜੀਵਤਿ ਜਾਤਿ ਕਿ ਮਿਰਤਕ ਹੋਤੇ[11]।ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਜੇ ਮਨ ਲਾਗੇ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਕੇ[12] ਸੰਕਟ ਭਾਗੇ॥੧੭॥ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਸੰਪਤ ਨਾਸ਼ ਭਈ ਹੈ।ਸਾਚੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਭਯੋ ਅਬਿ ਭੌ ਨ[13]'।ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਸੰਗ ਠਾਨੀ ਮੌਨ॥੧੮॥ ਬਹੁ ਉਪਹਾਸ ਕਰਤਿ ਰਹਿਂ ਲੋਗ। ਕਰਤਿ ਨਹੀਂ ਮਨ ਹਰਖ ਕਿ ਸੋਗ।

---

[1]ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਆਸਾ ਧਾਰਕੇ (ਆਯਾ ਹਾਂ)। [2]ਮੱਥੇ ਤੇ। [3]ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ ਵਿਚ ਪਾਇਆ। [4]ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ (ਧਨ) ਦਿੱਤਾ ਤਿੱਥੇ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ (ਉਹ ਧਨ) ਰਹਤ ਹੋ ਗਿਆ। [5]ਕੀਹ ਜਸ। (ਅ) ਕੀਹ ਕੁਛ। [6]ਅੰਨ ਬਸਤਰ ਦੀ ਤੋਟ ਆ ਗਈ, ਪਾਸ ਨਾ ਰਿਹਾ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ। [8]ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਙੂ ਝੂਠੀ ਹੈ। [9]ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ (ਜੀਵ) ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [10]ਵਿਛੋੜਾ ਉਦੇ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ। [11]ਜੀਂਵਦਿਆਂ (ਚਲੀ ਗਈ) ਕਿ ਮਰ ਗਿਆਂ ਤੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ। [12]ਇਸ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ। [13]ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੋਗਿਆ ਹਾਂ,ਹੁਣ ਭੈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੈ ਮਸਤਾਨ।ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਠਾਨ॥੧੯॥ਪੁਨ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਦੁਰ-ਬਲ* ਭਯੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਨ ਮਾਂਹੀ॥੨੦॥ਸਿਖਨੇ ਸਹਯੋ ਕਸੌਟੀ ਤਾਉ[੧]। ਬਾਰਹ ਬੰਨੀ[੨] ਭਯੋ ਸੁ ਭਾਉ। 'ਆਗੇ ਤੇ ਦਸ ਗੁਨ ਧਨ ਪੈਹੈਂ[੩]। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਫਲ ਤੁਵ ਹ੍ਵੈ ਹੈ' ॥੨੧॥ ਇਮਿ ਵਰ ਦੇਕਰਿ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲ।ਪੁਨ ਤਿਸ ਢਿਗ ਧਨ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ।ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਨਰ ਤਾਰੇ।ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਚਲਯੋ ਉਦਾਰੇ॥੨੨॥ਆਇ ਸ਼ਰਨ ਜੋ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰੈ। ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਜੁਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਸੁ ਧਰੈ।ਦੋਨਹੁ ਹਾਥਨ ਸੋਂ ਬਰਤਾਵੈਂ[੪]। ਮਾਨੈਂ ਬਚਨ ਪਾਰ ਪਰਿ ਜਾਵੈਂ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ਗੋਂਦਵਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਨਿਰਖਿ[੫]ਸ਼ੇਖਨਿ[੬] ਰਚੇ ਨਿਕੇਤ। ਅਕਬਰ ਸਾਥ ਰਹਤਿ ਵਹੀ ਸਭਿ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸਮੇਤ[੭]॥੨੪॥ ਚੌਪਈ॥ਗੁਰਸਥਾਨ ਮੰਗਲ ਬਹੁ ਹੋਵੈ।ਗਾਵਤਿ ਸਭਿ ਸਿਖ ਸ਼ਬਦਨ ਜੋਵੈਂ[੮]। ਸ਼ੇਖਨ ਕੇ ਸਿਸ[੯] ਦੇਖਿ ਸੁ ਚਾਲੀ।ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਵਹਿ[੧੦] ਕਰੈਂ ਕੁਚਾਲੀ ॥੨੫॥ਨੀਰ ਭਰਨ ਘਟ[੧੧]ਲੇ ਸਿਖ ਜਾਵੈਂ।ਬਾਲ ਗੁਲੇਲ ਮਾਰਿ ਗਵਾਵੈਂ[੧੨]। ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਹੁਤ ਕਰੀ ਜਬਿ ਤਿਨੈ। ਗੁਰ ਪੈ ਸਿੱਖਜਨ ਕੀਨੀ ਬਿਨੈ॥੨੬॥ 'ਸ਼ੇਖਨ ਸੁਤ ਘਟ ਤੋਰੈਂ ਤੂਰਨਿ। ਜਲ ਕੋ ਜਬਿ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਵੈਂ ਪੂਰਨ'। ਤਬਿ ਕਰੁਨਾਕਰ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।'ਮਸ਼ਕੈਂ ਬੀਚ ਲਿਆਵੋ ਪਾਨੀ'॥੨੭॥ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਤਯੋਂ ਹੀ ਤਿਨ ਕੀਨੀ।ਜਲ ਭਰਿਬੇ ਕੋ ਮਸ਼ਕੈਂ ਲੀਨੀ।ਤਬਿ ਬਾਰਕ ਕਰ ਧਾਰਿ ਕਮਾਨੈ।ਤੀਰ ਮਾਰ ਫ਼ਾਰੈਂ ਅਭਿਮਾਨੈ ॥੨੮॥ਪੁਨ ਸਿੱਖਨ ਗੁਰ ਕੇਰਿ ਹਦੂਰ। ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਖਾਨਯੋ ਤੂਰ। 'ਮਸ਼ਕੈਂ ਫਾਰਤਿ ਕਸ ਕੈ ਤੀਰਨਿ।ਬਸ ਨਹਿਂ ਚਲਤਿ ਕਰਤਿ ਅਵਗੀਰਨਿ[੧੩]'॥੨੯॥ਤਬਿ ਮੁਖਚੰਦ ਬਚਨ† ਪਰਕਾਸ਼ੇ। 'ਗਾਗਰ ਮੈਂ ਜਲ ਲ੍ਯਾਉ ਹੁਲਾਸੇ'। ਸੱਤਿ ਭਾਖਿ[੧੪] ਕੀਨੀ ਤਿਨ ਤੈਸੋ।ਕਹੀ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦਤਿ ਜੈਸੋ॥੩੦॥ਵਹ ਬਾਲਕ ਘਟ‡ ਈਂਟਨ ਭਾਨੈਂ[੧੫]।ਜ਼ੁਲਮੀ ਕਰੈਂ ਦੁਸ਼ਟ ਅਭਿਮਾਨੈ।ਮਾਤ ਤਾਤ ਤਿਨ ਕੇ ਨਹਿਂ

---

[੧]ਕਸੌਟੀ (ਦੀ ਕਸ ਤੇ ਅੱਗ ਦਾ) ਤਾਉ। [੨]ਭਾਵ ਅਤਯੰਤ ਸ਼ੁੱਧ। [੩]ਪਾਵੇਂਗਾ। [੪]ਵਰਤਾਂਵਦੇ ਹਨ (ਨਾਮ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ)। [੫]ਦੇਖ ਕਰਕੇ। [੬]ਸ਼ੇਖਾਂ ਨੇ (ਸ਼ੇਖ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ਾਤ ਹੈ)। [੭]ਓਹ (ਸ਼ੇਖ) ਸਾਰੇ ਭਾਈਆਂ ਸਮੇਤ। [੮]ਭਾਵ ਸ਼ੇਖ ਵੇਖਦੇ। [੯]ਲੜਕੇ, ਬੱਚੇ। [੧੦]ਓਹੁ (ਬੱਚੇ)। [੧੧]ਘੜੇ। [੧੨]ਭਾਵ ਫੋੜ ਦੇਵਨ। [੧੩]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਅਵਕੀਰਣ]। [੧੪]ਸਤ ਵਚਨ ਕਹਿਕੇ। [੧੫]ਇੱਟਾਂ ਨਾਲ ਤੋੜ ਦੇਣ। *ਪਾ:-ਦੁਰਲਭ। †ਪਾ:-ਬਦਨ। ‡ਪਾ:-ਸੋ।

ਹੋਰੈਂ[1]।ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਿਹਾਰਿ ਬਹੋਰੈਂ ॥੩੧॥ ਪੁਨਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ। 'ਗਗਰਨ*ਤੋਰੈ ਬਾਲਕ ਪੰਗਤਿ'।ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਕਰੁਨਾਕਰ ਹੋਇ। ਉੱਤਰ ਨਾਂਹਿ ਦਯੋ ਤਬਿ ਕੋਇ ॥ ੩੨ ॥ ਤਹਾਂ ਤਬਹਿ ਸੰਨਯਾਸੀ ਆਏ। ਬਾਲਨਿ ਤੈਸੇ ਕੀਨੀ ਜਾਇ।ਨੀਰ ਪੂਰ[2]ਜਬਿ ਲ੍ਯਾਵੈ ਕੋਊ।ਤੋਰ ਦੇਤਿ ਬਿਨ ਬੇਰ ਸੁ ਸੋਊ ॥੩੩॥ ਲਾਗਯੋ ਤਹਾਂ ਗੁਲੇਲਾ ਜਾਈ। ਨਿਕਸਯੋ ਨੈਨ ਮਹੰਤ ਤਦਾਈ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਕਰ ਕਰਿ ਕੇਤੇ ਮਾਰੇ[3]।ਕੇਤੇ ਚੀਰੇ ਕੇਤੇ ਵਾਰੇ॥੩੪॥ਤਿਹੀ ਸਮੇਂ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਡੇਰਾ। ਪਰਯੋ ਆਇ ਪੁਰਿ ਕੇ ਚੌਫੇਰਾ। ਖਚਰਨ ਧਨ ਕੀ ਲਦੀ ਅਨੇਕਾ। ਉਤਰੀ ਆਇ ਰੈਨ ਕਰਿ ਟੇਕਾ[4] ॥ ੩੫ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿਕਾਲ ਚਲਿਬੋ ਤਿਨ ਕੀਨੋ। ਆਂਧੀ ਅਈ ਧੂਲੈ ਸੀ ਚੀਨੋ। ਅਪਨੋ ਪਰੋ[5]ਨ ਦੇਖਯੋ ਜਾਈ। ਜਨੁ ਸਕਲੇ ਭੇ ਅੰਧ ਤਦਾਈਂ ॥੩੬॥ਬਾਇ ਲਾਗ ਗਿਰ ਹੈਂ ਨਰ ਘੋਰੇ[6]। ਖੱਚਰ ਭਾਜੀ ਤਬਿ ਪੁਰਿ ਓਰੇ। ਬਰੀ ਜਾਇ ਤਿਨ ਤੁਰਕਨਿ† ਧਾਮਾ[7]।ਗੁਰ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਬਿਰੋਧ ਜਿ ਗ੍ਰਾਮਾ[8]॥੩੭॥ ਤਾਤਕਾਲ ਤਿਨ ਅੰਤਰ ਪਾਈ[9] ।ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਜਾਨਯੋ ਨਹਿੰ ਜਾਈ। ਆਂਧੀ ਹਟੀ ਭਯੋ ਉਜਿਆਰਾ। ਖੱਚਰ ਦੇਖਨ ਲਗੇ ਅਪਾਰਾ॥੩੮॥ ਟੋਲਿ ਟੋਲਿ ਬਹੁ ਰਹੇ,ਨ ਪਾਈ। ਹੁਇ ਨਿਰਾਸ ਜਬਿ ਚਲੇ ਮੁਰਾਈ‡।ਗ੍ਰਿਹਿ ਅੰਤਰ ਖੱਚਰ ਤਬਿ ਬੋਲੀ।ਬਰੇ ਸਿਪਾ-ਹੀ ਲੀਨਸਿ ਖੋਲੀ॥੩੯॥ਜਪਤ[10]ਕਰਯੋ ਘਰ ਬਾਹਰ ਤਿਨ ਕੋ।ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੈਰ ਹੁਤੋ ਥੋ ਜਿਨਕੋ। ਕੇਤਿਕ ਫਾਂਸੀ ਦੀਨ ਉਠਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਕੀ ਤਬਿ ਪਤਿ ਉਤਰਾਈ॥੪੦॥ਗੁਰ ਪੈ ਸਿੱਖਨ ਕਹੀ ਸਪੂਰਨ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਤਿ ਭਏ ਤਬਿ ਤੂਰਨ।'ਇਕ ਸੰਤ ਪੈ ਸਿੱਖ ਸੁ ਬੋਲਯੋ।ਸੋ ਸੁਨਿ ਹੋ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਅਮੋਲਯੋ। ੪੧॥—ਜੇ ਕਾਹੂ ਕੋ ਬੁਰਾ ਕਰਾਵੈ।ਤੌ ਕਯਾ ਕਰੈ?ਕਹੋ ਸੁਖਦਾਵੈ।ਭਲਾ ਕਰੈ ਜੋ ਬੁਰਾ ਕਰਾਵੈ।ਬਦਲਾ ਲੇਵਨ§ਤੇ ਹਟਿ ਜਾਵੈ॥੪੨॥ਫੇਰ ਕਰੈ ਤੌ? ਕਰਿ ਹੈ ਕਰਿਹੈ।ਤੌ ਭਲਿਆਈ ਵਹੁ ਦੁਖ ਭਰਿਹੈ।ਕਰਿਨੇ ਜੋਗਾ ਰਹੈ ਨ ਸੋਊ।ਆਪੇ

[1]ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੇ। [2]ਭਰਕੇ। [3](ਸੰਨਯਾਸੀਆਂ ਨੇ) ਮਾਰੇ। [4]ਰਾਤ ਟਿਕਨ ਲਈ। [5]ਆਪਣਾ ਪਰਾਇਆ। [6]ਆਦਮੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। (ਅ) ਨਰ ਤੇ ਘੋੜੇ। [7]ਭਾਵ ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੇ ਘਰ। [8]ਪਿੰਡ ਵਿਚ। [9]ਅੰਦਰ ਵਾੜ ਲਈ। [10]ਜ਼ਬਤ।

*ਪਾ:—ਗਾਗਰਨ। †ਪਾ:—ਸ਼ੇਖਨ। ‡ਪਾ:—ਮਹਾਈ।

§ਪਾ:—ਦੇਵਨ। ਤਿੰਨ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ 'ਬਦਲਾ ਲੇਵਨ' ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੋ, ਦੋਨੋਂ ਵੇਰ ਇਹੋ ਤੁਕ ਹੈ:—ਭਲਾ ਕਰੈ ਜੋ ਬੁਰਾ ਕਰਾਵੈ।

ਹੀ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ ਸੋਊ[1]-॥੪੩॥ਜੈਸੀ ਕਰੈ ਸੁ ਤੈਸੀ ਪਾਵੈ।ਗੁਰ ਸ੍ਥਾਨ ਨੀਵੇਂ ਬਿਰਧਾਵੈ[2]*।ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ਸਮਰੱਥ।ਸੰਤਨ ਕੋ ਰਾਖਤਿ ਦੈ ਹੱਥ†॥੪੪॥ ਜਿਨ ਕੇ ਐਸੇ ਭਯੋ ਗਿਆਨ।ਸੇਵੈਂ ਗੁਰੂ ਭਾਵ ਧਰਿ ਨਾਨਾ‡।ਕਹੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਇਹ ਕਥਾ।ਜਿਨਹਿ ਸੁਨੀ ਤਿਨ ਕਾਲ ਨ ਮਥਾ§ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ੇਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਲਾਲੂ, ਦੁਰਗਾ, ਜੀਵੰਦਾ, ਜੱਗਾ, ਖਾਨੂ, ਮਾਈਆ, ਗੋਵਿੰਦ]

ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਲਾਲੂ ਬੁਧਿਵਾਨ ਨਰ ਦੂਸਰ ਦੁਰਗਾ ਨਾਮ। ਜੀਵੰਦਾ ਮਿਲ ਤੀਸਰੋ ਚਲਿ ਆਏ ਗੁਰ ਸਾਮ[3]॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਲਾਗੇ ਸੇਵਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਦੇਵਾ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ।'ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਪਨਿ ਜਨ ਜਾਨੀ[4] ॥੨॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ਹਮਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।'ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਮਾਨ ਨ ਔਰ। ਕਰਹਿ¶ ਸਦਾ,ਤਿਸ ਗਤਿ ਸੁਖ ਠੌਰ[5]॥੩॥ਸੋ ਉਪਕਾਰ ਸੁ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਧਰੋ ਆਪ ਤੁਮ ਲਖਿ ਉਰ ਸਾਰਾ।ਜੇਤਿਕ ਅਪਨੇ ਢਿਗ ਧਨ ਅਹੈ।ਦੇਹੁ ਤਿਂਕ ਜੋ ਦੁਖੀਆ ਲਹੈ[6] ॥੪॥ ਪਿਖਹੁ ਗ਼ਰੀਬ ਅਨਾਥਨਿ ਜਹਾਂ। ਵਸਤ੍ਰ ਅਹਾਰ ਦੀਜੀਅਹਿ ਤਹਾਂ। ਦੇਖਹੁ ਦੁਖੀ ਦਯਾ ਕੋ ਧਾਰਹੁ। ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਤਿਹ ਦੁਖ ਨਿਰਵਾਰ-

---

[1]ਇਕ ਸਿੱਖ (ਸ਼੍ਰੀ) ਸੰਤ (ਜੀ) ਪਾਸ ਬੋਲਿਆ, ਸੋ ਅਮੋਲਕ (ਸਿੱਖ੍ਯਾ) ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਕੇ ਸੁਣੋਂ। (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਿੱਖ ਦਾ:—) ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ (ਉਹ) ਕੀਹ ਕਰੇ ? ਕਹੋ ਹੇ ਸੁਖਦਾਈ (ਸੰਤ) ਜੀ ! (ਉੱਤਰ:—) ਭਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਬੁਰਾ ਕਰੇ, (ਤਾਂ ਬੁਰੇ ਤੋਂ) ਬਦਲਾ ਲੈਣੋਂ ਹਟ ਜਾਵੇ। (ਪ੍ਰਸ਼ਨ:—) (ਜੇ) ਫੇਰ (ਬੀ ਬੁਰਾ) ਕਰ ਤਾਂ, (ਉੱਤਰ:—) (ਉਹ ਭਲਿਆਈ) ਕਰ (ਭਲਿਆਈ) ਕਰੇ, ਤਾਂ (ਭਲੇ ਦੀ) ਭਲਿਆਈ (ਕਰਨ ਕਰਕੇ) ਉਹ (ਬੁਰਾ ਆਪੇ) ਦੁਖ ਭਰੇਗਾ, (ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ) ਉਹ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇਗਾ, ਆਪੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਜੋ ਤਪੇ ਦੀ ਹੋਣੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। [2]ਗੁਰ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਨੀਵਾਂ (ਬਣੇਗਾ)ਸੋ ਵਧੇਗਾ। [3]ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ। [4]ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ। [5]ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਜਾਣੋ।

*ਪਾ:—ਬਧ ਜਾਵੈ। ਨੰਮ੍ਰ ਬ੍ਰਿਧਾਵੈ। †ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਇਕੋ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਸਨ।

‡ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ੪ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਸਨ। §ਇਹ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਭੀ ਇਕੋ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਸਨ। ¶ਪਾ:—ਕਰਹੁ।

ਹੁ[1]*॥੫॥ਨਿਜ ਬਾਨੀ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਬਿਗਰਜੋ ਕਾਰਜ ਪਰ ਸੁਧਰਾਵੈ[2] । ਕੈ ਬਿੱਦਤਾ ਹੁਇ ਅਪਨੇ ਪਾਸ । ਅਪਰ ਪਢਾਵਹਿ ਧਰਹਿ ਹੁਲਾਸ[3]॥੬॥ ਪੁਨ ਮਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਭਲ ਚਾਹੈ। ਬੁਰਾ ਕਰਨਿ ਹਿਤ ਕਬਿ ਨ ਉਮਾਹੈ[4]। ਪਾਸ ਪਦਾਰਥ,ਅਰੁ ਬਚ ਕਹੈ।ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਕਿਸ ਕੋ ਬੁਰਾ ਨ ਚਹੈ[5]॥੭॥ਇਮ ਤੀਨੋ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ।ਕਰਹੁ ਸਦਾ, ਪਰ ਦੁਖ ਨਿਰਵਾਰਿ। ਸਰਬ ਦਾਨ ਤੇ ਅਹੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਅੰਨ ਦੇਨਿ ਕੀਜਹਿ ਸਭਿ ਕਾਲਾ॥੮॥ ਜਿਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਧਰਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ । ਅਪਰ ਹੋਹਿ ਕਿਮਿ ਤਾਂਹਿ ਸਮਾਨੀ। । ਕਾਚੋ ਪਾਕੋ ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਦੀਜੈ।ਛੁਧਿਤ ਦੇਖਿ ਕਰਿ'ਨਾਂਹਿ'ਨ ਕੀਜੈ॥੯॥ਜਿਸ ਕਿਸ ਸਮੇ ਸਾਂਝ ਕੈ ਪ੍ਰਾਤਿ।ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੇ ਭੋਜਨ ਦਾਤਿ।ਊਚ ਨੀਚ ਨਹਿੰ ਪਰਖਹੁ ਜਾਤੀ। ਦੇਕਰਿ ਅੰਨ ਕਰਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਤੀ' ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਉਰ ਤੀਨਹੁੰ ਮਾਨੀ। ਤੀਨ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀਨਸਿ ਉਪਕਾਰਾ। ਦੇਤਿ† ਛੁਧਿਤ ਕੋ ਅਧਿਕ ਅਹਾਰਾ॥੧੧॥ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਏ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਆਵਹਿੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ ਭਗਤਿ ਕੋ ਪਾਇ। ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ‡ ॥ ੧੨ ॥

ਜੱਗਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇ ਗਨ ਦੇਖਿ ਹੁਲਾਸਾ[6]।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ॥੧੩॥ 'ਮੈਂ ਚਾਹਤਿ ਅਪੁਨੀ ਕੱਲਜਾਨ। ਮਿਲਜੋ ਏਕ ਦਿਨ ਜੋਗੀ ਆਨਿ। ਤਿਸ

---

[1]ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ। [2]ਦੂਜੇ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸੁਧਾਰ ਦੇਵੇ। [3]ਇਹ ਦੂਜਾ (ਬਾਣੀ ਦਾ) ਉਪਕਾਰ ਹੈ। [4]ਇਹ ਤੀਸਰਾ (ਮਨ) ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ। [5]ਤਿੰਨਾਂ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਗਿਣਦੇ ਹਨ:—੧. ਪਾਸ ਪਦਾਰਥ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਦਾ ਭਾਵ ਦੇਣਾ; ੨. ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਸ਼ੁਭ ਬਚਨ ਆਖੇ; ੩. ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਕਿ ਬੁਰਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਚਾਹੇ। [6]ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।

*ਪਾ:—ਕਰ ਤਿਹ ਨਿਰਵਾਰੇ। †ਪਾ:—ਦੇਖਿ।

‡ਏਹ ਦਾਨੇ ਹਕੀਮ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਦਾਰੂ ਹਨ। ਏਹ ਤ੍ਰੈਏ ਧਨ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਥਰ ਨੂੰ ਦਇਆ ਦਾਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਪਾਕੇ ਪੰਘਾਰਿਆ, ਫਿਰ ਓਹ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਪਰਮ ਪਦ ਨੂੰ ਅੱਪੜੇ। ਕਲਿਆਣ ਤਾਂ ਨਾਮ ਤੇ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੬,੨੭। ਦਾਨ ਦਇਆ ਆਦਿਕ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਹਨ, ਮਨ ਨੂੰ ਨਰਮ ਤੇ ਸਫਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਜੋ ਦਾਨ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦੀ ਨੇਕੀ ਹੈ। ਕਈ ਦਾਨ ਕਪਟ ਬਣਾਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਪਾਪ ਹਨ। ਜੋ ਦਾਨ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਮਿੱਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਸੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਾਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਗੇ ਮੈਂ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ।ਤਬਿ ਐਸੇ ਭਾਖਯੋ ਮੁਝ ਤਾਂਈ॥੧੪॥–ਘਰ ਕੁਟੰਬ ਸਨਬੰਧੀ ਸਾਰੇ।ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਸੁ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ*।ਤਯਾਗ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਬਨਹੁ ਫਕੀਰ।ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਚਲਿ ਹਮਰੇ ਤੀਰ ॥੧੫॥ ਸ਼੍ਰੇਯ ਹੇਤ ਲਿਹੁ ਮਮ ਉਪ-ਦੇਸ਼ੁ। ਛੋਰਹੁ ਘਰ ਕੋ ਸਹਤ ਕਲੇਸ਼–। ਰਾਵਰਿ ਨਿਕਟ ਚਹੌਂ ਮੈ ਪੂਛਾ। ਕਿਮਿ ਹੁਇ ਸ਼੍ਰੇਯ, ਬਨੈ ਉਰਸੂਛਾ[1]? ॥੧੬॥ ਕਿਮਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਭਗਤਿ ਮਹਾਂਨੀ?।ਜਿਸਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਬਾਨੀ'।ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਨਿਗੁਰੂ ਬਚ ਭਾਖ॥ 'ਘਰ ਤਯਾਗਨਿ ਕੀ ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਕਾਂਖ॥੧੭॥ਜੇ ਘਰ ਤਜੇ ਮਿਲਹਿ ਭਗ-ਵਾਨ। ਕਯੋਂ ਫਕੀਰ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਨ[2]। ਹਾਟਨਿ ਪਰ ਬਨਕਨਿ ਸੋਂ ਝਗਰੇ[3]।ਜਾਚਤਿ ਡੋਲਤਿ ਬਾਸੁਰ ਸਗਰੇ[4]॥੧੮॥ਗੁਰਮੁਖ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਬਿਖੇ ਕਰਿਂ[5] ਭਗਤਿ। ਪਾਇਂ ਮੁਕਤਿ,ਨਹਿਂ ਜਨਮਤਿ ਜਗਤਿ। ਜਿਮਿ ਜਲ ਮਹਿਂ ਅਲੇਪ ਅਰਬਿੰਦ।ਰਾਖਹਿਊਰਧ੍ਵ ਧਯਾਨ ਦਿਨਿੰਦ[6]॥੧੯॥ਤਿਮਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਕਿਰਤ ਕੋ ਕਰਤੇ। ਦੇਕਰਿ 'ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਪੁਨ ਬਰਤੇ[7]। ਹੁਇ ਫਕੀਰ ਜਾਚਤਿ ਜਬਿ ਖਾਇ[8]।ਜਪਤਪ ਨਿਜ ਘਾਟੋਤਬਿ ਪਾਇ॥੨੦॥ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਲੇਹਿਂ ਸੋ ਤਿਸਤੇ[9]।ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿਤਿ ਕਰਿਤੋ ਜਿਸਤੇ। ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਅਪਨੋਪੁੰਨ ਨ ਦੇਤਿ।ਸੇਵਾ ਠਾਨਿ ਅਪਰ ਤੇ ਲੇਤਿ[10]॥੨੧॥ਜਥਾ ਧੇਨੁ ਕੋ ਘਾਸੁ ਖੁਲਾਵੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਪਲਟੋ ਪੈ ਪੁਨ ਪਾਵੈ[11]। ਤਿਮਿ ਜੱਗਾ! ਲਿਹੁ ਸਮਝ ਬਿਸਾਲ। ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਧਰਮ ਮੁਖ ਹੈ[12]ਕਲਿਕਾਲ॥੨੨॥ਤਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਸੇਵ। ਮਨ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਰਿਹੁ ਹਰਿਦੇਵ।ਇਸ ਤੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਲਹੈਂ ਕੱਲਯਾਨ।ਤਜਹੁ ਨ ਸਦਨ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਧਯਾਨ'॥੨੩॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੀਖ ਰਿਦੇ ਤਿਨ ਧਾਰੀ। ਕਿਰਤਿ ਭਗਤਿ ਕਰਨੀ[13]ਸੁਖ ਕਾਰੀ। ਮਾਨ ਭਲੋ ਤਬਿ ਕਰਿਬੇ ਲਾਗਾ। ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਲਗਯੋ ਬਡ ਭਾਗਾ॥ ੨੪ ॥

ਖਾਨੂ ਅਰ ਮਾਈਆ†ਪਿਤ ਪੂਤ। ਕੀਨੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪੂਤ[14]।

---

[1]ਮਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਣੇ। [2]ਕਿਉਂ (ਫੇਰ) ਫਕੀਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਬਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਝਗੜਦੇ ਹਨ। [4]ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਸਾਰਾ ਦਿਨ। [5]ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਉੱਚਾ ਧਿਆਨ ਸੂਰਜ ਦਾ। [7]ਵਰਤੇ ਆਪ। [8]ਮੰਗਕੇ ਜਦੋਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। [9]ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿਸ ਤੋਂ ਫਲ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [10]ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੋਂ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਪੁੰਨ)। [11]ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਗਾਂ ਨੂੰ ਘਾਹ ਖੁਆਲ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [12]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। [13]ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ। [14]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। *ਪਾ:–ਨਿਹਾਰੇ। †ਪਾ:–ਮੱਈਆ।

ਤੀਸਰ ਮਿਲਿ ਗੋਂਵਿੰਦ ਭੰਡਾਰੀ[1]। ਬਿਨੈ ਕੀਨਿ 'ਹਮ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ॥੨੫॥
ਐਸੋ ਗੁਨ ਕੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼[2]। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਗੁਣ ਹੁਇਂ ਭਲੇ ਅਸ਼ੇਸ਼[3]'।
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ 'ਬਿਚ ਇਸ ਜਗਤਿ। ਸਕਲ ਗੁਨਨ ਕੋ ਗੁਨ ਹਰਿ
ਭਗਤਿ॥੨੬॥ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਸਗਰੇ ਗੁਣ ਪਾਵੈਂ।ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਭਗਵਾਨ
ਰਿਝਾਵੈਂ। ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਜਬਿਹੀ ਬਸਿ ਹੋਇ। ਦੁਰਲਭ ਗੁਨ ਪੁਨ ਰਹੈ ਨ
ਕੋਇ'॥੨੭॥ਬੂਝਨ ਲਗੇ 'ਭਗਤਿ ਕਿਸੁ ਰੀਤ?।ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ ਉਪਜਹਿ
ਪ੍ਰੀਤਿ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਹਸੋ ਬੁਝਾਈ। '-ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ[4]-ਇਕ
ਸੁਖਦਾਈ॥੨੮॥ ਦੂਜੇ-ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ-ਬਿਚਾਰੀ।-ਪਰਾ ਭਗਤਿ-ਤ੍ਰਿਤੀਏ
ਨਿਰਧਾਰੀ।ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨਹੁ ਨਵਧਾ ਕੇ ਭੇਦ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ਬਿਨਾਸਹਿਂ ਖੇਦ[5]
॥੨੯॥ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੈਨ। ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਹਿ ਸਨਮੁਖ ਮਨ ਨੈਨ।
ਦੁਤੀਏ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਨੇ। ਨੀਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਗਨ ਬਰਨੇ॥੩੦॥
ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੰਤੇ। ਬਿਨਾ ਭਜਨ ਨਹਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤੰਤੇ। ਸ੍ਵਾਸਨ
ਸੰਗ ਸੁ ਨਾਮ ਮਿਲਾਵੈਂ।ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਨਹਿ ਬਿਸਰਾਵੈਂ॥੩੧॥ਚੌਥੇ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਕੇ ਭਗਵਾਨ।ਠਾਨਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ ਧਯਾਨ।ਕੈ ਸੰਤਨ ਕੇ ਚਰਨ
ਪਖਾਰੈ।ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੈ॥੩੨॥ਪੰਚਮਿ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰ ਭਲੇਰੇ
। ਪ੍ਰਥਮ ਅਰਪਿ ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸੰਤਨ ਅਚਵਾਵੈ।
ਵਸਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸਾਧ ਪਹਿਰਾਵੈ॥੩੩॥ਖਸ਼ਟਮਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰ ਕੈ ਗੁਰਦਵਾਰੇ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਧਾਰੇ। ਧੂਪ ਦੀਪ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਵੈ। ਫੂਲਨ
ਆਨਿ[6] ਸੁਗੰਧਿ ਚਢਾਵੈ ॥੩੪॥ ਸਪਤਮਿ ਦਾਸੁ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨੈ।ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ
ਸ੍ਵਾਮੀ ਪਹਿਚਾਨੈ।ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਜਾਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨ[7]।ਸਤੀ ਨਾਰ ਸਮ ਪਤਿ
ਭਗਵਾਨ[8]॥੩੫॥ਅਸ਼ਟਮਿ ਮਿੱਤ੍ਰ ਲਖੈ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਕੋਂ[9]। ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਵੈ ਅਪਨੇ
ਚਿਤ ਕੋ। ਜੋ ਕਛੁ ਕਰਹਿ ਭਲੀ ਮਮ ਜਾਨੈ।ਨਹੀਂ ਤਰਕਨਾ[10] ਤਿਸ ਪਰ
ਠਾਨੈ ॥ ੩੬ ॥ ਜਥਾ ਸਖਾ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਲਖੰਤਾ।-ਕਰਹਿ ਜੁ ਕਛੁ ਮਮ
ਭਲਾ ਕਰੰਤਾ[11]-।ਤਿਮਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਿਰਤ ਕੋ ਹੇਰੈ।-ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਭਲੀ

---

[1]ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ ਹੈ। [2]ਐਸੇ ਗੁਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋ। [3]ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਕੀ (ਦੇ ਸਾਰੇ) ਭਲੇ ਗੁਣ ਆ ਜਾਣ। [4]ਨੌ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ। [5]ਦੁੱਖ। [6]ਲਿਆ ਕਰਕੇ। [7]ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ। [8]ਪਤਿਬ੍ਰੱਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪਤੀ (ਜਾਣੇ)। [9]ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ। [10]ਹੁੱਜਤ।
[11]ਜਿਵੇਂ ਮਿੱਤ੍ਰ(ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੀ)ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ,(ਕਿ ਇਹ)ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਦਾਹੈ ਮੇਰਾਭਲਾ ਕਰਦਾਹੈ।

ਸੋ ਮੇਰੇ-*॥੩੭॥ਨੌਮੀ ਤਨ ਧਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅਰਪਾਇ।ਅਪਨੋ ਕਛੂ ਨ ਲਖਹਿ ਕਦਾਇ। ਮਮਤਾ ਤਜਹਿ ਪਦਾਰਥ ਕੇਰੀ। ਹਰਿਕੇ ਜਾਨਿ ਨ† ਸੁਖ ਦੁਖ ਹੇਰੀ[1]॥੩੮॥ ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ ਕਹੀ ਇਹੁ ਜੋਇ।ਜੇਕਰਿ ਇਕ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ।ਤੌ ਉਧਾਰ ਜਨ ਕੋ ਕਰਿ ਦੇਤਿ।ਕਹਾ ਸੰਸੈ ਹੁਇ ਸਰਬ ਸਮੇਤ[2]॥੩੯॥ ਅਪਰ ਸੁਨਹੁ ਜਸ[3]-ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ-। ਜਿਹ ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਸੁਖ ਦੇ ਜਗਤ। ਤਰੁਵਰ ਫਲ ਪੂਰਬ ਹੁਇ ਸਾਵਾ[4]।ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਖੇ ਕੌਰਾ ਲਖਿ ਪਾਵਾ[5] ॥੪੦॥ ਪੁਨ ਪੀਰੋ ਤਬ ਲਹਿ ਤੁਰਸ਼ਾਈ[6]। ਬ੍ਰਿਛ ਬੀਚ ਤੇ ਲੇ ਰਸੁ ਪਾਈ। ਪੁਨ ਪਾਕੋ ਹੋਵਹਿ ਰੰਗੁ ਲਾਲ। ਸ੍ਵਾਦ ਪਾਇ ਸੋ ਮਧੁਰ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੧ ॥ ਤਿਮਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇ। ਤਿਨ ਕੇ ਲੱਛਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜੋਇ। ਪ੍ਰਥਮੈ ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹੇ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਰਸ਼ਨ ਧਰਤਿ ਉਮਾਹੇ[7] ॥ ੪੨ ॥-ਬਿਛਰੇ ਹਮ-ਯਾਂਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸਨਿ ਲੇ ਪਛੁਤਾਵੈ। ਰੋਮੰਚਤਿ[8] ਹੁਇ ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ। ਕਬਿ ਗੁਨ ਗਾਇ,ਕਿ[9]ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ॥੪੩॥ ਤਬਿ ਮੁਖ ਕੋ ਸਾਵਾ ਹੁਇ ਰੰਗ।ਸੁਧਿ ਭੂਲਹਿ ਸਭਿ ਆਦਿਕ ਅੰਗ[10]।ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਵਧ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰਾ।ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ ਛੁਟੇਰਾ[11]॥੪੪॥ਭੂਖ ਪਜਾਸ ਕੀ ਗਮ[12] ਹੁਇ ਥੋਰੀ।ਨਿਸਦਿਨ ਰਹੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮਤਿ ਬੋਰੀ[13]। ਬ੍ਰਿਹੁ ਤੇ ਵਧਹਿ ਬਿਖਾਦ ਅਧੀਰਾ[14]।ਬਦਨ ਬਰਨ[15]ਹੁਇ ਆਵਤਿ ਪੀਰਾ[16]॥੪੫॥ ਪਜਾਰੇਕੀ ਜੇਬਾਤ ਬਤਾਵਹਿ। ਅਸ[17] ਸੰਤਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਵਹਿ। ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਪ੍ਰਿਯ ਮਿਲਨਿਨਿਸ਼ਾਨੀ।ਨਿਕਟ ਜਾਨਿਹੁਇ[18]ਪ੍ਰੀਤਮਹਾਨੀ॥੪੬॥ਸੰਤ ਸੰਗਜਬਿ ਵਧਜੋ ਵਧੇਰਾ।ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸਰਬ ਮੈਂ ਹੇਰਾ। ਤਬਿ ਮੁਖ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦ੍ਰਿਸ਼-ਟਾਵੈ।ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਮਨ ਕਿਤਹੂ ਨ ਧਾਵੈ ॥੪੭॥ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਧੁਰਤਾ[19] ਤਬਿ

[1]ਹਰੀ ਦੇ ਜਾਣ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਵਿਯੋਗ ਤੇ) ਸੁਖ ਦੁਖ ਨਾ ਵੇਖੇਗਾ। [2]ਸਾਰੀ(ਭਾਵ ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ) ਸਮੇਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾ ਹੀ ਕਿਆ ਹੈ। [3]ਜਿਵੇਂ। [4]ਪਹਿਲੇ ਹਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। [6]ਖਟਿਆਈ। [7]ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਤਸਾਹ। [8]ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [9]ਅਥਵਾ। [10]ਅੰਗ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਸਭ਼ਿ ਸੋਝੀ। [11]ਥੋੜਾ। [12]ਚਿੰਤਾ। [13]ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀ ਡੁਬੀ ਹੋਈ। [14]ਦੁਖ ਤੇ ਅਧੀਰਜ। [15]ਮੁਖ ਦਾ ਰੰਗ। [16]ਪੀਲਾ। [17]ਇਹੋ ਜਿਹੇ। [18](ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ) ਨੇੜੇ ਜਾਣ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [19]ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪ ਮਿਠਾਸ।

*ਯਥਾ ਗੁਰ ਵਾਕ--ਮੀਤੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਹਮ ਮਾਨਾ॥ ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ ॥ ੧ ॥ [ਗਉੜੀ ਮ: ੫]

†ਪਾ:--ਜਨ ਨ।

ਹੁਇ ਆਈ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਥਿਰਤਾ ਪਾਈ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਗ੍ਯਾਨ ਮਨਿ ਲਾਵਹਿ।–ਪਰਾਭਗਤਿ[1]–ਉਤਪਤਿ ਹੁਇ ਆਵਹਿ ॥੪੮॥ ਅਪਨਿ ਸਰੂਪ ਨਿਹਾਰਨ ਚਾਹਾ। ਈਸੁਰਜੀਵਅਭੇਦ ਉਪਾਹਾ[2]।ਸਤਿਚੇਤਨ ਆਨਦ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ। ਨਭ ਸਮ ਬ੍ਯਾਪਕੋ ਚਲਿਤ ਅਨੂਪ[3] ॥੪੯॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਭਗਤਿ ਕਮਾਵੈ। ਇਕਤਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ[4]ਹੁਇ ਜਾਵੈ*। ਤੀਨਹੁ ਸੁਨਕੇ ਭਏ ਅਨੰਦ। ਖਾਨੂ ਮਾਈਆ ਅਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕੋਨਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਜੋਧ ਰਸੋਈਆ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਲ। ਤੁਲਸਾ। ਮੱਲਣ। ਉੱਗਰ ਸੈਨ। ਰਾਮੂ। ਦੀਪਾ। ਗੋਪੀ। ਰਾਮੂ ਮਹਿਤਾ। ਮੋਹਣ ਮਲ। ਅਮਰੂ। ਗੰਗੂ। ਸਹਾਰੂ। ਖਾਨ ਛੁਰਾ। ਢੇਗਾ ਪਾਸੀ। ਨੰਦੂ ਸੂਦਨਾ। ਉਗਰੂ। ਤਾਰੂ। ਖੰਡਾ। ਪੂਰੋ। ਮਲਜਾਰ। ਸਹਾਰੂ ਛੀਂਬਾ। ਬੂਲਾ ਪਾਂਧਾ। ਤੇ ਡੱਲੇ ਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼।]

ਦੋਹਰਾ॥ਜੋਧ ਰਸੋਈਆ ਦੇਗ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਹਿਤ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰ[5]।ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਨਿਵਾਰਿ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਧਨ ਆਦਿਕ ਜੋ ਸਿਖ ਗਨ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਭੇਟ ਧਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨਾਵੈਂ।ਸੋ ਸਭਿ ਜੋਧ ਰਸੋਈਆ ਲੇਤਿ। ਲੰਗਰ ਪਰ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਦੇਤਿ॥੨॥ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਜੇਤੋ ਲਗ ਜਾਇ। ਤਿਤਿਕ ਲੇਤਿ, ਲੰਗਰ ਮਹਿ ਲਾਇ। ਦਿਨ ਅਗਲੇ ਹਿਤ ਰਹਨਿ ਨ ਪਾਵੈ।ਦਧਹਿ ਜਿ ਪਸੂਅਨ ਵਹਿਰ ਖੁਵਾਵੈ॥ ੩ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਰਿਤਾ ਮਾਂਹਿ ਗਿਰਾਵੈ। ਜਲ ਗਾਗਰ ਤੇ ਸਕਲ ਡੁਲ੍ਹਾਵੈ। ਨੀਰ ਆਦਿ ਹਿਤ ਪ੍ਰਾਤਿ[6] ਨ

---

[1]ਉਹ ਭਗਤੀ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਚੱਕਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਵਿਚ ਲੇ ਜਾਵੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਵਸਥਾ। [2]ਪਾਇ ਲਇਆ [ਸੰਸ:, ਉਪਾਹਤ=ਮਿਲ ਗਿਆ]। [3]ਅਕਾਸ਼ ਸਮ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਤੇ (ਜਿਸ ਦੇ) ਅਨੂਪਮ ਕੌਤਕ ਹਨ। [4]ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਪਤਾ [5]ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਭੋਜਨ। [6]ਸਵੇਰ ਲਈ।

*ਕਰਨੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਜਿਡੀ ਛੇਤੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਥਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਏਡੀ ਸੌਖੀ ਤੇ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜੀਅਦਾਨ ਦੀ ਜੀਉਂਦੀ ਕਣੀ ਪਾਕੇ ਜਿਵਾਲ ਦੇਣਾ ਇਹ ਦਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਨਿਰੇ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਮੁਰਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਅਮੁੱਲਜ ਛੁਹ ਲਾਕੇ ਜੀਅਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਨਾਮ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਪਰਮਪਦ ਵਲ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵਾਚਜ ਗਜਾਨ ਤੇ ਕਥਨੀ ਕਹਿਣ ਦਾ ਵੇਦਾਂਤ ਕੋਈ ਅਨੋਖੀ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਸ਼ੈ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਾਤ ਸੀ।

ਧਰੈ।ਕਹਾਂ ਅੰਨਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਰੈਂ॥੪॥ਇਮਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਸੁ ਬਰਤਹਿ ਜੋਧ। ਲੰਗਰ ਕਾਰ ਕਰਹਿ ਹਿਤ ਬੋਧ[1]। ਪਾਛੇ ਕੁਛ ਭੋਜਨ ਰਹਿ ਜਾਇ। ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਾਦ ਤੇ ਖਾਇ, ਬਿਤਾਇ[2] ॥੫॥ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜਾਨਿ ਸਮੁਦਾਈ।ਸਭਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਬਨਾਈ।ਜੋ ਜਿਸ ਕਾਲ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਆਵੈ।ਤਬਿ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰ ਅਹਾਰ ਅਚਾਵੈ ॥੬॥ ਨਹਿਂ ਆਲਸ ਕੋ ਦਿਜਬਰ[3]ਕਰੈ। ਆਇ ਛੁਧਿਤਿ ਕੀ ਛੁਧਾ ਸੁ ਹਰੈ।ਦੇਖਿ ਸੇਵ ਰੀਝੇ ਗੁਰਦੇਵ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰੇਵ[4] ॥੭॥ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਦੁੱਖ ਨਿਵਾਰਾ। ਪਾਯੋ ਪਦ ਜਹਿਂ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ।

ਏਕ ਬਾਰ ਗੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।ਡੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੇ ਸੁਖਦਾਇ[5]॥੮॥ਪ੍ਰਿਥੀ-ਮੱਲ ਅਰ ਤੁਲਸਾ ਦੋਇ। ਹੁਤੇ ਜਾਤ ਕੇ ਭੱਲੇ ਸੋਇ। ਸੁਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਢਿਗ ਥਾਇ॥੯॥ਉਰ ਹੰਕਾਰੀ[6]ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਏਕੋ ਜਾਤਿ ਹਮਾਰ ਤੁਮਾਰੀ' । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਭਨਯੋ ਸੁਨਿ ਸੋਇ।'ਜਾਤਿ ਪਾਤ ਗੁਰ ਕੀ ਨਹਿਂ ਕੋਇ॥੧੦॥ ਉਪਜਹਿਂ ਜੇ ਸਰੀਰ[7]ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਇਨ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਾਚ ਸੋ ਨਾਂਹੀ। ਬਿਨਸਿ ਜਾਤ ਇਹੁ[8] ਜਰਜਰਿ ਹੋਇ[9]। ਆਗੇ ਜਾਤਿ ਜਾਤ ਨਹਿਂ ਕੋਇ[10] ॥੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥

ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ ਅਗੈ ਜੀਉ ਨਵੇ ॥ ਜਿਨ੍ਹ ਕੀ ਲੇਖੈ ਪਤਿ ਪਵੈ ਚੰਗੇ ਸੇਈ ਕੇਇ ॥ ੩ ॥

ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। ਆਗੇ ਜਾਤ ਨ ਜੋਰ ਸਿਧਾਰਾ[11]।ਉਪਜੈਂ ਤਨ ਇਤਹੀ[12] ਬਿਨਸੰਤੇ। ਆਗੇ ਸੰਗ ਨ ਕਿਸੇ ਚਲੰਤੇ ॥੧੨॥ ਸਿਮਰਯੋ ਜਿਨ ਸਤਿਨਾਮ ਸਦੀਵਾ[13]।ਸਿੱਖਨ ਸੇਵ ਕਰੀ ਮਨ ਨੀਵਾ।ਤਿਨਕੀ ਪਤਿ ਲੇਖੇ ਪਰਿ ਜਾਇ। ਜਾਤਿ ਕੁਜਾਤਿ ਨ ਪਰਖਹਿਂ ਕਾਇ' ॥ ੧੩॥

ਮੱਲਣ[14] ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨੀ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਦ,ਬਿਨਤੀ ਬਰਨੀ।'ਮੋਕਹੁ ਕੁਛ ਦੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਜਿਸ ਤੇ ਮਿਟੈਂ ਕਲੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼'॥

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ (ਨਾਲ ਤੇ) ਅਕਲ (ਨਾਲ) ਲੰਗਰ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ। [2]ਖਾਕੇ ਦਿਨ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਜੋਧ)। [3](ਇਹ) ਚੰਗਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [4]ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। [5]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ। [6]ਦਿਲ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੇ। [7]ਜੋ ਸਰੀਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹੈਨ। [8]ਭਾਵ ਸਰੀਰ। [9]ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਬੁੱਢੇ ਹੋਕੇ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਜਾਤੀ (ਨਾਲ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। [11]ਅੱਗੇ ਜਾਤ ਤੇ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। [12]ਇੱਥੇ ਹੀ। [13]ਲਗਾਤਾਰ। [14]ਨਾਮ ਹੈ।

੧੪॥ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਜੋ'ਤ੍ਯਾਗ ਹੰਕਾਰ॥ਸੰਤਨ ਸੇਵੋ ਹੋਹਿੰ ਸੁਖਾਰਾ। ਸ਼ਰਧਾ
ਧਰਿ ਅਹਾਰ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਚਰਨ ਪਖਾਰਹੁ ਰੁਚਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ[1] ॥ ੧੫ ॥
ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਇ ਗੁਰਨ ਹਿਤ ਦੇਹੋ। ਛੁਧਤਿ ਨਗਨ ਤੇ ਆਸ਼ਿਖ ਲੇਹੋ[2]।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਤਜਿ ਕਾਨ[3]। ਹੋਹਿ ਅੰਤ ਕੋ ਤੁਵ ਕੱਲਯਾਨ' ॥੧੬॥
ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਕਰਨ ਸੁ ਲਾਗਜੋ। ਸੰਤਨ ਸੇਵ ਬਿਖੈ ਅਨੁਰਾਗਜੋ।
ਉੱਗ੍ਰਸੈਨ ਅਰੁ ਰਾਮੂ ਦੀਪਾ॥ਆਇ ਨਗੌਰੀ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ॥੧੭॥ ਕਰਿ
ਬੰਦਨ ਬੂਝਜੋ ਉਪਦੇਸ਼॥ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ 'ਸਿਖ ਜਿਸ ਸਮੇਂ
ਆਇ ਕਰਿ ਮਿਲੈ। ਦੇਹੁ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਭਲੇ ॥੧੮॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ
ਕਰਿਹੁ ਸ਼ਨਾਨ। ਗੁਰ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਪਠਹੁ ਕਰਿ ਧਯਾਨ। ਅਰਥ ਬਿਚਾਰ
ਉਚਾਰਨ ਕਰੀਅਹਿ*। ਕਿਧੌਂ ਸੁਨੋ ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਧਰੀਅਹਿ†॥੧੯॥ ਚਤੁਰ
ਘਟੀ ਸਭਿ ਕਾਜ ਬਿਸਾਰਹੁ। ਅਰਥ ਸੁਨਹੁ ਕੈ ਆਪ ਉਚਾਰਹੁ॥ ਸਲਿਤਾ
ਮਹਿੰ ਨੌਕਾ ਬਹੁ ਭਰੀਯਤਿ। ਚਤੁਰੰਗਲ ਜਲ ਵਹਿਰ ਨਿਹਰੀਯਤਿ[4] ॥
੨੦॥ ਭਰੀ ਭਾਰ ਸੋਂ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰ[5]। ਤਿਮਿ ਜਗ ਕਾਰਜ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਰਿਹੁ ਧਰਮ ਕੀ ਕਿਰਤਿ। ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਦਿਹੁ ਗੁਰ ਮਹਿੰ
ਬਿਰਤਿ[6]॥੨੧॥ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਜੁਤਿ ਹੁਇ ਕੱਲਯਾਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਸੀਦਹਿੰ ਪ੍ਰੇਮ
ਮਹਾਨ[7]। ਸਗਰੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਸਵਾਰੈ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿੰ ਕਬਹੁੰ ਨ
ਹਾਰੈ[8]॥੨੨॥ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕਰਿਹੁ ਬਿਚਾਰੁ। ਇਕ ਚਿਤ ਹੁਇ ਕਰਿ ਨਾਮ
ਉਚਾਰੁ‡'। ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੈ ਸ਼ੁਭ ਧਾਰਾ। ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਹੁਇ ਕਰਿ
ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥

---

[1]ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ (ਛਕਾ ਕੇ ਭੋਜਨ) ਰਜਾਓ। [2]ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਲਓ। [3]ਕਨੌੜ। [4]ਨਦੀ ਵਿਚ ਬੇੜੀ ਬਹੁਤ (ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ) ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਪਰ) ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਜਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖੀ ਦੀ ਹੈ। (ਜੇ ਬੇੜੀ ਜਲ ਤੋਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲਾਂ ਬੀ ਬਾਹਰ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਡੁਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚਾਰ ਘੜੀ ਤਾਂ ਜਗਤ ਜੰਜਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ, ਸਾਰਾ ਵਕਤ ਗਰਕ ਰਿਹਾਂ, ਡੁਬ ਮਰੋਗੇ)। [5](ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਜਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹੀ ਬੇੜੀ) ਭਾਰ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਬੀ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [6](ਮਨ ਦੀ) ਬ੍ਰਿਤਿ। [7]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰੇਮ (ਦੇਖਕੇ)। [8]ਨਾ ਹਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ।

*ਪਾ:-ਕਰੀਅਹੁ। †ਪਾ:-ਧਰੀਅਹੁ। ‡ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਗ਼ਾਫਲੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਰੱਬ ਵੱਲ ਲਾਉਣ, ਇਸ ਦਾ ਅਤਯੰਤ ਲਾਭ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅਸਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਰਖ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੋਪੀ ਦੂਸਰ ਰਾਮੂ ਮਹਿਤਾ। ਮੋਹਨ ਮਲ ਅਮਰੂ ਕੇ ਸਹਿਤਾ॥ ਚਾਰਹੁੰ ਆਇ ਲਗੇ ਗੁਰ ਚਰਨੀ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ, ਕਹਿਂ 'ਰਾਖਹੁ ਸ਼ਰਨੀ ॥ ੨੪॥ ਬਿਰਦ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰਾ॥ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਜਿਮਿ ਹੋਹਿ ਉਧਾਰਾ'।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸਤਬਿ ਕਹਯੋ॥'ਹਉਮੈਂ ਕਰਿ ਬੰਧਨ*ਕੋਲਹਯੋ॥੨੫॥ਅਣਹੋਵਤਿ ਹੀ ਇਹੁ ਬਨਿਆਈ। ਬੁਰੀ ਬਲਾਇ ਸਭਿਨਿ ਲਪਟਾਈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਹੁ ਦੇਤਿ ਭੁਲਾਇ। ਅਨਹੋਵਤਿ ਦੁਖ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੨੬॥ ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਕੋ ਦੀਜਹਿ ਤਯਾਗੇ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਗ ਗੰਢ ਤਬਿ ਲਾਗੇ॥[1]'ਚਾਰਹੁੰ ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਛੇ। 'ਕਿਮਿ ਇਸਤੇ ਹਮ ਹੋਵਹਿ ਛੂਛੇ ?' ॥ ੨੭॥ ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਜਾਨਹੁ ਤਨ ਕੋ ਕੂਰਾ। ਬਿਨਸੈ ਹੋਇ ਸਮਾਂ ਜਬਿ ਪੂਰਾ॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਇਸਤੇ ਬ੍ਰਿਤਿ ਛੋਰਿ॥ਕਰਹੁ ਲਗਾਵਨ ਆਤਮ ਓਰਿ॥੨੮॥ਸਹਿਨ ਸ਼ੀਲਤਾ ਛਿਮਾ ਧਰੀਜੈ। ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਰਚੀਜੈ। ਬਾਕ ਕਠੋਰ ਅਨਾਦਰ ਕਰੇ। ਸੁਨਿਕਰਿ ਤਪਹਿ ਨ ਰਿਸਿ ਕਬਿ ਧਰੇ[2]†'॥੨੯॥ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਸੋ ਲਾਗੇ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਧਰਹਿਂ ਬਡਭਾਗੇ॥ ਗੰਗੂ ਅਪਰ ਸਹਾਰੂ ਭਾਰੂ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਦੁਖਿਆਰੂ[3]‡॥੩੦॥ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਕੀਨਿ॥'ਵੰਡਖਾਹੁ ਧਰਿ ਭਾਉ ਪ੍ਰਬੀਨ ?॥ ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਸਭਿ ਸੰਗ ਉਚਾਰਹੁ॥ਕਹਿਨ ਕਠੋਰ[4] ਨਹੀਂ ਰਿਸ ਧਾਰਹੁ॥੩੧॥ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਅਚਾਵਹੁ॥ਸ਼ੇਸ਼ ਰਹੈ ਭੋਜਨ ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ। ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ। ਸਿੱਖਜਨ ਪੀਛੇ ਅਚੀਯਤਿ ਜੋਇ§॥੩੨॥ਸਿਮਰੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਤ ਨਾਮੂ॥ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਪਦ ਦੇ ਅਭਿਰਾਮੂ[5]। ਮੜ੍ਹੀ, ਟੋਭੜੀ,ਮਠ ਅਰੁ ਗੋਰ। ਇਨਹੁੰ ਨ ਸੇਵਹੁ ਸਭਿ ਦਿਹੁ ਛੋਰ'॥੩੩॥

ਖਾਨੂ ਛੁਰਾ ਅਰੁ ਬੇਗਾ ਪਾਸੀ। ਨੰਦ ਸੂਦਨਾ ਹੋਇ ਹੁਲਾਸੀ। ਉਗਰੂ, ਤਾਰੂ, ਝੰਡਾ, ਪੂਰੋ। ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਆਏ ਗੁਰੂ ਹਜੂਰੋ ॥੩੪॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਅਦਬ ਤੇ ਬੈਸੇ॥ਬੂਝਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੇਯ ਹੁਇ ਜੈਸੇ॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰ ਕਹਯੋ'ਸੁਨਿ

[1]ਭਾਵ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [2]ਧਾਰਨ ਕਰੇ। [3]ਦੁਖੀ। [4](ਕਿਸੇ ਦੇ) ਕਠੋਰ ਕਹਿਣ ਤੇ। [5]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਸੁੰਦਰ ਪਦ। *ਪਾ:-ਬੰਦਨ। †ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਾਧੀ ਜਾਣੀ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਕਠਨ ਦੱਸੀ ਹੈ:-"ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਿ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥" ‡ਪਾ:-ਦੁਖ ਆਰੂ=ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ-ਗੁਰੂ ਜੀ। §ਸਿੱਖ ਤੇ ਸੰਤ ਪਦ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੀਂਦੇ ਹਨ ਓਹ 'ਜੀਉਂਦੇ ਨਾਮ ਰਸੀਆਂ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਪਛਮੀ ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਅੰਧੇਰੀ ਅੱਗੇ ਉਡਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਲੀਜੈ। ਅਬਿ ਕਲਿ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲ ਜਨੀਜੈ॥੩੫॥ ਪ੍ਰਥਮ ਜੁਗਨ ਮਹਿਂ ਜੱਗ ਕਰੰਤੇ। ਹੋਮਤਿ[1] ਦੇਵਤਾਨ ਤ੍ਰਿਪਤੰਤੇ। ਤਿਹ ਸਮ ਫਲ ਸਿਖ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ[2]। ਭਾਉ ਕਰਿਹੁ ਲਿਹੁ ਭੁਗਤਿ ਅਧਾਰਾ॥੩੬॥ਜੀਵਤਿ ਰਹੋ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਸਾਵੈ*। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਬਿਖੇ ਸੁਖ ਲਹੋ ਸੁਖਾਰੇ। ਜਥਾ ਕਰਨ ਤਪ ਬਿਪਨ ਮਝਾਰੇ[3]" ॥ ੩੭ ॥

ਦੁਇ ਛੀਂਬੇ ਮੱਲਜਾਰ ਸਹਾਰੂ। ਪਰੇ ਚਰਨ ਲਖਿ ਗੁਰ ਸੁਖਕਾਰੂ। ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਭਏ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਸਿੱਖਨ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ ੩੮ ॥ ਸੀਂਵਹੁ ਬਸਤ੍ਰ ਅੰਗ ਪਹਿਰਾਵੈ। ਹੁਇ ਮਲੀਨ ਜੋ,ਮੈਲ ਗਵਾਵੈ। ਉੱਜਲ ਆਛੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਹੁ। ਉਰ[4] ਉੱਜਲਤਾ ਪੁਨ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ॥ ੩੯ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਰੰਙ ਤਬ ਪਰੈ[5]। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਹਰੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੁ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਸੇਵਾ। ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਜੁ ਦੇਵਨਦੇਵਾ[6]" ॥੪੦॥

ਇਕ ਪਾਧਾ ਬੂਲਾ ਜਿਸ ਨਾਮੂ।ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਆਯੋ ਗੁਰ ਸਾਮੁ[7]।ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਸੇਵਾ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਦਿਜ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕਰਾਇ ਨ ਕੋਇ॥ ੪੧ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁਇ ਮਮ ਕੱਲਜਾਨ।ਕਰੋ ਆਪ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨ'। ਕਰਜੋ ਬਚਨ 'ਪਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ।ਕੀਜਹਿ ਕਥਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਠਾਨੀ॥੪੨॥ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਕਰਿਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸਿਖਰਾਵਨਿ। ਪੋਥੀ ਲਿਖਹੁ ਸੁਫਲ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਗੁਰ ਨਮਿੱਤ ਦੀਜਹਿ ਸਿਖ†ਜਾਨੀ[8]॥੪੩॥ ਜੋ ਕੋ ਆਪ ਦਰਬ ਦੇ ਜਾਇ। ਧਰਿ ਸੰਤੋਖ ਬਰਤਿਯਹਿ ਪਾਇ[9]। ਨਹੀਂ ਆਪ ਜਾਚਹੁ ਕਿਸ ਪਾਸੀ।ਇਹ ਸੇਵਾ ਬਡ ਫਲਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ[10]" ॥ ੪੪ ॥

ਡੱਲੇ ਬਾਸੀ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ।ਇਕ ਦਿਨ ਸਕਲ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਇ। ਦੇਖਿ ਦਿਯੋ ਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇਸ਼।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੪੫॥'ਦਿਨ ਗੁਰ ਪੁਰਬ ਦਰਸ[11] ਸ਼ੰਕ੍ਰਾਤਿ[12]। ਦੀਪਮਾਲ ਆਦਿਕ ਬੱਖਜਾਤਿ। ਹੋਹਿ ਦੁਸਹਿਰਾ ਮਿਲਿ ਇਕ ਥਾਇ। ਕਰਿਹੁ ਕਰਾਹੁ[13] ਉਛਾਹ ਬਧਾਇ॥੪੬॥

[1]ਹੋਮ ਕਰਕੇ। [2]ਫਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦਿਓਗੇ। [3]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ ਜੈਸੇ ਬਨ ਵਿਚ ਤਪ ਕਰਨਾ। [4]ਰਿਦੇ ਦੀ। [5]ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਪਵੇਗੀ। [6]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ। [7]ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ। [8]ਸਿਖ ਜਾਣਕੇ। [9]ਲੇਕੇ ਵਰਤੋ। [10]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ ਫਲੇਗੀ। [11]ਮੱਸਿਆ [ਸੰਸਃ, दर्श ਦਰ੍ਸ਼]। [12]ਸੰਗਰਾਂਦ, ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ। [13]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। *ਪਾਃ—ਸਮਾਵੇ। †ਪਾਃ—ਸੁਖ।

ਗੁਰ ਨਮਿੱਤ ਕਰਿ ਦਿਹੁ ਬਰਤਾਈ।ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ ਬਨਾਈ। ਸਿਖ ਗਰੀਬ ਹੁਇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਹੀਨ।ਦੀਜਹਿ ਤਿਸਹਿ ਸਿਵਾਇ[1]*ਨਵੀਨ॥੪੭॥ ਪਿਖਹੁ ਛੁਧਿਤਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰੋ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਏਵ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੋ[2]। ਕਿਹਂ ਸਿਖ ਕੋ ਕਾਰਜ ਅਰਿ ਜਾਇ[3]। ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਤੇ ਕਯੋਹੂੰ ਬਨਿਆਇ ॥੪੮॥ ਮਿਲਹੁ ਸਕਲ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ[4]। ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਲੀਜਹਿ ਸਭਿ ਪਾਸਿ। ਇਕਠੋ ਕਰਿ ਧਨ ਦਿਹੁ ਤਿਸੁ ਤਾਈਂ। ਜਿਸਤੇ ਕਾਰਜ ਕੋ ਬਨ ਜਾਈ॥੪੯॥ਇਹੀ ਰੀਤਿਨਿ ਜਬਿਖੇ ਚਲਾਵਹੁ।ਕਰੋ ਜੋਰ[5] ਸ਼ੁਭ ਦਿਨ ਜਬਿ ਪਾਵਹੁ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਹੋਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਇਸ ਰੀਤੀ ਸਾਰੇ ॥੫੦॥ ਇਹ ਰਹਿਰਾਸੁ ਕਦੀਮੀ[6] ਚਲਹਿ। ਸਿੱਖੀ ਧਰੇ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਮਿਲਹਿ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਗਾਵਹਿਂ ਗੁਰ ਬਾਨੀ।ਪਰਾਲਬਧ ਜਿਨ ਹੋਇ ਮਹਾਂਨੀ†[7]॥੫੧॥ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਕਰਿਕੇ। ਗੁਨ‡ ਸਿਖਰਾਇ ਅਗੁਨ ਪਰਿਹਰਿ ਕੈ[7]। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਅਹੈਂ ਸਮੁਦਾਏ॥੫੨॥ਭਜਨ ਕੀਰਤਨੁ ਲਾਗਤਿ ਰੰਗ।ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ।ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮ ਅਹਾਰ ਨਿਤਿ ਹੋਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਕਲੁਖਨ ਖੋਵੈਂ ॥੫੩॥ ਆਇ ਸ਼ਰਨ ਤਿਸ ਕਰਹਿਂ ਉਧਾਰੇ। ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਾਰੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਈ।ਕਿਨਿ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ॥੫੪॥ਕੋ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ[8]ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਮੇਟਹਿ ਬੰਧਨ ਕਸ਼ਟ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਕੀ ਸਮ ਹੋਇ। ਨਰ ਤਰੁ ਸੁਜਸ ਸੁਗੰਧਤਿ ਸੋਇ[9] ॥੫੫॥ ਨਿਕਟ ਬਸੇ ਪੂਰਬ ਬਡਿਭਾਗੀ।

---

[1]ਸਿਵਾ ਦਿਓ। [2]ਪਾਲਨਾ ਕਰੋ। [3]ਅੜ ਜਾਵੇ। [4]ਓਹ ਬਿਨੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋੜ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। [5]ਜੋੜ ਮੇਲ। [6]ਪੁਰਾਣੀ ਮਿਰਯਾਦਾ। [7]ਗੁਣ ਸਿਖਾਲੇ ਤੇ ਔਗਣ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। [8]ਗੁਰਮੁਖਾਂ (ਭਾਵ ਮੰਜੀਆਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਲੇ ਹਰੀਜਨਾਂ) ਤੋਂ। ਤ੍ਰੈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ, ਦੂਜੇ ਸਿਖਾਂ ਤੋਂ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੫੩) ਤੀਜੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੋਂ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ। [9](ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਜਸ) ਕੀਰਤਨ ਰੂਪੀ (ਸੁਗੰਧੀ) ਨਾਲ ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੋਏ ਓਹ ਨਰ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਵਾਂਗੂ (ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ)।

*ਪਾ:-ਕਰਾਇ। †ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਾਂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਸਲ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸੇਵਾ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ, ਹਉਂ ਘਟਦੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਰਚਦਾ ਜਾਵੇ। ‡ਪਾ:-ਗੁਰ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੋਂ ਉਰ ਲਿਵਲਾਗੀ।'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਅਮਰ' ਉਚਾਰੈਂ।ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਬੈਠਿ ਨਿਤ ਧਾਰੈਂ ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿਖਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਕਥਾ। ਬੀਰਬਲ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬਿਸ਼ੈ ਅਗਨਿ ਕੋ ਨੀਰ ਸਮ ਦਾਸ ਭੀਰ ਕਟ ਦੇਤਿ[1]। ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਪਦ ਪਦਮ ਬੰਦੌਂ ਨਿੱਤਨੇਤ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੰਮਤ ਸ਼ਤ ਦਸ ਪੰਚ ਇਕਾਸੀ[3]। ਲਵਪੁਰਿ ਨਗਰ ਸਦਾ ਜਿਨ ਵਾਸੀ। ਬੰਸ ਲਊ ਕੇ ਸਿੰਧ ਮਨਿੰਦੂ[4]। ਜਨਮੇ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਇੰਦੂ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਹਰਖ ਅਚਾਨਕ ਲਹ੍ਯੋ। ਨਦੀਅਨ ਨੀਰ ਛੀਰ ਹ੍ਵੈ ਬਹ੍ਯੋ[5]। ਸਨੇ ਸਨੇ ਭੇ ਬਡੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[6]। ਬੁਧਿ ਬਿਲੰਦ ਨਿਕੰਦਨ ਕਾਲਾ[7] ॥੩॥ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇ ਕਹ੍ਯੋ ਹਰਿਦਾਸ। 'ਕਾਮ ਕਰੋ ਘਰ ਕੋ ਸੁਖ ਰਾਸ। ਖੇਲਨ ਕੇ ਦਿਨ ਖੇਲ ਗਏ ਹੈਂ[8]। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਬਚ ਤੋਹਿ ਕਹੇ ਹੈਂ' ॥ ੪ ॥ "ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਜੋ ਕਹੋ ਸੁ ਕਰਿਹੂੰ।ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਸਦ ਅਨੁਸਰਿਹੂੰ"[9]।ਨਿਸਿ ਬੀਤੀ ਤਬਿ ਭਯੋ ਸਕਾਰੇ। ਚਨਕ ਉਦਕ ਸਨ ਮਾਤ ਉਬਾਰੇ[10] ॥ ੫ ॥ ਭਰਿ ਚੰਗੇਰ ਸੁਤ ਕੇ ਕਰ ਦੀਨੀ।'ਬੇਚਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਾਭ ਦਾ ਚੀਨੀ[11]'। ਲੈ ਕਰਿ ਗਏ ਬਜਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਹੋਕਾ ਦੇਵਤਿ ਮਧੁਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬ ॥ ਇਕ ਸੁ ਸਾਧੁ ਤਿਨ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਈ। 'ਹਮੈ ਦੇਹੁ' ਇਉਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ਸੁਨਿ ਇਕ ਮੁਸ਼ਟ ਲਗੇ ਭਰਿ ਦੇਨਿ। 'ਹਮੈ ਨ ਚਾਹਿ ਏਕ ਕੀ ਲੈਨਿ'॥੭॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਦ੍ਵੈ ਤ੍ਰੈ ਦੇਹਿੰ ਨ ਲੇਵੈ। ਸਕਲ ਚੰਗੇਰ ਪਲਟ ਦੀ ਏਵੈਂ। ਗ੍ਰਿਹ ਆਇ ਪਿਤ ਦੇਖ੍ਯੋ ਖਾਲੀ। ਲੋਚਨ ਪੂਰ ਲਏ ਤਬਿ ਲਾਲੀ[12] ॥੮॥ ਦਿਖਿ ਪਿਤ ਨੈਨ ਬਹਿਰ ਨਿਕਸਾਏ। ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਜਲ ਨੇਤ੍ਰ* ਬਹਾਏ। ਸੰਗਤਿ ਤਿਹ ਤੇ ਚਲੀ ਨਿਹਾਰੀ। ਗੋਇੰਦਵਾਲਹਿ ਪੁਰੀ ਬਿਚਾਰੀ ॥੯॥ ਤਿਨ ਸੰਗ ਚਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਮੂਹ ਉਤਾਲਾ[13]। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ

[1]ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਭੀੜਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [2]ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ, ਨਿਯਮ ਨਾਲ [ਸੰਸ:, ਨਿਤਯ, ਨੀਯਤਿ]। [3]੧੫੮੧। [4](ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਲਊ ਦਾ ਬੰਸ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਙ ਹੈ (ਉਸ ਵਿਚ)। [5](ਮਾਨੋ) ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦੁੱਧ ਹੋ ਵਗਿਆ। [6]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। [7]ਵਿਸ਼ਾਲ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [8]ਗੁਜਰ ਗਏ ਹਨ। [9]ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਬੋਲੇ। [10]ਛੋਲੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ (ਭਿੱਜੇ) ਮਾਤਾ ਨੇ ਉਬਾਲੇ। [11]ਨਫੇ ਵਾਲੀ (ਚੀਜ) ਜਾਣਕੇ। [12]ਭਾਵ ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ। [13]ਸਾਰੀ (ਸੰਗਤ ਨਾਲ) ਛੇਤੀ। *ਪਾ:—ਜਸੁ ਨਦੀ। ਜਲ-ਨਦੀ।

ਪਾਈ।ਕਛੁਕਕਾਲ ਰਹਿਬਿਦਾ ਸਿਧਾਈ॥੧੦॥ਰਹਤਿ ਭਏਗੁਰਕੇਰ ਹਦੂਰਾ। ਜੋ ਭਾਖੈਂ ਕਰਿ ਹੈਂ ਦ੍ਰਿਤਿ ਰੂਰਾ। ਲੰਗਰ ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਸੁ ਕਰਿਹੈਂ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ਚੌਰਿ ਹੈਂ[1] ॥੧੧॥ ਇਤ ਏ ਭਈ ਔਰ ਸੁਨਿ ਕਾਨੀ। ਮਹਲ[2] ਕਹਯੋ ਜਿਮਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਨੀ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਸੁਨੀਏ ਬਚ ਮੇਰਾ। ਭਾਨੀ ਬਡੀ ਭਈ ਮੈਂ ਹੇਰਾ॥੧੨॥ਇਸ ਕੀ ਬਨਹਿ ਸਗਾਈ ਕਰੀ'। ਇਮਿ ਮਾਤਾ ਤਬਿ ਗਿਰਾ ਉਚਰੀ। ਇਮਿ* ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਆਏ ਨਿਜ ਥਾਨਾ। ਬੈਠੇ ਬਾਰੀ ਬੀਚ ਨਿਧਾਨਾ॥੧੩॥ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਲਾਇ ਕਹਯੋ 'ਸੁਨ ਪ੍ਰੋਧਾ! ਕਰੋ ਸਗਾਈ ਭਾਨੀ ਸੋਧਾ[3]'। ਸੁਨਿ ਦਿਜ† ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਸੁਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ! ਏਸ ਬਾਲ ਸਮ ਹੋਵੈ ਬਾਲੂ ?‡'॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਬਚ ਬਿੱਪ੍ਰ,ਮੌਨ ਗਹਿ ਲੀਨੀ[4]।'ਇਸੈ ਬੁਲਾ-

[1]ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। [2]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਮਹਲ। [3]ਵਿਚਾਰਕੇ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

*ਪਾਃ--ਇਹ। †ਪਾਃ--ਬਿਪ੍ਰ। ‡ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਖਡੂਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਚੁਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਵਰ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁਛਦੇ ਹਨਃ--'ਹੋਇ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਛਤ ਭਏ ॥ ਤੁਮਰੇ ਸੰਤਾਨ ਪੁਰਖਾ ਕਿਆ ਅਹੇ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ ॥ ਦੁਇ ਕੰਨਯਾ ਥੀ ਸੋ ਦਊ ਬਿਆਹੀ ॥੧੯॥' ਫਿਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਮਲ ਡਿੱਠਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਅਬ ਗ੍ਰਿਹ ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਿਧਿ ਸੁਨੋ ਜੁ ਅਹੀ ॥ ਦੁਇ ਕੰਨਯਾ ਸਾਹਿਬ ਗ੍ਰਿਹ ਭਈ ॥ ਤਾਕਾ ਕੁਟੰਬ ਕਾਜ ਸਭ ਕੀਨਾ ॥ ਬਿਧ ਸੰਜੋਗ ਬਯਾਹ ਕਰ ਦੀਨਾ ॥' ਹੁਣ ਜੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਬੀ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯਥਾਃ--

ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ੮੪ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਗਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ, (ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦਾ ਅੰਸੂ ੭ ਅੰਕ ੧੮)। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਗੱਦੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੧੦ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਜਨਮ ੧੬੦੫ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੱਦੀ ਬਿਰਾਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਦਾ ਵਿਵਾਹ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਾਖੀ ਯਾਂ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਸਰਕੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਮਹਿਮਾਂ ਪਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਓਥੇ ਬੀ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਬੀ ਔਖਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦਿਤੇ ਸੰਮਤਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਲਿਖ ਜਾਣ, ਤਾਂਤੇ ਇਹੋ ਸ਼ੁਬਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਜਣ ਦਾ ਆਖੇਪ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਹੈ ਕਿ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਆਪ ਦੀ ਗਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ।

ਵਹੁ' ਗੁਰ ਕਹਿ ਦੀਨੀ*।ਸੁਨਿ ਬਿਪ ਰਾਮਦਾਸ ਬੁਲਿਵਾਵਾ। ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ॥੧੫॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੈਠਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸ।ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਕਾਂ ਕੋ ਸੁਤ?ਕੋ ਜਾਤ ਸਥਾਨਾ[੧]?।ਕਹੋ ਮੋਹਿ ਢਿਗ ਸਭਿ ਬਿਬਧਾਨਾ[੨]†'॥੧੬॥'ਸੋਢਬੰਸ,ਲਵਪੁਰਿ ਪ੍ਰਭੁ!ਬਾਸ॥ਸੁਤ ਹਰਿਦਾਸ,ਨਾਮ ਰਮਦਾਸਾ'। ਸੁਨਿ ਬਚ ਹਰਖੇ ਪਰਮ‡ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ ਲਿਖਿ ਪੱਤ੍ਰੀ[੩] ਲਵਪੁਰਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥੧੭॥ ਲੀਨ ਸਦਾਇ ਮਾਤ ਪਿਤ ਤਬੈ। ਕਰੀ ਸਗਾਈ ਹਰਖਤਿ ਸਬੈ।ਕੁਛਕ ਕਾਲ ਲੌ ਕਰਯੋ ਬਿਵਾਹ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬੀਚ ਭਯੋ ਉਤਸਾਹ§॥੧੮॥ਤਿਨ ਕੋ ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ।ਪਾਸ ਰਹੇ ਅਨੁਗਾਮੀ[੪] ਗੁਰ ਕੋ। ਸੇਵਾ ਕਰੈਂ ਸਕਲ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਜੋ ਭਾਖੈਂ ਗੁਰ,ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ[੫]‖ ॥੧੯॥ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੰਮਤ ਬਹੁਤ ਬਿਤਾਇ।ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਸਕਲ ਹਰਖਾਇ। ਸੰਮਤ ਸੋਲਹ ਸਤ ਇਕ ਚਾਰੀ[੬]।ਜਨਮਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪ੍ਰਥਮ ਹੰਕਾਰੀ॥੨੦॥ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ ਦੰਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਯੋ ਬਹੁ ਲਾਡ ਲਡੈ ਕੈ। ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯੋ ਕੇਤਿਕ ਧਾਮ।ਜਨਮਯੋ ਮਹਾਂਦੇਵ ਅਭਿਰਾਮ ॥੨੧॥ ਸੰਮਤ ਖੋੜਸ ਸੈ¶।ਅਰੁ ਅਸ਼੍ਰ[੭]। ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ ਦੋਨਹੁ ਕਰਿ ਪੁਸ਼੍ਰ[੮]। ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਦਸ[੯] ਊਪਰ ਭਏ ਵਦੀ ਵਿਸਾਖ ਸਪਤਮੀ ਥਿਯੇ॥੨੨॥ਮੇਖ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਰੇ ਅਠਦਸ ਕੇਰਾ[੧੦]।ਮੰਗਲ ਵਾਰ ਲਗਨ ਸ਼ੁਭ ਹੇਰਾ॥ਜੁਗਮ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ[੧੧] ਜਬੈ।ਹੁਤੋ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਰੋਹਿਣੀ ਤਬੈ ॥੨੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੁਲ ਨਭ ਚੰਦ[੧੨]। ਲੀਨੋ ਜਨਮ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਸਦਨ ਨਾਨਕੇ ਭਏ ਬਡੇਰੇ।ਬਾਲ ਆਰਬਲ,ਤਰੁਨ ਸੁ ਢੇਰੇ॥੨੪॥ ਬਧਾਹ ਆਦਿ ਮੰਗਲ ਜੇ ਨਾਨਾ॥ਹੋਏ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਹਾਂਨ॥ਮਹਿਲਾ ਰੀਗਾ ਅਰਜਨ ਪਯਾਰੀ।ਰਹੇ ਅਨੰਦ ਸਦਾ ਸੁਖਕਾਰੀ() ॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਅਕਬਰ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੁਤੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੀਰਬਲ ਨਾਮ।ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ ਮੁਹਿੰਮ ਕਰਿ[੧੩] ਚਢਯੋ ਜੀਤਿਬੇ ਕਾਮ[੧੪]॥੨੬॥ਚੌਪਈ॥ਰਖਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਿਹ ਸੰਗ ਸਨੇਹੂ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਨ

[੧]ਕਿਸਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਕੀ ਜਾਤ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਵਤਨ ਹੈ ? [੨]ਵੇਰਵਾ। [੩]ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ। [੪]ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਕੇ। [੫]ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ। [੬]੧੬੦੫। [੭]੧੬੦੮। [੮]ਤਕੜੇ। [੯]੧੬੧੦। [੧੦]ਵਿਸਾਖ ਦਿਨ ੧੮ ਦਾ। [੧੧]ਦੋ ਪਹਿਰ ਰਾਤ। [੧੨]ਅਕਾਸ਼ ਰੂਪੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਚੰਦਰਮਾ ਰੂਪ। [੧੩]ਜੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ। [੧੪]ਜਿੱਤਣ ਲਈ।

*ਪਾ:-ਪੁਨ ਬੋਲੇ 'ਜਾ ਬੁਲਾਵ ਪ੍ਰਬੀਨੀ'।

†ਪਾ:-ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ‡ਪਾ:-ਬਜੰਤ। §ਪਾ:-ਬਧਾਹਾ=ਵਧਾਈਆਂ।

‖ਪਾ:-ਜੋ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ਬਖਾਨੀ ¶ਪਾ:-ਸ਼ਤ। ()ਪਾ:-ਸੁਖਧਾਰੀ।

ਹੌਨਿ ਦੇਤਿ ਕਬਿ ਕੇਹੂ[1]। ਹੋਨਹਾਰ ਜਬਿ ਤਿਹ ਸਿਰ ਆਈ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਚਢਾਈ॥੨੭॥ਸਕਲ ਮਵਾਸ[2] ਤੋਰ ਕਰਿ ਆਵੌਂ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਕੋ ਝਗਰ ਚੁਕਾਵੌਂ'। ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਬਹੁ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਯੋ ਬੀਰਬਰ ਕੋ 'ਤੁਮ ਧੰਨ॥੨੮॥ਤੋਹਿ ਗਏ ਬਿਨ ਕਾਜ ਨ ਸਰੈ। ਔਰ ਕੁਮਤਿ ਕਰਿ ਕੋਇ ਨ ਅਰੈ'।ਬਹੁ ਸੈਨਾ ਇਸ ਸੰਗ ਚਢਾਈ।ਤੋਪਰਹਕਲਾ[3]ਦੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੯॥ ਪਿਖਿ ਸਮਾਜ[4]ਹੰਕਾਰਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ।ਕਹੈ'ਹਤੌਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਗਨ ਛਿੱਪ੍ਰ[5]'।ਅਕਬਰ ਹਰਖਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਾਨ ਦਿਯੋ ਪਰਵਾਨਾ[6]॥੩੦॥ 'ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤ ਜਿਤਿਕ ਜਿਸ ਦੇਸ਼। ਗ੍ਰਾਮ ਕਿ ਨਗਰ ਬਸੰਤ*ਅਸ਼ੇਸ਼[7]। ਇਕ ਘਰ ਏਕ ਰਜਤਪਣ[8] ਦੈ ਕੈ। ਮਿਲਹਿ ਤੋਹਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਸਿਰ ਕੈ ਕੈ' ॥੩੧॥ ਇਮਿ ਸਭਿ ਲਿਖਤ ਦਈ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਲਈ ਬੀਰਬਲ ਹੁਇ ਮਦ[9] ਸਾਥ।ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਚਢਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਬਡ ਲਸ਼ਕਰ ਜਿਹ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ ॥ ੩੨॥ ਜਾਇ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਉਤਰੈ ਸੋਇ। ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਨਿ ਮਿਲਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਗਿਨ ਗਿਨ ਘਰਨਿ ਰਜਤਪਣ ਦੇਤਿ। ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਤਿਸਕੇ ਨਰ ਲੇਤਿ ॥੩੩॥ ਇਮਿ ਹੀ ਕਰਤਿ ਲਏ ਭਟ ਭੀਰ[10]।ਉਤਰਯੋ ਆਨਿ ਬਿਪਾਸਾ ਤੀਰ।ਕਰੀ ਸਕੇਲਨ ਤਰਨੀ[11] ਘਨੀ। ਤਰ ਕਰਿ ਪਾਰ ਪਰੀ ਸਭਿ ਅਨੀ[12] ॥ ੩੪॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਾ[13]।ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੀਰਬਲ ਚਮੂੰ ਬਿਸਾਲ। ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਨਰ ਮਤਿ ਹੀਨ। ਘਰ ਖੱਤ੍ਰੀਨ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਲੀਨ ॥੩੫॥'ਆਇ ਦਿਵਾਨ ਬੀਰਬਲ ਬੈਠਾ। ਮਿਲਹੁ ਸਕਲ ਦੇਕਰਿ ਤੁਮ ਭੇਟਾ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸਨਬੰਧੀ ਘਨੇ।ਅਪਰ ਮਿਲੇ ਕੁਛ ਗੁਰ ਢਿਗ ਭਨੇ॥ ੩੬॥ 'ਆਗਯਾ ਦੇਹੁ ਜਥਾ ਹਮ ਕਰੈਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਿੱਪ੍ਰ ਦ੍ਵੈਖ ਕੋ ਧਰੈ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਭਨਯੋ'ਜੁਗ[14] ਜਾਵਹੁ।ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵਹੁ॥੩੭॥-ਇਹ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਜਾਨਹੁ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਤਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ[15]।ਜੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇਤਿ ਪਠਾਇ।ਸੋ ਅਚਿ, ਔਰਨ ਦੇਂ ਅਚਵਾਇ†॥੩੮॥ਭੋਜਨ ਲੇਹੁ ਦੇਗ ਤੇ ਜੇਤਾ।ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟ ਪਠਹਿਂ ਹਮ ਤੇਤਾ।ਨਹੀਂ ਰਜਤਪਣ ਲੇਤਿ ਨ ਦੇਤਿ।

---

[1]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। [2]ਆਕੀ। [3]ਛੋਟੀ ਤੋਪ। [4]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ। [5]ਛੇਤੀ ਹੀ। [6]ਹੱਥ ਦਿੱਤਾ ਪਰਵਾਨਾ। [7]ਵਸਦੇ ਹਨ (ਓਹ) ਸਾਰੇ। [8]ਰੁਪੱਯਾ। [9]ਹੰਕਾਰ। [10]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ। [11]ਬੇੜੀਆਂ। [12]ਸੈਨਾਂ। [13]ਡੇਰਾ ਪਾਇਆ। [14]ਦੋ (ਪੁਰਸ਼)। [15]ਕੋਈ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

*ਪਾ:-ਜਿ ਬਸੈਂ। †ਪਾ:-ਦੇਤ ਅਚਾਇ।

ਇਹੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਿਕੇਤ[1]-'॥੩੯॥ਤਿਸਕੇ ਨਰਨ ਸੰਗ ਸਿਖ ਗਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਅਹੰਕ੍ਰਿਤ ਕਏ[2]।ਖਰੇ ਹੋਇਕਰਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਇਸ ਥਾਈਂ॥੪੦॥ਤ੍ਰਿਤੀ ਥਾਨ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਸੁਹਾਇ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਇ। ਦੇਗ ਚਲਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਦੇਤਿ। ਨਹਿ ਸੰਚੈ ਕੁਛ ਰਖੈਂ ਨਿਕੇਤ[3] ॥੪੧॥ਤਿਨ ਕੀ ਪੁਰੀ ਬਸਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਨਿਤ ਰਖਵਾਰੀ। ਧਾਰਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਚਹਹੁ ਅਹਾਰੇ। ਤੌ ਆਨਹਿ ਜੇਤਿਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ' ॥੪੨॥ ਸੁਨਿਕੈ ਕਹਯੋ ਬੀਰਬਲ ਫੇਰ। 'ਜੇਤਿਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਘਰ ਹੇਰਿ।ਸਭਿ ਮਿਲ ਸੰਚਿ ਰਜਤਪਣ ਲਜਾਵਹਿਂ। ਪੁਨ ਆਗੇ ਹਿਤ[4] ਨਾਮ ਲਿਖਾਵਹਿਂ॥੪੩॥ਕਰਹਿਂ ਬਹਾਨੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਇਹ ਨਹਿਂ ਮਿਟਹਿਂ* ਲੇਹੁ ਉਰਧਾਰੇ[5]।ਜਿਸ ਕੇ ਗੁਰ ਤਿਸ ਕੇ ਬਨ ਰਹੋ। ਹਮੈਂ ਸੁਨਾਵਨਿ ਹਿਤ ਕਿਮਿ ਕਹੋ॥੪੪॥ਕਾਰ[6]ਕਦੀਮੀ ਹਟਹਿ ਨ ਮੋਰੀ।ਸਭਿ ਪਰ ਦੰਡ ਲਗਯੋ ਚਹੁ ਓਰੀ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਖ ਅਨਮਨ[7] ਹੁਇ ਆਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਏ॥੪੫॥'ਇਹੁ ਦਿਜ ਹੰਕਾਰੀ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ।-ਕਰ[6]ਮੇਰੋਅਬ ਦੇਹੁ-ਬਖਾਨਹਿ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਲ ਕੋ ਕਰਹਿ, ਕੁਚਾਲੀ। ਲਾਖਹੁਂ ਸੈਨਾ ਕੇ ਭਟ ਨਾਲੀ' ॥੪੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ† ਮੁਸਕਾਏ। 'ਜਿਨਹੁਂ ਜਗਤ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਕਿਤ ਪਾਏ[8]।ਮਦ[9]ਕਰਿ ਅੰਧ ਹੋਤਿ ਮਤਿ ਬੌਰੇ। ਅਪਨੇ ਸਮ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿਂ ਔਰੇ ॥੪੭॥ ਬਿਨ ਗੁਰ ਸੇਵੇ ਹੋਵ ਸੰਤਾਪ। ਠਾਨਤਿ ਮੂਰਖਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪਾਪ। ਕਰਤਿ ਸਾਹਿਬੀ[10]ਕੇਤਿਕ ਦਿਨਿ ਕੀ। ਬਿਸਰ ਜਾਤਿ ਗਤਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ॥੪੮॥ਨਹਿਂ ਦੀਰਘ ਦਰਸੀਹੁਇ ਹੇਰੈਂ[11]।-ਅੰਤਸਮੈਧਨ ਸੰਗ ਨ ਮੇਰੈ-।ਔਚਕ ਗਹੈ ਆਇ ਜਰਵਾਣਾ[12]। ਨਗਨਇਕਾਕੀ[13]ਕਰਹਿ ਪਯਾਣਾ॥੪੯॥ਪਿਖਿਯ ਨ ਜਬਿਲੌ[14]ਨਾਂਹਿਨ ਮਾਨਹਿਂ। ਪਹੁੰਚੀ ਜਰ[15]ਤਨ ਇਸ, ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ। ਬਿਰਮਯੋ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਜੁ ਮੀਠਾ[16] । ਪਰਚਯੋ ਚਿਤ

[1]ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ। [2]ਹੰਕਾਰ ਕਰੇ। [3]ਘਰ ਵਿਚ। [4]ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ। [5]ਇਹ (ਕਰ) ਨਹੀਂ ਹਟੇਗਾ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲੋ। [6]ਕਾਰ=ਕੁਲ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਆਦਿਕਾਂ ਲਈ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਭੇਟ। [7]ਢੱਠੇ ਮਨ, ਚਿੰਤਾਤੁਰ। [8]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੁਛਕੁ ਮਿਲ ਗਈ ਹੋਵੇ। [9]ਹੰਕਾਰ। [10]ਅਮੀਰੀ, ਵਡਿਆਈ। [11]ਲੰਮੀ ਨਿਗਾਹ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। [12]ਭਾਵ ਜਮਦੂਤ। [13]ਨੰਗਾ ਤੇ ਇਕੱਲਾ, ਗੁਰਵਾਕ—ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ। [14](ਮੌਤ) ਦੇਖਣਾ ਜਦ ਤੀਕ। [15]ਬੁਢੇਪਾ। [16]ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਜੋ ਮਿੱਠਾ ਹੈ (ਉਸ ਵਿਚ) ਭਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਛੁਟਹਿ। †ਪਾ:—ਮੰਦ।

ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਈਠਾ[1]" ॥੫੦॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਜਨ ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਠਾਨੇ। 'ਇਸ
ਕੌ ਕਿਮਿ ਉਪਾਵ ਹਮ ਜਾਨੇ?।ਕਰਹਿ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਦੇਹ ਬਿਖਾਦੂ[2]। ਜਿਸ ਕੇ
ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿ ਧਾਦੂ'॥੫੧॥ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ।'ਨਿਸ਼ਚੈ
ਰਾਖਹੁ ਕਸੌਂ ਮਨ ਡੋਲੇ। ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਕਰਤਾਰ। ਸਿਰ ਲਾਗੇ ਤੇ
ਸਮਝ ਗਵਾਰ[3]॥੫੨॥ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਹੁ ਤਹਿ ਤੁਮ ਦੋਊ।ਕਹੈ ਬਾਰਤਾ ਸੁਨੀ-
ਅਹਿ ਸੋਊ'।ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਗਏ ਤਤਕਾਲਾ।ਬੈਠੇ,ਜਿਹ ਠਾਂ ਪੌਰ ਬਿਸਾਲਾ
॥੫੩॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਅਕਬਰ ਕੇ ਪਰਵਾਨੇ। ਆਇ ਬਡ ਤੂਰਨਤਾ ਠਾਨੇ।
ਭਨ੍ਯੋ ਬੀਰਬਲ ਸੋਂ ਤਿਨ ਨਰਨ। 'ਇਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਗਨ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਰਨ[4]
॥੫੪॥ਅਬਿਲੌ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਨਹਿਂ ਆਏ।ਸੰਧ੍ਯਾ ਪਰੀ ਸੁ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਏ।
ਹੁਕਮ ਆਪਕੋ ਹੋਇ ਸੁ ਕਰੈਂ।ਜਾਇਂ ਤਿਨਹੁ ਢਿਗ,ਕੈ ਇਤ ਟਰੈਂ[5]"॥੫੫॥
ਕਹ੍ਯੋ ਬੀਰਬਲ'ਅਬਿ ਨਿਸ ਪਰੀ।ਪ੍ਰਾਤ ਮੁਕਾਮ[6]ਕਰਹਿਂ ਇਸੁ ਪੁਰੀ। ਤਬਿ
ਸਭਿ ਕੋ ਗਹਿਕੈ ਮੰਗਵਾਵੈਂ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਆਵੈਂ"॥੫੬॥ਭਯੋ
ਤਿਮਰ ਸਿਖ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਏ।'ਬਿਗਰਹਿ ਪ੍ਰਾਤੀ'ਗੁਰਨਿ ਬਤਾਏ[7]। ਕਹਿ
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ 'ਮੁਕਾਮ ਨ ਹੋਇ। ਬੇਗ ਇਹਾਂ ਤੇ ਗਮਨਹਿ ਸੋਇ॥੫੭॥ਨਹਿ
ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਬਿਖੇ ਬਿਚਾਰੋ।ਰਹੋ ਅਨੰਦਤਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੋ'।ਸੁਨ੍ਯੋ ਬੀਰ-
ਬਲ ਜਬਹਿ ਪ੍ਰਵਾਨਾ। ਲਿਖੀ ਜਿਸੀ ਮਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਮਹਾਂਨਾ ॥੫੮॥ 'ਤਿਸੀ
ਦੇਸ਼ ਭਾ ਦ੍ਵੰਦ ਘਨੇਰਾ[8]।ਲੂਟ ਕੂਟ ਲੀਨੋ ਦਲ ਡੇਰਾ[9]।ਨਹਿਂ ਕਿਤ ਠਹਿਰ
ਮੁਕਾਮ ਕਰੀਜਹਿ। ਦੀਹ ਮਜਲ ਤੇ ਤਹਿ ਪਹੁੰਚੀਜਹਿ ॥ ੫੯ ॥ ਕਰਹੁ
ਜਾਇ ਸਰ[10]ਲਰਹੁ ਘਨੇਰੇ। ਦੀਰਘ ਲਸ਼ਕਰ ਹੈ ਸੰਗ ਤੇਰੇ'। ਸੁਨਿ ਨਿਸ
ਮਹਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। 'ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਹੋਹਿ ਚਢਾਈ' ॥ ੬੦॥ ਸਭਿ
ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿ ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਵਨ ਤਿਹ ਠਾਂ ਕੀਨਿ।ਭੋਰ
ਭੂਰ ਤੇ[11] ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਡਾਰੇ[12]॥੬੧॥ਆਪ
ਚਢਿਨ ਕੀ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕੀਨਿ।ਚਲ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਬਹਿ ਖੱਤ੍ਰੀਨ।'ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੇ

[1]ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ। [2]ਦੁੱਖ। [3]ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਸਿਰ ਲੱਗਿਆਂ ਹੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। [4]ਕਹੀਦੇ ਹਨ (ਅ) ਜਾਤਿ ਦੇ। [5]ਅਥਵਾ ਇਥੋਂ ਟਲ ਜਾਈਏ। [6]ਡੇਰਾ, ਟਿਕਾਉ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ 'ਸਵੇਰੇ ਵਿਗਾੜ ਹੋ ਜਾਇਗਾ'। [8]ਭਾਵ ਪਸ਼ਚਮ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੜਾ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਹੋ ਪਿਆ ਹੈ। [9](ਹੇ ਬੀਰਬਲ ਤੈਥੋਂ ਅੱਗੇ ਜੇਹੜਾ ਇਧਰ ਦਾ) ਦਲ (ਸੀ), ਉਸ ਦਾ ਡੇਰਾ ਲੁੱਟ ਕੁਟ ਲਿਆ ਹੈ (ਵੈਰੀ ਨੇ)। [10]ਫਤੇ ਕਰੋ। [11]ਬਹੁਤ ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਤੋਂ। [12]ਘੋੜਿਆਂ ਪਰ ਕਾਠੀਆਂ ਪਾਈਆਂ।

ਨਹਿੰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਇ। ਨਹੀਂ ਰਜਤਪਣ ਕਿਨਹੂੰ ਪਠਾਇ ॥੬੨॥ ਕਿਸ ਅਲੇਬ ਹੰਕਾਰ ਕਰੰਤੇ। ਬਡੋ ਆਪ ਤੇ ਕਿਸਹਿ ਲਖੰਤੇ[1]? ਜਿਸ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਰਹਿੰ ਤੁਮਾਰੋ[2]। ਕਹੈਂ ਕਿ–ਹਮ ਤੇ ਲੇਹੁ ਅਹਾਰੋ–' ॥੬੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ ਬੀਰਬਲ ਤਬੈ। 'ਭਈ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਾਲੇ ਚਢਿ ਅਬੈ। ਹਟਿ ਕੈ ਆਵੈਂ ਜਬਿ ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੋ। ਕਰਹਿੰ ਬਿਲੋਕਨ ਤਬਿ ਹਮ ਗੁਰ ਕੋ ॥੬੪॥ ਅਬਿ ਤੇ ਦਸ ਗੁਨਾ ਧਨ ਲੇਹਿੰ। ਅਪਰ ਸਜਾਇ ਕਛੂ ਇਨ ਦੇਹਿੰ। ਨਹਿੰ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ਬਡਿਆਈ। ਮਿਲੇ ਨ ਦਯੋ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੬੫ ॥ ਇਮਿ ਇਕ ਨਰ ਸੋਂ ਭਾਖਿ ਪਠਾਯੋ[3]। ਆਪ ਅਰੂਢ੍ਯੋ ਪੰਥ ਸਿਧਾਯੋ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਚਾਲਾ। ਦੂਰ ਬਿਸਾਲ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਾ ॥੬੬॥ ਸੋ ਨਰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਕਹ੍ਯੋ ਬੀਰਬਲ ਕੇਰ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਤੁਮ ਪਰ ਹੋਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰੇ। –ਦੇਉਂ ਸਜਾਇ ਆਇ ਜਿਸ ਬੇਰੇ ॥੬੭॥ ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿ ਚਾਹ੍ਯੋ ਅਪਨ ਭਲੇਰਾ। ਮਿਲੇ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਦੇ ਦਰਬ ਬਡੇਰਾ*–। ਹਟਿ ਆਵਹਿ ਬਹੁ ਦੇਇ ਬਿਖਾਦਾ। ਕਰਹਿ ਕੈਦ, ਧਨ ਲੇ ਬਹੁ ਬਾਦਾ[4]' ॥੬੮॥ ਬੋਲੇ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਸੋਇ। 'ਇਹਾਂ† ਨ ਆਵਨ ਇਸ ਕੋ ਹੋਇ। ਬਰਫ ਸੰਗ ਤਿਹ ਠਾਂ ਗਰ ਜਾਇ[5]‡। ਹੰਕਾਰੀ ਨਹਿੰ ਜੀਵਨ ਪਾਇ ॥੬੯॥ ਚਿਤਵਹਿ ਬੁਰਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਸੰਗ। ਕਿਮ ਠਹਿਰਹਿ ਤੂਰਨ ਹੁਇ ਭੰਗ'। ਇਮ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਗਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਧਾਈ ॥੭੦॥ ਇਕ ਦੁਇ ਜੰਗ ਅਖਾੜੇ ਭਏ। ਬਰਫ ਗਿਰਨ ਮਹਿੰ[6] ਸਭਿ ਧਸਿ ਗਏ। ਨਾਕ ਸੀਤ ਤੇ ਠਰ ਗਿਰ ਪਰ੍ਯੋ। ਦੁੰਦਭਿ ਤਬੈ ਬਜਾਵਨ ਕਰ੍ਯੋ ॥ ੭੧ ॥ ਭਈ ਬਰਫ ਨਭ[7] ਬਰਖਾ ਘਨੀ। ਦਬ੍ਯੋ ਬੀਰਬਲ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਅਨੀ§। ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਸਦਾ ਸੁਫਲਾਵੈ। ਨਹੀਂ ਸੁਰਾਸੁਰ ਕੋ ਉਲਟਾਵੈ ॥੭੨॥

---

[1](ਹੋਰ) ਕਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ? [2]ਜਿਸ ਦੀ (ਸ਼ਹਿ ਕਰਕੇ) ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ। [3]ਕਹਿ ਭੇਜਿਆ (ਗੋਇੰਦਵਾਲ)। [4]ਝਗੜਾ ਕਰਕੇ। [5]ਗਲ ਜਾਇਗਾ। [6]ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਬਰਫ ਵਿਚ। [7]ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ।

*ਪਾ:–ਘਨੇਰਾ। †ਪਾ:–ਬਹੁਰ।

‡ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਏਹ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ। ਬੀਰਬਲ ਏਥੇ ਅਵੱਗਯਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਡਰਾਵਾ ਦੇ ਗਿਆ ਜਿਸ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਬਰਾਉਣ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਚ ਲਈ ਤੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਆਕੇ ਕੀਹ ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਤਾਂ ਓਥੇ ਹੀ ਬਿਦਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਗੰਮ ਵਾਚਣਾ ਹੈ। 'ਹਰ ਕੇ ਦਰ ਵਰਤਿਆ' ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

§ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਹੇਠ

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਬੀਰਬਲ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਇਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਉਣਾ, ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਸੁਪਤਾਇ[1]। ਕੂਕ ਪੁਕਾਰੀ ਨਾਰਿ ਇਕ ਸਗਰੀ ਪੁਰੀ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਖੁਲੇ ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਨੈਨ। ਬੋਲੇ ਦਾਸ ਸੰਗ ਸੁਖ ਦੈਨ। 'ਕੌਨ ਅਚਾਨਕ ਕੀਨ ਪੁਕਾਰੀ?।ਕਿਸ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਯੋ ਇਸ ਨਾਰੀ?' ॥੨॥ ਸੁਨਿ ਬੱਲੂ ਨੇ ਤਬਹਿ ਬਤਾਈ। '-ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੁੱਤ੍ਰ-ਕਹਿ ਕੋ ਬਿਲਲਾਈ। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।ਨੰਦਨ ਦੁਖੀ ਕਿ ਹਤਿ ਭਾ ਪ੍ਰਾਨਾ'॥੩॥ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਾਇ ਸੁਧ ਆਨਹੁ। ਭਈ ਦੁਖੀ ਕਿਮਿ ਹਮਹਿ ਬਖਾਨਹੁ'।ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਬੱਲੂ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਹ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ॥੪॥ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬੂਝਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਤ੍ਰਿਯ ਬਿਧਵਾ ਕੇ ਇਕ ਸੁਤ ਰਹ੍ਯੋ[2]। ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਖੇਦ ਤਿਸੁ ਦੈਕੈ।ਕਰ੍ਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਹੁ ਨਿਰਬਲ ਕੈਕੈ' ॥੫॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਮਰ੍ਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਜੀਵਨ ਹੋਇ।ਅਬਿ ਕਹਿ ਦੇਹੁ ਨ ਕਰਹਿ ਬ੍ਰਿਲਾਪ। ਬੰਧਹਿ ਕੈਦ ਜਿ ਤੇਈਆ ਤਾਪ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਬੱਲੂ ਨੇ ਜਾਇ ਹਟਾਈ। ਭਈ ਭੋਰ ਸੁਤ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲੈ ਆਈ। ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਚਰਨ ਲਗਾਯੋ। ਤੂਰਨ ਬਾਲਕ ਤਬਹਿ ਜਿਵਾਯੋ ॥੭॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਹਕਾਰਨੋ। ਤਿਸਕੋ ਬਾਲਕ ਸਮ ਤਨ ਧਾਰ੍ਯੋ। ਚਰਨ ਜੰਜੀਰ ਡਾਰ ਕਰਿ ਦੀਨ। ਗਰ ਮਹਿ ਤੌਕ ਪਾਇਬੋ ਕੀਨ ॥ ੮ ॥ ਜੁਗ ਹਾਥਨ ਮਹਿ ਡਾਰਿ ਹਥੌਰੀ।ਲੋਹ ਪਿੰਜਰੇ ਮਹਿ ਤਿਸ ਠੌਰੀ। ਪਾਇ ਬੀਚ ਨਿਜ ਪੌਰ ਟਿਕਾਯੋ। ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ'ਇਨ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਪਾਯੋ[3]'॥੯॥ ਆਨਿ ਅਵੱਗਯਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਕੀਨਿ। ਬਿਧਵਾ ਕੋ ਬਾਲਕ ਹਤਿ ਦੀਨ।ਹਮਰੋ ਕਰਿਓ ਪ੍ਰਣ ਨਹਿ ਜਾਨ੍ਯੋ।ਮਾਤਹਿ ਪਿਤਹਿੰ ਪਿਖਤਿ[4]ਸੁਤ ਹਾਨ੍ਯੋ ॥੧੦॥ ਏਕ ਰੋਗ ਕੋ ਹੋਇ ਸਜ਼ਾਇ। ਪੁਨ

---

[1]ਸੁੱਤੇ। [2]ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਸੀ। [3]ਇਸ ਨੇ (ਸਾਡਾ) ਡਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। [4]ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ।

ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ §ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ–

§ਬੀਰਬਲ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫ਼ੌਜ ਤੇ ਜ਼ੈਨਖਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਬਿਲੰਦਸ਼ਈ ਤੇ ਕਰਾਹ ਭੁਗਾਹ ਆਦਿ ਦਰਿਆਂ ਵਿਚ,ਜੋ ਗ਼ਾਲਬਨ ਸ੍ਵਾਤ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਹਨ, ਮਾਰੀ ਗਈ ਸੀ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਚਿਆ। ਅੱਬੁਲ ਫਜ਼ਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ੫੦੦ ਜੁਵਾਨ ਮੋਏ, ਪਰ ਖ਼ਾਫੀਖਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਦਲ ਤੇ ਸਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਨਾ ਬਚਿਆ।

ਹਮਰੇ ਪੁਰਿ ਕੋਇ ਨ ਆਇ। ਰਹੈ ਪਿੰਜਰੇ ਮਹਿ ਇਹੁ ਪਰਯੋ।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਿਡਰ ਹੁਇ ਬਰਯੋ' ॥ ੧੧ ॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਪੌਰ ਰਖਾਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਮਾਸਨ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯੋ।ਗੁਰ ਬਚ ਸੰਗਲ ਸੰਗ ਰਹਯੋ ਹੈ[1]।ਛੁਧਤਿ ਅਧਿਕ ਨ ਅਹਾਰ ਲਹਯੋ ਹੈ॥੧੨॥ਦੁਰਬਲ ਅੰਗ ਹੋਇ ਬਹੁ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ।–ਕੋ ਆਵਹਿ ਐਸੋ ਉਪਕਾਰੀ।ਮੋਹਿ ਮੁਚਾਵਹਿ[2] ਕਰੁਨਾਧਾਰੀ– ॥੧੩॥ਨਿਕਟ ਕਦੀਮੀ[3] ਸੇਵਕ ਜੋਇ।ਲਖਹਿਂ ਦੁਖਦ ਹਿਤ ਕਹੈਂ ਨ ਸੋਇ[4]। ਡੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਸਿਖ ਜੇਈ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ ਸੋਈ ॥ ੧੪ ॥ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਕਮਲ ਨਿਹਾਰਾ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਿ ਨਜੀਕਾ। ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗਿਰਾ ਰਮਣੀਕਾ॥੧੫॥ 'ਕੁਸ਼ਲ ਅਨੰਦ ਸਭਿਨਿ ਮਹੁਂ ਅਹੇ। ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਰਸ ਲਹੇ[5]'! ਡੱਲੇ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਮੇਰੇ।ਪਾਰੋ ਲਾਲੋ ਆਦਿ ਬਡੇਰੇ॥੧੬॥ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਮੋਕਹੁ ਅਤਿਸ਼ੈ ਪਯਾਰੇ।ਜਿਨ ਮਿਲਿਬੋ[6] ਨਰ ਔਰ ਉਧਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਲਾਲੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਜਾਨੀ[7]' ॥੧੭॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਅਹੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੁਮਾਰਾ। ਹਮ ਸਮ ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰਾ[8]।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਚ ਸੁਨਿ ਅਰੁ ਕਹਿਕੇ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਵਸੁ ਬਿਤਾਇ ਰਹਿਕੈ ॥ ੧੮ ॥ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਪਿੰਜਰਾ ਹੇਰਾ। ਬਾਲਕ ਦੁਰਬਲ ਬੀਰ ਬਡੇਰਾ। ਦੇਖਿ ਘਨੀ ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਆਈ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ ॥੧੯॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਇਸ ਕਰਹੁ ਖਲਾਸੀ। ਦੁਰਬਲ ਅਧਿਕ ਲਹੈ ਦੁਖਰਾਸੀ[9]। ਭਯੋ ਦੀਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਦਿਖਾਵੈ[10]। ਛੁਟਿਬੇ ਕਾਰਨ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵੈ' ॥੨੦॥ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਹਯੋ 'ਛੁਟਵਾਉ।ਸੰਗ ਆਪਨੇ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਉ।ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਹੁਰ ਨਹਿਂ ਆਵੈ। ਮਿਲੀ ਸਜਾਇ ਬਿਰਯੋ ਪਛੁਤਾਵੈ[11]' ॥ ੨੧ ॥ ਇਮ ਆਗਯਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਲੀਨਿ। ਆਇ ਖਲਾਸੀ ਤਤਛਿਨ ਕੀਨ। ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਸਭਿ ਚਾਲੇ[12]। ਤਿਸ ਬਾਲਿਕ ਕੋ ਲੀਨਸਿ ਨਾਲੇ ॥ ੨੨॥ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ

---

[1] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ (ਰੂਪੀ) ਜੰਜੀਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਰਹਿਆ। [2] ਛੁਡਾਵੇ। [3] ਪੁਰਾਣੇ। [4] ਦੁਖ ਦੇਵਾ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ) ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। [5] ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। [6] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਾਲ। [7] ਜਾਣਕੇ। [8] ਵਿਚਾਰੇ ਦਾਸ ਕੀ ਹਾਂ। [9] ਬਹੁਤਾ ਕਮਜ਼ੋਰ (ਹੈ ਤੇ) ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ। [10] ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। [11] ਬੈਠਿਆਂ ਪਛੁਤਾਂਵਦਾ ਹੈ। [12] ਸਾਰੇ (ਡੱਲੇ ਵਾਸੀ ਸਿਖ) ਚੱਲੇ।

ਜਬਿ ਜਾਇ। ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਛੁਧਿਤ ਬਿਕੁਲਾਇ। ਲਾਲੋ ਸੰਗ ਕਹਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਬਹੁ ਚਲਿਬੇ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਮ ਜੋਰ[1] ॥੨੩॥ਭੂਖ ਅਧਿਕ ਲਾਗੀ ਤਨ ਮੇਰੇ। ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਘਨੇਰੇ। ਦਿਹੁ ਆਗਯਾ ਮੈਂ ਅਬਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੋਂ। ਪੁਨ ਤੁਰਨ ਤੁਮ ਸਾਥ ਸਿਧਾਵੋਂ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਲਾਲੋ ਕਰਿ ਦਯਾ ਉਚਾਰੀ।'ਆਗੇ ਚਲਿ ਹੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੀ। ਪਹਿਤ[2] ਚੂਨ[3] ਲੇ ਬਹੁਤ ਪਕਾਵੈਂ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਤੋਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਕਛੁ ਨੇਰੇ ਜਾਨਿ[4]। ਮਨ ਭਾਵਤ ਕੀਜੈ ਤਹਿਂ ਖਾਨ। ਪੁਨ ਤੁਝ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ,ਨਾਂਹਿ ਨ ਹਾਰੈਂ[5] ॥੨੬॥ਸੁਨਿ ਬਾਲਕ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨ। 'ਮਮ ਅਹਾਰ ਅਬਿ ਹੈ ਇਸ ਥਾਨ। ਤੁਮ ਆਗਯਾ ਬਿਨ ਸਕੌਂ ਨ ਖਾਇ। ਕਹਹੁ ਤੁਰਤ ਹੀ ਹ੍ਵੈ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ' ॥੨੭॥ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਲਾਲੋ ਕਹਯੋ। 'ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ ਅਹਾਰ ਜਹਿਂ ਲਹਯੋ। ਘਰੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹਮ ਠਹਿਰਨਿ ਕਰੈਂ। ਪੁਨ ਹਮ ਚਲੈਂ ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਧਰੈਂ[6] ॥੨੮॥ ਤਹਿਂ ਧੋਬੀ ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾ-ਰਹਿ।ਜਲ ਨਿਚੋਰ ਸ਼ੁਸ਼ਕਨਿ ਕੋ ਡਾਰਹਿ।ਜਬਿ ਲਾਲੋ ਤੇ ਆਗਯਾ ਲੀਨਿ। ਤਤਛਿਨ ਚਢਿਬੋ ਤਿਸ ਤਨ ਕੀਨਿ॥੨੯॥ਭਯੋ ਕੰਪ ਧੋਬੀ ਗਿਰ ਪਰਯੋ। ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਪੀਰਬੋ[7] ਕਰਯੋ। ਰੁਧਿਰ ਨਿਚੋਰ ਲੀਨਿ ਤਬਿ ਐਸੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਨਿਚੋਰਤਿ ਜਲ ਕੋ ਜੈਸੇ ॥ ੩੦ ॥ ਤਹਿਂ ਘਟ ਫੋਰਿ ਠੀਕਰਾ ਭਰਯੋ। ਲਾਲੋ ਨਿਕਟ ਲਯਾਇਬੋ ਕਰਯੋ। ਲਗਯੋ ਦਿਖਾਵਨ 'ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਮੋਰਿ ਅਹਾਰ॥੩੧॥ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੇ ਛੁਧਤਿ ਬਿਸਾਲ।ਪਾਨ ਕਰੌਂ ਤ੍ਰਿਪਤੌਂ ਇਸ ਕਾਲ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪਕੀ ਮੋਹਿ ਬਚਾਯੋ।ਬਡ ਬੰਧਨ ਤੇ ਖੋਲਿ* ਮੁਚਾਯੋ[8]॥੩੨॥ਸੁਨਿ ਅਰ ਪਿਖਿ ਲਾਲੋ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸਾ।—ਗਹਯੋ ਪਿੰਜਰੇ ਬਿਖੇ ਨਿਕਾਸਾ[9]। ਬਡੀ ਬਲਾਇ ਨ ਮੈਂ ਕੁਛ ਜਾਨਾ। ਸੰਗ ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਮਾਂ ਅਬਿ ਆਨਾ[10]—॥ ੩੩ ॥ ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਚਲਿ ਹਟਿ ਗੁਰਪੌਰ[11]।ਮੈਂ ਨ ਲਿਜਾਵੌਂ ਅਪਨੀ ਠੌਰ†। ਜੀਵਨ[12] ਕੌ ਦੁਖਦਾਯਕ ਪਾਪੀ। ਬਯਾਕੁਲ ਕਰਹਿ ਮਹਾਂ ਸੰਤਾਪੀ ॥ ੩੪ ॥ ਗੁਰ ਰਾਖਹਿਂਗੇ ਕੈਦ ਮਝਾਰੀ। ਕਹਾਂ ਰੁਧਰ ਕੋ ਪਾਇ

---

[1]ਤਾਕਤ। [2]ਦਾਲ। [3]ਆਟਾ। [4]ਨੇੜੇ ਜਾਣ (ਕਿ ਪਿੰਡ ਹੈ)। [5]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਟੁਰ, ਥੱਕੇਂਗਾ ਨਹੀਂ। [6]ਤੈਨੂੰ ਨਾਲ ਕਰਕੇ। [7]ਦੁਖੀ,ਪੀੜਿਤ। [8]ਛੁਡਾਇਆ। [9]ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚੋਂ (ਮੈਂ) ਕਢਾਇਆ। [10]ਭਿਆਨਕ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਆਂਦਾ ਹੈ। [11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ। [12]ਜੀਆਂ ਨੂੰ।

*ਪਾ:-ਬੋਲਿ। †ਪਾ:-ਓਰ।

ਅਹਾਰੀ'।ਸੁਨਿ ਤੇਈਆ ਚਿਤ ਅਤਿਸ਼ੈਤ੍ਰਾਸਾ।'ਨਹਿਂ ਲੇ ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਗੁਰ ਪਾਸਾ ॥੩੫॥ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਬਾਕਨ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜਿਮਿ ਉਚਰਹੁ ਸੋ ਕਰਿਹੌਂ ਕਾਰੀ।ਅਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਇਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਯੋ ਹਮ ਤੁਮ ਸੰਗ॥੩੬॥ ਕਹੈ ਕਥਾ ਕੋ ਸੁਨਹਿ ਸੁਨਾਵੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਨਾਮ ਕੋ ਧ੍ਯਾਵੈ। ਤਹਾਂ ਨ ਮੈਂ ਦੁਖ ਦੇਹੁਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗਮਨੌਂ ਤਤਕਾਲਾ॥੩੭॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਛੋਰ ਅਬਿ ਜਾਵਹੁ। ਨਿਜ ਉਪਕਾਰ ਕਰਯੋ ਨ ਮਿਟਾਵਹੁ'। ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਲਾਲੋ ਤਜਿ ਗਯੋ।ਗੁਰੂਕੈਦ ਤੇ ਛੂਟਤਿ ਭਯੋ॥੩੮॥ਬਹੁਰ ਨ ਗੋਇੰਦ-ਵਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਸੁਨੇ ਨਾਮ ਡਰ ਧਾਰਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਰੋਗ ਡਰਾਏ।ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਨ ਫੇਰੋ ਪਾਏ[1]*॥੩੯॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਤੇਈਆ ਤਾਪ† ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਮੇਲੇ ਦੀ ਰੀਤਿ ਤੋਰਨੀ,ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਕ ਦਿਨ ਪਾਰੋ ਨੇ ਕਰੀ ਗੁਰ ਆਗੇ ਅਰਦਾਸ।'ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਤੁਮ ਪਾਸ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਨਹੀਂ ਪਰਸਪਰਮਿਲਿਬੋ ਹੋਇ।ਭਾਉ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹਿਂ ਧਾਰਹਿ ਕੋਇ। ਕਿਹ ਕੀ ਕਿਹ ਸੋਂ ਹ੍ਵੈ ਨ ਚਿਨਾਰੀ। ਦਰਸ ਜਾਇਂ[2] ਘਰ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ॥੨॥ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੇਲਾ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਹੁ ਵਧਹਿ ਸੁਹੇਲਾ[3]। ਕਰਿਬੋ ਉਚਿਤ ਹੋਇ ਅਸ ਬਾਤੀ।

---

[1](ਕਸੇ ਰੋਗ ਨੇ) ਫੇਰਾ ਨਾ ਪਾਇਆ। [2]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3]ਸੁਖਦਾਈ।

*ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਰੱਖਿਆ। †ਕੋਈ ਰੋਗਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖਿਲਤਾਂ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹਵਾਵਾਂ ਬੂਆਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਬਹੁਤੇ ਰੋਗ ਅਤਿ ਨਿੱਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਕਿਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੀਹ ਜਾਣੀਏ ਕਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨੀਵੀਂ ਦਰਜੇ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਅਜ ਕਲ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ ਲੱਭ ਪੈਣ। ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੁਣ ਬੀ ਮੰਨੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਲਦੀ ਤੇ ਜਿੱਤਦੀ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਕੋਈ ਜਿਰਮਾਂ ਵਾਂਙੂ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਸੂਖਮ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਤਪੱਸ੍ਰੀ ਲੋਕ ਇਹ ਗਲ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨੀਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰੂਹਾਨੀ ਵਜਕਤੀਆਂ ਬੀ ਹਨ।

ਆਵਹਿ ਸੰਗਤਿ ਉਰ ਹਰਖਾਤੀ॥੩॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਮੇਲੋ ਹੋਇ। ਬਹੁ ਦੇਸ਼ਨਿ ਪੁਰਿ ਸੰਗਤਿ ਜੋਇ।ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਬਨਿ ਜੈ ਹੈ।ਦੂਰਿ ਦੂਰਿਕੇ ਸਿੱਖ ਮਿਲੈ ਹੈਂ'॥੪॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ 'ਪਾਰੋ ਤੁਮ ਧੰਨ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਬਿਚਾਰਨ ਕਰੈਂ। ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਮਿਲਹਿਂ ਨਿਸ-ਤਰੈਂ॥੫॥ਜੋ ਤੁਮ ਚਿਤਵੀ ਮਮ ਚਿਤ ਸੋਇ।ਸਗਰੇ ਆਵਹਿਂ ਦਿਵਸਬਸੋਏ[1]। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਲਿਖਹੁ ਪਠਾਵਹੁ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਇਕਠੇ ਆਵਹੁ' ॥੬॥ਤਬਿ ਪਾਰੋ ਨੇ ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨੇ। ਪਠੇ ਪੁਰਨਿ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸਿਖ ਜਾਨੇ। ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਗੁਰਕੇਰਾ। ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਚਿਤਚਾਉ ਘਨੇਰਾ ॥੭॥ ਰਹੇ ਉਡੀਕਤਿ ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੋਇ।ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਗੁਰਢਿਗ ਦਿਵਸ ਬਸੋਇ।ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਵਧਤਿਰਹਤਿ ਬਡਭਾਉ।ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚੌਗੁਨ ਚਾਉ॥੮॥ਬੀਤੀਸਿਸੁਰ[2] ਬਸੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਸੁਮਨ ਸੁ ਬਨ ਉਪਬਨਹਿਂ ਬਿਕਾਸਾ[3]। ਬਹੁਤੀ ਉਸਨ[4] ਨ ਸੀਤਲਤਾਈ। ਚਲਨ ਪੰਥ ਕੋ ਹੈ ਸੁਖਦਾਈ॥੯॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਉਮਗੇ ਆਨੰਦੇ। ਬੰਧੇ ਟੋਲ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਵਸਤੂ ਗਨ ਲਜਾਈ॥੧੦॥ ਆਨਿ ਸਭਿਨਿ ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ।ਮੇਲਾ ਮਿਲਿਕੈ ਭਯੋ ਬਡੇਰਾ।ਜਥਾ ਚਕੋਰ ਹੋਇ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਨਿਸਪਤਿ[5] ਦਰਸਾਯਾ ॥੧੧॥ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਭੀਰ।ਦਰਸੈਂ ਵਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਤੀਰ[6]। ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਆਵਹਿਂ

---

[1]ਬਸੋਏ ਦਾ ਆਮ ਅਰਥ ਵਿਸਾਖੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਥਾਈਂ (ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ) ਇਹ ਪਦ ਬਰਸਾਤ ਲਈ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੩੮ ਅੰਕ ੧੦, ਰਾਸਿ ੬ ਅੰਸੂ ੫੭ ਅੰਕ ੨੯ ਤੇ ਰਾਸਿ ੧੦ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੪ ਵਿਚ ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਜੋ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਲੇ ਦੀ ਰੀਤ ਟੋਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਸਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੇ ਜੋ ਮੇਲਾ ਹੁਣ ਸਦਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਤੱਕੀਏ ਤਾਂ ਮੇਲਾ ਤੇ. ਜੋੜ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਹੁਣ ਤਕ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪਯਾਨੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੇਲਾ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਜੋੜ ਹੁਣ ਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ 'ਹੁਇ ਅਬਿ ਨੀਤਿ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਵਸੋਏ ਦਾ ਭਾਵ ਬਰਸਾਤ ਹੋਵੇ। [2]ਪਤ ਝੜ ਰੁੱਤ। [3]ਫੁਲ ਬਨਾਂ ਤੇ ਬਗੀਚਿਆਂ ਵਿਚ ਖਿੜੇ। [4]ਗਰਮੀ। [5]ਚੰਦਰਮਾ। [6]ਉਰਾਰ ਪਾਰ ਦਾ ਕੰਢਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈਦਾ ਸੰਗਤ ਬਿਅੰਤ ਜੁੜੀ। (ਅ) ਨਜੀਕ ਹੋਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਜਾਹਿਂ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕਰਿ॥੧੨॥ਸਿਖ ਅਨੇਕ ਦੇਗ਼ ਕੋ ਲਾਗੇ।ਕਰਹਿਂ ਪਾਕ ਸਿਧ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗੇ।ਕੇਤਿਕ ਨੀਰ ਆਨਿਬੋ ਕਰਿਹੀਂ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੇਵਹਿ ਹਿਤ ਧਰਿਹੀਂ॥੧੩॥ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਮੇਲਾ ਹੋਵਾ।ਹਰਖਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦੀਰਘ ਜੋਵਾ[1]। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਚਰਹਿਂ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਜਾਲਾ ॥੧੪॥ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਹੋਇ।ਸਖਿ ਮੇਲੇ ਕੋ ਲਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੋ ਬੀਤਯੋ ਜਬਿ ਜਾਨਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਰਪਾਲ ਬਖਾਨਯੋ॥੧੫॥'ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਚਿਰ ਬਹੁ ਹੋਵਾ।ਕਹਾਂ ਗਯੋ ਹਮ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜੋਵਾ'।ਸੇਵਕ ਬੱਲੂ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ।'ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਹੁ ਸੇਵ ਕਮਾਇ ॥੧੬॥ ਦੇਗ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰਾ।ਪੰਕਤਿ ਕੋ ਬਿਠਾਇ ਇਕ ਸਾਰਾ।ਸੀਤਲ ਜਲ ਕੋ ਭਰਿ ਭਰਿ ਲਯਾਵੈ। ਬੂਝਿ ਬੂਝਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਪਯਾਵੈ ॥੧੭॥ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਸਭਿ ਕੀ ਹਰੈ। ਬਾਂਛਤ ਸਿੱਖਜਨਿ ਦੇਬੋ ਕਰੈ। ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹੈ ਬੀਜਨਾ ਫੇਰ।ਬਾਯੂ ਕਰਤਿ ਉਸ਼ਨ ਬਹੁ ਹੇਰਿ॥੧੮॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੰਤ।ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਕੈ ਸੇਵ ਬੁਝੰਤ[2]।ਚਹੇ ਜੁ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰ ਕਿ ਪਾਨੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ ॥ ੧੯ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਨਹਿਂ ਆਵਨ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਰਹਯੋ ਰੁਕਯੋ ਜਹਿਂ ਕਾਜ ਬਡੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਰਾਮਦਾਸ ਹੈ ਧੰਨ ॥੨੦॥ ਜਿਨ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ।ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਇਮਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਰੀ। ਦੁਲਭ ਪਦਾਰਥ ਹੋਇ ਨ ਕੋਇ[3]। ਨੌ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਪਾਏ ਹੈ ਸੋਇ॥੨੧॥ਸਿਖ ਮੇਰੇ ਸੇਵੇ ਅਨੁਰਾਗ[4]।ਅਪਰ ਨ ਇਸਤੇ ਕੋ ਬਡਿਭਾਗ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਬੰਸ ਬਿਸਾਲ ਜੁ ਇਸਕੋ। ਪੂਜਮਾਨ ਹੋਵਹਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਕੋ ॥੨੨॥ ਜੋ ਨਰ ਮਮ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੇਵਹਿ।ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਲੇਵਹਿ। ਮੋਰ[5] ਮਹਾਤਮ ਜੇਤਿਕ ਅਹੈ। ਰਾਮਦਾਸ ਜਾਨਹਿ ਫਲ ਲਹੈ ॥ ੨੩ ॥ ਦੁਇ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਜੋ ਪਦ ਊਚੇ। ਰਾਮਦਾਸ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਪਹੂਚੇ।ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੁ ਕਰਹਿੰਗੇ*।ਇਸ ਪੀਛੇ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਰਹਿੰਗੇ' †॥੨੪॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਜਸ ਕੋ ਕਹਯੋ।ਇਹੁ ਲਾਯਕ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਲਹਯੋ। ਬਹੁਤ ਸੰਗਤਾਂ ਭਈ ਇਕੱਤ੍ਰ। ਗੁਰ ਭਾਈ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਏ ਮਿੱਤ੍ਰ

[1]ਬੜਾ (ਮੇਲਾ) ਦੇਖਕੇ। [2]ਸੇਵਾ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। [3]ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਦੁਰਲੱਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਵ ਸੁਲਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਸੇਵੇ। [5]ਸਾਡੀ (ਸੇਵਾ ਦਾ)।

*ਪਾ:-ਕਰਹਿਗੇ। †ਪਾ:-ਤਰਹਿਗੇ।

॥੨੫॥ਗੁਰ ਸਮ ਸਿਖ ਕੋ ਸਿਖ ਮਿਲ ਸੇਵਹਿਂ। ਚਰਨ ਧੋਇ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲੇਵਹਿਂ। ਸਗਲ ਨਗਰ ਕਿਰਤਨ ਧੁਨਿ ਹੋਇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੨੬॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਮੇਲੇ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਕਰੀ ਬਿਦਤਿ ਗੁਰ 'ਹੁਇ ਅਬਿ ਨੀਤਿ[1]'। ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਭਾਉ[2] ਸਤਿਗੁਰ ਬਡਿਆਈ। ਨਿੰਦਕ ਦੁਸ਼ਟ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਈ॥ ੨੭॥ ਮੇਲਾ ਬਿਛੁਰੇ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਏ। 'ਪੰਥ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕਰਯੋ। ਭੇਦ ਬਰਨ ਜਾਤੀ ਪਰਹਰਯੋ॥੨੮॥ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਇਕ ਦੇਗ਼ ਅਹਾਰ।ਇਕਸਮਸੇਵਹਿਂ ਧਰਿ ਉਰ ਪਯਾਰ। ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਦੇ ਸਿਖ ਕਰੈਂ[3]।ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਹਿਂ ਹਿਤ ਧਰੈਂ' ॥੨੯॥ਸੁਨਿ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦਿਜ ਗਨ ਅੱਗਯਾਨੀ[4] ਪਰਮ ਅਭਗਤ ਜਾਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ।ਜਰਹਿਂਨ[5]ਗੁਰਕੀ ਸਿਫਤਿ ਉਦਾਰ।ਕਹੈਂ'ਸੁ'ਕਯਾਪਰਪੰਚ ਪਸਾਰ?' ॥ ੩੦ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਮਸਲਤ ਕਰੀ। 'ਇਹਤੋ ਰੀਤਿ ਬੁਰੀ ਜਗ ਪਰੀ।ਅਬਿ ਦਿਜ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ ਕੋਇ। ਖੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਨਸ਼ਟ ਸਭਿ ਹੋਇ॥੩੧॥ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੋ ਇਕ ਮਤ ਕਰਯੋ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਇ ਜਗ ਧਰਮ ਪ੍ਰਹਰਯੋ।ਇਕ ਥਲ ਭੋਜਨ ਸਭਿ ਕੋ ਖਈ[6]*।ਸ਼ੰਕਰਿ ਬਰਨ[7] ਪ੍ਰਜਾ ਅਬਿ ਭਈ॥੩੨॥ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਕੀ ਮਨਤਾ ਛੋਰੀ। ਸਭਿ ਮਿਰਯਾਦ ਜਗਤ ਕੀ ਤੋਰੀ[8]। ਅਬਿ ਉਪਾਇ ਇਕ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰ[9]। ਬਰਜਹਿ ਪਾਤਸਾਹਿ ਇਸ ਢਾਰ[10]॥੩੩॥ ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਦਿਜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮੁਖਿ[11] ਅਤਿ ਦੁਖ ਪੈਕੈ†। ਲਵਪੁਰਿ ਗਏ ਫਿਰਾਦੀ[12] ਸਾਰੇ। ਢਿਗ ਅਕਬਰ ਕੇ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ ॥੩੪॥ 'ਤੁਮ ਮਿਰਯਾਦਾ ਰਾਖਨ ਹਾਰੇ। ਬਿਗਰਤਿ ਕੋ ਜਗ ਦੇਤਿ ਸੁਧਾਰੇ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅਮਰ ਗੁਰੁ ਹੋਵਾ। ਭੇਦ ਬਰਨ ਚਾਰਹੁੰ ਕਾ ਖੋਵਾ ॥੩੫॥ ਰਾਮ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰ ਨ ਜਪੈ।ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਥਾਪਨ ਥਪੈ[13]।- ਜੁਗ ਚਾਰਹੁੰ ਮਹਿਂ ਕਹੀਂ ਨ ਹੋਈ। ਜਿਮਿ ਮਿਰਯਾਦ ਬਿਗਾਰੀ ਸੋਈ॥ ੩੬॥ਸ੍ਰੁਤਿ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਰਾਹੁ ਨ ਚਾਲੇ।ਮਨ ਕੋ ਮਤਿ ਕਰਿ ਭਏ ਨਿਰਾਲੇ।

---

[1]ਹੁਣ ਸਦਾ (ਇਹ ਰੀਤ) ਹੋਵੇਗੀ। [2]ਪ੍ਰਤਾਪ। [3]ਸਿੱਖ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਅਗਯਾਨੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤੇ ਪੰਡਤ ਸਮੂਹ ਸੁਣਕੇ। [5]ਸਹਾਰਦੇ ਨਹੀਂ। [6]ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਵਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਜਾਤ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਂ ਰਹਿਣਾ, ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਰਲ ਮਿਲ ਜਾਣਾ। [8]ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ। [9](ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ) ਫਰਿਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। [10]ਇਸ ਰੀਤੀ ਤੋਂ। [11]ਆਗੂ। [12]ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ। [13]ਰਚਨਾ ਰਚਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਖਿਈ। †ਪਾ:-ਦਿਜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਖਿ ਦੁਖਿ ਪੈਕੈ।

ਹਮਰੀ ਕਰਹੁ ਅਦਾਲਤ[1] ਏਹੀ। ਦ੍ਰਿੜ ਹੁਇ ਧਰਮ ਸੁ ਰਾਜ ਬ੍ਰਿਧੇਹੀ[2] ॥੩੭॥ਪਸਰ ਜਾਇ[3] ਸਭਿ ਜਗਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੁਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹੁ ਟਲਹਿ ਨ ਟਾਲਾ[4]। ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਦੀਨ ਦਿਲਾਸਾ। 'ਕਰਹੁਂ ਨਿਆਉਂ ਰਾਖਹੁ ਭਰਵਾਸਾ॥੩੮॥ਤਿਨ ਕੋ ਇਸ ਥਲ ਲੇਹਿਂ ਬੁਲਾਈ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬੂਝਹਿ ਬਿਚ ਸਮੁਦਾਈ[5]। ਅਪਨੀ ਬਾਤ ਤਬਹਿ ਤੁਮ ਕਹੋ। ਦੋਨਹੁ ਕੀ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਜਿਮ ਲਹੋ[6] ॥ ੩੯ ॥ ਝੂਠ ਸਾਚ ਤਬਿ ਕਰਹਿਂ ਨਿਤਾਰਾ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸੰਬਾਦ[7] ਤੁਮਾਰਾ।ਕਰੌਂ ਅਦਾਲਤ ਨੀਕੇ ਜੈਸ।ਬਹੁ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮੁਖਿ ਮੁਖਿ ਤੁਮ ਹੈਸ[8]॥੪੦॥ਇਮਿ ਸੁਨ ਸਗਰੇ ਲਵਪੁਰਿ ਰਹੇ।-ਗੁਰ ਕੋ ਮਤਿ ਮੋਰਹਿਂ-ਚਿਤ ਚਹੇ[9]। ਦਿਜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸੁ ਜਾਤਿ* ਅਭਿਮਾਨੀ। ਭਏ ਇਕੱਤ੍ਰ ਦੁਜਨ ਅਨਜਾਨੀ†॥੪੧॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨਾ ਭੇਜਯੋ ਪਾਹੂ[10]।'ਤੁਮ ਪਰ ਭਏ ਫਿਰਾਦੀ ਆਇ।ਬਹੁ ਪੁਰਿਕੇ ਨਰ ਹੈ ਸਮੁਦਾਇ॥੪੨॥ ਕਰਹੁ ਜਬਾਬ ਵਿਹੀ ਇਨ ਸੰਗ‡। ਨਾਤੁਰ ਇਨਕੇ ਚਾਲਹੁ ਢੰਗ'। ਪਰਵਾਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਆਯੋ। ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰਵਨ-ਹਮ ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਾਯੋ-॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਫਰਿਆਦੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮੁੜਦੀ ਵਾਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਕੁਰੱਤਾ ਅੰਬ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਪਰਵਾਨਾ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਯੋ ਬਿਚਾਰ।-ਕੋ ਲਾਯਕ ਤਹਿਂ ਭੇਜਿਬੇ ਬੋਲੈ[11]ਸਭਾ ਮਝਾਰ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਅਜਰ ਜਰਨ ਅਰ ਚਤੁਰ ਮਹਾਨਾ। ਕਹਨਿ ਸੁਨਨਿ ਗਤਿ ਜਾਨਹਿ ਨਾਨਾ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਕਰੈ। ਕੂਰੇ ਬਨਹਿ ਪੁਕਾਰ ਜਿ ਧਰੈ[12]-॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਲਾਯਕ ਮਨ ਜਾਨਾ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਨ ਮਨਹੁ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਯੋ ਲੀਨ ਬਿਠਾਇ।ਹਿਤ ਸੋਂ ਨੀਕੇ ਤਿਹ ਸਮਝਾਇ॥੩॥'ਹੇ ਸੁਤ! ਦਿਜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੁਲ-

---

[1]ਇਨਸਾਫ। [2](ਆਪ ਦਾ) ਰਾਜ ਵਧੇਗਾ। [3]ਭਾਵ, ਇਹ ਨਵੀਂ ਮਿਰਯਾਦਾ ਜੇ ਫੈਲ ਜਾਏਗੀ। [4]ਹਟਾਇਆਂ ਨਾ ਹਟੇਗੀ (ਇਹ ਚਾਲ)। [5]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੁੱਛਾਂਗੇ। [6]ਜਿਵੇਂ ਜਾਣਾਂਗੇ। [7]ਝਗੜਾ। [8]ਮੁਖੀਏ ਮੁਖੀਏ ਤੁਸੀਂ ਹੋ। [9]ਚਿੱਤੋਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਏ ਮਤ ਨੂੰ ਮੋੜ (ਭਾਵ ਬੰਦ ਕਰਾ) ਦੇਈਏ। [10](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਪਾਸ। [11]ਜੋ ਬੋਲਣਾ ਜਾਣੇ। [12]ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਝੂਠੇ ਪੈ ਜਾਣ।

*ਪਾਃ-ਜੁ ਜਾਤ।

†ਪਾਃ-ਅੱਗਜਾਨੀ।

‡ਪਾਃ-ਕਰਹੁ ਜਵਾਬ ਆਦਿ ਹੈ ਸੰਗ।

ਵਾਨ । ਗਏ ਪੁਕਾਰੁ ਜਾਤਿ ਗੁਮਾਨ[੧] । ਹਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿ ਸੋਇ । ਅੱਗਯਾਨੀ ਮਤਿ ਮੂਰਖ ਹੋਇ॥੪॥ਬਹੁ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਿਲਿ ਗਏ ਵਿਰਾਦੀ।ਮਤ-ਸਰ ਕਰਿ ਮਿਥਯਾ ਅਪਵਾਦੀ[੨]। ਬੀਚ ਕਚਹਿਰੀ ਕੇ ਸੰਬਾਦ । ਕਹਿ ਕਹਿ ਜੀਤਹੁ ਧਰਿ ਅਹਿਲਾਦ ॥੫॥ ਜਿਮਿ ਬੂਝਹਿਂ ਤਿਮ ਦੇਹੁ ਜਬਾਬ। ਕਰਹੁ ਨ ਡੇਰੀ ਜਾਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬ'। ਸੁਨਤਿ ਖਰੇ ਹੁਇ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ। 'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ! ਸਭਿ ਮਤਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ॥੬॥ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਕੁਛ ਆਨਾ।ਮੈਂ ਨਹਿ ਜਾਨਤਿ ਕਹਾਂ ਬਖਾਨ[੩] । ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ ਸ੍ਰੁਤਿ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਰ । ਪਠੇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਕਰੇ ਬਿਚਾਰ[੪]॥੭॥ਆਗਯਾ ਤੁਮਰੀ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ।ਮੈਂ ਬੋਲੌਂ ਸੰਗ ਹੋਹਿਂ ਹਜਾਰ[੫]। ਬਿਰਦ ਲਾਜ ਤੁਮ ਕੋ ਸਭਿ ਅਹੈ। ਹਮਰੋ ਨਾਮ ਨ ਕੋਊ ਕਹੈ[੬]॥੮॥ਇਮਿ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਿਖਿਕੈ ਤਿਸਕਾਲ।ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਭਲੇ ਸਮਝਾਇ।'ਹੇ ਸੁਤ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕੀਜਹਿ ਕਾਇ ॥੯॥ ਨਿਜ ਭੁਜ ਪਿਖਹੁ ਦਾਹਿਨੀ ਜਬੈ।ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਫੁਰ ਆਵਹਿ ਸਬੈ। ਚਾਰਹੁ ਬੇਦ ਭੇਦ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ*।ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਕਤਾ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿਂ†॥੧੦॥ਅਪਰ ਜਿ ਉਕਤਿ ਜੁਕਤਿ ਸਭਿ ਹੋਇ।ਸਾਰ ਪੁਰਾਨਨ ਕੋ[੭] ਲਖਿ ਸੋਇ।ਨਿਰਭੈ ਸਭਿ ਮਹਿਂ‡ ਕਹੀਅਹਿ ਬਾਨੀ । ਹੇ ਸੁਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿਜੈ ਮਹਾਂਨੀ ॥ ੧੧ ॥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਜੋਇ।ਤੁਝ ਸੰਗ ਕਹੈਂ ਸਮਰਥ ਨ ਸੋਇ[੮]।ਇਹੁ ਨਰ ਬਪੁਰਨਿ ਕੀ ਕਯਾ ਗਿਨਤੀ।ਸਰਬ ਸੁਰਾਸੁਰ ਠਾਨਹਿਂ ਬਿਨਤੀ'॥੧੨॥ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਬਾਕ-ਨਿ ਧਰ੍ਯੋ ਭਰੋਸਾ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਚਲੇ ਅਦੋਸ਼ਾ[੯]।ਲਵਪੁਰਿ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮਹਿਂ ਗਏ।ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤ ਤਹਿਂ ਜਾਵਤਿ ਭਏ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸਰਬ ਹਕਾਰੇ।ਦਿਜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਿ ਸਾਰੇ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਅਰੁ ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ। ਮਿਲਿ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਤਿਸ ਥਾਂਵ ॥੧੪॥ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਕੌਨ ਖੋਟ ਇਨ ਮਹੁਂ ਤੁਮ ਲਹ੍ਯੋ?।ਜਿਸ ਪਰ ਕਰਿ ਪੁਕਾਰ ਸਭਿ ਆਏ। ਅਪਨੋ ਧਰਮ ਕਹਹੁ ਸਮੁਝਾਏ'॥੧੫॥ਦਿਜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਪੰਡਿਤ ਬਿਚ ਕੋਈ।ਮਤ-ਸਰ ਅਗਨਿ ਜਰਤਿ ਹੈਂ ਜੋਈ। ਸੋ ਬੋਲੇ'ਇਨ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ । ਅਪਨੋ ਪੰਥ

[੧]ਜਾਤ ਦੇ ਗੁਮਾਨ ਵਾਲੇ। [੨]ਝੂਠੇ ਨਿੰਦਕ ਈਰਖਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [੩](ਮੈਂ ਓਥੇ)ਕੀ ਕਹਾਂਗਾ। [੪]ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਵਿਚਾਰਿ ਹੀ ਹਨ। [੫]ਮੈਂ ਬੋਲਾਂਗਾ(ਤਿਨ੍ਹਾਂ)ਨਾਲ ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੋਣਗੇ। [੬]ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾਨਾਮ ਲੈਕੇ ਕੋਈ ਅਪਜਸ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੀ ਸਦਕੇ ਕਰੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਨਾਮ ਤੁਹਾਡਾਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕੋਈਅਜੋਗ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤਾਂਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਲਾਜ ਰੱਖਲੈਣੀ। [੭]ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ। [੮]ਤੇਰੇ ਨਾਲ(ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤ੍ਰ)ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ । [੯]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ । *ਪਾ:-ਪਾਵਹੁ। †ਪਾ:-ਜਾਵਹੁ। ‡ਪਾ:-ਨ੍ਰਿਭੈ ਸਭਾਂ ਮਹਿ।

ਕਰਨੋ* ਬੱਖਨਾਤ॥੧੬॥ ਬੇਦ ਰੀਤ ਕੋ ਤਜਾਗਨ ਕਰਨੋ। ਔਰੇ ਮਤ ਅਪਨੋ ਪਰਚੁਰਨੋ[1]।ਅਪਰ ਬਾਤ ਤੋ ਕਹਿਨੀ ਕਹਾਂ।ਹਿੰਦੁਨਿ ਧਰਮ ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ ਮਹਾਂ ॥੧੭॥ਸੋ ਭੀ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜਪੈਂ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੁਛ ਔਰਹਿ ਥਪੈਂ[2]। ਤਬਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਨ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਾ।'ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ ਤੁਮ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥੧੮॥ ਸੋ ਭੀ ਪਠੀ ਨ ਤੁਮ ਨੇ ਕੈਸੇ।ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕਿਮਿ ਹੈਸੇ?'। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸੰਭਾਰਾ। ਭੁਜਾ ਦਾਹਿਨੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰਾ॥੧੯॥ਸਭਿ ਬਿੱਦਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭੀ ਐਸੇ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਪਠਿ ਪਾਵਹਿ ਜੈਸੇ[3]।ਬੋਲੇ ਰਾਮਦਾਸ ਸਿਗਸ਼ਾਹੂ। 'ਪਠਹਿਂ ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ ਹਮ ਤੁਮ ਪਾਹੂ॥੨੦॥ਅਰਥ ਸਮੇਤਿ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਸਾਰੀ। ਜੋ ਆਸ਼ੈ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ।ਸਭਿ ਕੇ ਬੀਚ ਪਾਠ ਤਿਸ ਪਵੋ।ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਸਭਿ ਇਨ ਸਿਰ ਹਵੋ'[4]॥੨੧॥ਇਮਿ ਕਹਿ ਧੁਨਿ ਕੀਨਸਿ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। ਸਕਲ ਅਰਥ ਕੋ ਕਹਿ[5] ਬੱਖਨਾਤ। 'ਓਅੰਕਾਰ' ਉਚਾਰਨ ਕਰਨੋ†। ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ ਬਾਯੁ ਗਮਨਤਿ ਥਿਰਨੋ[6]॥੨੨॥ ਪਾਥਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਤਹਾਂ ਹੁਇ ਗਏ। ਸੁਨਿ

[1]ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। [2]ਬਨਾਈ ਹੈ। [3]ਜਿਵੇਂ (ਕੋਈ) ਚਿਰ ਕਾਲ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। [4]ਹਿੰਦੂ ਨਿਸਚੇ ਮੂਜਬ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਾਠ ਮਲੇਛ ਸਭਾ ਵਿਚ ਤੇ ਖਾਸ ਸਾਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾਂ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜੇਠਾ ਜੀ ਵਜੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਅਰਥ ਕਹੇ ਪ੍ਰਗਟ, ਅਗੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਅਰਥ ਸਹਤ ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ ਬਖਾਨੀ'। [6]ਚਲਦੀ ਹੋਈ ਹਵਾ ਖੜੋ ਗਈ। *ਪਾ:-ਕਰਹਿ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ, ( ) ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਓਅੰਕਾਰ। ਇਹ ਪਦ ਸਿਖ ਲੇਖਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ੧ ਓ ਲਈ ਅਕਸਰ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਘਰ ਦੇ 'ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ' ਦੀ ਧੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਭ ਸਮਾਧੀ ਹੋ ਗਏ। ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਓਅੰਕਾਰ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਭੂਰ ਭਵਾ ਸ੍ਵਾਹਾ ਤੱਤ ਵਿਤਰ' ਆਦਿ ਵਾਕ ਹੋਰ ਬੀ ਕਹੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸੱਕੇ, ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਤੇ ਅਰਥ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਜੇਠਾ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਤ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ। ਫਰਿਆਦੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਰ ਉਪਰ ਛੰਦ ੧੮ ਵਿਚ ਤਰਕ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਖੰਡਨਾ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਬਿਠਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਦੁਇ ਕਾਰਜ ਸ੍ਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਰ ਦਿਖਾਏ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਝੂਠੀ ਹੈ, ਏਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਮਹਾਨ ਉਤਮ ਹੈ।

ਸਭਿ ਲੋਕ ਬਿਸਮਤੇ ਭਏ। ਦ੍ਰਵਨੇ ਸੁ ਮਨ ਸਭਿ ਕੋ ਤਿਸਕਾਲ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਪੰਡਤਿ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ॥੨੩॥ਸੀਤਲ ਰਿਦੇ ਭਏ ਸਭਿ ਕੇਰ।ਪ੍ਰਗਟੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰਹੇ ਮੁਖ ਹੇਰਿ।ਅਚਰ ਚਰੇ,ਚਰ ਅਚਰ[1] ਭਏ ਜਬਿ। ਕਨਾ ਗਿਨਤੀ ਨਰ ਬਪੁਰਨ ਕੀ ਤਬਿ॥੨੪॥ਅਕਬਰ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸਿਨ ਹੁਇਗਯੋ।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਬਖਾਨਤਿ ਭਯੋ। 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਰਵੇਸ਼ ਜਿ ਦੋਊ। ਨਹੀਂ ਭੇਦ ਏਕੋ ਇਹ ਸੋਊ॥੨੫॥ਇਨ ਸੋਂ ਸਮਤਾ ਤੁਮ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ।ਇਹ ਸਾਚੇ ਤੁਮ ਮਿੱਥਯਾ ਮਾਂਹੀ[2]। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕਹਨੋ ਇਨ ਕਰਨੋ[3]। ਤੁਮ ਕਹਿਬੇ ਮਾਤਰ ਮੇ ਥਿਰਨੋ[4] ॥੨੬॥ ਕਨੋਂ ਨ ਕਹਹੁ ਅਬਿ ਸਨਮੁਖ ਬਾਨੀ। ਅਰਥ ਸਹਤ ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ ਬਖਾਨੀ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜੇ ਜਾਨਹੁ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਬਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨਹੁ' ॥੨੭॥ਪਿਖਿ ਅਕਬਰ ਕੋ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਝੂਠੇ ਹੋਇ ਸਕਲ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਬਾਕ ਨ ਕਿਨਹੁ ਉਚਾਰਨਿ ਕੀਨਾ।ਉਠਿ ਸਭਿਨੇ ਘਰ ਮਾਰਗ ਲੀਨਾ॥੨੮॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਸੰਗ ਪਿਛਾਰੀ।ਬਾਨੀ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਾਰੀ। 'ਜਗ ਕੇ ਲੋਕ ਦੁਖਹਿ ਤੁਮਿ ਹੇਰ।ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਟੇਰਿ॥੨੯॥ਯਾਂਤੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਮਨ ਰਾਖਨਿ।ਮਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਸੋਂ ਕਰਿ ਭਾਖਨਿ[5]।ਕਰਨਿ ਤੀਰਥਨ ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਹਿਂ ਰੁਚਿ ਠਾਨਿ*॥੩੦॥ ਤੁਮ ਹੋ ਬਡੇ ਰਖਹੁ ਮਿਰਜਾਦਾ।ਅਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਮਿਟਹਿ ਬਿਬਾਦਾ[6]। ਤੀਰਥ ਪਾਵਨ ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇਂ। ਮੂਰਖ ਨਰ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਕੋਇ' ॥ ੩੧ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ

[1]ਨਾ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਚੱਲਣ ਲਗ ਗਏ, ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਗਏ। [2]ਝੂਠ (ਖਿਆਲਾਂ) ਵਿਚ ਹੋ। [3]ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਦੇ ਕਹੇ ਤੇ (ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਅਮਲ) ਕੀਤਾ ਹੈ। [4]ਟਿਕੇ ਹੋ। [5]ਭਾਵ, ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣਾ। [6]ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ ਝਗੜਾ।

*ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਾਕ ਹੈ। ਯਥਾ:— 'ਤੀਰਥ ਉਦਮੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਆ ਸਭ ਲੋਕ ਉਧਰਣ ਅਰਥਾ ॥' ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਬਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਲੂਹੀਯਤ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤੇ ਗੰਗਾ ਜਾਣਾ ਉਸ ਨੇ ਮੂਰਖ ਰਸਮ ਪ੍ਰਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਗਿਆਨ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ, ਯਥਾ:—ਤਬ ਕਹਿਓ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ। ਸਭਿ ਲੋਕ ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਉ। ਯਹਿ ਫਕਰ ਮੌਲਾ ਜਾਤ। ਨਹੀਂ ਚਲੇ ਇਨ ਸੋਂ ਬਾਤ। ਮੌਲਾ ਵਲੀ ਨਹੀਂ ਭੇਦ। ਕਿਆ ਹੋਇ ਪੜ੍ਹਿਐ ਬੇਦ। ਪੁਨਾ:—ਏਕ ਬਾਰ ਗੰਗਾ ਤੁਮ ਆਈਐ। ਮੂਰਖ ਲੋਗਨ ਭਰਮ ਮਿਟਾਈਐ। ਤੁਮ ਬਡੇ ਵਲੀ ਹੋ ਜਗ ਸੋਂ ਨਿਆਰੇ। ਸੁਖਦਾਈ ਸਭ ਜਗ ਕੇ ਪਿਆਰੇ।ਯਹ ਮੂਰਖ ਮਹਿਮਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨੈ। ਮੌਲਾ ਆਪ ਫਕਰ ਕੋ ਮਾਨੈ। ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਵਲੋਂ ਤੀਰਥ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ।

ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੂ । ਰਾਮਦਾਸ ਕਰਿ ਬਿਦਾ ਉਮਾਹੂ।ਇਕ ਦਿਨਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਰਹਿ ਕਰਿਕੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਭਰਿ ਕੈ॥੩੨॥ਜਬਿ ਬਜਾਰ ਮਹਿੰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਕਾਇੰ[1]। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਦੇਖਨ ਲਾਗੇ।–ਇਹ ਗੁਰ ਉਚਿਤ–ਚਿਤਵਬੇ ਲਾਗੇ ॥ ੩੩ ॥–ਗਰ[2]* ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ ਹੋਇ ਇਸ ਕੇਰਾ। ਇਹ ਊਪਰ ਕੋ ਬਨਹਿ ਬਡੇਰਾ–।ਧਨ ਵਿਗ ਨਹੀਂਮੋਲ ਜੋ ਦੇਇੰ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਇ ਜਿ ਲੇਇੰ ॥ ੩੪ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਉਚਿਤ ਜਾਨਿ ਨਹਿੰ ਤਜੈ[3] । ਖਰੋ ਰਹਯੋ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿੰ ਜਜੈ[4] । ਮਨ ਕਰਿ ਬਸਤ੍ਰ ਸੀਵਤੋ ਖਰਯੋ।ਗਰ ਗੁਰ ਕੇ ਪਹਿਰਾਵਨ ਕਰਯੋ॥੩੫॥ਪੁਨ ਊਪਰ ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਧਾਰਹਿ।ਪਹਿਰਾਵਹਿ ਗੁਰ ਧਯਾਨ ਸੁ ਧਾਰਹਿ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਨਕਰਿ ਭਾਉ।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪਹਿਰਹਿੰ ਅੰਗ ਹਿਲਾਉ[5]॥੩੬॥ਕਬਿ ਹਾਥਨ ਕੋ ਊਚੇਕਰੈਂ। ਕਬਹਿ ਤਨੀ ਬੰਧਨ[6] ਕੋ ਧਰੈਂ । ਇਤ ਉਤ ਹੋ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਹਿਲਾਵਹਿੰ। ਸਭਿ ਸਿਖ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਵਹਿੰ ॥ ੩੭ ॥ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨ ਕਾਰਨ।ਇਤ ਉਤ ਤਨਿ ਕਰਿ ਭੁਜਾ ਉਸਾਰਨ[7]†। ਸਭਿਕੈ ਮਨ ਕੀ ਬੱਲੂ ਜਾਨਾ।ਸੰਸੈ ਜੁਤਿ ਹੁਇ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨਿ॥੩੮॥'ਹੇਪ੍ਰਭੁ!ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਥਿਰੇ। ਕਿਮਿ ਇਤ ਉਤ ਅੰਗਨ ਕੋ ਕਰੇ? । ਰਾਵਰਿ ਲੀਲਾ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ। ਕਹੀਅਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਾਹਤਿ ਸਮੁਦਾਇ' ॥੩੯॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਭਨਯੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ । 'ਰਾਮਦਾਸ ਮੁਹਿ ਪਟ ਪਹਿਰਾਵਤਿ । ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਬਜਾਰ ਮਹਿ ਥਿਰਯੋ।ਤਹਿੰ ਪਿਖਿਪਟਪਹਿਰਾਵਨਕਰਯੋ'॥੪੦॥ਸੁਨਿਸਭਿਹਿਨਿਤਬਿਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ। ਭਾਉ ਸਦਾ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਭਾਯਹੁ। ਇਮ ਤਹਿੰ ਬਸਤ੍ਰ ਨਿਵੇਦਨ ਕਰੇ[8]।ਲਖਿ ਗੁਰ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਭਰੇ॥੪੧॥ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਨ ਚਲੇ ਅਗਾਰੇ। ਆਏ ਚੌਂਕ ਨਖਾਸ[9]ਮਝਾਰੇ। ਬਿਨ ਰੁਤਿ ਤੇ ਤਹਿ ਆਂਬ ਬਿਕਾਇੰ ।ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਪਿਖਿ ਰਹਯੋਲੁਭਾਇ॥੪੨॥–ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਇਹ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬੁ। ਅਰਪਨ ਉਚਿਤ‡ ਸਰਸ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ[10] । ਰਿਕਤ[11] ਹਾਥ ਬਡਿਅਨਿ

[1]ਵਿਕਦੇ ਸਨ। [2]ਗਲੇ ਦਾ। [3]ਛੱਡਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ । [4]ਖੜੋਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਅਰਪਦਾ ਰਿਹਾ। [5]ਭਾਵ–ਉਧਰ ਗੋਂਇਦਵਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਅੰਗ ਇਉਂ ਹਿਲਾਉਣ ਜਿਵੇਂ (ਕੱਪੜੇ) ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। [6]ਤਣੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਣ। [7]ਉੱਚੀਆਂ ਕਰਨ। [8]ਅਰਪਣ ਕੀਤੇ। [9]ਮੰਡੀ [ਅ਼ਃ, ਨਖਾਸ]। [10]ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ। [11]ਖਾਲੀ।

*ਪਾਃ–ਗੁਰ। †ਪਾਃ–ਪਸਾਰਨਿ ।

‡ਪਾਃ–ਅਪਰ ਨ ਉਚਿਤ=ਹੋਰ ਕੋਈ ਲੈਕ ਨਹੀਂ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ)।

ਢਿਗ ਜਾਨ॥ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਆਨ ਕੋ ਹਾਨ॥੪੩॥ਅਦਭੁਤ ਬਿਨ ਰੁਤ ਫਲ ਲੈ ਜੈ ਹੌਂ।ਅਰਪਿ ਅਗਾਰੀ ਬੰਦਨ ਕੈ ਹੌਂ।ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਬਿਛਰੇ ਦਰਸੈ ਹੌਂ। ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਲੋਚਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਹੈਂ-॥੪੪॥ਢਿਗ ਹੁਇ ਬੂਝਯੋ ਵੇਚਨ ਵਾਰੇ। 'ਕਹਹੁ ਮੋਲ ਇਹੁ, ਫਲ ਬਿਵਹਾਰੋ[1]!'। 'ਏਕ ਰਜਤਪਣ'ਮੋਲ ਕਿਯੋ ਹੈ। ਸੋ ਦੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਹਾਥ ਲਿਯੋ ਹੈ ॥ ੪੫ ॥ ਕਰੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਗਮਨਯੋ ਫੇਰ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੰਥ ਕੋ ਹੇਰਿ।ਬਢਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ। ਮਿਲਯੋ ਚਹੈ ਚਲਿ ਕਰਿ ਮਗ ਤੂਰਨ ॥੪੬॥ ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਦਿਨਮਨਿ[2]ਅਸਤਾਯਹੁ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਬਸਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਯਹੁ। ਬਡੀ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਉਠੇ ਪੁਨ ਚਲੇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਯਾਸ ਅਧਿਕ-ਗੁਰ ਮਿਲੇ-॥ ੪੭ ॥ ਭੈਰੋਵਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਤਬਿ ਆਏ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਰਹਯੋ ਨਿਕਟਾਏ। ਲਗੀ ਉਸ਼ਨਤਾ ਕਰ ਕੌ[3]ਫਲ ਕੋ। ਫੂਟ ਗਯੋ ਰਸ ਨਿਕਸਤਿ ਫਲ ਕੋ[4]॥੪੮॥-ਗੁਰਲਗ ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚੈ-ਚਿਤ ਚੀਨ। ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਿ ਲੀਨਿ।'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਇਹ ਫਲ ਅਰਪਨ ਕਰਯੋ। ਬਿਨ ਰੁਤ ਕੋ ਰਸੁ ਜਾਇ ਸੁ ਢਰਯੋ॥੪੯॥ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਹੁ ਮੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਮਮ ਮਨਸਾ ਕੋ ਪੂਰ ਕਰਾਵਹੁ'।ਇਮਿ ਕਹਿ ਆਂਬ ਖਾਇ ਸੋਂ ਲੀਨਿ। ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਸ ਚੂਸਨਿ ਕੀਨਿ॥੫੦॥ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਸ੍ਵਾਦਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ।ਰਸ ਚੂਸਤਿ ਘੂਟਨਿ ਬਰ ਭਰਿ ਭਰਿ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਗੁਠਲੀ ਮੁਖ ਰਾਖੀ। ਬਹੁਰ ਨਿਕਾਸਿ ਦਾਸ ਸੋਂ ਭਾਖੀ ॥ ੫੧ ॥ 'ਇਸਕੋ ਰਾਖਹੁ ਤਾਕ ਮਝਾਰੀ[5]।ਪੁਨ ਹਮ ਲੈਹੈਂ ਕਬਿ ਇਕ ਬਾਰੀ'। ਬੱਲੂ ਨੇ ਆਇਸੁ ਕੋ ਮਾਨਿ। ਧਰੀ ਸੰਭਾਰਿ ਸਭਾ ਕੇ ਥਾਨ॥੫੨॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਪਾਛੇ। ਪਹੁੰ-ਚਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ। ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਮੁਦਤਿ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਉਂ ਰਵਿ ਹੇਰਿ ਕਮਲ ਬਿਗਸਾਨਾ ॥ ੫੩ ॥ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਭੌਰ[6]। ਕਰੀ ਨਮੋ ਤੂਰਨ ਹੀ ਦੌਰਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਉਠਾਵਾ। ਜਾਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਕੰਠ ਲਗਾਵਾ ॥ ੫੪ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਦੇਖਯੋ ਕੈਸੇ। ਜਲਦ ਤ੍ਰਿਖਤਿ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੋ ਜੈਸੇ[7]। ਸਨਮਾਨਤਿ ਸਨਮੁਖ ਥਿਰ ਥੀਵਾ। ਮਨਹੁੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਰਘ ਕੀ ਸੀਵਾ[8] ॥੫੫॥ਬੂਝਯੋ 'ਕਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਲਤਾਨ[9]। ਕਿਮਿ ਦ੍ਵਿਜ

---

[1]ਹੇ ਫਲ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ! ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕਰ। [2]ਸੂਰਜ। [3]ਗਰਮੀ ਹੱਥ ਦੀ। [4]ਨਿਕਲਕੇ ਵਗ ਪਿਆ। [5]ਤਾਕੀ ਵਿਚ। [6]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਭੌਰੇ (ਕਰਕੇ)। [7]ਬੱਦਲ ਨੇ ਪਿਆਸੇ ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ। [8]ਹੱਦ। [9]ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ।

ਬਾਹਜ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ?।ਤੁਮਨੇ ਕੋ ਉੱਤਰ ਦੇ ਮੋਰੇ[1]*?। ਕਿਮਿ ਅਕਬਰ ਕਹਿ ਕੀਨਸਹੋਰੇ[2]?॥੫੬॥ਹਾਥਜੋਰਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨਾ।'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁਕਿਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ ਚਹਯੋ।ਸਭਿ ਨਰ ਅਰੁ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਹਯੋ॥੫੭॥ ਨਹਿਂ ਮੈ ਜਾਨਤਿ ਹੁਤੋ ਅਗਾਰੀ।ਬਚ ਸੰਭਾਰਿ ਤੁਮ ਭੁਜਾ ਨਿਹਾਰੀ।ਸਰਬਗਯਾਤ†ਤਤਛਿਨ ਹੁਇ ਆਇਵ।ਪੂਰਬ ਓਅੰਕਾਰ ਸੁਨਾ- ਇਵ[3] ॥੫੮॥ ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਮਕੇ[4]।ਸਕਯੋ ਨ ਕਹਿ ਕੋ ਤਬ ਬਚ ਸਮ ਕੇ[5]।'ਸਤਿਗੁਰ ਧੰਨ' ਬਖਾਨਤਿ ਸ਼ਾਹੂ[6]। ਭਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੁਮਰੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹੂ॥੫੯॥ ਇਕ ਪਠਿਬੋ ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ ਤਬੈ‡। ਭਏ ਮੌਨ ਨਹਿ ਬੋਲੇ ਸਬੈ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨਾ। ਬੂਝਯੋ, 'ਹਮ ਹਿਤ ਕਯਾ ਤੁਮ ਆਨਾ?॥੬੦॥ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਕਯਾ ਵਸਤੁ ਤਹਿਂ ਲਯਾ- ਵਤਿ ਭਯੋ'।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ'ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨੌ।ਜਥਾ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਾਵਨਿ ਠਾਨੌ॥੬੧॥ ਬਿਨਾ ਮੋਲ ਤੇ ਅਰਪਨ ਕਰੇ। ਰਾਵਰਿ ਉਚਿਤ ਜਾਨ ਕਰਿ ਖਰੇ[7]। ਬਿਨ ਰੁਤਿ ਫਲ ਰਸਾਲ ਕੇ ਆਗੇ[8]। ਪਿਖਤਿ ਭਯੋ, ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਲਾਗੇ॥੬੨॥ਆਨਯੋ ਮੋਲ ਆਪਕੇ ਕਾਰਨ।ਤੂਰਨ ਕੀਨਸਿ ਪੰਥ ਪਧਾਰਨ। ਨਿਕਟ ਰਹਯੋ ਪੁਰਿ ਅਪਨੇ ਆਵਨਿ। ਹੁਤੇ ਪਾਕ ਰਸੁ ਲਾਗ ਚੁਚਾਵਨ[9]॥ ੬੩ ॥ ਫੂਟ ਗਯੋ ਰਸ ਨਿਕਸਤਿ ਜਾਨਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਭੈਰੋਂਵਾਲ ਸਥਾਨਾ। ਅਰਪਯੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧਯਾਨ ਤੁਮਾਰਾ।ਹੁਇ ਨਿਸੰਕ ਨਿਜ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਡਾਰਾ ॥ ੬੪ ॥ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਘਟਿ ਬਿਖੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਰਾਖਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਜਨ[10] ਸਭਿ ਕਾਲ। ਅਰਪਤਿ ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ਜਨ ਲੋਗ।ਭੋਗਤਿ ਹੋ ਇਹ ਰਾਵਰਿ ਜੋਗ[11]' ॥ ੬੫ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਨਾਇਵ। 'ਫਲ ਰਸਾਲ ਜੋ ਮਮ ਹਿਤ ਲਯਾਇਵ। ਸੋ ਹਮ ਖਾਯੋ ਗੁਠਲੀ ਧਰੀ'।ਬੱਲੂ ਤਬਹਿ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰੀ॥ ੬੬॥ਰਾਮਦਾਸ ਅਰੁ ਨਰ ਗਨ ਸਾਰੇ।ਹੇਰਤਿ ਅਚਰਜ ਬਿਰੇ§ਬਿਚਾਰੇ[12]।

---

[1]ਮੋੜਵਾਂ ਉੱਤਰ ਕੀ ਦਿੱਤਾ (ਅ) ਮੋੜੇ। [2]ਹੌਲੇ ਕੀਤਾ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ)। [3]ਸੁਣਾਇਆ। [4]ਚਮਕ–ਦਿਲ ਦੀ ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸਟੀਪਟੀ ਭੁਲ ਜਾਵੇ। [5]ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਵਚਨ। [6]ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਹਿਆ 'ਸਤਿਗੁਰ ਧੰਨ ਹਨ'। [7]ਖਲੋਤੇ (ਅ) ਚੰਗੇ (ਕਪੜੇ)। [8]ਅੰਬ ਅਗੇਤਰੇ (ਅ) (ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ) ਬੇਰੁਤੇ ਅੰਬ ਦੇ ਫਲ ਆ ਗਏ ਸਨ। [9]ਪੱਕੇ ਸਨ ਰਸ ਚੋਵਣ ਲਗ ਪਿਆ। [10]ਦਾਸਾਂ ਦੀ। [11]ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕ (ਸਮਝਕੇ ਜੋ ਸ਼ੈ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਾਸ ਲੋਕ ਅਰਪਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਭੋਗਦੇ ਹੋ। [12]ਵਿਚਾਰਨ ਲਗੇ। *ਪਾ:–ਤੁਮਨੇ ਸੁਨਯੋ ਉੱਤਰ ਦੇ ਮੋਰੇ। †ਪਾ:–ਸਰਬ ਗਯਾਨ। ‡ਪਾ:–ਇਕ ਕਿਯ ਪਾਠ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਜਬੈ। §ਪਾ:–ਰਿਦੇ।

–ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ ਭਾਉ ਅਧੀਨਾ–। ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨਨਿ ਲੀਨਸਿ ਚੀਨਾ[੧] ॥੬੭॥ ਬੰਦਤਿ[੨]–ਲਖੀ ਨ ਜਾਵਹਿ ਲੀਲਾ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਹੀਲਾ। ਸਿੱਖਨ ਹਿਤ ਅਚਰਜ ਦਿਖਰਾਵਤਿ। ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਸਿ ਇਹੀ ਜਨਾਵਤਿ–॥੬੮॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੪॥

੪੫. [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੀਰਥ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਜਾਣਾ। ਪਹੋਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਸ ਰੀਤਿ ਨਿਤਿ ਕਰਤਿ* ਸਿਖਨ ਕੱਲਯਾਨ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਂ ਮੁਕਤਿ ਹਿਤ[੩] ਜਾਹਰ ਜੋਤਿ ਜਹਾਨ ॥੧॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਪੁਰਬ ਅਭੀਚ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਗੁਰੂ[੪]। ਮਿਟਹਿ ਜਨਮ ਅਰੁ ਮੀਚ[੫] ਮਜਹਿੰ[੬] ਜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤੁ ॥੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਨਿਰਮਲ ਗਯਾਨ ਜਾਂਹਿ ਬਰ ਬਾਰੀ[੭]। ਜੋਗ ਵਿਰਾਗ ਕੂਲ ਸੁਖਕਾਰੀ[੮]। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਲ ਜੰਤੁ[੯] ਅਨੇਕਾ। ਸਮ ਦਮ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਬਿਬੇਕਾ[੧੦] ॥੩॥ ਸੁਚ[੧੧] ਸੰਜਮ ਇਸ਼ਨਾਨ ਰੁ ਧਯਾਨਾ। ਇਹੁ ਸਭਿ ਖਿਰੇ ਕਮਲ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਕਲਮਲ ਕਲਿ ਕੇ ਕਾਲ ਮਲੀਨਾ[੧੨]। ਦਰਸ਼ਨ ਮੱਜਨ[੧੩] ਤੇ ਕਰਿ ਹੀਨਾ[੧੪] ॥੪॥ ਸੀਤਲਤਾ ਮੁਕਤੀ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਤਾਂਹੀ। ਅਸ ਸਤਿਗੁਰ ਤੀਰਥ ਅਤਿ ਪਾਵਨਿ। ਇੱਛਤਿ ਭੇ ਛਿਤ ਤੀਰਥ ਜਾਵਨ[੧੫] ॥੫॥ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥ[੧੬] ਜੋਈ। ਮੱਜਹਿ ਕਲੀ ਕਾਲ ਨਰ ਤੋਈ[੧੭]। ਅਨਗਨ ਪਾਪ ਤਜੈਂ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਭਾਰ ਸਹਾਰਤਿ ਨਾਂਹੀ[੧੮] ॥੬॥ ਯਾਂਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਾਧਾ[੧੯]। ਆਨਿ ਚਰਨ ਪਾਵੋ ਹਤਿ ਬਾਧਾ[੨੦]। ਪਾਪਨਿ ਤੇ ਪੀੜਤਿ ਹਮ ਹੋਏ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੋਸ਼ੁ ਹਮਹੁੰ ਮਹੁਂ ਧੋਏ[੨੧] ॥੭॥ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਪਗ ਪਾਵਨ

---

[੧]ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ। [੨]ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ (ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ)। [੩]ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [੪]ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਜਿਤ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਦੇ ਪੁਰਬ ਵਾਂਙੂ ਹੈ। [੫]ਮੌਤ। [੬]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਵਿਚ)। [੭]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ। [੮]ਕਿਨਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣੇ ਵਾਲੇ। [੯]ਜਲ ਜੀਵ। [੧੦]ਵਿਚਾਰ। [੧੧]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। [੧੨]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਲੀਨ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ)ਪਾਪ। [੧੩]ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪ ਇਸ਼ਨਾਨ। [੧੪]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੧੫]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਜਾਣੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ। (ਆਪ ਜੀਉਂਦੇ ਤੀਰਥ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਜਲ ਪਖਾਣ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਟੁਰਣ ਲਗੇ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਵਿ ਜੀ ਅੱਗੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਠ ਅੰਕ ਤੇ ਮੁਕਦਾ ਹੈ)। [੧੬]ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚ। [੧੭]ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ। [੧੮]ਭਾਵ ਤੀਰਥ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੇ। [੧੯]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ (ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਨੇ)। [੨੦]ਸਾਡੀ ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰੋ। [੨੧]ਲੋਕੀ ਧੋਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾਃ–ਕ੍ਰਿਤ।

ਜਬਿ ਹਮ ਬਿਖੈ ਕਰਹੁਗੇ ਪਾਵਨ। ਤਤਛਿਨ ਹਮ ਸਭਿ ਹੋਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ।
ਆਵਹੁ ਤੂਰਨ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੇ॥੮॥ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਕੋ ਲਖਿ ਭਿੱਪ੍ਰਾਯ[੧]ਭਏ
ਤਯਾਰ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਲਾਯ[੨]। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸਿੱਖਨ ਜਿਸ ਜਿਸ ਗ੍ਰਾਮ।
ਜਾਤ੍ਰਾ ਸੁਨੀ ਗੁਰੂ ਸੁਖਧਾਮ[੩] ॥੯॥ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਤੇ ਹੁਇ ਤਯਾਰ ਚਲੇ ਹੈਂ।
ਆਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੰਗਿ ਮਿਲੇ ਹੈਂ। ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਸੰਬੰਧੀ ਜੇਤੇ। ਭਏ
ਤਯਾਰ ਚਲਨੇ ਕਹੁ ਤੇਤੇ ॥ ੧੦ ॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਿਮਰਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮੂ।
ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨਿ ਧੁਨਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤਯਾਗਿ ਕਰਿ ਚਲੇ।
ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਮਹਿ ਬਹੁ ਮਿਲੇ ॥ ੧੧ ॥ ਇਕ ਤੌ ਨਿਤਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ
ਕਰੈਂ।ਕਿਰਤਨ ਸੁਨਹਿਂ ਅਘਨ ਪਰਹਰੈਂ। ਬਹੁਰ ਜੇਜਵਾ[੪]ਤਰਕਨ ਕੇਰਾ।
ਉਲੰਘਹਿਂ ਤਿਸਕੋ ਇਹ ਸੁਖ ਹੇਰਾ[੫] ॥ ੧੨ ॥ ਯਾਤੇ ਮਿਲਹਿਂ ਸੰਗ ਬਡਿ-
ਭਾਗੇ।ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਾਗੇ।ਉਲੰਘਿ ਬਿਪਾਸਾ ਸਲਿਤਾ ਸਾਰੇ।ਦੇਸ਼
ਦੁਆਬੇ ਬੀਚ ਪਧਾਰੇ ॥੧੩ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਰਿ ਤਯਾਗਨੇ ਸਾਰੇ। ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ
ਕੋ ਪੁਨ ਆਇ ਨਿਹਾਰੋ। ਬਹੁ ਗੰਭੀਰ ਨੀਰ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ
ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੪ ॥ ਚਢਿ ਕਰਿ ਤਰੀ ਭਏ ਪੁਨ ਪਾਰੀ[੬]। ਗਮਨੇ
ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ। ਕਬਿ ਬੜਵਾ ਪਰ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨ। ਕਬਿ
ਗੁਰ ਗਮਨਹਿਂ ਚਢਿ ਝੰਪਾਨ[੭] ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼ਮਸ ਸ੍ਵੇਤ ਬਹੁ ਬ੍ਰਿਧ ਸਰੀਰ।
ਅਤਿਸ਼ੈ ਸੇਤ ਧਰੇ ਬਰ ਚੀਰ। ਸੁਜਸੁ ਸ੍ਵੇਤ ਬਿਸਤਰਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਥਾ
ਸ੍ਵੇਤ ਮਨ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥ ੧੬ ॥ ਹਾਥ ਲਸ਼ਟਕਾ ਬਰ ਕਦ ਛੋਟਾ।
ਮਨਹੁਂ ਭਏ ਬਾਵਨ ਕੇ ਜੋਟਾ[੮]। ਧਾਰਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਿਦ ਮਹੀਆਨ।
ਗਮਨਹਿਂ ਮੰਦ ਮੰਦ ਸਭਿ ਥਾਨ ॥੧੭॥ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨ ਪਹੋਏ[੯] ਥਾਨ। ਜਹਾਂ
ਸਰਸੁਤੀ ਪੁੰਨ ਮਹਾਨ[੧੦]।ਨਾਨਾ ਘਾਟ ਰਿਖਨਿ ਤਪ ਤਪੇ।ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ
ਜਾਪਨ ਜਪੇ[੧੧]॥੧੮॥ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ[੧੨]ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ।ਜਨਮ ਮਰਨਕੇ ਸੰਕਟ

---

[੧]ਮਤਲਬ [ਸੰਸਃ, ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ]। [੨]ਲੈਕੇ। [੩]ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜੀ ਦੀ। [੪]ਜੇਜ਼ੀਆ [ਅ਼ਃ ਜਜ਼ੀਆ, ਉਹ ਮਸੂਲ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ]। [੫]ਭਾਵ ਜੇਜੀਆ ਨਾ ਲੱਗੇਗਾ। [੬]ਪਾਰ। [੭]ਖਾਸੇ ਤੇ। [੮]ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਤੁੱਲ। (ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਵਾਮਨ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਮਧਰੇ ਕੱਦ ਦਾ ਸੀ। ਕੱਦ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ)। [੯]ਕੁਰਖੇਤਰ, ਸਨਾਤਨ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਅੰਬਾਲੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ। [੧੦]ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਹੈ। [੧੧]ਜਾਪਾਂ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ। [੧੨]ਭਾਵ, ਬੈਕੁੰਠ।

ਖੋਏ।ਤਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ।ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਮੇਲ ਘਨੇਰਾ॥੧੯॥ ਬਹੁ ਘਾਟਨ ਪਿਖਿ ਸਾਰਸੁਤੀ ਕੋ।ਸਿਖ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਯ ਨੀਕੋ।'ਸਲਿਤਾ ਸਾਰਸੁਤੀ ਇਕ ਪਾਵਨ। ਕਹੈਂ ਮਹਾਤਮ ਇਸ ਬਹੁ ਥਾਵਨ ॥ ੨੦ ॥ ਕੋ ਕਾਰਨ ਇਹੁ?ਗੁਰੂ! ਬਖਾਨੋ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਗਤੀ ਤੁਮ ਜਾਨੋ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੈ ਇਹੁ ਸੰਦੇਹੂ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਉਚਰਹੁ ਸੁਖ ਦੇਹੂ'॥੨੧॥ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰ ਕਹਯੋ।'ਇਹੁ ਸਥਾਨ ਪਾਵਨ ਅਤਿ ਲਹਯੋ*। ਪ੍ਰਥਮ ਜੁਗਨਿ† ਸਮਰਥ,ਸਭਿ ਜੀਵ[1]। ਤਨ ਪਰ ਸੰਕਟ ਸਹਿਬੋ[2] ਕੀਵ ॥ ੨੨॥ ਬਿਸਵਾਮਿੱਤ੍ਰ ਆਦਿ ਰਿਖਿ ਘਨੇ।ਕੀਨਸਿ ਤਪ ਕੁਛ ਜਾਹਿਂ ਨ ਗਨੇ।ਏਕ ਸਮੇਂ ਦੱਖਨ ਕੇ ਮੁਨਿ ਗਨ।ਆਏ ਤਪ ਸਾਧਨ ਬਾਂਛਤ ਮਨ[3]॥੨੩॥ਅਠਤਾਲੀਸ ਕੋਸ ਬਿਚ ਫਿਰੇ। ਬੈਠਬਿ[4] ਥਾਨ ਕਹੂੰ ਨ ਨਿਹਰੇ। ਤਪਸੀ ਗਨ ਕੀ ਭੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਰਤਿ ਘਾਲਨਾ ਘਾਲਾ[5] ॥੨੪॥ ਜਬਿ ਸਥਾਨ ਕਿਤਹੂੰ ਨਹਿ ਪਾਯੋ। ਸਾਰਸੁਤੀ ਕੋ ਤਬਿਹੁਂ ਧਿਆਯੋ‡।ਕਹਯੋ ਬਿਦਤਿ ਹੁਇ[6]ਮੁਨਿ ਗਨ ਸੰਗਾ।—ਕਯਾ ਬਾਂਛਤਿ ਤੁਮ ਕਹੋ ਨਿਸੰਗਾ ?—॥ ੨੫ ॥ ਤਿਨਹੁਂ ਜਾਚਨਾ ਕੀਨਿ[7] ਸੁਜਾਨ।—ਹੇ ਦੇਵੀ ! ਦਿਹੁ ਬੈਠਨਿ ਥਾਨ—। ਤਬਿ ਇਹ ਸਲਿਤਾ ਮੁਨਿ ਗਨ ਹੇਤ। ਹਟੀ ਕੋਸ ਦੁਇ ਬੇਗ ਸਮੇਤ[8] ॥੨੬॥ ਤਿਨਿ ਬੈਠਨ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਥਲ ਹੈ।ਬਸੇ ਮੁਨੀ ਤਪ ਕੀਨਸਿ ਭਲ ਹੈ।ਜਸ ਤਪ ਤਪਯੋ§ਘਾਲ ਬਹੁ ਘਾਲਿ।ਕੋ ਗਨਨਾ ਕਰ ਸਕਹਿ ਬਿਸਾਲ ॥੨੭॥ ਸਭਿ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹਾਂ

---

[1]ਪਹਿਲੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਸਮਰੱਥ ਸਨ। [2]ਸਹਿਆ। [3]ਤਪ ਸਾਧਨਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਕੇ ਆਏ। [4]ਬੈਠਣੇ ਦੀ। [5]ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਭਾਵ, ਇਥੇ ਹਰ ਥਾਵੇਂ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਦੇ ਸਨ। [6](ਸਰਸੁਤੀ ਨੇ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਕਹਿਆ। [7]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ) ਮੰਗ ਕੀਤੀ। [8]ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਣੇ।

*ਪਿਛੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਹਰਨ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਟੁਰੇ। ਇਹੋ ਗਲ ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 'ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚ' ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਕਿਆ ਤੀਰਥ ਕਲਯਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਇਸ ਪਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ 'ਮਲੁ ਹਉਮੈ ਧੋਤੀ ਕਿਵੈ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਤੀਰਥ ਨਾਇ'।

†ਪਾ:—ਜਗਨਿ।

‡ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਮ ਯੱਗ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿੱਦਯਾ ਵਧਣ ਤੇ 'ਵਾਚ ਸ਼ਕਤੀ' ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਪਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਭਾਵ।

§ਤਪ ਘਾਲਣ ਨੂੰ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ,ਯਥਾ:—'ਕਾਂਇਆ ਸਾਧੈ ਉਰਧ ਤਪੁ ਕਰੈ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਨ ਜਾਇ॥' ਇਸ ਲਈ ਉਪਰ ਕਹੇ ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਲਗ ਕਹੈਂ। ਸੁਨੀਅਹਿ ਇਕ ਮੁਨਿ ਕੀ ਜਿਮਿ ਅਹੈ।ਅਹੈ ਪਹੋਏ ਤੇ ਤ੍ਰੈਕੋਸ। ਇਕ ਮੰਕਨ ਮੁਨਿ[੧] ਹੁਤੋ ਅਦੋਸ਼॥੨੮॥ ਮਹਾਂ ਬਿਖਮ ਤਪੁ ਘਾਲਯੋ ਤਾਹੂ। ਤੀਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਕੇਰ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਛੁਧਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਸਹਿ ਕਠਨ ਕਰਾਲਾ। ਬਰਖਾ ਸੀਤ ਉਸ਼ਨ ਤਨ ਝਾਲਾ॥੨੯॥ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਐਸੋ ਤਪੁ ਸਾਧਯੋ। ਸਰਬੋ-ਤਮ[੨] ਪਦ ਲੈਨ ਅਰਾਧਯੋ। ਇਕ ਦਿਵਸ ਕਿਮਿ ਆਂਗੁਰ ਚੀਰਾ[੩]। ਰੁਧਿਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਸਯੋ ਤਿਸ ਪੀਰਾ[੪]॥ ੩੦ ॥ ਹਰਿਤ ਪੱਤ੍ਰ ਤੇ ਰਸ ਤਸ ਨਿਕਸਾ[੫]। ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਮੁਨੀ ਬਹੁ ਬਿਗਸਾ।-ਐਸੋ ਤਪ ਮੈਂ ਤਪਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਿਸਤੇ ਤਨ ਮਹਿਂ ਰੁਧਿਰ ਨ ਚਾਲਾ[੬]॥੩੧॥ ਜਥਾ ਹਰਿਤ ਦਲ ਕੋ ਰਸ ਹੋਇ[੭]। ਤਥਾ ਸਰੀਰ ਬਿਖੇ ਮਮ ਜੋਇ[੮]-। ਇਮਿ ਮਨ ਜਾਨਿ ਅਧਿਕ ਉਤਸਾਹਾ।-ਭਯੋ ਧੰਨ ਮੈਂ ਅਸ ਤਪ ਮਾਂਹਾ-॥੩੨॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਲਗਯੋ ਨਾਚਿਬੇ ਸੋਊ। ਭੁਜਾ ਉਸਾਰਤਿ[੯] ਊਚੇ ਹੋਊ। ਪਾਇਨ ਕੀ ਗਤਿ[੧੦] ਕਰਿ ਕਰ ਨਾਚਹਿ। ਅਨਦ ਬਿਲੰਦ ਬਿਖੈ ਮਨ ਮਾਚਹਿ[੧੧]॥੩੩॥ ਤਿਸ ਤੇ ਤਪ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੇ ਸੰਗ। ਸਭਿ ਜਗ ਨਾਚਨ ਲਗਯੋ ਉਮੰਗ। ਭੂਲਿ ਗਏ* ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ। ਨਾਚਹਿ ਸਭਿ ਜਗ ਅੰਗ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ੩੪ ॥ ਅਸ ਅਨੀਤਿ ਪਿਖਿ ਦੇਵ ਦੁਖਾਰੇ।ਸ਼ਰਨ ਸ਼ੰਭੁ[੧੨]ਕੀ ਸਕਲ ਸਿਧਾਰੇ।-ਸ਼ੰਕਰ[੧੨]! ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਿਖਿ ਜਗ ਕੋ। ਭੂਲ ਗਏ ਸੁਧ, ਨਾਚਨ ਲਗ ਲੋ[illegible]॥ਤਪ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਖਿ ਕੇਰ ਬਿਸਾਲਾ॥ਅਪਰਨ ਤੇ ਨ ਹਟਹਿ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਕਰਹੁ ਉਪਾਵ ਆਪ ਅਬਿ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਜਗਤ ਸਥਿਰਤਾ ਹੋਈ-॥੩੬॥ਸੁਨੀ ਸੁਰਨ ਕੀ ਬਿਨੈ ਮਹਾਨੀ।ਸ਼ੰਕਰ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਸੁਖ ਦਾਨੀ।ਮੁਨਿ ਕੇ ਮਨ ਕੋ ਲਖਿ ਉਤਸਾਹਾ।ਤਿਸੇ ਨਿਵਾਰਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਹਾ॥੩੭॥ਅਪਰ ਬੇ[illegible] ਕੋ ਧਰਿ ਗੌਰੀਸ਼ਾ[੧੨]। ਆਵਤਿ ਭਾ ਜਹਿਂ ਹੁਤੋ ਮੁਨੀਸ਼ਾ[੧੩]। ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ॥-ਕਯੋਂ ਨਾਚਤਿ ਤੈਂ ਕਹਾ ਚਿਤ ਚੀਨਾ ? ॥੩੮॥ਕਹਾ ਆਸ਼ੈ

---

[੧]ਮੰਕਣ ਨਾਮ ਦਾ ਮੁਨੀ। [੨]ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ। [੩]ਕਿਵੇਂ ਉਂਗਲੀ ਚੀਰੀ ਗਈ। [੪]ਬੁਧੀ ਮਾਨ (ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਦਾ)। [੫]ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਤੋਂ (ਜਿਵੇਂ) ਜਲ (ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ (ਜਲ) ਨਿਕਲਿਆ। [੬]ਲਹੂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ। [੭]ਜਿਵੇਂ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇ। [੮]ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। [੯]ਖੜੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬਾਂਹਾਂ। [੧੦]ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਚਾਲ (ਅ) ਤਾਲ ਦੀ ਚਾਲ ਜੋ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਅਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [੧੧]ਮਸਤ ਹੋਇਆ। [੧੨]ਸ਼ਿਵ ਜੀ। ਗੌਰੀਸ਼=ਗੌਰੀ ਦਾ ਈਸ਼ਰ=ਸ਼ਿਵਜੀ। [੧੩]ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ,ਭਾਵ ਮੰਕਣ ਮੁਨੀ। *ਪਾ:-ਗਈ।

ਅਸ ਤਵ ਮਨ ਅਹੈ?।ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਤ ਹੀ ਨਾਚਤਿ ਰਹੈਂ–।ਸੁਨਿ ਮੰਕਣ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨ।।–ਮੈਂ ਇਹਠਾਂ ਤਪ ਤਪਯੋ ਮਹਾਂਨਾ।੩੯।। ਇਕ ਦਿਨ ਚੀਰ ਅੰਗੁਰੀ ਆਵਾ।ਹਰਿਤ ਪੱਤ੍ਰ ਰਸ ਸਮ ਨਿਕਸਾਵਾ।ਨਹੀਂ ਰੁਧਿਰ ਭੀ ਦੇਹਿ ਮਝਾਰ।।ਯਾਂਤੇ ਭਾ ਮੁਝ ਹਰਖ ਅਪਾਰ।।੪੦।।ਨਹੀਂ ਸਮਾਵਤਿਹੈ ਚਿਤਮਾਂਹੀ। ਨਾਚਤਿ ਰਹੌਂ ਹੋਤ ਲਖ ਯਾਂਹੀ*–।ਸੁਨਿ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਨਿਜ ਅੰਗੁਰੀ ਚੀਰੀ। ਨਿਕਸੀ ਭਸਮ[1] ਪਰੀ ਤਿਸ ਤੀਰੀ[2] ॥ ੪੧ ॥ ਕਹਯੋ–ਦੇਖਿ ਤਪ ਹੋਵਤਿ ਐਸੋ।ਕਰਯੋ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੋ ਅਬਿ ਜੈਸੋ।ਅਪਰ ਅੰਸ ਕੁਛ ਰਹੀ ਨ ਤਨਮੈਂ। ਧੀਵਤਿ ਭਸਮ ਰਹਯੋ ਨਿਤਿ ਬਨ ਮੈਂ।।੪੨।।ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਨਾ ਭਸਮ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕਿਤ ਨਾਂਹੀ।ਤਊ ਨ ਮੁਝ ਅਸ ਆਨੰਦ ਆਵਾ।।ਜਸ ਤੂੰ ਦੇਖਿ ਰਿਦੈ ਗਰਬਾਵਾ–।।੪੩।।ਸੁਨੇ ਬਾਕ ਅਰੁ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਯੋ। ਮੁਨਿ† ਮੰਕਣ ਚਿਤ ਚਾਉ ਨਿਵਾਰਯੋ। ਹਟਯੋ ਨਾਚਿਬੇ ਤੇ, ਜਗ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਨਿ ਭਏ ਸੰਗਾਤੀ।।੪੪।।ਤਿਨ ਕੇ ਤਪ ਕਰਿਬੇ‡ਇਸਥਾਨ।ਭਏ ਅਧਿਕ ਪਾਵਨ ਮਨ ਜਾਨਿ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ§। ਇਮਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ।।੪੫।।ਸੰਗਤ ਭਈ ਹਰਖ,ਕਰਿ ਨਮੋ। ਸਾਰਸੁਤੀ ਮੱਜੇ ਤਿਹ ਸਮੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਮਿਲੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਿਨਿ ਦੀ-

---

[1]ਸੁਆਹ। [2](ਉਸ ਰਿਖੀ) ਕੋਲ ਜਾ ਪਈ (ਅ) ਧਾਰ।

*ਪਾ:–ਪਾਹੀ। †ਪਾ:–ਸੁਨਿ।

‡ਤਪ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਜੋ ਇੱਥੇ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਨਿਰੇ ਤਪ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸੇਵਾ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ, ਕੀਰਤਨ ਸ਼੍ਰਵਣ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਏਹ ਤਪ ਸਾਰੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਫੋਕੇ ਤਪਾਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ੇਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਭੀ ਤਪ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਹੀ ਪਲੇ ਪਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਵਾਕ– 'ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤਪਾਂ ਸਿਰਿ ਤਪੁ ਸਾਰੁ' ॥ ਤਥਾ–'ਜਾਪ ਤਾਪ ਨੇਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ ਨਾਹੀ ਇਨ ਬਿਧੇ ਛੁਟਕਾਰ' ॥ ਜੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ: ਉਸ ਪਰ ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਮੈਲ ਪਈ ਹੈ ਸੋ ਦੂਰ ਕਰੇ। ਯਥਾ–ਤੀਰਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: 'ਕਿਲ ਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗੁਆਈ' ॥

§ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ:–ਮਲੁ ਹਉਮੈ ਧੋਤੀ ਕਿਵੈ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਤੀਰਥ ਨਾਇ ॥ [ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੩

ਨਸਿ-ਦਾਨ*॥੪੬॥ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਈ।ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਿਰਤਨ ਧੁਨਿ ਗਾਈ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ਘਨੇਰਾ। ਕਰਨੋ ਕੂਚ ਪੁਨ ਆਗੇ ਡੇਰਾ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਕੇ ਤੀਰਥ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਤਹਿਂ ਤੇ ਪੁਨ ਆਗੇ ਚਲੇ ਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ॥ 'ਜੋਤੀਸਰ' ਤੀਰਥ[1] ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚੇ,ਸੁਨੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਕੈਰਵ ਪਾਂਡਵ ਕੋ ਦਲ ਭਾਰਾ। ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਕਿਯ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ॥ਇਕਠੀ ਅਠਦਸ ਛੂਹਨਿ[2] ਭਈ॥ ਹੋਇ ਸਨੱਧਬੱਧ ਥਿਰ ਥਈ[3]॥੨॥ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਸਪਤ, ਇਕਾਦਸ਼ ਦੂਈ[4]।ਇਸ ਥਲ ਸੋ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੂਈ। ਤਬ ਅਰਜਨ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਕਿਸ ਕੋ ਕਰਿਹੌਂ ਇਹਾਂ ਸੰਘਾਰਾ ॥੩॥ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾਮਾ[5] ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਜਾਨਨੋ ਪਰੈ ਅਪਨਿ ਪਰਵਾਰੇ।ਕੁਲ ਨਾਸ਼ਕ ਕੈਸੇ ਅਬਿ ਹੋਵੌਂ।ਅਪਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਇਹਾਂ ਨ ਜੋਵੌਂ॥੪॥ਨਿਜ ਦਲ ਤੇ ਨਿਕਾਸਿ ਕਰਿ ਸਜੰਦਨ। ਇਸ ਥਲੈਂ ਥਿਤਿ ਕਿਯ ਨੰਦ ਸੁ ਨੰਦਨ[6]।ਆਸ਼ੈ ਅਰਜਨ ਕੋ ਜਬਿ ਜਾਨਾ।ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਯੋ ਮਨ ਗਯਾਨਾ॥ ੫ ॥ –ਤਨ ਸੰਬੰਧ ਕੋ ਮਿੱਥਯਾ ਜਾਨਿ। ਸਤ ਚੇਤਨ ਹੈ ਅਲਿਪ ਮਹਾਨ[7]। ਕਰਤਾ ਭੁਕਤਾ[8] ਆਪ ਨ ਲਖੀਯਹਿ। ਮਤਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਪਿਖਯਹਿ[9]–॥ ੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੀਤਾ ਮਹਿਂ ਕਹਯੋ। ਰਿਦੈ ਗਯਾਨ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਲਹਯੋ। ਬਾਸੁਦੇਵ[10] ਕਹਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਬਡਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ॥ ੭ ॥ ਇਸਿ ਥਲ ਥਿਤਿ

[1]ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਦੇ ੮੪ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ। [2]ਖੂਹਣੀਆਂ (ਫੌਜ)। [3]ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਹੋਕੇ ਡਟ ਗਈ। [4]ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੱਤ (ਖੂਹਣੀ, ਤੇ) ਗਿਆਰਾਂ (ਖੂਹਣੀ) ਦੂਜੀ ਵਲ। [5]ਦਾਦਾ। [6]ਨੰਦ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ। [7]ਛੋਟਿਆਂ ਵਡਿਆਂ ਵਿਚ ਸਤ ਚੇਤਨ ਹੈ (ਅ) ਸਤ ਚੇਤਨ ਅਤਿਸ਼ੇ ਕਰ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। [8]ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ। [9]ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ (ਕਰਤਾ, ਭੁਗਤਾ) ਮਤ ਜਾਣੋਂ (ਅ) ਅਥਵਾ–ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖ। [10]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ।

*ਬਿਨਾ ਜਾਤਿ ਪਾਤ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਦੀਨ, ਦੁਖੀ ਤੇ ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਗੁਰਮਤ ਅਨਕੂਲ ਹੈ, ਜਿਹਾਕਿ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੩੫ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। 'ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੇ ਦਾਨ'। ਜੇ ਇਸ ਦਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਭਾਵ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਵਿਚ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ 'ਇਸਨਾਨੁ ਦਾਨੁ ਜੇਤਾ ਕਰਹਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਰੁ' ॥ [ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੩

ਰਥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੁਨੀਤਾ। ਅਰਜਨ ਸਾਥਿ ਕਹੀ ਸ਼ੁਭ ਗੀਤਾ। ਯਾਂਤੇ ਪਾਵਨ ਇਹ ਇਸਥਾਨ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਕਰਹੁ ਸ਼ਨਾਨਾ।*[1] ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ।ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਤਿਸਿ ਕਾਲਾ। ਬਹੁਰ ਥਨੇਸਰ ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ।ਭੀਰ ਸੰਗ ਬਹੁ ਡੇਰਾ ਕਏ॥ ੯ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਿ ਬਿਸਰਾਮੇ।ਕਰਨਿ ਕੀਰਤਨ ਉਠਿ ਰਹਿ ਜਾਮੇ[1]। ਰਾਗਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਸੁੰਦਰ ਸਾਥ।ਉਪਜਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਥ॥੧੦॥ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਕੀਨ ਤੀਰਥਨਿ ਬਿਖੈ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਸਾਰਸੁਤੀ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਪਾਵਨ। ਗਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪੁੰਨ ਬਹੁ ਥਾਵਨ ॥੧੧॥ ਤੀਰਥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਖੈ ਬਹਿ ਬਾਰੀ[2]।ਪਾਵਨ ਕਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਰੀ।ਤਿਸਿ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਹਰਖਾਏ।ਜਪਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨ ਦੀਨਿ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੨॥ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਅਰੁ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਨਰ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਾ†।'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਤੀਸਰ ਥਾਨ। ਬੈਠੇ ਗਾਦੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨ ॥੧੩॥ ਸੋ ਤੀਰਥ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਆਯਹੁ। ਮਹਾਂ ਜੋਤਿ ਜਿਨ ਜਗ ਬਿਦਤਾਯਹੁ।ਸੰਨਯਾਸੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਪੰਡਿਤ ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਖੈ ਬਿਲੰਦ। ॥੧੪॥ਬੈਰਾਗੀ ਆਦਿਕ ਬਹੁ ਬੇਖਨਿ। ਚਲਿ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੁ ਦੇਖਨਿ। ਨਰ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਕੇਈ।ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ ਹਿਤ ਆਏ ਤੇਈ ॥੧੫॥ ਲੇ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਸ਼ੁਭ ਪਕਵਾਨ।ਕਿਨਹੂੰ ਸੁਮਨ ਸੁ ਲੀਨਸਿ ਪਾਨ।ਕੋ ਫਲ ਮੂਲ ਲਯਾਇ ਬੋ ਕਰੈਂ। ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨ ਭੇਟ ਕੋ ਧਰੈਂ॥੧੬॥ ਦਰਸਹਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਭਈ ਭੀਰ ਭਾਰੀ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਦੇਖਤਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਚੇਰੇ। ਧਰਯੋ ਸਰੂਪ ਜਨੁ ਗਯਾਨ ਬਡੇਰੇ[3] ॥ ੧੭ ॥ ਪੰਡਿਤ ਅਰੁ ਸੰਨਯਾਸੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਹੰਕਾਰ ਬਿਲੰਦ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਚਰਯੋ ॥੧੮॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋ ਕੀਨਸਿ ਬਾਨੀ।ਤਿਸ ਕੋ ਕਾਰਨ ਪਰਹਿ ਨ ਜਾਨੀ[4]। ਆਗੈ ਹੁਤੇ ਸੁ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ। ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿ ਬਿਸਤਰੇ ਜਹਾਨ[5]॥੧੯॥ਸੋ ਕੱਲਯਾਨ ਕਰਤਿ ਜੱਗਯਾਸੀ।

---

[1]ਪਹਿਰ (ਰਾਤ) ਰਹੀ ਤੋਂ। [2]ਵਗਦਾ ਹੈ ਜਲ। [3]ਮਾਨੋ ਗਿਆਨ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। [4]ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ। [5]ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੁਣਨਾ ਫੈਲਿਆ ਜਹਾਨ ਵਿਚ।

*ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਆਦ ਵਿਚ 'ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਗੁਰੂ' ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ, ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੀਰਥ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਾਂ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ।

†ਪਾਃ—ਕਰਹਿਂ ਵਿਚਾਰਾ।

ਚਲਹਿਂ ਕਹੇ ਪਰ,ਕਾਟਹਿਂ ਫਾਸੀ[1]। ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਕੋ ਨੀਕੀ ਭਾਂਤਿ। ਬਰ-
ਨਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਬਖ੍ਯਾਤ*॥੨੦॥ਤਿਨਿ ਕੇ ਹੋਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਨੀ†।ਕਯੋਂ
ਕੀਨਸਿ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ?'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਿ ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ:-

ਮਹਲਾ ੩ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ॥

ਜੈਸੀ ਧਰਤੀ ਊਪਰ ਮੇਘੁਲਾ ਬਰਸਤੁ ਹੈ ਕਿਆ ਧਰਤੀ ਮਧੇ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ॥
ਜੈਸੇ ਧਰਤੀ ਮਧੇ ਪਾਣੀ ਪਰਗਾਸਿਆ ਬਿਨੁ ਪਗਾ ਵਰਸਤ ਫਿਰਾਹੀ ॥ ੧ ॥
ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਐਸੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਹੀ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਤੁ ਹੈ ਸੋਈ ਕੋਈ ਹੈ ਰੇ ਤੈਸੇ
ਜਾਇ ਸਮਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇਕੈ ਕਿਆ ਓਇ
ਕਰਮ ਕਮਾਹੀ ॥ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਸਦਾ ਹਹਿ ਤੇਰੇ ਤੁਝਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ੨ ॥
ਇਤਨੇ ਜਨਮ ਭੂਲਿ ਪਰੇ ਸੇ ਜਾ ਪਾਇਆ ਤਾ ਭੂਲੇ ਨਾਹੀ ॥ ਜਾਕਾ ਕਾਰਜੁ
ਸੋਈ ਪਰੁ ਜਾਣੈ ਜੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ੩ ॥ ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ ਤੂੰਹੈ ਹਹਿ
ਆਪੇ ਭਰਮੁ ਕਹਾਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਤਤੁ ਤਤ ਸਿਉ ਮਿਲਿਆ ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮਿ
ਨ ਆਹੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੫ ॥ ੩੫ ॥

ਚੌਪਈ॥ 'ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਿਸਹੂ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਸਿ ਦੇਸ਼।
ਪ੍ਰਥਮੇ ਨੀਕੀ ਹੋਵਹਿ‡ ਜਾਤਿ§। ਪੁਨ ਤਿਸਿ ਤੇ ਚਹਿ ਮਤਿ ਅਵਿਦਾਤਿ[2]
॥੨੨॥ਬਹੁਰ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਕਮਾਵਹਿਂ ਘਨੋ।ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਬੈਠਤਿ ਕਬਹੂ ਭਨੋ[3]।
ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਲੋਕ ਕਰੈਜੋ।ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਨਰਕੋ ਨਿਤਰੈ ਜੋ[4]¶॥੨੩॥ਜਥਾ
ਕੂਪ ਕੋ ਨੀਰ ਪਛਾਨ। ਕੋ ਜਬ ਘਾਲਹਿ ਘਾਲ ਮਹਾਂਨ[5]। ਨਿਜ ਹਿਤ
ਕੁਛ ਖੇਤੀ ਕਰਿ ਲੇਤਿ।ਜੇ ਨਿਤ ਪਾਲਨਿ ਸੋਂ ਕਰਿ ਹੇਤ[6]॥੨੪॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਕੋ ਸਬਦ ਸੁਖਾਰੋ। ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਕੋ ਹੈ ਅਧਿਕਾਰੋ।ਸਰਬ ਕਾਲ ਅਰੁ
ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼। ਲਘੁ ਬਿਸਾਲ ਸਭਿ ਹਤਹਿਂ ਕਲੇਸ਼[7]॥੨੫॥ਧਨੀ ਨਿਰਧਨੀ
ਸਭਿ ਲੇ ਪਾਇ।ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਹਰਿ() ਗੁਨਗਾਇ। ਬਿਨਾ ਸੌਚ,ਕੈ ਕਰਹਿ

---

[1]ਜੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਕਹੇ ਪਰ ਚਲਦੇ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਕਟੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। [2]ਉਸ ਤੋਂ (ਅਗੇ) ਫੇਰ ਮਤ ਉਜਲ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [3]ਕਦੇ ਛੁਪ ਛੁਪ ਕੇ ਬੈਠਕੇ ਉਚਾਰੇ, ਭਾਵ, ਏਕਾਂਤ ਬੈਠਕੇ ਵਿਦਯਾ ਘੋਖੇ। [4]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ (ਇਕ) ਨਰ (ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਜੋ ਨਿਤਰਦਾ ਹੈ। [5]ਮਹਾਂਨ ਕਮਾਈ ਕਰੇ। [6](ਉਹ ਬੀ ਤਾਂ) ਜੇ ਨਿੱਤ (ਖੇਤੀ ਦੇ) ਪਾਲਣ ਦਾ ਹਿਤ ਕਰੀ ਰਖੇ। [7]ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਸਭ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰਸ਼ਬਦ)।*ਪਾ:-ਬਰਨਯੋ ਹੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖ੍ਯਾਤ।†ਪਾ:-ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਣੀ। ‡ਪਾ:-ਹੋਵਤ। §ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਆਦਿ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਸਰਬ ਸਾਧਾਰਣ, ਕਿਰਤੀ, ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਏਨੀ ਗਲ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਂਜੇ ਗਏ। ¶ਪਾ:-ਕੋਇ ਤਰੈ ਜੋ। ()ਪਾ:-ਰਹਿ।

ਸ਼ਨਾਨ। ਕਰਹਿ ਭਜਨ ਪਾਵਹਿ ਕੱਲਯਾਨ ॥ ੨੬॥ ਨੀਚ ਊਚ ਸਭਿ ਕੋ ਇਕਿ ਸਾਰ।ਤਿਸਿ ਪਰ ਸੁਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਉਦਾਰ। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੂਪ ਜਲ ਜੈਸੇ।ਬਰੋਸਾਇ ਕੋ ਇਕ ਕਿਤਿ ਕੈਸੇ¹॥੨੭॥ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀਮੇਘ² ਸਮਾਨ। ਬਰਖੈ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਬਿਖੈ ਮਹਾਂਨ। ਬਨ ਕੇ ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ।ਕਰਹਿਂ ਪਾਨ ਅਰੁ ਤਪਤ ਮਿਟਾਵਹਿਂ॥੨੮॥ਕੂਪ ਕਿਸੂ ਕੈ ਹੋਇ ਕਿ ਨਾਂਹੀ। ਇਕ ਸਮ ਘਨ ਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਂਹੀ। ਸਗਰੇ ਖੇਤੀ ਬੋਇ ਪਕਾਇੰ³। ਬਿਨਾ ਜਤਨ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਇਂ॥੨੯॥ਤਯੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਖੇਨ।ਪਵਿ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੋਨ ਰੁ ਕੋਨ⁴।ਧਰਤੀ ਬਿਖੈ ਕੂਪ ਕੋ ਪਾਨੀ।ਤਉ ਮੇਘ ਬਰ-ਖਹਿ,ਸੁਖ ਠਾਂਨੀ॥੩੦॥ਧਾਂਤੇਪੰਡਤਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹੁ।ਘਨ ਅਰੁ ਕੂਪ ਨੀਰ ਨਿਰਧਾਰਹੁ।ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਕੋ ਕਾਰਨ ਏਹੂ।ਸੁਨਹੁ ਸੁਜਨ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁਸੰਦੇਹੂ ॥੩੧॥ ਬਰੋਸਾਇੰ ਲਾਖਹੁੰ ਗੁਰ ਬਾਨੀ।ਊਚ ਨੀਚੁ ਕੋ ਏਕ ਸਮਾਨੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਠਾਨਿ ਜੋ ਪਠਹਿ ਬਿਚਾਰਹਿ।ਬਹੁਰ ਕਮਾਵਹਿ ਹੁਇ ਨਿਸਤਾਰਹਿ'॥੩੨॥ ਨਗਰ ਤੀਰਥਨਿ ਪਰ ਜੋ ਬਾਸੀ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਭੁਏ ਹੁਲਾਸੀ।ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸਰਾਹੇ। ਗਏ ਆਪਨੇ ਧਾਮਨਿ* ਮਾਂਹੇ ॥ ੩੩ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਛ ਚਰਚਾ ਭਈ।ਸੁਨਿ ਕੇਤਿਕ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਗਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਥ। ਦੂਜੀ ਨਿਸ ਬਾਸੇ ਜਗਨਾਥ ॥ ੩੪ ॥ ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਤੀਰਥ ਆਨ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਯਨ ਜੁਤਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੇ ਦਾਨ। ਬੈਠੇ ਡੇਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥੩੫॥ ਖਾਨਪਾਨ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਕਰਿਕੈ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ ਹਰਖ ਕਹੁ ਧਰਿਕੈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨੋ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ।ਤੁਮ ਉਰ ਸਭਿ ਕੁਛਚੀਨੇ॥੩੬॥ਇਹ ਕੁਰ-ਛੇਤ੍ਰ ਕੋਸ ਅਠਤਾਲੀ। ਕਿਮਿ ਪੁਨੀਤ ਇਹ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲੀ। ਤੀਰਥ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬਨੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ।ਅਨਿਕ† ਭਏ ਤਪਸੀ ਤਪ ਧਾਰੋ॥੩੭॥ਥਾਨ ਪੁਨੀਤ ਜਾਨਿ ਇਹ ਮਹਾਂ। ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵ ਲਰਿ ਮਰਿ ਜਹਾਂ। ਕਿਸਿ ਕਾਰਨ ਤੇ ਪਾਵਨ ਭਯੋ?।ਬਹੁਤਿ ਨਰਨਿ ਤਨ ਤਯਾਗਨਿ ਕਿਯੋ॥੩੮॥ਕੌਤਕਬਰ ਤੇ ਰਿਦੈ ਹਮਾਰੇ। ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਹੁ ਕਥਾ ਉਚਾਰੇ'। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੈਨ।ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ॥੩੯॥ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਿ ਨਿਤਿ ਚਾਹਤਿ। ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਦਾਹਤਿ।ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੋ ਧਰਿ ਅਵਿਤਾਰ।

¹ਵਰੋਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਇਕ ਕਿਧਰੇ। ²ਬੱਦਲ। ³ਬੀਜ ਤੇ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ⁴ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। *ਪਾ:—ਸ਼ਾਠਨ। †ਪਾ:—ਅਧਿਕ।

ਸੋ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਭਗਤਿ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਕਥਾ ਪੁਰਾਤਨ ਬਹੁ ਚਿਰ ਕੇਰੀ।ਗਿਨਤੀ ਸੰਮਤ[1]ਪਰਹਿ ਨ ਹੇਰੀ।ਜਗਤ ਆਦਿ ਕੋ ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤ[2] । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਹਜੋ ਕਰਨਿ ਬੱਖਜਾਤ ॥ ੪੧ ॥ 'ਭੋ ਸੰਗਤਿ ! ਸੁਨੀਅਹਿ ਦੇ ਕਾਨ।ਉਪਜਯੋ ਨਹਿਂ ਜਬਿ ਜਗਤ ਮਹਾਂਨ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਬੈਠੇ ਇਹਾਂ। ਭਯੋ ਇਤਕ ਮਹਿਂ[3] ਆਸਨ ਮਹਾਂ।੪੨।।ਅਸ਼ਟ ਕੋਸ ਲਗਿ ਨੀਚੇ ਥਾਨ।ਆਗੇ ਜਾਨੁ[4]ਬਧੇ ਮਹਾਂਨ।ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਿ ਭੀ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿਬਡੇਰੀ।ਦੱਖਣ ਕੋ ਮੁਖ ਕਿਯ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਅਸ਼ਟ ਕੋਸ੍ ਚਊਗਿਰਦੇ ਮਾਂਹਿ। ਮੱਧ ਥਾਨ ਭਗਵਾਨ ਸੁ ਆਹਿ[5]।ਸੋ ਥਲ ਇਹੈ ਥਨੇਸਰ ਜਾਨਹੁ।ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ'।।੪੪।।ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ। 'ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕਿਮ ਆਸੀਨੇ ?। ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ?ਬਰਨਨ ਕਰਿਯਹਿ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਪੁਰਿਯਹਿ।।੪੫।। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯ ਤੀਨਹੂੰ ਕਾਲ।ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਸਭਿ ਗਯਾਤ ਬਿਸਾਲ'।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਖਰਾਸ।ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ ਪੂਰਤਿ ਆਸ ।।੪੬।। ਕਹਨਿ ਲਗੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਤਨਿ*। ਜਿਮ ਕੀਨੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸਨਾਤਨ । ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਕਥਾ ਨਰਾਯਨ। ਜਿਸਤੇ ਹੋਵਤਿ ਪਾਪ ਪਲਾਯਨ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਕੁਰਛੇਤਰ ਆਗਮਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖ਼ਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

---

[1]ਬਰਸਾਂ ਦੀ। [2]ਜਗਤ ਦੇ ਮੁੱਢ ਦਾ ਇਹ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। [3]ਇਤਨੀ ਥਾਂ ਵਿਚ। [4]ਗੋਡੇ। [5]ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਹੈਸੀ।

*ਧਰਤੀ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਮੇਦਨੀ ਹੈ। ਮੇਦਾ ਨਾਮ ਮਿੱਝ ਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਮੇਦਨੀ ਦੇ ਬਣਨ ਦਾ ਕਾਰਨ (ਮੇਦਾ=) ਮਿੱਝ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਦੋ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਬਣਨ ਦੀ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਸੋ ਕਥਾ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਚੀ ਹੋਈ ਕਵਿ ਜੀ ਅੱਗੇ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਆਪ ਐਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਚੌਵੀਸ ਅਵਤਾਰ ਨਾਮੇ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਮਧੁਕੈਟਭ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਜਿੱਤ ਨਾ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਫਤੇ ਹੋਈ। ਓਥੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਇਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੀਰਰਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸੁਹਣਾ ਹੈ।

੪੭. [ਮਿਦਨੀ ਦੀ ਆਦ ਕਥਾ, ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਦਾ ਜੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਯਣ*ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸੇਜ ਸ਼ੇਖ਼ ਤੇ ਪਾਇ।ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕਾਲ ਚਿਰ[1], ਜਿਹ ਜੋਗੀ ਜਨ ਧਯਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਰਮ ਸਰੂਪ ਤੇਜ ਅਤੁਲਤ ਹੈ।ਬੀਜ ਭੂਤ ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਅਤਿ ਹੈ[2]।ਨਿਜ ਮਹਿਂ ਧਰਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਅਨੰਤ । ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਥਿਤ ਸੰਘਾਰ ਕਰੰਤ[3] ॥ ੨ ॥ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪੂਰਨ।ਅਨਉਪਮਾ ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚੂਰਨ[4]। ਨਿਰਭੈ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮ। ਹੋਤਿ ਚਰਾਚਰ[5]ਸਭਿ ਕੋ ਆਤਮ ॥੩॥ ਸ਼ਯਾਮਲ ਅਲਸੀ ਕੁਸਮ ਸਮਾਨਾ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਯਾਨਾ।ਯੁਤ ਬਿਲੋਚਨ ਮੁੱਦ੍ਰਿਤ ਕਰੇ। ਰਤਨ ਤਲਪ[6]ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰੇ ॥ ੪ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਪਸਰਯੋ ਜਲ ਜਾਲਾ। ਅਪਰ ਨ ਕੁਛ ਪੱਯਤਿ ਕਿਤਿ ਭਾਲਾ[7]†। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਇੱਛ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਕਮਲ ਨਾਭਿ ਭਾ ਯੁਤ ਬਿਸਥਾਰੇ[8] ॥੫॥ ਤਿਸ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵਾ। ਨੇਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਜਲ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜੋਵਾ । ਤਿਸੀ ਕਮਲ ਕੇ ਥਲ ਕੋ ਪਾਇ। ਲਗਯੋ ਕਰਨਿ ਤਪ ਕੋ ਤਪਤਾਇ॥੬॥ਪੁਨਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਇਛ ਠਾਨਿ। ਹਾਥ ਆਂਗੁਰੀ ਦੇ ਕਰਿ ਕਾਨ। ਕੁਛਕ ਹਲਾਇ ਸੁਕੇਡੂ[9] ਕਰਿਕੈ। ਕਿਤਿਕ ਤਹਾਂ ਤੇ ਮੈਲ ਨਿਕਰਿਕੈ ॥੭॥ ਨਿਜ ਅਨਾਮਿਕਾ ਤੇ ਸੁ ਬਗਾਈ[10]।ਜੋਜਨ ਕਿਤਿਕ ਪਰੀ ਕਿਤਿ ਜਾਈ।ਤਿਸ ਤੇ ਦੈਤ ਦੋਇ ਤਨ ਧਾਰੇ।ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਬਡੀ ਭੁਜ ਵਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਬ੍ਰਿਧੇ ਕਲੇਵਰ[11] ਤਿਨ ਤਤਕਾਲਾ। ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ[12] ਬਲ ਮਹਤ ਕਰਾਲਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਬਿਚਰਹਿਂ ਜਲ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਭਰੇ ਗਰਬ ਤੇ ਰਣ ਉਤਸਾਹੀ॥੯॥ਮਹਾਂ ਬਦਨ ਅਰੁ ਦਾੜ੍ਹ[13]ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ। ਰਕਤ ਬਿਲੋ-

---

[1]ਜੋ ਸ਼ੇਖ਼ ਨਾਗ ਦੀ ਸੇਜਾ ਪਰ ਪੈਕੇ ਸੌਂਦੇ ਹਨ ਚਿਰ ਕਾਲ ਤੱਕ ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ। [2]ਜੋ ਵੱਡਾ ਮੂਲ ਤੱਤ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਹੈ। [3]ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਪਾਲਣਾ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। [4]ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ ਸਮੂਹ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਚੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। [5]ਚਰ+ਅਚਰ=ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ। [6]ਰਤਨਾ ਜੜੀ) ਸੇਜ। [7]ਢੂੰਡਿਆ ਹੋਇਆ। [8]ਨਾਭੀ ਦਾ ਕਮਲ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ। [9]ਖੁਰਕ ਕੇ। [10]ਚੀਚੀ ਨਾਲ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਵਗਾਹ ਮਾਰੀ। [11]ਸਰੀਰ ਵਧੇ। [12]ਬਿਅੰਤ। [13]ਦਾੜ੍ਹਾਂ।

*ਨਾਰਾਯਣ ਨਾਮ ਆਮ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਪੌਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਵਿਤਪਤੀਆਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਹ ਹੈ-ਨਾਰ=ਜਲ, ਆਯਣ=ਘਰ ।=ਜਿਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਯਣ (ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ) ਜਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਅਰ ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਚ ਇਹ ਪਦ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਕਾਲਾ।

ਚਨ ਭੀਮ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ। ਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ[1] ਬਜਾਵਹਿਂ ਬਲਤੇ। ਭੈਰਵ[2] ਗਰਜ ਉਤਾਇਲ ਚਲਤੇ ॥੧੦॥ ਬਿਚਰਤਿ ਆਇ ਪਹੂੰਚੇ ਤਹਿਂਵਾ। ਹੁਤੋ ਕਮਲ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਹਿਂਵਾ। ਦੇਖਿ ਦੁਹਨ ਕੋ ਡਰਯੋ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਾਲੇ ਪਰਬਤ ਮਨਹੁੰ ਕਰਾਲੇ[3] ॥੧੧॥ ਤਨ ਰੁਹਿ ਖਰੇ ਤਰੋਵਰੁ ਜਾਲ[4]। ਜਾਨੁ ਜੁਗ ਜੁਗ ਸ੍ਰਿੰਗ ਬਿਸਾਲ[5]। ਭੁਜਾ ਭੁਜੰਗਰਾਜ ਸੇ[6] ਨਿਕਸੇ। ਮਹਿਦ ਤਲਾਉ ਬਿਲੋਚਨ ਬਿਕਸੇ ॥੧੨॥ ਰਕਤ ਬਰਨ ਸ਼ੋਣਤ ਕੇ ਪੂਰੇ। ਸੈਲ ਦਘਧ ਜਨੁ ਆਇ ਹਦੂਰੇ[7]*। ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਜੋਗ ਬਿਖੈ ਗੋਸਾਈਂ। ਲਖਿਬਿਧਿ ਨੇ[8] ਤਬਿਕੀਨ ਉਪਾਈ ॥੧੩॥ ਸਤੁਤ ਮਹਾਂ ਮਾਯਾ ਕੀ ਠਾਨੀ†। 'ਉਤਪਤ ਸਥਿਤ ਹਤਨ ਜਗ ਰਾਨੀ[9]। ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਰੂਪ ਭਗਵਤੀ ਮਹਾਂ। ਸ੍ਵਾਹਾ ਸੁਧਾ ਬਖਟਕ੍ਰਿਤ ਅਹਾ[10] ॥੧੪॥ ਰ੍ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਈਸ਼੍ਵਰੀ ਪੁਸ਼ਟੀ[11]। ਸਰਬ ਚਰਾਚਰ ਰੂਪਾ ਤੁਸ਼ਟੀ[12]। ਖੜਗ-

---

[1]ਭੁਜਦੰਡੇ ਤੀਖਣ। [2]ਭਿਆਨਕ। [3]ਮਾਨੋਂ ਕਾਲੇ ਪਹਾੜ ਭਿਆਨਕ। [4]ਤਨ ਦੇ ਰੋਮ ਮਾਨੋ ਖੜੇ ਹਨ ਦਰਖਤ ਸਮੂਹ। [5]ਦੋ ਗੋਡੇ ਮਾਨੋਂ ਪਹਾੜ ਦੇ ਟਿਲੇ ਹੀ ਹਨ। [6]ਬਾਹਵਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਵਤ। [7]ਮਾਨੋਂ ਦਗ ਦਗ ਕਰਦੇ (ਭਾਵ ਬਲਦੇ) ਪਹਾੜ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਏ। [8]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ ਲਖ ਕੇ। [9]ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਪਾਲਨ ਤੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੇ ਜਗਤ ਦੀ ਰਾਣੀ।

[10]ਸ੍ਵਾਹਾ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਅਹੂਤੀ ਦੇਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,[ਸੰਸਃ ਸ੍ਵਾਹਾ]। (ਅ) ਇਹ ਅਹੂਤੀ ਵਜ਼ਕਤੀਵਾਨ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ, ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਗ ਛੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਸ੍ਵਾਹਾ ਨੂੰ ਰੁਦ੍ਰ ਪਸ਼ੁਪਤੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੁਧਾ=ਸ੍ਵਧਾ,--ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਅਹੂਤੀ ਦੇਕੇ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਮਨੂੰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ (ਮਨੂੰ ੩. ੨੫੨)। (ਅ) ਦਕਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਕੰਨਿਆਂ ਜੋ ਪਿਤਰਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਈ ਵੇਰ ਅੰਗਿਰਾ, ਰੁਦਰ ਤੇ ਅਗਨੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਬੀ 'ਸ੍ਵਧਾ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਖਟ=ਵਖਟ,--ਵਖਟ ਸ਼ਬਦ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਹੂਤੀ ਦੇਕੇ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਦ ਵੈਦਕ ਯੱਗਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀਂਦਾ ਸੀ। (ਅ) ੩੩ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਵੈਦਕ ਦੇਵਤੇ ਕਹੀਦੇ ਹਨ। ਵਖਟਕ੍ਰਿਤ='ਵਖਟ' ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਹੂਤੀ। ਪਰੰਤੂ ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬੀ ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਮ ਗਿਣ ਰਹੇ ਹਨ।

[11]ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। ਪੁਸ਼ਟੀ=ਵਡੀ ਯਾ ਮੋਟਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [12]ਪ੍ਰਸੰਨ ਰੂਪ।

*ਪਾ:--ਅਦੂਰੇ। †ਪਾ:--ਆਦਿ ਸ਼ਕਤਿ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ।

ਨਿ ਸੂਲਨਿ ਚੱਕ੍ਰਨਿ ਘੋਰਾ[੧]। ਮਹਾਂ ਨਾਦਨੀ[੨] ਸੈਖਨ ਸ਼ੋਰਾ ॥੧੫॥ ਪਰਮ ਸੁੰਦਰੀ ਨਮੋ ਹਮਾਰੀ। ਬੁੱਧ ਰੁ ਬੋਧ ਲੱਛਨਾ ਭਾਰੀ[੩]।ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ ਪਰਬੋਧਨ ਕਰਿਯਹਿ[੪]।ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ਮੋਰ ਪਰਹਰਿਯਹਿ' ॥੧੬॥ ਇਮ ਉਸਤਤਿ ਕੋ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੀ।ਅਰੁ ਪੰਕਜ ਕੋ ਗਹਿ ਕਰਿ ਪਾਨੀ। ਸਕਲ ਓਜ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਕੰਪਾਵਨਿ।ਜਗਤਨਾਥ ਕੋਹੇਤੁ ਜਗਾਵਨਿ॥੧੭॥ਭਗਤਵਛਲ ਭੈ ਕਾਟਨ-ਹਾਰੇ। ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾ ਉਰ ਧਾਰੇ। ਕਮਲਾਸਨ[੫] ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨੰਸਿ। 'ਨਿਰਭੈ ਰਹੁ ਰੱਛਕ ਮੁਝ ਚੀਨਸਿ॥੧੮॥ਦੁਸ਼ਟ ਦੈਤ ਜਿਨ ਬਡ ਆਕਾਰ। ਕਰਿ ਸੰਘਰ ਕੋ ਲੇਹੁਂ ਸੰਘਾਰ[੬]। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਿਖਰਾਯੋਂ। ਸ਼ਜਾ-ਮਲ ਮੇਘ ਮਨਹੁ ਬਿਦਤਾਯੋ ॥੧੯॥ ਦੇਖਤਿ ਦੈਂਤਨਿ ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ। 'ਇਹ ਕੋ ਹੈ ਜਿਹ ਧੀਰ ਮਹਾਨਾ?।ਹਮਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭੈ ਨਹਿੰ ਮਾਨੋ।ਦਰ-ਪਤਿ[੭] ਰਿਦੈ ਸਥਿਰਤਾ ਠਾਨੇ ॥ ੨੦ ॥ ਹਮ ਦੋਨਹੁਂ ਇਹੁ ਏਕਲ ਖਰਯੋ। ਬਦਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨੈਕ ਨਹਿ ਡਰਯੋ। ਲਾਂਬੀ ਭੁਜਾ ਬਿਭੂਖਨ ਧਾਰੀ। ਆਯੁਤ ਛਾਤੀ ਸੋਭਨ[੮] ਭਾਰੀ॥ ੨੧ ॥ ਪਕਰਹਿ ਇਸਿ ਭੱਛਨ ਕਰਿ ਲੇਹਿ। ਛੁਧਾ ਨਿਵਾਰਹਿ ਹੈ ਜੁ ਅਛੇਹਿ[੯]। ਇਮ ਕਹਿ ਦੋਨੋ ਓਜ ਸੰਭਾਰਾ। 'ਤਿਸ਼ਟ ਤਿਸ਼ਟ[੧੦]ਮੁਖ ਊਚ ਉਚਾਰਾ॥੨੨॥ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੈਂ ਊਚ ਬਾਨੀ। ਭਰੇ ਓਤਸਾਹੰ ਭਏ ਸਾਵਧਾਨੀ। ਕਹਯੋ 'ਮੈਂ ਖਰੋ ਆਪ ਆਵੈਂ ਸੁ ਨੇਰੇ। ਦਿਊਂ ਦ੍ਵੰਦ[੧੧]ਜੁੱਧੰ ਸੁ ਕ੍ਰੁੱਧੰ[੧੨] ਘਨੇਰੇ' ॥੨੩॥ ਮਿਲੇ ਆਪ ਮਾਂਹੀ ਜਗੰਨਾਥ ਦੈਤੰ[੧੩]। ਭਰੇ ਬੇਗ ਭਾਰੇ ਚਹੈਂ ਹੋਹਿ ਜੈਤੰ। ਬਿਰੁੱਧੇ[੧੪]ਸੁ ਕ੍ਰੁੱਧੇ ਮਚਯੋ ਸੁੱਧ ਜੁੱਧੰ।ਮਹਾਂ ਦ੍ਰੱਪ ਮੱਧੰ ਕਰੈਂ ਬੱਧ ਉੱਧੰ[੧੫]॥੨੪॥ਗਹੇ ਬਾਹ ਦੋਊ ਕਰੇ ਓਜ ਪੇਲੈਂ[੧੬]।ਅਰੀਲੇ ਹਠੀਲੇ ਮੁਛਾਲੇ[੧੭] ਧਕੇਲੈਂ। ਭਿੜੈਂ ਭੇੜ ਭਾਰੇ ਭਏ ਭੀਮ ਭੇਖੀ।ਚਪੇਟੈਂ ਦਪੇਟੈਂ ਲਪੇਟੈਂ ਅਸ਼ੇਖੀ[੧੮]॥੨੫॥ਅਟਾ ਅੱਟ[੧੯] ਹਾਸੈਂ, ਸਟਾ ਪੱਟ[੨੦] ਜੁੱਟੈਂ। ਲਟਾ ਪੱਟ[੨੧] ਹੋਵੈਂ ਧਟਾ ਧੱਟ[੨੨] ਕੁੱਟੈਂ। ਝਟਾ

[੧]ਤਲਵਾਰਾਂ ਤ੍ਰਿਸੂਲਾਂ ਭਿਆਨਕ ਚੱਕਰਾਂ ਵਾਲੀ ਯਾ ਨਾਲ। [੨]ਬੜੀ ਧੁਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੩]ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਭਾਰੀ ਜਨਾਇਕ। [੪]ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਖਬਰ ਕਰੋ, ਜਗਾਓ। [੫]ਬ੍ਰਹਮਾਂ। [੬]ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। [੭]ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਹੋਕੇ। [੮]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ। [੯]ਅਛੇਹ=ਇਕ ਰਸ, (ਅ) ਬਹੁਤਾ ਵਡਾ। (ਏ) ਅਛੇਦ੍ਯ=ਜੋ ਛੇਦਯਾ ਨ ਜਾਏ, ਭਾਵ ਜੋ ਬੜਾ ਬਲੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਖੜਾ ਹੋ, ਖੜਾ ਹੋ। [੧੧]ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ। [੧੨]ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਕੇ। [੧੩]ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਦੈਂਤ। [੧੪]ਰੁਕੇ। [੧੫]ਉੱਚੀ। [੧੬]ਧੱਕਦੇ ਹਨ। [੧੭]ਅੜਨ ਵਾਲੇ, ਹਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਵੱਡੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ। [੧੮]ਖਿਝਕੇ ਦਬਾਏ (ਫਿਰ) ਸਾਰੇ ਲਪਟੇ। [੧੯]ਠਾਹ ਠਾਹ। [੨੦]ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ। [੨੧]ਜੱਫੇ ਜੱਫੀ। [੨੨]ਧੜਾ ਧੜ।

ਪੱਟ ਝਟਕੈਂ ਪਟੱਕੈਂ ਪਲੱਟੈਂ[1]। ਕਟਾ ਕੱਟ ਓਠੈ ਅਟੱਕੈਂ, ਨ ਲੱਟੈਂ[2]॥੨੬॥
ਦੂਊ ਦੈਂਤ ਦੌਰੇ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਊਪੈ[3]। ਗਹੀ ਬਾਂਹ ਦੋਨੋ ਮਹਾਂ ਭੀਮ ਰੂਪੈ।
ਕਰੈਂ ਓਜ ਦਾਬੈਂ ਜਥਾ ਨੈਮ੍ਰਿ ਹੋਵੈਂ[4]। ਧਰੈਂ ਪਾਇ ਪੇਲੈਂ[5] ਹਠੀਲੇ ਖਰੋਵੈਂ॥
੨੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਮਧੁਕੈਟਭ ਜੁੱਟੇ ਸੁ ਭਟ[6] ਗਹੀ ਮਹਾਂ ਬਲਿ ਬਾਂਹ। ਦੋਨਹੁੰ
ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਨਹੁ ਖਰੇ ਦ੍ਰਿਢ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੇ ਮਾਂਹਿ॥ ੨੮ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਤਬ
ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਨੋ ਬਲ ਸੰਭਾਰਿ। ਬਾਹੁਨਿ ਉਠਾਇ ਊਰਧ ਉਦਾਰ[7]। ਲਟਕੇ
ਉਤੰਗ ਦੋਨਹੁ ਮਹਾਂਨ। ਕਰਿ ਝਟਕ ਗੇਰ ਦਿਯ ਦੂਰ ਥਾਨ ॥ ੨੯ ॥
ਤਬ ਪਰੇ ਜਾਇ ਜੋਜਨ ਸੁ ਬੀਸ। ਗਿਰ ਕਰਿ ਉਠੇ ਸੁ ਨਿਜ ਦਾਂਤ ਪੀਸ[8]।
ਗਰਜੰਤਿ ਕ੍ਰੂਰ ਤਰਜੰਤਿ ਆਇ[9]।ਮੁਖਿ'ਮਾਰ ਮਾਰ'ਬਕਤੇ ਰਿਸਾਇ॥੩੦॥
ਉਛਲੰਤ ਨੀਰ ਤਿਨ ਬੇਗ[10]ਸੰਗ।ਸਮ ਸੈਲ ਮੇਰੁ ਮੰਦਰ ਉਤੰਗ[11]। ਇਤਿ
ਪ੍ਰਭੁ ਬੇਗ ਕੀਨਸਿ ਉਦਾਰ[12]।ਪੰਕਤਹੁਵੰਤਿ ਜਲ ਕੇ ਪ੍ਰਹਾਰ[13] ॥੩੧॥ਪੁਨ
ਭਿਰੇ ਆਇ ਮੁਸ਼ਟਨਿ ਚਪੇਟ[14]।ਬਾਹੁਨਿ ਉਠਾਇ ਹਨਤੇ ਸੁ ਭੇਟ[15]।ਤਬਿ
ਅਲੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੁ ਅੰਗ।ਰਣ ਕਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਤੇ ਉਤੰਗ ॥੩੨॥ਰੁਣ-
ਕੰਤਿ[16] ਚਰਨ ਨੂਪਰ[17] ਸੁਹਾਇ।ਜਿਨ ਪਰ ਜਰਾਉ ਗਨ ਰਤਨ ਛਾਇ।
ਬਹੁ ਬਜਤਿ ਮੇਖਲਾ ਮੱਧ ਦੇਸ਼[18]।ਉਛਲੰਤਿ ਊਰਧ ਜਬਿ ਬਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼[19]
॥੩੩॥ਕਰ ਕੰਕਨ ਦੰਡ ਅੰਗਦਉਦਾਰ[20]।ਡੁਲਯੰਤਿਕਰਨ ਕੁੰਡਲਸੁਚਾਰੁ
। ਸਿਰ ਮੁਕਟ ਬਿਰਾਜੰਤਿ ਦਿਪਤਿ ਜੋਤਿ। ਜਨੁ ਕੋਟਿ ਦਿਵਾਕਰ[21] ਚਮਕ
ਹੋਤਿ॥੩੪॥ਵਾਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰ ਦਾਵਨ ਲਗਾਇ[22]।ਜਬਿ ਲਗੈ ਘਾਵ ਬਹੁ ਧੁਨਿ

[1]ਝਟਕਕੇ ਪਟਕਾਕੇ ਪਲਟਦੇ ਹਨ। [2]ਕਟ ਕਟ ਕੇ ਹੇਠ ਅਟਕਦੇ ਹਨ ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ (ਲਟਨਾ=ਥੱਕਕੇ ਡਿਗ ਪੈਣਾ)। [3]ਉਪਰ। [4]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਜੀ। [5]ਰਖਕੇ ਪੈਰ ਧੱਕਦੇ ਹਨ। [6]ਸੂਰਮੇ ਟੱਕਰੇ। [7]ਬਾਹਾਂ ਬੜੀਆਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਉਠਾਈਆਂ। [8]ਅਪਨੇ ਦੰਦ ਪੀਸਕੇ। [9]ਧਮਕਾਂਵਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [10]ਤੇਜ਼ੀ, ਕਾਹਲੀ। [11]ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਉਚੇ ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ। [12]ਭਾਵ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ। [13]ਜਲ ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਕਰਕੇ ਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।(ਪੰਕ੍ਤਿ=ਜੁਧ ਵਿੱਚ ਦਸ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਜੱਥਾ। ਪੰਕਤ ਹੋਣਾ=ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈਣ ਤੇ)। (ਅ) ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੁਛਾੜ ਨਾਲ ਪੰਕ+ਤ=ਚਿਕੜ ਵਿੱਚ ਫਸਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਪਾ:-ਪਹਾਰ। ਫਿਰ ਅਰਥ-ਛੱਲਾਂ (ਇੰਨੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ) ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ (ਕਿ ਮਾਨੋ) ਜਲ ਦੇ ਪਹਾੜ ਹਨ। [14]ਮੁਕੀਆਂ ਚਪੇੜਾਂ ਨਾਲ। [15] ਮਿਲਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [16]ਛਣਕਦੇ ਹਨ। [17]ਝਾਂਜਰਾਂ। [18]ਤੜਾਗੀ ਲਕ ਵਿੱਚ (ਪਾਈ ਹੋਈ)। [19]ਬਹੁਤ ਬਲ ਨਾਲ। [20]ਹੱਥ ਦੇ ਕੜੇ, ਭੁਜ ਦੰਡਿਆਂ ਦੇ ਬੁਹੱਟੇ ਬੜੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [21]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੀ। [22](ਆਪੋ ਆਪਣਾ) ਦਾਉ ਲਗਾਕੇ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉਠਾਇ[੧]। ਜਿਮ ਪਰਹਿ ਬੱਜ੍ਰ ਭੂਮੀ ਮਹਾਂਨ[੨]। ਤਿਮ ਲਗਹਿ ਮੁਸ਼ਟ ਕਰਿ ਹਤਹਿ ਤਾਨ[੩] ॥ ੩੫ ॥ ਤਰਜੰਤਿ[੪] ਮਹਤ ਗਰਜੰਤਿ* ਬੀਰ। ਜਿਮ ਪ੍ਰਲੈ ਮੇਘ ਕੀ ਧਨਿ ਗੰਭੀਰ। ਉਛਲੰਤਿ ਨੀਰ ਬੇਗੈ ਕਰੰਤਿ[੫]। ਦਸ ਦਿਸ਼ਨਿ ਪੂਰ ਸ਼ਬਦੋ ਉਠੰਤਿ[੬] ॥ ੩੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੀਨਹੁ ਤਨ ਜਲ ਜਾਲ ਮਹਿ[੭] ਬਿਚਰਤਿ ਏਵ ਸੁਹਾਇ। ਤ੍ਰੈ ਗਿਰ ਮੰਦਰ ਪਾਇ ਜਨੁ ਸਾਗਰ ਮਥਹਿਂ ਬਨਾਇ[੮] ॥੩੭ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ਇਤੈ ਏਕ ਪ੍ਰੱਭੂ, ਉਤੈ ਦੋਇ ਭਾਈ। ਰਿਸੇ ਲਾਲ ਨੇਤ੍ਰੰ ਸੁ ਮੁਸ਼ਟੈਂ[੯] ਉਠਾਈ। ਅਰੀਲੇ ਅਰੈਂ ਪਾਇ ਰੋਪੇ ਅਗਾਰੇ[੧੦]। ਭਿਰੇ ਸੰਮੁਖੇ ਸੂਰ ਬਾਂਕੇ ਜੁਝਾਰੇ॥੩੮॥ਗਹੈਂ ਹਾਥ ਜੋਰੈਂ ਮਰੋਰੈਂ ਮਹਾਨਾ[੧੧]। ਭਏ ਰੂਪ ਘੋਰੈਂ ਨ ਛੋਰੈਂ ਸੁ ਥਾਨਾ। ਅਰੈਂ ਅੰਗ ਸੋਂ ਅੰਗ ਮੇਲੈਂ ਧਕੇਲੈਂ। ਚਪੇਟੈਂ ਹਤੈਂ[੧੨] ਦੰਡ ਠੋਕੈਂ ਸੁ ਪੇਲੈਂ[੧੩] ॥ ੩੯ ॥ ਤਪੇ ਤੇਜ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗੇ ਜਿਨੂੰ ਕੇ। ਕਰੈਂ ਘਾਵ, ਲਾਗੈਂ ਸਰੀਰੰ ਤਿਨੂੰ ਕੇ। ਕਈ ਕੋਸ ਲੌ ਖੇਤ ਮੈਦਾਨ ਪਾਯੋ[੧੪]। ਫਿਰੈਂ ਬੀਚ ਨੀਰੰ ਸੁ ਸ਼ਬਦੰ ਉਠਾਯੋ ॥੪੦॥ ਜੁਟੇ ਧਰਮ ਜੁੱਧੰ ਬਿਰੁੱਧੇ ਬਿਸਾਲੇ[੧੫]। ਤਕੈਂ ਮਾਰਿਬੇ ਕੋ ਫਿਰੈਂ ਆਲਬਾਲੇ[੧੬]। ਚਪੇਟੈਂ ਚਟਾਕੈਂ[੧੭] ਸੁ ਮੁਸ਼ਟੈਂ ਉਤੰਗੇ। ਕਰੈਂ ਘਾਤ[੧੮] ਜੋਧੇ ਸਹੈਂ ਘਾਵ ਅੰਗੇ[੧੯] ॥੪੧॥ ਤਰੈ ਊਪਰੇ ਤ੍ਰਿਜਗੇ ਦਾਵ ਖੇਲੈਂ[੨੦]। ਫਿਰੈਂ ਦਾਹਨੇ ਬਾਮ ਬਾਹੂਨਿ ਪੇਲੈਂ[੨੧]।ਕਹਾਂ ਲੌ ਕਹੈਂ ਕੋਇ, ਕਾ ਮੈ ਸੁ ਬੁੱਧੰ[੨੨]।ਭਿੜਯੋ ਭੇੜ ਭਾਰੋ ਭਯੋ ਭੂਰ ਜੁੱਧੰ॥੪੨॥ਸੈਯਾ॥ਸੰਮਤ ਪੰਚ ਸਹੰਸ੍ਰ ਬਿਤੇ ਜਬਿ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਤਬਿ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਨਿ[੨੩]ਤੂਰਨ ਪ੍ਰੇਰ ਦਈ ਇਮ ਬਾਨੀ[੨੪]।ਦੈਤਨਿ ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਈ ਭਰਮਾਇ ਦਈ ਮਤਿ ਧੌਂ ਤਬਿ

[੧]ਜਦ ਲਗੇ (ਵਾਰ ਤਾਂ) ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ ਉੱਠਦੀ ਹੈ । [੨]ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ (ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ) ਮਹਾਂਨ ਬੱਜਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [੩]ਬਲ ਕਰਕੇ ਮਾਰਿਆਂ । [੪]ਤਾੜਨਾ, ਧਮਕਾਉਣਾ, ਦਬਕਨਾ । [ਸੰਸ:, ਤਰ੍ਜਨ]। [੫]ਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । [੬]ਅਵਾਜ਼ ਉਠਣ ਨਾਲ ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਭਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ)। [੭]ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ। [੮]ਤਿੰਨ ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਹਾੜ ਪਾਕੇ ਮਾਨੋ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਬਨਾਕੇ ਰਿੜਕਦੇ ਹਨ। [੯]ਘਸੁੰਨ। [੧੦]ਅੜਨ ਵਾਲੇ ਅੜਦੇ ਹਨ ਪੈਰ ਰੱਖਕੇ ਅੱਗੇ। [੧੧]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਰੋੜਦੇ ਹਨ। [੧੨]ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । [੧੩]ਬਾਹਾਂ (ਭਾਵ ਮੋਢੇ ਯਾ ਅਰਕਾਂ) ਮਾਰਕੇ ਧਕੇਲਦੇ ਹਨ। [੧੪]ਜੰਗ ਭੂਮਕਾ ਰਚੀ। [੧੫]ਰੁਕੇ ਬੜੇ। [੧੬]ਚਉਤਰਫੇ। [੧੭]ਚਟਾਕ ਦੇਕੇ (ਮਾਰਦੇ ਹਨ)। [੧੮]ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [੧੯]ਅੰਗਾਂ ਤੇ। [੨੦]ਹੇਠ ਉਤੇ ਟੇਢੇ ਦਾਉ ਖੇਲਦੇ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਤਿਰ੍ਯਕ=ਟੇਢਾ]। [੨੧]ਭੁਜਾ ਨੂੰ ਧੱਕਦੇ ਹਨ। [੨੨]ਕਿਸ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਬੁੱਧਿ ਹੈ। [੨੩]ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। [੨੪]ਸਰੱਸ੍ਵਤੀ (ਮਾਯਾ)। *ਪਾ:–ਗਰਬੰਤ।

ਠਾਨੀ ।—ਦ੍ਵੈ ਹਮ ਬੀਰ ਬਲੀ ਬਡ ਹੈਂ ਇਹ ਏਕਲ ਧੀਰ ਮਹਾਂ ਅਭਿਮਾਨੀ —॥ ੪੩ ॥—ਮਨ ਮੋਹਨਿ[1] ! ਤੋਹਿ ਸਰੂਪ ਮਹਾਂ ਅਤਿ ਜੁੱਧ ਕਰਯੋ ਅਧਿਕੈ ਘਮਸਾਨਾ।ਹਮ ਰੀਝ ਰਹੇ ਤਵ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮ ਕੋ ਪਿਖਿ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਸੁ ਬੁਧਿ ਤੇ ਠਾਨਾ।ਤੁਝ ਸੰਗ ਨ ਜੰਗ ਉਮੰਗ ਕਰੈਂ[2] ਅਬ ਹੋਹੁ ਨਿਸੰਗ ਉਤੰਗਮਹਾਨਾ। ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਕੁਛ ਦੇਵਨਿ ਕੋ ਅਭਿਬਾਂਛਤਿ[3] ਜਾਂਚ ਲਿਜੈ ਬਰ ਦਾਨਾ[4]—॥੪੪॥ਸ੍ਰੀ ਭੁਗਵਾਨ ਸੁ ਜਾਨਿ ਮਹਾਨ ਭਨਯੋ—ਸਿਰ ਦਾਨ ਅਭੈ ਕਰਿ ਦੀਜੈ[5] । ਸਾਚ ਕਰੋ ਬਚ ਆਪਨਿ ਕੋ ਅਬਿਨਾਸ਼ਿ ਬਡੋ ਜਸੁ ਕੋ ਬਰ ਲੀਜੈ[6]। ਯਾ ਬਿਨ ਚਾਹਿ ਨ ਮੋਹਿ ਕਛੂ ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਮ* ਕੋ ਕਿਮ ਜਾਚਨ ਕੀਜੈ[7] । ਕੀਰਤਿ ਜਾਂ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਹੈ, ਨਿਤ ਜੀਵਤਿ ਥੀਵਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਜੈ[8]—॥੪੫॥ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਉਭੈ ਬਡ ਬੀਰਜ[9] ਧੀਰਜ ਧਾਰਿ ਯੋ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥—ਜਲ ਹੀਨ ਜਹਾਂ ਥਲ ਤਾਂ ਤਲ ਊਪਰ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇ ਕੈ ਲੇਹੁ ਉਤਾਰਾ॥ਕਹਿ ਬਾਕ ਦਯੋ ਨਹਿਂ ਕੂਰ ਕਰੈਂ ਤਿਹ,ਪੂਰਨਿ ਹੋਇ ਸੁ ਪਰਣ† ਹਮਾਰਾ। ਜਸੁ ਜੀਵਨ ਹੈ ਧੰਨ ਥੀਵਨ ਹ੍ਵੈ[10], ਲਿਹੁ ਸੀਸ,ਕਰੋ ਨਹਿਂ ਆਪ ਅਵਾਰਾ—॥੪੬॥ਜਗਨਾਥ ਨਰਾਯਨ ਸ਼੍ਰੀਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਯੋ ਸੁਨਿ ਬਾਕਉਪਾਇ ਬਿਚਾਰਾ। ਨਿਜ ਆਸਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਜਲ ਊਪਰ ਬੈਠਿ ਗਏ ਕਰਿਕੈ ਬਿਸਤਾਰਾ॥ ਤਬ ਦੈਤਕੋਊਰੁ[11]ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ,—ਹੈਥਲ[12] ਨਾਜਲ[13] ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਵ ਗ੍ਰੀਵ ਤੇ ਸੀਸ ਉਤਾਰਨ ਮੇਂ ਹੁਇ ਸਾਚ ਕਹਯੋ ਜਸੁ ਪਾਇ ਉਦਾਰਾ—॥ ੪੭ ॥ ਕੁੰਡਲ ਤੇ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ ਰਹਯੋ ਚਮਕਾਈ॥ਆਨ ਧਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰ ਊਰੂ ਪਰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਣ ਕੀ ਚੌਂਪ[14] ਬਢਾਈ॥ਔਰ ਸਰੀਰ ਪਰਯੋ ਜਲ ਊਪਰ ਦੀਨੇ ਪਸਾਰਿ ਕੈ ਹਾਥੁ ਰੁ ਪਾਈ॥ ਯੌ ਮਧ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਦੁਊ, ਮਨ ਪਾਵਨ ਤੇ ਦਿਯ ਦਾਨ ਮਹਾਈ॥੪੮॥ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥ ਉਭਾਰ ਕੈ ਹਾਥ ਸੁ ਚੱਕ੍ਰ ਸੰਭਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ ਆਰਾ[15] ।ਦੈਤਨਿ ਕੋ

[1]ਹੇ ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲੇ। [2]ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਦੀ ਉਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । [3]ਮਨ ਇੱਛਤ । [4]ਵਰਦਾਨ । [5]ਸਿਰ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰੋ ਨਿਰਭੈ ਹੋਕੇ। [6]ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਵੱਡੇ ਜਸ ਦਾ ਵਰ ਲਓ। [7]ਇਸ ਬਿਨ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਕੁਛ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਮੰਗਾਂ। [8]ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਨਿਤ ਜੀਂਦਾ ਤੇ ਥੀਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ (ਜਸ ਰੂਪੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। [9]ਦੋਵੇਂ ਬੜੇ ਬਲ ਵਾਲੇ। [10] ਜਸ ਨਾਲ ਜੀਉਣਾ (ਹੀ)ਧੰਨ ਥੀਵਣਾ ਹੈ। [11]ਪੱਟ। [12]ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। [13]ਜਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। [14]ਸ਼ੌਕ । [15]ਹਜ਼ਾਰ ਆਰੇ ਵਤ।

*ਪਾ:—ਤੁਝ। †ਪਾ:—ਪ੍ਰਨ ।

ਸਿਰ ਕਾਟ ਦਿਯੋ ਜਿਨ ਕੋ ਧਰ ਭੀਮ[1] ਪਰਯੋ ਬਿਸਤਾਰਾ । ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ ਮਨੋਰਥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਤਨਤੇ ਜਬਿ ਸੀਸਉਤਾਰਾ।ਪੰਕਜ ਆਸਨ[2] ਕੋ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਸਨ[3]-ਜੋ ਤਵ ਕੰਟਕ[4] ਸੰਕਟ ਹਾਰਾ-॥ ੪੯ ॥ ਚੀਕਨਤਾ[5] ਨਿਕਸੀ ਤਿਨ ਭਾਲ ਤੇ ਊਪਰ ਨੀਰ ਰਹੀ ਤਰ ਛਾਈ[6]।ਤਾਂਹੀਤੇਹੋਤਿ ਭਈ ਧਰਨੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕਲਾ ਨਿਜ ਤੇ ਠਹਿਰਾਈ । ਆਸਨ ਕੇ ਤਰ ਮੇਦ ਨਹੀਂ ਪਰਿ[7] ਪਾਵਨ ਯਾਹੀਂ ਤੇ ਭੀ ਅਧਿਕਾਈ । ਹੋਇ ਅਸੀਨ ਨਰਾਯਨ ਕੋ ਇਮਿ ਤੀਰਥ ਭੇ ਇਸਮੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫੦॥ਚੌਪਈ॥ਭਈ ਮੇਦ[5] ਤੇ ਧਰਨੀ ਇਹੈ ਯਾਂਤੇ ਨਾਮ-ਮੇਦਨੀ-ਕਹੈਂ।ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤਪਘਾਲਾ।ਲਾਖਹੁਂ ਸੰਮਤ ਤਪਯੋ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੫੧ ॥ ਪੁਨ ਸਭਿ ਇਹ ਪਰਪੰਚੁ ਬਨਾਯੋ । ਜੜ੍ਹ ਜੰਗਮ ਜੇਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ।ਲਾਖਹੁਂ ਰਿਖਿ ਇਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਆਇ । ਤਪ ਕੋ ਤਪਿ ਊਚੋ ਪਦ ਪਾਇ ॥੫੨॥ਭੋ ਸੰਗਤਿ ਇਤਿਹਾਸੁ ਬਿਸਾਲਾ । ਸੁਨਤਿ ਪਠਤਿ ਅਘ ਨਾਸਹਿ ਜਾਲਾ*। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਮੁਖ ਗਾਯੋ। ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੋ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਯੋ ॥੫੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭॥

੪੮. [ਜਮਨਾ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਕੁਰੁਛੇਤਰ ਮਹਿਂ ਬਾਸ। ਪੁਨ ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਸੁਮਗ ਸਿਮਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਬਿਨਾਸ਼[8] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਹਿ† ਸੰਗਤਿ ਚਲੇ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੇਵਤਿ ਭਲੇ । ਹੋਹਿ ਸ੍ਰਮਤ[9] ਤਿਸ ਦੇਹਿਂ ਸਹਾਰ।ਕਹ ਨਹਿ‡ਸੰਕਟ ਕਿਸੁ ਪ੍ਰਕਾਰ॥੨॥ਸਭਿਹਿਨਿਕੋ ਅਰੋਗ ਕਰਿ ਚਲਿ ਹੈਂ।ਜੈਜੈਕਾਰ ਹੋਤਿ ਸੁਨਿ ਭਲਿ ਹੈਂ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਸੁ ਪਸਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ । ਮਿਲਹਿਂ ਬਹੁਤਿ ਨਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਉਰ ਕੋ ॥੩ ॥ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਕੂਲ[10] । ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਯਾਮਲ ਜਲ ਅਨੁਕੂਲ[11]।ਸੰਗਤਿ ਭੀਰ ਸੰਗ ਗੁਰ ਭਾਰੀ।ਉਤਰੇ ਸੁੰਦਰ ਛਾਯ ਨਿਹਾਰੀ ॥੪॥ ਪਾਵਨ ਜਲ ਮਹਿਂ ਸਕਲ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦੀਨਸਿ ਤਹਿਂ ਦਾਨੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਸ-

---

[1]ਭ੍ਯਾਨਕ ਧੜ। [2]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ। [3]ਧੀਰਜ ਦਿੱਤਾ। [4]ਦੁਖ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ। [5]ਮਿੱਝ। [6]ਪਾਣੀ ਤੇ ਫੈਲਕੇ ਤਰ ਰਹੀ ਸੀ। [7]ਆਸਨ ਦੇ ਹੇਠ ਮਿੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਈ। [8]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ। [9]ਜੋ ਥਕ ਜਾਵੇ ਉਸਨੂੰ। [10]ਜਮਨਾ ਦੇ ਕੰਢੇ। [11]ਸੁਹਾਵਣਾ। *ਨਿਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਜੇ ਸੁਣਕੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਲਵੇ, ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਤਿਆਗੇ, ਭਲੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪਾਪ ਜ਼ਰੂਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। †ਪਾ:-ਮਹਿ । ‡ਪਾ:-ਕੋ।

ਰਾਮੇ। ਉਠਤਿ ਸਕਲ ਸਿਮਰਤਿ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ॥ ੫॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਚਿਤ ਚਾਉ ਘਨੇਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਸੁਨਹਿਂ ਸਭਿ ਬੇਰਾ[1]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ, ਅਗਾਰੀ[2]। ਬੂਝਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥੬॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਜਮਨਾ ਕੇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ। ਜਬਿ ਤੀਰਥ ਕੋ ਲਹੈਂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਭਾਉ ਸਹਤ ਮੱਜਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਭਾਂਤਿ ॥ ੭॥ ਹਮਹੁ ਲਾਭ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਕ ਤੌ ਦਰਸਹਿਂ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਦੁਤੀਏ ਤੀਰਥ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਾਮ, ਦੇਹਿਂ* ਪੁਨਦਾਨ ॥ ੮॥ ਬਹੁਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੀਰਥਨਿ ਕੇਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਜਾਤਿ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਭਲੇਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਅਹੈ ਭਾਵਨਾ ਸਭਿਹੂ। ਕਹਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਨਦੀ ਬਰ ਅਬਹੂੰ ॥੯॥ ਕਿਸ ਤੇ ਜਨਮੀ ਜਮਨਾ ਨਾਮ? ਕਿਮ ਪਾਵਨ ਹੈ ਜਲ ਅਭਿਰਾਮ? ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰਿ ਕੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖ ਪੁਰਾਵਹੁ[3]" ॥੧੦॥ ਇਮ ਸਿੱਖਜਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ। "ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਇਹ ਭੀ ਜਾਨਹੁ। ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਠਾਨਹੁ† ॥੧੧ ॥ ਕਾਰੀਗਰ ਸਭਿ ਦੇਵਨਿ[4] ਕੇਰਾ। ਬਿਸ਼ੁਕਰਮਾ[5] ਬੁਧਿਵਾਨ ਬਡੇਰਾ। ਸੁਤਾ ਸੁਬ੍ਰਚਲਾ‡ ਤਿਸ ਕੇ ਭਈ। ਸਰਬ ਅੰਗ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਮਈ[6] ॥ ੧੨ ॥ ਆਂਖ ਪਾਂਖਰੀ ਕਵਲ ਸਰੀਖੀ[7]। ਜਿਨ ਕੀ ਕੋਰ[8] ਬਾਨ ਸਮ ਤੀਖੀ। ਗਜ ਗਾਮਨਿ[9] ਸੁਠ ਕੰਠ ਕਪੋਤੀ[10]। ਜਿਸ ਕੋ

---

[1]ਹਰ ਵੇਲੇ। [2]ਸਭ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਅੱਗੇ। [3]ਪੂਰਨ ਕਰੋ। [4]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ। [5]ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ। [6]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ। [7]ਕਵਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ ਵਾਂਙ। [8]ਕੋਨਾ, ਭਾਵ ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਨੇ ਦੀ ਮਟਕ। ਮਟੱਕਾ, ਨਜ਼ਰ। [9]ਹਾਥੀ ਵਤ ਚਾਲ ਵਾਲੀ। [10]ਸੁੰਦਰ ਗਰਦਨ ਕਬੂਤਰੀ ਵਰਗੀ।

*ਪਾ:-ਦੇਤਿ।

†ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਵਨ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਏ ਹਨ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਐਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਸਬੰਧੀ ਪੌਰਾਣਕ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੀ ਇਤਹਾਸਕ ਸੱਤਤਾ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਖੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਲਾਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ।

ਯਥਾ:-ਮਲ ਹਉਮੈ ਧੋਤੀ ਕਿਵੈ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਤੀਰਥ ਨਾਇ ॥ [ਸਿਰੀ: ਮ: ੩]

ਪੁਨ:-ਤਟਿ ਤੀਰਥਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਭਵੈ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ [ਮਾਝ ਮ: ੩] ਤਥਾ:-ਅਨੇਕ ਤੀਰਥ ਜੇ ਜਤਨ ਕਰੈ ਤਾ ਅੰਤਰ ਕੀ ਹਉਮੈ ਕਦੇ ਨ ਜਾਇ ॥ [ਗੂ: ਮ: ੩]

‡ਸੰਸ:, ਸੁਵਰਚੁਲਾ।

ਪਿਖਿ ਰਤਿ ਲੱਜਤਿ ਹੋਤੀ॥੧੩॥ਸੋ ਸੂਰਜ ਨੇ ਬਯਾਹਨ ਠਾਨੀ। ਰੁਚਿਰੰਗੀ[੧] ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿਂ ਆਨੀ। ਕੋਮਲ ਅੰਗਾ ਕਟ ਤੇ ਛੀਨੀ[੨]। ਮੇਚਕ ਕੇਸਾ[੩] ਉਰੁਜਨਿ ਪੀਨੀ[੪]॥੧੪॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਾਵਨਿ ਕੀਨ॥ ਸੂਰਜ ਦੁਸਹ[੫] ਤੇਜ ਤੇ ਚੀਨ॥ ਤਊ ਦੁਖਿਤਿ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀ ਨਿਕੇਤ। ਕੁਲ ਕੀ ਲਾਜ ਰਾਖਿਬੇ ਹੇਤੁ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਕ ਤਨੁਜਾ ਹੋਈ। ਜਮੁਨਾ ਨਾਮ ਜਾਨੀਯਹਿ ਸੋਈ। ਮਨੁ ਅਰੁ ਜਮ[੬] ਦੂਸਰ ਸੁਤ ਹੋਵਾ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਥ ਉਦਤਜੋਵਾ[੭] ॥ ੧੬ ॥ ਪਤਿ ਕੇ ਤੇਜ ਸੰਗ ਹੁਇ ਬਿਹਬਲ। ਸਹਜੋ ਨ ਜਾਇ ਅੰਗ ਰਹਿ ਜਲ ਬਲ। ਨਿਜ ਛਾਯਾ ਕੀ ਤੀਯ ਬਨਾਈ[੮]। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸਮ ਸਦਨ ਬਿਠਾਈ॥੧੭॥ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇਜ ਕੋ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ॥ਚੋਰੀ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਪਿਤ ਸ਼ਾਲਾ[੯]। ਬਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਨੇ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਜਾਨਿ ਅਜੋਗ ਕਠੋਰ ਉਚਾਰੀ[੧੦] ॥੧੮॥–ਪਤਿ ਤੇ ਛਪਿ ਕੈ ਬਿਨਾ ਹਕਾਰੇ। ਕਜੋਂ ਆਈ ਚਲਿ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ॥ ਮੋ ਘਰ ਮਹਿਂ ਰਹਿਬੇ ਨਹਿਂ ਥਾਨਾ॥ਜਹਿਂ ਇੱਛਾ ਤਹਿਂ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨ–॥ ੧੯॥ ਬਾਕ ਪਿਤਾ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕੁਮਲਾਈ॥ ਅਪਨੀ ਦੇਹਿ ਤਬਹਿ ਪਲਟਾਈ॥ਬੜਵਾ ਕੋ[੧੧]ਧਾਰਨਿ ਕਰਿ ਤਨਕੋ॥ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਜਾਇ*ਬਡ ਬਨ ਕੋ॥੨੦॥ਇਸ ਕੀ ਗਤਿ ਸੂਰਜ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ। ਛਾਯਾ ਤ੍ਰਿਯਾ ਜਾਨਿ[੧੨] ਰਤਿ ਠਾਨੀ। ਤਿਸ ਤੇ ਭੀ ਦੁਇ ਸੁਤ ਜਨਮਾਏ॥ ਨਾਮ ਸਨੀਚਰ ਆਦਿਕ ਗਾਏ ॥੨੧ ॥ ਏਕ ਸੁਤਾ ਛਾਯਾ ਨਿਪਜਾਈ[੧੩]। ਤਪਤੀ[੧੪] ਨਾਮ ਤਿਸੀ ਕੋ ਗਾਈ[੧੫] ।ਦੱਖਸਨ ਬਿਖੈ ਬਹੀ ਹੁਇ ਸਲਿਤਾ। ਬਿਮਲ ਅਗਾਧ ਜਾਂਹਿ ਜਲ ਚਲਤਾ॥੨੨॥ਜੁਗ ਤਨੁਜਾ ਅਰੁ ਨੰਦਨ ਚਾਰ॥ਮਾਰਤੰਡ ਕੇ ਭਏ ਅਗਾਰ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਛਾਯਾ ਕੇ ਸਾਥ॥ਜਮ ਲਰਿ ਪਰਜੋ ਬਹਿਸ ਕਿਸਿ ਗਾਥ॥੨੩॥ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਦੋਇਨ ਕੇ ਹੋਵਾ। ਰਕਤ ਨੇਤ੍ਰ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਜੋਵਾ। ਗਿਰਾ ਕਠੋਰ ਬਿਸਾਲ ਉਚਾਰੀ। ਤਬਿ ਜਮ ਨੇ ਨਿਜ ਲਾਤ ਉਭਾਰੀ ॥੨੪ ॥ ਉਦਤਜੋ[੧੬] ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸੁ ਛਾਯਾ॥ਇਨਿ ਦੇਖਤਿ ਇਮ ਸ੍ਰਾਪ ਅਲਾਯਾ॥

---

[੧]ਸੁਹਣੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ। [੨]ਕੂਲੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਤੇ ਲੱਕੋਂ ਪਤਲੀ। [੩]ਕਾਲੇ ਵਾਲਾਂ ਵਾਲੀ। [੪]ਕਠੋਰ ਸਥਨਾਂ ਵਾਲੀ। [੫]ਨਾ ਸਹਾਰਨ ਯੋਗ। [੬]ਮਨੂ ਤੇ ਧਰਮਰਾਜ। [੭]ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ, (ਅ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। [੮]ਆਪਣੀ ਛਾਇਆ ਦੀ(ਹੋਰ)ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣਾਈ। [੯]ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ,ਭਾਵ ਪੇਕੇ। [੧੦](ਧੀ ਦਾ ਚੋਰੀ ਤੁਰ ਆਉਣਾ ਤੇ ਪੇਕੇ ਰਹਿਣਾ) ਅਯੋਗ ਜਾਣਕੇ ਕਰੜੀ (ਬਾਣੀ) ਕਹੀ। [੧੧]ਘੋੜੀ ਦਾ। [੧੨]ਛਾਇਆ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ(ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ)ਜਾਣਕੇ। [੧੩]ਛਾਇਆ ਨੇ ਜੰਮੀ। [੧੪]ਤਾਪਤੀ(ਨਾਮੇ ਨਦੀ)। [੧੫]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੧੬]ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਛਾਇਆ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ। *ਪਾ:– ਬਹੁਰ।

–ਚਰਨ ਉਭਾਰਨੋ ਮੋਕਹੁ ਜੋਇ। ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਿ ਕੋ ਸੋਇ ॥ ੨੫॥
ਅਬ ਗਰਿ ਜਾਹੁ[1] ਨ ਆਛੋ ਰਹੈ। ਕਰਿ ਅਪਰਾਧ ਉਚਿਤ ਦੁਖ ਸਹੈ–।
ਛਾਯਾ ਸ੍ਰਾਪ ਦਯੋ ਇਮ ਜਬੈ। ਜਮ ਕੇ ਚਰਨ ਗਯੋ ਗਰ ਤਬੈ॥੨੬॥ਸੁਧਿ
ਸੂਰਜ ਨੇ ਜਬਿਹੂੰ ਸੁਨੀ। ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਗੁਨੀ ।–ਇਹੁ ਸੁਤ[2]
ਮਾਤਾ[3] ਲਖੀਯਹਿ ਕੈਸੇ। ਘੋਰ ਕਰਮ ਕੀਨਸਿ ਜੁਗ ਐਸੇ–॥ ੨੭॥ ਸਹਤ
ਸੰਦੇਹ ਸੂਰ ਜਬਿ ਹੋਵਾ॥ਆਯੋ ਛਾਯਾ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਵਾ॥–ਸਾਚ ਬਤਾਵਹੁ ਹੈ
ਤੂੰ ਕੌਨ?। ਸੁਤ ਸੋਂ ਇਮ ਕੋ ਕਰਿ ਹਹਿ ਭੌਨ–॥੨੮॥ਦਿਨਪਤਿ ਜਬਹਿ
ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਯਹੁ। ਛਾਯਾ ਸਾਚੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਤਾਯਹੁ। 'ਤੁਵ ਦਾਰਾ ਗਮਨੀ
ਪਿਤ ਓਰ।ਮੁਝਕੋ ਗਈ ਰਾਖਿ ਇਸ ਠੌਰ॥੨੯॥ਆਦਿ ਸਨਿਸ਼ਚਰ ਸੰਤਤਿ
ਮੇਰੀ। ਮਨੁ ਜਮੁ ਜਮਨਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੇਰੀ॥ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਤਜਾਗ ਪਲਾਈ॥
ਮੈਂ ਪਾਲਨਿ ਕੀਨੇ ਚਹੁੰਭਾਈ–॥੩੦॥ਸੁਨਿ ਸਪਤਾਸੁ[4]* ਤੁਰਤਹੀ ਧਾਯੋ।
ਬਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਕੇ ਘਰਿ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਕਹਯੋ–ਸੁਤਾ ਤੇਰੀ ਇਤਿ ਆਈ॥ਬਿਤੇ
ਕਾਲ ਬਹੁ,ਅਬਿ ਸੁਧਿ ਪਾਈ॥੩੧॥ਕਰੀ ਅਜੋਗ ਬਾਤ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।ਮੋਕਹੁ
ਅਬ ਬਤਾਇ ਤਿਸ ਦੀਜੈ–। ਬਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਨੇ ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ।–ਮੇ ਘਰ
ਆਈ ਹੁਤੀ ਪਲਾਤਿ[5] ॥੩੨॥ ਨਹੀਂ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਰਹਨਿ ਦਈ ਹੈ। ਹੁਇ
ਨਿਰਾਸ ਕਿਤਿਵਹਿਰ ਗਈ ਹੈ।ਭੋ ਦਿਨਮਨਿ!ਸੁਨਿ,ਹੈ ਸੋ ਸਾਚੀ[6]। ਦੁਖਤਿ
ਬਹੁਤ ਲਾਗਹਿ ਤੁਵ ਆਂਚੀ[7] ॥ ੩੩ ॥ ਤੇਜ ਨ ਸਹਯੋ ਜਾਤਿ ਹੈ ਤੇਰਾ।
ਨਿਕਸੀ ਕਰਿ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰਾ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਕਹਯੋ ਮੋਹਿ ਤੂੰ ਮਾਨਹਿ।ਸਭਿ
ਗਤਿ ਆਛੀ ਹੋਹਿ ਪਛਾਨਹਿਂ ॥ ੩੪ ॥ ਕੁਛਕ ਬਰਨ ਧੂਮਰ ਸਮ[8] ਤੇਰਾ।
ਤਪਤ ਅਹੈ ਅਤਿ ਜਾਹਿ ਨ ਹੇਰਾ॥ਮੋਰ ਚਰਖ[9]ਪਰ ਚਢਿ ਇਕ ਬਾਰੀ॥ਛੋਲ
ਦੇਹੁਂ[10]ਤੁਜ ਦੇਉਂ ਸਵਾਰੀ॥੩੫॥ਸੁਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਕ ਤੌ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਅਤਿਸ਼ੈ
ਤਪਤ ਮਿਟਹਿ ਇਸ ਭਾਇ–।ਆਛੀ ਬਾਤਿ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਖਨ[11]।ਚਢਯੋ
ਖਰਾਦ ਸੁ ਹੋਨਿ ਅਦੂਖਨ॥੩੬॥ਬਿਸ਼ੁਕਰਮੇ ਲੈ ਤੀਖਨ ਸਾਧਨਿ[12]। ਫੇਰਿ
ਤਿਸੀ ਕੋ ਕੀਨਿ ਖਰਾਦਨਿ। ਊਪਰ ਕੋ ਤਨ ਛੋਲਨਿ ਕੀਨਾ। ਨਿਕਸਯੋ

---

[1]ਗਲ ਜਾਇਗਾ। [2],[3]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਮਾਂ। [4]ਸੂਰਜ [ਸੰਸ:, ਸਪ੍ਤਾਸ਼੍ਵ]। [5]ਨੱਸ ਕਰਕੇ। [6]ਹੇ ਸੂਰਜ ਸੁਣ, ਸੋ ਸੱਚੀ ਹੈ। [7]ਤੇਰੇ ਸੇਕ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਲਗਦਾ ਹੈ। [8](ਜੋ) ਧੂੰਏਂ ਵਤ ਹੈ। [9]ਖਰਾਦ। [10]ਛਿੱਲ ਦੇਵਾਂ। [11]ਸੂਰਜ। [12]ਤਿੱਖਾ ਹਥਿਆਰ। *ਪਾ:–ਸਵਿਤਾ ਸ।

ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਨਵੀਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਧੂਮ੍ਰਾਕਾਰ ਸੁ ਤੇਜ ਜਿਤੇਕ[1]। ਛੋਲਯੋ ਧਰਯੋ ਖਰਾਦ ਤਿਤੇਕ[2]। ਨਿਜ ਤਨ ਦੇਖਿ ਹਰਖ ਨਵਿ[3] ਭਰਯੋ। ਬਿਸ਼੍ਵਕਰਮੇ ਸੁ ਬਤਾਵਨਿ ਕਰਯੋ[4] ॥੩੮॥–ਅਮੁਕੇ ਬਨ ਮੈਂ ਬੜਵਾ ਤਨ ਹੈ[5]।ਨਿਜ ਦਾਰਾ ਆਨਹੁ ਹਿਤ ਮਨਿ ਹੈ–।ਸੁਨਿ ਸਵਿਤਾ ਅਸੁ ਕੋ ਤਨ ਧਰਯੋ[6]। ਸੋ ਕਾਨਨ ਕੋ ਜਾਇ ਨਿਹਰਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਹੁਤੀ ਤੁਰੰਗਨਿ ਮਿਲਯੋ ਸੁ ਜਾਇ। ਸੂੰਘਿ ਨਾਸਕਾ ਜਬਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਤਤਛਿਨ ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਕੋ ਉਪਜਾਯੋ । ਅਸ਼੍ਵਿਨਿ-ਕੁਮਾਰ ਨਾਮ ਜਿਨ ਗਾਯੋ ॥੪੦॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਹਤ ਦਾਰਾ ਨਿਜ ਆਨੀ।ਮਿਲੀ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਉਰ ਹਰਖਾਨੀ।ਤਬਿ ਕੀ ਜਮਨਾ ਬਨ ਮਹਿ ਜਾਇ। ਤਪ ਕੋ ਤਪਤਿ ਰਹੀ ਬਹੁ ਭਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਦ੍ਵਾਪਰ ਅੰਤ ਭਏ ਗੋਪਾਲ[7]। ਇਨ ਕੋ ਪਤਿ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਕਾਲ।ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੋਗ ਸੁਖ ਘਨੋ।ਮਿਲੀ ਸ਼੍ਯਾਮ ਸੋਂ ਸੁਤ ਦਸ ਜਨੇ* ॥੪੨॥ ਸੋ ਜਮੁਨਾ ਸਲਿਤਾ ਹੁਇ ਬਹੀ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਕਹੀ। ਪਾਵਨ ਜਲ ਪਾਪਨ ਕੋ ਨਾਸਨਿ। ਰੱਛਨਾ ਕਰਹਿ ਆਪਨੇ ਦਾਸਨਿ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਜਮਨਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਮਾਰਤੰਡ ਦੀ ਕਥਾ, ਤੁਰਕ ਜਗਾਤੀ, ਕੰਨਖਲ, ਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੂੰ ਮੁੜਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੰਗਤਿ ਸਰਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕਿ ਪਾਸ[8]। ਪੁਨਪੂਛਯੋ 'ਕਿਮੁ ਭਾਨੁ ਕੋ ਭਯੋ ਬਰਨ ਧੁਮ੍ਰਾਸ[9]?'॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਤਿ ਭਏ ਇਤਿਹਾਸ।'ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਹੁ ਭਈ ਗਤਿਜਾਸ।ਕੱਸਯਪਰਿਖਿ ਅਤਿਸ਼ੈ ਤਪ ਘਾਲ। ਜਿਸਕੈ ਭਈ ਭਾਰਜਾ ਜਾਲ[10] ॥੨॥ਜਨੇ ਦਿਤੀ[11]ਨੇਦੈਤਕਰਾਲ। ਦਨੁ[12] ਤੇਦਾਨਵ‡ਭਏ ਬਿਸਾਲ।ਬਿਨਤਾ[13]ਤੇਖਗਪਤਿ[14]ਜਨਮਾਯੋ।ਨਾਮ ਗਰੁੜ ਬਡ ਬਲੀ ਸੁਹਾਯੋ॥੩॥ਕੱਦ੍ਰੂ[15]ਨੇ ਪੰਨਗ[16]ਉਪਜਾਇ।ਇੱਤਜਾਦਿਕ

[1]ਧੂੰਏਂ ਵਰਗਾ ਤੇਜ ਸੀ ਜਿਤਨਾ ਕੁ। [2]ਤਿਤਨਾ ਖਰਾਦ ਕੇ ਛਿੱਲ ਦਿੱਤਾ। [3]ਸੂਰਜ। [4](ਹੁਣ) ਬਿਸ਼੍ਵਕਰਮੈਂ ਨੇ (ਆਪਣੀ ਧੀ ਦਾ ਪਤਾ) ਦੱਸਿਆ। [5]ਘੋੜੀ ਦੇ ਤਨ ਵਿਚ ਹੈ। [6]ਸੂਰਜ ਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ। [7]ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। [8]ਜੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ। [9]ਧੂੰਏਂ ਵਰਗਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਸੂਰਜ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। [10]ਬਹੁਤੀਆਂ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ)। [11]ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [12]ਕਸਜਪ ਦੀ ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ੪੦ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਏ ਜੋ ਦਨੁਜ ਕਹਾਏ। [13]ਕਸਜਪ ਦੀ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਗਰੁੜ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ। [14]ਗਰੁੜ। [15]ਕਸਜਪ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ। [16]ਸੱਪ।

*ਐਸੀਆਂ ਅਸੰਭਵ ਕਥਾ ਕਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਪੌਰਾਣਕ ਆਖਜਾਨਕਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਲਈ ਕਵੀ ਜੀ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। †ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੮ ਦਾ ਅੰਕ ੮। ‡ਪਾ:–ਦੇਵਨ।

ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਦਿਤੀ[1] ਤੇ ਸਭਿ ਦੇਵ ਭੁਏ ਹੈਂ। ਸੁਧਾ ਪਾਨ ਜੁ ਅਮਰ ਥਿਏ ਹੈਂ[2]।੪।ਤਿਸ ਅਦਿਤੀਕੇ ਗਰਭ ਮਝਾਰਾ।ਸੂਰਜ ਹੁਤੇ ਅਪਨਿ ਤਨੁ ਧਾਰਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਸਿ ਸੁਤਿ ਬੁਧ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋ ਬੇਖ ਬਨਾਯੋ ॥੫॥ ਤਪਕੋ ਤਪਤ ਹੁਤੋ ਬਨ ਮਾਂਹੀ। ਭਿੱਛਾ ਹਿਤ ਆਯਹੁ ਤਿਸ ਪਾਂਹੀ। ਅਦਿਤੀ ਗਰਭ ਸਹਤ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਆਲਸ ਉਠਿਬੇ ਕੇਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥੬॥ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਬੀਤਾ ਤਿਹ ਖਰੇ। ਦਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਬੁਧ ਨੇ ਰਿਸ ਧਰੇ[3]।– ਜਿਸ ਗ੍ਰਭ ਧਰਿ ਤੈਂ ਆਲਸ ਕੀਨਾ। ਭਿੱਖਯਾ ਮੋਹਿ ਤੁਰਤ ਨਹਿੰ ਦੀਨਾ।੭। ਸੋ ਤਵ ਗਰਭ ਗਰਹੁ[4]ਨਹਿੰ ਬਾਚੇ–।ਇਮ ਕਹਿਗਯੋ ਆਨ ਘਰ ਜਾਚੇ। ਅਦਿਤੀ ਬਹੁਤ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇ। ਪਤਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਗਈ ਸਹਿਸਾਇ[5] ॥੮॥ ਬੁਧ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨਾ।–ਰੱਛਾ ਕਰਹੁ ਜਿ ਗਰਭ ਨ ਛੀਨਾ–। ਸੁਨਿ ਕੱਸ੍ਯਪ ਨੇ ਬਰ ਕੋ ਦਯੋ–ਬਚੇ ਗਰਭ ਤਵ ਹੋਹਿ ਨ ਛਯੋ[6]॥੯॥ਤਨ ਊਪਰ ਕੋ ਮ੍ਰਿਤ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਦੇਹ ਕੋ ਪਾਇ।ਮ੍ਰਿਤਕ ਅੰਡ[7] ਮਰਿ ਹੁਇ ਅਭਿਰਾਮੁ।ਯਾਂਤੇਮਾਰਤੰਡ[8]*ਕਹਿਨਾਮੁ–॥੧੦॥ਇਮ ਬਰ ਪਾਇ ਰਹਯੋ ਬਚ ਸੋਇ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਨ ਮਹਿਂ ਨੌਤਨ ਤਨ[9] ਹੋਇ। ਜਨਮਯੋ ਸੂਰਜ ਤਨ ਦ੍ਵੈ ਰਹੇ। ਧੂਮ੍ਰ ਬਰਨ ਕੋ ਯਾਂਤੇ ਲਹੇ ॥੧੧॥ ਤਨ ਊਪਰ ਕੋ ਸੁਸ਼ਕ ਰਹਯੋ ਹੈ।ਬਿਚ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ ਲਹਯੋ ਹੈ। ਬਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਨੇ ਛੋਲਯੋ ਸੋਊ।ਅੰਤਰਿ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਜੋਊ॥੧੨॥ ਧੂਮ੍ਰ ਬਰਨ ਕੁਛ ਤੇਜ ਨਿਵਾਰਾ।ਸੁਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਸੁਧਾਰਾ।ਊਪਰ ਤੇ ਰਵਿ ਖੁਰਚਯੋ ਜੇਤੋ। ਅਪਰ ਕਾਰ ਮਹਿਂ ਲਾਯਹੁ ਤੇਤੋ ॥ ੧੩ ॥ ਚੱਕ੍ਰ ਸੁਦਰਸ਼ਨ[10] ਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਲੱਛਮੀਪਤਿ[11] ਕੇ ਸੋ ਕਰ ਸੋਹੈ।ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਯਾਂਤੇ ਤਿਹ ਮੋਂ ਹੈ।੧੪।ਪੁਨ ਤ੍ਰਿ ਸੂਲ ਤਿਸ ਤੇ ਰਚਿਲੀਨੋ। ਸੋ ਤ੍ਰਿਨੈਨ[12] ਕੇ ਕਰ ਮਹਿ ਦੀਨੋ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਛ ਔਰ ਬਨਾਵਾ।

---

[1]ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ੩੩ ਦੇਵਤੇ ਜੰਮੇ। [2]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਕੇ ਅਮਰ (ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਜਾਂ ਕਲਪ ਪ੍ਰਯੰਤ ਆਯੂ ਵਾਲੇ)ਹੋਏ ਹਨ। [3]ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ। [4]ਗਲ ਜਾਵੇ। [5]ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ। [6]ਨਾਸ਼। [7]ਮਰੇ ਹੋਏ ਪੜਦੇ ਵਿਚ। [8]ਮ੍ਰਿਤਕੋਂ ਅੰਡ ਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਸੋ ਮਾਰਤੰਡ। [9]ਨਵਾਂ ਸਰੀਰ। [10]ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ ਚੱਕ੍ਰ ਸੁਦਰਸ਼ਨ। [11]ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [12]ਸ਼ਿਵ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਤੱਕੋ ਸੂਰਜ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੀ ਵਿਤਪਤੀ ਬੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਹੁਗੁਰਿਰਸੁਨਾਵਾ*॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹਰਖ ਉਪਾਯਹੁ। ਸਕਲ ਭੇਵ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਪਾਯਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਕੋ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ ॥੧੬॥ ਹੁਤੇ ਜਗਾਤੀ[1] ਸੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਏ।ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬੰਦਨ ਕਰਤੇ।ਮਹਿਮਾ ਦੀਰਘ ਆਂਖ ਨਿਹਰਿਤੇ॥੧੭॥ਤ੍ਰਾਸਤ ਭਏ ਜਗਾਤੀ ਹੇਰਿ।ਨਹੀਂ ਜੇਜਵਾ[2] ਲੀਨਸਿ ਘੇਰਿ। ਡਰ ਕਰਿ ਨਮੋ ਕਰੀ ਪਗ ਆਇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਹਿਤ ਪਾਇ॥੧੮॥'ਸਤਿਗੁਰ! ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਨਿਹਾਰਹੁ।ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਲੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾ-ਰਹੁ। ਤਿਨਤੇ ਹਮ ਕਛੁ ਲੇਵਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਤ੍ਰਾਸ ਆਪ ਕੋ ਧਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ ॥੧੯॥ ਕੂਰ[3] ਬਾਕ ਨਹਿਂ ਕਹੀਅਹਿ ਕੋਇ।ਲੇਹਿਜੁ ਨਾਮ ਤਜਹਿਂ ਹਮ ਸੋਇ[4]। ਅਪਰਨ ਤੇ ਧਨਲੇਤਿ ਜਗਾਤਿ[5]।ਤੌ ਆਗੇ ਮਗ ਕੋ ਚਲਿਜਾਤਿ'॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ।'ਹਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਜੇ ਕਰਿ ਡਰ ਲਹ੍ਯੋ।ਤੌ ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਨ ਕਹੀਅਹਿ ਕਾਹੂ[6]। ਜਾਤ੍ਰੀ ਆਇਂ ਸਰਬ ਹਮ ਪਾਹੂ[7]॥੨੧॥ਜੇ ਤੁਮ ਚਾਹਤਿ ਹੌ ਧਨ ਲੇਨਾ।ਤੌ ਹਮ ਸੋਂ ਅਬਿਹੂੰ† ਕਹਿ ਦੇਨਾ।ਪੀਛੇ ਤੇ ਨਹਿਂ ਰੋਕਹੁ ਕੋਈ।ਅਬਿ ਹਮ ਦੇਹਿਂ ਚਹਹੁ ਧਨ ਜੋਈ'॥੨੨॥'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੇਤਿਕ ਤੁਮ ਸਾਥ।ਸੋ ਸਭਿ ਜਾਹੁ, ਗਹੈਂ ਨਹਿਂ ਹਾਥ[8]'। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਸੰਗੀ ਕਰੇ॥੨੩॥ ਪੀਛੇ ਜਿਸ ਤੇ ਗਹਿ ਕਰਿ ਮਾਂਗੇ[9]। ਸੋ ਗੁਰ ਨਾਮ ਲੇਤਿ ਚਲਿ ਆਗੇ। 'ਹਮ ਤੌ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗੀ ਅਹੈਂ'। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਐਸੇ ਜਬਿ ਕਹੈਂ ॥੨੪॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਮਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।ਜਬਿ ਰੋਕਹਿਂ, ਗੁਰ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ[10]।ਤਿਸ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਹਿਂ, ਜਾਹਿ ਸੁਖਾਰੇ।ਹਰਖਤਿ ਉਚਰਤਿ'ਜੈਜੈਕਾਰੇ' ॥੨੫॥ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਜੋ ਹੁਤੇ ਜਗਾਤੀ।ਆਜ ਨਹੀ ਕੋ

---

[1]ਮਸੂਲੀਏ। [2]ਮਸੂਲ। [3]ਕਰੜੇ। [4]ਜੋ ਆਪਦਾ ਨਾਮ ਲਏਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗੇ। [5]ਮਸੂਲ ਦਾ ਧਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। [6]ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ। [7]ਆਵਣ ਦਿਓ ਸਾਰੇ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ। [8]ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਫੜਾਂਗੇ। [9]ਫੜਕੇ ਮਸੂਲ ਮੰਗਣ। [10]ਰੋਕਣ (ਤਾਂ ਓਹ)ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕਹਿ ਦੇਣ।

*ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਚ ਸਮਝਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਕਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੌਰਾਣਕ ਆਖ੍ਯਾਨਕਾ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕੇਵਲ ਵਾਕਫੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। †ਪਾ:-ਸਭਿਹੂੰ।

ਦਾਮ ਅਗਾਤੀ[1]।ਮੁਖ ਮੁੰਦਨ[2]ਤਿਨ ਕੇ ਪੈ ਰਹੀ*। ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਰੋਕਹਿਂ ਨਹੀਂ[3]॥੨੬॥-ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਪਰਜੋ ਗੁਰ ਪਾਛੈ। ਲੇਂ ਕਿਸ ਤੇ ਹਮ-,ਛੂਛੇ ਗਾਛੈ[4] । ਤਿਸ ਦਿਨ ਕੀ ਨਹਿਂ ਮਿਲੀ ਜਗਾਤਿ । ਬਸ ਨਹਿਂ ਚਲਤਿ ਰਹੇ ਪਛੁਤਾਤਿ ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਨਰਨ ਜਨਾਈ[5] । ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਿਸ ਲੇਹਿ ਸੁ ਪਾਈ[6] । ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਸਭਿ ਜਗ ਡੰਡੈ[7] । ਗੁਰ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁਨਹਿ ਤਿਸ ਛੰਡੈ[8]†॥੨੮॥ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੈ।ਜਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਂ ਪਰਹਰੈ।ਜੈਸੇ ਤੁਰਕ ਜਗਾਤੀ ਅਬੈ।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਨਾਮ ਤਜੇ ਨਰ ਸਬੈ॥੨੯॥ ਅਬਿ ਪ੍ਰਤੱਛਜ ਕਰਿਕੈ ਦਿਖਰਾਈ । ਲੇ ਗੁਰ ਨਾਮ ਸੁ ਜਮ ਛੁਟਕਾਈ । ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਭੀਰ । ਭਈ ਅਧਿਕ ਮਗ ਚਲਹਿ ਬਹੀਰ ॥ ੩੦॥ ਜਬਿ ਸੰਧਜ਼ਾ ਕਹੁ ਕਰਿ ਹੈਂ ਡੇਰੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਉਮਗਾਇ ਬਡੇਰੋ। ਗੰਗਾ ਸੰਗ ਸਗਲ ਚਲਿ ਆਵੈਂ[9]।ਕਰ ਬੰਦਹਿਂ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ ॥੩੧॥ 'ਜੈਜੈਕਾਰ' ਪੁਕਾਰ ਉਚਾਰੈਂ । ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਆਨੰਦ ਧਾਰੈਂ । ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਗਏ।ਕਨਖਲ ਬਿਖੈ ਸਿਵਰ ਕੋ ਕਿਏ॥੩੨॥ਸੁਰਸਰਿ ਤਟ ਪਰ ਪੀਪਰ ਥਾਨ । ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਆਵਹਿਂ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਭੀਰ ਥਾਉਂ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ॥੩੩॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਪੁਨ ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਰਹੀ ਨਿਸ ਜਾਮੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਕੋ ਉਜਲ ਨੀਰ । ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ ਸਰੀਰ ਸਧੀਰ[10] ॥ ੩੪ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਿ ਲੀਨਿ ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਆਗਮਨਿ ਕੀਨਿ'। ਰਿਖਿ,ਮੁਨਿ,ਪੰਡਿਤ, ਤੀਰਥ ਬਾਸੀ।ਸੰਤ, ਮਹੰਤ, ਅਨਿਕ ਜੋਗਜ਼ਾਸੀ ॥੩੫॥ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ,ਔਧੂ, ਸੰਨਜ਼ਾਸੀ।ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ,ਵੈਰਾਗੀ ਮਿਲਿ ਰਾਸੀ। ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਬੇਖ ਕੇ ਸਾਧੂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਗਜ਼ਾਨ ਅਗਾਧੂ[11] ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਪਰਵਰੇ । ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਸਿਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੇ। ਨਰ ਪਰਧਾਨ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਬੈਸੇ।

---

[1]ਮਿਲਿਆ। [2]ਬੰਦਣ ਭਾਵ ਚੁੱਪ। [3]ਝੁਰਦੇ ਹਨ ਰੋਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ। [4]ਅਸੀ ਕਿਸ ਤੋਂ ਲਈਏ ਖਾਲੀ ਤੁਰ ਗਏ। [5]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਣਾਯਾ। [6]ਜਿਸਦੇ ਬੜੇ ਭਾਗ ਹੋਣ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ (ਸ਼ਰਨ) ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [7]ਡੰਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਜਮ)। [8]ਛਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [9]ਗੰਗਾ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੰਗ ਨਾਲ ਚਲਿਆ ਆਵੇ। [10]ਸਮੇਤ ਧੀਰਜ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [11]ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ)।

*ਪਾ:-ਕੋਤਿਨਿ ਕੇ ਰਹੀ।

†ਯਥਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮਾਣ-ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ। [ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪]

ਮੁਨਿ ਗਨ ਬਰਾਸ ਪਾਸ ਸੁਭ ਜੈਸੇ ॥੩੭॥ ਜੋਗੀ ਬਡੇ ਦਿਗੰਬਰ[1] ਆਏ। ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ।ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਆਪ ਆਪਨੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰਾ॥੩੮॥ਜੇ ਕਰਿ ਚਰਚਾ ਸਕਲ ਬਖਾਨੈਂ। ਗ੍ਰਿੰਥ ਵਧੇ ਯਾਂਤੇ ਡਰ ਮਾਨੈਂ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕਰਿਕੈ।ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੋਖਤਾ[2] ਧਰਿਕੈ ॥੩੯॥ ਸਭਿ ਨੇ ਜਾਨੇ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ। ਇਨ ਕੋ ਥਾਹ ਨ ਦੀਰਘ ਧੀਰ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਬਿਦਾ ਹੁਇਗਏ। ਕਰਤਿ ਸਤੁਤਿ ਮਗ ਗਮਨਤਿ ਭਏ[3]॥੪੦॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਰਸਰਿ ਆਰਾਧੀ। 'ਹੇ ਦੇਵੀ ਬਡਿ ਜਤਨਨਿ ਲਾਧੀ[4]। ਕੇਤਿਕ ਨ੍ਰਿਪ ਤਪ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਰੇ।ਬਹੁਰਿ ਭਗੀਰਥ ਲਯਾਵਨਿ ਕਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਧਾਰ ਸੀਸ ਪਰ ਧਾਰੀ। ਅਘ ਹਰਿਬੇ ਕੋ ਧਰ ਪਰ ਬਾਰੀ।ਤੀਨਲੋਕ ਮਾਨੀ ਅਘ ਹਾਨੀ।ਪ੍ਰਥਮ ਸੇਵ ਤੁਮਰੀ ਹਮ ਠਾਨੀ॥੪੨॥ ਤਿਹਕੋ ਫਲ ਸ਼ੁਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵਾ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਪੰਚਆਪਕਰਿ ਜੋਵਾ[5]। ਦਿਹੁਦਰ-ਸ਼ਨ ਬਿਦਤਹੁ ਨਿਜਦੇਹ[6]।ਨੇਹ ਅਛੇਹਮੋਹਿ ਲਖਿ ਲੇਹ*[7]॥੪੩॥ਇੱਤਯਾ-ਦਿਕ ਨਿਜ ਸਿਫਤਿ ਸੁਨੀ ਜਬਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਲ ਤੇ ਤਬਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ[8]। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਅਵਲੋਕਿ ਬਖਾਨੀ[9] ॥ ੪੪ ॥ 'ਜਗਤੇਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਤੁਮਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਉਜਾਲਾ। ਤੁਮ ਪਾਵਨਿਪਾਵਨਿਕਰ ਪਾਵਨ[10]।ਕਲਨਰ ਪਾਪਨਿਭਾਰ ਨਸਾਵਨਿ[11]'॥੪੫॥

---

[1]ਨੰਗੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ। [2]ਤ੍ਰਿਪਤੀ। [3]ਚਲਦੇ ਹੋਏ। [4]ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। [5]ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਅਪਨਾ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵੇਖਿਆ। [6]ਪ੍ਰਗਟੋ ਦੇਹ ਵਿਚ। [7]ਇਕ ਰਸ ਪ੍ਰੀਤ ਮੇਰੀ ਦੇਖ ਲੈ। [8]ਗੰਗਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ ਕੀਤੀ। [9](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਵੇਖਕੇ ਗੰਗਾ ਕਹਿਣ ਲਗੀ ਕਿ 'ਧੰਨ ਹੋ ਧੰਨ ਹੋ'। [10]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਨ ਪਾਵਣਾ ਕਰੋ (ਮੇਰੇ ਵਿਚ)। [11]ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਾਵ—ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪਏ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਣ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ।

*ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੰਗਾ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਦ ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ (ਅੰਕ ੪੪,੪੫ਵਿੱਚ) ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਕਰਕੇ ਅਰਾਧਦੀ ਹੈ ਤੇ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪਏ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਅੰਕ ੪੬ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾ ਨੇ ਦਾਸ ਵਾਂਗੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਤੇ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸੇ ਰਹਤ ਕਰਨੇ ਲਈ ਜੋ ਵਾਕ ਗੁਰਬਾਨੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਗਏ ਸਨ।

੪੫॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬਿ ਹੋਏ। ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ ਭੁਈ ਜਲ ਮੋਏ[1]। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਸਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਦੇਕਰਿ ਤਹਿਂ ਦਾਨਾ॥ ੪੬॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਪੁਨਿ ਡੇਰਾ ਪਾਵਤਿ।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਆਵਤਿ। ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਨਰ ਸੰਗ। ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਅੰਗ[2]॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਤੀਰਥ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਊਨ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਪਦਮ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ ਦਿਜ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁੱਜਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪੰਥ ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਤਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਆਇ। ਪਦਮ[3] ਪਛਾਨ੍ਯੋ ਬਿਪ੍ਰ ਜਿਹ ਗੁਰਤਾ ਜਬਿ ਨਹਿ ਪਾਇ[4]॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਡੇਰਾ ਵਹਿਰ ਕੀਨ ਗੁਰ ਤਹਾਂ। ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਭੀਰ ਨਰ ਮਹਾਂ। ਜੈਜੈਕਾਰ ਕਰਤਿ ਦਰ-ਸੰਤੇ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਮਹਿਤ ਕਰੰਤੇ॥੨॥ਦੁਰਗਾ ਬਿੱਪ੍ਰ ਹੇਰਿ ਨਰ ਭੀਰ। ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਏਕ ਕੇ ਤੀਰ। 'ਕਿਸਕੇ ਸਾਥ ਅਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ?। ਉਤਰ੍ਯੋ ਕੌਨ ਆਇ ਇਸ ਥਾਇਂ?'॥੩॥ਤਿਸ ਨੇ ਸਕਲ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਨਾ।'ਅਮਰ-ਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਸਾ। ਹੋਤਿ ਸਫਲ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਜੈਸਾ ॥ ੪ ॥ ਛੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਯ ਮਹਾਂ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਲੋਕ ਬਹੁ ਇਹਾਂ। ਇਕ ਤੌ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ। ਤੁਰਕ ਜੇਜਵਾ[5]ਬਹੁਰਿ ਹਟਾਵਹਿ ॥੫॥ ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੁਖਿ ਲਖਿ ਸਭਿ* ਭਾਂਤੀ। ਰਹੈਂ ਸੰਗ ਜਾਤ੍ਰੀ ਦਿਨ ਰਾਤੀ'। ਸੁਨਿ ਦੁਰਗੇ ਦਿਜਬਰ ਬੀਚਾਰਾ।–ਪਿਖ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਪਦ ਪਦਮ ਅਕਾਰਾ†॥੬॥ਤਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ਰੁ ਜਾਤਿ ਬਤਾਈ।ਸੋਈ ਹੁਇ ਪਾਈ ਬਡਿ-ਆਈ।ਕਿਧੌਂ ਆਨਹੈ–ਕਰਤਿ ਸੰਦੇਹੂ[6]।ਕੀਨਿ ਗਮਨ ਨਿਜ ਤਜਿਕੈ ਗ੍ਰੇਹੂ ॥੭॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਭਿਰ ਸੰਗ ਮਝਾਰਾ[7]।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਤਬਿ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰਾ। ਖਰੋ ਦੂਰ ਤੇ ਕਰਤਿ ਚਿਨਾਰੀ।–ਹੈ ਤੋ ਸਹੀ ਸੁ ਲਘੁ ਆਕਾਰੀ[8]–॥ ੮ ॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਯੋ ਦਿਜ ਹੇਰੇ।ਕਹੀ ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਹੁਇ ਨੇਰੇ।ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਲਖਿ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ ਚੀਤ ॥੯॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੈਂ ਦਿਜ ਜਾਨਹੁ ਸੋਈ। ਪੂਰਬ ਮਿਲ੍ਯੋ ਬਰਖ ਬਹੁ ਹੋਈ। ਪਿਖ੍ਯੋ ਪਦਮ ਪਦ

---

[1]ਜਲ ਵਿਖੇ। [2]ਅੰਗ (ਅ) ਸਰੂਪ। [3]ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਵਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। [4]ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਗੁਰਿਆਈ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਸੀ। [5]ਮਸੂਲ। [6]ਅਥਵਾ (ਕੋਈ) ਹੋਰ ਹੋਵੇ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਕਰਕੇ ਸੰਸਾ ਕਰੇ। [7]ਤਿਸ ਮੇਲ ਵਿਚ। [8]ਮਧਰੇ, ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਵਾਲੇ। *ਪਾ:–ਬਹੁ। †ਪਾ:–ਅਗਾਰਾ।

ਪਦਮ ਮਝਾਰੀ[1]।ਤਬ ਨ ਜਾਚਨਾ ਕੀਨਿ ਤੁਮਾਰੀ॥੧੦॥ਜਬਿ ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ।ਤਬਿ ਲੇਵੌਂ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਜੋਇ।ਕਰਯੋ ਹੁਤੋ ਤਕਰਾਰ[2]*ਸੁ ਜੋਵਾ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਮੈਂ ਆਇ ਸੋ ਹੋਵਾ[3]॥੧੧॥ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਮੁਝਕੋ ਅਬਿਦੀਜੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਯੋ ਸਿਮਰਨਿ ਸੋ ਕੀਜੈ[4]' । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। 'ਕਹਿਬੋ ਦਿਜਬਰ ਤੇਰੋ ਧੰਨ[5]॥੧੨॥ਜਯੋਂ ਤੈਂ ਕਹਯੋ ਸੁ ਨੀਕੇ ਭਯੋ। ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਕੋ ਛੱਤ੍ਰ ਸੁ ਦਯੋ।ਚਹੁੰ ਚੱਕਨ ਪਰ ਹੁਕਮ ਹਮਾਰਾ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪਠੈਂ ਨ ਹ੍ਵੈ ਹਟਕਾਰਾ ॥੧੩॥ ਅਬਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਜੋ ਕੁਛ ਤੇਰੇ। ਸੋ ਲੀਜੈ ਸੁਖ, ਅਹੈ ਨ ਦੇਰੇ†।ਲੋਕ ਬਿਖੈਸੁਖ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਸੁਤ ਬਿਤਆਦਿਕ ਸੁੰਦਰ ਦਾਰਾ ॥੧੪॥ ਜੋ ਚਾਹਹੁ ਸੋ ਜਾਚਨਿ ਕੀਜਹਿ। ਅਬਿ ਤੇ ਪਰਮ ਸੁਖੀ ਹੁਇ ਜੀਜਹਿ[6]।ਜੇਕਰਿ ਜਗਕੇ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਚਾਹੈਂ।ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਲਖਿ ਨਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਹੈ[7] ॥ ੧੫ ॥ ਤੌ ਪਰਲੋਕ ਅਚਲ ਸੁਖ ਭਾਰੀ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹਿਂ ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ। ਰੁਚਹਿ ਜਿ[8] ਮਨ ਮਹਿਂ ਜਾਚਹੁ ਸੋਇ। ਨੀਕੇ ਲਿਹੁ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਜੋਇ ॥ ੧੬ ॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਦੋਈ । ਲੀਜਹਿ ਏਕ,ਜਾਚਿ ਕਰਿ ਸੋਈ'।ਸੁਨਿ ਦਿਜਬਰ ਕੋ ਸੰਸਾ ਪਰਯੋ।ਨਿਰਨੈ ਨਾਂਹਿਨ ਏਕੈ ਕਰਯੋ॥੧੭॥ -ਜੇ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪ੍ਰਲੋਕਕੋ ਜਾਚੌਂ।ਇਹਾਂ ਰੰਕ ਬਨਿ ਦਾਰਿਦ ਰਾਚੌਂ[9]।ਮਾਂਗਤਿ ਰਹੌਂ,ਨ ਸੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕੋਈ। ਅਬ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੈਸੇ ਦਿਉਂ ਖੋਈ[10]॥੧੮॥ ਜੇ ਕਰਿ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਭਾਰਾ। ਧਨ ਆਦਿਕ ਤੇ ਹੋਹਿ ਸੁਖਾਰਾ। ਜਾਚਿ ਲੇਉਂ ਮੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ।ਸਗਰੀ ਦਾਰਿਦਤਾ[11]ਕੋ ਖੋਵੈ‡॥੧੯॥ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੁਖ ਕਰੌਂ ਬਿਲਾਸਾ। ਜਾਚਨਿ ਕੀ ਮਿਟਿਹੈ ਸਭਿ ਆਸਾ। ਜਮ ਕੇ ਬਸਿ ਜਬਿ ਪਰਿਹੌਂ ਜਾਈ।ਦੇਹਿ ਸਾਸਨਾ[12]ਨਰਕ ਗਿਰਾਈ॥੨੦॥ਕਿਤ ਕੋ ਸੁਖ ਅਬਿ ਜਾਚਨਿ ਕਰੌਂ।ਸੰਸੈ ਹੋਤਿ ਨ ਨਿਰਨੋ ਧਰੌਂ-।ਤੂਸ਼ਨਿ ਏਕ ਘਟੀ ਲਗਿ ਹੋਵਾ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਵਾ ॥ ੨੧ ॥ 'ਭੋ ਦਿਜਬਰ ! ਕਯੋਂ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ। ਜਾਚਨ ਕੀਜੈ ਚਾਹਿ ਮਹਾਂਨੀ। ਸੋ ਹਮ ਤੇ ਲਿਹੁ ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਾ।ਸਾਚ

[1]ਕਵਲ ਦਾ ਚਿਨ੍ਹ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਵਿਚ। [2]ਇਕਰਾਰ। [3]ਸੋ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। [4]ਯਾਦ ਕਰ ਲਓ। [5]ਤੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਧੰਨ ਹੈਸੀ। [6]ਜੀਵਹੁ। [7]ਲਖਕੇ ਕਿ ਇਹ (ਪਦਾਰਥ) ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹਨ। (ਅ) ਨਾ (ਮਨ ਦਾ) ਟਿਕਾਉ ਹੈ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ)। [8]ਚੰਗਾ ਲਗੇ ਜੋ। [9]ਗਰੀਬ ਬਣਕੇ ਕੰਗਾਲਤਾ ਵਿਚ ਰਹਾਂਗਾ। [10]ਹੁਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਸੁਖ ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ) ਕਿਵੇਂ ਗੁਆ ਦੇਵਾਂ। [11]ਗਰੀਬੀ। [12]ਤਾੜਨਾ। *ਪਾঃ-ਕਰਾਰ।

†ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਵਰ ਦੇਣ ਤੋਂ। ‡ਪਾঃ-ਦਾਰਿਦ੍ਰਤਾ ਖੋਵੈ।

ਕਰਹਿਂ ਬਚ ਹਮ ਜੁ ਅਲਾਵਾ[1]"॥੨੨॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਬਿ ਹੋਯਹੁ ਦ੍ਵਿਜ ਦੀਨ। ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਲਾਲਸ ਕੀਨਿ। ਬਿਨੈ ਸਹਤ ਬਚ ਕਹੈ ਬਨਾਇ। ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲਖਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ॥੨੩॥ਦ੍ਵਿਜਉ ਵਾਚ॥"ਨਾਮ ਦੇਹਿਂ, ਧਨ ਦੇਹਿਂ ਨ ਜਨ ਕੋ, ਧਨ ਬਿਹੀਨ ਜਨ* ਜਗ ਨ ਸੁਹਾਇ। ਜੇ ਧਨ ਦੇਹਿਂ ਨਾਮ ਨਹਿਂ ਦੇਵੈਂ, ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਨ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਇ। ਤੁਮ ਪਹਿ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਆਵਹਿ[2] ਜਸੋਂ ਭਾਵੈਂ ਤਸੋਂ ਬਨਤਿ ਬਨਾਇ[3]।ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਤੇਜੋ ਕੇ ਨੰਦਨ ਦੋਨਹੁ ਨਿਰਮਲ ਪੱਖ† ਚਲਾਇ[4]॥੨੪॥ਚੌਪਈ॥ ਸੱਤਸਨਾਮ ਜੇ ਦੇਵੈਂ ਜਨ ਕੋ। ਰਹੈ ਦਾਰਿਦੀ ਪਾਇ ਨ ਧਨ ਕੋ।ਇਹਾਂ ਲੋਕ ਪਰਤਾਪ ਨ ਜਾਨਹਿ।-ਅਹੈ ਰੰਕ, ਹੀਨੋ-ਪਹਿਚਾਨਹਿਂ॥ ੨੫ ॥ ਤੁਮਰੀ ਦਾਤ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਈ।ਸੁਖ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿ ਸੋਈ। ਜੇ ਕਰਿ ਧਨ ਦੇਵਹੁ ਨਿਜ ਜਨ ਕੋ।ਭੋਗਹਿ ਅਨਿਕ ਰੀਤਬਿਸ਼ਿਧਨ ਕੋ।੨੬।ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਜਮਕੋਬਾਸ ਪਰੈ।ਨਾਨਾ ਨਰਕ ਬਿਖੈ ਦੁਖ ਭਰੈ।ਨਹੀਂ ਆਪ ਕੀ ਦਾਤ ਪਛਾਨਹਿ।ਸਭਿ ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਿਸ ਜਾਨਹਿਂ॥੨੭॥ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ[5] ਆਪ ਕੇ ਦਾਨ। ਬਿਦਤੇ ਜਨ ਪਾਵਹਿ ਕੱਲਜਾਨ[6]। ਕਹਨਿ ਬਨਹਿ ਨਹਿਂ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ। ਜਿਮ ਜਾਨਹੁ ਤਿਮ ਪੂਰਹੁ ਆਸ॥ ੨੮ ॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਲੀਨ ਬਿਹੀਨ। ਤੁਮਰੋ ਜਨ ਹੋਵੈ ਸੁਖ ਲੀਨ[7]"।ਇਮਕਹਿ ਬੇਦਨਦਿਜਨੇਕਰੀ।ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਸੁਖ ਕਾਂਖਾ ਧਰੀ॥੨੯॥ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਵਿਜ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਨਕ ਮੁਸਕਾਈ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ 'ਦੋਨਹੁ ਤੁਮ ਲੇਹੁ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਅਬਹਿ ਅਛੇਹੁ॥੩੦॥ਜਬਿ ਲੌ ਜੀਵਹੁ ਧਨ ਬਹੁ ਪਾਵਹੁ। ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ।ਅੰਤ ਸਮੈ ਜਮ ਨਹਿ ਦਰਸੈਹੋ[8]। ਪੁੰਨਵਾਨ ਕੇ ਲੋਕ[9]

---

[1]ਜੋ ਕਿਹਾ ਹੈ। [2]ਫਬਦੀ ਨਹੀਂ। [3]ਕੋਈ ਬਣਤ ਬਣਾ ਦਿਓ। [4]ਦੋਹਾਂ ਪਖਾਂ (ਪਾਸਿਆਂ) ਵਿਚ ਨਿਰਮਲਤਾਈ ਵਿਚ ਤੋਰੋ। ਭਾਵ ਲੋਕ ਵਿਚ ਬੀ ਦਰਿੱਦ੍ਰਤਾਈ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾ ਦੇਹੋ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਪਾਪ ਸਾਸਨਾ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਂ ਦਿਓ। ਅਗੇ ਅੰਕ ੨੭, ੨੮, ੨੯,ਵਿਚ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਦੋਵੇਂ ਰਸਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨਿਰਮਲ ਟੋਰੇ ਹਨ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤੇ ਅਤੀਤ ਤਾਰੇ ਹਨ। (ੲ) ਕਈ ਦੋਹਾਂ ਪਖਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਨਾਦੀ ਬਿੰਦੀ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਦੋਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ। [6]ਮੁਕਤੀ। [7]ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਜਨ ਮਲੀਨਤਾ ਬਿਨਾਂ ਹੋਕੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਵੇ, (ਅ) ਤੁਹਾਡਾ ਦਾਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਮਲੀਨ (ਦਰਿੱਦ੍ਰੀ) ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ (ਪੁੰਨਾਂ ਤੋਂ) ਬਿਹੀਨ ਹੈ, (ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ) ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਵੇ। [8]ਨਹੀਂ ਦੇਖੋਗੇ। [9]ਭਾਵ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ।

*ਪਾ:-ਨਰ। †ਪਾ:-ਪੰਥ।

ਸਿਧੇ ਹੋ'॥੩੧॥ਬਰ ਲੇ ਕਰਿ ਦਿਜਬਰ ਹਰਖਾਇਵ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਇਵ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਤਬਿ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ॥੩੨॥ਸਗਰੀ ਚਿੰਤਾ ਰਿਦੇ ਬਿਨਾਸੀ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਲਹਿ ਸੁਖ ਰਾਸੀ।ਅੰਤ ਸਮਾ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾ।ਨਹੀਂ ਨਰਕ ਕੋ ਸੰਕਟ ਜੋਵਾ॥੩੩॥ ਪੁੰਨਵਾਨ ਪੁਰਖਨਿ[1] ਗਤਿ ਪਾਈ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਦਾਤ ਸੁਹਾਈ। ਤਹਾਂ ਰਾਤ੍ਰਿ ਬਸਿ ਕਰਿ ਗੋਸਾਈਂ।ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਾਗੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩੪॥ ਨਿਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨੇ। ਸੰਗਤਿ ਭੀਰ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਨਿਤ ਉਠਿ ਚਲਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸੁਖਕਾਰਿ ॥੩੫॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੁਏ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦੇਸ਼ੰ[2]।ਬੋਲਤਿ ਜੈਜੈਕਾਰ ਅਸ਼ੇਸ਼।ਜਮਨਾ ਉਲੰਘੇ ਦੇਸ਼ ਅਗਾ-ਰੇ। ਖੁਨ ਆਏ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ[3] ਕਿਨਾਰੇ ॥੩੬॥ ਚਢੇ ਤਰੀ ਪਰ ਹੋਏ ਪਾਰ।ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬੇ ਕੇਰ ਮਝਾਰ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਉਲੰਘਯੋ ਜਬਿ ਸਾਰੋ। ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ[4] ਆਨਿ ਨਿਹਾਰੋ ॥ ੩੭ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਬਹਿ ਸੁਧਿ ਆਈ। ਰਾਮਦਾਸ ਲੈ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਜੁਤ ਉਤਸਾਹ ਅਗਾਰੀ ਚਾਲੇ। ਪਠਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੇ ॥੩੮॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਜਾਇ ਸੁਖਰਾਸੀ[5]। ਧਰਹਿਂ ਅਕੋਰ ਚਰਨ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਸਭਿ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਸਤਿਕਾਰੇ। ਰਾਮਦਾਸ ਸੋਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ ॥੩੯॥'ਤੁਮ ਕੋ ਗਏ ਸੌਂਪ ਸਭਿ ਕਾਰੀ। ਕੁਸ਼ਲ ਸੰਗ ਸੋ ਭਲੇ ਸੰਭਾਰੀ?।ਅਨਦ ਸਮੇਤ ਅਪਰ ਸਭਿ ਅਹੈਂ?।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਜੋ ਰਹੈਂ' ॥੪੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਬਤਾਈ।'ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਨੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਬਰਤਾਈ। ਜੇਤਿਕ ਜਿਸਤੇ ਕਾਰ ਕਰਾਈ। ਤੇਤਿਕ ਭਈ ਕੁਸ਼ਲ ਸਮੁ-ਦਾਈ'॥੪੧॥ ਇਮ ਮਿਲਿ ਸਕਲ ਨਰਨ ਕੇ ਸਾਥ।ਉਤਰੇ ਪਾਰ ਬਿਪਾਸਾ ਨਾਥ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਮੰਗਲ ਕਰਿਤੇ। ਦਰਸਹਿਂ ਤ੍ਰਿਯ ਨਰ ਹਰਖ ਸੁ ਧਰਿਤੇ ॥ ੪੨॥ ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ ਅਪਨਿ ਸਥਾਨ। ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਧਾਨ।ਜੋ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਸੰਗੀ ਹੁਤੇ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਘਰ ਗਮਨੇ ਤਿਤੇ ॥੪੩॥ ਸੁਜਸੁ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ।ਫੈਲਯੋ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਡੇਰਾ।ਕਰਤਿ ਅਨਿਕ ਜੀਵਨਿ ਕੱਲਜਾਨ। ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਵਹਿ ਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ ॥ ੪੪ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ਪ੍ਰਥਮ ਰੀਤਿ ਨਿਤ ਚਲਤਿ ਤਿਮ, ਦੇਸ਼ ਕਰਨਿ ਤੇ ਆਦਿ।ਸਿੱਖਨ

[1]ਪੁੰਨਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਵਾਲੀ। [2]ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ। [3]ਸਤਲੁਜ ਦੇ। [4]ਕੰਢਾ ਬਿਆਸਾ ਦਾ। [5]ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।

ਸੈਂਕਰੇ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[੧] ॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਤੇ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧.[ਬਾਵਲੀ ਰਚਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ[੨] ਅਮਰ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਚਹਿਤਿ ਉਪਕਾਰ।ਰਚਿਬੋ ਤੀਰਥ ਬਾਵਲੀ ਸਿੱਖਜਨਿ ਹੇਤੁ ਉਧਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹਾਂ ਬਾਵਲੀ ਲਗਹਿ ਉਦਾਰਾ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਵਹਿ।ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਜਲ ਨਾਵਹਿ' ॥੨॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਸੁ ਦੀਨਸਿ*।'ਲਿਖਹੁ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਹਿਤ ਚੀਨਸਿ[੩]†। ਤੀਰਥ ਕੀ ਤਯਾਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰੈਂ।ਹੁਇ ਨਿਹਾਲ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਧਰੈਂ'॥੩॥ਪਾਰੋ[੪]ਨੇ ਲਿਖਿ ਸਕਲ ਪਠਾਏ।ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਆਏ। ਭਯੋ ਮੇਲ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਭਾਰੋ।ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਲੈ ਆਵਹਿਂ ਕਾਰੋ॥੪॥ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਧਾਰੇ। ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਪਗ ਕੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿਂ।ਧਰਹਿਂ ਭਾਉ ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਜਾਨਹਿਂ ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਦਿਵਸਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੰਗਿ ਸੁ ਲੀਨਿ। ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਮੰਗਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੬ ॥ ਥਲ ਸੁੰਦਰ ਪਿਖਿ ਪਾਸ ਬਿਪਾਸਾ। ਢਿਗ ਪੁਰਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਦ ਸੁੰਦਰ ਧਰਿਹੀਂ।ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਭੀਰ ਨਿਹਰਿਹੀਂ॥੭॥ਸੁਥਲ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਇਸਥਿਤ ਭਏ। ਟਕ ਲਾਵਨਿ ਕੀ ਆਇਸੁ ਦਏ।ਬੁੱਢੇ ਪ੍ਰਥਮ ਕਹੀ ਕਰ ਗਹੀ[੫]।ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਕਹੀ ਤਿਰਥ ਕਰਿ ਸਹੀ[੬] ॥੮॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਮਾਟੀ ਲੀਨਿ ਉਪਾਟੀ[੭]। ਭਰੀ ਟੋਕਰੀ ਸਿਰ ਧਰਿ ਸਾਟੀ[੮]। ਬਹੁਰੋ ਸਕਲ ਸਿੱਖਜ ਲਗਿ ਪਰੇ। ਧਰੇ ਚੌਂਪ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਕਰੇ॥੯॥ਸਤਿਗੁਰ ਖਰੇ ਕਰਾਵਤਿ ਕਾਰ।ਸੰਗਤਿ ਕਰਤਿ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਧਾਰਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪਸਰਿ ਗਯੋ ਬਿਰਤੰਤੂ।'ਤੀਰਥ ਰਚਯੋ ਗੁਰੂ ਭਗਵੰਤੂ' ॥ ੧੦ ॥ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਕਹੀਆਂ ਬਹੁ ਲਯਾਵਹਿਂ। ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੇ ਟੋਕਰੇ ਆਵਹਿਂ। ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਸੇਵ ਕਰਹਿ ਧਰਿ ਭਾਊ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਤਿ

---

[੧]ਭਾਵ ਨਾਮ ਦਾਨ ਨੂੰ, ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ—'ਨਾਮੁ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ॥ (ਅ) ਪਰਮ ਦਿਆਲਤਾ। [੨]ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯ, ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਹਰੇ। [੩]ਭਲਾ ਜਾਣਕੇ। [੪]ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ। [੫]ਕਹੀ ਹੱਥ ਫੜੀ। [੬]ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੀਰਥ ਨਿਰਨਾ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ (ਕਿ ਟੱਕ ਲਾਓ)। [੭]ਪੁੱਟ ਲਈ। [੮]ਸੁੱਟੀ। *ਪਾ:—ਦੀਨੀ। †ਪਾ:—ਚੀਨੀ।

ਪਸਾਊ[1]॥੧੧॥ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਕਾਰ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਾਢਹਿਂ ਮਾਟੀ ਖੋਦਿ ਬਿਲੰਦ।ਸੰਗਤਿ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਤਹਿਂ ਜੇਤੀ।ਅਚਹਿ ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ ਤੇਤੀ॥੧੨॥ਲਗਹਿਂ ਮਿਹਨਤੀ ਗਨ ਜੇ ਆਇ। ਸੋ ਦੁਇ ਟਕੇ[2] ਦਿਹਾਰੀ ਪਾਇਂ। ਲੰਗਰ ਤੇ ਅਹਾਰ ਮਨ ਭਾਵਤਿ।ਲੇ ਕਰਿਸੋ ਭੀ ਤਹਿਂ ਤੇ ਖਾਵਤਿ॥੧੩॥ਦੇਗ ਬਿਸਾਲ ਹੋਨਿ ਤਬਿ ਲਾਗੀ। ਆਨਹਿਂ ਅੰਨ ਸਿੱਖਮ ਬਡਭਾਗੀ। ਕੇਤਿਕ ਦਾਸ ਦਰਬ ਲੇ ਆਇਂ।ਬੈਠਿ ਮਿਹਨਤੀ ਦੇਤਿ ਲਗਾਇ॥੧੪॥ਰਹੈ ਬਾਵਲੀ ਥਲ ਬਡ ਭੀਰ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਠਹਿਂ ਤੀਰ। ਧਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਸੇਵਹਿਂ ਗੁਰੁ ਕੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਹਿਂ ਦੀਰਘ ਨਰ ਉਰਕੋ॥੧੫॥ਘਾਲਹਿਂ ਘਾਲ ਲੇਹਿਂ ਫਲ ਚਾਹ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਕੋ ਦੀਰਘ ਲਾਹ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਕੋ ਸਿਖ ਉਤਲਾਵਤਿ।ਕਰਤਿ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਤਿਸ ਥਲ ਆਵਤਿ ॥੧੬॥ ਲਵ-ਪੁਰਿ ਆਦਿ ਨਗਰ ਗਨ ਜੋਈ। ਗ੍ਰਾਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹਿਂ ਇਹ ਸੁਧਿ ਹੋਈ। 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੀਰਥ ਰਚਹਿਂ ਸੁ ਬਾਪੀ[3]।ਫਲਦਾਯਕ,ਜਹਿਂ ਉਧਰਹਿਂ ਪਾਪੀ॥੧੭॥ਗਏ ਭਾਵਨੀ ਕਰਿ ਹੁਇ ਪੂਰਨ[4]'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਨਰ ਗਨ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਤੂਰਨ। ਧਨ ਤੇ ਲਾਇ ਮਿਹਨਤੀ ਦੇਤਿ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਖਨਹਿਂ ਕਹੀ ਕਰ ਲੇਤਿ ॥ ੧੮ ॥ ਇਕ ਜਾਵਹਿਂ ਇਕ ਆਵਹਿਂ ਪਾਸ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਹੁਲਾਸ। ਕਾਰ ਬਾਪਿਕਾ ਮਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਲਾਗੇ ॥ ੧੯ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਮਜੂਰ ਚਲਿ ਆਏ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਬਢਾਏ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਲੰਗਰ ਭੋਜਨ ਖਾਵਤਿ।ਸੰਝ ਦੁ ਆਨਿ[5] ਦਿਹਾ-ੜੀ ਪਾਵਤਿ ॥੨੦॥ ਇਕ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਇਕ ਮਿਹਨਤੀ ਦਿਹਾੜੀ ਪਾਵੈਂ। 'ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਪੀ ਕਾਰ ਮਹਾਨਾ। ਹੋਵਤਿ ਹੈ' ਭੀ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨਾ ॥੨੧॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਰਾਮਦਾਸ ਮਿਲਿ ਕਰਿਕੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਰਿਕੈ। ਕਰਹਿਂ ਬਾਪਿਕਾ[6] ਸੇਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਰਬ ਗਰਬ ਤੇ ਹੋਹਿ ਨਿਰਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥ ਅਤਿ ਹਿਤ ਕਰਿਕੈ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿਂ। ਧਰਹਿਂ ਟੋਕਰੀ ਸਿਰ, ਨਿਕਸਾਵਹਿਂ[7]। ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਲੱਜਾ ਕੋ ਪਰ-

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ। [2]ਦੋ ਆਨੇ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੦)।[3]ਬਾਵਲੀ। [4]ਭਾਵਨਾ ਧਾਰਕੇ ਗਇਆਂ (ਜਿੱਥੇ ਆਸਾਂ) ਪੂਰਨ ਹੋਣਗੀਆਂ। (ਅ) ਜੋ ਭਾਵਨੀ ਧਾਰਕੇ ਗਏ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) (ਭਾਵਨੀਆਂ) ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹੈਨ। [5]ਸੰਝਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਆਨੇ। [6]ਬਾਵਲੀ ਦੀ [7]ਕੱਢਦੇ ਹਨ (ਮਿੱਟੀ)।

ਹਰਿ। ਸਨਬੰਧਿਨਿ ਕੀ ਆਨ ਨਹੀਂ ਧਰਿ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਰਾਖੀ ਨਹਿ ਕਾਨ[2]। ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਸਵਧਾਨ। ਖੇਦ ਸਰੀਰ ਸੁ ਨਹੀ ਵਿਚਾਰਤਿ। ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ ਰਾਤਿ ਦਿਨ ਧਾਰਤਿ ॥੨੪॥ ਅਪਰ ਸੰਗ ਨਹਿ ਇਰਖਾ ਠਾਨਹਿ।ਕਰਹਿਂ ਟਹਿਲ ਸੁਖ ਮਹਿਲ ਪ੍ਰਮਾਨਹਿਂ[3]।ਖਨਹਿਂਮ੍ਰਿੱਤਕਾ ਸੀਸ ਉਠਾਵੈਂ। ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਕੋ ਦੂਰਿ ਗਿਰਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਧੂਲ ਸਰੀਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਲਾਗਹਿ।ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਭੰਗ ਨ,ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਜਾਗਹਿ।ਮਨ,ਬਚ,ਕ੍ਰਮ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ। ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਨਹਿਂ ਉਰ ਧਰਿ ॥੨੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਤਿਸ ਕੀ ਲਖਹਿਂ ਸੇਵ ਸਭਿ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਉਰ ਪਰਪੱਕਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਰੂਰਾ।ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਮਤਿ ਸੰਗਿਪਰਿਪੂਰਾ॥੨੭॥ਪਰਮ ਲਾਭ ਸੇਵਾ ਕਹੁ ਜਾਨਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭਿ ਭੇਵ ਪਛਾਨਹਿਂ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤ੍ਯੋ ਲਗਿ ਸੇਵਾ। ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਜਿਸ ਨਹਿਂ ਅਹੰਮੇਵਾ[4] ॥ ੨੮ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਸੰਗ ਜਾਤਿ ਗਨ ਰੰਗਾ[5]। ਆਇ ਕਿਯੋ ਡੇਰਾ ਥਲ ਚੰਗਾ। ਬਹੁ ਸਨਬੰਧੀ ਹੈਂ ਤਿਨ ਮਾਂਹਿ। ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਮੇਲੀ ਆਹਿ॥੨੯॥ਕੋ ਗਤਾਤੀ[6],ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੈ ਕੋਈ।ਸੋਢਬੰਸ ਕੇ ਨਰ ਬਰ ਸੋਈ।ਕੇਤਿਕ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਸਖਾ ਸਬੈਸ[7]।ਕੇਤਿਕ ਪ੍ਰਿਥਮ ਪਰੋਸੀ ਹੈਸ[8] ॥੩੦॥ ਕੇਤਿਕ ਬ੍ਰਿੱਧ ਅਹੈਂ ਹਿਤਕਾਰੀ[9] ।ਪਿਖਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਕਿਤਿਕ ਚਿਨਾਰੀ[10]।ਤਾਊ,ਚਚੇ ਕਿਤਿਕ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਕੇ।ਸਭਿਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਆਇ ਸੁ ਚਹਿਕੇ ॥੩੧॥ਦਿਜ ਕੇਤਿਕ ਪ੍ਰੋਹਤ ਤੇ ਆਦਿ।ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਿਤਿਕ ਪਿਖਿਨਿ ਅਹਿਲਾਦਿ। ਵੈਸ਼ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਜੋ ਨਿਕਟ ਬਸੰਤੇ। ਜਿਨ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਬਸ ਬਰ-ਤੰਤੇ[11]॥੩੨॥ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿਕੈ ਬ੍ਰਿੰਦ। 'ਇਹਾਂ ਬਸਹਿ ਹਰਿਦਾਸ ਸੁ ਨੰਦ[12]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਲੀਨਿ ਗੁਰਿਆਈ। ਨਗਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸਾਈ॥੩੩॥ਗੁਰ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਅਲੰਬ ਸੁਖ ਲਹ੍ਯੋ।ਘਰ ਸਸੁਰਾਰ ਸ਼ਾਨਸੋ ਰਹ੍ਯੋ। ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਇਨਕੋ ਸੰਹਾਰੀ[13]। ਪਿਤ ਸਥਾਨ ਲਵਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥

---

[1]ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ (ਜੀ ਵਿਚ) ਨਾ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ। [2]ਪਰਵਾਹ, ਕਨੌਡ। [3]ਟਹਿਲ ਤੋਂ ਸੁਖ ਦਾ ਮਰਾਤਬਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [4]ਹੰਕਾਰ। [5]ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੰਗ (ਜੋ) ਸਾਰਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਰੰਗਾ ਨੂੰ। [6]ਸ਼ਰੀਕ। [7]ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰ। [8]ਗਵਾਂਢੀ ਸਨਗੇ। [9]ਬੁਢੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਹਨ। [10]ਕਈਆਂ ਦੀ ਦੇਖਣ ਮਾਤ੍ਰ ਦੀ ਹੀ ਪਛਾਣ ਸੀ। [11]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਕੋਲ ਦਾ) ਵੱਸਣ ਤੇ ਵਰਤੋਂ (ਕਰਕੇ) ਬੋਲ ਚਾਲ ਸੀ। [12]ਭਾਈ ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)। [13]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਬੜੇ ਭਾਈ ਦਾ ਨਾਮ।

ਅਪਨੇ ਸਗਰੇ ਸਦਨ ਸੰਭਾਰੇ।ਰਹ੍ਯੋ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ ਗਜਾਤੀਨ ਮਝਾਰੇ[1]। ਆਨਿ ਬਸ੍ਯੋ ਇਹ ਤਜਿ ਪੁਰਿ ਭਲੌ[2]। ਦੇਖਹਿਂ ਕਹਾਂ ਹਾਲ, ਅਬ ਚਲੌ[3] ॥੩੫॥ ਵਾਧ ਕਿ ਘਾਟ ਸਮ੍ਰਿੱਧੀ ਤਹਿਂਤੇ।ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਆਇ ਇਤਿ ਰਹਿਤੇ। ਕਿਰਤਿ ਕੌਨ ਸੀ ਕਰਤਿ ਬਸੰਤ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਕਾਰ ਨਿਬਹੰਤਾ’॥੩੬॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਹੀਆ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਆਵਤਿ ਭੇ ਤਹੀਆ॥ ਜਹਾਂ ਕਾਰ ਬਾਪੀ ਸੁ ਕਮਾਵਹਿਂ। ਧਰੇ ਟੋਕਰੀ ਸਿਰ ਪਰ ਆਵਹਿਂ ॥੩੭॥ ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ। ਸਿਰ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਤਹਾਂ ਗਿਰਾਵਤਿ। ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਕਰਿਕੈ। ‘ਰਾਮ ਰਾਮ’ ਤਿਨਿ ਸਾਥ ਉਚ-ਰਿਕੈ॥੩੮॥‘ਪੈਰੀਪਵਨਾ’ਕਹਿਕਿਹ ਸੰਗ।ਗਹੇਟੋਕਰੀ ਖਰੋਨਿਸੰਗ।ਹੁਤੇ ਜੁ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਿਲੋਕਿ ਰਿਸਾਨੇ। ਕੇਤਿਕ ਦੇਖਿ ਦਸ਼ਾ ਮੁਸਕਾਨੇ॥੩੯॥ ਧੂਲ ਸੰਗ ਛਾਦਿਤ ਸਰਬੰਗ।ਬਸਤ੍ਰ ਮਲੀਨ ਕੁਢੰਗ[4]ਕੁਰੰਗਾ[5]।ਕਹ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ‘ਕੁਲ ਲੱਜਜਾ ਖੋਈ। ਘਰ ਸਸੁਰਾਰਿ ਮ੍ਰਿੱਤਕਾ ਢੋਈ॥੪੦॥ਜਨਮ੍ਯੋ ਭਲੋ ਸੋਢੀ-ਅਨਿ ਬੰਸ।ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਲਾਜ ਕੀ ਅੰਸ[6]। ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਕਰੈ ਕਜਾ ਹੀਨੀ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੌਨ ਕਰੈ ਜਿਮ ਕੀਨੀ॥੪੧॥ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ। ਸ਼ੁਭ ਮਤਿਵੰਤ[7] ਕਰਤਿ ਸਮੁਦਾਇ।ਕਰਤਿ ਜਿ ਇਹੀ ਸਮਾਨ ਹਮਾਰੀ[8]।ਚਲਤਿ ਜੀਵਕਾ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥੪੨॥ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਖਨਿਨਿ ਸੀਸ ਪਰ ਧਰਨੋ। ਕੋ ਬਾਹਜ ਅਸ ਕਰਿ ਹੈ ਕਰਨੋ[9]?।ਹਮ ਸਭਿ ਕੀ ਪਤ ਦਈ ਗਵਾਇ। ਭਲੋ ਨਿਕਾਸ੍ਯੋ ਨਾਮ ਸੁ ਆਇ॥੪੩॥ਸਭਿ ਸਨਬੰਧਨਿ ਮਹਿਂ ਲਘੁਤਾਈ।ਕਰੀ ਬਿਦਤਿ ਜਾਨੀ ਨ ਜਿਠਾਈ[10]।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਤਿਨ ਬਾਕਬਖਾਨੇ।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਮੁਸਕਾਨੇ ॥੪੪॥ ਕਹ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ‘ਜਾਨਤਿ ਨਾਹਨ[11]। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਦੁਖ ਦਾਹਨਿ[12]।ਇਕ ਬੇਰ ਹੇਰੈਂ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ। ਕਟਹਿ ਕੋਟਿ ਸੰਕਟ ਭਵ ਮਰਨਾ ॥੪੫॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੇਤਿ। ਜਿਸਹਿ ਅਰਾਧੇ ਜੋਗ ਸਮੇਤਿ[13]।ਕਿਸੂ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਤੇ ਜੋ[14] ਨਹਿਂ ਪਯਤਿ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ

---

[1]ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਵਿਚ (ਭਾਈ ਸੰਹਾਰੀ)। [2]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਛੱਡਕੇ ਸ਼ਹਿਰ (ਲਾਹੌਰ) ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। [3]ਚਲੋ ਦੇਖੀਏ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈਸੂ ਹੁਣ। [4]ਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [5]ਮੈਲੇ ਰੰਗ ਦੇ। [6]ਸ਼ਰਮ ਰਤੀ ਭਰ। [7]ਚੰਗੀ ਬੁਧਿ ਵਾਲਾ। [8]ਜੋ ਇਹ ਭੀ ਸਾਡੇ ਵਾਂਙੂ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ। [9]ਕੰਮ। [10]ਜਾਣੀ ਨ (ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦੀ) ਵਡਿਆਈ। [11]ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। [12]ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। [13]ਭਾਵ ਜੋਗੀ। [14]ਜੋ (ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ)।

ਢਿਗ ਸੁਗਮ ਲਭੱਯਤਿ ॥੪੬॥ ਜਿਨਿ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਬਿਰਥੀ ਜਾਇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਾਇ। ਇਨ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜੋਇ। ਤਿਨ ਸਮ ਕੌਨ ਮੰਦ ਮਤਿ ਹੋਇ॥੪੭॥ ਜਿਸ ਕੇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਸ਼ੁਭ ਅਹੈਂ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਹੈ। ਇਸਤੇ ਪਰੈ ਲਾਭ ਨਹਿਂ ਔਰ। ਹੁਇ ਗੁਰ ਦਾਸ ਸਭਿਨਿ ਸਿਰ ਮੌਰ[੧] ॥ ੪੮ ॥ ਹਿਤ ਕੀ ਬਾਤ ਤਿਨਹੁ ਸੰਗ ਕਹੀ । ਕਰਤਿ ਕੁਤਰਕਨਿ[੨],ਮਾਨਹਿਂ ਨਹੀਂ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਗਏ। ਮਹਾਂ ਦੀਨ ਤਾ ਸਮ ਲਖਿ ਲਏ[੩]॥੪੯॥ ਦਿਵਸ ਰਹਯੋ ਜਬਿ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰਿ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਭੇ ਸਭਿ ਤਯਾਰਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ ਕਰਿਕੈ। ਬਹੁਰੋ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਅੰਤਰਿ ਘਰ ਕੈ॥੫੦॥ ਅਹੰਕਾਰ ਕੇ ਸਹਤ ਬਿਸਾਲੇ। ਪਦਪੰਕਜ ਪਰਧਰਯੋ ਨ ਭਾਲੇ। ਲਖੇ–ਸਾਕ ਇਹੁ ਕੁੜਮ ਹਮਾਰੇ। ਲਘੁ ਥਾਨ–ਇਮ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੫੧॥ ਨਹਿਂ ਮੰਦਨਿ ਮਹਿਮਾ ਕੁਛ ਜਾਨੀ। ਬੈਠੇ'ਰਾਮ ਰਾਮ'ਕਹਿ ਬਾਨੀ। ਮਿਰਜਾਦਿਕ[੪] ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮਹਾਨੇ। ਹਿਤ ਮਿਰਯਾਦ ਕੀਨਿ ਸਨਮਾਨੇ॥੫੨॥ ਜਥਾ ਸਥਾਨਭਏ ਥਿਤਿ ਸਾਰੇ। ਤਿਨਿ ਮਹੁਂ ਬਡਿਅਨਿ ਬਾਕਉਚਾਰੇ।'ਅਬ ਤੁਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਲਹੀ ਬਡਾਈ। ਬਯ ਮਹਿਂ ਬਡੇ ਬ੍ਰਿੱਧਤਾ ਪਾਈ॥੫੩॥ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ ਅਲਪ ਅਰੁ ਮਹਤਾ ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਮਤਿ ਕੇ ਸਹਤਾ। ਕੁਲ ਕੀ ਲਾਜ ਸਕਲ ਕੇ ਅਹੈ। ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਬਿਖੇ ਅਧਿਕਤਾ ਚਹੈ[੫]॥੫੪॥ ਤੁਮ ਹੋਇ ਗੁਰ ਰੂਪ ਉਦਾਰਾ। ਕਛੂ ਨ ਤੁਮਰੇ ਏਹੁ ਬਿਚਾਰਾ। ਖੱਤ੍ਰੀ ਬੰਸ ਬਿਸਾਲ[੬]ਹਮਾਰੋ। ਸਹਤ ਬਡਾਈ ਕਰਨਿ ਅਚਾਰੋ[੭]॥੫੫॥ ਤਉ ਰਹਿ ਆਵਹਿ ਜਾਤਿ ਮਝਾਰਾ। ਹੀਨ ਕਹਾਵਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਬਾਰਾ। ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਬਿਖੇ ਨ ਤਰਕ ਸਹਾਰੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਠਾਨਤਿ ਕਰਮ ਉਦਾਰੈਂ'॥੫੬॥ ਨਾਮ[੮]ਮੰਗਲਾ ਏਵ ਅਲਾਏ[੯]। ਤਬਿ ਹੂੰ ਰਾਮਦਾਸ ਚਲਿ ਆਏ। ਗੁਰ ਸੂਰਜ ਕੋ ਜਬਹੁ ਨਿਹਾਰਾ। ਬਦਨ ਕਮਲ ਪਰਫੁੱਲਯ[੧੦] ਉਦਾਰਾ ॥ ੫੭॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁਗੰਧਿ ਅਨੰਦ[੧੧]। ਲੋਚਨ ਭ੍ਰਮਰ ਕਰੇ ਕਰ ਬੰਦਿ[੧੨]। ਇਸਕੋ ਦੇਖਤਿ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ। ਕਹਯੋ ਬਹੁਰ ਤਰਕਨਿ[੧੩] ਕੋ ਉਰ ਧਰ ॥ ੫੮ ॥ 'ਇਹ ਭੀ ਜਨਮਯੋ ਬੰਸ ਹਮਾਰੇ। ਲਾਜ

[੧]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ ਸਭ ਦਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੨]ਹੁੱਜਤਾਂ। [੩]ਮਹਾਂਨ ਗਰੀਬ ਵਰਗਾ ਜਾਣਕੇ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ)। [੪]ਮਿਰਯਾਦਾ ਵਾਲੇ। [੫]ਵਡਿਆਈ (ਸਭ ਕੋਈ)ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੬]ਵੱਡਾ(ਹੈ)। [੭]ਵਡਿਆਈ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਤਾਂ। [੮]ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। [੯]ਕਿਹਾ। [੧੦]ਖਿੜ ਗਿਆ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ)। [੧੧]ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਸੁਗੰਧੀ ਦੇ। [੧੨]ਨੇਤ੍ਰ ਭੌਰੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ। [੧੩]ਭਾਵ ਤਰਕਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਗਵਾਈ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।ਪਿਤ ਕੇ ਮਰੇ ਸਦਨ ਕੋ ਤਯਾਗਾ। ਘਰ ਸਸੁਰਾਰਿ ਬਸਯੋ ਨਿਰਭਾਗਾ ॥੫੯॥ ਮਿਲਯੋ ਮਿਹਨਤੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਝਾਰੇ।ਖਨਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕਹੀਅਨਿ ਕਰਧਾਰੇ[1]।ਭਰੇ ਟੋਕਰੀ ਸੀਸ ਉਠਾਵੈ। ਰਜ ਤਨ ਲਗੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਾਵੈ ॥੬੦॥ ਇਸ ਨੇ ਤੌ ਸਿਰ ਮਾਟੀ ਪਾਈ।ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰ ਨ ਤੁਮ ਉਚਤਾਈ[2]। ਕਾਰ ਅਨੁਚਿਤ ਆਪ ਨੇ ਦੀਨਿ। ਲਾਜ ਕੁਟੰਬ ਨ ਤੁਮ ਨੇ ਚੀਨ॥੬੧॥ਅਪਰ ਕਿਰਤਿ ਕੋ ਅਬ ਇਸ ਦੀਜੈ।ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ ਬਿਚਾਰਿ ਸੁਲੀਜੈ'।ਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਰਾਮਦਾਸ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਾ।ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥੬੨॥ਦੇਖਿ ਦਸ਼ਾ ਸਤਿਗੁਰ ਛਕਿ[3]ਰਹੇ।–ਨਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਮਮ,ਮਨ ਇਸ ਬਹੇ[4]। ਬੈਦਿਕ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਸਮ।ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ ਜਲ ਤੈ[5]ਠਹਿਰਹਿ ਕਿਮਿ ॥੬੩॥ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੇਰੀ ਰੰਗ ਰਾਤੋ।ਤਜੇ, ਨ ਜਾਨਹਿ ਜਾਤਿ ਸੁ ਪਾਤੋ[6]–। ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਪੰਚਨਿ[7] ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਿ। ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰਿ। ੬੪॥ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਭਨਤਿ ਬਚਨ ਕੋ।'ਸਭਿ ਜਗ ਛਤ੍ਰ ਦੀਨਿ ਮੈਂ ਇਨ ਕੋ। ਮਾਟੀ ਪਰਿ ਹੈ ਸੀਸ ਤੁਮਾਰੇ।ਗੁਰ ਅਭਗਤਿ,ਤੁਮ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਧਾਰੇ[8]॥੬੫॥ਜੇ ਇਹ ਬੰਸ ਜਨਮ ਨਹਿ ਧਾਰੇ।ਗਿਰਤਿ ਨਰਕ ਮਹਿ ਪਿਤਰ ਤੁਮਾਰੇ'।ਰਾਮਦਾਸ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।'ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ ॥੬੬॥ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕੀ ਗਯਾਤ ਨ ਪਾਈ। ਕਲਾ ਇਨ ਕੇ ਬਸਿ, ਜਗ ਉਰਝਾਈ[9]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨਾ 'ਰਾਮਦਾਸ! ਤੁਝ ਕੋ ਧੰਨ ਧੰਨ॥੬੭॥ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਮੁਝ ਕੋ ਬਸਿ ਕੀਨਾ।ਮੈਂ ਜਾਨੌਂ ਤੁਝ,ਤੈਂ ਮੁਝ ਚੀਨਾ'।ਪੁਨ ਲਵ-ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ।ਕਰੇ ਬਿਦਾ ਗਮਨੇ ਅਗੁਵਾਈ[10]॥੬੮॥ਪਦ ਅਰ-ਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ਸੇਵਹਿ[11]ਬਹੁਰਿ ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ। ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਧਰਿ ਚੌਂਪ ਚਗੁਨੇ।ਲੋਕ ਲਾਜ ਤੇ ਹੋਇ ਬਿਹੂਨੇ॥੬੯॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਲਵਪੁਰਿ ਨਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

---

[1]ਪੱਟਦਾ ਹੈ ਮਿੱਟੀ ਕਹੀਆਂ ਹੱਥ ਫੜਕੇ। [2](ਹੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ) ਆਪ ਭੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਚਤਾਈ ਦੀ। (ਅ) ਆਪ ਹੀ ਯੋਗਤਾਈ ਵਿਚਾਰਦੇ। [3]ਗਦਗਦ। [4]ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਨਦੀ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। [5]ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰ (ਕਰਕੇ)। [6](ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਦਾ, ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਜਾਤ ਪਾਤ (ਦਾ ਮਾਨ)। (ਅ) ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੁ (ਵੈਦਿਕ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਾਂ ਤੇ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ। [7]ਮੁਖੀਆਂ ਤਰਫ(ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਕਹਿਆ)। [8]ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਗਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਧਾਰਿਆ। [9]ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਸ ਰਹੇ ਹਨ। [10]ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ। [11]ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੫੨. [ਮਾਈਦਾਸ ਵੈਸ਼ਨੋ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਅਤਿ ਆਚਾਰੀ[1] ਵੈਸ਼ਨੋ ਮਾਈ ਦਾਸ ਸੁ ਨਾਮ। ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਨਿਸ਼ਕਾਮ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਕਰੈ।'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਮੁਖ ਮਹਿ ਜਪੁ ਧਰੈ।ਮੋਰ ਮੁਕਟ ਪੀਤਾਂਬਰ ਧਾਰੀ[2]। ਇਸੀ ਧ੍ਯਾਨ ਕੇ ਮਨ ਆਧਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰਹਿ ਅਪਰ ਨ ਕਾਮ।ਮਨ ਕੀ ਲਿਵ ਚਿਤਵਤਿ ਘਨ ਸ਼੍ਯਾਮ। –ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਬਿਸਤਰਤਿ ਬਿਲੋਚਨ। ਕੁੰਡਲ ਗੰਡਸਥਲ[3] ਦੁਖ ਮੋਚਨ॥੩॥ਮੰਦ ਮੰਦ ਸੁੰਦਰ ਮੁਸਕਾਵਨਿ। ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਬਧਾਵਨਿ–। ਐਸੋ ਧ੍ਯਾਨ ਬਿਖੈ ਮਨ ਲਾਗਾ। ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਸਦਾ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥੪॥ ਤਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਮਹਾਤਮ ਸੁਨ੍ਯੋ। ਬਹੁ ਗੁਰ ਸਿੱਖ੍ਯਨ ਤਿਹ ਸੋਂ ਭਨ੍ਯੋ। ਚਾਹਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦਿਨ ਬੀਤੇ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਚਲਨਿ ਠਟਹਿ ਨਿਜ ਚੀਤੇ ॥ ੫ ॥ ਸਮੋ ਪਾਇ ਗੁਰ ਕੇ ਪੁਰਿ ਆਯੋ। ਥਿਰ੍ਯੋ ਪੌਰ ਪਰ ਪੁਛਿ ਪਠਾਯੋ[4]। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਨੇਮ ਨਿਜ ਭਾਖ੍ਯੋ। 'ਜੇ ਮਨ ਤੁਵ ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਲਾਖ੍ਯੋ ॥ ੬ ॥ ਕਰਹੁ ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ ਜਾਇ। ਹੋਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤ ਪੁਨ ਹਮ ਢਿਗ ਆਇ'। ਮਾਈ ਦਾਸ ਸੁਨਤਿ ਸੰਦੇਹ[5]।–ਬਿਨ ਸੰਜਮ ਤੇ ਇਨ ਕੇ ਗੇਹ[6]॥੭॥ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ,ਅਚੌਂ ਨਹਿਂ ਐਸੇ। ਮੇਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਰਹਹਿ ਸੁਚਿ ਜੈਸੇ। ਸੋ ਬਿਧਿ ਕਰਨੀ ਅਬਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਸੁਚਿ ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕ੍ਯਾ ਫਲ ਪਾਵੈ– ॥ ੮ ॥ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਚਿੱਤ ਚਿਤ ਖਰ੍ਯੋ*। ਬਹੁਤਿ ਦੇਰਿ ਮਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰ੍ਯੋ।–ਬਿਨਾ ਅਚ ਨਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ।ਜੇ ਅਚਿ ਲੇਉਂ ਧਰਮ ਬਿਗਰੇਤਿ[7]॥੯॥ਯਾਂਤੇ ਨਾਂਹਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੌਂ। ਸੰਜਮ ਸਹਤ ਅਚੌਂ ਪ੍ਰਣ ਧਰਿ ਹੌਂ–। ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤਬਿ ਫਿਰ ਕਰਿ ਗਯੋ[8]। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਮਹੁਂ ਸੰਸੈ ਭਯੋ ॥ ੧੦ ॥–ਨਰ ਮਹਾਤਮਾ ਅਜ਼ਮਤਿ[9] ਭਰੇ। ਤਿਨਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈ ਨਹਿ ਕਰੇ।ਲੋਕ ਸੈਂਕਰੇ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ। ਭਏ ਸਿੱਧ[10] ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਿਨ ਨਾਲ ॥੧੧॥ ਕਿਸ ਕੁਕਰਮ ਨੇ ਮੁਝ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਨਹਿਂ ਹੇਰਾ–। ਭਯੋ ਉਦਾਸ ਨ ਠਹਿਰ੍ਯੋ ਥਾਨਾ– ਚਲੌਂ ਦ੍ਵਾਰਕਾ–ਮਨ ਅਸ ਠਾਨਾ।੧੨।–ਪ੍ਰਾਸਚਿੱਤ[11] ਤਬ

[1]ਕਰਮਕਾਂਡੀ।[2]ਸਿਰ ਤੇ ਮੁਕਟ ਤੇ ਪੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ।[3] ਵਾਲੇ ਗੱਲ੍ਹਾਂ(ਤੇ ਲਟਕ ਰਹੇ)। [4]ਖੜਾ ਹੋਕੇ ਦਰਵਾਜੇ ਅਗੇ ਪੁਛ ਭੇਜਿਆ।[5]ਸੰਸੇ ਵਿਚ ਹੋਗਿਆ।[6](ਛੂਤ ਛਾਤ ਦੇ) ਨੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ। [7]ਵਿਗੜਦਾ ਹੈ।[8]ਮੁੜ ਗਿਆ।[9]ਬਜ਼ੁਰਗੀ,ਕਰਾਮਾਤ।[ਅ:, ਅਜ਼ਮਤ]। [10]ਪੂਰਨ, ਮੁਕਤ। [11]ਦੂਸ਼ਨਾਂ [ਸੰ:, ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ੍ਤ=ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਦਾ ਕਰਮ,ਪਛੁਤਾਵਾ]। *ਪਾ:–ਪਰਯੋ।

ਉਤਰਹਿ ਮੇਗਾਚਲਿ ਦੁਆਰਕਾ ਹਰਿ ਲਖੌਂ ਹੇਰਾ[1]–।ਅਤਿ ਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮਭਯੋ
ਚਲ ਪਰਯੋ।ਥਿਰਯੋ ਨ[2], 'ਹਰਿ ਹਰਿ' ਨਾਮ ਸੁ ਰਰਯੋ[3] ॥੧੩॥ ਇੱਛਾ ਅਪਰ
ਨਹੀਂ ਮਨਲਯਾਵੈ।ਕਰਤਿਭਗਤਿ– ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਖਰਾਵੈ[4] ।ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕੋ
ਹੇਰਨਿ ਕਰੌਂ । ਪੁਰਿ ਦੁਆਰਕਾ ਮਹਿਂ ਹਿਤ ਧਰੌਂ–॥੧੪॥ ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ
ਅਤਿ ਮਸਤਾਨਾ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤੋ ਜਾਤਿ ਪਯਾਨਾ।ਦਿਸ਼ਾ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਹੋਤਿ
ਅਨੰਦਾ[5] ।–ਕਰੌਂ ਦਰਸ ਮੈਂ ਗਮਨਿ ਬਿਲੰਦਾ–॥ ੧੫ ॥ ਨਿਕਟ ਦ੍ਵਾਰਕਾ
ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ।ਤਿਥਿ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਮਗਮਹਿਂ ਆਈ। ਬਨ ਦੀਰਘ ਦਾਰੁਨ
ਤਿਸ ਥਾਨਾ।ਜਹਿਂ ਸਮੀਪ ਨਰ ਦਿਖਹਿ ਨ ਆਨਾ॥੧੬॥ਘਟਾ ਬਡੀ ਤਿਸ
ਦਿਨ ਉਮਡਾਈ।ਬਾਯੂ ਬਹੀਬਹੁਤਿ ਬਲ ਪਾਈ।ਦਾਮਨਿ ਦਮਕਤਿ ਕਰ-
ਕਤਿ[6]ਭਾਰੀ।ਕਾਰੀ ਘਟਾ[7] ਬਰਖਤੀ ਬਾਰੀ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਸ ਬਨ ਮਹਿ ਬ੍ਰਤ
ਰਾਖਨਿ ਕਰੇ।ਚਲਯੋਜਾਤਿਬਯਾਕੁਲਤਾ ਧਰੇ।ਨਹਿਂਫਲਹਾਰ[8] ਹਾਥ ਕਿਤਿ
ਆਵਾ॥ ਨਿਰਜਲ ਹੀ ਹਠ ਕੀਨਿ ਰਹਾਵਾ ॥ ੧੮ ॥ ਭਯੋ ਸੀਤ ਬਰਖਾ ਤੇ
ਕੰਪਤਿ। ਨਿਕਟਿ ਨ ਮਾਨਵ ਕੋ ਬਚ ਜੰਪਤਿ[9]। ਇਤਿ ਉਤਿ ਖੋਜਤਿ ਹਾਰ
ਪਰਯੋਹੈ।ਥਾਨ ਨ ਪਾਯੋ ਨਹੀਂ ਥਿਰਯੋ ਹੈ॥੧੯॥ਪੁਨਬਯਾਕੁਲ ਬਰਖਾ ਤੇਭਯੋ
ਛੁਧਾ ਬਹੁਤਿ ਫਲਹਾਰ ਨ ਪਯੋ।ਸਘਨ ਤਿਮਰ ਹੋਈ ਜਬਿਜਾਮਨਿ[10]।ਠੌਰ
ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਬਿਸਰਾਮ ਨਾ॥੨੦॥ਚਲਿਬੇ ਤੇਇਕ ਥਲਥਿਰ ਹੋਵਾ।ਖੋਖਰ
ਸਹਤ ਬ੍ਰਿੱਛ ਇਕ ਜੋਵਾ।ਖਰੇ ਹੋਨ ਕੋ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਥਾਨ। ਬੈਠਨਿ ਪੌਢਨਿ
ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ॥੨੧॥ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਠਾਂਢਾ ਭਯੋ।ਸਿਮਰਨਿ'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਮੁਖਲਯੋ।ਸਗਰੀਜਾਮਨਿਖਰੇ ਬਿਤਾਈ।ਬਹੁਰੋਤਹਿਂ ਪ੍ਰਭਾਤਿਹੁਇ
ਆਈ॥੨੨॥ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰੀਤ ਇਕ,ਆਸਨ ਔਰੀ। ਦੁਤਿਯਨਦੀਖਤਿਕੋਤਿਸ
ਠੌਰੀ।ਦਿਵਸਿ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀਕੋ ਚਿਤਵੰਤਾ।ਬਰਤ ਉਪਾਰਨ[11] ਬਿਧਿ ਨ ਲਹੰਤਾ
॥੨੩॥'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕ੍ਰਿਸ਼ਨ'ਆਰਾਧਤਿ ਖਰਯੋ।ਇਕ ਪ੍ਰੇਮਮਹਿਂ ਮਨਰਹਿ ਥਿਰਯੋ।
ਭਗਤਵਛਲ ਪ੍ਰਭੁਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਜਾਨਯੋ–ਜਾਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੪॥ਮੋ
ਬਿਨ ਇਸਕੇ ਆਸ ਨ ਔਰ । ਕਾਨਨ ਘੋਰ ਬਿਖੈ ਅਸ ਠੌਰ–। ਅਪਨੋ ਜਨ

[1]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ। [2]ਠਹਿਰਿਆ ਨਹੀਂ। [3]ਉਚਾਰਿਆ। [4](ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ)ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇ। [5]ਦੁਆਰਕਾ ਦੀ ਵਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਕੜਕਦੀ ਹੈ। [7]ਕਾਲੀ ਘਟਾ। [8]ਬ੍ਰਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਾ ਫਲ ਆਦਿ ਭੋਜਨ। [9]ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਮਨੁਖ ਭੀ ਨਹੀਂ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ। [10]ਰਾਤ ਹੋਈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਅੰਧੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। [11]ਬਰਤ ਖੋਲਣ ਦੀ।

ਜਨ੍ਯੋ ਧ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਚਾਹਤਿ ਭਏ ਕਰਨਿ ਕੋ ਛੇਮ[1]॥੨੫॥ਆਨ ਰੂਪ ਕਰਿ[2] ਲ੍ਯਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਤਿਹ ਆਗੇ ਧਰਿ ਅਨਤ[3] ਸਿਧਾਰਾ। ਮਾਈ ਦਾਸ ਸੁ ਭੋਜਨ ਦੇਖਾ।ਸਹਤ ਪਹਿਤ ਕੇ ਭਾਤ[4]ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥੨੬॥-ਮੈਂ ਆਚਾਰੀ[5]-ਸ਼ੰਕਾ ਠਾਨੀ।-ਬਿਨ ਸੰਜਮ ਕਿਨਿ ਆਨ੍ਯੋ ਥਾਨੀ। ਸੁਚ ਸੋਂ ਚੌਕੇ ਅੰਤਰਿ ਖਾਵੋਂ। ਬਿਗਰਹਿ ਨੇਮ ਜਿ ਇਸ ਮੁਖੁ ਪਾਵੋਂ ॥੨੭॥ ਜੇ ਹੋਵਤਿ ਪਕਵਾਨ ਬਨਾ-ਯਸਿ[6]। ਅਚਿਤਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਮੈਂ[7] ਛੁਧਾ ਮਿਟਾਯਸਿ-। ਇਸ ਬਿਧਿ ਤਰਕਤਿ ਬਹੁ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।ਹੁਤੋ ਛੁਧਤਿ ਪਰ ਖਾਯਸਿ ਨਾਂਹੀ ॥੨੮॥ ਉਰ ਅੰਤਰ ਕੀ ਲਖਿ ਭਗਵਾਨੂ। ਲ੍ਯਾਏ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਪਕਵਾਨੂ[8]। ਤਿਸਿ ਢਿਗ ਧਰਿ ਕਰਿ ਅਨਤ ਸਿਧਾਰੇ। ਮਾਈ ਦਾਸ ਨਿਹਾਰਿ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥-ਇਸਿ ਭੀਖਨ ਕਾਨਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਮਾਨਵ ਕਿਸੀ ਥਾਨ ਦਿਖਿ ਨਾਹੀ। ਏਕਿ ਬਾਰ ਦਈ ਕਾਚ ਰਸੋਈ।ਮਮ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸੋਈ॥੩੦॥ਲ੍ਯਾਯਸਿ* ਕੌਨ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਾਈ।ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਲਖਾਈ[9]।ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨ ਔਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕੋਈ। ਉਰ ਕੀ ਲਖਿ ਲ੍ਯਾਵਤਿ ਭਾ ਸੋਈ ॥੩੧॥ ਨਹਿਂ ਮੁਝ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਖਰਾਯਸਿ। ਦੋਇ ਬਾਰ ਦੇ ਅੰਨ ਸਿਧਾਯਸਿ-। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਹੇਰਨਿ ਲਾਗਾ।ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਫਿਰਤਿ ਵਧ੍ਯੋ ਅਨੁਰਾਗਾ॥੩੨॥ ਪਰ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਤਿਹ ਠਾਂ ਪਕਵਾਨਾ।ਇਤਿ ਉਤਿ ਖੋਜਤਿ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਬਿਖੈ ਬਹਿ ਗਯੋ। ਮਾਈ ਦਾਸ ਥਾਹੁ ਨਹਿਂ ਲਹ੍ਯੋ ॥੩੩॥ ਰੁਦਨਿ ਕਰਤਿ ਅਰੁ ਊਚ ਪੁਕਾਰੈ।ਨਹਿਂ ਤਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੁਛ ਸੰਭਾਰੈ।ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ 'ਹੇ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ! ਹੇ ਘਨਸ਼੍ਯਾਮ ਜਗਤ ਕੇ ਕਾਰਨ!॥੩੪॥ਹੇ ਅਨਾਥ ਕੇ ਨਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!।ਨਾਮ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੇ ਮਨਮੋਹਨਿ ਸੁੰਦਰ ਸਾਂਵਰਿ!।ਮੈ ਮਲੀਨ ਪਾਂਮਰ ਤੇ ਪਾਂਵਰਿ[10]॥੩੫॥ ਅਪਨੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰੀਯਹਿ। ਮਮ ਅਵਗੁਨ ਕੋ ਨਹੀਂ ਨਿਹਰੀਯਹਿ। ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਿਹੁ

[1]ਸੁਖੀ। [2]ਹੋਰ ਰੂਪ (ਧਾਰ) ਕਰਕੇ। [3]ਹੋਰ ਪਾਸੇ। [4]ਪਹਿਤ ਭਾਤ=ਦਾਲ ਤੇ ਚੌਲ। [5]ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਹਾਂ। [6]ਜੇ ਪਕਵਾਨ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਆਦਿ ਤਲਿਆ ਪੱਕਾ ਭੋਜਨ। ਦਾਲ ਭਾਤ ਨੂੰ ਕੱਚਾ ਭੋਜਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [7]ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਮੈਂ ਬਰਤ ਵਾਲਾ। [8]ਪੱਕਾ ਭੋਜਨ (ਪੂਰੀ ਆਦਿ)। [9]ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਗਤੀ (ਭਗਵਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। [10]ਨੀਚ ਤੇ ਤੁੱਛ [ਸੰਸਃ, ਪਾਮਰ=ਨੀਚ, ਪਜਾਬੀ, ਪਾਵਲਾ=ਜੁਲਾਹਾ ਭਾਵ ਤੁੱਛ] (ਅ) ਤੇ+ਪਾ+ਵਰ=ਤੇਰੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸ਼ਰਣ। (ੲ) ਨੀਚ ਤੋਂ ਨੀਚ। *ਪਾ:-ਲਿਆਇਓ।

ਦਰਸ ਗੁਸਾਈਂ । ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਥਾ ਭੋਜਨ ਦਿਯ ਆਈ'॥੩੬॥ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਸੁ ਕਹੈ। ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ* ਨੀਰ ਨਿਜ ਲਹੈ।ਕਰਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਬਸ਼ਾ-ਕੁਲ ਭਾਰਾ। ਤਬਹਿ ਸ਼ਨਾਮਘਨ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ॥੩੭॥ਔਂਦ੍ਰਿਸ਼ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ' ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ। ਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨ ਸੁ ਕਰਯੋ ਬਖਾਨ। 'ਮਾਈਦਾਸ ਭਗਤ ਤੂੰ ਮੇਰਾ। ਸਹਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬੈਰਾਗ ਬਡੇਰਾ ॥੩੮॥ਇਕ ਅਪਰਾਧ ਆਪਨੋ ਸੁਨੋ। ਜਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤਹਿ ਨੇਮ ਨ ਗੁਨੋ।ਜਹਾਂ ਨੇਮ ਤਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਪੂਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਰਹਯੋ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਊਰਾ॥੩੯॥ ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ।ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਗਮਨਯੋ ਜਿਸ ਕਾਲ।ਤਹਿ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਿ ਰਾਖਯੋ ਨੇਮ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਨ, ਛੋਰਯੋ ਪ੍ਰੇਮ॥੪੦॥ਲਖਿ ਇਹ ਸਮੈ ਸਰੂਪ ਸੁ ਮੇਰਾ। ਕਰੌਂ ਅਨੇਕਨਿ ਭ੍ਰੇਸ ਅਛੇਰਾ।ਤੂੰ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਰਾਖਯੋ ਨੇਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤਜਿ ਚੀਤਿ॥ ੪੧॥ ਇਹਾਂ ਬਿਅਰਥਾ† ਬਿਲਾਪ ਨ ਕਰੀਅਹਿ।ਹੋਹਿ ਨ ਦਰਸ਼ਨ, ਆਸ ਨਿਵਰੀਅਹਿ। ਹਟਿ ਅਬਿ ਗਮਨਹੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਤਹਿ ਮਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[2] ॥੪੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਮੋਹਿ ਮਹਿ[3]ਕੋਊ।ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਹੁ, ਇਕ ਲਖਿ ਸੋਊ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸਰੂਪ ਉਰ ਬਾਂਛੈ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਦਰਸ਼ਹੁ ਸੋ ਆਛੈ॥੪੩॥ਜਗ ਕਾਰਨ ਤਾਰਨ ਤਨ ਮੇਰਾ। ਭਗਤ ਰੂਪ ਧਰਿ ਸੋ ਲਿਹੁ ਹੇਰਾ। ਸ਼ੰਕਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਈ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਦਰਸੀਅਹਿ ਸੋਈ'॥੪੪॥ਸੁਨਿਕੈ ਮਾਈਦਾਸ ਅਦੰਭਾ[4]।ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਮਨ ਮਾਨਿ ਅਚੰਭਾ। -ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ ਮੋਰ ਅਪਰਾਧੂ। ਇਹਾਂ ਦਰਸ ਕੈਸੇ ਅਬਿ ਲਾਧੂ ॥ ੪੫ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ।ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਬਿਮਲ ਅਨੂਪ। ਸੰਜਮ ਸੋਂ ਭੋਜਨ ਕਹੁ ਖਾਨਾ। ਇਸ ਨੇ ਮੋਕਹੁ ਕੀਨਿ ਹਿਰਾਨਾ[5]॥੪੬॥ਉਰ ਕਰਿ ਸਰਲ ਮਿਲੌਂ ਅਬਿ ਜਾਈ। ਤਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਦਰਸਾਈ-। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਖਾਯੋ।ਹਟਯੋ ਤਹਾਂਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਯੋ ॥ ੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਮਾਈਦਾਸ ਬੈਸ਼ਨੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੨ ॥

੫੩. [ਮਾਈ ਦਾਸ ਵੈਸ਼ਨੋ। ਮਾਣਕਚੰਦ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਤਿ ਆਤੁਰ ਹੁਇ ਦਰਸ ਕੋ ਮਾਈ ਦਾਸ ਪਧਾਨ। ਪੰਥ ਚਲਤਿ

---

[1]ਲੁਕਕੇ। [2]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ। [3]ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ। [4]ਨਿਰਛਲ। [5]ਖੁਆਰ, ਦੁਖੀ [ਵਾ:, ਹੈਰਾਨ]। *ਪਾ:-ਕਰੈ। †ਪਾ:-ਬ੍ਰਿਥਾ।

ਬਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੇ ਹੋਵਤਿ ਸੁਮਤਿ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮਤਿ ਦਿਵਸ ਪਯਾਨਹਿ।ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰੁ*ਨਾਮ ਬਖਾਨਹਿ।ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿਤਵਤਿ ਆਵਤਿ ਸੋਈ।-ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜਿ ਹੋਈ॥੨॥ਮੋ ਕਹੁ ਰੂਪ ਘਨਸ਼ਾਮ ਦਿਖਰਾਵਹਿ। ਚਤੁਰ ਭੁਜਾ[1] ਬਨਮਾਲ[2] ਸੁਹਾਵਹਿ ।ਮੁਰ ਉਰ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਿ ਪੂਰੀ।ਦਰਸੈਂ ਸਭਿ ਤੇ ਮੂਰਤਿ ਰੂਰੀ-॥੩॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਨਮਹਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ।ਜਿਹ ਠਾਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੁਹਾਇ। ਪ੍ਰਥਮਹਿ ਗਯੋ ਦੇਗ ਕੇ ਥਾਨਾ।ਕਰਯੋ ਜਾਚਿਕੇ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ॥੪॥ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਪੁਨ ਅੰਤਰ ਗਯੋ। ਮਨਬਾਂਛਤਿ ਤਸ[3]ਦਰਸ਼ਨ ਭਯੋ।ਜਿਹ ਸਰੂਪ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਬੇਦਾ।ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਨਹਿੰ ਪਾਵਤਿ ਭੇਦ ॥ ੫ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਕੋਟ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈ ਮਹਾਨ ਤਨ[4], ਸ਼ੋਭਨ†ਹੈ ਸੀਸ, ਦੁਤਿ ਬਾਹੁਨ ਅਜਾਨ ਕੀ[5]।ਕੰਬੁ ਗ੍ਰੀਵ, ਲੋਚਨ ਤਿਰੀਛੇ ਤੀਛੇ[6]ਬਾਨ ਮਾਨੋ, ਤੀਖਨ ਹੈ ਨਾਸਕਾ ਮਹਾਨ ਸੁਖਦਾਨ ਕੀ।ਅਧਰ ਪ੍ਰਵਾਲ ਲਾਲ[7],ਸੁੰਦਰ ਬਿਸਾਲ ਭਾਲ, ਕੁੰਡਲ ਕਪੋਲ ਪਰਡੋਲ ਚੰਚਲਾਨ ਕੀ[8]। ਕੁੰਤਲ ਸੁਨੀਲੇ ਢੀਲੇ[9] ਛੂਟੇ ਹੈਂ ਛਬੀਲੇ, ਚਟਕੀਲੇ[10], ਪਟ ਪੀਲੇ ਫਹਿਰੀਲੇ ਬੇਗਵਾਨ ਕੀ[11]॥੬॥ਕਬਿੱਤ॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਛਬਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੈ ਬਿਲੰਦ ਮ੍ਰਿਦੁ,ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ ਹੈਂ ਮੁਕੰਦ ਨਿਜ ਦਾਸਕੇ।ਆਂਗਰੀ ਸੁਮਿਲੇ ਨਖ ਜਾਲ ਹੈਂ ਬਿਮਲ ਕਲਿ[12], ਨੂਪਰ[13] ਜਰਾਊ ਜੇ ਜਵਾਹਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇ[14] । ਕੇਹਰਿ ਸੀ ਕਟ[15], ਸੁਲਪੇਟੀ ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਕਾ[16] ਸੁ, ਤ੍ਰਿਵਲੀ ਉਦਰ[17], ਉਰ ਆਯੁਤ ਬਿਲਾਸਕੇ[18] । ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉਜਾਸ ਕੇ ਸਮਾਨ ਰਹਿ ਭਾਸਕੇ ਬਦਨ ਸੁਖਰਾਸਕੇ ਸੁਹਾਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨਾਸ ਕੇ[19] ॥ ੭ ॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਦਿਜ

[1]ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ। [2]ਵੈਜਯੰਤੀ ਮਾਲਾ। [3]ਤਿਸ ਨੂੰ। [4]ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ੋਭਾ ਬੜੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਨ ਦੀ। [5]ਲੰਮੀਆਂ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਬਾਹਾਂ। [6]ਸੰਖ ਵਰਗੀ ਗਿੱਚੀ, ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਕੋਨੇ ਏਵੇ ਤਿੱਖੇ। [7]ਹੋਠ ਮੂੰਗੇ ਵਤ ਲਾਲ। [8]ਵਾਲੇ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਪਰ ਚੰਚਲ ਹੋ ਕਰਕੇ ਲਟਕ ਰਹੇ ਹਨ। (ਅ) ਡੋਲ+ਚੰਚਲਾ+ਆਯਨ=ਚੰਚਲਤਾ ਦਾ ਘਰ, ਭਾਵ ਮੱਛੀਆਂ ਵਰਗੀ ਛੋਲ। [9]ਵਲਾਂ ਵਾਲੇ ਕੇਸ਼ ਕਾਲੇ ਲਟਕ ਰਹੇ ਹਨ। [10]ਛਬ ਵਾਲੇ ਚੀਕਣੇਂ (ਕੇਸ)। [11]ਬਸਤ੍ਰ ਪੀਲੇ ਲਹਿਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪੌਣ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ। [12]ਉਂਗਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਨੌਂਹ ਜੋ ਸਾਰੇ ਉੱਜਲ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਹਨ। [13]ਝਾਂਜਰਾਂ। [14]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ। [15]ਸ਼ੇਰ ਵਰਗੀ ਕਮਰ। [16]ਤੜਾਗੀ। [17]ਤਿੰਨ ਵਲ ਪੇਟ ਤੇ। [18]ਛਾਤੀ ਚੌੜੀ ਅਨੰਦ ਦਾਯਕ। [19]ਚੰਦ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਦਾ, ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ ਡਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

*ਪਾਃ-ਸੁ ਸਤਿਗੁਰ। †ਪਾਃ-ਸੋਭਤਿ।

ਪਦ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਬਨਮਾਲ ਹੈ ਬਿਸਾਲ ਗਰ, ਚਤੁਰ ਭੁਜਾਨਿ ਗਹਜੋ ਗਦਾ ਅਰਬਿੰਦ ਹੈ[੧]।ਸੰਖ ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰ[੨] ਧਰੇ, ਚੰਦਨ ਚਰਚ ਕਰੇ ਅੰਗਦ ਸਮੇਤ ਭੁਜਦੰਡ[੩] ਸੋ ਬਿਲੰਦ ਹੈਂ।ਕੰਧ ਹੈਂ ਉਤੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਬਿਖੇ ਸੰਧਿ[੪] ਜੋਈ,ਮਾ-ਸਲ[੫] ਕਠੋਰਸਭਿ ਬੱਜ੍ਰ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਹੈਂ।ਹਸੈਂ ਮੰਦਮੰਦ ਹੈਂ, ਉਪਾਵਤਿਅਨੰਦ ਹੈਂ,ਅਨਿੰਦ ਜਗਬੰਦ[੬]ਹੈਂ,ਮੁਕੰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਹੈਂ॥੮॥ਦੋਹਰਾ॥ਅਪਰ ਸੁੰਦ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਬਰਨ ਸਕੈ ਅਸ ਕੌਨ। ਕੋਟ ਕਾਮ ਸਸਿ ਸੂਰ[੭] ਕੀ ਸਮਤਾ ਨਾਹਿਨਤੌਨ[੮]॥੯॥ਚੌਪਈ॥ਮਾਈਦਾਸ ਬੈਸ਼ਨੋ ਦੇਖਿ।ਤਨ ਮਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਰਹੀ ਨ ਸ਼ੇਖ[੯]। ਹੇਰਿ ਸਰੂਪ ਮਸਤ ਹੁਇ ਰਹਜੋ। ਕੋ ਬਿਧਿ ਮੁਖ ਤੇ ਜਾਤਿ ਨ ਕਹਜੋ॥੧੦॥ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਕਰੇ[੧੦] ਬਿਲੋਚਨ ਜਬੈ। ਅੰਤਰ ਪਿਖਜੋ ਰੂਪ ਸੋ ਤਬੈ। ਕਿਤਿਕਬਾਰ[੧੧]ਨਹਿ ਨੈਨ ਉਘਾਰੇ।ਉਰਮਹਿ ਮੂਰਤਿਥਿਰਜੋਨਿਹਾਰੇ॥੧੧॥ ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਚਨ ਖੋਲੇ ਜਬੈ। ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਰੂਪ ਨਰ[੧੨]ਤਬੈ।ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਬਨਾਯੋ।ਬਾਂਛਤਿ ਚਿਤ ਸੋ ਤਿਸੈ ਦਿਖਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਜੋ ਮਾਈਦਾਸ।'ਆਵੋ ਭਗਤ ਬੈਠਿਯੇ ਪਾਸ'।ਸੁਨਤਿਬੈਨ ਚਰਨਨਿ ਪਰ ਪਰਜੋ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਜ ਕਰ ਮਸਤਕ ਧਰਜੋ ॥ ੧੩ ॥ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਿਬੇ ਲਾਗਜੋ।ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਕੇ ਪਗ ਅਨੁਰਾਗਜੋ[੧੩]। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗਤਿਦਾਨੀ। ਕਲਿ ਮਹਿ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਨ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥੧੪॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ॥ ਨਮੋ ਦੀਨ ਦਯਾਲੰ,ਨ ਆਦੰ ਨ ਅੰਤੰ।ਅਗਾਧੰ[੧੪],ਅਬਾਧੰ[੧੫],ਰਚੇ ਸਰਬ ਜੰਤੰ[੧੬]। ਤੁਹੀ ਲੋਕ ਚੌਦਾ ਰਚੇ ਧਾਰਿ ਲੀਲਾ। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਜੋ ਸਬੈ ਮੈਂ,ਅਲੇਪੰ ਸੁ ਮੀਲਾ[੧੭]॥ ੧੫॥ ਮਹਾਂ ਬੀਜ ਬੀਜੀ ਬਿਥਾਰੇ ਬਿਥਾਰਾ[੧੮]।ਤੁਹੀ ਏਕ ਮੂਲੰ ਜਗੀ ਸਾਖ-ਸਾਰਾ[੧੯]। ਉਪਾਵੈਂ ਤੁਹੀ, ਫੇਰ ਪਾਲੈਂ,ਸੰਘਾਰੈਂ। ਸੰਕੋਚੈਂ ਸਬੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜਮਾਨੰ

---

[੧](ਦਿਜ=)ਭ੍ਰਿਗੁਦੇ ਚਰਨਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ,ਵੈਜਯੰਤੀਮਾਲਾ ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਗਲ ਵਿੱਚ, ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ(ਦੋਹੁ ਵਿੱਚ)ਫੜਿਆ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਤੇ ਕਵਲ ਹੈ। [੨](ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋਹੁ ਵਿਚ)ਸੰਖ ਤੇ ਟੇਢਾ ਚੱਕਰ। [੩]ਭੁਜਾਂ ਤੇ ਬੁਹੱਟੇ ਹਨ ਤੇ ਚੰਦਨ ਛਿੜਕਿਆ ਹੈ। [੪]ਜੋੜ। [੫]ਮਸਲੀਆਂ (ਮਾਸ ਦੀਆਂ ਮਛਲੀਆਂ)। [੬]ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ। [੭]ਕ੍ਰੋੜ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਤੇ ਸੂਰਜ। [੮]ਤਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ। [੯]ਬਾਕੀ। [੧੦]ਬੰਦ ਕੀਤੇ। [੧੧]ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ। [੧੨]ਦੇਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ। [੧੩]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਲਗਾ। [੧੪]ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੋ। [੧੫]ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ। [੧੬]ਜੀਵ ਜੰਤ। [੧੭]ਮਿਲਿਆ (ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ) ਅਲੇਪ ਹੈ। [੧੮]ਕਾਰਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਤੇ ਬਿਸਥਾਰਾਂ ਦਾ ਬਿਸਥਾਰ। [੧੯]ਤੂੰ ਹੀ ਇਕ ਮੁੱਢ ਹੈਂ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਜਗ ਟਾਹਣੀਆਂ ਹਨ।

ਪਸਾਰੇ[੧] ॥੧੬॥ ਲਖੇ ਨਾਂਹਿ ਕੋਈ ਅਕਾਰੇ[੨] ਕਿਤੋ ਹੈ। ਤੁਹੀ ਆਪ ਜਾਨੈ ਗਤੀ ਮੈਂ ਜਿਤੋ ਹੈਂ[੩]। ਰਚੇ ਪੰਚ ਭੂਤੰ ਰਿਖੀਕੀ[੪] ਜਿ ਸਾਰੀ। ਕਰੀ ਖਾਨ ਚਾਰੀ[੫]ਅਨੇਕੈ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥੧੭॥ ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰਿ ਜਾਂਕੋ ਕਰੋ ਦਾਨ ਨਾਮੰ[੬]। ਰਟੈ ਨੀਤਿ ਸੋਈ ਪਰੈ ਤੋਹਿ ਸਾਮੈਂ[੭]। ਤਜੈ ਦੇਹਿ ਹੰਤਾ[੮] ਲਖੈ ਸੋ ਨਿਰਾਲਾ। ਲਗੈ ਮੀਠ ਭਾਣਾ,ਰਹੰਤੇ* ਸੁਖਾਲਾ ॥੧੮॥ ਲਖੇ ਮੀਤ ਤੋਹੀ, ਸਰੈਂ ਕਾਜ ਸਾਰੇ। ਅਨੇਕਾਨਿ[੯] ਮੈਂ ਏਕ ਤੋਹੀ ਨਿਹਾਰੇ। ਤੁਹੀ ਦੀਨ ਬੰਧੁ,ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਉਧਾਰੈਂ ਲਖੈਂ ਦਾਸੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਕਾਮੀ[੧੦]॥੧੯॥ਮਹਾਂਰਾਜ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪੰ ਬਿਰਾਜੈ। ਤੁਹੀ ਸਰਬ ਕੇ ਸੀਸ ਪੈ ਏਕ ਛਾਜੈਂ[੧੧]। ਘਨਾਨੰਦ[੧੨] ਗਨਾਨੰ ਮਨਿੰਦੰ[੧੩]ਨ ਕੋਈ।ਕਲੀ ਦੇਹ ਧਾਰਯੋ[੧੪]ਕਲਾ ਸਰਬਗੋਈ[੧੫]॥੨੦॥ਗੁਰੂਰੂਪ ਹੋਏ ਤ੍ਰਿਤੀ ਥਾਨ ਸੋਹੈਂ।ਅਸੰਖੈ ਉਧਾਰੇਬਨੇ ਦਾਸ ਜੋ ਹੈਂ।ਨਈ ਰੀਤਿ ਸਿੱਖੀ ਬਿਥਾਰੀ ਉਦਾਰੀ।ਲਈ ਧਾਰਿਜਾਂਹੀਭਏਦੁੱਖਤਪਾਰੀ[੧੬]॥੨੧॥ਸਦਾਜੈ,ਸਦਾ ਜੈ,ਸਦਾ ਜੈ ਗੁਸਾਈਂ।ਮਯਾਕੀਨਿ ਮੋਪੈ ਸੁ ਲੀਨੋ ਬਚਾਈ।ਗੁਬਿੰਦੇ, ਮੁਕੰਦੇ ਅਨੰਦੇ,ਅਨੂਪੇ। ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤੰ† ਸਮਸਤੰ‡ ਸਰੂਪੇ॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ ਹਰਖਤਿ ਮਾਈਦਾਸ। ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਬਿਸਾਲ ਹੀ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸੁ[੧੭]॥੨੩॥ਚੌਪਈ॥'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਝ ਪਰ ਹੋ।ਰਾਖੋ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਕਰਿ ਹੋ[੧੮]। ਨਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਪਾਊਂ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਊਂ'॥੨੪॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਪ੍ਰਸੀਦਨਿ[੧੯]ਭਏ।ਮੁਸ-ਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਦਏ[੨੦]।ਬਚਨ ਕਹ੍ਯੋ'ਸੁਨ ਮਾਈਦਾਸ!।ਅਬਤੂ‡ਰਹੋ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ॥੨੫॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਠਾਂ ਪਾਯਸਿ। ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯਸਿ[੨੧]।ਅਸ਼ਟ[੨੨] ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਅਬਹਿ ਬਿਤਾਵੈ। ਬਹੁਰੋ ਤੋਹਿ ਗੁਰੂ ਬਿਦਤਾਵੈਂ[੨੩]॥੨੬॥ਰਹੁ ਅਨੰਦ ਹੁਇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਮਿਲ ਸਤਿਸੰਗ-

---

[੧]ਨਿਗਾਹ ਆਂਵਦੇ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋ (ਲੈ ਕਰਦੇ ਹੋ)। [੨]ਆਕਾਰ। [੩]ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਤੂੰ ਹੈਂ ਤੂੰ ਆਪਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ। [੪]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। [੫]ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ। [੬]ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨ। [੭]ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨਿ। [੮]ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ। [੯]ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚ। [੧੦]ਨਿਸ਼ਕਾਮ। [੧੧]ਫਬ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। [੧੨]ਇਕਰਸ। [੧੩]ਵਰਗਾ। [੧੪]ਕਲਯੁਗ ਵਿਚ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਹੈ ਤੇ। [੧੫]ਛਪਾਈ ਹੈ। [੧੬]ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ। [੧੭]ਪ੍ਰਗਟਿਆ। [੧੮]ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਬਨਾਕੇ ਰਖੋ। [੧੯]ਪ੍ਰਸੰਨ। [੨੦]ਮੁਖ ਤੋਂ ਹਸੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੨੧]ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ। [੨੨]ਅੱਠ। [੨੩]ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾਂਗੇ ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ ਤੋਂ ਹੈ। *ਪਾ:-ਰਹੀ ਤੇ-ਚਹੰਤੇ। †ਪਾ:-ਨਮਸਤੇ। ‡ਪਾ:-ਤੇ।

ਤਿ ਸਿੱਖਜਨ ਨਾਲ'।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨਿ*ਤੈਸੇ ਮਾਨੀ। ਰਹਯੋ ਸਮੀਪ ਸੰਦੇ-ਹਨ ਹਾਨੀ[1]॥੨੭॥ਕਾਰ ਬਾਪਿਕਾ ਕੀ ਬਡ ਹੋਵੈ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸਿਰ ਕਰਿ ਨਿਤ ਢੋਵੈ[2]। ਖੋਦਤਿ ਖੋਦਤਿ ਜਲ ਲਗਿ ਗਏ। ਕਰ ਰੋਰਨ ਕੋ[3] ਦੇਖਤਿ ਭਏ॥੨੮॥ਨਹਿਂ ਟੂਟਹਿ ਬਹੁ ਜਤਨ ਕਰਤਿਹੈਂ।ਬੁਧਿ ਬਲਿ ਅਪਨੋ ਸਕਲ ਧਰਤਿ ਹੈਂ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਕਹਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਭਿ ਲਹਯੋ॥੨੯॥ਮਾਣਕ ਚੰਦ ਪਥਰੀਆ ਜਾਤਿ।[4]ਖੱਤ੍ਰੀਕੁਲ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿੜ ਗਾਤ[5]।ਤਿਹਸੰਗ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ।'ਹੇਮਾਣਕਚੰਦ ਲੇਹੁ ਵਿਦਾਨ[6] ॥੩੦॥ਕਰਹੁ ਜੋਰ ਤਿਹ ਹਤਹੁ ਬਨਾਇ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਰਨ ਪਰਯੋ ਸਹਿ-ਸਾਇ[7]।ਗੁਰ ਨਿਜ ਕਰ ਤਿਹ ਪੀਠ ਧਰਯੋ ਹੈ। ਲੇ ਵਿਦਾਨ ਕੋ ਬੀਚ ਬਰਯੋ ਹੈ॥੩੧॥ਕਰ ਕੋ ਕਰਿ ਬਲ[8] ਮਾਰਤਿ ਭਯੋ।ਟਟਯੋਜਲ ਸੋ ਬਲ ਭਰਿਗਯੋ। ਬੂਡਯੋ ਮਾਣਕ ਹਾਨੇ[9]ਪ੍ਰਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਇਹ ਕਾਨ ॥ ੩੨ ॥ 'ਮਾਣਕ ਹੋਇ[10] ਸੁ ਮਰਤੋ ਨਾਂਹੀ। ਲੇ ਆਵਹੁ ਤਿਸ ਕੋ ਹਮ ਪਾਹੀ'।ਸੁਨਿ ਮਾਣਕ ਕੋ ਲਯਾਇ ਨਿਕਾਸ। ਧਰਯੋ ਆਨਿਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ॥ ੩੩ ॥ ਦਾਹਨ[11]ਚਰਨ ਸੀਸ ਕੋ ਛ੍ਵਾਯੋ। ਉਠਿ ਬੈਠਯੋ ਜਨੁ ਸੁਪਤਿ ਜਗਾਯੋ।ਸਿਰ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨੈ ਕਰ ਫੇਰਾ।ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਨਾਸ਼ਿ[12]ਅੰਧੇਰਾ ॥ ੩੪॥ ਸਭਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਬਖਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰਯੋ।ਨਾਮੁ'ਜੀਵੜਾ'ਤਿਸ ਕੋ ਧਰਯੋ। ਮਾਈਦਾਸ ਹਕਾਰਯੋ ਪਾਸ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੩੫॥'ਤੋਹਿ ਗੁਰੂ[13]ਇਹੁ ਮਾਣਕ ਚੰਦਾ।ਰਾਖਹੁ ਇਨ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੰਦਾ।ਮੰਤ੍ਰ[14]ਆਪਨੋ ਤੋਹਿ ਬਤਾਇ। ਤਿਲਕ ਗੁਰਮੁਖੀ ਮਸਤਕ ਲਾਇ॥ ੩੬ ॥ ਸੇਲੀ[15] ਦਈ ਕਰਹੁ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ।ਸੱਤਨਾਮ ਜਪੀਐ ਮਿਲਿ ਪੰਗਤਿ। ਸੰਗਯਾ[16]ਭਗਤਨਿ ਕੀ ਤੁਮ ਹੋਈ।ਜਗ ਸੰਤਾਪ ਬਿਨਾਸੋ ਜੋਈ[17] ॥੩੭॥ ਤੁਮ ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕਉ ਜਾਵਹੁ।ਸੱਤਨ ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪਾਵਹੁ। ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

---

[1]ਸਿਸਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [2]ਸਿਰ ਤੇ ਨਿਤ ਢੋਣਾ ਕਰੇ। [3]ਰੋੜਾਂ ਦਾ ਕੜ। [4]ਪਥਰੀਆ ਜਾਤ ਵਾਲਾ। [5]ਤਕੜਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ। [6]ਵਡਾ ਹਥੌੜਾ, ਘਨ, ਵਦਾਨ। [7]ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ। [8]ਹਥਾਂ ਦਾ ਬਲ ਕਰਿਕੇ। [9]ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। [10]ਜੋ ਮਾਣਕ ਹੈ। [11]ਸੱਜਾ। [12]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [13]ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ। ਮੁਰਸ਼ਿਦ। [14]ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ। [15]ਕਾਲੀ ਉੱਨ ਯਾ ਰੇਸ਼ਮ ਆਦਿ ਦੀ ਬਣੀ ਗਲੇ ਪਾਉਣ ਯਾ ਸਿਰ ਲਪੇਟਨ ਦੀ ਸ਼ੈ। [16]ਨਾਮ। [17]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। *ਪਾ:-ਤਬ।

ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੋਵਹਿ ਭਗਤਿ ਨਿਵਾਸ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਮੁਦ[1] ਮਾਈਦਾਸ ਬਿਸਾਲ। ਮਾਨਕ ਕੇ ਪਾਇਨ[2] ਤਤਕਾਲ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਹੋਯਹੁ ਸੰਗਿ। ਦੋਨਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਨਦ ਅਭੰਗ[3]॥੩੯॥ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਤੇ ਕੁਛ ਅਚਰਜ ਇਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਦੋਨਹੁ ਤਬਿ ਹੋਇ। ਪਦ[4] ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਪਰਤ ਭੇ ਸੋਇ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਠਾਨੀ। 'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਦਾ ਸਭਿ ਹਾਨੀ'। ਦੋਨਹੁ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਤਤਕਾਲੇ। ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਬਸੇ ਸੁਖਾਲੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸੱਤਨਾਮ ਬਹੁ ਨਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ[5]।ਬਚਨ ਕਹੇ ਤਤਛਿਨ ਫੁਰ ਜਾਵੈ। ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਪੂਜਿਬੇ ਆਵੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਜੋ ਜਾਚਹਿ ਇਨ ਕੇ ਢਿਗ ਆਇ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਤਤਛਿਨ ਪਾਇ। ਹੋਹਿ ਬਸੋਏ ਕੋ ਦਿਨ ਜਬੈ। ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਤਬੈ॥ ੪੩ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਿਨਯ ਸੁਨਾਵਹਿ। ਬਹੁਰ ਆਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਜਾਵਹਿਂ। ਭਈ ਜਗਤ ਮੈਂ ਬਡਿ ਬਡਿਆਈ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਸੁਖ ਸੋਂ ਗਤਿ ਪਾਈ*॥੪੪॥ਸੋਰਠਾ॥ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੱਖੀ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ[6] ਹਿਤ। ਸੇਵਕ ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਚਿਤਿ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਮਾਨਕ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੫੩॥

੫੪. [ਅਕਬਰ ਦੀ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਲਾਲਸਾ। ਗੰਗੋਸ਼ਾਹ ਬੱਸੀ ਖੱਤ੍ਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਕਬਰ ਦੁਰਗ[7] ਚਿਤੌੜ ਕੋ ਟੂਟਨੇ ਨ[8] ਕਰਤੇ ਜੰਗ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ

[1]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। [2]ਚਰਨੀਂ। [3]ਇਕ ਰਸ ਆਨੰਦ। [4]ਚਰਨੀਂ। [5]ਭਾਵ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਕੀਤਾ। [6]ਪ੍ਰਗਟਤਾ। [7]ਕਿਲ੍ਹਾ। [8]ਫਤੇ ਨਾ ਹੋਇਆ।

*ਮਾਈਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨਜ ਸੇਵਕ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਦੁਆਰਕਾ ਵਲ ਗਿਆ। ਇਹਦੀ ਅਗਾਧ ਭਗਤੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਰੀਝੇ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੁਕਤ ਭੁਗਤ ਦੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਹਨ। ਮਾਈ ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਸੁਣ ਜੋਗਜਾਸਾ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਡਿੱਗਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਕਲਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਪਾਸਕ ਜਿਸਨੂੰ ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ,ਉਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਆਕੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਪਰਮਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸ਼ੈ ਉਸਨੂੰ ਉਥੇ ਇਸ਼ਟ ਤੋਂ ਨਾਂ ਮਿਲੀ ਸੋ ਏਥੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਤੋਂ ਲੱਭ ਪਈ। ਬਾਕੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪਕ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਰੂਪਤਾ ਕਾਵਯ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਜੋ ਬਧਾ ਹੈ ਸੋ ਮਾਈਦਾਸ ਦੇ ਤਦੋਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ।

ਢਿਗ ਨਰ ਪਠਯੋ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਸੰਗ ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ॥'ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਪ੍ਰਥਮ ਬਹੁ ਸੇਵੇ।ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਰ ਦੇਵੇ।ਨਹੀਂ ਫਤੇਭਾ ਦੁਰਗ ਚਿਤੌਰ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ'॥੨॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਤਬਹਿ ਗੜ ਛੂਟੋ। ਇਹਾਂ ਬਾਪਿਕਾ* ਕੋ ਕਰ ਟੂਟੇ'। ਤਬ ਤੇ ਰਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਮਾਨਵ[੧]।ਕੜ† ਟੂਟਯੋ ਜਬਿ ਹੀ ਤਿਨ ਜਾਨਵ[੨] ॥ ੩ ॥ ਲਿਖਿ ਲੇ ਗਯੋ ਵਾਰ ਤਿਥਿ ਮਾਸ[੩]। ਪਹੁੰਚਯੋ ਚਲਿ ਅਕਬਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਜਿਸ ਛਿਨ ਕੜ ਟੂਟਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਤਬਹੂੰ ਛੁਟਯੋ ਚਿਤੌੜ ਬਿਸਾਲੁ ॥੪॥ ਅਕਬਰ ਉਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਡਿ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਚਾਹ ਬਧਾਈ।ਆਮਖਾਸ ਮਹਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ[੪]।'ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਅੱਲਹਿ[੫]ਨਹਿੰ ਸੰਸ॥੫॥ਆਰਫ਼[੬] ਕਾਮਲ[੭]ਵਲੀ[੮]ਵਲਾਇਤ[੯]।ਹੋਹਿ ਸਹਾਇ ਦਾਸ ਹਰਿ ਸਾਇਤ[੧੦]। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਨਸਾਰੇ। ਨਰ ਅਨੇਕ ਦੋਨੋ ਤੇ[੧੧] ਤਾਰੇ॥੬॥ਲਵਪੁਰਿ ਚਲਹਿੰ ਮਿਲਹਿੰ ਦਰਸਾਵਹਿਂ[੧੨]'। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਵਹਿ। ਬੱਸੀ ਖੱਤ੍ਰੀ[੧੩] ਗੰਗੋ ਨਾਮਾ।ਧਨ ਬਿਵਹਾਰ[੧੪]ਕਰਨਿ ਤਿਹ ਕਾਮਾ ॥੭॥ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬਨਜ[੧੫] ਚਲਾਵੈ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮਤਿ ਕਰ ਅਧਿਕ ਬਧਾਵੈ। ਬਿਗਰਯੋ ਏਕ ਬਾਰ ਬਿਵਹਾਰੈ। ਪਾਇਸਿ ਤੋਟਾ[੧੬] ਜਿਤਿ ਕਿਤਿ ਸਾਰੈ॥੮॥ਨਹੀਂ ਸਹਾਇਕ ਕੋ ਤਿਸ ਭਯੋ[੧੭]। ਹੁਤੋ ਉਧਾਰ ਨ ਸੋ ਕਿਨ ਦਯੋ[੧੮]।ਬਡੋ ਕਸ਼ਟ ਹੋਯਸਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਉਪਚਾਰ ਚਲਯੋ ਤਿਸ ਨਾਂਹੀ ॥੯॥ ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਸਨਬੰਧੀ ਆਨ[੧੯]। ਅਰੁ ਜਿਨ ਸੰਗ ਬਨਜ ਕੋ ਠਾਨਿ[੨੦]।ਸਖਾ ਆਦਿ ਸਭਿ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਇਸਿ। ਟਿਕਯੋ ਨ ਪਗ,ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਉਪਾਇਸਿ ॥ ੧੦ ॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਜਬਿ ਸੰਕਟਿ ਪਰਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਸ਼੍ਰਵਨ ਤਿਨ ਕਰਯੋ। ਛੋਰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਨਿਕਸਯੋ ਕੈਸੇ। ਫਸਯੋ ਜਾਲ ਝਖ[੨੧] ਤਜਾਗਯੋ ਜੈਸੇ॥੧੧॥ਉਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਆਸ ਇਕ ਧਾਰੀ—ਪਰੌਂ ਸ਼ਰਨ ਹੁਇ ਦੁਖ ਤੇ ਪਾਰੀ—।ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਧਰਿ ਦਰਸ਼ਨਆਯੋ।ਪ੍ਰਿਥਮ ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ

---

[੧]ਆਦਮੀ। [੨]ਜਾਣਿਆਂ। [੩]ਮਹੀਨਾਂ। [੪]ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸਤਤੀ ਕੀਤੀ। [੫]ਪਰਮਾਤਮਾ। [੬]ਰੱਬ ਨੂੰ ਪੁੱਜਿਆ [ਅ:, ਆਰਿਫ=ਗਜਾਨਵਾਨ]। [੭]ਪੂਰਾ, ਕਾਮਲ। [੮]ਔਤਾਰ, ਵਲੀ। [੯]ਦੇਸ਼ ਦਾ। [੧੦]ਹਰ ਘੜੀ। [ਅ:, ਸਾਇਤ]। [੧੧]ਦੋਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ। [੧੨]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੇ। [੧੩]ਜਾਤ ਹੈ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੰਗੋ ਬਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਸੀ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। [੧੪]ਵਿਹਾਰ। [੧੫]ਵਿਹਾਰ। [੧੬]ਘਾਟਾ ਪਾਇਆ। [੧੭]ਕਿਸੇ ਮਦਦ ਨਾ ਕੀਤੀ। [੧੮]ਜੋ ਉਧਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। [੧੯]ਹੋਰ। [੨੦]ਕਰਦਾ ਸੀ। [੨੧]ਮੱਛ।

*ਪਾ:—ਬਾਵਲੀ। †ਪਾ:—ਕਰ।

ਖਾਯੋ॥੧੨॥ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ ਪੁਨ ਗਮਨਯੋ ਪਾਸ। ਦੇਖੇ ਜਬਿ ਮਨ ਭਯੋ ਹੁਲਾਸਿ। 'ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ'[੧] ਕਰਿ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰਯੋ। ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਯੋ ॥੧੩॥ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਕਹਯੋ ਗੁਰਦਯਾਲ। 'ਕਹੁ ਗੰਗੋ ਕਯਾ ਤੋਰ[੨]ਹਵਾਲ?'। ਸੁਨਿਕੈ ਨਿਜ ਸੰਕਟ ਸਭਿ ਕਹਯੋ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਧਨ ਤੋਟਾ ਮੈਂ ਲਹਯੋ'॥੧੪॥ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਅਬਿ ਦਿੱਲੀ ਜੱਯੇ। ਮਾਨ ਬਾਕ ਤਹਿਂ ਕੋਠੀ[੩] ਪੱਯੇ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹੂ। ਹੈ ਦਰਬ ਨ ਚਿੰਤਾ ਧਰਹੂ' ॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਕੀ ਆਇਸੁ ਲੇ ਗਯੋ।ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ[੪] ਕੋਠੀ ਪਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਮੁਗ਼ਲ ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਤਹਿਂ ਆਯੋ।ਲਾਖ ਮੁਹਰ ਜਿਨ ਸੰਗ ਲਦਾਯੋ ॥੧੬॥ ਏਕ ਵਰਕ ਹੁੰਡੀਕੋ[੫] ਚਾਹੈ।ਬੂਝਤਿ ਫਿਰਤਿ ਕੋਠੀਅਨ ਮਾਂਹੈ। ਸੁਨਿ ਹੁੰਡੀ ਇਕ ਕਰੈ ਨ ਕੋਊ[੬]। ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਸੋਊ॥੧੭॥ਤਬਿ ਗੰਗੋ ਕੀ ਕੋਠੀ ਆਯੋ। 'ਇਕ ਹੁੰਡੀ ਮੈਂ ਚਹਤਿ ਕਰਾਯੋ'। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੇ।–ਇਸ ਤੇ ਧਨ ਮਮ ਬ੍ਰਿਧਤਾ ਧਰੇ–॥੧੮॥'ਮੈ ਕਰਿਹੌਂ ਹੁੰਡੀ'ਕਹਿ ਦਯੋ।ਦਰਬਮੁਗ਼ਲ ਤੇ ਸਗਰੋ ਲਯੋ। ਲਿਖੀ ਦਰਸ਼ਨੀ[੭] ਤਿਹ ਕਰ ਦੀਨੀ। ਲੇਕਰਿ ਲਵਪੁਰਿ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨੀ॥੧੯॥ ਤਬਿ ਗੰਗੋ ਦੀਨਾਰ[੮]ਜੁ ਸਾਰੀ।ਪਹੁੰਚਾਈ ਤਿਸ ਨਗਰ ਅਗਾਰੀ।ਮੁਗ਼ਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਜਾਇ।ਗਯੋ ਬਨਕ ਢਿਗ[੯] ਹਾਟ ਪੁਛਾਇ ॥੨੦॥'ਮੋਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਹੁੰਡੀ ਲੇਹੁ।ਲਾਖ ਮੁਹਰ ਅਬਿ ਗਿਨ ਕਰਿ ਦੇਹੁ'। ਪਹੁੰਚੀ ਮੁਹਰ ਸੁ ਦਈ ਨਿਕਾਸ।ਗਯੋ ਮੁਗ਼ਲ ਲੇ ਰਿਦੇ ਹੁਲਾਸ॥੨੧॥ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਗੰਗੋ ਕੋ ਕਾਮ। ਭਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ[੧੦] ਤੈਸੋ ਧਨ ਧਾਮ। ਵਧੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਚਲਯੋ ਬਿਵਹਾਰ।ਜਾਨਯੋ ਬਹੁਤੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰ॥੨੨॥ ਕਿਤਿਕ ਬਰਸ ਬੀਤੇ ਤਿਸ ਥਾਯੋ।ਤਬਿ ਸ੍ਰੀਅਮਰ ਨਿਕਟ ਦਿਜ ਆਯੋ।'ਕੰਨਯਾਂਏਕ ਨਿਕੇਤਕੁਮਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਯੋ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਰਬ ਤੁਮ ਤੇ ਜਬਿ ਪਾਵੌਂ।ਕੰਨਯਾਂ ਪਾਨਗ੍ਰਹਿਨ[੧੧] ਕਰਵਾਵੌਂ। ਰਿਣ ਰਿਪੁ ਬਲ ਤੇ[੧੨] ਦੁਖ ਨਹਿ ਐਸੋ।ਪਿਤ ਕੁਮਾਰਿ ਕੋ ਪਾਵਤਿ ਜੈਸੋ[੧੩]'॥ ੨੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੁਖ-

[੧]ਰੱਖਯਾ ਕਰੋ ! ਰੱਖਯਾ ਕਰੋ ! [੨]ਤੇਰਾ। [੩]ਸ਼ਾਹੂਕਾਰੇ ਆੜ੍ਹਤ ਆਦਿ ਦੀ ਦੁਕਾਨ। [੪](ਦਿੱਲੀ) ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ। [੫]ਇਕੋ ਕਾਗਜ਼ ਹੁੰਡੀ ਦਾ। [੬]ਇਕ ਹੁੰਡੀ ਸੁਣਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ (ਹੁੰਡੀ) ਕਰਦਾ। [੭]ਦਰਸ਼ਨੀ ਹੁੰਡੀ। [੮]ਭਾਵ ਮੁਹਰਾਂ [ਫ਼ਾ:, ਦੀਨਾਰਿ ਸੁਰਖ਼=ਸੋਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਕਾ]। [੯]ਵਪਾਰੀ ਕੋਲ। [੧੦]ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਹੋਯਾ। [੧੧]ਵਿਵਾਹ। [੧੨]ਕਰਜ਼ ਤੇ ਬਲੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦਾ। [੧੩]ਪਿਤਾ ਕੁਆਰੀ (ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਦੁਖ)ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ ਜੈਸੇ।

ਰਾਸਿ । ਲਿਖੇ 'ਰਜਤਪਣ ਦੇਹੁ ਪਚਾਸ'।ਗੰਗੋ ਪਰ ਹੁੰਡੀ ਕਰਿ ਦੀਨਿ । ਲੇ ਕਰਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਗਮਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ॥੨੫॥ ਪਹੁੰਚਸੋ ਪੁਰਿ, ਕਾਗਜ਼[1] ਜਬਿ ਦਯੋ। ਗੰਗੋ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮੈ ਹੁਇ ਗਯੋ।ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਯੋ,ਨਧਨ ਕੋ ਦੀਨ। ਹਟਸੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਉਰ ਸੰਕਟ ਪੀਨ ॥੨੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕੇ ਪਾਸ। ਆਯੋ ਛੂਛਾ ਭਯੋ ਨਿਰਾਸ।ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਕੁਛ ਜਾਨਾ ।-ਗੰਗੋ ਪਾਇ ਦਰਬ ਅਭਿਮਾਨਾ- ॥੨੭॥ ਕਰਸੋ ਬਿਚਾਰਨ-ਦਰਬ ਸੁਭਾਇ[2] । ਜਿਸ ਢਿਗ ਆਵੈ ਸੁਧਿ[3] ਤਿਸੁ ਜਾਇ।ਗੁਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੀਸਰ ਜੈਹੈ। ਲਾਲਚ ਲਗੇ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪੈਹੈ ॥੨੮॥ ਕਰਹਿ ਬਾਵਰਾ ਸੁਰਤਿ ਬਿਸਾਰੈ। ਜੋਗ ਅਜੋਗ ਨ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰੈ-। ਇਮਿ ਲਖਿ ਦਿਜ ਕੋ ਦਰਬ ।ਦਿਵਾਯੋ। ਕੰਨਜਾਂ ਬਸ਼ਾਹੁ ਕਰਸੋ ਹਰਖਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਗੰਗੋ ਕੋ ਦਰਬ। ਜਾਤਿ ਜਾਤਿ ਬਿਨਸਸੋ ਪੁਨ ਸਰਬ[4]।ਥੋਰਨ ਦਿਨ ਮੈਂ ਰੰਕ ਭਯੋ ਹੈ।ਤਬਿ ਨਿਜ ਔਗੁਨ ਜਾਨਿ ਲਯੋ ਹੈ॥੩੦॥-ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਮੈਂ ਭਯੋ।ਯਾਂਤੇ ਦਰਬ ਸਰਬ ਹਰਿ ਗਯੋ। ਤਿਨ ਬਿਨ ਕੌਨ ਸਹਾਇਕ ਮੇਰਾ।ਉਚਿਤ ਮੋਹਿ ਬਨਿਬੋ ਅਬ ਚੇਰਾ[5] ॥੩੧॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ ਗੁਸਾਈਂ । ਫੇਰੌਂ ਬਢਨੀ[6] ਤਿਨ ਦਰ ਜਾਈ । ਸਿਰ ਧਰਿ ਜਲ ਢੋਵੌਂ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਕਰੌਂ ਸੇਵ ਇੱਤਯਾਦਿ ਬਿਸਾਲ-॥੩੨॥ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸਸੋ ਚੋਰੀ। ਤੂਰਨ ਪੰਥ ਆਇ ਗੁਰ ਓਰੀ। ਇਹਾਂ ਬਾਪਿਕਾ ਹੋਵਤਿ ਤਯਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੈਂ ਲਾਗਸੋ ਕਾਰੀ[7]॥੩੩॥ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਕਿਛ*ਜਾਨਾ। ਢਿਗ ਹਕਾਰ ਨਹਿੰ ਕਛੁ ਬਖਾਨਾ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਵਸਤ੍ਰਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਬਾਧੈਂ ਈਂਟ ਪੀਠ ਧਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਲੋਕ ਲਾਜ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਮਹਾਨਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਦਿਕ ਤਜਿ ਗਯਾਨਾ[8]। ਬਾਪੀ ਕਾਰ ਬਿਖੈ ਰਹਿ ਲਾਗਾ। ਸਭਿ ਸੁਧਿ ਭੂਲਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਪਾਗਾ ॥੩੫॥ ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਹੈ ਨ ਸੁਨਿਹੈ ਬਾਤ।ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਦਿਨ ਰਾਤ । ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੋ ਤਪ ਅਸੁ ਕੀਨਾ। ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਛੋਰਿ ਸਭਿ ਦੀਨਾ॥੩੬॥ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਉਤਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਟਿਕਗੀ† ਤਿਸਿ ਕਾਲਾ।ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹਸੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਚਿੰਤ ਕਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿਣ ਠਹਿਰਸੋ

---

[1]ਭਾਵ ਹੁੰਡੀ। [2]ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੁਭਾਇ (ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ)। [3]ਹੋਸ਼, ਮੱਤ। [4]ਜਾਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। [5]ਦਾਸ। [6]ਝਾੜੂ। [7]ਕੰਮ ਵਿਚ। [8]ਭਾਵ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

*ਪਾ:-ਬਿਧਿ।

†ਪਾ:-ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਟਿਕੀ।

ਨਾਂਹੀ[1]॥੩੭॥ਜਸੋਂ ਜਸੋਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਉਰਕੋ। ਤਸੋਂ ਤਸੋਂ ਸੇਵ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾ ਗੁਰਕੋ॥ਮਨ ਮਹਿਂ ਮੂਰਤਿ ਅਚਲ ਟਿਕਾਈ। ਕਬਹੂੰ ਵਹਿਰ ਪਿਖਹਿ ਗੁਰ ਤਾਈਂ ॥੩੮॥ਨਿਸ ਦਿਨ ਧਯਾਨ ਟਿਕਾਯੋ ਕੈਸੇ। ਜੋਗੀ ਕੀ ਸਮਾਧਿ ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਅਤਿਸ਼ੈ ਖੈਂਚ ਪ੍ਰੇਮ ਜਬਿ ਕੀਨਿ। ਰਹਯੋ ਗਯੋ ਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨਿ ॥ ੩੯ ॥ ਦਾਸਨ ਕੇ ਬਸਿ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ। ਵਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਗੀਗੋ ਸ਼ਾਹੁ ਆਉ ਦੁਖ ਹਾਨਾ[2]' ॥੪੦॥ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸਿਰ ਨਿਜ ਧਰਯੋ। ਬਹੁਰ ਜੋਰਿ ਕਰ ਆਗੈ ਖਰਯੋ। 'ਮਾਯਾ ਮਗਨ ਬਿਮੁਖਮੈਂ ਭਯੋ।ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਬਖਸ਼ਕਰਿ ਲਯੋ ॥੪੧॥ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਖੈ ਮੁਝ ਰਾਖਹੁ।-ਸੇਵਕ ਆਉ-ਬਚਨ ਮੁਖ*ਭਾਖਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨਾ ਰਸ ਢਰੇ। ਤਤਛਿਨ ਮਹਿਂ ਨਿਹਾਲ ਤਿਸ ਕਰੇ॥ ੪੨ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਸਦ ਪਹਿਰਾਇ ਨਵੀਨ। ਮਸਤਕ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰ ਧਰਿ ਦੀਨ। ਸੱਤਯਨਾਮੁ ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰ ਕਹਾਯੋ। 'ਗੀਗੁਸ਼ਾਹੁ' ਕਹਿ ਨਾਮ ਬੁਲਾਯੋ ॥੪੩॥ 'ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਨਿਧ ਸਿਧਿ ਤੁਹਿ ਦੀਨੀ।ਗ੍ਰਿਹਿ ਕੋ ਗਮਨੋ'ਆਗਯਾ ਕੀਨੀ। 'ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਕੀਜਹਿ ਜਾਇ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਇ॥ ੪੪ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਕਰਿਕੈ ਸੁ ਪਠਾਯੋ। ਪਾਇ ਬਖਸ਼ ਪੁਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ[3]। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ।ਧਯਾਨ ਰਿਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਾਰਾ॥੪੫ ॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਭਯੋਨਿਹਾਲ ਸੁ ਅਜ਼ਮਤ ਧਰਿਕੈ। ਜਾਇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨਿ[4]। ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਦੀਨਿ[5]॥ ੪੬॥ ਜਿਸ ਕੋ ਬਚਨ ਕਹੈ ਫੁਰ ਜਾਇ। ਹੋਵਤਿ ਭਏ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਬਿ ਲਗ ਤਿਸਕੇ ਜਾਨੇ ਜਾਇਂ[6]।ਕਵਿਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਪੂਰਨ ਧਯਾਇ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਗੀਗੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੪ ॥

੫੫. [ਕਾਬਲ ਵਾਲੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਮਾਈ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਾਰ ਹੋਤਿ ਨਿਤਿ ਬਾਪਿਕਾ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਦਾਸ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਿਸ ਕੋ ਪਿਖਿਤਿ ਤਿਸ ਕੇ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਲਯਾਇ ਈਂਟਕਾ

[1]ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਦੁੱਖ ਰੂਪੀ ਕੱਖ ਨਾ ਠਹਿਰੇ ਭਾਵ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ। [2]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ। [4]ਸਤਿਸੰਗ ਬਣਾਇਆ। [5]ਭਾਵ ਨਾਮ ਜਪਾਇਆ। [6]ਹੁਣ ਤਕ ਗੀਗੂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਗੀਗੂ ਸ਼ਾਹੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।

*ਪਾঃ-ਬਦਨ ਨਿਜ।

ਕਰਦਮ[1] ਕਰਿਕੈ। ਚੂਨਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸ ਨੀਕ ਸੁਧਰਿਕੈ। ਪੀਸਹਿਂ ਚਾਕੀ
ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਗਮਨਹਿਂ ਹਿਤ ਛੇਮ॥੨॥ਕਿਸ ਕੋ ਕਿਮ
ਕੋਈ ਨਹਿ ਕਹੈ[2]।ਆਪੇ ਕਰਨ ਸੇਵ ਸ਼ੁਭ ਚਹੈਂ।ਇਕ ਆਵਹਿਂ ਇਕਲੇ ਲੇ
ਜਾਹਿਂ।ਕਾਰੀਗਰ ਕੇ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਹਿਂ॥੩॥ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ ਸੇਵਾ।
ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ਲਖਿ ਸਭਿ ਕੀ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਪੂਰਹਿਂ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਤਿਨ ਕੀ।
ਬ੍ਯਾਪਕ ਜੋਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਜਿਨਕੀ॥੪॥ ਏਕ ਸਿੱਖ ਕਾਬਲ ਮਹਿਂ ਰਹੈ।
ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਅਹੈ। ਪਤਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਮਨੀ ਦਿਨ ਮੈਂ। ਫੁਰਹਿ
ਨ ਅਪਰ ਪੁਰਸ਼ ਕੋ ਮਨ ਮੈਂ॥੫॥ਤਿਹ ਸਿਖ ਨੇ ਸਿੱਖੀਸੁ ਦ੍ਰਿੜਾਈ। ਅਪਨਿ
ਭਾਰਜਾ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ[3]। ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਤੇ ਤਿਹ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਹਿਂ
ਚਾਹੇ ਪਹੁੰਚੈ ਤਤਕਾਲਾ॥੬॥ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਘਟਿਕਾ ਮਾਂਹੀ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਦੇਰ
ਲਗਹਿ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ*।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਕਹੁ ਧਾਰਤਿ।ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮਪਤਿ
ਸੋਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਤਿ[4]॥੭॥ ਕਾਰ ਬਾਪਿਕਾ ਕੀ ਤਿਨ ਜਾਨੀ। ਤ੍ਯਾਰ ਕਰਾਵਤਿ
ਗੁਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਫਲ ਬਿਸਾਲ ਲਘੁ ਸੇਵਾ ਕੀਨੇ[5]। ਕੌਨ ਤਜਹਿ ਅਸ[6]
ਜਿਨ ਮਨ ਚੀਨੇ॥੮॥ ਸੋ ਸਿਖਨੀ ਕਾਬਲ ਤੇ ਆਵੈ।ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ[7] ਗੁਰਸੇਵ
ਕਮਾਵੈ। ਸਗਰੇ ਦਿਵਸ ਟਹਿਲ ਕੋ ਕਰਿਹੀ। ਖਨਤੇ[8] ਕਾਰਿ ਸੁ ਵਹਿਰ
ਨਿਕਰਿਹੀ॥੯॥ਚੂਨਾ ਈਂਟ ਦੇਤਿ ਪਹੁੰਚਾਇ।ਧਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਚੌਂਪ ਵਧਾਇ।
ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਬੋਲਬੋ ਨਾਂਹੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਧਰਹਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥੧੦॥
ਪਰਹਿ ਨਿਸਾ ਹੁਇ ਅੰਤਰਧ੍ਯਾਨ। ਨਿਜ ਘਰ ਕਾਬਲ ਕਰਹਿ ਪਯਾਨ।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ† ਕੁਟੰਬ ਸਮੇਤਾ ਕਰਿ ਸੁਪਤਹਿ ਸੋ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤ॥੧੧॥
ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਆਇ ਅਚਾਨਕ। ਕਰਹਿ ਸੇਵ ਸਿਮਰਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ।
ਦੇਖਤਿ ਸਿੱਖ ਅਚੰਭੇ ਰਹੈਂ। ਤਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਭੇਵ ਨ ਲਹੈਂ॥੧੨॥–ਸੇਵਾ
ਕਰਤੀ ਹਾਥ ਪਸਾਰਹਿ। ਪਲਨਾ ਕੋ[9] ਝੂਲਵਾਨ ਧਾਰਹਿ। ਬਹੁਰ ਕਾਰ ਕੋ
ਕਰਹਿ ਬਨਾਇ।ਪੁਨਘਟਿਕਾਮਹਿਂ ਦੇਤਿਝੁਲਾਇ[10]॥੧੩॥ਕਹਿਂ ਤੇ[11] ਆਵੈ

---

[1]ਗਾਰਾ। [2]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ। [3]ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਤੀ (ਸਿੱਖੀ ਦ੍ਰਿੜਾਈ)। [4]ਪਾਲਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਰਦੀ ਹੈ। [5]ਫਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਥੋੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਹੀ। [6]ਐਸੀ (ਸੇਵਾ)। [7]ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ। [8]ਖੋਦਕੇ। [9](ਮਾਨੋਂ) ਪੰਘੂੜੇ ਨੂੰ।
[10]ਇਕ ਘੜੀ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਝੂਟਾ ਦੇ ਦੇਂਦੀ ਸੀ (ਹੱਥ ਨਾਲ)। [11]ਕਿੱਥੋਂ।

*ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੩੯ ਅੰਕ ੬੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।　　†ਪਾ:–ਸੁ।

ਜਾਇ ਹਮੇਸ਼?–।ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਦੂਜੇ ਹਾਥ ਪਸਾ-ਰਤਿ ਹੇਰਹਿ।ਲਖਹਿ ਨ ਗਤਿ ਆਚਰਜ ਬਡੇਰਹਿ॥੧੪॥ਬੂਝ ਨ ਸਕਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਸੇਵਹਿ।ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਕੋ ਲਖਹਿ ਨ ਭੇਵਹਿ[1]। ਆਪਸ ਮਹਿ ਚਰਚਾ ਬਹੁ ਕਰਹਿ। ਕਿਸਹੂੰ ਕੋ ਕੁਛ ਸਮਝ ਨ ਪਰਹਿ ॥ ੧੫ ॥ 'ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਇਕਾਗਰ ਸੁਰਤਿ। ਕਾਰ ਕਰਨ ਮਹਿ ਧਰਤੀ ਫੁਰਤਿ[2]। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਹਿਤਵਾਨੇ[3]। ਬਿਨ ਆਲਸ ਉੱਦਮ ਬਹੁ ਠਾਨੇ'॥੧੬॥ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਅਚਰਜ ਮਹਿ ਨਿਤਿ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ।ਮਿਲਿ ਸਗਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਗਏ।ਬਿਸਮਤਿ ਮਤਿ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਭਏ[4]॥੧੭॥'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਆਵਤਿ ਇਕ ਮਾਈ। ਮਿਲਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਕਾਰ ਕਮਾਈ। ਜਾਮਨਿ ਮਹਿ ਅਲੋਪ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਦਿਖਤਿ ਨ ਕਾਇ॥੧੮॥ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟਤਿ ਪੁਨ ਤੈਸੇ[5]।ਕਰਤਿ ਕਾਰ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਜੈਸੇ। ਇਕ ਅਚ-ਰਜ ਪੁਨ ਕਰਤਿ ਸੁ ਔਰ*। ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਬੈਠਤਿ ਜਿਸ ਠੌਰ॥੧੯॥ਹਾਥ ਪਸਾਰ ਸੰਕੋਚਤਿ ਫੇਰ[6]। ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ ਨ ਹਾਰੇ ਹੇਰਿ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਰਹੈਂ।ਆਜ ਬੂਝਬੋ ਤੁਮ ਸੋ ਚਹੈਂ॥੨੦॥ਕੋ ਹੈ ਇਹੁ,ਕਿਹ ਪੁਰਿ ਘਰ ਬਸੈ[7]?।ਕਿਮਿ ਪਹੁੰਚਹਿ,ਅਰੁ ਕਿਮਿ ਨਹਿ ਦਿਸੈ?।ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਤਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨ ਮਨ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਹੁ'॥੨੧॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਤਿਨ ਸੰਗ। ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਕਾਬਲ ਮਹਿ ਇਕ ਸਿਖ ਹੈ ਮੇਰੋ। ਤਿਸ ਕੀ ਇਹੁ ਤ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰੋ॥੨੨॥ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਬਡ-ਭਾਗਨਿ ਭਲੀ। ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਫੁਲੀ। ਪਤਿ ਕੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰਿ ਜਾਨੈ। ਆਇਸੁ ਤਿਸਕੀ ਸਿਰ ਪਰ ਠਾਨੈ॥ ੨੩॥ ਨਹਿਂ ਪਰ ਪੁਰਸ਼ ਫੁਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਰਿਦ ਮਹਿ ਧਯਾਨ ਗੁਰੂ ਕੋ ਧਾਰਤਿ।ਬਾਹਰ ਕਿਸਕੋ ਨਾਂਹਿ ਉਚਾਰਤਿ†॥੨੪॥ਤਿਹ ਸਿਖ ਨੇ ਗੁਰ ਸੇਵ

---

[1](ਦੂਸਰੇ)ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। [2]ਫੁਰਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। [3]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। [4]ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ ਹੋਈ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਪੁਛਣ ਲੱਗੇ। [5]ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫੇਰ ਆਣ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [6]ਫੈਲਾਕੇ ਫੇਰ ਪਿਛੇ ਹਟਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। [7]ਕੌਣ ਹੈ ਇਹ,ਕਿਸ ਸ਼ਹਿਰ (ਤੇ ਕਿਸ) ਘਰ ਵੱਸਦੀ ਹੈ ?

*ਪਾ:–ਕਰਤੀ ਔਰ। †ਤ੍ਰੈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:–ਸਿਮਰਨੁ ਸਤਜਨਾਮ ਸਦ ਕਰਤੀ। ਸੰਤਨਿ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਚਿਤ ਧਰਤੀ। ਤੇ ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਹਨ:–ਵਹੁ ਮੇਰੋ ਸਿਖ ਨਿਸਚੈਵਾਨ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨ।

ਬਤਾਈ[੧]। ਪਤਿ ਸੇਵਤਿ ਇਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਈ। ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਗਾਮਨਿ ਭੀ*[੨] ਐਸੇ। ਸਿੱਧਾਂ ਯੁਤ ਹੋਵਤਿ ਸਿਧ ਜੈਸੇ॥੨੫॥ਆਇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ। ਹੋਤਿ ਸੰਝ ਕਾਬਲ ਘਰ ਜਾਵੈ। ਸੁਤ ਕੋ ਪਲਨਾ ਪਰ ਪੌਢਾਵਹਿ[੩]। ਨਿਜ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰ ਤਿਸਹਿ ਝੁਲਾਵਹਿ॥੨੬॥ਕਾਬਲ ਤੇ ਜਬਿ ਚਲਿਬੇ ਲਾਗਹਿ। ਪਲਨੇ ਪਰ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਤਯਾਗਹਿ।ਬਾਪੀ ਕਾਰ ਕਰਹਿ ਤਿਸੁ ਜਾਨਹਿ[੪]। ਹਾਥ ਪਸਾਰ ਝੁਲਾਵਨ ਠਾਨਹਿ ॥੨੭॥ ਕਰਤੀ ਕਾਰ ਪਸਾਰਹਿ ਕਰ ਕੋ। ਸ਼ਕਤਿ ਸਮੇਤ ਝੁਲਾਵਨ ਕਰਿ ਕੋ। ਇਸ ਬਲ ਤੇ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਡਾਵੈ[੫]। ਸਹਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ॥੨੮॥ਨਿਸ ਮਹਿ ਘਰ ਕੋ ਜਾਇ ਸੰਭਾਰੇ।ਸੁਤ ਪਤਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਆਨੰਦ ਧਾਰੇ। ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਸਮ ਨਹਿ ਧਰਮ ਔਰ ਤ੍ਰਿਯ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਧਾਰਤਿ ਹਿਯ॥੨੯॥ ਪਤਿਬਰਤਾ ਪੂਰਬ ਭੀ ਦਾਰਾ। ਜਿਨਿ ਕੀਨਸਿ ਦਸ ਦਿਨ ਅੰਧਯਾਰਾ।ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਹੋਨ ਨਹਿ ਦਯੋ।ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਾਂ ਬਲ ਏਤਿਕ ਬਯੋ[੬]" ॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਬੂਝੀ ਕਥਾ।"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਹੁ ਪ੍ਰਥਮ ਭਈ ਜਥਾ"।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਤਬਿ ਕਹਯੋ।"ਇਕ ਮੁਨਿ ਮਾਂਡਵ ਤਪੁ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ॥੩੧॥ ਤਸਕਰ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਕਰੀ ਸਤੇਈ[੭]। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਰਿਖਿ ਦੇਖਹਿ ਤੇਈ[੮]। ਏਕ ਹਾਰ ਬਹੁ ਮੋਲ ਹੁਤੋ ਜਿਹ। ਰਿਖਿ ਕੋ ਜਾਨਿ ਅਰਪ ਦੀਨਸਿ ਤਿਹ ॥੩੨॥ ਤਸਕਰ ਗਏ ਆਪਨੇ ਸਦਨਾ।ਬੈਠਯੋ ਮੁਨੀ ਸਮਾਧਹਿ ਮਗਨ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਭਟ[੯]ਆਏ। ਦੇਖਿ ਹਾਰ ਮੁਨਿ ਗਹਯੋ ਉਠਾਏ ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹਯੋ ਨ ਮਾਨੀ ਕਾਹੂ। ਤਸਕਰ ਲਖਿ ਸੂਲੀ ਦਿਯ ਤਾਂਹੂ।ਤਪ ਕੇ ਬਲ ਕਰਿ ਮਰਯੋ ਨ ਸੋਊ।ਧਰਮਰਾਇ ਸੋਂ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਹੋਊ॥੩੪॥-ਇਹੁ ਅਨਯਾਇ ਕਰਯੋ ਮਤਮੰਦ!।ਤੁਝਕੋ ਦੇਹੌਂ ਸ੍ਰਾਪ ਬਿਲੰਦ।ਸਗਰੀ ਆਰਬਲਾ ਤਪ ਤਾਯੋ।ਬਿਨ ਅਘ ਸੂਲੀ ਮੋਹਿ ਚਢਾਯੋ-। ੩੫॥ਜਮ ਤਬਿ ਆਇ ਮੁਨੀ ਸੋਂ ਕਹਯੋ।-ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਕੇਰ ਫਲ ਲਹਯੋ। ਆਰਬਲਾ ਬਾਲਕ ਮਹਿਂ ਧਰੀ[੧੦]। ਸੂਲ ਸੰਗ ਭ੍ਰਿੜ ਬੇਧਨ ਕਰੀ[੧੧] ॥੩੬॥

---

[੧]ਤਿਸ(ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਤੀ) ਸਿੱਖ ਨੇ (ਇਸਨੂੰ) ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਦੱਸੀ। [੨]ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। [੩]ਪੰਘੂੜੇ ਉਪਰ ਲਿਟਾ ਆਂਵਦੀ ਹੈ। [੪]ਬਾਵਲੀ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ, ਤਿਸ (ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਦਸ਼ਾ) ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। [੫]ਲਡੋਂਦੀ ਹੈ। [੬]ਇਤਨੀ ਹੋਈ। [੭]ਚੋਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ। [੮]ਉਨ੍ਹਾਂ(ਚੋਰਾਂ) ਨੇ ਰਿਖੀ ਵੇਖਿਆ। [੯]ਸੂਰਮੇ। [੧੦](ਜਦ ਤੂੰ) ਧਾਰੀ ਸੀ। (ਅ) ਫੜਕੇ। [੧੧]ਕੰਡੇ ਨਾਲ (ਤੂੰ) ਅੱਕ ਦਾ ਟਿੱਡਾ (ਜਾ ਭੂੰਡ) ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। *ਪਾ:-ਭਈ।

ਤਿਸਤੇ ਸੂਲੀ ਤੋਕੋ ਹੋਈ–।ਸੁਨਿਮੁਨਿ ਬੋਲਯੋ–ਨਜਾਇ ਨ ਕੋਈ। ਬਾਲਕ ਬਧ ਸੁਧਿ ਬਿਨੁ ਜਬਿ ਰਹੈ।ਕਰਹਿ ਕਰਮ,ਕਿਮਿ ਤਿਹ ਫਲ ਲਹੈ?॥੩੭॥ ਕਰਹੁ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਆਜ ਤੇ ਐਸੀ।ਧਰਮਰਾਇ!ਮੈਂ ਭਾਖੌਂ ਜੈਸੀ। ਬਾਲਕ ਬਧ ਹੋਇ ਨ ਸੁਧਿ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹਿ ਕਰਮ ਫਲ ਪਾਇ ਸੁ ਨਾਂਹੀ–॥੩੮॥ ਮੁਨਿ ਮਾਂਡਵ ਸੂਲੀ ਪਰ ਰਹਯੋ[1]। ਇੱਕ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ*ਤਾਂਹਿ ਨ ਲਹਯੋ[2]। ਪਿੰਗਲ ਪਤਿ ਕੋ ਸੀਸ ਉਠਾਇ। ਚਲਤਯੋ ਸੂਲੀ ਸੰਗ ਲਗਾਏ॥੩੯॥ ਹੁਤੋ ਤਿਮਰ ਨਹਿ ਦੇਖਯੋ ਗਯੋ। ਹਲਿ ਕਰਿ[3] ਮੁਨੀ ਦੁਖਯੋ ਰਿਸ ਭਯੋ। ਦਿਯੋ ਸ੍ਰਾਪ–ਰਵਿ ਉਦਯਤਿ ਸਾਥ।ਮਰਹਿ[4]ਉਠਾਯੋ ਜੋ ਨਿਜ ਨਾਥ–॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਪਤਿੱ-ਬ੍ਰਤਾ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਵਾ।–ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਮੈਂ ਤੋਹਿ ਛੁਵਾਵਾ।ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਤਿ, ਪਤਿ ਮਮ ਮਰਿ ਜਾਇ।ਯਾਂਤੇ ਨਹਿ ਸੂਰਜ ਨਿਕਸਾਇ॥੪੧॥ਜੋ ਮੇਰੋ ਪਤਿ ਮਰਯੋ ਜਿਵਾਵੈ। ਮਾਰਤੰਡ[5] ਕੋ ਸੋ ਉਦਤਾਵੈ–। ਇਮਿ ਪਤਿੱਬ੍ਰਤਾ ਨੇ ਜਬਿ ਕਹਯੋ। ਉਦਯੋ ਨ ਰਵਿ ਤਮ ਦਹਿਦਿਸ਼ ਰਹਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਦਸ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਭਯੋ ਬਿਕੁਲਾਤੀ[6]।ਸਰਬ ਸੁਰਨਿ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਉਪਾਇ। ਤਿਸਿਕੋ ਪਤਿ ਮਿਲਿ ਦਯੋ† ਜਿਵਾਇ[7] ॥੪੩॥ ਇਮਿ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਬਲ ਹੈ। ਧਰੇ ਸ਼ਕਤਿ ਗਮਨੈ ਸਭਿ ਥਲ ਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਕਾਬਲ ਤੇ ਚਲਿਆਈ।ਇਕ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ,ਪੁਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈ॥੪੪॥ਸਤਿਗੁਰਧ੍ਯਾਨ ਧਰਹਿ ਦਿਨ ਰੈਨਾ।ਭਈ ਅਧਿਕ ਸ਼ਕਤੀਗਨ ਐਨ[8]। ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਬਿਖੈ ਜੇ ਭਗਤਿ ਕਰੰਤੇ।ਗੁਰ ਸੇਵਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਿਮਰੰਤੇ॥੪੫॥ਤਿਨ ਸਮਾਨ ਦੂਸਰ ਨਹਿ ਹੋਇ'।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਹਰਖੇ ਸਭਿ ਕੋਇ।'ਧੰਨਧੰਨ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਦਾਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੪੬ ॥ ਪੁਨ ਸੋ ਮਾਈ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੀ। ਕਰੀ ਨਿਹਾਲ ਸੁ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦੰਪਤੀ ਪਾਵਹੁ। ਅੰਤ ਸਮੈ ਮੁਝ ਸੋਂ ਮਿਲ ਜਾਵਹੁ' ॥ ੪੭ ॥ ਇਮਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਿਸਿ ਮਾਈ ਕੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਉਧਾਰ ਪਰਮ ਸੁਖ ਹੇਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਦਾਤਾ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਜਾਤਾ ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਪਤਿੱਬ੍ਰਤਾ ਮਾਈ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੫੫॥

---

[1]ਤੇ(ਚੜ੍ਹਿਆ)ਹੋਇਆ ਸੀ। [2]ਇਕ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਸੀ ਤਿਸਨੇ ਨਾ ਵੇਖਿਆ। [3]ਹਿਲ ਕਰਕੇ। [4]ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ। [5]ਸੂਰਜ ਨੂੰ। [6]ਬਿਆਕੁਲ। [7]ਮਿਲਕੇ ਜਿਵਾ ਦਿੱਤਾ। [8]ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਘਰ। *ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਸੱਤਜਵਤੀ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:–ਦੇਹੁ।

੫੬. [ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਜਾਂ ਕਿ ਰਾਮਾ ਜੀ ਬੈਠਣਗੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਤੀਰਥ ਰਚ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲ। ਕਰੀ ਟਹਿਲ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਸੋ ਸਭਿ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸਤਿਗੁਰ ਪੌਰ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਧਰਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਇਮਿ ਠਾਨਤਿ ਕਾਰਾ॥ ਰਾਖ੍ਯੋ ਖੋਲ ਮੁਕਤਿ*ਭੰਡਾਰੂ।ਜਸੋਂ ਜਸੋਂ ਬਖਸ਼ਤਿ ਹੋਤਿ ਉਦਾਰੂ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕਿ ਦੇਵਤਰੋਵਰੁ[1]। ਬਡ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸਤਾਰ ਬਰੋਵਰ[2]। ਆਲ ਬਾਲ[3] ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੋਹੈ।ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਗਨ ਦਲ[4]ਸੰਕੁਲ[5] ਸੋਹੈ॥੩॥ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਤੇ ਬਿਰਾਗ ਜਿਸ ਛਾਯਾ। ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ ਦੇਵਨ ਕੋ ਭਾਯਾ[6]। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਸੇਵਾ।ਇਹੀ ਬੀਜ ਉਪਜਨਿ ਸ਼ੁਭ ਭੇਵਾ॥੪॥ ਭਗਤੀ ਤ੍ਵਚਾ[7] ਕਰਤਿ ਦ੍ਰਿੜ ਰਾਖਾ। ਜਹਿ ਕਹਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀਰਘ ਸਾਖਾ[8]। ਸੱਤਾਸਤ ਬਿਬੇਕ[9] ਸ਼ੁਭ ਸੁਮਨਸ[10]।ਚਾਹਤਿ ਰਹਤਿ ਭਗਤਿ ਗਨ ਸੁ ਮਨਸ[11]॥੫॥ਜਾਚਕ ਸਿੱਖਨ ਅਨੇਕ ਜਿ ਆਵਤਿ। ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਤਤਛਿਨ ਪਾਵਤਿ। ਜਿਨ ਕੇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਗ ਜਾਗੇ। ਸੋ ਗੁਰ ਸੁਰ ਤਰੁਵਰੁ[1] ਅਨੁਰਾਗੇ॥ ੬ ॥ ਕੋਸ਼ ਅਤੋਟ ਦੋਊ ਨਿਤਿ ਰਹੈਂ। ਦੋਨਹੁ ਹਾਥਨ ਬਾਂਟਤਿ ਅਹੈਂ। ਜਗਤਿ ਬਿਦਤਿ ਅਸ ਮਤਿ ਕੇ ਦਾਤਾ। ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਲੇ ਜਿਨਹੁਂ ਪਛਾਤਾ॥ ੭ ॥ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨ ਦੁਖ ਦਿਖ ਸੱਕਈਂ। ਸੰਸੇ ਨਾਸ਼ੈਂ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ ਤੱਕਈਂ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਗੁਨ ਬਰਨਨ ਕਰੌਂ। ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲ ਬੁਧਿ ਲਘੁ ਧਰੌਂ[12] ॥ ੮ ॥ ਬਨਹਿ ਬੰਦਨਾ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ। ਬੰਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦਾ। ਧਰਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜੋ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈਂ। ਭੁਗਤਿ ਰੁ ਮੁਕਤਿ ਮਜੂਰੀ ਪਾਵੈਂ॥੯॥ ਅਸ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਨ ਸੇਵ੍ਯੋ ਨਾਂਹਿ। ਜਨਮ ਬਾਦ ਤਿਨ ਕੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ।ਇਕ ਪਲਕ ਮੈਂ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲ।ਕੋਟ ਜਨਮ ਕੋ ਕਾਟਹਿਂ ਕਾਲ॥੧੦॥ ਅਲਪ ਸੇਵ ਤੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਰਤਿ ਸੁਰਨਿ ਤੇ ਭੀ ਬਡ ਧੰਨ!।–ਹਮ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਸਿਖ ਪਸ਼ਚਾਤੀ–।ਤਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਗਾਊ ਜਾਤੀ[13]॥੧੧।–ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ ਕੱਲਯਾਨ ਮਹਾਂਨ–।ਤਿਨ ਹਿਤ ਬਾਪੀ ਰਚੀ ਸੁਜਾਨ।ਚਹੁੰ ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਸਮ ਉਪ-

[1]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ। [2](ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ)ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਂਗੂ ਬੜਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ। [3]ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਦੌਰ, ਘੇਰਾ। [4]ਪੱਤੀਆਂ। [5]ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ, ਘਣੇ। [6]ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਰੂਪੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਣਾ(ਫਲ)। [7]ਛਿਲ। [8]ਟਾਹਣੀਆਂ। [9]ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ। [10]ਚੰਗੇ ਫੁਲ ਹਨ। [11]ਅਪਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [12]ਮੇਰੀ ਮਤ ਥੋੜੀ ਹੈ। [13]ਜਾਣ ਲਈ। *ਪਾ:–ਭੁਗਤਿ।

ਕਾਰੀ।ਸੁਨਸੋ ਨਹੀਂ ਨਹਿੰ ਕਿਨਹੁੰ ਉਚਾਰੀ ॥੧੨॥ ਅਸ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿੰ ਜੋ ਨਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਸਮ ਤੋਟਾ ਨਹਿੰ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹਿੰ ਬਾਪਿਕਾ ਟਹਿਲ ਬਿਸਾਲਾ॥ ਧਰਹਿੰ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਜੋ ਸਿਖ ਜਾਲਾ ॥੧੩॥ ਬਹਤ ਨਰਨ ਕੀ ਹੁਇ ਨਿਤਿ ਭੀਰ।ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਅਚਿ ਭੋਜਨ ਨੀਰ।ਪਾਕ ਸਿੱਧ[1] ਸਿੱਖ ਬਹੁਤੇ ਕਰੈਂ। ਅੰਨ ਅਨੇਕ ਆਨਿ ਕਰਿ ਧਰੈਂ ॥ ੧੪ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤ ਨਿਸ ਰਾਖਹਿੰ ਨਾਂਹੀ। ਲੇਹਿੰ ਤਿਤਕ ਜੇਤਿਕ ਨਰ ਖਾਂਹੀ। ਭੋਜਨ ਹੋਹਿ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੇਰਾ। ਦੇਹਿੰ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਆਪ ਨ ਹੇਰਾ[2] ॥ ੧੫ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੰਕਤਿ ਲਾਇ। ਲਵਨ ਬਿਹੀਨ ਓਗਰਾ ਖਾਇੰ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਅਹਾਰ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ। ਸ੍ਵਾਦ ਸਰਸ[3] ਹੁਇ ਪਹਤਿ ਰੁ ਭਾਤਿ[4] ॥ ੧੬ ॥ ਅਪਰ ਸਲਵਣ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਗੋਧੁਮ ਚੂਨ[5] ਪਕਾਇੰ ਅਹਾਰਾ। ਸੁੰਦਰ ਮਧੁਰ ਬਨਾਵਹਿੰ ਕਿਤੋ। ਆਇ ਜਾਇ ਨਰ ਖਾਇਸਿ ਜਿਤੋ ॥੧੭॥ ਬਰਤਨ ਲਗਹਿ ਦਿਵਸੁ ਮੱਧਯਾਨ[6]। ਨਿਸਾ ਜਾਮ ਲਗ ਲੇ ਕੋ ਆਨਿ[7]। ਕੋਇ ਨ ਅਟਕਾਵਹਿ ਤਹਿੰ ਜਾਤੇ[8]। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਹਿੰ ਨਰ ਲੇ ਸਭਿ ਖਾਤੇ ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਗ ਚਲਾਵੈਂ। ਹੋਹਿ ਛੁਧਾਤੁਰ ਸਭਿ ਕੋ ਖਾਵੈ। ਕਾਰ ਕਰਹਿੰ ਬਾਪੀ ਨਰ ਜੋਈ।ਇਕ ਪੰਕਤਿ ਕਰਿ ਅਚਵਹਿੰ ਤੋਈ॥੧੯॥ ਜੁਗ ਤਨਿਯਾਂ[9] ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਹੁਤੀ। ਬਡਿਭਾਗਾ ਭਗਤਨਿ ਸੁਭ ਮਤੀ[10]। ਇਕ ਕੋ ਪਤਿ ਰਾਮਾ ਤਿਸ ਨਾਮਾ।ਰਾਮਦਾਸ ਦੂਸਰ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥੨੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਖੈ ਭਾਵਨਾ ਭਾਰੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿੰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਕਾਰ ਬਾਪਿਕਾ ਕੀ ਮਿਲਿ ਦੋਊ। ਕਰਤਿ ਆਪ ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਸੋਊ ॥੨੧॥ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੰਝ ਸੁਵੇਰ।ਕਰਹਿੰ ਟੋਕਰੇ ਇਕ ਥਲ ਹੇਰਿ। ਕਰਿਕੈ ਕਾਰ ਅਪਰ ਹਟਿ ਜਾਇੰ। ਕਹੀ ਆਦਿ ਸਭਿ ਕਰਿ[11]ਇਕ ਥਾਇ॥੨੨॥ਧਰਹਿੰ ਸੰਭਾਰਿ ਸਕਲ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਆਨਿ ਦੇਤਿ ਜਬਿ ਹੋਵਤਿ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਕਾਰੀਗਰ ਨਿਜ ਸਾਧਨ[12] ਸਾਰੇ। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਭਾਰੇ॥੨੩॥ਅਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤ ਧਰੰਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੰਤਾ। ਤੈਸੇ ਰਾਮਾ ਦੂਸਰ ਜੋਇ। ਕਾਰ ਬਾਪਿਕਾ[13] ਲਾਗਸੋ ਸੋਇ॥੨੪॥

---

[1]ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ। [2]ਪਰਾਇਆ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। [3]ਰਸਦਾਇਕ, ਰਸ ਵਾਲਾ। [4]ਦਾਲ ਤੇ ਚਾਵਲ। [5]ਕਣਕ ਦਾ ਆਟਾ। [6]ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਤੋਂ। [7]ਕੋਈ ਆਣ ਕੇ ਲਵੇ। [8](ਲੰਗਰ ਵਿਚ) ਜਾਂਦਿਆਂ। [9]ਸਪੁੱਤ੍ਰੀਆਂ। [10]ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ, ਭਗਤੀ ਵਾਲੀਆਂ, ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੀਆਂ। [11](ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਇਕ ਥਾਂ ਕਰਕੇ। [12]ਹਥਿਆਰ। [13]ਬਾਵਲੀ ਦੀ।

ਕਰਹਿ ਆਪ ਅਰੁ ਕਹਿ ਕਰਿਵਾਵੈ।ਸੇਵਾ ਲਗਨੋ ਨਹੀਂ ਅਲਸਾਵੈ।ਦੋਨਹੁ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤਕਰੈਂ।ਅਪਨੇ ਭਗਤਿਜਾਨਿ ਉਰਧਰੈਂ॥੨੫॥ ਤਿਨਦੋਨੋ ਕਹੁ ਦੇਖਤਿ ਸਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਾਦ ਉਚਾਰੇ । ਕੋ ਇਕ ਸਿਖ ਇਮਿ ਕਹੈ ਬਨਾਇ।'ਰਾਮੇ ਪਰ ਗੁਰ ਹਿਤ ਅਧਿਕਾਇ ॥੨੬ ॥ ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਪਰ ਦੇਹਿਂ ਬਿਠਾਈ।ਰਾਮਾ ਲੇਹਿ ਜਗਤ ਗੁਰਿਆਈ। ਨਿਸਦਿਨੁ ਆਇਸੁ ਬਿਖੈ ਚਲੰਤਾ।ਕਰਤਿ ਸੇਵ ਕੋ ਨਹਿਂ ਅਲਸੰਤਾ'॥੨੭॥ਕੇਚਿਤ[1] ਕਹੈਂ ਸਿੱਖ ਪਿਖ ਤੌਰ।'ਰਾਮਦਾਸ ਪਾਵਹਿ ਗੁਰ ਠੌਰ[2] । ਇਨ ਪਰ ਗੁਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੀ । ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਨਿਤ ਬਹੁਤੇਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਆਪਾ ਕਬਹੁ ਜਨਾਵਹਿਂ ਨਾਂਹੀ । ਨਿਸ ਦਿਨਹਿਤ ਅਤਿ ਸੇਵਾ ਮਾਂਹੀ।ਇਨਿ ਦਿਸ਼ਦਿਖਿਗੁਰ ਉਰ ਹਰਖੰਤੇ। ਸੇਵਾ ਕੇ ਬਸਿ ਬਿਰਦ ਧਰੰਤੇ'॥੨੯॥ਇਮਿ ਆਪਸਮਹਿਂ ਬਾਦਤਿ ਰਹਿਹੀਂ[3]। ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਹਿਤ ਕੀ ਕਹਿਹੀਂ । ਤਊ ਬਹੁਤ ਜੇ ਸਿੱਖ ਮਹਾਂਨੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਦ ਰਿਦੇ ਕੋ ਜਾਨੇ॥੩੦॥-ਦੇਖਿ ਗਰੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਭਾਊ।ਕਰਨ ਪ੍ਰਤੀਤਿ, ਧਰਨਿ ਉਰ ਭਾਊ । ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾਂ ਆਦਿ ਗੁਣ ਸਾਰੇ । ਜਿਨਿ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰੇਂ ॥੩੧ ॥ ਸੋ ਲਖਿ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਿਂ ਆਛੇ-। ਕਹੈਂ ਬਹੁਤੁ 'ਹੁਇ ਇਹੁ ਗੁਰ ਪਾਛੇ । ਅਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਖੈਂ । ਇਨ ਪਰ ਸਦ ਹੀ ਹੋਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖੈਂ' ॥ ੩੨ ॥ ਅਸ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਤਿ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿਦਹਿਂ । ਧਾਰਤਿ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ ਬਿਲੰਦਹਿ । ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਭਿ ਤੀਰ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਭਈ ਸਿਖ ਭੀਰ ॥ ੩੩ ॥ ਹੁਤੇ ਮੁੱਖਨ ਕੇਚਿਤ ਤਿਨ ਮਾਂਹੂ । ਸੋ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹੂ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ । 'ਸਰਬਗ ਆਪ ਸਦਾ ਗੁਨਖਾਨੀ॥੩੪॥ ਕਿਹ ਸੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨੇਹ ਤੁਮਾਰਾ । ਕੇਵਲ ਸੇਵਕ ਬਸਿ ਅਨੁਸਾਰਾ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਜਿ ਸੁਤ[4] ਗੁਨਖਾਨੀ । ਦਾਸ ਬਿਠਾਯਹੁ ਅਪਨਿ ਸਥਾਨੀ ॥੩੫॥ ਤਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬਸਿ ਹ੍ਵੈ ਸੇਵਾ । ਤੁਮਹਿ ਬਿਠਾਯਹੁ ਜਗ ਗੁਰਦੇਵਾ।।ਨਿਜ ਅਨੁਸਾਰਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹਿਂ ਜਾਨੇ।ਅਜਰ ਜਰਨ ਗੁਨ ਹੀਨ ਪਛਾਨੇ॥੩੬॥ਤਿਮਿ ਸੁਭਾਵ ਰਾਵਰ ਕੋ ਜਾਨਨੇ । ਦਾਸਨ ਕੇ ਬਸਿ ਇਹੁ ਪ੍ਰਨ ਠਾਨਨੋ । ਸਾਕ ਆਪ ਕੇ ਦੋਨਹੁ ਜੇਈ।ਸੇਵਕ ਭੀ ਬਿਸਾਲ ਹੈਂ ਤੇਈ॥੩੭॥ ਦੋਨਹੁ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਬਿਸਾਲਾ।

---

[1]ਕਈ। [2]ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਜਗਾ ਭਾਵ ਗੱਦੀ। [3]ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਤਜਕੇ।

ਘਾਲਹਿਂ ਘਾਲ ਜਾਲ[1] ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿਂ। ਥਾਪੀ ਕਾਰਕਰਤਿ ਹਿਤ ਮਾਨਹਿਂ॥੩੯॥ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਸਮਾਨ ਹੈਂ ਤੁਮਕੋ। ਤਊ ਹੋਤਿ ਸੰਸੈ ਸਭਿ ਹਮ ਕੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਸਮਾਨ। ਏਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਭਿ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ॥੩੯॥ਬਾਦਹਿਂ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਹਮ ਐਸੇ। ਦੋਨੋ ਦੀਖਤਿ ਹੈਂ ਇਕ ਜੈਸੇ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੁਮ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਇਕਸਮ ਦੋਨਹੁ ਸੋਂ ਹਿਤ ਧਰੋ॥੪੦॥ਤਊ ਦੇਖੀਯਤਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਐਸੇ। ਰਾਮਦਾਸ ਪਰ ਹੁਇ ਬਹੁ ਜੈਸੇ। ਸੋ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਘਨੇਰੀ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਲਗਯੋ ਰਹਤਿ ਬਿਨ ਬੇਰੀ॥੪੧॥ਹੋਵਹਿ ਇਨ ਮਹਿਂ ਕਵਨ ਬਿਸਾਲਾ।ਕੋ ਕਰਿ ਹੈ ਨਿਜ ਬੰਸ ਉਜਾਲਾ। ਤਾਰਤੰਮਤਾ[2] ਪ੍ਰੇਮ ਮਝਾਰੇ। ਕਿਮਿ ਜਾਨਹਿ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ॥੪੨॥ ਕਹੋ ਆਪ ਕੇ ਲੇਹਿਂ ਪਛਾਨ੍ਹ।ਸਿਖ ਬਾਦਹਿਂ ਹੁਇ ਸੰਸੈ ਹਾਨ੍ਹ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਚਾਹਤਿ ਸਭਿ ਪੂਛਾ।ਸੁਨਿ ਰਾਵਰਿ ਤੇ ਬਾਕਨਿ ਸੂਛਾ[3] ॥੪੩॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ। ਅਰੁ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ? ਬੈ। ਉੱਤਰ ਦੇਨਿ ਉਦਿਤਿ ਗੁਰ ਭਏ।ਜਿਨ ਬਹੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦਏ॥੪੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿਖਜਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬੂਝਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ, ਰਾਮੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਯਾ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਸੰਸੈ ਸੁਨਯੋ ਬਿਸਾਲ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਜਗ ਕੇ ਬਿਖੈ ਏਕ ਨਰ ਨੇਮੀ।ਨੇਮ ਨਿਬਾਹਤਿ ਚਾਹਤਿ ਛੇਮੀ[4]। ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਰ ਨੇਮ ਬਿਹੀਨਾ। ਰੈਨਿ ਦਿਵਸ ਏਕੈ ਲਿਵਲੀਨਾ॥੨॥ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਧੈ ਨਿਤਿ ਜਿਨਕੋ।ਵਸੀ ਹੋਤਿ ਪੁਰਖੋਤਮ ਤਿਨਕੇ। ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਮਰਨ ਅਰੁ ਸੇਵਾ*। ਫਲ ਕੁਛ ਥੋਰੋ ਹੁਇ ਲਖਿ ਏਵਾ[5] ॥੩॥ਇਨ ਦੋਨਹੁ ਮਹਿਂ ਪਰਖਹੁ ਪ੍ਰੇਮ। ਤਾਰਤੰਮ ਜਿਮ ਤਿਮ ਲਹਿਂ ਛੇਮ[6]।ਪ੍ਰਭੁ ਬਸਿ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਖਿ ਘਨੋ।ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿ ਨਿਤ ਹਿਤ ਸਨੋ॥੪॥ ਪਰਖੇ ਜਾਇਂ ਨ ਜੇ ਤੁਮ ਪਾਸੀ। ਜਿਸਕੇ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਤੌ ਹਮ ਪਰਖ ਦੇਹਿਂ ਤੁਮ ਤਾਈਂ। ਰਾਖਹੁ ਗੋਪ ਨ ਕਹਹੁ

[1]ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤੀ ਕਮਾਈ। [2]ਘਾਟ ਵਾਧ। [3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵਾਕ। [4]ਮੁਕਤੀ। [5]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੋ। [6]ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵੱਧ ਘਟ ਹੋਊ ਤਿਵੇਂ ਸੁਖ ਲੈਣਗੇ।

*ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰੀ ਸੇਵਾ ਮਿਹਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰੇਮ, ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਤ੍ਰੈਏ ਰਲ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੀਝਾਂਵਦੇ ਹਨ।

ਕਦਾਈਂ[1]॥੫॥ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸੰਦੇਹ ਬਿਨਾਸ਼ਨ। ਨਿਜ ਪਾਛੇ ਥਾਪਨ ਸਿੰਘਾ-ਸਨ[2]। ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਜੁਗਲ ਹਕਾਰਨ ਕਰੇ ਹਦੂਰੇ ॥ ੬ ॥ ਰਾਮਾ ਰਾਮਦਾਸ ਤਬਿ ਆਏ। ਪਾਸ ਬਾਪਿਕਾ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਏ। ਲਏ ਲਸ਼ਟਕਾ ਹਾਥ ਮਝਾਰੀ। ਬ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਤਨ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ॥੭॥ ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਵਲੋਕਯੋ ਥਾਂਨ। ਰਾਮੇ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕੀਨ ਬਖਾਨ। 'ਇਹਾਂ ਹਮਾਰੇ ਬੈਠਨਿ ਕਾਰਨਿ।ਰੁਚਿਰ ਬੇਦਕਾ[3]ਕਰੋ*ਸੁਧਾਰਨਿ'॥੮॥ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕਰੀ ਲਕੀਰ।'ਇਸ ਬਿਧਿ ਚਿਨਵਾਵਹੁ ਥਲ ਬੀਰ[4]'। ਬਹੁਰੋ ਦਿਸ਼ਾ ਦੂਸਰੀ ਗਏ। ਤਹਿ ਸਥਾਨ ਪਿਖਿ ਠਾਂਢੇ ਭਏ ॥੯॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰ।ਕਰਨ ਕਾਰ ਕੋ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰ।'ਇਸ ਦਿਸ਼ ਬੈਠਨ ਹੇਤ ਹਮਾਰੇ। ਥੜ੍ਹੀ ਬਨਾਵਹੁ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਕਾਰੇ'॥੧੦॥ਕਰਿ ਲਕੀਰਕੋ ਤਿਸਹਿ ਬਤਾਯਹੁ। 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤੁਮ ਚਿਨਵਾਯਹੁ। ਇਸ ਪਰ ਬੈਠਹਿਂ ਪ੍ਰਾਤਾ ਕਾਲ†।ਤਿਸ ਪਰ ਸੰਧ੍ਯਾ[5]ਹੁਇਸੁਖ ਨਾਲ'॥੧੧॥ਇਮਿਬਤਾਇ ਸ੍ਰੀਸਤਿ-ਗੁਰ ਗਏ।ਤਿਸ ਥਲ ਦੋਨਹੁ ਬਿਰਤਾ ਲਏ।ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਥਲ ਬੈਠਨਿ ਕੇਰਾ। ਲਗੇ ਕਰਾਵਨਿ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਮਹਿ ਕਾਰ ਕਰਾਇ।ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਆਇ।ਕਰੀ ਜੁ ਰਾਮੇ ਪੂਰਬ ਹੇਰੀ।ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥੧੩॥'ਇਹ ਤੋ ਨੀਕੀ ਨਹੀ ਬਨਾਈ। ਬੈਠਨ ਹੇਤ ਨ ਹਮ ਕਹੁ ਭਾਈ। ਕਰਯੋ ਖੇਦ ਸਭਿ ਨਿਸ਼ਫਲ ਗਯੋ। ਟੇਢੀ ਕੰਧ ਉਸਾ-ਰਤਿ ਭਯੋ॥੧੪॥ਢਾਹਿਦੇਹੁ ਨਹਿਂ ਦੇਰਿ ਕਰੀਜਹਿ।ਹਮਰੋਕਹਯੋ ਨੀਕਸੁਨਿ ਲੀਜਹਿ। ਇਤਿ ਦਿਸ਼ ਸੂਧੀ ਭੀਤ ਚਿਨਾਵਹੁ। ਬਹੁਰ ਬੇਦਕਾ ਭਲੇ ਬਨਾਵਹੁ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਮੇ ਮਨ ਭੰਗ ਬਨਯੋ ਹੈ[6]। ਨਿਜ ਮਤ ਆਛੀ ਜਾਨਿ ਭਨਯੋ ਹੈ।'ਜਿਮ ਤੁਮ ਕਹਯੋ ਤਥਾ ਬਨਵਾਈ।ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਰਿਦੈ ਨ ਭਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਨੀ ਬੈਠਿਬੇ ਲਾਯਕ। ਸਮੁਖ ਖਰੇ ਦਰਸਹਿ ਜਹਿਂ ਪਾਇਕ[7]। ਮੇਰੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਯਾ ਮਹਿਂ ਕੋਈ। ਆਪ ਕਹੀ ਜਿਮਿ ਤਥਾ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ੧੭ ॥ ਕੀਨਿ ਜਤਨ ਮੈਂ ਭਲੇ ਸੁਧਾਰੀ। ਜਿਮਿ ਰਾਵਰ ਨੇ

[1]ਗੁਪਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਾਂਗੇ, ਕਦੇ ਕਹਿ ਦਿਆਂਗੇ (ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੫੦ ਤੋਂ ੫੩ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਜਾ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)। (ਅ) ਤੁਸੀਂ ਹਾਲੀ ਚੁਪ ਰਖੋ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹੋ ਨਹੀਂ। [2]ਟਿਕਾਉਣ ਲਈ ਤਖਤ ਤੇ। [3]ਥੜੀ। [4]ਬੈਠਣ ਦਾ ਥਾਂ। [5]ਤਿਸ (ਭਾਵ ਭਾਈ ਰਾਮੇ ਵਾਲੀ ਥੜ੍ਹੀ) ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ। [6]ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। [7]ਜਿਥੇ(ਬੈਠਿਆਂ) ਸਨਮੁਖ ਖੜੇਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ ਸਿੱਖ।

*ਪਾ:-ਰਚੋ। †ਪਾ:ਪ੍ਰਾਤੀਕਾਰ।

ਰੀਤਿ ਉਚਾਰੀ'। ਇਮਿ ਰਾਮਾ ਕਹਿ ਰਹਯੋ ਘਨੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਹਿਵਾਈ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਛਰੀ[1] ਲਕੀਰ ਨਿਕਾਰੀ। ਕਹਯੋ 'ਕਰਹੁ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰੀ'। ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਦੂਸਰ ਦਿਸ਼ ਗਏ। ਰਾਮਦਾਸ ਢਿਗ ਠਾਂਢੇ ਭਏ ॥ ੧੯ ॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਖਰੋ ਰਹਯੋ ਨਿਜ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਹੁਰਿਕੈ[2]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਪਿਖਿ ਕਹਯੋ।'ਹਮਰੋ ਆਸ਼ਯ ਤੈਂ ਨਹਿ ਲਹਯੋ॥੨੦॥ਜਥਾ ਬਤਾਈ ਤਥਾ ਨ ਕਰੀ। ਬੱਕ੍ਰਭੀਤ[3]ਰਚਿ ਕੀਨਸ ਥਰੀ।ਭਈ ਨ ਬੈਠਨਿ ਉਚਿਤ ਹਮਾਰੇ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਰੇ[4]' ॥੨੧॥ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸ਼ੰਕਤਿ ਮਨ ਹ੍ਵੈਕੈ[5]। ਤਾਤਕਾਲ ਨਿਜ ਹਾਥ ਗਿਰੇਕੈ[6]। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਬੂਝੀ ਬਿਧਿ ਫੇਰੀ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਅਬੈ ਅਵੱਗਯਾ ਮੇਰੀ ॥੨੨॥ ਮੈਂ ਮਤਿ ਹੀਨ ਸਕਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ। ਬਹੁਰ ਬਤਾਵਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕੀਨਿ ਲਕੀਰ। ਅਪਰ ਬਤਾਈ ਸਭਿ ਤਤਬੀਰ ॥ ੨੩ ॥ 'ਕਰਹੁ ਚਿਨਾਵਨ ਦੋਨਹੁ ਫੇਰੇ'। ਇਮਿ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਮਨੇ ਡੇਰੇ। ਨਿਸਾ ਬਿਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਭੁਨਿਸਾਰ। ਲਗੇ ਕਰਾਵਨ ਦੋਨਹੁ ਕਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਜਿਮਿ ਕੀਨਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਫੁਰਮਾਵਨਿ।ਤਿਮਿ ਸੁਚੇਤ ਹ੍ਵੈ ਲਾਗਿ ਬਨਾਵਨਿ। ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਜੁਗਲ ਸੁਧਾਰੀ। ਪੰਕ ਈਟਕਾ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਨਯੋ ਸਾਯੰਕਾਲ[7]। ਚਲੇ ਬਾਵਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਹਾਂ ਰਾਮੇ ਨੇ ਕਰੀ। ਆਨਿ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨਸਿ ਥਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ 'ਇਹ ਕਰੀ ਨ ਆਛੀ। ਤਥਾ ਬਨੀ ਨ ਜਥਾ ਹਮ ਬਾਂਛੀ[8]। ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਰਨ ਫੇਰ ਬਨਾਵਹੁ। ਬਿਨ ਮਤਿ ਤੇ ਸ਼੍ਰਮ ਬਾਦ ਕਰਾਵਹੁ[9]' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਮੇ ਨਿਜ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।-ਮੈਂ ਨੀਕੇ ਥਲ ਥਰੀ ਸੁਧਾਰਾ-। ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਮੈਂ ਤਥਾ[10] ਬਨਾਈ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਤੁਮਨੇ ਦੀਨਿ ਬਤਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਬਨੀ ਰੁਚਿਰ ਬੈਠਿਬਿ ਕੇ ਜੋਗ। ਦੇਖਤਿ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨ ਲੋਗ। ਮੈਂ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਦੇਹੁਂ ਢਹਾਈ। ਇਸ ਤੇ ਆਛੀ ਕਯਾ ਬਨਿ ਜਾਈ' ॥ ੨੯ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਦਈ ਢਹਾਇ। ਕਰੀ ਕਾਰ ਪੁਨ ਭਲੇ ਬਤਾਇ। 'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਜਹਿ ਸ਼ੁਭ ਥਰੀ। ਸੁਰਤ

---

[1]ਹੱਥ ਦੀ ਸੋਟੀ (ਨਾਲ)। [2]ਗਿੱਚੀ (' ') ਨਿਹੁੜਾਇਕੇ। [3]ਟੇਢੀ ਕੰਧ। [4]ਢਾਹ ਦਿਓ। [5]ਮਨ ਵਿਚ ਭੈ ਧਾਰਕੇ। [6]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ (' ਕੇ)। [7]ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ। [8]ਜੈਸੀ ਅਸਾਂ ਚਾਹੀ ਸੀ। [9]ਮਿਹਨਤ ਬਿਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋ। [10]ਓ-

ਸੰਭਾਰਹੁ ਉਰ ਮਤਿ ਧਰੀ"[1] ॥ ੩੦ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਚਲ ਗਏ। ਹੇਰਿ ਥਰੀ ਕੋ ਉਚਰਤਿ ਭਏ। 'ਇਹ ਤੈਂ ਨੀਕੀ ਨਹੀਂ ਬਨਾਈ। ਬੈਠਿਬਿ ਕਾਰਨ[2]ਹਮਹੁ ਨ ਭਾਈ ॥੩੧॥ ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਰਨ ਰਾਖਹੁ ਨਾਂਹਿ। ਕਹਨੋ ਨ ਲਖਨੋ[3] ਤੁਮਹੁਂ ਮਨ ਮਾਂਹਿ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕਨ ਸ਼੍ਰੌਨ। ਢਾਹਨ ਕਰੀ ਧਰੇ ਮੁਖ ਮੌਨ ॥ ੩੨ ॥ ਉਰ ਭੈ ਧਰਿਕੈ ਬੋਲਯੋ ਫੇਰ। 'ਤੁਮਰੀ ਮਤੀ ਅਗਾਧਿ ਬਡੇਰ। ਹਮ ਮਤਿਮੰਦ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ। ਤਊ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਮਹਾਂਨ ॥੩੩॥ ਬਿਸਰਿ ਜਾਤਿ ਹਮਰੀ ਮਤਿ ਥੋਰੀ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਖ਼ਤਾ ਆਪ ਅਬਿ ਮੋਰੀ। ਜਿਮ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ*। ਹਿਤ ਰਾਵਰ ਕੇ ਅਬਹਿ ਬਨਾਇ†' ॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਰੀ ਲਕੀਰ। 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਥਰੀ ਧਰਿ ਧੀਰ'। ਇਮਿ ਦੋਨਹੁ ਕਉ ਫੇਰ ਬਤਾਇ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਥਾਇਂ ॥੩੫॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਆਇ ਪੁਨ ਦੋਊ। ਲਗੇ ਬਨਾਵਨ ਥਲ ਪਿਖਿ ਸੋਊ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਪੰਕ ਈਟਕਾ ਪੰਕਤਿ ਜਰੇ[4] ॥੩੬॥ ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਮਹਿਂ ਲਈ ਬਨਾਇ। ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕਾਇ। ਪੁਨ ਆਏ ਗੁਰ ਤੀਸਰ ਬਾਰੀ। ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੋ ਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ ॥੩੭॥ ਉਰ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਕੇ ਧਰਿਤਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਉੱਤਮ ਜਿਨਿ ਚਰਿਤਾ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਰਾਮੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਆਏ। ਖਰੇ ਥਰੀ ਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਏ ॥੩੮॥ ਕਹਯੋ ਬਾਕ 'ਭੋ ਰਾਮੇ! ਤੋਹਿ। ਕਰਯੋ ਨਹੀਂ ਜਿਮਿ ਭਾਖਯੋ ਮੋਹਿ। ਨਹਿਂ ਪਸੰਦ ਇਹੁ ਆਇ ਹਮਾਰੇ। ਜਿਮਿ ਚਾਹਤਿ ਤਿਮਿ ਨਹੀਂ ਸੁਧਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਸਮਝਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਥਰੀ ਕਾਜ ਕਰਿਬੋ ਨਹਿਂ ਸਰਯੋ'। ਸੁਨਿ ਰਾਮਾ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। –ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਯਾ ਲਖੀਯਤਿ ਨਾਂਹੀ–॥ ੪੦॥ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਸੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨਾ। –ਇਨਕੋ ਬਹੁ ਸਰੀਰ ਬਿਰਧਾਨਾ[5]। ਗਈ ਆਰਬਲ ਬੀਤ ਬਡੇਰੀ। ਕਹਯੋ ਨ ਯਾਦ ਰਖਹਿਂ ਇਸ ਬੇਰੀ– ॥ ੪੧ ॥ ਇਮਿ ਠਟਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਿਮਿ ਤੁਮਨੇ ਮੁਹਿ ਕਹੁ ਫੁਰਮਾਨ[6]। ਕਰੀ ਤਥਾ ਮੈਂ ਬੁਧਿ ਬਲ ਲਾਇ। ਕਹ ਕਰਿ ਆਛੇ ਸੁਧਿ ਬਨਿਵਾਇ ॥੪੨॥ ਆਪ ਕਹਹੁ ਜਿਮਿ ਬਿਸਰੈ ਫੇਰ[7]। ਇਸ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਅਹੈ

---

[1]ਭਾਵ, ਅਕਲਮੰਦੀ ਨਾਲ। [2]ਬੈਠਣ ਲਈ। [3]ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ। [4]ਇੱਟਾਂ ਗਾਰੇ ਨਾਲ ਮੇਲਕੇ ਜੜੀਆਂ (ਭਾਵ ਕੰਧ ਬਣਾਈ)। [5]ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [6]ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। [7]ਆਪ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਫੇਰ (ਆਪਨੂੰ) ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਬਤਾਈ। †ਪਾ:-ਬਨਾਈ।

ਕਜ਼ਾ ਮੋਰ'॥ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ॥ ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ॥੪੩॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਢਿਗ ਗਏ।ਹੇਰਿ ਥਰੀ ਕਹੁ ਬੋਲਤਿ ਭਏ। 'ਇਹੁ ਤੈਂ ਨੀਕੀ ਨਹੀਂ ਬਨਾਈ।ਕਈ ਬਾਰ ਬਹੁਮਤਿ ਨਹਿੰ ਆਈ॥੪੪॥ ਜਿਮਿ ਕਹਿ ਗਏ ਬਨੀ ਤਿਮਿ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ੂਮ ਬਾਦ ਕੀਨਸਿ ਇਸਿ ਮਾਂਹੀ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਾਕ ਮੰਦ ਨਿਜ ਜਾਨਯੋ। ਭਯੋ ਨੰਮ੍ਰ ਪਾਇਨ ਲਪਟਾਨਯੋ॥ ੪੫॥'ਹੌਂ ਅਜਾਨ ਨਿਤ ਭੂਲਨ ਹਾਰੋ। ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰੋ। ਬਾਰਬਾਰ ਬਖਸ਼ਤਿ ਹੋ ਮੋਹੀ। ਅਪਰਾਧੀ ਅਰ ਮੂਰਖ ਕੋ ਹੀ[1] ॥ ੪੬ ॥ ਜੇਤਿਕ ਸੁਮਤਿ ਦੇਤਿ ਸੋ ਜਾਨਵ। ਬਿਨਾ ਦਿਯੇ ਕਯਾ ਬਪੁਰਾ ਮਾਨਵ। ਰਾਵਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਉ।ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਭਾਖਿ ਸਮਝਾਵਉ॥੪੭॥ਮੈਂ ਮਤਿ ਮੰਦ ਅਭਾਗ ਬਿਚਾਰਾ। ਜਾਨਿ ਸਕਯੋ ਨਹਿੰ ਕਹਯੋ ਤੁਮਾਰਾ'। ਇਮਿ ਕਹਿ ਗੁਰ ਮਹਿੰ ਅੰਚਰ ਡਾਰਾ।'ਛਿਮਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਅਪਰਾਧ ਹਮਾਰਾ'॥੪੮॥ਸਿਖ ਸਮੀਪ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਹਰਖੇ[2] ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਲਖੇ ਗੁਨ ਰੂਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਅਲਾਵਹਿੰ। 'ਇਸਕੀ ਸੇਵਾ ਮੋ ਮਨ ਭਾਵਹਿ। ਆਪਾ ਕਬਹੁੰ ਨ ਕਰਹਿੰ ਜਨਾਵਨਿ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿ ਪਾਵਨਿ[3]' ॥ ੫੦॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨ ਸੰਸੈ ਖੋਵਾ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਭਲੇ ਇਹ ਜੋਵਾ। ਬਾਕਨ ਤੇ ਪਛਾਨ ਕਰਿ ਲੀਨੇ। ਆਪਾ ਜੁਤਿ ਅਰੁ ਆਪਾ ਹੀਨੇ[4] ॥ ੫੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਕਹੁ ਆਏ। ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਜੋ ਤਿਨਹੁ* ਸੁਨਾਏ। 'ਰਾਮਦਾਸ ਹੈ ਪੁਰਖ ਮਹਾਂਨੇ।ਇਸਕੇ ਸੰਗ ਤਰਹਿਂ ਨਰ ਜਾਨੇ॥੫੨॥ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਕੋ ਕਰਤਾ ਕੱਲਜਾਨਾ।ਬਸੀ ਕਰਯੋ ਮੁਝ ਸੇਵਾ ਠਾਨਿ।ਇਸ ਤੇ ਨਹਿੰ ਅਦੇਯ ਕੁਛ ਮੋਰੋ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗੌਰੋ[5]'॥੫੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੫੭ ॥

੫੮. [ਬਾਵਲੀ ਮਹਾਤਮ। ਸੰਤ ਸਧਾਰਣ। ਗੰਗਾ ਸ੍ਰੋਤ ਬਾਉਲੀ ਵਿਚ। ਇਕ ਜੋਗੀ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਗਤਿ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖੁਲਿ ਰਹਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਮੰਗਤਿਹਿੰ[6] ਦੇਤਿ ਲਗਤਿ ਨਹਿ ਬਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੀਰਥ ਪਰਮ ਰਚਯੋ ਬਡ ਪੁੰਨਜ। ਸੇਵਤਿ ਭਏ ਪੁਰਖ ਸੋ ਧੰਨਜ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਜਿਸ

[1]ਨੂੰ ਬੀ। (ਅ) ਕੋਹੀ=ਪਹਾੜੀਆ,ਭਾਵ ਅਨਜਾਨ ਨੂੰ।(ੲ)ਕ੍ਰੋਧੀ। [2]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [3]ਵਿਚ (ਮਨ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ। [4]ਹੰਕਾਰ ਸਹਿਤ (ਰਾਮਾ ਜੀ) ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)। [5]ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ। [6]ਭਾਵ, ਭਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਭੀ ਹਨ।(ਅ)ਮੰਗਤਾਂ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਜੋ ਕੁਛ। ਜੋ ਸਭ।

ਕੇਰ॥ਜਿਸ ਮੱਜੈ ਫਲ ਲਹੈ ਘਨੇਰਾ ॥੨॥ ਸੁੰਦਰ ਸੀਤਲ ਨਿਰਮਲ ਖਰੋ। ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਨੀਰ ਜਿਹ ਭਰੋ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਝਰਨਾ ਬਹਯੋ। ਸੁਰ-ਸਰਿ ਕੋ ਪ੍ਰਵਾਹ[1] ਤਹਿਂ ਲਹਯੋ ॥੩॥ ਰਚੀ ਚੁਰਾਸੀ ਜਿਹ ਸੌਪਾਨ[2]। ਗਿਨਿ ਜਬਿ ਦੇਖੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ। ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਕਹਯੋ ਤਿਸਿ ਕਾਲ। 'ਜੋ ਸਿਖ ਦਰਸਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ॥੪॥ਬਾਰਿ ਚੁਰਾਸੀ[3]ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ।ਇਤਨੇਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਬਖਾਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕਰਿਕੇ ਧਯਾਨ। ਮਿਟਹਿ ਚੁਰਾਸੀ ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ[4] ॥੫॥ ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਪਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਮਿਟਹਿ ਜੂਨ ਤਿਹ ਭ੍ਰਮਨ ਕੁਫੇਰੀ[5]। ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਧਰਿ ਕਰਿ ਨ੍ਹਾਵੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ ਤੁਰਤ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥੬॥ ਅਨਿਕ ਅਘਨ ਕੀ ਨਾਸ਼ਨਿ ਹਾਰੀ। ਭਈ ਬਾਪਿਕਾ ਨਿਰਮਲ ਬਾਰੀ[6]। ਗੁਰ ਸਿੱਖਜਨ ਹਰਖਾਵਨ ਵਾਰੀ[7]। ਜਲ ਪੀਏ ਨਿਰ-ਮਲ ਉਰਕਾਰੀ[8]॥੭॥ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਜੋ ਦੇਵੈਂ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਢਿ ਕਰਿ ਸੁਖ ਲੇਵੈਂ। ਤਿਨਕੋ ਫਲ ਹੋਵੈ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ' ॥ ੮ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਧਿਕ ਮਹਾਤਮ ਤਾਂਹਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਮੁਖ ਪ੍ਰਾਹਿ। ਕਰਹਿਂ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸੁ ਨੀਰ। ਹੋਇ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖਜਨ ਕੀ ਭੀਰ॥੯॥ਕਰਹਿਂ ਚੌਂਪ ਸੋਂ ਮੱਜਨ ਸਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਸਰਾਹਹਿਂ ਸੁਜਸ ਪਸਾਰੇ। 'ਧੰਨਜਗੁਰੂ ਕੀਨਸਿ ਉਪਕਾਰਾ॥ਸ਼ਰਨਪਰਹਿ ਤਾਰਯੋ ਗਨ ਭਾਰਾ[9]'॥੧੦॥

ਇਕ ਲੁਹਾਰ ਤਹਿਂ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਹੈ।ਕਾਠਨਿ ਕੀ ਪੌਰੀ ਸੁ ਘਰਤਿ ਹੈ। ਅਪਰ ਕਾਜ ਜੋ ਹੋਹਿ ਸੁ ਕਰਿਹੀ।ਕਾਸ਼ਟ ਲੋਹਾ ਨਿਜ ਕਰ ਘਰਿਹੀ॥੧੧॥ ਜਲ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਪਤ ਸੋਪਾਨ[10]। ਲਾਇ ਕਾਠ ਤਿਨ ਰਚੀ ਮਹਾਨ। ਜਿਸਤੇ ਜਲ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਲੇਯ। ਨ੍ਹਾਨ ਪਾਨ ਜੋ ਚਹੈ ਕਰੇਯ॥੧੨॥ਤਿਸਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਹੇਰਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਬੁਲਵਾਇ ਹਦੂਰੇ। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਆਵਾ॥ਬਡਭਾਗੀ ਚਰਨਨ ਸਿਰ ਲਾਵਾ॥੧੩॥ ਤਿਸਕੇ ਮਸਤਕ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਮੰਤ੍ਰ ਸੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦਿਯ ਨਾਥ। 'ਸੰਤ ਸਧਾਰਨ' ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਤਿਹ॥ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਹਯੋ ਜਿਹ[11] ॥੧੪॥'ਸੇਵ ਪਰੀ ਸਭਿ

---

[1]ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। [2]ਪੌੜੀਆਂ। [3]ਚੁਰਾਸੀ ਵੇਰ। [4]ਚੁਰਾਸੀ (ਲਖ ਜੂਨ ਵਿਚ) ਜਨਮ ਮਰਨ। [5]ਖੋਟੇ ਫੇਰ ਫਿਰਨਾ ਜੂਨਾਂ(ਵਿਚ)ਉਸਦਾ। [6]ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਾਲੀ। [7]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [8]ਰਿਦਾ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [9]ਜੋ ਸ਼ਰਨੀ ਪਿਆ (ਤਿਸ) ਭਾਰੀ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ। [10]ਪੌੜੀਆਂ ਸੱਤ। [11]ਜਿਸਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਗਿਆਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆਂ।

ਥਾਇੰ[1] ਤੁਮਾਰੀ । ਜਾਇ ਰਹਹੁ ਅਬਿ ਗ੍ਰੇਹ ਮਝਾਰੀ । ਕਰਹੁ ਭਜਨ ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਪਾਵੋ। ਲੈਨ ਦੈਨ ਕੋ ਕਹੂੰ ਨ ਜਾਵੋ' ॥ ੧੫ ॥ ਹੁਇ ਨਿਹਾਲ ਗੁਰ ਕੋ ਬਚ ਮਾਨਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਨਿਤਿ ਸਿਮਰਨਿ ਠਾਨਾ । ਗ੍ਰਿਹ ਨਿਜ ਗਯੋ ਭਯੋ ਸੁਖਵਾਸੀ । ਪਾਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਅਨਾਸ਼ੀ ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਿਤ ਗੰਗਾ'ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੇ ਸੰਗ[2] ਚਲ੍ਯੋ ਬਹੁ ਜਾਤਿ।ਤਿਸੀ ਪੰਥ ਆਵਤਿ ਭਏ ਜਿਸ ਪੁਰਿ ਗੁਰੂ ਰਹਾਤਿ॥੧੭॥ਚੌਪਈ॥ਡੇਰਾ ਕਿਯੋ ਆਨਿਕੈ ਸੰਗ।ਜੋ ਮੱਜਨ ਕੋ ਗਮਨਤਿ ਗੰਗ।ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਏਕ ਮੀਤ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਬੈਸ ਕੋ ਹੁਤੋ ਬਡੇਰਾ[3]॥੧੮॥ਸੋ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬਡ ਲਖਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ। ਬਾਪੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਤਿਸਕਾਲ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕੈ ਹਿਤ ਨਾਲ॥੧੯॥ਸਾਧੁ ਹੁਤੋ[4] ਤਿਸਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ।'ਚਲਿਬੇ ਪੰਥ ਕਸ਼ਟ ਕਸੋਂ ਪਾਯੋ। ਦੂਰ ਪੰਥ ਪਹੁੰਚਹੁ ਸ਼੍ਰਮ ਧਾਰੇ। ਤੌਹਿ ਭਲੇ ਹਿਤ ਹੇ ਮਮ ਪਯਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਬੀਚ ਬਾਪਿਕਾ ਗੰਗਾ ਆਨੀ।ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਹੋਹੁ ਸ਼ਨਾਨੀ[5]।ਨਹਿਂ ਸ਼ੰਕਾ ਕਿਮਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਜਾਨੋ।ਜਾਨਿ ਸੁਰਸੁਰੀ ਮੱਜਨ ਠਾਨੋ॥੨੧॥ਫਲ ਜੋ ਚਹਹੁ ਨਿਸੰਸੈ ਪਾਵਹੁ । ਪੁਨ ਘਰ ਗਮਨਹੁ ਹਰਿ*ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ'। ਬਾਕ ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਾਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ–। ਕਿਮਿ ਇਹ ਸੁਰਸਰਿ?–ਸ਼ੰਕਾ ਠਾਨਾ॥੨੨॥ਬਹੁਰ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ।ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਸਿ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾਲਾ!।ਘਰ ਤੇ ਚਲ੍ਯੋ ਸੰਗ ਕੇ ਸੰਗ[6]।ਗੰਗ ਸ਼ਨਾਨਨਿ ਹੇਤੁ ਉਮੰਗ॥੨੩॥ ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਥ ਪਹੁੰਚਿ ਹਰਿ ਦ੍ਵਾਰ।ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਵੌਂ ਇਕ ਬਾਰ। ਕਾਰਜ ਪਿਤਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਤਹਾਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਪੁਨ ਆਵੌਂ ਇਹਾਂ' ॥੨੪॥ ਤਿਸ ਕੀ ਲਖੀ ਸਰਬ ਗਤਿ ਡੋਲੇ[7]।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਤਬਿ ਬੋਲੇ। 'ਨੀਕੀ ਬਾਤ, ਜਾਹੁ ਹਰਿ ਦ੍ਵਾਰ।ਹਮ ਹਿਤ ਲਯਾਵਹੁ ਸੁਰਸਰਿ ਬਾਰ[8]'॥੨੫॥ਇਮਿ ਆਇਸੁ ਦੀਨਸਿ ਤਬਿ ਗਯੋ।ਤੀਰ ਜਾਨਵੀ[9] ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ । ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਭਲੇ ਸ਼ਨਾਨ।ਪਿਤਰਨਿ ਕਾਜ ਕਰਾਵਨਿ ਠਾਨਿ॥੨੬॥ ਗੁਰਬਚ ਸਿਮਰ੍ਯੋ ਆਵਨਿ ਕਾਲਿ।ਲੋਟਾ ਲੀਨਸਿ ਹਾਥ ਸੰਭਾਲਿ।ਹਰਿ ਦੁਆਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਜਾਈ। ਕਰ ਲੋਟਾ ਟੁਭਕੀ ਤਬਿ ਲਾਈ ॥੨੭॥ ਗਯੋ ਹਾਥ ਤੇ ਛੁਟਿ,ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ।

[1]ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ । [2]ਸਾਥ। [3]ਵੱਡਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੀ ਪਹਿਲੀ ਉਮਰ ਦਾ । [4]ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੀ। [5]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ। [6]ਭਾਵ ਗੰਗਾ ਦੇ ਯਾਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ। [7]ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਗਤੀ ਲਖੀ ਕਿ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। [8]ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਲ। [9]ਗੰਗਾ ਕੰਢੇ । *ਪਾ:–ਪੁਨ ਘਰ ਗਮਹੁ ਰਾਮ ।

ਰਹ੍ਯੋ ਖੋਜ ਨਹਿੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਯੋ। ਸਰਬ ਸੰਗ ਕੇ ਨਰ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਪਾਇ ਨਹੀਂ ਲੋਟਾ ਬਹੁਰਿ ਫਿਰੇ॥੨੮॥ ਮਿਲਿਕੈ ਸੰਗ ਸੰਗ ਹਟਿ ਪਰ੍ਯੋ। ਸੁਰਸਰਿ ਬਾਰਿਨ ਲ੍ਯਾਵਨਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪੰਥ ਉਲੰਘ੍ਯੋ ਸਾਰੇ। ਆਇ ਨਿਕਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੇ॥੨੯॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ। 'ਮੋਤੇ ਕ੍ਰਿੱਤ[1] ਨ ਰਾਵਰਿ ਸਰੀ। ਸੁਰਸਰਿ ਜਲ ਤੁਮ ਨੇ ਮੰਗਵਾਯਵ। ਮੈਂ ਛੂਛੋ ਤਿਸ ਤੇ ਹਟਿ ਆਯਵ॥੩੦॥ ਲੋਟਾ ਲੈ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ। ਭਰਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਤਿਸ ਮਹਿ ਜਬਿ ਬਾਰਿ। ਛੁਟ੍ਯੋ ਹਾਥ ਤੇ ਬਹਿ ਕਰਿ ਗਯੋ[2]। ਖੋਜਿ ਰਹ੍ਯੋ, ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ॥੩੧॥ ਪਰਮ ਕੁਭਾਗ ਅਪਨ ਮੈਂ ਜਾਨਾ। ਚਲਤਿ ਸੰਗ ਕੇ ਸੰਗ ਪਯਾਨਾ[3]। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬਾਕ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਹ। 'ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਨਹੀਂ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿਂ॥੩੨॥ ਲੋਟਾ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ। ਲ੍ਯਾਇ ਬੇਗ ਤੇ ਗੰਗਾ ਧਾਰੇ[4]*। ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਜੇ ਤੁਵ ਉਰ

[1]ਸੇਵਾ। [2]ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ। [3]ਤੁਰਦੇ ਸੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਟੁਰ ਪਿਆ। [4]ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰ ਨੇ (ਆਪਣੇ) ਵੇਗ ਨਾਲ (ਲੋਟਾ) ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ।

*ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ੪੫ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੬, ੭ ਤੇ ੮ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥ ਜੇਈ। ਮਜਹਿਂ ਕਲੀ ਕਾਲ ਨਰ ਤੇਈ।
ਅਨਗਨ ਪਾਪ ਤਜਹਿਂ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਭਾਰ ਸਹਾਰਤਿ ਨਾਂਹੀ॥੬॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾ ਨੇ:—

ਯਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਾਧਾ। 'ਆਨ ਚਰਨ ਪਾਵਹੁ ਹਤਿ ਬਾਧਾ।
ਪਾਪਨਿ ਤੇ ਪੀੜਤਿ ਹਮ ਹੋਇ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੋਸ਼ ਹਮਹੁ ਮਹਿ ਧੋਇ'॥੭॥

ਤੇ ਫਿਰ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਜੋਦੜੀ ਕੀਤੀ ਕਿ:—

'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਮਰੇ ਪਗ ਪਾਵਨ। ਜਬ ਹਮ ਬਿਖੈ ਕਰਹੁਗੇ ਪਾਵਨ।
ਤਤਛਿਨ ਹਮ ਸਭਿ ਹੋਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ। ਆਵਹੁ ਤੂਰਨ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੇ' ॥੮॥

ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ:—

ਸਭ ਤੀਰਥ ਕੋ, ਲਖਿ ਭਿੱਪ੍ਰਾਯ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਲਾਯ।

ਇਹਨਾਂ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾ ਅਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ ਤੇ ਅਘਹਾਰੀ ਜਾਣਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਪਤਿਤਪਾਵਨ ਆਪਣੇ ਚਰਨ ਪਾਵਨ ਪਾਕੇ ਸਾਡੇ ਕਲੇਸ਼ ਹਰੋ। ਸੋ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਹੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਰਚਕੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਥੁੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਓਹ ਖੁਦ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਤੇ ਪਤਿਤਪਾਵਨ ਹਨ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸੁਭਾਗ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਬਾਵਲੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੰਗਾ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਉਸ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ

ਬਾਕੀ ਫੁਟ ਨੋਟ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ।

ਮਾਂਹੀ॥ਬੀਚ ਬਾਪਿਕਾ ਦੇਖਹੁ ਤਾਂਹੀ॥੩੩॥ ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਸ੍ਰੋਤ ਪ੍ਰਵਾਹੂ[1]। ਸੋ ਸੁਰਸਰਿ ਕੋ[2]ਬਾਪੀ ਮਾਂਹੁ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਅਪਨਾ ਲੋਟਾ ਲੀਜਹਿ। ਜਲ ਸੁਰ-ਸਰਿ ਕੋ ਪਾਨ ਕਰੀਜਹਿ'॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੜੋ ਬੀਚ ਬਾਪਿਕਾ ਜਾਏ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਯੋ ਜਲ ਝਰਨਾ। ਸੀਤਲ ਸੁਖਦ ਬਿਮਲ ਬਰ ਬਰਨਾ[3]॥੩੫॥ਤਹਿਂ ਲੋਟਾ ਨਿਜ ਪਰਯੋ ਨਿਹਾਰਾ॥ਪਿਖਿ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਬਿਸਮਾਦ ਬਿਚਾਰਾ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਪਰਯੋ ਜਾਇ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਸੁਖਕੰਦ॥੩੬॥'ਮੈਂ ਅਜਾਨ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ। ਬੀਚ ਬਾਪਿਕਾ ਸੁਰਸਰਿ ਆਨੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਮਾਰੋ ਬਾਕ ਨ ਮਾਨਯੋ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬ ਜਾਨਯੋ'॥੩੭॥ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਗੁਰਭਗਵਾਨ।ਸੱਤਿਨਾਮਕੋ ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ। ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲ ਕਸ਼ਟ ਸਭਿ ਟਾਰਯੋ। ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਦੁਖਤਿਉਧਾਰਯੋ॥੩੮॥ਬੀਚ ਬਾਪਿਕਾ ਸੁਰਸਰਿ ਨੀਰ।ਇਮਿ ਆਨਯੋ ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਗਹੀਰ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਤੀਰਥ ਜੇਈ।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਰਨ ਬਿਖੇਬਸੁਤੇਈ[4] ॥੩੯॥ਸੁਰਸਰਿ ਲਯਾਵਨ ਬਾਪੀ ਮਾਂਹੀ।ਕੁਛ ਅਚਰਜ ਇਹੁ ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਜਿਮਿ ਚਾਹਹਿਂ ਤਿਮਿ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਤੂਰਨ।ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਪੂਰਨ ॥੪੦॥ਕਰੀ ਬਾਪਿਕਾਨਿਜਸਿਖ ਕਾਰਨ।ਜਨਮਜਨਮਕੇ ਕਲੁਖ ਨਿਵਾਰਨ। ਕਥਾ ਸੁਨਹਿਂ ਜੋ ਚਿਤ ਕੋ ਲਾਇ। ਸੋ ਨਰ ਪਾਪਨ ਤੇ ਛੁਟ ਜਾਇਂ॥੪੧॥

ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਹਾਯੋ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਸਿੱਧ ਇਕ ਆਯੋ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਸੁਨਾਈ।'ਆਪ ਲਈ ਜਬਿ ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ॥੪੨॥ ਤਬਿ ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਚਹਤਿ ਰਹਯੋ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਅਬਿ ਮੇਰੇ।ਜਿਸ ਤੇ ਆਇ ਆਪ ਕੋ ਹੇਰੇ ॥੪੩॥ ਮੈਂ ਚਿਰਕਾਲ ਜੋਗ ਤਪ ਕੀਨੇ। ਲਹਿ ਸਿੱਧੀ ਨਰ ਕਰੇ ਅਧੀਨੇ।ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਹੋਈ।ਮਾਨਹਿਂ ਮੋਹਿ ਜਗਤ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੪੪॥ ਸਭਿ ਗਤਿ ਪਿਖਿ ਮੈਂ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਇਹ ਸਿੱਧਾਂ ਲੌਕਿਕ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਤਪ

[1]ਚਲਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹ। [2]ਸੋ ਗੰਗਾ ਦਾ (ਪ੍ਰਵਾਹ)ਹੈ। [3]ਉੱਜਲ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗਵਾਲਾ। [4]ਵਸਦੇ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਗੌਰਵਤਾ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਗੰਗਾ ਦੀ ਹੈ ਓਹ ਏਥੇ ਸਚ ਮੁਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ,ਐਵੇਂ ਨਾਂ ਪੌਂਡੇ ਝਾਗ।ਫਿਰ ਜਦ ਉਸਦਾ ਮਨ ਉਸਨੂੰ ਓਥੇ ਲੈ ਹੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੌਤਕੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਟੇ ਦਾ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਕੇ ਉਸਦਾ ਮਨ ਦਰੁਸਤੀ ਤੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਗੌਰਵਤਾ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ:-ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਤੀਰਥ ਜੇਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਬਿਖੇ ਬਸੁਤੇਈ॥

[ਅੰਕ ਬਦ ਦਿਹੋ ਅੰਸੂ

ਤ੍ਰਾਪਤਿ।ਨਹੀਂ ਅਨੰਦ ਮੋਹਿਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ॥੪੫॥ ਅਬਿ ਨਿਜ ਸ਼ਰਨ ਰਾਖਿ ਸੁਖ ਕੰਦ!।ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਜਿਮਿ ਲਹਹੁੰ ਅਨੰਦ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਆਸਾ ਮੇਰੀ। ਪੂਰਨ ਕੀਜਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਡੇਰੀ'॥ ੪੬ ॥ ਅਪਨ ਭਗਤ ਜੋਗੀ ਕਹੁ ਜਾਨਾ। ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।'ਇਹੁ ਤਨ ਤਜਿਕੈ ਅਪਰ ਧਰੀਜੈ। ਪੁਨ ਹਮ ਢਿਗ ਹੁਇ ਆਨੰਦ ਲੀਜੈ' ॥ ੪੭ ॥ ਇਮਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਯੋ।ਇੱਛਾ ਪੁਰਬਕ ਤਨ ਤਜਿ ਦਯੋ।ਉਰ ਧਰਿਕਰਿ ਗੁਰ* ਕੋਅਨੁਰਾਗਾ। ਅਰੁ ਸਭਿ ਜਗ ਤੇ ਕਰਿ ਵੈਰਾਗਾ ॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਬਾਵਲੀ ਪੂਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੮ ॥

੫੯. [ਜੋਗੀ ਦੂਜੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਜੀ ਹੋਕੇ ਜਨਮੇ। ਮਿਸਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋ ਜੋਗੀ ਧਰਿ ਬਾਸ਼ਨਾ ਜਨਮਯੋ ਗੁਰ ਕੁਲ ਮਾਂਹਿ। ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਸਾਰੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਅਪਨੀ ਚਾਹਿ[1] ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਨੰਦ। ਪ੍ਰਥਮ ਭਏ ਦ੍ਵੈ ਸ਼ੁਭ† ਜਨੁ[2] ਚੰਦ। ਭਯੋ ਬਡੋ ਮੋਹਨ ਤਿਸ ਨਾਮ। ਪਰਮ ਵਿਰਾਗਵਾਨ ਨਿਸ਼ਕਾਮ॥੨॥ ਗਯਾਨਾਨੰਦ[3] ਮਹਿਂ ਸਦਾ ਬਿਲਾਸਹਿ। ਉਰ ਬਿਕਾਰ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਤਾਸਹਿ[4]।ਬਡ ਅਵਧੂਤ ਇਕਾਕੀ ਰਹੈ। ਕਿਹ ਤੇ ਸੁਨੈ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈ॥੩॥ਮੌਨ ਧਰੇ ਮਨ ਥਿਰਤਾ ਗਹੇ।ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਗਨ ਕੇ ਮੰਦਰ ਅਹੈ। ਨਹਿਨ ਪ੍ਰਬਿਰਤੀ ਮਹਿ ਚਿਤ ਜਾਂਹੀ। ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿਰਸ ਸ੍ਵਾਦ ਸੁ ਗ੍ਰਾਹੀ ॥੪॥ ਦੁਤਿਯ ਮੋਹਰੀ ਮਹਾਂ ਸੁਜਾਨਾ। ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਬਿਖੈ ਬੁਧਿਵਾਨ ॥ ਇਸ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਥਮ ਨਿਪਜਯੋ। ਨਾਮ ਅਰਥਮਲ ਤਿਹ ਧਰਿ ਦਯੋ ॥ ੫॥ ਪਰਮ ਭਗਤਿ ਗੁਨਿ ਗਨਅਨੁਰਾਗੀ।ਗੁਰਕੁਲ ਮਹਿ ਉਪਜਯੋ ਬਡਭਾਗੀ। ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਸੋ ਜੋਗੀ ਆਇ। ਜਨਮਯੋ ਮਹਿਦ ਮੋਦ ਉਪਜਾਇ॥ ੬ ॥ ਜਿਨ ਤਪ ਜੋਗ ਕਰਯੋ ਬਹੁ ਕਾਲਾ।ਜਨਮਯੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੇਬਿਸਾਲਾ।ਪਾਇ ਗਯਾਨ ਕੋ ਲਹਯੋ ਅਨੰਦ। ਇਹੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਭਲੀ ਮੁਕੰਦ[5]॥ ੭॥ ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨਾ।ਪੌਤ੍ਰ ਜਨਮ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨਾ।ਬੱਲੂ ਸੋਂ ਫੁਰਮਾਵਨ ਕਿਯੋ। 'ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਕੇ ਜੋ ਭਯੋ ॥੮॥ਤਿਸ ਕੋ ਆਨਹੁ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ।ਜਨਮਯੋ ਜੋ ਅਨੰਦ ਇਛੰ[6]ਧਾਰੇ।ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਗਮਨਯੋਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਤਿਨਹੁੰ ਬਖਾਨਾ॥ ੯ ॥ ਆਇਸੁ ਮੇਟ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਸੂਤ[7]

[1]ਅਪਣੀ ਇੱਛਾ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਗਟਿਆ। [2]ਮਾਨੋ। [3]ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨੰਦ। [4]ਤਿਸ (ਬਾਬੇ ਮੋਹਨ ਜੀ ਨੂੰ)। [5]ਭਾਵ, (ਗਜਾਨਾਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲਈ ਜੋ) ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ ਉਹ ਭਲੀ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। [6]ਅਨੰਦ ਦੀ ਇੱਛਾ। [7]ਹੁਣੇ ਹੀ ਜੰਮਿਆਂ ਬਾਲਕ ਹੋਸੀ। *ਪਾ:-ਸਤਿਗੁਰ। †ਪਾ:-ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਿਸ ਹੋਈ। ਤੂਲ ਸੁ ਵਸਤ੍ਰ[1] ਅਛਾਦਨ ਕਰਜੋ। ਲੇ ਬੱਲੂ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਧਰਜੋ॥੧੦॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਨਜੋ।-ਇਹੁ ਬਡਭਾਗ- ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਜਾਨਜੋ।ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਪੌਤ੍ਰ ਲਿਯੋ ਨਿਜ ਗੋਦ।ਸਭਿ ਪ੍ਰਵਾਰਮੈਂ ਭਯੋ ਪ੍ਰਮੋਦ ॥੧੧॥ ਬੱਲੂ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਭਗਵੰਤ।'ਇਹ ਅਵਤਰਜੋ ਬਡੋ ਸ਼ੁਭ ਸੰਤ। ਰਿਦ ਅਨੰਦ ਕੀ ਇਛਾ ਜਾਂਹੂ।ਲੀਨ ਜਨਮ ਹਮਰੇ ਕੁਲ ਮਾਂਹੂ॥੧੨॥ਇਸ ਕੋ ਨਾਮ ਅਨੰਦ ਧਰੀਜੈ।ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੁਇ ਗੁਨਿ ਸਭਿ ਲੀਜੈ।ਹਮ ਭੀ ਇਸ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ।ਬਾਨੀ ਸੁੰਦਰ ਕਰਹਿ ਗੁਨਾਇਨ[2]*॥੧੩॥ ਨਾਮ ਅਨੰਦ ਤਾਂਹਿ ਕੋ[3] ਰਾਖਹਿਂ। ਮਨੁਕਾਮਨ ਦਾਨੀ ਜੋ ਭਾਖਹਿਂ[4]। ਇਮਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਬੱਲ ਸੰਗ। ਲਗੇ ਬਨਾਵਨ ਗਿਰਾ ਉਮੰਗ ॥ ੧੪ ॥ ਪੌਤ੍ਰ ਗੋਦ ਚਿਤ ਮੋਦ ਧਰੰਤੇ। ਬਾਨੀ ਕੋ ਰਸਨਾ ਉਚਰੰਤੇ। ਪੌੜੀ ਕਰੀ ਦੋਇ ਕਮ ਚਾਲੀ। ਨਿਜ ਪੌਤ੍ਰੇ ਪਰਿ ਥਾਇ ਬਿਸਾਲੀ ॥੧੫॥ ਪੌਤ੍ਰ ਸੁ ਬਾਨੀ ਕੋ ਆਨੰਦ[5]। ਨਾਮ ਧਰਜੋ ਗੁਰ ਭਯੋ ਅਨੰਦ।ਪੁਨ ਬੱਲੂ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਬਾਲਕ। ਲੇ ਘਰ ਕੋ ਗਮਨਜੋ ਤਤਕਾਲਕ॥੧੬॥ ਤਿਸ ਮਾਤਾ ਕੀ ਦਿਯੋ ਸੁ ਗੋਦ।ਦੇਖਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਮੋਦ।ਜਬਿ ਬੱਲੂ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਸੁ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ॥ ੧੭॥'ਲਿਹੁ ਢੋਲਕ ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਹਾਥ। ਚਢਿ ਕੋਠੇ ਪਰ ਬਡ ਸੁਰ ਸਾਥ। ਗਾਵਹੁ ਅਨੰਦ ਬਜਾਵਹੁ ਜਾਵਹੁ।ਹਰਖਾਵਹੁ ਬਹੁ ਨਰਨਿ ਸੁਨਾਵਹੁ॥੧੮॥ ਇਹੁ ਬਾਨੀ ਸੁੰਦਰ ਗੁਨ ਭਰੀ। ਸੁਨਹਿ ਜੁ ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਧਰੀ[6]। ਨਿਤਿ ਇਸ ਪਠਨ ਨੇਮ ਨਿਰਬਾਹੇ। ਅਲਭ ਨ ਵਸਤੁ ਹੋਤਿ ਜਿਹ ਚਾਹੈ[7] ॥ ੧੯ ॥ ਭੁਕਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਇਹ ਫਲ ਦਾਇਕ। ਪਾਧ ਪਦਾਰਥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ। ਰਚੀ ਹੇਤੁ ਸਿੱਖਜਨ ਕੱਲਜਾਨ। ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿ ਸੁਖ ਲਹਹਿ ਮਹਾਂਨ ॥ ੨੦ ॥ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕੀ ਸਿੱਧੀ ਦੇਤਿ। ਜੋ ਇਸਿ ਧਾਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ। ਸਭਿ ਮੰਗਲ ਕੇ ਆਦਿ ਪਢੀਜੈ। ਪੂਰਨ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਬਿਘਨ ਲਹੀਜੈ' ੨੧॥ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਬੱਲੂ ਦਾਸ। ਲੇ ਕਰਿ ਢੋਲਕ ਅਪਨੇ ਪਾਸ। ਕੋਠੇ ਪਰ ਚਢਿਕੈ ਤਤਕਾਲਾ।ਕੀਨਿ ਬਜਾਵਨਿ ਧੁਨੀ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥ ਆਠ ਤੀਸ ਪੌੜੀ ਸਭਿ ਗਾਈ।ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਸੋਂ ਨਰਨ ਸੁਨਾਈ।ਜਿਨ ਜਿਨ ਸੁਨਜੋ

---

[1]ਰੂਈ ਸਹਿਤ ਵਸਤ੍ਰ ਨਾਲ। [2]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ। [3]ਤਿਸ ਬਾਣੀ ਦਾ। [4]ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਬਾਣੀ ਕਹਾਂਗੇ। [5]ਪੋਤ੍ਰੇ (ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਅਨੰਦ ਤੇ) ਬਾਣੀ ਦਾ(ਨਾਮ ਵੀ)ਅਨੰਦ। [6]ਜੋ ਸੁਣੇਂਗਾ ਸੋ (ਜੋ) ਕਾਮਨਾ ਧਾਰੇਗਾ ਸੋ ਪਾਏਗਾ। [7]ਭਾਵ, ਜੋ ਚਾਹੇਗਾ ਸੋ ਪਾਏਗਾ। *ਪਾ:-ਸੁਹਾਇਨ।

ਕਾਨ ਮਹਿ ਤਬੈ।ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਗਟੀ ਉਰ ਸਬੈ॥੨੩॥ਅਨੰਦ ਮੂਲ ਬਾਣੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰੀ । ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਗਯਾਨ ਸੋਂ ਭਰੀ । ਚਤੁਰਥ ਪਾਤਸਾਹ ਜਬਿ ਭੁਏ । ਇਕ ਪੌੜੀ ਤਿਨਹੂੰ ਰਚਿ ਕਏ ॥ ੨੪ ॥ ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਜੋੜੀ । ਅਨੰਦ ਮਹਾਤਮ ਚਾਲਿਸ ਪੌੜੀ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮੇਂ ਜੁ ਪਠਹਿ ਅਨੰਦਾ।ਮਿਲਹਿ ਗੁਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦਾ॥੨੫॥ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਪੁਨ ਬੀਤੜਿ ਭਯੋ।ਪੌਤ੍ਰਾ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਬਹੁਰ ਨਿਪਜਯੋ । 'ਅਰਜਾਨੀ' ਤਿਹ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ। ਪੂਰਬ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਤ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਹੁਤੋ ਬਿਰਕਤ ਜਨਮਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਯੋ। ਸ਼ੋਕ ਅਧਿਕ ਜਨਨੀ ਨੇ ਕਯੋ। ਤਿਨਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਯੋ। ਰੁਦਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਚਰਨ ਛੁਹਾਯੋ*॥੨੭॥ਜੀਵਤਿ ਭਯੋ ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਨਿਜ ਘਰ ਲੇ ਗਮਨੀ ਹਰਖਾਇ।ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਗ੍ਰਿਹ ਬਿਖੈ ਬਿਤਯੋ ਜਬਿ। ਬਾਲਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ ਦੇਖਤਿ ਤਬਿ ॥੨੮॥ ਸ਼ੋਕਾਰਤਿ ਜਨਨੀ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਰੁਦਤਿ ਦੀਨ[1]ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ।'ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੇਰਿ ਸਹਾਇਕ। ਜਗ ਗੁਰ ਹੋ ਤੁਮ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ॥੨੯॥ਮੋ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪਨੀ ਧਰੀਏ । ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰਯੋ ਜੀਵਾਵਨ ਕਰੀਏ' । ਦੀਨ ਸਨੁਖਾ ਕੇ[2] ਸੁਨਿ ਬੈਨ। ਭਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੋਂ ਸੁੰਦਰ ਨੈਨ ॥੩੦॥ ਬਾਲਿਕ ਪੁਨ ਤਤਕਾਲ ਜਿਵਾਇਵ।ਅਰਜਾਨੀ ਤਿਲ ਨਾਮ ਧਰਾਇਵ।ਪੌਤ੍ਰੇ ਤੀਨ ਮੋਹਰੀ ਨੰਦ[3]। ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਜਗ ਬਿਖੇ ਬਿਲੰਦ ॥੩੧॥ 'ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹਮ† ਕੁਲ ਬਿਰਧੈ ਹੈ'। ਇਹ ਬਰ ਦਿਯੋ ਸੁਨਤਿ ਹਰਖੈ ਹੈ।ਭਈ ਮੋਹਰੀ ਸੰਤਤਿ ਐਸੇ। ਮੋਹਨ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁ ਭੀ ਜੈਸੇ॥੩੨॥ ਦੇਹਿ ਬੁੱਧਿ ਨਹਿਂ[4],ਬਡ ਅਵਿਧੂਤ। ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਪੂਤ । ਬਿਧਿ ਨਿਖੇਧ[5] ਨਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਨ ਹਰਖਾ । ਅੰਤਰ ਕੇ ਰਸ ਨੇ ਮਨ ਕਰਖਾ[6] ॥ ੩੩ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ । ਪਿਖਿ ਮੋਹਨ ਸਿਸ ਬਾਕ ਅਲਾਇ। 'ਆਉ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਨ ਮਸਤਾਨੇ।ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਬਿਖੇ ਗ਼ਲਤਾਨੇ'॥੩੪॥ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਮੋਹਨ ਲਹਿ ਗਯਾਨਾ।ਦੇਹਿ ਬੁੱਧਿ[7] ਅਰ ਦ੍ਵੈਤੀ ਹਾਨਿ। ਅੱਛਤ[8] ਦੇਹਿ ਦੇਹਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨੇ । ਪਰਮ ਆਤਮਾ ਅਨੰਦ ਸਮਾਨੇ ॥ ੩੫ ॥ ਰਹੇ ਇਕੰਤ ਕੋਠਰੀ ਬੈਠਯੋ।ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੇ ਸਹਤ ਇਕੈਠਯੋ।ਕਰਹਿ ਕਪਾਟ ਅਸੰਜਤਿ

[1]ਨਿਮਾਣੀ ਹੋਕੇ ਰੋਂਦੀ। [2]ਨਿਮਾਣੀ ਨੂੰਹ ਦੇ। [3]ਬਾਬੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ। [4]ਦੇਹ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ। [5]ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ (ਅ) ਕਰਣ ਤੇ ਨਾ ਕਰਣ ਜੋਗ। [6]ਖਿੱਚਿਆ। [7]ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੋਝੀ। [8]ਦੇਹ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ। *ਪਾ:-ਸੁ ਛੁਹਾਯੋ। †ਪਾ:-ਗੁਰ।

ਦਰਕੈ[1]। ਕਿਹ ਸੋ ਕਹੈ ਨ ਸੁਨਹਿ ਨਿਕਰਿਕੈ[2] ॥੩੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਰਹੇ ਕਪਾਟ ਅਸੰਜਤਿ।ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਗਮਨਤੇ ਮਨਰੰਜਤਿ[3]।ਆਇਸੁ ਦੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਪਠਾਏ। 'ਅੰਤਰ ਮੋਹਨ ਦੇਹੁ ਬਿਠਾਏ'॥੩੭॥ਗਮਨੇ ਦੇਖਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਥਾਇ।ਭਯੋ ਅਲੋਪ ਨ ਦੇਖਨੇ ਜਾਇ[4]।ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਮਹਿਂ ਕੋਠੇ ਮਾਂਹਿ। ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਦੇਖਹਿਂ ਸਭਿ ਤਾਂਹਿ॥੩੮॥ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ ਹੋਤਿ ਕਿਹ ਕਾਲ। ਕਬਹੂ ਪ੍ਰਗਟ ਪਿਖਹਿਂ ਨਰ ਜਾਲ। ਸਿਰ ਤੇ ਨਗਨ ਰਹੈਂ ਕਬਿ ਬੈਸੇ। ਕਰਤਿ ਚੇਸ਼ਟਾ ਉਨਮਤਿ ਜੈਸੇ[5]॥੩੯॥ਜੁਗ ਹਾਥਨ ਸੋਂ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈਂ। ਕਬਹੂ ਮੋਨ ਕਬਿ ਉਚ ਅਲਾਵੈਂ।ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਤਿਸ ਮਾਤਾ।ਢਿਗ ਆਈ ਗੁਰ ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ ॥੪੦॥ ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਮਨ ਦੀਨ ਬਖਾਨੇ।'ਤੁਮ ਸੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਬਾਵਰ ਸ੍ਯਾਨੇ[6]।ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਜੀਵਹਿਂ ਤਤਕਾਲ। ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਹੁ ਸਿਖ ਜਾਲ ॥੪੧॥ ਜੇਠੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਮਤਿ ਜੁਤਿ ਰਾਵਰਿ।ਕਿਮਿ ਹੋਯਹੁ ਮੋਹਨ ਇਹ ਬਾਵਰ।ਜਾਨति ਹੁਤੇ ਜਿ ਇਮਿ ਮਨ ਮਾਂਹੂ।ਤੌ ਕਾਹੇ ਕੀਨਸਿ ਇਸ ਬ੍ਯਾਹੂ ॥੪੨॥ ਬਡੀ ਸਨੂਖਾ ਪਤੀ ਬਿਹੀਨੀ। ਰਹਤਿ ਬਿਸੂਰਤਿ ਦੁਖ ਤੇ ਦੀਨੀ[7]। ਮੈਂ ਢਿਗ ਦੇਖੋਂ ਤਿਸ ਪਛੁਤਾਊਂ[8]।ਪਰੀ ਲਾਜ ਬਸਿ ਕਹੈ ਨ ਕਾਊ। ੪੩॥ਹਰਖ ਸਮੇਤ ਹੋਤਿ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ।ਅਪਰ ਤ੍ਰਿਯਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਸੰਤਤਿ ਹੀਨੀ ਪਰਮ ਬਿਯੋਗਨਿ। ਰਹਤਿ ਨ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਸੋਗਨ[7]। ੪੪॥ਤਿਮ ਦੁਖ ਤੇ ਦੁਖੀਆ ਮਨ ਮੇਰੋ।ਪਰਮ ਅਨਾਥ ਸਮਾਨ ਜਿ ਹੇਰੋਂ[8]'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਹੈਂ। 'ਮੋਹਨ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਰਏ ਹੈਂ[9] ॥ ੪੫॥ ਮੋਹਨ ਮੋਹ ਨ ਭੇਦ,ਸੁ ਏਕ[10]।ਲੀਨ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਅਨੰਦ ਬਿਬੇਕ।ਗੁਹਜ ਕਥਾ ਇਹ ਕਿਮਿ ਨਹਿਂ ਕਹੈ। ਮੋਹਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੂਰਨ ਅਹੈਂ ॥੪੬॥ ਕਹਤਿ ਸਨੂਖਾ ਮੋਰ ਅਨਾਥ[11]। ਯਾਂਤੇ ਇਮਿ ਕਹੀਐ ਤਿਹ ਸਾਥ।ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ ਦੇਹਿ ਪਹਿਰਾਇ[12]।ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੇਹੁ ਤਿਹ ਜਾਇ[13]॥੪੭॥ਮੋਹਨ ਕੇ ਚਰਨਨ ਪਰ ਪਾਵਹੁ।ਬਨਿ ਕੇ ਦੀਨ ਸੁ ਬਿਨਤੀ ਗਾਵਹੁ।ਪਰਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੋਹਨ ਕੀ ਤਿਸ ਪਰ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੋ ਤਬਿ ਬਰ' ॥੪੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ

[1]ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਤਖਤੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ। [2]ਨਿੱਕਲਕੇ। [3]ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ। [4]ਭਾਵ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਸਣੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਣਾ। [5]ਮਸਤਾਂ ਵਰਗੀ ਕਾਰ। [6]ਆਪਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਕਮਲੇ ਭੀ ਸਿਆਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਸ਼ੋਕਵਾਨ। [8]ਭਾਵੀ ਅਨਾਥ ਜੇਹੀ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ। [9]ਮਿਲੇ ਹੋਏ [ਸੰਸ-ਕ੍ਰਿਤ, ਰੰਜਨ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਰਚਨਾ]। [10]ਮੋਹਨ ਤੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ। [11]ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੇਰੀ ਨੂੰਹ ਅਨਾਥ ਹੈ। [12]ਪਹਿਰਾ ਦੇਹੁ (ਨੂੰਹ ਨੂੰ)। [13]ਭਾਵ ਮੋਹਨ ਜੀ ਪਾਸ।

ਬਾਕ ਸੁਹਾਇ। ਆਇ ਸਨੁਖਾ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ। ਗਮਨੀ ਆਪ ਸੰਗ ਸੋ ਲੀਨ। ਮੋਹਨ ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਬਿ ਕੀਨ॥੪੯॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਨਿਜਪਤਿ ਕੋ ਆਈ। ਗਰਭ ਧਰਯੋ ਤਿਸ ਤੇ ਪਿਛਵਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸੁਤ ਅਭਿਰਾਮ। ਜਨਮਯੋ ਤਬਿ ਮੋਹਨ ਕੇ ਧਾਮ ॥੫੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ। ਕੀਨੋ ਮੰਗਲ ਬਜੀ ਬਧਾਈ। ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਸਰਬ ਹੀ ਧਾਮ। 'ਸੰਸਰਾਮ' ਰਾਖਯੋ ਤਿਸ ਨਾਮ ॥੫੧॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਨਮ ਮਹਿਂ ਘਾਲ ਬਿਸਾਲ। ਤਪ ਆਦਿਕ ਕੀਨੇ ਜਿਨ ਜਾਲ। ਬਾਲਿਕ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਨ ਜਬਿ ਭਯੋ। ਜਨਨੀ ਕੋ ਸਰੀਰ ਛੁਟਿ ਗਯੋ ॥੫੨॥ ਤਿਸ ਪਰ ਕੀਨਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਯੋ ਕਰਿ ਜਤਨ ਸੁ ਬਾਲ। ਭੋਜਨ ਗੁਰ ਕੋ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਖਾਵਤਿ ਰਹਯੋ ਲਹੇ ਅਹਿਲਾਦਿ ॥੫੩॥ ਜਬਿਹੀ ਬਧ ਕਰਿ ਭਯੋ ਬਡੇਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ ਲਿਖਹਿ ਘਨੇਰ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੇਤਿਕ ਅਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜੁ ਕਹੈਂ। ੫੪॥ ਸਭਿ ਬਾਨੀ ਕੋ ਲਿਖਹਿ ਬਨਾਇ। ਸਮਝਹਿ ਅਰਥ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਿਤਾਮੇ ਕੇਰ। ਅਚਿਤਿ ਰਹਯੋ ਸਿਧ ਭਯੋ ਬਡੇਰ॥੫੫॥ ਇਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਪੋਤੇ। ਜਨਮ ਲੀਨਿ ਗੁਨ ਗਨ ਕੇ ਪੋਤੇ। ਸੁਨਹਿ ਪਠਹਿ ਚਿਤ ਦੇ ਨਿਤਿ ਏਹ[1]। ਬਿਨ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਸੰਤਤਿ ਦੇਹਿ[2] ॥੫੬॥ ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕਥਾ ਜੋ ਰਰੈ। ਭੁਕਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਏ ਬਡ ਦਾਤਾ। ਫਲ ਲਹਿ ਜਿਨਹੁਂ ਮਹਾਤਮ ਜਾਤਾ॥੫੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਪੌਤ੍ਰਨ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਸਸ਼ਟੀ* ਅੰਸੂ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. [ਦੋਖੀ ਤਪਾ। ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਬਰ ਸਕਲ ਲੋਕ ਸੁਖਦਾਨ। ਭਾਗ ਹੀਨ ਨਿੰਦਕ ਲਹਤਿ ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਫਲ ਜਾਨਿ[3] ॥੧॥ ਜੈਸੇ ਭਾਨੁ ਉਦੇ ਭਏ ਸਭਿ ਜਗ ਤਿਮਰ ਨਸਾਇ। ਦੁਰਭਾਗੀ ਪੇਚਕ[4] ਤਊ ਅੰਧ ਭਏ ਦੁਖ ਪਾਇਂ ॥੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਭਿ ਜਗ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ। ਦਰਸ ਪਰਸ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਪਾਵੈ। ਤਪਾ ਹੁਤੋ ਇਕ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਸੁਨਿ ਜਸ† ਜਰੇ ਹੋਤਿ ਬੇਹਾਲ

---

[1]ਇਹ (ਕਥਾ)। [2]ਬਿਨਾਂ ਸੰਤਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਨ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। [3]ਭਾਗਹੀਨ ਨਿੰਦਕ ਜਾਣੋ ਅਪਨੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ (ਦੁਖ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [4]ਉੱਲੂ।

*ਪਾ:—ਨੌ ਪੰਚਾਸਮੋ। ਉਨਸਾਠਮੋ। ਏਕੋਨ ਸਸ਼ਟੀ। †ਪਾ:—ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ।

॥੩॥ ਮਰਵਾਹਨ ਕੋ ਪ੍ਰੋਧਾ[1] ਜਾਨੋ। ਉਸ ਜੋਗੀ ਕੋ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨੋ। ਜਾਂ ਕਉ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਮੱਧ ਖਡੂਰ ਦੰਡ ਦਯੋ ਰਾਸ[2] ॥੪॥ ਤਾਂਕੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੁ ਪਾਛੈ। ਬਰਨਨ ਭਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁ ਆਛੈ। ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੇਰੀ।ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ[3] ਦੁਸ਼ਟ ਘਨੇਰੀ॥੫॥ ਸੋ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸਹਾਰ ਨ ਸਕੇ।ਪੁਨ ਇਹ ਤਪਾ ਨਿੰਦ ਗੁਰ ਬਕੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਮਰਸੁ ਮਾਤੇ। ਅੱਜਰ ਜਰੈਂ[4] ਰਹੈਂ ਸੁਖ ਦਾਤੇ॥੬॥ਕਛੁਕ ਕਾਲ ਇਮਿ ਭਯੋ ਬਿਤੀਤ।ਖੇਲ ਰਚਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਇਸ ਰੀਤਿ।ਸ਼੍ਰੀਬਾਵਲੀ ਭਈ ਤਈਆਰ*।ਜੱਠ[5] ਅਰੰਭੀ ਗੁਰ ਕਰਤਾਰ ॥ ੭ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਆਦਿ ਜੋ ਥੇ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਜਤੀ ਘਰਬਾਰੀ[6]। ਤਿਨਹਿ ਨਿਮੰਤਯੋ[7] ਭੋਜਨ ਹੇਤੁ। ਸਭਿ ਨੈ ਮਾਨਯੋ† ਸਹਤ ਸੁਹੇਤ॥੮॥ਤਪੇ ਨਿਮੰਤਨ ਮਾਨਯੋ ਨਾਂਹੀ।ਤਪਤ ਰਹਯੋ ਮਤਸਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬਾਰ ਸੁ ਮਾਨੁਖਫਿਰੇ।ਦੁਸ਼ਟ ਨ ਮਾਨੀਮਾਯਾ ਘਿਰੇ[8]॥੯॥ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਗੁਰੂ ਧਰਮ ਕੇ ਪਾਲਿਕ। ਦੰਭ ਮੋਹ ਮਦ ਮਤਸਰ ਘਾਲਿਕ[9]। ਤਾਂਕੇ ਦੰਭ ਖੰਡਨੇ ਕਾਰਨ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮਿ ਕਿਯੋ ਉਚਾਰਨ॥੧੦॥ 'ਜੇਕੋ ਗੁਰੁ ਘਰ ਭੋਜਨ ਖੈਹੈ।ਇਕ ਰੁਪੱਯਾ ਦੱਛਨ ਪੈਹੈ'। ਤਉ ਭੀ ਤਪਾ ਸੁ ਆਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਬਚਨ ਕਿਯੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ॥੧੧॥'ਭੋਜਨ ਜੇਵਨ ਕੋ ਜੋ ਆਵਹਿ। ਦੋਇ ਰੁਪੱਯੇ‡ਦਛਨਾ ਪਾਵਹਿ'। ਯਾਂ ਪਰ ਭੀ ਜਬਿ ਤਪਾ ਨ ਆਯੋ।ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਅਲਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ 'ਪਾਂਚ ਮੁੱਦ੍ਰਕਾ[10] ਪਾਵੈ ਸੋਈ। ਭੋਜਨ ਕੈ ਹਿਤ ਆਵੈ ਜੋਈ'। ਤਪਾ ਨ ਆਯੋ ਪਰ ਲਲਚਾਯੋ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਦਸ ਕਾ ਲੋਭ ਵਿਖਾਯੋ॥੧੩॥ ਓੜਕ ਜਬਿ ਗੁਰ ਮੁਹਰ ਸੁ ਕਹੀ। ਤਬਹਿ ਤਪੇ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਸੁ ਬਹੀ[11]। ਬਯਾਕੁਲ ਭਯੋ ਬਹੁਤ ਲਲਚਾਯੋ। ਸੁਤ ਭੇਜਨ ਕੌ ਬਯੋਂਤ ਬਨਾਯੋ॥੧੪॥ਦ੍ਵਾਰੇ ਦ੍ਵਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨ ਪਾਯੋ[12]। ਪਕੜ ਭੀਤ ਪਰ ਖੂਬ ਚਢਾਯੋ। ਸੋ ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਭੀਤ ਤੇ ਤਰੇ। ਟੂਟੀ ਟਾਂਗ ਰੁਦਨ ਬਹੁ

---

[1]ਗੋਇੰਦੇ ਦੀ ਜਾਤ ਮਰਵਾਹਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਹਤ। [2]ਬਹੁਤਾ। [3]ਬੇਅਦਬੀ, ਨਿਰਾਦਰ। [4]ਅਜਰ(ਕਰਾਮਾਤ)ਜਰ ਰਹੇ। [5]ਨਵੇਂ ਮਕਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਯਾ ਵਰਤਨ ਅਰੰਭ ਸਮੇਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਵ ਜਿਸਨੂੰ ਆਮ ਚੱਠ ਯਾ ਛੱਠਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [6]ਭਾਵ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ। [7]ਨਿਉਂਦਾ ਭੇਜਿਆ, ਸੱਦਾ ਭੇਜਿਆ। [8]ਮਾਯਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਨੇ। [9]ਪਖੰਡ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਈਰਖਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ। [10]ਪੰਜ ਰੁਪੱਯੇ। [11]ਲੋਭ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈ। [12]ਦਰਵੱਜੇ ਥਾਣੀ ਤਾਂ ਨਾ ਵੜਨਾ ਪਾਯਾ।

*ਪਾঃ—ਤਿਆਰ। ਤਯਾਰ। †ਪਾঃ—ਸਭਨਿ ਸੁ ਮਾਨਯੋ। ‡ਪਾঃ—ਦੋ ਸੁ ਰੁਪਿਏ।

ਕਰੈ*॥੧੫॥ਨੀਚ ਊਚ ਮੈਂ ਉਘਰਨੋ ਪਾਜ। ਲੋਭ ਤਪੇ ਕਉ ਦੀਨੀ ਲਾਜ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਭਏ।'ਦੁਸ਼ਟਨਕੇ ਇਮਿ ਹੀ ਘਰ ਗਏ'॥੧੬॥ਤਿਸ ਅਉਸਰ[1]ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਭੋਜਨ ਸਭਿਨਿ ਕਰਾਵਤਿ ਖਰੇ। ਸੁਨਿਤਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਚਨ ਸੋ ਕਰੇ ॥੧੭॥ ਗੌੜੀ ਰਾਗ ਵਾਰ ਕੇ ਭੀਤਰ। ਭਨਨੋ ਸ਼ਲੋਕ ਸੁ ਸੁਨੋ ਸਿੱਖ ਬਰ†।ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਨਿੰਦਾ ਦੋਖ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੈ ਅੰਦ੍ਰਹੁ ਲੋਭੀ ਨਿਤ ਮਾਇਆ ਨੋ ਫਿਰੈ ਜਜਮਾਲਿਆ[2] ॥ ਅਗੋ ਦੇ ਸਦਿਆ ਸਤੈ ਦੀ[3] ਭਿਖਿਆ ਲਏ ਨਾਹੀ ਪਿਛੋ ਦੇ ਪਛੁਤਾਇਕੈ ਆਣਿ ਤਪੈ ਪੁਤੁ ਵਿਚਿ ਬਹਾਲਿਆ ॥ ਪੰਚ ਲੋਕ[4] ਸਭਿ ਹਸਣ ਲਗੇ ਤਪਾ ਲੋਭਿ ਲਹਰਿ ਹੈ ਗਾਲਿਆ ॥ ਜਿਥੈ ਥੋੜਾ ਧਨੁ ਵੇਖੈ ਤਿਥੈ ਤਪਾ ਭਿਟੈ[5] ਨਾਹੀ ਧਨਿ ਬਹੁਤੈ ਡਿਠੈ ਤਪੈ ਧਰਮੁ ਹਾਰਿਆ ॥ ਭਾਈ ਏਹੁ ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੀ ਬਗੁਲਾ ਹੈ ਬਹਿ ਸਾਧ ਜਨਾ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥ ਸਤ ਪੁਰਖ ਕੀ ਤਪਾ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੈ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚਿ ਹੋਵੈ ਏਤੁ ਦੋਖੈ ਤਪਾ ਦਯਿ[6] ਮਾਰਿਆ ॥ ਮਹਾ ਪੁਰਖਾਂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਾ ਵੇਖੁ ਜਿ ਤਪੇ ਨੋ ਫਲੁ ਲਗਾ ਸਭੁ ਗਇਆ ਤਪੇ ਕਾ ਘਾਲਿਆ ॥ ਬਾਹਰਿ ਬਹੈ ਪੰਚਾ ਵਿਚਿ ਤਪਾ ਸਦਾਏ ॥ ਅੰਦਰਿ ਬਹੈ ਤਪਾ ਪਾਪ ਕਮਾਏ ॥ ਹਰਿ ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਪੁ ਪੰਚਾ ਨੋ ਉਘਾ ਕਰਿ ਵੇਖਾਲਿਆ ॥ ਧਰਮਰਾਇ ਜਮਕੰਕਰਾ ਨੋ ਆਖਿ ਛਡਿਆ ਏਸੁ ਤਪੇ ਨੋ ਤਿਥੈ ਖੜਿ ਪਾਇਅਹੁ ਜਿਥੈ ਮਹਾ ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰਿਆ ॥ ਫਿਰਿ ਏਸੁ ਤਪੇ ਦੈ ਮੁਹਿ ਕੋਈ ਲਗਹੁ ਨਾਹੀ ਏਹੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਹੈ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਦਰਿ ਵਰਤਿਆ ਸੁ ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਸੋ ਬੂਝੈ ਜੁ ਦਯਿ[6] ਸਵਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯਾਲ ਦਯਾ ਕੇ ਰੂਪ।ਬੈਠਤਿ ਪੰਕਤਿ ਬੀਚ ਅਨੂਪ[7] । ਹਟਕਨੋ ਨਾਂਹਿ[8] ਦਿਯੋ ਤਿਸ ਭੋਜਨ। ਨਿੰਦਕ ਧਿਰਕਾਰਨੋ ਸਭਿ ਲੋਗਨ॥ ੧੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ਇਹ ਸਾਖੀ ਜੋ ਕੋ ਸੁਨੈ ਪੜ੍ਹਹਿ ਕਰਹਿ ਬੱਖਯਾਨ‡। ਤਿਸਕੇ ਨਿੰਦਕ ਨਾਸ਼ ਸਭਿ ਹੋਵਤਿ ਜਗ ਮੈਂ ਜਾਨ ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਾਰਨ

---

[1]ਸਮੇਂ, ਵੇਲੇ । [2]ਦਬਾਇਆ । [3]ਸਤ ਦੀ । [4]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ । [5]ਪਤੀਜਦਾ (ਛੁੰਹਦਾ) । [6]ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਨੇ । [7]ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਉਪਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਤ ਭਾਵ ਸੁਹਣੇ । [8]ਹਟਾਯਾ ਨਹੀਂ ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਤਪੇ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਟੰਗ ਟੁਟਣੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੮ ਦੇ ਮਗਰੋਂ । †ਪਾ:-ਬਾਨ ਧਰ । ‡ਪਾ:-ਜੋ ਜੋ ਪੜ੍ਹੈ, ਸੁਨੈ ਕਰੈ ਬੱਖਯਾਨ।

ਤਰਨ ਦੀਨ ਬੈਧੁਗੁਨਖਾਨਾ।ਜੋ ਜੋ ਆਵਹਿ ਸ਼ਰਨ ਕੋ ਸੋਸੋ ਲਹਿਕੱਲਯਾਨ ॥ ੨੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਪਰ ਕਥਾ ਅਬਿ ਸੁਨਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮ ਭਾਰੀ। ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਥੋ ਪ੍ਰੇਮਾ ਨਾਮ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਨਹਿਂ ਭ੍ਰਾਤਾ ਧਾਮ। ॥੨੨॥ ਕੁਸ਼ਟ ਸ਼ਰੀਰ ਬਿਖੇ ਰੁਜ ਭਯੋ। ਅਧਿਕ ਦਰਿੱਦ੍ਰੀ ਸੋ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਹਾਥ ਪਾਦ ਗਰਿਕੈ ਗਿਰ ਪਰੇ[੧]।ਕੋ ਨਹਿ ਨਿਕਟ ਹੋਨਿ ਦੇ ਖਰੇ॥੨੩॥ਬੇਖ ਅਮੰਗਲ ਪਿਖਤਿ ਗਿਲਾਨ[੨]। ਮਾਖੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ ਨਿਤਿ ਠਾਨਿ[੩]। ਗਲ ਮਹਿ ਬਾਂਧਯੋ ਮਾਟੀ ਬਾਸਨ। ਠਾਂਵੋ ਹੋਇ ਆਇ ਕੋ ਪਾਸ ਨ ॥੨੪॥ ਬੈਠਯੋ ਘਿਸਰਿ ਘਿਸਰਿ ਕਰਿ[੪] ਚਾਲਹਿ। ਕਰਿ ਕੋ ਦਯਾ ਟੂਕ ਤਿਹ ਘਾਲਹਿ[੫]। ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਨੋ ਸਮੋ ਬਿਤਾਵਹਿ। ਦਯੋਸ ਜਾਮਨੀ ਸੰਕਟ ਪਾਵਹਿ॥ ੨੫॥ਜਿਸ ਢਿਗ ਹੁਇ*ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਹਿ ਸੋਇ। ਦੇਖਨਿ ਭੀ ਨ ਕਰਹਿ ਤਿਸ ਕੋਇ। ਤਿਨਿ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨੀ ਘਨੇਰੀ। ਜਨਮ ਰੰਕ ਜਿਮ ਸੁਰਤਰੁ ਕੇਰੀ॥੨੬॥ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸ ਕਉ ਹੁਲਸਹਿ ਮਨਮਹਿਂ। ਕ੍ਰਿਪਨ ਮਹਾਂ ਜਿਮਿ ਆਮਦ ਧਨਮੈਂ[੬]।ਬਧਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ। ਧਰਹਿ ਧਯਾਨ ਠਹਿਰਾਵਹਿ ਚੀਤ ॥੨੭॥ਉਮਗਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਕਾਰਹਿ ਊਚੋ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵੈਂ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚੋ। ਮਨ ਕੀ ਉਕਤੀ[੭] ਕਰੈ ਉਚਾਰ। ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਕੋ ਲਹੈ ਨ ਸਾਰ ॥ ੨੮॥ ਰਾਗ ਕਬਿੱਤ[੮] ਨ ਬਾਨੀ ਜਾਨਹਿ। ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਹੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨਹਿ।ਕਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਬਾਕ ਕਛੁ ਮੋਟਾ।'ਮੁਝ ਅਬਿ ਲੱਧਾ ਗਯਾ ਕਛੋਟਾ[੯] ॥੨੯॥ ਸੁਨਹੁ ਜਹਾਨਾਂ ਕਹੌਂ ਬਡੇਰ। ਗਯਾ ਕਛੋਟਾ[੯] ਲੱਧਾ ਫੇਰ'। ਜਬਿ ਕਬਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੈ ਅਧਿਕਾਵੈ। 'ਗਯਾ ਕਛੋਟਾ[੯] ਲੱਧਾ' ਗਾਵੈ ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹਸਹਿ ਸੁ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ। ਪਾਨੀ ਅੰਨ ਆਨਿ ਦੇਂ ਤਾਂਹਿ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ।—ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੌਂ—ਬਹੁਤ ਉਮਾਹਤਿ ॥੩੧॥ਸੰਗ ਨਿਤੰਬਨਿ ਘਿਸਰਤਿ[੧੦] ਚਾਲਹਿ।ਪਲ ਪਲ ਪ੍ਰੇਮਕਲਾ[੧੧]ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਹਿ। ਚਿਤਵਤਿ—ਮੈਂ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਊਂ। ਆਧਿ ਬਯਾਧਿ ਅਘ ਓਘ ਨਸਾਊਂ—॥੩੨॥ਜੋਗੁਰ ਮਗ ਕੋ ਮਿਲਿ ਢੁਲਿ ਚਲੈ[੧੨]।ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਭੁਗਤਿ

---

[੧]ਗਲਕੇ ਡਿੱਗ ਪਏ। [੨]ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ, ਵੇਖਦਿਆਂ ਨਫਰਤ (ਆਵੇ)। [੩]ਮੱਖੀਆਂ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਸਦਾ ਰਹਿਣ। [੪]ਘਸੀਟ ਘਸੀਟ ਕੇ। [੫]ਕੋਈ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਤਿਸਨੂੰ ਪਾਵੇ। [੬]ਜਿਵੇਂ ਵੱਡਾ ਕੰਜੂਸ ਧਨ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿਚ (ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। [੭]ਭਾਵ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਆਂਵਦੀ ਹੈ। [੮]ਕਵਿਤਾ। [੯]ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਪੜਦਾ। [੧੦]ਚੁੱਤੜ ਘਸੀਟ ਕੇ। [੧੧]ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੂਪ। [੧੨]ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਚਲੇ। *ਪਾ:—ਜਾਇ।

ਮੁਕਤਿ ਫਲ ਫਲੈ[1]।ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਹਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਹਰਖਯੋ ਜਨ ਨਵ ਨਿਧਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ॥੩੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਲਈ ਧੂਲ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਰੀ।ਸਿਰ ਮੁਖ ਪਰ ਸਗਰੇ ਤਨ ਫੇਰੀ। ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਤਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਬੇਰੀ॥੩੪॥ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਸਿੱਖ ਜੋ ਅਹੈਂ।ਅਵਲੋਕਤਿ ਇਸ ਕੋ ਬਚ ਕਹੈਂ। 'ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੁਸ਼ਟੀ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ। ਤੌ ਪਾਵੈ ਜੋ ਆਪ ਬੁਲਾਵੈਂ' ॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ੋਕਾਰਤਿ ਚਿਤ ਹੋਵਾ।–ਜੋ ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵਾ। ਆਵਨ ਸ਼ੁੱਮ ਬਾਦ ਹੁਇ ਮੇਰਾ।ਭਯੋ ਨ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਖ ਘੇਰਾ[2] ॥੩੬॥ਮੈਂ ਨਿਰਭਾਗ ਜਹਾਂ ਚਹਿ ਜਾਊਂ[3]।ਨਿਫਲਹਿ ਤਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਪਾਊਂ। ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਗਮਨੋ ਕਿਤਿ ਨਾਂਹੀ[4]। ਕੈ ਮਰਿ ਰਹੌਂ ਇਸੀ ਥਲ ਮਾਂਹੀ ॥੩੭॥ ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਅਬਿ ਨਾਸੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ।ਗੁਰ ਕੇ ਦਰ ਪਰ ਪਰੌਂ ਸਥਾਨ[5]–।ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਰਯੋ ਦਰ ਆਗਹਿ।ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਹਿ, ਨਹਿਂ ਥਲ ਤਯਾਗਹਿ॥੩੮॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰੂ*ਮਹਿ ਧਰੈ। ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਤਿ 'ਗੁਰ ਗੁਰ ਗੁਰ' ਕਰੈ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਗਾਵਹਿ ਊਚੀ ਧੁਨ ਤੇ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਸੁਨਤੇ ॥੩੯॥ 'ਗਾਯਾ ਕਛੋਟਾ ਲੱਧਾ'ਗਾਵੈ।ਊਚੇ ਟੇਰਤਿ[6] ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਵੈ। ਖਰੇ ਆਨਿ ਹੋਵਤਿ ਸੁਨਿ ਪਾਹੂ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਪੁਨਹਿ ਗਵਾਇਸਿ† ਤਾਂਹੂ[7] ॥ ੪੦ ॥ ਕਹੇ ਨਰਨਿ ਕੇ ਪੁਨ ਪੁਨ ਗਾਵਹਿ। ਚਹਤਿ ਦਰਸ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਿਤਾਵਹਿ।–ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਮਹਾਂ ਮੈਂ ਪਾਪੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਧਿ ਰੁ ਬਯਾਧਿ ਸੰਤਾਪੀ॥੪੧॥ਸਭਿ ਜਗ ਦਰਸਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਨੀਤਿ। ਮੋਹਿ ਨ ਮਿਲਹਿਂ ਸੁ, ਤਰਸਤਿ ਚੀਤ। ਇਸ ਤੇ ਆਛੋ ਥਾਨ ਨ ਆਨ।ਕਬਹੂੰ ਤੌ ਹੁਇ ਹੈਂ ਅਘ ਹਾਨ ॥ ੪੨ ॥ ਗੁਰ ਦਰ ਕੋ ਅਬਿ ਤਯਾਗੌਂ ਨਾਂਹੀ। ਜੀਵਤਿ ਮਿਰਤਕ ਕੈ ਦੁਖ ਮਾਂਹੀ[8]। ਰਹੌਂ ਸ਼ਰਣ ਮੈਂ–ਚਿਤਵਤਿ ਐਸੇ।ਆਵਹਿਂ ਲੋਕ ਕਹਾਵਹਿਂ ਤੈਸੇ॥੪੩॥ਪਾਨੀ ਅੰਨ ਦਯਾ ਕਰਿ ਦੇਤਿ।ਬੈਠਯੋ ਰਹੈ ਸੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤਿ।ਕਬਹਿ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬ੍ਰਿਧੰਤਾ। ਬੋਲਤਿ ਬੋਲਤਿ ਭੂਮ ਗਿਰੰਤਾ[9] ॥ ੪੪ ॥ ਪਰਯੋ ਰਹੈ ਰੋਦਨ ਕੋ ਠਾਨਤਿ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਅਤਿ ਹਿਤ ਜਾਨਤਿ ।ਇਮਿ ਬਯਾਕੁਲ ਕੋ ਦੇਖਿ ਦੁਖਿਤ

[1]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। [2]ਮੈਂ ਦੁਖ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਫਲ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। [3]ਚਾਹੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। [4]ਜਾਂਦਾ (ਮੈਂ ਭੀ) ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ। [5]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵੱਜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪਿਆ ਰਹਾਂ। (ਅ) ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਪਿਆ (ਰਹਾਂ ਕਦੇ) ਥਾਂ ਪੈ ਜਾਵਾਂਗਾ। [6]ਬੋਲਕੇ। [7]ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਫਿਰ ਫਿਰ ਤਿਸ ਪਾਸੋਂ ਗਾਇਨ ਕਰਾਂਵਦੇ ਹਨ। [8]ਦੁਖ ਵਿਚ ਜੀਂਵਦਿਆਂ ਅਥਵਾ ਮਰ ਗਇਆਂ। [9]ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਗੁਰਨਿ। †ਪਾ:-ਗਵਾਵੈਂ।

ਕੋ। ਸਿੱਖਯ ਦਯਾ ਕਰਿ ਦ੍ਰਵਤੇ ਚਿਤ ਕੋ ॥ ੪੫॥ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਤਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। 'ਇਕ ਕੁਸ਼ਟੀ ਜਿਸ ਤਨ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਪਰਯੋ ਰਹੈ ਰਾਵਰ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਹੰਸਾਵਤਿ ਸਾਰੇ ॥੪੬॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਰਹਿਤੋ।ਸਿਮਰਨ ਸਦਾ ਆਪ ਕੋ ਕਹਿਤੋ।ਮੁਖ ਤੇ ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਜੁ ਸੋਊ। ਕ੍ਯਾ ਕਿਛੁ ਕਹੈ, ਨ ਜਾਨਤਿ ਕੋਊ'॥੪੭॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਏ।'ਹਮ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਜੋਕਛ ਗਾਏ।–ਪੜਦਾ ਬੱਸਤ੍ਰ ਜੁ ਮੇਰੋ ਗਯੋ।ਪੁਨ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ[1]–॥੪੮॥ ਮੋ ਕਹੁ ਪਾਯੋ[2] ਤਾਂਹਿ ਸੁ ਗਾਵੈ। ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਕੋ ਟੇਰਿ ਸੁਨਾਵੈ। ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਤਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ। ਜਿਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਛੇਮ'॥੪੯॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਦਿਨ ਕਿਤਿਕਬਿਤਾਏ।ਊਚੇ ਟੇਰਤਿਗੁਰੂ ਸੁਨਾਏ।ਜਬਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਬਯਾਕੁਲ ਕਰਯੋ।ਨਹਿਂ ਸੁਧ ਦੇਹਿ,ਰਹਯੋ ਧਰਪਰਯੋ ॥੫੦॥ਤਿਸ ਉਰ ਕੀ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਜਾਨਯੋ ਭਗਤ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿਹ ਜਾਗਾ। ਅਪਰ ਆਸਰੋ ਮਨ ਕਰਿ ਤਯਾਗਾ ॥ ੫੧॥ ਥਾਂਉ ਨਿਥਾਂਵਨ, ਮਾਨ ਨਿਮਾਨਾ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਪਛਾਨਾ।ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਕਹਾ।'ਤਿਸ ਕੋ ਲੇ ਆਵਹੁ ਅਬਿ ਇਹਾਂ॥ ੫੨॥ਹਮਰੇ ਮੱਜਨ ਕੋ ਜਲ ਜਹਿਂਵਾ।ਸੰਚਤਿ ਟਿਕਯੋ[3] ਲਿਜਾਵਹੁ ਤਹਿਂਵਾ। ਨੀਕੇ ਜਾਇ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਏਹੀ। ਹੋਇ ਜਾਇਗੀ ਸੁਧ ਸਭਿ ਦੇਹੀ ॥ ੫੩ ॥ ਰੰਗ ਮਜੀਠੀ ਅੰਬਰ ਲ੍ਯਾਵਹੁ। ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰ ਇਸੇ ਪਹਿਰਾਵਹੁ। ਨਖ ਸਿਖ ਲੌ ਛਾਦਨ ਕਰ ਸਾਰੇ[4]। ਪੁਨ ਆਨਹੁੰ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ' ॥੫੪॥ ਸੁਨ ਸਿੱਖਨਨ ਕਰਿ ਚੌਂਪ ਗਏ ਹੈਂ।ਕਹਯੋ'ਉਦੇ ਤਵ ਭਾਗ ਭਏ ਹੈਂ'।ਤਿਹ ਜਲ ਜਾਇ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਾ। ਰੰਗ ਮਜੀਠੀ ਬਸਤ੍ਰ ਉਢਾਵਾ ॥੫੫॥ ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਛਾਦਨ ਕੀਨਿ ਸਰੀਰ।ਲੇਪਹੁੰਚੇ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤੀਰ।ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਮੁਖ[5] ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਲਾ॥੫੬॥ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਜਬੈ। ਤਨ ਅਰੋਗ ਭਾ ਸੁੰਦਰ ਤਬੈ।ਨਿਜ ਕਰਤੇਪੁਨ ਬਸਤ੍ਰ ਦਏ ਹੈਂ।ਸਭਿ ਨਵੀਨਪਹਿਰਾਇ ਦਏ ਹੈਂ॥੫੭॥ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਸ਼ੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਦੀਨਸਿ। ਭਾਲ ਬਿਸਾਲ ਤਿਲਕ ਤਿਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਰਜ ਕਨ ਤੇ ਗਿਰ

[1]ਬਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੜਦਾ ਜੋ ਮੇਰਾ ਗਿਆ ਸੀ ਫਿਰ ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਗਿਆ। ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਬਸਤ੍ਰ। [2]ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਇਹ ਗਲ ਗਾਊਂਦਾ ਹੈ। [3]ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਟਿਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। [4]ਨਹੁੰ ਤੋਂ ਚੋਟੀ ਤਕ ਢਕ ਕੇ ਸਾਰਾ। [5]ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ (ਉਸਦਾ) ਮੂੰਹ।

ਸਮਸਰ[1] ਕਿਯੋ।ਨਾਮ'ਮੁਰਾਰੀ'ਪੁਨ ਧਰਿ ਦਿਯੋ ॥੫੮॥ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਕਹਨੈ
ਗੁਰ ਬੈਨ। 'ਤਨੁਜਾ[2] ਹੈ ਜਿਹ ਸਿਖ ਕੇ ਐਨ । ਮਮ ਆਇਸੁ ਤੇ ਇਸ ਕੌ
ਦੇਵਹਿ । ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਅਨੰਦ ਸੁ ਲੇਵਹਿ' ॥ ੫੯ ॥ ਸ਼ੀਹਾਂ ਉੱਪਲ ਸਿੱਖ
ਕੁਲੀਨ[3]।ਤਿਨ ਕਰ ਜੋਰੇ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ।'ਬਰਪ੍ਰਾਪਤਿ[4]ਕੰਨਯਾਂ ਘਰਮੇਰੇ।
ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ!ਫਿਰੈ ਇਸੀ ਸੰਗ ਫੇਰੋ[5]' ॥੬੦॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਨਿਜ ਇਸਤ੍ਰੀ ਢਿਗ
ਆਯੋ।ਕ੍ਰੂਰਾ ਕਲਹਿਨਿ ਨਿਠੁਰ ਸੁਭਾਯੋ[6]।ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਗਾਥ ਜਨਾਈ।
ਅਪਰ ਬਾਤ ਕਹਿ ਦਈ ਟਲਾਈ' ॥ ੬੧ ॥ 'ਤੁਝ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ
ਉਚਾਰੇ । ਲੰਗਰ ਟਹਿਲ ਕਰਹੁ ਦਿਨ ਸਾਰੇ'।ਪਤਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗਮਨੀ ਜਿਸ
ਕਾਲਾ । ਸੰਗ ਸੁਤਾ ਲੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਾਲਾ ॥੬੨॥ ਤਤਛਿਨ ਸਾਥ ਮੁਰਾਰੀ
ਤਹਾਂ। ਫੇਰੇ ਦਿਏ ਭਾਉ ਕਰਿ ਮਹਾਂ । ਭੁਕਤਿ ਮੁਕਤਿ ਤੂਰਨ ਤਿਸ ਦੀਨ।
ਅਸ ਗੁਰ* ਭਜਹਿ ਨ, ਸੋ ਮਤਿ ਹੀਨ ॥ ੬੩ ॥ ਜੀਵ ਨਾਰਕੀ[7] ਸੁਰਗ
ਪੁਚਾਵਾ । ਅਦਭੁਤ ਐਸੇ ਰੂਪ ਬਨਾਵਾ । ਭਯੋ ਅਰੋਗ ਦੇਹ ਤਿਹ† ਸੁੰਦਰ।
ਦਈ ਸੁੰਦਰੀ[8]ਪੁਨ ਸੁਖ ਮੰਦਰ॥੬੪॥ਦੇਖਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਏ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਏ। 'ਰਹੀ' ਸੁ ਕਰੈਂ ਕਲਾ ਸਭਿ ਪੂਰਨ।
ਦਾਸ ਉਧਾਰਨਿ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਚੂਰਨ ॥ ੬੫ ॥ ਏਕ ਘਟੀ ਮਹਿ ਸਭਿ ਕੁਛ
ਪਾਯੋ । ਤਨ ਅਰੋਗ ਪੁਨ ਬ੍ਯਾਹ ਸੁਹਾਯੋ' । ਸ਼ੀਂਹੇ ਤ੍ਰਿਯ[10] ਲੰਗਰ ਮਹਿ
ਸੁਨਯੋ। ਮਹਾਂ ਦੁਖਿਤ ਚਿਤ ਮਹਿ ਸਿਰ ਧੁਨਯੋ॥੬੬॥ਆਈ ਰੁਦਤਿ ਸਤਿ-
ਗੁਰੂ ਤੀਰ। 'ਇਹੁ ਕਯਾ ਕੀਨਸਿ ? ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਧੀਰ ! ।ਕੁਸ਼ਟੀ, ਮਾਤ ਪਿਤਾ
ਕੁਲ ਹੀਨ। ਸੁਤਾ ਨਿਨਾਵੇ ਕੌ ਮੁਰ ਦੀਨ' ॥ ੬੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ-
ਦਾਸ ਤਬਿ ਹਸੇ।ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕਰੁਨਾ[11]ਰੰਗ ਰਸੇ।'ਜਾਨਹੁੰ ਮਮ ਸੁਤ ਇਹੁ
ਜੁ ਮੁਰਾਰੀ।ਬ੍ਯਾਹਯੋ ਤਨੁਜਾ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੬੮ ॥ ਤਵ ਤਨੁਜਾ ਕੌ ਨਾਮ
ਮਥੋ ਹੈ । ਨਾਮ ਮੁਰਾਰੀ ਯਾਂਹਿ ਕਥੋ ਹੈ।ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ ਸਿਮਰੇ ਨਾਮ। ਪੂਰਨ
ਹੋਹਿਂ ਨਰਨ ਕੇ ਕਾਮ ॥੬੯॥ ਮਥੋ ਨਾਮ ਆਗੇ ਕਹਿਂ ਆਛੋ।ਨਾਮ ਮੁਰਾਰੀ
ਭਾਖਹਿ ਪਾਛੋ । ਨਰ ਪੂਜਹਿੰਗੇ ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ । ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਦਿਹੁ ਸ਼ੋਕ

[1]ਧੂੜ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਤੋਂ ਪਰਬਤ ਬਰਾਬਰ। [2]ਕੰਨਯਾਂ। [3]ਉਚੀ ਕੁਲ ਵਾਲਾ। [4]ਵਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ। [5]ਭਾਵ ਏਸੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿਓ। [6](ਜੋ) ਖੋਟੀ ਲੜਾਕੀ ਤੇ ਕਠੋਰ ਸੁਭਾ ਦੀ ਸੀ। [7]ਟਾਲ ਦਿੱਤੀ। [8]ਨਰਕ ਦੇ ਲਾਇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ। [9]ਇਸਤ੍ਰੀ। [10]ਸ਼ੀਂਹੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। [11]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ।

*ਪਾਃ—ਸਤਿਗੁਰ। †ਪਾਃ—ਤਿਸ, ਜਿਹ।

ਬਿਸਾਰੀ॥੭੦॥ਇਹੁ ਦੋਨਹੁ ਹੋਏ ਬਡਭਾਗੇ। ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਮਹਿ ਪਾਗੇ'। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਿ ਹੋਇ ਪੁਨਹਿ ਘਰ ਗਈ। ਦੀਪਤਿ ਕੋ ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਦਈ॥੭੧॥ 'ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ! ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ। ਸੱਤਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ।ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜਗ ਅਧਿਕ ਬਿਧਾਵਹੁ।ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹਿਬਸਹੁ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ॥੭੨॥ ਤੇਰੋ ਬਾਕ ਫੁਰੈ ਜਿਮਿ ਕਹੈਂ।ਬਰ ਕੈ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਹਿ ਜਿਸ ਚਹੈਂ।ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਪਰੀ ਅਬਿ ਪੂਰੀ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਮਹਾਂ ਗਤਿ ਰੂਰੀ॥੭੩॥ਤੁਝ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਸੁ ਭਵਜਲ ਤਰੈ।ਤੌਂ ਕਹਿਬੋ ਇਸਤੇ ਕਯਾ ਪਰੈ'[1]। ਭੁਕਤਿ ਮੁਕਤਿ ਨਵਤਨ ਤਿਸ ਦੇਕੈ। ਬਿਦਾ ਕਰਯੋ ਗਮਨਯੋ ਸੁਖ ਪੇਕੈ॥੭੪॥ਗ੍ਰਿਹਨਿਜ ਬਸਿ ਗੁਰ ਸੁਜਸ ਕਰੰਤਾ। ਮਿਲਯੋ ਜਿ ਤਿਸ ਸੁਖਿ ਸੋਪਿ ਭਵੰਤਾ[2]। ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਇਵ ਦੀਨਨਿ ਕਾਮ। ਯਾਂਤੇ 'ਦੀਨ ਦਯਾਲ' ਕਹਿ ਨਾਮ॥੭੫॥ਇਮ ਮੱਤਿਮੰਦ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰੇ।ਜਗ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੇ।ਧਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਵੈ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈ ॥ ੭੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੦ ॥

੬੧. [ਖੇੜਾ ਸੋਇਨੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਦਾ ਫਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਜਬਰ ਖੇੜਾ ਸੋਇਰੀ* ਦੁਰਗਾ ਭਗਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪੂਜਾ ਬਹੁ ਕਰੈ ਧਰੈ ਧਯਾਨ ਸਭਿ ਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ ਮਿਲਹਿ ਢਿਗ ਆਵੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਵੈਂ। ਸੰਮਤ ਮਹਿ ਜੁਗ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕਰਿਹੀ।ਨਿਰਜਲ ਨਿਰਾਹਾਰ ਬ੍ਰਤ ਧਰਿਹੀ[3]॥੨॥ਇਕਬਾਰੀ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕੋ ਚਲਯੋ।ਤਿਸਕੇ ਸੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਮਿਲਯੋ।ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਮਹਿਗੁਰ ਪੁਰਿ[4] ਆਵਾ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਲਲਚਾਵਾ॥੩॥ਭਯੋ ਠਾਂਢਿ ਜਬਿ ਗੁਰਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਤਬਿ ਸਿੱਖਜਨ ਇਮਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਕੋ ਸੁਨਿਬੋ ਕਰੀਅਹਿ।ਬਹੁਰ ਨਿਕੇਤ ਪੌਰ ਮਹਿਂ ਬਰੀਅਹਿ॥੪॥—ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਗ ਤੇ ਅਚਵਹੁ ਜਾਇ। ਪੀਛੇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਪਾਇ—। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖੇੜੇ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰਨਿ।—ਮੈਂ ਕਿਮਿ ਕਰਿਹੌਂ ਨੇਮ ਨਿਵਾਰਨਿ ॥ ੫ ॥ ਸੁਚ ਕਰਿ ਕਰੌਂ ਅਹਾਰ ਹਮੇਸ਼ੂ।ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਗ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ੂ[5]।ਆਸ਼੍ਰਮ,ਬਰਨ,ਨੇਮ ਬਿਵਹਾਰ। ਗੁਰ ਕੋ ਮਿਲਹਿਂ ਸਕਲ ਨਿਰਵਾਰਿ[6]॥੬॥ਐਸਾ ਕੋ ਬਡ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇ। ਗੁਰ ਹਿਤ

[1]ਤਾਂ(ਹੁਣ) ਇਸਤੋਂ ਪਰੇ (ਹੋਰ)ਕੀ ਕਹੀਏ। [2]ਉਹ ਭੀ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ। [3]ਬਿਨਾਂ ਜਲ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਵਰਤ ਰਖਦਾਸੀ। [4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। [5]ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਆਵਾਜਾਈ ਸਭਦੀ ਹੈ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ(ਨੇਮ) ਛੱਡਕੇ (ਲੋਕੀ) ਮਿਲਦੇ ਹਨ। *ਭਾਃ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 'ਸੋਇਨੀ' ਲਿਖਯਾ ਹੈ।

ਰਖਹਿ ਅਪਰ ਸਭਿ ਖੋਇ[1]। ਦੁਰਲਭ ਬਰਨ ਸੁ ਆਸ਼੍ਰਮ* ਧਰਮ। ਨਹਿ ਤਜਿ ਸਕੌਂ ਸਹਤ ਜਗ ਸ਼ਰਮ[2]-॥੭॥ਇਮਿ ਉਰ ਤਰਕਤਿ ਹਟਿ ਸੋਰਹਯੋ। ਅੰਤਰ ਗਯੋ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹਯੋ। ਗਮਨਯੋ ਪੰਥ ਅਗਾਰੀ ਫੇਰ। ਲਿਯੋ ਸੰਗ ਮਹਿ ਸੰਗ[3] ਬਡੇਰ ॥ ੮ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤਜਯੋ ਦੁਇ ਕੋਸ। ਜਾਇ ਕਰਯੋ ਡੇਰਾ ਸ਼ੁਭ ਹੋਸ[4]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੇ ਜਬਿ ਸੋਯੋ।ਮਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਸੁਪਨੋ ਹੋਯੋ॥੯॥ ਦਾਰੁਨ ਰੂਪ ਕਾਲਕਾ ਹੇਰਿ।ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਫੇਰ। 'ਹੇ ਮਾਤਾ! ਮੈਂ ਭਗਤ ਤੁਮਾਰਾ। ਕ੍ਰੂਰ ਜੋਗਨੀ ਮੁਹਿ ਪਰਵਾਰਾ[5]॥੧੦॥ਇਨ ਤੇ ਰੱਛਾ ਮੇਰੀ ਕਰੀਅਹਿ। ਨਹਿਂ ਭੱਖਹਿਂ[6] ਸਗਰੀ ਨਿਰਵਰੀਅਹਿ। ਕੌਨ ਦੋਸ਼ ਮੇਰੋ ਅਸ ਜੋਵ।ਜਿਸ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵਾ'॥੧੧॥ਸੁਪਨੇ ਮਹਿਂ ਤਿਸਕੋ ਸਮਝਾਯੋ। 'ਹੁਤੋ ਭਗਤ, ਤਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੁਇ ਆਵਾ। ਯਾਂਤੇ ਤੋਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਦਰਸਾਵਾ ॥੧੨॥ ਮੋਹਿ† ਭਗਤਿ ਕਰਿਬੇ ਫਲ ਇਹੁ ਹੈ।ਸ਼ਰਧਾ ਯੁਤਿ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਲਹਿਹੈ।ਨਾਂਹਿ ਤਿ ਮੇਰੀ ਭਗਤਿ ਨ ਪਾਵੈ। ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੁਇ ਦਰਸਾਵੈ[7] ॥ ੧੩ ॥ ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਅਵਤਾਰ। ਭਗਤਿ ਰੂਪ ਹੁਇ ਰਹਤਿ ਉਦਾਰ। ਲਾਖਹੁੰ ਲੋਕ ਸੁਮਤਿ ਕੋ ਪਾਇ।ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਦੂਰੇ ਰਹੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਅਵਤਾਰ। ਹਟਿ‡ਅਬਿ ਮਿਲਹੁ ਭਰਮ ਨਿਰਵਾਰ'।ਸੁਨਿ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਜਾਗਯੋ ਪੁਨ ਅਚਰਜ ਮਨ ਲੀਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਉਠਿ ਕਰਿ ਹਟਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਆਯਹੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਹਿਂ ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਚੀਤਿ ॥੧੬॥ਚੌਪਈ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਗ ਮਹਿਂ ਅਚਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਪੁਨ ਗਮਨਯੋ ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਜਿਸਕੇ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਜਾਗਾ। ਜਾਗਨ ਲਗੇ ਭਾਲਕੇ ਭਾਗ॥੧੭॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਬੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਅਧੀਨ ਪਰਯੋ ਪਦ ਤਬੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬੂਝਯੋ 'ਦਿਜ! ਕਹੋ§। ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਦਰਸ ਕੋ ਲਹੋ?¶'॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਖੇੜੇ ਨੇ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਬਿਦਤ ਗੁਪਤ ਸਭਿ ਕਹਿ ਬਖਯਾਤ।'ਮਨ ਗਿਲਾਨ ਕਰਿ ਮੈ ਉਠਿ ਗਯੋ।ਦਾਰੁਨ ਦਰਸ ਕਾਲਿਕਾ ਭਯੋ

---

[1]ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖੇ (ਤੇ) ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਛ ਗੁਆ ਲਵੇ। [2]ਲੋਕ ਲਾਜ। [3]ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆ ਸਾਥ। [4]ਥੱਕ ਕਰਕੇ। [5]ਭਯਾਨਕ ਜੋਗਨੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਹੈ। [6]ਖਾ ਨਾ ਲੈਣ। [7]ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਕੇ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਵੇ ਉਹ ਮੇਰੀ ਭਗਤੀ ਨਾ ਪਾਵੇਗਾ।

*ਪਾ:-ਆਸ਼ਰਮ। †ਪਾ:-ਮੋਰ। ‡ਪਾ:-ਹੁਇ। §ਪਾ:-ਕਹਯੋ। ¶ਪਾ:-ਲਹਯੋ।

॥੧੯॥ਤੁਮਰੋ ਭੇਵ ਬਤਾਯੋ ਸਾਰੋ[1]।ਹਟਿ ਆਯੋ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਤੁਹਾਰੋ*।ਅਬਿ ਮੇਰੇ
ਪਰ ਜੇ ਤੁਮ ਦਯਾ।ਸੁਪਨੇ ਮਹਿੰ ਦੇਵੀ ਕਹਿ ਦਯਾ॥੨੦॥ਕੁਪਤ ਰੂਪ ਤਬਿ
ਹੇਰਨ ਕਰਯੋ। ਸੁਨੇ ਬਾਕ ਜਿਸ ਕੋ ਮੈਂ ਮੁਰਯੋ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਜਗਮਾਤ ਮਹਾਂ-
ਬਰ। ਭਈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੋਹਿ ਪਰ॥੨੧॥ ਏਹੁ ਸੰਦੇਹੁ ਮਹਾਂ ਉਰ ਮੇਰੇ।
ਮਿਟਹਿ ਨ ਬਿਨਾ ਭਗਵਤੀ ਹੇਰੇ। ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਮਹਾਂਨਾ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੰਸੈ ਉਰ ਹਾਨਾ'॥੨੨॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਕਸੇ ਭਾਖਯੋ।
ਇਮਿ ਭੀ ਹੋਇ ਜਥਾ ਅਭਿਲਾਖਯੋ। ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਅਸੁ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਹੇਰੈਂ[2]।
ਹੋਇ ਬਿਦਤ ਠਹਿਰੈਂ ਨ ਅਗੇਰੈਂ[3]॥੨੩॥ਇਸ ਗਤਿਕੋ ਉਰਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ',
ਸੁਨਿ ਖੇਡੇ ਪੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਸਹੌਂ
ਸਕਲ ਹੀ ਜਸ ਗਤਿ ਹੋਹੀ[4]'॥੨੪॥ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੱਲੂ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।'ਇਸ ਕੋ
ਗਹਹੁ ਪਾਨ ਮਹਿ ਪਾਨਾ। ਅਬਿ ਲੇ ਜਾਹੁ ਬੀਚ ਚੌਬਾਰੇ। ਜਗ ਮਾਤਾ ਕੋ
ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਆਗਯਾਂ ਬੱਲੂ ਗਹਿ ਕਰ ਕੋ। ਅੰਤਰ ਜਾਇ
ਦਿਖਾਯਹੁ ਘਰ ਕੋ। ਦੇਖਯੋ ਦਿਪਤਿ ਤੇਜ ਰਵਿ ਜੈਸਾ। ਅਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ
ਸ਼ੁਭਤਿ[5]ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥ ੨੬ ॥ ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ ਜਬਿ ਦੇਖਨ ਕਰੀ। ਦਿਜਬਰ ਨੇ
ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਸਭਿ ਹਰੀ।ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਇ ਧਰਨ ਗਿਰ ਪਰਯੋ।ਮੁਰਛਤਿ ਪਰਯੋ
ਪ੍ਰਾਨ ਜਨੁ ਹਰਯੋ ॥੨੭॥ ਬੱਲੂ ਨੇ ਸੁਧਿ ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ। ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਲੇ
ਆਉ ਉਠਾਈ'। ਤਿਨ ਬਲ ਕਰਿਕੇ ਤਾਂਹਿ ਉਠਾਵਾ। ਆਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ
ਪਾਇਨ ਪਾਵਾ॥੨੮॥ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਗਹਿ ਕੈ ਚਿਬੁਕ[6]
ਉਠਾਇ ਬਿਠਾਲਾ। ਮਨਹੁ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਾ ਪੁਨਹਿ ਜਿਵਾਯੋ। ਖੁਲ੍ਹੇ ਨੇਤ੍ਰ ਗੁਰ
ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥੨੯॥ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਚਕਿਤ[7]ਚਿਤ ਰਹਯੋ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ
ਗੁਰ ਸੋਂ ਬਚ ਕਹਯੋ।'ਦੇਹੁ ਸ਼ਰਨ,ਕਰੀਅਹਿ ਨਿਜ ਦਾਸੁ।ਬਨੌਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ
ਪੂਰਹੁ ਆਸ' ॥੩੦॥ ਬਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ। 'ਸੁਨਿ ਖੇਡਾ ਤੂੰ
ਦਾਸ ਹਮਾਰਾ। ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਦੇਵੀ ਕੀ ਸੇਵਾ[8]†।ਜਪ[9]ਸਤਿਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ

[1](ਦੇਵੀ ਨੇ)। [2]ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਐਸੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇਖ ਸਕੇਂ। [3]ਜੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅਗੇ ਨ ਠਹਿਰ ਸਕੇਂਗਾ। [4]ਸਹਾਰਾਂਗਾ ਜੈਸੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ। [5]ਅਸਤ੍ਰ (=ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਹੱਥੋਂ ਛਡਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੈਸੇ ਚੱਕਰ ਗੋਪੀਆ) ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ (=ਜੋ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ) ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ। [6]ਠੋਡੀ ਤੋਂ। [7]ਹੈਰਾਨ। [8]ਦੇਵੀ ਦੀ ਸੇਵਾ (ਪਿੱਛੇ) ਸਦਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿਆ ਹੈਂ (ਤੂੰ)। [9](ਹੁਣ ਤੋਂ) ਜਪ......। *ਪਾਃ-ਤੁਮਹਿ ਨਿਹਾਰੇ।

[†ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਦੇਵ॥੩੧॥ਮਿਲਹਿ ਜੁ ਤੋਹਿ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸ਼॥ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰਬਿਸ਼ੇਸ਼॥
ਇਮਿ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਹੇਰਾ। ਉਪਜ੍ਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਤਿਸ
ਬੇਰਾ ॥੩੨॥ ਕਰਿ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਦੀਨ ਬਿਦਾਈ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਰ
ਲਿਵਲਾਈ। ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਲੇ ਘਰ ਕੋ ਗਯੋ। ਨਰ ਅਨੇਕ ਕੋ ਸੇਵਕ
ਹਯੋ॥੩੩॥ਜਿਨ ਜਿਨ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸਕੀ ਕੀਨਿ।ਤਿਨਹੁੰ ਨਹੀਂ ਜਮ ਕੋ ਦੁਖ
ਲੀਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਬਿਰਧਾਈ[1]। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਹਿ ਕਬਿ ਕਬਿ
ਆਈ॥੩੪॥ਜਿਸਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾਕੀ ਕਰੈਂ।ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਜੁਤਿ ਭਉਜਲ
ਤਰੈਂ। ਜਿਮਿ ਗੋਂਦੇ ਗੁਰਅੰਗਦ ਪਾਸ। ਪੂਰਬ ਕਰੀ ਹੁਤੀ ਅਰਦਾਸ
॥੩੫॥ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਸਾਯੋ।ਸੋ ਗੁਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਰਹਾਯੋ। ਆਰ-
ਬਲਾ ਤਿਸ ਪੂਰੀ ਭਈ।ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਕਾਯਾਂ ਤਜਿਦਈ॥੩੬॥ਤਿਸਕੀ ਸੰਤਤਿ
ਪਾਛੇ ਰਹੀ। ਤਿਨ ਮਤਿ ਗੁਰ ਅਨੁਸਰਨੀ ਨਹੀਂ[2]–ਚੌਧਰਤਾ ਹਮਰੈ–
ਇਮਿ ਜਾਨੇ।–ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਬਿਖੇ ਮਹਾਨੇ[3] ॥ ੩੭ ॥ ਸਗਰੋ ਨਗਰ
ਹਮਾਰੋ ਅਹੈ।ਅਰਪੈਂ ਭੇਟ ਇਹਾਂ ਜੋ ਰਹੈਂ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਅਹੈ ਬਿਸਾਲਾ।
ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ[4]ਸੋ ਕੁਛ ਕਿਸ ਕਾਲ॥੩੮॥ਆਵਤਿ ਇਨ ਕੇ ਦਰਬ ਬਡੇਰੋ।
ਚਲਹਿ ਦੇਗ। ਨਰ ਅਚਹਿ ਘਨੇਰੋ।ਉਚਿਤ ਅਬਹਿ ਇਨ ਤੇ ਧਨ ਲੀਜਹਿ

---

[1]ਵਧਾਈ। [2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ। [3]ਵਿਚੋਂ (ਅਸੀਂ) ਵਡੇ ਹਾਂ।
[4](ਸਾਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ)

†ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਜਦ ਦੇਵੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਤਦ ਆਪ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਝਾੜੂ ਦੇਂਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰ ਬੀ ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੇਵਕ ਬੱਲੂ ਜੀ ਨੇ ਜਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸਨੂੰ ਕਰਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਤੇ ਝਾੜੂ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਹੀ ਆਈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੀ ਇਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਈ ਹੁੰਦੀ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਜਾਂਦੇ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਨਾ ਭੇਜਦੇ, ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਵੀ ਇਹ ਹੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਵੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਵਜਕਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਚੇ ਹਨ।

। ਹੱਕ ਚੌਧਰਤਾ ਕੋ ਕਹਿ ਦੀਜਹਿ[1]॥੩੯॥ਪ੍ਰਥਮ ਆਮਦਨ ਧਨਕੀਥੋਰੀ[2]। ਅਬਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਆਇ ਅਕੋਰੀ–। ਮਤਿ ਮਲੀਨ ਮਿੱਥਯਾ ਅਭਿ-ਮਾਨੀ॥ਨਿਕਟ[3] ਗੁਰੂ ਨਹਿ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ॥੪੦॥ਤੀਰਥਬਾਸੀ ਜਿਮ ਨਰ ਹੋਵਹਿ।ਨਹੀ ਮਹਾਤਮ ਤਿਨਕੋ[4]ਜੋਵਹਿ।ਨਹਿ ਸ਼ਰਧਾਸੋਂ ਦੇਹਿ ਸ਼ਨਾਨਹਿ। ਨਿਸਦਿਨ ਮੂਢ ਅਵੱਗਯਾ ਠਾਨਹਿ॥੪੧॥ ਜਾਹਿ ਦੂਰ ਤੇ ਸਾਦਰ ਮੱਜਹਿ[5] ਸ਼ੁਭਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਲਮਲ ਭੱਜਹਿ। ਤਿਮਿ ਇਹੁ ਮੂਰਖ ਰਿਦੇ ਮਲੀਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮ ਨਹਿ ਮਨ ਚੀਨੇ॥੪੨॥ ਲਗੇ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰਨ ਕੁਢਾਲੀ। ਹੰਕਾਰੀ, ਦੁਰਮਤੀ,ਕੁਚਾਲੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਧਰੇ ਲੋਭ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਐਸੇ॥੪੩॥'ਹਮਰੇ ਨਗਰ ਬਾਸ ਜੋ ਕੀਜੈ।ਕੁਛ ਸਿਰਦਾਰੀ ਕੌ[6]ਹਮ ਦੀਜੈ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਮਾਨਹਿ ਆਨ[7]।ਜਥਾ ਜੋਗ ਦੇਵਹਿ ਘਰ ਆਨਿ[8]॥੪੪॥ਬਹੁ ਸੰਮਤ ਬੀਤੇ ਤੁਮ ਰਹੇ।ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਜਗ ਤੇ ਲਹੇ। ਪੂਰਬ ਅਲਪ ਹੁਤੀ ਗੁਜਰਾਨ।ਅਬਿ ਮਾਨਹਿ ਬਹੁ ਆਨ ਜਹਾਨ'॥੪੫॥ ਅੰਤਮੰਦਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗਤਿਦਾਨੀ।ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।'ਲੰਗਰ ਬਿਖੈ ਗਮਨਿ ਕਰਿ ਜਾਵਹੁ। ਜਿਤੋ ਅੰਨ ਚਾਹਹੁ ਤਹਿ ਖਾਵਹੁ॥੪੬॥ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਚਲਹਿ ਦੇਗ ਤਹਿ ਅਚਹਿ ਅਹਾਰੀ। ਹਟਕਾਰ ਨ ਕਿਸਕੀ ਤਿਸ ਥਾਨ*।ਛੁਧਿਤਿ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਭੋਜਨ ਖਾਨ॥੪੭॥ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਸਭਬੰਸ ਹਮਾਰਾ।ਅਹੈ ਗ਼ਰੀਬਨਿ ਕੇਰਿ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਪਿਤਾ ਤਿਹਾਰੇ ਕਛੁ ਨ ਲਾਹਾ।ਧਰੇ ਲੋਭ ਆਏ[9]ਹਮ ਪਾਹਾ॥੪੮॥ ਧਨਕੋ ਸੰਚਨਿ ਹਮਰੇ ਨਾਂਹਨਿ[10]। ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਸਤੂ ਘਰ ਮਾਂਹਿ ਨਾ।ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ਹਮ ਦੇਹਿ ਨਿਕਾਸ। ਸੋ ਨਹਿ ਰਾਖਹਿ ਕਛੂ ਅਵਾਸ' ॥੪੯॥ ਸੁਨਿ ਗੋਂਦੇ ਸੁਤ ਬਾਕ ਬਖਾਨਯੋ। 'ਹਮ ਤੋ ਲੇਨਿ ਦਰਬ ਕੋ ਠਾਨਯੋ।ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਹਮ ਲੇਤਿ ਨ ਕੋਈ। ਧਨ ਦੀਜਹਿ ਕਰ ਧਾਰੈਂ ਸੋਈ[11]॥੫੦॥ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਅਚਹਿਂ[12]ਅਹਾਰਾ।ਅੰਨ ਖਰੀਦਹਿਂ ਮੋਲ ਬਜਾਰਾ।ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟ ਕਮੀ ਨਹਿ ਕੋਊ। ਸੰਗਤਿ ਰਹੈ ਭੀਰ ਕਰਿ

---

[1]ਜਣਾ ਦੇਈਏ। [2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)ਥੋੜੀ ਸੀ। [3]ਨੇੜੇ (ਰਹਿਕੇ ਬੀ)। [4]ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ। [5](ਜੋ) ਦੂਰੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਆਦਰ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਚੌਧਰੀ ਪਨੇ ਦਾ। [7]ਈਨ। [8]ਆਕੇ। [9](ਤੁਸੀਂ) ਆਏ ਹੋ। [10]ਧਨ ਕੋਈ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ। [11]ਧਨ ਦਿਓ, ਇਹੋ ਸਾਡਾ ਕਰ ਹੈ। (ਅ) ਧਨ ਦਿਓ ਇਹੋ ਲਵਾਂਗੇ [ਕਰ ਧਾਰਨਾ=ਲੈਣਾ]। [12]ਖਾਵਾਂਗੇ।

*ਪਾ:–ਨਹਿ ਹਟਕਾਰ ਕਿਸੀ ਤਿਸ ਥਾਨ।

ਸੋਊ॥੫੧॥ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਆਨਹਿਂ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੇ ਨਰ ਬਹੁ ਬਾਰਾ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿਂ ਨਿਵਾਵਹਿਂ ਸੀਸ।ਕੋਤਿਕ ਆਵਤਿ ਨਿਕਟ ਮਹੀਸ਼[1] ॥ ੫੨ ॥ ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਤੇ ਦਿਹੁ ਹੱਕ ਹਮਾਰਾ'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀਅਮਰਿ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਨਿ ਫੇਰ।'ਧਨਕੋ ਲੋਭ ਕਰਤਿਹੋ ਢੇਰ ॥੫੩॥ ਗੁਰ ਕੇ ਸਦਨ ਮਿਲੇਗੀ ਦੇਗ਼। ਅਵਰ ਲੋਭ ਤਜਾਗਹੁ ਤੁਮ ਬੇਗ। ਕਾਹੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਕਰਤਿ ਹੋ।ਹਮ ਸੋਂ ਧਨ ਕੇ ਹੇਤੁਅਰਤਿ ਹੋ[2]'॥੫੪॥ ਐਸੇ ਬਹੁਤ ਭਈ ਤਕਰਾਰ।ਓਜ਼ਕ ਦੁਸ਼ਟ ਕਰਤਿ ਭੇ ਰਾਰ[3]।ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਹਮ ਦਿੱਲੀ ਜਾਵਹਿ।ਕਰਿ ਫਰਯਾਦ ਤੁਮ ਤੇ ਧਨ ਪਾਵਹਿਂ' ॥੫੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ'ਖੁਸ਼ੀ ਸੋ ਕਰੋ। ਹਮ ਤੇ ਧਨ ਕੀ ਆਸ ਨ ਧਰੋ'।ਗਏ ਸਦਨ ਉਠਿ ਮਤਾ ਪਕਾਯੋ।ਦਿੱਲੀ ਜਾਇ ਕਲੇਕ ਸੁ ਪਾਯੋ ॥੫੬॥ ਚਵਗੱਤੇ ਆਗੇ ਫਰਿਆਦ।ਮੂਰਖ ਕਰਤਿ ਭਏ ਬਹੁ ਬਾਦ।ਏਕਪਠਾਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਾਸ।ਸਭਾ ਮੱਧ ਚਵਗੱਤੇ ਪਾਸ ॥ ੫੭॥ ਸਰਬ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਝੂਠਾ ਤਿਨ ਕਯੋ।ਲਗੀ ਹੋਨਿ ਤਿਨ ਪਰ ਬਹੁਮਾਰ।ਧੱਕੇਦੇਕਾਢੇ ਦਰਬਾਰ॥ ੫੮॥ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਸਭਿ ਸੌਜ[4] ਗਵਾਈ। ਘਰ ਆਵਤਿ ਲੱਜਾ ਬਹੁ ਪਾਈ। ਹੁਲ ਮਰ ਗਏ ਜੁ* ਆਏ ਫੇਰ। ਦੁਖੀ ਭਏ ਜਮੁ ਮਾਰੇ ਘੇਰ ॥੫੯॥ ਏਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ।'ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੰਡ ਦਿਵਾਯੋ'।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਾਮੀ।ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥੬੦॥ਤਾਂਹਿਸਮੇਂ ਗੁਰ ਸੇਵ ਮਝਾਰਾ। ਤਤਪਰ ਰਹਤਿ ਹੁਤੇ ਦਰਬਾਰਾ। ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਾਰ ਕੇ ਅੰਤਰ। ਇਸ ਪਰਿਥਾਇ ਸ਼ਲੋਕ ਸੁਤੰਤਰ[5] ॥੬੧ ॥ ਉਚਰਤਿ ਭਏ ਭਲੇ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਜੋ ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇ। ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਚਿਤ ਕਰਿ ਸਵਧਾਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੁ ਕੀਨ ਬਖਾਨ ॥੬੨॥

ਸਲੋਕੁ ਮ: ੪ ॥

ਮਲੁ ਜੂਈ ਭਰਿਆ ਨੀਲਾ ਕਾਲਾ ਖਿਧੋਲੜਾ[6] ਤਿਨਿ ਵੇਮੁਖਿ ਵੇਮੁਖੈ ਨੋ ਪਾਇਆ ॥ ਪਾਸਿ ਨ ਦੇਈ ਕੋਈ ਬਹਣਿ ਜਗਤ ਮਹਿ ਗੂਹ[7] ਪੜਿ ਸਗਵੀ[8] ਮਲੁ ਲਾਇ ਮਨਮੁਖੁ ਆਇਆ ॥ ਪਰਾਈ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ ਨੋ ਵੇਮੁਖੁ ਕਰਿਕੈ ਭੇਜਿਆ ਓਥੈ ਮੁਹੁ ਕਾਲਾ ਦੁਹਾ ਵੇਮੁਖਾ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ॥ ਤੜ[9] ਸੁਣਿਆ ਸਭਤੁ ਜਗਤ ਵਿਚਿ ਭਾਈ

---

[1]ਰਾਜੇ (ਭੀ)। [2]ਅੜਦੇ ਹੋ। [3]ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। [4]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ। [5]ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ। [6]ਗੋਦੜਾ। [7]ਗੰਦਗੀ। [8]ਜਿਉਂ ਕੀ ਤਿਉਂ, ਉਲਟੀ, ਬਹੁਤ। [9]ਛੇਤੀ। *ਪਾ:-ਨਾ।

ਵੇਮੁਖੁ ਸਣੇ ਨਫਰੇ ਪਉਲੀ[1] ਪਉਦੀ ਫਾਵਾ ਹੋਇਕੈ ਉਠਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
ਅਗੈ ਸੰਗਤੀ ਕੁੜਮੀ ਵੇਮੁਖੁ ਰਲਣਾ ਨ ਮਿਲੈ ਤਾ ਵਹੁਟੀ ਭਤੀਜੀ ਫਿਰਿ ਆਣਿ
ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਦੋਵੈ ਗਏ ਨਿਤ ਭੁਖਾ ਕੂਕੇ ਤਿਹਾਇਆ ॥
ਧਨੁ ਧਨੁ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਨਿਆਉ ਸਚੁ ਬਹਿ ਆਪਿ ਕਰਾਇਆ॥
ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸੋ ਸਾਚੈ ਮਾਰਿ ਪਚਾਇਆ॥ ਏਹੁ ਅਖਰੁ ਤਿਨਿ
ਆਖਿਆ ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਸਭ ਉਪਾਇਆ ॥੧॥

ਚੌਪਈ॥ ਰਹਿ ਗਯੋ ਬਾਲਕ ਏਕ ਪਿਛਾਰੀ। ਗੋਂਦੇ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ।"ਇਹ ਸਭਿ ਮੰਦ, ਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ॥੬੩॥ ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਇਹੁ ਸਭਿ ਹੋਏ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਤੁਮ ਸਭਿ ਖੋਏ[2]। ਰਹਯੋ ਬਾਲ ਇਹੁ ਅਬਹਿ ਪਿਛਾਰੀ*। ਰਾਖਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੁਖਕਾਰੀ!॥੬੪॥ ਤਿਨਹੁ ਕਰਯੋ ਜਸੁ, ਤਸੁ ਫਲ ਪਾਯੋ। ਅਬ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਯੋ। ਸੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਦਾ ਉਪਕਾਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਬੁਰੇ ਕੋ ਭਲਾ ਬਿਚਾਰੀ"॥੬੫॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਰਾਖਯੋ। 'ਇਸ ਤੇ ਬੰਸ ਬ੍ਰਿਧੈ' ਤਬਿ ਭਾਖਯੋ। ਭਈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਗਈ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਸੋ ਬਖਸ਼ਈ ॥ ੬੬ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਗੋਂਦੇ ਸੁਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥੬੧॥

੬੨. [ਵਿੱਦਯਾਭਿਮਾਨੀ ਬੇਨੀ ਪੰਡਤ ਨਿਸਤਾਰਾ। ਫਿਰਯਾ, ਕਟਾਰਾ ਪ੍ਰਤਿ ਆਗਯਾ]

ਦੋਹਰਾ। ਇਕ ਪੰਡਿਤਿ ਬੇਨੀ[3] ਹੁਤੋ ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਨਯਾਇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਆਦਿ ਜੋ ਰਸਨਾ ਅੱਗ੍ਰ ਸੁ ਕੀਨ[4] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਬਿਖੈ ਹਮੇਸ਼। ਬਿਚਰਤਿ ਬਿੱਦਯਾ ਮਾਨ ਬਿਸ਼ੇਸ਼। ਜਹਾਂ ਪਠਤਿ ਵਿੱਦਯਾ[5] ਸੁਨਿ ਲੇਹਾ।ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੈ ਚਰਚਾ ਹਿਤ ਏਹੁ† ॥੨॥ ਲੋਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹਿ ਲਿਖੈ ਪ੍ਰਥਮ ਇਮਿ[6]‡।"ਹੋਇ ਪਰਾਜੈ ਚਰਚਾ ਮਹਿਂ ਕਿਮ[7]। ਤਿਸਕੇ ਪੁਸਤਕ ਛੀਨੈ ਸਾਰੇ। ਜੀਤਨਿ ਹਾਰੋ ਲੇਹਿ ਸੰਭਾਰੇ[8]"॥੩॥ ਲੋਕ ਮਿਲਹਿਂ ਬਹੁ ਚਰਚਾ ਮਾਂਹਿ। ਸੁਨੈ

---

[1]ਛਿੱਤਰ। [2]ਤੁਹ ਡੀ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੁਛ ਗੁਆ ਲਿਆ ਨੇ। [3]ਇਕ ਪੰਡਤ ਦਾ ਨਾਮ। [4]ਭਾਵ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਸਨ। [5]ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। [6]ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਕੇ (ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਸੀ) ਭਾਵ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। [7](ਜੋ) ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ(ਕੋਈ) ਹਾਰ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ। [8]ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਵੇਗਾ।

*ਪਾ:-ਰਹਿ ਗਯੋ ਬਾਲਕ ਏਕ ਪਿਛਾਰੀ। †ਪਾ:-ਦੇਹ।

‡ਪਾ:-ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਤਹਿ ਲਿਖੈ ਪ੍ਰਥਮ ਇਮ।

ਸਰਬ ਹੀ ਰਿਦੇ ਉਮਾਹਿ।ਬੇਨੀ ਪੰਡਤ ਜੀਤਹਿ ਜਬਿਹੂ। ਦਿਜ ਤੇ ਪੁਸਤਕ ਛੀਨਹਿ ਸਭਿਹੂ॥੪॥ ਸੁਨਹਿਂ ਧਨੀ ਨਰ ਧਨ ਅਰਪਾਵਹਿਂ। ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਵਹਿਂ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਹੁਤੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ। ਫਿਰਤਿ ਲਦਾਯੋ ਪੁਸਤਕ ਭਾਰਾ॥੫॥ਉਸ਼ਟਰ[1]ਏਕ ਲਯੋ ਸੰਗ ਫਿਰਿਹੀ।ਯਾਂ ਤੇ ਬਹੁ ਹੰਕਾਰ ਸੁ ਧਰਿਹੀ। ਬਿੱਦ੍ਯਾਅਰਥੀ ਪਠਿਬੇ ਕਾਰਨ। ਫਿਰਹਿਂ ਸੰਗ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਨ ॥ ੬ ॥–ਮੈਂ ਦਿਗਬਿਜੈ ਕਰੌਂ ਛਿਤਿ ਫਿਰਿਕੈ[2]। ਕੋ ਠਹਿਰਹਿ ਬਿਦ੍ਯਾ ਸੰਗ ਅਰਕੈ[3]?।ਮਮ ਸਮ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਜਗਕੋਇ–।ਇਮਿ ਹੰਕਾਰ ਰਿਦੇ ਭਰਿ ਸੋਇ॥੭॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਿਚਰਤਿ ਆਵਾ। ਡੇਰੋ ਗੋਇੰਦ-ਵਾਲ ਸੁ ਪਾਵਾ।ਤਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨਿਕੈ ਕੀਰਤਿ। ਬਹੁ ਨਿਰਮਲ ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਸਤੀਰਤਿ[4]॥੮॥ਚਹਤਿ ਦੇਖਿਬੇ ਰਿਦੇ ਉਮਾਹੂ[5]। ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ ਆਇ ਛਿਨ ਤਾਂਹੂ। ਸਥਿਤ ਬਾਪਿਕਾ ਨਿਕਟ ਸਥਾਨ। ਦਰਸਹਿਂ ਨਰ ਬੈਠੇ ਗੁਨ ਖਾਨਿ ॥ ੯ ॥ ਆਏ ਵਹਿਰ ਜਾਨਿ[6]ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਉਠਿ ਪੰਡਤਿ ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਹੀ। ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯਹੁ। ਕੁਸ਼ਲ ਖੇਮ ਬੂਝੀ ਹਰਖਾ-ਯਹੁ ॥ ੧੦ ॥ ਤਬਿ ਸੰਗਤ ਬਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈ। ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਉਪਾਇਨ ਧਰੈ। ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈਂ। ਹਿਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਤਿ ਰਿਦੈ ਮਨਾਵੈਂ[7] ॥ ੧੧ ॥ ਬੇਨੀ ਪੰਡਤ ਦੇਖਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ। ਮਨ ਹੰਕਾਰਤਿ ਕਰਨੋ ਬਚਨ ਕੋ।'ਤਪ, ਤੀਰਥ, ਬ੍ਰਤ, ਦਾਨ ਮਹਾਂਨਾ।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਕਰਨ ਕਰੈਤੇ। ਤੌ ਮਾਨਵ ਸ਼ੁਭ ਗਤੀ ਲਹੈਤੇ।ਤੁਮਰੇਪੰਥ ਬਿਖੈ ਇਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਕੁਤੋ ਪਰਮਗਤਿ ਇਹੁਨਰ ਪਾਹੀਂ? ॥੧੩॥ਜੇ ਇਨ ਭਲਾ ਕਰਨ ਤੁਮ ਚਾਹੋ। ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਦੁਖ ਦਾਹੋ। ਤਪ ਆਦਿਕ ਮਹਿ ਜੋਰਹੁ ਇਨਕੋ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿਮਲ ਕਰਹੁ ਇਨ ਮਨ ਕੋ॥੧੪॥ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਕੋ ਮਤਿ ਜਿਮ। ਇਨ ਕੀ ਛੇਮ ਹੋਤਿ ਕਹੀਅਹਿ ਤਿਮ'। ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਹੰਕਾਰਤਿ ਕੋ ਉੱਤਰ ਦੀਨ॥੧੫॥'ਤਪ ਆਦਿਕ ਮਖ[8] ਕਰਿਬੇ ਕਰਮ। ਇਹ ਤੌ ਤੀਨ ਜੁਗਨ ਕੋ ਧਰਮ[9]।ਅਬਿ ਜੋ ਨਰ ਹੋਇ ਕਲਿ ਮਾਂਹੀ।ਕਿਸੁ ਕਰਨ ਕੀ ਸਮਰਥ ਨਾਂਹੀ॥

---

[1]ਊਠ। [2]ਸਭ ਤਰਫ ਫਤਹ ਕਰਾਂਗਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਫਿਰਕੇ। [3]ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਵਿਚ (ਮੇਰੇ) ਨਾਲ ਅੜ ਕਰਕੇ। [4]ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੀ। [5]ਚਾਹ ਕਰਕੇ। [6]ਬਾਹਰ ਆਏ ਜਾਣਕੇ। [7]ਪਰ-ਲੋਕ ਵਿਚ (ਸ਼ੁਭ) ਗਤੀ ਲਈ ਚਿੱਤੋਂ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। [8]ਜੱਗ। [9]ਸਤਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪੁਰ ਦਾ।

੧੬ ॥ ਬਿਨਾ ਅੰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸੈਂ[1] । ਕਿਮਿ ਤਪ ਕਰਹਿੰ ਜਾਇ ਬਨ-ਬਾਸੈਂ।ਦਰਬ ਨਹੀਂ ਅਰ ਬਲੁ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ।ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਮਖ ਕਰਿਬੇ ਮਾਂਹੀ ॥੧੭॥ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਮਹਿਂ ਜੇ ਅਬਿ ਲਾਗੈਂ*।ਕਿਮਿ ਹੁਇ ਆਵੈ ਸਭਿ ਦਿਨ ਭਾਗੈਂ[2]†। ਦੁਸਕਰ ਸੌਚ ਆਦਿ ਕੋ ਕਰਨੋ[3]।ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਧਿ ਤੈਸੀ ਬਰਨੋ[4] ॥੧੮॥ਇਮਿ ਅਸ਼ਕਤਿ ਨਰ ਜਾਨਹੁ ਸਬੈ,। ਪ੍ਰਿਥਮ ਧਰਮ ਕਿਮਿ ਹੋਵਹਿ ਅਬੈ। ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਤਨੋ ਸੁਖ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਸੁਰਗ ਬਿਖੇ ਕਬਿ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵੈਂ॥੧੯॥ਅਬਿਚਲ ਪਦਵੀ ਪਾਇ ਨ ਕੋਊ[5]।ਹੰਤਾ ਸਹਤ ਕਰਮਸ਼ੁਭ ਜੋਊ। ਖੇਦ ਬਹੁਤ ਫਲ ਥੋਰੋ ਪਾਇ। ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਜੋ ਇਹੁ ਸਮੁਦਾਇ॥੨੦॥ ਅਬਿ ਕਲਜੁਗ ਕੋ ਸਮੋ ਸੁ ਆਵਾ। ਜਿਸਕੋ ਰਾਜ ਤਿਸੀ ਕੋ ਨਿਆਵਾ। ਤਪ ਆਦਿਕ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਮਹਾਨੋ।ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸਮਾਨੋ॥੨੧॥ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਸਾਰ। ਭੁਕਤਿ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਮਹਿਦ ਉਦਾਰ। ਸਿਮਰਨ ਸ੍ਰਵਨ ਭਗਤਿ ਬਡਿਆਈ।ਇਸ ਸਮ ਕਲਿ[6] ਨਹਿਂ ਆਨ ਬਡਾਈ‡॥੨੨॥ਇਸ ਬਿਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕੋਈ ਪਾਵੈ। ਜਨੋਂ ਸਿਕਤਾ[7] ਤੇ ਤੇਲ ਨ ਆਵੈ।ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਆਦਿਕ ਜੇ ਆਚਾਰ। ਫੋਕਟ ਨਾਮ ਬਿਹੀਨ ਅਸਾਰ[8] ॥੨੩ ॥ ਔਰ ਕਹਾਂ ਲਗ ਕਹੌਂ ਬਨਾਈ।ਅਪਰ ਬਿਪਰਜੈ ਹੁਇ ਸਭਿ ਜਾਈ[9]।ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਹਰਹਿ ਹੰਕਾਰ।ਕਰਮਨ ਮਹਿਂ ਇਹੁ ਬਧਹਿ ਉਦਾਰ[10]॥੨੪॥ਸੋ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਦੂਸ਼ਨ ਮੂਲ।ਗਤਿ ਕਾਂਖੀ ਧਾਰਹਿ ਨਹਿਂ ਭੂਲ[11]। ਤੁਮ ਬਿੱਦਯਾ ਪਢਿ ਗਹੀ ਮਸਾਲ।ਅਪਰਨ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲ॥੨੫॥ ਆਪ ਅੰਧੇਰੇ ਮਹਿ ਗਿਰ ਪਰੋ। ਔਰਨ ਕਹੋ–ਜਗਤ ਤੁਮ ਤਰੋ[12]। ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਤੋਹਿ ਅਬਿ ਐਸੇ। ਬਿਜੈ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਠਾਨੀ ਜੈਸੇ॥੨੬॥ਮਨ ਨਹਿਂਜੀਤਨੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ। ਅਪਰ

[1]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਕਿਵੇਂ (ਕਰਮ ਕਾਂਡ)ਹੋ ਆਵੇ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤਾਂ (ਉਪਜੀਵਕਾ ਮਗਰ) ਦੌੜਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਓਹ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਭੱਜ ਗਏ ਹਨ ਭਾਵ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਹਨ। [3]ਕਠਨ ਹੈ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਆਦਿ ਦਾ ਕਰਨਾ। [4]ਭਾਵ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨਾ(ਕਠਨ) ਕਹੀਦਾ ਹੈ। [5](ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਨਾਲ) ਪੂਰਨ ਦਰਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। [6]ਕਲਜੁਗ (ਵਿੱਚ)। [7]ਰੇਤ। [8]ਨਿਸ਼ਫਲ ਤੇ ਫੋਕੇ ਹਨ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [9]ਹੋਰ (ਕਰਮ ਆਦ)ਉਲਟੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ,ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਵਧਾ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [10]ਇਹ (ਹੰਕਾਰ) ਵਧਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤ। [11]ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਭੁੱਲਕੇ (ਬੀ) ਨਾ ਧਾਰੇ। [12]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਤੋਂ ਤਰੋ। *ਪਾਃ–ਲਗੈਂ। †ਪਾਃ–ਭਗੈਂ। ‡ਪਾਃ–ਉਪਾਈ।

ਜੀਤਬੇ ਕਯਾ ਫਲ ਪਾਲਾ[1]। ਸਿੱਖਨ ਹਜਾਰੋਂ ਤਰੇ ਹਮਾਰੇ। ਸੱਤਨਾਮ ਜਪ ਨਿਰਹੰਕਾਰੇ॥ ੨੭॥ ਪੰਡਿਤ ਡੂਬੇ ਗਿਨਤੀ ਮਾਂਹੀ[2]। ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਧਾਰ ਬਹਿ ਜਾਹੀਂ[3]। ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।–ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਹੰਕਾਰ॥੨੮॥ ਨਿਰ ਹੰਕਾਰ ਪਰਮਪਦ[4] ਪਾਵੈ। ਸੱਤਨਾਮ ਜਪ ਦੋਸ਼ ਨਸਾਵੈ[5]। ਯਾਂਤੇ ਜਥਾ ਜੋਗ[6] ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਮੈਂ ਪਾਵੌਂ ਕਛੁ ਹੁਇ ਨਿਰਮਾਨੀ[7]–॥੨੯॥ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਮਾਰਗ ਸੂਝਾ। ਭਯੋ ਦੀਨ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਬੂਝਾ। 'ਮੈਂ ਬਿੱਦਯਾ ਬਹੁ ਪਠੀ ਬਿਚਾਰੇ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਮਮ ਉਰ ਬਧ੍ਯੋ ਹੰਕਾਰੇ॥੩੦॥ਯਾਂਤੇ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ। ਕਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਖਟਕਰਮ ਜਿ ਸੋਈ॥ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਮਿਥ੍ਯਾ ਅਭਿਮਾਨੀ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁਗਤਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ॥੩੧॥ਤੁਮਰੇ ਬਚ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੈਂ ਜਾਨ੍ਯੋ[8]।ਅਪਨੋ ਰਿਦਾ ਦ੍ਰਵਤ[9] ਪਹਿਚਾਨ੍ਯੋ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਾਟਹੁ ਮੇਰੇ ਮਹਾਂ ਕਲੇਸ਼॥੩੨॥ ਮਨ ਮਹਿ ਬਸ ਆਵਹਿ ਕਿਸ ਰੀਤਿ।ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰੀ ਨੀਤਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਮੇਰੋ ਮਨ ਸੁਧਿ ਹੋਇ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿਹੁ ਸੋਇ'॥੩੩॥ ਬੇਨੀ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਸ਼ੌਨ। ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਕਰਿ ਨਾਸ਼। ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼*॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਹੁ ਮਨ ਗਿਰਹੀ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਦਾਸੀ ॥ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਅਵਰਨੁ ਸਦਾ ਅਵਿਨਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਮਤਾ ਕਿਥਹੁ ਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਪੰਡਿਤ ਇਸੁ ਮਨ ਕਾ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਅਵਰੁ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਪੜਹਿ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਕਰਤੈ ਲਾਈ ॥ ਏਹੁ ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੂਝਹੁ ਭਾਈ ॥ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਤਿਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਹੁ ਦੀਖਿਆ ਲੇਇ[10] ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਸੀਸੁ ਧਰੇਇ ॥ ਸਦਾ ਅਲਗੁ ਰਹੈ ਨਿਰਬਾਣੁ ॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਏਕੋ ਏਕੁ ਵਖਾਣੈ ॥

---

[1]ਪਾ ਲਿਆ। [2]ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ। [3]ਰਿਦੇ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । [4]ਆਤਮ ਪਦ ਨੂੰ। [5]ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਪੁਰਸ਼)। [6]ਯਥਾਰਥ ਹੈ। [7]ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਹੋਕੇ। [8]ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਰਸਤਾ)। [9]ਕੋਮਲ ਹੁੰਦਾ। [10]ਨਾਮ ਲਵੇ। *ਪਾਃ–ਹੁਲਾਸ।

ਜਾਂ ਇਕੋ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ਜਾਕਉ ਬਖਸੇ ਮੇਲੇ ਸੋਇ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ
ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਕਿਆ ਕੋਇ ॥
ਸੋਈ ਮੁਕਤਿ ਜਾਕਉ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਸੋਇ ॥
ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਕੀ ਫਿਰਿ ਕੂਕ ਨ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥ ੧॥੧੦॥

ਚੌਪਈ। ਸਹਤ ਅਰਥ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਪੰਡਤ ਹਾਨਯੋ ਨਿਜ ਮਾਨਾ। ਮੁਨਸਬ ਹੋਇ[1] ਬਿਚਾਰਨ ਲਾਗਾ। -ਉਚਰਤਿ ਸੱਤਜ[2]- ਕਰਤਿ ਅਨੁਰਾਗਾ[3] ॥੩੫॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪੁਨ ਗੁਰ ਨੇ ਕੀਨਸਿ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋਇ ਸੁਖ ਚੀਨਸਿ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੋ ਸੁਪਤਿ ਜਗਾਯੋ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਆਤਮ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ ॥੩੬॥ ਬੈਠੇ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਡੋਲੇ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿੰ ਲੋਚਨ ਖੋਲੇ। ਦੇਖਿ ਅਵਸਥਾ ਗੁਰੂ ਸਰਾਹਯੋ। 'ਪੰਡਤਿ ਭਏ ਧੰਨ, ਦੁਖ ਲਾਹਯੋ' ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਬੇਨੀ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਗਾਵਾ। 'ਕੁਗਤਿ ਹੇਤਿ ਅਵਤਾਰ ਗੁਸਾਈਂ ! । ਮਹਿਮਾ ਤੁਮਰੀ ਤੁਮ ਬਨਿ ਆਈ' ॥ ੩੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਰਹਯੋ ਪ੍ਰੀਤ ਧਰਿ ਤਜਿ ਸਭਿ ਆਸਾ। ਉਸ਼ਟਰ ਭਾਰ ਜਿ ਪੁਸਤਕ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸਰਿਤਾ ਬਿਖੇ ਬਹਾਇ ਬਿਲੰਦ ॥੩੯॥ ਸਾਂਤਿ ਪਾਇ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਹੋਵਾ। ਤਾਪ ਬਿਕਾਰਨ ਕੋ ਉਰ ਖੋਵਾ। ਬਿਦਾ ਭਯੋ ਰਹਿ ਕੈ ਚਿਰਕਾਲ। ਪੂਜ ਪੂਜ ਕਰਿ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[4] ॥੪੦॥ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਦੁਇ ਵਿਰਜਾ ਕਟਾਰਾ। ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ ਬਹੁਤ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਦੇ ਤਾਈਂ ॥੪੧॥ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ ਬੂਝਨ ਠਾਨੇ। 'ਜਹਾਂ ਤੁਮਾਰੇ ਰਹਿਨ ਠਿਕਾਨੇ। ਕਹਹੁ ਦੇਸ਼ ਤਿਹ ਕਿਹ ਉਪਦੇਸ਼[5]? । ਹਿਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੇ ਕ੍ਰਿਤ[6] ਕਸਾਹੇ ਸੁ? ॥੪੨॥ ਜੋ ਹੋਵੈ ਸੋ ਜਾਇ ਹਟਾਵਹੁ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹੁ'। ਬੋਲੇ ਦੋਨਹੁ ਦ੍ਵੈ ਕਰਿ ਜੋਰਿ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਹਮ ਮਹਿੰ ਕਯਾ ਜੋਰ ॥ ੪੩ ॥ ਜੋਗੀ ਕੰਨਪਾਟੇ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ। ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਜਿਨ ਸ਼ਕਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਹਿਂ। -ਗੋਰਖ ਗੋਰਖ- ਜਾਪ ਜਪੈ ਹੈਂ। ਪੂਜਤਿ ਨਿਤ ਜੋਗੀਨ ਸਬੈ[7] ਹੈਂ ॥੪੪॥ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਦੇਹੁਰਾ ਥਾਨਾ। ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਕਿਹ[8] ਨਰ ਅੱਗਯਾਨਾ। ਤਪ ਜਪ ਤੀਰਥ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਹਿ। ਕਿਉਹੂੰ[9] ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿ

[1]ਸਾਖੀ ਹੋਕੇ। (ਅ) ਨਿਆਇ ਕਰਤਾ ਹੋਕੇ [ਅः, ਮੁਨਸੁਫ] । [2](ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3](ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। [4]ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਨੂੰ ਪੂਜ ਕਰਕੇ। [5]ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਸਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ । [6]ਕਰਨੀ, ਸਾਧਨ। [7]ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਭ। [8]ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [9]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ।

॥੪੫॥ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਲੇਂਯ। ਅਰਥੀ[1] ਮੂਢ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਂਯ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨ ਸੁਧਰਹਿੰ ਨਾਂਹੀ।ਫਸੇ ਸੁ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ'॥੪੬॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਈ ਨਿਦੇਸੂ[2]। 'ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਅਬਿ ਤਿ ਸਹੀ ਦੇਸ਼। ਸਤਿ-ਨਾਮ ਕੋ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸੂ। ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਦ੍ਰਿੜਾਉ ਵਿਸ਼ੇਸੂ'॥੪੭॥ ਫਿਰਨਾ ਕਟਾਰਾ ਬਾਕ ਉਚਾਰ॥'ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਕੋ ਬਲ ਤਿਨ ਧਾਰਾ। ਬਦੈਂ ਨ ਕਾਹੂੰ[3], ਦੇਹਿਂ ਖਦੇਰ[4]। ਮਾਰ ਦੇਤਿ ਬੈਰੀ ਬਿਨ ਦੇਰਿ ॥੪੮॥ ਬਿਨਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਿਮਿ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਿਮਿ ਤਿਨਹੁੰ ਜਪਾਵੈਂ'। ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਨ ਸੰਗ ਉਚਾਰ॥'ਅਬਿ ਤੇ ਫੁਰਹਿ ਸੁ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰਾ ॥੪੯॥ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ ਹੋਹਿ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ।ਤੁਮ ਢਿਗ ਮੰਤ੍ਰਜੰਤ੍ਰ ਫੁਰਿ ਨਾਂਹੀ[5]। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ*ਮਠ[6]ਜੋਗੀ ਕੇ ਹੋਇਂ।ਦਿਹੁ ਨਿਕਾਸ ਪੁਨ ਭਗਨਹੁ ਸੋਇ[7] ॥੫੦॥ ਜੋਗੀ ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਨ ਸੱਕੈਂ।ਭ੍ਰਮ ਚਿਤ ਹੋਇ ਭਾਗਬੋ ਤੱਕੈਂ[8]।ਧਰਮਸਾਲ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮ ਕਰਾਵਹੁ। ਭਜਨ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ॥੫੧॥ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਇ। ਪਾਵਨ ਦੇਸ਼ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਜਾਇ। ਆਨਿ ਮਿਲਹਿਂ ਨਰ ਗਨ ਤੁਮ ਜੋਇ। ਪੂਜਹਿਂ ਚਰਨ ਬਿਨੈ ਕਹਿਂ ਸੋਇ[9]॥੫੨॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਨਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ†ਗੁਰ ਦੀਨਸਿ।ਦੇ ਬਰ ਦਾਨ ਬਿਦਾ ਜੁਗ ਕੀਨਸਿ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਧਰਿ ਪਗ ਧਯਾਨਾ।ਪ੍ਰਭੁ ਆਗਯਾ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨਾ॥੫੩॥ਬਡ ਜੋਗੀ ਕੇ ਮਠ ਤਹਿਂ ਗਏ।ਤ੍ਰਾਸ ਦੀਨ ਤਿਸੁ ਦਾਰੁਨ ਭਏ[10]।ਤਬਿ ਤਿਨ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਬਲ ਲਾਵਾ। ਉਲਟ ਪਰਯੋ ਜੋਗੀ[11] ਦੁਖ ਪਾਵਾ ॥ ੫੪ ॥ ਅਗਨਿ ਲਗੀ ਤਨ ਮਨਹੁੰ ਬਿਸਾਲ॥ਨਿਜ ਤੇ ਬਡੋ ਜਾਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਭਯੋ ਮਹੰਤ ਪਲਾਵਨਿ ਤਬੈਂ। ਜੋਗੀਅਪਰ ਨ ਠਹਿਰਹਿੰਸਬੈ[12]॥੫੫॥ਦੇਖਿ ਬਾਜਕੋ ਖਗ ਜਿਮ ਭਾਜਾ।ਜਨੁ

---

[1]ਮਾਯਾ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ (ਅ) ਸ੍ਵਾਰਥੀ। [2]ਆਗਿਆ। [3]ਅਪਣੇ ਬਰੱਬਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। [4]ਖੇਦ ਦਿਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਖਦੇਰਨਾ=ਦੂਰ ਕਰਨਾ। [5]ਤੁਸਾਂ ਉਤੇ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਫੁਰ ਸਕੇਗਾ। [6]ਜੋਗੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ। [7]ਕੱਢ ਦਿਓ (ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ), ਭੰਨ ਸੁੱਟੋ (ਮਠ)। [8]ਨੱਸਣਾ ਹੀ ਤੱਕਣਗੇ। [9]ਪੂਜਨਗੇ (ਤੁਹਾਡੇ) ਚਰਨ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਹਿਣਗੇ ਓਹ। [10]ਤਿਸ (ਜੋਗੀ) ਨੇ (ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ)ਡਰਾਯਾ (ਸਿਖ ਅਗੋਂ) ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਏ। (ਅ) ਭਿਆਨਕ ਤ੍ਰਾਸ ਉਸਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਭਏ। [11](ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ) ਉਲਟ ਕੇ ਜੋਗੀ ਤੇ ਪਿਆ। [12]ਸਾਰੇ ਨਾ ਠਹਿਰ ਸਕੇ।

*ਪਾঃ—ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ। †ਪਾঃ—ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਾਂ।

ਮ੍ਰਿਗ ਚਲੇ ਕੇਹਰੀ ਗਾਜ। ਤਿਸ ਮਠ ਕੋ ਕਰਿ ਭੁਗਨ ਗਿਰਾਵਾ*। ਪਿਖਿ ਲੋਗਨ ਕੋ ਗਨ ਤਬਿ ਆਵਾ॥੫੬॥ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਨਰ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਜੋਗੀ ਪੀਰ ਹਮਾਰੋ ਭਾਰੀ। ਇਨਕੋ ਦੇਖਿ ਸੁ ਗਯੋ ਪਲਾਇ। ਮਹਾਂਬਲੀ ਇਹੁ ਪਰਹਿੰ ਲਖਾਈ॥੫੭॥ਨਿਕਟ ਚਲੋਬੂਝਹਿੰਅਬਿ ਇਨੈਂ।ਹੈਂਇਹਕੌਨ ਪਠਾਏ ਕਿਨੈਂ?। ਗੁਰ ਗੋਰਖ ਕੋ ਮਠ ਜਿਨ੍ਹ ਗੇਰਾ। ਡਰੇ ਨਹੀਂ ਤਪ ਤੇਜ ਬਡੇਰਾ'॥੫੮॥ਜਬਿ ਨਰ ਮਿਲਿ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ। ਇਨ ਦੋਨਹੁ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਗਾਇ।ਭਜਨ ਕੀਰਤਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਭਏ ਨੰਮ੍ਰਿ ਮੁਖ ਨਮੋ ਉਚਾਰੇ ॥੫੯॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਯੋ ਸਭਿ ਭਾਉ ਕਰੰਤੇ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨੇ ਸੁਨੰਤੇ[1]। ਸਤਿਗੁਰ ਬਰ ਤੇ ਭੇ ਸਿੱਖ ਆਇ॥ਸੱਤਨਾਮ ਇਨ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ॥੬੦॥ ਗੁਰਮੁਖ ਭਏ ਭਗਤਿ ਕੋ ਲਾਗੇ। ਦੀਰਘ ਭਾਗ ਭਾਲ[2] ਜਿਨ ਜਾਗੇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਜਬੈ। ਇਨ ਬਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ ਤਬੈ ॥ ੬੧ ॥ ਧਰਮਸਾਲ ਸੁੰਦਰ ਬਨਿਵਾਈ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਈ। ਅਪਰ ਹੁਤੇ ਮਠ ਜਿਸ ਜਿਸ ਥਾਨ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਨ ਦਏ ਬਚ ਮਾਨਿ[3] ॥ ੬੨ ॥ ਤਹਾਂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਵਾਇ।ਨਾਮੁ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਇ।ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤਹਿ ਤੇ ਕਰਿ ਦੂਰ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦਤਿ ਸਿੱਖੀ ਸੁਖ ਪੂਰ ॥੬੩॥ ਦੁਰਮਤਿ ਸਭਿ ਕੀਕੀਨਿ ਬਿਨਾਸ਼ੁ। ਪੂਰਤਿ ਭੁਏ ਸਭਿਨਿ ਕੀਆਸ। ਅਜ਼ਮਤੁ ਅਪੁਨੀ ਦੇ ਦਿਖਰਾਇ। ਪਰੇ ਚਰਨ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੬੪ ॥ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ[4]। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦੇਂ ਭੋਜਨ ਆਇਨ[5]। ਸਗਰੋ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਾਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੈ ਮਾਰਗ ਚਾਲੇ॥੬੫॥ ਫਿਰੇ ਕਟਾਰੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇਸ਼।ਸੱਤਨਾਮ ਦੀਨਸਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਬਿ ਕਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਕੋ

[1]ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕਰਕੇ ਸੁਣਨ ਲਗ ਪਏ। [2]ਮਸਤਕ ਦੇ। [3]ਬਚਨ ਮੰਨਕੇ (ਲੋਕਾਂ ਨੇ)। [4]ਭੇਟ ਕਰਕੇ। [5](ਨੂੰ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਭੋਜਨ ਘਰ ਵਿਚ।

*ਇਹ ਮਠ ਭਜਨ ਦੇ ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅੰਕ ੪੪-੪੫ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਏਹ ਟਿਕਾਣੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਥਾਉਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਨਾ ਦੇਹੁਰੇ ਸਨ, ਨਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ, ਨਾ ਤੀਰਥ ਜਪ ਤਪ ਦੇ ਥਾਂ ਸਨ, ਏਹ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਕਰਨ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸਨ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਮਠਾਂ ਦੇ ਪੱਜ ਕੁਕਰਮ ਬੀ ਪਰਵਿਰਤ ਸਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜੋ ਲੋਕੀ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਜਾਣ। ਤਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋਗੀ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਡਰਨਗੇ ਤੇ ਨੱਸ ਜਾਣਗੇ। ਨੱਸ ਗਿਆਂ ਦੇ ਇਹ ਕੁਫਰ ਟਿਕਾਣੇ ਟੁਟ ਗਏ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੁਧ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪ ਮਠ ਤੋੜਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਸ ਦੀਆਂ ਧਰਮਸਾਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ।

ਆਵਹਿਂ।ਪੂਜਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵਹਿ ॥੬੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਬੇਨੀ ਪੰਡਤ ਫਿਰੇ ਕਟਾਰੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਇ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੨ ॥

੬੩ [ਬਾਲਕ ਜਿਵਾਉਣਾ। ਯਮ ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲੋਂ ਰੋਕਣਾ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਉਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਜੀ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਸਿਰਮੌਰ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਜਗ ਭਏ ਸਮ ਨਹਿਂਕੋ ਕਿਤ ਔਰ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਉਚਿਤ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦੁਖ ਕੇ ਹਰਤਾ[1]। ਗੋਂਦਵਾਲ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਕਰਤਾ। ਜਥਾ ਅਜੁੱਧਯਾ ਰਘੁਬਰ ਪਜਾਰੀ। ਪ੍ਰਜਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੈ ਦੈ ਪਾਰੀ[2] ॥ ੨ ॥ ਜਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਰਹੇ। ਨਿਜ ਢਿਗ ਬਾਸਨ[3]ਕੇ ਦੁਖ ਦਹੇ। ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਨਾਨਾ ਸੰਕਟ ਕਟੇ ਕਰਾਲ ॥੩॥ ਅਪਰ ਕਸ਼ਟ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕੋ ਹੈ। ਦਾਰੁਨ ਕਾਲ ਨ ਆਨ ਸਕੋ ਹੈ[4]। ਅਵਧਿ ਬਿਤੇ ਨਰ ਜੋ ਮਰਿ ਜਾਇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿਂ ਤਿਸ ਦੇਹਿ ਜਿਵਾਇ॥੪॥ ਪੁਰੀ ਬਿਖੈ ਨਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਪਾਵਹਿ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਜਿਯਤਿ ਰਹਾਵਹਿਂ।ਜਿਸਕੇ ਘਰਕੋ ਨਰ ਮਰਿ ਜਾਇ।ਸੋਉਠਾਇ ਗੁਰ ਆਗੈ ਲਜਾਇ ॥੫॥ ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਜ ਚਰਨ ਛੁਹਾਵਤਿ। ਤਾਤਕਾਲ ਤਿਸ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਵਤਿ। ਜਿਸ ਕੋ ਨਰ ਉਠਾਇ ਲੈ ਆਵਹਿਂ। ਸੋ ਨਿਜ ਪਗ ਤੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿ ॥੬॥ਇਮਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰ ਕੋ ਨਰ ਪਾਇ। ਬਸਹਿਂ ਸੁਖੀ ਕੀਰਤਿ ਬਿਰਧਾਇ[5]। ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਨ ਮਨ ਕੀ ਕੱਲਜਾਨ। ਨਰ ਅਰੋਗ ਨਿਤਿ ਰਹੈਂ ਸੁਜਾਨ॥੭॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਬਰਧਜੋ ਪਰਵਾਰ। ਭਏ ਧਨੀ ਨਰ ਦਾਰਿਦ ਟਾਰਿ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰ। ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਕਿਸੁ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰ॥੮॥ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਦ੍ਵਾਰੇ ਪਰ ਨਿਤਿ ਬੰਦਤਿ ਰਹੈਂ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬੈਠਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਰਾਹੈਂ। ਸਮਤਾ ਰਾਮ ਰੌਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਹੈਂ॥੯॥ਬੱਲੂ ਸੋਂ ਆਗਜਾ ਕਹਿ ਰਖੀ।'ਪੁਰਖ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਹੋਇ ਦੁਖੀ। ਤਿਹ ਕੀ ਸੁਧਿ ਤਬਿ ਆਨਿ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਕਹਿ ਹਮ ਸੋਂ ਤਿਹ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵਹੁ'॥੧੦॥ਬਿਧਵਾ ਬਸਤਿ ਪੁਰੀ ਛੱਤ੍ਰਾਨੀ[6]।ਹੁਤੋ ਏਕ ਨੰਦਨ[7] ਸੁਖਦਾਨੀ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਸੁਤ ਕੋ ਪਾਲਾ। ਬਿਨ ਭਰਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯ ਸੁ[8] ਬਿਸਾਲ॥੧੧॥

[1]ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ)। [2]ਪਾਲਨ ਕੀਤੀ। [3]ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦੇ। [4]ਭਿਆਨਕ ਮੌਤ ਬੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ ਹੈ। [5](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਕੀਰਤੀ ਵਧੇ। [6](ਇਕ) ਵਿਧਵਾ ਖੱਤਰਾਣੀ ਵਸਦੀ ਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ। [7]ਪੁੱਤ੍ਰ। [8]ਪਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ (ਪੁੱਤਰ) ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਤਿਸ ਕੋ ਤਪ ਆਵਾ॥ਤਾਤਕਾਲ ਤਿਸੁ ਤਨ*ਬਿਨ ਸਾਵਾ। ਆਧੀ ਨਿਸਾ ਹੁਤੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਰੁਦਤਿ ਬ੍ਰਿਧਾ ਪਿਖਿ ਸੁਤ ਗ੍ਰਸ ਕਾਲਾ[1]॥੧੨॥ਸ਼ੋਕ ਕਰਤਿ ਬਿਰਲਾਪ ਪੁਕਾਰ॥ 'ਹੇ ਸੁਤ! ਮੈਂ ਅਬਿ ਲੌ ਤੁਝ ਪਾਰਾ[2]।ਸੁਖ ਤੇਰੋ ਨਹਿਂ ਦੇਖਨ ਕੀਨਾ॥ ਗਯੋ ਕਹਾਂ ਤੂੰ ਮੋਹਿ ਬਿਹੀਨ॥੧੩॥ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੇਹੁ ਹੇ ਨੰਦਨ!।ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕੰਦਨ।ਕਹਾਂ ਕਰੋਂ ਜਿਯ ਕੈ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਇਕ ਅਲੰਬ[3] ਤੂੰ ਮਮ ਸੁਖ ਥਾਤੀ'॥੧੪॥ਇੱਤਯਾ-ਦਿਕ ਬਹੁ ਊਚ ਪੁਕਾਰਤਿ।ਮਹਾਂਸ਼ੋਕ ਮਹਿਂ ਕੇਸ ਉਖਾਰਤਿ। ਸਿਰ ਪੀਟਤਿ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਰੋਈ। ਅਤਿ ਸੰਕਟਿ ਤੇ ਧੀਰ ਨ ਹੋਈ ॥੧੫॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਬਿ ਰਹਿ ਸ਼ੇਖ਼। ਉਠੇ ਜਾਗ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸ਼ੇਖ਼। ਬਿਧਵਾ ਨੇ ਨਿਜ ਸੁਤ ਉਚਵਾਇ।ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰ ਪਰ ਪਾਯਹੁ ਆਇ॥੧੬॥ ਰੋਦਤਿ ਊਚੀ ਧੁਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ।ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਾਨ ਪਰੀ ਸਤਿਗਰ ਕੈ।ਦੁਖੀ ਬਿਲਾਪਤਿ ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਸਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕੇ ਰਿਦੇ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਕਟਿ ਦੇਖਿ ਬੱਲੂ ਸੰਗ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਕੌਨ ਬ੍ਰਿਲਾਪਤਿ ਦੁਖ ਜਿਨ ਲਹ੍ਯੋ। ਜਾਹੁ ਨਿਕਟ ਤਿਸੁ ਰੁਦਨ ਹਟਾਓ।ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਇਮਿ ਸਮਝਾਓ॥੧੮॥—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਭਿ† ਫਲ ਦਾਤੋ[4]।ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਨਾਮ ਸੰਭਾਰੋ।ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ ਹੋਵਨ ਲਗਿ ਪ੍ਰਾਤੀ[5]। ਉਦੇ ਸੂਰ ਤੇ ਦੁਖ ਹੁਇ ਹਾਤੀ[6]—'॥੧੯॥ਬੱਲੂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਆਯੋ। ਦੇਖਿ ਬ੍ਰਿਧਾ ਕੋ ਤਬਿ ਸਮਝਾਯੋ।'ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਯਾ ਦੀਨਸਿ ਤੋਹਿ।ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮੈ ਤੂਸ਼ਨੀ ਹੋਹਿ॥੨੦॥ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਬ ਨੰਦਨ ਤੇਰਾ।ਦੇਹਿਂ ਜਿਵਾਇ ਨ ਕਰਹੀਂ ਦੇਰਾ। ਸ਼ਬਦ ਰੁਦਨ ਕੋ ਨਹੀ ਉਠਾਵਹੁ।ਬੈਠੀ ਰਹਹੁ ਰਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ'॥੨੧॥ਸੁਨਿ ਬੱਲੂ ਕੇ ਬਚ ਸੁਖਵਾਰੇ।—ਜਿਯਹ ਪੁੱਤ੍ਰ—ਨਿਸ਼ਚੈ ਚਿਤਿ ਧਾਰੇ।ਤਊ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਪੀੜਤਿ ਭਾਰੀ।ਊਚੀ ਕੂਕ ਸੁ ਤ੍ਰਿਯਾ ਪੁਕਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਕਰਨ ਲਗੀ ਬਿਰਲਾਪ ਘਨੇਰਾ। 'ਮੁਝੈ ਅਲੰਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਰਾ। ਸੁਤ ਬਿਨੁ ਮੇਰੋ ਕੋ ਜਗ ਨਾਂਹੀ। ਇਕ ਪੁਤ੍ਰਾ ਮੈ ਸੰਕਟ ਮਾਂਹੀ॥੨੩॥ਸ਼ਰਨ ਆਪ ਕੀ ਆਨਿ ਰਹੇ ਹਮ। ਇਸ ਕੀ ਲਾਜ ਬਿਚਾਰਹੁ ਉਰ ਤੁਮ'।'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਹਿ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰਹਿ।ਪੀਟਤਿ ਸਿਰ ਕੇ ਬਾਰ ਉਖਾਰਹਿ‡॥੨੪॥ਤਬਿ ਬੱਲੂ

[1]ਕਾਲ ਨੇ ਗ੍ਰਸ ਲਿਆ (ਮਾਰ ਲਿਆ)। [2]ਪਾਲਿਆ। [3]ਆਸਰਾ (ਸੰ)। [4]ਸਮੂਹ ਫਲਾਂ ਦੇ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਭਾਵ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹੋ ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤਕ। [6]ਭਾਵ ਤੇਰਾ ਬਾਲ ਜੀ ਪਵੇਗਾ। *ਪਾ:—ਦਿਨ। †ਪਾ:—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾ ਅਬਹਿ। ‡ਪਾ:—ਬਾਂਹ ਉਸਾਏ।

ਨੇ ਆਨ ਸੁਨਾਈ।'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੈਂ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮਝਾਈ।ਸੁਨਤਿ ਰੁਦਨ ਪੁਨ ਕਰਤਿ ਘਨੇਰਾ।ਬਿਧਵਾਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰਯੋ ਧਰ ਗੇਰਾ'॥੨੫॥ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਕਸੇ ਨਿਜ ਦ੍ਵਾਰੇ।ਗਏ ਤਹਾਂ ਜਹਿ ਰੁਦਨ ਉਚਾਰੇ।ਨਿਜ ਪਗਪੰਕਜ ਸੀਸ ਛੁਹਾਯੋ*।ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਾਲ ਤਤਕਾਲ ਜਿਵਾਯੋ ॥੨੬॥ ਸੁਤ ਸਮੇਤ ਕਰਿ ਗੁਰਕੋ ਬੰਦਨਾ।ਗਮਨੀ ਸਦਨ ਸੰਗ ਕਰਿ ਨੰਦਨ।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰ ਗਏ ਨਿਜ ਥਾਨਾ।ਬੱਲੂ ਸੌਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਖਾਨਾ॥੨੭॥'ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਵਨਭਲੀ ਨ ਬਾਤ।ਯਾਤੇ ਅਬਿ ਇਸ ਤੇ ਉਪਰਾਂਤਿ[1] । ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਇੰ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ । ਜਬ ਲਗ ਤਨ ਧਰਿ[2] ਹਮ ਪੁਰ ਮਾਂਹੀ'॥੨੮॥ਜਮੁ ਕੋ ਠਾਕ ਦਿਯੋ ਤਿਸੁ ਕਾਲ। ਜੋ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕਰਤੋ ਕਾਲ[3]।'ਗੋਇੰਦਵਾਲਬਿਖੇ ਨਹਿਂ ਆਵਹੁ।ਕਿਸਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਹੀਂ ਬਿਨਸਾਵਹੁ' ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਇ ਬੀਸ ਸੰਮਤਿ[4] ਲੌ ਸਤਿਗੁਰ । ਲੇ ਗਾਦੀ ਕੋ ਬਸੰਤਿ ਭੁਏ ਪੁਰਿ । ਤਬਿ ਲੌ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਅਨੰਦੇ।ਕਿਸਕੇ ਨਹਿ ਜਮੁ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕੰਦੇ॥੩੦॥ਜੁਤ ਪਰਵਾਰ ਬਸੇ ਸੁਖ ਪਾਈ।ਜਮੁਕੋਤ੍ਰਾਸ ਦਿਯੋ ਬਿਸਰਾਈ।ਅਚਰਜ ਚਰਿਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਾਂ।ਦੀਪਕ ਬਰੈ ਤੇਲ ਨਹਿ ਜਹਾਂ ॥੩੧॥ ਸਿਕਤਾ ਮਹਿ ਤੇ ਤੇਲ ਨਿਕਾਸਹਿ । ਸਿਕਤਾ ਕੋ ਜਲ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਹਿਂ[5] । ਜਲ ਪਰ ਪਾਵਕ ਪਰਮ ਪ੍ਰਜਾਰਹਿਂ[6] । ਪਾਵਕ ਚੰਦ੍ਰ ਸਦ੍ਰਿਸ ਕਰਿ ਡਾਰਹਿਂ[7] ॥ ੩੨ ॥ ਚੰਦ ਦਿਨਿੰਦ ਮਨਿੰਦ[8] ਬਨਾਵਹਿ । ਛਿਤਿ ਪਰ ਆਨ ਦਿਨਿੰਦ[9] ਛੁਵਾਵਹਿ।ਛਿਤਿ ਕੋ ਬਾਯੁ ਸਮਾਨ ਚਲਾਵਹਿ। ਬਾਯੂ ਕੋ ਸਮ ਮੇਰੁ ਟਿਕਾਵਹਿ॥੩੩॥ ਮੇਰੁਧੂਰ ਕਨ ਕਰਹਿਂ ਉਡਾਵਹਿਂ[10]। ਧੂਲੀ ਕਨ ਕੋ ਸੈਲ ਬਨਾਵਹਿਂ[11] ।ਸੈਲ ਤੁੰਗ ਥਲ ਗਰਤ ਦੇਹਿ ਕਰਿ[12] । ਗਰਤ ਗਿਰੇ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਸੁਰਗਬਰ[13]॥੩੪॥ਸੁਰਗਦੇਵ ਆਵੱਗਯਕ ਹੋਇ[14]। ਗੇਰਹਿ ਨਰਕ ਨ ਬਿਲਮਹਿ ਕੋਇ।ਨਰਕ ਜਾਤਨਾ[15]ਜੀਵ ਜੁ ਸਹੇਂ। ਗੁਰ

[1]ਪਿਛੋਂ । [2]ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। [3]ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮੌਤ । [4]ਬਾਈਸਾਲ। [5]ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਦੇਣ। [6]ਜਲ ਤੇ ਅਗਨੀ ਬੜੀ ਬਾਲ ਦੇਣ । [7]ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਸਮਾਨ (ਠੰਢ ਦਾਤ੍ਰੀ) ਕਰ ਦੇਣ । [8]ਚੰਦ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ । [9]ਸੂਰਜ ਨੂੰ । [10]ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਧੂੜ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਕਰਕੇ ਉਡਾ ਦੇਣ । [11]ਧੂੜੀ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਪਹਾੜ ਬਣਾ ਦੇਣ । [12]ਉਚੇ ਪਹਾੜ (ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਖਾਤੇ ਦੇ ਥਾਂ ਕਰ ਦੇਣ । [13]ਟੋਏ ਵਿਚ ਡਿਗੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣ ਬੈਕੁੰਠ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । [14]ਸੁਰਗ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰਨਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ । [15]ਨਰਕ ਦੀ ਤਾੜਨਾ (ਪੀੜਾ) ।

*ਪਾ:—ਲਗਾਯੋ।

ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਸੁ ਲਹੈਂ ॥੩੫॥ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਮਿਰਜਾਦ ਬਿਗਾਰਹਿਂ[1] ।
ਬਿਗਰੇ ਕੀ ਮਿਰਜਾਦ ਸੁਧਾਰਹਿਂ[2] । ਅਚਲ[3] ਚਲਾਵੈਂ, ਚਲਤ ਥਿਰਾਵੈਂ[4] ।
ਰਾਉ ਰੰਕ[5],ਰੰਕ ਰਾਉ ਬਨਾਵੈਂ॥੩੬॥ ਇਮਿ ਅਚਰਜ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਖੇਲ।
ਜਿਨ ਕੋ ਕੋਇ ਨ ਸਾਕਸ ਪੇਲ[6] । ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਰੱਥ।ਭੰਨਨ
ਘੜਨ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਹੱਥ ॥ ੩੭ ॥ ਤਦਪਿ ਜੁ ਆਵਤਿ ਚਲੀ ਅਨਾਦਿ[7] ।
ਰਾਖਨ ਹੇਤੁ ਰਖਹਿ ਮਿਰਜਾਦਿ । ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਸਿਖ ਵਤਸਲ[8] ਮਹਾਂ । ਜਸ
ਵਿਸਤ੍ਰਿਤਭਯੋ ਜਹਿਂਕਹਾਂ॥੩੮॥ਨਿਜ ਪੁਰਿਮੈਂ ਗੁਰ ਪੁਰਖ ਅਗਾਧਿ।ਬਰਜੀ
ਆਧਿ ਰੁ ਵਯਾਧਿ ਉਪਾਧਿ। ਤਬਿ ਅਕਬਰ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਆਵਾ। ਸਲਿਤਾ
ਉਤਰਿ ਸਿਵਰ ਨਿਜ ਪਾਵਾ॥੩੯॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨਤਿ ਤਹਿਂ[9] ਰਹ੍ਯੋ ।
ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕਹ੍ਯੋ।'ਹਜ਼ਰਤ! ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਇਸ ਪੁਰਿਹੈਂ ।
ਜਿਨ ਕੋ ਬਚਨ ਆਪਕੋ ਫੁਰਹੈ[10]'॥੪੦॥ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ
।–ਗੜ੍ਹ ਚਿਤੌੜ ਕੀ ਬਾਤ ਚਿਤਾਰੀ–। ਧਰਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਹ੍ਯੋ
।ਉੱਤਮ ਲੀਨ ਉਪਾਇਨ ਪਾਹ੍ਯੋ॥੪੧॥ਸੁਧਿ ਦੇਬੇ ਹਿਤ ਪਠ੍ਯੋ ਮੁਸਾਹਿਬ।
ਤੀਰ ਬਾਪਿਕਾ ਬੈਠੇ ਸਾਹਿਬ।ਬੱਲੂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬੰਦਿ ਤ ਹਾਥ। 'ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹੁ
ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ ॥੪੨॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਵਤਿ ਧਰਿ ਭਾਉ । ਚਹਿਯ ਪਾਂਵਡੇ[11]
ਇਸ ਅਗੁਵਾਉ'।ਇਮਿ ਕਹਿ ਆਇਸੁ ਲੇ ਉਤਲਾਇਵ[12]। ਰੁਚਿਰਪਟੰਬਰ
ਬਹੁ ਮੰਗਵਾਇਵ॥੪੩॥ਚਲ੍ਯੋ ਸਿਵਰ ਤੇ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਅਸਵਾਰੀ ਤਜਿ
ਆਦਿਕ ਬਾਹੂ[13]। ਤਹਿਂ ਤੇ ਕਰੇ ਪਾਂਵਡੇ ਪਾਵਨ । ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਟੰਬਰ ਹਿਤ
ਸੁਖ ਪਾਵਨ॥੪੪॥ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਰ੍ਯੋ।ਊਪਰ ਪਾਂਵ ਨ ਤਿਸ
ਕੇ ਧਰ੍ਯੋ।ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਉਠਾਇ ਨਿਰਵਾਰੇ[14] । ਗਮਨ੍ਯੋ ਪਗਨਿ ਨੰਮ੍ਰਤਾ
ਧਾਰੇ॥੪੫॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਆਇਵ। ਅੰਗ ਬਿਭੂਖਨ ਸੰਗ ਸੁਹਾ-
ਇਵ।ਜਾਤਿਰੂਪ ਕੇ ਜਰਤੀ ਕਰੇ[15]।ਜ਼ਾਹਰ ਜੋਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ[16] ॥੪੬॥

---

[1]ਬਿਧਾਤਾ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਿਰਜਾਦਾ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਜੋ ਮੁਰਦੇ ਜਿਵਾ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਮੌਤ ਠਾਕ ਰਖਦੇ ਹਨ। [2]ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ। [3]ਨਾ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [4]ਚਲਦੇ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੰਗਾਲ। [6]ਪਰਤਾ,ਉਲਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [7]ਪੁਰਾਣੀ (ਮਿਰਯਾਦਾ)। [8]ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ। [9]ਭਾਵ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। [10]ਆਪ (ਲਈ) ਫੁਰਿਆ ਸੀ। [11]ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਸਤ੍ਰ। [12]ਛੇਤੀ। [13]ਸੈਨਾਂ [ਸੰਸ:,ਵਾਹਿਨੀ]।(ਅ) ਬਾਹਰ,(ੲ)ਸਵਾਰੀ [ਸੰਸ:,ਵਾਹਨ]। [14]ਪਰੇ ਕੀਤੇ। [15]ਸੋਨੇ ਦੇ ਜੜਾਊ ਕੜੇ। [ਸੰਸ:, ਜਾਤ ਰੂਪ=ਸੋਨਾ] [16]ਜੜੇ ਹੋਏ।

ਦਮਕਹਿਂ ਹੀਰਾ ਅਰੁ ਗਨ ਮੋਤੀ॥ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਸ਼ੋਭਾ ਬਡ ਹੋਤੀ॥ਸੁੰਦਰ ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਵਤਿ।ਹੋਤਿ ਸਤੂਯਮਾਨ[1] ਚਲਿ ਆਵਤਿ॥੪੭॥ ਲਾਖਹੁੰ ਸੀਸ ਨੰਮ੍ਰਿ* ਜਿਸੁ ਆਗੇ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪਵੰਤਿ ਦੁਤਿ ਜਾਗੇ। ਕੰਚਨ ਛਰੀਦਾਰ[2] ਅਗੁਵਾਊ। ਹਾਥ ਬੇਤ ਧਾਰੀ ਸਮੁਦਾਊ॥ ੪੮ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਜਿਨ ਕੇ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਟੋਲਿ ਚਲਤਿ ਸੰਗ ਤਿਨ ਕੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਬੈਠੇ। ਅਦਬ ਕਰੇ ਕਰਿ ਪਾਦ ਇਕੈਠੇ[3] ॥੪੯॥ ਕੁਸਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਆਪਸ ਬਿਖੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਿਖੈਂ।-ਨਹੀਂ ਦੇਗ ਤੇ ਅਚਰੇ ਅਹਾਰਾ-। ਇਹੀ ਨੇਮ ਗੁਰ ਰਿਦੇ ਚਿਤਾਰਾ ॥ ੫੦ ॥ ਤੂਰਨ ਅਕਬਰ ਕੋ ਮਨ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸੁ ਬੇਰਾ[4]। 'ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ! ਕਜਾ ਖਾਨਾ ਖਾਵਹੁ?।ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਰੁਚਿ ਚਿਤ ਤੇ ਉਪਜਾਵਹੁ?'॥੫੧॥ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ ਸੁ 'ਚਿਤ ਰੁਚਿ ਊਨਾ[5]। ਹੋਤਿ ਓਗਰਾ ਲਵਨ ਬਿਹੂਨਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਏਕ ਬਾਰ ਕਰ ਖਾਵਨਿ[6]।ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ ਲਗਿ ਹੁਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਨ'॥੫੨॥ ਸੁਨਿ ਸੁਲ-ਤਾਨ ਬਿਸਮਤਾ ਪਾਇਵ।-ਬ੍ਰਿਧ ਦੇਹਿ ਨਹਿਂ ਓਜ ਰਹਾਇਵ। ਬਹੁਰ ਨਿਬਲ ਹੀ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰਾ।ਕ੍ਰਾਂਤਿਵੰਤ[7] ਤਨ ਸ਼ੁਭਤਿ ਉਦਾਰਾ-॥੫੩॥ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਹਿ'ਮਿਹਰ ਕਰੀਜਹਿ। ਵਹੀ ਤੁਵੱਰਕ[8] ਮੁਝ ਕੋ ਦੀਜਹਿ। ਤੁਮ ਖੁਦਾਇਕੀ ਜਾਤਿ ਸੁਜਾਨੋ।ਫੁਰਹਿ ਸ੍ਰਾਪ ਬਰ ਜਥਾ ਬਖਾਨੋ॥੫੪॥ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇ ਭਯੋ ਮੈਂ ਧੰਨ। ਦੇਹੁ ਤਵੱਰਕ ਹੋਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ'। ਬਿਨੈ ਸ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਚਨਾ ਜਾਨੀ[9]।ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਮੁਖ ਮਧੁਰ ਬਖਾਨੀ॥੫੫॥'ਬੱਲੂਹਮਰੋ ਹੈਜੁਅਹਾਰਾ। ਆਨਹੁ ਜਾਇ ਸੁ ਬਨਯੋ ਜਿ ਤਯਾਰਾ'। ਗਮਨਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਥਾਰ ਭਰਿ ਆਨਾ। ਧਰਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਖਾਨਾ ॥੫੬॥ ਕਰ ਪਖ਼ਾਰ ਮੁਖ ਪਾਯਵ ਗ੍ਰਾਸਾ[10]। ਸ੍ਵਾਦ ਅਜਾਇਬ ਜਾਨਿ ਬਿਕਾਸਾ[11]।ਜਿਤਕ ਮਧੁਰਤਾ ਉੱਤਮ ਅਹੈ।ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਵਰ[10]ਮਹਿ ਸਾਦ ਸੁ ਲਹੈ॥੫੭॥ ਰੁਚਿ ਜਾਗੀ ਤਬਿ ਦੂਸਰ ਖਾਵਾ। ਤੁਰਸ਼ ਸ੍ਵਾਦ ਉੱਤਮ ਕੋ ਪਾਵਾ। ਬਿਸਮਯੋ ਸ਼ਾਹੁ-ਕਹਾਂ ਯਹਿ ਬਾਤ।ਦੁਤਿਯੋ ਰਸ[12] ਹੋਯਸਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ-॥੫੮॥ਬਹੁਰ ਤੀਸਰੋ ਪਾਇਸ ਕੌਰ[10]।ਸ੍ਵਾਦ ਸਲਵਣ

[1]ਉਸਤਤੀ ਵਾਨ। [2]ਚੋਬਦਾਰ। [3]ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ, ਸੰਕੋਚਕੇ। [4]ਤਿਸ ਵੇਲੇ। [5]ਰੁਚੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [6]ਖਾਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। [7]ਸੁੰਦਰ। [8]ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ) [ਫ਼ਾ:, ਤਬੱਰਕ]। [9]ਸਹਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਮੰਗਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਜਾਣਕੇ। [10]ਬੁਰਕੀ, ਗ੍ਰਾਹੀ। [11]ਅਨੰਦ ਹੋਯਾ। [12]ਦੂਜਾ ਰਸ।

*ਪਾ:-ਨਮਹਿਂ।

ਪਾਇ ਤਬਿ ਔਰ। ਚਤੁਰਥ ਮਹਿਂ ਪਾਇਸ ਕਹੁ ਪਾਇਸਿ[1]। ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ ਅਚਿ ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ ਬਿਸਮਾਇਸਿ ॥੫੯॥ ਖਟ ਰਸ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਸ੍ਵਾਦ ਜਿ ਹੋਇਂ।ਅਚਤਿ[2] ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਲੀਨੇ ਸੋਇ। ਜਨਮ ਧਾਰਿ ਜੋ ਸ੍ਵਾਦ ਨ ਪਾਯੋ। ਲਵਨ ਬਿਹੀਨ ਓਗਰੋ ਖਾਯੋ ॥੬੦॥ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰ[3] ਬਹੁਰ ਪਖਾਰੇ। ਬਿਸਮਤਿ ਹੁਇ, ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ। 'ਸਿਫ਼ਤ ਆਪ ਕੀ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ। ਆਰਫ[4] ਕਾਮਲ[5] ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇ॥੬੧॥ਜੇਕਰਿ ਮੋਹਿ ਪਰ ਅਨਕੂਲ[6]। ਹਰਖ ਦੇਹੁਂ[7] ਕੁਛ ਕਰੋ ਕਬੂਲ। ਜੋ ਸੇਵਾ ਤੁਮਰੀ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਬਨਹੁ ਸਵਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮੁਝ ਆਇ' ॥੬੨॥ਬਿਕਸਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਖ ਤਾਂ ਸੋ ਕਹੀ। 'ਕਿਸੂ ਬਸਤੁ ਕੀ ਖ੍ਵਾਸ਼ ਨ ਰਹੀ। ਦਿਏ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅਤੁਟ ਭੰਡਾਰੂ। ਖਰਚਤਿ ਖਾਵਤਿ ਪਾਇ ਨ ਪਾਰੂ' ॥੬੩॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਹਤ ਉਮਰਾਵਨ ਫੇਰ।ਬੇਰ ਬੇਰ ਕਹਿਂ 'ਕਰਹੁ ਨ ਫੇਰ[8]'। ਕਿਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਪਟਾ ਲਿਖਾਇਵ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਚਢਾਇਵ[9]॥੬੪॥ਇਹ ਸਭਿ ਨਿਰਨੈ ਆਗੈ ਕਰਿ ਹੈਂ।ਜਹਾਂ ਸੁਧਾਸਰ[10] ਕਥਾ ਉਚਰਿਹੈਂ। ਦੇ ਕਰਿ ਗਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਲਤਾਨ। ਬੈਠੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ ॥੬੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਬਾਲਕ ਜਿਵਾਵਨ, ਅਕਬਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੩ ॥

੬੪.[ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਇਟ। ਲੰਗੜੇ ਦੀ ਲਤ। ਸਿਖੀ ਦੀ ਰਹਿਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਹਿਤ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਿ ਲੀਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ॥ ਜਾਨ ਭਵਿੱਖਤ ਸਰਬ ਗਤਿ ਬਰਧਨ ਜਥਾ ਸਮਾਜ[11]॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਮਿ ਭਗਤਿ ਬਿਥਾਰਤਿ। ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਰਤਿ। ਛੋਟੀ ਸੁਤਾ ਸੇਵ ਨਿਤਿ ਕਰੈ।ਲਖਹਿ ਪ੍ਰਭੂ[12] ਇਮਿ ਭਾਉ ਸੁ ਧਰੈ॥੨॥ਪਿਤ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਬਹੁ ਸਜਾਨੀ।ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਤਨ ਜਨੁ ਭਾਨੀ[13]। ਮਨਹੁ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪ ਕਰਯੋ ਹੈ[14]। ਕੈ ਰ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ[15] ਨਿਜ ਬੇਸੁ ਧਰਯੋ ਹੈ ॥ ੩ ॥ ਬਡ

---

[1]ਖੀਰ ਦਾ ਸੁਵਾਦ ਪਾਇਆ। [2]ਖਾਣ (ਸਮੇਂ ਵਿਚ)। [3]ਹਥ। [4]ਰਬ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ [ਅਰਬੀ, ਆਰਫ]। [5]ਪੂਰਨ [ਅ:, ਕਾਮਲ]। [6]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ। [7]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਮੈਂ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। [8]ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਆ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼) ਮੋੜੋ ਨਹੀਂ। [9]ਚਰਨੀ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [10]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ। [11]ਭਾਵ ਪੰਥ ਨੇ ਵਧਣਾ ਹੈ। [12]ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ। [13]ਮਾਨੋ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਭਾਉ ਭਗਤੀ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। [14]ਮਾਨੋ ਕੀਰਤੀ ਨੇ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। [15]ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ਼ੀਲ ਲਛਮੀ ਨੇ [ਸੰ:, ਸ੍ਰੀ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਦੇਵ ਮਾਤਾ। ਭੈਰਵ]।

ਭਾਗਾ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਸੁਸ਼ੀਲਾ। ਨੰਮ੍ਰਿਭੂਤ ਨਿਤਿ ਸੁਮਤਿ ਗਹੀਲਾ[1]। ਅਪਰ
ਨਿਕਟ ਕੋ ਹੋਨ ਨ ਪਾਵਹਿ।ਇਹ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹਿ॥੪॥ ਜਥਾ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਹਿ ਪਿਤ ਹੇਰਿ। ਤਥਾ ਕਰਹਿ ਨਿਤਿ ਸੇਵ ਬਡੇਰ।ਪਹਿਰ ਰਾਤਤੇ
ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ।ਤਬਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਦਰਸ਼ਨਹਿਤ ਠਾਨਿ॥੫॥ਮਨ ਕਰਿ ਬੰਦਨ
ਕਰਹਿ ਸਦੀਵ। ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨਹਿ ਜੀਵ[2]*। ਬਹੁਰ ਸੇਵ ਹਿਤ ਜਬਿ
ਕਬਿ ਆਵੈ। ਭਾਨੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿ[3] ਗੁਰੂ ਮਨ ਭਾਵੈ॥੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੀ ਬਨਿ
ਕੈ ਦੀਨ। ਬਿਨਤੀ ਸਹਤ ਬੋਲਿਬੋ ਕੀਨ। 'ਪਿਤ ਜੀ ਬਡੇ ਸ਼ਰੀਕ ਹਮਾਰੇ।
ਅਧਿਕ ਧਨੀ ਗਨ ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰੇ॥੭॥ ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਕਨ ਊਚਾ[4] ਬੋਲਹਿਂ।
ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਪਹਿਰੈਂ ਲੇ ਬਹੁ ਮੋਲਹਿਂ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਭੂਖਨ ਬਹੁ ਪਾਵਹਿਂ।ਹਮਕੋ
ਤਰਕੈਂ ਉਰ ਗਰਬਾਵਹਿਂ'॥੮॥ ਸੁਨਿ ਤਨੁਜਾ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਸਮੁਖ ਸ਼ਿਲਾ ਇਕ ਪਰੀ ਨਿਹਾਰੀ। 'ਇਤਿਕ ਹੇਮ
ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕਾਰੀ॥੯॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਹੋਹਿਂ ਕਿ ਨਾਂਹੀ। ਜੇ ਕਰਿ
ਬਨਹਿਂ ਗਹੋ ਕਰ ਮਾਂਹੀ'। 'ਪਿਤ ਜੀ ਆਪ ਸਰਬ ਗਤਿ ਜਾਨੋ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ
ਸਮਰਥ ਚਹਹੁ ਸੁ ਠਾਨੋ'॥੧੦॥ਇਮਿ ਕਹਿ ਸ਼ਿਲਾ ਬਿਲੋਕੀ ਜਬੈ।ਦਮਕਤਿ
ਹੁਈ ਹੇਮ ਕੀ ਸਬੈ। ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਤੇ ਲੀਨਿ ਉਠਾਇ। 'ਨਿਜ ਅਰ ਸੁਤ
ਕੌ ਭੂਖਨ ਪਾਇ'॥੧੧॥ ਕਹਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ। 'ਹਮ ਤੇ ਰਾਖਹਿਂ
ਨਹੀ ਅਗਾਰ।ਹੋਹਿ ਤੁਮਾਰੇ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਭਾਰੀ। ਜਾਚਨੋ ਧਾਂਤੇ ਲੇਹੁ ਅਗਾਰੀ[5]'
॥੧੨॥ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਪਿਤ ਬੋਲਤਿ ਅਨਕੂਲ[6]।ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ਭਾਨੀ ਹੁਇ ਸੁਖਮੂਲ।
ਰਹੈ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਹੁ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹਿ। ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੁਇ ਸਦਾ ਰਿਝਾਵਹਿ॥੧੩॥

ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਤੇ ਤ੍ਰੈ ਕੋਸਿਕ ਗ੍ਰਾਮ। ਹੁਤੋ ਕੋਇ ਤਿਲਵੰਡੀ ਨਾਮ। ਤਹਿਂ
ਸਿਖ ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਿਹ ਜਾਤਿ। ਇਕ ਪਗ ਹੁਤੋ ਚਲਤਿ ਲੰਗਰਾਤ॥੧੪॥
ਨਿਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਦਧਿ[7] ਕੋ ਲਜਾਵਤਿ। ਧਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਖੁਲਾ-
ਵਤਿ।ਕਰਤਿ ਸੇਵ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰਕਾਲ। ਅਪਨੋ ਨੇਮ ਰਖਯੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥੧੫॥
ਜੇ ਬਰਖਾ ਬਰਖਹਿ ਬਹੁ ਭਾਰੀ†।ਆਨਹਿ ਦਧਿ ਕੋ ਲਾਇ ਨ ਬਾਰੀ। ਟੂਟੀ

---

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [2]ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਜੀਉਂਦੀ ਸੀ। [3]ਸੇਵਾ।
[4]ਸ਼ਰੀਕਣੀਆਂ ਉਚੀ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਸਹਤ। [5]ਅਗੇ ਹੀ ਲੈ ਲਓ। [6]ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ।
[7]ਦਹੀ। *ਪਾ:-ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼, ਨ ਜਾਨਹਿ ਜੀਵ। †ਪਾ:-ਬਾਰੀ।

ਟੰਗਰੀ ਕਾਸ਼ਟ[1] ਪਰ ਧਰਿ। ਸਮੈਂ ਸੀਤ ਕੇ ਲਗਾਵਤਿ ਕਰਿ ਪਰ[2] ॥ ੧੬ ॥
ਇਕ ਦਿਨ ਦਹੀ*ਲਿਯੇ ਕਰ ਚਲਯੋ। ਗ੍ਰਾਮ ਚੌਧਰੀ ਮਗ ਮਹਿਂ ਮਿਲਯੋ।
ਹਾਸੀ ਕਰਿ ਤਿਨ† ਗਹਿਬੋ ਕੀਨਿ। ਲਈ ਕਾਠ ਕੀ ਟੰਗਰੀ ਛੀਨ ॥੧੭॥
ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਨਿਤ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਵਹਿਂ। ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ ਦਧਿ ਸਦਾ ਖੁਲਾਵਹਿਂ।
ਸਾਬਤ ਟੰਗਰੀ ਕਰੀ ਨ ਤੋਹਿ।ਬਿਰਥਾ ਸ਼੍ਰਮ ਤੇਰੋ ਸਭਿ ਹੋਹਿ॥੧੮॥ਆਵਤਿ
ਜਾਤਿ ਚਰਨ ਲੰਗਰਾਤ। ਬਹੁਤ ਖੇਦ ਧਰਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਪ੍ਰਾਤਿ। ਇਹ ਭੀ
ਕਸ਼ਟ ਨ ਤੇਰੋ ਖੋਵਾ। ਕਯਾ ਅਚਰਜ ਤੁਵ ਦਿਸ਼ ਨਹਿਂ ਜੋਵਾ॥੧੯॥ ਮ੍ਰਿਤਕ
ਨਗਰ ਕੇ ਕਿਤਿਕ ਜਿਵਾਏ। ਅਜ਼ਮਤ ਜਿਨਕੀ ਜਗ ਅਜ਼ਮਾਏ[3]। ਕਯਾ
ਦੁਰਮਤਿ ਤੇਰੇ ਮਹਿਂ ਜਾਨੀ।ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿਂ ਦੇਖਨ ਠਾਨੀ'॥੨੦॥ਸੁਨਿ
ਖੱਤ੍ਰੀ ਕਹਿ 'ਨਹਿਂ ਅਟਕਾਵਹੁ। ਸਮੋ ਜਾਤਿ ਬੀਤਯੋ ਇਸ ਥਾਵਹੁ[4]। ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਮੇਰੇ ਵੇ ਪਰਵਾਹੂ।ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰਹਿਂ ਏਕਛਿਨ ਮਾਂਹੂ॥੨੧॥ਜਿਮਿਰਜ਼ਾਇ
ਤਿਨ ਕੀ ਹਮ ਹੇਰਹਿਂ। ਹਰਖਮਾਨ ਹੁਇ ਰਹੈਂ ਘਨੇਰਹਿਂ। ਭਲੋ ਜੀਵ ਕੋ
ਜਿਮਿ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਤਿਮਿ ਸਿੱਖਨ ਹਿਤ ਗੁਰੂ ਕਰਾਇਂ'॥੨੨॥ ਇਮਿ ਕਹਿ
ਜਾਇ ਸੁ ਲਕਰੀ ਲੀਨੀ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬੀਤੇ ਤਿਸ ਦੀਨੀ। ਟੰਗਰੀ
ਲੰਗਰੀ ਕਾਸ਼ਟ ਪਰ ਧਰਿ।ਮਾਰਗ ਚਲਯੋ ਉਤਾਇਲ ਕੋ ਕਰਿ॥੨੩॥ ਦੇਗ਼
ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ।ਥਾਲ ਪਰੋਸੁ ਧਰਯੋ ਅਗੁਵਾਏ। ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ
ਕੇਰਿ ਅਗਾਰੇ। ਕਰੇ ਪਰੋਸਨ ਬਿਬਿਧ ਅਹਾਰੇ॥੨੪॥ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਸਤਿਗੁਰ
ਤਿਸ ਕਾਲ। ਮੁਖ ਮਹਿ ਗ੍ਰਾਸ ਨ ਪਾਇਂ ਰਸਾਲ। ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਪਿਖਿ ਕਰਿ
ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ।ਨਹਿਂ ਅਹਾਰ ਮੁਖ ਪਾਵਹਿ ਪੰਗਤਿ ॥੨੫॥ਬੂਝੇ ਬੱਲੂ ਦਾਸ
ਜੁ ਅਹੈ। 'ਅਚਤਿ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕੋ ਬਿਧਿ ਅਹੈ?। ਬੈਠੀ ਸੰਗਤਿ ਤਯਾਰ
ਅਹਾਰਾ।ਨਹੀਂਗ੍ਰਾਸ ਕਿਨ ਮੁਖ ਮਹੁ ਡਾਰਾ'॥੨੬॥ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰ'ਅਚੈਂ ਨ
ਤਬਿ ਲੌ।ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚੈ ਜਬਿ ਲੌ। ਰੋਕਯੋ ਗ੍ਰਾਮ[5] ਚੌਧਰੀਆਵਤਿ।
ਉਪਾਲੰਭ ਜੁਤਿ ਹਾਸ[6]ਸੁਨਾਵਤਿ'॥੨੭॥ਇਤਨੇਮੈਂ ਚਲਿ ਤੂਰਨ ਆਇ ਸੁ
। ਦਧਿ ਆਗੈ ਧਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਸੁ। ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਅਚਯੋ ਅਹਾਰਾ।
ਅਪਰ ਸਰਬ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਛੁਧਿ ਟਾਰ॥੨੮॥ਪਾਨਿ ਪਾਨਿ ਕਰਿ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ[7]।

---

[1]ਲੱਕੜ ਦੀ ਬਣੀ ਘੋੜੀ ਲੰਗੜਿਆਂ ਦੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੀ। [2]ਜਰੂਰ ਬਰਜਰੂਰ (ਅ) ਹੱਥ ਤੇ। [3]ਪਰਖਾਈ ਹੈ। [4]ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ (ਖਲੋਤਿਆਂ) ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5]ਪਿੰਡ ਦੇ। [6]ਉਲਾਂਭੇ ਸਹਤ ਮਖੌਲ ਦੇ। [7]ਪਾਣੀ ਪੀਕੇ ਹੱਥ ਧੋਤੇ। *ਪਾ:-ਦਧੀ। †ਹਸੀ ਕਰਤਿ ਨੇ।

।ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਨ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੇ। 'ਆਜ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ। ਆਯਵ[1] ਭੋਜਨ ਸਮੇਂ ਬਿਤਾਈ?'॥੨੯॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ[2]। 'ਕਰੀ ਪੰਚ ਨੇ ਮੋ ਸੰਗ ਹਾਸੀ।-ਗੁਰ ਜੇ ਸਮਰਥ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਟੰਗਰੀ ਲੰਗਰੀ ਕਯੋਂ ਨ ਬਨਾਈ॥੩੦॥ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਬਾਦ ਸ਼੍ਰਮ ਕਰਯੋ। ਦੁਤਿਯ ਪੈਰ ਜੋ ਨਹਿਨ ਸੁਧਰਯੋ-।ਕਾਸ਼ਟ ਕੀ ਟੰਗੀਆ ਮਮ ਛੀਨੀ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰਿ ਕਰਿ ਮੁਝ ਕੋ ਦੀਨੀ॥੩੧॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿਲਮ ਲਗੀ ਮੁਝ ਆਵਤਿ। ਜਬਿ ਤਿਨ ਦਈ ਆਇ ਉਤਲਾਵਤਿ'। ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਅਲਾਈ। 'ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹਮਰੇ ਚਿਤ ਆਈ॥੩੨॥ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਸੈਨ[3] ਪਾਸ ਅਬਿ ਜਾਵਹੁ। ਤਿਸਤੇ ਨਿਜ ਟੰਗਰੀ ਸੁਧਰਾਵਹੁ। ਜਬਿ ਤੂੰ ਮਿਲਹਿਂ ਜਾਇ ਧਰਿ ਭਾਉ। ਪੈਹਹਿਂ ਟੰਗਰੀ ਬਿਲਮ ਨ ਕਾਉ'॥੩੩॥ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਗੁਰ ਕੋ ਤਬਿ ਗਯੋ[4]*। ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਸੈਨ ਨਿਕਟ ਜਾ ਭਯੋ†। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਹ[5]ਹੁਤੋ ਸੁਭਾਉ। ਨਿਕਟ ਜੁ ਆਵੈ ਮਾਰ ਭਗਾਉ[6]॥੩੪॥ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਤੇਸਿਖ ਜਬਿ ਗਯੋ।ਇਸ ਕੋ ਨਹੀਂ ਹਤਨ ਕਿਛੁ ਕਯੋ। ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ 'ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਇਸਿ?'। ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਇਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇਸਿ ॥੩੫॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹੁਇ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਯੋ। ਦੇਖਿ ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਐਂਠਯੋ[7]।ਹੁਤਿਕੈ ਕੁਤਕਾ ਝਿਰਕ ਉਠਾਇਵ।ਡਰਿਕਰਿ ਭਾਗ ਚਲਯੋ ਉਤਲਾਇਵ॥੩੬॥ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ ਫੇਰ ਜਬਿ ਭਾਜਤਿ ਭਯੋ। ਚਰਨ ਦੂਸਰੋ ਤਸ ਬਨਿ ਗਯੋ। ਅਚਰਜ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਹਟਯੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਗਹੇ ਚਰਨ ਪਰ ਰਹਯੋ ਅਗਾਰੀ[8]॥੩੭॥'ਮੁਝ ਲੰਗਰੇ ਕੀ ਟਾਂਗ ਬਨਾਈ।ਅਹੇ ਆਪਕੀ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ'। ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਸੈਨ ਬੈਨਿ ਤਬਿ ਕਹੇ।'ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਔਰੇ ਅਹੇ ॥ ੩੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸਭਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਕਰਹਿਂ ਆਪ ਹਮ ਦੇਂ ਬਦਨਾਮੀ[9]।ਅਬਿ ਗਮਨੋ ਰਹੀਐ ਤਿਨ ਸ਼ਰਨੀ।ਹਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਹੁ ਪਰਨੋ ਚਰਨੀ[10] ॥੩੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰ ਹੀ ਧਰੋ ਭਰੋਸਾ। ਹਮ ਸਮ ਦਾਸ ਅਨੇਕ ਅਦੋਸ਼ਾ[11]'।ਪਿਖ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਸਭਿਹੀ ਬਿਸਮਾਇ।ਅਚਰਜ ਗਤਿ ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ॥੪੦॥ਜਬ ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਯੋ ਚਲਿ ਪਾਸ।ਬਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਵਾਸ।

---

[1](ਤੂੰ) ਆਇਆ ਹੈਂ। [2]ਦੱਸੀ। [3]ਇਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਸੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਮੇ ਵਿਚ। [4]ਚਲਾ ਗਿਆ। [5]ਭਾਵ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦਾ। [6]ਭੁਜਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। [7]ਆਕੜਿਆ। [8]ਅੱਗੇ (ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦੇ)। [9]ਕਰਦੇ ਆਪ ਹਨ ਤੇ ਬਦਨਾਮੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [10]ਪੈਰੀਂ ਪਉਣਾ। [11]ਦੋਸ਼ ਰਹਤ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ)। *ਪਾ:-ਗਇਊ। †ਪਾ:-ਸੁ ਭਾਇਊ।

ਮਹਾਂਰਾਜ ਸੇਵਾ ਫਲ ਦਾਤਾ। ਸਿਖ ਵਤਸਲ[1] ਦੇ ਆਤਮ ਗਯਾਤਾ॥੪੧॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪੂਰਨ ਕੀਰਤਿ ਹੋਈ।ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਪਿਖਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਸੰਤ ਸਾਧ ਬੈਰਾਗੀ ਜਤੀ।ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤੀ॥੪੨॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ।ਬੈਠੀ ਹੁਤੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਹੁਂ ਪਾਸਿ।ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਜੁ ਸਯਾਨੇ।ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕੇ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ ॥੪੩॥ 'ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰਹਿਨੀ ਜਿਸ ਢਾਲ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅਬਿ ਕਹਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਬਰਤੈ ਗਤਿ ਲਹੈ। ਭਉਜਲ ਬਿਖੈ ਬਹੁਰ ਨਹਿਂ ਬਹੈ' ॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਸਸਿ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਧਾ ਸਮਾਨੀ।ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ* ਬਖਾਨੀ।'ਗੁਰੁਬਾਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਜਿਨ ਕਰਿ ਮਾਨੇ। ਸੋ ਮਮ ਪਯਾਰੇ ਸਿੱਖਯ ਮਹਾਂਨੇ॥੪੫॥ਜਾਗਹਿ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਰਹੇ[2]।ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਇਕੰਤ ਹੁਇ ਬਹੈ। ਮੋਰਿ ਸਰੂਪ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਧਾਰੇ।ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇ॥੪੬॥ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਿਕੈ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਵੈ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲੈ ਨਾਮ ਅਲਾਵੈ। ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਸੇਵੈ।ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਪਰਧਨ ਕਬਹੂੰ ਨ ਲੇਵੈ ॥੪੭॥ਨਿੰਦਾ ਝੂਠ ਨ ਨਿਠੁਰ[3] ਬਖਾਨੈ।ਪਰ ਦੁਖ ਦੁਖ,ਪਰ ਸੁਖੁ ਸੁਖੁ ਮਾਨੈ[4]। ਛੁਧਾ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਖੈਬੋ ਕਰੈ। ਨੀਂਦ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਸੁਪਤਨ ਪਰੈ[5]॥ ੪੮॥ ਜੇ ਸੁਪਤਹਿ ਨਿਜ ਅਵਧਿ ਘਟਾਵਹਿ। ਛੁਧਿ ਬਿਨ ਖਾਇ ਰੋਗ ਉਪਜਾਵਹਿ।ਹੋਹਿ ਨ† ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ। ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਜਪੁ ਬਿਸਰ ਨ ਇਕ ਛਿਨ॥੪੯॥ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਭਾਣੋ ਮਾਨਹਿਂ। ਨਹੀਂ ਦੋਸ਼ੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਿਂ ਕਬਿ ਠਾਨਹਿਂ।ਆਛੋ ਜਾਨ ਮੁਦਤਿ ਚਿਤ ਰਹੈ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੋ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਦਹੈ॥੫੦॥ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਲੋਭ ਨ ਧਾਰੈ। ਜਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਬਿਚਾਰੈ। ਆਛੇ ਕਰਮ ਦਿਖਾਇ ਨ ਚਾਹੈ। ਲਾਭ ਘਟੈ[6] ਪਾਖੰਡ ਇਸ ਮਾਂਹੈ ॥੫੧॥ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨ ਤਯਾਗਹਿ।ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਇਨਹੀ ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗਹਿ। ਹਰਿ ਗੁਰ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹਿਂ ਸੁਨੈ। ਭਾਗਹਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਕੈ ਤਿਸੁ ਹਨੈ ॥੫੨॥ ਛਲ,ਮਤਸਰ[7] ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੋ ਤਜਿ ਕੈ।ਨਿਜ ਆਛੋ ਜਾਨਹਿਂ ਹਰਿ ਭਜਿਕੈ[8]। ਸੁਖ ਪਰਲੋਕ ਚਾਹਿ ਕਰਿ ਸਦਾ।ਜਗ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਉਰਝਹਿ ਨਹਿਂ ਕਦਾ।

[1]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ। [2]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ। [3]ਕਠੋਰ (ਵਾਕ)। [4]ਪਰਾਏ ਦੁਖ ਨੂੰ (ਦੇਖਕੇ) ਦੁਖ ਮੰਨੇ ਤੇ ਪਰਾਏ ਸੁਖ ਨੂੰ ਸੁਖ। [5]ਸੌਣ ਲਈ (ਲੰਮਾ) ਨਾ ਪਵੇ (ਸਿਖ)। [6]ਚੰਗੇ ਕਰਮ (ਦਿਖਾਉਣ ਨਾਲ) ਲਾਭ ਘਟਦਾ ਹੈ। [7]ਛਲ ਤੇ ਈਰਖਾ। [8]ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਜਕੇ ਅਪਣਾ ਭਲਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਕਰੇ। †ਪਾ:-ਹ੍ਵੈ ਹੈ।

ਪੜ॥ਗੁਰ ਸੇਵਨ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ।ਇਸ ਤੇ ਨੀਕੋ ਅਪਰ ਨ ਬਰਨੋ। ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਇਨ ਕਉ ਤਜਾਗਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਮਿਲਜੋ ਰਹੈ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੫੪ ॥ ਗੁਰਬਾਨੀ ਸੋਂ ਮਨੁ ਅਨੁਰਾਗਹਿ । ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਜਬਿ ਮੀਠੀ ਲਾਗਹਿ।ਤਬਿ ਜਾਨਹਿ–ਮਮਹੁਇ ਕੱਲਜਾਨਹਿ–।ਸੁਨਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵਨ ਠਾਨਹਿ॥੫੫॥ਇਮਿਗੁਰ ਕਹੀ,ਸੁਨੀਦੇ ਕਾਨ।ਗੁਰ ਸਿੱਖਜਾਸਿੱਖਜਨ ਸੁਖਦਾਨ। ਧਰੀ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਜੋ ਬਡਿਭਾਗੀ[1] । ਸੱਤਜ ਨਾਮੁ ਜਪਿਬੇ ਲਿਵਲਾਗੀ ॥੫੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿਖ ਲੰਗਰੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੪ ॥

੬੫. [ਭੋਜਨਾਂ ਦੀ ਅੰਸ ਢੁਲੇ ਵਿਚ । ਨਿੱਤਕ੍ਰਿਆ॥ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਜਾਪਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਮ ਅਕਾਸ਼ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ । ਸੋ ਜਾਨਹਿਂ ਇਸ ਭੇਵ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੈ ਜਾਂਹਿ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇਗ਼ ਸਥਲ ਗੁਰ ਗਏ।ਸਿੱਖ ਸਰਬਹੀ ਸੰਗੀ ਭਏ।ਲਵਣ ਬਿਹੀਨਓਗਰਾ ਖ਼ਾਇਵ।ਪਾਨੀ ਪਾਨਿ ਕੀਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਵ ॥੨॥ ਖਟ ਰਸ ਕੇ ਅਹਾਰ ਸ਼ੁਭ ਭਾਂਤੀ।ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਅਚਵਜੋ ਕਰਿ ਪਾਂਤੀ[2]।ਸੂਖਮ ਓਦਨ ਪਾਇਸ[3] ਘਨੀ। ਸਰਪੀ ਸਿਤਾ ਸ੍ਵਾਦ ਸੋਂ ਸਨੀ[4]॥੩॥ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੂਪ[5]ਬਨਾਈ।ਡਾਲ ਮਸਾਲੇ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸਾਈ[6] । ਗੋਧੂਮ ਚੂਨ ਸੁ ਫੁਲਕਾ ਕਰੈ । ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਾਤਰੇ ਬਹੁ ਕਰਿ ਧਰੈ[7]॥੪॥ ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਸ਼ੁਭ ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ॥ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬੁੱਢੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ! ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ ਅਨੇਕ ਰਸਾਲ॥੫॥ਸੋ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਅਚੈ ਸੁ ਚੀਨ । ਆਪ ਓਗਰਾ ਲਵਣ ਬਿਹੀਨ। ਇਹ ਸਿੱਖਜਨ ਕੇ ਉਚਿਤ ਨ ਕੋਈ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਚਹਿਂ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸ ਭੋਈ ॥੬॥ ਜਸੁ ਤੁਮ ਅਚਹੁ ਚਾਹਿ ਕਰਿ ਚਿਤ ਮੈਂ । ਸੋ ਸਿਖ ਅਚਹਿਂ ਰੀਤਿ ਇਹ ਹਿਤ ਮੈਂ।ਤੁਮਰੇ ਬਿਨਾ ਖਾਹਿਂ ਨਹਿਂ ਨੀਕੇ। ਏਵ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਮਮ ਹੀ ਕੇ॥੭॥ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ ਮੈਂ ਚਾਹਤਿ ਰਹਜੋ । ਆਜ ਸੁਨਾਯੋ ਅਵਸਰ ਲਹਜੋ[8]। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੁੱਢੇ ਪਰ ਭਏ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਉੱਤਰ ਦਏ॥੮॥'ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਗਤਿ ਅਰੁ ਮਮ ਮਾਂਹੀ।ਭੇਦ ਦੁਹਿਨ ਮੈਂ ਜਾਨੋ ਨਾਂਹੀ।ਮੈਂ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਅਭੇਦ।

[1]ਜੋ ਵਡਭਾਗੀ ਸਨ। [2]ਪੰਗਤ ਬਣਾਕੇ। [3]ਪਤਲੇ ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਖੀਰ। [4]ਘਿਉ ਤੇ ਖੰਡ ਦੇ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [5]ਰਸੋਈ। [6]ਸ੍ਵਾਦ ਵਿਚ ਰਸਾਈ ਹੋਈ, ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਦ ਦਾਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ। [7]ਨਰਮ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪਤਲੇ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਖੇ। [8]ਸਮਾਂ ਪਾ ਕਰਕੇ।

ਸੁਖ ਤੇ ਸੁਖੀ,ਖੇਦ ਤੇ ਖੇਦਾ॥੯॥ਜੋ ਸੰਗਤਿ ਰੁਚਿ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰਾ। ਸੋ ਮੁਝ ਪਹੁੰਚੈ ਸ੍ਵਾਦਲ ਸਾਰਾ'।ਕਰਤੇ ਚੁਰਾ ਬਚਨ ਇਮਿ ਕਹੈ[1]। 'ਦੇਖੋ ਮੁਖ ਮੇਰੇ ਮਹਿਂ ਅਹੈ'[2]॥੧੦॥ ਕਰਿਕੈ ਚੁਰਾ ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਨਾ। ਸਕਲ ਅਸਨ ਕਨ ਤਿਸ ਮਹਿ ਚੀਨਾ। ਪਾਇਸ ਆਦਿਕ ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਨਿਜ ਧਰੇ[3]॥੧੧॥ਆਪ ਅਚਾਵਹਿਂ ਅਚਵਹਿਂ ਆਪੇ। ਆਪੇ ਸਭਿ ਘਟ ਥਾਪ ਉਥਾਪੇ। ਸਗਰੀ ਅੰਨ ਅੰਸ਼ ਦਿਖਰਾਈ। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰਨ* ਸੁਨਾਈ॥੧੨॥ਦੰਤਨ ਜਾੜ੍ਹਨ[4]ਮਹਿਂ ਲਗਿ ਜੋਈ।ਸਿਖ ਕੋ ਕੀਨ ਦਿਖਾਵਨ ਸੋਈ। 'ਪਰਮ ਹਿਤੂ ਬ੍ਰਿਧ!ਤੂੰ ਬੁਧਿਵੰਤਾ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੇਰੋ ਇਹੀ ਮਤੰਤਾ॥ ੧੩॥ ਸੰਗਤ ਅਚਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਨਾਲ। ਸੋ ਮੁਝ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾਲ। ਸੰਗਤਿ ਮੋ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਨਾਂਹੀ। ਏਕ ਰੂਪ ਜਾਨਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'॥੧੪॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਮੋਦ ਪ੍ਰੇਮ ਜੁਤਿ ਧਰਿਕੇ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਟਿਕਾਯੋ। ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਰਤਿ ਹੁਲਸਾਯੋ॥ ੧੫॥ ਸੰਗਤਿ ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿਧੀ ਗੁਰ ਕੇਰੀ।ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਬਡੇਰੀ।ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿਮਹਿਦ ਵਿਸਤਾਰੀ।ਬਿਸੈ ਬਾਸ਼ਨਾ[5]ਸਭਿ ਨਿਰਵਾਰੀ†॥੧੬॥ਸਤਿਗੁਰ ਨੇਮ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਹੈਂ।ਜਾਮੁ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗਨ ਕਾ ਹੈ।ਉਠਹਿਂ ਕ੍ਰਿਆ ਨਿਤਿ ਕੀ ਕਰਿ ਸਾਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਸੌਚਸੰਗ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਬਾਰੀ॥ ੧੭॥ ਪੁਨ ਮੱਜਹਿਂ, ਪਹਿਰਹਿਂ ਪਟ ਨਿਰਮਲ। ਬੈਠਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਇ ਇਕੰਤ ਥਲ। ਬ੍ਰਿਤਿ ਟਿਕਾਇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਮਝਾਰੀ। ਲੇਹਿਂ ਅਨੰਦ ਤਿਸ ਕੋ ਹਿਤਕਾਰੀ[6]॥੧੮॥ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲੌ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਵੈਂ।ਅਵਿਚਲ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ।ਦਿਵਸ ਚੜੇ ਸਿੱਖ ਹੁਇ ਸਮੁਦਾਇ।ਦਰਸਹਿਂ ਸੇਵਹਿਂ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਇ॥੧੯॥ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਨਿ ਕਰੈਂ।ਸੰਗਤਿ ਸਹਤ ਸੁਨਹਿਂ ਮੁਦ ਧਰੈਂ। ਚਿਰੰਕਾਲਲਗ ਠਾਂਢੇ ਰਹੈਂ।ਕਿਲਕ ਭੀਤ ਮਹਿਂ‡ਕਰ ਸੋਂ ਗਹੈਂ[7]॥੨੦॥ਮਹਾਂ ਬ੍ਰਿੱਧ ਜੀਰਨ[8] ਤਨ ਹੋਇ।ਤਪ ਕੋ ਤਪਹਿਂ ਪਿਖਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ§।ਦੇਗ਼ ਸੁ ਤਯਾਰ ਹੋਇਹੈ

[1]ਚੁਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਏਹ ਬਚਨ ਕਹੇ ਸਨ। [2]ਸਾਰੇ ਭੋਜਨਾਂ ਦੇ ਕਿਣਕੇ। [3]ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। [4]ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਦਾੜ੍ਹਾਂ। [5]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾਂ। [6]ਤਿਸ ਹਿਤਕਾਰੀ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਅ) (ਤਿਸ=) ਨਿਜ ਨੂੰ ਜੋ (ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਟਿਕਣ ਦਾ) ਅਨੰਦ ਪਿਆਰਾ (ਲਗਦਾ) ਹੈ। [7]ਕਿੱਲੀ ਕੰਧ ਵਿਚ ਸੀ (ਉਸਨੂੰ) ਹਥ ਨਾਲ ਫੜਨ। [8]ਜਰਜਰਾ,ਪੁਰਾਤਣ। *ਪਾ:-ਬਚਨ। †ਪਾ:-ਜਨਹਿ ਬਿਸਾਰੀ। ਜਨ ਕੀ ਟਾਰੀ। ਜਨੁ ਰਿਦ ਟਾਰੀ। ਸਭਨ ਨਿਵਾਰੀ। ‡ਪਾ:-ਕੋ। §ਪਾ:-ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ।

ਜਬੈ। ਸੰਗਤਿ ਸਹਤ ਅਰਹਿੰ ਗੁਰ ਤਬੈ ॥੨੧॥ ਇਕ ਦਿਨ ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਕਰੀ ਸੌਚ ਮੱਜੇ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਤਨੁਜਾ ਭਾਨੀ। ਪਹੁੰਚੀ ਨਿਕਟ ਭਗਤਿ ਜਿਹ ਭਾਨੀ[1] ॥੨੨॥ ਤਬਿ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰੇ।ਧਯਾਨ ਧਰਨ ਹਿਤ ਬੈਠਬਿ ਕਰੇ।ਦੌਨੁ ਬਿਲੋਚਨ ਮੁੱਦ੍ਰਿਤ ਕਰਿਕੈ। ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ॥੨੩॥ਹੁਇ ਅਡੋਲ ਤਬਿ ਲਾਇ ਸੁ ਧਯਾਨ। ਸ਼ੰਭੁ ਸਮਾਨ ਗੁਰੁਭਗਵਾਨ। ਹੁਤੋ ਹੀਨ ਚੌਂਕੀ ਇਕ ਪਾਵਾ। ਪਿਖਿ ਭਾਨੀ ਮਨ ਇਮਿ* ਠਹਿਰਾਵਾ॥੨੪॥-ਹਾਲਹਿਂ ਪਿਤਾ ਇਤਹੁੰ ਜਬਿ ਹੋਇ।ਚੌਕੀ ਡੋਲ ਜਾਇ ਥਿਤ ਜੋਇ। ਛੁਟਹਿ ਸਮਾਧਿ ਅਰਾਧ ਅਗਾਧੂ[2]। ਜਿਸ ਹਿਤ ਜੋਗੀ ਜਤਨ ਸੁ ਸਾਧੂ[3]॥੨੫॥ ਪਰਹਿ ਵਿਖੇਪ[4] ਧਯਾਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਰਤਿ ਅਡੋਲ ਟਿਕਹਿ ਤਬਿ ਨਾਂਹੀ-।ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਤਹਿਂ ਪਾਇ ਨ ਕੋਈ। ਪਾਵੇ ਤਰੇ ਧਰੇ ਹਿਤ ਜੋਈ॥੨੬॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਗਨ ਚਲਾਇ ਨਿਹਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਸਮੀਪ,ਜੋਦੇਹਿ ਅਧਾਰਾ।ਉਤਲਾਵਤਿ ਨੇ ਦੀਨਸਿ ਹਾਥ।ਨਹਿਂ ਡੋਲੈ ਚੌਂਕੀ ਤਿਹ ਸਾਥ॥੨੭॥ਚਹੁ ਪਾਵੇ ਪਰ ਇਕ ਸਮ ਭਾਰੂ। ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਲੀਨ ਸਹਾਰੂ।ਤਨੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰਿ ਕੋਮਲ ਕਰ ਹੈ[5]। ਭਯੋ ਭਾਰ ਤੇ ਪੀੜਤ ਤਰ ਹੈਂ[6]॥੨੮॥ਤਊ ਨ ਕਰਯੋ ਡੁਲਾਵਨ ਕਰਕੋ।ਬੈਠੀ ਰਹੀ ਧੀਰ ਧਰਿ† ਉਰਕੋ। ਪਾਵਾ ਰਹਯੋ ਹਥੇਰੀ ਗਡਿਕੈ।ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਸਤਿ ਤਿਹ‡ ਥਲ ਛਡਿਕੈ॥੨੯॥ ਪੁਰਖਨ ਕੋ ਦੁਸ਼ਕਰਿ[7] ਬਹੁ ਜੋਈ। ਭਗਤਿ ਪਿਤਾ ਕੀ ਹਿਤ ਕਿਯ ਸੋਈ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਤਿ ਲਗਿ ਨਾਂਹਿਨ ਹਾਲੀ। ਮਨਹੁੰ ਮੂਰਤੀ ਚਿੱਤ੍ਰ ਨਿਕਾਲੀ॥੩੦॥ ਭੁਜਾ ਸੂੰਨ ਕੰਧੇ ਲਗ ਭਈ[8]। ਉਤਰਯੋ ਰੁਧਿਰ ਲਾਲ ਹੁਇ ਗਈ। ਧਯਾਨ ਹਟਾਵਨਿ ਸਮੋ ਭਯੋ ਜਬਿ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਖਿਗਸਤਿ ਭੇ ਤਬਿ॥੩੧॥ ਬੈਠੀ ਸੁਤਾ ਸਮੀਪ ਨਿਹਾਰੀ।ਬਹੁਰੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਭੁਜਾ ਪਰ ਡਾਰੀ।ਫੂਲ ਨਸਾ ਸ਼ੋਨਤ ਭਰਿ ਰਹਯੋ[9]। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਕਹਯੋ॥੩੨॥'ਇਹੁ ਕਯਾ ਕੀਨ ਰਹੀ ਕਯੋਂ ਬੈਸੀ ?। ਭੁਜ ਪਰ ਪੀੜਨਿ[10] ਦੀਖਤਿ ਐਸੀ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੀ ਬਡਭਾਗਾ ਭਾਨੀ।'ਪਿਤ ਜੀ ! ਪਾਵੇ ਹੀਨ ਪਛਾਨੀ[11]॥੩੩॥ਨਿਕਟ

[1]ਜਿਸਦੀ ਭਗਤੀ ਭਾਈ ਹੈ (ਗੁਰੂ) ਜੀ ਨੂੰ। [2]ਅਗਾਧ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ। [3]ਸਾਧ ਦੇ ਭਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਡੁਲਾਉ, ਛੇੜ। [5]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਥ ਕੋਮਲ ਹਨ। [6]ਹਥ ਵਧੇਰੇ ਪੀੜਤ ਹੋਇਆ ਹੇਠਾਂ (ਚੌਂਕੀ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ)। [7]ਕਠਨ। [8]ਬਾਂਹ ਮੋਢੇ ਤਕ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਈ (ਭਾਵ ਸੌਂ ਗਈ)। [9]ਨਾੜਾਂ ਫੁਲੀਆਂ, ਲਹੂ ਭਰ ਰਿਹਾ। [10]ਪੀੜਾ। [11](ਚੌਂਕੀ) ਪਾਵੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖੀ ਮੈਂ'। *ਪਾ:-ਇਹ। †ਪਾ:-ਕਰਿ। ‡ਪਾ:-ਇਹ।

ਬਿਲੋਕਨ ਕਛੂ ਨ ਕੀਨਾ।ਜਾਂਤੇ ਹਾਥ ਤਰੇ ਮੈਂ ਦੀਨਾ।ਡੋਲੇ ਤੇ ਸਮਾਧਿ ਛੁਟਿ ਜਾਇ।ਰਾਖੀ ਯਾਂਤੇ ਸਥਿਤ ਟਿਕਾਇ'॥੩੪॥ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਰੇ ਉਤ-ਰਿਕੈ। ਹਾਥ ਨਿਕਾਸਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹਰਿਕੈ। ਗਰਤ[1] ਹਥੇਰੀ ਬਿਖੇ ਨਿਹਾਰਾ। ਕਹਯੋ'ਖੇਦ ਬੀਬੀ ਕਿਮ ਧਾਰਾ?'॥੩੫॥'ਪਿਤਜੀ! ਹਮਰੀ ਮਤਿ ਅਨਜਾਨੀ। ਹੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਸੇਵ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਰਹਤਿ ਬਿਸੂਰਤ। ਅਹੋ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮੂਰਤਿ॥੩੬॥ਸਫਲ ਨੇਤ੍ਰ ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ।ਹਾਥ ਸਫਲ ਟਹਿਲ ਜੁ ਅਨੁਸਰੇ। ਰਿਦਾ ਸਫਲ ਜਿਸ ਮਹਿ ਤੁਮ ਬਾਸੋ। ਚਰਨ ਸਫਲ ਤੁਮ ਹਿਤ ਚਲਿ ਜਾਸੋ[2]॥੩੭॥ ਸਕਲ ਸਰੀਰ ਸਫਲ ਬਡਭਾਗੇ। ਜੋ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ'। ਸੁਨਿ ਤਨੁਜਾ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਹਾਏ। ਪਿਖਿ ਦੁਸ਼ਕਰਮ[3]ਕੀਨਿ ਜਿਸੁ ਭਾਏ॥੩੮॥ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਦਯੋ ਸੁਜਾਨਾ। 'ਸੰਤਤਿ ਤੇਰੀ ਬਧੈ ਮਹਾਂਨਾ।ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੀ ਹੋਵਹਿ ਪੂਜ। ਜੈਸੇ ਚਢਹਿ 'ਚੰਦ੍ਰਮਾ' ਦੂਜ॥੩੯॥ ਬਡ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਬਧਹਿ ਤਿਮ ਆਗੇ। ਜੋ ਤਿਨ ਸੇਵਹਿ ਸੋ ਵਡ-ਭਾਗੇ।ਆਗੇ ਬੰਸ ਬਿਖੈ ਨਿਪਜੈਹੈਂ[4]। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਸੇ ਜਗ ਮਹਿੰ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ॥੪੦॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹੈਂ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਘਾਵਹਿੰ। ਅਪਨੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਧਾਵਹਿੰ। ਪਰਮ ਧਰਮ*ਪੀਰੀ ਅਰੁ ਮੀਰੀ।ਧਰਹਿ ਆਪ ਦੇ,ਅਪਰ ਤਗੀਰੀ[5]॥੪੧॥ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿੰ ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਜੈਕਾਰੇ। ਕਰਹਿੰ ਉਧਾਰਨ ਨਰਨ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਸੋਢਿਬੰਸ ਕਹੁ ਬਡਿ ਬਡਿਆਈ।ਤੈਂ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਭਲੇ ਅਬਿ ਪਾਈ॥੪੨॥ ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਬਿਖੈ ਤੁਝ ਜੈਸੀ। ਹੁਈ,ਨ ਹੈ, ਹੋਵਹਿਗੀ ਐਸੀ।ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ, ਜਗ ਗੁਰ ਹੁਇ ਕੰਤ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ,ਹੁਇ ਪੌਤ੍ਰ ਮਹੰਤ[6]॥੪੩॥ਕਯਾ ਅਬਿ ਕਹੌਂ ਤੋਰ ਬਡਿਆਈ। ਜਿਸਕੀ ਸਮ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸਕਾਈ'। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਰ ਦਿਯੋ ਬਿਸਾਲ॥੪੪॥ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਉਰ ਸਨਿਮਾਨੀ[7]†। ਬਡਭਾਗਨ ਨੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਪਿੱਤ ਬਾਨੀ ਸਾਚੀ ਨਿਤਿ ਜਾਨੀ।ਬਰ ਦੇਵਨ ਤੇ ਬਹੁ ਹਰਖਾਨੀ॥੪੫॥ਆਇਸੁ ਲੇ ਗ੍ਰਿਹ ਬਿਖੈ

---

[1]ਟੋਆ। [2]ਜਾਵੇ। [3]ਔਖਾ ਕੰਮ। [4]ਉਪਜਣਗੇ। [5]ਅਪਰ=ਪੁਰਬਲੀ। ਤਗੀਰੀ=ਬਦਲਨਾ। ਭਾਵ ਪੂਰਬਲੀ ਰੀਤੀ ਬਦਲ ਦੇਣਗੇ। [ਫਾ:,ਤਗ਼ੱਯਰ] (ਅ) ਤਾਗੀਰੀ=ਵਿਦੇਗੀ। ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੋਵੇਂ ਆਪ ਧਾਰਨਗੇ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਗੀ ਦੇ ਦੇਣਗੇ, ਭਾਵ ਓਹਨਾਂ ਜੇਹਾ ਮੀਰ ਪੀਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [6]ਭਾਵ, ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਮਾਲਕ (ਗੁਰੂ)। [7]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ।

*ਪਾ:-ਪਰਮ ਪਰਮ। †ਪਾ:-ਸ਼ਰਮਾਨੀ।

ਸਿਧਾਈ। ਸਰਬੋਤਮ ਪਦ ਕੋ ਨਿਜ ਪਾਈ। ਸਦਾ ਭਗਤਿ ਕੇ ਬਸਿ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਦੇਤਿ ਅਦੇਯ[1] ਜੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੪੬॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਘੁ ਬਯ। ਖੇਲਤਿ ਅਜਰ ਬਿਖੈ ਇਤ ਉਤ ਹੁਯ। ਬਾਲਕ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਇ ਨ ਕੋਊ। ਬਰਜੇ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ ਸੋਊ ॥੪੭॥ 'ਸ਼ਮਸ ਬਿਹੀਨੋ ਜਾਇ ਨ ਪਾਸ'। ਅਸੁ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਜਨਨੀ ਪਿਤ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਦਿਸ਼ ਜਾਇ ॥੪੮॥ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਤਹਿਂ ਲਗ ਗਏ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਜਹਿਂ ਥਿਤ ਥਿਏ। ਪੌਢਨ ਸਮੈਂ ਹੁਤੋ ਸਭਿ ਜਾਨ। ਸੇਵਕ ਨਿਕਟ ਥੋਰਈ ਥਾਨ[2] ॥੪੯॥ ਭਾਨੀ ਨੇ ਸੁਤ ਜਾਤਿ ਨਿਹਾਰ। ਧਾਈ ਗਹਿਨ ਹੇਤੁ ਡਰ ਧਾਰ। ਖੇਲਤਿ ਲਗੀ ਦੇਹ ਬਹੁ ਮਾਟੀ। ਠਾਂਢੇ ਗਹੇ ਪਲੰਘ ਕੀ ਪਾਟੀ[3] ॥੫੦॥ ਆਵਤਿ ਜਨਨੀ ਲਗ ਤਹਿਂ ਗਯੋ। ਸੰਗ ਪਲੰਘ ਕੇ ਠਾਂਢੋ ਭਯੋ। ਗਹਿਨ ਹੇਤ ਜਬਿ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੫੧॥ 'ਨਹਿਂ ਲੇ ਜਾਹੁ ਰਹਿਨ ਦਿਹੁ ਖਰਯੋ'। ਜੁਗ ਕਰਿ ਸੋਂ ਗੁਰ ਗਹਿਬੋ ਕਰਯੋ। ਊਪਰ ਕੋ ਉਠਾਇ ਤਬਿ ਤੋਲਯੋ। ਗਰੁਵ[4] ਭਾਰ ਲਖਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲਯੋ ॥ ੫੨ ॥ 'ਭਾਰੀ ਗੁਰ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤੈ ਹੈ। ਬਾਨੀ ਕੋ ਬੋਹਿਥ ਬਡ ਹ੍ਵੈ ਹੈ*'। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਚਰਨ ਉਠਾਇਵ। ਊਪਰ ਧਰਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਲੁਭਾਇਵ ॥ ੫੩ ॥ ਗੁਰੂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਅਬਿ ਤੇ ਹੀ ਗਾਦੀ ਲਲਚਾਨੇ। ਅਪਨੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਤੇ ਲੀਜਹਿ। ਤਬਿ ਲਗੁ ਧੀਰਜ ਧਾਰਿ ਥਿਰੀਜਹਿ' ॥ ੫੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਅਨਕੂਲੇ[5]। ਅਧਿਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲਖਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਫੂਲੇ। ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ ਗੁਰ ਚਰਨਨ ਪਾਇਵ। ਲੇ ਕਰਿ ਗੋਦ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ[6] ਲਗਾਇਵ ॥੫੫॥ ਤੀਨਹੁੰ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਤਿ। ਪਿਤ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਤਿ। ਤਿਮ ਹੀ ਰਾਮ ਦਾਸ ਬਡਭਾਗੋ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸੇਵਾ ਮਹੁਂ ਲਾਗੋ ॥੫੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥੬੫॥

੬੬. [ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ। ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਖ ਟਕਾ ਦਿਖਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਖ ਰਾਸਿ। ਕਰਯੋ

---

[1]ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਲੱਭ। [2]ਸੌਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਣਕੇ ਸਾਰੇ ਸਮੀਪੀ ਸੇਵਕ ਥੋੜੀ ਥਾਉਂ ਤੇ (ਭਾਵ ਵਿੱਥ ਤੇ) ਸਨ। (ਅ) ਸੌਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਣਕੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸੇਵਕ ਸਨ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ। [3]ਬਾਹੀ। [4]ਭਾਰੀ। [5]ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਚਨ (ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ) ਸੁਣਕੇ। [6]ਅਨੰਦ ਨਾਲ।

*'ਦੋਹਿਤਾ ਬਾਣੀ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ' ਵਾਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

ਹਕਾਰਨ ਏਕਲੋ ਪਾਰੋ ਅਪਨੇ ਪਾਸਿ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਪਰਮ ਹੰਸ ਆਵਸਥਾ ਜਾਂਹੀ । ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਇਕ ਤੇ ਬਿਲਗਾਹੀ[1] । ਜਿਮ ਪਾਨੀ ਪੈ[2] ਇਕ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਹੰਸ ਕਰਹਿ ਦੋਇਨ ਪ੍ਰਿਥਕਾਇ[3]॥੨॥ ਤੁਰੀਆ[4] ਮਹਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਥਿਤ ਨਿਤ ਰਹੇ।ਢਿਗ ਬਿਠਾਇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕਹੇ।'ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਹਿਂ ਅਬ ਇਮ ਆਵੈ।ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਤੋਹਿ ਬਿਠਾਵੈਂ ॥੩॥ ਪਰਮਹੰਸ ਮੇਰੋਈ ਰੂਪ[5]। ਪਰਮ ਅਵਸਥਾ ਸਦਾ ਅਨੂਪ। ਬਖ਼ਸ਼ਤਿਹੌਂ ਮੈਂ ਜਗ ਗੁਰਿਆਈ। ਕਰਹੁ ਉਧਾਰ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਈ॥੪॥ਭਗਤਿ ਜਗਤਿ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਬਿਥਾਰਹੁ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਾਰ ਕੋ ਸਾਰਹੁ'। ਕਰ ਜੋਰੇ ਪਾਰੋ ਪਗ ਪਰਯੋ। 'ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ'ਕਰਿ ਬਚਨ ਉਚਰਯੋ॥੫॥'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਮੁਝਿ ਭਾਵੈ । ਗੁਰਿਆਈ ਸਤਿਗੁਰਹਿ ਸੁਹਾਵੈ।ਮੁਝ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਹੁ ਧਰੀਐ*। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰੀਐ†'॥੬॥ਕਹਿ ਇਮਿ ਗਹੇ ਹਾਥ ਗੁਰਚਰਨਾ ।'ਬਖਸ਼ੋ ਆਗਯਾ ਮੋੜਨਿ ਕਰਨਾ[6]'।ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਗੁਰ ਅਮਰ ਬਖਾਨਾ । 'ਜੇ ਕਰ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿਂ ਮਨ ਮਾਨਾ॥੭॥ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਅਬਿਚਲਿ ਜਾਵਹੁ।ਤਨ ਤਯਾਗਹੁ,ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ।ਮਮ ਚਰਨਨ ਮਹਿਂ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਮੋਮਹਿਂ ਮਿਲੋਆਨੁ ਸਿਖਮੀਤ! ॥੮॥ ਤੋਹਿ ਸਹਤ ਮੈਂ ਅਪਰ ਸ਼ਰੀਰ।ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੋਂ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹਿਤ,ਧੀਰ!।ਕਰਨੇ ਕਾਜ ਅਨਿਕ ਜਗ ਮਾਂਹੀ । ਸੰਤ ਉਧਾਰਨ ਖਲਨਿ ਖਪਾਹੀ[7]' ॥੯॥ ਸੁਨਿ ਆਗਯਾ ਪਾਰੋ ਕਰ ਬੰਦੇ । ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦੇ । ਗਮਨਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਤਕਾਲਾ । ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਪਿਖੇ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੦॥ ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਬਾਂਟਿ ਤਿਨ‡ ਦੀਨਸਿ।ਬਡ਼ਵਾ ਬਸਤ੍ਰ ਦਰਬ ਰਖਿ ਲੀਨਸਿ । ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਇਹ ਗੁਰ ਵਸਤੁ ਦੇਹੁ ਪਹੁੰਚਾਈ'॥੧੧॥ ਇਮਿ ਸਭਿ ਹੇਰਤਿ ਤਨ ਤਜਿ ਪਾਰੋ । ਫੂਲ ਮਾਲ ਗਜ[8] ਤਜੈ ਸੁਖਾਰੋ । ਸਭਿਨਿ ਕਰਯੋ ਸਸਕਾਰ ਬਨਾਇ । ਜਥਾ ਜੋਗ ਚਹੀਅਹਿ ਜਿਸ ਭਾਇ॥ ੧੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਖੇ ਆਨਿ ਲੈ ਹੋਵਾ[9]।ਜਿਨ ਅੱਗਯਾਨ ਭਰਮ ਕੋ ਖੋਵਾ।ਪੁਨ ਡੱਲੇ ਤੇ ਇਕ ਨਰ ਆਇਵ । ਪਾਰੋ ਕੋ ਪਰਲੋਕ ਸੁਨਾਇਵ ॥੧੩॥ 'ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਮੋਹ

---

[1]ਜੋ ਇੱਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵਖ ਵਖ (ਅਨੁਭਵ) ਕਰਨਾ । [2]ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ । [3]ਵੱਖੋ ਵੱਖ। [4]ਚੌਥੇ ਪਦ । [5](ਤੁਸੀਂ) ਪਰਮਹੰਸ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ । [6]ਆਗਯਾ ਮੋੜਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਇਸ ਖ਼ਤਾ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ)। [7]ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ । [8](ਜਿਵੇਂ) ਹਾਥੀ । [9]ਆਕੇ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ।

*ਪਾ:–ਕਰੀਅਹਿ । †ਪਾ:–ਧਰੀਅਹਿ । ‡ਪਾ:–ਤਿਸ ।

ਮਹਾਨਾ। ਸਿਮਰਹਿ ਪਾਰੋ ਕੇ ਗੁਨ ਨਾਨਾ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ, ਸਰਲਤਾ[1],ਮੁਦਤਾ[2], ਮੈਤ੍ਰੀ। ਬਡ ਜੋਧਾ ਮਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜੈਤ੍ਰੀ[3] ॥ ੧੪ ॥ ਤਰੁਵਰੁ ਸਮਸਰ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ। ਸਹਨ ਸੀਲ ਉਰੈ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ'।ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇਵ। 'ਇਹ ਅਨੰਦ ਕੇ ਸਿੰਧੁ ਸਮਾਇਵ ॥ ੧੫ ॥ ਅਸ ਨਰ ਹੋਤਿ ਨ ਸੇਵਨ ਜੋਗ।ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਸੋਂ ਜਿਨ ਕੋ ਜੋਗ[4]।ਜਿਨਹੁੰ ਜਨਮ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਲਗ ਹਾਰਾ। ਜਥਾ ਜੂਪ ਮਹਿ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਨਹਿ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਜਿਨਹੁ ਕਥਿ ਸੁਨਯੋ। ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਸਤਿਨਾਮ ਨ ਭਨਯੋ। ਸੇ ਸੇਵਨਕੇ ਜੋਗ ਸਭਿਨਿ ਕੋ। ਜੋ ਤਤਪਰ ਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਜਜਨਕੋ[5]” ॥ ੧੭ ॥ ਕਹਿ ਦਾਸਨ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ।ਦੀਨਮਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਬੀਨ ਸਿੱਖਨ ਸਭ ਤੇ ਖਟ ਲੀਨ। ਲੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ ਜਿਨ ਮਨ ਕੀਨ ॥ ੧੮ ॥ ਨਾਮ ਮੋਹਰੀ ਛੋਟੋ ਨੰਦਨ। ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਯੋ ਕਸ਼ਟ ਨਿਕੰਦਨ।ਆਨ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਪਦ ਪਰ ਬੰਦਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤ ਕੋ ਚਹਿ ਅਭਿਨੰਦਨ[6]॥੧੯॥ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਯੋ ਸਥਿਤ ਅਗਾਰੀ। ਖਟ ਸੰਗ ਦੇ ਸਿਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਪਾਰੋ ਪਰਮ ਹੰਸ ਮਮ ਪਯਾਰੋ। ਤਜਯੋ ਸਰੀਰ ਸੁ ਧੀਰ ਸੁਖਾਰੋ ॥੨੦॥ ਡੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਅਬਹਿ* ਚਲਿ ਜਾਓ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਓ'। ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰ। ਪਿਤ ਬੰਦਯੋ ਅਸ੍ਵ ਭਾ ਅਸਵਾਰ॥੨੧॥ਸਿੱਖ ਖਸ਼ਟ ਕੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇਓ।ਅਪਰ ਦਾਸ ਗਨ ਬੋਲਿ ਰਲਾਇਓ।ਪੰਥ ਉਲੰਘ ਡੱਲੇ ਮਹਿ ਗਏ।ਤਿਨ ਕੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਏ॥੨੨॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਉਠਿ ਕੀਨਹੁਂ ਸਨਮਾਨਾ। ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਪਾਨਾ। ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹੂ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਹਿ‡ ਕਰਿ ਸਭਿ ਪਾਹੂ॥੨੩॥ ਪਾਰੋ ਕੋ ਸਭਿ§ ਕਰੈਂ ਸਰਾਹਿਨ। 'ਜਿਸ ਕੇ ਸਮਸਰ ਦੂਸਰ ਨਾਂਹਿਨ। ਕੁਲਦੀਪਕ ਨਿਜ ਬੰਸ ਉਧਾਰਾ। ਤਨ ਸੁਛੰਦ ਤਜਿ ਅੰਤ ਪਧਾਰਾ'॥੨੪॥ਸੁਨੇ ਮੋਹਰੀ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਹੂੰਨ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ !ਸੁਨਹੁ ਤਿਨ ਕੀਨ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੁਛ ਦੀਨਾ ॥ ੨੫॥ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਰਨਿ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਬੀਨ ਤੀਨ ਵਸਤੂ ਰਖਿ ਲੀਨਿ। ਲੀਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪਰਮਾਤਮ ਜਾਂਹਿ। ਜਾਹਿ ਨ ਕਹੂੰ ਅਨੰਦ ਕੇ ਮਾਂਹਿ[7]॥੨੬॥

[1]ਸੂਧਾ ਪਨ। [2]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। [3]ਮਨ ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ (ਯਾ ਮਨ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨੂੰ) ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। [4]ਮੇਲ, ਜੁੜਨਾ। [5]ਗੁਰੂ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਨਹੀਂ ਜੋ। [6]ਅਨੰਦ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। [7](ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਅਨੰਦ ਵਿਚ (ਮਗਨ, ਹੋਰ ਥੇ) ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ (ਬ੍ਰਿਤੀ)। *ਪਾ:-ਵਿਖੈ। †ਪਾ:-ਅਸ। ‡ਪਾ:-ਕਰ। §ਪਾ:-ਬਹੁ।

ਸੁੰਦਰ ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਸੁਰੰਗਨਿ[1]। ਬਿਦਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹੁਂ ਏਕ ਤੁਰੰਗਨਿ। ਜਿਸ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤ ਰਖੀ ਤਿਨ ਸੋਈ॥੨੭॥ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਮੋਲ ਬਹੁ ਕੇਰੇ। ਪਹਿਰਨਿ ਉਚਿਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੇਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਰਬ,ਇਹ ਵਸਤੂ ਤੀਨ।ਇਮਿ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਤਿ ਤਜਾਗ ਤਨ ਦੀਨ'॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਸੇ ਜਾਮਨੀ ਤਹਾਂ। ਪਾਰੋ ਕੇ ਬਰਨਤਿ ਗੁਨ ਮਹਾਂ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਕਰਿਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ।ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ॥੨੯॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖਨ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਗੁਰ ਸਮ ਪੂਜਨ ਕਰਿ ਮਨ ਭਾਯਾ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦੇ ਭੇਟ ਸੁਹਾਏ।ਬਿਦਾ ਹੇਤੁ ਮਗ ਕੁਛ ਚਲਿ ਆਏ॥ ੩੦॥ ਆਇ ਮੋਹਰੀ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਗੁਰ ਪਦ ਬੰਦੇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਸਭਿ ਪਾਰੋ ਕੀ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ।ਧਨ,ਪਟ,ਬੜਵਾ, ਅੱਗ੍ਰ ਦਿਖਾਈ॥੩੧॥ ਪਿਖੀ ਉਪਾਇਨ ਪਾਰੋ ਕੀ ਜਬਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰਯੋ ਤਬਿ।ਰਾਮਦਾਸ ਜਾਨਯੋ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਵਸਤੂ ਦਈ ਸਉਂਪ ਕਰਿ ਸਾਰੀ॥ ੩੨॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਹਯੋ ਗੁਸਾਈਂ।"ਇਹ ਪਾਰੋ ਮਮ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਸੋ ਮੈਂ ਤੋਹਿ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਦੀਨੀ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਹੁ ਬਡਿ ਪੀਨੀ॥੩੩॥ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਨ ਅੰਗਨ ਸੁੰਦਰ।ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਨ ਮੰਦਰ। ਅਪਰ ਨ ਦੀਜਹਿ,ਆਪ ਅਰੂਢਹੁ।ਪਹਿਰਹੁ ਤਨ ਪਰ ਅੰਬਰ ਰੂਢਹੁ॥ ੩੪॥ ਖਰਚਹੁ ਦਰਬ ਚਾਹਿ ਹੁਇ ਜ਼ਿਸ ਮੈਂ। ਨਹਿ ਅਧਿਕਾਰ ਅਪਰ ਕੋ ਇਸ ਮੈਂ"।ਲੇ ਕਰਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਪਦ ਬੰਦੇ।ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਜਾਨਿ ਅਨੰਦੇ॥੩੫॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵਤਿ ਅਤਿ ਅਨਕੂਲੇ।ਲਖਿ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਮੂਲੇ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਆਦਿਕ ਗੁਨ ਹੇਰੇ। ਸਹਤ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਸੇਵ ਘਨੇਰੇ॥੩੬॥ ਬਖਸ਼ਹਿ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਲ। ਸੰਗਤਿ ਰਹਹਿ ਸਦਾ ਅਲਬਾਲ[2]। ਚਹੈਂ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਂ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਾਮ ਦਰਸ ਗੁਰ ਜੋਵੈਂ॥੩੭॥ ਭੀਰ ਰਹੈ ਬਹੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਚਹਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਤਜਿ ਜੰਜਾਲ।ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਿ ਜਾਵਹਿ। ਸੋ ਜਨ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਵਹਿ॥ ੩੮॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਖਾ ਬੰਧੁਜਨ ਮਾਂਹੀ[3]। ਹੁਤੋ ਮੋਹਰੀ ਬਾਤਨ ਪ੍ਰਾਹੀ[4]।ਬਿਵਹਾਰਨ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕਰੈਂ। ਰੀਤਿ ਅਨੇਕ ਬੋਲਬੋ ਧਰੈਂ॥ ੩੯॥ ਤਹਾਂ ਮੋਹਰੀ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ।‘ਜਬਿ ਕੀ ਹਮਨੇ ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ।ਲਾਖ ਟਕਾ ਇਕ ਥਾਨ ਅਸ਼ੇਖਾ[5]।ਅਬਿ ਲੌ ਨਹੀ ਬਿਲੋਚਨ ਦੇਖਾ॥੪੦॥ਨਹਿਂ ਭਾਵਹਿ

[1]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਵਾਲੀ। [2]ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ। [3]ਸਬੰਧੀਆਂ ਵਿਚ। [4]ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। [5]ਇਕੱਠਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮਾਘਾ। ਕਰਹਿਂ ਹਟਾਵਨ ਹੈ ਜਹਿ ਦਾਘਾ[੧] ॥ ਚਾਹਤਿ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ।ਸੋ ਕਿਸ ਰੀਤਿ ਆਇ ਹਮ ਪਾਹੀ ॥੪੧॥ ਤਿਨ ਕੋ ਦਿਯੋ ਪਦਾਰਥ ਆਵਹਿ। ਹੋਇ ਜਿ ਨਹੀਂ[੨] ਕਹਾਂ ਕਰ ਪਾਵਹਿਂ'। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰਸਭਿ ਜਾਨੀ।ਨਰਨ ਬਿਖੈ ਜਿਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਖਾਨੀ॥੪੨॥ਚਿਤਵ੍ਰਿਤਿ ਚਿਤਸੁਤ ਸ਼ੰਕਾ ਹਰਨੀ। ਦੋਸ਼ ਦਿਖਾਵੌਂ ਜਸ ਧਨ ਕਰਨੀ[੩]-। ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਇਵ। 'ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਜੇਤਿਕ ਸਿਖ ਆਇਵ॥੪੩॥ਜਬਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਪਰਸਨ ਕਹੁ ਹਮੈਂ। ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਲਜਾਇਂ ਤਿਹ ਸਮੈ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਆਗੈ ਬੰਦਨ ਕਰੈਂ। ਇਮਿ ਗੁਰ ਆਗਜਾ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੈਂ'॥੪੪॥ ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਸੰਗਤਾਂ ਜੇਈ। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੇਈ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ।ਆਵਹਿਂ ਸਿੱਖ ਭੇਟ ਲੇ ਪੈਸੇ॥੪੫॥ ਧਰਿ ਧਰਿ ਆਗੈ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿਂ।ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂਨਹਿਂ।ਏਕ ਜਾਮ ਲੌ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਸੇ। ਲਗ੍ਯੋ ਢੇਰ ਆਏ ਬਹੁ ਪੈਸੇ ॥੪੬॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇਵ। ਢਿਗ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸਮਝਾਇਵ। 'ਇਨ ਕੋ ਗਿਨ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੀ। ਖਰਚਹੁ ਜਿਹਠਾਂ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ' ॥੪੭॥ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਤਬਿ ਗਿਨਿਬੇ ਲਾਗਾ॥ ਭੁਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੇਖਤਿ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਸੰਖ੍ਯਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭੇ ਕਰ ਕਾਰੇ[੪]। ਬਹੁਤ ਪਖਾਰੇ ਬਿਨ ਨ ਉਤਾਰੇ[੫] ॥੪੮॥ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਧਨ ਕੋ ਤੁਮ ਸੁਭਾਵ ਭੀ ਲਹ੍ਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਛੁਵਤਿ ਭਏ ਕਰ ਕਾਰੇ। ਮਨ ਕਾਰੋ ਹੁਇ ਲਗ ਬਿਵਹਾਰੇ ॥੪੯॥ ਜੇ ਸੰਚਤਿ ਕਰਿ ਰਖੀਅਤਿ ਭੌਨ। ਕਹੋ ਹਵਾਲ ਹੋਇ ਪੁਨ ਕੌਨ। ਚਿਤਵਨਿ ਤੇ ਅੰਤਰ ਹੁਇ ਕਾਰਾ। ਅੰਤ ਗਮਨ ਨਹਿਂ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਾ ॥ ੫੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮਹਿ ਸੰਚਨ ਅਘ ਕਰਿ ਹੋਇ। ਜਤਨ ਅਨੇਕਨ ਤੇ ਅਵਲੋਇ। ਪੁਨ ਰਾਖਨ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਨਾ।ਤਸਕਰ ਨ੍ਰਿਪ ਆਦਿਕ ਬਲਵਾਨਾ॥੫੧॥ਜਾਇ ਤ ਪ੍ਰਾਨ ਸਮੇਤ ਦੁਖਾਰੇ। ਭਗਤਿ ਵਿਰੋਧੀ, ਬਿਘਨੰ ਪਸਾਰੇ। ਇਸ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗ ਅਧਿਕ ਸੁਖਦਾਈ। ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਸੰਚਹੁ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫੨॥ ਇਹ ਧਨ[੬] ਸਭਿ ਕੋ ਸਾਰ ਪਛਾਨਹੁ। ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਜਿਸ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਠਾਨਹੁ। ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਸ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਘਨੇ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ

[੧]ਜੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਆਵੇ ਤਾਂ ਹਟਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [੨]ਜੇ ਆਵੇ ਨਹੀਂ। [੩]ਜੈਸੇ ਧਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਧਨ ਦੇ (ਇਕੱਠ੍ਰ) ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੪]ਗਿਣਤੀ ਕਰ ਕਰਕੇ ਹੋਏ ਹੱਥ ਕਾਲੇ। [੫]ਨਾ ਉਤਰੀ (ਕਾਲਖ)। [੬]ਭਾਵ, ਹਰਿਧਨ।

ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿ ਹਨੇ ॥੫੩॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਧਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾਰਿਦ ਬਿਨਸਾਵੈ'। ਸੁਨੀ ਮੋਹਰੀ ਨੈ ਪਿਤ ਬਾਨੀ। ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸਾਚੀ ਮਾਨੀ॥੫੪॥ਬਹੁਰੋ ਜੀਵਤਿ ਜਬ ਲਗਿ ਰਹਯੋ। ਕਬਹੁੰ ਨ ਧਨ ਕੋ ਮਨ ਤੇ ਕਹਯੋ। ਨੀਕੀ ਪਿਤ ਕੀ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ। ਬਿਮਲ ਬੁਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਪਾਰੋ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥੬੬॥

੬੭ [ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਯੂ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਬਖਸ਼ਣੀ]

ਦੋਹਰਾ॥ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ[1] ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋਵਹਿਂ ਜਿਨ ਬਨ ਦੇਸ਼।ਮੱਲਜ ਕਰਤਿ ਤਰੁਵਰੁਨ[2] ਕੋ ਤਿਉਂ ਨਰ ਭਗਤਿ ਅਸ਼ੇਸ਼॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸੇ ਇਕ ਥਾਨ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਭੀ ਭਗਤਿ ਮਹਾਨ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੱਗਜਾਸੀ। ਆਨੰਦ ਧਾਰਿ ਬਸਹਿਂ ਗੁਰ ਪਾਸੀ ॥੨॥ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਠਾਂਢੇ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਦੇਤਿ ਜਨਨਿ ਕੋ ਖੁਲੇ ਭੰਡਾਰੇ। ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਿਤਵਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਸੋ ਬਿਧਿ ਬਨਹਿ ਆਨ ਤਤਕਾਲ॥੩॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਥਿਰੇ।ਭਾਨੀ ਆਇ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰੇ।ਪਿਖਿ ਤਨੁਜਾ ਪਰ ਪਰਮਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲ॥੪॥ 'ਰਾਮਦਾਸ ਅਬਿ ਤਨ ਪਰਹਰੈ। ਕਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰੀ!ਕਜਾ ਤਬਿ ਤੂੰ ਕਰੈਂ ?। ਛਿਨਭੰਗਰ[3] ਸਭਿ ਅਹੈਂ ਸਰੀਰ। ਬਿਨਸਤਿ ਤੁਰਤ ਨ ਕਰਿਹੀਂ ਧੀਰ[4]॥੫॥ਭਾਨੀ ਮਹਾਂ ਚਤੁਰ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।-ਹੋਤਿ ਨ ਕਬਹੁੰ ਕੂਰ ਪਿਤ ਬਾਨੀ-।ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਧਰਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਨਕ ਨਾਥ ਉਤਾਰੀ ॥੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤਕੇ ਧਰੀ ਅਗਾਰੀ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮੁਖ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਅਪਰਕਾਰ ਕਜਾ ਕਰਿਹੌਂ।ਜੋਬਿਧਵਾ ਕੋਧਰਮ,ਸੁ ਧਰਿਹੌਂ ॥੭॥ ਕਿਧੌਂ ਚਿਤਾ ਕੇ ਊਪਰ ਚਰਿ ਹੌਂ। ਜਰ ਕਰਿ ਪਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਰਿਹੌਂ। ਜੋ ਤੁਮ ਆਗਜਾ ਹੋਇ ਸੁ ਕਰਿ ਹੌਂ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਰੌਂ ਸੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਰਿਹੌਂ'॥੮॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਸੁਨਿ ਸੁਮਤਿ ਮਹਾਂਨੇ।ਤਨ ਕੋ ਰਾਖਿ ਭਜੋ ਜਗਦੀਸ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ ਤੁਮ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼॥੯॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੀ ਬਯ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਪੂਰਨ ਅਵਧਿ ਆਜ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਜੀਵਨਕੋਆਨਿ ਉਪਾਇ।ਨਹੀਂ ਹੋਤਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਇਮ ਲਜਾਇ॥੧੦॥

---

[1]ਸੰਦਲ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਿਸਮ। [2]ਚੰਦਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨੂੰ। [3]ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ। [4]ਠਹਿਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਅਪਨ ਆਰਬਲ ਅਬਿ ਮੈਂ ਦੇਵੈਂ। ਹਿਤ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਸੁਭ ਲੇਵੈਂ’।
ਇਮਿ ਕਹਿ ਰਾਮਦਾਸ ਬੁਲਵਾਇਵ।ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਭਲੇ ਸਮੁਝਾਇਵ।
੧੧॥ ‘ਹੇ ਸੁਤ! ਤੇਰੀ ਅਵਧ ਬਿਤਾਈ[1]।ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਨ ਲੀਨਿ ਅਗੁਵਾਈ[2]।
ਇਕ ਸਤ ਸੰਮਤ ਆਠ ਰ ਚਾਰੀ[3]। ਆਰਬਲਾ ਹਮਰੇ ਤਨ ਸਾਰੀ ॥੧੨॥
ਅਬ ਖਟ ਬਰਖ ਇਕਾਦਸ਼ ਮਾਸ। ਦਿਨੈਸ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਸ਼ੇਸ਼ ਰਹਾਸ[4]। ਸੋ
ਅਪਨੀ ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਦੀਨਸਿ*।ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ਲੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨਸਿ†॥੧੩॥
ਤੋਹਿ ਮੋਹਿ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨ ਰਹਨੋ। ਇਕ ਸਰੂਪਤਾ ਦੋਨਹੁੰ ਲਹਨੋ। ਜਲ ਕੋ
ਭਰਨੋ ਹੋਤਿ ਘਟ ਜੈਸੇ। ਪਰੈ ਉਦਧਿ ਲਹਿ ਇਕਤਾ ਤੈਸੇ ॥੧੪॥ ਤਿਮਿ
ਸਰੂਪ ਮੇਰੋ ਇਕ ਹੋਵਾ।ਕਲੌਂਹੂ ਭੇਦ ਪਰਹਿ ਨਹਿਂ ਜੋਵਾ।ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਅਸ
ਤਵ ਉਰ ਬਸੀ।ਬਸੀ ਕੀਨਿ ਮੋਕਹੁ ਕਰਿ ਜਿਸੀ’ ॥੧੫॥ ਪਿਖਿ ਬੱਲੂ ਦਿਸ਼
ਆਇਸੁ ਦੀਨ। ਦੀਨਮਨਾ ਜਿਨ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਲੀਨਿ[5]। ਲੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ
ਜਾਂਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨ। ‘ਬੀਨ ਨਲੇਰ‡ ਲੇਹੁ ਸ਼ੁਭ ਚੀਨ ॥ ੧੬ ॥ ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ
ਆਨੋ ਮੁਝ ਪਾਸੀ।ਪਾਸੀ ਜਮ ਨਹਿਂ, ਸਦਾ ਨਿਰਾਸੀ[6]।ਰਾਸੀ ਸੁਖ[7] ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਨਾਸ਼ੀ ਹੈਤਾ ਬਿਸ਼ਯ ਉਦਾਸੀ ॥੧੭॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕਰਿਵਾਉ
ਸ਼ਨਾਨਾ। ਨਾਨਾ ਬਸਤ੍ਰ ਆਨਿ ਦੁਤਿਵਾਨਾ। ਪਹਿਰਾਵੋ ਨਹਿਂ ਦੇਰ ਲਗਾ-
ਵਹੁ। ਗਾਵਹੁ ਸ਼ਬਦ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾਵਹੁ॥੧੮॥ਅਪਰ ਸੇਜ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ
ਦੇਹਿ।ਦੇਹਿ ਤਜਨ ਕੋ ਸਮਾ ਲਖੇਹਿ’।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੱਲੂ ਇਮਿ ਗੁਰ ਜੀ ਤੇ।
ਜੀਤੇ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੈ ਜਿਨ ਨੀਤੇ ॥੧੯॥ ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਤਿਸ ਬਾਰ।ਬਾਰਿ
ਬਿਮਲ ਤੇ ਮੱਜਤਿ ਚਾਰੁ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਜਿਨ ਦਰਬਾਰ। ਬਾਰ ਬਿਹੀਨ[8]
ਪਾਇ ਸਭਿ ਸਾਰ॥੨੦॥ਬੱਲੂ ਆਨੇ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ।ਪਹਿਰਾਏ ਸੂਖਮ ਦੁਤਿ
ਪੀਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਅਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਸਨਮਾਨ ਬਿਸਾਲੂ।
॥੨੧॥ਕਰ ਸੋਂ ਪਕਰਿ ਆਪਨੇ ਥਾਨ।ਬੈਠਾਰੇ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ। ਭਾਲ
ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਤਿਲਕ ਨਿਕਾਸਨੋ। ਤਿਸ ਤੇ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੋ॥੨੨॥
ਜੋਤਿਨਿ ਜੋਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਾਂਰਾਜਾ[9]।ਤਿਸਹਿ ਸਿੰਘਾਸਨ[10] ਮਨੋ ਬਿਰਾਜਾ

[1]ਬੀਤ ਚੁਕੀ ਹੈ। [2]ਅਗੋਂ ਤੋਂ। [3]ਭਾਵ, ਇਕ ਸੌ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਬਰਸ। [4]ਭਾਵ ਛੇ ਵਰ੍ਹੇ ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਜਿਸਨੇ ਉਦਾਸ ਮਨ ਨਾਲ ਸਭ (ਗਲ) ਸੁਣ ਲਈ ਸੀ। [6]ਤੈਨੂੰ ਫਾਹੀ ਜਮ ਦੀ ਨਹੀਂ (ਹੇ ਬੱਲੂ) ਤੂੰ ਸਦਾ ਆਸਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈਂ। [7]ਸਾਰੇ ਸੁਖ। [8]ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [9]ਸਭ ਜੋਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮਹਾਂਰਾਜ। [10]ਗੱਦੀ,ਤਖਤ।

*ਪਾ:-ਦੀਨੀ। †ਪਾ:-ਪ੍ਰਬੀਨੀ। ‡ਪਾ:-ਨਰੇਲ।

ਨਵਨਿਧਿ ਸਿੱਧਾਂ ਦੂਗਨ ਇਨਹੁਂ ਤੇ[1]। ਰਿੱਧਾਂ ਪੂਰਨ ਜਗਤ ਜਿਨਹੁਂ ਤੇ। ॥ ੨੩ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਕ ਨਿਤ ਬਿਨ ਲਿਪਯੋ। ਭਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਾਲ ਤਿਸ ਦਿਪਯੋ।ਝੋਰੀ ਬਿਖੈ ਨਾਰੀਅਰ[2] ਪਾਇਵ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਸੁਾਮੀ ਸੁ ਬਨਾਇਵ ॥ ੨੪॥ ਪੁਨ ਬੱਲੂ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਆਨਿ। ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਆਵਹਿ ਇਸ ਕਾਲ। ਦਾਸ,ਸਿੱਖਨ,ਛੋਟੋ ਸੁ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨੫ ॥ ਮੇਰੋ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰੀਐ। ਸਕਲ ਹਕਾਰਹੁ ਬਿਲਮ ਪ੍ਰਹਰੀਐ'। ਤੂਰਨ ਪਠੇ ਬੁਲਾਵਨ ਠਾਨੇ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਜਿਨ ਕੇ ਹੁਤੇ ਠਿਕਾਨੇ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਰੌਰਾ ਪਰਿਓ। 'ਚਾਹਿਸਿ ਗੁਰੂ ਪਧਾਨੌਂ ਕਰਿਓ। ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਨਾਏ'।ਬਿਸਮਤਿ ਬਾਤ ਸੁਨਤਿ ਚਲਿ ਆਏ*॥੨੭॥ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਖ ਆਇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ। ਦੋਨਹੁਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਇ ਤਤ-ਕਾਲ।ਜਬਿ ਪੂਰਨ ਭੀ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ॥੨੮॥ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਥਮ ਜੁਗਮ ਸੁਤ ਸਾਥ। 'ਰਾਮਦਾਸ ਕਹੁ ਟੇਕਹੁ ਮਾਥ। ਹੋਇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਇਨ ਘਾਲ ਕਮਾਈ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਗੁਨ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੨੯ ॥ ਮੋਹਨ ਜਿਹ ਸੁਭਾਵ ਮਸਤਾਨਾ। ਨਹਿਂ ਰਾਖਹਿ ਕਿਹ ਕੀ ਕਬਿ ਕਾਨਾ[3]। ਸਭਿ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ 'ਨਿਵੈਂ ਨ ਆਗੈ। ਹਮਰੀ ਵਸਤੁ ਦੇਨਿ ਇਨ ਲਾਗੇ ॥੩੦॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਰਹਿ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ। ਕਰੀ ਗੁਜਰ ਸਭਿ ਜੁਤਿ ਪਰਵਾਰੇ। ਉਚਿਤ ਬੈਠਿਬੋ ਤੁਮੈ ਪਿਛਾਰੀ। ਅਹੈ ਮਾਲਕੀ ਸਰਬ ਹਮਾਰੀ ॥੩੧॥ ਅਪਰ ਸਬੰਧੀ ਰਾਵਰਿ ਕੇਰੇ।ਰਹੈਂ ਸਮੀਪੀ ਐਸ਼੍ਰਰਜ ਹੇਰੇ।ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਤਿਨ ਸਭਿਨਿ ਸਮਾਨਾ। ਅਬਿ ਪਦ ਦੇਬੇ ਲਗੇ ਮਹਾਨਾ॥੩੨॥ ਹਮ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਨੰਦਨ ਅਹੈਂ। ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਤੇ ਛੂਛੇ ਰਹੈਂ। ਤਊ ਨ ਕਿਉਹੂੰ ਮਾਥ ਨਿਵਾਵਹਿਂ।ਸਤਿਗੁਰਕੇ ਸਪੂਤ ਕਹਿਲਾਵਹਿਂ'॥੩੩ ॥ ਜਬਿ ਮੋਹਨ ਕੋ ਐਸੇ ਲਹਯੋ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੂਸਰੇ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਨੰਦਨ! ਤੁਮ ਲੇਵਹੁ।ਨਹਿਂ ਲੇਵਹੁ ਤਊ ਅਬਿ ਕਹਿ ਦੇਵਹੁ' ॥੩੪॥ ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਚਿਤਾਰਾ[4] ।–ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੀਨਸਿ ਐਸੇ†–। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਿਚਾਰਯੋ ਤੈਸੇ ॥੩੫॥ ਜਿਸਕੇ ਜਾਗੇਂ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ। ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਿਹ ਹੇਰੇ। ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਪਰੈ

[1]ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਧਾਂ ਤੋਂ ਦੂਣੀਆਂ, ਭਾਵ ੧੮ ਸਿੱਧੀਆਂ। [2]ਨਰੇਲ। [3]ਮੁਹੰਦਗੀ। [4](ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ) ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਾਲਾ ਯਾਦ ਕੀਤਾ।

*ਪਾਃ–ਲਲਚਾਏ। †ਪਾਃ–ਕੀਨੀ ਜੈਸੇ।

ਜਿਸ ਥਾਇਂ। ਇਸ ਬਡਿਆਈ ਕੋ ਸੋ ਪਾਇ ॥੩੬॥ ਕਰੈ ਈਰਖਾ ਕੋਸਿਹੁਂ ਕੋਈ।ਮਿਟਹਿ ਨਹੀਂ ਉਲਟੋ ਦੁਖ ਹੋਈ। ਯਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਿਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਸੋਭਾ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ-॥੩੭॥ਇਮਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਠਾਂਢੋ ਹੋਵਾ। ਸਗਰੋ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਤਬਿ ਜੋਵਾ॥ ਬੁੱਢੇ ਆਦਿ ਜਿ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਖਰੇ ਭਏ ਗੁਰ ਸੁਤ ਪਿਛਵਾਰੇ॥੩੮॥ਮਾਨ ਮੋਹਰੀ ਪਿਤਕੇ ਬੈਨ। ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਜੁਤਿ ਫੁੱਲਤ ਨੈਨ। ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਚਰਨੀ ਪਰਯੋ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਰਰਯੋ॥੩੯॥ਬਹੁਰੋ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਹੇਰਿ। ਪਰੇ ਚਰਨ ਪਰ ਤਿਸ ਹੀ ਬੇਰਿ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਸਰਬ ਉਪਾਇਨ ਆਗੇ। ਬੰਦਹਿਂ ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਬਡਭਾਗੇ॥੪੦॥ ਸਥਿਤ ਭਏ ਸਭਿ ਹੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ'ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ। ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਕਸਾ ਕਰਿ ਜਾਨਾ? ॥੪੧॥ ਕਿਮਿ ਜਾਨਹਿ ਹਮਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ॥ਚਿਤ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਹੋ ਜਿਸ ਭਾਂਤੀ'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਹਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਜਿਮਿ ਲਹਯੋ ॥੪੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਤੁਮ ਹੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਇਹ ਚੌਥੋ ਹੋਵਾ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਇਮਿ ਜੋਵਾ' ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। 'ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਤੂੰ ਬਡ ਧੰਨ। ਸਭਿ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰੇ। ਮਿਲਯੋ ਸਦਾ ਤੂੰ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਮੋਹਰੀ[1] ਨਾਮ ਮੋਹਰੀ ਤੋਹਿ।ਕੀਨੋ ਸਾਰਥ[2] ਸੋ ਅਬਹਿ,ਮਮ ਅਭੇਦਤਾ ਹੋਹਿ ॥੪੫॥ਚੌਪਈ॥ ਇੱਕੀ ਕੁਲ ਹੁਇ ਸੰਤ ਉਧਾਰੇ[3]। ਤੁਮ ਨੇ ਬਯਾਲੀ ਜਗ ਨਿਸਤਾਰੇ'। ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀ ਕਹਿ ਬਡਿਭਾਗੇ।'ਧਰਮ ਰਾਇ ਲੇਖਾ ਲੇ ਆਗੇ॥੪੬॥ ਤਿਹ ਲੇਖੇ ਤੇ ਜਬਿ ਛੁਟ ਜੱਯੈ। ਤਬਿ ਉਧਾਰ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੋ ਪੱਯੈ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਅਛਤੇ ਤਨ ਮੋਹੀ[4]। ਲੇਖਾ ਦਿਯੋ ਚੁਕਾਇ[5]ਜਿ*ਹੋਹੀ॥੪੭॥ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨ ਜੈਹੋ।ਪੰਥ ਅਪਰ ਹੀ ਹਮ ਢਿਗ ਐਹੋ[6]। ਤੂੰ ਮਮ ਸਿੱਖ ਪੁਨੀਤ ਸੁ ਭਯੋ।ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਮੈਂ ਤੋ ਕਹੁ ਦਿਯੋ॥੪੮॥ ਸੰਤਤਿ ਬ੍ਰਿਧਹਿ ਸਮੂਹ ਤੁਮਾਰੀ।ਤਿਨ ਕੋ ਸਿੱਖੀ ਦੀਨ ਅਗਾਰੀ।ਤੁਵ ਕੁਲ ਪੂਜਹਿ ਮੋਕਹੁ ਨੀਤਿ। ਅਪਰ ਨ ਚੀਤ ਧਰਹਿ ਕਬਿ†ਪ੍ਰੀਤਿ॥੪੯॥ਮੈਂ ਹੀ ਦੇਵ ਸੁ ਪਿੱਤ੍ਰ ਜਠੇਰੇ।ਮੈਂ

[1]ਆਗੂ। [2]ਸਹਿਤ ਅਰਥ ਦੇ। [3]ਸੰਤ ਹੋਕੇ ਇੱਕੀ ਕੁਲਾਂ ਉਧਾਰਦਾ ਹੈ। [4]ਅਸਾਂ ਤਨ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ। [5]ਲੇਖਾ ਮੁਕਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। [6]ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਓਗੇ।

*ਪਾ:-ਜੋ। †ਪਾ:-ਕਰਿ।

ਹੀ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਕੁਲ ਤੇਰੇ'। ਇਮਿ ਸੰਬਾਦ ਸੁਨਯੋ ਜਬਿ ਕਾਨਾ। ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ ॥੫੦॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਲੋਚਨ ਜਲ ਛਾਵਾ। ਗੁਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮਾਵਾ।'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਝ ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਦੀਜਹਿ। ਆਪ ਮੋਹਰੀ ਕਹੁ ਗੁਰ ਕੀਜਹਿ ॥੫੧॥ ਮੈ ਹੌਂ ਦਾਸ ਆਪ ਕੋ ਜੈਸੇ। ਨਿਜ ਮਨ ਤੇ ਜਾਨਤਿ ਇੰਨ[੧] ਤੈਸੇ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਜੁਗਮ ਤੁਮ ਨੰਦਨ। ਮੋਕੌ ਉਚਿਤ ਇਨਹੁੰ ਪਗ ਬੰਦਨ' ॥੫੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਿਤਾਰਾ।'ਹਮ ਨੇ ਦੇਨੋ ਹੁਤੋ ਤੁਮਾਰਾ। ਪੂਰਬ ਕਹਯੋ ਹੁਤੋ ਬਰ ਦਾਨਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਨਿ ਸਮੋ ਅਬਿ ਜਾਨਾ ॥ ੫੩ ॥ ਅਤਿ ਗ਼ਰੀਬ ਇਹੁ ਸੰਤਤਿ ਮੇਰੀ। ਨਿਰ ਹੰਕਾਰ, ਨ ਹੁਇ ਕਿਸ ਬੈਰੀ[੨]*। ਕੀਜਹਿ ਇਨਕੀ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ। ਮਿਲੇ ਰਹਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਸਾਲਾ'॥੫੪॥ਆਨ ਇਕੱਤ੍ਰ ਭਯੋ ਪਰਵਾਰੁ। ਹੇਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰੂ।ਉਠਿ ਕਰਿ ਬਡਭਾਗਨ ਤਬਿ ਭਾਨੀ। ਪਿਤ ਆਗੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ ॥੫੫॥'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਬਖਸ਼ੀ ਗੁਰਿਆਈ।ਰਹਹਿ ਹਮਾਰੇ ਬੰਸ ਸਦਾਈ। ਹੋਹਿ ਨ ਅਸ ਕੋ ਦਾਸ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਲੇਵਹਿ ਪਦ ਭਾਰੀ[੩] ॥੫੬॥ ਬਰ ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਨ ਜਾਵਹਿ ਆਨ[੪]।ਰਹੈ ਸਥਿਰ ਅਬਿ ਇਸ ਹੀ ਥਾਨ'। ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਹਿ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਨਹਿਂ ਕਿਤ ਜਾਹਿ ਤੁਮਹੁ ਘਰ ਰਹੇ ॥ ੫੭ ॥ ਤਊ ਬਿਮਲ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਚਲਿਤਾ।ਪਾਯਹੁ ਬੰਧਨ ਆਗੇ ਢਲਤਾ। ਹੋਹਿਂ ਕਲੇਸ਼ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਭਾਰੇ। ਜਿਨ ਕਉ ਕੋ ਨ ਸਕਹਿ ਨਿਰਵਾਰੇ॥੫੮॥ਲਛਮੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਗਈ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੋਸ ਦੂਰ ਥਿਰ ਥਈ[੫]।ਖਸ਼ਟ ਕੋਸ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਰਾਖੀ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਨਿ ਕੋ ਤਿਨਹੁੰ ਨ ਭਾਖੀ ॥੫੯॥ ਆਨਿ ਹਮਾਰੇ ਠਾਂਢੀ ਦ੍ਵਾਰ।ਕਰਯੋ ਆਪਨੋ ਜੋਰ ਉਦਾਰ। ਪੈਸਕਾਰ[੬]ਅੰਤਰ ਨਹਿਂ ਭਯੋ। ਖਰੀ ਰਹੀ ਦਰ ਪਰ ਹਿਤ ਲਯੋ ॥੬੦॥ ਅਬਿ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ। ਬਿਘਨ ਕਲੇਸ਼ਨ ਬਿਖੈ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੀ। ਤਊ ਅਲੇਪ ਰਹਹਿ ਇਸ ਮਾਂਹੀ।ਇਸ ਕੇ ਦੋਸ਼ ਸਕਹਿਂ ਛ੍ਵੈ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੬੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਰ ਗੁਰ ਦਏ ਮੁਦਤਿ ਸੁਤਾ ਹਿਤ ਮਾਨਿ[੭]। ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਨੇ ਬਿਦਤਿ ਜਹਾਨ ॥ ੬੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੭ ॥

---

[੧]ਭਾਵ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ। [੨]ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। [੩]ਭਾਰੀ ਪਦ (ਗੁਰਿਆਈ)। [੪]ਹੋਰਥੇ। [੫]ਖੜੀ ਰਹੀ। [੬]ਪ੍ਰਵੇਸ਼। [੭]ਭਲਾ ਮੰਨਕੇ।

*ਪਾ:-ਨਿਰ ਹੰਕਾਰਿਨ ਹੁਇ ਕਿਸ ਬੈਰੀ।

੬੮. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੁੱਢੇ ਸੰਮਤ ਗੁਰੂ ਹੁਇ[1] ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਲੇਰ। ਰਾਮਦਾਸ ਕੀ ਭੇਟਿ ਧਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਹੇਰਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਕਰੀ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਫਿਰ ਚਹੁੰ ਓਰੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਤਬੈ ਮੋਹਰੀ ਸੰਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਨਮੋ ਮੋਹਰੀ ਕਿਯ ਸਿਰ ਨੈਕੈ[2]॥੨॥ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੀਨਸਿ ਬੰਦਨ।ਜਾਨਿਗੁਰੂ ਗਨ ਪਾਪ ਨਿਕੰਦਨ। ਇਮਿ ਦੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਜਗ ਗੁਰਿਆਈ। ਹਿਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਹ੍ਵੈ ਤਯਾਰ ਗੁਸਾਈਂ॥੩॥ਨੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਜਨੁ ਅਰਿਬਿੰਦਾ।ਦਿਪਤ ਬਦਨਦੁਤਿ ਇੰਦ ਮਨਿੰਦਾ। ਦਾਸਨ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦਾ। ਸੁਧਾ ਗਿਰਾ ਦੁਖ ਦ੍ਵੰਦ ਨਿਕੰਦਾ॥੪॥ਜਹਿਂਕਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। 'ਤਨ ਕੋ ਤਜਹਿ ਸੁਛੰਦ ਉਮੰਗਾ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਿਕਟ ਗ੍ਰਾਮ ਨਰ ਜੋਈ। ਹੇਤ ਦਰਸਬੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤੇਈ॥੫॥ਬਾਹਨ ਪਰ ਅਰੋਹ ਕੈ ਆਏ।ਕੋਪਾਇਨ ਤੇ ਤੂਰਨ ਧਾਏ–ਦੁਰਲਭ ਦਰਸ਼ਨ ਬਡ ਫਲ ਦਾਤਾ–। ਸੁਨਿ ਅਸ ਕੋ ਨ ਆਇ ਉਮਹਾਤਾ[3] ॥੬॥ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਗ ਆਵਹਿ ਸਮੁਦਾਏ।ਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੈਂ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਨੰਦਨ ਦਾਤੂ। ਪੂਰਬ ਆਇ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਲਾਤੂ ॥੭॥ ਤਬਿ ਕੋ ਸੰਕਟ ਚਰਨ ਮਝਾਰ।ਹੋਤਿ ਅਸਥਿ ਮਹਿ[4]ਪੀਰਉਦਾਰ। ਲੱਜਿਤਨਿਕਟ ਨਹੀਂ ਚਲਿ ਆਇਵ।ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਕੈਨਹਿਬਖਸ਼ਾਇਵ॥੮॥ਸੋ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਪਧਾਨਾ। ਰਿਦੇ ਬਿਖੈ ਇਮਿ ਚਿਤਵਨ ਠਾਨਾ।–ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਦੁਖ ਲਹੌਂ ਘਨੇਰਾ। ਬਖਸ਼ਾਵੌਂ ਤਿਨ ਤੇ ਇਸ ਬੇਰਾ॥੯॥ਅਪਨਿ ਕੁਮਤਿ ਤੇ ਮੈਂ ਨਹਿ ਜਾਊਂ।ਸੋ ਤੌ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸੁਭਾਊ।ਦੇਖਤਿ ਦਯਾ ਕਰੈਂ ਦੁਖ ਹਰਿਹੀਂ[5]। ਜਿਮਿ ਜਾਚੈਂ ਤਿਮਿ ਦੈਬੋ ਕਰਿਹੀਂ ॥ ੧੦ ॥ ਬਿਨ ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਕਸ਼ਟ ਘਨੇਰਾ। ਅਰੁ ਬਿਗਰਹਿ ਪਰਲੋਕ ਸੁ ਮੇਰਾ। ਆਜ ਸਮਾ ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ। ਤਿਨ ਕੇ ਜਿਯਤ ਮਿਲਿਨ ਬਨਿ ਆਵੈ–॥੧੧॥ਇਮਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਚਾਲਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਔਚਕ ਜਾਇ ਚਰਨ ਸਿਰ ਧਰਯੋ। 'ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ' ਹੁਇ ਦੀਨ ਉਚਰਯੋ॥੧੨॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਬਿ

---

[1]ਭਾਵ, ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਦੇ ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਫੇਰ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮੁਹਰੀ (ਆਗੂ) ਹੋਕੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। (ਅ) ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਭਾਵ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੇ। [3]ਐਸੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕਿਹੜਾ ਉਮਾਹ ਕੇ ਨਾ ਆਉਂਦਾ?

[4]ਚਰਨ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿਚ। [5]ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

ਦੇਖਨ ਕਰਯੋ। ਭਯੋ ਦੀਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਰਯੋ।ਸਨਮਾਨਤਿ ਕਰਿ ਸਮੁਖ ਬਿਠਾਯੋ।ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਲਾਯੋ॥੧੩॥'ਮੋ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਕਰੀਤੁਮ ਆਇ।ਧੰਨ ਭਏ ਹਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇ।ਕੌਨ ਕਾਜ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਤੁਮਾਰਾ?। ਜਿਸ ਤੇ ਸਫਲਹਿ ਜਨਮ ਹਮਾਰਾ' ॥੧੪॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਦਾਤੂ ਬਚ ਭਾਖੇ। 'ਕਰੋ ਕਾਜ ਮਮ ਜਸ ਅਭਿਲਾਖੇ।ਅਪਰਾਧੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਮਾਰਾ।ਹੋਇ ਢੀਠ ਜਬਿ ਚਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰਾ॥੧੫॥ਮਤਸਰ¹ਅਗਨਿ ਦਹੀ ਮਮ ਛਾਤੀ। ਦੁਤਿਯੋ ਮਿਲਯੋ ਕੁਸੰਗ ਉਤਪਾਤੀ²। ਤਿਨ ਕਰਿ ਮਤਿ ਬਾਵਰ ਮਮ ਹੋਈ। ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਚਾਹਤਿ ਅਬਿ ਸੋਈ॥੧੬॥ਲੱਜਿਤ ਰਹਯੋ ਨ ਤੁਮਢਿਗ ਆਇਵ।ਕਰੀਅਵੱਗਯਾ ਦੁਖ ਫਲ ਪਾਇਵ। ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਛਿਮਾ ਤੁਮ ਧਾਰੋ। ਉਰ ਗੰਭੀਰ, ਧੀਰ,ਹਿਤਸਾਰੋ³॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਤਬਿਬੋਲੇ।'ਤੁਮਸਤਿਗੁਰਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਡੋਲੇ। ਮਨ ਤਨ ਕਰਿ ਮੈਂ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਅਬਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਹੋਵਤਿ* ਮਮ ਤਯਾਰਾ॥੧੮॥ਰਾਮਦਾਸ ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਯੋ।ਨਿਜ ਪਦ ਮੈਂ ਤਿਨਕੋ ਸ਼ੁਭ ਦਯੋ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਨ ਕਰੀਅਹਿ।ਤੁਮ ਹੋ ਬਡੇ ਬਿਘਨ ਗਨ ਹਰੀਅਹਿ॥੧੯॥ਇਨਕੋ ਸੁਤ ਗੁਰਤਾ ਜਬਿ ਪਾਵੈ।ਸਮੋ ਪਾਇ ਸੋ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਵੈ। ਸੋ ਜਬਿ ਕਰਹਿ ਸਪਰਸ਼ਨ ਹਾਥ। ਹਰਹਿ ਸਰਬ ਸੰਕਟ ਤਿਹ ਸਾਥ'॥੨੦॥ਦਾਸੂ ਆਇ ਮਿਲਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਦਰਸਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ।ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ।'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ' ਸਬਦ ਸੁਨਾਵਹਿਂ॥੨੧॥ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਸੋਂ ਪੁਨਹ ਉਚਾਰਾ। 'ਰਾਮਦਾਸ ਮੈਂ ਰੂਪ ਸੁਧਾਰਾ। ਮਮ ਸਮ ਇਸ ਕੋ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ। ਹੌਂ ਅਭੇਦ ਇਨ ਸੋਂ ਇਕ ਬਰਨਾ⁴॥ ੨੨॥ਅਪਨੀ ਅਵਧਿ ਦੀਨ⁵ਬੈਠਾਇ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿ,ਸੁ ਸਭਿ ਫਲ ਪਾਇ। ਮੈਂ ਹੋਵੌਂ ਅਬਿ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ'।ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਕਾਨ॥੨੩॥'ਜੈ ਜੈਕਾਰ' ਉਚਾਰਨ ਕੀਨਾ। ਬੰਦਹਿਂ, ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਮਨ ਦੀਨਾ। ਭਾਦੋਂ ਕੀ ਸ਼ੁਭਿ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ।ਚਹਤਿ ਸਮਾਵਨ ਗੁਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ॥੨੪॥ਸੰਗਤਿ ਸਹਤ ਸੁ ਨੰਦਨ ਹੇਰਾ।ਅਸ ਆਇਸੁ ਦੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।'ਤਯਾਰੀ ਕਰੋ ਬਿਮਾਨ ਬਨਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਾਵਹੁ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀ ਕਹਿ ਬਚ ਐਸੇ।'ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਮ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੈਸੇ?। ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਮਿਰਜਾਦ ਜੁ ਅਹੈ।ਕਰਹਿਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਪ ਜਿਮਿ ਕਹੈਂ'॥੨੬॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ

¹ਈਰਖਾ ਦੀ। ²ਉਪੱਦ੍ਰਵੀ। ³ਸਭ ਦੇ ਭਲੇ ਵਿਚ ਹੋ। ⁴ਰੂਪ। ⁵ਆਯੂ ਦੇਕੇ। *ਪਾ:-ਹੋਤ। ਹੇਤ।

ਨੇ ਕਹਯੋ ਬਿਚਾਰ। 'ਮਮ ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਕਰਮਨ¹ਅਧਿਕਾਰ।ਜਗ ਮਿਰਜਾਦ ਰਖੀ ਜੋ ਚਹੀਅਹਿ। ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਮ ਮੁਖ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਹੀਅਹਿ॥੨੭॥ਸੁਰਸਰਿ ਅਸਥ ਪਿੰਡ ਕੋ ਦੀਜਹਿ। ਤੁਮ ਬਡ ਹੋ ਮਿਰਜਾਦ ਰਖੀਜਹਿ*'। ਬਹੁਰ ਮੋਹਰੀ ਬੂਝਨ ਕਰੇ।'ਗ੍ਰਿਹੀ ਧਰਮ, ਤੁਮ ਕਹਿਂ ਸੋ ਧਰੇਂ²॥੨੮॥ਬਿਨ ਮਾਯਾ ਸਿਧ ਹੋਇ ਨ ਸਾਰੇ। ਕਿਰਤ ਕਿ ਕਰਹਿਂ³, ਚਲਹਿ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਰਤ ਕਰ ਆਇ ਨ ਮਾਇਆ। ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਹਿਂ,ਕਹਹੁ ਕਰਿ ਦਾਇਆ' ॥੨੯॥ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕਰਹੁ ਸ਼ੁਭਿ ਕਾਰ।ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਤੇ ਸਿਧਿ ਬਿਵ-ਹਾਰ। ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਸੰਕਟ ਆਇ ਜਿ ਪਰੈ।ਸਿਮਰਹੁ ਮੋਹਿ ਕਾਜ ਸਭਿ ਸਰੈਂ॥੩੦॥ ਹੇ ਸੁਤ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਜੋ ਕਰਨੀ।ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਇਹੁ ਭਗਤਿ ਸੁ ਬਰਨੀ। ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਸੁਖ ਲਹੈ ਅਭਰਮ।ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਹਾਵਹਿ ਧਰਮ ॥ ੩੧ ॥ ਬਿਨ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਗਨ ਕਰਮ। ਸੋ ਸਗਰੋ ਹੁਇ ਜਾਹਿਂ ਅਧਰਮ'। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਤਬਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। 'ਕਰਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾਸ ਕਲੇਸ਼ਾ'॥੩੨॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਭਿ ਓਰ ਨਿਹਾਰੇ।ਹੁਤੀ ਭਾਵਨੀ ਜੋ ਜਿਸ ਧਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਵਾ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਸੰਗ ਅਲਾਵਾ॥੩੩॥'ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬੰਧੁ ਸਿਖ ਦਾਸ।ਪਾਛੇ ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਮੁਦਤ ਰਹਹੁ,ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਹੁ ਸੁਨਾਵਹੁ'॥੩੪॥ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਲਿਪਵਾਇਸ। ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧਿ ਛਿਰਕਾਇਸ।ਬਰਨ ਬਰਨ ਫੂਲਨ ਕੀ ਮਾਲ।ਕੁਸ਼ਆਸਨ ਪਰ ਪੌਢੇ ਦਯਾਲਾ ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਭੀਰ ਘਨੇਰੀ। ਬਿਸਦ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਮੁਖ ਪਰ ਫੇਰੀ⁴।ਕਰਤਿ ਭਏ ਪਰਲੋਕ ਪਯਾਨਾ।ਨਭ ਮਹਿਂ ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਮਹਾਂਨਾ॥੩੬॥ ਸੂਰਜ ਤੇਜ ਮੰਦ ਪਰਿ ਗਇਊ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਭਇਊ। ਦੇਵਤਾਨ ਕੇ ਘਨੇ ਬਿਬਾਨਾ।ਆਵਤਿ ਭਏ ਛਾਇ ਅਸਮਾਨਾ ॥੩੭॥ ਚਲੀ

¹ਕਰਮਾਂ ਦਾ। ²ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ (ਜੈਸੇ) ਆਪ ਕਹੋ (ਅਸੀਂ) ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ। ³ਕਿਰਤ ਕੀ ਕਰੀਏ ? ⁴ਫੇਰ ਮੂੰਹ ਤੇ ਉੱਜਲਾ ਬਸਤ੍ਰ ਲੈ ਲਿਆ।

*—ਜਗ ਮਿਰਜਾਦ......ਤੋਂ......ਰਖੀਜਹਿ—ਤੱਕ ਇਹ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਆਖੇਪਕ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦਾ ਅੰਸੂ ੨੮ ਅੰਕ ੧੨ ਤੇ ੧੩ ਤੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੩੨ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਅਧਰਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਫੇਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਅਧਰਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਯਾ ਕਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸੁਗੰਧਿਤਿ ਮੰਦ ਸਮੀਰਾ। ਗਰਜਤਿ ਘਨ ਧੁਨਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗੰਭੀਰਾ। ਬਿਧਿ, ਸ਼ਿਵ,ਸੁਰਪਤਿ,ਰਵਿ,ਸਸਿ,ਆਏ।ਗੰਧ੍ਰਬ[1]ਸਿੱਧ ਰਿਖੀ ਸਮੁਦਾਏ॥੩੮॥ਕਰੈਂ ਕੁਲਾਹਲ[2] ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। 'ਜੈਜੈ' ਧੁਨਿ ਸੁਰ ਊਚ ਉਚਾਰਾ। ਮੰਗਲ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ। ਗਾਇਂ ਅਪਸਰਾ ਭੁਜਾ ਉਸਾਰਨ[3] ॥੩੯॥ ਗਣ ਮਣੀਅਨ ਕੇ ਖਚਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।ਆਇ ਬਿਮਾਨ ਸੁ ਕਰਤਿ ਉਜਾਲਾ।ਤਿਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਆਰੋਹੇ।ਕੋਟ ਕਾਮ ਛਬਿ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਮੋਹੇ॥੪੦॥ਜੈਜੈ ਧੁਨਿ ਠਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬੰਦੈਂ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦੈਂ। ਸੁਰ ਬਿਮਾਨ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਹੁਇ ਚਾਲੇ। ਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਬੀਚ ਬਿਸਾਲੇ ॥੪੧॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਮੰਗਲ ਗਾਵਤਿ। ਇਮਿ ਸਭਿ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ।ਗਮਨ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਸ ਜਿਸ ਕੀ ਜਹਾਂ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਸਥਿਰ ਭੇ ਤਹਾਂ॥੪੨॥ਪਰਮ ਧਾਮ ਬੈਕੁੰਠ ਮਝਾਰਾ।ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ। ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ।ਜਥਾ ਮਿਲਹਿ ਪਾਨੀ ਸੰਗ ਪਾਨੀ॥੪੩॥ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਿਲੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ' ਉਚਾਰੀ। ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਲੀਨ[4]।ਗੁਰ ਤਨ ਕੋ ਮੱਜਨ ਸੁਭਿ ਕੀਨ॥੪੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤਬਿ ਲਾਗੇ।ਪੁਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ ਮਿਲਿਕੈ।ਸੇਵਕ ਬੱਲੂ ਇਨ ਸੋਂ ਰਲਿਕੈ॥੪੫॥ਤਨ ਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰਿਵਾਇ।ਸੁਭ ਬਿਬਾਨ ਪਰ ਤਬਿ ਪੌਢਾਇ। ਚਾਰੋਂ[5] ਨੇ ਨਿਜ ਕੰਧ ਉਚਾਏ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਲਾਗੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥੪੬॥ ਬਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਧੁਨੀ ਉਠਾਈ। ਲਾਜਾ[6] ਪੁਸ਼ਪਨ[7] ਬਹੁ ਬਰਖਾਈ।ਪੌਤ੍ਰ ਸਰਬ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਏ।ਕਰ ਮਹਿਂ ਲੀਨੇ ਚਵਰ ਢੁਰਾਏ॥੪੭॥ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਨਿ ਕਰਿਹੀਂ।ਬੇਦ ਧੁਨੀ ਬਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਉਚਰਿਹੀਂ।ਕੰਚਨ ਆਦਿ ਦਰਬ ਬਰਖਾਵੈਂ। ਸਹਤ ਸੁਗੰਧਿ ਫੂਲ ਬਹੁ ਲ੍ਯਾਵੈਂ ॥੪੮॥ ਊਪਰ ਛਾਰਤਿ ਜਾਤਿ ਬਿਮਾਨ।ਪਹੁੰਚੇ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਥਾਨ। ਸੁੰਦਰ ਪਾਵਨ ਥਲ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਜਵ[8]ਤਿਲ ਚੰਦਨ ਆਨਿ ਘਨੇਰਾ॥੪੯॥ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਨਰ ਕੀ ਭੀਰ। ਕਰੇ ਉਤਾਰਨ ਸਲਿਤਾ ਤੀਰ। ਰਚਿ ਚੰਦਨ ਕੀ ਚਿਖਾ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰ ਤਨ ਤਿਸ ਪਰ ਧਰਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥੫੦॥ ਬਹੁ ਸੁਗੰਧਿ ਅਰ ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ

[1]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ। [2]ਮੰਗਲਾਚਾਰ। [3]ਪਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰਕੇ। [4]ਲੈਕੇ। [5]ਉਪਰ ਕਹੇ ਚਾਰ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ, ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਜੀ। [6]ਚਾਵਲਾਂ ਦੀਆਂ ਫੁੱਲੀਆਂ। [7]ਫੁੱਲ। [8]ਜੌਂ।

ਪਾਇਵਾਸਤਿਗੁਰੁ ਅਮਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਾਇਵ। ਅਗਨਿ ਮੋਹਰੀ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ।ਸਿਰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਪੁਨ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਬਾਰੀ॥੫੧॥ਕਰੀ ਕਪਾਲਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਉਠੇ ਮੋਹਰੀ ਕੇ ਸਭਿ ਨਾਲ। ਨੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ। ਪਿਤ ਕੋ ਕਰਯੋ ਤਿਲਾਂਜੁਲਿ ਦਾਨ ॥੫੨॥ਤਹਿਂ ਤੇ ਮੰਦ ਮੰਦ ਚਲਿ ਆਇ।ਬੈਠਿ ਬਾਪਿਕਾ ਪਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਗੁਨ ਗਨ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਭਿ ਗੁਰ ਕੇਰੇ। 'ਅਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹਮ ਕਿਸਹੁੰ ਨ ਹੇਰੇ॥੫੩॥ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੀ ਕਾਣ ਚੁਕਾਈ।ਗੋਇੰਦ-ਵਾਲ ਨ ਕਿਸ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਈ।ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਅਪਰ ਬਡਿਆਈ। ਕਰ ਉਪ-ਕਾਰ ਕਹਹੁ ਕਜਾ ਪਾਈ[1] ॥ ੫੪ ॥ ਰਾਮਚੰਦ ਕੇ ਰਾਜ ਮਝਾਰਾ। ਹਮ ਨੇ ਸੁਨਯੋ ਭਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰਾ। ਬ੍ਰਿੱਧਨ ਆਗੇ ਮਰਯੋ ਨ ਬਾਲਕ। ਕੋ ਮ੍ਰਿਤ ਭਾ ਜਿਵਾਇ ਤਤਕਾਲਿਕ ॥੫੫॥ ਇਨ ਕੇ ਨਗਰ ਬ੍ਰਿੱਧ, ਸਿਸ, ਤਰੁਨ[2] ਭਯੋ ਨਹੀਂ ਕਿਸਹੂੰ ਕੋ ਮਰਨਿ। ਜੋ ਮਰਿ ਗਯੋ ਸੁ ਦਯੋ ਜਿਵਾਇ'।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਗੁਰ ਸਮੁਦਾਇ[3]॥੫੬॥ਸਿਮਰਹਿਂ[3], ਸ਼ੋਕ ਨ ਕਰਹਿ ਸੁ ਕੋਈ। ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਚਿਤਾਰਤਿ ਸੋਈ। 'ਹਮਹਿਂ ਬਸਾਯੋ ਸਭਿ ਸੁਖ ਦੀਨੇ। ਸੋ ਨ ਹੋਹਿਂ' ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਭੀਨੇ[4] ॥੫੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਚੰਦ ਅਗਨਿ ਰਸ ਮਹੀ ਗਿਨ ਭਾਦੋਂ ਪੂਰਨ ਮਾਸਿ[5]।ਕੁਜ ਦਿਨ[6] ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਸ॥੫੮॥ ਪੰਚ ਮਾਸ ਬਾਈ ਬਰਖ ਦਿਵਸੁ ਇਕਾਦਸ਼ੁ ਔਰ[7]। ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕਰੀ ਭੱਲਨ ਕੁਲ ਸਿਰਮੌਰੁ ॥੫੯॥

[ਰਾਸ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਮੰਗਲ] ਕਵਿਯੋ ਵਾਚ:—

ਕਬਿੱਤ॥ ਖੋਲੇ ਹੈਂ ਖਜਾਨੇ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਮਹਾਂਨੇ, ਨਿਤਿ ਦੇਤਿ ਸਿਖ ਦਾਨੇ, ਬਰੁਸਾਨੇ ਅਨਗਨ ਹੈਂ। ਕਾਟਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ, ਮਹੇਸ਼ ਸਮ, ਪਾਇਕੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਏ ਸੇਵੇ ਤਨ ਮਨ ਹੈਂ। ਗੁਨ ਕੋ ਨ ਅੰਤ, ਭਗਵੰਤ ਬੇਖ ਸੰਤ ਧਰਿ, ਆਦਿ ਨ, ਅਨੰਤ ਜਾਂਹਿ ਭਜੈਂ ਮੁਨਿ ਜਨ ਹੈਂ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਤਿ ਅਮਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਮਰ ਕਰਤਿ ਦਾਸ ਸਦਾ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੈਂ॥੬੦॥

---

[1]ਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਡਿਆਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਪਾਈ ਹੈ ਇਸਤੋਂ ਪਰੇ ਕਹੋ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [2]ਬੁਢੇ, ਬਾਲਕ ਤੇ ਜਵਾਨ। [3]ਗੁਨ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ। [4]ਸੋ ਸੁਖ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ (ਇਸ) ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਚਿਤ ਭਿੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ=੧, ਅਗਨਿ=੩, ਰਸ=੬, ਮਹੀ=੧(=੧੬੩੧) ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ। [6]ਮੰਗਲਵਾਰ। [7]ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਬਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਦਿਨ।

{ ਦਾਨੇ=ਦਾਤ। ਬਰੁਸਾਨੇ=ਵਰੋਸਾਏ ਗਏ।
ਮਹੇਸ਼=ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ [ਮਹ=ਵਡਾ, ਪਰਮ। ਈਸ਼=ਈਸ਼੍ਵਰ।]
ਅਨੰਤ=ਜਿਸਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਮਰਪਤਿ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਅਮਰ=ਮੁਕਤ, ਦੇਵ ਰੂਪ। }

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਖਜ਼ਾਨੇ ਖੋਲੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ (ਸਿਖ) ਵਰੋਸਾਏ ਗਏ ਹਨ, (ਜੋ ਖ਼ੁਦ) ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਂਡੂ (ਲੋਕਾਂ ਦੇ) ਕਲੇਸ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾਸਾਂ ਨੇ) ਤਨ ਮਨ ਨਾਲ ਸੇਵਿਆ (ਉਹੀ) ਵਡੇ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ*। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ (ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ) ਸੰਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ (ਆਪ) ਭਗਵੰਤ (ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਜਿਸਦਾ ਕਿ) ਨਾ ਆਦਿ ਹੈ ਨਾ ਅੰਤ ਹੈ (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮੁਨੀ ਜਨ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ (ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਦਾਸ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ (ਓਹ) ਧੰਨ ਹਨ! ਧੰਨ ਹਨ!!

ਦੋਹਰਾ ॥ **ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕੀ ਕਥੀ ਕਥਾ ਚਿਤ ਲਾਇ।ਭਈ ਰਾਸ ਪੂਰਨ ਇਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਬਿਘਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੬੧ ॥** ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੮ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸ ਸਮਾਪਤੰ॥ ਸੁਭ ਮਸਤੁ ॥

ਪਹਿਲੀ ਰਾਸਿ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ।

---

*ਇਥੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਵਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਓਹ ਤਨ ਮਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਲਖਾਯਕ ਪੂਜ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ।

ਰਾਸ ਦੂਸਰੀ ਚੱਲੀ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸ ਲਿੱਖਯਤੇ ॥

ਅਰਥ—ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਰਾਸ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ* ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ† ।

ਅਰਥ—ਜਗਤ ਦੇ ਪੂਜਯ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੈ ਹੈ (ਜੋ ਸਰਬ ਵਿਘਨਵਿਨਾਸ਼ਕ ਹੈ‡)।

ਅੰਸੂ ੧। [ਮੰਗਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ]

੧. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਸੈਯਾ ॥ ਬੇਦੀ ਬਿਭੂਖਨ ਬੇਦਿਕੈ ਜਾਂਹਿ ਕੋ ਬੇਦ ਕਹੈ ਨਹਿਂ ਤੀਨ ਪ੍ਰਛੇਦੀ॥
ਛੇਦੀ ਕੁਚਾਲ ਕੁਚੀਲਨਿ ਕੀ ਕਲਿ ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਕੁਰੀਤਿਨ ਖੇਦੀ॥
ਖੇਦੀ ਨਾ ਹੋਤ ਅਖੇਦ ਉਦੋਤਕ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਰੂਪ ਅਭੇਦੀ।
ਭੇਦੀਬਨਾਵਤਿ ਕੇਵਲਕੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਾਇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਨਿਬੇਦੀ॥੧॥

---

*ਸ਼੍ਰੀ=ਜਗਤ ਦਾ ਪੂਜਯ; ਜਿਸਦੀ ਜਗਤ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ:—ਪ੍ਰਤਾਪ, ਦੌਲਤ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਚਮਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਖੂਬੀ, ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ, ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਤ੍ਰੈਏ ਪਦਾਰਥ, ਮਹਾਨਤਾ, ਪ੍ਰਭੁਤਾ, ਆਤਮ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਮਥ, ਸ਼ੋਭਾ, ਜਲਾਲ, ਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪਦ, ਸ਼ੋਭਾ ਯੁਕਤ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ। [ਸੰਸ:, ਧਾਤੂ ਹੈ ਸ੍ਰਿ=ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਇਸਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ=ਜਿਸਨੂੰ ਜਗਤ ਪੂਜਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਦਾ ਪੂਜਯ]।

†ਸ਼੍ਰੀ: ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਆਦਿ ਦੋਹੇ ਵਿਚ '੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਇਕੱਠੇ ਮੰਗਲ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਏਥੇ ਪਹਿਲਾਂ '੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਗਲ ਲਿਖਕੇ 'ਅਬ ਤੇ ਲਿੱਖਯਤੇ' ਦੂਸਰੀ ਰਾਸ ਦਾ ਅਰੰਭ ਲਿਖਿਆ, ਤੇ ਫੇਰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਦਾ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ। '੧ ਓ' ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝਾ ਰਿਹਾ।

‡ਜਿਸਦੀ ਸਦਾ ਜੈ ਹੈ ਉਹ ਸੁਤੇ ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਹੈ।

ਬੇਦੀ=ਵੇਦੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲ। [ਸੰਸ:, ਵੇਦੀ=ਜੋ ਵੇਦ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਹੋਵੇ]।
ਬਿਭੂਖਨ=ਗਹਿਣਾ। ਕਿਸੇ ਕੁਲ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਉਸ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਐਨਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸਦੇ ਉਸ ਵਿਚ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੁਲ ਸ਼ੋਭਾ ਯੋਗ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। [ਸੰਸ:, ਵਿਭੂਖਣ]।
ਬੇਦਿਕੇ=ਜਾਣਕੇ। ਭਾਵ, ਇਹ ਗਲ ਪਹਿਲੇ ਸਮਝ ਲਓ, ਫੇਰ ਅਗਲੀ ਸਮਝੋ। [ਸੰਸ:, ਵਿਦ੍=ਜਾਣਨਾ]।
ਬੇਦ=ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਪੁਸਤਕ ਜੋ ਆਸਮਾਨੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਪ੍ਰਛੇਦੀ=ਕੱਟਿਆ ਜਾਣਾ। ਨਹਿੰ ਤੀਨ ਪ੍ਰਛੇਦੀ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਵੰਡਦਾ ਨਹੀਂ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਪਾ—ਨਿਜ ਸਰੂਪ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਨਮਿੱਤ, ਯਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੈ। (ਅ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਵਰਤਮਾਨ ਤ੍ਰੈਆਂ ਕਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਦਾ ਜਾਗਤੀ ਜੋਤ, ਇਕ ਰਸ ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਛਿਦਨੰ=ਕੱਟਣਾ।]। *
ਛੇਦੀ=ਕੱਟਣਾ [ਸੰਸ:, ਛੇਦਨੰ-ਕੱਟਣਾ]। ਕੁਚੀਲਨਿ=ਮੈਲਾ। ਆਚਰਨ ਦਾ ਮੈਲਾ। ਜਿਸਦਾ ਅਹਾਰ, ਵਿਹਾਰ, ਲਿਬਾਸ, ਆਚਰਨ ਮੈਲੇ ਹੋਣ [ਸੰਸ:, ਕੁਚੈਲ=ਮੈਲੇ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲਾ]।
ਕਲਿ=ਕਲਿਜੁਗ। ਕੁਰੀਤਿ = ਖੋਟੀਆਂ ਚਾਲਾਂ। ਭੈੜੀਆਂ, ਰਸਮਾਂ।
ਖੇਦੀ = ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ, ਹਟਾਈਆਂ, ਡਰਾਕੇ ਨਸਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, [ਸੰਸ:, ਖਿਦ੍=ਨਠਾ ਦੇਣਾ]। ਖੇਦੀ = ਦੁਖੀ, ਅਪ੍ਰਸੰਨ [ਸੰਸ: ਖਿਦ੍ = ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ] ਅਖੇਦ = ਨਾ ਦੁਖੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਸੁਖ, [ਸੰਸ:, ਖਿਦ੍=ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ]। ਉਦੋਤਕ=ਉਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ [ਸੰਸ:, ਉਦਜਤ੍ਰ=ਚੜ੍ਹਨਾ]। ਅਖੇਦ ਉਦੋਤਕ=ਸੁਖਦਾਤਾ।
ਅਭੇਦੀ=ਜੋ ਟੁੱਟ ਨਾ ਸਕੇ, ਜੋ ਖੰਡ ਖੰਡ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਏਕੱਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ [ਸੰਸ:, ਅਭੇਦਜ]। ਭੇਦੀ=ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਗਲ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਗਜਾਨਵਾਨ। ਕੈਵਲ=ਮੁਕਤੀ, ਸਦਾ ਦੀ ਮੁਕਤੀ [ਸੰਸ:, ਕੇਵਲਜ= ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਮੁਕਤੀ] ਇਹ ਪਦ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਥੇ ਮੁਰਾਦ ਮੁਕਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਣਾਮ=ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ—ਨਮਸਕਾਰ।
ਨਿਖੇਦੀ=ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ, ਭੇਟ ਕਰਨਾ। [ਸੰਸ:, ਨਿਵੇਦਨੰ]।

*ਜੀਵ ਸਭ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਮਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਰ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਤ੍ਰੈ ਵੰਡਾਂ—ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਅਰਥ—ਵੇਦੀਆਂ (ਦੇ ਕੁਲ) ਭੂਸ਼ਨ ਜਾਣਕੇ (ਇਹ ਬੀ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਬਾਬਤ) ਵੇਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਉਹ) ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਛੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

(ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਕੇ) ਕੁਚੀਲਾਂ ਦੀਆਂ (ਫੈਲਾਈਆਂ) ਖੋਟੀਆਂ ਚਾਲੀਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਕਲਯੁਗ ਵਿਚ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਜਪਾਇਆ।

(ਅਤੇ ਜੋ ਆਪ) ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, (ਸਗੋਂ ਐਸੇ ਅਗਾਧ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਨ ਕਿ ਜੱਗਯਾਸੂਆਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਅਭੇਦ ਰੂਪ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ) ਸੁਖ ਦੇ ਉਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ

(ਅਤੇ ਜੋ ਜੱਗਯਾਸੂਆਂ ਨੂੰ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਭੇਤ ਜਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਨਾਮ ਨਿਵੇਦਿਤ ਹੋਵੇ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੧ ਤੁਕ—ਵੇਦ ਜਿਸਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਪ੍ਰਛੇਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਆਖਦਾ ਹੈ ਓਸ (ਅਕਾਲ ਜਯੋਤਿ ਨੂੰ ਹੀ) ਵੇਦੀਆਂ ਦੇ ਕੁਲ ਭੂਸ਼ਨ ਜਾਣੋਂ। ਅਰਥਾਤ ਵੇਦ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਤਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਵੇਦੀ ਵੰਸ਼ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ।

੨ ਤੁਕ—'ਕੁਰੀਤ ਨਿਖੇਦੀ' ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਬਣੂ 'ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇਧਿਆ' ਅਰਥਾਤ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ।

੩ ਤੁਕ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਅਭੇਦ ਰੂਪ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਅਖੇਦ ਉਦੋਤਕ (=ਸੁਖ ਨੂੰ ਉਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, (ਜਿਸਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਹੁਣ) ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

੪ ਤੁਕ—ਐਉਂ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ:—'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਇ ਪ੍ਰਣਾਮਨਿ ਬੇਦੀ'। ਅਰਥਾਤ—ਬੇਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ (ਜੀ ਦੇ) ਪਾਇ (ਚਰਨਾਂ ਤੇ) ਪ੍ਰਣਾਮਨਿ (ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ)।

੨. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ—ਅੰਜਨ ਤੇ ਹੀਨ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਜਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਪ੍ਰਭੁ ਭੰਜਨ ਪਖੰਡ ਪਾਪ ਗੰਜਨ ਅਨੰਦ ਕਰਿਦੀਨੋ ਗਯਾਨ ਅੰਜਨ ਸੁ ਮੰਜਨ ਕੋ ਮੋਹ ਮਲ ਰੰਜਨ ਕੋ ਜਨ ਜਗ ਭਗਤ ਬਿਲੰਦ ਕਰਿ। ਫੇਰੂ ਨੰਦ ਅੰਗਦ ਸੁਛੰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਹੈਂ ਮਨਿੰਦ ਚੰਦ ਬਿੰਦ ਜਸ ਦਾਸਨ ਮੁਕੰਦ ਕਰਿ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮਕਰੰਦ ਕੋ ਮਨਿੰਦ ਮਨ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦ ਕਰੌਂ ਬੇਦਨਾ ਦੁਬੰਦ ਕਰ॥੨॥

[ਅੰਜਨ=ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੱਜਲ, ਸੁਰਮਾਂ, ਭਾਵ ਵਿਚ ਮਾਯਾ, ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ। ਅੰਜਨ ਤੇ ਹੀਨ=ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਅਤੀਤ। ਅਮਾਯ।
ਨਿਰੰਜਨ=ਮੋਹ ਤੋਂ ਰਹਤ। [ਸੰਸ:, ਨਿ=ਨਹੀਂ। ਰਙ੍ਜ=ਮੋਹ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਹੈ]। (ਅ) ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਰਹਿਤ। [ਨਿਰ=ਨਹੀਂ। ਅੰਜਨ=ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ]। (ੲ) ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ [ਨਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਕਰਕੇ। ਰੰਜਨ=ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ]।
ਅੰਜਨ=ਸੁਰਮਾਂ, ਕੱਜਲ। ਮੰਜਨ ਕੋ=ਮਾਂਜਨ ਲਈ, ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ। [ਸਿਸ:, ਮਾਰ੍ਜਨ=ਸਾਫ ਕਰਨਾ। 'ਧਾਤੂ' ਮ੍ਰਿਜ਼ ਹੈ]।
ਬਿਲੰਦ=ਉੱਚਿਆਂ ਕਰਕੇ। ਭਾਵ ਹੋਰਨਾਂ ਤ੍ਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿੱਤੀ। [ਫਾ:, ਬੁਲੰਦ]।
ਫੇਰੂਨੰਦ=ਫੇਰੂ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ। ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। ਸੁਛੰਦ=ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਅੰਕਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ। [ਸਿਸ:, ਸ੍ਵਛਨ੍ਦ
ਬਿੰਦ=ਵਿਦਿਤ=ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [ਸਿਸ:, ਧਾਤੂ। ਵਿਦ੍=ਜਾਣਨਾ]
ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਮਕਰੰਦ=ਉਹ ਰਸ ਯਾ ਮਿਠਾਸ ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮਦੀਨ ਤੁਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਉਹ ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਸ ਪਰ ਜੱਗਜਾਸੂ ਲੁਭਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
ਮਲਿੰਦ=ਭੌਰਾ। ਕਰ=ਹੱਥ।

ਅਰਥ—(ਜੋ) ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਤੀਤ (ਅਤੇ ਜੋ) ਮੋਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਬੀਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ (ਸੋਭਾ ਯੁਕਤ) ਪ੍ਰਭੂ (ਜੀ ਹਨ), (ਅਤੇ ਜੋ) ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਮੋਹ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾਂ ਦਿੱਤਾ (ਅਤੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਲਈ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿੱਤੀ।

ਹਾਂ, ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ (ਸ੍ਰੀ) ਅੰਗਦ ਜੀ ਪੂਰਨ (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਹੈਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਜਸ ਕਿ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਾਂਙੂ ਵਿਦਤ ਹੈ।

(ਆਪਣੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਮਕਰੰਦ (ਰਸ) ਦਾ ਭੌਰਾ ਬਣਾਕੇ ਮੈਂ ਦੋਇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੧ ਤੁਕ—ਜੋ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ (ਤੇ) ਮਾਲਕ ਹਨ, ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਆਨੰਦ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਪਹਿਲੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਦੱਸ ਕੇ ਪਾਪ ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਫੋਕੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਰਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਸ ਹੈ, ਸੋ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸਨਿਗਧ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਜੋ 'ਭਗਤਿ ਗ੍ਯਾਨ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿੱਖ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਵੀ ਸਫਲ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ। ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ ਜਣਾਕੇ

ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

੩. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੋਰਠਾ—**ਅਮਰ ਕਰਹਿਂ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਨਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਲਹਿਂ ਅਮਰ।**
ਅਮਰ ਕਰੇ ਜਨ ਜਾਂਹਿ ਅਮਰ ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਰ ਅਮਰ॥ ੩॥

{ ਅਮਰ=ਹੁਕਮ [ਫ਼ਾ:, ਅਮਰ]। ਅਮਰ=ਜੋ ਮਰਨ ਨਾ ਸੋ—ਦੇਉਤੇ। ਅਮਰ=ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਭਾਵ ਹੈ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਸਦਾ ਜੀਵੇ ਕੀਤਾ। ਅਮਰ=ਕਦੇ ਨਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਦਾ ਥਿਰ। [ਸੰਸ:, ਅਮਰ] ਅਮਰ=ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ। }

ਅਰਥ—(ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੋਂ ਲੱਗੇਗਾ) ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਦਾ ਥਿਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਕੇ (ਆਪਣੇ) ਜਨ ਸਦਾ ਜੀਵੇ ਕੀਤੇ ਹਨ (ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਉਸ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਦੇਉਤੇ ਨਿੱਤ (ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਵਿਚ ਅਮਰ ਪਦ ਦੇ ਪੰਜ ਭਾਵ ਲਬੇ ਹਨ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਖ ਕੇ ਦੇਉਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਆਖਿਆ, ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੇਉਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁਕਮਰਾਨ ਦਾਤੇ ਹਨ।

੪. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਰਾਮ ਸੁ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਸੁਖਰਾਸ ਹਰੈਂ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ।
ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਰੋਧ ਨਿਰੋਧ, ਸਦਾ ਸੁਧ ਬੋਧ, ਸਰੂਪ ਨਿਕਾਮ।
ਕਾਮ ਕਰੈ ਜਨ ਸ਼ਾਮ ਪਰੇ ਤਿਨ ਤਾਪ ਹਰੇ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਅਨਾਮ।
ਨਾਮ ਜਪੇ ਅਘ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਪੇ ਸੁ ਰਪੇ ਹਰਿਰੰਗ ਸਦਾ ਅਭਿਰਾਮ॥੪॥

{ ਜਮਤ੍ਰਾਸ=ਜਮਾ ਦਾ ਡਰ, ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ=ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਅਚਾਹ, ਬੇਲੋੜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤ। [ਸੰਸ: ਨਿ:ਖ਼ਾਮ]। ਬਿਰੋਧ=ਵਿਰੋਧ, ਵੈਰ। ਬਿਰੋਧ ਨਿਰੋਧ=ਜਿੱਥੇ ਵੈਰ ਦੀ ਰੋਕ ਹੈ, ਵੈਰ ਦਾ ਅਭਾਵ। ਬੋਧ=ਬੁੱਧਿ, ਗਿਆਨ। ਸੁਧ ਬੋਧ=ਸ਼ੁਫ, ਸੁੱਚਾ ਗਿਆਨ। ਨਿਕਾਮ=ਪ੍ਰੇਮ [ਸੰਸ:, ਨਿਕਾਮ=ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਸੋ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ।] ਕਾਮ ਕਰੇ=ਕਾਮਨਾ ਕਰਕੇ। ਸ਼ਾਮ=ਸ਼ਰਣ। ਅਨਾਮ=ਅਰੋਗ। }

[ਸੁਰਪੇ=ਸੁ+ਰਪੇ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗੇ ਹੋਏ। ਅਭਿਰਾਮ=ਸੁੰਦਰ।]

ਅਰਥ—(ਜੋ ਜਨ) ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹਿਰਦੇ (ਨਾਲ ਸ਼ਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ; ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਏਥੇ ਤਾਂ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹਨ (ਤੇ ਅਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਜਮ ਦਾ ਤ੍ਰਾਸ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵੈਰ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ, ਸਦਾ ਸੁੱਛ ਗਜਾਨ (ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਤੇ) ਸਰੂਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।

(ਜੋ) ਜਨ ਕਾਮਨਾ ਕਰਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਤਾਪ (ਐਸੇ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਉਹ) ਸਦਾ ਲਈ ਅਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਤਾਂਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਖਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ ਛੰਦ ਦੇ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੧. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਹਨ, ਜਮ ਦਾ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ) ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਰਿਦੇ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੨. ਕਾਮਕ੍ਰੋਧ, ਵੈਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਸਦਾ ਸੁੱਧ ਗਜਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੂਪ ਹਨ। ੩ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਰਨਾਗਤਾਂ ਦੇ (ਕਾਮ ਕਰੇ=) ਕੰਮ ਸੁਆਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਤ੍ਰੈਏ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਅਰੋਗ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ੪. (ਕਿਉਂਕਿ) ਉਹ ਆਪ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਪੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋਣੇ ਹੀ ਹੋਏ, (ਜਦ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਤਾਪ ਵੀ ਟੁੱਟਣੇ ਹੋਏ, ਸੁਖ ਬੀ ਮਿਲਣੇ ਹੋਏ, ਜਮ ਦਾ ਤਰਾਸ ਬੀ ਕਟੀਣਾ ਹੋਇਆ)।

ਭਾਵ—ਇਸ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈ ਪਦਾਰਥ ਹਨ। ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ, ਉਹ ਹੈ:— ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਸਾਫ, ਸੁੱਧ ਗਜਾਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੂਪ, ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰਪਿਆ ਹੋਇਆ। ਦੂਸਰੇ ਓਹ 'ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਗਤਾਂ' ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:—ਇਥੇ ਆਤਮ-ਸੁਖ ਤੇ ਅਗੇ ਜਮ ਤੋਂ ਨਿਰਭੈਤਾ। ਤੀਸਰੇ 'ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਿਆਂ ਭਗਤਾਂ' ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:—ਤਿੰਨੇ ਤਾਪ ਦੂਰ, ਤੇ ਆਤਮ ਅਰੋਗਤਾ।

੫. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੁਲ ਚੰਦ। ਚੰਦਨ ਸਮ ਬਚ ਸੀਤ ਮੁਕੰਦ।
ਕੰਦ ਅਨੰਦ ਬਿਮੋਹ ਨਿਕੰਦ। ਕੰਦਲ ਸੁਖਦ ਤਿਨਹੁੰ ਪਦਬੰਦ।੫।

[ਕੁਲਚੰਦ=ਮਾਨੁਖ ਕੁਲ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ ਹਨ। (ਅ) ਸੋਢੀਆਂ ਦੇ ਕੁਲ ਦੇ ਚੰਦ। (ੲ) ਕੁਲੀਨ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹਨ।
ਬਚ ਸੀਤ ਮੁਕੰਦ=(ਸੁਣਦਿਆਂ) ਬਚਨ ਠੰਢ ਪੌਂਦੀ ਹੈ, (ਤੇ ਕਮਾਉਂਦਿਆਂ) ਬਚਨ ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

ਤੇ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਹੈ।
ਕੰਦਅਨੰਦ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਨੰਦ ਮਿਲੇ, ਭਾਵ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤੇ। [ਕੰਦ=ਬੱਦਲ। ਮੂਲ]। ਬਿਮੋਹ=ਮੋਹ, [ਵਿ+ਮੋਹ=ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮੋਹ]। (ਅ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੋਹ।
ਕੰਦਲ=ਗੰਦਲ, ਉਹ ਸ਼ਾਖ ਜਿਸਨੂੰ ਫੁੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਪਵੇ। (ਅ) ਸਮੂਹ।
ਕੰਦਲ ਸੁਖ ਦਾ=ਸੁਖ ਦਾਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੰਦਲ ਵਾਂਙੂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ। (ਅ) ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ।

ਅਰਥ— ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ ਮਾਨੁਖ) ਕੁਲ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਾਂਙੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹਨ), (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਵਾਕ (ਤਪਦਿਆਂ ਨੂੰ) ਚੰਦਨ ਵਰਗੇ ਠੰਢੇ ਤੇ (ਮੋਹ ਗ੍ਰਸਿਆਂ ਨੂੰ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਆਪ (ਆਤਮ) ਅਨੰਦ ਦੇ ਮੇਘ ਹਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਅਤੇ) ਸਮੂਹ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੬. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

**ਚੌਪਈ ॥ ਵਾਰੀ ਇਕ ਧਰਿ ਦ੍ਵੈ ਤਰਵਾਰੀ। ਵਾਰੀ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਸੈਨ ਬਲਵਾਰੀ।
ਵਾਰੀਧਰਿ ਸਮ ਧੁਨਿ ਸੁਖਵਾਰੀ। ਵਾਰੀ ਗੁਰ ਖਟ ਪਰ ਬਹੁ ਵਾਰੀ।੬**

ਵਾਰੀ=ਵਕਤ, ਸਮਾਂ, ਮੌਕਿਆ [ਸਿਸਃ, ਵਾਰ]। ਵਾਰੀ ਇਕ=ਇਕ ਸਮੇਂ, ਭਾਵ ਗੱਦੀ ਬੈਠਣ ਵੇਲੇ। (ਅ) ਵਾਰੀ ਇੱਕ=ਇਕ ਵਾਰਗੀ।
ਧਰਿ=ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਦ੍ਵੈ ਤਰਵਾਰੀ=ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ। ਇਕ ਤਲਵਾਰ ਪੀਰੀ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਮੀਰੀ ਦੀ, ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਤ ਧਰਮ ਬਦਲੇ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਲਣ ਲਈ।
ਵਾਰੀ=ਵਾਰ ਸਿੱਟੀ, ਸਦਕੇ ਕੀਤੀ, ਜਿੱਕੂੰ ਬਲੀ ਸਦਕੇ ਕਰੀਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੈ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ।
ਵਾਰੀ=ਰੋਕੀ। [ਸਿਂਃ, ਵਾਰਣੰ=ਰੋਕਣਾ]। ਬਲਵਾਰੀ=ਬਲਵਾਲੀ।
ਵਾਰੀਧਰ=ਬੱਦਲ [ਸਿਸਃ, ਵਾਰਿ=ਪਾਣੀ। ਧਰਿ=ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ]।
ਧੁਨਿ=ਅਵਾਜ਼, ਗਰਜ, (ਅ) ਲਗਨ, ਬਿਰਦ, ਜਿੱਕੂੰ ਬੱਦਲ ਦਾ ਬਿਰਦ ਸਦਾ ਵੱਸਣਾ ਹੈ ਇੱਕੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ ਸਦਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ।
ਸੁਖਵਾਰੀ=(ਸੁਖ ਵਾੜੀ=) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ। ਸੁਖਦਾਤੀ। (ਅ) ਸੁਖ ਵਾਲੀ।
ਵਾਰੀ=ਸਦਕੇ, ਵਾਰਨੇ। ਵਾਰੀ=ਵਾਰੀ, ਵੇਰ, ਦਫ਼ਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਸਮੇਂ ਹੀ (ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ) ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ, (ਅਤੇ) ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦੀ ਬਲ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਮੇਘ ਵਰਗੀ ਗਰਜ (ਜਗਤ ਲਈ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ ਹੈ, (ਐਸੇ) ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ (ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ) ਤੋਂ (ਮੈਂ) ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੩ ਤੁਕ—(ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ) ਅਵਾਜ਼ ਬੱਦਲ ਜੇਹੀ (ਗੰਭੀਰ) ਤੇ ਸੁਖਦਾਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਬਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੭. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ **ਭਵ ਮਹਿਂ ਭਵ ਕੇ ਰੰਕ ਜੇ ਭਵ ਸਮ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ।**
ਪਾਲਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੇ ਕਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਰਸਾਲ ॥ ੭ ॥

ਭਵ=ਸੰਸਾਰ। ਭਵ ਕੇ=ਜਨਮ ਦੇ।
ਭਵ=ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ। [ਭੂ=ਧਾਤੂ ਹੈ, 'ਹੋਣਾ' ਅਰਥ ਵਿਚ। ਜੋ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪੇ ਹੋਵੇ ਸੋ ਭਵ=ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ] (ਅ) ਭਵ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਐਤਨੇ ਅਰਥ ਹਨ:—ਸ਼ਿਵ, ਸੰਸਾਰ, ਜਨਮ, ਬੱਦਲ, ਕੁਸ਼ਲ, ਕਾਮਦੇਵ, ਕਾਰਣ, ਸ਼ੱਤ੍ਰ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਪੀੜਾ, ਡਰ, ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਸ਼ਿਰੋਮਣਤਾ, ਜੀਵਨ, ਫਲ, ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ।
ਪਾਲਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਕ=ਧਰਤੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਰਾਜੇ।
ਰਸਾਲ=ਰਸ ਦਾ ਘਰ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਸਦਾ ਰਹੇ। ਚੋਜੀ। (ਅ) ਰਸਾਲ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ:—ਸੁੰਦਰ, ਰਸੀਲਾ, ਸੁਆਦੀ, ਅੰਬ, ਗੰਨਾ, ਕਟਹਰ, ਕਣਕ, ਗੁੱਗਲ, ਸਿੱਠਾ ਆਦਿਕ।

ਅਰਥ— ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਜਨਮ ਦੇ ਗਰੀਬ ਸਨ (ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ) ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਵਾਂਙੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਚੋਜੀ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ।

ਹੋਰ ਅਰਥ— ੧ ਤੁਕ—ਭਵ ਸਮ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ=ਬੱਦਲ ਵਾਂਗੂ ਦਿਆਲ ਹੋਕੇ, ਭਾਵ ਮੇਹਰ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਸਾਕੇ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦੇਣ ਦੇ ਕੌਤਕ ਪਰ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਫੂਲਕੇ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਰਈਸ ਘਰਾਣੇ ਬਣੇ।

੮. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੋਰਠਾ—**ਸਭਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਤੇ ਲਹ।**
ਹਾਥ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਧਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁ ਬੰਦਨਾ ॥੮॥

ਦਰਸ਼ਨ=ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਯਾ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਿਲਸਫਾ (ਜੀਵ, ਆਤਮਾ,ਪਰਮਾਤਮਾ, ਕੁਦਰਤ, ਸੰਸਾਰ ਆਦਿ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ) ਨਿਰੂਪਣ ਹੋਵੇ।

ਦਰਸ਼ਨ=ਦੀਦਾਰ। ਕਿਸੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਯਾਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ।

ਪਰਸਨ=ਸਪਰਸ਼, ਛੁਹ। ਤੇ=ਤੋਂ, ਕਰਕੇ, ਕਰਨ ਨਾਲ।

ਸ਼ੁਦਰਸ਼ਨ*=ਛਟੀ। ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੂਲ ਛਟੀ ਸੀ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪਦ ਦੇ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਹਨ, ਇਕ ਅਰਥ ਹੈ ਛੇ ਗੰਢਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਡੰਡਾ ਜੋ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਪਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮਾੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਭੂਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪਦ 'ਛਟੀ' ਅਰਥ ਦਾ ਵਾਚਕ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਡੋਣ ਦੂਰ ਕੀਤੀ।

ਹਾਥ...ਧਰਿ=ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ, ਭਾਵ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਧਾਰਨਾ ਧਾਰਕੇ।

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ (ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ (ਜੀਵ) ਸਾਰੇ (ਦੈਵੀ) ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਤੱਤ੍ਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਛਟੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਛੁਹ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ) ਤੱਤ੍ਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਐਸੇ) ਸੁਹਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾਂ ਧਾਰਕੇ (ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਥਵਾ—(ਜਦ) ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਛੁਹ (ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ) ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਤੱਤ੍ਵ ਗਿਆਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਹੇ ਮਨ ! ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਨੂੰ ਹੀ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ (ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਛੁਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ)।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਅਭਿਮਾਨੀ ਪੰਡਤ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਵਡ਼ੀ ਛਟੀ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰ, ਉਹ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤਿਆ। ਉਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਾਵ ਲੈਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਗੁੰਦਿਆ ਹੈ।

---

*ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਏਹ ਹਨ:—ਸੁਹਣਾ, ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ, ਮੱਛੀ, ਜਾਮਨੂੰ, ਸੋਮਵਲੀ, ਸ਼ਿਵ, ਸੁਮੇਰੂ, ਜੰਬੂਦੀਪ, ਗਿੱਧ, ਸੰਗੀਤ ਰਚਨਾਂ, ਅਗਨੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਾਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ—ਸੰਖਨ, ਧ੍ਰੁਵਸੰਧੀ, ਅਰਥਸਿਧੀ, ਦਧੀਚੀ, ਭਰਤ, ਅਜਮੀੜ ਆਦਿ। [ਸੁ+ ਦਰਸ਼ਨ=ਸੁਹਣਾ ਦਰਸ਼ਨ]।

੯. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ॥ਮਾਨਸ ਤੀਰ ਮਰਾਲ ਬਿਰਾਜਤਿ ਤਯੋਂ ਸਿਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ।
ਮਾਨਸ ਮੈਂ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਨਮੋਕਰਿ, ਰਾਖਬਿ ਧਰਮ ਬਿਸਾਲ ਬਹਾਦੁਰ।
ਮਾਨਸ ਦਾਹਿਨ ਜੇ ਬਿਧਿ ਦਾਹਿਨ, ਦਾਹਨਿ ਦੋਸ਼ਨ ਹੋਤਿ ਸੁ ਹਾਦਰ।
ਮਾਨ ਸਹੀਜਿਮ ਸੀਖ ਕਹੀਃ ਸਤਿਨਾਮ ਭਜੋ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਮਹਾਦਰ।੯।

ਮਾਨਸ=ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ। ਮਰਾਲ=ਹੰਸ। ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਹੰਸਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਹੰਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਹਨ ਤੇ ਪਾਸ ਗ੍ਯਾਤਗੋਜ਼ ਸਿੱਖ ਹੰਸ ਰੂਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਮਾਨਸ=ਮਨ [ਸੰਸਃ, ਮਨਸ੍]। ਨਮੋ ਕਰਿ=ਮੱਥਾ ਟੇਕ।
ਬਿਸਾਲ=ਬਹੁਤ। ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸੀਸ ਤਕ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
ਮਾਨਸ=ਮਨੁਖ। ਦਾਹਿਨ=ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹੋਣ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨਃ–ਅਨਕੂਲ ਹੋਣਾ, ਸਹਾਯਕ ਹੋਣਾ, ਪੱਖੀ ਹੋਣਾ।
ਬਿਧਿ=ਬ੍ਰਹਮਾ। ਦਾਹਨਿ=ਸਾੜਨਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਦਾਹੁਣਾ।
ਦੋਸ਼ਨ=ਦੋਖਾਂ ਨੂੰ। ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ।
ਸੁਹਾਦਰ=ਸੁ+ਹਾਦਰ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਾਜ਼ਰ [ਅ਼ਃ, ਹਾਜ਼ਰ।]
ਮਾਨ ਸਹੀ=ਸਹੀ ਮੰਨਕੇ। ਦਰੁਸਤ ਮੰਨ ਕੇ [ਅ਼ਃ, ਸਹੀਹ।]
ਮਹਾਦਰ=ਮਹਾਂ+ਦਰ=ਵਡਾ ਦਰਵਾਜਾ॥ਤਿ ਮਹਾਂ ਦਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈਸਤਿਸੰਗਦੀ।

ਅਰਥ–(ਜਿਵੇਂ) ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੰਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ (ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੰਸਾਂ ਵਾਙੂ ਗਿਆਤ ਗੋਜ਼) ਸਿੱਖ (ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ),

(ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਮਨ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਹੀ ਬਹਾਦਰ (ਹੋਏ ਹਨ),

(ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਦਾ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਇਹ ਅਸਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਪੱਖੀ ਓਹ ਹੋਏ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਦੋਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ (ਜਿੱਥੇ ਸਿਮਰੋ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਸੋ) ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਕਹੀ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ) ਦਰੁਸਤ ਮੰਨੋਃ– 'ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਉਚੇ ਦਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ'।

ਭਾਵ–ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾਤਾ, ਧਰਮ ਦੇ ਰੱਖ੍ਯਕ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸਹਾਯਕ ਹੋਣ ਦਾ ਜਸ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਦਾ ਭਾਵ

ਕਿਹਾ ਹੈ:-ਜਥਾ 'ਅਵਰ ਸਗਲ ਮਿਥਿਆ ਏ ਜਾਨਉ ਭਜਨੁ ਰਾਮੁ ਕੋ ਸਹੀ ॥'
ਤਥਾ-'ਕਰਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਿਮਰੁ ਮਾਧੋ ਹੋਹਿ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ' ॥ [ਸੋਰਠ ਮ: ੯

ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਦੇ ਸੀਸ ਦੇਣ ਦੇ ਸਾਕੇ ਵਲ,ਭਾਈ ਮਤੀ ਰਾਮ ਭਾਈ ਦਯਾਲਾ ਵਰਗੇ ਪਰਮਹੰਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਲ, ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦਾ ਬੀ ਰੰਗ ਹੈ।

੧੦. ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ-ਮੰਗਲ ।

ਚੌਪਈ॥ ਵਾਰਾ ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਅਪਾਰਾ। ਪਾਰਾ ਧਰਮ ਹਿੰਦ ਵਿਸਤਾਰਾ।
ਤਾਰਾ ਦਾਸ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ। ਭਾਰਾ ਜਸ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਵਾਰਾ ॥੧੦॥

ਵਾਰਾ=ਹਟਾਉਣਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ। [ਸੰਸ:, ਵਾਰਣ=ਰੋਕਣਾ, ਰੱਖਯਾ ਕਰਨੀ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ਪਰੇ ਹਟਾਉਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਉੱਲਰੇ ਘਸੁੰਨ ਨੂੰ]।
ਪਾਰਾ=ਪਾਲਿਆ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕੀਤੀ।
ਬਿਸਤਾਰਾ=ਫੈਲਿਆ, ਜੋ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਘਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਫੈਲਿਆ।
ਤਾਰਾ=ਤਾਰਿਆ। ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਵਾਰਾ=ਵਾਲਾ, ਦਾ।

ਅਰਥ-(ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਅਪਾਰ ਤੇਜ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ, ਹਿੰਦ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਲਿਆ (ਤੇ ਉਸਦਾ) ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ, (ਅਤੇ) ਦਾਸ (ਪਾਲਨ) ਬਿਰਦ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਤੇ (ਦਾਸਾਂ ਦਾ) ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, (ਉਸ) ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ-੨ ਤੁਕ-(ਸਤ) ਧਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿਆ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ (ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠ ਮੁਰਝਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਲਹਿਲਹੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਵਾਂਙ) ਫੈਲਾਇਆ।
੩. ਤੁਕ-ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ।

੧੧. ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਹਾਨੀ ਗਨ ਬਿਘਨਹੁਂ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਦਾਨੀ ਜਿਸਹਿ ਸਰਾਹਿਂ ਸਮਾਨੀ।
ਮਾਨੀ ਤੀਨ ਲੋਕ ਸਰਬਾਨੀ। ਬਾਨੀ ਸਿਮਰ ਸੁਮੱਤਿ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥

ਗਨ=ਸਾਰੇ। ਬਿਘਨਹੁਂ=ਵਿਘਨਾਂ ਦੀ।
ਦਾਨੀ=ਦਾਨਾ ਲੋਕ, ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਤੇ ਪੰਡਤ ਲੋਕ। [ਫਾ: ਦਾਨਾ]।
ਸਰਾਹਿਂ=ਸਲਾਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। [ਅ:, ਸਲਾਹ=ਸਿਫਤ]।
ਸਮਾਨੀ=ਸਹਿਤ ਮਾਨ ਦੇ।
ਮਾਨੀ=ਮੰਨੀ ਗਈ, ਤਸਲੀਮ ਕੀਤੀ ਗਈ।
ਸਰਬਾਨੀ=ਸਰਬ ਤੋਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ।
ਬਾਨੀ=ਬਾਣੀ। ਸੁਮੱਤਿ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ। ਬੁਧੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਣੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ।

[ਮਹਾਨੀ=ਬਹੁਤ ਵਡੀ। ਗੁਰ। ਮਹਾਨੀ+ਬਾਨੀ=ਗੁਰਬਾਣੀ।]

ਅਰਥ—(ਜੋ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਦਾਨੇ (ਲੋਕ ਬੀ) ਜਿਸ ਦੀ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਸਲਾਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਜੋ) ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਰਬ ਤੋਂ (ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ) ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ, (ਉਹ) ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਵਡੀ (ਦਾਤਾਰ) ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੪ ਤੁਕ—ਮਹਾਨੀ ਬਾਣੀ ਸਿਮਰ, ਸੁਮਤਿ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਜੋ (ਤੇਰੀ) ਮਤ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਹੋ ਜਾਵੇ)।

ਭਾਵ—ਉਪਰਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਤੋਂ ਇਥੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ । ਬਾਨੀ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸਾਰਦਾ' ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਛੰਦ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਰੂਪ ਵਾਸਤੇ ਆਯਾ ਹੈ, ਉਸ ਮੂਜਬ ਬੀ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਲਾਹੁਤਾ ਦਾ ਛੰਦ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੰਗਲ ਕਈ ਵੇਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਃ ਨਾਃ ਪ੍ਰਃ ਪੂਃ ਅੱਧ੍ਯਾਃ ੨੪, ਯਥਾਃ—ਕਬਿੱਤ—ਸੁਧਾ ਕੀ ਤਰੰਗਨੀ ਸੀ ਰੋਗ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਨੀ ਹੈ ਮਹਾਂ ਸ੍ਰੇਤ ਰੰਗਨੀ ਮਹਾਨ ਮਨ ਮਾਨੀ ਹੈ। ਕਿਧੌਂ ਯਹਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਮਾਨਸ ਵਤੰਸਨੀ ਹੈ, ਗੁਨੀਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਸਰਬ ਜਗ ਜਾਨੀ ਹੈ। ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਮੋਹ ਘਾਮ ਮੰਦਨੀ ਹੈ, ਰਿਦੇ ਕੀ ਅਨੰਦਨੀ ਸਦੀਵ ਸੁਖਦਾਨੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਪਟਰਾਨੀ ਸਜਾਨੀ, ਗਜਾਨ ਕੀ ਜਨਨਿ ਜਾਨੀ, ਗੁਨੀ ਭਨੀ ਬਾਨੀ ਤਾਂਕੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਨੀ ਹੈ।

੧੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ॥ਸਾਰਦ ਬਰਦਾ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਰਦ।ਸਾਰਦ ਚੰਦ ਬਦਨ ਤੇ ਭਾ ਰਦ।
ਪਾਰਦਬਰਨੀ ਤਨ ਦੁਤਿ ਨਾਰਦ।ਦਾਰਿਦ ਹਰਿਤਾ ਦਾਸਨਿ ਸਾਰਦ॥੧੨॥

[ਸਾਰਦ=ਸਾਰਦਾ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ਬਰਦਾ=ਵਰਦਾਤੀ।
ਬਿਸਾਰਦ=ਚਤੁਰ (ਅ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਮਸ਼ਹੂਰ। [ਸੰਸਃ, ਵਿਸ਼ਾਰਦ]।
ਸਾਰਦ=ਅੱਸੂ ਕੱਤੇਂ ਦੀ ਰੁੱਤ। [ਸੰਸਃ, ਸ਼ਾਰਦ=ਸਰਦ ਰੁੱਤ। ਸ਼ਾਰਦੀ=ਕੱਤੇਂ ਦੀ ਪੂੰਨਿਆਂ]। ਬਦਨ=ਮੂੰਹ।
ਭਾਰਦ=ਭਾ+ਰਦ=ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਹੱਦ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ (ਚੰਦ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਸੰਸਃ, ਭਾ=ਸ਼ੋਭਾ+ਰਦ੍=ਕਟਣਾ।] (ਅ) ਚੰਦ ਤਾਰਿਆਂ (ਵਰਗੇ ਹਨ) [ਸੰਸਃ, ਭਾ=ਤਾਰਾ+ਰਦ=ਚੰਦ*]।]

*ਸੰਸਃ, 'ਭਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈਃ—ਚਮਕ, ਸ਼ੋਭਾ, ਚਾਨਣਾ, ਸੂਰਜ, ਕਿਰਨ, ਆਦਿ। ਇਸ ਤੋਂ 'ਭਾ' ਦਾ ਤਾਰਾ ਅਰਥ ਕਲਪਦੇ ਹਨ। ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬੀ 'ਭੇ'=ਤਾਰਾ ਅਰਥ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ।

{ ਪਾਰਦ=ਪਾਰਾ। ਪਾਰੇ ਦੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਚਿੱਟਾਪਨ ਤੇ ਲੁਸਲੁਸ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।
ਬਰਨੀ=ਰੰਗ ਦੀ। ਦੁਤਿ=ਕ੍ਰਾਂਤਿ, ਖੂਬਸੂਰਤੀ।
ਨਾਰਦ=ਇੱਕ ਮੁਨੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਸੀ। (ਅ) ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦੇਵੇ [ਸੰਸ:, ਨਾਰ+ਦ=ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਸਿੱਖ੍ਯਾ)]। ਦਾਰਿਦ=ਦਰਿੱਦ੍ਰ।
ਸਾਰਦ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ [ਸੰਸ:, ਸਾਰ+ਦ। ਸਾਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾਈ, ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਵਿੱਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਤੱਤ, ਬਲ ਬੀਰਤਾ ਆਦਿ, ਦਾ=ਦਾਤੀ।] }

ਅਰਥ—ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਵਰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਮੂੰਹ (ਜਿਸ ਦਾ ਇੰਨਾ ਸੁਹਣਾ ਹੈ ਕਿ) ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰੇ ਵਰਗਾ (ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਲੁਸ ਲੁਸ ਕਰਦਾ) ਹੈ (ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ) ਤਨ ਦੀ ਦੁਤੀ ਨਾਰਦ (ਵਰਗੀ ਕੁਸ਼ਲ ਹੈ, ਜੋ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੨ ਤੁਕ—ਮੁਖ ਹੈ (ਜਿਸ ਦਾ) ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਚੰਦ (ਵਾਂਙ) ਤੇ ਦੰਦ ਹਨ (ਜਿਸ ਦੇ) ਤਾਰਿਆਂ (ਵਰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਚਮਕਦੇ)।

[ਬਿਨਯ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨਾਂ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ।
ਰਚੌਂ ਕਥਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਬਿਘਨ ਹਰਹੁ ਜਗਦੀਸ਼ ॥੧੩॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਬਿਰਤਾਂਤ।
ਰਚਯੋ ਛੰਦ ਸੁੰਦਰ ਬਿਖੈ ਸੁਨਯੋਂ ਪਠਯੋ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ ॥੧੪॥
ਤੀਨ ਗੁਰੰਨਿ ਕੀ ਕਥਾ ਰਚਿ ਅਹੈ ਜਥਾ ਮਤਿ ਮੋਹਿ।
ਅਬ ਚਤੁਰਥ ਅਵਤਾਰ ਕੀ ਕਰਿਹੌਂ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਹਿ॥੧੫॥
ਸਭਿ ਸੰਤਨਿ ਆਗੈ ਕਰੌਂ ਬਿਨਤੀ ਗਿਨਤੀ ਛੋਰਿ।
ਛੋਰ ਕਥਾ ਹੁਇ ਅੰਤ ਲੌ ਬੰਦੌਂ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰ ॥ ੧੬ ॥

{ ਛੰਦਬਿਖੈ=ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ (ਅ) ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ। ਛੋਰਿ=ਛੋੜਕੇ, ਛੱਡਕੇ।
ਛੋਰ=ਸੰਪੂਰਨ। (ਅ) ਛੋਰ=ਕਿਸੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵ੍ਯਕਤੀ ਦੇ ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਯਾ ਰੰਗ ਭੂਮੀ ਤੇ ਨਾਟ ਕਰਨਾ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ੈਰੂਯ]। }

ਅਰਥ—ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸੀਸ ਧਰਕੇ (ਉੱਪਰ ਕਹੇ) ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਉਤੇ

ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਰਚਦਾ ਹਾਂ। (ਹੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ !) ਮੇਰੇ(ਸਾਰੇ) ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ। ੧੩। ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਦੇਵ ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ (ਜੀ ਦਾ) ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਹਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆਂ ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੧੪। (ਸੋ) ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਕਥਾ,ਜੇਹੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਹੈ, (ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ) ਰਚਕੇ ਹੁਣ ਜਿਵੇਂ (ਚੰਗੇ) ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣ ਪਿਆ ਚੋਥੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ (ਵਰਣਨ) ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।੧੫। (ਹੁਣ ਸਾਰੀਆਂ) ਸੋਚਾਂ ਛਡਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਅਗੇ ਦੋਇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਅਰਸ਼ੀ ਵਜਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਥਾ ਅੰਤ ਤਕ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਵੇ ॥ ੧੬ ॥

[ਮੰਗਲ ਸਮਾਪਤ, ਚੋਥੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਅਰੰਭ]

ਨਰਾਜਛੰਦ॥ ਸੁ ਰਾਮਰਾਮ ਨਾਮ ਮੈਂ ਅਭੇਦਤਾ ਲਖਾਇਧੇ[1]।ਤਥਾ ਸਰੂਪ ਏਕ ਹੈ ਸੰਦੇਹ ਨਾ ਉਠਾਇਧੇ। ਮਹੀਪ ਰੂਪ ਹੋਨ ਤੇ ਸੁ[2] 'ਚੰਦ'ਸੰਗ ਭਾਖਿਧੇ। ਜਨਾਵਤਾਰ[3]ਏ ਭਏ ਤੁ'ਦਾਸ'ਨਾਮ ਆਖਿਧੇ ॥੧੭॥ ਸੋਰਠਾ॥ਭਗਤਿ ਦੇਹਿ ਅਵਤਾਰ[4]ਯਾਂਤੇ ਰਾਮ ਸੁ ਦਾਸ ਕਹਿ।ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਉਦਾਰ ਰਾਮਚੰਦ ਕਹਿਬੋ ਬਨੈ*॥੧੮॥ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸਕੇ ਪਾਛੇ।ਸੋਢੀਬੰਸ ਬਿਭੂਖਨਆਛੇ। ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਮਾਯਾ ਤੇ ਅਲੇਪ ਗੁਨ ਰੂਰੇ॥੧੯॥ਗੁਰਤਾ ਰਥ ਅਰੂਢਬੋ ਕਰੇ।ਚੌਥੋ ਸੂਰਜ ਜਨੁ ਨਭ ਚਰੇ[5]। ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਅਨੇਕ ਸਿਖ ਉਡਗਨ।ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਭਤਿ ਪੂਰਨ ਸਸਿ ਜਨੁ[6]॥੨੦॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਆਏ।–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ–ਇਹੀ ਲਖਿ ਪਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਨ ਮਹਿਂ ਦਿਪਤਿ[7] ਜਾਨ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੨੧॥ਧਰਿ ਧਰਿ ਸਭਿਨਿ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦੇ। ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਸੁਭਾਉ ਅਨੰਦੇ। ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਜਾਨਿ ਸਮੁਦਾਈ।ਜਹਿਂ ਸਸਕਾਰ ਗਏ ਤਿਸ ਥਾਈਂ॥੨੨॥ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਜਲ ਸੋਂ ਭਰੇ। ਸੰਗ ਮੋਹਰੀ ਸ਼ੋਕ

---

[1]ਰਾਮ (ਦਾਸ ਤੇ) ਰਾਮ (ਚੰਦ ਪਦਾਂ) ਵਿਚ ਸੁਹਣੀ ਅਭੇਦਤਾ ਸਮਝੋ। [2]ਉਸ ਨਾਲ। [3]ਭਗਤੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ। [4]ਭਗਤੀ ਨੇ ਦੇਹ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਲਿਆ। [5]ਚੜ੍ਹਿਆ। [6]ਮਾਨੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ)। [7]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

*ਕਵਿ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਦਾਸ' ਪਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ ਦਾ ਦਾਸ ਨਾ ਸਮਝੇ, ਓਹ ਆਪ ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਰਾਮ=) ਵਜਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਪਾਵਤਿ। ਮੋਹਨ ਆਦਿਕ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਕਯੋਂ ਨ ਚਿਤਾਰਾ।–ਮੇਰੋ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕਰਹੁ ਕਦਾਈਂ। ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਈ–॥੨੪॥ ਉਲੰਘਨਿ ਜੋਗ ਨ ਬਾਕ ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਕਾ। ਯਾਂਤੇ ਕਰਹੁ ਨ ਕਬਿ ਮਿਲਿ ਸ਼ੋਕਾ'। ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇਰ ਉਚਿਤ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨਾ॥ਰੋਕਯੋ ਜਲ ਕੋ ਨਿਜ ਨਿਜ ਨੈਨਾ॥੨੫॥ਬੀਨਿ ਬੀਨਿ ਕਰਿ ਅਸਥਿ ਸਕੇਲੇ[1]। ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਮੇਲੇ । ਸੁਰਸਰਿ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਪਹੁੰਚਾਏ। ਸਾਵਣ ਮਲ ਤਿਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ ॥ ੨੬ ॥ ਜਗਤ ਮ੍ਰਿਜਾਦ*ਹੇਤ† ਕ੍ਰਿਤ ਸਾਰੀ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਕੀਨਸਿ ਹਿਤ ਕਾਰੀ। ਬੈਠਹਿ ਸਕਲ ਬਾਵਲੀ ਤੀਰ। ਆਵਹਿ ਨਿਤ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ ॥ ੨੭ ॥ ਗਾਵਹਿ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗ। ਜਿਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪਰਮ ਬੈਰਾਗ। ਸਭਾ ਲਗਹਿ ਜਬਿ ਹੋਵਤਿ ਭੋਰ।ਆਵਹਿਂ ਸਿੱਖ ਕਰਹਿਂ ਬਹੁ ਜੋਰ[2]‡॥੨੮॥ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਨਿਤਿ ਹੋਇ।ਮਿਲਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਅਚਵਹਿਂ ਸੋਇ। ਤ੍ਰੋਦਸ਼ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬੈ।ਭੋਜਨ ਕਰਯੋ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਤਬੈ॥੨੯॥ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮੇਲ ਬਹੁ ਹੋਵਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਜੋਵਾ। ਸਕਲ ਬੇਖ ਸਾਧੁ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਰਨਿ ਅਹਾਰ ਮੇਲ ਕਰਿ ਆਏ ॥ ੩੦ ॥ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭਈ ਮੰਜੀਆਂ ਜੇਤਿਕ। ਲੇ ਅਕੋਰਕੋ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇਤਿਕ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇਆਗੇ।ਅਰਪਿਅਰਪਿ ਕਰਿ ਪਾਇਨ[3]ਲਾਗੇ ॥ ੩੧ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਆਪ ਗਏ ਕਰਿ ਟੀਕਾ। ਕੌਨ ਹਟਾਇ ਸਕੈ ਤਿਨ ਲੀਕਾ[4]। ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਦੁਵਾ।ਤਿਨ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਦੀਨ-ਮਨ ਹੁਵਾ[5]॥੩੨॥ ਅਪਰ ਸਬੰਧਿਨਿ ਕੀ ਲਖਿ ਚਾਲੀ।ਮਨੁ ਜਿਨ ਕੇ ਖਟ-ਪਟੀ ਬਿਸਾਲੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਾਂਰਾਜਾ। ਮਹਦ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਜ

---

[1]ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਫੁੱਲ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ। [2]ਜੋੜ ਮੇਲ। [3]ਚਰਨੀਂ। [4]ਮਿਰਯਾਦਾ। [5]ਦੇਖਿਆ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿ ਦੁਖੀ ਮਨ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਬਾਬੇ ਮੋਹਨ ਤੇ ਬਾਬੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦਾ)।

*ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਜਗਤ ਮਿਰਯਾਦਾ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੨੮ ਅੰਕ ੧੧ ਤੋਂ ਅੱਗੇ–'ਜਗ ਅਰ ਕੁਲ ਕੇ ਜਿਤਕ ਅਚਾਰੇ। ਹਮਰੇ ਹੇਤ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰਨਾ। ਕੀਰਤ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ'। ਇਹ ਕਦੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵੇਲੇ ਮਿਰਯਾਦਾ ਬਦਲੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਗੁਰਮਤ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਥਾਪੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਤੇ ਚਲਨਾ ਹੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸੀ। ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਨ੍ਹੋਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹੇਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। †ਪਾ:–ਹੇਰਿ। ‡ਪਾ:–ਜੋੜਿ।

ਜਹਾਜਾ[1] ॥ ੩੩ ॥ ਬਹੁ ਕੋਮਲ ਜਿਨ ਸਰਲ ਸੁਭਾਉ। ਨਹਿਂ ਪਿਖਿ ਸਕੈਂ ਭੰਗ ਮਨ ਕਾਉ[2]।ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ਅਨਿਕ ਉਪਾਊ।-ਕਿਮਹਮ ਕਰਹਿਂ? ਨ ਦੇਖਿ ਸਕਾਊ[3]-॥ ੪੩॥ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਅਨਬਨ ਜਾਨੀ। ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸਦਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ॥ਰਹੇ ਇਕਾਂਕੀ ਬੈਠਿ ਗੁਸਾਈਂ।ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਹੇ*ਸੁਖ ਪਾਈ॥੩੫॥ਵਹਿਰ ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਨਾਹਿਂਨਬੈਠਹਿਂ।ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਜਹਿਂਸਕਲ ਇਕੈਠਹਿ[4]। ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮ। ਉਮਗਹਿ ਰਿਦਾ ਬਹੈ ਸਭਿ ਨੇਮ[5]॥੩੬॥ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂਬੈਠੇਰਹੈਂ।ਜਿਤ ਦੇਖਤਿ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਲਹੈਂ[6]† । ਠਾਂਢੇ ਰਹਹਿਂ ਕਿ ਪੌਢਹਿਂ ਕਬੈ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਥਿਰਤਾ ਗਹਿਂ[7]‡ ਤਬੈ॥ ੩੭॥ਪ੍ਰਿਥੀਆ, ਮਹਾਦੇਵ, ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ। ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਬੁਲਾਵਹਿਂ ਤਿਸ ਛਿਨਾਦੇ ਧੀਰਜ ਤਿਨ ਬੋਲਹਿਂ ਥੋਰ।ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ, ਪਰਹਿਂ,ਇਕ ਠੌਰ॥੩੮॥ ਮਤਿ ਗਤਿ ਭਈ ਅਪਰ ਬਿਧ ਸਾਰੀ[8]। ਰਹੈਂ ਇਕਾਂਕੀ ਬਿਨਾਂ ਚਿਨਾਰੀ। ਕਬਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਬਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹੂ।ਬਾਣੀ ਰਚਹਿਂ ਗੁਰੂ§ਛਿਨ ਤਾਂਹੂ॥੩੯॥ ਬਿਚ ਰਾਗਨ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਵਹਿਂ।ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਮੁਖਤੇ ਧੁਨਗਾਵਹਿਂ।ਵਹਿਰ ਭਯੋ ਸਿੱਖਨਮਹਿਂਰੌਰ।'ਗੁਰੂ ਨ ਆਇਂ ਵਹਿਰਕੀਠੌਰ'॥੪੦॥ਸਚਨਿਸਚ ਮਾਣ-ਕਚੰਦ ਜੋਇ। ਡੱਲੇਵਾਸੀ ਸਿਖ ਸਭਿਕੋਇ। ਸਾਵਣਮੱਲ ਅਰੁ ਮਾਈਦਾਸ। ਗੇਗੋਬੱਸੀ ਖੱਤਰੀ ਦਾਸ॥੪੧॥ਮਥੋਮੁਰਾਰੀਇਹਚਲਿਆਇ।ਫਿਰਨਾਕਟਾਰਾ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਖੇਡਾ ਸੁਇਰੀ ਦਿਜਬਰ ਤਹਾਂ। ਬੇਨੀਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਹਾਂ ॥੪੨॥ਆਦਿ ਹਿੰਦਾਲ[9]ਵਹਿਰਕੇ ਸਾਰੇ।ਬਾਸੇ[10]ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਝਾਰੇ।ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਦੋਊ। ਸਹਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ ॥੪੩॥ ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ ਆਦਿ ਜਿ ਔਰ। ਬੈਠਹਿਂ ਸਕਲ ਬਾਵਲੀ ਠੌਰ।ਚਿੰਤਮਾਨ ਚਿਤਮਹਿਂ ਅਤਿ ਸਾਰੇ।-ਗੁਰੂ ਨ ਆਵਹਿਂ ਵਾਹਰਿ ਦ੍ਵਾਰੇ॥੪੪॥ਇਹ ਕਨਾ ਤਿਨਹੁਂ ਰਿਦੈ ਮੈਂ ਠਾਨੀ। ਬੈਠਹਿਂ ਬੀਚ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾਨੀ[11]-।ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਨੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ ਸਬ

[1]ਭਾਵ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਬੜੇ ਹੀ ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੇ ਹਨ। [2]ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ। [3](ਇਹ) ਸਾਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। (ਅ) ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਏ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਖ) ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [4]ਇਕੱਠੀ ਹੋਵੇ। [5]ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਏ ਸਭ ਨੇਮ ਭਾਵ,ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋ ਹੋ ਜਾਣ। [6]ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣ। [7]ਟਿਕਕੇ (ਬੈਠ ਜਾਣ)। [8]ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਤੀ ਹੋਰ ਬਿਧੀ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। [9]ਨਾਮ ਹੈ ਸਿਖ ਦਾ ਜਿਸਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰ ਘਰ ਨਾਲ ਵਿਗੜੀ ਸੀ। [10](ਤੇ ਜੋ) ਵੱਸਦੇ ਸਨ। [11]ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ। *ਪਾঃ-ਭਏ।

†ਪਾঃ-ਦੇਖਤ ਰਹੈਂ। ‡ਪਾঃ-ਲਹਿ। §ਪਾঃ-ਰਚਨ ਲਗਹਿ।

ਹੂ।'ਆਨਹੁ ਵਹਿਰ ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਅਬਿਹੂੰ' ॥੪੫॥ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਭਨਯੋ ਬਾਕ 'ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।ਅਨਬਨ ਮੇਰੋ ਗਮਨ ਜਨੀਜੈ। ਮੋਹਨ ਕੋ ਸੁਭਾਉ ਮਸਤਾਨੋ। ਹਾਨਲਾਭ ਬਹੁਕਹਿਬੋ*ਜਾਨੇ[1]॥੪੬॥ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤਲਘੁਜਾਵੋ।ਸੁਮਤਿ ਮੋਹਰੀ ਕਹਿ ਤਿਨ ਲਯਾਵੋ। ਮੈਂ ਭੀ ਸੰਗ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਮਾਨੋਂ ਸੰਗਤਿ ਬਾਕ ਭਲੇਰਾ' ॥੪੭॥ ਸਭਿਨਿ ਮੋਹਰੀ ਸੋਂ ਜਬਿ ਕਹਯੋ।–ਆਵਹਿਂ ਮੋਹ ਗਏ ਤੇ–ਲਹਯੋ[2]। ਕੁਛਕ ਸਿੱਖ ਅਰੁ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਲੇਕੈ। ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚੇ ਹਿਤ ਕੇਕੈ॥੪੮॥ਅੰਤਰ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ।ਅਪਰ ਸੁਭਾਉ ਜਿਨਹੁੰ ਉਰ-ਧਾਰੇ। ਪਿਖੇ ਸਕਲ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨੇ। ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨੇ ॥੪੯॥ਬਾਕ ਮੋਹਰੀ ਤਦਹਿਉਚਾਰੇ।'ਤੁਮਕਿਮ ਬੈਠੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ?।ਸਤਿ-ਗੁਰ ਪਿਤ ਨੇ[3]ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ। ਤੁਮਹੁ ਬਿਠਾਇਸੁ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ॥੫੦॥ ਜਿਮ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤਿਨਹੁੰ ਉਧਾਰੇ। ਤਿਮ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਬੈਠਿ ਇਹੁ ਕਾਰੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਬੈਠਹੁ ਹਰਖਾਵਹੁ।ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪਾਵਹੁ॥੫੧॥ ਜਿਮ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਤਿਮ ਮਾਨਹੁ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਮਤਿ ਇਮਿ ਪਹਿਚਾ-ਨਹੁ।ਹਮ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਹੁ ਧਰਮ ਇਹੀ ਹੈ।ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਸਿਰ ਧਰਨ ਸਹੀ ਹੈ' ॥੫੨॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਇਨ ਬੈਨਾ[4]।ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਜਲ ਭਰਿ ਨੈਨਾ। 'ਤੁਮ ਗੁਰ ਸੁਤ ਅਰੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਮੈਂ ਨਿਤ ਹੋਂ ਅਨੁਸਾਰਿ ਤੁਮਾਰੇ॥੫੩॥ਸਾਦਰ ਬਚਨ ਮਾਨਿਬੋ ਮੋਹਿ[5]†। ਮੋ ਕਹੁ ਮਹਾਂ ਧਰਮ ਇਹੁ ਹੋਹਿ'।ਅਸ ਕਹਿ ਨਿਕਸੇ ਬਾਹਰਿ ਆਏ। ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਭ ਬਡਾਏ॥੫੪॥ਜਿਮ ਉਡਗਨ ਮੰਡਲ ਮਹਿਂ[6] ਆਇ।ਪੂਰਨ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਸੁਹਾਇ[7]। ਕਿਧੌਂ ਬਿਮਨ[8]ਸੈਨਾ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਆਯਹੁ‡ਚਿਤ ਚਾਹਿ॥੫੫॥ ਸਭਿਨਿ ਖਰੇ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਅਰਪਿਉਪਾਇਨ ਸਗਰੀ ਦੀਨਿ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਉਰ ਹਰਖੇ ਸਬੈ। ਮਿਲਯੋ ਪ੍ਰਾਤਿ ਰਵਿ ਕਮਲਨ[9]ਅਬੈ ॥੫੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧॥

---

[1]ਭਾਵ ਵਧ ਘਟ ਗਲ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [2]ਮੇਰੇ ਗਿਆਂ ਤੇ ਆਵਨਗੇ (ਇਹ) ਜਾਣਿਆ। [3]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ। [4]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ। [5](ਤੁਹਾਡਾ) ਬਚਨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਆਦਰ ਨਾਲ ਮੰਨਣਾ। [6]ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ। [7]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਸਮਾਨ ਸ਼ੋਭੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [8]ਉਦਾਸ। [9]ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ। *ਪਾ:–ਕੀ ਬਾਤ ਨ।

†ਪਾ:–ਸੋਇ। ‡ਪਾ:–ਆਯਸ।

੨. [ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤੋਤ੍ਰ। ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੰਤੋਖ ਪਰ ਸੱਤਜ ਛਤਰ ਅਭਿਰਾਮੁ। ਸੱਤਜਨਾਮ ਝੰਡਾ ਝੁਲਤਿ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ[1]॥੧॥ ਲੱਛਮੀ ਭਗਤਿ ਬਿਸਾਲ ਤੇ ਗਜਾਨ ਮੁਕਟ ਦੁਤਿ ਧਾਮ[2]। ਪੂਰਨ ਸਿਖ ਸੁਭ ਮਤਿ ਸਚਿਵ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਰਾਮ[3]॥੨॥ ਮੈਤ੍ਰੀ, ਧ੍ਰਿਤ, ਕਰੁਨਾ, ਖਿਮਾ, ਮੁਦਿਤਾ, ਆਠਹੁ ਜਾਮ[4]। ਸਜੰਦਨ[5] ਕੀ ਸੈਨਾ ਸਹਤ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੩॥ਸਾਰਾਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਬਰ ਦਿਢ ਵਿਰਾਗੁ ਅਭਿਰਾਮ[6]। ਜੋਗ ਧਰਮ ਗਜ ਚਮੂੰ ਇਹੁ[7] ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੪॥ ਸਮ, ਦਮ,ਜੋਗ ਸੁ ਨੇਮ, ਯਮ, ਉਪਰਤਿ, ਤਤਿੱਖਜਾ ਨਾਮੁ[8]ਸਭਿ ਤੁਰੰਗ ਕੀ ਬਾਹਿਨੀ[9], ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੫॥ ਸ਼ਰਧਾ, ਸੌਚ, ਸੁ ਬੁੱਧਿ ਬਰ*,ਸਭਿ ਸੁਭ ਕਰਮ ਬਿਰਾਮ[10]।ਭੌ,ਤਪ,ਭਾਉ ਜੁ ਪੈਦ-ਦਲ[11]†ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੬॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਲੀ ਸੇਨਾਪਤੀ[12] ਹਰਿ ਕੀਰ-ਤਨ ਅਭਿਰਾਮ। ਦੁੰਦਭਿ ਇਹੁ ਨਿਰਭੈ ਬਜਨ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮੁ ॥੭॥ ਮੋਹ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਨ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਰਾਜ ਕਰਤਿ ਰਚਿ ਧਾਮ[13]। ਮਾਰਿ ਛਾਰ ਪ੍ਰਾਜੈ ਕਰਯੋ[14] ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੮॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਭਟ ਬਡ ਹੰਕਾਰ ਜਿਨਿ ਨਾਮ[15]। ਹਤਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਮੋਹ ਕੋ[16] ਰਾਜਤਿ ਸਤਿ-ਗੁਰਰਾਮ॥੯॥ਹਿੰਸਾ,ਮ੍ਰਿਖਾ[17],ਸੁ ਦ੍ਵੈਸ਼ਤਾ,ਆਸ਼ਾ,ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਨਾਮ।ਰਿਪੁਬਿਕਾਰ ਜਨਤਾ[18]‡ ਹਤੀ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੦॥ ਸੂਪਨਖਾ ਅਰੁ ਤਾਰੁਕਾ

---

[1]ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। [2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਲਛਮੀ ਹੈ ਤੇ ਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਮੁਕਟ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3]ਪੂਰੇ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਵਾਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। [4]ਮੈਤ੍ਰੀ, ਧੀਰਜ, ਕ੍ਰਿਪਾ, ਖਿਮਾ ਤੇ ਅੱਠੇ ਹੀ ਪਹਿਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। [5](ਇਨ੍ਹਾਂ) ਰਥਾਂ ਦੀ। [6]ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸੁਹਣਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵੈਰਾਗ। [7](ਧਰਨੇ) ਯੋਗ ਧਰਮ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਹਾਥੀ ਸੈਨਾ ਹੈ। [8]ਜੋਗ ਦੇ ਅੰਗ:—ਸਮ ਦਮ ਨੇਮ ਆਦਿਕ। [9]ਘੋੜ ਸੈਨਾ ਹੈ। [10]ਲਗਾਤਾਰ [ਸੰਸ:, ਅਵਿਰਾਮ] (ਅ) ਸ਼ਾਂਤੀ। [11]ਭੌ, ਤਪ, ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਲ ਫੌਜ ਹੈ। [12]ਸੈਨਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਅਫਸਰ। [13]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਸ਼ਤ੍ਰੂ (ਜੋ) ਮਨ (ਰੂਪ) ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਘਰ ਰਚਕੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। [14]ਮਾਰਕੇ ਧੂੜੀ ਕਰ ਜਿੱਤ ਲੀਤਾ। [15]ਵਡੇ ਸੂਰਮੇਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [16]ਤੇ ਮੋਹ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸਮੇਤ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ। [17]ਕ੍ਰੋਧ। [18]ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਸੈਨਾਂ)।

*ਪਾ:—ਥਿਰ।

†ਪਾ:—ਭਵ ਪਦਾਂਤ ਚਤੁਰੰਗ ਦਲ।

‡ਪਾ:—ਸੈਨਾ।

ਜਿਮ ਹਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ[1]। ਹੈਤਾ ਮਮਤਾ ਤਿਮ ਹਤੀ* ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ॥੧੧॥ ਮਤਸਰ, ਕਪਟ, ਅਸੂਯਤਾ[2] ਤੀਨ ਬਾਸ਼ਨਾ ਨਾਮੁ[3]। ਨਿੰਦਾ ਜੁਤ ਹਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ॥ ੧੨ ॥ ਨਹਿ ਨਾਨਾ[4], ਅੱਦ੍ਵੈਤ ਹੈ, ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਸੁ ਨਾਮ। ਫੇਰਿ ਦੁਹਾਈ[5] ਸਭਿਨਿ ਪਰਿ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੩॥ਜਨ[6] ਪਰਜਾ ਪਾਲਨ ਕਰਹਿ,ਚੋਰ ਬਿਕਾਰਨ ਗ੍ਰਾਮ[7]। ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਨਿਰਮੂਲਤਾ[8] ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ॥ ੧੪ ॥ ਸਰਲ, ਸੁਸ਼ੀਲ, ਉਦਾਰ ਉਰਿ, ਦਾਨ, ਮਾਨ[9],ਸ਼ੁਭ ਕਾਮ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਿਤਿ ਸੰਗ ਰਹਿੰ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ॥੧੫॥ ਹੁਕਮ ਫਿਰਹਿ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਪਰਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਨਾਮ[10]। ਅਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਧਤਿ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੬॥ਜੋਗ,ਛੇਮ[11] ਦਾਤਾ ਮਹਾਂ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਅਭਿਰਾਮੁ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਸੁਜਸ ਜੁਤਿ,ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੭॥ ਸਦਗੁਨ ਕੋ ਸੁਰਭਿਖ[12] ਕਰਨੋ ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਇਨ ਕੋ ਨਾਮ[13] ।ਅਵਗੁਨ ਕੋ ਦੁਰਭਿਖ[14] ਪਰਨੋ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ॥ ੧੮ ॥ ਮਾਯਾ ਅਲਿਬਾਲਤਿ ਰਹਹਿ ਨਿਤ ਅਲੇਪ ਨਿਸ਼ਕਾਮ[15]। ਕਾਟਤਿ ਬੰਧਨ ਜਨੋਂ ਕੇ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ॥ ੧੯ ॥ ਜਲ ਮਹਿੰ ਰਾਖੇ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਪਟ, ਬਿਚ ਸੁਰਮੇ ਨਹਿੰ ਸ਼ਯਾਮ[16]।ਅਦਭੁਤ ਮਹਿਦ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਜਿਸੁ[17]ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮੁ॥੨੦॥ ਪਠਹਿ ਜੁ† ਬੀਸੀ ਦੋਹਿਰੇ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤੀ‡ ਕਰਿ ਨੇਮੁ ਮਨ। ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਦੇਤਿ ਗੁਰ ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿਕ ਛੇਮ॥੨੧॥ਚੌਪਈ॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿੰ ਬੈਠਿ

---

[1]ਸੂਪਨਖਾ ਤੇ ਤਾਰਿਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਰਾਜੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ। [2]ਈਰਖਾ। [3]ਵਾਸ਼ਨਾ ਤ੍ਰੈ ਹਨ:-੧. ਦੇਹ ਵਾਸ਼ਨਾ, ੨. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ੩. ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ। ਤ੍ਰੈ ਈਖ਼ਣਾ ਹਨ:-ਸੁਤ,ਬਿਤ,ਨਾਰ। [4]ਨਾਨਾਪਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। [5]ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਫੇਰਕੇ। [6]ਦਾਸਾਂ ਰੂਪੀ। [7]ਵਿਕਾਰ ਸਮੂਹ। [8]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [9]ਆਦਰ। [10]ਸਤਿਸੰਗਤ ਜੋ ਨਾਮ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਮਾਨੋਂ (ਇਹ) ਹੁਕਮ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। [11]ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਰੱਖਯਾ। [12]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੁਕਾਲ। [13]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੇ। [14]ਔਗਣਾਂ ਦਾ ਕਾਲ। [15]ਮਾਯਾ ਸਦਾ ਚੁਫੇਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਆਪ) ਅਸੰਗ ਤੇ ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਤ (ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)। [16]ਜਲ ਵਿਚ ਸੁੱਕੇ ਰੱਖਣਾ ਬਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਤੇ ਸੁਰਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਾਲਕ ਨ ਲੱਗਣ ਦੇਣੀ (ਅ) ਮਨ ਰੂਪੀ ਪਟ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਰੂਪੀ ਕਾਲੋਂ ਤੋਂ। [17]ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਡਾਢੇ ਅਚਰਜ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਹਰੀ। †ਪਾ:-ਸੁ। ‡ਪਾ:-ਪ੍ਰਾਤ।

ਸੁਹਾਵਤਿ।ਜਿਮਿ ਮੁਨਿ ਮਹਿਂ ਰਘੁਬਰ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ । ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਸਿੱਖਨ
ਸੁਖ ਇਸ਼ਟ[1] । ਰਾਮ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਜਥਾ ਬਸ਼ਿਸ਼ਟ ॥ ੨੨ ॥ਸੰਤ ਬਿਲੋਕਤਿ
ਅਨੰਦਬਿਲੰਦਾ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਕੋਰ ਮਨਿੰਦ ਸੁ ਚੰਦਾ।ਉਦੈਹੋਤਿ ਸੂਰਜ ਜਿਮ ਆਵੈ ।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਸਿੱਖਨ ਬਿਗਸਾਵੈਂ॥੨੩॥ਦਾਸਨ ਰਿਦੈ ਦੀਪ ਸਮ ਥਿਰੈ[2]*।
ਆਤਮ ਰਤਨ ਪਰਖਬੋ ਕਰੈਂ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਿਸ ਮਾਥੇ ਹਾਥ। ਬਨੈ ਹੇਮੁ
ਅਯੁ ਪਾਰਸ ਸਾਥ[3]॥੨੪॥ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਢਿਗ ਤਰੁ ਜੈਸੇ। ਮੁਕਤਿ ਸਰੂਪ
ਸਮੀਪੀ ਤੈਸੇ[4]।,ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਬੀਤ੍ਯੋ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਸਭਿ ਤੇ ਰਹਿਂ ਉਦਾਸ
ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੀਤਿ[5] ॥੨੫॥ 'ਚਤੁਰਥ ਗੁਰੂ ਭਯੋ' ਸਿਧ ਜਾਨ੍ਯੋ[6]। ਹੇਤੁ ਪਰਖਬੇ
ਆਵਨ ਠਾਨ੍ਯੋ।ਜਿਮ ਤੀਰਥ ਪਰ ਜਾਤ੍ਰੀ ਆਵੈਂ।ਗੁਰ ਤਨ ਸੁਨਿ[7] ਤਿਮ ਸਿਧ
ਸਭਿ ਧਾਵੈਂ ॥੨੬॥-ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਸੇ।ਪੂਰ ਕਿ ਊਰ ਲਖਹਿਂ[8]
ਅਬਿ ਤੈਸੇ-। ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਆਇ । ਬ੍ਰਿੰਦ 'ਅਦੇਸ ਅਦੇਸ'
ਅਲਾਇ॥੨੭॥ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਨਮਾਨੇ।ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ਹੇਰਿ ਹਰ-
ਖਾਨੇ।ਪਰਖਨਿ ਕਾਰਨ ਚਰਚਾ ਰੀਤਿ।ਬੋਲੇ ਜੋ ਮੁਖਿ ਸਿੱਧ ਬਿਨੀਤ[9]॥੨੮॥
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੀ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ । ਨਹਿਂ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਜੋਗ ਕਹੁ ਸਿਖੈਂ । ਮਨ
ਥਿਰ ਹੋਹਿ ਨ ਜੋਗ ਬਿਹੀਨੇ।ਮਨ ਥਿਰ ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਆਤਮ ਚੀਨੇ[10]॥੨੯॥
ਆਤਮ ਜਾਨੇ ਬਿਨਾਂ ਨ ਜੁਗਤਿ[11]।ਜੁਗਤਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਮ ਹੋਹਿ ਨ ਮੁਕਤਿ।
ਮੁਕਤਿ ਬਿਨਾ ਬੰਧਨ ਮਹਿਂ ਰਹੈ।ਤੌ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿਂ ਕ੍ਯਾ ਲਹੈ॥੩੦॥ਇਹ
ਸ਼ੰਕਾ ਹਮਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਸਿੱਖੀ ਧਰਿ† ਪੱਧਤਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ' । ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਉੱਤਰ ਦੀਨਸਿ । 'ਜੋਗ ਆਸਰੇ ਜਿਸ ਕੋ ਲੀਨਸਿ[12] ॥੩੧॥ ਸੋ
ਸਤਿਨਾਮ ਹਮਾਰੇ ਮਤਿ ਮੈਂ।ਤਿਸ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਿਤ ਮੈਂ।ਪ੍ਰੇਮਾ-
ਭਗਤਿ ਜਾਗ ਜਬਿ ਆਵਹਿ।ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨ ਲਾਵਹਿ॥੩੨॥

---

[1]ਸੁਖਦਾਈ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼। (ਅ) ਸੁਖਦਾਈ ਇਸ਼ਟ (ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ)ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [2]ਇਸਥਿਤ ਹਨ । [3]ਜਿਕੁਰ (ਅਯ=) ਲੋਹਾ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਤਿਵੇਂ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । [5]ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਰਹਿਣ । [6]ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ । [7]ਗੁਰਾਂ ਦਾ (ਨਵਾਂ) ਤਨ (ਬਦਲਿਆ)ਸੁਣਕੇ । [8]ਪੂਰਨ ਹਨ ਕਿ ਊਣੇ ? ਦੇਖੀਏ। [9]ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਬੋਲੇ। (ਅ) ਜੋ ਮੁਖੀਏ ਸਿੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਨੀਤੀ ਵਾਲੇ। [10]ਮਨ ਟਿਕੇ ਬਿਨਾਂ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ। [11]ਜੁੜਨਾ, ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰੋਧ। [12]ਜੋਗ ਨੇ ਆਸਰਾ ਜਿਸਦਾ ਲੀਤਾ ਹੈ।

*ਪਾঃ-ਬਹੇ=ਜਗਮਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। †ਪਾঃ-ਪਰ, ਧਰਮ।

ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਬਹੁ ਅਜ਼ਮਤਿ[1] ਦਿਖਰਾਵਤਿ*। ਨਿਜ ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਬਿਖੈ ਬਧਾਵਤਿ†[2]।ਤਿਨਕੋ[3]ਛੋਰ ਨਾਮ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅਟਕੀ। ਭੂਲਜਾਤਿ ਸਭਿਹੀ ਸੁਧਿ ਘਟਕੀ[4]‡ ॥ ੩੩ ॥ ਏਕ ਰੰਗ ਮਹਿਂ ਰਪਯੋ ਰਹੰਤਾ। ਬ੍ਰਿਤਿ ਇਸਥਿਰਤਾ ਜਬਹਿ ਲਹੰਤਾ।ਪ੍ਰਭੁਕੀਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਇ ਤਤਕਾਲਾ। ਹੁਇ ਆਵੈ ਤਬ ਗਯਾਨ ਸੁਖਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਅਚਲ ਜਬਿ ਪਾਵਹਿ।ਰਜੁ ਮਹਿਂ ਸਰਪ[5] ਜਗਤ ਲਖਿ ਪਾਵਹਿ। ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੋ ਨੀਕੇ ਜਾਨੀ[6]। ਨਹਿਂ ਦੌਰਹਿ ਮ੍ਰਿਗ ਮਨ ਹਿਤ ਪਾਨੀ[7]॥੩੫॥ਭਾਵਾਭਾਵਾ ਬਿਲਾਵਹਿ ਸਾਰੋ[8]। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਹੀ ਲਖਹਿ ਪਸਾਰੋ। ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਹਮਰੇ। ਇਕ ਚਿਤ ਸੱਤਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰੇ॥੩੬॥ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੀਨ ਜਿ ਸਾਧਨ ਮੁਕਤਿ। ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਤਿ ਸੰਤ ਕੀ ਉਕਤਿ[9]।ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਘਾਲ ਬਿਸਾਲਾ[10]। ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਹਿ ਫਲ ਲਹਿ ਤਤਕਾਲ॥੩੭॥ਤੁਮਰੇ ਮਤ ਜੋ ਕਸ਼ਟ ਜੋਗੁ ਕੋ।ਕਲ ਮਹਿਂ ਹੋਹਿ ਨ, ਲਹੈ ਰੋਗੁ ਕੋ। ਜੇ ਪੂਰਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸਿੱਧ ਕਰੈ[11]।ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਮਨ ਕੋ ਥਿਰੈ॥੩੮॥ਪੁਨ ਸਿੱਧਾਂ[12] ਜਬਿ ਆਇਂ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਨ ਮਹੁਂ ਬਿਰਮਹੁ ਮਨ ਹਿਤਕਾਰੀ[13]। ਤਬਿਜਗਮਹਿ ਦਿਖਰਾਵਨ ਚਾਹੋ–ਨਰਬਹੁਪੂਜਹਿਂ–ਰਿਦਾ ਉਮਾਹੋ॥੩੯॥ਸਿੱਧਾਂ ਮਹੁਂ ਫਸਿਕੈ ਤਜਿ ਰਸਕੋ[14]। ਜਗਤ ਬਾਸ਼ਨਾ ਚਾਹਤਿ ਜਸਕੋ।ਆਤਮ ਗਯਾਨੀਕੈ ਸਿਧਿ ਸਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿਕਰਿ ਥਿਰਹਿਂਅਗਾਰੀ ॥੪੦॥ ਇਨ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਲੇ ਰਸੁ ਗਯਾਨ। ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਸਭਿ ਲਖਹਿ ਜਹਾਨ। ਭੇਖਿ[15]ਜੋਗਕੋ ਸਦਾਕਮਾਵੋ।ਬਿਨਾਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਿਮਪਾਵੋ?॥੪੧॥ ਮਨ ਨਹਿਂ ਜੀਤਹੁ ਇਤ ਉਤ ਧਾਵੈ। ਸਿੱਧਾਂ ਮਹਿਂ ਉਰਝਯੋ ਭਰਮਾਵੈ[?]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਹਿ ਕਰਿਕੈ।ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਯਹੁ ਤਿਨਹੂ ਉਚਰਿ ਕੈ॥੪੨॥

---

[1]ਨਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਕਰਾਮਾਤਾਂ। [2]ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਭਾਵ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨੂੰ। [4]ਰਿਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸਭ (ਵਿਹਾਰਾਂ ਦੀ) ਸੋਝੀ। [5]ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ (ਵਾਂਞੂ) ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ। [6]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਕੇ। [7]ਮਨ ਰੂਪੀ ਮਿਰਗ ਪਾਣੀ ਵਾਸਤੇ। [8]'ਇਹ ਹੈ'ਤੇ'ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ' (ਅ) ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਭਾਵ (ਪਜਾਰ) ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਜਾਰ, ਭਾਵ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ। ਇਹ ਸਭ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [9]ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨ ਮੁਕਤ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਇਹ ਗਲ) ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ (ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ)। [10]ਬਹੁਤੀ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ (ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)। [11]ਜੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ (ਜੋਗ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਭੀ ਕਰ ਲਵੇ। [12]ਸਿੱਧੀਆਂ। [13]ਮਨ ਭਰਮਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [14](ਨਾਮ ਦੇ)ਰਸ ਨੂੰ। [15](ਤੁਸੀਂ) ਭੇਖ (ਲੈਕੇ) ਸਦਾ ਜੋਗ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹੋ।

*ਪਾ:–ਦਿਖਰਾਵਨ, ਦਿਖਰਾਵਹਿ। †ਪਾ:–ਬਧਾਵਨ,ਬਧਾਵਹਿਂ।

‡ਪਾ:–ਸਧ ਬਧ ਨਿਜ ਘਰ ਕੀ। ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਨਿਜ ਘਟ ਕੀ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਮਹਲਾ ੪

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੬ ਕੇ ੩ ॥

ਹਥਿ ਕਰਿ ਤੰਤੁ ਵਜਾਵੈ ਜੋਗੀ ਥੋਥਰ ਵਾਜੈ ਬੇਨ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਬੋਲਹੁ ਜੋਗੀ ਇਹੁ ਮਨੂਆ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਭੇਨ ॥ ੧ ॥ ਜੋਗੀ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਉਪਦੇਸੁ ॥ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਏਕੋ ਵਰਤੈ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਹਮ ਆਦੇਸੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਾਵਹਿ ਰਾਗ ਭਾਤਿ ਬਹੁ ਬੋਲਹਿ ਇਹੁ ਮਨੂਆ ਖੇਲੈ ਖੇਲ ॥ ਜੋਵਹਿ ਕੂਪ ਸਿੰਚਨ ਕਉ ਬਸੁਧਾ ਉਠਿ ਬੈਲ ਗਏ ਚਰਿ ਬੇਲ ॥ ੨ ॥ ਕਾਇਆ ਨਗਰ ਮਹਿ ਕਰਮ ਹਰਿ ਬੋਵਹੁ ਹਰਿ ਜਾਮੈ ਹਰਿਆ ਖੇਤੁ ॥ ਮਨੂਆ ਅਸਥਿਰੁ ਬੈਲੁ ਮਨੁ ਜੋਵਹੁ ਹਰਿ ਸਿੰਚਹੁ ਗੁਰਮਤਿ ਜੇਤੁ ॥ ੩ ॥ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਤੁਮਰੀ ਜੋ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਤਿਤੁ ਚੇਲ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਰਿ ਲਾਵਹੁ ਮਨੂਆ ਪੇਲ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੬੧ ॥

ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਯੋ ਸਬਦ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜਬੈ।'ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ' ਜਾਨਯੋ ਸਿਧ[1]ਤਬੈ। ਕਰੀ ਪਰੀਖ੍ਯਾ,ਛੋਰੀ ਗਿਨਤੀ[2]।ਹੋਇਪ੍ਰਸੰਨਭਨੀ ਮੁਖਬਿਨਤੀ॥੪੩॥ਬਿਦਾ ਭਏ ਕਹਿ ਚਲੇ 'ਅਦੇਸੁ'। ਦੇਖਤਿ ਸੰਗਤਿ ਤਹਾਂ ਅਸ਼ੇਸ਼ੁ। ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ ਭਏ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ ਪਿਖਤਿ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੪੪ ॥ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਸੁਨਿਕਰਿ ਸਭਿ ਕਾਨਾ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਰੂਪ ਪਛਾਨਾ। ਬੂਝੇ'ਸੰਤ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਏ?ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਟਿਕੇ ਨ,ਤੁਰਤਸਿਧਾਏ'॥੪੫॥ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਬ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਨਿ।'ਇਹ ਗੋਰਖਕੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਫਿਰਹਿ ਸਰਬਮਹਿ ਇੱਛਾਚਾਰੀ। ਕਰਨ ਪਰੀਖ੍ਯਾ* ਅਏ ਹਮਾਰੀ ॥੪੬॥ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਕਰਿ ਗਏ ਪਯਾਨ। ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਗ, ਸਭਿ ਸਿਧ ਬਡ ਮਾਨ[3]'। ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿਖਾਨੀ। 'ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੪੭ ॥ ਸਿੱਖਜਨ ਹਿਤ[4] ਨਿਜ ਰੂਪ ਧਰਯੋ ਹੈ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕੱਲ੍ਯਾਨ ਕਰਯੋ ਹੈ'। ਸੁਨਿ ਇਮ ਸਭਿਨਿ ਨਿਵਾਯਹੁ ਸੀਸ। 'ਤੁਮ ਸੁਖਦਾਤੇ ਹੋ ਜਗਦੀਸ਼'॥੪੮॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਕਰੀ। ਭਏ ਨਿਹਾਲ ਕਿਤਿਕ ਤਿਸ ਘਰੀ।ਕੌਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਵਨ ਕੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਧ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

---

[1]ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਜਾਣਿਆਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ। [2]ਭਾਵ ਸੰਸੇ ਬ੍ਰਿਤੀ। [3]ਸਿਧੀਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਪਾਸ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿਧ ਵਡੇ ਮਾਨੀ ਹਨ। [4]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ (ਤਾਰਨ)ਲਈ। *ਪਾ:-ਪਾਰਖਾ।

੩. [ਤਪਾ ਸਿਖ ਹੋਯਾ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ਖਗ ਸੇਵਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਹੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਗ਼ਲਤਾਨ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਿ ਦੇ ਸਿਖਜਨ ਕਹੁ ਦਾਨ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਨਿਤਿ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਵਹਿਂ, ਸਿਖ ਬਨਹਿਂ ਨਿਤ ਜਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਨਗਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਡ ਛੋਟੇ। 'ਗੁਰ' 'ਗੁਰ' ਜਪਹਿਂ ਲਾਖ ਕਈ ਕੋਟੇ[1] ॥ ੨॥ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਮਾਰਗ ਸ਼ੁਭ ਪਰਿ ਹੀਂ[2]। ਅਪਰਨਿ ਕੇ ਮਤਕੋ ਪਰਹਰਿਹੀਂ। ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਸਫਲਤਾ ਕਰਿਹੀਂ।ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਧਰਿਹੀਂ॥੩॥ ਦੁਸ਼ਟ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦੁਖਤਿ ਬਿਸਾਲੇ।ਬਰਖਾ ਜਲਹਿ ਜਵਾਸੋ ਜਾਲੇ[3]। ਸਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਕਮੂੜ੍ਹ ਕੁਭਾਗੇ। ਮਨਹੁਂ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਬਿਰਹਨਿ ਲਾਗੇ[4]॥੪॥ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਅਸ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨਾ।ਏਕ ਤਪੇ ਨੇ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨ। ਤਰਕ ਕਰਨਕੋ ਉਮਗਜੋ ਰਹੈ[5]।'ਇਹੁ ਕਸ ਕੀਨਿ?'ਨਰਨਿ ਸੋਂ ਕਹੈ॥੫॥ ਬੂਝਨ ਕੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੀ[6]।ਆਇ ਸਭਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਹੇਰੀ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸਮੀਪ ਤਬਿ ਥਿਰਯੋ। ਬੈਠਾਇਵ ਗੁਰ ਆਦਰ ਕਰਯੋ॥੬॥ਪੁਨ ਬੂਝਯੋ ਕਹਿ ਦੁਸ਼ਟਨ ਦਵਨੂ।'ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਆਪ ਆਗਵਨੂ[7]'? ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸਮਝਾਵਹੁ ਕਹਿਕੈ।ਹਮਪੂਰਹਿਂ ਤਿਹਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹਿਕੈ'॥੭॥ਤਪਾ ਕਹਨਿ ਲਾਗਸਿ ਚਿਤ ਚਾਹੂ[8]। 'ਭ੍ਰਮਨ ਕਰਯੋ ਬਹੁ ਅਵਨੀ ਮਾਂਹੂ। ਸਕਲ ਮਤਨ ਕੇ ਸੰਤ ਵਿਸ਼ੇਖੇ।ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸੁਨੇ ਬਹੁ ਦੇਖੇ॥੮॥ ਤੀਰਥ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕਰੀ। ਬਹੁ ਥਲ ਜਲ ਪਾਵਨਤਾ ਧਰੀ[9]। ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰੇ ਬਹੁ ਅਭਿਮਾਨੀ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਰੀਤਿ ਨ* ਜਾਨੀ ਮਾਨੀ॥ ੯॥ ਬਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ।ਕਹਯੋ ਬੇਦ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਭਾਇ। ਤੁਮਰੇ ਸਿੱਖਜ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਸੋਈ। ਏ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਚਲਤਿ ਨਹਿਂ ਕੋਈ॥੧੦॥ਤੁਮ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ, ਪੂਜਨ ਠਾਨਹਿਂ। ਤੁਮਰੀ ਬਾਨੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨਹਿਂ।ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹਿਂ।ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਯਾਨ ਤੁਮਾਰੋ ਧਰਹਿਂ॥੧੧॥ ਤੀਰਥ ਬੇਦ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨ ਜਾਨਯੋ। ਇਨ ਕੋ

---

[1] ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ। [2] ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [3] ਬਰਖਾ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ (ਜਿਵੇਂ) ਸਾਰਾ ਜਵਾਹਾਂ ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4] ਜਿਵੇਂ ਚਾਨਣੀ ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲੀ ਨੂੰ (ਦੁਖਦਾਈ) ਲਗਦੀ ਹੈ। [5] ਉੱਛਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [6] ਬੜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ (ਲੋਗਾਂ)ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।[7] ਆਉਣੇ ਦਾਕਾਰਨ ਕੀਹੈ? [8] ਚਿਤ ਦੀ ਇੱਛਾ।[9] ਬਹੁਤੀ ਥਾਂ ਤੇ (ਤੀਰਥ) ਜਲ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਤੀਰਥੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ।

*ਪਾ:-ਨਹਿ।

ਧਰਮ ਸੁਭਾਵ ਨ ਮਾਨਯੋ[1] । ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖਨ ਗਤਿ ਹੋਵਹਿ । ਜਨਮ ਆਪਨੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਖੋਵਹਿਂ'॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਤਬਿ ਕਹੁਯੋ। 'ਕੌਨ ਮਹਾਤਮ ਇਨ ਕੋ[2] ਲਹਯੋ ?। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ।ਕੌਨ ਪਾਇਂ ਫਲ ਅੰਤੀਵਾਰ ?'॥੧੩॥ਤਪੇ ਕਹਯੋ ਕਰਿਕੈ ਬਿਸਤਾਰਾ।'ਤੀਰਥ ਮੱਜਨ ਫਲਦ ਉਦਾਰਾ[3] । ਪਾਪ ਖਾਪਤੇ ਆਪ ਸ਼ਨਾਨੇ[4] । ਕਰਹਿਂ ਅੰਤ ਕੋ ਸੁਰਗ ਪਯਾਨੇ॥੧੪॥ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਤਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ । ਪਠਿ ਬੇਦਨ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਸਿਧਾਵਹਿਂ' । ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਕ ਬਖਾਨਾ । 'ਸੁਰਗ ਭੋਗ ਸੁਖ ਲਹਯੋ* ਮਹਾਂਨਾ ॥ ੧੫ ॥ ਸਾਚ ਜਾਨਿ ਉਰ ਕਰਹੁ ਉਪਾਯਾ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਲਿਹੁ ਤਿਨ ਪਾਯਾ[5] । ਸੋ ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਮਿੱਥਯਾ ਜਾਨੇ।ਕਯੋਂ ਸੰਕਟ ਤਿਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਠਾਨੇ[6] ॥ ੧੬ ॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਸੇਵਹੁ† ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ । ਕਯੋਂ ਸੁਖ ਤਿਨਹੁ ਲਖਹੁ[7] ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸੱਤਯ ਵਸਤੁ ਤੁਮ ਲਖੀ ਨ ਕੈਸੇ।ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਸੁਖ ਰੰਕ ਨ ਜੈਸੇ॥ ੧੭ ॥ ਬ੍ਰਿਥਾ[8] ਦੋਸ਼ ਮਮ ਸਿੱਖਯਨ ਦੀਨਸਿ । ਤੱਤੁ ਵਸਤੁ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਚੀਨਸਿ । ਸਕਲ ਜਨਮ ਤੈਂ ਕੀਨ ਬਿਤੀਤ । ਮਿਲਯੋ ਨ ਗੁਰ ਨਹਿਂ ਆਇ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥ ੧੮ ॥ ਜੰਗਮ ਤੀਰਥ ਅਤਿ ਸਤਿਸੰਗ[9]। ਤਿਸ ਕੋ ਮਿਲਯੋ ਨ ਲਹਿ ਹਰਿ ਰੰਗ।ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਗਰਬ ਧਰਯੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੂਰਾ। ਤਬਹਿ ਮਿਟਹਿ ਮਿਲਿਹੈ ਗੁਰਪੂਰਾ'॥੧੯॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਪੇ ਕਹਯੋ ਆਚਾਰ[10]। ਅਰੁ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਮੱਜਨ ਬਾਰ[11]। 'ਕਿਮ ਲਘੁ ਕਹਹੁ[12] ਜਿ ਸਭਿ ਨੇ ਮਾਨੇ । ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਾਨ ਬਖਾਨੇ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰ ਬਿਚਾਰ ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਸਮੁਝਾਈ । ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਕਿਮਿ ਬਡਿਆਈ' । ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਹਿਤਕਾਰਿ[13]। ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਯੋ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਿ ॥੨੧॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਲਾਰੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ

---

[1] ਇਨ੍ਹਾਂ (ਸਿਖਾਂ ਦਾ) ਧਰਮ ਤੇ ਸੁਭਾਵ (ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ । (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦਾ (ਕਥਨ ਕੀਤਾ) ਧਰਮ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤਾਤਪਰਜ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ । [2] ਭਾਵ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ। [3] ਫਲ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਬੜਾ। [4] ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ। [5] ਭਾਵ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ । [6] ਧਾਰਨ ਕਰਨ । [7] ਤਿਸ(ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ)ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। [8] ਐਵੇਂ ਨਿਕੰਮਾ । [9] ਸਤਿਸੰਗ ਟੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਤੀਰਥ ਹੈ । [10] ਕਰਮ । [11] ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਜਲ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ। [12] ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ । [13] ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ।

*ਪਾ:—ਲਖਯੋ । †ਪਾ:—ਸੇਵਯੋ, ਸੇਵੀ ।

ਤਾਈ ॥ ਕਿਲਬਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥ ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ ॥ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੂਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇਤ੍ਰੀ ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੈ ਭਾਗੀਰਥਿ ਆਣੀ ਕੇਦਾਰੁ ਥਾਪਿਓ ਮਹਸਾਈ ॥ ਕਾਂਸੀ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਚਰਾਵਤ ਗਾਊ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਨ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਜਿਤਨੇ ਤੀਰਥ ਦੇਵੀ ਥਾਪੇ ਸਭਿ ਤਿਤਨੇ ਲੋਚਹਿ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਸਾਧੂ ਲੈ ਤਿਸਕੀ ਧੂਰਿ ਮੁਖਿ ਲਾਈ ॥੩॥ ਜਿਤਨੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਤੁਮਰੀ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਤਿਤਨੀ ਲੋਚੈ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਲਿਲਾਟਿ ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਤਿਸੁ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਦੇ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਯੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਅਰਥ ਸਮੇਤ।ਗਦ ਗਦ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਬਿ ਉਰ ਭਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਕੇਤ*॥ਚੌਪਈ॥੨੨॥ ਤਪੇ ਰਿਦੇ ਸ਼ਰਧਾ ਤਬਿ ਆਈ।ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਡਾਈ।ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰ ਹੇਰਨ ਕਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਰਮਤਿ ਤਿਸੁ ਕੀ ਹਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਜਾਗੇ ਮਮ ਭਾਗਾ। ਅਨੁਰਾਗਤਿ ਰਾਵਰਿ ਮੁਖ ਲਾਗਾ[1]। ਜਬਿ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ

---

[1]ਭਾਵ ਆਪਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਅ) ਅਨ+ਰਾਗ=ਰਾਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੋਹੇ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਐਤਨਾ ਪਾਠ ਹੋਰ ਹੈ:-

ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਤਪਾ ਸੁਨੀਜੈ। ਗੰਗਾ ਆਦਿ ਜੁ ਤੀਰਥ ਭਨੀਜੈ। ਤੇ ਸਭਿ ਸਾਧੂ ਧੂਰ ਕੋ ਚਾਂਹੀ। ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਅਘਿ ਤਿਨ ਮਿੰ ਪਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥ ਪਾਪੁ ਮੈਲਿ ਕਰੁ ਹੋਇ ਮਲੀਨ। ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਧਾਰਨ ਜਬ ਕੀਨ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਤੇ ਮੈਲਿ ਸਭੁ ਜਾਇ। ਤਬ ਤੀਰਥ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਅਠਸਠ ਤੀਰਥੁ ਸੰਗਤ ਮਾਂਹੀ। ਕਰ ਸਤਿਸੰਗ ਸਰਬ ਫਲ ਪਾਹੀ। ਭਗੀਰਥ ਤਪ ਕਰ ਗੰਗਾ ਆਨੀ ॥ ਹਰਿ ਚਰਨੋ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਪਾਨੀ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਹ ਮੱਜੇ ਪਾਪਨ ਹੁਇ ਨਾਸ। ਸੋ ਹਰ ਚਰਨ ਸਤਿਸੰਗ ਨਿਵਾਸ ॥ ਕਾਸੀ ਮਥੁਰਾ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨੁ। ਹਰਿ ਅਵਤਾਰੁ ਤੇ ਉਤਮ ਜਾਨ ॥ ੨੫ ॥ ਸੋ ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰੁ ॥ ਧਾਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਕਰੈ ਉਧਾਰਿ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਬੇਦਾਗਮ ਰਿਖਿਅਨ ਮੁਖਿ ਗਾਈ ॥੨੬॥ ਬਿਨ ਸਤਿਸੰਗ ਤਰਿਓ ਨਹਿੰ ਕੋਈ ॥ ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਅਬਿ ਜੋ ਹੋਈ ॥ ਸੋ ਸਤਿਸੰਗ ਹਮ ਰੀਤ ਚਲਾਈ ॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪਾਈ ॥੨੭॥ ਇਸੀ ਹੇਤ ਸਤਿਸੰਗ ਮਹਾਤਮੁ ॥ ਹਮਨੇ ਗਾਯੋ ਜਾਨੁ ਕਰਿ ਆਤਮ ॥ ਤੁਮ ਆਪਨੇ ਮਨ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੁ ॥ ਅਹੈ ਸਤਿ ਤਬਿ ਕਰੋ ਉਚਾਰ' ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਸ ਤੇ ਸਬਦ ਸੁ ਅਰਥ ਸਮੇਤ ॥ ਸੁਨਜੋ ਤਪੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਸਮਝਯੋ ਸਹਾਰੇ ਹੇਤੁ ॥ ੨੮ ॥ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਸਿਥਲ ਜਿਹੀ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਆਖੇਪਕ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਲਖਿ ਦਾਸ। ਤਬਿ ਉਰ ਦੇਤੇ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੨੪ ॥ ਮੋ ਮਨ ਮਾਨੀ ਮਾਨ ਮਹਾਂਨ[1]*।ਮਹਿਮਾ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਮਤਿ ਹਾਨ[2]†। ਸਨਮੁਖ ਬੋਲਤੋ ਮੈਂ ਬਹੁ‡ ਭੁਲ।।ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਨਿ ਪਰ ਤੁਮ ਅਨੁਕੂਲ[3]§॥੨੫॥ਅਸ ਦਾਤੇ ਤੁਮਤਨਾਗਹਿ ਜੋਇ। ਸੋ ਮੂਰਖ ਲੇ ਸਭਿ ਕੁਛ ਖੋਇ। ਅਬਿ ਮਨ ਜਾਨਤੋ ਸੰਤ ¶ ਮਹਾ- ਤਮ। ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਜਾਤਾ ਆਤਮ[4]‖॥੨੬॥ਤਜਿ ਪਖੰਡ() ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਹੋਇਓ। ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਜੋਇਓ ॥ ਨਿਕਟ ਰਹੈ ਕਬਿ ਅਨਤ ਸਿਧਾਰੈ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਉਰਧਾਰੈ ॥ ੨੭ ॥ ਨਿਤਿ ਸਿਖ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਆਵਹਿਂ। ਲਗੇ ਦਰਬ ਅਰਪਨ ਹਰਖਾਵਹਿਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਇਕ ਦਿਨ ਕੋ।ਚਲੇ ਖਰਚ ਲੇ ਇਤਨਕੁ ਧਨ ਕੋ[5]॥੨੮॥ ਅਰਪਹਿ ਅਧਿਕ ਸੁ ਦੇਤਿ ਹਟਾਇ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਹੁ ਦੇਗ ਚਲਾਇਂ। ਸੰਚਹਿ ਕਰਤੋ ਨ ਘਰ ਮਹਿ ਏਤੋ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਭੋਜਨ ਹੋਇ ਜੇਤੋ ॥੨੯॥ ਆਇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਹੁਇ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ। ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਲਗ ਅਸ ਪ੍ਰਨ ਠਾਨਾ[6]। ਚਤੁਰਥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਸੇਵਾ ਲਖਮੀ ਕੀਨ ਮਹਾਂਨੀ॥੩੦॥ ਤੀਨ ਗੁਰਨ ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਰਹੀ। ਤਊ ਸਮੀਪ ਕਰੀ ਕਿਮਿ ਨਹੀ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਜੋਧਾ ਇਹੁ ਬੈਸੇ।ਜਾਚਨ ਲਖਮੀ ਕੋਲਖਿ ਤੈਸੇ॥੩੧॥ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੀ ਤਬਿ ਆਈ। ਅਰਪਹਿਂ ਆਨ ਸਿੱਖਨ ਸਮੁਦਾਈ। ਮਾਯਾ ਮਹਿਂ ਅਲੇਪ ਨਿਤਿ ਐਸੇ। ਜਲ ਕਨ ਕਮਲ ਛੁਵੈ ਨਹਿਂ ਜੈਸੇ ॥੩੨॥ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਹਿਨ ਸਮੀਪੀ ਲਾਗਤੋ। ਧਨ ਆਗਮ ਤੇ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਤੋ। ਸਕਲ ਸੰਭਾਰਹਿ ਦੇਗ ਚਲਾਵਹਿ। ਕਾਜ ਅਪਰ ਹੈ ਸੋ ਨਿਰਬਾਵਹਿ[] ॥੩੩॥ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਮਨਮਸਤ ਰਹੰਤਾ॥ ਹਾਨ ਲਾਭ ਕਉ ਕਛੁ ਨ ਗਨੰਤਾ॥ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਤ੍ਰ ਗੁਰ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਭਗਤਿ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਜਨਨੀ ਭਾਨੀ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੇ।

---

[1]ਮੇਰਾ ਮਨ ਮਹਾਨ ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। [2]ਮਤਹੀਣੇ ਨੇ (ਆਪ ਦੀ) ਮਹਿਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣੀ। [3]ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਉਤੇ-(ਬੀ) ਤੁਸੀਂ ਦਿਆਲੂ ਹੋ। [4]ਆਤਮ ਗਜਾਤ। [5]ਐਤਨਾ ਕੁ ਧਨ ਲੈਂਦੇ ਸਨ (ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਨਾਲ) ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਖਰਚ ਚੱਲੇ। [6]ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਤਕ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਧਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। *ਪਾ:-ਮੈਂ ਬਡ ਮਾਨੀ ਮੂਢ ਮਹਾਨ।
†ਪਾ:-ਮਹਿਮਾ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਨਹਿਂ ਜਾਨ। ‡ਪਾ:-ਅਬ। §ਪਾ-ਬਖਸ਼ਹੁ ਆਪ ਤੁਮ ਹੋਇ ਅਨੁਕੂਲਾ। ¶ਪਾ:-ਅਬਜਾਨਤੋ ਸਤਿਸੰਗ। ‖ਪਾ:-ਗਜਾਨ ਨਿਜਾਤਮ।
()ਪਾ:-ਗਿਣਤੀ। []ਪਾ:-ਕਾਰਜ ਅਪਰ ਹੈ ਸੁ ਨਿਬਹਾਵਹਿ।

ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਸੇਵ ਕੋ ਧਾਰੇ । ਸੁਕਚਤਿ ਰਹੈਂ ਪਿਤਾ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿਂ। ਬਿਵਹਾਰੀ ਕਿਮ ਭਏ ਨ ਧਨ ਮਹਿਂ॥੩੫॥'ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿਂ' ਸਗਰੇ ਜਾਨਹਿਂ । 'ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਬਿਵਹਾਰ ਪਛਾਨਹਿਂ'[1] । ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਜਾਨਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ । ਜਿਮ ਬਰਤਤਿ ਜਨ ਗਨ ਕੇ ਚੀਤ[2]॥੩੬॥–ਸੋਢੀਬੰਸ ਬਿਭੂਖਨ ਹੋਵਹਿਂ[3]। ਸਭਿ ਗੁਨ ਨਿਪੁਨ–,ਪਿਤਾ ਇਮ ਜੋਵਹਿਂ।–ਨਿਜ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਰਾਖਹਿਂ ਗੁਰਿਆਈ । ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਥਿਰਤਾਈ[4]–॥ ੩੭॥ ਅਪਰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ।–ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ ਮਹਾਂਨ ਪਛਾਨਹਿਂ।ਪਿਤਾ ਸਮੀਪੀ ਨਿਸਦਿਨ ਰਹੈ । ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਸਗਰੋ ਨਿਰਬਹੈ ॥੩੮॥ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰਨ ਮਾਂਹਿਂ ਸਵਧਾਨੇ । ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਪਿਤ ਕੋ ਨ ਬਖਾਨੇ–। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈਂ ਨ ਕੈਸੇ ਤਾਂਹੂ[5] । ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਬਿਤਿ ਸਿੱਖਨ ਮਾਂਹੂ ॥ ੩੯ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਗਤਿ ਭਈ ਘਨੇਰੀ । ਸੁਨਤੋ ਰਹੈ ਬਾਨੀ ਗੁਰ ਕੇਰੀ । ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਸਥਾਨ ਮਹਾਂਨ*। ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਨ ਸੁ ਮਿਲੇ ਸੁਜਾਨ †॥੪੦। ਗਨ ਚਕੋਰ ਜਨੁ ਭਏ ਅਸ਼ੇਖੈਂ[6]।ਸਤਿਗੁਰ ਬਦਨ ਚੰਦ ਕੋ ਦੇਖੈਂ। ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਬਹੁ ਲਹਿਂ[7]।ਗੁਰ ਘਨ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬੂੰਦ ਚਹਿਂ[8]॥੪੧॥ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਲਾਲਸ । ਲਾਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਸ[9] । 'ਜੋ ਕੋ ਮੇਰੋ ਸਿੱਖਜ ਕਹਾਵਹਿ । ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਅੰਤ ਸਮੇ ਲਲਚਾਵਹਿ ॥੪੨॥ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਬਿਖੇ ਚਿਤ ਕਰੈ।ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਨ ਕਬਹੂ ਧਰੈ । ਅਪਰ ਜੁਗਨ ਮਹਿ ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਨਿ । ਸਹਹਿ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤਨ ਆਪਨ[10]॥੪੩॥ ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਿਕਰਨ ਕਰੇ ਹੈ । ਹ੍ਵੈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਅਨੰਦ ਬਿਰੇਹੈ । ਸੋ ਤਪ ਕੋ ਅਬ ਸਮਾਂ ਨ ਜਾਨਹੁ । ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨਹੁ॥੪੪॥ ਤਪ ਤੇ ਦਸ

---

[1](ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ) ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ (ਹਨ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ, ਸਾਰੇ ਲੋਕ (ਇਹੀ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [2](ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ) ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਬਾਬਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਜਿਵੇਂ ਜਨਗਨ=ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਰਤੇ, ਉਹ ਬੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਨ । [3](ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ) ਹੋਣਗੇ । [4]ਟਿਕਾਵਣਾ ਕਰਨਗੇ । [5]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਪ੍ਰਥੀਏ ਨੂੰ)। [6]ਕੱਠੇ। [7]ਸਾਰੇ ਚਾਤ੍ਰਿਕ (ਨਿਜ ਨੂੰ) ਬਹੁਤਾ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਜਾਣਕੇ। [8]ਗੁਰ ਰੂਪੀ ਬੱਦਲ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੂੰਦ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [9]ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋ ਕੇ। [10]ਆਪਣੇ ਤਨ ਤੇ। *ਪਾਃ–ਮਹਾਨ ਸਥਾਨਾ। †ਪਾਃ–ਸੁਜਾਨਾ।

ਗੁਨ ਫਲ ਇਸ ਕੇਰਾ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਬਲ*ਲਹੈ ਬਡੇਰਾ।ਤਪ ਕੋ ਬਹੁਦਿਨ ਜੇ ਨਿਤਿ ਤਾਪਤਿ। ਅਲਪ ਸਮੈ ਸੇਵਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ॥੪੫॥ ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਸੇਵਾ ਕਰੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਭਵਜਲ ਤੇ ਤਰੈ। ਆਪਾ ਕਬਹੁ ਜਨਾਵਹਿ ਨਾਂਹਿਨ। ਕਹੈ ਕਠੋਰ ਦੁਖਾਵਹਿ ਕਾਹਿ ਨ ॥੪੬॥ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਲੇ ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ। ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੇਵਹਿ ਹੋਹਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ਬਿਨ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਪਾਵਹਿ। ਭਗਤਿ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿਂ ਗਯਾਨ ਉਪਾਵਹਿ ॥੪੭॥ ਗਯਾਨ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ। ਸੇਵਾ ਮੂਲ ਸੁ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ[1]।ਜੋ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨੇ। ਸੋ ਬਹੁ ਪਯਾਰੋ ਮਮ ਮਨ ਮਾਂਨੇ ॥੪੮॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੋਜਨ ਬਨਿਵਾਵੈ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਸਿਖ ਸੰਤ ਅਚਾਵੈ। ਚਰਨ ਪਖਾਰੈ ਨੀਰ ਪਿਵਾਵੈ। ਕਰ ਬੀਜਨ ਲੈ[2] ਪੌਨ ਝੁਲਾਵੈ ॥ ੪੯ ॥ ਚਾਂਪਹਿ ਚਰਨ[3] ਮਧੁਰ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।ਪਟ ਪਹਿਰਾਵੈ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਅਰਪਹਿ ਫਲ ਬਰ ਫੂਲ ਅਪਾਰੀ†। ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹਿ ਸੰਤ ਅਗਾਰੀ ॥੫੦॥ ਮੰਦਰ ਚਿਨਹਿ ਚਿਨਾਵਹਿ ਚਾਰੂ। ਜਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮਹਿਂ ਸੰਤ ਉਦਾਰੂ। ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਕਰਿ ਸੇਵਾ। ਨਹਿਂ ਬਯਾਪੈ ਮਨ ਕੋ ਅਹੰਮੇਵਾ ॥ ੫੧ ॥ ਇਸ ਪਰ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਖਾਨਾ‡। ਇਕ ਨਰ ਨੇ ਖਗ ਸੇਵਾ[4] ਠਾਨਾ। ਪਾਨੀ ਚੋਗ ਦੇਹਿ ਧਰਿ ਊਚੇ[5]। ਸਭਿ ਪੰਛੀ ਤਿਹ ਸਦਨ ਪਹੂਚੇ॥੫੨॥ ਖਗ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਹੋਇ। ਆਨੇ ਹੰਸ ਸਦਨ ਤਿਹ ਦੋਇ। ਖਾਇਂ ਨ ਚੋਗ ਨ ਪੀਵੇਂ ਪਾਨੀ। ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਕੈ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੀ ॥ ੫੩॥ ਕਿਨਹੂੰ§ ਆਨਿ ਤਿਸੈ ਸਮੁਝਾਇਸੁ।–ਮੁਕਤਾ ਦੂਧ ਖਾਇਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਸੁ–। ਸੁਨਿ ਅਨਬਿਧ ਮੁਕਤਾ[6] ਸੋ ਲਯਾਇਵ। ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਹੰਸਨ ਸੋ ਤਹਿਂ ਖਾਇਵ ॥੫੪॥ ਪੀਯੋ ਦੁਗਧ ਨੀਰ ਕੋ ਤਯਾਗਾ। ਭੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਹ ਪਿਖਿ ਅਨੁਰਾਗਾ।ਦੋਇ ਲਾਲ ਉਗਲੇ ਧਰਿ ਦੀਨੇ। ਹੰਸ ਗਏ ਉਡਿ ਸੋ ਤਿਨਿ ਲੀਨੇ॥੫੫॥ਬੇਚ ਤਿਨਹੁਂ ਕਉ ਧਨ ਬਹੁ ਆਨਯੋ‖ ।ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਬਨਾਵਨ ਠਾਨਯੋ¶। ਕਰਹਿ ਬਿਹੰਗਨ ਸੇਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੰਸ

[1]ਸੇਵਾ (ਸਭ ਦਾ) ਮੁੱਢ ਹੈ ਸੋ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵੋ। [2]ਪੱਖਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ। [3]ਚਰਨ ਦੱਬੇ। [4]ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ। [5]ਪਾਣੀ ਤੇ ਚੋਗਾ ਰਖ ਦੇਵੇ ਉੱਚੀ (ਥਾਂ)। [6]ਅਣਵਿਧ ਮੋਤੀ।
*ਪਾ:–ਪਦ। †ਪਾ:–ਅਗਾਰੀ। ‡ਪਾ:–ਇਹ ਕਥਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਜਾਓ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਹੰਸ ਰੂਪ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। §ਪਾ:–ਕਿਸਹੂੰ। ‖ਪਾ:–ਲੀਨੋ। ¶ਪਾ:–ਕੀਨੋ।

ਆਏ ਇਕ ਕਾਲ॥੫੬॥—ਦੇਖਹਿਂ ਚਲਿ ਜੋ ਭਗਤ ਹਮਾਰੋ—। ਇਮਿ ਚਹਿ ਤਿਹ ਘਰ ਆਇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਅਨਬਿਧ ਮੁਕਤਾ ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਦੀਨਸਿ ਦੁਗਧ ਸੇਵ ਹਿਤਕਾਰੀ[1]॥੫੭॥ਤਿਹਂ ਪਰ ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਬਿ ਹੋਇ। ਰਤਨ ਅਨੇਕ ਦੀਨ ਤਿਹ ਜੋਇ।ਭੂਪ ਸਮਾਨ ਭਯੋ*ਖਗ ਸੇਵੈ।ਸੰਤਨ ਸੇਵ[2]ਮਹਾਂ ਫਲ ਲੇਵੈ ॥੫੮॥ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਕੇ ਦਾਤਾ ਨਿਤਿ ਸੰਤ। ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ ਦੇਵਤਿ ਅੰਤ।ਹੰਸ ਸਮਾਨ ਸਿੱਖਨ ਜੋ ਮੇਰੇ।ਇਨ ਸੇਵੇ ਫਲ† ਪਾਇ ਘਨੇਰੇ ॥੫੯॥ਅਲਭ ਵਸਤੁ ਐਸੀ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।ਮਮ ਸਿਖ ਸੇਵੇ ਪਾਇ ਨ ਜੋਈ'। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਮਹਾਤਮ।ਕਹਯੋ ਸੁਨਤਿ ਸਿਖ ਲੇ ਸੁਖ ਆਤਮ॥ ੬੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬ੍ਰਿਧ ਅਮਰ ਜੀ ਆਇ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਪਾਸ[3]।ਗ੍ਰਾਮ ਕਿਤਿਕ ਅਰਪਨਿ ਕਰੇ ਅਕਬਰ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੬੧॥ ਸੋ ਸਗਰੇ ਹੀ ਗ੍ਰਾਮ ਗਨ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਸਾਥ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਕੋ ਦਏ ਕੁਲ ਭੱਲਜਨ ਕੇ ਨਾਥ ॥੬੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਆਪ ਅਛਤ ਹੀ[4] ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਏ। ਤਾਲ ਖਨਾਵਨਿ ਕੋ ਫੁਰਮਾਏ। ਕੁਛਕ ਖਨਯੋ ਅਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਾ। ਨਾਮ 'ਗੁਰੂ ਕੋ ਚੱਕ' ਧਰਾਵਾ ॥੬੩॥ ਅਸ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ। ਕਰੀ ਬਿਕਾਰਨ[5] ਕੋ ਬਡ ਸਿੰਘ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਸ੍ਰੋਤਾ।'ਰਾਮਕੁਇਰ! ਤੁਮ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤਾ॥੬੪॥ਕਥਾ ਸੁਨਾਇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੀਏ।ਜਿਸ ਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੀਏ। ਅਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ ਕਥਾ। ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨ ਹੋਈ‡ ਜਥਾ॥੬੫॥ਐਸੋ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਅੰਦਰ। ਸੁਨਯੋ ਨ ਥਲ ਤੀਰਥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ। ਕਿਮ ਉਤਪਤੀ ਭਈ ਇਸ ਕੇਰੀ। ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਹਿ ਬਡੇਰੀ॥੬੬॥ ਜਿਸ ਕੋ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਆਹਿ।ਕਹਯੋ ਬਹੁਤ ਸ੍ਰੀਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਮਾਂਹਿ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹੁ ਤਾਲ ਲਗਾਵਾ?। ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਬਨਿਵਾਵਾ ॥੬੭॥ ਲਛਮੀ ਸਥਿਤ ਸੇਵਤੀ ਜਹਾਂ।ਸੰਤਨ ਕੇ ਚਿਤ ਭਾਵਤਿ ਮਹਾਂ।ਮਹਾਂ ਕਠੋਰ ਜਗਤ ਅਸ ਕੋਇ ਨਾ।ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਸ ਹੋਇ ਨਾ॥੬੮॥ਅਸ ਦੁਰਭਾਗਿ ਕਵਨ ਜਗ ਹੋਇ।ਕਰਹਿ ਤਰਕਨਾ ਇਸ ਕੋ ਜੋਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਮਨ ਹਰਿਬੇ ਹਾਰੋ[6]।

---

[1] ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [2] (ਤਿਵੇਂ ਹੀ) ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ। [3] ਭਾਵ ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ। [4] ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ। [5] ਬਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪ ਹਾਥੀ (ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਲਈ ਜੋ) ਬਡੇ ਸ਼ੇਰ ਮਨਿੰਦ ਹਨ (ਸਿੰਘ)। [6] ਮਨ ਹਰਨ ਵਾਲੇ।

*ਪਾ:—ਬਨਿਓਂ। †ਪਾ:—ਸੁਖ। ‡ਪਾ:—ਬੀਤੀ।

ਮੱਜਨ ਸੇਵਨ ਤੇ ਸੁਖ ਭਾਰੋ॥੬੯॥ਸਕਲ ਜਨਨ ਕੋ ਸਭਿ ਫਲ ਦਾਇਕ। ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨਾਇਕ[1]। ਦੇਵਨ ਗਨ ਕੇ ਰਹਿਬੇ ਲਾਇਕ[2]। ਧਰਹਿ ਭੀਰ ਤੇ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇਕ॥ ੭੦ ॥ ਇਸ ਕੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਕੋ ਸੰਦੇਹੁ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਭਾਰੀ। ਗਹੀ ਆਇ ਕਰਿ ਸ਼ਰਨ ਤਿਹਾਰੀ ॥੭੧॥ ਤੁਮਹੋ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਬੱਗਯ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਤੇ ਮਹਾਂ ਤਤੱਗਯ[3] । ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ ਚਾਹੋ ਜਿਮਿ ਕਰਹੁ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਮੈਂ ਕਿਸ ਭੈ ਧਰਹੁ ॥ ੭੨ ॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯਤ ਕੇਰਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ॥ਰਾਵਰਿ ਰਿਦੈ ਸਰਬ ਕੀ ਗਯਾਤ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਨ ਕਰਿ ਮਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ-ਨਿ[4]। ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਬੱਖ੍ਯਾਨ[5]॥੭੩॥ਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਈ ਸੁਨਿ ਸਬੈ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਯੋ ਮਨ ਤਬੈ।ਕਥਾ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਲਾਲਸ ਜਾਨੀ।ਹੇ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾਂਨੀ ॥੭੪॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਸੁ ਭਯੋ ਵਿਚਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇਖਿ ਅਪਾਰਾ।ਯਾਂ ਤੇ ਕਥਾ ਕਹਿਨ ਪਰ ਗੁਰਕੀ। ਵਧੀਪ੍ਰੀਤਿ ਭਾਈ ਕੇ ਉਰ ਕੀ ॥੭੫॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘਾਦਿਕ ਜੋ ਸ਼੍ਰੋਤਾ। ਕਰੇ ਸਰਾਹਿਨ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤ॥"ਧੰਨ ਸੁਮਤਿ ਅਰੁ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਨਿ ਅਧਿ-ਕਾਰੀ ॥੭੬॥ ਸੁਨਹੁਂ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਸਰਬ ਸੁਨਾਵਉਂ। ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਰਿਝਾਵਉਂ। ਜਿਸ ਕੇ ਸੁਨੇ ਭਰਮ ਬਿਨਸਾਵੈਂ। ਗੁਰ ਆਸ਼ੈ ਕੋ ਸਿਖ ਸਭਿ ਪਾਵੈਂ ॥੭੭॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ। ਰਿਦੇ ਬਿਕਾਰਨ ਕਰਤਾ ਨਾਸ਼। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਕਥਾ।ਭਈ ਜਥਾ ਉਚਰੌਂ ਮੈਂ ਤਥਾ॥੭੮॥ ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ਸੁਨਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੀਤਿ।ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕਥਾ ਕਿ ਹੈ ਸੁਖਰਾਸਿ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਬਿਨਾਸਿ' ॥ ੭੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਈ ਤਬੈ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਸਵਧਾਨ। ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋ ਬਰਨਨ ਜਥਾ ਮਹਾਨ ॥ ੮੦ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਕੋ ਬੂਝਬੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਜੈਮਲ ਫੱਤੇ ਦਾ ਚਿਤੌੜ ਤੇ ਆਕੀ ਹੋਣਾ]।

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਕੁਇਰੋ ਬਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਕੀ ਉਰ ਚਾਹਿ ਬਿਚਰਿਕੈ।ਬੋਲੇ ਰਾਮ-ਕੁਇਰ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ:—। ਕਥਾ ਸੁਧਾਸਰ ਕੀ ਭਈ ਜੈਸੇ। ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਦੇ

---

[1]ਜਗਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ। [2]ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਯੋਗ। [3]ਬੜੇ ਤੱਤਵੇਤਾ। [4]ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ। [5]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰੋ।

ਬਰਨੌਂ ਤੈਸੇ॥੧॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜਬਿ ਭਏ। ਸਿੱਖਜਨ ਗਨ ਉਧਾਰ ਜਿਨ ਕਏ। ਰਚਨ ਬਾਪਿਕਾ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਮਹਲ ਚਿਨਾਵਤਿ ਭੇ ਬਡ ਭਾਰੀ॥੨॥ਲਗੇ ਅਨਿਕ ਕਾਰੀਗਰ ਕਰਨੇ। ਬਹੁਤ ਮਜੂਰ ਕਹਾਂ ਕੋ ਬਰਨੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਨਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਸੇਵ ਬਾਪਿਕਾ ਕੀ ਸੁ ਕਮਾਵੈਂ ॥੩॥ ਕਿਤੇ ਕਾਲ*ਬੀਤਯੋ ਕਰਿਵਾਵਤਿ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਯੋਂਤ ਬਤਾਵਤਿ। ਲੋਕਨ ਕੇ ਉਧਾਰਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਬਨਵਾਵਤਿ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤੁ॥੪॥ਉਤ ਦਿੱਲੀਮਹਿਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੂ।ਜੈਮਲ ਫੱਤਾ ਰਹਿਂ ਤਿਸ ਪਾਹੂ।ਬਡ ਜੋਧਾ ਦੋਨਹੁਂਰਜਪੂਤ। ਲਖਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਬਲੀ ਕਿਯ ਸੂਤ[੧] ॥ ੫॥ ਗਢ ਚਤੌੜ ਕੋ ਰਾਜ ਕਰੰਤੇ। ਆਇਸੁ ਅਕਬਰ ਕੀ ਬਰਤੰਤੇ। ਕਬਹਿ ਰਹੈਂ ਨਿਜ ਗੜ੍ਹ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਕਬਿ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਅਕਬਰ ਪਾਹਿ ॥੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਸ਼ਨ[੨] ਸੁਨਾਵਨਿ ਲਾਗ। 'ਸੁਨਹੁ ਖੁਦਾਵਿੰਦ ! ਤੁਮ ਵਡਭਾਗਾ। ਤੀਨ ਵਸਤੁ ਜੈਮਲ ਘਰ ਮਾਂਹਿ। ਸੋ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਉਚਿਤੀ[੩]ਆਹਿ॥੭॥ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਰੁਚਿਰ ਮਤੰਗ।ਦੋਨਹੁਂ ਘਰ ਰਾਖਹਿ ਬਿਧਿ ਸੰਗ। ਇਹਾਂ ਨ ਆਨਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਰਿਕੈ। -ਸ਼ਾਹੁ ਲੇਹਿਗੋ ਚਾਰੁ ਨਿਹਰਿਕੈ-॥੮॥ਇਕ ਜੈਮਲ ਤਨੁਜਾ ਤਨ ਸੁੰਦਰ। ਚਾਤੁਰਤਾ ਚੰਚਲ ਗਨ ਮੰਦਰ। ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਬਿਸਤਾਰ ਬਿਲੋਚਨ[੪]। ਪਿਖਤਿ ਕਟਾਛਨ ਧੀਰਜ ਮੋਚਨ[੫]॥੯॥ਬੇਨੀ ਨਾਗਨ ਸੀ ਸਟਕਾਰੀ[੬]। ਮੱਧਸਦੇਸ਼ ਸੂਖਮ,ਕੁਚ ਭਾਰੀ[੭]। ਗੌਰ ਰੰਗ ਚੰਪਕ ਜਨੁ ਪਾਂਤਿ[੮]†। ਕਿਧੌਂ ਦਿਪਤਿ‡ ਕੰਚਨ ਅਵਿਦਾਤ[੯] ॥੧੦॥ ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰਤਿ ਜਿਹ ਪਰਵਾਰਤਿ।ਸਖੀ ਪਾਸ ਤੇ ਰਹਿਤ ਬਿਡਾਰਤਿ[੧੦]। ਚੌਦਹਿਂ ਬਰਖਨ ਕੀ ਬਰ ਬਾਲਾ। ਮਨਹੁਂ ਅਧੂਮ ਲਾਟ ਹੈ ਜ੍ਵਾਲਾ[੧੧]॥੧੧॥ਜਿਸਕੀ ਜਾਤਿ ਪਦਮਨੀ ਕਹੈਂ।ਭੂਖਨ ਭਾਰ ਦੇਹ ਨਹਿਂ ਸਹੈ[੧੨]।ਸਖਿਯਨ ਬਾਂਹੁ ਗਹੇ ਜਬਿ ਚਾਲਤਿ। ਕਚਨ ਕੁਚਨਕੇ ਭਾਰ ਬਿਹਾਲਤਿ[੧੩] ॥੧੨॥ ਬੀਚ ਪਜਾਮੇ ਉਰੂ[੧੪] ਜੁ§ ਮੇਲੇ। ਗੋਲ ਸਛੋਲਕ[੧੫]

---

[੧]ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਭਾਵ ਅਕਬਰ ਨੇ ਬਲੀ ਜਾਣਕੇ ਮੇਲ ਕਰ ਲਿਆ। [੨]ਚੁਗ਼ਲ। [੩]ਲਾਇਕ, ਜੋਗ। [੪]ਕਮਲ ਫੁਲ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਤ ਚੌੜੇ ਹਨ ਨੇਤ੍ਰ। [੫]ਧੀਰਜ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੬]ਗੁੱਤ ਨਾਗਨ ਵਰਗੀ ਪਿਛੇ ਲਮਕਦੀ ਹੈ। [੭]ਲੱਕ ਪਤਲਾ ਤੇ ਛਾਤੀ ਭਾਰੀ। [੮]ਚੰਬੇ ਦੀ ਜਾਣੋਂ ਪੰਗਤੀ। [੯]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ ਸੋਨਾ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ (ਅ) ਸ੍ਵੱਛ [੧੦]ਉਡੋਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਭੌਰਿਆਂ ਨੂੰ। [੧੧]ਧੂੰਏਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਲਾਟ ਹੈ ਅਗਨੀ ਦੀ। [੧੨]ਗਹਿਣਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਦੇਹ ਤੇ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। [੧੩]ਕੇਸਾਂ ਤੇ ਅਸਥਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਬਿਆਕੁਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [੧੪]ਪੱਟ। [੧੫]ਛਿੱਲੇ ਹੋਏ।

*ਪਾ:-ਕਿਤੇ ਬਰਖ। †ਪਾ:-ਗਾਤਿ, ਮਾਤ। ‡ਪਾ:-ਦਿਖਤ। §ਪਾ:-ਸੋ।

ਜਨੁ ਜੁਗ ਕੇਲੇ । ਚਾਰੁ ਚਕਿਤ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿਸਿ ਦ੍ਰਿਗ ਸੋਹਤਿ[1]। ਪਲਟ ਮੀਨ ਕੀ ਜਨੁ ਜਬਿ ਜੋਹਤਿ[2] ॥੧੩॥ਜਾਵਦ ਛੁਅਤਿ ਅਪਰ ਨਹਿ ਲੋਗ।ਤਾਵਦ ਸ਼ਾਹੁ ਆਪ ਕੇ ਜੋਗ। ਜੈਮਲ ਸੇ ਜਾਚਹੁਗੇ ਜਬਿਹੂੰ। ਅਰਪਹਿ ਸੁਤਾ ਤੁਮਹਿ ਕੋ ਤਬਿਹੂੰ ॥ ੧੪ ॥ ਨਹਿਂ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੋ ਤੁਮ ਤੇ ਆਛੋ। ਭਾਗ ਬਡੇ ਰਾਵਰਿ ਜੋ*ਬਾਂਛੋ। ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੇ ਮੈਂ ਮਨ ਜਾਨੀ। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿਹੀ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ' ॥ ੧੫ ॥ ਇਮ ਗੁਨ ਸੁਨਿ, ਭਰਮਯੋ ਮਨ ਸ਼ਾਹੂ। ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਤੁਰਕ ਨਰਨਾਹੂ। ਪਠਯੋ ਵਕੀਲ ਤਬਹਿ ਤਿਸ ਡੇਰੇ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਲਾਲਚ ਦੇਨਿ ਬਡੇਰੇ ॥੧੬॥ ਜੈਮਲ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਤਬਿ ਕਹਯੋ।'ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੁਮਹੁੰ ਪਰ ਲਹਯੋ। ਬਹੁ ਹਿਤ ਕਰਿਕੈ ਮੋਹਿ ਪਠਾਵਾ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤੁਵ ਸਤੁਤਿ ਸੁਨਾਵਾ ॥ ੧੭ ॥ -ਬਡੇ ਬਹਾਦਰ ਦੋਨਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਤਿਨਿ ਸਮਾਨ ਮੈਂ ਅਪਰ ਨ ਜਾਤਾ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਰਹਿਂ ਸਬੰਧ ਬਨਾਇ।ਕਹਯੋ ਮੋਹਿ ਮਾਨਹਿਂ ਹਰਿਖਾਇ ॥੧੮॥ ਤਿਨ ਕੋ ਮਨਸਬ ਕਰਵ ਬਡੇਰੇ। ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਤਿਨ ਦੇਸ਼ਨ ਮੇਰੋ।ਅਪਨੀ ਸੁਤਾ ਦੇਹਿਂ ਮੁਝ ਬਯਾਹਿ।ਹਯ, ਹਾਥੀ, ਦਾਯਜ ਦੈ ਤਾਂਹਿ॥੧੯॥ ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹਿਂ ਮੋਹਿ। ਜੈਮਲ ਕੋ ਅਤਿਸ਼ੈ ਹਿਤ ਹੋਹਿ'। ਸੁਨਿ ਰਜਪੂਤ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਮਾਨਾ। ਹਨਯੋ ਕਾਨ ਜਨੁ ਤਾਨਿ ਸੁ ਬਾਨਾ[3]॥੨੦॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕਰਿ ਮੌਨ ਅਡੋਲਾ।ਪੁਨ ਜੈਮਲ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ ਬੋਲਾ।'ਤੁਰਕ ਸ਼ਾਹੁ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ। ਨਹੀਂ ਸਮਾਨ ਦੁਹਨ ਕੇ ਕਰਮ। ੨੧॥ਅੰਤਰ ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਕੋ ਅਹੈ[4]। ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਤਿਸ ਕੀ ਹਮ ਲਹੈਂ। ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਬਿਪਰਜੈ ਰੀਤਿ। ਕਰੇ ਬਿਚਾਰ ਬਨਹਿਂ ਨਹਿ ਨੀਤਿ[5]॥੨੨॥ ਅਸਮੰਜਸ ਇਹੁ ਕਿਮਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਭ੍ਰਾਤਨ ਮੈਂ ਕਯਾ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵੈਂ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਦੂਤ[6] ਜਾਇ ਸੁਧਿ ਦੀਨਸਿ। 'ਖੁਦਾਵੰਦ ! ਨਹਿ ਮਾਨਨ ਕੀਨਸਿ[7] ॥੨੩॥ ਕਹਤਿ ਭਏ-ਹਮ ਹੈਂ ਰਜਪੂਤ। ਤੁਰਕੇਸ਼ਰ ਸੋਂ† ਕਿਮ

---

[1]ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਮਿਰਗ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗੇ ਨੇਤਰ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹਨ। [2]ਪਲਟਕੇ ਜਦ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਮਾਨੋਂ ਮੱਛੀ ਵਰਗੇ (ਨੈਣ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ)। [3]ਮਾਨੋਂ ਕੰਨ ਤਕ ਖਿਚਕੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। (ਅ) (ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਵਚਨ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਲਗੇ) ਮਾਨੋਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੱਸਕੇ (ਉਸਨੇ) ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। [4]ਰਾਤ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। [5]ਨੀਤੀ। [6]ਵਕੀਲ ਨੇ। [7]ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ।

*ਪਾਃ-ਕੋ। †ਪਾਃ-ਕੋ।

ਹੁਇ ਸੁਤ। ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਰਹਿਂ ਆਇਸੁ ਕਾਰੀ[1]। ਬਿਧਿ ਸਬੰਧ ਕੀ ਹੁਇ ਨ ਹਮਾਰੀ॥੨੪॥ਦੋਹਰਾ॥ ਧਰਹਿ ਜੰਗ ਜਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਤਹਾਂ ਸੁਧਾਰਹਿਂ ਕਾਰ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਹਿਤ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਹਿਂ ਲਲਕਾਰ॥੨੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਰਹਿਂ ਸਬੰਧ,ਨ ਧਰਮ ਹਮਾਰੋ। ਨਿੰਦਹਿਂ ਜੀਵਤਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੋ–'। ਅਕਬਰ ਕੇ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਿਵ ਲਾਗੀ। ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਤਿਯ ਕੇ ਲਾਲਸ ਜਾਗੀ॥੨੬॥ ਪੁਨਹਿ ਦੂਤ ਸੋਂ ਕੀਨ ਬਖਾਨ। 'ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਕਹੁ ਦੇ ਸਨਮਾਨ।–ਮੁਝ ਤੇ ਭਲੋ ਜਗਤ ਮੈਂ ਕੌਨ। ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਦੈ ਹੈਂ ਜਿਸ ਭੌਨ॥ ੨੭॥ ਮਮ ਘਰ ਮਹਿਂ ਬੇਗਮ ਕਹਿਲਾਵੈ। ਸਭਿ ਜਹਾਨ ਜਿਹ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਪਰੈ ਨਹੀਂ ਬਡਿਆਈ। ਰਾਉ ਰੰਕ ਮੈਂ ਕਰਵਿ ਬਨਾਈ[2]॥੨੮॥ ਦੇਹੁ ਸੁਤਾ ਨਿਜ ਹਠਿ ਕੋ ਖੋਵਹੁ। ਆਗੇ ਤੇ ਚੌਗੁਨ ਅਬਿ ਹੋਵਹੁ–। ਜਬਿ ਇਮਿ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨੈ ਸੋਇ। ਅਪਨੇ ਹਠ ਮਹਿਂ ਰਹਹਿ ਖਰੋਇ॥੨੯॥ ਤਬਿ ਮੇਰੇ ਦਲ ਬਲ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ। ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਭਿ ਤਿਨ ਪਾਸ।–ਭੁਵਮੰਡਲ ਮਹਿਂ ਕਹਾਂ ਪਲਾਵਹੁ। ਕਹਾਂ ਜਾਇ ਬਸਿ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਹੁ?॥੩੦॥ ਸ਼ਾਹੁ ਗਹਹਿ ਤੁਮਕੋ ਸਭਿ ਠੌਰ। ਨਹੀਂ ਬਚਾਇ ਸਕਹਿ ਕੋ ਔਰ–।' ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਤੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਦੂਤ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਜੈਮਲ ਰਜਪੂਤ॥੩੧॥ ਕਹੀ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਦੇਹ ਤ੍ਰਾਸ ਕੈ ਲੇਹੁ ਬਡਾਈ[3]। ਇਹੁ ਤਉ ਬਾਤ ਟਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਦੇਹੁ ਸੁਤਾ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਭ ਐਸੇ'॥੩੨॥ ਸੁਨਿਕੈ ਤਬਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਠਾਨੀ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਲੌ ਭਨੀ ਨ ਬਾਨੀ। ਪੁਨ ਜੈਮਲ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਲ ਸਾਲੀ[4]। 'ਇਸ ਕੋ ਉੱਤਰ ਦੇਂ ਹਮ ਕਾਲੀ[5]॥੩੩॥ ਅਪਨੇ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸਾਥਿ ਬਿਚਾਰਿ। ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਕਰਹਿ ਨਿਰਧਾਰ[6]'। ਸੁਨਤਿ ਦੂਤ ਤਬਿ ਗਯੋ ਬਿਚਰਿਕੈ[7]। ਫੱਤੇ ਸੈਂ ਜੈਮਲ ਮਿਲਿ ਕਰਿਕੈ॥੩੪॥ ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਦੁਖ ਮਨ ਮਹਿਂ ਪਾਗੇ। ਦੋਨਹੁ ਮਸਲਤ ਕਰਨੇ ਲਾਗੇ। 'ਇਹੁ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਬਡੋ ਗਰਬੀਲਾ। ਧਨ ਦਲ ਬਲ ਤੇ ਅਧਿਕ ਹਠੀਲਾ॥੩੫॥ ਹਮ ਰਜਪੂਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਡ ਧਾਰੀ। ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਬਨਹਿ ਹਮਾਰੀ। ਜੇ ਤਨੁਜਾ ਦੇ ਰਾਜ ਕਮਾਵੈਂ। ਨਿੰਦਾ ਹਲਤ ਪਲਤ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ॥੩੬॥ ਗਢ ਚਿਤੌੜ ਚਢਿ ਚਲਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬੀ। ਤਹਾਂ ਜੰਗ ਹਮ

---

[1]ਰਹਾਂਗੇ ਆਗਿਆ ਕਾਰੀ। [2]ਰੰਕਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਮੈਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। (ਅ) ਰਾਉ ਰੰਕ (ਸਭ) ਵਿਚ (ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ) ਬਣਾ ਦਿਆਂਗਾ। [3]ਦੇਹ (ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਤਾਂ) ਲੈ ਵਡਿਆਈ, (ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ) ਦੇਵੇਗਾ ਤੈਨੂੰ ਤ੍ਰਾਸ। [4]ਬਲ ਦਾ ਘਰ। [5]ਕਲ ਨੂੰ। [6]ਨਿਰਨੇ। [7]ਵਿਚਾਰਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕਰਹਿੰ ਅਜਾਬੀ[1]। ਇਸ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਦੇਹਿੰ ਖਪਾਇ ਹਨਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੈ[2] ਲੇਹਿ ਉਪਾਇ॥੩੭॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਮਹਿ ਮਰਿਹੈਂ। ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਪਯਾਨੋ ਕਰਿਹੈਂ। ਜੰਗ ਕਰਨ ਤੇ ਦੋਨਹੁਂ ਲੋਕ। ਸੁਧਰਤਿ ਹੈਂ, ਤਜਿਦੇਯੋ ਮਨ ਸ਼ੋਕ॥੩੮॥ ਤਨੁਜਾ ਦੇਨਿ ਬਿਖੈ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਲੋਕ ਜਾਇ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਵੈਂ। ਜੀਵਨ ਧੰਨ[3] ਤਿਸੀ ਕੋ ਅਹੈ। ਜਗ ਉਸਤਤਿ*, ਮਰਿ ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਲਹੈ'॥੩੯॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁਂ ਭ੍ਰਾਤ। ਬਡੇ ਸੁਭਟ ਚਢਿ ਚਲੇ ਰਿਸਾਤ। ਮਗ ਮਹਿੰ ਲੂਟ ਕੂਟ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ। ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਅਪਨੇ ਧਾਮ॥੪੦॥ ਗਢ ਚਿਤੌੜ ਆਕੀ ਹੁਇ ਰਹੇ। ਸਗਲ ਬਿਧਿਨਿ ਤਕਰਾਈ ਗਹੇ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਿ ਦੁਰਗ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਚਹਿਯ[4] ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਅੰਤਰ ਡਾਰੀ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਜੈਮਲ ਫੱਤੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ॥੪॥

੫. [ਅਕਬਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਚਿਤੌੜ ਦਾ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਗਢ ਚਿਤੌੜ ਆਕੀ ਭਏ ਜੈਮਲ ਫੱਤਾ ਭ੍ਰਾਤ। ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਸਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕ੍ਯੋ ਰਿਸ੍ਯੋ ਓਠ ਫਰਕਾਤਿ[5]॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਭਿ ਸੂਬੇ ਢਿਗ ਜੋ ਉਮਰਾਊ। ਤਿਨ ਦੇਕਰਿ ਨੀਕੇ ਸਿਰੁਪਾਊ। ਰਣ ਸਾਮੱਗਰੀ ਸਕਲ ਦਿਵਾਈ। ਉਚਿਤ ਜਾਨ ਕਰਿ ਦੀਨ ਬਡਾਈ॥੨॥ ਸੈਨ ਸਕੇਲਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਭਾਰੀ। ਸਾਜ਼ੀ, ਪੈਦਲ, ਗਜ, ਅੰਬਾਰੀ[6]। ਤੋਪ, ਰਹਿਕਲੇ, ਤੁਪਕ, ਜਮੂਰੇ[7]। ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਭਰੇ† ਉਰ ਸੂਰੇ॥੩॥ ਤਬਿ ਅਕਬਰ ਸਭਿ ਪੀਰ ਮਨਾਏ। ਭੇਟ ਸ਼ੀਰਨੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਏ। ਚਢੀ ਕਮਾਨ ਬੀਚ ਅਜਮੇਰ‡। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮ ਸ਼ੇਰ॥੪॥ ਗਢ ਚਤੌੜ ਦਿਸ਼ ਕੀਨ ਚਢਾਈ। ਚਢ੍ਯੋ§ ਸ਼ਾਹੁ ਬਡ ਬੰਬ ਬਜਾਈ[8]। ਸਨੈ ਸਨੈ ਡੇਰੇ ਕਰਿ ਕੂਚੇ। ਗਢ ਰਿਪੁ ਕੇ ਤਬਿ ਜਾਇ ਪਹੂਚੇ॥੫॥ ਲਾਇ ਮੋਰਚੇ ਦੀਨ ਚੁਫੇਰੇ। ਪਰ੍ਯੋ ਜੁੱਧ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰੇ।

---

[1]ਅਸਚਰਜ। [2]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰਕੇ ਫਤੇ। [3]ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ। [4]ਲੋੜੀਂਦੀ। [5]ਗੁੱਸਾ ਕੀਤਾ (ਐਸਾ ਕਿ) ਬੁੱਲ੍ਹ ਫੁਰਕਦੇ ਹਨ। [6]ਸਾਜ਼ੀ=ਸਾਜ਼ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਜ਼ ਲੱਗੇ ਭਾਵ ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੀ ਸੈਨਾ, ਪੈਦਲ=ਪਿਆਦਾ ਫੌਜ। ਗਜ=ਹਾਥੀ ਸੈਨਾ। ਅੰਬਾਰੀ=ਰਥਾਂ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ। [ਫ਼ਾ:, ਅਮਾਰੀ=ਰਥ, ਗੱਡੀ। ਅੰਮਾਰੀ=ਹਾਥੀ ਦਾ ਹੌਦਾ]। [7]ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਹਨ। ਤੁਪਕ=ਬੰਦੂਕ। [8]ਰਣ ਨਾਦ ਨਾਲ। *ਪਾ:-ਜਗਤ ਸਤੁਤਿ। †ਪਾ:-ਡਰੇ।

‡ਅਜਮੇਰ ਵਿਚ ਚਿਸ਼ਤੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮੁਗਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਅਕਬਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਇਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਕਮਾਨ ਚੜ੍ਹਾਯਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। §ਪਾ:-ਚਲ੍ਯੋ।

ਚਲਹਿਂ ਤੋਪ ਜਨੁ ਗਾਜ ਗਜਬ ਕੀ[੧]। ਉਡਹਿਂ ਸੁਰੰਗਨ ਮਾਰ ਅਜਬ ਕੀ[੨]॥੬॥ਤਬਿ ਰਜਪੂਤ ਅਫੀਮ ਚਵਾਇ[੩]।ਮੁਖ ਲਾਲੀ ਮਨ ਕੋਪ ਬਢਾਇ। ਗਹਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਹੋਇ ਸਮ ਸ਼ੇਰ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਪਰੇ ਦਲੇਰ ॥ ੭ ॥ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਕਰਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ[੪]। ਬਜਹਿ ਸਰੋਹੀ[੫] ਪਾਰ ਉਤਾਰੈਂ। ਛੁਟਹਿ ਤੁਫੰਗ[੬]ਗਡਹਿਂ ਤਨ ਗੋਰੀ[੭]।ਰੁਧਿਰ ਭੀਜਿ ਜਨੁ ਖੇਲਹਿਂ ਹੋਰੀ॥੮॥ ਪਰਹਿ ਗੁਬਾਰੇ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰ। ਏਕ ਵਾਰ ਤੇ ਅਨਿਕ ਸੰਘਾਰ। ਹਲਾ ਹਲੀ ਮਾਚਯੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ[੮]।ਮਰਹਿਂਪਰਸਪਰ ਬਜੈਦਮਾਮਾ॥੯॥ਤੁਰਰੀ*ਰਣਸਿੰਘੇਗਣ ਢੋਲ।ਪਟਹਿ[੯]ਨਫੀਰਨ[੧੦] ਕੇ ਬਡ ਬੋਲ।ਤੋਪ ਰਹਿਕਲੇ ਛੁਟਹਿਂ ਜੰਜੈਲ[੧੧]। ਚਲਹਿਂ ਜਮੂਰੇ[੧੨] ਗੂੰਜਤਿ ਸੈਲ[੧੩] ॥ ੧੦॥ ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਸੂਰਨਿ ਕੇਰਾ। ਉਠਯੋ ਸ਼ਬਦ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਬਡੇਰਾ॥ ਝਟ ਪਟ ਕਟਿ ਕਟਿ ਸੁਭਟ ਲਿਟੇ ਹੈਂ। ਸਟਪਟ ਜੁਟ ਕਰਿ ਰਿਸ ਨ ਮਿਟੇ ਹੈਂ[੧੪] ॥ ੧੧ ॥ ਕਟੇ ਅੰਗ ਲੋਹੂ ਬਹੁ ਚਾਲੇ। ਜੁੱਧ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਗਨ ਮੁਰਛਾਲੇ[੧੫]।ਕੇਤਿਕ ਕੇ ਕਰ ਪਗ ਉਡ ਗਏ।ਗੋਰੇ ਲਗਹਿ ਨਹੀਂ ਥਿਤ ਭਏ॥੧੨॥ਕੜਾ ਕੜੀ ਕਰਵਾਰਨਿ ਕਰੀ। ਠਿਲਾ ਠਿਲੀ ਸੇਲਨ, ਸਰ ਸਰੀ[੧੬]। ਹਥਾਵਥੀ ਹਥਿਆਰਨਿ ਹੋਏ[੧੭]। ਸਾਂਗਨਿ ਅੰਗ ਨਿਸੰਗ ਪਰੋਏ[੧੮]†॥੧੩॥ਉਡਹਿ ਬਰੂਦ ਸਾਥ ਨਭ ਮਾਂਹੀ। ਭ੍ਰਮਤਿ ਗਿਰਤਿ ਪ੍ਰਾਨਨ ਬਿਨਸਾਂਹੀ। ਲਗੈਂ ਘਾਵ[੧੯] ਸਨਮੁਖ ਮਰਿ ਰਹੈਂ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਇ ਸਨਮੁਖ ਨਹਿ ਸਹੈਂ[੨੦]॥੧੪॥ ਹੋਠਨ ਕਾਟਤਿ ਮੂੰਡ[੨੧]ਪਰੇ ਹੈਂ। ਰੁੰਡ[੨੨]ਪਰੇ ਕਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੇ ਹੈਂ। ਆਮਿਖ ਗ੍ਰਿਧ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ ਖਾਵੈਂ।ਜੰਬੁਕ[੨੩] ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਕੂਕ ਸੁਨਾਵੈਂ॥੧੫॥ਲੋਥਨ ਗਨ ਕੋ ਪੋਥਨ[੨੪]ਕਰੈਂ।ਸ਼ੋਣਿਤ ਖੱਪਰ

[੧]ਗਜਬ ਦੀ ਗਰਜ। ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਹਿਰ। [੨]ਸੁਰੰਗਾਂ ਉਡਦੀਆਂ ਤੇ ਕਹਿਰ ਦੀ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [ਅ਼ਜ਼ਾਬ ਦਾ ਅਜਬ ਹੈ। ਯਾ—ਅਜੀਬ ਦਾ ਅਜਬ ਹੈ]ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੨੮। [੩]ਖਾ ਕਰਕੇ। [੪]ਤਲਵਾਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [੫]ਤਲਵਾਰ। [੬]ਬੰਦੂਕ। [੭]ਗੋਲੀਆਂ। [੮]ਜੁੱਧ। [੯]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਢੁੱਢਕੀ। [੧੦]ਤੁਰਹੀ, ਬੰਸਰੀ ਵਰਗੀ। [੧੧]ਤੋਪ ਦੀ ਕਿਸਮ। [੧੨]ਤੋਪ ਦੀ ਕਿਸਮ। [੧੩]ਪਹਾੜ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ। [੧੪]ਜਲਦੀ ਜੁੜ ਗਏ ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਮਿਟੇ। [੧੫]ਬੇਸੁਰਤ ਪਏ। [੧੬]ਬਰਛਿਆਂ ਦੀ (ਹੋਈ), ਬਾਣ ਤੇ ਬਾਨ ਚਲਿਆ। [੧੭]ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ ਹਥਿਆਰ ਫੜਕੇ ਜੁੱਟ ਗਏ। [੧੮]ਬਰਛੀਆਂ ਨਾਲ ਅੰਗ ਪਰੋਤੇ ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ। [੧੯]ਜ਼ਖਮ। [੨੦]ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਵੇ (ਇਹ) ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੇ। [੨੧](ਵੱਢੇ ਹੋਏ) ਸਿਰ। [੨੨]ਧੜ। [੨੩]ਗਿੱਦੜ। [੨੪]ਢੇਰ। *ਪਾ:—ਤੁਰਣੀ। †ਪਾ:—ਸਾਂਗਨ ਸੰਗ ਨਿਸੰਗ ਪਰੋਏ—ਸਾਂਗਾਂ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ੰਕ ਪ੍ਰੋਤੇ ਗਏ।

ਜੋਗਨਿ ਭਰੈਂ।ਨਿਕਸ ਪਰੇ ਭਟ ਜੈਮਲ ਫੱਤਾ। ਬਿਚਰਤਿ ਰਣ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਗਜ ਮੱਤਾ ॥੧੬॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਤੁਫੰਗਨ ਕੀ ਕਰਿ ਮਾਰ। ਬੀਚ ਮੋਰਚੇ ਸੁਭਟ ਸੰਘਾਰਿ। ਇਤ ਤੇ ਚਢੀ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਸੈਨਾ। ਮਿਲੇ ਸਮੁਖ ਮੁਖ ਭਟ ਰਣ ਐਨਾ[1] ॥ ੧੭ ॥ ਚਲਨ ਲਗਯੋ ਤੀਖਨ ਗਨ ਸਾਰ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਪਰੇ ਜੁਝਾਰ। ਨਮਸਕਾਰਨੀ ਤੇ ਛੁਟਿ ਗੁਲਕਾਂ[2]। ਜ੍ਵਾਲਾ ਜ੍ਵਲਹਿ ਦਿਪਹਿ ਜਨੁ ਉਲਕਾ[3]॥੧੮॥ਚਹੁੰ ਓਰਨ ਗੋਰਨਿ ਮੁਚਕੰਤੀ[4]।ਜਨੁ ਓਰਨ ਘੋਰਨ[5] ਬਰਖੰਤੀ। ਉਰ ਫੋਰਨ ਤੋਰਨ ਮੁਖ ਕਰੈਂ[6]।ਡਰ ਹੋਰਨ ਕੋ ਕੋ ਰਨ ਅਰੈ[7]। ॥ ੧੯ ॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਉਮਡਯੋ ਦਲ ਭਾਰੀ। ਜੈਮਲ ਫੱਤਾ ਘੇਰਿ ਮਝਾਰੀ। 'ਮਾਰਹੁ ਪਕਰਹੁ ਜਾਨ ਨ ਦੈਹੋ'।ਦੌਰਹਿ ਕਹਹਿਂ 'ਰੋਕ ਇਨ ਲੈਹੋ'॥੨੦॥ ਜਬਿ ਰਜਪੂਤ ਰੁਕੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਆਂਖਨ ਰਾਤੀ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਤੁਫੰਗਨ ਕੀ ਕਰਿ ਮਾਰਿ। ਤੋਮਰ[8]ਸਾਂਗਨਿ[9]ਸੇਲ[10] ਸੰਭਾਰ॥੨੧॥ਪੁਨਿ ਤਰਵਾਰਨ ਪਰ ਕਰ ਧਰੇ। ਸਨਮੁਖ ਮੁਖ ਕਰਿ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ ਭਿਰੇ। ਅੰਗ ਬਿਦੀਰਨਿ[11] ਜੋਧਾ ਭਏ।ਘਾਇਲ ਘੂਮਤਿ ਮੁਰਛਾ ਲਏ॥੨੨॥ਕਟਿ ਕਟਿ ਗਿਰੇ ਸੁਭਟ ਰਣ ਮਾਂਹੀ। ਮਰੇ ਸਮੁਖ ਸੁਰਪੁਰਿ ਕੋ ਜਾਹੀਂ। ਨਹੀਂ ਚਰਨ ਇਕ ਹਟੇ*ਪਿਛਾਰੀ।ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਬਿਥਰਯੋ ਅਵਨਿ ਮਝਾਰੀ॥੨੩॥ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਨੇਕ ਪਰੇ ਛਿਤ ਕੀਰਨ[12]।ਕਰ ਪਗ ਕਟਿ ਹੋਏ ਬਿਸਤੀਰਨ। ਆਂਤ੍ਰੈਂ[13] ਕੇਸ ਬਿਸਾਲ ਪਰੇ ਹੈਂ।ਖੜਗ ਤੁਟੇ ਗਨ ਕਵਚ[14] ਗਿਰੇ ਹੈਂ॥੨੪॥ਕਹੂੰ ਤੁਰੰਗ ਮਰੇ ਧਰਿ ਪਰੇ। ਕਹੂੰ ਤੁਫੰਗ ਛੂਛੀ ਅਨ ਧਰੇ।ਤੋਮਰ ਸਾਥ ਬਿਧੇ ਤਨੁ ਕੇਤੇ। ਗੋਰੀ ਲਗੀ ਫਟੇ ਉਰ ਤੇਤੇ॥੨੫॥ ਕਿਤਿ ਤਰਫਤਿ ਮਾਂਗਤਿ† ਹੈਂ ਪਾਨੀ। 'ਹਾਇ ਹਾਇ ਹਤਿ'[15] ਕੂਕਤਿ ਬਾਨੀ। ਜੰਬੁਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਘਸੀਟਤਿ ਕਾਂਹੂ। ਕਾਕ ਗ੍ਰਿੱਧ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਰਣ ਮਾਂਹੂ॥੨੬॥ ਹਲਾਹਲੀ ਮਾਚਯੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ।ਮਰਿ ਮਰਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਜਮ ਧਾਮਾ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਣ ਘਾਲਿ ਘਨੇਰੋ।ਹਟਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਨਿਜ ਦੁਰਗ ਬਡੇਰੇ

[1]ਆਮ੍ਹੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਕੇ ਮਿਲੇ ਸੂਰਮੇ ਰਣਭੂਮਕਾ ਵਿਚ। [2]ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ। [3]ਚੁਆਤੀਆਂ। (ਅ) ਟੁੱਟਦੇ ਤਾਰੇ। [4]ਚਹੁੰਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਛੁਟਦੀਆਂ ਹਨ। [5]ਗੜੇ ਭ੍ਯਾਨਕ (ਅ) ਗੱਜਕੇ (ਬੱਦਲ)। [6]ਛਾਤੀ ਫੋੜਦੀਆਂ ਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋੜਦੀਆਂ ਹਨ। [7]ਕੌਣ ਰਣ ਵਿਚ ਅੜੇ। (ਅ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਅੜੇ। [8]ਨੇਜ਼ੇ। [9]ਬਰਛੇ। [10]ਸੇਲ੍ਹੇ। [11]ਜੋਧਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਟੁੱਟੇ। [12]ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ [ਸੰਸਃ, ਕੀਰ੍ਣ]। (ਅ) ਛਿਤ ਕੀ ਰਨ=ਯੁਧ ਭੂਮਕਾ (ਵਿਚ)। [13]ਆਂਦਰਾਂ। [14]ਸੰਜੋਇ। [15]ਮਾਰੇ ਗਏ। *ਪਾਃ-ਟਰੇ। †ਪਾਃ-ਮੰਗਤ।

॥੨੭॥ਵਹਿਰ ਤੁਰਕ ਸੈਨਾ ਢੁਕਿ ਨੇਰੋ। ਕਰੇ ਮੋਰਚੇ ਗਢ ਚਉਫੇਰੇ। ਧਹਾ ਧਹੀ[1] ਤੋਪਨਿ ਕੋ ਮਾਰੈਂ।ਉਡਹਿ ਸੁਰੰਗਨਿ ਗਜਬ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ[2]॥੨੮॥ਅੰਤਰ ਤੇ ਗਨ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵੈਂ।ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਅਨਿਕ ਭਟ ਘਾਵੈਂ। ਇਸੀ ਰੀਤ ਨਿਤ ਮਾਚਹਿ ਜੰਗ।ਲਿਟਹਿ ਸੁਭਟ ਜਨੁ ਪਰੇ ਮਲੰਗ॥੨੯॥ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀ[3] ਬਰਖਾ ਬਰਖਹਿ। ਹੋਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕਾਇਰ ਉਰ ਧਰਖਹਿ। ਉਠਹਿ ਪਲੀਤੇ[4] ਦਾਗਹਿ ਤੋੜੇ। ਕੜਕਹਿ ਤੜਿਤਾ ਸਮ ਮੁਖ ਮੋੜੇ[5]॥੩੦॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਪੁਨ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ।ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਭੇੜ ਕਰਿ[6] ਭਾਰੀ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਸੁਭਟ ਕਰਿ ਸੂਰਿ[7]। ਕਟਿ ਕਟਿ ਅੰਗ ਮਿਲਤਿਹੈਂ ਧੂਰ॥੩੧॥ਲਰਿ ਲਰਿ ਪਚਿ ਪਚਿ ਸ਼੍ਰਮਤ ਸੁ ਹੋਇ। ਕਟਿ ਕਟਿ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ ਹਟਿ[8] ਦਲ ਦੋਇ। ਸੰਮਤਿ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤੀਤਤਿ ਭਏ। ਨਹੀਂ ਜੁਧ ਕੋ ਮੇਟਨ ਕਏ॥੩੨॥ਬੀਚ ਮੋਰਚਨਿ ਹੋਤਿ ਲਰਾਈ। ਤੋਪ, ਤੁਪਕ, ਜੰਜੈਲ ਚਲਾਈ। ਗੋਲੇ ਗੁਲਕਾਂ ਲਾਗਹਿ ਘਾਇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹਤਿ ਹੈਂ ਸੁਭਟ ਰਿਸਾਇ॥ ੩੩ ॥ ਕਈ ਬਾਰ ਹੇਲਾ ਕਰਿ ਪਰੈਂ। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਮਰੈਂ। ਜ਼ਾਲਾ ਬਮਲੀ[9] ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਦਾਗਹਿ ਏਕ ਬਾਰ ਭਟ ਮਾਰੀ*॥੩੪॥ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕੋ ਰਚਹਿ ਬਨਾਇ। ਹਤਹਿ ਦੁਰਗ ਕਿਮ ਜੋ ਕੋ ਪਾਇ। ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਕੇ† ਭਟ ਬਹੁ ਮਾਰੇ।ਲਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਮਰਹਿ ਜੁਝਾਰੇ॥੩੫॥ਨਿਜ ਨਿਜਪਤਿ[10] ਕੀ ਜੀਤ ਚਹੰਤੇ।ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਲਰਤਿ ਮਰੰਤੇ। ਦੁਹਦਿਸ਼ ਬਜਹਿ ਜੁਝਾਊ ਬਾਜੇ[11]। ਕਰਿ ਉਤਸਾਹੁ ਭਿਰਤਿ ਬਡ ਰਾਜੇ ॥ ੩੬ ॥ ਗਢ ਚਤੌੜ ਕਹੁ ਕਰਿਕੈ ਘੇਰਾ। ਪਰਯੋ ਕਟਕ ਬਡ ਅਕਬਰ ਕੇਰਾ। ਲਰਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਭੁਏ ਭਟ ਹੌਰੇ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਲਰਤੇ ਨਿਜਠੌਰੇ॥੩੭॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਘੇਰੇ ਕੋ ਪਾਇ। ਪਰਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅਕਬਰ ਤਿਸੁ ਥਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਤਹਿ ਬੀਤ ਗਏ ਹੈਂ। ਨਹਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਟਿਕਨ ਕਿਯੇ ਹੈਂ[12]॥੩੮॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ

---

[1]ਧਾ ਧਾ ਕਰਕੇ। [2]ਸੁਰੰਗਾਂ ਉਡਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੭. ਅੰਕ ੨੧, ਜਿਥੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੰਗਾਂ ਖੋਦਕੇ (ਬਰੂਦ ਭਰਕੇ) ਉਡਾਈਆਂ। [3]ਗੋਲੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ। [4]ਉਹ ਬਲਦੀ ਬੱਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੱਗ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [5]ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । [6]ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਨੂੰ। [7]ਸੂਰਮਗਤੀ ਕਰਕੇ ਸੂਰਮੇ ਮਾਰਦੇ ਤੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। [8]ਹਟੇ। [9]ਬੰਦੂਕਾਂ। [10]ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ। [11]ਜੰਗ ਦੇ ਵਾਜੇ। [12]ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਟਿਕਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ ਜੰਗ ਛੋੜਿਆ ਨਹੀਂ।

*ਪਾ:-ਭਾਰੀ। †ਪਾ:-ਤੇ।

ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਗੜ੍ਹ ਚਤੌਰ ਕੋ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੁਧਿ ਦਿੱਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਜਬ ਬੀਤ ਗੇ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਾਲ। ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਤਿਸਕਾਲ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਸਭਿ ਸੂਬੇ ਉਮਰਾਉ ਬੁਲਾਏ।ਗਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ।ਮੁਖੀ* ਸੈਨ ਕੇ ਸਕਲ ਹਕਾਰੇ। ਨਿਜ ਸਾਮੀਪ ਕਹਤਿ ਸਤਿਕਾਰੇ॥੨॥ ਜਬਿ ਸਭਿ ਆਏ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਉਮਰਾਵਨ ਦਿਸ਼ ਦਿਖਿ ਸੁਲਤਾਨ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨ ਹੋ ਬਚ ਸਾਰੇ।ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨ ਪੁਨਹੁੰ ਉਚਾਰੇ[1] ॥੩॥ਜਬਿ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਚਢੇ ਚਤੌਰ। ਤਬਹਿ ਮਨਾਏ ਸਭਿ ਹੀਠੌਰ।ਜਿਤੇ ਪੀਰਸਭਿ ਕੋ ਮੈਂ ਮਾਨਾ।ਦੀਨ ਸ਼ਰੀਨੀ †ਵਸਤੁ ਨਾਨਾ॥ ੪ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਆਗਯਾ ਕਹੁ ਪਾਏ। ਬਿਚ ਅਜਮੇਰ ਕਮਾਨ ਚਢਾਏ। ਮੈ ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਕੌ ਸਿਧ ਜਾਨਾ। ਕਰਿ ਪੀਰਨ ਪਰ ਸਿਦਕ ਮਹਾਨਾ॥੫॥ਚਢਿ ਚਤੌਰ ਪਰ ਆਯਹੁ ਤਬੈ। ਅਪਨੋ ਦਲ ਸੰਗ ਲੇ ਕਰਿ ਸਬੈ। ਇਹਾਂ ਜੰਗ ਜੇਤਾ ਕਛੁ ਭਯੋ।ਸਕਲ ਬੀਚ ਤੁਮ ਜਾਨਿ ਸੁ ਲਯੋ॥ ੬॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕੀਨਿ‡ਲਰਾਈ। ਜੋਧਾ ਮਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੁਹਘਾਈ[2]। ਬਰਖ ਕਿਤੇ ਬੀਤੇ ਇਸ ਥਾਨ। ਖਰਚ ਖਜਾਨਾ ਭਯੋ ਮਹਾਨ ॥੭॥ ਬਹੁਤੇ ਸੁਭਟ ਰਹੇ ਰਨ ਠੌਰ। ਬਿਦਤ ਜੁੱਧ ਭਾ ਸਭਿ ਮਹਿ ਗੌਰ[3]। ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਖੈ ਸੁਨਿ ਗਯੋ[4]।—ਸ਼ਾਹ ਚਤੌਰ ਸੰਗ ਰਲਭਯੋ—॥੮॥ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਜੇ ਉਠਿ ਅਬਿ ਚਾਲੋ।ਹੋਤਿ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਹਨਹਿ ਬਿਸਾਲੋ।ਅਨਿਕ ਸੂਰ ਰਾਜੇ ਮੈਂ ਦਲੇ। ਸੋ ਸਭਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਹੋਵਹਿਂ ਖਲੇ॥੯॥ਆਕੀ ਹੋਇ ਜੰਗ ਕੋ ਚਾਹੈਂ। ਬਿਗਰ ਜਾਇਂ, ਨਹਿਂ ਮਿਲਨ ਉਮਾਹੈਂ। ਹਤਹਿਂ ਚਤੌਰ ਰਹਹਿ ਪਤਿ ਮੇਰੀ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਤਬਿ ਬਧਹਿ ਬਧੇਰੀ ॥ ੧੦॥ ਜੇ ਗਢ ਨਹਿਂ ਟੂਟਹਿ ਹਟਿ ਜਾਹਿਂ। ਅਨਿਕ ਥਾਨ ਤਬਿ ਜੰਗ ਮਚਾਹਿਂ।ਭਲੇ ਚਢੇ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਨਿ।ਪੂਰਬ ਕੋ ਭੀ ਕੀਨਿ ਬਿਗਾਰਨ ॥੧੧॥ ਤੁਮਰੇ ਮਹਿਂ ਬੁਧਿਵਾਨ ਮਹਾਂਨ। ਕਹਹੁ ਉਪਾਵ ਹੋਹਿ ਗਢ ਹਾਨ[5]। ਜੋ ਇਹੁ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਹਿ ਮੇਰਾ। ਤਿਸਤੇ ਅਪਰ ਭਲਾ ਨਹਿਂ ਹੇਰਾ ॥੧੨॥ ਸਭ ਮਹਿ ਬ੍ਰਿਧਹਿ[6] ਸੁ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਸਕੀ ਆਨ ਮਾਨਿ ਹੌਂ ਭਾਰੀ।ਬਡ ਸੰਕਟ ਇਹੁ ਗਢਕੋ ਪਰਯੋ।ਟੂਟਯੋ ਨਹੀਂ ਜੁਧ

---

[1]ਤੇ ਫੇਰ ਕਹੋ। [2]ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ। [3]ਭਾਰੀ। [4]ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [5]ਕਿਲ੍ਹਾ ਟੁੱਟੇ। [6]ਵਧੇਗਾ। *ਪਾ:—ਮੁੱਖਜ। †ਪਾ:—ਸੀਰਨੀ। ‡ਪਾ:—ਅਨਿਕ।

ਬਡ ਕਰਯੋ ॥੧੩॥ ਭੇਦ ਨਹੀਂ[1]ਰਜਪੂਤਨ ਮਾਂਹਿ। ਅਪਰ ਉਪਾਉ ਬਨਹਿ ਕੋ ਨਾਂਹਿ।ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਅਪਰ ਜੇ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਕੋ ਕਹਨੋ ਬਾਕ ਫੁਰਿ ਹੋਈ ॥੧੪॥ਸੋ ਖੋਜਹੁ ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਾਂਹਿ। ਜਹਾਂ ਸੁਨਹੁ ਪਰਖਹੁ ਤਹਿਂ ਜਾਹਿ*। ਜਿਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਈ। ਮੈਂ ਸਭਿ ਜੁਤਿ ਤਿਸਕੇ ਅਨੁਸਰਈ॥ ੧੫॥ਐਸੋ ਖੋਜ ਬਤਾਵਹਿ ਮੋਹੀ।ਅਧਿਕ ਹਿਤੂ ਤਿਹ ਸਮਨਹਿਂ ਹੋਹੀ। ਇਸ ਸੰਦੇਹ ਗਰਤ ਮਹਿਂ ਗਿਰਯੋ। ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਸਨ ਜੋ ਹਿਤ ਭਰਯੋ' ॥੧੬॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੇ ਸਭਿ ਲਗੇ ਬਿਚਾਰਨ ।-ਅਸ ਪੂਰਨਕੋ[2]ਕਰਹਿਂਨਿਹਾਰਨ[3]-। ਕਿਸ ਹੂੰ ਨੇ ਕੋ ਪੀਰ ਬਤਾਵਾ।ਨਿਹਿਂਪਸੰਦ ਅਕਬਰਕੀ ਆਵਾ॥੧੭॥ ਕਹਨ ਲਗਯੋ 'ਇਸ ਤੇ ਭਿ ਬਡੇਰੇ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਏ ਪੀਰ ਘਨੇਰੇ। ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਨ ਸਰਯੋ ਮਮ ਕਾਮੂ। ਭਏ ਨਿਫਲ ਖਰਚੇ ਬਹੁ ਦਾਮੂ'॥੧੮॥ ਗੁਰਘਰ ਕੋ ਇਕ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨਾ†।ਸ਼ਾਹੁ ਬਾਕ ਤਿਨ ਭੀ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ। ਸਹਤਿ ਸੰਦੇਹੁ[4] ਕਹਿਨ ਕੋ ਹੋਇ।-ਇਹੁ ਹੈ ਤੁਰਕ ਸ੍ਰਧਾਲੁ ਨ ਕੋਇ[5] ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਪਰ ਕਿਮਿ ਸਿਦਕ ਧਰੇ ਹੈ।ਰਿਦੇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਕਿਮ ਸੀਸ ਕਰੇਹੈ।ਗੁਰਕੋ ਨਿਮਹਿਂ ਪਾਇ ਬਡਿਆਈ।ਗੁਰਕੋ ਨਿਮਹਿ ਸੁ ਇੱਛ ਪੁਰਾਈ-॥੨੦॥ਏਵ ਬਿਚਾਰ ਏਕ ਦਿਨ ਰਾਤਿ।ਪੁਨਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਚਿਤ ਕੀਨਸਿ ਬਾਤ।-ਏਕਬਾਰ ਮੈਂ ਇਸ ਕੋ ਕਹੋਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਸ ਲਹੋਂ[6] ॥੨੧॥ ਇਸਕੇ ਭਲੇ ਭਾਗ ਲੇ ਮਾਨ।ਨਾਂਹਿਤ ਪਾਵੈ ਕਸ਼ਟਮਹਾਂਨ-।ਇਮਿਬਿਚਾਰਕੇ ਚਿਤ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿਕੇ ।ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਖਰੋਨਿਹਰਿਕੈ॥੨੨॥ਕਰ ਤਸਲੀਮ[7] ਸਮੁਖ ਕਰਿ ਨੈਨ।

[1]ਪਾਟਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। [2]ਐਸਾ ਪੂਰਾ ਕੌਣ ਹੈ। [3](ਉਸਨੂੰ) ਲੱਭੀਏ। [4](ਮਤਾਂ ਮੰਨੇ ਕਿ ਨਾ ਮੰਨੇ) ਇਸ ਸੰਸੇ ਸਹਤ ਕਹਣ ਲਈ (ਉੱਦਤ) ਹੋਯਾ। [5]ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [6]ਜੈਸਾ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। [7]ਸਲਾਮ। *ਪਾ:-ਜਹਾਂ ਸੁਨਹੁ ਤਹਾਂ ਹੀ ਜਾਹਿ।

†ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਖਾ: ਤਵਾ: ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤਾਹਰਬੇਗ ਖਾਂ ਸੂਬਾ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਚਤੌੜ ਫਤਹਿ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ:-'ਜਬ ਟੂਟੇ ਗੜ੍ਹ ਫਤਹਿ ਹੋਇ ਜਾਇ' ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਵਲੀ ਦਾ ਕੜ ਟੁੱਟਣਾ ਹੈ ਓਦੋਂ ਕਿਲਾ ਟੁੱਟਣਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਕ ਹੋਣਹਾਰ ਨੂੰ ਜਿਸਦਾ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਗੰਮ ਵਾਚ ਕੇ ਪਹਿਲੋਂ ਸਮਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਵਰ ਸ੍ਰਾਪ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੬੭੩ ਦੀ ਟੂਕ†।

'ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ! ਸੁਨਹੁ ਮਮ ਬੈਨ। ਨਿਮਕ ਤੁਮਾਰੋ ਹਮ ਨਿਤ ਖਾਤਿ।
ਭਲੋ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਚਿਤ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥੨੩॥ ਜਗ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਥਮ ਭੁਏ
ਹੈਂ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਏ ਹੈਂ।ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੁਉ ਜਿਸ ਮਾਨਹਿ।
ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਜਿਸ ਨਾਮ ਬਖਾਨਹਿ॥੨੪॥ ਅਜ਼ਮਤਿ ਮੈਂ ਪੂਰਨਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।
ਜਿਸ ਕੇ ਸਮਸਰ ਨਹਿ ਕਿਸੁ ਬਾਤੀ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਭਿ ਥਾਨ ਲਗਾਈ।
ਪੀਰ ਮੀਰ ਨੰਮ੍ਰੇ ਅਗੁਵਾਈ[1] ॥ ੨੫ ॥ ਜ਼ਾਹਰ ਸਭਿ ਜਹਾਨ ਮਹਿ ਹੋਵਾ।
ਜਿਨ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਕੋ ਨ ਖਰੋਵਾ। ਬਾਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਜੁ ਬਡੋ ਤੁਮਾਰੋ। ਤਿਨ
ਬਖਸ਼ਯੋ ਇਹੁ ਪਦ ਜੁ ਉਦਾਰੋ ॥ ੨੬ ॥ ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਅਜ਼ਮਤਿ ਅਤਿ
ਧਾਰੀ। ਸੁਪਤਿ ਛਾਂਵ ਕਿਯ ਫਨ ਬਿਸਤਾਰੀ[2]। ਮਹਿਖਨ[3] ਚਰਿਕੈ ਖੇਤ
ਉਜਾਰਾ।ਛਿਨ ਮਹਿ ਕਿਯ ਹਰਿਆਵਲ ਸਾਰਾ॥੨੭॥ ਅਨਿਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭੀ
ਕਰੇ ਜਿਵਾਵਨ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਬਿਚਰੇ ਜਸੁ ਅਤਿ ਪਾਵਨ। ਕਰਾਮਾਤ ਧਾਰੀ
ਜਗ ਜੇਤੇ। ਗੋਰਖ ਆਦਿਕ ਸਿਧ ਗਨ ਕੇਤੇ ॥[illegible]॥ ਤੁਰਕਨ ਬਿਖੈ ਪੀਰ
ਅਜ਼ਮਤੀ। ਮਤੀ* ਬਿਲੰਦ, ਦ੍ਵੈਤ ਚਿਤ ਹਤੀ। [illegible]ਸ[4] ਆਦਿ ਜਿਨਹੁ
ਦਿਨ ਨਾਥ[5]।ਤਰੈ ਉਤਾਰਯੋ ਬੋਲਨ ਸਾਥ[6]॥੨੯॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ[illegible] ਸਭਿ ਸੋਂ ਚਰਚਾ
ਕਰੇ। ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਤਰੇ[7]†। ਕੇਤਿਕ ਗਿਨੀਏਂ ਜਗਤ
ਮਝਾਰੇ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਿ ਨਰ‡ਨਿਸਤਾਰੇ॥੩੦॥ ਖਲਕ ਬਿਖੈ ਅਸ ਠੌਰ
ਨ ਕੋਈ।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਲਖੈ ਨ ਜੋਈ। ਜਿਨ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਮਾਨ।
ਮੋਖ ਪੰਥ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਦਾਨ ॥੩੧॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗ ਤਿਨ ਕੀ ਕੀਰਤਿ।
ਬਿਦਤਿ ਜਗਤ ਸਗਰੇ ਬਿਸਤੀਰਤਿ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਉਮਰਾਵ। ਬੂਝਿ
ਪਿਖਹੁ ਸਭਿ ਲਖੈਂ ਪ੍ਰਭਾਵ॥੩੨॥ਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਲੋਕ ਜਬਿ ਗਏ। ਗਾਦੀ ਪਰ
ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਥਿਏ। ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੈ ਕੋ ਜੀਤਨ ਹਾਰੇ। ਹਾਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਿਨਹੁ
ਅਗਾਰੇ ॥੩੩॥ ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਧਰਮਾਤਮ।ਕੋ ਕਹਿ ਸਕਿਹੈ ਤਿਨਹੁ
ਮਹਾਤਮ। ਕਰਾਮਾਤ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇਰੀ। ਲਈ ਛਪਾਇ ਨਹੀਂ ਕਿਨ ਹੇਰੀ
॥ ੩੪ ॥ ਅਪਨ ਸਥਾਨ ਥਾਪ ਕੈ ਆਪ। ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਿ ਜਹਾਨ ਪਰਤਾਪ।
ਦੇਵਲੋਕ ਮਹਿਂ ਗਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਗਾਦੀ ਪਰ ਤਿਨ ਤੇ ਪਿਛਵਾਈ ॥੩੫॥

[1]ਅੱਗੇ ਝੁਕੇ। [2]ਸੁੱਤਿਆਂ ਤੇ ਛਾਂ ਕੀਤੀ (ਸੱਪ ਨੇ) ਫਨ ਨੂੰ ਫੈਲਾਕੇ। [3]ਮੱਝੀਆਂ ਨੇ। [4]ਸ਼ੱਮਸ ਤਬਰੇਜ਼। [5]ਸੂਰਜ। [6]ਕਹਿਨ ਨਾਲ ਹੀ। [7]ਨੀਵੇਂ ਕੀਤੇ। *ਪਾ:-ਅਤੀ।

†ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅੱਧਯਾਯ ੩੭। ‡ਪਾ:-ਜਗ।

ਅਮਰਦਾਸ ਹੈ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਰੂਪ। ਬੈਸ ਬ੍ਰਿਧ ਮੁਖ ਜੋਤਿ ਅਨੂਪ। ਜਿਨਹੁੰ ਪ੍ਰਤੱਗਨਾ ਅਚਰਜ ਕਰੀ।-'ਆਇ ਬਸਹਿ ਜੋ ਹਮਰੀ ਪੁਰੀ ॥੩੬॥ ਦੇਖਤਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੇ ਤਾਤ। ਮਰਹਿਂ ਨਹੀਂ ਜੀਵਹਿਂ ਕੁਸ਼ਰਾਤ[1]-। ਕਰਾਮਾਤ ਇੱਤਯਾਦਿ* ਅਨੇਕ। ਬਿਦਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਸਹਤ ਬਿਬੇਕ॥੩੭॥ਆਗੈ† ਬਿਤਿ ਨਿਤਿ ਰਿਧਿ, ਸਿਧਿ,ਨਿੱਧਾਮੁਖ ਕੋ ਦੇਖਹਿਂ ਸਕਲ ਸਮ੍ਰਿੱਧਿ[2]। ਜਨ ਅਨੇਕ ਜਿਨ ਕੀਨ ਨਿਹਾਲ। ਕਹੈਂ ਜੁ ਮੁਖ,ਹੁਇ ਸੋ ਤਤਕਾਲ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨ ਕਰਿ ਅਕਬਰ ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ। ਰਿਦੇ ਚਾਹਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਪੁਰਿ ਕੌਨ ਸਥਾਨਾ? । ਨੇਰੇ ਕਿਧੌਂ ਦੂਰ ਪਰਮਾਨਾ? ॥ ੩੯ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਬਰ ਲੇਵਨ ਕੇ ਕਾਰਨ।ਗੁਰ ਸੇਵਕ! ਤੁਮ ਕਰੋ ਉਚਾਰਨ'।ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰਦਾਸ।ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਅਕਬਰ ਕੇ ਪਾਸ॥੪੦॥ 'ਸ਼ਾਹਨ-ਸ਼ਾਹ ਸੁਨਹੁ,ਇਸ ਥਲ ਤੇ।ਅਹੈ ਦੂਰ ਬਹੁ,ਮਾਰਗ ਚਲਤੇ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਨ ਬਨਹਿਂ ਅਬਿ ਜਾਨੋ।ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਟ ਸੁ ਜਾਨੋ॥੪੧॥ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ‡ ਹੈ ਬਹੁਤ ਸਮੀਪ। ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ, ਹੇ ਅਵਨੀਪ!। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੀਰ ਤਿਸੁ ਅਹੈ। ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਤਿਹ ਠਾਂ ਰਹੈ ॥ ੪੨ ॥ ਅਬਹਿ ਮਾਤਬਰ[3] ਰਾਵਰ ਕੇਰ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਿਨ ਢਿਗ ਕਰਹਿ ਅਦੇਰ[4]। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਲੈ ਜਾਇ। ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਇ॥੪੩॥ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੁਇ ਭਾਵ ਮਹਾਂਨਾ[5]। ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿ ਗਰਜ ਸੁਜਾਨਾ[6]§। ਤਬਿ ਜੋ ਕਰਹਿਂ ਬਾਕ ਗੁਰ ਪੂਰੇ।ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਜ਼ਰੂਰ ਜ਼ਰੂਰੇ ॥ ੪੪ ॥ ਜਬਹਿ ਪਠਾਵਨ ਕਰਿ ਹੋ ਕੋਇ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਦੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਲੇ ਨਾਮ। ਮੁਖ ਸਨਮੁਖ ਕਰਿਕੈ ਤਿਨ ਧਾਮ ॥ ੪੫ ॥ ਅਪਨੋ ਕਾਜ ਚਿਤਵ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ। ਤਸਲੀਮਾਤ[7] ਕਰਿਹੁ ਤਿਸੁ ਛਿਨ ਮੈਂ। ਕਰਹੁ ਆਜ ਤੇ ਐਸੀ ਬਾਤ। ਗਮਨੈ ਮਾਰਗ ਦਿਨ ਅਰੁ ਰਾਤਿ॥ ੪੬ ॥ ਜਾਚਹਿ ਜਬਹਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜੋਇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਾਰਜ ਤੁਮਰੋ ਹੋਇ। ਪੁਨ ਆਗੈਂ[8] ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨਾ-ਵਹੁ।ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਤਿਨ ਤੇ ਪਾਵਹੁ'॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖ ਵਾਕ ਅਕਬਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

---

[1]ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਦੇ ਨਾਲ। [2]ਵਿਭੂਤੀਆਂ। [3]ਇਤਬਾਰ ਵਾਲਾ। [4]ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੇ। [5]ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [6](ਉਹ) ਸੁਜਾਨ ਗਰਜ ਸੁਨਾਵੇ। [7]ਅਦਬ ਨਾਲ ਸਲਾਮ। [8]ਫਿਰ ਅਗੋਂ ਨੂੰ।

*ਪਾਃ-ਇਸ ਆਦਿ। †ਪਾਃ-ਅੱਗ੍ਰੇ। ‡ਪਾਃ-ਤੇ। §ਪਾਃ-ਗੁਰ ਜਸ ਜਾਨਾ।

੭. [ਗੜ੍ਹ ਦੀ ਜੈ ਦਾ ਵਾਕ ਹੋਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ ਕਹਿਨ ਲਗ੍ਯੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ। 'ਮੱਕੇ ਤੇ ਹਾਜੀ ਅਏ ਅਪਰ ਮੁਜਾਵਰ ਆਹਿ[1]*॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਤਿਨਹੁਂ ਮੋਹਿ ਢਿਗ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ।–ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸੁ ਥਾਇ।ਤਹਿਂ ਮਕਾਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਕਰਿ ਚਰਨ। ਸੁਪਤੇ ਨਿਸਾ ਪਰੇ ਢਿਗ ਧਰਨਿ[2]॥੨॥ ਜੀਵਨ ਨਾਮੇ ਮੁਜਾ-ਵਰ ਹੇਰਿ।ਕਹੇ ਕ੍ਰੂਰ ਬਚ ਗਹਿ ਕਰਿ ਪੈਰ। ਕਰੇ ਘਸੀਟਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਜਬੈ। ਦਰ ਮਕਾਨ[3] ਤਿੱਸ ਦਿਸ਼ ਭ੍ਰਾ ਤਬੈ–॥੩॥ਮੁਸਲਮਾਨਭੀ ਮਾਨਹਿਂ ਤਿਨ ਕੋ। ਇਕ ਸਮ ਜਸ ਬਢ੍ਯਾਪ੍ਯੋ ਜਗੁ ਜਿਨ ਕੋ।ਤਿਨ ਤੇ ਮੈਂ ਅਬਿ ਹੋਇ ਸਨਾਥ[4]। ਕਾਰਜ ਪੂਰਵੋਂ ਧਰਿ ਪਗ ਮਾਥ'॥੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਤ੍ਯਾਰ ਕੀਨ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਪਢ੍ਯੋ ਪਾਰਸੀ ਇਲਮ ਮਹਾਂਨ। ਨਿਤਿ ਸਤਿਸੰਗੀ,ਮਾਧੁਰ ਕਹੈ। ਬਿਮਲ ਰਿਦਾ ਜੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਹੈ ॥੫॥ ਸਾਥ ਉਪਾਇਨ ਉੱਤਮ ਦੀਨਸਿ। ਜ਼ਰੀ ਵਸਤ੍ਰ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਲੀਨਸਿ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਲੇ ਦਰਬ ਘਨੇਰ।ਚਲ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ ਭਾਵ ਬਡੇਰ॥੬॥ ਪੁਨ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਰਬ ਤੈਂ ਲਹ੍ਯੋ।ਤੂੰ ਭੀ ਗਮਨਹੁ ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ।ਮਮਦਿਸ਼ ਤੇ ਟੇਕਹੁ ਪਗ ਮਾਥ ॥੭॥ ਜਥਾ ਬਚਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ। ਤੁਮ ਸੰਗ ਬਹੁਤ ਸਾਂਢਨੀ[5] ਅਹੈਂ। ਅਤਿਸ਼ੈ ਤੁਰਤ ਪਠਾਵਹੁ ਸੁਧਿ ਕੋ[6]। ਸੇਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਕੋ[7]'' ॥ ੮ ॥ ਅਕਬਰ ਤੇ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਚਲੇ। ਕਰਤਿ ਉਤਾਇਲ ਮਾਰਗ ਢਲੇ। ਲਘੁ ਬਿਸਰਾਮ[illegible] ਗਮਨੈਂ ਦੂਰ[8]।ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ ॥੯॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਿਵਰ ਕਰਿ ਦੀ[illegible] ਸਗਰੀ ਭੇਟ ਹਾਥ ਧਰਿ ਲੀਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜ ਥਾਇਂ। ਬਡੀ ਬਾਪਿਕਾ ਕਹੁ ਬਨਵਾਇਂ॥੧੦॥ ਬੈਠਹਿ ਆਪ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਹਾਂ। ਸ਼ਿਲਪੀ[9] ਕਾਰ ਸਵਾਰਹਿ ਜਹਾਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਹਿਂ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ। ਬਨੈ ਤ ਬਨਾਵਹਿ ਸਿਲਪੀ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ॥੧੧॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕੋ ਕਰਤੇ ਅਹੈਂ। ਮਨੁਜ ਸੈਂਕਰੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੈਂ। ਹੋਈ ਰਹਤਿ ਭੀਰ ਚਹੁੰਫੇਰ।ਘਨੇ ਮਿਹਨਤੀ,ਸਿੱਖਘਨੇਰੇ॥੧੨॥ਅਨਿਕ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ।ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈ।ਤਿਸੁ ਦਿਨ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਜਬਿ

[1]ਪੁਜਾਰੀ ਹੈਸਨ। [2]ਰਾਤ ਪਈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਤੇ। [3]ਕਾਅਬੇ ਦਾ ਬੂਹਾ। [4]ਨਿਹਾਲ। [5]ਊਠਣੀਆਂ। [6]ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਅਤੀ ਛੇਤੀ ਘੱਲੋ। [7]ਕਰਕੇ ਬੁੱਧੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [8]ਥੋੜਾ ਅਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਕਾਰੀਗਰ।
*ਪਾ:–ਤ੍ਰਾਂਹਿ।

ਆਇ।ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਮਸਨੰਦ[1] ਬਿਛਾਇ॥੧੩॥ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਇ। ਧਰੇਂ ਉਪਾਇਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ।ਬੈਠੇ ਸਬਦ ਗਾਵਨੋ ਹੋਤਿ।ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕਹੁ ਕਰਤਿਉਦੋਤਿ॥੧੪॥ਇਤਨੇਮਹਿੰਅਕਬਰਕੇਮਾਨਵ।ਆਏਸੰਗਉਪਾਇਨਿ-ਠਾਨਵ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਧਰਿ ਦੀਨ ਅਗਾਰੀ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਬੰਦਨਧਾਰੀ ॥੧੫॥ਗੁਰ ਪੂਛੇ*"ਤੁਮ ਕਿਤਤੇ ਆਏ?।ਭੇਟ ਮੋਲ ਬਹੁ ਬਸਤੂ ਲਜਾਏ। ਕੋ ਕਾਰਜ ਗੁਰ ਪੁਰਸੋ ਤੁਮਾਰੋ?।ਕੇ ਜਾਚਨ ਕੋ ਚਹਤਿ,ਉਚਾਰੋ"॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਵੀਸਿੰਦ[2] ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ† ਤੁਮ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ[3]। ਰਾਵਰਿ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਵਨ ਕੀਨੇ। ਜਸ ਤੁਮਰੋ ਸ਼੍ਰਵਨਨ ਸੁਨਿ ਲੀਨੋ॥੧੭॥ ਪਠੀ ਉਪਾਇਨ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਕੈ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਰਿਕੈ। ਸਭਿ ਪੰ ਨ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਰਾਸੇ।ਪਠਯੋ ਹਮਹਿਂਕੋ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸੇ॥੧੮॥ਕੀਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨ ਕ ਕੀ ਸੁਨਿਕੈ। ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੀ ਗੁਰਤਾ ਗੁਨਿਕੈ। ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਮਾ ਮਾ ਕਹੁ ਮਾਨਿ।ਪਠਯੋ ਹਮੈਂ ਅਕਬਰ ਸੁਲਤਾਨ॥੧੯॥ਕੀਨਸਿ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ। ਬਿਗਰ ਪਰੇ ਰਜਪੂਤ ਮਹਾਨ। ਤਹਾਂ ਜੰਗ ਐਸੋ ਕਛੁ ਹੋਵਾ। ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਰਣ ਥਲ‡ਸੋਵਾ[4]॥ ੨੦ ॥ ਤੋਪੈਂ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਚਲਿ-ਵਾਈ।ਧੂਮ ਧਾਰ[5] ਨਭ ਮਹਿ ਬਹੁ§ ਛਾਈ।ਅਨਿਕ ਸੁਰੰਗੈਂ ਖੋਦ ਉਡਾਈ। ਲਾਖੋਂ ਜ੍ਵਾਲ।ਬਮਨਿ[6] ਛੁਟਾਈ ॥੨੧॥ ਨਿਕਸਹਿਂ ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਤੇ ਰਾਜੇ । ਬਜਹਿਂ ਜੁਝਾਊ ਦੁਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਬਾਜੇ।ਜੋਧਾ ਭਿਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਘਨੇ। ਲਰਹਿਂ ਮਰਹਿਂ ਗਿਰ ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਸਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਚਹਿ ਘੋਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮੁ। ਲਾਖਹੁਂ ਨਰ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਮ ਧਾਮ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਉ ਸ਼ਾਹ ਕਰਿ ਰਹਯੋ। ਗਢ ਚਿਤੌਰਕੋ ਕਯੋਹੁਂ ਨ ਲਹਯੋ[7]॥੨੩॥ਸਭਿ ਪੀਰਨਿਕੇ ਬਾਕ ਸਿਮਰਿਕੈ। ਰਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅਚਰਜ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਕਾਰਜ ਸਰਯੋ ਨ ਜਬਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ। ਸੁਨਿ ਤੁਮਰੀ ਕੀਰਤਿ ਅਵਿਦਾਤਿ॥੨੪॥ਬਚਨ ਆਪ ਕੇ ਸੁਨਿਬੇ ਕਾਰਨ। ਪਠਯੋ ਉਤਾਇਲ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਨ।–ਹਮ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ। ਪੂਰਹੁ

[1]ਗਦੀ, ਤਖਤ। [ਅ਼:, ਅਸਨਦ]। [2]ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ। [3]ਭਾਵ ਅਕਬਰ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [4]ਸੋ ਰਣਭਮਕਾ (ਹੋਈ ਹੈ) (ਅ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਰਣ ਥਲ ਵਿਚ ਸੌਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਮੋਏ ਹਨ। [5]ਧੂਆਂਧਾਰ। [6]ਬੰਦੂਕਾਂ। [7]ਭਾਵ ਕਿਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਸੱਕਿਆ।

*ਪਾ:–ਬੂਝੇ।

†ਪਾ:–ਸ਼ਾਹਸ਼ਾਹ। ‡ਪਾ:ਬਲ। §ਪਾ:–ਰਹਿ।

ਪੈਜਿ ਤਹਾਂ ਜਿਮਿ ਕਰੇਂ[1] ॥੨੫॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੌਂ ਬਡੋ ਹਮਾਰੋ।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਯੋ ਰਾਜ ਉਦਾਰੋ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਤਿਨ ਹੀ ਕੇ ਅਹੈਂ। ਹਮਰੀ ਸ਼ਰਮ ਆਪ ਹੀ ਲਹੈਂ ॥੨੬॥ ਰਾਵਰ ਕੀ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਬਡਾਈ। ਪਰੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਤਜਿ ਆਸ ਪਰਾਈ। ਤਿਸਕੇ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋਤਿ। ਚਿੰਤਾ ਸਗਰੀ ਸੰਕਟ ਖੋਤਿ–' ॥੨੭॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਨਿ ਬੈਨ। ਬ੍ਰਿਧ ਬੈਸ ਜਿਨਿ ਆਯਤ ਨੈਨ[2]। ਸ਼ਤ ਬਰਖਨ ਲੌਂ[3] ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਬਿਸਦ ਸ਼ਮਸ[4],ਬਰ ਬਦਨ ਸੁਹਾਇ॥੨੮॥ ਤਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲਘੁ[5] ਜਿਨਿ ਕੋ ਅਹੈ। ਤਬਿ ਭੀ ਤਪ ਤਾਪਤਿ ਅਤਿ ਰਹੈਂ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਰਹਰਿ ਕੈ। ਕਸਹਿਂ ਸਰੀਰ, ਕਸ਼ਟ ਨਿਤਿ ਧਰਿ ਕੈ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕੇ ਬਾਕ ਸਦੀਨ[6]। ਅਕਬਰ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਨਿ ਨਵੀਨ।–ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ।ਇਨਕੀ ਆਸਾਪੂਰਿਕਰਾਇ–॥੩੦॥ ਇਮ ਮਨ ਠਾਨਿ ਮਹਾਂਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਬੋਲਤਿ ਭਏ ਬਾਕ ਤਿਸ ਕਾਲ।'ਜਬਿ ਕੋ ਅਕਬਰ ਚਢਯੋ ਸੁਚੇਤ। ਗਢ ਚਿਤੌਰ ਨਿਜ ਲੈਬੇ ਹੇਤ ॥੩੧॥ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਦਲ ਬਲ ਤਯਾਰੀ। ਘੇਰਯੋ ਦੁਰਗ ਜਤਨ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਤਬਿ ਤੇ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਹਮ ਕੀਨਿ। ਉੱਦਮ ਬਾਪੀ ਰਚਨ ਨਵੀਨ॥੩੨॥ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਹਮ ਭੀ ਕਰਿ ਰਹੇ।ਸਿਧਤਾ ਨਹਿਂਬਾਪੀ ਕੀ ਲਹੇ।ਜਬਹਿ ਬਾਪਿਕਾ ਕੋ ਕੜ ਤੂਟੇ। ਤਬਿ ਹੀ ਦਿਢ ਚਤੌਰ ਗਢ ਛੂਟੇ ॥੩੩॥ ਦੋਨਹੁੰ ਕਾਰਜ ਅਹੈਂ ਸਮਾਨ। ਤਹਿਂ ਰਜਪੂਤ ਮਹਾਂ ਬਲਵਾਨ। ਇਹਾਂ ਕਠੋਰ ਰੋਰ ਅਰ ਰਹੇ[7]। ਕਰੇ ਜਤਨ ਬਹੁ ਭਗਨ ਨ ਲਹੇ[8] ॥੩੪॥ ਤੈਸੇ ਤਹਾਂ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਭਟ ਭਾਰੀ।ਸਰ[9]ਨਹਿਂ ਭਏ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰਾਰੀ।ਰੋਰਨ ਕੋ ਕਰ ਜਬਿ ਹਮਫੋਰੈਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਸੰਸੈ ਦਿਢ ਗਢ ਤੋਰੈ ॥ ੩੫ ॥ ਜਿਸੀ* ਮਾਸ ਕੋ ਪੱਖਜ ਜੁ ਹੋਇ। ਤਿਥਿ ਅਰੁ ਵਾਰ ਏਕ ਹੀ ਜੋਇ। ਤਿਸੀ ਜਾਮ ਕੀ ਘਟਿਕਾ ਇਕ ਮਹਿਂ। ਟੂਟਹਿਂ ਦੋਨਹੁ ਸਮ, ਨਹਿਂ ਅਟਕਹਿਂ ॥ ੩੬ ॥ ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਕਾਜ ਨ ਸਰੈ। ਤਿਸਹੀ ਸਮੇ ਸਿੱਧ ਜੁਗ ਕਰੈਂ†'।ਇਮਸੁਨਿਕੈ ਦੋਨੋ ਬੁਧਿਵਾਨ।ਰਿਦੈਕੌਤੂਹਲ[10] ਸਹਤ ਮਹਾਂਨ॥੩੭॥ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮੈਂ। ਸ਼ਰਧਾ

[1]ਜਿਵੇਂ(ਕਹੋ)ਕਰੀਏ।(ਅ)ਜਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇ। [2]ਵਿਸ਼ਾਲ ਨੇਤ੍ਰ। [3]ਸੌ ਸਾਲ ਤਕ। [4]ਚਿੱਟਾ ਦਾੜ੍ਹਾ। [5]ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੱਦ ਛੋਟਾ। [6]ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ। [7]ਰੋੜ ਅੜ ਰਹੇ ਹਨ। [8]ਟੁੱਟਦੇ ਨਹੀਂ। [9]ਫਤਹ। [10]ਅਚਰਜਤਾ। [ਸੰਸ:, ਕੌਤੂਹਲ]।

*ਪਾ:–ਤਿਸੀ।

†ਖਾਲਸਾ ਤਵਾਰੀਖ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ਕਾਉੱਲਾ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬਾਵਲੀ ਬਣਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੧੬ ਬਿ: ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਚਤੌੜ ਫਤੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਨ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰਚ ੧੫੬੮ ਈ: ਅਰਥਾਤ ੧੬੨੫ ਇ: ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਪਰਲੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। [ਵੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਸਫਾ ੧੬੬੨ ਦੀ ਟੂਕ†]।

ਬਧੀ ਬਿਸਾਲੀ ਗੁਰਮੈਂ ਕਰ ਜੋਰੇ ਪਦ ਨਮੋ ਕਰੈਤੋ। 'ਸੱਤਜ, ਸੱਤਜ' ਮੁਖ ਤੇ ਉਚਰੈਤੇ ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਵਾਕ ਸਿਵਰ ਮਹਿ ਆਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਕਾਜ ਸਿਧਿ ਲਖਿ ਹਰਖਾਏ। 'ਆਵਨ ਸਫਲ ਹਮਾਰੋ ਹੋਵਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸੇ ਸੰਕਟ ਖੋਵਾ॥੩੯॥ਹਮ ਪਰ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨੈ ਹੋਇ। ਬਾਂਛਤਿ ਦਰਬ ਦੇਇ ਹੈ ਸੋਇ*। ਅਤਿ ਦੁਖ ਸਾਗਰ ਸੰਸੇ ਮਾਂਹਿ[1]। ਪਾਰਿ ਪਰਹਿ ਉਰ ਮੈਂ ਹਰਖਾਹਿ'॥੪੦॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੭॥

੮. [ਚਿਤੌੜ ਗੜ੍ਹ ਟੁੱਟਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਤਿ ਹਰਖਤਿ ਖਤ ਕੋ ਲਿਖਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ। ਦਯੋ ਸਾਂਢਨੀ[2] ਕੋ ਤੁਰਤ ਕਹਯੋ 'ਗਮਹੁ ਦਿਨ ਰਾਤਿ'॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਲੇ ਖਤ ਤਬੈ ਉਤਾਇਲ ਧਾਯੋ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਲਤਿ ਜਾਨੁ ਬਦਲਾਯੋ[3]। ਬਹੁਰ ਡਾਕ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਹਿਂ ਅਕਬਰ ਮਹਿਪਾਲਾ॥੨॥ਕਾਗਦ ਮਹਿਂ ਜੋ ਲਿਖ ਕਰਿ ਪਠਯੋ[4]। ਸ਼ਾਹੁ ਖੋਲਕੈ ਤਤਛਿਨਿ ਪਠਯੋ[5]। ਹਰਖਮਾਨੁ ਹੁਇ ਬਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਸੋ ਜਾਨਯੋ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਪ੍ਰਾਹਿ॥ ੩ ॥ਮਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਨ ਕਹੁ ਪਾਰਸੁ ਪਾਵਾ। –ਗਢਿ ਲੈਹੌਂ–ਬਿਸਵਾਸ[6] ਉਪਾਵਾ। ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕਰਿਦੈ ਬਿਰਧਾਈ। ਤਹਿ ਬੈਠੇ ਹੀ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੪ ॥ ਕੌਤਕ[7] ਰਿਦ ਹ੍ਵੈ ਖਤ ਲਿਖਵਾਯੋ। 'ਤੁਮ ਨੇ ਲਿਖਯੋ ਸੁ ਹਮ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੋ ਇਮ ਬਾ… ਬਖਾਨਾ। ਤੁਮ ਦੋਨੋ ਰਹਿਯਹੁ ਤਿਸ ਬਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਬਾਪੀ ਕਰ ਟੂਟਨ ਕੇ ਹੇਤ। ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਧਨ ਬੁੱਧਿ ਸਮੇਤ। ਜਿਮਿ ਉਦਪਾਨ[8] ਸਿੱਧਿ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਬਹੁ ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ ॥ ੬ ॥ ਸ਼ਿਲਪੀ ਚਾਤੁਰ[9] ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ। ਕਰਿਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮੁਝ ਹਰਖਾਈ'। ਖਤ ਦੇ ਕਰੀ ਤਿਸੈ ਤਕਰਾਈ। 'ਅਤਿ ਤੂਰਨ ਸੁਧਿ ਦਿਹੁ ਪਹੁੰਚਾਈ॥੭॥–ਗਢ ਟੂਟੇ ਹਰਖਹਿ ਸੁਲਤਾਨ। ਕਰਹਿ ਸਭਿਨਿ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਮਹਾਨ–'। ਚਲਯੋ ਸਾਂਢਨੀ ਪੌਨ ਸਮਾਨ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਈ ਸੁਧਿ ਆਨਿ ॥ ੮ ॥ ਜਾਨਯੋ ਤਿਨਹੁੰ ਸ਼ਾਹੁ ਭਿੱਪ੍ਰਾਯ[10]। ਰਹਨ ਲਗੇ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਉਪਾਯ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਹਨਤੀ ਸ਼ਿਲਪੀ ਲਾਏ। ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰ ਮਹਿਲ ਸਮੁਦਾਏ॥੯॥ ਕਰ ਰੋਰਨ ਕੋ[11] ਅਟਕਯੋ ਤਰੇ। ਭਗਨ ਖਨਹਿ[12] ਬਿਚ ਨਰ ਬਹੁ ਬਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ

[1] ਸੰਸੇ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚੋਂ। [2] ਸਾਂਢਨੀ ਸਵਾਰ। [3] ਸਵਾਰੀ ਬਦਲਦਾ। [4] ਭੇਜਿਆ ਸੀ। [5] ਪੜ੍ਹਿਆ। [6] ਭਰੋਸਾ। [7] ਪ੍ਰਸੰਨ। [8] ਬਾਵਲੀ। [9] ਕਾਰੀਗਰ ਸਿਆਣੇ। [10] ਤਾਤਪਰਜ। [11] ਰੋੜਾਂ ਦਾ ਕੜ। [12] ਤੋੜਨ ਲਈ ਪੁੱਟਦੇ ਹਨ। *ਪਾঃ–ਜੋਇ।

ਦਿਨ ਸਾਰੇ।ਬੈਠਿ ਕਰਾਵਹਿਂ ਥਾਪੀ ਕਾਰੇ ॥੧੦॥ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਪਠੇ ਨਰ ਜੋਇ। ਚਤੁਰ ਜਾਮ ਬੈਠੇ ਰਹਿਂ ਸੋਇ। ਬੁਧਿ ਬਲ ਧਨ ਬਲ ਕਰਿਤੇ ਰਹੈਂ। –ਸਿੱਧ ਉਤਾਇਲ ਹੁਇ–ਚਿਤ ਚਹੈਂ॥੧੧॥ਲੋਹਨ ਕੇ ਹੱਥਨਾਰਨ ਸਾਥ। ਲਘੁ ਅਰ ਗਰਵ ਹਤਹਿਂ ਗਹਿ ਹਾਥ[1]। ਬਹੁਤ ਕਟਯੋ ਥੋਰੋ ਰਹਿ ਗਯੋ। ਫੂਟਨਿ ਕੋ ਸੁ ਤਯਾਰ ਜਬਿ ਭਯੋ॥੧੨॥ਗਢ ਚਤੌਰ ਉਤ ਅਕਬਰ ਹਰਖਾ। ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਭਾ ਗੁਲਕਨ ਵਰਖਾ। ਤੋਪੈਂ ਬਡੀ ਜੰਜੈਲ ਜੰਬੂਰੇ। ਨਿਕਟ ਦੁਰਗ ਹੁਇ ਦਾਗਤਿ ਸੂਰੇ॥੧੩॥ਹਲਾਹਲੀ ਕਰਿ ਰੌਰ ਮਚਾਇ। ਸ਼ਕਤੀ[2] ਤੋਮਰ[3] ਖੜਗ ਉਠਾਇ। ਅਨਿਕ ਗੁਬਾਰਨ ਕੀ ਕਰਿ ਮਾਰੇ[4]। ਗਿਰਦ ਸੁਰੰਗੈਂ ਦੁਰਗ ਬਿਦਾਰੇ[5]॥੧੪॥ਉਤ ਰਜਪੂਤ ਸਹੇ ਨਹਿਂ ਅੰਤਰਿ। ਨਿਕਸੇ ਚਾਹਤਿ ਜੰਗ ਨਿਰੰਤਰ। ਜੈਮਲ ਫੱਤਾ ਦੋਨਹੁਂ ਭ੍ਰਾਤ। ਲਰੇ ਵਹਿਰ ਜੋਧਾ ਬੱਖਯਾਤ ॥੧੫॥ ਦਲ ਦੋਨਹੁਂ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਅੰਗ ਕਟਿ ਜਾਹੀਂ।ਗਿਰਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਸੁਰਗ ਚਢੰਤੇ[6]। ਇਕ ਘਾਇਲ ਘੂਮਤਿ ਤਰਫੰਤੇ॥੧੬॥ਅਸ ਦਾਰੁਨ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਵਾ। ਸ਼ਵ ਦੇਹਨ ਕਰਿ[7] ਸੋ ਥਲ ਛਾਵਾ।[8]ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਭੁਜਦੰਡ ਬਿਹੰਡੇ[9]।ਖੰਡ ਖੰਡ ਬਡ ਦੰਡ ਘਮੰਡੇ[10]॥੧੭॥ ਕਹਾਂ ਲਗੇ ਰਣ ਬਰਨਨ ਕਰੌਂ। ਇਹੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਡ ਹ੍ਵੈ ਇਮ ਡਰੌਂ। ਤਿਸ ਬਾਸੁਰ[11]ਲਰਤੇ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤ।ਬਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਰਕਨ ਕਰਿ ਘਾਤ ॥ ੧੮ ॥ ਫੱਤਾ ਗਿਰਯੋ ਯੁੱਧ ਮਹਿਂ ਐਸੇ।ਮੂਲ ਕਟੇ ਧਰ ਤਰੁਵਰ ਜੈਸੇ[12]।ਲਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਜਰਜਰਿ[13]ਹੋਵਾ। ਹੂਰਨ[14] ਨੂਰ ਰੂਰ ਕੋ ਜੋਵਾ ॥ ੧੯ ॥ ਰਨ ਸਨਮੁਖ ਤਨ ਤਯਾਗਨ ਕਰਿਕੈ।ਗਯੋ ਸੁਰਗ ਉਰ ਆਨੰਦ ਭਰਿਕੈ।ਜੈਮਲ ਵਹਿਰ ਭ੍ਰਾਤ ਮਰਿਵਾਇ।ਅੰਤਰ ਦੁਰਗ ਬਹੁਤ ਬਿਲਪਾਇ॥੨੦॥ਰਹਯੋ ਇਕਾਕੀ ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਹੀਨ। ਕਟੇ ਪੰਖ ਜੁਗ ਜਿਮ ਖਗ ਦੀਨ[15]*। ਭੁਜਾ ਗਈ ਕਟਿ ਨਿਰਬਲ ਰਹਯੋ। ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਨਾ ਕੋ ਨਾਥ ਨ ਲਹਯੋ ॥੨੧॥ ਜੀਵਤ ਰਹਿ

---

[1]ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਮਾਰਦੇ ਹੈਨ ਹਥ ਵਿਖੇ ਫੜਕੇ। [2]ਬਰਛੀ। [3]ਨੇਜਾ,ਭਾਲਾ। [4]ਅੰਧ ਧੁੰਦ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [ਅ:, ਗ਼ੁਬਾਰ=ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੀ ਹਵਾ]। (ਅ) ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ। [5]ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਗਿਰਦ ਸੁਰੰਗਾਂ ਫੁਟਦੀਆਂਹਨ। [6]ਬੈਕੁੰਠ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਮੁਰਦਾ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲ। [8]ਥਾਂ ਭਰ ਗਿਆ। [9]ਧੜ ਸਿਰ ਬਾਹਾਂ ਖਿੱਲਰੇ ਹੋਏਹਨ। [10]ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਘੁਮੰਡ ਵਾਲੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਏ। [11]ਉਸ ਦਿਨ। [12]ਮੁਢ ਕੱਟੇ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਿੱਛ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਤੇ। [13]ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ। [14]ਹੂਰਾਂ ਨੇ। [15]ਜਿਵੇਂ ਪੰਛੀ ਆਜਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਛੀਨ।

ਕਹਾ ਮੁਖ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਅੰਤਹਪੁਰ[1] ਕਹਾ ਜਾਇ ਬਤਾਵੈਂ?। ਮਹਾਂ ਸੁਭਟ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਸਮਾਨਾ॥ਲਰਤਿ ਬਹੁਤ ਸੋਂ, ਡਰ ਨਹਿ ਮਾਨਾ[2]॥੨੨॥ਘਾਲਤਿ ਘਨੇ ਘਰਨ ਕੋ ਘੋਰ[3]। ਜਿਸ ਆਸ਼੍ਰੈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਚਤੌਰ[4]। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਬਿਰਲਾਪ ਕਰੰਤਾ॥ਰਜਪੂਤਨ ਕੋ ਗਨ ਬਰਜੰਤਾ[5] ॥ ੨੩ ॥'ਸੁਭਟਨ ਕੀ ਗਤਿ ਐਸੀ ਅਹੈ। ਮਰੇ ਸੁਰਗ, ਜਸ ਜੀਵਤਿ ਲਹੈਂ। ਤੁਮਹਿ ਨ ਉਚਿਤ ਕਰਨ ਬਿਲਲਾਵਨ[6]।ਅਨ ਸੂਰਨ ਕੋ ਮਨ ਥਿਰਕਾਵਨ[7]॥੨੪॥ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਰਣ ਮੰਡਹੁ ਭਾਰੀ॥ਹਤਹੁ ਮੋਰਚੇ ਜੋ ਢਿਗ ਦ੍ਵਾਰੀ॥ਕਰਹੁ ਕਟਾ ਖੜਗਨ ਕੇ ਸਾਥ। ਸ਼ਾਹ ਨਿਕਟਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਹਾਥ' ॥੨੫॥ ਇਮ ਸਹਿਸ਼ੋਕ ਬਿਤਾਇ ਨਿਸਾ ਕੋ।ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਮੰਡਯੋ ਰਨ ਬਾਂਕੋ[8]। ਨਿਕਸ ਪਰੇ ਰਜਪੂਤ ਬਿਸਾਲੇ। ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ ਸੁਭਟਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਲੇ ॥੨੬॥ ਧੁਖੇ ਪਲੀਤੇ ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗੈਂ। ਜੋਧਾ ਗਿਰੇ ਫੁਟੇ ਬਹੁ ਅੰਗੈਂ। ਬਰਛੇ ਤਿਰਛੇ ਬਹੁਤ ਭ੍ਰਮਾਇ। ਸਨਮੁਖ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨ ਦੇਹਿ[9]ਧਸਾਇ ॥੨੭॥ ਗਹੇ ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਗਨ ਛੋਰੈਂ।ਰਹਹਿਂ ਖਰੇ ਨਹਿਂ ਮੁਖ ਕੋ ਮੋਰੈਂ।ਕਹਿਂ ਲੌ ਬਰਨੌਂ ਜੁੱਧ ਉਦਾਰਾ॥ ਲਰਤਯੋ ਜੈਮਲ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਰਾ॥੨੮॥ਸਮੁਖ ਸੈਨ ਲਰਿ ਕੈ ਮਰਿ ਗਿਰੀ। ਕਾਇਰ ਭਾਜੇ ਧੀਰ ਨ ਧਰੀ॥ਅੰਤਰ ਸੁਨਿ ਰਣਵਾਸੁ[10] ਮਹਾਨ॥ ਜੈਮਲ ਫਤੇ ਕੋ ਤਨ ਹਾਨ॥੨੯॥ ਲੇ ਜਮਧਰ[11] ਨਿਜ ਮਾਰ ਮਰੀ ਹੈਂ। ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਰਿਦੇ ਡਰੀ ਹੈਂ। ਬਚੀ ਨ ਕੋਊ ਧਰਮ ਸੰਭਾਰੇ।ਹਤਿਹਤਿ ਨਿਜਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਦਾਰੇ॥੩੦॥ਫਤੇ ਜਾਨਿ ਕੈ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਲੰਦ ਉਮਾਹੂ। ਗਢ ਚਤੌਰ ਕੋ ਤੋਰਨ ਕਰਿਕੈ। ਕਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਅੰਤਰ ਬਰਿਕੈ ॥੩੧॥ ਹਰਖਯੋ ਉਰ ਉਤਸਾਹੁ ਬਧਾਵਾ॥–ਬਡ ਮਵਾਸ[12] ਇਹੁ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਵਾ॥ਤ੍ਰਾਸ ਬਧੈ ਰਜਪੂਤਨ ਮਾਂਹੀ॥ ਦਿੱਲੀ ਸੋਂ ਬਿਗਰਹਿਂ ਅਬਿਨਾਂਹੀ॥੩੨॥ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਉਮਰਾਊ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਦੈ ਸਿਰੁਪਾਊ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਪੁਨ ਅਪਨੀ ਕਰਿਕੈ। ਸਕਲੇ ਦੁਰਗ ਬਸੀ ਤਹਿਂ ਧਰਿਕੈ[13]॥੩੩॥ਚਢਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ਼ ਹਰਖਾ॥ਕਰ-

[1]ਰਣ ਵਾਸ ਵਿਚ। [2]ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ। [3]ਬਹੁਤੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਭੈਭੀਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। [4]ਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਤੌੜ (ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ)। [5]ਸਾਰੇ ਰਜਪੂਤ ਬਰਜਦੇ ਹਨ (ਜੈਮਲ ਨੂੰ)। [6]ਵਿਰਲਾਪ। [7]ਦੂਸਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਥਿੜਕੌਣਾ। [8]ਚੰਗਾ ਜੰਗ। [9]ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ। [10]ਰਾਣੀਆਂ। [11]ਕਟਾਰ। [12]ਆਕੀ। [13](ਨੂੰ) ਵੱਸ ਵਿਚ ਰਖਕੇ।

ਤਿ ਜਾਤਿ ਮਗ ਧਨ ਕੀ ਬਰਖਾ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਜੋ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਪਠ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਜਿਸਕੇ ਸਿਖ ਨਾਲ ॥੩੪॥ ਆਨਿ ਮਿਲ੍ਯੋ ਅਕਬਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਜਹਿਂ ਉਮਰਾਵਨ ਕੀ ਬਡ ਭੀਰ। ਤਸਲੀਮਾਤ ਕਰੀ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸਭਿ ਕਥਾ ਉਚਾਰੀ ॥੩੫॥ 'ਮਾਸ ਤਿਥੀ ਅਰੁ ਵਾਰ ਸੁ ਜਾਮ। ਘਟਿਕਾ ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਪਰ ਨਾਮ। ਕਰ ਟੂਟੇ ਕੋ ਹਮ ਲਿਖਿ ਲ੍ਯਾਏ। ਔਰ ਬਡੋ ਅਚਰਜ ਪਿਖਿ ਆਏ ॥੩੬॥ ਮੂਰਤਿ ਸ਼ੁਭ ਖੁਦਾਇ ਕੀ ਅਹੈ। ਜਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕੋਇ ਨ ਲਹੈ। ਅਨਿਕ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤ ਆਇ। ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ ਪੂਜਹਿ ਪਾਇ ॥੩੭॥ ਸਿੱਖਜਨ ਕੀ ਪੂਰਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਰਤਿ ਭਾਖੇ॥ ਸੌ ਬਰਖਨਿ ਲਗ ਬਧ ਮਹਿਂ ਹੋਏ। ਤਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਮਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਏ ॥੩੮॥ ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਅਬਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਤਿਨਹਿਂ ਮਝਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਬਾਤੀ। 'ਕਾਗਦ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨ ਪ੍ਰਾਤੀ' ॥੩੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਚਤੌਰ ਗੜ੍ਹ ਟੂਟਨ*' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਨਵੀਸਿੰਦ ਨੇ ਗੋਂਦਵਾਲ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੁਈ ਭੋਰ ਅਕਬਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਭਿ ਉਮਰਾਉ ਬੁਲਾਇ। ਇਲਮ ਪਠਨ ਵਾਰੇ[1] ਜਿਤੇ ਅਰੁ ਜੋ ਪੀਰ ਕਹਾਇ'॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਨਰ ਬੁਲਵਾਇ। ਸਭਾ ਬੀਚ ਬੈਠ੍ਯੋ ਹਰਖਾਇ। ਨਵੀਸਿੰਦ[2] ਕੋ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਬਹਿ ਸੁਨਾਵੋ ਲਿਖਿ ਜੋ ਆਨਾ' ॥੨॥ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਤਬਿ ਪਠ੍ਯੋ† ਸੁਨਾਯੋ। 'ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਧਾਯੋ। ਤਬਿ ਕੋ ਤਿਨ[3] ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਯੋ। ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਚਹਤਿ ਖਨਾਯੋ[4]‡॥ ੩॥ ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਗਾਤੋਪਨ ਗੋਰੇ ਲਗੇ ਚਤੌਰ। ਤਬਿ ਹੀ ਟਕ ਛਿਤ ਖਨਿਬੇ ਕੇਰਾ। ਲਾਇ ਮਜੂਰ ਦਏ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥੪॥ ਇਹੁ ਚਤੌਰ ਸਰ ਕਰਤੇ ਰਹੇ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦਹੇ। ਤਿਨਹੁਂ ਖਨਾਇ ਮਹਿਲ ਚਿਨਵਾਯੋ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਨੀਚੇ ਉਤਰਾਯੋ" ॥ ੫ ॥ ਅਰ੍ਯੋ ਆਨਿ ਰੋਰਨ ਕਰ[5] ਜਬਿਹੂ। ਇਤ ਤੇ ਹਮ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਹੂੰ। ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ-ਇਸਕੋ ਕਰ§ ਟੂਟੈ। ਤਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਸੋ ਗੜ੍ਹ ਛੂਟੈ¶-॥੬॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਹਮ ਲਿਖਿ ਭੇਜ੍ਯੋ ਇਹਾਂ। ਤਹਾਂ ਰਹਿਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਸੁ

[1]ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ, ਆਲਿਮ। [2]ਮੁਨਸ਼ੀ। [3]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ। [4]ਪਟਵਾਵਣਾ (ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ)। [5]ਰੋੜਾਂ ਦਾ ਕੜ। *ਪਾ:-ਚਤੌਰ ਗੜ੍ਹ ਮਾਰਨ। †ਪਾ:-ਪਠਿ ਸੁ। ‡ਪਾ:-ਬਨਾਯੋ। §ਪਾ:-ਕੜ। ¶ਪਾ:-ਛੂਟੈ।

ਕਹਾ। ਤਬਿ ਤੇ ਹਮ ਡੇਰਾ ਤਹਿਂ ਕੀਨਸਿ। ਅਚਰਜ ਅਧਿਕ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨਸਿ॥੭॥ਅਰਯੋ ਰੋਰ ਕਰ ਜਬਹਿ ਮਹਾਂਨਾ। ਕਰੇ ਜਤਨ ਮਿਲਕੈ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ॥ਕਿਸਹੂ ਤੇ ਨ ਸਰੀਸੋਕਾਰ॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰਨੇ ਬਾਕਉਚਾਰ॥੮॥ਇਕ ਸੇਵਕ ਤਹਿਂ ਮਾਣਕ ਨਾਮੂ॥ਵੈਰੋਵਾਲ ਬਿਖੈ ਤਿਹ ਧਾਮੂ। ਕਹ੍ਯੋ-ਮਾਨਕਾ! ਹੋਵਹੁ ਤ੍ਯਾਰ। ਕਰ ਰੋਰਨ ਤੋਰਨ ਕੀ ਕਾਰ॥੯॥ਤੁਝ ਤੇ ਸਰੈ,ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਕਰੈ। ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹੁ ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਅਰੈ। ਤੀਖਨ ਲੋਹ ਕਾਠ ਕੇ ਸਾਥ[1]। ਕਰਹੁ ਜੋਰ, ਇਸ ਗਹਿ ਕੈ ਹਾਥ-॥੧੦॥ਮਾਨ ਬਚਨ ਤੈਸੇ ਤਿਨ ਕਰ੍ਯੋ। ਨਿਜ ਬਲ ਬਾਹੁਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਢ ਧਰ੍ਯੋ॥ਅੰਤਰ ਬਰ੍ਯੋ ਨਮੋਕਹੁਕਰਿਕੈ। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਰਨ ਸਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹੁਰਿਕੈ* ॥੧੧॥ ਕਹਿਨ ਲਗ੍ਯੋ-ਕ੍ਯਾ ਅਹੌਂ ਬਿਚਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਕਰਹਿ ਇਹੁ ਕਾਰਾ-।ਚਰਨ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ ਧਰਿਕੈ ਅੰਤਰ। ਕਰ ਬਲ ਬਾਹੁਨਿ ਓਜ ਨਿਰੰਤਰ॥੧੨॥ਕਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਹਾਰ ਗਯੋ ਤਰ† ਸਾਰੋ[2]। ਫਸ੍ਯੋ ਹਾਥ ਰਹਿ ਗਯੋ ਬਿਚਾਰੋ।ਕਰ ਟੂਟ੍ਯੋ ਕਾਗਦ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈ॥ਨਿਸਰੀ ਨੀਰ ਬੰਬ ਬਰਿਆਈ[3]॥੧੩॥ ਜਲ ਅਗਾਧਿ ਹੋਯੋ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਰਹਿ ਗ੍ਯੋ ਮਾਣਕ ਆਪਿ ਮਝਾਰੀ[4]। ਜਤਨ ਨਿਕਾਸਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਪਹੁੰਚ ਤਰੈ ਤਹਿਂ‡ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਜੋਵ॥੧੪॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਪਨੇ ਮਹਿਲ ਸਿਧਾਰੇ॥ਬਾਪੀਕਾਰਜ ਸਕਲ ਸੁਧਾਰੇ। ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ ਸ਼੍ਰਮ ਸਿੱਖਨ ਖੋਵਾ ॥੧੫॥ ਅਮਕੀ ਤਿਥਿ ਦਿਨ ਜਾਨ ਚਢੇ ਤੇ॥ਊਪਰ ਘਟਿਕਾ ਦੋਇ ਬਢੇ ਤੇ।ਟੂਟ੍ਯੋ ਕਰ ਤਹਿ ਬਾਪੀ ਕੇਰਾ॥ ਅਨਿਕ ਨਰਨ ਥਿਤ ਸਭਿ ਨੈ ਹੇਰਾ'॥੧੬॥ਸੁਨਿਕੈ ਉਮਰਾਵਨ ਜੁਤਿ ਸ਼ਾਹੂ॥'ਗਢ ਚਿਤੌਰ ਤਬਿ ਕੀਨ ਬਿਨਾਹੂ'। ਸਭਿਨਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਭਾ ਏਕਹੁ ਕਾਲ। ਕਰ ਟੂਟਨ ਗਢਿ ਛੂਟ ਬਿਸਾਲ'॥੧੭॥ਬਿਸਮਤਿ ਭਯੋ ਸ਼ਾਹ ਸੁਨਿ ਬਾਤ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਬੱਖ੍ਯਾਤ॥ ਪੂਰਨ ਬਚਨ ਭਯੋ ਜਿਨ ਕੇਰਾ॥ਕਾਟ੍ਯੋਕਸ਼ਟ ਅਨਿਸ਼ਟ[5]ਜੁ ਮੇਰਾ ॥੧੮॥ਨਵੀਸਿੰਦ! ਰਹਿਕੈ ਤਿਸ ਠੌਰ॥ਕਹਾਂ ਪਿਖ੍ਯੋ[6] ਤੈਂ ਅਚਰਜ ਔਰ?। ਸੋ ਭੀ ਸਕਲ ਬਤਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਲਗਤਿ ਬਾਪਿਕਾ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਹੀ' ॥ ੧੯॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਵੀਸਿੰਦ ਸਿਖ ਸਾਥ। ਕਹਤਿ ਸ਼ਾਹ ਸੋਂ ਬੰਦੇ ਹਾਥ॥'ਹਜ਼ਰਤ! ਸੁਨਹੁ,ਬੂਡ ਜੋ ਗਯੋ। ਨਹਿ ਊਪਰ ਕੋ ਆਵਤਿ ਭਯੋ ॥੨੦॥ ਤਿਸ ਨਰ ਕੀ

---

[1]ਤਿੱਖਾ ਲੋਹਾ ਲੱਕੜੀ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ। [2]ਹੇਠਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸਾਰਾ (ਉਹ ਤਿਖਾ ਲੋਹਾ)। [3]ਧਾਰਾ ਜਲ ਦੀ ਬਲ ਕਰਕੇ ਨਿਕਲੀ। [4]ਆਪ(ਮਾਣਕ)ਵਿੱਚ(ਅ) ਜਲ ਵਿੱਚ। [5]ਦੁਖਦਾਈ। [6]ਕੀ ਵੇਖਿਆ ?

*ਪਾ:-ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਧਰਕੈ। †ਪਾ:-ਗਤ। ‡ਪਾ:-ਪਹੁੰਚਤਿ ਹੈ ਤਹਾਂ।

ਇਕ ਬ੍ਰਿੱਧਾ ਮਾਤਾ।ਸੁਨੀ ਕਾਨ—ਬੂਡਯੋ ਤਵ ਤਾਤ—।ਸ਼ੋਕਾਕੁਲ[1] ਰੋਦਨ ਕੋ ਕੀਨਾ।ਮਹਾਂ ਦੁਖਿਤਿ ਹੋਈ ਮਨ ਦੀਨਾ॥੨੧॥ਦੁਤੀਏ ਦਿਵਸੁ*ਤਹਾਂਚਲਿ ਆਈ।ਜਹਾਂ ਬਾਪਿਕਾ ਗੁਰੂ ਲਗਾਈ। ਪਿਖਯੋ ਨ ਸੁਤ ਬਿਰਲਾਪ ਕਰੰਤੀ। —ਹਾਇ ਪੁੱਤ੍ਰ—ਮੁਖ—ਹਾਇ—ਕਰੰਤੀ ॥ ੨੨ ॥—ਹੇ ਸੁਤ ਮਾਨਕ ਬਯ ਮਹਿੰ ਜ੍ਵਾਨ! ।ਕਹਾਂ ਗਯੋ ਮੁਝਕੋ ਦੁਖ ਦਾਨ[2]?। ਮੋ ਬਿਰਧਾ ਕੇ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ। ਹੁਤੋ ਏਕ ਤੂੰ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ—॥੨੩॥ ਮਹਾਂ ਰੁਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨੀ ਤਹਾਂ। ਅੰਤਰ ਮਹਿਲ ਗੁਰੂ ਥਿਤ ਜਹਾਂ। ਵਹਿਰ ਰੁਦਨ ਕਰਿ ਉਚ ਪੁਕਾਰੀ।—ਹੇ ਮਾਨਕ ਸੁਤ ਮਿਲਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ॥੨੪॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੁਝਕੋਂ ਲੇ ਚਲਿ ਸਾਥ—। ਇਮ ਕੂਕਤਿ ਕਰਿ ਉਚੇ ਹਾਥ।ਗੁਰੂ ਸ੍ਰਵਨ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਧੁਨਿ ਪਰੀ। ਬੂਝਯੋ- ਅਹੇ ਕੌਨ ਦੁਖ ਭਰੀ?॥੨੫॥ਕਯੋਂ ਰੋਵਤਿ, ਕਯੋਂਉਚ ਪੁਕਾਰਤਿ?। ਵਹਿਰ ਲੇਹੁ ਸੁਧਿ ਇਹੁ ਕਯੋਂ ਆਰਤਿ?—।ਦੌਰਯੋ ਨਰ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਸ ਪਾਸ। ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗਕਿਯ ਅਰਦਾਸ॥੨੬॥ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬ੍ਰਿਧਾਕੋ ਹੇਰਿ।ਢਿਗਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਫੇਰ।—ਸੁਨਹੁ ਭੋਲੀਏ ਮਾਨਕ ਜੋਇ। ਸੋ ਜਲ ਮਹਿਂ ਕਿਮ ਬੂਡਨ ਹੋਇ?॥੨੭॥ ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਸੁਤ ਸਾਥ। ਕਰ ਭੋਰਯੋ ਜਿਸਨੇ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਹਮ ਨੇ ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਭਾਰੀ। ਸੁਤ ਨ ਮਰਹਿ ਪਿਤ ਮਾਤ ਅਗਾਰੀ॥੨੮॥ਨਿਫਲੀ ਨਹੀ ਕਰੈਂ ਹਮ ਸੋਇ। ਮਿਲਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋਂ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ—।ਗੁਰ ਬਾਕਨ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਕੈ।ਬਸੀ ਨਿਸਾ ਤਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਿਮਰਕੈ ॥ ੨੯ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਚਾਲੇ*। ਜਿਹ ਠਾਂ ਬਾਪੀ ਲਗੀ ਬਿਸਾਲੇ।ਅਪਰ ਨਰਨ ਕੀ ਸੰਗੈ ਭੀਰ। ਥਿਰੇ ਜਾਇ ਸਭਿ ਹੀ ਤਿਸ ਤੀਰ॥ ੩੦॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਧਾਮੂ। ਕਰਯੋ ਪੁਕਾਰਨ—ਮਾਨਿਕ—ਨਾਮੂ। —ਨਿਕਸਹੁ ਜਲ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਵਹੁ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ॥ ੩੧॥ ਜਿਨ ਕੋ ਮਾਨਿਕ ਨਾਮ ਕਹੇਤੇ। ਸੋ ਨ ਦੇਹਿਂ ਦੁਖ ਨਿਜ ਸੁਖਦੇਤੇ†। ਤੋਹਿ ਮਾਤ ਇਹੁ ਖਰੀ ਦੁਖਾਰੀ। ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਇਸੁ ਬਡ ਹਿਤਕਾਰੀ—॥ ੩੨॥ ਇਮਿ ਕਹਿਬੇ ਤੇ ਬਾਪੀ ਬੀਚ। ਹਮ ਤਹਿਂ ਪਿਖਤਿ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚ। ਨਿਕਸਯੋ ਜਲ ਪਰ ਤਰਨੇ ਲਾਗ।ਤੀਨ ਦਿਵਸਿ ਪਾਛੇ ਬਡਭਾਗ ॥੩੩॥ ਲੋਕਨ ਦੇਖਿ ਨਿਕਾਸਨ ਕੀਨਸਿ। ਬਿਸਮਾਏ ਸਭਿ ਅਚਰਜ ਚੀਨਸਿ।

[1]ਸ਼ੋਕ ਵਿਚ ਬਿਆਕੁਲ। [2]ਦੇਕੇ। *ਇਉਂ ਤੀਸਰਾ ਦਿਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਡੁਬਣਾ ਕਢਣਾ ਤੇ ਜਿਵਾਉਣਾ ਇਉਂ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਹੋਏ ਹਨ।

†ਪਾ:—ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਹੁ ਨਿਜ, ਹੇ ਸੁਖਦੇਤੇ!

ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰਯੋ।ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੇਵਕ ਸੁਖ ਭਰਯੋ॥੩੪॥ ਲਖਯੋ –ਬਚਨ ਹਮਰੇ ਥਿਤ ਰਹਯੋ¹–। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਾਕ ਸ਼ੁਭ ਕਹਯੋ–ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਮੰਜੀ ਅਬਿ ਲੇਹੁ। ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇਹੁ॥੩੫॥ਨਰ ਅਨੇਕ ਹੀ ਪੂਜਹਿਂ ਪਾਇ। ਦੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ–। ਇਮਿ ਕਹਿ ਮੰਜੀ ਪਰ ਬੈਠਾਵਾ। ਸਕਲ ਨਰਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨ ਬਧਾਵਾ॥੩੬॥ ਸਭਿ ਸਿੱਧਾਂ ਬਖਸ਼ੀ ਬਰ ਕਹਯੋ। 'ਭੋਗ ਮੋਖ ਤਿਨ ਅਸ ਪਦ ਲਹਯੋ'। ³ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿ ਬਰਧਯੋ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਨਾਮ 'ਜੀਵੜਾ' ਭਾ ਬੱਖਯਾਤੀ॥੩੭॥ ਤਿਸਕੇ ਘਰ ਸੰਤਤਿ⁴ ਜਬਿ ਹੋਈ। ਨਾਮ ਜੀਵੜੇ ਕਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਜੋ ਤਿਹ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਬਲੌ ਨਾਮੁ ਅਹੈ ਤਿਸੁ ਭਾਇ॥੩੮॥ ਨਵੀ-ਸਿੰਦ ਭਾਖਹਿ ਤਿਸ ਠੌਰਾ।'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹਜੀ ਅਚਰਜ ਔਰ।।ਬੈਠ ਬਾਪਿਕਾ ਕੇ ਤਬਿ ਤੀਰ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਗੰਭੀਰ॥੩੯॥ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ–'ਬਾਪੀ ਸ਼੍ਰੋਤ। ਇਹੁ ਗੰਗਾ ਤੇ ਕੀਨਿ ਉਦੋਤ। ਇਹਾਂ ਜੁ ਕਰਹਿ ਆਇ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਫਲ ਪਾਵਹਿ ਸੁਰਸਰੀ ਸਮਾਨ*॥ ੪੦॥ ਇਸ ਮਹਿਂ ਏਕ ਅਧਿਕਤਾ ਅਹੈ। ਜੈਸੇ ਫਲ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਲਹੈ। ਰਚੇ ਚੁਰਾਸੀ ਰੁਚਿਰ ਸੁਪਾਨਿ⁵। ਇਸ ਜਲ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ॥੪੧॥ਜਪੁਜੀ ਪੜ੍ਹੈ ਚੁਰਾਸੀ ਵਾਰ। ਸੋ ਨ ਚੁਰਾਸੀ ਲਹੈ ਸੰਸਾਰ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਭੋਇ⁶' ॥੪੨॥ਨਵੀਸਿੰਦ ਨੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਾ। ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਾ। ਸ਼ਰਧਾ ਬਧੀ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਮਿਲਨ ਲਾਲਸਾ ਵਧੀ ਵਧੇਰਾ† ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬਾਪਿਕਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮੁ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੯॥

੧੦. [ਅਕਬਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਮ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਅਕਬਰ ਕਥਾ ਕੋ ਰਹਯੋ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਇ। ਨਵੀਸਿੰਦ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਭਾ 'ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸੁਖਦਾਇ‡॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ

¹ਭਾਵ ਮਾਣਕ। ²ਜਾਣਿਆਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਹ) ਸਾਡੇ ਬਚਨ ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ³ਅੱਗੇ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ⁴ਸੰਤਾਨ। ⁵ਪੌੜੀਆਂ। ⁶ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮੇਲਕੇ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੪੯ ਅੰਕ ੪੩ ਦੀ ਟੂਕ ਜੋ ਗੰਗਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਦਾਸ ਹੋਕੇ ਸਤੁਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਉਪਮਾ ਬਾਵਲੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਦੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਆਪ ਰਚੀ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਬਾਵਲੀ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਮਝੋ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ।

†ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਤਲੀ ਚੌਪਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ‡ਪਾ:–ਸੁਖਦਾਇ।

ਮਹਿ ਲਵਪੁਰਿ ਚਲਿ ਹੈਂ । ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮਿਲਿ ਹੈਂ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿ ਜਬਿ ਅਸਥਾਨ । ਤਹਿਂ ਮੁਝ ਕੋ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਬਖਾਨ' ॥ ੨ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਅਕਬਰ ਰਹਿ ਦਿਨ ਕੋਇ। ਲਵਪੁਰਿ ਦਿਸ ਗਮਨਜੋ ਸੁਖ ਜੋਇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਡੇਰੇ ਕਰਿ ਕੂਚ।ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਆਨਿ ਪਹੂਚ॥੩॥ ਉਲੰਘਿ ਪਾਰ ਜਬਿ ਸਿਵਰ ਕਰਾਯੋ।ਸ਼ਾਹੁ ਆਇ ਬੈਠਯੋ ਹੁਲਸਾਯੋ। ਨਵੀ-ਸਿੰਦ ਸਭਿ ਕਥਾ ਸਿਮਰਿਕੈ । ਕਰੀ ਜਨਾਵਨਿ ਸਕਲ ਉਚਰਿ ਕੈ ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖਯੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ । ਚਲਨ ਤਯਾਰ ਭਾ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹੀ। ਲਈ ਉਪਾਇਨ ਹੀਰਾ ਮੋਤੀ। ਵਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤੀ ॥੫॥ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਤੇ ਪਾਇਨ[1]ਚਲਯੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਨ ਮਿਲਯੋ। ਸੰਗ ਪਠਾਨ ਮੁਗ਼ਲ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਹਾਯਾ ॥ ੬ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਰਜੋ ਜਬਿ ਆਇ।ਤਜੇ ਉਪਾਨਯ[2]ਨੰਗੇ ਪਾਇ। ਸ਼ਰਧਾ ਕੋ ਬਧਾਇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ ।–ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰ ਮੋ ਪਰ ਹਰਖਾਹੀਂ–॥੭॥ਦਿਪਤ ਰਾਜ ਲੱਛਨ ਸਭਿ ਅੰਗ।ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਬਿਰਾਜਤਿ ਸੰਗ। ਮੁਕਤਾ ਬੱਜ੍ਰ[3] ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ।ਪਹਿਰੇ ਦਿਪਹਿਂ ਬਿਭੂਖਨ ਖਰੇ॥੮॥ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਜੋਵਾ।ਹਾਥ ਜੋਰਿਨੰਮ੍ਰੀ ਸਿਰ ਹੋਵਾ। 'ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਇਨ ਮੈਂ ਪਰਾ'। ਇਮ ਭਾਖਤਿ ਚਰਨਨ ਸਿਰ ਧਰਾ ॥ ੯ ॥ ਆਗਯਾ ਕਰਿ ਬੈਠਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ । ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਯੋ ਬਚ ਸ਼ਰਧਾ ਭੀਨਸ । 'ਤੁਮਰੇ ਸਮ ਨਹਿਂ ਦੂਸਰ ਕੋਈ। ਜਿਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਹੋਈ॥੧੦॥ਸੱਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਵਾਕ ਤੁਮਾਰਾ।ਸੁਨੀ ਤਰੀਫ ਕਹਤਿ ਜਗਸਾਰਾ। ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਸਾਰੇ।ਹਿਦੂ ਤੁਰਕ ਸਮਾਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਕਹੈਂ ਤੁਰਕ–ਹਮ[4] ਪੀਰ ਮਹਾਂਨਾ–।ਹਿੰਦੁਨਿ ਸਭਿਨ–ਗੁਰੂ–ਕਰਿਮਾਨਾ । ਜਿਨ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ।ਅਬਿ ਲੌ ਥਾਨ ਅਨੇਕ ਨਿਹਾਰੇ॥੧੨॥ਸੋਈ ਰੂਪ ਆਪ ਤੁਮ ਭਏ । ਅਧਿਕ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤਿ ਥਿਏ । ਬਡੋ ਲਾਭ ਮੁਝ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ।ਕਾਰਜ ਮੇਰੋ ਸਗਲ ਸੁਧਾਰਾ॥੧੩॥ਕਰਿਹੁ ਉਪਾਇਨ ਅੰਗੀਕਾਰ । ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਮੁਝ ਦਾਸ ਨਿਹਾਰਿ । ਬ੍ਰਿੰਦ ਗ੍ਰਾਮ ਲਿਹੁ ਜਹਾਂ ਬਤਾਵਹੁ।ਨਾਮ ਤਹਾਂ ਕੋ ਪਟਾ ਲਿਖਾਵਹੁ॥੧੪॥ ਮੁਝ ਲਗਿ ਕਾਜ ਪਰਹਿ ਜੋ ਆਈ।ਮਨੁਜ ਪਠਹੁ ਸੁਧਿ ਦੇਹੁ ਜਨਾਈ[5]'।ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ ਜੋ ਤੁਮ ਨਾਨਾ ॥ ੧੫ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਆਦਿ ਇਹੁ ਤੁਮ ਕੋ

[1]ਪੈਦਲ । [2]ਜੁੱਤੀ ਲਾਹਕੇ । [3]ਹੀਰੇ [ਸੰਸ:, ਵਜ੍ਰ] । [4]ਸਾਡਾ । [5]ਖਬਰ ਜਣਾ ਦਿਓ ।

ਬਨੈਂ[1]।ਹੈਂ ਸਭਿ ਹਰਖਸ਼ੋਕ ਕੇ ਸਨੈ।ਹਮ ਸਾਧੁਬ੍ਰਿਤਿ ਕਰਨਿ ਸਮਾਨੈ[2]।ਕੌਨ ਸੰਭਾਰੇ ਕਾਜ ਮਹਾਂਨ ॥੧੬॥ ਜਿਤੋ ਅਹਾਰ ਏਕ ਦਿਨੁ ਹੋਇ।ਧਰਹਿ ਆਨ ਪੂਜਾ ਜੋ ਕੋਇ। ਤਿਤੋ ਲੇਤਿ ਨਹਿਂ ਵਾਧੋ ਲੇਹਿਂ। ਸੰਗਤਿ ਭੋਜਨ ਸਰਬ ਅਚੇਹਿਂ'॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਅਪਰ ਨਰ ਸਾਰੇ।ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੇ।'ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਪਰਵਾਹਿ ਕਿਸੂ ਕੀ।ਪੁਰਹੁ ਕਾਮ ਮਤਿ ਦਾਸ ਜਿਸੂ ਕੀ[3] ॥੧੮॥ ਸਭਿ ਜਗਿ ਜਾਚਕ ਤੁਮ ਇਕ ਦਾਤਾ। ਕਰੋ ਬਾਕ ਹੁਇ ਸੋ ਥੱਖਸਾਤਾ। ਤਊ ਜੋਗਤਾ ਐਸੀ ਅਹੈ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਕਹੈਂ॥੧੯॥ ਧਾਂਤੇ[4] ਹੋਇ ਸ਼ਾਹੁ ਸਨਮਾਨੂ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਹਰਖਾਇ ਮਹਾਂਨੂ। ਜੋ ਨਹਿਂ ਲੇਹੁ ਹੋਇ ਮਨ ਭੰਗ। ਸਭਿ ਰਿਦ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ ਸੰਗ[5] ॥੨੦॥ ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਬਰਤਹਿ ਜੋ ਆਵੈ[6]।ਤੁਮਰੋ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਰਹਾਵੈ। ਆਪ ਕਰਹੁ ਫੁਰਮਾਵਨ ਤਹਾਂ। ਲੇਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਉਚਿਤੇ ਜਹਾਂ ॥੨੧॥ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸੇ ਇਹੁ ਫਲ ਹੋਇ।ਪਾਇ ਅਨੰਦ ਜਾਇ ਸਭਿ ਕੋਇ[7]।ਰਾਵਰਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਹਰ-ਖਹਿ ਸ਼ਾਹੂ[8]।ਹਰਖ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਹੁਇ ਮਨ ਮਾਹੂ॥੨੨॥ਬਹੁਤੋ ਬੋਲਨਿ ਆਪ ਅਗਾਰੀ।ਨਹਿਂ ਨੀਕੀ ਇਹੁ ਰੀਤ ਬਿਚਾਰੀ'।ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਬਾਨੀ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਬਾਤ ਭਵਿੱਖਤ ਜਾਨੀ॥੨੩॥ਤੀਰਥ ਉੱਤਮ ਉਦੈ ਸੁ ਕਰਿ-ਨਾ।ਜਿਹ ਸ਼ਨਾਨ ਕਲਿ ਕਲਮਲ ਹਰਨਾ। ਹੋਨਹਾਰ ਸਭਿ ਕਰੀ ਬਿਚਾਰਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਿਯ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ ॥ ੨੪ ॥ 'ਜਥਾ ਭਾਵਨੀ ਤਥਾ ਕਰੀ-ਜਹਿ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮਾਨ ਰਖੀਜਹਿ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸਹਿ। ਭੋਜਨ ਅਚਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਭੁ ਰਸਹਿਂ'॥੨੫॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਮਰਾਵਨ ਸਹਤ। ਹਰਖਜੋ ਪੁਨ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਮਹਤ।ਪਟਾ ਪਰਗਨੇ ਕੋ ਲਿਖਿ ਦੀਨ। 'ਰਹੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਿ ਗੁਰੂ* ਅਧੀਨ' ॥ ੨੬ ॥ ਆਦਿ ਝਬਾਲ ਬੀੜ ਜਹਿ ਕਰਜੋ। ਬਹੁਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਅਰਪਿ ਮੁਦ ਭਰਜੋ। ਅਪਨੋ ਜਨਮ ਸਕਾਰਥ ਜਾਨਾ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਭੀ ਸੇਵ ਮਹਾਂਨਾ ॥੨੭॥ ਅਪਨੇ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਗੁਰ ਜਾਨੀ।

---

[1]ਬਣਦੇ, ਭਾਵ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਰਹਿਣਾ) ਕਰਦੇ ਹਾਂ। [3]ਜਿਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾਸ (ਭਾਵ) ਵਾਲੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰੋ। [4]ਭਾਵ ਭੇਟਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ। [5]ਸਭ ਨਾਲ (ਜੋ ਵਰਤੀ ਹੈ)। [6]ਆਵੇਗੀ (ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਆਮਦਣ) ਸੋ ਸੰਗਤ ਵਰਤੇਗੀ। [7](ਜੋ) ਸਭ ਕੋਈ ਅਨੰਦ ਪਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [8](ਤਿਵੇਂ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੀ।

*ਪਾ:—ਸਤਿਗੁਰੂ।

-ਭਲੋ ਹੋਇ ਮੇਰੋ-ਚਿਤੁਠਾਨੀ॥-ਜਿਮ ਉਰਚਹਤੋ ਮਾਨ ਸੋ ਲੀਨਿਸਫਲ ਕਰਯੋ ਨਿਜ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਿ-॥੨੮॥ਗੁਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੀਨਿ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕ ਬਧਾਇਵ ਚੀਤ। ਪੁਨ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਹਾਥ ਕੋ ਬੰਦਿ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ॥੨੯॥ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਕੇਰੀ॥ਉਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਧਰਯੋ ਸੀਸ ਪਰ ਅਨੰਦ ਉਪਾਉ॥੩੦॥ਨਿਕਸਯੋ ਪੁਰਿ ਤੇ ਆਯਹੁ ਡੇਰੇ। ਲੋਕਨਿ ਸੋਂ ਗੁਨ ਭਨਤਿ ਬਡੇਰੇ॥'ਪੂਰਨਪੁਰਖ ਬਾਕਜਿਨ ਪੂਰਨਾਦਰਸੇ ਲਹੈਂ ਕਾਮਨਾਤੂਰਨ ॥੩੧॥ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲ ਮਹਾਂ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਇ। ਭਲੀ ਭਈ ਹਮ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਇ। ਬਦਨ ਅਦੀਨ[1]ਸੁ ਦੀਰਘ ਆਸ਼ੇ॥ ਬੈਠੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਮਨਹੁਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ॥ ੩੨ ॥ ਲੋਭ ਆਦਿ ਜੇ ਮਹਿਦ ਬਿਕਾਰਾ। ਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਰੈਨਿਬਿਖੈ ਪਰਿ ਸੋਵਾ॥ਭੋਰ ਭਏ ਲਵਪੁਰਿ ਮਗ ਜੋਵਾ॥੩੩॥ਸ੍ਰੀਅੰਮ੍ਰਿ-ਤਸਰ ਕੇ ਚਹੁਂ ਪਾਸੇ॥ਸੁਨਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਲੋਕ* ਹੁਲਾਸੇ। ਲੇ ਲੇ ਭੇਟ ਆਇ ਸਮੁਦਾਏ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਹੋਤਿ ਬਧਾਏ ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਗਰੀ ਸਭਾ ਲਗਾਏ॥ਰਾਮਦਾਸ ਨਿਜ ਪਾਸ ਬੁਲਾਏ॥ ਇਨ ਕੋ ਸਭਿਹੀ† ਭੇਟ ਦਿਵਾਈ॥ ਨਰ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੀ ਬਾਂਹੁ ਗਹਾਈ ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ॥'ਮਾਲਕ ਤੁਮਰੋ ਇਹੀ[2]ਮਹਾਂਨਾ। ਕੈ ਇਸ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਸ਼ੁਭ ਹੋਇ॥ ਕੈ ਇਸ ਕੇ ਸਿਖ ਤੁਮ ਪਤਿ ਜੋਇ'[3]॥੩੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇ ਦਸ-ਤਾਰ॥ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਨਰ ਗ੍ਰਾਮ ਉਦਾਰ॥ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਸਭਿ ਪਰਿ ਛੋਰ॥ ਕਰਹਿ ਮਾਮਲਾ ਗ੍ਰਾਮ ਬਟੋਰ॥੩੭॥ਦੇਖ਼ਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਲਹਿ ਅਪਾਰ॥ ਰੈਨਿ ਦਿਨਾ ਨਰ ਅਚਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਅੰਨ ਵਸਲ ਦਰ ਵਸਲ ਮਹਾਂਨੈ। ਲੰਗਰ ਪਰਹਿ ਸੇਵ ਨਰ ਠਾਨੈਂ ॥੩੮॥ ਸਿੱਖਨ ਸੈਂਕਰੇ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰੈਂ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸੁ ਅਨੁਸਾਰੈਂ॥ਇਨ ਕੀ ਆਇਸੁ ਲੇਤਿ ਸਮਾਜਾ॥ਆਪ ਆਪਨੇ ਸਾਰਹਿਂ ਕਾਜਾ ॥੩੯॥ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਦਾਸ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮ। ਕਰਹਿਂ ਮਾਮਲੇ ਕੋ ਸਭਿ ਕਾਮ। ਜਿਮਿ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਕਹਿ‡ਦੇਹਿ॥ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਰਬ ਹੀ ਲੇਹਿਂ ॥ ੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਅਕਬਰ ਕੋ ਆਵਨ, ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੋ

[1]ਤੇਜ ਵਾਲਾ (ਅ + ਦੀਨ)। [2]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। [3]ਭਾਵ-ਇਹ ਪਿੰਡ ਆਪ ਨਹੀਂ ਰਖੇ ਸ੍ਰੀਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਜੋਗ ਦਿੱਤੇ। *ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਗ੍ਰਾਵਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਅਕਬਰ ਭੇਟਾ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ।

†ਪਾਃ-ਸਗਰੀ। ‡ਪਾਃ-ਕਰਿ।

ਅਰਪਨੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਗਟੋਣ ਹਿਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਅਧਿਕ ਆਮਦਨਿ ਮਾਮਲਾ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ।ਅਮਰਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਨ ਠਾਨਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥—ਭਈ ਬਾਪਿਕਾ ਪੂਰਨ ਅਬੈ—। ਪਰਉਪਕਾਰ ਚਿਤਵਤੇ ਤਬੈ*।—ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਗਟੈ ਪਾਵਨ ਕੋਈ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿਂ ਮੱਜਨ ਹੋਈ॥੨॥ਅਹੈ ਬਾਪਿਕਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ—।ਰਾਮਦਾਸ ਹਿਤ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਲ[1] ।—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਥਾ ਬਨਾਯੋ[2] । ਆਪ ਅਛਤ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮੁਝਾਯੋ॥੩॥ਗਾਦੀ ਦੇ ਕਰਿ[3]ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਦੀਨ ਬਸਾਇ ਖਡੂਰ ਮਝਾਰ।ਸੰਤਤਿ ਕਰੈ ਬਿਰੋਧ ਨ ਕੋਈ।ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ ਸੋਈ॥੪॥ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਾਰਜ ਕੀਨਾ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸਾਇ ਸੁ ਦੀਨਾ।ਨਿਜ ਸੰਤਤਿ ਤੇ ਕਰਿ ਕੈ ਨਯਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਬੈਠਾਰੇ—॥੫॥ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮਨੋਰਥ ਕਰਿ ਕੈ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਰਿ-ਕੈਃ—ਸਤਿਜੁਗ ਕੋ ਤੀਰਥ ਦੂਰ ਰਹ੍ਯੋ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਲਹ੍ਯੋ॥੬॥ਸਰਬ ਪ੍ਰਜਾ ਬਿਧਿ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰੀ। 'ਬਿਨ ਰਾਜੇ ਹਮ ਕੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਿਜ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ।ਦੀਜੈ ਰਾਜਾ ਹੋਇ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ[4]'॥੭॥ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਰ ਉਚਿਤ ਬਿਚਾਰਾ।—ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੰਡਲ[5] ਬਿਨੁ ਨ੍ਰਿਪ ਦੁਖਿਆਰਾ। ਅਹੈ ਜੋਗ ਇਨ ਬਨਹਿਂ ਨਰੇਸ਼।ਬਸਹਿ ਸੁਖੀ ਤਬਿ ਪ੍ਰਜਾ ਅਸ਼ੇਸ਼—॥੮॥ਆਠਹੁਂ ਲੋਕਪਾਲ ਕੇ ਤਨ ਤੇ। ਅੰਸ ਨਿਕਾਸਨ ਕੀਨਸਿ ਤਿਨ ਤੇ। ਆਠਹੁਂ ਗੁਨ ਜੁਤਿ ਰਾਜਾ ਕੀਨਿ। ਤਿਸ ਨ੍ਰਿਪ ਨਾਮ ਸੁ'ਛੁਪ'ਧਰਿ ਦੀਨਿ ॥ ੯॥ ਹੋਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇੰਦ੍ਰ ਕੋ ਗੁਨ ਹੈ। ਜਮ ਕੋ ਦੰਡ,ਧਨਦ ਦੇ ਧਨ ਹੈ[6]। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਲੀਜਹਿ ਜਾਨਿ।ਹੋਤਿ ਭਯੋ'ਛੁਪ'ਭੂਪ ਮਹਾਨ ॥ ੧੦ ॥ ਅਵਿਨੀ ਰਾਜ ਕੀਨਿ ਚਿਰਕਾਲ। ਪ੍ਰਜਾ ਬਸਾਈ ਸਭਿ ਸੁਖ ਨਾਲ। ਤਿਸ ਤੇ ਪੀਛੇ ਔਰੁ ਸੁ ਭਯੋ।ਨਾਮ ਇਖਵਾਕ[7]ਜਾਂਹਿ ਧਰਿ ਦਯੋ॥੧੧॥ਛੁਪ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੇ ਬੈਠ੍ਯੋ ਸੋ ਰਾਜ। ਕਰੇ ਸਰਬ ਪਰਜਾ ਕੇ ਕਾਜ। ਨ੍ਰਿਪ ਸਤਿਸੰਧਿ[8] ਮਹਾਂ

[1]ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਟਿਕਣ। [2]ਬਣਾਇਆ (ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ)। [3]ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ। [4](ਜੋ) ਸਭ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਗਟ) ਹੋਵੇ । [5]ਮਾਤਲੋਕ। [6]ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ (ਗੁਣ) ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਕੁਮੇਰ ਦਾ (ਗੁਣ) ਧਨ ਦੇਣਾ ਹੈ। [7][ਸੰਸਃ, ਇਕਸ਼੍ਵਾਕੁ]। [8]ਸੱਚ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਸੱਚ ਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ।

*ਤਾਃ—ਸਭੈ।

ਬਲਵਾਨ।ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੋ ਬੁਧਿਵਾਨ ॥ ੧੨ ॥ ਸਿੰਧ ਮੇਖਲਾ ਅਵਨੀ ਸਾਰੀ[੧]।ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਇਖ਼ਵਾਕ ਬਲੀ ਇਕ ਕਾਲ। ਚਹਯੋ ਜੱਗ ਕੋ ਕਰਨ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੩ ॥ ਸਕਲ ਪ੍ਰਿਥੀ ਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹ ਕੀਨੇ। ਜੱਗਯ ਸਮਾਜਨਿ ਸੰਖਯਾਹੀਨੇ[੨]। ਆਵਾਹਨ ਸਗਰੇ ਸੁਰ ਕਰੇ। ਬੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਪਢਿ ਕਰਿ ਮੁਨਿਬਰੇ[੩] ॥ ੧੪ ॥ ਆਯਹੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੁਤਿ ਬ੍ਰਹਮਾਨੀ। ਸ਼ੰਕਰ ਗਨ ਕੇ ਸਹਤ ਭਵਾਨੀ[੪]। ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਪ੍ਰਭੁ[੫]ਬੁਲਾਏ।ਸੰਗ ਇੰਦਰਾ[੬] ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਏ ॥੧੫॥ ਅਗਨਿ ਪੁਰੋਗਮ[੭] ਮਘਵਾ[੮] ਆਦਿ।ਸਰਬ ਦੇਵਤਾ ਧੁਤਿ ਅਹਿਲਾਦ। ਧਨਦ[੯] ਪ੍ਰਭੰਜਨ ਕੇ ਗਨ ਆਏ[੧੦]। ਰੁੱਦ੍ਰ ਇਕਾਦਸ਼[੧੧] ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੬॥ਬਿੱਸ੍ਵਦੇਵ[੧੨]ਮਹਾਂ ਰਿਖਿਯਨੇ।ਗੰਧ੍ਰਬ[੧੩]ਕਿੰਨਰ[੧੪]ਜਾਹਿੰ ਨ ਗਨੇ। ਬਿੱਦਯਾਧਰਿ[੧੫] ਸਸਿ ਸੂਰਜ ਆਏ। ਜੋ ਪਤਾਲ ਬਾਸੀ ਅਹਿ-ਰਾਏ[੧੬]॥੧੭॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਮੁਖਿ ਸਭਿ ਆਏ। ਲੇਨਿ ਆਪਨੋ ਭਾਗ ਬਨਾਏ[੧੭]। ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੰਡਲ ਕੇ[੧੮] ਦਿਜ ਰਿਖਿ ਸਾਰੇ। ਕਰੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਮਹੀਪ ਹਕਾਰੇ॥੧੮॥ਮਹਾਂ ਜੱਗਯ ਤਿਨ ਰਚਯੋ ਬਨਾਇ। ਸਭਿ ਕੋ ਜਥਾ ਜੋਗ ਤ੍ਰਿਪ-ਤਾਇ।ਹੱਬਯ[੧੯]ਕੱਬਯ[੨੦]ਦੇ ਕਰਿ ਬਿਧਿ ਆਛੇ। ਦਿਯੋ ਦਾਨ ਜੇਤਿਕ ਜੋ ਬਾਛੇ ॥੧੯॥ ਰੰਕ ਨ ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀਤਲ ਕੋਈ। ਲੇ ਕਰਿ ਦਾਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੋ ਹੋਈ। ਹਮਨਕੁੰਡ ਕੇ ਚਾਰਿਹੁਂ ਪਾਸੇ। ਮੁੱਖਯ ਦੇਵਤਾ ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥੨੦॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇ ਭਾਗ। ਪਦਮਾਪਤਿ[੨੧] ਕੇ ਰਸੁ ਅਨੁਰਾਗ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਸਕਲ ਹਰਖਾਏ।ਜਸ ਇਖ਼ਵਾਕ ਜਗਤ ਰਹਿ ਛਾਇ॥੨੧॥ਬਿਧਿ,

[੧]ਸਮੁੰਦਰ ਤੜਾਗੀ ਵਾਙੂ ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਹੈ। [੨]ਜੱਗ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗ੍ਰੀਆਂ ਬੇ ਗਿਣਤ । [੩]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਨੀ। [੪]ਸ਼ਿਵਜੀ ਗਣਾਂ ਤੇ ਪਾਰਬਤੀ ਸਮੇਤ । [੫]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ । [੬]ਲੱਖਮੀ । [੭]ਆਗੂ ਅਗਨੀ, ਅੱਗੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਅਗਨੀ। [੮]ਇੰਦਰ । [੯]ਕੁਬੇਰ । [੧੦]ਵਾਯੂ ਦੇ ਸਮੂਹ, ਭਾਵ ੪੯ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੌਣ । [੧੧]ਗਿਆਰਾਂ ਹੀ ਸ਼ਿਵ । [੧੨]ਇਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੇਵਤੇ; ਪੁਰਾਣਾਂਨੁਸਾਰ ਏਹ ਦੱਖਯ ਦੀ ਧੀ ਵਿਸ਼੍ਵਾ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਨ, ਗੇਣਤੀ ਵਿਚ ਦਸ ਹਨ:-ਵਸੁ, ਕ੍ਰਤੂ, ਸੱਤਯਾ, ਕਲਾ, ਦੱਖਯ, ਕਾਮ, ਧ੍ਰਿਤੀ, ਕੁਰੂ, ਪਰੂਰਵਾ, ਮਾਦ੍ਰਵਾ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਬੀ ਨਾਲ ਗਿਣਦੇ ਹਨ, ਰੋਚਕ ਯਾ ਲੋਚਨ ਤੇ ਧ੍ਰਨੀ ਯਾ ਧੂਰੀ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਮ ਤੇ ਸ਼੍ਰਾਧਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [੧੩]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ। [੧੪]ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਜੰਤ੍ਰੀ। [੧੫]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ। [੧੬]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ । [੧੭]ਅਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਸੰਵਾਰਕੇ ਲੈਣ ਲਈ। [੧੮]ਮਾਤਲੋਕ ਦੇ । [੧੯]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਅਹੂਤੀਆਂ। [੨੦]ਪਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਅਹੂਤੀਆਂ। [੨੧]ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਹਰਿ,ਹਰ[1] ਆਦਿਕ ਸੁਰ ਸਾਰੇ।ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੂਪਸਤਿਕਾਰੇ[2]।–'ਬਰੰਬ੍ਰਹ[3]' ਸਭਿਹੂੰ ਮਿਲਿ ਕਹਯੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਠਾਂਢੋ ਰਹਯੋ॥੨੨॥ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁਨੀਜੈ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੌ ਇਹੁ ਵਰ ਦੀਜੈ।ਜਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਆਪ ਤੁਮ ਕੀਨੋ।ਧਾਰਿ ਅਨੰਦ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨੋ॥੨੩॥ਅਗਨਿ ਕੁੰਡ[4] ਇਹੁ ਤੀਰਥ ਹੋਇ[5]। ਕਲੁਖ ਹਤਹਿ ਮੱਜੈ ਨਰ ਜੋਇ। ਹੋਹਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਦੁਤਿਯੋ ਨਹਿਂ ਭਾਸੁ ॥੨੪॥ ਅਗਨਿ ਕੁੰਡ ਕੇ ਜਿਸ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ੁ ਹੋ। ਤਿਸ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ ਸਦੀਵ ਤੁਮ ਬਸਿਹੋ। ਇਹਾਂ ਆਇ ਜੋ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ॥੨੫॥ ਤਿਸ ਕੋ ਸਕਲ ਕਰਹੁ ਕੱਲਯਾਨ।ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ ਹਾਨ[7]'।ਸੁਨਯੋ ਭੂਪ ਤੇ ਸਭਿ ਨੈ ਕਹਯੋ।ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ[6] ਕੀ ਦਿਸ਼ ਤਬਿ ਲਹਯੋ॥੨੬॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਨ ਸਭਿ-ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਿ।ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਿ। 'ਹੇ ਭੂਪਤਿ ! ਤੂੰ ਭਗਤ ਮਹਾਂਨਾ। ਕਾਰਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਬਖਾਨ॥੨੭॥ਜਿਮ ਜੀਵਨ ਕੌ ਹੁਇ ਕੱਲਯਾਨ। ਹਮ ਤੇ ਜਾਚਯੋ ਅਸ ਤੈਂ ਦਾਨ।ਮਮ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਇ।ਤੀਰਥ ਮਹਾਂ ਲਖੈ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੨੮॥ ਲਾਖਹੁੰ ਬਰਸ ਬਿਦਤਿ ਅਬਿ ਰਹੈ। ਪੁਨ ਛਪ ਜਾਇ ਨ ਕੋਊ ਲਹੈ। ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਬਿਤਹਿ ਕਲਿ ਕਾਲ। ਤਬਿ ਮਮ ਹੁਇ ਅਵਤਾਰ ਬਿਸਾਲ ॥੨੯॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਵੌਂ। ਭਗਤਿ ਪੰਥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਵੌਂ। ਜੋਗ,ਜੱਗਯ, ਤਪ ਤ੍ਰੈ ਜੁਗ ਧਰੇਮੂ।ਇਨ ਮਹੁੰ ਕਰੈ[7] ਲਹੈ ਬਡ ਸ਼ਰਮ[8] ॥੩੦॥ ਕਲਿਯੁਗ ਮਹਿਂ ਨਰ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਹੀਨ। ਬੁਧਿ* ਬਿਤਿ ਬਲ ਤੇ ਜਿਨ ਤਨ ਛੀਨ। ਤਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਵਨਿ[9]। ਤਨ ਧਰਿ ਫਿਰੌਂ ਸਰਬ ਹੀ ਥਾਵਨਿ ॥ ੩੧ ॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੌਂ। ਭਗਤਿ ਰੀਤਿ ਮਹਿਂ ਗਯਾਨ ਬਤਾਵੌਂ।ਜਬਿ ਮੈਂ ਤੀਨ ਦੇਹਿ ਕੋ ਧਰੌਂ। ਚਤੁਰਥ ਤਨ ਅਪੁਨੋ ਪੁਨ ਕਰੌਂ॥੩੨॥ਤਬਿ ਇਹੁ ਤੀਰਥ ਕੋ ਬਿਦਤ੍ਰਾਵੌਂ। ਪੰਚਮ ਤਨ ਤੇ ਪੱਕ੍ਰ[10]† ਬਨਾਵੌਂ। ਸਰ ਅੰਦਰ ਸਿਰਜੌਂ ਹਰਿਮੰਦਰ। ਜਿਸਿ ਮਨਿੰਦ ਕਿਤ ਹੋਇ ਨ ਸੁੰਦਰ॥੩੩॥ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੀ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ।ਕਰੌਂ ਸਥਾਪਤਿ, ਰਹੈ ਸਦਾਈ। ਖਸ਼ਟਮ ਦੇਹਿ ਧਰੌਂ ਮੈਂ ਜਬੈ।ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਹੌਂ

---

[1]ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ। [2]ਰਾਜਾ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [3]ਵਰ ਮੰਗ। [4]ਅਗਨੀ ਕੁੰਡ (ਦਾ ਥਾਂ)। [5]ਬਣੇ। [6]ਭਾਵ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [7]ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਕਰੇਗਾ। [8]ਭਾਵ ਹੈ ਸ਼੍ਰਮ ਤੋਂ=ਮਿਹਨਤ। [9]ਭਲੇ ਰਸਤੇ ਪਾਵਣ ਲਈ। [10]ਪੱਕਾ। *ਪਾ:–ਸੁਧਿ। †ਪਾ:–ਪ੍ਰਪਕ।

ਬੈਠ੍ਯੋ ਅਬੈ॥੩੪॥ਰਚਿ ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ ਧਰਿਨਾਮੂ।ਸਿਰਜੈਂ ਤਖਤਮਹਾਂਅਭਿ-
ਰਾਮੂ।ਬੈਠੌਂ ਬੀਚ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਵੈਂ।ਸਰਬਜਗਤਕੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈਂ॥੩੫॥ਪੁਨ
ਮੈਂ ਸਦਾ ਬਸੌਂ ਇਸਥਾਨ।ਬੰਦਹਿ ਅਚਰਜ ਹੋਹਿ ਜਹਾਨ। ਜੋਤਿ ਆਪਨੀ
ਨੀਤਿ ਬਸਾਵੈਂ।ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਵੈਂ" ॥੩੬॥ ਇਮ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ
ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ।ਪੁਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਚਹ੍ਯੋ[1]।ਰੁੱਦ੍ਰ ਸਰੋਦ੍ਰ[2]ਆਦਿ ਸਭ
ਜੋਈ।ਹੁਇਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਭਾਖਤਿ ਸੋਈ॥੩੭॥"ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਹਮ ਸਭਿਹੀ
ਰਹੈਂ*। ਤੀਨਲੋਕ ਪਤਿ ਸੰਗੀ ਅਹੈਂ"।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਬਰ ਦੀਨੇ।
ਪੁਨਹੁ ਬਿਸਰਜਨ ਸਗਰੇ ਕੀਨੇ ॥੩੮॥ਨ੍ਰਿਪ ਇਖਵਾਕ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਬਿਸਾਲਾ।
ਛੱਤ੍ਰੀਬੰਸ ਜਗਤ ਮਹਿ ਚਾਲਾ।ਰਾਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਸਿਰਮੌਰ। ਭਏ ਅਨੇਕ
ਸੁ ਰਾਜਾ ਔਰ॥੩੯॥ਸੋਈ ਬੰਸੁ ਚਲ੍ਯੋ ਜਗ ਆਵਾ।ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਸੋਢੀ ਪ੍ਰਗ-
ਟਾਵਾ।ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਥਮੈ ਜੋ ਭਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਬਿਚਾਰਨ ਕਿਯੋ॥੪੦॥
ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਹੇਤ।ਚਿਤ ਚਾਹ੍ਯੋ-ਬਨਵਾਇੰ ਨਿਕੇਤ।ਕੁਲ ਹਮਰੀ
ਰਹਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਫੂਲਹਿ ਫਲਹਿ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੧ ॥ ਇਨ ਤੇ
ਪ੍ਰਥਕ ਰਹੈਂ ਕਿਤਿ ਔਰ।ਰਾਮਦਾਸ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਅਰੁ ਤਹਿਂ ਤੀਰਥ ਸੋ
ਬਿਦਤਾਵੈਂ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਕਾਰ ਕਰਾਵੈਂ-॥ ੪੨॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਬਰ ਪੂਰਬ
ਜੋ ਦਯੋ। ਉਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁ ਸਿਮਰਨ ਕਯੋ। ਜਾਨ੍ਯੋ-ਸਮਾਂ ਪਹੂਚ੍ਯੋ
ਆਇ।ਤੀਰਥ ਸਰਬੋਤਮ ਬਿਦਤਾਇ†-॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ

---

[1]ਦੇਖਿਆ। [2]ਸ਼ਿਵਜੀ, ਸਹਤ ਯੁੱਧ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਕਾਰਤਕੇਯ (ਅ) ਯਮਰਾਜ।

*ਪਾ:-ਨਿਜ ਬਲ ਥਲ ਹਮ ਸਭ ਹੀ ਰਹੈਂ।

†ਅਯੁੱਧਯਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੂਰਜਬੰਸੀ ਰਾਜਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕਸ਼ਵਾਕੁ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਵੈਵਸ੍ਵਤਮਨੁ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ, ਮਨੁ ਤੋਂ ਨਿੱਛ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜੰਮਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੌ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ। ਵੱਡੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕੁਕਸ਼ੀ ਸੀ। ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਇਸੇ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਹੋਏ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਕਾਰਨ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਜੈਸੀ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ ਦਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਬਨਾਉਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਇਸਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਦਰ ਹੋਣ ਲਈ। ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ, ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਗਜ਼ਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਚੌਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸਾਜਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਇਆ ਉਹ ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਓਹ ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਹਵਨਕੁੰਡ ਸੀ ਯਾ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਮੁੱਲ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੦ ਅੰਕ ੨੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪੂਰਬ ਬਰ ਸਿਮਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸੁ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ। ਸੰਤੋਖਸਰ ਦੀ ਕਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਮਰਦਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਨਿ ਸਕਲ ਗਤਿ ਲੀਨਿ।ਸੋਢੀਕੁਲ ਭੂਖਨ[1] ਤਬੈ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥'ਸੁਨ ਹੇ ਸੌਮ੍ਯ[2] ਬਸਨ ਹਿਤ ਥਾਨ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹੁ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਆਨ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਨਿਜ ਪਾਇ ਟਿਕਾਵਹੁ।ਬਹੁਰ ਕਰਹੁ ਪੁਰਿ ਮਹਾਂ ਬਸਾਵਹੁ॥੨॥ਜਿਮਿ ਖਡੂਰ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿਕੈ। ਪਾਛੇ ਆਨ ਬਸੇ ਹਮ ਟਰਿਕੈ*। ਇਮ ਨੀਕੀ ਨਿਜ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਹੁ।ਬਸਨ ਹੇਤੁ ਥਲ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਹੁ ॥੩॥ ਅਹੈ ਪਰਗਨਾ ਤੁਮਰੇ ਪਾਸ। ਥਲ ਆਛੋ ਪਿਖਿ ਕਰਹੁ ਅਵਾਸ'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਹੁਕਮ ਆਪਕੋ ਮੋਰ ਅਮੋਰੇ[3]॥੪॥ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮਹਿਂ ਰਾਜ਼ੀ। ਇਹੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਮੈਂ ਉਰ ਸਾਜੀ। ਜੋ ਤੁਮ ਕਰਹੁ† ਸੁ ਆਛੀ ਹੋਇ। ਆਛੀ ਹੋਇ, ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਜੋਇ ॥੫॥ਹਮ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਯਾ ਸਕੈਂ ਬਿਚਾਰਿ।ਸਭਿ ਗੁਨ ਸਾਗਰ ਮਹਿਦ ਅਪਾਰਿ[4]। ਥਲ ਕੋ ਪਰਖਨ ਹੇਤੁ ਨਿਕੇਤ। ਮੈਂ ਤੁਮ ਆਗੇ ਕਹਾਂ ਅਚੇਤ[5] ॥੬॥ ਅਰਜ਼ੀ ਸਿਖ ਕੀ ਰਾਵਰਿ ਮਰਜ਼ੀ। ਮੈਂ ਗੁਰ ਜੀ ਇਕ ਸੇਵਾ ਗਰਜ਼ੀ। ਜਿਮਿ ਰਜ਼ਾਇ ਜਿਸੁ ਥਲ ਕੋ ਕਹੋ। ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਨੀਕੇ ਜਿਸ ਲਹੋ॥੭॥ਜਹਾਂ ਬਤਾਵਹੁ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ।ਸੇਵਕ ਜਾਇ ਕਰਹਿ ਤਹਿਂ ਕਾਰ। ਨਹਿਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ[6] ਕਛੁ ਮੋ ਤੇ ਹੋਇ।ਸੋ ਸਭਿ ਕਰਿਹੌਂ ਪ੍ਰੇਰਹੁ ਜੋਇ' ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਲੇ ਕਰਿ ਬਰਨਾ। 'ਗ੍ਰਾਮ ਤੁੰਗ ਤੇ ਅਹੈ ਉਰੇਰੇ।ਗਿਲਵਾਲੀ ਤੇ ਲਖਹੁ ਪਰੇਰੇ॥੯॥ ਹੈ ਸੁਲਤਾਨਪਿੰਡ ਜਿਸ ਨਾਮੂ। ਤਿਸ ਤੇ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹੁ।ਸੁੰਦਰ ਅਪੁਨੇ ਸਦਨ ਬਨਾਵਹੁ॥੧੦॥ ਜਿਤਿਕ ਦਰਬ ਲਾਗਹਿ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਸੋ ਸਭਿ ਲੇਹੁ ਬ੍ਰਿੱਧ ਤੇ ਪਾਨ[7]। ਜਬਹਿ ਸਦਨ ਤਹਿਂ ਲੇਹੁ ਚਿਨਾਇ।ਤਿਸ ਤੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ ਪੁਨ ਜਾਇ॥੧੧॥ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਤੀਰਥ

---

[1]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। [2]ਮਨੋਹਰ। (ਅ) ਭਲੇ [ਸੰਸ:, ਸੌਮ੍ਯ]। [3]ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਮੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। [4]ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਹੋ। [5]ਘਰ ਦੇ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਮੈਂ ਅਜਾਣ ਆਪ ਅਗੇ ਕੀ ਹਾਂ। [6]ਅਪਣੇ ਆਪ। [7]ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ।

*ਪਾ:-ਟੁਰਕੇ। †ਪਾ:-ਕਹਹੁ।

ਖਨਵਾਵਉ।ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਭਲੋ ਬਨਾਵਉ।ਬਹੁਰ ਤੁਮਾਰੀ ਸੰਤਤਿ ਜੇਤੀ । ਤਿਸਕਉ ਕਰਹਿ ਬਨਾਵਨ ਤੇਤੀ॥੧੨॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪੁਰਿ ਬਿਸਾਲ ਬਨ ਜੈਹੈ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਨਰ ਆਨ ਬਸੈ ਹੈਂ"।ਇਮੁ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਈ । ਅਪਰ ਸਰਬ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ॥੧੩॥ਪਾਰੋ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਬੜਵਾ ਜੋਇ। ਹੇਤੁ ਅਰੂਢਨ ਦੀਨੀ ਸੋਈ।ਕਹਯੋ 'ਤੁਰੰਗਨ ਅਚਰਜ ਏਹੀ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸਿ ਚਢਿਬੇ ਦੇਹੀ॥੧੪॥ਹਮ ਕੈ ਤੁਮ ਹੋਵਹਿਂ ਅਸਵਾਰੋ।ਚਢਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕੈ ਭਾਈ ਪਾਰੋ । ਨੀਕੇ ਰਾਖਹੁ ਸੇਵ ਕਰਾਵਹੁ। ਬ੍ਰਿਧ ਸੁਮਤਿ ਕੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵਹੁ'॥੧੫॥ਇਮਿ ਕਹਿ ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਸੋਇ। ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਕਰੇ ਸਿਖ ਜੋਇ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ।ਜੋ ਥਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਬਤਾਏ ॥੧੬॥ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੀ ਸੀਮਨ[੧] ਛੋਰ। ਫਿਰ ਤਹਿਂ ਕਾਰ ਕਰੀ ਚਹੁੰ ਓਰ। ਜਿਮ ਜਿਮ ਬੁੱਢਾ ਬਯੋਂਤ ਬਤਾਵਹਿ । ਤਿਮਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ॥ ੧੭॥ਪ੍ਰਥਮ ਮੰਗਾਯਹੁ ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ।ਗੁਰ ਆਗੇ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨਿ।ਭੀਰ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਨਿ ਹੋਈ।ਕਰਯੋ ਬ੍ਰਤਾਵਨ ਸਭਿ ਮਹਿ ਸੋਈ॥੧੮॥ਗਾਢੋ ਮੋੜ੍ਹਾ[੨] ਗਾਡ ਖਰਯੋ ਹੈ।ਨਾਮ 'ਗੁਰੂ ਕੋ ਚੱਕ' ਧਰਯੋ ਹੈ।ਈਂਟੈਂ ਕੇਤਿਕ ਤਹਾਂ ਪਕਾਇ । ਸਦਨ ਚਿਨਾਵਨ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜਿਮ ਕਹਯੋ।ਸੋ ਸਿਮਰਤਿ ਸਰ ਸਿਰਜਨ ਚਹਯੋ।ਲੇ ਬ੍ਰਿਧ ਸੰਗ ਆਪ ਚਲਿ ਗਏ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਅਏ ॥੨੦॥ ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਥਲ ਕੋ ਹੇਰੇ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਬਾਕ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਪਤੇ ਬਤਾਏ । ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸਰਬ ਹੀ ਥਾਏਂ॥੨੧॥ਪੁਨ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ ਮੁਖ ਕਰਿ ਚਲੇ।ਬਦਰੀ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਰੁ ਖਲੇ।ਸਨੇ ਸਨੈ ਥਲ ਦੇਖਤਿ ਜਾਵਹਿਂ।ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਸੋ ਪਤੇ ਜਿ ਪਾਵਹਿਂ[੩]॥੨੨॥ਬ੍ਰਿੱਛ ਸਿੰਸਪਾ[੪] ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰਾ।ਲਖਯੋ ਪਤਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ।ਤਿਸਕੇ ਤਰੇ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ।ਤਿਸ ਆਗੈ ਸਰ ਕੋ ਪਿਖ ਥਾਇ॥੨੩॥ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਸੰਮਤ ਹੁਇ ਥਲ ਜੋਵਾ।ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜੋ ਹੋਵਾ।ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਫਿਰ ਕਰਿ ਹੇਰਾ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਖੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੨੪॥ਕਲਪਤਿ ਕਰੇ ਤਹਾਂ ਚਹੁ ਕੋਨਾ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਦਿਖਰਾਇਸਿ ਥਲ ਤੌਨਾ।ਤਿਸ ਦਿਨ ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ । ਪਰਖੇ ਪਤੇ ਕਹੇ ਗੁਰ ਹੀਕੇ॥੨੫॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਕਰਯੋ

[੧]ਹੱਦਾਂ । [੨]ਮੋੜ੍ਹਾ ਗੱਡਣਾ=ਨਿਸ਼ਾਨ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਇਕ ਵਡਾ ਮੋੜ੍ਹਾ ਗੱਡ ਦੇਣਾ । [੩]ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਕਿਵੇਂ) ਓਹ ਪਤੇ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੇ ਹਨ) ਪਾ ਲਈਏ । [੪]ਟਾਹਲੀ ।

ਬਿਸਰਾਮਾ॥ਬਸਨੇ ਹੇਤੁ ਬਨੇ ਜਹਿਂ ਧਾਮਾ*।ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗ੍ਰਿਤਿ ਭਏ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਸਭਿ ਕਏ॥੨੬॥ਭਏ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਟ੍ਯੋ ਅੰਧਕਾਰਾ।ਸਰ ਕਾਰਜ ਕੋ ਤਬਹਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਅਨਾਵਨ ਕੀਨਾ।ਸਿੱਖਨਨ ਤੇ ਉਚਵਾਇ ਸੁ ਲੀਨਾ॥੨੭॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਜੂਰ ਜੁ ਹੁਤੇ ਅਗਾਰੇ। ਤਿਨ ਜੁਤਿ ਅਪਰ ਸਮੂਹ ਹਕਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਟੋਲ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਮੰਗਲ ਕੀਨਸਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥੨੮॥ ਗਏ ਸਿੰਸਪਾ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰੇ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਕਰੇ। ਨਾਮ ਲੀਨ ਤੀਨਹੁਂ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਖਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਟਕ ਲਾਇਅਹੁ ਸਿਰਜਨ ਕਹੁ ਤਾਲ । ਚਿਤਵ੍ਯੋ ਉਰ ਉਪਕਾਰ ਬਿਸਾਲ। ਲਗੇ ਮਜੂਰ ਖਨਨਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਿਰ ਧਰਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵਹਿਰ ਗਿਰਾਏ ॥੩੦॥ ਇਕ ਖੋਦੈਂ ਇਕ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਭਰੈਂ। ਇਕ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਕਰੈਂ†। ਇਕ ਆਵਹਿਂ ਇਕ ਲੈ ਲੈ ਜਾਹਿਂ। ਖਨਹਿਂ ਮਜੂਰ ਸਿੱਖਨ ਬਹੁ ਮਾਂਹਿ॥੩੧॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰ੍ਯੋ ਅਰੰਭਨ ਤਾਲ।ਬੈਠਹਿਂ ਆਪ, ਖਨਹਿਂ ਨਰ ਜਾਲ। ਜਹਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਰਜ੍ਯੋ ਘਰ ਪਾਏ। ਤਹਾਂ ਕਾਰ ਕਰਤੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥੩੨॥ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਲ ਲੋਕ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਕਾਰ ਸੁਧਾਰਤਿ ਸਵਲ ਸੁਜਾਨ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਕਰ੍ਯੋ।ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਪੁਨ ਮਨ ਹਿਤ ਧਰ੍ਯੋ॥੩੩॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਕੀਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਜਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਥਿਤਿ ਥਾਨਾ।ਕੇਤਿਕ ਲੋਕ ਬਸਾਏ ਗ੍ਰਾਮ।ਬਸਨ ਲਗੇ ਰਚਿ ਅਪੁਨੇ ਧਾਮ॥੩੪॥ਤਬਿਸ਼੍ਰੀਰਾਮਦਾਸ ਚਲਿਗਏ। ਚਰਨਕਮਲ ਗੁਰ ਬੰਦਤਿ ਭਏ। ਸਗਰੀ ਕਾਰ ਕਰੀ ਸੁ ਬਤਾਈ। 'ਸਦਨ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਰਜੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੩੫॥ ਤਾਲ ਕੁਛਕ ਖਨਵਾਵਨਿ ਕੀਨਾ। ਜਥਾ ਹੁਕਮ ਰਾਵਰ ਨੇ ਦੀਨਾ'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨਾ।ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਨਤ ਸਭਿ ਹੀ ਜਾਨਾ॥੩੬॥ਰਹੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਸਭਿ ਆਮਦ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਲ। ਨਿਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਜ ਜੋ ਔਰ।ਕਰਤਿ ਭਏ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ॥੩੭॥ ਜਥਾ ਹੁਕਮ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਕਰੈਂ। ਤਥਾ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਬਰ‡ ਅਨੁਸਰੈਂ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਇਕ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ।ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕਿਮਿ ਬਾਂਛਾ ਉਰਿ ਧਰਿ ॥੩੮॥ਲੋਕ ਕਾਨ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂਨਾਂਹੀ।ਮਾਨ ਬਡਾਈ ਨਹਿਂ ਚਿਤਚਾਹੀਂ।ਰਹੈਂ ਨਿਰਾਲਸ ਧੀਰ-

'ਭਾਵ ਕੁਛ ਡੂੰਘਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਲਾਉ।

*ਪਾ:-ਬਸਨ ਹੇਤ ਬਨਵਾਇਸਿ ਧਾਮਾ। †ਪਾ:-ਧਰੈਂ। ‡ਪਾ:-ਬਨ।

ਜ ਧਾਰੀ।ਦੇਗ਼ ਆਦਿ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ॥੩੯॥ਸਭਿ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਖਰਚ ਚਲਾਵੈਂ।ਜੋ ਚਹਿਯਤਿ ਸੋ ਸਕਲ ਪੁਚਾਵੈਂ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਰ ਵਧਿ ਗਈ। ਨਿਤ ਸਵਧਾਨ ਸੰਭਾਰਿ ਸੁ ਲਈ ॥੪੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਇ। ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਕਾਰਕਰਿ ਸੋਇ।ਤਿਮਿ ਸੇਵਾ ਬਹੁਪਿਤਕੀ ਠਾਨੀ।ਮਨ,ਬਚ, ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਭਾਨੀ॥੪੧॥ਪਿਖਿ ਦੋਨਹੁ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿਗੁਰ ਸਾਚੋ।ਲੇਸ਼ ਬਿਕਾਰ ਨ ਜਿਨ ਮਨ ਰਾਚੋ[1]।ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਹਿਸ ਅਧਿਕਾਈ।—ਦੀਜਹਿ ਅਬ ਗਾਦੀ ਗੁਰਿਆਈ—॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਤੋਖਸਰ ਕਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਆਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੨॥

੧੩. [ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਕਾਰ]

ਦੋਹਰਾ॥ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬਿਬਿਤ ਰਹੇ ਸੋਢੀਕੁਲ ਸਿਰਮੌਰ।ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਅਮਰ'ਕਰੋ ਕਾਰ ਅਬਿਔਰ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਗਮਨਹੁ ਲਿਹੁ ਸੁਧਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਯੋ।ਜੋ ਨਿਜ ਬਸਿਬੇ ਸਦਨ ਚਿਨਾਯੋ।ਜਹਿਂ ਪੂਰਬ ਤੁਮ ਸਰ ਖਨਵਾਯੋ।ਚਾਰ ਕੋਨ ਕੋ ਬਨੌਤ ਬਨਾਯੋ॥੨॥ਸਰ ਸੰਤੋਖ ਨਾਮ ਤਿਸ ਰਾਖੋ।ਅਬਿ ਤਿਸ ਕਰਿਬੇ ਨਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖੋ[2]।ਤਿਸਤੇ ਉਰੇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਥਲ*ਜਹਾਂ। ਦੂਸਰ ਤਾਲ ਖਨਾਵੋ ਤਹਾਂ॥੩॥ਸ਼੍ਰੀਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਮ ਧਰੀਜੈ।ਜਾਇ ਕਿਤਿਕ ਖਨਵਾਵਨ ਕੀਜੈ।ਸਮੋਂ ਪਾਇ ਪਾਕੋ ਹੁਇ ਸਾਰੋ।ਪ੍ਰਥਮ ਜਾਇ ਉੱਦਮ ਤੁਮਧਾਰੋ' ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਤਹਿਂਗਏ।ਸਦਨਚਿਨਯੋ ਸੁਧਿਲੇਵਤਿਭਏ[3]।ਜਿਮਿਜਿਮ ਕਹਿਂਤਿਮਿ ਤਿਮਿ ਨਰ ਕਰਨੌ।ਬਸਿਬੇ ਹੇਤ ਮਨੋਰਥ ਧਰਯੋ॥੫॥ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਕਰਿ ਉਠਿ ਭੋਰ।ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਗੇ ਪੂਰਬ ਓਰ।ਬ੍ਰਿਧਕੋ ਸੰਗਲਏ ਚਲਿ ਆਏ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਦਿਸ਼ ਪਤੇ ਬਤਾਏ॥੬॥ਬਹੁ ਬਦਰੀ ਥਲ ਬਯਾਪਤ[4] ਹੇਰਾ।ਅਹੇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਜਲ ਥਿਰੈ ਘਨੇਰਾ।ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਨਾ। ਪਤਾ ਦੀਨ ਸੋ ਨੀਕੇ ਚੀਨਾ॥੭॥ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਸੰਮਤ[5] ਹੋਇ ਸੁ ਟੋਰਾ[6]।ਸੋ ਥਲ ਪਿਖਤਿ ਫਿਰੇ ਚਹੁ ਓਰਾ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਿਸ਼ਚੇ†ਕਰਿ ਆਛੋ। ਗੁਰ ਬਰ ਤੇ ਸਿਰਜਨ ਸਰ ਬਾਛੋ[7]॥੮॥ਕਰੀ ਠੀਕਿ[8]ਤਿਸੁ ਦਿਨ ਫਿਰਿ ਸਾਰੇ।ਧਰੇ ਚਿੰਨ੍ਹ

[1]ਮਨ ਵਿਚ ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਵਿਕਾਰ ਨਾ ਰਚਨ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਉਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਇਕੋ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਉਸਦੇ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਚਾਹ ਨਾ ਕਰੋ। [3]ਬਣੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਖਬਰ ਲਈ। [4]ਬੇਰੀਆਂ (ਨਾਲ) ਭਰਿਆ ਥਾਂ। [5]ਸਲਾਹ ਨਾਲ। [6]ਟੋਲਿਆ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਸਰੋਵਰ ਬਨਾਵਣਾ ਚਾਹਿਆ। [8](ਥਾਂ) ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ। *ਪਾਃ—ਜਲ। †ਪਾਃ—ਨਿਰਨੈ।

ਕਛੁ, ਗ੍ਰਾਮ ਪਧਾਰੇ[1]।ਪਠੇ ਸਿੱਖਨ ਲੈਬੇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ।ਅਰ ਮਜੂਰ ਗਨ ਲੇਨਿ ਮਹਾਨ ॥੯॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕ੍ਰਿਯਾ[2] ਕਰਿ ਭਲੇ।ਲੇ ਨਰ ਟੋਲ ਤਿਸੀ ਦਿਸ਼ ਚਲੇ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਲੇ ਨਾਇ।ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਸੀਸ ਨਿਹੁਰਾਇ ॥੧੦॥ਬ੍ਰਿਧ ਬਚ ਤੇਲੇ ਖਨਨੀ[3]ਹਾਥ।ਟਕ ਲਾਇਸ ਚਿਤਵਤਿ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਸਭਿ ਮੈਂ ਬਾਂਟਿ ਦਯੋ ਮਿਸ਼ਟਾਨ।ਲਗੇ ਖਨਨ ਸਗਰੇ ਤਿਸੁ ਥਾਨ ॥ ੧੧ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿਰ ਧਰਿ ਵਹਿਰ ਗਿਰਾਵੈਂ।ਕੇਤਿਕ ਖਨਿ ਖਨਿ ਤਿਨਹੁੰ ਉਚਾਵੈਂ। ਸਿੱਖਨ ਅਨੇਕ ਮਿਹਨਤੀ ਘਨੇ। ਕਰਤਿ ਕਾਰ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਸਨੇ ॥ ੧੨ ॥ 'ਜਹਿਂ ਦੁਖਭੰਜਨਿ ਬਦਰੀ ਖਰੀ।ਤਹਿਂਤੇ ਖਨਹਿਂ'ਸੁਆਇਸੁ ਕਰੀ। ਆਪਿ ਨਿਕਟ ਬੈਠੇ ਬਚੁ ਕਹੈਂ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵਹਿਰ ਗਿਰਾਵਤਿ ਲਹੈਂ*॥੧੩॥ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਨਤਿ ਦਿਨ ਸਾਰੇ। ਭੀ ਸੰਧਯਾ ਦਿਸ਼ ਗ੍ਰਾਮ ਪਧਾਰੇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਗਿ ਲੈ ਕੈ।ਕਾਰ ਕਰਾਵਤਿ ਤਹਾਂ ਥਿਰੈ ਕੈ॥੧੪॥ਕਿਤਿਕ ਮਾਸੁ ਇਮ ਕੀਨਿ ਖਨਾਵਨਿ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਅਧਿਕ ਕਰਹਿਂ ਨਿਕਸਾਵਨ। ਗੁਰਤਾ ਦੇਨਿ ਸਮੇ ਤਬਿ ਆਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਇਨਹੁੰ ਬੁਲਿਵਾਵਾ॥੧੫॥ਦੁਖ-ਭੰਜਨਿ ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਤੀਰ।ਟੋਵਾ†ਭਯੋ ਕੁਛਕ ਗੰਭੀਰ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਤਥਾ ਤਜਿ ਗਏ।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੁੰਚਤੇ ਭਏ॥੧੬॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਜੁਗਪਦ ਅਰਬਿੰਦੁ।ਬੈਠੇ ਸਨਮੁਖ ਦ੍ਵੈ ਕਰਬੰਦੁ।ਚਕ ਕੀ ਗਾਥਾ ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ।'ਕੈਸੇ ਕਰਨੋ ਜਾਇ ਥਲ ਚੀਨ?'॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਭੂਖਨ ਕਹਯੋ। 'ਚਕ ਤੇ ਪੂਰਬ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਲਹਯੋ। ਨੰਮ੍ਰ ਸਥਾਨ ਨੀਰ ਸਿਮਟਾਵੈ[4]। ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਸਮੁਦਾਇ ਦਿਸਾਵੈਂ॥੧੮॥ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਅਬਿ ਤਾਲ ਖਨਾਯੋ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਟਕ ਪ੍ਰਥਮ ਲਗਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਨਾਥ। ਯੁਕਤਿ ਆਪਕੇ ਟੇਕਯੋ ਮਾਥ॥੧੯॥ਸਿਮਰਯੋ ਨਾਮੁ ਬਿਘਨ ਗਨ ਹਰਤਾ।ਸਦਾ ਸੁਖਦ ਬਹੁ ਮੰਗਲ ਕਰਤਾ। ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਤਹਾਂ ਅਨਵਾਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤੁ ਸਕਲ ਬਰਤਾਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਸਹਤ ਬਿਬੇਕ। ਹੁਤੇ ਸੁ ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਥ ਅਨੇਕ।ਸਭਿ ਦਿਨ ਬੈਠਿ ਕਰਾਵਤਿ ਕਾਰ। ਲਗੇ ਮਜੂਰ ਉਠਾਵਤਿ ਭਾਰ ॥੨੧॥ਤਿਮ ਸਿਖਨਨ ਮਿਲਿ ਕਾਰ ਕਮਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਖਨਿਵਾਈ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੋ ਕਾਜ‡ਬਿਸਾਲਾ। ਹੁਇ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਹਿਂ

[1](ਉਸ ਥਾਂ) ਕੁਛ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਖਕੇ ਪਿੰਡ (ਚੱਕ) ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। [2]ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। [3]ਕਹੀ। [4]ਇਕਠਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। *ਪਾਃ—ਰਹੈਂ। †ਪਾਃ—ਟੋਭਾ। ‡ਪਾਃ—ਕਾਰ।

ਚਿਰਕਾਲ॥੨੨॥ ਯਾਂਤੇ ਅਲਪ ਕਾਜ ਹੀ ਭਯੋ।ਲਘੁ ਸਥਾਨ ਕਛੁ ਖੋਦਨੋ ਗਯੋ।ਸੁਨਿ ਮੋਹਨਿ ਪਿਤ ਖਰੋ ਸਰਾਹਯੋ।'ਨੀਕੋ ਥਲ ਸੋਈ ਹਮ ਚਾਹਯੋ॥੨੩॥ਲੀਲਾਵਤੀ ਪੁਰੀ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ[1]।ਇਸ ਸਰੁ ਪਰ ਬਰ* ਬਸਹਿ ਮਹਾਂਨ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਉਜਰੀ ਪਰੀ। ਅਬਿ ਇਹੁ ਬਾਸਹਿ ਗੀ ਬਡ ਪੁਰੀ ॥੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਹਮਹਿਂ ਬਸਾਇਅਹੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਉਜਰਿ ਪੁਰੀ ਬਸਾਵਨ ਕਰੀ। ਹਮ ਜੁਤਿ ਬਸੀ ਨੀਕ ਇਹੁ ਪੁਰੀ॥੨੫॥ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰੇ ਪਰ ਪੁਰਿ ਹੋਇ। ਜਗ ਬਹੁ ਬਿਦਤਹਿ ਤੀਰਥ ਸੋਇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਕੋ ਦੀਨ। ਹਰਖੇ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖ ਭੀਨ ॥੨੬॥ ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਹੀ ਰਾਖਨ ਕਰੇ।ਕਾਜ ਹਜੂਰ ਤਿਨਹੁਂ ਤੇ ਸਰੇ।ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਥੇਰੋ ਥਲ ਨੀਵਾਂ।ਭਯੋ ਰਹਯੋ[2] ਨਹਿਂ ਪੂਰਨਿ ਥੀਵਾ ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮ ਬ੍ਰਿਧ ਤਨ ਅਹੈ। ਤਊ ਮਹਾਂ ਤਪ ਤਪਤੇ ਰਹੈਂ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਠਾਂਢੇ ਰਹੈਂ ਇਕਾਕੀ।ਕੰਧ ਮੇਖ[3]ਪਕਰਹਿਂ ਜਬਿ ਥਾਕੀ॥੨੮॥ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਬੈਸਹਿਂ ਥੋਰਾ।ਖਰੇ ਰਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਪ ਘੋਰਾ।ਨਰਨ ਅਨੇਕਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੇ ਕਟਹਿ ਕਲੇਸ਼ ॥ ੨੯ ॥ ਹੇਰਹਿਂ ਸੇਵਾ ਸੇਵਕ ਕੇਰੀ। ਬਖ਼ਸ਼ਹਿਂ ਪਦਵੀ ਉਚ ਬਡੇਰੀ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤ ਆਵਹਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਹਿ ਨਰ ਹਰਖਾਵਹਿਂ†॥੩੦॥ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਅਨੇਕ ਢਿਗ ਰਹੈਂ।ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਉਪਾਸਤਿ ਅਹੈਂ[4]।ਰਿਦਾ ਸੁੱਧ ਹੋਵਹਿ ਤਿਨਕੇਰਿ। ਗਯਾਨ ਪਾਇ ਭੇ ਮੁਕਤਿ ਘਨੇਰਿ॥੩੧॥ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿਮ ਹੋਇ। ਕਿਧ ਉਮਰਾਵ ਬੀਸ ਅਰੁ ਦੋਇ।ਇਸ ਜਗ ਕੇ ਨੱਸ੍ਵਰ ਸੁਖ ਦੀਨੋ। ਬਡਿਆਈ ਪਦ ਮਹਿ ਥਿਤ ਕੀਨੋ ॥੩੨॥ਤਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜ ਦਾਸ। ਜਿਸ ਪਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਲਾਸ। ਦੋਨੋਂ ਲੋਕਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਨ। ਮੰਜੀ ਪਰ ਬੈਠਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥੩੩॥ ਦੇਸ਼ਨਿ ਭੇਜੇ ਗੁਰੂ ਬਨਾਇ‡।ਇਹਾਂ ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਗਨ ਦੇਸ਼ਨਿ ਪਰ ਹੁਕਮ ਕਰੰਤੇ। ਨਰ ਅਨੇਕ ਮਿਲਿ ਸੇਵ ਕਰੰਤੇ ॥੩੪॥ ਮੁਕਤਿ ਭਏ

[1]ਪਹਿਲੇ ਲੀਲਾਵਤੀ ਪੁਰੀ ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਸੀ। [2]ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ ਰਿਹਾ। [3]ਕਿੱਲੀ।
[4]ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਬਹੁ। †ਪਾ:-ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ।

‡ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ-ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ। (ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੪੯ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਖੇ 'ਮੰਜੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ) ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਲਈ ਹੈ, ਏਹ ਬਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਬੇ 'ਗੁਰਮੁਖ' ਹਨ। ਜਿਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ੩੬ ਵਿਚ ਉਮਰਾਵ ਲਫ਼ਜ਼ ਨਾਲ ਦੱਸਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸੁਖ ਭਾ ਪਰਲੋਕ। ਐਸੇ ਅਪਨੇ ਸਿੱਖ ਅਸ਼ੋਕ। ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤ ਮੰਜੀ ਅਧਿ-ਕਾਰ। ਬੈਠਾਰੇ ਗੁਰ ਨਿਜ ਦਰਬਾਰ ॥੩੫॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨਿ ਕੇਰੇ। ਇਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਨ ਘਨੇਰੇ।ਬਾਇਸ ਮੰਜਿਨਿਕੇ ਉਮਰਾਵ। ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਜ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਭਾਵ॥੩੬॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਦਾਸ ਨੰਦ[1] ਕਹੁ ਦੇਖਾ। ਉਚਿਤ ਤਖਤ ਕੈ ਬੁੱਧਿ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਸਭਿ ਗੁਨ ਸੰਜੁਤਿ ਧਰਮ ਮਹਾਨਾ। ਅਪਰ ਨ ਹੇਰਯੋ ਇਨਹੁਂ ਸਮਾਨਾ॥੩੭॥ਭਗਤ ਆਪਨੋ ਜਾਨਿ ਬਿਸਾਲ। ਗੁਰ ਭਾਣੇ ਮਹਿਂ ਹਰਖਨਿ ਵਾਲਾ। ਪਰਖਨ ਕਰਿਕੈ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ। ਰਹਿ ਇਕਸਾਰ ਸੁੱਧ ਦਿਢ ਚੀਤਿ ॥੩੮॥ ਆਰਬਲਾ ਪੂਰਨ ਤਿਨ ਭਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਲਈ। ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਭਾਨੀ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਸੋਢੀਕੁਲ ਟਿੱਕਾ ਜੋ ਅਹਯੋ॥੩੯॥ਬਧ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਨ ਕਾਲ।ਬਿਧਵਾ ਹੋਇ,ਰਹਹੁ ਕਿਸ* ਢਾਲ[2]? ਨਹਿਂ ਉਪਾਇਕੋ,ਕਰਨੋ ਕਹਾ ਹੈ?'। ਪਿਤਕੀ ਗਿਰਾ ਸੁਨੀ ਬਿਧਿ[3] ਯਾ ਹੈ॥੪੦॥ਨਿਜ ਸੁਹਾਗ ਕੋ[4] ਤਬਹਿ ਉਤਾਰੇ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਧਰਯੋ ਸੁਧਾਰੇ।ਕਹਤਿ ਭਈ'ਸਚ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰਾ।ਹੋਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁਤਉ ਆਪਿਉਚਾਰਾ[5]' ॥੪੧॥ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਿਜ ਬਚ ਪਰਿਲਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਅਮਰ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ'ਹਮ ਭਾਖਯੋ ਜੈਸੇ।ਨਿਸ਼ਚੈਹੋਤਿ ਬਰਤਬੋ ਤੈਸੇ[6]†॥੪੨॥ਸੰਮਤ ਸ਼ਤ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਧ ਸਾਰੀ।ਖਸ਼ਟ ਬਰਸ ਅਬਿ ਰਹੀ ਹਮਾਰੀ। ਸੋ ਹਮ ਦੇਹਿਂ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਤਾਈਂ। ਲਿਹੁ ਸੁਹਾਗ ਅਪਨੋ ਸੁਖ ਪਾਈ' ॥੪੩॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਆਰਬਲਾ ਨਿਜਸ਼ੇਸ਼[7]।ਉੱਤਮ ਗੁਰਤਾ ਜਗਤ ਅਸ਼ੇਸ਼।ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਭੂਖਨਿ ਕੋ ਦੀਨਸਿ। ਸਕਲ ਅਧੀਨ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਕੀਨਸਿ ॥੪੪॥ ਤਖਤ ਬਿਠਾਏ ਸੁਤ ਹਰਿਦਾਸ[1]। ਕਹਿ‡ ਕਰਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਚਲਨਿ ਬਿਕੁੰਠ ਆਪ ਕੋ ਚਹਯੋ।ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨਿਕਟ ਦੇਖਿ ਕੈ ਕਹਯੋ॥੪੫॥ 'ਸਭਿ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਅਧਿਕਾਈ।ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਹਮ ਤੇ ਮਨ ਭਾਈ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਰਖਤਿ ਪਿਤ ਕੀ ਬਾਨੀ।ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਭਾਖਯੋ ਭਾਨੀ॥੪੬॥ 'ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੁਝਕੋ ਕੀਨ ਨਿਹਾਲ।ਮੈਂ ਹੌਂ ਸਭਿ ਤੇ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲ।ਜਿਸ ਕੇ ਪਿਤ ਤੁਮ ਪੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਦਈ ਬਡਾਈ ਮੈਂ ਬਡ ਧੰਨੁ ॥੪੭॥ ਜੋ ਅਬਿ ਬਰ ਦੇਵਨ ਕੋ ਭਾਖਾ। ਯਾ

[1]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ। [2]ਬਿਧਵਾ ਹੋਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਸੇ। [3]ਬਿਧਨਾ, ਹੋਣਹਾਰ। [4]ਭਾਵ ਸੁਹਾਗ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ ਆਦਿ ਚਿੰਨ੍ਹ। [5]ਮੌਤ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤਦੋ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ। [6]ਪੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਣਾ ਸੀ। [7]ਬਾਕੀ ਦੀ। *ਪਾਃ—ਇਸ, ਤਿਸ। †ਪਾਃ—ਐਸੇ। ‡ਪਾਃ—ਗੁਰ।

ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਚਤਿ ਚਿਤ ਕਾਂਖਾ। ਇਕ ਚਿੰਤਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਬਿਰਧਾਇ। ਸੋ ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ ॥੪੮॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ। ਪੁਨ ਤੁਮ ਲੀਨਸਿ ਗੁਰਤਾ ਸੰਪਦ। ਅਬਿ ਦੀਨਸਿ ਮੁਝ ਘਰ ਬਡਿਆਈ। ਸੋ ਕਬਿ ਪਰ ਕੇ ਘਰ ਨਹਿ ਜਾਈ[1] ॥੪੯॥ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਬਿਖੇ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ। ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਹੁ ਮਮ ਆਸ਼ਹਿ'। ਸੁਨਿ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਸੁਤਾ ਕੇ ਬੈਨਾ। ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਤੇ ਪੂਰਨ ਨੈਨ ॥੫੦॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਤਵ ਸੁਤ, ਪੌਤ੍ਰਨ, ਪਤਿ, ਮਤਿਵਾਨਾ। ਜਗਤ ਬਿਖੇ ਬਿਦਤਹਿਂ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਤੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਹੋਹਿਂ ਜਰੂਰੇ' ॥੫੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਆਪ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਭੇ ਜਗ ਸਾਰੇ। ਬਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਰੇ ਮੁਕਤਿ ਹਤਿ ਬੰਧ ਕਲੇਸ਼ ॥੫੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

੧੪ [ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਾਰ ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਹਿੰਦਾਲ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਰਮਤ ਰਾਮ ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਭੇ[2] ਤਾਰਨ ਸਿੱਖਨ ਅਪਾਰ। ਐਸੇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕਉ ਬੰਦਉਂ* ਬਾਰੰ ਬਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬੈਠਿ ਇਕਾਗਰ ਗੁਰੂ ਦਿਆਰਾ। ਮਨ ਮੈਂ ਐਸੇ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ—ਜਿਨ ਸਿਉਂ ਹਮਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਪੂਤੀ। ਸੋ ਤੌ ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਪਹੂਤੀ॥੨॥ ਗੁਰ ਦੇਖੇ ਬਿਨ ਨੀਂਦ ਨ ਆਵੈ। ਜਿਉ ਅੰਬੁਜ[3] ਰਵਿ ਬਿਨ ਕੁਮਲਾਵੈ—। ਕਰਿ ਵਿਵੇਕ ਮਨ ਕੋ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਚਿਤ ਲਾਯੋ॥੩॥ ਬਹੁਰੋ ਮਨ ਮਹਿ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਾ।—ਸੋ ਕਰੀਏ ਜੋ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। ਬਿਲਮ ਖੋਇ ਕਰਿ ਕਰੀਏ ਸੋਈ। ਜੈਸੇ ਕਾਰਜ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁ ਹੋਈ—॥੪॥ ਤਾਲ ਬਨਾਵਨ ਚਾਹਿਸਿ ਭਲੇ। ਕਹਨੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ "ਮਾਝੇ ਚਲੇਂ"। ਮੋਹਿਨ ਮੁਹਰੀ ਸੰਗ ਸੁ ਕਹੈਂ। 'ਹਮ ਕਉ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਅਹੈ ॥੫॥ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕੋ ਬਨਿਵਾਵਨਿ। ਤੁਮ ਭੀ ਆਇਸੁ ਕਰਹੁ ਅਲਾਵਨਿ'। ਅਪਨ ਮਨੋਰਥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਬਧਾਵਾ॥੬॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਗਵਨ ਕੀਨ ਤਤਕਾਲਹਿ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲਹਿ। ਭਏ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਅਸਵਾਰ। ਜੋ ਪਾਰੇ ਨੇ ਦੀਨਿ ਉਦਾਰ ॥੭॥ ਚੰਚਲ ਮਹਾਂ ਚਲਤਿ ਗੁਨ ਰੂਰੀ। ਉਛਰਤਿ ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਪੂਰੀ। ਮਨਹੁੰ ਅਵਨਿ ਪਰ ਪਾਇ

---

[1]ਨਾ ਜਾਵੇ। [2]ਜੋ ਰਾਮ (ਵਿਆਪ) ਰਹਿਆ ਹੈ (ਉਹੀ) ਰਾਮਦਾਸ ਹੋਕੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਹੋਏ। ਗੁਰੁਵਾਕ ਭੀ ਹੈ:—ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ [3]ਕਵਲ। *ਪਾ:—ਬੰਦਨ।

ਨ ਲਾਵਹਿ। ਦਿਖਿਯਤਿ ਉਡੀ ਗਗਨ ਜਨੁ ਜਾਵਹਿ ॥ ੮ ॥ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕੋ ਲਖਿਬੋ ਕਰੈ[1]। ਜਿਮ ਇੱਛਾ ਤਿਮ ਹੀ ਅਨੁਸਰੈ। ਅਲਪ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਚਲਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਵਲੋਕਹਿਂ ਬਿਸਮਹਿਂ ਨਰ ਜਾਲਾ ॥ ੯ ॥ ਚੌਕ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਾਰ ਤਾਲ ਕੀ ਕਛੁ ਕਰਿਵਾਈ।ਸਿੱਖ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਬਹੁ ਫਲ ਪਾਈ ॥੧੦॥ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈਂ। ਕਾਰ ਕਢਤਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਲਹੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਜਬਿ ਰਹਤਿ ਬਿਤਾਇ। ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਛਿਤਿ ਅਧਿਕਾਇ ॥੧੧॥ 'ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਕੇ। ਕਰਤਿ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖਨ ਗਨਕੇ'। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸ ਕਰਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।ਆਵਨਿ ਲਾਗਸਿ ਨਿਤਿ ਧਨ ਭਾਰੀ॥੧੨॥ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਲਹੌਰ ਜੁ ਰਹੈ।ਕੀਰਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਕਲ ਸੁਖ ਲਹੈ। 'ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਨੈ ਗੁਰਤਾ ਦਈ। ਸੰਗਤ ਸੰਗ ਅਧਿਕ ਤਿਨਿ ਭਈ ॥੧੩॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਬੈਦੇਂ ਖਰੇ।ਦੇਬੋ ਜਨ ਮਨੁ ਬਾਂਛਤਿ ਕਰੇ'। ਇੱਤਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਸੋਢੀ ਸਾਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਏ ਹਿਤ ਧਾਰੇ॥੧੪॥ ਚੌਕ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਹੈਂ। ਸਨਮਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਲੇ ਹੈਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਸਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹਯੋ।'ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਘਰ ਲਹਯੋ॥੧੫॥ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਏ। ਤਬਿ ਕੇ ਤੁਮ ਇਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਿ ਆਏ।ਅਬਿ ਹੋਏ ਲਾਇਕ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਨਿਵਹਿ ਜਗਤ ਕਰਿ ਕੈ ਬਡ ਪ੍ਰੀਤਿ॥੧੬॥ਉਚਿਤ ਅਬਹਿ ਗਮਨਹੁ ਤਿਸਿ ਥਾਨਾ। ਸਰਬ ਸੰਭਾਰਹੁ ਸਦਨ ਮਹਾਂਨ। ਅਪਨੇ ਬੰਸ ਬਿਖੈ ਅਬਿ ਚਲੀਅਹਿ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲੀਅਹਿ ॥ ੧੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਮਿਲਿ ਬਸੀਅਹਿ ਤਹਾਂ।ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਇੱਛਾ ਹੁਇ ਜਹਾਂ'। ਇੱਤਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨੇ ॥੧੮॥ ਸਰਬ ਸੋਢੀਅਨਿ ਲੈ ਕਰਿ ਸੰਗਿ। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗੇ ਹਰਿ ਰੰਗਿ[2]। ਲਵਪੁਰਿ ਕਹੁ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਨਿਸਿ ਬਸਿ ਇਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਥਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਕਰਯੋ ਤਬਿ ਡੇਰਾ। ਹੋਤਿ ਦੇਗ ਲਗਿ ਅੰਨ ਘਨੇਰਾ[3]। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮੈ ਜਾਗ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।ਗਾਇ ਸੁਨਹਿਂ ਸਭਿ ਆਸਾ ਵਾਰੇ ॥੨੦॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਸੁਭ

[1]ਅਸਵਾਰ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਲਖ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸਦੇ ਸੰਕਲਪ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਟੁਰਦੀ ਹੈ।
[2](ਨਾਲ) ਬਹੁਤੀ ਸੰਗਤ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲਗੀ। (ਅ) ਹਰੀ ਰੰਗ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[3]ਲੰਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ) ਅੰਨ ਬਹੁਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਮਗੁ ਰੀਤਿ।ਹੋਵਨ ਲਗੇ ਸਿੱਖ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਪਰੇ ਹਰਿਖਾਏ[1]।
ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਏ॥੨੧॥ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁ ਹੋਈ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿਂ ਦੁਖੁ ਖੋਈ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਘਰ ਕੇ ਥਾਨ।
ਧਰਮਸਾਲ ਰਚਿਵਾਇ ਮਹਾਂਨ॥੨੨॥ਬੀਚ ਕੂਪ ਕੋ ਬਡ ਕਰਵਾਏ।ਸੁੰਦਰ
ਮੰਦਰ ਰਚਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਹੋਹਿ ਜਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਸਕਲ ਕਹੈਂ
'ਗੁਰ ਪਰਉਪਕਾਰੀ'॥੨੩॥ਸਿੱਖਨ ਹੋਨ ਆਵਹਿਂ ਸਭਿ ਜਾਤੀ।ਪਗ ਪਾਹੁਲ
ਤੇ ਲੇ ਸੁਖ ਥਾਤੀ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਨਾਮ ਉਚਾਰੈਂ। ਭਵਜਲ ਤੇ ਤਤਕਾਲ
ਉਧਾਰੈਂ॥੨੪॥ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਗੋਸ਼ਟ ਗਯਾਨ। ਰਿਦੈ ਧਰਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ
ਧਯਾਨ।ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਪੁਰਿ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ। ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ
॥੨੫॥ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਇ।ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਇ।
ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਲਵਪੁਰੀ। ਗਮਨ ਕਰਨ ਕੋ ਇੱਛਾ ਕਰੀ॥
੨੬॥ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਟਿਕਾਇ।ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਲੈ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਇ।
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਰੀ ਕਉ ਚਲੇ।ਭਾ ਚਿਰਕਾਲ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲੇ॥੨੭॥ਸਨੈ
ਸਨੈ ਮਗ ਉਲੰਘਯੋ ਸਾਰੇ।ਆਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੇ।ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ
ਮਿਲੇ।ਔਰ ਸਭਿਨਿ ਪੁਛ ਕੁਸ਼ਲੀ ਭਲੇ॥੨੮॥ਮਹਾਂਦੇਵ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਆਏ
।ਪਿਤ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਏ।ਅਪਰ ਮਿਲਯੋ ਸਗਰੋ ਪਰਵਾਰ।ਜਾਨਤਿ
ਭਏ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਦਾਰ॥੨੯॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਬਸਤ੍ਰ ਦਰਬ
ਕੋ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵੈ। ਪੂਜਾ ਹੋਇ ਸਦੀਵ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਦਿਵਸ ਪਰਬ ਕੇ ਆਇ
ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੦॥ ਲਗਹਿਂ ਅੰਬਾਰ ਉਪਾਇਨ ਕੇਰੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਲਯਾਇ
ਅਛੇਰੇ। ਅਰਪਹਿਂ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਚਹਤਿ
ਉਦਾਰੀ॥੩੧॥ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਯਨਾਮ
ਜਗਤੇਸ਼ੁ'। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਇਮ ਬਿਵਹਾਰੁ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ
ਟਾਰਿ[2]॥੩੨॥ਕਰਿ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੌਚ ਕੋ ਧਰੈਂ। ਸੀਤਲ ਜਲ ਮਹਿਂ ਮੱਜਨ
ਕਰੈਂ।ਪੁਨ ਸਮਾਧਿ ਕੋ ਲੇਤਿ ਲਗਾਇ।ਰਾਖਹਿਂ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਟਿਕਾਇ॥
੩੩॥ ਨਿਰ ਬਿਕਲਪ[3] ਨਿਜ ਪਦ ਸੁਖ ਲੀਨ। ਆਸਨ ਥਿਰਹਿਂ ਅਡੋਲ
ਪ੍ਰਬੀਨ।ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲੋਚਨ ਅਰਬਿੰਦ। ਬਿਕਸਤਿ ਭਰੇ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੰਦ॥

[1]ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ, ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਆਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [2]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਜਾਗਕੇ।
[3]ਕਲਪਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਸਮਾਧੀ)।

੩੪॥ਕੇਸਰ ਤਿਲਕ ਲਗਾਵਹਿ ਮਾਥੇ। ਪਹਿਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪੁਨ ਸ਼ੋਭਾ ਸਾਥੇ। ਸੁਰਜ ਚਢੇ ਸਿੰਘਾਸਨ[1] ਬਹੈਂ। ਆਨਿ ਦਰਸੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਲਹੈਂ॥ ੩੫॥ ਕਿਰਤਨਿ ਗਾਇੰ ਰਬਾਬੀ ਆਗੇ।ਧੁਨਿ ਰਬਾਬ ਕੀ ਬਾਜਨਿ ਲਾਗੇ।ਸੁਨਹਿ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਤੀਰ।ਪੁਨ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ॥੩੬॥ਪੁਨਹਿ ਦੇਗ ਜਬਿ ਹੋਵਹਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਸਭਿ ਰਸ ਕੇ ਅਹਾਰ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਸੂਪਕਾਰ[2]ਸੁਧਿ ਦੇਹਿ ਜਿ ਆਈ।ਉਠਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਗੁਰ ਗੋਸਾਈਂ॥੩੭॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਬੀਚ ਸਥਾਨਾ। ਅਭ੍ਯਾਗਤਿ[3] ਚਲਿ ਆਇੰ ਮਹਾਂਨਾ। ਇਕ ਸਮਾਨ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰਾ। ਧਨੀ ਰੰਕ ਕੇ ਆਇ ਉਦਾਰਾ॥੩੮॥ ਸੰਗਤਿ ਬੀਚ ਅਚਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿਂ।ਬਹੁਰ ਚੁਰਾ[4]ਕਰਿ ਨਿਜ ਥਲ ਆਵਹਿਂ।ਪੁਨ ਇਕੰਤ ਰਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ।ਪੌਢੈਂ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਸੁਖ ਨਾਲ॥੩੯॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਤੇ ਸੌਚਾਚਾਰ। ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਪੁਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰ। ਕਥਾ ਸਮਾਗਮ ਕੋ ਤਿਸਿ ਕਾਲ।ਗੁਰ ਜੁਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਹਿਂ ਰਸਾਲ[5]॥੪੦॥ਭਗਤਿ ਬਿਰਾਗ,ਗ੍ਯਾਨ ਗੁਨ ਸਾਨੀ। ਹੋਹਿ ਕਥਾ ਆਤਮ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਚਾਰ ਘਟੀ ਬਾਸੁਰ ਜਬਿ ਰਹੈ।ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕੋ ਸੁਖ ਲਹੈਂ॥੪੧॥ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਕੇ ਹੁਇ ਰਾਗ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਜਿਨ ਸੁਨਿ ਅਘ ਭਾਗਾ[6]। ਭਾਗ ਜਗੇ ਜਿਨਕੇ ਹੁਇ ਲਾਗ[7] ਲਾਗ ਸ੍ਵਾਦ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਾਗ[8]॥੪੨॥ ਬ੍ਰਿਤਿ ਇਕੰਤ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ ਰਹੈਂ। ਸੁਨਹਿਂ ਨ ਕਾਹੂ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਹੈਂ। ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਕੋ ਜਬਿ ਆਵੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵੈਂ॥੪੩॥ਨਾਤੁਰ ਸਦਾ ਤੂਸ਼ਨੀ ਧਰੈਂ। ਹਿਤ ਬਿਵਹਾਰ ਨ ਬੋਲਨ ਕਰੈਂ।ਸੰਧ੍ਯਾ ਤੇ ਇਕੰਤ ਪੁਨ ਹੋਇ। ਪ੍ਰੇਮਮਗਨ ਰਹਿਂ, ਨਿਕਟ ਨ ਕੋਇ॥੪੪॥ਲੋਚਨ ਮਹਿਂ ਜਲ ਝਲਕਤਿ ਸਦਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਨ ਮਿਟਿ ਹੈ ਕਦਾ।ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਲਗ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ।ਗਾਵਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਰਧਾਇ॥੪੫॥ ਪੌਢਹਿਂ ਜਬਿ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਧੀਰ। ਸੈਨ ਹੇਤ ਨਿਸ ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ।ਸੁਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਜਬਿ:'ਸੁਪਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ'।ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਗਮਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕਾਲ॥੪੬॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਤੀਤ ਨਾਮ ਹਰਿ ਪਜਾਰੇ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਗਹਿਂ। ਸਿੱਖਜਨ ਕੇ

---

[1]ਗੱਦੀ ਤੇ। [2]ਰਸੋਈਆ। [3]ਲੋੜਵੰਦ। [4]ਚੂਲਾ। [5]ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਭਾਵ ਸੁੰਦਰ (ਕਥਾ)। [6]ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਜਾਗੇ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਲਾਗ ਲਗਦੀ ਹੈ(ਅ)ਲਾਗ=ਸਮੀਪ। [8]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਦ (ਕੀਰਤਨ ਆਦਿ ਦਾ) ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਉਧਾਰ ਹਿਤ ਲਾਗਹਿ ॥੪੭॥ ਅਬਗਤਿ[1] ਲੀਲਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਬਰਨੌਂ ਸਕਲ,ਸ਼ਕਤਿ ਕਹਾਂ ਮੇਰੀ। ਜਿਤਿਕ ਬੁਝਾਵਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ।ਬਰਨਨ ਕਰਵਿ ਤਿਤਿਕ ਪਰਤਾਪ॥੪੮॥ ਏਕ ਸਿੱਖ ਜਿਸ ਨਾਮ ਹਿੰਦਾਲ।ਸਤਿ-ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲ। 'ਸੱਤਿਨਾਮ' 'ਕਰਤਾਰ' ਅਪਾਰਾ। ਆਠਹੁੰ ਜਾਮ ਜਾਪ ਜਿਨ ਧਾਰਾ॥੪੯॥ ਮਿਲਹਿ ਨ ਕਿਹ ਸੋਂ,ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੈਸ਼।ਬੋਲਹਿ ਸੁਨਹਿ ਨ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਹਮੇਸ਼। ਦੇਗ ਬਿਖਹਿ ਸਭਿ ਚੂਨ ਸੁ ਛਾਨਹਿ। ਇਕ ਅੰਗੀ, ਬਿਨ ਗੁਰੂ ਨ ਜਾਨਹਿ[2]॥੫੦॥ ਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਰੰਗਜੋ ਰੰਗ।ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਦਾ ਸੁਖ ਸੰਗ। ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਲੋਭ ਹੰਕਾਰ। ਸੱਤਜ ਨਾਮ ਸੋਂ ਲਾਗੀ ਤਾਰ॥੫੧॥ਹਰਖ ਨ, ਸ਼ੋਕ ਨ, ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਨ। ਤਤਪਰ ਰਹੈ ਏਕ ਮਨ ਜੀਤਨ[3]। ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ, ਨਿਤ ਸਹਿਨ ਸੁਸ਼ੀਲ। ਸਦਾ ਏਕ ਰਸ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੀਲ[4] ॥ ੫੨ ॥ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯਾਲ। ਲਖੀ ਸਿੱਖ ਕੀ ਦੀਰਘ ਘਾਲ । ਇਕ ਦਿਨ ਸਲਿਤਾ ਕੋ ਗੁਰ ਗਏ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਦ ਕੀ ਗਤਿ ਲਏ ॥੫੩॥ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਪੁਨ ਆਏ। ਦੇਗ ਸਦਨ ਮੇਂ[5]* ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਏ।ਜੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਕਰਤਿ ਤਹਿਂ ਸੇਵਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਪਿਖਿ ਗੁਰਦੇਵ॥੫੪॥ਗੰਧਤਿ ਚੂਨ ਤਬਹਿ ਹਿੰਦਾਲ। ਲਗਜੋ ਰਹਜੋ ਜੁਗ ਹਾਥਨ ਨਾਲ ।–ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਲਗਹਿ ਨ–ਇਮਿ ਉਰ ਧਾਰੀ।ਤਬਿ ਦੋਨਹੁੰ ਕਰਿ ਹਾਥ ਪਿਛਾਰੀ ॥੫੫॥ ਗੁਰ ਪਦ ਪੰਕਜ ਮਸਤਕ ਧਰਜੋ । ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਬਾਕ ਉਚਰਜੋ।'ਤੇਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮੋਹਿ ਮਨ ਭਾਯੋ।ਨਈ ਰੀਤਿ ਕੋ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ[6]॥੫੬॥ ਮੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਹਿ ਪਰ ਭਈ। ਹਤਿ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤੀ ਸ਼ੁਭ ਲਈ। ਪੂਰਨ ਸੇਵਾ ਅਬਿ ਤਵ ਹੋਈ।ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਇ,ਨ ਸੰਸੈ ਕੋਈ'॥੫੭॥ਸਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ,ਭਰਮ ਗੁਰ ਦਹੇ। ਜੈਸੇ ਮਹਾਂ ਰੰਕ ਹੁਇ ਕੋਈ। ਪਦ ਕੁਬੇਰ ਕੇ ਬੈਠਹਿ ਸੋਈ॥੫੮॥ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਤਿਹ ਮਾਥ ਉਠਾਇ। ਦੀਨ ਸੁਦਨਾ[7] ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਭਾਇ। ਲੇ ਕਰਿ ਧਰਜੋ ਸੀਸ ਪਰ ਜਬੈ। ਹੁਤੋ ਜੀਵ,ਈਸ਼ੁਰ ਭਾ ਤਬੈ ॥੫੯॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਗਾਮੀ ਹੁਇ ਗਯੋ[8]। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-

[1]ਅਚਰਜ। [2]ਭਾਵ ਅਨਿੰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। [3]ਮਨ ਜਿਤਣ ਦੇ। [4]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [5]ਲੰਗਰ ਵਿਚ। [6]ਭਾਵ ਨਵੀਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਹਈ। [7]ਪਰਨਾ, ਸਾਫਾ। [8]ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਈ। *ਪਾ:–ਕੇ।

ਗੁਰ ਉਰੋ ਪਦ ਦਯੋ। ਸਭਿ ਸਿੱਧਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਆਇ। ਅਦਭੁਤ ਹੀ ਕੁਛ
ਬਨਯੋ ਬਨਾਇ॥੬੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਖਰੋ ਹਿੰਦਾਲ। ਕਰਿ ਸਤਿਗਰ ਕੋ
ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲ।'ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਨਯਾਰੀ। ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿ
ਤਿਲੋਕੀ ਸਾਰੀ॥ ੬੧ ॥ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲ ਦਾਸੁ ਤਤਕਾਲਾ। ਤੁਮ ਸਮਾਨ
ਨਹਿਂ ਆਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਪਰਮ ਉਦਾਰੇ। ਕਹੇ ਨ ਜਾਇਂ
ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ'॥੬੨॥ ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਘਰ
ਗਮਨਹੁਂ ਸਯਾਨੇ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਾਵਹੁ। ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਉਪਦੇਸ਼
ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵਹੁ' ॥੬੩॥ਇਮਿ ਕਹਿ ਵਿਦਾ ਕੀਨਿ ਹਿੰਦਾਲ। ਗਮਨਯੋ ਲੇ ਕਰਿ
ਬਖਸ਼ ਬਿਸਾਲ। ਬਸਯੋ ਜਾਇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਂਹੀ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਇ
ਦਰਸ ਕੋ ਪਾਹੀ ॥੬੪॥ ਕਹਯੋ ਹਿੰਦਾਲ ਕੇਰ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਜਿਮਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼
ਹੋਈ ਬੱਖਯਾਤ। ਟਹਿਲ ਕਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਕੇ ਸਾਥ। ਮਹਿਲ ਲਹਯੋ ਅਰੁ ਭਯੋ
ਸਨਾਥ ॥ ੬੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰੀ ਜਿਸ ਓਰ। ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਬੰਧ
ਨਿਜ ਤੋਰਿ। ਅਪਰਨ ਕੀ ਠਾਨੈ ਕੱਲਯਾਨ[੧]। ਇਹੁ ਸਾਖੀ ਯਾ ਮੈ ਪਰਮਾਨ
॥੬੬॥ਦੋਹਰਾ॥ਰਾਈ ਹੁਤੋ ਸੁਮੇਰੁ ਸੋ ਭਯੋ ਜਗਤ ਬੱਖਯਾਤ। ਨਹਿਂ ਅਚਰਜ
ਕੋਈ ਕਰੋ,ਸਤਿਗੁਰ ਸਫਲੀ ਦਾਤ॥੬੭॥ ਚੌਪਈ॥ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ
ਸਤਿਗੁਰ ਦਯਾਲੂ ॥ ਅਯੋ ਗੁਰਦਾਸ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੂ। ਹਾਥ ਜੋਰਿਕੈ ਬਿਨੈ
ਬਖਾਨੀ।'ਮੋ ਕਉ ਸਿੱਖੀ ਦੇਹੁ ਮਹਾਂਨੀ'॥੬੮॥ਦੇਖੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤਿਨਕੀ ਪੂਰੀ।
ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਵਾਕ ਗਰੂਰੀ[੨]। ਸਿਮਰਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਜਾਂਤੇ
ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਬਿਸਰਾਮੂ॥੬੯॥ਅਬਿ ਤੁਮ ਆਗ੍ਰੈ[੩] ਮਾਂਹਿ ਸਿਧਾਵਹੁ।ਤਹਿਂ ਕੀ
ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੇਰ ਲਯਾਵਹੁ। ਸਮੇ ਪਾਇ ਬਾਨੀ ਤੁਮ ਕਰਨੀ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ
ਮਨ ਕਉ ਹਰਨੀ' ॥੭੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਦਯਾਲ ਕੇ ਚਰਨ
ਨਿਵਾਯੋਸੀਸ।ਆਗ੍ਰੈ ਕੋਪਯਾਨਾ ਕਰਯੋਜਾਨਿ ਗੁਰੂ ਜਗਦੀਸ਼॥੭੧॥ਚੌਪਈ॥
ਗੁਇੰਦਵਾਲ ਤੇ ਚਲੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਮੋਹਨ ਮੁਹਰੀ ਬਿਦਾ ਕਰਾਈ। ਅਪਨ
ਪਰੀ[੪]ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਬਸਾਏ।ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਏ*॥੭੨॥ਦੋਹਰਾ॥

---

[੧](ਉਹ ਸਿੱਖ, ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਕੱਲਯਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੨]ਗੌਰਵਤਾ ਵਾਲੇ। [੩]ਆਗਰਾ ਸ਼ਹਿਰ।
[੪]ਭਾਵ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰੇ। *ਇਹ ਚੌਪਈ (੭੨ ਵੀਂ) ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ
ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁਧ ਬੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਜੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਹੀ ਠਹਿਰੇ
ਹੋਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦਾ ਅੰਸੂ ੧੫ ਅੰਕ ੧੫ ਤਥਾ ਅੰਸੂ ੧੬ ਅੰਕ ੨੩।

ਏਕ ਦਿਨਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ।–ਰਾਮਦਾਸੁ ਅਬਿ ਗੁਰ ਭੁਏ ਹਮ ਸੋਂ ਕੈਸੇ ਪਜਾਰ?–॥ ੭੩॥ ਚੌਪਈ॥ਐਸੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੀ।ਚਲੇ ਗੁਦੜੀਏ[1]ਕਰਿ ਅਸਵਾਰੀ । ਸੁਨਿਕੈ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਤੂਰਨ ਚਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਪੂਰੇ॥੭੪॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਨਾਮੁ।ਆਨੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੁ।ਏਕ ਸੁ ਹਯ ਪੰਜ ਸ਼ਤ ਰੁਪੱਯਾ[2]।ਦੀਨਿ ਭੇਟ ਬਹੁ ਸੇਵ ਕਮੱਯਾ॥੭੫॥ਏਕ ਜਾਮ*ਦਿਨ ਜਬੈ†ਰਹਾਇਓ।ਆਇ ਰਬਾਬੀ ਕਿਰਤਨ ਗਾਇਓ । ਉਚਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਬਿਠਾਏ। ਆਪ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਕਰਿ ਤਰੇ ਤਕਾਏ ॥ ੭੬ ॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਬੋਲੇ ਤਤਕਾਲੁ । ਕਰਤਿ ਪਰਖਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਿਆਲੁ । 'ਇਤਨਾ ਦਾੜ੍ਹਾ ਕੈਸ ਬਧਾਯੋ?'।ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇ ਨਿੰਮ੍ਰਾਯੋ[3] ॥ ੭੭ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ਚਰਨ ਗਹੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਪੋਂਛਹਿਂ ਬਾਰੰਬਾਰ।'ਇਸਹੀ ਹੇਤੁ ਵਧਾਤਿ ਭੇ,ਸੁਨੀਏ ਗੁਰ ਸੁਤ ਦਜਾਰ!'॥੭੮॥ਦੇਖਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ।'ਅੰਗਦ ਲੀਨੀ[4]‡ ਸੇਵ ਕਰਿ ਤੁਮਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਨੰਨ ॥ ੭੯॥ ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਹੈ ਕਹੀਏ ਕਾਹਿ ਬਨਾਇ। ਤੁਮਰੇ ਸਰ ਮੈਂ ਜੋ ਮਜਹਿ ਪਾਪੀ ਭੀ ਗਤਿ ਪਾਇ' ॥ ੮੦ ॥ ਐਸੇ ਬਰ ਦੇ ਚਲਤਿ ਭੇ ਜਹਿਂ ਪੁਰਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ। ਅਪਨ ਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਏ§ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਹਾਰ॥ ੮੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥ ਦੁਤੀਯ ਰਾਸ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਮਿਲਾਪ¶ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਭਾਈ ਮੈਂਹਾਰੀ ਜੀ ਲਾਹੌਰੋਂ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਬ ਅਤੀਤ ਨਿਤਿ ਕਰਮਨ ਤੇ ਨਿਰਲੇਪ। ਮਾਯਾ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਿਤੇ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਵਿਖੇਪ[5] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਦਿਨ ਏਕ।ਸਿਖ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਜੋ ਰਹਤਿ ਬਿਬੇਕ। ਸੁਨਿਬੇ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖਾਵਾਨ । ਗੁਰਕੇ ਬਾਕ ਦੇਤਿ ਕੱਲਜਾਨ ॥ ੨ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਤੁਮ ਮੋਕਹੁ ਪਜਾਰੇ । ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਦੁਲਭ ਕੋ ਧਾਰੇ। ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨ ਖੋਵਹੁ।ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਨਹਿਂ ਪੁਨ ਪੁਨ ਜੋਵਹੁ।੩।ਹਰਟ ਟਿੰਡ ਜਯੋਂ ਆਵਨ

---

[1]ਸੇਵਕ ਦਾ ਨਾਮ। [2]ਇਕ ਘੋੜਾ ਤੇ ਪੰਜ ਸੈ ਰੁਪੱਯਾ। [3]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ ਹੋਏ। [4]ਗੁਰਿਆਈ ਲੀਤੀ। [5]ਮਨ ਦਾ ਖਿੰਡਾਉ। *ਪਾ–ਪਹਿਰ। †ਪਾਃ–ਆਨ, ਆਇ। ‡ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਆਪ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਲੀਤੀ, ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਗੱਦੀਓਂ ਵਿਰਵੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੧੭।ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦਜੀ ਆਪ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹਨ, ਘਰ ਆਏ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਤੇ ਅਮਿੱਤ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ।

§ਪਾਃ–ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ। ¶ਪਾਃ–ਹਿੰਦਾਲ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਮਿਲਾਪ।

ਜਾਨਾ।ਊਚ ਨੀਚ ਬਲ ਕਰਨ ਪਯਾਨਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਤੁਮ ਰਦੈ ਬਸਾਵਹੁ। ਮਨ ਕੇ ਸਕਲ ਬਿਕਾਰ ਨਸਾਵਹੁ ॥ ੪ ॥ ਰਮਹੁ[1] ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਗੁਰ ਉਪ- ਦੇਸ਼। ਕਾਟਹੁ ਬਿਕਟ ਕਪਾਟ ਕਲੇਸ਼[2]। ਹਿਤ ਰਹਿਨੀ ਕੇ ਸਿੱਖਜਨ ਲੋਕ[3]। ਸਤਿਗੁਰ ਉਚਰਯੋ ਰੁਚਿਰ ਸ਼ਲੋਕ ॥੫॥ ਮਃ ੪ ॥

> ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ ਬਹ- ਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਜਿਸਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼।ਧਰਤਿ ਭਏ ਜਿਨਿ ਭਾਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਨੁ ਚਾਮੀਕਰ[3]ਹੈਂ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ੁ ਰਤਨ ਸਮਸਰ ਹੈਂ ॥ ੬ ॥ ਅਸ ਭੂਖਨ ਜੁਗ ਲੋਕ ਸੁਹਾਵਤਿ।ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਆਦਰ ਕੋ ਪਾਵਤਿ।ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਉਰ ਸਰ ਸਮਸਰ ਹੈਂ।ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ੁ ਬਿਮਲ ਜਲ ਭਰਿ ਹੈਂ॥੭॥ ਤਿਸੁ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਤ ਜੋ ਕਰਨੀ।ਅਰਬਿੰਦਨ ਕੀ ਬਨੀ ਸੁ ਬਰਨੀ[4]।ਮਨ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਧਾਤੁ ਸਮਾਨਾ। ਪਾਰਸੁ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ ॥ ੮ ॥ ਕੰਚਨ ਹੋਇ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਧਾਰੀ।ਸਹੈ ਕਸੌਟੀ ਸਭਿ ਮਲ ਹਾਰੀ[5]।ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ੁ। ਜਨ ਮਨ ਤਰੁ ਬਨ ਗੰਧਿ ਵਿਸੇਸ਼[6]॥੯॥ਗੁਰ ਘਨ ਤੇ ਬਚ ਬੂੰਦਨ[7]ਪਾਏ। ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸਿਖ[8] ਸੁਨ ਪੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਕਿਨਹੂੰ ਸਿੱਧਾਂ ਲਈ ਅਠਾਰਹਿਂ। ਕੋ ਆਤਮ ਕੋ ਰੂਪ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ॥੧੦॥ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਕੇ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹਰਿ ਚਹਿਂ ਬਡਭਾਗੀ।ਬਿਸ਼ਦ ਵਿਰਾਗ ਕਿਨਹੂੰ ਕੇ ਹੋਵਾ।ਕਿਨਹੂੰ ਸੁਖ ਨਿਜ ਅੰਤਰ ਜੋਵਾ॥੧੧॥ ਭਰਮ ਮੋਹ ਸੰਸੈ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪੂ।ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਕੇ ਖਾਪਿ ਕਲਾਪੂ। ਕਰਹਿਂ ਸਭਿਨਿ*ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਦਏ ਤਤਕਾਲ ॥੧੨॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ। ਜਨੁ ਮੁਨਿ ਗਨ ਸੋਂ

---

[1]ਉਚਾਰੋ । [2]ਸਿੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਵਾਸਤੇ। [3]ਸੋਨਾ। [4]ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। [5](ਮਨ ਦੀ) ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾਂ ਇਹ ਕਸਵਟੀ ਸਹਾਰਨਾਂ ਹੈ। [6]ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬਿੱਛਾਂ ਦਾ ਬਨ (ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ) ਬਹੁਤੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ (ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। [7]ਬਚਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਕਣੀਆਂ। [8]ਬੰਬੀਹੇ ਵਤ ਸਿੱਖ। *ਪਾਃ—ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ।

ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ। ਲਵਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਨਾਮ ਸੈਂਹਾਰੀ[1]। ਕੁਲ ਸੋਢੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰਤਿ ਅਚਾਰੀ॥੧੩॥ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਾਯਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਗੁਨ ਸਹਤ ਸੁਹਾਯਾ। ਸਕਟ ਅਰੂਢ ਹੋਇ ਕਰਿ ਆਯਹੁ। ਚਤੁਰ ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ ਸੰਗ ਲਯਾਯਹੁ ॥੧੪॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੁ ਉਤਰਯੋ ਆਈ। ਗਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਲੇ ਮਿਠਿਆਈ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਚਹਿ ਕਰਯੋ। ਰਾਮਦਾਸੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਰਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਇਕ ਤੌ ਲਖਯੋ ਬਡੋ ਇਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਕਰਮੁ ਕਰਤਿ ਸ਼ੁਭ, ਦੁਤੀਏ ਜਾਤਾ। ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਤਾਏ ਕੋ ਸੁਤ ਆਹਿ। ਹਮ ਢਿਗ ਆਯਹੁ ਚਾਹ ਉਮਾਹਿ[2] ॥੧੬॥ ਯਾਂਤੇ ਤਿਹ ਕੇ ਕਰ ਨਿਰਵਾਰੇ[3]। ਆਪ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੇ। ਇਮਿ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਗਾਰੀ। ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ ਕਹਤਿ ਸੈਂਹਾਰੀ॥ ੧੭ ॥ 'ਅਸਮੰਜਸੁ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਕੋ ਹਮ ਲਖਹਿਂ ਨ ਭ੍ਰਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਜਗ ਗੁਰ ਬਨਿ ਪਦ ਲਹਯੋ ਉਤੰਗ ॥ ੧੮ ॥ ਮਾਨਨੀਯ ਭੇ ਨਰਨ ਹਜ਼ਾਰਨਿ। ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਯੁਤਿ ਕਰਤਿ ਉਧਾਰਨ।ਹਮ ਸੰਸਾਰੀ ਪਚੀ ਕੁਟੰਬ[4]। ਕਬਹੁਂ ਨ ਲੇਂ ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਲੰਬ' ॥੧੯॥ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਹੈਂ।'ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਪਦ ਤੁਮ ਅਹੈ। ਅਰੁ ਪਿਤ ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ[5]ਨੰਦਨ।ਯਾਂ ਤੇ ਉਚਿਤ ਹਮਹੁਂ ਕੋ ਬੰਦਨ'॥੨੦॥ ਇਮ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਹਿ ਤਿਹ ਸਮੇ। ਕਰੀ ਸ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਸਪਰ ਨਮੇ। ਬੈਠੇ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਆਛ।ਦੇਖਿ ਮਿਠਾਈ ਦਿਸ਼ ਗੁਰ ਪਾਛ॥੨੧॥'ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਆਪ ਆਗਵਨੁ?। ਤਜਿਕੈ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਸਕਲ ਨਿਜ ਭਵਨੁ'। ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਤਿ ਸੈਂਹਾਰੀ। 'ਤੁਮ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਉਜਿਆਰੀ॥੨੨॥ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਬਡਿਆਈ। ਸੋ ਮੈਂ ਕਹਿਂ ਲਗ ਕਹੌਂ ਸੁਨਾਈ। ਅਬਿ ਤੁਮਰੇ ਭਤੀਜਕੋ ਬਯਾਹੂ।ਕਰਨ ਅਛੇਰੋ ਮੈਂ ਚਿਤ ਚਾਹੂ॥੨੩॥ਸੋ ਆਛੋ ਤੁਮ ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਬਨੈ।ਇਮ ਆਯਹੁ ਮੈਂ ਠਟਿ ਕਰਿ ਮਨੈ।ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਆਪ ਹੋਇ ਸਿਰਮੌਰ। ਕਰਹੁ ਬਯਾਹੁ ਚਲਿਕੈ ਤਿਸ ਠੌਰ'॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਸਨਮਾਨਾ। ਡੇਰੋ ਦਿਯ ਕਰਾਇ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਲੀਨਸਿ। ਨਿਸ ਸੁਪਤਨ ਹਿਤ ਸਿਹਜਾ ਦੀਨਸਿ ॥੨੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੇ ਬ੍ਰਿਤੰਤੁ ਬਿਚਾਰਾ।–ਤਿਹ ਠਾਂ ਜਾਨਿ ਨ ਬਨੈ ਹਮਾਰਾ। ਅਨਗਨ ਸੰਗਤਿ

[1]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਤਾਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। [2]ਉਤਸਾਹ ਚਾਹ ਕੇ। [3]ਹੱਥ ਪਰੇ ਕੀਤੇ। [4]ਕੁਟੰਬ ਵਿਚ ਖੱਚਤ। [5]ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ (ਤਾਏ ਜੀ) ਦੇ।

ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਆਵੈ। ਅਰਹਿ ਦੇਗ, ਰਹਿ, ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਵੈ–॥ ੨੬ ॥ ਇਮਿ ਚਿਤਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਸ਼ ਸੋਇ। ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਆਦਿ ਸ਼ਨਾਨਕ੍ਰਿਆ ਕਰਿ ਸਾਰੀ।ਬੈਠਯੋਗੁਰ ਢਿਗ ਆਨਿ ਸੰਘਾਰੀ॥੨੭॥ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ। 'ਹੁਜੋ ਤਯਾਰ ਆਪ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ। ਇਸ ਹਿਤ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਪਠਾਵਾ। ਬਹੁ ਕਾਰਜ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਆਵਾ॥੨੮॥ ਯਾਂ ਤੇ ਮੇਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਚਾਰੋ। ਕਰਹੁ ਭਤੀਜੇ ਕੋ ਇਹੁ ਪਯਾਰੋ। ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਪਰਹਿਂ ਘਰ ਮੇਰੇ। ਬਡਿਆਈ ਜਗ ਹੋਇ ਬਡੇਰੇ॥੨੯॥ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਾਰਜ ਸਰਹਿ ਹਮਾਰੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਤੁਮਾਰੋ। ਹੋਹਿ ਨ ਬਿਘਨ, ਬਨਹੁਂ ਰਖਵਾਰੋ।ਮਮ ਸੁਤ ਨਿਜ ਸੁਤ ਸਮ ਨਿਰਧਾਰੋ' ॥੩੦॥ਸੁਨੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੇ ਬਾਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਭਰੇ ਸਨੇਹ ਅਛੇਹ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਹ ਸਨਮਾਨ ਰਾਖਿਬੇ ਹੇਤਾ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਹਯੋ ਸੋਢੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥੩੧॥ 'ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਹਮਰੋ ਬਿਰਤਾਂਤਾ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਈ ਦਰਸ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿ॥੩੨॥ਗੁਰ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਹੁਇ ਅਪਮਾਨਾ। ਇਤੀ ਨ ਮੋ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਾਨਾਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀ। ਜਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਤ ਸੁਖ ਛੇਮੀ[1] ॥੩੩॥ ਬਰ ਅਰੁ ਸ੍ਰਾਪ ਸਫਲ ਜਿਨ ਕੇਰੇ। ਤਿਨਹੁਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਇਛ ਮੇਰੇ। ਭੱਲਜਨ ਕੁਲ ਭੂਖਨ ਕੇ ਦਾਸ[2]। ਤਿਨ ਐਥੋ ਕਬਿ ਹੁਇ ਨ ਨਿਰਾਸੁ ॥੩੪॥ ਗਏ ਸੌਂਪ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਗਮਨਹਿ ਅਬਿ,ਅਨਬਨੀ ਬਿਚਾਰੀ।ਭੀਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਰ ਕੀ ਰਹੈ। ਸਭਿਕੋ ਖਰਚ ਕਹਾਂ ਨਿਰਬਹੈਂ ॥੩੫॥ ਜਬਿ ਬਰਾਤ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਜਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਹੋਹਿ ਸਮੁਦਾਇ।ਕਿਮਿ ਸਮਧੀ[3]ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਸੰਭਾਰੀ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਹੁ ਹੇਤ ਬਿਚਾਰੀ' ॥੩੬॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੁਨਿ ਬਚ ਸੰਹਾਰੀ। ਬਿਨੈ ਸਨੀ[4] ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਉਚਿਤ ਆਪ ਸਭਿ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਈ। ਅਬਿਤੀ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩੭॥ ਅਨਗਨ ਆਇ ਭੀਰ ਬਡ ਹੋਈ। ਪੁਨ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਸਿਖ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਤਹਾਂ ਗਏ ਸਮਧੀ ਹਠਿ ਧਰੈਂ। ਭੋਜਨ ਸਭਿ ਕੋ ਨਿਜ ਘਰ ਕਰੈਂ॥੩੮॥ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਏਤੀ,ਹੁਹਿਂ ਕਰਜ਼ਾਈ[5]। ਹੈ ਅਨਬਨ ਮੈਂ ਭੀ ਲਖਿ ਪਾਈ।ਤਊ ਆਪ ਮਮ ਆਵਨ ਜਾਨਹੁ। ਕਰਹੁ ਸਫਲ ਬਿਨਤੀ ਇਮ*

[1]ਕੱਲਯਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ। [3]ਕੁੜਮ। [4]ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੀ। [5]ਕਰਜ਼ਾਈ ਹੋ ਜਾਣਗੇ (ਕੁੜਮ)। *ਪਾ:–ਕਰਿ ਜਾਈ।

ਮਾਨਹੁ॥੩੯॥ ਅਪਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਠਹੁ ਮਮ ਸੰਗ।ਹੋਵਹਿ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਸਰਬੰਗ। ਮਮ ਅਰਜ਼ੀ ਤੁਮ ਮਰਜ਼ੀ ਅੰਤਰ।ਰਾਵਰਿ ਗਰਜ਼ੀ'ਰਹੌਂ ਨਿਰੰਤਰ'॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖਰਾਸੀ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬੁਲਾਇਵ ਪਾਸੀ। ਨਿਜ ਬੰਧੁਨਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਨਾਈ।'ਸ਼ਾਦੀ ਬਿਖੈ ਮਿਲਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ॥੪੧॥ਹਮਰੇ ਭਾਊ ਕੋ ਇਹੁ ਨੰਦਨ। ਬਡੋ ਸਥਾਨ ਉਚਿਤ ਹੈ ਬੰਦਨ। ਸੁਤ ਕੋ ਬਜਾਹੁ ਰਚਨੋ, ਚਲਿ ਆਇਵ। ਤੁਝ ਕੋ ਉਚਿਤ ਸੰਗ ਇਹੁ ਜਾਇਵ ॥੪੨॥ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਸਭਿ ਬੰਧੁ ਹਮਾਰੇ। ਮਿਲਹੁ ਤਹਾਂ ਜੋ ਜੋ ਹਿਤੁ ਧਾਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹੋ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਆਵਹੁ ਪੁਨ ਇੱਛਾ ਜਬਿ ਉਰ ਮੈਂ॥੪੩॥ਅਪਨੀ ਧਰਮ-ਸਾਲ ਸੁਧਿ ਲੇਹੁ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਦੇਹੁ'।ਪਿਤ ਤੇ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਥੀਏ ਮਨ ਜਾਨੀ। ਬਿਛੁਰਨਿ ਇਨ ਤੇ ਨੀਕ ਨ ਮਾਨੀ ॥੪੪॥–ਰਹੇ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਰਧਾਵੈ। ਦੂਰ ਬਸੈਂ ਕਬਿਹੂੰ ਚਿਤ ਆਵੈ। ਰਹੈ ਸਹੋਦਰ ਪਿਤ ਕੇ ਪਾਸ।ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਨਿਤ ਨਏ ਹੁਲਾਸ॥੪੫॥ਦਰਬ ਸੰਭਾਰਨਿਮੈਂ ਸਭਿਕਰਿਹੌਂ। ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਿ[2] ਨਿਜ ਘਰ ਧਰਿਹੌਂ। ਅਬਿ ਲਗਿ ਮੈਂ ਮਾਲਕ ਸਭਿ ਭੇਟਨਿ[3]।ਆਵਹਿਂ ਨਿਤ ਸੋ ਕਰਹੁਂ ਸਮੇਟਨਿ–॥੪੬॥ਬਡੋ ਥਾਨ ਸੁਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ[4]। 'ਚਿਰ ਜੀਵਹੁ' ਆਸ਼ਿਖ ਕੋ ਪਾਯਹੁ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਹੁਇ ਮੌਨ ਬਿਚਾਰੈ।–ਮਮ ਪਾਛੈ ਸਭਿ ਭ੍ਰਾਤ ਸੰਭਾਰੈ॥੪੭॥ਸਰਬ ਕਾਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੋ ਪਾਵਹਿ। ਸੰਚਹਿ ਦਰਬ ਪਿਤਾ ਮਨ ਭਾਵਹਿ।ਬਹੁਰੋ ਮੈਂ ਪਰ ਜਾਉਂ ਪਿਛਾਰੀ[5]।ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੁਇ ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰੀ ॥੪੮॥ ਧਨ ਗੁਰਤਾ ਆਦਿਕ ਮਹਿ ਸਾਰੇ।ਹੈ ਸੰਸਯ ਕੋ ਲਿਯ ਨ ਸੰਭਾਰੇ। ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਹਿ ਕੋਈ।ਲੇਤਿ ਅਪਰ ਅਧਿਕਾਰ ਨ ਜੋਈ[6]॥੪੯॥ਸੇਵਾ ਹੇਰਤਿ ਹੋਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ ਬਿਠਾਵਹਿਂ ਅੰਨ–।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਰ ਤਰਕ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਸਗਰੀ ਜੁਗਤਾਜੁਗਤਿ[7]ਨਿਹਰਿਕੈ॥੫੦॥ ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਵ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਬਿਚਾ-ਰਤਿ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤ ਸੰਗਿ ਉਚਾਰਤਿ। 'ਆਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੋ ਸਭਿ ਸਮੈ। ਰਹਤਿ ਕਾਜ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਹਮੈ ॥ ੫੧ ॥ ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਨਿਤਿ ਹੋਤਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ। ਇਕ ਆਵਤਿ ਇਕ ਕਰਤਿ ਪਧਾਰਨ। ਖਰਚ ਦੇਗ ਕੋ ਸਦਾ

[1]ਸ਼ਾਹਬਾਸ਼। [2]ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ। [3]ਸਾਰੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਦਾ। [4](ਪ੍ਰਥੀਏ ਨੇ ਮਿਹਾਰੀ ਜੀ ਨੂੰ) ਸੀਸ ਨਿਵਾਕੇ (ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ)। [5]ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਜਾਵਾਂਗਾ। [6]ਜਿਸਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [7]ਯੋਗ ਅਯੋਗ। ਵਾਜਬ ਨਾਵਾਜਬ [ਯੁਕ੍ਤਿ ਅਯੁਕ੍ਤਿ](ਅ) ਯੁਕਤੀ ਸਹਤ, ਵਾਜਬ,[ਸੰਸ; ਯੁਕ੍ਤਯੁਕ੍ਤ]।

ਸੰਭਾਰਤਿ । ਲੇ ਕਰਿ ਔਨ ਰਾਸ* ਕੋ ਡਾਰਤਿ ॥ ੫੨ ॥ ਕਿਸ ਛਿਨ ਮਮ ਅਵਕਾਸ਼[1] ਨ ਜਾਨੋ । ਕੈਸੇ ਬਨਹਿ ਤਹਾਂ ਮਮ ਜਾਨੋ?'। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਸੰਭਾਰਹਿ ਔਰ ।ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਗਮਨ ਤਿਸ ਠੌਰ' ॥੫੩॥ 'ਪਿਤੁ ਜੀ ! ਤੁਮ ਹੋ ਵੇਪਰਵਾਹੂ । ਹਾਨ ਨ ਲਾਭ ਲਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੂ । ਮੁਝ ਤੇ ਜਾਯੋ ਜਾਇ ਨ ਤਹਾਂ।ਨਿਤਿ ਮਗ ਤਾਮਸ[2]†ਹੋਵਤਿ ਮਹਾਂ ॥੫੪॥ ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਬੀਚ ਬਰਾਤ । ਮੋਹਿ ਸੁਹਾਇ ਨ ਰਹਿ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ'। ਪ੍ਰਿਥਕ ਸੁ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸੁਨਾਈ[3]। ਨਹਿੰ ਮਾਨਯੋ ਪਿਤ ਬਾਕ ਟਲਾਈ ॥ ੫੫ ॥ ਸੁਤ ਚਿਤ ਕੀ ਸਭਿ ਜਾਨਿ ਖੁਟਾਈ । ਹੋਏ ਤੂਸ਼ਨਿ ਗੁਰੂ ਗੋਸਾਈਂ । ਪੁਨ ਲਘੁ ਨੰਦਨ ਤੀਰ ਹਕਾਰੇ । ਪਰਖਤਿ:ਕੋ[4] ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੇ ॥੫੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸੰਹਾਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤਾਏ ਸੰਹਾਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਲਾਹੌਰ ਗਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮੀਪ ਪਿਤ ਆਨਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ।ਸੰਹਾਰੀ ਕੋ ਨਮੋ ਕਿਯ ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਆਸ਼ਿਖ ਦੀਨ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ । 'ਜਾਹੁ ਬਜਾਹੁ ਪਿਖਿ ਭ੍ਰਾਤ ਤੁਮਾਰਾ । ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਇਸਕੇ ਸੰਗ ਜਾਇ। ਮਿਲੋ ਤਹਾਂ ਬੰਧੁ ਸਮੁਦਾਇ'॥੨॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਮਸਤ ਸੁਭਾਊ।'ਕੋ[4]ਬੰਧੂ ਕਿਸ ਕੋ?ਕਿਤ ਜਾਊਂ?। ਨਹਿਂ ਮੇਰੀ ਕਿਸ ਸਾਥ ਚਿਨਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਚਾਹੌਂ ਮੈਂ ਕਰਨ ਅਗਾਰੀ॥੩॥ਕਯਾ ਸਨਬੰਧੁਨਿ ਕੀ[5]ਗਤਿ ਅਹੈ?। ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਸਭਿ ਹੇਰਤਿ ਰਹੈਂ । ਦਰਬ ਹੀਨ ਪਿਖਿ ਹੋਹਿਂ ਨ ਨੇਰੇ । ਧਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਕੇ ਬਨਹਿ ਘਨੇਰੇ॥੪॥ਮੋ ਤੇ ਨਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜਾਯਹੁ ਜਾਇ। ਆਵਨ ਜਾਵਨ ਸ਼੍ਰਮਕੋਪਾਇ' ।ਇਮ ਕਹਿ ਮੌਨ ਰਹਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਜੁਗਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਮ ਹੇਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥੫॥ –ਨਹਿਂ ਆਗਯਾ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ ਮੇਰੀ । ਜਾਨਤਿ ਅਪੁਨੀ ਸੁਮਤਿ ਬਡੇਰੀ–। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਾ।ਜਿਨ ਕੋ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥੬॥ ਪਿਤ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਪਿਖਹਿਂ ਨ ਸੋਇ। ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਕਹਿਬੋ ਕਿਮਿ ਹੋਇ। ਕਰ ਜੋਰੇ ਥਿਰ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਗਾਰੀ।'ਸੁਤ ਅਰਜਨ! ਬਨਿ ਆਇਸੁਕਾਰੀ[6]॥੭॥ ਨਿਜ ਤਾਊ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ । ਭ੍ਰਾਤ ਬਜਾਹੁ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਹਰਖਾਵਹੁ । ਬੰਧੁਨਿ ਕੀ[5] ਪੰਕਤਿ ਮਹਿਂ ਜਾਇ।ਉਤਸਵ ਪਿਖਹੁ ਹੋਹਿ ਜਿਸ ਭਾਇ ॥੮॥

---

[1]ਵੇਹਲ। [2]ਪੈਂਡੇ ਵਿਚ ਗਰਮੀ। [3](ਇਹ ਗਲ ਜੋ) ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਸੁਣਾਈ (ਉਸਦੇ ਮਨ ਦੇ ਗੁਰੂ ਰਜ਼ਾ ਤੋਂ) ਵਖਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਸੀ। [4]ਕੌਣ ਹੈ। [5]ਸਾਕਾਂਦੀ। [6]ਆਗਯਾਕਾਰ।

*ਪਾ:–ਰਸਦ। †ਪਾ:–ਮਗਤਾਸ਼੍ਰਮ।

ਇਕ ਮਾਸੁ ਤੌ ਇਨ ਸੰਗ ਰਹੋ।ਪੁਨ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਆਪਨੀ ਬਹੋ।ਸਭਿਬਿਵਹਾਰ ਬਿਲੋਕਿ ਚਲਾਵਹੁ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ॥੯॥ ਜਬਿ ਹਮ ਤੁਮ ਕਹੁਬੋਲਿ ਪਠਾਵਹਿਂ।ਲਿਖਹਿਂ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਵਹਿਂ।ਤਬਿ ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ ਆਵਨਿ ਕਰੋ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਤਾਵਦ[1] ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਥਿਰੋ'॥੧੦॥ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨੇ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਹ ਤੌ ਸੁਗਮ ਕਾਜ ਮਹਿਂ ਮੋਹਿ[2]। ਪਠਹੁ ਆਪ ਜਹਿਂ ਆਨੰਦ ਹੋਹਿ ॥੧੧॥ ਜਹਿਂ ਜਾਵਨ ਮਹਿਂ ਜੀਵਨ ਸੰਸੈ।ਤਹਿਂ ਆਇਸੁ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਨਿਸੰਸੈ।ਦੇਰ ਨ ਕਰੌਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਹਾਂ। ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਤੂਰਨ ਤਹਾਂ'॥੧੨॥ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਰਲ ਸੁਭਾਊ।ਭਏ ਤਯਾਰ ਚਲਿਬੇ ਸੰਗ ਤਾਊ। ਜਨਨੀ ਭਾਨੀ ਢਿਗ ਤਬਿ ਗਏ। ਚਲਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਗਲ ਕਹਿ ਦਏ ॥੧੩॥ ਕਰਜੋ ਸਨੇਹ ਅੰਕ ਬੈਠਾਰੇ। ਮਸਤਕ ਸੂੰਘਤਿ ਭਾਗ ਉਦਾਰੇ।'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਤੁ ਆਇਸੁ ਕਰੋ।ਇਸ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਹਿਤ ਨਿਤਿ ਅਨੁਸਰੋ ॥ ੧੪ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਗੁਰਤਾ ਘਰ ਤੇ ਜਾਵਹਿ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਦਾਸ ਕੋ ਪਾਵਹਿ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਸੁਭਾਉ ਅਹੰਕਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਰਹਤਿ ਪਿਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥੧੫॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਮਸਤ ਸੁਭਾਉ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਕੋ ਲਖੈ ਨ ਕਾਊ। ਇਕ ਤੇਰੇ ਪਰ ਮੋਹਿ ਭਰੋਸਾ। ਗੁਰਤਾ ਲੈਂ, ਗੁਨ ਜੁਕਤਿ ਅਦੋਸ਼ਾ ! ॥੧੬॥ ਹੇ ਸੁਤ ! ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਦਿ। ਦਈ ਦਾਸ ਕਹੁ ਕਿਧ ਅਹਿਲਾਦ। ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਅਰੁ ਪਿਤ ਮੇਰੇ। ਦੇਤਿ ਭਏ ਪਿਖਿ ਸੇਵ ਘਨੇਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਤੁਮ ਘਾਲਹੁ ਘਾਲ। ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਭਿ ਕਾਲ।ਨਹੀਂ ਗੁਰਨਿ ਕੈ ਮੋਹ ਕਦਾਈ। ਰੀਝਹਿਂ ਸੇਵਕ, ਦੇਂ ਬਡਿਆਈ ॥੧੮॥ ਇਸ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਨਿਤਿ ਮੇਰੋ। ਤੋ ਪਰ ਏਕ ਭਰੋਸਾ ਹੇਰੋਂ। ਰਹੀ ਸੁ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ। ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਾਇ॥੧੯॥ਹਾਥਨਿ ਕੋ ਮੀਂਡਤ ਰਹਿ ਜੈਹੈ[3]। ਗੁਰਤਾ ਅਪਰ ਸੇਵ ਕਰਿ ਲੈ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਮ ਆਸ਼ਿਖ ਕਰਵਿ ਉਚਾਰੀ।ਰਹੋ ਸਦਾ ਪਿਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ' ॥ ੨੦ ॥ ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਨੈਨ ਜਲ ਭਰੇ। 'ਜਾਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ !' ਆਇਸੁ ਅਸ ਕਰੇ।ਸਾਦਰ ਸੀਖ ਮਾਤ ਕੀ ਮਾਨੀ।ਸੀਸ ਨੰਮ੍ਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ॥੨੧॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਜਨਨੀ ਤੇ ਨਿਕਸੇ। ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਸੇ ਲੋਚਨ ਬਿਕਸੇ। ਬਹੁਰ ਪਿਤਾ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਨਮੋ।ਤਾਊ ਸੰਗ ਚਲੇ ਤਿਹ ਸਮੋ॥੨੨॥ਦੋਨਹੁਂ ਭ੍ਰਾਤਨਿ*

[1]ਤਦ ਤਕ। [2]ਸੌਖੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ। [3]ਹੱਥ ਮਲਦਾ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ। *ਪਾ:-ਮਾਤੁਲ=ਮਾਮੇ।

ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। ਚਲੇ ਸਕਟ ਆਰੂਢਿ ਸੁਛੰਦਨ। ਸਭਿ ਮਗ ਸਨੈ ਸਨੈ ਕਰਿ ਛੋਰ॥ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪੁਰੀ ਲਹੌਰ॥੨੩॥ਰਚਸੋ ਬਯਾਹੁ ਸੁਤ ਕੋ ਸੰਹਾਰੀ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਿਲਿ ਨਰ ਕੁਲ ਸਾਰੀ¹। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਹਰਖਾਯਹੁ। ਗਏ ਬਰਾਤ ਸੰਗ ਸੁਖ ਪਾਯਹੁ ॥੨੪॥ ਜਬਿ ਲਗ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਰਜ ਭਯੋ। ਤਬਿ ਲਗ ਬਾਸ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਕਯੋ। ਪੁਨ ਅਪੁਨੀ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਥਿਰੇ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸਿਖ ਆਨੰਦ ਭਰੇ॥੨੫॥ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਪੱਤ੍ਰੀ ਪਿਤ ਕੀ॥ ਪਗ-ਪੰਕਜ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਚਿਤ ਕੀ॥ਨਿਸਬਾਸੁਰਿ ਸਿੰਮ੍ਰਤ ਹੀ ਬੀਤੇ॥ਸੁਜਸ ਉਚਾ-ਰਤਿ ਸੰਗਤ ਥੀਤੇ²॥੨੬॥ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਰਧਤੋ ਜਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਅਕਲਾਇਂ॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੁਖ ਸੇਵਨ ਕਰਿਬੋ॥ ਸਨੈਂ ਸਨੈ ਇਨਕੋ* ਪਰ-ਹਰਿਬੋ³॥੨੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤਾ ਸੁਸ਼ੀਲ ਬਿਸਾਲ॥ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾਲ। ਬੀਤ ਗਏ ਇਮੁ ਕਿਤਿਕ ਮਹੀਨੇ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨੇ॥੨੮॥ਰਾਮਦਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤਾ॥ਇਨਹੁਂ ਨ ਸਿਮਰਨੋ ਪਰਖਨਿ ਹਿਤਾ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਹੈ ਪਾਸ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ। ਜਾਨਹਿ ਬਡੋ ਆਪ ਕੋ ਮਨ ਮੈਂ॥੨੯॥–ਪਿਤ ਪਾਛੇ ਮੈਂ ਲੈ ਗੁਰਗਾਦੀ॥ ਕਰੌਂ ਸਦਾ ਮਨਭਾਵਤਿ ਸ਼ਾਦੀ। ਹਮਰੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਬਡਿਆਈ॥ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਪਰਤੇ ਪਾਈ⁴–॥੩੦॥ ਦਰਬ ਛੁਪਾਵਤਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਜ਼ਾਰੇ⁵। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਉਰ ਹੰਕਾਰੇ। ਕੋ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ⁶ ਪਿਤ ਕੀ ਬਾਤ॥ਨਾਂਹਿ ਤ ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਰਿਸਾਤਿ॥੩੧॥ ਹੋਇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਰਹਿ ਬਿਵਹਾਰ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਜਿਸ ਕਰਤਿ† ਜੁਹਾਰੁ⁷। ਜਿਤੇ ਮਸੰਦ ਗੁਰੂ ਅਗੁਵਾਈ॥ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਾਈ॥੩੨॥ਕਿਤੇਮਸੰਦ ਆਪਹੀ ਕਰੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਆਨਹਿਂ ਧਨ ਧਰੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਤਿ ਸੁਸ਼ੀਲ ਜਨ ਓਟਾ⁸।ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਸੁਭਾਉ ਲਖਿਖੋਟਾ॥੩੩॥ਨਹੀਂ ਹਟਾਵਹਿਂਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੈਂ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕਹੈਂ।ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਪਛਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ॥ –ਜਲ ਸਮ ਟਿਕਹਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਥਲ ਮਾਂਹੀ⁹॥੩੪॥ਇਸ ਕੇ ਉਰ ਹੰਕਾਰਬਡੇਰਾ। ਜਿਮੁ ਟਿੱਬਾ ਕਿਤਿ ਹੋਤਿ ਉਚੇਰਾ–। ਯਾਂਤੇ ਤਿਸੁ ਤੇ ਰਹੈਂ ਉਦਾਸਿ। ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਨ ਲਖੈ ਰਹਿ ਪਾਸ॥ ੩੫ ॥ ਜਿਮੁ ਤੀਰਥ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਰਹੈਤਾ।

¹ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ। ²ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ। ³ਛੁੱਟ ਗਿਆ। ⁴ਥਰਨੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ⁵ਔਖਰਾ। ⁶ਕੋਈ ਕੋਈ ਗਲ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ⁷ਨਮਸਕਾਰ। ⁸ਦਯਾ ਦੀ ਓਟ। ⁹(ਜੈਸੇ ਉਚਾਈ ਕਿ) ਜਲ ਵਾਂਗ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਟਿਕਦੀ ਹੈ। *ਪਾ:–ਇਨਕੋਰ। †ਪਾ:–ਜ਼ਿਮਹਿ।

'ਹਮ ਤੇ ਮਹਿਮਾ' ਕਹਿ ਗਰਬੈਤਾ[1] । ਤਿਮਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਮਨੁ ਮਾਨ ਘਨੇਰਾ । ਨਹੀਂ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਕੋ ਕਰਿ ਨੇਰਾ[2] ॥੩੬॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਮਸਤ ਸੁਭਾਉ । ਰਹੈ ਮੌਨ ਧਰਿ ਕਹੈ ਨ ਕਾਉ । ਕਬਿ ਕਬਿ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਹੀ ਦਿਵਸੁ ਬਤਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨੇ। ਪਰਖਨ ਕੀਨ ਸੁ ਨੰਦਨ ਤੀਨੇ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ ਰਹੈਂ। ਕਬਿ ਨ ਸੰਦੇਸੋ ਲਿਖਿ ਪਠ ਕਹੈਂ[3]*॥੩੮॥ਤਿਨ ਕੇ ਉਰ ਨਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਬਧਤਿ ਜਥਾ ਨਦਿ ਪਾਵਸ ਮਾਂਹੂ[4] । ਸਿਮਰਹਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪਿਤ ਗੁਰ ਕੋ ।-ਕਬਿ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਿ[5] ਸੁਖ ਉਰ ਕੋ-॥੩੯॥ਰਾਗਨ ਬਿਖੈ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਵੈਂ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੇ ਚਿਤ ਉਮਗਾਵੈਂ । ਲੋਚਨ ਭਰੇ ਨੀਰ ਝਲਕਾਵੈਂ । ਹੋਤਿ ਰੁਮੰਚ ਮਹਾਂ ਅਕੁਲਾਵੈਂ॥੪੦॥ ਬਿਰਹਿ ਪੀਰ ਤੇ ਪੀਰੋ ਰੰਗੁ। ਦੁਰਬਲ ਹੋਏ ਸਗਰੇ ਅੰਗੁ।-ਮੋਹਿ ਬਿਸਾਰਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ । ਯਾਦ ਨ ਕੀਨਸਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੪੧॥ਜਾਉਂ ਆਪ ਤੇ[6] ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਐਸੇ। ਪਿਤ ਕੇ ਬਾਕ ਨ ਉਲੰਘਵ ਕੈਸੇ । 'ਹਮਰੇ ਕਹੇ ਆਵਨੋ ਇਤੇ'[7]-। ਤਿਸੀ ਬਚਨ ਕੋ ਪੁਨ ਪੁਨ ਚਿਤੈਂ॥੪੨॥ ਜਥਾ ਪਿੰਜਰੇ ਪੰਖੀ ਪਾਯੋ । ਤਿਮ ਆਇਸੁ ਮਹਿ ਵਸ ਨਹਿ ਆਯੋ[8]।ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਲੇਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੇ।-ਮੋਕਹੁ ਕਰਯੋ ਸਦਨ†ਤੇ ਨਯਾਰੇ-॥ ੪੩ ॥ ਕਬਿ ਗਾਵਤਿ ਗਦ ਗਦ ਸੁਰ ਹੋਵਤਿ। ਪਿਤਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਯ ਨਿਕਟ ਨ ਜੋਵਤਿ। ਕਬਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਗੁਨ ਕਹੈਂ।ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਬਹੈ॥੪੪॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਥਿਤ ਰਹੇ ਲਹੌਰ। ਨਿਤ ਸਿਮਰਤਿ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਬਿਰਹਿ ਬਹੁਤ ਤੇ ਬਯਾਕੁਲ ਬਨੈ । ਪਾਇੰ ਕਹਾਂ ਸੁਖ, ਮਿਲਿਬੇ ਬਿਨੈ[9]॥੪੫॥ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕਬਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਬਸਹਿਂ ਸੰਗਤਾਂ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲ । ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕਬਹੂੰ ਰਹੈਂ। ਬਹੁ ਸਿੱਖਨਨ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਦਹੈਂ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸਿ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਹੌਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ‡ ਅੰਸੂ । ੧੬ ॥

੧੭. [ਭਾਃ ਤੀਰਥਾ, ਬਿਸ਼ਨਦਾਸ, ਮਾਣਕ ਚੰਦ, ਪਦਾਰਥ, ਤਖਤੂ ਭਾਨੂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਰਵਾਲ ਸਿਖ ਤੀਰਥਾ[10] ਆਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ । ਨਮਸਕਾਰ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਤੀਰਥ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕਹੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕਰ (ਇਸ ਤੀਰਥ) ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਹੈ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਕਹਿਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰੇ। [2]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਂਦਾ । [3]ਕਹਿਕੇ ਯਾ ਲਿਖਕੇ ਸੰਦੇਸਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਘਲਿਆ। [4]ਨਦੀ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ । [5]'ਕਰੈਂ', ਕਰਨਗੇ। [6]ਅਪਣੇ ਆਪ । [7]ਸਾਡੇ ਕਹਿਆਂ ਇਧਰ ਆਵਣਾਂ। [8]ਭਾਵ ਆਗਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਏ । [9]ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ। [10]ਤੀਰਥਾ ਨਾਮੇ ਸੱਭਰਵਾਲ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤਰੀ।

*ਪਾਃ-ਪਿਤ ਚਹੈ। †ਪਾਃ-ਸਭਿਨਿ। ‡ਪਾਃ-ਖਸ਼ੁਦਸਮੋ।

ਕਰਿ ਬੈਠਿਗਾ ਧਰਹਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕੀ ਆਸ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੈਂ ਆਯੋ ਤੁਵ ਸ਼ਰਨੀ।ਸ਼੍ਰੇਯ ਦੇ ਜੁ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਕਰਨੀ[1]। ਰਾਵਰਿ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਹਿੰ ਜੁ ਬੈਨਾ ਬਿਨਸਹਿੰ ਪਾਪ ਹੋਤਿ ਚਿਤ ਚੈਨ'॥੨॥ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀਰਾਮਦਾਸ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।-ਸਚੁ ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਪੁੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।ਸਚੁ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇਰਾ। ਸਚੁ ਤੇ ਪਾਯਹਿ ਸਾਚੁ ਬਸੇਰਾ ॥੩॥ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਲਹਿ ਸਾਚੋ। ਸੁਰ ਸਨਮਾਨਹਿ ਜੋ ਸਚੁ ਰਾਚੇ। ਸਾਚੁ ਪੁਰਖ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗੀ। ਬਡਿ ਪੁੰਨਨਿ ਤੇ ਸਾਚੁ ਪ੍ਰਸੰਗੀ॥੪॥ਸੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰੁ ਸਾਚੁ ਹੀ ਕਹੈਂ।ਸੂਖਮ ਭੇਦ ਏਕ ਇਮੁ ਲਹੈਂ। ਸਾਚੁ ਕਹੇ ਕਿਸ ਕੋ ਹੁਇ ਬੁਰੋ। ਤਹਾਂ ਕੂਰ ਕਹਿ, ਸਚੁ ਪਰਹਰੇ ॥੫॥ਇਸ ਪਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਿ ਲੇਹੂ।ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਪੁਨ ਕਹਨਿ*ਕਰੇਹੂ[2]। ਬਿਰਨੋ ਸਾਧ ਇਕ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਬੈਠੇ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ॥੬॥ਸੋ ਨ੍ਰਿਪ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਯਾਹੁ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਛਾਹੁ ਵਧਾਯੋ। ਰਾਜ ਕੁਅਰ ਇਕ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੁਲੇ ਕਰਿ ਬਧੂ ਸੁਪਤਿ ਭਾ ਤਾਂਹੂ॥੭॥ ਕਿਤਿਕ ਰਾਤਿ ਬੀਤੇ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਤਾਂਹਿ ਬਧੂ ਕੋ ਨੀਂਦ ਨ ਆਈ। ਜਮਧਰ ਹੁਤੀ ਸਿਰਾਨੇ ਧਰੀ। ਲੇ ਤ੍ਰਿਯ ਨੇ ਸੋ ਦੇਖਨਿ ਕਰੀ ॥੮॥ ਅਤਿ ਤੀਛਨ ਹੇਰੀ ਲੇ ਹਾਥ। ਪਰਯੋ ਸੁਪਤ ਸਾਥੈ ਤਿਸ ਨਾਥ।ਛੁਟੀ ਅਚਾਨਕ ਕਰ ਤੇ ਜਬੈ। ਗਿਰੀ ਉਦਰ ਪਰ ਧਸਿਗੀ ਤਬੈ ॥੯॥ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ ਤਤਕਾਲ। ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਤ੍ਰਿਯ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪਿਖਿਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਨਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਸਾਥ ਤਬਿ ਬਧੂ ਬਖਾਨਯੋ ॥ ੧੦ ॥ 'ਇਹੁ ਜੋ ਸਾਧ ਰੂਪ ਕਰਿ ਥਿਰਯੋ। ਆਇ ਇਹਾਂ ਪਤਿਕੋ ਹਤਿਕਰਯੋ'।ਸੁਨਭੂਪਤਿ ਰੋਦਤਿ ਬਿਰਲਾਪਤ। ਗਹਯੋ ਸਾਧੁਕੋਬਹੁ ਸੰਤਾਪਤ[4]॥੧੧॥ਪੁਨਿ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਨ੍ਰਿਪ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।-ਇਸ ਮਾਰੇ ਸੁਤ ਜਿਯ ਨ ਹਮਾਰਾ-। ਏਕ ਹਾਥ ਕੋ ਕਾਟਿ ਨਿਕਾਰਾ। ਚਲਯੋ ਸਾਧ ਲਹਿ ਕਸ਼ਟ ਉਦਾਰਾ॥੧੨॥ਚਿਤਵਤਿ-ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਘਰ ਹੈ ਨਯਾਇ।ਨਹਿਂ ਅਘ ਮੈਂ ਕਿਯ,ਮਿਲੀ ਸਜ਼ਾਇ। ਮੋਹਿ ਸਾਥ ਅੰਨਯਾਇ ਕਿਯੋ ਹਰਿ-।ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਚਿੰਤਾ ਬਡਿ ਉਰਧਰਿ ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਯੋ-ਬਸੈ ਦਿਜ ਕਾਂਸ਼ੀ ਮਾਂਹਿ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਹਿ। ਕਰਮ ਵਿਪਾਕ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ[5] ਬਿਚਾਰੈ।ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੌ

---

[1]ਜੋ ਕਰਨੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇਵੇ ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ੋ। [2]ਮੇਲੀ। [3]ਭਾਵ ਆਖੇ। [4]ਦੁਖ ਦਿੱਤਾ। [5]ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ। *ਪਾ:-ਗ੍ਰਹਿਨ।

ਸਭਿ ਹੇਤਿਉਚਾਰੈ–॥੧੪॥ਗਯੋਸਾਧ ਬੂਝਤਿ ਘਰਨਾਮੁ।ਦਿਜਨ ਹੁਤੋਬੈਠੀ ਤਿਸੁ ਬਾਮ[1]*।ਪੂਛਤਿ ਭਯੋ'ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਿਤਗਯੋ?'।ਸੁਨ ਤ੍ਰਿਯ ਰਿਦੈ ਰੋਸ ਬਹੁ ਕਯੋ ॥ ੧੫॥ ਕੁਛ ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੋ ਗਾਰਿ ਉਚਾਰੀ। ਨਿਠੁਰ ਸਾਧ ਕੋ ਕਹਿ ਕਲਹਾਰੀ[2]। ਬਿਸਮਤਿ ਰਹਯੋ–ਕਹਾਂ ਦਿਜ ਨਾਰਿ?।ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਮੈਂ ਸੁਨਯੋ ਉਦਾਰ–॥੧੬॥ਥਿਰਯੋ ਦ੍ਵਾਰ ਬਾਹਰ, ਦਿਜ ਆਯੋ। ਸਭਿ ਅਪਨੋ ਪਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ।ਫੇਰਕਹੀਤਿਸੁਤ੍ਰਿਯਕੀ ਬਾਤ।'ਬੂਝੇ,ਗਾਰਿਨਿਕਾਰਤਿਜਾਤ'॥੧੭॥ ਪੰਡਿਤ ਬੈਠਿ ਬਿਚਾਰ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਕਾਰਨ ਸੁਨਹੁ ਆਪ ਜਿਸ† ਆਯੋ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਨਮ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਦਿਜ ਹੁਤੋ।ਬੈਠਯੋ ਜਲ ਤਟਮੱਜਨ ਕਿਤੋ॥੧੮॥ ਏਕ ਹਾਥ ਗੋਮੁਖੀ[3]ਮਝਾਰੀ।ਫੇਰਤਿ ਮਾਲਾ ਉਰ ਉਸਾਰੀ।ਤਬਿ ਇਕ ਧੇਨੁ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇ।ਤੁਝ ਆਗੈ ਕੋ ਗਈ ਪਲਾਇ ॥ ੧੯॥ ਪੀਛੇ ਆਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕਸਾਈ। ਤਿਨ ਬੂਝੀ–ਇਤ ਦਿਸ਼ ਗੋ[4] ਆਈ?–। ਮੋਨ ਧਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਨ ਅਲਾਈ।–ਗਈ ਇਤਹਿ–ਕਰ ਸਾਥ ਬਤਾਈ॥੨੦॥ਜਾਇ ਗਹੀ ਸੋ ਧੇਨੁ ਬਿਚਾਰੀ।ਲੇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਤਿਨ ਮਾਰੀ। ਪੂਰਬਲੇ ਪੁੰਨਨ ਕੋ ਪਾਇ। ਭਯੋ ਕਸਾਈ ਸੁਤ ਨਰ ਰਾਇ[5]‡॥੨੧॥ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਸੁਤਾ ਧੇਨੁ ਤਨ ਪਾਯੋ[6]। ਹਿਤ ਬਦਲੇ ਸੰਜੋਗ ਬਨਾਯੋ। ਤਿਸ ਤ੍ਰਿਯ ਨੇ ਸੋ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਮਾਰਯੋ। ਕਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਵ ਨਾਮ ਉਚਾਰਯੋ॥੨੨॥ਹਾਥ ਸਾਥ ਤੈਂ ਧੇਨੁ ਬਤਾਈ।ਤਿਸਕੋ ਫਲ ਭੁਜ§ਦੀਨ[7]ਕਟਾਈ।ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਨਿਆਇ ਕਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ।ਕਰੇ ਕਰਮ ਤੇ ਦੇ ਫਲ ਤੈਸੇ॥੨੩॥ਮਮ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਨਹਿਂ ਸੰਸੈ ਕਰੀਅਹਿ ਚਿਤ ਸੰਗ।ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਾਗ ਕੋ ਮੇਰਾ।ਗਧੀ ਤ੍ਰਿਯਾ[8] ਪਿਠ ਘਾਵ ਘਨੇਰਾ ॥੨੪॥ ਮੈਂ ਆਯੋ ਪਿਖਿ ਚੋਂਚ ਚਲਾਈ। ਫਸੀ ਅਸਥਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਨਿਕ-ਸਾਈ।ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਜਲ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ।ਆਗੇ ਗਮਨਤਿ ਪੀਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀ[9]॥੨੫॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਮੈਂ ਨਿਜ ਚੋਂਚ ਨਿਕਾਰੀ।ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਦੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਬਾਰੀ[10]। ਜਹਿਂ ਗੰਭੀਰ ਧਾਰ ਤਹਿਂ ਗਈ। ਫਸੀ ਚੁੰਚ ਬਿਚ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਈ॥੨੬॥

[1]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। [2]ਕਲਹਣੀ ਨੇ ਸਾਧ ਨੂੰ (ਬੀ) ਕਠੋਰ ਵਾਕ ਕਹੇ। [3]ਗੁਪਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ। [4]ਗਊ। [5]ਕਸਾਈ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਯਾ। [6]ਗਊ ਨੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਪਾਯਾ। [7](ਤੇਰਾ ਹੱਥ) ਕਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। [8](ਇਹ) ਤ੍ਰੀਮਤ ਖੋਤੀ ਸੀ। [9]ਪੀੜਾ ਬਹੁਤੀ ਕਰਕੇ। [10]ਪਾਣੀ ਵਿਚ। *ਪਾਃ–ਦਿਜਨ ਹੁਤੀ ਬੈਠੀ ਤਿਸ ਬਾਮ। †ਪਾਃ–ਜਿਮ। ‡ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੩ ਅੰਕ ੭੨ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। §ਪਾਃ–ਭੁਜ।

ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹਾਏ ਦੋਊ। ਬੂਡ ਸਰੀਰ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਸੋਊ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੰਗਾ
ਜਲ ਕੋ ਫਲ ਭਯੋ।ਦੁਹਨਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਘਰ ਜਨਮ ਸੁ ਲਯੋ॥੨੭॥ਪੁਨ ਸਬੰਧ ਭਾ
ਇਹੁ ਸੰਗ ਮੇਰਾ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਨਮ ਦੁਖ ਦੀਨ ਬਡੇਰਾ।ਯਾਂ ਤੇ ਕਹਿ ਕਠੋਰ
ਦੁਖ ਦੇਤਿ। ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਤਾਂਹਿ ਫਲ ਲੇਤਿ' ॥੨੮॥ ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਤਬ
ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਯੋ।–ਬਿਨਾਂ ਕਰਮ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨਹਿ ਪਾਯੋ–।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਭਨੇਂ'ਸਾਚੁ
ਦਿਜ ਕਹਯੋ।ਧੇਨੁ ਬਤਾਇ ਇਤੋ ਦੁਖ ਲਹਯੋ ॥੨੯॥ ਸ਼ਾਰਤ[1] ਕਰਿ ਜਿਸ
ਹਾਥ ਬਤਾਈ। ਸੋ ਕਟਵਾਇ ਪੀਰ ਕੋ ਪਾਈ। ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਫਲ ਮਿਟਤੇ
ਨਾਂਹਿ।ਸੀਤਾ ਦੁਖ ਪਾਏ ਬਨ ਮਾਂਹਿ॥੩੦॥ਗੁਰ,ਦਿਜ,ਸੰਤ,ਧੇਨੁ,ਦੁਖਪਾਵੈ।
ਜਿਸ ਕੇ ਸਾਚੁ ਕਹੇ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ[2]।ਸੋ*ਅਸ ਸਾਚੁ ਨਰਕ ਮਹਿਂਡਾਰੈ।ਸੁਮਤਿ-
ਵੰਤ ਨਹਿ ਕਬਹੁੰ ਉਚਾਰੈ॥੩੧॥ਜਿਸੁ ਸਚੁ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ।ਸੋ ਨਹਿ
ਕਹੇ ਬਿਚਾਰ ਸੁਜਾਨੀ।ਅਪਰ ਸਰਬ ਬਿਵਹਾਰ ਮਝਾਰੇ।ਸੁਖਹਿਤ ਪਾਵਨ[3]
ਸਾਚ ਉਚਾਰੇ॥੩੨॥ਝੂਠ ਸਮਾਨ ਪਾਪ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਕਹੈ† ਨ ਕਬਹੂ ਗੁਰ
ਸਿਖ ਜੋਈ।ਜਹਿਪ੍ਰਾਨੀ ਮਰਬੇ ਤੇ ਛੂਟੇ।ਕਿਧੌਂ ਪਰਯੋ ਕਿਹ ਸੰਕਟਮਿਟੇ॥੩੩
ਤਹਾਂ ਝੂਠ ਹੈ ਸਾਚੁ ਸਮਾਨ। ਪਰ ਹਿਤ[4] ਹੇਤੇ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨ'।ਗੁਰ ਤੇ‡
ਬਰਨਤੀਰਥੇ ਸੁਨੇ।ਕਰੇ ਕਮਾਵਨਤਿਮ ਮਨਮਨੇ॥੩੪॥ਬੋਲਤਿਸਾਚਪਰਮ
ਗਤਿ ਪਾਈ। ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਣਾਈ। ਬਿਸ਼ਨਦਾਸ ਮਾਲਕ
ਚੰਦ ਪੂਰੋ।ਤੀਨਹੁੰ ਆਏ ਗੁਰੂਹਜੂਰੋ॥੩੫॥ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਕਰਯੋਪ੍ਰਣਾਮ
ਬੈਠਿ ਕਰਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਰਾਮ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ॥੩੬॥ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ ਹੋਇ ਕੱਲਯਾਨੇ।ਅਸ
ਦੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਹਾਨੇ'।ਕਰਯੋ ਵਾਕ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ।'ਕਰਹੁ ਆਪ
ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਨਿ ਸੇਵਾ ॥੩੭॥ ਬਨਿਤਾ, ਸੁਤ, ਤਨੁਜਾ, ਸਿਖਰਾਵਹੁ। ਕਹਿ
ਤਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਲਖਹੁ–ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਕੇ ਹਮ ਦਾਸ–।ਤਿਮ ਸੁਤ
ਤਾ ਦਾਸ ਗੁਰ ਪਾਸ॥੩੮॥ਜਥਾ ਖਸਮ ਕੇਦਰ ਪਰ ਘੇਰਾ। ਚਾਕਰ ਚਖ਼
ਾਵਹਿ ਦੇ ਛੇਰਾ। ਤਬਿ ਸਭਿ ਚਿੰਤ ਖਸਮ ਕੋ ਹੋਇ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੇਪੋਖਹਿ
ਇ ॥੩੯ ॥ ਤਿਮ ਅਪਨੇ ਸਗਰੇ ਪਰਵਾਰ। ਸੌਂਪਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰ-

ਨਤ [ਅ:, ਇਸ਼ਾਰਤ]। [2]ਜਿਸ ਸੱਚਦੇ ਕਿਹਾਂ (ਇਹ ਗਲ) ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ/
ਮਣ, ਸੰਤ, ਗਊ ਦੁਖ ਪਾਉਣ। [3]ਸੁਖ ਪਾਵਣ ਵਾਸਤੇ। [4]ਪਰਾਇਆ ਭਲਾ।
*ਪਾ:–ਜੋ। †ਪਾ:–ਗਹੇ। ‡ਪਾ:–ਕੇ।

ਬਾਗ।ਤਜਹਿ ਅਪਨਪੌ[1] ਤਿਨ ਤੇ ਘਨੋ। ਜਾਨਹਿਂ ਤਰੀ ਮੇਲ ਗਨ ਮਨੋ[2]॥੪੦॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਰਿ ਹੈ ਲਾਜ।ਕਰਹਿ ਨਿਬਾਹਨ ਸਕਲ ਸਮਾਜ। ਭੋਜਨ ਵਸਤ੍ਰ ਭਲੇ ਪਹੁੰਚਾਵੈ। ਸ੍ਰੇਯ ਕਰਹਿ ਗਨ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵੈ' ॥੪੧॥ ਬਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਮਾਲਕ ਚੰਦ ਪੂਰੋ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਰੂਰੋ। ਕਰਨੋ ਕਮਾਵਨਿ ਨੀਕੇ ਮਾਨਿ।ਅੰਤਕਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿਕਲਜਾਨ॥੪੨॥ਸਿੱਖ ਪਦਾਰਥ, ਤਾਰੂ,ਭਾਰੂ। ਤੀਨੋ ਚਲਿ ਆਏ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੂ। ਆਗੈ ਲਾਗਜੋ ਬਡਿ ਦੀਵਾਨ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਤਿ ਮਹਾਂਨ॥੪੩॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਭਯੋ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸੁ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸੁ। 'ਹਮ ਕੁਟੰਬ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਲਪੇਟੇ। ਪਢਨ ਸੁਨਨ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨ ਭੇਟੇ[3]॥੪੪॥ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਹੋ ਨਹਿਂ*ਕਿਸ ਬਾਰ।ਗੁਰ ਜੀ!ਕਿਮ ਹੁਇ ਹਮਹੁੰ ਉਧਾਰ?।ਆਇ ਪਰੇ ਅਬਿ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ।ਕਰਹੁ ਆਪ ਕੱਲਜਾਨ ਹਮਾਰੀ'॥੪੫॥ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਰਜੇ ਜੇ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਪੂਰਬ ਸਭਿ ਹਿਤ ਕਰਨੋ ਅਹਾਰ।ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਬੈਠੋ ਗੁਰ ਦ੍ਵਾਰ॥੪੬॥ਧਰਹੁ ਸਿਦਕ ਉਰ ਡੋਲਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਸਿਮਰੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਨਮਾਂਹੀ। ਤੁਮਰੇ ਸਨਬੰਧੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਭਿ ਕੋ ਰਿਜ਼ਕ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਾਇ ॥੪੭॥ ਤੁਮਰੋ ਰਿਜਕ ਇਹਾਂ ਗੁਰ ਦੇਹਿ।ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੋ ਪਰਖਹੁ ਏਹੁ'। ਸੁਨਿ ਤੀਨੋ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬੁਲਾਏ।ਕਹਜੋ'ਤਰੁਨਤਾ[4] ਤੁਮ ਅਬਿ ਪਾਇ॥੪੮॥ਭਏ ਕਿਰਤ ਲਾਇਕ[5]ਨਿਰਧਾਰਹੁ। ਅਬਿ ਘਰ ਕੋ ਸਭਿ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਉੱਦਮ ਕਰੋ ਲਾਭ ਹੁਇ ਜੇਤਾ। ਗੁਰ ਕੋ ਦਸਵੰਧ ਕਾਢਹੁ ਤੇਤਾ ॥੪੯॥ ਆਵਹਿ ਸਿਖ ਕਰਹੁ ਤਿਹ ਸੇਵ।ਹਮ ਅਬਿ ਰਹੈਂ ਦ੍ਵਾਰ ਗੁਰਦੇਵ।ਪਾਨੀ ਪੱਖਾ ਸੇਵ ਕਮਾ-ਵਹਿਂ।ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸੇਵ ਰਿਝਾਵਹਿਂ ॥ ੫੦ ॥ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਹਿਂ ਅਨੰਦੋ।ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੱਲਜਾਨ ਬਿਲੰਦੋ।ਇਮ ਤੁਮਰੀ ਭੀ ਹੁਇ ਕੱਲਜਾ-ਨ'।ਇਮ ਸਿੱਖਜ਼ਾ ਦੇ ਕੁਟੰਬ ਮਹਾਂਨ॥੫੧॥ਕਰਨ ਲਗੇ ਗੁਰ ਸੇਵ ਘਨੇਰੀ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਮੁਕਤਿ ਅੰਤ ਕੀ ਬੇਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤਨ ਬਿਖੇ ਸਮਾਏ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧ ਮਿਟਾਏ ॥੫੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ।

੧੮. [ਮਹਾਂਨੰਦ,ਬਿਧੀ ਚੰਦ । ਧਰਮ ਦਾਸ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਮਹਾਂਨੰਦ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਹੁਇ ਦੌਨ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਜੋ

[1]ਅਪਣੱਤ । [2]ਜਾਣੋਂ ਕਿ ਮਾਨੋ ਸਾਰਾ ਬੇੜੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੈ। [3]ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। [4]ਜਵਾਨੀ। [5]ਕਮਾਉਣ ਜੋਗੇ। *ਪਾ:—ਹੋਤ ਨ।

ਗੁਰੂ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ ਔਨ[1]॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਥਿਰੇ ਅਗਾ-
ਰੀ॥ ਸੁਖ ਗਰਜੀ[2] ਨਿਜ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ'ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਹਮਾਰੇ।
ਭ੍ਰਮਣ ਮਿਟਾਵਹੁ ਜੋ ਦੁਖਵਾਰੇ॥੨॥ਜਨਮ ਅਨੇਕ ਧਰੇ ਪੁਨ ਹਮਰੇ। ਰਾਗ
ਦ੍ਵੈਸ਼ ਬਸਿ ਜੂਨਨਿ ਪਰੇ। ਅਬਿ ਚਲਿ ਆਏ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ।ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਰਿ ਸੁਗਤਿ[3]ਹਮਾਰੀ'॥੩॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ। ਸ਼ੁਭ ਉਪ-
ਦੇਸ਼ ਤਿਨਹੁ ਪ੍ਰਤਿ ਬਰਨਾ'ਅਪਨੋ ਜਬੈ ਸਰੂਪ ਪਛਾਨਹੁ। ਜਨਮ ਮਰਨ
ਤਬਿ ਬੰਧਨ ਹਾਨਹੁ' ॥੪॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੁਨਿ ਦੋਨਿ ਬਖਾਨਹਿੰ[4]।'ਹਮ ਤੋ
ਇਹੁ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਜਾਨਹਿੰ।ਜਨਮੇ ਹੁਇ ਨੰਦਨ ਖੱਤ੍ਰੀਨ[5]। ਖੱਤ੍ਰੀ ਹੈਂ ਨਰ
ਤਨ ਮਨ ਚੀਨ ॥੫॥ ਪੂਰਬ ਬਾਲਕ ਬਧ ਕੋ ਧਰੇ।ਤਰੁਨ ਭਏ ਅਬਿ ਬਹੁ
ਬਲ ਭਰੇ। ਬਿਨ ਤਨ ਅਪਰ ਕਛੂ ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿੰ। ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਇਹੀ ਹਮ
ਮਾਨਹਿੰ'॥੬॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ'ਮਾਤ ਪਿਤਾਨੇ ਇਹੁ ਤਨੁ
ਧਾਰਾ। ਜਾਤਿ ਰੁ ਨਾਮ*ਤਿਨਹੁੰ ਕਲਪਾਏ[6]। ਨਿਜ ਮਤਿ ਕਹਿ ਬਿਵਹਾਰ
ਬਤਾਏ ॥੭॥ ਤੁਮ ਤੋ ਇਸ ਤਨ ਪੂਰਬ ਹੁਤੇ[7]। ਕਰੇ ਕਰਮ ਫਲ ਤਿਸ ਕੋ
ਲਿਤੇ।ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਕੀਨ। ਤਿਸ ਤੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਨਿ ਕੀਨ॥
੮॥ਇਹ ਤਨ ਤਜਿ ਪੁਨ ਧਾਰਹੁ ਔਰ। ਕਰਹੁ ਕਰਮ ਭੋਗਹੁ ਤਿਸ ਠੌਰ।
ਤਨ ਉਪਜਨ ਤੇ ਹੁਤੇ ਅਗੇਰੇ।ਤਨ ਬਿਨਸੇ ਪੁਨ ਰਹਹੁ ਪਿਛੇਰੇ॥੯॥ਆਦਿ
ਅੰਤ ਤਨ ਕੇ ਜਬਿ ਰਹੇ[8]।ਤਨ ਨਿਜ ਰੂਪ ਕ੍ਰਤੋ ਤੁਮ ਲਹੇ?।ਤਨਕੁਰਾਸਮ
ਬਸਤ੍ਰ ਲਖੇ ਹੋ। ਜੀਰਨ ਭਏ ਅਪਰ ਧਰਿ ਲੈ ਹੋ॥੧੦॥ ਤਾਂਤੇ ਤਨ ਪਟ[9]
ਪਹਿਰਹਿ ਜੋਇ।ਅਪਨ ਸਰੂਪ ਜਾਨੀਯਹਿ ਸੋਇ।ਕਬਹੂੰ ਮਰਹਿ ਨ ਮਾਰਯੋ
ਜਾਇ।ਜਲ ਡੂਬੈ ਨਹਿੰ ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਤਨ ਝੂਠੋ, ਸਤਿ ਰੂਪ
ਤੁਮਾਰਾ।ਤਨ ਦੁਖ,ਤੁਮ ਹੋ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ।ਤਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈ,ਚੇਤਨ ਨਿਜਰੂਪ
।ਅਸ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ ਧਰਹੁ ਅਨੂਪ'॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ।
'ਕਿਮ ਹਮ ਕੋ ਅਸ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼?। ਤਨ ਹੰਤਾ ਤਜਿ ਤਿਸ ਮਹਿ ਧਰੈਂ[10]।
ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਆਪਨੋ ਕਰੈਂ'॥੧੩॥ਤਬਿ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਸਤਿ

---

[1]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ [ਸੰਸ:, ਅਵਨਿ] (ਅ) ਆਕੇ। [2]ਸੁਖ ਦੀ ਗ਼ਰਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ। [3]ਕੱਲਯਾਣ। [4]ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ। [5]ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ। [6]ਕਲਪੇ। [7]ਤਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਗੇ ਸਾਓ। [8]ਤਨ ਦੇ ਆਦਿ (ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਤੇ ਅੰਤ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਰਹੇ। [9]ਤਨ ਰੂਪੀ ਕਪੜਾ। [10]ਤਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡਕੇ ਤਿਸ (ਸਰੂਪ) ਵਿਚ (ਅਪਣੱਤ) ਧਾਰੀਏ।

*ਪਾ:-ਜਾਤ ਬਰਨ।

ਸੰਗਤਿ ਕੀਜਹਿ ਚਿਤ ਲਾਈ। ਕਥਾ ਨੇਮ ਤੇ ਸੁਨੀਅਹਿ ਕਾਨ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਸੇਵਹੁ ਹਿਤ ਠਾਨਿ॥੧੪॥ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ।ਅਰਥ ਲਖਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਂਨੀ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਰਿਦਾ ਨਿਜ ਤੋਲਹੁ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਿਖੈ ਨ ਕਬਹੂੰ ਡੋਲਹੁ ॥੧੫॥ ਤੁਮਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਾਨਿ ਬਚ*ਕਹੋ। ਇਮ ਜੋ ਕਰਹੁ ਰੂਪ ਨਿਜ ਲਹੋ'।ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਿਮ ਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ ॥੧੬॥ ਸਮਾ ਪਾਇ ਹੋਯਹੁ ਨਿਜ ਗਯਾਨ। ਕੀਨੇ ਕਰਮ ਬੰਧ ਗਨ ਹਾਨਿ[1]।ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ। ਅੰਤ ਕਾਲ ਗੁਰ ਲੀਨ ਮਿਲਾਈ॥੧੭॥ ਹੁਤੋ ਖੋਸਲਾ† ਧਰਮੰਦਾਸ। ਇਕ ਤਕਿਆਰਾ ਡੂਗਰ-ਦਾਸ।ਦੀਪਾ ਅਰੁ ਜੇਠਾ ਸੰਸਾਰੂ। ਬੂਲਾ ਅਪਰ ਤੀਰਥਾ ਚਾਰੂ[2]॥੧੮॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਪਤ[3] ਸਿੱਖ ਇਹ ਆਇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਿਸ ਥਾਇ।ਨਮੋ ਕਰੀ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਪਾਸ॥੧੯॥'ਸ਼ਰਨਿ ਪਰੇ ਰਾਵਰਿ ਦਰਬਾਰ। ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਨ ਕਿਸੈ ਪ੍ਰਕਾਰ'। ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਤਜਹੁ ਮਨ ਕੋ ਹੰਕਾਰ॥੨੦॥ਗਹੋ ਨੰਮ੍ਰਤਾ, ਤਯਾਗਹੁ ਮਤਸਰ[4]। ਕਰਹੁ ਨ ਨਿੰਦਾ, ਅਵਗੁਨ ਪਰਹਰਿ। ਜੇ ਘਰ ਆਯੋ ਸਿੱਖ ਨਿਹਰਿਯਹਿ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਿਯਹਿ ॥ ੨੧ ॥ ਭੋਜਨ ਬਸਤ੍ਰ ਭਾਉ ਧਰਿ ਕੀਜਹਿ।ਮਾਨਹੁ ਬਾਕ ਨ ਫੇਰਨਿ ਕੀਜਹਿ।ਜੇ ਸਿਖ ਕੋ ਹੁਇ ਕਾਜ ਬਡੇਰਾ। –ਬਿਨ ਧਨ ਸਰਹਿ ਨ–ਜੌ ਅਸੁ ਹੇਰਾ[5]॥੨੨॥ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਉਚਰਹੁ ਅਰਦਾਸ।ਸਭਿ ਤੇ ਇਕ ਥਲ ਕਰ ਨਿਜ ਪਾਸਿ[6]। ਸਿਖ ਕੋ ਕਾਰਜ ਦੀਜੈ ਸਾਰ। ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਖ ਸਾਰ॥੨੩॥ਜਹਿਂ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸਮੁ-ਦਾਇ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਇ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸੰਧਯਾ ਅਰੁ ਪ੍ਰਾਤੀ।ਧਰਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕੋ ਰਾਤੀ[7] ॥੨੪॥ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਹੁਇ ਆਵਹਿ। ਧਰਮਸਾਲ ਆਪੇ ਬਨਵਾਵਹਿ।ਤਿਸ ਮੈਂ ਰਾਖਹਿ ਸਿੱਖ ਟਿਕਾਇ। ਪੀਵੀ ਕੋ ਭੋਜਨ ਮਿਲਿ ਜਾਇ॥੨੫॥ਇਕ ਸਿਖ ਦੇਹਿ,ਕਿ ਸਭਿ ਮਿਲ ਦੇਵੈਂ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਾਮ ਸੁਜਨ ਕੋ ਸੇਵੈਂ। ਕਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਇਸ ਕੋ ਕਹਿਯਹਿ। ਪੁੰਨ ਪਦਾਰਥ ਸਮ ਨਹਿਂ ਲਹਿਯਹਿ ॥੨੬॥ ਇਸ ਜਗ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਇ

[1]ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [2]ਸੁੰਦਰ। [3]ਸੱਤੇ। [4]ਈਰਖਾ [ਸੰਸ:, ਮਤਸਰ]। [5]ਜੇ ਐਸਾ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ। [6]ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ (ਧਨ) ਇਕ ਥਾਂ (ਕੱਠਾ) ਕਰਕੇ। [7]ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਰੱਤੀ ਹੋਈ ਕਰਕੇ। *ਪਾ:–ਬਰ। †ਪਾ:–ਖੇਟੜਾ।

ਘਨੇਰਾ॥ ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਲਹੈ ਬਸੇਰਾ। ਪਾਛਲ ਰਾਤਿ ਕਰਹੁ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਪੜ੍ਹੀਅਹਿ ਹਿਤ ਠਾਨਿ॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਨ ਲਾਗੇ॥ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਗੇ ਬਡਿਭਾਗੇ। ਅੰਤ ਸਮੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੁਏ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੨੮॥ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਪਾ ਅਰੁ ਮੱਈਆ। ਖੁੱਲਰ ਜਾਤ ਨਾਮੁ ਜਿਸ* ਨੱਈਆ॥ ਤੁਲਸਾ, ਵਹੁਰਾ ਮਿਲਿ ਸਿਖ ਚਾਰੇ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ ॥੨੯॥ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਕੀਨ ਬੰਦਨਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਅਰਜ਼ ਬਖਾਨੀ। 'ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਪਨ ਜਨ† ਜਾਨੀ ॥੩੦॥ ਰਹੈਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿਂ ਕਹਯੋ ਕਮਾਵੈਂ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹਮ ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਪਾਵੈਂ॥ ਬਸਹਿਂ ਅਵਾਸ ਉਦਾਸੀ ਪਾਇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਉਰ ਤੇ ਮੋਹ ਮਿਟਾਇ' ॥੩੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਉਪਕਾਰੀ॥ ਬਾਨੀ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਿ ਉਚਾਰੀ॥ 'ਜਿਮੁ ਨਿਸ ਦਿਨ ਘਰ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੇ॥ ਤਜਾਗਹੁ ਕਬਹੁਂ ਨ, ਲਾਗਹਿਂ ਪਜਾਰੇ॥੩੨॥ ਤਥਾ ਪਜਾਰ ਧਾਰਹੁ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਕੀਜਹਿ ਰੁਚਿ ਠਾਨੀ। ਧਰਨੋ ਅਰਥ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਮਝਾਰਾ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਰ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਾ॥ ੩੩ ॥ ਕਜਾ ਗੁਰ ਕਹੈਂ, ਕਰੈਂ ਹਮ ਕਹਾਂ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਮੋਰਹੁ ਮਨ ਮਹਾਂ[1]। ਮਮ ਸਰੀਰ ਕੋ ਧਾਰਹੁ ਧਜਾਨਾ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਪੁੰਨ ਮਹਾਨ॥੩੪॥ ਮਮ ਬਾਨੀ ਕੋ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨਿ। ਮਿਲਿ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨ॥ ਜਿਮ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਮਸਾਲਾ। ਬਹੁਰ ਕਰਹਿਂ ਕਾਜੈ[2] ਚਿਰਕਾਲਾ॥੩੫॥ ਤਬਿ ਹਯ ਰੋਗੀ ਹੋਇ ਨਿਰੋਵਾ[3]॥ ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਕੀ ਬਜਾਧੀ ਖੋਵਾ॥ ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਕਰਿਬੋ ਧਜਾਨਾ॥ ਹਿਰਦੇ ਧਾਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨ॥੩੬॥ ਸਿਮਰਹਿਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮੂ॥ ਤਬਿ ਨਾਸਹਿ ਹਉਮੈ ਬਡ ਆਮੂ[4]। ਮਨ ਤੁਰੰਗ ਬਡ ਸੁਧਤਾ ਪਾਵੈ। ਗੁਰ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੁਇ ਬਿਰਤਾਵੈ ॥੩੭॥ ਪਾਇਨ ਬਿਚਰਤਿ[5] ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮੂ। ਹਾਥਨ ਕਰਿਹੁ ਕਾਜੁ ਸਭਿ ਧਾਮੂ। ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਜਾਗਤਿ ਸੋਵਤਿ। ਸੁਨਿਤੇ ਸ਼੍ਰਵਨ, ਬਿਲੋਚਨ ਜੋਵਤਿ ॥੩੮॥ ਰਿਦਾ ਧਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ॥ ਅਪਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਿਯਹਿ ਸਭਿ ਅੰਗ॥ ਜਿਮ ਸਿਰ ਘਟ[6] ਬਹੁ ਬਾਤ ਬਨਾਵਤਿ॥

[1] ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੋੜੋ। [2] ਮਸਾਲਾ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਜਈ ਪਾਕੇ ਖਾਣੋਂ ਪੀਣੋਂ ਕੁਛ ਚਿਰ ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ। [3] ਤੰਦਰੁਸਤ। [4] ਰੋਗ। [5] ਭਾਵ ਟੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ। [6] ਸਿਰ ਤੇ ਘੜੇ ਵਾਲੀ।

ਪਾਃ–ਜਿਮ। ਨਾਮ ਜਿ ਧਨਈਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਤੁਕ ਐਉਂ ਹੈਃ– ਮਾਈਆ ਜਾਪਾ ਜਾਣੀਅਨਿ ਨਈਆ ਖੁੱਲਰ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ। †ਪਾਃ–ਦਾਸ ਨਿਜ।

ਹਾਥ ਹਲਾਵਤਿ,ਮਾਰਗ ਜਾਵਤਿ ॥੩੯॥ ਤਊ ਘਟੇ ਸੋਂ[1] ਮਨ ਹੈ ਜੁਰਿਓ। ਗਿਰਹਿ ਨ ਡੋਲਹਿ, ਰਹੇ ਸੁ ਧਰਿਓ। ਇਮ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਿਸ਼ਚਲ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵੋ।ਅੰਤਕਾਲ ਕੈਵਲ ਹੁਇ ਜਾਵੋ[2]॥੪੦॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਉਪਦੇਸ਼। ਚਾਰਹੁੰ ਸਿੱਖ ਕਮਾਇੰ ਹਮੇਸ਼। ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ ਸੁ ਜਾਵਦ[2] ਜੀਵਤਿ। ਅੰਤ ਸਮੀਪੀ ਗੁਰ ਕੇ ਥੀਵਤਿ[3]॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਬਿਨੈ ਪੱਤ੍ਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤਾ ਕਰਤਿ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਰ[4]। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਕਰਤੇ ਤਥਾ ਅਚਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥*ਬੀਤ ਗਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਕਰੀ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਾਲ। ਜਿਤਿਕ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਗੁਰ ਕੇਰੇ।ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤੇ ਡਰਹਿਂ†ਘਨੇਰੇ॥੨॥ਤਿਮ ਜਿਸਕੋ ਰੁਖ ਦੇਖਨ ਕਰਹਿਂ। ਤਿਮ ਬਰਤਹਿਂ ਅਰੁ ਬਦਨ ਉਚਰਹਿਂ।ਬੋਲਤਿ ਕੋ ਸਨ-ਮਾਨਤਿ ਘਨੇ[5]। ਤਿਸ ਤੇ ਲੇਤਿ ਕਾਜ ਜੋ ਬਨੇ[6] ॥ ੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਾਂਹਿਨ।ਕਬਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਕਰਹਿਂ‡ ਸਰਾਹਿ ਨ।ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤੇ ਕਰਿ ਕੈ ਤ੍ਰਾਸੁ।ਇਸੇ ਸਰਾਹੈਂ ਸੁਗੁਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[7]॥੪॥ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਰਖਬੇ ਹਿਤ ਕਿਹ ਕਾਲ[8]। ਨਹਿਂ ਕਹਿ ਭੇਜਯੋ ਕਬਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ।-ਹਮ ਨੇ ਆਗਯਾ ਦੀਨਸਿ ਤਾਂਹਿ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਲ ਰਹੈ ਕਿ ਨਾਂਹਿ ? ॥ ੫ ॥ ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਚਲਿ ਆਇ ਅਵਾਸੇ।ਤੌ ਆਇਸੁ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸੇ। ਜਬਿ ਲੌ ਹਮ ਕਹਿ ਪਠਹਿਂ ਨ ਤਾਂਹੂ। ਤੌ ਲਗ ਇਸਥਿਤ ਰਹਿ ਪੁਰਿ ਮਾਹੂੰ[9] ॥ ੬ ॥ ਤੌ ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਰਹਿਬੇ ਵਾਰੋ।ਹੋਵਹਿ ਗੁਰਤਾ ਕੇਰ ਅਧਾਰੋ-।ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸਿਮਰਯੋ ਨਾਂਹੀ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਲਵਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ॥੭॥ ਸੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਐਸੇ।

[1]ਘੜੇ ਨਾਲ। [2]ਜਦ ਤਕ। [3]ਹੋ ਗਏ। [4]ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ। [5](ਪ੍ਰਿਥੀਏ) ਦੇ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਘਨਾ ਆਦਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। [6]ਜੋ ਕੰਮ (ਜੋ ਲੋੜ) ਆ ਬਣੇ ਉਸ (ਪ੍ਰਿਥੀਏ) ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ (ਯਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ)। [7]ਇਸਦੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ। [8]ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਬੀ। [9]ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ।

*ਏਥੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਚੌਪਈ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-'ਤਹਾਂ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਪੁਰਬੀ ਕਰਿਹੀਂ। ਮੁਹਨਿਕਾਦਸ਼ੀ ਨਾਮ ਉਚਰਿਹੀਂ। ਜੋ ਇਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਕੋ ਤਬ ਪਾਵੈ'। ਇਹ ਆਖੇਪਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ,ਕਿਉਂਕਿ ਲਿਖਤੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਛਾਪੇ ਤੋਂ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਦਬਹਿਂ। ‡ਪਾ:-ਕਰਨ।

ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚਿਤਵਤਿ ਘਨ ਕੋ ਜੈਸੇ। ਕਲ[1] ਨਹਿਂ ਪਰਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਕਬੈ।
ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬ੍ਰਧਹਿ ਉਰ ਤਬੈ ॥੮॥ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਤਿ ਗੁਰ ਗਤਿ ਭਾਰੀ।
ਸਿਮਰਤਿ ਪਉੜੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਧਾਰੀ[2]। ਸੋ ਕਾਗਤ ਪਰ ਲਿਖੀ ਬਨਾਇ।
ਨਿਜ ਮਨ ਦਸ਼ਾ ਜਥਾ ਅਕੁਲਾਇ ॥ ੯ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-*)

ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੋਚੈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਤਾਈ ॥ ਬਿਲਪ ਕਰੇ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ ॥
ਤ੍ਰਿਖਾ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥
ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਹਾਥ ਸੌਂਪ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਬਚਨ ਇਮ ਕੀਨਸਿ। "ਇਹੁ ਅਰਦਾਸ[3] ਲੇਹੁ ਕਰ ਧਾਰੀ। ਦੀਜੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿਂ ਜਬਿ ਬਾਚਹਿਂ ਏਹਿ। ਬਹੁਰ ਤੋਹਿ ਜਿਮ ਉੱਤਰ ਦੇਹਿਂ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਬੈਨ। ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਲਵਪੁਰਿ ਨਿਜ ਐਨ"।੧੧॥ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਤਬੈ।ਲਈਪੱਤ੍ਰਿਕਾਮਿਲਿਸਿਖ ਸਬੈ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਤਜਾਗਿ ਲਹੌਰ।ਗਮਨਨੋ ਪੰਥ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰ॥੧੨॥ ਇਕ ਨਿਸ ਮਗ ਮਹਿਂ ਬਸਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਨਿਜ ਮੰਦਰ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਯੋ। ਗਯੋ ਤਹਾਂ ਕੋ ਲੇ ਅਰਦਾਸੁ। ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਆਸ ॥ ੧੩ ॥ ਬੈਸਨੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਊਪਰ ਪੌਰ।ਪਿਖਨੋ ਓਪਰ। ਸਿਖ ਇਹ ਔਰ।ਬੂਝਨੋ ਕਹਨੋ "ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਯੋ? ਪਤੀਆ ਕਰ ਤੁਵ[4] ਕਿਨਹੁ ਪਠਾਯੋ" ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਨੇ ਸਕਲ ਬਤਾਇਵ।"ਮੈਂ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਇਵ। ਪੱਤ੍ਰੀ ਭੇਜੀ ਅਨੁਜ ਤੁਮਾਰੇ[5]। ਧਰੌਂ ਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ ॥੧੫॥ ਜੋ ਉੱਤਰ ਦੇਂ ਸੋ ਲੇ ਜਾਊਂ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਲਘੁ ਕੋ ਜਾਇ ਸੁਨਾਊਂ"। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਭਨਕਨੋ "ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਇ।ਮੈਂ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਸੁ ਦੇਉਂ ਪੁਚਾਇ।੧੬॥ ਤੋਹਿਜਾਨਕੋ ਅਬ ਨਹਿ ਸਮੇ। ਡੇਰੇ ਜਾਹੁ,ਇਹਾਂ ਕਰਿ ਨਮੋ"। ਖੋਲਿ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਹੇਰੀ। ਪਠੀ ਤੁਕਾਂ ਸੁਠ ਲਿਖੀ ਬਡੇਰੀ॥੧੭॥-ਇਹ ਤੌ ਬਾਲੀਕਰੀ ਬਨਾਇ। ਚਹੁੰ

[1]ਚੈਨ, ਸ਼ਾਂਤੀ। [2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਉੜੀ ਬਣਾਈ। [3]ਚਿੱਠੀ। [4]ਚਿੱਠੀ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਹੈ। [5]ਆਪ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਨੇ।

*ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਏਥੇ 'ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਆਪ ਗੱਦੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤੇ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਸੀ।

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁਨ ਕੀ ਜਿਸੁ ਭ੍ਰਾਇ।ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਜਨਾਵਨ ਕੀਨਸਿ।ਮਿਲਿਬੇ ਕੀ ਲਾਲਸ ਮਨ ਭੀਨਸਿ[1] ॥੧੮॥ ਪਠਹਿਂ ਪਿਤਾ ਜਬ, ਤਿਸੈ ਹਕਾਰਹਿਂ[2]। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਿਜ ਥਾਨ ਬਿਠਾਰਹਿਂ । ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਦਿਖਰਾਵੌਂ। ਅਪਨੇ ਖੀਸੇ ਬਿਖੇ ਰਖਾਵੌਂ–॥੧੯॥ ਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਰਾਖਿ ਆਪਨੇ ਪਾਸ ਛੁਪਾਈ। ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਰਿ ਸਿਖ ਡੇਰਾ। ਆਯਹੁ ਗੁਰ ਦਰ ਹੋਤਿ ਸਵੇਰਾ ॥੨੦॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਅਵਲੋਕਨ ਕੀਨਾ। ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਸਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ।'ਪਠੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ[3] ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਇ।ਹਰਖਤਿ ਭੁਏ ਕੁਸ਼ਲ ਜੁਤਿ ਜੋਇ॥੨੧॥ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਇਤ ਕੋ ਸਭਿ ਦੀਜੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹੀਜੈ।–ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹਿਯਹਿ। ਸਿੱਖਨਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੋ ਲਹਿਯਹਿ–॥੨੨॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਕਾਜ ਨ ਆਨਾ'। ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਨੇ ਤਬਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਛਲ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਨ ਨ ਦਯੋ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਹੀ ਪਠਿਬੋ ਕਿਯੋ[4]॥੨੩॥ਮਗ ਉਲੰਘ੍ਯੋ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਲਾਹੌਰ*।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ ਕਹਿ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਮਿਲ੍ਯੋ ਪੌਰ ਪਰ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸੰਗ॥੨੪॥ਲਈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਯੋ।ਭੋਰ ਭਈ ਮੁਝਸੋਂ ਕਹਿ ਦਯੋ। –ਕੁਸ਼ਲ ਅਨੰਦ ਦੇਹੁ ਸੁਧਿ ਜਾਇ। ਪਢਿ ਲੀਨਸਿ ਜੋ ਤੈਂ ਇਤ ਲ੍ਯਾਇ–'॥੨੫॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਚਿੰਤ ਉਪਾਈ।–ਮੋਹਿ ਬਿਸਾਰ੍ਯੋ ਪਿਤ ਸੁਖਦਾਈ।ਦੂਰ ਰਹੇ ਨਿਤ ਹੋਹਿ ਨ ਪ੍ਯਾਰੂ। ਢਿਗ ਵਰਤੀ ਸੰਗ ਪ੍ਰੇਮ ਉਦਾਰੂ[5]॥੨੬॥ਪਠੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ, ਉੱਤਰ ਨ ਲਿਖ੍ਯੋ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨ, ਯਾਂਤੇ ਪਿਖ੍ਯੋ।ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰੇ। ਜਾਨ੍ਯੋ ਕਿਮ ਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹਮਾਰੇ॥੨੭॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਜਲ ਜੁਤਿ[6] ਰਹੇ ਤਰਸਤੇ ਨੈਨ। ਦੀਨ ਜਾਨ ਮੁਝ ਕਬਹਿ ਬੁਲਾਵਹਿਂ।ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਹਿਂ ਹਰਿਖਾਵਹਿਂ॥੨੮॥ਸੇ ਬਡਿਭਾਗੇ ਰਹੈਂ ਜੁ ਪਾਸ।ਮੁਖ ਪਿਖਿ ਬਚ ਸੁਨਿ ਪੂਰਵਹਿਂ ਆਸ। ਹੌਂ ਨਿਰਭਾਗ ਬਿਯੋਗੀ ਹੋਵਾ। ਚਿਰ ਬੀਤ੍ਯੋ ਨਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ–॥ ੨੯ ॥ ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤਿ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਲਾ।ਬੀਤ ਗਯੋ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ। ਦੁਤਿਯ

---

[1]ਮਿਲਨੇ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਮਨ ਭਿੱਜਾ ਹੋਇਆ (ਜਨਾਯਾ ਹੈ)। [2]ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਜੀ (ਏਹ ਚਿੱਠੀ) ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਤਾਂ (ਨਿਸ਼ਚੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਨੂੰ) ਬੁਲਾ ਘੱਲਣਗੇ। [3]ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਚਿੱਠੀ। [4]ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। [5]ਸਮੀਪੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਬੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਅੱਥ੍ਰੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ।

*ਪਾ–ਪਰਵਸਿਓ ਲਹੌਰ।

ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਪਦ ਰਚਿ ਲੀਨਾ।ਲਿਖ ਕਾਗਦ ਪਰ ਪਵਿਬੋ*ਕੀਨ॥੩੦॥ਤਿਸੀ ਸਿੱਖ ਕੋ ਬਹੁਰ ਪਠਾਵਾ। 'ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਸ ਥਾਵਾ'। ਸੋ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਕਹੌਂ† ਲਿਖਿ ਅਬੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਜਾਸ ਭਨੀ ਬਿਚ ਤਬੈ ॥੩੧॥

(ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕः–) ਤੇਰਾ ਮੁਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਜੀਉ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਬਾਣੀ ॥ ਚਿਰੁ ਹੋਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰਿੰਗ ਪਾਣੀ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਦੇਸੁ ਜਹਾ ਤੂੰ ਵਸਿਆ ਮੇਰੇ ਸਜਣ ਮੀਤ ਮੁਰਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ਹਉ ਘੋਲੀ ਹਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਗੁਰ ਸਜਣ ਮੀਤ ਮੁਰਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ॥ਕਾਗਦ ਕੋ ਸਕੋਲ[1] ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਸਿਖ ਨੇ ਲੇ ਕਰਿ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨਾ। ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕੋ ਚਲਿ ਆਇਵ। ਤਰਨਿ ਦੁਰੇ ਗੁਰ ਦਰ ਦਰਸਾਇਵ[2] ॥੩੨॥ਤਿਸ ਛਿਨ ਹੋਤਿ ਸਦਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ[3]। ਵਹਿਰ ਨ ਹੁਤੇ ਮਿਲਹਿਂ ਕਿਸ ਪਾਹਿ। ਥਿਰਯੋ ਪੌਰ ਪੁਰ ਘਟਿਕਾ ਜਬੈ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਿਕਸਯੋ ਘਰ ਤੇ ਤਬੈ॥ ੩੩ ॥ ਬੈਠਯੋ ਸਿੱਖ ਪਛਾਨਯੋ ਸੋਈ। ਲਖਯੋ–ਅਨੁਜ ਕਛੁ ਭੇਜਯੋ ਹੋਈ–। ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਯੋ ਪੁਛਨ‡ ਕੀਨਾ।ਸਿਖ ਨੇ ਕਾਢ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀਨ॥੩੪॥ਖੋਲਿ ਪਢਯੋ ਸੰਕਟ ਭਾ ਐਸੇ। ਲਗਯੋ ਸੇਲ ਕਰਕਤਿ[4] ਉਰ ਜੈਸੇ। –ਰਚਨ ਲਗਯੋ ਅਬਿ ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਬਾਨੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਬੀਚ ਬਖਾਨੀ॥੩੫॥ ਜਿਮ ਪਿਤ ਰਚਹਿਂ ਤਥਾ ਸੋ ਕਰਿਹੀ। ਰੀਝਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਹਿ ਨਿਹਰਿਹੀਂ–।ਤਬਿ ਸਿਖ ਕੋ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਇ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਮੈਂ ਦਿਉਂ ਪਹੁੰਚਾਇ' ॥੩੬॥ਖੀਸੇ ਪਾਇ ਸਦਨ ਨਿਜ ਗਯੋ। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਬੁਲਾਵਨ ਕਯੋ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਤੀ ਜੁ ਪਠਾਏ। ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਪਠਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਏ॥੩੭॥ ਕੁਸ਼ਲ ਛੇਮ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਗਈ।ਹੇ ਅਨੰਦ ਇਤ ਤੇ ਸੁਧ ਦਈ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਅਬਿਕਰੋ ਪਯਾਨ।'ਇਮ ਤਿਨਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨ।॥੩੮॥–ਧਰਮਸਾਲ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਾਵਹੁ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮੇਲ ਬਨਾਵਹੁ।ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਹੈ ਦਰਸ ਹਮਾਰਾ।ਮਿਲਹੁ ਕਰਹੁ ਸਿੱਖਨ ਨਿਸਤਾਰਾ–'॥੩੯॥ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਹਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ[5]। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤਬੈ ਬਿਚਾਰਨ ਠਾਨਾ।–ਖਸ਼ਟ ਬਰਖ ਕਛੁ ਊਪਰ ਮਾਸ। ਪਿਤ ਕੀ ਬਧ ਤਬਿ ਲਗ ਹੈ ਸਾਸ ॥੪੦॥ ਸਮਾਂ ਸਮੀਪ ਆਇ ਸੋ ਗਇਊ। ਗੁਰਤਾ ਤਿਲਕ ਤਬਹਿ ਮੈ ਲਇਊਂ।ਤਾਵਦ ਅਰਜਨ ਮਿਲਹਿ

[1]ਲਪੇਟ ਕੇ। [2]ਸੂਰਜ ਛੁਪੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਡਿੱਠਾ। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ)ਅੰਦਰ ਸਨ। [4]ਰੜਕਦਾ ਹੈ। [5]ਜਾਣਾ। *ਪਾः–ਪਠਬੋ। †ਪਾः–ਕੁ ਹੈਂ। ‡ਪਾः–ਬੂਝਨ।

ਨ ਆਇ। ਭ੍ਰਾਤ ਸ਼ਰੀਕ ਸੰਸ ਉਪਜਾਇ[1] ॥੪੧॥ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਪਿਛਾਰੀ।ਬਹੁਰ ਨ ਬੋਲਹਿ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ[2]। ਗਾਦੀ ਪਰ ਮੇਰੋ ਅਧਿਕਾਰੂ। ਦੂਰਨੋ ਨ, ਜਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਸੰਸਾਰੂ॥੪੨॥ਪਿਤਾ ਜਿਯਤ ਲੌ ਸੰਸੈ ਹੋਈ।ਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਸਦਾ ਦਿਸ਼ ਮੋਹੀ[3]। ਜੇ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਆਇ ਨ ਤਾਵਤ। ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਮਾਨਹੌਂ ਜਾਵਤ[4]–॥੪੩॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੈ। ਹੋਤਿ ਨ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੈ। ਧਨ,ਬੁਧਿ,ਬਲ ਤੇ ਚਹਿ ਗੁਰਿਆਈ। ਸਰਬੱਗ੍ਯਨ ਢਿਗ ਤੇ ਕਿਮ ਪਾਈ[5]॥੪੪॥ ਗਯੋ ਸਿੱਖ ਲਵਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਸਕਲ ਉਚਾਰੀ।'ਬਿਨਾਕਹੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਲੀਨੀ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਦਈ ਕਿਧੌਂ ਨਹਿਂ ਦੀਨੀ॥ ੪੫॥ ਝੂਠੋ ਸੋ ਬੋਲਤਿ ਲਖਿ ਪਾਇਵ। ਕੀਨਸਿ ਮੋਹਿ ਬਿਦਾ ਉਤਲਾਇਵ।ਨਹਿ ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਤਿਹ ਛਲ ਜਾਨਾ।ਅਬਿ ਕੇ ਮਤਸਰ ਸਹਤ ਪਛਾਨਾ॥੪੬॥ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਨ ਨਹੀਂ ਮੁਝ ਦਯੋ।ਤੂਰਨ ਕਰਿਕੈ ਭੋਜਨ ਕਯੋ।ਤਬਿ ਮੈਂ ਜਾਨ੍ਯੋ ਕਪਟ ਕਰੰਤਾ।ਚਲ੍ਯੋ ਨ ਬਸ, ਮੈਂ ਆਇ ਤੁਰੰਤਾ'॥੪੭॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਜੁਤਿ ਸੁਨ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।ਜਾਨ੍ਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਛਲੀ ਛਲੰਤ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਉਰ ਜਾਨਾ।–ਕਰਹਿ ਸ਼ਰੀਕ ਪਨੋ ਛਲ ਸਾਨਾ–॥੪੮॥ਬਹੁਰ ਤ੍ਰਿਤੀਪਦ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਇਵ। ਮਿਲਿਨਿ ਪ੍ਯਾਸ ਕੋ ਅਧਿਕ ਜਨਾਇਵ।ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਪਰ ਇਕਠੋ ਕੀਨ। ਲਿਖ੍ਯੋ ਇਹਾਂ ਸੋ ਪਾਠ ਪ੍ਰਬੀਨ !:–॥੪੯॥ (ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ:–)

> ਇਕ ਘੜੀ ਨ ਮਿਲਤੇ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਹੋਤਾ ॥ ਹੁਣਿ ਕਦਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਿਅ ਤੁਧੁ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ਮੋਹਿ ਰੈਣਿ ਨ ਵਿਹਾਵੈ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਤਿਸੁ ਸਚੇ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ॥ ਕਹਿ ਸਿੱਖ ਕੋ ਨੀਕੇ ਸਮਝਾਯੋ।'ਅਬਿ ਕੇ ਜਾਹੁ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਥਾਯੋ ।ਮਿਲਹੁ ਨ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਤਹਿਂ ਜਾਇ। ਜਬਿ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਬੈਠਹਿਂ ਆਇ॥ ੫੦॥ਤਬਹਿ ਅਚਾਨਕ ਜਾਵਹੁ ਪਾਸ।ਕਰਹੁ ਸਮਰਪਨ ਇਹੁ ਅਰਦਾਸ[6]।

---

[1]ਭਰਾ ਸ਼ਰੀਕ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਮੈਨੂੰ) ਸੰਸਾ ਉਪਜਾਉਂਦੀ ਹੈ। [2]ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੇ ਖਟਕੇ ਹੋਸਾਂ,ਭਾਵ ਜੇ ਮੈਂ ਗਦੀ ਲੈ ਲਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਛੋਟਾ ਭਿਰਾ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। [3]ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਉਲਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਜਦ ਤਾਈਂ (ਪਿਤਾ ਜੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ) ਤਦ ਤਾਂਈ ਜੇ ਅਰਜਨ ਪਾਸ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹੋ ਗਲ ਚੰਗੀ ਹੈ। [5](ਪਰ) ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸੋਂ (ਲੈਉਂ) ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ। [6]ਭਾਵ ਦਿਓ ਇਹ ਚਿਠੀ।

ਹਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ। ਕਰ ਜੋਰਹੁ ਚਰਨਨ ਸਿਰ ਧਰੀਅਹਿ' ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਠਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨਿਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਲਾਹੌਰੋਂ ਬੁਲਾਏ]।

ਦੋਹਰਾ॥'ਮਿਲਹੁ ਨ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥਮ' ਸਮੁਝਾਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰ।ਦਈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਿੱਖ ਕਰ, ਗੁਰ ਕੋ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਧਜਾਨ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਕੋ ਉਰ ਧਰਿਓ।ਮਨ ਕਰਿ ਪਗ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੋ ਕਰਿਓ।–ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਖੈਂਚ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਿਉਂ ਨਹਿੰ ਜਾਨਹੁੰ ਮੋਰ ਹਵਾਲੇ ॥ ੨ ॥ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ !। ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਸੁਖਦਾਇਕ ਸ੍ਵਾਮੀ !। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿ ਭਾਵਤਿ। ਨਿਸ ਮਹਿ ਪਰ੍ਹੇ ਨੀਂਦ ਨਹਿੰ ਆਵਤਿ॥੩॥ਲਖਯੋ ਨਿਲਾਇਕ ਮੋਹਿ ਭੁਲਾਇਵ।ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਨਿਤ ਚਿਤ ਅਕੁਲਾਇਵ–।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਨੇਕ ਮਨ ਗਿਨਤੀ।ਅੰਤਰ ਗਤੀ ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਬਿਨਤੀ[1] ॥ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨਹਿ ਉਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ। 'ਪ੍ਰੇਮ ਬਸੀ ਹੁਇ' ਜਿਨ ਕੋ ਨੇਮ। ਪਰਖਹਿਂ–ਸੁਤਿ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ–।ਦੇਨਿ ਹੇਤ ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਭਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ। ਗਮਨਯੋ ਸਿੱਖਯ ਧਰੇ ਗੁਰ ਆਸ। ਮਗ ਉਲੰਘਿ ਸਗਰੋ ਕ੍ਰਮ ਕਾਰਿਕੈ।–ਮਿਲੌਂ ਹਜ਼ੂਰ ਸਮੋ ਸੁਬਿਚਰਿਕੈ–॥੬॥ਜਬ ਦਿਨ ਜਾਮ ਰਹਯੋ ਤਬਿ ਆਇਵ ।–ਪਿਖਹਿ ਨ ਪ੍ਰਿਥੀਆ–ਆਪ ਬਚਾਇਵ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਹਾਂ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਇਵ।ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਤਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਜਾਇਵ॥੭॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨੀ। ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਨਮੋ ਬਖਾਨੀ। ਕਰ ਪਰ ਧਰਿ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਅਰਜ਼ ਉਚਾਰੀ ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ ਲੀਨਸਿ।ਖੋਲਿ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਦੇਖਿਨਿ ਕੀਨਸਿ।–ਮਹਦ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੂ। ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਾਂਹੂ॥੯॥ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਤੇ ਬਯਾਕੁਲ ਹੋਵਾ। ਹਮਰੇ ਬਿਰਹਾਤੁਰ[2] ਸੁਤ ਜੋਵਾ–। ਜਾਨਿ ਦਸ਼ਾ ਲੋਚਨ ਭਰਿ ਆਏ। ਰੁਕਯੋ ਕੰਠ ਨਹਿੰ ਬੋਲਯੋ ਜਾਇ॥੧੦॥–ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਬਿਖੈ ਟੇਕ ਇਨ ਰਾਖੀ[3]। ਰਹਿ ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਂਖੀ।ਸਰਬ ਸਹਾਰਹਿ ਗੁਰਤਾ ਭਾਰ। ਅਜਰ ਜਰਹਿ ਗੇ, ਨਹਿ ਹੰਕਾਰਿ[4]॥੧੧॥ਰਾਖੀ ਸੋਢਿ ਬੰਸ ਬਡਿਆਈ। ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਦੀਨਸਿ

[1]ਚਿਤ ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਦਰ ਗਤੀ ਵਾਲੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਵਿਛੋੜੇ ਕਰ ਦੁਖੀ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਗਜਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਨੇ ਨਿਬਾਹ ਲਈ ਹੈ; ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਪੂਰੇ ਉਤਰੇ ਹਨ। [4](ਇਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਿਚ) ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਿਸ ਥਾਈਂ। ਤੁਕੈਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ। ਬਾਨੀ ਰਚਹਿ ਨਰਨ ਗਤਿਦਾਈ॥੧੨॥ਹਮਰੀ ਆਗਜ਼ਾ ਬੰਧਨ ਮਾਂਹੀ। ਰਹਯੋ ਸਥਿਤ,ਮੇਟੀ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ-।ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੈ ਬਿਹਬਲ ਹੁਇ ਰਹੇ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਬਚ ਤਬਿ ਕਹੇ ॥੧੩॥ 'ਦੇਖਹੁ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ! ਸੁਤ ਅਰਜਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੈ ਲਿਖਿ ਅਪਨੀ ਅਰਜ਼ਨਿ[1]।ਪਠੀ ਇਹਾਂ ਸੋ ਪਠੀ ਬਨਾਇ[2]। ਤੁਕਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਭਾਇ ॥੧੪॥ ਚਿਰ ਹੋਯੋ ਲਵਪੁਰੀ ਪਠਾਯੋ। ਲਈ ਨ ਹਮ ਸੁਧ, ਚਿਤ ਅਕੁ-ਲਾਯੋ।ਅਬਿ ਤਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਪਹੁੰਚਨ ਬਨੈ। ਆਨਹੁ ਤਿਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਸਨੈ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਤਬਿ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ। ਲਗਯੋ ਸਰਾਹਨਿ'ਸ਼ੀਲ ਬਿਸਾਲ। ਲੇਸ਼ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕਾਲ॥੧੬॥ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ।ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਲਵਪੁਰਿ ਜਾਇ। ਮੈਂ ਆਨਹੁ ਗੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੈਂ।ਜਿਨਕੇ ਅਤੀ ਲਾਲਸਾਉਰ ਮੈਂ*'॥੧੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿਕੈ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਚਲਤਿ ਭਯੋ ਮਗ ਬੁੱਢਾ ਭਾਈ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕੈ ਪੁਰਿ ਗਯੋ।ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ॥੧੮॥ਦੇਖਿ ਇਸੇ ਸਿਖ ਜੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੁਤਿ ਉਠਿ ਅਗੁਵਾਈ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲੇ। ਬੈਠਾਰਯੋ ਕਰਿ ਆਦਰ ਭਲੇ॥੧੯॥ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਸੁਨਿਕਰਿ ਸੰਦੇਸ਼।ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।'ਆਯਹੁ ਤੁਮਹੁ ਲੇਨਿ' ਸੁਨਿ ਐਸੇ।ਕਰਨ ਪੁਟਨ ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੈਸੇ ॥ ੨੦ ॥ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਸੁ ਬਰਨੈ ਕੌਨ।ਲਹਯੋ ਕਲਪਤਰੁ ਮਾਨਹੁਂ ਭੌਨ[3]।ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਪੁਨਾ ਸੰਹਾਰੀ ਮਿਲੇ ਸੁ ਜਾਈ ॥੨੧॥ ਅਪਰ ਬੰਧੁ ਗਨ[4] ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਿਲੇ। ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਬਿਛੁਰਨ ਤੇ ਸੰਕਟ ਤਿਹ ਸਮੋਂ ॥੨੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਿਖਿ ਸੰਗਤ ਸਾਰੀ। ਧੀਰ ਦਈ'ਕੀਜਹਿ ਸੁਖ ਭਾਰੀ।ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਮੇਲੇ ਆਵਹੁ।ਮਿਲਹੁ ਗੁਰੂ ਦਰਸਹੁ ਹਰਖਾਵਹੁ'॥੨੩॥ਭਏ ਸਕਟ[5]ਆਰੂਢ ਤੁਰੰਤੇ।ਜੁਤੇ ਬ੍ਰਿਖਭ ਭਾਰੀ ਬਲਵੰਤੇ। ਗ੍ਰੀਵ ਬਿਭੂਖਨ ਬਾਜਹਿਂ ਚਾਲਤਿ[6]। ਮਗ ਮਹਿਂ ਉਤਲਾਵਤਿ ਪਗ ਡਾਲਤਿ[7] ॥੨੪॥ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਸੰਗ ਚਢਾਯੋ। ਕਰੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਕਟ

[1]ਬੇਨਤੀਆਂ। [2]ਭੇਜੀ ਇੱਥੇ ਸੋ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਸਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [3]ਮਾਨੋ ਘਰ ਵਿਚ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਮਿਲ ਗਿਆ। [4]ਸਾਕਾਂ ਨੂੰ। [5]ਬਹਿਲ, ਗਡੇ ਤੇ। [6](ਬੈਲਾਂ ਦੇ) ਗਲੇ ਵਿਚ ਗਹਣੇ (ਟੱਲੀਆਂ) ਚਲਦਿਆਂ ਵੱਜਦੇ ਹਨ। [7]ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਟੁਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਜਿਨਕੇ ਅਤਿ ਲਾਲਸ ਹੈ ਉਰਮੇ।

ਚਲਾਯੋ। ਬ੍ਰਿਖਭਨਿ ਪ੍ਰੇਰਕ[1] ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਾ।ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਕੋ ਸੁਖਕੀਨਾ ॥੨੫॥ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ਦੇ ਬ੍ਰਿਖਭ ਅਹਾਰਾ। ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਨਹਿਂ ਲਗੇ ਅਵਾਰਾ। ਤੀਨ ਜਾਮ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਦੇਖਿ ਸੁਧਾਸਰ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥੨੬॥ ਪਿਤ ਮਿਲਿਬੇ ਕੋ ਅਨੰਦ ਬਿਚਾਰਹਿਂ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲਬੂੰਦਨ ਡਾਰਹਿਂ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੋ ਬਿਰਹਿ ਬਿਦਾਰਹਿਂ। 'ਘਟੀ ਆਜ ਕੀ ਧੰਨ' ਉਚਾਰਹਿਂ ॥ ੨੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਸ ਥਲ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਉਤਰੇ ਆਨਿ ਸੰਗ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ। ਪਿਖੇ ਦੂਰ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਨੁ। ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਬਦਨ ਮਹਾਂਨ ॥ ੨੮॥ਪੂਰਨ ਚੰਦ ਪਿਤਾ ਕੀ ਓਰਾ। ਲੋਚਨ ਕੀਨ ਚਕੋਰਨ ਜੋਰਾ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਪਹੁੰਚੇ ਢਿਗ ਜਾਇ। ਪਰੇ ਚਰਨ ਪੰਕਜ ਉਤਲਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਤੇ ਪਗ ਮਨੋ ਪਖਾਰੇ[2]।ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਮਗਨ ਸਪੂਤ ਨਿਹਾਰੇ। ਪਕਰਿ ਭੁਜਾ ਤਤਕਾਲ ਉਠਾਏ। ਭਰੇ ਅੰਕ ਦੇਖਤਿ ਹਰਿਖਾਏ॥੩੦॥ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ ਲਾਇਵ ਛਾਤੀ। ਮਸਤਕ ਸੂੰਘ ਲਈ ਜਨੁ ਬਾਤੀ[3]। 'ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਕੀ ਰਾਖਿ ਬਡਾਈ।ਹੇ ਸਪੂੱਤ੍ਰ !ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਧਿਕਾਈ॥੩੧॥ਗੁਰਤਾ ਭਾਰ ਧਾਰਿਬੇ ਬਲੀ। ਮਹਾਂ ਧੀਰ ਹੋਯਹੁ ਬਿਧਿ ਭਲੀ'। ਤਬਿ ਮੰਗਵਾਇਵ ਪਠੀ ਜੁ ਪਾਤੀ। ਪਠੀ ਆਪ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ॥੩੨॥'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ !ਜਬਿ ਕੇ ਤੁਮ ਗਵਨੇ, ਏਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਭੇਜੀ ਭਵਨੇ। ਲਵਪੁਰਿ ਬਿਖੇ ਰਹੇ ਚਿਰਕਾਲ। ਮਿਲੇ ਰਹੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਾਲ[4]॥੩੩॥ਅਪਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾਕਸੋਂ ਨ ਪਠਾਈ।ਲਿਖਨਿ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਅਤਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਪਠੀ ਏਕ ਤੱਦੰਗਪਿ ਕਸਾ ਕੀਨਾ ?।ਅੰਕ ਤੀਸਰੋ ਕਿਮ ਲਿਖਿ ਦੀਨਾ?॥੩੪॥ਬਨਨੋ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਏਕੋ ਜੈਸੋ।ਲਿਖਨੋ ਇਕਾਂਗ[5] ਚਾਹੀਯੇ ਤੈਸੋ।ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਹੋ ਹੇਤੁ ਹੈ ਕੌਨ?'।ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਬੂਝਨੋ ਸੁਖ ਭੌਨ[6] ॥੩੫॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਹਿਨੋ ਬਨਹਿ ਨ ਆਪ ਅਗਾਰੀ।ਸਭਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਦੁਰਨੋ ਨ ਕੁਛ ਤੁਮ ਤੇ ਜਗ ਸੁਾਮੀ !॥੩੬॥ ਤਊ ਆਪ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਇ। ਕਹਿਬੋ ਬਨੈ ਹੋਇ ਜਿਸੈ ਭਾਇ।ਦੇਇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਠੀਅਗਾਰੀ।ਭੇ ਇ ਸ਼ਬਦ ਪਦ।ਗਿਰਾ।ਉਚਾਰੀ'[7]॥੩੭॥

---

[1]ਗਾਡੀਵਾਨ। [2]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਾਨੋਂ ਚਰਨ ਧੋਤੇ। [3]ਮਾਨੋਂ (ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ) ਥੈਲੀ (ਅਰਥਾਤ) ਨਾਪਾ ਮਿਲਿਆ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮਸਤਕ ਨਾਪਾ ਸੁਗੰਧੀ ਦਾ ਮਾਨੋਂ ਨਾਪਾ ਸੀ। [4]ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ। [5]ਏਕਾ ਅੰਗ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [7](ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ)ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ (ਦੋ) ਪੌੜੀਆਂ ਬਣ ਗਏ।

ਤ੍ਰਿਤੀ ਪਠੀ ਇਹੁ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ। ਬਨਯੋ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਬਿਚ ਅਰਦਾਸ।ਅੰਕ ਤੀਨ ਕੋ ਧਾਂਤੇ ਲਿਖਯੋ। ਜੋ ਬੂਝਯੋ ਰਾਵਰ ਨੇ ਪਿਖਯੋ' ॥੩੯॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ,'ਨ ਮਹਿ ਢਿਗ ਆਈ। ਲਿਖਿ ਤੁਮ ਨੇ ਕਿਸ ਹਾਥ ਪਠਾਈ?। ਲੇ ਕਿਹ ਨੇ ਕਹਿਂ ਧਰੀ ਛਪਾਈ?।ਕੈ ਮਾਰਗ ਗਿਰ ਪਰੀ ਨ ਪਾਈ?'॥੩੯॥ਜੋ ਸਿਖ ਲਜਾਯੋ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸਿ। ਕਹਯੋ ਸੁ 'ਮੈਂ ਆਨੀ ਅਰਦਾਸ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪ ਕੋ ਜੇਸ਼ਟ ਲੇਕਰਿ[1]। ਮੁਝ ਤਜਿ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਾ ਘਰ॥੪੦॥ਬਹੁਰ ਆਇ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕਹਿ ਦੀਨ।–ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬਾਚਨ ਕੀਨ। ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਹਿ ਦੀਜਹਿ। ਤੂੰ ਲਵਪੁਰੀ ਪਯਾਨੋ ਕੀਜਹਿ*–॥੪੧॥ ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਨਿ ਨ ਦਯੋ। ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਮੁਝ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕਯੋ।ਅਪਰ ਨ ਸੁਧਿ ਮੋਕਹੁ ਕਿਮ ਭਈ।ਦਈ ਆਪ ਢਿਗ, ਕੈ ਨਹਿਂ ਦਈ'॥੪੨॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਇਮ ਸੁਨੀ ਖੁਟਾਈ। ਕ੍ਰੂਰੋ ਕਰਯੋ ਚਹਤਿ ਗੋਸਾਈਂ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਬੋਲੇ 'ਸੋ ਕਹਾਂ?।ਜਾਇ ਹਕਾਰੇ ਭੋ ਸਿੱਖ।ਤਹਾਂ'॥੪੩॥ ਕਿਨਹੂੰ ਕਹਯੋ 'ਘਾਮ ਤੇ ਅੰਗ।ਕਰਤਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕੂਪ ਜਲਸੰਗ[2]?'।'ਜਾਉ ਤਹਾਂ ਤੇ ਲਜਾਉ ਹਕਾਰੇ' ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਬਿਲੰਬ ਨ ਧਾਰੇ'॥੪੪॥ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਗਯੋ। ਮੱਜਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰਤਿ ਭਯੋ। ਸੇਵਕ ਕਿਤਿਕ ਸੰਗ ਹਰਖਾਏ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਨੀਰ ਬਹੁ ਪਾਏ ॥੪੫॥ਕੋ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਮਰਦਨ ਕਰੈ।ਕੋ ਢਿਗ ਖਰੋ ਬਸਤ੍ਰ ਕਰ ਧਰੈ।ਪਨਹੀ ਪੌਂਛ ਧਰਤਿ ਕੋ ਆਗੈ। ਕੋ ਬੋਲਤਿ ਬਾਕਨਿ ਅਨੁ-ਰਾਗੈ॥ ੪੬ ॥ ਸਨਮਾਨਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਨਰ ਖਰੇ। ਜਲ ਸੋਂ ਕੇਲ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਕਰੇ।ਗਰਮੀ ਲਾਗਤਿ ਅਧਿਕ ਚੁਮਾਸੇ। ਯਾਂਤੇ ਮੱਜਤਿ ਨੀਰ ਬਿਲਾਸੇ ॥੪੭॥ਹੇਰਿ ਸਿੱਖ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤੁਮਹਿ ਹਕਾਰਾ। ਬਿਨਾ ਬਿਲੰਬ ਆਪ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ।ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਕੋ ਦਰਸਾਵਹੁ'॥੪੮॥ ਸੁਨਿ ਤਬਿ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਲੀਨਾ।ਚਲਯੋ ਚੌਂਪ†ਕਰਿ ਕਪਟਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਆਵਤਿ ਦਾਸ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਯਾ।ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲਤਿ ਉਰ ਹਰਖਾਯਾ॥੪੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਆਗਵਨ ਸੁਧਾਸਰ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੦॥

੨੧. [ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਪਾਸੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਨਮਾਨ ਜੁਤਿ ਅਤਿ ਸਮੀਪਤਾ ਪਾਇ।ਬੈਠੇ ਸੋਭਤਿ ਪਿਤਾ ਸੋਂ ਗਯਾਨ ਅਨੰਦ ਕੇ ਭਾਇ[3] ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਦੇਖਿ ਦੂਰ

[1]ਆਪਦੇ ਜੇਠੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਲੈਕੇ। [2]ਗਰਮੀ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡੇ ਨ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ। [3]ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ 'ਗਯਾਨ' ਤੇ 'ਅਨੰਦ' ਮਿਲੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣ। *ਪਾ:–ਪਯਾਨ ਕਰੀਜਹਿ। †ਪਾ:–ਚੂਪ।

ਤੇ ਜਰਿਯੋ।-ਇਤੇ ਨਿਕਟ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਥਿਰਿਯੋ। ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅਦਬ ਨ ਰਾਖ੍ਯੋ।ਬੈਠ੍ਯੋ ਜਨੁ ਸਮਤਾ ਅਭਿਲਾਖ੍ਯੋ[੧] ॥੨॥ ਇਮ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਲੋਕਨਿ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਸਿੱਖਨ ਮੈ* ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਵੈ-। ਜਰਤਿ ਆਇ ਪਿਤ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਬੈਠ੍ਯੋ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥੩॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਖਿ ਕਰਿ ਬਡ ਭ੍ਰਾਤ। ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਤਾਤ[੨]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨੀ। ਆਸ਼ਿਖ ਦੇ[੩] ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਮਾਨੀ॥੪॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਖ੍ਯੋ ਪੁਤ੍ਰ ਖਿਲੰਦਾ।ਕਹ੍ਯੋ-'ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਸੁਨਿ ਮਤਿਵੰਦ !। ਦੋਇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪੂਰਬ ਆਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੁਕ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਈ ॥੫॥ ਸਿਖ ਨੇ ਦਈ ਸੌਂਪ ਕਰਿ ਤੋਹਿ। ਸੋ ਅਬਿ ਤੇਰੇ ਹੀ ਢਿਗ ਹੋਹਿ। ਹਮਰੇ ਤੀਰ ਨ ਆਨਿ ਦਿਖਾਈ। ਕੌਨ ਹੇਤੁ ਤੇ ਰਾਖਿ ਛੁਪਾਈ?॥੬॥ਆਨਹੁ ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੋ ਜਹਿਂ ਧਰੀ। ਅਵਲੋਕਹਿਂ ਕੈਸੀ ਬਿਧਿ ਕਰੀ'।ਸੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚ ਜੋ ਛਲਸਾਨੇ।'ਕਬਿ ਇਨ ਪਠੀ,ਕਹਾਂ ਕੋ ਜਾਨੇ? ॥੭॥ ਮੋਹਿ ਰਿਦੈ ਸੁਧਿ ਅਹੈ ਨ ਕੋਈ। ਕਰੈ ਦੁਰਾਵ ਕਾਜ ਕ੍ਯਾ ਹੋਈ। ਚਤੁਰੰਗਲ ਕਾਗਦ ਕੇ ਸੰਗ[੪]।ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਚਢਾਇਵ ਚੰਗ[੫]'॥੮॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਨ ਕਹੀ। 'ਲੇਹੁ ਸਿਮਰਿ ਜੇ ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਰਹੀ।ਧਰੀ ਹੋਇਗੀ ਕਿਸਹੀ ਥਾਇਂ। ਖੋਜਿ ਆਨੀਅਹਿ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਇ ॥ ੯ ॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰਹਿ।ਸੋ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਬਿਸਾਰਹਿ[੬] ?। ਕੂਰ ਨ ਕਹੁ ਨਹਿ ਰਾਖਿ ਦੁਰਾਈ।ਤ੍ਯਾਗ ਦੇਹਿ ਛਲ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ'॥੧੦॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਖੁਨਸ੍ਯੋ ਊਚੇ ਕਹੇ। 'ਕਛੁ ਹੁੰਡੀ ਤੋ ਨਾਹਿਨ ਅਹੇ। ਜਿਹ ਛਿਪਾਇ ਧਨ ਕੋ ਲੇ ਆਵੋਂ।ਕੌਨ ਅਰਥ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਛਿਪਾਵੋਂ॥੧੧॥ਕੁਛ ਲੇਖਾ ਨਹਿਂ ਤਿਸਕੇ ਮਾਂਹੂ। ਰਿਨ ਕੀ[੭] ਵਹੀ ਨ,ਰਾਖੋਂ ਪਾਹੂ। ਸਿਖ ਤੇ ਗਿਰੀ ਹੋਹਿ ਮਗ ਲ੍ਯਾਵਤਿ। ਛਰਤਿ ਰਿਦੈ ਮੁਝ ਪਾਸ ਬਤਾਵਤਿ॥੧੨॥ਜੇ ਕਰਿ ਪਦ ਇਨ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਇਵ।ਤਿਸ ਦੇਖਨ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਲਚਾਇਵ ॥ ਤੋ ਕਿਛੁ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਢਿਗ ਬੈਸੇ।ਕਹਿ,ਬਨਵਾਇ ਲੇਹੁ ਤੁਮ ਤੈਸੇ ॥੧੩॥ ਅਪਰ ਕਾਜ ਤੋ ਨਹਿ ਤਿਨ ਮਾਂਹੂ।ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਰ ਅਟਕ ਕੁਛ ਜਾਹੂ'। ਦੇਖਿ ਕੁਟਿਲਤਾ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇਰੀ।

---

[੧]ਮਾਨੋਂ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੈ। [੨]ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ। [੩]ਅਸੀਸ ਦੇਕੇ। [੪]ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਕਾਗਜ਼ ਨਾਲ। [੫]ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤੰਗ (=ਗੁਡੀ) ਉਡਾਉਣੀ (ਤਿਸ ਨਾਲ)। [੬]ਓਹ (ਕੰਮ) ਤੂੰ ਕੀਕੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ? (ਅ) ਉਹ (ਭਾਵ ਚਿੱਠੀਆਂ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲ ਸਕਦਾ। [੭]ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ। *ਪਾ:-ਮਨ।

ਤਨਕ ਸਰਲਤਾ[1]ਨਹਿਂ ਤਬਿ ਹੇਰੀ॥੧੪॥ਦਾਸ ਨਿਕਟਿਕੇ ਸ੍ਰਵਣ ਮਝਾਰ॥
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਦਨ ਇਸ ਕੇ ਉਠਿ ਜਾਵਹੁ। ਤਹਾਂ
ਪਹੁੰਚਿ ਇਹ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਹੁ ॥੧੫॥–ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਕੀਨਸ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਚਾਹਤਿ ਸਤਿਗੁਰਪਾਸ ਪਯਾਨਾ।ਜਾਮਾ ਪਹਿਰਨ ਹਿਤ ਮੰਗਵਾਵਤਿ। ਪਠਯੋ
ਮੋਹਿ ਆਇਵ ਉਤਲਾਵਤਿ[2]*–'॥੧੬॥ਸੁਨਿਸਿਖ ਗਯੋ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਕਹਯੋ
'ਤਿਸ ਕਾਗਦ ਮਹਿਂ ਕਾਜ ਨ ਲਹਯੋ।ਹਮਹੁਂ ਦਿਖਾਵਤਿ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਸੋਊ।
ਇਸ ਮਹਿਂ ਸਾਹਸ ਮਤਿ[3] ਕਿਮ ਹੋਊ?॥੧੭॥ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ[4] ਜਹਾਂ ਸੈ
ਧਰੀ।ਅਰੀ ਨ ਧਰਹੁ ਦੇਹੁ ਪਰਹਰੀ[5]'।ਭਾਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰਯੋ,ਨਹਿਂ ਮਾਨਾ। ਤੀਨ
ਬਾਰ ਗੁਰ ਬਚ ਉਲਟਾਨ॥੧੮॥ ਰਿਸ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ'ਮੇਰੋ ਕਹਯੋ। ਰਾਵਰ
ਨੇ ਸਭਿ ਝੂਠੋ ਲਹਯੋ।ਸਪਤ ਮੋਹਿ ਤੁਮ ਚਰਨਨ ਕੇਰੀ। ਜੇ ਕਰਿ ਪੱਤ੍ਰੀ ਮੈਂ
ਕਿਤਿ ਹੇਰੀ'॥੧੯॥ਪਿਤ ਗੁਰ ਕੋ ਸਰਬੱਗਯ ਨ ਜਾਨਾ। ਬਡਿ ਮਹਿਮਾ ਤੇ
ਰਹਿ ਅਨੁਜਾਨਾ। ਮਹਾਂ ਅਭਾਗ ਜਾਂਹਿ ਕੇ ਹੋਇਂ। ਕਿਮ ਊਚੇ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਸੋਇ॥੨੦॥ਦਾਸੁ ਗਯੋ ਤਿਹਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਕਹਯੋ। ਤਿਸਕੀ ਤ੍ਰਿਯ ਕੁਛ ਭੇਦ ਨ
ਲਹਯੋ।ਕਰਯੋ ਨੇ ਤਬਿ ਪ੍ਰੇਰੀ ਦਾਸੀ।ਲਯਾਵਤਿ ਭੀ ਜਾਮਾ ਤਿਸੁਪਾਸੀ॥੨੧॥
ਸਿਖ ਨੇ ਇਕਠੋ ਕਰਿ ਸੋ ਲਯਾਇਵ। ਅਪਨੇ ਬਸਤ੍ਰ ਲਪੇਟ ਛੁਪਾਇਵ। ਕੋ
ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿ ਇਸਭਾਂਤੀ।ਆਨਿ ਦਿਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਜੁਤਿ ਪਾਤੀ[6]॥੨੨॥
ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਕੋ ਤਬਹਿ ਹਕਾਰਾ। ਅਪਰ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਇਵ ਸਾਰਾ।ਸਯਾਨੇ
ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਸੁਹਾਇ।ਸਮ ਚਿਤ ਜਿਨਹੁ ਬਿਕਾਰ ਬਿਹਾਇ॥੨੩॥ਕੋ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਕੇ ਮੁਖ ਕੋ ਦੇਖਤਿ। ਕੋ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤਿ[7] ਪਰੇਖਤਿ। ਪੁਨ ਗੁਰ
ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਉਚਾਰੋ। 'ਅਜਹੁ ਸਮਝ ਤੂੰ ਕਹਯੋ ਹਮਾਰੋ॥੨੪॥ ਦੇਹੁ
ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਜਹਾਂ ਦੁਰਾਈ। ਤੇਰੋ ਕਾਜ ਨ ਬਿਗਰੇ ਰਾਈ। ਜੇ ਨ ਦੇਹਿਂ ਸੁਧਰੇ
ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ।ਨਾਹਕ ਪਰਯੋ ਮਹਾਂ ਹਠ ਮਾਂਹੀ॥੨੫॥ਅਲਪ ਵਸਤੁ ਤੇ ਮਹਿਦ
ਬਿਗਾਰੇ[8]। ਕਯੋਂ ਤੂੰ ਕਰਤੋ ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੇ'। ਸਗਰੀ ਸਭਾ ਸੁਨਤਿ ਤਿਸ

[1]ਸਿੱਧਾ ਪਨ,ਅਨੁਕੂਲਤਾ। [2]ਛੇਤੀ ਆਵੀਂ। [3]ਜੇ ਹਠ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। [4]ਚੇਤੇ ਕਰੋ। [5]ਅੜੀ ਨਾ ਧਾਰਨ ਕਰੋ (ਅੜੀ) ਛੱਡ ਦਿਓ। [6]ਸਹਿਤ ਚਿਠੀਆਂ ਦੇ। [7]ਸ਼ੋਭਾ (ਯਾ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਦਸ਼ਾ) ਦੇਖਦੇ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਕਾਂਤਿ]। [8]ਬੜਾ ਬਿਗਾੜ।

*ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੇ ਘਰੋਂ ਉਸਦਾ ਜਾਮਾ ਮੰਗਵਾ ਘਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ। 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ' ਐਸੇ ਸੰਦੇਸੇ ਦੇਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ।

ਬਾਨਾ।ਕਹੇ ਨ ਸਮਝਯੋ ਮਹਦ ਅਜਾਨ॥੨੬॥ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰੋਹੀਫੇਰੇ[1]:–
'ਪੱਤ੍ਰੀ ਤੇ ਕਸਾ ਬਨਵ ਬਡੇਰੇ।ਕੈ ਢਿਗ ਰਾਖਿ ਰਾਜ ਕਿਹ ਲੇਵੈਂ। ਦੁਲਭ
ਵਸਤੁ ਕਸਾ।ਤਿਸ ਤੇ ਸੇਵੈਂ?'॥੨੭॥ਸਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਬਚ ਕਹੈਂ।'ਬਡਿ-
ਆਈ ਤੁਵ ਭਾਗ ਨ ਅਹੈ।ਕਹਾਂ ਨਿਲਾਇਕ ਰਾਜ ਕਮਾਵਹਿ।ਦੁਲਭ ਵਸਤੁ
ਬਿਨੁ ਭਾਗ ਨ ਪਾਵਹਿ'॥੨੮॥ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਹੇਰੈਂ।ਤਬਿ ਸੋ ਜਾਮਾ
ਧਰਯੋ ਅਗੇਰੇ। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ: 'ਜਾਮਾ ਪਿਖਿ ਲੇਹੁ। ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਤੁਵ ਗਰ
ਕੋ ਏਹੂ'[2]॥੨੯॥ਦੇਖਯੋ ਧਰਯੋ, ਕਹਯੋ 'ਇਹੁ ਮੇਰਾ। ਘਰ ਤੇ ਕਿਨ ਆਨਯੋ
ਇਸ ਬੇਰਾ?'।ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ'ਇਸ ਜੇਬ ਮਝਾਰੀ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਅਬਿ ਲੇਹੁ
ਨਿਕਾਰੀ[3]'॥੩੦॥ ਕਹਨ ਲਗਯੋ 'ਮੈਂ ਤੋ ਨਹਿ ਪਾਈ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਪਾਤੀ
ਕਹਿਂ ਤੇ ਆਈ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਯੋ'ਨ ਵੇਰ ਕਰੀਜੈ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਕਾਗਦ
ਨਿਕਸੀਜੈ'॥੩੧॥ਰਪਯੋ*ਲਾਜ ਤੇ[4] ਸਭਾ ਮਝਾਰ।ਜੇਬ ਬਿਖੈ ਅਪਨੋ ਕਰ
ਡਾਰ। ਗਨ[5] ਕਾਗਦ ਸੋ ਸਕਲ ਨਿਕਾਸੇ। ਸਭਿ ਲੇ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ
ਪਾਸੇ ॥ ੩੨ ॥ ਪੱਤ੍ਰੀ ਦੋਨਹੁ ਤੁਰਤ ਨਿਕਾਰੀ। ਬਿਸਮਤਿ ਭੇ, ਸਭਿ ਸਭਾ
ਨਿਹਾਰੀ।ਕਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਸਾ ਗੁਰਮੁਖਿ[6] ਇਹੁ ਕਰਹੁ
ਬਿਚਾਰੀ॥੩੩॥ਬਡੋ ਗਰੀਬ ਕਪਟ ਤੇ ਹੀਨਾ[7]। ਨਹੀਂ ਕੁਟਿਲਤਾ ਦੀਰਘ
ਮੀਨਾ[8]। ਓਰਕ ਲੌ ਹਠ ਕੋ ਨਿਰਬਹੀਆ। ਭਯੋ ਨਿਲਾਇਕ ਗੁਰ ਕੁਲ
ਮਹੀਆ॥੩੪॥ਸੰਤਤਿ ਸਹਤ ਤੋਹਿ ਕਉ ਤ੍ਯਾਗਾ।ਨਹੀਂ ਊਚ ਪਦ ਇਸਕੇ
ਭਾਗਾ।ਲਹਯੋ ਅਚਲ ਅਪਜਸ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।ਕਸਾ ਇਨ ਕੀਨ,ਮਿਟਯੋ ਪੁਨ
ਨਾਂਹੀ[9]॥੩੫॥ਇਸ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਉਪਜੈ ਜੋਇ।ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਿਖ ਸੁ ਹੋਇ[10]
।ਤੋ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮੇਲ ਬਨੇ ਹੈ। ਨਾਤੁਰ ਵਹਿਰ ਮੁਖੀ ਇਹੁ ਰਹਿ ਹੈਂ'॥੩੬॥
ਜਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਜੁਜਾਤੀ। ਜਦੁ ਨੇ ਨਹਿ ਮਾਨੀ ਮਨ ਬਾਤੀ[11]।ਰਾਜ

[1]ਫੇਰ ਬੀ ਉਲਟਾ ਹੀ ਬੋਲਣਾ, ਵਿਪਰਜੈ। [2]ਤੇਰੇ ਗਲੇ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। [3]ਕੱਢਲਓ (ਚਿੱਠੀ)। [4]ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਖਿਝਿਆ। [5]ਸਾਰੇ। [6]ਇਹ ਕੀਹ ਗੁਰਮੁਖਤਾਈ ਹੈ। (ਅ)ਹੇ ਗੁਰਮੁਖੋ!। [7](ਵਯੰਗ ਵਾਕ ਹੈ)ਬੜਾ ਗਰੀਬ ਤੇ ਕਪਟ ਤੋਂ ਖਾਲੀ। (ਅ) ਬੜਾ ਗ੍ਰੀਬ ਹੈ ਤੇ ਕਪਟ ਨਾਲ, ਹੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [8]ਮੀਣਾ=ਰਾਜ ਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਇਕ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। (ਅ) ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਸਿੰਗਹੀਨ ਬੈਲ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਮੀਸਣੇ ਤੋਂ ਹੈ। [9]ਇਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹਟਿਆ ਨਹੀਂ (ਆਪਣੇ ਹਠ ਤੋਂ)। [10]ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਖ ਹੋਣ ਤਾਂ। [11]ਯਯਾਤੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਨੇ 'ਜਦੁ' ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੁਢੇਪਾ ਲੈ ਲੈ, ਉਸਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆਂ, ਪਰ 'ਪਰੂ' ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਅੰਤ ਬਨ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਰਾਜ 'ਪੁਰੂ' ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, 'ਜਦੂ' ਵਾਂਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

*ਪਾ:–ਪਰਜੋ।

ਭਾਗ ਤੇ ਕਰਯੋ ਸੁ ਬਾਹਰ।ਤਥਾ ਕਰੀ ਗੁਰ, ਸੁਤ ਸੋਂ ਜਾਹਰ ॥੩੭॥ ਸੁਨਿ ਬੁੱਢਾ ਬੋਲਯੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਕੀ।'ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਬ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਕੀ।ਪਿਤ ਗੁਰ ਕੋ ਸਰਬੱਗਯ ਨ ਜਾਨਯੋ।ਕਰਯੋ ਛੁਪਾਵ ਮਹਿਦ ਛਲਠਾਨਯੋ॥੩੮॥ਅਲਪੱ-ਗਯਨ ਸੰਗ[1] ਕਪਟ ਪੁਜੈਹੈ। ਹੋਤਿ ਅਪਰ ਅਪਰੈ ਕਰਿ ਜੈ ਹੈ[2]। ਤੁਮਰੇ ਬਿਖੇ ਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰਯੋ।ਨਿਜ ਸਮਾਨ ਹੀ ਲਖਿਬੋ ਕਰਯੋ'॥੩੯॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਭਾ ਬਿਸਮ ਹੁਇ ਗਈ। 'ਕਯਾ ਇਨ ਕਿਯ'ਅੰਗੁਰੀ ਮੁਖ ਦਈ। ਨਿਜ ਛਲ ਪ੍ਰਗਟ ਭਯੋ ਮਨ ਜਾਨਯੋ।ਲੱਜਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕੇ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਯੋ॥੪੦॥ਨੀਚ ਗ੍ਰੀਵ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਰਹਯੋ।ਕਟਕ ਬਾਕ[3]ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸਹਯੋ।ਜਥਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਚ ਕੋ ਹੀਰਾ। ਬੰਚਕਤਾ ਕਰਿ ਹੈ ਮਤਿਧੀਰਾ[4] ॥ ੪੧ ॥ ਜਬਹਿ ਤੀਰ ਹੀਰਾ ਹੁਇ ਸਾਚੋ। ਪਰਖਯੋ ਜਾਇ, ਤ ਜਹਿੰ*ਸਭਿ ਕਾਚੋ। ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰ-ਜਨ ਪਰਖੇ ਸਾਚੇ। ਕੂਰੋ ਤਬਿ ਕੂਰੋ ਕਚ ਪਾਚੇ[5] ॥ ੪੨॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ-ਦਾਸ ਦ੍ਵੈ ਪਾਤੀ। ਧਰਿ ਕਰ ਬਾਚੀ ਹਿਤ ਕਰਿ ਬਾਤੀ†[6]। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਦਰਸ ਕੋ ਕਾਰਨ[7]‡। ਬਨੀ ਤੁਕਾਂ ਬਡਹੀ ਸ਼ੁਭ ਚਾਰੁਨ[8]§ ॥੪੩॥ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਰ ਪਠਿ ਕਰਿ ਭਏ। ਪੁਨ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਕਰ ਦਏ। ਆਇਸੁ ਦਈ 'ਪਠਹੁ ਕਿਮ ਅਹੈ। ਸਭਿ ਗੁਰ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਤੁਮ ਲਹੈ'॥ ੪੪ ॥ ਤਬਿ ਬੁੱਢੇ ਪੜ੍ਹ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਏ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਨਵੇਂ ਜੁ ਬਨਾਏ।ਸਭਾ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਮੁਦ ਲਹੇ।'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜੁਨ'ਕਹੇ ॥੪੫॥ ਅਨੁਜ ਬਡਾਈ ਸੁਨਿ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ। ਜਰਤਿ ਰਿਦਾ ਕੁਛ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵਤਿ। ਛਲ ਬਲ ਕਰਿ ਚਾਹਤਿ ਗੁਰਿਆਈ।ਪੁਨ ਪਿਤ ਕੀ ਨਹਿੰ ਸੇਵ ਕਮਾਈ॥੪੬॥ ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਨ ਕਬਿ ਬਚ ਮਾਨਾ। ਧਨ ਕੋ ਸਾਂਭਤਿ ਰਹਯੋ ਮਹਾਨਾ।ਜਗ ਬਿਵਹਾਰਨ ਮਹਿੰ ਚਤੁਰਾਈ। ਇਕ ਭੀ ਗੁਨ ਨਹਿੰ ਲੇ ਗੁਰਿਆਈ॥੪੭॥ ਇਮ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬੈਠਯੋ ਮੁਰਝਾਈ। ਪੁਨ ਬੁੱਢੇ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਅਲਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ

[1]ਸਾਧਾਰਣ ਸਮਝ ਵਾਲੇ (ਅਲਪ+ਗਗਾਨ ਵਾਲੇ) ਨਾਲ। [2]ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਹੋਰ, ਕਰ ਜਾਈਦੀ ਹੈ ਹੋਰ। [3]ਕੌੜੇ ਬਚਨ। [4]ਜਿਵੇਂ ਕੱਚ ਦਾ ਹੀਰਾ ਮੁਖੀਆ ਹੋਕੇ ਬੁਧੀਮਾਨ ਦੀ ਮਤ ਨੂੰ ਠਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [5]ਕੂੜਾ (ਪ੍ਰਿਥੀਆ) ਤਦੋਂ ਝੂਠਾ ਤੇ ਕੱਚਾ ਪਿੱਲਾ ਨਿਕਲਿਆ। [6]ਪ੍ਰੇਮ (ਨਾਲ ਭਰੀ)ਬੋਲੀ, ਭਾਵ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ। [7](ਜਿਸ ਵਿਚ) ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ (ਸਿਕ ਦੱਸੀ ਸੀ)। [8]ਸੁੰਦਰ। *ਪਾਃ—ਤਬਹਿੰ। †ਪਾਃ—ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਹਿ ਬਾਚੀ ਹਿਤ ਬਾਤੀ। ‡ਪਾਃ—ਜਾਚਨ। §ਪਾਃ—ਬਾਨੀ ਸੁਭ ਰਾਚਨ।

ਨਾਨਕ ਕੇ ਤੁਮ ਬਹੁ ਪਸਾਰੇ।ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਨਿਹਾਰੇ॥੪੮॥ਗੁਰਤਾ ਅਜਰ ਜਰਨ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਬਿ ਭਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?।ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮਹੁ ਸੁਹਾਵਤਿ ਆਛੋ।ਇਸਹਿ ਬਿਠਾਵਹਿਂ ਹਮ ਨਿਜ ਪਾਛੋ॥੪੯॥ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਸੁ ਔਰ ਨ ਕੋਈ। ਇਨ ਸਮ ਗੁਨ ਕਹੁ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਹੋਈ। ਤੁਮ ਸੰਮਤ ਹੁਇ[1]ਚਾਹਤਿ ਕਰਨੋ।ਕਹੋ ਸਾਚੁ ਜਿਮ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਨੋ'॥੫੦॥ਸੁਨਿ ਬੁੱਢੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।'ਇਹੁ ਸੇਵਕ ਕੀ ਵਸਤੁ ਉਦਾਰਾ[2]।ਅਜਰ ਜਰਨ ਆਦਿਕ ਗੁਨ ਹੋਇ। ਇਸ ਕੀ ਲਾਇਕ ਜਾਨਹੁਂ ਸੋਇ॥੫੧॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਹਿਂ ਪਰਖੇ ਸਾਰੇ। ਤੁਮ ਤੇ ਅਪਰ ਸੁਮਤਿ ਕੋ ਧਾਰੇ?। ਇਨ ਸਮ ਸੇਵਕ ਅਪਰ ਨ ਬੀਯੋ। ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਵਾਸਾ ਕੀਯੋ॥੫੨॥ਦੋਹਰਾ॥ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਅਤਿ ਦੁਖ ਲਹਯੋ ਸੰਮਤ ਦੋਇ ਬਿਤਾਇ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਸੁ ਆਪ ਕੀ ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਇ'॥੫੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤੇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲੇ ਬ੍ਰਿਧ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਦ ਰਚਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿਕੈ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ–ਇਨਹੁਂ ਸਰਾਹਯੋ ਤਬਿ ਭਯੋ ਸ਼੍ਰੀਅਰਜਨ ਕੁਲ ਚੰਦ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਬਰਤੀ ਇਨਹੁਂ ਬਹੁਤ ਗੁਰਿਆਈ।ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਪਰਖਨਾ ਪਾਈ। ਮੂੰਖਰ ਜੌਹਰੀ ਜਬਹਿ* ਜਵਾਹਰ[3]।ਪਰਖਹਿ,ਤਬਿ†ਹੋਵੈ ਜਗ ਜ਼ਾਹਰ–॥੨॥ਸ਼੍ਰੀਫਲ[4]ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਮੰਗਾਏ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਸਿਖ ਸਰਬ ਬੁਲਾਏ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮੇਲਾ ਭਯੋ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਪਰਵਾਰਤਿ ਹੁਇ ਗਯੋ ॥੩॥ ਸਰਬ ਨਿਹਾਰਤ–ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਂਗੇ?। ਬਡਿ ਸੁਤ ਸੋਂ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਧਰਹਿਂਗੇ–।ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀਰਾਮਦਾਸ ਉਠਿ ਕਰਿਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਫਲ ਅਰ ਪੈਸੇ ਕਰ ਧਰਿਕੈ॥੪॥ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਕੋ ਤਬਿ ਦੀਨਾ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਭ ਲਾਇਕ ਚੀਨਾ।ਤਿਨ ਆਗੇ ਧਰਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ।ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਭਾ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ॥ ੫ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਇ। ਬੁੱਢਾ ਉਠਯੋ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ।ਭਰਯੋ ਭਾਗ ਸੋਂ ਭਾਲ ਜੁ ਨੀਕਾ[5]। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਸੁਠ ਕੀਨਸਿ ਟੀਕਾ॥੬॥ਸਭਿ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਤੁਮ ਗੁਰ ਪਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਮ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਜਿਮ ਮੁਝ ਲਖਹੁ ਤਥਾ ਉਰ-

---

[1]ਤੁਸਾਡੀ ਸੰਮਤੀ ਹੋਣ ਨਾਲ। [2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਸਤੂ। [3]ਭਾਵ ਦੇਖੀ ਹੈ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਨੇ। [4]ਵਧੀਆ ਰਤਨ। [5]ਨਲੇਰ। [6]ਜੋ ਮੱਥਾ ਭਲੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ (ਉਸਤੇ)।

*ਪਾ:–ਜਬਰਿ। †ਪਾ:–ਜਬ।

ਧਾਰਹੁ॥੭॥ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਇਹ ਥਿਰਯੋ।ਹਲਤ ਪਲਤ ਭਾਰ ਜੁ ਸਭਿ ਧਰਯੋ। ਸੰਗਤ ਕੋ ਦੁਖ ਪਾਰ ਉਤਾਰਹਿ। ਕਾਰਜ ਅਨਿਕ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਸਾਰਹਿ॥੮॥ਉਠਹੁ ਸਕਲ ਬੰਦਨ ਇਸ ਕੀਜਹਿ।ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਉਪਾਇਨ ਦੀਜਹਿ'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਅਨੰਦੇ। ਬੋਲਤਿ ਜੈਜੈਕਾਰ ਬਿਲੰਦੇ॥ ੯॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਨਿਕਟ ਅਕੋਰ। ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਨਸਿ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਉਤਸਵ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਮਹਿ ਹੋਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਰਵਿ ਉੱਦਯਤਿ ਜੋਵਾ॥ ੧੦॥ ਦਾਸ ਤਾਮਰਸ[1] ਬਿਕਸੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਜਗਯਾਸੀ ਗਨ ਮੁਦਿਤ ਮਲਿੰਦ। ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਉਰ ਆਸਾ। ਭ੍ਰਮ ਤਮ ਜੁਤ ਇਹ ਨਿਸਾ ਬਿਨਾਸਾ[2]॥ ੧੧॥ ਇਨ ਕੇ ਪੱਖੀ ਉਡਗਨ ਦੂਰੇ। ਨਿੰਦਕ ਪੇਚਕ ਮੁਖ ਦ੍ਰਿਗ ਜੂਰੇ[3]। ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੁਤਿ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ[4]।ਫੀਕੋ ਪਰਯੋ ਤਿਸੀ ਛਿਨ ਮੰਦ॥੧੨॥ਜਰ ਬਰ ਗਯੋ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ।ਨੀਵ ਗ੍ਰੀਵ ਕਰਿ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵਤਿ।ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਤੂਸ਼ਨਿ ਥਿਰ ਥਿਯੋ। ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਰਿਦੈ ਕੁਛ ਕਿਯੋ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਬਡਭਾਗਾ ਭਾਨੀ।-ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਭਾ-ਮੁਦਿਤ ਮਹਾਂਨੀ।ਸਿਮਰਤਿ ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਸੁਖ ਪਾਇਵ-ਨਹੀਂ ਬੰਸ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਜਾਇਵ-॥੧੪॥ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਕੋ ਕਹਯੋ ਅਟਲ ਹੈ। ਚਲਹਿ ਸੁਮੇਰੁ ਨਹੀਂ ਸੋ ਚਲਿ ਹੈ[5]।ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ। ਬੈਠੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਸੰਗਤ ਸਬੈ॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਮਨ ਮੁਦਿਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖ। 'ਹੋਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਚਤੁਰਥ ਪਦ ਸਭਿ। ਕਰੋ ਤੀਨ ਇਕ ਚਹੀਅਤਿ ਹੈ ਅਬਿ॥੧੬॥ ਰਚਹੁ ਸੁਪਦ ਸ਼ੁਭ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ। ਪਾਵਹੁ ਸ਼ਬਦ ਭੋਗ ਮਤਿਧਾਰੇ। ਜਿਸ ਕੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖਯ ਘਨੇਰੇ। ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿ ਮੁਦ ਪਾਇਂ ਬਡੇਰੇ' ॥੧੭॥ ਮੁਦਿਤਿ ਬ੍ਰਿੱਧ[6] ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਬਿ ਕਹੋ'ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਿਤ ਹੀ ਅਹੇ'।ਸ੍ਰੀ ਅਰ-ਜਨ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਹ ਸਮੇ। ਰਚਯੋ ਸੁ ਪਦ ਪਿਤ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੇ॥੧੮॥

> (ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ॥) ਭਾਗੁ ਹੋਆ ਗੁਰਿ ਸੰਤੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਘਰ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ॥ ਸੇਵ ਕਰੀ ਪਲੁ ਚਸਾ ਨ ਵਿਛੁੜਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

[1]ਕਮਲ। [2]ਭ੍ਰਮ ਰੂਪ ਅੰਧਕਾਰ ਵਾਲੀ ਜੋ ਰਾਤ੍ਰੀ (ਸਮਾਨ) ਸੀ (ਆਸਾ)ਸੋ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ। [3]ਨਿੰਦਕ ਉਲੂਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਬੰਦ ਹੋਏ। [4]ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂ। [5]ਟਲੇਗਾ ਨਹੀਂ (ਕਹਿਆ)। [6]ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਨੇ।

ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਨਿ ਹਰਖੇ।-ਬਾਨੀ ਬਹੁਤ ਕਰਹਿੰਗੇ-ਪਰਖੇ। ਆਛੀ ਸਾਭ ਬਨਾਵਟ ਹੇਰੀ। ਰਚੀ ਤੁਰਤ ਨਹਿਂ ਲਾਗਸੁ ਦੇਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਤ ਸੋਂ ਫੁਰਮਾਇਵ। 'ਸਹਤ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾ-ਇਵ।ਜਿਸਕੋ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਕਰੇ ਬਿਚਾਰਨ। ਹਰੇ ਹੰਕਾਰ ਸਮੇਤ ਬਿਕਾਰਨ' ॥੨੦॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਿਤ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।ਅਤਿ ਅਧੀਨ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। 'ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਤੁਮਹੀ ਅਹੋ। ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਦਾ ਜਿਮ ਕਹੋ' ॥੨੧॥ ਸਭਾ ਉਠੀ ਜਬਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਭਿ 'ਸ਼ੁਭ' ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। ਭਾਈ ਬ੍ਰਿੱਧਸੋਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਿਲਯੋ।ਜਰ ਬਰ ਰਹਯੋ ਨ ਬਸਕੁਛ ਚਲਯੋ॥੨੨॥ 'ਸੁਨਿ ਬੁੱਢੇ ! ਹਮ ਤੁਝਕੋ ਜਾਨਹਿਂ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਮ ਮਹਿਮਾ ਮਾਨਹਿਂ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਆਜ ਤੀਕ ਮਤਿ ਮੇਰੀ[1]।ਰਹੀ ਨ ਅਬ ਸ਼ਰਧਾ ਕ੍ਰਿਤਹੇਰੀ[2]॥੨੩ ॥ਰਹਯੋ ਸੰਗ ਸਭਿ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ। ਦੇਖਤਿ ਰਹਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁ ਧੁਰਕੇ। ਮੈਂ ਜੇਸ਼ਟ ਅਰੁ ਲਾਇਕ ਆਛੇ। ਉਚਿਤ ਹੁਤੀ ਗੁਰਤਾ ਪਿਤ ਪਾਛੇ॥੨੪॥ ਸੋ ਤੁਮ ਨੇ ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਯੋ।ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਧ ਕੈ ਬੁਧਿ ਬਲ ਹਾਰਯੋ[3]। ਪਿਤ ਤੌ ਗੁਰੂ ਨਾਮੁ ਇਕ ਬਨੇ[4]।ਮੈਂ ਬਿਵਹਾਰ ਚਲਾਵਤਿ ਘਨੇ ॥੨੫॥ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬੁਧਿ ਤੂੰ ਮਮ ਜਾਨਤਿ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਮੁਹਿ ਅਨੁਮਾਨਤਿ।ਕ੍ਰੌਤਿ ਅਚਾਨਕ ਇਹ ਕਜਾ ਕੀਨ। ਤੈਂ ਉਠਿ ਤੁਰਤ ਤਿਲਕ ਕਰਿ ਦੀਨ॥੨੬॥ ਮੈਂ ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਦਯੋਂ ਉਲਟਾਇ। ਤੌ ਤੁਮਰੀ ਕਜਾ ਪਤਿ ਰਹਿ ਜਾਇ। ਆਗੈ ਜਿਕਰ ਨ ਕਬਿਹੂੰ ਭਯੋ। ਤੁਰਤ ਅਨੁਚਿਤ ਕਹਾਂ ਕਰਿ ਦਯੋ॥੨੭॥ਜੇ ਪਿਤ ਰਿਸ ਕਰਿਕੇ ਇਮ ਠਾਨੀ।ਰੀਤਿ ਅਨੁਚਿਤ ਕਰਨ ਕੋ ਮਾਨੀ। ਤਊ ਤੁਮਹੁ ਕੋ ਲਾਇਕ ਹੁਤੀ। ਸਮਝਾਵਨ ਕਹਿ ਕੈ ਸ਼ੁਭ ਮਤੀ ॥੨੮॥- ਬਡ ਸੁਤ ਕੋ ਹੈ ਇਹੁ ਅਧਿਕਾਰਾ।ਪੁਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਾਇਕ ਨਿਰਧਾਰਾ। ਪਿਤ ਕੇ ਹੋਵਤਿ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਕਰੇ ਸੰਭਾਰਨ ਸੁਮਤਿ ਉਦਾਰਾ-॥ ੨੯ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਮਝਾਵਤਿ। ਗੁਰਤਾ ਲਘੁ ਸੁਤ ਤੇ ਬਰਜਾਵਤਿ[5]। ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਹੁਤੀ ਇਹੁ ਰੀਤਿ। ਤੈ ਸਯਾਨੋ ਸਮਝਤਿ ਸਭਿ ਚੀਤ॥੩੦॥ ਸੋ ਤੈਂ ਬਾਤ ਨ ਕੀਨਸਿ ਨੀਕਾ। ਤੈਂ ਉਠਿ ਦੀਨ ਤੁਰਤ ਹੀ ਟੀਕਾ।ਤੁਵ ਕ੍ਰਿਤ

---

[1]ਮੇਰੀ ਮਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ (ਭਾਵ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੀ ਰਹੀ)। [2](ਤੁਹਾਡੀ) ਕਰਤੂਤ ਵੇਖਕੇ। [3]ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਕਿ ਤੇਰੀ ਮਤ ਦਾ ਬਲ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹੈ। [4]ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਇਕ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ। [5]ਰੋਕ ਦੇਂਦੋਂ।

ਕੋ ਕਹਾ ਨਿੰਦਹਿਂ ਨਾਂਹੀ?।ਜੇਸਿਖ ਸਜਾਨੇ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ॥੩੧॥ਦੇਖਿਲਈ ਤੁਮਰੀ ਕਰਤੂਤ। ਕਹਤਿ ਸੁਮਤਿ ਜੁਤਿ ਕੀਨ ਕਸੂਤ[1]। ਅਬਿ ਮੈ ਕਰਿਹੌਂ ਨਿਤ ਉਤਸਾਹੂ।ਛੀਨ ਲੇਹੁਂ ਗਾਦੀ ਤਿਸ ਪਾਹੂ॥੩੨॥ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਰਚਨ ਕਰਿ ਲੈਹੌਂ। ਸਭਿ ਕੀ ਕਰੀ ਉਲਟ ਅਬਿ ਦੈ ਹੌਂ"। ਬ੍ਰਿੱਧ ਕਹ੍ਯੋ 'ਰਿਸ ਕ੍ਯੋਂ ਉਰ ਕਰੈਂ?।ਪਿਤ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਹਿਤ ਧਰੈਂ॥੩੩॥ਰੀਝਹਿਂ,ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੁਝ ਦੈ ਹੈਂ[2]। ਜੋ ਕਰਿ ਲਾਇਕ ਕੋ ਪਿਖਿ ਲੈਹੈਂ।ਕਰੈਂ ਬਖੀਲੀ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ।ਗਹਹਿਂ*ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਬਾਂਛਤ ਪਾਵੈਂ॥੩੪॥ ਪਿਤ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋ ਨੀਕਾ।ਯਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਭਯੋ ਤੁਵ ਟੀਕਾ।ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮ,ਬਡੀ ਬਡਾਈ।ਮਾਨ-ਨੀਯ,ਕਹਾ ਹਾਥ ਨ ਆਈ[3] ॥੩੫॥ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖਾਦ ਛੋਡ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।ਪਿਤਾ ਕਰੇ ਤਿਮ ਉਰ ਹਰਖਾਵਹੁ।ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਅਹੈਂ। ਤਿਨ ਸਨਮੁਖ ਕੋ ਉੱਤਰ ਕਹੈ?'॥੩੬॥ਇਮ ਕਹਿ ਬ੍ਰਿਧ ਮੁਖ ਧਾਰੀ ਮੌਨ।ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਭੌਨ। ਗਿਰਾ ਕਠੋਰ ਕਹਤਿ ਰਿਸ ਧਾਰੇ। ਪਿਤ ਕੇ ਨਿਕਟ ਗਯੋ ਦੁਖ ਭਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਨ ਲਾਗਿ ਕਟੁ ਬਾਨੀ। 'ਕਹਾ ਬਿਪਰੀਤਿ ਆਪ ਨੇ ਠਾਨੀ?। ਮੇਰੀ ਵਸਤੁ ਅਲਪ ਕੋ ਦਈ। ਕੋ ਇਮੁ ਕਰਹਿ?, ਨ ਆਗੇ ਭਈ†॥੩੮॥ਮੋ ਸੰਗ ਖੋਟ ਜਾਨਿਕੈ ਕਰ੍ਯੋ।ਕੌਨ ਦੋਸ਼ ਲਖਿਕੈ ਪਰ-ਹਰ੍ਯੋ।ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਮੁਝ ਸੋਂ ਠਾਨੀ।ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਦੇਖੋ ਅਗਵਾਨੀ[4]। ੩੯॥ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਸਮੀਪਿ।ਮਿਲਿ ਹੌਂ ਬਲੀ ਜੁ ਹੋਹਿ ਮਹੀਪਿ। ਦੇ ਕਰਿ ਧਨੁ ਕੋ ਤਿਸੁ ਅਪਨਾਵਹੁਂ। ਪਿਤ ਸੁਤ[5]ਤੁਮ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਦਿਖਾਵਹੁਂ ॥੪੦॥ ਜਬਿ ਤੁਮਰੋ ਬਸ ਚਲਹਿ ਨ ਕੋਈ।ਬਿਨਾ ਕਰੇ ਗੁਰਤਾ ਮੁਝ ਹੋਈ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਝਗਰਾ ਬਹੁ ਠਾਨ੍ਯੋ। ਤਿਸ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਬਦ ਬਖਾਨ੍ਯੋ ॥ ੪੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:— ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੩ ਦੁਪਦਾ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਾਹੇ ਪੂਤ ਝਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਜਣੇ ਬਡੀਰੇ ਤੁਮ ਹਉ ਤਿਨ ਸਿਉ ਝਗਰਤ ਪਾਪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸੁ ਧਨ ਕਾ ਤੁਮ ਗਰਬੁ ਕਰਤ ਹਉ ਸੋ ਧਨੁ ਕਿਸਹਿ ਨ ਆਪ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਛੋਡਿ

[1](ਲੋਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ) ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, (ਪਰ ਤੁਸਾਂ) ਕਸੂਤੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। [2]ਜੇ ਰੀਝ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਬਿਨਾ (ਮੇਰੇ) ਕਹੇ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। [3]ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਵਡੀ ਹੈ,ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈਂ, ਮਾਨਨੀਯ ਹੈਂ, ਕੀ ਹੋਯਾ (ਜੇ ਗੁਰਯਾਈ) ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਾਂ। [4]ਦੇਖੋਗੇ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ। [5]ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ)। *ਪਾ:—ਗਹਹੁ। †ਪਾ:—ਹੁਈ।

ਜਾਇ ਬਿਖਿਆ ਰਸੁ ਤਉ ਲਾਗੋ ਪਛੁਤਾਪ ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਤੁਮਰੋ ਪ੍ਰਭ ਹੋਤੇ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ਜਾਪਹੁ ਜਾਪ ॥ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰਤ ਨਾਨਕ ਜਨ ਤੁਮ ਕਉ ਜਉ ਸੁਨਹੁ ਤਉ ਜਾਇ ਸੰਤਾਪ ॥੨॥੧॥੭॥

ਚੌਪਈ॥'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਨਹੁ ਗਰਬ ਕਸ਼ਾ ਧਨ ਕੋ।ਜਿਸ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਟਿਕਹਿ ਨ ਖਿਨ ਕੋ[1] । ਪਛੁਤਾਵਨ ਪੀਛੇ ਰਹਿ ਜੈਹੈ। ਪਿਤ ਸੋਂ ਝਗਰਤਿ ਲਾਜ ਨ ਪੈਹੈ ॥ ੪੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ।ਨੀਕੋ ਇਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿ ਧਰਹੁ।ਤਨ ਮਨ ਕੇ ਸਭਿ ਹਤਹਿਂ ਸੰਤਾਪ।ਬਹੁਰ ਨ ਬਸ਼ਾਪਹਿਲੋਭ ਸੁ ਪਾਪ' ॥੪੩॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪੁਨ ਖਿਝ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।'-ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਗੁਪਾਲਾ[2]-।ਗੁਰਿਆਈ ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ ਦੇ ਕੈ। ਮੋਹਿ ਅਨਾਦਰਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕੈ ਕੈ॥੪੪॥ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਕੋ ਲਖਿਅਧਿਕਾਰੀ। ਭਲੋ ਸਮੇਂ ਅਬ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ।-ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ[3] ਆਸਾ । ਹਰਿ ਕੋ ਭਜੋ ਹੋਇ ਕਰਿ ਦਾਸਾ -॥੪੫॥ਇਹੁ ਧਰਿਹੌਂ[4]ਉਪਦੇਸ਼ ਤੁਮਾਰਾ।ਭਲੇ ਕਰਹੁਗੇ ਭਵਜਲ ਪਾਰਾ ।। ਕਰਤਿ ਅਜੋਗ ਨ ਕਛੁ ਬਿਚਾਰੋ।-ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ-ਅਬਹਿ ਉਚਾਰੋ' ॥੪੬॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ, ਬਚ ਖੋਟੋ-ਹਟਤਿ ਨਹੀਂ, ਕੋ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਟੋ[5] । ਏਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿਸ ਕਰਨ ਖੁਟਾਈ[6]-। ਪੁਨ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਇ ਸੁਨਾਈ ॥ ੪੭ ॥　　ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥　　ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਤਿਨ੍ਹੀ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿਆ ਜਿਨ ਕਉ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲਾਰਾ॥ ਤਿਨ੍ਕੀ ਬਖੀਲੀ ਕੋਈ ਕਿਆ ਕਰੇ ਜਿਨਕਾ ਅੰਗੁ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਧਿਆਇ ਹਰਿ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਸਭਿ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣ ਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਧੁਰਿ ਭਗਤਿ ਜਨਾ ਕਉ ਬਖਸਿਆ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ਮੂਰਖੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਉਨਕੀ ਰੀਸਿ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਹੁ ਕਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਸੇ ਭਗਤ ਸੇ ਸੇਵਕਾ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥ ਤਿਨਕੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਿਰਿ ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਪਵੈ ਛਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸੁ ਘਰਿ ਵਿਰਤੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜਗਤ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੂਛਿ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਚਹੁ ਪੀੜੀ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਬਖੀਲੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਸੇਵਕ ਭਾਇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੨॥ ੯ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਤਿਸ ਕੇ ਅੰਤਰ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗੋ।ਜਿਸ ਕੇ ਲਿਖ੍ਯੋ ਧੁਰਹੁਂ ਵਡ-

[1]ਕੋਈ। [2](ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤੂੰ) ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰ। [3]ਧਰਕੇ ਭਾਵ ਛੱਡਕੇ ਦਿਲੋਂ। [4]ਧਾਰਨ ਕਰਾਂਗਾ। [5]ਇਹ ਮੁੜਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ ਹੋੜੇ। [6]ਇਕ ਖੋਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ।

ਭ੍ਰਾਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ। ਹਰਿ ਕਰਤਾਰ ਜੁ ਸਭਿ ਜਗੁ ਨਾਇਕ॥੪੮॥ਤਿਸ ਕੀ ਤੂੰ ਕਨਾ ਕਰਹਿ ਬਖੀਲੀ॥ਜਿਸਕੇ ਹਰਿ ਲਿਵਲਗੀ ਰਸੀਲੀ। ਲਖਨੋ ਭਗਤ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਭੀ ਧੁਰ ਤੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਸੁ ਬਰਤੇ॥੪੯॥ਰੀਸ ਕਰੇ, ਮੂਰਖ ਹੈ ਸੋਇ। ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਕਾਰੋ ਹੋਇ। ਪ੍ਰਿਯ ਹਰਿਨਾਮ ਭਗਤਿ ਸੋ ਦਾਸ। ਤਿਨ ਤੇ ਪਾਈਅਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੫੦ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਕੁਛ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ। ਛਾਰ ਪਰੈ ਸਿਰ ਫਿਰ ਪਛੁਤਾਵੈ। ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਬਰਤਹਿ ਲਿਵ ਹਰਿਕੀ। ਸੋ ਜਾਨਹਿ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ॥੫੧॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਚੰਡ੍ਯ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਖਕੰਦਾ ਰਤੁ-ਰਥ ਪੀੜ੍ਹੀ ਗੁਰਤਾ ਕੇਰੀ। ਹਮ ਲਗ ਹੋਈ ਸਭਿ ਜਗੁ ਹੇਰੀ ॥ ੫੨ ॥ ਕਰੇ ਬਖੀਲੀ ਕਰ ਨਹਿ ਆਈ[੧]। ਲਹਨੋ ਪਰਮ ਪਦ ਕਰਿ ਸਿਵਕਾਈ[੨]।ਸੋ ਤੇਰੇ ਕਬਿ ਤੀਰ ਨ ਹੋਈ[੩]। ਭਰੇ ਗਰਬ ਸੋਂ ਮਤ ਛਲ ਭੋਈ॥੫੩॥ ਹਮ ਕੋ ਤੈਂ ਅਲਪੱਗਜ ਪਛਾਨਾ॥ਆਪ ਕਰੇ ਛਲ ਮਾਨਿ ਮਹਾਂਨਾ[੪]। ਮਤਸਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਲੇਕਰਿ ਪਾੜੀ।ਕਰੀ ਛੁਪਾਵਨ ਮਨਹੁਂ ਅਰਾਤੀ[੫]॥੫੪॥ਹਮ ਤੁਝ ਬੂਝਰਹੇ, ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ। ਨਿਡਰ ਕੁਮਤਿ ਧਰਿ ਸਪਤ[੬] ਬਖਾਨੀ। ਕੂਰ ਸਪਤ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਮਾਨਾ॥ਹਮ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਰਹਨੋ ਅਜਾਨਾ॥੫੫॥ਬਿਨਾਂ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਹੋਇ ਨ ਸੇਵਾ। ਸੇਵਾ ਕਹਾਂ ਮਹਾਂ ਅਹੰਮੇਵਾ[੭]*। ਸ਼ਰਧਾ ਸਭਿਕੀ ਮੂਲ ਮਹਾਂਨੀ। ਅੰਕੁਰੁ[੮]ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਤਿ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥੫੬॥ ਤੁਚ ਸੇਵਾ ਜਿਸ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਤਾ[੯]। ਡਾਂਡ[੧੦] ਬਡੇ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰਵਿਰਤਾ[੧੧]। ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਸੁਮਨ ਤੇ ਫੂਲਾ[੧੨]। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਝੂਲਾ[੧੩]॥੫੭॥ ਦੈਵਿ ਸੰਪਦਾ ਗੁਣ ਜਿ ਅਨੇਕਾ

[੧](ਗੁਰਜਾਈ) ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਈ। [੨]ਸੇਵਾ। [੩]ਸੋ (ਸੇਵਾ) ਤੇਰੇ ਕਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕੀ। [੪]ਆਪ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਮੰਨਕੇ ਛਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। (ਅ) ਆਪ ਤੂੰ ਛਲ ਤੇ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। [੫]ਮਾਨੋਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ। [੬]ਸੁਗੰਦ, ਸੌਂਹ। [੭]ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕੀ ਕਰਨੀ ਸੀ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। [੮]ਅੰਗੂਰ। [੯]ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਛਿੱਲ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ (ਮਜ਼ਬੂਤ) ਕਰਦੀ ਹੈ। [੧੦]ਟਾਹਣੇ। [੧੧]ਘੇਰੇ ਹੋਏ। [੧੨]ਫੁੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੩]ਝੂਲਦਾ ਹੋਯਾ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਬ੍ਰਿੱਛ)।

*ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜੋ ਕੰਮ ਕਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਸੇਵਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸੀ ਹੰਕਾਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗੱਦੀ ਦਾ ਲੋਭ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿਚ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਆਤਮ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। †ਪਾ:-ਛੋ।

। ਗੁਨ ਦਲ ਕਲਿਤ ਸੁ ਬਲਿਤ ਬਿਬੇਕਾ[1] । ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਲਗਯੋ ਫਲ ਸੁੰਦਰ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਰਸ ਜਿਸ ਕੇ ਅੰਦਰ[2] ॥੫੮॥ ਕੋਟਿ ਕਲਪਤਰੁ ਹ੍ਵੈ ਨ ਪਟੰਤਰ[3]। ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਲਹੈ ਸੁ ਅੰਤਰ। ਕਯੋਂ ਤਰਫਤਿ ਅਬਿ ਦੁਖ ਕੋ ਪਾਇ। ਬਿਨਾਂ ਭਾਗ ਤੇ ਹਾਥ ਨ ਆਇ॥੫੯॥ ਅਬਿ ਭੀ ਰਹੁ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਦੀਵਾ। ਹਰਿ ਹੰਕਾਰ[4] ਹੋਹੁ ਮਨ ਨੀਵਾਂ[5]। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸਮੁਝਾਇਵ। ਬਾਦ ਕਰਨ ਤੇ ਬਹੁ ਬਰਜਾਇਵ ॥੬੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਯ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨॥

੨੩. [ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨਾਲ ਝਗੜਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪਿਤਾ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਅਤਿ ਹੰਕਾਰ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਧਾਰਿਕੈ ਸਨਮੁਖ ਕੀਨ ਉਚਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸੇਵਾ ਭਲੀ ਕਰਤਿ ਹੋ ਪਰਖਨ। ਬੈਠਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਦ੍ਵੈ ਬਰਖਨਿ। ਤੁਮਰੀ ਸੁਧਿ ਅਰੁ ਨਹੀਂ ਸਦਨ ਕੀ।ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਸੁਧ ਧਨ ਕੀ॥੨॥ਬੈਠਯੋ ਰਹਯੋ ਨਿਚਿੰਤ ਸੁਖਾਰੋ। ਕੌਨ ਕਾਜ ਤਹਿਂ ਰਹਤਿ ਸੁਵਾਰੋ। ਮੈਂ ਸਗਰੇ ਘਰ ਕੀ ਬਡ ਕਾਰ। ਸੰਗਤਿ ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ ਹਜ਼ਾਰ॥੩॥ਕਿਸ ਕੋ ਦੇਨਿ ਕਿਸੂ ਤੇ ਲੇਨਾ।ਰਾਖਨ ਸਭਿ ਕੋ ਸਦਾ ਸੁਖੇਨਾ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਮੈਂ ਆਛੇ[6] ।ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਮੁਝਤੇ ਗਾਛੇ[7]॥੪॥ਅਖਿਲ ਮਸੰਦਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕਾਰ।ਰਹਯੋ ਸੰਭਾਰਤਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਦੇਗ਼ ਕਰਨ ਕੀ ਕਾਰ ਚਲਾਈ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮੈਂ ਸੇਵ ਕਮਾਈ ॥੫॥ ਤੁਮ ਤੇ ਆਦਿ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰੇ। ਕਾਰਿ ਕਿਨਹੁਂ ਨਹਿ ਕੋਇ ਸੰਭਾਰੇ। ਸੁਧਿ ਭੀ ਕਬਹੁਂ ਨ ਲੀਨਸਿ ਕੋਈ। ਮੋ ਤੇ ਹੋਤਿ ਸਰਬ ਬਿਧਿ ਸੋਈ'॥੬॥ਇਮ ਕਹਿ ਕਟਕ ਬਾਕ ਪੁਨ ਭਾਖੇ।ਜਿਨ ਮਹਿ ਬਚਨ* ਅਨਾਦਰ ਰਾਖੇ। ਲਿਖੇ ਨ ਜਾਇਂ ਮੋਹਿ ਤੇ ਸੋਇ। ਮਹਾਂ ਕਠੋਰ ਅਨੁਚਿਤ ਜੋਇ॥੭॥ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਬਿਰਦ ਲਖਿ ਆਪਨਿ। ਰਿਸ ਤੇ ਕਰਯੋ ਨ ਸੁਤ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪਨਿ। ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਉਠ ਬਿਰਹੁ ਨ ਆਗੋ।ਅਬਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਹਮਰੇ ਮੁਖ ਲਾਗੋ॥੮॥ ਬਡ ਦੁਰਭਾਗਿ ਲਾਲਸਾ ਧਨ ਕੀ।ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿੱਤਿ

---

[1]ਵਿਵੇਕ ਆਦਿਕ ਜੋ ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਹਨ ਓਹ ਮਾਨੋਂ ਸਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਪੱਤੇ (ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਓਹ ਬ੍ਰਿੱਛ) ਵਿਹੜਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਬਿਬੇਕਾ=ਜਾਣੋ, ਸਮਝੋ। [2]ਉਸ ਫਲ ਵਿਚ ਰਸ ਜੋ ਹੈ ਸੋ 'ਅਨੰਦ' ਹੈ। [3]ਬਰਾਬਰ। [4]ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [5]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [6]ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

*ਪਾ:-ਬਰਨ।

ਅਤਿ ਮਨ ਕੀ*¹। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਹਿ 'ਜੇ ਮੁਝ ਤ੍ਯਾਗੋ। ਤੁਮ ਭੀ ਨਹਿਂ ਕਬਹੂ ਮੁਖ ਲਾਗੋ॥੯॥ਦੋਹਰਾ॥ ਮੈਂ ਤ੍ਯਾਗਨ ਤੁਮਰੋ ਕਰਨੌ ਤੁਮ ਨੇ ਤ੍ਯਾਗਨ ਮੋਹਿ।ਪਲਟੋ ਮੈਂ ਜਬਿ ਲੇਇ ਹੌਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਿਦੇ ਤਬਿ ਹੋਹਿ॥੧੦॥ਚੌਪਈ॥ਪਿਤ ਸੁਤ ਜੁਗ ਕੋ ਦੁਖ ਦਿਖਲਾਵੌਂ। ਤੌ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਾਮ ਧਰਾਵੌਂ'। ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਤਿ ਕਹਿਏਵ ਕਠੋਰਾ।ਉਠ੍ਯੋ,ਨਿਕਸਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਘਰ ਓਰਾ॥੧੧॥ਚਲਤਿ ਜਾਤ ਕਟੁ ਵਾਕ ਉਚਾਰਤਿ। ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਸ਼੍ਰੁਤ ਡਾਰਤਿ। ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਜਾਈ।ਮਹਾਂ ਦੁਖਿਤਿ ਰਿਸ ਬਸ ਨ ਬਸਾਈ॥ ੧੨॥ ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਾ।-ਰਾਰ ਕਰਨ ਮੈਂ ਇਹੁ ਛਲਵਾਰਾ। ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਕੋ ਠਾਨਿ ਉਪਾਇ।ਨਹਿਂ ਇਹੁ ਟਰੈ ਕੁਮਤਿ ਕੋ ਪਾਇ॥੧੩॥ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਨ ਕੋ ਸਮਾਂ ਸੁ ਆਇਵ। ਜਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਾਕ ਫੁਰਮਾਇਵ। ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਕਰਨ, ਸੋ ਕੀਨਾ। ਜਥਾ ਹੁਕਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀਨ॥੧੪॥ ਨਿਕਟਿ ਨ ਰਹਿ ਹੈ†ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਤਬੈ। ਹਮ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਬੈ। ਕਰਤਾ ਇਹੁ ਉਤਪਾਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਲਾ॥੧੫॥ ਇਹ ਠਾਂ ਬਨੈ ਨ ਨੀਕੀ ਬਾਤੀ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਚਲਹਿਂ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਨੰਦ। ਮੋਹਨ ਸੁਮਤਿ ਮੋਹਰੀ ਚੰਦ॥ ੧੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਬਾਂਹਿ ਗਹਾਇ। ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਚਲਹਿਂ ਸਮਾਇ-। ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਨ ਕੀਨਸਿ ਭ੍ਰਾਨੀ। ਸਰਬ ਭੇਦ ਸਮਝਾਇ ਮਹਾਂਨੀ ॥ ੧੭॥ 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਚਲੀਅਹਿ। ਨੈਹਰ ਬਿਖੈ ਅਖਿਲ¹ ਸੰਗ ਮਿਲੀਅਹਿ'।ਪੁਨ ਭਾਈਬੁੱਢਾ ਸਮਝਾਯਹੁ।'ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਯਹੁ'॥੧੮॥ਕਹਿ ਕਰਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ।ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸਿਹਜਾ ਪਰਿਕੈ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਉਠਿ ਜਾਗੇ। ਨਿਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਕੋ ਲਾਗੇ। ॥੧੯॥ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਈ। ਆਨੰਦਾਤਮ ਬਿਖੈ ਸਮਾਈ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਜਬਿ ਜਾਮਨਿ ਰਹੀ। ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਿ ਦੇਹਿ ਸੁਧਿ ਲਹੀ ॥੨੦॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭ੍ਰਾਨੀ ਸੰਗ ਜਾਇ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਪੰਥ ਇਨ ਗਮਨ ਕਰਾਯਹੁ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਦਾਸ ਸੰਗ ਲਾਯਹੁ॥ ੨੧॥ਗੁਰੁ ਆਰੂਢ‡ਹੋਇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ।ਲਏ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂਨੇ।ਪ੍ਰਿਥੀਆ

¹(ਤੁਸਾਡੇ) ਪੇਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। *ਪਾਃ-ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਿਤ ਅਤਿ ਮਨਕੀ। †ਪਾਃ-ਰਹੈ। ‡ਪਾਃ-ਗੁਰੁ ਅਰੂਢ।

ਸੁਪਤਿ ਤਜਨੋ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਕਿਨ ਸੁਧਿ ਵਿਧ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੨॥ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਸੁਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ[1] ਦਿਨ ਕੋ। ਗੁਰਤਾ ਤਿਲਕ ਦੀਨਿ ਅਰਜਨ ਕੋ।ਚਢੇ ਦੂਜ ਕੇ ਦਨੇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਆਨ ਪਹੂਚੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ॥੨੩॥ ਕੁਛਕ ਰਹੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰਿਮੈਂ। ਦੇਖਤਿ ਹਰਖ ਭਰੇ ਗੁਰ ਉਰ ਮੈਂ। ਜਾਇ ਚੁਬਾਰੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਤਬਹਿ ਮੋਹਰੀਨੇ ਸੁਧਿ ਜਾਨੀ॥੨੪॥ਕਰੇ ਉਤਾਇਲ ਮਿਲਿਬੇ ਆਯਹੁ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬੰਦਤਿ ਹਰਖਾਯਹੁ। ਲੇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਤਬਿਗਯੋ।ਮਿਲਿਨ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿਨਿਕੋਭਯੋ॥੨੫॥ਪੁਨ ਭਾਨੀ ਸਭਿਸੋਂ ਮਿਲਿ ਰੋਈ।ਬਡਿ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਂ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਈ।ਇਕ ਤੌ ਜਗ ਗੁਰੁ ਕੇਰ ਚਲਾਨੇ। ਬਹੁਰ ਸੁਤਨਿ ਮਹਿਂ[2] ਝਗਰ ਮਹਾਂਨੋ॥੨੬॥–ਉਠਹਿ ਉਪਾਧਿ–ਬਿਚਾਰਤਿ ਰੋਵਤਿ।ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਸਾਚੋ ਹੁਇ ਜੋਵਤਿ।'ਅਪਰਨਿ ਕੁਲਮਹਿਂ ਜਾਤਗੁਰਾਈ। ਮੈਂ ਬਰ ਲੇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਟਿਕਾਈ ॥ ੨੭ ॥–ਗੁਰਤਾ ਰੁਕੇ ਕਲੇਸ਼ ਬਿਸਾਲ–।ਪਿਤ ਨੇ ਕਹਨੋ ਬਾਕ ਇਸ ਢਾਲ। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਜਾਨੋ ਉਤਪਾਤ। ਹੋਵਹਿ ਗੋ,ਬਿਗਰਹਿ ਸਭਿਬਾਤ*'॥੨੮॥ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਸੰਗ ਭਰਜਾਈ। ਗਲਮਿਲਿ ਰੁਦਤਿ ਭਈ ਚਿਰ ਤਾਈਂ।ਪੁਨ ਸਭਿਤ੍ਰੀਯਨ ਦੀਨ ਦਿਲਾਸਾ। ਪੌਂਛਿ ਬਦਨ ਕੋ ਬੈਠਤਿ ਪਾਸਾ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਢਿਗ ਮੋਹਨ ਚਲਿ ਆਇਓ। 'ਨਮੋ' ਪਰਸਪਰ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਇਓ।ਅਪਰ ਲੋਕ ਸਯਾਨੇ ਸਭਿ ਆਏ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਥਿਰੇ ਤਿਸ ਥਾਏਂ॥੩੦॥ਬੁੱਢੇਆਦਿਕ ਸੰਗ ਜਿਗਏ। ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਬੈਠਤਿ ਭਏ। ਤਬਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ।'ਬਿਗਰ ਪਰਯੋ ਬਹੁ ਕਰੀ ਲਰਾਈ ॥੩੧॥ ਅਪਮਾਨਤਿ ਦੁਰਬੈਨ ਬਖਾਨੇ। ਇਹਾਂ ਅਏ ਚਲਿ ਖੋਟੋ ਜਾਨੇ[3]। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਥਿਰ ਕਰਿ[4] ਨਿਜ ਥਾਨੇ। ਗੁਰ ਚਾਹਸਿ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗ ਸਿਧਾਨੇ' ॥੩੨॥ ਸੁਨਤਿ ਦੁਉ ਭ੍ਰਾਤਨ ਦੁਖ ਮਾਨਾ। 'ਕੀਨ ਅਜੋਗ,ਨ ਬਨਯੋ ਸਿਯਾਨਾ।ਹਮਨੇ ਪ੍ਰਥਮ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਹੇਰਾ।ਕਰਹਿ ਕੁਕਾਜ ਲੋਭ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ ॥੩੩॥ ਪਿਤ ਕੇ ਜੀਵਤ ਰਹੀ ਸੁ ਲਾਜਾ[5]। ਅਬਿ ਨ ਮਿਟੈ ਗੋ,ਕਰਹਿ ਕੁਕਾਜਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਠਾਨਤਿ ਅਫਸੋਸ।ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਮੈਂ ਹੰਕਾਰ ਕੋ ਦੋਸ਼ ॥੩੪॥ ਲੋਕ ਸਕਲ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਲਹੈਂ। ਗੁਰਤਾ ਮਹਿ ਬਿਗਾਰ ਪਰ ਰਹੈਂ†–।ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਭਈ ਅਨੇਕਾ।ਕੌਨਕਹੈ ਤਿਨ ਸਰਬ

[1]ਏਕਮ। [2]ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ। [3](ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ) ਖੋਟਾ ਜਾਣਕੇ। [4]ਟਿਕਾਕੇ। [5](ਕਿਵੇਂ ਨਾਂ ਕਿਵੇਂ) ਸ਼ਰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ (ਅ) ਰਹਿ ਗਈ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋਈ। *ਪਾ:–ਭ੍ਰਾਤ। †ਪਾ:–ਕਹੈਂ।

ਬਿਬੇਕ[1]॥੩੫॥ਤਯਾਰ ਅਹਾਰ ਖਾਇ ਕਰਿ ਸੋਏ । ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਮਹਿ ਨਰ ਸਭਿ ਕੋਏ।ਭਾਨੀ ਕੇ ਮਨ ਚਿੰਤ ਮਹਾਂਨੀ । ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਹਿ ਅਨੇਕ ਬਿਧਾਨੀ ॥ ੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਿਛੁਰੇ ਚਿਰ ਰਹੇ । ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਲਹੇ।ਮਾਤੁਲ ਅਰੁ ਮਾਤੁਲ ਕੀ ਦਾਰਾ[2]।ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਦੇ ਪਯਾਰਾ ॥੩੭॥ ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਗੁਰ ਪਾਸਿ । ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਤੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ।ਨਿਸਾ ਬਿਖੇ ਸੁਪਤੇ ਨਹਿੰ ਕੋਊ।ਸਤਿਗੁਰ ਤਯਾਰੀ ਕੋ ਲਖਿ ਸੋਊ।੩੮॥ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੀਨ ਬਿਤਾਈ।ਉਠੇ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਸੌਚ ਬਨਾਈ। ਭਾਨੀ ਕੋ ਹਕਾਰਿ ਨਿਜ ਸਾਥ।ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਲੇ ਨਾਥ॥੩੯॥ਮੋਹਨ ਔਰ ਮੋਹਰੀ ਆਇ । ਜਾਇ ਬਾਪਿਕਾ ਜਲ ਸੋਂ ਨ੍ਹਾਇ । ਗਾਵਨਿ ਲਗੇ ਰਬਾਬੀ ਵਾਰਿ । ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿ॥੪੦॥ਸੁਨਿਬੇ ਲਗੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿਨਿ ਮਝਾਰੇ। ਨਿਜਾਨੰਦ ਮਹਿਂ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ। ਸਦਾ ਏਕ ਰਸ ਪਰਮ ਅਗਾਧਿ॥੪੧॥ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਆਏ । ਮੌਨਿ ਠਾਨਿ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਏ।ਭਈ ਆਨਿ ਜਬਿਹੂੰ ਭੁਨਸਾਰਿ[3]। ਪਰਯੋਭੋਗ ਤਬਿ* ਆਸਾਵਾਰਿ॥੪੨॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਮਸਤਕਿ ਟੇਕਾ। ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ।'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖਯ ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪਯਾਰੇ।।ਸਿਮਰੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੇ॥੪੩॥ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਅਬਿ ਭਯੋ ਹਮਾਰੋ।ਤਨ ਤਯਾਗੇਂ ਪਰਲੋਕ ਪਧਾਰੋਂ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਔਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਚੌਥ ਤਨ ਮੋਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਚਾਰਹੁੰ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ ਵਿਸ਼ੇਖਹੁ।ਪੰਚਮ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਪੁ ਦੇਖਹੁ । ਏਕ ਰੂਪ ਪੰਚਹੁੰ ਕੋ ਜਾਨੋ।ਭੇਦ ਰਤੀ ਕੁ ਨਹੀਂ ਮਨ ਠਾਨੋ॥੪੫॥ਹਲਤ ਪਲਤ ਗਨ ਸਿੱਖ ਸਹਾਇਕ। ਇਹ ਸਭਿ ਭਾਰ ਧਾਰਿਬੇ ਲਾਇਕ। ਦੇ[4] ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਕੋ ਸ਼ੋਭ।ਰਤਨਾਕਰ[5] ਗੰਭੀਰ ਅਛੋਭ॥੪੬॥ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਜੁ ਰਵੈ ਖੁਟਾਈ । ਪੁਜਹਿ ਨ, ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੁਖ ਪਾਈ'। ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਸਾਥ।ਕਹਤੇ ਬਾਕ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਨਾਥ॥੪੭॥'ਤੁਮ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਮਤਿਵੰਤੇ । ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਨਿਤ ਚਿਤ ਬਰਤੰਤੇ†। ਛਿਮਾਵੰਤ, ਗੁਨ ਬੈਸ ਮਹਾਨੇ । ਅਨਸੂਯਕ[6], ਸ਼ੁਭ ਮਨ, ਨਹਿੰ ਮਾਨੇ[7] ॥ ੪੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਨ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤ।ਤੁਮ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਰਤੈ ਨੀਤਿ।ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਜੁਗਤ ਸੁ ਨੰਮ੍ਰਿ ਗੰਭੀਰ।

[1]ਵਿਚਾਰ ਕੌਣ ਆਖੇ। [2]ਮਾਮਾ ਤੇ ਮਾਮੀ ਜੀ। [3]ਸਵੇਰ। [4]ਦੇਵੇਗਾ। [5]ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਾਂਙੂੰ। [6]ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਰਹਤ। [7]ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। *ਪਾ:—ਪਠ। ਪਰ। †ਪਾ:—ਬਿਚਰੰਤੇ।

ਇਸ ਕਹੁਜਾਨਹੁ ਮੋਰ ਸਰੀਰ॥੪੯॥ਗਹਹੁ ਭੁਜਾ ਨਿਰਬਾਹੋ ਸਦਾ।ਰਾਖਹੁ ਚਿਤ ਨ ਬਿਸਾਰਹੁ ਕਦਾ'।ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀਨੇ ਤਿਹ ਸਮੇਂ।ਗਹੀ ਬਾਂਹੁ ਕਰਿ ਕੈ ਗੁਰ ਨਮੋ ॥੫੦॥ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਸੋ ਧਾਰਨ ਕਰੀ। ਬਾਨੀ ਕਹਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰਸ ਭਰੀ।'ਜਬਿ ਤੇ ਪਿਤ ਕੀ ਆਇਸੁ ਭਈ।ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਤਬਿਤੇ ਧਰਿ ਲਈ ॥੫੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਿਥਮ ਤੁਮ ਭਏ। ਬੰਦਨੀਯ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡ ਥਏ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਿਸਹਿ ਬਿਠਾਵਹੁ ਆਪ।ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਬਡਿ ਆਈ ਥਾਪ॥੫੨॥ਤੁਮ ਸਮ ਪੂਜਨੀਯ ਸਭਿ ਕੇਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਮੇਰੇ'।'ਧੰਨ ਮੋਹਰੀ' ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ।ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਲਹਯੋ ॥੫੩॥'ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਮੋਰ ਸਰੀਰ। ਤਿਸ ਕੀ ਟਹਿਲ ਕਰਹੁ ਬਡਧੀਰ !* ।ਜਗ ਮਹਿ ਬਡੋ ਹੋਇ ਬੱਖਯਾਤ।ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਾਤ॥੫੪॥ ॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਆਇਸੁ। ਰਹੇ ਖਨਤਿ ਹਮ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇ ਸੁ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਸੋਪਾਨਿ[1]ਬਨਾਵਹੁ। ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਉਸਰਾਵਹੁ॥ ੫੫ ॥ ਤਾਲ ਬਿਖੈ ਸ਼ੋਭਾ ਹੁਇ ਐਸੇ।ਹਰਿ ਬਿਮਾਨ ਥਿਤ ਨਭ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ[2]।ਕਿਧੌਂ ਫਰਸ਼ ਬੈਡੂਰਜ[3] ਮਨਿ ਕੋ। ਬੀਚ ਬਨਯੋ ਘਰ ਮਹਾਂ ਬਿਸ਼ਨੁ[4]ਕੋ ॥੫੬॥ਮਮ ਆਗਯਾ ਇਹੁ ਧਾਰਹੁ ਮਨ ਮੈਂ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਰਹੀਅਹਿ ਰਚਨ ਜਤਨ ਮੈਂ' ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰ ਜੋਰਿ।'ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਮੈਂ[5]ਤੁਮ ਜੋਰ॥੫੭॥ ਨਮਿਤ ਮਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਰਹਿਹੌਂ ਮਾਂਹਿ। ਪ੍ਰਾਨ ਹੋਤਿ ਲਗ ਸੇਵੌਂ ਤਾਂਹਿ। ਰਹੌਂ ਰਚਨ ਪਰਸਾਦਿ† ਤੁਮਾਰੇ।ਹੋਹੁ ਸਹਾਇਕ ਆਪਿ ਸੰਭਾਰੋ'॥੫੮॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਯੋ 'ਹੋਹੁ ਸਭਿ ਲਾਇਕ ਧੰਨ'। ਕਹਿ ਸੁਨਿਕੈ ਤਬਿ ਕੀਨਸ ਤਯਾਰੀ। ਹਿਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਗੁ ਗੁਰ ਉਪਕਾਰੀ॥੫੯॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯੇ ਰਾਸੇ 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ।੨੩।

੨੪. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ]

ਦੋਹਰਾ॥ਲਖਿ ਤਯਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਤਬਿ ਭਾਨੀ ਬਡਿਭਾਗ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਉਰ ਉਮਗਾ ਅਨੁਰਾਗ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥'ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸਮਰਥ ਸੁਖ ਦਾਤੇ!।ਜਿਨ ਬਡਿਭਾਗ ਤਿਨਹੁੰ ਤੁਮ ਜਾਤੇ।ਹਲਤ ਪਲਤ ਨਹਿਂ ਹੋਹੁ ਸਹਾਈ।ਜਿਮ ਚਾਹੋ ਤਿਮ ਠਟਹੁ ਗੁਸਾਈਂ॥੨॥ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੌਂ।

[1]ਪੌੜੀਆਂ। [2]ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਬਿਬਾਨ ਮਾਨੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਹੈ। [3]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰਤਨ, ਲਸਣੀਆ। [ਸੰਸ:, ਵੈਦੂਰਯ]। [4]ਮਹਾਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੈ। [5]ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਵਿੱਚ। *ਪਾ: ਮਤਿਧੀਰ। †ਪਾ:-ਚਰਨ ਪਰ ਦਾਸ।

ਤੁਮ ਬਿਨ ਨਹੀਂ ਜੀਵਬੋ ਧਾਰੌਂ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਬਡ ਹਰਖ ਰੁ ਸ਼ੋਕ। ਇਨ ਜੁਤਿ ਬਸਿਬੋ ਹੈ ਇਸ ਲੋਕ ॥ ੩ ॥ ਸੁਤ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਉਤਪਾਤ ਉਠੈ ਹੈ। ਦੇਖਤਿ,ਦੁਖ ਮੇਰੋ ਮਨ ਪੈਹੈ[1]।ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਮਹਿਂ ਬਾਸ ਤੁਮਾਰੋ।ਬਸੌਂ ਸੰਗ ਮੈਂ ਚਿੰਤ ਨਿਵਾਰੋ'॥੪॥ਸੁਨਿ ਭਾਨੀ ਤੇ ਕੋਮਲ ਬਾਨੀ।ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ। 'ਮਹਾਂਜਸੇ[2] ਸੁਨਿ ਭਾਗ ਮਹਾਂਨੀ* !। ਅਪਰ ਨ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਤੋਹਿ ਸਮਾਨੀ॥੫॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਪਿਤ ਜਿਸਕੇ। ਕੌਨ ਪਟੰਤਰ ਕਹੀਅਹਿ ਤਿਸਕੇ।ਪੁਨ ਤੁਵ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਮ ਰਹੇ।ਮਾਂਨਹਿਂ ਤਥਾ ਜਥਾ ਬਚ ਕਹੇਂ॥ ੬॥ਸ਼੍ਰੀਅਰਜਨ ਭਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਜਿਨ ਉੱਜਲ ਕੀਨਾ। ਰਾਖੀ ਗੁਰਤਾ ਕੇਰਿ ਜਿਠਾਈ। ਅਪਰ ਬੰਸ ਤੇ ਰਾਖਿ ਹਟਾਈ ॥੭॥ ਤੇਰੋ ਸਫਲ ਜਨਮ ਜਗ ਭਇਊ।ਕਰਿਬੇ ਉਚਿਤ ਸਕਲ ਕਰਿ ਲਇਊ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਾ ਤਵ ਸ੍ਵਾਸ ਸਰੀਰ। ਪਰਾਰਬਧ ਭੋਗੋ ਧਰਿ ਧੀਰ ॥੮॥ ਪੁਨ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਤਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗ। ਆਇ ਮਿਲਹਿਂ ਹਮ ਸੋਂ,ਬਡਭਾਗ!।ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਅਰੁ ਰਾਗ ਜੁ ਦ੍ਵੈਸ਼। ਅਬਿ ਤੇ ਤੋਹਿ ਨ ਹੋਹਿ ਅਸ਼ੇਸ਼[3]' ॥ ੯॥ ਇਮ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਸੁਖ ਰਾਸ। ਦੇਖਤੇ ਦਿਸ਼ ਬੁੱਢੇ,ਗੁਰਦਾਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ। ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਟੀਕੋ॥੧੦॥ਰਚ੍ਯੋ ਕੁਸ਼ਾਸਨ ਪਰ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕੇ।ਪੌਢੇ ਮੁਖ ਕੋ ਛਾਦਨ ਕੈ ਕੈ। ਜ੍ਯੋਂ ਗਜ ਫੂਲਮਾਲ ਕੋ ਡਾਰੇ। ਤ੍ਯੋਂ ਤਨ ਤਜ਼ਿ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ॥੧੧॥ਅੱਗ੍ਰ† ਪੁਰੋਗਮ ਸੁਰ ਸਭਿ ਆਏ[4]। ਬ੍ਰਹਮਾ, ਨਾਰਦ, ਸ਼ੰਭੁ[5]ਸੁਹਾਏ।ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਹੁ ਬਿਮਾਨ ਦੀਪਤਿ ਮਣਿ ਮਾਲਾ‡ ॥੧੨॥ ਧਨਦ[6], ਬਰੁਣ, ਸਭਿ ਲੋਕਨਿ ਪਾਲਕ[7]। ਦੇਵ ਅਨਿਕ ਆਏ ਤਤਕਾਲਕ। 'ਜੈਜੈ'ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਨ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਕਰਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਮੰਗਲ ਜੋਵਾ ॥੧੩॥ ਉਤਸਵ ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਭਰਿ ਭਰਿ ਫੂਲਨ ਅੰਜੁਲ[8] ਡਾਰੇ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਹੁ ਸੁਗੰਧਿ ਬਿਸਤਾਰੀ।ਬਿਸਮੈ ਭਏ ਹੇਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ॥੧੪॥ਬਾਪੀ ਪਾਸ ਨਰਨ ਸਮੁਦਾਇ।ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਆਈ ਉਮਡਾਇ।

---

[1]ਦੁਖ ਪਾਵੇਗਾ। [2]ਹੇ ਬੜੇ ਜੱਸ ਵਾਲੀ! [3]ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਹੋਊ। [4]ਅੱਗੋਂ ਸਾਰੇ ਮੁਖੀ ਦੇਵਤੇ ਆਏ। (ਅ) ਅਗੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਯਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [5]ਸ਼ਿਵਜੀ। [6]ਕੁਬੇਰ। [7]ਸਾਰੇ ਲੋਕਪਾਲ। [8]ਭਰ ਭਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁੱਕ।

*ਪਾ:-ਮਹਾਂ ਜਸੁ ਸੂਨੁ ਭਾਗ ਮਹਾਨੀ=ਹੇ ਮਹਾਂ ਜਸ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਪੁੱਤ੍ਰੀ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ। [ਸੰਸ:, ਸੂਨੁ:=ਬੇਟੀ] †ਪਾ:-ਅਗਨਿ। ‡ਪਾ:-ਲ਼ਾਲਾ।

'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ'। ਤਨ ਸੁਛੰਦ[1] ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ॥੧੫॥ਹਾਹਾਕਾਰ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ।ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਗਨ ਰੋਵਾ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।–ਮਮ ਪਾਛੇ ਹੁਇ ਸ਼ੋਕ ਨ ਲੇਸ਼॥੧੬॥ ਪਠਨ ਕੀਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਕਰਹੁ ਭਜਨ ਮਿਲਿ ਕੈ ਨਰ ਗ੍ਰਾਮ[2]–। ਸਨਾਨੇ ਸਿਖਬਰਜੈਂ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।ਗਿਰਾ ਗੁਰੂਕੀ ਕਰੈਂ ਬਖਾਨੀ॥੧੭॥ਧਰੀ ਧੀਰ ਭਾਨੀ ਨਹਿਂ ਰੋਈ। ਬੈਠੀ ਪਤੀ ਸਮੀਪੀ ਹੋਈ। ਨਿਕਟ ਹੁਤੇ ਇਕ ਦਿਸ਼ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ[3]।ਦਿਸ ਦੂਸਰ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਾਤਾ ॥੧੮॥ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ ਰਿਦੇ ਬਿਸਮਾਇ। ਉਠਿ ਬੁੱਢੇ ਇਮ ਬਾਕ ਅਲਾਇ। 'ਬੈਠਨ ਕਨੌਂ ਬਨਿ ਹੈ ਇਸ ਕਾਲਾ।ਹੋਇ ਉਚਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਹੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੯॥ਹੁਤੇ ਦਰਸ ਗੁਰ ਪਾਛਲ ਸਮੋ।ਪਿਖੇ ਮੁਨੇ ਕਰਿ ਲੀਨਸਿ ਨਮੋ। ਅਬਿ ਇਨ ਕੇ ਤਨ ਕੋ ਸਸ-ਕਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਹੋਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤ੍ਯਾਰ ॥੨੦॥ ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਕੋ ਕਰਹੁ ਸਕੇਲਾ। ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਮੇਲਾ। ਬਹੁ ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੁਸਮ ਘਰਾ-ਵਹੁ[4]।ਜਵ,ਤਿਲ, ਚੰਦਨ, ਘ੍ਰਿਤ ਅਨਾਵਹੁ ॥੨੧॥ ਬਹੁ ਧਨ ਸੰਗ ਬਿਮਾਨ ਬਨਾਵਹੁ।ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਬਹੁ ਮੋਲ ਲਿਆਵਹੁ। ਕਾਸ਼ਟ ਸੰਚੇ ਨਰ ਲੈ ਜਾਵਹੁ। ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਪਾਸ ਪੁਚਾਵਹੁ॥੨੨॥ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਮੰਦਰ। ਸਭਿ ਕੋ ਰੁਚਹਿ ਸੁ ਥਲ ਹੈ ਸੁੰਦਰ'।ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲਾ।ਤੁਰਤ ਮੋਹਰੀ ਲੇ ਨਰ ਜਾਲ॥੨੩॥ਇਕ ਇਕ ਸੇਵਾ ਪਰ ਨਰ ਗਨ ਕੋ।ਕਰੇ ਖਰੇ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਭਿਹਿਨਿਕੋ।ਆਪੁ ਆਇ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਸੰਗਮਿਲਿਕੈ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਰਲਿਕੈ॥੨੪॥ਦਧਿ ਸੋਂ ਸ਼ਮਸ ਸੁ ਕੇਸ ਪਖਾਰੇ।ਬਿਮਲ ਨੀਰ ਮੱਜੇ ਅੰਗ ਸਾਰੇ।ਸੁੰਦਰ ਵਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ ਬਨਾਏ।ਸਰਬ ਅੰਗ ਮਹਿਂ ਲੇ ਪਹਿਰਾਏ ॥੨੫॥ ਤਬਿ ਲਗ ਆਇਵ ਰੁਚਿਰ ਬਿਮਾਨਾ। ਰਚਯੋ ਰੁਚਿਰ ਸ਼ੁਭ ਅੰਬਰ ਤ੍ਰਾਨਾ[5]। ਫੂਲਨ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਨਾਈ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਕੇ ਲਰ-ਕਾਈ[6] ॥੨੬॥ ਮਹਾਂ ਸੁਗੰਧਿ ਉਲੀਚਨ ਕਰੇ[7]। ਲ੍ਯਾਇ ਉਤਾਰਯੋ ਤਿਸ ਥਲ ਤਰੇ। ਤਬਿ ਉਠਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੌਢਾਏ। ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਕੋ ਉਪਰ ਪਾਏ॥ ੨੭॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿਕੈ ਸਮੁਦਾਏ। ਅੰਜੁਲ ਫੂਲਨਿ ਕੇ ਬਰਖਾਏ। ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਉਚ ਧੁਨਿ ਹੋਵ। ਮਨਹੁੰ ਬਿਮਾਨ ਸੁਰਗ ਕੋ ਜੋਵ॥੨੮॥ਸ੍ਰੀ ਅਰ-

[1]ਆਪਨੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ। [2]ਸਾਰੇ ਨਰ। [3]ਭਾਵ ਮੋਹਨ ਤੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ। [4]ਘੜਾਵੋ। [5]ਕੱਪੜਾ ਤਾਣਕੇ। [6]ਲਮਕਾਈ [7]ਛਿੜਕਾਈ।[ਸਿਂਸ:, ਉਲ੍ਲੁੰਚਨ]।

ਜਨ ਕੋ ਆਗੇ ਕਰੇ।ਲੀਨ ਉਠਾਇ ਕੰਧ ਪਰ ਧਰੇ ।ਕਰੈਂ ਅਪਨਪੌ ਸਫਲ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਲਗੇ ਬਿਮਾਨ ਸਾਥ ਸਿਖ ਜਾਲਾ ॥੨੯॥ ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਕੁਸਮ ਬਨਾਏ[1]। ਲਾਜਾ[2] ਮਹਿ ਮਿਲਾਇ ਬਰਖਾਏ। ਅਪਰ ਦਰਬ ਊਪਰ ਬਹੁ ਡਾਰਤਿ।'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਧੰਨਜ' ਉਚਾਰਤਿ ॥੩੦॥ ਬਹੁ ਬਿਰਾਗ ਪਠਿਬੇ ਜਿਨ ਆਵਤਿ। ਸੋ ਤਬਿ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਪੌਰੀ ਜਬਿ ਲਾਵਤਿ।ਦੇਤਿ ਦਰਬ ਤਿਨ ਆਗੀ ਜਾਵਤਿ ॥੩੧॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਚਾਲਤਿ। ਲਾਜਾ, ਫੂਲ, ਦਰਬ, ਕੋ ਡਾਲਤਿ। ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਫੇਰਤਿ ਦਿਸ਼ ਦੋਇ।ਊਜਲ ਮਨਹੁੰ ਹੰਸ ਹੀ ਹੋਇ॥੩੨॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਹੁਰਾ ਜਹਾਂ।ਇਮ ਕਰਤੇ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਤਹਾਂ।ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ।ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਗੇਰਾ ॥੩੩॥ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਪਾਸ ਉਤਾਰੇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਨਰ ਗਨ ਪਰਵਾਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਖ ਬਾਜਤਿ ਬਹੁਬਾਰੀ[3]। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿ ਚਿਖਾ ਸੁਧਾਰੀ॥੩੪॥ ਬਹੁ ਚੰਦਨ ਤੇ ਊਚੀ ਕਰਿ ਕੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਧਰਿਕੈ।ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਲੈ ਅਗਨੀ ਹਾਥ।ਲਾਇ ਤਬੈ ਰੋਦਨ ਕੇ ਸਾਥ ॥੩੫॥ ਜਬਿ ਊਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਰੋਵਾ। ਭ੍ਰਾਨੀ ਆਦਿ ਸਭਿਨਿ ਨੇ ਜੋਵਾ।ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਹੁਇ ਆਂਸੂ*ਛੋਰੇ। ਸ਼ੋਕ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਭੋਰੇ[4]†॥੩੬॥ ਵਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ਪੌਂਛਬੋ ਕਰੈਂ।ਮੁਖ ਪਰਿਪੁਲਤ[5]‡ਦ੍ਰਿਗਨ ਜਲ ਢਰੈਂ। ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਭਨਯੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਨੈਨਾ 'ਸਿਮਰਹੁ ਕਿਯੋਂ ਨਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਨ॥੩੭॥ ਇਨ ਕੇ ਪਾਛੇ ਕਰਹੁ ਅਨੰਦਾ।ਕਥਾ।ਕੀਰਤਨ ਭਜਨ ਮੁਕੰਦਾ।ਜਿਸਤੇ ਹੁਇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੱਲਯਾਨੁ। ਕਰਨ ਉਚਿਤ ਇਮ ਜੋ ਹਿਤਮਾਨ[6]'॥੩੮॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ।ਦੀਨਮਨੇ[7] ਬਹੁ ਸ਼ੋਕ ਅਧੀਨ। ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਮਨ ਮਾਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਉਠਯੋ ਕ੍ਪਾਲਕ੍ਰਿਆ[8] ਤਬਿ ਕੀਨ॥੩੯॥ਗੁਰ ਸਰੀਰ ਨੀਕੇ ਸਸਕਾਰਾ। ਹੇਰਿ ਬਿਪਾਸਾ ਰੁਚਿਰ[9] ਕਿਨਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਕਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਆਇ ਸ਼ਨਾਨੇ ਨਿਰਮਲ ਬਾਰੀ॥੪੦॥ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਸੰਗ ਤਿਲਾਂਜੁਲਿ

---

[1]ਸੋਨੇ ਦੇ ਫੁੱਲ। [2]ਫੁੱਲੀਆਂ। [3]ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ। [4]ਸ਼ੋਕ ਵਿਚ ਮਨ ਮਿਲੇ। [5]ਭਿੱਜਾ ਹੋਯਾ, ਤਰੋਤਰ [ਸੰਸਃ, ਪਰਿਤਪ੍ਲੁ]। [6]ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ । [7]ਉਦਾਸ। [8]ਅਗਨੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕੁਛ ਕਾਲ ਮਗਰੋਂ ਸਿਰ ਨੂੰ ਫੋੜਨਾ ਕਪਾਲ ਕ੍ਰਿਆ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। [9]ਸੁੰਦਰ।

*ਪਾਃ—ਅੱਸੂ। †ਪਾਃ—ਢੋਰੇ= ਡੋਲੇ। ‡ਪਾਃ—ਪਰਫੁਲਤ=ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੈ। ਤੇ ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ।

ਦੀਨੀ*। ਪਿਤੁ ਕੋ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਹੀ ਪੁਰਿ ਆਏ। ਬੈਠੇ ਤੀਰ ਬਾਪਿਕਾ ਜਾਏ॥੪੧॥ ਮਾਨਵ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ ਮਹਾਂਨਾ। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਨਾਨਾ।ਸੁਜਸ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਆਪਸ ਮਹੀਆ। 'ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਤਨ ਲਹੀਆ॥੪੨॥ਜਿਮ ਲੋਕਨ ਕੇ ਭਾਗਨ ਕਾਰਨ। ਨਭ ਘਨ ਬਿਦਤਹਿ ਤਜਿ ਜਲ ਧਾਰਨ[1]। ਸਭਿ ਕੋ ਹਿਤ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਸਮਾਵਹਿਂ। ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤਨ ਧਰਿ ਜਗੁ ਆਵਹਿ ॥੪੩॥ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਕੱਲਜਾਨ। ਗਮਨਹਿਂ ਬਹੁਰ ਬਿਕੁੰਠ ਸਥਾਨ'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਸਿੱਖ ਸਜਾਨੇ ਕਹਿ ਕਹਿ।ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਸਭਿ ਲਹਿ ਲਹਿ[2]॥੪੪॥ ਭਾਨੀ ਭੁਰਜਾਈਅਨਿ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ। ਅਪਰ ਅਨਿਕ ਤਿਯ ਆਵਤਿ ਚਲਿ ਚਲਿ। ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਸਗਰੀ ਪੁਨ ਪੁਨ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗੁਨਿ[3] ॥ ੪੫ ॥ ਉਰ ਧੀਰਜ ਕੋ ਭਾਨੀ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਚਿਤਵਨ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਤੀ ਕਰਿ ਕੈ ਥਿਰ ਸੋਈ[4]। ਪਤਿ ਕੇ ਧਜਾਨ ਪਰਾਇਣ[5] ਹੋਈ ॥ ੪੬ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਆਇ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਘਨੇਰੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਵਹਿਂ ਇਕ ਜਾਵਹਿਂ॥੪੭॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸੁਧਿ ਹੋਈ। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸਗਰੇਸਦਨ ਸਿਧਾਏ।ਗੋਇੰਦ-ਵਾਲ ਭੀਰ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੪੮ ॥ ਦਜੋਸ ਤੀਨ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹ੍ਵੈ ਅਧਿਕਾਏ। ਬੀਚ ਮੋਹਰੀ ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਗਨ। ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਲੇ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਾਈ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤੇ ਸੁਲਹੀ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋਰਹ ਸਤ ਅਠਤੀਸ ਮਹਿ ਪਾਵਸੁ ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਮਾਸ[6]। ਤੀਜ ਦਜੋਸ

---

[1]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੱਦਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। [2]ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ। [3]ਗੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕੇ। [4]ਉਹ, ਭਾਵ ਭਾਨੀ। [5]ਧਜਾਨ ਦੇ ਆਸਰੇ। [6]੧੬੩੮ ਦੀ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ।

*ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ:-ਜਗ ਅਰ ਕੁਲ ਕੇ ਜਿਤਕ ਅਚਾਰੇ। ਹਮਰੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰਨਾ। ਕੀਰਤਿ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾਂ। ਕਰਹੁ ਸੁ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾਚਾਰਾ। ਦੇਹੁ ਸਰੀਰ ਅਗਨਿ ਸਸਕਾਰਾ। [ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੨੯ ਅੰਕ ੧੫] ਤਦ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤ ਜਾਰੀ ਹੋਗਈ। ਹੁਣ ਐਸੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।

ਪਖ ਚਾਂਦਨੋ ਤਜਯੋ ਦੇਹਿ ਗੁਨਰਾਸ*॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਚਉਥੇ ਦਿਨ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ।ਗਮਨੇ ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਸਕਾਰੇ। ਤਿਸ ਥਲ ਭਸਮ ਰਾਸ ਕੌ ਹੇਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲੋਚਨ ਜਲ ਗੇਰੇ॥੨॥'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤਾ ਆਸਰਾ ਮੋਰਾ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਪਰਤਿ ਅਬਹਿ ਕਿਤ ਓਰਾ।ਰਹਯੋ ਇਕਾਕੀ ਬਿਨ ਅਵਿਲੰਬਾ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਚਿਤਵਤਿ ਖੋਟ ਕਦੰਬਾ'॥੩॥ਅਪਰ ਨਰਨ ਸਮ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਪਾ। ਦਿਖਯੋ ਮੋਹਰੀ ਕਰਤਿ ਸੰਤਾਪਾ।ਧੀਰਜ ਦਿਯੋ ਬਾਕ ਮ੍ਰਿਦੁ ਕਹੇ।'ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਅਹੇ ॥੪॥ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਚਿਤਵਹਿ ਜਹਿਂ ਕੋਈ। ਆਨਿ ਸਹਾਇਕ ਤਿਹ ਠਾਂ ਹੋਈ। ਅਪਰ ਨਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵੈ[1]।ਸੋ ਸਰੂਪ[2] ਤੁਮ ਆਪ ਕਹਾਵੇ ॥੫॥ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰੰਤੇ। ਸਿੱਖਨ ਸਦਾ ਸਹਾਇ ਕਰੰਤੇ'।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨੋ। ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਗੁਰੂ ਫੂਲ ਸਭਿ ਬੀਨੇ[3]॥੬॥ਸਰਬ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਿ ਆਛੀ ਭਾਂਤਿ। ਆਇ ਪੁਰਿ,ਕਹਿ ਜਸੁ ਅਵਦਾਤਿ[4] ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਨਰ†ਗਯੋ।ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਿ ਲਯੋ ॥੭॥ 'ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਿ ਕੈ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਤਨੁ ਤਜਿ,ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰ ਨਿਜ[5] ਸਸਕਾਰੇ। ਅਪਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਨਸ ਹਿਤ ਧਾਰੇ' ॥ ੮ ॥ ਚਿਤ ਚਟਪਟੀ[6] ਸੁਨਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਚਢਯੋ ਤੁਰੰਗ ਪੰਥ ਪਗ ਪਾਈ। ਕਰਮੋ ਆਦਿਕ ਕੀ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਗਮਨੀ ਮਾਰਗ ਸਕਲ ਪਿਛਾਰੀ॥੯॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੂਚਯੋ ਆਈ।ਦੇਖੇ ਲੋਕ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਹੈ ਸੰਗ ਸੁ ਆਯੋ।ਉਤਰੇ ਵਹਿਰ,ਨੀਰ ਦ੍ਰਿਗ ਛਾਯੋ॥੧੦॥ਛਲ ਤੇ ਰੋਦਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਯੋ।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਊਚ ਅਲਾਯੋ। 'ਗੁਰਤਾ ਤਿਲਕ ਭਲੋ ਇਨਪਾਯੋ।ਦੁਇ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਨ,ਬਿਸੁ[7]ਕੋ ਖ੍ਵਾਯੋ॥੧੧॥ਪੁਜਵਾਵਨ ਕੋ ਲਾਲਚ ਕਰਿਕੈ।ਮਾਰਯੋ ਪਿਤਾ ਕਪਟ ਕੋ ਧਰਿਕੈ।ਇਸਬਿਧਿ ਤੇ ਨਹਿਂਗੁਰ ਬਨ ਜੈ ਹੈ।ਘੋਰ ਪਾਪ ਕੋ ਫਲੁ ਇਹੁ ਪੈਹੈ॥੧੨॥ਵਸਤੁ ਪਾਇ ਜੋ ਹੁਇਅਧਿਕਾਰੀ। ਇਹੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਸਕਲ ਮਝਾਰੀ। ਪਿਤ ਅਰੋਗ ਬਲਵਾਨ ਅਛੇਰੇ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨੁ ਤਨੁ ਤਿਸ ਬੇਰੇ॥੧੩॥ਆਵਤਿ ਇਕਦਿਨ ਮਹਿਂਕਯਾ ਹੋਯੋ। ਬਿਖ[7]ਬਿਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾਰਨ ਨਹਿਂ ਕੋਯੋ[8]। ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਪੱਖੀ ਇਸ ਭੁਏ।

[1]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਮਨੁੱਖ ਨਾਟ) ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਂਦੇ ਹੋ। [2]ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਫੁਲ ਚੁਣੇ। [4]ਉੱਜਲ [ਸਿਸ:, ਅਵਦਾਤ=ਸ੍ਵੇਤ, ਉੱਜਲ]। [5]ਹਥੀਂ ਆਪਣੀ। [6]ਘਬਰਾ, ਕਾਹਲੀ। [7]ਜ਼ਹਿਰ। [8]ਕੋਈ ਨਹੀਂ। *ਪਾ:-ਸੁਖਰਾਸ। †ਪਾ:-ਨਰ ਜਬ।

ਕਿਸ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਮਨ ਕਏ'॥੧੪॥ਤਬੈ ਮੋਹਰੀ ਨੇ ਤਿਹ ਕਹ੍ਯੋ।'ਕਾਰਨ ਬਿਨਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕਿਮ ਲਹ੍ਯੋ?। ਮਿਲਹੁ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰਿ।ਹੋਹਿ ਇਕਾਕੀ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਤਾਰ'॥੧੫॥ਮਧੁਰ ਬਾਕ ਤੇ ਬਰਜਨ ਕਰ੍ਯੋ।ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਢਰ੍ਯੋ ਕਪਟ ਕੋ ਭਰ੍ਯੋ।ਮਹਾਂਦੇਵ ਨੇ ਪੁਨ ਸਮਝਾਯੋ।'ਉਚਿਤ ਬੋਲਿਬੋ ਤੁਝ ਬਨਿ ਆਯੋ[1]॥੧੬॥ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੇ ਨਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੈ।ਕਹਾ ਕਹਿਹੈਂ ਤੁਵ ਬਾਕ ਸਿਮਰਿ ਕੈ'।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ।ਉਰ ਸੀਤਲ ਨਿਤ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ॥੧੭॥ ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਤਿਹ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਾ। ਰਹ੍ਯੋ ਤਹਾਂ ਬਡ ਰਿਤ ਉਪਾਵਾ।–ਲੈਹੋਂ ਪਾਗ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਇਹਾਂ–।ਯਾਂ ਤੇ ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਦੁਖਿ ਮਹਾਂ॥੧੮॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਸਿ ਕੈ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਦਿਵਸਨ ਕੋ ਤਹਿਂ ਟਾਲਿ। ਤ੍ਰੈਦਸ ਮੈਂ ਮਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤ ਸਭਿ ਕੀਨਿ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਜੈਸੇ ਕਹਿ ਦੀਨਿ॥੧੯॥ਤਬੈ ਮੋਹਰੀ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸੰਗ।ਕਹ੍ਯੋ ਬੰਧਾਵਨ ਪਾਗ ਪ੍ਰਸੰਗ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਿਮ ਭਾਖਾ।ਹਮ ਤੋ ਕਰਹਿਂ ਤਥਾ ਅਭਿਲਾਖਾ'॥੨੦॥ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਭਨ੍ਯੋ'ਗੁਰੂ ਜਿਸ[2] ਆਇਸੁ। ਤੁਮਹਿ ਉਚਿਤ ਪਿਤ ਥਾਨ ਬਿਠਾਇਸੁ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅੰਸੁ ਤੁਮ ਅਹੋ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਕੀਜੈ ਜਿਮ ਲਹੋ'॥੨੧॥ਬਹੁਰ ਮੋਹਰੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹ੍ਯੋ'ਨੀਕੇ ਤਥਾ, ਜਥਾ ਤੁਮ ਲਹ੍ਯੋ। ਤਊ ਸੁ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬਡ ਹੰਕਾਰੀ। ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਤੇ ਗਰਬਤਿ ਭਾਰੀ॥੨੨॥ਬੁਰੋ ਪਰਹਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਸੰਗ। ਕਹਿਨ ਕਠੋਰ ਸੁਭਾਇ ਕੁਢੰਗ।ਦ੍ਵੈਸ਼ ਰਚਹਿਗੋ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।ਇਹੀ ਲਹੈਗੋ, ਇਨਹਿਂ ਬਿਗਾਰੇ[3]॥੨੩॥ਯਾਂ ਤੇ ਬੈਠੋ ਸਭਾ ਲਗਾਇ।ਪੂਰਬ ਲਖੀਅਹਿ ਤਾਂਹਿ ਸੁਭਾਇ। ਕਿਮ ਬੋਲਹਿ ਪਾਰੁਖ[4] ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ। ਬਹੁਰੋ ਪਾਗ ਬੰਧਾਇ ਥਪੀਜਹਿ॥੨੪॥ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਮਹਾਂ,ਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ।ਪਰਜਸ ਤੇ ਅਤਿਸ਼ੈ ਤਪਤਾਊ'।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਥਾਪੀ ਦਰਬਾਰ। ਬੈਠੇ ਲਘੁ ਬਡ ਸਭਾ ਮਝਾਰ॥੨੫॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਤਬਿ ਆਇਵ।ਮਹਾਂਦੇਵ ਤਹਿਂ ਆਨ ਥਿਰਾਇਵ। ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਜੇ ਸਮੁਦਾਇ।ਸਕਲ ਹਕਾਰੇ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਆਇ॥੨੬॥ ਕਹ੍ਯੋ ਮੋਹਰੀ 'ਬਡ ਬਚ ਲੀਕਾ। ਚਹੀਅਹਿ ਸਭਿਨਿ ਲਖਹਿਂ ਤਿਹ ਨੀਕਾ[5] । ਅਬਿ ਜਿਮ ਮਤਿ ਹੋਵਹਿ ਸਭਿਹੀ ਕਾ। ਉਚਿਤ ਜਾਨ ਕਰੀਅਹਿ

[1]ਮੁਨਾਸਬ ਵਾਕ ਬੋਲਣੇ (ਇਸ ਵੇਲੇ) ਤੈਨੂੰ ਬਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । [2]ਜਿਸਨੂੰ । [3]ਇਹੀ ਸਮਝੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਗਾੜ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਥੱਪੇਗਾ)। [4]ਪ੍ਰੀਖਿਆ । [5](ਰਾਜ ਕੇ)ਬਚਨ ਦੀ ਲੀਕ ਵਡੀ ਹੈ, ਸਭ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਣ ।

ਸ਼ੁਭ ਟੀਕਾ ॥੨੭॥ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਨਬੰਧੀ ਸਾਰੇ । ਜਿਮ ਆਛੇ ਤਿਮ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੇ' । ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਹਿਂ ਸਕਯੋ ਸਹਾਰ। ਖੁਨਸਯੋ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ॥੨੮॥ 'ਸੁਮਤਿਵੰਤ[1] ! ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰੋ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋ ਹੇਰਿ ਉਚਾਰੋ। ਕਰੇ ਕ੍ਰੋਧ ਜੇ ਪਿਤ ਕਹਿ ਦੀਨੋ। ਬਡੋ ਅਲਪ ਕਿਮ ਹ੍ਵੈ ਚਿਤ ਚੀਨੋ ॥੨੯॥ ਜੇਕਰਿ ਤੁਮ ਮਿਰਜਾਦ ਬਿਗਾਰੋ । ਅਪਨੀ ਸੰਤਤਿ ਓਰ ਨਿਹਾਰੋ । ਸਭਿਕੈ ਬਿਗਰ ਜਾਇ ਕੁਲ ਰੀਤਿ।ਹੋਹਿ ਸੁਛੰਦ ਚਲਹਿਂ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ' ॥੩੦॥ ਪੁਨ ਬ੍ਰਿਧ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਭਨਯੋ।'ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਵਾਕ ਭਲੋ ਤੁਮ ਸੁਨਯੋ। ਹਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਉਲੰਘ ਤਿਹ ਸਕਿਹੈਂ।ਅਪਰ ਕਰਨ ਤਕਿਕੈ ਸਭਿ ਜਕ ਹੈਂ[2]' ॥੩੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪਾਗ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਲੀਨਿ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਦੇਨਹੁ ਦੀਨ । ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਉ ਪਿਤਾ ਅਨੁਕੂਲ।ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਨਾਸਯੋ ਮੂਲ॥੩੨॥ਕਰਯੋ ਬਿਚਾਰ-ਪਾਗ ਮਹਿਂ ਕਯਾ ਹੈ । ਮਿਟਤ ਨ ਕਿਮੁ ਜੋ ਪਿਤਾ ਕਿਯਾ ਹੈ। ਤਿਨ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਹੈ । ਛੀਨੀ ਜਾਇ ਨ ਲਗਿ ਤਸਕਰ ਹੈ॥੩੩॥ ਕੋਟਿ ਉਪਾਇ ਕਰੇ ਨਹਿਂ ਜਾਇ।ਜੋ ਕਰਤੇ ਦੀਨਸਿ ਰੰਗ ਲਾਇ। ਨਾਹਕ ਕਲਹ ਉਠਾਵਹਿ ਕਾਹਿ-।ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿਕੈ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ॥੩੪॥ਪਾਗ ਗਹੇ ਬੰਦੇ ਜੁਗ ਹਾਥ । ਸਮ ਚਿਤ ਨਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ । ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਬਡ ਭ੍ਰਾਤ ਹਮਾਰੇ । ਹਮ ਅਲੰਬ ਰਹਿਂ ਸਦਾ ਤੁਮਾਰੇ ॥੩੫॥ ਛਿਮਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਬੈਰ ਤਿਆਗਹੁ।ਹਿਤੂ ਜਾਨਿ ਅਪਨੇ,ਅਨੁਰਾਗਹੁ[3]। ਪਿਤ ਸੰਮਤ ਸਭਿ ਨੇ ਇਹੁ ਪਾਗ।ਮੋਕਹੁ ਅਬਹਿ ਬੰਧਾਵਨ ਲਾਗ॥੩੬॥ਜੇਕਰਿ ਅਪਨੋ ਰੋਸ ਨਿਵਾਰਹੁ । ਲੇਹੁ ਪਾਗ ਸਿਰ ਊਪਰ ਧਾਰਹੁ । ਬੈਰ ਨ ਕੀਜਹਿ ਬਹੁਰ ਕਦਾਈ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਹੁ ਲਖਿਕੈ ਲਘੁ ਭਾਈ' ॥੩੭॥ ਇਮ ਸੁਨਿ[4] ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਖਤਿ,ਲੈ ਕੈ।ਸਿਰ ਪਰ ਪਾਗ ਬੰਧੀ ਹਰਖੈ ਕੈ।ਮਾਨਯੋ ਮਨ ਮਹਿਂ-ਮੈਂ ਗੁਰ ਭਇਊ। ਨਿਜ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਚਾਰਤਿ ਲਇਊ-॥੩੮॥ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੇ[5] ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਤ ਤਾਂਹੀ ।-ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ-ਲਖਹਿਂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਸਭਿ ਥਾਨ।ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨ ਗੁਨਨਿ[6] ਮਹਾਨ॥੩੯॥ 'ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਧੀਰ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿਂ ਲੇਸ਼, ਗੰਭੀਰ । ਸਕਲ ਗੁਨਨ ਤੇ ਜਾਨਯੋ ਨੀਕ।ਪਿਤ ਨੇ ਪਰਖ ਕੀਨ ਤਬਿ ਟੀਕਾ' ॥੪੦॥ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਸੰਗਤਾਂ

[1]ਹੇ ਸਿਆਣਿਓ ! [2]ਡਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਕਦੇ ਹਾਂ। [3]ਪਿਆਰ ਕਰੋ । [4]ਇਉਂ ਸੁਣਕੇ (ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ । [5](ਸੰਗਤ ਦੇ ਲੋਕ) ਚੁਪ ਰਹੇ। [6](ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਮਹਾਨ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ।

ਆਈ। ਰੀਤਿ ਅਨੇਕ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਈ। ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਿ ਨਿਰਨੈ ਕੀਨ੍ਹ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰ ਚੀਨਿ ॥੪੧॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਕੋਰਨ ਅਰਪਿ ਅਗਾਰੀ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵਨ ਕਰਿਹੀਂ। –ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਇਹੀ–ਨਿਹਰਿਹੀਂ ॥ ੪੨ ॥ ਹੇਰਿ ਹਜ਼ਾਰਨ ਧਨ ਕੋ* ਆਇਵ। ਜਰਯੋ ਨ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਰਯੋ ਰਿਸਾਇਵ[1]। ਰਹਯੋ ਉਪਾਇ ਕਰਤਿ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਕੋ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਗਯੋ ਨ ਨੇਰੇ ॥੪੩॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਪੁਨ ਸਿਖ ਆਇ। ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਿਉਂ,ਤਿਨ ਅਰਪਾਇ। ਦੂਰਦੂਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿ ॥੪੪॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਦੇਖਤਿ ਦੁਖ ਹੋਵਤਿ। ਅਪਨੋ ਮਹਾਂ ਅਨਾਦਰ ਜੋਵਤਿ। –ਦੋਸ਼ ਮੋਹਰੀ ਆਦਿਕ ਕੇਰਾ। ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਕੇਰ ਘਨੇਰਾ– ॥੪੫॥ ਜਰਤਿ ਰਿਦੈ ਨਹਿਂ ਚਲਤਿ ਉਪਾਈ। –ਮੋ ਢਿਗ ਭੇਟ ਏਕ ਨਹਿਂ ਆਈ। ਸਿੱਖਸੰਗਤਿ ਕੋ ਇਹੁ ਭਰਮਾਵੈਂ। ਸ੍ਰੀਅਰ-ਜਨ ਕੋ ਕਹਿ ਪੁਜਵਾਵੈਂ ॥੪੬॥ ਮੁਝ ਆਛੇ ਨਹਿਂ ਇਹਾਂ ਬਸਾਵੈਂ। ਜਾਉਂ ਸੁਧਾ-ਸਰ ਬਿਖੈ ਪੁਜਾਵੌਂ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਦੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਮਨਯੋ ਫੇਰ ॥੪੭॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਭਯੋ ਹੈ। ਸੁਲਹੀ ਤਿਹ ਉਮਰਾਵ ਕਿਯੋ ਹੈ। ਸੋ ਮਾਝੇ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਾਂ ਸੰਗ ਮਹਿਂ ਲਯਾਯੋ ॥੪੮॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬਿਨ ਪੂਜਨ ਦੁਚਿਤਾਈ[2]। ਸੁਲਹੀ ਆਵਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਬਡ ਸਮਾਜ ਕਰਿ ਮਿਲਯੋ ਸੁ ਤਾਂਹਿ। ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਦੈ ਕਰਿ ਵਾਹਿ[3] ॥੪੯॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹਮ ਹੈਂ। ਸਕਲ ਮੁਲਖ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਤੁਮ ਹੈਂ'। ਮੁਲਾਕਤ ਕੀਨਸਿ ਚਿਤ ਚਹਿਕੈ। –ਬਨਹਿ ਸਹਾਇਕ ਕਬਿ–ਇਮ ਲਹਿਕੈ ॥੫੦॥ ਸੁਨਿ ਸੁਲਹੀ ਨੇ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਪੀਰ ਮਹਾਂਨਾ। ਨਿਜ ਮੁਰਾਦ ਹਮ ਤੁਮ ਤੇ ਪਾਵਹਿਂ। ਕਰਹਿਂ ਬੰਦਗੀ ਸੇਵ ਰਿਝਾਵਹਿਂ' ॥੫੧॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਤਿਨ ਤੁਰੰਗ ਇਕ ਦੀਨਾ। ਰਜਤ[4] ਸ਼ਿੰਗਾਰਤਿ ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨਾ। ਅਪਰ ਦਰਬ ਅਰਪਯੋ ਕੁਛ ਆਗੇ। ਹਿਤ ਕਰਿ ਮਿਲੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਲਾਗੇ ॥੫੨॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬੋਲਾ। ਸਿਰੇ-ਪਾਉ ਦੀਨਸ ਬਹੁ ਮੋਲਾ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੀਨ ਸਖਾਪਨ[5] ਦੋਊ। ਦੇਨ ਲੇਨ ਕਰਿ ਹਿਤ ਮੈਂ ਸੋਊ ॥੫੩॥ ਸੁਲਹੀ ਸੰਗ ਤੁਰਕ ਜੇ ਔਰ[6]। ਜਿਨ ਸੌਂ ਪਰਚ

[1]ਸਹਿ ਨ ਸਕਿਆ ਸੜ ਗਿਆ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। [2]ਪੂਜਾ ਦੀ ਅਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ। [3]ਉਸ ਨੂੰ। [4]ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ। [5]ਮਿੱਤ੍ਰਤਾਈ। [6]ਭਾਵ ਸੁਲਹੀ ਦੇ ਮੁਸਾਹਿਬ। *ਪਾ:–ਜੋ।

ਰਹਤਿ ਸਭਿ ਠੌਰ। ਹਿਤੂ ਹੁਤੇ, ਤਿਨ ਕੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਅਰੁ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੫੪ ॥ ਦੇਕਰਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਅਪਨਾਏ[1]। ਲੇ ਕਰਿ ਸਰਬ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਏ। ਕਰਹਿਂ ਸਿਫਤ ਸੁਲਹੀ ਕੇ ਤੀਰ। 'ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਆਛੋ ਗੁਰ ਪੀਰ' ॥੫੫॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਲਗ ਮਿਲਿਤੇ ਰਹੇ। ਤਬਿ ਸੁਲਹੀ ਆਦਰ ਕਰਿ ਚਹੇ। 'ਜੋ ਤੁਵ ਕਾਰਜ ਹੋਇ ਸੁ ਕਰਹੂੰ*। ਸੁਧਿ ਜਬਿ† ਦੇਉ ਸਦਾ ਅਨੁਸਰਿ ਹੂੰ*॥੫੬॥ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਾਜ ਮੈ ਅਪਨੋ ਜਾਨੋਂ।ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਤੁਵ ਸਨਮਾਨੋਂ'। ਕਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ 'ਬਖਸ਼ੇ ਗੁਰ ਪੀਰ। ਤੁਮ ਪਰ ਮਮ ਬਿਸਵਾਸ ਗਹੀਰ ॥੫੭॥ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕੇ ਲਾਇਕ ਆਪ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਮੁਝ ਕੋ ਸੰਤਾਪ। ਅਰਜਨ ਅਨੁਜ ਲੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾ। ਅਰਪਹਿ ਧਨ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸ ਸਾਰ॥੫੮॥ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਬਾਦ ਹੈ ਮੇਰਾ।ਹੋਇ ਪਰਹਿ ਕਬਹੂ ਬਡ ਝੇਰਾ‡। ਤਬਿ ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਚਹਹੁੰ ਸਹਾਇ।ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਮੁਝ ਦੁਖਦਾਇ' ॥੫੯॥ ਸੁਲਹੀ ਕਹਤੋ 'ਨਚਿੰਤ ਰਹੀਜਹਿ। ਜਿਮ ਤੁਮ ਚਹੋ ਤਥਾ ਕਹਿ ਦੀਜਹਿ ।ਪਰਹਿ ਕਾਜ ਕੁਛ ਤੇਰੋ ਆਇ। ਸਰਬ ਸਵਾਰੋਂ ਮੈਂ ਬਲ ਲਾਇ' ॥ ੬੦ ॥ ਇਮਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂਕਹਿਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ।ਸੁਲਹੀ ਬਿਦਾ ਭਯੋ ਤਬਿ ਚਰਿਕੈ। ਬਹੁ ਧਨ ਖਰਚ ਤੁਰਕ ਅਪਨਾਯੋ।–ਨਹਿਂਮੋ ਸਮੁ ਕੋ–ਉਰਗਰਬਾਯੋ॥੬੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਲਹੀ ਮੇਲ' ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ।੨੫॥

੨੬. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਗਰਿਓਂ ਆਏ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰਤਾ ਲਏ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਨੌ ਨਿਧਿ ਰਿਧਿ, ਸਿਧਿ ਅਸ਼ਟ ਦਸ§ ਆਗੈ ਥਿਤਿ ਸਭਿ ਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿ ਅਸ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਹਟਾਵੈ ਜੋਈ। ਇੰਦ੍ਰ ਸਮੇਤ ਦੇਵਤਾ ਸਾਰੇ।ਰਹਹਿਂ ਸਦਾ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੇ॥੨॥ਜਿਸ ਕੋ ਚਹਹਿਂ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ। ਨਰਕ ਬਿਖੈ ਤੇ ਸੁਰਗ ਪੁਚਾਵਹਿ। ਮਹਾਰਾਜ ਪਦ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਰੰਕ[2]।ਰੰਕ ਕਰਹਿਂ ਰਾਜਾ ਭ੍ਰਬੰਕ[3] ॥੩॥ ਕਹਹਿਂ ਬਚਨ ਜੀਵਤਿ ਕੋ ਮਾਰਹਿਂ। ਮਰਤੇ ਕੌ ਤਤਕਾਲ ਉਬਾਰਹਿਂ। ਰਿਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਫਲ ਬਿਸਾਲ। ਨਾਸ਼ਨਿ ਬਖ਼ਸ਼ਨਿ ਹੈ ਤਤਕਾਲਾ ॥੪॥ ਇਮ ਸਮਰਥਤਾ ਕਹਾਂ

---

[1]ਅਪਣੇ ਕੀਤੇ। [2]ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ। [3]ਭਰਵੱਟੇ ਦੇ ਟੇਢੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਾਵ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰੰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:–ਕਰਊਂ। ਅਨੁਸਰਊਂ। †ਪਾ:–ਸੁਧ ਕਹਿ। ਮੁਝ ਕਹਿ। ‡ਪਾ:–ਹੋਇ ਸਰਹਿ ਕਬਹੂ ਬਡ ਬੇਰਾ। §ਪਾ:–ਨੌ ਨਿਧ, ਸਿੱਧਾਂ ਅਸ਼ਟ ਦਸ।

ਛੁਪਾਈ।ਅਨਿਕ ਹੇਤ ਤੇ ਹੈ ਬਿਦਤਾਈ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਪਰਖਹਿਂ ਬਹੁਭਾਂਤੀ। ਸਭਿ ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨਹਿਂ ਬਾਤੀ ॥ ੫ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਸਿਖ ਕੇਤਿਕ ਅਹੈਂ। ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਰਿਦੇ ਸਭਿ ਲਹੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਬੰਦਨਾ ਸੇਵਹਿਂ ਪਾਸ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਬੋਲੈਂ ਅਰਦਾਸ॥੬॥ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਸੁਨਹਿ ਚਲਾਨਾ।ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਭੇਟ ਲੇ ਨਾਨਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਭਾਵਨਾ ਪਾਵਹਿਂ। ਗੁਨ ਗਨ ਗਾਵਤਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿਂ॥੭॥ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਭੇ ਬੱਖ੍ਯਾਤ।'ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਿਲੰਦ। ਮਹਿਦ ਬਿਰਾਜਤਿ ਅਰਜਨਚੰਦ' ॥੮॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਹ੍ਯੋ।'ਮੈਂ ਗੁਰ ਬਨ੍ਯੋ'ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਹ੍ਯੋ। ਤਊ ਨ ਪੂਜਾ ਕੋਇ ਚਢਾਵਹਿ। ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿ॥੯॥ ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਕਰਤਿ ਉਪਾਇ। ਸੰਗਤ ਪਰ ਕੁਛ ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ[1]। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ।ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਸੇ ਸੁਖਨਾਲ॥੧੦॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸਗੁਰਦਾਸ।ਪਠ੍ਯੋ[2]ਆਗਰੇ ਸੰਗਤਿ ਪਾਸ।ਸੋ ਭੀ ਤ੍ਯਾਰ ਹੋਇਚਲਿ ਪਰ੍ਯੋ।ਸੁਨਿ–ਪਰਲੋਕ ਪਿਆਨਾ ਕਰਿਯੋ[3]–॥੧੧॥ ਗੁਰ[4] ਦੇ ਦ੍ਵਿਜਨ ਦਾਨ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਜਾਚਕ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਕਲਪਤਰੂ ਅਨੁਮਾਨਤਿ ਕੋਈ। ਕੈ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਕੋ ਬਪੁ[5]ਹੋਈ॥੧੨॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਿਕਟ ਜੇ ਗ੍ਰਾਮ। ਸੁਨਿ ਜਾਚਕ ਆਏ ਤਜਿ ਧਾਮ।ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਸਭਿ ਲੇਕਰਿ ਗਮਨੇ। ਸਰਬ ਕਰਤਿ ਜਸੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਭਵਨੇ ॥੧੩॥ ਹੇਤ ਪਿਤਾ ਬਹੁ ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ। ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।ਪਿਤਾ ਨਗਰ ਬਸਿਬੇ ਹਿਤ ਧਾਰਾ[6]॥੧੪॥–ਨਾਨੇ ਕੋ ਇਸ ਥਲ ਪਰਵਾਰ। ਬਸਹੁ ਸੁਖੀ ਨਿਤ ਬਧਹੁ ਉਦਾਰ।ਬਸਿਬੋ ਇਹਾਂ ਅਜੋਗ ਹਮਾਰੋ। ਸੰਗਤਿ ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤਿ ਆਇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ॥੧੫॥ ਖੇਦ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ–, ਜਾਨ੍ਯੋ।ਚਲਨ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਹਿਤ ਠਾਨ੍ਯੋ। ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਸਾਥ। ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ ॥੧੬॥ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪਿਤਾ ਕੀ ਆਇਸੁ ਮੋਹਿ। ਕਾਰ ਸੁਧਾਸਰ ਕਰਿਬੇ ਜੋਹਿ। ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਹਮ ਚਹਤਿ ਕਰਾਈ'।ਇਮ ਕਹਿ ਮਾਤੁਲ[7] ਆਗ੍ਯਾ ਪਾਈ॥੧੭॥ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰੀ ਸਗਲ ਸੰਗ ਮਿਲੇ।ਚਢਿ ਵਾਹਨਿ ਪਰ

---

[1]ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। [2]ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [3](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ) ਪਰਲੋਕ ਜਾਣਾ ਕੀਤਾ ਸੁਣਕੇ। [4]ਗੁਰੂ(ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੇ। ਭਾਵ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੈ। [5]ਸਰੀਰ, ਸਰੂਪ। [6]ਭਾਵ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਗਰ (ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰੇ) ਵਿਚ ਵੱਸਣੇ ਨੂੰ ਜੀ ਕੀਤਾ। [7]ਮਾਮੇ ਦੀ।

ਮਾਰਗ ਚਲੇ। ਨਿਸ ਇਕ ਬਸਿਕੈ ਪੰਥ ਮਝਾਰਾ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦਾਰ॥੧੮॥ਪਿਤਾ ਸਥਾਨ ਮਾਥ ਕੋ ਟੇਕਾ। ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ। ਬੰਸਨ ਲਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੈਂ। ਸਿਮਰਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਯਾ ਉਰ ਮੈਂ॥ ੧੯॥ ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਆਇ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਅਰਪਹਿ ਭੇਟ ਕਰਹਿ ਅਰਦਾਸ। ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਤੇ ਕਰਿ ਬਾਸ। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ ਗੁਰਦਾਸ ॥੨੦॥ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਆਵਤਿ।ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਸ਼ਬਦਨਿ ਕੋ ਗਾਵਤਿ। ਸੰਗਤ ਮਿਲਹਿ ਕੀਰਤਨ ਕਰੇ। ਸ੍ਰਮਤ ਹੋਇ ਟਿਕ ਹੈਂ ਨਿਸ ਪਰੇ॥ ੨੧॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਾਮ ਅਰੁ ਪਾਛਲ ਜਾਮੂ। ਗਾਵਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀਰਤਿ ਨਾਮੂ[1]। ਪੰਥ ਚਲਤਿ ਮਿਲਿ ਕਿਰਤਨ ਕਰੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਉਰ ਧਰੈਂ ॥੨੨॥ ਇਮ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਗਤ ਚਲਿ* ਆਵਤਿ। ਮੁਖਿ ਗੁਰਦਾਸ ਸਭਿਨਿ ਹਰਖਾਵਤ।ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾਕੇ ਤਬਿ ਆਇ।ਜਲਗੰਭੀਰ ਥਾਹ ਨਹਿ ਪਾਇ॥੨੩॥ਨਿਕਟ ਤਰੀ[2] ਨਹਿਂ,ਉਤਰਹਿਂਪਾਰ।ਠਾਂਢੇ ਹੋਰਹਿਂਨਦੀ ਕਿਨਾਰ। -ਬਸਹਿਂ ਜਾਮਨੀ ਜੇ ਇਸ ਥਾਨ। ਆਵਹਿ ਨੌਕਾ ਪ੍ਰਾਤੀ ਜਾਨ॥ ੨੪॥ ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਤੇ ਰਹਿ ਔਖਾਈ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਸ੍ਰਮ ਕੋ ਪਾਈ-।ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਉਰ ਗੁਰਦਾਸ। ਇਕ ਸਿਖ ਪਠਤਿ ਹੁਤੋ ਥਿਤ ਪਾਸ॥੨੫॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-

> ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਬਸੈ ਜੀਅ ਨਾਲੇ॥ ਜਲਿ ਨਹੀ ਡੂਬੈ ਤਸਕਰੁ
> ਨਹੀ ਲੇਵੈ ਭਾਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਜਾਲੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬਿਚਾਰਤਿ ਰਿਦੈ।-ਗੁਰ ਸਮੁਝਾਇ ਨ ਡੂਬਹਿ ਕਦੈ। ਸ਼ਬਦ ਆਸਰੇ ਹੋਵਹੁ ਪਾਰ-। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਾਰਿ॥ ੨੬॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕਹਾ ਬੁਝਾਈ।'ਹਮ ਹੈਂ ਮੁਗਧ ਬੂਝ ਨਹਿ ਪਾਈ। ਭਵਜਲ ਗੁਰ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਉਧਾਰੈ। ਇਹ ਬਪੁਰੀ ਕਹਾ ਨਦੀ ਨ ਤਾਰੈ ?॥ ੨੭॥ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਕੋ ਬਚੁ ਮਾਨੋ। ਉਤਰਹੁ ਪਾਰ ਬਿਲਮੁ ਨਹਿਂ ਠਾਨੋ'। 'ਸੱਤਿਨਾਮ' ਗੁਰਦਾਸ ਉਚਾਰਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨੋ ਨਦੀ ਮਝਾਰਾ ॥੨੮॥ਜਾਨੂਲਗ[3]ਜਲ ਭਾ ਸਲਿਤਾ ਕੋ।ਸੰਗਤਿ ਸਗਲ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤਾਂਕੋ। 'ਸੱਤਿਨਾਮ' ਕੋ ਉਚਰਤੇ ਆਛੇ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਰਦਾਸਹਿਂ ਪਾਛੇ॥੨੯॥ ਕਟ ਲਗ[4] ਜਲ ਕਿਸ ਕੇ ਨਹਿਂ ਆਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਪਾਰ ਉਤਰਾਯੋ।

---

[1]ਨਾਮ ਦੀ ਕੀਰਤੀ। [2]ਬੇੜੀ। [3]ਗੋਡੇ ਤੱਕ। [4]ਲੱਕ ਤੱਕ।　　*ਪਾ:-ਮਿਲ। ਨਿਤ।

ਗੁਰਕੋਂਸ਼ਬਦ ਕਰਯੋ ਬਡ ਬੇਰਾ[1]। ਭਏ ਪਾਰ ਸਗਰੇ ਬਿਨ ਬੇਰਾ[2]॥੩੦॥ ਸਭਿ
ਕੇ ਅਤਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਭਯੋ। ਸ਼ਬਦ ਆਸਰਾ ਦ੍ਰਿਢ ਮਨ ਕਯੋ। ਗੋਇੰਦ-
ਵਾਲ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਆਏ। ਸਿਸ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਅੰਸ ਸਮੁਦਾਏ[3]॥੩੧॥ ਖੇਲਤਿ
ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਸੋਊ। ਬਾਲਿਕ ਖੇਲ ਹੋਤਿ ਹੈ ਜੋਊ। ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਪਰ
ਬਾਕ ਅਲਾਵੈਂ। 'ਹੁਇ ਹੈ ਇਮ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਵੈ'॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ
ਗੁਰਦਾਸੁ ਬਿਚਾਰਾ।—ਗੁਰ ਭਾਣਾ ਉਰ ਇਨ ਨੇ ਧਾਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਇਹ ਬਾਲਕ
ਗੁਰ ਰੂਪ। ਬੋਲਤਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਾਕ ਅਨੂਪ—॥੩੩॥ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ
ਠਾਨੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਇਨ ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਨੀ'। ਕੀਨਸਿ ਨਿਸ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਸੁ
ਨਗਰੀ। ਸਿਮਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ॥੩੪॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠੇ ਬਾਪੀ ਇਸ਼-
ਨਾਨੇ। ਅਮਰ ਅੰਸ ਕੋ[4] ਬੰਦਨ ਠਾਨੇ। ਸੁਨੀ ਕੁਮਤਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਕਾਨ।
ਕੀਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ॥੩੫॥ ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿੰ ਜਾਈ
। ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸੁ ਰਿਦੈ ਠਹਿਰਾਈ।—ਨਿਸ਼ਚੈ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ ਭਯੋ॥
ਤਉ ਮਨੋਰਥ ਐਸੇ ਕਯੋ॥੩੬॥ ਗੁਰ ਭਾਨਾ ਜਾਨਯੋ ਜਿਨ ਬਾਲਿਕ। ਮੈਂ
ਤਿਨ ਕੋ ਬੰਦਯੋ ਤਤਕਾਲਕ। ਬਿਨਾ ਭਨੇ ਇਹੁ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਜੋ ਕਰਿ
ਬੂਝਹਿੰਗੇ ਮੁਝ ਸੰਗ ॥ ੩੭ ॥ ਤੌ ਜਾਨਹੁੰ ਮੈਂ ਗੁਰ ਇਹੁ ਭਏ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਪੰਚਮੁ ਤਨ ਲਏ—। ਏਵ ਮਨੋਰਥ ਕਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਡੇਰਾ ਕੀਨ ਸੁਧਾਸਰ
ਪਾਹੀ॥੩੮॥ ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਕੀਨਸਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਲੇ ਵਸਤੂ
ਨਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੋਹਤਿ ਜਿਸ ਥਾਇੰ। ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਬੰਦੇ ਤਿਨ
ਪਾਇ॥੩੯॥ ਅਰਪੀ ਪੁੰਜ ਅਕੋਰ ਅਗਾਰੀ[5]। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖ ਭਾਰੀ
। ਪ੍ਰੇਮਾਨੰਦ ਰਿਦੇ ਭਰਿ ਆਏ। ਗੁਰ ਰਵਿ ਪਿਖਿ ਦ੍ਰਿਗ ਕੰਜ[6] ਖਿਰਾਏ॥
੪੦॥ ਗੁਰਮੁਖ ਸਸਿ, ਚਕੋਰ ਚਖ ਕਰੇ[7]। ਇਕ ਟਕ ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਭਿ
ਖਰੇ। ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਲਖਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਭਿ ਪਰ ਤਿਸ ਕਾਲਾ
॥ ੪੧॥ ਆਇਸੁ ਦੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬੈਠਾਏ। ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਸੰਗਤਿ ਬਰੁ ਪਾਏ।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ। ਬੂਝਯੋ ਗੁਰ 'ਸਚ ਕਹੁ ਗੁਰਦਾਸ!॥
੪੨॥ ਬਾਲਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖੇਲਤੇ ਜਹਾਂ। ਤੈਂ ਆਵਤਿ ਦੇਖੇ ਜਬਿ ਤਹਾਂ। ਸਭਿ ਕੋ

---

[1]ਵੱਡਾ ਬੇੜਾ, ਭਾਵ ਜਹਾਜ਼। [2]ਦੇਰੀ ਦੇ ਬਿਨਾ। [3]ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਾਲਕੇ। [4]ਬਾਬੇ ਮੋਹਨ ਤੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ। [5]ਸਾਰੀ ਭੇਟ। [6]ਨੇਤਰ ਰੂਪੀ ਕਵਲ। [7]ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਚਕੋਰ ਵਾਂਙ ਕਰਕੇ।

ਤਬਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਜੋ ਕਰਯੋ।ਕੌਨ ਗਯਾਨ ਮਨ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਧਰਯੋ?'॥੪੩॥ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਯੋ ਗੁਰਦਾਸ। ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸਤੁਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਗੁਰ ਚਾਰਨ ਮਹਿਂ[੧]ਜੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।ਸੋ ਅਬਿ ਰਾਵਰਿ ਬਿਖੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!॥੪੪॥ਸੁਾਮੀ ਸਰਬ ਘਟਨ ਕੇ ਮਾਲਕ।ਕਯਾ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁ ਬਾਲਿਕ।ਆਪਸ ਮਹਿ ਬੋਲਤਿ ਇਸ ਭਾਇ।-ਗੁਰ ਭਾਵੈ ਤੌ ਇਮੁ ਹੁਇ ਜਾਇ-॥ ੪੫ ॥ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਤੇ ਮੈਂ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ।- ਗੁਰ ਭਾਣਾ ਇਨ ਮਨ ਮਹੁਂ ਧਾਰਾ। ਇਹੀ ਸੰਤ ਗੁਰ ਮੁਖ ਗੁਰ ਰੂਪ-।ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿ ਅਨੂਪ' ॥੪੬॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰ-ਜਨ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨਾ।'ਧੰਨ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੱਖ ਤੂੰ ਧੰਨਾ।ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ।ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਮੇਰੋ ਜਪੁ ਜਾਪਤਿ ॥੪੭॥ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਘਨੇਰਾ। ਨਦੀ ਪਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿਨ ਬੇਰਾ[੨]। ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜਾਨਹਿ ਮੋਹਿ। ਤਿਸਕੋ ਬਿਘਨ ਕਹੋ ਕਿਮ ਹੋਹਿ ॥੪੮॥ ਤੁਮ ਅਭੇਦ ਕਰਿ ਮੋ ਕਹੁ ਜਾਨਯੋ।ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਠਾਨਯੋ।ਰਹੁ ਹਮ ਪਾਸ ਸਦਾ ਮਮ ਪਯਾ-ਰੋ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਅਬਿ ਉਦੇ ਤਿਹਾਰੇ॥੪੯॥ਪਠਨ ਲਿਖਨਿ ਕੀ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਗੁਰਘਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਧਾਰਹੁ।ਸੰਗਤ ਮਹਿ ਮਸੰਦ ਹੁਇਂ ਔਰ।ਤੁਮ ਨਿਤ ਰਹਹੁ ਹਮਾਰੀ ਠੌਰ'।੫੦॥ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ।'ਜਿਉਂ ਆਗਯਾ ਤਿਉਂ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਬੀਨ!। ਅਬਿ ਤੁਮ ਮੋਕਹੁ ਆਗਯਾ ਦੀਜੈ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਹੋਇ ਆਵੀਜੈ[੩]' ॥੫੧॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਦਯਾਲੂ। 'ਜਾਵਉ ਫਿਰ ਆਵਉ ਤਤਕਾਲੂ*'।ਐਸੇ ਸੁਨਤਿ ਗਯੋ ਤਤਕਾਲ।ਰਹਯੋ ਸਮਾ ਤਿਹ ਠਾਂ ਕੁਛ ਕਾਲ† ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲੋਂ ਹੋਕੇ ਸੁਧਾਸਰ ਆਏ। ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਮਿਲੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੇ ਭੱਲੇ ਕੁਲ ਗੁਰਦਾਸ। ਚਲਯੋ ਹੇਤ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ॥੧॥ ਚੌਪਈ।-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਨੰਦੂ। ਅਹੈਂ ਤੀਨ, ਬਡ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਚੰਦੂ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਮੱਧਮ[੪] ਸੁਤ ਵਹੈ। ਦੁਹਨ ਅਨੁਜ[੫]ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਹੈਂ॥੨॥ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਬਰਤੈਂ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਸਮ, ਕੇ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀਂ[੬]।ਜਬਿ ਕੇ ਬੈਠੇ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ।ਨਹਿ

[੧](ਪਿਛਲੇ) ਚਹੁੰਆਂ ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ। [੨]ਬਿਨ ਨੌਕਾ ਤੋਂ। [੩]ਹੋਇ ਆਵਾਂ। [੪]ਵਿਚਕਾਰਲਾ। [੫]ਦੁਹਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ। [੬]ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਮ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਨਹੀਂ।

*ਪਾ:-ਵੰਞ ਗੁਰਦਾਸ ਆਉ ਤਤਕਾਲੂ। †ਪਾ:-ਤਿਹ ਬਹੁਤ ਬਿਸਾਲ।

ਮੈਂ ਕੀਨਹੁੰ ਕੁਛ ਸੰਬਾਦੀ[1]॥੩॥ਕੈਸੇ ਅਬਿ ਨਿਬਹੈ ਬਿਵਹਾਰ।ਭਈ ਨਵੀਨ
ਜਿਨਹੁੰ ਕੀ ਕਾਰ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੁਤੋ ਪਰਵਾਰੂ।ਅਬਿ ਭੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਭ੍ਰਾਤ
ਰਿਸ ਧਾਰੂ–॥੪॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗਿਨਤੀ ਕਰਿ ਚਲਿਯੋ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ
ਆਇ ਸੁ ਮਿਲਿਯੋ। ਪੂਰਬ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਜਾਨਿ ਗੁਰੂ ਪਦ
ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੫॥ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟਕੁਸ਼ਲ ਸ਼ੁਭ ਪੂਛਾ।ਕਹ੍ਯੋ ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ ਤੇ
ਹਿਤ ਸੂਛਾ[2]।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਵਾਰੂ। ਕੁਸ਼ਲ ਸਹਤ ਸਭਿ'ਕੀਨ
ਉਚਾਰੂ॥੬॥'ਮੋਹਨ ਦੁਤਿਯ ਮੋਹਰੀ ਚੰਦ। ਸੰਸਰਾਮ ਤਿਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਨੰਦ।
ਪਤਨੀ ਸਹਤ ਰਹਤਿ ਹਰਖਾਏ। ਕੁਸ਼ਲ ਤੁਮਾਰੀ ਚਹਿਂ ਸਮੁਦਾਏ' ॥੭॥
ਬੈਠ੍ਯੋ ਕਿਤਿਕਕਾਲ ਜਬਿ ਬੀਤਾ।ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾ ਕੋ ਇਸੁ ਰੀਤਾ।ਤਿਸਹੀ
ਥਲ ਭੋਜਨ ਲੈ ਆਏ।ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ ॥੮॥ਦੁਇ ਦੁਇ
ਚਨਕ ਰੋਟਿਕਾ[3] ਦੀਨਸਿ। ਬਰਤਤਿ ਗੁਰੂ ਦਾਸ[4] ਸੋ ਲੀਨਸਿ। ਅਪਰ ਨ
ਕੁਛ ਭਾ ਖੈਬੇ ਕਾਰਨ[5]।ਖਾਇ ਸੁ ਕੀਨਸ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ ॥ ੯ ॥ ਦੋਹਰਾ॥
'ਸੰਸਾਰੀ ਸਨਬੰਧ ਕੋ ਜੇ ਕਰਿ ਕਰੋ ਬਿਚਾਰ। ਬਡੋ ਥਾਨ ਤੁਮ ਤੇ ਅਹੌਂ–
ਮਾਤੁਲ[6]–ਕਰਹੁ ਉਚਾਰ ॥੧੦॥ਦੁਤਿਯ ਸਬੰਧ ਸੁਨੀਜੀਏ ਜਬਿ ਕੀ ਗਾਦੀ
ਲੀਨ।ਭਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਰੂਪ ਤੁਮ ਸਕ੍ਰਿ ਜਗੁ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੧੧॥ਚੌਪਈ॥ਇਸੁ
ਬਿਧ ਮੈਂ ਹੌਂ ਸਿੱਖ੍ਯ ਤੁਮਾਰੋ। ਬੰਦਨੀਯ ਸਭਿ ਕੇਹਿਤ ਧਾਰੋ। ਚਿਰੰਕਾਲ
ਬੀਤੇ ਮੈਂ ਆਯੋ। ਪੂਰਬ ਹੀ ਮਿਲਿਬੋ ਇਹੁ ਭਯੋ ॥੧੨॥ ਭਗਨੀ ਸੁਤ[7]ਅਰੁ
ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ। ਮੈਂ ਮਾਤੁਲ ਅਰੁ ਸਿੱਖ੍ਯ ਤੁਮਾਰਾ। ਕਾਰਨ ਇਤੇ ਹੁਤੇ
ਮਨ ਚੀਨੋ। ਤਊ ਨ ਸਾਦਰ[8] ਭੋਜਨ ਦੀਨੋ' ॥ ੧੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਸੁਨਿਕੈ ਮੁਸਕਾਏ। ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ 'ਪਰਾਰਬਧ ਜਸੁ ਖਾਏ। ਤੋਰ ਹਦੂਰ
ਸਭਿਨਿ ਇਹ ਲਯੋ । ਕਿਸੂ ਨ ਛਪਿ ਕੈ ਭੋਜਨ ਕਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਜੇ
ਕਰਿ ਚਹਤਿ ਅਧਿਕ ਪਹੁਨਾਈ[9]।ਅੰਤਰ ਸਥਿਤ ਪਠਾਵਤਿ ਮਾਈ।ਨਿਜ
ਕਰ ਦੇਗ ਸਕਲ ਵਰਤਾਵਹਿ।ਪਾਹੁਨ ਹਿਤ ਸੋ ਅਸਨ ਪੁਚਾਵਹਿ॥ ੧੫॥
ਹਮਰੀ ਮਾਤਾ ਭਗਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ'।
ਇਮ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਕੇ ਪਾਸ।ਹਾਥ ਪਖਾਰੇ ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ॥੧੬॥ਚੁਰਾ
ਕਰ੍ਯੋ[10]ਉਠਿ ਅੰਤਰ ਗਯੋ।ਦੇਖੀ ਸੁਸਾ[11]ਪ੍ਰਣਾਮ ਸੁ ਕਯੋ।ਬੈਠੀ ਭਾਨੀ ਦੇਗ

---

[1]ਗੱਲ ਬਾਤ। [2]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [3]ਛੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ। [4]ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ। [5]ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ।
[6]ਮਾਮਾ। [7]ਭੈਣ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ। [8]ਆਦਰ ਨਾਲ। [9]ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ। [10]ਚੁਲਾ ਕੀਤਾ। [11]ਭੈਣ।

ਸਥਾਨਾ। 'ਆਵਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬਿਰਹੁ' ਬਖਾਨਾ ॥੧੭॥'ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਜੋਈ। ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ ਕੁਸ਼ਲ ਹੈਂ ਦੋਈ?। ਤੁਮ ਚਿਰ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਇਤ ਆਏ।ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਲਈ ਨ ਅਪਨਿ ਸੁਨਾਏ॥੧੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਿਤ ਬੈਕੁੰਠ ਬਾਸੇ। ਤਬਿ ਕੇ ਹਮ ਇਸ ਪੁਰੀ ਨਿਵਾਸੇ।ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਮਿਲਿਬੋ ਜਿਨ ਕੇਰਾ। ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਸਦੀਵ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਅਬਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਤਿਨਕੀ ਸੁਧ ਹੋਇ।ਈਸ਼ੁਰ ਰਚੀ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ'।ਸੁਨਿ ਕੈ 'ਕੁਸ਼ਲ'ਕਹੀ ਗੁਰਦਾਸ। 'ਸਭਿ ਅਨੰਦ ਜੁਤਿ ਅਪਨ ਅਵਾਸ॥੨੦॥ ਮੋਹਿ ਮਿਲੇ ਕੋ ਭਾ ਚਿਰਕਾਲ। ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਪੀਛੇ ਜਿਮ ਅਹਿਵਾਲ। ਹੇਰਨ ਹੇਤ ਆਵਨੋ ਭਯੋ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਆਇ ਕਰਿ ਉਰ ਬਿਸਮਯੋ ॥੨੧॥ ਭੱਲਜਨ ਕੀ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਉਪਜਾਈ। ਯਾਂਤੇ ਹਮਰੀ ਭਗਨ ਲਗਾਈ[1]। ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸੰਗਿ ਨਾਤਾ।ਬਸਾਹੈ ਤੇ ਹੋਈ ਜਗ ਮਾਤਾ॥੨੨॥ਮਾਨਨੀਯ ਹਮ ਕੋ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।ਬਡਿ ਭਾਗਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ। ਪਾਹੁਨਚਾਰੀ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਚਨਿਕ ਰੋਟਿਕਾ ਭੋਜਨ ਖ੍ਵਾਯੋ ॥੨੩॥ਤੁਮਰੇ ਘਰਿ ਮਹਿਂ ਬਡਿ ਬਡਿਆਈ। ਗਾਦੀ ਮਿਲੀ ਜਗਤ ਗੁਰਿ-ਆਈ।ਤਊ ਨ ਬਨਹਿ ਅਹਾਰ ਚੰਗੇਰਾ। ਕਹਾਂ ਹਾਲ ਹੋਯਹੁ ਘਰ ਕੇਰਾ? ॥੨੪॥ਜਹਿਂ ਭੋਜਨ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਰਹੈ।ਧਨੁ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕੌ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਲਹੈ। ਕਵਨ ਕਾਰਨ ਇਸ ਬਿਖੈ ਬਤਾਵਹੁ?। ਦਾਰਿਦ ਮਹਿਦ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਵਹੁ॥੨੫॥ ਆਵਤਿ* ਸੰਗਤਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ। ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਬਡੀ ਤੁਮਾਰੀ। ਤਿਹਕੀ ਆਮਦਨੀ ਕਿਤ ਜਾਤ?।ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰੋ,ਕਿਨਹਿਂ ਤੁਮਖਾਤ[2]?॥੨੬॥ ਤਊ ਪਰਾਹੁਨਚਾਰੀ ਆਇ। ਤਿਸਕੋ ਤੌ ਦਿਹੁ ਨੀਕੇ ਖ੍ਵਾਇਕੈ ਮਮ ਸਮ ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਕਰੋ।ਅਸੁ ਅਹਾਰ ਕੋ ਆਗੈ ਧਰੋ'॥੨੭॥ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਤਨੀਯਾ।ਸੁਨਿਕਰਿ ਭਾਨੀ ਬਾਨੀ ਭਨੀਯਾ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ!ਭੋਜਨ ਅਸ ਖਾਵਤਿ। ਕਹੂੰ ਸਮੇ ਇਹੁ ਭੀ ਨਹਿਂ ਪਾਵਤਿ ॥੨੮॥ ਸਦਨ ਪਿਤਾ ਕੇ ਪੂਜਾ ਆਇ।ਜੋ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਲੀਜਹਿ ਖਾਇ। ਸੰਜਮ ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰਨ ਕੇਰਾ। ਜਿਉਂ ਤਬਿ ਹੋਤਿ ਸਰਬ ਤੈਂ ਹੇਰਾ ॥੨੯॥ ਤਊ ਦੇਗ ਮਹਿਂ ਘਾਟੇ ਨਾਂਹਿ। ਆਵਹਿ ਤਿਤੋ ਜਿਤਿਕ ਸਭਿ ਖਾਂਹਿ। ਬਚ੍ਯੋ ਰਹਤਿ ਸੋ ਪਸੂਨ ਖੁਵਾਵੈਂ। ਤਿਸ ਤੇ ਬਚਹਿ ਸੁ ਨਦੀ ਬਹਾਵੈਂ ॥੩੦॥ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪਿਤ ਹੋਏ। ਪੂਜਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਹੁਤੋ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਕਲ ਪਰਵਾਰੂ। ਚਲ੍ਯੋ

[1]ਭੈਣ ਲਗਦੇ ਹੋ। [2]ਤੁਸੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਹੋ ਕੀ ਜਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ? *ਪਾਃ—ਨਾਂਹਿ ਤ।

ਜਾਤ ਆਛੋ ਬਿਵਹਾਰੂ॥੩੧॥ ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਇਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਤੀਨ। ਭਏ ਬਿਰੋਧੀ ਮਨ ਰਿਸਿ ਲੀਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਲਘੁ ਇਹੁ ਜਾਨੈਂ। ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਠਾਨੈਂ॥੩੨॥–ਸੋਢੀ ਕੁਲਮਹਿ ਗੁਰਤਾ ਰਾਖੀ–।ਨਹਿਂ ਜਾਨੈਂ ਇਮ ਧਨ ਅਭਿਲਾਖੀ॥ਆਗਜਾ ਮਹਿ ਦੋਨੋ ਨਹਿ ਰਹੈਂ। ਪਿਤਾ ਜਾਨ ਉਚਿਤਾ ਕੋ ਚਹੈਂ[1]॥੩੩॥ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਕਰਤਾ[2]। ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਤ ਅਪਰ ਕੋ ਗੁਰਤਾ[3]।ਸੇਵਕ ਕੀ ਇਹੁ ਵਸਤੁ ਸਦੀਵਾ। ਕਰਿ ਦਾਵਾ ਕੋ ਗੁਰੂ ਨ ਥੀਵਾ। ॥੩੪॥ਯਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹਿਤ ਸਾਜਾ[4]। ਰਾਖਿ ਲਈ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਲਾਜਾ। ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ। ਮਮ ਪਿਤ ਬਚਨ ਸਾਚ ਕਰਿ ਦੀਨ ॥੩੫॥ ਯਾਂਤੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ। ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੇਵ ਕਰਿ ਪਿਤ ਕੋ। ਜਾਨਿ ਨ ਦਈ ਕਹੂੰ ਗੁਰਿਆਈ। ਰਾਖੀ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਟਿਕਾਈ॥੩੬॥ਅਬਿ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬੈਠਿ ਇਹ ਰਹੈਂ। ਉੱਦਮ ਕਰਹਿ ਨ, ਸੁਨਹਿਂ ਨ ਕਹੈਂ। ਸੋ ਮਮ ਸੁਤ ਦੋਨਹੁਂ ਬਹੁ ਫਿਰਿ ਕੈ।ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਲੇਵਹਿਂ ਧਨ ਹਿਰ ਕੈ ॥੩੭॥ ਨਿਜ ਨਰ ਪਠਹਿ ਸੰਗਤਾਂ ਘੇਰਹਿਂ। ਕਰਹਿਂ ਜਤਨ ਜਬਿ ਆਵਤਿ ਹੇਰਹਿਂ।–ਬਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਮ, ਗੁਰ ਅਬਿ ਭਏ–। ਇਮ ਕਹਿ ਸਰਬ ਦਰਬ ਨਿਤਿ ਲਏ॥੩੮॥ ਪਹੁੰਚਨ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਢਿਗ ਅਰਜਨ।ਲੇਤਿ ਵਹਿਰ ਤੇ ਹਿਤ ਕੈ ਤਰਜਨ[5]। ਸਦਨ ਰਹੈਂ ਬੈਠਯੋ ਹਰਿ ਭਜੈਂ। ਕੋ ਇਕ ਸਿਖ ਆਨ ਕਰਿ ਜਜੈ[6] ॥ ੩੯॥ ਕਯੋਂਹੂ ਦੇਤਿ ਨ ਦੋਨਹੁਂ ਭਾਈ। ਬਲ ਛਲ ਤੇ ਰੋਕਹਿ ਚਹੁਂ ਧਾਈ[7]। ਅਪਨੇ ਸਮ ਭੀ ਨਹਿ ਇਸ ਜਾਨਹਿਂ।ਨਹੀ ਬਾਂਟ ਧਨ ਦੇਂ ਹਿਤ ਖਾਨਹਿ[8]। ॥੪੦॥ਯਾਂਤੇ ਅਸਨ ਬਸਨ ਕੀ ਚਾਹੂ।ਰਹਤਿ ਸਦਾ ਹਮਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੂ।ਤੁਝ ਤੇ ਪਠਾਰੋ ਹਮਕੋ ਕੌਨ।ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਭੌਨ॥੪੧॥ਘਰ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਤ ਬਨਹਿ ਅਹਾਰਾ। ਅਹੋ ਖਰਚ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਉਦਾਰਾ*।ਭ੍ਰਾਤਾ ਹਿਤੂ ਜਾਨ ਕਰਿ ਤੋਹੀ।ਬਾਤ ਸੁਨਾਇ ਕਹੀ ਜਿਮ ਹੋਹੀ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

---

[1](ਦੁਨਯਾਵੀ ਪਿਤਾ ਵਾਂਙੂ) ਪਿਤਾ (ਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਸਮਝਕੇ (ਅਪਣੀ) ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਲੋੜਦੇ ਹਨ। [2](ਜੇਕਰ) ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਕਰਦੇ। [3]ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੁਰਿਆਈ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। [4] ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ। [5]ਹਿਤ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ ਤਾੜਨਾ ਨਾਲ। [6]ਪੂਜਦਾ ਹੈ। [7]ਚਾਰੋਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ। [8]ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਵੀ। *ਪਾ:–ਭਾਂਤਿਨਿ ਸਾਰਾ।

੨੮. [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਾਨੀ ਭਗਨੀ ਤੇ ਸੁਨੀ ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਜੋਇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਤਰਕਤਿ[1] ਬਹੁਤਹੀ-ਅਤਿ ਅਜੋਗ ਇਹੁ ਹੋਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸ਼ਾਂਤਿਰੂਪਸ਼੍ਰੀਅਰਜਨ ਅਹੈਂ।ਕਾਹੂ ਸੰਗ ਨ ਕੈਸੇ ਕਹੈਂ। ਸੋ ਬਲ ਛਲ ਤੇ ਦਰਬ ਹਿਰਤਿ ਹੈਂ। ਗੁਰ ਬਨ ਸੰਗਤਿ ਅਪਨਿ ਕਰਤਿ ਹੈਂ॥੨॥ਜਬਿ ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਕਾਰਜ ਹੋਇ। ਸਿੱਖਜਨ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜੋਇ। ਪੂਰਬ ਤੌਂ ਇਸ ਲੋਕ ਮਝਾਰੀ। ਸੰਕਟ ਪਰਹਿਂ ਆਨ ਕਿਤ ਭਾਰੀ॥੩॥ਸੁਤ ਬਿਤ ਕੋ ਬਾਂਛਤਿ ਹੈ ਕੋਈ। ਤਬਿ ਇਨ ਤੇ ਬਨ ਸਕਹਿ ਨ ਸੋਈ।ਸਿੱਖਨ ਬਿਖੇ ਅਸ਼ਰਧਾ ਹੋਇ। ਪੂਜਨਿ ਤੇ ਹਟਿ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੪॥ ਇਮ ਗੁਰਤਾ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿਂ ਘਾਟਾ। ਨਿਬਹਿ ਨ ਇਹੁ ਪ੍ਰਪੰਚ ਜੋ ਠਾਟਾ।ਗੁਰੂ ਗੁਪਤ ਰਹਿਂ,ਲਖਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਤੇ ਕਨੌਂ ਸੁਧਿ ਹੋਈ-॥੫॥ ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਚਿਤ ਗੁਰਦਾਸ। ਗਰ ਕੇ ਚੱਕ ਰਹਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਦੋਨਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਨ ਕੀ ਖੁਟਿਆਈ। ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ-ਕਰਤਿ ਅਧਿਕਾਈ॥੬॥ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਸੋਈ। ਦਰਬ ਹਿਰਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਦੋਈ-।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਯੋ। 'ਗੁਰਿਆਈ ਪਦ ਤੁਮ ਨੈ ਲਹਯੋ ॥੭॥ ਪੂਜਾ ਸੋ ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਰਹੈਂ। ਨਿਬਹੈ ਕਿਮ ਤੁਮ, ਕਛੁ ਨਹਿਂ* ਕਹੈਂ।ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਜਿਮ ਪਾਛ।ਤੁਮ ਭੀ ਬਿਦਤਹੁ ਤਿਨ ਸਮੁ ਆਛ। ੮।ਛਪਨਿ ਉਚਿਤ ਇਹੁ ਪਦਵੀ ਨਾਂਹੀ। ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰਹੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੇ ਬਲ ਲੇਹੁ ਅਕੋਰ।ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਅਨਗਨ ਚਹੁੰ ਓਰ॥੯॥ਮੁਝ ਮਨ ਮਹਿ ਸੰਸਾ ਇਕ ਔਰ।ਰਹੈਂ ਭ੍ਰਾਤ ਤ੍ਰੈ ਇਮ ਇਸ ਠੌਰ। ਨਹੀਂ ਦਰਬ ਢਿਗ ਆਇ ਤੁਮਾਰੇ। ਦਾਰਿਦ ਬਰਤਹਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ ॥੧੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਭਗਵੰਤ। ਤੁਮਕੋ ਕਹਯੋ ਸਮੈਂ ਜਬਿ ਅੰਤ।-ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਾਰ ਕਰਾਵਹੁ।ਖਨਿ ਕੈ ਪੌੜੀ† ਪੱਕ੍ਰ[3] ਬਨਾਵਹੁ-॥੧੧॥ਇਮ ਜੋ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਆਪਨੀ ਰਾਖੋ।ਤਾਲ ਬਨਾਵਨ ਕਿਮ ਅਭਿਲਾਖੋ?।ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਲਾਗਹਿ ਜਹਾਂ। ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਸਕਹਿ ਗੋ ਮਹਾਂ ॥ ੧੨ ॥ ਉੱਦਮ ਕਰਿ ਬਿਦਤਹੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।ਜਿਸ ਤੇ ਸਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ'।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। 'ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਦੁਹਨ ਮਨ ਠਾਨੀ ॥ ੧੩ ॥ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਰੋਕਤਿ ਧਨ ਜਾਇ।ਕਿਮ ਸੰਤੋਖ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਆਇ। ਭਨਹਿ ਕੂਰ ਛਲ ਬਲ ਕੋ ਠਾਨੈਂ।

[1]ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਤਰ੍ਕ=ਦਲੀਲ]। [2]ਵਧੀਕੋ। [3]ਪੱਕੀਆਂ।

*ਪਾ:-ਕਜੇਹੁੰ ਨ। †ਪਾ:-ਪਵਰੀ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਦ੍ਵੈਸ਼ਨਿ ਲਪਟਾਨੈ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰਤਾ ਕਛੁ ਧਨ ਹਿਤ ਨਹਿ
ਲੀਨੀ[1]। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਰੀ ਚਹਿਯ ਮਨੁ ਹੀਨੀ। ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਨ ਕੇਰਿ
ਬਿਨਾਸ਼[2]।ਕਸੈਂ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਦਰਬ ਕੀ ਆਸ॥੧੫॥ਸਿੱਖਨਕੇ ਬਿਕਾਰ ਉਰ
ਹਰਨੇ। ਹੁਇ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਜੁ ਹਮ ਸੋਂ ਧਰਨੇ[3]। ਤਾਲ ਆਦਿ ਜੇ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋ ਨਿਸੁ ਦਿਨੁ ਸਾਰੇ[4]॥੧੬॥ਜੇਤ੍ਰੈ ਚਹਤਿ ਕਰਨਿ ਉਪਕਾਰ।ਸਰ
ਲਗਬੇ ਤੇ ਨਰਨ ਉਧਾਰ।ਤੌ ਉੱਦਮ ਕਰਿ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ। ਬਨਹਿ ਸਹਾ-
ਇਕ ਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ[7]॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸਗਰੀ ਗੁਰੁਦਾਸ ਬਿਚਾਰੀ।-ਗਿਰਾ
ਜਥਾਰਥ ਇਨਹੁਂ ਉਚਾਰੀ। ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਕ੍ਰਿਤ ਇਨਹੁ ਨ ਬਨਹਿ[5]।
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਬਿਕਾਰ ਗਨ ਹਨਹਿਂ॥੧੮॥ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਕ ਜਿਮ[6]ਇਹੁ ਕੈਸੇਧਾਵਹਿਂ।
ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਗੁਰ ਹਿਤ ਬਨਿ ਆਵਹਿ[7]। ਯਾਂਤੇ ਮੈ ਉੱਦਮੁ ਅਬਿ ਧਰੌਂ।ਇਹ
ਉਪਕਾਰ ਜਗਤ ਪਰ ਕਰੌਂ॥੧੯॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵੌਂ।
ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਬਿਦਤਾਵੌਂ-। ਚਿਤਵਤਿ ਇਮ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਗੁਰਦਾਸ।
ਕਰਤੋ ਬਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨੁ ਪਾਸ॥੨੦॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬੈ।ਪਿਖਤ
ਲੇਤਿ ਦੋਨਹੁਂ ਧਨ ਸਬੈ[8]। ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਨਯੋ ਸਿੱਖ ਤੇ ਕਾਨ। 'ਸੰਗਤਿ
ਆਵਤਿ ਚਲੀ ਮਹਾਨ'॥੨੧॥ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨ ਇਮ ਸੋਈ।-ਬੈਠੇ ਬਨੈ
ਨ ਆਵੈ ਕੋਈ। ਦ੍ਵੈ ਤੀਨਕ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਦਾਸ[9]। ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਗਮਨਯੋ
ਗੁਰਦਾਸ[10]॥੨੨॥ਰਾਮਦਾਸ ਚਕ ਤੇ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਪੰਚ ਕੋਸ ਪਰ ਇਸਥਿਤ
ਭਯੋ।ਤਹਾਂ ਚੌਤਰਾ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ। ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਭਲੇ ਬਿਛਾਇ॥੨੩॥
ਪੂਜਨ ਥਾਨ ਬਨਾਯਹੁ ਐਸ।ਤਿਸ ਕੇ ਤੀਰ ਤਰੇ ਹੁਇ ਬੈਸ।ਮੋਰ ਪੰਖ ਕੌ
ਮੂੱਠਾ ਧਰਯੋ।ਗੁਰੁਤਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਪਰ ਕੁਛ ਕਰਯੋ॥੨੪॥ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸੰਗਤਿ
ਗਨ ਆਈ। ਬੂਝਨ ਲਗੇ 'ਕਹਾਂ ਇਸਥਾਈਂ?'। ਸੁਨਿਕੇ ਤਿਨਿ ਤੇ ਤਬਿ
ਗੁਰੁਦਾਸ।ਸਾਦਰ ਕਰੇ ਬਿਠਾਵਨਿ ਪਾਸ॥੨੫॥ 'ਬ੍ਰਿਸਰਾਮਹੁ ਸੰਗਤਿ ਇਸ
ਥਾਈਂ'।ਜਬਿ ਇਕਠੀ ਹੋਈ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਕੇ ਸਾਥ।

[1]ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਲੀਤੀ। [2]ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ (ਚਾਹੀਏ)। [3]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਿਲੀ ਵਿਕਾਰ ਅਸਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਜੇ ਅਸਾਂ ਓਹ ਧਾਰਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੁੱਠੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। [4]ਸਵਾਰਨੇ ਹਨ । [5]ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਆਦਿ ਵਾਂਙੂ ਕਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। [6]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਾਲੇ ਵਾਂਗ। [7]ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ (ਕਰਨਾ) ਬਣਦਾ ਹੈ।(ਅ) ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਹੈ। [8]ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਧਨ ਲੈਂਦਿਆਂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਜਦ ਕਈ ਦਿਨ ਬੀਤੇ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ। [10]ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ।

ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਆਇਸੁ ਗੁਰੁ ਨਾਥ[1]॥੨੬॥'ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੇਤਿ ਉਪਾਇਨ ਲਯਾਯੋ । ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਦਰਸ਼ਨਿ ਆਯੋ । ਸੋ ਇਸ ਥਲ ਅਰਪਹੁ ਸਮੁਦਾਇ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਲੀਐ ਹਰਖਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਾਰਣ ਸੋ ਸੁਨ ਲੀਜਹਿ।ਪੁਨ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪੂਰਨ ਕੀਜਹਿ।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਤ ਤੀਨ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਲਘੁ ਅਸੀਨ[2] ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪਿ ਸੋ ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ । ਨਹਿ ਕਿਹ ਸੋਂ ਕੈਸੇ ਬਚ ਕਹੈਂ।ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਦ੍ਵੈ ਬਲ ਛਲ ਕਰੈਂ । ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਸਗਰੋ ਧਨ ਹਿਰੈਂ॥੨੯॥ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਜੇ ਤਿਨ ਨਹਿਂ ਦੇਵਹੁ।ਗਾਰੀ ਬਕੈਂ ਸ੍ਰਾਪ ਕੋ ਲੇਵਹੁ। ਕੈ ਤੁਮ ਤੇ ਸੋ ਲੈ ਹੈਂ ਛੀਨ । ਕਰਹਿ ਰਾਰ ਲੋਭੀ ਦੁਖ ਭੀਨ ॥੩੦॥ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨ ਪਹੁੰਚਨ ਦੈ ਹੈਂ।ਘਾਤ ਅਨੇਕਨਿ ਬਾਤ ਬਨੈ ਹੈਂ।ਯਾ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਕਹੌਂ।ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਮੈਂ ਚਹੌਂ"॥੩੧॥ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ ।–ਬਾਕ ਜਥਾਰਥ ਇਨ ਕਹਿ ਦਯੋ–। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਿਲਿਕੈ ਆਛੋ ਮਾਨਾ । ਦਯੋ ਦਰਬ ਜੇਤਿਕ ਜਿਨ ਆਨਾ ॥੩੨॥ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਦਈ ਉਪਾਇਨ । ਪੁਨ ਦੇਖਨੋ ਚਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਨ। ਸਭਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੇ ਗੁਰਦਾਸ।ਦਰਬ ਬਟੋਰ ਲੀਨ ਨਿਜ ਪਾਸ॥੩੩॥ ਸਭਿ ਤੇ ਆਗੂ ਹੁਇ ਚਲਿ ਪਰਿਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਲੀਨ ਹਿਤ ਧਰਿਯੋ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਕੈ ਪੁਰਿ ਆਯੋ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨਿ ਢਿਗ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥੩੪॥ ਧਰਨੋ ਪੈਸੈ ਦਰਬ ਅਗਾਰੀ।'ਇਹੁ ਲੀਜਹਿ ਸਭਿ ਆਪਨਿ ਕਾਰੀ[3]'।ਸੰਗਤਿ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਿਥੀਮਲ ਦਾਸ । ਭੇਜੇ'ਘੇਰਿ ਆਨੀਅਹਿ ਪਾਸ ॥੩੫॥ ਸਿਖ ਅਨਜਾਨ ਮੋਰ[4] ਸਭਿ ਲੀਜੈ।–ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਬਡ ਕੋ ਚਲਿ ਦਰਸੀਜੈ–'।ਉਤ ਤੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਨੇ ਪਠੇ। 'ਮੁਝ ਢਿਗ ਆਨਹੁੰ ਕਰਿ ਏਕਠੇ'॥੩੬॥ਸੰਗਤਿ ਘੇਰਿ ਖਰੀ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਕੋ ਚਲਨਿਨਿ* ਦੀਨ । ਦੁਹ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਦਾਸਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ । ਗਨ ਸਿੱਖਨ ਸਮੁਝਾਇ ਭਨਿਕੈ ॥ ੩੭ ॥ 'ਜਿਤਿਕ ਕਾਰ ਗੁਰ ਕੀ ਹਮ ਪਾਸ । ਲੇ ਸਭਿ ਗਯੋ ਅਬਹਿ ਗੁਰਦਾਸ । ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਤ੍ਰ ਕਰਨ ਅਬਿ ਰਹਨੋ।ਸੋ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਜਿਮੁ ਲਹਨੋ'॥੩੮॥ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਤਾਝਤਿ ਭਏ।'ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਰ ਕੁਤੋ ਤਿਸ ਦਏ।ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡੇਰੋ। ਪੂਜ-

[1]ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਗਜਾ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਗਾਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ) ਇਹ ਅਰਥ ਅੰਕ ੨੮ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [2]ਛੋਟੇ ਇਸਥਿਤ ਹੋਏ ਹਨ । [3]ਅਪਨੀ ਭੇਟਾ । [4]ਮੋੜ।

*ਪਾਃ–ਚਲਨੈ। ਚਲਨ ਸੁ ।

ਨੀਧ ਸੋ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰੋ॥੩੯॥ਨਹਿ ਪਰਹੈ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਰਵਾਨ। ਤਜਿ ਕਰਿ
ਬਡੋ ਦਈ ਲਘੁਥਾਨ*॥ਅਬਿ ਜੋ ਭਈ ਬੀਤ ਸੋ ਗਈ॥ਨਹਿ ਆਗੇ ਕਰੀ
ਅਹਿ ਮਤਿ ਨਈ ॥੪੦॥ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਕੇ ਘਰ ਚਲਿ ਆਈਏ।ਕਹਨੋ ਕਿਸੂ
ਕੋ ਮਨ ਨਹਿੰ ਲਜਾਈਏ’।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਮੁਝਾਇ ਘਨੇਰੇ।ਅਪਨੀ ਉਸ-
ਤਤਿ ਕਰਤਿ ਬਡੇਰੇ ॥੪੧॥ਛੂਛੇ[1] ਸਿੱਖਨ ਜਾਨਿ ਜਬਿ ਲਏ। ਘੇਰੋ ਕਰਨੈ
ਛੋਰਿ ਸਭਿ ਦਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ ਪੁਨ ਆਏ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ
ਆਨੰਦ ਪਾਏ ॥੪੨॥ਭਈ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਉਰ ਕੀ। ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ। ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ। ਦੀਪਤਿ ਮਸਤਕ ਜੋਤਿ
ਅਨੂਪ ॥ ੪੩ ॥ ਬਦਨ ਅਦੀਨ[2] ਦੀਨ ਗਨ ਦਾਨੀ। ਸੁੰਦਰ ਮਧੁਰ ਸੁਧਾ
ਸਮ ਬਾਨੀ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿ ਨ ਲੇਸ਼ ਕਲੇਸ਼ੂ। ਸ਼ੁਧ ਦੇਤਿ ਜਿਨ ਕੋ ਉਪ-
ਦੇਸ਼ੂ ॥ ੪੪ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਨੋ–ਗੁਰੁ ਇਹੁ ਅਹੈਂ। ਲੋਭੀ ਅਪਰ ਦਰਬ ਕੋ
ਚਹੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਇਹੀ ਬਿਠਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ
॥ ੪੫ ॥ ਭੋਲੇ ਸਿੱਖਨ ਸੋ ਬਿਰਮਾਵੈਂ[3]। ਧਨ ਹਿਤ ਲੈ ਲੈ ਨਿਜ ਘਰ
ਜਾਵੈਂ। ਕੋਇ ਨ ਗੁਨ, ਕਿਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸ਼ੁਧ। ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਸਿੱਖਨ ਤੇ
ਧਨ ਲੇਧ ॥ ੪੬ ॥ ਇਨ ਮਹਿ ਤਿਨ ਸਮ ਨਹੀ ਬਿਕਾਰ। ਮੂਰਤਿ ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦਾਰ–।ਜਥਾ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬੈ। ਸਾਦਰ ਕੀਨ ਮਿਲੇ
ਸਿਖ ਸਬੈ ॥੪੭॥ ਮੋਲ ਅੰਨ ਸਮੁਦਾਇ ਅਨਾਇ[4]। ਕਰਿ ਲੰਗਰ ਦੀਨਸਿ
ਬਰਤਾਇ। ਕਰੀ ਸਕਲ ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਲੇ ਸਿਖ ਸਹਿ
ਪ੍ਰੀਤਿ॥੪੮॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼। ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਸੁਨਾਇ
ਅਸ਼ੇਸ਼[5]। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਮਿਲ ਜਾਇੰ। ‘ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ’
ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਇ ॥੪੯॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਸ਼ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬਿਦਤਿ ਭਏ
ਇਮ ਗੁਰ ਜਸੁ ਚੰਦ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ
ਠਾਨਤਿ ਅਰਦਾਸ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ
‘ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਗੁਰ ਨਿਸਚੇ ਕਰਨਿ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

---

[1]ਸੱਖਣੇ। [2]ਮੁਖੜਾ ਉਦਾਰ। [3]ਓਹ ਭੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [4]ਮੰਗਵਾਕੇ। [5]ਬਹੁਤੀ।(ਅ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।

*ਲਿਖਤ ਦੇ ਚਾਰ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਥੋਂ ਅੱਗੇ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:–‘ਛਲਿ ਬਲਿ ਕਰ ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਚਹਿ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕੋ ਲਘੁ ਕਹਿ ਹੈ।’ ਤੇ ਇਸ ਅੰਸੂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਇਉਂ ਚੌਪਈਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਚਰਣ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਛੇਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਛੇਵੀਂ

੧ ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ—ਜਿਲਦ ੬]

ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

[ਰਾਸ ਦੂਜੀ ਮੁੱਕੀ, ਤੀਜੀ ਸਾਰੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਜਾਰੀ]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ

ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼

ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ।

[ਸੰਪਾਦਿਤ :— ਕਰਤਾ 'ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ']

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. VI (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਛੇਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਪਹਿਲਾ ਐਡੀਸ਼ਨ : 1990

ਦੂਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ : 2011

ਕਾਪੀਆਂ : 1000

ਕੀਮਤ : 203.00

1120. ਹ. ਪ੍ਰ. 1575

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਹਾਊਸ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਜਿਲਦ ੬

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ	ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰਾਸਿ ਦੂਸਰੀ—ਜਾਰੀ।			**ਰਾਸਿ ਤੀਸਰੀ।**		
ਪ੍ਰਥੀਆ, ਮਹਾਂਦੇਵ ਮੇਲ। ਮਿਹਰਵਾਨ			ਮੰਗਲ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇਖ ਕਰਮੋ ਦੁਖੀ।	੧	੧੮੭੭
ਜਨਮ।	੨੯	੧੭੬੧	ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਯਾਚਨਾ।	੨	੧੮੯੦
ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਮੰਡੀ ਪੁੱਜਾ।	੩੦	੧੭੬੪	ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿਤਾ।	੩	੧੮੯੫
ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਯਾ।	੩੧	੧੭੬੮	ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਅਵਤਾਰ।	੪	੧੯੦੧
ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਦਾ ਚੰਡਾਲ ਜਨਮ।	੩੨	੧੭੭੨	ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ।	੫	੧੯੦੮
ਸੁਪਨਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਿਚ।	੩੩	੧੭੭੫	ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀ ਸਲਾਹ। ਦਾਈ ਲੱਭਣੀ	੬	੧੯੧੪
ਸੰਤੋਖਸਰ ਵਿਚੋਂ ਜੋਗੀ।	੩੪	੧੭੭੯	ਦਾਈ ਦੀ ਮੌਤ।	੭	੧੯੧੮
ਜੋਗੀ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼, ਵੇਦਾਂਤ।	੩੫	੧੭੮੫	ਦਾਈ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਕਥਾ।	੮	੧੯੨੩
ਜੀਅਦਾਨ ਦੇ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ।	੩੬	੧੭੮੯	ਸਰਪ ਉਧਾਰਿਆ।	੯	੧੯੨੭
ਪਿੰਗਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੩੭	੧੭੯੩	ਦੇਵਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਆਏ।	੧੦	੧੯੩੨
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪ੍ਰਗਟੇ।	੩੮	੧੭੯੭	ਵਡਾਲੀਓਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।	੧੧	੧੯੩੭
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਕਾਰ ਅਰੰਭ।	੩੯	੧੮੦੧	ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲੀ।	੧੨	੧੯੪੨
ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁੱਛੇ।	੪੦	੧੮੦੫	ਝੂਠੀ ਗੇਂਦ। ਸੀਤਲਾ ਮੁੜੀ।	੧੩	੧੯੪੬
ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਕਥਾ।	੪੧	੧੮੦੮	ਸੀਤਲਾ ਪੂਜਨ।	੧੪	੧੯੫੦
ਭਾਈ ਭਗਤੂ—ਜਾਰੀ।	੪੨	੧੮੧੧	ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਲੋਂ ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ।	੧੫	੧੯੫੭
ਭਾਈ ਮੰਦ ਅੰਸੂ ੪੩ ਪੰਨਾ ੧੮੧੫ ਤੇ	੪੪	੧੮੧੮	ਦਹੀਂ ਖਾ ਕੇ ਕੁੱਤਾ ਮੋਇਆ।	੧੬	੧੯੬੨
ਭਾਈ ਬਹੋੜਾ।	੪੫	੧੮੨੩	ਦਿਜ ਤੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁਛਿਆ	੧੭	੧੯੬੬
ਭਾਈ ਬਹਲੋ ਅੰਸੂ ੪੬ ਪੰਨਾ ੧੮੨੭ ਤੇ	੪੭	੧੮੩੦	ਪ੍ਰਥੀਏ ਦਾ ਝਗੜਨਾ।	੧੮	੧੯੭੧
'ਘੁੱਘੂ ਦਾ ਆਵਾ ਕੱਚਾ'। ਭਾਈ ਲੱਖੂ।	੪੮	੧੮੩੫	ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ।	੧੯	੧੯੭੭
ਰੰਗਾ ਰਾਮ ਬਾਜਰਾ ਵੇਚਣ ਆਯਾ।	੪੯	੧੮੩੯	ਮਹਾਂਦੇਵ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਆ।	੨੦	੧੯੮੨
ਦਿਜ ਗੰਗਾ ਰਾਮ। ਮੂਲ ਦੇਵ।	੫੦	੧੮੪੨	ਮਹਾਂਦੇਵ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ।	੨੧	੧੯੮੮
ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਖੁਟਿਆਈ।	੫੧	੧੮੪੫	ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਲਹੀ ਮੇਲ। ਹੇਹਰਿ।	੨੨	੧੯੯੨
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਸਹੈਤਾ।	੫੨	੧੮੪੯	ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਹੇਹਰਿ ਨਾਲ ਲਾਵਾਯਾ।	੨੩	੧੯੯੮
ਹਰਿਮੰਦਰ ਉਸਾਰੀ, ਸੰਤੋਖਸਰ ਦੀ			ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਆ।	੨੪	੨੦੦੨
ਮਿੱਟੀ ਤਲੇ ਵਿਛਾਈ।	੫੩	੧੮੫੫	ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਪਸ ਆਏ।	੨੫	੨੦੦੬
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ।	੫੪	੧੮੫੯	ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਆ।	੨੬	੨੦੧੧
ਭਾਈ ਲਾਲ, ਲੰਗਾਹ, ਅਜਬ, ਅਜਾ-			'ਕੌਠਾ' ਪਿੰਡ ਦਿੱਤਾ।	੨੭	੨੦੧੫
ਇਬ, ਉਮਰਾ ਸ਼ਾਹ, ਪੈੜਾ, ਕੰਦੂ।	੫੫	੧੮੬੨	ਪਖੰਡੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ।	੨੮	੨੦੨੦
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਾਤਮ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ।	੫੬	੧੮੬੫	ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ ਹੋਯਾ, ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਮ ਸਿਖ੍ਯਾ।	੨੯	੨੦੨੬
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਿਖ ਪਰਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ	੫੭	੧੮੭੦	ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਤਾਪ ਖੇਦ।	੩੦	੨੦੩੦

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪੜ੍ਹਨੇ ਬੈਠੇ।	੩੧	੨੦੩੪
ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਪੰਡਤ। ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ।	੩੨	੨੦੩੯
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈਣ ਗਏ।	੩੩	੨੦੪੪
ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈਣ ਗਏ।	੩੪	੨੦੪੯
ਪੋਥੀਆਂ ਲਈਆਂ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ।	੩੫	੨੦੫੪
ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਮਿਲੇ।	੩੬	੨੦੫੯
ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾਤੂ ਜੀ ਮਿਲੇ।	੩੭	੨੦੬੩
ਦਾਤੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਦ ਹਟਾਇਆ।	੩੮	੨੦੬੮
ਆਕੇ ਇਕਾਂਤ ਥਾਂ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ।	੩੯	੨੦੭੩
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਸਰ।	੪੦	੨੦੭੮
ਬੀੜ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਸ਼ੁਰੂ।	੪੧	੨੦੮੩
ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੪੨	੨੦੮੮
ਸੁਖਮਨੀ। ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ।	੪੩	੨੦੯੫
ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ, ਭਾਈ ਲੱਧਾ।	੪੪	੨੦੯੯
ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਬਖਸ਼ੇ।	੪੫	੨੧੦੪
ਕਾਨ੍ਹਾਂ, ਪੀਲੋ, ਭਗਤ।	੪੬	੨੧੦੯
ਸਲੋਕ ਸਹੰਸਕ੍ਰਿਤੀ।	੪੭	੨੧੧੫
ਭੱਟ ਸਵੱਯੇ, ਰਾਗ ਮਾਲਾ।	੪੮	੨੧੨੧
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ।	੪੯	੨੧੩੪
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਮਾ।	੫੦	੨੧੪੦
ਭਾ: ਤਿਲੋਕਾ ਭਾ: ਕਟਾਰੂ।	੫੧	੨੧੪੫
ਭਾ: ਪੁਰੀਆ, ਚੂਹੜ, ਤੇ ਪੈੜਾ, ਦੁਰਗਾ	੫੨	੨੧੪੯
ਬਾਲਾ, ਕਿਸ਼ਨਾ, ਸਮੁੰਦਾ, ਭੁੱਲਾ, ਭੁੱਲਾ, ਭਗੀਰਥ।	੫੩	੨੧੫੩
ਲਾਲੂ, ਬਾਲੂ, ਹਰਦਾਸ, ਧੀਰ, ਨਿਹਾਲੂ, ਤੁਲਸੀਆ, ਭੂਲਾ, ਰੰਗੀਆ, ਡੇਡਾ, ਮਦੂ, ਗੋਖੂ, ਟੋਡਾ, ਭਾਗ, ਮੁਕੰਦਾ, ਕਿਦਾਰਾ	੫੪	੨੧੫੭
ਜੱਗੂ, ਨਾਊ, ਰਾਮਾ, ਧਰਮਾ, ਊਦਾ, ਫਿਰਣਾ ਆਦਿ।	੫੫	੨੧੬੧
ਮੂਲਾ ਸੂਜਾ, ਚੰਡਿ, ਰਾਮਦਾਸ, ਬਾਲਾ ਸਾਈਂਦਾਸ, ਬਿਸਨੂੰ।	੫੬	੨੧੬੭
ਨਾਊ, ਭੋਲੂ, ਜੱਟੂ, ਮੂਲਾ, ਕਪੂਰਦਾਸ,	੫੭	੨੧੭੧
ਦਿੱਸਾ, ਗੋਪੀ, ਤੁਲਸੀਆਂ, ਭਾਈਅੜਾ, ਗੋਇੰਦ ਘੇਈ ਆਦਿ।	੫੮	੨੧੭੫
ਕਪੂਰ ਦੇਉ ਤੇ ਸੰਮਣ ਸਿੱਖ।	੫੯	੨੧੭੯
ਮੋਹਣ, ਆਲਮ ਚੰਦ, ਜੋਧਾ, ਜੱਲੋ, ਜੋਧ, ਭੋਜੀ।	੬੦	੨੧੮੧
ਧੁੱਟੇ ਜੋਧਾ ਜਾਮ, ਸੰਤ ਪਿਰਾਣਾ, ਹਮਜ਼ਾ ਜੱਜਾ, ਬਾਲਾ।	੬੧	੨੧੮੫
ਸੈਠਾ, ਉਗਰਚੰਦਾ, ਸਭਾਗਾ, ਪੈੜਾ, ਜੇਠਾ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ।	੬੨	੨੧੮੯
ਰਾਮਾ, ਹੇਮੂ, ਸੱਦੂ, ਤਾਇਆ ਸੈਂਹਾਰੀ	੬੩	੨੧੯੪
ਕਲਿਆਣ, ਭਾਨੂ, ਲੱਧਾ, ਤੀਰਥਾ, ਮੂਲਾ, ਮੁਕੰਦਾ, ਨਿਹਾਲੂ, ਮਾਧੋ।	੬੪	੨੧੯੮
ਰੂਪ ਚੰਦ, ਜੀਵਾ, ਪਰਤਾਪੂ, ਨੰਦਾ, ਸੁਾਮੀ ਦਾਸ, ਗੋਪੀ, ਨੱਥਾ, ਭਾਊ।	੬੫	੨੨੦੩
ਤਪਾ ਹਰਬੰਸ, ਮੁਰਾਰੀ, ਨਾਨੋ, ਲਟਕਣ ਬਿੰਦਰਾਉ, ਕਲਯਾਨਾ।	੬੬	੨੨੦੭
ਸੈਦਾ, ਨੰਦਾ, ਪਿਰਾਗਾ, ਤਿਲੋਕਾ, ਤੋਤਾ, ਸਾਈਂ ਦਾਸ। ਤਰਨਤਾਰਨ।	੬੭	੨੨੧੨
ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਰਚਿਆ।	੬੮	੨੨੧੭
ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਭਿਖਾਰੀ।	੬੯	੨੨੨੧

ਰਾਸਿ ਚੌਥੀ।

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਮੰਗਲ। ਕਥਾ ਅਗਲੀ।	੧	੨੨੨੫
ਚੰਦੂ ਨੇ ਲਾਗੀ ਭੇਜੇ।	੨	੨੨੩੩
ਸਗਾਈ; ਦਿੱਲੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ।	੩	੨੨੩੭
ਸਗਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ।	੪	੨੨੪੧
ਅਰਦਾਸ ਪੁੱਜੀ, ਸਗਾਈ ਮੋੜੀ।	੫	੨੨੪੬
ਦੋ ਸਗਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ।	੬	੨੨੫੦
ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ।	੭	੨੨੫੩
ਚੰਦੂ ਨੇ ਵੈਰ ਵਧਾਇਆ।	੮	੨੨੫੭
ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਮੇਲ ਆਯਾ।	੯	੨੨੬੧
ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੧੦	੨੨ ੬
ਬਰਾਤ ਦਾ ਢੁਕਾਉ।	੧੧	੨੨੬੯
ਬਰਾਤ। ਅੰਸੂ ੧੨ ਪੰਨਾ ੨੨੭੩ ਤੇ	੧੩	੨੨੭੭
ਬਰਾਤ ਵਾਪਸ ਆਈ।	੧੪	੨੨੮੦
ਮੇਲ ਦੀ ਵਿਦੇਗੀ।	੧੫	੨੨੮੫
ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਸੁਲਹੀ ਸੱਦਿਆ।	੧੬	੨੨੮੯
ਸੁਲਹੀ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਇਆ।	੧੭	੨੨੯੩
ਸੁਲਹੀ ਸੜ ਮੋਇਆ।	੧੮	੨੨੯੬

੨੯. [ਪ੍ਰਿਥੀਆ, ਮਹਾਂਦੇਵ,ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਮ ਆਨਯੋ ਧਨ ਕੋ ਜਬੈ ਕਰਿ ਉੱਦਮੁ ਗੁਰਦਾਸ। ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਭਿ ਖਰਚ ਜੁਤਿ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਹੁਰੋ ਦੇਗ ਚਲਨ ਨਿਤ ਲਾਗੀ।ਸਿਖ ਢਿਗ ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਤਿਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ। ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਸ॥੨॥ਜਬਿ ਸੰਗਤਿ ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਆਵਹਿ। ਕਿਸਹੂੰ ਸਿਖ ਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿ ਪਾਵਹਿ। ਜਾਇ ਵਹਿਰ ਸਮਝਾਵਨੁ ਕਰੈ। 'ਗੁਰ ਅਰਜਨ' ਇਹੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰੈਂ॥੩॥ ਲੇਵਹਿ ਦਰਬ ਸਰਬ ਹੀ ਬਾਹਰ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਰਹਿ ਗੁਰੂ ਕਉ ਜ਼ਾਹਰ। ਲੇ ਲੇ ਆਇ ਅਰਪਨਾ ਕਰਿਹੀ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਕੇ ਬਯੋਂਤ ਸਵਰਹੀ[1]॥੪॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਝਾਈ।ਸਗਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗੁ ਆਈ। ਆਵਨ ਲਗੀ ਸਕਲ ਗੁਰ ਕਾਰ। ਲਗਨ ਲਗਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਬਾਰ॥ ੫ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਹੀਨੁ*।ਪਛੁਤਾਵਹਿਂ 'ਸਿਖ ਦਰਬ ਨ ਦੀਨ'।ਗਾਰੀ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਤਿ ਗੁਰਦਾਸ। 'ਗੁਰ ਮਾਰਯੋ ਇਹੁ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼॥ ੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਮਾਤੁਲ ਜੈਸੇ। ਹਮਰੋ ਭੀ ਇਹੁ ਲਾਗਹਿ ਤੈਸੇ। ਜੋ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵੈ। ਸੇਵਕ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ॥੭॥ਹਮ ਤੀਨਹੁੰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨੰਦਾ।ਦੋਨਹੁੰ ਤੇ ਮੈ ਅਹੌਂ ਬਿਲੰਦਾ।ਜੇਕਰਿ ਬਡੋ ਨ ਜਾਨਹਿ ਮੋਹੀ।ਸਭਿ ਸੋਂ ਸਮ ਬਰਤਹਿ ਸ਼ੁਭ ਹੋਹੀ॥੮॥ਗੁਰ ਕਾ ਮਾਰਯੋ ਹਮ ਤੇ ਛੀਨਾ।ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਸਭਿ ਦੇ ਦੀਨ'। ਗਾਰੀ ਦੇਹਿ ਸੁਨਾਵਹਿ ਕਾਨਾ।'ਕਹਾਂ ਮੰਦ ਇਹੁ ਪਸਰਯੋ ਆਨ'॥੯॥ਸੁਨਿਕੈ ਕੋਪੁ ਸਹਤ[2] ਗੁਰਦਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਸ। 'ਜੋ ਅਜੋਗ ਮੈਂ ਕਰਮ ਕਮਾਵੌਂ। ਤੁਮਰੇ ਕਹੇ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਵੌਂ॥੧੦॥ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਹਿਤ ਲੋਭ ਜਿ ਕਰੌਂ। ਤੌ ਭੀ ਮੈਂ ਬਿਪਦਾ ਮੇਂ ਪਰੌਂ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਜੋ ਕਰਿ ਮੈਂ ਕੀਨਾ।ਤੌ ਤੁਮਰੋ ਕਹਿਬੋ ਸਭਿਹੀਨ[3]॥੧੧॥ਜਿਸਕੀ ਵਸਤੁ ਜਿਤਿਸੁ ਕੋ ਦੇਇ।ਕਰਹਿ ਹਟਾਵਨ ਅਪਰ ਜੁ ਲੇਇ[4]। ਤੌ ਅਤੋਟ ਤਿਸ ਕੋ ਹੁਇ ਪੁੰਨ। ਰਹੈਂ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ॥੧੨॥ ਤੁਮਰੋ ਕਹਯੋ ਨਿਵਲ ਸਭਿ ਹੋਇ। ਮੋਹਿ ਬਿਖੈ ਅਵਗੁਨ ਨਹਿਂ ਕੋਇ'। ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੁਹਨ ਸੁਨਾਯੋ। ਪੁਨਹਿਂ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਸਾਥ ਅਲਾਯੋ॥੧੩॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਕਾਰ ਸੁ ਰੋਕੀ। ਦੁਹੂੰ

[1]ਸਰਬ ਰੀਤੀ ਦੇ ਵਿਉਂਤ ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ। [2]ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ। [3]ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਵੇਗਾ। [4]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਹਟਾਵੇ। *ਪਾ:-ਦੀਨ।

ਬਿਸੂਰਤਿ ਏਵ ਬਿਲੋਕੀ।–ਭੇ ਧਨੁ ਹੀਨ ਆਮਦਨ ਬਿਨਾ। ਨਹਿਂ ਪਾਵਤਿ
ਕਰਿ ਜਤਨੈ ਘਨਾ॥੧੪॥ ਸੰਗਤਿ ਭੇਤ ਜਾਨ ਸਭਿ ਗਈ। ਨਹੀਂ ਉਪਾਇਨ
ਕਯੋਂਹੂ ਦਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪਾਇਨ[1] ਪੂਜਹਿਂ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹੇ ਨ ਜਾਨਹਿ
ਦੂਜਹਿ[2]–॥੧੫॥ ਭਏ ਨਿਫਲ ਜਦ ਕਰੇ ਉਪਾਇ। ਧਨ ਬਿਨ ਸੋਚਤਿ
ਹੈਂ ਪਛੁਤਾਇ। ਪੁਨਹ ਜਤਨ ਮਨ ਔਰ ਬਿਚਾਰਾ।–ਇਸ ਬਲ ਚਲਹਿ
ਨਹੀਂ ਹਮੁ ਚਾਰਾ॥੧੬॥ ਜਾਇਂ ਵਿਲਾਇਤ ਕੋ ਬਿਨੁ ਕਹੇਂ[3]। ਤਹਿਂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ
ਜੇਤਿਕ ਅਹੇ। ਸਭਿ ਅਪਨਾਇ ਲੇਹਿਂ ਧਨਕਾਰ[4]। ਸੰਮਤ ਬਿਖੇ ਪਿਖਹਿ
ਇਕ ਬਾਰ[5] ॥੧੭॥ ਅਹੈਂ ਦੂਰ ਸੋ ਭੇਤ ਨ ਜਾਨਹਿਂ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਲਖਿ ਹਮ
ਕੋ ਗੁਰ ਮਾਨਹਿਂ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ
ਕਿਸ ਪਾਸ ਬਿਚਾਰੀ॥੧੮॥ ਮੌਨ ਕਰੇ ਬਾਹਰ ਚਢਿ ਚਾਲੇ। ਹੋਯਹੁ ਧਨ ਕੋ
ਲੋਭ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਗੁਰਦਾਸ।–ਗਏ ਵਲਾਇਤ
ਸੰਗਤਿ ਪਾਸ–॥੧੯॥ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮੁ ਨਾਮੇ ਇਨ ਸਾਰੇ। ਦਾਸ ਦੂਰ ਗਾਮੀ ਸੁ
ਹਕਾਰੇ[6]। ਪਠੇ ਵਲਾਇਤ ਸੰਗਤਿ ਪਾਸ। ਪਾਛੇ ਆਪ ਚਢਯੋ ਗੁਰਦਾਸ॥
੨੦॥ 'ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਨ ਦੇਵਹਿ ਕੋਈ। ਗੁਰਤਾ ਤੇ ਖਾਰਜ ਹੈਂ ਦੋਈ। ਜੋ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪੁਚਾਵੈ'॥੨੧॥ ਕੁਛਕ
ਕਾਰ ਦੋਇਨ ਉਗਰਾਹੀ। ਦਰਬ ਬਟੋਰਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਪਾਹੀ। ਤਬਿ ਲੇ ਗਏ
ਹੁਕਮ ਪਰਵਾਨੇ। ਪਠਿ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸਭਿ ਪਹਿਚਾਨੇ॥੨੨॥ ਇਕ ਬਿਰਾਟਿਕਾ[7]
ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਦੀਨਿ। ਭਏ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਆਸ਼ਾ ਹੀਨਿ। ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਭਾਈ
ਗੁਰਦਾਸ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਲਈ ਸਭਿ ਪਾਸਿ॥੨੩॥ ਅਰੁ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਲੈ ਕਰਿ
ਸਾਥ। ਆਨਿ ਪਹੂਚਯੋ ਢਿਗ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਹਾਂਦੇਵ ਭੀ ਆਏ।
ਅਨਿਕ ਬਾਤ ਕਹਿ ਰਾਰ ਉਠਾਏ ॥੨੪॥ ਝਗਰਾ ਕਰਯੋ ਮਿਲੇ ਦੁਇ ਭ੍ਰਾਤ
। 'ਹਮ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਹੋਤ ਕਿਤ ਜਾਤ[8]? । ਗੁਰ ਕੋ ਮਾਰਯੋ ਇਹੁ ਗੁਰਦਾਸ।
ਲੇਨਿ ਨ ਦੇਤਿ ਕਿਤਹੂੰ ਧਨ ਪਾਸ[9] ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਖੈ ਆਗਰੇ ਨਿਕਸਤਿ
ਪ੍ਰਾਨ[10]। ਇਹੁ ਨਹੀ ਰਹੀਏ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ॥ ਤਬਿ ਹਮ ਧਨ ਕੇ ਸਦ ਹੀ

[1]ਚਰਨ। [2](ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦਾਸ) ਕਹਿ ਰਹੇ (ਪਰ ਸੰਗਤ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ
ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ। [3]ਦਰ ਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਚੁਪ ਚਾਪ। [4]ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਧਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲਈਏ।
[5]ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਵੇਖ (ਮਿਲ) ਆਇਆ ਕਰੀਏ। [6]ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀ ਬੁਲਾਏ।
[7]ਕੌਡੀ। [8]ਕਿਤੇ ਬੀ ਜਾਈਏ। [9]ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ। [10]ਇਹ ਆਗਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ।

ਪਾਵਤਿ।ਲੇਤਿ ਦੇਤਿ ਖਰਚਤਿ ਨਿਤਿ ਖਾਵਤਿ॥੨੬॥ਕਨੌਂ ਕਰਿਹਮ ਕਰਿਹੈਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨ। ਤੁਮਹੀ ਕੋ ਧਨ ਦੇਤਿ ਜਹਾਨ। ਹਮ ਭੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਤਾ ਕੇ ਅਹੈਂ। ਤਿਮ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਗੁਜਾਰੋ ਲਹੈਂ[1]॥੨੭॥ ਨਾਤੁਰ ਭਲੀ ਬਾਤ ਇਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੂ ਛਿਤਪਤਿ ਪਾਹੀ[2]। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਨਰ ਬਹੁ ਆਏ। ਕਹਯੋ ਦੁਹਨਿ ਕੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇ॥੨੮॥ ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਆਦਿ ਹੈਂ ਜੋਈ। 'ਕਛੁ ਇਨ ਦਿਹੁ' ਸਮਝਾਵਹਿ ਤੇਈ। ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਫਿਰ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਾਰ। ਚਾਹਤਿ ਭਏ ਮਿਟਾਵਨ ਰਾਰ ॥੨੯॥ ਕਛੁਕ ਦੁਕਾਨਨ ਕੋ ਤਹਿ ਭਾਰਾ[3]।ਅਰੁ ਜਗਾਤ ਜੋ ਆਇ ਬਜਾਰਾ[4]।ਸੋ ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਤਬਿ ਦੀਨ। ਚੌਂਕ ਪਾਸੀਆਂ* ਕੋ ਜਹਿਂ ਚੀਨ ॥੩੦॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਸੋ ਥਲ ਦਯੋ। ਧਨ ਜਗਾਤ[4] ਕੋ ਤਿਸ ਨੇ ਲਯੋ। ਇਮ ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਹਿਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨ। ਲੇ ਕਰਿ ਕਰਹਿਂ ਨਿਬਾਹਨ ਖਾਨ ॥੩੧॥ ਪੂਜਾ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸਭਿ ਜੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੀ ਸੋਇ। ਚਲਨ ਲਗਯੋ ਐਸੇ ਬਿਵਹਾਰ। ਤੀਨਹੁਂ ਭ੍ਰਾਤ ਮੇਲ ਕੋ ਧਾਰਿ॥੩੨॥ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਬਾਸ ਕਰੰਤੇ। ਦੁਰਯੋ ਸ਼ਰੀਕਾ ਕਰਿ ਬਰਤੰਤੇ[5]। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸਰਲ ਸਧੀਰ। ਸਮਚਿਤ[6] ਬਿਨਾ ਬਿਕਾਰ ਸਰੀਰ ॥ ੩੩ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕੁਟਿਲਪਨੋ[7] ਨਿਤ ਕਰੈ। ਤਊ ਨ ਕੁਛ ਕੈਸੇ ਉਰ ਧਰੈਂ[8]। ਸਭਿ ਸੋਂ ਬਰਤਤਿ ਹੈਂ ਮਨ ਨੀਕੇ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਕੁਛ ਧਰਨ ਸ਼ਰੀਕੇ[9]॥੩੪॥ਕੇਤਿਕ ਸਮਾ ਬਿਤੀਤਯੋ ਜਬੈ।ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇ ਸੁਤ ਉਪ-ਜਯੋ ਤਬੈ।ਮਿਹਰਵਾਨ ਤਿਹ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ। ਭਈ ਬਧਾਈ ਅਨੰਦ ਮਹਾਂਨਾ ॥੩੫॥ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਢਿਗ ਲੇ ਆਵਹਿ। ਕਹਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਇਵ ਲੇਵਹਿ ਗੋਦ । ਅਧਿਕ ਦੁਲਾਰਹਿਂ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਮੋਦ[10]॥੩੬॥ਸਰਲ ਸੁਭਾਉ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਆਛੇ।ਸਭਿਕੋ ਭਲੋ ਹੋਨਿ ਉਰ ਬਾਂਛੇ। ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ ਸਨੇ ਸਿਸ ਸਾਥ। ਆਨਹਿ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਢਿਗ ਗੁਰ ਨਾਥ॥੩੭॥ਸੰਮਤ ਬੀਤਯੋ ਵਧਯੋ ਸਰੀਰ। ਖੇਲਹਿ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ।

---

[1]ਉਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ (ਅਸੀਂ ਵੀ) ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਲਈਏ। [2]ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ। [3]ਕਿਰਾਇਆ। [4]ਬਜ਼ਾਰ ਦਾ ਮਸੂਲ। [5](ਪਰ ਦੋਵੇਂ) ਲੁਕ ਕੇ ਸ਼ਰੀਕਾ ਭਾਵ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [6]ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ। [7]ਖੁਟਿਆਈ। [8]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਿਲ ਤੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ। [9]ਸ਼ਰੀਕਾ ਕਰਨਾ। [10]ਅਨੰਦ।

*ਇਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੁਣ ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਸੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹੈ।

ਨਿਤ ਸਨੇਹ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਦੁਲਾਰਹਿਂ। ਗਹੈਂ ਭੁਜਾ ਨਿਜ ਅੰਕ[1] ਬਿਠਾਰਹਿਂ ॥੩੮॥ਨਿਜ ਢਿਗ ਤੇ ਭੂਖਨ ਘਰਿਵਾਇ।ਸੁੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੇ ਪਹਿਰਾਇ।ਤਥਾ ਬਸਤ੍ਰ ਆਛੇ ਪਹਿਰਾਏ। ਗੋਟਾ ਊਪਰ ਤਿਨਹੁਂ ਲਗਾਏ ॥੩੯॥ ਜਿਮ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਤੈਸੇ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਰਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਐਸੇ। ਨਿਜ ਤ੍ਰਿਯ ਸਾਥ ਬਖਾਨਹਿ ਕਬੈ।'ਹਮ ਹੀ ਮਾਲਿਕ ਵਸਤੂ ਸਬੈ ॥੪੦॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਹੁਇ ਸੁਤ ਨਾਂਹੀ। ਲਖਿਯਤਿ ਗੁਰਤਾ ਹੈ ਹਮ ਪਾਹੀ। ਹਮਰੇ ਸੁਤ ਕੋ ਲਾਡ ਲਡਾਵਹਿ।ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਸਭਿ ਪਹਿਰਾਵਹਿ।॥੪੧॥ਇਨ ਕੋ ਦੇਹਿ ਅੰਤ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਹਮ ਕੋ ਹੀ ਪੂਜਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਗੁਰਤਾ ਗਈ ਬਹੁਰ ਕਰ ਪਾਵੈਂ।ਬੰਸ ਹਮਾਰੋ ਜਗ ਬਿਰਧਾਵੈਂ[2] ॥੪੨॥ਧਰਹਿ ਕੁਟਿਲਤਾ ਇਸਤੇ ਆਦਿ। ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਤੇ ਹੁਇ ਅਹਿਲਾਦਿ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਗਤਿ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਰਚਹਿ ਅਪਰ ਅਪਰੈ ਬਨ ਜਾਹੀ ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਮਿਹਰਵਾਨ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਮੰਡੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਪਿਤਾ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਬਾਕ ਹਮੇਸ਼।—ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਬਨਹਿ ਜਿਮ ਹੋਹਿ ਜਿ ਦਰਬ ਵਿਸ਼ੇਸ਼—॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਸਰਬ ਸਿੱਖ ਹੁਇੰ[2] ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ। ਇਸ ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਪੁੰਨ ਉਦਾਰੀ ॥ ੨॥ ਜੋ ਉਪਕਾਰ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰਹੈਂ।ਤਿਨਹੁਂ ਨਿਰੰਤਰ ਆਨੰਦ ਲਹੈਂ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਪਰ ਉਪਕਾਰ।ਪੁੰਨੀ ਕਰਤੇ ਜਗਤਿ ਮਝਾਰ॥੩॥ ਸਭਿ ਤੇ ਉੱਤਮ ਕੂਪ ਲਗਾ-ਵਨਿ। ਪ੍ਰਾਨੀ ਅਨਿਕ ਕਰਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਵਨਿ। ਇਸ ਤੇ ਉੱਤਮ ਸਿਰਜਨ ਤਾਲਾ।ਨਰ ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਸੁਖ ਲਹਿਂ ਜਾਲਾ॥੪॥ਇਸਤੇ ਉੱਤਮ ਤੀਰਥ ਹੇਤ। ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਸੁਪਾਨ ਕਰਿ ਦੇਤਿ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਤਹਿਂ ਆਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਬਡ ਆਨੰਦ ਪਾਇ ॥੫॥ਤੀਰਥ ਮਹਿਂ ਤੀਰਥ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਸਭਿਨਿ ਉਚੇਰਾ। ਗੁਰੁਨਿ ਬਿਖੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ। ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅੱਗਜਾਨਹਿ ਰੁਰੂ[3] ॥੬॥ਤਿਨ ਗਾਦੀ ਪਰ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ।ਸੁਨਹੁ ਬਾਕ ਤਿਨ ਜਥਾ ਉਚਾਰੇ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਤੀਰਥ ਏਹੀ। ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਆਨਿ ਬਾਸ ਕੋ

[1]ਗੋਦ। [2]ਹੋਣ। [3]ਹਰਨ [ਸੰਸ: ਰੁਰੁ:=ਕਾਲਾ ਹਰਨ] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸ਼ੇਰ ਹਨ ਅਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਹਰਨ ਨੂੰ (ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ)।

ਲੇਹੀ* ॥੭॥ ਸਰਬ ਦੇਵਤਾ ਕੋ ਹੁਇ ਬਾਸ। ਜਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰਹਿ ਬਿਲਾਸ।ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਇਸ ਥਲਕੇਰਾ।ਅਪਰ ਨ ਜਿਸਕੇ ਸਮ ਕਿਤ ਹੇਰਾ।

*ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ=ਮਾਯਾ ਦਾ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕਾਦਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੫੨ ਅੰਕ ੭ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਪਤੀ ਜੀ ਨੂੰ ਏਕੰਕਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਧਾ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਏਕੰਕਾਰ ਤ੍ਰੈਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ। ੧. ਇਹ 'ਹਰਿਮੰਦਰ' ਨਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਰਚਿਆ ਤੇ ਨਾ ਤੀਰਥਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਤੀਰਥ ਮਾਤ੍ਰ ਰਚਿਆ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਪ ਹਰੀ (ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰ) ਜੀ ਦੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਮੰਦਰ ਰਚਿਆ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੋਹਲੇ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਵਰਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰੁ' ਆਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਚੌਥੇ ਗੁਰਾਂ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਫੇਰ ਪੰਜਵੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:—'ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰੁ ਸਾਜਿਆ ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਸਗਲੇ ਪਾਪ ਤਜਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥' ੨. ਇਹ ਮੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸਾਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਯਥਾ:—'ਬਧੋਹੁ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੇ ਤਾਂਤੁ ਸੋਹਿਆ ॥' ੩. ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਸੀ। ਯਥਾ:— 'ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ਹਰਿ ਕੰਮ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ' ॥ ੪. ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੇ ਸ਼ਬਦ, ਨਾਮ, ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ:—'ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਨਿਤ ਸੁਣੀਐ ਰਾਮ ॥' ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੋਂ ਟੁਰਕੇ ਇੱਥੇ ਟਿਕੇ ਤੇ ਤਪ ਕੀਤਾ, ਫੇਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਆਕੇ ਇਸ ਬਨ ਦੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਛਾਵੇਂ ਤੇ ਜਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸਣੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਟਿਕਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਛੰਭ ਨੂੰ ਉੱਤੋਂ ਰੋਹੀ ਆਕੇ ਭਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਰੇਲ ਤੇ ਨਹਿਰ ਕਰਕੇ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬਨ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਅੱਪੜਦੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸ਼ਬਦ ਸੋਹਿਲੇ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਏ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇ ਮਹਿਮਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹੈਸਨ ਤਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਵਾਕ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਹੀ ਹੈ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲ਼ਸਾ ਪੰਨਾ ੬੪੪ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੫੫੯ ਬਿ: ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੋ ਵਾਰ ਠਹਿਰੇ ਸੇ ਤੇ ਵਰ ਦੇ ਗਏ ਸੇ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਤਾਲ ਪੁਟਵਾਕੇ ਜਲ ਪੂਰਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾ: ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ੧੬੨੭ ਹਾੜ ਦੀ ਪੰਜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪੁਰੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖਵਾਕੇ ਘਰ ਬਣਵਾਏ ਤੇ ਨਾਮ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਾ ਰੱਖਿਆ। ਚੌਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉੱਤੇ ਆ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਦਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਪੂਰਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ 'ਅਸ਼੍ਰੂ ਗੁਰ ਚਮਤਕਾਰ'।

੮॥ਰਚਨੋ ਚਹੈਂ ਤੀਰਥ ਅਬਿ ਸੋਈ।ਸਰੈ ਕਾਰ ਜੇ ਧਨ ਗਨ ਹੋਈ।ਸੋ ਧਨ ਭੂਪਨਿ ਕੇ ਹੁਇ ਪਾਸ। ਯਾਂਤੇ ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਤੁਮ ਰਾਸ॥੯॥ਨ੍ਰਿਪ ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਹਮਰੇ ਪਾਸੀ। ਐਸੇ ਸਿੱਖਜ ਹੋਹਿ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ।ਗਮਨੋ ਕਿਤ ਅਚਲੇਸੁਰ ਪਾਹੀਂ[1]॥੧੦॥ਤਹਿਂ ਤੇ ਦਰਬ ਜਾਇ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਵੈ*।ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਬਚ ਤੇਸਰ ਬਨਿਵਾਵੈ'।ਸੁਨਿਸਿੱਖਨ ਕਰ ਜੋਰਉਚਾਰਾ। 'ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਮਗ ਤਿਨਹੁੰ ਨ ਧਾਰਾ ॥੧੧॥ ਕੈਸੇ ਦੇਹਿਂ ਦਰਬ ਕੋ ਸੋਈ?। ਅਜ਼ਮਤਿ ਜਿਨਹੁੰ ਨ ਦੇਖੀ ਕੋਈ। ਹੋਹਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਕਿਮ ਪੂਜਾ ਕਰੈਂ। ਜਾਵਤ[2] ਗੁਰੁ ਜਸ ਰਿਦੇ ਨ ਧਰੈਂ॥੧੨॥ਪਾਹਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਮਹਿਂ ਲਾਗੇ।ਕਹੇ ਦਿਜਨ[3] ਕੇ ਤਿਹ ਅਨੁਰਾਗੇ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਨ ਭਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ। 'ਉੱਦਮ ਕਰਹਿਂ ਜੁ ਤਾਲ ਲਗਨ ਮੈਂ॥੧੩॥ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਹੁਇਂ ਸਦਾ ਸਹਾਈ।ਦੁਹਿਂ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਦੇਂ ਵਡਿਆਈ। ਜਹਾਂ ਕਾਰ ਪਰਿ ਹੈ ਅਸ ਆਇ।ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਧਰਿ ਕਰਿ ਦੇ ਪੁਰਵਾਇ'॥੧੪॥ਸਭਾ ਬੀਚ ਇਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਕੱਲਜਾਨਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਰਾਵਰਿ ਆਇਸੁ ਹੋਇ।ਗਮਨਹਿ ਦਾਸ ਕਰਹਿ ਕ੍ਰਿਤ ਸੋਇ॥੧੫॥ਰਹਹੁ ਸਹਾਇਕ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਪੁਰਹੁ ਆਪ ਹੀ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਨੌਂ ਬਹਾਨਾ ਮੈਂ ਚਲਿ ਜਾਊਂ। ਤੁਮਹਿ ਭਰੋਸੇ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਤ ਆਊਂ'॥੧੬॥ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਭਾਈ ਕੱਲਜਾਨਾ*। ਉੱਦਮ ਕਰਨ ਭਯੋ ਸਵਧਾਨਾ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਆਗਯਾ ਲੈਕੇ।ਗਮਨ ਕੀਨ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕੈਕੇ ॥ ੧੭ ॥ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਕਰਿਕੈ। ਜਾਤਿ ਭਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਿ ਕੈ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਮੰਡੀ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਪੁਰੀਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਹੇਰਿਮਨਭਾਯੋ[4]॥੧੮॥ ਨਿਜ ਸੁਖ ਪਿਖਿ ਥਲ ਡੇਰਾ ਕੀਨ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮੁ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਚਿਤਵਹਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ।—ਕਿਮ ਗੁਰੁ ਕੋ ਮਾਨਹਿ ਨਰ-ਰਾਇ ॥੧੯॥ ਜਿਸ ਤੇ ਅਰਪਹਿ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁੰਦਰ ਬਨਹਿ ਸੰਪੂਰਨ

[1]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਪਾਸ। [2]ਜਦ ਤੀਕ। [3]ਪੰਡਿਤਾਂ। [4]ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗੀ।

*ਭਾਈ ਕੱਲਜਾਨੇ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਃ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਾਖੀ ਤਾਂ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਹੈਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਏਹ ਕਾਰਣ ਕਿ ਕੇਵਲ ਦਰਬ ਲੈਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਘੱਲਿਆ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਬ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਬ ਦੀ ਕੀ ਪਰਵਾਹ ਸੀ? ਹਾਂ ਲਕੜੀ ਆਦਿ ਘਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲੈਣ ਗਏ ਯਾ ਉਂਦ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿਤ ਪਹਾੜ ਗਏ, ਭਾਈ ਕੱਲਜਾਨੇ ਦੇ ਵਾਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਸਿਖ ਹੋਕੇ ਆਇਆ ਤੇ ਸੌਦਾ ਕਰਕੇ ਸੁਭਾਗੀ ਹੋਇਆ, ਇਉਂ ਸਾਖੀ ਹੋਈ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤਾ।ਕਾਰਜ ਮਹਾਂ ਹੋਇ ਉਪਕਾਰੂ।ਮਮ ਆਵਨਿ ਹੁਇ ਸਫਲ ਉਦਾਰੂ–॥ ੨੦॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਬਸਤਿ ਬਿਤਾਇ। ਮਿਲਿਨ ਭੂਪ ਕੋ ਘਾਤਿ[1]ਨ ਪਾਇ।ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਕੋ ਦਿਨ ਆਵਾ।ਨਗਰ ਸਗਰ ਨਰ ਬਰਤ ਰਖਾਵਾ ॥੨੧॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਆਗਯਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਹੋਈ। 'ਠਾਕਰ ਬਰਤ ਰਖਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਪ੍ਰਾਤ ਭਈ ਤੇ ਸਭਿ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ।ਸਾਲਗਰਾਮ ਦਰਸ ਕੋ ਪਾਵਹੁ॥ ੨੨ ॥ ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਬਰਤ ਉਪਾਰਹੁ।–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ–ਮੁਖ ਨਾਮ ਸੰਭਾਰਹੁ'।ਪੁਰਿ ਨਰ ਸਭਿਨਿ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸੋਈ। ਭੋਜਨ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਕੋਈ॥੨੩॥ਜਾਗ੍ਰਨ ਕੀਨਿ ਜਾਮਨੀ ਸਾਰੀ।ਉਤਸਵ ਹੋਯਸਿ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਸਭਿ ਠਾਕੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲੇ ਮੁਖ ਮਹੁਂ ਧਾਰੇ ॥੨੪॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕੀਨਸਿ ਨਰ ਸਭਿਹੂੰ। ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨ ਮਾਨੀ ਤਬਿਹੂੰ। ਨਹਿਂ ਬ੍ਰਤ ਕੀਨ ਨ ਮੰਦਰ ਗਯੋ। ਨਹਿਂ ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਨ ਕਯੋ ॥੨੫॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਪਠਹਿ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਬਦ ਮਹਾਨ ।ਭੋਜਨ ਅਲਪ ਅਚਹਿ ਇਕ ਕਾਲੂ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲੂ ॥ ੨੬॥ ਨਿਕਟ ਜਿ ਨਰ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਚਾਲੀ। ਬੂਝਯੋ 'ਬਰਤ ਨ ਕੀਨਸਿ ਕਾਲੀ[2]?। ਆਜ ਨ ਗਮਨਯੋ ਠਾਕੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ?। ਨਹਿਂ ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲੀਨ ਸਕਾਰੇ[3]?'॥ ੨੭॥ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਭਾਈ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਮਧੁਰ ਬਾਕ ਤਿਨ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਪੁਰਖ ਜਾਗਤੋ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੋ।ਜੋ ਬੋਲੇ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਘਨੇਰੋ॥੨੮॥ਪਾਹਨ ਜੜ੍ਹ ਕੀ ਸੇਵਾ ਬਾਦਿ।ਖਾਇ ਨ ਬੋਲਹਿ ਨਹਿਂਅਹਿਲਾਦਿ।ਤੁਮ ਕਬਿ ਕਬਿ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰਨ ਕਰੋ।ਮਹਾਂ ਬਿਕਾਰਨ ਕੋਂ ਪਰਹਰੋ॥੨੯॥ਹਮਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਹੈਂ ਜੋਈ। ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਬਰਤਿ ਨਿਤ ਸੋਈ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਸੰਜਮੁ ਸਦਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਮੈਂ ਲਾਗਯੋ ਰਿਦਾ'॥੩੦॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿਕੇ ਨਰ ਸਾਰੇ।ਹਸਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਤਰਕ ਉਚਾਰੇਂ। 'ਇਹ ਮੂਰਖ ਕਛੁ ਜਾਨੈ ਨਾਂਹੀ। ਸਾਲਗਰਾਮ ਨਿੰਦ ਕੋ ਪ੍ਰਾਹੀ ॥੩੧॥ ਪਾਹਨ ਕੇਰ ਸਮਾਨ ਬਖਾਨਹਿ। ਨਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਹਿ*'। ਬਿਦਤ ਬਾਤ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਭਈ ਸਾਰੇ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਢਿਗ ਜਾਇ ਉਚਾਰੇ॥੩੨॥'ਇਕ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਨਰ ਪੁਰਿ ਆਯੋ। ਹਿੰਦੁ ਜਨਮ ਉਰ ਧਰਮ ਨ ਭਾਯੋ। ਸਾਲਗਰਾਮਹਿਂ ਤਰਕ ਕਰੰਤਾ।ਕਹਿ–ਪਾਥਰ,ਬ੍ਰਤ ਨਹੀਂ ਧਰੰਤਾ–॥੩੩॥ਗੁਰੁਗੁਰੁ ਜਪਹਿ,ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਆਨਾ ਤੁਮਰੀ ਆਗਯਾ

[1]ਮੌਕਾ, ਸਮਾਂ। [2]ਬਰਤ ਕਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੂੰ। [3]ਸਵੇਰੇ। *ਪਾ:–ਆਨਹਿ।

ਧਰੀ ਨ ਕਾਨਿ। ਨਿਰਭੈ ਬੋਲਤਿ ਸਭਿਕੇ ਸਾਥ। ਮਨਹੁਂ ਮੁਕਤਿ ਪਾਈ ਇਨਹਾਥ'॥੩੪॥ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਨਿਕੈ ਕ੍ਰੋਧਾ।ਕਹਨੋ'ਬੁਲਾਵਹੁ ਕਜਾ ਤਿਸ ਬੋਧਾ?। ਕਿਮ ਦੁਰਮਤਿ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਕਹੈ।ਬਿਨ ਠਾਕੁਰ ਤਿਹਿਂ ਕੋ ਗੁਰੁ ਅਹੈ?'॥੩੫॥ਇਕ ਨਰ ਆਇ ਹਕਾਰਨੋ ਤਾਂਹੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਹੀ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਨੋ ਢਿਗ ਜਾਇ।ਜਿਸ ਥਲ ਸਭਾ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਇ॥੩੬॥ਪਿਖਿ ਮਹਿਪਾਲਕ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਹੈ। 'ਭੋ ਨਰ! ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੂੰ ਰਹੈਂ?।ਕਿਸ ਗੁਰ ਨੇ ਤੋ ਕਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ਾ?। ਕੌਨ ਧਰਮ ਕੋ ਧਾਰਨੋ ਬੇਸਾ?' ॥੩੭॥ਸੁਨਿਕੈ ਤਬਿ ਕੱਲਜਾਨਾ ਭਾਈ। ਕਹੀ ਗਾਥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਅਗੁਵਾਈ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਬਿਦਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਨ ਗਾਦੀ ਊਪਰ ਇਸ ਕਾਲਾ ॥੩੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਪੂਰਨ ਅਹੈਂ। ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਖ ਹਮੁ ਬਾਂਛਤਿ ਲਹੈਂ। ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਸੁਖ ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼। ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ਪਠਹਿਂ ਹਮੇਸ਼॥ ੩੯ ॥ ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਪਾਹਨ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ। ਦੇਖਹਿ[੧],ਸੁਨਹਿ,ਨ ਖਾਇ,ਬਖਾਨਹਿ। ਕਜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਤਿਸ ਨੇ ਦੇਨਾ।ਤਾਂਕੀ ਸੇਵ ਕਰੇ ਕਜਾ ਲੇਨਾ॥੪੦॥ ਜੋ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੋ ਹੈ ਜੀਵ। ਜਿਸ ਅਲੰਬ ਚੇਤਨਤਾ ਥੀਵ। ਸਗਰੇ ਜਗ ਕੋ ਜੋ ਨਿਜ ਦਾਤਾ। ਸੋ ਤੁਮਨੇ ਪਾਹਨ ਕਰਿ ਜਾਤਾ ॥੪੧॥ ਜਿਮ ਅਵਨੀ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਲਤਾਨ। ਤਿਸ ਕੋ ਮੂਢ ਕਰਹਿ ਸਨਮਾਨ। ਘਾਸ ਡਸਾਇ ਬਸਾਵਨਿ ਕੀਆ–ਆਵਹੁ ਇਹਾਂ ਬੈਠੀਅਹਿ ਮੀਆਂ–॥੪੨॥ਤਿਮਤੁਮਰੋ ਮਤਿ,ਕਰਹੁ ਵਿਚਾਰਨ[੨]। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪਾਹਨ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨ। ਰਹਨੋ ਜੁ ਰਮ[੩] ਜਲ ਥਲ ਮਹਿਂ ਰਾਮ।ਇਤ ਉਤ ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਵਿੱਸ੍ਰਾਮ[੪]॥੪੩॥ ਸਰਬ ਚਰਾਚਰ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਬਜਾਪੇ। ਤੀਨਹੁਂ ਕਾਲ ਬਿਖੇ ਥਿਰ ਆਪੇ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਮਹਿਦ ਮਹਾਂਨਾ[੫]। ਅਪਰ ਨ ਪੱਧਤਿ ਜਾਸੁ ਸਮਾਨਾ॥ ੪੪ ॥ ਲਘੁ ਪਾਹਨ ਮਹਿਂ ਕਲਪਹੁ ਸੋਈ।ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੁਮ ਪਹਿ ਕਿਮ ਹੋਈ?।ਜਾਗਤਿਪੁਰਖੁ ਸੁ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੋ। ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਤਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰੋ' ॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਭਾਈ ਕਲਯਾਣਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਕਹੀ ਜਥਾਰਥ ਬਾਰਤਾ ਸੁਨਿਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਅੱਗਜਾਨਿ[੬]। ਰਿਸਜੋ,ਕਹਿਨ ਲਾਗਨੋ ਤਬੈ'ਉਚਿਤ ਸਜਾਇ ਮਹਾਂਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਹੁ ਕੈਦ ਇਸ ਤੇ

[੧](ਜੋ ਪੱਥਰ ਕਿ) ਨਾ ਦੇਖਦਾ ਨਾ... । [੨]ਤਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ (ਯਾ ਮਤ) ਹੈ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ । [੩]ਵਿਆਪ। [੪]ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਕੇ। [੫]ਬੜਿਆਂ ਤੇ ਬੜਾ ਹੈ। [੬]ਅੱਗਜਾਣੀ।

ਮਨਵਾਵਹੁ।ਠਾਕੁਰ ਆਗੈ।ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹੁ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਹੋਵਹਿਗੀ ਜਬਿ ਭੋਰ। ਇਸੇ ਸਜ਼ਾਇ ਦੇਯ ਹੈਂ ਘੋਰ'॥੨॥ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਾਯੋ। ਤਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਿਮਰਤਿ ਸਮਾ ਬਿਤਾਯੋ। ਭਈ ਭੋਰ ਰਾਜਾ ਉਠਿ ਚਲਾ।ਜਹਿਂ ਠਾਕਰ ਕੋ ਮੰਦਿਰ ਭਲਾ ॥੩॥ ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਯੋ। ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤਿ ਲੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਕਹ੍ਯੋ'ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਕੋ ਲੇ ਆਵਹੁ।ਮਮ ਹਦੂਰ ਕਰਿ ਤਿਸਹਿ ਡਰਾਵਹੁ'॥੪॥ਸੁਨਿ ਚਾਕਰ ਲੇਕਰਿ ਤਿਹ ਆਏ।ਬੋਲ੍ਯੋ ਨ੍ਰਿਪ'ਤੈਂ ਹਿੰਦੂ ਕਹਾਏ। ਠਾਕੁਰ ਕੋ ਪਾਹਿਨ ਕਹਿ ਜੈਸੇ। ਅਬਹਿ ਸਜ਼ਾਇ ਲੀਜੀਅਹਿ ਤੈਸੇ ॥ ੫॥ ਨਾਂਹਿ ਤੁ ਕਹੁ–ਮੈਂ ਭੂਲ੍ਯੋ ਭਾਰੀ–।ਅਬਿ ਹੂਜੈ ਸਭਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕੱਲਯਾਨਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਮੋਰ[1] ਮਹਾਂਨਾ ॥ ੬ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਦਿਯੋ ਸੀਸ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਨ ਕਿਹ ਆਗੈ ਕਿਸ ਬੇਰਾ। ਤਿਨਹੂੰ ਕੇ ਮੈਂ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ।ਕਿਮ ਪਾਹਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਾਰੀ' ॥੭॥ ਰਿਸ੍ਯੋ ਭੂਪ 'ਇਹੁ ਡਰਤਿ ਨ ਥੋਰਾ। ਦਿਹੁ ਸਜਾਇ ਮਮ ਨਿਕਟ ਸੁ ਘੋਰਾ[2]।ਜੰਘ ਏਕ ਇਸ ਕੀ ਟੂਕ ਦੀਜਹਿ। ਅਪਨ ਰਾਜ ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੀਜਹਿ' ॥ ੮ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਆਏ ਚੰਡਾਲਾ। ਮਨ ਕੱਲਯਾਨੇ ਗੁਰੂ ਸੰਭਾਲਾ। 'ਅਬਿ ਸਹਾਇ ਕੋ ਸਮੋਂ ਤੁਮਾਰਾ।ਚਲਤਿ ਸਮੈ ਮੁਖਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥੯॥–ਗੁਰੂ ਸਹਾਇ ਹੋਹਿਂ, ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ–। ਆਪ ਹਾਥ ਦੈ ਨਾਥ ! ਬਚਾਵਹੁ'। ਜੰਘ ਕਾਟਿਬੇ ਲਗਿ ਜੰਦਾਲ[3]।ਤਤਛਿਨ ਬਿਹਬਲ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪਾਲ॥੧੦॥ ਖਰੋ ਹੁਤੋ ਮੂਰਛ ਗਿਰ ਪਰਯੋ। ਮੁਖ ਬਿਬਰਨ[4] ਕੰਪਤ ਤਰਫਰਯੋ[5]। ਗਹਿ ਅੰਗਨਿ ਕੋ ਨਰਨ ਉਠਾਵਾ। ਨਹਿਂ ਸਰੀਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬਿਕੁਲਾਵਾ॥੧੧॥ਇਮ ਦੇਖਤਿ ਤ੍ਯਾਗ੍ਯੋ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਉਪਚਾਰ[6] ਕਰਹਿਂ ਮਿਲਿ ਨਾਨਾ। ਸੀਤਲ ਜਲ ਸੁਗੰਧਿ ਬਹੁ ਲ੍ਯਾਏ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਰਿ ਪੌਨ ਝੁਲਾਏ॥੧੨॥ ਤਊ ਨ ਸੁਧਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਤਨ ਆਈ।ਬਿਹਬਲ ਹੁਇ ਪਰਿਓ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਜੇ ਮਾਨਵ ਤਹਾਂ।ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਨ 'ਹੋਯਹੁ ਕਹਾਂ ॥ ੧੩ ॥ ਹੁਕਮ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਨਰ ਪਰ ਕੀਨਾ–ਏਕ ਜੰਘ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਹੀਨ–। ਜਬਿ ਜੰਦਾਲ ਗਯੋ ਤਿਸ ਤੀਰ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਸੁਧਿ ਨਹੀਂ ਸਰੀਰ॥ ੧੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਤਿਸਕੋ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਜਿਮ ਸੋ ਕਹੈ ਲੀਜੀਅਹਿ ਮੰਨਿ'।ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿਨੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਿਯੋ। 'ਇਮ

---

[1]ਮੇਰੇ। [2]ਭਾਰੀ ਸਜ਼ਾ। [3]ਚੰਡਾਲ, ਜਲਾਦ। [4]ਮੂੰਖ ਦਾ ਰੰਗ ਫਿਰ ਗਿਆ। [5]ਤੜਫਿਆ। [6]ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਲਾਜ।

ਹੀ ਭਈ ਤਾਂਹਿ[1] ਕੁਛ ਕਰਨੈ'॥੧੫॥ ਤਬਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੋਰੇ ਜੁਗ ਪਾਨਾ[2]। ਗਯੋ ਤੁਰਤ ਜਹਿਂ ਥਿਤਿ ਕੱਲਯਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਹੋ ਸੰਤ ਰੂਪ ਨਹਿ ਜਾਨੇ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਤੇ ਪਛੁਤਾਨੇ॥੧੬॥ਅਬਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਕਰਿ ਛਿਮਾ ਘਨੇਰੀ। ਮਹਿਮਾ ਤੁਮਰੀ ਲਖੀ ਬਡੇਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਬਿਹਬਲ ਹੋਵਤਿ ਮਰਤਿ ਜਿਵਾਰਹੁ ॥੧੭॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨ੍ਰਿਪਤ ਹੁਇ ਜਾਈ। ਉਠਹੁ ਆਪ ਰੱਛਹੁ ਸੁਖਦਾਈ !'। ਇਮ ਕਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਢਿਗ ਲੇ ਗਏ। ਪਰਨੌ ਬੀਚ ਮਿਲਿ ਨਰ ਗਨ ਭਏ॥ ੧੮ ॥ ਅਵਲੋਕਤਿ ਕੱਲਯਾਨ ਬਖਾਨਾ।'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਂਨਾ। ਤਿਨ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀਅਹਿ।ਗੁਰੇ ਸ਼ਰਧਾ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰੀਅਹਿ॥੧੯॥ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨਾਥ।ਤਿਨ ਢਿਗਚਲਹੁ ਧਰਹੁ ਪਗ ਮਾਥ।ਸਭਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੁਇ ਲਿਹੁ ਸਤਿਨਾਮ। ਤਿਸ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਪਰਨਾਮ ॥੨੦॥—ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਤੁਮਾਰੋ ਆਇ। ਅਬਿ ਨ੍ਰਿਪਕੋ ਦਿਹੁ ਕੁਸ਼ਲ ਬਿਠਾਇ[3]—'। ਇਮ ਭਾਈ ਕੱਲਯਾਨੁ ਸਿਖਾਏ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਬਿਨੈ ਅਲਾਏ ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਲੇਕਰਿ ਨਾਮ।ਹਾਥ ਜੋਰਸਭਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮ।ਪਰਸੇ ਚਰਨ ਸਿੱਖ ਕੱਲਯਾਨਾ[4]।'ਤੁਮ ਭੀ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ' ॥ ੨੨ ॥ ਲੇਕਰਿ ਜਲ ਕਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ। ਖਰੋ ਭਯੋ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੋ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨ੍ਰਿਪਕੀ ਰੱਛਾ ਧਾਰੋ। ਦੁਖ ਤੇ ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਉਧਾਰੋ॥੨੩॥ ਅਬਿ ਹੋਯੋ ਇਹ ਸ਼ਰਨਿ ਤਿਹਾਰੀ। ਛਿਮਹੁ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ'। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਨਿਵਾਯੋ ਸੀਸ। ਕੁਛ ਚੇਤਨਤਾ ਭਈ ਮਹੀਸ਼ ॥੨੪॥ ਖੁਲੇ ਬਿਲੋਚਨ ਗਹਿ ਬੈਠਾਰਯੋ। 'ਚਲਹੁ ਸਦਨ ਲੈ' ਬਾਕ ਉਚਾਰਯੋ।'ਨਰ ਪਰਦੇਸੀ ਆਦਰ ਕਰੋ।ਅਸਨਬਸਨਤਿਸੁ ਆਗੇ ਧਰੋ'॥੨੫ ॥ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੁਤਿ ਘਰ ਲੇ ਗਏ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਉਪਚਾਰਨ[5]ਕਏ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਰੋਗੀ ਜਥਾ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੀਨਸਿ ਨ੍ਰਿਪ ਤਥਾ॥੨੬॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਕੁਸ਼ਲ ਸਮੇਤ। ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਮਹੀਪਾਲ ਸੁਚੇਤ। ਸਾਦਰ ਤਬਿ ਕੱਲਯਾਨ ਬੁਲਾਯੋ।ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਬਹੁ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ॥੨੭॥'ਅਬਿ ਕਿਸ ਥਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਹੈਂ?। ਤਿਨ ਕੇ ਦਰਸ ਕਰਨ ਚਿਤ* ਚਹੈਂ। ਲੇ ਕਰਿ ਹਮ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸਾਥ। ਕਰਹੁ ਮਿਲਾਵਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਕੱਲਯਾਨ

[1]ਭਾਵ ਇਸ ਸਿਖ ਨੇ। [2]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ। [3]ਭਾਵ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੇ ਹੁਣ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ (ਕਰਕੇ ਉਠਾਕੇ) ਬਿਠਾ ਦਿਓ। [4]ਕਲਯਾਣੇ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸੇ। [5]ਯਤਨ, ਇਲਾਜ।

*ਪਾਃ—ਕੋ।

ਬਖਾਨਾ।'ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ-ਗੁਰੁਕੋ ਚਕ-ਥਾਨਾ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਢਿਗ ਐਕੈ। ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਯੋ¹ਹਿਤ ਕੈ ਕੈ॥੨੯॥ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਕੇ ਨਰ ਪੂਜਹਿਂ ਜਾਇ। ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਗੁਰੁ ਤੇ ਪਾਇਂ। ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ। ਧਰਹਿਂ ਭਾਵਨਾ ਕਾਰਜ ਪੂਰੂ ॥੩੦॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਅਬਿ ਤੇਰੇ।ਜਿਸ ਤੇ ਚਹਤਿ ਦਰਸ ਗੁਰ ਹੇਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਕਨ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।ਚਲਹੁ ਬਨਹੁਸਿਖ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹੁ' ॥ ੩੧ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਾਲਕ ਵਡਭਾਗਾ। ਗੁਰੂ ਬਿਲੋਕਨ ਕੋ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਸਹਤ ਸੈਨ ਕੇ ਹੋਯਹੁ ਤਯਾਰ। ਚਲਤਿ ਭਯੋ ਮਗ ਮਹਿਂ ਪਗ ਡਾਰਿ॥੩੨॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਸੰਗ ਲੇ ਕੱਲਯਾਨਾ।ਆਵਤਿ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਥਾਨਾ।ਵਹਿਰ ਪੁਰੀ ਤੇ ਕੀਨਸ ਡੇਰਾ।ਗਜ ਬਾਜੀ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਡੇਰਾ॥੩੩॥ ਆਛੀ ਵਸਤੂ ਹੇਤ ਉਪਾਇਨ। ਅਰਪਨ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨ।ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਸੰਗ ਰਨਵਾਸ।ਸਭਿ ਸਮੇਤ ਉਤਰਯੋ ਪੁਰਿ ਪਾਸ ॥੩੪॥ ਇਮ ਨੀਕੇ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਇ। ਮਧੁਰ ਬਾਕ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਟਿਕਾਇ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਗਮਨਯੋ ਤਬ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੈਠੇ ਜਿਸ ਥਾਨਾ॥੩੫॥ ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਪਰਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਮੋਦ ਉਰ ਭਰਯੋ। ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁ ਕਹਯੋ 'ਆਉ ਕਲਯਾਨਾ!ਕਰਯੋ ਕਿ ਨਹਿ ਉਪਕਾਰ ਮਹਾਂਨਾ?'॥੩੬॥ ਕਰ ਜੋਰੇ ਤਿਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।'ਮਹਾਂਰਾਜ!ਲਯਾਯੋ ਨਰਰਾਈ।ਆਪ ਸਹਾਇਕ ਹੋਏ ਜਬੈ। ਉਤਕੰਠਤਿ ਹ੍ਵੈ²ਆਯਹੁ ਤਬੈ ॥੩੭॥ ਬਨਹਿ ਸਿੱਖਯ ਰਾਵਰ ਕੋ ਏਹੀ।ਸਰ ਕੀ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਿ ਸੁ ਲੇਹੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਛ ਆਪ ਕੋ ਪਾਇ। ਲਖਮੀ ਬਾਸ ਕਰਹਿ ਸਤਿ ਭਾਇ³॥੩੮॥ਅਪਰਨਿ ਕੋ ਇਕ ਕਰਹੁ ਬਹਾਨਾ⁴।ਸਰ ਹਿਤ ਚਾਹਹੁ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ। ਤੀਨਹੁੰ ਲੋਕਨ ਕੇ ਤੁਮ ਦਾਨੀ। ਸਾਰ⁵ ਸਮਾਰਹੁ ਚਾਰਹੁ ਖਾਨੀ ॥ ੩੯ ॥ ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿ ਭਾਵਹਿ। ਤਿਮ ਤੁਮ ਕਰਹੁ,ਨ ਕੋ ਉਲਟਾਵਹਿ। ਸਤਿ ਸੰਕਲਪ ਚਹੋ ਤਿਮ ਹੋਇ। ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਸੁਰ ਨਰ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੪੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਅਬਿ ਡੇਰੋ ਭੂਪਤਿ ਕਰਯੋ,ਸਗਰੀ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ। ਮਿਲਹਿ ਹੋਤਿ ਭੁਨਸਾਰ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਸਿਰ ਲਾਇ*' ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਰਾਜੇ ਕੱਲਯਾਣਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

---

¹ਭਾਵ 'ਚੱਕ' ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ²ਬੜੇ ਚਾਉ ਨਾਲ । ³ਮੁਤਾਬਕ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। (ਅ) ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ। (ੲ) ਸੱਚਾਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। ⁴ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ। ⁵ਸੁਧ।

*ਪਾ:-ਲਜਾਇ।

੩੨. [ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਚੰਡਾਲ ਜਨਮ ਪਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਭਈ ਭੋਰ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਉਠੇ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਆਦਿ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਰੇ ਦਰਸਹਿਂ ਸਿਖ ਅਹਿਲਾਦ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗਮਨ੍ਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਤਬ ਕੱਲ੍ਯਾਨਾ।ਮਿਲਨਿ ਹੇਤ ਬਿਰਤੰਤ ਬਖਾਨਾ।ਤਤਛਿਨ ਕੀਨਸਿ ਸਗਰੀ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਲੇਕਰਿ ਸਾਥ ਉਪਾਇਨ ਸਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਕੰਚਨ ਰਜਤਿ ਦੰਡ[1] ਨਰ ਗਹੈਂ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਕੇ ਆਗੇ ਰਹੈਂ।ਸਚਿਵ[2] ਸੁਭਟ ਕੋ ਲੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਜਿਨਹੁਂ ਸੁਹਾਏ॥੩॥ਪਾਇਨ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਮਹੀਪਾਲਾ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ॥੪॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।'ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਹਿਮਾ ਮੈਂ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨਿ ਪਰ੍ਯੋ ਅਬਿ ਆਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਸਮੁਹਾਈ॥੫॥ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ।ਪੋਥੀ ਪਠਤਿ ਹੁਤੇ ਗਹਿ ਹਾਥ। ਓਅੰਕਾਰ ਕੀ ਤੁਕ ਮੁਖ ਇਹੀ। 'ਲਿਖਿਆ ਮੇਟ ਨ ਸਕੀਅਹਿ ਕਹੀ[3] ॥੬॥ ਜਿਉਂ ਭਾਵੀ ਤਿਉਂ ਸਾਰ ਸਦੀਵਾ[4] । ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਨਦਰ ਕਰੇ ਸੁਖ ਥੀਵਾ*'। ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਾਲਕ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।-ਇਹੀ ਰੀਤਿ ਜੋ ਸਾਚ ਉਚਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਇਨ ਸੰਗਿ ਮਿਲਨਿ ਨਿਫਲ ਭਾ ਐਸੇ। ਲਿਖਿਆ ਮੇਟ ਨ ਸਕੀਏ ਕੈਸੇ।ਜਿਸ ਪਰ ਨਹਿਂ ਉਪਾਇ੍ਕਿਮ ਹੋਇ।ਤਿਸ ਹਿਤ ਉੱਦਮ ਕਰਿਹੈ ਕੋਇ-॥੮॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਆਸ਼ੈ ਸਕਲ ਆਪ ਕੋ ਲਹ੍ਯੋ। ਕਹੌਂ ਅਬਿ ਸਿੱਖ ਬਨੌਂ ਗੁਰ ਧਾਰੋਂ। ਲਿਖ੍ਯੋ ਭਾਗ ਭੋਗੌਂ ਨਿਰਧਾਰੋਂ' ॥ ੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋ 'ਮਿਟੈ ਜੋ ਨਾਂਹੀ। ਤਊ ਕਰਤਿ ਗੁਰੁ ਆਛੋ ਤਾਂਹੀ। ਸੰਕਟ ਕਾਟਹਿਂ ਸੁਖ ਕੋ ਦੇਯ।ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਬਚਾਇ ਸੁ ਲੇਯ*॥੧੦॥ਲਿਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਸੋ ਭੀ ਰਹੈ।ਭੋਗਤਿ ਹੀ ਕੱਲ੍ਯਾਨ ਸੁ ਲਹੈ। ਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਛੇਮ। ਦੋਨਹੁਂ ਬਿਧਿ ਕੋ ਹੈ ਇਹੁ ਨੇਮ' ॥੧੧॥ਸੁਨਿ

---

[1]ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਚੋਬਾਂ। [2]ਮੰਤ੍ਰੀ। [3]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। [4]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਵੀ ਹੋਏ (ਤੇਰੀ ਹੇ ਹਰੀ) ਉਸਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ (ਰੱਖ੍ਯਾ ਕਰ) (ਅ) ਜਿਵੇਂ (ਰੱਬ ਦੀ) ਭਾਵੀ ਹੋਵੇ (ਜੀਉ) ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

*ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ ਵਿਚ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:-ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਆਪੇ ਕਾਰਣੁ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਗੁ ਧਾਰਿ ॥ ਕਰਤੇ ਹਥਿ ਵਡਿਆਈਆ ਬੂਝਹੁ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਲਿਖਿਆ ਫੇਰਿ ਨ ਸਕੀਐ ਜਿਉ ਭਾਵੀ ਤਿਉ ਸਾਰਿ ॥ ਨਦਰਿ ਤੇਰੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥

*ਪਾ:-ਅਪਨੇ ਜਨ ਬਚਾਇ ਸੁ ਲੇਯ।

ਨਰਿੰਦ ਕੇ ਮਨ ਨਹਿਂ ਆਈ। ਕਹਤਿ ਕਿ 'ਦੋਨਹੁਂ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਈ ?। ਲਿਖ੍ਯੋ ਭਾਗ ਜੋ ਭੋਗਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਕਹਾਂ ਕਰੈ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗ੍ਯਾਨੀ?॥੧੨॥ ਜੇ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਨਿ।ਲਿਖ੍ਯੋ ਭਾਗ ਮਿਟਿ ਕਰਿ ਹੁਇ ਛੀਨ[1]। ਯਾਂਤੇ ਮਮ ਮਨ ਮਹਿ ਨਹਿ ਆਵੈ।ਦੋਨਹੁਂ ਬਿਧਿ ਕੈਸੇ ਬਨਿ ਆਵੈ?"॥੧੩॥ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ'ਰਹਹੁ ਦਿਨ ਤੀਨ।ਜਿਮ ਹੁਇਂ ਦੋਨਹੁ ਤਿਮ ਲਿਹੁ*ਚੀਨ। ਬਹੁਰ ਸਿੱਖਗੁਰੁਘਰ ਕੇਬਨਹੁ।ਸੰਸੈ ਜਿਤਿਕਸਕਲਹੀ ਹਨਹੁ'॥੧੪॥ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲੀਨ। ਲ੍ਯਾਯੋ ਭੇਟ ਸੁ ਅਰਪਨ ਕੀਨ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਆਇ ਗੋ[2] ਡੇਰੇ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਹਿਤ ਕੇਰੇ॥੧੫॥ਦੇਗ਼ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਚ੍ਯੋ ਸੁਖ ਪਾਯੋ।ਥਿਰ੍ਯੋ ਤਹਾਂ ਸੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ।ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਜਬਿਹੂ ਆਇ। ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਨਰ ਰਾਇ॥੧੬॥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤ੍ਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਚੌਕੀਦਾਰ ਖਰੇ ਸਵਧਾਨ। ਸੋਵਤਿ ਜਬਿ ਜੁਗ ਜਾਮ ਬਿਤਾਏ। ਅਦਭੁਤ ਸੁਪਨੋ ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਏ॥੧੭॥ਅਪਨੋ ਰਾਜ ਭੋਗਿ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਵਾ[3]। ਬਧ੍ਯੋ ਕੁਟੰਬ ਸਗਲ ਹੀ ਜੋਵਾ। ਪੁਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ ਗਯੋ ਇਸ ਕਾਲ।ਰਜ-ਧਾਨੀ ਭਾ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ॥੧੮॥ ਸਭਿ ਕੋ ਰੁਦਤਿ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਘਰ ਚੰਡਾਲ ਜਨਮ ਪੁਨ ਲਯੋ। ਕਰਹਿਂ ਦੁਲਾਰਨ 'ਸੁਤ' ਕਹਿ ਸੋਇ[4]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿਧ[5]ਤਹਿਂ ਹੋਇ॥੧੯॥ਜਬਿ ਸੰਮਤ ਦਸ ਕੋ ਹੁਇ ਗਯੋ।ਉਤ-ਸਵ ਤੇ ਬਿਆਹਿ ਤਹਿਂ ਭਯੋ।ਬੰਧਪ ਸੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚੰਡਾਲ।ਗਾਇਨ ਬਾਦਤ[6] ਕੀਨ ਬਿਸਾਲ॥ ੨੦॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤਿਨ ਮਹਿ ਹੋਈ। ਕਰਿਕੈ ਬ੍ਯਾਹੁ ਮੇਲਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਆਇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਬਸਨੇ ਲਾਗ੍ਯੋ। ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਸੰਗ ਅਨੁਰਾਗ੍ਯੋ॥ ੨੧ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਬੀਤ੍ਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਭਯੋ ਤਰੁਨ ਬਲਵਾਨੁ ਬਿਸਾਲ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਤਾ ਉਤਪਤ ਗਨ ਕਰੇ[7]। ਤਿਨ ਕੋ ਬ੍ਯਾਹ੍ਯੋ ਉਤਸਵ ਧਰੇ॥੨੨॥ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਲਘੁ ਹੈ ਨੰਦ। ਕੇਤਿਕ ਤਨੀਯਾ ਭਈ ਬਿਲੰਦ। ਸਭਿ ਕੋ ਬ੍ਯਾਹ ਬਧ੍ਯੋਪਰਵਾਰ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਹੇਰਤਿ ਹਿਤ ਭਾਰ। ॥੨੩॥ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਧਾਰਤਿ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ।ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇਖਤਿ ਔਧ ਨਿਬਾਹੀ[8]।

---

[1](ਤਾਂ ਫਿਰ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਗ ਮਿਟਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਭੋਗੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਿਟ ਗਿਆ। [2]ਆ ਗਿਆ (ਰਾਜਾ)। [3](ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ) ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਭੋਗ ਕੇ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। [4]ਓਹ ਚੰਡਾਲ 'ਪੁੱਤ੍ਰ' ਕਹਿਕੇ ਲਡਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। [5]ਵਡਾ। [6]ਗਾਉਣਾ ਵਜਾਉਣਾ। [7]ਬਹੁਤੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। [8]ਆਯੂ ਬਿਤੀਤ ਕੀਤੀ। *ਪਾ:-ਲਿਹੁ ਭ੍ਰਮ।

ਜਨਮ ਚੰਡਾਲ ਪਾਇ ਕਰਿ ਭੋਗਾ। ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤਹਿਂ ਤੇ ਵਧਿ ਸੋਗਾ[1] ॥੨੪॥ ਰੁਦਤਿ ਸੁਨਤਿ ਬਿਰਲਾਪਤਿ ਦਾਰਾ। 'ਹੇ ਪਤਿ ਤੋਰ ਅਧਿਕ ਪਰਵਾਰਾ। ਗਨ ਸੂਕਰ ਤੈਂ ਪਾਰਨ[1] ਕੀਨੇ।ਕੂਕਰ ਖਰੇ ਅਹੈਂ ਤਨ ਪੀਨੇ ॥੨੫॥ ਸਭਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ[2] ਤੇਰੀ ਧਰੈਂ। ਕਿਤ ਚਲਿ ਗਯੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿ ਪਰੈ'।ਇਮ ਕੁਟੰਬ ਰੋਦਤਿ ਦੁਖਿ ਛਾਡੋ। ਲੇ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਗਏ ਧਰ ਗਡੋ[3] ॥ ੨੬ ॥ ਇਹੁ ਸਭਿ ਸੁਪਨੋ ਪਾਇ ਨਰਿੰਦ।ਜਾਗਉਠਯੋ ਬਿਸਮਾਇ ਬਿਲੰਦ।ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਸੋਚਤਿ ਹੀ ਰਹਯੋ।–ਇਹੁ ਦੁਰ ਸੁਪਨ[4] ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਲਹਯੋ ?–॥੨੭॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸਿੱਖ ਇਕ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਕੋ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ। 'ਹੇਤ ਅਖੇਰ[5] ਖੇਲਿਬੇ ਚਹਯੋ।ਚਲਹਿ ਸੰਗ,ਗੁਰ ਐਸੇ ਕਹਯੋ'॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਨ੍ਰਿਪ ਤਬੈ। ਤੁਰੰਗ ਅਰੂੜ੍ਹਯੋ ਲੇ ਦਲ ਸਬੈ। ਚਢਿ ਕੈ ਪੁਰਿ ਅੰਤਰ ਕੋ ਆਏ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਗ ਮਿਲਾਏ॥੨੯॥ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਦੁਰਸੁਪਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਬਦਨ ਮਲੀਨ ਹੁਕਮ ਕੋ ਮਾਨਾ। ਲੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਸੰਗ ਪਯਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥ 'ਖੇਲਨ ਕਰੌਂ ਅਖੇਰ ਘਨੇਰਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਤੌਂ ਮ੍ਰਿਗਨ ਕਰਿ ਘੇਰਾ। ਅਸੁ ਧਵਾਇ ਕਰਿ ਕਰੌਂ ਸੰਘਾਰਿ।ਬਾਜਨ ਤੇ[6] ਪੰਛੀ ਲਿਉਂ ਮਾਰ'॥੩੧॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਗਮਨਤਿ ਜਾਤਿ ਸੁਨਾਵਤਿ। 'ਦੇਖਹੁ ਆਜ ਜਥਾ ਮੈਂ ਘਾਵਤਿ'। ਗਏ ਦੂਰ ਕੋਤਿਕ ਉਦਿਆਨਾ।ਨਿਕਸਯੋ ਹਰਨ ਨ੍ਰਿਪਤ ਅਗੁਵਾਨਾ[7] ॥੩੨॥ਸਭਿ ਕੋ ਬਰਜਿ ਆਪ ਹੀ ਧਾਯੋ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਤੁਰੰਗ ਉਠਾਯੋ।ਲਗਯੋ ਗੈਲ[8],ਦੌਰਹਿ ਜੁਗ ਐਸੇ।ਪੌਨ ਗੌਨ ਪੀਛੇ ਕਿਯ ਜੈਸੈ॥੩੩॥ਪੁਰਿ ਤੇ ਕੋਸ ਦਸ ਕੁ ਲੌ ਗਯੋ।ਮ੍ਰਿਗ ਦੌਰਤਿ ਕੋ ਹਤਿ ਕਰਿ ਲਯੋ। ਭਯੋ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਮੁਖ ਕੁਮਲਾਵਾ। ਪਾਛੇ ਤੇ ਭਟ ਕੋਇ ਨ ਆਵਾ॥੩੪॥ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਿ ਕੈ ਹੇਰਨ ਕਰਯੋ। ਦੂਰ ਜਾਇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਹਰਯੋ। ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੋ ਦੇਖਾ। ਉਤਰ ਪਰਯੋ ਛਾਯਾ ਸੁਮਤ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥੩੫॥ ਤਰੁ ਕੇ ਸੰਗ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ ਘੋਰਾ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਨਿਕਟ ਨੀਰ ਕੋ ਟੋਰਾ[9]।ਪਿਖਿ ਜਲ ਕੋ ਕਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ। ਪੁਨ ਪੀ ਕਰਿ ਨਿਜ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨਿਵਾਰੇ॥੩੬॥ਤਰੁ ਕੇ ਤਰੇ ਸੰਘਨੀ ਛਾਯਾ।ਸੁਮਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੋ ਮਨ

---

[1]ਪਾਲਣੇ। [2]ਉਡੀਕ। [3]ਕੁਟੰਬ ਨੂੰ ਰੋਂਦਿਆਂ ਦੁਖੀ ਛਡਕੇ (ਲੋਕੀ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ) ਲੈਕੇ ਬਾਹਰ ਗਏ ਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦਬਿਆ। [4]ਖੋਟਾ ਸੁਪਨਾ। [5]ਸ਼ਿਕਾਰ। [6]ਬਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ। [7]ਰਾਜੇ ਦੇ ਅਗੋਂ। [8]ਪਿੱਛੇ। [9]ਟੋਲ਼ਿਆ।

ਬਿਰਮਾਯਾ[1]।ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਛਾਇ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਤਹਾਂ।ਸ਼੍ਰਮਤ ਘਾਮ ਤੇ ਸੁਖ ਲਹਿ ਮਹਾਂ॥੩੭॥–ਜਬਹਿ ਤਪਤ ਥੋਰੀ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਪੁਨ ਚਢਿਹੌਂ–,ਅਸ ਮਨ ਠਹਿਰਾਇ।–ਸੰਗੀ ਆਇ ਮਿਲਹਿੰਗੇ ਮੋਹੀ। ਤਬਿ ਲੈ ਛਾਯਾ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਹੋਹੀ–॥੩੮॥ਪੀਛੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਟ ਸੰਗ।ਜਾਤਿ ਅਰੂਢੇ ਸਕਲ ਤੁਰੰਗ[2]। ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਖੋਜ ਪਾਰਖਾ ਧਰਿ ਤੇ[3]। ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭਿ ਗਮਨਜੋ ਕਰਿਤੇ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ਘਾਮ[4]ਤੇਜ ਅਤਿਸ਼ੈ ਭਯੋ ਖੋਜਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਜਾਤਿ। ਸੇਵਕ ਸੇਵਾ ਹੇਤ ਕੋ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰ ਉਤਲਾਤਿ ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭੂਪਤ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ* ॥੩੨॥

੩੩. [ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਪਰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਪਾਲਕੋ ਬੈਠਯੋ ਬਿਤਯੋ ਸੁ ਥਾਨ।ਤਿਸ ਚੰਡਾਲ[5] ਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਇਕ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਦੇਖਯੋ ਆਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੂਰ ਖਰੋ ਹੇਰਤਿ ਲਲਚਾਵੈ।ਕਰਤਿ ਤ੍ਰਾਸ, ਪਰ ਨਿਕਟ ਨ ਆਵੈ।–ਇਹ ਤੋ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੋ ਅਹੈ।ਜੋ ਮਰਿ ਗਯੋ ਸੁ ਛਲ ਹੀ ਲਹੈ–॥ ੨॥ ਦੌਰਯੋ ਸਦਨ ਬਤਾਯੋ ਜਾਇ। 'ਕਯੋਂ ਰੋਵਹੁ ਪਿਤ ਬੈਠਯੋ ਆਇ। ਕਰਯੋ ਸੁ ਛਲ ਪਿਤ ਮਰਯੋ ਨ ਜਾਨੋ। ਚਲਿ ਦੇਖਹੁ ਜੇ ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨੋ'॥੩॥ਸੁਨਤਿ ਭਾਰਜਾ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਅਪਰ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗ ਹੀ ਲਯਾਈ। ਹੜਬੜਾਇ[6] ਪਹੁੰਚੀ ਦੁਖਿਆਰੀ।ਦੇਖਤਿ ਊਚੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰੀ ॥੪॥ 'ਇਹ ਕਯਾ ਕੀਨ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਛੋਰਾ। ਹਮ ਸਭਿ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਦੁਖ ਘੋਰਾ। ਰੁਦਿਤਿ ਭਈ ਬਯਾਕੁਲ ਨਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਆਇ ਸਮੀਪ ਲੀਨਿ ਸੁਧਿ ਨਾਂਹੀ'॥੫॥ਇਮ ਭਾਖਤਿ ਸਗਰੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਦੇਖਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨੇ ਸਕਲ ਹਟਾਏ। ਸੁਪਨੇ ਬਿਖੈ ਪਿਖੇ ਥੇ ਜੈਸੇ।ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਕੁਟੰਬੀ ਤੈਸੇ† ॥੬॥ਸੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਤ ਤਨੀਯਾ ਸੋਈ। ਸੁਪਨੇ ਜਨਮ ਬਨੇ ਥੇ ਜੋਈ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਜਬਿ ਦੇਖਯੋ ਥਾਨ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਬਸਯੋ ਸੁ ਪਰਤਿ ਪਛਾਨ[7]' ॥੭॥ ਸੁਪਨਾ ਅਰੁ ਤਿਨ ਪਿਖਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ।–ਕਹਾਂ ਭਈ–ਅਚਰਜ ਕੋ ਧਾਰਤਿ।ਸੋ ਨੇਰੇ ਹੁਇਂ,ਨ੍ਰਿਪਤ ਹਟਾਵੈ।ਬਰਜਹਿ ਆਪ ਜਿਨ[8] ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਵੈ ॥੮॥ ਕਹਿ ਚੰਡਾਲਨੀ 'ਤੂ ਪਤਿ ਮੇਰੋ।ਭੋਗਤਿ ਭੋਗ ਰਹਯੋ ਬਹੁਤੇਰੋ। ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਤਾ ਇਹੁ ਸਭਿ ਉਪਜਾਏ।ਅਬਿ ਕਯਾ ਤੋਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂਆਏ॥੯॥ਬਸਤ੍ਰ

[1]ਲਲਚਾਯਾ। [2]ਸਾਰੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ ਘੋੜਿਆਂ ਪਰ। [3]ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਖੋਜ ਪਰਖਦੇ ਪਰਖਦੇ। [4]ਧੁੱਪ। [5]ਭਾਵ ਸੁਫਨੇ ਵਿਚ ਜੋ ਰਾਜਾ ਨੇ ਚੰਡਾਲ ਦਾ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ। [6]ਛੇਤੀ ਨਾਲ। [7]ਪਛਾਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [8]ਮਤਾਂ। *ਪਾਃ–ਬੱਤੀਸਮੋਂ। †ਪਾਃ–ਕੁਟੰਬ ਸਭਿ ਤੈਸੇ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਤਨੁ ਆਛੋ।ਹਮ ਸੌਂ ਮਿਲਿਨਿ ਬਿਦਾਰਜੋ* ਪਾਛੇ ।ਮਰਿਬੇ ਕੋ ਛਲ ਕਰਿ ਭਜਿ ਗਯੋ।ਕਹਿਂ ਤੇ ਜਾਇ ਪਦਾਰਥ ਲਯੋ?॥੧੦॥ਕਨੌਂ ਨ ਲੇਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਨਿਜ ਗੋਦ। ਕਨੌਂ ਨ ਲੇਤਿ ਅਬਿ ਸਦਨ ਬਿਨੋਦ[2]।ਕਨੌਂ ਨ ਮਿਲਤਿ ਸਗਰੇ ਪਰਵਾਰ। ਜਿਨ ਸੌਂ ਕਰਤਿ ਸਦਾ ਤ੍ਰਿ ਪਸਾਰ'॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਚੰਡਾਲ ਚਲਿ ਆਏ।ਨ੍ਰਿਪਕੋ ਘੇਰਿ ਖਰੇ ਸਮੁਦਾਏ।ਜੋ ਜਾਮਨਿ ਕੋ ਸੁਪਨ ਬਿਚਾਰੈ।ਤੌ ਜਾਨਤਿ ਅਪਨੋ ਪਰਵਾਰੈ॥੧੨॥ਜਬਿ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਅਪੁਨੀ ਪਹਿਚਾਨੀ।ਕਰਤਿ ਹਟਾਵਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈ।'ਮੈਂ ਸਨਬੰਧੀ ਨਹੀਂ ਤੁਮਾਰੋ। ਅਮਕ ਗਿਰਨਿ ਕੋ ਈਸ਼ ਉਦਾਰੋ[3] ॥੧੩॥ ਠਾਂਢੇ ਰਹੋ ਦੂਰ ਹਟਿ ਕਰਿਕੈ। ਛੁਵਹੁਂ ਨ ਤੁਮਕੋ ਨੀਚ ਬਿਚਰਿਕੈ[4]।ਅਪਨੇ ਕੋ ਤੁਮ ਕਨੌਂ ਨ ਪਛਾਨੋ।ਅਪਨ ਸਬੰਧੀ ਮੋਹਿ ਬਖਾਨੋ'॥੧੪॥ਇਮ ਝਗਰਤਿ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰਕਾਲ।ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਸਾਲ। ਚਮੂ ਸੰਗਿ[5] ਆਏ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਗਨ ਚੰਡਾਲਨ ਨ੍ਰਿਪ ਜਹਿਂ ਘੇਰਾ ॥ ੧੫॥ ਸਗਰੇ ਕਹਿ ਕੈ ਦੂਰ ਹਟਾਏ। ਬੂਝ੍ਯੋ ਤਿਨ ਸੌਂ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਏ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਰੁ ਮਾਨਵ ਸਾਰੇ।ਬੈਠਿ ਗਏ ਸੁਨਿਬੇ ਹਿਤ ਧਾਰੇ॥੧੬॥ 'ਹਮਰੋ ਬੰਧੁ ਬੈਠਜੋ ਏਹੁ। ਸਗਲ ਕੁਟੰਬ ਇਸੀ ਕੋ ਲੋਹੁ†।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਰੁ ਭੂਖਨ ਘੋਰਾ।ਕਰਿ ਛਲ ਮਰਿਬੇ ਲਜਾਇਸੁ ਔਰਾ॥੧੭॥ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਅਹੈ ਇਹੁ ਸੋਈ। ਬਸਤਿ ਹੁਤੋ ਹਮਰੇ ਮਹਿਂ ਜੋਈ। ਨੀਕੇ ਸਭਿ ਨੇ ਕੀਨਿ ਚਿਨਾਰੀ।ਲਖ੍ਯੋ ਜੁ ਬਰਤਹਿ ਸੰਗ ਹਮਾਰੀ॥੧੮॥ਅਬਿ ਹਮ ਇਸ ਕੋ ਜਾਨ ਨ ਦੇਈਂ। ਜਾਇ ਜਿ, ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗ ਲੇਈ। ਸਕਲ ਬੈਸ ਜਿਨ ਸੰਗ ਬਿਤਾਈ।ਅਬਿ ਏ ਕਿਤ ਜੈ ਹੈਂ ਦੁਖਪਾਈ"[7]॥੧੯॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਰਬੱਗਜ ਸੁਜਾਨਾ।ਤਿਨ ਬਰਜਨ ਕੋ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਜੋ ਮਰਿ ਗਯੋ ਸੁ ਬੰਧੁ ਤਿਹਾਰੋ।ਜਹਿਂ ਗਾਡਜੋ ਸੋ ਕਬਰ ਨਿਹਾਰੋ॥੨੦॥ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਜਿ ਆਨੋ। ਤੌ ਤੁਮਰੋ ਇਹੁ ਨਹੀਂ, ਪਛਾਨੋ। ਜੇ ਨਹਿ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰੋ ਸੋਇ। ਤੌ ਕਹਿਬੋ ਤੁਮਰੋ ਸਚ ਹੋਇ'॥੨੧॥ਸੁਨਿਕੈ ਬਾਕ ਸਭਿਨਿ ਹੀ ਮਾਨੋ।'ਇਹੁ ਤੁਮ ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਬਖਾਨੇ'। ਗਨ ਚੰਡਾਲ ਖੋਦ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਦਵਨਜੋ[8] ਮੁਰਦਾ ਤਹਾਂ ਸੁ

---

[1]ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਦਾ ਹੈਂ। ਮਿਲ+ਨ=ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, (ਸਗੋਂ) ਪਿੱਛੇ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। [2]ਘਰ ਦਾ ਸੁਖ। [3]ਫਲਾਨੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਾਜਾ ਹਾਂ। [4]ਵਿਚਾਰ ਕੇ। [5]ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ। [6]ਸਮਝੇ। [7]ਹੁਣ ਇਹ (ਸੰਬੰਧੀ) ਦੁਖ ਪਾ ਰਹੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣ। [8]ਦੱਬਿਆ ਹੋਯਾ।

*ਪਾ:—ਵਿਚਾਰਜੈ। †ਪਾ:—ਏਹ, ਨੇਹੁ।

ਹੇਰ॥੨੨॥ਤਬਿ ਚੰਡਾਲ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਏ। ਬਹੁਰ ਕਹਨਿ ਕਿਛੁ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਏ।ਭੂਪਤਿ ਕੌ ਚਢਾਇਕਰਿ ਚਾਲੇ।ਅਪਨਪੁਰੀ ਕੌਪੰਥਸਮਾਲੇ॥੨੩॥ ਸੇਧਨਾ ਲੈ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿ ਆਏ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਸੋਚਤਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਕਹਿ ਨ ਸਕੈ ਅਚਰਜ ਹੀ ਗਾਥਾ।–ਕਹਾ ਏ ਭਯੋ ਆਜ ਮਮ ਸਾਥਾ?–। ॥੨੪॥ ਚਿਤਵਤਿ ਕੇ ਚਿਤ ਮਹਿ ਇਮ ਆਈ।–ਸਕਲ ਬਤਾਵਹਿ ਗੁਰੁ ਗੋਸਾਈਂ। ਮਮ ਮਤ ਮਹਿ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨ ਆਵੈ। ਸੁਪਨ ਬਾਤ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ–॥੨੫॥ਨਿਜ ਬਲੁ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ।ਸੁਪਤੇ ਸਭਿ ਸ਼੍ਰਮ ਕੋ ਪਰਿਹਰਿਕੈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਤਨ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਸੋਚਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਮਹਾਂਨ॥੨੬॥–ਬੂਝਨਿ ਕਰਿਹੌਂ ਗਰਕੇ ਸਾਥਿ–।ਇਸ ਬਿਧਿਦੀਨ ਹੋਤਿ ਨਰ ਨਾਥ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਪਹਿਰੇ ਸਾਰੇ। ਸਚਿਵ ਸੁਭਟ ਅਪੁਨੇ ਸੰਗ ਧਾਰੇ॥੨੭॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਪਾਇਨ ਸੋਂ ਗਯੋ। ਜਾਇ ਦਰਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਕਯੋ।ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੀ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਨੰਮ੍ਰ ਸੁ ਹੋਇ ਅਗਾਰੀ॥੨੮॥ ਸਾਦਰ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੈ।ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਹੇ ਨ੍ਰਿਪ! ਚਿੰਤਾ ਧਰਿ ਕੈ। ਕ੍ਯੋਂ ਮਨ ਭੰਗ ਹੋਇ ਕਰਿ ਰਹ੍ਯੋ?। ਕੋ ਕਾਰਣ ਐਸੋ ਕਿਤ ਲਹ੍ਯੋ[1]?' ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਿ ਅਧਿਕਾਈ।–ਬੂਝ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਜੁ ਮੋ ਮਨ ਭਾਈ[2]–। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨਾ।'ਤੁਮ ਸਮਰਥ,ਸਰਬੱਗ੍ਯ,ਮਹਾਨਾ॥੩੦॥ ਗੁਪਤ ਬਿਦਤ ਬਿਰਤੰਤ ਪਛਾਨਹੁ। ਤੀਨ ਕਾਲ ਮਹਿੰ ਹੋਇ,ਸੁ ਜਾਨਹੁ। ਭਯੋ ਮੋਹਿ ਮਨ ਅਧਿਕ ਸੰਦੇਹੂ।ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਪਰ ਮਿਟਾਇ ਨ ਕੋਹੂ॥੩੧॥ ਭਯੋ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿੰ ਇਮ ਸੁਪਨਾ। ਤਜ੍ਯੋ ਸਰੀਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਇ ਅਪੁਨਾ। ਸਭਿ ਰਣਵਾਸ ਰਾਜ ਕੇ ਲੋਕ।ਰੁਦਤਿ ਪੀਟਤੇ ਧਰਿ ਉਰ ਸ਼ੋਕ॥ ੩੨ ॥ ਮੈਂ ਤਬਿ ਜਨਮ੍ਯੋ ਘਰ ਚੰਡਾਲ।ਤਹਿ ਹੋਯੋ ਪਰਵਾਰ ਬਿਸਾਲ।ਭੋਗ੍ਯ ਆਰਬਲ ਤਨ ਕੀ ਤਹਾਂ। ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੈਂ ਸੰਕਟ ਮਹਾਂ॥੩੩॥ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਜਬਿ ਗਏ ਅਖੇਰ।ਤਹਿੰ ਚੰਡਾਲਨਿ ਲੀਨ ਸੁ ਘੇਰ।ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿੰ ਥਾ ਪਰਵਾਰ। ਤੈਸੇ ਰੂਪ ਸਮੂਹ ਨਿਹਾਰੇ[3]॥੩੪॥ਦਾਰਾ,ਸੁਤ,ਪੁੱਤ੍ਰੀ* ਜੋ ਭਈ।ਕਰਿ ਚਿਨਾਰ ਮੈਂ ਦੇਖਿ ਸੁ ਲਈ। ਤਿਨਹੁੰ ਪਛਾਨ ਮੋਹਿ ਕੋ ਲੀਨਾ। ਦੇਖ੍ਯੋ ਤੁਮ ਝਗਰਾ ਜੋ

[1]ਐਸਾ ਕੀਹ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ? [2](ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਮਝਿਆ ਕਿ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਗੱਲ ਪੁੱਛੀ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਪੁੱਛਣੀ) ਚੰਗੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ, (ਅ) ਮਨ ਭਾਈ= ਮਨ ਵਿਚ ਬੀਤ ਰਹੀ ਸੀ। [3](ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿੱਚ) ਵੇਖੇ।

*ਪਾ:–ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਕੀਨ॥੩੫॥ਇਹ ਸਗਰੋ ਬਿਰਤੰਤ ਜੁ ਹੋਵਾ॥ ਅਹੈ ਸਾਚ ਕੈ ਝੂਠੋ ਜੋਵਾ? ।
ਮਮ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਇ ਨ ਕੋਈ । ਯਾਂਤੇ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਬਡ ਹੋਈ॥੩੬॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਇਹੁ ਸਰਬ ਬਤਾਵਹੁ । ਕਯਾ ਅਚਰਜੁ ਹੋਯੋ? ਸਮੁਝਾਵਹੁ' ।
ਇਮ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਗਾਥ॥ਕਹਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ॥੩੭॥
'–ਲਿਖਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ, ਕੋ ਨਹਿ ਖੋਵਤਿ॥ਤਊ ਸਹਾਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਵਤਿ–।
ਇਹ ਗਤਿ ਬੀਤੀ ਹੈ ਤੁਵ ਸੰਗ। ਕਰਹੁ ਨਹੀਂ ਅਪਨੋ ਮਨ ਭੰਗ[1] ॥੩੮॥
ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਤੇਰੀ । ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਾਤ ਜੁ ਹੇਰੀ। ਜਨਮ
ਪਾਵਨੋ ਘਰ ਚੰਡਾਲ। ਤੋਹਿ ਭਾਗ ਮਹਿ ਲਿਖਯੋ ਅਟਾਲ[2] ॥੩੯॥ ਸਦਨੁ
ਤਯਾਗ ਕੈ ਤੂੰ ਚਲਿ ਆਯੋ॥ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਧਰੇ ਪਦਾਰਥ
ਆਨ ਉਪਾਇਨ॥ਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਪਰਸੇ ਕਰ ਪਾਇਨ[3]॥੪੦॥ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ
ਭਏ ਸਹਾਇ । ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਸੋ ਦੀਨ ਬਿਤਾਇ। ਜਨਮ ਚੰਡਾਲ ਜੁ ਧਰਨੋ
ਹੁਤੋ । ਸੋ ਇਕ ਜਾਮਨਿ ਮਹਿ ਧਰਿ ਬਿਤੋ॥ ੪੧ ॥ ਭਰਮ ਹੁਤੋ ਤੇਰੋ ਮਨ
ਮਾਂਹੀ ।–ਲਿੱਖਯਾ ਮੇਟ ਸਕਹਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ । ਤੌ ਸਹਾਇਤਾ ਗੁਰ ਕਯਾ ਕਰੈ।
ਨਿਫਲਹਿ–, ਇਮ ਸੰਸੋ ਤੂੰ ਧਰੈਂ॥੪੨॥ਸੋ ਬਿਧਿ ਤੁਝ ਕੋ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਈ॥
ਇਮ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇਂ ਸਹਾਈ॥ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਲੇਤਿ ਬਚਾਇ॥ਜੋ ਸਿਖ
ਬਨਿਹੈ ਸ਼ਰਧਾ ਲਯਾਇ'॥੪੩॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਗਦਿ ਗਦਿ ਹੁਇ ਗਯੋ॥ ਬੈਠੇ
ਮਹਿਦ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਯੋ॥ ਬਹਯੋ ਨਯਨ ਤੇ ਅੰਸ਼ੂ ਪ੍ਰਵਾਹੂ । ਧਰਯੋ ਸੀਸ ਪਗ
ਪੰਕਜ ਮਾਂਹੂ॥੪੪॥'ਧੰਨੁਧੰਨੁ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਅਰੱਜਨ॥ਸਿੱਖਯਨ ਰੱਖਕ ਸੁਨਿ
ਜਿਨ ਅਰਜ਼ਨਿ । ਮੈਂ ਅਤਿ ਦੀਨ ਪਰਯੋ ਦਰਬਾਰ। ਗਹੋ ਬਾਂਹੁ ਕੀਜਹਿ
ਭਵ ਪਾਰ॥੪੫॥ਤੁਮ ਸਮ ਗੁਰੂ ਪਾਇ ਹੌਂ ਕਹਾਂ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਾਟੋ ਦੁਖ
ਮਹਾਂ । ਨਿਜ ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਹੁ। ਸੁੱਧ[4] ਆਪਨੋ ਸਿਖ ਕਰਿ ਲੇਹੁ'॥
੪੬॥ਸ਼ਰਧਾ ਅਚਲ ਦੇਖਿ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ॥–ਸੰਸੇ ਮਿਟੇ ਭਯੋ ਅਬਿ ਸੁਧਮਨ–।
ਤਬਿ ਜਲ ਕੋ ਮੰਗਵਾਇ ਸੁ ਲੀਨਿ॥ ਪਦੁ ਅਰਬਿੰਦ ਪਖਾਰਨ ਕੀਨ॥੪੭॥
ਸਹਤ ਭਾਰਜਾ ਭੂਪਤਿ ਪੀਵਾ । ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਮਨ ਤੇ ਥੀਵਾ । ਤਬਿ
ਭਾਈ ਕੱਲਯਾਨ ਬੁਲਾਯੋ॥ 'ਇਹ ਉਪਕਾਰੀ ਤੁਝ ਕੋ ਲਯਾਯੋ॥੪੮॥ਇਸ ਕੋ
ਪੂਜਨ ਕਰਹੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ' । ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਨਰੇਸ਼। ਕਹਤਿ ਭਯੋ
'ਇਹ ਮੇਰੋ ਈਸ਼। ਉਰ ਸਿਮਰੌਂ ਮੈਂ ਧਰਿ ਪਦ ਸੀਸ॥ ੪੯ ॥ ਇਸ ਕੋ

[1] ਭਾਵ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੋ । [2] ਅਟੱਲ । [3] ਭਾਵ ਛੋਹੇ ਹਨ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਚਰਨ ਗੁਰੂ ਕੇ । [4] ਨਿਰੋਲ।

ਸੈਂ ਅਪੁਨੇ ਸੰਗ ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨੌਂ ਸਦਨ ਜਬਹਿ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ।
ਲੇ ਜਾਵੌਂ,ਉਪਹਾਰ[1]ਪਠਾਵੌਂ।ਭਾਉ ਬਿਸਾਲ ਕਰੌਂ ਹਰਖਾਵੌਂ"॥੫੦॥ਕੇਤਿਕ
ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਭੂਪਤਿ ਮਤਿ ਧੀਰ। ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ
ਕੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ੁ। ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਹਿ ਹਮੇਸ਼॥੫੧॥ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਕਰਬੇ ਅਭਿਲਾਖਾ[2]। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਧਰਹਿ ਪਿਤਾ ਜਿਮ ਭਾਖਾ। ਬਹੁ ਦਿਨ
ਰਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਰੁਖਸਦ ਚਹੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਂ ਕਹੈ ॥੫੨॥ 'ਮੋਹਿ
ਦਰਬ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਕਰਹੁ ਸਕਾਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਕੋ ਸੁੰਦਰ
ਥਲ ਕੋ ਅਵਲੋਕ। ਰਚਹੁ ਤਾਲ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਰੋਕ* ॥ ੫੩ ॥ ਮੋਹਿ
ਭਾਵਨੀ ਐਸੇ ਅਹੈ।ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹਮ ਚਹੈਂ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਕਹਿ ਤਿਸੁ ਬੇਰਾ। 'ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੁਵ ਮਨੁ ਫੇਰਾ॥੫੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-
ਸਰ ਤੀਰਥ ਭਾਰੀ। ਤਿਸ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਇੱਛ ਹਮਾਰੀ।ਜੇਤਿਕ ਦਰਬ ਪਠਹਿ
ਗੋ ਇਹਾਂ। ਤਿਹ ਸਰ ਪਰ ਹਮ ਲਾਵਹਿਂ ਮਹਾਂ॥੫੫॥ਦਰਬ ਸਕਾਰਥ ਹੋਹਿ
ਤੁਮਾਰਾ। ਲੋਕਨਿ ਪਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਉਪਕਾਰਾ'। ਉਰ ਅਨੰਦ ਭਾ ਸੁਨਿ
ਕਰਿ ਬੈਨ। ਬ੍ਰਿਹੁ ਤੇ ਭਰਜੋ ਨੀਰ ਬਹੁ ਨੈਨ॥੫੬॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਬਿਦਾ
ਹੁਇ ਗਯੋ।ਅਪਨੇਸੰਗ ਕੱਲਜਾਨ ਸੁ ਲਯੋ। ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾ
।ਰਾਜ ਸ੍ਰੋਧ ਜੁਤਿ ਸਗਰੋ ਜੋਵਾ[4] ॥੫੭॥ਕੋ ਦਿਨ ਢਿਗ ਰਾਖਜੋ ਕੱਲਜਾਨਾ।
ਪੁਨ ਥਾਤੀ ਦੇ ਦਰਬ ਮਹਾਂਨਾ[5]। ਨਿਜ ਨਰ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ ਪੁਚਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ
ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਯੋ ॥ ੫੮ ॥ ਆਯੋ ਦਰਬ ਦੇਖਿ ਨਿਜ ਪਾਸ।
ਚਾਹਤਿ ਸਰ[6] ਕੋ ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬੂਝ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ। 'ਪਿਖਹੁ
ਸਥਾਨ ਕਰਹੁ ਨਿਰਜਾਸ'[7]॥੫੯॥ ਉੱਦਮ ਤੀਰਥ ਰਚਿਬੇ ਕਰਿਓ। ਜਿਸ
ਤੇ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਗਨ ਤਰਿਓ। ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਆਗਲਿ ਜਿਮ ਭਈ। ਕਵਿ
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਭ ਨਿਰਮਈ[8] ॥ ੬੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ
'ਨ੍ਰਿਪਤਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਸੰਤੋਖਸਰ ਵਿਚੋਂ ਜੋਗੀ ਨਿਕਲਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਗੁਰ ਭਏ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਪੀਨ[9]। ਕਰਹਿਂ
ਉਧਾਰਨ ਅਨਿਕ ਹੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਬਚਨ ਪਿਤਾ ਕੇ

[1]ਭੇਟਾ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਚਨ ਦੀ ਚਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ । [3]ਕੱਠਾ ਹੋਵੇ । [4]ਸਾਰਾ
ਰਾਜ ਸੁਖ ਸਮੇਤ ਡਿੱਠਾ। [5]ਬਹੁਤੇ ਧਨ ਦੀਆਂ ਥੈਲੀਆਂ। [6]ਸ੍ਰੋਵਰ। [7]ਨਿਰਨੇ। [8]ਰਚੀ। [9]ਬੜੇ।
*ਪਾ:—ਸਤਿਗੁਰ।

ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ। ਤੀਰਥ ਸਿਰਜਨ ਇੱਛਾ ਧਰੇ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਿਥਮ[1] ਬੀਤਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਪੁਨ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੁਇ ਨੀਰ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨ ॥ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਸੰਗ ਸੁ ਪੂਰਯੋ ਗਯੋ। ਖਨਨ[2] ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਭਿ ਮਿਟਤੋ ਭਯੋ। ਟੋਵਾ ਹੁਤੋ ਅਲਪ[3] ਹੀ ਕਰਿਯੋ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਜਲੁ ਸਗਲੋ ਭਰਿਯੋ ॥੩॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਵਰਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਪਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਨਾਂਹਿ ਚਿਨਾਰੀ[4] ਕਰੀ। ਇਤਿ ਉਤਿ ਫਿਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਰੁ ਖਰੇ। ਬਦਰੀ ਆਦਿ ਨ ਜਾਨਿਯ ਪਰੇ ॥੪॥ ਬ੍ਰਿਛ ਸਿੰਸਪਾ[5] ਜਾਇ ਸੁ ਹੇਰਾ। ਖਰੇ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਤੀਨ ਕਾਲ ਸਰਬੱਗਯ ਮਹਾਂਨਾ। ਖੋਜਤਿ ਜਿਮ ਅਲਪੱਗਯ ਅਜਾਨਾ॥੫॥ਮਿਟ ਗਯੋ ਚਿੰਨ੍ਹ ਰਹਯੋ ਕੁਛ ਟੋਵਾ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ ਨ, ਫਿਰ ਫਿਰ ਜੋਵਾ। ਝਾਰ ਕਰੀਰ ਬੇਲੁ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਨਿਰਨੈ ਕਿਯ ਸਕਲ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਫਲ ਦਿਖਾਇ ਚਾਹਤਿ ਬਿਦਤਾਵਾ। ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਤਿਹ ਛਿਨ ਬਿਦਤਾਵਾ। ਬ੍ਰਿਛ ਸਿੰਸਪਾ ਤੇ ਥਲ ਜਾਨਾ*। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਉੱਦਮੁ ਠਾਨਾ ॥੭॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਿਸ ਤੀਰਥ ਕੋ ਕਰਿਯੋ।ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਰਿਯੋ।'ਗੁਰ ਆਗਯਾਤੇ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ। ਆਇ ਸੁ ਸਰ ਕਰਿ-ਵਾਇਸੁ ਕਾਰੇ ॥੮॥ ਇਹ ਤੌ ਬਿਦਤ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਖਿ ਪੱਯਤਿ। ਖਨਯੋ ਕਿਤਕਿ ਅਰੁ ਤਰੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੱਯਤਿ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਨੈ ਕੀਨਸਿ ਨਿਰਨੈ। 'ਆਪ ਜਥਾਰਥ ਕਰਿਹੋ ਬਰਨੈ॥੯॥ਟੋਵਾ ਖਨਯੋ ਸੋ ਪਰਹਿ ਦਿਸਾਈ।ਤੁਮ ਤੇ ਕੌਨ ਲਖਹਿ ਅਧਿਕਾਈ'। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਲਗੇ ਖਨਾਵਨਿ। ਗਨ ਮਜੂਰ, ਸਿਖ ਕਰੇ ਲਗਾਵਨਿ॥੧੦॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਨਹਿਂ ਸਿਰ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਧਾਰਹਿਂ। ਲੇ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਤਟ[6] ਡਾਰਹਿਂ। ਅਨਗਨ ਮਾਨਵ ਆਵਨਿ ਲਾਗੇ। ਕਿਤੇ ਮਜੂਰ ਸਿੱਖਯ ਬਡਿਭਾਗੇ॥ ੧੧ ॥ ਇਮ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥੁ। ਲੇ ਕਰਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸਾਥ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਬਹੁ ਕਰੇ ਬੁਲਾ-ਵਨਿ। ਗਨ ਮਜੂਰ ਜੁਤਿ ਕਰਤਿ ਖਨਾਵਨਿ ॥੧੨॥ ਬੈਠਹਿਂ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਤੀਰ। ਖੋਦਹਿਂ ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਕੀ ਭੀਰ। ਇਕ ਖਨਨੀ ਗਹਿ[7] ਖਨਹਿਂ ਸਬਲ ਬਲ†। ਏਕ ਨਿਕਾਸਹਿਂ, ਭਾਖਹਿਂ 'ਚਲਿ ਚਲਿ' ॥ ੧੩ ॥ ਧਰਹਿਂ

---

[1] ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਪੁਟਵਾਇਆ। [2] ਖੋਦਣ ਦੇ। [3] ਥੋਹੜਾ। [4] ਪਛਾਣ। [5] ਟਾਹਲੀ। [6] ਕੰਢੇ ਤੇ। [7] ਕਹੀ ਫੜ ਫੜ ਕੇ। *ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਹੁਣ ਤਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ, ਕਰਮੋ ਦੀ ਡਿਉਢੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਾਰ ਸੰਤੋਖਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਟਾਹਲੀ ਬੀ ਹੈ। †ਪਾ:-ਚਨਹਿ ਸੁ ਥਲ ਬਲ।

ਭਾਵਨਾ ਕੇਤਿਕ ਆਵਹਿਂ । ਤੀਰਥ ਖਨਹਿਂ ਤਥਾ ਫਲ ਪਾਵਹਿਂ । ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਜ ਆਪ ਚਲਿ ਆਇ।ਕੇਤਿਕ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਬੁਲਵਾਇ॥੧੪॥ਭਈਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਪਸਰੀ ਗਾਥਾ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਇ,ਨਾਇਂ ਪਦ ਮਾਥਾ। ਮਹਾਂ ਚੌਪ ਤੇ ਕਾਰ[1] ਨਿਕਾਰਹਿਂ।ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਾਮ ਬਿਘਨ ਕੋ ਟਾਰਹਿਂ॥੧੫॥ ਕੋ ਆਵਤਿ ਕੋ ਜਾਤਿ ਅਨੇਕ। ਕੋ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਲਹਹਿ ਬਿਬੇਕ। ਕੋ ਜਗ ਸੁਖ ਕੋ ਬਾਂਛਤਿ ਆਵਹਿ।ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿਕ ਸੋ ਤਹਿਂ ਪਾਵਹਿ॥੧੬॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲੇ ਸੰਗ ਸਭਿਨਿ ਕੋ । ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਖਨਨ ਕੋ। ਸੰਧਯਾ ਹੋਤਿ ਜਾਤਿ ਬਿਚ ਗ੍ਰਾਮ। ਬਨਹਿ ਦੇਗ ਬਡ ਗੁਰ ਕੇ ਧਾਮ॥੧੭॥ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਪਾਇ ਅਹਾਰੇ । ਤਹਾਂ ਜਾਮਨੀ ਬਸਹਹਿਂ ਸਾਰੇ । ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਸਭਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੁਧਾਰਿ।ਕਰਹਿਂ ਜਾਇ ਤੀਰਥ ਕੀ ਕਾਰ॥੧੮॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਕਰੇ।ਖਨਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਵਾਹਰਿ ਗਿਰੇ।ਬਹੁ ਗੰਭੀਰ[2] ਕਰਨੇ ਬਰ ਤਾਲ। ਕਹਿ ਕਰਿਵਾਵੈਂ ਗੁਰੂ ਬਿਸਾਲ॥੧੯॥ ਬਹੁ ਸਿੱਖਜਨ ਕੀ ਹੋਈ ਭੀਰ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਆਵਹਿਂ ਤੀਰ। ਕੇਤਿਕ ਅੰਨੁ ਪੁੰਜ ਕੋ ਆਨਹਿ। ਪਾਇ ਦੇਗ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਠਾਨਹਿਂ॥੨੦॥ਕੇਤਿਕ ਧਨੁ ਕੋ ਆਨਿ ਚਢਾਵਹਿ। ਦੇਤਿ ਮਜੂਰਨਿ ਤਾਲ ਖਨਾਵਹਿਂ। ਕੇਤਿਕ ਆਪ ਆਇ ਤਹਿਂ ਰਹੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਮੁ ਚਹੈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਕੇਤਿਕ ਘਰ ਤੇ ਅੰਨ ਸੁ ਆਨਹਿਂ।ਅਪਨੋ ਖਾਇ ਕਾਰ ਸੋ ਠਾਨਹਿ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨੁ ਖਾਇਂ। ਸਭਿ ਦਿਨ ਸਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇਂ ॥ ੨੨ ॥ ਕੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮੁ ਰਹਹਿਂ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਕੋ ਸਕਾਮ ਠਾਨਹਿਂ ਅਰਦਾਸ। ਮਹਿਦ ਕਾਜ ਸਰ ਕਰਿਬੇ ਕੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਨ ਲਖਹਿਂ ਬਡੇਰਾ ॥੨੩॥–ਕਿਤੇ ਬਰਖ ਮਹਿਂ ਹੋਵਨ ਹਾਰਾ। ਪਾਕਹਿਂ ਈਟਾਂ ਚਲਿ ਹੈ ਕਾਰਾ। ਅਨਿਕ ਪਜਾਵੇ[3] ਲਾਗਹਿਂ ਜਬੈ। ਤਬਿ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਸਕਹੈ ਸਬੈ॥੨੪॥ਬਿੰਦੁ ਕੁਲਾਲ[4]ਬਸਹਿਂ ਜਬਿਆਈ।ਲਾਇਂ ਪਜਾਵੇ[3]ਲੇਹਿ ਪਕਾਈ–।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਿਤਹਿਂ ਚਿਤੁ ਮਾਂਹੀ।–ਜਿਮ ਤੜਾਗ[5] ਤੂਰਨ ਹੁਇ ਜਾਹੀ ॥੨੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਆਇਸੁ। ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ ਕੋ ਫੁਰਮਾਇਸ। 'ਤਾਲ ਕਰਹੁ ਚਹੁ ਕੋਨ ਬਿਸਾਲ। ਹੁਇ ਪਾਕੇ ਈਟਨ ਲਗ ਜਾਲ[6,7]॥ ੨੬ ॥ ਤਥਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੋਕਹੁ ਕਹਿਯੋ। ਠਹਿਲ ਤਾਲ ਕੀ ਮਹਿ

---

[1]ਗਾਰ । [2]ਡੂੰਘਾ । [3]ਆਵੇ ਇੱਟਾਂ ਦੇ। [4]ਘੁਮਿਆਰ। [5]ਤਾਲਾਬ, ਸਰੋਵਰ । [6]ਸਾਰਾ, [7]ਬਹੁਤੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਲੱਗ ਕੇ ।

ਚਿਤ ਚਹਿਯੋ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿ ਇਹੁ ਬਨ ਜਾਇ। ਗੁਰ ਦੋਨਹੁੰ ਕੀ ਪੁਰਹਿ ਰਜਾਇ–॥੨੭॥ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਬਚ ਪੂਰਬ ਗੁਰਕੇ। ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿਵਾਵਹਿ ਸਰ ਕੇ। ਬੈਠੇ ਤ੍ਰਟ ਪਰ ਕਹਹਿਂ,ਖਨਾਵਹਿਂ।ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵਹਿਂ॥੨੮॥'ਸਭਿ ਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ। ਬਿਚ ਪਰਲੋਕ ਲਹਹੁ ਗਤਿ ਰੂਰੀ'।ਬੀਤੇ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਖਨਾਵਤਿ। ਸਰ ਸੇਵਾ ਕੋ ਅਧਿਕ ਜਨਾਵਤਿ॥ ੨੯ ॥ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਾਰ ਅਧਿਕ ਹੀ ਹੋਇ। ਕਰਿ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਖਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਬਡ ਗੰਭੀਰ ਭਯੋ ਤਬਿ ਖਨਤੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਿਰਾਵਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਅਨਤੇ[1]॥੩੦॥ਜਬਿਖਨਿਕੇ ਨੰਮ੍ਰੀਬਹੁ ਕਰਿਯੋ।ਬ੍ਰਿਤਲਾਕ੍ਰਿਤ[2] ਮਠ ਜਾਨਯੋ ਪਰਯੋ[3]। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਗੁਰ ਪਾਸ ਉਚਾਰੈਂ।'ਇਕ ਮਠ ਨਿਕਸਯੋ ਲੋਕ ਨਿਹਾਰੈਂ'॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਠੇ ਆਪਿ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਗਏ ਨਿਕਟ ਤਿਸ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਕੋ ਤਹਾਂ ਲਗਾਇ। ਕਰਯੋ ਨਿਰਾਲਮ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਬਾਇ[4]॥੩੨॥ਦਰਪਰ ਸਿਲਾ ਲਗੀ ਖੁਲ੍ਹਵਾਈ।ਦੇਖਯੋ ਮੁਨੀ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ।ਕਸਤੂਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੰਗਵਾਈ। ਲੇ ਨਵਨੀਤਹਿ ਸਾਥ[5] ਮਿਲਾਈ ॥੩੩॥ ਚਰਨ ਸਾਥ ਦ੍ਵੈ ਸਿੱਖ ਲਗਾਏ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਿਨ ਤੇ ਮਲਵਾਏ।ਦਸਮ ਦ੍ਵਾਰ ਕੋ ਪੁਨਹਿਂ ਘਸਾਵਾ। ਜਿਸੁ ਤੇ ਤਨ ਮਹਿਂ ਉਸ਼ਨ[6] ਉਪਾਵਾ ॥੩੪॥ ਰੋਕ ਪੌਨ ਲਗ ਰਹੀ ਸਮਾਧਿ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸਾਧਨ ਸਾਧ। ਚੇਤਨਤਾ ਤਨ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਆਈ।ਬੈਠੇ ਬਰਖ ਬਿਤੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੩੫॥ਰਾਖਯੋ ਰੋਕ ਜੁ ਦਸਮੇਦ੍ਵਾਰ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਸੋ ਪੌਨ[7] ਉਤਾਰ।ਤੂਲ[8]ਆਦਿ ਤੇ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ[9] ਤਿਹ ਸਰੀਰ ਕੋ ਭਲੇ ਬਚਾਇ ॥੩੬॥ ਹੁਤੀ ਜੋਗਤਾ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਿਕੇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਧਰਿਕੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਚਨ ਜਬੈ ਉਘਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸਮੁਖ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਮੁਖ ਜੀਹ੍ਵ[10]ਚਲਾਇਵ। ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਲਾਇਵ[11]। 'ਕੌਨ ਨਾਮ ਇਨ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ? ਕਿਹ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਬਡਾਈ? ॥ ੩੮ ॥ ਕਿਸ ਕੇ ਇਹੁ ਨੰਦਨ? ਸਭਿ ਕਹੋ। ਸਮਾਂ ਕੌਨ ਅਬਿ ਜਗ ਮੈਂ ਅਹੋ?।ਜਬਿ ਮੁਹਿ ਸਭਿ ਹੁਇ ਹੈ ਸੱਖਯਾਤਿ।ਔਰ ਬੂਝਹੌਂ ਪੁਨ ਬੱਖਯਾਤਿ' ॥੩੯॥ ਤਬਿ ਬੁੱਢੇ ਕਰ ਜੋਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੋਢਿਬੰਸ

[1] ਹੋਰ ਥਾਵੇਂ। [2] ਗੋਲਾਕਾਰ। [3] ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਇਕ ਮੱਠ। [4] ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੇਹਲਾ, ਨੰਗਾ। [5] ਮੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ। [6] ਗਰਮੀ। [7] ਸੁਾਸ। [8] ਰੂਈ। [9] ਮੁਨਾਸਿਬ ਤਰਕੀਬ। [10] ਜਿਹਬਾ। [11] ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ ਵਾਲਾ ਕੋਮਲ (ਵਾਕ) ਬੋਲਿਆ।

ਸ਼ੁਭ ਸਿੰਧੁ ਸਮਾਨਾ[1]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖਰਾਸਿ। ਉਪਜੇ ਚੰਦ ਸੁਜਸੁ ਪਰਕਾਸ਼॥੪੦॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਬੁਧ[2] ਸਮ ਬੁਧਿਵਾਨ।ਧਰਮ ਆਤਮਾ ਗੁਨ ਗਨ ਖਾਨਿ।ਪਾਪ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਬਿਖੈ ਜਗੁ ਸਾਰਾ।ਸਮ ਜਹਾਜ ਭਾ ਡੂਬਨਿਹਾਰਾ॥ ੪੧ ॥ ਭਏ ਦੀਪ ਸਮ ਨਰ ਤਨੁ ਧਰਿਯੋ। ਭਵ ਸਗਰੇ ਜਿਨ ਚਾਂਦਨ[3] ਕਰਿਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਨੂਪ।ਸਰਬਜੋਤਿ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ॥੪੨॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿੱਖਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਲਾਖਹੁਂ ਮੋਖ ਦੀਨ ਅਕਲੇਸ਼ਾ[4]। ਸਰਬ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰਾ।ਪ੍ਰਿਥੀ ਡੁਲਤਿ[5] ਕੋ ਭਾਰ ਨਿਵਾਰਾ॥੪੩॥ਤਿਨ ਤੇ ਲਈ ਗਰੁਵ[6] ਬਡਿਆਈ। ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬੈਠੇ ਗੁਰਿਆਈ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਜਿਨ ਕੇ ਨ ਸਮਾਨਾ।ਸਿੱਖਨ ਉਧਾਰੇ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨਾ॥੪੪॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਤਿਨ ਪਾਛੈ।ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਆਛੈ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਮਹਿ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ। ਅਨਿਕ ਨਰਨਿ ਕਹੁ ਦਈ ਬਡਾਈ ॥੪੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮਹਾਂ ਮਸਾਲ[7]।ਕਲੀ ਕਾਲ ਹਤਿ ਤਿਮਰ ਬਿਸਾਲ।ਲਾਖੋਂ ਦੀਪਕ ਜਿਨ ਤੇ ਜਾਗੇ। ਨਰ ਬਡਭਾਗ ਪਗਨ ਜੋ ਲਾਗੇ ॥੪੬॥ ਤਿਸ ਮਸਾਲ ਤੇ ਜਗੀ ਮਸਾਲ।ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਇਨ ਤੇ ਦੀਪਕ ਜਗੇ ਅਨੇਕ। ਹੋਏ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਹਤ ਬਿਬੇਕ ॥ ੪੭ ॥ ਤਿਨਹੁ ਤੀਸਰੀ ਦਿਪੀ[8] ਮਸਾਲ। ਕਰ੍ਯੋ ਚਾਂਦਨਾ ਤਮ ਗਨ ਟਾਲਿ[9]। ਅਨਗਨ ਦੀਪਕ ਜਾਗੇ ਜਗ ਮੈਂ। ਪਰੇ ਆਨਿ ਸ਼ਰਨੀ ਜੇ ਪਗ ਮੈਂ ॥ ੪੮ ॥ ਤਿਸ ਮਸਾਲ ਤੇ ਜਗੀ ਮਸਾਲ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਤਮ ਟਾਲਿ[10]।ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਏਹੁ। ਤਿਸੀ ਜੋਤਿ ਕੀ ਪੰਚਮ ਦੇਹਿ॥੪੯॥ ਅਬਿ ਕਲਜੁਗ ਕੋ ਕਾਲ ਕਰਾਰਾ[11]। ਬਰਖ ਪੰਚਮੋ ਲਖਹੁ ਹਜਾਰਾ।ਬਿਨਾ ਕਾਲ ਤੇ ਜੋਰ ਕਲੀ ਸੋ[12]।ਤਿਹ ਮਿਟਾਵਨੇ ਭਾਂਤਿ

---

[1]ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਤ। [2]ਬੁਧਿ ਨਾਮ ਹੈ ਗਜਾਨ ਦਾ, ਜੋ ਗਜਾਨ ਸਮ ਗਜਾਨਵਾਨ ਹੈ। (ਅ) [ਸੰਸ:, ਬੁਦਿ] ਗੋਤਮ ਬੁਧ ਜੀ ਦੀ ਬੁਧੀਮਤਾ ਦਾ ਅੰਗ ਲੈਕੇ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ੲ) ਬੁਧ ਇਕ[ਪ] ਗ੍ਰਹ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, [ਸੰਸ: ਬੁਧ] ਜੋ ਤਾਰਾ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ; ਉਹ ਅਰਥ ਏਥੇ ਕਰਨਾ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਉਪਮਾਂ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਬੁਧੀਮਤਾ ਦੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਬੁਧ ਗਜਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਸ) ਬੁਧ+ਸਮ=ਸਮਬੁਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਨੇਸ਼੍ਰੀ ਤੇ ਬੁਧਿਵਾਨ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਭਾਵ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [3]ਚਾਨਣਾ। [4]ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। (ਅ) ਅਕਲ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ=ਬੁਧਿਵਾਨ ਜੀ ਨੇ। [5]ਡੋਲ ਰਹੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ। [6]ਵੱਡੀ, ਭਾਰੀ। [7]ਜੋਤ [ਅ:, ਮਸ਼ਅਲ]। [8]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਤੀਜੀ"""। [9]ਅੰਧਕਾਰ ਸਾਰਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [10]ਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [11]ਭਯਾਨਕ। [12]ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜੋਰ ਹੈ ਸਮੇ ਤੋਂ ਅਗੋਂ ਹੀ।

ਭਲੀ ਸੋ ॥੫੦॥ ਇਹ ਤੀਰਥ ਕੋ ਥਾਨੁ ਖਨਾਵਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨੁ ਪਾਵਾ। ਅਪਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਹੁ ਅਬੈ। ।ੲਸਮੇ ਚਾਹਤਿ ਸੁਨਿਬੋ ਸਬੈ' ॥੫੧॥ਜੋਗੀ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ।ਸੁਨਿਕੈ ਪਤੇ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖਕੰਦੁ। ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਮੈਂ ਜੋਗ ਕਮਾਯੋ। ਆਜੁ ਸਫਲ ਭਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥੫੨॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਕੋ ਬਡ ਗਯਾਤਾ। ਮਮ ਗੁਰ ਹੁਤੋ ਗਯਾਨ ਕੋ ਦਾਤਾ। ਤਿਸ ਕੀ ਸ਼ਰਨਿ ਪਰਯੋ ਮੈਂ ਜਾਈ। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਸੇਵ ਕਮਾਈ ॥ ੫੩ ॥ ਮੁਕਤਿ ਕਰਨਿ ਹਿਤ ਮੋਕਹੁ ਭਾਖਾ।–ਅਧਿਕ ਬਿਲੰਬ ਪੁਰਹਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਅਬਿ ਤੇ ਤੁਝ ਮੇਰਾ ਬਰ ਹੋਵਾ। ਮੋਖ ਪਾਇ ਅੱਗਯਾਨਹਿ ਖੋਵਾ ॥੫੪॥ ਚਿਰੰਜੀਵ ਤਵ ਹੋਇ ਸਰੀਰ।[*] ਬੈਠਹੁ ਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ਸੁ ਧੀਰ। ਮਠ ਕੋ ਸਾਜਿ ਇਸੀ ਥਲ ਰਹੋ। ਤਬਿਹੀ ਸਮਾਂ ਗਯਾਨ ਕੋ ਲਹੋ ॥੫੫॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਹੁਇੰ ਅਵਿ-ਤਾਰ। ਤੀਰਥ ਖਿਦਤਾਵਹਿ ਸ਼ੁਭ ਬਾਰਿ[1]। ਜਬਿ ਖਨਿਹੈਂ ਇਸ ਥਲ ਕੋ ਆਇ। ਤੋਹਿ ਨਿਕਾਸਹਿ ਨਿਜ ਦਰਸਾਇ॥੫੬॥ਅਪਨੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਠਾਨਿ ਤਿਨ ਪਾਹੀ। ਸੁਨਿਹੋ ਬਾਕ ਗਯਾਨ[2] ਜਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਤਬਿ ਤੇਰੋ ਹੁਇ ਹੈ ਕੱਲਯਾਨੁ–। ਇਮ ਭਾਖਯੋ ਗੁਰੁ ਕਰੁਣਾ ਠਾਨਿ॥੫੭॥ ਤਬਿ ਕੋ ਮੈਂ ਇਹੁ ਮਠ ਚਿਨਵਾਇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਰਹਯੋ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਊਪਰ ਪਰੀ ਨ ਲਹਿਯੋ। ਨਿਜ ਗੁਰੁ ਬਰ ਤੇ ਜੀਵਤਿ ਰਹਿਯੋ ॥੫੮॥ ਮੁਕਤਿ ਹੋਨਿ ਕੋ ਅਬਿ ਭਾ ਕਾਲ'। ਇਮੁ ਕਹਿ ਜੋਗੀ ਸ਼ੁੱਧ ਬਿਸਾਲ ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਚਰਨਨ ਪਰਿਯੋ। ਬਿਨੈ ਕਰਤਿ ਭਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਰਿਯੋ†॥੫੯॥'ਤੁਮਰੇ ਬਚਨਨ ਤੇ ਕੱਲਯਾਨ। ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ !। ਜੇ ਕਰਿ ਜਗਤਿ ਝੂਠਿ ਇਹੁ ਹੋਇ। ਭਾਸਤਿ ਕਯੋਂ ਆਛੇ[3] ਸਭਿ ਕੋਇ?॥੬੦॥ ਜੇ ਕਰਿ ਸਾਚ ਕਹੋ ਜਗ ਅਹੇ। ਗਯਾਨ-ਵਾਨ ਕਿਉਂ ਝੂਠੋ ਲਹੇ? ।ਆਤਮ ਕੋ ਸਰੂਪ ਜਿਮੁ ਲਹੀਏ। ਇਕ ਹੀ, ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕਿਮ ਕਹੀਏ?[4]॥ ੬੧ ॥ ਚਲਹਿਂ ਜੀਵ ਜੰਗਮ ਇਹੁ ਸਾਰੇ। ਕਿਮ ਕੂਟੱਸਥ ਰਹੈ ਨਿਰਧਾਰੇ[5]? ।ਜਗਤ ਰੂਪ ਇਹੁ ਆਪੇ ਬਨਿਕੈ। ਕਿਮ ਨਿਰ-ਲੇਪ ਰਹਤਿ ਸਭਿ ਜਨਕੈ[6]॥੬੨॥ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਨਾਮ ਜਿਸੀ ਕੋ। ਕਿਮ ਸਭੂਪ ਮੈਂ ਲਖੈਂ ਤਿਸੀ ਕੋ? । ਜੁਗ ਅਨੇਕ ਗਨ ਮੁਨੀ ਬਿਤਾਏ। ਭਨਤ ਯੋ ਥਕੇ ਪਾਰ

[1] ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਵਾਲਾ। (ਅ) ਸ਼ੁਭ ਸਮੇਂ । (ੲ) ਸ਼ੁਭ ਬਾਰ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [2] ਗਯਾਨ ਵਾਲੇ ਵਾਕ। [3] ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਹੈ' ਜਾ 'ਸਤਿ' ਕਿਉਂ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ? [4] ਭਾਵ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ 'ਇਕ' ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਪਨ (ਨਾਨੱਤ੍ਵ) ਕਿਵੇਂ ਹੈ ? [5] ਕੀਕੂੰ ਅਚਲ (ਇਕ ਸਮਾਨ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ(ਯਾ ਸਮਬਾਇ)। [6] ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ। *ਪਾ:–ਸਰੀਰ। †ਪਾ:–ਭਰਯੋ।

ਨਹਿ ਪਾਏ ॥੬੩॥ ਜਿਸ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਵੈ ਸੱਖ੍ਯਾਤਿ। ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤਿਸ ਕੇ ਬਖ੍ਯਾਤ॥ਪਰੇ ਅਪਰ ਪਦ ਜਿਸ ਕੇ ਨਾਂਹਿ।ਸੱਤਯ ਅਨੰਦ ਅਨਾਦੀ ਆਹਿ॥ ੬੪॥ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਰਿਦੈ ਬਿਦਤਾਵਉ।ਮੁਰ[1] ਗੁਰਕੇ ਬਰ ਤੁਮਸਵਲਾਵਉ[1] ਦੀਰਘ ਮਹਿਦ ਬੈਸ ਜਿਸ ਤਨੁ ਕੀ। ਜਤਨ ਸਾਥ ਰੋਕੀ ਗਤਿ ਮਨ ਕੀ॥ ੬੫॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਪਾਇ ਬਹਾਨਾ। ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਕੱਲ੍ਯਾਨਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਜੋਗੀ ਅਸ[2] ਕਹੇ। ਦੇਖਤਿ ਨਰ ਗਨ ਬਿਸਮੈ ਰਹੇ॥੬੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਜੋਗੀ ਨਿਕਸਤਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਜੋਗੀ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਵੇਦਾਂਤ]।

ਦੋਹਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸੁਨਿ ਲਖਿਕੈ ਸੁਧਿ ਅਧਿਕਾਰ। ਨਿਰਨੈ ਕੀਨਸਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਤਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥'ਭੋ ਜੋਗੇਸ਼ੁਰ! ਅਚਰਜ ਅਹੈ। ਅਕਹਿ[3] ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਕਿਮੁ ਕੋ ਕਹੈ।ਨਾਮ ਅਗੋਚਰ[4] ਭਾਖਤਿ ਤਾਂਹਿ। ਕਿਸੀ ਰਿਖੀਕ ਬਿਸ਼ੈ ਕਬਿ ਨਾਂਹਿ[5] ॥੨॥ ਤਊ ਜਨਾਵਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕਾਰਨ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਨ। ਰਚਹਿ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਜੋ ਮਨ ਅਪਨੇ। ਸੱਤਯ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਸੁਪਨੇ ॥ ੩ ॥ ਭੈ ਕੋ ਪਾਇ ਉਠੇ ਬਰੜਾਇ। ਤ੍ਰਿਯ ਸੰਗਮ ਤੇ ਰੇਤ ਮੁਚਾਇ[6]। ਹਸਹਿ ਕਹੂੰ, ਕਬਿ ਰੁਦਨ ਪੁਕਾਰੈ। ਕਬਹੁਂ ਬਿਖਾਦ ਅਧਿਕ ਉਰ ਧਾਰੈ ॥ ੪ ॥ ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿਂ ਜਾਨੇ ਸਾਚੇ। ਸੋਗ ਹਰਖ ਤੇ ਤਿਹ ਛਿਨ ਰਾਚੇ। ਜੇਕਰਿ ਕੂਰ ਲਖਹਿ ਇਹੁ ਤਬੈ। ਸੁਪਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਇਹ ਹੋਇ ਨ ਸਬੈ ॥ ੫ ॥ ਜਿਮ ਬਾਜੀਗਰ ਅਪਨੀ ਮਾਯਾ। ਮਿੱਥਯਾ ਲਖਿ ਸੋਗ ਨ ਹਰਖਾਯਾ[7]। ਜਬਿ ਸੁਪਨਾ ਇਸਕੋ ਮਿਟਿ ਜਾਵੈ।ਝੂਠੋ ਲਖਹਿ ਨ ਪੁਨ ਬਿਰਮਾਵੈ[8] ॥੬॥ ਪਿਖ੍ਯੋ ਕੇਹਰੀ ਸੁਪਨੇ ਮਾਂਹੀ। ਜਾਗੇ ਤੇ ਭਾਗੈ ਕਿਤ ਨਾਹੀ। ਸੁਪਨ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਸਕਲੀ ਲਖਿ ਇਮ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਕਰਹਿ ਨ ਉਰ ਕਿਮ[9] ॥੭॥ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਜਾਵਦ[10] ਅੱਗ੍ਯਾਨਾ। ਜਗਤ ਸਾਚ ਜਨਿਯਤਿ[11] ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਇਸ਼ਟ ਹਰਖ ਉਰ-ਭਾਰੈ[12]। ਹੋਤਿ ਅਨਿਸ਼ਟ[13] ਸ਼ੋਕ ਕਰਿ ਭਾਰੈ ॥੮॥ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਭੈ ਆਦਿਕ

---

[1]ਮੇਰੇ। [2]ਐਸਾ। [3]ਜੋ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। [4]ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ। [5]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ(ਉਹ)ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ।[6]ਬੀਰਜ ਪਾਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [7]ਬਾਜੀਗਰ ਅਪਨੀ ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਝੂਠੀ ਲਖਕੇ ਨਾ ਸੋਗ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਹਰਖ ਕਰਦਾ ਹੈ। [8]ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰ। [9]ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [10]ਜਿਤਨਾਂ ਚਿਰ। [11]ਭਾਸਦਾ ਹੈ। [12](ਮਨ ਨੂੰ) ਪਿਆਰੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [13]ਨਾ ਪਿਆਰੀ (ਭਾਵ ਦੁਖਦਾਈ) ਵਸਤੂ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ।

ਜੋਈ। ਇਨ ਕੋ ਧਰਤਿ ਅਨਿਕ ਦੁਖ ਖੇਈ[1]। ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਇ। ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ਼ ਸੁ ਲੇਤਿ ਬਚਾਇ ॥ ੯ ॥ ਜਿਮ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿਂ ਸ਼ੇਰ ਕਰਾਲ। ਦੇਖਤਿ ਉਪਜਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ। ਭਾਗਯੋ ਜਾਇ ਨ, ਗਿਰ ਗਿਰ ਜਾਵੈ। ਹੋਤਿ ਅਸ਼ੱਕਨ[2]*,ਡਰੈ,ਬਰੜਾਵੈ॥੧੦॥ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਨਰ ਆਯੋ। ਦੁਖਤਿ ਜਾਨਿ ਕੈ ਪਕਰਿ ਜਗਾਯੋ।ਤ੍ਰਸਤਿ ਜਾਨਿ,ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖਹਿਂ। ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਬਿਸ਼ੇਖਹਿਂ ॥੧੧॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦ੍ਵੈ ਤੁਝ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਭੁਖਨ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨ ਹ੍ਵੈ ਤੁਹਿ ਮਾਂਹੀ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਤੋਂ ਮੈਂ।ਇਨਤੇ ਪਰੈ ਰੂਪ ਲਖਿ ਸੋ–ਮੈਂ–॥੧੨॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਦੈ ਉਪਦੇਸ਼। ਰਿਦੈ ਹਾਨ ਅੱਗਯਾਨ ਅਸ਼ੇਸ਼।ਤਬਿ ਇਹੁ ਜਗਤ ਝੂਠਿ ਇਮ ਮਾਨੈ'।ਤਿਸ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨੈ॥੧੩॥ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ ॥ ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਥੰਮਿ੍ਓ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਕਵਨ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸਟਿਓ ਬਿਨਸਾਇਓ ॥ ਕਤਹਿ ਗਇਓ ਉਹੁ ਕਤ ਤੇ ਆਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਲ ਤੇ ਊਠਹਿ ਅਨਿਕ ਤਰੰਗਾ ॥ ਕਨਿਕ[3] ਭੂਖਨ ਕੀਨੇ ਬਹੁ ਰੰਗਾ ॥ ਬੀਜੁ ਬੀਜਿ ਦੇਖਿਓ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰਾ ॥ ਫਲ ਪਾਕੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਸਹਸ ਘਟਾ[4] ਮਹਿ ਏਕੁ ਆਕਾਸੁ ॥ ਘਟ[4] ਫੂਟੇ ਤੇ ਓਹੀ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ਭਰਮ ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿਕਾਰ ॥ ਭ੍ਰਮ ਛੂਟੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰ ॥੩॥ ਓਹੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਬਿਨਸਤ ਨਾਹੀ ॥ ਨਾ ਕੋ ਆਵੈ ਨਾ ਕੋ ਜਾਹੀ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਧੋਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ॥ 'ਬਾਜੀਗਰ ਜਿਮ ਬਾਜੀ ਪਾਵਹਿ। ਅਨਿਕ ਰੂਪ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਂਗ ਦਿਖਾਵਹਿ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਵਤਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਫਿਰਹਿ, ਲਰਹਿ ਬਡ ਬਾਂਧਿ ਅਖਾਰਾ ॥੧੪॥ ਇਕ ਬਾਜੀਗਰ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਸਾਚਾ। ਬਾਜੀ ਸਭਿ ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਕਰ ਪਾਚਾ। ਸਗਰੀ ਪੁਤਰੀ ਪੁਰਖ ਅਧੀਨੁ[5]। ਨਾਚਹਿਂ ਜਥਾ ਨਚਾਵਨ ਕੀਨੁ ॥ ੧੫ ॥ ਕਿਸਹਿ ਪਲਾਵਹਿ, ਕਿਸੇ ਜਿਤਾਵਹਿ। ਕੋ ਸੋਗੀ ਕੋ ਹਰਖ ਉਪਾਵਹਿ। ਜਬਹਿ ਸੰਕੋਚਹਿ ਸਕਲ ਪਸਾਰਾ। ਰਹੈ ਇਕਾਕੀ ਕਰਨੈ-ਹਾਰਾ[6]॥੧੬॥ਤਿਮ ਜਾਨਹੁੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਰੂਪਾ।ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਤੇ ਕਰਹਿ ਅਨੂਪ। ਅਖਿਲ ਚਰਾਚਰ ਕੋ ਉਪਜਾਯੋ। ਅਪਨ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਮਧਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ[7] ॥

[1]ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ। [2]ਕਮਜ਼ੋਰ। [3]ਸੋਨਾ। [4]ਘੜਾ। [5]ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਪੁਰਖ (ਬਾਜੀਗਰ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। [6]ਭਾਵ ਬਾਜੀਗਰ। [7]ਵਿੱਚ (ਆਪ) ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਿਆ ਹੈ। *ਪਾ:–ਅਸ਼ਕਤਿ।

੧੭॥ ਚੇਤਨਤਾ ਜੀਵਨੁ ਕਹੁ ਹੋਈ। ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਤਿ ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਬਿਖਮ ਮਹਾਨੇ[1]। ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਰਮ ਹੇਤਤਾ[2] ਜਾਨੇ॥੧੮॥ ਜਬਿ ਚਾਹਤਿ ਇਨ ਲੈ ਕਹੁ ਕਰਿਬੇ[3]।ਅਖਿਲ ਬਿਨਾਸਹਿ ਏਕਹੁ ਥਿਰਬੇ[4] ।[5]ਉਤਪਤਿ ਕੌਨ ਰੂਪ ਇਹੁ ਹੋਇ ?।ਕਹੋ ਬਿਨਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ ਕੋਇ?॥੧੯॥ ਇਸ ਪਰ ਸੁਨਹੁਂ ਅਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ।ਜਿਸੁ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਸੁਨਹੁ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ। ਜਲ ਤੇ ਅਧਿਕ ਤਰੰਗ ਉਠੰਤੇ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਹ੍ਵੈ ਪੁਨ ਬਿਨਸੰਤੇ ॥੨੦॥ ਭਏ ਤਰੰਗ ਅਹ ਜਲ ਸੋਈ। ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਇਕ ਤਿਨ ਕਹੁ ਹੋਈ। ਜੇ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਸੋ ਇਮੁ ਕਹੀ।–ਭਯੋ ਤਰੰਗ ਸੁ ਜਲ ਹ੍ਵੈ ਨਹੀਂ–॥੨੧॥ਜੋ ਜਲ ਜਾਨਹਿਂ ਅਖਿਲ ਤਰੰਗੁ। ਸਿੱਧ ਕਰਹਿ ਕਾਰਜ ਸਰਬੰਗ। ਪਾਨ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ।ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਲਿਨਤਾ ਬਿਨ ਹ੍ਵੈ ਨੀਤ॥੨੨॥ਅਪਰ ਤੀਸਰੋ ਜੋਗੀ ਸੁਨੋ। ਸ਼ੁਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਰਿਦੈ ਇਮੁ ਗੁਨੋ। ਕੰਚਨ ਏਕ ਬਨਜੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ। ਕੁੰਡਲ,ਕਟਿਕ[6] ਆਦਿ ਦਰਸਾਤ ॥੨੩॥ ਕੰਚਨ ਨਾਮ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਕਹੈਂ।–ਇਹੀ ਕਟਿਕ, ਇਹ ਕੁੰਡਲ ਅਹੈ–। ਜੋ ਸਰਾਫ ਪਰਖਨ ਤਿਹ ਕਰੈ। ਕੰਚਨ ਬਿਨਾ ਨ ਕੁਛ ਮਨੁ ਧਰੈ ॥ ੨੪ ॥ ਨਾਮ ਅਕਾਰ ਗਿਨਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋਇ। ਕਨਕ ਵਾਸਤਵ ਪਰਖਹਿ ਸੋਇ। ਤਿਮ ਗਯਾਨੀ ਕੋ ਨਾਨਾ ਨਾਂਹਿ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਦਰਸਾਹਿ॥ ੨੫ ॥ ਭੂਖਨ ਤੇ ਪੂਰਬ ਸ਼ੁਭ ਕੰਚਨ। ਭੂਖਨ ਬਨੇ ਭੇਦ ਤਊ ਰੰਚ ਨ। ਬਿਨਸੇ ਤੇ ਬਿਨ ਕਨਕ ਨ ਆਨੁ[7]। ਇਮ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਜੋ ਬੁਧਿਵਾਨੁ॥੨੬॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਗਤ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ।ਬਨਜੈ ਅਨਿਕ ਆਤਮਾ ਅਨੂਪ। ਨਸ਼ਟ ਹੋਹਿ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਜੋਇ। ਬਿਨਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਦੂਤੀ ਨ ਹੋਇ॥੨੭॥ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅੰਤ ਨ ਰਹੈ। ਮੱਧਜ ਕੁਤੋ ਸਾਚੋ ਤਿਹ ਕਹੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸਭਿ ਜਾਨ। ਅਪਰ ਅਕਾਰ[8] ਭਰਮ ਹੀ ਮਾਨ॥੨੮॥ ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਹੇਰਹੁ ਤਿਸ ਕਰਨੀ[9]। ਜਥਿਹੀ ਬੀਜ ਬੀਜਿਓ ਧਰਨੀ। ਅੰਕੁਰ ਹੋਇ ਪਾਤ[10] ਦਰਸਾਵਹਿ। ਸ਼ਾਖਾ ਅਨਿਕ ਫੂਲ

[1]ਦੁਖ ਸੁਖ ਤੋਂ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਬਹੁਤ ਔਖਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [2]ਕਾਰਨ। [3]ਜਦ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਲੈ ਕਰ ਲੈਣਾ। [4]ਤਦ ਸਾਰੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕੋ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5]ਜੋਗੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਤਰ ਦੀ ਲੜੀ ਤੋਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [6]ਕਾਲੇ, ਕੜੇ। [7]ਸੋਨੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ (ਕੁਛ ਨਹੀਂ)। [8]ਰੂਪ। [9]ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਦੀ, ਭਾਵ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਣੋ। [10]ਪੱਤੇ।

ਬਿਗਾਸਾਵਹਿਂ ॥੨੯॥ ਸੋ ਇਕ ਬੀਜ ਬਹੁਤ ਬਿਧਿ ਭਯੋ। ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਰੂਪ ਨਿਰਮਯੋ[੧]।ਫਲ ਲਗਕੈ ਪੁਨਿ ਪਾਕਨ ਹੋਵा।ਬੀਜ ਇਕਾਕੀ ਬਾਕੀ ਜੋਵਾ ॥੩੦॥ਪ੍ਰਿਥਮਪਿਛਾਰੀ ਬੀਜਹਿ ਰਹਯੋ।ਮੱਧਯਕਾਲ ਜਗਕੋ ਸਮ ਲਹਯੋ[੨]।ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ ਬਹੁਬਿਧਿ ਲਖਿ ਜਾਤਿ।ਜੋਗੀ ਸੁਨਹੁ ਔਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ॥੩੧॥ਲਾਖਹੁਂ ਘਟ ਮਹਿਂ ਇਕ ਗਗਨ ਲਹਿ।ਰਹਹਿ ਅਲੇਪ ਲੇਪ ਜਿਸ ਕੋ ਨਹਿਂ। ਜਬਿਹੀ ਫੂਟ ਜਾਹਿ ਘਟ ਸਾਰੇ। ਸੋ ਨਭ ਇਕ ਹੀ ਪਰਹਿ ਨਿਹਾਰੇ॥੩੨॥ਘਟ ਲੇ ਗਮਨਹਿਂ ਇਤ ਉਤ ਮਾਂਹਿ। ਨਭ ਰਸ ਏਕ[੩] ਨ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ।ਜੋ ਹੋਵਹਿ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਥਾਨ। ਤਿਸ ਕੋ ਬਨਹਿ ਨ ਆਵਨਿ ਜਾਨੁ ॥੩੩॥ ਤਥਾ ਬ੍ਰਹਮ ਇਕ ਰਸ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ। ਸਭਿਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਲੇਪਹਿ ਨਾਹਿ। ਸਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ।ਜੀਵ ਜੀਵ ਪ੍ਰਤਿ ਅਹੈ ਅਨੂਪ[੪]॥੩੪॥ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਨਸਦਾ ਹੀ ਰਹੈ।ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਮਹਿਂ ਸਤਿ[੫]ਇਹੁ ਅਹੈ।ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਤਿ ਚੇਤਨਤਾ ਜਾਨਿ[੬] ।ਇਹੁ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਪਹਿਚਾਨ॥੩੫॥ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਮਹਿਂਆਨੰਦ ਅੱਗਯਾਨੀ । ਨਿਜਾਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ ਗਯਾਨੀ।ਸਭਿ ਕੋ ਭੂਲ ਦੇਹਿ ਧਰਿ ਹੈਤਾ[੭]। ਪੁਨਹਿ ਪਦਾਰਥ ਮਮਤਾਵੰਤਾ[੮]॥੩੬॥ਏ ਸਭਿ ਮਾਯਾ ਕੇਰਿ ਵਿਕਾਰ। ਜੋ ਭਾਸਤਿ ਹੈਂ ਨਾਨਾਕਾਰ[੯]। ਨਹੀਂ ਵਾਸਤਵ[੧੦] ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ। ਇਹ ਮਾਯਾ ਕੇ ਰੂਪ ਕਹਾਇ॥੩੭॥-ਮੈਂਨਹਿਂ ਜਾਨੌਂ-ਕਰਨਬਖਾਨ।ਇਸੈ ਨਾਮਮਾਯਾ,ਅਗਯਾਨ । ਉਭੈ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਧਾਰਨਿਹਾਰੀ। ਇਕ ਆਵਰਨ ਵਿਖੇਪ ਉਚਾਰੀ ॥੩੮॥ ਕਰਹਿ ਸਰੂਪ ਅਛਾਦਨਿ[੧੧] ਜੋਇ। ਗਯਾਨੀ ਭਨਹਿਂ-ਆਵਰਣ-ਸੋਇ। ਜਿਹ ਨਾਨਤ੍ਵ[੯] ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਾਈ। ਸੋ ਵਿਖੇਪ,ਜਹਿਂ ਕਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਈ ॥੩੯॥ ਉਪਾਦਾਨ[੧੨] ਇਹ ਸਭਿ ਜਗ ਕੇਰੀ। ਹੈ ਅਘਟਨ ਘਟਨਾ ਸੁ ਘਨੇਰੀ[੧੩] । ਜਥਾ ਰਜੁ ਹੁਇ ਬੱਕ੍ਰ[੧੪] ਪਰੀ ਹੈ। ਕਿਹ ਨਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸੋ ਨ ਕਰੀ ਹੈ ॥੪੦॥ ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਰਜੁ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਲਖਯੋ-ਸਰਪ ਇਹ ਪਰਯੋ ਕਰਾਲ-। ਰਜੁ

---

[੧]ਉਤਪਤ ਹੋਯਾ। [੨]ਬੀਜ ਦੇ ਮੱਧ ਕਾਲ (=ਬ੍ਰਿੱਛ) ਵਾਙੂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵੇਖੋ । [੩]ਅਕਾਸ਼ ਇਕਰਸ ਹੈ। [੪]ਭਾਵ ਸਤਚੇਤਨ ਆਨੰਦ, ਜੀਵ ਜੀਵ ਵਿਚ (ਵ੍ਯਾਪਕ) ਹੈ । [੫]ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ 'ਸੱਤ' ਰੂਪਤਾ । [੬](ਜੀਵ) ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਚੇਤਨਤਾ ਜਾਣਕੇ। [੭]ਸਭ ਕੋਈ ਭੁੱਲਕੇ ਦੇਹ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । [੮]ਫੇਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਮਤਾ-ਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੯]ਨਾਨਾਪਨ। [੧੦]ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ। [੧੧]ਢੱਕ ਲਵੇ । [੧੨]ਕਾਰਣ, ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਦਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਨ ਮਿੱਟੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਾਯਾ । [੧੩]ਮਾਯਾ ਅਣਬਣਤ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। (ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ੧੧ ਛੰਦ ਵਿਚ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ)। [੧੪]ਵਿੰਗੀ।

ਧਿਸ਼ਟਾਨ ਪਾਇ ਅੱਗਯਾਨ। ਕਾਰਜ ਕੀਨੋ ਸਰਪੁ ਮਹਾਂਨ[1] ॥੪੧॥ ਤਿਮਿ ਮਾਯਾ ਧਿਸ਼ਟਾਨ ਧਰੰਤਿ। ਬ੍ਰਹਮ ਆਸਰੇ ਬਿਸ਼ੈ ਕਰੰਤਿ[2]। ਜਥਾ ਤਿਮਰ ਹੁਇ ਕੋਸ਼ਠ[3] ਅੰਤਰ। ਕੋਠਾ ਆਸ਼੍ਰੈ ਤਾਂਹਿ ਨਿਰੰਤਰ ॥੪੨॥ ਬਿਨ ਕੋਸ਼ਠ ਅੰਧਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਆਸ਼੍ਰੈ ਤਾਂਹਿ ਉਹੀ ਹੈ। ਪੁਨ ਸੋ ਤਿਮਰ ਫੈਲ ਤਹਿਂ ਹੀ ਕੋ। ਬਿਸ਼ੈ ਕਰਤਿ ਤਿਸ ਕੋਸ਼ਠ ਹੀ ਕੋ॥੪੩॥ ਛਾਦਿ ਲੇਤਿ ਚਹੂੰ ਓਰਨ ਮਾਂਹਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਤਿ ਹੈ ਨਾਂਹਿ। ਤਥਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਮਾਯਾ ਜਾਨਿ। ਆਸ਼੍ਰੈ ਬਿਸ਼ੈ ਕਰਤਿ ਬੁਧਿਵਾਨ॥੪੪॥ ਜਬਿ ਅੱਗਯਾਨ ਸਕਾਰਜ ਸਾਰੇ*। ਭ੍ਰਮ ਛੁਟ ਜਾਇ ਸਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ। ਪਰਮਤੱਤ ਕੋ ਮਤਿ ਕਰਿ ਜਾਨਾ[4]। ਏਕੰਕਾਰ ਮਹਤ ਮਹੀਯਾਨਾ[5]॥੪੫॥ ਇਕ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨਸ਼੍ਰ ਹੈ[6]। ਸਦਾ ਅਨਾਦੀ ਜੋ ਇਕ ਰਸੁ ਹੈ। ਆਇ ਨ ਜਾਇ ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਕੋਈ। ਬ੍ਯਾਪਕ ਸਰਬ ਗਗਨ ਸਮ ਸੋਈ॥੪੬॥ ਅੱਦ੍ਵੈ ਅਨੰਦਾਤਮ ਸਭਿ ਥਾਨ। ਨਿਹਕਲ, ਅੱਕ੍ਰੈ, ਅਜੈ[7] ਮਹਾਂਨ। ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਹੈ ਜਬੈ। ਹਉਮੈ ਮਲ ਨਿਰਵਾਰਹਿ ਸਬੈ ॥੪੭॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ[8] ਜੁ ਗਤਿ ਹੈ। ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਆਨੰਦ ਸਤਿ ਹੈ। ਪੁਨਰਾਵਰਤਿ[9] ਨਹੀਂ ਜਿਤ ਹੋਇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਏਕ ਰਸੁ ਸੋਇ' ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਜੋਗੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਪੰਚਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੫॥

੩੬. [ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਜੋਗੀ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ ਬਾਨੀ ਸੁਧਾ ਸਮਾਨ। ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ[10] ਭਲੇ ਨਿਰਨੈ ਕਰਨ ਮਹਾਂਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਕੌਨ ਬਾਦ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਿੱਧ ਕਿਯ? ਜਿਸ ਤੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਥਿਯ। ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਕੋ

---

[1]ਅਗਯਾਨ ਨੇ ਰੱਸੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਸਰਪ ਰੂਪੀ ਮਹਾਂਨ ਕਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਅਗਯਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਹੀ ਆਸਰੇ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਕੋਠੇ। [4]ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆਂ। [5]ਬੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜਾਂ। [6]ਨਾਸ਼ ਰਹਤ ਹੈ। [7]ਕਲਪਨਾ ਰਹਤ, ਕ੍ਰਿਆ ਰਹਤ ਤੇ ਅਜਨਮਾ। [8]ਉਚੀ। [9]ਪੁਨਰ+ਆਵਰਤ=ਮੁੜਕੇ ਆਉਣਾ(ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ)। [10]ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ

*ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ ਸੋ ਅੱਗਯਾਨ ਤੇ ਉਸਦਾ ਕਾਰਯ ਪ੍ਰਪੰਚ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਵੈ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੇ ਤੱਕਿਆਂ ਭ੍ਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਗਯਾਨ ਤੇ ਉਸਦਾ ਕਾਰਯ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਲਪਤਿ ਸੀ ਉਹ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਗਿਆ, ਪਿੱਛੇ ਰੱਸੀ ਤੇ ਸੱਪ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਪਤਿ ਵਸਤੂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਸ਼੍ਹਾਨ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਗੇ ਹੋਰ ਸੰਪਸ਼ਟ ਕਰਨਗੇ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਿ।ਵਾਦਪ੍ਰਣਾਮ[1]ਭਯੋ ਵੱਖਯਾਤ॥੨॥ਹੇਮੁ ਪ੍ਰਣਾਮਯੋ ਨਿਜ ਆਕਾਰ[2]। ਕੰਕਨ ਕੁੰਡਲਾਦਿ ਲੰਕਾਰ[3]। ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਣੇਮ[4]* ਹੋਤਿ ਭਾ ਤੈਸੇ†। ਜਗਤ ਚਰਾਚਰ ਉਪਜਯੋ ਐਸੇ†॥੩॥ਜਿਸ ਮਾਯਾ ਕੋ ਆਪੁ ਬਤਾਵੈ।ਸੋ ਝੂਠੀਕੈ ਸਾਚ ਜਨਾਵੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਬਿਲੋਕਯੋ ਕੈਸੇ।-ਸੂਖਮ ਤੇ ਸੂਖਮ-ਕਹਿ ਐਸੇ[5] ॥੪॥ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਜੋਗੀ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ।ਉੱਤਰ ਦੀਨਸਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਨਿਕੈ[6]। 'ਵਿਵਰਤ ਵਾਦਿ'ਇਹੁ ਹਮ ਨੇ ਕਹਯੋ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਪ੍ਰਪੰਚ[7] ਬ੍ਰਹਮੁ ਤੇ ਲਹਯੋ ॥੫॥ਜਥਾ ਰਜੁ ਤੇ ਸੂਪ‡ਉਪਜੰਤਾ।ਭੇ ਆਦਿਕ ਤੇ ਕੰਪ ਉਠੰਤਾ।ਤੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਜਗ ਇਹੁ ਦੀਖਾ।ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਤਿਸੇ ਸਰੀਖਾ॥੬॥ ਬਿਨਾਂ ਗਯਾਨ ਤੇ ਮਿਟੇ ਜੁ ਨਾਂਹੀ। ਸਦਾ ਸਸ਼ੰਕਤਿ[8] ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਜਨਮ ਅਨੇਕਨ ਮਹਿਂ ਬਿਰਮਾਵਤਿ[10]।ਊਚੇ ਨੀਚੇ ਬਹੁਤ§ ਭ੍ਰਮਾਵਤਿ ॥੭॥ ਵਾਦ ਪ੍ਰਣਾਮ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਮਾਨੋ। ਰੂਪ ਦੂਧ ਤੇ ਦਧਿ ਹੁਇ ਜਾਨੋ[11]। ਦਧਿ ਤੇ ਬਹੁਰ ਦੁਗਧ ਹੁਇ ਨਾਂਹਿ। ਪੂਰਬ ਰੂਪ ਨਾਸ਼ ਭਾ ਤਾਂਹਿ ॥ ੮ ॥ ਹਾਟਕ[12] ਹੋਇ ਨ ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ।ਭੂਖਨ ਮਹਿ ਸਰੂਪ ਦਰਸਾਤ[13]।ਬਿਨਸੇ ਅਲੰਕਾਰ ਆਕਾਰ। ਪੂਰਬ ਰੂਪ ਹੇਮ ਲੇ ਧਾਰਿ[14] ॥੯॥ ਮਾਯਾ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਜਗ ਭਾਸ।ਜਿਮ ਬਾਜੀ-ਗਰ ਕੇਰ ਤਮਾਸ਼। ਹੋਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ ਜਬੈ ਅੱਗਯਾਨ। ਨਹਿ ਪੁਨ ਰਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਨੁ ਆਨ ॥ ੧੦ ॥ ਨਹਿਂ ਅਸੱਤਯ ਨਹਿਂ ਸੱਤਯ ਸੁ ਮਾਯਾ। ਸੱਤਯਾਸੱਤਯ ਭੀ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਯਾ। ਲਖਹੁ ਅਨਰਬਚਨੀ ਇਹੁ ਯਾਂਤੇ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿਬੇ ਜਾਹਿ ਨ[15] ਕਾ ਤੇ॥੧੧॥ਹੈ ਅਨਾਦਿ ਜਿਸੁ ਆਦਿ ਨ ਮਾਨ[16]।ਅੰਤ ਪਾਇ ਉਪਜੇ ਜਬਿ ਗਯਾਨ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੁਨਿਬੇ ਉਪਦੇਸ਼।ਹਤਹਿ ਅਬਿੱ-ਦਯਾ[17] ਸਹਤ ਕਲੇਸ਼ ॥੧੨॥ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਪੂਰਨ ਜੋਇ।ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਕਿਸੁ ਇੰਦ੍ਰੈ ਕਬਿ ਹੋਇ[18]।ਦਿਖਿਯ ਨ ਆਂਖਨਿ,ਸੁਨਿਯ ਨ ਕਾਨੀ। ਰਿਦੈ ਲਖਹਿ

---

[1]ਪ੍ਰਣਾਮਵਾਦ=ਰੂਪ ਬਦਲਨ ਵਾਲਾ। [2]ਸੋਨੇ ਨੇ ਬਦਲਿਆ ਆਪਣਾ ਰੂਪ। [3]ਗਹਿਣਿਆਂ ਵਿੱਚ। [4]ਬਦਲਨ ਵਾਲਾ। [5]ਐਸੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੂਖਮ ਤੇ ਸੂਖਮ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ। [6]ਵਿਚਾਰਕੇ। [7]ਅਸਾਂ ਇਹ ਵਿਵਰਤ ਵਾਦ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਬ੍ਰਹਮ ਸੱਤ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਗਤ ਮਾਯਾ ਕਰਕੇ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਯਾਨ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ,ਜੈਸੇ ਰਸੀ ਤੋਂ ਸੱਪ। [8]ਭਾਵ-ਦਿੱਸਦਾ ਜਗਤ। [9]ਸਹਤ ਸ਼ੰਕਾ ਦੇ। [10]ਭਰਮਦਾ ਹੈ। [11]ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਦਹੀਂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਪ੍ਰਣਾਮਵਾਦ ਹੈ। [12]ਸੋਨਾ। [13]ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਦਿਸਦਾ ਹੈ। [14]ਸੋਨਾ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [15]ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। [16]ਉਤਪਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ। [17]ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਵਿੱਦਯਾ। [18]ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

*ਪਾ:-ਪ੍ਰਣਾਮ। †ਪਾ:-ਜੈਸੇ। ਐਸੇ। ‡ਪਾ:-ਅਹਿ। §ਪਾ:-ਜੋਨਿ,ਬਹੁਰ।

ਪ੍ਰੱਗਜ਼ਾ ਤੇ[1] ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ॥੧੩॥ ਇੰਦ੍ਰੈ ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਕਰਿ ਜਿਨ ਮਨ ਕੋ। ਬਿਸ਼ੈ ਕਰਤਿ ਮਨ ਇਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ। ਤਿਮ ਮਨੁ ਬਿਸ਼ੈ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹਿਂ ਹੋਇ[2]। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸੱਤਾਂ ਦੇ ਸੋਇ ॥ ੧੪ ॥ ਸਭਿਨਿ ਅਧਾਰ ਭੂਤ[3] ਇਕ ਅਹੈ। ਨਾਨਾ ਨਸਹਿ ਨੀਕ ਜੇ ਲਹੈ[4]। ਸੂਖਮ ਤੇ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਜਾਨ। ਕਹਿਯਤਿ ਮਹਾਂ ਮਹਿਦ ਮਹੀਆਨ ॥੧੫॥ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਪ੍ਰਾਕਸ਼ਤਿ ਜੋਈ। ਤਿਸ ਕੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਏਈ[5]। ਕਾਰਣ ਭੂਤ[6] ਸਕਲ ਕੋ ਏਕ।ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਉਰ ਕਰਤਿ ਬਿਬੇਕ॥੧੬॥ ਗਗਨ ਰੂਪ ਪਸਰਯੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ। ਨਿਤ ਕੂਟੱਸਥ[7] ਨ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ।ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਬਿਰਤਾ ਮਨ ਕੀ ਪਾਵੈ।ਸੋ ਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਯ ਹੁਇ ਜਾਵੈ ॥ ੧੭ ॥ ਜਿਨਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਮਯ[8] ਜਗਤ ਪਛਾਤਾ। ਤਜਿ ਨਾਨੱਤ੍ਵ ਅਨੰਦ ਇਕ ਮਾਤਾ। ਕਹੀਅਤਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਮੂਲ ਕਲੇਸ਼ ਅਵਿੱਦਯਾ ਹਾਨੀ[9] ॥੧੮॥ ਜਹਾਂ ਹੋਹਿ ਤਹਿਂ ਦੇਹ ਬਿਨਾਸ।ਥਲ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਿ ਤੀਰਥਿ ਪਾਸਾ। ਤਹਾਂ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਲਯਤਾ* ਪਾਇ। ਜਨਮੁ ਮਰਨ ਨਹਿਂ ਆਇ ਨ ਜਾਇ॥੧੯॥ਰਹਹੁ ਦੇਹ ਕੈਧੋਂ ਬਿਨਸਾਇ[10]। ਨਹਿਂ ਸੋਚਹਿ ਉਰ ਇਕਰਸੁ ਭਾਇ। ਅਗਨਿ ਸਿੰਧੁ ਕੇ ਤਟ ਪਰ ਹੋਇ। ਸਗਲੀ ਦ੍ਵੈਤ ਜਿਨਹੁਂ ਨੇ ਖੋਇ[11]॥੨੦॥ ਇਮੁ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰ ਹੇਰੀ†। ਕਰੀ ਬਿਨਾਸ਼ ਮੋਹੁ ਕੀ ਬੇਰੀ।ਸੁੱਧ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਜੋਗੀ ਉਰ ਜਾਗਾ। ਜਨਮਾਦਿਕ ਮਦ ਪੀਵਤਿ ਤਯਾਗਾ[12]॥੨੧॥ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਕੋ ਲਖਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਸੁਨਤਿ

---

[1]ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ।[2]ਤਿਵੇਂ ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।[3]ਆਸ੍ਰਾ ਰੂਪ।[4]ਦ੍ਵੈਤ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਚ ਲਵੇ(ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ)।[5]ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ। [6]ਕਾਰਣ ਰੂਪ। [7]ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਇਕ ਰੂਪ।[8]ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ। [9]ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਅਵਿੱਦਯਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ।[10]ਯਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ। [11]ਅਗਨ ਸਾਗਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦ੍ਵੈਤ ਖੋ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [12]ਜਨਮ ਆਦਿਕ ਦੇ ਹੰਕਾਰ (ਰੂਪੀ ਨਸ਼ੇ ਦਾ) ਪੀਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। *ਪਾ:-ਲੈਤਾ।

†ਜੋਗੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ 'ਜੀਅਦਾਨ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੀਅਦਾਨ 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ਭਾਲ ਸੀ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਓਹ ਸ੍ਵਾਸ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੋਗੀ ਦੀ ਕੱਲਯਾਨ ਉਪਰਲੇ ਕਹੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰੰਤੂ ਜਦ 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੋਇਆ, ਜੋ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਸਦੀ ਕੱਲਯਾਣ ਹੋਈ। ਚੁੜਾਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਯੋਗ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਵਿਚ ਵੀ 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

ਮੋਹੁ ਸਭਿ ਖਾਪਾ॥ਨੰਮ੍ਰ ਭਯੋ ਚਰਨਨ ਸਿਰ ਧਰਯੋ॥ਅਪਨੋ ਗਯਾਨ ਨਿਵੇਦਨ ਕਰਯੋ॥੨੨॥'ਅਬਿ ਮੋਕਹੁ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਭਯੋ। ਹੁਤੋ ਜਾਨਿਬੋ[1] ਜਾਨਿ ਸੁ ਲਯੋ॥ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸੰਸੈ ਨਾਸ਼ੇ॥ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਰਾਸੇ॥੨੩॥ਅਬਿ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਤਯਾਗਨ ਕਰਿ ਹੌਂ। ਜਿਯਤਿ ਰਹੌਂ ਨਹਿਂ ਕਾਜ ਬਿਚਰਿ ਹੌਂ[2]। ਜੋ ਕਰਤੱਬ ਸੁ ਮੈਂ ਕਰਿ ਲੀਨਸਿ॥ਤੁਮਨੇ ਪੂਰ ਕਾਮਨਾ ਕੀਨਸਿ' ॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੇ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ॥ 'ਧੰਨਧੰਨ ਤੁਮ ਬਡ ਬੁਧਿਵਾਨਾ॥ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹੁ ਰਹਹੁ ਹਿਤ ਕਰੀਏ॥ਨਾਨਾ ਜਗ ਮਹਿਂ ਏਕ ਨਿਹਰੀਏ॥੨੫॥ ਲੋਕਨ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਤੁਮਾਰਾ। ਦੇਖਤਿ ਪਾਪਨਿ ਹਰਹਿਂ ਬਿਕਾਰਾ। ਪਰਹਿਂ ਸੁਮਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੱਲਯਾਨਾ॥ਜੀਵਮਲੀਨ ਪੂਤ[3] ਹੁਇ ਨਾਨਾ'॥੨੬॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਹਾਏ। ਪੁਨ ਜੋਗੀ ਨੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। 'ਤਰਨਿ ਉਧਾਰਨ ਤੁਮਰੇ ਹੱਥ॥ਅਪਰ ਕਿਸੂ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਸਮਰੱਥ ॥੨੭॥ਇਸ ਹਿਤ ਰਾਵਰ ਨੇ ਤਨ ਧਾਰਯੋ। ਸੱਤਯ ਨਾਮਸਿਮਰਨ ਬਿਸਤਾਰਯੋ। ਇਮੁ ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਭਾਰ ਜਿ ਧਰਨੋਂ[4]। ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਪਰ ਕੌਨ ਇਮੁ ਕਰਨੋ ॥੨੮॥ ਮੁਝ ਕੋ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਸਮਾਵੌਂ। ਰਹਿਬੇ ਕੋ ਨ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵੌਂ। ਅਬਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਕਰੋ॥ਜਿਸੁ ਤੇ ਆਪਨਿ ਤਨ ਪਰਹਰੋਂ' ॥੨੯॥ ਦ੍ਰਿਢ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜੋਗੀ ਕੋ ਜਾਨਾ॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨੁ ਬਿਗਸਿਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਰੋ ਜਥਾ ਅਭਿਲਾਖ ਤੁਮਾਰੀ। ਜਿਮੁ ਉਚਰਹੁ ਤਿਮ ਹਮ ਅਨੁਸਾਰੀ' ॥੩੦॥ ਪੁਨ ਬੁੱਢੇ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ। 'ਜਿਮ ਇਹੁ ਜੋਗੀ ਭਾਖੈ ਬਾਨੀ। ਤਿਮ ਤੁਮ ਸੰਗ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਰੀਏ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ[5] ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਰੀਏ'॥੩੧॥ ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਖਲੇ ॥ਅਵਲੋਕਹਿਂ ਲਖਿ ਪਾਵਨ ਭਲੇ॥ਹੁਤੇ ਜਿ ਲੋਕ ਫਿਰਤਿ ਚਹੁੰ ਪਾਸੇ। ਗਮ-ਨਤਿ ਭਏ ਮਿਲੇ ਨਰ ਰਾਸੇ ॥੩੨॥ 'ਨਿਕਸਯੋ ਜੋਗੀ' ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧਾਏ। ਕਰਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਮਨ ਬਿਸਮਾਏ[6]॥ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਆਰਬਲਾ ਜਿਹ। ਅਚ-ਰਜ ਇਸ ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਦੇਖਹਿਂ ਤਿਹ ॥੩੩॥ ਧਾਇ ਧਾਇ ਹਰਖਹਿਂ ਬਿਸਮ'-ਵਹਿਂ॥ਅਪਰ ਅਪਰ ਸੋ ਕਰਹਿਂ ਬੁਝਾਵਹਿਂ[7]। 'ਪੂਰਬਲੇ ਜੁਗ ਕੋ ਤਨੁ ਇਹੁ ਹੈ। ਦੀਰਘਤਾ ਸਭਿ ਅੰਗਨਿ ਲਹਿ ਹੈ ॥ ੩੪ ॥ ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧ ਮੁਖ ਬਰਨ

[1]ਜੋ ਜਾਨਣੇ ਯੋਗ ਸੀ। [2](ਮੈਂ) ਵਿਚਾਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ (ਹੁਣ) ਜਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਜ (ਬਾਕੀ) ਨਹੀਂ (ਮੇਰਾ)। [3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [4]ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। [5]ਭਾਵ ਜੋਗੀ ਦੀ। [6]ਅਚਰਜ ਹੋਕੇ। [7]ਭਾਵ ਹੋਰ ਹੋਰ ਨੂੰ (ਖਬਰ) ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦਿਪਾਵਤਿ।ਸੇਤ ਸਮੱਸ਼੍ਰ[੧]ਕੇਸ ਸੁਹਾਵਤਿ*।ਨਿਕਸ ਵਹਿਰ ਸਭਿ ਮੈਂ ਥਿਰ ਹੋਵਾ। ਦੇਖਨੈ ਜੋਗੀ ਸਭਿਨਿ ਖਰੋਵਾ॥੩੫॥ ਕਹਿ'ਇਹੁ ਥਾਨ ਪੁਨੀਤ ਮਹਾਂਨਾ॥ਜੋ ਸੇਵੈਂ ਨਰ ਆਨ ਸੁਜਾਨਾ॥ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈਂ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਿ।ਸੱਤਜ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿ ਗੁਨ ਗਾਨ॥੩੬॥ ਇਸ ਥਲ ਕੀਜਹਿ ਤਾਲ ਬਿਸਾਲਾ†। ਮੱਜਤਿ ਤਜਾਗਹਿ ਪਾਪ ਕਰਾਲਾ॥ਨਾਸਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਮਨ ਕੇ ਦੋਸ਼। ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ ਤਿਹ ਸੰਤੋਸ਼'॥੩੭॥ਨੰਮ੍ਰ ਥਾਨ ਪੁਨ ਕਹਿ ਖਨਵਾਯੋ। ਬੈਠਿ ਬੀਚ ਸਭਿ ਪੌਨ ਚੜ੍ਹਾਯੋ।ਦਸਮੇ ਦ੍ਵਾਰ ਜੋਰ ਕੋ ਪਾਵਾ॥ਬ੍ਰਹਮ ਰੰਧਰ[੨] ਕੋ ਫੋਰਿ ਕਰਾਵਾ। ॥੩੮॥ਤਬਿ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਢਲ ਬਸਾਏ[੩]। 'ਜੈ ਜੈ' ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੰਦਨਾ ਕਰੈਂ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਅਚਰਜ ਕੋ ਧਰੈਂ॥੩੯॥ ਬਹੁਰੋ ਸਭਿਨਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਪਾਈ। ਜੋਗੀ ਕਰਯੋ ਅਲੋਪ ਤਿਥਾਈਂ।ਬਿਸਮਤਿ ਹੋਇ ਸਕਲ ਹਟਿ ਆਏ।ਮਿਲਹਿ ਪਰਸਪਰ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਏ॥੪੦॥ 'ਚਿਰੰਕਾਲ ਆਰਬਲਾ ਜਾਂਹੀ। ਮੁਖ ਪਰ ਦਿਪਤਿ ਜੋਤਿ ਬਹੁ ਤਾਂਹੀ।ਧੰਨ ਪੁਰਖ ਐਸੇ ਜਗ ਮਾਂਹੀ॥ਮਨੁ ਬਿਕਾਰ ਜਿਨ ਪਰਸਯੋ ਨਾਂਹੀ' ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਜੋਗੀ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਪਿੰਗਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਮ ਜੋਗੀ ਤਪਸੀ ਮਹਦ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿੱਤੰਤ ਬਿਸਾਲ।ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਤਹਾਂ ਅਚਰਜ ਭੇ ਤਿਸੁਕਾਲ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਝਗਰਤੇ ਤਹਾਂ‡।ਦੰਪਤਿ ਚਲਿ ਆਏ ਗੁਰ ਜਹਾਂ।ਸੋਇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਛੋਰਤੇ[੪] ਬਰਨੌਂ।ਜਥਾ ਸੁਧਾਸਰ ਬਿਦਤੈ ਕਰਨੋ॥੨॥ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਪੁਰੀ ਇਕ ਅਹੈ।'ਪੱਟੀ'ਨਾਮ ਜਿਸੀ ਕੋ ਕਹੈਂ।ਤਹਿ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਲਘੁ ਰਾਜ ਕਰੰਤਾ॥ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਰਹੰਤਾ ॥੩॥ਤਿਸ ਗ੍ਰਿਹ ਸੁਤਾ ਪੰਚ ਜਨਮਾਈ। ਬਧਤਿ ਆਰਬਲ ਰੂਪ ਸੁਹਾਈ।

[੧]ਚਿੱਟਾ ਦਾੜ੍ਹਾ। [੨]ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਯਾ ਸਿਰ ਦੀ ਚੋਟੀ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਪਤ ਜੇਹਾ ਰਾਹ ਜਿਸਨੂੰ ਫੋੜਕੇ ਯੋਗੀ ਅਪਨੀ ਰੂਹ ਕਢਦੇ ਹਨ। [੩]ਵਰਖਾਏ। [੪]ਮੁਢ ਤੋਂ, ਖੋਹਲਕੇ।

*ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਕੇਸਾਂ ਦਾੜ੍ਹੇ ਸਮੇਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਪਏ ਰਹਿਣਾ ਯਾ ਮੱਠ ਵਿਚ ਦੱਬੇ ਰਹਿਣਾ ਅਚਰਜ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਇਕ ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਆਯਾ ਸੀ, ਜੋ ਇਕ ਵਡੇ ਮੱਟ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ੪੦ ਦਿਨ ਜ਼ਿਮੀਂ ਵਿਚ ਦਬਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉੱਪਰ ਪਹਿਰੇ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਯੁਰਪੀਨ ਤੇ ਦੇਸੀ ਦੇਖਣਹਾਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ੪੦ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਮਾਲਸ਼ਾਂ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਅੱਜਕਲ ਵੀ ਐਸੇ ਕਰਤਬ ਕਰਕੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। †ਸੰਤੋਖਸਰ ਇਸੇ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ‡ਪਾ:-ਮਹਾਂ।

ਸੁੰਦਰ ਅੰਗੁ ਰੰਗ ਤਨੁ ਗੋਰਾ। ਕਮਲ ਲੋਚਨੀ ਉਰਜ ਕਠੋਰਾ॥੪॥ ਤਿਨਿ ਮਹਿਂ ਏਕ ਹੁਤੀ ਸਤਿਸੰਗਨਿ। ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਕੋਮਲ ਅੰਗਨਿ[1]। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਸੰਤਨ ਤੇ ਸੁਨੇ।ਬੈਠਹਿ ਨਿਕਟ[2]ਜਬਹਿਂ ਮਿਲਿ ਭਨੇਂ॥੫॥ 'ਜੀਵ ਜੀਵ ਪ੍ਰਤਿ ਤੀਨਹੁਂ ਲੋਕ। ਨਿੱਤ ਪਾਲਤ ਸਭਿ, ਪ੍ਰਭੂ ਅਰੋਕ[3]। ਜੋ ਜਿਸ ਜੂਨਿ ਜਹਾਂ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਤਹਾਂ ਦੇਤਿ ਭੋਜਨ ਗੁਨਖਾਨੀ'॥ ੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਰਜੋ ਸ਼ਲੋਕ। ਪਠਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਲੋਕ[4]। ਤਿਸੁ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੰਨਯਾਂ ਦ੍ਰਿਢ ਕੀਨੋ।ਸੋ ਅਬਿ ਇਸ ਥਲ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਦੀਨੋ॥੭॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

ਪੁਰਖਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤਟਾਂ ਮੇਘਾਂ ਖੇਤਾਂਹ ॥ ਦੀਪਾਂ ਲੋਆਂ ਮੰਡਲਾਂ ਖੰਡਾਂ ਵਰਭੰਡਾਂਹ ॥ ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਉਤਭੁਜਾਂ ਖਾਣੀ ਸੇਤਜਾਂਹ ॥ ਸੋ ਮਿਤਿ ਜਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ਸਰਾਂ ਮੇਰਾਂ ਜੰਤਾਹ ॥ ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਉਪਾਇਕੈ ਸੰਮਾਲੇ ਸਭਨਾਹ ॥ ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਚਿੰਤਾ ਭਿ ਕਰਣੀ ਤਾਹ॥

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਸ ਅਰਥ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕੰਨਯਾ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨੁ।'ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਪਰਮ ਗੁਰ ਰਿਜਕ ਸਭਿਨਿ ਕਹੁ ਦੀਨ[5]'॥੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਭਿ ਕੰਨਯਾ ਮਿਲ ਕਰਿਕੈ।ਕਥਾ ਅਨੇਕ ਸੁਨਾਇਂ ਬਿਚਰਿਕੈ।ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੀ ਭਾਖਤਿ ਬਡਿਆਈ। 'ਹਮਹਿ ਪਦਾਰਥ ਅਧਿਕ ਭੁਗਾਈ॥੯॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਹਿਰਨ ਕੋ ਦਾਤਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਦੇ ਬੱਖਯਾਤਾ'।ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਕੰਨਯਾਂ ਕਹਜੋ।'ਪਾਲਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਲਹਜੋ॥੧੦॥ਦਾਤਨਿ ਕੋ ਦਾਤਾ ਇਕ ਰਾਮ। ਕਰਹਿ ਜਗਤ ਕੇ ਪੂਰਨ ਕਾਮ। ਸਭਿ ਦਿਨੁ ਸਭਿ ਕੋ ਭੋਗ ਭੁਗਾਵੈ॥ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਕੋ ਜੀਵਤਿ ਪਾਵੈ॥੧੧॥ਸੋ ਨ ਦੇਯ ਸਭਿ ਲਹੈਂ ਬਿਨਾਸ। ਤਿਸ ਬਿਨ ਕਹਾਂ ਜਿਯਨ ਕੀ ਆਸ। ਰਾਉ,ਰੰਕ, ਗਜ,ਚੀਟੀ* ਜੋਈ। ਸਭਿ ਕੋ ਦਾਤਾ ਤ੍ਰਾਤਾ[6]ਸੋਈ॥੧੨॥ਅਪਰ ਬਿਖੈ ਸਮਰਥ ਹੈ ਕਹਾਂ। ਜੀਵਨਿ ਜੋ ਪਾਲਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੰਨਯਾਂ ਸਭਿ ਹੀ ਕਹੈਂ। 'ਹਮ ਕੋ ਪਿਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤਿ ਰਹੈ॥੧੩॥ ਨਹਿ ਦੇਖਜੋ ਦੇਤੋ ਕਿਤ ਰਾਮ। ਦਿਯੋ ਜਾਇ ਕਿਸੁ ਕੇ ਕਬਿ ਧਾਮ। ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਕਰਿਕੇ ਤਯਾਰ।ਕਿਸ ਕੋ ਕੌਨ ਦੇਤਿ ਕਿਸ ਬਾਰਿ[7]'॥੧੪॥ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਕੰਨਯਾਂ ਲਰ ਪਰੀ।ਜਾਇ ਪਿਤਾ ਕੇ ਢਿਗਿ ਸੁਧਿ ਕਰੀ। 'ਹਮ ਸਭਿ ਕਹਹਿਂ-ਪਿਤਾ ਤੇ ਖਾਵਤਿ-।

[1]ਨਰਮ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ। [2]ਭਾਵ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਾਸ। [3]ਖੁੱਲ੍ਹਾ। [4]ਸੋ ਸੰਤ। [5]ਤ੍ਰਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਤੀ,ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਨੇ ਉਪਜੀਵਕਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [6]ਰੱਖਯਕ। [7]ਕਿਸ ਵੇਲੇ। *ਪਾঃ—ਕੀਟੀ।

ਇਹ ਕੁਛ ਬਾਤ ਅਪਰ ਬਿਦਤਾਵਤਿ[੧] ॥ ੧੫ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਹਿ ਦੇਤਿ ਹਮੇਸ਼। ਲਘੁ ਤਨ ਤੇ ਜਿਨ ਕੀਨ ਬਿਸ਼ੇਸ਼੍ਰ[੨]। ਸੁਖ ਸੋਂ ਸ਼ੁਭ ਅਹਾਰ ਹਮ ਕਰਿਹੀਂ। ਕਿਸੂ ਬਾਤ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨ ਧਰਿਹੀਂ ॥੧੬॥ ਇਹ ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ ਮਤ ਕਿਧ ਨਸਾਰੋ।ਹਮ ਸਭਿ ਕਹਿ ਕੀਨਸਿ ਨਿਰਧਾਰੋ[੩]। ਸੁਨਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਪਿਤ ਮੂਰਖ ਰੋਸਾ।ਨਹਿਂ ਈਸ਼ੁਰ ਕੋ ਲਖਯੋ ਭਰੋਸਾ॥੧੭॥ਅਪਨੇ ਰਾਜ ਮਾਨ ਮਹਿਂ ਫੂਲਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ[੪] ਭਏ ਤੇ ਭੂਲਾ। ਸਭਿ ਕੰਨਯਾਂ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੀ। ਆਸ਼ੈ ਸਮਝਨ ਇੱਛਾ ਧਾਰੀ ॥੧੮॥ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਤਿਨ ਬੂਝਨ ਲਾਗਾ।'ਕਹੁ ਤੂੰ ਕਿਸ ਕੋ ਭੁਗਤਹਿਂ ਭਾਗਾ[੫]?'।ਸਭਿ ਨੇ ਕਹਯੋ 'ਪਿਤਾ ਹਮ ਤੇਰਾ। ਖਾਵਹਿਂ ਪਹਿਰਹਿਂ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ॥੧੯॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਤਿ ਨਿਤ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰਾ। ਹਮ ਸਭਿ ਭੁਗਤਹਿਂ ਭਾਗ ਤੁਹਾਰਾ'। ਨਿਜ ਭਗਨੀ ਸਭਿ ਤੇ ਪਸਚਾਤੀ। ਰਾਜ ਕੁਇਰ ਬੋਲੀ ਇਸ ਭਾਂਤੀ[੬] ॥ ੨੦ ॥ 'ਹੇ ਪਿਤ ਭਾਗ ਏਕ ਕੋ ਦੂਵਾ। ਭੁਗਤਹਿ, ਏਹ ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਹੂਆ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਭਾਗ ਅਧਿਕ ਅਰੁ ਘਾਟਾ।ਭੋਗਤਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਰੰਕ ਸੁਰਾਟ[੭]'॥੨੧॥ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਯੋ ਉਰ ਭਾਰੀ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਨਿਤੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਅਮੁਕ[੮] ਰੰਕ ਹਮ ਜਾਤਿ ਮਝਾਰੀ। ਤਿਸ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਸ਼ਟ ਤਨ ਭਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਹਾਥ ਪਾਵ ਅੰਗੁਰੀ ਝਰਿ ਗਈ। ਅਸ ਕੋ ਮੈਂ ਜਬਿ ਤੁਹਿ ਦੇ ਦਈ। ਅਪਨ ਭਾਗ ਤਬਿ ਭੁੰਚਨਿ ਕਰੀਅਹਿ।ਨਰਕ ਸਮਾਨ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਭਰੀਅਹਿ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਕੰਨਯਾਂ ਨੇ ਪਿਤ ਕੀ ਬਾਨੀ।ਸੋਈ ਸੀਸ ਧਰੀ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਤਿਸ ਕੀ ਮਾਤ ਸੁ ਬਰਜਤਿ ਰਹੀ। ਤਊ ਪਿਤਾ ਨੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਹੀ[੯] ॥੨੪॥ 'ਕਰਯੋ ਕੰਤ ਸੋ' ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨਾ[੧੦]।ਅਪਰ ਥਾਨ ਕੋ ਬਯਾਹੁ ਨ ਮਾਨਾ।ਕਹਯੋ'ਪ੍ਰਥਮ ਸੋਈ ਪਤਿ ਮੇਰਾ। ਤਥਾ ਭਾਗ ਮੈਂ ਅਪਨੋ ਹੇਰਾ'॥੨੫॥ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਘਨੇ।'ਕੁਸ਼ਟੀ ਸੰਗ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ' ਭਨੇ। ਰਹੇ ਫੇਰ, ਸੋ ਫਿਰੀ ਨ ਫੇਰੇ[੧੧]।ਫੇਰੇ ਫਿਰੀ ਸਾਥ ਤਿਸੁ ਕੇਰੇ[੧੨]॥੨੬॥ਨਹਿਂ ਦਾਇਜ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਦੀਨ।ਮਨ ਮੂਰਖ ਨੇ ਹਠ ਦ੍ਰਿਢ ਕੀਨ।ਕੰਨਯਾਂ ਮਨ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੀ ਮਾਨਿ।ਸਮ ਈਸ਼ੁਰ ਕੇ ਸੰ ਪਤਿ ਜਾਨਿ

[੧]ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। [੨]ਛੋਟੇ ਤਨ ਤੋਂ ਵੱਡਿਆਂ ਕੀਤਾ। [੩]ਸਮਝਾਯਾ ਹੈ। [੪]ਉਲਟ। [੫]ਭਾਗ ਖਾਂਦੀ ਹੈਂ। [੬]ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ (ਛੋਟੀ) ਰਾਜ ਕੁਇਰ ਇਸ ਭਾਂਤ ਬੋਲੀ। [੭]ਰਾਜਾ। [੮]ਫਲਾਣਾ। [੯](ਉਹੋ ਗੱਲ) ਕਹੀ। [੧੦]ਭਾਵ ਲੜਕੀ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਬਿਠਾਇ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹੋ ਕੰਤ ਕਰ ਲਿਆ (ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ)। [੧੧]ਹਟਾ ਰਹੇ ਪਰ ਓਹ ਹਟਾਈ ਹੋਈ ਨਾ ਹਟੀ। [੧੨]ਤਿਸੇ ਸਾਥ ਹੀ ਫੇਰੇ ਫਿਰੀ (ਲਾਂਵਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ)।

॥ ੨੭ ॥ ਸਦਨ ਸਾਸੁਰੇ ਦਾਰਿਦ[1] ਮਹਾਂ । ਪਹਿਰਨਿ ਖਾਨ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਹਾਂ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਦੁਖ ਭੁਖ ਕੋ ਸਹ੍ਯੋ। ਬਹੁਰ ਅਨਤ ਕਿਤ ਚਲਿਬੋ ਚਹ੍ਯੋ॥੨੮॥ ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਰਹੀ ਨ ਬਹੁ ਦੁਖਿਆਰੀ। ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿਢ ਧਾਰੀ। ਪਤਿ ਕੁਸ਼ਟੀ ਕੋ ਧਰਿ ਬਿਚ ਖਾਰੀ। ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਮਾਂਗਿ ਅਹਾਰੀ॥੨੯॥-ਪਿਤ ਕੇਪੁਰਿ ਨ ਜਾਚਨਾ ਕਰਿਹੌਂ।ਅਪਰ ਪੁਰਨਿ ਤੇਉਦਰ ਸੁ ਭਰਿਹੌਂ-। ਜਾਚਤਿ ਅੰਨ ਆਨਤੀ ਤੇਤੋ। ਪਤਿ ਅਰੁ ਆਪ ਖਾਇ ਲੇ ਜੇਤੋ ॥੩੦॥ ਮਹਾਂ ਸੁਧਰਮਾ ਧਾਰਤਿ ਧਰਮੁ। ਨਿਜ ਪਤਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਧਾਰ੍ਯੋ ਭਰਮੁ।ਸੀਸ ਉਠਾਯੋ ਫਿਰੈ ਸੁ ਜਹਿਂਕਹਿਂ*।ਜਾਚਹਿਅੰਨਪੋਖਿਬੇ[2]ਹਿਤ ਤਹਿਂ ॥੩੧॥ਨਿਕਟ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਦੇਤਿ ਉਤਾਰ।ਫਿਰਹਿ ਸਦਨ ਤੇ ਲ੍ਯਾਇ ਅਹਾਰ। ਬਿਚਰਤਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਆਈ ਗੁਰ ਕੇ ਚਕ ਇਕ ਬਾਰੀ ॥ ੩੨॥ਦੇਗ ਗੁਰੂ ਕੀ ਲੀਨਿ ਅਹਾਰ। ਪਤਿ ਜੁਤਿ ਖਾਇ ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਧਾਰ। ਪੁਨ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਦਰੀ ਬਨ ਮੈਂ[3]। ਖਾਰੀ ਜਾਇ ਧਰੀ ਤਬਿ ਤਿਨ ਮੈਂ ॥੩੩॥ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਨਰ ਹਰਤਿ ਜੋਈ। ਕਰਤਿ ਗਿਲਾਨ ਤਰਕਤੇ ਸੋਈ। ਇਸ ਹਿਤ ਤੇ ਪਤਿ ਦੂਰ ਬਿਠਾਯੋ। ਖਾਰੀ ਸਹਤ ਸੁ ਛਾਇ[4] ਟਿਕਾਯੋ ੩੪ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਤੁੰਗ ਕੋ[5]ਆਪਿ ਸਿਧਾਰੀ। ਭਿੱਖ੍ਯਾ ਹਿਤ ਲੈਬੇ ਇਛ ਧਾਰੀ। ਜੋ[6]ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਖਨਿਵਾਯੋ। ਦੁਖਭੰਜਨਿ ਬਦਰੀ ਤਰ[7] ਭਾਯੋ ॥ ੩੫॥ ਤਹਿਂ ਕੁਛ ਟੋਵਾ ਬਿਨਾਂ ਚਿਨਾਰੀ। ਰਹ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਨਹਿ ਕਿਸੁ ਨਿਰਧਾਰੀ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਪਰ੍ਯੋ ਨੀਰ ਕੁਛ ਥਿਰਿਯੋ। ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰ[8]ਸੋ ਢਰਿਯੋ॥ ੩੬॥ਹੁਤੀ ਮੇਖ ਕੀ[9] ਤਬਿ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ।ਸਮੋ ਪੂਰਬ ਕੋ ਤਬਿ ਬਿਰਤਾਂਤ।ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਾਇਸੁ[10]ਆਯੋ।ਬੈਠਿ ਤਰੂ ਪਰ ਜਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਹੁਤੋ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰਉਤਰ੍ਯੋ ਤਰੇ।ਪੰਚ ਬੇਰ ਚੂੰਚਨਕੋਭਰੇ।ਜਬਿਅੰਤਰ ਜਲ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਜਾਇ।ਰਿਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁਇ ਬੁਧਿ ਬਿਦੁਤਾਇ ॥੩੮॥ਕਰ੍ਯੋ ਸ਼ਨਾਨ ਪੂਰਬ ਕੇ ਕਾਲ। ਭਯੋ ਸ੍ਵੇਤ ਤਨ ਰੁਚਿਰੁ ਮਰਾਲ[11]। ਸੋ ਪਿੰਗਲ[12] ਦਖਤਿ ਸਭਿ ਰਹ੍ਯੋ।ਜਥਾ ਕਾਕ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਲਹ੍ਯੋ[13]॥੩੯॥ਉਦੇ ਭਾਗ ਤੇ ਉਰ ਭੂਰਿ-

[1]ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਗ੍ਰੀਬੀ। [2]ਰੱਜਣ ਵਾਸਤੇ। [3]ਬੇਰੀਆਂ ਦੇ ਬਨ ਵਿਚ। [4]ਛਾਯਾ ਵਿਚ। [5]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਹੈ। [6]ਭਾਵ ਜੋਹੜਾ ਥਾਂ। [7]ਉਹ ਥਾਂ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਸੀ, (ਜਿਸਨੂੰ) ਦੁਖਭੰਜਨੀ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੁਣ)। [8]ਬੇਰੀ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠ। [9]ਵਿਸਾਖ ਦੀ। [10]ਕਾਂ। [11]ਸੁਹਾਣਾ ਚਿੱਟੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਹੰਸ ਹੋ ਗਿਆ। [12]ਲੂਹਲਾ, ਭਾਵ ਉਹ ਕੁਸ਼ਟੀ। [13]ਲੀਤਾ।

*ਪਾ:-ਫਿਰੇ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ।

ਆਈ।–ਇਸੁ ਜਲ ਕੀ ਮਹਿਮਾਂ ਅਧਿਕਾਈ। ਮਨਹੁਂ ਪੁੰਨ ਮਮ ਬਾਇਸ ਆਯੋ[1]।ਨੀਰ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਦਰਸਾਯੋ[2]–॥੪੦॥ਬਿਨਾਂ ਬਿਲਮ ਤੇ ਇਤ ਉਤ ਹਾਲਾ। ਜੋ ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਸਕਹਿ ਨ ਚਾਲਾ। ਖਾਰੀ ਤੇ ਨਿਕਸਯੋ ਗਿਰ ਪਰਯੋ।ਰਿੜ੍ਹਤ ਰਿੜ੍ਹਤ ਪਹੁਂਚਨ ਤਹਿਂ ਕਰਯੋ ॥੪੧॥ ਤੂਰਨ ਤੀਰ ਨੀਰ ਕੋ ਛੁਹਯੋ।ਕਰਯੋ ਸ਼ਨਾਨ ਅਧਿਕ ਫਲ ਲਹਯੋ। ਪੰਕ ਸਮੇਤ ਸੁ ਮਰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ[3]।ਮੱਜਤਿ ਮਹਾਂ ਚੌਂਪ ਕੋ ਧਰਿ ਧਰਿ।੪੨॥ ਕਰ ਪਗ ਜੁਗ ਗਰ ਗਰ ਗਿਰ ਪਰੇ[4]।ਤਤਛਿਨ ਭਇ ਅਰੁਜ[5] ਸਮਸਰੇ।ਸਕਲ ਅੰਗ ਤੇ ਰੋਗ ਨਸਾਯੋ। ਕੰਚਨ ਬਰਨ ਰੰਗੁ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪਿੰਗਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੯ [ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦਿੰਨ੍ਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਪਿੰਗਲ ਮੱਜਨ ਜਬਿ ਕਰਯੋ ਭਯੋ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ। ਬਿਸਮਤ ਬੁਧਿ ਮਹਿਂ ਦੇਖਿ ਫਲ ਕਰਿ ਅਨੰਦੁ ਹਰਿ ਸੋਗ[6] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਨਹੁ ਪਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰਯੋ। ਜਰਾ ਆਦਿ ਰੁਜ ਸਭਿ ਪਰਹਰਯੋ।ਜਨੁ ਸਮਰਥ ਸੁਰ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ[7]। ਕਰਯੋ ਸ਼ਕਤਿ ਨਿਜ ਤੇ ਤਨ ਅੰਨ[8] ॥੨॥ਸੁੰਦਰਤਾ ਮੰਦਿਰ ਤਨੁ ਹੋਵਾ। ਅਖਿਲ ਬਿਕਾਰਨ ਕੋ ਤਬਿ ਖੋਵਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਸੁ ਕਾਇਆਂ ਧਾਰੀ।ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਚਿਨਾਰੀ ॥੩॥ ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਤੇ ਬੋਰਯੋ ਨਿਜ ਗਾਤ[9]। ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੱਜਤਿ ਹਰਖਾਤਿ। ਜਥਾ ਅਚਾਨਕ ਨਰਕੀ ਜੀਵ। ਸੁਰਗੀ ਬਨਹਿਂ ਮਹਾਂ ਸੁਖਿ ਥੀਵ ॥ ੪ ॥ ਜਨਮੁ ਰੰਕ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਪਾਈ। ਹਰਖਯੋ ਜਿਮੁ ਨਵਨਿਧਿ ਘਰ ਆਈ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਜੋਗ। ਇਮੁ ਸੁੰਦਰ ਬਨ ਗਯੋ ਅਰੋਗ ॥ ੫ ॥ ਤਿਸ ਬੱਦਰੀ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰ ਥਿਰਯੋ। ਖਾਰੀ ਉਲਟ ਸੁ ਆਸਨੁ ਕਰਯੋ।ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਮਨੁ ਮੋਦ ਬਢਾਇ। ਪ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ[10] ਦ੍ਰਿਗ ਤਿਤ ਲਾਇ ॥੬॥ ਭਿੱਖਨਾ ਤੁੰਗੁ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਲੀਨ। ਰਾਜੁ ਕੁਇਰ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਅਪੁਨੇ ਧਰਮੁ ਬਿਖੈ ਸਵਧਾਨਾ। ਨਿਜ ਪਤਿ ਬਿਨੁ ਕਬਿ ਚਹੈ ਨ ਆਨਾ॥੭॥ਖੇਦ ਬਿਸਾਲ ਸਹੈ ਸਭਿ ਤਨੁਮੈਂ।ਤਊ ਨ ਡੋਲਤਿ ਹੈ ਕਬਿ ਮਨ ਮੈਂ। ਨ੍ਰਿਪ ਦੁਹਿਤਾ ਅਪਦਾ ਅਸ ਝਾਲੀ। ਤਊ

[1]ਮਾਨੋਂ ਕਾਂ ਮੇਰੇ ਪੁੰਨਾ ਕਰਕੇ ਆਯਾ ਹੈ। [2]ਜਲ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [3]ਮਲ ਕਰਕੇ। [4](ਜੋ)ਹੱਥ ਪੈਰ ਦੋਵੇਂ ਗਲ ਗਲ ਕੇ ਡਿਗ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ। [5]ਅਰੋਗ। [6]ਸ਼ੋਕ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। [7]ਮਾਨੋਂ ਸਮਰੱਥ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ। [8]ਹੋਰ ਸ਼ਰੀਰ। [9]ਨਹੁੰ ਤੋਂ ਸਿਰ ਤਕ ਡੋਬ ਦਿੱਤਾ ਅਪਣਾ ਸਰੀਰ। [10]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਤੇ ਭਈ ਨ ਖਾਲੀ॥੮॥ਜਬਿ ਤਿਸ ਥਾਨੁ ਆਨ ਕਰਿ ਦੇਖਾ। ਬੈਠਯੋ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।–ਇਹੁ ਕਹਾ ਭਯੋ ਨਜਾਨਯੋ ਜਾਇ।ਮਮ ਪਤਿ ਨਹਿਂ ਦੀਸਤਿ ਇਸ ਥਾਇਂ॥੯॥ਇਹੁ ਕੋ ਬੈਠਯੋ ਅਘ ਗਨ ਕਰਤਾ[1]। ਲਖੀਅਤਿ ਮਮ ਭਰਤਾ ਕੋ ਹਰਤਾ–। ਸੁਕਰਿ ਦੂਰ ਤੇ ਊਚ ਉਚਾਰੀ। 'ਕੋ ਤੂੰ ਅਹੈਂ? ਇਹਾਂ ਦੁਰਚਾਰੀ[2]!॥੧੦॥ਮਮ ਪਤਿ ਕਹਾਂ?ਇਹਾਂ ਤਜਿਗਈ। ਤੁੰਗ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਤੂਰਨ ਅਈ।ਅਬਿ ਮੈਂ ਕਰੌਂਪੁਕਾਰ ਉਦਾਰਾ।ਗਹਿ ਲੈਹੌਂ ਜੇਕੀਨ ਸੰਘਾਰਾ[3] ॥੧੧॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਪਤਿਕੋ। ਰਹਯੋ ਜਿਯਤਿ ਜੇ ਕਿਧ ਇਤ ਉਤ ਕੋ।ਤੂਰਨ ਕਰਿ ਨਹਿ ਬਿਲਮਲਗਾਵਹੁ।ਮਮ ਭਰਤਾ ਕੋ ਆਂਖਦਿਖਾਵਹੁ[4]'॥੧੨॥ਸੁਨਤਿ ਪੀਆ ਨੇ* ਕੀਨੁ ਬਖਾਨੁ।'ਮੈਂ ਤੇਰੋਪਤਿ ਲੇਹੁਪਛਾਨੁ। ਹੇ ਧਰਮੱਗੇ ! ਭਰਮੁ ਨ ਕੀਜਹਿ। ਹੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤੇ!ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨੀਜਹਿ॥੧੩॥ ਪੂਰਬ ਭਾਗੁ ਜਗੇ ਅਬਿ ਮੇਰੇ। ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਔਚਕ[5] ਇਸੁ ਬੇਰੇ। ਕਰਤਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਾਕ ਮੈਂ ਹੇਰਾ।ਭਯੋ ਹੰਸ ਸ੍ਵਿਤ ਬਰਨੁ ਬਡੇਰਾ॥੧੪॥ਇਸੁ ਜਲੁ ਕੋ ਫਲੁ ਮੈਂ ਤਬਿ ਜਾਨਾ। ਨੀਠਿ ਨੀਠ ਦ੍ਰੁਤ ਆਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ[6]। ਭਯੋ ਅਰੋਗ ਅੰਗ ਤਨ ਸੁੰਦਰ।ਮੈਂ ਪਤਿ ਸੋ,ਨ ਭਰਮੋ ਉਰ ਅੰਦਰ॥੧੫॥ ਮਿਲਹੁ ਆਨ ਮੋਕਹੁ ਅਬ ਪਯਾਰੀ।ਤੁਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੁਝਭਾ ਸੁਖ ਭਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਰਿਸੀ ਬਚ ਊਚ ਉਚਾਰਾ।'ਮੁਝ ਹਿਤ ਤੈਂ ਮੇਰੋ ਪਤਿ ਮਾਰਾ॥੧੬॥ਕੈਸੇ ਕੁਸ਼ਟ ਯੁਕਤਿ ਅਸ ਹੋਵਤਿ?। ਕਰ ਪਗ ਬਿਨ ਕੇ ਕਰ ਪਗ ਜੋਵਤਿ।ਨਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਚਿਤ ਆਵਤਿ ਮੋਹੀ। ਅਘ ਕੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹ੍ਵੈ ਬਿਚ ਤੋਹੀ॥੧੭॥ ਜੇ ਕਰਿ ਮੇਰੋ ਪਤਿ ਮਰਿ ਗਇਊ। ਨਹਿਂ ਜੀਵੌਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹਇਊਂ। ਤੋਹਿ ਗਹਾਇ ਆਪ ਮਰਿ ਜਾਊਂ। ਨਹਿਂ ਪਰ ਪੁਰਖ ਅੰਗ ਸੰਗ ਲਾਊਂ' ॥ ੧੮ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਊਚੇ ਬਚ ਟੇਰਤਿ। ਸੁਨਿ ਗਨ ਲੋਕ ਮਿਲੇ ਤਿਨ ਹੇਰਤਿ। ਦੋਨਹੁੰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸੁਨਾਈ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਿਹ ਨ ਸਮਝ ਨਰ ਆਈ॥੧੯॥ਤਬਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਿਨ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਾ। 'ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਝਗਰਹੁ ਬਾਦ ਉਠਾਵਾ?। ਅਪਰ ਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਨਯਾਉਂ ਤੁਮਾਰਾ।ਸ੍ਰੀਗੁਰੁਅਰਜਨਇਹਾਂ ਉਦਾਰ॥੨੦॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸੋ ਸਭਿ ਜਾਨਹਿਂ।ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਸਚੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਹਿਂ। ਤਿਨ

---

[1]ਪਾਪ ਸਮੂਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [2]ਹੇ ਮੰਦ ਕਰਮੀ! [3]ਮੈਂ ਫੜ ਲਵਾਂਗੀ ਜੇ ਤੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [4]ਮੈਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਦਿਖਾਦੇਹ। [5]ਅਚਾਨਕ। [6]ਭਾਵ ਰਿੜ੍ਹ ਰਿੜ੍ਹ ਕੇ ਛੇਤੀ ਆਣ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। *ਪਾ:–ਪ੍ਰਿਯਾ ਤੇ।

ਕੋ ਕਹਨੋ ਸਾਚ ਹੀ ਜਨੀਅਹਿ॥ਨਿਹਸੰਸਹਿ ਦੋਨਹੁ ਬਚ ਮਨੀਅਹਿ'॥੨੧॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਤ੍ਰਿਯ ਉਰ ਹੁਲਸਾਈ। -ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਮਮ ਸੰਸੈ ਜਾਈ-। ਤਬਿ ਦੋਨਹੁਂ ਕੁਛ ਨਰ ਲੈ ਸਾਥ।ਗਏ ਜਹਾਂ ਗੁਰੁਅਰਜਨ ਨਾਥ॥੨੨॥ਜੋਗੀ ਕੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹਨੋ। ਮਹਾਂ ਅਚੰਭਾ ਸਭਿ ਉਰ ਲਹਨੋ। ਦੁਤਿਯ ਅਚੰਭਾ ਇਹੁ ਲੈ ਗਈ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਭਈ॥੨੩॥ ਤਿਸ ਕੇ ਪਤਿ ਨੇ ਮਸ-ਤਕ ਟੇਕਾ। ਬੈਠੇ ਸਰ ਤਟ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ। ਨਿਕਟ ਭੀਰ ਹ੍ਵੈ ਨਰ ਸਮੁ-ਦਾਇ।ਕਰਹਿੰ ਕਾਰਕੋ ਥਿਰ ਢਿਗ ਥਾਇ॥੨੪॥ਖਰੇ ਭਏ ਦੋਨਹੁਕਰ ਜੋਰਿ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਇਨ ਓਰ।ਬੂਝਯੋ'ਕਾਰਜ ਕੌਨ ਤੁਮਾਰਾ?।ਕਿਮ ਥਿਰ ਰਹੇ?ਕਰਹੁ ਬਿਸਥਾਰਾ'॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਹਤਿ ਭਈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਨਾਥ!।ਸੁਜਸ ਆਪ ਕੋ ਬਿਦਿਤਿ ਹੈ ਕਰਾਮਾਤ ਅਤਿ ਸਾਥ ॥ ੨੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿਯਤਿ ਜਗ ਭਏ। ਸਿੱਧ ਪੀਰ ਆਦਿਕ ਜੈ ਕਏ।ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਗੰਭੀਰ ਉਦਾਰਾ।ਜਿਨਕੋ ਜਸ ਗਾਵਤਿ ਜਗ ਸਾਰਾ॥੨੭॥ਦਾਸਨ ਕੋ ਦੇ ਗਯਾਨਬਡਾਈ।ਸੋ ਅਬਿ ਲਗ ਜਗਮਹਿਂ ਦਿਪ-ਤਾਈ।ਦੁਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੰਭੀ ਜਹਿਂਕਹਾਂ।ਤੇਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਸਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਮਹਾਂ॥੨੮॥ ਤਿਨ ਸਥਾਨ ਰਾਵਰਿ ਅਬਿ ਅਹੋ। ਰਿਦੇ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਗਯਾਤਾ ਲਹੋ। ਸੰਸੈ ਕਰਦਮ[1]ਧਸਿ ਮਨ ਮੋਰਾ।ਧਰਮ ਛਿਦਨ ਤੇ ਡਰ ਉਰ ਘੋਰਾ॥੨੯॥ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰੋ ਹੋਇ ਸਹਾਈ।ਇਸੀ ਹੇਤ ਮੈਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਪਾਂਚ ਸੁਤਾ ਹਮ ਪਿਤ ਕੇ ਹੁਤੀ।ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੀ ਤਨ ਮੈਂ ਦੁਤੀ ॥੩੦॥ ਪਿਤ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕੁਸ਼ਟੀ ਪਤਿ ਦੀਨਾ।ਧਰਮ ਆਪਨੋ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿਢ ਕੀਨਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਖਾਰੀ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਲੀਨਾ।ਨਿਕਸੀ ਵਹਿਰ ਫਿਰਨ ਸ਼ੁਭ ਚੀਨਾ॥੩੧॥ ਜਾਚਤਿ ਫਿਰੀ ਸੁ ਭਰਤਾ ਲੈਕੈ।ਭੋਜਨ ਆਨਿ ਜਾਚਨਾ ਕੈ ਕੈ।ਪਤਿ ਕੋ ਦੇਯ ਪਿਛਾਰੀ ਖਾਵੋਂ। । ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਸੇਵ ਕਮਾਵੋਂ॥੩੨॥ਮਮ ਪਤਿ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰੈਂ ਗਿਲਾਨ। ਐਂਠਹਿ ਨਾਕ[2] ਸੁ-ਦੂਰ-ਬਖਾਨ। ਤੁਮਰੇ ਚੱਕ ਤੇ ਹੈ ਦਿਸ਼ ਪੂਰਾ[3]। ਤਹਿਂ ਬਦਰੀ[4] ਤਰੁ ਹੈ ਇਕ ਖਰਾ॥੩੩॥ਕਛਕ ਨਿੰਮ੍ਰ[5] ਥਲ ਨੀਰ ਖਰਯੋ ਹੈ।ਸਿਰ ਤੇ ਤਹਾਂ ਉਤਾਰ ਧਰਯੋ ਹੈ।ਪਤਿ ਸਮੇਤ ਖਾਰੀ ਲਿ[6]ਟਿਕਾਈ।ਜਾਚਨ ਆਨ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਧਾਈ॥੩੪॥ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਬਸਤਿ ਹੈ ਤੁੰਗ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਮੈਂ ਅੰਨ ਸੁ ਮੰਗਿ। ਬਿਤੇ ਜਾਮ ਜੁਗ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਪਤਿ ਪਿੰਗਲ ਨਹਿਂ

[1]ਸੰਸੇਰੂਪੀ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ। [2]ਨੱਕ ਅਕੜੌਂਦੇ ਹਨ। [3]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ। [4]ਬੇਰੀ। [5]ਨੀਵਾਂ। [6]ਲੈ।

ਪਿਖ੍ਯੋ ਤਿਥਾਈਂ॥੩੫॥ਬਿਨਾ ਕੁਸ਼ਟ ਕਰ ਪਗ ਜੁਤਿ ਸਾਰ੍ਯੋ[1]।ਆਇ ਤਹਾਂ ਇਹੁ ਪੁਰਖ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ।ਮੁਝ ਮਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੋਵਾ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾ ਨਵਾ ਨਿਰੋਵਾ'॥੩੬॥ਸਕਲ ਬਾਤ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਯ ਕੇਰੀ।ਮਾਨਵ ਸਾਥ[2] ਭਨ੍ਯੋ ਤਿਸੁ ਬੇਰੀ। 'ਪਿੰਗਲ ਦੇਹਿ ਬਿਖੈ ਬਡਿ ਰੋਗ।ਤੂੰ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਭਯੋ ਅਰੋਗ?॥੩੭॥ਸਕਲ ਜਥਾਰਥ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵਹੁ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਡ ਸਜਾਇ ਕੋ ਪਾਵਹੁ।ਕਪਟ ਜਿ ਕਰ੍ਯੋ ਭਾਰਜਾ ਹੇਤਿ।ਬਸਹਿ ਨਹੀਂ ਇਹੁ ਤੋਹਿ ਨਿਕੇਤ' ॥੩੮॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਤਿਹ ਮਾਨਵ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਹੁਂ ਜਿਮਿ ਲਹ੍ਯੋ।ਬਦਰੀ ਸੌਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਮਖਾਰੀ।ਜਬਿ ਇਹ ਮਾਂਗਨ ਹੇਤ ਸਿਧਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਤਬਿ ਇਕ ਬਾਇਸ ਚਲਿ ਢਿਗ ਆਵਾ। ਕਰੇ ਪਾਨ ਅਰੁ ਪੰਖ ਭਿਗਾਵਾ।ਭਯੋ ਸੁਪੇਦ ਰੰਗ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।ਧਰੀ ਮਰਾਲ ਪ੍ਰਭਾ[3] ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੪੦॥ ਸ਼੍ਯਾਮ ਬਰਨ ਸਗਰੋ ਮਿਟ ਗਯੋ।ਜਨ ਸਬੂਨ ਸੰਗ ਉੱਜਲ ਭਯੋ। ਤਬਿਹੂੰ ਮੈਂ ਜਾਨ੍ਯੋ ਨਿਜ ਆਤਮ[4]।—ਇਸ ਜਲ ਕੋ ਹੈ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ—॥੪੧॥ਹਾਲ ਚਾਲ ਮੈਂ[5] ਤਜਿ ਕਰਿ ਖਾਰੀ।ਜਾਇ ਸਪਰਸ਼੍ਯੋ ਸੁੰਦਰਬਾਰੀ।ਜਬਿਪੂਰਬਿ ਮੈਂ ਹਾਥ ਭਿਗੋਏ।ਤਾਤਕਾਲ ਅੰਗੁਰੀ ਜੁਤਿ ਹੋਏ ॥੪੨॥ ਸਾਰੋ ਪਰ੍ਯੋ ਬੀਚ ਮੈਂ ਜਾਈ। ਅਸੁ ਕਾਇਆਂ ਅਪਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਈ। ਨਿਜ ਤਿਯ ਕੋ ਕਹਿ ਰਹ੍ਯੋ ਬਥੇਰਾ*। ਮਾਨ੍ਯੋ ਬਾਕ ਨਹੀਂ ਕੋ ਮੇਰਾ॥੪੩॥ਕਹਿਨ ਲਗੀ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਸ ਕਾਲ।ਸਭਿ ਗ੍ਯਾਤਾ ਤਿਨ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲ।ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਕੀ ਜਾਨਹਿਂ ।ਬਾਕ ਬਖਾਨਹਿਂ ਸੋ ਹਮ ਮਾਨਹਿਂ—॥੪੪॥ਮੋਹਿ ਭਾਰਜਾ ਝਗਰਤਿ ਆਈ। ਯਾਂਕੋ ਦੀਜਹਿ ਸਾਚ ਜਨਾਈ'।ਬਹੁ ਨਰ ਮਿਲੇ ਸਕਲ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਰਾਵਰ ਕੋ ਸਰਬਗ੍ਯ ਸਭਿ ਲਹ੍ਯੋ'॥੪੫॥ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਬਿਸਮ ਭਈ ਐਸੀ।ਸੁਨਤਿ ਮੋਨ ਧਰਿਯੋ ਸਭਿ ਬੈਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਬੈਠਹੁ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਹੁ ਨਿਜ ਕਾਨਾ ॥੪੬॥ ਹਮ ਕਹਿ ਹੈਂ ਕੋ ਘਟੀ ਪਿਛਾਰੀ[6]। ਸਾਚ ਝੂਠ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ ਨਿਰਾਰੀ'[7]।ਇਮ ਕਹਿ ਨੈਨ ਮੂੰਦ ਕਿਯ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਮਨ ਠਹਿਰਾਯੋ ਗੁਰੂ ਸੁਜਾਨਾ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪਿੰਗਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੮॥

---

[1]ਸੁਾਰਿਆ ਹੋਇਆ (ਅ) ਸਾਰੇ। [2]ਭਾਵ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਨਾਲ। [3]ਹੰਸ ਵਰਗੀ ਸੁਹਣੱਪ। [4]ਆਪਨੇ ਮਨ ਵਿਚ। [5]ਹਿੱਲ ਜੁੱਲ ਕੇ। [6]ਘੜੀ ਕੁ ਪਿੱਛੋਂ। [7]ਵੱਖੋ ਵੱਖ। *ਪਾ:-ਬਧੇਰਾ।

੩੯. [ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਦਾ ਅਰੰਭ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਰਬੱਗਯ ਗੁਰ ਨੇਤ੍ਰ ਮੂੰਦਿ ਕਿਯ ਧ੍ਯਾਨੁ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜੀ ਦਈ ਦਿਖਾਈ ਆਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਧ੍ਯਾਨ ਬਿਖੈ ਉਰ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਆਏ। ਸਕਲ ਬਾਤ ਕੋ ਭੇਵ ਜਨਾਏ। 'ਇਹ ਨਰ ਸਾਚੀ ਭਾਖਤਿ ਬਾਤ। ਜਬਿ ਸੁ ਨ੍ਹਾਤ ਤਹਿਂ, ਤਬਿ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤ[1] ॥੨॥ ਹਮ ਨੇ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੋ ਪ੍ਰੇਰ੍ਯੋ[2]।–ਜਾਇ ਤਜ਼ਾਗ ਲਗਾਇ ਬਡੇਰਾ–।ਤਬਿ ਇਕ ਤਾਲ ਤਹਾਂ ਖੁਨਵਾਯੋ। ਜਹਿਂ ਇਹ ਕੁਸ਼ਟੀ ਨੀਰ ਨਹਾਯੋ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਅਹੈ ਇਸ ਕਾਲ। ਕਰਹੁ ਲਗਾਵਨ* ਤਾਲੁ ਬਿਸਾਲ। ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਭਾ ਲਘੁ ਖੁਨਵਾਯੋ[3]। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਜਲ ਢਰਿ ਤਹਿਂ ਆਯੋ ॥੪॥ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਪਰੀ ਗਯੋ ਭਰਿ ਸੋਇ। ਚਿੰਨ੍ਹ ਪਛਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਤਹਿਂ ਹੋਇ।ਹੇਤ ਮਹਾਤਮ ਕੇ ਬਿਦਤਾਵਨ। ਨਹਿਂ ਕੀਨਸ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਜਨਾਵਨ ॥੫॥ ਅਬਿ ਮਹਿਮਾ ਕੇ ਸਹਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਦਤਾਵਹੁ ਸਿਰਜਹੁ ਸ਼ੁਭ ਤਾਲਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਧਰੀਅਹਿ ਨਾਮੂ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਸੁਪਾਨ[4] ਅਭਿਰਾਮੂ॥੬॥ਰਾਮਦਾਸੁ ਪੁਰਿ ਰਾਮਦਾਸੁ ਸਰੁ। ਇਹੁ ਭੀ ਨਾਮ ਕਹਹਿਂ ਨਾਰੀ ਨਰ'। ਜਨਨੀ ਪਿਤ ਗੁਰ[5] ਕੋ ਉਰ ਹੇਰਾ।ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਭੇ ਹਰਖ ਬਡੇਰਾ॥੭॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੁ ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ।ਮਿਸ ਕਰਿ ਬਿਦਤਾਵਤਿ ਥਲ ਸੁਾਮੀ[6]। ਵਹਿਰ ਮੁਖੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਯਨ ਉਘਾਰੇ। ਮਨਹੁੰ ਕਮਲ ਦਲ ਭੇ ਭੁਨਸਾਰੇ॥੮॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦ ਬਖਾਨੋ ਤਿਯ ਸੋਂ। 'ਸਰਬ ਸੰਦੇਹ ਦੂਰ ਕਰਿ ਹਿਯ ਸੋਂ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਇਹੀ ਤੋਰ ਭਰ-ਤਾਰਾ।ਤੈਂ ਕੀਨਸ ਹਮ ਪਰ ਉਪਕਾਰਾ ॥੯॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੇ ਚਾਹਤਿ ਐਸੇ। ਤੀਰਥ ਪਰਖਨਿ ਹੋਵਹਿ ਕੈਸੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਬਚ ਕਹਿਓ।–ਕਊਆ ਨਾਇ ਹੰਸ ਜਹਿਂ ਲਹਿਓ ॥ ੧੦ ॥ ਸੋ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਜਾਨਹੁ। ਇਮ ਪਰਖਨ ਤਿਸ ਥਲ ਕੋ ਮਾਨਹੁ †–। ਤੁਮ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਇਊ। ਜਗਤ ਨਰਨ ਕੋ ਸੰਸੈ ਗਇਊ ॥ ੧੧ ॥

---

[1](ਵਿਸਾਖ ਦੀ) ਸੰਗਰਾਂਦ ਸੀ। [2]ਤੁਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਨੇ (ਕਦੇ) ਆਖਿਆ ਸੀ। [3]ਥੋੜਾ ਖੋਦਿਆ ਸੀ। [4]ਪੌੜੀਆਂ। [5]ਮਾਤਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਅਮਰ ਦੇਵ) ਜੀ ਨੂੰ। [6](ਆਪਣੀ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ ਛਿਪਾਈ ਰੱਖਕੇ ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦੇ) ਵਸੀਲੇ ਥਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:–ਖੁਨਾਵਨ।

†ਏਹ ਚਾਰੇ ਸਤਰਾਂ–'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ–ਤੋਂ...ਮਾਨਹੁ' ਤੱਕ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਕ ਵਿਚ ਹਾਸ਼ੀਏ ਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈਨ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿਵਾਦੀ ਜਿਤੁ ਨਾਤੈ ਕਊਆ ਹੰਸੁ ਹੋਹੈ ॥*

ਅਬਿ ਤੁਮ ਨਿਸਾ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਚਲੋ†।ਭੋਰ ਭਏ ਹਮ ਸੰਗ ਲੇ ਚਲੋ।ਪਾਵਨਿ ਥਾਨ ਜਨਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਤਰੁਵਰੁ ਬਦਰੀ ਤਰ ਵਰ ਤਰੀਅਹਿ[1] ॥ ੧੨ ॥ ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਲਿਵ ਲਾਇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਤੇ ਛੁਟਿ ਜਾਇ'। ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ ਜਾਮਨੀ ਬਸੇ। ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਬਡ ਅਘ ਨਸੇ ॥੧੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਉਠਿਕੈ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੌਚ ਕੀਕੀਨ।ਪਿਖਿਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਿਤਵਤਿ ਰਿਦੈ,-ਸਰ ਸਿਰਜਨ ਹਿਤ ਦੀਨ[2]-॥ ੧੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿੱਖਨ ਪਠਿਕੈ ਦੰਪਤਿ[3] ਬੁਲਵਾਏ।ਤਿਨ ਕੋ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਅਗੁਵਾਏ।ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਨਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ।ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨਧੀਰ॥੧੫॥ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ। 'ਭਾ ਅਦਭੁਤ ਦੋਨਹੁੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇ[4]'। ਲਾਖਹੁੰ ਬਰਖਨ ਕੋ ਜੁ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਉੱਤਮੁ ਜੋਗੀ ਦਰਸ਼ਨੁ ਕੀਨ॥੧੬॥ਅਵਨੀ ਅੰਤਰ ਮਠ ਮਹਿ ਬੈਸਾ। ਅਚਲ ਥਿਰਜੋ ਹੁਇ ਕਾਸ਼ਟ ਜੈਸਾ। ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਚਢਾਏ ਪੌਨ। ਸਮੌਂ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬਰਤੈ ਕੌਨ ॥੧੭॥ ਐਸੇ ਪੁਰਖ ਪਿਖੇ ਨਿਸ਼ਪਾਪ। ਇਹ ਸਭਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ।ਅਬਿ ਦੂਸਰ ਅਦਭੁਤ ਕੋ ਦੇਖੋ। ਜਿਸ ਕੇ ਤਨ ਮਹਿੰ ਕੁਸ਼ਟ ਬਿਸ਼ੇਖੋ॥੧੮॥ ਕਰ ਸ਼ਾਖਾ[5]ਜਿਸ ਕੀ ਝਰ ਪਰੀ।ਜਲ ਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਤੈਸੀ ਕਰੀ। ਤਿਸ ਥਲ ਕੋ ਚਲਿ ਕੈ ਪਿਖਿ ਲੇਹੁ।ਜਿਹ ਕੋ ਮਹਾਂ ਮਹਾ-ਤਮ ਏਹੁ'॥੧੯॥ਇਮ ਕਹਿ ਚਿਤਮਹਿੰ ਚੋਪ ਧਰੰਤੇ।ਅਦਭੁਤਅਵਲੋਕਤਿ[6] ਬਿਸਮੰਤੇ। ਦੰਪਤਿ ਸਭਿ ਤੇ ਚਲਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗਮਨੇ ਉਪਕਾਰੀ ॥੨੦॥ਸੰਗ ਭੀਰ ਨਰ ਕੀ ਸਭਿ ਆਵੈ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਗਰੇ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ। ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਉਤਪਲ ਲੋਚਨ। ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਸੰਕਟ ਮੋਚਨ ॥੨੧॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਪਰਖ੍ਯੋ ਤਬਿ ਥਾਨਿ। ਦੁਖਭੰਜਨ ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਆਨਿ[7]।ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸੋ ਦਿਖਰਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਜਲ ਜੁਤਿ ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਥਾਈਂ॥੨੨॥ਇਹਾਂ ਗਈ ਧਰਿ,ਮੱਜਨੋ ਜਲ ਮੈਂ।ਫਲ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿਇਸ ਥਲ ਮੈਂ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋ 'ਇਹੀ ਦੁਖਭੰਜਨਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਮ ਹੋਏ ਮਨ

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੇਰੀ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਹੇਠਾਂ। [2]ਕਿ ਤਲਾ ਰਚਣ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ (ਸਾਨੂੰ ਦਾਦੂ ਜੀ ਨੇ) ਦਿਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਸਰ ਸਿਰਜਣ ਵਾਸਤੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਗਜਾ) ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [3]ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ। [4]ਦੋਵੇਂ (ਗਲਾਂ) ਦੇਖਕੇ,(ਜੋਗੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪਿੰਗਲੇ ਵਾਲੀ)। [5]ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ। [6]ਦੇਖਕੇ। [7]ਆਕੇ। *ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬੀ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। †ਪਾ:-ਮਿਲੋ।

ਰੋਜਨੁ'॥੨੩॥ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਹਿਂ ਮੱਜਨੁ ਕੀਨਾ।ਜਿਸ ਤੇ ਭਈ ਦੇਹ ਰੁਜ ਹੀਨਾ'। ਦੰਪਤਿ* ਭਨਤਿ ਜੋਰ ਕਰ ਦੋਊ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ! ਹੈ ਇਹ ਸੋਊ'॥੨੪॥ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ।ਨਮੋ ਕੀਨ ਕਰ ਜੋਰੇ ਆਪਿ। ਇਮੁ ਨਿਸਚੇ ਕਰਿ ਤੀਰਥ ਨੀਕੋ।ਪੂਰਨ ਭਏ ਮਨੋਰਥ ਜੀ ਕੋ॥੨੫॥ਨਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ[2]ਸਮ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਸਦਾ ਸੁਬੱਗ ਗੁਰੂ ਧੰਨੁ ਧੰਨ।ਨਰ ਸਮੁਦਾਇਨ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਭਨਜੋ। ਧਰੇ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਮਹਿ ਸਭਿ ਸੁਨਜੋ ॥੨੬॥ 'ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਆਇਸੁ। ਲੇ ਪਿਤ ਹਮਰੇ ਇਹਠਾਂ ਆਇ ਸੁ[3]। ਪਾਵਨ ਤੀਰਥ ਕੋ ਬਿਦਤਾਵਨਿ। ਲਾਇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਕੀਨਿ ਖਨਾਵਨਿ ॥ ੨੭ ॥ ਨਹੀਂ ਸਪੂਰਨ ਕਾਰਜਿ ਹੋਵਾ।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਇ ਗੁਰ ਜੋਵਾ। ਪੁਨ ਜਲ ਸੋਂ ਬਹਿ[4] ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਪਰੀ। ਖਨੀ ਥਾਇ ਸੋ ਪੂਰਨ ਕਰੀ[5]॥੨੮॥ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਾਤ੍ਰ ਇਹੁ ਜਾਨਜੋ ਜਾਇ।ਰਹੇ ਚਾਹਿ ਇਹੁ ਥਲ ਨਹਿਂ ਪਾਇ[6]। ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕਾਜ† ਸਵਾਰੇ।ਉੱਦਮ ਕਰਿਹੁ ਸਿੱਖ ਅਨੁਸਾਰੇ[7]‡॥੨੯॥ਧਨਤੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਬਚ ਤੇ। ਤੀਰਥ ਕਾਰ ਕਰਹਿਂ ਲਹਿਂ ਸਰੁ ਤੇ[8]।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਮਜੂਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਮਿਹਨਤ ਨਿਤ ਪਾਵੈਂ'॥੩੦॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਇ ਸੁ ਘਨੋ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਨਾਮ ਗੁਰ ਭਨੋ। ਨਰ ਸਮੁਦਾਇਨ[9] ਮਹਿ ਬਰਤਾਯੋ। ਕਰਜੋ ਮਹੂਰਤਿ ਬਿਘਨ ਨਸਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਤੀਖਨ§ ਖਨਨੀ ਲੈ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਖਨੀ ਪ੍ਰਿਥਮ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਆਗਜਾ ਕੋ ਪਾਇ। ਲਗੇ ਸੇਵ ਕੋ ਚੌਂਪ ਉਪਾਇ ॥ ੩੨ ॥ ਕਿਨਹੂੰ ਗਹੀ ਖਨਨੀ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਖਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਬਲ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹੀ¶। ਕਿਨਹੁੰ ਟੋਕਰੀ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੀ। ਬਹੁਤ ਭਾਰਿ ਹਾਥਨਿ ਸੋਂ ਭਰੀ॥ ੩੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਲੈ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਗਿਰਾਵਹਿਂ। ਕੋ ਕਹਿ ਕਰਿ ਉਤਸਾਹੁ ਵਧਾਵਹਿਂ। ਅਤਿ ਅਨੰਦਤਾ ਉਰ ਮੈਂ ਹੋਈ। ਕਾਰ ਤਲਾਵ ਲਗੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੩੪ ॥ ਆਪ ਖਰੇ ਹੁਇ ਸਭਿਨਿ ਮਝਾਰੀ।ਕਾਰ ਕਰਾਵਹਿਂ ਗੁਰ ਉਪਕਾਰੀ।ਦੇਖਤਿ ਕਾਰ ਚੌਗੁਨੀ ਹੋਇ। ਉੱਦਮ ਕਰਹਿਂ ਅਧਿਕ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੩੫ ॥ ਸਗਰੇ

[1]ਪ੍ਰਸੰਨ। [2]ਮਾਯਾਵੀ ਭਾਵ ਸਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਙੂ। [3]ਆਕੇ। [4]ਰੁੜ੍ਹ ਰੁੜ੍ਹ ਕੇ। [5]ਪੂਰੀ ਗਈ। [6]ਲੱਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। [7]ਅਨਕੂਲ ਹੋਕੇ। [8]ਓਹ। [9]ਸਾਰਿਆ। *ਪਾ:—ਇਸ ਦੰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਿਹਰਾਂ ਨਾਲ ਵਰੋਸਾਯਾ ਤੇ ਪੱਟੀ ਦਾ ਰਾਜ ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ,ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਵੀ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੧੧ ਅੰਕ ੯ ਤੋਂ ੧੨ ਵਿਚ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। †ਪਾ:—ਕਾਰ। ‡ਪਾ:—ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ। §ਪਾ:—ਨਿਜਕਰ। ¶ਪਾ:—ਉਪਾਹੀ।

ਦਿਨ ਮਹਿ ਕਾਰ ਕਰਾਵਹਿ।ਸਿਧਜਾ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਜਾਵਹਿਂ। ਦੇਗ ਹੋਇ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰਾ। ਛੁਧਿਤਿ ਸਰਬ ਤਹਿਂ ਖਾਇਂ ਅਹਾਰਾ॥ ੩੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਸੰਤੋਖਸਰ ਗਏ।ਸਿਖ ਗਨ ਸੰਗ ਪਿਖਤਿ ਬਿਗਸਏ। ਤਟ ਪਰ ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। 'ਇਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਹੋਇ ਮਹਾਨੀ॥ ੩੭॥ ਹੁਇ ਸੰਤੋਖਸਰ ਸਾਰਥ[1]ਨਾਮੂ।ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਬਨਿ ਹੈ ਅਭਿਰਾਮੂ।ਹੁਇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਪਾਕੋ ਚਹੁੰਕੋਨ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਮੱਜਹਿਂਗੇ ਨਰ ਜੌਨ ॥੩੮॥ ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹਿ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ।ਕਿਤਿਕ ਸਮੋਂ ਸੇਵਹਿਂ ਜੇ ਪ੍ਰਾਨੀ।ਤਿਨਕੇ ਉਰ ਉਪਜਹਿ ਸੰਤੋਖ।ਸਗਰੇ ਤਜਹਿਂ ਕਲੇਸ਼ ਰੁ ਦੋਖ॥੩੯॥ਜਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੋਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਹੈ ਮੁੱਖ ਜੋ ਸਦ ਗੁਨ ਜਾਲਾ[2]। ਪਾਇਂ ਸਿੱਖ ਸੁਖ ਲਹੈਂ ਸਦੀਵਾ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਂਤਮ ਤੀਰਥ ਥੀਵਾ॥ ੪੦ ॥ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ ਕਾਰ। ਗੁਰੂ ਆਗਜ੍ਯਾ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰਿ। ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ ਪੂਰਬ ਖਨਵਾਇ । ਪਾਕ ਈਂਟਕਾ ਸੋਂ ਚਿਨਵਾਇ॥੪੧॥ਹਰਿਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਸਿਰਜੈ ਹੈਂ।ਗੁਰੁ ਦਰਬਾਰ ਸਦਾ ਜਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ'।ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ।ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹਹਿਂ –ਬਨਹਿਂ ਸੋਪਾਨ–॥ ੪੨ ॥ ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਬੈਠਹਿਂ ਤਟ ਪਰ ਜਾਇ। ਸੰਗਤ ਸਗਰੀ ਸੇਵ ਕਮਾਇ। ਖਨਿ ਖਨਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਹਿਂ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ 'ਗੁਰ ਧੰਨ' ਉਚਾਰਹਿਂ ॥੪੩॥ ਕਵਿਯੋ ਵਾਚ ॥ਚੌਪਈ॥ ਕੌਤਿਕ ਸਿਖ ਸਾਖੀ ਇਹੁ ਕਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮੁਦਾਸੁ ਤੇ ਲਹੈਂ। 'ਨਿਕਸਯੋ ਜੋਗੀ ਤਿਨਹੁੰ ਹਦੂਰਿ। ਪਿੰਗਲ ਕੌ ਦੁਖ ਹੋਯਹੁ ਦੂਰ' ॥ ੪੪ ॥ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਇਸ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰਨੇਂ । ਸੋ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਂ ਬਰਨੋਂ । ਬਿਨਾ ਖਨੇ ਜਲ ਕੈਸੇ ਤਹਾਂ। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਤਰਕਨ ਗਨ ਮਹਾਂ ।੪੫॥ ਜੇ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤੇ ਹੋਵਾ। ਤੌ ਭੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤਿ ਹਮ ਜੋਵਾ[3]।ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਚਿਤ ਉਪਜਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ॥ ੪੬॥ ਗੁਰ ਜਸੁ ਕਰਨਿ ਹਮਾਰੋ ਆਸ਼ੈ। ਸੂਰਜ ਸਮ ਜਗ* ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ। ਸੈਸੇ ਉਡਗਨ ਭ੍ਰਮ ਤਮ ਨਾਸੀ। ਬਿਗਾਸਾਵਤਿ ਸਿਖ ਪੰਕਜ ਰਾਸੀ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਿਦਤਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

---

[1]ਸਫਲ। [2]ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚੋ ਇਹ (ਸੰਤੋਖ) ਮੁੱਖ ਗੁਣ ਹੈ। [3]ਤਦ ਬੀ ਏਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ 'ਇਸ਼੍ਟ+ਆਪਤੀ' ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਵਾਈ ਦੀ ਸ਼ੰਕਾ ਸਾਡੇ ਅਨਕੂਲ ਹੈ [ਇਸ਼੍ਟ=ਵਾਂਛਿਤ+ ਆਪਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ] (ਅ) ਭਾਵ, ਤਦ ਬੀ ਸਾਡੀ ਇਸ਼੍ਟਾਪਤੀ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਭਾਵ ਦੁਇ ਗੁਰੂ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ ਸਾਡੇ ਪੂਜਯ ਹਨ। (ੲ) ਇਸ਼੍ਟਾਪਤੀ=ਅੰਗੀਕਾਰਤਾ। *ਪਾ:–ਜਸੁ।

੪੦. [ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਨਾਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁੱਛੇ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਾਰ ਕੋ ਲਗੇ ਮਨੁਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਦਾਬਰਤ[1] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰਯੋ, ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ[2] ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕੋ ਨਿਜ ਢਿਗ ਤੇ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਰਹਿ ਤਾਲ ਕੀ ਕਾਰਾ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਅਧਿਕ ਖੁਨਾਵਨਿ ਚਾਹੈਂ।ਤਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਦ ਕਰਿ ਸਾਹੈਂ[3]॥੨॥ਫਰਸ਼ ਹੋਹਿ ਬੈਠਹਿ ਗੁਰ ਗਾਦੀ। ਕਰਹਿ ਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਹੀਨ ਪ੍ਰਮਾਦੀ[4]।ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿ ਦਿਨੁ ਸਾਰੇ। ਧਰਹਿ ਅਨੰਦ ਭੁਇ ਦੁਗਨੀ ਕਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਦੁਖਭੰਜਨਿ ਢਿਗ ਥਰਾ* ਕਰਾਵਹਿ। ਤਹਿਂ ਗੁਰ ਬੈਠਹਿ ਕਾਰ ਕਰਾਵਹਿਂ। ਜਬਿ ਇਸ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਖਨਯੋ ਮਹਾਂਨਾ।ਅਪਰ ਥਾਨ ਬੈਠਨ ਕੋ ਠਾਨਾ॥੪॥ ਦ੍ਵਾਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਜਿਸ ਥਲ ਕਰਯੋ। ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ ਬੱਦਰੀ ਤਰੁ ਖਰਯੋ†। ਤਹਾ ਜਾਇ ਬੈਠਹਿ ਗੁਰ ਪੂਰਨ।ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਖਨਹਿ ਨਿਕਾਸਹਿ ਤੂਰਨਿ॥੫॥ ਜਿਨਹੁ ਨਰਹੁ ਕੇ ਬਰ ਬਡਿਭਾਗੇ। ਰਹਿ ਹਜੂਰ ਸਰ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੈਂ।ਖਨਹਿ ਟੋਕਰੀ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੈਂ॥੬॥ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ ਤਲਾਵ ਕੋ ਤੀਰ‡। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ ਧੀਰ। ਕਰਹਿਂ ਕਰਾਵਹਿਂ ਕਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਖਨਹਿ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਫਿਰਹਿਂ ਉਤਾਲਾ ॥ ੭ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਕਿਤਿਕ ਮਸੰਦ।ਜਹਿਂ ਧਰਮਸਾਲ ਮਿਲਹਿਂ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਕੈ ਨੇਰੇ ਹੋਇ।ਤੀਰਥ ਕਾਰ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ[5]॥੮॥ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਤਿ ਹ੍ਵੈ।ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਿ ਤਿਸੁ ਕਰ ਗਤਿ ਹ੍ਵੈ[6]। ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰਹਿ ਜੋਇ। ਸੋ ਸਭਿ ਆਇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਇ[7] ॥ ੯॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸਭਿ ਥਾਨੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿ ਸਿੱਖ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਧਾਏ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਫੁਰਮਾਨ ਸੁਨਾਏ॥੧੦॥ਅਧਿਕ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੁ ਹ੍ਵੈ ਸੁਨਿ ਬਾਤ। ਸਿੱਖਨ ਭਏ ਸਭਿ ਹਰਖਤਿ ਗਾਤ[8]।ਬਸਤ੍ਰ ਦਰਬ ਲੇ ਲੇ ਉਪਹਾਰੋ।ਆਏ ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ

[1]ਲੰਗਰ। [2](ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਸੇਵਾ)ਕਰਦੇ ਹਨ,ਸੋ(ਆਪਣੀ)ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਚਰਨੀ ਤੁਰਕੇ (ਅ) ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕਰਦੇ ਜਾਣ। [4]ਕਾਰ ਕਰਨ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਨਾਲ। [5]ਸਭ ਕੋਈ ਆਕੇ ਕਰੇ। [6]ਹੱਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ। [7]ਹੋਵੇਗੀ। [8]ਭਾਵ,ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ। *ਇਹ ਥੜ੍ਹਾ ਅਠਸਠ ਤੀਰਥ ਤੇ ਦੁਖਭੰਜਨੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈਸੀ,ਜੋ ਅਕਾਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਢਾਹਕੇ ਪੌਣਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ,ਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਬੁਰਜੀ ਖੜੀ ਰਹੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਕਰਕੇ ਸੰ: ੪੫੯-੬੦ ਨਾ: ਸ਼ਾ: ਵਿਚ ਪੌਣਾ ਪੂਰਕੇ ਫੇਰ ਥੜ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣਾਯਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਤੇ ਸੰਗ। ਮਰਮਰ ਦੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ। †ਇਸਨੂੰ ਲਾਚੀ ਬੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ‡ਹੁਣ ਤਕ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਦੀ ਬੇਰ ਕਹਿਲਾਂਦੀ ਹੈ ਘੰਟੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂਦੇ ਮੂਹਰੇ ਹੈ।

ਸੁ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ॥੧੧॥ ਹੋਇ ਤ੍ਰਿਹਾਵਲ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਤਿ।ਭਾਉ ਭੂਰ ਕਰਿ ਸਿਖ ਗਨ ਲੇਤਿ।ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਕਾਲ।ਦੇਤਿ ਰਹੈਂ ਬਹੁ ਕਰੈਂ ਨਿਹਾਲ ॥ ੧੨ ॥ ਕਿਹ ਸੁਤਿ ਦੇਤਿ, ਦਰਬੁ ਕਿਸਿ ਦੇਤਿ। ਕਿਸ ਕੇ ਹੁੈਂ ਗਨ ਪਸੂ ਨਿਕੇਤਿ। ਕਿਹ ਕੋ ਦੁਖ ਕਾਟਹਿਂ ਤਨ ਰੋਗ। ਦੇਂ ਕਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਜਗ ਕੇ ਭੋਗ॥੧੩॥ਕਿਹ ਵੈਰਾਗ, ਨਾਮ ਕਿਸ ਦੇਈਂ। ਕਿਸਿ ਕੇ ਉਰ ਬਿਕਾਰ ਹਰਿ ਲੇਈਂ।ਸ਼ਾਂਤਿ ਦਾਤਿ[1],ਕਿਸਿ ਧੀਰਜਖਿਮਾ। ਦਯਾ ਸੰਤੋਸ਼ ਦਯੋ ਕਿਸ ਜਮਾ[2] ॥੧੪॥ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸਿਮਰਨਿ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਨ੍ਹਾਨ, ਦਾਨ, ਸੁਚਿ,ਸੰਜਮ[3] ਸਾਮੁ[4]।ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ,ਕਿਸਿਕੇ ਉਰ ਦੇਤਿ।ਕਿਸ ਹੈਂਤਾ ਮਮਤਾ ਹਰਿ ਲੇਤਿ ॥੧੫॥ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਕਨ ਕੋ ਸੁਖ ਕਾਹੂੰ। ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤਿ ਦੇਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹੂ। ਮਹਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਾਗੀ ਸਿਖ ਗਨ ਮੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਲਾਹਾ ਲਖਿ ਮਨ ਮੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਉਦਾਰ ਤਰ ਆਤਮਾ[5]* ਨਰ ਗਨ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲ। ਫੂਲੀ ਕੀਰਤਿ ਮਾਲਤੀ[6] ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਿਖੇ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਹੋਇ ਕਾਮਨਾ ਆਵੈ। ਤੀਰਥ ਕਾਰ ਕਰਹਿ ਚਿਤ ਲਾਵੈ।ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਜਨ ਕੇ ਇਹੁ ਨਾਮੁ।ਬਰਨਨ ਕਰੋਂ ਸੁਨਹੁੰ ਅਭਿਰਾਮੁ ॥੧੮॥ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੁਤਿ ਪਰਵਾਰੁ।ਸੁਤ ਪੌਤ੍ਰਾਦਿ ਸਹਤ ਕਰਿ ਕਾਰ।ਸਿਖ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਗੁਨ ਧਾਮੂ। ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮੁ ॥੧੯॥ ਮੰਞ, ਪਿਰਾਣਾ ਸਿੱਖੀ ਪੋਤਾ[7]। ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਉਰ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤਾ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਭੌਨ ਹੁਲਾਸ[8] । ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ॥੨੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਪੁਰੀਆ,ਚੂਹੜ ਚੌਧਰੀ,ਪੈੜਾ, ਕਿਸ਼ਨਾ, ਨਾਮੁ। ਬਾਲਾ, ਸੁਘੜ† ਤਿਲੋਕ ਹੈ, ਸਾਮੁੰਦਾ ਗੁਨ ਧਾਮ ॥੨੧॥ ਬੂਲਾ ਚੋਡੀ, ਤੁਲਸੀਆ, ਭਾਗੀਰਥ, ਕੱਲਯਾਨੁ।ਲਾਲੂ, ਬਾਲੂ, ਹਰੀਜਨ, ਗੋਖੂ, ਟੋਡ,ਮਹਾਂਨ ॥੨੨॥ ਝੰਝੂ‡ਕਿਦਾਰਾ, ਗੋਇੰਦਾ,ਮੋਹਨ, ਕੁੱਕਾ ਜਾਨੁ। ਬਾਲਾ ਮਰਵਾਹਾ ਅਪਰ ਜੋਧਾ।ਧੁੱਟਾ।ਆਨ॥੨੩॥ਇਤਯਾਦਿਕ ਕੇਤੇ ਗਿਨਹਿ ਸਿੱਖਨ ਲਗੇ।ਸਭਿ ਕਾਰ।ਗਨ ਮਸੰਦ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਲਯਾਇ।ਹਜ਼ਾਰ।

[1]ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਦਾਤ। [2]ਜਮ (ਜੋਗ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ, ਭਾਵ) ਇਖਲਾਕੀ (ਅ) ਬਹੁਤਾ [ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ]। [3]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ। [4]ਸਾਮਤਾ, ਸਮਤਾ, ਸ਼ਰਣ। [5]ਤਰ ਉਦਾਰਾਤਮਾ =ਵਡੇ ਭਾਰੇ ਸਖੀ। [6]ਮਾਲਤੀ (ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗੀ ਉੱਜਲ) ਕੀਰਤੀ। [7]ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਜਹਾਜ। [8]ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤੀ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦਾ ਘਰ (ਜਾ ਹੁਲਾਸ ਨਾਲ)।

*ਪਾ:-ਇਮ ਉਦਾਰ ਆਤਮ ਗੁਰੂ। †ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਟੀਕਾ ਵਿਚ ਤਿਲੋਕੇ ਦੀ ਜਾਤ ਸੁਘੜ ਲਿਖੀ ਹੈ। ‡ਭਾਵ ਝਾਬੂ।

॥੨੪॥ਚੌਪਈ॥ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਗਨ ਮਸੰਦ ਹਰਿਖਾਵੈਂ।ਨਈ ਨਈ ਸੰਗਤ ਨਿਤ ਆਵੈ।ਪਰਬ ਬਿਸਾਖੀ ਆਦਿਕ ਜੇਯ।ਮੇਲਾ ਮਹਾਂ ਉਪਾਇਨ ਦੇਯ ॥ ੨੫ ॥ ਸੋ ਸਗਰੇ ਸਰ ਕੀ ਕਰਿ ਕਾਰ। ਬਹੁਰ ਜਾਇੰ ਨਿਜ ਗ੍ਰੇਹ ਮਝਾਰ। ਕੋ ਇਕ ਦਿਨ,ਕੋ ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਕਰੈ। ਕੋ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕੈ ਹਿਤ ਧਰੈ ॥੨੬॥ ਕੋ ਦਸ ਦਿਨ, ਕੋ ਪੱਖਯ[1] ਰਹਤਿ ਹੈ।ਕਾਰ ਕਰਹਿ ਬਡ ਲਾਭ ਲਹਤਿ ਹੈ।ਕੋ ਇਕ ਮਾਸ, ਮਾਸ ਦੁਇ ਰਹੈ।ਕੋ ਤ੍ਰੈ ਮਾਸ,ਖਸ਼ਟ[2] ਫਲ ਲਹੈ॥੨੭॥ ਜਿਸ ਕੋ ਹੋਹਿ ਕਾਮਨਾ ਆਵੈ। ਤੀਰਥ ਕਾਰ ਕਰੈ ਚਿਤ ਲਾਵੈ। ਸੋ ਅਪਨੀ ਪੂਰਨ ਕਰ ਲੇਤਿ। ਸਦਾ ਬਰਤ ਕੀਨਸਿ[3],ਗੁਰ ਦੇਤਿ ॥੨੮॥ ਖਨੰਹਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵਹਿਰ ਗਿਰੰਤੇ।ਕਰਾਮਾਤ ਤੇ ਆਦਿ ਲਹੰਤੇ। ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਜੇ,ਸਮੂਹ ਰਿਧਿ ਜੇਤੀ । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਕਾਮਨਾ ਤੇਤੀ* ॥ ੨੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਆਪ ਤੇ ਆਇ। ਕਿਨਹੂੰ ਢਿਗ ਨਰ ਪਠੇ ਬੁਲਾਇ। ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਜਾਚਨਾ ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਆਵਤਿ ਨਰ ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ॥੩੦॥'ਹੋਤਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਕੱਲਯਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਡ ਉਦਾਰ ਦੇਂ ਦਾਨ'।ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਇਕ ਨਰ ਜਾਵੈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਸੁਨਾਵੈ ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਅਪਰ ਚੌਂਪ ਬਡ ਧਰੈਂ। ਪਹੁੰਚਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਸੇਵਾ ਕਰੈਂ। ਅਪਨੀ ਆਇ ਪੁਰਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖਾ । ਸਿਮ-ਰਨ ਕਰੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਰਾਖਾ॥੩੨॥ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਇਤਿਹਾਸੁ।ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚੌਂਪ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸਿੱਖਯਨ ਗਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ। ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਉੱਤਮ ਧਾਮੁ॥੩੩॥ 'ਗਯਾਨਵਾਨ ਪੂਰਨ ਪਦੁ ਪਾਯੋ। ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਿਝਾਯੋ। ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਹੁ ਬਾਰਤਾ ਸਾਰੀ। ਜੇ ਜੇ ਭੁਏ ਪਰਮ ਉਪਕਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਜੇ ਜੇ ਨਾਮੀ ਸਿੱਖਯ ਸੁਜਾਨੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਕਹੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਾਂਨੇ।ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜਥਾ ਪਰਮ ਪਦੁ ਲੀਨਸਿ ॥੩੫॥ ਸੋ ਸਭਿ ਕਹੌ ਕਥਾ ਰਮਣੀਕਾ। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਜਿਮ ਹੁਇ ਨੀਕਾ[4]'। ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਕੇ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਬੈਨ। ਬਕਤਾ ਭਯੋ ਪ੍ਰਫੁੱ-ਲਯਤਿ ਨੈਨ॥੩੬॥'ਨਿਸ਼ਚੈਪ੍ਰੇਮ ਲਖਯੋ ਤੁਮ ਸਾਚੋ।ਚਿਤ ਰਾਚੋਹਿਤ ਸੁਨਨਿ ਉਬਾਚੋ[5]। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਬਰਨੌਂ ਸਭਿ ਕਥਾ। ਸਿੱਖਯਨ ਗਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈਂ ਜਥਾ ॥੩੭॥ਜਿਸ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਪਾਪ ਬਿਨ ਸਾਵੈਂ।ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਮਹਾ ਪੁੰਨ ਕੋ ਪਾਵੈਂ।ਸੋ ਸਭਿ

[1]੧੫ ਦਿਨ। [2]ਛੇ (ਮਹੀਨੇ)। [3]ਭਾਵ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਦਾ ਵਰਤ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
[4]ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ (ਸਾਡਾ) ਭਲਾ ਹੋਵੇ। [5]ਚਿਤ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਜੈਤੀ। ਜੇਤੀ।

ਸੁਨਹੁ ਰੁਚਿਰ, ਬਡਿ ਭਾਗੇ।।ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੁ ਪਗ ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗੇ॥੩੮॥ਕੋਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇਵ ਜਿਨ ਕੀਨੀ। ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਬਡਿ ਚੀਨੀ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੋ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਹਤਿ ਕਸ਼ਟ ਕਰਾਲਾ ॥੩੯॥ਬ੍ਰਿੱਧ ਮਿਲਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਾਥ। ਪੂਰਬ ਕਹਿ ਆਏ ਇਹੁ ਗਾਥ। ਅਬਿ ਭਗਤੂ ਜਿਮਿ ਘਾਲੀ ਘਾਲਿ।ਭਯੋ ਜਨਮ ਜਿਮ ਗੁਰ ਬਚ ਨਾਲ॥੪੦ ॥ ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨੋ ਬਿਰਤੰਤ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰ ਭਗਵੰਤ। ਪੁਨਾ ਅਪਰ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਕਹੌਂ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਲਹੌਂ" ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੂਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਕਥਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੱਧੂ ਕਲ ਮਹਿ ਜਾਟ ਇਕ ਭੁੱਲਰੀਏ ਸ਼ੁਭ ਗੋਤਿ । 'ਆਦਮ' ਜਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ਹੈ ਘਰ ਸੰਤਤਿ ਨਹਿ ਹੋਤਿ॥੧॥ਸੈਯਾ॥*ਆਦਮ ਨਾਮ ਭਯੋ ਤਿਸਿ ਬੰਸ ਮੈਂ ਕਾਰ ਕਰੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[1] ਭਾਗ ਬਿਲੰਦਾ[2]। ਨੰਦਨ ਹੋਵਨਿ ਕੋ ਚਿਤਵੈ ਬਹੁ, ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਤਿ ਚਿੰਤ ਅਮੰਦਾ[3]।ਬੀਤ ਗਏ ਬਹੁ ਸੰਮਤ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੰਤਤਿ ਨਾਂਹਿ ਭਈ ਸੁਖਕੰਦਾ। ਪੀਰ ਬਿਸਾਲ ਫਕੀਰਨ ਜਾਲ ਰਹਯੋ ਸਭਿ ਸੇਵਤਿ ਭਾਵ ਸੁ[4] ਬ੍ਰਿੰਦਾ ॥ ੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਚਿਰਕਾਲਾ । ਸੰਤਤਿ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਿਹ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਸੁ ਨਾਂਹੀ। ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵਤਿ ਬਹੁ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ॥੩॥ ਕੋ ਇਕ ਮਿਲਯੋ ਸਿੱਖ ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਕੋ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ। 'ਨੀਕੇ ਕੀਨੇ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨ ਮੁਝ ਕਿਸ ਥਾਇਂ' ॥ ੪॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿੱਖ ਕੀਨਿ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਮਾਨਹੁ ਮੇਰੋ ਕਹਯੋ ਅਸ਼ੇਸ਼[5]'। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਜਗ ਅਵਤਾਰ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੇ ਬਨੇ ਅਕਾਰ॥੫॥ ਤਿਨਿ ਪੀਛੈ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਭਯੋ। ਅਮਰ- ਦਾਸ ਪੁਨ ਤਿਸਿ ਥਲ ਥਿਯੋ। ਤੀਨੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਪਾਛੈ। ਚਤੁਰਥ ਗੁਰੂ ਭਏ ਅਬਿ ਆਛੈ ॥੬॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਜਿਨ ਨਾਮ। ਪੂਰਨ ਕਰਹਿਂ ਸੰਪੂਰਨ ਕਾਮ। ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਤਿਨ ਕੀ ਅਬਿ ਜਾਇ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਾਮਨਾ ਤਹਿਂ ਤੇ ਪਾਇਂ' ॥੭॥ ਆਦਮ ਜਾਟ ਬਾਤ ਸਿਖ ਸੁਨਿਕੈ । ਬ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਅਪਨੀ ਗੁਨਿ ਕੈ ।–ਸ਼ੁਸ਼ਕ[6] ਬ੍ਰਿੱਖ ਕੇ ਫਲ ਹੁਇ ਕੈਸੇ–। ਸੰਸੈ ਹੋਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ

[1]ਖੇਤੀ ਦੀ। [2]ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। [3]ਅਮੰਦ=ਨਾ+ਮੰਦ=ਭਾਵ ਤੀਬਰ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ। [4]ਪਿਆਰ ਨਾਲ।[5]ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।[6]ਸੁੱਕੇ। *ਇਹ ਕੌਂਬਲ ਕੁਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ। ਇਹੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਉਲਥਿਤ ਰਾਮੈਣ ਦੇ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੩੦–੩੧ ਵਿਚ ਹੈ। ਥੋੜੇ ਪਾਠ ਭੇਦ ਤੋਂ ਛੁਟ ਇਹ ਉਥੋਂ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਚਨਾ ੧੮੯੧ ਦੀ ਹੈ।ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਸਿਰਲੇਖ ਬਾਃ ਰਾਮੈਣ।

ਐਸੇ ॥ ੮ ॥ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿੱਤ* ਪੁਨਹਿ ਚਿਤ ਠਾਨੀ।–ਜੇ ਕਰਿਹੌਂ ਗੁਰ ਸੇਵ ਮਹਾਂਨੀ। ਹੋਇ ਜਿ ਨਹੀਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਬਿ ਮੇਰੇ। ਪਾਵੌਂ ਗਤਿ ਪਰਲੋਕ ਅਛੇਰੇ–॥੯॥ਇਮਿ ਮਨ ਠਾਨਿ ਸੰਗ ਲੈ ਦਾਰਾ।ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੇਤ ਪਧਾਰ। ਕਰੀ ਦੂਰਿ ਤੇ ਈਂਦਨ ਜਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਰਹਯੋ ਕਰਿ ਥਾਇਂ[1] ॥ ੧੦ ॥ ਕਾਸ਼ਟ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਭਾਰ ਦੁਇ ਆਨੈ। ਇਕ ਤੌ ਰਾਖੇ ਅਪਨਿ ਠਿਕਾਨੈ। ਦੇਗ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੋਵਤਿ ਜਹਿੰਵਾ ।ਦੂਸਰਿ ਭਾਰ ਦੇਤਿ ਭਾ ਤਹਿੰਵਾ ॥੧੧॥ ਅਪਨਿ ਪਾਸ ਤੇ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰੁ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੁ ਕੀ ਕਰਿ ਕਾਰ। ਖਸ਼ਟ-ਮਾਸ ਤਹਿਂ ਰਹਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਸੇਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਏ ॥ ੧੨ ॥ ਏਕ ਸਮੈ ਗੁਰੁ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਏ।ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬੀਤੇ ਪੁਨਿ ਆਏ।ਤਬਿਹੀ ਹਤੋ ਸੀਤ ਕੋ ਕਾਲ। ਅਰੁ ਬਰਖਾ ਭਈ ਤਹਾਂ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸੰਗਿ ਤਬਿ ਹੁਤੀ ਬਹੁਤ ਤਹਿਂ ਆਇ।ਭਯੋ ਸੀਤ ਸਭਿਹੂੰਨ ਕੋ ਸਿੱਖ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਦਮ ਜਾਟ ਤਬਹਿ ਕਠ ਕਸਿਕੈ[2]। ਈਂਧਨ ਅਧਿਕ ਹੁਤੋ ਢਿਗ ਜਿਸ ਕੈ। ਇਕ ਇਕ ਭਾਰ ਸਕੇਲਯੋ ਜੋਇ। ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਦੇਤਿ ਭਾ ਸੋਇ ॥੧੫॥ ਲਗੇ ਅੰਗੀਠੇ ਸਭਿ ਕੇ ਡੇਰੇ। ਮਿਟਯੋ ਸੀਤ ਭਾ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰੇ। ਊਚੇ ਥਲ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਗੁਰ ਨੇ ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਡੇਰੇ ਸਭਿਨਿ ਅੰਗੀਠੇ ਲਾਗੇ। ਬਡੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁਤਾਸਨ ਜਾਗੇ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਗੁਰੁ ਐਸੇ।–ਈਂਧਨ ਇਤੋ† ਮਿਲਯੋ ਇਨ ਕੈਸੇ?॥੧੭॥ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਇਹਾਂ ਕਿਸਿ ਥਾਨ। ਕਿਸਿ ਨੇ ਦੀਨਸ ਇਨ ਕੋ ਆਨਿ?–। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸਭਾ ਜਬਿ ਹੋਈ। ਦੇਖਨਿ ਦਰਸ ਆਇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੧੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਸਭਿ ਸੰਗ। ਬੂਝਯੋ ਈਂਧਨ ਕੇਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਸਭਿ ਨੇ ਕਹਯੋ'ਸਿੱਖ ਹੈ ਕੋਇ। ਦੇਤਿ ਫਿਰਯੋ ਡੇਰਨ ਮਹਿਂ ਸੋਇ' ॥੧੯॥ ਹੁਤੋ ਰਸੋਈਆ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਾਸ।ਤਿਨ ਭੀ ਕਰੀ ਤਬਹਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਇਕ ਭਾਰ ਬਿਸਾਲ। ਦੇਤਿ ਰਹਯੋ ਨਿਤ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ' ॥ ੨੦ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਕੁਛ ਜਾਨੀ। ਤਊ ਕਹੇ ਪਰ ਘਾਲ ਪਛਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨ ਮਹਿ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨੀ॥੨੧॥'ਖੋਜਹੁ ਸਿੱਖਨ ਸੁ ਲਯਾਵਹੁ ਜਾਇ।ਜਿਸ ਨੇ ਘਾਲੀ ਘਾਲਿ ਸੁ ਥਾਇਂ[3]।ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਸੋ ਪੂਰਨ ਕਰਿਹੈਂ ਬਿਨ

[1]ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਕੇ। [2]ਲੱਕ ਕੱਸਕੇ। [3]ਸੁਹਣੇ ਥਾਂ, ਸਫਲ। *ਪਾ:–ਵਿੱਤ। †ਪਾ:–ਅਧਿਕ।

ਬੇਰਾ'॥੨੨॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖਨ ਤਿਸ ਥਾਨ ਕੋ ਖੋਜਜੋ ਜਹਾਂ ਰਹੰਤਿ ॥ ਲੇ ਗਮਨੇ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਸੰਗ ਚਲਜੋ ਹੁਲਸੰਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਾਇ ਕਰੀ ਬੰਦਨ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਠਾਂਢੋ ਭਯੋ ਬਦਨ ਕੀ ਓਰ। ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।'ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ ਤੈਂ ਉਰ ਧਾਰਾ ॥੨੪॥ ਤੇਰੀ ਘਾਲਿ ਪਰੀ ਸਭਿ* ਥਾਇਂ।ਮਾਂਗ ਲੇਹੁ ਬਰ ਸੋ ਅਬਿ ਪਾਇ'।ਆਦਮ ਜਾਟ ਬਾਕ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਕੋ। ਕਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ ॥ ੨੫ ॥–ਮੈਂ ਬਹੁ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕਹਾਂ ਸੁਤ ਹੋਇ–।ਯਾਂਤੇ ਮਾਂਗਤਿ ਭਾ ਨਹਿਂ ਸੋਇ।–ਬਿਰਧਾ ਬਹੁਰੁ ਭਾਰਯਾ ਮੇਰੀ। ਉਚਿਤ ਨ ਕਹਨਿ ਬਾਤ ਸੁਤ ਕੇਰੀ–॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਹੇਗੁਰ!ਨਿਜ ਦਰਸ਼ਨੁ ਦਿਹੁ ਦਾਨਾ।ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਮੋ ਕਹੁ ਅਭਿ-ਲਾਖਾ'।ਐਸੋ ਜਬਿ ਆਦਮ ਨੇ ਭਾਖਾ॥੨੭॥ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਲਖਿ ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ।ਬੋਲੇ ਰਾਮਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਾਮੀ।'ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਲੇਤਿ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ?'। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਲਖਿ ਦਾਤਾ ਬਰ ਕੋ[1] ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਕਚਤਿ ਪੁਨਹਿ, ਨ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾਨਾ'। ਤਿਸ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਜਾਵਹੁ ਨਿਜ ਥਾਨ ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜਾਚਯੋ ਜਾਇ ਨ ਤੋਹਿ ਤੇ ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਭੁਨਸਾਰ। ਸੇਵਾ ਤੇਰੀ ਸਫਲ ਹੁਇ ਬਾਂਛਤਿ ਦੇ ਕਰਤਾਰ' ॥ ੩੦ ॥ਚੌਪਈ॥ ਆਦਮ ਜਾਟ ਗਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਸੋਚਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿੰਤ ਘਨੇਰੇ। ਬੂਝਯੋ ਤਬਹਿ ਭਾਰਜਾ ਆਨਿ। 'ਲੇ ਭੀ ਆਯਵ ਗੁਰ ਤੇ ਦਾਨ[2]?'॥੩੧॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਤ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਸੁਕਚਤਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜਾਇ ਨ ਭਾਖਾ।ਆਰਬਲਾ ਮੇਰੀ ਅਰੁ ਤੇਰੀ।ਸੰਤਤਿ ਸਮੇ ਨ, ਬਿਤੀ ਬਡੇਰੀ॥੩੨॥ ਭਏ ਬ੍ਰਿੱਧ, ਸੁਤ ਹੋਹਿ ਨ ਕੈਸੇ।–ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਅਪਨੋ– ਬਰ ਐਸੇ[3]। ਚਲਤਯੋ ਪੁਨ ਮੁਝ ਸੋਂ ਗੁਰ ਭਾਖਾ।–ਭੋਰ ਆਇ ਜਾਚਹੁ ਜੋ ਕਾਂਖਾ–'॥੩੩॥ ਸੁਨਤਿ ਭਾਰਜਾ ਭਈ ਉਦਾਸ। ਪਤਿ ਸੋਂ ਕਹਿ,'ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸਿ। ਸੁਤਿ ਕੀ ਕਰਹੁ ਜਾਇ ਅਰਦਾਸਿ। ਹਮਰੀ ਪੂਰਨ ਕਰਿਹੈਂ ਆਸ॥ ੩੪॥ਸੁਸ਼ਕ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੋ ਹਰੇ ਕਰੰਤਾ। ਸੁਸ਼ਕ ਤਾਲ ਕੋ ਸੁਭਰ ਭਰੰਤਾ।ਸਮ-ਰਥ ਹੈਂ, ਅਨਹੋਨੀ ਕਰੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਨ ਕਬਹੂੰ ਫਿਰੈ'॥੩੫॥ਪਤਿ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਤਿ ਤਿਸ ਭਾਂਤੀ।ਕਰੀ ਬਿਤੀਤਨ ਦੰਪਤਿ ਰਾਤੀ। ਭਈ ਭੋਰ ਗੁਰ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਰ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਵੇਖਕੇ। [2]ਭਾਵ ਵਰ ਦਾਨ। [3]ਐਸਾ ਵਰ (ਮੈਂ ਮੰਗਿਆ ਹੈ)। *ਪਾ:–ਅਬਿ।

ਨੇ ਸਿਖ ਭੇਜਾ॥'ਫਲ ਸੇਵਾ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਬਰ ਲੇਜਾ'॥੩੬॥ਤਬਿ ਦੰਪਤਿ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਪਾਸਿ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਹਾ। 'ਜਾਚਹੁ ਬਰ ਬਾਂਛਤਿ ਜੋ ਅਹਾ'॥੩੭॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਦੰਪਤਿ ਨੇ ਭਾਖਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ! ਹਮ ਅਸ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਦੇਹੁ ਬਚਨ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਮਾਰੇ। ਸਰਬ ਬੰਸ ਹੈਂ ਸਿੱਖ੍ਯ ਤੁਮਾਰੇ'॥੩੮॥ਸੁਨਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧ੍ਯਾਨ ਲਗਾਇਵ। ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਕ੍ਛ ਨਹਿੰ ਦਰਸਾਇਵ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਾਹੀ। 'ਤੋਹਿ ਭਾਗ ਮਹਿਂ ਸੰਤਤਿ ਨਾਂਹੀ'॥੩੯॥ਇਮ ਕਹਿ ਨੈਨ ਮੂੰਦ ਪੁਨ ਲੀਨੇ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਖੋਜਿਬੋ ਕੀਨੇ। ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹਿ। ਆਦਮ ਭਾਗ ਬਿਖੇ ਸੁਤ ਨਾਂਹਿ ॥੪੦॥ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਲਗ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਾ। ਪੁਨਹਿ ਸਿੱਖ੍ਯ ਸੋਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।'ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਹਮ ਖੋਜਨ ਕੀਨਾ। ਤੋਹਿ ਭਾਗ ਹੈਂ ਸੰਤਤਿ ਹੀਨਾ॥ ੪੧॥ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਨਿ ਮਹਾਂਨਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਹਮ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ਇਹ ਕਾਰਨ ਤੇ ਮੈਂ ਨਿਜ ਅੰਸ਼[1]। ਜਨਮੇਂ ਤਵ ਗ੍ਰਿਹ, ਬਿਰਧਹਿ ਬੰਸੁ[2] ॥ ੪੨ ॥ ਭਗਤਿ ਸਰੂਪ ਹੋਹਿ ਲਖਿ ਲੀਜਹਿ। ਯਾਂਤੇ ਭਗਤੂ ਨਾਮ ਰਖੀਜਹਿ। ਮੇਰੇ ਅੰਤ*ਹੋਨ ਤੇ ਸੋਇ। ਦੇਸ਼ ਅਨੇਕਨ ਕੋ ਗੁਰ ਹੋਇ ॥੪੩॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪਸਰਹਿ ਬੰਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਦਤਹਿ ਨਾਮ ਲਖਹਿਂ ਨਰ ਜਾਲਾ'। ਸੁਨਿ ਬਾਂਛਤਿ ਦਾਨੀ ਬਚ ਗੁਰੁ ਕੋ। ਦੰਪਤਿ ਬੰਦਹਿਂ ਸਿਰ ਧਰ ਧਰਿਕੇ ॥੪੪॥ਆਗ੍ਯਾ ਲੈ ਗੁਰ ਕੀ ਬਰ ਪਾਇ। ਬਸੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਥਾਇਂ। ਬ੍ਰਿਧ ਬੈਸ ਤਨੁ ਜਰ ਸੋਂ[3] ਗ੍ਰਾਸੇ। ਦੰਪਤਿ ਬਾਸੇ ਆਨਿ†ਅਵਾਸੇ ॥੪੫॥ ਏਕ ਬਰਖ ਜਬਿ ਬੀਤ੍ਯੋ ਕਾਲ। ਜਨਮ ਲੀਨਿ ਬਡਿਭਾਗ ਸੁ ਬਾਲ। ਦੰਪਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲ। ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਭਗਤੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਭਾਈ ਭਗਤੂ—ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਜਨਮ੍ਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਨੰਦ ਭਾ ਸਭਿ ਗ੍ਯਾਤਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹਿ[4]। ਬਧੀ ਬਧਾਈ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਿ, ਗਾਇ ਕਰਤਿ ਉਤਸਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿ ਗ੍ਯਾਤੀ ਮਿਲਿਕੈ ਤਬਿ ਆਏ। ਭਾਂਤਿਭਾਂਤਿ ਕੇ ਭਨਤਿਬਧਾਏ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਅੰਨ ਸਰ

---

[1]ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੀ ਰਿਸ਼ਮ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜੋ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਮ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ। [2](ਜਿਸਤੇ) ਵਧੇਗੀ (ਤੇਰੀ) ਵੰਸ਼। [3]ਬੁਢੇਪੇ ਨਾਲ। [4]ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਵਿਚ। *ਪਾ:—ਅੰਸੂ=ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੀ ਰਿਸ਼ਮ। †ਪਾ:—ਅਪਨਿ।

ਇਕ ਨਾਂਹੀ॥ਘ੍ਰਿੱਤਿ ਕਹਾਂ ਹੋਵਹਿ ਤਿਨ ਪਾਹੀ ॥੨॥ ਸਭਿ ਗਨਾਤੀ ਲਖਿਕੈ ਤਿਸੁ ਹਾਲੇ॥ਜਿਸ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮੋਲ ਕਿਛੁ ਪਾਲੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ*ਕਰਿ ਉਗਰਾਹੀ॥ਘ੍ਰਿੱਤਿ ਅਨਾਜ ਆਨਤੇ ਪਾਹੀ[1]॥੩॥ ਬਹੁ ਦਿਨ ਖਾਇ ਅਧਿਕ ਹੀ ਆਯੋ[2] । ਬਾਲਕ ਜਨਮੁ ਸਤਿਨਿ ਮਨ ਭਾਯੋ । ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਧਿਕ ਹੁਲਸਾਏ ।-ਜਨਮਤਿ ਸਾਥ ਪਦਾਰਥ ਆਏ-॥੪॥ਗਨਾਤੀ ਅਖਿਲਮਿਲੇ ਇਕ ਥਾਇੰ॥ਹੁਤੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਇਕ ਬਾਕ ਅਲਾਇ॥'ਸੁਭ ਲੱਛਨ ਬਾਲਕ ਜਨ-ਮਯੋ॥ ਭਾਗਨ ਭੂਰ[3]ਭਲੇ ਲਖਿ ਲਯੋ ॥੫॥ ਜਿਸ ਨੇ ਜਨਮਤਿ ਸਭਿ ਉਗ-ਰਾਹੇ॥ਮਨਹੁ ਭੇਟ ਆਨੀ ਇਸ ਪਾਹੇ॥ਇਸ ਕੇ ਬੰਸ ਜੁ ਹੋਹਿ ਅਗਾਰੇ॥ ਕਰਿ ਹੈ ਊਪਰ ਹੁਕਮੁ ਹਮਾਰੇ' ॥ ੬ ॥ ਹੁਤੇ ਸੁਜਾਨ ਸੁ ਜਾਨਯੋ ਤਬੈ । 'ਭਗਤੂ' ਨਾਮ ਕਹਤਿ ਭੇ ਸਬੈ । ਕੁਛਕ ਬਡੇਰੀ ਬੈਸ ਭਈ ਜਬਿ । ਆਦਮੁ ਪਿਤ ਪਰਲੋਕ ਭਯੋ ਤਬਿ ॥ 7 ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਪੁੰਜ ਬਿਸਾਲਾ । ਜ਼ਾਹਰ ਕਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸਿ ਕਾਲਾ । ਅੰਤਰ ਮਹਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਗੋਈ[4] । ਲਖਿ ਨਹਿ ਸਕਹਿ ਸਮੀਪੀ ਕੋਈ ॥ ੮ ॥ ਏਕ ਸਮੇਂ ਜਨਨੀ ਲੇ ਸਾਥ । ਆਇਵ ਗੁਰੁ ਪਗ ਟੇਕਨ ਮਾਥ । ਮਿਲਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਯੋ ਸੁਖਦਾਨੀ[5] । ਸੇਵਕ ਸਦਾ ਕਰਮ ਮਨੁ ਬਾਨੀ[6] ॥ ੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਤਿਸ ਕਾਲ । ਪਿਖਿ ਭਗਤੂ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲ । ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸੁ ਰਹਿਤ ਭਾ ਪਾਸ । ਸਿਮਰਹਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੧੦ ॥ ਲੇਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਹੇਰਿ । ਆਵਨ ਲਗ੍ਯੋ ਅਪਨਿ ਘਰਿ ਫੇਰਿ॥ਗਮਨਹਿ ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਗ ਮਾਂਹੀ॥ਬ੍ਰਿੱਧਾ ਮਾਤ ਸਾਥ ਹੈ ਜਾਂਹੀ ॥੧੧॥ ਜੇਸ਼ਟ ਮਾਸੁ ਤਪਤ ਕੋ ਪਾਇ॥ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਜਾਇ[7] । ਦਿਨ ਬਹੁ ਚਢ੍ਯੋ ਤ੍ਰਿਖਾ ਅਤਿ ਜਾਗੀ । ਸੁਤ ਸੋਂ ਮਾਤ ਕਹਨਿ ਤਬਿ ਲਾਗੀ ॥੧੨॥'ਸੁਨਿ ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ਸ਼੍ਰਮਤ ਮੈਂ ਭਾਰੀ॥ਅਬਿ ਨਹਿੰ ਗਮਨਯੋ ਜਾਹਿ ਅਗਾਰੀ । ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਕਰੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨੇ ਮੋਹੀ । ਜਲ ਬਿਹੀਨ ਥਲ ਸੰਕਟ ਹੋਹੀ' ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਭਗਤੂ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । 'ਹੇ ਜਨਨੀ! ਜਲ ਨਹਿੰ ਇਸ ਥਾਨਾ । ਤੀਨ ਕਿ ਚਾਰ ਕੋਸ ਹੈ ਗਾਉਂ । ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ

[1]ਲਿਆਂਵਦੇ ਹਨ (ਆਪਣੇ) ਪਾਸੋਂ । [2]ਭਾਵ ਘਿਉ ਅੰਨ । [3]ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ । [4]ਲਗਾਤਾਰ (ਆਪਣੇ) ਅੰਦਰ ਲੁਕਾਈ ਰੱਖੀ । [5]ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ । [6](ਜੋ ਭਗਤੂ ਕਿ) ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ । [7]ਭਾਵ ਮਾਲਵੇ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ।

*ਪਾ:-ਮੇ, ਕਰ ।

ਮੈਂ ਨੀਰ ਪਿਆਊਂ" ॥੧੪॥ ਕਹ੍ਯੋ ਮਾਤ 'ਸਾਮਰਥ ਨ ਮੇਰੀ। ਅਰਧ ਕੋਸ ਭੀ ਚਲਿਬੇ ਕੇਰੀ।ਮਿਲਹਿ ਤ ਜਲ ਬਚ ਹੈਂ ਅਬਿ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਭਈ ਇਸ ਥਾਨਾ'॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਭਗਤੂ ਨੇ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਰਾਸਾ।–ਹੋਇ ਨ ਜਾਇ ਮਾਤ ਕੋ ਨਾਸਾ–। ਕਹ੍ਯੋ ਤਬਹਿ 'ਬੈਠਹੁ ਤਰੁ ਤਰੇ।ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਉਂ ਉਤਾਇਲ ਕਰੇ॥੧੬॥ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਤੇ ਆਨਵ[1] ਨੀਰ। ਤਾਵਤ ਟਿਕਹੁ ਧਾਰਿ ਉਰ ਧੀਰ। ਜੇ ਮਮ ਪੀਛੇ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਹਾਂਨਾ। ਲਖਹਿਂ, ਕਿ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕੀ ਹਾਨਾ॥ ੧੭॥ ਤੌ ਇਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਸੂਕੋ ਤਾਲ। ਲੋਸ਼ਟ[2] ਕੋ ਉਠਾਇ ਤਤਕਾਲ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਜਲ ਕੋ ਪੀਵਨ ਕੀਜੈ। ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਇ ਆਪਨੇ ਲੀਜੈ'॥੧੮॥ ਪੁਨ ਸੋ ਲੋਸ਼ਟ[2] ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਵਹੁ।ਨਹਿਂ ਦੂਸਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਜਨਾਵਹੁ'। ਅਪਨਿ ਮਾਤ ਕੋ ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ। ਚਲ੍ਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਜਲ ਹਿਤ ਧਾਇ॥੧੯॥ਜਬਿ ਭਗਤੂ ਕਰਿ ਬੇਗ ਪਧਾਰਾ। ਭਈ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਖੇਦ ਮਝਾਰਾ। ਰਹ੍ਯੋ ਗਯੋ ਨਹਿਂ, ਚਲਿ ਤਿਸ ਥਾਨ।ਏਕ ਉਖਾਰ੍ਯੋ ਲੁਸ਼ਟ[2] ਮਹਾਂਨ॥੨੦॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਢੀਮ ਉਖਾਰ ਕੈ ਬਾਰ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬਿਨ ਮੈਲ ਕੇ ਸੀਤਲ ਹੈ ਸਮੁਦਾਈ। ਹੋਇ ਗਈ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਬੈ ਨਿਜ ਹਾਥ ਮਿਲਾਇ[3] ਪਿਯੋ ਜਲ ਮਾਈ। ਮਾਰਗ ਕੇ ਸ਼੍ਰਮ ਕੋ ਨਿਰਵਾਰਨਿ ਯੌਂ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਮਿਟੀ ਤਪਤਾਈ। ਚੀਰ ਪਖਾਰਤਿ ਨਾਦਿ ਉਠਾਇ, ਨਿਚੋਰ ਕੈ, ਹੋਇ ਰਹੀ ਸਿਤਲਾਈ॥੨੧॥ਭੇਡ ਅਜਾਨ[4] ਚਰਾਵਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਆਇ ਗਯੋ ਤਹਿਂ ਏਕ ਅਯਾਲੀ। ਨੀਰ ਅਛਾਦਨ[5] ਕੀਨ ਨਹੀਂ ਨਿਜ ਤਾਤ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਚੀਤ ਸਮਾਲੀ। ਭੂਲਗਈ ਤਹਿ ਬੈਠਿਰਹੀ ਨਹਿਂ ਰੀਤਿ ਲਹੀ ਬਿਦਤਾਵਨ ਵਾਲੀ[6]। ਪਾਦਪ ਛਾਇ[7] ਮੈਂ ਪੁਤ੍ਰ ਉਡੀਕਤਿ ਪੂਤਮਤੀ ਗੁਨ ਗਯਾਨ ਕੇ ਨਾਲੀ[8] ॥੨੨॥ਸ੍ਵੈਯਾ*। ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਜਾ ਜਲ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨੁ ਕੈ ਪੀਵਨਿ ਹੇਤੁ ਤਬੈ ਉਤਲਾਈ। ਦੇਖਿ ਅਯਾਲਿ ਬਿਸਾਲ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਦ ਭਯੋ–ਕੁਛ ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਈ। ਦੂਰਿ ਲਗੇ ਨ ਇਹਾਂ ਕਿਤ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰ ਮਹਾਂ ਜਿਸ ਕੇ ਚਹੁੰ ਘਾਈ। ਆਵਤ ਨੀਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਮੈਂ ਸਭਿ ਸੂਕਨੋ ਪਰ੍ਯੋ ਜਲੁ ਨਾ ਕਿਸੁ ਥਾਈ॥੨੩॥ਸ੍ਵੈਯਾ*। ਜੇਠ ਹੈ ਮਾਸ ਮਹਾਂ

---

[1]ਲਿਆਂਵਦਾ ਹਾਂ। [2]ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਢੀਮ। [3]ਭਾਵ ਬੁੱਕ ਨਾਲ। [4]ਭੇਡਾਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਨੂੰ। [5]ਢਕਿਆ। [6]ਨਾ+ਬਿਦਤਾਵ=ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰੀਤ ਨਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖੀ। [7]ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਛਾਵੇਂ। [8]ਜਿਸ (ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ) ਬੁੱਧੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਗਯਾਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

*ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ–ਸ੍ਵੈਯਾ–ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਰੁਤ ਗ੍ਰੀਖਮ ਸੂਕ ਗਏ ਜਲ ਕੇ ਥਲ ਸਾਰੇ। ਮੇਘ ਨਹੀਂ ਬਰਖਯੋ ਇਤ ਦੇਸ਼, ਕਹੂੰ ਬਿਨ ਕੂਪ ਤੇ ਨਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰੈ[1]। ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਨੀਰ ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਮਲ ਹੀਨ ਬਿਥਾਰੇ। ਜਯੋਂ ਸਲਿਤਾ ਚਲਿਤਾ ਸ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤਥਾ ਇਸੁ ਥਾਇੰ ਪਿਖਯੋ ਸੁਖਕਾਰੇ-॥੨੪॥ਸੁਕਤਿ ਚੀਰ ਨਿਹਾਰਨ ਕੀਨ ਪਿਖੀ ਬਿਰਧਾ ਇਕ ਪਾਸ ਹੈ ਮਾਈ। ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਅਯਾਲਿ ਤਬੈ ਤਿਹ ਪੂਛਤਿ ਭਾ ਮਤਿ ਮੋ ਬਿਸਮਾਈ। ਨੀਰ ਕਹੂੰ ਨਹਿ ਤੀਰ ਹੁਤੋ ਇਸ ਰੀਤ ਇਹਾਂ ਇਤਨੋ ਬਿਦਤਾਈ। ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨੁ ਤੈਂ ਪਾਨ ਕਰਯੋ ਕੁਛ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'॥੨੫॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਆਪੁਨੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕੋ ਬਤਾਇ ਦੀਨੋ ਤਿਸੀ ਪਾਸ'ਮੇਰੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਗਤੂ ਹੈ ਆਏ ਪੰਥ ਚਾਲਿਤੇ।ਭਈ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਗਯੋ ਗ੍ਰਾਮੁ ਐਸੇ ਕਹਯੋ ਮੋ ਕੋ-ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਹ੍ਵੈਂ ਬਿਹਾਲਤੇ। ਲੋਸ਼ਟ ਉਠਾਇ ਜਲ ਲੀਜੈ ਨਿਜ ਪਾਨਿ ਕਰਿ-, ਪੀਛੇ ਤੇ[2] ਪਿਪਾਸਾ ਬਹੁ ਤਪਤ ਬਿਸਾਲਤੇ।ਹੋਇ ਕੈ ਅਧੀਰ[3]ਮੈਂ ਨਿਕਾਸ ਲੀਨੋ ਨੀਰ ਅਬਿ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੀਰ ਭਈ ਦੇਖਯੋ ਸਮੁ ਤਾਲ ਤੇ' ॥੨੬॥ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਅਯਾਲੀ। ਜਾਨੀ ਅਜ਼ਮਤਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲੀ। ਪੀਯਹੁ ਅਜਾ ਨੀਰ ਤਹਿਂ ਸਬੈ।ਪਾਨ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨ ਤਿਨ ਤਬੈ॥੨੭॥ਭਗਤੂ ਆਇ ਗਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਜਲਕੀ ਰਚਨਾ ਪਿਖੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਾਤਾ ਸਾਥ ਕਹਯੋ 'ਕਯਾ ਕੀਨਾ? ।ਪੀ ਕਰਿ ਕਯੋਂ ਨ ਅਛਾਦ ਸੁ ਦੀਨਾ[4]?'॥੨੮॥ਕਹਨਿ ਲਗੀ'ਮੁਝ ਅਧਿਕ ਪਿਪਾਸਾ। ਹੇ ਸੁਤ ! ਤਉ ਮੈਂ ਨੀਰ ਨਿਕਾਸਾ। ਕਰਤਿ ਸ਼ਨਾਨ ਅਜਾ ਬਹੁ ਆਈ।ਪਾਨੀ ਪਾਨ ਕਿਯੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ॥੨੯॥ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਮੇਰੇ ਪੁਨ ਰਹਯੋ। ਨੀਰ ਛਪਾਵਨ ਜੋ ਤੈਂ ਕਹਯੋ'। ਤਬਿ ਹੀ ਆਯੋ ਨਿਕਟ ਅਯਾਲੀ। ਕੀਨ ਬੰਦਨਾ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲੀ॥੩੦॥ਸੱਤਨਾਮ ਤਿਹ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।ਆਇ ਆਪ-ਨੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ।ਜ਼ਾਹਰ ਭਯੋ ਜਗਤ-ਮਹਿ ਤਬੈ। ਕਰਹਿ ਭਗਤਿ ਭਗਤੂ ਕੀ ਸਬੈ॥੩੧॥ਜੰਗਲ[5]ਕੇ ਜੁ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਂ ਸਾਰੇ। ਆਵਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਰ ਧਾਰੇ।ਦੇਹਿੰ ਅਮੈਤ੍ਰ[6],ਅਚਾਇੰ ਅਹਾਰਾ।ਪੂਜਾ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥੩੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜੀ ਜਿਸਿ ਕਾਲ। ਰਚਨ ਲਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਲ। ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਕਾਰ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਮਹਿ ਲਿਵ ਇਕਤਾਰ॥੩੩॥

[1](ਪਾਣੀ) ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਦਾ। [2](ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਏ ਦੇ) ਪਿਛੋਂ ਤ੍ਰੇਹ। [3]ਬੜੀ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਅਧੀਰਜ ਹੋਕੇ। [4]ਢੱਕ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ? [5]ਮਾਲਵੇ। [6]ਨਿਓਂਦਾ।

ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਖਨਹਿਂ ਸੁ ਸੀਸ ਉਠਾਵਹਿ।ਵਹਿਰ ਤਾਲਤੇ ਦੂਰ ਗਿਰਾਵਹਿ।ਬਡ਼ੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੇ ਲਾਗਹਿ ਕਰਿਬੇ। ਸੰਧਨਾ ਲੌ ਠਾਨਹਿ ਹਿਤ ਧਰਿਬੇ ॥ ੩੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਭਗਤੂ' ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦੋਇਚਤਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਭਾਈ ਮੰਵ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਜਪੂਤ ਮੰਵ ਇਕ ਚੌਧਰੀ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਸੰਸਕਾਰ ਉਰ ਭਗਤਿ ਕੇ ਸੁਨਹੁੰ ਕਥਾ ਅਬਿ ਤਾਂਹਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਾਲ[1] ਸਰਬ ਘਰ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ।ਸਰਵਰ ਪੀਰ ਸੇਵ ਸਭਿ ਕਾਲ।ਸੋ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨਿਕੈ।ਸ਼ਬਦ ਸੁਨੇ ਅਰਥਨਿ ਕੋ ਗੁਨਿਕੈ ॥੨॥ ਉਦੈ ਭਗਤਿ ਪੂਰਬ ਕੀ ਭਈ।ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਉਪਜਈ। ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਬਾਂਛੇ ।ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇੱਛਾ ਚਿਤ ਆਛੇ ॥੩॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਿੱਖਨ ਕਹੁ ਨੀਕੇ। -ਸਿੱਖੀ ਗਹੋਂ-ਮਨੋਰਥ ਜੀ ਕੇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧ੍ਯੋ ਅਧਿਕਾਈ। ਆਯਹੁ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੪ ॥ ਸਦਨ ਤ੍ਯਾਗ ਕੈ ਸਭਿ ਪਰ-ਵਾਰ। ਪੁੱਤ੍ਰਾਦਿਕ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਰਿ। ਪੂਰਬਲੇ ਜਾਗੇ ਸ਼ੁਭ ਭਾਗ। ਕਰਿਕੈ ਦ੍ਰਿੜ ਉਰ ਮਹਿਂ ਵੈਰਾਗ ॥ ੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਇ। ਬੰਦੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁਹਾਏ । ਸੁੰਦਰ, ਮ੍ਰਿਦੁਲ, ਬਿਮਲ, ਦੁਤਿਵੰਤੇ। ਰਜ ਪਰਾਗ ਜਿਨ ਕੀ ਸੁਖਵੰਤੇ[2] ॥੬॥ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨ 'ਹਰਹੁ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ।ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਬਖਸ਼ਹੁ ਆਪ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ। ਦੀਨ ਜਾਨ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ'॥੭॥ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਫੁਰਮਾਯਹੁ। 'ਅਪਨ ਪੀਰ ਤੈਂ ਤੁਰਕ ਬਨਾਯਹੁ। ਸਰਵਰ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਤੁਮ ਰਹੇ। ਇਤ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੁਰਲਭ ਅਹੇ ॥੮॥ ਖੰਡੇਧਾਰ ਚਲਹਿ ਨਹਿਂ ਗਿਰੇ। ਸੂਖਮ ਅਧਿਕ ਕੇਸ ਤੇ ਪਰੇ[3]। ਨਹੀਂ ਕਮਾਇ ਸਕਹੁਗੇ ਤਾਂਹੀ।ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੋ ਪਲਟੋ ਜਿਸੁ ਮਾਂਹੀ[4] ॥੯॥ ਆਪਾ ਜਹਾਂ* ਜਨਾਵਹੁ ਨਾਂਹੀ।ਦੇਹਿ ਸੀਸ ਪਰ ਸੀ ਨ ਕਰਾਹੀ[5]।ਅਰੁ ਜਬਿ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੋ ਹੋਵਹਿਂ। ਅਪਜਸ ਲਹੈਂ-ਸਕਲ ਧਨ ਖੋਵਹਿਂ ॥ ੧੦ ॥ ਕੁਲ ਕੇ ਲੋਕ ਕਰਹਿਂ ਉਪਹਾਸ। ਨਹੀਂ ਬੈਠਿਬੇ ਦੇਹਿਂ ਨਿਜ† ਪਾਸ।ਏਤੀਬਾਤ ਸਹੋ ਮਨ ਲਾਇ।ਤੌ ਹਮਰੋ ਸਿਖ ਹੂਜਹਿ ਆਇ ।੧੧॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਸੇਵਹੁ ਪੀਰ ਮੁਕਾਮੂ।

[1] ਗਾਉਆਂ ਮਹੀਆਂ ਆਦਿ। [2] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਚਰਨਾਂ) ਦੀ ਪਰਾਗ (ਸਮਾਨ ਰਜ=)ਧੂੜੀ ਸੁਖ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਃ ਪ੍ਰਃ ਪੂਃ ਅਧ੍ਯਾਃ ੧ ਅੰਕ ੮)। [3] ਵਾਲ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਨਿੱਕੀ ਹੈ। [4] ਜਿਸ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਮਾਨੋਂ ਬਦਲਾ ਹਨ। [5] ਸਿਰ ਦੇਵੇ ਤੇ ਸੀ ਨਾ ਕਰੇ।

*ਪਾਃ-ਜ਼ਰਾ। †ਪਾਃ-ਦੇਹਿਨ। ਦੇਹ ਹੈਂ।

ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਲੀਜਹਿ ਨਹਿਂ ਨਾਮੂ। ਰਾਖਹੁ ਧਨੁ ਕੁਲ ਕੀ ਵਡਿਆਈ॥ਸਿੱਖੀ ਧਰਿ ਕਸੋਂ ਲੇ ਦੁਖ ਪਾਈ' ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਇਮ ਬਾਕਨਿ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਅੰਜੁਲ ਬਾਂਧਿ[੧] ਕੀਨਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਜਬਿ ਕੋ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ। ਸੁਨਿਬੋ ਸ੍ਰੁਤ[੨] ਵਾਕਨ ਕੋ ਹੋਵਾ॥੧੩॥ਤਬਿਕੋ ਮਨਹਮਰੋ ਹਟਿਗਇਊ॥ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ ਲੱਜਿਤ ਭਇਊ॥—ਸਰਵਰ ਤੁਰਕ, ਨ ਅਜ਼ਮਤ ਜਾਂਹੀ॥ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਨਰ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੪ ॥ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿ ਤੁਰਕ ਅਗਾਰੀ। ਖੋਇ ਧਰਮੁ ਨਰ ਤਨ ਦੇਂ ਹਾਰੀ[੩]।ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਉੱਤਮ ਤਨ ਪਾਇ।ਨੀਚ ਮਲੇਛਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ॥੧੫॥ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਅਧਰਮ ਨ ਔਰੁ।ਲਹੈਂ ਸਜਾਇ ਨਰਕ ਕੀ ਠੌਰੁ। ਦੋਖੀ ਗਊ ਅਨਿਕ ਨਿਤ ਜੋਈ। ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕੋਈ ॥੧੬॥ਮਹਾਂ ਕੁਚੀਲ,ਨ ਸੁਚਿ ਕੋ ਲੇਸ਼।ਆਦਿ ਚੰਡਾਲ ਜਿ ਰਲਹਿ ਅਸ਼ੇਸ਼[੪]। ਏਕ ਮੇਕ ਹੁਇ ਸਭਿ ਮਿਲ ਖਾਵਹਿ। ਪੁਨ ਅਪੁਨੇ ਕੋ ਅਧਿਕ ਕਹਾਵਹਿਂ। ॥੧੭॥ਨਹਿਂ ਨਪਾਕਤੇ ਕਰਹਿ ਗਿਲਾਨੇ[੫]।ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕਹਾ ਇਨ ਜੋ ਮਾਨੇ[੬] —।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿਕੈ ਹਮ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਮਾਨਤਿ ਰਹੇ ਸੁ ਅਬਿ ਪਛੁਤਾਹੀ॥ ੧੮॥ਦਿਏ ਦਰੂਦ ਸ਼ੀਰਨੀ[੭] ਖਾਏ। ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਸੋ ਨਾਮ ਕਹਾਏ[੮]। ਹੋਤਿ ਦੋਸ਼ੁ ਜਿਨ ਬਸਤੂ ਛੁਹਾਏ।ਤਿਨਹੁ ਮੂਢ ਨਰ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਏ'॥੧੯॥ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਇਵ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਇਵ। ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਲੋਚਨ ਜਲ ਛਾਇਵ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਆਏ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਦਿਹੁ ਸਿੱਖੀ ਹਮ ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਰੀ' ॥ ੨੦ ॥ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਖ ਧਾਮੂ।'ਪੂਰਬ ਸਰਵਰ ਢਾਹੁ ਮੁਕਾਮੂ। ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਕਰੇ ਗੁਨਾਹੁ ਲੇਹੁ ਬਖ਼ਸ਼ਾਈ ॥੨੧॥ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਕਰਹੁ ਸੁਖਕਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਮੰਝ ਘਰ ਗਯੋ।ਤੁਰਕ ਮੁਕਾਮ ਸੁ ਢਾਹਤਿ ਭਯੋ ॥੨੨॥ ਸਰਲ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਆਏ[੯] ਆਸ ਏਕ ਮਨ ਭਾਈ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨਸਿ ਉਪਦੇਸ਼।'ਸੱਤਿਨਾਮ ਭਜਿ ਹਰਹੁ ਕਲੇਸ਼ ॥੨੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਂ ਸਨਮੁਖ ਨਿਤ ਰਹੋ।ਸੇਵਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸੁਖ ਲਹੋ। ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਆਤਮ

[੧]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [੨]ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਨਾ। [੩]ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਹਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [੪]ਸਾਰੇ। [੫]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾਈ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [੬]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ) ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮੰਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ। [੭]ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੀ ਪੰਜੀਰੀ। [੮]ਇਕ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਕਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। [੯](ਮੰਞ ਜੀ) ਆਏ।

ਗ੍ਯਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹੁਂ ਪਾਇ॥ ੨੪ ॥ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਮਹਿ ਬੰਧ ਨਿਕੰਦ[1]। ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮਿਲਹੁ ਅਨੰਦ'। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਧਾਮੁ॥੨੫॥ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਨੋ ਹੋਨਿ ਪੁਨ ਲਾਗਯੋ।ਸਰਬ ਸਮਾਜ[2]ਨਾਸ਼ ਹ੍ਵੈ ਭਾਗਯੋ।ਤੁਰੰਗ,ਮਹਿਖ[3], ਧਨ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ਼।ਲਗੇ ਸ਼ਰੀਕ ਕਰਨ ਉਪਹਾਸ॥੨੬॥ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਰ ਨਰ ਸਭਿ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਪੀਰ ਮਾਰ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਦਹਯੋ[4]। ਗੁਰ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਜਬਿ ਤੇ ਲੀਨ। ਤਬਿ ਤੇ ਹੋਯਹੁ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਹੀਨ' ॥ ੨੭॥ ਸਭਿ ਨੇ ਮਿਲਿ ਸੁ ਮੰਢ ਸਮਝਾਯੋ। 'ਪੀਰ ਕੋਪ ਕਰਿ ਸਕਲ ਗਵਾਯੋ ।ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਤਜਿ,ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ।ਬਖਸ਼ਹਿ ਤੁਝ ਕੋ ਪੀਰ ਨਿਹੋਰ[5]"॥੨੮॥ ਸੁਨਤਿ ਮੰਢ ਨੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਮੈਂ ਸਿਖ ਭਾ ਅਬਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਦੁਆਰੇ। ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਕਾਮ* ਨ ਮੇਰੇ। ਲੇਉਂ ਮੁਕਤਿ ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰੇ॥੨੯॥ ਗੁਰ ਤੇ ਹੀ ਅਬਿ ਸਭਿ ਕਿਛ ਹੋਈ। ਪੀਰ ਮੀਰ ਸੋਂ ਕਾਮ ਨ ਕੋਈ'।ਪੰਚ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ[6] ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।–ਮੰਢ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ–। ॥ ੩੦ ॥ ਛੀਨ ਲੀਨ ਗ੍ਰਿਹੁ, ਧਨ, ਸਿਰਦਾਰੀ। ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰੀ ।ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਸੁ ਦਾਰਾ[7]। ਰਹਯੋ ਜਾਇ ਕਿਸਿ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰ॥੩੧॥ਘਾਸ ਖੋਦਿ ਤਹਿ ਬੇਚਨ ਲਾਗਯੋ।ਨਿਸੁ ਦਿਨੁ ਰਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੁ ਪਾਗਯੋ। ਚਾਰ ਭਾਗ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਇ ਨਿਕੇਤ। ਇਕ ਸੋ ਦੇਤਿ ਨੀਤਿ ਗੁਰ ਹੇਤ॥੩੨॥ਤੀਨ ਭਾਗ ਤੇ ਕਰਹਿ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਖੋਦ ਘਾਸੁ ਕੋ ਬੇਚਿ ਬਜਾਰਾ। ਕਰਯੋ ਬਿਤੀਤਨ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ। ਸਿਮਰਯੋ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੩੩॥ ਏਕ ਮੇਵੜਾ[8] ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਯਹੁ। ਹੁਕਮਨਾਮ ਦੇ ਤਿਹ ਸਮਝਾਯਹੁ। 'ਇਕ ਸਿਖ ਮੰਢ ਸੁ ਅਮਕੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਬਿਪਦਾ ਪਰੀ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਘਰ ਮੈਂ ॥੩੪॥ ਬੇਚਤਿ ਘਾਸ ਜੀਵਕਾ ਕਰੈ।ਗਮਨਹੁੰਤਿ ਸੁਢਿਗੁਜੇ ਮਿਲਿ ਪਰੈ।ਲੇਹੁ ਰਜਤ-ਪਣ ਇਕ ਬਿੰਸਤ ਤਹਿ।ਦੇਹੁ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪੁਨ ਕਰ ਮਹਿ' ॥੩੫॥ ਹੁਕਮ ਮੇਵੜਾ ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ।ਬੇਚਤਿ ਘਾਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ। 'ਪੈਰੀ ਪਵਨਾ' ਮੰਢ ਸੁਨਾਯਹੁ।'ਤੁਝ ਪਰ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਆਯਹੁ'॥੩੬॥ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਦ ਗਦ ਹੋਵਾ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਜੋਵਾ। ਬਾਰਬਾਰ ਕਰਿ 'ਨਮੋ' ਉਚਾਰੇ।

---

[1]ਫਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ। [2]ਸਾਮਾਨ। [3]ਘੋੜੇ ਤੇ ਮੱਝੀਆਂ। [4]ਪੀਰ (ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦੀ) ਮਾਰ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਸਭ ਕੁਛ ਸੜ ਗਿਆ ਹੈ। [5]ਪੀਰ ਨੂੰ ਮਨਾ। [6]ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੈਂਚਾਂ ਨੇ। [7]ਇਸਤ੍ਰੀ। [8]ਹਲਕਾਰਾ, ਅਰਦਾਸੀਆ। [9]ਰੁਪਯੇ ਇਕੀਸ ਤਿਸ ਪਾਸੋਂ। *ਪਾঃ—ਕਾਜ।

'ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਡ ਭਾਗ ਹਮਾਰੇ॥ ੩੭॥ ਜਿਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰਯੋ ਮੋਹਿ। ਹੁਕਮੁ ਦਿਖਾਵਹੁ ਮਮ ਸੁਖ ਹੋਹਿ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਦ੍ਰਿਗ ਸੀਤਲ ਕਰੌਂ। ਪੁਨ ਜਿਮ ਲਿਖ੍ਯੋ ਸੀਸ ਤਿਸੁ ਧਰੌਂ'॥੩੮॥ ਸੁਨਤਿ ਮੇਵੜੇ ਕੀਨ ਬਖਾਨਾ।'ਦੇਹੁ ਰਜਤਪਨ ਇਕੀਸੁ ਆਨਿ। ਲੇਹੁ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪੁਨ ਪਾਛੇ। ਗੁਰ ਆਗ੍ਯਾ ਇਮ ਹੈ ਸੁਖ ਬਾਂਛੇ'॥੩੯॥ ਸੁਨਤਿ ਮੰਞ ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਠਾਟੋ।—ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਤਿ ਸੀਸ ਕੇ ਸਾਟੈ[1]। ਇਹੁ ਤੌ ਅਲਪ ਬਾਤ ਹੈ ਕਹਾਂ। ਸੌਦਾ ਅਮਿਤ, ਮੋਲ ਲਘੁ ਅਹਾ[2]—॥ ੪੦ ॥ ਸਦਨ ਮੇਵੜੇ ਕੋ ਲੈ ਗਯੋ। ਨਿਜ ਦਾਰਾ ਸੰਗ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ।'ਹਮ ਪਰ ਗੁਰੁ ਕੋ ਹੁਕਮ ਸੁ ਆਯੋ।ਦਰਬ ਬਿਨਾਂ ਸੋ ਹਾਥ ਨ ਪਾਯੋ॥੪੧॥ਕਹੁ ਅਬਿ ਕੌਨ ਜਤਨ ਕੋ ਕੀਜਹਿ।ਦੇਕਰਿ ਧਨ ਤਿਹ ਹੇਰਿ ਸੁ ਲੀਜਹਿ' ।ਸੁਨਿ ਸਿਖਨੀ ਤਿਹ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਸੁਗਮ ਬਾਤ, ਕ੍ਯੋਂ ਚਿੰਤਾ ਕੀਨਿ॥੪੨॥ਹਮਰੇ ਕੰਨਯਾ ਅਹੈ ਕੁਮਾਰੀ। ਤਿਹ ਚਾਹਤਿ, ਜਿਹ ਘਰ ਸਿਰਦਾਰੀ।ਜਿਤਿਕ ਮੇਵੜਾ ਜਾਚਹਿ ਦਰਬ।ਰਾਖਹੁ ਸਿੱਖੀ, ਲੇ ਦਿਹੁ ਸਰਬ॥੪੩॥ ਇਹੁ ਕੰਨਯਾ ਬਡ ਭਾਗ ਸੁਹਾਈ। ਗੁਰੂ ਅਰਥ ਜੋ ਹੋਹਿ ਸਗਾਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਤਿਨਿ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਚਲਿ ਗਈ।ਕਿਯੋ ਸਬੰਧ ਖੁਸ਼ੀ ਬਡ ਭਈ॥੪੪॥ਦੈਬੋ ਜਿਤਿਕ ਤਿਤਿਕ ਧਨ ਲ੍ਯਾਈ। ਪਤਿ ਆਗੇ ਧਰਿ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ। ਹੇਰਿ ਦਰਬ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥ।ਦਿਏ ਮੇਵੜੇ ਕੋ ਟਿਕ ਮਾਥ[3]॥੪੫॥ਲੀਨ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਆਨੰਦਯੋ। ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਸਤਕ ਪੁਨ ਪੁਨ ਬੰਦਯੋ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਚਿਤ ਉਪਜਾਈ।ਜਨੁ ਗੁਰ ਮਿਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕਾਈ॥੪੬॥ਬਹੁਰੋ ਘਾਸ ਬੇਚ ਕਰਿ ਆਯਹੁ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹਾਰ ਖਵਾਯਹੁ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸੇਵਾ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ।ਗੁਰੂ ਬਾਰਤਾ ਬੂਝ ਰਹਾਇ[4] ॥੪੭॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਜਾਗੇ। ਮਨ ਮਹੁੰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਕਰਿ ਪਾਗੇ। ਕਰ੍ਯੋ ਮੇਵੜਾ ਬਿਦਾ ਉਚਾਰੀ*। 'ਨਮਹੁ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ'॥੪੮॥ ਬਹੁਰ ਘਾਸ ਕੋ ਆਪ ਸਿਧਾਰਾ। ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਸੁਖਾਰਾ। ਬੇਚਹਿ ਘਾਸ ਜੀਵਕਾ ਕਰਿਹੀ।ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਸਗਰੇ ਪਰਿਹਰਹੀ ॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਮੰਞ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪, [ਭਾਈ ਮੰਞ-ਜਾਰੀ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ਘਾਸ ਖੋਦ ਬੇਚਨ ਕਰਹਿ ਉਦਰ ਪੁਰਿਬੇ ਹੇਤ।ਦਿਢ ਸਿੱਖੀ ਜਿਸਕੇ

[1]ਬਦਲੇ। [2]ਦੌੜਾ ਹੈ। [3]ਟੇਕ ਕੇ ਮੱਥਾ। [4]ਪੁੱਛਦਾ ਰਿਹਾ। *ਪਾ:—ਅਗਾਰੀ।

ਰਿਦੈ ਗੁਰੂ ਕਸੌਟੀ ਦੇਤਿ[1]॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਪੁਨਿ ਕੇਤਿਕ ਜਬਿ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ। ਮਨ ਅਡੋਲ ਜਿਸਿ ਕੌ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁਰ ਮੇਵੜਾ ਭੇਜਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਇਹ ਲੇ ਜਾ ॥੨॥ ਪ੍ਰਥਮ ਰਜਤਪਣ ਇਕੀਸੁ ਲੇਹੁ। ਬਹੁਰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਤਿਸ ਦੇਹੁ'।ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਮਗ ਚਲ੍ਯੋ। ਆਇ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਮੰਢ ਸੁ ਮਿਲ੍ਯੋ ॥੩॥ ਦੇਖਤਿ ਹੋਯਹੁ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਸਤਿ-ਗੁਰ ਮੋਕਹੁ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲਾ। ਚਲਹੁ ਸਦਨ ਮੈਂ ਪਦ ਨਿਜ ਪਾਵਹੁ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਪੁਨ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ' ॥੪॥ ਸਨਮਾਨਤਿ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈਂ ਲੇ ਗਯੋ। ਮੰਚ ਡਸਾਇ ਬਿਠਾਵਨ* ਕਯੋ। ਕਹ੍ਯੋ ਮੇਵੜੇ 'ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ। ਪ੍ਰਥਮ ਇਕੀਸ ਰਜਤਪਣ ਦੇਹੁ ॥ ੫ ॥ ਪੀਛੇ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੇਖਿ। ਕੀਜਹਿ ਅਪਨੇ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖ'। ਸੁਨਤਿ ਮੰਢ ਨੇ ਆਨੰਦ ਠਾਨ੍ਯੋ।-ਮੁਝ ਕੋ ਗੁਰੂ ਅਪਨੋ ਕਰਿ ਜਾਨ੍ਯੋ-॥੬॥ਨਿਜ ਦਾਰਾ ਕੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਗੁਰ ਕੋ ਬਹੁਰ ਮੇਵੜਾ ਆਵਾ।ਭੇਟ ਇਕੀਸ ਰੁਪੱਯਨ† ਕਹੈ। ਬਹੁਰ ਹੁਕਮ ਕੋ ਦੈਬੋ ਚਹੈ'॥੭॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖਨੀ ਭਈ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਤਿ ਭਈ 'ਮਾਨਹੁਂ ਨਿਜ[2] ਧੰਨ। ਸਿਮਰਤਿ ਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।ਜਾਨ ਆਪਨੋ ਦਯਾ ਕਰਾਈ॥੮॥ਸੁਗਮ ਬਾਤ ਤੁਝ ਸੋਂ ਇਕ ਭਾਖੋਂ। ਅਬਿ ਗਿਰਵੀ[3]‡ ਮੁਝਕੋ ਕਿਤ ਰਾਖੋ।ਟਹਿਲ ਕਰਹੁਂ ਤਿਸਕੀ ਚਿਤ ਲਾਇ।ਚਹਿਯਤਿ ਧਨੁ ਤਹਿਂ ਤੇ ਲੈ ਆਇ'॥੯॥ਮੰਢ ਸੁਨਤਿ ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ।ਗਿਰਵੀ ਰਾਖ ਦਰਬ ਸੋ§ ਲੀਨਿ। ਦੀਨ ਮੇਵੜੇ ਕੋ ਹਰਖਾਇ। ਲਯੋ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੧੦॥ ਪਢ੍ਯੋ ਸੁ 'ਗੁਰ ਨੇ

---

[1]ਭਾਵ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਆਪ ਨੂੰ। [3]ਗਹਿਣੇ। *ਪਾ:-ਡਾਸ ਬੈਠਾਵਨਿ। †ਪਾ:-ਅਪਨੀ। ‡ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਦਸਤੂਰ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਗਹਿਣੇ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਧਾਰ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ, ਕਦੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਪਜਾਰਾ ਸੁਭਾਵ, ਕਦੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਗਹਿਣੇ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਚੂੰਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਝੂਠ ਅੱਜ ਕਲ ਵਾਂਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਪੁੱਤਰ ਪੋਤਿਆਂ ਤੱਕ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਕਾਫੀ ਕਾਮਯਾਬ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਨਰਸੀ ਭਗਤ ਨੇ ਕਦੇ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਕਿਦਾਰਾ ਰਾਗ ਗਹਿਣੇ ਰਖਿਆ ਸੀ, ਤਿਵੇਂ ਮੰਢ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੇ ਰੁਪਏ ਹੁਧਾਰੇ ਲਏ ਨੌਕਰੀ ਬਦਲੇ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਕੇ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਆਉਣੀ, ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿੱਤੇ ਰੁਪਏ ਉਸ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਉੱਨਾਂ ਚਿਰ ਸੇਵਾ ਕਰ ਦੇਣੀ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਕਲ ਬੀ ਕਈ ਕਮਾਮਾਂ ਦੇ ਨੌਕਰ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪੇਸ਼ਗੀਆਂ ਲੈਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੇਸ਼ਗੀ ਲਈ ਰਕਮ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚ ਮੁਜਰੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। §ਪਾ:-ਕੋ।

ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ[1]।ਸਰਬ ਸੁਨਾਇ ਆਪਨੀ ਦਾਰਾ।'ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਜਾਵੌਂ।ਪਾਸ ਰਹੌਂ ਸਭਿ ਰੀਤ ਰਿਝਾਵੌਂ॥੧੧॥ਹੋਹਿੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰੈਹੈਂ। ਤਬਿ ਮੈਂ ਤੁਝ ਸੋਂ ਮੇਲ ਬਨੈ ਹੈਂ'।ਯਹਿ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਪਾਸੁ।ਭੋਜਨ ਆਨ੍ਯੋ ਅਪੁਨ ਅਵਾਸ॥੧੨॥ਕਰਯੋ ਮੇਵੜੇ ਤਬਹਿ ਅਹਾਰਾ।ਅਚੜ੍ਯੋ,ਸੁਪਤਿ ਭ੍ਰਾ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰਾ। ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਚਾਲਾ। ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਹਿੰ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥੧੩॥ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਰਸੁ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ। ਉਮਗ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕੰਠ ਜਿਨ ਰੋਕ੍ਯੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਰੁਖ ਨਹੀਂ ਜਨਾਇਵ। ਔਰ ਸਾਥ ਕਹਿ ਸੇਵਾ ਲਾਇਵ॥੧੪॥ਦੇਗ ਹੇਤੁ ਸਮਧਾ[2] ਨਿਤਿ ਲ੍ਯਾਵੈ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੂ ਜਿਮ ਭਾਵੈ। ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਨਿਤ ਈਂਧਨ ਆਨੈ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਭਾਰ ਭਾਰੀ ਤਿਸ ਬਾਨੈ॥੧੫॥ਗੁਰ ਲੰਗਰ ਮਹਿੰ ਦੇਵਹਿ ਆਨਿ। ਭੋਜਨ ਖਾਇ ਕਰਹਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਨ ਮਹਿੰ ਰਹੈ ਨਿਮਗਨ। ਰਿਦੈ ਬਿਕਾਰ ਕਰੇ ਸਭਿ ਭਗਨ॥੧੬॥ ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬੈ। ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਬੂਝ੍ਯੋ ਤਬੈ। 'ਮੇਵ ਸਿੱਖ ਇਸ ਥਲ ਜੋ ਆਵਾ। ਕ੍ਯਾ ਸੋ ਕਰਹਿ, ਕਹਾਂ ਸੋ ਖਾਵਾ?' ॥੧੭॥ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਬਿਰਤੰਤੁ ਸੁਨਾਯੋ।'ਜਬਿ ਕੋ ਇਹਾਂ ਸਿੱਖ ਸੋ ਆਯੋ। ਈਂਧਨ ਕੋ ਸਕੇਲ ਬਹੁ ਲ੍ਯਾਵਹਿ। ਲੰਗਰ ਤੇ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਵਹਿ' ॥੧੮॥ ਭਯੋ ਹੁਕਮ 'ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਖਾਮੀ[3]। ਕਰਤਿ ਬਿਗਾਰਨ ਅਪਨੋ ਕਾਮੀ[4]। ਅਚਹਿ ਅਹਾਰ ਮਜੂਰੀ ਸਮ ਹੁਇ। ਤੁਰਤ ਰਿਦੈ ਕੀ ਮਲ ਕੋ ਨਹਿ ਖੁਇ॥੧੯॥ ਕਹੂੰ ਅਪਰ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਇ।ਗੁਰ ਲੰਗਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਇ।ਜਿਤੋ ਅਹਾਰ ਕਹੂੰ ਤੇ ਪਾਵਹਿ। ਦੇਹਿ ਅਪਰ ਕੋ ਲਘੁ ਨਿਜ ਖਾਵਹਿ'[5]॥੨੦॥ਸਿੱਖ ਨੇ ਤਿਸੇ ਹਟਾਯਹੁ ਤੈਸੇ।ਕਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਤਿਮਿ, ਕਹਿੰ ਗੁਰ ਜੈਸੇ। ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਜਾਚਹਿ ਅਰੁ ਖਾਇ। ਸਭਿ ਦਿਨ ਲੰਗਰ ਸੇਵ ਕਮਾਇ ॥੨੧॥ ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਖਾਇ, ਦੇ ਆਨ[6]।ਮਨ ਅਪਨੇ ਦ੍ਰਿਢ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨਿ।ਭਯੋ ਸਰੀਰ ਸੁ ਦੁਰਬਲ ਛੀਨ[7]। ਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਦ੍ਰਿਢ ਪੀਨ[8] ॥੨੨॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਾ। ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਤਿਹ ਸਮਝਾਵਾ। 'ਤੈਂ ਅਪੁਨੀ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਗਵਾਈ। ਮਹਿਖੀ ਧੇਨ ਲੁਟੀ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰੀ।–ਇਨ ਸਰਵਰ ਕੀ ਮਨਤ[9] ਬਿਸਾਰੀ।ਫ਼ਾਹੁ ਮੁਕਾਮ ਕਾਮ ਕਿਯ ਬੁਰੋ।ਸੋ ਅਬਿ ਇਸ

[1]ਭਾਵ ਫਿਰ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆ ਮਿਲਾਂਗਾ। [2]ਬਾਲਣ। [3]ਕਚਿਆਈ ਹੈ। [4]ਕੰਮ। [5]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਥੋੜਾ ਆਪ ਖਾਵੇ। [6]ਬਾਕੀ ਦਾ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ। [7]ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਲਿੱਸਾ। [8]ਬਹੁਤ ਤਕੜਾ। [9]ਮੰਨਤਾ,ਪੂਜਾ।

ਕੇ ਗਰ ਮਹਿਂ ਪਰੋ ॥੨੪॥ ਖੀਨ ਪਦਾਰਥ ਘਰ ਕੇ ਹੋਏ। ਦੁਖ ਪਾਯੋ ਘਰ ਊਜਰ ਜੋਏ–।ਜਾਇ ਉਪਾਇ ਕਰੋ ਅਬਿ ਕੋਈ*।ਕੈ ਨਿਜ ਪੀਰ ਮਾਨੀਏ ਸੋਈ'॥੨੫॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ[੧]।'ਸੱਤਨਾਮ ਧਨ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭਿ ਲਹ੍ਯੋ। ਹਾਕਮ ਲੇਇ ਨ ਚੋਰ੍ਯੋ[੨] ਜਾਇ। ਜਲ ਮਹਿਂ ਗਲੈ ਨ ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ ॥੨੬॥ ਬੰਟੇ[੩] ਬਹੁਤ ਨਿਖੁਟਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਹਿ ਸਹਾਇ ਮਰਨਿ ਦੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਮੈਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਿਦੈ ਸੰਭਾਰ੍ਯੋ। ਪਛੁਤਾਵਹੁ, ਬਧ ਬਹੁਤ ਬਿਸਾਰਯੋ[੪]'॥੨੭॥ ਇਮੁ ਕਹਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਤਬਿ ਗਯੋ।ਸੇਵਾ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਮਨ ਦਯੋ।ਕਾਸ਼ਟ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਭਾਰ ਕੋ ਲ੍ਯਾਵੈ।ਸਭਿ ਲੰਗਰ ਕੀ ਕਾਰ ਚਲਾਵੈ॥੨੮॥ਇਕ ਦਿਨ ਵਹਿਰ ਗਯੋ ਹਿਤ ਦਾਰ[੫]। ਬੀਨਿ ਬੀਨਿ ਕਰਿ ਬੰਧ੍ਯੋ ਭਾਰ।ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਉਠਵਾਵਨ ਵਾਰੋ। ਘਟੀ ਚਾਰ ਵਧਿ ਲਗੀ ਅਵਾਰੋ[੬]॥ ੨੯॥ਧਰਿ ਸਿਰ ਪਰ ਜਬਿਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨਾ।ਉਠੀ ਅੰਧੇਰੀ ਭੀਖਨਪਵਨਾ। ਕੰਕਰ ਸਿਕਤਾ ਖੈਂਚਤਿ ਬਹ੍ਯੋ। ਅੰਧਕਾਰ ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਲਹ੍ਯੋ ॥੩੦॥ ਸਨਮੁਖ ਪੌਨ ਹਟਾਇ ਪਿਛਾਰੀ[੭] । ਭਾਰ ਸਮ੍ਹਾਰਤਿ ਗਮਹਿ ਅਗਾਰੀ[੮] । ਉਠੀਧੂਰ ਆਂਖਨ ਮਹਿਂ ਛਾਈ।ਚਲਤ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਕਛੁ ਪਰਹਿ ਦਿਸਾਈ॥੩੧॥ ਪਾਇ ਪੰਥ ਪਾਵਹਿ ਥਿਬਿ ਜਾਹਿ[੯]†।ਚਲ੍ਯੋ ਆਇ ਬਡ ਸੰਕਟ ਮਾਂਹਿ‡। ਹੁਤੋ ਕੂਪ ਥੋਰੋ ਜਹਿਂ ਪਾਨੀ।ਭਯੋ ਤਿਮਰ ਕੁਛਿ ਪਰਹਿ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੩੨ ॥ ਗਿਰ੍ਯੋ ਮੰਦ ਤਿਸ ਕੇ ਬਿਚੁ ਜਾਇ।ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਕਾਠ ਸਮੁਦਾਇ।ਭਾਰ ਸੰਭਾਰ੍ਯੋ ਸਿਰ ਪਰ ਰਖ੍ਯੋ।–ਭੀਜ ਨ ਜਾਇ ਨੀਰ ਤੇ–ਲਖ੍ਯੋ ॥ ੩੩ ॥– ਅਟਕਹਿ ਲੰਗਰਈਂਧਨਬਿਨਾਂ।ਮੋਕਹੁ ਦੋਸ਼ ਹੋਇਹੈਘਨਾ–।ਖਰੋ ਕੂਪਮਹਿਂ ਬਾਰਿ ਮਝਾਰ[੧੦] । ਸਿਮਰਹਿ–ਕਿਮ ਹੁਇ ਗੁਰੁਨਿ ਅਹਾਰ?–॥ ੩੪ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਇਕ ਘੂਮਤਿ ਗੁਰਕੈ। ਲੋਕ ਲਾਜ ਕੁਲ ਕਾਨ ਨਿਵਰਿਕੈ। ਧਨੁ ਤ੍ਰਿਯ ਤਨੁਜਾ ਸੁਤ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗ।ਰਾਖ੍ਯੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਿ ਗੁਰ ਅਨੁਰਾਗ ॥੩੫॥ਭੋਜਨ ਅਲਪ,ਅੰਗ ਦੁਰਬਲ ਹੈਂ।ਗੁਰ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰ੍ਯੋ ਬਡ ਬਲ ਹੈ[੧੧]।ਕਰੀਪ੍ਰੇਮ

---

[੧]ਮੰਝ ਨੇ ਕਿਹਾ। [੨]ਚੁਰਾਇਆ। [੩]ਵੰਡਿਆਂ। [੪](ਮੈਂ) ਭੁਲਾਈ ਰੱਖਿਆ (ਨਾਮ) ਹੈ। [੫]ਲੱਕੜੀਆਂ ਵਾਸਤੇ। [੬]ਦੇਰੀ। [੭]ਸਾਹਮਣੀ ਹਵਾ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। [੮]ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਅੱਗੇ। [੯]ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪੈਰ ਧਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਥਿੜਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਜਲ ਵਿਖੇ ਖੜਾ ਹੈ। [੧੧]ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਵੱਡਾ ਬਲ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। *ਪਾ:–ਕੀਜੀਏ ਕੋਈ। †ਪਾ:–ਜਾਇ। ‡ਪਾ:–ਪਾਇ।

ਨੇ ਖੈਂਚ ਬਿਸਾਲ।ਰਹਨੋ ਨ ਗਯੋ ਗੁਰੂ ਤਤਕਾਲ॥੩੬॥ਸੰਕਟ ਜਾਨਿ ਸਿੱਖ ਕਹੁ ਹੋਵਾ।—ਕੂਪ ਬਾਰ ਸਿਰਭਾਰ ਖਰੋਵਾ।ਬੀਤਹਿ ਇਸਹਿ ਜਾਮਨੀ ਸਾਰੀ। ਖਰੋ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਭਾਰ ਉਤਾਰੀ—॥੩੭॥ਉਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਗਮਨੇ ਐਸੇ।ਕੁੰਚਰ ਕੇ ਮੋਚਨ ਹਿਤ ਜੈਸੇ।ਨੰਗੇ ਪਾਇ ਉਤਾਇਲ ਡਾਲਤਿ।ਹਰਬਰਾਇ[1] ਨਹਿਂ ਵਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਲਤਿ॥੩੮॥ਦਾਸ ਉਪਾਨੈ[2] ਲੈ ਕਰਿ ਧਾਏ।ਕੇਤਿਕ ਧਾਇ ਮਿਲੇ ਸੰਗ ਆਏ। 'ਦਾਮਨਿ ਆਨਹੁ[3]' ਹੁਕਮ ਕਰੰਤੇ। ਤਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਉਤਲੰਤੇ ॥ ੩੯ ॥ ਹੁਤੋ ਸਮੀਪ ਪਹੂੰਚੇ ਜਾਇ। ਧਾਇ ਧਾਇ ਸਿਖ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇ।ਕੂਪ ਤੀਰ ਥਿਤ ਹੋਇ ਉਚਾਰਾ।'ਕੌਨ ਅਹੈਂ ਤੂੰ ਕਸ਼ਟ ਮਝਾਰਾ?। ੪੦॥ਕਾਸ਼ਟ ਭਾਰੁ ਸੀਸਪਰ ਧਰਯੋ।ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਗੇਰਤਿ ਜਲ ਮਹਿਂ ਖਰਯੋ?'। ਕਹਯੋ'ਮੰਦ ਹੈ ਮੇਰੋ ਨਾਮੁ। ਸੇਵਕ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਧਾਮ'॥੪੧॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਰੱਜੂ ਨਰ ਲਯਾਏ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਅਸੁਵਾਰੀ ਲੈ ਆਏ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗ ਪਾਇ ਕਰਿ ਤੂਰਨ।ਸਿਵਕਾ[4] ਲਯਾਇ ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਪੂਰਨ॥੪੨॥ਦਾਮਨਿ ਕੂਪ ਬਿਖੈ ਲਟਕਾਈ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਗਹਿ ਆਵਹੁ ਉਪਰਾਈ[5]'। "[6]ਪੂਰਬ ਭਾਰ ਨਿਕਾਸਨ ਕਰੋ।ਰਹੈਂ ਸੁਸ਼ਕ ਨਹਿਂ ਜੇ ਅਬਿ ਧਰੌਂ॥੪੩॥ਪੁਨ ਪੀਛੇ ਮੁਝ ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਸਿ।ਲੇ ਈਂਧਨ ਚਲਿਹੌਂ ਗੁਰ ਪਾਸ'।ਰੱਜੂ ਸੰਗਿ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਭਾਰਾ। ਖੈਂਚ ਵਹਿਰ ਕੋ ਨਰਨਿ ਨਿਕਾਰਾ ॥੪੪॥ ਪੀਛੇ ਤੇ ਦਾਮਨਿ ਗਹਿ ਹਾਥ। ਨਿਕਸਯੋ ਤਯਾਗ ਕੂਪ,ਬਲ ਸਾਥ।ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਠਾਂਢੇ ਢਿਗ ਦੇਖਿ।ਪਾਇਨ ਪਰਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਖ॥੪੫॥"ਇਹੁ ਕੁਛ ਨਈ ਨ ਰਾਵਰਿ ਬਾਤ।ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਹਾਇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ। ਗਜ ਕੌ ਕਸ਼ਟ ਭਯੋ ਜਬ ਭਾਰੀ। ਕੁਸਮ ਅਰਪ ਕਰਿ ਕਰੀ ਗੁਹਾਰੀ[7]॥੪੬॥ਲਛਮੀ ਚਰਨਪਾਦਕਾ[8] ਛੋਰਿ।ਤਜਿ ਖਗਪਤਿ[9] ਧਾਏ ਗਜ ਓਰ। ਲੀਨ ਬਚਾਇ ਡੂਬਤੇ ਜਲ ਤੇ । ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਿ[10] ਸਹਾਇਕ ਬਲ ਤੇ॥੪੭॥ਨਹਿਂ ਸੇਵਕ ਦੁਖ ਸਕਹੁ ਸਹਾਰੀ। ਸ਼ਕਤਿ ਹੀਨ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ।ਲਾਜ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਕੀ ਰਖਿ ਲੀਨਸਿ।ਅੰਬਰੀਕ ਕੋ ਨਿਰਭੈ ਦੀਨਸਿ ॥ ੪੮ ॥ ਗੁਨ ਰਾਵਰ ਕੇ ਕੌਨ ਗਿਨਾਵੈ। ਜਿਨ ਕੌ ਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਰਦਾ ਗਾਵੈਂ"। 'ਮਾਂਗ ਮਾਂਗ ਭੋ ਮੰਦ! ਸੁਜਾਨਾ!।ਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਲਿਹੁ ਬਾਂਛਤਿ ਦਾਨਾ ॥੪੯॥ ਘਾਲ ਪਰੀ ਸਭਿ ਤੇਰੀ ਥਾਇਂ। ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ ਛੁਟੇ ਸਮੁਦਾਇ'।

---

[1]ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ। [2]ਜੋੜਾ। [3]ਰੱਸੇ ਲਿਆਓ। [4]ਪਾਲਕੀ। [5]ਉੱਪਰਨੂੰ। [6]ਮੰਦ ਏਲਿਆ। [7]ਪੁਕਾਰ। [8]ਲਛਮੀ ਤੋ ਪਊਏ। [9]ਗਰੁੜ। [10]ਭਾਵ, ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਕਿ ਤੁਸਾਡਾ ਬਿਰਦ ਭਗਤ ਵਛਲ ਹੈ।

ਬੋਲ੍ਯੋ ਮੰਞ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ।'ਇਹੀ ਮਾਂਗਹੌਂ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ॥੫੦॥ਸਭਿ ਤੈ ਰਹੌਂ ਅਜਾਚੀ[1] ਜੈਸੇ।ਸੱਤਨਾਮ ਬਿਨੁ ਚਹੌਂ ਨ ਕੈਸੇ।ਤੁਮਰੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਮਮ ਮਾਨਸ ਮਹਿ ਦਿਪਹੁ ਮਕੰਦ' ॥ ੫੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਪੁਨਹਿ ਬਖਾਨਾ।'ਅਪਰ ਮਾਂਗਿ ਭੋ ਸਿੱਖ ਮਹਾਂਨਾ!'।[2]"ਗੁਰ ਜੀ ਦਾਸਨ ਪਰ ਅਸ ਭੀਰ[3]। ਸਭਿ* ਨ ਸਕਹਿ ਸਹਿ ਹੋਇਂ ਅਧੀਰ[4]"॥੫੨॥'ਸੁਨਹੁ ਮੰਞ! ਕੰਚਨ ਮਲ ਮਿਲਿਯੋ। ਘਟਹਿ "[5]ਸੁ ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ ਅਗਨੀ ਢਲਿਯੋ। ਤਾਉ ਕਸੌਟੀ ਤੇ ਸੁਧਿ ਹੋਇ। ਕੋਸ਼ ਬਿਖੈ ਲੇ ਪੱਯਤਿ ਸੋਇ॥੫੩॥ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਉਦਾਰੇ। ਮੋਖ ਕੋਸ਼ ਕੇ ਉਚਿਤ ਸੁਧਾਰੇ[6]। ਕਰਿਯਤਿ ਹੈਂ ਸੋ ਅਪਨ ਸਰੂਪ।ਜਿਸਮੇਂ ਪੱਯਤਿ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪ॥੫੪॥ਇਹੁ ਭੀ ਦਯੋ ਔਰ ਲਿਹੁ ਜਾਚੇ' ।ਸੁਨਤਿ ਮੰਞ ਕਹਿ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਾਚੇ!। ਅਪਨੋ ਸਿਦਕ ਦਾਨ ਦਿਹੁ ਸੋਇ। ਸਦਾ ਅਜਾਚੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅਬਿ ਹੋਇ'॥੫੫॥ਇਮੁ ਕਹਿ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਬਹੁ ਮਸਤਾਨੀ।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨੁ ਜੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਸਿਖ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੀਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੫੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮੰਞ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਞ ਪਿਆਰਾ ॥
ਮੰਞ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ ਜਗ ਲੰਘਣਹਾਰਾ† ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਅੰਗ ਸੰਗਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਯਹੁ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਤੁਰਤ ਹੀ ਪਾਯਹੁ।ਕਹਯੋ'ਮੰਞ ਤੂੰ ਅਬਿ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਇ।ਹੇਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੇਗ ਚਲਾਇ॥੫੭॥ ਨੌ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਅਠ ਰਹਿ ਪਾਈ। ਕਰਹੁ ਸਮਾਜ ਜਿਤਿਕ ਮਨ ਭਾਈ'। ਇਮੁ ਕਹਿ ਚਢਿ ਡੋਰਨ ਕਹੁ ਆਏ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਭਯੋ ਬਿਦਤਾਏ ॥੫੮॥ਮੰਞ ਗਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਸਭਿ ਕੁਛ ਪਾਯੋ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਤਾ ਗੁਨ ਗਾਯੋ। ਮਣ ਅਨੇਕ ਹੀ ਅੰਨ ਪਕਾਵੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਥ ਅਰਥੀਨ ਅਚਾਵੈ[7]॥ ੫੯ ॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸੰਗ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਭਯੋ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਇ। ਸਹਯੋ ਕਸੌਟੀ ਉਤਰਯੋ ਪੂਰਾ। ਅੰਤਿ ਪਾਇ ਉੱਤਮੁ ਪਦ ਰੂਰਾ ॥ ੬੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਮੰਞ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚੌਤਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਭਾਈ ਬਹੋੜਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਰਚਿਤ ਗਮਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਖਾਸੇ[8] ਪਰ ਸ੍ਰੀ

[1]ਬਮੁਹਤਾਜ ਰਹਾਂ। [2]ਮੰਞ ਬੋਲਿਆ। [3]ਐਸੀ ਕਠਨਤਾ। [4]ਅਧੀਰਜ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਮੰਞ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ। [5]ਉਹ ਭਾਵ ਮੈਲ। [6]ਮੁਕਤ ਰੂਪੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ ਸੁਧਾਰੀਦੇ ਹਨ। [7]ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਵੇ। [8]ਪਾਲਕੀ।

*ਪਾ:-ਸਹਿ। †ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਵਾਕ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭੁ ਚਢੇ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਪਾਵੈ। ਆਨਹਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਕੋਰ। ਧਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਤਿ ਹੈਂ ਕਰ ਜੋਰ॥੨॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਗੁਰ ਜਾਗੈਂ। ਸੌਚਾਚਾਰ[1] ਕਰਨਿ ਅਨੁਰਾਗੈਂ। ਸੀਤਲ ਜਲ ਤੇ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਲਾਇਂ ਸਮਾਧਿ ਧਰਹਿ ਉਰ ਧ੍ਯਾਨ॥੩॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿ ਥਿਰਤਾ ਗਹੈਂ। ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਜਹਿ ਲਿਪਤ ਨ ਅਹੈਂ। ਚੇਤਨ ਸ਼ੁੱਧ ਅਖੰਡ ਅਨੰਦ। ਇਕਰਸ ਆਤਮ ਸਦਾ ਮੁਕੰਦ ॥੪॥ ਆਸਾ ਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਹਿ। ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਹਿ ਕਲੁਖ ਨਸਾਵਹਿ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਰਾਗ। ਮਿਲਿ ਬੈਠਤਿ ਸਿਖ ਜਿਨ ਬਡਭਾਗ ॥੫॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਰਾਗ[2], ਵਿਸ਼ਯ ਵੈਰਾਗ[3]। ਉਪਜਹਿ ਚਿਤ ਮਹਿ ਭਗਤੀ ਲਾਗ[4]। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਸਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਕਾਲ[5]। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਨਿਹਾਲ ॥੬॥ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ। ਕੁੰਕਮ ਚੰਦਨ ਤਿਲਕ* ਸੁ ਮਾਥ। ਸੂਖਮ ਸੇਤ ਵਸਤ੍ਰ ਤਨੁ ਧਰੈਂ। ਬੈਠਿ ਵਹਿਰ ਸਿੱਖਨਿ ਅਘ ਹਰੈਂ ॥ 7 ॥ ਜਥਾ ਉਦੈ ਹੁਇ ਰਵਿ ਭਗਵਾਨ[6]। ਕਰਹਿ ਪੁਨੀਤ ਸਬੋਧ[7] ਜਹਾਨ। ਤਥਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਹੁਇ ਜਾਹਰਿ[8]†। ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦਿਖਾਵਹਿ ਬਾਹਰਿ†॥੮॥ ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ[9]। ਪਿਖਿ ਪੰਕਜ ਗਨ ਦਾਸ ਬਿਗਾਸੈਂ। ਕਪਟ ਪਾਪ ਤਮ ਦੂਰ ਬਿਲਾਇ[10]। ਸੰਤ ਮਧੁਪ ਅਤਿਸ਼ੈ ਹਰਖਾਇ॥੯॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸੁ ਲਗ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ੁ। ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਟਹਿ ਕਲੇਸ਼। ਬਹੁਰੋ ਦੇਗ ਤ੍ਯਾਰ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ। ਸੂਪਕਾਰ ਤਬਿ ਆਨਿ ਜਨਾਵਹਿ॥੧੦॥ ਲੇ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਕੋ ਸੰਗ। ਬੈਠਹਿ ਪੰਗਤਿ ਲਾਇ ਅਭੰਗ[11]। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨ ਸਭਿਨਿ ਭੁਗਾਵੈਂ। ਉਠਹਿ ਪ੍ਰਭੂ, ਜਬਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਲੇਟਹਿ ਪੁਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਜਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈ ਸੁਪਤਹਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਢਰੇ ਦਿਵਸੁ ਜਬਿ

---

[1]ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਣੀ। [2]ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ। [3]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਰਾਗ। [4]ਭਗਤੀ ਦੀ ਲਗਨ। [5]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ। [6]ਸੂਰਜ ਦੇਉਤਾ। [7]ਸਾਵਧਾਨ। [8]ਪ੍ਰਸਿੱਧ। [9]ਨਾਮ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। [10]ਕਪਟ ਤੇ ਪਾਪ (ਸੂਰਜ ਤੋਂ) ਹਨੇਰੇ ਵਾਂਗੂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [11]ਬੀੜਵੀਂ। ਨਾਲੇ ਨਾਲ ਬੱਝਵੀਂ।

*ਇਹ ਤਿਲਕ ਕੋਈ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿਲਕ ਧਾਰਿਆ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੌਤਕ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਦੇ ਸਨ। †ਕਿਤੇ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਪਾਠ—ਬਾਹਰਿ—ਹੈ। ਕਿਤੇ ਪਹਿਲੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ—ਬਾਹਰਿ—ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਵਿਚ—ਜਾਹਰਿ—ਹੈ।

ਉਠਿਬੋ ਕਰੈਂ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਪੁਨਸੁਚਿਤਾ ਧਰੈਂ॥੧੨॥ ਕਿਤਿਕ ਘਟੀ ਤ੍ਰਬਿਕਥਾ ਸੁਨੰਤੇ। ਭਗਤਿ ਸੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਨਿਰਣੰਤੇ[1]। ਪੁਨ ਕਿਰਤਨ ਕੋ ਵੇਲਾ ਹੋਇ।ਧਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਨਿ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੧੩॥ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿਤੇ ਬਹੁਕਾਲ। ਮੇਟਹਿਂ ਦਾਸਨ ਕੇ ਜਮੁ ਜਾਲ[2]।ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਉਠਿ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ[3]। ਸਿੱਖਨ ਬਖਸ਼ਸ਼ਿ ਹੋਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਹਿ॥੧੪॥ ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਨੌਨਿੱਧਿ ਖਰੀ ਹੈਂ। ਦੇਤਿ ਸੁ ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹੈ। ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ[4]* ਆਤਮ ਗਯਾਨ। ਪਾਵਹਿਂ, ਅਪੁਨੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨ[5]॥੧੫॥ ਨਾਮ ਬਹੋੜਾ ਜਾਤਿ ਸੁਨਾਰ।ਆਨਿ ਪਹੂਚਯੋ ਗੁਰੁ ਦਰਬਾਰ।ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਥਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕੀਨਾ। ਮਸਤਕ ਪਗ ਪੰਕਜ ਧਰਿ ਦੀਨ॥੧੬॥ਖਰੋ ਰਹਯੋ ਦੇਖਤਿ ਚਿਰਕਾਲ। ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰਿ ਬੂਝਯੋ ਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। 'ਅਹੋ ਬਹੋੜਾ ਸਾਚੀ ਕਹੀਅਹਿ।ਨਹੀਂ ਦੁਰਾਵਨ ਕੋਚਿਤ ਚਹੀਅਹਿ ॥੧੭॥ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਹੁ ਕੌਨ ਪ੍ਰਕਾਰ?।ਕੌਨ ਕ੍ਰਿਤ† ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰ?'। ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨੁ ਬੂਝੀ ਬਾਤ। ਸੁਕਚਤਿ ਭਾਖਤਿ ਕੰਪਤ ਗਾਤ[6] ॥੧੮॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਘਟ ਕੇ ਜਾਨੀ[7]'। ਕਿਰਤਿ ਸੁਨਾਰੇ ਕੀ ਮੈਂ ਕਰਿਹੋਂ।ਕਾਲ ਬਿਤਾਵੋਂ ਉਦਰ ਸੁ ਭਰਿਹੋਂ'॥੧੯॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕਿਰਤਿ ਕਰਿ ਕੋਈ। ਧਰਮ ਸਮੇਤਿ ਨ੍ਰਿਬਾਹਹਿ ਸੋਈ। ਕਪਟ ਬਿਹੀਨ ਜੀਵਕਾ ਕਰੈ। ਪਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਛੁਪਾਇ ਨ ਧਰੈ ॥੨੦॥ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਬਾਂਟ ਪ੍ਰਭੂ ਹਿਤ,ਖਾਵੈ। ਤਿਸਿ ਕੋ ਉਰ ਨਿਰਮਲ ਹੁਇ ਜਾਵੈ'। ਬਿਨਤੀ ਜੁਗਤਿ ਬਹੋੜੇ ਕਹਯੋ।ਕੰਪਤਿ ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਬਹਯੋ॥੨੧॥'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮੈਂ ਮਹਾਂ ਅਧਰਮੀ। ਪਾਪ ਕਿਰਤਿ ਨਿਤ ਕਰੌਂ ਕੁਕਰਮੀ। ਮਾਤ ਪਿਤਾਦਿ ਘਰਾਵਹਿਂ ਘਾਟ। ਚੌਥੋ ਭਾਗ ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਕਾਟਿ[8] ॥੨੨॥ ਅਵਰ ਨਰਨਿ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕੋ ਹੈ[9]।ਜੋ ਬਨ ਜਾਇ ਸੁ ਲੇਉਂ ਤਿਤੋ ਹੈ। ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਨ ਜਾਨਉਂ ਕੋਈ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਸੋਈ ॥੨੩॥ ਮਹਾਂ ਪਤਿਤ ਮੈਂ ਆਯਹ

---

[1]ਨਿਰਨਾ ਕਰਦੇ। [2]ਜਮ ਦੇ ਜਾਲ। [3]ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਗਈ) ਉਪਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਉਠਦੇ ਸਨ। ਉਹੀ ਰਿਵਾਜ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਗਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤੁਕ ਲੈਕੇ ਭਾਵ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸਵਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਅਥਵਾ। [5]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਸਰੀਰ ਕੰਬਦਿਆਂ ਬੋਲਿਆ। [7]ਜਾਣਨਹਾਰ। [8]ਜੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਬੀ ਮੈਥੋਂ ਕਿਸੇ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਘਾੜ ਘੜਾਉਣ ਤਦ ਬੀ ਮੈਂ ਵਿਚੋਂ ਚੋਥਾ ਹਿਸਾ ਟੁਕ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। [9]ਭਾਵ, ਹੋਰ ਗਾਹਕਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਕੀਹ ਹੈ। *ਪਾ:-ਕੀ। †ਪਾ:-ਕਿਰਤਿ।

ਸ਼ਰਨੀ।ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਗਯੋ ਛ੍ਰਿੱਤਿ ਨਿਜ ਬਰਨੀ। ਕੂਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯੋ। ਇਹੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਾਵਰ ਕੋ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਨਾਮੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰਾ। ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਬਿਰਦ ਉਦਾਰਾ'। ਜਬਹੁ ਬਹੋੜੇ ਸਾਚੀ ਕਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰ-ਜਨ ਜੀ ਸਭਿ ਉਰ ਲਹੀ॥੨੫॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਾ। 'ਕਹਾਂ ਕੂਰ ਮਹਿ ਤੂ ਲਪਟਾਵਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਘ ਕੋ ਸੰਚਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਅੰਤ ਕਾਲ ਜਮੁ ਫਾਸਿ ਬਿਲੰਦ ॥੨੬॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮੁ ਦੁਖ ਸਹੈਂ ਘਨੇਰੇ। ਕੌਨ ਸਹਾਇ ਹੋਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਅਪਰ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿਂ,ਭੋਰੇ[1] ! ਕਰੇ ਕਰਮ ਹੋਵਹਿਂ ਸੰਗਿ ਤੋਰੇ[2] ॥ ੨੭ ॥ ਸੋ ਫਲ ਦਏ ਬਿਨਾਂ ਨ ਬਿਨਾਸਹਿਂ। ਕਰੇ ਕੁਕਰਮ ਤੋਹਿ ਕੋ ਗ੍ਰਾਸਹਿਂ[3]। ਰਹੈਂ ਇਕਾਂਕੀ ਸੰਕਟ ਪਾਵੈਂ[4]।ਪਛੁਤਾਵਹਿਂ ਸਿਰ ਧੁਨ ਬਿਲਪਾਵਹਿਂ[5]॥੨੮॥ਯਾਂਤੇ ਸੱਤਨਾਮ ਕਰਤਾਰ।ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਸਦਿਨ ਹੋਇ ਉਧਾਰ। ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਜਗ ਜੰਜਾਰ ਜੁ ਗ੍ਰਸਯੋ। ਜਿਮੁ ਝਖ ਤੋਰਹਿ ਜਾਰ ਜੁ ਫਸਯੋ[6] ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਖਕਾਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਕਰਨਿ ਕੁਕਰਮ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹਟਕਾਰਹੁ।ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਬੈਸ ਗੁਜ਼ਾਰਹੁ। ਧਰਮ ਜੀਵਕਾ[7] ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਧਾਰਹੁ'॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਰਸੀਲੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਕਾਰਨ ਪਰਮ ਕਟੀਲੇ[8]। ਭਾਗ ਬਡੇ ਮਸਤਕ ਜਿਸ ਜਾਗੇ। ਤੀਖਨ ਤੀਰ ਸਮਾਨ ਸੁ ਲਾਗੇ॥੩੧॥ਗਦਗਦ ਭਾ ਸੁਧਿ ਸਰਬ ਬਿਸਾਰੀ।ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂਅੱਸ਼੍ਰੁਨਿਕੋ ਡਾਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਕੁਕਰਮਨ ਕੋ ਪਛੁਤਾਵਤਿ। ਗੁਰ ਕੋ ਬਚਨ ਰਿਦੈ ਪੁਨ ਭਾਵਤਿ॥ ੩੨॥ ਲਗਯੋ ਸੇਵ ਕਰਿਬੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ।ਬਧ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਉਰ ਕੀ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਕੋ ਹੇਰਾ।ਕਰ੍ਯੋ ਨਿਕੰਦਨ ਮੋਹ ਬਡੇਰਾ ॥੩੩॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਨਾਮੁ। ਜਿਸ ਤੇ ਭਏ ਸੰਪੂਰਨ ਕਾਮੁ। ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਪਾਗਾ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੋ ਸੋਯੋ ਜਾਗਾ ॥ ੩੪ ॥ ਭਯੋ ਬਹੋੜਾ ਬਹੁਤ ਨਿਹਾਲ। ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਅਬਹਿ ਤੂੰ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਜਾਵਹੁ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ॥੩੫॥ ਕਾਲ ਖਿਤਾਵਹੁ ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗ।ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤਿ ਬਿਖੈਮਨ ਰੰਗ'।ਕਰੀ ਬਹੋੜੇ ਪੁਨ

---

[1]ਹੇ ਭੋਲੇ ! [2]ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਣਗੇ। [3]ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਫੜਨਗੇ। [4]ਭਾਵ ਪਾਪੀ ਦੀ ਰੂਹ ਦਾ ਮਰਕੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਰਹਿਣਾ ਭਾਰੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ। [5]ਰੋਵੇਂਗਾ। [6]ਜਿਵੇਂ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮੱਛ ਜਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸੁੱਟੇ। [7]ਧਰਮ ਨਾਲ ਕਮਾਈ ਹੋਈ ਰੋਜ਼ੀ। [8]ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।

ਅਰਦਾਸ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਦਾਸ ॥੩੬॥ ਕੌਨ ਜੀਵਕਾ ਕੋ ਮੈਂ ਕਰੌਂ?।ਜਿਸ ਤੇ ਭਵਜਲ ਦੁਸ਼ਤਰ ਤਰੌਂ।ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਈ। ਅਬ ਰਾਵਰ ਆਗਯਾ ਦਿਹੁ ਸੋਈ'॥੩੭॥ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਕੁਲ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਕੁਕਾਰੀ[1]। ਮਮ ਹਿਤ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਲੰਗਰ ਕੀਜੈ[2]।ਆਇ ਛੁਧਿਤ ਨਰ ਤਿਨਕੋ ਦੀਜੈ॥੩੮॥ਮਮ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਸਦਾ ਕਮਾ-ਲਹੁ।ਤਨ ਤੇ ਹੈਤਾ[3] ਬੁੱਧਿ ਉਠਾਵਹੁ।ਸੁਖ ਦੁਖ ਮਹਿਂ ਮਾਨਹੁਂ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਣਾ। ਰਹਹੁ ਹਰਖ ਜੁਤਿ ਸਦਾ ਨਿਮਾਣਾ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੀਖ ਸੁਖਾਰੀ। ਗ੍ਰਿਹ ਗਮਨ੍ਯੋ ਕੀਨਸਿ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਨਿਮਗਨ। ਗੁਰ ਚਰਨਨਿ ਕੀ ਲਾਗੀ ਲਗਨ ॥੪੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਿਤ ਕੋ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਮਿਲਹਿ ਸੁ ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ। ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਸੁਧਾਸਰ ਚਹਤਿ ਚਿਨਾਵਨ[4] ਤਾਲ ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੂਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬਹੋੜੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਸਿਖ ਕਰੇ ਦਯੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਸਿਮ-ਰਤਿ ਹੈਂ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਮੇਟਤਿ ਸਕਲ ਕਲੇਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਕੀਰਤਿ। ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਤਿ ਅਧਿਕ ਬਿਸਤੀ-ਰਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਆਗੇ। ਭਏ ਜੁ ਸਿੱਖ੍ਯ ਮਹਾਂ ਬਡਭਾਗੇ ॥ ੨ ॥ ਅਰੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਤੇ ਕੇਈ। ਪਾਇ ਸੁਮਤਿ ਹੋਏ ਸਿਖ ਜੇਈ।ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਾਰ।ਜਿਹ ਸੇਵੇ ਫਲ ਪਾਇ ਉਦਾਰ॥੩॥ ਸੋ ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਘਰ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਖਨਹਿਂ ਮ੍ਰਿੱਤਕਾ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ। ਕੇਤਿਕ ਕਰਹਿ ਪਜਾਵਨਿ[5] ਕਾਰ।ਮਾਟੀ ਚੀਕਨਿ[6] ਲੇਹਿਂ ਸੁਧਾਰ॥੪॥ ਸੰਚੇ ਮਾਂਹਿ ਈਂਟਕਾ ਢਾਰੈਂ।ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਨਕੋਇਤ ਉਤ ਧਾਰੈਂ[7]। ਕੇਤਿਕ ਸਿਰ ਧਰਿ ਢੋਵਨ ਕਰਿ

---

[1]ਖੋਟੀ ਕਾਰ ਭਾਵ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਿਰਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਦੀ ਬਾਣ ਦੱਸੀ ਸੀ, ਛੱਡ ਦੇਹ, ਦਯਾਨਤਦਾਰੀ ਵਾਲੀ ਸੁਨਜਾਰੇ ਦੀ ਕਿਰਤ ਦੇ ਉਲਟ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਕਿ:—'ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਿਰਤਿ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਧਰਮ ਸਮੇਤਿ ਨ੍ਰਿਬਾਹਹਿ ਸੋਈ'। [2]ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਹੋੜਾ ਹੁਣ ਆਤਮ ਅਰੂਢ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਉਧਾਰ ਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੰਮ ਸੌਂਪਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਕਾਰੀਗਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਗਿਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਛੁਡਾਕੇ ਮੰਜੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਸਨ। [3]ਹੰਗਤਾ। [4]ਉਸਾਰਨਾ। [5]ਆਵਿਆਂ ਦੀ। [6]ਚੀਕਣੀ ਮਿੱਟੀ। [7]ਧਰਦੇ ਹਨ।

ਹੀਂ।ਜਹਾਂ ਪਜਾਵੇ ਤਹਿਂ ਲੇ ਧਰਿਹੀਂ॥੫॥ ਕੇਤਿਕ ਗਹਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਮਤਿ ਸੰਗ॥ਚਿਨਹਿ ਸੁ ਈਂਧਨ[1] ਕਰਹਿਂ ਉਤੰਗ॥ਕੇਤਿਕ ਕੂਰਾ[2] ਕਰੈਂ ਸਕੇਲਨ।ਈਂਟ ਪਕਾਵਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਮੇਲਨਿ॥੬॥ਕੋ ਭੋਜਨ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਖਾਇ। ਸਭਿ ਦਿਨ ਗੁਰੁ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਇਂ। ਕੇਤਿਕ ਦਰਬ ਅਰਪ ਹੈਂ ਆਇ। ਬਿੰਦ ਮਿਹਨਤੀ ਦੇਤਿ ਲਗਾਇ ॥੭॥ ਕੇਤਿਕ ਦੇਗ ਅਹਾਰ ਕਰੰਤੇ। ਸਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਗੇ ਰਹੰਤੇ। ਕੇਤਿਕ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੇ ਜੁਤਿ ਭਾਰੀ। ਜਾਇਂ ਨਿਸਾ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ॥੮॥ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਕੇ ਆਵਤਿ ਸੋਈ। ਸਰ ਕੀ ਸੇਵ ਲਗੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸਫਲ ਜਨਮ ਅਪਨੇ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ। ਸਗਰੇ ਦਿਵਸ ਟਹਿਲ ਕੋ ਠਾਨਹਿ ॥੯॥ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਜੋ ਸੇਵਹਿਂ ਸੋ ਜਾਨਹਿ ਸੁਆਮੀ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਚਹਤਿ ਬਿਥਾਰ। ਜੋ ਸਿਖ ਹੋਇ ਕਾਮਨਾ ਵਾਰਾ ॥੧੦॥ ਇਸ ਜਗ ਕੇ ਸੁਖ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਦੀਨਿ।ਪੁਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਿਂ ਸੁਭ ਗਤਿ ਕੀਨਿ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਰ ਕੀ ਨਿਤਿ ਕਾਰ। ਹੁਯੇ ਜਾਤਿ ਖਨਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰ॥੧੧॥ਜੋ ਸਿਖ ਲੰਮੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ।ਧੰਨੀ,ਘੇਪ ਕਿ ਪੋਠੋਹਾਰ।ਤਖਤ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਛੱਛ ਹਜਾਰਾ। ਕਾਬਲ ਨਗਰਿ, ਪਿਸ਼ੌਰ, ਕੰਧਾਰਾ ॥੧੨॥ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ ਅਰੁ ਮੁਲਤਾਨ।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਜਾਨ। ਛਠੇ ਮਾਸਕੇ ਸੰਮਤ ਮਾਂਹੀ[3]।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਂ ਗੁਰ ਪਾਂਹੀ ॥੧੩॥ ਰਹੈਂ, ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਸਰਿ ਕੀ। ਕਰਹਿਂ,ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਕੀ।ਬਹੁਰੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਇ।ਜਾਚਹਿਂ ਬਿਦਾ ਸਦਨ ਕੋ ਜਾਇਂ॥੧੪॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਿਨ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹੈਂ।"ਹੇ ਸਿਖ ! ਤੁਵ ਨੰਦਨ ਕੇ ਅਹੈਂ?।ਕੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਮਿਲਿ ਬਨਜ ਕਰੰਤੇ?। ਕਬਿ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਆਪ ਧਰੰਤੇ?"॥੧੫॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੋ ਬਾਕ ਭਨੇ ਹੈਂ।"ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਸਿੱਖਨ ਬਨੇਹੈਂ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਚਾਰ ਹੈਂ ਰਾਵਰਿ ਕਰੁਨਾ।ਬੈਠਿ ਦੁਕਾਨ ਬਨਜ ਕੋ ਕਰਨਾ" ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਸੋਂ ਫੁਰਮਾਇਂ। "ਦ੍ਵੈ ਸੁਤਿ ਦਿਹੁ ਹਮ ਕੋ ਇਸ ਥਾਇਂ।ਗੁਰਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬਸ ਕਰਹਿਂ ਦੁਕਾਨ। ਲਾਭਹਿਂ ਲਾਭ ਬਨਜ ਕੌ ਠਾਨਿ[4]"॥੧੭॥ ਬਾਕ ਮਾਨ ਸੋ ਆਨਿ ਬਸਾਵੈਂ। ਜਿਸ ਕੇ ਜੁਗ ਸੁਤ ਇਕ ਤਹਿਂ ਆਵੈ।ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਅਪਨੋ ਸਦਨ ਚਿਨਾਏ[5]। ਦਿਸਿ ਦੂਸਰਿ ਸਰ ਸੁਧਾ[6] ਬਨਾਏ ॥੧੮॥ ਦੋਨਹੁਂ ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ ਪਵਾਯੋ।

[1]ਚਿਣਦੇ ਹਨ ਬਾਲਣ। [2]ਕੂੜਾ। [3]ਛੀਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਯਾ ਸਾਲ ਵਿਚ। [4]ਵਿਊਪਾਰ ਕਰਨ। [5]ਉਸਰਵਾਕੇ। [6]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ।

ਗਨ ਹਾਟਨ ਕੋ ਬਨੌਤ ਬਨਾਯੋ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਲੋਕਿ।
ਆਵਹਿਂ ਸਿੱਖ ਕਰਹਿਂ ਨਿਜ ਓਕ[1]॥੧੯॥ਆਪਨ[2]ਬੀਰ ਬਜਾਰ ਬਨਾਵੈਂ*।
ਬਸਨ ਹੇਤ ਨਿਜ ਸਦਨ ਚਿਨਾਵੈਂ। ਨਰ ਗਨ[3] ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਨ ਲਾਗੇ।
ਆਨਿ ਆਨਿ ਬਾਸਹਿਂ[4]ਬਡਭਾਗੇ ॥੨੦॥ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਬਿਵਹਾਰ ਬਡੇਰੇ।
ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਅਪਨੇ ਸਿੱਖ ਜੁ ਹੇਰੇ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਆਪ ਬੁਲਾਵੈਂ ਨਾਥ। ਲਾਗਹਿਂ
ਸੇਵ ਜੁਤ† ਸ਼ਰਧਾ ਸਾਥ॥੨੧॥ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਨ ਆਪ ਤੇ ਆਏ।ਕਿਨਹੂੰ ਢਿਗ
ਨਰ ਪਠੇ ਬੁਲਾਏ।ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਜਾਚਨਾ ਜਨੇਂ ਜਨੇਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਆਵੈਂ
ਸਭਿ ਤਨੇਂ ਤਨੇਂ ॥ ੨੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਫਫਰੇ ਗ੍ਰਾਮ[5] ਬਿਖੈ ਬਸੈ ਬਹਿਲੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ
ਜਾਟ।ਖੂੰਡੀ ਕਰ ਮਹਿ ਧਾਰਿ ਕੈ ਕਰਹਿ ਸ਼ੇਖ ਕੋ[6]ਠਾਟ॥੨੩॥ਚੌਪਈ॥ਬਹੁਤੇ
ਮਾਨੁਖ ਸੰਗ ਲਗਾਇ। ਪਰਸਹਿ ਜਾਇ ਨਿਗਾਹੇ ਥਾਇਂ। ਸਰਵਰ ਕੋ
ਮੁਰੀਦ ਨਿਤ ਰਹੈ।'ਸੁਲਤਾਨੀ'ਤਿਸਕੋ ਸਭਿ ਕਹੈਂ॥੨੪॥ਗੁਰੂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ
ਸੁ ਪਠਾਯੋ।ਗਯੋ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਦਾ।
ਕਹਯੋ'ਨ ਮੇਲਿ ਤਿਨਹੁਂ ਸੋ ਕਦਾ॥੨੫॥ ਹਮ ਕਬਿ ਮਿਲੇ,ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਗਏ।
ਲਿਖਿਨਿ ਪਢਨਿ ਕੋ[7] ਪ੍ਰਥਮੁ ਨ ਭਏ।ਤਿਨਿ ਸਮੀਪਿ ਕਿਮ ਜਾਵਨ ਬਨੈ?।
ਦੇਖਹੁ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਨਿਜ ਮਨੈ॥੨੬॥ਭੇਖ ਭਿਰਾਈ[8]ਕੋ ਤਨ ਕਰੌਂ। ਖੂੰਡੀ
ਖਲਰਾ[9] ਗਲ ਮਹਿਂ ਧਰੌਂ।ਇਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਸਾਰੇ। ਮੁਝ ਸਨਮਾਨਹਿ
ਚਲਹਿਂ ਪਿਛਾਰੇ॥੨੭॥ ਮੁੱਖ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਮੁਰ ਬਡਿਆਈ। ਰਹੈਂ ਸੈਂਕਰੇ
ਨਰ ਚਹੁੰਘਾਈ। ਮੈਂ ਆਗੇ ਬਿਤ ਹੁਇ[10] ਸੁਲਤਾਨ। ਜਾਰਤਿ[11] ਕੋ ਕਰਿ-
ਵਾਇ ਮਹਾਂਨ ॥੨੮॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੇਰੀ ਅਬਿ ਬਾਤ। ਤਿਹ ਤਜਿ ਚਲਨਿ
ਬਨੈ ਕਿਸ ਭਾਂਤ।ਬਿਨਾਂ ਲਾਭ ਦੇਖੇ ਕਿਸ ਥਾਨ। ਮੂਰਖ ਭੀ ਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤਹਿ
ਜਾਨ'॥੨੯॥ਇਮੁ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਖ ਚਲਯੋ ਸੁ ਗਯੋ। ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਸਰਬ ਜਨਾਵਤਿ
ਭਯੋ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਮੇਲੀ[12]। ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ, ਆਇਸੁ
ਪੇਲੀ'॥੩੦॥ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਤੇ ਸਗਰੀ ਤਿਸਿ ਬਾਤਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੋਲੇ ਮੁਸ-
ਕਾਤਿ। 'ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਕਹੁ ਹੁਕਮ ਹਮਾਰਾ। ਸੁਧਿ ਨ ਰਹੀ ਤੁਂਵ ਰਿਦੇ
ਮਝਾਰਾ ॥੩੧॥ ਯਾਂਤੇ ਜਾਤ[13] ਤੁਰਕ ਕੀ ਗੋਰ[14]। ਮਾਨਹਿ ਬਿਨ ਬੁਧਿ ਤੇ

[1]ਘਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਹੱਟੀਆਂ। [3]ਬਹੁਤ ਲੋਕੀ। [4]ਵਸਣਲਗ। [5]ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਹੈ,ਫਫੜੇ ਭਾਈ ਕੇ। [6]ਭਾਵ ਸਰਵਰ ਦਾ। [7]ਕੋਈ ਕਦੇ। [8]ਢੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ। ਨਗਾਹੇ ਦਾ ਚੇਲਾ। [9]ਖੱਲ ਦੀ ਝੋਲੀ। [10]ਅਗੇ ਹੋਕੇ (ਮੁਖੀ ਹੋਕੇ)। [11]ਜ਼ਯਾਰਤ, ਯਾਤ੍ਰਾ। [12]ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। [13]ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। [14]ਕਬਰ ਤੇ। *ਪਾ:-ਚਿਨਾਵੈਂ। †ਪਾ:-ਸੇਵਾ।

ਕਰ ਜੋਰ।ਭੇਡ ਚਾਲ ਨਰ ਮੰਦਨ ਕੇਰੀ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਅਪਰ ਕੋ ਹੇਰੀ[1] ॥੩੨॥ ਬੁਰੀ ਭਲੀ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਿ।ਮਾਨਹਿ ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਕੋ ਹਾਰਿ। ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿਨ ਸਹਾਈ।ਪੂਜਹਿਂ ਗੋਰ, ਨਰਕ ਪੁਨ ਪਾਈ॥੩੩॥ ਤੂੰ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੋ ਦਾਸ ਸਦੀਵ॥ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਮਹਾਂ ਮਨ ਨੀਵਾ। ਜਹਿਂ ਜਹਿ ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਹਮਾਰਾ।ਤਹਾਂ ਤਹਾਂ ਤੈਂ ਸਾਥ ਸੰਭਾਰਾ॥੩੪॥ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਇ[2]। ਸਮਾਂ ਭਯੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਬਿ ਆਇ। ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਮਹਿ ਘਾਲੀ ਘਾਲ। ਤਿਸ ਕੋ ਫਲਿ ਅਬਿ ਮਿਲਹਿ ਬਿਸਾਲ ॥੩੫॥ ਜਿਸਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਜਬੈ।ਸਮਾਂ ਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋ ਅਬੈ'।ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਪੁਨਹ ਸਿਧਾਯੋ*।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਕੋ ਫੁਰਮਾਨ ਬਤਾਯੋ ॥੩੬॥ 'ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੋ ਮੈਲੀ ਅਹੈ।ਮੁਕਤਿ ਹੋਨ ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਰਹੈ। ਸੋ ਅਬਿ ਸਮਾਂ ਪਹੂੰਚ੍ਯੋ ਆਇ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਲਹੁ ਲੇਹੁ ਸੋ ਪਾਇ'॥੩੭॥ਸੁਨਿ ਬਹਿਲੋ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹੁਇ ਰਹ੍ਯੋ। ਕਿਤੀ ਬਾਰ ਸੋਚਤਿ ਪੁਨ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਮੈਂ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਹੁਤੇ ਜਨਮ ਕਿਤਿ ਜਾਚਤਿ ਆਹੀ[3]? ॥੩੮॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਤਾ ਕੋਇ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਵੈਂ'। ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਿਖ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ। ਨਿਮ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ ਮਨ ਕ੍ਰਮ ਬਾਨੀ॥ ੩੯ ॥ਭੋਰਿ ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਕਰ੍ਯੋ ਬਿਸਰ-ਜਨ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਭਨਿ[4]। 'ਸਤਿਗੁਰ ਪਤਾ ਦੇਹਿਂ ਜਬਿ ਮੋਹੀ। ਤਬਿ ਆਵਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਿਤ ਹੋਹੀ' ॥ ੪੦ ॥ ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਗਯੋ ਸਿੱਖਨ ਗੁਰ ਪਾਸਿ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸਿ। 'ਪਤਾ ਚਹਤਿ ਕਹਿ—ਮੈਂ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ—। ਭਾ ਅਧੀਨ ਕਹਿ ਬਿਨਤੀ ਬਾਨੀ'॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭ [ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ—ਜਾਗੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਸਕੇ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੋ ਪਤਾ ਲਿਖ੍ਯੋ ਗੁਰ ਰਾਇ।ਕਾਗਦ ਕਰਿ ਕੈ ਖਾਮ ਕੌ[5] ਦੀਨਹੁ ਸਿੱਖਨ ਪਠਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਬਹਿਲੋ ਨਿਕਟਿ ਸਿੱਖਨ ਪੁਨ ਆਯੋ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮਨਾਮੋ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਲੇਕਰਿ ਸਿਖ ਤੇ ਸਿਰ ਪਰ ਰਖ੍ਯੋ।ਖੋਲ੍ਯੋ ਕਾਗਦ ਪਠਿ ਸਭਿ ਲਖ੍ਯੋ॥੨॥ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਕੇ ਇਕ ਦੁਇ

---

[1]ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਲਗ ਪੈਣਾ ਜਿਵੇਂ ਭੇਡ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭੇਡ ਮਗਰ ਟੁਰਦੀ ਹੈ। [2]ਮਿਟਾਕ ਦਾ। [3]ਕਿੰਨੇ ਜਨਮ ਹੋਏ ਹਨ ਮੇਰੇ ? ਤੇ ਕੀ ਮੰਗਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ? [4]ਕਹਿਕੇ। [5]ਬੰਦ ਕਰਕੇ।

*ਪਾঃ—ਸ੍ਰ ਧਾਯੋ।

ਪਤੇ। ਪਠਿ ਕਰਿ ਅਚਰਜ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਤੇ। ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਇਮ ਠਹਿਰਾਈ।–ਜਾਨੌਂ ਬਨਹਿਂ[1] ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਣਾਈ॥੩॥ਜੇ ਅਬਿ ਭਾਗ ਜਗੇ ਕੁਛ ਮੋਰੇ। ਮਿਟਹਿ ਜਗਤ ਬੰਧਨ ਦੁਖ ਘੋਰੇ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਮੁਨਿ ਜਨ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਇ।ਰਾਜ ਬਿਭੂਤਿ ਤਜਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ॥੪॥ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇਤਪ ਕਹੁ ਤਾਪਤਿ।ਕਰਹਿਂ ਜੋਗ ਜਿਸਹਿਤਦੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[2]*। ਸੁਤਿ ਬਨਿਤਾ ਕੋ ਤਜਾ-ਗਹਿ ਮੋਹ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਸਦਾ ਇਕਾਕੀ ਹੋਹਿ ॥੫॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਮੈਂ ਪੂਜਕ ਸਰਵਰ[3]।ਅਨੁਸਾਰੀ ਮੇਰੇ ਹੈਂ ਬਹੁ ਨਰ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਗਮਨੌਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸਿ। ਪਰੌਂ ਸ਼ਰਨਿ ਕਰਿਕੈ ਅਰਦਾਸ ॥੬॥ ਤਹਿਂ ਗਮਨੇ ਮਮ ਸ਼੍ਰੇਯ ਜੁ ਅਹੈ। ਤੌ ਸਰਵਰ ਮੁਝ ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਕਹੈ। ਪੂਰਬ ਕਰਮਨਿ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਫਲੇ।ਅਸ ਗਜ-ਨਦ[4] ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋ ਮਿਲੇ ॥੭॥ ਤਹਾਂ ਗਏ ਜੇ ਨਹਿਂ ਕੱਲਜਾਨ।ਤੌ ਮੁਝ ਕੋ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਜਾਨਿ।ਗਮਨਤਿ ਕਰੈਂ ਬਿਘਨ ਸਮੁਦਾਇ[5]। ਕੈ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿਂ ਕਛੁ ਜਨਾਇ–॥੮॥ ਕਹਜੈ ਬਹੁਤ ਗੁਰ ਸਿਖ ਨੇ ਤਾਂਹਿ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਤੁਰਕ ਕਹਾਂ ਤਜਿ ਨਾਂਹਿ[6]'? 'ਚਿਰੇਕਾਲ ਕੋ ਸੇਵਕ ਤਾਂ ਕੋ। ਜਾਨੌ† ਪੂਰਬ ਸਮ ਹਿਤ ਤਾਂ ਕੋ'॥੯॥ਇਮਿ ਮਨ ਠਾਨਿ ਚਲਜੋ ਘਰ ਤਜਾਗਿ। ਜਿਸ ਕੇ ਭਾਲ ਜਗੇ ਬਡਿ ਭਾਗਿ। ਬਾਮ ਦਾਹਿਨੇ ਸਨਮੁਖ ਸਾਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਭਏ ਸ਼ਗੁਨ ਸੁਖ ਵਾਰੇ‡॥੧੦॥ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਭਿ ਜਗ ਦਾਨੀ[7]।ਅਪਨੇ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਤਿਸ ਜਾਨੀ। ਤਊ ਭਿਰਾਈ ਭੇਸ ਧਰਜੋ ਹੈ। ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਇਮਿ ਪੁਨਹਿ[8] ਕਰਜੋ ਹੈ ॥ ੧੧ ॥–ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਸਲਿਤਾ[9]ਲਗ ਅਸ ਭੇਸ। ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਮਹਿਂ ਧਰੋਂ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਤਹਿਂ ਲੌ ਸਰਵਰ ਮੋਹਿ ਹਟਾਇ। ਤੌ ਹਟਿ ਆਉਂ ਨ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਜਾਇ॥੧੨॥ਰਹੌਂ ਅਬਿਘਨ ਅਸੁਪਨ[10]ਜਿ ਚਲਤਾ।ਤੌ ਨਿਜ ਭੇਸਅਰਪਹੌਂ ਸਲਿਤਾ[11]–।ਇਮਿ ਮਨ ਧਾਰਿ ਚਲਜੋ ਮਗ ਮਾਂਹਿ। ਉਰ ਦੁਚਿਤਾ ਮਨ ਕੋ ਥਿਤਿ[12] ਨਾਂਹਿ ॥੧੩॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਤਟ ਆਯੋ। ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਸਨ ਕੁਛ ਖਾਯੋ। ਤਰੀ ਤੀਰ ਥਿਤਿ ਪਿਖਿਕਰਿ ਤਜਾਰ[13]।ਚਢਿ ਬੈਠਜੋ

---

[1]ਜਾਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। [2]ਕਠਨਤਾ ਨਾਲ ਲੱਭਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। [3]ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਦਾ। [4]ਗਜਾਨ ਦਾਤਾ। [5]ਭਾਵ ਸਰਵਰ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨ ਪਾਵੇ। [6]ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। [7]ਜਗਤ ਦਾਤੇ ਦੀ। [8]ਫੇਰ। [9]ਦਰਯਾ ਸਤਲੁਜ। [10]ਬਿਨਾਂ ਵਿਘਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇ। [11]ਨਦੀ ਨੂੰ। [12]ਟਿਕਾਉ। [13]ਤਜਾਰ ਬੇੜੀ ਕੰਢੇ ਖੜੀ ਦੇਖਕੇ। *ਪਾਃ–ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ। †ਪਾਃ–ਜਾਨੈ। ‡ਪਾਃ–ਗੁਨਵਾਰੇ।

ਉਲੰਘਨ ਹਿਤਪਾਰ॥੧੪॥ਜਬਿਪ੍ਰਵਾਹਮੈਂਨੌਕਾਆਈ॥ਖੁੰਡੀਖਲਰਾ[1]ਦੀਨਿ ਬਹਾਈ। ਸੰਸੈ ਛੋਰਿ ਏਕ ਦਿਸ਼ ਹੋਵਾ॥ਕੂਰ ਤੁਰਕ ਕੋ ਮਾਨਨਿ ਜੋਵਾ[2]॥੧੫॥ ਬਡੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬੀਰ ਸੋ ਗੇਰਾ। ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ਨਿਮਯੋ ਤਿਸਿ ਬੇਰਾ॥ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਧਰਿ ਆਸ॥ਇਕ ਮਨ ਹੁਇ ਗਮਨਯੋ ਗੁਰੁ ਪਾਸ॥੧੬॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪੰਥ ਉਲੰਘਯੋ ਸਾਰਾ॥ਆਇ ਪਹੂਚਯੋ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰਾ। ਬੈਠੇ ਜਿਹ ਠਾਂ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥ਕਰਹਿ ਖਨਾਵਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਲ॥੧੭॥ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਦੀਨਾ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ । 'ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਲਖਿ, ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਈ। ਮੈਂ ਔਗੁਨੀ ਲਖੌਂ ਨ ਕਾਈ ॥੧੮॥ ਬਿਰਦ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰੇ॥ਸ਼ਰਨਾਗਤਿਕੇ ਨਿਤ ਰਖਵਾਰੇ॥ਰਾਵਰਿ ਕੇਰਿ ਆਸਰੇ ਆਏ। ਕੋਟ ਜਨਮੁ ਨਿਤ ਸੰਕਟਪਾਏ॥੧੯॥ਲਾਜ ਨਾਮ ਅਪਨੇਕੀਰਾਖਹੁ॥ ਲਖਿ ਸੇਵਕ ਮੁਝ ਸੇਵਾ ਭਾਖਹੁ॥ਮਹਿਮਾ ਹਮ ਨਹਿਂ ਲਖਹਿਂ ਤੁਮਾਰੀ॥ਰਾਵਰਿ ਰੂਪ ਨਰਨਿ ਉਪਕਾਰੀ' ॥ ੨੦ ॥ ਬਿਨੈ ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ । 'ਹੁਇ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰੂ॥ਦੇਵੀ ਦੇਵਨਿ ਤੇ ਫਲਪਾਵਨਿ॥ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਹੇਸ਼ੁਰ ਧਯਾ-ਵਨਿ ॥੨੧॥ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਸਭਿ ਤੇ ਫਲ ਪਾਇ। ਬਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਕਛੁ ਹਾਥ ਨ ਆਇ। ਸ਼ਰਧਾ ਮੂਲ,ਭਗਤਿ ਤੁਚ[3]ਸਾਰੇ॥ਗਯਾਨ ਤਰੋਵਰ ਉਦੇ ਉਦਾਰੇ ॥੨੨॥ ਫਲ ਕੈਵਲ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੰਕਟ ਹੋਇ ਨ ਕੋਇ। ਸ਼ਰਧਾ ਬਿਨ ਸਭਿ ਨਿਸ਼ਫਲ ਕਰਮ॥ਸੁਧਰਹਿ ਰਿਦਾ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਧਰਮੁ॥ ੨੩ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਸਭਿ ਤੇ ਪੂਰਬ ਚਹੀਅਹਿ । ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਲਹੀਅਹਿ' । ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨ ਦਿਹਾਰੀ[4]। 'ਲਿਹੁ ਗੁਰੁ ਘਰ ਤੇ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰੀ ॥੨੪॥ ਅਬਿ ਤੀਰਥ ਕੀ ਕਾਰ ਕਰੀਜੈ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲੀਜੈ॥ਜਹਾਂ ਈਂਟ ਕੇ ਲਗੇ ਪਜਾਵੇ॥ ਬਹੁ ਈਂਧਨ ਕੇ ਸੰਗ ਪਕਾਵੇ ॥੨੫॥ਤਹਾਂ ਸਿੱਖ ਸੇਵਾ ਬਹੁ ਕਰਿਹੀ॥ਕਰਦਮ ਤੇ ਈਂਟਨ ਕੋ ਘਰਿਹੀ[5]। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਇ ਤਬਿ ਲੇਹਿਂ ਉਠਾਇ॥ ਆਵੇ ਬਿਖੇ ਧਰਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੬॥ ਜਿਮ ਨੀਕੇ ਪਾਕਹਿਂ ਗਨ ਆਵੇ[6]। ਤਿਮ ਈਂਧਨ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਦਿਹੁ ਪਾਵੇ। ਤਹਿਂ ਥਿਤਿ ਰਹੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਕਹੋ॥-ਇਹੁ ਤੀਰਥ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਹੋ-'॥੨੭॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਬਹਿਲੋ ਹਰਖਾਯੋ॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਿੱਖਨ ਮਹਿਂ ਆਯੋ॥ਕਰਿਬੇ ਲਗਯੋ ਟਹਿਲ ਤਿਨਿ ਸੰਗਿ॥ਸਕਲ ਦਿਵਸ ਜੇਤੋ ਬਲ ਅੰਗ[7]॥੨੮॥ਨਿਸਾ

[1]ਖੱਲ ਜੋ ਮੁਲਤਾਨੀ ਭਿਰਾਈ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। [2]ਤੁਰਕ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਕੂੜਾ ਵੇਖਣਾ। [3]ਛਿੱਲ। [4]ਮਜੂਰੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। [5]ਘੜਦੇ ਹਨ। [6]ਸਾਰੇ ਆਵੇ। [7]ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ।

ਭਏ ਜਬਿ ਵਿਰਹਿ ਅੰਧੇਰੇ । ਜਾਚ ਲੇਤਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਡੇਰੇ। ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਤਬਹਿ ਕਰਿ ਰਹੈ।ਗੁਰੁਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਰੈਨ ਦਿਨ ਲਹੈ॥੨੯॥ਦਿਵਸ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ।ਸਿਮਰਨ ਕਰਤੇ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਵੈ।ਬੂਝੈ[1]ਲੋਕ 'ਈਟਕਾ ਆਵੇ। ਕਿਸਤੇ ਇਹ ਨੀਕੇ ਪਕ ਜਾਵੈਂ?'॥੩੦॥ਤਬਹਿ ਕਿਸੂ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ। ਬਿਸ਼ਟਾ ਜੇਕਰਿ ਇਨਮਹਿਂ ਪਾਇ।ਤੌਆਛੀ ਪਾਕਹਿਂ ਹੁਇੰ ਲਾਲ। ਘਸੈਂ ਨ ਫੂਟਹਿਂ ਸੋ ਤਤਕਾਲ'॥੩੧॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਪੂਰੇ ਸੁਪਰ[2] ਬਤੇਰੇ।ਭਰੈ ਸੂਪ[3]ਲਦ ਰਾਸ਼ਭ ਪੂਰੇ[4]*।ਈਂਟਨ ਕੇ ਚਹੁੰਫੇਰੇ ਪਾਇ।ਅਪਰ ਬਹੁਰ ਕੂਰਾ ਲੈਆਇ॥੩੨॥ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਾਵੈ। ਗਨ ਈਂਟਨ ਕੇ ਲਾਇ ਪਜਾਵੈ। ਪਾਕੀ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰਭਈਲਾਲ।ਬਹਿਲੋ ਹਰਖਯੋ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲ॥੩੩॥ਸ੍ਰੀਅਰ-ਜਨ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਸੇਵਾ ਸਿੱਖਜਨ ਕੀ ਪਿਖਿ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਕੁਛਕ ਈਂਟਕਾ ਨਿਕਟਿ ਮੰਗਾਈ।ਕੀਨ ਬਿਲੋਕਨ ਨੀਠ† ਬਨਾਈ ॥੩੪॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ । 'ਇਹੁ ਆਵਾ ਅਬਿ ਭਲੋ ਪਕਾਯੋ'।ਅਤਿ ਸੇਵਾ ਬਹਿਲੋ ਕੀ ਦੇਖਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰੁ ਕਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖ॥੩੫॥ਅੰਤਹਕਰਣ ਭਯੋ ਨਿਰ-ਮਲੀਆ। ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾਦਿਕ ਸਭਿ ਦਲੀਆ[5]। ਇਮਿ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਲਗ੍ਯੋ ਘਨੇਰਾ।ਕਰਹਿ ਪਜਾਵਨ ਕਾਜ ਬਡੇਰਾ ॥੩੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੁ ਬੈਸੇ।ਕਹ੍ਯੋ ਲਾਂਗਰੀ ਆਇ ਸੁ ਐਸੇ।'ਚੂਨ[6] ਆਜ ਨਹਿਂ ਭਯੋ ਤਯਾਰੀ ।ਅਟਕੀ ਦੇਗ ਸੁ ਭਈ ਲਚਾਰੀ'॥੩੭॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਜਨ ਸਾਥ ਅਲਾਇ। 'ਆਜ ਦੇਗ ਕੋ ਔਰ[7]ਚਲਾਇ'।ਸੁਨਿ ਬਹਿਲੋ ਹੁਇ ਖਰੇ ਉਚਾਰੀ।'ਗਾਵਰ ਕਰੀ ਜੁ ਮੋਹਿ ਦਿਹਾਰੀ[8] ॥ ੩੮ ॥ ਸਰਬ ਇਕੱਤ੍ਰ ਅਹੈ ਸੋ ਧਰੀ। ਮੈਂ ਨਿਜ ਗੁਜਰ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਕਰੀ। ਸੋ ਸਭਿ ਰਸਤ ਦੇਗ ਦਿਹੁ ਪਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨ ਤਿਹਾਰੋ ਖਾਇ'॥੩੯॥ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ'ਸਿੱਖਯ।ਅਬਿ ਨ ਫਿਰੋ ਘਰ ਘਰ ਹਿਤ ਭਿੱਖਯ।ਮਾਂਗ ਮਾਂਗ ਟੁਕਰੇ ਬਹੁ ਬਾਂਵਨ। ਸੋ ਸਭਿ ਹਮ ਕੋ ਕਰੋ ਖੁਵਾਵਨ ॥ ੪੦ ॥ ਅਬਿ ਲੰਗਰ ਤੇ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਜਾਚਹੁ ਤੁਹਿ ਭਾਉ ਉਦਾਰਾ। ਹਮਰੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਐਸੇ। ਜਾਚੇ ਟੁਕਰੇ ਦੇਹੁ ਨ ਕੈਸੇ॥੪੧॥–ਵਾਹਿਗੁਰੂ–ਕਹਿ ਅਰਪਤਿ ਹਮੈਂ।ਟੁਕਰੇ ਦੇਤਿ ਜੁ ਖੈਬੇ ਸਮੈ।

---

[1]ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। [2]ਚੂੜ੍ਹੇ। [3]ਛੱਜ। [4]ਖੋਤੇ ਹੱਕੇ। [5]ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਸਨਾ ਆਦਿਕ ਸਭ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ। [6]ਆਟਾ। [7]ਕੋਈ ਹੋਰ। [8]ਦਿਹਾੜੀਆਂ (ਦੀ ਮਜੂਰੀ)।

*ਪਾ:–ਇਮਿ ਸੁਨ ਲਈ ਫਾਹੁਰੀ ਹਾਥ। ਭਰਹਿ ਸੂਪ ਕੋ ਤਿਸਿ ਕੇ ਸਾਥ।

†ਪਾ:–ਨੀਕ।

ਹਮ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵਤਿ ਆਇ*।ਲੇ ਗੁਰ ਨਾਮ ਅਪਰ ਦੇ ਖੁਆਇਂ[1] ॥੪੨॥ ਆਧੋ ਭੋਜਨ ਆਪ ਅਚੈ ਹੈਂ। ਅਰਧ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਤੂੰ ਅਰਪੈ ਹੈਂ।ਤਜਹੁ ਸੁ ਅਰਵਹੁ ਦੇਗ਼ ਅਹਾਰਾ।ਕਰਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਸੌਂ ਤੀਰਥ ਕਾਰਾ’॥੪੩॥ਸੁਨਿ ਬਹਿਲੋ ਮਾਨੀ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਕਰਨ ਲਗਿਓ ਤਿਮ ਜਥਾ ਬਖਾਨੀ। ਬਹੁ ਨਰ ਖਨਹਿ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰ। ਕਰਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕੀ ਕਾਰ ॥੪੪॥ ਬਹਿਲੋ ਧਰਹਿ ਟੋਕਰਾ ਆਗੈ। ਖਨਹਿ ਸਿੱਖ ਇਕ ਭਰਿਬੇ ਲਾਗੈ।ਬਹੁਤ ਮ੍ਰਿੱਤਕਾ ਪਾਵਹਿ ਤਾਂਹਿ। ਇਹੁ ਤਿਨ ਕੋ ਕਿਮ ਬਰਜਤਿ ਨਾਂਹਿ ॥੪੫॥ ਭਰਹਿਂ ਜੁ ਮ੍ਰਿਤਕਾ, ਤਿਨਹੁਂ ਅਗਾਰੀ।ਧਰਹਿ ਟੋਕਰਾ, ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਭਾਰੀ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ ਟਕ ਰਖ ਲਾਵੈਂ[2]। ਇਤ ਉਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਕਬਹੂੰ ਚਲਾਵੈ ॥੪੬॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਰਹੈ।‘ਧੁਕਹੁ ਸੀਸ ਪਰ’ਜਬਿ ਨਰ ਕਹੈਂ।ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਨਰ ਉਠਵਾਵਨ ਕਰੈਂ। ਗਿਨਹਿ ਨ ਕਛੁ ਸੁ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੈ ॥੪੭॥ ਵਹਿਰ ਗੇਰ ਪੁਨ ਆਵਹਿ ਦੌਰ।ਗੁਰੁ ਮੁਖ[3]ਪਿਖਹਿ ਥਿਰੈ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਹਸਨ ਹੇਤੁ ਨਰ ਭਰੈਂ ਬਿਸਾਲ।ਕੇਤਿਕ ਮਣ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕੇ ਨਾਲ ॥੪੮॥ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿ ਹਾਸ ਤਿਸ ਕੇਰੇ। ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਗਨਹਿ ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ ਹੇਰੇ। ਭਾਰ ਉਠਾਵਹਿ ਜੇਤਿਕ ਪਾਵਹਿਂ। ਵਹਿਰ ਗੇਰਿ ਦੌਰਤਿ ਪੁਨ ਆਵਹਿ ॥੪੯॥ ਮੁਖ ਤੇ ਮੌਨ, ਕਹਹਿ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂ। ਪਿਖਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਾਤਾ ਰੰਗ ਮਾਂਹੂ[4]।ਜਬਿ ਲਗ ਗੁਰ ਬੈਠਹਿ ਖਨਵਾਵਹਿ।ਤਬਿ ਲਗ ਤਿਹਠਾਂ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿ॥੫੦॥ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਜਹਿ ਥਲ ਔਰ।ਕਰਿਹੈ ਕਾਰ ਪਜਾਵਨ ਠੌਰ[5]।ਸੁਪਤਹਿ ਅਲਪ ਜਾਮਨੀ ਜਾਨਿ। ਸੇਵਹਿ ਸਰਬ ਸਮੈਂ ਹਿਤ ਠਾਨਿ॥੫੧॥ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਨੀਂਦ ਨ ਜਾਨਹਿ।

---

[1]ਹੋਰ ਨੂੰ ਜੋ ਤੂੰ ਖੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ। [2]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਟਕ ਲਾਵੇ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੁਖੜਾ। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤਾ। [5](ਤਦੋਂ ਬਹਿਲੋ) ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਾਰ ਆਵਿਆਂ ਵਾਲੀ ਥਾਵੇਂ ਜਾਕੇ।

*ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮ ਅੱਭਿਆਸੀ ਆਪਣੇ ਪੂਜਯ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਧ੍ਯਾਨ ਮਗਨ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਪੂਜਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਅਸਰ ‘ਪੂਜਯ’ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹਿਲੋ ਜੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮੰਗ ਕੇ ਟੁੱਕਰ ਖਾਧਿਆਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਧਿਆਨ ਮਗਨ ਹੋਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਅਯਾਲੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਦੁਭ ਰਹੇ ਕੰਡੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਚੀਰੀਆਂ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇਖ ਕੇ ਅਚੰਭਾ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੮ ਅੰਕ ੩੩ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।

ਆਲਸ ਬਿਨ, ਸੇਵਾ ਸਵਧਾਨਹਿ।ਜਬਿ ਗੁਰ ਮਿਲੈਂ ਲਾਇ ਟਕ ਰਹੈ।ਜਥਾ
ਚਕੋਰ ਚੰਦ ਕੋ ਚਹੈ ॥੫੨॥ ਕਾਰ ਈਂਟਕਾ ਕਰਹਿ ਪਚਾਵੈ। ਭਲੀ ਰੀਤਿ
ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਕਾਵੈ।ਪੁਨ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਤੀਰਥ ਕਾਰ ਕਰਨਿ
ਚਿਤ ਲਾਯੋ ॥੫੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ।ਜਿਸਨੇ ਜਨਮ ਜਗਤ
ਮਹਿਂ ਲਹ੍ਯੋ[1]।ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੇ ਜਾਇ। ਖਨਹਿ ਕਬਹੁ ਕਬਿ ਸੀਸ
ਉਠਾਇ॥੫੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. ['ਬੁੱਧੂ ਦਾ ਆਵਾ ਕੱਚਾ' । ਭਾਈ ਲੱਖੂ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਬੁੱਧੂ ਨਾਮ ਕੁਲਾਲ[2] ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਧੀਰ। ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿ
ਤਿਸ ਕੋ ਸਦਨ ਜਾਤਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਸੇਵਾ
ਕਰਿਈ ।ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕੀ ਜੀਵਾ ਧਰਿਈ । ਗੁਰੂ ਭਰੋਸੇ ਕਾਰ ਕਰੇਤਾ।
ਅਪਨੇ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਨਿਬਹੇਤਾ॥੨॥ਲਾਇ ਈਂਟਕਾ ਕੇਰ ਪਜਾਵੈ। ਬੇਚਹਿ
ਪੁਰਿਮਹਿਂ ਗੁਜ਼ਰ ਚਲਾਵੈ।ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰਾ।ਪੂਰਹਿ ਭਾਵਨਾ
ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਤਿਨ ਕੀਨ ਪਜਾਵਾ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ
ਦਰਬ ਕੋ ਲਾਵਾ॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਜੂਰ ਕਾਰ ਕੋ ਕਰਿਤੇ। ਈਂਧਨ ਅਧਿਕ ਈਂਟਕਾ
ਧਰਿਤੇ॥੪॥ਗਿਰ ਸਮ ਊਚੋ ਚਿਨਿ ਕੈ ਕੀਨਾ। ਰਹੇ ਸਕੇਲਤਿ ਬਹੁਤ ਮਹੀ-
ਨਾ[3]।ਲਾਗਤਿ ਲਗ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਹੀ ਦਰਬਾ। ਲੀਨਿ ਬਣਕ ਤੇ ਰਿਣ ਕਰਿ[4]
ਸਰਬਾ॥੫॥'ਬਿਕਹਿ ਈਂਟਕਾ ਦੇਬੋ ਤੋਹਿ।ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਮਹਿ ਇਹੁ ਸਿਧ
ਹੋਹਿ[5]'। ਦਰਬ ਉਧਾਰੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਦੇਤਿ ਮਜੂਰ ਮਜੂਰੀ ਓਈ॥੬॥
ਨਰ ਸਹੱਸ੍ਰਈ[6] ਕਾਰ ਕਮਾਵੈਂ।ਸੰਧਨਾ ਹੋਇ ਦਿਹਾੜੀ ਪਾਵੈ। ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ
ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਮਹਾਂਨਾ। ਅਗਨਿ ਲਾਇਬੇ ਕੋ ਮਨ ਜਾਨਾ ॥ ੭॥ ਬੁੱਧੂ ਕਰਿ
ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਨੀਕੋ।-ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਜੀਐ ਪਦ ਗੁਰ ਜੀ ਕੋ।ਹੁਇ ਨਿਰਬਿਘਨ
ਸੁ ਕਾਜ ਸਮਾਪਤਿ।ਇਹੁ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਭਾਖਤਿ-॥੮॥ ਇਮਿ ਮਨ
ਠਾਨਿ ਕੀਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰੁ ਜਾਨਾ। ਮਗ ਮਹਿਂ
ਨਿਸ ਬਸਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਆਇ। ਨੀਰ ਕੂਪ ਸੋਂ ਪ੍ਰਥਮ ਨਹਾਇ॥੯॥ਅੰਮ੍ਰਿਤ-

---

[1]ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਉਚਰੇ ਬਚਨ (ਅਨੁਸਾਰ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲਿਆ
ਸੀ (ਸੋ ਭਾਈ ਭਗਤੂ)। [2]ਘੁਮਿਆਰ। [3]ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਬਹੁਤੇ ਮਹੀਨੇ। [4]ਕਰਜ਼ਾ ਕਰਕੇ।
[5]ਪਕ ਜਾਏਗਾ। [6]ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ।

ਸਰ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨਾ*।ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਸ-ਪ੍ਰੇਮ ਬਖਾਨਾ। ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ।ਸਦਨ ਬਿਕੁੰਠ ਬਿਸ਼ਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਜੈਸੇ॥੧੦॥ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗਨਿ ਚਾਰੂ। ਜਿਨ ਸੁਨਿਬੇ ਫਲ ਪਾਇ ਉਦਾਰੂ।ਧਨ ਕੋ ਢੇਰ ਅਗਾਰੀ ਪਰਯੋ।ਹੇਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਜੇਤਿਕ ਚਰਯੋ॥੧੧॥ਦਾਸ ਚਮਰ ਲੇ ਸੀਸ ਢੁਰਾਵੈ। ਆਸਨ ਪਰ ਥਿਤਿ ਗੁਰ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈਂ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ ਦਰਸੈਂ। ਮੁਨਿ ਗਨ ਮਨਹੁਂ ਸੰਭੁ[1] ਬਿਚ ਪਰਸੈਂ॥੧੨॥ਬੁੱਧੂ ਜਾਇ ਉਪਾਇਨ ਧਰੀ। ਤਬਿ ਅਰਦਾਸ ਮੇਵਰੇ[2] ਕਰੀ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਇਹੁ ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰਾ।ਜਾਚਤਿ ਰਾਵਰਿ ਸਿਦਕ ਉਦਾਰਾ॥੧੩॥ਬਹੁ ਧਨ ਸੰਗ ਪਜਾਵਾ ਲਾਇਵ।ਤਿਹਂ ਸਿਧਿ ਹੋਤ ਅਬੈ ਚਲਿ ਆਇਵ।-ਪਾਕਹਿ ਨੀਕੋ-ਬਾਕ ਤੁਮਾਰਾ। ਚਹਤਿ ਕਹਾਯੋ,ਹੈ ਨਬਿਗਾਰਾ'॥੧੪॥ਕਰੁਨਾਭਰੇਰਸੀਲੇਨੈਨ। ਸੁਨਿ ਇਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਕਹਿ ਬੈਨ। 'ਕਾਂਰਜ ਤੋਰਿ ਸਿੱਧ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਸੇਵਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਮਨ ਲਾਇ॥੧੫॥ਪਾਕ ਈਂਟਕਾ ਹੋਵਹਿ ਨੀਕੇ।ਕਰਹੁ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਜੀ ਕੇ'।ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਬਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਪੁਨ ਆਯਹੁ ਲਵਪੁਰੀ ਮਹਾਨੀ॥੧੬॥ਗੁਰੂ ਵਾਕਪਰ ਕਰਿ ਬਿਸਵਾਸ।ਦਈ ਪਜਾਵੇ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਮਹਿਂਮੁਹਰੀ[3]ਖੋਲੀ।ਪਾਕੀਈਂਟ ਭਈ।ਬਹੁਮੋਲੀ॥੧੭॥-ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਅਹਾਰ ਅਚਵਾਵੌਂ[4]।ਸਦਨ ਆਨਿ ਆਛੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੌਂ। ਪੁਨ ਬੇਚੌਂ ਸਭਿ ਈਂਟ ਪਜਾਵੇ[5]†।ਧਨ ਦੇਨੇਂਜਿਸੁ ਤੇ ਨਿਤ ਲਯਾਵੌਂ‡-॥੧੮॥ਸਦਨ ਜਾਇ ਕੈ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਭੋਜਨ ਸ੍ਵਾਦਲ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁਤੇ ਬੁਲਵਾਏ।ਪਾਂਤਿਹ ਪਾਂਤਿ[6] ਬਨਾਇ ਬਿਠਾਏ ॥੧੯॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀਰਤਨ ਕੋ ਕਰਿਵਾਯਹੁ। ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਯਹੁ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬ੍ਰਤਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਅਚਵਨਿ ਕੀਨਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥੨੦॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਈ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਆਛੇ।ਏਕ ਸਿੱਖ ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਪਾਛੈ। ਕਰੀ ਜਾਚਨਾ 'ਦੇਹੁ ਅਹਾਰੇ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਤੈਂ ਤਯਾਰੇ' ॥ ੨੧ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਅਬਿ

---

[1]ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮਾਨੋ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ। [2]ਅਰਦਾਸੀਏ ਨੇ । [3]ਬਾਰੀ। [4]ਖੁਲਾਵਾਂ। [5]ਆਵੇ ਦੀ । [6]ਪੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤਾਂ ।

*ਅਜੇ ਤਾਲ ਖਣਿਆਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੰਦਰ ਵੀ ਨਹੀ ਬਣਿਆਂ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਅਜੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਢੇ ਖਣੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਕੁਛ ਜਲ ਨਿਸਰ ਆਯਾ ਹੋਵੇ। †ਪਾ:-ਪਜਾਵੇ। ‡ਪਾ:-ਲਯਾਵੈ।

ਬਰਤਯੋ ਸਾਰੋ। ਪੂਰਬ ਆਵਤਿ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰੋ'। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਹਾਥ ਪਖਾਰੇ।ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੇ॥੨੨॥'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੁੱਧੂ ਸਿਖ ਤੇਰੋ। ਭੋਜਨ ਸਿੱਖ ਅਚਾਇ ਘਨੇਰੋ। ਰਾਸ ਪਚਾਵਾ ਆਇ[1] ਇਸੀ ਕੋ।ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਪਾਕਹਿ ਨੀਕੋ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਲੱਖੂ ਊਚ ਉਬਾਚਾ। 'ਬੁੱਧੂ ਰਹਯੋ ਪਚਾਵਾ ਕਾਚਾ। ਹੇਰਿ ਛੁਧਾਤੁਰ ਦਿਯ ਨ ਅਹਾਰਾ। ਨਹਿ ਪਾਕਹਿ, ਭਾ ਦੋਸ਼ ਉਦਾਰਾ[2]' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਬੁੱਧੂ ਲੱਖੂ ਸੰਗ ਕਹੈ। 'ਬਡਾ ਨਵੀਨ ਸਿੱਖਯ ਤੂੰ ਅਹੈਂ। ਮਮ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਗੁਰੂ ਉਬਾਚਾ।–ਪਕਹਿ ਪਜਾਵਾ ਰਹੈ ਨ ਕਾਚਾ–॥੨੫॥ਐਸੋ ਕੌਨ ਜੁ ਬਾਕ ਮਿਟਾਵੈ। ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸਦਾ ਸਫਲਾਵੈ। ਭੋਜਨ ਸਮੈ ਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਪ। ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੇ ਹਮ[3] ਦੇਤੋ ਸ੍ਰਾਪ !'॥੨੬॥ 'ਹਮ ਭੀ ਹੈਂ ਗੁਰ ਸਿੱਖਯ ਮਹਾਂਨੇ। ਨਹਿ ਭੋਜਨ ਦੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ। ਰਹੈ ਪਚਾਵਾ ਕਾਚਾ ਜਾਨਿ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਿੱਖਯ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[4]॥੨੭॥ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਬੁੱਧੂ ਗਯੋ।ਜਾਇ ਈਂਟਕਾ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ।ਜਿਤਿਕ ਨਿਕਾਲੀ ਪੀਲੀ ਆਵਤਿ। ਪਾਕੀ ਲਾਲ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਤਿ ॥ ੨੮ ॥ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਖਰਯੋ[5]।ਮੂਲ ਨਫਾ ਸਭਿ ਘਾਟਾ ਪਰਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਰੁਪੱਯਾ ਲਾਗਤਿ ਭਈ। ਮਾਟੀ ਸੋਂ ਮਾਟੀ ਮਿਲਿ ਗਈ॥੨੯॥ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤ ਰਿਣ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ।–ਕਯਾ ਕਰਿ ਹੌਂ, ਮੈਂ ਗਰ[6]ਮਹਿ ਫਾਸਾ–। ਕਰੀ ਧੀਰ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਤਬਿ ਲਵ-ਪੁਰਿ ਤੇ ਤੁਰਤ ਪਧਾਰਾ॥੩੦॥ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਬਹੁਰ ਬਾਰਤਾ ਅਪਨਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਰਾਵਰਿ ਬਾਕ ਭਰੋਸਾ ਧਾਰਿ। ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਯੋ ਅਹਾਰ॥੩੧॥ਤਊ ਪਚਾਵਾ ਕਾਚਾ ਰਹਯੋ। ਮੂਲ ਨਫਾ ਕੁਛ ਹਾਥ ਨ ਲਹਯੋ। ਨਹਿ ਅਲੰਬ ਤੁਮ ਰੇ ਬਿਨ ਮੇਰਾ।ਮਰੌਂ ਦੇਤਿ ਮੈਂ ਕਰਜ ਘਨੇਰਾ[7]'॥੩੨॥ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਜੁ ਸੰਗਤਿ ਭੋਜਨ। ਬਿਰਥਾ ਗਯੋ ਤਹਾਂ ਤੇ ਕੋ ਜਨ[8]। ਭਯੋ ਦੋਸ਼ ਕਛੁ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ'।ਸੁਨਿ ਬੁੱਧੂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ॥੩੩॥'ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਜਬਿ ਖਾਇ।ਇਕ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਜਾਚਯੋ ਆਇ।ਤਿਸ ਕੋ ਨਹਿ ਅਹਾਰ ਮੈਂ ਦੀਨਾ।–ਕਾਚੋ ਰਹੈ–ਤਾਂਹਿ ਬਚ ਕੀਨਾ॥੩੪॥ਮੈਂ ਭਾਖਯੋ–ਐਸੋ ਨਹਿ ਕੋਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਮਿਟਾਵੈ ਜੋਇ–।ਤੁਮਰੋ ਵਾਕ ਨਿਫਲ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸਾਚ ਸਭਿ ਭਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਇਕ ਹੋਈ ਮੁਝ ਤੇ ਯਹਿ ਭੂਲ। ਜਿਸ ਤੇ

[1]ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੇ ਆਵਾ। [2]ਬੜਾ ਦੋਸ਼ ਹੋਯਾ। [3]ਸਾਨੂੰ। [4]ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। [5]ਖੜੋ ਗਿਆ। [6]ਗਲ। [7]ਬਹੁਤਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲਾਹੁੰਦਾ ਮੈਂ ਮਰ ਰਹਾਂਗਾ। [8]ਕੋਈ ਪੁਰਖ ਖਾਲੀ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਵਾਕ ਕਹ੍ਯੋ[1] ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ। ਜੋ ਆਵਤਿ ਸੋ ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ ਤ੍ਰਿਪਤਿ[2] ਹੇ ਨਾਥ!॥੩੬॥ਦੇਤਿ ਸ੍ਰਾਪ ਤਤਛਿਨ ਉਠਿ ਗਯੋ।ਪੁਨ ਖੋਜ੍ਯੋ ਸੋ ਮਿਲਤਿ ਨ ਭਯੋ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ। ਬੁੱਧੂ ਕੇ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਮਹਾਨੀ।॥੩੭॥ਨੀਚੀ ਗ੍ਰੀਵ,ਬਿਸੂਰਤਿ ਭਾਰੀ।–ਕਿਹ ਤੇ ਦੇਉਂ ਦਰਬ ਬਿਵਹਾਰੀ[3]। ਭਯੋ ਅਧੀਰਜ ਪੀਰ ਘਨੇਰੀ।–ਕਹਾਂ ਹੋਇ ਹੈ ਗਤਿ[4] ਅਬਿ ਮੇਰੀ –॥੩੮॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ।ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਲਹ੍ਯੋ। ਕਹਤਿ ਭਏ'ਤੈਂ ਨੀਕਨ ਠਾਨ੍ਯੋ।ਸਿੱਖ ਅਤਿਥਿ[5] ਕੋ ਛੁਧਿਤ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ॥੩੯॥ ਗੁਰਸਿੱਖਨਨ ਕੇ ਬਾਕ ਅਚਲਹੈਂ। ਕਰੌਂ ਹਟਾਵਨਿ ਨਹਿਂ ਮਮ ਬਲਹੈ।ਮੋਹਿ ਕਹੇ ਕੋ ਸਿੱਖ੍ਯ ਹਟਾਵੈ। ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਕੌਨ ਮਿਟਾਵੈ॥੪੦॥ ਜੋ ਸੰਗਤਿ ਹਿਤ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰੇ।ਛੁਧਿਤ ਨ ਜਾਨਿ ਦੇਹਿ ਨਿਜਦ੍ਵਾਰੇ[6]। ਤੌ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਪੂਰਬ ਪਛਾਨੋ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਊਨੋ ਰਹਿ ਚਿਤ ਠਾਨੋ* ॥੪੧॥ ਇਹੁ ਮੇਰੀ ਸਿਖ[7] ਮਾਨਹਿਂ ਜੋਈ।ਕਾਰਜ ਲਹੈ ਸਪੂਰਨ ਤੋਈ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਭੈ ਨਿਤ ਕਰਨੋ।ਕਬਹੁੰ ਅਨਾਦਰ ਨਹਿਂ ਮਨ† ਧਰਨੋ॥੪੨॥ਸਿੱਖ ਬਚਨ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਮੀਠੋ। ਸਨਮੁਖ ਮਿਲਹਿਂ,ਲਹਹਿਂ ਚਿਤ ਈਠੇ।ਅਬਿ ਨ ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰ। ਕਾਰਜ ਤੇਰੋ ਦੇਹਿਂ ਸਵਾਰ ॥੪੩॥ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਰਹੁ ਕਬਹੁ ਅਸ ਬਾਤਿ। ਸਿੱਖ ਅਨਾਦਰ ਹੈ ਦੁਖਦਾਤਿ। ਕਾਚੀ ਈਂਟ ਪਚਾਵੇ ਜੋਇ। ਬਿਕਹਿਂ ਮੋਲ ਪਾਕੀ ਕੇ ਸੋਇ ॥੪੪॥ ਰਿਣ ਉਤਰਹਿ ਅਰ ਨਫਾ ਸੁ ਪਾਵੈਂ।ਸਿੱਖਨ ਸੇਵਹੁ ਸੁਖੀ ਰਹਾਵੈਂ'। ਬਚ ਕਹਾਇ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਈਂਟਹਿ ਜਾਇ ਨਿਕਾਸਤਿ ਭਯੋ ॥੪੫॥ਸਭਿ ਪਿਲਰੀ ਹੇਰਤਿ ਪਛੁਤਾਵਤਿ। ਗੁਰ ਬਚ ਸਿਮਰਤਿ ਧੀਰਜ ਪਾਵਤਿ। ਲਗੀ ਝਰੀ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਹੋਈ। ਅਪਰ ਪਚਾਵਾ ਭਯੋ ਨ ਕੋਈ॥੪੬॥ਨੀਵ ਦੁਰਗ ਕੀ ਭਰਨੀ ਤਬੈ। ਨਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਖੋਜਤਿ ਸਬੈ। ਨਹੀਂ ਈਟਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਨ ਕੋ। ਕਾਰਜ ਬਨ੍ਯੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਿਨ ਕੋ ॥੪੭॥ ਸੁਧਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਬੁਧੂ ਬੁਲਵਾਇਵ। ਮੋਲ ਈਂਟਕਾ ਕੇਰ ਬਨਾਇਵ। 'ਜਿਮ ਪਾਕੀ ਤਿਮ ਕਾਚੀ ਦੇਵੈਂ। ਬਾਢ ਘਾਟ[9] ਅਪਰ ਨ ਕਛੁ ਲੇਵੈਂ'॥੪੮॥ਦੁਰਗ ਨੀਵ ਬਿਗਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ।ਦਿਯੋ ਦਰਬ ਬੁੱਧੂ ਕਰ ਜੈਸੇ। ਮੂਲ ਨਫਾ ਸਭਿ

[1]ਭਾਵ ਲਖੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। [2]ਰੱਜਵਾਂ, ਰਜਾਕੇ। [3]ਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ। [4]ਹਾਲਤ। [5]ਜਿਸ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੀਯਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਅੱਭਯਾਗਤ। [6]ਅਪਨੇ ਦੁਆਰਜੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੁੱਖਾ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਵੇ। [7]ਸਿੱਖਯਾ। [8]ਚਿੱਤ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਤੱਕਣ। [9]ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ।

*ਪਾ:–ਤਾਂ ਹਾਨੋ=ਤਾਂ ਹਾਨੀ ਹੈ। †ਪਾ:–ਤਿਸ। ਹਿਤ।

ਪਰਯੋ ਸੁ ਪਾਲੈ[1]। ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਲਖਯੋ ਬਿਸਾਲੈ॥੪੯॥ਸਿਖ ਕੋ ਬਾਕ ਨ ਗੁਰੂ ਮਿਟਾਯੋ। ਅਪਨੋ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਨਿਫਲਾਯੋ। ਪਾਕੀ ਕੇ ਮੂਲ ਕਾਰ ਬਿਕਾਈ॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖਯਨਿ ਸਮੁਦਾਈ॥੫੦॥ਬਾਸਦੇਵ[2] ਨਿਜ ਬਚ ਨਿਫਲਾਯੋ॥ਭੀਸ਼ਮ ਕੋ ਸਾਚੋ ਦਿਖਲਾਯੋ।-ਗਹੌਂ ਨ ਸਸਤ੍ਰ ਜੁੱਧਮੈਂ-ਕਹਯੋ। -ਮੈਂ ਗਹਿਵਾਉਂ-ਭਗਤਿ ਨੇ ਚਹਯੋ ॥੫੧॥ ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਤਜਿ ਰਣ ਮਾਂਹੀ॥ਗਹੇਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰਨ ਹਿਤ ਤਾਂਹੀ*। ਧੁਰਕੀ ਬਾਣ ਇਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ। ਸਿੱਖਨ ਸਭਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਹੇਰੀ ॥੫੨॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬੁੱਧੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਦਿਜ ਰੀਗਾ ਰਾਮ ਬਾਜਰਾ ਵੇਚਣ ਆਇਆ]†

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਗਰ ਬਠਿੰਡੇ ਮਹਿਂ ਬਸਹਿ ਇਕ ਦਿਜ ਰੀਗਾ ਰਾਮ॥ਲਾਦਿ ਅੰਨ ਬਹੁ ਬਾਜਰਾ ਆਇ ਬਨਜ ਕੇ ਕਾਮ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਚਲਯੋ ਚਲਯੋ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਉਲੰਘਾਇਦਵ[3]। ਪਾਰ ਬਿਪਾਸਾ ਤੇ ਉਤਰਾਇਵ। ਮਾਝੇ ਮਹਿਂ ਬੂਝਯੋ ਤਬਿ ਜਾਇ। 'ਅੰਨ ਬਾਜਰਾ ਕਹਾਂ ਬਿਕਾਇ?॥ ੨ ॥ ਜਿਸ ਥਲ ਛਿਪ੍ਰ ਲੇਹਿ ਕੋ ਮਲਾਦੇ ਕਰਿ ਹਟੌਂ ਸਕਲ ਹੀ ਤੋਲਿ'।ਤਬਿ ਲੋਕਨ ਤਿਹ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਤਾਲ ਲਵਾਇ॥੩॥ਤਹਾਂ ਅੰਨ ਕੋ ਖਰਚ ਘਨੇਰੋ॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਡੇਰੋ। ਅਨਿਕ ਮਜੂਰ ਕਾਰ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤਿਸ ਹੀ ਥਲ ਥਿਰੈਂ॥੪॥ਤਹਾਂ ਪਹੂਚੈਂ ਗੋ ਜਿਸ ਬਾਰਿ॥ਹੁਇ ਹੈ ਸਕਲ ਤੋਰ ਬਿਵਹਾਰਿ। ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਤੁਰਤ ਘਰ ਜੈ ਹੈਂ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਇਮ ਨਹੀਂ ਬਿਕੈ ਹੈਂ'॥੫॥ਸੁਨਿ ਲੋਕਨ ਤੇ ਚੌਪ ਬਿਸਾਲਾ॥ਲਾਦਿ ਅੰਨ ਸਭਿ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਚਾਲਾ॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਹਿ ਜਾਇ॥ਨਾਮ ਜੁ ਗੁਰ ਕੋ ਚੱਕ ਕਹਾਇ॥੬॥ ਅਪਨ ਅੰਨ ਸਭਿ ਜਾਇ ਉਤਾਰਾ॥ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਹਰਖਯੋ ਉਰ ਭਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇ ਦਿਸੰਤੇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਕੇ ਬਿਚਰੰਤੇ‡ ॥ ੭ ॥ਹੋਤਿ ਤ੍ਰਾਲ ਕੀ ਕਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਹਿਂ ਈਂਟਕਾ ਕੋ ਨਰ ਜਾਲਾ।ਕੇਤਿਕ-ਚੂਨੇ ਕੀ ਬਡਿ ਕਾਰ। ਮਿਲ ਕਰਿ ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥੮॥ ਕੇਤਿਕ ਈਂਧਨ ਅਧਿਕ ਸਕੇਲੈਂ। ਸੀਸ ਉਠਾਇ ਪਜਾਵਨਿ ਮੇਲੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਰੋਰ ਬਹੋਰਨ

---

[1]ਪੈਲੇ ਪਿਆ। [2]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ। [3]ਸਤਲੁਜ ਲੰਘਿਆ। *ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਾਕਯਾਤ ਕਵਿ ਜੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। †ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਪੈੜੇ ਮੋਖੇ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਅੰਸੂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਥੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੀਸਰੀ ਰਾਸ ਦਾ ਬੱਤੀਵਾਂ ਅੰਸੂ ਹੈ। ‡ਪਾ:-ਵਿਚਰੰਤੇ।

ਕਰੈਂ[1]।ਭਲੇ ਸੁਧਾਰਿ ਏਕ ਥਲ ਧਰੈਂ॥੯॥ਕੇਤਿਕ ਆਨਹਿ[2] ਤਾਲ ਨਜੀਕੇ। ਕੋ ਘਰ ਘਰਿ[3] ਲਾਵਤਿ ਹੈਂ ਨੀਕੇ। ਕਰੇ ਈਂਟਕਾ ਕੇ ਬਡਿ ਢੇਰ। ਕੇਤਿਕ ਕਰਦਮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੇਰ ॥ ੧੦ ॥ ਕੇਤਿਕ ਚੂਨੋ ਪੀਸ ਬਨਾਇ। ਕੋ ਕਾਰੀਗਰ ਨਿਕਟ ਪੁਚਾਇ। ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਹਿ ਟੋਕਰੀ ਢੋਵੈਂ। ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਨ ਮਹੁਂ ਕੇਤਿਕ ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਾਰ ਬਿਸਾਲੂ। ਕੇਤਿਕ ਤਹਿਂ ਮਜੂਰ ਕਰਿ ਕਾਰੀ। ਭਈ ਸੰਝ ਤੇ ਲੇਤਿ ਦਿਹਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਕਾਰੀਗਰ ਹੈਂ ਲਾਗੇ। ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਆਨਹਿ ਤਿਨ ਆਗੇ। ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਦਿਜ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਘਾਲ ਬਡੀ ਘਾਲਨਿ ਚਿਤ ਲਾਯੋ ॥੧੩॥ ਰੀਗਾਰਾਮ ਬਿੱਪ੍ਰ ਚਿਤ ਫਿਰ੍ਯੋ[4]। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੀਕੋ ਉਰ ਧਰ੍ਯੋ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਦੂਰ ਤੇ ਗਯੋ।ਅਪਨਿ ਅੰਨ ਕੇ ਢਿਗ ਥਿਰ ਥਿਯੋ॥੧੪॥ਤਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰ ਕੇ ਦੇਗ ਨ ਹੋਈ। ਅੰਨ ਗਯੋ ਬੂਰ[5] ਲਗਾਇ ਨ ਕੋਈ। ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੋ ਜੇਤਿਕ ਆਯੋ। ਸੋ ਸਭਿ ਲੰਗਰ ਬਿਖੇ ਲਗਾਯੋ॥੧੫॥ਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਨ ਹੋਇ ਅਹਾਰਾ। ਬਰਤਤਿ ਰਹੇ ਸੰਝ ਲਗ ਸਾਰਾ। ਨਹੀਂ ਅੰਨ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਕਿਤਹੀ ਤੇ। ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਸੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ॥੧੬॥ਬਹੁਰ ਆਗਲੋ ਦਿਨ ਜਬਿ ਭਯੋ।ਕਿਤ ਤੇ ਅੰਨ ਨ ਆਵਨਿ ਥਯੋ।ਸੁਨਿਕੈ ਰੀਗਾਰਾਮ ਬਿਚਾਰਾ।-ਇਨ ਕੋ ਅਰਪਹਿਂ[6]ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਾ ॥ ੧੭॥ਅਪਨਿ ਭਲੋ ਕਰਿਬੇ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਲਾਗੇ ਸਰ ਕਾਰਨ[7]। ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਗੁਰ ਤੇ ਚਾਹੈਂ।ਦਰਬ ਦੇਤਿ ਅਰੁ ਸੇਵ ਉਮਾਹੈਂ ॥੧੮॥ ਯਾ ਤੇ ਮੈਂ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ।ਸ਼ਰਧਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਉਰ ਧਰੌਂ। ਹੋਇ ਸੁਫਲ ਕੁਛ ਸੁਖ ਮੈਂ ਪਾਉਂ।ਤਬਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖੀ ਭਲੇ ਕਮਾਉਂ॥੧੯॥ਦਿਵਸ ਦੂਸਰੇ ਦੇਗ ਨ ਹੋਈ।ਇਹ ਅਵਸਰ ਮੁਝ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ-।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਉਰ ਚਿਤਵਤਿ ਭਯੋ। ਜਹਿ ਲੰਗਰ ਥਲ ਤਹਿ ਕੋ ਗਯੋ॥੨੦॥ਬੂਝਨਿ ਕਰ੍ਯੋ 'ਦੇਗ ਕਿਮ ਚਲੈ?। ਕਿਹ ਤੇ ਅੰਨ ਰਾਸ ਨਿਤਿ ਮਿਲੈ?'। ਸਿੱਖਨ ਕਹ੍ਯੋ 'ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਆਵੈ।ਮਾਨਵ ਆਨਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਖਾਵੈਂ॥੨੧॥ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਗੁਰਕੇ ਬਹੁਆਨਹਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿਅਰਪਨ ਗਨ ਠਾਨਹਿ।ਨਿਤ ਅਤੋਟਸਤਿਗੁਰੂ ਭੰਡਾਰਾ।ਚਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਸਦ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ'॥੨੨॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰੀਗਾਰਾਮ ਬਖਾਨਾ।'ਬੇਚਨ

[1]ਰੋੜ ਰੋਲਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2](ਇੱਟਾਂ) ਲਜਾਉਂਦੇ। [3]ਘੜ ਘੜਕੇ। [4](ਨੇਕੀ ਵਲ)ਪਲਟਿਆ। [5]ਖੁਭ ਗਿਆ ਸੀ। [6]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ (ਲੋਕੀਂ) ਅਰਪਦੇ ਹਨ। [7]ਤਲਾ ਦੇ ਕੰਮ।

ਹੋਤ ਅੰਨ ਮੈਂ ਆਨਾ। ਨਗਰ ਬਠਿੰਡੇ ਬਾਸ ਹਮਾਰਾ। ਲੇਨਿ ਲਾਭ ਕੋ ਇਤ ਪਗ ਧਾਰਾ॥੨੩॥ਆਜ ਦੇਗ਼ ਲੇ ਮੁਝ ਤੇ ਕੀਜਹਿ। ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਭੋਜਨ ਦੀਜਹਿ।ਛੁਧਿਤ ਰਹੇ ਸਭਿ ਸੋਲਾ ਜਾਮ[1]। ਇਸਤੇ ਲਾਭ ਨ ਕੋ ਅਭਿਰਾਮ' ॥੨੪॥ਸਿਖ ਨੇ ਭਨਯੋ 'ਬੂਝਿ ਗੁਰ ਲੇਊਂ।ਤੋਹਿ ਅੰਨ ਪੁਨ ਦੇਗ ਕਰੇਊਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਮਨ ਤੇ ਗਿਨਤਯੋ ਗਿਨਤੀ।ਜਾਇ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੇ ਬਿਨਤੀ॥ ੨੫॥'ਜੰਗਲ ਤੇ ਇਕ ਇਤ ਦਿਜ ਆਯੋ।ਬੇਚਨ ਹੇਤੁ ਬਾਜਰਾ ਲਯਾਯੋ। ਸੋ ਅਬਿ ਦੇਗ ਕਰਾਵਨ ਚਹੈ। ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਹੁਕਮ ਜਿ ਰਾਵਰ ਕਹੈਂ'॥੨੬॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਲੇਹੁ ਤੋਲ ਜੇਤਿਕ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਮੇਲਾ ਜਬਹਿ ਬਿਸਾਖੀ ਹੋਇ।ਆਇ ਜਿ ਦਰਬ ਦੇਹਿਂ ਤਿਹ ਸੋਇ'॥ ੨੭॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਬਾਜਰਾ ਸੋ ਮਨ। ਕਰਿ ਕੈ ਦੇਗ ਅਚਾਈ ਤਤਛਿਨ।ਦਿਵਸ ਦੂਸਰੇ ਤੈਸੇ ਭਯੋ।ਕਿਤ ਤੇ ਅੰਨ ਨ ਆਵਨ ਥਯੋ॥੨੮॥ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਗੰਗਾਰਾਮ।ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਤੈਸੇ ਤਬਿ ਕਾਮ।ਸੌ ਮਨ ਤੋਲ ਦਿਯੋ ਤਿਸਤਾਈਂ। ਭਈ ਦੇਗ ਸੰਗਤਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ॥੨੯॥ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਦੇਖਯੋ ਤੈਸੇ। ਸੌ ਮਨ ਦੀਨ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਜੈਸੇ।ਦੇਗ ਬਨਹਿ ਸੰਗਤਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿ। ਸਰ ਕੀ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿ॥੩੦॥ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲਗਿ ਤੈਸੇ ਕੀਨੋ।ਅੰਨ ਪੰਚ ਸੈ ਮਨ ਤਿਹ ਦੀਨੋ। ਰਹਯੋ ਪਿਖਤਿ ਪੁਨ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰੁ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਹੋਤਿ ਤਾਲ ਕੀ ਕਾਰੁ॥੩੧॥ਅੰਨ ਹਜਾਰਹੁਂ ਮਨ ਅਰਪਾਵਹਿ। ਆਨ ਸਿੱਖ ਪੁਨ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿ। ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਧਨ ਦੇਤਿ ਚੜ੍ਹਾਇ। ਪੁਨ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਸੇਵ ਕਮਾਇ॥੩੨॥ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਰੀਤਿ।ਦਿਜਬਰ ਕੈ ਉਪਜਤਿ ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਮਿਲ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੈਂ ਕਰਿਬੇ ਲਗਯੋ।ਸੇਵਾ ਸਰ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮੇ ਪਗਯੋ[2]॥੩੩॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕ ਬਧਾਵੈ। ਭਾਗ ਜਗੇ ਕਹੁ ਕੌਨ ਸਿਖਾਵੈ[3]। ਘਰ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਤ੍ਯਾਗੇ।ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅਰੁ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ॥੩੪॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੇ। ਪੁਨ ਬੈਸਾਖੀਕੋ ਬਡ ਮੇਲਾ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਕੋ ਨਰ ਭਏ ਸਕੇਲਾ॥੩੫॥ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਹੋਈ। ਧਰਹਿਂ ਭੇਟ ਬੰਦਤਿ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਸੁੰਦਰ ਵਸਤੁ* ਅਨਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਕੋ ਆਨਹਿਂ ਧਨ ਕੀ ਉਪਹਾਰਾ॥੩੬॥ ਜੇਤਿਕ ਨਰ ਮੇਲੇ

[1]ਸੋਲਾਂ ਪਹਿਰ। [2]ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੋਕੇ। [3]ਜਿਸਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪੈਣ (ਦੱਸੋ) ਉਹਨੂੰ ਕੌਣ ਸਿਖਾਵੇ ? *ਪਾ:-ਬਸਤ੍ਰ।

ਪੁਰ ਆਇ।ਧਰਹਿ ਭਾਉ ਸਰ ਸੇਵ ਕਮਾਏਂ।ਅਨਿਕ ਕਾਮਨਾ*ਪੂਰਨਹੋਇ। ਨਈ ਕਰਤਿ ਹੈ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕੋਇ ॥੩੭॥ ਕਰਹਿ ਮੇਵਰੋ[1] ਸਭਿ ਅਰਦਾਸ। ਸਕਲ ਨਿਵੇਦਹਿ[2] ਸਿੱਖਜਨ ਆਸ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਹੋਹਿਂ ਨਿਹਾਲ॥੩੮॥ਮੇਲਾ ਬਿਛੁਰ ਗਯੋ[3]ਪੁਨ ਤਹਾਂ।ਰੰਗਾਰਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਮਹਾਂ। ਸਦਨ ਜਾਨ ਨਹਿਂ ਚਿਤਵਨਿ ਕਰਤਾ।ਨਿਜ ਕੱਲਯਾਨ ਆਸ ਉਰ ਧਰਤਾ॥੩੯॥ਬੈਸਾਖੀ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪਾਛੇ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਆਛੇ। 'ਅੰਨ ਪ੍ਰਥਮ ਦੀਨਸਿ ਦਿਜ ਜਾਂਹੀ। ਆਨਹੁ ਤਿਹ ਬੁਲਾਇ ਹਮ ਪਾਹੀ ॥੪੦॥ ਮੇਲੇ ਮਹਿਂ ਆਯਹੁ ਧਨ ਜੋਇ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤੇ ਦੀਜਹਿ ਪਿਖਿ ਸੋਇ'। ਹੁਕਮ ਮਸੰਦਨ ਪਰ ਇਮ ਹੋਵਾ। ਸਿਖ ਨੇ ਜਾਇ ਸੁ ਦਿਜ ਕੋ ਜੋਵਾ[4]॥੪੧॥ ਕਹਯੋ'ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੁਮ ਉਠਿ ਚਲਿ ਸਾਥ। ਸਿਮਰਤਿ ਹੈਂ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਨਾਥ'।-ਕਯਾ ਮੁਝ ਕਹਹਿਂ?-ਬਿਚਾਰਤਿ ਮਨ ਮੈਂ। ਸਿਖ ਕੇ ਸੰਗ ਆਇ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮੈਂ॥੪੨॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਅਗੁਵਾਈ।ਜਿਸ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਯੋ ਅਧਿਕਾਈ।ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਸਗਰੇ ਤਯਾਗਾ ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਦਿਜ ਰੰਗਾਰਾਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਊਨਿ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਰੰਗਾ ਰਾਮ। ਮੂਲ ਚੰਦ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੈਠਯੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨਿਕਟ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਲੋਚਨਭਰਿਰਹੇ ਕਹਯੋਬਿੱਪ੍ਰ ਕੇਸਾਥ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥'ਦਿਜ ਜੁ ਮੋਲ ਅੰਨ† ਕੋ ਲੀਜੈ।ਪੂਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਸਦਨ ਸਿਧੀਜੈ।ਥੁਰਯੋ ਹੁਤੋ ਜਬਿ ਤੁਮ ਨੇ ਦਯੋ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਅਚਵਨ ਕਯੋ॥੨॥ਲੇਹੁ ਮੋਲ ਤੇ ਦਰਬ ਸਵਾਯੋ।ਜਿਸਤੇ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਲਯਾਯੋ‡।ਪੁਨ ਉਧਾਰ ਪਰ ਬਾਂਛਤ ਕਾਲਾ[5]। ਦਯੋ ਅੰਨ ਤੈਂ ਆਨਿ ਬਿਸਾਲਾ'॥੩॥ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬੋਲਾ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਮੈਂ ਨ ਲੇਉਂ ਕਛੁ§ਮੋਲਾ।ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ।ਜਨਮ ਸੁਫਲ ਕੀ ਆਸਾ ਧਰਿਹੌਂ॥੪॥ਸਦਨ ਜਾਨ ਕੀ ਨਾਂਹਿਨ ਚਾਹੂ।ਬੈਸ ਬਿਤਾਵੌਂ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੂ। ਤੁਮ ਤੇ ਪਰੇ ਅਪਰ ਕੋ ਨੀਕਾ?।ਜਹਿਂ ਕੱਲਯਾਨ ਹੋਇ ਹੈ ਜੀ ਕਾ॥੫॥ਨਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਦਰ ਛੋਰਨ ਕਰੋਂ। ਰਾਵਰਿ ਨਾਮ ਧਯਾਨ ਹੀ ਧਰੋਂ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ

[1]ਅਰਦਾਸੀਆ। [2]ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਖਿੰਡ ਗਿਆ। [4]ਲਭਿਆ। [5]ਉਧਾਰ ਉਤੇ ਅਤੇ ਲੋੜ ਸਮੇਂ।

*ਪਾ:-ਭਾਵਨਾ। †ਪਾ:-ਅੰਨ ਮੋਲ। ‡ਪਾ:-ਚਲ ਆਯੋ। §ਪਾ:-ਕਰਿ।

ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ।'ਦਰਬ ਸਰਬ ਲਿਹੁ ਦਿਜਬਰ ਅਬੈ ॥੬॥ ਸੋ ਗ੍ਰਿਹ ਅਪਨੇ ਦੇਹੁ ਪੁਚਾਇ। ਕੈ ਅਬਿ ਆਪ ਸੁ ਲੇਹੁ ਸਿਧਾਇ। ਬਹੁਰੋ ਆਇ ਕਰਹੁ ਸਰ ਸੇਵਾ। ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਇੰ, ਦੇਹਿੰ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੭ ॥ ਦਿਜ ਕੋ ਦਰਬ ਲੇਤਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ[1]।ਹਮਰੇ ਸਿੱਖ ਦੇਤਿ ਹਮ ਪਾਹੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਤੋਟ ਨ ਕੋਈ। ਆਮਦ ਖਰਚ ਸਦਾਇਮਿ ਹੋਈ'॥੮॥ਗੰਗਾਰਾਮਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਭਨਯੋ।'ਮੈਂ ਮਨ ਤੇ ਰਾਵਰਿ ਸਿਖ ਬਨਯੋ। ਅਰਪਨ ਕਰਯੋ ਅੰਨ ਮੈਂ ਆਨਿ।ਕਰਿਹੌਂ ਰਾਵਰਿ ਸੇਵ ਮਹਾਨ॥੯॥ਸਦਨ ਜਾਨਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਨ ਮੋਰੇ।ਨਹੀਂ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਔਰੇ। ਅਪਨੋ ਸਿੱਖਯ ਬਨਾਵਨ ਕਰੀਅਹਿ।ਉਰ ਤੇ ਭਰਮ ਮੋਹ*ਪਰਹਰੀਅਹਿ[2]॥੧੦॥ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਲਿਹੁ ਅਪਨਿ ਬਨਾਈ। ਪਰਯੋ ਆਨ ਕਰਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਸੁਭ ਨਾਮ ਸੁਨਯੋ ਹੈ। ਸਿੱਖਨ ਵਤਸ਼ਲ[3]ਬਿਰਦ ਗੁਨਯੋ ਹੈ॥੧੧॥ਛੋਰੌਂ ਨਹੀਂ ਆਸਰੋ ਰਾਵਰਿ।ਤਜਹਿ ਜਿ ਅਪਰ ਗਿਨਯ ਕੋ ਬਾਵਰ[4]। ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੈਂ ਗਹਯੋ ਅਲੰਬ।ਬੈਠਯੋ ਤਜਿਕੈ ਸਰਬ ਕੁਟੰਬ॥੧੨॥ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੀਤ ਅਬਿ ਕਿਸਕੇ ਸਾਥ। ਕਰਯੋ ਖੋਜ ਮੈਂ ਤੁਮਕੋ ਨਾਥ'।ਅਸ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ[5] ਨਿਸ਼ਚਾ ਦਿਜ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਸ਼ੇਖ॥੧੩॥ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਤੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ।ਪਾਹੁਲ ਦਈ ਸੰਦੇਹ ਨਿਵਾਰੇ। ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਬਿਖੈ ਲਗਾਯਹੁ। ਮੋਖ ਕਰਨ ਕੋ ਸਿੱਖ ਬਨਾਯਹੁ॥੧੪॥ਉਰ ਅਨੰਦ ਲਹਿ ਸੇਵਾ ਲਾਗਯੋ। ਪੂਰਬ ਭਾਗ ਭਾਲ ਪਰ ਜਾਗਯੋ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਹੈ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ।ਉਰ ਨਿਰਮਲ ਦਿਜਹੋਵਹਿ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ॥੧੫॥ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਰਹਯੋ ਜਬਿ ਪਾਸ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਯੋ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਲਿਵ ਲਾਯੋ॥੧੬॥ ਸਿੱਧਾਂ ਆਨਿ[6] ਖਰੀ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਭਯੋ ਸਿੱਧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਜੋਰ[7]। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਾਰ ਕਰੰਤਾ। ਭਯੋ ਬਿਸਾਲੈ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰੰਤਾ॥੧੭॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਰੁਖਸਦ ਕਰਯੋ।ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਪਦ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਯੋ।ਨਗਰ ਬਠਿੰਡੇ ਕੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਭਯੋ ਮਸਤ ਮਨ ਭਰਮ ਮਿਟਾਯੋ॥੧੮॥ ਉਤਰਯੋ ਰੰਗ ਹੁਤੋ ਜਗ ਕਾਚੋ[8]।

[1](ਇਹ) ਧਨ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। [2]ਭਰਮ ਤੇ ਮੋਹ ਮੇਰੇ ਦਿਲੋਂ ਦੂਰ ਕਰੋ। [3]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ। [4]ਆਪ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਜੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਏ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਵਲਾ ਕਹੇਗਾ। [5]ਪੱਕਾ। [6]ਸਿੱਧੀਆਂ। [7]ਬਲ ਨਾਲ। [8]ਜਗਤ (ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ) ਕੱਚਾ ਰੰਗ। *ਪਾ:-ਮੋਰ।

ਸੱਤਨਾਮ ਰਾਚ੍ਯੋ ਰੰਗ ਸਾਰੋ। ਹੇਰਿ ਲੋਕ ਮਨ ਬਿਸਮਤਿ ਹੋਇ। ਕਰਤਿ ਅਦਾਬ ਅਧਿਕ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੧੯॥ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਬੈਠ੍ਯੋ ਰਹੈ। ਭੂਰਹਿ ਬਚਨ ਜੈਸੋ ਕਿਸਿ ਕਹੈ। 'ਪ੍ਰੋਹਤ ਧਰਮ ਛੋਰ' ਲਿਖਿ ਦੀਨੋ[1]। ਅਪਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਤਿਸੁ ਮੈਂ ਕੀਨ[2] ॥੨੦॥ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਤੇ ਦਯੋ ਛੁਟਾਈ[3]। ਕੇਵਲ ਸੱਤਿਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਈ। ਤਹਾਂ ਰਹਤਿ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤ। ਧਨੀ ਅਧਿਕ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬੱਖ੍ਯਾਤ ॥੨੧॥ ਜੇਸ਼ਟ ਬਿਧੀਚੰਦ ਹੈ ਨਾਮੂ। ਸਿਧੀਚੰਦ ਛੋਟੇ ਤਿਹ ਧਾਮੂ। ਲਘੁ ਨੇ* ਸੇਵਾ ਤਿਸ ਕੀ[4] ਠਾਨੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੇ ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ[5] ॥ ੨੨ ॥ ਕਰ ਜੋਰਹਿ, ਬੈਠਹਿ ਨਿਤ ਪਾਸ। ਜਬਿ ਕੁਛ ਬਚਨ ਸੁ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਾਤਕਾਲ ਮਾਨਹਿ ਤਿਮ ਕਰੈ। ਬਿਨ ਆਲਸ ਸੇਵਾ ਤਤਪਰੈ ॥੨੩॥ ਬਸਤ੍ਰ ਰੁਚਿਰ ਅਰਪਹਿ ਢਿਗ ਲ੍ਯਾਇ। ਸ੍ਵਾਦਲ ਭੋਜਨ ਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਆਨਹਿ। ਕਰਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਾਵਤਿ ਪਾਨਹਿ[6] ॥੨੪॥ ਸਿਧੀਚੰਦ ਸੇਵਾ ਇਮ ਕਰੈ। ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਧਰੈ। ਬੀਤ ਗਯੋ ਜਬਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ। ਸਭਿ ਤਜਿ, ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਬਿਸਾਲ ॥੨੫॥ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਗੰਗਾਰਾਮ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਭਿਰਾਮ। 'ਸਿਧੀਚੰਦ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰੈ। ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਮੈਂ ਧਰੈਂ? ॥੨੬॥ ਸੋ ਅਬਿ ਹਮਰੇ ਤੀਰ ਕਹੀਜੈ। ਬਾਂਛਤਿ ਹੋਹਿ ਨਿਸੰਸੈ ਲੀਜੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਸੇਵ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਤੋਹੀ। ਅਨਕੰਪਾ[7] ਉਪਜਤਿ ਹੈ ਮੋਹੀ' ॥੨੭॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਿਧੀਚੰਦ ਦ੍ਵਿਜ ਬੈਨ। ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਨੈਨ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ ਅਗਾਰੀ। 'ਜੇ ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ ॥੨੮॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਉਪਜਤਿ ਘਰ ਮੇਰੇ। ਹਾਰੇ ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ ਘਨੇਰੇ। ਸਿੱਧ ਸਪੂਤ[8] ਦੀਜੀਏ ਮੋਹੀ। ਬਚਨ ਆਪ ਕੇ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਹੀ' ॥੨੯॥ ਸੁਨਿਕੈ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਗੰਗਾਰਾਮ। ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਉਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅਭਿਰਾਮ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾਸ ਕੇ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਧਾਮੁ। ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਤ ਰਹਤਿ ਨਿਤ ਸ਼ਾਮ[9] ॥੩੦॥ 'ਸੁਤ ਉਪਜਹਿ ਬੁਧਿ ਜੁਤਿ ਬਡ ਸਿੱਧ। ਹੋਵਹਿ ਜਗਤਿ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ[10]। ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਅਚਰਜ ਦਿਖਰਾਵਹਿ। ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਜੁ ਹੇਰਨ ਆਵਹਿ ॥੩੧॥

---

[1]'ਪ੍ਰੋਹਤਤਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਮੈਂ ਛਡਿਆ', ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ। [2]ਹੋਰ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਉਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਅਪਣੇ ਥਾਂ ਬਠਿੰਡੇ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। [3]ਛੁਡਾ ਦਿੱਤਾ (ਪ੍ਰੋਹਤਤਾਈ ਦਾ ਕੰਮ)। [4]ਭਾਵ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦੀ। [5]ਆਗਿਆ ਮੰਨੇ। [6]ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। [7]ਦੂਜਾ। [8]ਸਿੱਧੀ ਵਾਲਾ ਸਪੁੱਤ੍ਰ। [9]ਸ਼ਰਨ। [10]ਉਜਾਗਰ। *ਪਾ:-ਇਹ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਵਾ ਗਿਲਸ਼ਤ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੀ ਚੋਟੀ ਕੇ ਸਿਰ ਕੇਸ[1] । ਅਤਿ ਸੁਪੇਦ[2] ਜੁਤਿ ਜਨਮ ਹੈ ਅਸ ਹੁਇ ਸਿੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੩੨॥ਬੰਸ ਬਿਭੂਖਨ[3],ਸੰਤ ਸ਼ੁਭ, ਦੀਰਘ ਪਰ ਉਪਕਾਰਿ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਉਪਜਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੁਮਾਰ॥੩੩॥ ਜਿਸ ਕੋ ਮਾਨੈ ਦੇਸ਼ ਬਹੁ ਰਹੈ ਦਾਸ ਕੇ ਭਾਇ।ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਉਪਜ ਹੈ ਲਿਹੁ ਸੇਵਾ ਫਲ ਪਾਇ"॥੩੪॥ ਸਿਧੀਚੰਦ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਕੋ ਸੁਧਾ ਸਮਾਨ ਬਿਲੰਦ।ਬੰਦਤਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਤਿਹ ਧਾਰਤਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ॥੩੫॥ ਪੂਰਬ ਸਮ ਸੇਵਤਿ ਅਧਿਕ ਜਬਿ ਬੀਤਯੋ ਕੁਛ ਕਾਲ।ਗਰਭ ਧਰਯੋ ਤਿਹ ਭਾਰਜਾ ਉਪਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲ॥੩੬॥ ਦਸਮੇ ਮਾਸ ਪ੍ਰਸੂਤ ਭਾ ਮਹਾਂ ਸਿੱਧ ਬਪੁ ਜੋਇ। ਜਿਨ ਜਿਨ ਦੇਖਯੋ ਜਾਇ ਤਬਿ ਸਭਿ ਕੇ ਅਚਰਜ ਹੋਇ ॥੩੭॥ਚੋਟੀ ਸਵਾ ਗਿਲਸ਼ਤ ਕੀ ਸੇਤ ਕੇਸ[4] ਇਕ ਸਾਰ। ਅਭਿਬੰਦਨ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਤਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਾਇਂ ਨਿਹਾਰ ॥ ੩੮ ॥ ਸਿਧੀਚੰਦ ਤਬਿ ਆਇ ਕੈ ਬੰਦਤਿ ਗੰਗਾਰਾਮ। ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਤਬਿ ਹੀ ਧਰਯੋ ਮੂਲਚੰਦ ਤਿਸ ਨਾਮ॥੩੯॥ਅਪਰ ਕਥਾ ਕਹਿਂ ਲਗ ਕਥੌਂ ਭਯੋ ਸਿੱਧ ਜਗ ਮਾਂਹਿ।ਅਜ਼ਮਤ ਧਰਿ ਜੋ ਜਗਤ ਬਹੁ[5] ਆਨ ਮਾਨਤੇ ਤਾਂਹਿ॥੪੦॥ਕਾਰ ਸੁਧਾਸਰ ਕੀ ਕਰੀ ਦਿਜਬਰ ਗੰਗਾਰਾਮ। ਭਯੋ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਅਸ ਬਲੀ ਸਿਮਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ ॥ ੪੧ ॥ ਅਬਿ ਲਗ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਬਹੁ ਨਗਰ ਸੁਨਾਮ* ਬਿਸਾਲ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਪੂਜਾ ਹੋਤਿ ਹੈ ਮੂਲਚੰਦ ਕੀ ਜਾਲ॥ ੪੨॥ਸੰਤਤਿ[6] ਗੰਗਾਰਾਮ ਕੀ ਪੂਜਾ ਧਨ ਸੋ ਲੇਤਿ।ਸੇਵਤਿ ਜੋ ਕਰਿ ਕਾਮਨਾ ਸੋ ਪੂਰਨਕਰਿ ਦੇਤਿ॥੪੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕੌਤਿਕ ਗਿਨੈਂ ਕਰਤਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕਾਰ। ਦੁਇ ਲੋਕਨ ਕੇ ਸੁਖ ਲਹੇ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਇ ਉਦਾਰ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਗੰਗਾਰਾਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਮਸੰਦਾ ਦੀ ਖੁਟਿਆਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਖ ਅਨਗਨ ਸਮੁਦਾਇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਤਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕਾਰ। ਪਕੇ ਪਜਾਵੇ ਈਂਟਕਾ ਆਨ ਤਾਲ ਪਰ ਡਾਰ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਪਾਕੀ ਚਿਨਿਬੇ ਲਗੇ ਸੁਪਾਨ। ਸੌਂਪੀ ਕਾਰ ਮਸੰਦਨ ਮਾਨ। ਜੋ ਧਨ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਆਵੈ।ਆਦਿ

---

[1]ਸਵਾ ਗਿੱਠ ਸਿਰ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਕੇਸ। [2]ਭਾਵ ਚਿੱਟੇ। [3]ਕੁਲ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। [4](ਸਿਰ ਦੀ) ਚੋਟੀ (ਤੇ) ਸਵਾ ਗਿੱਠ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ । [5]ਜੋ ਕਰਾਮਾਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਨ ਸੋ (ਬੀ)। [6]ਉਲਾਦ। *ਸੁਨਾਮ ਪਿੰਡ ਪਟਿਆਲੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਬਿਸਾਖੀ ਜਿਤਿਕ ਚਢਾਵੈਂ ॥੨॥ ਸਰਬ ਮਸੰਦ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰੈਂ। ਖਰਚਹਿਂ ਜਹਾਂ ਕਾਜ ਬਨ ਪਰੈ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਲੇ ਗੁਰ ਕਾਰ ਆਨਿਬੋਧਾਰੈਂ[1]॥੩॥ਕਾਰੀਗਰਿ ਆਦਿਕ ਸਮੁਦਾਇ।ਜਹਾਂਖਰਚ ਦੇਨੋ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਸਰਬ ਥਾਨ ਸੋ ਦੈਬੋ ਕਰੈਂ।ਦੇਗ ਆਦਿ ਮਹਿਂ ਖਰਚ ਬਿਚਰੈਂ ॥੪॥ ਆਮਦ ਖਰਚ ਸੰਭਾਰਤਿ ਸਾਰੋ।ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਿਨਹਿਂ ਘਰ[2]ਈਂਟ ਸੁਧਾਰਹਿ।ਚਹਿਤ ਜੁ ਸੰਗਤਿ ਤਿਨ ਢਿਗ ਡਾਰਹਿਂ॥੫॥ ਬਹਿਲੋ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਲਗੇ ਪਜਾਵਨ[3] ਈਂਟ ਪਕਾਇ। ਜੋ ਜੋ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਾਰ ਕਰੰਤ।ਸੋ ਸੋ ਨਿਰਮਲ ਰਿਦਾ ਬਨੰਤ॥੬॥ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਜਸ ਜਸ ਮਨ ਮਹਿਂ। ਪੁਰਹਿ ਸੇਵ ਸਰ[4] ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ। ਜੋ ਸਕਾਮ ਹੁਇ,ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਇ।ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਰਿਦਾ ਬਿਮਲਾਇ[5] ॥੭॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕਨ ਸੁਖ ਸਮੁਦਾਯੋ। ਸਦਾ ਬ੍ਰਿੱਤ ਗੁਰੁ ਸਭਿਨਿ ਲਗਾਯੋ। ਕਾਰ ਸੁਧਾ-ਸਰ ਕੇਰ ਬਹਾਨਾ। ਦਾਸਨ ਦੇਤਿ ਕਾਮਨਾ ਦਾਨਾ ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਉਚਾਰੀ।'ਮੱਜਨ ਕਰੇ ਕਲੁਖ ਨ ਰਹੈ। ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਇ ਭਾਉ ਜੋ ਗਹੈ*'॥੯॥ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਸੰਗਤਿ ਜਾਨੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਧਰਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨੈ।ਕੇਤਿਕ ਜਬਿ ਚਿਨ ਲੀਨ ਸੁਪਾਨਾ। ਮਿਲਿ ਸਿੱਖਨਨਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ॥੧੦॥'ਸਰ ਕੋ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਅਹੋ।ਥਿਰਹਿ ਹਜ਼ਾਰਨ ਸੰਮਤ[6]ਕਹੋ।ਚਿਨਨੇ ਮਹਿਂ ਕਾਚੋ ਹੁਇ ਕਾਮ।ਊਪਰ ਤੇ ਬਨਾਇ ਅਭਿਰਾਮ ॥੧੧॥ ਏਕ ਈਂਟ ਚੂਨੇ ਕੀ ਜਰੈਂ। ਪੁਨ ਕਰਦਮ ਸੋਂ ਭਰਤੀ ਭਰੈਂ।ਉਖਰੇ ਥਿਰਹਿ ਨਹੀ ਲਘੁ ਕਾਲ। ਏਵ ਮਸੰਦ ਦੰਭ ਕੇ ਨਾਲ॥੧੨॥ ਥੋਰੋ ਲਾਗਹਿ ਸਰਫਾ ਚੂਨੇ। ਇਹੁ ਕਰਤੇ ਲੋਭੀ ਮਤ ਊਨੇ। ਜਿਮ ਦਿਢਤਾ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਵੋ।ਥਿਰਹਿ ਸਦਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗਾਵੋ॥੧੩॥ਤਿਮ ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਧਨ ਰਾਵਰਿ ਹੱਥ'।ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਵਨ।ਕਰੇ ਸਮੀਪ ਮਸੰਦ ਅਵਾਹਨਿ[7]॥੧੪॥ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਨੋ'ਕਾਰ ਇਹੁ ਕਾਚੀ।ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਲੋਭ ਮਤਿ ਰਾਚੀ?।ਚੂਨੇ ਕੋ ਸਰਫਾ ਕਿਮੁ ਧਰੋ?,

---

[1]ਭਾਵ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਘੜਕੇ (ਅ) ਘਰ। [3]ਆਵਿਆਂ ਦੀਆਂ। [4]ਪੂਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ। [5]ਉੱਜਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। [6]ਸਾਲ। [7]ਸੱਦੇ।

*ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:—ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਵਿਚਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਖਲੋਆ ॥ ਵਾਲੁ ਨ ਵਿੰਗਾ ਹੋਆ ॥... ...

ਦਰਬ ਅਪਰ ਵਿਹੁ ਸੰਚੇ ਕਰੋ[1] ॥੧੫॥ ਜੇਤਿਕ ਕਾਰੀਗਰ ਮੰਗਵਾਵਤਿ।
ਵਿਹੁ ਪੁਚਾਇ ਲਾਗਹਿ ਮਨ ਭਾਵਤਿ'।ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਧਨ ਲਗੈ ਮਹਾਨਾ॥੧੬॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਘਰ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਲੰਗਰ ਬਨਹਿ ਉਦਾਰ। ਦਰਬ ਬਿਨਾ ਨਿਰਬਾਹ ਨ ਹੋਇ।
ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਅੰਨ ਅਨਿਕ ਮਨ ਜੋਇ ॥੧੭॥ਸੋ ਸਭਿ ਲਗਹਿ ਖਰੀਦਹਿੰ ਔਰ।
ਇਮ ਧਨ ਚਹਿਯਤਿ ਹੈ ਬਹੁ ਠੌਰ। ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਦੈਬੋ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਨਿਤਿ
ਪ੍ਰਤਿ ਖਰਚ ਇਹੀ ਸਮੁਦਾਉ ॥੧੮॥ ਨੀਠ ਨੀਠ[2]ਕਰਿ ਸਭਿ ਨਿਰਬਾਹੈਂ।
ਦੇਤਿ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਜਬਿਚਾਹੈਂ[3]।ਚਹੀਅਹਿ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨੀਤ।ਤਾਲ
ਕਰਨ ਭਾਖਹੁ ਜਿਸ ਰੀਤਿ॥੧੯॥ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਚੂਨੋ ਹੋਇ।ਬਹੁਰ ਮਸਾਲੇ
ਭਾਖਹਿਂ ਜੋਇ। ਦਰਬ ਖ਼ਰਚ ਸੋ ਬੀਚ ਮਿਲਾਵੈਂ।ਬਹੁ ਨਰ ਮਿਲਹਿਂ ਤਬੈ
ਬਨਿ ਆਵੈ'॥੨੦॥ਰਿਦਾ ਮਸੰਦਨ ਕੋ ਲਘੁ ਜਾਨਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਬਾਕ
ਬਖਾਨਯੋ। 'ਪੂਰਨ ਖੀਸਾ ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ।ਕਰਹੁ ਉਦਾਰ ਆਪਨੇ ਉਰ
ਕੋ॥੨੧॥ਹਾਥ ਤੁਮਾਰੇ ਖਰਚਹੁ ਨੀਤਿ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਕਰਹੁ ਥਿਰ ਚੀਤਿ।
ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਇਸ ਕੋ ਹੋਇ। ਸ਼ੰਕਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਇ'॥੨੨॥
ਸਤਿਗੁਰ ਇਮ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮਝਾਇ।ਤਊ ਮਸੰਦਨ ਸ਼ਰਧਾ ਲਯਾਇ।ਕਹਿਨ
ਲਗੇ'ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਧਨ ਆਵਹਿ।ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਰਾਵਹਿਂ'॥੨੩॥
ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਚੂਨਾ ਬਹੁ ਲਾਗਯੋ।ਬਹੁਰ ਬਰਜ ਦੀਨਸ ਲਬ ਜਾਗਯੋ।
ਏਕ ਈਂਟ ਹੀ ਬਹੁਰਿ ਲਗਾਵੈਂ। ਪੀਛੇ ਕਰਦਮ ਸਗਰੋ ਪਾਵੈਂ ॥੨੪॥ਖਰੇ
ਮਸੰਦ ਕਾਰ ਕਰਿਵਾਵੈਂ। ਧਨ ਲਘੁ ਲਗਹਿ ਤਥਾ ਸਮੁਝਾਵੈਂ। ਨਿਕਟ
ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਥਿਤ ਨਿਤ ਰਹੈਂ।ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਸਰ ਸੋ ਜਿਮ ਕਹੈਂ॥੨੫॥ਦੇਨ ਲੇਨ
ਸਗਰੋ ਬਿਵਹਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਮਸੰਦ ਸਦਾ ਅਸ ਕਾਰ। ਸਿੱਖ ਕਰਹਿਂ ਸੇਵਾ
ਢਿਗ ਹੇਰੈਂ।ਮਨ ਅਨਖਾਇ ਸੁ ਕੁਪਹਿਂ[4]ਘਨੇਰੈ॥੨੬॥ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨੈਂ ਕਿਸ
ਕੋ ਸੋਈ। ਕਰਹਿਂ ਆਪਨੇ ਚਿਤ ਹੁਇ ਜੋਈ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਸਿੱਖ
ਕਹੰਤੇ।'ਅਬਿ ਮਸੰਦ ਨਿਜ ਮਤਿ ਬਰਤੰਤੇ॥੨੭॥ਬਨਹਿਂ ਸੁਪਾਨ ਪੰਕ ਲਗ-
ਵਾਇ। ਏਕ ਈਂਟ ਕੋ ਚੂਨਾ ਲਾਇ। ਮੁਹਰੀ[5]ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਨਿ ਕਾਰਨ।

[1]ਹੋਰ ਧਨ ਦੇਕੇ (ਮਸਾਲਾ ਯਾ ਚੂਨਾ) ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ। [2]ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ। [3]ਓਹ (ਕਾਰੀਗਰ ਆਦਿਕ) ਜਦੋਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ (ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਤਾਂ) ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਅਥਵਾ ਜਿੱਥੋਂ ਕਿੱਥੋਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। [4]ਖਿਝਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ, ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਮੂਹਰਲੀ ਇਟ ਦਾ ਰਦਾ।

ਕਹਿ ਕਾਰੀਗਰ ਕਰਹਿਂ ਸੁਧਾਰਨ॥੨੮॥ਅੰਤਰ ਬਨਹਿ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਚਾ। ਨਹਿਂ ਨ ਮਸੰਦਨ 'ਕੋ ਮਨ ਸਾਚਾ'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਜਨ ਤੇ ਪੁਨ ਬੁਲਵਾਏ। ਨਿਕਟ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ॥੨੯॥'ਤਾਲ ਰਚਨ ਮਹਿਂਦੰਭ ਨਕਰੀ-ਅਹਿ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਸਦਨ ਬਿਚਰੀਅਹਿ। ਕਨੌਂ ਸਰਵਾ ਤੁਮ ਡਰ ਕਰਿ ਧਰੋ।ਚੂਨੋ ਸਰਬ ਲਗਾਵਨਿ ਕਰੋ॥੩੦॥ਧਨ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਕੋਊ ਰਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿ ਸੇਵ ਜੋ ਗਹੈ'।ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਗਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ। 'ਸਿੱਖਨ ਕਛੁ ਭੇਵ ਨਹਿ ਜਾਨੈਂ॥੩੧॥ਇਕ ਰਾਵਰਿ ਢਿਗ ਆਨ ਬਤਾਵੈਂ:-ਦਰਬ ਮਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਰ ਲਾਵੈਂ[1]-।ਧਨ ਕੋ ਆਵਨ ਜਾਵਨ ਜੋਈ।ਤਿਸ ਗਤਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨੈ ਕੋਈ॥ ੩੨ ॥ ਖਰਚ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਕੋ ਨਿਤ ਹੋਵੈ । ਤਿਸਕੋ ਕਹੋ ਕੌਨ ਸਿਖ ਜੋਵੈ। ਹਮ ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਪਾਇ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਾਢੀ[2] ਕਾਰ ਕਰਾਇ' ॥ ੩੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਏ ਮਸੰਦ ਮਹਾਂਨੇ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਆਛੀ ਗਤਿ ਠਾਨੇ[3]। ਚੂਨਾ ਅਧਿਕ ਲਗਾਵਨ ਕੀਨਾ। ਕੁਛਕ ਤ੍ਰਾਸ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਚੀਨਾ॥ ੩੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਚਿਨਵਾਵਤਿ ਰਹੇ। ਪੁਨਹ ਆਮਦਨ ਲਘੁ ਧਨ ਲਹੇ। ਕਰਨ ਲਗੇ ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਕਾਰੂ। ਲਗਿ[4]ਚੂਨਾ ਇਕ ਈਂਟ ਮਝਾਰ॥੩੫॥ ਦੇਖਿ ਸਿੱਖ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਸਹਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਡ ਬੁਨਿਯਾਦ[5] ਉਚਾਰੇ। ਕਾਰ ਮਸੰਦ ਬਨਾਵਹਿ ਦੰਭੀ[6]। ਦਿਸ਼ ਦੋਨਹੁ ਤੇ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ॥੩੬॥ ਰਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ[7]। ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਹਿ ਸਿੱਖ ਸਮੁ-ਦਾਇ।'ਸਰ ਸੌਪਾਨਨਿ ਪੰਕ ਲਗਾਇਂ[8]॥੩੭॥ਕਹੋ ਆਪਕੇ ਲਾਵੈਂ ਕਬੈ।ਚੂਨੇ ਸੰਗ ਈਂਟਕਾ ਸਬੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਰਦਮ ਸੋਂ ਚਿਨਵਾਵਤਿ। ਮੁਹਰੀ ਮਹਿਂ ਚੂਨਾ ਲਗਵਾਵਤਿ'॥੩੮॥ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਾਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖੁਟਿਆਈ। ਕੁਛ ਰਿਸ ਕਰਿ ਗੁਰ ਗਿਰਾਅਲਾਈ।'ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਤਸਰਕੀ ਬੁਨਿਯਾਦ[5]।ਭਈ ਸਥਿਰ, ਕਬਿ ਹੋਇ ਨ ਬਾਦ[9]॥੩੯॥ ਏਕ ਬਾਰ ਇਹ ਜਾਇ ਬਿਦਾਰਾ[10]। ਬਨਹਿਂ ਨਵੀਨ ਫੇਰ ਸਰ ਸਾਰਾ।ਇਨਹਿ ਜਿ ਪੋਲ ਬਨਾਵਨ ਕੀਨ। ਪੋਲੀ ਜਰ[11]

---

[1]ਤਲਾ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। [2]ਪੱਕੀ। [3]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ। [4]ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ। [5]ਨੀਂਹ। [6]ਪਖੰਡ ਵਾਲੇ। [7]ਸਿੱਖ ਆਏ। [8]ਸਰੋਵਰ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਰਾ ਲਗਵਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਮਸੰਦ)। [9](ਇਹ ਬਚਨ) ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ। [10]ਢਹੇਗਾ। [11]ਜੜ੍ਹ।

ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਲੀਨਾ॥੪੦॥ਜਬਿ ਮਸੰਦ ਬਿਨਸਹਿਂ ਨਹਿਂ ਰਹੈਂ*।ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਨ ਢੋਈ ਲਹੈਂ।ਤਬਿ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਹੋਇਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਾਰ ਸਮਾਲਹਿਂ ਗੇ ਇਸ ਤਾਲਾ॥ ੪੧ ॥ ਈਂਟ ਸੁ ਚੂਨਾ ਅਧਿਕ ਲਗਾਵਹਿਂ। ਪਵਰੀ ਪਾਕੀ ਪਰਮ ਬਨਾਵਹਿਂ।ਸਰਕੀ ਜਰਾਂ ਸਥਿਰ ਜੋ ਕਰੈਂ। ਅਪਨ ਸਥਿਰਤਾ ਕੋ ਸੋ ਭਰੈਂ॥੪੨॥ਦ੍ਰਿਬ ਮਸੰਦਨ ਕੀਨ ਜੁ ਤਾਲਾ। ਜੜ੍ਹ ਨ ਰਹੈ ਇਨਿ ਕੀ ਚਿਰ-ਕਾਲਾ। ਪੂਰਬ ਇਨ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਨਾਸੈ। ਪੁਨ ਸਰ ਢਹਿ ਕਰਿ ਬਨਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ॥੪੩॥ ਹੋਨਹਾਰ ਇਨ ਤੇ ਕਰਿਵਾਵਹਿ।ਫਲ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ ਤਬਿ ਪਛੁ-ਤਾਵਹਿ। ਦੇਹਿ ਭਾਵਨੀ ਕੋ ਫਲੁ ਤਾਲ[1]। ਅਬ ਕਹਾ ਕਹਿਨ ਬਨੈ ਇਨ ਨਾਲ' ॥੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਮਸੰਦਨ ਸ੍ਰਾਪ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

੫੨. [ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਨ ਆਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੰਦ ਮਸੰਦਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਭਯੋ ਇਸ ਭਾਇ। ਤਨ ਧਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਸਮੁ ਬਰ ਸਗਰੇ ਦਏ ਖਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਬਲੀ ਤੁਰਕਪਤਿ ਕਾਬਲੀ ਇਸ ਥਲ ਦਲ ਚਲਿ ਆਇ। ਸਰ ਸੋਪਾਨ ਉਖੇਰ ਕਰਿ ਪੂਰ ਦਿਯੋ ਸਭਿ ਥਾਇਂ ॥੨॥ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹਿਪਤਿ[2] ਭਏ ਹਤੇ ਜਮਨ[3] ਸਮੁਦਾਇ। ਨੀਵ ਪੁਰਾਤਨ ਤਾਲ ਕੀ ਦੇਖਿ ਭਲੇ ਸੋ ਥਾਇਂ॥੩॥ਕਰੀ ਸੁਧਾਨ ਚਿਨਾਇ ਪੁਨ

[1]ਸਮੇਂ ਸਿਰ (ਤਾਲ=ਅਵਸਰ, ਮੌਕਾ)। (ਅ) ਸਰੋਵਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਦੇਵੇਗਾ। [2]ਰਾਜੇ। [3]ਮਲੇਛ ਭਾਵ ਤੁਰਕ [ਸੰਸ:, ਯਵਨ]।

*ਇਹ ਕਥਾ ਕਵੀ ਜੀ ਤੱਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੀ ਜਾਪਦੀ। ਮਸੰਦ ਜੋ ਥਾਪੇ ਗਏ ਸਨ ਉਹ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਲੋਕ ਥਾਪੇ ਗਏ ਸਨ, ਤੇ ਚੌਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਪ ਥਾਪੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤੇ ਅਜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਗੜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਖਣਾ ਕੱਢਣਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਸੀ। ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਵਿਗੜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਛੇਵੇਂ ਸਤਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਹੋਯਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸੱਤਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਵਕਤ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਬੀਤਿਆ ਤੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਜਾਕੇ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨਾ ਕਰ ਗਏ। ਨਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕੀਰਤ ਪੁਰੋਂ ਉੱਠਕੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਬਸਾਯਾ, ਬਾਹਰ ਬੀ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਹੇ। ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇ ਤੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵੱਲ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਸੰਦ ਵਿਗੜੇ। ਪਹਿਲੇ ਚੰਗੇ ਲੋਕ ਮਰ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਪੂਜਾ ਦੇ ਧਾਨ ਨਾਲ ਮਲੀਨ ਮਤ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਢਿੱਲ ਪੈ ਗਈ ਤੇ ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹੇ। ਜਦ ਹੀ ਕਿ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵਿਗੜੇ ਡਿੱਠੇ ਤਦ ਹੀ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ।

ਚੂਨੋ ਸਰਬ ਲਗਾਇ।ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕਰਨੋ ਕੰਚਨ ਰਤਨ ਖਚਾਇ[1] ॥੪॥ ਸੁਨੋ ਕਥਾ ਸਰ ਬਨਨ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਉਪਕਾਰ। ਕਾਰ ਕਰਾਵਤਿ ਤੀਰ ਥਿਤ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਉਚਾਰਿ ॥ ੫ ॥ ਅਨਗਨ ਨਰ ਕੀ ਭੀਰ ਹੈ ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਲਾਗ। ਚਿਨਹਿ ਖਨਹਿ 'ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ' ਭਨਹਿ ਭਜਨ[2] ਭਗਤਿ ਬਡਭਾਗ॥੬॥ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਲਛਮੀਪਤਿ ਏਕੰਕਾਰ[3]*। ਜਗ ਸਿਰ-ਜਨ ਪਾਲਨ ਸੰਘਾਰ।ਤੀਨ ਲੋਕ ਸੁਾਮੀ ਬਡਿ ਚੀਨ। ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਨਿਜ ਭਗਤਿ ਅਧੀਨ॥੭॥ਸੱਚ ਖੰਡ ਮਹਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।ਅਪਨਿ ਸਮੀਪਨਿ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਨ ਕੋ ਮੈਂ ਧਾਰਯੋ। ਨਰਕ ਪਰਨ ਤੇ ਨਰਨ ਉਬਾਰਯੋ ॥੮॥ ਅਬਿ ਸਰੂਪ ਪੰਚਮ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹਿਤ ਜਗਤ ਬਡੇਰਾ[4]। ਭਗਤੁ ਬੇਸ ਮਹਿ ਛਪਹਿ ਬਿਸਾਲੇ।ਚਾਹਤਿ ਭਗਤਿ ਪੰਥ ਕਹੁ ਪਾਲੇ ॥ ੯ ॥ ਇਸ ਉਪਾਇ ਮਹਿ ਲਗਹਿ ਮਹਾਨਾ। ਥਿਰਹਿ ਸਦੀਵ ਨਰਨ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕੋ ਸਿਰਜਾਵਤਿ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਦਿਪਤਾਵਤਿ॥੧੦॥ਕਰਯੋ ਚਹਤਿ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ।ਅਵਨੀਤਲ ਮਹਿ ਅਦਭੁਤ ਸੁੰਦਰ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਭਜਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤਹਿ ਮਹਾਂ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਨਰ ਨੰਮ੍ਰਹਿ ਤਹਾਂ॥੧੧॥ ਭਗਤਿ ਨਿਰੰਤਰ ਅੰਤਰ[5] ਹੋਇ।ਮੋਕਹੁ ਸਿਮਰਹਿਂ ਗੇ ਸਭਿ ਕੋਇ।ਦੰਭ ਬਿਹੀਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਹੋਹਿਂ ਕੀਰਤਨ ਮੈਂ† ਲਿਵਲੀਨ ॥੧੨॥ਮੋਕਹੁ ਸਦਾ ਭਗਤਿ ਹੈ ਪਰਾਧੀ। ਰਹੌਂ ਬਨਯੋ ਜਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਭਗਤਿ ਭੇਖ ਧਰਿ ਬਿਦਤਯੋ ਜੈਸੇ। ਭਗਤਿ ਬਸੀ[6] ਦਿਖਰਾਵੌਂ ਤੈਸੇ॥੧੩॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਸਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵੋਂ।ਛਪਨ ਹੇਤ ਬਪੁ ਕੋ ਪਲਟਾਵੋਂ'।ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਮਧਸੂਦਨ ਮਾਧੋ[7]।ਬਨ ਮਜੂਰ ਤਨ ਕਟ ਪਟ ਬਾਧੋ[8]॥੧੪॥ਕਹੀ ਕੰਧ ਖਨਿਬੇ ਹਿਤ ਧਾਰੀ। ਗਹੀ ਟੋਕਰੀ ਹਾਥ ਮਝਾਰੀ।ਮਹਿਮਾ ਭਗਤਨਿ ਕੀ ਬਡਕਾਰਨ[9]।ਬਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਅਪਨਪੌ[10] ਦਿਖਾਰਨ॥੧੫॥ਜਗਤ ਕੰਤ ਜਗ ਗੁਰ ਪੁਰਿ[11] ਆਇ। ਮਿਲੇ ਮਜੂਰਨਿ[12] ਕਾਰ ਕਮਾਇ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸ਼ਿਵ ਕੋ

---

[1]ਜੜਵਾਕੇ। [2]ਸਿਮਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਆਦਿ ਮਾਯਾ ਦੇ ਪਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਾਦਰ ਜੀ। [4]ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਜਗਤ ਦਾ ਹਿਤ ਬਹੁਤ ਹੈ। [5]ਸਦਾ ਅੰਦਰ। [6]ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਯਾ ਹੋਯਾ। [7]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰ: ਕੋਸ਼ ਖਾ: ਟ੍ਰੈ: ਸੁਸੈਟੀ ਵਾਲਾ)। [8]ਲੱਕ ਬਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। [9]ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਡਿਆਉਣ ਲਈ। [10]ਆਪਣਾ ਆਪ। [11]ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ। [12]ਮਜੂਰਾਂ ਵਿਚ ਰਲਕੇ।

*ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੪੭ ਤੇ ਅੰਸੂ ੩੦ ਅੰਕ ੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਪਾ:-ਮਨ।

ਸੁਧਿ ਹੋਈ।ਕੌਤਕ ਪਿਖਨ ਦੇਵ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੧੬॥'ਜੈ ਜੈ' ਭਨਤਿ ਗਗਨ ਮਹਿ ਆਏ। ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਦੇਖਤਿ ਸੁਰ ਛਾਏ[1]। ਬਿਸਮਤਿ ਚਿਤ ਨਿਜ ਬਿਖੈ ਬਖਾਨੈ।-ਇਨ ਕੇ ਚਲਿਤ ਇਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈਂ॥੧੭॥ਨਿਜ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇ ਨਿਤ ਹਿਤਕਾਰੀ॥ਬਿਦਤਾਵਤਿ ਇਮਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ॥ ਭਗਤ ਸਰੂਪ ਏਕ ਭਵ ਧਾਰਾ[2]।ਦੁਤੀਏ ਸੋ ਬਸਿਰਹਿਨਦਿਖਾਰਾ[3]॥੧੮॥ਭਗਤਿ ਕਬੀਰਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਏ। ਬਨਿ ਬਨਜਾਰਾ ਖੇਪ[4]ਰਲਾਏ। ਨਾਮ ਦੇਵ ਕੋ ਛਾਪਰ ਛਾਯੋ[5]। ਭਗਤਨਿ ਵਤਸਲ ਬਿਰਦ ਦਿਖਾਯੋ॥੧੯॥ ਫੇਰਿ ਦੇਹੁਰਾ ਗਊ ਜਿਵਾਈ। ਮੁਗਲਰੂਪ ਧਰਿ ਮਿਲੇ ਗੁਸਾਈਂ।ਗਏ ਸੈਨ ਕੇ ਤਨ ਧਰਿ ਨਾਈ[6]।ਪ੍ਰੀਤਮ੍[7] ਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਸੇਵ ਕਮਾਈ ॥ ੨੦ ॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਇਨ ਕਰਮ ਗਿਨੀਜੈ। ਬਸਿ ਭਗਤਨ ਕੇ ਸਦਾ ਲਖੀਜੈ-। ਕਹੀ ਗਹੀ ਕਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਰੱਥ। ਧਰੀ ਟੋਕਰੀ ਦੂਸਰ ਹੱਥ ॥ ੨੧ ॥ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜਿਸ ਥਲ ਚਿਨਵਾਇ। ਖਨਨ ਲਗੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਤਹਿਂ ਜਾਇ। ਕਾਰ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਵਹਿਰ ਗਿਰਾਈ। ਦੇਖਤਿ ਭੁਏ ਦੇਵ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੨॥ਪਲਟਿ ਪਲਟਿ ਅਪਨੋ ਤਨ ਸਾਰੇ।ਆਇਲਗੇ ਸਗਰੇ ਸਰ ਕਾਰੇ।ਤਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਕਾਰ ਕਰਾਵਹਿਂ। ਕਹਿ ਸਭਿ ਸੋਂ ਉਤ-ਸਾਹ ਬਧਾਵਹਿਂ॥੨੩॥ ਛਿਨਿਕ ਮਾਤ੍ਰ ਮਹਿ ਮਾਟੀ ਪਾਟੀ[8]। ਸਭਿ ਨਿਕਾਸ ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਸਾਟੀ[9]।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰ ਨਿਰਨੈ ਹੇਰੈਂ।-ਆਜ ਕਾਰ ਕੌ[10] ਕਰਹਿ ਘਨੇਰੇ?॥੨੪॥ਸੰਗਤਿ ਨਹੀਂ ਕਹੂੰ ਤੇ ਆਈ।ਜਿਤ ਕਿਤ ਦੀਖਤਿ ਜਨ ਸਮੁਦਾਈ।ਬੇਸ ਅਨੂਪਮ ਅਦਭੁਤ ਕ੍ਰਾਂਤਿ। ਕਰਤਿ ਕਾਰ ਕੋ ਸ਼ੋਭਤਿ ਗਾਤਿ-॥੨੫॥ਸੈਯਾ॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਏਵ ਬਿਚਾਰਿਨਿਹਾਰਤਿ-ਹੈ ਸਭਿ ਮਹਿਂਇਕ ਸੁੰਦਰ ਛੀਲਾ। ਚਾਰੁ ਬਿਲੋਚਨ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਤਿ, ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਹੈ ਸਭਿਹੁਨਿ ਛਬੀਲਾ॥ਬ੍ਰਿੰਦ[11] ਅਦਾਇਬ ਰਾਖਤਿ ਹੈਂ, ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਭਾਖਤਿ ਹੈਂ ਗੁਨ ਸ਼ੀਲਾ॥ਔਰ ਨਹੀਂ ਜਗਮੌਰ[12]ਇਹੀ ਇਸੁਠੌਰ ਬਿਖੈਦਿਖਰਾਵਤਿ ਲੀਲਾ-॥੨੬॥ਲਘੁ ਕਾਲ ਮੈਂ ਕਾਰ ਬਿਸਾਲ ਕਰੀ ਥਲ ਜਾਂਹਿ ਬਿਖੈ ਚਿਨਿਬੋ ਹਰਿ-ਮੰਦਿਰ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਤਹਿ ਤੇ ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਨਿਕਸਾਇ ਲਈ ਸਗਰੀ ਸਰ

[1](ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ) ਛਾ ਗਏ। [2]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਕ ਭਗਤ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿਆ। [3]ਦੂਸਰਾ (ਰੂਪ) ਭਗਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਦਸਿਆ ਹੈ। [4]ਵਣਜ। [5]ਛਪਰੀ ਛੱਤੀ। [6]ਸੈਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਨਾਈ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ। [7]ਭਾਵ ਸੇਵ ਵਾਸਤੇ। [8]ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟੀ। [9]ਸੁੱਟੀ। [10]ਕੌਣ। [11]ਸਾਰੇ ਉਸ ਦਾ। [12]ਜਗਤ ਦੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣ। *ਪਾਠ-ਮੈਂ।

ਅੰਦਰ।ਜਸੁ ਭਾਖਿ ਮਹਾਤਮ ਆਨਨ ਤੇ ਕਰਵਾਵਤਿ ਹੈਂ ਕਰ ਤੇ ਤਨ ਸੁੰਦਰ।ਇਕ ਆਵਤਿ ਹੈਂ,ਇਕ ਜਾਤਿ ਨਿਕਾਸਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਕਰਿ ਨਿੰਦਰ[1]॥੨੭॥—ਰਿਤ ਚੌਂਪ ਧਰੀ ਸੁਰ ਗੋਪ[2] ਅਹੈਂ ਪਲਟੇ ਤਨ—ਜਾਨਿਗੁਰੂ —ਚਲਿ ਆਏ—।ਜਿਮਿ ਸੂਰਜ ਬਾਲ[3] ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੀ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਦ੍ਵੈ ਬਿਕਸਾਏ। ਬਰ ਡੀਠ ਮਿਲੀ ਜੁਗ ਮੂਰਤ ਕੀ ਇਕ ਜੋਤਿ ਸੁਬੋਤਮ ਹੀ ਉਮਹਾਏ[4]।ਅਵਲੋਕਤਿ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਬਰਨੈਂ ਭੁਨਸਾਰ ਸਮੈਂ ਬਿਚ ਰਾਗ ਸੁਹਾਏ॥੨੮॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਸੁ ਛੰਤ ਕਰਿ ਜੁਕਤਿ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗਾਇ। ਅਪਨ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕੋ ਦਿਯੋ ਜਨਾਇ ਸੁਨਾਇ ॥੨੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ—

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥ ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲੁ ਸੁਹਾਵਾ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਭਇਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਲਾਥੇ ਸਗਲ ਵਿਸੂਰੇ ॥ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤ ਅਬਿਨਾਸੀ ਜਸੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੀ ਗਾਇਆ ॥ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਨਵ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਰਿਧਿ ਦੀਨੇ ਕਰਤੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਕਾਈ ਰਾਮ ॥ ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਬਿਲਛਤ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਕਰਤੇ ਕੀ ਦਾਤਿ ਸਵਾਈ ਰਾਮ ॥ ਦਾਤਿ ਸਵਾਈ ਨਿਖੁਟਿ ਨ ਜਾਈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪਾਇਆ ॥ ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਸਗਲੇ ਉਠਿ ਨਾਠੇ ਦੂਖੁ ਨ ਨੇੜੈ ਆਇਆ ॥ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਨੇਰੇ ਬਿਨਸੀ ਭੂਖ ਸਬਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸੁਆਮੀ ਕੇ ਅਚਰਜੁ ਜਿਸੁ ਵਡਿਆਈ ਰਾਮ ॥੨॥ ਜਿਸ ਕਾ ਕਾਰਜੁ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਆ ਮਾਣਸੁ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਭਗਤ ਸੋਹਨਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸਦਾ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਗੁਣ ਗਾਇ ਗੋਬਿੰਦ ਅਨਦ ਉਪਜੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਬਨੀ ॥ ਜਿਨਿ ਉਦਮੁ ਕੀਆ ਤਾਲ ਕੇਰਾ ਤਿਸ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਿਆ ਗਨੀ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਪੁੰਨ ਕਿਰਿਆ ਮਹਾ ਨਿਰਮਲ ਚਾਰਾ॥ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਨਾਨਕ ਸਬਦ ਅਧਾਰਾ ॥੩॥ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤਾ ਉਸਤਤਿ ਕਉਨੁ ਕਰੀਜੈ ਰਾਮ ॥ ਸੰਤਾ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਆਮੀ ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਦੀਜੈ ਰਾਮ ॥ ਨਾਮੁ ਦੀਜੈ ਦਾਨੁ ਕੀਜੈ ਬਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਇਕ ਖਿਨੋ ॥ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਉਚਰੁ ਰਸਨਾ ਸਦਾ ਗਾਈਐ ਅਨਦਿਨੋ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ ਨਾਮ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੀਜੈ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਇਛ ਪੁੰਨੀ ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਜੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੧੦ ॥

[1]ਨਿਗਾਹ ਕਰਕੇ। [2]ਛਿਪੇ ਹੋਏ ਦੇਵਤੇ। [3]ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ। [4]ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਆਏ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਮ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਕਰਿ ਖਰੇ ਗਾਈ ਸਿਫਤਿ ਸੁਨਾਇ।ਵਧਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੋਊ ਦਿਸ਼ਨ ਜਲ ਅਨੰਦ ਚਖ ਆਇ[1]॥੩੦॥ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜੁਨ ਅਰਜ਼ਨਿ ਕਰਿ[2] ਨੀਕੇ। ਅਰਜਨ[3] ਕੀਰਤਿ ਗੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਹੀ ਕੇ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥ। ਪਰਸੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਸਾਥ ॥੩੧॥ ਗਹਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕਪਤਿ ਅੰਕ ਭਰੇ ਹੈਂ[4]। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਬਿਸੁਧ ਕਰੇ ਹੈਂ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਬਦਨ ਚੰਦ ਮਾਨਿੰਦ।ਬਾਕ ਸੁਧਾ ਬੋਲੇ ਸੁਖਕੰਦ॥੩੨॥'ਜਗਤ ਭਗਤਿ ਮਗ ਸ਼ੁਭ ਬਿਸਤਾਰ।।ਸਰ ਕੋ ਰਚਨੋ ਪਰਮ ਉਪਕਾਰ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਥਿਰਹਿ ਸਦੀਵਾ। ਗਾਇ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿ ਮਨ ਨੀਵਾਂ॥੩੩॥ਸਰ ਅੰਦਰ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ। ਸਿਰਜਹੁ ਜਿਸਕੀ ਰਚਨਾ ਸੁੰਦਰ।ਜਰਹਿ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ੇਬ[5] ਬਿਲੰਦ। ਸ਼ੋਭਹਿ ਬਹੁ ਜਿਸ ਪੂਰਨ ਚੰਦ॥੩੪॥ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਕੋ ਚਹੁੰ ਦਰ ਸਿਰਜਾਵਹੁ। ਰੁਚਿਰ ਬੰਗਲਾ ਉਰਧ[6] ਕਰਾਵਹੁ।ਪਸ਼ਚਮੁ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਸੇਤੁ[7] ਰਚਾਵਹੁ।ਤੀਰਥ ਤੀਰ ਪੌਰ ਬਨਿਵਾਵਹੁ'॥੩੫॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਪਕਰੇ ਬਾਹੁ।ਬਨੌਂਤ ਬਤਾਵਤਿ ਸਭਿ ਜਗ ਨਾਹੂ[8]। 'ਇਹੁ ਮੇਰੋ ਮੰਦਰ ਬਰੁ ਹੋਇ। ਜਿਸ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਇ ॥੩੬॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਹੋਹਿ ਨ ਜੈਸੋ। ਭਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਨਹਿ ਨਿਤਿ ਐਸੋ। ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਣ ਕਾਰਣ ਮੋਖ।ਮੇਰੋ ਸਿਮਰਨ ਹੁਇ ਨਿਰਦੋਖ॥੩੭॥ਜੋ ਨਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਉਰ ਪਰਮ। ਗਾਇ ਕੀਰਤਨ ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਭਰਮ। ਮੁਹਿ ਕੋ ਮਿਲਹਿਂ ਆਇ ਨਿਹਸੰਸੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧ ਬਿਧੁੰਸੈ[9]'॥੩੮॥ਇੱਤਜ਼ਾਦਿਕ ਸਭਿ ਬਨੌਂਤ ਬਤਾਇ।ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਧਿਕ ਬਿਰਧਾਇ।'ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰਹੁ। ਨਰਕ ਪਰਨ ਤੇ ਨਰਨਿ ਉਬਾਰਹੁ॥੩੯॥ਫੇਰ ਜੁੱਧ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਕਰੀਅਹਿ। ਅਪਰ ਪੰਚ ਤਨ ਜੋਤਿ ਸੰਚਰੀਅਹਿ[10]।ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਰਚਹੁ ਬਿਸਾਲਾ।ਰੱਖਕ ਸਰ ਕੋ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕਾਲਾ॥੪੦॥ਕਰਹਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ਕੀਰਤਿ ਮੇਰੀ। ਪਰਥਿਰਤਹੁ[11] ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ।ਪੁਨ ਮਮ ਤਨ ਮੈਂ ਲੈਤਾ ਪਾਵਹੁ।ਜਿਸ ਹਿਤ ਤਨ ਧਾਰਹੁ ਸੁਥਨਾ-

---

[1]ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋ ਜਲ ਆ ਗਿਆ। [2]ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਕੇ। [3]ਉੱਜਲ। [4]ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਪਤੀ ਨੇ ਜੱਫੀ ਪਾਈ। [5]ਸ਼ੋਭਾ [ਅਰਬੀ—ਜ਼ੇਬ]। [6]ਧੁਰ ਛੱਤ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਵਡਾ ਗੁੰਬਦ ਉਚਾ ਬਣਵਾਓ। [7]ਪੁਲ। [8]ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਾਮੀ ਜੀ। [9]ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [10]ਹੋਰ ਪੰਜ ਦੇਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੋ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ। [11]ਪ੍ਰਚਾਰੋ।

ਵਹੁ'॥੪੧॥ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਮਿਲਿ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨੇ। ਪੁਨ ਸੁਰ ਗਨ ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਠਾਨੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ।ਨਾਮ ਨਿਵੇਦਨ ਕਰਿ ਹਿਤ ਭੀਨਸਿ[1] ॥੪੨॥ ਬਿਨਤੀ ਭਨਿ ਭਨਿ ਗੇ ਸੁਰਪੁਰਿ ਕੋ। ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਜਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ।ਸੰਗਤਿ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਸਰ ਕੇਰੀ।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਮਤਿ ਬਿਸਮ ਬਡੇਰੀ॥੪੩॥[2]"ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਧਰਿ ਅਹਿਲਾਦਾ।ਇਹੁ ਥੇ ਕੌਨ*ਕੀਨ ਸੰਬਾਦਾ[3]"?। ਨਏ ਅਨੂਠੇ ਬੇਸ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਕਹਾਂ ਇਹੁ ਚਾਲੇ? ॥੪੪॥ ਸਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵਤਿ ਗਏ। ਇਨ ਕੌ ਭੇਤ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਲਏ†'॥ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਥਰੇ ਬਿਰਾਜੇ।ਕਹਤਿ ਕਰਾਵਤਿ ਸਰ ਕੋ ਕਾਜੇ

---

[1]ਹਿਤ ਨਾਲ ਭਿੱਜੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। [2]ਸਿੱਖ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। [3]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਇਹ ਕੌਣ ਸਨ ਜੋ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਸੰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਇਸ ਅੰਸੂ ਵਿੱਚ ਏਕੰਕਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਮੰਦਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆਪ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਆਤਮਿਕ ਕੌਤਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਇਸਦੀ ਰਚਨਾ ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੱਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਸੂਖਮ ਆਤਮ ਖੇਲ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸਮਝ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਮੂਜਬ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਹੱਥ ਹੋਣ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਐਉਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:—ਸੰਤਾ ਕ ਕਾਰਜਿ,ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ॥ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੭ ਵਿੱਚ ਆਏ ਲਛਮੀ ਪਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਵੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਹੈ, ਤੇ ਅੰਕ ੮ ਵਿੱਚ ਏਕੰਕਾਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਚਖੰਡ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਚਖੰਡ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਯਥਾ—ਸਚਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ। ਫਿਰ ਏਕੰਕਾਰ ਨਾਮ ਬੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੈ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੈਸੇ 'ਭ੍ਰਮ ਛੂਟੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰ'। ਲਛਮੀ ਪਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਏਥੇ ਹੈ 'ਉਹ ਕਿ ਜਿਸਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਤੇ ਜਿਸਦੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਮਾਯਾ। ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕਰਤਾ ਤੇ ਕਾਦਰ ਹੈ' ਯਥਾ—ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੦ ਦੇ ਅੰਕ ੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ...ਕਿਨਹੂੰ ਲਏ—ਛੇ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਦਸ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਐਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:—'ਇਹ ਥੇ ਕੌਨ ਕੀਨ ਸੰਬਾਦਾ'। ਸਿੱਖਨ ਬੂਝੇ ਗੁਰੂ ਬਿਸਾਲੇ। 'ਆਗੇ ਨਾਹਿਨ ਕਿਸੇ ਦਿਖਾਲੇ (=ਦੇਖੇ)' ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਦੇਵਨ ਸਹਤ ਅਜੇ ਭਗਵਾਨਾ'। (ਸਿੱਖਾਂ ਪੁੱਛਿਆ) 'ਨਏ ਅਨੂਠੇ ਬਸ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਕਹਾਂ ਇਹੁ ਚਾਲੇ'। (ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਹਾ) 'ਸਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵਤਿ ਗਏ। ਇਨ ਕੋ ਭੇਤ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਲਏ'।

॥੪੫॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿੱਖ ਅਰੁ ਲਗੇ ਮਜੂਰ।ਹੋਇ ਕਾਰ ਬਹੁ ਥਿਰੇ ਹਜੂਰ।ਸੰਗਤਿ ਅਨਿਕ ਆਇ ਇਕ ਜਾਇ। ਰਹੈਂ ਜਿਤਿਕ ਸਰ ਕਾਰ ਕਮਾਇੰ ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕੀ ਸੁਭਤਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਬਨਹਿ ਸਪਾਨ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਭਨਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਖਦਾਨ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਰਨ*' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਇਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੫੨॥

੫੩. [ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ। ਸੰਤੋਖ ਸਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਤਲੇ ਵਿਛਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਸੰਮਤ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਆਦਿ[1]। ਚਹਤਿ ਰਚਨੋ ਨਿਜ ਸਦਨ[2] ਕੋ ਜਿਸ ਕੀ ਥਿਰ ਬੁਨਿਯਾਦ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਆਦਿਕ ਗੁਰੁਦਾਸ। ਭਗਤੂ ਬਹਿਲੋ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ।'ਸਰ ਅੰਦਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ।ਸਿਰਜਹਿ ਸਮਤਾ ਲਹਿ ਨ ਪੁਰੰਦਰ[3]'॥੨॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਉਤਸਾਹੁ ਬਡੇਰਾ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ[4] ਕਰਿਵਾਇ ਘਨੇਰਾ। ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਤਾਲ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ ਮੈਂ ਜਾਹੀਂ॥੩॥ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਬੁਲਾਵਨ ਠਾਨਾ।ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਬਯੋਂਤ ਬਖਾਨਾ । 'ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਨਾਵਹੁ।ਚਾਰ ਦ੍ਵਾਰ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨ[5] ਰਖਾਵਹੁ॥੪॥ਨਗਰ ਦਿਸ਼ਾ ਸਰ ਸੇਤ ਰਚੀਜਹਿ।ਦ੍ਵਾਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਸਰ ਤਟ ਕੀਜਹਿ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੀ ਕੁਰਸੀ ਸਾਰਹੁ। ਤਾਲ ਨੀਰ ਤੇ ਉਰਧ ਉਠਾਰਹੁ[6]॥੫॥ਸੁਰਗ ਦਾਰੀਆਂ[7] ਤਰੇ ਬਨਾਵਹੁ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਹਰਿ ਪੌੜ ਚਿਨਾਵਹੁ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਪਰਕਰਮਾਂ ਕਰੀਅਹਿ[8] । ਗਾਢੀ ਨੀਵ ਤਰੇ ਤੇ ਧਰੀਅਹਿ ॥੬॥ ਦਰਿ ਮੰਦਰ ਕੇ ਚਾਰੋਂ ਜੋਇ। ਦੁਇ ਦੁਇ ਛਾਤ ਚਉਗਿਰਦੇ ਹੋਇ।ਮੱਧ ਜਾਇ ਊਚੀ ਇਕ ਛਾਤ।ਊਪਰ ਮਿਲਿ ਸਮਹੁਇ, ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ॥੭॥ਤਿਸ ਪਰ ਰੁਚਿਰ ਬੰਗਲਾ[9] ਥਪਹਿ। ਕੰਚਨ ਤੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਦਿਪਹਿ'। ਇਮ ਬਤਾਇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ। ਪੁਨ ਬ੍ਰਿਧ ਸੋਂ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥੮॥'ਸਿਮਰਹੁ ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਰਾਸ।ਖਰੇ ਹੋਇ ਕੀਜਹਿ ਅਰਦਾਸ। ਅਵਿਚਲ ਨੀਵ ਧਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ। ਮੰਦਰ ਸੁਭਹਿ ਲਗਹਿ ਮਨਿ ਮਾਨਿਕ[10]'॥੯॥ਹੁਕਮ ਸੁਨਨੇ ਬ੍ਰਿਧ ਬੰਦੇ ਹਾਥ। ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਿ ਚਾਰਹੁੰ

[1]ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ। [2]ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਹਰੀਮੰਦਿਰ। [3]ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਅ) ਇੰਦ੍ਰ। [4]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। [5]ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਏਥੇ ਕੋਣਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਮੰਦਰ ਦੀਆਂ ਨੁਕਰਾਂ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਹਨ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਚਾਰੋਂ ਕੋਣਾਂ ਵਲ ਹਨ। [6]ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤਾਲ ਦੇ ਨੀਰ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਉਠਾਕੇ ਉਸਾਰੋ। [7]ਮਹਿਰਾਬਾਂ। [8]ਰਚੋ। [9]ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਵੱਡਾ ਗੁੰਬਦ। [10]ਮਣੀਆਂ ਤੇ ਮਾਣਿਕ।

*ਪਾ:-ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਨ ਕਾਰਨੁ ਕੋ।

ਗੁਰੁ ਨਾਥ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਹੋਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੧੦॥ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਨਿਹਚਲ[1] ਇਸ ਨੀਵ। ਬੁਰਾ ਜਿ ਚਿਤਹਿ ਬਿਨਾਸੀ ਥੀਵ।ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਹਾਇ।ਸਿਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ[2]ਕੇਇਹ ਦਿਪ-ਤਾਇ॥੧੧॥ਮਾਨਹਿ,ਪੁਰਹਿ ਮਨੋਰਥ ਸੋਇ। ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਬਿਘਨ ਗਨ ਖੋਇ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਪਹਿ ਦੁਗੁਨ ਚਗੁਨੋ। ਜਿਮ ਪ੍ਰਤਿਪਦ ਤੇ ਹੁਇ ਸਸਿ ਪੂਨੋਂ[3] ॥ ੧੨ ॥ ਥੀਰ ਬਿਰਾਜਹਿ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਸਮੈਂ। ਆਇ ਚਤੁਰ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਨਰ ਨਿਮੈਂ"।ਇਮਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਬ੍ਰਿਧ ਜਬੈ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰ ਪੰਕਜ ਤਬੈ ॥੧੩॥ ਗਹੀ ਈਂਟ ਤਹਿਂ ਕਰੀ ਟਿਕਾਵਨ। ਮੰਦਰ ਅਵਿਚਲ ਨੀਵ ਰਖਾਵਨ।ਤਬਿ ਕਾਰੀਗਰ ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਹੇਰਿ। ਹੇਤ ਜਨਾਵਨ ਮਤੀ ਬਡੇਰ॥ ੧੪॥ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਉਠਾਇ ਸੋ ਲੀਨਿ।ਫੇਰ ਘੇਰ ਘਰਿ ਕਰਿ ਧਰਿ ਦੀਨ[4]। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਨੋ।'ਕਹਾ ਕੀਨ ਤੈਂ?' ਬਾਕ ਉਚਰਨੋ॥੧੫॥ 'ਹਮ ਗੁਰ ਸਿਮਰਿ ਸਮੈ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨਾ[5]। ਧਰੀ ਈਂਟ ਹਿਤ ਅਚਲ ਸਥਾਨਾ। ਚਿਨਿਬੇ ਹਾਰ ਆਜ ਤੇ ਪਾਛੋ।ਈਂਟ ਅਪਰ ਜੋ ਧਰਿਹੈਂ ਆਛੋ ॥੧੬॥ ਤਿਸ ਉਖੇਰ ਪੁਨ ਆਪ ਧਰੈਂ ਹੈਂ[6]।ਕਾਰੀਗਰਨ ਬਿਖੈ ਅਸ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ[7]"। ਇਮ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਕਹਯੋ ਗੁਰ ਫੇਰ।'ਅਸ ਕ੍ਰਿਤਿ ਤੇ ਹਮ ਲੀਨ ਸੁ ਹੇਰ ॥੧੭॥ਜਥਾ ਮਸੰਦਨ ਲਾਯਹੁ ਗਾਰਾ।–ਬਹੁਰ ਬਨਹਿ ਸਰ–ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ*।ਤਿਮ ਤਵ ਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਜਾਨੀ ਜਾਇ।ਮੰਦਰ ਹੁਇ ਕਰਿ ਭਗਨ ਗਿਰਾਇ[8]॥੧੮॥ਬਹੁਰ ਉਸਾਰਹਿ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਧਨ ਲਾਇ ਉਦਾਰੇ। ਸਰ ਜੁਤਿ ਹਰਿਮੰਦਰ ਪੁਨ ਹੋਇ। ਅਵਿਚਲ ਨੀਵ੍ ਸਦਾ ਇਸ ਜੋਇ' ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਨ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ

---

[1]ਅਟੱਲ। [2]ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ=ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ (ਅ) ਸ਼ੱਤਰਨਿ=ਛੱਤਰਨ=ਛਤ੍ਰਧਾਰੀਆਂ ਦੇ। (ੲ) ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ = ਗਜਪੱਤੀਆਂ ਦੇ। [3]ਜਿਵੇਂ ਏਕਮ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਫੇਰ ਘੇਰਕੇ ਤੇ ਘੜਕੇ ਧਰ ਦਿੱਤੀ। [5]ਅਸਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਤੇ ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਜਾਣਕੇ। [6]ਅਜ ਤੋਂ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇੱਟ ਨੂੰ ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ ਧਰੇਗਾ' ਤਾਂ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲਾ ਉਸਨੂੰ ਉਖੇੜਕੇ ਫੇਰ ਆਪ ਧਰੇਗਾ। [7]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਬਾਣ) ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ। [8]ਢਹਿ ਕੇ ਡਿੱਗੇਗਾ।

*ਸਤਿਗੁਰ ਹਰ ਨਿੱਕੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਅਪਣੇ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਮੰਦਿਰ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਤੇ ਹਰ ਹੋਣਹਾਰ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਾਚਣ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਰੀਗਰ ਦੇ ਇੱਟ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤੋਂ ਇਹ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੰਦਿਰ ਇੱਕ ਵੇਰ ਢਹਿ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸਰੇਗਾ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਇਵ[1]।ਕਹਿ ਬ੍ਰਿਧ ਸੌਂ ਸਭਿਮਹਿਂ ਬਰਤਾਇਵ*।'ਜੈਜੈ'ਨਾਦ
ਕਰਹਿਂ ਸਿਖ ਸਾਰੇ।ਲਗੇ ਕਾਰ ਸਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਰੇ॥੨੦॥ ਚੂਨੋ ਸੂਖਮ[2]ਪੀਸਨ
ਕਰੈਂ । ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ ਬਹੁ ਇਕ ਥਲ ਧਰੈਂ। ਬਹੁਤ ਮਲ ਕੈ ਡਾਲਿ ਮਸਾਲੇ।
ਕਰਹਿਂ ਮਿਲਾਵਨਿ ਮਸਲ[3]† ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੨੧ ॥ ਧਰੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਿਖ ਕਾਰ
ਕਰੇਤੇ। ਕੋ ਨਿਸ ਮੈਂ ਭੀ ਲਗੇ ਰਹੇਤੇ।ਬਹੁਤ ਮਿਲੇ ਕਰਿ ਕਾਰ ਪਚਾਵਨਿ।
ਅਧਿਕ ਈਂਟ ਕੋ ਖਰਚ ਲਗਾਵਨਿ[4] ॥੨੨॥ ਕੋ ਸਿਰ ਧਰਹਿਂ ਉਠਾਇ ਸੁ
ਲਜਾਵੈਂ।ਕਾਰੀਗਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪੁਚਾਵੈਂ।ਕੋ ਚੂਨੇ ਕੋ ਲਜਾਇ ਉਠਾਈ। ਹਰਿ
ਮੰਦਰ ਪਰ ਦੇਤਿ ਲਗਾਈ ॥੨੩॥ ਸਭਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਅਲਪ ਬਿਸਾਲਾ । ਜੋ
ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ।ਲਘੁ ਅਰੁ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਜੈਸੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ
ਉਰ ਜਾਨਹਿ ਤੈਸੇ॥੨੪॥ਜੋਗ ਛੇਮ[5]ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਕਰਤਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ
ਕਲਮਲ ਹਰਤਾ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿਂ ਦਾਸਨ ਕੋ ਹੇਰਹਿ।ਜੋ ਘਾਲਤਿ ਹੈਂ ਘਾਲ
ਘਨੇਰਹਿ॥੨੫॥ਸੁੰਦਰ ਸਰ ਕੀ ਬਨੀ ਸੁਪਾਨ।ਬਾਹੀ ਚਾਰਹੁ ਕੋਨ ਸਮਾਨ।
ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੀ ਕੁਰਸੀ ਭਈ। ਪਰਬ੍ਰਿਤਿ ਬਰਖਾ ਰੁਤ ਜਗ ਭਈ॥੨੬॥ ਸ਼੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੇ ਤਾਲ ਬਨਾਵਾ । ਮਨਹੁਂ ਭਰਨਿ ਕੋ ਘਨ ਉਮਡਾਵਾ । ਘਟਾ
ਘੁਮਡ ਕਰਿਨਭ ਮਹਿਂ ਆਈ।ਕਬਹੁਂ ਸ਼ਜਾਮ,ਸਿਤਕਬਿ ਬਿਦਤਾਈ॥੨੭॥
ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਕੋ ਛੋਰਨ ਕਰੈ । ਗੁਰ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਸਰ ਕੋ ਭਰੈ।ਝੁਕਹਿਂ
ਮੇਘ ਜਨੁ ਲਾਗਹਿ ਅਵਨੀ[6]। ਘੋਖਤਿ ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ, ਰੁਤ ਰਵਨੀ[7]॥੨੮॥
ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਸੌਂ ਪੂਰਨ ਕਰਯੋ।ਊਨਵ[8]ਘਨ ਗਨ ਸ਼ੋਭਤਿ ਧਰਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਪਰਮਾਰਥ ਰੂਪ।ਕਰਜੋ ਬਿਲੋਕਨ ਤਾਲ ਅਨੂਪ ॥੨੯॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ
ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਏ।ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼
ਮਾਂਹੀ।ਕਰਦਮ ਬਿਨ ਠਹਿਰਜੋ ਜਲੁ ਤਾਂਹੀ[9]॥੩੦॥ਆਇ ਸੰਗਤਾਂ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ
ਬ੍ਰਿੰਦ।ਮੱਜਤ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਲਹਤਿ ਅਨੰਦ।ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਸੰਚਤਿ ਪਾਪੂ ।
ਸਰ ਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਕੀਨ ਸਿਖਾਪੂ॥੩੧॥ਕਰਹਿਂਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਫਿਰਿ ਚਹੁਂਫੇਰੇ।ਸ਼ਬਦ
ਪਠਹਿ ਫਲ ਪਾਇਂ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਤਤਛਿਨ ਪਾਵਹਿ । ਕਹਤਿ
ਸ਼ਲਾਘਾ ਧਾਮਨਿ ਜਾਵਹਿਂ॥੩੨॥ਜਹਿਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹੁਇ ਮੇਲਾ।ਸਤੁਤਿ

[1]ਨਿਗਾਹ ਪਾਈ। [2]ਬਾਰੀਕ। [3]ਮਲ ਮਲ ਕੇ, ਪੀਹ ਪੀਹ ਕੇ । [4]ਇੱਟਾਂ ਦਾ (ਉਸਾਰੀ ਤੇ) ਲੱਗਣ ਦਾ ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਹੈ। [5]ਜੋਗ=ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਛੇਮ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੀ ਰੱਖਜਾ ਭਾਵ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਜਾਈ। [6]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨਾਲ । [7]ਰੁੱਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। [8]ਝੁਕਕੇ । [9]ਭਾਵ: ਤਾਲ ਵਿੱਚ।

*ਪਾ:-ਬ੍ਰਿਤਵਾਇਵ । †ਪਾ:-ਸਕਲ।

ਸੁਨਾਇੰ ਸੁ ਤਾਲ ਸੁਹੇਲਾ। ਅਤਿ ਰਮਣੀਕ ਬਨੀ ਜਿਹ ਸ਼ੋਭਾ। ਦੇਖਤਿ
ਜਿਸਹਿ ਨ ਕਿਹਿ ਮਨ ਲੋਭਾ[1]॥੩੩॥ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾਰ ਕਰਾਵੈਂ।ਮੱਜਨ
ਕੋ ਫਲ ਘਨੋ ਸੁਨਾਵੈਂ*। ਪਸਰ੍ਯੋ ਸੁਜਸ ਦੇਸ਼ ਪਰਦੇਸ਼। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ
ਆਵਹਿ ਸਿੱਖ ਬਿਸ਼ੇਸ਼॥੩੪॥ਇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਕਾਂਖਾ ਘਨੀ। ਦੁਤੀਏ ਸਰ
ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਸੁਨੀ। ਚਿਤ ਮਹਿ ਚੌਂਪ ਅਧਿਕ ਕਰਿ ਆਵੈਂ। ਸਰ ਸ਼ਨਾਨ
ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖਾਵੈਂ ॥੩੫॥ ਦਰਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਅਨਿਕ
ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਾਇ।'ਜਗ ਸਾਗਰ ਦੁਸ਼ਤਰ ਬਡ ਦਾਰੁਨ। ਤਿਸ ਤੇ
ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਉਬਾਰਨ ॥੩੬॥ ਕਰ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਬਡ ਉਪਕਾਰਾ। ਧੰਨੁ
ਧੰਨੁ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ† ਦਤਾਰਾ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਸ ਜਗ ਮਹਿ ਭਯੋ। ਦੂਨ
ਚਗੁਨਾ ਹੁਇ ਨਿਤ ਨਯੋ॥੩੭॥ਕਿਤਕਕਾਲ ਸਰ ਮਹਿਂ ਜਲ ਰਹ੍ਯੋ।ਬਹੁਰੋ
ਸੋਖ ਸਰਬ ਨੇ‡ਲਹ੍ਯੋ[2]। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ ਸਿਖ ਸਾਰੇ।ਸੰਭ੍ਰਮ ਧੁਤ[3]
ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ॥੩੮॥ 'ਇਹੁ ਤਾਲਨ ਮਹਿ ਦੋਸ਼ ਮਹਾਂਨਾ। ਮਹਾਂ ਨੀਰ
ਸੋਖਹਿ ਜਿਸ ਥਾਨਾ। ਬਨ੍ਯੋ ਬਨਾਯੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਇ। ਬੀਚ ਨ ਠਹਿਰ
ਸਕਹਿ ਜਲ ਜੋਇ॥੩੯॥ ਕੇਤਿਕ ਤਾਲ ਰਹੇ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। ਬਿਨ ਜਲ ਤੇ
ਸੂਕੇ ਗਿਰ ਜਾਤਿ। ਮਹਾਂ ਬਿਘਨ ਇਹੁ ਤਾਲਨ ਕੇਰਾ। ਜੋ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਸਰ
ਮਹਿਂ ਹੇਰਾ ॥੪੦॥ ਨਹਿ ਉਪਾਇ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਮਿਟਾਵਨਿ?। ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ
ਨੀਰ ਠਹਿਰਾਵਨ। ਰਾਵਰ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸਮਰੱਥ। ਜਗ ਸਿਰਜਨ ਭੰਨਣ
ਤੁਮ ਹੱਥ' ॥੪੧॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖੇ ਬਚ
ਰੂਰੇ।'ਇਸ ਤਲਾਵ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਈ§।ਰੀਤ ਛੁਧਾਤੁਰ ਸਮਸਰ ਜੋਈ॥
੪੨॥ਸਰ ਸੰਤੋਖ ਥਾਨ ਜਿਸ ਪਾਵਨਿ। ਤਹਿਂ ਕੀ ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਇਤ ਲਯਾ-
ਵਨਿ।ਤਿਸ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਤੇ ਹੁਇ ਸੰਤੋਸ਼।ਸਕਲ ਬਿਨਾਸਹਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੋਸ਼¶॥
੪੩॥ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਸਗਰੇ ਜਾਵਹਿ। ਏਕ ਬਾਰ ਜੇਤਿਕ ਧਰ ਲ੍ਯਾ-
ਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਪਾਵਹੁ।ਦਿਹੁ ਸੰਤੋਸ਼ ਜਲ ਕੋ ਠਹਿਰਾ-
ਵਹੁ'॥੪੪॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਵਾਕ ਸੁਹਾਏ।ਸਿੱਖ ਇਕੱਤ੍ਰ ਭਏ ਸਮੁਦਾਏ।

[1]ਜਿਸ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿਸ ਦਾ ਮਨ ਲਭਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ? [2]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਸੁੱਕ
ਗਿਆ ਹੈ। [3]ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ। *ਪਾ:—ਬਤਾਵੈਂ। †ਪਾ:—ਸੁਖ,ਸਿਖ। ‡ਪਾ:—ਹੀ। ਨਹਿਂ।
§ਪਾ:—ਕੋਈ। ¶ਛੁਧਾਤੁਰ ਹੋਣ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੋਸ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਤਲਾਉ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਦੀ ਮੁਰਾਦ
ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਮਿੱਟੀ ਰੇਤਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਤਦੋਂ ਨਹਿਰਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ,

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਮਿਲਿ ਸੰਤੋਖਸਰ ਪਰ ਸਭਿਗਏ।ਤਹਿਂਕੀ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਲਿਆਵਤਿਭਏ*॥੪੫॥
ਜਿਤਿਕ ਤਾਲ ਅੰਤਰ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਤਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਸਾਰਾ[1] ।
ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਸਗਲ ਥਾਨ ਪਸਰਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਥਰਾਈ॥
੪੬॥ਬਹੁਰ ਨੀਰ ਸ਼ੁਸ਼ਕਨੋ ਨਹਿਂਕਬੈ।ਪੂਰਨ ਰਹਨੋ ਭਰਨੋਜਲਿ ਸਬੈ।ਸਿਖ
ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਇ ਅਨੰਦ। ਮੱਜਤਿ ਕਲਮਲ ਹਤਹਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੪੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੩ ॥

੫੪. [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੱਗਰ ਵਸਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼੍ਰੀਹਰਿਮੰਦਰ ਕੋ ਬਹੁਰ ਕਾਰੀਗਰਨ ਲਗਾਇ। ਕਰਤਿ ਉਸਾਰਨ
ਕਉ ਭਲੇ[2] ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਦਰ ਰਖਵਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਹੁ ਕਾਰ
ਕਮਾਇੰ।ਚੂਨੋ ਪੀਸਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਇ।ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਬਹੁ ਡਾਲ ਮਸਾਲੇ।ਸਿਰ
ਉਨਾਇ ਕਰਿ ਲਿਆਇ ਉਤਾਲੇ॥੨॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਈਂਟਕਾ ਸੀਸ ਉਠਾਵੈਂ। ਕਾਰੀ
ਗਰਨਿ ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚਾਵੈਂ।ਨੀਕੇ ਘਰ ਘਰ ਧਰਹਿਂ ਸੁਧਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਨਿਤਾ-
ਪ੍ਰਤਿ ਮੰਦਰ ਕਾਰ ॥੩॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਇ। ਨਹਿਂ ਕਾਸ਼ਟ
ਕਿਸ ਥਾਇਂ ਲਗਾਇ।ਚੂਨੇ ਸੰਗ ਇਟਿਕਾ ਜਰੈਂ। ਭਿਤ ਠਾਂਢੀ ਗਾਢੀ ਅਤਿ
ਕਰੈਂ[3]॥੪॥ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਖਰੀ ਕਰੀ ਬਹੁ ਖਰੀ[4]।ਕਰਦਮ ਸੰਗ ਨ ਈਂਟੈਂ ਧਰੀ।

---

[1]ਭਾਵ ਤਲਾਉ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੌੜੀਆਂ ਵਲੋਂ ਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਸਾਰੇ (ਤਰ=) ਤਲ ਉੱਤੇ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੀ। [2]ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਾਰਦੇ ਹਨ। [3]ਕੰਧਾਂ (ਬੜੀਆਂ) ਮਜ਼ਬੂਤ ਖੜੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਚੰਗੀ।

*ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬ੍ਰਿਧ ਸੰਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ੧੯੯੦ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਹੋਈ ਸੀ।

*ਪ੍ਰਸੰਗ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ] ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੀਵੇਂ ,ਸਨ, ਰੇਤਲੇ ਤਲ ਕਰਕੇ ਜਲ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਛੇਤੀ ਪੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੰਤੋਖਸਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਚੀਕਣੀ ਸੀ, ਚੀਕਣੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਬਹੁਤ ਘਟ ਸਿੰਜਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਤੋਖਸਰ ਦੀ ਚੀਕਣੀ ਮਿੱਟੀ ਜੋ ਨਿਕਲੀ ਪਈ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਤਾਲ ਦਾ ਰੇਤਾ ਕਢਕੇ ਚੰਗੀ ਚੋਖੀ ਡੂੰਘਿਆਣ ਤੇਕ ਇਸ ਵਿਚ ਪੌੜੀਆਂ ਦੇ ਪੱਕੇ ਮਹਲ ਤੱਕ ਭਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਫਿਰ ਜਲ ਖੜੋ ਗਿਆ। ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਵਰਖਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਰੋ ਜੋ ਗਉਘਾਟ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਸੀ, ਭਰਦੇ ਸਨ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਰਾਵੀ ਦੀ ਨਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਹੰਸਲੀ ਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਵਾਰਾ ਹੁਣ ਬੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨਹਿਰ ਤੋਂ ਰਾਵੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੰਸਲੀ ਉਤੇ ਦੁਮੂੰਹੇਂ (ਤੁੰਗ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ) ਤਕ ਹੁਣ ਤਕ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਬ ਜੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੰਸਲੀ ਸੰਮਤ ੧੯੮੬ ਬਿ: ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬ੍ਰਿਧ ਸੰਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਤੇ ਛੱਤੀ ਹੋਈ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਹਥੀ ਸੇਵਾ, ਸੇਵਾ ਦਾ ਇਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸੀ।

ਕਾਲਬੂਤ[1] ਸੰਗ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਰ।ਚਾਰਹੁੰ ਦਰ ਮੇਲੇ ਦੁਹੁੰ ਓਰ[2]॥੫॥ ਚਿਨ ਚਿਨ ਊਪਰ ਕੀਨ ਉਤੰਗ। ਮੇਲੀ ਛਾਤ ਸੁ ਚੂਨੇ ਸੰਗ। ਮਹਿਮਾ ਕੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਵੈਂ।ਹਰਖਹਿ ਸੰਗਤਿ ਜਬਹਿ ਸੁਨਾਵੈਂ॥੬॥ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਧਾਮੂ[3]।ਦੋਨਹੁੰ ਬਿਖੈ ਜੁ ਥਲ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਤਹਿੰ ਬਜ਼ਾਰ ਕੀ ਚਿਨਤੀ ਹੋਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਹਾਟਿ ਸੁਧਾਰਹਿ ਕੋਇ॥੭॥ ਜਨੌਂ ਬਰ ਦੇਂ ਤਨੌਂ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਵੈਂ।ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਭਿ ਸਿਖ ਸੁਨ ਪਾਵੈਂ।'ਹੋਵੈ ਵਸਦੀ ਸਘਨ ਅਪਾਰ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਬਨਹਿ ਬਜ਼ਾਰ ॥੮ ॥ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਹੁਇ ਨਗਰ ਨ ਕੋਈ। ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਲਛਮੀ ਜੋਈ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਇਹੁ ਬਧਹਿ ਬਿਸਾਲ। ਬਸੈਂ ਲੋਕ ਸਭਿ ਜਾਤਨਿ ਜਾਲ[4]॥੯॥ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਬਨਜ ਮਹਾਨਾ। ਚਲਹਿ ਜਹਾਂ ਕਹਿੰ, ਨਰ ਧਨਵਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਬਸਨ ਹੇਤ ਕੇਤਿਕ ਸਿਖ ਆਏ॥੧੦॥ਸਦਨ ਚਿਨਾਇ, ਬਨਾਇ ਦੁਕਾਨ।ਕਰਨ ਲਗੇ ਬਿਵਹਾਰ ਸੁਜਾਨ[5]। ਲਵਪੁਰਿ ਆਦਿਕ ਜੇ ਨਿਤ ਬਾਸੇ। ਗੁਰਪੁਰਿ ਕੋ ਖਲ ਕਰਿ ਉਪਹਾਸੇ[6]॥੧੧॥ਮੂਰਖ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿ। ਮਿਲਹਿੰ ਪਰਸੁਪਰ ਏਵ ਬਖਾਨਹਿ।'ਨਗਰ ਬਸਹਿ ਕੈਸੇ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਕੋ ਜਲੁ ਆਇ ਮਹਾਂਨ ॥੧੨॥ਥਿਰਹਿ ਚੁਮਾਸੇ[7] ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਪਾਨੀ।ਕਿਮ ਘਰ ਰਹਹਿੰ, ਹੋਹਿੰਗੇ ਹਾਨੀ।[8]ਜੋ ਜੋ ਬਸਹਿੰ ਜਾਹਿੰ ਪਿਖਿ ਹਾਲ।ਉਜਰ ਜਾਹਿੰਗੇ ਥੋਰਿਯ ਕਾਲ'[7] ॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਦੁਖ ਪਾਵਾ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਮੂਢਨ ਕਹੇ ਡੁਲਾਵਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ ਜਬਿ ਆਏ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮਿਲਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਏ॥੧੪॥ 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ ! ਆਪ ਕਰਤਿ ਬਡ ਨਗਰ ਸਮਾਜੂ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ–ਮਹਾਂ ਇਹੁ ਬਾਸੈ[9]। ਲਛਮੀ ਥਿਰਹਿ ਅਨੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ–॥੧੫॥ਅਪਰ ਪੁਰਨ ਕੇ ਨਰ ਬਿਵਹਾਰੀ।ਸਹਤ ਹਾਸ ਇਵ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ।–ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਕੌ ਜਲ ਜਹਿ ਥਿਰ ਹੋਇ। ਕੈਸ ਤਹਾਂ ਬਸਹਿਗੋ ਕੋਇ ॥੧੬॥ਸਦਨ ਗਿਰੈਂ ਤਬਿ ਊਜਰ ਜੈ ਹੈਂ।ਬਸਨ ਹਾਰ ਇਤ ਉਤ ਦੁਖ ਪੈਹੈਂ–'।ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਜਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਨੇ। 'ਜਿਮ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਜਲ

---

[1]ਛਾਟ ਬਨਾਉਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਆਸਰਾ ਹੇਠ ਦੇਈਦਾ ਤੇ ਫੇਰ ਕੱਢ ਲਈਦਾ ਹੈ। [2]ਦੁਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਮੇਲੇ, ਭਾਵ ਛਾਟ ਲਗਾਈ। [3]ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ। [4]ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ। [5]ਚਤੁਰ ਲੋਕ। [6]ਮੂਰਖ ਹਾਸੀ ਕਰਨ। [7]ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ ਦੇ। [8]ਜੋ ਜੋ ਵਸਣਗੇ (ਇਹ) ਹਾਲ (ਘਰਾਂ ਦੇ ਹਾਨ ਹੋਣ ਦਾ) ਵੇਖਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ (ਹੀ ਸਾਰੇ) ਉਜੜ ਜਾਣਗੇ।(ਅ)(ਹੁਣਦੀ ਹੋਣਕਵਾਲੀ) ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਜੋ ਜਾ ਵੱਸਣਗੇ ਸੋ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਉੱਜੜ ਜਾਣਗੇ। [9]ਇਹ ਘੁੱਘ ਵਸੇਗਾ।

ਆਵਤਿ ਲਹਨੇ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਮ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਕੇ ਨਰ ਉਮਡਾਵੈਂ।ਬਸਿਬੇ ਹੇਤ ਨਗਰ ਇਸ ਆਵੈਂ।ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਸਦਨ ਸਥਾਨ। ਲੇ ਕਰਿ ਬਸਿ ਹੈਂ ਗਨ ਧਨਵਾਨ ॥੧੮॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨ ਕੋ ਰਿਜ਼ਕ ਮਹਾਨਾ। ਆਨ ਧਰਹਿੰਗੇ ਹਮ ਇਸਥਾਨਾ।ਖੈਬੇ ਹੇਤ ਆਇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਆਨ ਥਾਨ ਤੇ ਪਾਇ ਨ ਜੋਈ॥ ੧੯॥ ਗੁਰਪੁਰਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਹਿਂ ਵਾਸ ਨਰ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲਾ। ਜੀਵਤਿ ਸਿਮਰਹਿ ਰਿਦੇ ਗੁਬਿੰਦ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਮਹਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ[1]॥੨੦॥ਕਰਹਿਂ ਜੀਵਕਾ ਬਸਿਗੁਰਪੁਰਿ ਮੈਂ।ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਧਾਰਿਕਰਿ ਉਰ ਮੈਂ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਗਤਿ ਪਾਇਂ ਸੁਖਾਰੇ। ਦੁਇ ਲੋਕਨ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ॥ ੨੧॥ ਨਿੰਦਕ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਲੋਕ ਨ ਸੱਕਈਂ। ਦੁਖੀ ਹੋਤਿ ਪਰ ਸੁਖ* ਕੋ ਤੱਕਈਂ।ਸੋ ਪਚਿ ਪਚਿ ਜਬਿ ਜਾਵੈਂ ਹਾਰ।ਸ਼ਰਨ ਪਰੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਬਾਰ॥ ੨੨॥ਨਹੀਂ ਬਸਹਿਂ ਪਛੁਤਾਵਹਿਂ ਪਾਛੈ।ਸੁਖ ਆਛੇ ਪਿਖਿਬਸਿਬੋ ਬਾਂਛੈ[2]।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਤਿ ਬਾਕ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਧੰਨ ਧੰਨ' ॥੨੩॥ ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤਿ ਬਸਹਿਂ ਆਨ ਕਰਿ ਨਏ। ਨਰ ਕੁਟੰਬ ਜੁਤਿ ਘਰ ਗਨ ਭਏ। ਖੁਲਨੋ ਬਜ਼ਾਰ ਹੇਤ ਬਿਵਹਾਰ।ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕੀ ਕਰਹਿਂ ਸੰਭਾਰ॥੨੪॥ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬੈ। ਬੈਠੇ ਸੌਦਾ ਲੇ ਕਰਿ ਸਬੈ।ਆਇ ਨ ਕੋਇ ਖਰੀਦਨ ਹਾਰਾ। ਹੋਤਿ ਅਲਪ ਹੀ ਕੁਛ ਬਿਵਹਾਰਾ ॥੨੫॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਨਕ ਇਕ ਦਿਨ ਮਿਲਿ ਆਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਏ.। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਆਪ ਸਭਿ ਦਾਨੀ[3] ॥੨੬॥ ਬਨਕ ਅਨੇਕ ਬਸੇ ਪੁਰਿ ਆਈ। ਬੈਠੇ ਕਰਿ ਦੁਕਾਨ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਸੌਦਾ ਲੈਕੇ। ਹੇਤ ਜੀਵਕਾ ਇੱਛਾ ਕੈ ਕੈ॥੨੭॥ਸਕਲ ਕੁਟੰਬਦਾਰ ਹਮ ਅਹੈਂ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇਰ ਗੁਜ਼ਾਰੋ ਚਹੈਂ। ਜਬਿ ਤੇ ਖੋਲੀ ਆਨਿ ਦੁਕਾਨ। ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ-ਵਾਨ[4] ॥੨੮॥ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਕਰਨ ਕੋ ਆਵੈਂ। ਸੌਦਾ ਅਲਪ ਕਬਹੁੰ ਬਿਕ ਜਾਵੈ। ਯਾਂਤੇ ਨਹਿ ਪਰਵਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਬਨਹਿ ਅਹਾਰ॥ ੨੯॥ਪਟ ਪਹਿਰਨ ਕੋ ਖਰਚ ਮਹਾਂਨਾ। ਬਜਾਹਿ ਆਦਿ ਉਤਸਵ ਜੇ ਨਾਨਾ। ਕਰਨੋ ਚਹੈਂ ਹਮ ਬਸ ਕਰਿ ਜਬੈ।ਏਤੋ ਬਨਜ ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਅਬੈ॥੩੦॥ਨਹੀਂ ਜੀਵਕਾ ਅਪਰ ਬਿਧਾਨਾ[5]।ਬਨਹਿ ਨ ਅਪਰ ਕਾਰ ਜੇ ਨਾਨਾ[6]।ਤੁਮਅੰਤਰ-

[1]ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ। [2]ਵਸਣਾ ਚਾਹੁਣਗੇ। [3]ਜਾਣਨਹਾਰ ਹੋ। (ਅ) ਦਾਤਾ ਹੋ। [4]ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [5]ਹੋਰ ਬਿਧੀ ਜੀਵਕਾ ਦੀ ਨਹੀਂ। [6]ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ (ਸਾਥੋਂ) ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

*ਪਾ:-ਮੁਖ।

ਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੋ। ਕਰੋ ਬਸਾਵਨ, ਪਾਲਨ ਠਾਨੋ[1] ॥੩੧॥ ਅਪਰ ਨ ਕੋਊ ਮਾਲਕ ਹਮਰੋ। ਬਸੇ ਆਸਰਾ ਲੇ ਕਰਿ ਤੁਮਰੋ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਸਭਿ ਜਗ ਕੇ ਅਹੋ। ਫੁਰਹਿ ਆਪ ਕੋ ਬਚ, ਜਿਮ ਕਹੋ' ॥੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਨਤੀ। ਬਿਕਸਤਿ ਭਨਯੋ 'ਤਜਹੁ ਅਸ ਗਿਨਤੀ। ਕਰਹੁ ਆਜ ਤੇ ਐਸੀ ਕਾਰ। ਜਿਸਤੇ ਵਧਹਿ ਅਧਿਕ ਬਿਵਹਾਰ॥੩੩॥ ਉਠਹੁ ਭੋਰ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ ਸੋਂ ਕੀਜੈ ਧ੍ਯਾਨ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰਿ ਮੈਂ ਜਾਵਹੁ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਤਹਿੰ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵਹੁ॥੩੪॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹੁ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਾਨ ਸ਼ਰਧਾ ਉਪਜਾਵਹੁ। ਬਹੁਰੋ ਆਇ ਬਨਜ ਕੋ ਕੀਜੈ। ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਮਹਿੰ ਲਾਹਾ ਲੀਜੈ॥ ੩੫॥ ਪੁਨ ਸੰਧ੍ਯਾ ਜਬਿ ਹੋਵਹਿ ਆਇ। ਤਬਿ ਉਠਿ ਤਜਹੁ ਬਨਜੁ ਸਮੁਦਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਬਿਨਤੀ ਭਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਧਰੋ॥੩੬॥ ਸਭਿ ਪੂਰਨਿ ਹੁਇ ਤੁਮਰੀ ਜਾਇ। ਕਰਹੁ ਬਨਜ ਬਡਿ ਲਾਹਾ ਪਾਇ। ਨਹੀਂ ਤੋਟ ਹੁਇ ਕਿਸੂ ਪਦਾਰਥ। ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਪੁਰ-ਵਹੁ ਅਪਨ ਸੁਆਰਥ॥੩੭॥ ਧਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਹੈ ਕਹੁ ਕੌਨ। ਲਛਮੀ ਬਸਹਿ ਆਇ ਕਰਿ ਭੌਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮੁ। ਸਭਿ ਕੀ ਪੂਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਆਤਮ[2]॥੩੮॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦਾਸੀ ਮਾਯਾ। ਇਹੁ ਠਾਂ ਬਾਸ ਕਰਹਿ ਮਨ ਭਾਯਾ। ਨੌ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਰਿੱਧਿ ਜੋ ਨਾਨਾ। ਆਇ ਸ਼ਰਨ ਪਰਿ ਹੈਂ ਇਸ ਥਾਨਾ॥੩੯॥ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਸਿਖ ਲੇਵਹਿ ਸੋਇ। ਅੰਤ ਕਾਲ ਆਛੀ ਗਤਿ ਹੋਇ। ਕੌਨ ਕਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਦਰਬਾਰ। ਜਹਿਂ ਤ੍ਰਿਲੋਕਪਤਿ[3] ਬਸਹਿਂ ਉਦਾਰ'॥੪੦॥ ਸੁਨਿਕਰਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਮਨਮਾਨੀ। ਕਰਨ ਲਗੇ ਜਿਮ ਗੁਰੂਬਖਾਨੀ। ਦੋਇ ਸਮੇਂ ਦਰਸਹਿਂ ਹਰਿਮੰਦਰ। ਰਿਕਤ ਪਾਨ[4] ਕੋ ਜਾਇ ਨ ਅੰਦਰ॥੪੧॥ ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਸਭਿ ਕੇ ਹੋਏ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਜੋਏ। ਅਬਿ ਲਗ ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਸੁ ਚਾਲ। ਕਰਤਿ ਸਦੀਵ ਜਿ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਦਾਸ ਨਗਰ ਬਸਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੪ ॥

੫੫. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪੱਟੀ ਕੇ ਦੁਇ ਚੌਧਰੀ ਢਿੱਲੋਂ ਲਾਲ ਲੰਗਾਹ[5]। ਕਰੀ ਆਨਿ ਕਰਿ

---

[1]ਪਾਲਨਾਂ ਕਰੋ। [2]ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ। [3]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ। [4]ਖਾਲੀ ਹੱਥ। [5]ਲਾਲ ਤੇ ਲੰਗਾਹ ਦੋ ਨਾਮ ਹਨ। ਲੰਗਾਹਾ ਪੱਟੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਤੇ ਚੁਭਾਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਾਸੀ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਅੰਸੂ ੫੫ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਤਿਲੋਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਾਲਾ ਅੰਸੂ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਰਾਸ ਦੇ ੫੧ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ।

ਬੰਦਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਅਰਜਨ ਪਾਹਿ*॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਮਹਿਮਾਸੁਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਇਮ ਭਨੀ। 'ਕਾਰ ਨਿਕਾਰਹਿ ਹੋਇ ਉਬਾਰ। ਧਨ ਲਾਇ ਹੁਇ ਬੰਸ ਉਧਾਰਿ॥੨॥ਕਰਹਿ ਸੁਪਾਨ ਚਿਨਾਵਨਿ ਜੋਇ। ਅਵਚਲਿ ਨੀਵ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਹੋਇ। ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਜਥਾ ਬਿਰਾਜਾ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਬਿਚ ਬਨਹਿ ਜਹਾਜਾ ॥ ੩ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਤ ਕਰਹਿ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਪਾਪ ਮਿਟਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੱਲਯਾਨ। ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਜੁ ਸੁਨਿਹੈ।ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਪਾਪਨਿ ਹਨਿਹੈ॥੪॥ਉਪਜੈ ਭਗਤਿ,ਗਯਾਨ ਕੋ ਪਾਵੈ।ਆਵਨ ਜਾਨੋ ਜਗਤ ਮਿਟਾਵੈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਗੇ ਕਾਰ ਕੋ ਕਰਨੇ। ਖਨਹਿਂ ਪੋਟ[1] ਸਿਰ ਪਰ ਕਰਿ ਧਰਨੇ॥੫॥ਧਨ ਕੋ ਦੀਨ ਮਜੂਰ ਲਗਾਏ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਅਧਿਕਾਇ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼।ਸੰਗਤਿ ਸਹਤ ਮਸੰਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੬॥ਮਹਿਮਾ ਸਿੱਖਨ[2]ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਵੈ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਦਾਸਨ ਕੇ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਸਬਦਨ ਬਿਖੈ ਮਹਾਤਮ ਕਹੈਂ।ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਸਿਖ ਸੁਧਤਾ ਲਹੈਂ ॥੭॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ

> ਉਦਮੁ ਕਰਤ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ ॥ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਚਲਤ ਭ੍ਰਮੁ ਸਗਲਾ ਖੋਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਣਾਇਆ ਮਿਟਿ ਗਏ ਸਗਲੇ ਰੋਗਾ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥
> [ਮਾਝ ਮ: ੫

ਚੌਪਈ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਗੁਰੂ ਬਨਾਵੈਂ। ਸੁਨਿ ਪਠਿ ਕਾਰ ਕਰਨਿ ਉਰ ਭਾਵੈਂ।ਦੋਨਹੁ ਰਹੈਂ ਪਾਸ ਗੁਰਦੇਵ।ਮੁਕਤਿ ਰੂਪ ਹੋਏ ਕਰਿ ਸੇਵ ॥੮॥ ਅਜਬ, ਅਜਾਇਬ ਉਮਰਾ ਸ਼ਾਹੁ।ਸੰਘੇ ਇਹੁ ਮਸੰਦ ਗੁਰ ਪਾਹੂ। ਕਾਰ ਸੁਧਾਸਰ ਕੀ ਭੀ ਕਰੈਂ।ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਗੁਰ ਕਾਰ ਸੰਭਰੈਂ[3]॥੯॥ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸਿ ਪੁਚਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਹਿਤ ਜੋ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਪਾਵੈਂ। ਤਿਸਕੇ ਸੰਗ ਕਰਹਿਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਹਿਬ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨੇ॥੧੦॥ 'ਗੁਰ ਧਨ ਕੋ ਤੁਮ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨੋ? ਜੋ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਲਯਾਵਨ ਠਾਨੋ'। ਕਹਯੋ ਤਿਨਹੁਂ 'ਹਮੁ ਬਿਖੁ ਸਮ ਜਾਨੈਂ। ਸ਼ਿਵ ਨਿਰਮਾਇਲ[4] ਕੋਰਿ ਸਮਾਨੇ'॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਰਹੁ ਜਿ ਇਮੁ, ਤੁਮ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ'। ਪੈੜਾ ਸਿਖ ਛੱਜਲ ਤਿਸੁ ਜਾਤੀ। ਕੇਦੂ ਸੰਘਰ ਜਾਤਿ ਉਪਾਤੀ[5] ॥੧੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਪੁਨ

[1]ਪੰਡ। [2]ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ। [3]ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਕਦੇ ਨਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨੇ ਜੋਗ [ਸੰਸ:, ਸ਼ਿਵ ਨਿਰਮਾਲਯ=ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ]। [5]ਜੋ ਉਪਜਿਆ ਸੀ ਸੰਘਰ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਉਹ ਕੇਦੂ। *ਲੰਗਾਹਾ ਪਹਿਲੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਸੀਸ ਨਾਲ ਰੋਗ ਤੋਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਕੇ ਸਰਵਰੀਏ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆਂ ਸੀ।

ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਹੁਇ ਦੀਨਾ 'ਕਿਮੁ ਹਮਰੋ ਹੋਵਹਿ ਕੱਲਜਾਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨ'॥੧੩॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਯੋ 'ਸੁਧਾਸਰ ਨ੍ਹਾਵੋ। ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਹੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਵੋ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਅਹਿ। ਤਜਿ ਹੰਕਾਰ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਧਰੀਅਹਿ॥੧੪॥ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੀਸਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ। ਹਮਰੇ ਪਿਤਾ ਹਕਾਰੇ ਪਾਹੁ। ਕਹਯੋ ਬਚਨ—ਕਲਿਜੁਗ ਕੇ ਜੀਵ। ਸਗਰੀ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਹੀਨੇ ਥੀਵ॥੧੫॥ ਇਕ ਤੌ ਭਈ ਆਰਜਾ ਛੋਟੀ। ਹੀਨ ਪਦਾਰਥ ਬੁੱਧੀ ਮੋਟੀ। ਕਰ ਨ ਸਕਹਿਂ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਮੱਜਨ। ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿਂ ਨਹਿਂ ਸੂਜਨ[1]॥ ੧੬॥ ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਤੀਰਥ ਮਹਾਂ। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼[2] ਮਹਿਂ ਰਚੀਅਹਿ ਇਹਾਂ*। ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਤੀਰਥ ਜੋਇ। ਸਭਿ ਕੋ ਫਲ ਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਹੋਇ—॥੧੭॥ ਇਸ ਥਲ ਥੇਹੁ ਬਤਾਯਹੁ ਜਬੈ। ਹਮਰੇ ਪਿਤਾ ਖਨਾਯਹੁ ਤਬੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਾਖਯੋ ਨਾਮੁ। ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਕੋ ਨਿਤ ਧਾਮੁ॥੧੮॥ ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥ ਸਬੈ। ਇਸ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਰਹੈਂ ਪਰਿ ਅਬੈ। ਬਰਤਹਿ ਕਾਲ ਕਲੀ ਕੋ ਘੋਰੇ। ਕਿਸ ਕੀ ਹੱਤਜਾ ਕੋ ਨਹਿ ਛੋਰੇ॥ ੧੯ ॥ ਬਰਤ ਦਾਨ ਤਪ ਤੀਰਥ ਜੇਤੇ। ਕਰਹਿਂ ਨਿਵਾਸ ਇਸੀ ਮਹਿ ਤੇਤੇ। ਜਗਤ ਨਾਥੁ ਇਹ ਹੋਇ[3] ਬਿਸਾਲਾ। ਰੀਗਾ ਲੋਪ ਹੋਇ ਜਿਸ ਕਾਲਾ † ॥ ੨੦ ॥ ਕੋਸਨ ਲੌ ਇਸ ਕੇ ਚੌਫੇਰੇ। ਸੰਤ ਰਿਖਿਨਿ ਕੇ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈਂ ਡੇਰੇ। ਯਾਂਤੇ ਕਰਹੁ ਤਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਤੁਮਰੀ ਹੋਵਹਿ ਗੀ ਕੱਲਜਾਨ'॥੨੧॥‡ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਬੈਨਿ। ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਨਿ ਮਨ ਉਪਜਯੋ ਚੈਨਿ। ਮਹਿਮਾ ਸੁਨੀ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇਰੀ। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਟੇਰੀ॥ ੨੨॥ ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਸਤਿਗੁਰ ਧੰਨ ਧੰਨ। ਕੀਨੋ ਹਮਰਾ ਸਫਲ ਜਨੰਮ'। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਕਰੀ ਟਹਿਲ ਸਰ ਚਿੱਤ ਹੁਲਾਸਿ॥੨੩॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਉਂ§ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਈ। ਕਰੀ ਸੇਵ ਸਿੱਖਨ ਅਧਿਕਾਈ। ਅਪਨੋ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਿ ਜਾਨੇ। ਪੂਰਨ ਭਾਗ ਆਪਨੇ ਮਾਨੇ॥੨੪॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਜਾ ਧਾਰੀ। ਗਏ ਆਪਨੇ ਦੇਸ਼

---

[1]ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ। [2]ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼। [3]ਇਹ ਸਥਾਨ ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਥ ਹੋਵੇਗਾ।

*ਪਾ:-ਵਹਾਂ। †ਰੀਗਾ ਲੋਪ ਦਾ ਸਿਮੜ ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਛਪਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਲੋਪ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁਣ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ੧੯੫੬ ਬਿ: ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਇਹ ਸਮਾਂ ਮੁੱਕਾ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ।

‡ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਏਥੋਂ ਅੱਗੇ ਕਪੂਰ ਦੇਉ ਦਾ ਸੰਮਨ ਸਿੱਖ ਦੇਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਰਾਸ ਤੀਸਰੀ ਅੰਸੂ ੫੯ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ। §ਪਾ:—ਜਿਸ।

ਮਝਾਰੀ॥ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਅੰਤਰ। 'ਗੁਰ ਗੁਰ' ਜਾਪ ਜਪੈਂ ਸੁ ਨਿਰੰਤਰ॥੨੫॥ਅਪਨੇ ਮੀਤ ਸਬੰਧੀ ਜੇਤੇ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਉਪਦੇਸ਼ੇ ਤੇਤੇ। ਗੁਰ ਸਰ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਬਤਾਈ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਭਏ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਪ੍ਰਾਤੇ ਉਠ ਸ਼ਨਾਨ ਪੁਨ ਕਰੈਂ।ਗੁਰੂ ਧਯਾਨ ਧਰਿ ਜਪ ਮੁਖ ਰਰੈਂ। ਕਿਰਤ ਧਰਮ ਕੀ ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰੈਂ।ਸਿੱਖਨ ਸੰਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਧਾਰੈਂ॥੨੭॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਤੋਰਾ॥ਗੁਰੁ ਧਯਾਨ ਜਿਵ ਚੰਦ ਚਕੋਰਾ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਨੀ ਆਯੁ ਬਿਤਾਈ। ਪੈੜਾ ਕੀਂਦੂ ਗੁਰ ਸਿਖ ਭਾਈ॥੨੮॥ਅੰਤਰ ਸ਼ੁਧ ਸਰੂਪ ਹੁਇ ਗਏ।ਗੁਰ ਚਰਨਨ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਠਏ। ਜੋ ਜੋ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗੀ ਹੋਯਹੁ। ਭੋਗ ਮੋਖ ਤਿਨ ਸਗਰੋ ਜੋਯਹੁ॥੨੯॥ਜੋ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਸ਼ਰਨ* ਸਿਧਾਰਾ। ਜਗਤ ਜਲਧ ਤੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ਸਮਾਈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਰੁ ਸਿੱਖੁ'ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਾਤਮ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਤ ਕਾਰੀਗਰ ਚਿਨਤਿ ਹੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਚਾਰੁ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿੱਖਨ ਸਹਤ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਬਨੀ ਸੁਪਾਨ ਚਕੋਰ। ਸੁੰਦਰ ਬਨਯੋ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੌਰ। ਸਰ ਅੰਦਰ ਪੁਲ ਰਚਯੋ ਬਿਸਾਲ।ਜਹਿਂ ਕੋ ਆਇ ਜਾਇਂ ਨਰ ਜਾਲ॥੨॥ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਮਿਨਤੀ ਕਰਿ ਸਾਰੀ। ਕੁਰਸੀ ਸਰ ਤੇ ਉਰਧ ਉਸਾਰੀ। ਚਾਰ ਕੋਨ ਜੁਤ ਭਲੇ ਬਨਾਇ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ ਹਰਿ ਪੌੜਿ[1] ਰਖਾਇ॥੩॥ ਪਰਦਛਨਾ ਦੇਬੇ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਕੁਰਸੀ ਪਰ ਥਲ ਰਾਖ ਸੁਧਾਰਨ[2]। ਮਿਨ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਏਕ ਸਮਾਨ। ਹਰਿਮੰਦਰਿ ਰਚਿ† ਲੀਨ ਮਹਾਨ ॥੪॥ ਚਹੁੰ ਦਰ ਪਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਇਕ ਛਾਤ[3]। ਕਰਿ ਹਰਿ ਪੌੜ ਛਾਤ ਤਿਸੁ ਭਾਂਤਿ। ਦੂਤੀ ਛਾਤ ਲਗ ਜਬਹਿ ਉਸਾਰਾ। ਬਿਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੋ ਥਲ ਸਾਰਾ॥੫॥ਭਈ ਚੁਗਿਰਦੇ ਦੁਇ ਦੁਇ ਛਾਤ।ਕਰੀ ਬੀਚ ਤੇ ਏਕ ਸੁਹਾਤ।ਊਪਰ ਤੇ ਪੁਨ ਸਮ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਏਕ ਛਾਤ ਦੋ ਛਾਤ ਮਿਲਯੋ ॥ ੬॥ ਤਿਮਿ ਹਰਿ ਪੌੜ ਦੁਛਾਤ ਜੁ ਹੋਈ। ਊਪਰ ਮਿਲਯੋ ਕਿਯੋ ਸਮ[4] ਸੋਈ। ਤਿਹਿ ਸਮਾਨ ਥਲ ਜਬਹਿ ਬਨਾਯਹੁ।ਕਰਨ ਬੰਗਲਾ ਉਰਧ ਉਠਾਯਹੁ॥੭॥

---

[1]ਹਰਿ ਕੀ ਪੌੜੀ। [2]ਸੋਧਕੇ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਪਰ (ਅਗੇਰੇ) ਥਾਂ ਰੱਖੀ, ਭਾਵ ਛੋਟੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਬਣਾਈ। [3]ਛੱਤ। [4]ਬਰਾਬਰ।

*ਪਾ:—ਸੰਗ। †ਪਾ:—ਚਿਨ।

ਡਾਲ ਮਸਾਲੇ ਮੋਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਚੂਨੋ ਸੂਖਮ ਪੀਸ ਖਰਾਲੇ[1]*। ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਧਰਿ ਲੇ ਕਰਿ ਜ਼ਾਵਹਿ। ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਕੇ ਸ਼ਿਖਰ ਪੁਚਾਵਹਿ ॥ ੮ ॥ਘਰਹਿਂ ਈਂਟਕਾ ਧਰਹਿਂ ਬਨਾਈ। ਪਾਵੇ ਚਾਰਹੁਂ ਉਰਧ ਉਠਾਈ। ਕਾਲਬੂਤ ਊਪਰ ਪੁਨ ਕਰੇ। ਚਾਰਹੁਂ ਦਰ ਚੂਨੇ ਯੁਤਿ ਜਰੇ ॥੯॥ ਪੁਨ ਊਪਰ ਕੋ ਮੰਡਪ[2] ਹੋਏ। ਚਹੁੰਖੂਟਨਿ[3] ਚਹੁੰ ਕਲਸ[4] ਪਰੋਏ। ਲਘੁ ਲਘੁ ਕਲਸ[5] ਚੁਗਿਰਦੇ ਕਰੇ। ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਦੀਪਤਿ ਖਰੇ ॥੧੦॥ ਊਚੋ ਕਲਸ ਬੀਚ ਕੋ ਹੋਵਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗ ਜੋਵਾ। ਭਯੋ ਸਪੂਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ। ਜਿਹ ਸਮਸਰ ਨ ਅਪਰ ਜਗ ਅੰਦਰ ॥੧੧॥ ਮੱਧ ਛਾਤ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਤਹਾਂ। ਰਚੀ ਦਰੀਚੀ[6] ਸੁੰਦਰ ਮਹਾਂ। ਖਸ਼ਟ ਰੁਤਨ ਮਹਿ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ। ਲਗਹਿ ਪਵਨ ਪਸ਼ਚਮ ਪੁਰਵਾਈ[7] ॥੧੨॥ ਜਹਿਂ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮਹਿ ਸ੍ਵੇਦ ਨ ਜੋਵੈ[8]। ਹਿਮ ਰੁਤ ਮਹਿਂ ਪਾਲੋ ਨਹਿਂ ਹੋਵੈ। ਬਰਖਾ ਮਹਿਂ ਬਡ ਹੋਤਿ ਬਹਾਰ। ਬਿਨ ਕਰਦਮ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਾਰਿ ॥੧੩॥ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨੀਰ ਪਰ ਪਰੈ। ਮੇਘ ਧਾਰ ਬਿਨ ਮਲ ਤੇ ਭਰੈ। ਜਗਤ ਮਝਾਰ ਨ ਐਸੋ ਕੋਈ। ਮੰਦਿਰ ਦਿਖਤਿ ਅਨੰਦ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧੪ ॥ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਚਾਂਮੀਕਰਤੇ ਚਾਰ। ਚਾਰੁਓਰ ਮਹਿ ਚਮਕ ਨਿਹਾਰ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕੋ ਦਾਤਾਰ। ਚਾਰ ਬਰਨ ਕੋ ਜਹਾਂ ਉਚਾਰ[9]† ॥੧੫॥ ਚਾਰ ਬਰਨ[10] ਜਹਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ। ਚਾਰਬਰਨਦਿਪਤਹਿਂਦੁਤਿਵਾਰ[11]। ਚਾਰਚੱਕ੍ਰ ਮਹਿਂ[12] ਬਿਦਤ ਉਦਾਰਿ। ਚਾਰਮੋਖ[13] ਠਾਂਢੀ ਦਰਬਾਰ ॥੧੬॥ ਦਰਸ਼ਨੀਯਜੋ ਆਸ਼੍ਰਮ ਚਾਰ[14]। ਚਾਰ ਬੇਦ ਜਹਿਂ ਸਾਰ[15] ਉਚਾਰ‡। ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਮਹਿਂ ਚਾਰਹੁ ਦ੍ਵਾਰ। ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਸਾਧਨ ਜਹਿ ਟਾਰ ॥੧੭॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਠਾਂਢੇ ਬਿਚ ਹੋਇ। ਕੀਨ ਅਨੰਦ ਬਿਲੋਕਹਿ ਜੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿਫਤ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਸਰ ਕੋ

---

[1]ਖਰਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ (ਅ) ਖਰਾ+ਲੇ=ਚੰਗਾ ਲੈਕੇ। [2]ਭਾਵ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਵੱਡਾ ਗੁੰਬਦ। [3]ਚਹੁੰ ਨੁਕਰਾਂ ਤੇ [4]ਛੋਟੇ ਗੁੰਬਦ। [5]ਛੋਟੀਆਂ ਕਲਸੀਆਂ। [6]ਬਾਰੀਆਂ। [7]ਵਾਯੂ ਪੱਛਮ ਤੇ ਪੂਰੇ ਦੀ। [8]ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਦਾ। [9]ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਜਿਥੇ ਉਚਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [10]ਚਾਰੇ ਜਾਤਾਂ। [11]ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਸੁਸ਼ੋਭਾਇਮਾਨ ਹੋਕੇ ਦਿਪਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [12]ਚਾਰੋਂ ਚੱਕਾਂ ਵਿਚ। [13]ਸਾਲੋਕ, ਸਾਰੂਪ, ਸਾਮੀਪ, ਸਾਯੁਜ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ (ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਅਧ੍ਯਾ ੧ ਅੰ: ੭੦)। [14]ਦਰਸ਼ਨ ਯੋਗ ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ (ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ, ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਥ, ਸੰਨ੍ਯਾਸ)। [15]ਤੱਤ। *ਪਾ:-ਉਠਾਲੇ। ਵਿਸਾਲੇ। †ਪਾ:-ਉਧਾਰ।

‡ਚਹੁੰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ:-ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਧਾਖ੍ਯਰ ॥ ਕੀਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਇਕ ਆਖ੍ਯਰ ॥ [ਗਉ: ਮ: ੫

ਬੀਚ ਮਹਾਤਮ ਧਰੈਂ ॥੧੮॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਵੈਂ।ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਬਿਲੋਕਿ ਬਨਾਵੈਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ। ਸਰ ਮੱਜਹਿ ਅਭਿ- ਬੰਦਨ ਰਰੈ ॥੧੯॥ ਸਰ ਕਰਿਬੇ ਮਹਿਂ ਘਾਲੀ ਘਾਲ[1]।ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੀ ਸੇਵ ਬਿਸਾਲ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਿਨ ਪਰ ਪੁਨ ਕਰਿ ਕੋ।ਨਿਕਟ ਅਵਾਹਨ ਕਰੇ ਸਿਮਰਿ ਕੇ ॥੨੦॥ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਬਖਸ਼ਨਿ ਕਰਨਿ ਨਿਹਾਲ। ਲਿਯੇ ਬੁਲਾਇ ਸਿੱਖਨ ਤਤਕਾਲ। ਭੁਗਤੂ ਆਦਿਕ ਜੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ। ਆਠ ਜਾਮ ਸਿਮਰਤਿ ਜੇ ਨਾਮ ॥੨੧॥'ਬਰੰਬ੍ਰਹ[2]' ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਕਹਨੋ। 'ਲਿਹੁ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਜੋ ਉਰ ਚਹਨੋ। ਸਵਾਧਾਨੈ ਹੁਇ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਤਿਸ ਕੀ ਅਬਿ ਲੀਜਹਿ ਬਡਿਆਈ'॥੨੨॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿਭਾਖ॥'ਗੁਰਜੀ ਰਹੀ ਨਹੀਂ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਚਰਨ ਤੁਮਾਰੇ ਉਰ ਮਹਿਂ ਬਾਸੈਂ। ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ॥੨੩॥ਇਸ ਤੇ ਉੱਤਮ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ। ਗਾਵਰ ਤੇ ਹਮ ਜਾਚਹਿਂ ਸੋਈ'।ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰਭਏ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਊਚੇ ਪਦ ਦਏ॥੨੪॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਕਈ। ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ ਸੰਗਤ ਲਈ।ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਭੀ ਸਭਿ ਹੀ ਲਾਇਕ। ਤਊ ਬਡਾਈ ਅਧਿਕ ਸੁਭਾਇਕ॥੨੫॥ਪੁਨ ਭਾਈ ਭੁਗਤੂ ਕੋ ਦੀਨਾ।ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਲੀਨਾ।'ਰਹੇ ਬਿਰਾੜ ਦੇਸ਼ ਕੌ* ਜੰਗਲ।ਤਿਨ ਕੁਲਿ ਕੋ ਦੈਬੇ ਹਿਤ ਮੰਗਲ' ॥੨੬॥ਸੰਗਤਿ ਦਈ ਹੁਤੀ ਜੁ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮਾਨਹਿ ਸੋ ਸਭਿ ਦੇਸ਼। ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਕੀ ਮਨਤਾ ਤੈਸੇ। ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹਿਂ ਜੈਸੇ ॥੨੭॥ ਪੁਨ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਸੰਗ ਕਹਨੋ। 'ਪੂਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਜਿਮਿ ਚਿਤਿ ਚਹਨੋ'।ਭਯੋ ਗਯਾਨ ਤਤਛਿਨ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਬ੍ਰਹਮਬਿਨਾਂ ਕਛ ਲਖਿਯਤਿ ਨਾਂਹੀ॥੨੮॥'ਅਪਨੀਕਮਰੀ[3]ਦੇਹੁ ਬਿਛਾਇ। ਬੰਧ ਪੋਟ ਕੋ ਲਿਹੁਅਪਨਾਇ।ਭੂਤ,ਪਿਸ਼ਾਚ,ਪ੍ਰੇਤ,ਬੈਤਾਲ[4]। ਗੁਪਤ ਰਹਤਿ ਜਿਨ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ ॥੨੯॥ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਹੋਵਹਿਂ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਚਿਤ ਜਿਮਿ ਚਹਹੁ ਕਰਾਵਹੁ ਕਾਰੀ[5]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸ ਢਰੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਬਖਸ਼ ਇਹੁ ਲਾਲੋ ਕਰੈ[6]॥੩੦॥ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਮੈਂ ਜੋ ਅਹੈ।ਸਾਗਰ ਕੇ ਟਾਪੂ ਮਹਿ ਰਹੈਂ।ਗਿਰ ਸੁਮੇਰੁ ਲਗ ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ।ਰਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਸ਼ਕਤਿ ਬਲਰਾਸੀ॥ ੩੧॥ਪੋਟ ਬਿਖੇ ਬੰਧਹੁ ਇਸ ਬਾਰੀ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਲਗ ਰਹਿਂ ਅਨੁਸਾਰੀ।ਅਪਨ

---

[1]ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਸੀ। [2]ਵਰ ਮੰਗੋ। [3]ਕੰਬਲੀ। [4]ਚਾਰੇ ਭੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। [5]ਕੰਮ ਕਰਾਵੋ। [6]ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਸੀ।

*ਪਾ: -ਕੋ।

ਸਰੂਪ ਦਸਮ ਜਬ ਧਰੌਂ। ਤਬਿ ਇਨ ਕੋ ਮੁਕਤਾਵਨਿ ਕਰੌਂ" ॥੩੨॥ ਮਾਨ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਐਸੇ। ਕਮਰੀ ਕਰੀ ਬਿਛਾਵਨਿ ਤੈਸੇ। ਬੰਧਨ ਲਗਯੋ ਪੋਟ ਕੋ ਜਬਿ ਹੀ।ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਜੋ*ਗਨ ਸਭਿ ਹੀ।॥੩੩॥ਨਿਜ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਛੁਟਾਇ ਕਰਿ ਪਾਲੋ।ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਪਰੇ ਤਤਕਾਲੋ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਮਹਾਂਰਾਜ! ਹਮ ਦਾਸ।ਇਸ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਨਿਤ੍ਤ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ ॥੩੪॥ਤੀਨੋਂ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਸਭਿ ਦੇ ਦੀਜੈ।ਹਮ ਕੋ ਅਪਨੀ ਸ਼ਰਨਿ ਰਖੀਜੈ'।ਪੁਨ ਚੌਥੋ ਦਿਸ਼ਪਕਰਨ ਚਹਯੋ ।ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁਬਹਿਲੋ ਸੰਗ ਕਹਯੋ॥੩੫॥'ਲਿਹੁ ਤੀਨਹੁ ਦਿਸ਼ੁਹੀ ਕੀ ਪੋਟ । ਸੇਵ ਕਰਹਿਂ ਤੇਰੀ ਸਭਿ ਕੋਟਿ'[1]।ਮਾਨ ਬਾਕ ਤੀਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਕੇਰੇ। ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਅਨੁਸਾਰਿ ਘਨੇਰੇ॥੩੬॥ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਪਿਖਿ ਸੇਵ ਬਡੇਰੀ।ਕਰੀ ਪਜਾ-ਵਨ ਈਂਟਨ ਕੇਰੀ। ਬਿਸ਼ਟਾ ਕੋ ਢੋਵਤਿ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਚਾਮ ਉਚਰਗਾ[2] ਕਿਤਿਕ ਸਰੀਰ॥੩੭॥ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਖੋਦੀ ਸਰਕਾਰਾ।ਘਨੋ ਭਾਰਸਿਰ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਾ[3]। ਬਰ ਦੀਨਸ 'ਜਿਮਿ ਗੁਰੂ ਕਰਾਹੁ[4]। ਕਰਤਿ ਸਿੱਖ ਪੂਰੇ ਚਿਤ ਚਾਹੁ॥੩੮॥ਤਿਮ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਟਿਕਰੋ[5]ਤੇਰੀ। ਕਰਤਿ ਰਹੈਂਗੇ ਨਿਜ ਹਿਤ ਹੇਰੀ[6]। ਭਾਈ ਉਗਰੂ ਅਰੁ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਇਨ ਕੋ ਪਦਵੀ ਦਈ ਮਹਾਂਨਾ ॥੩੯॥ਜਥਾ ਜਥਾ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਸੇਵਾ।ਤਥਾ ਤਥਾ ਪਦ ਗਯਾਨ ਅਭੇਵਾ[7]। ਦਸਮੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਭੇ ਜਬੈ। ਭਯੋ ਦਿਵਾਨ ਨੰਦ ਚੰਦ ਤਬੈ ॥ ੪੦ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ[8] ਇਸ ਕੋ ਹੁਤੋ ਪਿਤਾਮਾ। ਉਮਰਾ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿਸੀ ਕੋ ਨਾਮਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਛਰੋਲੀ ਕੋ ਇਹੁ ਬਾਸੀ।ਕਿਯ ਮਸੰਦ ਦੇ ਸੰਗਤਿ ਰਾਸੀ॥੪੧॥ਭਾਈ ਜੇਠਾ, ਸਿਖ ਪਿਰਾਣਾ। ਪੈੜਾ, ਅਪਰ ਲੰਗਾਹ ਮਹਾਣਾ।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿਖ ਕੋ ਕੋ ਗਨੀਅਹਿ।ਘਾਲੀਘਾਲ ਕਿਤਿਕ ਕੋਭਨੀਅਹਿ॥੪੨॥ਅਜ਼ਮਤ੍ਤਪੁਤਿ ਸਗਰੇ ਹੁਇ ਗਏ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਉਰ ਮਹਿ ਨਿਪਜਏ। ਸਿੱਧਾਂ ਸਕਲ ਅਗਾਰੀ ਖਰੀ। ਜਿਮਿ ਚਾਹਹਿਂ ਲੇ ਤੂਰਨ ਕਰੀ ॥੪੩॥ ਚਢਨ ਅਕਾਸ਼ ਉਠਾਵਨ ਸੈਲ।ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰਨਕੋ ਬਡ ਗੈਲ।ਨਿਮਖ ਬਿਖੈ ਪਹੁੰਚੈਂ ਜਬਿ ਚਾਹੈਂ।ਛਿਤਿ ਕੰਪਾਵਤਿ,ਸਿੰਧੁ ਉਮਾਹੈਂ[9] ॥੪੪॥ ਦਿੱਲੀ ਆਦਿਕ ਅਪਰ ਲਹੌਰ। ਪਕਰਿ

---

[1]ਛੌੜਾਂ। [2]ਚੰਮ ਉੱਚੜ ਗਿਆ। [3]ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਢਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹੈ। [5]ਰੋਟ, ਮੰਨੀ। [6]ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਦੇਖਕੇ। [7]ਅਭੇਵ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਗਯਾਨ ਦੀ ਪਦਵੀ (ਬਖਸ਼ੀ)। [8]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ। [9]ਉਛਾਲ ਦੇਣ।

*ਪਾ:—ਜੋ।

ਉਠਾਇ ਭ੍ਰਿਗਾਵਹਿਂ[1] ਦੌਰ[2]। ਬਡੋ ਸਰੀਰ ਬਧਾਵਹਿ ਐਸੇ। ਬੀਚ ਅਕਾਸ਼ ਨੇ ਮੇਵਹਿਂ ਜੈਸੇ॥੪੫॥ਅਣੁ ਬਣ ਜਾਣ ਨ ਦੇਹਿਂ ਦਿਖਾਈ[3]।ਉਡਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਭਿ ਥਾਈਂ। ਪਲਟਿ ਸ਼ਰੀਰ ਚਹੈਂ ਚਿਤ ਜੈਸੇ। ਤਤਛਿਨ ਅਪਰ ਲੇਤਿ ਧਰਿ ਤੈਸੇ॥੪੬॥ਜਿਤੀ ਸਮਰਥਾ ਹੈ ਜਗਮਾਂਹੀ।ਅਸ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜੁ ਤਿਨ ਢਿਗ ਨਾਂਹੀ।ਤਊ ਗੁਰੂ ਕੋ ਘਰ ਬਹੁ ਨੀਵਾ।ਅਜਰੁ ਜਰਨ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ*ਮਤਿ ਥੀਵਾ॥੪੭॥ਜੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਹਿਤ ਕਿਨਹੁ ਦਿਖਾਈ।ਕੈ ਨਿਜ ਹਿਤ ਕਰ ਸ਼ਕਤਿ ਲਗਾਈ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਨਹਿ ਭਾਈ। ਛੀਨ ਲੀਨਿ,ਦੀਨਸਿ ਸਮੁਝਾਈ[4]॥੪੮॥ਜਿਨਹੁੰ ਸੁਧਾਸਰ ਸੇਵਾ ਕੀਨਸਿ। ਇਮ ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀਨਸਿ। ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਨਿਹਾਲ ਕਰੇ ਹੈਂ। ਜਥਾ ਰਾਮ ਕਪਿ[5] ਸ਼ਕਤਿ ਧਰੇ ਹੈਂ† ॥੪੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਥਾ ਭਾਖੀ ਸਕਲ ਬਨਾਇ। ਭਏ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਸਿੱਖਨ ਜਿਮੁ ਸੋ ਸਭਿ ਦਏ ਸੁਨਾਇ ॥੫੦॥ਚੌਪਈ॥ ਭਾਈ ਸਾਲੋ ਆਦਿ ਮਸੰਦ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਕਰਿ‡ ਕਾਰ ਬਿਲੰਦ।ਲੈਬੋ ਦੈਬੋ ਆਵਨ ਜਾਨਾ।ਦਰਬ ਸੰਭਾਰ ਖਰਚ ਕਰਿ ਨਾਨਾ ॥ ੫੧ ॥ ਉਮਰਾ ਸ਼ਾਹੁ ਅਪਰ ਕੱਲਯਾਣਾ। ਜੇਠਾ ਗੁਰਮੁਖ,ਸਿੱਖ ਪਿਰਾਣਾ। ਕੇਤਿਕ ਰਹੈਂ ਸੰਗ ਗੁਰੁ ਸਦਾ।ਕੋ ਥਲ ਅਪਰ[6]§ਸੁ ਦਰਸਹਿ ਕਦਾ[7]॥੫੨॥ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰੈਂ। ਸੱਤਨਾਮ ਜਪ ਭ੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰੈਂ। ਬੈਠਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹਰਿਮੰਦਰ।ਕਥਹਿ ਸੁਧਾਸਰ ਮਹਿਮਾ ਸੁੰਦਰ॥੫੩॥ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਮਝਾਰ ਬਨਾਵੈਂ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਬਿਦਤਾਵੈਂ।ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਛੰਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਤੀਰਥ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਪ੍ਰਾਹੀਂ ॥ ੫੪ ॥ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੋ ਕਹੈਂ ਮਹਾਤਮ। 'ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਜਿਨ ਮੱਜਨ ਕੀਨਾ। ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਅਘ ਕਰਿ ਛੀਨਾ' ॥ ੫੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਬੈਠਹਿਂ ਸਾਦਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਕੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਸ੍ਰਵਨ ਕੋ ਕਰੈਂ[8]। ਸਰਬ ਓਰਿ ਤੇ ਮਨ ਕੋ ਥਿਰੈਂ ॥ ੫੬ ॥ਅਥਵਾ

---

[1]ਲੜਾ ਦੇਣ। [2]ਦੂਜਾ ਦੇਣ (ਅ) ਦੌੜਕੇ। [3]ਅਣੂ (ਵਾਂਗੂ ਸੂਖਮ) ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਦਿੱਸਦ (ਤਕ) ਨਹੀਂ। [4]ਤੇ ਸਮਝਾਕੇ (ਫੇਰ) ਦੇ ਦਿੱਤੀ। [5]ਬਾਂਦਰ, ਸ਼ਾਇਦ ਦੱਖਣੀ ਹਿੰਦ ਦੇ ਕੁਰੂਪ ਅਸਲੀ ਬਾਸ਼ਿੰਦਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [6]ਹੋਰ ਥਾਵੇਂ (ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)। [7]ਕਦੇ ਕਦੇ। [8]ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਸਭ ਕੋ। ਮੈਂ ਸਭ।

†ਕੇਵਲ ਇਕ ਅੰਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਕਿ ਪੰਡਿਤ ਹਨ।

‡ਪਾ:—ਨਿਤ। ਕਿਤ। ਕ੍ਰਿਤਿ।

§ਪਾ:—ਆਦਿ।

ਕਰਹਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੋਈ। ਫਲ ਅਤੋਟ ਕੋ ਪਾਵੈ* ਸੋਈ। ਜੇ ਨਰ ਬਸਹਿ ਦੂਰਿ ਕਿਸ ਥਾਨੇ। ਆਵਹਿਂ ਦੀਪਮਾਲ ਹਿਤ ਠਾਨੇ ॥ ੫੭ ॥ ਬਹੁਰ ਮੇਖ ਕੀ ਜਬਿਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ[1]।ਤਬਿ ਇਤ ਆਇ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਗਾਤਿ।ਜਥਾ ਬਰਖ ਦਿਨ ਮੱਜਤਿ ਰਹੈਂ।ਦੁਇਨਿ ਪਰਬ ਫਲ ਤੈਸੋ ਲਹੈਂ ॥੫੮॥ 'ਦੋਨਹੁ ਪਰਬ ਬਿਖੈ ਇਸ ਥਾਨੇ।ਅਠਿਸਠਿ ਤੀਰਥ ਆਇ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਕਲਿ ਕੇ ਨਰ ਕਲਮਲ ਸਮੁਦਾਇ।ਮਤਿ ਮਲੀਨਿ ਨਹਿਂ ਪੁੰਨ ਉਪਾਇ॥੫੯॥ਸੋ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਦੋਸ਼ ਮਝਾਰੇ।ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਤਾਂਹਿ ਉਤਾਰੇ। ਤਿਨ ਪਾਪਨਿ ਕੇ ਭਾਰ ਦਬਾਇ। ਸਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਅਧਿਕ ਅਕੁਲਾਇ॥੬੦॥ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਜੇਈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿਂ ਤੇਈ। ਨਾਮੁ ਮਹਾਤਮ ਜਹਿਂ ਅਧਿਕਾਈ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਤਜਿ ਅਘ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੬੧ ॥ ਦੀਪਮਾਲ ਬੈਸਾਖੀ ਦੋਇ। ਛਟੇ ਮਾਸ ਤੀਰਥ ਸਭਿਕੋਇ।ਰਹੈਂ ਸੁਧਾਸਰ ਮੈਂਤਬਿ ਆਇ।ਜੋ ਨਰ ਤਿਸ ਛਿਨ ਇਹਾਂ ਨਹਾਇ॥੬੨॥ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਕੋ ਮੱਜਨ ਹੋਇ।ਯਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕ ਮਹਾਂਤਮ ਜੋਇ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸਕਲ ਫਲ ਪਾਵੈ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਲਾਭ, ਕਲੁਖ ਨਸਾਵੈ†' ॥੬੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਭਾਰੀ। ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਕੇ ਬੈਠਿ ਮਝਾਰੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਇ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਯ ਰਹੇ ਗਰਬਾਇ॥੬੪॥–ਹਮਹੁ ਸੇਵ ਬਹੁ ਸਰ ਕੀ ਕੀਨਿ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਬੀਤਤਿਕੋ ਨਹਿਂ ਚੀਨ–। ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬ੍ਰਿਧ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਾਨੀ ॥੬੫॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿਖ ਪਰਖੇ ਜਬੈ।ਕੋ ਸਾਬਤ ਸਿਖ ਨਿਬ-ਹਯੋ ਤਬੈ?।ਸ੍ਰੀਅੰਗਦਕੋ ਗੁਰਤਾ ਦਈ।ਤਬ ਸਿੱਖੀ ਪਰਖਨ ਕਿਮਕਈ?॥ ੬੬॥ ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।ਤਵ ਸਮੇਤ ਜਿਮ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਈ[2]'। ਇਮਿ ਸੁਨਿਕੈ ਬਾਨੀ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਕਹਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੬੭॥ 'ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੋ। ਅਪਰ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀ ਇਛ ਠਾਨੋ। ਆਸ਼ੈ ਜਾਨਿ ਆਪ ਕੋ ਕਹੌਂ[3]। ਸੁਨਹੁ ਸਕਲ ਮੈਂ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਲਹੌਂ' ॥੬੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਾਤਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੫੭॥

੫੭ [ਬ੍ਰਿਧ ਜੀ ਨੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪਰਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥[4] ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਅਦਭੁਤ ਸੁਨੋ ਮਹਾਨ। ਪਰਖਨ ਕਰਿ

---

[1]ਬਿਸਾਖੀ। [2]ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ (ਪਰਖੇ) ਸਨ। [3]ਆਪ ਦਾ (ਇਹ) ਆਸ਼ਾ ਸਮਝਕੇ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। [4]ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਪੈਹੈ। †ਪਾ:—ਕਲੁਖ ਤਜਾਵੈ।

ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਅੰਗਦਿ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਹਮ
ਤੀਨਹੁ ਸੰਗ ਗਏ।ਨਦੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਏ। ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਦੁਤਿਯ
ਭਗੀਰਥ।ਮੈਂ ਜੁਤਿ[1]ਸੇਵਤਿ ਭੇ ਗੁਰ ਤੀਰਥਿ[2]॥੨॥ਓਰਨਿ ਕੀ[3]ਬਰਖਾ ਤਬਿ
ਭਈ।ਸੀਤਲਤਾ ਹਮ ਕੋ ਚਢਿ ਗਈ।ਤਬਿ ਦੋਨਹੁ[4]ਗ੍ਰਿਹਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ।
ਸੀਤ ਬਿਦਾਰ੍ਯੋ ਅਗਨਿ ਤਪਾਏ॥੩॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਮੁਰਛਾ ਭਈ। ਬੈਠ੍ਯੋ
ਰਹ੍ਯੋ,ਨ ਤਨ ਸੁਧਿ ਲਈ।ਨਿਕਸੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਸ ਜਾਨਿ[5]। ਸਭਿ ਗਤਿ
ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨ[6] ॥੪॥ਪੁਨ ਧਾਨਕ ਕੋ ਧਾਰ੍ਯੋ ਬੇਸ*। ਜਿਸ ਤੇ ਭਾਗੇ
ਸਿੱਖ੍ਯ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਜੀਰਨ ਵਸਤ੍ਰਨਿ ਵਾਨ ਪੁਰਾਨਾ। ਸਿਰ ਪਰ ਬਾਂਧ੍ਯੋ ਜਟਾ
ਸਮਾਨਾ ॥੫॥ ਛੀਟ ਛਾਛ ਕੀ[7] ਤਨ ਛਿਟਕਾਈ। ਮਖਿਕਾ ਅਨਿਕ ਭ੍ਰਮਤਿ
ਚਹੁੰਘਾਈ[8]। ਮੂੰਜ ਮੇਖਲਾ ਕਰਿ ਕਟ ਮੋਟੀ[9]।ਗਹੀ ਹਾਥ ਮਹਿ ਟੇਢੀ ਸੋਟੀ
॥੬॥ ਲੇ ਕਰਿ ਤੀਛਨ ਨਾਂਗਾ[10] ਛੁਰਾ। ਸਾਥ ਮੇਖਲਾ ਬਾਂਧਨ ਕਰਾ[11]।
ਪਹਿਰੀ ਹਾਡਨਿ[12] ਮਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਥਾ ਰੁੱਦ੍ਰ ਕੀ ਮੁੰਡਨਿ ਮਾਲਾ[13] ॥੭॥
ਕੂਕਰ ਸ਼ਰਮਾ[14] ਲੇਕਰਿ ਸਾਥ। ਸ਼ਿਵ[15] ਕੋ ਰੂਪ ਧਰ੍ਯੋ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਹੇਰਿ
ਹੇਰਿ ਸਗਰੇ ਨਰ ਡਰੇ।–ਕ੍ਯਾ ਇਹੁ ਕਿਯੋ?–ਸ਼ੰਕਉਰ ਧਰੇ॥੮॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦਿ
ਬਿਨ ਸਭਿ ਭਰਮਾਏ। ਰਹੇ ਸਮੀਪ ਨ, ਦੂਰ ਪਲਾਏ। ਪੁਨਿ ਇਕ ਕੌਤਕ
ਗੁਰੂ† ਦਿਖਾਯੋ।‘ਖਾਵੋ ਸ਼ਵ ਕੋ[16]’ਹੁਕਮ ਅਲਾਯੋ॥੯॥ਇਹੁ ਗਾਥਾ ਜਿਮ ਭਈ
ਸੁਨਾਵੈਂ।ਅਚਰਜ ਕੌਤਕ ਕਰ੍ਯੋ ਬਤਾਵੈਂ। ਬਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸਾਥਿ।
ਨਦੀ ਕਿਨਾਰ‡ ਚਲੇ ਗੁਰਨਾਥ॥੧੦॥ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਗਏ ਅਗਵਾਏ। ਪੈਸੇ
ਭੂ ਪਰ ਪਰੇ ਦਿਖਾਏ। ਕਹ੍ਯੋ‘ਚਾਹੁ ਚਿਤ ਜਿਸ ਲੈ ਜਾਹੋ’। ਸੁਨਿ ਕੇ ਚਿਤ

---

[1]ਸਮੇਤ। [2]ਤੀਰਥ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ। [3]ਗੜਿਆਂ ਦੀ। [4]ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ (ਮੈਂ ਤੇ ਭਗੀਰਥ)। [5](ਮੂਰਛਾ ਹੋਏ) ਜਾਣਕੇ। [6]ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [7]ਲੱਸੀ ਦੀਆਂ ਛਿੱਟਾਂ। [8]ਮੱਖੀਆਂ ਭਿਣ ਭਣੌਂਦੀਆਂ ਚਾਹੋਂ ਪਾਸੀਂ। [9]ਮੁੰਞ ਦੀ ਮੋਟੀ ਤੜਾਗੀ (ਕਮਰ ਕਸਾ) ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। [10]ਤਿੱਖਾ ਤੇ ਨੰਗਾ। [11]ਕਮਰਕਸੇ ਨਾਲ (ਛੁਰਾ) ਬੱਧਾ। [12]ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ। [13]ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [14]ਕੁੱਤੇ ਕੁੱਤੀਆਂ। [15]ਭਿਆਨਕ। ਸ਼ਿਵ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਹਿਮ ਕਰਤਾ ਤੇ ਭਯਾਨਕ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿਵ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਭਯਾਨਕ ਦੀ ਬੀ ਲਈ ਦੀ ਹੈ। [16]ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੈ, ‘ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ’ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਲੋਭ ਰੂਪੀ ਕੁੱਤਾ ਤੇ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਜਾਂ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰਿਖਾ ਦੋ ਕੁੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਭਾਵ ਤੋਂ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਾਵ ਲੈਂਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।　　†ਪਾਃ–ਪ੍ਰਭੂ।　　‡ਪਾਃ–ਕਛਾਰ।

ਬਚ,ਗਹਿ ਕਰ ਮਾਹੋਂ[1]॥੧੧॥ ਭਾਰਿ ਉਠਾਯੋ ਜੇਤਿਕ ਜਾਇ। ਲੇ ਕਰਿ ਮੁਰੇ
ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਆਇ। ਪੁਨ ਆਗੇ ਕੁਛ ਗਮਨੇ ਜਬੈ। ਪਰੇ ਰਜਤਪਣ ਦੇਖਤਿ
ਸਬੈ ॥੧੨॥ ਹੁਕਮ ਕਰ੍ਯੋ 'ਚਾਹੋ ਲੇ ਜਾਇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਾਰ ਪ੍ਰਮਾਣ[2]
ਉਠਾਇਬਛ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਧਨ ਨਹਿ ਗਹ੍ਯੋ।ਪੁਨ ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਗ ਲਹ੍ਯੋ
॥੧੩॥ਕਿਤਿਕ ਦੂਰਿ ਦੀਨਾਰ[3] ਪਰੀ ਹੈਂ। ਦੇਖਤਿ ਆਗ੍ਯਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀ ਹੈ।
'ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਅਭਿਲਾਖਹੁ ਜੇਹਿ।ਤਮਰੇ ਹਿਤ ਮੈਂ ਕੀਨਸ ਏਹਿ'॥੧੪॥ ਧਰਿ
ਉਰ ਲੋਭ ਸੁ ਲਈ ਉਠਾਇ। ਲੈ ਗਮਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮੀ
ਗੁਰ ਕੇ ਤਬਿ ਰਹੇ। ਇਕ ਮੈਂ,ਦੂਤੀ ਸਧਾਰਣ ਅਹੇ॥੧੫॥ਤ੍ਰਿਤੀ ਭਗੀਰਥ
ਅਰੁ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ। ਚਲੇ ਸੰਗ ਤਜਿ ਕੇ ਸਭਿ ਸੰਪਦਿ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰਿ ਜਬਿ
ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਭੂਤਲ ਇਕ ਸਮ ਰੁਚਿਰ[4] ਸੁਹਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਸੰਚੈ ਕਾਸ਼ਟ
ਚਿਤਾ[5] ਕਰੀ ਹੈ।ਇਕ ਸ਼ਵ ਕੀ[6]ਤਹਿਂ ਦੇਹਿ ਪਰੀ ਹੈ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਖਰੇ ਹੋਇ
ਕਰਿ ਭਾਖੀ।'ਹਟੇ ਹੁਤੇ ਜੋ ਧਨ ਅਭਿਲਾਖੀ॥੧੭॥ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੁਮ ਮਮ
ਸੰਗ ਆਏ। ਮਿਲਿ ਇਸ ਮੁਰਦੇ ਕੋ ਲਿਹੁ ਖਾਏ'। ਹਮ ਅਚਰਜ ਭੇ,–ਸ਼ਵ
ਕਿਨ ਆਨਾ–।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਵਾਕ ਬਖਾਨ॥੧੮॥ 'ਨਰ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਨਰ
ਖਾਇ ਨ ਕੋਈ।ਦਾਰੁਨ ਕ੍ਰਿਤੀ ਤ੍ਰਾਸ ਪਿਖਿ ਹੋਈ'[7]।ਇਤ ਉਤ ਟਰਿ ਕਰਿ
ਲੇ ਤਰੁ ਓਟਾ[8]। ਭੇ ਹਮ ਠਾਂਢੇ ਸਭਿ ਕੋ ਹੇਟਾ[9]॥੧੯॥ਸ੍ਰੀਅੰਗਦਿ ਜੀ ਸੰਗ ਨ
ਛੋਰਾ।ਕਹ੍ਯੋ[10]ਕਠੋਰ ਹੇਰਿ ਇਸ ਓਰਾ। 'ਕ੍ਯੋਂ ਤੂੰ ਖਰੋ ਸ਼ਿਤਾਬ ਪਲਾਵਹੁ।
ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਸ ਸ਼ਵ ਕੋ ਤਨਖਾਵਹੁ'॥੨੦॥ਮਾਨ ਬਾਕ ਜਬਿ ਬਸਤ੍ਰ ਉਘਾਰਾ।
ਭਯੋ ਤਿਹਾਵਲ[11] ਸਕਲ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਤਛਿਨ ਲੋਪ ਭਯੋ ਸਭਿ ਖੇਲਾ[12]।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗਹਿ ਗਰ ਮੇਲਾ ॥ ੨੧ ॥ ਏਕ ਰੂਪ ਅਪਨੇ ਸੋਂ ਕਰ੍ਯੋ।
ਗੁਰਤਾ ਭਾਵ ਤਿਨਹੁੰ ਮਹਿ ਧਰ੍ਯੋ। ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰਿਆਈ।
ਤਿਨ ਮਹੁੰ ਅਪਨੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ॥੨੨॥ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਬਹੁ ਪਤਿਆਏ।
ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੁਨਾਏ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਦੇ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਇਹਾਂ ਨ

---

[1]ਕਈਆਂ ਨੇ (ਪੈਸੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ। [2]ਜਿੰਨਾਂ ਭਾਰ ਕੋਈ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਸੀ। (ਅ) ਭਾਰ=ਢਾਈ ਮਣ। [3]ਮੋਹਰਾਂ। [4]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਇਕ ਜਿਹੀ ਸੁੰਦਰ। [5]ਚਿਖਾ। [6]ਮੁਰਦੇ ਦੀ। [7]ਇਹ ਕਾਰ ਭਯਾਨਕ ਹੈ, ਦੇਖਕੇ ਹੀ ਭੈ ਲਗਦਾ ਹੈ। [8]ਟਲ ਕੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲੈਕੇ। [9](ਐਉਂ) ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੇੜਿਆ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [10](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ। [11]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। [12]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸਮੇਤ ਸਾਰਾ ਖੇਲ।

ਰਹਿਬੋ ਤੁਮਰੋ ਭਾਯੋ॥੨੩॥ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਸਦਨ ਕਰਿ ਰਹੀਅਹਿ।ਜਹਿ ਜਹਿਂ ਅਪਨ ਸਬੰਧੀ ਲਹੀਅਹਿ। ਸਕਲ ਸਕੇਲਹੁ ਅਪਨੇ ਪਾਸ। ਥਿਰਹੁ ਤਹਾਂ ਲਿਹੁ ਆਨੰਦ ਰਾਸ'॥੨੪॥ਇਮ ਆਗਯਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰਕੀ।ਰਹਤਿ ਨ ਬਿਛੁਰਯੋ ਪ੍ਰੀਤੀ ਉਰਕੀ। ਤਊ ਬਿਬਸ ਹੁਇ ਕਰਿ ਪਗ ਨਮੋ।ਬਿਰ੍ਹ ਤੇ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਬਹੁ ਤਿਹ ਸਮੋ॥੨੫॥[1]'ਮੋਹਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸਦਨ ਭਿਰਾਈ। ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਜਹੁ ਕਰਹੁ ਗੁਰਾਈ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰੇ॥੨੬॥ ਸੱਤਯਨਾਮ ਧਨ ਲੀਨਿ ਅਤੋਟ।ਖਰਚਹਿ ਵਧਹਿ ਤਰੇ ਗਨ ਕੋਟਿ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੇ ਗ੍ਰਾਮ। ਮਾਤ ਭਿਰਾਈ ਕੇ ਜਹਿ ਧਾਮ॥੨੭॥ਹਿਤ ਕਰਿ ਮਿਲੀ ਭਾਉ ਕੋ ਧਾਰ। ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਸੁਤ ਬੈਠਾਰ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦਿ ਮਾਂਹੀ।ਭੇਦ ਭਿਰਾਈ ਜਾਨਯੋ ਨਾਂਹੀ॥੨੮॥ ਖੀਵੀ ਅਪਨਿ ਸਨੁਖਾ ਹੋਈ।ਕਰੀ ਹਕਾਰਨਿ ਪਹੁੰਚੀ ਸੋਈ। ਪਤਿਕੀ ਸੇਵ ਕਰਨ ਮਹਿਂ ਲਾਗੀ। ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾ ਅਨੁਰਾਗੀ॥੨੯॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਹਿਰਨ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। ਨਿਸਪ੍ਰੇਹੀ[2] ਪਤਿ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ। ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਮਾਨਹਿ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿ॥੩੦॥ ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਚਹਤਿ ਅਸਨ[3] ਪਹੁੰਚਾਵਹਿ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਦਰਸ ਕੋ ਆਵਹਿ। ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਰਿ ਪਤਿ ਕੋ ਜਾਨੈ।ਮੂਰਤਿਧ੍ਯਾਨਰਿਦੈ ਸਦ ਠਾਨੈ॥੩੧॥ਬਿਛਰਨ ਸਮੇ ਭਨਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ। 'ਇਤ ਤੁਮ ਆਇ ਨ,ਜਾਹੁ ਅਚਾਨਕ[4]।ਬਸਹੁ ਖਡੂਰ ਤਹਾਂ ਹਮ ਆਵੈਂ।ਮਿਲਹਿਂ ਤੋਹਿਜਬਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਭਾਵੈਂ'॥੩੨॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬਹੂੰ। ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਚਿਤ ਅਕੁਲਾਨੇ ਤਬਹੂੰ। ਅਭਿ-ਲਾਖਤਿ ਭੇ ਮਿਲਨ ਜ਼ਰੂਰ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਏ ਖਡੂਰ॥੩੩॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਲਖਿ ਗੁਰ ਆਗਵਨੁ।ਗਵਨੇ ਲੇਨਿਅਗਾਰੀ ਭਵਨੁ। ਰਵਿ ਗੁਰਪਿਖਿਕਿਯ ਚਖ ਅਰਬਿੰਦ[5]। ਪਗ ਪੰਕਜ ਮਨ ਬਨਯੋਮਲਿੰਦ॥੩੪॥ਭਰਿਕੌਰੀਪ੍ਰਭੁਭਏ ਅਸੀਨ।ਵਹਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਥਲ ਸ਼ੁਭਚੀਨ।ਸੁਨਿਖੀਵੀਦਰਸ਼ਨਿਕੋਆਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਖੇ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ॥੩੫॥ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ'ਪੁਰਖਾ ਤੂੰ ਧੰਨ।ਸਦਾਬਸੀ ਮੁਝ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਤੁਮ ਸਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ। ਮੋ ਮਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਯ

[1]ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ। [2]ਨਿਰਇੱਛਤ। [3]ਚਾਹਿਆ ਭੋਜਨ। [4](ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ) ਅਚਾਨਕ ਚਲੇ ਜਾਓ (ਫੇਰ) ਇਧਰ ਨਾ ਆਉਣਾ। (ਅ) ਜਾਓ, ਇਧਰ ਅਚਾਨਕ (ਬਿਨ ਆਗਯਾ) ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। [5]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੂਰਜ, (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਨੈਣ ਕਮਲ ਤੇ ਮਨ ਭੌਰਾ ਚਰਨੀ ਕਮਲਾਂ ਦਾ।

ਔਰੁ ਨ ਹੋਈ'॥੩੬॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧੀਰ ਕਹਿ ਦਯੋ। ਮਿਲਿ ਬੋਲਨਿ ਭਾ ਸੀਤਲ ਹਿਯੋ।ਅਤਿ ਅਨੰਦਕੋ ਪਾਇ ਰਹੇਹੈਂ।ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋਬਾਕ ਕਹੇਹੈਂ। ੩੭॥ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਚਲੇ। ਸਨਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਖਲੇ। ਜੁਗ ਮੂਰਤਿ ਇਕ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ।ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਹੁਲਾਸੇ॥੩੮॥ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦਿ 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਨਾਥ !। ਰਾਖਹੁ ਨਿਕਟ, ਚਲੋਂ ਮੈਂ ਸਾਥ। ਸਹਜੇ ਨ ਜਾਵੈ ਬ੍ਰਿਹਾ ਤੁਮਾਰੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਰਹੋਂ ਸੁਖਾਰੋ'॥੩੯॥ ਕਹਜੋ ਗੁਰੂ 'ਤੁਮ ਮਮ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਭੇਦ ਭਾਵ ਕੁਛ ਲਖੀਅਹਿ ਨਾਂਹੀ।ਗਮਨ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਮਮ ਜਾਨਿ। ਤੁਮ ਨਿਸ਼ਚਲਿ ਬੈਠਹੁ ਇਸ ਥਾਨ'॥੪੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਚਲਿ ਗਏ।ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤਹਿਂ ਬੈਠਤਿ ਭਏ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਆਸਨ ਕਰਿ ਆਸਨ ਆਨਿ। ਬੀਤੇ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਤਿਸ ਥਾਨ॥੪੧॥ਮੁੰਦੇ ਬਿਲੋਚਨ ਸੁਧਿ ਨ ਸ਼ਰੀਰ। ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਮੇ[1] ਚਹੁੰਗਿਰਦੇ ਤੀਰ। ਕਿਤਿਕ ਅੰਗ ਛਾਦਨ ਹੁਇ ਗਏ।ਨਰ ਤਹਿਂ ਆਵਤਿ ਦੇਖਤਿ ਭਏ ॥ ੪੨ ॥–ਆਪੇ ਕਹਜੋ ਆਪ ਹੀ ਮਾਨੈ[2]। ਲੀਲਾ ਗੁਪਤਿ ਨ ਕੋਊ ਜਾਨੈ–।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।–ਆਸਨ ਲਾਇ ਸਮਾਧੀ ਠਾਨੀ ॥੪੩॥ ਤਪ ਬਡ ਕੀਨ ਖੇਦ ਕੋ ਪਾਏ।–ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤਤਛਿਨ ਆਏ।ਪਕਰ ਜਗਾਯੋ[3],ਦਿਖਿ ਕਿਯਨਮੋ[4]। ਬਸਤ੍ਰ ਮੰਗਾਏ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਹੁ ਸਮੋ॥੪੪॥ਸਭਿ ਪੁਸ਼ਾਕ*ਸੁੰਦਰ ਪਹਿਰਾਈ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ ਗ੍ਰਾਮ ਗੋਸਾਈਂ।ਜਹਿ ਤਪ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕਰਜੋ। ਤਪਿਆਨਾ[5] ਤਹਿਂ ਨਾਮ ਸੁ ਧਰਜੋ॥੪੫॥ਕਹਜੋ ਬਾਕ 'ਤੁਮ ਕਜੋਂ ਤਪ ਧਾਰਾ?। ਬੈਠਨਿ ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ ਉਚਾਰਾ।ਵਹਿਰ ਬੈਠਿ ਤੁਮ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਏ।ਦੇਖਿਦਸ਼ਾ ਹਮ ਆਨਿ ਜਗਾਏ ॥੪੬॥ਤੁਵ ਦੁਖ ਤੇ ਹਮ ਨੇ ਦੁਖ ਲਹਜੋ। ਏਕ ਭਯੋ ਕਛੁ ਭੇਦ ਨ ਰਹਜੋ। ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਹਿਤ ਤਪਜੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਜਾਨੰਦ ਮੈਂ ਰਹੋ ਸੁਖਾਲਾ ॥੪੭॥ ਮੈਂ ਅਪਨੋ ਬਡਿ ਦੀਨ ਸਿੰਘਾਸਨ।ਬੈਠਹੁ ਬਹੁ ਅਨੰਦ ਲੇ ਆਸਨ†। ਮਿਰਜਾਦਾ ਸੁ ਪੰਥ ਕੀ ਕਰੋ[6]। ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਜਗਤ ਬਿਸਤਰੋ'

ਘਾਹ ਉੱਗਿਆ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [3]ਜਗਾਯਾ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ)। [4]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ)। [5]ਤਪਿਆਣਾ ਸਾਹਿਬ। [6]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਾਰਗ (ਭਗਤੀ) (ਅ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥ ਦੀ ਯਥਾ:– ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ 'ਪੰਥ' ਚਲਾਯਾ। (ਭਾ: ਗੁ: ਵਾਰ ੧ ਪੌੜੀ ੪੫)।

*ਪਾ:–ਪੋਸ਼ਿਸ਼। †ਪਾ:–ਸੁਖ ਰਾਸਨ।

॥੪੮॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਸੋਇ।'ਇਹੁ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ।
ਆਪਿ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਹੋ ਸਮਰੱਥ। ਚਹੋ ਸੁ ਕਰੋ ਤੁਮਾਰੇ ਹੱਥ'॥੪੯॥ਅੰਕ
ਲਗਾਯੋ[1],ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ।ਭੋ ਅੰਗਦ ਤੁਮ ਕੋ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ। ਤੁਮ ਮਹਿੰ ਹੁਇ ਹਮ
ਕਾਰਜ ਕਰੈਂ। ਜਗ ਉਧਾਰ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਰੈਂ ॥ ੫੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ
ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਥਾ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ। ਸੰਸੈ ਕਰੇ ਨਿਵਿਰਤ ਉਰਿ,
ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਾਇ ॥੫੧॥ ਚੌਪਈ॥ਸੇਵ ਕਮਾਇ ਜਨਾਵਹਿ ਨਾਂਹੀ।
ਕੁਛ ਹੰਕਾਰ ਨ ਧਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਫਲ ਕੀ ਨਹੀਂ ਬਾਸ਼ਨਾ ਧਰੈ। ਤੌ ਗੁਰੂ
ਆਗੈ ਲੇਖੇ ਪਰੈ।੫੨॥ਨਾਂਹਿ ਤ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਮਝਾਰੀ। ਰਹੈ ਨ੍ਯੂਨਤਾ ਲਖੈ
ਬਿਚਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਮਹਿਂ ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ[2]। ਪਾਵਹਿ ਭਲੇ ਪਰਮਪਦ ਸੋਇ
॥੫੩॥ਅੰਗ ਹਿਲਾਇ ਨ ਆਪਿ ਜਨਾਵੈ।ਗੁਰ ਭਾਣੈ ਮਹਿਂ ਨਿਤਿ ਹਰਖਾਵੈ।
ਜੋ ਗੁਰ ਜ਼ਹਰ ਦੇਇ ਸਿਖ ਹੀ ਕੋ।ਪਾਨ ਕਰੈ[3]ਨਿਹਸੰਸੇ ਹੀ ਕੌ[4]॥੫੪॥ਮਨ
ਜਾਨਹਿ-ਮਮ ਭਲਾ ਕਰੇਤੇ-। ਗੁਰੁ ਦਿਸ਼ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਚਿਤਵੰਤੇ। ਸਿਰ
ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਗੁਰ ਬਰੈ[5]।ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਮ ਰਹੈ ਤਰਕ ਨਹਿ ਕਰੈ* ॥੫੫॥
ਮਹਾਂ ਕਠਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਜਿਨਹੁੰ ਕਰੀ ਸੋ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵਾ। ਲਹੈ
ਏਕਤਾ ਗੁਰ ਮਹਿ ਸੋਈ। ਆਵਨਿ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਹੋਈ॥ ੫੬ ॥ ਕੋਟਿ
ਜਨਮ ਕੋ ਭ੍ਰਮਤੇ ਰਹਨੋ।ਦੁਲਭ ਦੇਹੁ ਕੋ ਫਲ ਜੁਤਿ ਲਹਨੋ।ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ
ਗੁਰੂ ਬਚਾਵੈ।ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਤੇ ਅਸ ਫਲ ਪਾਵੈ ॥੫੭॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਲਹਿ
ਗੁਰ ਸੇਵਾ।ਧੰਨ ਪੁਰਖ ਜੋ ਜਾਨੈ ਭੇਵਾ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਬਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ।ਗੁਰੂ
ਮਿਲਾਇ ਬਨਾਵਹਿਂ ਧੰਨੁ ॥ ੫੮ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਸੇਵ ਕਰੰਤੇ। ਪ੍ਰਭੂ
ਮਿਲਾਇ ਕਰਹਿਂ ਭਗਵੰਤੇ[6]।ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਿੱਖਨ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਮਹਿਮਾਜਾਨਿ
ਰਹੇ ਗੁਰਸੰਗ[7]॥੫੯॥ਆਪਾ ਨਹਿਂ ਜਨਾਇ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੈਂ
ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਲਾਗੇ।ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਕਰ ਪੂਰਨ।ਮਹਿਮਾ ਬਰਨੈਂ ਪਾਪਨ

---

[1]ਜੱਫੀ ਪਾਈ। [2]ਭਾਵ, ਹਉਮੈ ਤਿਆਗਕੇ ਗੁਰੂ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ। [3]ਪੀਵੇ। [4]ਹੋਕੇ (ਅ) ਦਿਲ ਤੋਂ। [5]ਵੜੇ। [6]ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ। [7]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਕਥਨ ਕੀਤੇ) ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਦੀ) ਮਹਿਮਾਂ ਜਾਣਕੇ (ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਆਏ ਸਨ) ਸੋ ਸੰਗ ਰਹੇ (ਭਾਵ ਸਨਮੁਖ ਰਹੇ)।

*ਪਾ:-ਨਾ ਤਰਕਨ ਕਰੇ।

ਚੂਰਨਿ*॥੬੦†॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਨਾਵਨਿ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੫੭॥‡।

ਦੁਤੀਆ ਰਾਸ ਸਮਾਪਤੰ§ ॥

—o—

ਦੂਜੀ ਰਾਸ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ।

---

*ਪਾ:-ਆਪਿ ਹਜੂਰਨ, ਆਪਨ ਚੂਰਨ।

†ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਹ ਅੰਸੂ ੫੦ ਅੰਗ ਤੇ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਅੰਕ ੬੦ ਤੇ ਮੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਸ ਦੂਸਰੀ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਅੰਕ ੬੦ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਹ ਪਾਠ ਬੀ ਹੈ:-

ਪਨੈ ਸੁਨੈ ਸੋ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈ। ਅੰਤ੍ਰ ਸਮੈਂ ਗੁਰ ਮਾਂਹਿ ਸਮਾਵੈ। ਰਾਸ ਦੂਸਰੀ ਭਈ ਸਮਾਪਤਿ। ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਸਿਖ ਨਿਰਮਲੁ ਆਤਮੁ ॥ ੬੧ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦੁ ਚੰਦੁ। ਅਮਰੁ ਦਾਸੁ ਰਾਮੁਦਾਸੁ ਮੁਕੰਦੁ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਲੰਦੁ ॥ ੬੨ ॥ ਤੇਗੁ ਬਹਾਦਰ ਸਭਿ ਜਗੁ ਮਾਲਕੁ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘੁ ਹਿੰਦੁ ਧ੍ਰਮ ਪਾਲਕੁ। ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰੁ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨੁ ਧਾਰੁ ॥੬੩॥

ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਏਹ ਸਤਰਾਂ ਵਾਧੂ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪ ਠੱਪ ਕੇ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਅੰਸੂ ਮੁੱਕ ਕੇ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਹੋਰ ਦਸਖਤਾਂ ਵਿਚ ਏਹੀ ਸਤਰਾਂ ਹੈਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਅਗੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਓਥੇ ਮਗਰੋਂ ਉਤਾਰੀਆਂ ਹੈਨ:-

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਧਾਮ ਕੀ ਬਰਨਨ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ। ਵਕਤੇ ਸੁਨਤੇ ਦੁਹਿਨ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇਂ ਸਹਾਇ ॥੬੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਜੁਗ ਮੈਂ ਇੱਖ੍ਵਾਕ ਸਰ ਨਾਮ। ਤ੍ਰੇਤੇ ਮਹਿ ਸਰ ਸੁਧਾ ਬਖਾਨ। ਦ੍ਵਾਪਰ ਨਾਮ ਰਾਮਸਰ ਜੋਵਾ। ਕਲਜੁਗ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਵਾ॥੬੨॥ ਜੁਗਾ ਜੁਗੰਤਰ ਤੀਰਥ ਏਹੁ। ਜੋ ਪਰਸੈ ਸੋਈ ਫਲ ਲੇਹੁ। ਜੋ ਏਹੁ ਕਥਾ ਸੁਨੇ ਧਰਿ ਧਯਾਨ। ਤਿਸ ਨਰ ਕੀ ਹੋਵਹਿ ਕੱਲਯਾਨ ॥੬੩॥

ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਣ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ (ਜੋ ੧੯੧੯ ਬਿ: ਦਾ ਹੈ) ਬੀ ਇਹ ਉਪਰਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

‡ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਅੰਸੂ ਇਸ ਰਾਸ ਦੇ ਸਤਵੰਜਾ ਠੀਕ ਹਨ, ਪਰ ਛਾਪੇ ਤੇ ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਅੰਕ ੫੮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਉਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਗੇਣਤੀ ਦੇ ਅੰਸੂ ਸਾਰੇ ੫੭ ਹੀ ਹਨ।

§ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪਾਠ ਹੈ-ਦੁਤੀਆ ਰਾਸ ਸੰਪੂਰਨੰ। ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਹੈ-ਇਤਿ ਦੁਤੀਆ ਰਾਸਿ ਸਮਾਪਤੰ ਮਸਤੁ ਸ਼ੁਭ ਮਸਤੁ।

ਰਾਸਿ ਤੀਸਰੀ ਚੱਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ* ॥

ਅਥ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸਿ ਕਥਨੰ ॥

ਅੰਸੂ ੧ [ਮੰਗਲ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਐਸ਼੍ਵਰਜ]।

੧. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਰਸੁਤੀ ਸਰਿਤਾ ਵਹੋ ਬਾਕ ਤਰੰਗ ਬਿਚਾਰ ॥
ਚਾਰੁ ਸੁ ਮਮ ਮਾਨਸ ਬਿਖੈ, ਜਾਨੌਂ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ॥ ੧ ॥

ਸਰਿਤਾ-ਨਦੀ। ਬਾਕ=ਵਾਕ੍ਯ, ਸੁਹਣੇ ਵਾਕ।
ਬਿਚਾਰ=ਵਿਚਾਰ, ਉੱਤਮ ਖਿਆਲ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੁਹਣੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਖ਼ਯਾਲ ਹੋਣ। ਵਿਚਾਰ ਰਹਤ ਸੁਹਣੇ ਵਾਕਾਂ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਨਾ ਰਚਾਂ।
ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ। ਮਾਨਸ=ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ।
ਸਾਰ ਅਸਾਰ=ਸੱਚ, ਨਾ ਸੱਚ। ਉਹ ਸਾਖੀਆਂ ਜੋ ਠੀਕ ਠੀਕ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ।
(ਅ) ਅਥਵਾ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਅਸਾਰ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਕੇ ਰਚਨਾ ਰਚਾਂ।

ਅਰਥ-(ਹੇ) ਸਰਸ੍ਵਤੀ! ਤੂੰ ਨਦੀ (ਵਾਂਗੂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੋਕੇ) ਵਗ ਪਉ (ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ) ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਤਰੰਗ ਉੱਠਣ (ਤੇ) ਵਿਚਾਰ (ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਪੈਣ ਅਤੇ)

ਮੇਰੇ ਸੁਹਣੇ ਮਾਨਸਰੋਵਰ (ਵਰਗੇ ਮਨ) ਵਿੱਚ (ਆਕੇ ਪਉ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਲਿੱਖਣ ਵੇਲੇ) ਸੱਚੀ ਤੇ ਨਾ ਸੱਚੀ (ਗੱਲ) ਨੂੰ ਪਰਖ ਲਵਾਂ।

ਭਾਵ-ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਹੈ, ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨। ਉਸੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਝੀਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਰਸ਼ੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੌ ਨੂੰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦਾ ਰੂਪਕ ਦੇਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਹਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਗੁਲਦਸਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਗੁੰਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨਾਲ ਸਜੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਰੌ ਲੈਕੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ

*ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪਿਛੇ ਦੂਸਰੀ ਰਾਸਿ ਦਾ ਆਰੰਭ।

ਆ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚਾਂ ਤੇ ਉਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਨਿਰਦੂਖਨ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਪੂਰਾ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉੱਪਰਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਚ ਇਕ ਨਜੂਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਐਉਂ ਭਾਵ ਲਈਏ ਕਿ ਨਦੀ ਥਲ ਪੁਰ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਏਥੇ ਥਲ ਹੈ ਮਾਨਸ, ਮਾਨਸ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਹੈ 'ਮਨ ਸਮੇਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸਾਰਾ'। ਸੋ ਮੇਰੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉਤੇ ਹੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਤੂੰ ਆਕੇ ਵਿਚਰ। ਜਿਸ ਭੂਮਿ ਤੇ ਸੁੱਛ ਨਦੀ ਵਗੇ ਉਸ ਤੇ ਪਏ ਪੱਥਰ, ਘੋਂਗੇ, ਹੀਰੇ, ਲਾਲ ਸਭ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਜਦ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਥਲ ਤੇ ਵਗੇਂਗੀ ਤਾਂ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਰੂਪੀ ਹੀਰੇ, ਪੱਥਰ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸ ਪੈਣਗੇ। ਇਸ ਅਰਥ ਵੇਲੇ 'ਚਾਰੁ' ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਾਂਗੇ ਵਿਚਰ, ਸਾਡੀ ਰਿਦੇ ਭੂਮੀ ਉਤੇ ਆਕੇ ਵਿਚਰ, ਟੁਰ। ਚਾਰ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਚਰ੍=ਚੱਲਣਾ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਲਈਦਾ ਹੈ।

੨. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ॥ ਕਰਤਾ ਜਗ ਕੇਰ ਸੁਰਾਸਰ ਕੋ ਨਿਸ ਦ੍ਯੋਸ ਚਰਾਚਰ ਕੋ ਭਰਤਾ।
ਭਰਤਾ ਸਭਿ ਕੋ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਪੂਰਨ ਦਾਸ ਬਿਨੈ ਨਿਤ ਆਚਰਤਾ।
ਚਰਿਤਾ ਜਿਸਕੇ ਨ ਲਖੇ ਪਰ ਹੈਂ ਮੁਨਿ ਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਅੱਛਰਤਾ।
ਛਰਤਾ ਮਤਿਕੋ ਲਖਿ ਚਾਤੁਰਤਾ ਤਜਿ,ਆਤੁਰਤਾ ਗਹਿ,ਸੈਕਰਤਾ॥੨॥

ਕੇਰ=ਦਾ। ਸੁਰਾਸਰ=ਸੁਰ+ਅਸੁਰ=ਦੇਵਤੇ ਤੋਂ ਲੈ ਦੈਂਤ ਤੱਕ।
ਨਿਸਦ੍ਯੋਸ=ਰਾਤ ਤੇ ਦਿਨ। ਚਰਾਚਰ=ਚਰ+ਅਚਰ=ਜੋ ਚੱਲ ਸਕੇ ਤੇ ਜੋ ਨਾ ਚਲ ਸਕੇ। ਚੇਤਨ ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਜੀਵ ਜੰਤੂ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀ, ਮਾਨੁੱਖ, ਬ੍ਰਿੱਛ ਬੂਟੇ ਖਾਣੀਆਂ ਆਦਿ।
ਭਰਤਾ=ਭਰਨੇ ਵਾਲਾ। ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ [ਸੰਸ:, ਭਰ੍ਤ੍ਰਿ]।
ਭਰਤਾ=ਪਤੀ। ਸ੍ਵਾਮੀ [ਸੰਸ:, ਭਰ੍ਤ੍ਰਾ]। ਆਚਰਤਾ=ਆਚਰਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਮਰ੍ਯਾਦਾ ਮੂਜਬ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਨੁਸਾਰੀ, ਅਨੁਕੂਲ [ਸੰਸ:, ਆਚਰਿਤ]। (ਅ) ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। (ੲ) ਸਫਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਚਰਿਤਾ=ਚਰਿੱਤ੍ਰ। ਨ ਲਖੇ ਪਰ ਹੈਂ=ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।
ਗਿਰਾ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ਅੱਛਰਤਾ=ਨਾਸ਼ ਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ [ਸੰਸ:, ਅਕਸ਼ਰ]। (ਅ) ਅਛਰ, ਅ+ਛਲ=ਜੋ ਛਲਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। (ੲ) ਅਕਸ਼ਯ=ਜੋ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ।
ਛਰਤਾ ਮਤਿ ਕੋ=ਛਲਨ ਵਾਲਾ ਬੁੱਧੀ ਦਾ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਬੁੱਧੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਜਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ

ਝਲਕਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧਿ' ਮਾਨੋ ਬਿਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਤਿ ਸੂਹਣੇ ਤੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਸਾਰੀਆਂ ਬੁੱਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। (ੲ) ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ।

ਆਤੁਰਤਾ=ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ, ਆਜਜ਼ੀ।

ਸੰਕਰਤਾ=ਸੰ+ਕਰਤਾ, ਕੱਲਯਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ [ਸੰ=ਭਲਯਾਈ, ਕੱਲਯਾਨ। ਕਰਤਾ=ਕਰਨ ਵਾਲਾ]।

ਅਰਥ—ਦੇਵਤੇ (ਤੋਂ ਲੈ) ਦੈਤਾਂ (ਤੱਕ) (ਸਾਰੇ) ਜਗਤ ਦਾ (ਜੋ) ਕਰਤਾਰ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜੋ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਫੇਰ ਜੋ) ਸਭ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ, (ਉਹ) ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ (ਸਾਰੇ ਪਰੀ) ਪੂਰਨ ਹੈ, (ਇਤਨਾਂ ਬੜਾ ਹੋਕੇ ਉਹ ਫਿਰ) ਸਦਾ ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। (ਫਿਰ ਇਤਨਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਕਿ)ਜਿਸਦੇ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਸਮਝੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸੱਕਦੇ, ਮੁਨੀ ਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ ਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਨਾਥ ਨਾ ਥੋਣ ਵਾਲਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। (ਤਾਂਤੇ ਹੇ ਮਨ ਉਸਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਅਪਣੀ) ਚਤੁਰਾਈ ਛੱਡ, (ਉਸਨੂੰ ਪਰਮ) ਸੁੰਦਰ ਜਾਣਕੇ (ਜਾਂ ਮਨ ਬੁਧੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜਾਣਕੇ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਣ ਕਰ ਤਾਂ ਜੋ (ਉਹ) ਤੇਰਾ ਕੱਲਯਾਨ ਕਰਤਾ ਹੋਵੇ।

੩. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ ॥ ਮਿਟਿਕੈ ਬਿਕਾਰਨਿ ਤੇ ਸ਼ਰਨ ਪਰੀਜੈ ਨਿਤ,ਨਾਮ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਮੋਹ ਜਾਤਿ ਘਟਿ ਕੈ। ਘਟ ਕੈ ਮਝਾਰ ਧ੍ਯਾਨ ਧਾਰਨਿ ਤੇ,ਪਾਰ ਹੋਹਿ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਇ ਬਿਸ਼ਿਯਾਨ ਤੇ ਉਲਟਿ ਕੈ। ਲਟਕੇ ਨ ਸਿਰ ਤਰਵਾਯੋ ਹ੍ਵੈ ਗਰਭ ਬੀਚ,ਪਰਜੋ ਬਸਿ ਸਦਾ ਬਹੁਬੰਧਨਿ ਬਿਕਟ ਕੈ।ਕਟਿਕੈਸੁ ਦੇਹਿਂ ਮੋਖ,ਐਸੇ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੰਦ ਹੌਂ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਇੰਦ੍ਰਿਨਿ ਸਿਮਟਿਕੈ॥੩॥

ਮਿਟਿਕੈ=ਹਟਕੇ, ਬਚਕੇ, ਦੂਰ ਰਹਿਕੇ। (ਅ) ਮਿਟਿ=ਹਟਣਾ। ਕੈ=ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੋਹ ਜਾਤਿ ਘਟਿਕੈ=ਮੋਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਘਟਿਕੇ। ਭਾਵ ਮੋਹ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਘਟਿਕੈ=ਵਿਚੋਲਾ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ=ਜਿਸ ਵਿਚੋਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਮੋਹ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਵਿਚੋਲਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਘਟਕ=ਵਿਚੋਲਾ]। ਘਟ ਕੈ=ਹਿਰਦੇ ਦੇ, ਦਿਲ ਦੇ।

ਬਿਸ਼ਿਯਾਨ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ।

ਇੰਦ੍ਰਿਨਿ ਸਿਮਟਿਕੈ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਟ ਕੇ। ਪੈਰ ਜੋੜਕੇ ਖੜੇ ਹੋ, ਦੁਇ ਹੱਥ ਜੋੜ, ਨੈਣ ਮੂੰਦ, ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੇਣਾ ਇੰਦ੍ਰੀ

ਸਮੇਟ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸ਼ਰਧਾ ਭੌ ਤੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ। ਜਿੰਨਾਂ ਵਧੀਕ ਅਦਬ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉੱਨੇ ਵਧੀਕ ਇੰਦ੍ਰੇ ਅਉਂਠਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—(ਜਿਸਦੀ) ਨਿਤ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆਂ ਵਿਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਜਿਸਦਾ) ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਮੋਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ (ਜਿਸਦਾ) ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਮੋੜਾ ਖਾਕੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਹੋ ਜਈਦਾ ਹੈ, (ਐਸਾ ਕਿ ਫੇਰ) ਪੁੱਠੇ ਸਿਰ ਹੋਕੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਲਟਕਣਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, (ਗਲ ਕੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਕਠਨ ਬੰਧਨਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਜੀਵ ਨਿੱਤ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਕੱਟ ਕੇ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਨੂੰ (ਸਮਰੱਥ) ਹਨ, ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੪. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕੰਦ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਚੰਦ।
ਚੰਦਨ ਸਮ ਦੁਖ ਘਾਮ ਕੋ ਬੰਦੌਂ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦ॥੪॥

ਕੰਦ=ਮੂਲ, ਜੜ੍ਹ (ਅ) ਬੱਦਲ। (ੲ) ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ 'ਫਲ' ਅਰਥ ਬੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਕੰਦ=ਕੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—(ਮੈਂ) ਚੰਦ (ਸਮਾਨ ਮਿੱਠੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਦਾਤਾ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਦੁੱਖ ਰੂਪੀ ਤਪਸ਼ ਨੂ ਚੰਦਨ ਸਮਾਨ (ਸੀਤਲਤਾ ਦੇਣਹਾਰੇ ਹਨ), ਬੜੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਮੇਘ ਹਨ, (ਤੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ) ਬਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

੩. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਮਾਰ ਹੰਕਾਰ ਜੁ ਡਸਤਿ ਨਿਤ ਤਾਂਹਿ ਸਹਾਇਕ ਮਾਰ।
ਮਾਰਸਿ ਚਹਿ, ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਭਜਿ ਨਿਤ, ਜੋ ਬਿਨਾ ਸ਼ੁਮਾਰ॥੫॥

ਮਾਰ=ਸੱਪ [ਫਾਃ, ਮਾਰ] ਮਾਰ=ਕਾਮ, ਕਾਮਨਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਵਧਦਾ ਹੈ। [ਸੰਃ, ਮਾਰ=ਕਾਮ] (ਅ) ਨਾਸ਼। ਸ਼ੁਮਾਰ=ਗਿਣਤੀ, ਲੇਖਾ। ਬਿਨਾ ਸ਼ੁਮਾਰ=ਅਲੇਖ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰ ਰੂਪ ਹਨ। (ਅ) ਬਿਨਾਂ+ਸੁ+ਮਾਰ=ਕਾਮਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ।

ਅਰਥ—ਹੰਕਾਰ (ਰੂਪੀ) ਸੱਪ ਜੋ ਸਦਾ ਡੰਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸਦਾ ਸਹਾਯਕ ਕਾਮ ਹੈ, ਜੇ ਤੂੰ (ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ

ਦਾ ਭਜਨ ਕਰ ਜੋ ਅਲੇਖ ਹਨ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:—

ਹੰਕਾਰ (ਰੂਪੀ) ਸਰਪ ਜੋ ਨਿਤ ਡਸਦਾ ਹੈ (ਅਤੇ) ਉਸਦੇ ਸਹਾਯਕ (ਕ੍ਰੋਧ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿ ਜੋ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਹਨ, ਜੇ (ਇਸ ਨੂੰ) ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੇਂ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭਜ, ਜੋ ਨਿੱਤ੍ਯ ਤੇ ਬਿਅੰਤ ਹਨ ।

੬. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ **ਰਾਮਦਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਏਕ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ।**
ਰਾਮ ਭ੍ਰਾਤ ਹ੍ਵੈ ਰਿਪੁ ਹਤੇ ਨਮੋ ਚਰਨ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੬ ॥

[ਰਾਮਦਾਸ=ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ:— ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤ ।

ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ=ਓਹ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਜੋ ਕੇਵਲ ਇਕ (ਵਾਹਿਦ) ਹਨ । ਭਾਵ ਅਦ੍ਵਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ । 'ਰੂਪ ਏਕ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ' ਵਿੱਚ ਉਹੋ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਹੈ:—'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ' ।

ਭ੍ਰਾਤ=ਸਹਾਈ । [ਸੰਸ:, ਭ੍ਰਾਤ੍ਰੀ=ਸਹਾਇਕ, ਭਿਰਾਉ । ਧਾਤੂ ਹੈ— ਭ੍ਰੀ=ਸਹਾਯਤਾ ਕਰਨਾ]।

ਰਾਮ ਭ੍ਰਾਤ=ਰਾਮ ਚੰਦ ਦੇ ਸਹਾਈ । (ਅ) ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਭਿਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ।]

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ਜੋ (ਆਪ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ,(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ ਦੇ ਸਹਾਈ ਹੋਕੇ (ਸੀਤਾ ਦੇ) ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਕੀਤਾ, (ਓਹ ਮੇਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਬੀ ਸੰਘਾਰ ਕਰਨ)।

ਭਾਵ—'ਰਾਮ ਭ੍ਰਾਤ' ਪਦ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਅਰਥ ਹੋਰ ਹੋ ਸੱਕਦੇ ਹਨ । ੧. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਭਿਰਾਉ ਜੋ ਲਛਮਣ ਸੀ, ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਵਿ ਨੇ ਰਾਮ ਚੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਲਛਮਣ ਹੋਕੇ ਵੈਰੀ ਹਤੇ' ਕਹਿਣਾ ਨਜੂਨ ਉਪਮਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲਛਮਣ ਅਨੁਜ ਸੀ ਤੇ ਭਗਤ ਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ 'ਰਾਮ ਭ੍ਰਾਤ' ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ 'ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦਾ ਭਰਾਤਾ' । ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ੨੧ ਵੇਰ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੁਲ ਦਾ ਘਾਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੁਲ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਤੇ ਸਿਰਮੌਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਉਪਮਾਂ ਬੀ ਦੂਸ਼ਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ।

੩. ਜੇ 'ਰਾਮ ਭ੍ਰਾਤ' ਦਾ ਅਰਥ ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਭਿਰਾਉ—'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ' ਲੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉੱਪਰ ਸ਼ਿਕਰ ਤੇ ਉਪਮਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਦੱਸੇ

ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵੱਲ ਜਾ ਪੈਣਾ ਅਸੰਗਤਿ ਹੈ। ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਹਤ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਇਸ ਲੋੜ ਵਾਸਤੇ ਬੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜੇ ਰਾਮ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋਕੇ ਵੈਰੀ ਹਤੇ ਤਾਂ ਬੀ ਉਪਮਾ ਵਧੀ ਨਹੀਂ ਰਾਮ ਹੋਕੇ ਬੀ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ ਸਨ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋਕੇ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ, ਤਾਂ ਬੀ ਉਪਮਾ ਨਾ ਢੁੱਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਫੜੀ, ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਹਤੇ, ਇਹ ਉਪਮਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪਰ ਢੁੱਕ ਸਕਦੀ ਸੀ।

੭. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਰਜਨ ਸਰ ਸੇ ਵਾਕ ਜਿਨ ਬਿਦਤ ਸੁਜਸ ਅਰਜੰਨ।
ਅਰਜ਼ਨਿ ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਸੁਨਤਿ ਨਮੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜੰਨ ॥੭॥

ਅਰਜਨ=ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੀਸਰੇ ਦਾ ਨਾਮ।
ਅਰਜੰਨ=ਅਰਜੁਨ=ਉੱਜਲ (ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਦਾ ਅੰਕ ੧੨)।
ਅਰਜ਼ਨਿ=ਅਰਜ਼ਨ=ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਬੇਨਤੀਆਂ (ਦੇਖੋਰਾਸ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ੧੨)।
ਸੁਨਤਿ=ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਗੁਰੂਅਰਜੰਨ=ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਦੇਖੋਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੨)।

ਅਰਥ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ੍ਯ ਅਰਜਨ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਵਰਗੇ (ਅਮੋਘ) ਹਨ, (ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਉੱਜਲ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਸ (ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ (ਐਸੇ ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ—ਭਾਵ ਅਰਜਨ ਦੇ ਤੀਰ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਅਮੋਘ ਤੀਰ ਉਸਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ ਜੋ ਵਿਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਪਰ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ।

੮. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿੰਦੁ ਨੀਰ ਪਦ ਪਰਸ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਖ ਅਰਬਿੰਦ।
ਬਿੰਦਕ ਬਿਖੈ ਨਿਹਾਲ ਕਿਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ॥੮॥

ਬਿੰਦੁ=ਬੂੰਦ, ਟੇਪਾ, [ਸੰਸਃ, ਵਿੰਦੁਃ]। ਪਦ=ਪੈਰ।
ਪਰਸ=ਸਪਰਸ਼, ਛੁਹ। ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਪਦ ਅਰਵਿੰਦ ਨੂੰ ਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਹੈ ਐਉਂ—ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕੀ ਪਰਸ ਬਿੰਦੁ ਨੀਰ=ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹੀ ਹੋਈ ਜਲ ਦੀ ਬੂੰਦ।
ਬਿੰਦਕ=ਥੋੜੇ ਵਿੱਚ। ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ।

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹੀ ਹੋਈ ਜਲ ਦੀ

ਬੂੰਦ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਹੈ, ਓਹ ਪਲ ਵਿੱਚ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, (ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਦਾਤਾ ਜੀ ਉਸ ਨਾਲ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨ)।

ਭਾਵ—ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ੀ ਜਲ ਬੂੰਦ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਪਨੀ ਯਾਚਨਾਂ ਸੂਚਤ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਧੁਨੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਕ ਵਿਚ।

੯. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਇ ਜਗਤ ਕੇ ਅਵਤਰੇ ਸੁਖ ਉਪਜੇ ਭਜਿ ਨਾਇ।
ਨਾਇ ਸੀਸ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਜੈ ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ॥ ੯ ॥

ਰਾਇ ਜਗਤ ਕੇ=ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਂਰਾਜਾ, ਸ੍ਵਾਮੀ, ਭਾਵ ਈਸ਼੍ਵਰ।
(ਅ) ਰਾਜਾ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਜੋ ਅਵਤਾਰੀ ਹੋਏ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫੂਲ ਕੇ ਆਦਿ ਰਯਾਸਤਾਂ ਦੇ।
ਨਾਇ=ਨਿਵਾਕੇ।

ਅਰਥ—(ਦੇਖੋ) ਜਗਤ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ (ਸੰਸਾਰ ਪਰ) ਅਵਤਾਰ ਧਾਰੀ ਹੋਏ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ)ਨਾਮ ਦੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁਖ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਸੀਸ ਨਿਵਾਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ (ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ) ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਜੈ ਹੋ! ਜੈ ਹੋ!

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਸਪਤਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰਾਂ ਨਾਲ ਫੂਲਕੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰੀਆਂ ਬਣੀਆਂ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਜਗਤ ਦੇ ਰਾਜਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ।

੧੦. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਿਦਾ ਉੱਜਲ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਥਮ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ।
ਬਿਸ ਨ ਰਹਤਿ ਬਿਖ਼ਿਯਾਨ ਕੀ ਸਿਮਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ॥੧੦॥

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਕਾਲਾ ਪ੍ਰਥਮ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ=ਓਹ ਸਰੂਪ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਤੋਂ ਬੀ ਮੁਹਰਲਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਿਰੰਕਾਰ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ।
(ਅ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰੂਪ (ਅਵਤਾਰ) ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ।

ਅਰਥ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਕਾਲੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ (ਅਪਣੇ ਧ੍ਯਾਨ ਨਾਲ) ਉੱਜਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਦੋਹੇ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ:—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ, ਕਾਲੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਉੱਜਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇੱਕ ਅਰਥ ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਬੀ ਹੈ ਜੋ ਬਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਰੂਪ

ਪਹਿਲੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਓਹ ਆਪ ਰੰਗ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਨ ਪਰ ਧਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਉੱਜਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਇਹ ਕਟਾਖ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੋ ਗੋਪੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਿਯਤਮ ਰੂਪ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਰਸੀ ਕਵੀ ਜਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਕੌਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਪੀਆਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਰਸੀ ਰਤੀ ਭਾਵ ਵਰਨਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਰਸੀ ਕਵਿਤੋਕਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਸੁਣੇਤ ਸੁੱਟਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਵਾਧਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੈ ਵਾਸ਼ਨਾ ਮੂਲੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

੧੧. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਉਦਬੇਗ।
ਬੇਗ ਧਾਰਿ ਰੱਛਹਿ ਜਨਨ ਗਿਰਾ ਦੁਸ਼ਟ ਪਰ ਤੇਗ ॥ ੧੧ ॥

{ ਉਦਬੇਗ=ਕਾਹਲੀ, ਸ਼ੋਕ, ਭੈ, ਅਚਰਜ, ਘਬਰਾਹਟ, ਘਬਰਾਹਟ ਭਰਿਆ ਦੁੱਖ ਯਾ ਅਚਰਜ। ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਅਚਰਜ। [ਸੰਸਃ,ਉਦ੍ਵੇਗ]। }

ਅਰਥ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘਬਰਾਹਟ ਭਰੇ ਅਚਰਜ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਤੇ ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਰੱਛਯਾ ਬੜੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਬਾਣੀ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਉਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ,(ਆਪ ਮੇਰੀ ਬੀ ਰੱਛਯਾ ਕਰਨ)।

ਭਾਵ—ਉੱਦ੍ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਸ ਘਬਰਾਹਟ ਵਾਲੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵੱਲ ਹੈ ਜੋ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਲੈਕੇ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਠੀਕਰ ਫੋੜਨ ਵੇਲੇ ਭੁਚਾਲ ਆਇਆ, ਅੰਧੇਰੀ ਚੱਲੀ, ਤੇ ਹੋਰ ਐਸੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਹੋਏ, ਜਿਸਨੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਘਬਰਾ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀਹ ਕਰ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੀਸ ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੱਛਯਾ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਰੱਛਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੇਗਧਾਰ ਇਸ ਕਰਕੇ—ਕਿ ਆਪ ਫੇਤੀ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਪੁਰੋਂ ਟੁਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ ਪਿਛੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਆਪ ਹਵਾਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਗਈ—ਉਸ ਬਾਤ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦਿਤਿਆਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਤਾਇਆਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਝੋ'। ਧੁਨੀ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੀ ਰੱਛਯਾ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

੧੨. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੰਘ ਮ੍ਰਿਗਨ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਨਰ ਸਿੰਘ।
ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਕੇ ਮੂਲ ਦ੍ਰਿੜ ਭਜਿ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨॥

{ ਸਿੰਘ=ਸ਼ੇਰ [ਸੰਸ:, ਸਿੰਹ]।
ਨਰ ਸਿੰਘ=ਮਹਾਨ ਉੱਚਤਾਈ ਯਾ ਬਲ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ, ਚੋਟੀ ਦਾ ਬਲਵਾਨ [ਸੰਸ:, ਨਰਸਿੰਹ=੧. ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਚੋਥਾ ਅਵਤਾਰ ੨. ਸਰਦਾਰ ੩. ਮਹਾਨ ਉੱਚਾ ਯਾ ਮਹਾਨ ਬਲੀ।]
ਮਹਾਂਬਲੀ ਨਰ ਸਿੰਘ=ਜੋ ਨਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੀ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਹਨ। (ਅ) ਨਰ ਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਵਾਂਙੂ ਬਲੀ ਹਨ। }

ਅਰਥ—ਮ੍ਰਿਗ (ਰੂਪ) ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਦਮਨ ਕਰਨ ਲਈ) ਸ਼ੇਰ (ਰੂਪ) ਹਨ, ਮਹਾਂ ਬਲੀਆਂ ਵਿਚ ਚੋਟੀ ਦੇ ਬਲਵਾਨ ਹਨ, ਖਾਲਿਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮੁੱਢ ਹਨ (ਐਸੇ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ।

੧੩ ਸਮਸਤ ਗੁਰ ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਰਚੋਂ ਰਾਸਿ ਅਬਿ ਤੀਸਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲ।
ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਬਿਘਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਟਾਲਿ॥ ੧੩॥

ਅਰਥ—ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਜਸ (ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ) ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੀਸਰੀ ਰਾਸਿ ਰਚਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਰੇ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ) ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ (ਹੋਣ ਵਾਲੇ) ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦੇਣ।

[ਮੰਗਲ ਸਮਾਪਤ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਆਰੰਭ]

ਸੁਨਤਿ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਕਥਾ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਥ ਪੁਲਕਾਤਿ। ਪੀਵਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹਿ ਰੁਚਿ ਚੌਗੁਨ ਉਪਜਾਤਿ॥੧੪॥ਚੌਪਈ॥ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਮੁਖ ਚੰਦਾ।ਨਿਕਸਤਿ ਤਿਸ ਤੇ ਸੁਧਾ ਮਨਿੰਦ।ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਦ ਗੁਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ।ਧਰਿ ਹਿਰਦੇ ਜਮ ਭੇਟ ਨ ਪਾਇ॥੧੫॥ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਜਿਸ ਅਨਿਕ ਮਹਾਤਮ। ਕਜਾ ਤਿਨ ਮਹਿਮਾ ਧਰੈਂ ਜੁ ਆਤਮ*। ਉਪਜਹਿ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਚਾਉ ਘਨੇਰਾ। ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ਸੁਨਹਿਂ ਕਰਿ ਘੇਰਾ†॥੧੬॥ਰਾਮਕੁਇਰ ਗਿਰਵਰ ਕੇ ਸਮਸਰ। ਕਥਾ ਜੁ ਉਪਜੀ ਸਲਿਤਾ ਸੁਖ ਕਰਿ। ਗੁਰ ਜਸੁ ਉਜਲ[1] ਜਲ ਭਰਪੂਰਾ।ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਮਲ ਵਹੁ ਰੂਰਾ॥੧੭॥ਭ੍ਰਮ ਬੇਮੁਖਤਾ ਦ੍ਵੈ ਦਿਢ ਕੂਲਾ[2]। ਜਿਨ ਪਰ ਅਵਗੁਨ ਤਰੁ ਗਨ ਫੂਲਾ। ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਬਲ‡ ਬੇਗ[3] ਬਿਸਾਲਾ।ਜਰ ਸਮੇਤ ਭਗਨਤਿ[4] ਤਤਕਾਲਾ॥੧੮॥ ਸਦ ਗੁਨ

[1]ਉੱਜਲ। [2]ਪੱਕੇ ਕਿਨਾਰੇ। [3]ਪ੍ਰਵਾਹ। [4]ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਤੋੜੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਕਜਾ ਤਿਨ ਮਹਿਮ ਧਜਾਹਿ ਜੁ ਆਤਮ। ਘਾਤਨ ਪਾਪਨ ਧਰੈਂ ਜੁ ਆਤਮ।
†ਪਾ:—ਨੇਰਾ। ‡ਪਾ:—ਬਰ।

ਕਮਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਕਸਾਵਤਿ। ਮਨ ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਧੁਪਨਿ ਭਾਵਤਿ[1]। ਸਿੰਘ ਸਕਲ ਜਲਜੰਤੁ ਅਨੰਦਤਿ।ਕਰਤਿ ਕੇਲ ਗੁਰ ਰਹਤਿ ਅਨਿੰਦਤਿ[2]॥੧੯॥ ਦਸ ਗੁਰ ਦਸਹੁੰ ਘਾਟ ਜਿਸ ਕੇਰੇ।ਦੁਖੀ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਜਨ ਹੁਇ ਨੇਰੇ। ਗੁਰ ਜਸ ਜਲ ਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ।ਵਿਸ਼ਿਯਨ ਤ੍ਰਿਖਾ ਤੁਰਤ ਬਿਨਸਾਵਹਿਂ[3]॥ ੨੦॥ਅੰਤਕ ਘਾਮ ਪੀਰ ਨਹਿ ਦੇਈ[4]।ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਜੋ ਸੇਈ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਪਰਬੀਨ ਜੁ ਮਾਲੀ।ਕੀਰਤਿ ਗੁਰਨਿ ਸਕੇਲਿ ਬਿਸਾਲੀ॥੨੧॥ ਰੀਬ ਬਨਾਵਨਿ ਬਾਗ ਲਗਾਯਹੁ। ਤਰੁਵਰੁ ਜੇਤਿਕ ਧਨਾਇ ਸੁਹਾਯਹੁ। ਛੰਦ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਸ਼ਾਖਾ[5]।ਤੁਕ ਬਹੁ ਪੱਤ੍ਰ ਸਘਨ ਸ਼ੁਭ ਭਾਖਾਂ[6]॥੨੨॥ ਗੁਣ ਗਨ ਤਿਨ ਮਹਿ ਸੁਮਨਸ ਫੂਲੇ।ਅਰਥ ਸੁਫਲ ਜੁਤਿ,ਭਾਖਨ ਝੂਲੇ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸਾਦਿਕ ਰਸ[7] ਜਿਨ ਮਾਂਹੀ।ਕਸ਼ਟ ਘਾਮ ਹਤਿ ਛਾਯਾ ਤਾਂਹੀ॥੨੩॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਰਿ ਤੇ ਸਿੰਚਨ ਕਰਿਤਾ। ਢਿਗ ਨਹਿਂ ਹੋਹਿ ਮੋਹ ਪਸ਼ੁ ਹਰਤਾ[8]। ਅਸ ਉਪਬਨ ਮਹਿਂ ਜੋ ਨਰ ਬਾਸੇ।ਮੋਖ ਸੁਗੰਧਿ ਸਦਾ ਤਿਨ ਪਾਸੇ॥੨੪॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬਚ ਕਹਤਿ ਭੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਦੀਨ। 'ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਜਨਮ ਕੀ ਕਹਹੁ ਕਥਾ ਪਰਬੀਨ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਕੌਰ* ਕਹਤਿ ਭਏ ਸੁਖਦਾਇ:—।ਆਦਿ ਅੰਤ ਸਭਿ ਕਹਤਿਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਮਨ ਲਾਇ ॥੨੬॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਹੁਤੀ ਬਿਦਤਯੋ ਏਵ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸਰਬ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਮਹਾਂ ਕਰਹਿਸੁ ਉੱਜਲ ਰੰਗ॥੨੭॥ਕਬਿੱਤ॥ਸੁਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਹੂੰ ਤੇ ਆਏ ਹੈਂ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖ ਭੇਟਨਿ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੋ ਚਢਾਵੈਂ ਪਗ ਸੀਸ ਧਰਿ। ਗਾਦੀ ਪੈ ਬਿਰਾਜੈਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਬੈਠੇ ਬੀਚ, ਕਰਾਮਾਤ ਪੂਰਨ ਸੁ ਜੋਤਿ ਜਗਦੀਸ਼ ਧਰਿ।ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਅਨੰਦ ਹੂੰ ਕੋ ਹੇਤ ਹੈ,ਦੁਖਨਿ ਹਰਿ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਸੁ ਦਾਸਨਿ ਅਸੀਸ ਧਰਿ। ਕੇਊ ਰਹੈਂ ਪਾਸ ਹਰੈਂ ਜਮਹੂੰ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ

---

[1]ਸੰਤਾਂ ਰੂਪੀ ਭੌਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੇ ਹਨ (ਸਦਗੁਰੂ)। [2]ਨਾ ਨਿੰਦਣੇ ਜੋਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ (ਕਥਾ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿਚ) ਕੇਲ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਅਨੰਦ ਭਰੇ ਜਲਜੰਤੂ (ਸਮਾਨ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਨਿੰਦਤ ਰਹਿਣੀ ਦੀ (ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਵਿਚ) ਕੇਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਛੇਤੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4](ਗੁਰ ਜਸ ਰੂਪੀ ਜਲ ਵਿਚ ਗਿਆਂ) ਘਾਮ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਪੀੜ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ। [5]ਟਹਿਣੀਆਂ। [6]ਸ਼ੁਭ ਭਾਖਾ (ਬੋਲੀ) ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਸੰਘਣੇ ਪੱਤ੍ਰ ਹਨ। (ਅ) ਭਾਖਾ=ਕਹੇ ਹਨ। [7]ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਦਿਕ ਰਸ। [8]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਹਰਜਾਰ ਪਸ਼ੂ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। (ਅ) (ਖੇਤੀ ਨੂੰ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਪਸ਼ੂ। *ਪਾ:—ਕਉਰ, ਕੁਇਰ।

ਬਹੁ ਧਾਰੈਂ ਗੁਨ ਰਾਸ ਕੋ, ਨਿਵਾਰੈਂ ਮੋਹ ਰੀਸ[1] ਧਰਿ॥੨੮॥ ਸੰਗਤਿ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦੀਨਿ,ਥੋਰੀ ਕਛੁਆਵੈ ਤਹਾਂ,ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸੁ ਮਹਾਂਦੇਵ ਹੇਤ ਗੁਜਰਾਨਕੇ[2]। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਸੁ ਏਕ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਤਾਂ ਸੋ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਠਾਨੈਂ,ਨਹਿਂ ਸਾਕ-ਹੀ ਪਛਾਨਕੈ[3]। ਦਰਬ ਉਦਾਰ ਆਵੈ ਚਲਯੋ ਦਿਸ਼ ਚਾਰ ਹੂੰ ਤੇ ਅਨਿਕ ਪਦਾਰਥ ਅਨੂਠੇ ਗਤਿ ਦਾਨ ਕੇ। ਜਰੀ ਹੂੰ ਨ ਜਾਇ, ਜਰ ਜਾਇਂ[4] ਦੁਖ ਪਾਇ ਕਰਿ–ਹੁਤੋ ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤ ਭਯੋਐਸ੍ਵਰਜ ਮਹਾਂਨ ਕੇ–॥੨੯॥ਕੇਊਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਗਾਦੀ ਗੁਰੁਤਾ ਕੀ ਲੀਏ ਮੇਲਾ ਤਬਿ ਆਯੋ ਮਹਾਂ,ਮੇਖ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤ ਕੋ[5]।ਮਿਲੀ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਹੂੰਤੇ ਸੰਗਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਗਨ ਪੂਰਨ ਪਦਾਰਥ ਦਰਬ ਭੂਰ ਭਾਂਤਿ ਕੋ।ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਹੇਰਿ ਕਰੈਂ ਅਰਜ਼ਨਿ[6] ਸਖਾ ਅਰਜਨ[7] ਕੇ ਸਰੂਪ ਸੁਖਦਾਤ ਕੋ।ਭੇਟ ਧਰੈਂ ਆਇ ਆਇ ਜਾਚੈਂ ਚਿਤ ਚਾਇ ਚਾਇ ਪਾਇ ਪਾਇ ਬਰ ਕੋ ਹਰਖ ਭਰਿ ਜਾਤਿ[8] ਕੋ ॥੩੦॥ ਆਯੋ ਸਿਖ ਏਕ ਬਰ ਜੇਵਰ ਕੋ ਲਯਾਇ ਧਰਯੋ, ਤੇਵਰ[9]ਮਨੋਹਰ ਚਢਾਯੋ ਹਾਥ ਬੰਦ ਕੋ।ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਾਈ 'ਦੇਹੁ ਮੰਦਰ ਪੁਚਾਈ ਏਹੁ, ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੇਹੁ[10] ਮੇਰੀ, ਦਾਨੀ ਹੋ ਅਨੰਦ ਕੇ'।ਕਹਯੋ ਮਾਨਿ, ਦਾਸ ਕੋ ਪਠਾਯੋ ਸੁ ਅਵਾਸ ਕੋ,ਬਿਲੋਕਯੋ ਛਬਿ ਰਾਸ ਕੋ ਜੁ ਮੋਲ ਧਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੇ। ਗੰਗਾ ਹਰਖਾਈ, ਅੰਗ ਪਹਿਰੇ ਸੁਹਾਈ ਬਹੁ ਗੁਰਤਾ ਬਡਾਈ ਜਾਨ ਕੰਤਹਿ ਬਿਲੰਦ ਕੋ॥੩੧॥ਸੈਯਾ॥ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਦੀਨਿ ਦੀਏ ਸਿਰੁਪਾਉ ਜਥੋਚਿਤ ਜਾਨੇ। ਕੇਤਿਕ ਪੈ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਖੁਸ਼ੀ ਧਨ ਪੂਤਨ ਕੇ ਜੁ ਮਨੋਰਥ ਠਾਨੇ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਤ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵਹੁ' ਕੇਤਿਕ ਨੇ ਇਹਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨੇ। ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਸਤਿਨਾਮ ਲਗਾਯਹੁ, ਕੇਤਿਕ ਗਯਾਨ ਤੇ ਕੀਨਿ ਮਹਾਂਨੇ ॥੩੨॥ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਕੇਰ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਖਯਨ ਕੇ ਸਭਿ ਪੂਰਨ ਕੀਨੇ। ਜਾਤਿ ਭਏ ਨਿਜ ਧਾਮਨ ਕੋ,ਅਭਿਰਾਮ ਕਹੈਂ ਜਸ ਕੋ[11]ਰਸਭੀਨੇ। 'ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸੁਸ਼ੀਲ ਮਹਾਂ ਬਰ ਦੇਤਿ ਉਦਾਰ,

---

[1]ਰੀਸ ਬਰੀਸੀ। [2]ਸੰਗਤ (ਸਾਰੀ ਤਾਂ) ਪਿਤਾ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਨੇ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ) ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਥੋੜੀ ਕੁਛ (ਸੰਗਤ) ਓਥੇ (ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋਲ)ਬੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ (ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਸਾਂ) ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਮਹਾਂਦੇਵ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਸਤੇ (ਭੇਟਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ)। [3]ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ (ਅ) ਸਾਕ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ, (ਗੁਰੂ) ਨਹੀਂ (ਪਛਾਣਦੇ)। [4]ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ। [6]ਬੇਨਤੀਆਂ। [7]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। [8]ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [9]ਤ੍ਰੇ ਜ਼ਨਾਨੇ ਕੱਪੜੇ। [10]ਪੂਰੀ ਕਰੋ। [11]ਸੁੰਦਰ ਜੱਸ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਮਾਨ ਨ ਚੀਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੰਦ[1] ਬਿਲੰਦ ਗੁਨੇ ਕਰਿ, ਰੂਪ ਮੁਕੰਦ ਅਤੇ ਬਰਦੀਨੇ'॥੩੩॥ਫੇਰ ਗਏ ਗੁਰ ਮੰਦਰ ਕੌ[2] ਪਿਖਿ ਰੀਗ ਉਠੀਉਰਮੇਂ ਹਰਖਾਈ।ਤੇਵਰ ਜ਼ੇਵਰ ਕੀ ਸਭਿ ਬਾਤਿ ਸੁ ਪ੍ਰਛਤਿ ਭੀ'ਕਿਤ ਭੇਟਜੁ ਆਈ? ਕੀਨਿ ਅਜਾਇਬ ਮੋਲ ਮਹਾਂਨ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਕਿਸੂ ਮਹਿ ਭਾ ਅਧਿਕਾਈ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਚਰਨਾਂਬੁਜ ਕੋ ਅਰਪਨੋ ਕਰਿ ਭਾਵਨੀ ਸੋਂ ਛਬਿ ਪਾਈ'॥੩੪॥ ਕਬਿੱਤ॥ਭਨੈਂ ਨਿਜ ਭਾਰਜਾ ਸੋਂ'ਆਰਜਾ[3]! ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਿ,ਬਡੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਕਰਿ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਭਾਰੀ ਜਾਨਿ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰੀ ਆਨਿ, ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਸ ਤਾਰੀ[4], ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ ਕਰਿ। ਆਵੈਂ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਤੇ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਭੂਰ ਲਜਾਇ ਪੂਰਨ ਮਨੋਰਥ ਹਦੂਰ ਮੈਂ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਿ। ਤਿਨਹੂੰ ਕੇ ਨਾਮ ਕਰਿ ਆਨੈ ਨਿਜ ਧਾਮ ਹੂੰ ਤੇ, ਚੀਰ ਅਭਿਰਾਮ, ਧਨ ਮੁਕਤਾਦਿ ਬੇਸ[5] ਕਰਿ' ॥ ੩੫ ॥ ਮਹਿਮਾ ਉਤੰਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੁਨੀ ਰੀਗ,ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਹਾਥ ਬੰਦ ਕੇ।ਐਸੇ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰਿ ਬਾਸ ਕੈ ਬਿਤਾਇ ਸਮੋਂ,ਦਾਸ ਮਿਲਿ ਆਸ ਧਰਿ ਪਾਸ ਹ੍ਵੈ ਮੁਕੰਦ ਕੇ।ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਅੰਬਰ ਪਟੰਬਰ[6] ਸੁਹਾਇ ਬਡੋ ਕਬਿ ਕਬਿ ਪਹਿਰੇ ਸਮੇਤ ਹ੍ਵੈ ਅਨੰਦ ਕੇ। ਨਾਤੁਰ ਸੁਧਾਰਿ ਧਰੈਂ ਦਾਸੀ ਜੋ ਸੰਭਾਰਿ ਕਰੈਂ, ਬਚਨ ਉਚਰੈਂ 'ਬਨਜੋ ਲਾਗੇ ਧਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੇ' ॥ ੩੬ ॥ ਗ੍ਰੀਖਮ ਬਿਤਾਈ ਰੁਤਿ ਬਰਖਾ ਕੀ ਆਈ ਪੁਨਿ ਘਟਾ ਘੁਮਡਾਈ ਜਲ ਜਲਧਰ ਛੋਰਿਤੇ। ਝਰੀ ਮਿਟਿ ਗਈ ਜਬਿ ਦਾਸੀ ਸੁਧਿ ਲਈ ਤਬਿ, ਸਭਿ ਪਸ਼ਮੰਬਰ[7] ਪਟੰਬਰ[6] ਲੇ ਭੌਰ ਤੇ। ਆਤਪ ਲਗੈਬੇ ਹੇਤ[8] ਪਾਏ ਸੋ ਨਿਕੇਤ ਪਰ[9], ਬੈਠੀ ਹ੍ਵੈ ਸੁਚੇਤ ਕਰੈ ਰਾਖੀ ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ। ਬੀਥਕਾ ਮੈਂ ਜਾਤਿ ਲੋਕ ਸੁੰਦਰ ਬਿਲੋਕਿ ਕਹਿ ਸਗਰੇ ਸਰਾਹੈਂ[10] 'ਸਿਖ ਲਜਾਯੇ ਸੁਖ ਲੋਰ ਤੇ[11]' ॥੩੭॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਦਾਸੀ ਦੇਖਿ ਈਰਖਾ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕਰਿ, ਗਈ ਤਿਸ ਭਾਰਜਾ[12] ਕੇ ਪਾਸਿ ਹ੍ਵੈ ਸਨਾਇ ਦੀਨ।'ਤੁਮਰੀ ਦਿਰਾਨੀ ਕੇ ਲੁਭਾਨੀ ਸ਼ੁਭ ਚੀਰਹੇਰਿ[13] ਆਏ ਕਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਨੁ ਲਾਇ ਕੀਨ। ਆਗੇ ਨ ਬਿਲੋਕੇ ਅਸ, ਸੁਨੇ ਹੂੰ ਨ ਕਾਨ ਕਰਿ, ਕਿਸੀ

---

[1]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਗਏ। [3]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸਤ੍ਰੀ। [4]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਤਾਰਿਆ (ਅ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਹੁ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ। [5]ਵਧਾਈਆਂ। [6]ਪੱਟ ਦੇ ਬਸਤਰ। [7]ਪਸ਼ਮੀਨੇਂ ਦੇ ਬਸਤਰ। [8]ਧੁੱਪ ਲਗੌਣ ਵਾਸਤੇ। [9]ਕੋਠੇ ਉਤੇ। [10]ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [11]ਲੱਭ ਕੇ (ਅ) ਸੁਖ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਸਤੇ। [12]ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਾਸ। [13]ਲੁਭਾਇ ਗਈ ਮੈਂ ਸੁਹਣੇ ਬਸਤਰ ਦੇਖਕੇ।

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਢਿਗ ਹੈਂਹਿ ਕਿਧੌ ਨਾਂਹਿ ਚੀਨ[1]।ਊਪਰਿ ਪਰੇ ਹੈਂ, ਮਹਾਂ ਦਮਕ ਭਰੇ ਹੈਂ,ਚਾਰੁ ਕੈਸੇ ਕਿਸੂ ਕਰੇ ਹੈਂ[2], ਧਰੇ ਹੈਂ ਭਾਵ ਬੀਨ ਬੀਨ[3] ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਲਗੀ ਹੈ ਮਨ ਨੀਕ ਨ, ਅਰੂਢੀ ਨਿਜ ਮੰਦਰ ਪੈ ਸੁੰਦਰ ਨਿਹਾਰਿਓ। ਸੂਰਜ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸੰਗ ਏਕ ਰੰਗ ਹੋਇ ਰਹਯੋ, ਜਰੀ ਅੰਗ ਅੰਗ ਮੈਂ,ਨ ਜਰੀ ਜਾਇ ਜਾਰਿਓ[4]। ਝਲਮਲ ਝਲਕਤਿ ਆਗ ਸਮ ਲਾਗਯੋ ਨੈਨ, ਬੈਨ ਹੂ ਨ ਬੋਲ ਸਕੈ ਮਾਨੋ ਉਰ ਫਾਰਿਓ[5]।ਹੋਈ ਬਿਸੰਭਾਰ[6] ਲੀਨ ਦਾਸੀ ਨੇ ਉਤਾਰਿ ਤਬਿ, ਧਾਰਤਿ ਉਦਾਸੀ, ਮਨ ਮਾਨੋ ਕਿਤ ਹਾਰਿਓ ॥੩੯॥ ਬੈਠੀ ਸਾਰੇ ਦਿਨ, ਉਦਬਿਗਨ[7]ਭਈ ਹੈ ਮਨ, ਰੈਨ ਪਰੀ ਜਾਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਧਾਮ ਆਇਓ। ਹੇਰਿ ਬਾਲ ਹਾਲ ਕੌ[8] ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਬਿਹਾਲ ਕੋ ਕਹਯੋ ਹੈ'ਕਿਸ ਖਯਾਲ ਤੇ ਬਿਸਾਦ[9]ਬਡੋ ਪਾਇਓ?।ਕੌਨ ਕਾਜ ਭੌਨ ਕੋ ਬਿਗਰ ਗਯੋ?ਮੌਨ ਕਰੀ, ਕੈਧੌਂ ਕਿਹ ਸੰਗ ਲਰੀ,ਕੈ ਕਛੂ ਗਵਾ-ਇਓ?।ਦੀਜੈ ਸੋ ਬਤਾਇ ਸਭਿ ਚਿੰਤ ਕੋ ਬਿਤਾਇ ਅਬਿ, ਕੈਸੇ ਪਛੁਤਾਇ ਮੁਰਝਾਇ? ਸਮਝਾਇਓ'॥੪੦॥ਸੁਨਿਕੈ ਸਨੇਹ ਸਾਨੀ ਬਾਨੀ ਨਿਜ ਕੰਤ ਹੂੰ ਕੀ ਕਰਮੋ ਕਹਤਿ ਭਈ ਰਿਸ ਧਾਰਿ ਅਤੀਆ'ਹਮਰੇ ਸ਼ਰੀਕ ਹੂੰਕੇ ਨੀਕੀ ਨੀਕੀ ਭੇਟ ਆਵੈਂ, ਚੀਨ ਤਾਕੀ ਤੀ ਕੋ[10] ਹੇਰਿ ਹੋਈ ਬਿਸਮਤੀਆ[11]। ਝਲਾਝਲ ਝਲਕਤਿ ਡੀਠ ਨ ਠਹਿਰ ਸਕੈ, ਧੂਨੀ ਜਯੋਂ ਧੁਖਤਿ ਮਮ ਸੁਲਗਤਿ ਛਤੀਆ[12]। ਹੋਇ ਹੈ ਬਡਾਈ ਨਿਤ, ਹਮਰੀ ਘਟਾਈ, ਬਾਤ ਸਾਕਨ ਮੈਂ ਬਿਥਰੈ ਜਗੱਤ ਜਿਤ ਕਿਤੀਆ[13]॥੪੧॥ਕਰਤੇ ਪਿਤਾ ਕੀ ਸੇਵ ਪਾਵਤੇ ਸੁਪਦ ਏਵ,ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਲੇਵ ਗੁਰੁਦੇਵ ਜਗ ਹੋਵਤੇ।ਛੂਛੇ ਰਹੇ ਜੇਠੇ ਤੁਮ,ਪੈਠੇ[14]ਘਰ ਬੈਠੇ ਰਹੇ,ਲੇ ਗਯੋ ਅਨੁਜ,ਸੋਈ ਕਾਟੈਂ ਜੋਈ ਬੋਵਤੇ[15]। ਅਨਗਿਨ ਧਨੁ ਆਵੈ, ਜਨ ਗਨ ਮਨ ਭਾਵੈ, ਮੋਦ ਮੈਂ ਸਮਾਵੈ, ਹਮ ਦੀਨ ਹੋਇ ਰੋਵਤੇ। ਭਈ ਬਿਪਰੀਤਿ ਮਹਾਂ, ਜਰੀ ਹੂ ਨ ਜਾਇ ਚੀਤਿ, ਤੁਮਰੀ ਅਨੀਤ ਹੇਰਿ ਸੁਖ ਮੈਂ ਨ ਸੋਵਤੇ' ॥ ੪੨ ॥ ਭਾਰਜਾ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ, ਸ ਸ਼ੋਕ

---

[1]ਕਿਸੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਵੀ ਹੋਣ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ ਇਹ ਜਾਣ ਲੈ। [2]ਬਣਾਏ ਹਨ। [3]ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਚੁਣ ਚੁਣਕੇ। [4]ਸਹਾਰੀ ਨਾ ਗਈ, ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ। [5]ਹਿਰਦਾ ਫਟ ਗਿਆ। [6]ਬਿਨਾਂ ਸੰਭਾਲ ਦੇ, ਬੇਹੋਸ਼। [7]ਵਯਾਕੁਲ [ਸੰਸ:, ਉਦ੍ਵਿਗ੍ਨ]। [8]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਹਾਲ ਨੂੰ। [9]ਦੁਖ [ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼ਾਦ]। [10]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ। [11]ਅਸਚਰਜ। [12]ਸੜਦੀ ਹੈ ਛਾਤੀ। [13]ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ। [14]ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ। [15]ਬੀਜਦੇ।

ਬੀਚ ਓਕ ਕੇ, ਸੁ ਕਰਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਸ ਬਾਕ ਕੋ ਬਖਾਨਿਓ। 'ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਚੂਰ ਕਰਿ, ਦੁਖ ਕੋ ਬਿਦਾਰ ਦੂਰ, ਜਾਨੀਏ ਨ ਕੂਰ ਲੇਹੁ ਸਾਚਿ ਮਨਿ ਮਾਨਿਓ। ਜੀਵਤਿ ਹੈਂ ਜਾਵਤਿ ਸੋ ਪਾਵਤਿ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸੰਮਤ ਕਿਤਿਕ ਹੋਇ ਅਰਜਨ ਹਾਨਿਓ[1]। ਜਨਮੈ ਨ ਸੁਤ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਛੈ ਹਮੈ ਹੋਇ ਹਿਤ[2], ਪਾਵੈਂ ਗੁਰਿਆਈਕੋ ਜੋਪਦਵੀ ਮਹਾਨਿਓ॥੪੩॥ਨੰਦਕੇ ਅਨੰਦਬਿਨ[3]ਵਸਤੂ ਬਿਲੰਦ ਗਨ ਭਰਯੋ ਜੋ ਸਦਨ ਸਭਿ ਆਪਨੋ ਹੀ ਜਾਨੀਅਹਿ।ਮਾਲਕ ਨ ਔਰ ਬੈਠਿ ਠੌਰ ਜੇ ਸੰਭਾਰੈਂ ਸੋਊ, ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਲੇਹਿੰ ਗੇ,ਨ ਦੇਹਿੰ ਆਨ ਮਾਨੀਅਹਿ। ਸਗਰੇ ਪਦਾਰਥ ਅਕਾਰਥ ਸਪੂਤ ਬਿਨ, ਹਮ ਕੋ ਸਕਾਰਥ ਬਨਹਿੰ*,ਪਹਿਚਾਨੀਅਹਿ।ਕੋ ਦਿਨ ਬਡਾਈ ਜਰੋ,ਹੇਰਿ ਕੈ ਨ ਜਰੋ ਤਿਹ, ਜਰ ਹੀਨ[4]ਜਰ ਕਿਸ ਕਾਜ ਕੀ? ਬਿਗਾਨੀਅਹਿ[5]"॥੪੪॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਯੋਂ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਸਿ 'ਹੋਹੁ ਸੁਚੇਤ ਨ ਚਿੰਤ ਧਰੀਜੈ। ਬੀਤ ਗਈ ਅਬਿ ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ, ਪਾਛਲ ਬਾਤ ਨ ਯਾਦ ਕਰੀਜੈ। ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਬਿਤ ਆਵਤਿ ਲੇ ਖਰਚੋ ਪਟ ਚਾਰੁ ਬਨੀਜੈ। ਜੇਰ ਜਵਾਹਰਿ ਜ਼ੇਵਰ ਕੋ ਕਰਿ ਤੇਵਰ ਜੇਵਰ ਕੋ ਪਹਿਰੀਜੈ'॥੪੫॥ਦੋਹਰਾ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਤੀਯ ਕੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਹ ਜੀਯ। ਰਲਿ ਕੀਨਸਿ ਕੂਰੀ ਰਲੀ[6], ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਖਿ ਲੀਯ॥੪੬॥ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਿ ਕਰਿ ਅਪਰ ਕੋ ਆਪਨ ਆਨੰਦ ਠਾਨਿ। ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਪਰਜੈ ਕਰਤਿ[7] ਤਿਸ ਇਹ ਤੋ ਬਿਦਤਿ ਜਹਾਨ॥੪੭॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧॥

੨ [ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁੱਤ੍ਰ ਹਿਤ ਯਾਚਨਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਾਸੀ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਸੁਨਤਿ ਦੰਪਤਿ ਕੇ ਸਭਿ ਬੈਨ। ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਤਿ ਹੀ ਭਈ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਦਿਨ ਰੈਨ॥੧॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੀ ਹੁਤੀ ਇਕ ਦਾਸੀ ਬੁਧਿਵਾਨ।ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਜਿਤਨੌ ਕੀਨ ਬਖਾਨ ॥ ੨॥ 'ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨਿਜ ਤ੍ਰਿਯ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਪਰ ਕੋਪ।ਦਿਯੋ ਸ੍ਰਾਪ-ਸੁਤ ਹੋਹਿ ਨਹਿੰ-ਇਹ ਰਾਖਹੁ ਉਰ ਗੋਪ॥੩॥ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਹਮ ਲਹੈਂ ਜਬਿ ਗੁਰ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਪਾਇ।ਗੁਰਿਆਈ ਕੋ ਲੇਹਿੰ ਤਬਿ ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ

[1]ਬਰਸ ਕਿਨਿਆਂ ਤਕ (ਸ਼੍ਰੀ) ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। [2]ਸਾਡਾ ਭਲਾ। [3]ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਨਾਂ। [4]ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਉਹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ (ਵੰਸ ਵਧਣ ਦਾ ਮੂਲ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ)। [5](ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਗ਼ਰਜ਼=) ਧਨ ਕਿਸ ਕੰਮ, (ਉਹ ਤਾਂ) ਬਿਗਾਨਾ ਹੈ। [6]ਝੂਠੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ। [7]ਉਲਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਬਨ ਜਿ। ਬਨੇ ਹੈ।

ਨ ਕਾਇ–॥੪॥ਹੋਨਹਾਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਇਹੀ ਜਾਨੀ ਜਾਤਿ ਸੁ ਬਾਤ।ਬੀਤੇ ਸੰਮਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਹਿੰ ਜਨਮਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਤਾਤ॥੫॥ਯਾਂਤੇ ਮਾਲਕ ਇਹੀ ਹੈਂ ਗੁਰਤਾ ਜੁਤ ਘਰ ਬਾਗ।ਨਹਿ ਅਪਰਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤੀ,ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ'॥੬॥ ਸੋਰਠਾ ॥ਗੁਰ ਦਾਸੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਨੈਨ ਭਰੇ ਜਲ ਕਹਤਿ ਇਮੁ।'ਦੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਤ ਗੁਰ ਐਨ ਗੁਰਤਾ ਇਨ ਕੇ ਹੋਹਿ ਕਿਮ॥੭॥ਅਜਹੁ ਨ ਜਰਾ ਅਰੂਢ[1] ਦੰਪਤਿ ਕੀ ਬਯ ਹੈ ਤਰੁਨ। ਮਤਸਰ ਅਗਨੀ ਗੂਢ ਜਰਤਿ ਮਰਤਿ ਕਹਿ ਦੁਰਬਚਨ॥੮॥ ਬਸਹਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਧਾਮ ਇਹ ਉਜਰੇ ਜਗ ਫਿਰਹਿੰ ਗੇ।ਸੁਤ ਜਨਮਹਿ ਅਭਿ-ਰਾਮ ਜਿਸੁ ਹੇਰਤਿ ਰਿਪੁ ਡਰਹਿੰ ਗੇ'॥੯॥ਮਿਲਿ ਦਾਸੀ ਇਮ*ਦੋਇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਪਖ ਕੀ ਬਾਤ ਕਰਿ†। ਅਪਨੇ ਮੰਦਰਿ ਸੋਇ ਗਮਨੀ ਚਿੰਤਾ ਰਿਦੈ ਧਰਿ‡ ॥੧੦॥ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੇ ਧਾਮ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ ਤਰਕ ਜੁਤ।'ਇਮ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਬਾਮ[2] ਬੁਰਾ ਚਿਤਹਿ–ਕਿਮ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸੁਤ–॥੧੧॥ ਸਗਰੋ ਸੁਨਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਿਨ ਕੀ ਦਾਸੀ ਨੇ ਭਨਯੋ[3]। ਭਰੀ ਹਰਖ ਕੇ ਸੰਗ[4], ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਸਿਰ ਧੁਨਯੋ'॥੧੨॥ਕਬਿੱਤ॥ਸੁਨਯੋ ਸ੍ਰੋਨ ਗੰਗ ਤਾਤਕਾਲ ਚਿਤ ਭਈ ਭੰਗ, ਲੇਤਿ ਸ੍ਵਾਸ ਦੁਖ ਸੰਗ ਸੋਚਨ ਕੋ ਸੋਚਤੀ। 'ਨੰਦ ਤੇ ਬਿਲੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੀਰ ਨੰਦਹੀਨ ਮੋਹੋਂ'ਕਹਿ ਆਸੂਨ ਕੋ ਮੋਚਤੀ[5]।– ਹਮਰੇ ਸ਼ਰੀਕ ਨਿਤ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੀ ਉਡੀਕ ਕਰੈਂ ਤਾਂਕੀ ਤੀਯ ਸਗਰੇ ਪਦਾਰਥ ਕੋ ਲੋਚਤੀ–। ਐਸੇ ਮਨ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਤਿ ਬੀਤੇ ਨਿਸ ਦਿਨ, ਨੀਕੋ ਖਾਨ ਪਾਨ ਚੀਰ ਭੂਖਨ ਨ ਰੋਚਤੀ[6] ॥੧੩॥ ਸਮੈ ਪਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਏ ਨਿਜ ਮੰਦਰ ਮੈਂ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੈ ਬਿਰਾਜੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ।ਗੰਗਾ ਉਠੀ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨੇਰ ਕਰਿ,ਖਰੀ ਹੋਇ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਾਈ ਹਿਤ ਤਾਤ ਹੈ। 'ਕਰਬੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਸੁਠ§ ਸਦਨ ਸਮਾਨ ਜਾਨੋ,ਉਪਜੈ ਸਪੂਤ ਇਹ ਦੀਪਕ ਕੀ ਭਾਂਤਿ ਹੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਅੰਧੇਰ ਹੋਤਿ, ਦੁਖ ਕੋ ਉਦੋਤ ਨਿਤ,ਲੋਕ ਪਰ-ਲੋਕ ਮੈਂ ਨ ਸ਼ੋਭਾ ਉਪਜਾਤਿ ਹੈ॥੧੪॥ਆਪ ਸਰਬੱਗ੍ਯ,ਕਹਾ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਅਲ-

---

[1]ਬੁਢੇਪਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ। [3]ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀ ਦਾਸੀ ਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੀ। [4](ਪ੍ਰਥੀਏ ਦੀ ਦਾਸੀ) ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। (ਅ) ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹਰਖ ਤੇ ਹਿਰਖ, ਰੰਜ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਗੁਰ ਦਾਸੀ ਵਲ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਲਗੇਗਾ। [5]ਹੰਝੂ ਕੇਰਦੀ। [6]ਰੁਚਦੇ ਨਹੀਂ।

*ਪਾ:–ਇਹ। †ਪਾ:–ਕਹਿ। ‡ਪਾ:–ਲਹਿ। §ਪਾ:–ਸੁਠ–ਸੁੰਦਰ।

ਪੱਗਜ ਮਨ,ਤਊ ਨਿਜ ਦੁਖ ਕੋ ਸੁਨਾਵੇਂ ਮਹਾਂਦੀਨ ਹੋਇ। ਰਾਵਰੇ ਸਹੋਦਰ[1] ਨੇ ਆਪਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦਰੀ ਸੋਂ[2] ਭਨ੍ਯੋ ਜਿਮਿ, ਸੁਨ੍ਯੋ ਤਿਮ, ਦਾਸੀ ਸੁਨਿ ਆਈ ਸੋਇ।-ਪੁੱਤ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਨ ਤਿਨ ਘਰ ਪੀਛੇ ਹਮ ਬਨੈਂ ਗੁਰ ਸਗਰੇ ਪਦਾ-ਰਥ ਕੋ ਲੇਹਿ ਰਮਣੀਕ ਜੋਇ-।ਸ਼ੋਕ ਮੁਝ ਹੋਤਿਹੈ ਤਨੂਜ ਨ ਉਦੋਤ ਹੈ[3] ਸਭਿਨਿ ਸਿਰ ਮੌਤ ਹੈ ਸਥਿਰ ਜਗੁ ਨਾਂਹੀ ਕੋਇ॥੧੫॥ਸਿੱਖਨ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਕੋ* ਕਰਹੁ ਪੂਰ, ਵਿੱਤ ਸੁਤ ਆਦਿਕ ਸਕਲ ਸੁਖਦਾਯ ਕੋ। ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਮੈਂ ਸੁਨੰਦ ਦੇਹੁ ਗੁਰੂ ਤੁਮ,ਬੈਸ ਕੋ ਬਿਭੂਖਨ ਅਨੇਕ ਰਿਪੁ ਘਾਯਕੋ।ਹਾਸੀ ਨ ਸ਼ਰੀਕ ਕਰੈਂ ਹੇਰਿ ਨ ਅਨੰਦ ਧਰੈਂ ਤੈਸੇ ਬਿਧਿ ਕਰੋ ਅਬਿ ਤੁਮ ਸਭਿ ਲਾਯਕੋ'। ਐਸੇ ਕਹਿ ਬੈਨ, ਕਰੇ ਨੀਚੇ ਜੁਗ ਨੈਨ, ਭਈ ਲਾਜ ਹੂੰ ਕੋ ਐਨ,ਤੇ ਸੰਕੋਚੀ ਨਿਜ ਕਾਯ ਕੋ[4]॥੧੬॥'ਹਮਰੇ ਨ ਤਾਤ ਭਯੋ ਐਸੀ ਤੇ ਕਹਤਿ ਬਾਤ, ਮੋ ਕੋ ਬਿਨ ਭਾਗ ਜਾਨਿ ਮਾਨਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ[5]। ਆਪ ਸਮਰੱਥ ਨਾਥ,ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਹਾਥ ਬਿਖੈ,ਕ੍ਰਿਪਾਸਾਥ ਕਹੋ ਬਾਕ,ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਨੰਦ[6] ਕੋ। ਕੀਜੈ ਮੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਸਕਾਰਥੋ ਸਦਨ ਹੋਇ ਦਾਸੀ ਜਾਨ ਮੇਟੀਅਹਿ ਸੰਕਟ ਬਿਲੰਦ ਕੋ'। ਧਾਰੀ ਪੁਨਿ ਮੌਨ, ਨਹੀਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਬੈਨ ਕੌਨ[7],ਨੈਨਨ ਮੈਂ ਨੀਰ ਐਨਿ ਡਾਰੈ ਬਿੰਦ ਬੂੰਦ ਕੋ[8]॥੧੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਕੈ ਘਨੇਰੀ ਤਬਿ, 'ਲਾਲਸ ਬਡੇਰੀ ਜੋ ਪੈ ਕੀਨੀ ਸੁਤ ਲੇਨਿ ਕੀ।ਰਾਖਾ ਰਹਿ ਘਾਸ ਕੋ ਨ ਗਮਨੈ ਅਵਾਸੁ ਕੋ,ਦਰਸੁ ਕਰਿ ਤਾਸ ਕੋ ਸ਼ਕਤਿ ਬਰ ਦੇਨਿ ਕੀ।ਸਾਹਿਬੁ ਸੁ ਬੁੱਢਾ ਨਾਮ,ਮਹਾਂਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਧਾਮ,ਗ੍ਯਾਨ ਅਭਿਰਾਮ ਸ਼ੇਰ ਮੋਹ ਸਮ ਏਨ ਕੀ[9]। ਕੀਜੀਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਲੀਜੀਏ ਸੁ ਧੰਨਿ ਬਨਿ,ਬਿਨਤੀ ਭਨੀਜੀਏ ਬਡਾਈ ਤਜਿ ਬੈਨ[10]†ਕੀ॥੧੮॥ਸਭਿ

---

[1]ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਜੀ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ। [3]ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਜਦਾ ਨਹੀਂ। [4]ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚਿਆ। [5]ਸ਼ਰੀਕ ਅਨੰਦ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। [6]ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਵਾਕ ਕਰੋ। [7]ਕੋਈ ਬਚਨ। [8]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਰ ਸਮੂਹ ਬੂੰਦਾਂ ਨੂੰ। [9]ਜਿਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ ਅੱਗੇ ਮੋਹ ਆਦਿ ਹਰਨ ਵਤ ਹਨ। [10]ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਵਡਾਈ ਤਜਕੇ ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ।

*ਪਾਠ-ਕੋ-ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। †ਕਿਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਪਾਠ ਵੇਨ (=ਵੈਸ਼) ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ੧੯ ਬਰਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਨੁਸਖਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬੈਨ' ਹੀ ਅਸਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਹੀ ਗੁਰੂਕੇ[1] ਪਾਇ ਸੇਵਤਿ ਬਿਤਾਇ ਬੈਸ,ਗ੍ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਧਾਮ ਕੋਸੰਭਾਰੈ ਕਾਰ ਤਿਨ ਕੀ। ਮਹਾਂ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਜਿ ਹਾਥ ਧਰੇ ਮੱਥ ਹੈ[2], ਸਕਲ ਦੁਖ ਲੱਥ ਹੈ, ਬਿਹਾਇ ਚਿੰਤ ਮਨ ਕੀ। ਪਰਵੈ ਮਨੋਰਥ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਹਿ ਜਾਹੀ ਪਰ, ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਦੇਹਿ,ਲਾਜ ਰਾਖ ਹੈ ਸ਼ਰੱਨਕੀ।ਚਿਤਮੇਅਚਲਹੈ,ਬਿਸਾਲ ਧੀ[3] ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ,ਟਹਿਲ ਤਾ ਸਫਲ ਹੈ ਅਟੱਲਤਾ ਬਚਨ ਕੀ' ॥ ੧੯ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਐਸੇ ਨਿਜ ਦਾਸ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਨਿ ਗੰਗਾ ਸੁਨਿ ਲੀਨਿ ਆਸਾ ਧਾਰੀ ਉਰ ਨੰਦ ਕੀ। ਬਾਕ ਪੈ ਬਿਸਾਸ ਕਰਿ ਰਾਤਿ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਕਰਿ ਉਦਯੋ ਸਪਤਾਸੁ[4] ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ ਜਾਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੀ[5]। ਸਯੰਦਨ ਤੁਰੰਗ ਜੋਰਿ[6] ਸੁੰਦਰ ਸਜਾਇ ਰੰਗ, ਕਲਸ ਉਤੰਗ ਚਾਮੀਕਰ ਦੁਤਿ ਦੁੰਦ[7] ਕੀ। ਗਾਜੈ ਮੰਦ ਨੀਰਧਰ[8] ਸ਼ਬਦ ਗੰਭੀਰ ਭਯੋ ਬਾਰਤਾ ਸਕਲ ਕਰੈਂ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕੀ॥੨੦॥ਦਾਸੀਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿੱਖਨੀ ਬਹਿਲ ਪੈ ਅਰੂਢ ਚਲੀ ਮਾਨਵਕੀ ਭੀਰ ਸੰਗ ਗਮਨੇ ਸੁ ਰਾਹ ਕੋ। ਮਧੁਰ ਸਨਿਗਧ,ਬਿਸਦ ਹੈ ਬਰਨ ਜਿਸ ਲੀਨੋ ਪਕਵਾਨ[9]ਹੇਤ ਖਾਨ ਚਿਤ ਚਾਹ ਕੋ।ਜੋਰ ਭਰੇ ਵਾਹਨ ਖੁਲੇ ਹੈ ਬਹੁ ਦਿਨ ਖਰੇ, ਚੰਚਲ ਚਲਾਕੀ ਕਰੈਂ ਦੇਤਿ ਉਤਸਾਹ ਕੋ। ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ ਸਥਾਨ ਨੇਰੇ ਰਹਯੋ ਤਬਿ ਪ੍ਰੇਰੇ ਪੰਥ, ਭਾਜੇ ਘੰਟ ਬਾਜੇ[10]ਛਬਿ ਛਾਜੇ ਸ਼ੁਭ* ਬਾਹ ਕੋ॥੨੧॥ਪੀਛੇ ਤੇ ਬਹਿਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਲ ਕੋ ਬਿਲੰਦ ਕਰੈਂ ਸਗਰੀ ਧਵਾਈ[11] ਧੂਰ ਚਢੀ ਅਸਮਾਨ ਮੈਂ।ਘੁੰਗਰੂ ਘਮੰਕੇ[12], ਘੋਰੇ ਪੈਰ ਕੋ ਬਜੰਤੇ, ਨੇਮੀ[13] ਸ਼ਬਦ ਉਠੰਤੇ,ਜਾਨ[14]†ਦੌਰਤਿ ਪਯਾਨਮੈਂ।ਸ਼ੋਰਉਠੇ ਜੋਰ, ਖੱਗਉਡੇ ਚਹੂੰ ਓਰ ਧਾਏ ਬਨ ਤੇ ਪਲਾਏ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਾਸਿ ਤਿਸ ਥਾਨ ਮੈਂ।ਕੋਊ ਬ੍ਰਿਧ ਪਾਸਿ[15] ਤਾਂਸੋ ਪੂਛਯੋ 'ਇਹੁ ਕੌਨ ਆਵੈ ? ਜੀਵ ਭਏ ਬਯਾਕੁਲ ਬਿਸਾਲ ਹੀ ਭਯਾਨ[16]ਮੈਂ'॥੨੨॥ਤਾਂ ਨੇ ਪਹਿਚਾਨ ਕਰਿ,ਬੁੱਢੇ ਸੋਂ ਬਖਾਨ ਕਰਿ,'ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਯਾਨ ਕਰਿ ਆਵੈਂ ਇਤ ਓਰ ਕੋ। ਨਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਸੰਗ, ਸਯੰਦਨ

---

[1]ਭਾਵ ਪੰਜਾਂ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ। [2]ਮੱਥੇ ਹੱਥ ਧਰਨਾ, ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਹਰ ਦਾ;ਭਾਵ ਹੈ—ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਾ। [3]ਬੁੱਧੀ। [4]ਸੂਰਜ। [5]ਸਮੂਹ ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਦੀ। [6]ਰਥ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਜੋੜ ਕੇ। [7]ਦੋਹਾਂ (ਰਥ ਤੇ ਕਲਸ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ। (ਅ) ਦੁਤ ਦੁੰਦ=ਬੜੀ ਸ਼ੋਭਾ। [8]ਬੱਦਲ ਵਾਂਙੂ। [9]ਤਲੇ ਹੋਏ ਭੋਜਨ ਜੈਸੇ ਪੂਰੀ ਕਚੌਰੀ [ਸੰਸ:, ਪਕ੍ਵਾਨ੍ਨ]। [10]ਬ੍ਰਿੱਧ ਦਾ ਧਾਮ ਨੇੜੇ ਰਿਹਾ ਤਾਂ (ਉਸ) ਰਸਤੇ ਘੋੜੇ ਚਲਾਏ, ਭੱਜ ਰਹੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਘੰਟੇ ਵੱਜੇ। [11]ਦੁੜਾਈਆਂ (ਬਹਿਲਾਂ)। [12]ਵਜਦੇ ਹਨ। [13]ਪਹੀਏ। [14]ਵਾਹਨ। [15]ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੀ ਕੋਈ [16]ਡਰ ਵਿਚ।

*ਪਾ:—ਸ਼ੁਭ। †ਪਾ:—ਜੈਨ।

ਤੁਰੰਗ ਲਗੇ, ਭਾਜੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਹੋਤਿ, ਸਕਟ[1] ਸੁ ਜੋਰ ਕੋ’।ਬੈਨ ਸ੍ਰੌਨ ਧਾਰੇ ਤੇ ਉਚਾਰੇ ਬ੍ਰਿਧ ਤਾਂਸੋ ਫੇਰ ‘ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰੇ ਕਿਨ ਕੀਨੋ ਅਸ ਸ਼ੋਰ ਕੋ। ਭਾਜਰ[2] ਕੋ ਪਾਇ ਸਮੁਦਾਇ ਨਰ ਲਜਾਇ ਸਾਥ ਚਲੇ ਕਿਸ ਥਾਨ ਕੋ ਉਠਾਇ ਧੁਨਿ ਘੋਰ ਕੋ?’॥੨੩॥ਐਸੇ ਕਹਿ ਦੇਖਨ ਲਗੇ ਹੈਂਪੁਨਤਾਂਹੀ ਓਰ ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਨੇਰੇ ਆਇ ਤਜਾਗ ਸਭਿ ਯਾਨ[3]ਕੋ। ਗੰਗਾ ਸੰਗ ਦਾਸੀ ਲੀਨਿ ਦਾਸਨ ਕੋ ਆਗੇ ਕੀਨਿ ਨਮੋ ਪਾਇ ਠਾਨਿ[4], ਆਗੇ ਧਰਜੋ ਪਕਵਾਨ ਕੋ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਬ੍ਰਿਧ ਬਾਕ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਕਹਜੋ ‘ਕੈਸੇ ਆਈ ਮਾਤ ਕਰਿ ਭਾਜਰ ਮਹਾਨ ਕੋ?’।ਸੁਨੇ ਕੰਪਮਾਨ ਭਈ ਪੌਨ ਲਗੇ ਕੇਲਾ ਜਿਮ ਸੂਕਜੋ ਮੁਖ, ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ, ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨ ਕੋ*॥੨੪॥ਦਾਸੀ ਬੋਲੀ ਹਾਥ ਜੋਰਿ, ‘ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਤ ਓਰ, ਆਗਜਾ ਦੈ ਕੈ ਪਠੀ, ਸੁਤ ਲੋਰੈ ਤੁਮ ਬੈਨ ਤੇ। ਸਿੱਖਨ ਮੈਂ ਮੁੱਖਿ, ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਖਜੋ ਆਪ,ਗੁਨਮੈਂਮਹਾਨ ਹੋ,ਸਮਾਨ ਆਨ ਹੈ ਨ ਤੇ। ਘਾਲੀ ਬਡੀ ਘਾਲ ਭਏ ਬੈਸ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ ਅਬਿ ਸੰਕਟ ਕਰਾਲ ਕੇ ਕਟੈਯਾ ਦੇਖਿ ਨੈਨ ਤੇ[5]। ਹੂਜੀਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਰ ਦੀਜੀਏ ਨਿਹਾਲ ਕਰਿ, ਜਾਚੈ ਮਾਤ ਬੈਠੀ ਪਦ ਬੰਦੇ ਮਨ ਦੈਨ ਤੇ[6]' ॥੨੫॥ ਬੁੱਢੇ ਸ੍ਰੌਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਬਾਬ ਦੀਨ ਭਨਿ ਕੈ ‘ਤਨੁਜ’ ਕਹਾਂ ਮੋਹਿ ਢਿਗ, ਧਾਹੀ[8] ਗੁਰ ਧਾਮਕੋ।ਰਾਖਾਰਹੌਂ ਬੀੜਕੋ,ਸ਼ਕਤਿ ਮੋ ਮੈਂਕਹਾਂ ਅਸ†,ਸੇਵਕ ਸਦਾਕੇ ਕਰੈ ਕਾਮ ਅਭਿਰਾਮ ਕੋ।ਆਪ ਗੁਰੂਪੂਰਨ ਹੈਂਪੂਰਤਿ ਮਨੋਰਥਨਿ,ਜਾਰਤਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਦਾਸ ਲੇਹਿਂ ਤਿਨ ਨਾਮ ਕੋ। ਕੋਸ ਹੋਹਿਂ ਸੈਂਕਰੇ ਅਰਾਧੇ ਜਨ ਭੈ ਧਰੇ, ਸਹਾਇ ਜਾਇਕੈ ਕਰੈਂ[9], ਬਿਦਾਰੈਂ ਰਿਪੁ ਬਾਮ ਕੋ[10]’॥੨੬॥ ਮੌਨ ਪੁਨ ਧਾਰੀ ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਧੌ ਨਿਰਾਸੁਭਈ,ਮਨਮੈਂਉਦਾਸ ਬਹੁ ਸੰਕਟਕੋਪਾਇਕੈ। ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਾਨ ਸਗਰੇਬਿਮਨ[11]ਭਏ,ਬੋਲਤਿ ਨ ਬੈਨ ਦੀਨੋਹਰਖ ਮਿਟਾਇ ਕੈ।ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਠਾਨਿਕੈ ਉਠੇਹੈਂ ਚਢਿ ਜਾਨ ਪੈ ਸੁ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕੈ[12]ਬਿਸਾਲਚਿਤ ਪਾਇਕੈ‡ ।–ਪ੍ਰਿਥੀਏਕੋਬਾਕ ਹੋਇਸਾਚੋ ਸਭਿ–ਜਾਨਜੋ

---

[1]ਬਹਿਲਾਂ ਆਦਿ। [2]ਭਾਜੜ। [3]ਵਾਹਣ ਰਥ ਆਦਿ ਛੱਡਕੇ। [4]ਚਰਨੀ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ। [5]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ। [6]ਮਨ ਦੀ ਦੀਨਤਾ ਨਾਲ। [7]ਪੁੱਤ੍ਰ। [8]ਮੈਂ ਹਾਂ ਧਾਹੀ। [9]ਸੈਂਕੜੇ ਕੋਹਾਂ ਤੋਂ ਦਾਸ ਭੈ ਭੀਤ ਹੋਕੇ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [10]ਟੇਢੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ। [11]ਉਦਾਸ। [12]ਵਾਹਨਾ ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਣਾ ਕੀਤਾ। *ਪਾ:–ਮਾਤ ਤ੍ਰਾਸਰ ਮਹਾਨ ਕੋ। †ਪਾ:–ਏਤੀ ਕਹਾਂ। ‡ਸ੍ਰਾਪ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਮਨ,–ਉਪਜੇ ਨ ਨੰਦ–, ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਮੁਰਝਾਇ ਕੈ ॥੨੭॥ ਆਇ ਗਏ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਮੈਂ, ਉਤਰ ਬਰੇ ਸਦਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਖੇ[1], ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਧਾਰਿ ਕਰਿ। ਕੋਮਲ ਕਮਲ ਕੁਮਲਾਯੋ ਸੋ ਬਦਨ ਹੇਰਿ, ਪੂਛੀ 'ਸੁਤ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਪਾਈ ਚਿੰਤ ਟਾਰ ਕਰਿ? ਕੈਸੇ ਤੂ ਬਿਮਨ? ਨਹੀਂ ਆਨੰਦ ਸਮੇਤ ਮਨ, ਬਾਰਤਾ ਕੋ ਭਨਿ, ਜਿਮ ਆਈ ਤਹਾਂ ਕਾਰ ਕਰਿ'। ਲੋਚਨ ਮੈਂ ਬਾਰਿ ਭਰਿ, ਊਚੇ ਬਡ ਸ੍ਵਾਸ ਭਰਿ, ਬਾਰਤਾ ਬਤਾਈ ਮੁਖ ਬਾਕ ਕੋ ਉਚਾਰਿ ਕਰਿ ॥੨੮॥ 'ਸੁਨੋ ਪ੍ਰਭੁ! ਰਾਵਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਹਮ ਗਏ ਤਹਾਂ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨਿ ਕੀਨ ਆਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੋ। ਆਤਮਜ ਰਹਯੋ ਕਿਤ[2], ਦੀਨਸਿ ਅਹਿਤ[3]* ਮਹਾਂ,–ਭਾਜਰ ਪਰੈਗੀ ਪੁਰਿ ਸੰਕਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼–ਕੋ। ਐਸੀ ਬਿੱਪ-ਰੀਤ ਭਈ ਚਿੰਤਾ ਬਡ ਚੀਤ ਭਈ, ਆਈ ਭਯਭੀਤ ਭਈ ਆਪਨੇ ਅਵਾਸ ਕੋ। ਕਲਪ ਤਰੁ ਪੈ ਜਿਮ ਜਾਇ ਕੋ ਜਤਨ ਕਰਿ, ਪਾਇ ਨ ਪਦਾ-ਰਥ ਗਵਾਇ ਬਿਤ ਪਾਸ ਕੋ[4]' ॥੨੯॥ ਬੂਝੀ ਗੁਰ ਗਵਨੀ 'ਤੈਂ ਕੌਨ ਸੇ ਸਮਾਜ ਸੰਗ, ਕੈਸੇ ਭਾਉ ਕੀਨ, ਭੇਟ ਦੀਨ ਕੌਨ ਜਾਇ ਕਰਿ?'। ਗੰਗਾ ਨੇ ਉਚਾਰੀ 'ਚਢਿਰਥ ਅਸਵਾਰੀ ਗਈ, ਗਾਡੀ ਬਹੁ ਸੰਗ ਲੈਕੇ, ਜਨ ਸਮੁਦਾਇ ਕਰਿ। ਮਧੁਰ, ਸਨਿਗਧ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਅਗਾਰੀ ਧਰਯੋ, ਭਨਯੋ ਹੈ ਮਨੋਰਥ ਸੁ ਦਾਸੀ ਨੇ ਸੁਨਾਇ ਕਰਿ। ਤਿਨੋਂ ਨੇ ਟਲਾਇ ਕਰਿ, ਸ੍ਰਾਪ ਕੋ ਅਲਾਇ ਕਰਿ ਸਭੈ ਬਿਸਮਾਇ ਕਰਿ, ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਇ ਕਰਿ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੈਯਾਛੰਦ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਕਹਿ, ਸਿੱਛਾ ਦਈ ਸੁਮਤ ਬਿਸਤਾਰਿ। 'ਪੂਰਨ ਪੁਰਖਨ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਨੋ ਡਿੰਭ[5] ਨ ਕੀਜੈ ਕਛੁ ਬਿਚਾਰ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਹੰਕਾਰ ਨਿਵਾਰਹੁ, ਬਿਨਤੀ ਕੀਜਹਿ ਆਪ ਉਚਾਰ। ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਨ ਆਪਾ ਕਰੀ-ਅਹਿ, ਬਚਨ ਧੁਰਿ ਕੇ ਬਨ ਅਨੁਹਾਰ[6]' ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਕਹੀ ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਪਛੁਤਾਇ।–ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੇ ਮੈਂ ਕਰਯੋ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਦੁਖ ਪਾਇ–॥ ੩੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬੁੱਢੇ ਨਿਕਟ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨੀਚ ਬਿਲੋਚਨ ਕਰਿ ਰਹੀ ਸੋਚਤਿ ਸੋਚ ਬਿਸਾਲ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ

---

[1](ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ) ਦੇਖੇ। [2]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ (ਵਰ) ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ। [3]ਭਾਵ ਸਰਾਪ। [4]ਕੋਲ ਦਾ ਧਨ ਭੀ ਗੁਆ ਆਏ। [5]ਬਣਾਵਟ। [6]ਵਾਂਙੂ। *ਪਾ:–ਸ੍ਰਾਪ।

ਮਹਿਂ ਧੀਰ ਧਰਿ ਬੋਲੀ ਨੰਮ੍ਰਤ ਨਾਲ ॥੧॥ਸ੍ਵੈਯਾਛੰਦ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰ ਸਰਬੱਗਜ ਸਦਾ ਉਰ ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਭੂਰ। ਚਹਹੁ ਕਰਹੁ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਹਿ ਪ੍ਰਭੁ! ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨ ਮਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਹਦੂਰ। ਕਰਹਿਂ ਅਰਾਧਨ ਪਹੁੰਚਹੁ ਤਤਛਿਨ, ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਕੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਿ। ਲਾਖਹੁਂ ਕੇ ਕਾਜਨ ਕਹੁ ਕਰਿਤਾ, ਬਹੁ ਇਮ ਕਹਹਿਂ, ਨ ਹੌਂ ਕਹਿ ਕੂਰ ॥੨॥ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਸੁਜਸ ਆਪ ਕੋ ਉਚਰਯੋ–ਜਗੁ ਜਾਚਕ ਸੋ ਦੇਵਨ ਹਾਰ–। ਜੱਦਯਪਿ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਇਮ ਹੋ ਤੱਦਪਿ ਆਗਜਾ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਿ।–ਤਿਨ ਤੇ ਬਰ ਲਿਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਚਹਤਿ ਜੋ–ਸੋ ਮੁਝ ਤੇ ਹੁਇ ਸਕੀ ਨ ਕਾਰ।ਬਿਗਰਯੋ ਆਪ ਸੁਧਾਰਨ ਕਰੀਅਹਿ ਸ਼ੁਭ ਸੀਛਾ ਦਿਹੁ, ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਿ ॥੩॥ ਬਡ ਪੁਰਸ਼ਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਇਸ ਮਹਿਂ ਚਹੀਐ ਬੁਧਿ ਅਧਿਕਾਇ।ਬੈਸੁ ਬਿਭੂਖਨ,ਪੂਖਨ ਸਮਸਰ[1] ਸੁਤਿ ਹੁਇ,ਅਸ ਮਤਿ ਦਿਹੁ ਸਿਖਰਾਇ। ਤਿਮ ਅਬਿ ਕੀਜਹਿ,ਹੇਰ ਪ੍ਰਸੀਜਹਿ, ਸ਼ੁਭ ਬੇਰ ਲੀਜਹਿ ਚਿੰਤ ਬਿਲਾਇ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ ਲਖਹੁ ਅਨਕੂਲੀ,ਲਹੌਂ ਮੂਲ ਸੁਖਧੂਲੀਪਾਇ[2]"॥੪॥ਇਮਹੁਇ ਦੀਨ ਗੁਰੂਜਬਬੂਝੇ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਦੇਤਿ ਭਏ ਤਤਕਾਲ। 'ਜਾਟ ਸਿੱਖ[3]ਪੁਨ ਇੰਦ੍ਰੈ ਜਿਤ ਹੈ, ਤਿਹ ਸੇਵਹੁ ਅਪਨੇ ਕਰ ਨਾਲਿ। ਧਰਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਆਪਾ ਨ ਜਨਾਵਹੁ, ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਉਠਿ ਭੋਰ ਬਿਸਾਲ। ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਨਾਨਹੁ,ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਹੁ,ਅੰਨ ਸੁਧਾਰਹੁ ਸ਼ੁਭ ਤਿਸਕਾਲ॥੫॥ਅਰਧ ਚਣਕ ਗੋਧੂਮ[4] ਮਿਲਾਵਹੁ, ਪੀਸਹੁ ਆਪੇ ਲੇਹੁ ਪਕਾਇ।ਮੋਟ ਰੋਟਕਾ ਲਵਣ ਅਮੇਜ਼ੀ[5], ਤਿਹ ਊਪਰ ਬਹੁ ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਾਇ। ਦਧਿ ਮਥੀਅਹਿ[6] ਥੋਰਾ ਜਲ ਪਾਵਹੁ, ਸੰਘਨੀ ਛਾਛ, ਤਨਕ ਤੁਰਸ਼ਾਇ[7]। ਧੂਪਦੇਹੁ ਲਿਹੁਬਾਸਨ ਪਾਈ,ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਗਠੇ ਸਥੂਲ[8]ਮੰਗਾਇ॥੬॥ਪਾਇਨਿ ਨਗਨ ਉਪਾਇਨ ਅਸ ਲਿਹੁ, ਨਿਜ ਸਿਰ ਧਰਿ ਗਮਨਹੁ ਤਿਸ ਪਾਸ। ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ ਬਿਨਤੀ ਕੋ ਭਨੀਅਹਿ ਹੁਇੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਬਿ ਸਭਿ ਗੁਨ ਰਾਸਿ।ਦੇਹਿਂ ਸੁ ਬਰ ਕੋ ਇੱਛਾ ਪੂਰਹਿਂ, ਲਖਹੁ ਨਿਸੰਸੈ ਲਿਹੁ ਸੁਤ ਆਸਿ[9]।

---

[1]ਸੂਰਜ ਸਦਰਸ਼। [2]ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਜੋ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। [3]ਬਾਬਾ ਜੀ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸਨ ਮੁਤਾਬਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਲੋਕ ਮਿੱਸੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ, ਗੰਢਿਆਂ, ਲੱਸੀ, ਮੱਖਣ, ਘਿਉ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [4]ਅੱਧੇ ਛੋਲੇ ਅੱਧੀ ਕਣਕ। [5]ਲੂਣ ਮਿਲਿਆ ਹੋਯਾ। [6]ਰਿੜਕੇ। [7]ਸੰਘਣੀ ਲੱਸੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਖੱਟੀ। [8]ਮੋਟੇ ਗੰਢੇ। [9]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ [ਸੰਸ:, ਆਸ਼ਿਖ]। (ਅ) ਛੇਤੀ [ਸੰਸ:, ਆਸ਼ੁ]।

ਅਤਿਉੱਤਮ ਹੁਇ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦਹਿ ਸੇਵਹਿਂ ਜਿਤਿਕ ਬਨਹਿ ਸਮ੍ਦਾਸ[1] ॥੭॥ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਕਿਯ,ਮਨਹੁ ਨੰਦ ਭਾ ਨੀਠ ਨੀਠ ਨਿਸ ਕੀਨਿ ਬਿਤੀਤ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਰਹੀ ਚੌਂਪ ਅਤਿ ਉਪਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਮੱਜਨ ਕੀਤਿ। ਸੁੰਦਰ ਅੰਨ ਸੁਧਾਰਯੋ ਰੁਚਿ ਕਰਿ,ਪੀਸਨ ਲਗੀ ਆਪ ਉਠਿ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਦਾਸੀ ਜਾਚਿ ਰਹੀ ਬਹੁਤੇਰੀ,ਤਰਜ ਤਰਜ ਬਰਜੀ ਵਿਪਰੀਤ॥੮॥ ਆਪਹਿ ਕਰੀ ਪਕਾ-ਵਨ ਘ੍ਰਿਤ ਜੁਤ, ਪੰਚਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ। ਛਾਛ ਧੂਪ ਦੇ ਸਿੰਘਨੀ ਸ੍ਵਾਦਲ, ਗਠੇ ਸਹਤ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰਿ। ਚਰਨ ਨਗਨ ਗਮਨੀ ਤਬਿ ਮਾਰਗ,ਦਾਸੀ ਦੋਇਕ ਚਲੀ ਪਿਛਾਰਿ।ਅਪਰ ਬਰਜ ਕਰਿ ਸਰਬ ਹਟਾਏ, ਤਊ ਦੂਰਿ ਹੁਇ ਗਮਨੇ ਲਾਰ[2]॥੯॥ਭਯੋ ਸ਼੍ਰੱਮ[3] ਗਮਨੀ ਜਬਿ ਮਾਰਗ,ਤਊ ਨ ਲਯਾਵਤਿ ਭੀ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਸੀਸ ਉਠਾਯੋ ਦੁਖਤਿ ਭਯੋ ਬਹੁ ਗਿਨਹਿ ਨਹੀਂ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਸੁ ਤਾਂਹਿ*। ਮਹਿਮਾ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਬਡ ਪਰਖਤਿ ਧਰਹਿ ਭਾਵ ਗੁਰ ਸੇਵਕ ਮਾਂਹਿ। ਕੌਨ ਵਸਤੁ ਹੈ ਦੁਲਭ ਤਿਨਹੁ ਕਹੁ ਧੰਨ ਪੁਰਖੁ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਕਹਾਹਿ॥੧੦॥ਪਹੁੰਚੀ ਜਾਇ ਸੁ ਬੀਰ ਬੀੜ ਕੇ ਆਗੇ ਬ੍ਰਿਧ ਸੌ ਛੁਧਤਿ ਬਿਸਾਲ[4]। ਤਿਸੁ ਨਿਸੁ ਨਹਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਿਖਤ ਬੈਠਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ।ਜਬਹਿ ਗੰਗ ਕੋ ਆਵਤਿ ਦੇਖਯੋ ਤਤਛਿਨ ਉਠਯੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਨਾਲ। 'ਧੰਨ ਮਾਤ ਹੇ ! ਉਚਿਤ ਸਦਨ ਗੁਰ,ਮਮ ਕਾਰਨ ਆਈ ਪਗ ਨਾਲਿ ॥ ੧੧ ॥ ਡੇਰੇ ਸਮੇਂਦਨ ਜੋਗ ਗਮਨ ਹਿਤ ਪੁਨ ਲਯਾਈ ਸਿਰਿ ਭਾਰ ਉਠਾਇ। ਕਯੋਂ ਨ ਆਸ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਤੇਰੀ, ਸਭਿ ਤੇ ਬਡੀ, ਬਹੁਰ ਇਮੁ ਆਇ। ਕਿਸੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੰਕਾਰ ਨ ਕੀਨਸਿ, ਮਨ ਨੀਵੇ ਬਨਿ, ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਇ'।ਇਮ ਕਹਿ ਮਿਲਯੋ, ਉਤਾਰਯੋ ਸਿਰ ਤੇ, ਮਾਤ ਜੋਰਿ ਕਰ ਨਮੋ ਕਰਾਇ[5] ॥੧੨॥ ਮੋਟਿ ਰੋਟਿਕਾ ਗੱਠੇ ਸੰਗ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿਧ ਤਬਿ ਸ੍ਵਾਦਲ ਕਰਿ ਕਰਿ ਖਾਇ। ਪਾਨਿ ਛਾਛ[6] ਕਰਿ ਕਵਰ[7] ਪਾਇ ਮੁਖ, ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਰਹਯੋ ਅਘਾਇ।'ਸੁਤ ਕੋ ਛੁਧਤਿ ਜਨਨਿ ਜਬਿ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕੌ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ। ਤਿਮਿ ਹੇ ਮਾਤਾ!ਮੁਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਸ ਛੁਧਤਿ ਤ੍ਰਿਖਤਿ

[1]ਜਿਤਨੇ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਤੇ ਮਹਾਂਬਲੀ (ਲੋਕ) ਹੋਣਗੇ, (ਉਸ ਸਪੁੱਤ੍ਰ) ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ ਦਾਸਾਂ ਸਮਾਨ ਹੋਕੇ। [2]ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ (ਅ) ਨਾਲ। [3]ਥਕਾਨ। [4]ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਬੜਾ ਭੁੱਖਾ ਸੀ। [5]ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। [6]ਲੱਸੀ। [7]ਬੁਰਕੀ, ਗ੍ਰਾਹੀ।

*ਪਾ:—ਚੌਂਪ ਜੁ ਸੁਤ ਚਾਹਿ।

ਲਖਿ ਕੈ ਸਹਿਸਾਇ' ॥ ੧੩॥ ਰੀਗਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਿਖਾਨੀ ਸੁਕਚਤਿ ਦੀਨਮਨਾ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਗਾਦੀ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਸੁਭ ਬਖਸ਼ਹੁ ਸ਼ਰਨਿ ਪਰੀ ਦਾਸੀ ਮੈਂ ਤੋਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਾ ਸੇਵਤਿ ਭੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਿ[1]।ਤੁਮਰੇ ਸਮਸਰ ਅਪਰ ਨ ਲਖੀਅਤਿ ਸੰਕਟ ਅੰਧਕਾਰ ਕੇ ਭੋਰ[2]। ॥ ੧੪ ॥ ਭਈ ਅਵੱਗਯਾ ਛਿਮਹੁ ਗੁਰੂ ਸਿਖ,ਸੇਵ ਕਰਨ ਤੇ ਮੈਂ ਅਨਜਾਨ। ਕੇਵਲ ਬਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਹੇਰਹਿਂ ਨਹਿ ਕਛੁ ਭੂਖੇ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ'। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਇਮ ਤ੍ਰਿਪਤਯੋ ਬ੍ਰਿਧ ਤਬਿ ਕਰਿ ਕੈ ਚੁਰੀ ਪਖਾਰੇ ਪਾਨ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਬਹਯੋ ਬਾਯੁ ਬਹੁ ਬਲ ਸੋਂ ਜਲਧਰ ਗਰਜਯੋ ਗਗਨ ਮਹਾਨ ॥੧੫॥ ਤੜਿਤਾ[3] ਲਸ਼ਕਤਿ ਤੇਜ ਅਧਿਕ ਧਰਿ ਦਸਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਮਹਿ ਕੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਮਨਹੁੰ ਮੇਘ ਹੈ ਸੁਭਟ ਮਹਾਂਬਲਿ,ਛਟਾ ਖੜਗ ਥਰਕਾਵਤਿ[4]ਪਾਸ। ਜਨੁ ਹੇਰਤਿ ਬ੍ਰਿਧਕੋ ਤਬਿ ਪ੍ਰੇਰਤਿ–ਬਰਕੇ ਦੇਹੁ ਪੂਰੀਅਹਿਆਸ[5]–। ਪਿਖਿ ਲੱਛਨ ਬਿਸਮਤ ਹੁਇ ਹਰਖਯੋ 'ਹੁਇ ਹੈ ਨੰਦਨ ਬਲ ਕੀ ਰਾਸਿ' ॥੧੬॥ ਬੋਲਯੋ ਬਡ ਉਤਸਾਹ ਬਢਾਵਤਿ 'ਧੰਨ ਮਾਤ ! ਆਵਨ ਭਾ ਤੋਹਿ। ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਖੜਗ ਖਰ* ਕਰ ਧਰਿ[6] ਮੁਗ਼ਲਨ ਮਾਰ ਗੁਰੂ ਬਡ ਹੋਹਿ।ਗਾਦੀ ਤਜਹਿ ਤਖਤ ਪਰ ਬੈਠਹਿ ਅਸ ਲੱਛਨ ਦੀਖਤਿਹੈਂ ਮੋਹਿ।ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ, ਰਣ ਘਮਸਾਨ ਮਚਾਵਹਿ, ਦੁਸ਼ਟ ਖਪਾਵਹਿ ਕਰਿ ਕੈ ਕ੍ਰੋਹਿ' ॥ ੧੭ ॥ ਜਥਾ ਸੁ ਕੰਦਕ[7] ਮੈਂ ਅਬਿ ਫੋਰੇ ਤਿਮ ਮੁਗ਼ਲਨਕੇ ਫੋਰਹਿ ਸੀਸ।ਜਿਮ ਖੁਧਯਾਰਥੁ[8] ਮੁਝਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਸ ਤਿਮਤੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਆਸ ਜੁ ਥੀਸ[10]।ਪੀਰੀ ਅਰੁ ਮੀਰੀ ਜੁਗ ਧਾਰਹਿ ਨਾਮ ਸੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜਗਦੀਸ਼। ਜੋਧਾ ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਸਦਨ ਤੁਮਾਰੇ ਜੀਤਹਿ ਅਨਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਹੀਸ਼ ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਤੈਂ ਸੁਜਸੁ ਲਿਯੋ ਬਹੁ ਜਨਮਯੋ†ਰਾਮ ਕੌਸ਼ੱਲਯਾ ਜੈਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਘਨਸ਼ਯਾਮ ਦੇਵਕੀ ਜਾਏ ਤੇਰੇ ਭਾਗ ਭਏ ਅਬਿ ਤੈਸ।ਅਤਿਸ਼ੈ ਪੁੰਨਨਿ ਕੋ ਫਲ ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਸੁੰਦਰਰੂਪ ਸਰਬ ਹੀ ਬੈਸ। ਅੰਗ ਬਿਲੰਦ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਹੋਵਹਿਂ,ਬਲ ਕੀ ਸਮਤਾ ਹੋਇ

---

[1]ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ। [2]ਸੰਕਟ ਰੂਪੀ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀ ਸਵੇਰ (ਹੋ ਆਪ)। [3]ਬਿਜਲੀ। [4]ਬਿਜਲੀ ਰੂਪ ਤਲਵਾਰ ਲਿਸ਼ਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਮਾਨੋਂ (ਬਦਲ) ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਿਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ) ਵਰ ਦੇਕੇ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਕਰੋ। [6]ਤਲਵਾਰ ਤਿੱਖੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [7]ਕ੍ਰੋਧ। [8]ਗੰਢੇ। [9]ਭੁਖੇ। [10]ਤੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤੇਂਗੀ, ਆਸਾ ਜੁ (ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪੂਰੀ) ਹੋਵੇਗੀ।

*ਪਾ:–ਖਗ=ਖੰਡਾ। †ਪਾ:–ਜਨਯੋ।

ਨ ਹੈਸੁ'॥ ੧੯॥ ਸੋਲਹਿ ਸੈ ਇਕਵੰਜਾ ਸੰਮਤ ਮਾਸ ਅਸੌਜ ਇਕੀਸਵ[1] ਜਾਨਿ।ਬੁੱਢੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਜੋ ਤਿਸ ਦਿਨ ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੌਨ ਭਾ ਅਨਦ ਮਹਾਨ। 'ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਤੁਮ ਸੇਵਤਿ ਬਾਂਛਤਿ ਦੇਵਤਿ ਦਾਨ'।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪੁਨਿ ਪੁਨਿ ਕਰ ਬੰਦਤਿ ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਘਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ॥੨੦॥ ਤਤਛਿਨ ਮਿਲੇ ਦਾਸ ਗਨ ਦਾਸੀ ਬਿਗਸਤਿ ਬਦਨ ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਮਾਨਿ। "[2]ਕਹਹੁ ਮਾਤ ਬਾਂਛਤਿ ਅਬਿ ਪਾਯਹੁ ਸੇਵੇ ਭਲੀਭਾਂਤਿ ਹਿਤਠਾਨ?"।ਸਭਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚ, ਆਈ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰਿ ਥਾਨ। ਸਭਿਨਿ ਗੁਰੁ ਕਹੁ ਧਯਾਨਧਾਰਿ ਕਰਿਨਮਹਿਚਰਨ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ॥੨੧॥ਜਿਸ ਦਿਨ ਮਾਤ ਗੰਗ ਬਰ ਲੀਨਸਿ ਤਿਸ ਦਿਨ ਸੁਤ ਚਾਹਤਿ ਸੋ[3] ਜਾਇ।ਤਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰ ਤਿਹ ਥਲ ਪਹੁੰਚਹਿ ਉਰ ਮੈਂ* ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਧਯਾਨ ਧਰਾਇ। ਕਰਿ'ਅਰਦਾਸਿ ਅਹਾਰ ਸੁ ਬੰਟਹਿ, ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਰਾਇ। ਨੰਦਨ ਬਾਂਛਤਿ ਨੰਦਨ ਪਾਵਹਿ, ਅਬਲੌ† ਫਲ ਦਾਇਕ ਵਹਿ ਥਾਇ[4]॥ ੨੨॥ ਗ੍ਰਿਹ ਲਗ ਆਵਤਿ ਗੰਗਾ ਪਗ ਸੋਂ ਥਕਤਿ ਭਈ ਬਹੁ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਰੀਰ।ਅਸਨ ਖਾਨ ਪੁਨਿ ਕੀਨਸਿਕੁਛ ਨਹਿੰ,ਸੂਕੋ ਅਧਰਨ ਪੀਨੋ ਨੀਰ। ਚਰਨ ਅਰੁਨ ਅਤਿ ਰੁਧਿਰ ਚੁਵਤਿ ਜਨੁ ਲਪਟੀ ਧੂਰ ਅੰਗੁ ਅਰੁ ਚੀਰ। ਛੁਧਤਿ ਤ੍ਰਿਖਤਿ ਪੁਨਿ ਸ਼੍ਰਮ ਬਹੁ ਹੋਵਾ ਤਊ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਤਜੀ ਨ ਧੀਰ॥੨੩॥ ਸਰਬ ਆਰਬਲ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬੀਤੀ ਨਹੀਂ ਬਿਸਾਦਿ ਭਯੋ ਕਬਿ ਕੋਇ।ਗਮਨ ਪੰਥ ਕੋ ਕਰੋਂ ਕਬਿ ਕੀਨਸਿ, ਯਾਂਤੇ ਅਧਿਕ ਥਕਤਿ ਭਈ ਸੋਇ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਘਰ ਆਨਿ ਪਹੂੰਚੀ ਪਾਇ ਸੁ ਬਾਂਛਤਿ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ।ਕਛੁ ਖੇਦ ਕੋ ਗਿਨਤਿ ਨਹੀਂ ਮਨ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਖੋਇ॥੨੪॥ ਉਸ਼ਨ ਉਦਕ[5] ਕਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ ਦਾਸੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਹਿੰ ਸਭਿ ਸੇਵ। ਤਬਿਲੌ ਸੰਧਯਾ ਭੀ 'ਰਵਿ ਅਸਤਯੋ'ਕਹਤਿ ਭਈ'ਭੋਜਨ ਲਿਹੁ ਜੇਵ[6]'।"ਪਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਸਨ ਅਚੌਂਗੀ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਨ ਬੈਠੀ ਏਵ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਦਨ ਅਨੰਦ ਮਨ ਠਾਨਹਿ ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਆਏ ਗੁਰਦੇਵ॥੨੫॥ਥਿਤ ਪ੍ਰਯੰਕਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਏ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੂਛਯੋ 'ਕਿਮ ਕੀਨ?'। ਭਨੀ ਬਾਰਤਾ ਸਰਬ

[1]੧੬੫੧ ਸੰਮਤ ਅੱਸੂ ਦੀ ੨੧। [2]ਦਾਸ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ। [3]ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ (ਐਉਂ ਕਰੇ)। [4]ਪੁਤਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਪੁਤਰ ਮਿਲੇ ਹੁਣ ਤਕ ਫਲ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਥਾਇ ਹੈ। [5]ਤੱਤਾ ਪਾਣੀ। [6]ਦਾਸੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭੋਜਨ ਛਕ ਲਓ। [7]ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ

*ਪਾ:-ਜਾਉਹਿ। †ਪਾ:-ਅਬਲੈ।

ਛੋਰ ਤੇ 'ਪੁੱਤ੍ਰ ਖੜਗ ਧਾਰੀ ਬਰ ਦੀਨਿ। ਸੇਵ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਅਤਿ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕ ਕਹਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਬੀਨ[1]। ਪੀਰੀ ਮੀਰੀਬਰਤਹਿ ਦੋਨਹੁੰਡੀਲ ਬਿਲੰਦ,ਸਬਲ ਹੁਇ ਪੀਨ[2]॥੨੬॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇਬਰ ਪਾਇਸ,ਔਚਕ ਭਏ ਸ਼ਗੁਨ ਸ਼ੁਭ ਆਇ। ਗਰਜਯੋ ਘਨ ਅਰੁ ਚਮਕੀ ਤੜਿਤਾ ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਹਰਖਾਇ।-ਬੈਠਹਿ ਤਖਤ, ਮਹਦ ਹੁਇ ਜੋਧਾ ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ, ਹਨਹਿੰ ਰਿਪੁਨਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਗੁਣ ਬਿਸ਼ਾਲ, ਨਿਜਬੰਸ ਬ੍ਰਿਧਾਵਹਿ, ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਅਸਸੁਤ ਉਪਜਾਇ-'॥੨੭॥ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏਗੁਰ ਅਰਜਨ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤਨਿ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ। 'ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਸਥਲ ਜਲ[3] ਪਲ ਮਹਿਂ ਪੂਰੈਂ, ਪੂਰਨ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਹਿਂ ਇਕ ਬਾਰ। ਰੰਕ ਰਾਵ ਤੇ, ਰਾਵ ਰੰਕ ਤੇ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੀਵਾਇਂ ਜਿਵਤਿ ਦੇਂ ਮਾਰਿ।ਅਚਲਚਲਾਵਹਿਂ, ਚਲਤਿ ਥਿਰਾਵਹਿਂ, ਬਾਕ ਅਮਿਟ ਹੈਂ, ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਸਾਰ ॥ ੨੮ ॥ ਅੰਤ ਸੰਤ*ਕੋ ਕੋਇ ਨ ਪਾਵਹਿ, ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ ਜਾਤਿ ਸਭਿ ਹਾਰਿ। ਸੰਤ ਹੁਕਮ ਕੋ ਫੇਰ ਨ ਸਾਕਹਿਂ,ਸਗਰੇ ਸਾਦਰ ਲੇਂਸਿਰ ਧਾਰ।ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਤਪਕੀ ਮੂਰਤਿ,ਆਤਮ ਗਯਾਨੀਗੁਨ ਗਨਸਾਰ[4]। ਜਿਹ ਸੇਵੇ ਬਾਂਛਤਿ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਦੂਖ ਦਾਰਿਦ ਕੋ ਵ੍ਰਿੰਦ ਬਿਦਾਰ'॥੨੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ ਬਰਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਆਪ।

---

[1]ਵਡੇ, ਭਾਵ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕਹੇ। [2]ਤਕੜੇ। [3]ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਥਾਂ ਜਲ ਨਾਲ। [4]ਸਮੂਹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ।

*ਸੰਤ ਨੂੰ ਨਿਤ ਅਵਤਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਤ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਲਾ ਵਰਤੇ। ਨਿਰੇ ਅਭਯਾਸੀ ਯਾ ਤਪਸ੍ਵੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਕਹੀਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਿਰੇ ਚੇਲੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਪੂਰਨ ਗੁਰਮੁਖ ਸੇ। ਓਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਦਾਸ ਤੇ ਭਗਤ ਸੇ, ਪਰ ਮਹਾਂ ਕਲਾਵਾਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਣ ਨਮਿੱਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਾਰਜਾ ਨੂੰ ਬੀ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਅਸੀਸ ਲੈਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪਣੀ ਆਤਮ ਸੱਤਯਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਪਰ ਤਾਂ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੇ ਵਰਤਦੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰਿਹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਈ ਆਪ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਵਰਤਕੇ ਵਰ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਇਕ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਦੇਵੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਜੱਗਯਾਸੂ ਬਣਕੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਮੂਨਾ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿੱਧ ਜੀ ਤੋਂ ਵਰ ਯਾਚਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਬ੍ਰਿੱਧ ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਕਹਿਕੇ ਪੂਰਾ ਅਦਬ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਲਖਕੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਬੰਦਨ ਕਰੀ'ਧੰਨ ਸਿੱਖ ਨਿਸ਼ਪਾਪ'॥ ੩੦ ॥ ਜਨਮ ਦਾਰਿਦੀ ਘਰ ਬਿਖੈ ਕਲਪ ਤਰੂ ਜਿਮ ਪਾਇ। ਤਿਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੰਗਾ ਭਈ ਚਿੰਤਾ ਸਕਲ ਮਿਟਾਇ॥੩੧॥ ਸੋਰਠਾ ॥ਪਤਿ ਕੋ ਅਸਨ ਅਚਾਇ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਬੈਠੀ ਨਿਕਟਿ। ਪੁਨ ਆਪਨਿ ਮੁਖਿ ਪਾਇ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਕਾਟੀ ਬਿਕਟ[1] ॥੩੨॥ ਨਿਸ ਮਹਿ ਆਨੰਦ ਮਾਨਿ, ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਹ੍ਵੈ ਰਹੇ। ਤਿਨ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ, ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਨ ਕਹੇ ॥ ੩੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਬਰ ਲੇਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਿਯੋ ਅੰਸੂ॥ ੩ ॥

੪. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਉਰ ਰੰਗ ਜੁਤ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁ ਹੋਇ। ਚਹਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡ ਤੇਜ ਮਯ ਜਿਹ ਸਮ ਦੂਜੀ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਰ ਪਾਇ ਰੰਗ ਗਰਭ ਧਰਯੋ ਹੈ ਤਬਿ ਦੰਪਤਿ ਅਨੰਦ ਭਏ, ਦਾਸੀ ਅਰ ਦਾਸ ਗਨ। ਔਰ ਹਿਤਕਾਰੀ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਭਾਰੀ ਸੁਨਿ–ਗੁਰੁ ਅਵਤਾਰੀ ਪ੍ਰਗਟੈ ਗੋ ਜਿਸ ਜਾਸ ਗਨ[2]। ਹੋਇਗੀ ਬਧਾਈ, ਹਮ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਾਈ, ਤਬਿ ਲਹੈਂ ਗੇ ਦਰਸੁ ਕਰੈਂ ਪੂਰਨ ਕੀ ਆਸ ਗਨ[3]। ਬਧੈਂ ਗੇ ਬਿਲਾਸੁ ਗਨ ਹੋਹੈਂਗੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਨ, ਸ਼ੱਤ੍ਰ੍ਰ ਹ੍ਵੈਂ ਉਦਾਸ ਗਨ, ਲਹੈਂਗੇ ਬਿਨਾਸ਼ ਗਨ–॥ ੨ ॥ ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਅਨੰਤ ਹੀ ਬਿਚਾਰੈਂ ਚਿਤ, ਸਮ ਭਗਵੰਤ ਕੇ, ਮਿਲੈਂਗੇ ਅੰਤ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ[4] । ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਉਰ ਧਾਰਯੋ –ਜੋ ਉਚਾਰਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਤਾਂਕੋ ਸੱਤ ਹਨਿ ਬਨੈ,ਹੋਨ ਫਲ ਨਾਂਹਿ ਸੋ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਭਨਯੋ,ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਭੋਗਯੋ ਜਾਇ,ਜੋਗਤਾ ਇਹੀ ਹੈ: ਦੁਖ ਸੁਖ ਸੇਵੈਂ[5] ਚਾਹਿ ਸੋ। ਬਚਨ ਅਮਿੱਟ ਹੈ, ਉਪਾਇ ਤੇ ਨ ਹੱਟ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਹੀ ਪਲੱਟਿ ਹੈ, ਨ ਮਿਟੈ ਲਟਕਾਹਿ ਸੋਂ[6]–॥ ੩ ॥ ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਸੁਲਹੀ ਕੋ ਆਗਮਨ,ਬਾਹਨੀ ਸਹੰਸ੍ਰ ਪੰਚ ਸੰਗ ਭਟ ਭੀਰ ਕੀ[7]।ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕੋ ਮੀਤ,ਤਾਂ ਪੈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਠਾਇ ਨੀਤਿ,'ਹਮਕੋ ਅਨੀਤ ਭਈ,ਰੀਤਿ ਨ ਗਹੀਰ ਕੀ[8]। ਜੇਠੋ ਮੈਂ ਸੁ ਬੈਠੋ ਰਹਯੋ, ਲਘੁ ਨੇ ਇਕੈਠੋ ਧਨ ਲੀਨਿ ਗੁਰਿਆਈ ਨ ਸਹਾਇ ਤੋਹਿ ਬੀਰ ਕੀ[9]'।ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਆਯੋ ਸੰਗ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਲਯਾਯੋ,

[1]ਕਠਨ। [2]ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜਸ ਹੋਵੇਗਾ। [3]ਸਭ ਦੀ। [4]ਤਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ। [5]ਭੋਗੀਏ। [6]ਅਨੇਕ ਹੀ (ਤਰ੍ਹਾਂ) ਬਦਲੀਏ ਤੇ ਲਟਕਾਈਏ (ਭਾਵ ਦੇਰੀ ਪਾਈਏ) ਉਹ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸੱਕਦੇ। [7]ਸੈਨਾ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਹੈ । [8](ਜੋ) ਵਡਿਆਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਅਨੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। [9]ਤੈਂ ਸੂਰਮੇਂ ਦੀ।

ਜੈਨ ਕੈਨ ਰੀਤਿ[੧] ਲੀਨਿ ਆਗਜਾ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੀ ॥੪॥ ਕੀਨਸਿ ਖੁਟਾਈ –ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਬਾਂਧਿ ਲੇਊਂ,ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਾ ਲੂਟਿ, ਦੇਊ ਮੈਂ ਸਜਾਇ ਕੋ। ਮੀਤ ਪਰ ਕਰੋਂ ਉਪਕਾਰ ਕੋ ਸਿਧਾਰਿ ਕਰਿ–ਆਯੋ ਰਿਸ ਧਾਰਿ ਕੈ ਲੈ ਅਨੀ ਸਮੁਦਾਇ ਕੋ।ਸਾਰੋ ਭੇਵ ਸੁਨਜੋ ਗੁਰਦੇਵ ਸਮੋ ਜਾਨਿ ਲੇਵ[੨]–ਆਇ, ਅਹੰਮੇਵ ਜੁਤ ਜਮਨ ਕੁਦਾਇ ਸੋਂ[੩]।ਹੋਇ ਵਲ ਸ੍ਰਾਪਕੋ ਅਵਾਸਤ ਜੈਂ ਆਪ[੪] ਕੋ ਸਮੇਤ ਹ੍ਵੈ ਸੰਤਾਪ, ਪਰੈ ਭਾਜਰ ਸਥਾਇ ਸੋਂ[੫]–॥ ੫ ॥ ਘਰ ਕੋ ਸਮਾਜ ਲਾਦਿ, ਨਰਨਿ ਬਿਸਾਦ ਭਯੋ, ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ,ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਸੈਨ ਕੋ[੬]। ਨਗਰ ਕੇ ਸੰਗ ਨਰ ਚਲੇ ਹੈਂ ਦੁਖਤਿ ਉਰ, ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਗਾਰਿ ਦੇਤਿ, ਸੂਨੇ ਕਰਿ ਐਨ ਕੋ। ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਵਡਾਲੀ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏ,ਬਸੇ ਹੈਂ ਅਸ਼ੇਸ਼, ਕੀਨ ਸੈਨ ਜਾਇ ਰੈਨ ਕੋ*।ਗੁਰੁ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ,ਸਤਿਨਾਮ ਸਭਿ ਧਜਾਵੈਂ, ਸਿਖ ਸੰਗ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ,ਯੌਂ ਅਲਾਵੈਂ'ਹਮੈਂ ਭੈ ਨ ਕੋ' ॥੬॥ 'ਸੁਲਹੀ ਜਮਨ[੩] ਆਯੋ' ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ, 'ਸੰਗ ਚਮੂ ਲਜਾਯੋ, ਭਯੋ ਹੇਤ ਮੇਰੇ ਆਵਨੋ'। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੈ ਸਹੋਦਰ[੭] ਸੁ ਤਜਾਗ ਗਯੋ ਘਰ ਅਬਿ, ਜਾਇ ਮਿਲੌਂ

[੧]ਜਿਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੨]ਜਾਣ ਲਿਆ। [੩]ਜਮਨ=ਯਵਨ (ਆਯੋਨੀਆਂ=ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਵਾਸੀ=) ਵਿਦੇਸ਼ੀ, ਮੁਸਲਮਾਨ। ਕੋ+ਦਾਇ+ਸੋਂ=ਖੋਟੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। [੪]ਆਪਣਾਂ। [੫]ਦੁਖ ਸਮੇਤ ਹੋਕੇ ਭਾਜੜ ਪਏਗੀ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ। [੬]ਘਰ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲੱਦਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੁਰ ਪਏ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਡਰ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਦ (=ਦੁਖ) ਹੋਇਆ (ਅ) 'ਤ੍ਰਾਸ ਧਰ ਸੈਨਕੋ' ਅੱਗੇ ਜਾਇਗਾ ਕਿ ਸੈਨਾਂ ਦਾ ਡਰ ਕਰਕੇ ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਬੀ ਨਾਲ ਟੁਰ ਪਏ। [੭]ਭਿਰਾ।

*ਆਪਣੀ ਹੱਖਿਆ ਲਈ ਆਤਮ ਬਲ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ ਇਹ ਅਸੂਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਏਥੇ ਬੀ ਵਰਤਿਆ। ਸਾਧਾਰਨ ਇਨਸਾਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨੇ ਲਈ ਆਪ ਉਠਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੂਸਰਾ ਵਿਚ ਭੇਤ ਇਹ ਬੀ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਮਹਾਂ ਤਜਾਗੀ ਸੇ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰੇ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਾਂਗਾ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਹ ਘੜੀ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਗਰ ਦਾ ਘਰ ਬਾਰ ਲੁਟੀਵੇ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਵੇ, ਕਿਨਾਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੀਤਰਾਗ ਹੋਣ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਢੰਨ੍ਹ ਵਿਖਾਯਾ। ਵਡਾਲੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ਪੱਛੌਂਕੂ ਦੇ ਰੁਖ ਨੂੰ ਚਾਰ ਕੁ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ, ਪੁਰਾਣੀ ਹਵੇਲੀ ਤੇ ਅੰਦਰ ਗੁੰਬਦ ਹੇਠ ਥੜਾ ਅਥਵਾਰ ਅਸਥਾਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ। ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਮਦਮਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੀਲ ਕੁ ਪਰੇ ਛਿਹਰਟੇ ਦਾ ਖੂਹ ਤੇ ਮੰਦਿਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬਸੰਤ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿਮੀਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਰ ਹੁਣ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਾਬਜ਼ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ।

ਆਗੇ ਕਰੌਂ ਤਿਸੈ ਹਰਖਾਵਨੋ। ਆਵੈ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰਿ ਖੇਚਲ ਕਰੈਗੋ ਬਹੁ, ਧਾਂਪੇ ਰੋਕੋਂ ਜਾਇ,ਭਯੋ ਕਾਜ ਮਨ ਭਾਵਨੋ।--ਕਰਜੋਤਬਿ ਜਾਵਨੋਪਦਾਰਥ ਸੁਹਾਵਨੋ ਲੈ, ਹੋਇ ਗਰਬਾਵਨੋ[1]ਬਿਸਾਲ ਚਿਤਚਾਵਨੋ[2]॥੭॥ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਆਗੇ,ਦੇਖਿ ਦੋਊ ਅਨੁਰਾਗੇ ਮਨ[3],ਗਰੇ ਸੰਗ ਲਾਗੇ,ਪੁਨ ਬੈਠੇ ਮੁਸਕਾਇ ਕਰਿ। ਜ਼ਾਵਤ[4] ਕੇ ਹੇਤ ਧਨ ਦੀਨੋ ਹਿਤ ਕੀਨੋ ਬਹੁ 'ਆਏ ਹੋ ਕਰਮ[5] ਧਰਿ ਮੀਤਸੁਖਦਾਇਕਰਿ[6]'।ਸੁਲਹੀਭਨਤਿ'ਮੈਂ ਨ ਲੇਵੋਂ ਧਨ, ਅਨਬਨ[7] ਦੋਨੋ ਬਨੈ ਗੁਰੁ ਤੁਮ ਮਾਨੈ ਜਗ ਭਾਇ ਕਰਿ।ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਾਇਕਰਿ,ਸੀਸ ਕੋ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਭੇਟਨਿ ਚਢਾਇ ਕਰਿ, ਬਨੈਂ ਸਿਖ ਆਇ ਕਰਿ'॥੮॥ ਸੈਯਾ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਲਹੀ ਸੋਂ ਭਨੈ 'ਸੁਨਿ ਮੀਤ ਗੁਰੂ ਘਰਕੋ ਇਹ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ।ਧਨ ਦੇਗ਼ ਕੇ ਹੇਤ ਦਯੋ[8] ਤੁਮ ਕੋ, ਲਿਹੁ ਆਪ,ਕਰੋ ਹਮਰੋ ਅਹਿਲਾਦੂ।ਬਿਸਵਾਸ ਬਿਸਾਲ ਅਹੈ ਤੁਮਰੇ ਪਰ,ਦੇਖ ਸਕੋ ਨਹਿਂ ਮੋਰ ਬਿਸਾਦੂ[9]। ਬਲ ਸੰਗ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਰਿਪੁ ਘਾਇਕ[10] ਕੋ ਨ ਸਕੈ ਕਰਿ ਮੋ ਸੋਂ ਬਿਬਾਦੂ[11]' ॥ ੯ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੁਲਹੀ ਸਲਾਹੈ 'ਤੁਮ ਸਖਾ ਹੋ ਬਿਸਾਲ ਮੇਰੇ ਤੇਰੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਚਢਾਈ ਕਰਿ* ਆਇਊ। ਬੰਧੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ, ਲੇਹੁ ਮੈਂ ਪਕਰਿ ਕਰਿ, ਰਾਮਦਾਸ ਨਗਰੀ ਕੋ ਸਗਰੀ ਲੁਟਾਇਊਂ। ਤੋਹਿ ਸੋਂ ਮਿਲਾਪ ਕਰਿ, ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਿ, ਰਿਪੁਨਿ ਸੰਤਾਪ ਕਰਿ, ਸ਼ਾਹੁ ਪਾਸ ਜਾਇਊਂ। ਸਭਿਕੋ ਸੁਨਾਇਊਂ, ਗੁਰੂ ਤੁਮਹਿਂ ਬਨਾਇਊਂ,ਸਖਾ ਕੋ ਸੁਖਦਾਇਊ ਬਿਸਾਲ ਜਸ ਪਾਇਊ' ॥੧੦॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਬਖਾਨੀ 'ਸਾਧ ਸਾਧ[12] ਪ੍ਰੀਤਿ ਠਾਨੀ,ਸ਼ੁਭ ਕੀਰਤਿ ਮਹਾਨੀ ਜਗ ਭਈ ਸਖਾ ਦੋਇਕੀ[13]। ਆਗਮਨ ਤੇਰੋ ਸੁਨਿ ਗਯੋ ਹੈ ਪਲਾਇ ਰਿਪੁ ਪੁਰੀ ਕੋ ਉਜਾਰੁ ਕਿਯੋ, ਵਸਤੂ ਨ ਕੋਇਕੀ[14]। ਮਹਾਂ ਸਮਰੱਥ ਤੁਮ ਨਾਮ ਲੀਏ ਕਾਮ ਹੋਹਿ, ਆਪ ਚਲਿਆਏ ਪੁਨਿਚਿੰਤਾ ਕਿਸ ਲੋਇ[15]ਕੀ।ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨਿ[16] ਸਭਿ ਕਾਜ ਕੋ ਸੁਧਾਰ ਦੀਨਿ,ਮੋ ਪੈ ਉਪਕਾਰਕੀਨਿ,ਰੀਤਿ ਤਰੁਤੋਇਕੀ[17]'॥੧੧॥ਸੈਯਾ॥

---

[1]ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਕਰਕੇ। [2]ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਾ ਕਰਕੇ। [3]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਏ ਮਨ ਕਰਕੇ। [4]ਰੋਟੀ ਦੇਣੀ [ਅ:, ਜ਼ਿਆਫ਼ਤ]। [5]ਕ੍ਰਿਪਾ। [6]ਸੁਖਦਾਈ ਕਰਨ ਲਈ। [7]ਇਹ ਅਣਬਣ ਦੀ ਗਲ ਹੈ। [8]ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ। [9]ਮੇਰਾ ਦੁਖ। [10]ਵੈਰੀ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [11]ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ। [12]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼। [13]ਦੋਹਾਂ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ। [14]ਕੋਈ (ਕਿਸੇ)ਦੀ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ (ਇਥੇ ਰਹੀ)। [15]ਪੁਰਸ਼। [16]ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। [17]ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ ਜਲ ਦੀ ਰੀਤੀ, ਦੋਇ ਮਿਲ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:--ਚਢਾਇ ਨਰ।

ਮੈਂ ਅਬਿ ਲੋਕ ਬੁਲਾਇ ਮਿਲਾਇਕੈ ਫੇਰ ਪੁਰੀ ਕੋ ਬਨਾਇ ਬਸਾਊਂ । ਜੋ ਉਜਰੇ ਉਜਰੇ ਸੋ ਰਹੋ,ਪੁਨਿ ਆਇਬਸੈਂ ਤਬਿ ਮੈਂ ਨ ਹਟਾਊਂ।ਆਪਪਧਾਨ ਕਰੋ ਘਰਕੋ ਸੁਖ ਹੋਹਿ ਤੁਮੈਂਇਮੁ ਨੀਤ ਮਨਾਊਂ।ਸ਼ਾਹੁਸੋਂ ਮੇਲਰਹੋ ਨਿਤ ਬਾਢਤਿ ਚੌਗਨ[੧]ਕਾਮ ਅਸੀਸਮੈਂ ਗਾਊਂ॥੧੨॥ਕਬਿੱਤ॥ਸੁਲਹੀ ਸੁਲਹੀਸੁਧਿ[੨] ਮਹਾਂ ਦੁਰਬੁੱਧੀ ਕੂਰ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਤੇ ਬਦਨ ਮੁਸਕਾਇ ਕਰਿ[੩]। 'ਗਯੋ ਭਾਜ ਜਾਨਿ ਦੇਹੁ, ਕਾਹੇ ਤਿਸ ਨਾਮ ਲੇਹੁ,ਰਾਖੋ ਨਿਜ ਗੇਹ ਸਭਿ ਨਗਰੀ ਬਸਾਇ ਕਰਿ।ਫੇਰ ਬਸੈ ਆਇ ਕਰਿ ਬੈਰ ਕੋ ਲਗਾਇ ਕਰਿ, ਆਪ ਪੁਜ- ਵਾਇ ਕਰਿ ਧਨ ਸਮੁਦਾਇ ਕਰਿ[੪] । ਦੀਜੈ ਮੋ ਸੁਨਾਇ ਕਰਿ, ਆਵੋਂ ਪੰਥ ਧਾਇ ਕਰਿ,ਤਬਿਹੀ ਗਹਾਇ ਕਰਿ ਦੇਵੋਂ ਮਰਵਾਇ ਕਰਿ'॥੧੩॥ਐਸੇ ਕਹਿ ਧੀਰ ਦੀਨ ਮਿਲੇ ਦੋਊ ਬੀਰ ਸਮ[੫] ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮ ਆਇਓ।ਸੁਲਹੀ ਬਿਤਾਇ ਨਿਸਿ ਔਰ ਕਾਮ ਹੇਤ ਗਯੋ,ਹੁਤੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ[੬] ਕੋ ਸੁ ਨੀਕੇ ਸੁਧਰਾਇਓ[੭] । ਫੇਰ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨ ਮੰਦ ਮਤਿ ਬਾਹਨੀ ਸਮੀਪ ਤੇ ਅਧਿਕ ਗਰਬਾਇਓ।–ਚਾਹੌਂ ਚਿਤ ਕਰੌਂ ਸੋਇ,ਆਗੇ ਨਾਂਹੀ ਅਰੈ ਕੋਇ,ਮਾਨੈ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁ[੮]ਬੈਨ,ਮੈਂ ਜਥਾ ਅਲਾਇਓਂ–॥੧੪॥ਰਾਮ- ਦਾਸ ਪੁਰੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਹਨੋ ਧਾਮਕਰਿ ਥੋਰੀਕੁਛ ਭੇਟਆਵੈ ਤਪਨੋ ਰਹੈ ਰਾਤਿ ਦਿਨ। ਲਾਲਸਾ ਦਰਬ ਕੀ–ਸਰਬ ਮੋਹਿ ਪੂਜੈਂ ਆਇ ਬਾਢੈ ਬਡਿ- ਆਈ–ਪਿਤ ਸਮਤਾ ਕੋ ਚਾਹੈ ਮਨ[੯]। ਸੰਗਤਾਂ ਅਨੁਜ ਪਾਸ ਜਾਤਿਕੋ[੧੦] ਬਿਲੋਕੈ ਸੁਨੈ,ਤਨੋਂ ਭਨੋਂ ਬਢੈ ਕ੍ਰੋਧ ਧੁਤ ਈਰਖਾਕੋ ਬੋਧਬਿਨ[੧੧]।ਜੈਸੇ ਪਟ- ਬੀਜਨੋ ਚਹਤਿ ਰਵਿ ਬੀਜਨੋ ਨ ਜਾਨੈ ਤੇਜਛੀਜਨੋ[੧੨]ਬਿਸਾਲਤਾ ਜਨਾਇ

---

[੧]ਨਿਤ ਵਧਦਾ ਰਹੇ (ਤੇਰਾ) ਕੰਮ ਚੌਗੁਣਾ ਹੋਵੇ (ਇਹ)। [੨]ਸੁਲਹੀ ਨੇ ਸੁਧ ਲੈਕੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੁਣਕੇ। [੩]ਹਸਕੇ (ਕਹਿਆ)। [੪]ਭਾਵ ਇਕੱਠਾ ਕਰੇ। [੫]ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਙੂ। [੬](ਜੋ) ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੀ। [੭]ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ। [੮]ਭਾਵ ਜਹਾਂਗੀਰ। [੯]ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਖੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਛੋਟੇ ਭ੍ਰਿਰਾ ਪਾਸ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੂੰ। [੧੧]ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [੧੨]ਜਿਵੇਂ ਟਿਟਾਣਾ(ਮਾਨੋ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਜਣਾ ਕੇ ਚਾਹਵੇ)'ਰਵਿ+ਬੀ+ਜਨੋਂ='ਕਿ ਮੈਂ ਬੀ ਸੂਰਜ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵਾਂ (ਪਰ ਉਹ ਅਪਣੇ) ਚਾਨਣੇ ਦੇ ਛੋਟਾਪਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। (ਅ) (ਰਵਿ+ ਬੀ+ਜਨੋ=ਕਿ) ਸੂਰਜ (ਮੈਂ ਅਪਣਾ ਆਪ) ਜਣਾਵਾਂ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ (ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜਣਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਸਾਹਮਣੇ ਆਯਾ ਤਾਂ ਮੇਰਾ) ਤੇਜ ਛਿੱਜ ਜਾਵੇਗਾ। (ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਟਿਟੈਣੇ ਦੀ ਚਮਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।)

(ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਜਨੁ ॥ ੧੫ ॥ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਪੰਚਮ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੋ ਨ ਰੰਚ ਜਾਨੈ[1] ਸੂਧੇ ਈ ਸੁਭਾਵ ਰਹੇ ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਸ ਜਾਇ ਕਰਿ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਧਾਰਨ ਸਰੀਰ ਕਰਯੋ ਜਹਾਂ ਰਹੈਂ ਤਹਾਂ ਚਹੈਂ ਹਿਤ ਸਮਦਾਇ ਨਰ। ਪੂਰਬ ਕਰਾਏ[2] ਧਾਮ ਬਾਸਿਬੇ ਕੋ ਅਭਿਰਾਮ, ਜੇਤੇ ਮੈਂ ਸੁਖੇਨ ਬਸੈਂ ਤੇਤੋ ਕੀਨਿ ਥਾਇ ਬਰ। ਗਏ ਸੰਗ ਲੋਕ ਜੋਈ ਬਸੈਂ ਕਰਿ ਓਕ[3] ਤੇਈ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਸ਼ਰਨਿ ਮੈਂ ਅਸ਼ੋਕ ਸੁਖ ਪਾਇ ਉਰ॥੧੬॥ਪੁਨ ਲਗਵਾਯੋ ਕੂਪ ਮਹਿਮਾ ਅਨੂਪ ਭਨੀ, ਨਾਮ ਹੈ ਛਿਹਰਟਾ ਅਜੌ ਸੁ ਲਗ ਜਾਨੀਯਹਿ ॥ ਮੱਜਨ ਜੋ ਕਰੈਂ ਨਰ, ਪਾਪਨ ਸੋ ਪਰਹਰਿ[4] ਜੋਗ ਹ੍ਵੈਂ ਸੁਰਗ[5] ਕੇ ਸਗਲ ਸੁਖਦਾਨੀਅਹਿ। ਮਾਸ ਮਾਸ ਪ੍ਰਤਿ ਇਸ਼ਨਾਨੈ ਇਸ ਥਾਨ ਆਨਿ* ਨੰਦਨ[6] ਅਨੰਦ ਲਹਿ ਨਾਰੀ ਦੁਖਹਾਨੀਅਹਿ। ਬਾਂਛਤਿ ਅਪਰ ਲਹੈ[7], ਦੋਸ਼ਨੁ ਕੋ ਦਹੈ ਨਰ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਰਧਾ ਬਿਲੰਦ ਹੋਇ ਮਾਨੀਅਹਿ ॥੧੭॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਆਏ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਿਸੇਸ਼† ਲੇ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਬੂਝਿ ਬੂਝਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਵਡਾਲੀ ਗੁਰ ਪਾਸ ਕੋ। ਅਨਿਕ ਪਦਾਰਥ ਸਕਾਰਥੇ ਕਰਤਿ ਨਰ ਅਰਪੈਂ ਚਰਨ ਤੀਰ, ਬੋਲੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕੋ। ਭੀਰ ਭਈ ਰਹੈ ਇਕ ਆਵਤਿ ਹੈ ਜਾਤਿ ਕੇਈ, ਸੇਵਾ ਕੋ ਕਮਾਵੈਂ ਕੇਈ ਹੇਰਿ ਸੁਖਰਾਸ ਕੋ[8]। ਕਰਤੇ ਕਰਾਹੁ ਬਹੁ ਬਰਤੇ ਉਮਾਹ ਹੋਤਿ ਹਰਤੇ[9] ਉਪਾਧਿ ਗਨ, ਧਰਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[10] ਕੋ॥੧੮॥ ਖੁਰਾਸਾਨ, ਕਾਬਲ, ਪਿਸ਼ੌਰ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਰਿ‡, ਧੰਨੀ, ਘੇਪ, ਲੰਮੇ ਦੇਸ਼ ਆਵੈਂ ਦਰਸਾਨਿ ਹਿਤ[11]। ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ, ਮੁਲਤਾਨ ਤੇ ਮਹਾਂਨ ਨਰ ਸੰਗਤਿ ਪਹੂਚੈ ਆਇ ਭੇਟ ਅਰਪਾਨਿ[12] ਹਿਤ। ਔਰ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਤੇ ਹਦੂਰ[13]

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੰਚਕ ਭੁਰਬੀ ਛਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। [2]ਬਣਵਾਏ। [3]ਘਰ। [4]ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [5]ਸੂਰਗ ਦੇ ਲਾਇਕ। [6]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ। [7]ਹੋਰ ਵਾਂਛਤ (ਵਰ) ਲਏਗਾ। [8]ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ, ਭਾਵ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੂੰ। [9]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ। [10]ਗਜਾਨ। [11]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [12]ਅਰਪਣ। [13]ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚੋਂ।

*ਪਾ: -ਜੋਈ। †ਪਾ:-ਬਿਸਾਲ। ‡ਪਾ:-ਪੁਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਪਯਾਯ ਦੀ ਬਾਕੀ]

(ੲ) ਬੀਜਨੋ=ਪੱਖਾ। ਟਟੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ (ਮੈਨੂੰ) ਪੱਖਾ ਕਰੇ। (ਪਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਉਸਦਾ) ਤੇਜ ਵਿੱਜ ਜਾਏਗਾ। (ਸ) ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਪਾਠ ਸੀ 'ਰਵਿ ਬੀਜਨੋ'=ਟਟੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਪਰੰਤੂ ਜਿਤਨੇ ਨੁਸਖੇ ਲਿਖਤੀ ਅਰ ਛਾਪੇ ਦੇ ਅਸਾਂ ਵੇਖੇ ਹਨ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਬੀਜਨੋ ਹੈ, ਬੀਜਨੋ ਨਹੀਂ। (ਹ) ਚਹਤਿ+ਰਵਿ+ਬੀ+ਜਨੋਂ=ਮਾਨੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਬੀਅ=) ਦੂਸਰਾ ਸੂਰਜ (ਬਣਨਾ)।

ਪੂਰ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਗੁਰ ਮੁਖ ਦੇਖਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹਰਖਾਨ ਹਿਤ।ਸਦਾ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ਚਿਤ ਕੋਊ ਰਹੈਂ ਪਾਸ ਨਿਤ, ਸੇਵਤਿ ਸੁਜਾਨ ਥਿਤ ਲੇਨਿ ਰਿਦੇ ਗਯਾਨ ਹਿਤ॥੧੯॥ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਦਾਹ ਹੋਤਿ ਦਖੀ ਬਹੁ,ਜਰੀ ਹੂੰ ਨ ਜਾਇ ਖੁਨਸਾਇ ਨਿੰਦ ਭਾਖਤੇ। ਬਕ ਕੋ[1] ਕਰਮ ਕਰੈਂ, ਹੰਸਨਿ ਕੀ ਰੀਸਿ ਧਰੈਂ ਉਘਰੈ ਕਪਟ ਜਾਨੈਂ ਧਨ ਅਭਿਲਾਖ ਤੇ[2]।ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ[3]ਠਾਨੇ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਮੂਢ,ਝੂਠੇ ਹ੍ਵੈ ਬਿਬਾਦ ਤੇ ਮਹਾਂਨ ਮਨ ਮਾਖਤੇ[4]।ਰਿਦੇ ਗੋਪ ਰਾਖਤੇ ਬਿਲੰਦ ਬਿਸ਼ੈ ਕਾਂਖਤੇ ਬਡਨੌਂ ਕੀ ਸੀਮ ਨਾਖਤੇ[5] ਨਾ ਸੇਵਾ ਬਿਖੈ ਗਾਖਤੇ[6] ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਵਡਾਲੀ ਬਸੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਨਵ ਮਾਸ ਤਹਾਂ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।ਸਿੱਖ ਸਮੂਹ ਕੀ ਸੁੱਧ ਕਰੈਂ ਸਤਿਨਾਮ ਰਰੈਂ ਲਿਵ ਦੋਤਿ ਲਗਾਏ। ਮੇਲਿ ਰਹੈ ਬਹੁ ਸੰਗਤ ਕੋ, ਧਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਦਾਰਥ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਏ। ਸੋ ਉਪ-ਕਾਰ ਕੇ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੂਪ* ਤੇ ਆਦਿਕ ਦੇਂ ਬਨਵਾਏ ॥ ੨੧ ॥ ਦੇਗ ਚਲੈ ਦਿਨ ਰੈਨਿ ਨਿਰੰਤਰ, ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਹੀ ਕਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ । ਆਪ ਗੁਰੂ ਧਨ ਕੋ ਨ ਛੁਵੈਂ ਕਰ ਸੇਵਕ ਆਨਿ ਧਰੈਂ ਜੁ ਅਗਾਰੈਂ। ਲੇਹਿੰ ਸੰਭਾਰ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਸਭਿ ਪੈ ਖਰਚੈਂ ਜਿਮ ਆਪ ਉਚਾਰੈਂ।ਕੇਵਲ ਹੇਤ ਸਭੈ ਉਪ-ਕਾਰ ਕੇ, ਹੇਰਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕ† ਪ੍ਰਸੰਸ ਪਸਾਰੈਂ ॥੨੨॥ ਮਾਸ ਚਢਜੋ ਦਸਮੋ ਗ੍ਰਭ ਕੋ ਜਬਿਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਮੋ।ਧਾਇ[7]ਜਿ ਸਯਾਨੀ ਬੁਲਾਇਲਈਤਬਿ, ਆਨਿ ਅਸੀਸ ਦੀ ਨੰਦ ਜਮੋ[8] । ਕੌਸ਼ਠ ਅੰਤਰਿ ਦੀਪਕ ਆਠ ਦਿਪਾਇ ਧਰੇ ਕਰਿ ਦੂਰਿ ਤਮੋ[9]।ਸੌਨ[10] ਸਭੈ ਸ਼ੁਭ,ਵਾਰ ਨਿਛੱਤ੍ਰਨਿ ਨੌਗ੍ਰਿਹ ਆਨਿਕੈ ਕੀਨਿ ਨਮੋ[11]॥੨੩॥ਸੰਮਤ ਸੋਲਹਿ ਸੈ ਅਰੁ ਬਾਵਨ ਹਾੜ ਇਕੀਸਵੀ ਕੋ[12] ਦਿਨ ਸੋਊ।ਜਾਮਨੀ ਆਧਿ ਬਿਤੀਤਿ ਭਈ ਜਬਿ,ਪੁੱਖਜ ਨਿਛੱਤ ਸਮੋ ਤਬਿ ਹੋਊ। ਔਰ ਭਲੇ ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਜ ਕੋ ਜੋਗ[13] ਭਾ ਰੂਪ ਮਨੋਗ ਸੁ ਬਾਲਕ ਜੋਊ। ਧਾਇਨਿ ਸੇਵਤਿਤੇ ਜਨਮਯੋ ਸੁਨੁ[14] ਦੇਖਿ ਅਨੰਦ ਕਰੈ ਸਭਿ ਕੋਊ॥੨੪॥

---

[1]ਬਗਲੇ ਦੇ। [2]ਧਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ ਹਨ। [3]ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। [4]ਝਗੜਾ ਕਰ ਝੂਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੜਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਹੱਦ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [6]ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। [7]ਦਾਈ। [8]ਪੁਤਰ ਜੰਮਣ ਦੀ। [9]ਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ। [10]ਸ਼ਗਨ। [11]ਨਵਾਂ ਗ੍ਰੈਹਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)। [12]੧੬੫੨ ਹਾੜ ਦੀ ੨੧ਵੀਂ ਦਾ। [13]ਰਾਜ ਗ੍ਰੈਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ। [14]ਪੁੱਤ੍ਰ [ਸੰਸਃ, ਸੂਨੁ]।

*ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਖੂਹ ਵਡਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਦਰਵਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਲ ਵਾਰ ਹੀ ਹੁਣ ਤਕ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। †ਪਾਠ—ਹੇਰਤਿ ਲੋਕ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਆਦਿਤਵਾਰ[1] ਸੁ ਦਿਨ ਮਹਾਂ ਥਿਤਿ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਜਾਨਿ। ਸੁਕਲ ਪੱਖਜ ਆਖਾੜ ਕੌ[2] ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਂਨ॥੨੫॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਚਾਰੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਵਾਸ[3] ਭਯੋ ਪਿਖਿ ਧਾਇਨ ਬੇ ਬਸਿ ਹ੍ਵੈਬਲਿਹਾਰੂ[4]।ਹਾਰੂ ਉਦਯੋ ਮਨ ਕੋ ਜਨੁ ਚੰਦ ਬਿਲੰਦ ਸਰੂਪ ਸ਼ੁਭੈ ਸਮ ਮਾਰੂ[5]।ਮਾਰੂ ਰਿਪੂਨ ਕੋ[6],ਸੇਵਕ ਤਾਰਕ,ਮੋਹਨੀ ਮੂਰਤਿ ਬੁੱਧਿਉਦਾਰੂ[7]।ਦਾਰੂ ਸੁਦੋਸ਼ ਹੁਤਾਸਨ ਭਾ[8]ਬਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਜਾ ਬਿਥਰੈ ਦਿਸ ਚਾਰੂ[9]॥੨੬॥ਦੀਪਕ ਮੰਦ ਬਿਲੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੈ[10],ਧਾਇ ਭਈ ਬਿਸਮੈ ਹਰਖਾਵਤਿ।–ਬਾਲ ਅਨੇਕ ਭਏ ਮਮ ਹਾਥ,ਨਹੀਂ ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਦੁਤਿ ਪਾਵਤਿ। ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤਿ ਸ਼ੋਭ ਤੇ ਪੂਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਮੰਦ ਮਨੋ ਮੁਸਕਾਵਤਿ[11]। ਆਪ ਕੋ ਪੀਰ ਨ ਮਾਤ ਕੋ ਪੀਰ, ਸਧੀਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਭੂਰ ਉਪਾਵਤਿ– ॥੨੭॥ਕਬਿੱਤ॥ਬੀਜਰੀ[12]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਜਿਮ,ਤੇਜਕੋ ਉਜਾਸੈ ਤਿਮ,ਲੋਚਨਕੋ ਭਾਸੈ ਤਬਿ ਰੀਗ ਕੋ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ। 'ਜਨਮਯੋ ਸਪੂਤ' ਸੁਨਿ ਧਾਇਨ ਤੇ ਪੂਤ ਮਨਾ ਕਲਮਖਧੂਤ[13]*ਕੇ ਰਿਦਾ ਸੁ ਹਰਿਖਾਯੋ ਹੈ[14]। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਾਪ ਤਾਪਤੇ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸਦੀਵ ਨਾਮ ਜਾਪਤੇ ਮਨੌਂ ਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਯੋ ਹੈ।ਰੰਕ ਨਿਤ ਐਨ ਤੇ ਕਲਪਤਰੁ ਲੈਨਿ ਤੇ ਜਸੌ,ਕੌਨ ਭਨੈ ਬੈਨਤੇ ਜਿਤਿਕ ਮੋਦ ਛਾਯੋ ਹੈ[15]॥੨੮॥ਚਾਹੈ ਚਿਰਕਾਲਕੀ ਜੁ ਕਾਮਨਾ ਬਿਸਾਲ ਕੀ ਸ਼ਰੀਕਨਿਕੇ ਸਾਲ[16]ਕੀ ਬਿਨਾਸੀ ਚਿੰਤ ਮਨ ਕੀ।ਕਮਲ ਸਮਾਨ ਭੀਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਮਹਾਨਤਬਿ ਬਾਨੀ ਸੁਖਦਾਨੀ ਸੁਨਿ[17]ਜੈਸੇ ਮੋਰ ਘਨ ਕੀ[18]।ਜਵਰ ਜਰਾਵ ਭੀਨ[19] ਧਾਇ ਕੈ

---

[1]ਐਤਵਾਰ। [2]ਚਾਨਣਾ ਪੱਖ ਹਾੜ ਨੂੰ। [3]ਘਰ ਵਿਚ। [4]ਦਾਈ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਕੇ ਬਲਿਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [5]ਮਨ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਨੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉਦੇ ਹੋਯਾ, ਕਾਮ ਵਾਂਙ (ਜੋ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਰੂਪ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਹਾਰੂ=ਕਵੀਆਂ। (ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਰੂਪੀ) ਕਵੀਆਂ (ਦੇ ਖਿੜਾਵਨ ਨੂੰ) ਉਥੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਤ ਉਦੇ ਹੋਏ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਕਾਮ ਵਰਗਾ (ਸੁੰਦਰ) ਸਰੂਪ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ। [6]ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਨਹਾਰ ਦਾ। [7]ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਸੂਰਤ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ। [8]ਦੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪ ਲਕੜਾਂ (ਨੂੰ) ਅੱਗ ਰੂਪ ਹੋਏ। [9]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਲ ਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਸਰੇਗਾ। [10](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਬੜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦੀਵੇ ਮੰਦ ਪੈ ਗਏ। [11]ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਮਾਨੋ ਹਸਦੇ ਹਨ। [12]ਬਿਜਲੀ। [13]ਪਾਵਨ [ਸੰਸ: ਕਲਮਖਧੂਤ=ਪਾਪ ਜਿਸਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਢੁਕ ਸਕਣ]। [14]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪਾਵਨ (ਮਾਤਾ ਜੀ) ਦਾ ਦਿਲ ਦਾਈਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ 'ਸਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ ਹੈ' ਖਿੜ ਗਿਆ। [15]ਜਿਤਨਾ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕੌਨ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਕਹੇ। [16]ਦੁਖ। [17] (ਦਾਈ ਦੀ) ਬਾਣੀ ਸੁਣਕੇ। [18]ਬਦਲ ਦੀ (ਬਾਣੀ)ਸੁਣਕੇ ਜਿਵੇਂ ਮੋਰ। [19]ਗਹਿਣੇ ਜੜਾਊਆਂ ਨਾਲ ਖਚਤ।

*ਪਾ:–ਕਲਖ ਮਧਤ।

ਸੁ ਹਾਥ ਦੀਨਿ, ਆਨੰਦ ਉਦਧਿ ਮੀਨ ਰੀਤਿ ਸਖੀ ਜਨ ਕੀ[1]। ਚੀਰਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈ ਦਰਬ ਕੋਈ ਲੇਤਿ ਹੈ, ਸੁ ਦਾਸੀ ਦੌਰ ਦੌਰ ਕਰੈਂ, ਕਹੈਂ ਜਸੋਂ ਬਚਨ ਕੀ[2]॥੨੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਅਧਿਕ ਮਹਿਦ ਉਤਸਾਹ ਕੋ ਰੀਗਾ ਕੀਨ ਅਨੰਦ। ਘਰ ਅੰਤਰਿ ਸਭਿ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਬਿਲੰਦ॥੩੦॥ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਮੇਵਸੋ ਨਹੀਂ ਪੂਰਨ ਹ੍ਵੈ ਤਤਕਾਲ।ਨਿਕਸਯੋ ਬਾਹਰ ਉਛਰ ਕਰਿ[3]ਉਤਸਵ ਸੁਖਦ ਬਿਸਾਲ॥ ੩੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥੪॥

੫. [ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਾਸੀ ਦੌਰਤਿ ਗਈ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜਿਸੁ ਥਾਨ। ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਨਿ ਸੁਤ ਜਨਮ ਜਾਗਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾਛੰਦ ॥ ਸਿਮ ਰਹਿਂ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ'ਸੱਤਨ ਨਾਮ'ਸ਼੍ਰੀ ਬਦਨ ਉਚਾਰ। ਸੁਠ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਏਕਲ ਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰ। ਸੁਧਿ ਦੀਨਸਿ ਦਾਸੀ ਕਹਿ ਬਾਨੀ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਨਮਯੋਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਹੁਇ ਸਦਨ ਅੰਦਰੇ ਉਤਸਵ ਕਰਤਿ ਸਰਬ ਹੀ ਨਾਰਿ'॥੨॥ਸੁਤ ਜਨਮਨਿਕੋ ਬੈਨ ਸ਼੍ਰੋਨਿ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਨ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰ।ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਧਯਾਨ ਸੁ ਧਾਰਿ। ਉਮਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਛੇਮ ਕੇ ਕਰਤਾ ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਸੈ ਜੁ ਰਿਦੈ ਅਗਾਰ[4]। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਕਿਯ ਮੱਜਨ ਬਹੁਰ ਬਿਰਾਜੇ ਆਸਨ ਡਾਰਿ॥੩॥ਸੁਤ ਪਰਥਾਇ ਸਬਦ ਸ਼ੁਭ ਕੀਨਹੁ,—ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਅਵਤਾਰ ਸੁਜਾਨ। ਅਨਿਕ ਨਰਨ ਪਰ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਦੇਹਗੋ ਦੁਸ਼ਟਨ ਦੰਡ ਮਹਾਨ।ਪੀਰੀ ਅਰੁ ਮੀਰੀ ਕਹੁ ਬਰਤਹਿ ਨਈ ਰੀਤਿ ਬਿਦਤਾਇ ਜਹਾਨ। ਪਹਿਰਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਖਤ ਪਰ ਬੈਠਹਿ ਬੰਸ ਬਧਾਇ ਜੁਗਨਿ ਲਗਿ ਮਾਨ[5]॥੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਕੁਲ ਭੂਖਨ ਦੂਖਨਿ ਰਿਪੁਨਿ[6]ਪੂਖਨ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ[7]।ਤਮ ਦੁਸ਼ਟਨ[8]ਖੈ ਕਰਨਿ ਕੋ ਦੇ ਸੰਘਰ[9]ਮਹਿਂ ਡੰਡ ॥੫॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਕੰਦ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ। ਸ਼ਬਦ ਬਦਤਿ ਸੁਖਕੰਦ ਆਸਾ ਰਾਗ ਸੁ ਗਾਇ ਗੁਰ ॥੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੈ ਦੀਆ ਭੇਜਿ ॥ ਚਿਰੁ ਜੀਵਨੁ ਉਪਜਿਆ ਸੰਜੋਗਿ ॥

[1]ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ ਮੱਛੀ ਵਾਙੂ ਦਾਸ। ਦਾਸੀ ਦੀ ਰੀਤ ਹੈ। ਭਾਵ, ਦਾਸ ਦਾਸੀਆਂ ਬੜੇ ਅਨੰਦ ਹਨ। [2]ਜਿਵੇਂ ਬਚਨ(ਮਾਤਾ ਜੀ) ਕਹਿਦੇ ਹਨ। [3]ਉੱਛਲਕੇ [4]ਰਿਦੇ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ। [5]ਜੁੱਗਾਂ ਤੀਕ ਜਾਣੋ। [6]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [7]ਤਿਖੇ ਤੇਜ ਵਾਲੇ ਸੂਰਜ (ਰੂਪ)। [8]ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਰੂਪੀ ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ। [9]ਜੰਗੀ

ਉਦਰੈ ਮਾਹਿ ਆਇ ਕੀਆ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਮਾਤਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਹੁਤੁ ਬਿਗਾਸੁ॥ ੧ ॥ ਜੰਮਿਆ ਪੂਤੁ ਭਗਤੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ॥ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸਭ ਮਹਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰ ਕਾ॥ ਰਹਾਉ॥ ਦਸੀ ਮਾਸੀ ਹੁਕਮਿ ਬਾਲਕ ਜਨਮੁ ਲੀਆ ॥ ਮਿਟਿਆ ਸੋਗੁ ਮਹਾ ਅਨੰਦੁ ਥੀਆ ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਖੀ ਅਨੰਦੁ ਗਾਵੈ ॥ ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਵਧੀ ਵੇਲਿ ਬਹੁ ਪੀੜੀ ਚਾਲੀ॥ ਧਰਮ ਕਲਾ ਹਰਿ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ॥ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ* ਦਿਵਾਇਆ ॥ ਭਏ ਅਚਿੰਤ ਏਕ ਲਿਵਲਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਜਿਉ ਬਾਲਕੁ ਪਿਤਾ ਊਪਰਿ ਕਰੇ ਬਹੁ ਮਾਣੁ॥ ਬੁਲਾਇਆ ਬੋਲੈ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣਿ। ਗੁਝੀ ਛੰਨੀ ਨਾਹੀ ਬਾਤ ॥ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ ਕੀਨੀ ਦਾਤਿ* ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੧੦੧ ॥ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫॥ ਸਗਲ ਅਨੰਦੁ ਕੀਆ ਪਰਮੇਸਰਿ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮ੍ਹਾਰਿਆ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਹੋਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ਬਿਗਸੇ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਕਾਰਜੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਆਪਿ ਸਵਾਰਿਆ॥ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸੂਖ ਮੰਗਲ ਕਲਿਆਣ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਣ ਤ੍ਰਿਣ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਹਰਿਆ ਹੋਏ ਸਗਲੇ ਜੀਅ ਸਾਧਾਰਿਆ॥ ਮਨ ਇਛੇ ਨਾਨਕ ਫਲ ਪਾਏ ਪੂਰਨ ਇਛ ਪੁਜਾਰਿਆ॥ ੨॥ ੫ ॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਸੁਤ ਚਿਰਜੀਵੀ ਜਗ ਮਾਂਹਿ। ਚਿਤ ਅਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਹਰਿ[1] ਮੰਗਲ ਅਨੰਦ ਉਛਾਹਿ॥੭॥ਧਰਮ ਕਲਾ[2] ਤੇ ਕੁਲ ਚਲੀ ਮਨ ਚਿੰਦਤਾ ਫਲ ਪਾਇ।ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ,ਦਾਤ ਨ ਛਪੈ ਛਪਾਇ॥੮॥ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਸਾਧ ਜਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਦਿਯ ਨੰਦ। ਬਡੀ ਬੈਸ ਕਲਜਾਨ ਜੁਤਿ ਹੁਇ ਹੈ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ'॥੯॥ਸੈਯਾਛੰਦ ॥ ਆਸਾ ਰਾਗ ਸਮੈਂ ਕੋ ਲਖਿ ਕਰਿ ਗਾਯਹੁ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਲ। ਦੂਤੀ ਬਿਲਾਵਲ ਮੰਗਲ ਸੂਚਕ[3] ਸਬਦ ਬਨਾਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ।ਉਤਸਵ ਇਮ ਹੋਵਤਿ ਸ਼ੁਭ ਹਰਖਤਿ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਉਦਯੋ ਅੰਸੁਮਾਲ[4]।ਗ੍ਰਾਮ ਸਮਸਤ ਬਿਖੈ ਸੁਧਿ ਸੁਖਦਾ ਭਨਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਆਵਹਿਂ ਤਤਕਾਲ॥੧੦॥ਬੰਦਨਵਾਰ[5]ਹਰਿਤ ਦਲਫੂਲਨ ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਕੀ ਰਚਿ ਕਰਿ ਸੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਘਰ ਦਰ ਪਰ ਬਹੁ ਬੰਧੀ ਲਘੁਦੁੰਦਭਿ ਮਧੁਰੀ ਧੁਨਿਹੋਇ।ਅਬਲਾ ਲਲਿਤ ਕਲਿਤ ਬਰ ਬਸਤ੍ਰਨਿ[6] ਜੇਵਰਜ਼ੇਬ[7]ਅਜਾਇਬ ਜੋਇ। ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ, ਬੋਲਹਿਂ

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [2]ਧਰਮ ਦਾ ਗੁਣ। (ਅ) ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ। [3]ਜਣਾਇਕ। [4]ਸੂਰਜ [ਸੰਸ:, ਅੰਸ਼ੁਮਾਲਿਨ੍]। [5]ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਤੋਰਣ ਬਨਾਕੇ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮੇਂ। [6]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸੁਹਣੇ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ। [7]ਸ਼ੋਭਾ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਜ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹਰਖ ਭਰੀ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੧੧॥ਮ੍ਰਿਗ ਦ੍ਰਿਗ[1] ਸ੍ਰਿਗ ਗ੍ਰੀਵਾ ਬਰ ਧਾਰੀ[2]ਬਿਧੁ ਬਦਨੀ[3] ਕਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ। ਕੋਕਿਲ ਕੰਠੀ[4] ਗਾਵਹਿਂ ਗੀਤਨਿ, ਦੇਤਿ ਪਰਸਪਰ ਹਸਿਹਸਿ ਗਾਰ[5]। ਦੇਵ ਬਧੂਟੀ[6] ਕਪਟ ਬੇਸ ਧਰਿ ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਸੁਰ ਮੰਗਲ ਚਾਰ।ਭਈ ਭੀਰ ਕੋ ਸਕਿਯ ਪਛਾਨ ਨ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਜੁਤਿ ਬਿਸਤਾਰ ॥੧੨॥ ਗਗਨ ਗੋਪ ਹੁਇ ਸੁਰ ਬਰ ਆਏ[7]ਗੁਰ ਮੰਦਰ ਕੋ ਚਰਚਹਿਂ ਚਾਰੁ। ਮੰਜੁਲ[8]ਫੂਲਨਿ, ਅੰਜੁਲ[9] ਭਰਿ ਭਰਿ, ਚੰਦਨ ਕੇਸਰਿ ਘਸਿ ਘਸਿ ਡਾਰਿ। ਅਨਿਕ ਸੁਗੰਧਿਨਿ ਸੀਂਚਹਿ ਰੁਚਿ ਕਰਿ,ਰਚਿ ਰਚਿ ਰੁਚਿਰ ਕੁਸਮ ਬਿਸਤਾਰ[10]। ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ, ਬੰਦਨ ਧਾਰਤਿ, ਕਰਤਿ ਸਤੁਤਿ ਕੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ॥੧੩॥'ਭਾਨੁ ਗਜਾਨਕੇ[11]ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪ ਬਰ,ਸਤਿ ਸੰਤੋਖਛਿਮਾ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿਰਜਨਿ[12]ਸੁਖ ਦਾਸਨਿ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ। ਕੇਵਲ*ਨਰਨ ਕਲਯਾਨ ਕਾਰਨੇ ਕਾਂਯਾਂ ਧਰੀ ਸੁਛੰਦ ਮੁਕੰਦ। ਜਨਮਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪਕੇ ਜੋਧਾ ਰਣਪ੍ਰਿਯ ਨਾਮ ਸੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ॥੧੪॥ਦਾਹਕ ਦੁਸ਼ਟਨਿ, ਗ੍ਰਾਹਕ ਗੁਨਕੋ, ਚਾਹਕ ਧਰਮ,ਸੁ ਬਾਹੁ ਜਵਾਨ[13]†। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਹਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਹਿਂ ਬਡ,ਹਨਹਿਂ ਤੁਰਕ ਕੇ ਦਲ ਬਲਵਾਨ। ਦੀਨਨਿ ਦਾਸਨਿ ਸਹਤ ਉਪਾਸਨਿ ਤਿਨਕੋ[14]ਰੱਛਕ ਹੋਇੰ ਮਹਾਂਨ। ਨਹੀਂ ਅਰਿਨਿ ਕੋ ਅਰਨਿ ਦੇਹਿੰਗੇ[15],ਅਰੁਨ ਕਰਹਿਂ ਰਨ ਅਰਨਸਮਾਨ[16]॥੧੫॥ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਰੇ, ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਿਤ ਉਚਾਰਤਿ ਜਾਤਿ।'ਕਲਜੁਗ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਥ ਕੋ, ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਅਵਦਾਤਿ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਨਰ ਅੰਗੀਕਾਰਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ ਮੁਕਤਿ ਰਿਦੈ ਕਰਿ ਸ਼ਾਂਤਿ। ਜੋਗ ਭੋਗ ਮਹਿਂ ਹਰਖ ਸੋਗ ਮਹਿਂ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਦਾ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਿ' ॥੧੬॥ ਜਾਚਿਕ ਜਾਚਤਿ

[1]ਮ੍ਰਿਗ ਵਤ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ। [2]ਮਾਲਾ ਗਲੇ ਪਾਈਆਂ ਹਨ [ਸੰਸ, ਸ਼੍ਰਿਕਾ=ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ]। (ਅ) ਸੰਖ ਵਰਗੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲੀਆਂ [ਸੰਸ:, ਸ੍ਰਿਗ=ਸਿੰਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਫੂਕ ਨਾਲ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਲੱਛਣਾਂ ਦੁਆਰਾ–ਸੰਖ]। [3]ਚਦਰਮਾਂ ਵਤ ਮੁਖ ਵਾਲੀਆਂ। [4]ਕੋਇਲ ਦੇ ਗਲੇ ਵਾਲੀਆਂ। [5]ਸਿੱਠਣੀਆਂ। [6]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਾਰਾਂ, ਅਪੱਸਰਾਂ। [7]ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਗੁਪਤ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੇਵਤੇ ਆਏ। [8]ਉੱਜਲ। [9]ਬੁੱਕ। [10]ਖਿੰਡਾਵਦੇ ਹਨ। [11]ਗਜਾਨ ਦੇ ਸੂਰਜ। [12]ਰਚਨ ਹਾਰ। [13]ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਜੁਆਨ, ਭਾਵ ਆਪ ਸੂਰਮਾ ਤੇ ਸੂਰਮੇ ਨਾਲ ਰਖਣ ਵਾਲਾ। (ਅ) ਬੜਾ ਜੁਆਨ। [14]ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀਨ ਦਾਸ (ਜੋ ਹਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। [15]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ। [16]ਸੂਰਜ ਵਰਗੀ ਲਾਲ ਕਰਨਗੇ ਰਣ(ਭੂਮੀ)।

*ਪਾਠ–ਕੇਸ਼ਵ। †ਪਾਠ–ਬਾਹੁਜ ਬਾਨ।

ਜੋ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਮਨ ਮਹਦ ਉਦਾਰ। ਢਾਢੀ,ਡੋਮ,ਭਾਟ[1] ਬਹੁ ਆਏ ਗਾਇੰ ਕਲਾਵਤ[2] ਮੰਗਲਚਾਰ। ਦਰਬ ਦੀਨਿ ਲੇ ਆਸ਼ਿਖ ਉਚਰਤਿ'ਜੀਵਹੁ ਜੁਗ ਜੁਗ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰ'।ਬਸਤ੍ਰ ਅੰਨ ਭੂਖਨ ਤੇ ਆਦਿਕ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਗੁਰੂ ਨ ਲਾਵੈਂ ਬਾਰ॥੧੭॥ਤੁਰਹੀ[3] ਢੋਲ ਨਗਾਰੇ ਬਾਜਹਿਂ,ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ[4] ਰਬਾਬ ਸਤਾਰ। ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗਨਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਸ ਬਿਸਤਾਰਿ। ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਕੌਤਕ ਦੇਖਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ ਨਟ ਬਾਜ਼ੀ ਹਿਤ ਧਾਰਿ। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਦੇ ਧਨ ਕੋ ਲੇਂ ਮੰਗਤ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰਿ॥੧੮॥ਕਹਿਂ ਲਗ ਕਹੌਂ ਮਹਿਦ ਉਤਸਾਹੁ ਸਭਿਹਿਨਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। 'ਚਿਰਜੀਵੋ' ਆਸ਼ਿਖ ਮੁਖ ਭਾਖਤਿ 'ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੇ ਚਾਹਤਿ ਨੰਦ। ਪੂਰਨ ਆਸ ਕੀਨਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪਿਖਹੁ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਤੇ ਨਿਤ ਸੁਖਕੰਦ[5]'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਾਚਕ ਘਰ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੁਜਸ ਭਨੰਦ॥੧੯॥ਗ੍ਰਾਮ ਵਡਾਲੀ ਘਰ ਘਰ ਮੰਗਲ ਕਰਤਿ ਹਰਖ ਭਰਿ ਗਨ ਨਰ ਨਾਰਿ। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਚਢਯੋ ਅਨੰਦਤਿ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਉਦਾਰ। ਲੇ ਗੁਰਦਾਸ ਸੰਗ ਤਬਿ ਆਯਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ। ਉਤਸਵ ਅਧਿਕ ਕੁਲਾਹਲ[6] ਹੋਵਤਿ ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ[7] ਕੀ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਚਾਰੁ ॥੨੦॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਹੋਯਹੁ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਿ।ਹਾਥਬੰਦ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੇ ਬਹੁਰ ਵਧਾਈ ਦਈ ਪ੍ਰਬੀਨ। 'ਚਿਰੰਜੀਵ ਥੀਵਹੁ ਕੁਲ ਭੂਖਨ, ਸੁਜਸ ਅਦੂਖਨ, ਬਲ ਮਹਿਂ ਪੀਨ। ਰਾਜ ਸਾਜ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਸਮਾਜੁ[8] ਜੋਗ ਭੋਗ ਦੋਇਨ ਸੁਖ ਲੀਨਿ'॥੨੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਬਡ ਆਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਕਹਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਂਨ।'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੇਵਕ ਤੁਮ ਹੋ, ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨ। ਭਸਮ ਬਿਖੈ ਪਾਵਕ ਜਿਮ[9] ਛਪ ਰਹਿ, ਸਕਲ ਕਲਾ ਜੁਤਿ ਪੂਰਨ ਗਯਾਨ। ਬਚਨ ਅਮਿਟ,ਦੁਖ ਕਟਹਿ ਬਿਕਟ ਜੋ ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮ ਬਡੇ ਸੁਜਾਨ॥੨੨॥ ਰਾਵਰਿ ਬਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਇਹ ਹੋਵਾ, ਦੀਨਸਿ ਦਾਸੀ ਕੋ ਸੁਖਦਾਨ।ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਹਿਤ ਠਾਨਹੁ, ਤਿਸ ਕੇ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਨ।ਤਪ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਪਹੁ ਤਪ ਦੀਰਘ, ਗੁਰ ਸਿਖਜਨ ਮਹਿਂ ਮੁੱਖਿ ਮਹਾਨ। ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਕਹਿ ਸੰਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸੁਰ

[1] ਜੱਸ ਦੇ ਗਵੱਯੇ, ਮਿਰਾਸੀ ਤੇ ਭੱਟ। [2] ਕਲੌਂਤ। [3] ਤੂਤੀਆਂ। [4] ਢੋਲ। [5] ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮੇਘ ਜੀ ਨੂੰ। [6] ਮੰਗਲ ਚਾਰ। [7] ਛੋਟੇ ਧੌਂਸੇ। [8] ਵਿਭੂਤੀ ਦੀ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ। [9] ਜਿਵੇਂ ਸੁਆਹ ਵਿੱਚ ਅਗਨੀ।

ਮਾਨ'॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਕਨਿ ਸਨ ਮਾਨਤਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਰ ਬੰਦ। 'ਸਤ੍ਯ ਕਹਤਿ ਸਰਬੱਗ੍ਯ[1] ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਗੁਨ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਲੰਦ। ।ਪੰਚ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸੇ ਸੇਵਾ ਕੀਨਸਿ ਲੀਨਿ ਅਨੰਦ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਹੈਂ ਇਨ ਪਰ ਅਪਰ ਨ ਜਨੀ ਅਤਿ ਇਨਹੁ ਮਨਿੰਦ'॥੨੪॥ ਇਮ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਨੇ ਤਬਿ ਰਹਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ।ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ'ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' । ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਤਜਿ ਅਪਨ ਅਵਾਸ। ਭੇਟ ਜਥੋਚਿਤ[2] ਲੇ ਸਭਿ ਗਮਨੇ ਚਿਤ ਸਚੌਂਪ ਉਰ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ ॥੨੫॥ ਗ੍ਰਾਮ ਵਡਾਲੀ ਧਾਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਉਤਸਵ ਹੋਤਿ।ਭਨਤਿ ਬਧਾਈ,ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ, ਪਾਇਨ ਪਰਹਿਂ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤਿ। 'ਅਧਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਨੰਦਨ[3] ਉਪਜ੍ਯੋ, ਚਿਰ ਜੀਵੀ ਹੁਇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੋਤਿ।ਚਾਹਤਿ ਸੁਤ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਉਦਧਿ ਵਤ[4] ਅਸ ਗੰਗਾ ਤਿਸਕੇ ਇਹ ਪੋਤ[5]'॥੨੬॥ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸਭਿ ਨਾਰੀ ਮਿਲਿ ਬਾਲਕ ਅਵਲੋਕਨਿ ਚਾਹਿ। ਤਿਸ ਘਰ ਕੇ ਦਰ ਪਰ ਹੁਇ ਠਾਂਢੀ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਉਰ ਬਹੁ ਉਤਸਾਹਿ।'ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਖਰਾਵਹੁ' ਕਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹਿ। ਧਾਇ ਲਯੋ ਸਿਸ ਦੋਨਹੁ ਕਰ ਪਰ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਹਿਂ॥੨੭॥ ਸਭਿ ਨਾਰਿਨਿ ਸੋਂ ਗੰਗਾ ਉਚਾਰਤਿ 'ਹੇ ਪ੍ਰਿਯ ਸਖੀ ਸੁਨਹੁ ਮਨ ਲਾਇ।ਬੁੱਢੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਮ ਕੋ ਬਰ ਕਰ੍ਯੋ ਨਿਹਾਲ ਭਯੋ ਸੁਖ-ਦਾਇ ।ਕੁਲ ਭੂਖਨ ਸਭਿ ਘਰ ਕੋ ਦੀਪਕ ਸੁੰਦਰ ਸੁਤ ਐਸੋ ਅਬਿ ਪਾਇ। ਹੇ ਸਜਨੀ! ਇਸ ਰਜਨੀ ਊਪਰ ਉਮਗ ਉਮਗ[6] ਮਨ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਇ' ॥੨੮॥ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸੁੰਦਰ ਸਿਸ ਕੇਰਾ ਅਧਿਕ ਸਰਾਹਤਿ ਰੂਪ ਬਿਸਾਲ। 'ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬਰ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਹੋਇ ਬਯ'ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਨਾਲ। ਗੁਰੂ ਦੇਗ ਕੋ ਭੋਜਨ ਅਚਿ ਸਭਿ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਗ ਚਾਲਿ । ਸੁਜਸ ਪਰਸਪਰ ਉਚਰਤਿ ਹਿਤ ਧਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸਦਨ ਨਾਰਿ ਨਰ ਜਾਲ।੨੯॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਬੁੱਢਾ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਬਾਲਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਹੁ ਦਿਖਰਾਇ। ਮਹਿਦ ਲਾਲਸਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮੇਰੇ, ਮਾਤ ਗਰਭ ਤੇ ਭਾ ਚਿਤ ਚਾਇ'[7]। ਜਿਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਭਏ

[1]ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਣਨੇਂ ਵਾਲੇ। [2]ਯਥਾ ਯੋਗ। [3]ਸਪੁੱਤ੍ਰ। [4]ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਚਾਹਨਾਂ ਦੀ ਜੋ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਤ ਸੀ। [5]ਇਹ (ਪੁੱਤ੍ਰ) ਜਹਾਜ਼ ਸਮਾਨ ਉਸ (ਮਾਤਾ) ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਭਾਵ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਹੋਈ। [6]ਉੱਛਲ ਉੱਛਲਕੇ। [7]ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚਾਉ ਭਰੀ ਲਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸ਼ਗੁਨ ਸ਼ੁਭ ਪ੍ਰਿਖੇ ਅਚਾਨਕ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਇ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਜਨਨੀ ਭਈ ਨੰਮ੍ਰਿਤਾ ਅਨਿਕ ਜਤਨਤੇਅਬਿ ਸੁਤ ਪਾਇ'॥੩੦॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨਕਹਿਧਾਇ ਹਕਾਰੀ 'ਲੇਹੁ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰ। ਅੰਤਰ ਸਦਨ ਦਿਖਾਵਹੁ ਬਾਰਿਕ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਾਮ ਉਚਾਰਿ। ਅਪਰ ਨ ਡਰ ਕਰੀਅਹਿ, ਹਰਖਾਵਹੁ ਰੱਛਕ ਜਿਸ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ। ਜਿਮ ਉਰ ਕਾਂਖਹਿ, ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਹਿ ਰਹੁ ਇਸ ਆਗਯਾ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੀ, ਅਜਰ ਬਿਠਾਯਹੁ ਆਸਨ ਡਾਰਿ। ਗੰਗਾ ਕੋ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯਹੁ ਹਰ-ਖਤਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਕਰ ਧਾਰਿ[1]। 'ਬਾਲਕ ਤਿਨ ਕੋ ਮੈਂ ਨਿਤ ਦਾਸੀ ਕਹੈਂ ਸੁ ਕਰਹੁ ਬਿਹੀਨ ਬਿਚਾਰਗਬੁੱਢੇ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਹਮ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯ[2]ਦਰਸਹਿ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਫਲ ਚਾਰੁ[3]' ॥੩੨॥ ਹਾਥਨ ਪਰ ਥਿਤਿ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ ਸਿਸ ਘਰ ਕੇ ਦਰ ਲੌ ਲਯਾਈ ਧਾਇ। ਦੇਖਤਿ ਉਠਯੋ ਤਯਾਗ ਬ੍ਰਿਧ ਆਸਨ ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ਨ[4] ਦਿਖਿ ਹਰਖਾਇ। ਲਾਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਦ ਮਨਹੁ ਕੋਕ-ਨਦ[5]ਉਰਧ ਉਠਾਵਤਿ ਜਨੁ ਦਿਖਰਾਇ। ਅੰਗ ਬਿਲੰਦ ਸਕਲ ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਮੱਛ ਅਕਾਰ ਰੇਖ ਕਰ ਪਾਇ[6]॥੩੩॥ਰੇਖ ਛੱਤ੍ਰ ਕੀਦਾਹਨ ਕਰਮਹਿ ਚਮਰੁ ਰੇਖ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈ ਬਾਮ[7]। ਨਖ ਗਨ ਰਕਤ[8] ਸੁਮਿਲਿ ਸਭਿ ਅੰਗੁਰੀ, ਬ੍ਰਿਤਲਾਕਾਰ[9] ਬਦਨ ਹੈ ਬਾਮ[10]। ਰੁਚਿਰ ਚਿਕਰ ਮੇਚਕ ਲਘੁ ਚਿਕ੍ਰਨ[11], ਬਡੇ ਬਿਲੋਚਨ,ਬਰਨੀ ਬਾਮ[12]।ਬਾਲਕ ਬਪੁ ਬਿਰਾਜਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਰਨਤਿ ਬਾਨੀ,ਬ੍ਰਹਮਾ, ਬਾਮ[13] ॥੩੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਦਰਸੇ ਗੁਰੂ,ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬਧ੍ਯੋ ਅਨੰਦ।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਨਾਮ ਕਹਿ ਸ਼ੁਭ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ'॥੩੫॥ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਆਇਕੈ ਆਇਸੁ ਲੇ ਹਰਖਾਇ। ਨਿਜ ਥਲ ਗਮ-ਨਯੋ ਬੀਰ੍ਹ ਕੋ ਸੱਤਜਨਾਮ ਲਿਵਲਾਇ ॥੩੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜਨਮੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

---

[1]ਹਥੀਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। [2]ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। [3]ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ। [4]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਵ ਲੰਬੀ ਡੀਲ। [5]ਕਵਲ। [6]ਹੱਥ ਤੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ। [7]ਖੱਬੇ (ਹੱਥ ਵਿਚ) ਚੌਰ ਰੇਖਾ ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ। [8]ਸਾਰੇ ਨਹੁੰ ਲਾਲ। [9]ਗੋਲਾਕਾਰ। [10]ਸੁੰਦਰ। [11]ਸੁਹਣੇ, ਕਾਲੇ, ਛੋਟੇ, ਚਿਕਣੇ ਤੇ ਘੁੰਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੇਸ। [12]ਵਡੇ ਨੇਤ੍ਰ ਝਿੰਮਣੀਆਂ ਵੇਢੀਆਂ [ਸੰਸਃ, ਵਰਣ=ਪਰਦਾ] (ਅ) (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਚਿਤਵਨ) ਬਾਂਕੀ ਵਰਣਨ ਹੋਈ ਹੈ। [13]ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਸ਼ਿਵ [ਸੰਸਃ ਵਾਮ=ਸ਼ਿਵ]।

੬. [ਕਰਮੋ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀ ਸਲਾਹ। ਦਾਈ ਲੱਭਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਂ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨੀ ਸੁਧਿ ਕਾਨ।ਮੰਗਤ ਗਨ ਸੰਗਤ[1]ਤਬਹਿ ਦੇਤਿਬਧਾਈ ਆਨਿ॥੧॥ ਸੈਯਾਛੰਦ॥ ਨਾਚਹਿਂ ਹੀਜ[2] ਗਾਇ ਸੁਖ ਰਾਚਹਿਂ,ਜਾਚਹਿਂ ਧਨ,ਮਾਚਹਿਂ ਨਿਜਖੇਲ[3]। ਢੋਲਕ,ਟਲਕਾ[4]ਘੁੰਘਰੂ, ਤਾਲੀ ਤਾਲ[5] ਮਿਲਾਇ,ਭੁਵਾਲੀ ਮੇਲਿ[6]।ਹਾਬਨਿ ਭਾਵਉ ਸਾਰਤਿ ਸ਼ਾਰਤਿ[7] ਵਾਰਤਿ ਵਥੁ, ਡਾਰਤਿ ਬਹੁ ਬੇਲ[8]। ਬੈਠਤਿ ਕਬਹੂੰ ਅਮੈਠਤਿ ਅੰਗਨ[9], ਭੌਹ ਅਮੈਠਤਿ[10],ਪੈਠਤਿਪੇਲ[11]॥੨॥ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੇਰਿ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਮਨ-ਬਾਂਛਤਿ ਧਨ ਪਾਇ ਸੁ ਜਾਇਂ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਤਸਵ ਅਤਿ ਬਰਧਤਿ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹਰਖਾਇ। ਜਿਤਿ ਕਿਤਿ ਪੂਰਨ ਮੋਦ ਮਹਾਂ ਚਿਤ ਗਾਇ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਗੁਰੂ ਮਨਾਇ। ਬਹੁ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲੇ ਵਡਾਲੀ ਮਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ॥੩॥ ਗ੍ਰਾਮ ਅਲਪ ਉਤਸਵ ਅਤਿ ਬਰਧਯੋ ਚਹੂੰ ਕੋਦ ਬਹੁ ਮੋਦ ਬਿਥਾਰ।ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿਂ ਮੰਗਲਾ ਚਾਰ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਦਾਸੀ ਸੁਨਿ ਧਾਈ[12] ਕੀਨਸਿ ਕਰਮੋ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰ। 'ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੇ ਜਨਮਯੋ ਨੰਦਨ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੋਇ ਰਹਯੋ ਜੈਕਾਰ॥੪॥ ਗੁਰ ਕੇ ਓਕਬਿਹੀਨ ਰੋਕ ਜੋ ਕੀਨ ਬਿਲੋਕਨਿ ਸੋ ਕਹਿਂ ਬੈਨ[13]।-ਮੰਦਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਸਿਸ ਸੁੰਦਰ ਦੇਖਤਿ ਰਹੀ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਨੈਨ-। ਅਧਿਕ ਸਰਾਹਤਿ ਰਿਦਾ ਉਮਾਹਤਿ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਹਿਤ ਤੇ ਬਿਛਰੈਂ ਨ। ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਵਡਾਲੀ ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਬਹੁ ਹ੍ਵੈ ਤਿਨ ਐਨ॥੫॥ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਉਤਸਾਹਤਿ ਗਮਨਤਿ ਸਦਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਕੇ ਜਾਇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਤਿ ਤਿਨ ਅਨ ਗਨ ਧਨ ਜਸ ਕੋ ਉਪਜਾਇ। ਨਿਕਸੇ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਜਬਿ ਤੇ ਭਏ ਨ ਘਟ,ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਬਧਾਇ[14]।ਤੁਮਰੇ ਨਰ ਕੁਛ ਥੋਰੇ ਆਵਹਿਂ ਤਹਾਂ ਉਪਾਇਨ ਬਹੁਤੀ ਆਇ'॥੬॥ ਦਲਕਯੋ[15]

---

[1]ਮੰਗਤੇ ਸਾਰੇ (ਤੇ) ਸੰਗਤ। [2]ਖੁਸਰੇ। [3]ਮਚੌਂਦੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਖੇਲ। [4]ਟੱਲੀਆਂ। [5]ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਤਾਲੀ। [6]ਭੂਵਾਟੜੀ ਲੈਕੇ। [7]ਉੱਚੇ ਕਰਕੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ [ਫ਼ਾ॰, ਇਸ਼ਾਰਤ]। [8]ਵੇਲਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [9]ਅਕੜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅੰਗ। [10]ਭਰਵੱਟੇ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। [11]ਧੱਕਾ ਮਾਰਕੇ (ਉਸਨੂੰ ਪਰੇ ਕਰ ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਆਪ) ਮੱਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) (ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ) ਹਟਾ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਬਹੁੜਿਆਂ ਵਿੱਚ)। [12]ਦੌੜੀ। [13]ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ ਦੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਸੋ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [14]ਵਧਿ ਗਿਆ ਹੈ। [15]ਫਟ ਗਿਆ।

ਰਿਦ ਦਾਸੀ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨਹੁਂ ਸਰਪ ਨੇ ਡਸੀ ਦੁਖੰਤਿ। ਪੀਰੀ ਪਰੀ[1] ਧੀਰ ਉਹ ਹਰਿਕਰਿ ਹੁਇਖੈਂ ਭੀਤ–ਸ਼ਰੀਕ ਬਧੰਤਿ[2]–। ਬਹਨੋ ਜਾਤਿ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਸਲਿਤਾ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੁਛ ਤਨਕ ਕਰੰਤਿ। ਦੁਰਬਲਤਾ ਅੰਗਨਿ ਭਈ ਸਗਰੇ ਉਸ਼ਨ ਸਾਸ ਬਹੁ ਬਾਰ ਭਰੰਤਿ[3]॥੭॥ਭਈ ਰਾਤਿ ਪਤਿ ਆਇ ਸਮੀਪੀ, ਮਨ ਸੰਕਟ ਕੋ ਭਨਤਿ ਕਰਾਲ। 'ਹੇ ਗੁਰ ਸੁਤ! ਤੁਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨੋ–ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਹੋਇ ਨ ਬਾਲ। ਅਬਿ ਜਨਮਯੋ ਸੁੰਦਰ ਸਮ ਚੰਦਹਿ ਸਗਰੀ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਬਾਲ। ਅਧਿਕ ਉਪਾਇਨ ਚਢਹਿ ਦਰਬ ਬਹੁ ਤਿਨ ਦੇ ਮੰਗਤਿ ਕਏ ਨਿਹਾਲ॥੮॥ ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਉਤਸਵ ਹੋਵਤਿ ਬਜਹਿ ਬਧਾਈ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸ ਬਿਥਾਰਯੋ ਅਪਨੋ ਜਨਮ ਲਾਭ ਲੀਨਸਿ ਇਸ ਕਾਲ[4]। ਬਸਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਸੋ[5], ਤੁਮ ਪਿਤ ਕੋ ਪੁਰਿ ਤਊ ਨ ਸਮਤਾ ਭੀ ਤਿਸ ਨਾਲ। ਬਚਨ ਕੂਰ ਪੁਨ ਭਏ ਤੁਮਾਰੇ ਮੈਂ ਝੂਰਤਿ ਹੇਰਤਿ ਅਸ ਹਾਲ' ॥੯॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਭਨਯੋ 'ਜਥਾ ਸੁਤ ਲੀਨਸਿ ਗਈ ਬ੍ਰਿੱਧ ਢਿਗ ਨਗਨ ਸੁ ਪਾਇ। ਦੇਖਿ ਸੇਵ ਤਿਸਨੇ ਬਰ ਦੀਨਸਿ ਯਾਂਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲੀਯੋ ਹਰਖਾਇ। ਮੋਹਿ ਬਾਕ ਨਹਿਂ ਝੂਠ ਬਿਚਾਰਹੁ ਅਪਰ ਜਤਨ ਤੇ ਕਯੋਹੁਂ ਨ ਪਾਇ[6]। ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਸੇਵਕ ਨੇ ਦੀਨਹੁਂ ਜਿਸ ਕੋ ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਮਿਟਾਇ ॥੧੦॥ ਬਡੇ ਪੁਰਖ ਨਿਜ ਸੇਵਾ ਹੇਰਹਿਂ ਵਸਤੁ ਅਦੇਯ ਜੁ ਦੇਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਜਗ ਗੁਰ ਨੁਖਾ ਪਗਨਿ ਤੇ ਗਮਨੀ ਬਿਨ ਪਨਹੀਂ[7], ਸਿਰ ਭਾਰ ਉਠਾਲਿ। ਸਕਲ ਟਹਿਲ ਅਪਨੇ ਕਰ ਕੀਨਸਿ ਸੁਮਤਿ ਭਈ ਹੁਇ ਖੇਦ ਬਿਸਾਲ। ਇਸ ਉਪਾਇ ਤੇ ਨੰਦਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਮ ਬਚ ਸਹੈ ਕਰਾਲ[8]॥੧੧॥ ਭਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਕਹਾ ਅਬਿ ਹੋਯਹੁ ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੇ ਸੱਲਯ[9] ਸਮਾਨ।ਨਹੀਂ ਉਖਾਰਹਿਂ ਜਾਵਤ ਇਸਕੋ ਤਾਵਤ ਉਪਜਤਿ ਕਰਕ[10] ਮਹਾਨ। ਨੀਂਦ ਨਿਸਾ ਨਹਿ ਭੋਜਨ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਬਧਹਿ ਨਈ ਨਿਤ ਆਨਿ।ਜਤਨ ਬਨਹਿ ਜਿਮ, ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੁ ਤਿਮ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਹਾਨ[11] ॥੧੨॥ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਗੁਰਤਾ ਨਿਜ ਘਰ ਰਾਖਹਿਂ ਇਸ ਹਿਤ ਠਾਨਹਿਂ ਅਨਿਕ

---

[1]ਪੀਲੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। [2]ਡਰ ਕਰ ਦੁਖੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰੀਕ ਨੂੰ ਵਧਦੇ (ਦੇਖਕੇ)। [3]ਤੱਤੇ ਸਾਹ ਬਹੁਤ ਵੇਰੀ ਭਰਦੀ ਹੈ। [4]ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ। [6]ਹੋਰ ਜਤਨ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸੱਕਦੀ। [7]ਜਗਤ ਗੁਰੂ (ਰਾਮ ਦਾਸ) ਜੀ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਬਿਨਾ ਜੁੱਤੀ ਦੇ ਗਈ। [8]ਮੇਰੇ ਭਯਾਨਕ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸਹਿੰਦੀ। [9]ਸਾਡੇ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ (ਇਹ ਪੁਤਰ) ਸੱਲ ਵਾਙੂ ਹੈ। [10]ਰੜਕ। [11]ਨਾਸ।

ਉਪਾਇ।ਜਬਿਲੌ ਮਾਤ ਗੋਦ ਮਹਿੰ ਬਾਲਕ ਤਬਿਲੌ ਤ੍ਰਿਯਾ ਜਾਇ ਕੋ ਘਾਇ।
ਕੁਛ ਚਤੁਰਾਈ ਸੋ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਕਰਹਿ ਸੁ ਘਾਤੁ ਘਾਤ ਕੋ ਪਾਇ[१] ।
ਅਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਖੋਜਤਿ ਨਿਤ ਰਹੀਅਹਿ, ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਤਿਸ ਲੇਹੁ ਲੁਭਾਇ
॥੧੩॥ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਹੁਇ ਸੋ ਤਹਿੰ ਪਹੁੰਚਹਿ ਮਿਸਿ ਕੁਛ ਕਰਹਿ ਰਹਹਿ
ਤਿਨਿ ਧਾਮ। ਕੈ ਤਿਸਿ ਗ੍ਰਾਮ ਹੋਹਿ ਬੁਲਵਾਵਹੁ ਕਰਹੁ ਲੁਭਾਵਨਿ ਦੈ
ਕਰਿ ਦਾਮ[२] । ਕੈ ਦਾਸੀ ਤਿਸਿ ਰਹੇ ਸਮੀਪੀ ਸੋ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਕਰਿ ਹੈ ਕਾਮ।
ਖੋਜਤਿ ਰਹਹੁ ਆਜ ਤੇ ਤੈਸੀ ਬਾਲਕ ਹਨਹਿ ਮਿਲਹਿ ਅਸ ਬਾਮ[३] ॥
੧੪॥ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਹਰਖੀ ਕਰਮੋ ਕਰਮ ਕ੍ਰੂਰ ਮਹਿ ਦੁਰਮਤਿ ਧਾਰਿ।
ਅਚਨੋ ਅਸਨ,ਬਿਸਰਾਮੇ ਨਿਸ ਮਹਿ ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਚਿਤਵਤਿ ਅਨਿਕ
ਪ੍ਰਕਾਰ। ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਬੁੱਧਿ ਕੀਨ ਬਿਸਤਾਰਨਿ[४], ਖੋਜਤਿ ਮਨ ਕਰਿ
ਤੈਸੀ ਨਾਰਿ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਚਿੰਤ ਗ਼ਲਤਾਨੀ ਪ੍ਰਿਯ ਦਾਸੀ ਕੋ ਨਿਕਟਿ
ਹਕਾਰ॥੧੫॥ਮਨ ਕੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਉਚਾਰਨਿ ਕੀਨਸਿ'ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਤੇ ਤ੍ਰਿਯ ਐਸੀ
ਆਨਿ। ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਕਾਮੁ ਇਮ ਠਾਨਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਨੰਦਨ
ਹਾਨਿ। ਤਿਸ ਕੀ ਨਿਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਰਾਵਹਿ ਅਸਨ ਬਸਨ ਦੇ ਸਭਿ ਸੁਖ-
ਦਾਨ। ਹਿਤ ਕਰਿ ਨਿਤ ਖੋਜਤਿ ਰਹੁ ਚਿਤ ਕਰਿ ਇਹ ਮੇਰੋ ਲਖਿ ਕਾਜ
ਮਹਾਨ'॥੧੬॥ਇਮ ਦਾਸੀ ਕਰਿ ਗੋਪ ਬਾਤ ਕੋ ਸਨੈਸਨੈ ਬੂਝਤਿ ਬਹੁਨਾਰਿ।
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹਤਿ ਮੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇਂ ਦਰਬ ਅਪਾਰ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਤੇ ਆਵਹਿੰ ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨਹਿੰ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰ।
ਬਡੇ ਭਾਗ ਜੁਤ ਸੁਤ ਸ਼ੁਭ ਜਨਮਯੋ ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਜਿਸਤੇ ਹੁਇ ਜੈਕਾਰ॥
੧੭॥ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਤਿ ਸੁਤ ਹੇਰਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ਹੁਇ ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ।
ਸੂੰਘਤਿ ਮਸਤਕ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਲਖਹਿੰ ਮਹਾਂ ਉਪਕਾਰ। ਕੀਨਿ
ਛਠੀ ਕੋ ਉਤਸਵ ਭਾਰੀ ਸਭਿ ਕੋ ਦੀਨਿ ਕਰਾਹ ਅਹਾਰ[५]। ਬਾਜੇ ਦਰ
ਪਰ ਬਾਜਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖ ਕਰਹਿੰ ਉਦਾਰ॥੧੮॥ਦਸ ਦਿਨ
ਬੀਤੇ ਪੁਨ ਉਤਸਵ ਭਾ ਮੰਗਲ ਕਰਹਿੰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਕੁਲ ਕੀ ਸਗਲ
ਰੀਤਿ ਸ਼ੁਭ ਕੀਨਸਿ ਜਥਾ ਬ੍ਰਿਧਨ ਕੇ ਅੰਗੀਕਾਰ[६]।ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਕੀ ਹੋਤਿ
ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ ਤੇ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰ। ਬਜਹਿੰ ਨਫੀਰਨਿ, ਗਾਇੰ

[१]ਦਾਉ ਪਾਕੇ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। [२]ਦਮੜੇ, ਰਪੱਯੇ। [३]ਇਸਤ੍ਰੀ। [४]ਬੁੱਧੀ ਖਿੰਡਾਵਣੀ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਸੋਚ ਦੌੜਾਈ। [५]ਕੜਾਹ ਦਾ ਭੋਜਨ । [६]ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਵਡਿਆਂ ਦੀ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਸੀ।

ਸਬਦ ਬਿਚ, ਖਰੇ ਲੋਕ ਉਚਰੈਂ ਜੈਕਾਰ ॥੧੯॥ ਆਦਿ ਬਿਲਾਵਲ ਸੁੰਦਰ ਰਾਗਨਿ ਗਾਇੰ ਰਬਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਇ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਦ੍ਰਵਹਿ ਰੀਝ ਹੀ[1] ਮੋਦ ਬਧਾਇ। ਬਖ਼ਸ਼ਹਿ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਿਰਮਤ[2] ਬੈਠਹਿ ਉਠਿ ਨ ਸਕਾਇ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੁ ਧੰਨ ਜਨਮ ਸਿਸ ਜਿਸ ਤੇ ਦਸਦਿਸ਼ਜਸਪਸਰਾਇ॥੨੦॥ਬਧਤਿ ਸਰੀਰ ਦੂਜ ਤੇ ਜਸਸਸਿ[3] ਤਿਮ ਤਿਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਧਿਕਾਇ। ਏਕ ਮਾਸ ਬੀਤਯੋ ਜਬਿ ਐਸੇ ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਮਾਤ ਬਲ ਜਾਇ। ਰਾਤ੍ਰਿ ਦਿਵਸ ਸੁਤ ਕੋ ਮੁਖ ਦੇਖਹਿ ਨਹਿੰ ਲੋਚਨ ਕਯੋਂਹੂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ। ਬਰਬਸ[4] ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਅਧਿਕ ਸਧਹਿ ਜਬਿ ਸੁਪਤਹਿ,ਛਿੱਪ੍ਰ ਜਾਗ ਕੇ ਪਾਇ॥੨੧॥ਜਨੁ ਪੰਨਗ ਮਨ ਮਨਿ ਸੋਂ ਲਾਗਯੋ[5]ਅਹਿਨਿਸ ਰਾਖਨ ਮਹਿ ਹਿਤਕਾਰ। ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤੇ ਜਬਿ ਉਘਰਹਿੰ ਲੋਚਨ ਤਨੁਜ ਬਦਨ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਸਾਰ। ਪਾਲਤਿ,ਲਾਲਤਿ,ਘਾਲਤਿ ਘਾਲੇ, ਡਾਲਤਿ ਨਯਨ ਸ਼ਯਾਮਤਾ ਚਾਰੁ[6]। ਝਗਲੀ ਝੀਨ[7] ਮਹੀਨ ਸੂਤ ਕੀ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੀ ਪਾਇ ਸੁਧਾਰਿ ॥੨੨॥ ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੰਕਨ ਕਰਵਾਇਸ ਜੁਗ ਜੁਗ ਹੀਰੇ ਜਰੇ ਜਰਾਇ[8]। ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਕਾ ਬਾਜਨਵਾਰੀ[9] ਕਾਰੀਗਰ ਨੇ ਘਰੀ ਸੁਹਾਇ। ਪਾਵਨ ਪਦਪੰਕਜ ਮਹਿੰ ਨੂਪਰ ਰੁਣਕਤਿ ਰੁਚਿਰ[10]ਜਿ ਉਰਧ ਉਚਾਇ[11]।ਛਾਪ ਛਲਾਇਨਿ ਗਰ ਕੇ ਭੂਖਨ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਭ ਪਹਿਰਾਇ॥੨੩॥ ਸ਼ਯਾਮ ਬਿੰਦੁ[12]ਸੁੰਦਰ ਬਿਚ ਭੌਹਨ ਸ਼ਯਾਮ ਕੇਸ ਐਸੇ ਛਬਿ ਪਾਇ।ਅਲ ਕੋ ਬਾਲਕ ਅਲ ਗਨ ਤਜਿ ਕਰਿ ਧਸਯੋ ਪੰਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਆਇ[13]।ਡੀਠ ਨ

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗਦਗਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਪਰਚੇ ਹੋਏ। [3]ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [4]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ। [5]ਮਾਨੋ ਸਰਪ ਦਾ ਮਨ ਮਣੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਹੈ। [6]ਪਾਲਦੀ ਹੈ, ਲਡਿਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਖੇ ਸੁਹਣਾਂ ਸੁਰਮਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। [7]ਬਰੀਕ ਝਗਲੀ। [8]ਦੋ ਦੋ ਹੀਰੇ ਜੜਾਊ ਜੜੇ। [9]ਤੜਾਗੀ ਵੱਜਣ ਵਾਲੀ। [10]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਹਣੇ ਪਾਉਂਟੇ (ਝਾਂਜਰਾਂ) ਛਣਕਦੇ ਹਨ। [11]ਜਦੋਂ ਉਦੇ ਉਠਾਂਦੇ ਹਨ। [12]ਕਾਲੀ ਬਿੰਦੀ ਭਾਵ ਤਿਲ। [13]ਭੌਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਯਾਮ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਥਾਂ ਬਿੰਦੀ ਐਉਂ ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਭੌਰਿਆਂ ਦਾ ਬਚਾ ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਛਡਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੰਕ ਵਿਚ ਆ ਧਸਿਆ ਹੈ। ਭਰਵੱਟੇ ਭੌਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਹਨ, ਬਿੰਦੀ ਭੌਰਿਆਂ ਦਾ ਨਿਆਣਾ ਹੈ, ਭਰਵਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਥਾਂ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪੰਕ ਹੈ। ਪੰਕ ਨਾਮ ਚਿੱਕੜ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੰਕ ਨਾਮ 'ਅਤਰ ਫਿਤਨੇ' ਵ ਰਗੀਆਂ ਥਿਕਨਾਈਆਂ ਦਾ ਬੀ ਹੈ। ਪੰਕ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕਮਲ ਦੀ ਬੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਪੰਕਾਵਲੀ ਨਾਮ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਦਾ ਹੈ, ਚਿੱਕੜ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਇਸ

[illegible]

ਲਗਹਿ ਡਰਤਿ ਓਰ ਜਨਨੀ ਵਾਰਤਿ ਰਾਈ ਲੌਨ ਮੰਗਾਇ। ਤਿਨਕਾ ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ ਕਰਿ ਗੇਰਤਿ ਰੱਛਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲੇ ਨਾਇ॥੨੪॥ ਜੇਵਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜ਼ੇਬ ਅਜਾਇਬ ਜਬਰ ਜਰੀਤਿ[1]।ਸੁਵਰਨ ਕੋ ਸੁ ਵਰਨ ਤਨ ਦੁਤਿ ਮਿਲਿ ਸਮਤਾ ਤੇ ਭੇਵ ਨ ਲਖਿਯੀਤਿ[2]।ਕਰਕਸ ਹੋਤਿ ਸਪਰਸ ਜਾਨੀਯਤ[3]ਕੈ ਹੀਰਨ ਕੀ ਦਮਕ ਦਿਖੀਤਿ। ਤਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਹੌਂ ਕੌਨ ਕੀ ਮਨ ਭ੍ਰਮ ਹਾਰਯੋ ਲਘੁ ਲਗੀਤ[4]॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ ਗੁਰੂ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬ ਸਰੀਰ। ਅੰਗ ਬਿਲੰਦ ਬਿਲੋਕੀਯਤਿ ਹਰਗੁਬਿੰਦ ਮਤਿਧੀਰ॥੨੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜਨਮ ਉਤਸਵ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦਾਈ ਦੀ ਮੌਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਦਾਸੀ ਫਿਰੀ ਖੋਜਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਨਾਰਿ। ਇਕ ਨੇ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦਈ 'ਤੋਹਿ ਕਰੌ ਮੈਂ ਕਾਰ'॥੧॥ ਸੈਯਾਛੰਦ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਬਸਹਿ ਕੁਚਲਨੀ ਧਾਇਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਗੁਜ਼ਰਾਨ। ਦਾਸੀ ਮਸਲਤ ਅਘੁ ਕੀ ਕਰਿਕੈ ਕਰਮੋ ਨਿਕਟ ਸੁ ਮੇਲੀ ਆਨਿ[5]। ਸਾਦਰ ਸਦਨ ਬਿਠਾਇ ਸਮੀਪੀ ਪੂਰਬ ਭਾਖਯੋ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨ[6]। 'ਅਨੁਜ ਲੀਨਿ ਗੁਰਤਾ ਬਿਪ੍ਰੀਤੀ ਜੇਠੋ ਬੈਠੋ ਰਹਯੋ ਸੁਜਾਨ॥੨॥ ਬਹੁ ਉਪਚਾਰਨ ਤੇ ਨਿਪਜਯੋ ਸੁਤ ਤਿਨਹੁ ਕੀਨਿ ਉਤਸਵ ਹਰਖਾਇ।ਕਹੈ ਕਿ–ਗਾਦੀਕੋ ਇਹ ਮਾਲਕ ਪਾਛੈ ਗੁਰਤਾ ਲੇ ਸੁਖ ਪਾਇ–। ਪੂਰਬ ਆਸ ਹੁਤੀ ਹਮਰੇ ਮਨ–ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਬਿ ਤਨ ਬਿਨਸਾਇ। ਸੰਤਤਿ ਨਹੀਂ, ਬਨਹਿ ਹਮ ਹੀ ਗੁਰ,ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਪੂਜ ਕਹਾਇੰ–॥੩॥ਜਬਿ ਕੋ ਨੰਦਨ ਤਿਨ ਕੇ ਜਨਮਯੋ ਤਬਿ ਤੇ ਹਮ ਹੁਇ

---

[1]ਜੜੇ ਹਨ। [2]ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਤਨ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਿਲ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਭੇਦ ਨਹੀ ਜਾਣੀਦਾ। [3]ਛੁਹਣ ਨਾਲ ਖੁਰਦਰਾ ਯਾ ਕਰੜਾ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। [4](ਹੋਰ ਉਪਮਾ) ਤੁੱਛ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। [5]ਆਕੇ ਮਿਲਾਈ। [6]ਭਾਵ ਕਰਮੋ ਨੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਪੂਰਤੀ]

ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕਮਲ ਬੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਥਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਅ) (ਮਾਨੋਂ) ਭਵਰਾ ਖੰਭਾਂ ਸਣੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। [ਪੱਛ=ਪੰਖ=ਖੰਭ, ਭਾਵ ਭਵਰਾ ਖੰਭਾਂ ਸਮੇਤ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਓਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸਥਾਨੀ ਮੱਥਾ]। ਕਈ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ੨੯੪ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ 'ਕੋਟਿਕ ਉਸਤਤਿ ਛਬਿ ਤਿਲ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ' ਵਿਚ ਆਏ 'ਤਿਲ' ਪਦ ਤੋਂ ਇਸੇ ਬਿੰਦੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

ਗਏ ਨਿਰਾਸ।ਅਬਿ ਉਪਾਇ ਅਸ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਿਤਵਨਿ ਜਿਸ ਤੇ ਬਾਲਕ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ। ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੇ ਜਨਮੇ ਨ ਆਤਮਜ ਹਮਰੇ ਕਾਜ ਹੋਇੰ ਸਭਿ ਰਾਸ। ਦਰਬ ਆਦਿ ਸੁੰਦਰ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਚਲਿ ਆਇ ਅਵਾਸ॥੪॥ ਤਬਿ ਤੇਰੀ ਬਹੁ ਕਰਹਿੰ ਜੀਵਕਾ ਭੋਜਨ ਬਸਨ ਸਕਲ ਪਰ-ਵਾਰ। ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਹਮ ਦੇਹਿੰ ਤੋਹਿ ਕਹੁ ਅਰੁ ਤੇਰੋ ਜਾਨਹਿੰ ਉਪਕਾਰ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਤੇ ਆਦਰ ਮੈਂ ਕਰਿਵਾਊਂ ਓਦਾਰ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਚਾਤੁਰਤਾ ਤੇ ਕਰਹਿੰ ਅਬਹਿ ਉਪਜਹਿ ਸੁਖ ਸਾਰ॥੫॥ ਇਕ ਸ਼ਤ ਲੇਹੁ ਰਜਤਪਨ[1] ਅਬਿਹੂੰ,ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਕੋ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰਿ। ਬਾਲਕ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹਮਰੋ ਹਿਤ ਲਖਿ ਚਿਤ[2], ਪੁਨ ਨਹਿੰ ਕਮੀ, ਭਰਹਿੰ ਭੰਡਾਰ'। ਇਮ ਕਹਿ ਬਸਤ੍ਰ ਆਪਨੋ ਲੇਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਤਿਸ ਕੇ ਊਪਰ ਡਾਰ। ਅਤਿ ਸਨੇਹ ਕੀ ਬਾਤ ਬਖਾਨਤਿ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਬਹੂੰ ਭਰਿ ਦ੍ਰਿਗ ਬਾਰਿ[3] ॥ ੬ ॥ ਧਾਇ ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਮਾ[4] ਅਤਿ ਪਾਪਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖੀ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਦੁਖੀ ਨ ਹੋਹੁ,ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਤੌ ਹਿਤ,ਰਚੌਂ ਕਪਟ,ਕੋ ਲੇਯ ਨ ਚੀਨ[5]।ਤੁਮਰੇ ਸੁਖ ਤੇ ਹੈ ਸੁਖ ਮੋਕਉ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਸਭਿ ਸੁਧਿ ਲੀਨਿ। ਸੋ ਉਠਿ ਗਏ ਕਹਾਂ ਤਿਨ ਸਾਥਹਿ[6], ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕਛ ਨਾਂਹਿ ਨ ਕੀਨਿ ॥ ੭ ॥ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਇਹ ਕਾਰਜ ਮੋਕਉ ਕਰਿਹੌਂ ਮੈਂ ਅਬਿ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰਿ। ਚਿੰਤਾ ਰੰਚਕ ਹੂ ਨਹਿੰ ਕੀਜਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਖਹੁ ਸੁਧਾਰੀ ਕਾਰ। ਮੇਰੋ ਦ੍ਰੋਹ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਤਿਨ ਸੋਂ ਅਪਰ ਧਾਇ ਕੋ ਲੀਨਿ ਹਕਾਰ। ਨਹੀਂ ਅਵਾਹਨ ਮੋ ਕੌ ਕੀਨਸਿਨਹਿੰ ਕੁਛ ਦੀਨਸਿ, ਬਹੁ ਬੁਰਿਆਰ[7]॥੮॥ ਲਗਹਿ ਸੂਲ ਮੁਝ ਤਿਨ ਕੇ ਮੰਗਲ[8] ਜਿਸ ਹਤਿ ਹੋਇ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਮੋਹਿ'। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਬਾਮਾ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹੈ ਕਿ 'ਸਾਧ ਸਾਧ[9] ਬਹੁ ਤੋਹਿ। ਭਯੋ ਭਰੋਸ, ਲਖੀ ਬੁਧਿ ਦੀਰਘ, ਤੁਝਹੀ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਹੋਇ'।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁ ਦੁਰਬੁੱਧਾਗਨਪਾਪ ਅਰੋਹਿ[10]॥੯॥ ਲੇ ਕੁਛ ਦਰਬ ਸਦਨ ਮਹਿੰ ਆਈ ਰੰਗਦਾਰ ਅੰਬਰ ਤਨ ਧਾਰਿ। ਰੁਚਿਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਪਖਾਰ ਦ੍ਰਿਗ ਅੰਜਨ

---

[1]ਇੱਕ ਸੌ ਰੁਪੱਯੇ। [2]ਬਾਲਕ ਦੀ ਮੌਤ ਹੀ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਹਿਤ ਜਾਣ । [3]ਭਰਦੀ ਹੈ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਜਲ। [4]ਖੋਟੇ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ। [5](ਜੋ ਕੋਈ) ਜਾਣ ਨਾ ਸਕੇਗਾ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਸਾਡੇ ਨਾਲ) ਕੀ ਸਾਥ ਹੈ। [7]ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਨੇ। [8]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। [9]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ । [10]ਮੰਦੀ ਬੁੱਧ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਸਿਰ) ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਅਤਿਪਾਪਣੀ)।

ਡਾਰਿ।ਜ਼ਹਿਰ ਅਜ਼ਾਹਰ[1] ਕਰਲੇਰਗਰਨੋ ਨਿਜਅਸਤਨ ਜੁਗ ਲੇਪ ਸੁਧਾਰਿ। ਸੁਸ਼ਕ ਕੀਨਿ ਪੁਨ ਅੰਗੀਆ ਪਹਿਰੀ ਪੰਥ ਵਡਾਲੀ ਕੇ ਪਗ ਧਾਰਿ* ॥੧੦॥ ਦਰਬ ਲੋਭ ਤੇ ਚੌਂਪ ਚੌਗਨੀ-ਹਤਿ ਸਿਸ ਕੌ ਮੈਂ ਲੇਉਂ ਇਨਾਮ। ਸਕਲ ਆਰਬਲ ਕੀ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਜੁ ਹਇਹੈ ਮੋਹਿ ਕਰੇ ਇਸ ਕਾਮ-। ਇਤ ਗੰਗਾ ਨੇ ਕਰਿ ਚਾਲੀਸਾ[2] ਬਰਤਹਿ ਬੰਸ ਰੀਤਿ ਅਭਿਰਾਮ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਉਤਸਵ ਨਏ ਨਏ ਬਹੁ ਪ੍ਰਿਯ ਸੁਤ ਜਬਿ ਕੋ ਜਨਮਯੋ ਧਾਮ॥ ੧੧ ॥ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਨੰਦ ਤੇ ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੇ ਲੇਤਿ ਅਸੀਸ। ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੀ ਬਾਮ ਆਇ ਕਰਿ ਸਿਸੁ ਅਭਿਰਾਮ ਧਾਮ ਮਹਿਂ ਦੀਸ[3]। ਸਾਦਰ ਤਿਨ ਕੋ ਬਾਂਛਤਿ ਬਖਸ਼ਤਿ ਡਰਤਿ ਮਾਤ ਨਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੁਰਸੀਸ। ਸ਼੍ਰੇਯ ਸਹਤ ਜਿਮ ਚਹਤਿ ਕਹਤਿ ਬਚ ਲਹਤਿ ਮਹਤ ਮੁਦ ਕਰਿ ਬਖਸ਼ੀਸ਼[4] ॥ ੧੨ ॥ ਦੁਰਾਚਾਰਨੀ ਮੰਗਲ ਸਮਯੋ[5] ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ[6] ਗੁਰੂ ਨਿਕੇਤ। ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਥਾ ਜੋਗ ਆਦਰ ਕਹੁ ਦੇਤਿ। ਕਿਤਿਕ ਬਾਲ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤੀ, ਕਿਤਿਕ ਸਰਾਹਤਿ ਪ੍ਰੀਤ ਸਮੇਤਿ। ਕੇਤਿਕ ਲੇਤਿ ਉਛੰਗ ਦੁਲਾਰਤਿ[7], ਕੇਤਿਕ ਬਿਗਸਤਿ ਦੰਤਨਿ ਸੇਤ[8]† ॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਦੇਖਿ ਸ਼ੁਭ ਆਦਰ ਸਾਥ ਬਿਠਾਇ।ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ ਮੈਂ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਬਾਤ ਚਲਾਇ॥ ੧੪ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਗੰਗਾ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚ ਕਹਿ 'ਦੋ ਇਕ ਦਿਨ ਤੇ ਅਨਮਨ ਨੰਦ[9]। ਅਸਤਨ ਲੇਤਿ ਨ ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਕੋ ਦੁਖ,ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਮੋਹਿ ਬਿਲੰਦ[10]।ਜਿਤਿਕ ਬ੍ਰਿਧ ਉਪਚਾਰਨਿ ਭਾਖਤਿ ਗੁਰਤੀ[11] ਆਦਿ ਦੇਹੁ‡ ਸੁਖਕੰਦ[12]। ਘਾਤਿ ਪਾਇ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟਾ ਬੋਲੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੂਤਨਾ ਕੇਰਿ[13] ਮਨਿੰਦ ॥੧੫॥ 'ਮੋਹਿ ਬਿਖੈ ਗੁਨ ਵਿਧੋ ਪ੍ਰਭੁਨੇ ਬਹੁਬਾਲਕ ਤੇ ਮੈਂ ਪਤਿਆਇ[14]।ਪਾਨ ਕਰਹਿ ਜੋ ਅਸਤਨ

[1]ਗੁੱਝੀ। [2]ਚਾਲ੍ਹੀਵਾਂ ਦਿਨ ਕਰਕੇ। [3]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। [4]ਜਿਵੇਂ (ਮਾਤਾ ਜੀ) ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ) ਕੱਲਯਾਨ ਸਮੇਤ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਜਾਣ ਕਰਕੇ (ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ) ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਸਮੇਂ ਵਿਚ [6](ਉਹ ਦਾਈ ਘਰ)ਆ ਵੜੀ। [7]ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਲਡਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [8]ਚਿਟਿਆਂ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਹਸਦੀਆਂ ਭਾਵ ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। [9]ਮੁਰਝਾਜਾ ਹੈ ਪੁੱਤ੍ਰ। [10]ਕੀ ਕੋਈ ਦੁਖ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ। [11]ਗੁੜ੍ਹਤੀ। [12]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ। [13]ਪੂਤਨਾਂ ਵਾਂਙੂ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਰੀ ਸੀ। [14]ਪਤਿਆਇਆ ਹੈ। *ਪਾ:-ਡਾਰਿ। †ਪਾ:-ਏਤਨਿਕੇਤ। ‡ਪਾ:-ਦੇਹਿ।

ਮੇਰੇ ਤਿਸ ਸਿਸ ਕੋ ਦੁਖ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਇ।ਹਰਹਿ ਅਰੁਚਿ[1] ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਛੁੱਧਤਹਿ[2],ਆਰਬਲਾ ਸੁ ਅਧਿਕ ਬਿਰਧਾਇ। ਰਹੈ ਨਿਰੋਵਾ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਯ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਔਸ਼ਧਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਰਹਾਇ॥੧੬॥ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਬਾਸਕੀਨਿਮੈਂ ਜਬਿ ਕੇ ਭੁਮ ਆਏ ਇਸ ਥਾਇ।ਮਮ ਗੁਨ ਸੁਨਿਕੈ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਆਨੀ ਸੁਤ-ਵੰਤੀ ਤ੍ਰਿਯ ਸਭਿ ਢਿਗ ਆਇ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਅਸਤਨ ਦੇ ਮੇਰੋ ਰੁਜ ਗਵਾਇ ਗਮਨੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਭਾਗਵਾਨ ਕੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਜਾਵੋਂ ਨਿਰਭਾਗਨ ਕੌ ਕੋ ਚਲਿ ਜਾਇ?॥੧੭॥ਅਧਿਕ ਚਾਹਿ ਕਰਿਤੁਮਰੇ ਆਈ ਪੁਰੀਤੁਹਾਰੀ ਬਸੀ ਜੁ ਆਨਿ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਮੈਂ ਨਿਤ ਜਾਚੌਂ–ਸੁਤਵੰਤੀ ਹੁਇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਮਹਾਨ । ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਰੌਂ ਸਦ ਦਰਬ ਸਹਤ ਪਾਵੌਂ ਸਨਮਾਨ । ਜੀਵਨ ਜੋਗ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਹ ਤੇਰੋ ਮੁਝ ਕੋਛਰ ਮਹਿਂ[3] ਦੀਜਹਿ ਆਨਿ' ॥ ੧੮॥ ਤਿਸ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਯਨਿ ਸਰਾਹੀ, ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਿ।'ਬਿਨ ਔਸ਼ਧਿ ਰੁਜ ਕੀ ਇਹ ਹਰਤਾ ਧੰਨ ਤੋਹਿ ਗੁਨ ਲਹਨੋ ਬਡੇਰ'। ਮਰਜੀ ਸਭਿ ਨਾਰਿਨਿ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਮਾਤ ਗੰਗ ਬਿਸਮਾਇ ਘਨੇਰ।ਦਿਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਗੋਦ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਜੀਅਤਿਨਕੋ ਸਮ ਸ਼ੇਰ[4]॥ ੧੯॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਚਿਤ ਜਾਨੀ–ਕ੍ਰੂਰ ਜੁ ਕਰਮਾ ਆਵੇ ਨਾਰਿ–। ਦਿਨ ਚਾਰਿਕ ਤੇ ਅਨਮਨ ਹੋਏ ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਤ ਚਿੰਤ ਲੇ ਧਾਰਿ।–ਧਾਇ ਉਛੰਗ ਦੇਹਿਗੀ[5] ਰੁਚਿ ਕਰਿ–ਯਾਂਤੇ ਪੂਰਬ ਬਿਧੀ ਸੁਧਾਰਿ।–ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਨਾਸ਼ਨ ਕੋ ਮਮ ਤਨ–ਸਿਸ ਸਰੂਪ ਤੇ ਕਰੀ ਸੁ ਕਾਰਿ॥੨੦॥ਧਾਇ ਉਛੰਗ ਗਏ ਹੁਇ ਚੰਚਲ, ਇਤ ਉਤ ਮੁਖ ਕਰਿ ਅੰਗ ਚਲੰਤਿ। ਕਛੁ ਰੋਦਨ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਟਿਕੇ ਤਹਿਂ ਲੋਰੀ ਦੇਤਿ ਮਧੁਰ ਛਲਵੰਤਿ[6]। ਅੰਗੀਆ ਤੇ ਅਸਤਨ ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਏਕ ਹਾਥ ਸੋਂ ਸਮੁਖ ਕਰੰਤ[7]।ਦੂਸਰ ਕਰ ਪਰ ਸਿਸ ਕੋ ਸਿਰ ਧਰਿ ਊਪਰ ਡਾਰਯੋ ਬਸਤ੍ਰ ਦੁਰੰਤ॥੨੧॥ਕਬਿੱਤ॥ਤਤਛਿਨ ਅੰਤਰ ਬਸਨ ਅਸਤਨ ਦੇਤਿ, ਲੇਤਿ ਨ ਤਨਕ, ਗਹੇ ਹੋਤਿ ਇਤ ਉਤਨਾ[8]। ਗਾਢੇ[9] ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਤੌ ਪਯੋਧਰ[10] ਕੋ ਲੀਨ ਮੁਖ, ਹਾਥ ਕੋ ਪਸਾਰਿ ਗਹੀ

---

[1]ਅਰੁਚੀ, ਭੁਖ ਨਾ ਲੱਗਣੀ। [2]ਭੁਖ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [3]ਮੇਰੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ। [4]ਦੁਸ਼ਟ ਜੀਵ (ਜੋ ਹਨ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸ਼ੇਰ ਸਮਾਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ)। [5]ਦਾਈ ਦੀ ਗੋਦੀ ਦੇਣਗੇ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਾਨੂੰ)। [6]ਭਾਵ ਉਹ ਦਾਈ। [7]ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਥਣ)। [8]ਫੜਕੇ (ਅਸਥਨ) ਇਧਰ ਉਧਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [9]ਜੋਰ ਨਾਲ ਘੁੱਟਿਆ। [10]ਅਸਥਨ।

ਛੋਰੀ ਤਬ ਗੁਤਨਾ[੧]।ਦੂਜੇ ਹਾਥ ਸਾਥ ਗਹ੍ਯੋ ਦੂਜੋ ਕੁਚ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਿ ਖੋਟੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੇਤੁ ਆਈ ਲਾਗੇ ਲੋਭ ਭੂਤਨਾ। ਜਾਂਕੋ ਮਨ ਪੂਤ ਨਾ ਲਖ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਸਪੂਤਨਾ,ਜਿਸੀ ਕੇ ਤੀਰ ਪੂਤਨਾ,ਸਿੰਘਾਰੀ ਸਮ ਪੂਤਨਾ[੨]॥੨੨॥ਗਾਢੇ ਅੰਗ ਪੀਰ ਕਰਿ, ਗਾਢੀ ਉਰ ਪੀਰਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਿ ਭਿੰਨ ਐਂਚ ਲੀਨਿਓ[੩]। ਜੈਸੇ ਪੋਲ ਤੀਲ ਤੇ ਕਿਲਾਲ[੪] ਕੋ ਸੁ ਫੂਕ ਨਾਲਿ ਖੈਂਚ ਲੇਤਿ ਬਾਲਕ ਸੁਭਾਇਕ ਹੀ ਕੀਨਿਓ[੫]। 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਬੋਲਤੀ ਬਿਹਾਲ ਹੈ ਬਿਸਾਲ'ਬਾਲ!ਛੋਰੋ ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਕੋ,ਪ੍ਰਤਾਪ ਚਿਤ ਚੀਨਿਓ'। ਲੋਚਨਮੈਂ ਨੀਰ ਭਰਿ, ਧੀਰ ਹਰਿ ਚੀਰ ਤਜਿ, ਪਰੀ ਸਭਿ ਤੀਰ ਧਰ[੬], ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਹੀਨਿਓ॥੨੩॥ਕੂਕਤੀ ਪੁਕਾਰ ਬਿਸਿਤਾਰਕੈ ਪਸਾਰ ਅੰਗ, ਪਰੀਮ੍ਰਿਤੁਭਈ, ਦ੍ਰਿਗ ਨਿਕਰੇ ਪਰਤਿ ਜਨੁ[੭]। ਮੁਖ ਤੇ ਝਗੂਰ[੮] ਜਾਤਿ, ਪੀਰੀ ਪਰ ਗਈ ਗਾਤ, ਭਯੋ ਉਤਪਾਤ,ਹੇਰਿ ਨਾਰੀ ਬਿਸਮਾਈਮਨ।–ਕਹਾਂਹੋਇਗਯੋਬੈਠੀ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ ਲਿਯੋ ਸਿਸੁ–ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਯੋ, ਤਜੀ ਦਰ ਜਹਾਂ ਪਰ੍ਯੋ ਤਨ[੯]। ਰੀਗਾ ਭਯਭੀਤਭਈਪੂਤ੍ਰ ਕੋ ਗਹਨਧਾਈ ਹਾਥਨਿਉਚਾਵੈ ਪ੍ਰਿਯਾ ਕ੍ਰਿਪਨ ਕੋ ਮਾਨੋ ਧਨ[੧੦]॥੨੪॥ਹਾਥ ਗਹੀ ਬੇਨੀ[੧੧], ਬਲ ਸਾਥ ਨਹਿ ਛੋਰੈਂ ਤਾਂਹਿ ਮਾਤ ਛੁਟਕਾਵੈ ਕਹਾਂ ਏਤਨੋ ਸੁ ਹੋਇ ਜੋਰ[੧੨]।ਦਾਸੀ ਕੋ ਪੁਕਾਰੈ ਰਿਸ ਭਰੀ 'ਕਯੋਂ ਨ ਆਵੈ ਪਾਸਿ?'ਕੰਪਤਿਸਰੀਰ ਤ੍ਰਾਸਧਾਰੇ ਉਤਪਾਤਘੋਰ[੧੩]। ਮਿਲੀ ਗਨ ਆਇ,ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਛੋਰੀ[੧੪]ਤਬਿ,ਕੰਠ ਸੋਂ ਲਗਾਯੋ ਨੰਦ ਪਰ੍ਯੋ ਹੈ ਬਿਲੰਦ ਸ਼ੋਰ। ਪਰੀ ਜਿਸ ਠੌਰ ਅਵਲੋਕਤਿ ਨ ਤਾਂਹੀ ਓਰ[੧੫], ਡਰੀ

---

[੧]ਫੜੀ ਲਮਕਦੀ ਹੋਈ ਗੁਤ। [੨]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤਰ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ) ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ ਜਿਸ (ਦਾਈ) ਦਾ ਮਨ (ਪੂਤ+ਨਾ) ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ (ਜੀ ਵਿਚ) ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ, ਪੂਤਨਾ (ਰਾਖਸ਼ਣੀ) ਵਾਂਙ (ਉਸਨੂੰ) ਮਾਰਿਆ। [੩]ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਪੀੜਕੇ ਤੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ (ਯਾ ਦਿਲ ਵਿੱਚ) ਭਾਰੀ ਪੀੜ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਖਿੱਚ ਕਰਕੇ ਅੱਡ ਕਰ ਲੀਤੇ। [੪]ਪੋਲੀ ਤੀਲੀ ਤੋਂ ਜਲ। [੫]ਸਹਜ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ (ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਨੇ) ਕੀਤਾ। [੬]ਸਭਿ ਦੇ ਪਾਸ (ਲੰਮੀ) ਪੈ ਗਈ ਧਰਤੀ ਤੇ। [੭]ਮਾਨੋਂ ਅੱਖਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। [੮]ਝੱਗ। [੯]ਜਿਥੇ (ਦਾਈ ਦਾ) ਸਰੀਰ ਪਿਆ ਸੀ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦੂਰ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। [੧੦]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਚੁੱਕਦੀ ਹੈ (ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ) ਜੈਸੇ ਕੰਜੂਸ ਨੂੰ ਧਨ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੧]ਗੁੱਤ। [੧੨]ਕਿਥੋਂ ਐਨਾਂ ਬਲ ਹੋਵੇ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਿਚ)। [੧੩]ਘੋਰ ਉਪੱਦ੍ਰਵ (ਦੇਖਕੇ) ਡਰੀ ਹੈ। [੧੪](ਗੁੱਤ) ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਛੱਡੀ। [੧੫]ਤਿਸ ਤਰਫ ਦੇਖਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਉਰ ਹੋਰ ਧਾਈ ਥਾਨਨਿਜ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ॥੨੫॥ਮਰੀ ਦੁਰਾਚਾਰਨੀ ਤੇ ਕੂਛਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਬੀਜਰੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਥਰਕਾਈ ਹੈ ਅਜਰ[1] ਬੀਚ। ਸਭਿ ਕੇ ਬਿਲੋਚਨ ਗਏ ਹੈਂ ਮੁੰਦ ਤੇਹੀ ਛਿਨ, ਬੋਲਤਿ ਨ ਬੈਨ ਕੋਈ ਹੇਰਿਕੈ ਕਰਮ ਨੀਚ। ਹਾਥ ਜੁਗ ਪਾਵ ਕੋ ਪਸਾਰ ਕੈ ਪਰੀ ਹੈ ਧਰ ਦਾਸ ਗਨ ਦਾਸੀ ਮਿਲਿ ਦੇਖੀ ਸੁ ਗੁਸੀ ਹੈ ਮੀਚ। ਜੀਵ ਗਯੋ ਊਪਰ ਅਪਰ ਦੇਹਿ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਮੂਰਛਤਿ ਕੋਈ ਲਖਿ ਤਾਂਕੇ ਮੁਖ ਬਾਰ ਸੀਚ[2] ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਮਰਿ ਗਈ ਅਪਰ ਦੇਹਿ ਧਰਿ ਸੋਇ। ਛਪਿ ਅਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨਿਜ ਭਨਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੨੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਧਾਇ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਦਾਈ ਦੀ ਰੂਹ ਨੇ ਅਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੂਰੀ ਗਗਨ ਮਹਿ ਬਚਨ ਕਹਿ 'ਡਰਹੁ ਨ ਮੋ ਤੇ ਕੋਇ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਿ ਲੀਜੀਏ, ਭਯੋ ਕਹੌਂ ਮੈਂ ਸੋਇ ॥੧॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਮੋਹਿ ਗੰਧਰਬੀ[3], ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਮੈਂ ਮਨ ਮਾਨ[4]। ਗਾਵਨ ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਖੈ ਨਿਪੁਨ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਅਤਿ ਸਰੂਪ ਦੁਤਿਵਾਨ।ਸੁਰਗ ਸਦਾ ਬਿਚਰਤਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਰਨਿ ਸਭਾ ਕੇ ਥਾਨ।ਕਰਤਿ ਗਾਨ ਬਹੁ ਤਾਨ ਮਿਲਾਵਤਿ ਸੁਨਤਿ ਕਾਨ ਸੋ ਹੁਇ ਬਿਰਮਾਨ[5]॥੨॥ ਤਬਿ ਸੁਰਗੁਰੁ[6]ਆਯੋ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਹੇਰਤਿ ਉਠੇ ਸਭਾ ਸੁਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸਾਦਰ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਬਡ ਜਾਨਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਯਾ ਮਹਿ ਨਿਪੁਨ ਬਿਲੰਦ।ਬੈਠਯੋ ਆਨਿ ਸਭਿਨਿ ਕਹੁ ਦੇਖਤਿ ਰਾਗ ਰੰਗ ਮਹਿ ਭਏ ਅਨੰਦ।ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਾਨਿ ਮਾਨ ਬਡ–ਇਹ ਦੁਸ਼ਟਾਚਾਰਣਿ ਮਤਿ ਮੰਦ ॥ ੩ ॥ ਗਾਵਨਿ ਅਰੁ ਸਰੂਪ ਬਡ ਮੇਰੋ ਇਹੁ ਗੁਨ ਜਾਨਿ ਧਰਤਿ ਹੰਕਾਰ।ਸੁਰਨਿ ਸਭਾ ਕੇ ਉਚਿਤ ਨ ਦੁਸ਼ਟਾ ਨਹਿਂ ਮਨ ਜਾਨਯੋ ਮੋਹਿ ਉਦਾਰ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਮਾਨਹਿਂ ਦੀਰਘ ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਜੇਤਿਕ ਬਲਿਭਾਰ[7]। ਦੰਡ ਜੋਗ ਹੈ ਦੇਊਂ ਸ੍ਰਾਪ ਇਸ ਗਰਬ ਬਿਨਾਸ਼ਹਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ–॥ ੪ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਦੀਨਿ ਤਬਿ –ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੰਡਲ ਮਹਿਂ[8] ਜਨਮ ਸੁ ਧਾਰਿ।ਜਾਇ ਕਰਮ ਧਾਇਨ ਕੇ ਕਰਿ ਕੈ, ਹੇਤ ਜੀਵਕਾ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰ। ਪਾਪ ਕਮਾਵਹੁ ਜੀਵਨਿ ਦੁਖ ਕਰਿ[9],ਧਰਹੁ

[1]ਵੇਹੜੇ। [2]ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਸੁਰਗ ਦੀ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ। [4]ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੰਕਾਰ ਸੀ। [5]ਮੋਹਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। [6]ਬ੍ਰਹਸਪਤ। [7]ਭਾਰੀ ਬਲ ਵਾਲੇ। [8]ਮਾਤਲੋਕ ਵਿੱਚ। [9]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਕੇ।

ਦੇਹਿ ਜੋ ਮਹਿਦ ਗਵਾਰ[1] । ਮੰਦ੍ਰ ਦੇਸ਼[2] ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਹੁ ਜਿਤ ਕਿਤ ਭੋਗਹੁ ਦੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬੁਰਿਆਰ—॥ ੫॥ ਮੈਂ ਕਰ ਜੋਰੇ ਸੁਰ ਗੁਰੁ ਆਗੇ—ਕਬਿ ਮੇਰੋ ਪੁਨ ਹੋਇ ਉਧਾਰ। ਗਰਬ ਕੀਨਿ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਪਾਯੋ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋ ਸਦਾ ਉਦਾਰ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਤਿ ਪੀਛੇ ਸੁਧਿ ਆਵਤਿ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਗੁਨ ਕੇ ਹੰਕਾਰ[3]। ਸਾਧੂ ਸਦਾ ਛਿਮਾਂ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਅਪਕਾਰੀ[4] ਪਰ ਭੀ ਉਪਕਾਰ—॥੬॥ ਸੁਰ ਗੁਰੁ ਭਨ੍ਯੋ—ਹੋਹਿਂ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਬੈਠਹਿ ਥਾਨ।ਤਿਨ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮ ਜਬਿ ਧਾਰਹਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਮੇਲ ਨਿਜ ਠਾਨ।ਸੋ ਤੇਰੋ ਤਬਿ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਨਿ ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਹਾਨਹਿਂ ਗੋ ਪ੍ਰਾਨ । ਬਹੁਰ ਸਰੀਰ ਪਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਗੋ,ਗੰਧਰਬੀ ਕੋ ਰੂਪ ਮਹਾਨ—॥੭॥ਭਯੋ ਪਤਨ[5] ਸੁਰਗੁਰੁਕੇਬਚ ਸੁਨਿ, ਭਾ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਜਨਮ ਕੋ ਪਾਇ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਬਿਚਰਤਿ ਇਤ ਉਤ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰਿ ਬਾਸੀ ਆਇ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਦਾਸੀ ਮੁਝ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਰਮੋਦ੍ਵਿਗਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਇ।ਤਿਸਨੇ ਦੀਨਿ ਰਜਤਪਣ ਇਕ ਸ਼ਤ[6],ਇਮ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦੇ ਇਹਾਂ ਪਠਾਇ॥੮॥—ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨੰਦਨ ਕੋ ਹਤਿ ਕਰਿ, ਇਹ ਮੋ ਪਰ ਕੀਜਹਿ ਉਪਕਾਰ—। ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕੀਨਸਿ ਮੈਂ ਆਈ ਸੁ ਮਨੋਰਥ ਧਾਰਿ।ਕਪਟ ਬੇਸ ਧਰਿ ਬਾਲਕ ਨਾਸ਼ਨਿ,ਜ਼ਹਿਰ ਸਥਨ ਮੈਂ ਲੇਪ ਨਿਕਾਰ*। ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇਰੋ, ਪਕਰਿ ਪਯੋਧਰ ਕੋ ਮੁਝ ਮਾਰਿ॥੯॥ਅਬਿਮੈਂ ਰੂਪ ਗੰਧਰਬੀ ਪਾਯਹੁ ਜਾਤਿ ਸੁਰਗਕੋ,ਨਮੋ ਹਮਾਰ।ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਤੁਮਾਰੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਾਨਹੁਂ ਕਰਹਿ ਬੈਰ ਸਗਰੋ ਪਰਵਾਰ। ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤ ਨੰ ਕਰਹੁ ਭਰੋਸਾ ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਠਾਨਹਿ ਗੋ ਅਪਕਾਰ[7]।ਇਮਕਹਿ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਨਿਜ ਘਰਕੋ,ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰ॥੧੦॥ਅਜਰ ਬਿਖੈ ਤ੍ਰਿਯ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੀ ਤਬਿ, ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਭੇਵ ਰਹੀ ਬਿਸਮਾਇ। 'ਧਿਕ ਧਿਕ ਕਰਮੋ ਕੀਨ ਕੁਕਰਮੋ, ਹਤੇ ਬਾਲ ਕ੍ਯਾ ਕਰ ਮੋ ਆਇ[8]। ਪਰਾਲਬਧ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਾਹਿਨ ਪਾਪ ਮਤੀ ਉਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਿਨ ਕੇਰ ਸਹਾਈ ਬੰਕ ਰੋਮਕੋ ਕਰਿ ਨ ਸਕਾਇ[9]॥੧੧॥ਲਗ੍ਯੋ ਕਲੰਕ ਕੁਲੀ ਅਕਲੰਕ ਜੁ[10]

[1]ਜੋ ਬੜ ਗਵਾਰ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਦੇਹ ਧਾਰ। [2]ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ। [3]ਅਪਣੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰ। [4]ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦ੍ਵੈਖੀ। [5](ਸੁਰਗ ਤੋਂ) ਗਿਰਾਉ ਹੋਇਆ। [6]ਇਕ ਸੌ। [7]ਵੈਰ। [8]ਹਥ ਵਿਚ ਕੀਹ ਆਇਆ। [9]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। [10]ਜੋ (ਪ੍ਰਿਥੀਆ) ਅਕਲਕ ਕੁਲ ਨੂੰ ਕਲੰਕ ਹੋ ਲੱਗਿਆ।

*ਪਾ:—ਲੇਪਨ ਪਾਰ।

ਮਤਸਰ ਪਾਵਕ ਜਰਤਿ ਮਹਾਨ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਇਨ ਕੇ[1] ਸਭਿ ਰੀਤੀ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਦਾਨ[2]।ਉੱਤਮ ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਠਾਨਿ। ਚਹੂੰ ਕੋਦ ਤੇ[3] ਸਮ ਪਯੋਦ[4] ਕੇ ਪਾਇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਦੇਤਿ ਧਨ ਆਨਿ ॥੧੨॥ ਪਾਵਨ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੋ ਪੂਜਤਿ ਅਨਗਨ ਸੰਗਤਿ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਇ। ਤਊ ਨ ਮਾਨ ਕਰਹਿਂ ਇਹੁ ਦੰਪਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇ ਸਰਲ ਸੁਭਾਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਨ ਕੇਰਾ, ਮਹਿਮਾ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ[5]।ਮੂਰਖ ਬੁਰਾ ਕੋਨ ਕਰਿ ਸਕਹੀ ਜਥਾ ਚੰਦ ਕੋ ਚੋਰ ਨਿਕਾਇ[6]' ॥੧੩॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਨਿੰਦਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੁਜਸ ਭਨੰਤਿ। ਸੁਤ ਗਰ ਸੰਗ ਲਗਾਯਹੁ ਗੰਗਾ ਨੀਰ ਬਿਲੋਚਨ ਬੂੰਦ ਢਰੰਤਿ।ਚੀਤ ਮਹਾਂ ਭੁਯਭੀਤ ਭਈ ਪਿਖਿ-ਕਸੋਂ ਸੁਤ ਦੀਨਿ-ਰਿਦੇ ਪਛੁਤੰਤਿ।-ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਕ ਬਡੇ ਦੁਰਚਾਰੀ ਕੀਨਿ ਕਪਟ ਕੇ ਨਹੀ ਲਖੰਤਿ-॥੧੪॥ ਕਹ੍ਯੋ ਦਾਸਕੋ 'ਪਾਸ ਪਧਾਰਹੁ ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਚਾਯਹੁ, ਨਾਂਹਿ ਤ ਹਤ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਛਲ ਲਾਇ। ਅੰਕਿਨ[7] ਮ੍ਰਿਤਕ ਧਾਇ ਕੋ ਦੇਖਹੁ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਕਹੀ ਗਗਨ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਲੀਨਿ ਕਲੰਕ ਭ੍ਰਾਤ ਇਹ ਤੁਮਰੇ ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੇਖਿ ਸਕਾਇ॥੧੫॥ਪੁਰੀ ਉਜਾਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸੇ ਹਮ ਤਊ ਨ ਬੈਰ ਤਜਹਿ ਅਘਵੰਤਿ।ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੋ ਪੁਨ ਬਾਲਕ ਬਧ ਕੋ ਹਤਨਿ[8] ਪਾਪ ਕੋ ਨਹੀ ਲਖੰਤਿ। ਇਕ ਬੁਰਿਆਈ ਸਾਥ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਹਮ ਤਿਸ ਕੋ ਨਹਿ ਬੁਰਾ ਕਰੰਤਿ।ਜਾਹੁ ਛਿੱਪ੍ਰ,ਘਰ ਆਨਹੁ ਹੇਰਹਿਂ ਅਤਿਉਤ-ਪਾਤ ਅਧਿਕ ਦੁਖਵੰਤਿ'॥੧੬॥ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਦੌਰਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸਹਿ, ਵਹਿਰ ਬਿਰਾਜਤਿ ਹੈਂ ਜਿਸਥਾਨ।'ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ! ਕਹਾਂ ਹੋ ਬੈਠੇ, ਕਾਰਜਬਿਗਰਯੋ ਹੁਤੋ ਮਹਾਨ।ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਖਯੋਬੰਸਤੁ ਮਾਰੇ', ਸਕਲਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ ।ਸੁਨਤਿ ਉਠੇ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਆਏ ਕਛ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਸੁ ਆਨਿ ॥ ੧੭॥ਪਰੀ ਅਜਰ ਮਹਿਂ ਧਾਇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ,ਕਹਿਗਿਰਵਾਈ ਵਹਿਰ ਉਜਾਰ। 'ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਰੱਛਕ ਹੈਂ ਹਮਰੇ ਘਰ ਬਾਹਰ ਸੰਗੈ ਇਕ ਸਾਰ।ਕੋਬਪੁਰਾ ਨਰ

---

[1]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰਤਾ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲੀ। [3]ਚਾਹੇ ਤਰਫੋਂ [ਸੰਸ:, ਕੋਣ]। [4]ਬੱਦਲ। [5]ਭਾਵ ਦਾਈ ਸੁਣਾਕੇ ਕਹਿ ਗਈ ਸੀ। [6]ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਚੋਰ (ਰਲਕੇ) ਚੰਦ (ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ) [ਸੰਸ:, ਨਿਕਾਯ=ਸਾਰੇ]। [7]ਵੇਹੜੇ ਵਿੱਚ। [8]ਮਾਰਨ ਦੇ।

ਬੁਰਾ ਕਰਹਿ ਜੋ ਜਬਿ ਇਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਖਨਹਾਰ'। ਉਮਗ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਯਹੁ ਸੁੰਦਰ ਆਸਾ ਰਾਗ ਮਝਾਰ ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਰਾਖਿਆ ਦੇ ਹਾਥ ॥ ਪ੍ਰਗਟੁ ਭਇਆ ਜਨ ਕਾ ਪਰਤਾਪੁ ॥੧॥ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਪੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਧਿਆਈ ॥ ਜੀਅ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਗੁਰੂ ਪਹਿ ਪਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਸਾਚੇ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਸੇਵਕ ਸੇਵ ॥ ੨ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਜੋਬਨੁ ਰਾਖੈ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕਉ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੩ ॥ ੮ ॥ ੧੦੨ ॥

*ਦੋਹਰਾ॥ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮਹਾਂ ਕਹੀ ਬਡਾਈ ਚਾਰੁ।ਪਠਹਿ ਜੁ ਚਿਤ-ਵਹਿ ਚਰਿਤ ਗੁਰ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕਿਤ ਤੇ ਧਾਰਿ॥੧੯॥ਕਬਿੱਤ॥ਭਯੋ ਅਸ ਕੌਤਕ ਬਿਸਮ ਰਹੇ ਲੋਕ ਸਭਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਬਿਲੋਕਿ ਭਏ ਦੰਪਤਿ ਅਨੰਦ ਅਤਿ। ਕੀਨਸਿ ਕਰਾਹੁ[1] ਬਾਂਟ ਦੀਨਸਿ ਉਛਾਹ ਕਰਿ, ਸਗਰੇ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਲੇ ਨਾਮ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਚਿਤ। ਰੈਨ ਦਿਨ ਰੱਛਕ,ਦੁਜਨ ਗਨ ਭੱਛਕ,ਬਿਸਾਲ ਜਸ ਸ੍ਵੱਛਕ, ਜੋ ਸੇਵਕ ਵਛਲ[2] ਨਿਤ। ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਅਰਾਧਤੇ,ਸਕਲ ਸੁਖ ਲਾਧਤੇ,ਅਨੇਕ ਬਾਧਾ ਬਾਧਤੇ[3] ਸਦੀਵ ਸਤਿਨਾਮ ਹਿਤ॥੨੦॥ਸੈਯਾ॥ਰੰਗ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਨੰਦਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਤਿ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ਸਦਾ। ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਪਾਲਨਾ[4] ਲਾਲਤਿ ਲਾਲ[5] ਝੁਲਾਇ ਤਦਾ। ਨਾਰਿਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੈਂ ਨਾ ਕਬਿ ਲ੍ਯਾਵਤਿ–ਦੇਖਤਿ ਡੀਠ ਲਗੈ ਨ ਕਦਾ।ਟਾਮਨ ਕੋ ਕਰਿ ਜਾਇ ਨਹੀਂ[6] ਰਖਵਾਰ ਰਹੇ ਗੁਰ ਰੂਪ ਸਦਾ–॥੨੧॥ਤਾਂਤੇ ਕਰੇ ਜਲ ਮੱਜਨ ਕੋ ਮੁਖ ਚਾਰੁ ਪਖਾਰਤਿ,ਲਾਲਤਿ ਹੈ। ਪੌਂਛਤਿ ਸੂਖਮ ਚੀਰ ਗਹੇ, ਪਟ ਸੁੰਦਰ ਫੇਰ ਉਢਾਲਤਿ ਹੈ[7]।ਬਾਘ ਨਖਾ ਮਢਿ ਕੰਚਨ ਤੇ ਮਖ਼ਤੂਲ[8] ਗਰੇ ਮਹਿੰਡਾਲਤਿ ਹੈ†।ਯੌਂ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਬੀਤ ਗਏ ਸੁਭ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤਿ ਹੈ ॥੨੨॥

---

[1]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। [2]ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ। [3]ਪੀੜਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ। [4]ਪੰਘੂੜਾ। [5]ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ ਪੁਤਰ। [6]ਟੂਣਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕਰ ਜਾਵੇ। [7]ਪਹਿਰਾਂਵਦੀ ਹੈ। [8]ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨਹੁੰ ਮੜ੍ਹਾਕੇ ਸੋਨੇ ਵਿਚ, ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਤਾਗੇ ਵਿਚ ਪਰੋਕੇ।

*ਇਸ ਦੋਹਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦੋਹਾ ਸੋਰਠਾ ਕਰਕੇ ਦਿਤਾ ਹੈ:–ਸੋਰਠਾ–ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੁਤ ਰਾਖਿਓ ਅਪਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਜੀ ਬਰ ਦਿਯੋ 'ਬਰਧਹਿ ਗੁਰ ਪਰਵਾਰ' ॥ †ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਾਈ ਦੇ ਵਿਹੁ ਦੇਣ ਦੇ ਵਾਕਿਆ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਸੁਤੇ ਹੀ ਬਾਤ ਸੀ। ਹੋਰ ਨਜ਼ਰਾਂ ਟਪਾਰਾਂ ਤੋਂ ਤਰਨਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਜੈਸੇ ਨਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਬੈਠਨੇ ਲਾਗਿ ਤਬੈ।ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਤੇ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਤੇਜ ਸਮੇਤ ਜਬੈ। ਲੇਤਿ ਉਛੰਗ[1] ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸੰਗਤਿ ਪੰਗਤਿ ਦੇਖਿ ਸਬੈ।ਜਨੌਂ ਅਜਨੰਦਨਕੇ ਰਘੁਨੰਦਨ[2] ਬਾਲਕ ਬੈਸ ਮਹਿ ਬੈਠਿ ਫਬੈਂ॥੨੩॥ਅੰਙਨ ਮੈਂ ਰਿੰਙਮਾਣ ਭਏ[3], ਪੁਨ ਦੇਖਿ ਭਲੇ ਕਿਲਕਾਵਤਿ ਹੈਂ[4]। ਜੇ ਘਰ ਬੀਚ ਗਲੀਚਨ ਪੈ ਇਤ ਆਵਤਿ ਫੇਰਿ ਸੁ ਜਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਬਿਚ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਗਨ ਦਾਸ ਤਬੈ ਬਤਰਾਵਤਿ[5] ਹੈਂ। ਭਾਵਤਿ ਹੈਂ,ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਹੈਂ,ਚਪਲਾਵਤਿ ਹੈਂ,ਸੁ ਹਸਾਵਤਿ ਹੈਂ॥੨੪॥ਜੁਗ ਦੰਤ ਸੁਭੰਤਿ[6] ਮਹਾਂ ਦੁਤਿਵੰਤ ਹੈਂ ਓਸ਼ਟ ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਹਾਏ। ਮੁਕਤਾ ਬਿਬ ਸੰਪਟ ਬਿੱਦ੍ਰੁਮ ਕੇ ਬਿਧਿ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਜਨੁ ਬੀਚ ਟਿਕਾਏ[7]। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਤੇ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਹੈਂ ਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੀਚ ਭਿਗੋਇ ਬਨਾਏ। ਕਵਿ ਔਰ ਬਨਾਇ ਕਹੈ ਉਪਮਾ ਜਨੁ ਕੀਰਤਿ ਕੇ ਜੁਗ ਬੀਜ[8] ਦਿਖਾਏ॥੨੫॥ ਅੰਙਨ ਬੀਚ ਫਿਰੈਂ ਗੁਡਲੀ[9] ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨਿ ਤੇ ਕਰਿ ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ। ਖੈਂਚਤਿ ਪਾਵਨਪਾਵਨਪੰਕਜ ਨੂਪਰਕੋ ਰੁਣਕਾਇ ਛਬੀਲਾ[10]।ਦ੍ਵੈ ਕਰਬੰਦ ਕਰੈਂ ਅਭਿਬੰਦਨ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ਰੂਪ ਗਹੀਲਾ। ਪਾਇ ਸੁ ਚਾਰੁ ਪਦਾਰਥ ਸੇਵਕ ਦੇ ਗੁਰਦੇਵ ਅਤੇਵ[11] ਸੁਸ਼ੀਲਾ॥੨੬॥ ਮਾਨੁਖ ਰੂਪ ਧਰ੍ਯੋ ਜਗ ਮੈਂ ਜਿਨ ਭੂਮ ਕੋ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਕੋ। ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ ਮਹਾਂ ਬਲ ਸੌਂ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਤੇਜ ਨਿਵਾਰਨਿ ਕੋ। ਸੇਵਕ ਸੰਤਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇ ਉਰ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਸੀਖ ਸਿਖਾਰਨਿ ਕੋ। ਬਾਲਕ ਬਯ ਅਬਿ ਕ੍ਰੀੜਤਿ ਹੈਂ, ਕਰਿ ਕ੍ਰੂਰ[12] ਜਰਾਂ ਸੁ ਉਖਾਰਨ ਕੋ॥ ੨੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ॥

੯. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸਰਪ ਨੂੰ ਉਧਾਰਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੰਮਤ ਦ੍ਵੈ ਕੇ ਹੋਇ। ਗ੍ਰਾਮ ਵਡਾਲੀ ਕ੍ਰੀੜਤੇ[13] ਪਿਖ ਹਰਖਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੧॥ਸੈਯਾ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਪੁਨ ਪ੍ਰੇਰਨਿ ਕੀਨਿ

[1]ਗੋਦੀ। [2]ਅਜ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਸਰਥ (ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ) ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ। [3]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। [4]ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [5]ਬਾਤ ਚੀਤ ਕਰਨੀ ਜਿਵੇਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਡ ਨਾਲ ਗਲ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛੀਦੀਆਂ ਹਨ। [6]ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। [7]ਰੁਲੀਆਂ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਦੋ ਮੋਤੀ ਸੁੰਦਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨੋ ਵਿਚ ਟਿਕਾਏ ਹਨ। [8]ਕੀਰਤੀ (ਰੂਪੀ ਬੂਟੇ ਦੇ) ਦੋਵੇਂ ਮਾਨੋਂ ਬੀਜ ਹਨ। [9]ਗੋਡਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ। [10]ਝਾਂਜਰਾਂ ਛਣਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਛਬਿ ਵਾਲੇ। [11]ਅਤਿਅੰਤ ਕਰਕੇ। [12]ਕੂੜੇ ਕਰਕੇ (ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ)। [13]ਖੇਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਤੋ[1] ਇਕ ਦ੍ਯੋਸ ਬਿਖੈ ਇਕ ਆਇ ਸਪੇਲਾ[2]। ਬਡ ਨਾਗ[3] ਤਜ੍ਯੋ ਸਭਿ ਤੇ ਦੂਰ ਕੈ ਸੁ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਯੋ ਘਰ ਅੰਤਰਿ ਭੈਲਾ[4]। ਨਹਿ ਮਾਤ ਉਛੰਗ ਟਿਕੈਂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦ ਦੇ ਛੈਲਾ[5]। ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਜੀਵ[6] ਉਧਾਰਨਿ, ਹ੍ਵੈ ਗੁਡਲੀ ਮਿਸ ਖੇਲਤਿ ਖੇਲਾ[7] ॥ ੨ ॥ ਸ਼੍ਯਾਮ ਭੁਜੰਗ[8] ਫਿਰੈ ਖੁਡ ਖੋਜਤਿ, ਪਾਵਤਿ ਹੈ ਨ ਛਪੈ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਮਾਤ ਕੀ ਡੀਠ ਲਗੀ ਕਿਤ ਔਰ, ਸੁ ਦਾਸਨਿ ਕਾਰਜ ਕੋ ਬਤਰਾਹੀ[9]। ਜਾਇ ਕੇ ਬੇਗ ਸਮੇਤ ਤਬੈ ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਤਨ ਤਾਂਹੀ[10]। ਫੂੰਕਰਤੋ ਡਸਿਬੇ ਭਜਿਬੇ ਹਿਤ[11] ਜੋਰ ਕਰ੍ਯੋ ਪੈ ਛੁਟ੍ਯੋ ਕਰ ਨਾਂਹੀ॥੩॥ ਸੀਸ ਦਬਾਇ ਕੈ ਫੇਸ ਦਿਯੋ[12] ਬਹੁ ਦੀਰਘ ਸੋ ਉਲਟ੍ਯੋ ਬਲੁ ਖਾਏ[13]। ਲਾਂਗੁਲ[14] ਕੋ ਪਟਕਾਇ ਮਰ੍ਯੋ ਤਬਿ ਤਾਂ ਦਿਸ਼ ਮਾਤ ਨੇ ਨੈਨ ਲਗਾਏ। ਭੈ ਕਰਿ ਭੀਤ ਭਈ ਢਿਗ ਧਾਇ ਕੈ[15] ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦੀਨਿ ਬਗਾਏ[16]। ਦੂਰ ਪਰ੍ਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭੋਗ[17] ਪਸਾਰ ਕੈ, ਭੂਰ ਭਯੰਕਰ ਹ੍ਵੈ ਸਰਲਾਏ[18] ॥ ੪ ॥ ਮਾਤ ਨੇ ਜਾਇ ਉਛੰਗ ਲੀਏ ਬਿਸਮਾਇ ਰਹੀ ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਕਾਂਯਾਂ।–ਡੰਗ ਹਤ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਹੋਇ, ਪਰ੍ਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ[19], ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੰਦ ਬਚਾਯਾ–। ਅੰਗਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਪਟ[20] ਪੋਂਛਤਿ ਧੀਰਜ ਤੇ ਮਨ ਫੇਰ ਟਿਕਾਯਾ। ਹੌਲ ਰਹ੍ਯੋ ਉਰ ਰੌਰ ਪਰ੍ਯੋ, ਪੁਨ ਦੌਰਤਿ ਆਵਤਿ ਦਾਸ ਨਿਕਾਯਾ॥੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੈ ਤਬ ਧਾਇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਇਕ ਨਾਗ ਮਹਾਂ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਹਾਥ ਗਹ੍ਯੋ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪਰ੍ਯੋ ਨਹਿ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੀ। ਨਾਂਹਿ ਛੁਹ੍ਯੋ ਬਡ ਆਨੰਦ ਭਾ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਪ ਭਯੋ ਰਖਵਾਰੀ'। ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਘਰ ਆਵਤਿ ਭੇ ਸਿਖ ਸਾਥ ਕਛੂ ਬਿਸਮੇ ਨਰ ਨਾਰੀ॥੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਜਬਿ ਗਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰਪ ਭਾ ਜੋਇ। ਅਪਰ ਦੇਹਿ ਸੁੰਦਰ ਧਰੀ ਕਰੀ ਦਿਖਾਵਨਿ ਸੋਇ॥੭॥ ਸੈਯਾ॥ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ ਤਿਸੈ 'ਕਹੁ ਕੌਨ ਤੂੰ ਕੈਸੇ ਭੁਜੰਗਮ ਕੋ ਤਨ ਪਾਯੋ?। ਕ੍ਯੋਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਾ, ਕਿਮ ਦੇਹਿ ਲਈ ਅਸ, ਕ੍ਯੋਂ ਕਹੁ ਕਾਰਨ ਹ੍ਯਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ?'। ਹਾਥ

---

[1]ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। [2]ਸੱਪ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਜੋਗੀ। [3]ਫਨੀਅਰ ਸਪ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [4]ਭੈਦਾਇਕ। [5]ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ। [6]ਭਾਵ ਸੱਪ ਨੂੰ। [7]ਖੇਡ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ (ਸਪ ਨਾਲ)। [8]ਕਾਲਾ ਸੱਪ। [9]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੱਸ ਰਹੀ ਸੀ। [10]ਤਿਸ (ਸੱਪ ਦਾ)। [11]ਡੰਗ ਮਾਰਨ ਤੇ ਭੱਜਣ ਵਾਸਤੇ ਫੁੰਕਾਰਦਾ ਹੈ। [12]ਫੇਹ ਦਿਤਾ। [13]ਵਲ ਖਾਕੇ। [14]ਪੂਛ। [15]ਡਰੀ ਹੋਈ ਛੱਜਕੇ। [16]ਦੂਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ (ਸੱਪ)। [17]ਫਣ। [18]ਸਿੱਧਾ ਹੋਕੇ। [19](ਸੱਪ) ਮੋਯਾ ਪਿਆ। [20]ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਮਿਟੀ ਕਪੜੇ ਨਾਲ।

ਕੋ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯਹੁ 'ਪੂਰਬ ਦੇਹ ਮੁਨੀ ਤਪ ਤਾਯੋ। ਹੁਯੋ ਹੰਕਾਰ
ਉਦਾਰ ਮੁਝੇ –ਨਹਿਂ ਮੋ ਸਮ ਬੇਦ ਕਿਨੂੰ ਨਰ ਗਾਯੋ–॥ ੮ ॥ ਏਕ ਸਮੈਂ
ਬਿਚਰੰਤਿ ਹੁਤੋ ਰਿਖਿ ਨਾਰਦ ਮੋ ਢਿਗ ਆਇ ਗਯੋ। ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਭਨੇ ਬਹੁਤੇ, ਭਗਤੀ ਭਵ ਤਾਰਕ ਨਾਮ ਲਿਯੋ[1]। ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਭੂਰ
ਕਰੇ ਗਰਬ੍ਯੋ ਉਰ ਮੈਂ ਨਹਿ ਮਾਨ ਕਿਯੋ[2]। ਧਾਰਿ ਰਿਦੈ ਸਮਤਾ ਤਿਹ ਸੋਂ
ਬਚ ਕ੍ਰੂਰ ਕਹੇ ਤਬਿਕੋਪ ਭਯੋ॥੯॥–ਕ੍ਯੋਂ ਤਪਪਾਵਤਿ ਹੈਤਨ*ਮੂਰਖਬੇਦ
ਰਹੱਸ[3]ਨਹੀਂ ਮਨ ਜਾਨ੍ਯੋ।ਮੋਰ ਅਨਾਦਰ ਕੋ ਫਲ ਪਾਵਹੁ–,ਤਾਂ ਛਿਨ ਮੈਂ
ਇਮ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨ੍ਯੋ।–ਤੂੰ ਕੁਟਲਾਈ ਕਰੇਂ ਅਧਿਕੈ ਅਰੁ ਮੋਹਿ ਜੁ ਬਾਕ
ਨਹੀਂ ਹਿਤ ਮਾਨ੍ਯੋ। ਯਾਤੇ ਭੁਜੰਗ ਸਰੀਰ ਧਰੋ ਕਰਿ ਕੋਟਲਤਾ ਸਭਿ
ਸੁਧਤ ਹਾਨ੍ਯੋ॥੧੦॥ਬੇਦ ਪਢ੍ਯੋ ਤਨ ਤਾਪ ਤਪ੍ਯੋ ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਸ੍ਰਾਪ ਕੇ
ਅੰਤ ਮੈਂ ਪਾਵੈਂ। ਸੰਕਟ ਕੇ ਬਸਿ ਜੀਵਨਿ ਦੇਖਿ,ਧਰੈਂ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਧਰ[4]
ਜਾਵੈਂ।ਹਾਥ ਛੁਵੈ ਤਿਨ ਕੋ ਤਨ ਤੇਰੇ ਈ ਤਾ ਛਿਨ ਮੈਂ ਸੁਰਲੋਕ ਸਿਧਾਵੈਂ।
ਤੌ ਲਗਿ ਜੂਨ ਭੁਜੰਗਮ ਕੀ ਦੁਖਦਾਇਕ ਧਾਰਿ ਧਰਾ ਬਿਚਰਾਵੈਂ–॥੧੧॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਸੋ ਅਬਿ ਆਇ ਸਮੋਂ,ਗਹਿਮੋਹਿ ਸਪੇਲੇ ਨੇ[5]ਆਨਿਕੈਛੋਰਾ।ਪ੍ਰੇਰਨਿ
ਕੀਨਿ ਸ਼ਰੀਕ ਤੁਮਾਰੇ ਨੈ ਲੋਭ ਦਿਖਾਇ ਕਛੂ ਤਿਸ ਥੋਰਾ। ਖੋਜਿ ਰਹ੍ਯੋ
ਖੁਡ ਪਾਈ ਨਹੀਂ, ਗਹਿ ਲੀਨਿ[6] ਤਬੈ ਬਲ ਤੇ ਸਿਰ ਫੋਰਾ। ਜਾਊਂ ਅਬੈ
ਸੁਰਲੋਕ ਜਹਾਂ, ਗੁਰ ਪੂਰਨ! ਹੋ ਅਭਿਬੰਦਨ ਮੋਰਾ[7]'॥੧੨॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਰੇ ਨਰ
ਨਾਰਿ ਸਬੈ ਸੁਨਿ ਸਾਰੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪੰਨਗ
ਕੋ ਉਚਵਾਇ ਕੈ ਬਾਹਰ ਦੀਨਿ ਦਬਾਏ।ਕੀਨ ਮਹਾਂ ਉਤਸਾਹਨ ਕੋ ਧਨ
ਦੀਨਸਿ ਰੰਕ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਔਰ ਕਰਾਹੁ ਕਰੈਂ ਬਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਆਦਿਕੇ ਪੈਰ ਮਨਾਏ॥੧੩॥ਜਾਤਿ[8]ਸਭੈ ਸੁਧਿ ਲੋਕ ਭਨੈਂ,ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸੁਨਿਕੈ
ਰਿਸ ਕੋ ਉਪਜਾਈ। 'ਮੂਰਖ ਲੋਗ ਜਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵਤਿ, ਝੂਠ ਕਹੈਂ ਸਭਿ
ਗਾਥ ਬਨਾਈ।ਮੋ ਉਰ ਕੋ ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਵਤਿ,ਹਾਥ ਮਲੈਂ ਬਿਧਿ ਲੇਤਿ
ਉਪਾਈ[9]। ਉੱਤਮਤਾ ਨਿਜ ਨੰਦਨਕੀ ਜਗ ਬੀਚਬਿਥਾਰਤਿਹੀਹਰਖਾਈ

[1]ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਲੈਕੇ (ਜੋ ਕਰੀਦੀ ਹੈ)। [2]ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਕੀਤਾ। [3]ਭੇਦ, ਤਾਤਪਰਯ। [4]ਧਰਤੀ ਤੇ। [5]ਸੱਪ ਵਾਲੇ ਨੇ। [6](ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ) ਫੜਲਿਆ। [7]ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ (ਆਪ ਨੂੰ)। [8]ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ। [9]ਹੱਥ ਮਲ ਕੇ (ਜਿਵੇਂ ਮਦਾਰੀ ਹੱਥ ਮਲਕੇ ਸ਼ੈਆਂ ਉਪਜਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ) ਤਰੀਕੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:–ਮੁਨਿ।

॥੧੪॥ਲੋਭ ਬਧਨੋ ਮਨ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਇ, ਪੁਜਾਵਨ ਕੋ ਇਮ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈ।–ਦੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ–ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਆਪਨੀ ਲੋਕ ਸੁਨਾਵੈ। ਕਨਾ ਉਹੁ ਬਾਲਕ ਜਾਨਤਿ ਨਾ ਕੁਛ,ਏਕ ਤੇ ਏਕ ਬਡਾਈ ਬਧਾਵੈ।ਜਨੌਂ ਧਨ ਆਇ ਉਪਾਇ ਬਨਾਵਤਿ ਯੌਂ ਛਲਿ ਕੈ ਨਿਜ ਪਾਇ ਪੁਜਾਵੈ'॥੧੫॥ ਆਪਨੀ ਸੰਗਤ ਹ੍ਵੈ ਇਕਠੀ ਜਬਿ, ਤੌ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸਭਿ ਬੀਚ ਸੁਨਾਵੈ। 'ਇ ਛਲ ਕੈ ਕਰਤਾ ਪੁਜਵਾਵਤਿ ਮੂਰਖ ਲੋਕਨ ਕੋ ਬਿਰਮਾਵੈ।ਆਪ ਗੁਰੂ ਬਨਿ ਬੈਠਤਿ ਬੀਚਿ, ਛਲੈ ਧਨ ਕੋ, ਬਹੁ ਦੋਭ ਕਮਾਵੈ। ਜੋ ਸਿਖ ਮੋਹਿ, ਨਹੀਂ ਦਰਸੈ ਤਿਸ'[੧]ਯੌ ਕਰਿ ਨਿੰਦ ਸਭਾ ਮੈਂ ਬਤਾਵੈ॥੧੬॥ਸੈਯਾ॥ਸਾਰੋ ਬਨੇ ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਨਿਤ ਪਾਪ ਕਮਾਵਤਿ ਕੂਰ ਭਨੰਤਾ॥ਨਿੰਦਤਿ ਹੈ ਗੁਰ ਪੂਰਨਕੋ ਉਰ ਧਾਰਿ ਛਿਮਾ ਜੁਊ ਧੀਰਜਵੰਤਾ। ਹਾਨ ਰੁ ਲਾਭ ਸਮਾਨ ਜਿਨੋ ਕਹੁ, ਸ਼ੋਕ ਨਹੀਂ ਕਬਿ,ਨਾ ਹਰਖੰਤਾ। ਭੋਗ ਮੈਂ ਜੋਗ ਅਰੋਗ ਕਰੈਂ,ਜਢ ਲੋਗਨ ਪੈ ਉਪਕਾਰ ਕਰੰਤਾ[੨]॥੧੭॥ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਬੈਠਨਿ ਥਾਨ ਗਏ ਜਬਿ ਗੰਗ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਨੀਰ ਤੇ ਸਾਰੋ ਸ਼ਰੀਰ ਪਖਾਰਤਿ ਦਾਸੀ ਜਿ ਤੀਰ ਸੋ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ। 'ਦੇਖਹੁ ਰੀ ਕਸ ਸੰਕਟ ਭਾ ਸੁਤ ਮੇਰੋ ਬਚ੍ਯੋ ਗਹਿ ਪੰਨਗ ਭਾਰੀ।ਮੈਂ ਦਿਨ ਰੈਨ ਰਖੋਂ ਢਿਗ ਐਨ ਮੈਂ,ਹੇਰਤਿ ਹੌਂ ਨਿਜ ਨੈਨ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਥੋਰੇ ਈ ਕਾਲ ਕਰ੍ਯੋ ਇਤਿ ਲੋਚਨ ਤਾਂ ਫਲ ਹੌਲ ਪਰ੍ਯੋ ਉਰਿ ਮੇਰੇ'। ਯੌਂ ਕਹਿ ਹਾਥ ਰੁਮਾਲ ਧਰੇ ਮੁਖਚੰਦ ਕੋ ਪੌਛਤਿ ਭੀ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਸਾਰੋ ਸਰੀਰ ਸੁਧਾਰਿ ਭਲੇ ਨਵ ਚੀਰ ਨਿਕਾਸ ਕੈ ਲਨਾਈ ਅਛੇਰੇ। ਨੰਦਨ ਕੌ ਪਹਿਰਾਇ ਅਨੰਦਤਿਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦਕੋ ਹੇਰੇ॥੧੯॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਨੁਛਾਵਰ[੩] ਕੀਨਿ ਤਬੈ ਨਿਜ ਹਾਥ ਤੇ ਦੇਤਿਗਰੀਬਨਿ ਕੋ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਮਧੁਰੀ ਅਧਿਕੈ ਅਸ ਲੇਤਿ ਹੈ ਪੁੰਜ ਅਸੀਸਨਿ ਕੋ। ਬਾਦਿਤ ਪੌਰ[੪]ਬਿਖੈ ਬਜਵਾਇ, ਭਨੈਂ ਦੁਰਬਾਕ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਕੋ[੫]। ਹੋਤਿ ਮਹਾਂ ਉਤਸਾਹ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਗੀਤਨਿਕੋ॥੨੦॥ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਤਿ ਨੰਦਨ ਕੋ ਜਿਨਪੰਨਗ ਕਾਲੀ[੬]

[੧]ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਉਹ ਉਸ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ) ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰੇ। [੨]ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਅਰੋਗ ਜੋਗ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾਂ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) (ਆਪ) ਭੋਗ ਵਿਚ ਜੋਗ (ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੋਗ ਵਿਚ ਫਸੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਅਰੋਗਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੂਰਖਾਂ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੩]ਬਹੁਤਾ (ਧਨ) ਵਾਰਿਆ। [੪]ਵਾਜੇ ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ ਵਜਵਾਏ। [੫](ਲੋਕੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਦੁਰਬਾਕ ਸ਼ਰੀਕ (ਪ੍ਰਿਥੀਏ) ਨੂੰ। [੬]ਕਾਲਿਯ ਨਾਮੇ ਨਾਗ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਨੱਥਿਆ ਸੀ।

ਕੋ ਮਾਨੁ ਮਥਨੋ। ਕੇਸੀ ਕਰਾਲ,ਬਕਾਸੁਰ, ਕੰਸ ਹਤੇ ਗਨ ਦੈਂਤ ਮੁਨੀਨਿ ਕਥਨੋ[1]। ਮੱਲਜ[2] ਚੇਣੂਰ ਹਨਨੋ ਬਲ ਸੋਂ, ਮਘਨਾਥ[3] ਕੋ ਜਾਂਹੀ ਤੇ ਤੇਜ ਅਥਨੋ[4]।ਜਾਇ ਸੁਯੰਬਰ ਭੂਪਤਿ ਕੋਗਨ ਬੈਲ ਕੋ ਏਕ ਹੀ ਬਾਰ ਨਥਨੋ[5]*॥ ੨੧॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨੰਦਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਬਿਹੂ ਚਿਤ ਜਾਨਤਿ[6]ਹੈ।–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕੇਰ ਸਪੂਤ ਭਯੋ ਅਵਤਾਰ–ਹੀ ਮਾਨਤਿ ਹੈ।–ਹੀਨ ਕਰੈ ਬਿਘਨਾਂ ਸਭਿ ਹੂ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤਿਵਾਨ–ਪਛਾਨਤਿ ਹੈ।–ਪੰਨਗ ਭੀਖਨਮਾਰ ਦਿਯੋ,ਹਤਿ ਧਾਇ,ਮਹਾਂ ਬਲ ਠਾਨਤਿ ਹੈ–॥੨੨॥ਮਾਤ ਕਰੈ ਨਿਸ਼ਚੈਅਸਕੋ ਜਬਿ, ਸ਼੍ਰੀਹਰਿਗੋਵਿੰਦਜਾਨਿ ਰਿਦੇ।ਮੋਹਉਪਾਵਤਿ ਹੈਂਤਿਸਕੇ ਕਰਿਬਾਲਕ ਰੀਤਿ ਅਨੇਕ ਤਦੇ। ਹੋਇ ਛੁਧਾਤੁਰ ਜਾਚਤਿ ਭੋਜਨ ਧੂਰਿ ਲਗਾਵਤਿ ਧਾਇ ਕਦੇਗੋਦ ਤੇ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਭਰੇ ਚਹੁੰਕੋਦ ਫਿਰੈਂ ਰੁਦਯੰਤ ਜਿਦੇ[7]॥ ੨੩॥ ਬਾਲਕ ਕੀ ਸਮ ਚੰਚਲਤਾ ਅਵਲੋਕਤਿ ਰੀਗ ਸਪੂਤ ਹੀ ਜਾਨਤਿ। ਪਾਲਤਿ ਹੈ ਨਿਤ ਲਾਲਤਿ ਹੈ, ਹਿਤ ਘਾਲਤਿ ਹੈ ਮਨ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਮਾਨਤਿ। ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤੀਤ ਭਏ ਸੁਖ ਸਾਥ ਤਬੈ ਪਗ ਮੈਂ ਬਲ ਠਾਨਤਿ।ਹੋਤਿ ਖਰੇ ਗੁਨ ਪੁੰਜ ਖਰੇ[8] ਜਿਨ ਦਾਸ ਤਰੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਬਖਾਨਤਿ ॥ ੨੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਚਰਨਾਂਬੁਜ[9] ਤੇ ਚਲਿਬੇ ਪਗ ਨੂਪਰ ਭੂਪਰ[10] ਦੌਰ ਬਜਾਵੈਂ। ਕੰਚਨ ਕੀ ਬਰ ਕਿੰਕਨਿ ਹੈ ਕਟਿ[11]ਹੀਰੇ ਜਰਾਉ ਜਰੇ ਦਮਕਾਵੈਂ। ਪੀਤਗਰੇ ਝਗੁਲੀ ਬਹੁ ਝੀਨ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਤੇ ਤਨ ਚਾਰੁ ਦਿਪਾਵੈ। ਹਾਥ ਮੈਂ ਕੰਕਨ ਛਾਪ

---

[1]ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਏਹ ਵਾਰਤਾ ਕਹੀ ਹੈ। [2]ਪਹਿਲਵਾਨ। [3]ਮਘਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਰਾਸੰਧ। [4]ਦੂਰ ਹੋਇਆ। [5]ਸਾਰੇ ਬੈਲਾਂ ਨੂੰ ਇਕੇ ਵਾਰ ਹੀ ਨੱਥਣਾ ਕੀਤਾ। [6](ਮਾਤਾ) ਜਾਣਦੀ ਹੈ। [7]ਰੋਂਵਦੇ ਹਨ ਜ਼ਿਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8]ਜਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਹਨ (ਉਹ) ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [9]ਚਰਨਾ ਕਵਲਾਂ। [10]ਝਾਂਜਰਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ। [11]ਤੜਾਗੀ ਲੱਕ ਵਿੱਚ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਨੱਥੇ ਤੇ ਮਾਰੇ ਦੈਤਾਂ ਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ। ਜੇ ਕਵਿ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉੱਨਾ ਹੀ ਉੱਚਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜੇ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਸਭ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ ਤਾਂ ਏਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹਜੇ, ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਡੇਰਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ 'ਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਨ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਓਹ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ 'ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥' ਇਸ ਨੁਕਤਾ ਖਯਾਲ ਤੋਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਉੱਚਾ ਹੈ।

ਛਲਾਯਨਿ ਸੀਸ ਬਿਭੂਖਨ ਸ਼ੋਭ ਬਢਾਵੈਂ॥੨੫॥ਬਾਲਕਔਰ ਮਿਲੇ ਤਿਸਠੌਰ ਮੈਂ ਦੌਰਤਿਹੈਂ ਅਗੁਵਾ ਪਿਛਵਾਈ।ਖੇਲਤਿਹੈਂ ਬਹੁਮੇਲਤਿ ਰੌਰ[1]ਗੁਰੂਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਹਰਖਾਈ।ਹੋਇ ਇਕੈਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਕਬਿ ਅੰਗ ਅਮੈਠਤਿ ਦੌਤਿ ਪਲਾਈਂ[2]। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਹੈ ਕਬਿ ਬਾਹਰ, ਰੋਕਤਿ ਹੈਂ ਭਜ ਜਾਈ ॥੨੬॥ ਗ੍ਰਾਮ ਵਡਾਲੀ ਕੇ ਬਾਲਕ ਜੋ ਬਡ ਭਾਗ ਭਰੇ ਇਮ ਖੇਲਤਿ ਹੈਂ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੰਗ ਮਿਲੇ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦ ਕੇ ਭੋਜਨ ਮੇਲਤਿ ਹੈਂ[3]।ਦ੍ਵੈਸ ਸਭੈ ਨਹਿ ਪਾਸ ਤਜੈਂ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਬਲ ਰੇਲਤਿ ਹੈਂ[4]।ਆਪ ਦਿਖਾਇ ਕਰੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਗਹਿ ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ ਧਕੇਲਤਿ ਹੈਂ॥੨੭॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕ੍ਰੀੜਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਖੇਲਤਿ ਖੇਲ ਬਿਸਾਲ। ਮਿਲਹਿਂ ਜਾਲ ਬਾਲਕ ਲਲਿਤ[5], ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਾਲ[6] ॥ ੨੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਰਪ ਕੋ ਹਤਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨੌਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਚਰਨ ਪਰਸਨ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹੁਇੰ ਜਾਮਨੀ ਆਵਹਿ ਅਜਰ ਮਝਾਰ। ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਿਰਾਜਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਕੇ ਦਾਤਾਰ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ॥ ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ ਕੈ ਰੰਗ ਬਖਾਨਤਿ 'ਆਪ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਦੇਤਿ ਸਬੈ । ਮੋਹਿ ਰਿਦਾ ਡਰਪੰਤਿ ਰਹੈ ਇਸ ਹੇਤੁ ਕਰੋਂ ਬਿਨਤੀ ਸੁ ਅਬੈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਡੇ ਉਤਪਾਤ ਕੇ ਘਾਤਕ ਆਪ ਸਮ੍ਰੱਥ ਜਬੈ ਰੁ ਕਬੈ[7]। ਹੋਇ ਨ ਕੋ ਬਿਘਨਾ ਤਿਸ ਥਾਨ ਜਹਾਂ ਤੁਮ ਨਾਮ ਉਚਾਰਿ ਤਬੈ ॥੨ ॥ ਆਇ ਬਸੇ ਹਮ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਪਾਇ ਕੋ ਨੰਦਨ ਪਾਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਕ ਏਕ ਅਹੈ ਨ ਦੁਤੀ ਉਪਜਾਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਨਕ ਆਪ ਦਯਾ ਕਰਿਹਾਥਦੈਜਾਨਿ ਕੈ ਦਾਸ ਬਚਾਯੋ। ਧਾਇ[8] ਮਹਾਂ ਅਪਰਾਧਨਿ ਤੇ, ਇਸ ਪੰਨਗ ਤੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਉਬਰਾਯੋ॥੩॥ ਆਪ ਚਲੋ ਅਪਨੇ ਪੁਰਿ ਕੋ ਤਹਿਂ ਬਾਸ ਕਰੋ ਬਿਘਨੋ ਨਹਿਂ ਹੋਵੈ। ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਸੈਂ ਸਭਿ ਸੇਵਹਿਂ, ਚਿੰਤ ਤਹਾਂ ਬਸਿ ਕੈ ਹਮ ਖੋਵੈਂ। ਈਖਦ[9]ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਬਸਤੇ,ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਹੀ ਪੁਰਿ ਜੇਤਿਕ ਜੋਵੈਂ[10]। ਥਾਨ ਬਡੇਨ ਕੇ ਬਾਸ ਕਰੋ ਸੁਖਰਾਸਿ।ਤਹਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤਹੀ ਸੋਵੈਂ॥੪॥ਸ੍ਰੀਗੁਰਨਾਥ

[1]ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਅੰਗ ਅਕੜਾਂਵਦੇ ਹਨ, ਦੌੜਦੇ ਹਨ। [3]ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ। [4]ਧਕੇਲਦੇ ਹਨ। [5]ਸੁਹਣੇ। [6]ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰ (ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। [7]ਸਮੂਹ ਵਡੇ ਉਪੱਦ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਦ ਕਦੀ ਆਪ (ਹੀ) ਸਮਰੱਥ ਹੋ। [8]ਦਾਈ। [9]ਥੋੜੇ ਜਹੇ। [10]ਬਹੁਤੇ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੀਂ ਦੇਖੀਦੇ ਜਿਤਨੇ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਭਨਯੋ'ਡਰ ਨਾ ਉਰ,ਬਾਲਕ ਕੇ ਰਖਵਾਰ ਰਮਾਪਤਿ[1]। ਭਾਵੀ ਟਰੈ ਨਹਿਂ ਕੋ ਕਿਤ ਜਾਇ, ਬਨੈ ਤਿਸ ਰੀਤਿ ਮਿਟੈ ਨ ਕਦਾਚਿਤ। ਆਸ ਕਰੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੀ ਜਿਸ ਤੇ ਨਹਿ ਔਰ ਬਡੋ ਸੁਖਦਾ ਹਿਤ*। ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਨਾਂ ਕਿਮ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰੈ,ਸਿਮਰੋ ਸਤਿਨਾਮ ਬਿਸਾਲ ਸਦਾ ਚਿਤ॥੫॥ਗੂਢ ਮਹਾਂ[2] ਕਪਟੀ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਹਿ ਦੇਖਿ ਸਕੈ ਪਰ ਕੀ ਬਡਿਆਈ। ਬਾਹਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਹਿਤ ਭਾਖਤਿ ਰਾਖਤਿ ਖੋਟ ਰਿਦੈ ਦੁਸ਼ਟਾਈ। ਹੇਰਤਿ ਹੀ ਹਮ ਕੋ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਯਾ ਹਿਤ ਠਾਨਿਅਨੇਕ ਉਪਾਈ।ਯਾਂਤੇ ਰਹੋ ਤਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਦੂਰਿ ਭਲੀ ਨ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਕੀ ਕੁਟਲਾਈ'॥੬॥ ਯੌਂ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨਿ, ਬਿਚਾਰਤਿ—ਨਾਰਿ ਸੁਭਾਵ ਸ ਤ੍ਰਾਸਾ।ਸੋਚਤਿ ਹੈ ਸੁਤ ਧਾਰਿ ਸਨੇਹ ਕੋ,ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਨ ਇਹੈ ਬਲ ਰਾਸਾ[3]। ਧੀਰਜ ਛੋਰਿ ਡਰਾਕੁਲ ਬੋਲਤਿ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਅਸ ਹੋਤਿ ਉਦਾਸਾ। ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਸਿਬੇ ਕਹੁ ਪਾਸ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਕੇਰ ਅਵਾਸਾ—॥੭॥ ਯੌਂ ਚਿਤ ਮੈਂ ਚਿਤਵੰਤਿ ਦਯਾਨਿਧਿ[4] ਹੇਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੇ ਬੈਨ ਕਹੇ। 'ਬਾਸੁਰ ਕੇਤਿਕ ਬਾਸ ਕਰੋ ਇਤ, ਫੇਰ ਕਰੈਂ ਚਿਤ ਤੋਰ ਚਹੇ[5]। ਬਾਲਕ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਕਰੋ ਨਿਤਹੋਇ ਬਿਸਾਲ ਅਨੰਦ ਲਹੇ'।ਗੰਗ ਨੇ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨੀ ਹਰਖੀ ਉਰ—ਛੋਡਿ ਹੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਬਾਸ ਇਹੇ—॥੮॥ਯਾ ਬਿਧਿ ਬੋਲਤਿ ਬੂਝਤਿ ਕੋ[6] ਨਿਸ ਜਾਮ ਗਈ ਕਰਿ ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ। ਫੇਰ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤੇ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਜਲ ਮੱਜਨ ਧਾਰਾ। ਤਾਤ ਕੋ ਲਾਲਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤਿ ਭੂਖਨ ਘਾਲਤਿ[7] ਸ਼ੌਕ ਉਦਾਰਾ। ਸੁੰਦਰ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਬਿਖੇ ਪਹਿਰਾਵਤਿ ਹੀ ਹਰਖਾਵਤਿ ਭਾਰਾ॥੯॥ ਦਾਸਨ ਪੈ ਨ ਭਰੋਸ ਧਰੈ,ਅਠ ਜਾਮ ਰਖੈ ਨਿਜ ਨੈਨ ਅਗਾਰੀ। ਸੋਵਤਿ ਹਾਥ ਲਗਾਇਕੈ ਨੰਦਨ ਔਚਕ ਜਾਗ ਉਠੇ ਡਰ ਧਾਰੀ। ਨੀਤ[8] ਸਨੇਹ ਅਛੇਹ ਨਵੋਂ[9] ਹੁਇ, ਡੀਲ ਬਿਸਾਲ ਬ੍ਰਧੈ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈ, ਨਿਜ ਕੋਛਰ ਲੇਕਰਿ ਹ੍ਵੈ ਬਲਿਹਾਰੀ॥੧੦॥ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤੀਤ ਗਏ ਜਬਿ ਏਕ ਨਿਸਾ ਪਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸੋਏ। ਦੇਵ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਇ ਤਬੈ ਸਭਿ ਆਵਨਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਹੋਏ।

---

[1]ਮਾਯਾ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਪਤੀ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ। [2]ਬਹੁਤਾ ਗੁੱਝਾ (ਅ) ਬੜਾ ਭਾਰੀ। [3]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਜੀ ਬਲ ਦੀ ਖਾਣ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ। [5]ਜੋ ਤੇਰਾ ਚਿੱਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਰਾਂਗੇ। [6](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਬੋਲਦਿਆਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਿਆਂ। [7]ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। [8]ਨਿੱਤ। [9]ਇਕ ਰਸ ਨਵਾਂ। *ਪਾ:—ਦੁਖ ਦਾਹਿਤ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜਾਨਿ ਤਿਨੋ ਕਹੁ ਛੋਰਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਉਠੇ ਸਭਿ ਜੋਏ। ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦ ਕਰੈਂ ਅਭਿਬੰਦਨ ਦੂਖ ਨਿਕੰਦਨ ਤੀਰ ਖਰੋਏ॥੧੧॥ਨਾਰਦ, ਸਾਰਦ, ਪਾਰਦ ਸੇ ਤਨ[1], ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਮਘਵਾ, ਜੁਤ ਆਏ।ਆਠ ਬਸੂ[2] ਅਰ ਰੁੱਦ੍ਰ ਇਕਾਦਸ਼, ਪਾਵਕ ਅੱਗ੍ਰ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਔਰ ਕਹਾਂ ਤਿਨਕੀ ਗਿਨਤੀ ਹੁਇ ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਅਵਤਾਰ ਸੁਹਾਏ।ਚੌਸਠ ਜੋਗਨਿ, ਬੀਰ ਬਵੰਜਨ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ॥੧੨॥'ਨਾਸ਼ਨਿ ਕੋ ਤੁਰਕਾਨਿ ਸਮੂਹ, ਸਰੀਰ ਧਰੇ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ !। ਸੇਵਕ ਸੰਤਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨਿ, ਜੋ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪੈ ਨਿਤ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਦੇਨਿ ਬਿਬੇਕ ਭਏ ਪਥ-ਗਾਮੀ[3] !। ਸੂਰ ਮਹਾਂ ਭੁਜ ਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ, ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਚੂਰਨਿ ਕੋ[4] ਨਿਤ ਕਾਮੀ'॥੧੩॥ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਯੋਂ ਪਦ ਪੂੰਜਤਿ ਚੰਦਨ ਕੋ ਚਰ-ਚਾਏ।ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਫੂਲ ਚਢਾਵਤਿ ਔਰ ਸੁਗੰਧਿਨ ਕੋ ਅਰਚਾਏ।ਕੁੰਕਮ ਸੋਂ ਘਨਸਾਰ[5] ਘਸਾਇ ਕਰੈਂ ਬਿਨਤੀ ਸੁਰ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਏ। 'ਜਸੋਂ ਹੁਇ ਆਇਸ ਰਾਵਰ ਕੀ ਹਮ ਕਾਜ ਕਰੈਂ ਤਿਮ ਦੇਵ ਜੋ ਫੁਰਮਾਏ'॥੧੪॥ਚੌਸਠ ਜੋਗਨਿ ਕੀਨਿ ਬਿਨੈ 'ਬਡ ਭੂਖ ਹਮੈ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ'। ਬੀਰ ਬਵੰਜਨਿ ਬਾਕ ਕਹੇਂ 'ਹਮ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਬਡ ਜੁੱਧ ਅਖਾਰਾ'। ਨਾਰਦ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਿ 'ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਲੇਛ ਬਲੀਨ ਸੰਘਾਰ[6] । ਰਾਵਰਿ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਜੁੱਧ ਕਰੋ ਇਮ ਚਾਹਤਿ ਦੇਵਨ ਕੋ ਗਨ ਸਾਰਾ'॥੧੫॥ਸ੍ਰੀਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਦੇਵਨ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਸੋਂ ਕਹਿਬਾਨੀ।'ਬੀਰ ਸਭੈ ਤੁਮ ਧਾਰ ਸਰੀਰ ਕੋ ਧੀਰਜ ਸੋਂ ਬਿਚਰੋ ਧਰਿ ਆਨੀ[7]।ਨਾਰਦ ਕੋ ਦਿਖਰਾਉਂ ਮਹਾਂ ਰਣ, ਮਾਰਿ ਮਲੇਛ ਕਰੋਂ ਘਮਸਾਨੀ।ਪੀਵਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨਤ ਚੌਸਠ ਜੋਗਨਿ ! ਲੇਹੁ ਡਕਾਰ ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਿਪ-ਤਾਨੀ[8] ॥੧੬॥ ਜੁੱਧ ਘਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਰਚੌਂ, ਸ਼ਿਵ ਲੇਹੁ ਬਿਲੰਦ ਹੀ ਮੁੰਡਨਿ ਮਾਲਾ[9]।ਕਾਲੀ ! ਕਪਾਲ[10] ਭਰੋ ਅਪਨੋ ਪਲ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸੰਗ[11] ਉਮੰਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਜੋ ਸਭਿ ਦੇਵਨਿ ਕੇ ਮਨਿ ਭਾਵਤਿ ਸੋ ਕਰਿਹੌਂ ਬਲ ਧਾਰਿ ਕਰਾਲਾ।ਲਾਲਤਿ

[1]ਪਾਰੇ ਵਤ ਸਰੀਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। [2]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੱਠ ਦੇਵਤੇ। [3]ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ (ਭਾਵ ਜੱਗਯਾਸੂਆਂ) ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਬਿਬੇਕ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। (ਅ) ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। [4]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ। [5]ਕੇਸਰ ਚੰਦਨਨਾਲ। [6]ਬਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ। [7]ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਕੇ। [8]ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਕੇ। [9]ਕਟੇ ਹੋਏ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। [10]ਖੱਪਰ। [11]ਲਹੂ ਤੇ ਮਾਸ ਨਾਲ।

ਮਾਤ ਕੋ ਦੇਉਂ ਅਨੰਦ ਸੁ ਬਾਲਿਕ ਆਰਬਲਾ ਇਸ ਕਾਲਾ ॥ ੧੭ ॥ ਜੋ ਸੁਰ ਕੇ ਉਰ ਹੋਇ ਮਨੋਰਥ ਆਇ ਸਰੀਰ ਧਰੋ ਧਰਿ ਮੋਮੋ ਸੰਗ ਸੈਨ ਬਨੋ ਰਣ ਮੈਂ ਬਲਵੰਤ ਮਲੇਛਨਿ ਸੰਘਰ ਮੈਂ[1] ।ਆਯੁਧ ਕੇਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੋ ਉਤ-ਸਾਹਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿਕੈ ਬਰ ਮੈਂ । ਫੇਰ ਪਯਾਨ ਕਰੈਂ ਸੁਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰਿਕੈ ਕਾਜ ਬਸੈਂ ਘਰ ਮੈਂ'॥੧੮॥[2]"ਧੰਨ ਗੁਰੂ!ਸਭਿ ਦੇਵ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕੋ ਕਰਤਾਹਰ-ਖਾਵਤਿ।ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਪੰਚ ਸਰੀਰ ਧਰੇ ਸਤਿਨਾਮ ਸਨੇਹ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਲਾਵਤਿ। ਮਾਨਵ ਕੀਨ ਨਿਹਾਲ ਕਰੋਰਨਿ[3] ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਉਮਗੈਂ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ। ਪੰਚ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਧਰੇ ਅਬਿ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੋ ਰਿਪੁ ਘਾਵਤਿ॥੧੯॥ਘੋਰ ਮਹਾਂ ਕਲਿ ਕਾਲ ਬਿਖੇ ਜੁਗ ਆਦਿ ਕੀ ਰੂਰ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਚਲਾਈ[4]। ਕਜੋਂ ਨ ਚਲੈ, ਸਭਿ ਕੇ ਕਰਤਾ ਤੁਮ ਆਪ ਭਏ ਜਬਿ ਆਨਿ ਸਹਾਈ'।ਦੇਵਨਿ ਯੌਂ ਸਿਫਤੀ ਕਰਿ ਦੀਰਘ[5] ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਸਭੈ ਬਲਿ ਜਾਈ।ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰਾਈ॥੨੦॥ਜਾਨਿ ਲਗੇ ਜਬਿ ਗੰਗ ਬਿਲੋਚਨਿ ਨੀਂਦ ਕੋ ਤਯਾਗਤਿ ਹੀ ਬਿਕਸਾਏ*। ਗੌਨਤਿ ਕੀ[6] ਅਵਿ-ਲੋਕਤਿ ਪੀਠ, ਅਚੰਭ ਭਈ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸਕੋ ਪਾਇ।–ਬ੍ਰਿੰਦ ਏ ਚੋਰ ਗਏ ਭਜ ਕੈ ਮਮ ਨੰਦਨ ਕੋ ਇਹ ਲੇਵਨਿ ਆਏ।ਚਾਰੁ ਬਿਭੂਖਨ ਹੀਰਨ ਕੇਜੁਤ ਲੇ ਅਬ ਜਾਤਿ ਜਿ,ਕੌਨ ਛੁਟਾਏ–॥੨੧॥ਸੇਵਕਨੀ ਸੁਪਤੀ ਜਿ ਸਮੀਪ ਪੁਕਾਰ ਕੈ ਊਚੇ ਸਮੂਹ ਜਗਾਈ। 'ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੋ ਉਠਿਕੈ? ਗਨ ਚੋਰਨਿ ਆਨਿ ਕੈ ਦੀਨਿ ਦਿਖਾਈ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮੋਹਿ ਤੇ ਦੂਰ ਹੁਤੇ ਅਬਿ ਮੈਂ,ਗਹਿ ਲੀਨਿ ਉਠਾਈ।ਦੇਖਤਿ ਮੇਰੇ ਸੁ ਐਤਨ ਬੀਚ ਤੇ ਜਾਗਤੀ ਜਾਨਿ ਗਏ ਸੁ ਪਲਾਈ' ॥ ੨੨ ॥ ਦਾਸੀ ਉਠੀ ਤਤਕਾਲ ਫਿਰੀ ਚਹੁੰ ਕੋਦ ਮੈਂ, ਹੇਰਤਿ ਨਾ ਦਰਸਾਏ[7] । ਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਸਾ ਜਿਤਨੀ ਜੁ ਹੁਤੀ ਸਭਿ ਜਾਗਤਿ ਮਾਤ ਨੇ ਜਾਮ ਬਿਤਾਏ। ਬੋਲਤਿ ਬਾਤਨ ਕੋ ਬਤਰਾਵਤਿ[8], ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਨੀਂਦ ਗਈ ਕਿਸ ਥਾਏ।ਚਿੰਤਤਿ ਚਿੰਤ ਮਹਾਂ ਚਿਤ ਮੈਂ–ਸੁਤ ਕੋ

[1]ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ। [2]ਦੇਵਤੇ ਬੋਲੇ। [3]ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ। [4]ਪਹਿਲੇ ਜੁਗ ਭਾਵ ਸਤਜੁਗ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਟੋਰੀ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੜੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ। [6]ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੀ। [7](ਚੋਰ) ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਏ। [8]ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ [ਹਿੰ:, ਬਤਰਾਨਾ=ਬਾਤ ਚੀਤ ਕਰਨਾ]।

*ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਸਾਰ ਪੂਰੀ ਹੋਸ਼ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਵੇਰ ਮਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਐਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਭਯਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਕਦੇ ਸਾਧਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਗੁਪਤ ਸਰੂਪ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਘਨਾ ਨ ਕਛੂ ਹੁਇ ਜਾਏ*–॥ ੨੩ ॥ ਭੋਰ ਭਈ ਸਭਿ ਜਾਗਤਿ ਹੀ ਅਨੁਰਾਗਤਿ ਤਾਤ ਕੋ ਮਾਤ ਦੁਲਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੇਰ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਆਇ ਜਬੈ ਨਿਜ ਧਾਮ ਮਝਾਰੇ। ਭੀਰੁ ਭਯਾਕੁਲ[੧] ਭੂਰ ਭਈ ਭਗਵੰਤ ਸੁ ਕੰਤ ਕੇ ਆਈ ਅਗਾਰੇ। ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਤਿ ਹੈਂ[੨] 'ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਨਹੀਂ ਤਾਤ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸੁ ਬਿਚਾਰੇ ॥੨੪॥ ਜਾਮਨੀ ਮੈਂ ਜਬਿ ਜਾਗਤੀ ਨਹਿ ਮੈਂ ਸੰਕਟ ਹੋਤਿ ਮਹਾਂ ਭਯ ਦਾਏ। ਚੋਰ ਹੁਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਸੁ ਅੰਙਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੇਨਿ ਕੋ ਆਏ। ਬੀਚ ਲੀਏ ਸਭਿ ਸੋਂ ਪਰਵਾਰਤਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਾਕ ਅਲਾਏ। ਆਂਖ ਗਈ ਖੁਲ ਮੇਰੀ ਤਬੈ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਦੇਖਿ ਪਲਾਏ[੩] ॥੨੫॥ ।ਮੈਂ ਉਠਿ ਤੂਰਨ ਨੰਦਨ ਲੀਨਸਿ ਦਾਸੀ ਜਗਾਈ ਬਿਲੋਕਨਿ ਚੋਰਨਿ। ਧਾਇ ਗਈ ਸਗਰੀ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਤਿਸਨੇ ਬਹੁ ਬੋਲਿ ਦਈ ਸੁਧਿ ਹੋਰਨ[੪]। ਰੌਰ ਪਰਯੋ ਸੁਨ ਦੌਰਿ ਗਏ ਤਬਿ ਦਾਸ ਫਿਰੇ ਘਰ ਕੇ ਚਹੁੰ ਕੋਰਨ[੫]। ਕਯੋਂ ਨ ਚਲੋ ਅਪੁਨੇ ਪੁਰਿ ਕੋ? ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਬਾਸ ਕਰੋ ਅਬਿ ਛੋਰਨਿ॥੨੬॥ਹੋਤਿ ਮਹਾਂ ਉਤਪਾਤ ਇਹਾਂ ਸੁਖਬਾਸ ਤਹਾਂ ਪੁਰਿ ਰੂਰ ਜਹਾਂ[੬]। ਮੋਹਿ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ਰਿਦੇ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਹੀ ਨੀਤ ਭਈ ਅਸਹਾਂ[੭]। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨੰਦਨ ਮੇਰੋ ਜੁ ਹੋਇ ਬਿਲੰਦ ਤੌ ਭੈ ਨ ਕਹਾਂ। ਚਿਤ ਲਹਾਂ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਰਹਾਂ, ਕਰ ਜੋਰ ਕਹਾਂ ਕਰਿ ਮੋਰਚਹਾਂ[੮]॥੨੭॥ਸ੍ਰੀਗੁਰਰੰਗਕੇਬਾਕਸੁਨੇ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਧੀਰਕੇ ਬਾਕ ਕਹੈਂ।'ਤੇਰੋ ਕਹਯੋ ਹਮ ਮਾਨਿ ਚਲੈਂ ਪੁਰਿ ਬੀਰ ਅਵਾਸ ਕੇ ਬਾਸੁ ਚਹੈਂ। ਤੋ ਸੁਤ ਕੋ ਨਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਸੂ ਬਲ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਰੱਛਕ ਹੈਂ।ਭੋਰਕੋ ਪਯਾਨ ਕਰੈਂ ਨਗਰੀਨਿਜ, ਲੇ ਸਗਰੀ ਵਸਤੂ ਜਿ ਅਹੈ" ॥੨੮॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤਯਾਰੀ ਸਕਲ ਕਰਾਇ। ਸਦਨ ਸਮਾਜ ਸੰਭਾਰਿਓ ਦਾਸ ਲਗੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਦੇਵਨ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

---

[੧] ਭੈ ਕਰ ਭਰੀ ਹੋਈ [ਸੰਸ:, ਭਯ+ਆਕੁਲ]। [੨] ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। [੩] (ਚੋਰ) ਦੌੜ ਗਏ। [੪] ਹੋਰ ਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ। [੫] ਚਹੁੰ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚ। [੬] ਸੁੰਦਰ ਨਗਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ। [੭] ਐਸੀਆਂ ਨਿੱਤ ਹੀ ਉਲਟ ਰੀਤੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) (ਅ+ਸਹਿ) ਜੋ ਸਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। [੮] ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰੋ।

*ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਮੋਹ ਦਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਇਨਸਾਨੀ ਵਲਵਲੇ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬੜੇ ਪਤਿੱਬ੍ਰਤ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਿਕਰ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਤਮੋਗੁਣੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗਾਧ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਵੀ ਜੀ ਇਹ ਤੌਂਖਲੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੧੧. [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਪਸ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਚਲਨਿ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹੁ। ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਸਮੂਹ ਜੇ ਹਰਖਤਿ ਕੀਨਿ ਉਮਾਹਿ॥੧॥ਕਬਿੱਤ॥ਚਾਰੁ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰੀ ਸਾਰੀ ਤਬਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਤਹਿਂ ਹੇਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਕੋ ਉਛਾਹ ਭਯੋ ਮਨ ਮੈਂ। ਸ੍ਯੰਦਨ ਬਹਲ ਅਰੁ ਸਕਟੇ ਸਮਾਜ ਭਰੇ, ਦਾਸ ਕਰੇਂ ਕਾਰਜ ਕੋ ਲਾਦੀ ਆਨਿ ਤਿਨ ਮੈਂ[1]। ਬਡੋ ਬਰਟੋਹੇ ਥਾਰ ਦੀਰਘ ਕਰਾਹੇ ਲੀਨਿ ਔਰ ਸਭਿ ਬਾਸਨ ਸੰਭਾਰੇ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮੈਂ।ਬਸਨ[2] ਕੇ ਭਾਰ ਭੂਰ ਧਰੇ ਕਰਿ ਪੂਰਨ ਕੌ[3] ਬ੍ਰਿਖਭਕੋ ਜੋਰਿ ਕੀਨਿ ਤੂਰਨ ਗਮਨ ਮੈਂ॥੨॥ਸੁੰਦਰ ਸੁਰੰਗ ਸਜ੍ਯੋ ਸ੍ਯੰਦਨ ਪੈ ਜ਼ਰੀਦਾਰ, ਊਰਧ ਉਤੰਗ ਦ੍ਵੈ ਕਲਸ ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ[4]। ਚੰਚਲ ਤੁਰੰਗ ਬਲ ਸੰਗ ਭਰੇ ਅੰਗ ਜਿਨ, ਘੁੰਗਰੂ ਘਮੰਕਤਿ ਸਜਾਏ ਬੀਚ ਗਰ ਕੇ। ਜੂਲੇ ਸਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰ,ਹੇਰੇ ਕਛੂ ਤੋਰ ਕਰਿ ਫੇਰੇ ਪੁਨ ਮੋਰ ਕਰਿ ਖਰੇ ਦਰ ਘਰ ਕੇ[5]। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨੰਦ ਲੇ ਕਰਿ ਉਛੰਗ ਰੰਗ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰਿ,ਬੈਠੀ ਬੀਚ ਬਰਿਕੇ[6]॥੩॥ਪਾਲਕੀ ਅਰੂਢ ਭਏ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਗੂਢ ਮਹਾਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਹਰਖਾਨੇ ਪੁਰਿ ਜਾਨਿਕੋ। ਨੰਦ ਮੁਖ ਚੰਦ ਦੇਖਿ ਗਮਨੇ ਸੁ ਮੰਦਮੰਦ,ਦਾਸੀ, ਦਾਸ,ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਖ,ਸੰਗਤਾਂ ਮਹਾਨ ਕੌ[7]।ਰਾਮਦਾਸ ਨਗਰੀ ਮੈਂ ਜਾਇ ਕੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏ,ਬਾਦਿਤ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਬਜਵਾਏ ਹਰਖਾਨ ਕੋ। ਦੁੰਦਭਿ ਅਲਪ ਸੰਖ ਸ਼ੋਰ ਔ ਨਫੀਰ ਗਨ ਬਾਜਤਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਸੋ ਰਬਾਬੀ ਕਰੈਂ ਗਾਨ ਕੋ॥੪॥ਰਹੇ ਤੀਨ ਸੰਮਤ ਵਡਾਲੀ ਗੁਰੂਮਹਾਰਾਜ,ਸਗਰੇ ਸਮਾਜ ਸਾਜ ਪੁਰੀ ਨਿਜ ਆਇ ਗੇ।ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਇ ਗੁਰ ਆਗਮ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪਾਇ,ਭਏ ਇਕ ਥਾਇਂ ਸਭਿ ਹੀ ਕੈ ਮੋਦ ਛਾਇਗੇ। ਆਏ ਅਗੁਵਾਇ,ਧਾਇ ਮਿਲੇ ਚਿਤ ਚਾਇ ਚਾਇ,ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਗਾਇ ਗਾਇ,ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਗਾਇ ਭੇਟ ਅਰਪਾਇ, ਅਰਦਾਸਨਿ ਸੁਨਾਇ ਕਰਿ,ਸੀਸ ਕੋ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਪਗ ਲਾਇਗੇ॥੫॥ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਬਧਾਈ, 'ਪੁਰੀ ਆਪਨੀ ਸੁਹਾਈ,ਬਸੋ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਸਮੇਤ ਨਿਤ ਦਰਸ ਕੋ ਦੀਜੀਏ'।ਲੇਕਰਿ ਸਿਧਾਰੇ ਸੰਗ ਸਦਨ ਸੁਰੰਗ ਜਹਾਂ, ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਹੈਂ 'ਇਹਾਂ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸੀਜੀਏ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਨੰਦ ਹੇਰਤਿ ਉਛੰਗ[8]

---

[1]ਆਕੇ ਲੱਦੀ (ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ) ਗੱਡਿਆਂ ਵਿਚ। [2]ਬਸਤ੍ਰਾਂ। [3]ਪੂਰਨ ਕਰਕੇ। [4]ਸੋਨੇ ਦੇ। [5]ਘਰ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਖਲੋਤੇ। [6]ਵੜਕੇ। [7]ਬਹੁਤੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ। [8]ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ (ਆਪਣਾ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਗੋਦ ਵਿਚ।

ਰੰਗ,ਸੰਦਨ ਤੇ ਉਤਰੀ,ਸੁ ਨਾਰੀ ਕਹੈਂ 'ਜੀਜੀਯੇ[1]।ਸਦਾ ਮੋਦ ਕੀਜੀਏ ਸੁ ਨਗਰੀ ਥਿਰੀਜੀਏ, ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਲੀਜੀਏ, ਹਮਾਰੇ ਪੈ ਪ੍ਰਸੀਜੀਏ ॥੬॥ ਸਦਨ ਸਮਾਜ ਕੋ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ ਉਤਾਰਿ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਕੇ ਸਥਾਨ[2]ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗਮਨ ਕੀਨਿ।ਚਰਨ ਨਗਨ ਕਰਿ ਰੰਗ ਲੇ ਉਛੰਗ ਨੰਦ ਗਮਨੀ ਹੈ ਸੰਗ[3]ਬਹੁ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲੀਨਿ।ਗਏ ਤਬਿ ਹਾਥ ਬੰਦ,ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ ਹੈ ਤਹਾਂ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰਿ ਕੈ[4]ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਬਰਤਾਇ ਦੀਨਿ। ਫਿਰੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਕ-ਰਮਾ ਤੀਨ*ਅਧਿਕ ਅਧੀਨ ਹੋਇ, ਕੁਛਕ ਆਸੀਨ[5] ਪੁਨ ਬੰਦਤ ਸੁ ਮਨ ਦੀਨਿ[6]॥੭॥ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਰੰਗ ਸੁਤ ਸੰਗ ਲੈ ਕਰਤਿ ਭਈ ਪੂਜ ਗੁਰੂ ਥਾਨ ਕੋ ਸਦਨ ਪੁਨਿ ਆਇਕੈ। ਜਗਤ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਹੇਤ ਬਹੁਰੋ ਬਿਚਾਰਨੋ ਉਰ, –ਜੇਠੋ ਹੈ ਸਹੋਦਰ ਸਮੀਪ ਮਿਲੈਂ ਜਾਇਕੈ–। ਮਧੁਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੀਨਿ ਰਿਦੈ ਅਹਿਲਾਦ ਹਿਤ,–ਰੋਪ ਬਾਦ ਠਾਨੈ ਨਹਿ–,ਐਸੇ ਚਿਤ ਲਜਾਇਕੈ[7]'। ਚਲੇ ਹਰਖਾਇਕੈ ਸ ਦਾਸ ਸਮੁਦਾਇਕੈ[8], ਉਪਾਇਨ ਉਠਾਇਕੈ ਜਿਠਾਈਤਾ ਰਖਾਇਕੈ[9]॥੮॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇ ਪਾਸ ਜਾਇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਹੈ ਪਾਇ, ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ ਬੈਠੇ ਰਾਖਿ ਕੈ ਜਿਠਾਈ ਕੋ।ਰੰਗਾ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜਿਠਾਨੀ ਸਾਥ, ਟੇਕਨੋ ਮਾਥ,ਨੰਦ ਕੋ ਲਗਾਇ ਤਿਸ ਪਾਈ[10]ਕੋ। ਕਰਮੋ ਨਿਹਾਰਿ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ ਲਿਲਾਰ[11] ਮਹਾਂ ਦੀਰਘ ਦਰਸ ਭਲੇ ਭਾਗ ਬਡਿ-ਆਈ ਕੌ[12]।ਟੂਕ ਟੂਕ ਰਿਦਾ ਭਯੋ, ਜਲ ਬਲ ਛਾਰ ਥਿਯੋ, ਊਪਰ ਕਪਟ ਕੀਯੋ ਦੂਧ ਬਿਖ ਨਜਾਈ ਕੌ[13] ॥ ੯ ॥ ਆਸ਼ਿਖ ਕਹਤਿ 'ਚਿਰੰਜੀਵ ਸੁਤ ਹੋਹਿ ਤੋਹਿ' ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਗੋਦ ਮੈਂ ਬਿਠਾਯੋ ਹੈ।ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਸ ਕੋ ਪਠਾਯੋ ਤਹਾਂ ਲਜਾਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਪਾਇ ਪਰ ਪਾਯੋ ਹੈ। 'ਆਪਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜੈਸੇ ਕ੍ਰਿਪਨ ਲਹੈ ਸੁਧਨ,ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਹ ਨੰਦਨ ਸਦਨ ਮੈਂ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ। ਜਾਨੋ ਨਿਜ ਦਾਸ ਕੀਜੈ ਆਸ਼ਿਖਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ੁਭ, ਉਮਰ ਬਿਸਾਲ ਹੋਇ ਜੈਸੇ ਜਨਮਾਯੋ ਹੈ'॥੧੦॥ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮ ਗਯੋ, ਰਿਦੈ ਮਹਾਂ

[1]ਜੀਂਦਾ ਰਹੋ। [2]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ। [3](ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ) ਨਾਲ। [4]ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਕੇ। [5]ਬੈਠਕੇ। [6]ਸੁਹਣੇ ਭਾਵ ਸਰਧਾ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। [7]ਗੁਝੇ ਝਗੜੇ ਨਾ ਕਰੋ (ਪ੍ਰਿਥੀਆ), ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਦੀ ਗੱਲ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ। [8]ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਸਣੇ। [9]ਵੱਡਾਪੁਣਾ ਰੱਖਣ ਲਈ। [10]ਤਿਸਦੇ ਚਰਨੀਂ। [11]ਮਸਤਕ। [12]ਵਡਿਆਈ ਵਾਲੇ ਭਾਗ ਹਨ। [13]ਦੁਧ ਬਿਖ ਨਜਾਇ, ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਵਿਹੁ ਲੁਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

*ਪਾਃ–ਫਿਰਕੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਦੀਨਿ।

ਗ੍ਰਾਮ[1] ਭਯੋ, ਬਧਯੋ ਮਨ ਕਮਿ ਥਿਯੋ[2], ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਨੰਦ ਜਾਨਿ। ਮਾਧੁਰੋ ਬਚਨ ਕਹ੍ਯੋ'ਹੋਵੈ ਚਿਰਜੀਵ ਬਾਲ,ਆਰਬਲਾਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਕੋ ਬਿਲੰਦ ਠਾਨਿ'। ਮੋਰ ਜਿਮ ਬਾਕ ਆਛੇ ਜੀਵਨ ਕੋ ਭੱਛ ਕਾਛੇ, ਬੰਚਕ ਜਨੋਂ ਕਹੈ ਕਛ ਰਾਖੈ ਕੁਛ ਰਿਦੈ ਆਨ[3]। ਘਟੇ ਮੁਖ ਦੂਧ ਧਰੈ ਪੇਟ ਬਿਖ ਸੰਗ ਭਰੈ[4],ਤੈਸੇ ਸੋ ਕਰਮ ਕਰੈ ਸੰਕਟ ਮਹਾਨ ਮਾਨ॥੧੧॥[5]'ਸੰਮਤ ਕਿਤਿਕ ਕੋ ਅਨੰਦ ਸੰਗ ਭਯੋ ਨੰਦ ?' ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਅਬਿ ਤੀਸਰੋ ਬਰਸ ਕੋ'। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੋਊ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਕਲ ਕਹੀ,ਕੋਊ ਘਟੀਬੈਠੇਸਿਸ ਅੰਗਨਿ ਪਰਸ ਕੋ।ਸ੍ਰੀਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਸੰਗ ਆਪ ਲੇ ਉਠਤਿ ਭਏ,ਗਮਨੇਬਹੁਰ ਮਹਾਂ-ਦੇਵ ਕੇ ਦਰਸ ਕੋ। ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਨਿ ਪਾਇਨ ਪ੍ਰਣਾਮ ਠਾਨਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਪਰਸਪਰ ਧਾਰਤਿ ਹਰਸ਼ ਕੋ॥੧੨॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਨੰਦ ਪਾਯੋ ਚਰ-ਣਾਰਬਿੰਦ ਦੇਖਤਿ ਉਠਾਯੋ ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਲੀਨਿ ਗੋਦ ਮੈਂ। ਸੂੰਘਤਿ ਲਿਲਾਰ ਕੋ ਦੁਲਾਰਤਿ ਉਚਾਰਿ ਬਚ, 'ਹੋਹਿ ਮਹਾਂਜੋਧਾ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਰਹੋ ਮੋਦ ਮੈਂ। ਬੇਸ ਕੋ ਬਿਭੂਖਨ,ਅਦੂਖਨ ਹ੍ਵੈ ਪੂਖਨ ਸੋਂ[6],ਕਟੈਗੋ ਕਲੂਖਨਿ,ਸੱਸੂਖੈ ਰਹੂ ਕੋਦਮੈਂ[7]। ਬਡੋ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਡੀਲ, ਤੈਸੇ ਸੁੰਦਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਬਹੁ, ਸੁਜਸੁ ਪਸੈਰੈ ਤੇ ਬਿਤਾਇਬਯਬਿਨੋਦਮੈਂ'॥੧੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਮਕਹਿਮਹਾਂਪ੍ਰਮੋਦ ਕਰਿਮਹਾਂਦੇਵ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਦਰਬ ਨਿਛਾਵਰ ਬਹੁਕਿਯੋ ਨਿਜ ਸੁਤ ਸਮ ਲਖਿਚੀਤ॥੧੪॥ ਕਬਿੱਤ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ, 'ਭਈ ਕਰੁਨਾ ਤੁਮਾਰੀ ਭਾਰੀ ਯਾਂਤੇ ਸੁਖਕਾਰੀ ਸੁਤ ਕਾਂਖਤਿ ਕੋ ਦੀਨਿਓ।ਆਪ ਹ੍ਵੈ ਸਹਾਈ ਲੀਨਿ ਦੁਖ ਤੇ ਬਚਾਈਨਿਤ, ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ ਕੈ ਪ੍ਰਬਲ ਕੀਨਿ ਹੀਨਿਓ[8]। ਮਹਾਂਦੇਵ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪਿਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਮਾਰੇ ਜੋਇ ਤਿਨਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਐਸੋ ਪਦ ਮਹਾਂ ਲੀਨਿਓ।ਸੋਈ ਹ੍ਵੈ ਸਹਾਇ ਨਿਜ ਪਯਾਰੇ ਕੋਬਚਾਇ ਲੇਤਿ, ਸੰਕਟ ਨ ਕੋਊ ਹੋਤਿ ਜਹਾਂ ਪੱਖ ਕੀਨਿਓ[9]॥੧੫॥ਆਪਸਮੈਂ ਐਸੇਕੁਛ ਬਾਰਤਾ ਕਰਤਿ ਭਏਆਇਸੁਕੋ

---

[1]ਚਿੰਤਾ। [2]ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਥੋੜਾ ਹੋਯਾ। [3]ਮੋਰ ਦੇ ਜਿਵੇਂ ਬਚਨ ਅੱਛੇ (ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਪਰ ਜੰਤੂਆਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਠੱਗ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕੁਛ ਹੈ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੁਛ ਰਖਦਾ ਹੈ। [4]ਘੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੁਧ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪੇਟ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਵਿਹੁ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ। [5]ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਪੁਛਿਆ। [6]ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ। [7]ਚਹੁੰ ਤਰਫਾਂ ਵਿਚ ਪੂਜਿਆ ਜਾਏਗਾ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ਸ਼ਖ=ਸੇਵਾ]। [8]ਪ੍ਰਬਲ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ (ਬਲ ਨੂੰ) ਹੀਨ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ .ਜੇ। (ਅ) ਹੀਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬਲਵਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [9]ਜਿਥੇ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ) ਪੱਖ ਕੀਤਾ।

ਪਾਇ ਪੁਨ ਆਏ ਹੈਂ ਸਦਨ ਕੋ।ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸੈਹੈਂ ਸਭਿ ਸੰਕਟ ਨਸੈਹੈਂ,ਦੇਖਿ ਦਾਸ ਬਿਕਸੈ ਹੈਂ, ਗੁਰੁ ਬਾਲਕ ਬਦਨ ਕੋ। ਖੇਲਤਿ ਅਜਰ ਮਾਂਝ ਪਿਤਾ ਪੈਸਕਾਰ ਸਾਂਝ ਬੈਠਤਿ ਘਰੀ ਕ ਦੂਖ ਦਾਸਨ ਕਦਨਕੋ।ਮੰਦਰਕੇ ਅੰਦਰਿ ਬਿਰਾਜੈਂ ਰੂਪ, ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕੈ ਲਜਾਵਤਿ ਮਦਨ ਕੋ[1] ॥੧੬॥ ਸ੍ਵਾਦਲ ਅਹਾਰਿ ਦੇਤਿ ਜਾਗੇ ਤੇ ਸਕਾਰਹੋਤਿ,ਫੇਰ ਜਾਮ ਦਿਨਚਢੇ ਭੋਜਨ ਕਰਤਿ ਹੈਂ।ਖੇਲਤਿ ਪਲਾਵਤਿ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈਂ,ਸੀਸਫੂਲ[2] ਹੀਰਨਿ ਜਰਾਵ ਕੋ ਧਰਤਿ ਹੈਂ। ਦੀਰਘ ਬਿਲੋਚਨ ਬਿਲੋਕਤ ਹੈਂ ਜਿਸਿ ਦਿਸ਼ਿ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਨਿਹਾਲ ਦੁਖ ਸਾਗਰ ਤਰਤਿ ਹੈਂ। ਆਸ ਪਾਸ ਦਾਸ ਰਹੈਂ ਬਾਸ ਮੈਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰੈਂ, ਰਾਖੈ ਮਾਤ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਬਿਸਾਸ ਕੋ ਪਰਤਿਹੈਂ[3]॥੧੭॥ ਹੋਤਿ ਰਾਤਿ ਮਾਤ ਨਿਜ ਹਾਥ ਸੋਂ ਅਚਾਇ ਪੁਨਿ ਪਾਸ ਲੇ ਸੁਪਤਿ ਪ੍ਰਤਿ-ਪਾਰਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ।ਹਾਥ ਲਾਇਗਾਤ ਸਾਥ ਸੋਵਤਿਹੈ,ਜਾਗੈਪ੍ਰਾਤਚੰਦ ਮੁਖ ਧੋਵਤਿ,ਦੁਲਾਰੇ ਮੋਦ ਚੀਤ ਕਰਿ। ਨਏਨਏ ਰੰਗਦਾਰ ਅੰਬਰ ਪਟੰ-ਬਰ ਲੇ ਅੰਗ ਮੈਂ ਸੁਰੰਗ ਕਬਿ ਸ਼ਨਾਮ ਕਬਿ ਪੀਤ ਕਰਿ।ਐਸੀਬਿਧਿ ਨੀਤ ਕਰਿ,ਮਹਾਂ ਮਨ ਹੀਤ ਕਰਿ[4],ਉਤਸਾਹ ਰੀਤਿਕਰਿ,ਬਸੇ ਪੁਰ ਬੀਤਕਰਿ[5] ॥੧੮॥ਕੇਤਿਕ ਬਿਤੇ ਹੈਂ ਮਾਸ ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਧ,ਹੋਏ ਤੀਨ ਸੰਮਤ*ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ।ਗੰਗਾਕੇ ਉਮੰਗਮਨ ਬੋਲੀ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ'ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਬਾਰਨੋ ਨੰਦ। ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਕੀਜੈ ਆਪ, ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋਇ, ਜੇਨ ਕੇਨ ਦੀਜੀਏ ਅਹਾਰ ਹ੍ਵੈ ਅਨੰਦ ਕੰਦ। ਖਾਇ ਹਰ-ਖਾਵੈਂ,ਦੇਖਿ ਆਸ਼ਿਖ ਅਲਾਵੈਂ,ਬਹੁਜੱਸੁ ਬਿਥਰਾਵੈਂਗੇ ਬਿਲੰਦ ਹੀ ਨਿਕੰਦ ਦ੍ਵੰਦ[6]॥੧੯॥ਬਾਨੀਪੁੰਨਸਾਨੀ[7] ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂਅਰਜਨ ਹੋਇਕੈ ਹਰਖਮਨ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਿਓ। 'ਦੀਜੈ ਪੁੰਜ ਧਨ ਆਵੈ ਵਸਤੂ ਅਨੇਕ ਮਨ[8] ਕੀਜੀਏ ਬਿਸਾਲ[9]ਹ੍ਵੈ ਅਤੋਟ ਅੰਨ ਆਨਿਓ। ਮਾਨੁਖ ਅਸੰਖ ਆਵੈਂ,ਭੋਜਨ ਜੋ ਮਨ ਭਾਵੈਂ ਖਾਵੈਂ ਹਰਖਾਵੈਂ ਕਰੈਂ ਪਾਕ[10] ਕੋ ਮਹਾਨਿਓਘ੍ਰਿੱਤ ਕੋ ਮੰਗਾਵੋ ਸਰ-ਕਰਾ[11]ਕੋਖਰੀਦ ਲਜਾਵੋ,ਸੁੰਦਰ ਗੁਧੂਮ ਕੋ ਪਿਸਾਵੋ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਨਿਓ[12] ॥੨੦॥

[1]ਕਾਮਦੇਵ ਨੂੰ। [2]ਸਿਰ ਦਾ ਇਕ ਗਹਿਣਾ। [3]ਵਿਸਾਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। [4]ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ। [5]ਇਸਥਿਤ ਹੋਕੇ। [6]ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। [7]ਪੁੰਨ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [8]ਅਨੇਕ ਮਣ। [9]ਖੁੱਲੇ (ਦਿਲ) ਹੋਕੇ। [10]ਰਸੋਈ। [11]ਖੰਡ। [12]ਸੁਹਣੀ ਕਣਕ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦੀ ਪਿਸਾਵੋ ਭਾਵ ਜੋ ਆਟਾ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਘਟੇ ਨਾ।

*ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਛੰਦ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਭੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਕਹੇ ਹੈਨ, ਪਰ ਓਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਕਹੇ ਹੋਣਗੇ, ਹੁਣ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹੇ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਹੋਸਣ।

ਦਾਸਨ ਦਰਬ ਦੇਯ ਵਸਤੂ ਮੰਗਾਈ ਸਭਿ ਧਰੇਹੈਂ ਕਰਾਹੇ,ਬਹੁਕੀਨਿਪਕ-ਵਾਨ ਕੋ।ਕਰਨੋ ਹੈ ਕਰਾਹੂ,ਪੂਪਪੂਰਿਕਾ[1]ਕਚੌਰੀ ਬਹੁ,ਮੋਦਕ ਬਨਾਏ ਜੇਊ ਮੋਦਕ ਮਹਾਨ ਕੋ[2]।ਮੇਵੇ ਸੋਂ ਅਮੇਜ਼[3]ਕਰਿ ਰਾਇਤਾ ਸਲੌਨਬਡੇ,ਮੂਲਿਕਾ[4], ਬ੍ਰਿੰਦਾਰਕ[5] ਰਿਧਾਏ ਸੰਗ ਖਾਨਿ ਕੋ । ਭੋਜਨ ਸੋਂ ਕੋਸ਼ਠ ਭਰਾਯੋ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ,ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਬਿਠਾਯੋ ਕਰੈ ਜਪੁਜੀ ਬਖਾਨ ਕੋ ॥੨੧॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁ ਪ੍ਰਥਮ ਹਕਾਰਯੋ ਸਨਮਾਨ ਸਾਥ, ਕਰਮੋ ਬੁਲਾਈ ਸੰਗ ਦਾਸੀ ਚਲਿ ਆਈ ਹੈ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਰਿਦੈ ਕਰਿ ਆਯੋ ਆਪ,ਔਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਮਿਲੀ ਜੁ ਸਮੁਦਾਈ ਹੈ।ਬਿੱਪ੍ਰ ਆਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਤੇ, ਰੰਕ ਭਏ ਅਨਗਨ, ਪੰਕਤਿ ਬਿਠਾਈ ਹੈ । ਲਗੇ ਹੈਂ ਪਰੋਸਨਿ ਅਸਨ ਕੋ ਅਨੇਕ ਨਰ'ਲੇਹਿ''ਦੇਹਿ[6]'ਬਾਨੀ ਭਹਿੰ ਆਨਨ ਅਲਾਂਈਹੈ॥੨੨॥ ਜਿਤਨੋ ਅਸਨ ਖਾਇ ਨਰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਰਹੈਂ ਏਕਬਾਰ ਤੇਤਨੋ ਪਰੋਸਯੋ ਹੈ ਬਨਾਇ ਕਰਿ । ਕੋਊ ਦੇਹਿ ਮੋਦਕ ਸੁ ਪੂਰਿਕਾ ਕਰਾਹੁ ਦੇਤਿ, ਪੂਪ ਸੋ ਕਚੌਰੀ ਖਾਇ ਰਹੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਕਰਿ । ਦਧਿ ਸੋਂ ਪਕੌਰੀ ਬਰੇ[7] ਜੀਰਕ[8] ਮਿਰਚ ਪਾਇ, ਧਨੀਆ ਲਵਨ ਸੋਂ ਪਰੋਸੀ ਹੈ ਮਿਲਾਇ ਕਰਿ । ਸਾਦ ਕੋ ਸਰਾਹੈਂ ਅਹਿਲਾਦਤਿ[9] ਉਮਾਹੈਂ ਮਨ, ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਚਾਹੈਂ ਖਾਨਿ[10] ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਇ ਕਰਿ॥੨੩॥ਰੰਕਨ ਕੋ ਭੋਜਨ ਦਿਯੋ ਹੈ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਕਰਿ,ਜਾਚਤਿ ਜਿਤਿਕ ਦੇਤਿ ਸਭਿਨਿ ਹਕਾਰ ਕਰਿ। ਖਾਵਤਿ ਅਘਾਵੈਂ[11], ਬਹੁ ਆਸ਼ਿਖ ਅਲਾਵੈਂ ਗਨ'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀਵੋ ਜੱਗ ਜੁਗ ਚਾਰ ਕਰਿ'। ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਮਨ ਕੇ ਉਦਾਰ ਮਹਾਂ,ਦੱਛਨਾ ਰਜਤਪਨ ਦੀਨਿ ਹੈ ਸੁਧਾਰਿ ਕਰਿ।ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰੈਂ ਸਾਰੇ ਕਹਿ ਬਿਸਤਾਰੈਂ ਬਹੁ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਮਖ[12] ਉਰ ਕੋ ਉਦਾਰ ਕਰਿ'॥੨੪॥ਦੱਛਨਾ ਕੋ ਲੇਇ ਦਿਜ ਆਸ਼ਿਖਾ ਕੋ ਦੇਯ ਬਹੁ'ਉਮਰ ਬਿਲੰਦ ਹੋਇ ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਨੰਦ ਕੀ'। ਕਰਤੇ ਸਤੁਤਿ ਆਪ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਗਏ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਭੋਜਨਅਚਾਯੋ ਸੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ[13]ਕੀ।ਕਰਮੋ ਕੋਸਾਦਰਅਹਾਰ ਦੀਨੋ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ, ਊਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰੀਤਿ ਕਪਟ ਬਿਲੰਦ ਕੀ[14]।ਮਹਾਂਦੇਵ

[1]ਪੂੜੇ ਪੂਰੀਆਂ। [2]ਲੱਡੂ ਬਣਾਏ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । [3]ਮਿਲਾ ਕਰਕੇ । [4]ਮੂਲੀਆਂ। [5]ਬਤਾਊਂ। [6]ਲਓ ਜੀ–ਦੇਈਏ ਜੀ। [7]ਦਹੀ ਵਾਲੀਆਂ ਪਕੌੜੀਆਂ ਤੇ ਵੜੇ। [8]ਜੀਰਾ। [9]ਅਨੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [10]ਰੱਜਕੇ ਬੀ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [11]ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਕੇ । [12]ਜੱਗਜ । [13]ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ। [14]ਭਾਵ (ਕਰਮੋਂ) ਉਪਰੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬੜਾ ਕਪਟ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਦ[1] ਅਰਿਕੈ ਅਸਨ ਕੋ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਜਨੌਂ ਬਿਲੰਦ ਕੀ[2]॥੨੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਮਹਾਂਦੇਵ ਗੁਰਦੇਵ ਸੁਤ ਅਹੰਮੇਵ ਜਿਸ ਨਾਂਹਿ। ਗੁਰਤਾ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਅਨੁਜ ਕੀ[3] ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੬ ॥ ਨੰਦਨ ਅਪਨ ਮਨਿੰਦ ਲਖਿ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਸੁਖਕੰਦ। ਧਰਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕੋ ਪਿਖਿ ਚਕੋਰ ਜਿਮ ਚੰਦ ॥੨੭॥ ਸੋਰਠਾ॥ਰਿਦੈ ਮੁਦਤਿ ਅਤਿ ਹੋਇ ਅਧਿਕ ਮੁਦਤਿਕਰਿ ਅਨੁਜ ਕੋ। ਜਸ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਸੋਇ ਸਦਨ ਗਯੋ ਨਰ ਸੰਗ ਕੁਛ॥੨੮॥ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵਤਿ ਧਾਇ ਸਗਰੇ ਨਰ ਗੁਰ ਨਗਰ ਕੇ।ਬਾਂਛਤਿ ਭੋਜਨ ਖਾਇ ਕਰਤਿ ਸਤੁਤਿ ਗਮਨੇ ਸਦਨ॥੨੯॥ਬਾਜੇ ਬਜਹਿ ਬਿਸਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਤਿਹੀ।ਸੰਧਯਾ ਲਗਿ। ਸੁਖ ਨਾਲਿ ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿਸੁ ਨਫੀਰ[4] ਗਨ॥੩੦॥ਮਚਹਿ ਕੁਲਾਹਲ ਜਾਲ ਫੈਲਤਿ ਜਸ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਤ। ਲੇਨੋ ਦੇਨ ਬਿਸਾਲ ਹੋਤਿ ਗੁਰੂਦਰਬਾਰਮਹਿਂ॥੩੧॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਕਰਮੋਂ ਦਿਲ ਦਿਲਗੀਰ। ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਜਸ ਮਨਹੁਂ ਰਿਦਾ ਦੇ ਚੀਰ[5]॥੧॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ ਬਜਿਯੰਤ ਪੌਰ ਬਾਜੇ ਬਿਸਾਲ।ਸੁਨਿਯੰਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਤਬਿ ਹ੍ਵੈ ਬਿਹਾਲ।ਬਸ ਚਲਹਿ ਨਹੀਂ ਸੰਕਟ ਮਹਾਨ। ਮਨ ਗਿਨਤਿ ਗਟੀ–ਕਿਮ ਬਿਘਨ ਠਾਨਿ? ॥ ੨ ॥ ਉਰ ਸੱਲਯ[6] ਮੋਹਿ ਕਿਮ ਨਿਕਸਿ ਜਾਇ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਜਿਮ ਕਾਲ ਖਾਇ। ਤਬਿ ਅਨੰਦ ਉਦਹਿ, ਰਿਦ ਕਰਕ ਹੋਇ। ਨਤੁ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤੁੱਲ* ਹਮ ਜਿਯਨਿ ਜੋਇ[7]॥੩॥ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਮਹਾਂ ਮੰਗਲ ਸੁ ਚਾਰ।ਬਹੁ ਦਰਬ ਆਇ ਭਰਿ ਲਿਯ ਭੰਡਾਰ।ਲਘੁਬਾਨ ਹਮਹੁਂ ਤੇ ਭੇ ਮਹਾਨ। ਸੁਤ ਭਯੋ ਚੰਦ ਸਮੁ ਲਖਿ ਜਹਾਨ[8]॥੪॥ਮੰਗਲਕਰੰਤਿ ਰੰਗਾ ਅਨੰਦ।ਸ਼੍ਰੀਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਜਿਸ ਸ਼ੋਭ ਨੰਦ।ਜਬਿ ਬਡੋ ਹੋਇ ਸਮ ਬਲੀ ਸਿੰਘ। ਸਭਿਕੋ ਨਿਵਾਇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ– ॥੫॥ ਇਮ ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਕਰਤੀ ਬਿਚਾਰ। ਪਤਿ ਸਾਥ ਦੁਖਤਿ ਬਾਕਨਿ ਉਚਾਰਿ। 'ਕਿਮ ਨਹੀਂ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਮੈਂ ਤੁਮਾਰ। ਦੀਰਘ ਸ਼ਰੀਕ ਨਿਤ ਹ੍ਵੈ

[1]ਗੋਦ (ਵਿਚ ਲੈ ਲੀਤਾ)। [2]ਜਿਵੇਂ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਰੀਤ ਹੈ। [3]ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ। [4]ਤੂਤੀਆਂ। [5]ਚੀਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ)। [6]ਤੀਰ [ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਲ=ਤੀਰ, ਛੇਕ, ਚੋਭ ਪੀੜ, ਜ਼ਖਮ। ਸੰਸ:, ਸ਼ਰ]। [7]ਸਾਡਾ ਜੀਵਣਾ ਮੁਰਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ। [8]ਜਹਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਸਮਝ।

ਉਦਾਰ॥੬॥ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਨਹੁ ਕਿਮ ਦਿਹੁ ਖਪਾਇ[1]।ਗੁਰਤਾ ਬਹੋਰ ਹਮਰੇ ਸੁ ਆਇ। ਤੁਮ ਰਹੇ ਬੈਠਿ ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਉਪਾਇ। ਇਹ ਬਡੋ ਕਾਜ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇ॥੭॥ ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਹਮਰੋ ਬਿਤੀਤ[2]। ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਕਸਾ ਕਰਹਿਂ ਰੀਤਿ। ਹੁਇ ਦਰਬ ਹੀਨ ਮਾਂਗਤਿ ਫਿਰਾਇਂ। ਸਿਖ ਦੇਂ ਨ ਭੇਟ, ਨਹਿਂ ਲਗਹਿਂ ਪਾਇ॥੮॥ਤਬਿ ਅਪਨ ਬਡਨਿ ਕੋ ਖੋਟ ਜਾਨਿ।ਮੁਰਝਾਇ ਝੂਰ ਕਸਾ ਕ੍ਰਿੱਤ ਠਾਨਿ[3]। ਅਬਿ ਤੋ ਉਪਾਇ ਜੋ ਕਰਹਿਂ ਆਪ। ਅਸ ਜੁਗਤਿ ਠਾਨਿ ਤਿਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਖਾਪ[4]॥੯॥ਗੁਰਤਾ ਬਹੋਰ ਹਮ ਬੰਸੁ ਪਾਇ।ਸਭਿ ਸਿੱਖਸ ਦੇਹਿਂ ਧਨ, ਲਗਹਿਂ ਪਾਇ। ਕਰਿ ਸਕਹਿਂ ਕਛੁ ਤੌ ਬਿਲਮ ਟਾਰਿ। ਅਸ ਕਰਿ ਉਪਾਇ ਤਿਨ ਪੁੱਤ ਮਾਰਿ' ॥੧੦॥ ਸਭਿ ਸੁਨੇ ਪ੍ਰਿੱਥੀਏ ਬਚਨ ਕਾਨ।ਤਬਿ ਦਈ ਧੀਰ ਤਿਸ ਕੋ ਬਖਾਨ।'ਮਤ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤ, ਨਹਿਂ ਜਿਯਹਿ ਸੋਇ। ਹੈ ਬਾਲ ਅਲਪ ਨਹਿਂ ਬਡੋ ਹੋਇ ॥੧੧॥ ਤਿਹ ਨਿਕਸਿ ਸੀਤਲਾ ਕਰਹਿ ਹਾਨ। ਮਮ ਬਚਨ ਪਤਾ[5]ਅਬਿ ਲੇਹੁ ਜਾਨਿ। ਤਿਸਤੇ ਜਿ ਬਚਹਿ ਨਹਿ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਹੋਇ।ਤੌ ਮੈਂ ਉਪਾਵ ਅਸ ਕਰਹੁਂ ਕੋਇ॥੧੨॥ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਨਾਸਿ ਸ਼੍ਰੀਹਰਿਗੁਵਿੰਦ।ਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਸਭਿ ਹ੍ਵੈਂ ਅਨੰਦ।ਅਬਆਇ ਨਿਕਟਿ ਬਿਧਿ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖੈਨ[6]।ਇਸ ਹਤੌਂ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੇਨਕੇਨ[7]॥੧੩॥ਕਰਮੋਂ ਸੁਨੰਤਿ ਬੋਲੀ ਕ੍ਰੁ ਬੈਨ। 'ਤੁਮਰੋ ਬਚੰਨ ਬਰਕਤ ਸੁ ਹੈ ਨ। ਭਾ ਪ੍ਰਥਮ ਕੂਰ ਕਹਿ–ਹ੍ਵੈ ਜਰੂਰ[8]–।ਮੈਂ ਸੁਨਤਿ ਜਾਂਹਿ ਕਿਯ ਹਰਖ ਭੂਰ॥੧੪॥ਤੁਮ ਘਟਤਿ ਜਾਤਿ ਐਸ੍ਰਜ ਮਾਂਹਿ।ਸੋ ਬ੍ਰਿਧੈ ਸਦਾ,ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਨਾਂਹਿ।ਐਸੇ ਬਿਲੋਕਿ ਮੁਝ ਚਿੰਤ ਹੋਤਿ।ਦਿਨ ਰੈਨ ਐਨ[9] ਸੰਕਟ ਉਦੋਤਿ'॥੧੫॥ਕਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ 'ਅਬਿ ਕੈ ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ।ਸੁਖ ਹੋਹਿ ਤੋਹਿ ਜਸੋਂ ਮੈਂ ਕਹੇਹੁ'।ਇਮ ਸਦਾ ਕਰਤਿ ਦੰਪਤਿ ਬਿਚਾਰ।ਕੁਛ ਕਰੈਂ ਕਪਟ ਮਿਲਿ ਬਚ ਉਚਾਰਿ॥੧੬॥ਨਿਤ ਚਿਤਹਿਂ ਖੋਟ ਕਿਮ ਹ੍ਵੈ ਅਨਰਥ।ਨਹਿਂ ਕਰਾਮਾਤ ਕੀ ਕੁਛ ਸਮਰਥ।ਇਤਿ ਅਰਜਨ ਗੁਰੁ ਸਰਲੈ ਸੁਭਾਇ। ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਇਕ ਰਿਦੈ ਲਗਾਇ ॥੧੭॥ ਲੋਕਨਿ ਅਨੇਕ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸ਼ੋਧ। ਸਤਿਨਾਮ ਦੇਤਿ ਕਿਸ ਗਯਾਨ ਦੇਯ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਆਨੰਦ ਕੰਦ।ਖੇਲਤਿ ਬ੍ਰਿਧੰਤਿ ਜਿਮ ਦੂਜ ਚੰਦ॥੧੮॥ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚਨ ਤੋਤਲੇ

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਓ। [2]ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਸਾਡਾ ਹਾਲ ਤਾਂ ਬਿਤੀਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [3]ਕੀ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ (ਸਾਡੀ ਔਲਾਦ)। [4]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [5]ਪਰਤਾਵਾ। [6]ਹੁਣ ਆ ਵਸੇ ਹਨ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ, ਹੁਣ ਵਿਧੀ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਬਣ ਪਵੇਗੀ। [7]ਜਿਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। [8]ਕਿਹਾ ਸੀ (ਜੋ) ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। [9](ਸਾਡੇ) ਘਰ।

ਮੁਖ ਕਹੰਤਿ। ਸੁਨਿ ਮਧੁਰ ਸ਼੍ਰੋਨ ਕੋ ਸੁਖਦਵੰਤ[1] । ਰੰਗਾ ਅਨੰਦ ਕਰਤੀ ਦੁਲਾਰ। ਗਰ ਸੰਗ ਲਾਇ ਸੂੰਘਤਿ ਲਿਲਾਰ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਤੋਤਰੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੈ ਨ। ਪੁਨਿ ਪੁਨਿ ਬੁਲਾਇ ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਬੈਨ। ਮੁਖ ਚੰਦ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਨਹਿ ਅਘਾਇ। ਪਿਤ ਨਿਕਟ ਗਏ ਚਿਤ ਆਕੁਲਾਇ॥੨੦॥ ਬਹੁ ਬਾਰ ਪਠਾਵਤਿ ਨਿਕਟਿ ਦਾਸ। ਸੁਧਿ ਸੁਨਤਿ ਪੁਨਹਿ ਪੁਨ ਲਜਾਇ ਪਾਸ। ਜਿਮ ਧੇਨੁ ਵਤਸ ਲਘੁ[2] ਨਹਿ ਤਜੰਤਿ। ਤਿਮਿ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਿਨ ਦਿਨ ਬ੍ਰਿਧੰਤਿ॥੨੧॥ ਤਜਿ ਮਾਤ ਗੋਦ ਕੋ ਨਿਕਸਿ ਧਾਇ। ਤਬਿ ਅਲੰਕਾਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਧੁਨਿ ਉਠਾਇ। ਪਗ ਨੂਪਰ ਭੂ ਪਰ ਚਲਤਿ ਬਾਜ। ਕਟਿ ਕਿੰਕਨਿ[3] ਕੰਚਨ ਬਰ ਬਿਰਾਜ॥੨੨॥ ਹੀਰਨਿ ਜਰਾਉ ਕਰ ਕਟਕ[4] ਸ਼ੋਭ। ਦੁਤਿ ਦੇਖਿ ਰੁਚਿਰ ਕਿਸ ਕੇ ਨ ਲੋਭ। ਬਿਚ ਅਜਰ ਚਾਰੁ ਦੌਰਤਿ ਵਿਰੰਤਿ। ਸਿਰ ਸੀਸ ਫੂਲ[5] ਸੁੰਦਰ ਸੁਭੰਤਿ॥੨੩॥ ਸੂਖਮ ਸੁ ਚੀਰ ਗਰ ਪੀਤ ਰੰਗ। ਗੋਟਾ ਸੁ ਲਾਗ ਸਭਿ ਕੋਰ ਸੰਗ[6]। ਚਮਕਹਿ ਸੁ ਫੂਲ ਤਿਸ ਕੇ[7] ਬਨਾਇ। ਗਰ ਕੰਧ ਜੁਗਲ[8] ਪਰ ਬਹੁ ਸੁਹਾਇ॥੨੪॥ ਮਧੁਰੇ ਸੁਬੋਲ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰੰਤਿ। ਜੋ ਕਰਹਿ ਦਰਸ ਉਰ ਮੁਦ ਧਰੰਤਿ। ਤਨ ਗੌਰ ਰੰਗ ਲੋਚਨ ਬਿਸ਼ਾਲ। ਅਰਬਿੰਦ ਪਾਂਖਰੀ ਸੇਤ ਲਾਲ[9]॥੨੫॥ ਭੁਜ ਹੈਂ ਪ੍ਰਲੰਬ ਕੰਧੇ ਉਤੰਗ[10]। ਬਰ ਸੁਮਿਲ ਆਂਗੁਰੀ ਨਖ[11] ਸੁਰੰਗ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪਰ ਕੁੰਡਲ ਝੁਲੰਤਿ। ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਕੇਸ ਮੇਚਕ[12] ਸੁਭੰਤਿ॥੨੬॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਵੀਨ ਇਮ ਹ੍ਵੈ ਅਨੰਦ। ਬਿਤ ਗਏ ਦਿਨੇਸ ਤਨ ਹ੍ਵੈ ਬਿਲੰਦ। ਜਬਿ ਭਏ ਬਰਖ ਪੰਚੇ ਬਿਤੀਤ। ਕ੍ਰੀੜਤਿ ਬਿਸਾਲ ਹਰਖੰਤਿ ਚੀਤ॥੨੭॥ ਇਕ ਦਿਨ ਚਢਯੋ ਸੁ ਜ੍ਵਰ[13] ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਤਬਿ ਰਹੇ ਪੌਢਿ ਚਿਤ ਮਾਤ ਚਿੰਦ[14]। ਪੁਨਿ ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਭੀ ਦਿਖਾਇ। ਜਿਹ ਨਾਮ ਸੀਤਲਾ[15] ਜਗਤ ਗਾਇ॥੨੮॥ ਬਹੁ ਸਘਨ ਨਿਕਸਿ ਬਿਸਫੋਟ[16] ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕੋ ਦਿਖਤਿ ਛੋਟ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਬਿਲੰਦ। ਇਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਭਾ ਤਨ ਸੁਲਾਲ। ਨਹਿ ਛੂਛ ਥਾਨ[17]। ਕੀਨੇ ਬਿਹਾਲ॥੨੯॥ ਪੌਢੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ। ਬਿਸਫੋਟ ਸਘਨ ਤੇ

[1]ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [2]ਜਿਵੇਂ ਗਊ ਛੋਟਾ ਵੱਛਾ। [3]ਲੱਕ ਵਿਚ ਤੜਾਗੀ। [4]ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੜੇ। [5]ਚੌਂਕ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਸਿਰ ਦਾ ਇਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। [6]ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨਾਲ। [7]ਭਾਵ ਗੋਟੇ ਦੇ। [8]ਗਲੇ ਤੇ ਦੂਹਾਂ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ। [9]ਕਵਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ ਵਤ ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਲਾਲ। [10]ਬਾਹਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਮੋਢੇ ਉੱਚੇ। [11]ਨੌਂਹ। [12]ਕਾਲੇ। [13]ਤਾਪ। [14]ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਹੋ ਗਈ ਮਾਤਾ। [15]ਮਾਤਾ (ਚੀਰਕ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ। [16]ਫਿਮਣੀਆਂ, ਛਾਲੇ। [17]ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਰਿਹਾ।

ਸੋਜ ਗਾਤ[1]। ਕਰ ਚਰਨ ਤਰਵ ਪਰ ਜੀਹ ਮਾਂਹਿ[2]। ਸਘਨੀ ਘਨੀ ਸੁ ਖਰ ਚੁੰਚ ਜਾਂਹਿ[3]॥੩੦॥ਲੋਚਨ ਦੁ ਬੀਚ ਮੀਚੇ ਗਏ ਸੁ।ਉਘਰੈਤਿ ਨਹੀਂ ਦਿਖਿਯਤਿ ਨ ਲੇਸ਼। ਰਹਿ ਬੈਠ ਨਿਕਟ ਤਜਿ ਧੀਰ ਰੰਗ। ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਦਿਖਤਿ ਅੰਗ॥੩੧॥ਜਿਮ ਹੋਵੈ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਜਹਾਜ*।ਕਿਹ ਲਾਦ ਲੀਨਿ ਸਭਿ ਘਰ ਸਮਾਜ। ਬਹਿ ਬਾਯੁ ਕੁਵੇਰੀ[4] ਹੇਰਿ ਤ੍ਰਾਹਿ। ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਆਸ ਤਿਮ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ ॥੩੨॥ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਦਿਜਬਰ ਬੁਲਾਇ। ਦੁਰਗਾ ਸੁ ਪਾਠ ਪਢਿਬੇ ਲਗਾਇ। ਕੁਛ ਦੁਰਗਿਆਣੇ† ਬਲ ਬਿਠਾਇ। ਸਭਿ ਧੂਪ ਦੀਪ ਤਿਨ ਕੋ ਦਿਵਾਇ॥੩੩॥ਪੂਜਾ ਜੁ ਸੌਜ ਸਭਿ ਭੇਜਿ ਦੀਨਿ। ਸੰਪਟ ਸੁ ਪਾਠ ਪਢਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਕੁਛ ਸਦਨ ਬਿਠਾਏ ਬੋਲਿ ਬਿੱਪ੍ਰ। ਸਭਿ ਚਹਿਂ–ਅਰੋਗ,ਸੁਖ ਹੋਹਿ ਛਿੱਪ੍ਰ–॥ ੩੪ ॥ ਸਗਰੇ ਉਦਾਸ ਦਾਸੀ ਜੁ ਦਾਸ। ਜੇ ਨਗਰ ਲੋਕ ਬਿਨਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਥਲ ਦੁਰਗਿਆਣੇ†ਪ੍ਰਾਤ ਜਾਇ। ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਾਕ ਕਹਿ ਸੀਸ ਨਜਾਇ[5] ॥ ੩੫ ॥ 'ਤਨ ਕੁਸ਼ਲ ਕਰਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ। ਹਮ ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਕੈਂ ਸਸਿ ਮਨਿੰਦ'। ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਜਤਨ ਧੁਤਿ ਚਿਤ ਰੰਗ। ਨਿਤ ਹੋਮ ਹੋਤਿ ਬਹੁ ਘ੍ਰਿੱਤ ਸੰਗ ॥੩੬॥ ਸਰਕਰਾ[6]ਡਾਰਿ ਜਵ ਤਿਲ ਮਿਲਾਇ। ਖਾਰਕ[7] ਬਦਾਮ ਵਿਚ ਅਗਨਿ ਪਾਇ। ਸ਼ੁਭ ਦੇ ਅਹਾਰ ਕੰਨਯਾਂ ਬੁਲਾਇ। ਭੂਖਨ ਸੁ ਦੇਤਿ ਚੁਨਰੀ[8] ਉਢਾਇ ॥੩੭॥ ਸਭਿ ਹਰਖ ਧਾਰਿ ਬੋਲਤਿ ਅਸੀਸ। 'ਚਿਰੰਜੀਵ ਕਰਹਿ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਈਸ਼। ਜਯ ਮਾਤ ਚੰਡਿਕਾ ਹੁਇ ਸਹਾਇ।ਜਿਨਹਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਸੰਤਨ ਬਚਾਇ'॥੩੮॥ਦਿਜ ਏਕ ਕਾਲ ਭੋਜਨ ਕਰੰਤਿ। ਹੁਇ ਸੁਚ ਸ਼ਰੀਰ ਦੁਰਗਾ ਜਪੰਤਿ। ਇਸ ਰੀਤਿ ਜਤਨ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਰੰਗ। ਦ੍ਰਿਗ ਮੁੰਦੇ ਦੇਖਿ ਅਰੁ ਸੋਜ ਅੰਗ ॥੩੯॥ ਬਹੁ ਡਰਤਿ ਰਿਦੇ ਚਿੰਤਾ ਬਿਲੰਦ।'ਮਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਏਕ ਜਨੁ ਚਾਰੁ ਚੰਦ। ਹੈ ਜਿਤਕ ਹਮਾਰੋ ਗਨ ਕੁਟੰਬ। ਪ੍ਰਿਯ ਸਭਿਨਿ ਰਿਦੇ ਇਕ ਇਹ ਅਲੰਬ॥੪੦॥ਜਿਮ ਕ੍ਰਿਪਨ ਜਤਨ ਕਰਿ ਧਨ ਉਪਾਇ। ਤਿਮ ਅਧਿਕ ਚਾਹ ਤੇ ਨੰਦ ਪਾਇ।

---

[1]ਸੋਜ ਸਰੀਰ ਪਰ ਹੋਗਈ। [2]ਹੱਥ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਤਲੀਆਂ ਪਰ ਤੇ ਜੀਹਬਾ ਵਿਚ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੋਕਾਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਹਨ, ਵਾ ਲਾਲ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਦੇ ਛਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਰਖ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [4]ਉਪੁੱਠੀ। [5]ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। [6]ਖੰਡ। [7]ਛੁਹਾਰੇ। [8]ਚੁੰਨੀਆਂ।

*ਪਾ:–ਜਿਮ ਹੋਇ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਅਤਿ ਜਹਾਜ। †ਪਾ:–ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੪ ਅੰਕ ੧੧ ਵਿਖੇ 'ਦੁਰਗਿਆਣਿ' ਪਦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੱਛਕ ਅਕਾਲ। ਅਬਿ ਹੁਇਂ ਸਹਾਇ ਮੁਝ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥ ੪੧॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਿਸੁ[1] ਨਿਜ ਦਾਸ ਜਾਨ।ਹੋਵਹੁ ਸਹਾਇ ਸਭਿ ਕਸ਼ਟ ਹਾਨਿ।ਸੁਭ ਰਹੋ ਚਾਰੁ ਲੋਚਨ ਬਿਸਾਲ।ਨਹਿਂ ਅੰਗਭੰਗ ਕੀਜਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ! ॥੪੨॥ ਹੁਇ ਮਾਤ ਸੀਤਲਾ ਬਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਮਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰੱਛ ਹੋ ਸੁਖ ਸਪੰਨ'। ਇਮ ਕਰਤਿ ਬੇਨਤੀ ਗੰਗ ਮਾਤ। ਦਿਨ ਲਘੁ ਅਹਾਰ ਨਹਿਂ ਸੁਪਤਿ ਰਾਤਿ ॥੪੩॥ ਚਿੰਤਾ ਬਿਲੰਦ ਜਿਸ ਕੋ ਰਹੰਤਿ। ਬਹੁ ਕਸ਼ਟ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਤਨ ਲਹੰਤਿ।ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਸਭਿ ਦੁਖਨਿ ਖੋਇ।ਤਿਸ ਦੇਹਿ ਕਸ਼ਟ ਅਸ ਹੈ ਨ ਕੋਇ॥੪੪॥ਤੱਦਪਿ ਜੁ ਧਰਯੋ ਮਾਨੁਖ ਸਰੀਰ।ਅਨੁਸਾਰਿ ਤਾਂਹਿ ਵਰਤਹਿ ਸੁ ਧੀਰ। ਦਿਨ ਤੀਨ ਬਿਤੇ ਨਿਕਸੀ ਜੁ ਬਿੰਦ। ਸਭਿ ਭਰੀ[2],ਊਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਿਲੰਦ॥੪੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਰਿਵਾਰ ਸਭਿ ਚਿੰਤਾ ਧਰਤਿ ਉਦਾਸ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅਰਾਧਤੇ 'ਸੰਕਟ ਹੋਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼' ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸੀਤਲਾ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੨॥

੧੩. [ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀ ਝੂਠੀ ਗੌਂਦ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਤੇ ਸੀਤਲਾ ਮੁੜੀ।]

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਤ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿ ਚਿੰਤ ਜੁਤ ਮਹਾਂਦੇਵ ਤੇ ਆਦਿ। ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹੁਇ ਕੁਸ਼ਲ ਤਨ ਪੁਨਹਿ ਪਿਖੈਂ ਅਹਿਲਾਦ॥੧॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ਉਤ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ਧਾਰਿ। ਕਰਮੋ ਸਮੀਪ ਬਾਕਨਿ ਉਚਾਰਿ। 'ਅਬਿ ਹੋਰਿ ਭਯੋ ਜਿਮ ਤਿਨਹੁ ਨੰਦ।ਨਹਿ ਜਿਯਨ ਆਸ,ਸ਼ੋਕਤਿ ਬਿਲੰਦ[3]॥੨॥ਸਤਿ ਬਾਕ ਮੋਰ ਅਜਹੂ ਨ ਜਾਨਿ[4]। ਜਿਮ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਮੈਂ ਕੋਪ ਠਾਨਿ। ਤਿਮ ਭਈ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਸਿ ਭੂਰ।ਅਬਿ ਹੋਇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਸ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰ॥੩॥ਮੈਂ ਕਈ ਬਾਰ ਲੀਨੋ ਪਤਯਾਇ। ਮੁਖ ਕਹੌਂ ਬਾਕ ਨਹਿਂ ਨਿਫਲ ਜਾਇ। ਬਲ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਮੋਹਿ ਮਾਂਹਿ।ਅਰਜਨ ਲਖੈ ਇਕ,ਔਰ ਨਾਂਹਿ[5] ॥੪॥ ਸੋ ਡਰਤਿ ਰਹਤਿ ਮੋ ਤੇ ਬਿਸਾਲ। ਪਦ ਕਰਹਿ ਬੰਦਨਾ ਮਿਲਿਨਿ ਕਾਲ।ਨਹਿਂ ਮਹਾਂਦੇਵ ਤੇ ਭੈ ਕਰੰਤਿ। ਭੋਰਾ[6] ਸੁਭਾਉ ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਬੁਲੰਤਿ॥੫॥ਸੁਤ ਮਰੇ ਪਿਛਾਰੀ ਬਨਹਿ ਦੀਨ। ਪੁਨ ਨਹੀਂ ਨਿਪਜਿ ਹੈ ਆਸ ਹੀਨ'। ਸੁਨਿ ਕੰਤ ਬੈਨ ਕਰਮੋ ਸੁ ਚੈਨ। ਉਰ ਹਰਖ ਧਾਰਿ ਪਰਫੁੱਲਤ ਨੈਨ ॥੬॥ 'ਇਮ ਬਚਨ ਸਾਚ ਤੁਮਰੋ ਜਿ ਹੋਇ।ਇਸ ਸਮ ਉਛਾਹ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਕੋਇ।ਜਿਸ ਨਿਕਟਿ ਬੀਸ ਦਸ

[1]ਬਾਲਕ ਨੂੰ। [2]ਮਾਤਾ ਭਰ ਗਈ। [3]ਸ਼ੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤਾ। [4]ਅਜੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ? [5]ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। [6]ਭੋਲਾ।

ਗ੍ਰਾਮ ਰਾਜ।ਬਡ ਹੋਇ ਖਰਚ ਤੂਟਯੋ ਸਮਾਜ ॥੭॥ ਤਿਸ ਢਿਗ ਅਚਾਨਕੈ ਬਨਿ ਸੁ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਕੋ ਰਾਜ ਪਾਇ[੧]। ਇਸ ਬਿਧਿ ਉਛਾਹ ਹਮਰੇ ਸੁ ਹੋਇ।ਗੁਰਤਾ ਸੁ ਪਾਇ ਹਮ ਬੰਸ ਜੋਇ॥੮॥ ਸੰਮਤ ਹਜ਼ਾਰ ਲਗ ਹੋਹਿਂ ਪੂਜ।ਜਗ ਜਿਹ ਸਮਾਨ।ਨਹਿਂ ਔਰ ਦੂਜ।ਪੂਜੰਤਿ ਪਾਇ ਬਨਿ ਸਿੱਖਨ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਬੰਦੈਂ ਅਨੰਦ ਚੰਦਹਿ ਮਨਿੰਦ[੨]॥੯॥ਇਮ ਚਿਤਹਿਂ ਪਾਪ–ਕਿਮ ਹੁਇ ਅਨਰਥ–। ਜਿਨ ਕੇਰ ਠਟਨ ਸਭਿ ਹੈ ਬਿਅਰਥ[੩]॥੧੦॥ਬਡ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਾਪ ਸੋਂ ਦਿਵਸ ਰੈਨ। ਪਰ ਹੈ ਸੁ ਨਰਕ ਇਮ ਜਾਨਿ ਭੈ ਨਾ ਇਨ ਕੈ ਅਨੰਦ ਦੁਰਿ ਦੁਰਿ ਕਰੰਤਿ[੪]।ਬਹੁ ਦੁਸ਼ਟ ਬੁੱਧਿ ਪਰਦੁਖਦਹੰਤਿ।ਇਸਲੋਕਅਜਸ[੫] ਨਹਿਂ ਡਰਹਿਂ ਕੂਰ। ਪਰਲੋਕ ਨਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜ਼ਰੂਰ ॥ ੧੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੁਵਿੰਦ ਜੀ ਦਿਵਸ ਪੰਚ। ਦੁਖ ਭਯੋ ਅਧਿਕ ਸੁਖ ਹੈ ਨ ਰੰਚ। ਬਿਸਫੋਟ ਭੁਯੇ ਇਕਬਾਰ ਬਿੰਦ।ਚਮਕਹਿਂ ਬਿਸਾਲ ਮੁਕਤਾ ਮਨਿੰਦ॥੧੨॥ਨਹਿਂ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿਂ ਬਾਕ ਭਾਖ। ਭੂਸ਼ਨ ਰਹੰਤਿ,ਨਹਿਂ ਖੋਲਿ ਆਂਖ।ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੇਜ ਤੂਲਾਦਿ ਪਾਇ[੬]। ਦਿਸ਼ਿ ਦੁਤਿਯ ਮਸੇ ਪਾਸੋ ਫਿਰਾਇ[੭]॥੧੩॥ਕੋ ਗਹੈ ਅੰਗ ਪਿਲ ਪਿਲ ਕਰੰਤਿ। ਇਕ ਪਾਸ ਪਰੇ ਚਿਰਲੌ ਬਿਤੰਤਿ।ਪਿਖਿ ਮਾਤ ਗੰਗ ਚਿੰਤਾ ਬਿਲੰਦ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਾਇ ਹੈ ਅਨੰਦ ਕੰਦ॥੧੪॥ਮੈਂ ਦੀਨ ਬਹੁਤ ਇਹ ਦਰਬ ਮੋਰ। ਦੁਖ ਹਰਹੁ ਆਪ ਇਹ ਅਧਿਕ ਘੋਰ। ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਜ਼ਾਹਰ ਜਹਾਨ।ਦੀਨਾਨਨਾਥ ਸੁਖ ਕਰਿ ਸੁਜਾਨ'॥੧੫॥ਦਿਨਰੈਨ ਬੈਨ ਬਿਨ ਚੈਨ ਏਵ।ਗੰਗਾ ਭਨੰਤਿ ਜਸੁ ਦੇਵ ਦੇਵ[੮]। ਦੀਰਘ ਉਸਾਸ ਲੇ ਬਾਰ ਬਾਰ।ਦ੍ਰਿਗ ਭਰਤਿ ਢਰਤਿ ਬਹੁ ਬੂੰਦ ਬਾਰਿ[੯]॥੧੬॥ਸੁਤ ਅੰਗ ਬਿਲੋ-ਕਤਿ ਟਕ ਲਗਾਇ। ਕਬਿ ਅਵਨਿ ਪਿਖਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਲ ਰਹਾਇ[੧੦]। ਬਹੁ ਭੁਈ ਦੂਬਰੀ ਦੇਹਿ ਜਾਂਹਿ।ਰਹਿ ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਮੁਖ ਮੌਨ ਤਾਂਹਿ॥੧੭॥ਇਮ ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲਗ ਦੁਖ ਬਿਸਾਲ।ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਦਾਸ ਦਾਸੀਨ ਜਾਲ। ਨਹਿਂ

---

[੧]ਜਿਸ ਪਾਸ ਦਸ ਵੀਹ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਖਰਚ ਬੜਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਮਾਜ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਵੇ, ਤਿਸ ਪਾਸ ਅਚਾਨਕ ਜੇ (ਐਸੀ ਵਾਰਤਾ) ਬਣ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਹ ਸਾਰੇ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਦਾ ਰਾਜ ਪਾ ਲਵੇ। [੨]ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਾਂਙੂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਅਨੰਦ ਹੋਣਗੇ। [੩]ਜਿਸ (ਪ੍ਰਿਥੀਏ) ਦੇ ਠਟੇ ਸਭ (ਖਿਆਲ) ਵਿਅਰਥ ਹੋਣੇ ਹਨ। [੪]ਇਨ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੇ (ਘਰ) ਲੁਕ ਲੁਕ ਕੇ ਅਨੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੫]ਅਪਜੱਸ। [੬]ਰੂਈ ਆਦਿ ਪਾਕੇ। [੭]ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਪਾਸਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ। [੮]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਦਾ। [੯]ਜਲ। [੧੦]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਅਚਲ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਰਤਿ ਕੋਇ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਅਹਾਰ। ਉਦਬਿਗਨ[1] ਰਿਦੇ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਸੰਭਾਰਿ ॥੧੮॥ਨਿਸ ਮੈਂ ਨ ਸੁਪਤਿ ਬਹ ਰਹਤਿ ਜਾਗ।ਕਰਿ ਗੰਗ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਾਤੈਂ ਸੁਭਾਗ[2] । ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਭਾਖੰਤਿ ਜਾਇ। 'ਦਿਨ ਰੈਨ ਗੰਗ ਨਹਿਂ ਅਸਨ ਖਾਇ' ॥ ੧੯॥ ਸੁਨਿ ਦੇਤਿ ਧੀਰ 'ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਤ੍ਰਾਸ। ਇਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਧਰਹੁ ਆਸ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਇਨਕੇ ਨਿਤ ਸਹਾਇ। ਜਿਨ ਨਾਮ ਜਪੇ ਸਭਿ ਕਸ਼ਟ ਜਾਇ' ॥ ੨੦ ॥ ਬਹੁ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਨਾਇਂ। ਹਹਿ ਏਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਿਮ ਚੈਨ ਪਾਇ। ਜਬਿ ਦਿਵਸ ਖਸ਼ਟਮੋ ਭਾ ਬਿਤੀਤ। ਤਿਸ ਰਾਤਿ ਫਿਰੀ ਮੁਰਝਾਨ ਕੀਤਿ[3]॥੨੧॥ਤਬਿ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਉਦਿਯੋਤਿ ਭਾਨੁ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਅਖਿਯਾਂ ਮਹਾਨ। ਬਿਕਸੇ ਬਿਸਾਲ ਜਨੁ ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ। ਪਿਖਿ ਮਾਤ ਅਨੰਦ ਅਤਿ ਭਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰ॥੨੨॥ ਕੁਛ ਭਾ ਭਰੋਸ–ਦ੍ਰਿਗ ਰਹੇ ਅਦੋਸ਼[4]।ਸੁਤ ਕੋ ਸਰੀਰ ਕੀ ਆਇ ਹੋਸ਼–। ਕੁਛ ਅਲਪ ਕੀਨਿ ਮੁਖ ਖਾਨ ਪਾਨ। ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਬਡ ਮੋਦ ਠਾਨਿ॥੨੩॥ਉਰ ਭੇ ਸਧੀਰ ਬੋਲਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ।ਸਭਿ ਕਹੈਂ'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੁਧੰਨ। ਦੁਖ ਸਮਯ ਆਨ ਹੋਏ ਸਹਾਇ। ਨਿਜ ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਲੀਨਸਿ ਬਚਾਇ' ॥੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਮਹਾਂਦੇਵ ਸੁਧਿ ਹੇਤਿ ਆਇ।ਨਿਤ ਚਿੰਤ ਕਰਤਿ ਸੁਖ ਕੋ ਮਨਾਇ[5]।ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਬੈਠਯੋ ਸੁ ਆਇ। ਕਰਿ ਨਮੋ ਸਹਤ ਆਦਰ ਬਿਠਾਇ ॥੨੫॥ 'ਸੁਧਿ ਦੇਹੁ ਬਾਲ ਕੀ ਸੁਖ ਸਰੀਰ। ਹਮ ਸੁਨੀ ਅਬਹਿ ਮਿਟਿ ਗੀ ਸੁ ਪੀਰ। ਬਿਸਫੋਟ ਅਹੈਂ ਕਿਸ ਬਿਧਿ,ਬਤਾਇ?। ਬਰ ਬਚੇ ਨੇਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਮੁਖ ਸੁਹਾਇ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼ੌਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਭਨੰਤਿ । 'ਤੁਮ ਹੋ ਬਿਸ਼ਾਲ ਕਰੁਨਾ ਕਰੰਤਿ। ਤੁਹਿ ਸਕਲ ਕੁਸ਼ਲ ਸਹਿਜੇ ਸੁਭਾਇ। ਉਪਜੰਤਿ ਮੋਦ, ਨਹਿਂ ਬਿਘਨ ਆਇ॥ ੨੭॥ਅਬ ਮੁਰੀ ਸੀਤਲਾ ਸਭਿ ਸਰੀਰ। ਮੁਰਝਾਇ ਸਕਲ ਬਿਸਫੋਟ ਪੀਰ। ਦੀਨਾਨ ਨਾਥ ਹੋਏ ਸਹਾਇ। ਦ੍ਰਿਗ ਲਿਏ ਆਪ ਕਰ ਦੈ ਬਚਾਇ ॥੨੮॥ ਕੁਛ ਲਗਯੋ ਕਰਨਿ ਅਬਿ ਖਾਨ ਪਾਨ। ਹੁਇ ਹੈ ਅਰੋਗ ਅੰਗਨਿ ਮਹਾਨ। ਜਬਿ ਅਏ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਧਿ ਲੈਨਿ ਆਪ। ਤਬਿ ਥੇ ਬਿਹਾਲ ਸਭਿ ਤਨ ਸੰਤਾਪ ॥੨੯॥ਤੁਮ ਦਯਾ ਸਾਥ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਰੀਰ। ਅਬਿ ਗਈ ਬਹੁਤ ਮਿਟਿ ਅੰਗ

[1]ਬਿਆਕੁਲ। [2]ਸੁਭਾਗੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਦਾਸ ਦਾਸੀਆਂ ਆਦਿ)। (ਅ) 'ਹੇ ਸੁਭਾਗੇ ਗੰਗ ਪੁਤ੍ਰ! ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰੋ ਨਾਂ'। [3]ਮੁਰਝਾਕ (ਮਾਤਾ) ਮੋੜਾ ਖਾ ਗਈ। [4]ਸਾਬਤ। [5]ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨੇ ਸੁਖ ਮਨਾਇਆ। (ਅ) ਨਿੱਤ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮਨਾਉਂਦਾ ਸੁਖ ਸੀ।

ਪੀਰ'।ਸੁਨਿ ਮਹਾਂਦੇਵ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਨੰਦ।ਤਬਿ ਦਈ ਆਸ਼ਿਖਾ 'ਸੁਖ ਬਿਲੰਦ' ॥੩੦॥ਪੁਨ ਆਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਪਟ ਧਾਰਿ। ਉਰ ਮੈਂ ਅਨਰਥ ਮੁਖ ਮ੍ਰਿਦੁ ਉਚਾਰਿ। ਸਨਮਾਨ ਸਾਥ ਗੁਰ ਨਮਹਿ ਕੀਨਿ।ਬਹੁ ਭਾਉ ਧਾਰਿ ਬੈਠਾਇ ਲੀਨਿ॥੩੧॥'ਸੁਧਿ ਦੇਹੁ ਨੰਦ ਕੀ ਹੋਹਿ ਜੈਸ। ਬਹੁ ਦੁਖਦ ਸੀਤਲਾ ਮਾਂਹਿ ਭੈ ਸੁ[1]।ਦ੍ਰਿਗ ਮੁੰਦੇ,ਖੋਲਬੇ ਨਾਂਹਿ ਕੀਨਿ।ਸੁਖ ਕਰੈ ਈਸ਼,ਨਹਿਂ ਹੋਹਿ ਹੀਨ' ॥੩੨॥ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ'ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਵਹਿ ਸਹਾਇ। ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਦੈ ਹੈਂ ਬਚਾਇ। ਜੀਵਨਿ ਅਧੀਨ[2] ਇਹ ਨਾਂਹਿ ਕਾਰ। ਈਸ਼ੁਰ ਜਿਵਾਇ ਕੈ ਦੇਹਿ ਮਾਰ ॥ ੩੩॥ ਇਕ ਆਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਧਰਹਿ ਚੀਤ। ਜੋ ਸਕਲ ਜਗਤ ਦੁਖ ਸੁਖਹਿ ਕੀਤ[3]"। ਇਮ ਸੁਨੀ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ।–ਨਹਿ ਕੁਸ਼ਲ ਇਨਹੁ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਭੀਨ–॥੩੪॥ ਮੁਖ ਸ਼ੋਕਵਾਨ ਕਰਿਕੈ ਦਿਖਾਇ। ਚਿਤ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਅਧਿਕੈ ਬਧਾਇ। ਉਠਿ ਗਯੋ ਸਦਨ ਕਪਟੀ ਬਿਸਾਲ। ਰਿਦ ਮੈਂ ਗੁਨੰਤਿ –ਨਹਿ ਜਿਯੋ ਬਾਲ–॥੩੫॥ਇਮ ਭਯੋ ਦਿਵਸ ਸਪਤਮ ਬਿਤੀਤਿ।ਸ਼੍ਰੀਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਤਨ ਅਨੰਦ ਥੀਤ[4]। ਰੁਚਿ ਸੰਗ ਕੀਨਿ ਤਬਿ ਖਾਨ ਪਾਨ।ਬਿਕਸੇ ਮਨੋਗ[5] ਲੋਚਨ ਮਹਾਨ॥੩੬॥ਤਬਿ ਲਗੇ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਵਨਿ ਸੁਖੇਨ।ਬਿਸਫੋਟ ਹੁਤੇ ਭਰਿ ਭੂਰ ਜੇਨ[6]। ਤਨ ਪ੍ਰਥਮ ਚਰਮ ਜੁਤ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਇ। ਸਭਿ ਗਏ ਉਤਰ ਨਹਿਂ ਦਿਖਤਿ ਕੋਇ॥੩੭॥ਸੁਖ ਸੰਗ ਰੰਗ। ਸੁਤ ਤਨ ਪਖਾਰ। ਮੁਖ ਚੰਦ ਧੋਇ ਕਰਿ ਉਸ਼ਨ ਬਾਰ[7]। ਸਭਿ ਦਾਸ ਅਪਰ ਦਾਸੀ ਸੁ ਆਇ। ਹਰਖਾਇ ਬਾਕ ਕੋ ਕਹਿਂ ਸੁਨਾਇ॥੩੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਲੇਹੁ ਬਧਾਈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੀ ਉਰ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕੋ ਧਾਰਿ'। ਜਿਤ ਕਿਤ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਰ ਗਨ ਨਾਰਿ॥੩੯॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਨਿਜ ਨੰਦ ਕੋ ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਉਢਾਇ। ਮਾਤ ਹੋਤਿ ਬਲਿਹਾਰਨੇ ਨਵੋਂ ਜਨਮ ਜਨੁ ਪਾਇ॥੪੦॥ਸ਼੍ਰੀਅਰਜਨ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਤਬਿ ਲ੍ਯਾਏ ਦਾਸ ਉਠਾਇ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ਬਧਾਇ॥੪੧॥ਨੰਦਨ ਦਿਖ੍ਯੋ ਅਨੰਦ ਜੁਤ ਗੋਦ ਲੀਨਿ ਬੈਠਾਇ। ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰ ਕਮਲ ਕੋ ਆਸ਼ਿਖ ਦੀ ਹਰਖਾਇ॥੪੨॥ਚਾਰੁ ਬਿਲੋਚਨ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਅਰੁ ਸੁਖ ਸਕਲ ਸਰੀਰ। ਕਰ੍ਯੋ ਸ਼ਬਦ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਜੋ ਧੀਰਨ ਮਹਿ ਧੀਰ ॥ ੪੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

---

[1]ਭੈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਅ) ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਸੀ। [2]ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ। [3]ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ। [4]ਹੋਇਆ। [5]ਸੁਹਣੇ। [6]ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਭਰੇ ਸਨ। [7]ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ।

ਨੇਤ੍ਰ ਪਰਗਾਸੁ ਕੀਆ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਭਰਮ ਗਏ ਪੂਰਨ ਭਈ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਰਖਿਆ ਬਿਹਾਰੀ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਸੋ ਜੀਵੈ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੈ ॥ ੨ ॥ ੧੦੩ ॥ ੧੭੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰਦੇਵ ਨੈ ਕਰੇ ਸੁ ਨੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਰੱਛਾ ਕੀਨਸਿ ਹਾਥਿ ਦੈ ਲਖਿ ਪੂਰੀ ਮਮ ਆਸ[1] ॥੪੪॥ ਪੂਰਨ ਸੇਵਾ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਭਰਮ ਬਿਦਾਰਯੋ ਦੂਰ।ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਲਏ ਸਭਿ ਨਿੰਦਕ ਕਰਿ ਕੂਰ॥੪੫॥ ਨਿਕਸੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਸੀਤਲਾ ਤਿਸ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਰਖਵਾਰ। ਦਾਸ ਉਧਾਰਯੋ ਆਪਨੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ ॥ ੪੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕੋ ਜਪਤਿ ਹੋਇ ਚਿਰੰਜੀਵ। ਸਾਧੁ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ[2] ਵਾਕ ਤੇ ਦੁਖ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵ' ॥ ੪੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸੀਤਲਾ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਯੋਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਸੀਤਲਾ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਨ ਰੀਗਾ ਮਨ ਮੋਦ ਕਰਿ ਚਹਤਿ ਸੀਤਲਾ ਪੂਜ। ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇ ਕਰਿ ਲੇ ਸੁਤ ਜਨੁ ਸਸਿ ਦੂਜ ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਪਰਵਾਰ ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਮਿਲਾਇ। ਕਰਮੋ ਜਿਠਾਨਿ ਭੇਜੀ ਬੁਲਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੁਬਿੰਦ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ।ਇਮ ਕਹਯੋ ਜਾਇ ਦਾਸੀ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੨॥ 'ਦੁਰਗਾ ਸੁ ਪੂਜਨੇ ਜਾਤਿ ਮਾਤ।ਅਬਿ ਚਲਹੁ ਆਪ ਭੀ ਤਹਿਂ ਬੁਲਾਤਿ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੁਖੀ ਸੁ ਹਿਰਦੈ ਕੁਭਾਗ। ਜਨੁ ਡਸੀ ਸਰਪ ਬਿਖ ਚਢਨਿ ਲਾਗਿ ॥ ੩ ॥ ਸੋਚਤਿਬਿਸਾਲ,ਨਿਸ਼ਚਲ ਸਰੀਰ[3]। ਨਹਿ ਉਠਯੋ ਜਾਤਿ ਦ੍ਰਿਢ ਗੂਢ ਪੀਰ[4]। ਪੁਨ ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਤਯਾਰ।ਪਹਿਰੇ ਨ ਵਸਤ੍ਰ ਕੁਛ ਰੰਗਦਾਰ॥੪॥ ਨਹਿਂ ਅਲੰਕਾਰ ਪਹਿਰੇ ਸੁ ਚਾਰੁ। ਚਲਿ ਗਈ ਸਦਨ ਜਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਾਰਿ। ਦਾਸੀ ਕਿਤੇਕ ਜਹਿਂ ਲੀਨ ਸੰਗ। ਮਿਲਿ ਰਹੀ ਬੈਠ ਹ੍ਵੈ ਨਿਕਟ ਗੰਗ ॥ ੫॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਲੇ ਗੋਦ ਮਾਇ[5]।ਕਰਮੋ ਚਰੰਨ ਮਸਤਕ ਟਿਕਾਇ। ਉਰ ਕਪਟ ਸੁ ਮੁਖ ਤੇ ਬਰ ਭਨੰਤਿ।'ਚਿਰੰਜੀਵਿ ਹੋਹੁ ਸੁੰਦਰ ਸੁਭੰਤਿ'॥੬॥ਪਠਿ ਦਾਸ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪੁਨ ਬੁਲਾਇ। ਅਰ ਮਹਾਂਦੇਵ ਸਾਦਰ ਮਿਲਾਇ। ਇਨ ਆਦਿ ਅਪਰ ਨਰ ਨਾਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਪੁਰਿ ਕੇਰ ਮਿਲੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਨੰਦ॥੭॥ ਸਭਿ ਪਹਿਰ ਬਿਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ਚੀਰ। ਘਰ ਬਿਖੈ ਕੀਨ ਮਿਲਿ ਭੂਰ ਭੀਰ। ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ ਆਨਿ ਆਨਿ। ਸਨਮਾਨ ਠਾਨਿ ਰੀਗਾ ਮਹਾਨ ॥ ੮ ॥

[1]ਮੇਰੀ ਆਸਾ ਜਾਣਕੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। [2]ਸੰਤ (ਬਾਬਾ) ਬੁੱਢੇ ਦੇ। [3]ਸਰੀਰ ਚਲਣੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। [4]ਗੁੱਝੀ ਡਾਢੀ ਪੀੜਾ ਹੋਈ। [5]ਮਾਤਾ ਜੀ।

ਜਿਨ ਕੰਠ ਕੋਕਿਲਾ ਗਾਇੰ ਗੀਤ। ਬਹੁ ਕਰਿ ਉਛਾਹ ਧਰਿ ਹਰਖ ਚੀਤ। ਮੁਖ ਹਸਤਿ ਚਲਤਿ ਜੋ ਹਸਤਿ ਚਾਲਿ। ਜਨੁ ਅਨੰਦ ਉਦਧਿ ਮਹਿਂ ਮੀਨ ਜਾਲ॥੯॥ ਇਕਠੇ ਸੁ ਹੋਇ ਨਰ ਏਕ ਥਾਨ। ਗਮਨੇ ਸੁ ਅੱਗ੍ਰ ਉਰ ਹਰਖ ਠਾਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਲੇ ਰੰਗ ਸੰਗ॥ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਗਾਵਤੀ ਮਨ ਉਮੰਗ॥੧੦॥ ਦਿਸ਼ ਪਸ਼ਚਮ ਪੁਰਿ ਤੇ ਗਮਨ ਠਾਨਿ। ਤਹਿਂ ਦੁਰਗਿਆਨਿ*

---

*ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲਨੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ 'ਖਰ ਬਾਹਿਨੀ ਦੇਵੀ' ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀਤਲਾ ਸੱਦਦੇ ਹਨ ਅਰਾਧੀ ਗਈ ਸੀ ਯਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਮੁੱਲੀ ਤੇ ਨਿਸਚਯਾਤਮਕ ਉਗਾਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:—

ਨੇਤ੍ਰ ਪਰਗਾਸ ਕੀਆ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਭਰਮ ਗਏ ਪੂਰਨ ਭਈ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਰਖਿਆ ਬਿਹਾਰੀ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਸੋ ਜੀਵੈ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੈ ॥ ੨ ॥ ੧੦੩ ॥ ੧੭੨ ॥

ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੀਤਲਾ ਰੋਗ ਤੋਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ।

ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਾਪੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਬਾਲਕ ਰਾਖੇ ਆਪੇ ॥ ਸੀਤਲਾ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈ ॥ ਬਿਘਨ ਗਏ ਹਰਿ ਨਾਈ ॥੧॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਆ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ ॥ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਣੀ ਭਗਤ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਸਭ ਜੀਅ ਭਇਆ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਾਥਾ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਲਾਥਾ ॥ ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਕੀ ਸੁਣੀ ਬੇਨੰਤੀ ॥ ਸਭ ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਸਵੰਤੀ ॥੨॥੧੧॥੭੫॥

ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕੇਵਲ ਹਰਿਨਾਮ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਸੀ। ਫਿਰ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:—

ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦੁ ਰਖਿਓ ਪਰਮੇਸਰਿ ਅਪੁਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਮਿਟੀ ਬਿਆਧਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੋਏ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਦਾ ਬੀਚਾਰਿ ॥੧॥ ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕੀਓ ਮੇਰੈ ਕਰਤੈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਧਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ ॥ ੨ ॥ ੧੫ ॥ ੨੪ ॥

ਫਿਰ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਵਿਚ ਵਾਕ ਹੈ:—'ਹਰਿ ਗੋਬਿਦੁ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖਿਆ'। ਪੁਨ: 'ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭ ਹਾਥ ਦੇ ਰਾਖਿਆ ਹਰਿ ਗੋਬਿਦੁ ਨਵਾ ਨਿਰੋਆ'।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬੱਧੀ ਸੀ। ਜੇ ਸੀਤਲਾ ਉਪਾਸਕ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਾਮ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਬੀੜ ਵਿਚ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹਦੇ:—

ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਸੀਤਲਾ ਧਾਵੈ ॥ ਖਰ ਬਾਹਨ ਉਹੁ ਛਾਰ ਉਡਾਵੈ ॥ ੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਉਗਾਹੀ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਫਿਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਲ ਤੱਕੋ, ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਪੂਰਨ ਪਤਿੱਬ੍ਰਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਦੁਰਗਾ ਸਥਾਨਾਬਹੁਸੰਗ ਸੁ ਬਾਦਿਤ[1]ਤਬ ਬਜਾਇਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ[2]ਬਾਜਤਿ ਧੁਨਿ ਉਠਾਇ॥ ੧੧ ॥ ਕਰ ਝਾਂਝ ਨਫੀਰਨਿ ਸ਼ਬਦ ਹੋਤਿ। ਲੇ ਪਟਹਿ[3]

[1]ਵਾਜੇ। [2]ਛੋਟੇ ਧੌਂਸੇ। [3]ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਨਗਾਰਾ [ਸਿਸ:, ਪਟਹ]।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਤੇ ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ, ਓਹ ਕਦ ਪਤੀ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਜਗਤ ਗੁਰ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਰੂਪ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੱਥਰਾਂ ਤੇ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਫਿਰਨਾ ਕਿਆਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਜਦ ਕਦੇ ਬਾਲ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੇਚਲ ਯਾ ਫੇਰ ਖੇਚਲ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩. ਅੰਸੂ ੯. ਅੰਕ ੫ ਸੱਪ ਤੋਂ ਬਚਣੇ ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੰਦ ਬਚਾਇਆ। ਫਿਰ ਰਾਸ ੩. ਅੰਸੂ ੧੦ ਅੰਕ ੫ ਵਿਚ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹੱਛਾ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਓਥੇ ਵਿਘਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਦੇਖੋ, ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਖੇਦ ਵਧਦਾ ਹੈ ਤਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬੜੇ ਉਦਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਐਉਂ ਅਰਦਾਸ ਕਵਿ ਜੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਪਿਖ ਮਾਤ ਰੰਗ ਚਿੰਤਾ ਬਿਲਦ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਾਇ ਹ੍ਵੈ ਅਨੰਦ ਕੰਦ॥ ੧੪ ॥ ਮੈਂ ਦੀਨ ਬਹੁਤ ਇਹ ਦਰਬ ਮੋਰ। ਦੁਖ ਹਰਹੁ ਆਪ ਇਹ ਅਧਿਕ ਘੋਰ। ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ ਜਾਹਰ ਜਹਾਨ। ਦੀਨਾਨ ਨਾਥ ਸੁਖ ਕਰਿ ਸੁਜਾਨ!' ॥੧੫॥ ਦਿਨ ਹੈਨ ਬੈਨ ਬਿਨ ਚੈਨ ਦੇਵ। ਰੀਗਾ ਭਨੰਤਿ ਜਸ ਦੇਵ ਦੇਵ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਦੇਖ ਧੀਰਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਸੁਨਿ ਦੇਤਿ ਧੀਰ 'ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਤ੍ਰਾਸ॥ ਇਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਧਰਹੁ ਆਸ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਇਨਕੇ ਨਿਤ ਸਹਾਇ॥ ਜਿਨ ਨਾਮ ਜਪੇ ਸਭਿ ਕਸ਼ਟ ਜਾਇ' ॥ ੨੦ ॥

ਫਿਰ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਦ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਾਸ ਦਾਸੀਆਂ ਐਉਂ ਬਿਨਯ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਸਭਿ ਕਹੈਂ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੁ ਧੰਨ॥ ਦੁਖ ਸਮਯ ਆਨਿ ਹੋਏ ਸਹਾਇ॥ ਨਿਜ ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਲੀਨਸਿ ਬਚਾਇ' ॥ ੨੪॥

ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਂਦੇਵ ਜੀ ਖਬਰ ਪੁੱਛਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਖੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:—

'ਦੀਨਾਨ ਨਾਥ ਹੋਏ ਸਹਾਇ॥ ਦ੍ਰਿਗ ਲਏ ਆਪ ਕਰ ਦੈ ਬਚਾਇ' ॥੨੮॥ ਇੱਤਯਾਦਿ

ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਜੀ ਦੇ ਆਰੇ ਸੁਧ ਲੈਣ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:—

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਪਣਵ[1]ਧੁਨਿ ਉਚ ਉਦੋਤਿ।ਇੱਤਯਾਦਿ ਅਨਿਕ ਬਾਜੇ ਬਜਾਇ।ਸਭਿ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਮਾਰਗ ਸੁਹਾਇ॥੧੨॥ਤ੍ਰਿਯ[2]ਸਹਤ ਪ੍ਰਿੱਥੀਆ ਪਿਖਿ ਉਛਾਹ। ਜਨੁ ਚੁਭਤਿ ਸੂਲ ਉਰ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਬਹੁ ਕਸ਼ਟ ਰਿਦੇ ਮੁਖ ਮਧੁਰ ਭਾਖਿ। ਕਹਿ ਤਨਕ ਬਾਤ ਨਤੁ ਮੌਨ ਰਾਖਿ ॥ ੧੩ ॥ ਨਹਿਂ ਸਮੁਖ ਕਿਸੀ ਕੇ ਆਂਖ ਜੋਰ। ਇਮ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਦੁਰਗਯਾਨਿ ਓਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਮੀਪ ਬਲ ਰੁਚਿਰ ਭੌਨ[3]। ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਔਨਿ ਔਨਿ[4] ॥੧੪॥ ਪੂਜਕ ਸੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੈਠਯੋ

[1]ਢੱਢਾਂ-[ਸੰਸਃ, ਪਣਵ]। [2]ਭਾਵ ਕਰਮੋਂ। [3]ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ। [4]ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਿਉਂਕੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਵਹਿ ਸਹਾਇ। ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਦੇਹੈਂ ਬਚਾਇ...॥ ੩੩ । ਇਕ ਆਸ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਧਰਹਿਂ ਚੀਤ ॥ ਜੋ ਸਕਲ ਜਗਤ ਦੁਖ ਸੁਖਹਿ ਕੀਤਿ' ॥

ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਚਰੇ 'ਨੇਤ੍ਰ ਪਰਗਾਸ ਕੀਆ ਗੁਰਦੇਵ' ਸਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਐਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:-

'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਕਰੇ ਸੁ ਨੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਹੱਛਾ ਕੀਨਸਿ ਹਾਥ ਦੈ ਲਖਿ ਪੂਰੀ ਮਮ ਆਸ ॥੪੪॥ ਪੂਰਨ ਸੇਵਾ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਭਰਮ ਬਿਦਾਰਯੋ ਦੂਰਿ । ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਪਨੇ ਕਰ ਲਏ ਸਭਿ ਨਿੰਦਕ ਕਰਿ ਕੂਰ ॥੪੫॥ ਨਿਕਸੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਸੀਤਲਾ ਤਿਸਤੇ ਹ੍ਵੈ ਰਖਵਾਰ ॥ ਦਾਸ ਉਧਾਰਯੋ ਆਪਨੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ ॥੪੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕੋ ਜਪਤ ਹੋਇ ਚਿਰਜੀਵ ॥ ਸਾਧੂ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਵਾਕ ਤੇ ਦੁਖ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵ ॥ ੪੭ ॥

ਗੁਰੂਘਰ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜੋ ਥਾਉਂ ਹੈ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ,ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਝਾੜੂ ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭਗਤ ਸਨ, ਦੇਵੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਲੈਕੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੇ, ਦੇਵੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਦੇਵੀ ਦੁਆਰੇ ਜਾਣੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਠਹਿਰ ਗਏ। ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਨੇ ਦੇਵੀ ਛੱਡਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲਣ ਸਮੇਂ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋਣੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਮੂਲੋਂ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਸੇ। ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਨ, ਇਕ ਨਾ-ਬੁਤਪ੍ਰਸਤ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਆਗੂ ਹੋਕੇ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੇ ?

ਫਿਰ ਗੁਰੂ 'ਰਾਮਦਾਸ ਚੱਕ' ਤਦੋਂ ਨਵਾਂ ਬੱਝਾ ਸੀ ਲਗ ਪਗ ਗਿਆਰਾਂ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਬਣਿਆਂ ਸੀ, ਨਵੀਂ ਵੱਸੋਂ ਅਤਿ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਓਥੇ ਵਸੋਂ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪਰੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਦੁਰਗਾ ਮੰਦਰ ਬਣਨਾ ਕਦੋਂ ਸੰਭਵ ਸੀ ? ਕਿਲ੍ਹੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਰੱਛਾ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿੱਥ ਤੇ ਵਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸਥਾਨਾਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਬੰਧਾਈ ਧੁਜ ਮਹਾਨ[1]।ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧਿ ਧੂਪਨਿ ਧੁਖਾਇ।
ਬਡ ਫੂਲ ਮਾਲ ਸੁੰਦਰ ਚਢਾਇ॥੧੫॥ ਪਟ ਪਾਟ[2] ਕੌ ਸੁ ਚੋਲਾ ਬਿਸਾਲ।

---

[1]ਮਹਾਨ ਧੁਜਾ (ਝੂਹਮਣੀ) ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਪਹਿਲੇ ਬੰਨ੍ਹਵਾਈ। [2]ਪੱਟ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਦਾ ਕਿਲਾ ਬਨਾਯਾ; ਇਹ ਮੰਦਰ ਏਸ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰੇ ਹੈ। ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਡੀ ਦੂਰ, ਏਡੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਏਨੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਤੇ ਨਵੀਂ ਵਸੋਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜੋ ਸਾਰੇ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ (ਸਿਖ) ਹੋਣ ਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹੋਣ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਉਤੇ ਦਾ ਮੰਦਰ ਏਡੀ ਛੇਤੀ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਦੋਂ ਵਸੋਂ ਸਿਖਾਂ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਸਾਈ ਹੋਈ (ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੧੪ ਤੋਂ ੧੯ ਤੇ ਅੰਸੂ ੫੪ ਅੰਕ ੧੦)। ਪਠਾਣੀ ਤੇ ਮੁਗ਼ਲ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਭ ਬੁੱਤ ਮੰਦਰ ਸਦੀਆਂ ਵਿਚ ਢਾਹੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਕਿਤੇ ਲੁਕੇ ਛਿਪੇ ਘਰਾਂ ਤੇ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਫੇਰਾਂ ਵਿਚ ਮਰਜੀਵੀਆਂ ਰੱਖਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਯਾ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣੇ ਸਨ। ਦੇਖ ਲਓ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੁਤ ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਹਿੰਦ ਸਾਰਾ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੁਤ ਮੰਦਰ ਤਦ ਤੋਂ ਮੁੜਕੇ ਬਣਨੇ ਆਰੰਭ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸਿਖ ਜ਼ੋਰ ਵਧਿਆ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਘਟਿਆ, ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਦੁਰਗਿਆਣੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਤਲਾਬ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵਲ ਦੋ ਥੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਦੀਵਾਰ ਉਤੇ ਇਹ ਖ਼ੁਤਬਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਬਾਨੀਏ ਤਾਲਾਬ ਦੁਰਗਿਆਣਾਂ ਲਾਲਾ ਬਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ ਵਲਦ ਸ਼ਿਵ ਰਾਮਦਾਸ ਬਿਨ ਮਾਲੀ ਮੱਲ ਬਿਨ ਮਨੀ ਰਾਮ ਉਰਫ ਭਸੀਨ ਖੱਤਰੀ ਸਾਕਿਨ ਲਾਹੌਰ ਗੁਜ਼ਰ ਤਾਲਵਾੜਾ ਮਿਨ ਇਬਤਦਾਏ ਅੱਵਲ ਮਾਘ ਸੰ. ੧੯੦੫ ਬਿ: । ਹਿਜਰੀ ੧੨੬੪ ਬਿਨਾ ਕਰਦਹ ਸ਼ੁਦ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਦੁਰਗਿਆਣੇ ਦਾ ਤਲਾ ੧੯੦੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਬਣਿਆਂ ਹੈ। ਸੀਤਲਾ ਮੰਦਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਨਾਲੇ ਜੇ ਕੁਛ ਅਰਸਾ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੀ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਤੋਂ ਬੀ ਇਹ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਗਿਆ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਸਲਾਮਤੀ ਸਮਝਕੇ ਏਥੇ ਬਹੁਤ ਆ ਬਸੇ ਸੇ। ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਏਹ ਮੰਦਰ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵਸੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਅਤਿ ਥੋੜੇ ਹਨ। ਤਦੋਂ ਇਸ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਸੀਤਲਾ ਮੰਦਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਦੁਰਗਿਆਣਾ ਨਾਮ ਤਲਾ ਲੱਗਕੇ ਤਲਾ ਦਾ ਵੱਜਿਆ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਉੱਪਲਾ ਖੁਤਬਾ)। ਅੰਕ ੧੧ ਵਿਚ ਜੋ ਪਦ ਦੁਰਗਿਆਣਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ੧੯੦੫ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪਿਆ ਨਾਮ ਹੈ।ਹੁਣ ਤਕ ਦੁਰਗਿਆਣੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਸ ਤਾਲਾਬ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।ਕਵਿ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ 'ਤਹਿ ਦੁਰਗਿਆਣਿ ਦੁਰਗਾ ਸਥਾਨ'—ਉਥੇ ਦੁਰਗ੍ਯਾਣੇ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹੈ,

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਧਰਿ ਚੌਡਿ ਊਪਰ ਜੁ ਰੰਗ ਲਾਲ*। ਗਨ ਪੂੰਗ ਨਾਲੀਅਰ[1] ਸੋ ਚੜ੍ਹਾਇ। ਹਰਖੰਤਿ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਾਇ ॥ ੧੬॥ ਕੀਨਸ ਕਰਾਹੁ ਤਹਿੰ ਬਾਂਟ ਦੀਨਿ।ਗਨ ਲੋਕ ਸੰਗ ਸਭਿਹੁਨਿ ਲੀਨਿ। ਦਿਜ ਪਾਠਕ ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਬ ਦੇਯ। ਸ਼ੁਭ ਬਸਤ੍ਰ ਮਧੁਰ ਭੋਜਨ ਅਦੇਯ ॥੧੭॥ ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ[2]। ਕਹਿ 'ਮਾਤ ਭਗਵਤੀ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ'। ਇਕ ਬਾਰ ਕੀਨਿ ਜੈਕਾਰ ਬੋਲ।ਪੁਨ ਹਟੇ ਨਗਰ ਦਿਸ਼ ਬਾਂਧਿ ਟੋਲ॥੧੮॥ਬਜਿਯੰਤਿ ਬਾਜ ਸੁਨਿਯੰਤਿ ਦੂਰਿ।ਦਿਜਿਯੰਤਿ[3] ਦਾਨ ਦੀਨਾਨ ਭੂਰ†। ਗਾਵੰਤਿ ਗੀਤ ਧਰਿਮੋਦ ਚੀਤ। ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਿਬੰਸ ਰੀਤਿ॥੧੯॥ਘਰਆਨਿ ਅਧਿਕ ਸਨਮਾਨਕੀਨਿ[4] ।ਬਹੁ ਕਰਿ ਕਰਾਹੁ ਸਭਿ ਪਾਨ ਦੀਨ। ਬਧਾਈ ਸਹਤ ਆਸ਼ਿਖ ਉਚਾਰ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੀ ਬਧ ਉਦਾਰ' ॥ ੨੦ ॥ ਕੰਨਯਾ ਹਕਾਰਿ ਦੀਨਸਿ ਅਹਾਰ। ਸ਼ੁਭਿ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਦੇਯ ਚਾਰੁ। ਤਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਨਸਿ

---

[1]ਸੁਪਾਰੀਆਂ ਤੇ ਨਲੇਰ। [2]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਦਿ। [3]ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [4](ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ)।

*ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਸੇ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਗੇ ਲਾਲ ਕਪੜੇ ਤਾਣਦੇ ਸੇ। ਮਤਲਬ ਸੀ ਲਾਲ ਰੋਸ਼ਨੀ ਰੋਗੀ ਤੇ ਪਵੇ। ਹੁਣ ਪੱਛਮ ਤੋਂ ਬੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸੀਤਲਾ ਗ੍ਰਸੇ ਨੂੰ ਲਾਲ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਰਖਿਆਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਆਰਾਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:- ਦੁਖਯੰਤ ਕੂਰ=ਕੂੜੇ (ਪੁਰਸ਼) ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੂਰਗਾ ਸਥਾਨ ਦਾ ਤਟੱਸਥ ਲੱਛਣ ਦੁਰਗਿਆਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ੧੯੦੦ ਬਿ: ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਕੇ ਕਵਿਜੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਿਆਨਾ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸੋ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਓਹਨਾਮ(ਦੁਰਗਿਆਣਾ)ਵਰਤੀਣਾ ਜੋ ਕਵੀਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਲੋਕਗਮਨ ਤੋਂ ਪੰਜਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਪਿਆ ਹੈ, ਬੜਾ ਪੱਕਾ ਸੰਸਾ ਉਤਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਲੇਖ ਸੀਤਲਾ ਪੂਜਨ ਦਾ ਆਖੇਪਕ ਹੈ।

ਸੀਤਲਾ ਪੂਜਨ ਵਾਲੇਦਿਨ ਮਿੱਠੀਆਂ ਬੇਹੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਵੰਡਦੇ ਹਨ, ਕੜਾਹ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਉਸ ਦਿਨ ਗਰਮ ਸ਼ੈ ਵਰਤਨੀ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ,ਕੰਵਕਾਂ ਨੂੰ ਚੋਲ ਬੀ ਬੇਹੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।ਇਸਤੋਂ ਬੀ ਪਤਾਲੱਗਦਾ ਹੈਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋਈ ਮਹਾਨਕਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਰਿਹਾ,ਪਰਕੋਈ ਛੋਟਾਲੇਖਕ ਆਖੇਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚ ਅਣਜਾਣੇ ਭੁੱਲਾਂ ਛੱਡੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੭)।

ਯਾਦ ਰਹੇ—ਦੁਰਗਿਆਣੇ ਦੇ ਤਲਾ ਪਾਸ ਮਸਾਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਲਾਨਤ੍ਰੋੜਿਆਂਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਜੋ ਦੁਰਗਿਆਣੇ ਦੇ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਮੰਦਰ ਤੇ ਪੁਲ ਬਣਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸੰ: ੧੯੮੨ ਬਿ: ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਬਣਿਆਂ ਹੈ। ਕਈ ਇਕ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਕਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ (ਨਵੀਨ ਅਕਾਲੀਆਂ) ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਭਰਕੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿੱਦ ਵਿਚ ਆਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਕਲ ਤੇ ਇਹ ਮੰਦਰ ਰਚਿਆ।

ਮਹਾਨ। ਸਭਿ ਦੇ ਅਸੀਸ ਮ੍ਰਿਦੁ-ਬਚ ਬਖਾਨ ॥੨੧॥ ਦਿਜ ਘਰ ਜੁ ਪਾਠ ਕਰਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਤਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿ ਦਰਬ ਦੀਨਿ। ਸਭਿ ਅਪਰ ਜਾਤਿ ਜਾਚਿਕ ਜਿ ਆਇ। ਸਨਮਾਨ ਸਾਥ ਤਿਨ ਧਨ ਦਿਵਾਇ॥੨੨॥ਦੋਹਰਾ॥ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੀ ਭੀਰ। ਸੁਤ ਪਰ ਵਾਰਤਿ[1] ਦਰਬ ਬਹੁ ਬਖਸ਼ਤਿ ਸੁੰਦਰ ਚੀਰ ॥ ੨੩ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਉਤਸਾਹ ਅਧਿਕ ਗੁਰ ਘਰ ਕਰੰਤਿ। ਸਿਖ ਮਿਲਹਿਂ ਆਇ ਪੂਜਾ ਚਢੰਤਿ। ਨਰ ਨਾਰਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਬਿਸਾਲ। ਮਿਲਿ ਸਕਲ ਕਹਤਿ ਸੁਖਦਾ ਰਸਾਲ[2] ॥੨੪॥ ਪੁਨ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹੋਤਿ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਮਹਾਨ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਾਹੁ ਹੁਇ ਕਰਹਿਂ ਖਾਨ। ਅਰਦਾਸ ਹੋਤਿ ਬਾਂਛਤਿ ਜੁ ਕੋਇ। ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ[3] ਪੂਰੰਤਿ ਸੋਇ॥੨੫॥ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਭਜਿ ਮਸੰਦ। ਗੁਰ ਕਾਰ ਚਲੀ ਆਵਹਿ ਬਿਲੰਦ। ਸਿਖ ਮੁੱਖਿ ਤਿਨਹੁਂ ਸਿਰਪਾਉ ਦੇਤਿ। ਬਹੁ ਸੰਗਿ ਸੰਗਤਾਂ ਸੋਇ ਲੇਤਿ ॥ ੨੬ ॥ ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਡਿ ਟੋਲ ਬਾਂਧਿ। ਧਨ ਲੇ ਪਹੂੰਚ ਗੁਰ ਕੋ ਅਰਾਧਿ। ਅਤਿ ਦੁਲਭ ਪਦਾਰਥ ਆਇ ਪਾਸ। ਅਰਪੰਤਿ ਦੀਨ ਹੁਇ ਦਰਬ ਰਾਸ ॥੨੭॥ ਹੁਇ ਦੀਪਮਾਲ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤ ਮੇਖ[4]। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤਬਿ ਆਵਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਗੁਰ ਤੀਰ ਭੀਰ ਭਰਿ ਜਾਇ ਭੂਰ। ਇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਵਹਿਂ ਜ਼ਰੂਰ॥੨੮॥ਸਭਿ ਘਟਨਿ ਜਾਨਿ ਗਨ ਸਿੱਖਨ ਆਇ[5]। ਬਾਂਛਤਿ ਸੁ ਦੇਤਿ ਆਨੰਦ ਉਪਾਇ। ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਕੇਰ। ਸਿਮਰੰਤਿ ਸਿੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਬਡੇਰ ॥ ੨੯ ॥ 'ਤਜਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ। ਅਪਮਾਨ ਮਾਨ ਇਕ ਰਸਹਿ ਹੋਹੁ। ਹੌਮੈਂ ਨਿਵਾਰ ਭਾਣਾ ਸੁ ਮੰਨ। ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਨੋ ਜਾਨਿ[6] ਨਿਤ ਰਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ॥੩੦॥ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਕੋਇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜੁ ਦੇਯ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਖ ਤਿਸ ਨਾਮ ਲੇਯ। ਅੰਨਯਾਇ ਕਰਤਿ ਨਹਿਂ ਕਬਹੁ ਜੋਇ। ਸਭਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਹਿ ਸੋਇ॥੩੧॥ਅਸ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਤਿਸ ਕਰਹੁ ਮੀਤ। ਪੁਨ ਚਿੰਤ ਛੋਰਿ ਧਰਿ ਨਾਮ ਚੀਤ'। ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਦੇਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਰ। ਉਰ ਧਰਹਿਂ ਜੁ ਨਰ ਤਿਨ ਭੇ ਉਧਾਰ ॥੩੨॥ ਸਿਖ ਕਰਾਮਾਤ ਜੁਤ ਭੇ ਕਿਤੇਕ। ਨਹਿ ਤਜਹਿ ਗੁਰੂ ਪਗ ਧਰਹਿਂ ਟੇਕ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਧੀਕ ਜਬਿ ਸਾਦ ਪਾਇ। ਅਸ ਕੌਨ ਮੂਢ ਤਹਿਂ

[1] ਵਾਰਦੇ ਹਨ। [2] ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਦਾ ਸੁੰਦਰ (ਜਸ)। [3] ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ। [4] ਵਿਸਾਖੀ। [5] ਸਭ ਘਟਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨਹਾਰ, ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ। [6] ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਕੇ।

ਤਜਾਗ ਜਾਇ॥੩੩॥ਸਿਖ ਰਹੈਂ ਪਾਸ ਸੇਵੰਤਿ ਸੇਵ।ਗੁਰ ਲਖੈਂ ਸਕਲ ਦੇਵਾਨ ਦੇਵ। ਉਰ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਕੇ ਨ ਲੇਸ਼। ਨਰ ਰੂਪ ਸੁ ਨਟ ਜਨੋਂ ਕਾਛ ਬੇਸ[1] ॥੩੪॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋਵਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਜਿਨ ਬਡੇ ਭਾਗ ਨਿਤ ਰਹਤਿ ਨਾਲ। ਧਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਇ ਨਹਿਂ ਛੁਵਤਿ ਹਾਥ। ਸਭਿ ਦੇ ਲਗਾਇ ਉਪਕਾਰ ਸਾਥ॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਦ੍ਰੋਹੀ ਜੁ ਕੂਰ। ਬਿਨ ਅਗਨ ਜਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਇਂ ਭੂਰ। ਦੁਰਬੁੱਧਿ ਮੂਢ ਬਿਨ ਹੇਤੁ ਦ੍ਰੋਹ।ਮਤਸਰ ਮਹਾਨ ਕਰਿ ਨਿਫਲ ਕ੍ਰੋਹ[2]॥੩੬॥ਕੋ ਕਹੈ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਇ।'ਤਜਿਮਾਨ ਕਨੌਂ ਨ ਪਗ ਪਰਹੁ ਆਇ।ਉਰ ਅਨੰਦ ਲਹਹੁ ਦੁਖ ਹ੍ਵੈ ਨ ਕੋਇ।ਸਗਰੇ ਪਦਾ-ਰਥਨਿ ਲੇਹਿ ਸੋਇ' ॥੩੭॥ ਕਤਾ ਕਰਹਿ ਜੰਤੁ ਜਿਨ ਕੇ ਨ ਭਾਗ। ਜਸ ਸੁਨਤਿ ਜਰਤਿ ਉਰ ਹੀਨ ਆਗ[3]।ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰਕੋ ਬਧੰਤਿ।ਕਿਸ ਜਤਨ ਸੂਰ ਮੂਰਖ ਛਪੰਤਿ[4]॥੩੮॥ਪੁਰਿ ਰਾਮਦਾਸਕੇ ਹੋਇਭੀਰ।ਬਹੁ ਬਸਨ ਲਾਗਿ[5]ਲਖਿ ਗੁਰਨਿ ਤੀਰ।ਸਿਖ ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਮ੍ਰਿਗ ਤਿਨਹੁੰ ਸਿੰਘ[6]। ਅਸ ਗੁਰੂ ਦਰਸ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕੁਛਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਕੋ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਾ ਆਗਲ ਕਥਾ ਦੇ ਜੁ ਪਦਾਰਥ ਚਾਰ॥੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸੀਤਲਾ ਪੂਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਲੋਂ ਜ਼ਹਿਰ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਦੁਇ ਸਮੈਂ ਮੈਂ ਬਾਜਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਪੌਰ ॥ ਸਬਦ* ਨਵੀਰਨ ਕੋ ਮਿਲਹਿ, ਗਾਇਂ ਸਬਦ ਸਿਰਮੌਰ॥੧॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਬਜਹਿ ਕੁਲਾਹਲਿ[7] ਹੋਤਿ ਹੈ ਮੰਗਲ ਉਪਜੰਤੇ†। ਪਤਨੀ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਸੁਨੀ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਬ੍ਰਿਧੰਤੇ।ਨਹਿਂ ਨ ਬਡਾਈ ਸਹਿ ਸਕਹਿ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾਰੀ।ਨਹਿਂਪੂਰੀ ਮਨ ਭਾਵਨੀ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਜੋ ਧਾਰੀ॥੨॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵਨਿ ਚਿਤਵਤੀ ਚਿੰਤਾ ਗ਼ਲਤਾਨੀ। ਬਸ ਨ ਬਸਾਵਹਿ ਬੁਰੇ ਪਰ[8] ਦੁਰਮਤੀ ਅਧਾਨੀ।–ਜਤਨ ਬਾਦ ਹੀ ਜਾਤਿ ਹੈ ਨਹਿਂ ਪੂਰਨੋ ਕਾਜਾ। ਅਬਿ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁ ਬਧਤਿ ਹੈ

[1]ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਹੈ; (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਨਟ ਵਾਂਙੂ ਭੇਸ ਬਨਾਇਆ ਹੈ। [2]ਕ੍ਰੋਧ। [3]ਬਿਨਾ ਅਗਨ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਏ ਸੜਦੇ ਹਨ। [4]ਛਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਭਾਵ, ਨਹੀਂ ਛਪਾ ਸਕਦੇ। [5]ਵੱਸਣ ਲਗੇ। [6]ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਬਿਕਾਰ ਰੂਪੀ ਜੋ ਹਰਨ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ) ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਹੈ। [7](ਵਾਜੇ) ਵਜਾਂਦਿਆਂ ਮੰਗਲ। [8]ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੁਰਾ ਕਰਨੇ ਪਰ।

*ਪਾ: ਸਦਨ। †ਇਹ ਰਿਵਾਜ (ਨਵੀਨ) ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪੂਰਬ ਤਾਈਂ ਇਹ ਵਾਜੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ੭.੮ ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਵਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸਮਾਜਾ॥੩॥ਤਸੁ ਲਾਯਕ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਮਹਿਂ ਹੋਇਹੈ ਸੁਧਿ ਲੇਹਿ ਸੰਭਾਰੀ।ਗੁਰਤਾ ਰਹਿ ਹੈ ਤਿਨਹੁਂ ਢਿਗ ਕੁਲ ਚਲਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਹਮ ਛੂਛੇ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ, ਤਿਮ ਸੰਤਤੀ ਹਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿੰਗੇ ਬਾਪੁਰੇ[1] ਜਾਹਿਹਿਂ ਘਰ ਜਾਈ । ਰਲੀਆਂ ਪਿਖਹਿਂ ਸ਼ਰੀਕ ਕੀ ਦੀਰਘ ਦੁਖ ਪਾਈ। ਅਬਿਤੋ ਥੋਰੇ ਜਤਨ ਤੇ ਹਇ ਆਵਤਿ ਕਾਜਾ। ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਇਕ ਹਤੇ ਤੇ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਸਾਜਾ॥੫॥ਲਘੁ ਦਰਖਤਜਬਿ ਉਗਤਿਹੈ ਬਲ ਅਲਪ ਉਖਾਰੇ[2]।ਗਾਢੋ ਹੋਵਹਿ ਮੂਲ ਤੇ ਨਰ ਲਗਿ ਤਬਿ ਹਾਰੇ-। ਇੱਤਜਾਦਕ ਚਿੰਤਾ ਕਰਹਿਂ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸੋਊ । ਜਿਮ ਪਪੀਲਕਾ ਸੈਲ[3]ਕੋ ਚਹਿ ਭਗਨਤਿ ਕੋਊ॥੬॥ਇਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਪਤਨੀ ਪਾਸੂ।ਕਰਤਿ ਬਡਾਈ ਆਪਨੀ ਸੁਖ ਸਹਤ ਬਿਲਾਸੂ। 'ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਤੇ ਮਮ ਪਦ ਸਿਰ ਧਾਰੇ। ਕਿਮ ਸਿਖ ਹਮਰੇ ਭਾਂਹਿ ਕੇ ਹੁਇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਗਾਰੇ ॥੭॥ ਜੋ ਸਿਖ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਮਤੀ ਜੁਤਿ ਮੋਹੁ ਕਹੁ ਮਾਨੈ। ਕਰਾਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਲਖੈ ਗਨ ਭੇਟਨਿ ਆਨੈ। ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਬਹੁ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਏ।-ਅਮੁਕ ਸਬਲ ਜਹਿਂ ਬਿਖਮ ਥੋ ਤਹਿ ਭਏ ਸਹਾਏ[4]-'॥੮॥ਇਮਸੁਨਿਕੈਕਰਮੋ ਖਿਝੀ[5]ਕਸ਼ਾ ਕਰਤਿ ਬਡਾਈ।ਏਕ ਸੱਲ ਛਾਤੀ ਠੁਕਯੋ ਸੋ ਨਹਿ ਨਿਕਸਾਈ । ਜਤਨ ਅਨੇਕਨਿ ਕਰਿ ਥਕਯੋ ਸਭਿ ਬਾਦ ਗਏ ਹੈਂ। ਲਖਹੁ ਨ ਸੰਕਟ ਅਤਿ ਬਡੇ ਨਿਤ ਬ੍ਰਿਧਤਿ ਭਏ ਹੈਂ ॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਭਨਯੋ ਤੁਮ ਬਾਕ ਕੋ-ਸੁਤ ਨਹਿ ਉਪਜੈ ਹੈ-।ਕੂਰੋ ਭਯੋ ਨ ਕਛੂ ਫੁਰਯੋ ਅਬਿ ਸੋ ਮੁਦਤੈ ਹੈਂ[6]।-ਗੁਰਤਾ ਹਮਰੇ ਆਇ ਹੈ-,ਸੋ ਭੀ ਨਹਿ ਹੋਵਾ।ਰਹਤਿ ਹੁਤੋ-ਹਤਿ ਹੋਹਿਗੋ-ਅਬਿ ਮ੍ਰਿਖਾ[7]ਸੁਜੋਵਾ॥੧੦॥ਜਤਨ ਧਾਇ ਕੇ ਪਠਨ ਕੋ ਤਬਿ ਭਯੋ ਸੁ ਬਾਦੂ[7]।ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸੇ ਤਿਸੀ ਕੇ ਬਾਲਕ ਅਹਿ-ਲਾਦੂ[8]। ਬਹੁਰ ਸਰਪ ਕੈ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਜੋਵਾ। ਪਰਾਲਬਧ ਕੇ ਬੇਗ ਤੇ ਤਿਸ ਕੋ[9] ਹਤਿ ਹੋਵਾ ॥੧੧॥ ਕਹਯੋ-ਨਿਕਸਿ ਹੈ ਸੀਤਲਾ ਸਿਸ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸੈਂ-।ਸਕਲ ਅੰਗ ਸੁੰਦਰ ਰਹੇ ਕੁਛ ਬਿਘਨ ਨ ਤਾਸੈ[10]। ਇਹ ਸਭਿ ਤੁਮਰੇ ਬਾਕ ਥੇ ਕਯੋਂਹੂ ਨ ਸਚ ਥੀਵੇ। ਜਿਸਹਿ ਚਹਿਤਿ ਸੰਘਾਰਿਬੇ ਬਿਨ

[1] ਵਿਚਾਰੇ। [2] ਥੋੜੇ ਬਲ (ਨਾਲ) ਉੱਖੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [3] ਪਹਾੜ। [4] ਅਮੁਕੇ ਥਲ ਵਿਖੇ ਜਦ ਔਖ ਬਣੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਹਾਈ ਹੋਇਆ ਸੀ। [5] ਅਨੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [6] ਝੂਠਾ (ਵਾਕ)। [7] ਬਿਅਰਥ। [8] ਅਨੰਦ (ਰਿਹਾ)। [9] ਭਾਵ ਸੱਪ ਦਾ। [10] ਤਿਸ ਨੂੰ।

ਰੁਜ ਸੋ ਜੀਵੇ ॥੧੨॥ ਜਿਸਕੀ ਚਿੰਤਾ ਰਾਤਿ ਦਿਨ ਬਾਸਹਿ ਉਰ ਮੇਰੋ।ਧੂਨ ਸਮ ਛਾਤੀ ਧੁਖਤਿ ਰਿਪੁ ਘਾਤੀ ਹੇਰੋ[1]। ਅਪਨ ਬਡਾਈ ਬਾਦ ਹੀ ਕਿਮ ਆਪ-ਸੁਨਾਵੈਂ।ਜਿਸਤੇ ਸਗਰੀ ਕੁਲ ਦੁਖਹਿ ਸੋ ਚੀਤ ਨ ਆਵੈ'॥੧੩॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਧੀਰਜ ਦਈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਬਚੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਬਹੁ ਕਰੇ ਉਪਾਈ। ਪਾਠ ਕਰੇ ਬਹੁ ਢੰਡਿ ਕੇ ਦਿਜ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਈ। ਦਾਨ ਦੀਨਿ ਅਨਗਿਨਤਿ ਹੀ ਮਮ ਬਚ ਨਿਫਲਾਈ[2]॥੧੪॥ ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਮਮ ਬਾਕ ਕੋ ਤੈਂ ਚਹਿ ਤਿਹ ਹਾਨਾ[3]। ਸੋ ਕਾਰਜ ਮੈ ਕਰਹੁੰਗੋ ਬਚ ਹੈਂ ਨਹਿਂ ਪੂਨਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਜਤਨ ਸਭਿ ਬਾਦ ਭੇ ਇਹੁ ਹੋਇ ਨ ਬਾਦੂ।ਪਹੁੰਚਹਿ ਜਮਕੇ ਧਾਮ ਕੋ ਤੁਝ ਹੁਇ ਅਹਿਲਾਦੂ ॥੧੫॥ਸੱਲਨ ਉਖਾਰੌਂ ਬੰਸ ਕੋ ਗੁਰਤਾ ਹਮ ਲੈਹੈਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸਕਲ ਤੇ ਪੂਜਾਂ ਕਰਵੈ ਹੈਂ।ਬੇਦੀ ਤੇਹਣ ਬੰਸ ਮਹਿਂ ਭੱਲਜਨ ਕੇ ਨਾਂਹੀ। ਗੁਰਤਾ ਸੋਢਨਿ ਕੇ ਅਹੈ ਹਮ ਤੀਨਹੁ ਮਾਂਹੀ॥ ੧੬॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਭੋਰੋ ਅਹੈ ਨਹਿਂ ਚਾਹ ਕਰੰਤਾ। ਅਰਜਨ ਹੁਇ ਬਿਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਅਧਿਕੈ ਦੁਖਵੰਤਾ। ਬੈਸ ਬਿਤੇ ਤਨ ਬਿਨਸ ਹ੍ਵੈ ਇਸਥਿਰ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।ਪੁਨ ਹਮ ਹੀ ਗੁਰ ਹੋਹਿੰਗੇ ਕੋ ਦੁਤਿਯ ਨ ਹੋਈ[4]॥੧੭॥ਤਜਹੁ ਚਿੰਤ ਉਰ ਹਰਖ ਧਰਿ ਲਖਿ ਸਚੁ ਮਮ ਬਾਨੀ। ਬਿਖ ਦੈ ਕਰਿ ਬਾਲਕ ਹਤੌਂ ਸਭਿ ਕੇ ਅਗਵਾਨੀ[5]।ਬਿੱਪ੍ਰ ਖਿਡਾਵਾ ਇਕ ਅਹੈ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੇਰਾ।ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਲੁਭਾਇਹੌਂ ਮਾਨਹਿ ਬਚ ਮੇਰਾ'॥੧੮॥ਸੁਨਿ ਕਰਮੋ ਇਸ ਜਤਨ ਕੋ ਜਾਨ੍ਯੋ -ਹਤਿ ਹੋਵੈ। ਸੱਲ ਰਿਦੇ ਚਿਰਕਾਲ ਕੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਖੋਵੈ-। ਕਰਿ ਮਸਲਤਿ ਮੋਦਤਿ ਉਠੇ ਹਰਿ ਚਿਤ ਮਹਾਨੀ। ਜਾਨ੍ਯੋ ਕਾਰਜ ਹੁਇ ਗਯੋ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਹਾਨੀ॥੧੯॥ ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਬਹਿ ਕੁਛ ਅਵਸਰ ਪਾਯੋ।ਪਰੀ ਰਾਤਿ ਪਠਿ ਦਾਸ ਕੋ ਸੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਲਾਯੋ।ਸਨਮਾਨ੍ਯੋ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬੈਨ ਤੇ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ।'ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਵ ਤੇਰੋ ਅਹੈ ਹਮਰੇ ਉਰ ਭਾਯੋ॥੨੦॥ ਹਮ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁ ਸੇਵ ਕਰੰਤਾ। ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਬਿਚਰਤਿ ਰਹੈਂ ਇਤ ਉਤ ਹਿਤਵੰਤਾ।ਤੋਹਿ ਰਾਖਿਬੋ ਪਾਸ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਹਮਾਰੋ। ਕਰਵਾਵਹਿਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕੋ ਨਿਤ ਰਖਹਿਂ ਸੁਖਾਰੋ ॥੨੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੁਛ

---

[1]ਨਾਸ਼ ਯੋਗ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। [2]ਨਿਸ਼ਫਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [3]ਤੂੰ (ਜੋ) ਜਿਸਦਾ ਨਾਸ਼ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈਂ। [4]ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [5]ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।

ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਠਾਨੇ ਬਡਿ ਸੇਵਾ[1]। ਨਹਿਂ ਪਰਖਤਿ ਤੁਝ ਕਿਰਤਿ* ਕੋ[2] ਹਮ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵਾ'। ਬਿੱਪ੍ਰ ਭਨਯੋ'ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਜੀ!ਚਾਹਤਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ। ਜੁ ਕਛੁ ਕਹਹਿ† ਕਾਰਜਕਰੌਂ ਆਲਸ ਬਿਸਰਾਨ॥੨੨॥ਅਪਰ ਥਾਨਨਹਿਂ ਜੀਵਕਾ ਮੈਂ ਭਯੋ ਖਿਡਾਵਾ। ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਰਾਖੌਂ ਗੋਦ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਕਰਿ ਪਰਚਾਵਾ। ਖਰੋ ਫਿਰਤਿ ਹੌਂ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਜੰਘਾਂ ਥਕਿ ਜੇ ਹੈਂ। ਰਾਖਤਿ ਉਰਧ ਉਠਾਇ ਕੈ ਨਹਿਂ ਬੈਠਨ ਦੇਹੈਂ‡॥੨੩॥ ਦੀਰਘ ਥੂਲ[3] ਸਰੀਰਹੈ ਜਿਸ ਭਾਰ ਘਨੇਰਾ। ਕਰੌਂ ਖਿਲਾਵਨਿ ਗੋਦ ਲੈ ਪਰਚਾਇ ਬਡੇਰਾ॥ਅਪਰਨਿ ਢਿਗ ਨਹਿਂ ਜਾਤਿ ਹੈ ਰਹਿ ਕੋਛਰ[4]ਮੇਰੀ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਰਾਖਤਿ ਖੇਲਤੇ, ਜਾਤਿ ਨ ਕਿਤ ਓਰੀ'॥ ੨੪॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਹਿਬੇ ਲਗਯੋ 'ਕਾਰਜ ਇਕ ਮੇਰਾ। ਸਿੱਧ ਹੋਤਿ ਸੋ ਤੋਹਿ ਤੇ ਲਿਹੁ ਧਨ ਬਹੁਤੇਰਾ॥ ਏਕਬਾਰਿ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ ਜੇ ਸੁਖ ਹੁਇ ਬਯ-ਸਾਰੀ॥ਕਰਨ ਸੁਖਾਰੋ ਤੋਹਿ ਕੋ,ਅਪਰਨਿ ਕਹੁ ਭਾਰੀ'॥੨੫॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹਯੋ 'ਅਸ ਕਾਜ ਕਨਾ ਮੋ ਤੇ ਬਨਿ ਜਾਵੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਦਰਬ ਸਮੂਹ ਦਿਹੁ ਤੁਮਰੇ ਚਿਤ ਭਾਵੈ।ਕਯੋਂ ਨ ਕਰਹੁਂ ਗੋ ਮੈਂ ਤਿਸੈ ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਊਂ।ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਸਗਰੇ ਚਹਤਿ ਕਜਾ ਰੰਕ ਜੁ ਰਾਊ'॥੨੬॥ ਕਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ 'ਪ੍ਰਥਮੇ ਸਪਥ ਕਰ ਲੇਹਿ ਜਨੇਊ[5]। ਮੈਂ ਭੀ ਉਚਰੌਂ ਸਪਥ ਕੋ ਤੁਝ ਕੋ ਧਨ ਦੇਊਂ। ਮੋਰ ਤੋਰ ਚਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਹੈ ਨਹਿਂ ਪੰਚੋ[6]।ਦੋਨੋ ਕੋ ਬਿਸਵਾਸ ਹੁਇ ਸੰਸੈ ਨਹਿਂ ਰੰਚੋ॥੨੭॥ ਸਪਥ ਕਰਨਿ ਤੇ ਹੋਤਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ,ਸੰਦੇਹਿ ਨ ਹੋਵੈ।ਧੀਰਜ ਉਪਜੈ ਦੁਹਨਿ ਕੇ ਸਿਧ ਕਾਰਜ ਜੋਵੈਂ। ਲੇਹੁ ਜਨੇਊ ਹਾਥ ਗਹਿ ਨਹਿਂ ਕਹੂੰ ਬਖਾਨੋ।ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਬਲ ਬੁੱਧਿ ਤੇ ਤੁਮਰੋ ਹਿਤ ਠਾਨੋ'॥੨੮॥ਸੁਨਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨੇ ਬਚ ਕਹੇ ਗਹਿ ਹਾਥ ਜਨੇਊ। 'ਗੋਪ ਬਾਤ ਜਿਮ ਤੁਮ ਕਹੋ,ਨਹਿਂ ਕਹੂੰ ਕਹੇਊ[7]'।ਜੋ ਮੁਝ ਤੇ ਹੁਇ ਆਇ ਹੈ ਤੌ ਮੈਂ ਕਰਿ ਦੇਹੌਂ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਸ ਕੀ ਸਪਥ ਮੁਝ ਨਹਿਂ ਆਨ ਸੁਨੈ ਹੌਂ'॥੨੯॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਧੀਰਜ ਭਈ ਨਿਜ ਕਪਟ ਸੁਨਾਵਾ॥ 'ਹੇ ਦਿਜ! ਅਬਿ ਉਪਕਾਰ ਕਰਿ ਧਨ ਲਿਹੁ ਮਨ ਭਾਵਾ॥ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਿਖ ਇਹ ਕਾਰਜ ਮੇਰਾ। ਸੱਲਜ ਰਿਦੇ ਕਰਤਾ।

[1](ਤਲਬ) ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਤੂੰ) ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। [2](ਸੇਵਾ ਦੀ) ਤੇਰੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ। [3]ਬੜਾ ਮੋਟਾ। [4]ਕੁਛੜ, ਗੋਦੀ। [5]ਸੌਂਹ ਖਾਹ ਹਥ ਵਿਚ ਜਨੇਊ ਲੈਕੇ। [6]ਪੰਜਵਾਂ (ਕੰਨ) ਨਾ ਸੁਣੇ। [7]ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ। *ਪਾ:-ਕਰਤ ਹੋ। †ਪਾ:-ਕਹਹੁ।

‡ਪੰਜ ਬਰਸ ਦੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਕੌਣ ਚੁਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ?

ਕਰਕ ਦੁਖ[1] ਦਿਖੇ ਘਨੇਰਾ ॥੩੦॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਬਿਨ ਰਹੈ, ਗੁਰਤ[1] ਹਮ ਪਾਵਹਿ। ਨਾਂਹਿ ਤ, ਇਨ ਕੇ ਬੰਸ ਤੇ ਕਯੋਂ ਹੁੰ ਨ ਕਰ ਆਵਹਿ। ਲੇਹੁ ਰਜਤਪਣ ਪੰਚਸੈ ਹਮ ਤੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਰਬ ਆਰਬਲ ਲਗਿ ਰਹਹੁ ਸੁਖ ਦੇਹਿੰ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਨੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰੀ ਪੁਨ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਭਾਖੇ। 'ਮੋਹਿ ਜਨੇਊ ਕੀ ਸਪਥ ਧਨ ਕਹਯੋ ਨ ਰਾਖੈਂ[2]। ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਖਾਤਰਜਮਾ[3] ਜਿਮ ਹੋਵਹਿ ਤੇਰੀ। ਹਮ ਨਹਿੰ ਕੂਰ ਬਖਾ-ਨਤੇ,ਕਯੋਂ ਚਿੰਤ ਘਨੇਰੀ॥੩੨॥ ਇਹੁ ਕਰਨੋ ਤੁਝ ਕੋ ਸੁਗਮ ਨਿਤ ਰਖਹਿੰ ਉਛੰਗਾ। ਕਿਸਹੂੰ ਬਿਧਿ ਮੁਖ ਦੀਜੀਏ ਨਹਿੰ ਦੇਖਹਿ ਰੰਗਾ। ਅਪਰ ਨ ਕੋ ਰਖਵਾਰ ਹੈ ਤੁਝ ਪਰ ਬਿਸਵਾਸਾ। ਦੇ ਬਿਖ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰੀਜੀਏ ਕਹਿ-ਸੂਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ[4]-॥੩੩॥ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਬਿਖ ਦਈ ਸਭਿ ਸੂਲ ਪਛਾ-ਨਹਿ॥ਤੌ ਕਹੁ ਨਹਿੰ ਕਿਹ ਭਾਂਤਿ ਡਰ ਹਮ ਪਖ ਕੋ ਠਾਨਹਿ॥ ਜੇ ਕੋਈ ਤਵ ਨਾਮ ਲੇ ਡਾਂਟਹੁ ਬਹੁ ਤਾਂਹੀ। ਨਤੁ ਆਵਹੁ ਹਮਰੇ ਸਦਨ ਕਿਸ ਦੇਵਹਿੰ ਨਾਂਹੀ[5]॥੩੪॥ਦਰਬ ਲੋਭ ਤੇ ਫਿਰ ਗਯੋ ਦਿਜ ਮੂਢ ਬਡੇਰ॥ਕਹਯੋ:'ਰੰਗ ਸੁਧਿ ਨਿਤ ਰਖੈ ਲਖਿ ਸੰਝ ਸਵੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੀ ਚੌਕਸੀ[6] ਲਾਗੇ ਨਿਜ ਕਾਜਾ॥ਘਰ ਅੰਤਰਿ ਮੈਂ ਰਾਖਤੋ ਜਹਿੰ ਸਕਲ ਸਮਾਜਾ' ॥੩੫॥ ਕਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ 'ਬਲ ਬੁੱਧਿ ਕਰਿ ਛਲ ਠਾਨਹੁ ਐਸੇ। ਘਰ ਮਹਿ ਬਿਖ ਦਿਹੁ ਲਖੈ ਨਹਿੰ ਰੰਗ॥ ਕਿਮ ਜੈਸੇ॥ਪੁਨ ਤੁਝ ਕੋ ਕਿਛੁ ਡਰ ਨਹੀਂ ਆਵਹੁ ਮੁਝ ਪਾਸੁ'॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਜ ਦ੍ਰਿਢ ਕਿਯੋ ਸਭਿ ਦੇ ਭਰਵਾਸੁ ॥ ੩੬ ॥ ਅਪਰ ਬਹੁਤ ਮਸਲਤ ਕਰੀ ਕਹਿੰ ਲਗਿ ਲਿਖਿ[7] ਸੋਊ। ਕਪਟ ਕਰਨਿ ਕਹੁ ਪਾਪਮੈ[8] ਪਾਪੀ ਬਡ ਦੋਊ। ਬਹੁਤ ਬਾਤ ਪਰਪੱਕਨ ਕਰਿ ਦਿਜ ਗੁਰ ਘਰ ਆਵਾ॥ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਜੋ ਬਿਖ ਦਈ ਸੋ ਸਿਰ ਧਰਿ ਲਯਾਵਾ॥੩੭॥ਦੋਹਰਾ॥ਪਾਹਨ ਸੋਂ ਪੀਸਨਿ ਕਰੀ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਤਿਸ ਰਾਤਿ॥ਪੁਰੀ ਬਾਂਧਿ ਸਿਰ ਮਹਿੰ ਧਰੀ-ਉਠਿਕਰਿ ਦੈਹੌਂ ਪ੍ਰਾਤ-॥੩੮॥ਰੈਨਸੈਨ ਕਰਿਪਰਿ ਰਹੇ ਐਨਗੁਰੂ ਕੇ ਬਿੱਪ੍ਰ॥ ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਜਾਗਤਿ ਭਏ ਕਰਯੋ ਪਾਪ ਚਹਿ ਛਿੱਪ੍ਰ॥੩੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਖ ਦੈਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੫॥

---

[1]ਪੀੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਕਿਹਾ ਹੋਯਾ ਧਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਾਂਗਾ। [3]ਤਸੱਲੀ। [4]ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸੂਲ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ। [5]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ)। [6]ਖਬਰਦਾਰੀ। [7](ਮੈਂ) ਲਿਖਾਂ। [8]ਪਾਪ ਵਿਚ ਕਪਟ ਕਰਨ ਨੂੰ।(ਅ) ਪਾਪ ਰੂਪ।

੧੬. [ਕੁੱਤਾ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲਾ ਦਹੀਂ ਖਾ ਮਰ ਗਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਉਠਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨੇ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੇ ਗੋਦ। ਇਤ ਉਤ ਲਗ੍ਯੋ ਖਿਲਾਵਨੇ ਰੀਗ੍ਯਾ ਦਿਖਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ॥੧॥ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ਦਾਸੀ ਦਧਿ ਲ੍ਯਾਵਤਿ ਭਈ ਬਹੁ ਮਧਰ ਮਲਾਈ[1]। ਅਲਪ ਕਟੋਰਾ ਰਜਤ[2]ਕੋ ਜਿਸ ਮਹਿ ਨਿਤ ਖਾਈ। ਤਬਿ ਦਿਜ ਨਿਜ ਕਰ ਮੈਂ ਲਿਯੋ ਸਭਿ ਆਂਖ ਬਚਾਇ। ਘਰ ਊਪਰ ਘਰ[3]ਗਯੋ ਤਹਿਂ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਦਿਖਾਇ॥੨॥ਧਰ੍ਯੋ ਕਟੋਰਾ ਤਾਕਮਹਿਂ[4] ਸੋ ਪਰੀ ਨਿਕਾਰੀ।ਦਧਿ ਮਹਿ ਦੀਨਸਿ ਡਾਰਿ ਕਰਿ ਬਿਚ ਅੰਗੁਰੀ ਮਾਰੀ। ਨੀਕੋ ਦਿਯੋ ਮਿਲਾਇ ਕੈ ਨਹਿ ਲਖੀਅਹਿ ਨ੍ਯਾਰੇ। ਧਰਕਤਿ ਛਾਤੀ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ,ਇਤ ਉਤਹਿ ਨਿਹਾਰੇ ॥੩॥ ਬਿੱਪ ਛਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਕਰਤਿ ਭਾ ਗਹਿ ਹਾਥ ਕਟੋਰਾ। ਲਗ੍ਯੋ ਪਿਲਾਵਨਿ ਉਪਰੇ ਕਰਿ ਮੁਖ ਕੀ ਓਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਨਾਕ ਔਂਠ ਫੇਰ੍ਯੋ ਬਦਨ ਲਖਿ ਕੈ ਦਿਜ ਖਾਮੀ[5]॥੪॥ ਦਿਜ ਨੇ ਬਲ ਤੇ ਮੋਰ ਮੁਖ ਕਿਯ ਸਮੁਖ ਕਟੋਰਾ। ਬਾਕ ਕ੍ਰੂਰ ਤੇ ਝਿਰਕਤੋ 'ਹਾਊ ਇਤ ਓਰਾ। ਆਵਹਿ[6] ਗਹਿ ਲੈ ਜਾਇਗੋ ਨਾਤੁਰ ਦਧਿ ਪੀਜੈ।ਅਧਿਕ ਮਧੁਰ ਹੈ ਸ੍ਵਾਦ ਮੈਂ ਨਹਿ ਦੇਰਿ ਕਰੀਜੈ'॥੫॥ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬੈ ਜਾਨ੍ਯੋ-ਮਖ ਲਾਵੈ[7]। ਛਲ ਤੇ ਬਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਹੈ ਬਿਖ ਦੁਜਨ[8] ਪਿਲਾਵੈ-। ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਬਿਖ ਦਧੀ ਮਿਲਿ[9]ਦੀਨੋ ਸੁ ਹਟਾਈ। ਨਿਕਟ ਨ ਮੁਖ ਕੋ ਕਰਤਿ ਭੇ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਿ ਜਾਈ।੬॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਤਾੜਤਿ ਝਿੜਕੇਤਾ। ਗਹੇ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥ ਇਕ ਬਲ ਸਕਲ ਕਰੇਤਾ।ਦੁਤਿਯ ਹਾਥ ਸੋਂ ਦਧਿ ਗਹ੍ਯੋ ਮੁਖ ਬਲ ਕਰਿ ਲਾਯੋ।ਨੇਤ੍ਰ ਦਿਖਾਵਤਿ ਲਾਲ ਕਰਿ ਬਡ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਯੋ ॥ ੭॥ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਮੁਖ ਬਲ ਧਰੇ ਚਿੰਘਾਰ ਪੁਕਾਰੀ[10]। ਸ਼ੋਰ ਕਰ੍ਯੋ ਊਚੇ ਮਹਾਂ ਰੋਦਤਿ ਰਵ ਭਾਰੀ[11]। ਦਧੀ ਲਗਾਈ ਅਧਰ ਸੋਂ ਦਿਜ ਅਧਮ ਸੁ ਜੋਰੇ[12]।ਤਊ ਸ਼ਬਦ ਅਤਿਸਿਸ ਕਰ੍ਯੋ ਇਤ ਉਤ ਮੁਖ ਮੋਰੇ॥੮॥ਕਰ ਪਕਰੇ ਕਰਿ ਜੋਰ ਸੋਂ ਦਧਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਫੇਰੈ। 'ਕਜਾ ਹੋਵਤਿ ਹੈ ਤੋਹਿ ਕੋ' ਊਚੇ ਇਮ ਟੇਰੈ। 'ਜੇ ਨਹਿਂ ਪੀਵਤਿ ਅਬਿ ਭਲਾ

---

[1]ਮਿੱਠੀ ਮਲਾਈ ਵਾਲੀ ਦਹੀਂ। [2]ਚਾਂਦੀ ਦਾ। [3]ਕੋਠੇ ਚੁਬਾਰੇ ਤੇ। [4]ਬਾਰੀ ਵਿਚ। [5]ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੀ ਖੁਟਿਆਈ। [6]ਹਊਆ ਇਸ ਪਾਸਿਓਂ ਆਵੇਗਾ। [7]ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾਂਵਦਾ ਹੈ। [8]ਦੁਰਜਨ। ਖੋਟਾ [9]ਵਿਹੁ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਦਹੀਂ। [10]ਚੀਕ ਮਾਰੀ। [11]ਭਾਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਰੋਵੇ। [12]ਹੋਠਾਂ ਨਾਲ ਦਿਜ ਪਾਪੀ ਨੇ ਜੋਰੇ ਜੋਰੀ।

ਆਵਤਿ ਹੈ ਹਾਊ[1]। ਗਹਿ ਲੇਵਹਿ,ਛੋਰਹਿ ਨਹੀਂ,ਮੈਂ ਤੋ ਚਲਿ ਜਾਊ'॥੯॥
ਫੇਰ ਘੇਰ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਹੈ ਕਬਿਹੂੰ ਪਰਚਾਵੈ। ਹਾਥ ਗ੍ਰੀਵ ਦਿਢ ਗਹਿ ਰਹ੍ਯੋ
ਦਧਿ ਸਮੁਖ ਲਿਜਾਵੈ।–ਏਕਬਾਰਿ ਕਿਮ ਪੀਯ ਲੇ–ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।
–ਬਹੁਰ ਕਰਹਿ ਰੋਦਨ ਅਧਿਕ ਮੁਝਕੋ ਡਰ ਨਾਂਹੀ–॥੧੦॥ ਕੰਪਤਿ ਕਰ
ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਰਿਦਾ ਧੀਰਜ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ਾ।–ਰੁਦਤਿ ਪਸਾਰਤਿ ਬਦਨ ਜਬਿ
ਦਧਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਪਾਸਾਪਾਵੈਂ,ਕਿਮਹੁੰ ਲੰਘਾਇ ਲੇ ਉਦਰੰਤਰਿ[2] ਜਾਵੈ। ਪੁਨ
ਚੋਰੀ ਛਪਿ ਜਾਇਗੀ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਆਵੈ–॥ ੧੧ ॥ ਰੁਦਤਿ ਪੁਕਾਰੇ ਉਚ
ਤਬਿ ਦੇ ਦੂਰਿ ਸੁਨਾਈ।ਸ਼੍ਰੋਨ ਪਰੀ ਧੁਨਿ ਗੰਗਕੇਬੈਠੀਜਿਸ ਥਾਈਂ।ਆਤੁਰ
ਸ਼ਬਦ ਦੁਖਾਰਤੋ ਜੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਦੌਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਿਕਟ
ਤੂਰਨ ਚਲਿ ਆਈ॥੧੨॥'ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਕਿਤ ਰੁਦਤਿ ਹੈ ਬਹੁ ਬਯਾਕੁਲ
ਬਾਨੀ।ਸੁਨਿਯਤਿ ਉਚ ਪੁਕਾਰਤੋ ਅਤਿ ਸੰਕਟ ਸਾਨੀ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖਤਿ
'ਪ੍ਰਾਤ ਤੇ[3] ਦਿਜ ਗੋਦੀ ਲੀਨੋ। ਊਪਰ ਲੇ ਘਰ ਮਾਹਿ ਗਯੋ ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ
ਚੀਨੋ'॥੧੩॥ਹੌਲ ਪਿਖ੍ਯੋ ਉਰ ਗੰਗ ਕੇ ਗੁਰ ਦਾਸ[4] ਪਠਾਯੋ।'ਛਿੱਪ੍ਰ ਬਿਲੋ-
ਕਹ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕੈਸੇ ਰੁਦਨਾਯੋ'। ਦੌਰਤਿ ਦਾਸ ਪਹੁਚਿਓ ਜਹਿ ਏਕਲ
ਠਾਂਢੋ[5]।ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਦਧਿ ਲੈ ਰਹ੍ਯੋ ਛੋਰੇਕਰਗਾਢੇ[6]॥੧੪॥'–ਰੁਦਨਾਯੋਕਿਮ'
ਬਿੱਪ੍ਰ ! ਤੁਮ–ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੂਛਾ[7]। ਕਹਤਿ ਸੁ 'ਮੈ ਦਧਿ ਪਯਾਵਤੋ'
ਬੋਲਤਿ ਛਬਿ ਛੂਛਾ[8]। 'ਨਹਿ ਪੀਵਤਿ ਇਮ ਜਾਨਿਕੈ ਝਿਰਕ੍ਯੋ ਡਰਪਾਯੋ।
ਮੈਂ ਭੀ ਪਿਖਿ ਅਬਿ ਖਰੋ ਰਹੁ' ਪੁਨ ਮੁਖ ਢਿਗ ਲਯਾਯੋ॥੧੫॥ ਹਾਥ ਸਾਥ
ਤੇ ਹਟਕਿ ਕੈ ਪਿਖਿ ਨਾਕ ਚਵਾਯੋ[9]।ਦੇਖਿ ਦਾਸ ਨਿਜ ਨੈਨ ਤੇ ਗੁਰ ਤੀਰ
ਬਤਾਯੋ।ਬਹੁਰ ਪਠ੍ਯੋ'ਅਬਿ ਜਾਇਕੈਆਨਹੁ ਹਮਪਾਸੇ।ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿੰ,ਪੀਵਤਿ
ਦਧੀ ਕੋ ਬਡ ਰੁਦਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥੧੬॥ ਦਧਿ ਸਮੇਤ ਆਨਹੁ ਦੁਹਨਿ ਕਯਾ
ਕਾਰਨ ਹੋਵਾ।ਅਪਨਿ ਹਦੂਰ ਖਵਾਇ ਹੈਂ,ਦੇਖਹੁ ਕਿਮ ਰੋਵਾ'। ਦਾਸ ਗਯੋ
ਤਿਨ ਪਾਸ ਪੁਨਿ ਆਨੇ ਗੁਰ ਤੀਰ।ਬਿਨਾਂ ਲਖੇ[10] ਦਿਜ ਮੂਢਕੋ ਬਿਨਸ੍ਯੋ
ਸਭਿ ਧੀਰ॥੧੭॥ਸ੍ਰੀਗੁਰੁ ਅਰੁ ਗੰਗਾ ਖਰੀ ਨੰਦਨ ਕੋਹੇਰ।ਝਲਕਤਿਨੇਤ੍ਰ

---

[1]ਹਊਆ। [2]ਪੇਟ ਵਿਚ। [3]ਸਵੇਰ ਤੋਂ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸ। [5]ਇਕੱਲਾ ਖੜਾ ਹੈਸੀ। [6]ਤਰਕੜੇ ਹਥ (ਫੜੇ ਹੋਏ) ਛੋੜ ਦਿਤੇ। [7]ਕਿਉਂ ਰੁਵਾਇਆ ਈ ? [8]ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਦਾ ਰੰਗ ਉੱਡਿਆ ਹੋਇਆ (ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ)। [9]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਨੇ। [10]ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਲਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ।

ਬਿਸਾਲ ਜੁਗ ਜਲ ਭਰਯੋ ਘਨੇਰਾ। ਮੁਖ ਬਯਾਕੁਲ ਕੁਛ ਅਧਰ ਸੋਂ ਦਧਿ
ਲਾਗਿ ਰਹਯੋ ਹੈ। ਸੁਬਕਤਿ ਰੋਦਤਿ[1] ਅਧਿਕ ਹੀ ਬਹੁ ਕਸ਼ਟ ਲਹਯੋ ਹੈ॥
੧੮॥ਪਿਤ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਲੋਕਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਤੇ ਜਾਨੋ।–ਦੁਸ਼ਟ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਖ
ਦੇਤਿ ਹੈ–ਸਮਝਾਵਤਿ ਮਾਨੋ। ਪਕਰ ਬਿਖੈ ਮਨ ਗੰਗ ਕੋ[2]–ਕੁਛ ਕਾਰਣ
ਭਾਰੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖੋਟੋ ਰੁਦਨ ਨਹਿੰ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ–॥੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰ-
ਜਨ ਸਭਿ ਜਾਨਿ ਕੈ ਬੂਝਯੋ ਦਿਜ ਤਾਂਈ। 'ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਪੀਵਤਿ ਦਧੀ ਕੋ
ਬਾਲਕ ਰੁਦਨਾਈ ?'। ਬਿੱਪ੍ਰ ਭਨਯੋ 'ਨਿਤ ਪਿਯਤ ਜਿਮ ਤਿਮ ਆਜ
ਪਿਲਾਵੋਂ।ਕਰਤਿ ਹਟਾਵਨਿ ਹਾਥ ਤੇ ਜਬਿ ਮੁਖ ਢਿਗ ਲਯਾਵੋਂ॥੨੦॥ ਮੁਖ
ਫੇਰਤਿ ਨਹਿ ਸਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਮੈਂ ਕਹਿ ਡਰਪਾਯੋ।ਰੁਦਨ ਪੁਕਾਰ ਅਚਾਨਕੈ ਕਿਮ
ਨਹੀਂ ਲਖਾਯੋ[3]'। ਭਨਯੋ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੁਨਿ ਸਕਲ 'ਅਬਿ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੀ।
ਦਧੀ ਪਿਲਾਵਹੁ ਸਹਿਜ ਸੋਂ ਹੁਇ ਸਿਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ'॥੨੧॥ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ
ਬਾਕ ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ।–ਦੇਵੌਂ ਬਿਖ ਇਨ ਦੇਖਤੇ ਅਵਸਰ ਸ਼ੁਭ
ਪਾਯੋ। ਕਪਟ ਨ ਮੇਰੋ ਅਬਿ ਲਖਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਹੋਵਾ। ਜਾਨਹਿੰਗੇ ਮ੍ਰਿਤੁ
ਸੂਲ ਤੇ ਦਧਿ ਸਭਿ ਨੇ ਜੋਵਾ–॥੨੨॥ਤਬਿ ਧੀਰਜਧਰਿਦਧੀਕੋਮੁਖਕੇ ਢਿਗ
ਢੋਵਾ[4]।–ਪੀਵਹਿਗੋ ਅਬਿ,ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ–ਡਰ ਉਰ ਤੇ ਖੋਵਾ। ਭ੍ਰਿਕੁਟੀਕੁਟਲ[5]
ਚਢਾਇ ਕਰਿ ਦ੍ਰਿਗ ਕ੍ਰੂਰ ਦਿਖਾਏ[6]। ਹਟਕਯੋ ਬਾਸਨ ਹਾਥ ਤੇ[7] ਰਿਸ
ਕੁਛ ਉਪਜਾਏ॥੨੩॥ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਜਬਿ ਇਮ ਕਰੀ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਾਨੀ।
–ਕਪਟ ਦਧੀ ਮਹਿ ਕੁਛ ਕਰਯੋ ਦਿਜਦੁਰਮਤਿ ਠਾਨੀ–।ਲੇਕਰਿ ਅਪਨੀ
ਗੋਦ ਮਹਿ ਪ੍ਰਿਯ ਨੰਦ[8] ਬਿਠਾਯੋ। ਦ੍ਰਿਗ ਪੋਂਛਤਿ ਦੇ ਪਯਾਰਕੋ ਮੁਖ ਮਧੁਰ
ਅਲਾਯੋ ॥ ੨੪॥ ਦਿਜ ਕਰ ਤੇ ਦਧਿ ਕਰ ਲਈ ਪਯਾਵਨ ਪੁਨ ਲਾਗੇ।
ਹਰਖਤਿ ਦਿਜ ਭੀ ਕਹਤਿ ਹੈ 'ਕਰੀਅਹਿ ਮੁਖ ਆਗੇ'। ਜਬਹਿ ਕਟੋਰਾ
ਢਿਗਬਦਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੇ ਕੀਨੋ।ਨੀਚ ਬਿਲੋਚਨ ਕਰਿ ਰਹੇ ਹਟਕਯੋ,ਨਹਿੰ
ਪੀਨੋ[9] ॥੨੫॥ ਦਿਖਿ ਦਿਜ ਬਿਸਮੈ ਹੁਇ ਰਹਯੋ–ਅਜ਼ਮਤ ਇਨ ਮਾਂਹੀ।
ਦਧ੍ਰੀ ਸਦੋਸ਼[10] ਪਛਾਨਿ ਕੈ ਲਾਵਤਿ ਮੁਖ ਨਾਂਹੀ।ਕੁਛ ਹੁਇ ਜਾਇ ਨ ਅਸ

---

[1]ਡੁਸਕਾਰੇ ਮਾਰਕੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। [2]ਗੰਗਾ ਦਾ ਮਨ ਪਕੜ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਭਾਵ ਸੋਚ ਫੁਰੀ।
[3]ਕਿਉਂ ਅਚਾਨਕ ਰੋਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ। [4]ਕੋਲ ਕੀਤਾ। [5]ਭਾਵ ਟੇਢੀਆਂ।
[6]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ। [7]ਬਰਤਨ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਰੇ ਕੀਤਾ। [8]ਪਿਆਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ
[9]ਹੋੜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪੀਤਾ ਨਾ। [10]ਦੂਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਦਹੀਂ।

ਅਥੈ[1] ਮਨ ਕਪਟ ਉਘਾਰੈ-। ਤ੍ਰਸਤਿ ਭਯੋ ਪੁਨ ਮਨ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਗਟੀ ਬਿਚਾਰੈ ॥੨੬॥ ਅਲਪ ਜਾਤਿ[2] ਕੂਕਰ ਹੁਤੋ ਪਿਸਤਾ ਕਹਿੰ ਜਾਂਹੀ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਗੁਰ ਥਿਰਹਿਂ ਤਿਸ ਤਰੈ ਰਹਾਹੀ॥ ਵਹਿਰ ਚਲਤਿ ਕਿਤ ਸੰਗ ਹੁਇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਤੀਰਾ। ਰਹਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਸਦੀਵ ਹੀ ਜਿਹ ਭਾਗ ਗਹੀਰਾ ॥੨੭॥ਕਰਯੋ ਹਕਾਰਨ ਸ੍ਵਾਨਕੋ ਪਰਯੰਕ ਤਰੇ ਹੈ।ਨਿਕਸਯੋ ਪੂੰਛ ਹਿਲਾਵਤੋ ਦ੍ਰਿਗ ਸਮੁਖ ਕਰੇ ਹੈ। ਤਿਸ ਕੇ ਬਾਸਨ[3] ਗੁਰੂ ਨੇ ਦਧਿ ਕਰ ਤੇ ਪਾਈ। ਸੂੰਘਤਿ ਹੀ ਤਿਸਤੇ ਹਟਯੋ ਮੁਖ ਤਨਕ ਨ ਲਾਈ॥੨੮॥ ਅਜ਼ਮਤ ਗੁਰ ਕੋ ਸ੍ਵਾਨ ਮਹਿ ਜੂਠੋ ਨਿਤ ਖੈਹੈ[4]। ਬਿਖ ਜਾਨੀ ਅਚਵੀ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਕੋ ਸਮਝੈ ਹੈ। ਸਿਰ ਹਿਲਾਇ ਖਰਕਾਇ ਕੈ ਅਪਨੇ ਜੁਗ ਕਾਨਾ-ਬਿਖ ਸਮੇਤ ਇਹੁ ਦਧੀ ਹੈ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਨ ਖਾਨਾ॥੨੯॥ ਅਪ ਗਤਿ ਮੇਰੀ ਹੋਇਗੀ, ਖੋਟੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੌਂ। ਦੁਸ਼ਟ ਦਿਜਾਧਮ[5]ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕੈਸੇ ਇਸ ਖਾਵੌਂ-।ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਤਿ ਕੋ ਪਰਖ ਕੈ ਗੁਰਬਾਕ ਅਲਾਇ। 'ਤੂੰ ਹਮਰੇ ਨਿਤ ਸੰਗ ਹੈਂ ਇਤ ਉਤ ਸਭਿ ਥਾਏਂ॥੩੦॥ਨਹਿੰ ਬਿਛੁਰਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਹੋਇ ਗਤਿ ਸੰਦੇਹ ਨ ਕੀਜੈ॥ ਬਿਦਤਹਿ ਕਪਟ ਜਿ ਦੁਸ਼ਟ ਹ੍ਵੈ ਦਧਿ ਅਬਿ ਸਭਿ ਪੀਜੈ'।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰਤੇ ਸੁਨਤਿ ਤਜਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ॥ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਸਭਿ ਹੀ ਦਧੀ ਪੀ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਾ[6] ॥੩੧॥ਬੈਠਿ ਗਈ ਗੰਗਾ ਨਿਕਟਿ ਦਿਜ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਠਾਵਾ॥ਅਪਰ ਦਾਸ ਸਿਖ ਪਾਸ ਗਨ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਵਾ। ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮਤਿ ਚਿਤ ਸਮਸਤ ਕਾਰਨ ਕਲਾ ਹੋਈ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਦਨ ਤਬਿ ਪੀਤ ਭਾ ਸਭਿ ਧੀਰਜ ਖੋਈ॥੩੨॥-ਧਰਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਜਾਇ ਨਹਿੰ,ਨਭ ਉੱਡਯੋ ਨ ਜਾਈ॥ ਕਪਟ ਖੁਟਾਈ ਕ੍ਰਿਤੀ ਮਮ ਸਭਿਹੂੰ ਲਖਿ ਪਾਈ-। ਧਰਿ ਮੁਖ ਮੌਨ ਬਿਲੋਕਤੇ ਬੋਲਤਿ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਧੰਨਿ ਗੁਰ ਉਰ ਸਭਿ ਸੁਧਿ ਹੋਈ॥੩੩॥ਘਟੀ ਏਕ ਮਹਿਂ ਸ੍ਵਾਨ ਸੋ ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਜੁ ਠਾਂਢਾ। ਤਰਫਤਿ ਮਾਰਤਿ ਪਗਨਿ ਕਹੁ ਸੰਕਟ ਬਡ ਬਾਢਾ॥ਲਾਂਗੁਲ ਐਂਠਤਿ[7] ਬੈਠਿ ਕਬਿ ਪੈਠਤਿ ਘਰ ਜਾਈ[8]।ਸ਼ਬਦ ਕਰਤਿ ਕਬਿ ਆਇ ਕੈ ਆਗੈਲਿਟ ਜਾਈ॥੩੪॥ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਹੁਇ ਗਏਵ੍ਯਾ-ਕੁਲਤਾ ਪਾਏ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਕਟ ਲਹਯੋ ਸਭਿ ਕੇ ਅਗੁਵਾਏ। ਕੇਤਿਕ

---

[1]ਹੁਣ ਐਸੀ ਕੁਝ (ਗੱਲ) ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ। [2]ਛੋਟੇ (ਕੱਦ ਵਾਲੀ) ਜਾਤ ਦਾ। [3]ਤਿਸ (ਕੁੱਤੇ) ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ। [4]ਖਾਂਦਾ ਸੀ। [5]ਪਾਪੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [6]ਭਾਵ ਕੁੱਤਾ ਦਹੀਂ ਪੀ ਗਿਆ। [7]ਪੂੰਛ ਅਕੜਾਂਦਾ ਹੈ। [8]ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਕੇ।

ਛਿਰ ਮਹਿ ਮਰਿ ਰਹਯੋ ਮੁਖ ਦੀਨਿ ਪਸਾਰੇ।ਦੈਤ ਨਿਕਾਸੇ ਵਹਿਰ ਕੇ ਗਿਰ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ॥੩੫॥ਪਗ ਪੰਕਜ ਤਬਿ ਆਪਨੋ ਕੂਕਰ ਕੇਛ੍ਵਾਵਾ।ਗਯੋ ਬਿਕੁੰਠ ਬਿਬਾਨ ਚਢਿ ਉੱਤਮ ਪਦ ਪਾਵਾ। ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਵਿਸਮਾਇਗੇ ਕਰਿ ਹਾਂਹਾਕਾਰਾ। ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਉਬਰੇ ਭਲੇ ਜਨ[1] ਸੁਖਦ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਰਾਸੇ 'ਬਿਖ ਦੈਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਮਰੇ ਦਿਜ ਨੂੰ ਜਿਵਾਉਣਾ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੁਣਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਨਿ ਖੋਟ ਦਿਜ ਦੁਸਟ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਇ।ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਯੋ ਦੇਖਤਿ ਭਏ ਜਬਹਿ ਸ੍ਵਾਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇ॥੧॥ਕਬਿੱਤ॥'ਜੈਸੋ ਦੁਖ ਪਾਯੋ ਸ੍ਵਾਨ ਦੁਜਨ ਮਹਾਨ ਦਿਜ!ਭਯੋ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਅਬਿ ਹੇਰਤਿ ਅਗਾਰੀ ਤੋਹਿ। ਤੈਸੇ ਪੈਇ ਸੰਕਟ ਬਿਸਾਲ ਤਾਤਕਾਲ ਫਲ,ਮੂਰਖ ਅਜਾਨ! ਜਾਨਿ[2] ਤੇਰੋ ਤਨ ਨਾਸ਼ ਹੋਹਿ'।ਐਸੇ ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨੇ ਸ੍ਰੌਨ ਮੂਢ ਬਿੱਪ੍ਰ,ਉਠਯੋ ਸੂਲ ਤੇਹੀ ਛਿਨ ਗਿਰਯੋ ਧਰ ਭਯੋ ਮੋਹਿ[3]। ਲਿਟਤਿ ਕਰਤਿ 'ਹਾਇ ਹਾਇ, ਨ ਸਹਾਇ ਅਬਿ' ਪਰਯੋ ਅਰਿਰਾਇ[4]ਦੁਖ ਪਾਇ ਜੋ ਧਰਤਿ ਦ੍ਰੋਹਿ ॥੨॥ ਏਕ ਘਟੀ ਸੂਲ ਭਯੋ, ਸੰਕਟ ਬਿਸਾਲ ਦਯੋ, ਫੇਰ ਮਰਿ ਗਯੋ ਹਾਥ ਪਾਇਨਿ[5] ਪਸਾਰਿ ਕਰਿ। ਮਰੇ ਦੋਊ ਹੇਰਿ ਕਰਿ, ਬਿਸਮੇ ਬਡੇਰ ਸਭਿ ਕਹੈਂ ਬਾਕ 'ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਬਚਾਯੋ ਹਿਤ ਧਾਰਿ ਕਰਿ। ਪਾਪੀ ਇਨ ਕੀਨ ਕਹਾਂ ਠਾਨਿਕੈ ਕਪਟ ਮਹਾਂ ਬਿਖ ਕੋ ਪਿਲਾਇ ਰਹਾ, ਪੀਓ ਨ,ਪੁਕਾਰ ਕਰਿ[6]।ਐਸ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੀ ਸ਼ਰੀਰ ਧਰਯੋ ਆਇ ਕਰਿ, ਨੰਦਨ ਤੁਮਾਰੇ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਉਦਾਰ ਕਰਿ ॥੩॥ ਆਪ ਅਵਤਾਰ ਤੁਮ ਸਮ ਜਾਯੋ ਆਤਮਜ[7], ਅਪਰ ਜਿ ਹੋਤਿ ਮਾਰਿ ਦੇਤਿ ਨ ਬਚਤਿ ਹੈ।ਲੇਗਯੋ ਇਕਾਕੀ,ਬਿਖ ਪਾਇ ਕੈ ਦਧੀ ਕੋ ਮੂਢ ਓਜ ਤੇ ਪਿਲਾਇ ਰਹਯੋ,ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਨ ਅਚਤਿ ਹੈਂ[8] ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੀਨਿ ਜਤਨ ਬਿਲੰਦ ਆਪ, ਮਾਰਯੋ ਮਹਾਂ ਪਾਪੀ, ਪਾਪ ਪਾਵਕ ਤਚਤਿ ਹੈ[9] । ਆਜ ਭੀ ਜਨਮ ਨਯੋ ਭਯੋ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜੁਤ, ਉਘਰਿਓ ਕਪਟ ਕੈਸੇ ਮੂਢ ਤੇ ਪਚਤਿ ਹੈ[10] ॥ ੪ ॥ ਕੀਨਿ ਕਯੋਂ ਕੁਕਰਮ ਅਧਰਮੀ ਭਰਮ ਕਰਿ ਕੌਨੇ ਸਿਖਲਾਯੋ ਬਿਖ ਦੈ ਕੈ ਸਿਸੂ ਮਾਰਨੋ। ਮਹਾਂ ਦੁਰਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਪਾਪ ਕੀ

---

[1]ਦਾਸਾਂ ਦੇ। [2]ਜਾਣ ਲੈ। [3]ਉਸੇ ਖਿਨ ਸੂਲ ਉਠਿਆ ਤੇ ਮੂਰਛਤ ਹੋਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। [4]ਅਰੜਾ ਕਰਕੇ। [5]ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ। [6]ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ)। [7](ਆਪਣੇ) ਵਰਗਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਪੁੱਤ੍ਰ। [8]ਨਾ ਪੀਤੀ (ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਕ ਜੀ ਨੇ)। [9]ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਤਪਦਾ ਹੈ। [10]ਮੂਰਖ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਪਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਪਟ ਨਹੀਂ ਲੁਕ ਸਕਿ

ਪਛਾਨ ਕਰੀ, ਦਿਜ ਕੋ ਜਨਮ, ਪੈ ਚੰਡਾਰ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨੌ[1]। ਜੈਸੇ ਕਾਜ ਕਰਯੋ ਤੈਸੋ ਪਾਯੋ ਹੈ ਬਿਲੰਬ ਬਿਨ, ਮੂਰਖ ਮਹਾਨ ਕੀਨਿ ਕਾਹੂੰ ਨੇ ਸਿਖਾਰਨੌ'। ਪਰਯੋ ਹੈ ਕੁਰੂਪ ਹੇਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿਸੀ ਬੇਰ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਯੋ ਫੇਰ ਕੀਨਸਿ ਉਚਾਰਨੌ ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਗੋ ਤਿਲ ਕਾ ਮੂਲਿ ॥ ਦੁਸਟੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਮੂਆ ਹੋਇ ਕੈ ਸੂਲ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਰਾਖੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਆਪਿ ॥ ਪਾਪੀ ਮੂਆ ਗੁਰ ਪਰਤਾਪਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਪਣਾ ਖਸਮੁ ਜਨਿ ਆਪਿ ਧਿਆਇਆ ॥ ਇਆਣਾ ਪਾਪੀ ਓਹੁ ਆਪਿ ਪਚਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਕਾ ਰਖਵਾਲਾ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਮਾਥਾ ਈਹਾਂ ਊਹਾ ਕਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪਰਮੇਸਰਿ ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਮਲੇਛੁ ਪਾਪੀ ਪਚਿਆ ਭਇਆ ਨਿਰਾਸੁ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥

ਕਬਿੱਤ॥ਪਾਪੀ ਦਿਜ ਮਰਯੋ,ਸੂਲ ਕਰਯੋ ਈਸ਼ ਮਹਾਂਰਾਜ ਪਰਯੋ ਫਲ ਭੁਰਯੋ ਦੁਖ, ਜੀਵਬੇਕੀ ਹਾਨਕੀਨਿ[2]।ਜੈਸੇ ਮਾਤ ਪਿਤ ਨਿਜਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋਬਚਾਇਲੇਤਿ ਤੈਸੇ ਨਿਜ ਦਾਸਕੋ ਭਯੋਹੈ ਰਖਵਾਰ ਚੀਨਿ। ਨਿੰਦਕ ਹਮਾਰੇ ਜੇ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਕਲੰਕ ਮਹਾਂ, ਕਾਰੋ ਮੁਖ ਕਾਰਸ ਪਖਾਰੇ ਤੇ ਨ ਹੋਇਹੀਨ[3]।ਦਿਨੋਂਦਿਨ ਹੈ ਸਵਾਈ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਲਗਾਈ ਅਸ ਕੁਲ ਤੇ ਨ ਜਾਇ ਅਪਜਸ ਯੌਂ ਕਮਾਇ ਲੀਨਿ॥੬॥ਦਾਸ ਸਿੱਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੇਖਿ ਨਿੰਦਤਿ ਅਸ਼ੇਖ ਤਸ-ਕਲੁਖ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੀਨਿ,ਕੌਨੇ ਸਿਖਲਾਇ ਕਰਿ?।ਕਾਂਕੇ ਬਿਨ ਪ੍ਰੇਰੇ[4]ਕਯੋਂ ਕਰਤਿ ਦਿਜ ਲੋਭ ਬਿਨ ?-ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਇਮ ਆਵੈ ਬਿਸਮਾਇ ਕਰਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਆਰਜਾ ਬਿਲੰਦ ਇਨ, ਕੌਨ ਪ੍ਰਾਨ ਭੰਗ ਸਕੈ ਪ੍ਰਭੂ ਜੇ ਸਹਾਇ ਕਰਿ। ਦਾਸਨ ਕੇ ਗੋਪ[5] ਤਾਸ ਨਿੰਦ ਕੋ ਉਬਾਰੋ ਕਯੋਂ ਨ, ਭਏ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਇ ਕਰਿ॥੭॥ ਕੂਕਰ ਬਿਲੋਕ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੋ ਕਰਤਿ ਗੁਰ,ਗੁਨ ਕੋ ਉਚਰ ਕਰਿ ਦਾਸਨਿ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ। 'ਰਹਯੋ ਹਮ ਸੰਗ, ਜਬਿ ਬੈਠਤਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ, ਤਰੇ ਰਹੈ ਪਰ੍ਯੋ[6], ਨਹਿੰ ਅਪਰ ਸਿਧਾਯੋ ਹੈ।ਪਨਹੀ ਕੋ ਪਾਵਤਿ ਨਿਹਾਰਤਿ ਉਠਤਿ ਚਲੈ, ਖਰੇ ਹੇਰਿ ਖਰੋ ਰਹੈ ਲਾਂਗੁਲ ਹਿਲਾਯੋ ਹੈ।ਐਸੋਮਤਵਾਨ ਸ੍ਵਾਨ ਦੁਲਭ ਨ ਆਵੈ ਪਾਨ'ਆਗਯਾ ਦੀਨਿ ਖੱਣਨ ਸੋਂ ਛਿੱਤ ਮੇ ਦਬਾਯੋਹੈ॥੮॥ ਪਰਯੋ ਦਿਜ ਹੇਰਿ,ਫੇਰ ਰੰਗਾ ਕਰ ਜੋਰ ਕਹੈ'ਮਰਯੋ ਇਹ ਪਾਪੀ,ਪੈ ਪ੍ਰਗਟ ਪਾਪ ਭਯੋ ਨਾਹਿ।ਕੌਨ ਹੇਤ ਬਿਖ ਦੇਯ ਮਾਰਯੋ ਚਹੈ

[1]ਚੂਹੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। [2]ਛੇਤੀ ਮਰ ਗਿਆ। [3]ਮਹਾਂ ਕਲੰਕ ਰੂਪ ਕਾਲਖ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਹੈ ਧੋਤਿਆਂ ਕਾਲਖ ਨਹੀਂ ਉਤਰੇਗੀ। [4]ਕਿਸਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਬਿਨਾਂ। [5]ਰੱਖਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ [ਸੰਸ:, ਗੋਪ=ਰਖ੍ਯਕ]। [6]ਹੇਠਾਂ ਪਿਆ ਰਹੇ।

ਲੈਵ ਮੇਰੋ, ਯਾਂਕੋ ਕੌਨ ਕਾਜ ਹੇਤਿ ਠਾਨੈ ਪਾਪ ਜਿਸੀ ਚਾਹਿ?।ਕੈਧੌ ਸਿਖ-ਲਾਯੋ ਕਿਨ,ਬਨੇ ਜੋਊਦੁਸ਼ਮਨ,ਆਗੈਂ ਉਤਪਾਤ ਕੀਨਿ,ਬਸਤਿ[੧]ਵਡਾਲੀ ਮਾਂਹਿ?।ਨਿਰਨੈ ਭਯੋ ਨ ਏਹਿ,ਸਭਿਕੋ ਸੰਦੇਹਰਹ੍ਯੋ,ਗਯੋ ਤ੍ਯਾਗ ਦੇਹਿਕੋ ਬਤਾਇਦੇਹਿ ਬਾਤ ਯਾਹਿ॥੧੯॥ਆਪਕੇ ਬਚਨਤੇ ਉਠ੍ਯੋਹੈ ਸੂਲ,ਮਰ੍ਯੋਏਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ,ਜਿਵਾਵੋ,ਨਹਿਂ ਮਾਰਨ ਕਰੀਜੀਏ। ਏਕ ਦਿਜ ਦ੍ਰੋਹਿ ਦੂਜੇ ਖੋਇ ਹੈ ਸੰਦੇਹ ਸਭਿ, ਛਲ ਕੋ ਬਤਾਇ ਦੇਹਿ, ਬੂਝਿ ਇਸ ਲੀਜੀਏ। ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਆਇ, ਦੋਯ ਗੋ ਸੁਨਾਇ, ਨਹਿਂ ਗੋਪ ਕੋ ਰਖਾਇ[੨],ਇਸ ਮੁੱਖ ਤੇ ਸੁਨੀਜੀਏ। ਆਪ ਕੇ ਸ਼ਰੀਕ ਬਿਨ ਪਾਪ ਅਸ ਕਰੈ ਕੌਨ, ਤਊ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੋਕਨ ਮੈਂ ਦਿਜਤੇ ਕਹੀਜੀਏ॥੨੦॥ਔਰਸੁਨੋ ਬਾਤ,ਲੋਕਨਿੰਦਾਕੋ ਬਖਾਨ ਕਰੈਂ ਬਿਪ੍ਰ ਮਾਰ੍ਯੋ ਧਾਮ ਬਿਖੈ,ਭੇਦ ਨ ਸਕੈਂਗੇਜਾਨਿ। ਧੰਨੁ ਦਿਜ ਰੱਛਕਹੈ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰੇ ਭਾਰੋ,ਛਮੋ ਅਪਰਾਧ ਆਪ ਪਾਪੀ ਪੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੋਠਾਨ। ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਬਿਸਾਲ ਧਰੋ, ਬਿਨੈ ਮੇਰੀ ਮਾਨੀਏ, ਸਦੀਵ ਤੁਮ ਰਾਖੋ ਮਾਨ[੩]। ਕਰ੍ਯੋ ਜਿਮ ਭਰ੍ਯੋ ਤਿਮ,ਮਰ੍ਯੋ ਧਰਿ ਪਰ੍ਯੋ ਅਬਿ ਡਰ੍ਯੋ ਨ ਸ਼ਰੀਕ ਟਰ੍ਯੋ ਜਰ੍ਯੋ ਨ ਹਰ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨ[੪]' ॥੨੧॥ ਰੀਗਾ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ, 'ਪਾਪੀ ਦੰਡ ਦੇਨਿ ਜੋਗ ਦੋਸ਼ ਨ ਪਛਾਨ ਕੋਇ[੫]। ਬਾਲਕ ਹਤਨਿ ਪੁਨ ਨਿਮਕ ਹਮਾਰੋ ਖਾਇ,ਫੇਰ ਗੁਰੁਧਾਮ ਕੋ ਅਦਾਇਬ ਨ ਕੀਨਿ ਜੋਇ।ਐਸੋ ਬਡੋ ਕਲਮਲਧਾਰੀ ਨ ਗਿਲਾਨ ਮਨ[੬], ਕੌਨ ਜਾਨੈ ਕੈਸੇ ਕੀਨਿ ਮੂਰਖ ਨਿਲਾਜ ਹੋਇ। ਕਹੋਂ ਤੂੰ ਇਮ ਬਾਤ ਕਹੈਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਜਿਵਾਯੋ ਚਹੈਂ?ਕਾਸ਼ਟ ਮੈਂਪਾਇ ਦਹੈਂ,ਲੇਹਿਫਲਮ੍ਰਿਤੁਸੋਇ*'॥੨੨॥ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਸੁਨਿਕੈ ਬਖਾਨੀ ਰੀਗ ਬਾਨੀ ਪੁਨ, 'ਸੁਨੀ ਮੈਂ ਕਹਾਨੀ ਕਾਨ ਬਡੇ ਪੁਰਖਾਨ ਕੀ।ਤੁਮ ਸੋਂ ਭਨਤਿ ਨ ਬਨਤਿ ਮਹਾਂਮਤਿ ਆਪ,ਤਉਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਾਇ ਕਹੌਂ ਹਠ ਠਾਨਿ ਕੀ।ਦਿਜ ਦੋਸ਼ਵਾਨਹੋਇ ਦੇਹਿ ਕੋ ਨ ਦੰਡਦੇਹਿ[੭] ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਠਾਨੈ ਜਿਮ ਜਾਨਿ[੮] ਕੀ*। ਖੋਟਨਿ ਕੋ ਖੋਟ ਪ੍ਰਗ-

---

[੧](ਜਦੋਂ) ਵਸਦੇ ਸੀ। [੨]ਛਿਪਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [੩]ਮਾਣ। [੪]ਜਰਿਆ ਨਹਾਂ ਤੇ ਮਾਨ (ਆਪ ਦਾ) ਨਹੀਂ ਹਰ ਸਕਿਆ। [੫]ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਪਛਾਣੋ। [੬]ਨਹੀਂ ਨਫਰਤ ਹੈ ਮਨ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦੇ (ਐਸੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਵਲੋਂ)। [੭]ਦੇਹ (ਮ੍ਰਿਤੂ) ਦਾ ਦੰਡ ਨਾ ਦੇਵੇ। [੮]ਜਿਵੇਂ (ਠੀਕ) ਜਾਣੇ।

*ਅੰਕ ੧੨ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨਜਾਊਂ ਦੀ ਗੱਲ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੀ ਗੱਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਉਹ ਜ਼ੋਰ ਸੀ ਕਿ ਖੂਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮਾਰਦੇ।

ਟਾਵੈ ਗੋ ਸੁ ਦਿਜ ਜੀਵਿ[1], ਯਾਂਤੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁ ਮਾਨੋ ਤ੍ਰਿਯ ਬਾਨ ਕੀ[2]॥ ੧੩॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁ ਜਾਨੀ, ਬਿਨੈ ਠਾਨੀ ਮਨ ਮਾਨੀ, ਪੁਨ ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਪਠਯੋ ਹੈ ਜਲ ਹਾਥ ਲੀਨਿ। ਛਿਰਕਯੋ ਬਦਨ ਪਰ ਸਗਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਫੇਰ, ਜੀਵ ਉਠਯੋ ਮੂਢ ਮਤਿ ਕਪਟ ਜੁ ਗੂਢ ਕੀਨਿ*। ਜੈਸੇ ਗਾਢਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਮੈਂ ਸੁਪਤਿ ਚਿਰਕਾਲ ਹੂੰਕੇ ਜਾਗਿ ਪਰਯੋ ਤਾਤਕਾਲ ਸਾਰੀ ਸੁਧਿ ਤੈਸੇ ਚੀਨਿ। ਹੇਰੇ ਚਹੂੰ ਓਰ ਬੈਠੇ ਨਰ ਪਰਵਾਰ ਕਰਿ, ਸਿਮਰੀ ਖੁਟਾਈ, ਨਿਜ ਲੋਚਨ ਨਿਵਾਇ ਦੀਨਿ॥੧੪॥ਧਾਰੀ ਉਰ ਸ਼ਰਮ, ਅਧਰਮੀ ਸੌਂ ਗੁਰੂ ਭਨੈਂ: 'ਕੈਸੇ ਤੂੰ ਭਰਮਕੈ ਕੁਕਰਮ ਕਮਾਯੋ ਹੈ? ਲੀਨਿ ਧਨ ਧਾਨ, ਕੀਨਿ ਖਾਨਪਾਨ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ, ਐਸੀ ਬਿਪਰੀਤਿ ਬਿਖੈ ਕਿਮ ਤੂੰ ਲੁਭਾਯੋ ਹੈ ?। ਕੌਨ ਕਾਜ ਤੋਹਿ ਹੋਤਿ, ਪਾਪ ਕੋ ਉਦੋਤਿ ਜਬਿ, ਕੈਧੌਂ ਕੁਛ ਦੀਨਿ ਕਿਨਿ ਪਾਪ ਸਿਖਲਾਯੋ ਹੈ? ਸਾਚ ਹੀ ਬਤਾਉ, ਨਹਿਂ ਕੀਜੀਏ ਵਲਾਉ, ਮੂਢ ਛੋਰਯੋ ਤੋਹਿ ਮਾਰਬੇ ਕੋ ਯਾਂਨੇ[3] ਬਖ਼ਸ਼ਾਯੋ ਹੈ'॥੧੫॥ ਸੁਨਿਕੈ ਦਿਜਾਧਮ[4] ਸਮੁਖ ਨ ਕਰਤਿ ਡੀਠ, ਨੀਠ ਨੀਠ ਊਪਰ ਕੋ ਲੋਚਨ ਉਠਾਇ ਹੈ। ਕੰਪਤਿ ਸਰੀਰ, ਉਰ ਧੀਰਜਿ ਨ[5], ਤ੍ਰਾਸ ਮਰਾਂਭਯੋ ਭਯਭੀਤ† ਕੌਨ ਪੀਰ[6] ਉਪਜਾਇ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ ਪਰਯੋ ਤਬਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਲਗੀ ਹੈ ਗਾਤ, ਮੁਖ ਮੈਂ ਝਗੂਰ[7], ਸੀਸ ਪਾਗ ਤੇ ਨੰਗਾਇ ਹੈ[8]। ਮਾਨਹੁ ਨਰਕ ਤੇ ਨਿਕਾਸਿ ਕੋ ਬਿਠਾਯੋ ਅਘੀ, ਪੀਤ ਮੁਖ-ਲੋਟਿਬੇ ਤੇ ਭਯੋ ਬਿਕੁ-ਲਾਇ[9] ਹੈ ॥੧੬॥ ਸੂਲ[10] ਨੇ ਸੰਕਟ ਦੀਯੋ ਸੂਲ[11] ਜਯੋਂ ਚੁਭੇ ਹੈ ਤਨ, ਭਯੋ ਅਸ ਸੂਲ[12] ਨ ਬਿਲੋਕਯੋ ਜਾਇ ਪਾਤਕੀ। ਬੋਲਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਚੋਰ ਸਮ ਘੋਰ ਅਘੀ, 'ਛੋਰਤੇ ਬਤਾਵੌਂ ਬਾਤ ਭਈ ਜਿਮ ਘਾਤਕੀ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਬੁਲਾਯੋ ਮੋਹਿ, ਬੋਲਿ ਕੈ ਲੁਭਾਯੋ ਧ੍ਰੋਹਿ, ਠਾਨੈ ਬਹੁ ਦ੍ਰੋਹ[13], ਕ੍ਰੋਹ[14] ਮਹਾਂ ਉਤ-ਪਾਤ ਕੀ। ਮੇਰੋ ਸਨਮਾਨ ਕਰਿ, ਮਧੁਰ ਬਖਾਨ ਕਰਿ, ਸੋਛਨਾ ਧੌਂ ਮਹਾਨ ਕਰਿ, ਬਾਰਤਾ ਸੁ ਰਾਤਿ ਕੀ[15]॥੧੭॥-ਪੰਚ ਸੈ ਰਜਤਪਨ ਦੇਵੌਂ ਏਕਬਾਰ

[1]ਜੀਉਂ ਕਰਕੇ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਭਾਵ ਦੀ। [3]ਭਾਵ ਮਾਤ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੇ। [4]ਪਾਪੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [5]ਨਹੀਂ ਹੈ। [6]ਸੂਲ। [7]ਝੱਗ। [8]ਨੰਗਾ ਹੈ। [9]ਬਿਆਕੁਲ। [10]ਪੇਟ ਪੀੜ। [11]ਲੀਮਾਂ ਕੰਡਾ। [12]ਕਲੇਸ਼। [13]ਵੈਰ। [14]ਕ੍ਰੋਧ। [15]ਇਹ ਅੱਜ ਰਾਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

*ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਬਾਤ ਸੀ, ਸਿਰੋਂ ਵਣੇ ਜਾਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਤਰਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸੱਚ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂਹੀ ਖਿਮਾਂ ਦਾ ਯਾਚਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:-ਭਯਭੀਰ।

ਗਿਨ, ਫੇਰ ਸੁਧਿ ਲੇਉਂ ਤੇਰੀ ਸਦਾ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕੀ-। ਭਾਵੀ ਤਬਿ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਮੋਹਿ,ਮਾਨ ਲੀਨਿ ਭਨੀ ਤਿਨ[1], ਸੰਖੀਆ ਮੰਗਾਇ ਕਰਿ ਦੀਨ ਨਿਜ ਪਾਨਕੀ[2]। ਲਜਾਯੋ ਮੈਂ ਤਗਾਰ, ਪੁਰੀ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ ਧਰੀ ਸਿਰ, ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਦਧਿ ਮੈਂ ਮਿਲਾਈ ਹੇਤ ਖਾਨ ਕੀ[3]। ਮੱਤ ਮੇਰੀ ਹਾਨ ਕੀ[4], ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ ਪਾਪ ਠਾਨ ਕੀ,ਭ੍ਰਮਾਈ ਯੌਂ ਅਜਾਨ ਕੀ[5] ਨ ਕੀਨਿ ਬਾਤ ਸੁਜਾਨ ਕੀ ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ, ਕਰਾਮਾਤ ਮੈਂ ਬਿਲੰਦ,ਜਾਨਿ ਪਾਨ ਤੇ ਹਟਾਇ[6],ਨਹੀਂ ਪਾਨ ਕਰੀ ਤ੍ਯਾਗ ਦੀਨਿ। ਦੇਨਿ ਬਿਖ ਕਾਰਨ ਉਚਾਰਨ ਕਰਯੋ ਹੈ ਸਭਿ, ਆਪਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਛਿਮਾ ਛਿਤ ਕੇ ਸਮਾਨ ਚੀਨਿ।ਲੋਭ ਕੀਲਹਿਰਨੇ ਕਹਿਰ ਉਪਜਾਯੋ ਉਰ,ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਰਾਵਰਿ ਬਿਰਦ ਕੀਨਿ[7]।ਬਖਸ਼ੋ ਖ਼ਤਾ ਕੋ, ਕਹਯੋ ਸਾਚ ਮੈਂ ਪਤਾ ਕੋ ਅਬਿ,ਕਰੋ ਨ ਭਰੋਸ ਵਾਂਕੋ[8]ਪਾਪ ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ ਪੀਨ'॥੧੯॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੇ ਸੁਨਿ ਸਾਚ ਭਨਯੋ ਜਬਿ[9]ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਖਾਨਤਿ ਬੈਨਾ।'ਕੀਨਿ ਖਤਾ ਜਿਨਕੀ ਤੁਝਨੇ ਤਿਨ ਆਗੈ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਹ੍ਵੈਮਨ ਦੈਨਾ[10]।ਸੋ ਬਖਸ਼ੈਂ,ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੀਏ,ਅਪਰਾਧ ਅਸਾਧਨ[11],ਤੇ ਜਿਨ ਭੈ ਨਾ॥ ਮਾਤ ਕੀ ਗੋਦ ਮੈਂ ਬੈਠੇ ਬਿਰਾਜਤਿ ਜਾਂਹੀ ਕੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹ੍ਵੈਸੁਖਚੈਨਾ'॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਹ੍ਵੈ ਦਿਜ ਬੇਨਤੀ ਵਾਕ ਕਹੇ ਸਮੁਦਾਈ। 'ਸੇਵਕ ਮੈਂ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਰੌਂ ਤੁਮ, ਦੇਵਨ ਦੇਵ ਸਭੈ ਜਗਰਾਈ[12]।। ਮੈਂ ਮਤਿਹੀਨ ਕਰਯੋ ਅਪਰਾਧ ਛਮੋ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨਾਈ[13]'। ਯੌਂ ਕਹਿਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਊਪਰ ਸੀਸ ਧਰਯੋ ਪਰਿਕੈ ਅਗਵਾਈਂ ॥੨੧॥ ਸੋਮਤ ਸ੍ਰੀ ਪਿਤ ਕੋ ਚਿਤ ਜਾਨਿ[14]ਦਯਾਨਿਧਿਬਾਨ[15]ਤਬੈ ਹੁਇ ਆਈ। ਕੀਨਿ ਮਹਾਂਅਪਰਾਧ ਜਿਨੇ ਬਖਸ਼ਯੋ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ ਸਹਸਾਈ[16]।ਨਾਥ[17]ਨੇ ਹਾਥ ਪਸਾਰ ਤਬੈ ਤਿਹ ਮਾਥ ਧਰਯੋ ਦੁਤਿ ਸਾਥ[18]ਸੁਹਾਈ। ਏਕ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਗੁਰੂ ਬਿਨ ਆਨ ਕੇ ਬੀਚ ਕਹਾਂ ਬਡਿਆਈ॥੨੨॥ ਐਸੋ ਬਡੋ ਅਪਰਾਧ ਕਰਯੋ ਜਿਨ ਪ੍ਰਾਨਕੇ ਹਾਨ ਲੌ ਕੀਨਿ ਉਪਾਈ[19]।ਪਾਤਕ ਬਾਲਕ ਘਾਤਕਕੋ ਪੁਨਿਅੰਨ

[1]ਉਸਦੀ ਆਖੀ। [2]ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ। [3]ਖਾਣ ਲਈ। [4]ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ। [5]ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਦੀ। [6]ਜਾਣ ਕਰਕੇ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ। [7]ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਬਣਾਯਾ ਹੈ—ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ। [8]ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ। [9](ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੇ) ਜਦ ਸੱਚ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ। [10]ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਕੇ। [11]ਅਸਾਧ ਅਪ੍ਰਾਧ=ਘੋਰ ਪਾਪ (ਅ)ਅਸਾਧੂਆਂ ਭਾਵ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ। [12]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵ ਜਗਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਹੋ। [13]ਸ਼ਰਨੀ ਆਇ ਕਰਕੇ। [14]ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਚਿਤ ਵਿਚ ਜਾਣਕੇ। [15]ਸੁਭਾਵ। [16]ਛੇਤੀ। [17]ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ। [18]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ। [19]ਪ੍ਰਾਣ ਹਨਨ ਦਾ ਉਪਾਉ ਕੀਤਾ।

ਤੇ ਲੈਨ ਗੁਰੁ ਘਰ ਖਾਈ। ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਨਿਹਾਲ ਪਿਖੈਂ ਸਮੁਦਾਈ।ਏਕ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਬਿਨ ਆਨਕੋ ਬੀਚ ਕਹਾਂ ਵਡਿਆਈ ॥ ੨੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਖਸ਼ਯੋ ਸੁ ਦਿਜ ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼।ਮਾਤਪਿਤਾ ਦੇਖਤਿ ਅਨੰਦ ਅਰੁਸਿਖਦਾਸ ਸਮਾਜ॥੨੪॥ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਨ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੁਖਕੰਦ[1]।ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿ ਅਵਤਾਰ ਲਿਯ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ॥੨੫॥ਭਯੋ ਨਰਨ ਸਮੁਦਾਇ ਤਹਿ ਬੈਠਿਰਹੇ ਪਰਵਾਰ। ਬਿਸਮਹਿਂ ਅਘਿ ਦੀਰਘ ਪਿਖਯੋ ਬਖਸ਼ਯੋ ਬਹੁਰ ਉਦਾਰ॥੨੬॥ 'ਦਾਤਾ ਹੋਵੈਂ ਅਧਿਕ ਹੀ ਜਬੈ ਤਨੂ ਬਲ ਜੁਆਨ[2]। ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲ ਅਨੇਕ ਹੀ ਜੋ ਇਨ ਕੇ ਬਿਦਮਾਨ[3]' ॥ ੨੭ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਭਰਤਿ ਹਰਖ ਉਰ ਬੀਚ । ਕ੍ਰੂਰ* ਜਤਨ ਕੋਈ ਕਰਹੁ ਕਿਮ ਹੁਇ ਇਨਕੀ ਮੀਚ॥੨੮॥ਧਾਇ ਹਤੀ,ਪੰਨਗ ਹਨਯੋ,ਦਿਜ ਕੋ ਕੀਨ ਬਿਨਾਸ਼॥ ਉਲਟ ਪਰਤਿ ਹੈ ਤਿਨਹੁ ਪਰ, ਬੁਰਾ ਜੁ ਚਹਿ ਕਰਿ ਆਸ ॥ ੨੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬਿੱਪ੍ਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜੀਵਾਵਣੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੭॥

੧੮. [ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਬਕਵਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਗਰੇ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਦਿਜ ਮੂਰਖ ਰਹ੍ਯੋ ਓਰ । ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ'ਕੀਨ ਜੁ ਤੈਂ ਅਘ ਘੋਰ॥੧॥ਸੈਯਾ॥ਸੋ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਮੁਖ ਪੈ ਕਹਿ ਹੈਂ[4] ਤਿਹ ਦੇਹੁ ਮਨਾਇ ਭਨੀ ਜਿਮ ਬਾਨੀ। ਪੰਚ ਸੈ ਦੈਨਿ ਕਹੇ ਤੁਝਕੋ, ਬਿਖ ਕੀ ਜਿਮ ਤਾਂਹੀ ਨੇ ਸੀਖਿ ਸਿਖਾਨੀ। ਪਾਪ ਮਤੀ ਜਿਸ ਕੇ ਨਿਤ ਹੈ ਚਿਤ,ਈਰਖਾ ਆਗਿ ਮੈਂ ਦਾਹਿ ਮਹਾਨੀ। ਸੰਕਟ ਘੋਰ ਘਨੋ ਹੁਇ ਦੇਖਤਿ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਖ ਹਾਨੀ'॥੨॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹਯੋ'ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਜਯੋਂ ਤਿਸਨੇ ਮੁਝਕੋ ਸਮੁਝਾਈ। ਤਯੋਂ ਤਿਸ ਆਨਨ ਪੈ ਉਚਰੌਂ,ਮਮਨਾਸ਼ ਕੀਓ ਅਸ ਸੀਖ ਸਿਖਾਈ। ਮੈਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਰੌਂ ਤੁਮਰੇ ਘਰ, ਕ੍ਰੂਰ ਕਲੰਕ ਦੀਓ ਦੁਖਦਾਈ। ਭਾਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕੀਨਿ ਬੁਰੇ ਮਹਿਂ, ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ ਮੈਂ ਲੀਨਿ ਗਵਾਈ'॥੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦਿਜ ਸੋਂ ਕਹਯੋ'ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਕਯਾ ਕੀਨਿ?।ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਮੋਲ ਕੋ ਪੰਚ ਸਹਸ ਕਰਿ ਦੀਨਿ'॥੪॥ਬਹੁਰਕਹਯੋ ਸੰਗ ਦਾਸਿ ਕੇ 'ਧਾਮ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਜਾਇ। ਆਨਹੁ ਸਾਥ ਹਕਾਰ ਕੈ ਲੇਕਰਿ

[1] ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮੇਘ। [2] ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਬਲੀ ਤੇ ਜਵਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। [3] ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗਾ। [4] ਮੂੰਹ ਤੇ ਕਹੇਂਗਾ ?

*ਪਾਠ—ਭੇਟ।

ਹਮਰੋ ਨਾਇ॥੫॥ਕਬਿੱਤ॥ਕਰੋ ਸਨਮਾਨ ਬੋਲਿ ਮਧੁਰ ਮਹਾਨ ਸਾਦਿਆਨੋ ਹਮ ਧਾਮ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਉਪਾਇ ਮਨ'। ਗਯੋ ਸੁਨਿ ਦਾਸ ਬੈਠੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਅਵਾਸ ਜਿਸ,ਸੀਸ ਕੋ ਨਿਵਾਇ ਅਭਿਬੰਦਨ[1]ਸੁ ਕੀਨਿ ਤਿਨ। 'ਆਪ ਕੋ ਹਕਾਰਨ ਕਰ੍ਯੋ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ, ਅਬਿ ਹੀ ਉਠੀਜੈ, ਚਲਿ ਮਿਲੀਏ ਬਿਲੰਬ ਬਿਨ'।ਸੁਨਿਕੈ ਹਰਖ ਕਰਿ, ਗਮਨ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਘਰਿ,'ਮੋਹਿ ਸਾਥ ਕਾਜਕੌਨ?'ਬੂਝ੍ਯੋਦਾਸ ਸਾਥ 'ਭਨਿ[2]'[3]॥੬॥"ਮੋਹਿਕੈ ਨ ਸੁਧਿਕੋਈ,ਪਠ੍ਯੋ ਚਲਿ ਆਯੋ ਇਤ' ਐਸੇ ਬਾਤ ਬੋਲਤਿ ਸੁ ਆਯੋ ਗੁਰ ਧਾਮ ਕੋ। ਕੋਠੇ ਮੈਂ ਬਿਠਾਯੋ ਦਿਜ'ਬੋਲੀਏ ਨ ਬਾਕ ਤੁਮਹਮਰੇ ਬੁਲਾਏਬਿਨ,ਬੈਠ ਇਕਜਾਮ ਕੋ'।ਬਿੱਪ੍ਰ ਨੇ ਅਲਾਯੋ,'ਜਿਮ ਆਪ ਨੇ ਬਤਾਯੋ ਤਿਮ ਕਰੌਂ,ਬੈਠਿ ਰਹੌਂਜਬਿ ਲੇਹੁਮਮ ਨਾਮਕੋ।ਤਬਿ ਮੈਂ ਛਪੀ ਨ ਰਾਖੌਂ,ਜਥਾਰਥ ਸੋਈਭਾਖੌਂ,ਮੁਕਰ ਨ ਦੇਯਹੌਂ,ਬਿਗਾਰ੍ਯੋ ਜਿਮੁ ਕਾਮ ਕੋ'॥੭॥ ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪਹੂੰਚ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਆਨਿ,ਹੇਤ ਸਨਮਾਨ ਕੇ ਉਠੇ ਹੈਂ ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ। ਮਧੁਰ ਮਹਾਨਕੈ ਬਖਾਨਿਕੈ ਬਿਠਾਯੋ ਤੀਰ, ਆਪ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕਰਿ ਜਾਨਿ ਦੁਖਕੰਦਨਾ[4]। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਬੋਲੇ'ਭ੍ਰਾਤਹਮਰੇ ਬਿਸਾਲ ਤੁਮ,ਆਦਰ ਸਥਾਨਸਦਾਕਹੈਂਹਮ ਮੰਦ ਨਾ[5]*।ਦੋਸ਼ ਕੋ ਨ ਲੇਸ਼ ਲਖਿ,ਆਪ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਮ ਜਾਨਤਿਅਸ਼ੇਸ਼ ਤੁਮ ਬਨਤਿ ਬਿਲੰਦ ਨਾ[6] ॥ ੮ ॥ ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਪਿਤਾ ਕੇ ਸਮਾਨ ਜਗ ਜਾਨਿਯਤਿ, ਹਿਤ ਕੋ ਕਰਤਿ,ਇਹੀ ਬਾਰਤਾ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੀ।ਬੈਰ ਮਨ ਠਾਨੈ ਤੋ ਹਮਾਰੇਸੰਗ ਹੋਹਿ ਤੇਰੋ,ਬਾਲਕ ਅਦੋਸ਼,ਨਹੀਂਮਿੱਤ੍ਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਾਨਕੀ।ਖੋਟੋ ਕਾਮੁ ਕੀਨਿ ਬਿਖ ਦਧੀ ਸੋਂ ਦਿਵਾਇ ਦੀਨ, ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਲੁਭਾਇ ਲੀਨਿ, ਪ੍ਰੇਰ੍ਯੋ ਦੂਰ ਬਾਨ[7] ਕੀ। ਲਾਜ ਨ ਜਹਾਨ ਕੀ,ਨ ਕੀਨਿ ਕੁਲ ਕਾਨ ਕੀ, ਨ ਰੀਤਿ ਦਯਾਵਾਨ ਕੀ,ਨ ਪਾਪ ਕੀ ਪਛਾਨ ਕੀ॥੯॥ ਜਮ ਕੋ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਨ ਕਲੰਕ ਕੋ ਪ੍ਰਮਾਨ੍ਯੋ,ਹੈ ਅਜਾਨ ਹਿਤ ਹਾਨ੍ਯੋ',ਕਾਜ ਠਾਨ੍ਯੋ ਮਤਿਮੰਦਕੋ। ਰਾਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਹਾਇ ਭਏ ਆਨ ਕਰਿ,ਤੇਰੇ ਮੁਖ ਕਾਲਖ ਲਗਾਈ ਜਿਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕੋ। ਮਿਟੈ ਨ ਪਖਾਰੀ, ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਹੋਇ ਕਾਰੀ ਬਹੁ, ਅਪ-ਜਸ ਭਾਰੀ ਦੁਖ ਕਾਰੀ ਲੈਂ ਬਿਲੰਦ ਕੋ[8]। ਹੰਸਨ ਕੇ ਕੀਚ, ਜਿਮ ਕਾਲਮਾ

---

[1]ਨਮਸਕਾਰ। [2]ਕਹੁ। [3]ਦਾਸ ਬੋਲਿਆ। [4]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [5]ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਹੀ ਆਦਰ ਦਾ ਥਾਂ ਹੋ ... [6]ਤੁਸੀਂ ਵਡੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। [7]ਪਿਆਰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। [8]ਵਡਾ ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਅਪਜਸ ਲਵੇਂਗਾ। *ਪਾਃ—ਕਹੌਂ ਹਮ ਬੰਦਨਾ।

ਕਮਲ ਬੀਚ,ਤਿਮ ਬੁਧਿ ਨੀਚ ਤੇਰੀ,ਕਰੈਂ ਛੈਦ ਬੰਦ ਕੋ[1] ॥੧੦॥ ਲਾਗਯੋ
ਏਕ ਅੰਕ[2] ਹੀ ਕਲੰਕ ਮੁਖ ਤੇਰੋ ਅਬਿ,ਰਹੈ ਚਿਰਕਾਲ, ਦਹੈ ਚਿੱਤ ਕੁਲ
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ।ਖੋਟੋ ਤੁਝ ਜਾਨੈਂ,ਮੋਨ ਠਾਨੈ,ਨ ਬਖਾਨੈ ਕਛੁ,ਸੰਗਤਾਂ ਮਝਾਰ
ਪਛੁਤਾਵੈਂ ਸੀਸ ਧੁਨਿ ਧੁਨਿ।ਸੁਨੈਂ ਗੁਰਸਿੱਖ,ਦੀਨੀ ਬਾਲਕਕੋ ਬਿਖ ਇਨ,
ਚਾਹੇਂਗੇ ਨ ਮੁਖ ਪਿਖਿ,ਦੋਸ਼ ਮਹਾਂ ਗੁਨਿ ਗਨਿ। ਨਿੰਦ ਕੋ ਉਚਾਰੈਂ, ਤੇਰੀ
ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਧਿਕਾਰੈਂ ਸਭਿ,ਫੈਲੈ ਜਗ ਸਾਰੈ,ਭਨੈਂ ਆਪਸਮੈਂ ਪੁਨਿ ਪੁਨਿ' ॥੧੧॥
ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਛੋਭ ਸੋਂ ਹੰਕਾਰ ਧਰਿ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ'ਝੂਠੇ ਉਪਾਲੰਭ ਦੇਤਿ ਆਪ
ਤੇ ਬਨਾਇ ਕਰਿ।ਹਮਰੋ ਬਿਗਾਰਯੋ ਕਹਾਂ ਜਾਂ ਤੇ ਬਿਖ ਦੇਨਿ ਚਹਾ*,ਮੇਰੋ
ਨਾਮ ਕੌਨ ਲੇਤਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਉਪਜਾਇ ਕਰਿ?। ਕੋਊ ਨਹਿ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਕਬਿ, ਕੂਰ
ਕਯੋਂ ਕਹਤਿ ਤੁਮ, ਦੇਖਿ ਨ ਸਕਹੁ ਤੁਹਮਤ[3] ਦਯੋ ਉਠਾਇ ਕਰਿ।ਹਾਥਨ
ਕੋ ਮਲ ਕਰਿ[4] ਬਾਤਨ ਬਨਾਇ ਲੇਤਿ,ਕੌਨ ਕਰਯੋ ਕਾਮ[5] ਨਾਮ ਦੀਜੀਏ
ਸਨਾਇ ਕਰਿ' ॥੧੨॥ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ'ਸੇਵਕ ਉਠਹੁ ਅਬਿ, ਸਾਂਕੁਰ ਕੋ
ਛੋਰਿਕੈ[6] ਕਿਵਾਰੋਂ ਕੋ ਉਘਾਰ ਦੇਹੁ'।ਤਾਤਕਾਲ ਉਠਿਕੈ ਨਿਕਾਰਯੋ ਦਿਜ,
ਬੈਠੋ ਆਇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇ ਸਨਮੁਖ,ਚਪੇ[7] ਦੋਊ ਚੋਰ ਜੇਹ। ਲੋਚਨ ਕੋ ਜੋਰੈ
ਨਹਿ,ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ ਲੋਰੈ ਨਹਿ,ਛਪੁਨਕੋ[8] ਟੋਰੈ ਦਾਵ,ਪਾਵਤਿ ਨ ਮਿਸ ਕੇਹ[9]।
ਉਘਰਯੋ ਕਪਟ,ਜਾਤਿ ਨਿਘਰਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਕੇ ਬੀਚ[10], ਮੁਖ ਪੈ ਖੁਟਾਈ ਕੀ
ਸ਼ਰਮ ਬਰਖਾਇ ਮੇਂਹ[11] ॥੧੩॥ ਬੋਲਯੋ ਦਿਜ'ਮੂਢ! ਕਯੋਂ ਕਰਯੋ ਥੋ ਕਪਟ
ਗੂੜ੍ਹ, ਕੈਸੇ ਗੁਰਬੰਸ ਮੈਂ ਜਨਮ ਤੁਮ ਲੀਨਿਓਂ ?। ਆਪ ਪਾਪ ਕੂਪ ਮੈਂ
ਡੂਬਤਿ ਮੋਕੋ ਸੰਗ ਗਹਿ,ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਸੋਂ ਬੈਰ ਬਡ ਕੀਨਿਓਂ।ਕਿਮ

---

[1](ਤੂੰ ਐਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ) ਹੰਸਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਕੜ (ਯਾ ਜਿਵੇਂ) ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਕਾਈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨੀਚ ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ ਛਲਬਲ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। [ਕਾਲਮਾ=ਕਾਈ] ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਹੰਸ ਤੇ ਕਮਲ ਵਤ ਮੈਲ ਰਹਤ ਤੇ ਕਾਈ ਰਹਤ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਮੈਲ ਤੇ ਕਾਈ ਵਤ ਹੈਂ। ਹੰਸ ਤੇ ਕਮਲ ਮੈਲ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਲੇ ਕਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਓਹ ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹੰਦੇ ਨਹੀਂ ਜੇ ਛੁਹਣ ਤਾਂ ਉਪ੍ਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਅਛਾਦਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜੈਸੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਹੈ:-'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਨਿਰਮਲਾ॥ ਜੈਸੇ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਜਲਾ ॥' [2]ਇਕਵਾਰਗੀ ਹੀ। [3]ਊਜ। [4]ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਮਦਾਰੀ ਹੱਥ ਮਲਕੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [5]ਕਿਸਨੇ (ਇਹ) ਕੰਮ (ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣ ਦਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ। [6]ਕੁੰਡਾ ਖੋਲ੍ਹਕੇ। [7]ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ। [8]ਲੁਕਣੇ ਦਾ। [9]ਬਹਾਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀ ਲੱਭਦਾ। [10]ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿੱਘਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [11]ਭਾਵ, ਮੁੜ੍ਹਕਾ।

*ਪਾ:-ਕਹਾ।

ਨਿਬਹੋ ਗੇ ਦੁਊ ਲੋਕ ਸੁਖ ਖੋ ਗੇ,ਸਭਿ ਨਿੰਦਾ ਜੁਤ ਹੋਗੇ, ਦੁਖ ਭੇਗੋਗੇ*, ਮਲੀਨਿਓਂ!। ਮੁਕਰਤਿ ਕੈਸੇ?ਮੋ ਸੋਂ ਕਹਤੇ ਰਾਤਿ ਜੈਸੇ ਅਬਿ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ ਤੈਸੇ ਕਹੁ,ਪਾਪ ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨਿਓ!'॥੧੪॥ਸੁਨਿਕੈ ਕੁਟਲ ਬਡੋ ਕਪਟਨ ਮਾਨੈ,ਪੁਨਿ ਲੋਚਨ ਨ ਨੀਚ ਕਰੈ,ਬੋਲਤਿ ਕਠੋਰ ਬੈਨ। 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਦਿਜ ਕੋ ਸਿਖਾਇ ਕੈ ਕਹਾਯੋ ਕੂਰ,ਉਪਾਲੰਭ ਦੇਤਿ, ਤਪਤਾਵੈ ਮਨ ਮੋਹਿ ਭੈ ਨ। ਨਿੰਦਾ ਕੋ ਬਿਥਾਰੈ ਜਗ, ਲੋਕਨ ਮੈਂ ਬਨੈ ਠਗ, ਆਪ ਕੋ ਪਜਾਵੈ, ਅਗ ਪਾਸ ਤੇ[1] ਦਰਬ ਲੈਨ।ਕਰੈ ਉਤਪਾਤਿ,ਮੈਂ ਨ ਡਰੋਂ ਇਨ ਬਾਤਨਿ ਤੇ,ਘਾਤ ਨਿਬਨਾਵੈ ਸਗਰੇਨ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਦੈਨਿ[2]'॥੧੫॥ਜਾਨ ਬਡੋ ਢੀਠੁ,ਅਵਿਲੋਕ ਕੈ ਨਿਠੁਰ ਡੀਠ,-ਪਾਪ ਯਾਂਕੋ ਮੀਠ ਹੈ-ਬਿਚਾਰਯੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ।-ਔਗੁਨ ਕਰਤ ਨਹੀਂ ਲਾਜ ਕੋ ਧਰਤਿ,ਪੁਨਿ ਬਕਤਿ ਕਠੋਰ,ਬਨੈ ਬਾਤਨ ਮੈਂ ਸੁਰਜਨ[3]। ਆਨਨ ਪੈ ਭਨੈ ਦਿਜ, ਮਾਨਤਿ ਨ, ਕਰੈ ਜਿਵ, ਉਲਟੋ ਸੁ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਰਜਨ। ਜਾਂਕੈ ਹਿਤ ਪਾਪ ਧਰੈ, ਔਗੁਨ ਅਨੇਕ ਕਰੈ ਸੋ ਤੌ ਨਹੀਂ ਪਾਵੈ ਦਈ ਗੁਰਤਾ ਜੁ ਗੁਰ ਜਨ-॥੧੬॥ਫੇਰ ਬੋਲਯੋ ਪਾਪਮਤਿ 'ਅਬਿ ਲੌ ਨ ਕੀਨ ਕੁਛ, ਉੱਦਮ ਕਰੈ ਹੌਂ ਅਸ ਅਧਿਕ ਬਿਚਾਰਿਕੈ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਸਮੇਤ ਤੋਹਿ ਜਮ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਪਠੌਂ ਕੋਊ ਦਿਨ ਬੀਤ, ਲੇਹੁ ਠੀਕ ਉਰ-ਧਾਰਿਕੈ।ਮੈਂ ਤੋ ਬਡੋ ਪੁਤ੍ਰ ਤਯਾਗ ਦੀਨਸਿ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪ,ਬੈਸ ਮੈਂ ਅਲਪ ਲੀਨਿ ਗੁਰਤਾ ਹੰਕਾਰਕੈ। ਕੋਈ ਤੋ ਕਰੈ ਗੋ ਨਯਾਇ, ਕੈਸੇ ਕੈ ਅੰਨਯਾਇ ਹੋਇ ਨਾਤੁਰ ਅੰਧੇਰ ਪਰੈ ਜਗ ਅਬਿਚਾਰ ਕੈ[4]' ॥੧੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ 'ਕੁਛ ਨਈ ਨਹਿਂ ਰੀਤਿ ਠਾਨੀ,ਆਦਿ ਹੂ ਤੇ ਚਲੀ ਆਇ ਬਿਦਤ ਜਗੱਤ ਹੈ। ਭਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਦੋਇ ਮਹਾਂ ਮਤ[5] ਸੇਵਾ ਨਹਿਂ ਲਗੇ,ਲੀਨਿ ਸੇਵਾ ਜੋ ਲਗੱਤਿ ਹੈ[6]। ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਉਦਾਰਚਿਤ ਗਯਾਨ ਰੂਪ ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਦੀਨਿ ਨਹੀਂ,ਲੀਨਿ ਜੋ ਭਗਤਿ ਹੈ[7]।ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਬਿਰਾਜੇ[8],ਤਿਨ ਦੋਇ ਨੰਦ ਛੂਛੇ ਰਹੇ,ਆਨ ਥਾਨ[9] ਜੋਤਿ ਸੁ ਜਗਤਿ ਹੈ[10] ॥੧੮॥ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ, ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਨਿ ਕੈ ਬਿਠਾਇ ਗਾਦੀ

---

[1]ਮੂਰਖਾਂ ਤੋਂ। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਨਾਵਣ ਲਈ ਦਾਉ ਰਚਦਾ ਹੈ। [3]ਚਤੁਰ। [4]ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [5]ਮਹਾਂ ਮੱਤ ਹੋਏ। [6]ਲੈ ਲਈ(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ)ਜੋ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ(ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ)। [7]ਲੀਤੀ (ਉਸਨੇ) ਜੋ ਭਗਤ ਸੀ। [8]ਗੱਦੀ ਬੈਠੇ। [9]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। [10]ਜਾ ਜਗੀ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਭੋਗੋਗੇ।

ਹਮ ਕੋ ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਾਨੈ, ਕੇ ਅਜੋਗ ਕੋ ਬਖਾਨੈ ਇਮੁ, ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਮਾਨ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ[1]ਅਬਿ ਤੁਮ ਕੋ। ਈਰਖਾ ਕਰੇ ਤੇ ਏਕ ਰਿਦੇ ਕੋ ਸੰਤਾਪ ਲੇਹਿ, ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਪਾਇ ਦੁਖਿ, ਪਾਇ ਨਹੀ ਸਮ ਕੋ। ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਤੇ ਬਿਬੇਕ ਹੀਨ ਗੁਰੂ ਹ੍ਵੈ ਨ, ਕੈਸੇ ਭਾਰ ਧਾਰਿ ਹੈਂ[2], ਬਿਚਾਰ, ਤਜਾਗ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ'॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁ ਪਾਯੋ ਦੁਖਿ, ਬੋਲਯੋ ਕਰਿ ਲਾਲ ਮੁਖਿ[3]'ਬੈਠਨਿ ਨ ਦੇਊਂ ਸੁਖਿ ਬਾਤਿ ਜੋ ਬਨਾਈ ਅਬਿ।ਲਘੁਨ ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ ਖਸੋਟਤੇ ਜੋ ਬਲੀ ਹੋਇ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ ਮਾਰ ਲੇਤਿ, ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਲੋਕ ਸਬਿ। ਪਿਤਾ ਕੀ ਕਰੀ ਕੋ ਫੇਰ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਸੁ ਬਲ ਪਾਇ, ਤਿਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਨ ਜਾਤਿ ਹੈ ਕਹੈਂ ਜੁ ਸਾਂਬਾਨਿਬਲ ਪੈ ਛਰੈ ਕੌਨ, ਮੈਂ ਤੋ ਰਹਯੋ ਮੋਨਿ ਧਰਿ, ਦੇਖਿ ਹੈਂ ਤਮਾਸ਼ੋ ਅਬਿ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਲੇਊਂ ਜਬਿ'॥੨੦॥ "ਬਲੀ ਜੇ ਅਨੀਤਿ ਕਰੈ, ਮਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਧਰੈ, ਤਾਂ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰੈ, ਹਾਰ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹੰਕਾਰ ਤੇ। ਭਯੋ ਹਰਣਾਖਸ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਬਡੋ, ਇੰਦ੍ਰ ਕੋ ਨਿਕਾਸ ਦੀਨਿ ਆਯੁਧ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੇ[4]।ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਜਗ-ਤੇਸ਼ ਨਰਸਿੰਘ ਭਯੋ ਲਾਗੀ ਨ ਬਿਲੰਬ ਕੁਛ ਨਖਨ ਸੋਂ ਮਾਰਤੇ। ਖਹੁਰ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਸੰਗ ਬਾਲੀ ਬਲ ਕੀਨਿ ਮਹਾਂ, ਰਾਮਚੰਦ ਆਗੇ ਨਹੀਂ ਅਟਕਿਓ ਬਿਦਾਰਤੇ॥੨੧॥ਕਪਟ ਪ੍ਰਬੀਨ! ਇ ਪੁਰਾਤਨ ਕਹਾਨੀ ਸੁਨਿ, ਔਰ ਭਯੋ ਰਾਵਨ ਬਿਸਾਲ ਬਲਵਾਨ ਹੇ।ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਓਜ ਤੇ ਅਨੀਤਿ ਮਹਾਂ ਠਾਨੀ ਜਗ, ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਦੇਵ, ਨਰ ਦੇਵਨ ਕੋ[5]ਹਾਨ ਹੇ।ਤਾਪਸੀ ਸੁ ਬੰਸਧਾਰ ਰਾਘਵ[6]ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਲ ਕੁਟੰਬ ਅਸੇਸ ਜੁਤ ਕੀਨ ਅਵਸਾਨ ਹੈ[7]।ਗੰਜਨ ਗਰਬ, ਰਿਪੁ ਭੰਜਨ ਬਿਲੰਦ ਓਜ[8], ਰੰਜਨ ਭਗਤ ਮਧੁਸੂਦਨ ਕੀ ਬਾਨ ਹੈ[9]॥੨੨॥ਪਾਪਮਤੀ! ਔਰ ਸੁਨਿ ਗੁਨਿ ਮਧੁ ਸੂਦਨ ਕੇ, ਭਯੋ ਹੈ ਦੁਜੋਧਨ ਨਰੇਸ਼ ਕੌਰਵਾਨ ਕੋ[10] ਪਾਂਡਵ ਨਿਕਾਰਿਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕੋ ਉਦਾਰ ਕਰਿ, ਸਾਰੋ ਰਾਜ ਲੀਨਿ ਜਾਨੈ ਮੋਹਿ ਨ ਸਮਾਨ ਕੋ[11]।ਬਲ ਤੇ ਅਨੀਤਿ ਕਰਿ, ਬੁਧਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ, ਭਾਨੁਜ ਕੋ[12]ਮੀਤ ਕਰਿ ਮਹਾਂ ਮਨ ਮਾਨ ਕੋ। ਜੰਗ ਬੀਚ ਹਾਰਯੋ, ਮਾਰ ਡਾਰਯੋ, ਨ ਸੰਭਾਰਯੋ ਬਲ, ਕੌਨ ਨ ਬਿਦਾਰਯੋ ਜੋ ਹੰਕਾਰਯੋ ਅਘ ਠਾਨਿ ਕੋ॥੨੩॥ਖਡੋ

[1]ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। [2]ਕਿਵੇਂ (ਗੁਰਤਾ ਦੇ) ਭਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। [3]ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਬੋਲੇ। [4]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰਕੇ। [5]ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ, (ਅ) ਬ੍ਰਹਮਣਾ ਨੂੰ (ਏ) ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ। [6]ਰਾਮਚੰਦਰ। [7]ਸਾਰੇ ਕੁਟੰਬ ਸਣੇ (ਰਾਵਨ ਨੂੰ) ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [8]ਬੜੇ ਬਲੀ ਵੈਰੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। [9]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਾਨ ਹੈ। [10]ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ। [11]'ਮੇਰੇ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ'। [12]ਕਰਣ ਨੂੰ।

ਬਡੋ ਗਿਨੈ ਲਘੁ ਭਏ ਤਿਨ ਕੌਨ ਭਨੈ,ਦੁੱਜਨ ਗੁਮਾਨੀ ਹਨੈ,ਬਾਨ ਭਗਵਾਨ ਕੀ। ਤੂੰ ਤੋ ਏਕ ਜੀਤ ਕਹਾਂ ਬਲ ਕੋ ਗਰਬ ਧਰੈਂ,ਬਾਂਕੋ ਰੋਮ ਹੋਇ ਹੈ ਨ ਜਤਨ ਮਹਾਨ ਕੀ[1]। ਸਗਰੇ ਤੁਰਕ ਮਿਲਿ ਆਵੈਂ ਨ ਗੁਰਾਈ ਪਾਵੈਂ ਬਾਦ ਸਭਿ ਜਾਵੈਂ,ਪਛੁਤਾਵੈਂ ਹਿਤ ਹਾਨ ਕੀ।ਐਸੇ ਮਨ ਜਾਨਿ ਕੈ, ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਠਾਨਿਕੈ, ਸਮਝ ਲੇਹੁ ਸਜਾਨਿ ਕੈ, ਸਮਾਨ ਮਤਿਵਾਨ ਕੀ[2] ॥ ੨੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਰਕਤ ਨੈਨ ਦੁਰਬੈਨ ਕਹਿ,ਭੈ ਨ ਹਮੈ,ਛਲ ਐਨ !। ਪਾਇ ਹੈਂ ਨ ਕੁਛ ਲਾਭਕੋ,ਰੈਨ ਸੈਨ ਕਰਿਚੈਨ[3]॥੨੫॥ਕਬਿੱਤ॥ਸੁਨਿਜਰ ਗਯੋ,ਦੁਖਿਯੋ ਤਪਤਯੋ ਉਰ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਆਂਖੇ ਕਰਿ ਲਾਲਕੋ। 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਹਾਵੋਂ ਤਬ,ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਸਮੇਤ ਜਬਿ ਤੁਮਰੋ ਬਿਨਾਸ਼ ਕਰੌਂ,ਸਾਲਤਿ ਬਿਸਾਲ ਕੋ[4]। ਜਾਇ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂਪੁਕਾਰੌਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਗੈ, ਸਗਰੀ ਅਨੀਤ ਕੋ ਸੁਨਾਵੌਂ ਤੋਹਿ ਹਾਲ ਕੋ। ਮੈਂ ਤੋ ਠਾਨਿ ਟਾਲ ਕੋ, ਨ ਆਨਜੋ ਇਤ ਖਯਾਲਕੋ,ਕਰੌਂ ਸੁ ਅਬਿਘਾਲਿ ਕੋ[5] ਤੁਰਕਪਠੌਂਜਾਲਕੋ॥੨੬॥ਭਾਰਜਾਤਨੁਜ ਕੇ ਸਮੇਤ ਤਿਸੀ ਥਾਨ ਬੈਠਿ ਪਕਰ ਮੰਗਾਊਂ ਖੇਦ ਸਾਥ ਤਤਕਾਲ ਕੋ। ਦੁਖਤਿ ਪੁਕਾਰੈਂ ਜਬਿ,ਛੂਟਬੋ ਨਹੋਇਕਿਮ,ਤਬਿਫਲਪੈਹੈਂ ਮੇਰੀਆਂਖਭਈ ਲਾਲ ਕੋ।ਗੁਰਤਾ ਨ ਛੋਰੌਂ ਫੇਰ ਲੈਹੌਂ ਕਰਿ ਜੋਰ ਮਹਾਂ,ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤ ਸਿੰਘ ਛੇਰਯੋ ਤੈਂ ਕਰਾਲ ਕੋ।ਜੈਸੇ ਹਾਥ ਨਾਲ ਕੋ[6]ਪਕਰ ਲੇ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਨ ਜਾਨੈ ਬਿਖੀ ਬਯਾਲ ਕੋ[6],ਸੁ ਐਸੇ ਜਾਨ ਹਾਲ ਕੋ'॥੨੭॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ'ਜਗਦੀਸ਼ ਜਿਮ ਠਾਨੀ ਬਿਧਿ, ਸੋਈ ਹਮ ਮਾਨੀ ਸੁਖ ਖਾਨੀ ਮਨ ਜਾਨਿ ਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਇਨ ਪੌਤ੍ਰ ਹ੍ਵੈਂ ਬਿਲੰਦ ਬਲੀ, ਪੰਥ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਗੋ ਬਿਸਾਲ ਤੇਜ ਸਾਨ ਕੈ।ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਿਖ ਤੇਰੋ ਬੰਸ ਬਨ ਜੈ ਹੈ ਮਿਲਿ,ਪਾਇ ਅਸ ਹੀਨਤਾ ਜੁ ਭਾਖੈਂ ਤੂੰ ਮਹਾਨ ਕੈ।ਅਚਲ ਕਲੰਕਤੇਰੋ ਅਮਿਟ ਮਯੰਕ ਕੇ ਜਯੋਂ[8],ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਦੁਖੈ[9] ਤੇਰੋ ਦੋਸ਼ ਬੁਰੋ ਮਾਨਿ ਕੈ॥੨੮॥ਦੋਹਰਾ॥ਕਰਤਿ ਪਾਪ ਸੁਕਚਤਿ ਨਹੀਂ ਦੁਰਮਤਿ ਮਤਸਰ ਧਾਰਿ। ਬਨਿ ਬਨਿ ਦੀਨਿ ਸੁ ਬੇਨਤੀ ਭਾਖਹੁ ਤੁਰਕ ਅਗਾਰ'॥੨੯॥ਅਧਿਕ ਸਪਰਧਾ[10]ਬਧਿ ਚਲੀ ਕਹਿ

---

[1](ਤੇਥੋਂ) ਵਿੰਗਾ ਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਬੜੇ ਜਤਨ ਕੀਤਿਆਂ ਬੀ। [2]ਬੁੱਧੀਵਾਨਾਂ ਵਾਂਗੂ। [3]ਵਡੇ ਦੁਖਦਾਈ ਨੂੰ। [4]ਮਿਹਨਤ ਕਰਾਂਗਾ। [5]ਕੋਈ। [6]ਵੱਡੇ ਸੱਪ ਨੂੰ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਣਗੇ। [8]ਨਾ ਮਿਟਣ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ। [9](ਤੇਰੀ ਵੰਸ਼) ਦੁਖੇਗੀ। [10]ਈਰਖਾ।

ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਕਠੋਰ। ਗਾਰਿ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਉਠਯੋ ਗਮਨ੍ਯੋ ਨਿਜ ਘਰ ਓਰ ॥੩੦॥ ਨਰਕ ਪਰਨ ਕੀ ਕਰਤਿ ਮਤਿ,ਚਿੰਤਾ ਨਦੀ ਬਿਸਾਲ। ਬਹਯੋ ਜਾਤਿ ਡੂਬਤਿ ਸਕਲ ਕਲਿਮਲ ਕਲਿਤ ਕਰਾਲ ॥੩੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਗੁਰ ਬਚਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੮॥

੧੯. [ਮਹਾਂਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਗਮਨਤਿ ਧਾਮ ਕੋ ਹਟਿ ਫਿਰ ਠਾਂਢੋ ਹੋਇ।ਕਹਿਨ ਲਗ੍ਯੋ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ 'ਧਨ ਦੇ ਤੁਝ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੧॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸੁਖ ਕੀ ਨੀਂਦ ਨ ਸੋਵਨਿ ਦੇਵੋਂ ਕਰਿ ਪੁਕਾਰ ਮੈਂ ਪਕਰਿ ਮੰਗਾਇ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਜੁਤ ਖੇਦਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਤੁਝ ਕੋ ਮਰਵਾਇ'।ਮੂਛਨ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰ ਕੋ ਫੇਰਤਿ,'ਤੋ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਾਮ ਕਹਾਇ।ਮਿਲਿਨਿ ਹੋਇ ਤਬਿ ਹੂੰ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ,ਰਾਖਹੁ ਯਾਦ ਬਿਸਰ ਜਿਨ ਜਾਇ[1]'॥੨॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ੍ਯੋ ਧਿਕਾਰਨਿ'ਕਰਮ ਕਰਨਿ ਕੋ ਧਿਕ ਧਿਕ ਤੋਹਿ।ਪੁਨ ਤੇਰੇ ਬਾਕਨਿ ਕੋ ਧਿਕ ਧਿਕ,ਕਰਨਿ ਪੈਜ ਕੋ ਧਿਕ ਧਿਕ ਹੋਹਿ।ਮੁਖ ਕੋ ਧਿਕ ਧਿਕ, ਮੂਛਨਿ ਧਿਕ ਧਿਕ, ਕੁਲ ਕੀ ਰੀਤ ਤਜੀ ਧਿਕ ਜੋਹਿ। ਪਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਤਾਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋ[2],ਗਨ ਕਲਿਮਲ ਕਰਿਤਾ ਉਰ ਕ੍ਰੋਹਿ[3]*' ॥੩॥ ਗਮਨ੍ਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਸਤਿ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਰਿਦਾ ਤਪੰਤਿ। ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਤਿ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ–ਨਹਿਂ ਪੁਰਿ ਬਸੌਂ–ਚਿੱਤ ਚਿਤਵੰਤਿ।–ਆਇ

---

[1]ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਣਾ। [2]ਤੈਨੂੰ ਤਾਰੇਗਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [3]ਰਿਦੇ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧੀ।

*ਪਿਛਲੀ ਸਾਰੀ ਬਾਤ ਚੀਤ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਜੀ ਸਹਿਨ ਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਪੁੰਜ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੂਪ ਖਿਮਾਂ ਦਾ ਘਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਬਹੁੰ ਉੱਚੇ ਹੋਣੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਦੱਲਕੇ ਅੰਸੂ ੨੧ ਅੰਕ ੨੫ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ:–'ਹਮ ਨਹਿ ਬੁਰਾ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਲੇਸ਼'। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਔਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਓਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:–'ਤੈ ਜਨਮਤ ਗੁਰਮਤਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਿਓ'॥ ਪੁਨ: ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ 'ਮੇਦਨਿ ਭਰੁ ਸਹਤਾ' ॥ ਪੁਨ: 'ਤਿਹ ਜਨ ਜਾਚਹੁ ਜਗਤ੍ਰ ਪਰ ਜਾਨੀਅਤੁ ਬਾਸੁਰ ਰਯਨਿ ਬਾਸੁ ਜਾਕੋ ਹਿਤੁ ਨਾਮ ਸਿਉ ॥ ਪਰਮ ਅਤੀਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰੰਗ੍ਯੌ ਬਾਸਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਪੈ ਦੇਖੀਅਤੁ ਧਾਮ ਸਿਉ ॥ ਅਪਰ ਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖ ਸਿਉ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਾਗ੍ਯੌ ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ ਰਸੁ ਨਾਹੀ ਅਉਰੈ ਕਾਮ ਸਿਉ ॥ ਮਥੁਰਾ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰਬਮਯ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰੁ ਭਗਤਿ ਕੈ ਹੇਤਿ ਪਾਇ ਰਹਿਓ ਮਿਲਿ ਰਾਮ ਸਿਉ ॥ ੩ ॥

ਸੰਗਤਾਂ ਮੁਖ ਪਰ ਮੋਰੇਨਿੰਦਾ ਭਾਖਹਿੰਗੇ ਅਤਜੇਤ।ਸਹੀ ਨ ਜਾਇ,ਬਿਗਾਰ ਹੋਹਿ ਗੋ,ਪਰਹਿ ਰਾਰ ਤਿਸ ਕਾਲ ਤੁਰੰਤ॥੪॥ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਆਵਹਿ ਅਨਗਨ ਧਨ ਆਨਹਿਂ ਮਨ ਚਾਇ। ਅਲਪ ਹੋਹਿ ਮੁਝ ਢਿਗ ਤਬ ਹਾਰੌਂ[1]ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਲੂਟਿਨ ਲੈ ਜਾਇਂ।ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਬਲਰਿਪੁ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਢਿਗ ਰਹਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਚਹਹਿ ਕਿਸ ਭਾਇ। ਸਰਪ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਜਥਾ ਸਮੀਪੀ[2] ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਕਬਿਹੂੰ ਬਿਨਸਾਇ॥ ੫ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਰਜਾ ਸੰਗ ਲਿਚਲਿ ਹੌਂ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰੀ ਪਹੁੰਚਿ ਇਕ ਬਾਰ। ਸੁਲਹੀ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕਰਿਕੈ ਜਹਾਂਗੀਰ ਢਿਗ ਕਰੌਂ ਪੁਕਾਰ। ਜਹਿਂ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ ਮੇਰੇ ਆਨੈਂਗੇ ਸਭਿਹੀ ਉਪਹਾਰ।ਤਿਨ ਤੇ ਕਰਿਗੁਜ਼ਰਾਨਨਿਬਾਹੌਂ ਰਹੇਇਕੱਤ੍ਰ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰ—॥੬॥ਮਿਲਿ ਦਾਰਾ ਸੋਂ ਮਸਲਤ ਕੀਨਸਿ'ਨਗਰੀ ਤਜਾਗ ਚਲਹੁ ਕਿਸਥਾਨ।ਬਢੀ ਸਪਰਧਾ ਹਮਰੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਇਹਾਂ ਬਸਨਮੈਂ ਕੁਸ਼ਲ ਨ ਜਾਨਿ। ਬਡੋ ਬਿਗਾਰ ਭਏ ਤੇ ਪੂਰਬ ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਇਹ ਮਹਾਂ ਸਿਯਾਨ। ਤਯਾਰੀ ਕਰਹੁ ਬਿਲੰਬ ਨ ਠਾਨਹੁ, ਨਾਂਹਿ ਤ ਹੋਇ ਆਨ ਕੀ ਆਨ[3]'॥ ੭॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਮਤੋ ਮਤਾਯਹੁ[4] ਭਾਗਨਿ ਕੀ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਸਰਬ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਰੌਰਾ ਪਰ ਗਯੋ 'ਭਾਜ ਚਲਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਡਰ ਕੀਨਿ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋਬਿਖ ਦੀਨਸਿ,ਉਘਰਯੋ ਕਪਟ,ਲਾਜ ਭਯਭੀਨ[5]।ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦੇ ਅਜ਼ਮਤ ਬਲ ਤੇ ਅਪਨੋ ਆਪ ਬਚਾਯਹੁ ਚੀਨਿ' ॥੮॥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਨਰ ਦੁਰਿ ਦੁਰਿ[6] ਕਰਿ ਬਾਤੈਂ 'ਮਾਰਨਿ ਹਿਤ ਛਲ ਬਲ ਬਡ ਧਾਰਿ'।ਗੁਰ ਸੁਤ ਮਹਾਂਦੇਵ ਘਰ ਬੈਠੈਂ ਸੁਨਯੋ ਸ੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਦੁਰਚਾਰ[7]।ਕਰ ਮੀਜਤਿ[8] ਸਿਰ ਧੁਨਿ ਧੁਨਿ ਢੋਰਤਿ[9]—ਕਹਾਂ ਕਰਮ ਕੀਨਸਿ ਬੁਰਿਆਰ[10]। ਧਨ ਕਾਰਨ ਦਾਰੁਨ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਹਿ ਨਿੰਦਾਬਿਦਤਹਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰ—॥੯॥ਬੈਠਯੋ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਘਰ ਅਪਨੈ ਇਤਨੈ ਮਹਿਂ ਇਕ ਮਾਨਵ ਆਇ। 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸਣ ਪਰਵਾਰ ਤਯਾਰ ਭਾ ਦਿਲੀ ਬਿਖੈ ਪੁਕਾਰੁ ਜਾਇ'।ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ, ਹੌਲ ਉਠਯੋ,ਤਬਿ,ਤੂਰਨ ਪਗ ਪਨਹੀ ਕੋ ਪਾਇ।ਗਯੋ ਉਤਾਇਲ ਕਰਿਕੈ

[1]ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਥੋੜ੍ਹੀ (ਸੰਗਤਿ) ਹੋਵੇਗੀ ਤਦ ਮੈਂ ਹਾਰ ਜਾਵਾਂਗੀ। [2]ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। [3]ਹੋਰ ਦੀ ਹੋਰ (ਅ) ਪਲ ਵਿਚ ਹੋਰ (ਕੁਛ) ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਆਨ ਕੀ ਹਾਨਿ' ਲਗਦਾਹੈ, ਭਾਵ ਇਜ਼ਤ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। [4]ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ। [5]ਸ਼ਰਮ ਤੇ ਡਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ। [6]ਛੁਪ ਛੁਪ ਕੇ। [7]ਮਾੜਾ ਕੰਮ। [8]ਹੱਥ ਮਲਕੇ। [9]ਵਿੱਲਾ ਛੱਡਣਾ, ਭਾਵ ਚਿਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨ ਰਹਿਆ। [ਹਿੰਦੀ, ਢਾਰਨਾਂ, ਢੋਰਨਾ=ਡੁਹਲਣਾ, ਢਾਲਨਾ]। [10]ਭੈੜੇ ਨੇ।

ਬਰਜਨਿ[1] ਸਰਲ ਰਿਦਾ ਜਿਹ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ॥੧੦॥ ਦਸਕ ਦਾਸ ਜਿਹ ਸਾਥ ਗਏ ਚਲਿ ਦੇਖਯੋ ਘਰ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਜਾਇ। ਅਸਵਾਰੀ ਗਨ ਤਯਾਰੀ ਹੋਵਤਿ ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਕੇ ਭਾਰ ਬੰਧਾਇ। ਸਕਲ ਸਕਟ ਮਹਿਂ ਲਾਦਤਿ ਸਾਂਭਤਿ ਹੇਰਤਿ ਲੋਕ ਖਰੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਵਹਿਰ ਸਦਨ ਤੇ ਕੋ ਥਿਤਿ ਅੰਤਰ, ਕੇਤਿਕ ਪੌਰ ਸਥਿਰ ਦਰਸਾਇ ॥੧੧॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਹਿਂ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਨਰ 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਹਾਂ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਮੂਲ। ਤਪਤਿ ਵਿਸੇਸ਼ ਦ੍ਵੈਸ਼ਕੋ ਠਾਨਤਿ ਅਘ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਤੇ ਡਰਹਿ ਨ ਭੂਲ[2]।ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਕੋ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ।ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਤਿ ਜਿਸਪਰ ਨਹਿ ਭੇਪਿਤ ਅਨਕੂਲ ॥੧੨॥ ਅਬਿ ਉਤਪਾਤ ਕਰਨਿ ਕਹੁ ਗਮਨਤਿ ਵਿਖ ਕੀ ਬਾਤ ਬਿਦਤਿ ਗਈ ਹੋਇ। ਦਬਯੋ ਲਾਜ ਤੇ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਪੁਰਿ,ਨਿੰਦਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਾਲਿਕ ਅਨੁਜ ਨੰਦ[3]ਮੰਦਰ ਗੁਨ ਜੋਇ। ਤਿਸ ਹਤਿਬੇ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮਤਿ ਹਤਿ ਭਈ ਦੁਖਤਿ ਪਿਖਿ ਸੋਇ[4] ॥੧੩॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਧਾਂਇ ਪੁਨ ਪੰਨਗ ਛੋਰਾ ਅਬਿ ਕੁਕ-ਰਮ ਇਹ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੇ ਸਹਾਇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਿਪਤਿ ਜੋਤਿ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਜਾਨਿ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾ ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਹੋਈ ਤਹਿਂ ਆਨਿ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਘਰ ਮਾਂਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਮਹਾਂ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਚਾਹਤਿ ਹਾਨਿ[5] ॥ ੧੪ ॥ ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਸਾਲ ਪਿਖਯੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਭਰਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਰਿਦਾ ਤਪੰਤਿ। ਰਕਤ ਨੇਤ੍ਰ ਕੁਛ ਆਂਸੂ ਝਲਕਤਿ ਜਿਸ ਕੋ ਮਨ ਸਮ ਬਿਹੰਗ ਉਡੰਤਿ।ਅਨਿਕ ਖੋਟ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਤਿ ਚਹੈ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨਨਿਹੰਤਿ। ਕਹਿ ਦਾਸਨਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਬਿਪਤਾ ਪਰੀ ਉਜਰ ਗਮਨੰਤਿ[6] ॥੧੫॥ਮਹਾਂਦੇਵ ਮਨ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਪਿਖਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਸਮਾਨ।'ਕਿਤ ਕਹੁ ਤਯਾਰੀ ਆਪ ਕਰਾਵਤਿ? ਸਣ ਪਰਵਾਰ ਜਾਹੁ ਕਿਸ ਥਾਨ?। ਘਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸਮਸਤ ਬੰਧਾਵਹੁ ਮਨਹੁ ਪੁਰੀ ਕਬਿ ਪਿਖਹੁ ਨ ਆਨਿ[7]। ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਭੌਨ ਕੋਤਯਾਗਹੁ?ਤੌ ਨ ਕਿਸੀ ਕੋ ਇਹ ਠਾਂ ਮਾਨਿ[8]॥੧੬॥ ਕਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ'ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਗਮਨੌਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੇ ਪਹੁੰਚਹੁਂ ਪਾਸਿ। ਕਰਿ

---

[1]ਹੋੜਨ ਲਈ। [2]ਭੁੱਲਕੇ ਭੀ। [3]ਛੋਟੇ ਭਾਇ। ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ। [4]ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੇਖਕੇ ਸੋ (ਪ੍ਰਿਥੀਆ)। [5]ਦੂਰ ਕਰਨਾ। [6]ਉੱਜੜਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7]ਕਦੇ ਭੀ ਆਣਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੋਗੇ। [8]ਇਸ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਮੰਨੋ।

ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਅਖਿਲ ਸੁਨਾਵੈਂ ਪਠੈਂ ਤੁਰਕ ਗਨ ਇਨਹੁੰਅਵਾਸ।ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਜੁਤ ਅਰਜਨ ਕੋ ਤਬਿ ਪਕਰ ਲੇਹਿੰਗੇ ਦੇ ਦੁਖਰਾਸ।ਤਹਾਂ ਮੰਗ ਵੈਂ, ਕੈਦ ਕਰਾਵੈਂ,ਮਨਵਾਵੈਂ ਤਬਿ ਜੋ ਮਮਆਸ'॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਤਬਿ ਮਹਾਂਦੇਵਕਰ ਜੋਰੇ 'ਹਮ ਦੋਨਹੁ ਤੁਵ ਅਨੁਜ ਲਗੀਤਿ।ਬੈਸਬਿਖੈ ਲਘੁ ਸੁਮਤਿ ਬਿਖੈ ਲਘੁ,ਸੁਤ ਸਮਾਨ ਹਮਲਖਹੁ ਸੁਚਿੰਤ[1]।ਤੁਮਹੋ ਬਡੇਸਿਯਾਨੇ ਬਯ ਮਹਿਬੁਧਿ ਬਿਸਾਲ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਮਹੀਤ[2]। ਰੱਛਾ ਹਮਰੀ ਜਿਮ ਕਿਮ ਕਰੀਅਹਿ ਅਹੋ ਜੋਗਤਾ ਇਮ ਲਖਿਯੰਤਿ॥੧੮॥ ਪਿਤ ਸਮ ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹੋਵਹ ਲਾਯਕ ਇਸੀ ਬਾਤ ਕੇ ਜਾਨਿ। ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਉਤਪਾਤ ਕਰਨਿ ਕੇ ਬਨਹੁ ਪੁਕਾਰੂ[3] ਪਿਖਹਿ ਜਹਾਨ।ਧਰਹੁ ਨ ਰਿਦੈ ਈਰਖਾ ਤਪ ਕਰਿ[4]ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨ। ਗੁਰਤਾ ਦਈ ਜਗਤ ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਲਖਯੋ ਜੋਗ ਬੈਠਾਇਸੁ ਥਾਨ॥੧੯॥ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਚਹਿਯਤਿ ਅਬਿ ਇਸਬਿਧਿ ਅਖਲਮ ਸਦ ਸੰਗਤਾਂ ਸੰਗ। ਸਭਿ ਕੋ ਲੇ ਤਿਨ ਪਗ ਸਿਰ ਧਾਰਹੁ ਪਿਤ ਆਯਸੁ ਕਹੁ ਮਾਨਿ ਅਭੰਗ॥ਇਕ ਤੌ ਪਿਤਾ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰ ਹੈਂ ਤਿਨਕੇਬਾਕ ਬਿਲੰਦਉਤੰਗ॥ਹੁਇ ਸਪੂਤ ਕੈਸੇ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ, ਸਮਝ ਬਿਚਾਰਹੁ ਰਿਦੈ ਨਿਸੰਗ ॥੨੦॥ ਉਠਿ ਅਬਿ ਚਲਹ ਸਾਥ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਤਿਨ ਕੇ ਪਗ ਪਰ ਨਮਹਿ ਕਰੇਹੁ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਜਗ ਸਭਿ ਹਾਸੀ ਕਰਿ ਹੈ ਅਪਜਸ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਲੇਹੁ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਅਘ ਠਾਨਤਿਨਹਿ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਸੋਧਨ ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਕੇਹੁ[5]।ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਹਿਤ ਕਰਿ ਉਤਪਾਤਨਿ ਅੰਤ ਸਮੈ ਨਹਿਂ ਸਾਥੀ ਏਹੁ॥੨੧॥ਇਨ ਸਨੇਹ ਕੋ ਮਿੱਥਯਾ ਜਾਨਹੁ,ਮੇਰੋ ਕਹਯੋ ਬਚਨ ਲਿਹੁ ਮਾਨਿ।ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਤਜਹੁ ਬਿਰੋਧਾ ਆਗੈ ਥਿਤਿ ਹੁਇ ਜੋਰਹੁ ਪਾਨ। ਕਰੇ ਕਪਟ ਅਘ ਸੋਂ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਦਾਨ[6]। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਕਾਸ਼ਤਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤ ਆਦਿ ਜੁ ਜਾਨਿ'॥੨੨॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬੋਲਯੋ ਬਿਰਮਾਵਤਿ[7]'ਮਹਾਂਦੇਵ!ਮੇਰੇ ਬਚ ਮਾਨਿ। ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਮਮ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤੁਝਕੋ ਗੁਰੂ ਬਨਾਇਂ ਮਹਾਨ।ਸਭਿ ਕੋਈ ਪੂਜਹਿ ਤੁਵ ਚਰਨਨਿ ਅਨਗਨ ਧਨ ਅਰਪਹਿਂ ਗਨ ਆਨਿ।ਹਮ ਦੋਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਵਹਿ ਏਕਾਕੀ ਹੋਵਹਿ ਹਾਨ' ॥ ੨੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਭਾਖਯੋ ਬਹੁਰ 'ਮੁਝ ਕਿਮ

---

[1]ਚਿਤ ਵਿਚ ਜਾਣੋ (ਅ) ਸੁਹਣੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ। [2]ਵੱਡੇ । [3]ਫਰਿਆਦੀ । [4]ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ। [5]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। [6]ਅੰਤ ਨੂੰ । [7](ਮਹਾਂਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ) ਭਰਮਾਵਣ ਲਈ ।

ਗੁਰਤਾ ਹੋਇ।ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨ ਮੈਂ ਬਡੋ[1]ਲੇ ਬੈਠਨੋ ਹੈ ਸੋਇ'॥੨੪॥ਸੈਯਾਛੰਦ॥
ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਭਨਹਿ 'ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਬਾਕਨਿ[2] ਚਲਿ ਮੇਰੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਨੁਸਾਰ।
ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿਕੈ ਭਾਖੌਂ–ਕੀਜੈ ਨੀਕੋ ਨਯਾਉਂ ਹਮਾਰ।ਵਸਤੁ ਪਿਤਾ
ਕੀ ਗਾਦੀ ਕੇ ਜੁਤ ਬਡੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੌ ਹੈ ਅਧਿਕਾਰ। ਸੋ ਮੁਝ ਕੋ ਅਬਿ ਆਪ
ਦਿਵਾਵਹੁ ਇਕਨੇ ਦਾਬ ਲੀਨਿ ਬਲਿਕਾਰ[3]–॥੨੫॥ ਜੇ ਕਰਿ–ਵਸਤੂ ਕੇ
ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਗਲੇ ਨੰਦਨ–ਕਹੈ ਬਨਾਇ। ਤਊ ਸੁ ਦੀਰਘ[4]ਗਾਦੀ ਲੇਵੈ
ਇਸ ਮੈਂ ਕਛੂ ਨ ਸੰਸੈ ਆਇ।ਸੋ ਮੈਂ ਤਜਾਗੀ ਮਹਾਂਦੇਵ।ਹਿਤ ਇਸਕੋ ਟੀਕਾ
ਦੇ ਹਰਖਾਇ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤੇ ਕਹਿ ਗੁਰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਤੁਝ ਪੂਜੈ
ਪਾਇ॥੨੬॥–ਮੈਂ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡ ਅਰਜਨ ਹੈ ਲਘੁ,ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਬਿਬਾਦ ਬਡ
ਜਾਨਿ। ਨਹਿ ਦੋਨਹੁ ਕੌ[5] ਗਾਦੀ ਪਾਵਹਿ ਯਾਂਤੇ ਮੱਧਮ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨ[6]।
ਮਹਾਂਦੇਵ ਹੈ ਮਹਾਂਦੇਵਸਮ[7] ਭੋਰਾ ਮਨ,ਨਹਿਂ ਛਲ,ਨਹਿਂ ਮਾਨ*।ਯਾਂਤੇ ਹਮ
ਇਸ ਪਰ ਸਭਿ ਖੁਸ਼ ਹੈਂ ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਕੇ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਮਾਨ[8]–॥੨੭॥ ਇਮ
ਕਹਿ ਕੈ ਤੁਝ ਕਰਿ ਗੁਰ ਲਜਾਵਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਤਜਾਗੀ ਹਮਰੇ ਸੰਗ॥ ਦੋਨਹੁ
ਮਿਲੈਂ,ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਹੈ,ਮਿਲਹਿ ਤੋਹਿ ਪਦ ਅਧਿਕ ਉਤੰਗ॥ ਅਗਨਿ
ਸਮਾਨ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਜਾਨਹੁ ਤੁਝ ਸਮੀਰ ਤੇ ਮਚਹਿ ਅਭੰਗ॥ਅਸ ਕੋ ਕਾਰਜ
ਫੇਰ ਨ ਸਿਧਿ ਹ੍ਵੈ ਹਮ ਤੁਮ ਜਬਿ ਹੋਇ ਇਕ ਰੰਗ'॥੨੮॥ਮਹਾਂਦੇਵ ਸੁਨਿ ਕੈ
ਬਿਕਸਾਨੋ'ਭਲੋ ਮਨਾਵਨ ਆਯੋ ਤੋਹਿ।ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਨਿਜ ਘਰ ਬੈਠੇ
ਇਕ ਭੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹਿ ਮਨ ਮੋਹਿ। ਲਗਾਨੋ ਬਿਗਾਰਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ[9]
ਜਿਸਤੇ ਸੰਕਟ ਅਤਿਸ਼ੈ ਹੋਹਿ।ਮੈ ਨਹਿਂ ਮਾਨੋਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨ ਠਾਨੌ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ,
ਨ ਰਾਗ,ਨ ਦ੍ਰੋਹਿ॥੨੯॥ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਇਕ ਬਾਤ ਨੀਤਿ ਕੀ ਅਤਿ ਉਤਪਾਤ
ਚਹਤਿ ਚਿਤ ਠਾਨਿ। ਘਰ ਫੂਟੇ ਬਡ ਸੰਕਟ ਹੋਵਤਿ ਲਘੁਤਾ ਪਾਵਤਿ ਹ੍ਵੈ
ਜੁ ਮਹਾਨ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹਾਸੀ ਕਰਹਿ ਜਗਤ ਮਹਿ ਪੁਨ ਅਪਜਸ ਕੋ ਪਾਇ
ਅਜਾਨ।ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਸਾਲ ਬਲੀ ਜਗ ਉਪਜੇ ਭਦ ਭਏ ਤੇ[10] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹਾਨ
॥੩੦॥ਮਿਲਿਨਿ ਬਿਖੈ ਗੁਨ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਫੁਟਨਿ ਬਿਖੈ ਸੁ ਅਵਗੁਨ

---

[1]ਨਾ ਮੈਂ ਵਡਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਮੇਰੇ ਪਰ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਨ । [2]ਭਲੇ ਦੇ ਬਚਨ। [3]ਬਲ ਕਰਕੇ। [4]ਵੱਡਾ (ਭਿਰਾ)। [5]ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ। [6]ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਨੂੰ ਵਡਾ ਕਰੋ । [7]ਸ਼ਿਵਜੀ ਵਾਙੂ। [8]ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣੋ। [9]ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਵਿਗਾੜ ਦੇਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਹੈਂ । [10]ਫੁੱਟ ਪੈ ਜਾਣ ਤੇ।

*ਪਾ:–ਮਨ ਮਾਨ।

ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਰਹੁ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰੀ ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਰਿਸ਼ਵਤੀ ਬਿਲੰਦ। ਭ੍ਰਾਤ ਪਰਸਪਰ ਜਹਿਂਜਹਿਂ ਬਿਗਰੇ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਆਪਦਾ ਪਰਿ[1]ਦੁਖਦ੍ਵੰਦ*। ਬਿਦਤਿ ਬਾਤ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਕਲੌਂਨਹਿਂ ਛਿਮਾਂ ਕਰਨਿ ਹੀ ਸਭਿ ਸੁਖਕੰਦ॥ ੩੧ ॥ ਬਿਗਰੇ ਬਾਲੀ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਜੁ ਤਿਨ ਮਹੁਂ ਭਯੋ ਬਡੇ ਕੋ ਨਾਸ਼। ਰਾਵਣ ਨਾਸ਼ ਬਿਭੀਖਨ ਕੀਨਸਿ ਭੇਦ ਰਾਖਸ਼ਨਿ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[2]।ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵ ਹਠਿ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਸੰਘਰ ਕਰਿ ਬਿਨਸੇ ਬਲ ਰਾਸਿ। ਇਮ ਬਡਿਯਨਿ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਭਈ ਜਬਿ ਅਲਪਨਿ† ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕਹਾ ਸੁ॥ ੩੨॥ਘਰ ਕੀ ਬਾਤ ਵਹਿਰ ਪਰਕਾਸ਼ਨਿ ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਨਿੰਦ ਬਖਾਨ। ਹੌਰੇ ਅਰੁ ਖੋਟੇ ਸਭਿ ਭਾਖਹਿਂ,ਬਿਨਸਹਿ ਗੌਰ,ਬਡਾਈ,ਮਾਨ[3]। ਖਰਚਹਿਂ ਧਨ, ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵਹਿਂ ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ ਲੈ ਦੁਖ ਗ਼ਲਤਾਨ। ਬਿਨੈ ਕਰਨਿ ਅਰੁ ਦੀਨ ਹੋਨਿ ਬਹੁ ਇਨਫਲ ਬਿਨ ਪਾਇਂ ਨਕੁਛਪਾਨ[4]॥੩੩॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਇਨਹੁ ਮਹਾਨ। ਅਦਬ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਆਦਿਕ ਨਰਜਾਨਿ।ਜਬਿ ਤੁਮ ਗਏ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨਿ ਕਹੁ ਝਗਰੋ ਦੁਇਦਿਸ਼ ਰਿਸ ਅਤਿਠਾਨਿ।ਫੇਰ ਨ ਪੂਜਹਿਂ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿਂ,ਜਾਨਹਿਂਗੇ ਧਨ ਕੇ ਹਿਤਵਾਨ॥੩੪॥ਇੱਤਜਾ-ਦਿਕ ਔਗੁਨ ਹੈਂ ਲਾਖਹੁਂ,ਤਜਹੁ ਬਿਰੋਧ ਸਰਲ ਉਰ ਹੋਇ।ਕਰਹੁ ਪਰਸ-ਪਰ ਬੰਦਨ ਭ੍ਰਾਤਾ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਘਰ ਮਹਿ ਲਿਹੁ ਦੋਇ। ਕਮੀ ਪਦਾਰਥ ਕੀ ਕੁਛ ਨਾਂਹਿਨ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਕਰੀ ਕਮਾਈ ਜੋਇ। ਗੁਨ ਹੈਂ ਅਧਿਕ ਮੇਲ ਜੇ ਠਾਨਹੁ ਸੁਜਸੁ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥੩੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਇਮ ਮਹਾਂਮਤਿ ਮਹਾਂ ਕੁਟਿਲ ਸਮੁਝਾਇ। ਚਿੱਕ੍ਨ ਬਾਸਨ ਬੂੰਦ ਜਿਮ[5] ਛੁਈ ਨ ਮਨ ਕੁਛ ਲਗਾਇ ॥੩੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸਮੁਝਾਵਨ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨਿਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਮਹਾਂਦੇਵ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਝਗੜਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿਕੈ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਲਖਹਿ ਮਨ-ਇਹ ਭੋਰੋ ਮਤਿ ਨਾਂਹਿ। ਆਲਸ

[1]ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [2]ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। [3]ਗੌਰਵਤਾ, ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਮਾਨ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [4]ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਲਾਂ ਇਨਾਂ ਹੱਥ ਕੁਛ ਨਾ ਪਾਏਂਗਾ। [5]ਚਿੱਕੇ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ (ਪਾਣੀ ਦੀ) ਬੂੰਦ ਵਾਂਗ। *ਪਾ:—ਦ੍ਵੰਦ। †ਮਹਾਂਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਅਲਪਨ ਪਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਗਿਣ ਰਹੇ, ਪੂਣੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਵਡੇ ਮੰਨਕੇ ਆਏ ਹਨ।

ਕੀ ਲਾਲਸ ਜਿਸੇ ਰਹੈ ਬੈਠਿ*ਘਰ ਮਾਂਹਿ–॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾਛੰਦ॥ 'ਮਹਾਂਦੇਵ ਤੁਮ ਸੁਨੋ ਭ੍ਰਾਤ ਜੀਜੇ ਅਬਿ ਉੱਦਮ ਕਰਿਹੌਂ ਨਾਂਹਿ।ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਹੋਦਰ ਨੇ ਸਭਿ ਲੀਨਸਿ ਹਮਰੋ ਬੰਸ ਕਹਾਂ ਤੇ ਖਾਹਿ। ਜੇ ਅਬਿ ਮੁਝਤੇ ਲਈ ਗਈਨਹਿਂ ਪੁਨ ਗੁਰਤਾ ਕਿਮ ਕੋ ਲੇ ਪਾਹਿ। ਮੈਂ ਸਮਰਥ ਹੌਂ ਲੈਬੇ ਕੋ ਇਹ, ਬਿਲਮ ਜਾਨਿ ਕੀ ਦਿੱਲੀ ਮਾਂਹਿ ॥੨॥ ਮੇਰੋ ਕਹਾ ਬਿਗਰੈ ਗੋ ਕਹੁ ਤੂੰ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਕੀ ਜਗਤ ਬਿਸਾਲ। ਦਰਬ ਪਦਾਰਥ ਅਧਿਕ ਅਨੂਠੇ[1] ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਵੈਂ ਤਤਕਾਲ।ਝਗਰਤਿ ਕੈਦ ਹੋਇ ਤਬਿ ਹੌਰਾ ਹੇਰਹਿੰਗੇਨਰ ਦੇਸ਼ਨਿ ਜਾਲ। ਪੁਨਹਿ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਹਿੰਗੇ ਨਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਅਸ ਹਾਲ॥੩॥ਹਮ ਦੋਨਹੁੰ ਲਘੁ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਮਾਂਹੀ,ਗਾਦੀ ਬੈਠਿ ਭਯੋ ਧਨ-ਵਾਨ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇਗਨਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖਨ ਅਨਗਨ ਦਰਬ ਵਸਤੁ ਦੇਂਆਨਿ। ਤੂੰ ਕਿਮ ਜਰਹਿਂ ਜਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਉਰ ਮੈਂ[2]ਹਮ ਤੀਨਹੁੰ ਇਕ ਪਿਤ ਕੇ ਜਾਨਿ। ਇਕ ਮਾਲਕ ਦ੍ਵੈ ਰਹੈਂ ਸੁ ਛੂਛੇਇਮ ਅਨੀਤਿਤੂੰ ਮਨਮਹਿਂ ਮਾਨਿ॥੪॥ਪਾਤਿ-ਸ਼ਾਹ ਪਹਿ ਕਰੌਂ ਪੁਕਾਰਾਨ ਗੁਰਤਾ ਲੇਵੌਂ ਤੂਰਨ ਛੀਨਿ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਨਹੀਂ ਬਾਸਿਬੇ ਦੇਵੌਂ,ਸੰਕਟ ਪਰਹਿ ਹੋਹਿ ਬਹੁ ਦੀਨ।ਮਹਾਂਦੇਵ!ਤੁਮ ਭੋਰੇ ਅਤਿਸ਼ੈ ਹਾਨ ਲਾਭ ਕੀ ਸਮਝ ਬਿਹੀਨ।ਮੋਹਿਕਹੇ ਕੋ ਇਸੀ ਸਮੇਂ ਕੌ ਝੂਰਹਿੰਗੋ–ਮੈਂ ਕਨੌਂ ਨਹਿਂ ਕੀਨਿ–॥੫॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਿਜ ਛਲਬਲ ਕਰਤਾ।ਤੁਮ ਸੁਧੇਛਲ ਸਕਹੁ ਨ ਜਾਨਿ।ਤੁਝ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿਦੇਤਿ ਨੰਮ੍ਰ ਹੁਇ[3] ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਤਿ–ਇਹ ਝਗਰ ਨ ਠਾਨਿ–।ਤੀਨਹੁੰ ਹਮ ਜਿਸਕੇਅਧਿਕਾਰੀ ਲੇ ਬੈਠਨੋ ਏਕਲਸੁਖ ਮਾਨਿ।ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਕਹਿਕਹਿ ਅਪਨਾਏ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਧਨ ਆਇ ਮਹਾਨ ॥੬॥ਅਬਿ ਉਪਾਵ ਹੁਇ ਸਕੈ,ਸੰਗ ਚਲਿ,ਕਨੌਂ ਢੂਕਤਿ ਚਿਤਚੌਕ ਸੁਚੀਨਿ[4]। ਤੇਰੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਹਿਗੋ ਹਮ ਭੀ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਵਹਿਂ ਹੀਨ।ਤੁਝ ਪਰ ਮੈਂ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਅਧਿਕ ਨਿਤਗੁਰੂ ਬਨਹਿਂ ਬੈਠਹਿਂ ਦੁਤਿਲੀਨਿ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਪੂਜਹਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਨ ਕੀਨਿ॥੭॥ਛਲਕਾਰੀ ਉਰ ਕਪਟ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਮੋਹਿ ਨ ਨੀਕੋ ਲਾਗਹਿ ਸੋਇ। ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ

---

[1]ਅਣੋਖੇ। [2]ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈਂ (ਮੈਂ ਤਾਂ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦਾ (ਅ) ਤੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਨਹੀਂ। [3]ਨੀਵੇਂ ਹੋਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [4]ਸਾਵਧਾਨ ਚਿੱਤ ਹੋਕੇ ਦੇਖ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈਂ?

*ਪਾঃ–ਪੈਠਿ।

ਕੰਟਕ ਚਖ ਚੁਭਤੇ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹਤਿ ਨ ਚਿਤਵਨਿ ਹੋਇ[1]।ਸੁਜਸ ਬਾਕ ਤਿਸ ਕੇ ਅਤਿ ਤੀਖਨ ਬਾਨ ਸਮਾਨ ਕਾਨ ਲਗਿ ਦੋਇ।ਰਿਦ ਕੋ ਬੇਧਤਿ ਕਰਕਤਿ[2]ਨਿਸ ਦਿਨ ਤਿਹ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਇਸੀ ਸਮ ਜੋਇ॥੮॥ਮਹਾਂਦੇਵ ਤੇਰੋ ਬਡ ਕਾਰਜ ਹਮਰੇ ਬਾਦ ਪਰੇ[3] ਬਨਿ ਆਇ। ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਦੋਂ ਤੁਹਿ ਬਡਿਆਈ ਸ਼ਾਹ ਨਿਕਟ ਗੁਨ ਬਡੇ ਸੁਨਾਇ।ਖਰਚੋਂ ਦਰਬ ਆਪਨੋ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਹਾਂ ਦੇਨਿ ਕਾਰਜ ਬਨਿਜਾਇ। ਝਗਰੋਂ ਮੈਂ ਜਹਿਂ ਹੋਇ ਅਦਾ-ਲਤਿ ਤੁਮ ਬੈਠੇ ਰਹੁ ਸਹਿਜਸੁਭਾਇ[4]॥੯॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕਰ ਜੋਰੇ 'ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਨਤੀ ਮਮ ਮਾਨ। ਤਜਹੁ ਬਿਰੋਧ ਮਿਲਹੁ ਘਰ ਮਾਂਹੂ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਬਾਤ ਸਮਾਨ। ਪੂਰਬ ਪਿਤਾ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸਿਮਰਹੁ, ਜਿਧਤਿ ਆਪ ਹੀ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ। ਹਮ ਤੁਮ ਕਰਤਿ ਬਿਲੋਕਨਿ[4] ਤਬਿ ਹੂੰ ਬੈਠਾਯੋ ਗਾਦੀ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ॥੧੦॥ਛਲ ਬਲ ਕੋ ਕਰਿ ਆਪ ਨ ਲੀਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਰਹਯੋ ਪਿਤ ਪਾਸ। ਤਿਨ ਰਜਾਇ ਮਹਿਂ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਨੋ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਗੁਨਰਾਸ। ਰਹਿ ਅਨੁਸਾਰਿ ਨ ਆਪ ਜਨਾਯਹੁ ਬਿਨੈ ਕਰਤਿ ਸਮ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ।ਅਜਰ ਜਰਨਿ ਅਰ ਕਰਨਿ ਭਜਨ ਬਹੁ ਸੇਵਤਿਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪਿਤਾ ਸੁ॥੧੧॥ਬੋਲਨ ਬਨਹਿ ਤੁਮਾਰੋ ਤਬਿਹੂੰ,ਅਬਿ ਇਸਕੋਨਹਿਂ ਬਨਹਿ ਉਪਾਉ।ਕਸੋਂ ਅਬਿ ਬਾਦ ਬਾਦ ਬਡ ਬਦਤੇ[5] ਸ਼ੁਭਗੁਨ ਅਬਿਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਯਾਉ। ਅਪਰ ਸੁਜਸ ਅਰ ਅਪਰ ਪ੍ਰਤਾਪੂ[6] ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਉ। ਪਰ ਸੁਖ ਸੰਪਦ ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਨਿਜ ਸੁਖ ਸਮ ਤਿਸ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਾਉ ॥੧੨॥ ਪਰਦੁਖ ਦੇਖਿ ਦਯਾ ਕਹੁ ਠਾਨਹੁਂ ਮਾਨਹੁਂ ਸਭਿ ਕੋ ਅਪਨ ਸਮਾਨ। ਇਮ ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਤਨ ਕੋ ਮਾਰਗ ਸੇ ਪਰਲੋਕ ਲਹੈਂ ਸਨਮਾਨ। ਬੇਮੁਖ ਸਾਕਤ ਕੇ ਮਨ ਅਵਗੁਣ ਸੋ ਤਯਾਗਹੁ ਨਹਿਂ ਕਬਿਹੂੰ ਠਾਨਿ। [7]ਸੁਨਹਿ ਅਪਰ ਜਸ ਤਪਹਿ ਅਧਿਕ ਤਿਸ, ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਚਿੰਤਾ ਗ਼ਲਤਾਨ ॥੧੩॥ ਅਪਰਨਿ ਕੇ ਸੰਪਦ ਸੁਖ ਦੇਖਹਿ ਨਾਹਕ ਦੁਖ ਤਿਨਕੇ ਉਪਜਾਇ। ਜੋ ਉਜਰਹਿ ਬਿਗਰਹਿ ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਹਿਤ ਤੇ ਚੌਗੁਨ

---

[1](ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ) ਸੂਰਤ ਦੇਖਕੇ ਨੇਤ੍ਰੀਂ ਕੰਡਾ ਚੁਭਦਾ ਹੈ, ਦਿੱਤ ਵਿਚ ਚਾਂਹਵਦਾ ਹਾਂ ਦਿਸੇ ਹੀ ਨਾਂ। [2]ਰੜਕਦੇ ਹਨ। [3]ਝਗੜਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ । [4]ਸਾਡੇ ਤੁਸਾਡੇ ਦੇਖਦਿਆਂ। [5]ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ (ਅ) ਬ੍ਰਿਥਾ ਝਗੜੇ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। [6]ਦੂਜੇ ਦਾ ਜਸ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ। [7]ਇਥੋਂ ਅਗੇ ਸਾਕਤਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹਰਖਾਇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਸਮ ਕੋ ਹੁਇ ਆਛੋ ਪਿਖਤਿ ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਜ੍ਵਰ ਚਢਿ ਜਾਇ[1]। ਜਤਨੋਂ ਕਰਹਿ ਅਰ ਬਾਕਨ ਬੋਲਹਿ ਜਿਸਤੇ ਕਿਸਕੋ ਬਿਗਰ ਸੁ ਜਾਇ ॥੧੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੁਜਸ ਈਸੁਰਜ ਆਦਿ ਆਤਮਜ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੇਰਿ। ਜਰਹੁ ਨ ਜ੍ਵਰ ਸੋਂ,ਜਰਹੁ ਰਿਦੈ ਅਬਿ,ਅਜਰ ਜਰਨ ਗੁਨ ਬਡ ਤਿਸ ਕੇਰ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਸਭਿ ਰੀਤਨਿ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਤਿ ਵਿਘਨ ਬਡੇਰੇ[2]। ਪੁਨ ਹਮਰੋ ਸ਼ੁਭ ਭ੍ਰਾਤ ਸਹੋਦਰ ਤਿਸ ਗੁਨ ਤੇ ਗੁਨ ਸਭਿਨਿ ਘਨੇਰ[3]*॥੧੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਮੇਰੋ ਕਹਯੋ[4]ਮਿਲਹੁ ਬਿਰੋਧ ਬਿਸਾਰ। ਤਿਸਤੇ ਗੁਰਤਾ ਲੇਹਿ ਕਿਮ ਕੋ ਬਲ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰ'॥੧੬॥ਸੈਯਾਛੰਦ॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਉਚਰਤਿ 'ਬਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਨਿ ਜਸ ਮੁਝ ਮਾਂਹਿ। ਇਤ ਤੇ ਚਲਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚੋਂ,ਸੁਲਹੀ ਸੰਗ ਮਿਲੋਂ ਕਰਿ ਚਾਹਿ।ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ ਬਲੀ ਸਭਿ ਲਾਯਕ ਮੋਹਿ ਕਹੇ ਕਹੁ ਉਲੰਘਤਿ ਨਾਂਹਿ। ਕਰਹਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਤਤਛਿਨ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਜਾਹਿ ॥੧੭॥ ਮੋਹਿ ਕਾਜ ਅਪਨੋ ਹੀ ਜਾਨਹਿਂ,ਆਯਹੁ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਜਬਿ ਇਸ ਥਾਨ। ਇਕ ਮੇਰੇ ਹੀ ਕਾਰਨ ਕਰਿਕੈ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਲੀਨਿ ਤੁਮ ਜਾਨਿ।ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸਯੋ ਬਸਯੋ[5]ਬਡਾਲੀ,ਤਬਿ ਮੈਂ ਕਹਯੋ ਗਯੋ[6] ਨਿਜ ਥਾਨ। ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਭਾਖਯੋ ਮੈਂ ਤਬਿ ਰਾਖਯੋ,ਅਬਿ ਕਾਂਖਯੋ[7]ਬੈਰੀਮੁਝਠਾਨਿ॥੧੮॥ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੋਂ ਕਹਿਇਕ ਬਾਰੀ ਪਕਰ ਮੰਗਾਵਹਿਗੋ ਤਤਕਾਲ।ਅਪਨੀ ਕਰੌਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਬਹੁਰ ਬਸੋਂ ਮੈਂ ਸਦਨ ਸੰਭਾਲਿ।ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਤੁਝ ਕੋ ਅਬਿ ਭਾਖੋਂ ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਲਿਹੁ ਸੁ ਪਦ ਬਿਸਾਲਿ[8]। ਕਰੌਂ ਸਪਥ ਜੇ ਨਹਿ ਬਿਸਾਸ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ ਮਾਰਗ ਪਦ ਡਾਲਿ[9]॥੧੯॥ਤੁਝ ਘਰ ਲਛਮੀ ਬਿਨਾਂ ਜਤਨ ਤੇ ਆਵਤਿ ਹੈ

---

[1]ਸ਼ੱਤਰੂ, ਮਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸਮ (ਜੋ ਨਾਂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਨਾਂ ਸ਼ੱਤਰੂ, ਕਿਸੇ ਦਾ) ਭਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸੁਣਕੇ ਮਾਨੋਂ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [2]ਵੱਡੇ ਵਿਘਨ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ। [3]ਤਿਸ ਗੁਣ ਕਰਕੇ (ਸਾਡੇ) ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਧਿਕ ਹਨ। (ਅ) ਸਾਡਾ ਸੱਕਾ ਭਿਰਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ (ਚੰਗੇ) ਗੁਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ (ਗਨ=) ਲਾਭ ਭਾਵ ਮਾਣ ਹੈ। [4]ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਵਿਚਾਰਕੇ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜਾ ਵੱਸਜਾ ਸੀ। [6]ਭਾਵ ਸੁਲਹੀ ਗਿਆ। [7]ਮੈਂ ਤਦੋਂ ਕੁਛ ਨਾ ਕਹਿਆ (ਤੇ ਨਾ ਹੀ) ਰੱਖਿਆ(ਸੁਲਹੀ ਨੂੰ ਇਥੇ) ਹੁਣ(ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੇ)ਮੈਨੂੰ ਵੈਰੀ ਜਾਣਕੇ ਘੂਰਿਆ ਹੈ। [ਹਿੰਦੀ: ਕਾਂਖਨਾ=ਗੁਰ ਗੁਰ ਕਰਨਾ, ਘੂਰਨਾ] (ਅ) ਕਾਂਖੀ ਕਰਨਾ=ਤ੍ਰਪਨਾ। [8]ਵੱਡਾ ਮਰਤਬਾ। [9]ਪੈਰ ਰੱਖ। *ਪਾਃ—ਤਿਸ ਗੁਨ ਹਮ ਤੇ ਸਭਿਨਿ ਘਨੇਰ।

ਨਹਿਂ ਦੇਹੁ ਕਿਵਾਰ[1]।ਲਾਭ ਰਾਜ ਹੁਇ ਚੱਕ੍ਰਵ ਰਤਿਕੋ[2] ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਤਿ ਕਸੋਂ ਨਹੀਂ ਸਿਭਾਗਿ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਆਵਹਿ ਪੂਜਹਿ ਪਾਇਨਦੇਂ ਉਪਹਾਰ। ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸਮੁਝਤਿ ਕਸੋਂ ਨਹਿਂ, ਚਲਨਿ ਸੰਗ ਮੁਝ ਹੋਵਹੁ ਤਯਾਰ' ॥੨੦॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕਹਿ'ਗੁਰਤਾ ਜਗ ਕੀ ਮੈਂ ਲੇਵੌਂ,ਕੈ ਤੁਮ ਲਿਹੁ ਪਾਇ। ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਬੂਝਨਿ ਕੌਨ ਕਰਹਿ ਗੋ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਅਜ਼ਮਤ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਬਿਨ ਸੰਗਤਿ ਨਿਵਹਿ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ। ਫਿਰ ਬੈਠਹਿਂ[3], ਨਹਿ ਪੂਜਨ ਆਵਹਿਂ,ਗਾਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ[4] ਹੋਇ ਤਬਿ ਜਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਜੋ ਜਾਨਿ।ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ[5]ਰਾਮਦਾਸ ਪਿਤ ਹਮਰੇ ਤਿਨ ਮਹੁੰ ਜੋਤਿ ਏਕ ਹੀ ਮਾਨਿ।ਪਰਮਜੋਤਿਸੋਈ ਅਬਿ ਚੀਨਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮੈਂ ਦਿਪਤਿ[6] ਮਹਾਨ। ਤਿਨਹੁ ਛੋਰ ਕਿਮ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ਜਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਬਿਨ ਲੇਹਿ ਪਛਾਨ ॥੨੨॥ ਆਪ ਅਛਤ ਹੀ ਥਾਪਯੋ ਗੁਰ ਕਰਿ, ਸਕਲ ਜਤਿ ਪੂਰਨ ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ।ਅਜਰ ਜਰਯੋ ਨਹਿ ਕਰਤਿ ਜਨਾਵਨ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਲੌਂ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਹਿਂ। ਗੁਰੂ ਹੋਨਿ ਕੀ ਇਹੈ ਬਡਾਈ ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਤੇ ਚਾਲਹਿ ਨਾਂਹਿ[7]।ਜੋ ਮਤਿਵਾਨ ਪਛਾਨ ਲੇਤਿ ਸੋ, ਨਿਤ ਸੇਵਤਿ ਪਦ ਪੰਕਜ ਤਾਂਹਿ ॥੨੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਸਮੰਜਸ ਲਖਿਕੈ ਤਜਹੁ ਬਿਰੋਧ ਲੋਭ ਮਦ ਕਾਮ। ਸਰਲ ਸੁਭਾਇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮਿਲੀਐ ਬੈਠਹੁ ਕੁਸ਼ਲ ਸਹਤ ਨਿਜ ਧਾਮ। ਬੈਰ ਕਰੇ ਬਿਗਰੈ ਤੁਝ ਕਾਰਜ ਅਪਜਸ ਜਗ ਮਹਿ ਕਹਿ ਨਰ ਬਾਮ। ਮਤ ਨਿਦਾਨ ਬਨਿ ਮਤ ਨਿਦਾਨ ਕਰਿ[8], ਰਿਦਾ ਸੁੱਧ ਕਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਰਾਮ'॥ ੨੪ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਭਨਹਿ 'ਹੋਹਿ ਕਿਮ ਤੇ ਕਿਮ[9] ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਕਰਿਹੌਂ ਮੇਲਿ। ਬਿਗਰ ਪਰੇ ਪੁਨ ਨਿਮਹਿ ਨਹੀਂ ਕਿਮ[10],ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੈਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਖੇਲ[11]। ਫਲ ਪੈ ਹੈ ਲਖਿ ਲੈ ਹੈ ਸੋਤਬਿ,ਅਬਿਤੋ ਗਰਬ ਕਰੇ ਸਭਿ ਪੇਲਿ[12] ।ਚਲਹੁ ਸਾਥਿ ਨਹਿ ਬੈਠਰਹੋ ਘਰ,ਹਮ ਨਹਿ ਕਰੈਂ ਤੋਹਿਕੀ ਗੇਲ[13]'॥੨੫॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕਹਿ'ਮੈਂ ਨਹਿ ਚਾਹੌਂ,ਨਹਿ ਹਮਰੇ ਪਿਖਿ ਹੋਇ ਸੰਤਾਪ। ਗੁਰਤਾ

[1]ਤਖਤੇ ਨਾ ਦੇ। [2]ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। [3]ਸੰਗਤਾਂ ਮੂੰਹ ਫਰ ਬੈਠਣਗੀਆਂ। [4]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ। [5]ਸ਼ੁਭਾਇਮਾਨ। [6]ਪ੍ਰਕਾਸਦੀ ਹੈ। [7]ਚਲਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [8]ਮੂਰਖ ਨਾ ਬਣ, ਓੜਕ ਨਾ ਕਰ, ਭਾਵ ਅਤਿ ਨਾ ਕਰ। (ਅ)ਅੰਤ ਨਾ ਕਰ ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਕਰ।[ਫਾ:, ਨਾਦਾਨ=ਇਆਣਾ। ਸੰਸ:, ਨਿਦਾਨ=ਅੰਤ,ਸਮਾਪਤੀ]। [9]ਕੁਝ ਦਾ ਕੁਝ ਹੋ ਜਾਵੇ। [10]ਜਦ ਲੜ ਪਏ ਫਿਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਨਿਵਾਂਗਾ ਨਹੀਂ। [11]ਤਮਾਸ਼ਾ। [12]ਸਭ ਨੂੰ ਦਬਾਕੇ। [13]ਪਿੱਛਾ।

ਕੀ ਸਮਰਥਤਾ ਨਾਂਹਿਨ, ਕੁਰੋ ਕਰਤਿ ਨਹੀਂ ਉਰ ਦਾਪ[1] । ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦਹਿਨ ਹੋਤਿ ਚਿਤ,ਰਹੋ ਤੁਮਾਰੇ ਹੀ ਇਹ ਪਾਪ।ਪਰਕੋ ਬੁਰਾ ਨ ਹਮ ਕੋ ਭਾਵਹਿ ਕਰਹੁ ਤਥਾ ਜਿਮ ਜਾਨਹੁ ਆਪ'॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕਰਿ ਕੁਟਿਲ ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ ਕੋ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਬੋਲਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ। 'ਹੋਸ਼ ਭਈ ਫਰਮੋਸ਼ ਤੋਹਿ[2] ਸਭਿ ਕਹਾਂ ਲਖਹਿਂ ਇਨ ਬਾਤਨਿ ਖਯਾਲ। ਜਾਨਿ ਲਈਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਤੋ ਸਭਿ ਅਰਜਨ ਕੋ ਹਿਮਾਯਤੀ ਹਾਲ[3]। ਤਿਸ ਕੇ ਗੁਨ ਗਨ, ਅਵਗੁਨ ਹਮਰੇ ਬਰਨਤਿ ਰਹਯੋ ਸਰਬ ਹੀ ਕਾਲ'॥੨੭॥ਮਹਾਂਦੇਵਬੋਲਯੋ 'ਹਮ ਪੱਖੀ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰਿ । ਬੈਸ ਅਲਪ ਹੈ ਗੁਨ ਮਹਿਂ ਦੀਰਘ[4] ਅਰ ਪਿਤ ਆਗਯਾ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੋ ਦੀਨਸਿ ਕੌਨ ਮਿਟਾਇ ਸਕੈ ਬਲਿਭਾਰਿ[4]ਭਨਤਿ ਪ੍ਰਤ ਮਨ[5]:—ਸੋ ਸਪੁਤ ਹੁਇ ਪਿਤਾ ਬਚਨ ਜੋ ਲੇ ਸਿਰਧਾਰਿ—॥੨੮॥ਇਹ ਸਭਿ ਕਾਮ ਕਪੁਤਕੂਰ ਕੋ ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਕੋ ਚਹਿ ਉਲਟਾਇ । ਕ੍ਰੋਧੀ, ਕੁਟਿਲ[6], ਕ੍ਰਿਤਘਨੀ, ਕਾਇਰ, ਕੁਚਿਲ[7], ਕਠੋਰ, ਕੁਮਤਿ, ਕੁਟਲਾਇ[8]। ਇਸਤੇ ਪਰੇ ਦੋਸ਼ ਕੋ ਗਨੀਅਹਿ ਜੋ ਤੁਮ ਕਰਯੋ ਚਹਤਿ ਚਿਤ ਚਾਇ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਪੁੰਜ ਪਾਪ ਕੋ ਧਰੀਅਹਿ ਤਵ ਕੁਕਰਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਮੁਤਾਇ॥੨੯॥ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ ਕੋਰੂਪ[9] ਜਗਤ ਗੁਰੁ ਸੰਤ ਸੁਮਤਿ ਸਮ ਬ੍ਰਿਤੀ[10] ਸੁਜਾਨ। ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਅਵਤਾਰ ਬਿਦਤ ਬਹੁ,ਕਰਯੋ ਹਜ਼ਾਰਨਿਕੋ ਕੱਲ੍ਯਾਨ।ਗੁਨ ਗਨ ਧਰਤਿ,ਪਿਤਾਪੁਨ ਹਮਰੋ ਤਿਨਹੁਂ ਬਿਠਾਯੋ ਅਪਨ ਸਥਾਨ।ਤਿਨਕੇ ਬਾਕ ਚਹਤਿ ਉਲਟਾਏ, ਨਹਿਂ ਆਗਯਾ ਮਾਨਹਿਂ, ਕਰਿ ਮਾਨ[11]॥੩੦॥ ਪਿਤ ਸਥਾਨ ਬੈਠਯੋ ਤਿਸ ਨਿੰਦਹਿਂ,ਬਿੰਦਹਿਂ ਬਡਿਆਈ ਕੁਛ ਨਾਂਹਿ। ਜਥਾ ਹੰਸ ਕੋ ਬਕ ਡਰਪਾਵੈ, ਮਸ਼ਕ ਗਰੁੜ ਕੋ[12] ਦਾਬਨਿ ਚਾਹਿ। ਸਯਾਲ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਕਰਹਿ ਡਰਾਵਨਿ, ਪਟਬੀਜਨਿ ਚਹਿ ਰਵਿ ਸਮਤਾਹਿ[13]। ਤਥਾ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਠਾਨਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਰ ਕਰਿ ਉਤਸਾਹਿ॥੩੧॥ ਕਰਾਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਸੋ ਪੂਰਨ,

---

[1]ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ [ਸੰਸ:, ਦਰ੍ਪ]। [2]ਮਤ ਤੇਰੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ । [3]ਮਦਦਗਾਰ ਇਸ ਸਮੇਂ । [4]ਭਾਰੀ ਬਲਵਾਨ । [5]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਆਤਮਾ (ਮਹਾਤਮਾਂ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । [6]ਕਪਟੀ । [7]ਮੈਲਾ ਭਾਵ ਮਿਲੇ ਮਨ ਵਾਲਾ। [8]ਨਾ ਟਲਣ ਵਾਲਾ (ਬੁਰੇ ਪਾਸਿਓਂ)। ਨਾ ਮੁੜਨ ਵਾਲਾ (ਕੁ+ਟਲਾਇ)। [9](ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ) । [10](ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਵਿਚ) ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ । [11]ਹੰਕਾਰ। (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਕੇ ਆਗਯਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਤੂੰ। [12]ਮੱਛਰ ਗਰੁੜ ਨੂੰ। [13]ਬਰੱਬਰੀ।

ਧੀਰਜ ਅਜਰ ਜਰਨ, ਛਿਮਵਾਨ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਛੂਛਾ[1] ਰਿਦੈ ਅਧੀਰਜ, ਛਿਮਾ ਨ ਰੰਚਕ ਤੋ ਮਹਿ ਜਾਨਿ। ਸੋ ਗੌਰਾ ਤੂੰ ਹੌਰਾ ਅਤਿਸੈ,ਸੋ ਊਜਲ ਤੂੰ ਮਲਿਨ ਮਹਾਨ। ਸਰਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਹਰਿ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਸੋ, ਕੁਟਿਲ ਕਠੋਰ ਜੀਵ ਨਿਜ ਮਾਨ' ॥੩੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਰ ਬਰ ਗਯੋ,ਜਰ ਨ ਸਕਯੋ ਬਚ ਸਾਚ।ਰਕਤ ਨੇਤ੍ਰ ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ, ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ ਕੁਟਿਲ[2] ਜਿਸ ਨਾਚਿ॥ ੩੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਮਹਾਂਦੇਵ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੰਬਾਦਿ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਮਹਾਂਦੇਵ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੰਬਾਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ! ਸੁਨਤਿ ਕਠੋਰ[3] ਕਹਿ 'ਕਹਯੋ ਨ ਬੂਝੈ ਬੈਨ[4]। ਭੋਰਾ[5] ਮੂਰਖ ਕੋ ਕਹੈਂ ਯਾਂਤੇ ਤੁਝ ਮਤਿ ਹੈ ਨ॥੧॥ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਇਨਬਾਤਨਿ ਕੋ ਤੂੰ ਕਯਾ ਜਾਨਹਿ ਬਰਹਿ ਸਦਨ ਦੂਰਿ ਬੈਠਿ ਰਹੰਤਿ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਮਹਿ ਬੋਲ ਨ ਆਵਹਿ ਤੌ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਹਾਂ ਲਖੰਤਿ[6]। ਜਾਹਰ ਜਿਨਹੁ ਜਵਾਹਰ ਦਿਖਯ ਨ ਸੋ ਕਿਮ ਹੋਵਹਿ ਪਰਖਨਿਵੰਤਿ[7]। ਜਿਨ ਅਜਾਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਬਰਤੀ ਸੋ ਕਿਮ ਭੇਦ ਲਖਹਿ ਬੁਧਿਵੰਤਿ[8]॥੨॥ਤੁਝ ਸਮ ਨੇ[9] ਕਰਿਸਤੁਤਿ ਫੁਲਾਯਹੁ ਗਰਬ ਧਰਤਿ ਯਾਂਤੇ ਮਨਿ ਚਾਹਿ। ਤੌ ਸਮੇਤ ਹੀ ਪਕਰ ਮੰਗਾਵੌਂ ਤਬਿ ਤੁਮਰੀ ਅਜ਼ਮਤਿ ਲਖਿ ਜਾਹਿ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਤਬਿ ਜਾਨਿ ਪਰੈਗੋ ਜਬਿ ਹੋਵਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਬਸਿ ਮਾਂਹਿ।ਮਾਨਹਿਂ ਕੌਨ ਕਹਯੋ ਕਬਿ ਤੇਰੋ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਰੰਚਕ ਭੀ ਮਤਿ ਨਾਂਹਿ॥੩॥ ਉਠਿ ਅਬਿ ਜਾਹੁ ਨਿਕਟ ਨਹਿ ਬੈਠਹੁ ਸਠ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੌਂ ਨਹਿਂ ਕਾਨ। ਜਸ ਦ੍ਰੋਹੀ ਅਰਜਨ ਹੈ ਮੇਰੋ,ਤਸ ਤੂੰਹੈਂ ਅਬਿ ਲੀਨਿਪਛਾਨਿ।ਮੈਂ ਹਿਤ ਕਰੌਂ,ਅਜਾਨ ਨ ਜਾਨਹਿ,ਜਿਮਪਸੁ ਕੋ ਪਟ ਭੂਖਨ ਠਾਨਿ।ਉਲਟੋ ਸ੍ਰਿੰਗਨਿ[10] ਚਹਤਿ ਦੁਭਾਵਨਿ,ਮੈਂ ਤੁਝ ਜਾਨਯੋ ਤਿਸੈ ਸਮਾਨ' ॥੪॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਨੇ ਭਨਯੋ ਬਾਕ ਤਬਿ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੱਖੀ ਇਮ ਜਾਨਿ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗੁਰਤਾ ਜਬਿ ਦੀਨਸਿ ਸਭਿ ਸੰਗ ਆਗਯਾ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ। ਚਰਨ ਪਰਹੁ ਅਨੁਸਾਰਿ ਰਹਹੁ ਇਨ–ਹਮ ਨੇ ਤਬਿ ਹੀ ਲੀਨਸਿ ਮਾਨਿ। ਪਿਤ ਗੁਰ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ ਸੰਤ ਮਨ[11] ਹਮ ਨ ਹਟਾਵਹਿਂ ਤੋਹਿ ਸਮਾਨ॥

[1]ਤੂੰ ਕਰਾਮਾਤ (ਤੋਂ) ਖਾਲੀ ਹੈਂ। [2]ਟੇਢੀਆਂ। [3]ਕੌੜੇ ਬਚਨ। [4]ਕਹੇ ਬਚਨ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ (ਮਹਾਂਦੇਵ)। [5]ਭੋਲਾ। [6]ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ? [7]ਪਰਖਨ ਵਾਲਾ। [8]ਬੁਧਿਵਾਨਾਂ ਦਾ। [9]ਤੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ)। [10]ਸਿੰਗਾਂ ਨੂੰ। [11]ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ।

ਪ॥ਆਸਮਾਨ ਕੋ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ ਉਲਟਿ ਲਗੈ ਤਿਸ ਹੂੰ ਕੇ ਆਇ।ਸੈਲਨਿ ਸਾਥ ਮਾਥ ਜੋ ਮਾਰਹਿ ਭਗਨਿ ਹੋਹਿ ਸਿਰਿ, ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਇ[1]। ਸ਼ੇਰ ਸਰਪ ਕੇ ਦਸਨ ਗਹੈ ਜੋ, ਪਾਵਕ ਜ੍ਵਲਤ[2] ਹਾਥ ਦੇ ਪਾਇ।ਪਾਹਨ ਬਾਂਧੇ ਸੰਗ ਗ੍ਰੀਵ ਕੇ ਤਰਬੋ ਚਹੈ ਭੁਜਨ ਬਲ ਲਾਇ ॥੬॥ ਤਿਮ ਤੇਰੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁ ਜਨਿਯਤਿ ਯਾਂਤੇ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਬਚ ਮਾਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤ ਕੋ ਬਾਕ ਅਟਲ ਰਹਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਤੂੰ ਪਾਵਹਿ ਹਾਨਿ। ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਲਖਿ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਜੁਤਿ ਬਸਹੁ ਸੁ ਨਿਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਠਾਨਿ। ਮੇਲ ਕਰਹੁ ਨਹਿ ਅਪਜਸ ਪਾਵਹੁ,ਹਰਖਹੁ ਹੇਰਿ ਲਖਹੁ ਪਿਤ ਬਾਨਿ'॥੭॥ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਭਨਹਿ 'ਭਯੋ ਮਸਤਾਨਾ ਜਿਮ ਬਾਲਕ ਬਯ ਤਿਮ ਅਨਜਾਨਾ।ਜੋ ਮੁਝ ਦਾਹੈ ਕਹੈਂ ਬਚ ਤੈਸੋ,ਚਹੈਂ ਰਹੌਂ ਤਿਸ ਦਾਸ ਸਮਾਨ[3]। ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਮੂਰਖ ਕਰੌਂ ਜਤਨ ਅਬਿ ਗੁਰਤਾ ਲੈਹੌਂ ਛੀਨਿ ਮਹਾਨ। ਰਹੌਂ ਇਕਾਕੀ ਤੁਮ ਹੁਇ ਦੋਨਹੁ ਕਰਹੁ ਉਪਾਉ ਹੋਹੁਗੇ ਹਾਨ'॥੮॥ਮਹਾਂਦੇਵ ਕਹਿ 'ਨਿਜ ਹਿਤ ਕਹੁ ਲਹਿ, ਪਰਹੁ ਪਾਇ ਮਿਲਿ ਬਸਹੁ ਸੁਖੈਨ।ਕਾਮ,ਕ੍ਰੋਧ,ਮਦ,ਮਾਨ,ਲੋਭ ਤੇ ਅਬਿ ਜੋ ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿ ਮਮ ਬੈਨ।ਦੁਖ ਤੇ ਤਰ[4]ਦੁਖ ਲਹਹਿੰ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ,ਅਪ-ਜਸੁ ਤੇ ਅਪਜਸੁ ਬਿਨ ਚੈਨ। ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਬਿਗਾਰਹਿੰ ਪਛੁਤਾਵਹਿੰ ਹਾਥ ਨ ਆਇ ਸਮੋ ਜੁਤਿ ਐਨ[5]'॥੯॥ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਰਜੋ ਜਰਜੋ ਨਾਹਿੰ ਬਚ ਕੋ'ਕਿਉਂ ਝਖਵਾਉ[6] ਕਰਤਿ ਉਠਿ ਜਾਹੁ'। ਇਮ ਕਹਿ ਮੋਨ ਧਰੀ ਰਿਸਿ ਉਰ ਭਰਿ ਸਨਮੁਖ ਨਹਿੰ ਦੇਖਤਿ ਦੁਖ ਮਾਂਹੁ। ਹੋਨਹਾਰ ਕੋ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਜੋ ਮਹਾਂਦੇਵ ਦਿਖਿ ਤਿਸਕੇ ਦਾਹੁ[7]।'ਚਿੰਤਾ ਸਰ[8]ਕੋ ਮੀਨ ਬਨਹੁ ਨਿਤ'ਸ੍ਰਾਪ ਦਿਯੋ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਹ੍ਵੈ ਤਾਂਹੁ॥੧੦॥ਤਜਿ ਤਿਸ ਕੋ ਉਠਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਜੋ ਬਧਜੋ ਬਖੇਰਾ[9] ਮਨ ਅਕੁਲਾਇ।-ਨਾਮ ਪਿਤਾ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਾ ਕਹਿ ਜਾਇ। ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਅਕਬਰ ਤੇ ਆਦਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਚਰਨ ਸਿਰ ਲਾਇ।ਅਬੈ ਨਿਲਾਯਕ[8]ਤਿਨਕੇ ਆਗੇ ਚਲੈ ਪੁਕਾਰੂ[10] ਬਾਹੁ ਉਠਾਇ॥੧੧॥ ਮੈਂ ਸਮੁਝਾਇ ਰਹਜੋ ਬਹੁਤੇਰਾ ਏਕ ਨ ਮਾਨੀ ਮਨਿ

---

[1]ਕੁਛ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗਾ। [2]ਅਗਨੀ ਬਲਦੀ ਵਿਚ। [3]ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਿਸ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ) ਦੇ ਦਾਸ ਵਾਂਗ ਮੈਂ ਰਹਾਂ। [4]ਵੱਧ, ਅਤਯੰਤ। [5]ਸਮਾਂ ਸਮੇਤ ਘਰ ਦੇ। [6]ਬਕਵਾਸ ਕਰਨਾਂ ਹੈ। [7]ਉਸ ਦਾ ਸਾੜ ਦੇਖਕੇ। [8]ਚਿੰਤਾ ਰੂਪੀ ਤਾਲਾਬ। [9]ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥੀਆ। [10]ਫਰਿਆਦੀ।

ਮਤਿਮੰਦਾ।ਹੋਨਹਾਰਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕਨਾ ਹੁਇ,ਕਰਿ ਬਿਖਦੈਬੋਪਾਪ ਬਿਲੰਦ[1] ।ਚਿਤਵਤਿ ਸਦਾ ਅਨਰਥਨਿ ਬੀਤਹਿ[2] ਉਰ ਹੰਕਾਰ,ਨ ਮੋਹਿ ਮਨਿੰਦ[3]—। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਚਾਰਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿ ਗਯੋ ਸਦਨ ਮਹਿ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥ ੧੨॥ਨਿਜ ਘਰ ਤੈ ਪੁਨਿ ਮਹਾਂਦੇਵ ਚਲਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪਹੁੰਚਨੋ ਤੀਰ। ਦੇਖਿ ਬਿਸਾਲ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਖਰੇ ਭਏ ਸਨਮਾਨ ਗਹੀਰ[4] । ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ ਬੈਠੇ ਦੋਨਹੁੰ ਮਹਦ ਸਧੀਰ। ਸਰਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਚਿਦ ਅਦਬ ਜੁਕਤਿ ਬੁਧਿ ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਪਿਖਿਦੈਬੀਰ॥੧੩॥ਗੋਦਿ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ[5] ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਰੱਖਯਾ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਵਤਿ ਹੇਰਿ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰੁ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਇਨਕੋ ਜਸ ਜਿਨਿ ਬਿਖੇ ਬਡੇਰਾ'ਭਏ ਦਾਸ ਰਖਵਾਰੇ ਆਇ ਸੁ ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਬਹੁ ਬੇਰ ।ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਿਮ ਸੁਤ ਕੋ ਰਾਖਹਿਂ ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ ਚਿਤਵਤਿ ਫਿਰ ਫੇਰ'॥੧੪॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤਿਨ ਬਿਖੇ ਅਰਥ ਰਖਿ ਕੀਨਸਿ ਅਪਨੀ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਏ ਜਿਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮਹਾਨ।ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਬਿਚ ਲਿਖਿ,ਰਾਖੇ ਸਿੱਖਨ ਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨ*। ਜ਼ਾਹਰ ਅਰਥ ਜਿਨਹੁੰ ਕਹੁ ਭਾਸਹਿ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਿਖੇ ਸੁਖਦਾਨਿ॥੧੫॥ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਸੋ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ।'ਪਾਠ ਪਠਹਿ ਰੱਛਯਾ ਜਹਿ ਚਾਹਹਿ,ਹੋਇਂ ਸਹਾਇ ਦਯਾਲ ਤਤ-ਕਾਲ'।ਮਹਾਂਦੇਵ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਆਏ ਸੁਧਿ ਕੋ ਲੇਨਿ ਕੁਸ਼ਲ ਹਿਤ ਨਾਲਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਮਾਨਯੋ—ਹਮ ਭਏ ਨਿਹਾਲ। ੧੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਕੁਲ ਪ੍ਰਾਚੀ[6] ਉੱਦਯਤਿ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ'ਅਨੰਦ। ਉੱਜਲ ਦਿਪਹਿ ਜਾਮਨੀ ਸਿੱਖੀ[7] ਗਯਾਨਵਾਨੁ ਸਿਖ ਜੁਤਿ ਉਡ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਗਨ ਕਾਨਨਿ ਕੈਰਵ ਕੋ ਬਿਗਸੰਦ[8]। ਦੁਸ਼ਟ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੁਇ ਜਿਤਕਿਤ ਜੋ ਮੁਰਝਾਵਹਿ ਮੁਖਮੰਦ ਅਰਬਿੰਦ[9]॥੧੭॥[10] ਜਿਮ ਕੱਸ਼ਪ[11]ਘਰ ਸੂਰਜ ਜਨਮਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ਨਿਸਾ

[1]ਕੀਤਾ ਹੈ ਵਿਹੁ ਦੇਣ ਦਾ ਬੜਾ ਪਾਪ। [2]ਪ ਪ ਚਿਤਵਦਿਆਂ (ਆਯੂ) ਬੀਤਦੀ ਹੈ। [3]ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨਿੰਦ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ। [4]ਆਦਰ ਲਈ ਗਹੀਰ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ)। [5]ਗੋਦ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਸਮੇਤ (ਹਨ)। [6]ਕੁਲ ਰੂਪੀ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ ਚੰਦ ਵਾਂਙ (ਪੂੰਨਯਾਂ ਦਾ ਚੰਦ ਪੂਰਬੋਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ)। [7]ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪੀ ਰਾਤ। [8]ਕਮੀਆਂ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ ਖਿੜੌਂਦੇ ਹਨ। [9]ਕਵਲ ਵਤ (ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਵਲ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। [10]ਹੁਣ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਗੇ ਹਨ। [11]ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। *ਪਾ:—ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਿਚ ਰਾਖੇ ਪਠਹਿ ਸਿੱਖ ਪਾਵਹਿ ਕੱਲਯਾਣ।

ਅਬਿੰਦਜਾ ਨਾਸ਼ਨਿ ਕੀਨਸਿ ਅੰਧ ਉਲੂਕ ਜਿ ਨਿੰਦਕ ਨਿੰਦ। ਸੰਤ ਅਨੰਤ ਕਮਲ ਬਿਕਸੰਤਹਿ ਚਪੇ[1] ਚੋਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਦੁਖ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਤਮਪਤਿ ਕੋ ਤਾੜਤਿ[2] ਤ੍ਰਿਸਕ੍ਰਿਤ ਤਾਰਨਿ ਬੀਰਨਿ ਵ੍ਰਿੰਦ[3]–॥੧੮॥ ਇਮ ਅਨੁਮਾਨਤਿ ਮਹਾਂਦੇਵ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਬਹੁ ਲੀਨਿ ਉਛੰਗ[4]। 'ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਦ੍ਰੋਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਧ੍ਰੋਹੁ ਕੀਨਿ ਜਿਮ ਮਿਲਿ ਦਿਜ ਸੰਗ। ਰੱਖਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਿਮ ਸਹਾਇ ਕੀਨਸਿ ਮ੍ਰਿਦੁਅੰਗ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਯੋ ਕਿਮ ਜਨਨੀ ਦਾਸਨਿ[5],ਤਜਾਗ ਸਰਬ ਹੀ ਭਏ ਨਿਸੰਗ[6]॥੧੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਹਿ'ਦਿਜ ਇਹ ਬੈਠਯੋ ਇਸ ਕੋ ਬੂਝ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਏਕਾਕੀ ਸਭਿਹਿਨ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਊਪਰ ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਦਧਿ ਖ੍ਵਾਤ[7]। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਰਹੇ ਸਕਲ ਨਰ ਲਖਯੋ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਰੋਦਤਿ ਊਚ ਪੁਕਾਰਤਿ ਜਬਿਹੂੰ ਅਨਵਾਯੋ ਹਮਨੇ ਤਿਸ ਭਾਂਤਿ॥੨੦॥ ਦਧੀ ਖੁਲਾਇ ਰਹੇ ਨਹਿੰ ਖਾਈ,ਕੂਕਰ ਖਾਈ ਮਰਯੋ ਤੁਰੰਤ'। ਮਹਾਂਦੇਵ ਸੋਂ ਦਿਜ ਨੇ ਭਾਖੀ'ਡੂਬਤਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪਾਪ ਕਰੰਤਿ। ਮੁਝ ਕੋ ਭੀ ਗਹਿ ਲਗਯੋ ਡੁਬਾਵਨਿ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਅਧਿਕ ਅਘਵੰਤਿ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ ਲਖੰਤਿ॥੨੧॥ ਪਾਪ ਜਾਨਿਕੈ ਅਚਯੋ ਨ ਮੁਖ ਮਹਿੰ,ਮੈਂ ਬਚ ਰਹਯੋ ਸੁ ਨਰਕ ਪਰੰਤਿ[8]। ਅਧਮ ਉਧਾਰਨ ਬਿਰਦ[9] ਸੰਭਾਰਯੋ, ਬਖਸ਼ਯੋ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਭਗਵੰਤ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਗੁਨ ਇਨ ਕੇ ਉਚਰੌਂ,ਜਾਨੇ ਪਰੈਂ ਅਬੈ ਅਘਹੰਤਿ[10]। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਅਵਤਾਰ ਜੁ ਪੂਰਨ ਕਾਜ ਕਰਨ ਹਿਤ ਨਰ ਤਨਵੰਤਿ'॥੨੨॥ ਬਿਸਮੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਪੁਨਿ ਭਾਖੈ'ਮੈਂ ਸਮੁਝਾਇ ਰਹਯੋ ਅਬਿ ਜਾਇ। ਅਘ ਦੀਰਘ ਨੈ ਤਿਸੈ ਦਬਾਯਹੁ ਸੁਨਿ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਮਨ ਲਜਾਇ। ਦਿੱਲੀ ਗਮਨਹਿ ਤੁਰਕ ਅਗਾਰੀ ਦੀਨ ਹੋਹਿਗੋ ਬਿਨੈ ਅਲਾਇ। ਹਮਰੇ ਬਡਿਯਨ ਕੇ ਪਗ ਪਰਤੇ ਅਸ ਬਡਿਆਈ ਲਖਹਿ ਨ ਕਾਇ॥੨੩॥ ਬਡੋ ਬੈਸ ਮਹਿੰ ਅਲਪ ਬੁਧਿ ਜਿਸ,ਪਾਪ ਬਾਦ[11] ਬਿਨ ਬੋਲਤਿ ਨਾਂਹਿ। ਕਪਟ ਲਪਟ ਘਟ[12],ਦਪਟ ਧ੍ਰੋਹ ਨਿਤ[13],

[1]ਖਿੜਦੇ ਹਨ,ਲੱਜਤ ਹੁੰਦੇ। [2](ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ) ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ [ਤਮਪਤਿ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ]। [3]ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੂਰਮਿਆਂ ਰੂਪ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ। [4]ਗੋਦੀ ਵਿਚ। [5]ਦਾਸ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤੋਂ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ)। [6]ਬੇਫਿਕਰ। [7]ਦਹੀ ਖੁਵਾਵਣ ਲਈ। [8]ਨਰਕ ਪੈਣ ਤੋਂ। [9]ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮ। [10]ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ ਹਨ। [11]ਤੇ ਲੜਾਈ। [12]ਛਲ ਨਾਲ ਲਪੇਟਿਆ ਹੈ ਰਿਦਾ। [13]ਨਿਤ ਹੀ ਧ੍ਰੋਹ ਕਰਕੇ ਘੂਰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਧ੍ਰੋਹ ਕਰਕੇ ਦਬ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਅੰਦਰੋਂ)।

ਮਤਸਰ ਪਾਵਕ ਮਹਿ ਜਰ ਜਾਹਿ। ਕੁਟਿਲ ਬਡੋ ਨਹਿ ਸਮਝਹਿ ਕੈਸੇ ਇਤਨੇ ਔਗੁਨ ਹੁਇ ਜਿਸ ਮਾਂਹਿ। ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕਯਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਕੈ ਨ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਹਿ'॥੨੪॥ਸ੍ਰੀਅਰਜਨਕਹਿ'ਸੁਨਪ੍ਰਭ੍ਰਾਤਜੀ! ਨਾਹਕ ਹਮ ਸੌਂ ਠਾਨਹਿ ਦ੍ਵੈਸ਼। ਤਦਪਿ ਕਰਹਿ ਤੋ ਹਮਸੋਂ ਕਰਿਹੈ,ਬਾਲਕ ਸੋਂ ਕਯਾ ਕਪਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਕਾਰਸ[1] ਮੁਖ ਤੇ ਲੱਜਿਤਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਰਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕਹਿ ਅਜਸੁ ਅਸ਼ੇਸ਼।ਅਪਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਜਾਤਿ ਪੁਰਿ ਤਜਿਕੈ ਹਮਨਹਿ ਬੁਰਾ ਕਹਨੋ ਤਿਸ ਲੇਸ਼ੁ"॥੨੫॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕੁਛ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾਕਰਿਕੈ ਮਹਾਂਦੇਵ ਗ੍ਰਿਹ ਆਇ। ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਿਜ ਨੰਦ ਅਨੰਦਕ ਗੋਦ ਬਿਠਾਇ ਰੋਗ ਬਲਿ ਜਾਇ। ਦੀਨਨਿ ਦਾਨ ਦੀਨਿ ਸੁਤ ਕੁਸ਼ਲੀ[3] ਜਾਨਤਿ –ਨਯੋ ਜਨਮ ਇਨ ਪਾਇ–। ਰੋਕਨ ਤੇ ਆਸ਼ਿਖ ਗਨ ਲੀਨਸਿ ਅਧਿਕ ਸੁਧਾ ਤੇ ਮਾਧੁਰਤਾਇ[4] ॥੨੬॥ ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ ਹਿਤ ਕੀਨ ਤਿਹਾਵਲ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਧਰਿਕਰਿਪਾਸ।'ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਆਨ ਦਾਸਕੇ'ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਭੇ ਤਬਿ ਅਰਦਾਸਿ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਕਰੀ ਹਕਾਰਨਿ ਬਰਤਾਯਹੁ ਤਿਨ ਮਹਿ ਸੁਖਰਾਸ। ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਉਚਾਰਨਿ ਕਰਤੇ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੨੭॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਤਸਾਹ ਕੋ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਧਾਮ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹੋਤਿਹੈ ਸਿਮਰਤਿ ਸਭਿ ਸਤਿਨਾਮੁ॥੨੮॥'ਧੰਨਧੰਨ'ਗੁਰ ਕੋ ਕਹੈਂ 'ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਸਹਾਇ।ਅੰਗ ਸੰਗ ਨਿਜ ਦਾਸ ਕੇ ਬਿਘਨ ਛੁਹਨਿ ਨਹਿਂ ਪਾਇ' ॥ ੨੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਮਹਾਦੇਵ ਗੁਰ ਕੋ ਸੰਬਾਦ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਲਹੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਦੋਹਰਿ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਦਨ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਜੁ ਕੀਨਿ। ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਵਲ ਬਰਤਹੀ ਭਈ ਭੀਰ ਸੁਖ ਪੀਨ ॥੧॥ ਸੈਯਾ ॥ ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਬਾਜਤਿ ਹੈ ਬਹੁ ਨਾਦ ਨਫੀਰਨਿ ਕੇ ਸੰਗਿ ਭਾਰੀ। ਘਰਿ ਪੌਰ ਕੁਲਾਹਲ ਹੋਇ ਰਹਯੋ ਸਭਿ ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ ਮਿਲੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕਹੁ ਗਾਰ ਨਿਕਾਰਤਿ ਹੈਂ"ਨਿਤ ਪਾਪ ਬਿਖੈ ਰਤਿ ਜੋ ਦੁਰਚਾਰੀ। ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਬਿਖ ਦੀਨਿ ਅਬੈ,ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹਾਥ ਦੈ ਲੀਨਿ ਉਬਾਰੀ॥੨॥ਮੁਖ ਕਾਰਖ ਲਾਗਿ ਗਈ ਤਿਸ ਕੇ, ਮਰਿਬੇ ਲਗਿ[5] ਜਾਇ ਨ ਕੈਸੇ ਪਖਾਰੀ। ਸ਼ਰਮਨੋ

[1]ਕਾਲਖ। [2]ਰੋਚਕ ਥੀ। [3]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਅਨੰਦ ਲਈ। [4]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੀਆਂ (ਅਸ਼ੀਰਵਾਦਾਂ)। [5]ਮਰਨ ਤਕ।

ਘਰਿ ਬੀਚ ਦੁਰਯੋ ਮਤਿ ਮੂਰਖ ਬਾਦ ਹੀ ਬੈਰ ਕਰੈ ਹਿਤ ਟਾਰੀ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਇਹ ਜੋਤਿ ਬਿਰਾਜਤਿ,ਹੈ ਗੁਨ ਪੂਰਨ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰੀ। ਛਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰੈ ਨ ਛਲੇ[੧] ਕਿਸ ਰੀਤਿ,ਸਦਾ ਸਰਬੱਗ੍ਯ,ਕ੍ਰਿਤੱਗ੍ਯ ਉਦਾਰੀ[੨]"॥੩॥ਇ ਬਤੀਆਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਹੀ ਤਿਸ ਕੇ ਪੱਖ ਕੇ ਸਭਿ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਲੋਕ ਹਜਾਰੋਂ ਹੀ ਗਾਰ ਨਿਕਾਰਤਿ-ਕੀਨਿ ਮਹਾਂ ਅਘ-ਬਾਕ ਅਲਾਵੈਂ। ਯੌਂ ਉਤਸਾਹ ਕਰੈਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨਿ ਬਾਦਿਤ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਬਜਾਵੈ। ਭੀਰ ਰਹੀ ਭਰਿ,ਪਰਨਿ ਭ੍ਰਾ ਘਰਿ,ਕ੍ਰੂਰ ਤਿਹਾਵਲ ਕੋ ਬਰਤਾਵੈ" ॥੪॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਨੰਤਿ ਮਨ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨੰਤ ਬਹੁ-ਕਾਜ ਨਹਿ ਸਿੱਧ ਭਯੋ ਸੱਲ ਰਹ੍ਯੋ ਛੱਤੀਆਂ[੩]।ਨਿਫਲ ਉਪਾਇ ਗਏ,ਠਾਨਤਿ ਅਨੇਕ ਭਏ ਉਲਟੇ ਕਲੰਕ ਲਏ,ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਿਤ ਕਿੱਤੀਆ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਤਿਹੀਨ ਬਿਖ ਦਾਵ ਤੇ ਨ ਦੀਨਿ ਜਿਨਿ,ਜਾਮਨੀ ਮੈਂ ਜਾਨਤੋ ਨ ਤਮ ਭਏ ਅੱਤੀਆ[੪]। ਹੋਤਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ[੫] ਜਬਿ ਬੈਰੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇਖਿ ਲੇਤਿ,ਬਚ੍ਯੋ ਨਿਜ ਭਾਗਨਿ ਤੇ ਭਲੀ ਭਾਲ ਰੱਤੀਆਂ[੬]॥੫॥ਕਬਿੱਤ॥ਨਿੰਦਕ ਬਨੇ ਹੈਂ ਨਰ,ਘਰ ਘਰ ਕ੍ਰਹੈਂ ਪੁਰਿ, ਸੁਨਿਓ ਨ ਜਾਇਗੋ ਬਿਸਾਲ ਬੈਰ ਚੀਨਿਓ-। ਐਸੇ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨਿ ਕੈ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਮਾਨਿਕੈ, ਕਹਤਿ ਨਿਜ ਲੋਕਨ ਸੋਂ 'ਤਯਾਰੀ ਸਭਿ ਕੀਨਿਓ। ਲਾਦ ਲੇਹੁ ਆਜ, ਨਹੀ ਰਹੈ ਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਜ ਕੁਛ, ਸਗਰੇ ਸਮਾਜ ਕੀ ਸੰਭਾਰ ਕਰਿ ਲੀਨਿਓ।ਬਡੀ ਭੁਨਸਾਰ ਤੇ ਸਿਧਾਰ ਪਰੈਂ ਪੰਥ ਬੀਚ,ਦੇਖਿ ਹੈਂ ਨ ਬੋਲ ਹੈਂ ਸੁ ਰੌਲ ਹੋਇ ਹੀਨਿਓ"॥੬॥ਸੈਯਾ॥ਤਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਾਇ ਕਹ੍ਯੋ*"ਤਮ ਮੈਂ ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸੈ ਹੌਂ। ਨਰ ਹੇਰਿ ਕੈ ਛੇਰਿ ਨ ਕੋਈ ਕਰੈ, ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਕਠੋਰ ਕੋ ਹੈਂ ਨ ਸਹੈਹੌਂ।ਬਿਗਰੇ ਨਰ ਨਾਰਿ ਜਿ ਗਾਰਿਨਿਕਾ-ਰਤਿ,ਪੱਖਯ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਜੋ ਦਿਖ ਪੈ ਹੌਂ।ਸੁਨਿ ਲੋਕ ਹਮਾਰੇ ਦੁਖੈਂ ਤਿਨ ਤੇ, ਰਿਸ ਧਾਰਿ ਕੈਰਾਰ ਨ ਹ੍ਵੈ,ਚਲਿ ਜੈ ਹੌਂ"॥੭॥ਸੈਯਾ॥ਪੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕੇਤ ਮੈਂ ਬੈਠ ਰਹ੍ਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ -ਸਾਂਝ ਪਰੈ ਸਹਿਸਾਈ[੮]-। ਚਿੰਤ ਮਹਾ,ਨਹਿ ਭੋਜਨ ਕੀਨਿ, ਅਬੋਲ[੯] ਇਕਾਂਤ ਭਯੋ ਇਕ ਥਾਈਂ। ਦੁੰਦਭਿ ਆਦਿਕ ਬਾਦਿਤ

---

[੧]ਨਾ ਛਲੇ ਗਏ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ)। [੨]ਜੋ ਸਦਾ ਸਰਬੱਗ ਹਨ, ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਚੰਗੀ ਤ੍ਰਹਾਂ। (ਅ) ਬੜੇ ਅਹਿਸਾਨ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। [੩]ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ। [੪]ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋਇਆਂ (ਜੇ ਵਿਹੁ ਦੇਂਦਾ) ਤਾਂ ਨਾ ਜਾਣਦੇ। [੫]ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ। [੬]ਮੱਥੇ ਦੀ ਰੱਤੀ ਚੰਗੀ ਸੀ। [੭]ਹੌਲਾ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵ ਚੁਪ ਚਾਪ। [੮]ਸੰਝਾਂ ਪਵੇ ਛੇਤੀ। [੯]ਬਿਨਾਂ ਬੋਲੇ ਤੋਂ।

*ਪਾਃ-ਰਹ੍ਯੋ।

ਕੋ ਸੁਨਿ ਮੇਲ ਲਗੈ ਜਨੁ ਸੂਲ ਉਠਾਈ। ਸੋ ਕਰਕੈ ਉਰ ਮੈ ਸਰਕੈ, ਗਰਕੈ ਦੁਖ ਮੈਂ ਡਰ ਕੈ ਥਰਕਾਈ[1] ॥ ੮ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਭਾਨੁ ਅਥਨੋ[2], ਤਮ ਛਾਇ ਗਯੋ, ਕਰਮੋ ਕਰ ਮੋ ਗਹਿ[3] ਭੋਜਨ ਲਯਾਈ। ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਬੋਧਨ ਕੀਨਿ, 'ਪ੍ਰਬੀਨ ਮਹਾਂ ਤੁਮ ਕਹੋਂ ਦੁਚਿਤਾਈ?। ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਜੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਸਮੀਪ ਸਦਾਈ॥ ਜਾਇ ਕੈ ਵੈਰ ਨਿਕਾਸਿ ਦਿਹੋ ਪੁਰਿ, ਆਪ ਬਸੋ ਹਟਿ ਤ੍ਰਰਨ ਆਈ ॥ ੯ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਚਿੰਤ ਨਿਵ੍ਰਾਰਿ ਕਰੋ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ, ਹੋਇ ਸਕਾਰਥ ਜਾਨਿ ਤੁਮਾਰੋ । ਉੱਦਮ ਤੇ ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿੰ, ਸੋ ਅਬਿ ਸੱਲਯ ਸਮੂਲ ਉਖਾਰੋ।ਲੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕਿ ਸੈਨ ਬਡੀ, ਪਕਰਾਇ ਦਿਜੈ, ਨਤੁ ਦੂਰ ਉਜਾਰੋ। ਪੀਵਤਿ ਜੋ ਦਧਿ, ਜੀਵਤਿ ਨਾ ਇਮਿ, ਥੀਵਤਿ ਨਾ ਪੁਰਿ ਹੌਰ ਉਦਾਰੋ'॥੧੦॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਾਕ ਅਨੇਕ ਕਹੇ, ਸੁਨਿ ਹਾਨੀ[4] ਕਛੂ ਦਿਲ ਤੇ ਦਲਗੀਰੀ[4]। ਕੀਨ ਅਹਾਰ ਕੋ, ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਚਾਰਤਿ –ਮੇਲ ਕਰੈਂ ਜੁ ਸਭਾ ਜਹਾਂਗੀਰੀ। ਹੋਹਿ ਸਹਾਇਕ ਮੇਰੇ ਸਭੈ,ਕਹਿ ਕੈ ਜੁ ਸੁਨਾਵਹਿ ਗੇ ਮਮ ਪੀਰੀ[5]।ਦੇ ਧਨ ਕੋ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਹੌਂ ਇਹੁ ਬੈਠੋ ਰਹੇ ਨ ਪਠੈ ਲਿਖਿ ਚੀਰੀ[6]–॥੧੧॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਰੈਨ ਕੋ ਨੈਨ ਮੈਂ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਵਿਚ ਐਨ[7] ਕੇਸੈਨ[8] ਰਹਯੋ ਪਰ ਕੋਪਾਪ ਬਿਖੈਅਨੁਰਾਗਤਿ[9] ਜਾਗਤਿ ਲਾਗਤਿ ਨਾ ਪਲਕੈਂ ਥਿਤਿਕੈ[10] । ਸ਼ੋਕਤਿ[11] ਪ੍ਰਾਤ ਉਡੀਕਤਿ ਹੀ ਨਿਸ ਚਾਰ ਘਟੀ ਤੇ ਚਲਯੋ ਚੜ੍ਹਿ ਕੈ[12] । ਸੇਵਕ ਦਾਸੀ ਲੀਏ ਬਨਿਤਾ ਸੰਗਿ ਔਰ ਸਮਾਜ ਸਭੈ ਭਰਿਕੈ॥੧੨॥ਪੰਥ ਪਰੇ ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਦਿਨਮੈਂ ਜਬਿ ਹੋਤਿਭਯੋ ਸੁਧਿ ਕਾਹੁਦਈ[13]। 'ਹੈਸੁਲਹੀ ਇਤਓਰ ਅਬੈ, ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਪਾਸ ਨ ਸੋ ਸੁਨਈ[14]'।ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿ–ਕਾਰਜ ਮੋਹਿ ਬਨੈ ਦੁਨਈ[15]।ਹੇਹਰੀ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਉਤਰਯੋ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਕੋ,ਕੁਛ ਕਾਰ

---

[1]ਸੋ ਕਰਕ (ਪੀੜਾ) ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਰਕਦੀ (ਹੁੰਦੀ) ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਗ਼ਾਰਕ ਹੋਕੇ (ਪ੍ਰਿਥੀਆ) ਡਰ ਕਰਕੇ ਕੰਬਦਾ ਹੈ। [2]ਸੂਰਜ ਅਸਤ ਹੋਯਾ। [3]ਹਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ। [4]ਦੂਰ ਹੋਈ ਦਿਲਗੀਰੀ। [5]ਵਡਿਆਈ। [6]ਇਹ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ) ਬੈਠੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਭੀ ਲਿਖਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣ ਜੋਗੇ। (ਅ) (ਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਘੱਲੀ ਤਾਂ ਇਹ (ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਏਥੇ) ਬੈਠਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। [7]ਘਰ। [8]ਮੇਂ। [9]ਲੱਗਾ ਹੋਯਾ। [10]ਟਿਕ ਕੇ ਪਲਕਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀਆਂ। [11]ਸ਼ੋਕ ਕਰਦਾ। [12]ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਚੜ੍ਹਕੇ ਚਲਿਆ। [13]ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਪਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜਦ ਇੱਕ ਦੋ ਦਿਨ ਹੋਏ (ਤਦ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਬਰ ਆ ਦਿੱਤੀ। [14]ਸੁਣੀਂਦਾ। [15]ਦੂਣਾ।

ਲਈ' ॥੧੩॥ ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਲਹੀ ਕੋ ਤਬੈ ਮਨ ਆਨੰਦ ਧਾਰਿ ਕੈ ਪੈਂਥ ਪਯਾਨੋ। ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਗਿਨੈ ਗਿਨਤੀ ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਭਯੋ ਪਹਿ-ਚਾਨੋ।ਜਾਤਿ ਭਯੋ ਉਤਲਾਵਤਿ ਹੀ ਉਤਪਾਤ ਸੋਂ ਹੇਤ ਰਿਦੈ ਜਿਨ ਠਾਨੋ। ਆਪਨੇ ਲੋਕਨਿ ਸੋਂ ਇਮ ਬੋਲਤਿ'ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਜਾਨੋ'॥੧੪॥ਕਬਿੱਤ॥ ਸੁਲਹੀ ਨਿਕਟ[1], ਮੇਰੋ ਮੀਤ ਹੈ ਅਮਿਟ ਮਹਾਂ, ਮਿਲਿਕੈ ਬਿਕਟ ਰਿਪੁ ਛਿੱਪ੍ਰ ਗਹਿਵਾਇ ਹੌਂ[2]।ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਸਮੇਤ ਜਾਇ ਪਕਰੇ ਨਿਕੇਤ ਵਿਖੈ, ਮੋਚਨ ਕੋ ਹੇਤੁ ਕੋਊ ਹੋਇ ਨ, ਸਿਖਾਇ ਹੌਂ[3]। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ[4] ਰਹੈ, ਲੇਊਂ ਸਗਰੇ ਮੈਂ ਗ੍ਰਿਹਛੀਨਿ, ਜੈਸੇ ਲਘੁ ਗ੍ਰਹ ਪਰ ਗ੍ਰਹ ਬਲੀ[5], ਜਾਇ ਹੌਂ।ਜਤਨ ਬਿਹੀਨ ਹੋਇ,ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਦੀਨ ਹੋਇ,ਮੇਰੇ ਹੀ ਅਧੀਨ ਹੋਇ,ਤਬਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੌਂ' ॥੧੫॥ਐਸੇ ਬਾਤ ਕਹਿ ਕਹਿ'ਹੋਵੈਂ ਗੁਰੁ ਲਹਿ ਲਹਿ[6]' ਲੋਭ ਧਨ ਚਹਿਚਹਿ ਠਾਨਤਿ ਹੰਕਾਰ ਕੋ। ਦੇਤਿ ਹੈ ਦਿਲਾਸੈ ਨਿਜ ਲੋਕ ਭਰਵਾਸੇ ਹੇਤੁ ਕਰਤਿ ਨਿਸ਼ਾ[7] ਸੋ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਦਾਰ ਕੋ। ਹੇਹਰੀ ਪਹੂਚਯੋ ਜਾਇ ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ ਥਾਇੰ ਕਿਸ,ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮ ਕੀਨਿ ਉਠਯੋ ਭੁਨਸਾਰ ਕੋ।ਮੱਜਨ ਕੈ ਨੀਰ ਚੀਰ ਪਹਿਰੇ ਸਰੀਰ ਸ਼ੁਭ,ਸੁਲਹੀ ਕੇ ਤੀਰ ਪਠਯੋ ਨਰ ਸੁਧਿ ਸਾਰ ਕੋ[8] ॥੧੬॥ ਗਯੋ ਪੁਨ ਆਪ ਕਹਯੋ'ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋਹੁ, ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸੰਤਾਪ ਪਰੇ' ਬੈਠਯੋ ਤਿਸ ਤੀਰ ਹੋਇ। ਸੁਲਹੀ ਨੇ ਬੂਝਯੋ'ਕੌਨ ਕਾਰਜ ਉਰਝ ਰਹਯੋ ਕੈਸੇ ਚਲਿ ਆਇ ਹੋ ਸੁਨਾਵੋ ਬੀਰ ਬਾਤ ਸੋਇ।ਸੇਵਕ ਨ ਪਠਯੋ ਤਹਾਂ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਹੁਤੇ ਆਪ[9], ਕਾਰਜ ਤੁਮਾਰੋ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਸੋ ਕਹਤਿ ਜੋਇ। ਸਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ,ਸੋ ਸਖਤਾ[10]ਬਿਚਾਰ ਹੈ, ਬਿਲਮ ਨਹੀਂ ਧਾਰਿਹੈਂ, ਸੁਧਾਰਿਹੈਂ ਕਹੀਜੈ ਕੋਇ[11]'॥੧੭॥ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਹਤਿ'ਗੁਰੂ ਰਾਖੈ ਤੇਰੀ ਪਤਿ ਨਿਤ,ਮੇਰੈ ਬਿਸਵਾਸ ਚਿਤ ਬਿਤਿ[12]ਯੌਂ ਹਮੇਸ਼ ਕੋ। ਮੇਰੋ ਕਾਜ ਆਪਨੋ ਸਮਾਨ ਨੀਕੋ ਜਾਨਿ ਕਰਿ, ਛਿੱਪ੍ਰ ਹੀ ਸੁਧਾਰਿ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੁ ਕੋ। ਕਪਟ ਬਿਹੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਬਹੈ ਤੁਮਾਰੇ ਭਾਰੋ,ਹਿਰਦੇ ਹਮਾਰੇ ਤੈਸੋ ਭੇਦ ਹੈ ਨ ਲੇਸ਼ ਕੋ।ਆਗੇ ਤੁਮ ਗਏ ਜਬਿ ਛੋਡ ਗਯੋ ਪੁਰੀ ਤਬਿ,ਜਾਇ ਬਸਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਸਮਾਜ ਲੈ

[1](ਹੁਣ ਤਾਂ) ਸੁਲਹੀ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ। [2]ਏਡਾ ਵੈਰੀ ਛੇਤੀ ਫੜਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। [3](ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ) ਛੁਡਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਇਹ (ਸੁਲਹੀ ਨੂੰ) ਸਿਖਾਵਾਂਗਾ। [4]ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ ਵਿਚ। [5]ਜਿਵੇਂ ਹਲਕੇ ਗ੍ਰਹਿ ਉਤੇ ਬਲੀ ਗ੍ਰਹਿ (ਉਸਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ)। [6]ਲਹ ਲਹ ਕਰਦਾ=ਸੁਹਣਾ [7]ਤਸੱਲੀ। [8]ਖਬਰ ਸਾਰ ਦੇਣ ਲਈ। [9]ਸੇਵਕ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਆਪ ਉੱਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ। [10]ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ। [11]ਭਾਵ, ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਸੰਵਾਰ ਦੇਂਦੇ। [12]ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਟਿਕਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ।

ਅਸ਼ੇਸ਼ਕੋ॥੧੮॥ਆਪ ਸੰਗਿ ਮਿਲ੍ਯੋ ਆਇ ਤਬਿ ਮੈਂ ਰਹ੍ਯੋ ਸੁ ਪੁਰਿ,ਸੰਮਤ ਬਿਤਾਇ ਤੀਨ ਗ੍ਰਾਮ ਤਜਿ ਆਯੋ ਹੈ[1]। ਹਮ ਸੌਂ ਸਨੇਹ ਠਾਨਿ ਪੁਰੀ ਬਸ੍ਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ,ਬੀਤੇ ਹੈਂ ਬਰਖ ਦੋਇ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ਹੈ।ਬਡੌਭ੍ਰਾਤਮੈਹੌਂਗੁਰੁ ਪਦ ਅਧਿਕਾਰ ਮੇਰੋ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅਜੋਗ ਕਰਿ ਗਾਦੀ ਸੋ ਬਿਠਾਯੋ ਹੈ। ਦੇਤਿ ਨ ਦਰਬ, ਆਪ ਰਾਖਤਿ ਸਰਬ, ਉਰ ਧਾਰਤਿ ਗਰਬ ਕੌ,ਸਮਾਜ ਅਧਿ-ਕਾਯੋ ਹੈ॥੧੯॥ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਨ ਜਾਨੈ,ਨਹੀਂ ਹਾਕਮ ਕੋ ਮਾਨੈ ਕਬਿ, ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਨ ਠਾਨੈ, ਮਾਨ ਮਨ ਮੈਂ ਬਧਾਇ ਕਰਿ। ਆਇ ਚਾਰ ਓਰ ਤੇ ਉਪਾਇਨ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਦੇਤਿ ਸਭਿ ਜਾਤਿ ਬਹੁ ਸੀਸ ਕੋ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿਮੋਂ ਸੋਂ ਕਰੈ ਬਾਦ ਉਰ ਧਾਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰਮਾਦ[2] ਬਡੋ, ਲੋਕ ਪੁਰੀ ਆਦਿ ਕੇ ਸਭਿਨਿ ਸਿਖ-ਰਾਇ ਕਰਿ। ਨਿੰਦਾ ਕੌ ਕਰਾਇ ਮੇਰੀ, ਸਿੱਖਨਨ ਬਿਗਾਰ ਦੇਤਿ, ਪੂਜਾ ਹਾਨ[3]-ਦੂਜਾ ਹ੍ਵੈ ਨ-ਆਪਿ ਕੋ ਬਡਾਇ ਕਰਿ[4]॥੨੦॥ਜੋਰਿ ਪਾਇ ਮੇਰੇ ਪੈ ਅਵਾਸ ਤੇ ਨਿਕਾਸਿ ਦੀਨਿ,ਆਪਨੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਨਿ ਤ੍ਰਾਸ ਹੀਨ ਹੋਇਕੈ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਨਿਰਾਸੂ ਮੈਂ ਆਸਰੋ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ ਏਕ,ਸਖਾ ਹੋ ਬਡੇਰੇ ਤੁਮ ਆਯੋ ਇਮ ਜੋਇਕੈਂ[5]। ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਕੋਊ ਨ ਸਹਾਇਕ ਹਮਾਰੋ ਜਗ, ਤੋਹੀ ਕੋ ਅਸੀਸ ਦੇਤਿ ਨੀਤ ਅਵਿਲੋਇ ਕੈ[6]।ਗਾਦੀ ਹੈ ਪਿਤਾਕੀ ਪਦ ਊਚਗੁਰਤਾ ਕੀ ਸ਼ੁਭ, ਮੋਹੀ ਕੋ ਦਿਵਾਇ ਦੇਹੁ ਦੋਇਨ ਤੇ ਖੋਇ ਕੈ’ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਲਹੀ ਪਠਾਨ ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰਿਕੈ ਮਹਾਨ ਭਨੈ,‘ਅਬਿ ਲਗਿ ਤੇਰੇ ਸੰਗਿ ਬਾਦਿ ਸੋਉਠਾ-ਵਹੀ?।ਸਮਝ੍ਯੋ ਨ ਜੋਰ,ਨ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਹਮ ਓਰ ਤਿਨ,ਮਾਲਕ ਮੁਲਕ ਕੋ ਨ ਜਾਨਿ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਵਹੀ?।ਤੇਰੇ ਹੇਤੁ ਗਯੋ ਤਬਿ,ਸਖਾ ਹੈਂ ਲਗਤਿ*ਨੀਕੇ, ਗਯੋ ਪੁਰਿ ਫੇਰ ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਸਰਾਵਹੀ[7]?।ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਸਜਾਇ, ਇਸ ਬਾਤ ਕੀ,ਸਮੁੱਥ ਮੋਹਿ[8],ਤਊ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਪਾਸ ਜਾਇ ਕੈ ਸੁਨਾਵਹੀ ॥੨੨॥ ਫੇਰ ਗਹਿ ਲੈ ਹੈਂ,ਨ ਸੰਦੇਹ ਉਪਜੇ ਹੈ, ਸਭਿ ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਦੈ ਹੈਂ ਤੁਝ, ਕੋਇ ਨ ਮਿਟਾਵਈ। ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਕਾਜ ਸੌਂਪ ਭੇਜ੍ਯੋ ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਪਰ,ਦਰਬ ਸਰਬ ਕੋ ਮੰਗਾਵੌਂ ਏਕ ਥਾਂਵਈ। ਕਰੋਂ ਉਗਰਾਹੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪੈਸੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਲੇਵੌਂ, ਰਹੌਂ ਚਿਰਕਾਲ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ ਧਨ ਪਾਵਈਂ। ਫੇਰ ਦਿੱਲੀ ਜਾਵਈਂ, ਪ੍ਰਸੰਗ

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ। [2]ਹੰਕਾਰ। [3]ਮੇਰੀ ਪੂਜਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। [4]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। [5]ਤੱਕ ਕੇ। [6]ਦੇਖ ਕਰਕੇ। [7]ਭੁਲਾ ਬੈਠਾ ਹੈ? । [8]ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਲਖਤਿ।

ਕੋ ਸੁਨਾਵਈਂ,ਸ਼ਿਤਾਬ ਬੁਲਵਾਵਈ ਸੋ ਨਜਾਉਂ ਕੋ ਚੁਕਾਵਈ॥੨੩॥ਝਗਰੇ ਮਿਟਾਇ ਸਿਖ ਸਗਰੇ ਸ਼ਰਨਿ ਪਾਇ, ਨਗਰੀ ਬਿਠਾਇ ਗੁਰੂ ਤੋਹਿ ਕੋ ਬਨਾਵਈ।ਕਰੌਂ ਉਪਕਾਰ ਨਿਜ ਸਖਾ ਪੈ ਜਗਤ ਜਾਨੈ,ਸਕਲ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਲੇਹੁ ਹਰਖਾਵਈ। ਹੋਇਕੈ ਅਸ਼ੱਤ੍ਰ[1] ਫਲ ਲੀਜੈਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋਨ ਹੂ ਕੋ,ਐਸ਼੍ਰਜ ਬਰਿੱਤ੍ਰਪਾਇ ਮੋਦ ਉਪਜਾਵਈ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਾਸ ਕੀਜੀਏ ਸਮੀਪ ਮੋਹਿ,ਕਾਜ ਫੇਰ ਹੋਹਿ ਤੇਰੋ ਦਿੱਲੀ ਜਬਿ ਜਾਵਈ ॥੨੪॥ ਹੇਹਰ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਇਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਦੀਨੋ ਮੋਹਿ, ਦੇਵੌਂ ਸੋਈ ਤੋਹਿ, ਬਾਸ ਸੁਖ ਸੋਂ ਕਰੀਜੀਏ। ਕਰੋ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਮਹਾਨ ਹੋਹਿਂ,ਦੂਜਾ ਨ ਸਮਾਨ ਪੂਜਾ ਨਿਜ ਕਰਵੀਜੀਏ'। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਆਨੰਦ ਉਪਾਯੋ ਬਹੁ ਸੁਲਹੀ ਸੋਂ ਭਾਖਯੋ'ਮੇਰੇ ਬਾਕ ਕੋ ਸੁਨੀਜੀਏ।ਸੁਖੀ ਨਿਤ ਥੀਜੀਏ,ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੈਂ ਬਧੀਜੀਏ,ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੀਜੀਏ,ਸਮੇਤ ਜਸ ਜੀਜੀਏ॥੨੫॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋਇ ਸੰਕਟ ਨਿਵਾਰੇ ਸੋਇ,ਬਡੋ ਉਪਕਾਰ ਜੋਇ ਮੇਰੇ ਪਰ ਠਾਨਿਓ। ਦੀਨੋ ਸ਼ੁਭ ਗ੍ਰਾਮ ਕਰੌਂ ਬਾਸਬੋ ਕੋ ਧਾਮ ਇਹਾਂ,ਆਠੋਜਾਮ ਤੇਰੀ ਸ਼ੋਭ[2]ਮੁਖ ਤੇ ਬਖਾਨਿਓ। ਏਕ ਕਾਮ ਔਰ ਸੁਨਿ ਤਾਲ ਬਨਵਾਯੋ ਤਿਨ,ਆਇਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾ ਮਹਾਂਨ ਹੀ ਸ਼ਨਾਨਿਓ। ਤੈਸੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹੈ ਤੜਾਗ ਕੋ ਬਨਾਇ ਦੇਊਂ,ਭਲੀ ਇਹ ਬਾਤ ਹੈ ਮਨੋਰਥ ਉਠਾਨਿਓ॥੨੬॥ਹੋਹੁ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਆਪ, ਆਪ[3]* ਨਿਰਮਲ ਜਾਂ ਮੈਂ ਐਸੋ ਤਾਲ ਸੁੰਦਰ ਬਿਸਾਲ ਬਨਿ ਜਾਇ ਹੈ'। ਸੁਲਹੀ ਨੇ ਭਨਯੋ 'ਇਹੁ ਨੀਕੀ ਬਾਤਿ ਠਾਨੀ ਚਿਤ, ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖਦ ਹੈ ਅਨੇਕ ਨਰਨ੍ਹਾਇ ਹੈਂ।ਖਗਮ੍ਰਿਗ ਨੀਰ ਪਾਨ[4]ਪੁੰਨਹੈ ਮਹਾਨ ਯਾਂਕੋ,ਰਚੀਏ ਤੜਾਗ ਚਾਰੌਂ ਭਾਗਤੇ[5]ਸੁਹਾਇ ਹੈ।ਜੈਸੇ ਬਡੀ ਸੰਗਤਾਂ ਸ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਨਾਨੈਂ ਤਹਾਂ,ਤੈਸੇ ਤੇਰੋ ਹੋਇ ਹੈ ਸੁਜਸ ਪਸਰਾਇ ਹੈ' ॥੨੭॥ ਐਸੇ ਕਹਿ ਸੁਲਹੀ ਨੇ ਦੀਨਸਿ ਦਰਬ ਤਬਿ, 'ਮੇਰੋ ਪੁੰਨ ਹੋਇਗੋ ਤੜਾਗ ਬਨਿ ਜਾਇ ਹੈ'। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਭਾਖਿ ਕੈ ਪਟਾ ਸੁ ਲਿਖਵਾਯੋ ਗ੍ਰਾਮ, ਰਚੇ ਨਿਜ ਧਾਮ ਕੀਨਿ ਬਾਸ ਸੁਖ ਪਾਇਹੈ।ਆਵੇ ਲਗਵਾਏ ਨਿਤ ਠਾਨਤੇ ਉਪਾਇ ਬਡੋ ਸਮਾਤਾਕੋ ਚਾਹੈ ਸੁਧਾਸਰ ਜਨੋਂ ਸੁਹਾਇ ਹੈ।–ਆਵੈਗੀ ਉਪਾਇਨ ਅਨੇਕ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ,ਮੇਲ ਹੋਇ ਤੀਰਥ ਕੋ ਮਿਲੈਂ ਸਮੁਦਾਇ ਹੈ–॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਗਯੋ

---

[1]ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਰਹਤ ਹੋਕੇ। [2]ਸੁਖ। [3]ਪਾਣੀ। [4]ਪੀਵਨਗੇ। [5]ਚਹੁੰ ਤਰਫਾਂ ਤੋਂ। *ਪਾ:–ਆਬ।

ਕਰਾਵਨਿ ਤਾਲ ਕੋ ਧਰਿ ਉਤਸਾਹ ਬਿਸਾਲ। ਖਰਚਹਿ ਦਰਬ ਸੁ ਸਰਬ ਕੋ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਸਰ ਨਾਲ ॥੨੯॥—ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਸਮ ਬਨੌਂ—ਕਰਤਿ ਪਖੰਡ ਅਨੇਕ। ਅਜ਼ਮਤ ਪਾਵੈ ਕਹਾਂ ਤੇ ਗਯਾਨ ਬਿਹੀਨ ਬਿਬੇਕ ॥ ੩੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਲਹੀ ਸੋਂ ਮਿਲਿਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਇ ਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਹੇਹਰ ਵਿਖੇ ਤਾਲ ਲਗਵਾਇਆ।]

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਤਸਰ ਧਰਤਿ ਰਚਤਿ ਦੰਭ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ। ਲਾਗਿ ਤੜਾਗ ਬਨਾਵਨੇ ਕਹਿ ਕਹਿ ਮਹਿਮਾ ਬਾਤਿ ॥੧॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਖਰਚਤਿ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਆਵੇ ਲਗਵਾਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਹਨਤੀ ਲਗਿ ਪਰੇ ਬਹੁ ਕਾਰ ਕਰਾਏ। ਖਨਨੋ ਤੁਰਤ ਬਡ ਤਾਲ ਕੌ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਨਿਕਸਾਈ। ਚਹੁੰ-ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਕਰਿ ਚਿਨਤੀ[1] ਲਗਵਾਈ॥੨॥ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਬੈਠਯੋ ਰਹੈ ਕਹਿਕਹਿ ਕਰਿਵਾਵੈ। ਦੇਤਿ ਮਜੂਰੀ ਸੰਝ ਕੋ ਭੁਨਸਾਰ ਲਗਾਵੈ। ਗਨ ਕਾਰੀਗਰ ਚਿਨਤਿ ਹੈਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸੰਗ॥ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਹਰਖਹਿ ਰਿਦੈ ਧਰਿ ਬਡੀ ਉਮੰਗ॥੩॥ਕਰਤਿ ਸੁਧਾਸਰ ਰੀਸ ਕੋ ਤਿਸਹੀ ਬਿਧਿ ਕੀਨੋ। ਮੰਦਰ ਤੀਰ ਤੜਾਗ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਰਚਨਾ ਚੀਨੋ॥ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸਮ ਦਰ[2] ਕਰੇ ਕਹਿ ਆਪ ਬਤਾਵੈ। ਕਹਿਕਹਿ ਛਿੱਪ੍ਰ[3] ਕਰਾਵਤੋ,ਧਨ ਦੇ ਹੁਲਸਾਵੈ॥੪॥ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਬਿਮਲ ਜਲ ਘਰ ਹੰਸਨਿ ਕੇਰਾ॥ਤਿਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀਰਤਨਿ ਗਨ ਸੰਤ ਬਸੇਰਾ॥ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਤਹੁ ਬਰਨ ਦਿਪਤਾਵਤਿ ਸ਼ੋਭਾ। ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਹਰਿ ਰਾਮ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਿ ਜਨ ਗਨ ਲੋਭਾ[4]॥੫॥ ਬਿਚ ਸੁੰਦਰ ਮਕਰੰਦ ਹੈ ਆਨੰਦ ਸੰਦੋਹਾ[5]।ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਦਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੈਂ ਸਦ ਗੁਨ ਗਨ ਸੋਹਾ।ਜਹਿੰ ਪਰਾਗ[6] ਜ਼ਰਧਾ ਸੁਭਗ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਪਸਰੰਤੀ। ਸੁਠ ਮ੍ਰਿਣਾਲ[7] ਗੁਰ ਚਰਨਕੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਉਪਜੰਤੀ ॥ ੬॥ ਮੁਕਤਾ ਮੁਕਤਿ[8] ਅਨੇਕ ਹੀ ਲੈ ਸੰਤ ਮਰਾਲਾ। ਮਿਲਹਿ ਬਿਨੋਦ ਪ੍ਰਮੋਦ ਤੇ[9] ਚਹੁ ਕੋਦ ਬਿਸਾਲਾ॥ਬਕ ਸਮ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਦੇਖਿਕੈ ਚਿਤ ਚਾਉ ਉਠਾਵਾ॥ਪਿਖਿ ਛਪੜੀ ਢਿਗ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਚੀਕਰ ਬਿਥਰਾਵਾ॥੭॥ਸਮਤਾ ਮਾਨਸ ਕੀ ਰਚਹਿ[10] ਮਾਨਸ[11] ਹਰਿਖਾਵੈ॥ਮਾਨਸ ਮੂਰਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ[12] ਧਨ

---

[1]ਉਸਾਰੀ। [2]ਦਰਵੱਜੇ। [3]ਛੇਤੀ। [4]ਦਾਸ ਰੂਪ ਭੌਰੇ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹਨ। [5]ਸਮੂਹ ਅਨੰਦ। [6]ਪੁਸ਼ਪ ਧੂੜੀ। [7]ਸੁੰਦਰ ਕਮਲ ਡੰਡੀ ਹੈ (ਜੋ)। [8]ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ। [9]ਮਿਲਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। [10]ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਰਚੇ ਤੇ। [11]ਮਨ ਵਿਚ। [12]ਮੂਰਖਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ।

ਹਿਤ ਬਿਰਮਾਵੈ। ਭੇਕ[1] ਅਨੇਕ ਜਿ ਅਵਗੁਨਾਂ ਤਿਨ ਸੌਂ ਬਹੁ ਛਾਵਾ[2]। ਮਤਸਰ,ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਦ੍ਵੈਸ਼,ਰਿਸ ਸਮੁਦਾਇ ਰਹਾਵਾ॥੮॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਰਹਿ ਹਿਤ ਠਗਿਬੇ ਮੂਢਾ। ਬੁੱਧਿਵਾਨ ਕਿਮ ਭਰਮ ਹੈਂ ਜਿਨ ਕੋ ਰਿਦ ਗਾਢਾ[3]। ਮੰਦਰਿ ਚਾਰੁ ਬਨਾਇਕੈ ਅੰਦਰਿ ਤਿਹ ਬੈਸੇ। ਲਖਹਿ ਕਿ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੈਸੇ॥੯॥ ਸੁਲਹੀ ਅਰੁ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਿਲਹਿਂ ਦੇਖਹਿਂ ਹਰਖਾਵੈਂ।ਅਧਿਕ ਸਰਾਹੈਂ ਤਾਲਕੋ ਨਿਜ ਨਰਨਿ ਸੁਨਾਵੈਂ।'ਮੱਜਹਿ ਲਾਖਹੁਂ ਨਰ ਇਹਾਂ ਤੀਰਥ ਹੁਇ ਭਾਰੀ। ਮਹਿਮਾਂ ਪਸਰਹਿਗੀ ਅਧਿਕ ਹੇਰਹਿਂ ਨਰੁ ਨਾਰੀ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਬਡੋ ਇਹ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭਾਊ।ਭਲੇ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਬਨਹੈ ਬਰ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਊ[4]'। ਮੂਰਖ ਭਾਵੀ ਨਹਿਂ ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੂ[5]। ਸੂਕਹਿ ਜਲ ਢਹਿ ਜਾਇਗੋ ਮੰਦਰ ਸਮ ਬਾਰੂ[6]* ॥੧੧॥ ਬਿਨ ਅਜ਼ਮਤ ਜਾਨਹਿ ਕੁਤੋ[7] ਕਨਾ ਹੋਇ ਅਗਾਰੀ। ਗਯਾਨ ਬਿਲੋਚਨ ਉਰ ਨਹੀ ਅੰਧੇ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਕੋਇ ਕੋਇ ਸਿਖ ਤਿਸੀਕੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਆਵੈ।ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਬਖਾਨਤੋ[8] 'ਜੋ ਨਰ ਸਰ ਨ੍ਹਾਵੈ[9]॥੧੨॥ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਪਾਇ ਹੈ ਸਭਿ ਪਾਪ ਉਤਾਰੇ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਨਰ ਮਿਲਹਿਂ ਉਚਾਰੈ। ਜਤਨ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਹਾਰਯੋ ਦੁਖ ਪਾਏ। ਮੇਲਾ ਲਗਯੋ ਨ ਤਾਲ ਕੋ ਨਹਿਂਭੇ ਸਮਦਾਏ[10]॥੧੩॥ ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁ ਆਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਸਭਾਵਨੀ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵੈਂ। ਸ਼ੁਭ ਦਿਨ ਮੇਲਾ ਨਰਨਿ ਕੋ ਮਿਲਿ ਜਾਇਂ ਹਜ਼ਾਰੋ।ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਵਤੇ ਬਹੁ ਦੇ ਉਪਹਾਰੋ॥੧੪॥ਜਰਹਿ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਜਰਹਿ ਨਹਿਂ ਸੁਨਿ ਚਿੰਤ ਰਖੰਤਾ।ਪਚ[11] ਹਾਰਯੋ ਮਹਿਮਾ ਕਹਤਿ ਓੜਕ ਪਛੁਤੰਤਾ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇ ਸਿਖ ਰੰਕ ਜੇ ਕਬਿ ਕਬਿ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ। ਆਇ ਬਿਨਾ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਬਾਂਛਤਿ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈਂ॥੧੫॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਸੰਗਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੇ ਹੈਂ।ਮਿਲਹਿ ਮੇਖ ਸ਼ੰਕ੍ਰਾਂਤ ਕੋ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਨੈ ਹੈਂ।ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਾਵਤੇ ਨਿਤ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹੂ।ਦੁੰਦਭਿ ਅਲਪ ਨਫੀਰ ਗਨ ਬਾਜਤਿ ਧੁਨਿ ਤਾਂਹੂ ॥੧੬॥ ਬਜਹਿਂ ਰਬਾਬ ਮ੍ਰਿਦੰਗ

[1]ਰੱਛ੍ਹ। [2]ਪੂਰਤ ਹੈ। [3]ਗੂੜ੍ਹ (ਆਸ਼ੇ ਵਾਲਾ)। [4]ਮੰਨਣਗੇ ਸਾਰੇ (ਲੋਕ)। [5]ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। [6]ਰੇਤ ਵਾਂਗ। [7]'ਕਿਵੇਂ',ਕੀਕੂੰ। [8](ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਉਸਨੂੰ)ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [9]ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇਗਾ। [10]ਇਕੱਠ ਨਾ ਹੋਯਾ। [11]ਖਪ। *ਹੇਹਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ ਮੁਗਲਪੁਰੇ ਤੋਂ ਬਰਕੀ ਤੇ ਕਰਣਾਨ ਤੋਂ ਹੇਹਰ ਪੁਜੀਦਾ ਹੈ, ਛਾਂਗੇ ਮਾਂਗੇ ਤੋਂ ਬੀ ਰਾਹ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਰਚਿਆ ਮੰਦਰ,ਤਾਲ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ। ਤਾਲ ਅਕਸਰ ਸੁੱਕਾ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਵੈਰਾਨ ਪੈ

ਗਨ ਸਿਖਨਿ ਕੇ ਸ਼ੋਰ॥ਗਾਵਹਿ ਰਾਗਨਿ ਮਹਿਸ਼ਬਦ ਫਿਰਿਕਰਿ ਚਹੁੰਓਰ॥ ਜਾਮ ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ ਰਹੇ ਤੇ[1] ਮੰਗਲ ਨਿਤ ਹੋਵੈ॥ ਬਰਤਹਿ ਬਹੁਤ ਕਰਾਹਸਭਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵੈਂ ॥੧੭॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਕੇ ਚੜ੍ਹੇ ਲੌਂ ਮੇਲਾ ਰਹਿ ਭਾਰੀ। ਅਰਪਹਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨਾ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ॥ ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਰਾਗਨਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਖਰੇ ਕਰਹਿਂ ਅਰਦਾਸ ਕੋ ਬਾਂਛਤਿ ਸਭਿ ਪਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਮਿਲਹਿ ਨਰ ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰਾ। ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰਤੇ ਕਰਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਫੇਰਾ। ਨਈ ਨਈ ਨਿਤ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵਹਿਂ ਚਲਿ ਦੂਰੀ॥ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮ ਪੁਲਕਾਵਲੀਹੁਇ ਮਿਲਤਿ ਹਦੂਰੀ[2]॥੧੯॥ਕੌਤਿਕ ਉਤਸਵ ਦੇਖਿ ਕੈ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਢਿਗ ਜਾਵੈਂ। ਮੰਗਲ ਸਗਲ ਸੁਨਾਵਤੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ। 'ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਆਵਹਿ ਚਲਜੋ ਗਿਨਤੀ ਕੁਛਨਾਂਹੀ॥ ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਅਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਾਂਹੀ ॥ ੨੦॥ ਤੁਮ ਢਿਗ ਭਾਗ ਹਜ਼ਾਰਵੇਂ ਆਇ ਨ ਧਨ ਕੋਈ। ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਤੇ ਭਰਿ ਭੀਰਹਿ ਸੋਈ[3]। ਕੋ ਕੋ[4] ਮੰਗਲ ਤਿਨਹੁ ਕੇ[5] ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਲਖਮੀ ਬਰਖਤੀ ਸਭਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵੈਂ॥੨੧॥ਇਕ ਆਵਤਿ,ਇਕ ਜਾਤਿ ਹੈਂ,ਇਕ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰ੍ਹਾ॥ ਇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਕਹੁ ਦਰਸਤੇ ਦੇ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ॥ ਏਕ ਸੁਨਤਿ ਰਾਗਨਿ ਸ਼ਬਦਿ, ਇਕ ਆਪੇ ਗਾਵੈਂ। ਏਕ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਦੇਤਿ ਹੈਂ,ਇਕ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ ॥੨੨॥ ਇਕ ਕਰਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਕਰਿ ਅਦਬ ਉਦਾਰਾ। ਇਕ ਕੀਰਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਤਿ–ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਭਾਰਾ–। ਏਕ ਟਹਿਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਹੈਂ,ਇਕ ਬਰਕੋ ਲੇਵੈਂ॥ਇਕਸੁਤ ਬਿਤ ਕੋ ਪਾਵਤੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਸੇਵੈਂ॥੨੩॥ਗੁਰਤਾ ਭਾਸਹਿ ਬਿਦਤ ਤਹਿਂ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰੈਂ॥ ਕੀਰਤ ਅਤਿ ਬਿਸਤਰਤਿ ਹੈ ਬੁਧਿ ਗਯਾਨ ਬਿਚਾਰੈ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਨਰ ਆਇ ਕੈ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬਹੁ ਖਿਝਹਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਪਛੁਤਾਵੈ॥੨੪॥ਅਪਨੋ ਸ਼ੂਮ ਜੇਤੋ ਕਰਜੋ ਸਭਿ ਬਾਦ ਪਛਾਨੈ॥ ਲਾਖਹੁਂ ਧਨ ਕੋ ਖਰਚ ਭਾ ਬੇਅਰਥ ਸੁਮਾਨੈ॥–ਲਘੁਤਾ ਮੋਕਹੁਇਹੁ ਨਈ[6] ਦੁਖਦਾਯਕ ਹੋਈ॥ ਸਭਿ ਜਾਨਹਿੰਗੇ–ਗੁਰ ਨਹੀਂ–,ਸਰ[7] ਬਸਜੋ ਨ ਕੋਈ॥੨੫॥ ਮੇਲਾ ਲਗਜੋ ਨ ਪੂਰਬ ਕੇ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨ ਆਵੈਂ॥ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿ ਬਿਸਤ੍ਰਿਤਿ ਭਈ

[1]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹੀ ਤੇ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ। [3]ਭੀੜ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਓਥੇ। [4]ਕੇਹੜਾ ਕੇਹੜਾ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ। [6]ਨਵੀਂ। [7]ਤਲਾਵ।

ਨਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਲਜਾਵੈਂ।ਬਡ ਉਦਾਰਤਾ ਮੈਂ ਕਰੀ ਖਰਚਯੋ ਧਨ ਭਾਰੀ।ਅਲਪ ਦਿਨਨਿ ਮਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਲਗਿ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਨਯੋ ਤੜਾਗ ਬਡ ਨਹਿਂ ਕੀਮਤਿ ਜਾਨੀ। ਯਾਂਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਨਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਠਾਨੀ। ਦਰਬ ਲਗਾਯਹੁ ਜਿਤਿਕ ਮੈਂ ਲਾਖਹੁਂ ਲਗਿ[1]ਯਾ ਮੈਂ।ਪੂਜਾ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਤਿਤਿਕ ਹੁਇ ਬੀਸਕ ਬਰਸਾ ਮੈਂ[2]—॥ ੨੭ ॥ ਇਮ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਚਿਤਹਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਕੀਰਤਿ ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਰੀਕ ਕੀ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ।ਸੁਲਹੀ ਸੋਂ ਕਬਿ ਕਬਿ ਮਿਲੈ ਦੁਖ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਵੈ। 'ਜਬ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਚਲਹੁ ਗੇ ਕਾਰਜ ਬਨ ਜਾਵੈ॥੨੮॥ਜਾਵਤਿ ਗਾਦੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਹੀ। ਤਾਵਤਿ ਮਮ ਕੀਰਤਿ ਕਹਾਂ,ਪੂਜਾ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਹੋਇ ਨ ਮੋਹਿ ਮਹਿਂ, ਨਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੈਂ। ਆਇ ਨ ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਹੈਂ,ਨਹਿਂ ਦੈਂ ਉਪਹਾਰੈਂ॥੨੯॥ਤੋਹਿ ਕਰੇ ਤੇ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਬਡ ਬਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪਾ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਆਇ ਹੈਂ ਕਰਿਹੈਂ ਮਮ ਜਾਪਾ।ਜਬਿ ਲੌ ਦਿੱਲੀ ਜਾਇਕੇ ਗਹਿ ਲੇਤਿ ਨ ਤਾਂਹੀ।ਤਬਿ ਲੌ ਮੇਰੋ ਸੁਖ ਕਹਾਂ,ਚਿੰਤਾ ਦੁਖ ਮਾਂਹੀ ॥੩੦॥ ਤੁਝ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਬਨ ਗਯੋ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲਾ। ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਸਰਯੋ ਮਹਾਂ ਤੁਵ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲਾ।ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੀ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵਹਿ ਦਰਸੰਤੀ। ਕੀਰਤਿ ਤੋਹਿ ਉਚਾਰਤੀ ਆਸੀਸ ਦਿਵੰਤੀ॥੩੧॥ਬਧਯੋ ਪੁੰਨ ਤੇਰੋ ਮਹਾਂ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੁਧਰੇ ਦੁਊ ਜਮ ਕੋ ਦੁਖ ਨਾਹੀ। ਤੁਵ ਸਮਾਨ ਤੁਰਕਨਿ ਬਿਖੈ ਦਿਖਿਯਤਿ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਧੰਨ ਮਾਤ ਪਿਤ ਜਨਯੋ ਜਿਨ ਉਧਰੇ ਸੇ ਦੋਈ'॥੩੨॥ਨਿਜ ਤਰੀਫ ਸੁਲਹੀ ਸੁਨੀ ਫੂਲਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ'ਮੈਂ ਕਰੌਂਗੋ ਦਿੱਲੀ ਜਬਿ ਜਾਹੀਂ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਚਲਹਿਂ ਗੇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ। ਖੋਲਹਿਂ ਸਗਰੀ ਬਾਰਤਾ ਬਿਦਤਹਿ ਸਭਿ ਕਾਹੂ॥੩੩॥ਗੁਰਤਾ ਤੁਝਕੋ ਦੇਂਯ ਹੈਂ ਬਹੁ ਕਰਿ ਬਡਿਆਈ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਲੇਹਿਂ ਗਹਿ,ਨਹਿ ਸਕਹਿ ਛੁਰਾਈ। ਅਲਪ ਰਹਯੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਧਨ ਸੰਚਯੋ ਸਾਰੋ[3]।ਕਈ ਲਾਖ ਅਰਪਨ ਕਰਹਿ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ਉਦਾਰੋ ॥ ੩੪॥ ਚਿੰਤਾ ਮੁਝ ਤੁਝ ਕਾਜ ਕੀ ਦਿਨ ਰੈਨ ਲਗੀ ਹੈ। ਜਬਿ ਲੌ ਕਰੌਂ ਨ ਜਾਇਕੈ ਬੁਧਿ ਮੋਰ ਦਗੀ[4]ਹੈ'।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਬਾਰ ਹੀ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਹਿ

[1]ਲੱਖਾਂ ਤਕ। [2]ਵੀਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਤਿਤਨਾ ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ (ਅ) ਵੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। [3](ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਮੈਂ ਕੱਠਾ ਕਰਨ ਆਯਾ ਸਾਂ ਉਹ) ਸਾਰਾ ਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਥੋੜਾ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। [4]ਸੜ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੋਊ । ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀਰਤਿ ਸੁਨਹਿ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋਊ ॥ ੩੫ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤਾਲ ਲਗਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪ [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਸੰਬਾਦ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਂ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਦੋਨਹੁੰ ਚਿਤ ਚਿਤਵੰਤਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਪਨੇ ਰਿਦੈ ਸਰਲ ਸੁਭਾਵ ਬ੍ਰਿਤੰਤ[1] ॥ ੧ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥–ਹਮਰੇ ਪਿਤ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਪੁਨ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਕਸਯੋ ਪੁਰਿ ਤੇ ਉਜਰ ਕੈ ਤਜਿ ਗਯੋ ਦੁਖਾਲਾ[2]। ਅਪਜਸੁ ਬਿਖ ਕੇ ਦੈਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਹੈ। ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨ ਕੁਛ ਬਨਯੋ ਉਠਿ ਜਾਨਿ ਤਕਯੋ ਹੈ॥ ੨ ॥ ਹਮਰੋ ਰਾਖਾ ਏਕ ਨਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤਾਰਾ। ਬੁਰੋ ਕੌਣ ਕਰਿ ਸਾਕ ਹੈ ਹੁਇ ਬੈਕ ਨ ਬਾਰਾ[3]। ਅਬਿ ਹਕਾਰ ਕਰਿ ਤਿਸੀ ਕਹੁ ਪਰਿ ਬਿਖੇ ਬਸਾਵੈਂ। ਦੇਹਿੰ ਬਡਾਈ ਤਾਂਹਿ ਬਹੁ ਕਹਿ ਜਸ ਹਰਖਾਵੈਂ॥੩॥ਉਜਰਯੋ ਵਹਿਰ ਜੁ ਫਿਰਤਿ ਹੈ ਹਮਰੀ ਭੀ ਨਿੰਦਾ।–ਨਹੀਂ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਪਿਖਿ ਸਕੈਂ ਕਾਢ੍ਯੋ ਕਰਿ ਚਿੰਦਾ[4]। ਗੁਰਤਾ ਦੀਨੀ ਪਿਤਾ ਨੇ ਨਗਰੀ ਇਨ[5]ਛੀਨੀ।ਦੇਖ ਸਕਹਿ ਨਹਿਨਿਕਟ ਭੀ ਕਢਿ ਬਾਧਾ ਕੀਨੀ[6] ॥੪॥ ਤਿਸਕਾਰਯੋ ਬਡ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਕੀਨਿ ਨ ਸਨ-ਮਾਨਾ।ਧਨ ਕੇ ਲੋਭੀ ਗੁਰ ਭਏ ਇਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਜਾਨਾ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਰ ਭਨਤਿ ਹੈਂ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰੀ।–ਭੱਲੇ ਬੇਦੀ ਤਿਹੁਨ ਕੁਲ ਇਮ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ॥੫॥ਹਮ ਪਰ ਅਵਗੁਨ ਧਰਤਿ ਹੈਂ ਨਹਿ ਭੇਵ ਲਖੰਤੇ।ਯਾਂਤੇ ਲਯਾ-ਵਨਿ ਉਚਿਤ ਹੈ ਅਪਜਸਹਿੰ ਮਿਟੰਤੇ–।ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਪੁਨ ਦਯਾ ਮਹਿੰ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੈਂ।–ਵਹਿਰ ਫਿਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਇਹੈ ਯੁਤ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੈ–॥੬॥ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ–ਤੁਰਕਨਿ ਢਿਗ ਜਾਨਾ। ਕਰਹਿੰ ਪੁਕਾਰ ਸੁਨਾਉਂ ਹਿਤ ਭਾ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ। ਹਮ ਲਗਿ ਆਵਹਿੰਗੇ ਦੁਸ਼ਟ ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਨੀਕੀ।ਬਿਦਤਹਿ ਬਡੋ ਬਿਰੋਧ ਤਬਿ ਹੁਇ ਕੀਰਤਿ ਫੀਕੀ[7]–॥੭॥ ਇਤਨੇ ਕਾਰਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰੇ।ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨਸਿ ਇਹ ਮਤੋ –ਅਬਿ ਤਿਸੈ ਹਕਾਰੇਂ–।ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ਤਬਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੂ। ਸਮੁਝਾਈ ਸਭਿ ਬਾਰਤਾ ਬੈਠਾਇ ਸੁ ਪਾਸੂ॥੮॥ 'ਭ੍ਰਾਤਾ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਹੇਹਰੀ, ਤਹਿੰ ਤੁਮ ਚਲਿ ਜਾਵੋ।ਬਚਨ ਕਹਹੁ ਸਨਮਾਨ ਸੋਂ ਨਗਰੀ ਨਿਜ ਲਯਾਵੋ।

---

[1]ਵਰਤਦੇ ਹਨ। [2]ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ। [3]ਵਿੰਗਾ ਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [4]ਚਿੰਤਾਤੁਰ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੇ। [6]ਦੁਖ ਦਿੱਤਾ (ਅ) ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ। [7](ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ) ਕੀਰਤੀ।

–ਆਇੰ ਉਪਾਇਨ ਅਨਿਕਬਿਧਿ ਧਨ ਵਸਤੁ ਮਹਾਨ॥ਸੋ ਸਭਿ ਤੁਝ ਕਉ ਅਰਪ ਹੈਂ ਬਰਤਹੁ ਹਮ ਸਾਨਾ[1]॥੯॥ਤਜਹੁ ਬਿਰੋਧ ਸੁ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਬਡ ਕਲਹਾ ਮੂਲੋ।ਹਮ ਨਹਿਂ ਰਾਖੈਂ ਭੇਦ ਕੋ ਨਿਤ ਤਵ ਅਨਕੂਲੇ। ਹੁਇ ਨਿਸ਼ ਕਪਟ ਚਲੀਜੀਏ ਮਾਲਕ ਸਭਿ ਕੇਰੇ। ਚਹਹੁ ਭਲਾ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਕੋ ਹਰਖਹੁ ਸੁਖ ਹੇਰੇ॥੧੦॥ਬਡ ਸਥਾਨ,ਅਬਿ ਹੂਜੀਏ ਉਰਸਰਲ ਸੁਭਾਊ।ਅਵਗੁਨ ਅਲ-ਪਨਿ[2] ਕੇ ਤਜਹੁ ਰੱਛਹੁ ਸਭਿਕਾਊ। ਤੁਵ ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਚਲਹਿਂ ਹਮ ਆਦਿਕ ਜੇਤੇ।ਕਲਹਿ ਕੁਟੰਬ ਕੀ ਭਲੀ ਨਹਿ ਕੀਜਹਿ ਚਿਤ ਚੇਤੇ[3]॥੧੧॥ਹਾਰੇ ਤੇ ਸੁਖ*ਹੋਤਿ ਹੈ ਜੀਤੇ ਦੁਖ ਹੋਈ। ਅਪਜਸੁ ਪਸਰਹਿ ਸਕਲ ਮਹਿ ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਸੋਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਗਾਦੀ ਬਡੀ ਹੈ ਇਸ ਲਾਇਕ ਹੂਜੇ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਜਾਨੋ ਸੁਮਤਿ ਜਿਹ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਪੂਜੇ॥੧੨॥ ਪੁਨਿ ਪਰਲੋਕ ਬਿਸਾਲ ਸੁਖ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਤੇ ਹੋਵੈ। ਦੋਨਹੁ ਥਲ ਮੁਖ ਊਜਲਾ ਦੁਖ ਕਬਹੂ ਨ ਜੋਵੈ–।ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਸਮੁਝਾਇ ਕਰਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੂ॥ ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਆਨੀਏ ਗਮਨਹੁ ਅਬਿ ਪਾਸੂ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰ ਕਰਿ ਤਬਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਮੈਂ ਜਾਇ ਹੌਂ ਆਇਸੁ ਕੋ ਮਾਨੀ।ਲਖਹੁੰ ਪਰੰਤੁ[4] ਨ ਆਇ ਹੈ ਗਨ ਅਵਗੁਨ ਧਾਰੀ। ਭਲਾ ਭਨੈਂ[5] ਸਮੁਝਿਹ ਬੁਰਾ ਸਭਿ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਰੀ'॥੧੪॥ਇਮ ਕਹਿਕਰਿ ਪਗ ਕਮਲ ਪਰਨਿਜ ਸੀਸ ਲਗਾਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ ਚਲਿ ਬਾਹਰ ਆਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਦਾਸ ਨਿਜ ਸਾਥ ਲੇ ਮਗ ਕੀਨਿ ਪਿਆਨਾ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਗਯੋ ਚਲਿ ਹੇਹਰਿ ਜਿਸ ਥਾਨਾ॥੧੫॥ਡੇਰਾ ਕੀਨਸਿ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਤਿਸ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮਾ॥ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਗਰ ਪਹਿਰਜੋ ਜਾਮਾ। ਗਮਨਜੋ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨਿਕਟ ਤਬਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਸਾ।ਕਹਜੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸ ਬੇਨਤੀ ਗੁਰ ਕੇ ਮਤਿ ਜੈਸਾ ॥੧੬॥'ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਸਭਿ ਧਾਮੂ।ਜਗਤ ਆਨ[6] ਜਿਨ ਮਾਨਹੀ ਸਮਤਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੂ[7]। ਜੇਠੇ ਤਿਨ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮ ਉੱਜਲ ਕੁਲ ਕੇਰੇ।ਗਾਦੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਸਮ ਦੂਤੀ ਨ ਹੇਰੇ ॥੧੭॥ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਅਜ਼ਮਤ ਕੇ ਪੂਰੇ। ਆਨ ਨ ਸਮਸਰ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਗਜਾਨੀ

[1]ਸਾਡੇ ਵਾਂਗੂੰ ਵਰਤੋ (ਅ) ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। [2]ਛੋਟਿਆਂ ਦੇ। [3]ਚਿਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। [4]ਤੇ ਭੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। [5]ਭਲਾ ਕਹਿਆਂ। [6]ਈਨ। [7]ਰੱਬ ਦੀ ਤੁੱਲ। *ਪਾ:–ਦੁਖ।

ਗੁਨ ਰੂਰੇ। ਸੋ ਤੁਮ ਜਨਨੀ ਕੇ ਪਿਤਾ[੧] ਗੁਰਤਾ ਜਿਨ ਦੀਨੀ। ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਦੁਊ ਕੁਲ ਉੱਜਲ ਜਗ ਚੀਨੀ॥੧੮॥ਉਚਿਤ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਕਰਮ ਸੁਭ ਚਹਿਯਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਕੋ।ਜਿਨ ਕੋ ਜਗਤ ਸਰਾਹਿ ਹੀ ਅਸ ਕਰੀਅਹਿ ਨੀਕੋ। ਸੋਢਿ ਬੰਸ ਮਹਿਂ ਜਨਮ ਹੈ ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਡਬਾਹੂ[੨]।ਤੁਰਕਨਿ ਆਗੈ ਬੇਨਤੀ ਹਤਿ ਹੁਇ ਉਤਸਾਹੂ॥੧੯॥ਯਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨਾ। ਕਰਯੋ ਹਕਾਰਨਿ ਆਪ ਕੋ ਬਸੀਯਹਿ ਨਿਜ ਥਾਨਾ'। ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਵਤ ਸਕਲ ਹੀ ਗੁਰਦਾਸ ਸੁਨਾਈ। 'ਬੀਤੀ ਗਈ ਸੁ ਜਾਨਿ ਦਿਹੁ ਸੁਧਿਤਾ ਅਗੁਵਾਈ[੩]॥੨੦॥ਮਿਲਹੁ ਸਕਲ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ ਮੇਲਾ। ਆਨ ਪਰਹਿ ਬਿਪਤਾ ਬਹੁਤ ਫਿਰ ਫੁਟਹਿ ਇਕੇਲਾ[੪]। ਲੇਹੁ ਦਰਬ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਤੁਮ ਹੋਏ।ਅਪਨੇ ਕਰ[੫]ਸੋਂ ਦੀਜੀਏ ਹਮ ਨੀਮ੍[੬]ਖਰੋਏ' ॥੨੧॥ ਜਬਿ ਸਭਿ ਕਹਿ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਗਾਥਾ ਸਮੁਝਾਈ। ਸੁਨਤਿ ਕੁਪਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਅਧਿਕ ਜੁਗ ਭੌਂਹ ਚਢਾਈ। ਲਾਲ ਆਂਖ ਦਿਖਰਾਵਤੋ ਓਠਨਿ ਫਰਕਾਵੈ। ਬੋਲਿ ਨ ਆਵਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਸ ਚਢਾਵੈ ॥੨੨॥ ਲਗਯੋ ਨਿਕਾਸਨਿ ਗਾਰਿ ਬਹੁ ਕਹਿ ਬਾਕ ਕਠੋਰਾ।'ਪੂਰਬ ਕਪਟ ਬਿਸਾਲ ਕਰਿ ਅਪਮਾਨ[੭] ਸੁ ਮੋਰਾ। ਤੁਹਮਤ ਝੂਠ ਲਗਾਇ ਕੈ ਨਿੰਦਾ ਬਿਦਤਾਈ। ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ ਬਹੁ ਗਾਰਿ ਦਿਵਾਈ॥੨੩॥ਅਬਹਿ ਮਨਾਵਨਿ ਕੋ ਪਠਯੋ ਛਲ ਔਰ ਉਠਾਵਾ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਨਿਕਾਸਯੋ ਪੁਰੀ ਤੇ ਉਤਸਾਹ ਬਧਾਵਾ। ਅਬਿ ਲੌ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿ ਲਗੀ ਬਾਯੂ ਕੁਛ ਤਾਤੀ। ਗਰਬਤਿ ਬੈਠਯੋ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ॥੨੪॥ਪ੍ਰਿਥੀ ਅਨਾਦਰ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਲਹੀ ਮਿਲਿ ਬੀਜੈ। ਲਗਯੋ ਜੁ ਤਾਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾ ਇਹ ਸੀਚਨ ਕੀਜੈ[੮]। ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਜਬਿ ਗਮਨ ਹ੍ਵੈ ਤਰਵਰ ਉਗਵੈ ਹੈਂ[੯]। ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੋਂ ਮੇਲ ਮਮ ਊਚੋ ਬਧਿ ਜੈਹੈ॥੨੫॥ਜਬਿ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਪੁਕਾਰ ਤਿਸ ਕੁਸਮਨ ਜੁਤ ਫੂਲੇ।ਰਿਸਹਿ ਸ਼ਾਹਿ ਬਡ ਗੰਧ ਹੁਇ ਮਮ ਪੱਖਜ ਸੁ ਝੂਲੈ। ਅਰਜਨ ਕੋ ਮੰਗਵਾਇ ਗਹਿ ਫਲ

---

[੧]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ। [੨]ਬਡੀ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਸੂਰਬੀਰ। [੩]ਅਗੇ ਲਈ ਸਫਾਈ (ਰਹੇ ਆਪੋ ਵਿਚ)। [੪](ਕਿਉਂਕਿ ਇਕੱਲੇ ਤੇ) ਵਿਪਦਾ ਬਹੁਤ ਆਣ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕੱਲਾ ਫਿਰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੫]ਹੱਥ। [੬]ਨੀਵੇਂ। [੭]ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ। [੮]ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਅਨਾਦਰ (ਇਹ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਲਹੀ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਬੀਜ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਤਲਾਬ ਲੱਗਾ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ [illegible]ਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਿੰਚਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਉਸ ਬੀਜ ਨੂੰ)। [੯](ਉਹ) ਬ੍ਰਿੱਛ ਉਗੇਗਾ।

ਲਾਗਹਿ ਭਾਰੁ। ਮੈਂ ਗੁਰਤਾ ਤਬਿ ਲੇਯ ਹੌਂ ਇਹ ਪਾਕਹਿ ਚਾਰੁ[1]॥੨੬॥ਚਹੁੰ-ਦਿਸ਼ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਹਾਂ ਅਰਪਹਿ ਧਨ ਆਈ।ਪਸਰਹਿ ਜਸੁ ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਬਡਬਡਿਆਈ।ਇਹ ਫਲ ਲੈਬੇ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਉਪਾਊ ।ਤਬਿ ਜਾਨਹੁਗੇ ਤੁਮ ਰਿਦੈ ਜਬਿ ਮੈਂ ਕਰ ਪਾਊਂ॥੨੭॥ਅਬਿ ਤੇਹੀ ਲਾਗਯੋ ਡਰਨਿ, ਸੰਗ ਮਿਲਯੋ ਨ ਸ਼ਾਹੂ ।–ਮਿਟਹਿ ਬਾਤ ਮੈਂ ਗੁਰ ਰਹੌਂ[2]–ਯਾ ਤੇ ਪਠਿ ਪਾਹੂ[3]। ਏਵ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਲੇਵ ਹੌਂ,ਛਲ ਤੁਮ ਨੇ ਠਾਨਾ। ਸੰਕਟ ਭੋਗਹ ਗੇ ਬਡੋ ਤਬਿ ਮੈਂ ਸੁਖ ਮਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਬਿਨਾਂ ਦੀਏ ਤੁਮ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪੈਹੌਂ ਜਗ ਰਾਜੂ[4] । ਹੋਹਿ ਨ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸੋ ਨਹਿਂ ਕਿਛੁ ਕਾਜੂ । ਕੋਟਿ ਜਤਨ ਜੇ ਕਰਹੁਗੇ, ਨਹਿਂ ਮਿਟਹਿ ਉਪਾਧਾ। ਗੁਰਤਾ ਲਿਊਂ, ਪਰੰਤੁ ਸੁਨਿ ਦੇ ਅਰਜਨ ਬਾਧਾ[5]'॥੨੯॥ਸੁਨਿਕੈ ਪੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਕਰ ਜੋਰ ਬਖਾਨਾ । 'ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਏਕ ਕੇ ਨੰਦਨ ਮਤਿਵਾਨਾ। ਤੀਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਮਿਲਹੁ ਅਬਿ ਸੁਖ ਸਭਿ ਹੀ ਲੈਹੋ। ਨਹੀਂ ਪਦਾਰਥ ਕੀ ਕਮੀ ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਕੇ ਖੈ ਹੋ॥੩੦॥ ਤੀਨਹੁ ਮਹਿਂ ਕਿਹ ਕਸ਼ਟ ਹੁਇ ਸਭਿ ਹੋਹੁ ਦੁਖਾਰੇ।ਭ੍ਰਾਤ-ਪਨੇ ਕੋ ਮੋਹ ਤਬਿ ਬਿਦਤਾਇ ਤੁਮਾਰੇ[6] । ਜਾਨਿ ਦੇਹੁ ਰਿਸ ਪਾਛਲੀ ਜਿਮ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਈ। ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਿਨ ਬੁਰਾ ਕਿਯ ਪਰਹਰੀਏ ਸੋਈ ॥ ੩੧ ॥ ਚਲਹੁ ਆਪ ਹੁਇ ਸਰਲ ਉਰ ਨਿਜ ਪੁਰੀ ਬਸੀਜੈ। ਮਿਲਿ ਦਿਹੁ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਸੰਗਤਾਂ ਭੇਟਾ ਗਨ ਲੀਜੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਿਤ ਨੰਮ੍ਰ ਹੈਂ, ਛਲ ਝੂਠ ਬਿਹੀਨਾ। ਦਯਾਛਿਮਾ ਜੁਤ,ਗ੍ਯਾਨ ਨਿਧਿ, ਸਭਿ ਗੁਨਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ' ॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਰਯੋ ਬਚ ਊਚੇ ਭਾਖਾ। 'ਚਲਯੋ ਜਾਹੁ, ਬੋਲਹੁ ਨਹੀਂ,ਮੈਂ ਆਦਰ ਰਾਖਾ। ਨਤੁ ਐਸੀ ਕਰਿਵਾਇ ਹੌਂ,ਜਰਤੇ ਕਹੁ ਜਾਰੈਂ[7] । ਭਰਯੋ ਖੁਟਾਈ ਸੋਂ ਸਦਾ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ੀਲ ਉਚਾਰੈਂ॥੩੩॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਮਹਾਂ ਮੇਰੋ ਬਨਯੋ ਸੁਤਿ ਜੁਤ ਕੈ ਮਾਰੌਂ । ਗੁਰਤਾ ਲੈਕੈ ਬਹੁਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰੌਂ।ਤੋਹਿ ਕਹੇ ਕਯਾ ਹੋਤਿ ਹੈ ਜਸ ਹੈ ਤਸ ਜਾਨੌਂ[8] । ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਚਿੰਤਾ ਵਿਖੈ ਹਤਿ ਕੈ ਸੁਖ ਠਾਨੌਂ[9]'॥੩੪॥ਤਬਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਖਾਨਯੋ।'ਸ਼੍ਰੀ ਅਰ-

[1](ਇਹ ਫਲ) ਪੱਕੇਗਾ ਸੁਹਣਾ। [2](ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਮੈਂ ਗੁਰ ਬਣਿਆਂ ਰਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਮਿਟ ਜਾਵੇ। [3]ਇਸ ਲਈ (ਤੁਹਾਨੂੰ) ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਪਾਸ (ਮੇਰੇ)। [4](ਜੇ)ਜਗਤ ਦਾ ਰਾਜ ਪਾ ਲਵਾਂ। [5]ਪੀੜਾ। [6]ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ। [7]ਸੜਦੇ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਏਂ। [8]ਜੈਸਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। [9](ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ) ਮਾਰਕੇ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਵਾਂਗਾ।

ਜਨ ਰਵਿ ਜਗ ਦਿਖਤਿ ਖਲ ਪਿਚਕ[1] ਨ ਜਾਨਯੋ। ਸੰਤ ਤਾਮਰਸ[2]
ਬਿਕਸਤੇ ਸਭਿ ਨਰ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਤਸਕਰ ਨਿੰਦਕ ਦੁਖਤਿ ਕਹਿੰ ਨਹਿੰ ਸੋ
ਘਟਿ ਜਾਵੈਂ[3]॥੩੫॥ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਚੋਰ ਤੂੰ ਢੀਕੋ ਪਰਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਤੁਝ ਪੱਖੀ
ਉਡਗਨ ਛਿਪਹਿੰ, ਸੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਐਹੈਂ। ਅਬਿ ਬਚ ਮੋਹਿ ਨ ਮਾਨਿ ਹੈਂ
ਪਛੁਤਾਇੰ ਘਨੇਰਾ।ਬਸ ਨ ਚਲਹਿ ਗੋ ਤੋਹਿ ਕਛੁ ਬਲ ਲਾਇ ਬਡੇਰਾ॥੩੬॥
ਅਜਰ ਜਰਯੋ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਾਂ ਨਹਿੰ ਕਹੂੰ ਦਿਖਾਵੈਂ[4]। ਨਾਤੁਰ ਬੰਕ ਬਿਲੋ-
ਕਬੋ ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਨਸਾਵੈਂ।ਧੰਨ ਰਿਦਾ ਤਿਨ ਕੋ ਮਹਾਂ ਬਲ ਇਤਨੋ ਪਾਇ।
ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਕੀ ਸਮ ਰਹਤਿ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਪਤਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ
ਤੁਵ ਹਿਤ ਮਹਾਂ, ਮਾਨਹਿ ਸੁਖ ਪਾਈ[5]।ਤੁਰਕ ਅੱਗ੍ਰ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ ਹੋਇ
ਨ ਲਘੁਤਾਈ[6]। ਘਰਿ ਬੈਠੇ ਹੋਵਹਿ ਗੁਰੂ ਮਾਨਹਿ ਬਹੁ ਦੇਸਾ[7]। ਕਰਹਿ
ਬਿਨੋਦ ਅਨੇਕ ਹੀ ਬਨ ਸਭਿਨਿ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਾ॥੩੮॥ ਨਾਂਹਿਤ ਤਰੁਵਰੁ ਤੋਹਿ
ਕਹਿ ਤਿਹ ਕਟਨਿ ਕੁਠਾਰਾ[8]। ਏਕ ਬਾਕ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ ਸਭਿ ਹੁਇ ਜਰਿ
ਛਾਰਾ।ਮਹਿਮਾ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨਤੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਰਿ ਜਾਨੈਂ।ਕਯੋਂ ਲੋਕ ਰੁ ਪਰਲੋਕ
ਗਤਿ ਹਠਿ ਠਾਨਯੋ ਹਾਨੈ' ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ
ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਸਭਿ ਰੀਤਿ।ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਧਾਰਿਹੀ ਆਵਹਿ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ
॥੪੦॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਪ੍ਰਿਥੀਆ
ਸੰਬਾਦ' ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫ [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਪਸ ਆਏ]।

ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਗੁਰਦਾਸ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਤਪਤਾਯੋ। 'ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤੂੰ
ਉਪਦੇਸ਼ਟਾ[9] ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਆਯੋ। ਇਨ ਬਾਤਨਿ ਕੋ ਕਯਾ ਲਖਹਿੰ ਬੁਧਿ

---

[1]ਉੱਲੂ (ਰੂਪ) ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ। [2]ਕਵਲ, ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਕਮਲ। [3]ਨਿੰਦਕਾਂ ਰੂਪ ਚੋਰ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ
ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੋ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ) ਕੁਛ ਘਟ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ
ਜੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਅਜ਼ਮਤ। [5](ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇਰਾ ਭਲਾ (ਜਾਣਕੇ) ਜੇ
ਮੰਨੇਗਾ ਤਾਂ ਸੁਖ ਪਾਏਂਗਾ। [6]ਛੁਟਿਆਈ ਨ ਹੋਵੇ ਤੇਰੀ। [7]ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਤੂੰ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਹ,
ਤੇ ਦੇਸ਼ ਬੀ ਵਡਾ ਮੰਨਣ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। ਏਏ ਗੁਰ ਪਦ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਈ ਲਘੁ-
ਤਾਈ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਘਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰਤਾ=ਵਡਜਾਈ ਪਾਣ ਦੇ ਭਾਵ ਤੇ ਆਯਾ ਹੈ। ਸ਼ਲੇਖ
ਨਾਲ ਗੁਰਪੁਣੇ ਦਾ ਭਾਵ ਬੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸੱਕਦਾ ਹੈ। [8]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਜੋ) ਤੂੰ ਕਹਿਆ ਹੈ,
ਤਿਸਦੇ ਕੱਟਣ ਨੂੰ ਕੁਹਾੜਾ ਰੂਪ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ)। [9]ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ।

ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰੀ। ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕੋ ਗਹਿਬੇ[1]ਡਰ ਭਾਰੀ ॥੧॥ ਹੇਤੁ ਮਨਾਵਨਿ ਦੀਨ ਭੈ,ਪਿਖਿ ਤੁਰਕ ਬਲੀ ਹੈ।ਹ੍ਵੈ ਨ ਪੁਕਾਰੂ ਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗਪਤਿ ਰਹਤਿ ਭਲੀਹੈ[2]। ਕਰਾਮਾਤ ਤਿਸਕੀ ਕਹੈਂ ਜੋ ਡਰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਮੈਂ ਨ ਲਖੌਂ ਤੂੰ ਬਹੁ ਲਖੈਂ ਸੰਗ ਜੋ ਲਘੁਕਾਲਾ[3] ॥੨॥ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਮਾਨੌਂ,ਨਹਿਂ ਚਲੌਂ ਨਹਿ ਮਿਲੌਂ ਕਦਾਪੀ।ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੋ ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਮੋ ਕਹੁ ਬਡ ਪਾਪੀ। ਕਾਸ਼ਟ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਸਮਾਨ ਮੈਂ ਨਿਤ ਇਹੀ ਸੁਭਾਊ। ਟੂਟ ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਨੰਮ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਇਹ ਠੀਕ ਸੁਨਾਊਂ॥੩॥ਕਨੋ ਬਹੁ ਬਾਤ ਬਨਾਵਤੋ, ਨਹਿਂ ਕਰਿਹੌਂ ਮੇਲਾ। ਸੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦੋਨੋਂ ਮਿਲੇ ਮੈਂ ਅਹੌਂ ਇਕੇਲਾ। ਅਜ਼ਮਤ ਮੇਰੀ ਦੇਖੀਏ ਸ਼ੁਭ ਤਾਲਖਨਾਵਾ।ਲਾਖਹੁਂ ਧਨ ਖਰਚਨਿ ਕਰਨੋ ਬਲ ਨਵੋਂ ਬਨਾਵਾ॥੪॥ਨਿਤ-ਪ੍ਰਤਿ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਹ੍ਵੈ ਮੇਲਾ ਲਗਿ ਭਾਰੇ। ਸੁਲਹੀ ਆਦਿਕ ਨੰਮ੍ਰ ਭੇ ਕਨਾ ਅਪਰ ਬਿਚਾਰੇ।ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੋਂ ਜਬਿ ਮਿਲੌਂ ਬਲਅਜ਼ਮਤ ਧਾਰੌਂ।ਨੰਮ੍ਰ ਕਰੌਂ ਨਿਜ ਅੱਗ੍ਰ ਮੈਂ, ਪਾਵਨ ਪਰ ਡਾਰੌਂ॥੫॥ਜੁ ਕਛੁ ਕਹੌਂ ਕਰਵਾਇ ਹੌਂ ਸਭਿ ਕਾਜ ਬਨਾਵੈਂ[4]। ਸੁਲਹੀ ਸਮ ਉਮਰਾਵ ਸਭਿ ਨਿਜ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੈਂ। ਅਪਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਖਾਇਕੈ ਪਗ ਪਰ ਜਬਿ ਪਾਵੈਂ।ਅਜ਼ਮਤ ਇਸ ਕੋ ਨਾਮ ਹੈ ਸਭਿ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵੈਂ ॥੬॥ ਅਰਜਨ ਕੀ ਸਮ ਨਾਂਹਿ ਮੈਂ, ਪਿਤ ਕੇਰ ਸਥਾਨੈ[5]। ਤਿਹ ਬਨਾਇ ਪੁਜਵਾਇ ਪਗ ਕਨਾ ਅਚਰਜ ਜਾਨੈ[6]।ਅਜ਼ਮਤਿ ਤਿਨ ਕਿਸ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਕਹੁ ਕਬਹਿ ਲਗਾਈ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪਿਤ ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਦੀਨਸਿ ਬਡਿਆਈ'॥੭॥ਸੁਨਿ ਭਾਖੀ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ'ਕਨੋਂ ਕਹਿ ਬਿਨ ਜਾਨੇ[7]।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਲੈ ਅੰਗਦ ਬਰੁਸਾਨੇ।ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜੀ ਬੈਠੇ ਤਿਸੁ ਗਾਦੀ। ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਤਬਿ ਵਹੀ ਤਿਮ ਕੀਨਿ ਅਬਾਦੀ ॥੮॥ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਜਬਿ ਟਿਕੇ ਸੋ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਦਾਸ ਉਧਾਰੇ ਬਿਦਤ ਬਹੁ ਤੁਮ ਪਿਖਿ ਰਹਿ ਪਾਸੀ। ਜੋਤ ਜਗਹਿ ਸੋਈ ਅਬਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਘਨ ਅਨਿਕ ਜੇ ਕਰਿ ਪਰਹਿਂ ਬਿਦਤਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ[8]॥੯॥ ਸਿਰ ਲਗਿ ਹਾਨੀ ਹੋਇ ਭੀ ਨਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਭਾਵੀ ਈਸ਼ੁਰ ਕੀ ਲਖਹਿਂ

[1]ਫੜੇ ਜਾਣ ਦਾ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ)। [2]ਤਾਂ ਪਤ ਭਲੀ ਰਹਿਂਦੀ ਹੈ (ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)। [3]ਜੋ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਾਲ (ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ)। (ਅ) (ਮੈਂ) ਜੋ ਛੁਟਪਨ ਤੋਂ ਨਾਲ (ਰਹਿੰਦਾ ਆਯਾ ਹਾਂ)। [4]ਬਣਵਾਵਾਂਗੇ। [5]ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਥਾਂ ਹੈ। [6]ਤਿਸ ਨੂੰ ਬਣਾਕੇ (ਆਪਣੇ) ਪੈਰ ਪੁਜਵਾਏ ਹਨ (ਇਸ ਵਿਚ) ਕੀ ਅਸਚਰਜ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। [7]ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। [8]ਭਾਵ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਲਦੇ।

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹਰਖਾਵੈਂ।ਇਮ ਲਖਿ ਕ੍ਰੋਧ ਰੁ ਲੋਭ ਤਜਿ ਹੂਜੈ ਮਮ ਸੰਗਾ।ਆਗੈ ਆਵੈਂ ਲੈਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਮਾਨ ਉਤੰਗਾ ॥੧੦॥ ਬਧ ਲਘੁ ਤਊ ਲਖੀਜੀਯੇ ਗਾਦੀ ਪਰ ਸੋਈ। ਨਮੋ ਉਚਿਤ ਸਭਿ ਕੇ ਅਹੈਂ ਬਡ ਤੇ ਬਡ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਆਯਹੁ ਹਿਤ ਕਹਨਿ ਕੋ, ਸੋ ਕਹ੍ਯੋ ਘਨੇਰੋ। ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿੱਤ ਬਿਚਾਰ ਕੈ ਜਸੋਂ ਮਨ ਹੁਇ ਤੇਰੋ॥੧੧॥ਹੁਇ ਨ ਸਕਹਿ ਕਛ ਤੋਹਿ ਤੇ ਹਲਕੋ ਪਰ ਜੈ ਹੈਂ। ਅਬਿਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਭ੍ਰਾਤ ਤੇ ਨਹਿ ਬੈਸਮਿਲੈ ਹੈਂ।ਨੀਕੀ ਨਹੀਂ ਉਪਾਧਿ ਹੈ ਢਿਗ ਤੁਰਕ ਪੁਕਾਰਾ[1]।ਲਗਿ ਨਹਿ ਜਾਇ ਕਲੰਕ ਕੁਛ, ਨਹਿ ਸਕਹੁ ਉਤਾਰਾ' ॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਚਮਕ੍ਯੋ ਪੁਨਹਿ, 'ਕਯੋਂ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈਂ। ਏਕਾ ਏਕੀ ਕੀਏ ਬਿਨ[2] ਹਮ ਮਿਲਹਿ ਨ ਜਾਵੈਂ।ਮੁਝ ਸੋਂ ਮਿਲਿਬੇ ਆਸ ਕੋ ਮਨ ਨਾਂਹਿ ਨ ਰਾਖੋ। ਗਹਿਵਾਵੌਂ ਮਰਵਾਇ ਹੌਂ ਉੱਦਮ ਅਸ ਕਾਂਖੋਂ[3] ॥ ੧੩ ॥ ਸਹਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਕੈਦ ਮੋਂ ਜਬਿ ਪਰਿਹੈਂ ਜਾਈ।ਤਬਿ ਮੈਂ ਹਰਖੌਂ ਸੁਖ ਕਰੌ ਉਰ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ'। ਜਾਨ੍ਯੋ ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ–ਇਹ ਅਧਿਕ ਕਠੋਰਾ।ਤੂੰਮਾ ਨਿੰਮ ਨ ਮਧੁਰ ਹੁਇ ਜੋ ਉਪਜਤਿ ਕੌਰਾ[4] ॥੧੪॥ ਗੁਰ ਘਰ ਜਨਮ੍ਯੋ ਤੌ ਕਹਾਂ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਠਾਨੀ[5]। ਪਾਥਰ ਕਯੋਂਹੁ ਨ ਭਿੱਜਈ ਚਿਰ ਰਹਿ ਵਿਚ ਪਾਨੀ। ਅਪਨੀ ਅਗਨਿ ਨ ਤਯਾਗ ਹੀ, ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਨਾਂਹੀ[6]। ਕੋਟ ਜਤਨ ਕੋਊ ਕਰਹੁ ਪਰਕ੍ਰਿੱਤਿ[7] ਨ ਜਾਹੀ–॥੧੫॥ ਭਯੋ ਨਿਰਾਸ ਬਿਚਾਰ ਇਮ ਉਠਿ ਕਰਿ ਭਾ ਠਾਂਢਾ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਕਲੰਕ ਜੁ ਲਗ੍ਯੋ ਬਡਿ ਅਬਿ ਕੀਨਸਿ ਗਾਢਾ। ਦੁਖ ਪਾਵਹੁ, ਹੁਇ ਹਾਨ ਕੋ ਨੀਕੀ ਨਹਿ ਮਾਨੀ। ਅਪਜਸ ਬਿਥਰ੍ਯੋ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਇਹ ਨਰਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ॥੧੬॥ਗੁਰੂ ਕਹਾਯੋ ਰਹਿਤ ਹੈਂ ਬਿਨ ਗੁਨ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ। ਸਯਾਨੇ ਪੁਰਖ ਨ ਮਾਨਿ ਹੈਂ ਲਿਹੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨੀ'। ਉਠਤਿ ਕਹ੍ਯੋ, ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਰ੍ਯੋ, ਬਹੁ ਕਾਢਤਿ ਗਾਰੀ। ਆਸਨ ਪਰ ਤੇ ਉਛਲਤੋ ਉਰ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਰੀ॥੧੭॥ ਕਹਤਿ ਅਨੁੱਚਤ ਬਹੁਤ ਹੀ,ਬੋਲ੍ਯੋ ਪੁਨ ਭਾਈ[8]।'ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਰਬੱਗ ਸਦਾਈ। ਤੁਝ ਕੋ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹਿ ਦਈ ਸੁਭ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਹੈਰਾ ਧ੍ਰਿਤ ਹਾਰੀ[9] ॥ ੧੮ ॥–ਇਹ ਕੁਛ ਤੇ ਕੁਛ ਕਰਹਿਗੋ

[1]ਪੁਕਾਰ ਕਰਨੀ। [2]ਇੱਕ ਇੱਕਰੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। [3]ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਉੱਦਮ ਚਾਂਹਵਦਾ ਹਾਂ। [4]ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਜਨਮਿਆਂ ਸੰਗਤ (ਬੀ) ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੀ ਹੋਇਆ। [6](ਪੱਥਰ) ਕਠੋਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕੋਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [7]ਸੁਭਾਉ। [8](ਪ੍ਰਿਥੀਏ) ਨੇ ਅਨੁਚਤ (ਗਲਾਂ) ਕਹੀਆਂ (ਤਦ) ਫਿਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਬੋਲਿਆ। [9]ਧੀਰਜ ਹਾਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਜ਼ਮਤਕੋ ਪਾਇ-।ਯਾਂਤੇ ਛੂਛਾ ਰਾਖਿਓ ਨਿਜਬਲ ਨ ਟਿਕਾਇ।ਅਬਤੇਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਲਖਿ ਮਨ ਮਹਿ ਦ੍ਰਿਢ ਜਾਨੀ। ਉਚਿਤ ਕਰੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭਿ ਮਹਿ ਬਿਦਤਾਨੀ' ॥੧੯॥ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ ਕੋ ਤਜਯੋ ਇਮ ਕਹਿ ਚਲਿ ਆਯੋ।-ਬਡੀਦੁਸ਼ਟਤਾਇਸਰਿਦੈ ਹਿਤਨਹਿ ਚਿਤਲਯਾਯੋ-। ਹੋਇਤਯਾਰ ਮਾਰਗ ਪਰਯੋ ਰਿਸ ਕੋ ਬਿਸਰਾਏ। ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਨ ਸਿਮਰਤਿ ਹਰਖਾਏ ॥੨੦ ॥-ਧੰਨ ਰਿਦਾ ਗੰਭੀਰ ਤਿਨ ਰਤਨਾਕਰ ਜੈਸੇ[1]। ਸੀਤਲ ਤਪਤ ਨ ਬਧਤਿ ਕਮਿ[2] ਇਕਰਸ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤੈਸੇ। ਕਾਮ,ਕ੍ਰੋਧ,ਮਦ,ਲੋਭ,ਦੁਖ ਇੱਤਯਾਦਿ ਬਿਕਾਰਾ।ਇਨ ਤੇ ਛੁਭਤਿ ਨ ਹੋਤਿਕਬ,ਰਸ ਅਨਦਮਝਾਰਾ- ॥੨੧॥ਪੰਥ ਚਲਤਿ ਚਿਤ ਚਿਤਵਤੋ ਬਧਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ[3]।ਨੀਰ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਸ੍ਰਵਯੋ ਗਦ ਗਦ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਸਾਏ। ਸੁੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿਬੇ ਮਨ ਮਹਿ ਅਕੁਲਾਏ॥੨੨॥ਪੰਥ ਚਲਤਿ ਭਾ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਦਿਸ਼ਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਲਾ[4]। ਪਹੁੰਚਯੋ ਤੂਰਨ ਜਾਇਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਾਲਾ[5]।ਬੰਦਨ ਪਦਅਰਬਿੰਦ ਕਰਿ ਲੋਚਨ ਭਰਿ ਹੇਰੇ।ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਲਕਾਵਲੀ ਆਨੰਦ ਉਮਗੇਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇਖਿ ਕੈ ਸੁਧਿ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੀ।'ਕਹਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਕੈਸੀ ਗਤਿ ਚੀਨੀ? ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਮਤਿ ਅਹੈ ਆਵਨਿ ਇਸ ਥਾਨਾ[6]। ਦੁਸ਼ਟ ਸੁਭਾਵ ਤਿਆਗਿਓ ਮਾਨਯੋ ਕਿ ਨ ਮਾਨਾ?' ॥੨੪॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਭਾਈ ਕਹਯੋ 'ਤੁਮ ਪਰਬਲ ਮਾਯਾ[7]'। ਜੋਗੀ ਮੁਨਿ ਜਨ ਆਦਿ ਤੇ ਕੋ ਕੋ ਨ ਭ੍ਰਮਾਯਾ।ਜਥਾ ਭਵਿੱਖਤ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕੋ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਚਾਹੀ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਬਨ ਸਕਹਿ ਹੁਇ ਅਨਤੈ[8] ਨਾਂਹੀ ॥੨੫॥ ਜਿਸ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਨਿਜ ਕਰਹੁ, ਦੇ ਹਾਥ ਬਚਾਵੋ। ਨਿੰਦਕ ਦੁਰਜਨ ਸਿੰਧ ਭਵ ਤਿਸ ਬਿਖੈ ਡੁਬਾਵੋ। ਕਿਮ ਉਧਾਰ ਤਿਨ ਹੁਇ ਸਕੈ ਗੋਤੇ ਨਿਤ ਖਾਵੈਂ।ਪੋਤ[9]ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਕਿਮ ਤਟ ਪਰ ਆਵੈਂ ॥੨੬॥ ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਆ ਬੋਲਨਿ ਗਤੀ ਪਾਖੰਡ ਕਰੰਤਾ।ਜਿਮ ਦੁਰਜਨਤਾ ਕਰਤਿ ਹੈ, ਜਿਮ ਲੋਭ ਧਰੰਤਾ। ਜਿਮ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਿੰ ਗਤੀ ਹੁਇ ਜਿਮ ਮਨ ਕੇ ਪਾਪੀ। ਪਰ ਜਸੁ ਪਰ ਐਸ੍ਵਰਜੁ ਪਿਖਿ ਜਿਮ ਹ੍ਵੈ ਸੰਤਾਪੀ ॥੨੭॥ ਵਾਰ ਕਰੀਪਰਿ-

[1] ਸਮੁੰਦਰ ਵਤ। [2] ਠੰਢ ਤੇ ਤਪਸ਼ ਵਧਦੀ ਘਟਦੀ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਸੀਤਲ ਹੈ, ਗਰਮ ਨਹੀਂ, ਵਧਦਾ ਨਹੀਂ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ। [3] ਵਧਿਆ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ। [4] ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। [5] ਅਸਥਾਨ। [6] ਇਸ ਥਾਂ ਆਵਣ ਦਾ ਮਤ। [7] ਤੁਸਾਡੀ ਮਾਯਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਕ ਆਪ ਨੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪਤਾ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। [8] ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ। [9] ਜਹਾਜ਼।

ਥਾਇ ਤਿਸ,ਹੈ ਜਥਾ ਬਿਕਾਰੀ[੧]। ਤਿਮ ਬਨਾਇ ਕਰਿ ਮਗ ਬਿਖੈ ਆਨੀ ਲਿਖਿ ਸਾਰੀ। ਸੋ ਸੁਨੀਅਹਿ ਸਭਿ ਜਾਨੀਅਹਿ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰੀ॥ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਜਿਸ ਮਾਂਹਿ ਲੇਸ਼ ਨਹਿ, ਹੰਕਾਰ ਅਫਾਰੀ[੨] ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੈ ਛਤੀਸਵੀਂ ਵਾਰ ਜੋ ਗਿਰਾ ਕਰੀ ਗੁਰਦਾਸ। ਲਗਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਖੋਟ ਤਿਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੨੯ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ 'ਕਾਲੇ ਮੁਖ ਮੀਣਾ ਭਯੋ ਬਡ ਦੰਭ ਕਮਾਵੈ। ਬੇਖ ਬਾਕ ਸ਼ੁਭ ਮੋਰ ਕੇ ਜੀਵਨਿ ਚੁਨਿ ਖਾਵੈ[੩]।ਗਯਾਨ ਹੀਨ ਗੁਰ ਬਨਤਿ ਹੈ ਕੋ ਨਮੋ ਨ ਠਾਨੈ। ਖੋਟੀ ਸੰਗਤਿ ਮੀਣਿਆ ਗੁਰ ਨਿੰਦ ਬਖਾਨੈਂ॥੩੦॥ ਦੁਰਮਤਿ ਜੀਵਤਿ ਕਰਤਿ ਹੈ ਜਬਿ ਗਹਿ ਜਮ ਮਾਰੇ। ਕੂੜੁ ਕੁਪੱਤਾ ਹੋਹਿਗੋ ਦੁਖ ਸਹਹਿ ਕਰਾਰੇ'।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਿਸ ਮਹਿ ਕਹਯੋ[੪] ਸਭਿ ਵਾਰ ਸੁਨਾਈ।'ਨਹਿ ਮਾਨਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੋ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡਾ ਈ ॥੩੧॥ ਸਿਕਤਾ ਮਹਿਂ ਤੇ ਜਤਨ ਕਰਿ ਤੇਲ ਜੁ ਨਿਕਸਾਵੈ। ਕਮਠ[੫] ਪੀਠ ਪਰ ਭਾਂਤਿ ਕਿਸ ਬਹੁ ਬਾਰ ਜਮਾਵੈ[੬]। ਸਿਰ ਪਰ ਰਾਸ਼ਭ ਸਸੇ ਕੇ[੭] ਉਗਵਾਇ ਵਿਖਾਨਾ[੮]। ਤੌ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਗੁਨ ਕਰਹਿ ਮਹਾਨਾ[੯] ॥੩੨॥ ਜੋ ਸਰਪਨਿ ਮਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲਤਾ ਕਨੌਂ ਹੂੰ ਹੁਇ ਜਾਈ। ਤਉ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੇ ਸਰਲਤਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਉਪਜਾਈ[੧੦]।ਆਵਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਪ ਭੀ ਕੁਟਿਲੈ ਸਮੁਝਾਵੈ। ਤਊ ਨ ਤਜਿ ਹੈਂ ਮੂਢਤਾ ਨਹਿ ਗੁਨ ਮਨ ਲਯਾਵੈਂ॥੩੩॥ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਾਰੀ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਬੰਦੇ ਜੁਗ ਪਾਨਾ।–ਕਰਹੁ ਮੇਲ ਤਜਿ ਬੈਰ ਕੋ–ਇਕ ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨਾ। ਉਲਟੋ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤੋ ਬਹੁ ਕਹਸਿ ਕਠੋਰਾ। ਅਤਿ ਅਜੋਗ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ,ਤਪ-ਤਯੋ ਨਹਿਂ ਥੋਰਾ॥੩੪॥ਸ਼ਾਮ ਦਾਮ ਕੀ ਰੀਤਿ[੧੧] ਸਭਿ ਕਹਿ ਬਹੁਤ ਸੁਨਾਈ। ਏਕ ਨ ਮਾਨੀ ਭਲੀ ਕਰਿ, ਠਾਨੀ ਕੁਟਿਲਾਈ। ਇਕ ਸਮ ਬਸੁਧਾ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਯ ਮ੍ਰਿਦੁਤਾ ਬਹੁਭਾਂਤੀ[੧੨]। ਬੱਕ੍ਰ ਚਲਹਿ ਪੰਨਗ ਤਹਾਂ[੧੩] ਇਮ ਕੁਟ-ਲਨਿ ਬਾਤੀ॥੩੫॥ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਰ ਇਹ ਲਿਖਿ ਤਹਾਂ ਪਠਾਈ[੧੪]।ਨਿਜ

[੧]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਔਗੁਣੀ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਹੈ। [੨](ਨਾਲ) ਆਫਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [੩](ਜਿਵੇਂ) ਮੋਰ ਦਾ ਭੇਖ ਤੇ ਬਚਨ ਸ਼ੁਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਕੇ (ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਹੈ)। [੪]ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ੩੬ ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ। [੫]ਕੱਛੂ। [੬]ਵਾਲ ਉਗਾਵੇ। [੭]ਗਧੇ ਤੇ ਸਹੇ ਦੇ। [੮]ਸਿੰਙ [ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼ਾਣ]। [੯]ਮਹਾਨ ਗੁਣ (ਧਰ) ਕਰਨਗੇ। [੧੦]ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ। [੧੧]ਸ਼ਾਮ ਦਾਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨੀਤੀ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਛੁਟ ਮੈਂ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਬੀ ਦਿਖਾਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮਿਲਾਪ ਚੰਗਾ ਹੈ। [੧੨]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੱਧਰੀ ਕਰੀਏ ਤੇ ਕੋਮਲਤਾ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਕਰੀਏ ਪਰ)। [੧੩]ਭਾਵ ਸਾਫ ਤੇ ਕੋਮਲ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਬੀ ਸੱਪ ਟੇਢਾ ਚਲੇਗਾ। [੧੪](ਮੈਂ) ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਔਗੁਨ ਨਹਿ ਪਰਖ ਹੈ, ਮੁਹਿ ਬੁਰਾ ਅਲਾਈ।ਪਠਿਕੈ ਜਾਨਹਿ ਗੋ ਭਲੇ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਉਚਾਰੇ। ਇਹੀ ਭੇਟ ਤਿਹ ਜੋਗ ਥੀ ਮੈਂ ਪਠੀ ਬਿਚਾਰੇ[1]॥੩੬॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕਹਯੋ 'ਕੁਟਿਲ ਜੁ ਮਤ ਨੀਚਾ। ਅੱਗ੍ਰ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਨਿਮਨਿ ਜੋ ਹੁਇ ਦੋਸ਼ਨਿ ਸੀਚਾ[2]। ਦੁਖਦ ਬੁਰੋ ਤਿਹ ਜਾਨੀਏ ਅਬਿ ਲਿਹੁ ਪਤਿਆਈ।ਭਲੀਬਾਤ ਨਹਿੰਹੋਤਿਹੈ,ਦੇਵਤਿਬੁਰਿਆਈ॥੩੭॥ਨਿਜ ਪਿਤਕੋ ਸੁਤ ਜਾਨਿਕੈ ਕਰਿ ਹੇਤ ਹਕਾਰਾ।—ਭਰਪਤਿ ਮੁਝਤੇ—ਦੋਸ਼ਦਿਧ ਹੰਕਾਰ ਅਫਾਰਾ[3]। ਅਬਿ ਨਹਿੰ ਕਛੂ ਕਹੀਜੀਏ ਸੋ ਕਰਹੁ[4] ਪੁਕਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋ ਕਰਹਿੰ ਸੋਈ ਹੁਇ ਕਾਰਾ ॥੩੮॥ ਤੁਰਕਨਿ ਆਗੇ ਦੀਨ ਬਨਿ ਬਿਨਤੀ ਨਿਤ ਠਾਨੈ। ਬਡਿਯਨਿ ਕੀ ਬਡਤਾ ਜੁ ਥੀ ਨਹਿੰ ਰਿਦੇ ਪਛਾਨੈ। ਮਤਿ ਮੂਰਖ ਹੌਰਾ ਭਯੋ ਨਿਜ ਧਰਮ ਬਿਗਾਰਾ। ਹਾਥ ਕਛੂ ਨਹਿ ਆਵਹੀ ਮਲ ਛਾਨਹਿ ਛਾਰਾ[5] ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੌਨ ਧਰਿ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਨਹਿੰ ਫੇਰ।ਭਾਨਾ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਜਾਨਹਿੰਨੀਕੇ ਹੇਰਿ ॥੪੦॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕੋ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਿਲਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪਾਛੇ ਦੁਖੀ ਹੁਈ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਅਤਿ ਚਿੰਤ। ਨਹੀਂ ਸੁਹਾਵਤਿ ਅਪਰ ਕੁਛ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਤਿ ਅਨੰਤ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨੀਂਦ ਨ ਆਵਤਿ ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨਿ। ਨਿਸ ਮਹਿ ਮਿਲਤਿ ਨ ਪਲਕ ਬਿਲੋਚਨ[6]। ਮਹਦ ਕਸ਼ਟ ਅਪਨੈ ਮਹਿੰ ਕਲਪਤ[7]। ਬਿਨਾਂ ਅਰਥ ਮਤਿ ਮੂਰਖ ਜਲਪਤਿ[8]॥੨॥ਦਿਵਸ ਬਿਖੈ ਨਹਿ ਭੋਜਨ ਭਾਵਤਿ।ਗਟੀ ਉਤਾਰਤਿ ਏਕ ਚਢਾਵਤਿ। ਦੁਰਬਲ ਭਯੋ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਤੇ ਖਾਲੀ। ਉਰ ਸੁਲਗਤਿ ਲਕਰੀ ਜਿਮ ਆਲੀ[9]॥੩॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ।ਚੁਭਤਿ ਸੇਲ ਸਮ ਰੜਕਤਿ ਛਾਤੀ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ।ਨਿਤ ਚਿਤਵਤਿ ਫਿਰਗੀ ਝਰਦਾਈ ॥੪॥ ਮਤਸਰ ਪਾਵਕ ਪੁੰਜ ਪ੍ਰਜੁਲਤੀ। ਪੂਜਾ[10] ਅਧਿਕ ਹੋਤਿ

[1]ਵਿਚਾਰਕੇ। [2]ਨਿਵਣਾ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਜਣਾਂ ਹੈ। [3]ਅਫਰਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ। [4]ਕਰਣ ਦਿਹੋ। [5]ਹੱਥ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ (ਸਗੋਂ ਹੱਥ) ਮਲੇਗਾ ਤੇ ਖਾਕ ਛਾਣੇਗਾ। ਭਾਵ ਪਛੁਤਾਏਗਾ। [6]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ। (ਅ) ਪਲ ਭਰ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਟੀਂਦੀਆਂ। [7]ਬਹੁਤੇ ਦੁੱਖ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਪਿਆ ਕਲਪਦਾ ਹੈ। [8]ਬਿਨਾ ਮਤਲਬ ਮੂਰਖ ਸੜਦਾ ਹੈ। [9]ਗਿੱਲੀ [ਪੰਜਾ:, ਅੱਲਾ—ਕੱਚਾ]। [10](ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ) ਪੂਜਾ।

ਨਹਿਂ ਭੂਲਤੀ। ਬਧ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਕਹਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਨਿਤ ਜਿਮ ਤੇਈਆ ਭਾਪ ਸੰਤਾਪੂ[੧]॥੫॥ਪੁਨ ਪਾਛੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੂ। ਕਰਿਕੈ[੨] ਵਾਰ ਪਠੀ ਢਿਗ ਤਾਸੂ॥ ਘਾਇ ਲਗੇ[੩] ਅੰਗ ਅੰਗ ਬਿਸਾਲ॥ ਤਿਨ ਪਰ ਮਨਹੁਂ ਲਵਨ ਘਸਿ ਡਾਲ॥੬॥ਜਨੁ ਪਾਕੇ ਬ੍ਰਿਣ[੪] ਗਾਢੀ ਪੀਰ॥ਪਾਇ ਮਰਚ ਚੂਰਨ ਦੇ ਚੀਰ[੫]। ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਚਿੰਤਾ ਗ਼ਲਤਾਨੇ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਨਹੀ ਨਰ ਜਾਨੈ[੬] ॥੭॥ ਉਡ੍ਯੋ ਰਹੈ ਮਨ ਗਹੈ ਨ ਥਿਰਤਾ[੭]। ਵਹ੍ਯੋ ਜਾਤ ਨਿਤ ਚਿੰਤਾ ਸਰਿਤਾ। ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕਰਮੋ ਸਮੁਝਾਵੈ। 'ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਭੋਜਨ ਕਰੋਂ ਨਹਿਂ ਖਾਵੈਂ ॥੮॥ ਹਮਰੀ ਭੀ ਹੋਵਤਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ॥ ਆਨਤਿ ਸਿੱਖ ਉਪਾਇਨ ਨਾਨਾ। ਕਰਤੇ ਰਹੋ ਮਹਦ ਉਦਯੋਗ[੮]॥ਜਿਮ ਸ਼ਰੀਕ ਹੁਇ ਹਾਨਿਤ ਜੋਗ[੯] ॥੯॥ ਮਿਲਹੁ ਸਲਾਹ ਕਰਹੁ ਸੁਲਹੀ ਸੋਂ। ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਨਿ ਹੁਇ ਜ਼ਲਦੀ ਸੋਂ'। ਕਬਕਬ ਕਰਮੋ ਧੀਰਜ ਦੇਤਿ। ਬਾਤੈਂ ਕਰਤਿ ਅਸਨ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ॥੧੦॥ ਸੁਲਹੀ ਸਾਥ ਸੁ ਕਬਹਿ ਇਕੈਠਹਿ[੧੦]। ਸੰਕਟ ਕਰਤਿ ਨਿਵੇਦਨਿ ਬੈਠਹਿ। 'ਨਿਸ ਦਿਨ ਦਰਬ ਉਪਾਇਨ ਨਾਨਾ॥ਅਰਪਹਿਂ ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ ਆਨ॥੧੧॥ ਧਨੀ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਿਧਾਨਾ[੧੧]। ਬਧਤਿ ਬਧਤਿ ਬਧਿ ਗਯੋ ਮਹਾਨਾ। ਚਲਨ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਠਟਹੁ ਉਪਾਊ॥ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ ਕਾਰਜ ਰਹਿ ਕਾਊ[੧੨]॥ ੧੨॥ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਤਹਿਂ ਤੇ[੧੩] ਪੂਰੇ॥ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗਿ ਹੁਇ ਮਿਲਿਨਿ ਹਦੂਰੇ। ਤੂੰ ਸਮ ਸਖਾ ਰਹਤਿ ਚਿਤ ਆਸ॥ਕਰਹਿਂ ਕਾਜ ਮੁਝ ਮਨ ਭਰਵਾਸਾ[੧੪]॥੧੩॥ ਤੋਹਿ ਅਲੰਬ ਬਿਲੰਬ ਬਿਹੀਨਾ। ਆਇ ਕਦੰਬ ਮੋਹਿ ਗੁਰ ਕੀਨਾ[੧੫]॥ਦੀਨੇ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸੁਖ ਜੈਸੇ॥ਲੈ ਦੇਵਹੁ ਗੁਰਤਾ ਚਲਿ ਤੈਸੇ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਲਹੀ ਕਹ੍ਯੋ'ਰਾਖਿ ਬਿਸਵਾਸ॥ਦਿੱਲੀ ਚਲੇ ਪੁਰਵ[੧੬] ਤੁਮ ਆਸ॥ ਕਰਿ ਲੀਨਸਿ ਕਾਰਜ ਮੈਂ ਸਾਰੇ। ਅਬਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਕਾਰੇ ॥੧੫॥ ਆਵਹਿ ਖਤ

---

[੧]ਦੁੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ)। [੨]ਬਣਾਕੇ। [੩]ਜ਼ਖਮ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। [੪]ਫੋੜਾ। [੫]ਮਾਨੋਂ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਫੋੜੇ ਦੀ ਕਰੜੀ ਪੀੜਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਚੀਰਾ ਦੇਕੇ ਮਿਰਚਾਂ ਦਾ ਚੂਰਨ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [੬]ਨੇੜੇ ਬੈਠਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸੱਕਦਾ। [੭]ਟਿਕਾਉ ਨਹੀਂ ਪਕੜਦਾ। [੮]ਉੱਦਮ। [੯]ਨਾਸ਼ ਦੇ ਯੋਗ। [੧੦]ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੧੧]ਧਨੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [੧੨]ਜੇ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [੧੩]ਭਾਵ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੋਂ। [੧੪]ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤ੍ਰ (ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਾਸ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦੇਵੇਂਗਾ, ਮੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ। [੧੫]ਆਕੇ ਸਾਰੇ (ਲੋਕਾਂ ਨੇ) ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਕਦਮੑ=ਸਮੂਹ]। [੧੬]ਚਲਿਆਂ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਛੁ ਥੋਰਨਿ ਦਿਨਮੈਂ।ਤੂਰਨ ਚਲਹਿ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ’।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਧੀਰਜ ਰਾਖੇ। ਦੇਤਿ ਦਰਬ ਅਰ ਮਾਧੁਰ ਭਾਖੇ॥੧੬॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪੁਨ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਏ।ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਹਿਤ ਰਹਤਿ ਅਕੁਲਾਏ[1]।ਸੁਲਹੀ ਨੇ ਜੋ ਦੂਤ ਪਠਾਯੋ। ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਚਲਿ ਸੋ ਤਹਿਂ ਆਯੋ॥੧੭॥ਜਹਾਂਗੀਰ ਭੇਜਾ ਪਰ-ਵਾਨਾ। ‘ਜੋ ਪੈਸਾ ਉਗਰਾਹ[2]ਮਹਾਨਾ। ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਆਵਹੁ ਮੁਝ ਓਰਾ।ਖਤ ਦੇਖਤਿ ਨਹਿਂ ਰਹੁ ਬਿਤਿ ਥੋਰਾ[3]’॥੧੮॥ਸੁਨਿ ਸੁਲਹੀ ਕਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੌਜ ਸਕੇਲਿ[4] ਲਲਿਤ* ਤਤਕਾਲਾ। ਅਪਨੀ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾ-ਇਸ।ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਹੀ ਸੰਗ ਲਦਾਇਸ ॥੧੯॥ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗਨਿ ਲੀਨਸਿ।ਵਸਤ੍ਰ†ਬਿਭੂਖਨਸੁੰਦਰ ਕੀਨਸਿ।ਨਜ਼ਰਦੇਨਿ ਵਸਤੂ ਬਹੁ ਮੋਲਾ।ਸੰਚਨ ਕਰੀ ਦੇਸ਼ ਢੰਢੋਲਾ॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਿਜ ਅੰਗ ਨ ਮਾਵਤਿ।ਭਰਯੋ ਹਰਖ ਹੰਕਾਰ ਬਧਾਵਤਿ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਨਿ ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ। ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗਾਰੀ[5] ॥੨੧॥ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਬਨਵਾਇਸ। ਮਿਲਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਿਤੁ ਬੇਸ ਸਜਾਇਸ। ਚਢਿ ਸੁਲਹੀ ਸੋਂਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਿਲਯੋ। ਦਿੱਲੀ ਸਮੁਖ ਪੰਥ ਕੋ ਚਲਯੋ॥੨੨॥ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਹੇਹਰੀ ਰਹਯੋ।–ਗੁਰਤਾ ਲੇਹਿਂ–ਚਾਉ ਚਿਤ ਚਹਯੋ।ਬਹੁ ਉਤਸਾਹ ਕਰਤਿ ਸੁਖ ਪਾਈ।ਜਨੁ ਗੁਰਤਾ ਲੀਨਸਿ ਬਡਿਆਈ[6]॥੨੩॥ਸੁਲਹੀ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਾਰਗ ਪਰੇ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾ-ਰਹੁਂ ਸੰਗੀ ਕਰੇ।ਮਜ਼ਲ ਕਰਤਿ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘਾਏ[7]। ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਜਾਇ ਨਿਕਟਾਏ॥੨੪॥ ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਆਪਨੇ ਥਾਨਾ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਉਤਰਯੋ ਢਿਗ ਹਿਤ ਠਾਨਾ। ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਹਜ਼ਰਤ ਪਾਸ।ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ[8]ਲੇਕਰਿ ਧਨ ਰਾਸ ॥ ੨੫ ॥ ਦੀਨਸਿ ਨਜ਼ਰ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗੇ। ਸੁੰਦਰ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਦਈ ਸੰਗੇ। ਕੀਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਭੇਟ ਦਿਖਾਵਤਿ ਭਾ ਜਿਸ ਕਾਲਾ॥ ੨੬ ॥ ਦਿਵਸ ਦੂਸਰੇ ਮਿਲਯੋ ਜੁ ਫੇਰੀ। ਕਰੀ ਸਿਪਾਰਸ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇਰੀ। ‘ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਨੰਦਨ। ਬਡੋ ਜੁ ਲੋਕ ਕਰਹਿਂ ਬਹੁ ਬੰਦਨ॥੨੭॥ ਸੋ ਮਿਲਿਬੇ ਕਹੁ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ’। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਸੁਨਤਿ ਬੁਲਾਯੋ।‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਘਰ ਬਡ ਊਚਾ‡।ਜਿਸ ਕੀ ਸਮਸਰ ਕੋ ਨ ਪਹੂਚਾ॥੨੮॥ਭਏ ਅਧੀਨ ਜੁ ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ।ਕਰਿ ਨਿਜ ਮਿਹਰ ਕਾਜ ਗਨ ਸਾਰੇ। ਗਯੋ ਪਦਰ

[1]ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਯਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [2]ਉਗ੍ਰਾਹਿਆ ਹੈ। [3]ਥੋੜਾ ਬੀ ਨਾ ਠਹਿਰ। [4]ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ। [5]ਨਾਲ ਲਏ। [6]ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਵਡਿਆਈ। [7]ਲੰਘੇ। [8]ਭਾਵ ਸੁਲਹੀ ਮਿਲਿਆ।

*ਪਾ:–ਚਲੇ। †ਪਾ:–ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ‡ਪਾ:–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੋ ਘਰ ਊਚਾ।

ਮਮ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਕਾਲ॥੨੯॥ਮਿਲਿਕੈ ਤਿਨਹੁ ਬੰਦਗੀ ਕੀਨਿ। ਕੇਤਿਕ ਭੂਮਿ ਉਪਾਇਨ ਦੀਨਿ।ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਹੁਤੀ ਹਮਾਰੀ। ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੋ ਯਾਦ ਨਿਹਾਰੀ[1]॥੩੦॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਕਹਸਿ ਬਡੇਰਾ। ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਚਲਿ ਗਇਊ। ਮਿਲਯੋ ਸ਼ਾਹ ਸੋਂ ਆਸ਼ਿਖ ਦਇਊ॥੩੧॥ ਸੁਲਹੀ ਨੇ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਬਡਾਈ।ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਤੇਭੇਟ ਦਿਵਾਈ।ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਹੋਛਤਾ ਹੇਰੀ[2]।–ਕਹਾਂ ਗੁਰੁਵਤਾ ਗੁਰਤਾ ਕੇਰੀ–॥੩੨॥ਹਜ਼ਰਤ ਜਬਿ ਮੁਲਾਹਜੇ ਭਇਊ[3]।ਅਪਨਿ ਹਵਾਲ ਤਬਹਿ ਕਹਿ ਦਇਊ[4]। 'ਮੈਂ ਬਡ ਨੰਦਨ ਹੌਂ ਫਰਿਆਦੀ॥ ਉਚਿਤ ਮੋਹਿ ਕਉ ਬੈਠਿਬਿ ਗਾਦੀ॥ ੩੩ ॥ ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਅਲਪ ਨੇ ਲੀਨਸਿ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਮੁਝ ਨਿਕਾਰ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ। ਗੁਰੂ ਬਨਯੋ ਨਿਜ ਚਰਨ ਪੁਜਾਇਸਿ। ਅਨ ਗਨ ਧਨ ਸਿੱਖਨਨਿ ਤੇ ਪਾਇਸਿ॥੩੪॥ ਮੋਹਿ ਨ ਦੇਤਿ ਆਪ ਹੀ ਰਾਖੈ।–ਅਪਰ ਕਵਨ ਹੈ–ਗਰਬਤਿ ਭਾਖੈ।ਮੈਂਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਆਪ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਠਾਨੀ ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਰਾਰੀ[5] ॥੩੫॥ ਸੋ ਨਿਰਭੈ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਕਾਹੂੰ। ਬੈਠਯੋ ਸਦਨ ਗਰਬ ਮਨ ਮਾਂਹੂ। ਚਿਤ ਤੇ ਤੁਮਰੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਰਯੋ। ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨਹਿ,ਮੈਂ ਕਹਿ ਹਾਰਯੋ॥੩੬॥ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਕੀਦਿਸਿ ਚਲਿਆਯੋ। ਤਊ ਨ ਸੰਕਤਿ[6]ਕੁਛ ਡਰ ਪਾਯੋ। ਕੀਜਹਿ ਹਮਰੋ ਨਯਾਇ ਨਿਬੇਰਾ।ਤੁਮ ਕੋ ਕੀਨਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਬਡੇਰਾ[7]॥੩੭॥ਨਯਾਉਂ ਕਰਨ ਤੇਤਖਤ ਬਿਰਾਜਾ।ਇਹੀ ਧਰਮ ਤੁਮ ਕੋ ਉਪਰਾਜਾ''। ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਅਚਰਜ ਉਰ ਧਾਰਾ।–ਇਹ ਅਜੋਗ ਕਥਾ ਇਨਹੁ ਉਚਾਰਾ॥੩੮॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਗਾਦੀ। ਤਿਨ ਮਹੁੰਰਾਰ ਕਤੋ ਫਰਿਆਦੀ[8]।ਜੇਕਰਿ ਕਲਹਿ ਆਪ ਮਹਿ ਡਾਰੈ।ਕਹਾਂ ਅਪਰ ਨਰ ਅਹੈਂ ਬਿਚਾਰੇ॥੩੯॥ਦੇਖਹੁ ਕਥਾ ਅਚਰਜ ਇਹ ਮਾਯਾ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਨਰ ਜਾਂਹਿ ਭ੍ਰਮਾਯਾ–। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਹਜ਼ਰਤ ਐਸੇ। ।ਕਤਿਕ ਦੇਰ ਰਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਬੈਸੇ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਾਦੀ ਪਾਵਤਿ ਏਕ ਹੀ ਅਪਰ ਵਿਰਾਦੀ ਹੋਤਿ।ਕਿਮ ਸ਼ਾਦੀਹੁਇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਤਸਰ ਹ੍ਰਿਦੇ ਉਦੋਤਿ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸ 'ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੋ ਮੈਂ' ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਿਲਿਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੨੬॥

[1]ਮੁਲਾਕਾਤ (ਮੈਂ) ਦੇਖੀ ਹੈ ਸੋ (ਮੇਰੇ) ਯਾਦ ਹੈ। [2]ਨੇੜੇ ਬੈਠਿਆਂ ਹੋਛਾਪਣ ਦੇਖਿਆ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ)। [3]ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ। [4]ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ। [5]ਲੜਾਈ। [6]ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਕੇ। [7]ਬਨਦਾ ਹੈ (ਆ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। [8]ਤਿਨਾਂ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਫਰਿਆਦ (ਹੋਣਾਂ) ਕਿੱਥੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

੨੭. [ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਠਾ ਬਨਾਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਬਹੁਬਿਚਾਰਿ ਹਜ਼ਰਤ ਕਰਯੋ ਸਿਮਰੀ ਪੂਰਬਬਾਤ।ਸੁਨਯੋ ਹੁਤੋਕਿਸ ਪਾਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ॥੧॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥–ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਗਾਦੀ ਪਰ ਲਘੁ ਸੁਤ ਬੈਠਾਇ। ਆਪ ਸਮਾਇ ਗਏ ਸਚਖੰਡ ਸੁ ਬਡ ਸੁਤ ਪਰ ਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਾਇ।ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਨ,ਯਾਂਤੇ ਛੂਛੋ,ਗੁਰਤਾਦਈ ਨ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇ–। ਸੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਉਰ ਬੋਲਯੋ ਸਭਿ ਸੌਂ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਇ॥੨॥'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਹਮ ਸੇਵਕ ਕਿਮ ਸ੍ਵਾਮੀਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ਨਯਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੀ ਕਰਹਿਂ ਨਿਬੇਰਨਿ ਇਹੀ ਭਾਵਨਾ ਰਿਦੈ ਬਸਾਇ।ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ,ਸੁਨਹਿ ਪੁਕਾਰ,ਨ ਬਿਰਥੀ ਜਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ ਆਪਹਿ ਲਖਿ ਲਾਯਕ ਲਘੁ ਸੁਤ ਬੈਠਾਇ ॥੩॥ਤਿਨਕੀ ਕਰੀ ਨ ਮੇਟਹਿਂ ਹਮ ਕਿਮ[1]ਜਿਮ ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਗਏਨਿਬੇਰ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਤੋਹਿ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਦੇਤਿ ਭਲੇ, ਨ ਹੁਤੋ ਕੁਛ ਬੈਰ। ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਨੰਮ੍ਰਿ ਚਿਤ ਹੋਵਹੁ ਉਚਿਤ ਤੁਮਹੁ ਤਿਹ[2] ਲਾਗਹੁ ਪੈਰ। ਗੁਨ ਮਹਿਂ ਬਡੋ,ਬਡੋ ਸੋ ਜਾਨੋ,ਲਘੁ ਗੁਨ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਲਘੁ ਹੀ ਹੇਰਿ॥੪॥ਗਜਦੀਰਘ ਲਘੁ ਸ਼ੇਰ ਹੇਰੀਯਤਿ, ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ ਨਾਮ ਅਧਿਕ ਗੁਨ ਜਾਨਿ[3]। ਫਟਕ[4] ਬਡੋ ਨਹਿ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਹਿ ਕੋ,ਹੀਰਾ ਊਜਲ ਲੇ ਹਿਤ ਠਾਨਿ।ਸੰਖ ਅਸੰਖ[5] ਨ ਪਹਿਰਹਿ ਕੋਊ ਮੁਕਤਾ ਦਿਪਤਿ ਬਿਭੂਖਨਿ ਥਾਨਿ[6]। ਪੀਤਰ ਪਰਹਰਿ ਹੋਹਿ ਘਨੇਰੋ[7] ਕੰਚਨ ਥੋਰ ਧਰਹਿਂ ਨਿਜ ਪਾਨ॥ ੫ ॥ ਗੁਨ ਤੇ ਬਡੋ ਇਸੀ ਤੇ ਜਾਨਹੁ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ ਪਰਖਨਿ ਕੀਨਿ। ਅਪਰ ਨ ਤਿਨਹੁ ਸਮਾਨ ਜੌਹਰੀ,ਅਲਪ ਬਿਸਾਲ ਲੇਤਿ ਸ਼ੁਭ ਚੀਨਿ। ਕਰੀ ਤਿਨਹੁ ਕੀ ਹਮ ਕਿਮ ਮੇਟਹਿਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਗੁਨ ਗਨ ਮਹਿਂ ਪੀਨਿ। ਜਿਨ ਕੌ ਨਮਸਕਾਰ ਨਿਤ ਕਰਨੀ ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਚਾਹੇ ਜੁ ਪ੍ਰਬੀਨ[8]॥੬॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਬਾਕਨਿ ਤਪਤਯੋ ਚਿਤ ਮਹਿ ਅਤਿ ਦੁਖ ਪਾਇ।ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ'ਮੈਂ ਲਰਕੈ ਨਿਕਸਯੋ ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਥਲ ਜਾਇ। ਕੋ ਮੁਖ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਸ

---

[1]ਕਿਵੇਂ ਬੀ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ। [3]ਹਾਥੀ ਬੜਾ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਛੋਟਾ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ ਗੁਣ ਦੇ ਜ਼ਾਦਾ ਕਰਿ ਹੀ ਜਾਣੋ। [4]ਬਿਲੌਰ। [5]ਸੰਖ ਬੇਗਿਣਤ ਹਨ। [6]ਪਰ ਮੋਤੀ ਪਕ ਸ਼ਦ ਹਨ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਵਿਚ। [7]ਪਿੱਤਲ (ਭਾਵੇਂ) ਬਹੁਤਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਸੁਟਦੇ ਹਨ। [8]ਜੋ ਚਤਰ ਹੈ।

ਦਿਖਰਾਵੈਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੌਂਮੈਂ ਕਿਸੀਉਪਾਇ। ਕਰੌ ਧਕੇਲਨਿ ਦੇਤਿ ਨਜਾਉਂ ਨਹਿਂ ਤੌ ਮੇਰੋ ਕੁਛੁ ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ" ॥੭॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਬੋਲਨੋ'ਕਲੌਂ ਤੂੰ ਤਪਤਾਇ?।ਪਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨਕਰਿ ਤਿ ਸਨੇਲੀਨਸਿ ਕਲੌਂ ਤੇਰੇ ਉਰ ਦਾਹ[1] ਲਗਾਇ।ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਨ ਅਪਨਿ ਬਡਨਿ ਕੀ ਅਬਿ ਕਜਾ ਹੁਇ,ਠਾਨੈਂ ਜਿ ਉਪਾਇ। ਲਗਹੁ ਪਾਇ ਤਿਸ, ਕਰਹੁ ਗੁਜ਼ਾਰਾ, ਮੈਂ ਨਿਜ ਹੁਕਮ ਨ ਤਹਾਂਅਲਾਇ'॥੮॥ਇਮ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਭਾਖੀਅਪਰ ਖਜਾਲ ਪੁਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਇ। ਇਸਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਨਹਿ ਮੁਖ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਬੈਠਨੋ ਤਬ ਹੀ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਇ।ਕਿਸਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਨਹਿਂ, ਰਿਸ ਉਰ, ਬ੍ਰੀੜਾ[2] ਬਡੀ ਬਹੁਰ ਉਪਜਾਇ। ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿੰਤਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਅਧਿਕ ਹੀ ਪਾਇ॥੯॥ਅਵਨੀ ਖਨਤਿ ਨਖਨਿ ਸੋਂ, ਝੁਰਤਿ, ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਕੁਛ ਬੋਲ ਸਕੈ ਨਾ।ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠਨੋ ਮੁਰਝਾਵਤਿਪੁਨਿ ਗਮਨੇ ਸਭਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਐਨਾ।ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਪਰਨੋ ਆਇ[3]ਨਹਿ ਬੋਲਤਿ ਬੈਨਾ।ਬਦਨ ਛਾਦਿਕਰਿ ਲੇ ਬਡ ਸ੍ਵਾਸਨਿ ਭਰਿਭਰਿ ਜਲ ਆਵਤਿ ਜੁਗਨੈਨ॥੧੦॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿ ਭਾਵਤਿ ਕੈਸੇ ਚਿੰਤਾਮਹਿ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਹਾਇ*।ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਮਾਸ ਭਏ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੁ ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਯਾਦ ਕਰਾਇ। ਕਬਹੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾਯੋ ਨਹਿਂ ਸਨਮਾਨਨੋ ਪੁਨਿ ਕਿਸ ਭਾਇ। ਯਾਂਤੇ ਅਧਿਕ ਚਿੰਤ ਮਨ ਠਾਨਤਿ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ॥੧੧॥ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਲਹੀ ਕੇਸੰਗਿ ਮਿਲਕੈ ਅਪਨੋਕਸ਼ਟ ਕਹਨੋ ਤਬਿ ਰੋਇ। 'ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਛੁ ਨ ਕੀਨਸਿ ਜਿਸਕੀ ਆਸ ਸਦਾ ਚਿਤ ਹੋਇ[4]।ਅਬਿ ਕਜਾ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਵ ਬਤਾਵਹੁ ਜਿਸਤੇ ਰਹਿਆਵੈ ਪਤ ਜੋਇ। ਕਿਸਂ ਮਿਸ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਨਿਕਸਹਿਂ, ਰਹਨੋ ਲਾਭ,ਆਗਲ ਹੀ ਖੋਇ[6]†'॥੧੨॥ ਸੁਲਹੀ ਕਹਨੋ 'ਨ ਬਸ ਕਛ ਮੇਰੇ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਮਝਹਿ ਪਖਵਾਨ[7]।ਮਿਲਹੁ ਦੋਇ ਉਮਰਾਵ ਹੇਰਿਕਰਿ ਇਕ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ। ਦੁਤਿਯ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਜਾਨੀਅਹਿ ਕਛ ਰਿਸ਼ਵਤ[8] ਦੀਜਹਿਤਿਨ ਪਾਨ।ਕਰਹਿਂ ਸਿਪਾਰਸ਼ ਦੋਨੋਂ ਇਹਜਬਿ,ਸਿੱਧ ਕਾਜ ਅਪਨੋ ਤਬਿ ਜਾਨਿ'

[1]ਦਾਗ਼ ਨਹੀਂ। [2]ਸਖ਼। [3]ਲੱਜਾ। [4]ਆਕੇ ਲੰਮਾ ਪੇ ਗਿਆ। [5]ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। [6](ਹੋਰ) ਲਾਭ ਹੋਣਾਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਅਗਲਾ ਹੀ ਗੁਆ ਲਿਆ। [7]ਪੱਖੀ। [8]ਵੱਢੀ [ਫ਼ਾ॰, ਰਿਸ਼ਵਤ]।

*ਪਾਃ–ਬਿਤਾਇ। †ਪਾਃ–ਪ੍ਰਥਮ ਜੁ ਲਈ ਖੋਇ।

॥੧੩॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਜਤਨ ਸੁ ਠਾਨ੍ਯੋ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤਿਨਸੋਂ ਠਹਿਰਾਇ। ਮੁਹਰ ਤੀਨ ਸਤ[1] ਰਿਸ਼ਵਤਿ ਦੀਨਸਿ, ਦੀਨ ਬਦਨ ਹੁਇ ਬਿਨਤੀ ਗਾਇ।'ਦੋਇ ਮਾਸ ਕੋ ਅਰਸਾ ਗੁਜ਼ਰ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰ੍ਯੋ ਨ ਬੁਲਾਇ। ਆਯੋ ਨ੍ਯਾਉਂ ਲੇਨਿ ਗੁਰਿਆਈ, ਸੋ ਤੌ ਰਹੀ, ਪ੍ਰਥਮ ਪਤਿ ਜਾਇ[2]॥੧੪॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਕਹਿ ਸਨਮਾਨ ਕਰਾਵਹੁ ਬਡੀਬਾਤ ਗੁਰਤਾ ਖੁਸਵਾਇ[3]।ਆਪ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ ਮੋਹਿ ਬਿਠਾਵਹਿ, ਇਮ ਤੌ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇਹਿ ਕਰਿ ਆਦਰ ਤਹਾਂ ਬਸੋਂ ਜਹਿਂ ਸ਼ਾਹਿ ਬਸਾਇ। ਇਮ ਭੀ ਰਹਿ ਆਵਤਿ ਹੈ ਮੇਰੀ, ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਕਰਹੁ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥੧੫॥ ਫੇਰਿ ਸਦਾ ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਵੌਂ ਗੁਰਘਰ ਕੋ ਜਸਹੁਇ ਸਿਰੁਪਾਇ[4]।ਕਰਹੁਖੁਦਾਇ ਰਾਹ ਇਹ ਕਾਰਜ, ਬਡੋ ਸਬਾਬ[5]ਹੋਇ ਸੁਖਦਾਇ। ਚਾਤੁਰਤਾ ਜੁਤ ਹਜ਼ਰਤ ਫੇਰਹੁ ਲਖਹਿ ਨ ਜਿਸਤੇ[6], ਲੇਹੁ ਮਨਾਇ। ਸੁਮਤਿਵੰਤਿ ਇਹ ਪੱਖੀ ਪਰਖਹਿ ਸੁਲਹੀਕੋ ਪਰਖ੍ਯੋ ਜਿਸਭਾਇ[7]॥੧੬॥ਉਮਰਾਵਨਿ ਸੁਨਿਖਾਤਰ ਕੀਨਸਿ'ਹਮ ਹਜ਼ਰਤਕੋ ਲਖਹਿਂ ਸੁਭਾਇ।ਇਸਬਿਧਿ ਕਹਹਿਂ ਨ ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਮੈਂ[8] ਅਰੁ ਤੇਰੋ ਕਾਰਜ ਬਨ ਜਾਇ। ਨ੍ਯਾਉਂ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਹੁਤ ਬੇਰ ਲਗਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਹੋਇ ਨ ਕੁਨਿਆਇ।ਰੰਕ ਧਨੀ ਨਰ ਨਾਰਿ ਨੀਚ ਉਚ ਸਭਿ ਕੀ ਆਪ ਸੁਨਹਿ ਚਿਤ ਲਾਇ॥੧੭॥ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇਨਿ ਤੌ ਮਾਨਿ ਲੇਹਿਗੋ ਗਾਦੀ ਦੇਨਿ ਬਿਖੈ ਸੰਦੇਹਿ।ਨਿਰਨੇ ਨੀਕੇ ਨ੍ਯਾਉਂ ਨਿਬੇਰਹਿ ਤਿਸਤੇਤੁਝੇ ਨ ਪਹੁੰਚਹਿ ਕੇਹ[9]।ਪਿਤਾਪ੍ਰਬੀਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਲਘੁਸੁਤ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਕਰਿ ਨੇਹ। ਨ੍ਯਾਉਂ ਕਰਤਿ ਨਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿਪਾਰਸ਼, ਜਥਾ ਜੋਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇਹਿ[10]॥੧੮॥ਨ੍ਯਾਉਂ ਕਰਨਿ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵਹਿਂ,ਗੁਰਨੰਦਨ ! ਸੁਨਿ ਦੇਕਰਿ ਕਾਨਿ[11]।ਘੰਟਾ ਸਿਰ ਪਰ ਲਰਕਤਿ ਨਿਸਦਿਨ ਰਹਿ ਬਜ਼ਾਰ

---

[1]ਤਿੰਨ ਸੌ। [2]ਪਹਿਲੀ ਆਬਰੋ ਬੀ ਚਲੀ ਗਈ। [3]ਵਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ (ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੀ) ਗੁਰਤਾ ਖੁਹਾਵੋ। [4]ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਿਰੋਪਾਉ। [5]ਪੁੰਨ [ਫਾ:, ਸਵਾਬ]। [6]ਜਿਸ ਕਰ ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ। [7]ਇਹ ਸੁਮਤ ਵਾਲਾ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਪੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਹੀ ਨੂੰ ਪਰਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕਰੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪੱਖੀ ਨਾ ਜਾਣੇ। [8]ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕੇਗਾ (ਸਾਨੂੰ ਤੇਰਾ ਪੱਖੀ)। [9](ਜੇ) ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਨਿਆਉਂ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। [10]ਭਾਵ ਜੋ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। [11]ਅਗੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮਹਿ ਰਜੁ ਮਹਾਨ[੧]।ਇਕਦਿਨ ਜਲ ਪਖਾਰ[੨]ਕਉ ਲਾਦੇ ਬ੍ਰਿਖਭ[੩] ਅਗਾਰੀ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨ। ਜਲ ਦਾਨੀ[੪]ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਹਾਂਕਤਿ ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਆਏ ਤਿਸਥਾਨਿ॥੧੯॥ਬ੍ਰਿਖਭਚਰਨ ਸੋਂ ਰੱਜੁ ਲਾਗੀ ਐਂਚੀਗਈਸੁ ਘੰਟਾਹਾਲਿ[੫] । ਬਾਜਤਿ ਨਾਦ ਭਯੋ ਤਿਸਕੇਰਾ ਹਜ਼ਰਤ ਬੈਠਯੋ ਤਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[੬] । ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ—ਲੇਹੁ ਸੁਧਿ—ਦੌਰੇ ਮਾਨਵ ਗਨ ਤਤਕਾਲ । ਖੋਜਨਿ ਲਗੇ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਸੋਂ, ਇਤ ਉਤ ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਨਰ ਜਾਲ॥੨੦॥ਇਕ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ—ਬ੍ਰਿਖਭ ਪਗ ਲਾਗ੍ਯੋ ਰੱਜੂ ਚਲਿ ਘੰਟਾ ਠਨਕਾਰ—। ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ—ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਨਰ ਨੇ ਕੀਨਿ ਪੁਕਾਰ।ਜਲ ਦਾਨੀ ਕੇ ਬੈਲ ਚਰਨ ਲਗਿ ਹਾਲ ਗਯੋ ਉਠਿ ਨਾਦਿ ਉਦਾਰ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਮ ਪ੍ਰਜਾ ਬਸਹਿ ਸੁਖਨਿਬਲ ਸਬਲ ਸਭਿਹੁਇ ਇਕਸਾਰ—॥੨੧॥ਜਹਾਂ-ਗੀਰ ਨੇ ਪੁਨਹਿ ਪਠਾਏ—ਆਨਹੁ ਬ੍ਰਿਖਭ ਲਦ੍ਯੋ ਤਿਸੁਭਾਂਤਿ।ਜਿਮ ਗਮ-ਨਤਿ ਪਗ ਰਜੂ ਐਂਚਲੀ[੭] ਦੁਖਤਿ ਪੁਕਾਰ ਕਰੀ ਜਿਮ ਜਾਤਿ[੮]। ਬਿਨ ਦੁਖ ਮਮ ਘੰਟਾ ਨ ਹਿਲਾਵਤਿ ਕਰਹੁਂ ਨ੍ਯਾਉਂ ਤਿਹ ਪਿਖਿ ਬਿਰਤਾਂਤ—। ਮਤਿ ਬਿਸਮਤਿ ਨਰਗਏ ਦੌਰਕਰਿ ਜਹਾਂ ਬੈਲ ਅਰ ਥੋ ਜਲਦਾਤ[੯]॥੨੨॥ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਬ੍ਰਿਖਭ ਲਦਾਯੋ ਹਾਂਕਹਿਪ੍ਰਾਛੇ ਗਮਨਯੋਸੋਇ।ਆਨ੍ਯੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਹਿ ਬੈਠ੍ਯੋ, ਸਭਾ ਲਗੀ ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਹਜ਼ਰਤ ਕਹ੍ਯੋ—ਬੈਲ ਕੋ ਹਕ ਹੈ ਲਈ ਉਠਾਇ ਪਖਾਲੈਂ ਦੋਇ। ਬਹੁਰ ਤੀਸਰੀ ਲਾਦਨਿ ਕੀਨਸਿ ਇਹ ਅੰਨ੍ਯਾਇ ਇਸੀਸੰਗਿ ਹੋਇ॥੨੩॥ਯਾਂਤੇ ਮਮਘੰਟਾ ਠਨਕਾਰ੍ਯੋ,ਹੋਇ ਦੁਖੀ ਇਮ ਕੀਨਿ ਪੁਕਾਰ। ਅਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਖਭਨਿ ਕੋ ਲਾਦਹੁ ਦੋਇ ਪਖਾਲੈਂ ਭਾਰ[੧੦] । ਬਹੁਰ ਤੀਸਰੀ ਧਰਹਿ ਜੁ ਊਪਰਿ ਹੋਹਿ ਗੁਨਾਹੀ ਕੈਦ ਮਝਾਰ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਇਮ ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਦੀਜੈ—ਸ਼ਾਹੁ ਕੀਨਿ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰ॥੨੪॥ਬਡ ਧਰਮੱਗਜ ਨ੍ਯਾਉਂ ਜਹਿਂਪਸ਼ੂਯਨਿ[੧੧] ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਤੌ ਕ੍ਯਾ ਹੈ ਬਾਤ[*]।ਇਮ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਦੁਖਤਿ ਭਯੋ ਉਰ ਗੁਰਤਾਆਸ ਤ੍ਯਾਗ ਪਛੁਤਾਤਿ ।—ਇਸ ਢਿਗ ਜਤਨ ਹੋਇ ਨਹਿ ਸਕਿਯਤਿ ਮਤਿ

[੧]ਲੰਬੀ ਰਸੀ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। [੨]ਜਲ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਕਾਂ, ਪਖਾਲਾਂ। [੩]ਬੈਲ। [੪]ਮਾਸ਼ਕੀ। [੫]ਹਿੱਲ ਪਿਆ। [੬]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੇਠ ਬੈਠਿਆ ਸੀ। [੭]ਭਾਵ ਘੰਟਾ ਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। [੮]ਖਿੱਚ ਲਈ। [੯]ਜਾਂਦਿਆਂ। [੧੦](ਕੇਵਲ) ਦੋ ਮਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰ। [੧੧]ਜਿਸ ਨੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਨਿਆਉਂ ਕੀਤਾ। *ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੩੭ ਦੇ ਅੰਕ ੪੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸੁਖਮ[1]ਨਿਰਨੈ ਅਵਦਾਤਿ। ਤਊ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਆਦਰ ਠਾਨਹਿ ਇਸ ਮਹਿ ਭੀ
ਮਮ ਪਤਿ ਰਹਿ ਜਾਤਿ–॥੨੫॥ਲੈ ਰਿਸ਼ਵਤ ਹਜ਼ਰਤ ਢਿਗ ਗਮਨੇ ਸੁਲਹੀ
ਅਪਨੇ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਇ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਯੋ ਲਗੇ ਤਰੀਫ
ਕਰਨਿ ਸਮੁਦਾਇ।'ਪ੍ਰਥਮ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਨ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮੁਰੀਦ
ਬਨਾਇ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਤਿਨ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸੁਜਸੁ ਜਗਤ ਪਰਛਾਇ॥
੨੬॥ਗੁਰ ਘਰ ਸਾਗਰ ਸਮਸਰ ਡਰਹਰਿ[2]ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਭਾ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਦੇਸ਼
ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਨਰ ਮਾਨੈਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ। ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਿ
ਤਿਨ ਹੋਤਿ ਸਹਾਇਕ ਸੁਜਸ ਬਿਲੰਦ ਕਰਹਿਂ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ
ਜੋਤਿ ਇਨਹੁ ਮਹੁਂ ਜਾਨੀ ਪਰਹਿ ਗੁਨਹਿ ਬਖਸ਼ਿੰਦ[3]॥੨੭॥ ਸਨਮਾਨਤਿ
ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਰਹੇ ਸਭਿ, ਇਹ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯਹੁ ਤੁਮ ਦ੍ਵਾਰਗਨ ਜਾਉਂ ਨਿਬੇ-
ਰਨਿ ਕੀਜਹਿ ਨੀਕੇ ਕਰੋ ਬਿਦਾ ਦੇ ਕਰਿ ਉਪਹਾਰ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਹਿਮਾ ਇਸ
ਘਟਿ ਜਾਵਹਿ, ਸਿੱਖ ਤਜਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਜੁਹਾਰ। ਇਹ ਭੀ ਪੁੰਨ ਆਪ ਕੇ
ਘਰ ਕੋ ਕਰਹਿ[4]ਖੁਦਾਇ ਬੰਦਗੀ ਚਾਰੁ॥੨੮॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਬੈਠਾਵਨਿ ਕਰਿ-
ਯਹਿ ਮਾਨਵ ਲਾਖਹੁਂ ਮਾਨਹਿਂ ਯਾਂਹਿ। ਪਰੰਪਰਾ[5]ਇਹ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਕੀ
ਨਿਸ਼ਚਲ ਰਾਖਹੁ ਮਿਟਹਿ ਜੁ ਨਾਂਹਿ। ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਬਿਥਰਹਿ
ਅਧਿਕ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਦਰਗਾਹਿ'। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਸੁਨਿ ਪਹਿਚਾਨੀ–ਰਿਸ਼ਵਤ
ਲਈ ਇਨਹੁ[6]ਇਸ ਪਾਹਿ॥੨੯॥ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਕੁਛ ਭਾਖੀ ਆਜ
ਤਰੀਫ ਕਰਤਿ ਛਲ ਸੰਗਿ। ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਬਿਗਾਰਤਿ ਲੋਕਨਿ ਭਰਯੋ
ਖੁਟਾਈ ਸੰਗ ਕੁਢੰਗ[7]। ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਅਧਿਕਾਰ ਨ ਇਸ ਕੋ ਗਯਾਨ ਆਦਿ ਗੁਨ
ਨਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਅੰਗ। ਤਊ ਗੁਰੂ ਕੋ ਨੰਦਨ ਹੋਯਹੁ–ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਚਹਿ ਮਾਨ
ਉਤੰਗ[8]॥੩੦॥ ਬੋਲਯੋ ਜਹਾਂਗੀਰ 'ਲਿਹੁ ਗ੍ਰਾਮਹਿ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਇਹ
ਦੀਨਿ। ਕਰਹੁ ਧਾਮ ਤਹਿਂ ਬੈਠਿ ਕੁਟੰਬ ਜੁਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਜਾਹੁ ਨ,
ਚੀਨਿ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਹਮ ਜਬਿ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਤੇ ਸੁਨਹਿਂ ਜੁ

[1] ਸੂਖਮ ਮਤ ਨਾਲ ਸਾਫ ਨਿਰਨੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਅਵਦਾਤ=ਸਾਫ, ਨਿਰੋਲ]। [2] (ਜਮਾਂ ਦੇ) ਡਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮ ਹੈ। (ਅ) (ਭੌ) ਸਾਗਰ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿਚ (ਡਰ ਹਰਿ=) ਅਭੈ (ਸਾਗਰ) ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰ ਹੈ। (ੲ) ਗੁਰੂ ਘਰ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰੂਪੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਛਲ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3] ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਬਖਸ਼ਾਉਣੇ ਵਾਲੀ। [4] ਕਰੇਗਾ (ਪ੍ਰਿਥੀਆ)। [5] ਆਦ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਂਵਦੀ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ। [6] ਭਾਵ ਉਮਰਾਵਾਂ ਨੇ। [7] ਖੋਟੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਪ੍ਰਿਥੀਆ)। [8] ਭਾਵ (ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ) ਮਾਨ ਉੱਚਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੀਨਿ। ਅਬਿ ਤੇ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨ ਠਾਨਹੁ ਤਿਨ ਸੰਗ,ਨਿਜ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਹਮਹੁ ਤੇ ਲੀਨਿ'॥੩੧॥ਇਮ ਕਹਿ ਪਟਾ ਲਿਖਾਇ ਬਿਦਾ ਕਿਯ 'ਮਿਲਹੁ ਹਮੈਂ ਜਬਿ ਲਵਪੁਰਿ ਆਇ'। ਕੁਛਕ ਹਰਖਕਰਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਆਯਹੁ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰੀਤੇ ਨਿਕਸਾਇ। ਗਮਨਤਿ ਦੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[1], ਤਹਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਲੀਨਸਿ ਹਰਖਾਇ। ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤਿ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁੰਦਰ ਕੋਠਾ ਲੀਨਿ ਬਨਾਇ[2] ॥੩੨॥ਤਿਸ ਕੀ ਸੰਗਯਾ ਤੈਸੇ ਕਹੀਅਹਿਸੋਢੀ ਕੋਠੇ ਕੋ[3]ਬਿਦਤਾਇ।ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਸਾਇ ਹਰਖ ਜੁਤਿ ਅਪਨੀ ਪੂਜਾ ਬੈਠਿ ਕਰਾਇ। ਥੋਰੀ ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਉਪਾਇਨ ਕੁਛਕ ਚਢਾਇ। ਕਰਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨਿ ਬਿਤਾਇ ਸਮੋ ਨਿਜ ਪਟ-ਬੀਜਨ ਸਮ ਚਮਕ ਦਿਖਾਇ॥੩੩॥ਦੋਹਰਾ।ਜਤਨ ਠਾਨਿ ਬਿਧਿ ਅਨਿਕ ਕੇ ਹਾਰ ਪਰ੍ਯੋ[4] ਦੁਖ ਪਾਇ। ਸਮੁਤਾ ਚਹਿ ਜਗਨਾਥ ਸੋਂ[5] ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ॥੩੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕੋਠਾ ਪਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੭॥

੨੮ [ਠਾਕਰ ਪੂਜਕ ਪਖੰਡੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਰਿਸ ਢੰਗ ਕੋ[6] ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕਿਯੋ ਨਿਸੰਗ।ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੀ ਕਥਾ ਅਬਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਹਿਤ ਸੰਗ॥੧॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ॥ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰਅਰਜਨ ਪਾਛੇ[7]।ਬਹੁ ਕਰੇ ਉਛਾਹ ਸੁ ਆਛੇ।ਸੁਤ ਜਨਮ ਨਵੋਜਨੁ ਹੋਵਾ। ਦੁਖਬਿਘਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਖੋਵਾ ॥ ੨ ॥ ਬਹੁ ਦਾਨ ਦੀਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮਾ। ਅਭਿਲਾਖਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੀ ਛੇਮਾ।ਮੁਖਮੰਡਲ ਸੁੰਦਰਚੰਦੂ।ਪਿਖਿਹਰਖਤਿ ਆਨੰਦ ਕੰਦੂ[8]॥੩॥ਦ੍ਰਿਗਦਲ ਬਿਲੰਦ ਅਰਬਿੰਦੂ[9]। ਦੁਤਿ ਕਲਿਕਾ ਰਦਨ ਮਨਿੰਦੂ[10]। ਹਰਖੰਤਿ ਦਾਸ ਪਿਖਿ ਬ੍ਰਿੰਦੂ। ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੁਰਕ ਅਰੁ ਹਿੰਦੂ॥੪॥ਦਿਨਰੈਨ ਨੈਨ ਕੇ ਆਗੇ। ਰਖਿ ਜਨਨੀ ਆਨ ਨ ਤਜਾਗੇ[11]।ਕਰਿ ਭਲੀਭਾਂਤਿਤਕਰਾਈ। ਨਿਜ ਹਾਥ ਅਹਾਰ ਖੁਵਾਈ॥੫॥ ਬਿਸਵਾਸ ਨ ਕਰਤੀ ਕੈਸੇ। ਰਖਿ ਪਲਕ ਬਿਲੋਚਨ

---

[1]ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਿਆ। [2]ਸੁੰਦਰ ਕੋਠਾ (ਮੰਦਰ) ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਆਦਿਕ (ਉਸ ਦੇ ਸੰਗੀ) ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਿਵਾਂਦਦੇ ਸਨ)। (ਅ) ਆਦਿਕ=ਪਹਿਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਵ ਪਹਿਲਿਆਂ ਚਹੁੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਕੇ ਕੋਠਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। [3]ਸੋਢੀਆਂ ਦਾ ਕੋਠਾ। [4]ਖਪ ਗਿਆ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ। [6]ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। [7]ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਪਿਛੋਂ। [8]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ। [9]ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲ ਦੇ ਦਲਾਂ ਵਾਂਗ ਚੌੜੇ ਹਨ। [10]ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਕਲੀਆਂ ਵਰਗੀ ਹੈ। [11]ਇਕ ਖਿਣ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ।

ਜੈਸੇ[1]।ਰਹਿ ਰਾਤਿ ਬਿਖੈ ਰਖਵਾਰੀ।ਨਰ ਜਾਗਤਿ ਖਰੋ ਨਿਹਾਰੀ ॥੬॥ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਰੋਗਾ। ਸੁਤ ਪਾਲਤਿ ਦੀਰਘ ਅੰਗਾ।ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਛੈਲ ਛਬੀਲਾ[2]। ਕਰਿ ਬਾਲਪਨੇ ਕੀ ਲੀਲਾ ॥ ੭ ॥ ਪਦ ਪੰਕਜ ਅੰਙਣ ਦੌਰੈ। ਗਹਿ ਬਾਲਕ ਲੇ ਭਰਿ ਕੌਰੈ[3]।ਬਹੁ ਕਰੇ ਭੇਰ ਤਰ ਢਾਹੇ। ਜੁਗ ਬਾਹੈਂ ਓਜ ਨਿਵਾਹੈਂ[4]॥੮॥ਬਹੁ ਖੇਲਿ ਖੇਲ ਰਸ ਰਾਤੇ[5]।ਕਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਨੁ ਰਾਤੇ[6] ਇਮ ਖੇਲਤਿ ਪਿਤਢਿਗ ਆਵੈਂ।ਸਭਿ ਸਭਾ ਮੋਦ ਉਪਜਾਵੈਂ॥੯॥ਪਿਖਿ ਲੱਛਨ ਅੰਗ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਗੁਰ ਭਾਰੋ ਹੋਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ'।ਕੋ ਕਹੈਂ'ਸੂਰ ਬਡ ਹੋਵੈ। ਗਨ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੀ ਜਰ ਖੋਵੈ' ॥੧੦॥ ਕੋ ਕਹੈਂ'ਡੀਲ ਬਲਵਾਨਾ। ਕਿਸ ਨਰ ਕੋ ਅਸ ਨਹਿਜਾਨਾ'[7]।ਭੁਜ ਹੋਇਂ ਪ੍ਰਲੰਬਤਿ ਭਾਰੀ। ਉਰ ਆਯੁਤ ਧੁਤ ਬਿਸ-ਤਾਰੀ[8]॥੧੧॥ਸਭਿ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ।ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਨਿਤ ਬਰਧਤਿ ਡੀਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਡ ਆਯੁਤ ਸੁੰਦਰ ਭਾਲਾ ॥੧੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ[9]।ਤਜਿ ਆਲਸ ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਹੀ। ਸੁਚ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰਾਤ ਹਿਤਕਾਰੀ[10]।ਪੁਨ ਬੈਠਹਿ ਆਸਨ ਮਾਰੀ॥੧੩॥ਥਿਤਿ ਅਪਨ ਸਰੂਪ ਮਝਾਰਾ।ਮਨ ਰਾਖਹਿ ਰੋਕਿ ਉਦਾਰਾ।ਇਕ ਦਯੋਸ ਪ੍ਰਾਤ ਜਬਿ ਹੋਈ।ਉਠਿ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਤਿ ਭੇ ਸੋਈ॥੧੪॥ਜਲ ਕੂਪ ਪ੍ਰਥਮ ਇਸ਼ਨਾਨੇ।ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਨ ਪਯਾਨੇ। ਸਿਖ ਗਯਾਨੀ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗੇ। ਕੋ ਸੱਤਨਾਮ ਰਤਿ ਰੰਗੇ ॥੧੫॥ ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਲਗੀ ਲਿਵ ਜੀਹਾ[11]।ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਉਰ ਈਹਾ[12]। ਸਭਿ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਮੱਜੇ। ਬਹੁ ਜਨਮਨਿ ਕੇ ਅਘ ਭੱਜੇ॥੧੬॥ ਪੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਗਰ ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਮਹਾਨਾ[13]। ਪਗ ਪੰਕਜ ਗਮਨੇ ਸੁੰਦਰ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ॥੧੭॥ ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੋ ਕਲਪਿ[14] ਸਥਾਨਾ। ਹੁਇ ਨੰਮ੍ਰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਸੁ ਠਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਧਰਿ ਧਯਾਨਾ।ਪੁਲ-ਕਾਵਲਿ ਦੇਹਿ ਮਹਾਨਾ ॥੧੮॥ ਜਲ ਭਰਯੋ ਬਿਲੋਚਨ ਬੀਚਾ। ਬਹਿ ਆਂਸੂ ਆਨਨ ਸੀਚਾ[15]।ਰੁਕਿ ਕੰਠਿ ਨ ਬੋਲਯੋ ਜਾਈ।ਬਡ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਹਿ ਬਿਸਰਾਈ[16]

[1]ਜਿਵੇਂ ਪਲਕਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। [2]ਬਾਂਕਾ, ਸੁੰਦਰ। [3]ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਭਰਕੇ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [4]ਦੋ ਭੁਜਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਨਿਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [5]ਖੇਲ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਬਹੁਤ ਖੇਲਦੇ ਹਨ। [6]ਹੱਥ ਤੇ ਚਰਨ ਮਾਨੋ ਲਾਲ ਕਮਲ ਹਨ। [7]ਕਿਸੇ ਮਨੁਖ ਦੀ ਐਸੀ (ਡੀਲ) ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦੀ। [8]ਛਾਤੀ ਚੌੜੀ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਤ। [9]ਹਰ ਰੋਜ। [10]ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੋਚ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਆ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ। [11]ਰਸਨਾ ਕਰ (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। [12]ਇੱਛਾ। [13]ਗਲ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਬਸਤ੍ਰ ਹਨ। [14]ਸੁਹਣਾ। [15]ਮੂੰਹ ਭਿੱਜ ਗਿਆ। [16]ਦੇਹ ਦੀ ਸੁਰਤ ਭੁੱਲ ਗਈ।

॥੧੯॥ ਫਿਰ ਕਿਤਿਕ ਬਿਖੈ ਧਰਿ ਧੀਰਾ। ਪਰਕਰਮਾ ਫਿਰੇ ਗਹੀਰਾ॥ਕਰਿ ਚਤੁਰ ਬਾਰ[1]ਹਰਿ ਮੰਦਰਿ॥ਬਰ ਬੈਠ ਬਿਰਾਜੇ ਅੰਦਰ॥੨੦॥ਬਿਤਿ[2]ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਦਰਸਾਏ। ਪੁਨਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਆਏ। ਕਰ ਨਮੋ ਸੇਤ ਪੁਰ[3] ਚਾਲੇ। ਦਰਸ਼ਨੀ ਜ ਪੌਰ ਬਿਸਾਲੇ॥੨੧॥ਤਹਿਂ ਫਿਰ ਕਰਿ ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈਕੇ।ਹਰਿ ਮੰਦਰਿ ਦਿਸ਼ਾ ਚਿਤੈ ਕੈ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤਾ।ਪੁਨ ਸਰ ਪਰਕਰਮਾ[4] ਹੇਤਾ॥੨੨॥ਗੁਰ ਗਮਨੈਂ ਮੰਦਹਿ ਮੰਦੇ। ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾਸ ਅਨੰਦੇ। ਜਹਿਂ ਝੂਲਤਿ ਦੀਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾ॥ਕਰਿ ਨਮੋ ਚਲੇ ਅਗਵਾਨਾ॥੨੩॥ਮੁਖਉੱਤਰਦਿਸ਼ ਕਰਿ ਜਾਏ।ਸਿਰ ਬਾਇਬ[5]ਕੋਨ ਨਿਵਾਏ। ਪੁਨਿ ਪੂਰਬ ਮੁਖ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਮਨ ਕਰਿ ਨਾਲੇ॥੨੪॥ਤਹਿਂ ਇਕ ਦਿਜ ਦੇਖਯੋ ਐਸਾ।ਸਰ ਸੁਧਾ ਤੀਰ ਪਰ ਬੈਸਾ।ਧਰਿ ਆਗੈ ਸਾਲਗਰਾਮੂ॥ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਤਿ ਪਰਣਾਮੂ॥੨੫॥ ਘਸਿ ਚੰਦਨ ਕੌ ਚਰਚਾਨਾ। ਇਕ ਘੰਟਾ ਧਰਯੋ ਮਹਾਨਾ। ਪਾਟੰਬਰ ਊਪਰ ਪੀਤਾ॥ਦਿਜ ਬੈਠਯੋ ਬਿਤਿ ਨਹਿਂ ਚੀਤਾ[6]॥੨੬॥ਘਰ ਕਾਰਜ ਚਿਤਵਿ ਅਨੇਕਾ॥ ਉਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਧਨ ਕੀ ਏਕਾ॥ਬਡ ਰਚਯੋ ਪਖੰਡ ਮਝਾਰੀ[7]। ਬਕ ਧਯਾਨ[8] ਲਗਾਵਤਿ ਤਾਰੀ॥੨੭॥ਤਿਹ ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਗਏ ਅਗਾਰੀ॥ਦਿਜ ਉਰ ਮਹਿ ਤਬਿ ਰਿਸ ਧਾਰੀ।–ਨਹਿਂ ਠਾਕੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਨਹਿਂ ਮੁਹਿ ਨਿਮਿ ਕੀਨਿ ਅਨੰਦੇ[9]॥੨੮॥ਹੁਇ ਨਿਕਟਿ ਗਏ ਪੁਨਿ ਆਗੇ। ਤਿਮ ਸਿੱਖ ਸਕਲ ਸੰਗ ਲਾਗੇ।ਸਨਮਾਨ ਨ ਰਾਖਯੋ ਮੋਰਾ॥ਨਹਿਂ ਦੇਖਯੋ ਠਾਕੁਰ ਓਰਾ–॥੨੯॥ਇਮ ਚਿਤ-ਵਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਪਯੋ ਰਿਸ ਮਤਸਰ ਜ੍ਵਾਲਾ[10]। ਪਰਕਰਮਾ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਦਿਜ ਉਰ ਲਖਿ[11]ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥੩੦॥ਫਿਰ ਸਰੁਵਰ ਕੇ ਚਹੁੰ ਓਰਾ॥ ਪੁਨ ਆਇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੌਰਾ॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬਹੁਰੋ ਆਏ।ਜਹਿਂ ਦਿਜ ਨੇ ਦੰਭ ਰਚਾਏ॥੩੧॥ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਦਾਸ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸਮਾਧਾ[12]। ਗਿਨਿ ਤਿਲਕ ਸੁ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਲਾਏ[13]।ਬਿਚ ਗੋਮੁਖਿ[14]ਹਾਥ ਉਠਾਏ॥੩੨॥ਬਡਿ ਆਸਨ ਤਰੇ ਡਸਾਯੋ।ਜੁਤਿ ਸੈਂਖ ਸਮਾਜ[15]ਟਿਕਾਯੋ।ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਪਿਖਿ ਤਿਸ ਓਰੀ।'ਕਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹਾਂ ਮਤਿ ਤੋਰੀ? ॥੩੩॥ ਕਯਾ ਕਲਪਤਿ[16] ਮਨਿ ਮਾਂਹਿ

[1]ਚਾਰ ਵਾਰੀ(ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ)। [2]ਬੈਠਕੇ। [3]ਪੁਲ ਤੇ। [4]ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ।[5]ਉਤਰ ਪੱਛਮ ਦੀ ਕੋਨ। [6]ਚਿਤ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ। [7]ਬੜਾ ਪਖੰਡ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੈ। [8]ਬਗਲੇ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਾਂਗ। [9]ਨਾ ਮੇਰੀ ਵੱਲੇ ਨਿਉਂਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ। [10]ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਤਪ ਗਿਆ। [11]ਰਿਦੇ ਦੀ ਜਾਣਕੇ। [12]ਮਾਯਾ ਸਹਤ। [13]੧੨ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ੧੨ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ੧੨ ਵਰ ਤਿਲਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਲਗਾਂਦੇ ਹਨ। [14]ਗੋਮੁਖੀ। [15]ਸਮੱਗ੍ਰੀ (ਠਾਕੁਰਾਂ ਦੀ)। [16]ਕਲਪਦਿਆਂ।

ਆਈ? ਕਿਮ ਰਿਸ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਬਸਾਈ?'।ਸੁਨਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਭਨਨੇ ਅਭਿਮਾਨੀ। 'ਹਮ ਠਾਕੁਰ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ॥੩੪॥ਪੁਨ ਦਿਜਬਰ ਜਨਮ ਹਮਾਰਾ।ਤਿਮ ਛਤ੍ਰੀ ਬੰਸ ਤੁਮਾਰਾ।ਚਲਿ ਗਏ ਸਮੀਪ ਅਗਾਰੇ।ਨਹਿੰ ਹਮਕੋ ਬੰਦਨ ਧਾਰੇ॥੩੫॥ ਨਹਿੰ ਸਾਲਗਰਾਮ ਸੁ ਮਾਨਾ।ਪਰਣਾਮ ਨ ਨਿਵ ਕਰਿ ਠਾਨਾ। ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਤੁਮ ਬੈਸੇ।ਅਭਿਮਾਨ ਭਯੋ ਮਨਿ ਤੈਸੇ'॥੩੬॥ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨੂ। 'ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਤੁਮ ਹੀਨੂ। ਕਰਿ ਦੰਭ ਦਿਖਾਵਾ ਸਾਰੋ[1]। ਨਹਿ ਸਮਝੈਂ ਸਾਰ ਅਸਾਰੋ॥੩੭॥ਘਰ ਕਾਰਜ ਕੂਰ ਪਸਾਰਾ[2]।ਮਨ ਤਹਾਂ ਫਸਾਇ ਜੰਜਾਰਾ। ਇਹ ਠਾਕੁਰ ਸੇਵਾ ਸਾਚੀ। ਤਜਿ ਦਈ, ਨ ਮਤਿ ਮਹਿੰ ਰਾਚੀ[3] ॥੩੮॥ ਮਨ ਹੋਤਿ ਜਿ ਠਾਕੁਰ[4] ਮਾਂਹੀ। ਹਮ ਕਰਤਿ ਨਮੋ ਲਖਿ ਤਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਜਾਨਿ ਪਖੰਡ ਬਿਸਾਲਾ।ਹਮ ਚਲੇ ਗਏ ਤਿਸਕਾਲਾ'॥੩੯॥ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਨੇ ਮਨ ਮੇ ਜਾਨੀ।–ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਅਜ਼ਮਤ ਵਾਨੀ। ਸਭਿ ਅੰਤਰਿ ਕੀ ਲਖਿ ਲੀਨੀ।ਅਭਿਬੰਦਨ ਤੌ ਨਹਿੰ ਕੀਨੀ॥੪੦॥ਇਹ ਕਰਹਿ ਮੋਹਿ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਸਿਖ ਬਨੌਂ ਗੁਰੂ ਅਗਵਾਨਾ।ਲਖਿਭਲੇ ਤਊ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।ਇਨ ਸੰਗ ਕਰੌਂ ਚਰਚਾ ਹੀ॥੪੧॥ਪੁਨ ਪੀਛੇ ਬਨ ਹੌਂ ਦਾਸਾ–।ਇਮ ਲਖਿਕੈ ਬਾਕਪ੍ਰਕਾਸਾ। 'ਮੁਝ ਬਿਖੈ ਤ ਅਵਗੁਨ ਜਾਨਾ। ਕਿਮ ਠਾਕੁਰ ਕੋ ਨਹਿ ਮਾਨਾ? ॥੪੨॥ ਇਸ ਮਹਿ ਕਯਾ ਦੋਸ਼ ਪਛਾਨਾ?'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ। ਜਿਹ ਬਿਖੈ ਦੰਭ ਕੋ ਨਾਸ਼ਾ। ਬਡ ਠਾਕੁਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥੪੩॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੁਖ ਤੇ ਪੜਤਾ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ ॥ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਨਹੀ ਪੂਰਨ ਰਹਤ ॥ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਕਰਿ ਲੋਕ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ॥ ਅਪਨਾ ਕਹਿਆ ਆਪਿ ਨ ਕਮਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਪੰਡਿਤ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਪੰਡਿਤ ॥ ਮਨ ਕਾ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਵਾਰਿ ਪੰਡਿਤ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਆਗੈ ਰਾਖਿਓ ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ॥ ਮਨੁ ਕੀਨੋ ਦਹ ਦਿਸ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ਤਿਲਕੁ ਚਰਾਵੈ ਪਾਈ ਪਾਇ ॥ ਲੋਕ ਪਚਾਰਾ ਅੰਧੁ ਕਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਅਰੁ ਆਸਣੁ ਧੋਤੀ ॥ ਭਾਗਠਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪੜੈ ਨਿਤ ਪੋਥੀ ॥ ਮਾਲਾ ਫੇਰੈ ਮੰਗੈ ਬਿਭੂਤ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੋਇ ਨ ਤਰਿਓ ਮੀਤ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਕੀ ਓਸੁ ਉਤਰੀ ਮਾਇ ॥ ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸ ਕੀ ਸਰਣੀ ਪਾਇ॥੪॥੬॥੧੭॥

ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ 'ਪਠਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਇ ਸੁ ਟੀਕਾ।ਉਰ ਰਾਮ ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨਜੀਕਾ। ਜਗ ਦੰਭ ਦਿਖਾਇ ਠਗੇਤਾ। ਇਮ ਦੁਸ਼ਤਰ[5] ਨਹੀਂ ਤਰੈਤਾ॥੪੪॥ ਤੁਮ

[1]ਦੰਭ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਸਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। [2]ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਜੋ ਕੂੜਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ। [3]ਰਚੀ ਨਾ (ਠਾਕੁਰ ਸੇਵਾ)। [4]ਏਥੇ ਅਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। [5]ਕਠਨ ਪ੍ਰਪੰਚ ਨੂੰ।

ਸਿਲਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੁ[1] ਚੀਨਾ। ਜੋ ਘਟ ਘਟ ਬਜਾਪ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋਟ ਅਧਾਰਾ।ਸਭਿ ਮੰਗਤਿਕੋਦਾਤਾਰਾ॥੪੫॥ਬਡਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਰਦਾਨੀਤਾ[2]।ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਭਿ ਜੋ ਕੀਤਾ। ਸਭਿ ਧਜਾਵਤਿ ਗੁਨਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਹਿ ਅੰਤ ਲਖਹਿ ਤ੍ਰਈ ਕਾਲਾ॥੪੬॥ਸਤ[3]ਮਹਿਦ ਮਹਿਦ ਮਹੀਆਨਾ। ਜਹਿ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨ ਜਾਨਾ। ਜੋ ਸਭਿ ਸੈ ਰਿਜਕ ਪੁਚਾਵੈ।ਗਜ ਕੀਟੀ ਆਦਿਕ ਖਾਵੈ॥੪੭॥ਜਿਹ ਲਾਖਹੁੰ ਸੁਰਪਤਿ ਦੇਵੈ[4]।ਸਸਿਸੂਰਜ ਸ਼ੰਕਰ ਸੇਵੈ। ਛਿਤ ਪਾਵਕ ਪੌਨ ਰੁ ਪਾਨੀ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਲਾਖਹੁੰ ਗਜਾਨੀ॥੪੮॥ਬਲ ਤੀਨਲੋਕ ਮਹਿ ਪੂਰਾ।ਕੋ ਨਹੀਂ ਤਿਸੀ ਬਿਨ ਊਰਾ[5]।ਸੋ ਐਸੇ ਬਡਿ ਮਹਾਂਰਾਜਾ। ਜਿਹ ਨਿਮਖ ਬਿਖੈ ਜਗ ਸਾਜਾ॥੪੯॥ਤਿਹ ਕਲਪਨੋ ਪਾਹਨ ਮਾਂਹੀ।ਜੜ੍ਹ ਅਲਪ ਸ਼ਕਤਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ।ਕੁਛ ਲੇਯ ਨ ਦੇਯ ਨ ਖਾਹੀ।ਅਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਅਸ ਬਡਿ ਆਹੀ ॥੫੦॥ ਦਿਜ ਜਾਤਿ ਮਹਾਂ ਅਭਿਮਾਨਾ। ਲਖਿ ਦੰਭੀ ਤੋਹਿ ਨ ਮਾਨਾ। ਉਰ ਕਿਤਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਤੁਝ ਹੋਵਾ। ਜੋ ਬਡ ਤੇ ਲਘੁ ਕਰਿ ਜੋਵਾ[6]॥੫੧॥ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡੋ ਬਡੇਰੋ।ਸੋ ਪਾਹਨ ਇਹ ਮਤਿ ਤੇਰੋ[7]।ਸਭਿਹੂੰ ਤੇ ਲਘੁ ਕਰਿ ਦੀਨਾ[8]। ਕਿਮ ਹੋਵਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੀਨਾ॥੫੨॥ਜਗਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਡ ਜੋਈ।ਤਿਹ ਮੀਆਂ ਕਹਿ ਕੈ ਕੋਈ। ਮਨ ਲਖੈ–ਕਰੌਂ ਬਡਿਆਈ–। ਕਿਮ ਰੀਝਹਿ ? ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ॥੫੩॥ਅਸਿਮੇਰੋ ਠਾਕੁਰ ਜੋਈ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਊਪਰਿ ਸੋਈ। ਤਿਹ ਰੂਪ ਸੁਨਹੁ ਦਿਜ ਕਾਨਾ[9]।ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ॥੫੪॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਉਦਕ ਇਸਨਾਨੀ ॥ ਸਦ ਹੀ ਭੋਗੁ ਲਗਾਇ ਸੁਗਿਆਨੀ ॥ ਬਿਰਥਾ ਕਾਹੂ ਛੋਡੈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਤਿਸੁ ਲਾਗਹ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਸੇਵਾ ॥ ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਦੇਵਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘੰਟਾ ਜਾਕਾ ਸੁਨੀਐ ਚਹੁਕੁੰਟ ॥ ਆਸਨੁ ਜਾਕਾ ਸਦਾ ਬੈਕੁੰਠ ॥ ਜਾਕਾ ਚਵਰੁ ਸਭਿ ਊਪਰਿ ਝੂਲੈ ॥ ਤਾਕਾ ਧੂਪੁ ਸਦਾ ਪਰਫੁਲੈ ॥ ੨ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੰਪਟੁ ਹੈ ਰੇ ਜਾਕਾ ॥ ਅਭਗ ਸਭਾ ਸੰਗਿ ਹੈ ਸਾਧਾ ॥ ਆਰਤੀ ਕੀਰਤਨੁ

---

[1]ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪੱਥਰਰੂਪ ਕਰਕੇ। [2]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਿੱਤਹੀ। [3]ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ (ਅ) ਤ੍ਰਿਕਾਲਅਬਾਧ। [4]ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ। [5]ਤਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਊਣਾਂ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। [6](ਤੇਰੀ) ਜਾਤ ਬ੍ਰਹਮਣ (ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ) ਵੱਡੀ (ਸਮਝਕੇ ਉਸਦੇ)ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਹੈਂ, (ਅਸਾਂ) ਤੈਨੂੰ ਦੰਭੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨਾਂ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਹੈ (ਹੁਣ ਸੋਚ ਕਿ) ਓਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੂੰ ਤਿਸਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। (ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ)। [7]ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਇਹ ਪੱਥਰ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰੀ ਮਤਿ ਹੈ। [8]ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ।

ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥ ਮਹਿਮਾ ਸੁੰਦਰ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਸਹੀ ਲਹਨਾ ॥ ਸੰਤ ਚਰਨ ਓਹੁ ਆਇਓ ਸਰਨਾ ॥ ਹਾਥ ਚੜਿਓ ਹਰਿ ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥ ੪ ॥ ੩੯ ॥ ੯੦ ॥

ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ 'ਇਹ ਠਾਕਰ ਹਮਰੋ ਭਾਰਾ। ਜੋ ਸਭਿ ਕੋ ਸਦਾ ਸੰਭਾਰਾ[1]।ਪ੍ਰਭਿ ਊਚਹਿ ਊਚਹਿ ਊਚਾ। ਜਿਹ ਸਮਸਰ ਕੋ ਨ ਪਹੂਚਾ ॥ ੫੫ ॥ ਹਮ ਰਿਦ ਮਹਿ ਸਦਾ ਬਸਾਯੋ। ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਨਕਬਹਿ ਭੁਲਾਯੋ।ਗਨ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਜਗ ਨਾਥ।।ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਕੇ ਨਿਤ ਸਾਥ।।੫੬।। ਕਰਿ ਪ੍ਰਗਟ ਆਪਨਪੋ ਰੂਪਾ[2] । ਹੁਇ ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਅਨੁਰੂਪਾ[3]।ਜਬਿ ਭੀਰ ਪਰਹਿ ਕਿਤ ਆਈ।ਦੇਆਪਨਿ ਹਾਥ ਬਚਾਈ।।੫੭।।ਹੈ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਤਿਸ ਨਾਮੂ।ਗਨ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਅਭਿ-ਰਾਮੂ।ਸੋ ਸਦਾ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ।ਬਹੁ ਅਧਮ ਉਧਾਰਨ ਕਾਜਾ।।੫੮।।ਕਬਿੱਤ।। ਪ੍ਰਭੁ ਮਧੁਸੂਦਨ,ਗੋਬਿੰਦ,ਦਯਾ ਨਿਧਿ,ਹਰਿ,ਮਾਧਵ,ਮੁਕੰਦ, ਦੂਖ ਦ੍ਵੰਦ ਕੇ ਕਟੈਯਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਅਖਿਲ[4]ਪਤਿ ਮਹਦ,ਜਗਤ ਪਤਿ,ਸੀਤਾ ਪਤਿ,ਰਮਾ ਪਤਿ,ਸੇਵਕ ਸਹੈਯਾ ਹੈ।ਈਸ਼ਰ,ਅਨੰਦ ਰੂਪ,ਅੱਛੁਤ[5],ਅਨੂਪ ਗੁਰ, ਭੂਪਨ ਕੋ ਭੂਪਤ ਹੰਕਾਰ ਕੇ ਹਰੈਯਾ ਹੈ।ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਅਨੇਕ ਰਿਪੁ ਚੂਰਨ[6], ਅਨੰਤ ਕਰਤਾਰ, ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਦਿਵੈਯਾ ਹੈ'।।੫੯।। ਦੋਹਰਾ।। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਲਿਗਰਾਮ ਬਿਸਾਲ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਬਰਨਿਓ ਸੁਨਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਿਸ ਕਾਲ* ॥ ੬੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬਿੱਪ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

---

[1]ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। [2]ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਅਨੁਸਾਰ । [4]ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ। [5]ਅਗਿਣ। [6]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

*ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸ਼ਬਦ ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਜਿਸ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੋਇਆ ਭੀ ਕਿਸੇ ਠਾਕਰ ਪੂਜ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਰਥਾਇ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਠਾਕਰ ਲੈਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਡੋਗਰੇ ਤੇ ਭੇਖੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੇ ਓਹ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਬਾਉ ਹੇਠ ਹੀ ਠਾਕੁਰ ਲੈਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣੇ ਅਰੰਭ ਹੋਏ ਸੇ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਮੰਦਰ ਬਣਿਆਂ ਸੀ, ਸ਼ਹਿਰ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਚੱਕ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਸਿਖ ਵਪਾਰੀ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਬਹੁਲਤਾ ਵਿਚ ਹੋਣਾ, ਨਵੀਨ ਬਣੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ, ਮਾਲਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

੨੯. [ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ ਹੋਯਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਣੀਆਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਬਿ 'ਭਾਖਾ ਬਾਨੀ ਏਹਿ। ਸਿੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹਮ ਕਹੁ ਰੁਚਹਿ ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਧਰਿ ਨੇਹਿ ॥੧॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ ਪਰਮਾਣ[1] ਕਰਹਿਂ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਕੱਲ੍ਯਾਨ ਸੁ ਦੇਤਿ ਉਚੇਰਾ। ਸੁਰ ਬਾਨੀ ਜਾਨਹੁਂ ਸੋਈ। ਪਠਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਲੇ ਸਭਿ ਕੋਈ[2] ॥੨॥ ਕ੍ਯਾ ਭਾਖਾ ਤੇ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਜਿਹ ਲੋਕ[3] ਨਹੀਂ ਮਨ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਕਿਮ ਕਰਿ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਏਹੀ? ਜਿਸ ਬਿਖੈ ਜੁਗਤਿ ਨਹਿਂ ਕੇਹੀ' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। 'ਬਿਨ ਭਾਖਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ* ਹੀਨਾ[4]। ਜਗ੍ਯਾਸੂ ਨਹਿਨ ਉਧਾਰੈ। ਕਿਮ ਭਗਤ ਗ੍ਯਾਨ ਸਿਖ[5] ਧਾਰੈ ॥੪॥ ਜਬਿ ਪਠਹੁ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰੀ[6]। ਨਹਿ ਸਮਝੈ ਕੋ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬਿਚ ਭਾਖਾ ਅਰਥ ਬਖਾਨੇ। ਤਬਿ ਸਭਿ ਅਜਾਨ ਭੀ ਜਾਨੇ ॥੫॥ ਬਿਨ ਭਾਖਾ ਸਰੈ ਨ ਕਾਮੂ। ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਭਾ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਕੱਲ੍ਯਾਨ ਨ ਸਿਖ ਕੋ ਕੀਨਾ। ਜਿਸ ਬਿਨਾ ਭਈ ਫਲ ਹੀਨਾ ॥੬॥ ਲਖਿ ਮੂਲ ਸੁ ਭਾਖਾ ਯਾਂਤੇ[7]। ਜਿਹ ਪਠੇ ਸਕਲ ਬਹੁ ਸਾਤੇ। ਬਿਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿੱਤ ਜੋ ਭਾਖਾ। ਬਿਚੁ ਭਗਤਿ ਗ੍ਯਾਨੁ ਜਿਸ ਰਾਖਾ ॥੭॥ ਸਭਿ ਸਮਝ ਲੇਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਗਤਿ ਕਾਰਜ ਲੇਹਿਂ ਸੁਧਾਰੀ। ਇਹ ਇਕਲੀ ਦੇ ਕਲ੍ਯਾਨਾ। ਜੋ ਸੁਨਹਿ ਕਮਾਇ ਸੁ ਜਾਨਾ ॥੮॥ ਪਠਿ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰ ਸੁਖੈਨਾ। ਸ਼ੁਭ ਪਠਨਿ ਕਠਨ ਕੁਛ ਹੈ ਨਾ[8]। ਦਿਨ ਥੋਰਨਿ ਲਹਿ ਕੱਲ੍ਯਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਪਠਹਿਂ ਕਮਾਵਹਿ ਨਾਨਾ ॥੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਾਹਤਿ ਨਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੀ ਏਹੁ। ਕਟਕ ਮੋਹ ਕੋ ਬਿਕਟ ਜੋ ਕਾਟਹਿ ਲੇਹਾ ਦੇਹੁ[9] ॥੧੦॥ ਜਥਾ ਸੁਭਟ

[1]ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। [2]ਸਭ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਕੇ (ਬ੍ਰਹਮ) ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ। [4]ਭਾਖਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੀਣੀ (ਮੁਹਤਾਜ) ਹੈ। [5](ਦੀ) ਸਿਖਿਆ। [6]ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਕੇ (ਤੁਸੀਂ) ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰਦੇ ਹੋ। [7]ਯਾਂ ਤੇ ਭਾਖਾ ਨੂੰ ਹੀ ਮੂਲ ਜਾਣੋ। [8]ਭਾਖਾ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਭ ਹੈ ਤੇ ਕਠਨ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। [9]ਕਠਨ ਮੋਹ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਜੋ ਕਟਦੀ ਹੈ ਲੈ ਦੇਕਰ ਭਾਵ ਫੜ ਲ ਫੜ ਲੋ ਕਰਕੇ। (ਅ) ਫੌਰਨ, ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ। *ਪਾ:—ਸਹਸਕ੍ਰਿਤ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਾਲਗਰਾਮ ਲੈ ਬੈਠਣਾ ਤੇ ਮਾਲਕ ਅੱਗੇ ਨਾ ਝੁਕਣਾ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੱਥੇ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨੀ ਅਸੰਭਵ ਬਾਤਾਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦੇਖਦੇ ਠਾਕਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਮੂਲੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਮਾਂ ਵਿਚ ਆਯਾਂ ਉਠ ਉਠ ਕੇ ਅਦਬ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਤਾਂ ਦਾ ਡੱਬਾ ਪ੍ਰਕਮਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਓਥੇ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੇ। ਅਮੂਰਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਦੀਨ ਦਾ ਵਾਲੀ ਆਪ ਕਦ ਬੁਤ ਰੱਖਣ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਤਿਰਥੀ[1] ਹੁਇ ਲਰਤਿ ਨ ਚਹਤਿ ਸਹਾਇ। ਅਨਗਿਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੈਨ ਕੋ ਨਾਸਹਿ ਜੁੱਧ ਮਚਾਇ ॥੧੧॥ ਸੰਸਕ੍ਰਿੱਤਿ ਤੁਮਰੀ ਜੁ ਹੈ ਰਥੀ ਮਹਾਂਰਥਿ ਦੋਇ[2]।ਚਹਿ ਸਹਾਇ ਰਨ ਮਹਿਂ ਲਰਹਿਇਕ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਹੋਇ॥੧੨॥ ਭਾਖਾ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਨ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ।ਮੋਹ ਕਟਕ ਤਬਿ ਜੀਤ ਹੈ ਗਤਿ ਦੇ ਜੌਨ ਕਮਾਇ॥੧੩॥ਜੇ ਕਰਿ ਸੁਰਬਾਨੀ ਕਹੈਂ ਇਸਕੋ ਫਲ ਅਧਿਕਾਇ।ਤਾਂ ਪਰਿ ਪੰਡਿਤ ਕਾਨ ਸੁਨਿ, ਦੇਹਿੰ ਸੰਦੇਹਿ ਮਿਟਾਇ॥੧੪॥ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਿਯ ਭਗਤ ਜੋ ਤਿਨ ਕੇ ਬਾਕ ਸਮਾਨ[3]।ਸੁਰਬਾਨੀ ਨਹਿ ਹੋਤਿ ਹੈਂ, ਇਹ ਤੋ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨ ॥੧੫॥ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਮੈਂ ਸੁਰ ਚਹੈਂਨਰ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼।ਸੁਰਗਨ ਰਕਿਫਿਰ ਫਿਰ ਜਨਮਸੁਖ ਦੁਖਲਹੈਬਿਸ਼ੇਸ਼॥੧੬॥ਸਤਿਗੁਰ ਗਯਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਕਰਿ ਬੰਧਨ ਕਾਟਹਿ ਜੀਵ[4]। ਯਾਂਤੇ ਜਾਨਹੁ ਮਿਸਰ ਜੂ! ਕੋ ਘਟਿ,ਕੋ ਬਧਿ ਥੀਵ[5]?॥੧੭॥ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਸ਼੍ਰੇਯਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਖਾ ਕੋਇ[6]।ਕਹੇ ਕੁਰੀਤਿ ਜੁ ਦੁਹਨਿ ਮਹਿਂ ਮਾਨੇ[7]ਅਧੁਗਤਿ ਹੋਇ॥੧੮॥ ਪਾਤ੍ਰ ਮਝਾਰ ਅਹਾਰ ਸ਼ੁਭ ਖੈਬੇ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਜਾਂਹਿ[8]।ਜੋ ਬਿਖ ਪਾਇ ਅਚਾਈਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਰਕ ਕੌ ਪਾਂਹਿ॥੧੯॥ਕਿਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿੱਤਿ ਕੇ ਅਧਿਕਤਾ ਕਹੈਂ,ਲਹੈ ਨਹਿ ਰੀਤਿ[9]।ਪਠਿਬੇ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਨਹੀਂ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਚੀਤ॥੨੦॥ਬਿਨਾ ਗਰੀਬੀ ਭਗਤਿ ਨਹਿਂ ਜਿਸ ਤੇ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੇਯ[10]। ਟਿੱਬਹਿ ਉਚ ਨ ਜਾਮਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ[11]ਬੀਜ ਜੋ ਦੇਯ ॥ ੨੧ ॥ ਸੰਸਕ੍ਰਿੱਤ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਅਪਰ ਸੁਨਹੁ ਮਨ ਲਾਇ। ਮੁਨਸਬ[12]ਹੋਇ ਬਿਚਾਰੀਏ ਕਰਿਬੇ ਪੱਖਜ ਬਿਹਾਇ[13]॥੨੨॥ ਕਿਹ ਕਿਹ ਕੋ[14] ਅਧਿਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਨਾਂਹਿ। ਬਿਚ ਅਧਿਕਾਰਨਿ ਬੁਧਿ ਬਡ[15]ਤੌ ਸਮਝਹਿ ਕਛੁ ਤਾਂਹਿ॥੨੩॥ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਅੱਭਯਾਸਹੀ[16] ਤੌ ਪਠਿ ਜਾਨੈ ਸੋਇ।ਕਰਿ ਅੱਭਯਾਸ ਕਮਾਇ ਕੋਤਿ ਸਕੋ ਫਲ ਤਬਿ ਹੋਇ॥੨੪॥ ਲਾਖਹੁੰ ਮਹਿ ਨਰ ਪਾਇ ਕੋ ਜੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਜਾਇ[17]। ਅਪਨਿ ਸ਼੍ਰੇਯ

---

[1]ਅਤਿਰਥੀ ਸੂਰਮਾ। [2]ਰਥੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੀ (ਭਾਖਾ) ਮਹਾਰਥੀ ਹੈ। [3]ਸਦਰਸ਼। [4]ਜਾਵ ਦੇ। [5]ਕਿਹੜੀ (ਬਾਣੀ) ਘਟ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਵਧ, ਭਾਵ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। [6]ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਭਾਖਾ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ। [7]ਮੰਨਿਆਂ। [8]ਜਿਸਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਰੱਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [9]ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਵੇਂ ਤੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। [10]ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ। [11]ਉਚੇ ਟਿਬੇ ਤੇ ਜੰਮਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖੇਤੀ। [12]ਨਜਾਉਂ ਕਰਤਾ। [13]ਪੱਖ ਕਰਨਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [14](ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ) ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [15]ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਬੜੀ ਬੁਧੀ (ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ)। [16]ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। [17]ਜੇ (ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ ਦੀਆਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਧੀਆਂ ਬਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ (ਇਕ) ਮਨੁਖ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਕੇ) ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਅਪਰਨਿ ਕੋ ਕਸਾ ਪਾਇ[1]॥੨੫॥ ਜਥਾ ਕੂਪ ਕੋ ਨੀਰ ਲੇ ਇਕ ਨਰ ਬੋਵੈ ਖੇਤ। ਸਿੰਚਤਿ ਸ੍ਰਮਕਰਿ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਤੌ ਕਛ ਨਿਜ ਕਰ ਲੇਤ ॥੨੬॥ ਅਬਿ ਭਾਖਾ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਅਧਿਕਾਰ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਬੁਧਿ ਸਭਿ ਸੁਨੈਂ ਸਮਝੈਂ ਸਾਰ ਅਸਾਰ॥੨੭॥ਬਹੁਤ ਨਹੀਂਅੱਭਜਾਸ ਚਹਿਂ ਥੋਰਨਿ ਦਿਨ ਮਾਹਿਂ ਜਾਨਿ। ਊਚ ਨੀਚ ਪਠਿ ਕਿਧੌਂ ਸੁਨਿ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿਂ ਹਿਤ ਠਾਨਿ ॥੨੮॥ ਸਭਿ ਪਾਵਹਿਂ ਕੱਲਜਾਨ ਕੋ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ[2] ਅਨੇਕ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਬਿਬੇਕ[3]॥੨੯॥ ਜੈਸੇ ਜਲਧਰ[4] ਉਮਡਿ ਕੈ ਬਰਖਾ ਕਰਿ ਇਕ ਸਾਰ। ਸੁੱਧਿ ਮਲਿਨ ਉਚਨੀਚ ਥਲ ਜਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਰ ਧਾਰ[5]॥੩੦॥ਪਸੂ ਪੰਛੀ ਸਭਿ ਥਲ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ਸਭਿ ਜੀਵ।ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਹਰੀਆਵਲਿ ਭਏ,ਤਪਤ ਮਿਟੀ ਹਿਤਥੀਵ[6]॥੩੧॥ ਪੁਰਿਗ੍ਰਾਮਨਿ ਖੇਤਨਿ ਬਿਖੈ ਸਭਿਪ੍ਰਮੁਦਤਿ ਇਕਸਾਰ।ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਇਕ ਬਾਰਹੀ ਜਹਿ ਕਹਿਂ ਕਹਿ ਜੈਕਾਰ॥੩੨॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ ਤਥਾ ਸਭਿ ਜਾ-ਤਿਨਿ ਇਕ ਸਾਰ।ਊਚ ਨੀਚ ਪਠਿ ਕਿਧੌਂ ਸੁਨਿ ਭਏ ਸ੍ਰੇਯ ਅਧਿਕਾਰ॥੩੩॥ ਮਲਿਨ ਕਿਧੌਂ ਸੁਚ ਹੋਇ ਕਰਿ[7] ਸਿਮਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹਿ ਮੁਕਤਿ ਤਿਨ ਬਿਧਿ ਸੁਖੇਨ ਅਭਿਰਾਮ[8]॥੩੪॥ ਜਲਧਰ ਬਰਖਾ ਅਧਿਕ ਹੈ ਕਿਧੌਂ ਕੂਪਜਲ ਹੋਇ?।ਪੰਡਿਤ ਕਹਹੁ ਬਿਚਾਰ ਕੈ,ਪੱਖਜ ਨਕੀਜੈ ਕੋਇ'॥੩੫॥ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਕੋ ਬੋਲ ਨ ਦਿਜਤੇ ਆਇ। ਮੂਨਸਬ ਹੁਇ ਪਖ ਤਜਾਗ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥੩੬॥ ਬਾਦ ਛੋਰਿ ਗੁਰ ਓਰ ਪਿਖ,ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨ। 'ਤੁਮ ਦਾਤਾ ਸਭਿ ਜਗਤ ਕੇ ਹਮਰੋ ਬਾਦ ਗੁਮਾਨ॥੩੭॥ਸਿੱਖਜ ਕਰਹੁ,ਦੁਰਮਤਿ ਹਰਹੁ,ਮੋਕਹੁਲਖਿਕਰਿ ਦਾਸ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਮੈਂ ਬੂੰਦ ਸਮ ਕਜਾ ਕਰਿਹੌਂ ਸਮਤਾਸੁ[9]॥੩੮॥ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਅਬਹਿ ਮੇਲ ਭਯੋ ਤੁਮ ਸਾਥ। ਦੇ ਆਪਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਮੋਹਿ ਸਨਾਥ'।੩੯॥ਇਮਕਹਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਗਹੇ ਤਜਾਗ ਜਾਤਿ ਹੰਕਾਰ।ਸੰਕਟ ਬਸਿਨਿਜ ਜੀਵ ਲਖਿ-ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ[10] ॥੪੦॥ ਕਰਹਿਂ ਉਧਾਰਨਿ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਬਧਨ ਕਾਟਹਿ ਮੋਰ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਸ਼ੀਲ ਹੈਂ ਹਰਹਿਂ ਆਪਦਾ ਘੋਰ-॥

---

[1](ਉਸਤੋਂ) ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। [2]ਜਾਤ=ਚਾਰ ਵਰਨ। ਸਨਾਤ=ਚਾਰ ਵਰਨ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਚੰਡਾਲ ਆਦਿ। [3](ਦਾ) ਵਿਚਾਰ । [4]ਬੱਦਲ। [5]ਧਾਰ ਪੈਕੇ। [6]ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [7]ਮਲੇ ਅਥਵਾ ਸੁੱਚੇ ਹੋਕੇ। [8]ਸੁੰਦਰ ਸੌਖੀ ਬਿਧੀ ਕਰਕੇ। [9]ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ (ਆਪਦੀ) ਬਰਾਬਰੀ। [10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ ਹਨ।

੪੧॥ਦੀਨ ਭਯੋ ਬਿਨਤੀ ਭਨਤਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਚਿਤ ਭੀਨ। ਭਾਗ ਭੂਰ ਜਿਸ ਭਾਲ ਕੇ ਜਾਗੇ ਕਲਮਲ ਹੀਨ॥੪੨॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜਨ ਭਨ੍ਯੋ 'ਤੁਮ ਉੱਤਮ ਦਿਜ ਜਾਤਿ। ਸਿਮਰਹੁ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਲਿਵ ਲਗਾਇ ਦਿਨ ਰਾਤ' ॥ ੪੩ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਮੇਰੀ ਭੁਲ ਕੋ ਦਾਤਾ ਸਕਲ ਜਹਾਨ॥੪੪॥ਸੁੰਦਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਦੁ ਜਲ ਸੋਂ ਇਨਹੁ ਪਖਾਰਿ[1]। ਦੀਜੈ ਮੈਂ ਮੁਖ ਪਾਨ ਕਰਿ ਬਨੌਂ ਸਿੱਖ ਹਿਤ ਧਾਰਿ'॥੪੫॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਜਾਨ੍ਯੋਸ਼ਰਧਾ ਮਾਂਹਿ।ਚਰਨਾਂ-ਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਦਾਸ ਕਿਯ ਸਭਿ ਬਿਕਾਰ ਹਰਿ ਤਾਂਹਿ ॥ ੪੬ ॥ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਸਤਿਨਾਮ ਸੋਂ ਰਸਨਾ ਨੇ ਰਸ ਪਾਇ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਭਾ ਗਯਾਨ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਪਾਇ ॥੪੭॥ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇ ਕੈ ਦਿਜਬਰ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ। ਸੁਜਸੁ ਕਰਤਿ ਗੁਰਕੋ ਸਦਾ ਮਹਿਮਾਲਖੀਬਿਸਾਲ॥੪੮॥ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੰਗਪਰਸੰਗ ਇਮ ਹੋਯੋ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[2]।ਅਬਿ ਆਗਲਇਤਿਹਾਸਕੋ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਨੋ ਰਸਾਲ[3] ॥ ੪੯ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਬੀਤ੍ਯੋ ਤਹਾਂ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਸਿੱਖਨ ਹੋਇੰ ਬਹੁ ਆਨ ਕਰਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ॥੫੦॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਨਗਰ ਬਹੁਤ ਬਸਾਵਨਿ ਕੀਨਿ । ਸੇਵਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵ ਕੋ ਅਹੰਮੇਵ ਤੇ ਹੀਨ ॥ ੫੧ ॥ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਏਕ ਦਿਸਿ ਦੂਜੀ ਦਿਸ਼ ਨਿਜ ਧਾਮ। ਰਚ੍ਯੋ ਬਜ਼ਾਰ ਦੁਕਾਨ ਕਰਿ ਹੋਤਿ ਬਨਜ ਕੋ ਕਾਮ॥੫੨॥ ਧਨੀ ਬਨਕ ਬਹੁ ਬਸੇ ਤਹਿਂ ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕਨਿ ਮਾਨਿ। ਸੌਦਾ ਲੇ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਪੂਰਨ ਕਰਹਿਂ ਦੁਕਾਨ ॥੫੩॥ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕਠੇ ਬਨਕ ਹੁਇ ਸਭਿ ਆਏ ਗੁਰਪਾਸਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਨਮੋ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਭੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ॥੫੪॥'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਮਾਨਿ ਬਚ ਬੈਠੇ ਰਚ੍ਯੋ ਬਜ਼ਾਰ[4]।ਨਹੀਂ ਬਨਜ ਕੁਛ ਹੋਤਿ ਹੈ ਖਾਵਹਿਂ ਕੁਤੋ ਅਹਾਰ॥੫੫॥ਨਾਂਹਿ ਗਾਹਕ ਆਵਹਿਂ ਕਬਹੁੰ ਬਿਕਹਿ ਬਸਤੁ ਨਹਿਂ ਕਾਂਹਿ। ਬਿਨ ਲੇਵਾ ਦੇਵੀ ਕਰੇ ਦਰਬ ਕਹਾਂ ਤੇ ਪਾਂਹਿ' ॥੫੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ ਜੀ ਬਨਕਨਿ ਸੰਗ ਬਖਾਨ।'ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਮਹਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਹੁ ਆਨਿ ॥੫੭॥ ਇਕ ਬਿਰਾਟਿਕਾ[5]ਦੋਇ ਤ੍ਰੈ ਚਹੁ ਪੰਚਮ ਲੇ ਹਾਥ। ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਨ ਭੇਟ ਦਿਹੁ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੇ ਸਾਥ॥੫੮॥ਬਹੁਰ ਕਰਹੁ

[1]ਧੋਕੇ। [2]ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾ। [3]ਸੁੰਦਰ (ਇਤਿਹਾਸ) ਨੂੰ। [4]ਬੈਠੇ ਹਾਂ (ਜੋ ਤੁਸਾਂ) ਬਾਜ਼ਾਰ ਬਣਾਯਾ ਹੈ। [5]ਕਉਡੀ।

ਬਿਵਹਾਰ ਕੋ ਸਗਰੇ ਬਾਸੁਰ ਮਾਂਹਿ।ਸੰਧ੍ਯਾ ਪੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕਰਹੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਦੱ-ਛਨ ਜਾਹਿ[1]॥੫੯॥ਹੋਹਿ ਬਨਜ ਨਿਜ ਅਧਿਕ ਹੀ ਧਨੀ ਬਨਹੁ ਸੁਖੁਪਾਇ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਜੁਤ ਫਲਹੁਗੇ ਸੰਸੈ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ' ॥੬੦॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕੈ ਮਾਨਿ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ। ਚਲ੍ਯੋ ਬਨਜ ਧਨ ਗਨ ਭਯੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੇ ਸੁਖ ਪੀਨ* ॥ ੬੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬਿੱਪ੍ਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਪ ਦਾ ਖੇਦ]।

ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦਜੀ ਖੇਲਤਿ ਲਰਕਨਿ ਸੰਗ॥ਅਜਰ ਬਿਹਾਰਤਿ[2] ਦੌਰਤੇ ਦੇਖਤਿ ਜਨਨੀ ਰੰਗ॥੧॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਤਨ ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ਅਦੂਖਨ ਕੇ। ਪਿਖਿ ਨਾਸ਼ਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਲੂਖਨਿ ਕੇ। ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਮਹਾਂਸਿਖ ਦਾਸਨਿ ਕੋ। ਰਹਿਂ ਸੰਗ[3]ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਕੋ॥੨॥ਦਰਸੰਤਿ ਭਲੇ ਪਰਸੰਤਿ ਪਗੀ॥ਹਰ-ਖੰਤਿ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਪੰਥ ਲਗੇਂ[4]।ਫਲ ਦੇਖਨਿ ਕੋ[5]ਬਡ ਪਾਵਤ ਹੈਂ।ਤਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਕਾਰ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈਂ॥੩॥ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦ੍ਯੋਸ ਬਿਤੀਤ ਗਏ।ਬਡ ਡੀਲ ਸ਼ਰੀਰ ਸੁ ਹੋਤਿ ਭਏ। ਤਨ ਧਾਰਨਿ ਕੋ[6]ਜਿਨ ਸ੍ਵਾਂਗ ਲਯੋ। ਨਿਰਬਾਹਤਿ ਤੈਸਿਯ ਰੀਤਿ ਕਯੋ॥੪॥ਇਕ ਦ੍ਯੋਸ ਚਢ੍ਯੋ ਤਨੁ ਤਾਪ ਮਹਾਂ।ਬਹੁ ਕੰਪਤਿ ਅੰਗ ਸੰਤਾਪ ਲਹਾ।ਬਹੁ ਬਾਰਹਿ ਬਾਰਿ[7]ਸੁ ਪਾਨਿ ਕਰੈਂ। ਮੁਖ ਸੂਕਤਿ ਜਾਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਥਿਰੈ[8] ॥ ੫ ॥ ਪਿਖਿ ਰੰਗ ਸੁ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਨੰਦਨ ਕੋ। ਸੁਧਿ ਭੇਜ ਦਈ ਜਗਬੰਦਨ ਕੋ। ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਰਹੀ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹੈ।ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਖੈ ਤਪਤਾਵਤ ਹੈ[9]॥੬॥ਨਿਜ ਹਾਥ ਲਗਾਇ ਰਹੀ ਤਨ ਕੋ।ਸੁਧਿ ਬੂਝਤਿ,ਪੀਰ ਬਡੀ ਮਨ ਕੋ।ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪ ਅਏ। ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਦੇਖਿ ਸਮੀਪ ਭਏ॥੭॥ਮਨ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਰੰਗ ਬਿਸ਼ਾਲ ਲਖੀ॥ਦ੍ਰਿਗ ਢੋਰਤਿ[10]ਹੇਰਤਿ ਨੰਦ ਦੁਖੀ। ਤਜਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ ਬਿਸੂਰਤਿ ਹੈ। ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਮਨੋ ਇਹ ਮੂਰਤਿ

---

[1]ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਜਾਕੇ। [2]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। [3]ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿਕੇ (ਅ) (ਕਈ) ਸਿਖ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਰਾਹ ਲਗਦੇ ਹਨ। [5]ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫਲ। [6]ਮਨੁਖ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਦਾ। [7]ਬਹੁਤ ਵੇਰੀ ਜਲ। [8]ਟਿਕਾਉ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [9]ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਤਾਪ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਅ) ਤਪਤਾਵਤ ਹੈ=.....ਨੂੰ ਤਾਪ ਤਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [10]ਹੰਝੂ ਆਂਵਦੇ ਹਨ।

*ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਰਾਸ ਦੋ, ਅੰਸੂ ੫੪, ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਬੀ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੁਬਾਰਾ ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

ਹੈ[1]॥੮॥ਨਹਿ ਆਨ ਬਿਖੈ ਮਨ ਕਾਰਜ ਕੌ[2]। ਇਮ ਸੰਕਟ ਦੇਖਿ ਸੁ ਆਰਜ ਕੋ[3]। ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਗਏ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੈ।ਸੁਤਿ ਦੇਹ ਸੁ ਤਾਪ ਰਹਯੋ ਚਰਿ ਕੈ॥੯॥ਗਨ ਦਾਸ ਪਿਖੈ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਮੁਰਝਾਇ ਕਛੂ ਨ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈ। ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਮਨੋ ਜਰ ਜੀਵਨ ਕੀ[4]।ਮਨ ਆਨੰਦ ਦੀਰਘ ਥੀਵਨ ਕੀ[5]॥੧੦॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਖਿ ਬਿਸ਼ੇਖ ਦੁਖੀ[6]। ਪਰਵਾਰ ਅਧਾਰ ਸਭੀ ਬਿਲਖੀ[7]। ਤਜਿ ਆਨ ਉਪਾਵ ਬਡੇ ਜਗ ਕੇ।ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰੀਤ ਰਹੀ ਲਗ ਕੇ॥੧੧॥ਸਤਿ-ਨਾਮ ਸੁ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾਂ ਜਪਿ ਕੈ।ਬਡ ਦਾਰੁਨ ਕਾਰਨ ਜੋ ਤਪ ਕੈ[8]।ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਫੇਰਨਿ ਕੀਨਿ ਜਬੈ।ਮੁਖ ਪੈ ਤਨ ਪੈ,ਹਤਿ ਤਾਪ ਤਬੈ॥੧੨॥ਨ ਰਹਯੋ ਤਪ ਧੌਂ ਤਤਕਾਲ ਹਯੋ।ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਬੈਠਿ ਗਯੋ।ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਖੇਲਤਿ ਮੋਦ ਧਰੇ। ਤਿਸ ਰੀਤਿ ਮਹਾਂ ਹਰਿਖੀਤਿ ਫਿਰੇ ॥੧੩॥ ਪਰਵਾਰ ਨਿਹਾਰਿ ਅਨੰਦ ਭਯੋ।ਸਮੁਦਾਇ ਮਿਲੇ ਉਤਸਾਹ ਕਯੋ।ਸਭਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰ ਜੋਰ ਕਹੈਂ। 'ਦੁਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਮਾਰਿ ਅਧੀਨ ਰਹੈਂ ॥੧੪॥ ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੀ ਲਖਤੇ ਮਰਜ਼ੀ।ਤਿਮ ਹੋਤਿ ਸਭੈ, ਭਨਤੇ ਅਰਜ਼ੀ। ਨਹਿ ਆਪ ਕਛੂ ਕਰਿ ਸਾਕਤਿ ਹੈਂ।ਪਦਧੂਲ ਜਮਾਦਿਕ ਤਾਕਤਿ ਹੈਂ[9]'॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਮ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਤਿ ਹੈਂ[10]।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਹੈਂ। 'ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾਂ ਸਤਿਨਾਮ ਅਹੈ। ਨਿਜ ਜੀਹ ਜਪੈ ਜੁ ਅਰੋਗ ਰਹੈ ॥ ੧੬ ॥ ਤਨ ਤਾਪ ਕਹਾਂ ਇਸ ਤੇ ਜੁ ਰਹੈ।ਜਗ[11] ਤੀਨਹੁ ਤਾਪਨਿਖਾਪਦ ਹੈ[12]।ਮੁਖਿ ਧੰਨ,ਜਪੈ ਸਤਿਨਾਮ ਸਦਾ। ਕਿਹ ਸੰਕਟ ਹੋਨਿ ਨ ਦੇਤਿ ਕਦਾ ॥੧੭॥ ਬਡ ਭਾਗ ਭਰੇ ਲਿਵ ਲਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਦੁਖ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨਸਾਵਤਿ ਹੈਂ'। ਕਹਿ ਸਿੱਖਜਨ ਸਾਥ 'ਬਿਕਾਰ ਤਜੋ। ਸਤਿਨਾਮ ਭਜੋ, ਸਤਿਨਾਮ ਭਜੋ' ॥੧੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਰੁ ਸਤਿਨਾਮ ਕੀ

[1]ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਕਰ (ਐਸੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਇਹ (ਚਿੰਤਾ ਦੀ) ਮੂਰਤੀ ਹੈ। [2]ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਨ (ਲਗਦਾ)। [3]ਸੋ ਤਾਗ ਸੁਪਤਨੀ ਦਾ [ਸੰ:, ਆਰ੍ਯਾ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸਤ੍ਰੀ]। [4]ਮਾਨੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜੜ ਹਨ (ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਮੁਰਝਾ ਗਏ ਹਨ)। [5]ਮਨ ਅਤਯੰਤ ਅਨੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਬੀ (ਜੜ੍ਹ ਹਨ)। [6]ਭਾਵ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ। [7]ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਆਸਰਾ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ) ਮੁਰਝਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। [8]ਜੋ ਭਯਾਨਕ ਤਪ (ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ) ਬੜਾ ਕਾਰਨ ਹੈ (ਸਤਿਨਾਮ)। [9]ਜਮ ਆਦਿਕ ਤਕਦੇ ਹਨ (ਆਪਦੀ) ਚਰਨ ਧੂੜ ਨੂੰ। [10]ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [11]ਜਗਤ ਦੇ। [12]ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਨੂੰ ਖਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਅ) ਖਾਪ+ਦਹੀ=ਖਪਾਕੇ ਦਾਹ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਿਮਾ ਜਿਨ ਮਹਿੰ ਪੀਨ ॥੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ। ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਖਵਾਲਾ ਹੋਆ ॥ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭ ਹਾਥ ਦੇ ਰਾਖਿਆ ਹਰਿ ਗੋਵਿਦੁ ਨਵਾ ਨਿਰੋਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਾਪੁ ਗਇਆ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਟਾਇਆ ਜਨ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖਾਈ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਸਭ ਫਲ ਪਾਏ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਂਈ ॥੧॥ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਪ੍ਰਭ ਦੋਵੈ ਸਵਾਰੇ ਹਮਰਾ ਗੁਣੁ ਅਵਗੁਣੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ਅਟਲ ਬਚਨੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇਰਾ ਸਫਲ ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧਾਰਿਆ ॥੨॥ ੨੧ ॥ ੪੯॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤਾਪੁ ਗਵਾਇਆ ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ॥ ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ ॥ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਆਪਿ ਦੀਨੇ ॥ ੧ ॥ ਬੇਦਨ ਸਤਿਗੁਰਿ ਆਪਿ ਗਵਾਈ ॥ ਸਿਖ ਸੰਤ ਸਭਿ ਸਰਸੇ ਹੋਏ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਮੰਗਹਿ ਸੋ ਲੇਵਹਿ ॥ ਪ੍ਰਭ ਅਪਣਿਆ ਸੰਤਾ ਦੇਵਹਿ ॥ ਹਰਿ ਗੋਵਿਦੁ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖਿਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਾਚ ਸੁਭਾਖਿਆ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਠਾਢਿ ਪਾਈ ਕਰਤਾਰੇ ॥ ਤਾਪੁ ਛੋਡਿ ਗਇਆ ਪਰਵਾਰੇ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹੈ ਰਾਖੀ ॥ ਸਰਣਿ ਸਚੇ ਕੀ ਤਾਕੀ ॥ ੧ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਆਪਿ ਹੋਆ ਰਖਵਾਲਾ ॥ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਸੁਖ ਖਿਨ ਮਹਿ ਉਪਜੇ ਮਨੁ ਹੋਆ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਦਾਰੂ। ਤਿਨਿ ਸਗਲਾ ਰੋਗ ਬਿਦਾਰੂ ॥ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਬਾਤ ਸਵਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਰਿਆ ॥ ਹਮਰਾ ਗੁਣੁ ਅਵਗੁਣੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਭਇਓ ਸਾਖੀ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਲਾਜ ਰਾਖੀ ॥ ੩ ॥ ਬੋਲਾਇਆ ਬੋਲੀ ਤੇਰਾ ॥ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਣੀ ਗਹੇਰਾ ॥ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਚੁ ਸਾਖੀ ॥ ਅਪੁਨੇ ਦਾਸ ਕੀ ਪੈਜ ਰਾਖੀ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੫੬ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੁਭ ਕਰੇ ਅਪਰ ਗਤਿਦਾਇ। ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਆਦਿ ਜੋ ਦਿਯੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਂ ਪਾਇ॥੨੦॥ ਜੋ ਜਿਸ ਸੰਕਟ ਪਰ ਕਹਯੋ ਪਢਹਿ ਜਿ ਸਿਖ ਮਨ ਲਾਇ। ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਦੁਖ ਖੈ ਕਰਹਿ ਇਹੀ ਮਨੋਰਥ ਗਾਇ॥੨੧॥ਸਰਬ ਇਹਾਂ ਹਮ ਨਹਿਂ ਲਿਖੇ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਤਿਨ ਕੇਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਠੇ ਜਾਨੇ ਜਾਹਿ ਘਨੇਰ ॥੨੨॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੱਗ ਅਰੰਭ ਕਰਯੋ।ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਮੰਗਾਇਮਹਾਨ ਧਰਯੋ।ਸਿਖਜਾਇ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ ਘ੍ਰਿੱਤ ਲਯੋ। ਪੁਨਿ ਗੋਧੂਮ ਸੂਖਮ ਚੂਨ[1] ਕਿਯੋ॥੨੩॥ਪਕਵਾਨ ਪਕਾਵਨਿ ਪੁੰਜ ਲਗੇ। ਸਭਿ ਦਯੋਸ ਪਕਯੋ ਪੁਨਿ ਰੈਨ ਜਗੇ। ਗਨ ਮੋਦਕ ਮੋਦਕ ਓਘ ਕਰੇ[2]।ਬਹੁ ਪੂਪ ਪਕੇ ਕਰਿ ਰਾਸ ਧਰੇ॥੨੪॥ਦਧਿ ਸੰਗਿ ਪਕੌ-ਰਨਿ ਮੇਲਿ ਭਲੋਂ[3]।ਮਰਯਾਦਿ ਮਿਸਾਲ[4] ਬਿਸਾਲ ਰਲੋ।ਕਰ ਰਾਸ ਤਿਹਾਵਲ

[1]ਕਣਕ ਦਾ ਬਰੀਕ ਆਟਾ। [2]ਢਰ ਸਾਰੇ ਲੱਡੂ ਬਹੁਤਾ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬਣਾਏ। [3]ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਪਕੌੜੀਆਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਈਆਂ (ਅ) ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਪਕੌੜੀਆਂ ਤੇ ਭੱਲੇ ਪਾਏ।

ਤਯਾਰ ਧਰਯੋ।ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨ ਮੇਵ ਅਮੇਜ਼ ਕਰਯੋ॥੨੫॥ਨਿਵਤਾ ਕਹਿ ਦੀਨ ਚਹੂੰ ਬਰਨਾ।'ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਅਹਾਰ ਇਹਾਂ ਕਰਨਾ'।ਦਰਵੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਬੁਲਾਇ ਲਏ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਊਚ ਨੀਚ ਹਜ਼ੂਰ ਅਏ॥੨੬॥ਬਡ ਮੇਲ ਭਯੋ ਗਿਨਤੀ ਨ ਰਹੀ। ਸੁਧਿ ਜਾਤਿ ਭਈ ਜਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਲਹੀ[1]। ਸੁਨਿ ਸਾਧ ਫਕੀਰ ਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਲੇ।ਘਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਭਿ ਆਇ ਮਿਲੇ॥੨੭॥ ਗਨ ਜਾਤਿ ਗ੍ਰਿਹੀ ਸੁਨਿ ਆਇ ਗਏ। ਚਹੁੰ ਕੋਦ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਟੋਲ ਭਏ। ਕਰਿ ਪੰਕਤ ਰੀਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਕੀ।ਬਿਚ ਥਾਉਂ ਸੁ ਭੋਜਨ ਟੇਕਨ ਕੀ[2]॥੨੮॥ਇਕ ਜਾਤਿ ਕਰੀ ਇਕ ਥਾਨ ਸਬੈ*। ਕਰਿ ਪਾਂਤਿ ਜੁਦੀ ਸੁ ਜੁਦੀ ਸੁ ਤਬੈ। ਸਭਿ ਪੰਥਨਿ[3] ਮੰਤ ਤਥਾ ਕਰਿ ਕੈ। ਥਿਤਿ ਨਜਾਰਿਯ ਨਜਾਰਿਯਤਾ ਧਰਿਕੈ ॥੨੯॥ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨਿ ਕੇ ਪਕਵਾਨ ਦਏ।ਸ਼ੁਭ ਸ੍ਵਾਦ ਹੁਤੇ ਰੁਚਿ ਸਾਥ ਖਏ।ਮੁਖ ਧੰਨਹਿ ਧੰਨ ਭਨੈਂ ਗੁਰ ਕੋ।ਬਡ ਭੋਜਨ ਦੀਨਿ,ਨ ਭੀ ਥੁਰ ਕੋ[4] ॥੩੦॥ਜਿਸ ਨਾਮ ਭਨੇ ਦੁਖ ਜਾਤਿ ਘਨੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਅਭਿਬੰਦਨ ਦੇਖਿ ਬਨੇ। ਸਭਿ ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ 'ਅਨੰਦ ਲਵੋ।ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲ ਹੁਵੈ॥੩੧॥ ਗੁਰਬੰਸ ਚਲੈ ਤਬਿ ਲੌ ਅਵਨੀ।ਜਬਿਲੌ ਉਡਮਾਲ ਫਿਰੈ ਰਵਨੀ। ਸਸਿ ਸੂਰਜ ਜਾਵਤ ਜੋਤਿ ਧਰੈਂ।ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਸਾਗਰ ਬੀਚਭਰੈ॥੩੨॥ ਜੁਗਕੀ ਮਿਰਜਾਦ ਜਬੈ ਲਗਿ ਹੈ।ਕਮਲਾਸਨ ਕੀ ਰਚਨਾ ਜਗ ਹੈ।ਤਬਿ ਲੌ ਗੁਰਬੰਸ ਰਹੇ ਥਿਰ ਕੈ। ਜਗ ਮੈਂ ਜਸੁ ਦੀਰਘ ਬੀਥਿਰਕੈ[5]॥੩੩॥ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਹੋਹਿ ਅਰੋਗ ਸਦਾ। ਬਿਘਨਾ ਨਹਿਂ ਬਯਾਪ ਸਕਾਹਿ ਕਦਾ'। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਭੋਜਨ ਖਾਂਹਿਂ ਘਨੇ। ਉਰ ਮੋਦਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਸੀਸ ਭਨੇ॥੩੪॥ ਪੁਨ ਦੀਨਨਿ ਦਾਨ ਦਯੋ ਧਨ ਕੋ। ਗਨ ਹੋਤਿ ਭਏ ਨ ਕਰੀ ਗਨ ਕੋ[6]।ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਦਯੋ ਹਰਖੰਤਿ ਭਏ।ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰਤਿ ਨਾਦ ਥਯੋ॥੩੫॥ ਬਹੁਰੋ ਗੁਰ ਹੋਇ ਤਯਾਰ ਚਲੇ।ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਨ ਭਲੇ। ਉਚਰਵਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੰਬੂਹ ਲਯੋ। ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਨੰਦਨ ਸੰਗ ਥਯੋ॥੩੬॥ ਪਿਤ ਕੇਰ ਸਥਾਨ ਮਹਾਨ ਮਹਾਂ।ਹਿਤ ਪੂਜਨਿ ਕੇ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਤਹਾਂ। ਪਹੁੰਚੇ ਗਰ ਅੰਚਰ ਡਾਰਿ[7] ਖਰੇ। ਪਿਤ ਧਯਾਨ ਕਰੇ

[1]ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਨੇ ਖਬਰ ਸੁਣੀ। [2]ਰੱਖਣ ਦੀ। [3]ਮਤਾਂ ਦੇ। [4]ਕੋਈ ਥੁੜਾ ਨਾ ਰਹੀ। [5]ਫੈਲਾ ਕਰਕੇ। [6]ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। [7]ਪੱਲਾ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਕੇ।

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਾਰੇ ਵਰਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ ਹੁਣ ਜਾਤੀ ਭੇਦ ਕਰਨਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਆਖੇਪਕ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ।

ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ॥੩੭॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਦੋਸ਼ ਨਿਕੰਦਨ ਕੋ।ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੰਦਨ ਕੋ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਮਾਥ ਟਿਕਾਇ ਦਯੋ। ਬਯ ਦੀਰਘ ਕੋ ਬਰ ਜਾਚ ਲਯੋ॥੩੮॥ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਰੇ ਅਰਦਾਸ ਭਈ।ਧਰਿ ਭਾਉ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਫੇਰ ਦਈ। ਬਹੁ ਨੰਮ੍ਰ ਭਏ ਗੁਰ ਪੂਜਿ ਫਿਰੇ[1] । ਜੁਤ ਮੰਗਲ ਕੇ ਉਤਸਾਹ ਕਰੇ ॥੩੯॥ ਨਿਜ ਧਾਮ ਬਿਖੈ ਪੁਨ ਆਇ ਗਏ। ਬਹੁ ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਅਨੰਦ ਭਏ। ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸੁ ਬਾਦਿਤ ਬਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸੁ ਮੰਗਲ ਸਾਜਤਿ ਹੈਂ॥੪੦॥ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਹੋਵਤਿ ਹੈਂ। ਨਰ ਨਾਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਉਰ ਜੋਵਤਿ ਹੈਂ।ਲਘੁ ਦੁੰਦ-ਭਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਬਾਜ ਰਹੀ। ਨਹਿਂ ਕਾਨ ਪਰੈ ਕੁਛ ਬਾਤ ਕਹੀ॥੪੧॥ਸ਼ਰਨਾਇ ਨਫੀਰਨਿ ਹੋਤਿ ਧੁਨੀ। ਗਨ ਭਾਟ ਕਲਾਵਤ ਗਾਇ ਗੁਨੀ। ਕਵਿ ਛੰਦ ਬਨਾਇ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੈਂ ।ਗੁਰ ਤੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ॥੪੨॥ ਬਡ ਪੌਰ ਕੁਲਾਹਲ ਹੋਵਤਿ ਹੈ।ਗੁਰਹੇਰਿ ਕਲੁਖਨਿ ਖੋਵਤਿ ਹੈਂ। ਬਡਭੀਰ ਭਰੀਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੀ। ਬਹੁ ਮੰਗਲ ਗੀਤਿ ਉਚਾਰਨਿ ਕੀ॥੪੩॥ ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਰੰਗ ਨਿਹਾਰਤਿ ਹੈ। ਧਨ ਲੇ ਸਿਰ ਪੈ ਬਹੁ ਵਾਰਤਿ ਹੈ। ਗਨ ਮੰਗਤ ਕੋ ਪਿਖਿ ਦੇਵਤਿ ਹੈ।ਗਨਆਸ਼ਿਖ ਮਾਧੁਰਲੇਵਤਿ ਹੈ॥੪੪॥ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਮਹਾਂ। ਉਛਲ੍ਯੋ ਜਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨੰਦ ਤਹਾਂ[2] । ਨਰ ਨਾਰਿ ਭਏ ਜਲਜੰਤੁ ਸਭੈ । ਇਮ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਭੂਰ ਤਬੈ॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਾਪ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧ [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਪੜ੍ਹਨੇ ਬੈਠੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਨਸਿ ਦਯੋਸ ਬਿਤੀਤ। ਨੰਦਨ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਤਨ ਬਿਲੰਦ ਮੁਦ ਚੀਤ[3]॥੧॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕ ਬਿਚਾਰੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਇਮ ਉਰਧਾਰੈਂ।– ਚਟਸਾਲ[4] ਬਿਸਾਲ ਬਿਠਾਵੈਂ। ਤਹਿਂ ਬੈਠਤਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਪਾਵੈਂ॥੨॥ਕਿਸ ਥਾਨ ਪਠੈਂ–ਸੁ ਬਿਚਾਰੀ।ਪੁਨ ਮਨਮੈਂ ਬੈਸੇ ਧਾਰੀ।–ਜੋ ਹਮਰੋ ਭ੍ਰਾਤ ਬਡੇਰੋ। ਉਰ ਸਰਲ ਸੁਸ਼ੀਲ ਘਨੇਰੋ॥੩॥ ਸ਼ੁਭ ਮਹਾਂਦੇਵ ਜਿਸ ਨਾਮੂ–। ਚਲਿ ਗਏ ਤਿਸੀ ਕੇ ਧਾਮੂ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਾਦਰ ਬੈਸੇ। ਬਲਦੇਵ[5]ਅੱਗ੍ਰ ਹਰਿ[6]ਜੈਸੇ॥੪॥ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਿਨੈਸਪ੍ਰੇਮ*ਬਖਾਨੇ।'ਤੁਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਅਹੋ ਮਹਾਨੇ।ਸਮ ਪਿਤਾ ਸਦੀਵ ਹਮਾਰੇ।ਗੁਨ ਅਉਗਨ ਕੋ ਨ ਚਿਤਾਰੇ॥੫॥

[1]ਪੂਜਕੇ ਮੁੜੇ । [2](ਗੁਰੂ ਘਰ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ) ਤਹਾਂ ਸਮੂਹ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਜਲ ਉਛਲਿਆ । [3]ਪੁੱਤਰ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ (ਦੇਖਕੇ)। 'ਬਿਲੋਕ' ਪਦ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਹੈ । (ਅ) ਸਰੀਰ ਵਧਦਾ (ਦੇਖਕੇ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । [4]ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ । [5]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ । [6]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ । *ਪਾ:–ਸਮੇਤ ।

ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ।ਗਨ ਬਿਘਨ ਬਿਦਾਰ ਉਬਾਰਾ।ਅਬਿ ਲਾਯਕ ਪਠਿਬੇ ਸੋਊ।ਜੋ ਬਿੱਦਯਾ ਲੇਵਹਿ ਕੋਊ॥੬॥ਤੁਮ ਆਪ ਦੇਹੁ ਫੁਰਮਾਈ।ਹਿਤ ਬਿੱਦਯਾ ਜਹਾਂ ਪਠਾਈ'। ਸੁਨਿ ਮਹਾਂਦੇਵ ਮਤਿ ਦੀਹਾ[1]। ਕਹਿ 'ਕਰਹੁ ਨ ਅਨਤੈ ਈਹਾ[2]॥੭॥ਜਿਨ ਦੀਨਸਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰਾ।ਜਟ ਬੁੱਢਾ ਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰਾ। ਸਮਰੱਥ ਮਹਾਂ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਕਹਿ ਬਾਕ ਅੰਨਥਾ[3]ਨਾਂਹੀ ॥੮॥ ਬਡ ਕਰਾ-ਮਾਤ ਮਹਿਂ ਪੂਰਾ। ਗਨ ਹਤਨਿ ਬਿਕਾਰਨਿ ਸੂਰਾ[4]। ਤਿਸ ਬਿਨਾ ਨ ਕਹੂੰ ਬਿਠਾਵਹੁ।ਜਿਮ ਚਾਹਹੁ ਤਥਾ ਪਢਾਵਹੁ'॥੯॥ਸੁਨਿ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੀਬਾਨੀ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਾਦਰ ਮਾਨੀ। ਸਿਖ ਪੰਚ ਸਮੀਪ ਹਕਾਰੇ। ਤਿਨ ਸੰਗ ਸੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ॥੧੦॥'ਜਹਿਂ ਬੁੱਢਾ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਬਾਸਾ।ਚਲਿ ਜਾਹੁ ਤਿਨਹੁ ਕੇਪਾਸਾ। ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਹੁ ਤਾਹੀ। ਕਰਿ ਨਮੋ ਕਮਲ ਪਗ ਪਾਹੀ ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਨ ਲੀਜੈ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ। ਤੁਮ ਕੌ ਨਿਜ ਪਾਸ ਹਕਾਰਾ। ਸਨਮਾਨ ਸਹਤ ਲੇ ਆਵੋ।ਅਬਿ ਤੂਰਨ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਜਾਵੋ'॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ। ਚਲਿ ਗਏ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਥਾਵਾ। ਮਿਲਿ ਤਿਸੇ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨੀ। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਪੁਨਿ ਕਹਿ ਦੀਨੀ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਬੁੱਢਾ ਬਿਕਸਯੋ ਅੰਗਾ। ਉਠਿ ਭਯੋ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਸੰਗਾ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਨ ਗਿਰਾ ਸੁਨੇ ਅਘ ਭਾਜੇ॥੧੪॥ ਤਹਿਂ ਬੁੱਢਾ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਗੁਰ ਦੇਖਿ ਤਬੈ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ।ਸਨਮਾਨਤਿ ਆਨੰਦ ਬਾਢੇ॥੧੫॥'ਤਨ ਕੁਸ਼ਲ ਅਨੰਦ ਤੁਮਾਰੇ। ਚਿਤ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਰਚਯੋ ਉਦਾਰੇ। ਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਤੁਮ ਦੇਹਾ। ਉਰ ਆਤਮਗਯਾਨ ਅਛੇਹਾ'॥੧੬॥ਸੁਨਿ ਬੁੱਢੇਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਤਨ ਮਾਨੁਖ ਤੁਮ ਨੇ ਠਾਨਾ।ਜਗ ਜਾਤਿ ਨਰਕ[5]ਦੁਖ ਪਾਇ।ਤਿਨ ਹੇਤੁ ਉਧਾਰਨ ਆਇ॥੧੭॥ । ਛਪਿ ਰਹੇ ਅਲਪਮਤਿ ਹੀਤੇ[6]।ਬੁਧਿਵੰਤ ਲਖੈ ਸਭਿ ਚੀਤੇ'। ਗੁਰ ਤਬਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮੰਗਾਯੋ। ਮਨ ਪੰਚ ਤੋਲ ਕਰਿ ਲਯਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਰਖਿ ਬੁੱਢੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗੇਰੇ। ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਭਨੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਇਹ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਰਤਾਓ।ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਆਪਿ ਪਢਾਓ॥੧੯॥ਗੁਰਮੁਖੀ ਸੁ ਬਿੱਦਯਾਦੀਜੈ।ਸਿਸਊਪਰਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ।ਪੱਟੀ ਲਿਖਿ ਪੈਂਤੀ ਸਾਰੀ।ਸਿਖਰਾਵਹੁ ਮੁਖਹੁਂ ਉਚਾਰੀ' ॥੨੦॥ ਪੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢੇ ਭਾਖਾ।'ਮੈਂ ਜਾਟ,ਘਾਸ ਕੋ ਰਾਖਾ*।ਮੁਝ ਪਢਨੋ ਕਛੂ ਨ ਆਵੈ।

[1]ਬਡੀ ਮਤਿ ਵਾਲੇ। [2]ਹੋਰ ਦੀ ਇੱਛਾ। [3]ਖਾਲੀ। [4]ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸੂਰਮਾ। [5]ਨਰਕ ਜਾਂਦਾ। [6]ਥੋੜੀ ਬੁੱਧ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ।

*ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਆਪ ਕਾਰਦਾਰ ਹਨ। ਅਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਹੁਣ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰੀ ਹੈ, ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹਨ, ਤੇ ਅਨਿੰਨ ਸਿਖ ਹਨ।

ਕਨਾ ਜਾਨੈ, ਕਹਾਂ ਪਢਾਵੈਂ[1]॥੨੧॥ਜੋ ਆਪ ਪਢਹਿ[2]ਸੁ ਪਢਾਈ। ਅਨਪਢ
ਕਨਾ ਦੇਹਿ ਸਿਖਾਈ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਾਖੈਂ। 'ਤੁਮ ਸਕਲ
ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਰਾਖੇ॥੨੨॥ਅਸ ਵਸਤੁ ਕੌਨ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।ਜੋ ਤੁਮ ਕਹੁ ਆਵਤਿ
ਨਾਹੀ।ਨਹਿ ਆਇ ਜੁ ਰਿਦੈ ਤੁਮਾਰੇ। ਸੋ ਭਈ ਨ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ॥੨੩॥ਜੋ
ਭਈ ਪ੍ਰਪੰਚਹਿ ਮੱਧੇ।ਸੋ ਤੁਮਹਿ ਬਿਦਤਿ ਸਭਿ ਸੁੱਧੇ।ਨਹਿ ਕੀਜਹਿ ਅਪਰ
ਵਲਾਉ[3]।ਸਰਬੱਗਜ ਤਤੱਗਜ[4]ਸਦਾਊ॥੨੪॥ਸ਼ੁਭ ਦਿਨੇਸ ਮਹੂਰਤ*ਆਜੂ।
ਜੋ ਕਰਿਯ ਸੁ ਪੂਰਵੈ ਕਾਜੂ। ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮੂ। ਦਿਹੁ ਬਿੱਦ੍ਯਾ
ਅਬਿ ਅਭਿਰਾਮੂ'॥੨੫॥ਜਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਹਿ ਬਖਾਨਯੋ।ਤਬਿ ਬੁੱਢੇ ਸਾਹਿਬ
ਮਾਨਯੋ।ਉਰ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[5]ਤਤਕਾਲਾ।ਵਰਤਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੬॥
ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਨਿਵਾਯੋ ਮਾਥਾ। ਗਹਿ ਪਟੀਆ ਅਪਨੈ ਹਾਥਾ।ਸਭਿ ਪੈਂਤੀ ਲਿਖਿ
ਕਰਿ ਦੀਨੀ। ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਕਰ ਲੀਨੀ॥੨੭॥ ਕਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮੈ, ੴ-
ਕਾਰਾ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[6]ਉਚਾਰਾ। ਸਭਿ ਅੱਖਰ ਆਦਿ ਉਕਾਰਾ[7]। ਪਠਿ
ਲੀਨੇ ਅੰਤ ਙਕਾਰਾ[8]॥੨੮॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਤਿ ਭਏ ਏਤਾ। ਪੁਨ ਦਿਨੇਸ
ਦੂਤੀ ਕਰਿ ਚੇਤਾ। ਪਠਿ ਲੀਨਿ ਮੁਹਾਰਨਿ ਸਾਰੀ। ਲਗ ਲਾਗੇ ਜਥਾ
ਉਚਾਰੀ[9]॥੨੯॥ਦਿਨ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਪਾਵਤਿ ਨਾਂਵੇ। ਜਿਮ ਬੁੱਢਾ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈ।
ਪਟੀਆ ਲਿਖਿ ਨਾਵਨਿ[10]ਪੂਰੀ।ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਉਚਰਤਿ ਰੂਰੀ॥੩੦॥ ਸਭਿ
ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕਾਰਨ ਜੋਈ[11]।ਲਗਿ ਪਢਨਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸੋਈ।ਤਨੁ ਮਾਨੁਖ ਧਾਰਯੋ
ਜੈਸੇ।ਨਿਰਬਾਹ ਸ੍ਵਾਂਗ ਕਹੁ ਤੈਸੇ॥੩੧॥ਪੁਨ ਪੋਥੀ ਪਢਨਿ ਸੁ ਲਾਗੇ[1]।ਸਭਿ
ਦੇਖਤਿ ਅਚਰਜ ਪਾਗੇ। ਨਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਜਿਨਹੁ ਪਛਾਨੀ। ਤਿਨ ਭਈ
ਬੁੱਧਿ ਬਿਸਮਾਨੀ॥੩੨॥ ਕੁਛ ਦੇਰ ਨ ਲਾਗੀ ਐਸੇ।ਜਨੁ ਪਢੇ ਪ੍ਰਥਮ,ਪਢਿ

[1]ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਾਈਦਾ ਹੈ। [2]ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ। [3](ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ) ਟਲਾਵਾ। [4]ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। [5]ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਪ੍ਰਸੰਨ। [6]ਭਾਵ, ੧ ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। [7]'ੳ' ਤੋਂ ਆਦਿ। [8]ਅੰਤ 'ङ' ਤਕ। [9]ਜਿਵੇਂ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਲਗੀਆਂ ਸਨ (ਅ) ਜਿਵੇਂ ਲਗਾਂ ਲਾਕੇ ਉਚਾਰੀਦੀ ਹੈ। [10]ਨਾਵਿਆਂ ਨਾਲ। [11]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ।

*ਇਥੇ ਮਹੂਰਤ ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਸ਼ੁਭ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਤਾਰਿਆਂ ਨਛੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗੇਣਤੀ ਤੇ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਨੇ ਬਰਕਤਵੰਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੋ ਸ਼ੁਭ ਦਿਨ, ਸੋ ਸ਼ੁਭ ਮਹੂਰਤ। ਇਸ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੨ ਦੇ ੨੨ ਤੋਂ ੫ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਆਪਦੇ ਸਿੱਖ (ਤਾਰਿਆਂ ਨਿਛੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗੇਣਤੀ ਵਾਲੇ) ਮਹੂਰਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।

ਤੈਸੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦੇ।ਸੁਤ ਬਾਚਕ[1]ਭਯੋ ਬਿਲੰਦੇ॥੩੩॥ ਜੋ ਲੇਕਰਿ ਹਾਥ ਪਢਾਵੈਂ। ਤਤਕਾਲ ਸੁ ਬਾਚ ਸੁਨਾਵੈ। ਪੁਨ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮੰਗਾਯੋ।ਸਭਿ ਬੁੱਢੇ ਅੱਗ੍ਰ ਰਖਾਯੋ॥੩੪॥ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪਦ ਪਰ ਡਾਰ।ਗੁਰ 'ਕੀਨਸਿ ਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰ। ਸਭਿ ਬਿੱਦਯਾ ਰਿਦੈ ਬਸਾਈ'। ਭੇ ਨੈਮ੍ਰ ਤਿਸੇ ਅਗਵਾਈ॥੩੫॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਵਾ।ਪਕਵਾਨ ਮਹਾਂ ਮਨ ਭਾਵਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਨਿ ਧਨ ਲੀਨਾ।ਗਨ ਦੀਨਨਿ ਦਾਨ ਸੁ ਦੀਨਾ॥੩੬॥ਉਤ-ਸਾਹ ਕੀਨਿ ਤਿਸਕਾਲਾ।ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ਼ਰਨਾਇ ਸੁ ਝਾਂਝ[2] ਨਫੀਰੈ।ਬਡ ਬੱਜੀ ਧੌਂਸ ਗਹੀਰੈ॥੩੭॥ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪ੍ਰਿਯ ਲਾਗੇ।ਅਵ-ਲੋਕਤਿ ਨਰ ਬਡਭਾਗੇ। ਤਬਿ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਉਰ ਬਿਸਰ੍ਯੋ ਸਭਿ ਬੈਰਾਗੇ॥੩੮॥ਭਰਿ ਅੰਕ ਬਦਨ ਅਵਿਲੋਕੇ।ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਰੁਕਤਿ ਨਹਿਂ ਰੋਕੇ। ਉਰ ਹਿਤ ਕਰਿ ਸੂੰਘਤਿ ਮਾਥਾ।ਬਰ ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਹਿਤ ਸਾਥਾ॥੩੯॥ 'ਬਡ ਬੀਰ, ਕਸਹੁ ਕਟਿ ਭਾਥਾ। ਗਰ ਖੜਗ,ਧਨੁਖ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹਾਥਾ। ਰਿਪੁ ਮਾਰਹੁ ਕਰਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਨਹਿ ਪ੍ਰਤਿ ਭਟ ਹੋਵਹਿ ਆਨਾ[3] ॥ ੪੦॥ ਕਰਿ ਸੰਘਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਮਾਰੈ। ਜਸੁ ਪਸਰਹਿ ਬਿਜੈ ਤੁਮਾਰੈ।ਬਲ ਅਤੁਲਤ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ਹੁਇ ਦੀਰਘਡੀਲਕ੍ਰਿਪਾਲਾ'॥੪੧॥ਕਬਿੱਤ॥ਜੈਸੇ ਰਾਮਚੰਦ ਪਰਕੌਸਕ[4] ਮੁਨਿੰਦ ਬਰ ਹੋਇ ਕੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਬਿੱਦਯਾ ਸਿਖਰਾਇ ਕੈ। ਦੀਨੇ ਬਰ ਔਰਸਭਿ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਰਮੌਰ ਜੇਤੇ ਅਖਿਲ ਪਢਾਏ ਤਾਤਕਾਲ ਚਿਤ ਚਾਇਕੈ। ਤੈਸੇ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਿੱਦਯਾ ਦਈ ਸਭਿ ਔਰ ਬਰ ਕਹੇ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਗਾਇ ਕੈ। ਬੁੱਢੇ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁਭ ਆਸ਼ਿਖ ਬਖਾਨੀ ਧੰਨ,ਭਯੋ ਉਤਸਾਹ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਰਹ੍ਯੋ ਛਾਇਕੈ॥੪੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਬਿੱਦਯਾ ਦਈ ਸਿਖਾਇ ਸ਼ੁਭ* ਬਾਨੀ ਪੜ੍ਹਿਬੇ ਕੇਰ। ਬਾਚਕ ਹੋਏ ਸਕਲ ਕੇ ਪਢਤਿ ਨ ਲਾਵਤਿ ਦੇਰ॥੪੩॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਕੀ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਾਂ ਤਿਸਕੋ ਬਰ ਦੇ ਦੀਨਿ। 'ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਐਂਚਨਿ ਧਨੁਖ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੪੪॥ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿਸਿਪਰ ਗਹਿ ਤਨ ਬਚਾਇ ਕਰਿ ਦਾਵ। ਇਤ ਉਤ ਹੋਵਨਿ ਸਮੁਖ ਪੁਨਿ ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕਰਿ ਘਾਵ[5] ॥੪੫॥ ਸੈਯਾ॥ ਹੋਨਿ ਮਹਾਂ ਅਸਵਾਰ ਤੁਰੰਗਮ ਦੀਰਘ ਡੌਲ

---

[1]ਪੜ੍ਹਨੇ ਵਾਲਾ। [2]ਝਾਂਝੇ, ਵੱਡੇ ਛੈਣੇ। [3]ਹੋਰ (ਤੁਹਾਡੇ) ਵਰਗਾ ਸੂਰਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਤਿਭਟ=ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸੂਰਮਾ]। [4]ਵਿਸ਼ਵਾ ਮਿੱਤ੍ਰ। [5]ਵਾਰ ਕਰਨਾ। ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ।

*ਪਾ:-ਸਭਿ।

ਕੁਦਾਇ ਭਜਾਵੈਂ । ਫੇਰਨ,ਮੰਡਲ ਕੇਰ ਭ੍ਰਮਾਵਨਿ,ਲੈ ਬਰਛਾ[1] ਅਰਿ ਓਰ ਚਲਾਵੈਂ। ਹਾਥ ਤੁਫੰਗ[2]ਗਹੈਂ ਕਰਿ ਤਯਾਰ, ਪਲਾਵਤਿ ਜਾਤਿ[3] ਛੁਟੇ ਰਿਪੁ ਘਾਵੈਂ'।ਔਰ ਜਿਤੇ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜੋ ਬਰ,ਦੇਤਿ ਭਧੋਸੁ 'ਕਰੇਬਿਨ ਆਵੈਂ[4]' ॥੪੬॥ਦ੍ਯੋਸ ਪ੍ਰਤੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ, ਬਿਲੰਦ ਸਰੀਰ ਅਨੰਦ ਬ੍ਰਿਧਾਵੈ। ਨੰਦਨਕੋ ਪਿਖਿ ਰੰਗ ਉਮੰਗਤਿ, ਆਪ ਸੁਨੈ ਨਿਜ ਪਾਸ ਪਢਾਵੈ[5]। ਗੋਦ ਬਿਠਾਇ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਹੈ[6]ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਵੈ। ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਕੁਸ਼ਲੀ ਸੁਤ ਕੀ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ·ਲੈ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੈ ॥ ੪੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਉਤਸਾਹ ਜੁਤ ਬਧਤਿ ਸਰੀਰ ਬਿਲੰਦ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਚਕੋਰ ਸਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪਢਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੧॥

੩੨ [ਪੰਡਿਤ। ਪੈੜੇ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਲਿਆਂਦੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਪੈੜਾ ਮੋਖਾ ਸਿਖ ਹੁਤੋਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ।ਸਵੇ ਨਿਸਦਿਨਗੁਰਨਿ ਕੋ ਸਿੱਖੀ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੰਡਿਤ ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੇ ਇਕ ਆਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੋ ਪਾਸ ਟਿਕਾਵਾ। ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ।-ਕਰੌਂ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ ॥ ੨ ॥ਪਾਛੇ ਦਛਨਾ ਲੇਵੌਂ ਮੋਖਾ।ਦੈ ਹੈਂ ਗਯਾਨ ਰੁ ਸਤ ਸੰਤੋਖ-।ਦਿਜ ਮਨ ਕੀ ਸਗਰੀ ਗੁਰ ਜਾਨੀ। ਰਾਖਯੋ ਨਿਕਟ ਰਹਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨੀ॥੩॥ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤੇ ਜਬਿ ਪਾਸਾ। ਤਿਸੀ ਮਨੋਰਥ ਕੀ ਧਰਿ ਆਸਾ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਕਥਾ ਅਲਾਵਹੁ। ਬੇਦਨਿ ਕੀ ਉਪਨਿਸ਼ਧ[7] ਸੁਨਾਵਹੁ'॥੪॥ਦਿਜ ਸੁਨਿਹਰਖਯੋ ਲਾਗਯੋ ਕਰਨੇ।ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕੋ ਜਿਸਮਹਿ ਨਿਰਨੇ। ਕਥਾ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਨੇਮ ਧਰਾਈ[8]।ਇਕ ਦਿਨ ਆਯੋ ਸਾਲੋ ਭਾਈ॥੫॥ਅਨੰਨ[9]ਹੋਇ ਗੁਰ ਪਗ ਲਪਟਾਨਾ।ਅਤਿ ਆਦਰ ਤਿਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਠਾਨਾ। 'ਸਾਲੋ ਹੈ ਮੁਝ ਪਰਮ ਪਿਆਰਾ।ਅਨੰਨ ਭਗਤ'ਗੁਰ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰਾ॥੬॥ਸੁਨਿ 'ਅਨੰਨ' ਬਚ ਗੁਰਤੇ ਪੰਡਿਤ।-ਹਮਹਿ ਅਨੰਨਤਾ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਮੰਡਤ[10]। ਵੇਦ ਸਿਧਾਂਤ ਕਥਾ ਜੁ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਹਮ ਕੋ ਨਹਿੰ ਅਨੰਨ ਮੁਖ*ਗਾਵੈਂ-॥੭॥ ਪੰਡਿਤ ਮਨ ਮਹਿੰ ਐਸ ਬਿਚਾਰੀ।-ਕਿਮ ਪਰਤਾਵਾ ਲਿਹੁ ਮਨ ਧਾਰੀ-।

[1]ਗੋਲਾਕਾਰ ਫੇਰ ਕੇ ਬਰਛਾ ਲੈਕੇ ਤੇ ਭੁਮਾਕੇ। [2]ਬੰਦੂਕ। [3]ਦੌੜਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ। [4]ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਿਨਾ ਕੀਤੇ ਦੇ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦਯਾ) ਆਵੇਗੀ। [5]ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾਕੇ ਪੜ੍ਹਾਕੇ। [6]ਅਨੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [7]ਗਿਆਨ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਹਨ। [8]ਨੇਮ ਕਰਕੇ ਭਾਵ, ਰੋਜ਼। [9]ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਪਰਾਇਣ। [10]ਸਾਨੂੰ ਅਨੰਨਪਣੇ (ਦੇ ਪਦ) ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰਦੇ?

*ਪਾ:-ਹਮ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖਯ ਨਿਰੁਨ।

ਪੰਡਿਤ ਮਨ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਨੈਂ। ਸੁਨਨਿ ਕਥਾ ਨਿਤ ਉੱਦਮ ਠਾਨੈਂ[1]॥੮॥ ਹੁਤੀ ਸਮੀਪ[2] ਸੁ ਅਖਿਲ ਸੁਨਾਈ। ਗੁਰ ਬੂਝਯੋ'ਆਗੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਸੋਭੀ ਕੀਜੈ ਹਮਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ'। ਬਿੱਪ੍ਰ ਭਨਯੋ'ਪੁਸਤਕ ਇਸ ਥਾਵ ਨ॥੯॥ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ਸਭਿ ਲਿਖਵਾਈ[3]। ਦਿਹੁ ਆਇਸੁ ਤੌ ਲੇਹੁਂ ਮੰਗਾਈ'। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਅਨਾਵਹੁ ਸਾਰੀ। ਉਪਨਿਸ਼ਧਨਿ ਪੁਨ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ'॥੧੦॥ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਨਿਜ ਸੁਤ ਲਗਯੋ ਪਠਾਵਨਿ। ਭਲੋ ਮਹਰਤ ਪਿਖਿ ਮਨ ਭਾਵਨ[4]। ਪੂਜਾ ਕਰਿ ਗਣੇਸ਼ ਕੀ ਪਾਛੈ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਆਛੈ॥੧੧॥ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਤੇ ਖਰਚ ਸੁ ਪੰਥ[5]। ਚਲਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੁਤ ਲੈਬੇ ਗ੍ਰੰਥ। ਖਰ[6] ਸਨਮੁਖਿ ਹੁਇ ਦਾਏਂ ਬਾਏਂ। ਸ਼ਬਦ ਕਰਯੋ ਅਪਸ਼ਗਨ ਦਿਖਾਏ॥੧੨॥ ਹਟਿ ਆਯੋ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਯੋ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਲਾਇ ਬਾਕ ਬਰ ਭਨਯੋ'ਭਗਤ ਅ-ਨੰਨ ਕਹਾਵਤਿ ਪੰਡਿਤ। ਖਰ ਤੇ[7] ਜਾਤ੍ਰਾ ਕੀਨਸਿ ਖੰਡਤਿ॥੧੩॥ਗਣਪਤਿ ਆਦਿ ਪੰਚਾਂਗ[8]ਮਨਾਏ। ਤਿਨਪਰ ਨਿਹਚਾ ਨਹੀ ਟਿਕਾਏ। ਸਿੱਖ ਅਨੰਨ ਭਗਤ ਹੈਂ ਮੇਰੇ। ਜੇ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਲੇਹੁ ਅਬਿਹੇਰੇ'॥੧੪॥ਪੈੜੇ ਕੋ ਬੁਲਾਇਕਰਿ ਭਨਿਓ। ਦੇਸ਼ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਜਿ ਸੁਨਿਓ। ਪ੍ਰਾਂਨ ਸੰਗਲੀ ਪੋਥੀ ਤਹਾਂ। ਲੇ ਆਵਹੁ ਗਮਨਹੁ ਮਗ ਮਹਾਂ'॥੧੫॥–ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ਗਏ। ਗੁਰਮਤਿ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵਤਿ ਭਏ। ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਹਤ ਨਰ ਦੇਸ਼ ਤਿਸੀ ਕੇ। ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਨਸਿ ਨੀਕੇ॥੧੬॥ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਦੇ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲਾ। ਜਿਮ ਤਹਿਂ ਗਏ ਕਰੀ ਜਿਮ ਲੀਲਾ। ਜਿਮ ਉਪ-ਦੇਸ਼ਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸੁਸ਼ੀਲਾ[9]॥੧੭॥ਤ੍ਰਹਾਂ[10]ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਗਲ ਇਹ ਜਾਨੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਸੰਗਲੀ ਰਚਨਿ ਮਹਾਨੋ। ਹਮਰੋ ਸਿਖ ਆਵੈ ਤਿਸ ਦੀਜੈ। ਤਬਿ ਲਗਿ ਇਹਾਂ ਰਾਖਿਬੋ ਕੀਜੈ–॥੧੮॥ ਸਿਮਰਿ ਬਾਤ ਇਹ ਅਰਜਨ ਨਾਥਾ। ਪੈੜੇ ਕੋ ਕਹਿ ਦਈ ਸੁ ਗਾਥਾ। ਲਿਖਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਿਮ ਭਾਯੋ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰ[11] ਪਕਰਾਯੋ॥੧੯॥ 'ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਪੋਥੀ ਤਿਸ ਥਾਈਂ'। ਰਾਹ ਹਕੀਕਤ ਸਕਲ

[1]ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਨਿਤ ਉੱਦਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2](ਜੋ ਪੋਥੀ) ਪਾਸ ਸੀ। [3]ਲਿਖੀ ਪਈ ਹੈ। [4]ਮਨ ਭਾਂਵਦਾ। [5]ਰਾਹ ਦਾ। [6]ਗਧਾ। [7]ਖੋਤੇ (ਦੇ ਸ਼ਬਦ) ਤੋਂ ਹੀ। [8]ਗਣੇਸ਼ ਆਦਿ ਮਨਾਏ ਤੇ ਪੱਤ੍ਰੀ (ਤੋਂ ਤਿੱਥ ਵਾਰ ਸੋਧੇ) (ਅ) ਗਣੇਸ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨਾਕੇ। ਉਹ ਪੰਜ ਅੰਗ (ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦੇ) ਏਹ ਹਨ:–ਗੋਡੇ, ਹੱਥ, ਮੱਥਾ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਟੇਕ ਕੇ ਫੇਰ ਅੱਖੀ ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਟਿਕਾ ਕੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿਣਾ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। [9]ਸੀਲ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ। [10]ਤਿਥੋਂ ਦਾ। [11]ਹੱਥ।

ਸੁਨਾਈ।'ਪੋਥੀ ਦੇਹਿ ਸੁ ਖੋਲਹੁ ਨਾਂਹੀ।ਹਟਹੁ, ਲੇਹੁ[1] ਆਵਹੁ ਹਮ ਪਾਹੀ'॥
੨੦॥ਇਕ ਸਿਖ ਰਾਖੇ ਪੈਸੇ ਪਾਂਚ।ਸੋ ਖਰਚੀ ਦੀਨੀ ਗੁਰ ਸਾਚ।ਸਗਰ ਬਾਤ
ਸਮੁਝਾਇ ਪਠਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਤਤਕਾਲੁ ਸਿਧਾਯੋ॥੨੧॥ਪੰਡਿਤ ਕੋ
ਦਿਖਾਇ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਗਮਨਯੋ ਸਿੱਖ ਭਲੇ ਤੈਂ ਲਹਯੋ। ਵਾਰ ਮਹੂਰਤ
ਤਿਥਿ ਨਹਿ ਪੂਛਾ। ਬਿਨਾ ਖਰਚ ਤੇ ਮਨ ਨਹਿਂ ਛੂਛਾ[2]॥੨੨॥ਨਿਸ਼ਚਾ ਏਕ
ਕਰਨਿ ਅਰਦਾਸ। ਨਿਤ ਜਾਨਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਭਗਤ ਅਨੰਨ
ਕਹਾਵਤਿ ਐਸੋ।ਗੁਰ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕੈਸੋ॥੨੩॥ਗਨ ਦੇਵਨਿ ਪਰ
ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੋਰਾ। ਤਜਯੋ ਸੌਂਪਿ ਸੁਨਿ ਰਵ ਖਰ ਕੇਰਾ[3]'। ਪ੍ਰਭੁ[4] ਗੁਰਦਾਸ
ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਇ।'ਯਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੇ ਕਬਿਤ ਬਨਾਇ'॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਭਾਈ
ਜੁਗ ਕਬਿਤ ਬਨਾਇ।ਅਨੰਨ ਭਗਤ ਪਰਿਥਾਇ ਸੁਹਾਇ।ਸੋ ਅਬਿ ਇਸ ਥਾਂ
ਲਿਖੈਂ ਬਨਾਈ*। ਪਠਿ ਕਰਿ ਜਾਨੋ ਗੁਰ ਸਿਖ ਭਾਈ* ॥੨੫॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਚ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਬੈਸਨੋ ਅਨੰਨ ਬ੍ਰਹਮੰਨ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਾ ਗੀਤਾ
ਭਗਵਤ ਸ੍ਰੋਤਾ ਏਕਾਕੀ ਕਹਾਵਈ ॥ ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਦੇਵ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕਉ ਪੰਡਿਤ ਪੂਛ
ਕਰਤ ਗਵਨ ਸੋ ਮਹੂਰਤ ਸੁਧਾਵਈ ॥ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸ ਗਰਧਬ ਸ੍ਵਾਨ ਸਗਨਿ ਕੈ ਸੰਕਾ
ਉਪ ਰਾਜਿ ਕੈ ਬਹੁਰ ਘਰਿ ਆਵਈ ॥ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਗਹਿ ਰਹਿ ਸਕਤ ਨ ਏਕਾ ਟੇਕ[5],
ਦੁਬਿਧਾ ਅਛਤ, ਨ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਵਈ ॥ ੪੪੭ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸੋ, ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਏਕ ਟੇਕ, ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹੈ ॥ ਪੂਛਤ ਨ ਜੋਤਕ ਅਉ ਬੇਦ
ਥਿਤਵਾਰ ਕਛੂ ਗ੍ਰਿਹ ਅਉ ਨਿਛਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸੰਕਾ ਉਰਧਾਰੀ ਹੈ ॥ ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ,
ਲਗਨ, ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ, ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨੇਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ॥ਸਿਖ ਸੰਤ ਬਾਲਕ[6]
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹੁਇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ ॥ ੪੪੮ ॥

ਚੌਪਈ॥ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਦਿਜ ਨੇ ਤਬਿ ਜਾਨੇ।'ਬਾਕ ਜਥਾਰਥ ਆਪ ਬਖਾਨੇ'।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਸੁਨਿ ਗੁਰਿ ਰਵ[7] ਦਿਜ ਕੋ। ਬਹੁਰ ਨ ਸੰਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰਿਦ ਕੋ
॥੨੬॥ਮਸਤਕ ਟੇਕ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰ ਗਯੋ[8]।ਸਭਿ ਮਗ ਉਲੰਘ ਪਹੁਚਤਿ

[1]ਲੈਕੇ। [2]ਮਨ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਵ ਸਿਦਕ ਭਰਿਆ ਸੀ। [3]ਖੋਤੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ । [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ। [5]ਪਤਿਬ੍ਰਤ (ਧਰਮ) ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ ਇਕ ਟੇਕ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। [6]ਬਾਲਕ ਵਤ ਹਨ। [7]ਸ਼ਬਦ। [8](ਪੈਰਾ ਮੋਖਾ) ਗਿਆ।

*ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਅਣਮਿਲਵਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—੧. ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਥਾਂ ਲਿਖੌਂ ਬਨਾਈ। ਭਾਈ ਕੀ ਬਾਨੀ ਮੈਂ ਆਹੀ। ੨. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਭਗਤ ਅਨੰਨ। ਜਿਹ ਗੁਰ ਅਰਪਯੋ ਤਨ ਮਨ ਧੰਨ। ੩. ਜੁਗ ਕਬਿੱਤ ਸੋ ਇਹਾਂ ਲਿਖਾਊਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਸੁਨਾਇ ਰਿਝਾਊਂ।

ਭਯੋ*।ਪੁਰਿ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕੀਨਾ।ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੁਝਿ ਸਭਿ ਲੀਨਾ॥ ੨੭॥ ਮਧਾ ਮੇਦਨੀ ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ। ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਗਨ ਧਾਮ। ਪੁੰਨਵਾਨ ਰਾਜਾ ਧਰਮੱਗਾ।ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲ ਤੱਗਾ॥੨੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿਖ ਨ੍ਰਿਪ ਸ਼ਿਵਨਾਭ।ਤਿਸ ਕੋ ਇਹ ਪੋਤਾ ਜਸੁ ਲਾਭ[1]†।ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਪੌਰਦਾਰ ਢਿਗ ਜਾਇ।ਗੁਰੂ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਇ॥੨੯॥ਲਿਖ੍ਯੋ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਮੈਂ ਲ੍ਯਾਯੋ।ਸੁਧਿ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਯੋ।ਜਬਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਸਭਿ ਕਹੀ ਹਕੀਕਤ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੇ ਤੇ ਜੁ ਉਡੀਕਤਿ ॥ ੩੦ ॥ ਤਤਛਿਨ ਉਠ੍ਯੋ ਅਗਾਉ ਆਯੋ।ਕਰਿ ਆਦਰ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ।ਸ਼ੁਭ ਆਸਨ ਪਰ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ। ਨ੍ਰਿਪ ਜੁਤ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬੰਦੇ ਪਾਇ॥੩੧॥ਜਬੈ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਇਨ ਦੀਨਾ।ਭਯੋ ਹਰਖ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਲੀਨਾ। ਕਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਸੰਗਿ।ਕਰੋ ਸਕਲ ਮੰਗਲ ਛਬਿ ਰੰਗਿ[2]॥੩੨॥ਨਗਰ ਬਿਖੇ ਸਭਿ ਕੋ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਉਤਸਵ ਕੀਜੈ। ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਆਦਿਕ ਬਜਿ ਬਾਜੇ।ਬੰਦਨ ਵਾਰ ਫੂਲ ਦਰਵਾਜੇ॥੩੩॥ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਲਏ ਅਕੋਰ। ਆਏ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਕਰ੍ਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨਾਯੋ। ਬਹੁ ਸੁਗੰਧਿ ਫੂਲਨਿ ਬਰਸਾਯੋ॥੩੪॥ਨਰਨ ਹਜ਼ਾਰਨ ਮਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪ ਲੈਕੈ।ਪਠ੍ਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸੁਖ ਪੈ ਕੈ। ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਸੰਖ ਬਜਾਇ।ਬਹੁ ਸੁਗੰਧਿ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਇ ॥੩੫॥[3]ਪੇੜੇ ਸਿਖ ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਕੀਜੈ[4]। ਪ੍ਰਾਨ ਸੰਗਲੀ ਇਸ ਕੋ ਦੀਜੈ।ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਕੇ ਸਭਿ ਹੀ ਹਰਖਾਇ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਇ॥੩੬॥ਕਹਿਂ ਲਗ ਕਹੌਂ ਉਛਾਹ ਸੁ ਕਰ੍ਯੋ।ਦਰਸ਼ਨ ਜਨੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਰ੍ਯੋ

---

[1]ਜਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। [2]ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ। [3]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲੇਖ ਸੀ। [4]ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ।

*ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹੈ:-ਦੀਪ ਸਿੰਗਲਾ ਪਰਮ ਸੁਹਾਵਾ। ਬਨ ਉਪਬਨ ਨਿਰਖਿਯ ਸੁਖ ਦਾਵਾ। ਬਿਬਿਧਿ ਫੂਲ ਫਲ ਸੰਕਲ ਤਰੁ ਹੈਂ। ਭਉਰ ਗੁੰਜਾਰਤਿ ਪਰਮ ਸੁਖ ਭਰਿ ਹੈਂ। ਮੋਰ ਚਕੋਰ ਕਰਹਿਂ ਰਵ ਸੁੰਦਰ। ਸੁਕ ਪਿਕ ਆਦਿ ਬਿਚਰ ਤਹਿਂ ਦੁੰਦਰ।

†ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਾਧੂ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:-ਰਾਜੇ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਕਾ ਬੇਟਾ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਚਹਿਤ ਕਰੀ ਮੈਂ ਭੇਟਾ। ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਦੇ ਪੰਜ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲੇ ੨੯ ਅੰਕ ਦੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਛੇ ਚਰਨ ਬਣ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਬੀ ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

।ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤਹਾਂ।ਅਚਰਜ ਸਹਤ ਸੁ ਪੈੜਾ ਰਹਾ॥੩੭॥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰਧਾਰਯੋ। ਅਵਨੀ ਮੰਡਲ ਸਗਲ ਉਧਾਰਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਸਭਿ ਸੁਖਪਾਏ।ਪੁਨਚਲਿਬੇਹਿਤਬਾਕਅਲਾਏ॥੩੮॥ਬਹੁਮੋਲੀ ਵਥੁ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਦੀਨਿ।ਪ੍ਰਾਨ ਸਿੰਗਲੀ ਸੌਂਪਨਿ ਕੀਨਿ। ਅਪਨੀ ਬਿਨੈ ਲਿਖੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਮਮ ਮਸਤਕ ਤੁਮ ਚਰਨਨਿ ਪਾਸਿ ॥੩੯॥ ਮੰਜੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋਈ।ਗੁਰੂ ਜਾਨਿ ਪੂਜੈ ਸਭਿ ਕੋਈ'।ਲੇ ਪੋਥੀ ਹੁਇ ਬਿਦਾ ਪਧਾਰਾ। -ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ-ਬਿਚਾਰਾ॥੪੦॥ਬਡ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਭੂ ਪਰ ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਛਾਇ ਰਹਯੋ ਸਭਿ ਊਪਰ।ਮਗ ਮਹਿਂ ਆਵਤਿ ਸੰਗਤਿ ਹੇਰੇ। ਇਸ ਕੀ ਪੂਜਾ ਹੋਤਿ ਬਡੇਰੇ॥੪੧॥ਕ੍ਰਮ[੧]ਕਰਿ ਲੰਘਯੋ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲ। ਗੰਗਾ ਤੀਰ ਆਇ ਜਿਹ ਕਾਲ। ਏਕ ਸਾਧ ਤਾਂਕੋ ਤਬਿ ਦੇਖਾ। ਸਿਰ ਪੋਥੀ ਲਖਿ ਅਚਰਜ ਪੇਖਾ॥੪੨॥ਨਿਰਾਧਾਰ[੨]ਪੋਥੀ ਸਿਰਿ ਆਵੈ। ਦੇਖੀ ਸਾਧ ਨ ਕਿਸਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ। ਦਿਖਿ ਅਜ਼ਮਤ ਭ੍ਰਾ ਆਵਤਿ ਸਾਥ। ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਪੂਛੀ ਸਭਿ ਗਾਥ॥੪੩॥'ਕੌਨ ਅਹੋ ਤੁਮ ਕਹਿਂਤੇ ਆਏ?।ਕੈਸੀ ਪੋਥੀ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਏ ?। ਕਰੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੁਹਿ ਸਾਧੂ ਜਾਨਿ।ਮੈ ਆਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਇਛ ਠਾਨਿ'॥੪੪॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੈੜੇ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ। 'ਸਿੰਗਲ ਦੀਪ ਤੇ ਪੋਥੀ ਆਨੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਧੀਰ।ਚਲਿ ਦੇਖਹੁ ਤੁਮ ਤਿਨ ਕੇ ਤੀਰ॥੪੫॥ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਮੁਝ ਖੋਲਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ ਪ੍ਰਾਹੀ'। ਸੁਨਿ ਬਚ ਸਾਧ ਰਿਦੈ ਅਸ ਠਾਨੀ।-ਚਲਿ ਦੇਖੌਂ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਾਨੀ-॥੪੬॥ਨਿਸ ਬਿਤੀਤ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਗੰਗ ਮਾਤਪਦ ਬੰਦ[੩]ਸਿਧਾਨੇ।ਪੈੜਾ ਸਾਧ ਜੁਗਮ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।ਮਗ ਮੈਂ ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਬਿਗਸਾਵੈਂ॥੪੭॥ਪੈੜੇ ਉਪਜਯੋ ਕੁਛ ਹੰਕਾਰਾ। ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਬਡ ਕਾਰਜ ਸਾਰਾ[੪]। ਆਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਡੇਰਾ ਠਾਨਾ। ਪੈੜਾ ਅਪਨੇ ਧਾਮ ਸਿਧਾਨਾ॥੪੮॥ਪੋਥੀ ਖੋਲਿ ਪਠੀ ਤਿਨ ਸਾਰੀ।ਕਲਾ ਜੋਗ ਕੀ ਸਕਲ ਉਚਾਰੀ।ਦੁਲਭ ਬਾਤ ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਦੇਖੀ।ਸਾਧੇ ਜਿਸ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁ ਵਿਸ਼ੇਖ[੫]॥੪੯॥ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਇਆ ਤਿਹ ਚਿਤ ਭੁਰਮਾਇਸਿ। ਕੁਛ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਿਜ ਸਦਨ ਦੁਰਾਇਸਿ। ਗੁਰ ਪਦ ਆਨ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ। ਪੋਥੀ ਭੇਟਾ ਪਾਤੀ ਦੀਨਿ॥੫੦॥ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਤਿਨਹਿਕਰੀ ਜੋ ਸਭਿ ਲਖਿ

[੧]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [੨]ਬਿਨਾ ਆਸਰੇ ਉੱਪਰ ਸਿਰ ਤੋਂ। [੩]ਭਾਵ ਸਾਧ ਨੇ। [੪]ਸੰਪੂਰਣ ਕੀਤਾ। [੫]ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਕੀਤਿਆਂ ਬੜੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਲੀਨਿ।ਖੋਲਿ ਬਿਲੋਕੀ ਪਠਿ ਕਰਿ ਸੋਈ।ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਸਿਧਿ ਦਾਇਕ ਜੋਈ॥੫੧॥ ਆਦਿ ਅੰਤ ਲੌ ਪਠਿ ਕਰਿ ਸਾਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਲਹਿ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ।-ਜੀਵ ਮੰਦ ਮਤਿ ਹੁਇਂ ਕਲਿ ਭਾਰੀ॥੫੨॥ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹਹਿਂ ਬੁੱਧਿ ਫਿਰ ਜਾਇ।ਗਯਾਨ ਹੀਨ ਜਗ ਸਿੱਧ ਕਹਾਇਂ।ਯਾਂ ਤੇ ਉਚਿਤ ਨ ਪੋਥੀ ਰਾਖਨ-।ਰਿਸ ਕਰਿ ਪੈੜੇ ਕੋ ਕਿਯ ਭਾਖਨਿ॥੫੩॥'ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸ ਤੇ ਨਿਕਸਾਯੋ। ਸੋ ਭੀ ਚਹੀਏ ਇਹਾਂ ਮਿਲਾਯੋ'। ਸੋ ਮੰਗਾਇ ਜਲ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹਿ। ਅਚਰਜ ਦੇਖਿ ਭਏ ਸਭਿ ਤਾਂਹਿ॥੫੪॥ ਦੇਖਿ ਸਾਧ ਬਿਸਮਤ ਹੁਇ ਭਾਰੀ। ਗੁਰ ਪਦ ਨਿਕਟ ਸੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ!ਮੁਝ ਸੁਨਿ ਅਰਦਾਸ। ਦੂਰਹੁਂ ਤੇ ਆਵਾ ਧਰਿ ਆਸ॥੫੫॥ਪੜ੍ਹੌਂ ਲਿਖੌਂ ਪੋਥੀ ਗੁਰ ਜੋਈ[1]।ਲਾਭ ਅਧਿਕ ਯਾਂਤੇ ਮੁਹਿ ਹੋਈ'।ਦੇਖਿ ਸਾਧ ਧੀਰਜ ਮਨ ਖੋਯੋ। ਸੀਸ ਚਰਨ ਧਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਯੋ॥੫੬॥ਸਾਧ ਦਸ਼ਾ ਦਿਖਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। 'ਜਉ ਇੱਛਾ ਕਢਿ ਲਿਹੁ ਤਤਕਾਲ'। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਜਲ ਕਢਿ ਕਰ ਲੀਨੀ।ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਤਾਂਕੋ ਦੀਨੀ*॥੫੭॥ ਕੇਤਿਕ ਸਮੈ ਸੇਵ ਪੁਨ ਕਰੀ। ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤਿ ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਧਰੀ। ਪੈੜਾ ਖਰੋ ਅੱਗ੍ਰ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਖਿਮਾ ਕਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਹੋਰਿ ॥੫੮॥ ਭੂਲ ਚੂਕ ਅਪਨੀ ਬਖਸ਼ਾਈ। ਰਾਹ ਹਕੀਕਤ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਸੋ ਬੈਨੋ ਸਿਖ ਲਿਖੀ ਗਿਰੰਥ। ਜਾਨਤਿ ਤਾਂਕੋ

---

[1]ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ, ਜੋ ਪੋਥੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ (ਅ) ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੋ ਪੋਥੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਂਗਾ।

*ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। (ਵੇਖੋ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮਸਾਖੀ ਟੈਪ ਦੇ ਛਾਪੇ ਦੀ)ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਇਉਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:-ਉਨਮਨ ਸੁੰਨ ਸੁੰਨ ਸਭ ਕਹੀਐ। ਉਨਮਨ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹੀਐ। ੨੨ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਲਿਖਤ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ੧੩ ਧਿਆ ਹਨ ਯਥਾ:-੧ ਸੁੰਨ ਮਹਲ ਦੀ ਕਥਾ। ੨. ਪਰਮ ਤਤ। ੩. ਪ੍ਰਾਨ ਪਿੰਡ। ੪. ਹਾਟਕਾ। ੫. ਨਉ ਨਾੜੀ। ੬. ਪੰਚ ਤਤ। ੭ ਜੋਗ ਮਾਰਗ। ੮. ਕਾਲ ਬਾਚ ਨਿਰਜੋਗ। ੯. ਆਸਾ ਜੋਗ ਬੈਰਾਗ। ੧੦. ਓਨਮ ਸੁੰਨ। ੧੧. ਨਿਰਜੋਗ ਭਗਤੀ। ੧੨. ਗੁਰ ਉਸਤਤ। ੧੩. ਸਚ ਖੰਡ ਕੀ ਜੁਗਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਤ ਸਪੂਰਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਛਪੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਦੇ ੨੧ ਧਿਆਇ ਹਨ=੧.ਓਅੰਕਾਰ ਸਭਕਾ ਮੂਲ। ੨. ਨਉਨਾੜੀ। ੩. ਪੰਚ ਤਤ। ੪. ਸੁੰਨ ਮਹਲ। ੫. ਪ੍ਰਮ ਤਤ। ੬.(ੳ)ਪ੍ਰਾਣ ਪਿੰਡ।(ਅ)ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ। ੭. ਜੋਗ ਮਾਰਗ। ੮. ਰੰਗ ਮਾਲਾ ਜੋਗ ਨਿਧੀ। ੯. ਹਾਟਕਾ। ੧੦. ਨਿਰਬਾਨ। ੧੧. ਉਦਾਸ ਕਰਮ ਜੋਗ ਬੈਰਾਗ। ੧੨. ਜੋਗ ਬੈਰਾਗ ਸਚਖੰਡ ਕੀ ਜੁਗਤੀ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸਗਲੇ ਪੋਥ ॥੫੯॥ਦੋਹਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਨਿਕਟ ਰਹਿਓ ਚਿਰ-ਕਾਲ।ਆਗਯਾਕਾਰੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪੈਤ੍ਰਾਭਯੋ ਨਿਹਾਲ* ॥੬੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਰਾਸੇ 'ਪੰਡਤ ਅਰ ਪੋਥੀ ਕੈ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਲਿਖ ਕਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਤੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੩੨॥

੩੩. [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਮੋਹਨ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈਣ ਗਏ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹੌਂ ਜਥਾ ਮਤਿ ਹੋਇ। ਤਥਾ ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰੋਤਾ ਨਿਪੁਨ ਮਥਾ ਸਾਰ ਹੈ ਜੋਇ॥੧॥ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ ਕਰਹਿੰ ਬੀੜ ਕੋ ਏਕ[1]। ਗਿਰਾ ਪੰਚ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਪੂਰਨ ਆਦਿ ਬਿਬੇਕ[2] ॥੨॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਹਿੰ ਸਮਾ ਬਿਤਾਯੋ। ਗਯਾਨ

---

[1] ਸ਼ਬਦ ਇਕ (ਥਾਂ ਕਰਕੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਬੀੜ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਰਨਗੇ।

[2] ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਕਰ ਪੂਰਨ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅੰਸੂ ਹੀ ਹੈ ਨਹੀਂ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

੧੩. ਗੋਸਟ ਰਾਮਾਨੰਦ। ੧੪. ਮਨ ਤੇ ਉਤਪਤੀ। ੧੫. ਸਤਿਗੁਰ ਉਸਤਤਿ। ੧੬. ਕਾਲ ਬਾਝ ਨਿਰਜੋਗ ਭਗਤੀ। ੧੭ ਕਲਾਵਤੀ ਬਾਣੀ। ੧੮. ਨਿਰਜੋਗ ਭਗਤਿ। ੧੯. ਛੋਟੀ ਰਤਨ ਮਾਲਾ। ੨੦. ਵਡੀ ਰਤਨ ਮਾਲਾ। ੨੧. ਜੀਵ ਕੀ ਨਸੀਹਤ ਕੇ ਲਾਇਕ।

ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਜੋਗ ਦਿਤੀ ਦਸੀਦੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਇਹ ਗਲ ਲੱਭਣੀ ਕਠਨ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਜਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਿਤੀ, ਚਾਹੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਭਿਜੀ ਕੋਈ ਫੇਰ ਕੱਢੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਜੀਦਾ ਇਸਨੂੰ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। ਖੋਜ ਦੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਦਾ ਤਰਜ਼ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਘੱਟ ਟਾਕਰਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜੇ ਢੁਕਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਚੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ ਕਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਦੇ ਰਤਾ ਬੀ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਦੇ।ਓਹ ਜ਼ਰੂਰ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਹੁਣ ਜੋ ਉਸ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚਾੜ੍ਹੀ, ਚਾਹੇ ਇਹ ਉਹੋ ਹੈ ਯਾ ਹੋਰ, ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕੱਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਚਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਸਾਰ ਬੀੜ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭਣ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਣ ਇਹੋ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾ ਪਾਕੇ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਕੇ ਇਕਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਚਾ ਲਿਆ, ਤੇ ਬੀੜ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ।

ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਧੀਰ ਬਡ*ਬਰ ਮਧੁਰ ਸੁਹਾਯੋ। ਉਪਮਾ ਰਤਨਾਕਰ[1]ਦਿਪਹਿ ਗੰਭੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਜਲ ਜੰਤੁ ਗਨ ਆਕੁਲਤ ਉਜਾਲਾ[2]†॥੩॥ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ,ਸੁਸ਼ੀਲਤਾ,ਸੁਚ,ਸੁੰਦਰਤਾਈ।ਦਯਾ,ਛਿਮਾ,ਮੁਦਤਾ,ਮਹਾਂ ਕੋਮਲ, ਸਰਲਾਈ[3]। ਅਨਸੂਯੂ[4],ਧੀਰਜ, ਧਰਮ, ਗੁਨ ਆਦਿਕ ਗਾਨਾ। ਰਤਨ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੇ ਜਾਤੀ ਇਹ ਨਾਨਾ[5]॥੪॥ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਬਿਚਾਰਿ-ਬੋ ਗੰਭੀਰ ਸੁ ਨੀਰਾ[6]। ਪ੍ਰੇਮ ਛੋਭ ਤੇ ਭਗਤਿ ਨਿਤਿ ਬੀਚੀ ਸੁਖ ਸੀਰਾ[7]। ਸੰਤ ਹੰਸ ਬਿਲਸਤਿ ਸਦਾ ਜਮ ਤਾਪ ਬਿਹਾਏ[8]। ਛੇਮ ਅਨੇਕਨਿ ਕੋ ਕਰੈਂ ਇਮ ਸਿੰਧੁ[1] ਸੁਹਾਏ ॥੫॥ ਸ਼ਬਦ ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਚਿਤਵਤੇ-ਇਕ ਥਾਨ ਲਿਖੀਜੈ[9]। ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿ ਸਿਖ ਸੁਖ ਲਹਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਥਿਰ ਥੀਜੈ‡-।ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁ ਸਭਾ ਲਗਾਏ। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਚਖ ਕਰੁਨਾ ਛਾਏ॥੬॥ ਇਕ ਸਿਖ ਬੋਲਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ 'ਗੁਰ ਜੀ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਆਦਿਕ ਅਪਰ ਬਹੁ ਤਿਨ ਕਰਮ ਲਖੀਜੈ। ਆਪ[10] ਬਨਾਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਨਿਜ ਬੁਧਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਾਮ ਸ਼ੁਭ ਧਰਿ ਦੇਤਿ ਮਝਾਰੀ॥੭॥ਕੋਈ ਸਕੈ ਪਛਾਨ ਕਰਿ ਕੋ ਸਕਹਿ ਨ ਜਾਨੀ। ਅਲਪ ਮਤੀ ਆਸ਼ੇ ਗੁਰੂ ਕਿਮ ਸਕਹਿਂ ਬਖਾਨੀ। ਰਲ ਜੈਹੈਂ ਇਮ ਸਕਲ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਬਿਗਰੈ ਹੈ।ਕੋ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਕਿਸੂ ਬਿਧਿਬਾਨੀਉਚਰੈਹੈ॥੮॥ਕਰਹੁਜਤਨ ਅਸ ਮਿਲੈ ਨਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਬਾਨੀ'। ਸੁਨਿ ਇਕ ਸਿਖ ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰ 'ਦਿਹੁ ਸੈਸੈ ਹਾਨੀ।-ਬਾਨੀ ਕੱਚੀ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ-ਗੁਰ ਅਮਰ ਬਖਾਨੀ।ਕਿਮ ਸਮਝਹਿ ਸਿਖ ਤਿਸੀ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪਠਹਿ ਸੁਜਾਨੀ[11]॥੯॥ਸਿਖ ਗੁਰਦਾਸ ਜਿ ਆਦਿ ਹੈਂ ਜਿਨ ਗਿਰਾ ਬਨਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਜਿਸ ਬਿਖੈ ਗੁਰਮਤੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੰਬੰਧਨੀ ਅਰੁ ਜੋ ਅਵਿਤਾਰਾ। ਕਰੀ ਇਨਹੁ[12]ਕੀ

[1]ਸਮੁੰਦਰ। [2]ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ ਜਲ ਜੰਤੂ ਹਨ (ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ) ਵਿਆਕੁਲਤਾ (ਲਹਿਰਾਂ ਸਮਾਨ ਹੈ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਦਾ ਲਹਿਰਾਉ) [ਸੰਸ:, ਆਕੁਲਿਤ=ਚੰਚਲ, ਵਿਆਕੁਲ]। (ਅ) (ਇਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ) ਜਲ ਜੰਤੂਆਂ ਸਮਾਨ ਸਿੱਖ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ। [ਆਕੁਲਤਾ=ਚੰਚਲਤਾ ਭਾਵ ਵਿਚਰਨਾ। ਉਜਾਲਨਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ, ਹੋਂਦ, ਹੋਣਾ]। [3]ਸੁਧਤਾਈ। [4]ਈਰਖਾ ਰਹਤ। [5](ਪਿੱਛੇ ਜੋ ਗੁਣ ਗਿਣੇ ਹਨ) ਇਹ ਨਾਨਾ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਤਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ। [6](ਇਹੀ) ਡੂੰਘਾ ਜਲ ਹੈ। [7]ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਛੋਭ ਤੋਂ ਨਿੱਤ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਲਹਿਰਾਂ ਸੀਤਲ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ (ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ)। [8]ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [9]ਇਕ ਥਾਂ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ। [10]ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਆਦਿਕ। [11]ਹੁਣ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਜਾਨ ਸਿੱਖ। [12]ਭਾਵ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ। *ਪਾ:-ਧੀਰ ਮ੍ਰਿਦੁ।

†ਪਾ:-ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਜਲ ਜੰਤੂ ਸੇ ਸੋਭਤਿ ਤਿਹਕਾਲ। ‡ਪਾ:-ਥਿਰਕੀਜੈ।

ਜਿਨ ਕਥਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅਖਾਰਾ[1] ॥ ੧੦ ॥ ਪੜਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿਖ ਕੈ ਨਹਿ[2]
ਦੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ?'। ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਕਟਤਿ ਕਲੇਸ਼ਾ।
'ਗੁਰਬਾਨੀ ਸਰਬੋਤਮਾ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਅੱਭਿਆਸੈ। ਅਰਥ ਬਿਚਾਰੈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹੈ ਮਨ
ਅੱਗ੍ਯਾਨਹਿਂ ਗ੍ਰਾਸੈ[2]॥੧੧॥ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਉਠਿ ਪਠਹਿ ਕਰਿ ਕੰਠ ਘਨੇਰੇ।
ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰੇ।ਬਾਨੀ ਅਪਰ ਕਵੀਨਕੀਮੱਧਮ
ਸੋ ਜਾਨੋ।ਅਵਤਾਰਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਥਨ ਗੁਣ ਆਦਿਕ ਗਜ਼ਾਨੋ ॥੧੨॥ਗੁਰ-
ਬਾਨੀ ਸੋਂ ਮਤ ਮਿਲਹਿ ਕੈ ਜਸੁ ਗੁਰਕੇਰਾ। ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਸੋ ਭੀ ਸੁਖਦ[3]
ਸਿਮਰਹਿ ਸਭਿਬੇਰਾ।ਬਾਨੀ ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕਹਾਨੀ। ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਮਤ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਗਨ* ਅਵਗੁਨ ਸਾਨੀ॥੧੩॥ਸੁਨਹੁ ਨ ਪਠਹੁ ਨ
ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਅਵਗਤੀ ਪੁਚਾਵੈ। ਪਰਚਾ ਕਰਹੁ ਸੁ ਛੇਮ ਕੋ ਜੋ ਦੁਖ ਬਿਨਸਾਵੈ
। ਜੋ ਬਾਨੀ ਗੁਰਦਾਸ ਕੀ ਗੁਰਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ।ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਠੇ ਤੇ ਇਮ
ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ'॥੧੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਲਗੇ ਬਿਚਾਰਨੇ ਜਗ ਕੀ ਕੱਲਜਾਨਾ।
ਪਿਖੀ ਭਵਿੱਖਤ ਬਾਰਤਾ—ਹਮ ਹੁਇਂ ਦਸ ਥਾਨਾ[4]।ਪਾਛੇ ਸਿੱਖੀ ਕਿਮ ਰਹੈ
ਕਿਹ ਟੇਕੈਂ ਮਾਥਾ। ਸ਼ਬਦ ਨਿਰਾਲੇ ਕਿਮ ਰਹੈਂ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਕਿਹ ਸਾਥਾ—
॥੧੫॥ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਬੋਲੇਗੁਰੂ 'ਤਟ ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ। ਨਗਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ
ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਾਸਾ[5]। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਮੋਹਨ ਅਬਿ ਬਸਹਿ ਬਡ ਮਸਤ
ਸੁਭਾਊ।ਬਾਨੀ ਚਹੁੰ ਪਤਿ ਸ਼ਾਹਕੀ ਕੀਨਸਿ ਇਕਥਾਊਂ॥੧੬॥ਬਡੋਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰ
ਅਮਰ ਕੋ ਕਿਸ ਕਾਨ ਨ ਠਾਨੇ। ਸਕਲ ਸ਼ਬਦ ਤਿਸ ਪਾਸਿ ਤੇ ਕੋ[6] ਕਿਸ
ਬਿਧਿ ਆਨੈ। ਕੋ ਉਪਾਇ ਕਰਿ ਪਾਇ ਹਮ ਸਗਰੀ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਬੀੜ
ਕਰਹਿਂ ਪੁਨ ਏਕ ਥਲ ਹਿਤ ਜਗ ਕੱਲਜਾਨੀ'॥੧੭॥ਸਭਾਬੀਚ ਬੈਠਜੋ ਹੁਤੋ
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੂ। ਸੁਨਤਿ ਕਹਜੋ ਕਰ ਜੋਰ ਕਰਿ 'ਹੌਂ ਪਹੁੰਚੋਂ ਪਾਸੂ। ਪੋਥੀ
ਸਗਰੀ ਆਨਿਹੌਂ[7]ਆਇਸੁ ਨਿਜ ਦੀਜੈ। ਮੋਹਨ ਮਿਲਿ ਔ ਮੋਹਰੀ ਮੋਕਹੁ
ਸਮਝੀਜੈ[8] ॥੧੮॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਕੋ ਉਰ ਗਰਬਤਿ ਜਾਨਾ।—
ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਇਸ ਕੋ ਲਿਏ 'ਮੈਂ ਲਜਾਊਂ' ਬਖਾਨਾ[9]—।'ਜਾਹੁ' ਕਹਜੋ ਤਿਸ
ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ।—ਬਾਨੀ ਹਾਥ ਨ ਆਇ ਹੈ ਹੁਇ ਨਿਰ

[1]ਜੁਧ ਅਖਾੜਿਆਂ ਦੀ ਕਥਾ। [2]ਗ੍ਰਸ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। [3]ਸੁਖਦਾਇਕ। [4]ਦਸ ਅਵਤਾਰ। [5]ਵੱਸੇ ਹਨ। [6]ਕੋਈ। [7]ਲਿਆਂਵਦਾ ਹਾਂ। [8]ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ (ਪੋਥੀਆਂ ਲੇ ਆਯਾ) ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣੋ। [9]ਸਾਡੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਭਾਵ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਏ ਬਿਨਾਂ (ਇਸਨੇ) ਕਿਹਾ ਹੈ—ਮੈਂ ਲਿਆਸਾਂ। *ਪਾः—ਗੁਣ।

ਹੰਕਾਰੀ–॥੧੯॥ਤਬਿ ਭਾਈ ਹੁਇ ਤਯਾਰਕੋ ਮਾਰਗ ਸੋ ਲੀਨਾ। ਦੋਇ ਦਯੋਸ
ਗਮਨਯੋ ਗਯੋ ਦੱਖਣ ਮੁਖ ਕੀਨਾ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤਬਿਤਹਿਂ ਪਿਖੀ
ਸੁ ਬਾਪੀ।ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਨਿਰਮਲ ਆਪੀ[1] ॥ ੨੦ ॥
ਪੁਨਹ ਚੁਬਾਰੇ ਚਲਿ ਗਯੋ ਜਹਿਂ ਭਿਰੇ ਕਿਵਾਰਾ । ਲਗਿ ਸਮਾਧਿ ਆਸਨ
ਕਰੇ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿ ਸੰਭਾਰਾ। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਕੇ ਰਹੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਹਿਂ ਭਾਈ।
ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬੇਨਤੀਕਰਿ ਊਚ ਸੁਨਾਈ॥੨੧॥'ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਨਗਰ ਤੇ
ਮੈਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਿਸ ਕਾਜ ਕੋ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਪਠਾਯੋ।
ਦਰਸ਼ਨ ਮੋਕਹੁ ਦੀਜੀਏ ਉਘਰਾਇ ਕਿਵਾਰੋ[2] । ਭੂਖਨ ਕੁਲ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
ਕੇ ਗੁਨ ਗਯਾਨ ਉਦਾਰੋ!॥੨੨॥ਗੁਰ ਨੰਦਨ!ਬੰਦਨ ਉਚਿਤ ਕੰਦਨ ਦੁਖ
ਦੋਸ਼॥ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਘ ਕਟਤਿਹੈਂ ਸਭਿ ਦਾਸ ਭਰੋਸਾ॥ਲਖਿ ਹਸਤਾਮਲ[3]
ਆਤਮਾ ਦ੍ਰਿੜ ਗਯਾਨ ਸਦੀਵਾ॥ਰਹੇ ਜੋਗ ਆਰੂਢ ਬ੍ਰਿਤਿ ਇਕ ਰਸ ਨਿਤ
ਥੀਵਾ ॥੨੩॥ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਹੁ ਅਰਜ਼ਨਿ[4] ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਾਮੂ॥ਅਰ-
ਜਨ ਜਸੁ ਵਿਸਤ੍ਰਿੱਤ[5]ਜੋ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ ਧਾਮੂ'।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਜਾਮਨੀ
ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਠਾਨੀ।ਨੰਦਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ॥੨੪॥
ਭਈ ਭੋਰ ਲਖਿ ਔਰ ਨੇ ਭਾਈ[6] ਸਮਝਾਯੋ। 'ਇਹ ਮਨ ਮਸਤ ਸਦੀਵ
ਹੈਂ ਨਹਿਂ ਬੁਲਤਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਮਰਜ਼ੀ ਅਪਨੀ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਨਹਿਂ ਗ਼ਰਜ਼ੀ'
ਕਾਹੂ।ਅਰਜ਼ੀ ਸੁਨਹਿ ਨ ਕਹੇ ਤੇ ਹਰਿ ਜੀ ਮਨ ਮਾਂਹੂ[7]'॥੨੫॥ ਦਰ ਖੁਲਾ-
ਵਨੇ ਹੇਤੁ ਕੋ ਬਹੁ ਕਰੇ ਉਪਾਊ।ਪਚਿ ਹਾਰਯੋ ਗੁਰਦਾਸ ਤਬਿ ਬਸ ਚਲਯੋ
ਨ ਕਾਊ। ਉਰ ਉਦਾਸ ਬਹੁ ਹੋਇ ਕੈ ਬ੍ਰੀੜਾ*ਉਪਜਾਈ।–ਕਛੁ ਨ ਕਾਜ
ਭਾ ਮੈਂ ਅਯੋ ਅਬਿ ਕਯਾ ਮੁਖ ਜਾਈ[8]–॥੨੬॥ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਮਗ ਪਰਯੋਪਹੁੰ-
ਚਯੋ ਪੁਨ ਆਈ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਰਾਜਹਿਂ ਜਹਾਂ ਨਿਜ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਕਹੀ
ਜੋਰ ਕਰ ਬਾਰਤਾ'ਮੈਂ ਕਰੇ ਉਪਾਊ।ਦਰ ਕਿਵਾਰ ਖੋਲੇ ਨਹੀਂ,ਬਸ ਚਲਯੋ
ਨ ਕਾਊ॥੨੭॥ਰਹਯੋ ਪੁਕਾਰਤਿ ਸਭਿ ਨਿਸਾ ਕੁਛ ਬਾਕ ਨ ਬੋਲਾ। ਲਿਯੋ
ਆਪ ਕੋ ਨਾਮ ਭੀ ਦਰ ਤਊ ਨ ਖੋਲਾ॥ ਅਮਰ ਅੰਸ ਜੋ ਅਪਰ ਥੇ ਤਿਨ

[1]ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਦੇਖਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। [2]ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਤਖਤੇ। [3]ਹਥ ਤੇ ਆਵਲੇ ਵਾਂਗ।
[4]ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ। [5]ਉੱਜਲ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਸ। [6]ਭਾਵ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ।
[7]ਲੋੜਵੰਦ। [8]ਬੇਨਤੀ ਕਹਿਣ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ (ਜਪਦੇ ਹਨ)।
[9]ਕੀ ਮੂੰਹ ਲੈਕੇ ਜਾਵਾਂ। *ਪਾ:–ਪੀੜਾ।

ਮੁਝ ਸਮੁਝਾਯੋ।-ਮਸਤ ਰਹੈਂ ਇਹ ਤੋ ਸਦਾ-ਕਹਿ ਮੋਹਿ ਹਟਾਯੋ[1]॥੨੮॥
ਤਬਿ ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢੇ ਸੁਨ੍ਯੋ‘ਕਾਰਜ ਨਹਿਂ ਹੋਵਾ’।-ਕੋ ਅਬਿ ਗਮਨਹਿ ਪਾਸ
ਤਿਸ ਨਹਿਂ ਦੂਸਰ ਜੋਵਾ।ਆਪ ਜਾਇਂ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕਿਧੌਂ ਤਬਿ ਕਾਜ ਬਨੈ ਹੈ-।
ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਸਭਾ ਮਹਿ ਨਿਜ ਅਰਜ਼ ਭਨੈ ਹੈ ॥੨੯॥ ‘ਮੈਂ ਗਮਨੌਂ
ਭਨੀਏ ਹੁਕਮ’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਸਕਾਏ। ‘ਭਲੀ ਬਾਤ, ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਜੋ[2] ਕਾਰਜ
ਬਨਿ ਜਾਏ’। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਕੋ ਬੁੱਢਾ ਗਮਨਾਯੋ। ਸਨੇ ਸਨੇ
ਮਾਰਗ ਚਲ੍ਯੋ ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਯੋ॥੩੦॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਜਲ ਬਾਵਲੀ
ਹਰਖ੍ਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਗਯੋ ਚੁਬਾਰੇ ਕੋ ਬਹੁਰ ਮੋਹਨ ਕੇ ਪਾਹੀ।ਭਿਰੇ ਕਪਾਟ
ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਪੁਨ ਊਚ ਉਚਾਰਾ*।‘ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕੇ ਸੁਤ ਬਡੇ! ਦਿਹੁ ਦਰਸ
ਉਦਾਰਾ ॥੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭੇਜ੍ਯੋ ਮੁਝੇ, ਬੁੱਢਾ ਮਮ ਨਾਮੂ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ
ਸੁਨਿ ਲੀਜੀਏ ਕੀਜੈ ਪੁਨ ਕਾਮੂ’। ਰਹ੍ਯੋ ਪੁਕਾਰ ਨ ਸੁਨ੍ਯੋ ਕਿਛੁ ਨ
ਕਿਵਾਰ ਉਘਾਰ੍ਯੋ।ਨਹਿਂਬੋਲ੍ਯੋ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਭਾਈ ਪਰਿਹਾਰ੍ਯੋ॥੩੨॥
ਕਰ ਸੋਂ ਦੂਹੂ ਕਪਾਟ ਕੋ ਖਰਕਾਵਨਿ ਕੀਨੋ। ਜੋਰ ਲਾਇ ਜੋਹਨ ਕਰੇ ਬਹੁ
ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਿ ਦੀਨੋ[3]। ਜਤਨ ਰਹ੍ਯੋ ਕਰਿ ਖੁਲੇ ਨਹਿਂ,ਅੰਤਰ[4]ਨਹਿ ਬੋਲਾ।
ਬੁੱਢਾ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤੋ-ਕਿਮ ਲੇ ਦਰ ਖੋਲਾ-॥੩੩॥ ਬਲ ਤੇ ਦੂਬੀ ਖੈਂਚ
ਕੇ ਬਹੁ ਬਾਰ ਹਲਾਈ। ਇਤ ਉਤ ਕਰਿ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸਾਈ।
ਈਟਾਂ ਕੂਛਕ ਉਖੇਰਕੈ ਲਿਯ ਖੋਲ ਕਿਵਾਰਾ। ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਿਓ
ਬਿਨ ਸ਼ੰਕ ਉਦਾਰਾ[5]॥੩੪॥ਸ੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਬੈਠੇ ਜਹਾਂ ਪਦਮਾਸਨ ਧਾਰੀ।ਲਗੀ
ਸਮਾਧਿ ਅਖੰਡ ਰਸੁ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿ ਸੰਭਾਰੀ। ਕਾਸ਼ਟ ਕੋਰ ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ
ਰਿਜੁ[6]†ਹ੍ਵੈਕਰਿ ਬੈਸਾ।ਅਚਲ ਅੰਗ ਸਗਰੇ ਕਰੇਬਿਤਿ ਕਾਸ਼ਟ ਜੈਸਾ॥੩੫॥
ਲਘੁ ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਕੇਸ਼ ਹੈਂ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਬਖੇਰੇ[7]। ਸਦਾ ਰਹੈ ਜੋ ਨਗਨ
ਹੀ ਮਨ ਮਸਤ ਬਡੇਰੇ।ਬੁੱਢਾ ਬਿਸਮਯ ਹੁਇ ਰਹ੍ਯੋ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨਾ।
ਰਹ੍ਯੋ ਹਿਲਾਇ ਸਰੀਰ ਕੋ ਆਸਨ ਆਸੀਨਾ[8] ॥ ੩੬ ॥ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ
ਅਗਾਧਿ ਹੀ ਨਹਿਂ ਪੌਨ ਉਤਾਰਾ।ਇਤਉਤਰਹ੍ਯੋ ਹਿਲਾਇਬਹੁ ਨਹਿਂਭਈ
ਸੰਭਾਰਾ। ਸ਼ਬਦ ਸੁਨ੍ਯੋ ਜਬਿ ਅਪਰ ਨੇ ਦਰ ਖੋਲਨਿ ਕੇਰਾ।ਸੁਧਿ ਦੀਨਸਿ

[1]ਮੈਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। [2]ਜੋ ਤੇਰੇ ਗਿਆਂ। [3]ਬਹੁਤ ਪੱਕੇ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸੀ ਜੋਰ ਲਗਾ ਕੇ ਜੋਹੇ=ਦੇਖੇ। [4]ਅੰਦਰੋਂ। [5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ)। [6]ਸਿੱਧਾ [ਸੰਸ:, ਰਿਜੁ]। [7]ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ। [8]ਆਸਨ ਤੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਪੁਕਾਰਾ। †ਪਾ:-ਥਿਰ।

ਤਿਨ ਮੋਹਰੀ,ਆਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੩੭॥ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਬੁੱਢਾ ਪਿਖ੍ਯੋ ਪਦ ਗਹਤਿ ਹਿਲਾਵੈ। ਦੌਰਤਿ ਆਏ ਮੋਹਰੀ ਕਹਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਕਯੋਂ ਛੇਰਤਿ ਹੋ ਇਨਹੁ ਕੋ ਨਿਤ ਮਸਤ ਸੁਭਾਊ॥ਬਡਲਘੁ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਤੋ ਨਹਿੰਦੇਖਹਿੰ ਕਾਊ॥੩੮॥ਸ੍ਰਾਪ ਆਦਿ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਭਨਹਿੰ ਹੇਰਤਿ ਰਿਸ ਧਾਰੈਂ। ਕਰ ਨ ਸਪਰਸਹੁ ਅੰਗ ਇਨ,ਨਹਿੰ ਨਯਨ ਉਘਾਰੈ[1]। ਨਿਜ ਸੁਭਾਉ ਮਹਿ ਮਸਤ ਰਹਿ ਕਿਹ ਸੰਗ ਨ ਬੋਲੈ।ਬੈਠਯੋ ਅੰਤਰਿ ਇਮ ਰਹੈ ਕਬਿ ਕਬਿ ਦਰ ਖੋਲੈ॥ ੩੯ ॥ ਜੁਗ ਹਾਥਨਿ ਭੋਜਨ ਕਰੈ ਜਬਿ ਤਜਹਿ ਸਮਾਧਾ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬੈਠੈ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਅਨਗਾਧਅਗਾਧਾ[2]।ਸੁਨਿ ਬੁੱਢੇ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਬੰਦਨ ਪੁਨ ਕੀਨੀ।ਨਮੋ ਮੋਹਰੀ ਕੋ ਕਰੀ ਮਹਿਮਾ ਬਡ ਚੀਨੀ॥੪੦ ॥-ਗੁਰਬਾਨੀਹਾਥ ਨ ਲਗਹਿ-ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰਾ।ਚਲ੍ਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੋਂ ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਬਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਕਹੀ ਬਾਰਤਾ ਸਕਲ ਹੀ 'ਪਾਇ ਨ ਗੁਰਬਾਨੀ ॥ ੪੧ ॥ ਨਹਿੰ ਸਮਾਧਿ ਤਿਸ ਕੀ ਖੁਲਹਿ ਜਾਚਹਿ ਕਿਸਪਾਸੀ।ਕੋ ਦੇਵਹਿਸਭਿ ਪੋਥੀਆਂ ਕਿਸ ਕਰਹਿ ਹੁਲਾਸੀ। ਤੋਰਿ ਕਿਵਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਿਓ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਹਿਲਾਯੋ।ਧ੍ਯਾਨ ਖੁਲ੍ਯੋ ਨਹਿੰਤਿਸੀ ਕਹੁਮੈਂ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਯੋ'॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬੁੱਢੇ ਕੋ ਪੋਥੀਆਂ ਲੇਨ ਭੇਜਣ ਅਰੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਤੀਸਮੋ ਅੰਸੂ॥੩੩॥

੩੪. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈਣ ਗਏ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਬੁੱਢੇ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ-ਮਿਲਹਿ ਨ ਖੁਲਹਿ ਧਿਆਨ।ਤਿਸ ਪਰ ਬਸ ਕੈਸੇ ਚਲਹਿ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਹਿ ਨਹਿੰ ਕਾਨ ॥ ੧ ॥ ਅੜਿਲ॥ ਦਰ ਕੋ ਭੇਰ ਕਿਵਾਰ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਵਤੋ। ਨਿਤ ਹੀ ਮਸਤ ਸੁਭਾਵ ਨ ਕੋਇ ਬੁਲਾਵਤੋ। ਰਹੈਂ ਦੂਰ ਲਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਸਮੀਪ ਨ ਜਾਤਿ ਕੋ। ਹ੍ਵੈ ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਉਚਰੇ ਸ੍ਰਾਪ, ਸੁ ਚਹਤਿ ਇਕਾਂਤ ਕੋ ॥ ੨ ॥ ਹਮਰੇ ਪਿਤ ਕੇ ਸਾਥ ਰਿਸਾਵਤਿ ਹੀ ਰਹ੍ਯੋ। ਗੁਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਯਾਂਤੇ ਚਹ੍ਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਕੇ ਪਿਤਾ ਬਿਰਧ ਤਨ ਬਯ ਮਹਾਂ। ਹੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋ ਬਾਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਹੁ ਕਹਾ॥੩॥ ਇਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਦੁਲਭ ਸ਼ਬਦ ਸਭਿ ਗੁਰਨਿ ਕੇ-। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਚਿਤਵੰਤ ਕਾਜ ਨਿਜ ਪੂਰਨ ਕੇ[3]।-ਆਪ ਜਾਇ ਚਲਿ ਪਾਸ ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਕੋ

[1]ਨਹੀਂ ਖੁਹਲਦਾ। [2]ਅਗਾਧ ਭਾਵ ਅਥਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਣ। [ਸੰਸ:, ਅਗਾਧ= ਅਥਾਹ। ਅਨੁਗਾਹ, ਅਨੁਗਾਧ=ਗ਼ਰਕ, ਡੁਬਿਆ]। [3]ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ।

ਕਹੈਂ।ਹੋ ਸੁਨੇ ਜਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪੋਥੀਆਂ ਸਭਿ ਲਹੈਂ ॥੪॥ਬਿਨ ਹਮਰੇ ਤਹਿ ਗਏ ਹਾਥ ਨਹਿੰ ਆਵਈ। ਅਪਰ ਨ ਕਿਸਹੂੰ ਪਾਸ ਜਿ ਤਹਾਂ ਲਿਖਾਵਈਂ। ਉਦਰਹਿ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿ ਹੋਵਈ। ਹੋ ਸਾਦਰ ਦੇਹਿੰ ਬੁਲਾਇ ਕ੍ਰੋਧ ਉਰ ਖੋਵਈ॥੫॥ ਬਡਿਅਨਿ ਇਹੈ ਸੁਭਾਵ ਸਰਲਤਾ ਜਾਨਿ ਕੈ।ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਤਿ ਰਿਸਹਾਨਿ, ਕਹਯੋ ਲੇਂ ਮਾਨਿ ਕੈ।ਧਰੈਂ ਸੁ ਉਰ ਬਿਸਵਾਸ ਕਾਜ ਹੁਇ ਜਾਵਈ। ਹੋ ਯਾਂਤੇ ਚਲਿਬੋ ਬਨਹਿ ਨ ਸੰਸੈ ਆਵਈ–॥੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਨਾਥ ਬਿਸਾਲ ਬਿਚਾਰਿਕੈ।–ਕਰਿਬੋ ਬਨਹਿ ਜਰੂਰ ਆਲਸੈ ਟਾਲਿ ਕੈ। ਸਭਿ ਜਗ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਬੀੜ ਸ਼੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੀ। ਹੋ ਬਿਦਤਹਿ ਕਲਿ ਮਹਿ ਅਧਿਕ ਰੀਤਿ ਸ਼ੁਭ ਪੰਥ ਕੀ॥੭॥ ਜਿਯਤ ਜੀਵਕਾ ਬਨਹਿ ਸੁ ਲਾਖਹੁਂ ਨਰਨ ਕੀ[1]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਠਹਿੰ ਕਮਾਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨ ਕੀ। ਅੰਤ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਲੇਹਿਂ ਨ ਸੰਸੈ ਹੋਇ ਹੈ।ਹੋ ਰਾਵ ਰੰਕ ਉਚ ਨੀਚ ਜਪਾਵਹਿ ਕੋਇ ਹੈ–॥੮॥ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਸੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਿਓ। ‘ਤਯਾਰੀ ਹਮਰੀ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਤ ਪ੍ਰਸਥਾਨਿਓ[2]’। ਜਾਨਿ ਲਈ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਕੈ।ਹੋ ਪ੍ਰਾਤ ਕੀਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸੁਧਾਸਰ ਜਾਇ ਕੈ ॥੯॥ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਆਦਿ ਮਨਾਇ ਅਰੂਢੇ ਪਾਲਕੀ। ਜਿਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪੀਰ ਨਹਿ ਕਾਲ ਕੀ[3]। ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾਸ ਸ਼ੋਭਤਿ ਚਲੇ। ਹੋ ਮਨਹੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਸਾਥ ਤਾਰਕਾ ਗਨ ਭਲੇ॥੧੦ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਆਇ ਸੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਕੋ। ਜਹਾਂ ਬਿਪਾਸਾ ਨਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਬਿਸਾਲ ਕੋ। ਬਾਪੀ ਮੱਜਨ ਕੀਨਿ ਧਯਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਧਰੇ।ਹੋ ਤਿਸ ਛਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਆਨਿ ਆਗੈ*ਖਰੇ॥੧੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਵਿਲੋਕ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ ਕੋ। ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਸ ਪ੍ਰੇਮ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕੋ। ਗਦ ਗਦ ਗਿਰਾ ਰੁਮੰਚ ਬਿਲੋਚਨ ਜਲ ਭਰੇ। ਹੋ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ ਨੰਮ੍ਰ ਜੁਤਿ ਹੁਇ ਖਰੇ॥੧੨॥ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ਹਰਖ ਉਰ ਧਾਰਿ ਕੈ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੋਂ ਭਨਯੋ ‘ਕਾਜ ਲਿਹੁ ਸਾਰਿਕੈ।

---

[1]ਜਿਯਤ ਜੀਵਿਕਾ=ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਭਾਵ ਮਨ ਦਾ ਆਧਾਰ, ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਟੇਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਣੇਗੀ (ਅ) ਜੀਵਨ ਤੇ ਰੋਜ਼ੀ। ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਿਕਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੂ। [2]ਸਵੇਰੇ ਚੱਲਣ ਦੀ। [3]ਮੌਤ ਦੀ ਪੀੜ ਨਹੀਂ (ਰਹਿੰਦੀ)। *ਪਾ:–ਅੱਗ੍ਰੂ।

ਕੀਰਤਿ ਮੋਹਨ ਕਰਹੁ ਪੋਥੀਆਂ ਲੀਜੀਏ। ਹੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਉੱਦਮ ਅਹੈ ਬੀੜ ਸਭਿ ਕੀਜੀਏ॥੧੩॥ ਰਹੋ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਸੰਗ ਜਿ ਮੋਹਨ ਕੁਛ ਕਹੈ। ਸਹਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਕਠੋਰ ਲੇਹੁ ਜੋ ਚਿਤ ਚਹੈ। ਕਹਿ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਪਛੁਤਾਇ[1] ਨੰਮ੍ਰ ਹੁਇ ਜਾਇ ਹੈ। ਹੋ ਮਾਨਹਿ ਤੁਮਰੋ ਕਹ੍ਯੋ, ਨ ਬਹੁਰ ਹਟਾਇ ਹੈ॥੧੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸੁ ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨਿਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਿਯੋ।ਡੇਰਾ ਦੀਨਿ ਉਤਾਰ ਸਕਲ ਇਕ ਥਾਨ ਮੈਂ।ਹੋ ਗਮਨੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਆਪ ਤੰਬੂਰਾ ਪਾਨ ਮੈਂ[2]॥੧੫॥ਗੁਰਸੁਤ ਮੋਹਨ ਜਹਾਂ ਚੁਬਾਰੇ ਮੈਂ ਰਹੈ। ਤਿਸ ਨੀਚੇ ਜੋ ਗਰੀ[3] ਜਾਇ ਤਿਹ ਠਾਂ ਲਹੈ[4]। ਭੂਤਲ ਬੈਠੇ ਆਪਿ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਦੇਖਿ ਕੈ।ਹੋ ਦੌਰੇ ਆਸਨ ਲੈਨਿ ਸੁ ਬਿਸਮ ਬਿਸੇਖ ਕੈ॥੧੬॥ਸਵੈ[5] ਗਲੀਚੇ ਆਦਿ ਜੁ ਲ੍ਯਾਇ ਬਿਛਾਵਨੇ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਕਰੇ ਸੁ ਹਟਾਵਨੇ[6]।ਤੰਬੂਰਾ ਸੁਰ ਠਾਨਿ ਲਗੇ ਪੁਨਿ ਗਾਵਨੇ।ਹੋ ਗੌੜੀ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਮਧੁਰ ਸੁਰ ਭਾਵਨੇ[7] ॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਵਤਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਗਾਵਤਿ ਗੌੜੀ ਰਾਗ। ਕਬਿ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਕਬਿ ਧੁਨਿ ਸਹਿਜੇ ਲਾਗਿ॥੧੮॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਊਚੇ ਮੰਦਿਰ ਮਹਲ ਅਪਾਰਾ ॥ ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਸੋਹਨਿ ਦੁਆਰ ਜੀਉ ਸੰਤ ਧਰਮਸਾਲਾ ॥ ਧਰਮਸਾਲ ਅਪਾਰ ਦੈਆਰ ਠਾਕੁਰ ਸਦਾ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੇ ॥ ਜਹ ਸਾਧ ਸੰਤ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਵਹਿ ਤਹਾ ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਵਹੇ ॥ ਕਰਿ ਦਇਆ ਮਇਆ ਦਇਆਲ ਸੁਆਮੀ ਹੋਹੁ ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਰਸ ਪਿਆਸੇ ਮਿਲਿ ਦਰਸਨ ਸੁਖੁ ਸਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਅੜਿਲ ॥ ਮੋਹਨ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਜਾਨਿ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕੋ। ਚੌਬਾਰੇ ਕੇ ਬਿਖੈ ਜੁ ਤਾਕੀ ਬਾਤ ਕੋ[8]।ਸੋ ਖੋਲੀ ਤਤਕਾਲ ਗਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਕਰ੍ਯੋ। ਹੋ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਬਾਕ ਕੋ ਉਚਰ੍ਯੋ॥੧੯॥'ਪ੍ਰਥਮ ਹਮਾਰੀ ਵਸਤੁ ਲਈ ਪਿਤ ਪਾਸ ਤੇ।ਕੁਲ ਭੱਲਜਨ ਕੀ ਹੁਤੀ ਗੁਰੁਤਾ ਜਾਸ ਤੇ[9]। ਲੀਨਸਿ ਸੋਢੀ ਸੇਵ ਨ ਹਮ ਢਿਗ ਸੋ ਰਹੀ।ਹੋ ਹੁਤੇ ਤੀਨ ਤੁਮ ਭ੍ਰਾਤ ਨ ਸਮਤਾ ਮਨ ਲਹੀ ॥੨੦॥ਪਿਤਾ ਗਏ ਬੈਕੁੰਠ ਬਿਰੋਧ ਉਠਾਇਓ।ਪਾਟਕ ਘਰਿ ਮਹਿ ਪਾਇ ਜੁ ਕਪਟ ਕਮਾਇਓ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲ ਨਿਕਾਸ੍ਯੋ ਧਾਮ ਤੇ। ਹੋ ਬੈਠ੍ਯੋ

[1](ਮੋਹਨ) ਕਰੜੇ ਵਾਕ ਕਹਿਕੇ ਪਛੁਤਾਏਗਾ ਤੇ। [2]ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ। [3]ਗਲੀ। [4]ਦੇਖਕੇ। [5]ਦੂੜੀਆਂ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਟਾਏ। [7]ਭਾਂਵਦੀ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ। [8]ਜੋ ਤਾਕੀ ਹਵਾ ਲਈ (ਲੱਗੀ ਸੀ)। [9]ਜਿਸ ਵਸਤੂ) ਨਾਲ ਭੱਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸੀ।

ਗੁਰ ਬਨਿ ਆਪ ਨ ਲੀਨਸਿ ਸ਼ਾਮਤੇ[1]॥੨੧॥ਲਾਜ ਨ ਧਾਰਿਹੁ ਆਪ ਅਬੈ ਚਲਿ ਆਇਓ।ਸਭਿ ਗੁਰੂਅਨਿ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਲੈਨਿ ਹਿਤ ਧਾਇਓ। ਅਪਰ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹਸੋ ਨ ਬਸ ਕੁਛ ਚਾਲਿਓ।ਹੋ ਭੂਤਲ ਬੈਠਿ ਗਲੀਨਿਪਖੰਡ ਬਿਸਾਲਿਓ ॥ ੨੨॥ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਬਿਹੀਨੋ ਲਾਜ ਨਿਸ਼ੰਕ ਸਮਾਇਆ[2]। ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਢੀਠ ਕਰੰਮ ਕਰੇ ਨ ਸ਼ਰਮਾਇਆ[3]। ਭੇਉ ਨ ਜਾਨਹਿੰ ਤੋਹਿ ਠਗਤਿ ਹੈ* ਜਗਤ ਕੋ।ਹੋਸਦਾਦਿਖਾਇ ਅਧੀਨ ਅਪਨਪੌ ਭਗਤਿ ਕੌ'॥੨੩॥ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਬਜਾਜ[4] ਬਚਨ ਮੋਹਨ ਕਹੇ। ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਹੀ ਜਾਨਿ ਅਪਰ

---

[1]ਸੁਲਹ ਨਾਲ। [2]ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮਾਇਆ ਸਹਿਤ ਹੋ। [3]ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [4]ਪਦਾਂ ਤੋਂ ਨਿੰਦਾ ਸਾਫ ਪਈ ਦਿੱਸੇ, ਪਰ ਭਾਵ ਯਾ ਦੂਸਰੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉਸਤਤ ਨਿਕਲੇ ਉਹ 'ਨਿੰਦਾ ਬਜਾਜ ਸਤੁਤੀ' ਕਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਇਕ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸਤਤੀ ਐਉਂ ਹੈ:—

ਭਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂਤਾ (ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ) ਸੀ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਵਸਤੂ ਸੀ, ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਲੈ ਲਈ। ਭਾਵ ਅਸਾਂ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਤੁਸਾਂ ਕੀਤੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਭ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤੁਤੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਭਿਰਾ ਸੇ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਬਰੋਬਰੀ (ਸਮਤਾ) ਕੋਈ ਨਹੀ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਭਾਵ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ, (੨੦) ਪਿਤਾ ਪਰਲੋਕ ਗਏ (ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਪਰ) ਤੁਸਾਂ ਵਿਰੋਧ (ਚਿਤੋਂ) ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ, (ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਭਾਵੇਂ) ਘਰ ਵਿਚ ਪਾਟਕ ਪਾਕੇ ਕਪਟ ਕਮਾਇਆ, (ਪਰ ਤੁਸਾਂ) ਵਡਾ ਭਿਰਾ (ਜਾਣਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਘਰੋਂ ਕਢਿਆ (ਭਾਵ ਵਡਾਲੀ ਜਾ ਰਹੇ) ਸੇ, ਗੁਰ ਹੋ ਬੈਠੇ ਤੁਸੀਂ, ਪਰ ਆਪੇ ਨਹੀਂ ਬਣ (ਬੈਠੇ ਸੇ), (ਸਗੋਂ) ਮ੍ਰਿਦੁਲਤਾ ਨਾਲ ਲੀਤੀ (ਗੁਰਿਆਈ)। (੨੧) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਆਪ ਚਲਕੇ ਆਏ ਹੋ, (ਇਸ ਵਿਚ ਰਤਾ) ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ, ਜਦ ਹੋਰ ਜਤਨ ਕਰਣ ਨਾਲ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗਲੀ ਵਿਚ ਭੁੰਞੇ ਬੈਠਣੋਂ ਨਹੀਂ ਟਲੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਖੰਡਨ ਵਾਲੇ ਹੋ [ਪਾਖੰਡ=ਪਾਪ ਖੰਡਨ ਵਾਲੇ ਅਥਵਾ ਪਾਖੰਡ=ਮਤ, ਪੰਥ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ। ਇਹ ਸਨਾਤਨ ਅਰਥ ਹਨ। ਮਾੜੇ ਅਰਥ ਪਿਛੋਂ ਟੁਰੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਪੰਥ ਦੀ ਖਾਤਰ ਤੁਸੀਂ ਗਲੀ ਵਿਚ ਭੁੰਞੇ ਆ ਬੈਠੇ ਹੋ]। (੨੨) (ਤਿੰਨਾਂ) ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਹੋ, ਲੋਕ ਲਾਜ ਤੇ ਉੱਚ ਪਦਵੀ (ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਦੀ) ਸ਼ੰਕਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਹੋ। ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ (ਢੀਠ=) ਕਠਨ-ਅਥਵਾ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਲੋੜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ

[ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ੨੦੬੬ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ

*ਬਾਵੇ ਮੋਹਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੫ ਅੰਕ ੩੪ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵਾਕ ਪਿਛੇ ਮੈਂ ਕਹੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਕਹੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੂਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਨਹਿ ਕਿਸ ਲਹੇ। ਸੁਨਤਿ ਤੰਬੂਰਾ ਹਾਥ ਬਹੁਰ ਗਾਵਨਿ ਕਰਜੋ। ਹੋ ਜਿਸ ਮੈਂ ਕੀਰਤਿ ਦੀਹ ਸ੍ਰਵਨਿ ਮੈਂ ਰਵ[1] ਪਰਜੋ ॥੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਬਚਨ ਅਨੂਪ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ॥ ਮੋਹਨ ਤੂੰ ਮਾਨਹਿ ਏਕੁ ਜੀ ਅਵਰ ਸਭ ਰਾਲੀ ॥ ਮਾਨਹਿ ਤ ਏਕੁ ਅਲੇਖੁ ਠਾਕੁਰੁ ਜਿਨਹਿ ਸਭ ਕਲ ਧਾਰੀਆ ॥ ਤੁਧੁ ਬਚਨਿ ਗੁਰ ਕੈ ਵਸਿ ਕੀਆ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਬਨਵਾਰੀਆ ॥ ਤੂੰ ਆਪਿ ਚਲਿਆ ਆਪਿ ਰਹਿਆ ਆਪਿ ਸਭ ਕਲ ਧਾਰੀਆ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਪੈਜ ਰਾਖਹੁ ਸਭ ਸੇਵਕ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀਆ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਸੁ ਆਪਨ ਕੇਰਾ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸਿੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਘਨੇਰਾ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਾਗਿ ਬਿਚਾਰਨ ਮੋਹਨ।–ਚਤੁਰ ਗੁਰੂ[2] ਮੂਰਤਿ ਇਹ ਸੋਹਨ॥੨੫॥ਕ੍ਰੋਧ ਈਰਖਾ ਆਦ ਬਿਕਾਰਾ।ਇਨ ਮਹਿਂ ਕੋ ਨਹਿਂ ਪਰੈ ਨਿਹਾਰਾ। ਕਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਸੋ ਪਛੁਤਾਵਹਿ। ਸੇਵਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਸਕਲ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥੨੬॥ ਕਟਕ ਬਾਕ ਸੁਨਿਕੈ ਅਬਿ ਮੇਰੋ।ਰਹੇ ਅਛੋਭ ਸਿੰਧੁ ਸਮ ਹੇਰੋ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਿਦਾ ਸਮਤਾ ਮੁਝ ਸਾਥ।ਗਾਇ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ॥੨੭॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਿਤਾ ਕੇ ਬੈਨ।ਕੀਨਿ ਬਿਗਾਰ ਜਿ ਮਾਨੇ ਮੈ ਨ[3]।ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਉਚਿਤ ਬਿਗਾਰਨਿ ਬਾਤੀ। ਕਰੌਂ ਸੁਧਾਰਨਿ ਹੁਇ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ॥੨੮॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਿੰਦਾ ਪੂਰਬ ਲਈ। ਅਬਿ ਸੁਧਰੈ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦਈ[4]–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰ ਲੇ ਕਰਿ ਪੋਥੀ। ਮਤਿ ਤਜਿ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਥੋਥੀ[5]॥੨੯॥ ਨਿਜ ਚੌਬਾਰੇ ਬਾਹਰ ਆਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਤਬਿ ਦਰਸਾਯੋ।–ਚਤੁਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਇਨ ਮਝਾਰ ਸੋ ਬਸਹਿ ਬਿਸਾਲਾ–॥੩੦॥ ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਸੁ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸਿੰਨ। ਕਹਜੋ ਕਿ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੁਮ ਧੰਨ'। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖਜੋ ਮੋਹਨ ਆਯੋ।ਪੁਨ ਤੀਜੋ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਯੋ॥੩੧॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮੋਹਨ ਤੁਧੁ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਧਿਆਵੈ ਦਰਸ ਧਿਆਨਾ ॥ ਮੋਹਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ

---

[1] ਸ਼ਬਦ। [2] ਚਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ। [3] ਮੈਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ ਸਨ ਸੋ ਵਿਗਾੜ ਕੀਤਾ ਸੀ। [4] ਦਿਤਿਆਂ। [5] ਪ੍ਰੇਮ ਹੀਨ ਬੁਧੀ ਛਡ ਦਿੱਤੀ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਯਾਯ)

ਕੰਮ ਆ ਪਏ ਹਨ (ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹੇ=)ਕਰਨ ਵਿਚ(ਸ਼ਰਮਾਇਆ) ਪੂਰਾ ਜੋਰ ਲਾਇਆ ਹੈ (ਅ) ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ (ਭਗਤਾਂ ਲਈ)ਨੀਵੇਂ ਕਰਮ ਕਰਦਿਆਂ (ਭੀ)ਆਪ ਨੂੰ ਲੱਜਾ ਨਹੀਂ ਆਈ। (ਜਿਵੇਂ ਗੁਰ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਉਚ ਕੁਲ ਦੇ ਹੋਕੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਅੰਨ ਪਾਯਾ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਨ ਲੱਜਿਆ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ)। ਤੇਰੇ ਭੇਤ ਨੂੰ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਤੂੰ ਜਗਤ ਨੂੰ (ਠਗ=)ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ,ਕਿਵੇਂ ? ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਦਾ(ਅਪਣੇ)ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਕੇ।

ਆਵੈ ਤੁਧੁ ਜਪਹਿ ਨਿਦਾਨਾ ॥ ਜਮ ਕਾਲੁ ਤਿਨ ਕਉ ਲਗੈ ਨਾਹੀਂ ਜੋ ਇਕ
ਮਨਿ ਧਿਆਵਹੇ ॥ ਮਨਿ ਬਚਨਿ ਕਰਮਿ ਜਿ ਤੁਧੁ ਅਰਾਧਹਿ ਸੇ ਸਭੇ ਫਲ
ਪਾਵਹੇ । ਮਲ ਮੂੜ ਮੂੜ ਜਿ ਮੁਗਧ ਹੋਤੇ ਸਿ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਸੁ ਗਿਆਨਾ ॥
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਰਾਮੁ ਨਿਹਚਲੁ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਤਿ ਗਾਇਬੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ॥ਤਾਲਨਿ ਅਰੁ ਮਾਧੁਰਯ ਨਿਕੇਤ[੧]। ਗਾਵਤਿ ਰੁਕਯੋ ਕੰਠ ਜਲ ਨੈਨ॥ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਦ ਗਦ ਬੈਨ॥੩੨॥ਮੋਹਨ ਦੇਖਿ ਦਸ਼ਾ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਭਗਨੀ ਸੁਤ ਤੇ[੨]ਲਹਿ ਸੁਖ ਛਾਤੀ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੋਹਨ ਮਨ ਭਇਊ। ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਗੇ ਧਰਿ ਦਇਊ॥੩੩॥ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਯੋ। ਨਹੀਂ ਉਠਾਵਨਿ ਕੋ ਪੁਨ ਕਰਯੋ। ਅਪਨ ਕ੍ਰੂਰਤਾ ਚਹਿ ਬਖਸ਼ਾਵਨ। ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਕੀਨਿ ਅਭਾਵਨਿ[੩]॥੩੪॥ਸ੍ਰੀ ਅਰ-ਜੰਨ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨਾ। ਨਿਰ ਹੰਕਾਰ ਸੁ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਧੀਨਾ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ 'ਅਨੁਚਿਤ ਨਹਿੰ ਕਰੀਅਹਿ। ਬਡ ਸਥਾਨ ਹੋ ਆਪ ਬਿਚਰੀਅਹਿ[੪]॥੩੫॥ ਹਮਰੀ ਜਨਨੀ ਕੇ ਬਡ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਲਾਗਤਿ ਹੋ ਮਾਤੁਲ ਸੁਖਦਾਤਾ। ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ ਗੁਰੁ ਗੰਭੀਰ।ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਕੀ ਕਾਟਤਿ ਪੀਰ॥੩੬॥ਤਿਨਕੇ ਨੰਦਨ ਤੁਮ ਬਡਭਾਗੇ। ਜੋਗ ਵਿਰਾਗ ਗਯਾਨ ਅਨੁਰਾਗੇ।ਨਮੋ ਉਚਿਤ ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਜਾਨੇ।ਬਿਸ਼ਯ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਤੇ ਹਾਨੇ॥੩੭॥ਜੇ ਮਾਤੁਲ ਸਨਬੰਧ ਬਿਚਾਰੈਂ। ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿੰ ਉਚਿਤ ਹਮਾਰੇ। ਯਾਂਤੇ ਅਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੀਜਹਿ। ਪਦ ਪਰ ਹਮਰੀ ਬੰਦਨ ਲੀਜਹਿ'॥੩੮॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਮੋਹਨ ਕਾਨ। ਧਰੇ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਗਨੀ ਸੁਤ ਮੇਰੇ। ਪਰਸੈਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਬਿ ਤੇਰੇ॥੩੯॥ਭੂਲ ਪਰੀ ਮੁਝ ਤੇ ਬਹੁ ਪਹਿਲੇ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਅਬਿ ਕੀਜਹਿ ਨਿਤ ਸਹਿਲੇ[੫]। ਸਮਾਂ ਉਡੀਕਤਿ ਸੋ ਅਬਿ ਆਵਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਦੁਖ ਬਨ ਤੁਮ ਦਾਵਾ' ॥੪੦॥ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੋਹਨ ਜਬਹਿ ਕਹੀ ਗਿਰਾ ਮਨ ਨੀਵ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਨ ਹਿਤ ਬੂਝਿਓ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਖ ਸੀਵ[੬]॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਮੋਹਨ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲਈਆਂ। ਮੋਹਨ ਜੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਮਾਤੁਲ ਤੁਮ ਆਪ ਹੋ ਬਖਸ਼ਨ ਜੋਗ ਬਿਸਾਲ। ਕੋ ਔਗੁਨ ਤੁਮ ਬਿਖੈ ਰਹਿ ਪੂਰਨ ਗੁਨ ਸਭਿ ਕਾਲ' ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ

[੧]ਮਿਠਾਸ ਦਾ ਘਰ। [੨]ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੋਂ। [੩]ਸਨਮੁਖ ਯਾ ਕੰਡ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। [੪]ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। [੫]ਸੁਖੀ। [੬]ਸੁਖ ਦੀ ਹਦ।

ਸੁਨਿ ਇਮ ਕਹ੍ਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਰਬ ਤੁਮ ਲਹ੍ਯੋ। ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਸਭਿ ਤੁਮੈ ਸੁਨਾਵੌਂ। ਪੁਨਹਿ ਢੀਠਤਾ[1] ਨਿਜ ਬਖਸ਼ਾਵੌਂ॥੨॥ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਪੂਰਨ ਗੁਨ ਗ੍ਯਾਨੀ।ਹਮਰੇ ਪਿਤਾ ਭੁਏ ਸੁਖ ਦਾਨੀ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਬਡਭਾਗੇ।ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ॥੩॥ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਨਿਰ-ਹੰਕਾਰ ਗਰੀਬੀ ਲੀਨਸਿ। ਸਭਿ ਗੁਨ ਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ[2] ਜਾਨੇ।ਸਭਿ ਔਗਨ ਅਪਨੇ[3] ਮਾਂਹਿ ਮਾਨੇ ॥੪॥ ਜੇ ਦਿਨ ਕੋ ਕਹਿਂ[4] ਆਧੀ ਰਾਤ। ਤਿਉਂ ਮਾਨਹਿਂ ਭਾਖੀ–ਸਤ ਬਾਤ[5]–।ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਮਹੁਂ ਅਨੁਰਾਗੇ।ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਜਗ ਕਾਰਜ ਤ੍ਯਾਗੇ॥੫॥ ਅਪਨੋ ਪਿਤ ਹਮ ਜਾਨਤਿ ਰਹੇ। ਈਸ਼ੁਰ ਆਪ, ਭੇਵ ਨਹਿਂ ਲਹੇ। ਜੋ ਕਛ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਬਡਿਆਈ।ਤਊ ਪਿਤਾ ਲਖਿ[6] ਹਮ ਸੁਖ-ਦਾਈ ॥੬ ॥ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨਸਿ, ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋ ।–ਹਮਰੋ ਪਿਤਾ–ਗਰਬ ਇਮ ਠਾਨ੍ਯੋ।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਪਰਯਾਂਤੇ।ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਤੇ॥੭॥ ਜਬਿ ਗੁਰਤਾ ਦੇਵਨਿ ਤਿਨ ਲਾਗੇ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਜਾਨਿ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀਨਸਿ ਮੋਹੀ।ਕਹਿ–ਇਨ ਪਗ ਲਗਿ,ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੋਹੀ ॥੮॥ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਜਾਨਿ ਹਮ ਦੀਨਸਿ।ਅਜਰ ਜਰਨ ਇਨ ਉਰ ਲਖਿ ਲੀਨਸਿ।ਅਧਿਕ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਇਨ ਬਡਿਆਈ।ਪੁਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਲਗਹਿ ਜੁ ਪਾਈ–॥੯॥ ਮੈਂ ਗਰਬਤਿ ਨੇ ਏਕ ਨ ਮਾਨੀ–ਹਮ ਪਿਤ ਕੇ ਸੁਤ–ਯੌਂ ਕਰਿ ਜਾਨੀ। ਗਯੋ ਸਮੀਪ ਨ ਲਾਗ੍ਯੋ ਪਾਈ।–ਹਮ ਘਰ ਗੁਰਤਾ–ਲਖਿ ਬਡਿਆਈ॥੧੦॥–ਸੋਢੀ ਰਹਤਿ ਅਲੰਬ ਹਮਾਰੇ–। ਲਘੁ ਅਪਨੇ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰੇ।ਪੁਨਹਿ ਮੋਹਰੀ ਲਘੁ ਸੁਤ ਜੋਊ।ਪਿਤ ਨੇ ਕਰ੍ਯੋ ਹਕਾਰਨਿ ਸੋਊ॥ ੧੧॥ਕਹ੍ਯੋਸੁ–ਰਾਮਦਾਸਕੇ ਚਰਨੀਂ।ਬੰਦਨ ਕਰਹੁ ਪਰਹੁ ਇਨਸ਼ਰਨੀਂ–। ਸੁਨਿ ਕੈ ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਨਹਿਂ ਫੇਰੀ।ਧਰ੍ਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਸਿਰ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ ੧੨॥ਪਿਖ੍ਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਘੁ ਪਾਇਨ ਲਾਗਾ। ਹੁਇਪ੍ਰਸੰਨ ਕਹਿ–ਭਾ ਬਡਭਾਗਾ। ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਨਵ ਨਿੱਧਿ ਅਨੰਦ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਪਾਇ ਬਿਲੰਦ[7] ॥੧੩॥ ਰਾਖਿ ਲਈ ਭੱਲਜਨ ਕੁਲ ਕੇਰੀ।ਸੰਤਤਿ ਤੇਰੀ ਫਲਹਿ ਘਨੇਰੀ। ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਜ਼ਾਵਦ ਜੀਵਹਿ।ਅੰਤ ਹਮਾਰੇ ਨਿਕਟੀ ਥੀਵਹਿਂ–॥੧੪॥ਇਮ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਕਰ੍ਯੋ ਨਿਹਾਲ। ਪਾਇ ਸਕਲ ਸੁਖ ਪਿਤ ਬਚ ਨਾਲ।ਰਾਮ-

[1] ਬੇ ਅਦਬੀ। [2] ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ। [3] ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ। [4] ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ। [5] ਮੰਨਦੇ ਸਨ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਸਤ ਬਚਨ ਕਹਿਕੇ। [6] ਪਿਤਾ ਹੀ ਜਾਣਿਆਂ। [7] ਪਾਵੇਂਗਾ ਬੜੀ।

ਦਾਸ ਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਟੀਕਾ।ਕਰਯੋ ਪਿਧਾਨ ਆਪਨੋ ਨੀਕਾ ॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮ ਦਾਸ ਤਿਨ ਪਾਛੇ।ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਵਤਿ ਗਾਦੀ ਆਛੇ।ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਗੁਰਤਾ ਬਿਦਤਾਈ।ਰੀਝ ਖੀਝ ਹੋਹਿ ਨ ਨਿਫਲਾਈ[1]॥੧੬॥ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਵਨ ਲਗਿ ਪੂਜਾ।ਬਢਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨ ਸਮਸਰ ਦੂਜਾ।ਕਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦਾਸ ਨਿਹਾਲੂ। ਦਸ਼ਟਨਿ ਦੀਨਸਿ ਕਸ਼ਟ ਕਰਾਲੂ ॥ ੧੭ ॥ ਦੇਖਿ ਤਿਨਹੁ ਚਿਤ ਬਯਾਪੀ ਚਿੰਤਾ[2]।–ਹਮ ਛੂਛੇ ਇਹਿ ਭੇ ਭਗਵੰਤਾ[3]–। ਭਯੋ ਦੀਨ ਮੈਂ ਗਮਨਯੋ ਤਹਿੰ-ਵਾ।ਪਿਤ ਬੈਠਕ ਚਵਬਾਰੋ[4] ਜਹਿੰਵਾ॥੧੮॥ਭਾਖੀ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬ ਅਰਜ਼ੀ[5]। –ਹੇ ਪਿਤ ! ਮੈਂ ਨ ਚਲਯੋ ਤੁਮ ਮਰਜ਼ੀ।ਤਪਤ ਰਹੌਂ ਮੈ ਦਿਨ ਅਰੁ ਰਾਤੀ। ਜਿਮ ਮਲੀਹ[6] ਨਿਤ ਸੁਲਗਤਿ ਛਾਤੀ॥੧੯॥ਲਖੋ ਨ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ। ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ ਧਰਹੁ ਸਿਰ ਹੱਥ।ਰਾਈ ਮੇਰੁ[7] ਮੇਰੁ ਕੋ ਰਾਈ।ਤਤਛਿਨ ਤੁਮ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਗੁਸਾਈਂ॥੨੦॥ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ॥ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਜਗੇ ਬੀਚ ਬਯਾਪੇ। ਨਿਜੈ ਸਿੱਖਯ ਦਾਸਾਨਿ ਕੇ ਤਾਪ ਖਾਪੇ।ਪ੍ਰਭੂ, ਈਸ਼, ਗਯਾਨੈ, ਗੁਨੈਕੇਰ ਧਾਮੰ। ਨਿਰੀਹੰ[8], ਨ੍ਰਿਬਾਣੰ[9], ਸਦਾ ਹੀਨ ਕਾਮੰ[10] ॥੨੧॥ ਦਯੋ ਨਾਮ ਦਾਨੰ ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਤਾਰੇ।ਇਸੀ ਲੋਕ ਪੂਜਾ[11] ਪ੍ਰਲੋਕੇ ਉਬਾਰੇ।ਸਦਾ ਦ੍ਵੰਦ ਹੀਨਾ ਗ੍ਰਿਹੀ ਹ੍ਵੈ ਉਦਾਸੀ[12]।ਕਰੋ ਜੋਗ ਭੋਗੀ[13], ਅਲੇਪੰ, ਅਨਾਸ਼ੀ ॥੨੨॥ ਜਨੰ ਦੀਨਬੰਧੂ[14] ਸਦਾ ਸਿੱਖਯ ਪਯਾਰੇ।ਮੁਕੰਦੰ! ਨਮੋ ਪਾਦ ਕੰਜੈ ਤੁਮਾਰੇ।ਦਯਾਸਿੰਧੁ! ਦਾਸਾਨਿ ਹੋਵੈਂ ਸਹਾਈ।ਰਿਦੈ ਕੀ ਲਖੈਂ ਕਾਮਨਾ ਦੇਂ ਪੁਜਾਈ॥੨੩॥ਅਨੰਦੰ ਕਿ ਕੰਦੰ, ਨਿਕੰਦੰ ਬਿਕਾਰਾ।ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਕੁੰਭੀ[15] ਬਲੀ ਸ਼ੇਰ ਭਾਰਾ[16]। ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਗੰ ਬਿਹੰਗੇ ਸੁ ਤਾਂਹੀ[17]।ਮਹਾਂ ਲੋਭ ਵੰਨ੍ਹੀ ਭਏ ਨੀਰ ਵਾਹੀ[18]॥੨੪॥ਗੁਰੂ[19] ਸੇਵ ਠਾਨੈ ਪ੍ਰਸੰਨੈ ਕਰੇ ਹੈਂ।ਨਿਜੇ ਜੋਤਿ ਥਾਪਾਵਤਾਰੰ[20] ਧਰੇ ਹੈਂ।ਭਏ ਮੌਰ ਬੇਦੀਨਿ[21] ਦ੍ਵੰਭੈ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਵਹੀ ਜੋਤਿ ਜਾਗੀ ਇਹਾਂ ਤੇਜ ਰਾਸੀ ॥ ੨੫ ॥ ਪ੍ਰਸੀਦੋ ਪ੍ਰਭੋ! ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਜ ਰਾਖੋ। ਛਿਮੋ ਦੋਸ਼ ਮੇਰੇ ਨਿਜੈ ਦਾਸ ਲਾਖੋ[22]। ਨਮੋ

---

[1]ਰੀਝ=ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਭਾਵ ਵਰ ਤੇ ਖੀਝ=ਖਿਝਣਾ ਭਾਵ ਸਰਾਪ, ਨਿਸ਼ਫਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। [2]ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ। [3]ਭਾਗ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ। [4]ਪਿਤਾ ਦੀ ਬੈਠਕ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ। [5]ਬੇਨਤੀ। [6]ਸੁੱਕੀਆਂ ਮੇਙਣਾ, ਸੁਕੇ ਗੋਹਿਆਂ ਦਾ ਚੂਰਾ। [7]ਰਾਈ ਤੋਂ ਪਰਬਤ। [8]ਨਿਰਇੱਛਤ। [9]ਨਿਰਬੰਧ। [10]ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਤ! [11]ਪੁਜਵਾਕੇ। [12]ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ। [13]ਜੋਗ ਤੇ ਭੋਗ (ਦੋਵੇਂ) ਕੀਤੇ। [14]ਦਾਸਾਂ ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਰਖਵਾਰਾ। [15]ਮੋਹ ਰੂਪ ਹਾਥੀ ਨੂੰ। [16]ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਸ਼ੇਰ। [17]ਅਹੰਕਾਰ ਰੂਪ ਸਰਪ ਨੂੰ ਗਰੜ ਤੁੱਲ ਹੋ। [18]......ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਤ ਹੋ। [19]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ। [20]ਥਾਪ ਕੇ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ। [21]ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਬੇਦੀਆਂ ਵਿਚ। [22]ਜਾਣੋ।

ਸਾਂਤਿ ਚੀਤੇ,ਨਮੋ ਗ੍ਯਾਨ ਨੀਤੇ।ਨਮੋ ਦਾਸ ਮੀਤੇ,ਨਮੋ ਸੁੱਭ੍ਰ ਗੀਤੇ[1]॥੨੬॥
ਬਿਨੰਤੀ ਸੁਨੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀਜੈ। ਭਈ ਭੂਲ ਮੋ ਤੇ ਰਿਦੈ ਨਾ ਧਰੀਜੈ।
ਬਿਗਾਰੈਂ ਸਦਾ, ਕਾਜ ਪੁੱਤ੍ਰਾਨਿ ਕੇਰਾ[2]। ਸੁਧਾਰੈ ਪਿਤਾ, ਪੈ ਦੁਲਾਰੈ ਘਨੇਰਾ[3]
॥੨੭॥ ਲਖੈ ਆਪਨੋ, ਨੀਕ ਪੰਥੈ ਚਲਾਵੈ[4]। ਸਦਾ ਜੈ, ਸਦਾ ਜੈ, ਸਦਾ
ਤੋਹਿ ਗਾਵੈਂ। ਨਮੋ ਲੇਹੁ ਮੇਰੀ, ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੋਹੇ। ਸਮਾਨੰ ਨ ਆਨੇ[5]ਅਨੰਦੰ
ਸੰਦੋਹੇ[6]–॥੨੮॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਮ ਅਸ਼ਟਕ ਜਬਿ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯੋ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲ।
ਬੀਚ ਚੁਬਾਰੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਸਤਿ ਭਾ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੨੯ ॥ ਚੌਪਈ॥
–ਸੁਨੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੈ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨੋ।ਕਹੌਂ ਬਾਕ ਲੀਜੈ ਮਨ ਮੰਨੋ।ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰਨਿ
ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਰਾਸੀ।ਸੋ ਸੰਭਾਰਿ ਰਾਖਿ ਨਿਜ ਪਾਸੀ॥੩੦॥ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਨੰਦਨ
ਗ੍ਯਾਨੀ। ਚਹੈ ਬੀੜ ਕਰਿਬੋ ਇਕ ਬਾਨੀ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਖੋਜਹਿ ਸੋਈ।
ਤੁਝ ਬਿਨ ਅਪਰ ਥਾਨ ਨਹਿਂ ਹੋਈ ॥ ੩੧॥ ਅਪਰ ਲੇਨਿ ਆਵਹਿ ਨਹਿਂ
ਦੀਜਹਿ।ਬਹੁਰ ਸੁ ਮਿਲਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਕੀਜਹਿ।ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਨਮੋ ਨ ਧਾਰੀ।
ਬਨਿ ਤਿਨ ਸੁਤ ਕੇ ਨੰਮ੍ਰ ਅਗਾਰੀ॥੩੨॥ ਚਰਨ ਪਰਹੁ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਹੰਕਾਰਾ।
ਸੋ ਤਬਿ ਰੱਖ੍ਯਕ ਬਨਹਿ ਤੁਮਾਰਾ।ਅਪਰ ਨ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨੀਅਹਿ ਕੋਈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਜਾਨੀਅਹਿ ਸੋਈ॥੩੩॥ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ
। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਆਨਿ ਸੋ ਕਾਲਾ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਕਠੋਰ ਹੇਤੁ ਪਤੀਆਵਨਿ। ਲਖਿ
ਲੀਨੇ ਤੁਮ ਸੋ ਮਨ ਭਾਵਨ[7]॥੩੪॥ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰਨ ਦਿਹੁ।
ਪੋਥੀ ਸਾਂਭਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਇਸਹਿ ਲਿਹੁ। ਪਰੀ ਭੂਲ ਬਖਸ਼ਾਵਨਿ ਕਰਿਹੋਂ।
ਤਪਤ ਰਿਦੈ ਚਿਰ ਕੀ ਅਬਿ ਹਰਿਹੌਂ'॥੩੫॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ
ਕਾਰਨ। ਮਾਤੁਲ ਸਾਥਹਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ। 'ਹਮ ਗਰਜ਼ੀ ਕਹਿਨੋ ਚਿਤ
ਅਰਜ਼ੀ[8]।ਅੱਗ੍ਰ ਕਰੋ ਜਿਮ ਹ੍ਵੈ ਤੁਮ ਮਰਜ਼ੀ॥੩੬॥ਹਮ ਹੈਂ ਅਲਪ ਸਰਬ ਹੀ
ਰੀਤੀ।ਤੁਮ ਬਿਸਾਲ ਚਿਤ ਧਾਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ।ਰਾਵਰਿ ਬਾਕ ਨ ਜਾਇ ਹਟਾਯੋ
। ਹਮ ਬਾਲਿਕ, ਕਰਿ ਜਿਮ ਮਨ ਭਾਯੋ' ॥੩੭॥ ਸੁਨਿ ਮੋਹਨ ਪਰਮੁਦਤਿ
ਬਿਸਾਲਾ।ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਪਰ੍ਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਅਤਿ ਭਇਊ।

---

[1]ਸ਼ੁਭ (ਆਪਦੇ) ਸ਼ਬਦ ਹਨ। [2]ਸਦਾ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹਨ ਇਹ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। [3]ਪਿਤਾ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਬਹੁਤਾ ਪਿਆਰਦਾ ਹੈ। [4]ਅਪਣਾ ਜਾਣ ਕੇ ਚੰਗੇ ਰਾਹ ਟੁਰਾਂਵਦਾ ਹੈ। [5]ਹੋਰ (ਆਪ ਦੇ) ਕੋਈ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ। [6]ਆਨੰਦ ਸਮੂਹ ਯਾ ਅਨੰਦ ਸਹਤ ਹੋ [ਸੰਸ:, ਸੰਦੋਹ]। [7]ਮੈਂ ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ ਤੁਸੀ ਉਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਹੋ (ਗੁਰੂ)। [8]ਬੇਨਤੀ ਕਹਿਣ ਜੋਗ ਹਾਂ [ਕਹਿਨ ਉਚਿਤ]।

'ਬਖਸ਼ਹੁ ਗੁਨਹਿ ਭੂਲ ਜੋ ਗਇਊ'॥ ੩੮॥ ਨੀਮ੍ਰ ਭਯੋ ਮਾਤੁਲ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਰ ਦੈ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।ਚਤੁਰਥ ਪਦ ਕੋ ਪੂਰਨ ਕਰਿਓ। ਮੋਹਨ ਖੇਦ ਸਰਬ ਪਰਹਰਿਓ ॥ ੩੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮੋਹਨ ਤੂੰ ਸੁਫਲੁ ਫਲਿਆ ਸਣੁ ਪਰਵਾਰੇ॥ ਮੋਹਨ ਪੁਤ੍ਰ ਮੀਤ ਭਾਈ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿ ਤਾਰੇ॥ ਤਾਰਿਆ ਜਹਾਨੁ ਲਹਿਆ ਅਭਿਮਾਨੁ ਜਿਨੀ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ਜਿਨੀ ਤੁਧ ਨੋ ਧੰਨੁ ਕਹਿਆ ਤਿਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ ॥ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕਥੇ ਨ ਜਾਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਮੁਰਾਰੇ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਟੇਕ ਰਾਖੀ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਿਆ ਸੰਸਾਰੇ ॥੪॥੨॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਆਇ ਪ੍ਰਥਮ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੂ।ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ ਤੁਮਰੇ ਪਾਸੂ।ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਨ ਹਰਯੋ ਨਹਿ ਦੀਨਿ । ਸੋ ਪੋਥੀ ਸਭਿ ਹਮ ਨੇ ਲੀਨਿ॥੪੦॥ ਜਿਸ ਲਗਿ ਜਗਤ ਸਿਮਰਿ ਸਤਿਨਾਮੂ।ਹੋਇ ਉਧਾਰ ਪਾਇ ਸੁਖਧਾਮੂ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਤੁਮ ਧੰਨ ਮਹਾਨਾ।ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਨਸਿ ਇਕ ਥਾਨਾ॥੪੧॥ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ। ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਉਤਰਹਿਂ ਭਵ ਪਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕੋ ਜਗ ਮਹਿ ਹੋਵਨ । ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਦੁਖ ਖੋਵਨਿ'॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਮੋਹਨ ਹੁਇ ਸਰਲ ਉਚਾਰੀ।'ਅਬਿ ਮੈਂ ਆਇਸੁ ਚਹੌਂ ਤੁਮਾਰੀ। ਹੋਇ ਦਾਸ ਅਬਿ ਸੰਗ ਚਲੈ ਹੌਂ।ਅਪਰਨਿ ਸਮ ਤਹਿਂ ਸੇਵ ਕਮੈ ਹੌਂ॥੪੩॥ਰਹੌਂ ਸਮੀਪ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਬਾਢਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੰਦਾ।ਸਾਗਰ ਸਮ ਉਛਰਯੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਪੂਰਨ ਚੰਦ ਗੁਰੂ ਪਿਖਿ[1]ਤਾਂਹੀ॥੪੪॥ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ ਨੇਤ੍ਰ ਜਲ ਛਾਵਾ। ਦੇਹਿ ਰੋਮ ਹਰਖਤ ਹੁਇ ਆਵਾ[2]।ਲਖਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਿਹਬਲ ਭਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥੪੫॥'ਮੋਹਨ ਮਾਤੁਲ ਜੀ ਤੁਮ ਸਯਾਨੇ। ਪੂਰਨ ਗੁਨਨਿ ਮਹਾਨ ਸੁ ਗਯਾਨੇ। ਬੀਚ ਚੁਬਾਰੇ ਧਰਹੁ ਸਮਾਧਿ । ਸਾਧਹੁ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧ ॥੪੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪੀਜਹਿ । ਉਧਰਹੁ ਆਪ ਬੰਸ ਉਧਰੀਜਹਿ । ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਦਯਾ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰਹੀਯਹਿ। ਇਸ ਹੀ ਥਲ ਹਮਰੀ ਸੁਧਿ ਲਹੀਯਹਿ'॥੪੭॥ਆਗਯਾ ਮਾਨੀ ਮੋਹਨਿ ਸੋਈ । ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ ਉਚਰੀ ਜੋਈ। ਪਰਕਰਮਾ[3]ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਫਿਰਿ ਦੀਨੀ ।ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ॥੪੮॥ਅਪਨ ਚੁਬਾਰੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ।ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ। ਬਾਨੀ ਮਧਮਾ[4] ਸਾਥ ਪਠੰਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ

[1]ਗੁਰੂ (ਅਰਜਨ ਰੂਪ) ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ । [2]ਭਾਵ ਰੋਮਾਂਚ ਹੋ ਗਏ । [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ । [4]ਭਾਵ ਦਿਲ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਨਾ [ਬਾਣੀਆਂ ੪ ਹਨ:—ਪਰਾ, ਪਸ਼ੰਤੀ, ਮੱਧਮਾ, ਬੈਖਰੀ ।

ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਕਮੈਂਤਾ[1]॥੪੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਬਦ ਪੋਥੀਆਂ ਲੀਨਿ। ਹਰਖਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕੌ ਨਮੋ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਯਿ ਰਾਸੇ 'ਪੋਥੀਆਂ ਲੈਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਮਿਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪਾਇ। ਕਰਨੋ ਚਹਤਿ ਬਡ ਬੀੜ ਕੋ ਸਭਿ ਬਾਨੀ ਇਕ ਥਾਇਂ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਲਨਿ ਸੁਧਾ-ਸਰ ਕੀ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ।ਸੁਨੀ ਮੋਹਰੀ ਨੇ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ।'ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੋਹਨ ਹੁਇ ਗਇਊ।ਪਰਨੋ ਚਰਨ ਪੁਸਤਕ ਸਭਿ ਦਇਊ'॥੨॥-ਮਹਾਂ ਮਸਤ ਜੋ ਕਿਸਹਿ ਨ ਮਾਨਹਿ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਅਨਰਸ ਬਾਕ ਬਖਾਨਹਿ।ਕਿਮ ਇਨ ਕੇ ਹੋਯਹੁ ਅਨੁਸਾਰੀ?।ਕਰੀ ਨਮੋ ਪੁਨ ਚਰਨ ਅਗਾਰੀ॥੩॥ਜੋਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਆਗੇ।ਨਿਮਨੋ ਨਹੀਂ ਪਿਤ ਬਾਕਨਿ ਤ੍ਯਾਗੇ।ਯਾਂਤੇ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਬਡਿ-ਆਈ। ਆਦਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਕੁਛ ਲਖਿਪਾਈ[3] ॥੪॥ ਜੋ ਚਾਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੈਂ ਜੋਤਿ। ਸੋ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਬਿਖੈ ਉਦੋਤ-।ਇਮ ਬੀਚਾਰ ਮੋਹਰੀ ਆਯੋ।ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਹੀ ਤੇ ਹਰਖਾਯੋ॥੫॥ਜਾਇ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਦੀਨਸਿ ਗੁਰ ਕੀ।ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਉਰ ਕੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ ਗਯਾਨ ਉਦਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਘਰ ਚਲਹੁ ਹਮਾਰੇ ॥੬॥ ਜਥਾ ਬਿਦਰ ਕੇ ਗਏ ਨਿਕੇਤ। ਦਈ ਬਡਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮੇਤ। ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਕਰੋ। ਯਾਂਤੇ ਦੀਨ[4]ਧਾਮ ਪਗ ਧਰੋ' ॥੭॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ।ਪਰਨੋ ਅਗਾਰੀ ਪਦ ਲਪਟਾਈ। ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਿਹਬਲ ਭਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਸ ਦਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਕੀਨਿ ਉਠਾਵਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ਹਮਰੇ ਮਾਤੁਲ[5] ਅਹੋ ਮਹਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਨੰਦਨ।ਜਿਨ ਦੇਖਤਿ ਹੁਇ ਪਾਪ ਨਿਕੰਦਨ॥੯ ॥ ਹਮਰੀ ਕੁਲ ਸਭਿ ਤਿਨ ਕੇ ਦਾਸ।ਜਿਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਨਿਸ ਦਿਨ ਤਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪੀਜਹਿ।ਜਗ ਗੁਰ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ ਲਖੀਜਹਿ॥੧੦॥ਯਾਂਤੇ ਨਮੋ ਉਚਿਤ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਮਮ ਪਦ ਗਹਨ ਅਨੁਚਤਾ ਲਹੋ। ਸੇਵੋਂ ਰਜ ਪਗ ਕਮਲ ਤੁਮਾਰੀ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਲਖਿ ਕੈ ਅਨੁਸਾਰੀ' ॥੧੧॥ ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀ

[1]ਕਮਾਉਂਦਾ ਸੀ। [2]ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਇੱਕ ਥਾਂ (ਕਰਕੇ) ਵੱਡੀ ਬੀੜ ਬਣਾਈ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[3]ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਆਦਿ (ਬਾਏ ਮੋਹਨ ਨੇ) ਕੁਛਕ ਜਾਣ ਪਾਈ ਹੈ।
[4](ਮੈਂ) ਗਰੀਬ ਦੇ। [5]ਮਾਮੇ।

ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੋ।'ਮੋਹਿ ਉਚਿਤ ਤੁਮ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ। ਪਾਛਲ ਜਨਮ ਹੁਤੋ ਅਕ੍ਰੂਰ[1]।ਤਬਿ ਭੀ ਰਾਵਰਿ ਕੇਰ ਹਦੂਰ॥੧੨॥ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਰੱਛੱਕ ਸੇਵਕ ਕੇ ਸਦ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਮਣਿ ਕਾਰਨ ਮੁਝ ਤੇ ਭਈ ਭੂਲ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬਰਤ੍ਯੋ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ*॥੧੩॥ਸੋ ਅਬਿ ਛਿਮਾ ਧਾਰਿ ਬਖਸ਼ੀਜੈ। ਚਲਹੁ ਸਦਨ ਮਮ ਇੱਛ ਪੁਰੀਜੈ।ਅਬਿ ਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਹੋਇ ਨ ਮੇਲਾ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਝ ਲੇਹੁ ਸਕੇਲਾ[2]॥੧੪॥ਅੰਤ ਸਮੈ ਪਰਲੋਕ ਮਝਾਰੀ। ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਰਾਖੋ ਹਿਤ ਧਾਰੀ'।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਸਮੈਂ।ਕਹ੍ਯੋ'ਅੰਤ ਕੋ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਹਮੈ ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਮਾਨਜ ਬਾਕ ਰਹ੍ਯੋ ਹਿਤ ਧਾਰੀ।ਤਬਿ ਹੂੰ ਬਖਸ਼ੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਸਦਾ ਸਮੀਪੀ ਰਹੈਂ ਹਮਾਰਾ' ॥੧੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਭੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਗਨਾਥ।ਗਮਨੇ ਸਦਨ ਮੋਹਰੀ ਸਾਥ।ਮਾਤੁਲ ਕੀ ਪਤਨੀ ਸੰਗ ਮਿਲੇ।ਤੂਰਨ ਉਠੀ ਹਰਖ ਕਰਿ ਭਲੇ॥੧੭॥ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਕੋ ਆਸ਼ਿਖ ਦੀਨਿ।ਪੁਨਹਿ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਤੇ ਕੀਨ।ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ।ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਰਿ ਦੇ ਤਿਸ ਕਾਲ॥੧੮॥ ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਮਧੁਰ ਬਚ ਸੰਗਾ। 'ਸੁਖ ਕੇ ਸਹਤ ਅਹੈ ਸੁਭ ਰੰਗਾ ?। ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ,ਅਹੈ ਅਨੰਦ?॥੧੯॥ਕੁਸ਼ਲੀ ਸਕਲ ਅਪਰ ਪਰਵਾਰਾ?। ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਾਥ ਸ਼ਰੀਰ ਤੁਮਾਰਾ ?'। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸੈਨ। ਕਹ੍ਯੋ'ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਰੀ ਸੁਖ ਭੌਨ॥੨੦॥ਤੁਮ ਹੋਬਡੇ ਆਸ਼ਿਖਾਦੇਹੁ।ਯਾਂ ਤੇਸਭਿ

[1]ਇੱਕ ਯਾਦਵ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਚਾਚਾ ਤੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੀ। ਸੱਤ੍ਰਾਜਿਤ ਭੀ ਯਾਦਵ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰਕੇ ਸਯਮੰਤਕ ਮਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਸੱਤਯਭਾਮਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਸੀ। ਸੱਤ੍ਰਾਜਿੱਤ ਤੋਂ ਇਹ ਮਣੀ ਪ੍ਰਸੇਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਉਸ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਤੇ ਫੇਰ ਜਾਮਵੰਤ ਨੂੰ ਤੇ ਜਾਮਵੰਤ ਤੋਂ ਲੜਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸੱਤ੍ਰਾਜਿਤ ਨੂੰ ਦਿਵਾਈ। ਇਸਨੇ ਅੱਕ੍ਰੂਰ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਕ੍ਰੂਰ ਤੋਂ ਫੇਰ ਸਤਯਭਾਮਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦਿਵਾਈ ਆਦਿ। ਇਹ ਮਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅੱਠ ਭਾਰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਦੇਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। [2]ਮਿਲਾ ਲਵੋ। *ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਅੱਕ੍ਰੂਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਇੱਕ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਅਪਣੇ ਉਸ ਜਨਮ ਦੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਖਿਮਾ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਆਤਮ ਸੱਤਿਆ ਤੇ ਮਿਹਰਾਂ ਤੋਂ ਮੋਹਰੀ ਜੈਸੇ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਦਾ ਲਾਭਵੰਦ ਹੋਣਾਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਣ ਵਾਲੇ ਹਨ:—ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰਾਮ ਚੁ ਰਾਜਾ ਦ ਕਾਨ੍ਹ ਚੁ ਕਿਸ਼ਨ ਖਾਕ ਬੋਸੇ ਅਕਦਾਮਸ਼।

ਸੁਖ ਹਮਰੇ ਗ੍ਰੇਹੂ' । ਇਮ ਸੁਨਿ ਮਾਤੁਲ ਪਤਨੀ ਫੇਰ। ਕਹਿ ਕਰੁਨਾ ਜੁਤ ਬਾਕ ਬਡੇਰ॥੨੧॥'ਰਾਮਦਾਸ ਅਰ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ॥ਗਮਨੇ ਜੁਗ[1] ਬੈਕੁੰਠ ਸ-ਥਾਨੀ॥ਤਬਿ ਤੇ ਤੁਮ ਨੇ ਹਮੈ ਭੁਲਾਯੋ॥ਕਬਹੁੰ ਨ ਕਛੁ ਸੰਦੇਸ਼ ਪਠਾਯੋ॥੨੨॥ ਮਿਲੇ ਨ ਪ੍ਰੇਮਧਾਰਿ ਕਬਿ ਆਈ॥ਮਨਹੁ ਤਯਾਗ ਕੀਨ ਹੁਕਿਸਬਾਈ'॥ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਰੋਦਨਿ ਕੋ ਠਾਨਾ । ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪਾਛਲ ਸੁਖ ਨਾਨਾ ॥੨੩ ॥ 'ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਮਿਲਯੋ ਤਬਿ ਰਹਯੋ। ਅਬਹਿ ਬਿਛੋਹਾ[2] ਕਿਤਨਕ ਲਹਯੋ। ਭੱਲਯਨ ਕੁਲ ਕੇ ਭੂਖਨ[3] ਪਾਸ । ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਰਹਿਂ ਏਕ ਅਵਾਸ॥੨੪॥ ਅਬਿ ਅਸ ਸਮਾਂ ਮਿਲਨਿ ਕਬਿ ਹੋਵਾ[4] । ਬਹੁ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ'॥ਮਾਤੁਲ ਪਤਨੀ ਰੋਦਤਿ ਹੇਰੀ॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਨੈਤ੍ਰ ਅੱਸ੍ਰ ਤਬਿ ਗੇਰੀ॥੨੫॥ ਫਸੇ ਮੋਹ ਨਰ ਰੋਦਤਿ ਜੈਸੇ । ਛਾਯੋ ਨੀਰ ਬਿਲੋਚਨ ਤੈਸੇ॥ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਲੇਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ । ਮੁਖ ਪਰਪੁਲਤ ਅੱਸ੍ਰ ਕੋ ਬਾਰੀ[5]॥ ੨੬॥ ਨਿਜ ਪਤਨੀ ਅਰ ਗੁਰ ਕੋ ਹੇਰਾ । ਬਾਕ ਮੋਹਰੀ ਕਹਿ ਤਿਸ ਵੇਰਾ । 'ਰੋਦਨ ਐਸੇ ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਠਾਨਾ?॥ਜਗਤ ਮੇਲਿ ਨਦਿ ਤਰੀਸਮਾਨਾ[6]॥੨੭॥ਮਿਲਨਿਅੰਤ ਮਹਿਂ[7] ਹੋਤਿਬਿਯੋਗ॥ਪਰਾਰਬਧ ਕੇ ਬਸਿ ਸਭਿ ਲੋਗ॥ਪ੍ਰਭੁ ਸਰੂਪ ਜੋ ਪਿਤਾ ਹਮਾ-ਰੇ॥ਤਿਮ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਪਿਤਾ[8] ਉਦਾਰੇ॥੨੮॥ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ । ਸੋਚਨਿ ਜੋਗ ਨ ਸੋ ਸੁਖ ਭਾਰੇ॥ਮਨਮਤਿ ਉਰਝੇ[9] ਭਗਤਿ ਬਿਹੀਨੇ॥ਕਬਹੁੰ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕੀਨੇ ॥ ੨੯॥ ਸੋ ਸੋਚਨਿ ਕੇ ਜੋਗ ਮਹਾਨਾ॥ਧਰਮ ਤਯਾਗ ਜਿਨ ਕਿਯ ਅਘ ਨਾਨਾ॥ਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਈ॥ਸਤਿ-ਗੁਰ ਗਿਰਾ[10] ਨ ਰਿਦੈ ਬਸਾਈ॥੩੦॥ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਚੀ ਕੁਟੰਬ ਮਝਾਰੇ॥ਕੂੜ ਬੋਲਿਸੰਚਹਿਂ ਧਨ ਭਾਰੇ॥ਤਪ ਤੀਰਥ ਜਿਨ ਕੀਨਿ ਨ ਕੋਊ॥ਸੋਚਨਿ ਜੋਗ ਜਾਨੀਯਹਿ ਸੋਊ॥ ੩੧॥ ਸੁਪਨਹਿ ਕਬਿ ਸਤਿਸੰਗ ਨ ਸੇਵਾ॥ਗੁਨ ਬਿਹੀਨ ਅਫਰੇ ਅਹੰਮੇਵਾ । ਰਿਦੇ ਦਯਾ ਨਹਿਂ ਦੀਨਹੁ ਦਾਨਾ॥ ਸੇ ਸੋਚਨਿ ਕੇ ਜੋਗ ਮਹਾਨ॥ ੩੨ ॥ ਮਿਲੇ ਕੁਸੰਗ ਕਮਾਇਂ ਬਿਕਾਰਾ । ਰਿਦੇ ਸਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਾ । ਤਜੇ ਸੁ ਪੰਥ ਕੁਮਾਰਗ ਚਾਲ॥ਸੋ ਸੋਚਨਿ ਕੇ ਜੋਗ ਬਿਸਾਲ'॥ ੩੩॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕੋਮਲ ਬਾਨੀ॥ਸਮੁਝਾਈ ਨਿਜ ਪਤਨਿ ਮਹਾਨੀ॥

---

[1] ਦੋਵੇਂ । [2] ਜੁਦਾਇਗੀ । [3] ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ । [4] ਕਦੋ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੋਇਆ ਹੈ । [5] ਮੂਖ ਭਿੱਜ ਗਿਆ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ । [6] ਨਦੀ ਵਿਖੇ ਬੇੜੀ ਵਤ । [7] ਮਿਲਨੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ । [8] ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ । [9] ਖਚਤ । [10] ਬਾਣੀ ।

'ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮਿਲਿ ਤ੍ਰਿਣ ਬਿਛੁਰੈ ਹੈਂ। ਤਥਾ ਬੂਲ ਤਨ ਕੀ ਗਤਿ ਐਹੈ ॥੩੪॥ਪਰਾਰਬਧ ਕੋ ਬੇਗ ਸੁ ਪਾਇ।ਮਿਲਿ ਬਿਛੁਰਤਿ ਦੇਹੀ ਇਸ ਭਾਇ। ਸੁਨਹੁ ਸੁਬ੍ਰਿਤੇ[1]! ਇਮ ਉਰ ਜਾਨਿ। ਰੋਦਨਿ ਸ਼ੋਕ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਹਾਨਿ'॥ ੩੫॥ ਬਚਨ ਮੋਹਰੀ ਕੇ ਸਮ ਭਾਨੂ। ਸ਼ੋਕ ਤਿਮਰ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਹਾਨੂ।ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਸਭਿ ਬੈਠੇ ਪਾਸ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੋ ਕਿਯ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ॥ ੩੬॥ ਨੰਦ ਮੋਹਰੀ ਕੋ ਜੁ ਅਨੰਦੂ। ਆਇ ਕਰੀ ਬੰਦਨ ਕਰ ਬੰਦਿ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਬਹੁ ਸਤਿਕਾਰਾ।ਪਾਸ ਬਿਠਾਯੋ ਆਨੰਦ ਧਾਰਾ॥੩੭॥ਅਤਿ ਹਰਖਤਿ ਚਿਤ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੂ। ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਭੇ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰੂ। ਸਾਦਰ ਚੌਂਕੀ ਚਾਰੁ ਡਸਾਈ।ਤਿਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨਿ ਬਿਠਾਈ॥੩੮॥ਨਾਨਾ ਰਸ ਕੇ ਭੋਜਨ ਪਾਇ।ਥਾਲ ਬਿਸਾਲ ਧਰਯੋ ਅਗੁਵਾਇ। ਬਾਨੀ ਮਧੁਰ ਮੋਹਰੀ ਕਹੈ। ਅਸਨ ਅਚਾਵਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹੈ॥੩੯॥ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਅਚਯੋ ਮਿਲਿ ਫੇਰੀ।ਰਾਤ੍ਰਿ ਬਿਖੈ ਸੁਠ ਸੇਜ ਬਡੇਰੀ।ਸੁਪਤਿ ਹੇਤੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਦਈ।ਇਮ ਸੁਖ ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਤੀ ਪੁਨ ਭਈ॥੪੦॥ਜਾਇ ਬਾਵਲੀ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ।ਪਠਿ ਜਪੁਜੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧਯਾਨਾ। ਲੀਨਿ ਮੋਹਰੀ ਅਪਨੇ ਸਾਥ। ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਨਾਥ ॥ ੪੧॥ ਅਪਰ ਲੋਕ ਗਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ। ਪਾਸ ਬਿਪਾਸਾ ਪਿਖਿ ਹਰਖਾਏ। ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਿਸ ਕੇਰੋ।ਨਾਦਤਿ ਖਗ ਚਕਵਾਦਿ[2] ਘਨੇਰੋ॥੪੨॥ਦੂਊ ਦੇਹੁਰੇ ਦੇਖਨਿ ਕਰੋ।ਕਮਲ ਕਲੀ ਸਮ[3] ਸੁੰਦਰ ਖਰੋ।ਪਿਖੇ ਦੂਰ ਤੇ ਉੱਜਲ ਐਸੇ।ਭਾਦੋਂ ਮਾਸ ਖੁੰਬ ਜੁਗ ਜੈਸੇ॥੪੩॥ਜਨਨੀ ਪਿਤ ਅਰ ਪਿਤ ਨਿਜ ਜੋਊ।ਨੇਤ੍ਰ ਭਰਯੋ ਜਲ ਸਿਮਰੇ ਦੋਊ। ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਲਕਾਵਲਿ ਹੋਈ। ਗਏ ਸਮੀਪ ਸੰਗ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੪੪॥ ਪੂਰਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸਥਾਨੀ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਜੋਰ ਜੁਗ ਪਾਨੀ।ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਦੀਨਸਿ ਫਿਰਿ ਕੈ।ਮਸਤਕ ਧੂਲ ਲਗਾਵਨਿ ਕਰਿ ਕੈ॥੪੫॥ ਬੈਠੇ ਪੁਨਹਿ ਕਰਾਹੁ ਮੰਗਾਯੋ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਤਹਾਂ ਵਰਤਾਯੋ।ਨਿਕਟਿ ਦੇਖਿ ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਕਹਯੋ।'ਹੇ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਲਹਯੋ॥ ੪੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਜਿਸ ਭਾਂਤੀ। ਗੁਰਤਾ ਤਿਲਕ ਦੀਨਿ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ।ਗੁਰੂ ਭਏ ਜਿਮ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ।ਸੋ ਬਨਾਇ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੇ'॥੪੭॥ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰ ਨੇ ਸੱਦ ਬਨਾਵਾ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਾ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੋ ਲੀਨਿ ਲਿਖਾਈ। ਕਹਯੋ'ਗ੍ਰਿੰਥ ਮੈਂ ਧਰਹਿ ਬਨਾਈ॥੪੮॥

[1] ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲੀ। [2] ਚਕਵੇ ਆਦਿ ਪੰਛੀ। [3] ਕਮਲ ਦੀ (ਬੰਦ) ਕਲੀ ਵਰਗੇ।

॥ਅੰਤ ਸਮੈ ਇਸ ਪਾਠ ਜੁ ਕਰਿਹੀ। ਅੰਤਕ ਪੀਰ[1] ਤਿਨਹੁ ਕੀ ਟਰਿਹੀ[1]।
ਇਮ ਕਹਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਮਨੇ ਆਗੇ।ਪਿਖ੍ਯੋ ਦੇਹੁਰਾ ਪਿਤ ਦੁਤਿ ਜਾਗੇ॥੪੯॥
ਨਮਹਿ ਕਰਤਿ ਪਰਕਰਮਾਂ ਦੀਨਸਿ।ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਬ੍ਰਤਾਵਨ ਕੀਨਸਿ।
ਪਿਤ ਕੋ ਧਰ੍ਯੋ ਧ੍ਯਾਨ ਸੁਖ ਪਾਇ।ਆਨੰਦ ਤੇ ਲੋਚਨ ਜਲ ਛਾਇ*॥੫੦॥
ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਕੈ ਫਿਰੇ।ਮੰਦਮੰਦਆਵਤਿ ਭੇ ਘਰੇ।ਬੈਠਿਕਰਨੋਸੁਖ ਸੰਗ ਅਹਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਪਰਮ ਉਦਾਰਾ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾਤੂ ਜੀ ਮਿਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਕਟ ਮੋਹਰੀ ਆਦਿ ਨਰ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਿਸ ਛਿਨ ਬਿਖੇ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਇ ॥ ੧ ॥ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ॥ 'ਮਾਤੁਲ ਜੀ ਆਗ੍ਯਾ ਅਬਿ ਦੀਜਹਿ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨ। ਕਾਰਜ ਭਯੋ ਹਮਾਰੋ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ਤੇ ਹਿਤ ਠਾਨਿ[2]।ਚਤੁਰ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ਏਕ ਸਥਾਨ। ਜਿਸ ਕੋ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨਿ ਰਿਦੈ ਬਸਾਇ ਪਾਇਂ ਕੱਲਯਾਨ॥੨॥ ਪੁਨਿ ਮਾਤੁਲ ਜੇਸ਼ਟ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਮਿਲਿਬੋ ਕਰਿ ਲੀਨਿ।ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਮੇਲਿ ਆਪ ਕੋ ਮਹਾਂ ਲਾਭ ਹੋਵਾ ਮਨ ਚੀਨਿ। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਅਲੰਬ ਹਮਾਰੋ[3] ਹਰਖ

---

[1]ਜਮ ਦੀ ਪੀੜਾ। [2](ਬਾਬੇ ਮੋਹਨ ਜੀ ਨੇ) ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। [3]ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਕੁਟੰਬ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੋ।

*ਇਸ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਆਯਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਮੋਹ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਲੇਵੇ ਦੀ ਹੈ, ਆਤਮ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਜੀ ਇਨਸਾਨੀ ਹ੍ਰਿਦੇ ਦੀ ਵਲਵਲੇ ਵਾਲੀ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਵਿਚ ਬੀ ਆਪ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੀਜਨ ਵਾਲੇ ਸੇ। ਮਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਰਨ ਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਲਈ ਅਤਿ ਉੱਚੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵਲਵਲੇ ਨੇ, ਪਿਤਾਮਾਂ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਦਾ ਜਾਗਤੀ ਜੋਤ ਬੀਤਰਾਗ ਸਰੂਪਾਂ ਲਈ ਉਹ ਉੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਵਲਵਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਲੰਘਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ। ਗਯਾਨ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਜੇ ਖੁਸ਼ਕ ਵਸਤੂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੱਥਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਜੋ ਆਪ ਅਸਲੀ ਗਯਾਨ ਦਾ ਨੂਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਅਤਿ ਉੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸੱਚੇ ਤੇ ਮਹਾਨ ਡੂੰਘੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਲਵਲੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਇਕੱਠੇ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਪਰਸਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਿ। ਦ੍ਵੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪੂਜਿ* ਦੇਹੁਰੇ ਮੱਜਨ ਬਾਪੀ ਆਨੰਦ ਦੀਨਿ'॥੩॥ ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ 'ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਤਿ ਆਪ। ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸਭਿ ਤੇ ਹੋ ਦੀਰਘ ਬੰਦਨੀਯ ਬਡ ਦਿਪਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ।ਇਹ ਠਾਂ ਬਾਸ ਕਰੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਹਮ ਦਰਸਹਿਂ ਗਨ ਦੋਖਨ ਖਾਪ। ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪੈ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਮਿਲਹਿ ਕਲਾਪ[1]'॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਹਿ 'ਮਾਤੁਲ ਜੀ ! ਸੁਨਿ ਹਮ ਤੁਮਰੀ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰਿ। ਇਕ ਪਰੰਤੁ ਕਾਰਨ ਲਖਿ ਲੀਜਹਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਗੁਰੂ ਜੋ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰ। ਹਮਰੇ ਪਿਤ ਕੋ ਆਗਯਾ ਦੀਨਸਿ-ਸਰ ਕੀ ਜਾਇ ਕਰਾਵਹੁ ਕਾਰ। ਅੰਦਰ ਹਰਿ ਮੰਦਰਿ ਰਚਿ ਸੁੰਦਰ ਸੇਵ ਸੰਭਾਰਹੁ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ-॥੫॥ਬ੍ਰਿੱਧ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਮ ਸਭਿ ਸੇਵਕ ਕਰਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਤਿਨ ਆਗਯਾ ਭੰਗ। ਪਿਤ ਪਾਛੇ ਹਮ ਟਹਿਲ ਸੰਭਾਰੀ ਕਰਤਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕੀ ਹਿਤ ਸੰਗ। ਯਾਂਤੇ ਬਾਸ ਉਚਿਤ ਹੈ ਤਿਹ ਠਾਂ ਮਾਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਕ ਨਿਸੰਗ। ਇਹਠਾ ਉਹਠਾਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ ਦੋਨਹੁ ਗੁਰ ਸਥਾਨ ਇਕ ਰੰਗ ॥੬॥ ਆਗੇ ਜਿਮ ਆਗਯਾ ਹੁਇ ਤੁਮਾਰੀ ਤਿਮ ਹਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਹਰਖ ਉਪਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀ ਲਖੀਸੁ ਨੀਕੇ'ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਮ ਕਹੀ ਬਨਾਇ। ਤੱਦਪਿ ਜਾਮਨਿ ਤੀਨ ਬਸੀਜਹਿ, ਦਰਸਹਿਂ, ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨਹੁ, ਮਨਸੁਖ ਮਾਨਹੂੰ, ਠਾਨਹੁਂ ਸੇਵ, ਸ਼ਨਾਨਹੁ ਜਾਇ'॥੭॥ ਮਾਨਿ ਮੋਹਰੀ ਮਾਤੁਲ ਕੇ ਬਚ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਨਿ ਕੀਨਿ ਨਿਵਾਸ। ਸੇਵਾ ਕੇ ਬਸਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਾਸੇ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਬੈਠਹਿਂ ਧਰਹਿਂ ਹੁਲਾਸ। ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਗਯਾਨ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕਰਹਿਂ ਮਧੁਰ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਥਾ ਜੋਗ ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਭਿ ਕੋ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਮੁਦਾਂਤ

[1]ਸਮੂਹ [ਸੰਸ:, ਕਲਾਪ=ਸਮੂਹ]।

*ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੁੱਗਨ ਲਈ ਯਾ ਦੁਖ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਭਰੇ ਹਨੇਰੇ ਮੋਹ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਦੇਹੁਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਲਵਲਾ ਜਾਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਹੈ, ਸੱਚੇ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ ਮਨ ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਉਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੱਚੇ ਮਨੋਵੇਗ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਦੋ ਸਤਿਕਾਰ ਪਿਆਰਿਆਂ ਲਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਲਈ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਇਹ ਭੀ ਕੁਦਰਤੀ ਮਨੋਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਮੁਰਦਾਰ, ਰਸਮੀ ਤੇ ਮੁਰਾਦਾਂ ਮੰਗਣ ਵਾਲੀ ਪੂਜਾ ਮਾੜੀ ਹੈ ਉਚੇ ਭਾਵ ਤੇ ਵਲਵਲੇ ਜਾਗ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਮਾੜੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ

ਬਿਲਾਸ[1]॥੮॥ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਸਿ ਕਰਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਹਰਖਾਇ।ਜਾਚੀ ਬਿਦਾ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਅਤਿਕਰਿ'ਮਾਤੁਲ ਜੀ! ਅਬਿਦੇਹੁਰਜਾਇ। ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਪਹੁੰਚਨੋ ਚਾਹਤਿ ਕਹੋ ਆਪ ਕੇ ਰਹਿ ਇਹ ਥਾਇਂ'। ਕਹਤਿ ਮੋਹਰੀ'ਜਥੋਂ ਨਿਜ ਇੱਛਾ,ਬਹੁਰ ਮਿਲਹੁਕਬਿ ਦੇਹੁਬਤਾਇ?'॥੯॥ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ'ਕਰੋ ਜਬਿ ਸਿਮਰਨਿ ਤਬਿ ਤੁਮਰੀ ਆਇਸੁਅਨੁਸਾਰ।ਹੋਹਿ ਮੇਲ ਦਰਸ਼ਨ ਹਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ਸੁ ਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰ!'। ਮਾਤੁਲ-ਪਤਨੀ[2] ਦੀਨਿ ਸੰਦੇਸਾ 'ਮੋ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਅਸ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰ। ਰਾਮਸੱਤਿ* ਰੰਗਾ ਕੋ ਕਹਿਨੀ, ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਦੀਜੈ ਪਜਾਰ॥੧੦॥ਸਭਿ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਨੀ ਨੀਕੇ ਹਮ ਕੋ ਸਿਮਰੋ ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ।ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਜਬਿ ਬ੍ਯਾਹੁ ਰਚਾਵਹੁ ਹਮਹਿ ਹਕਾਰਹੁ,ਚਾਹਿ ਮਹਾਨ[3]'।'ਆਛੀ ਬਾਤ' ਕਹੀ[4], ਕਰਿ ਬੰਦਨ,ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਿਯ ਵਹਿਰ ਪਯਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਚੁਬਾਰੇ ਗਮਨੇ ਤਪੇ ਜਹਾਂ[5],ਤਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਠਾਨਿ॥੧੧॥ ਕਹ੍ਯੋ ਮੋਹਰੀ ਸੋਂ 'ਇਕ ਖਾਸਾ[6] ਹਿਤ ਪੋਥਿਨਿ ਕੇ ਦੇਹੁ ਮੰਗਾਇ'। ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਤਤਕਾਲ ਅਨਾਯਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਪੁਸਤਕ ਧਰੇ ਬਨਾਇ। ਸਿੱਖਜਨਿ ਹਰਖ ਸਿਕੰਧ ਉਠਾਯਹੁ ਧੁਨਿ ਸੰਖਨਿ ਕੀ ਅਧਿਕ ਉਠਾਇ।ਤੁਰਹੀ ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਏ ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਭਯੋ ਚਹੁ ਥਾਇ ॥੧੨॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਨਗਨ ਹੀ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਖਾਸੇ ਪਿਛਵਾਇ। ਆਦਿ ਮੋਹਰੀ ਅਪਰ ਸਕਲ ਹੀ ਕਹੈਂ 'ਚਢਹੁ ਸਿਵਕਾ ਸੁਖ ਪਾਇ'। ਭਨ੍ਯੋ ਗੁਰੂ'ਇਨ ਰੂਪ ਚਤੁਰ ਗੁਰ ਇਨ ਕੋ ਆਦਰ ਜਿਤੋ ਕਰਾਇ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਅਨੰਦ ਤਿਤਿਕ ਲਹਿ, ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਹੁਇ ਸਮੁਦਾਇ'॥੧੩॥ ਏਕ ਕੋਸ ਲਗਿ ਸਕਲ ਗਏ ਸੰਗਿ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਥਿਤਿ ਤਿਸ ਥਾਨ।ਚਰਨ ਮੋਹਰੀ ਕੇ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਿਨੈ

[1]ਬਿਲਾਸ ਕਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [2]ਮਾਮੀ ਜੀ ਨੇ। [3]ਬੜੀ ਚਾਹ ਹੈ (ਸਾਨੂੰ)। [4](ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ) ਆਖੀ। [5]ਜਿੱਥੇ ਤਪ ਕੀਤਾ ਸੀ। [6]ਪਾਲਕੀ।

*ਇਹ ਬੀ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਡੇ ਥਾਂ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਰੰਗਾ ਜੀ ਨੂਹਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਹਨ, ਸੋ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਅਸੀਸ' ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਿਜ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮੰਨੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਤਨੀ ਤਾਂ 'ਪੈਰੀ ਪੈਣਾ' ਘੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਦੋਂ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਰਿਵਾਜ ਇਹੋ ਸੀ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਪਤਨੀ ਲਈ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਹੀ ਯੋਗ ਸੀ।

ਬਖਾਨਿ।ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਹਟਾਏ ਪੁਰਿਕੋ ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਸਨਮਾਨ । ਮੋਰਨਿ ਕਰੇ,ਆਪ ਪਗ ਗਮਨੇ ਸਿੱਖਨਿ ਅਰੁ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਿ ॥੧੪॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਚਲਿ ਉਤਸਵ ਕਰਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਪਹੁਚੇ ਜਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਜਹਾਂ ਦੇਹੁਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਤਹਿੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਚਾਰ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਹੁ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਸਭਿਨਿ ਬਰਤਾਇ।ਧ੍ਯਾਨ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਭਾਖਿ ਕਰਿ ਮਹਾਂ ਸੁਜਸ ਕੋ ਕਥਨੋ ਬਨਾਇ॥੧੫॥ਪੁਨ ਕਰੀਰਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ ਬੰਦਤਿ ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਦੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਨੰਦਨ ਦਾਤੂ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਚੀਨ। ਹੋਇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਆਇ ਮਿਲਨੋ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨਵੀਨ। ਹਿਤ ਸਨਮਾਨ ਅੱਗ੍ਰ ਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਨਮਤਾ[1]ਕੀਨਿ॥੧੬॥ਜਬਿ ਦਾਤੂ ਨੇ ਧਰਨੋ ਚਰਨ ਸਿਰ ਨਿਜ ਕਰ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੇ ਲੀਨਿ।ਆਪ ਨਮੋ ਕਰਿ ਪਾਸ ਬਿਠਾਏ ਕਹਨੋ ਬਾਕ 'ਕਯੋਂ ਅਨੁਚਿਤ ਕੀਨਿ ?। ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਰ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਹੋ ਤੁਮ[2] ਹਮ ਹੈਂ ਆਪ ਦਾਸ ਮਨ ਚੀਨ।ਸੇਵਨਿ ਉਚਿਤ ਚਰਨ ਰਜ ਰਾਵਰਿ ਸਦਾ ਤੁਮਾਰੇ ਅਹੈਂ ਅਧੀਨ'॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਦਾਤੂ ਕਰਜੋਰਿ ਕਹਤਿ ਭਾ'ਆਪਿ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੋ ਬਿਰਤੰਤ। ਹਤਿ ਹੰਕਾਰ ਭਯੋ ਮੈਂ ਜੈਸੇ ਅਰ ਤੁਮਰੋ ਆਗਮ ਚਿਤਵੰਤ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਲੀਨਿ ਜਬਿ ਗੁਰਤਾ ਭਈ ਈਰਖਾ ਮੁਝ ਅਤਯੰਤਿ।ਤਿਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਪਾਵਕ ਸਮਸਰ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਤ੍ਰਿਣਨ ਜਯੋਂ ਰਿਦਾ ਜਰੰਤਿ ॥੧੮॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਬਡ ਸੰਗਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਆਵਹਿੰ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਪਾਇਨ ਅਰਪਹਿੰ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਫਲ ਪਾਇ। ਮੋ ਕਹੁ ਦੁਖਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸੇ ਪੁਨ ਜਾਇ। ਤਹਿ ਭੀ ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਹੁਇ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਮਹਿਮਾ ਪੂਰਨ ਭੀ ਚਹੁੰਘਾਇ॥੧੯॥ ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮਮ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੁਤੋ ਬਹੁ ਇਕ ਦਿਨ ਆਇ ਕਹਨੋ ਇਮ ਬੈਨ।–ਤੁਮ ਤੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਹਾਵਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਕੁਛ ਰਚਨਾ[3]ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਹੈ ਨਾ। ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਨ ਅਰਪਹਿ ਧਨ ਕੋ,ਨਮੋ ਨ ਕਰਤਿ ਆਇ ਕੋ ਐਨ।ਰਹੇ ਰੰਕ ਸਮ ਬੈਠਿ ਦਾਰਿਦੀ ਬਿਨ ਉੱਦਮ ਆਲਸ ਦਿਨ ਰੈਨ ॥੨੦॥ ਕਿਸੀ ਥਾਨ ਕੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੋਊ ਗੁਰੂ ਬਨਨੋ ਨਿਜ ਪਦ ਪੁਜਵਾਇ। ਹੁਤੋ ਟਹਿਲੀਆ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਕੋ

[1]ਨਮਸਕਾਰ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋ ਤੁਸੀਂ। [3]ਰੌਣਕ।

ਅਬਿ ਸਮਾਜ ਅਧਿਕੈ ਬਿਰਧਾਇ[1] । ਭਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਜਗ ਤੁਮ ਜਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਬਿਦਤਾਇ। ਅਹੋ ਨਿਲਾਯਕ!ਲੇਤਿ ਨ ਤਿਸ ਤੇ ਜੋ ਅਬਿ ਬੈਠਯੋ ਬਹੁ ਧਨ ਪਾਇ–॥੨੧॥ਸਰਪ ਸਮਾਨ ਹੁਤੋ ਮਨ ਪੂਰਬ ਤਿਸ ਕੇ ਬਾਕਨਿ ਛੋਰਨ ਕੀਨਿ[2]।ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕੋ ਡਸਨਿ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਕਸ਼ਟ ਦੇਨਿ ਕੋ ਉੱਦਮ ਲੀਨਿ।ਬਾਕ ਬਾਨ ਸੋਂ[3]ਗਡੇ ਰਿਦੇ ਮਮ ਦੂਖ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਧੀਰਜ ਛੀਨਿ । ਤ੍ਰਿਣ ਮਨ ਜਰਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਡ ਅਗਨੀ ਮਨਹੁਂ ਘ੍ਰਿੱਤ ਤਿਨ ਊਪਰ ਦੀਨਿ ॥ ੨੨ ॥ ਹੋਤਿ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੰਗ ਲਹਿ ਖੋਟੇ ਬਿਗਰ ਜਾਤਿ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਬਿਸਰਾਇ।ਰਿਸਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੂਚਯੋ ਸਭਾਬਿਖੈ ਦੇਖੇ ਤਬਿਜਾਇ।ਮਨੋ ਗਯਾਨ ਕੋ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਸਦ ਗੁਨ ਜਨ[4]ਸਮੁਦਾਇ।ਅਵਗੁਨ ਉਡਗਨ ਨਿਸਾ ਅਵਿੱਦਯਾ ਨਹਿ ਪੱਯਤਿ ਸਭਿ ਗਏ ਪਲਾਇ॥੨੩॥ਇਕ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਹੀਂ, ਇਕ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਹਿ ਆਨਿ।ਇਕ ਬਰ ਜਾਚਤਿ ਬਾਂਛਤਿ ਚਿਤ ਕੋ, ਇਕ ਬੂਝਤਿ ਅਪਨੀ ਕੱਲਯਾਨ।ਏਕ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਪਠੈਂ ਬਿਚਾਰੈਂ ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗਨਿ ਤਾਨ। ਇਕ ਅਰਦਾਸ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਠਾਂਢੇ ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਧਾਨ ॥ ੨੪ ॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਲੋਕਿ ਜਰਯੋ ਨਹਿਂ, ਜਰਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀ ਅਗਨਿ ਮਝਾਰ । ਤੂਰਨ ਕਰਤਿ ਉਲੰਘਯੋ ਸਭਿਕੋ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰਿ । ਕਹੀ ਕਠੋਰ ਗਿਰਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ ਦਈ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਗਾਰਿ । ਨਿਬਲ ਸ਼ਰੀਰ ਅਵਸਥਾ ਬ੍ਰਿਧ ਬਡ ਸਹਯੋ ਨ ਗਯੋ ਘਾਤ[5]ਤਿਸ ਬਾਰ॥੨੫॥ਵੱਖਯ ਸਬਲ ਮਹਿਂ[6]ਘਾਤ ਲਾਤ ਕੋ ਲਗਤਿ ਗਿਰੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਰ ਜਾਇ।ਹਾਹਾਕਾਰ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ ਸਿੱਖਯਨਿ ਗਹਿ ਭੁਜ ਦਏ ਬਿਠਾਇ।ਉਠਤਿ ਭਈ ਸੁਧਿ ਮਮ ਪਗ ਪਕਰੇ ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਲਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲਤਾਇ[7]।ਕਹਿਨਲਗੇ–ਮਮ ਅੰਗ ਨਿਠੁਰ ਬਡ ਕਰਤਿ ਕਾਰ ਕੋ ਬੈਸ ਬਿਤਾਇ॥੨੬॥ਤੁਮ ਨਿਤ ਬੈਠੇ ਮ੍ਰਿਦੂ ਪਦ ਪੰਕਜ[8] ਪੀੜਤਿ ਹੁਏ ਲਾਗਿ ਮਮ ਅੰਗ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ, ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਖੇ ਉਠਯੋ ਨ ਮੈਂ ਆਦਰ ਕੇ ਸੰਗ । ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਾੜਨ ਕਿਯ ਮੁਝ ਕੋ ਗੁਰ ਕੇ ਨੰਦਨ ਬੁੱਧਿ ਉਤੰਗ। ਆਪ ਕਰੋ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੋ ਅਬਿ,ਸੇਵਾ ਠਾਨਹੁਂ ਰਿਦੈ ਉਮੰਗ॥੨੭॥ਮੈਂ ਗੁਰ

---

[1]ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [2]ਛੋੜ ਦਿੱਤਾ। [3]ਵਾਕ ਤੀਰਾਂ ਵਰਗੇ। [4]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾਸ। [5]ਚੋਟ, ਸੱਟ। [6]ਵੱਖੀ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਵਿਚ। [7]ਨਰਮਾਈ ਨਾਲ ਮਲੇ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ)। [8]ਤੁਸਾਡੇ ਸਦਾ (ਆਰਾਮ ਨਾਲ) ਬਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਕੋਮਲ ਹਨ ਚਰਨ ਕਵਲ।

ਦਾਸ[1] ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਹੋ ਤੁਮ ਗੁਰ ਸਮ ਲਖੌਂ ਆਪ ਕੌ ਨੀਤ। ਕ੍ਰੋਧ ਨਿਵਾਰਿ ਛਿਮਹੁ ਅਪਰਾਧੁ ਉਰ ਸਾਧੂ ਸੇਵਕ ਮਮ ਚੀਤ[2]। ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਪਛਾਨਹੁ ਮੋਕੌ ਕੀਜਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਨੀਤ। ਅਪਨਿ ਜਾਨਿਕੇ ਤਾੜਤਿ ਭੇ ਮੁਝ ਦੇਖਿ ਬਿਕਾਰਨਿ[3]ਮਤਿ ਬਿਪਰੀਤ—॥੨੮॥ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਬਾਕ ਕਹਜੋ ਤਬਿ—ਭਲੋ ਆਪਨੋ ਇਸਮਹਿ ਜਾਨਿ।ਨਰਨਿ ਅਚੰਭਦਿਖਾਯ ਦੰਭ ਕਿਯ ਮੋਕਹੁ ਨਹੀਂ ਸੁਹਾਇ ਮਹਾਨ। ਇਹ ਸਭਿ ਤਜਾਗ ਅਪਰ ਥਲ ਗਮਨਹੁ ਟਿਕਹੁ ਨੰ, ਮੇਰੋ ਭਨਜੋ ਪਛਾਨ।ਛਲ ਸੋਂ ਮਮ ਪਿਤ ਕੀ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਗੁਰਤਾ ਲੀਨਿ ਗਰੀਬੀ ਠਾਨਿ॥੨੯॥ ਮੋਹਿ ਪਿਤਾ ਕੋ ਭੋਰ[4] ਸੁਭਾਉ, ਛਲ ਚਾਤੁਰਤਾ ਲਖੀ ਨ ਤੋਹਿ। ਅਜ਼ਮਤ ਆਦਿਕ ਠਗ ਕਰਿ ਲਜਾਯਹੁ ਰਚਜੋ ਪਖੰਡ ਅਧਿਕ ਧਨ ਹੋਹਿ। ਵਸਤੁ ਹਮਾਰੀ ਤੈਂ ਕਿਮ ਧਾਰੀ, ਯਾਤੇ ਮੁਝ ਆਵਤਿ ਮਨ ਰੋਹਿ[5]। ਭਲੋ ਚਹੈ ਤੌ ਰਹੌਂ ਨਹੀਂ ਅਬਿ,ਲਹੈਂ ਕਸ਼ਟ ਬਚਮਨੈਂ ਨ ਮੋਹਿ[6]—॥੩੦॥ਸੁਨਿ ਕਠੋਰ ਬਾਨੀ ਅਸ ਮੇਰੀ ਸਰਲ ਰਿਦੈ ਬੋਲੇ ਹਿਤ ਠਾਨਿ।—ਅਬਿਤੇ ਆਗੇ ਕਰੌਂ ਤਥਾ ਮੈਂ ਜਥਾ ਰਜਾਇ ਆਪਕੀ ਜਾਨਿ।ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੋ ਕ੍ਰੋਧ ਨਿਵਾਰੋ ਮੁਝ ਪਰ ਹੋਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨ—'। ਇਮ ਕਹਿ ਨਮੋ ਕਰੀ ਕਰ ਜੋਰੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨਿ॥੩੧॥ਦੋਹਰਾ॥ ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਆਸਨ ਅਪਨ ਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ। ਬਿਸਮਤਿ ਗਮਨੇ ਅਪਰ ਨਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਸੁਹਾਇ॥ ੩੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਦਾਤੂ ਮਿਲਿਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੭॥

੩੮. [ਦਾਤੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਦਰਦ ਹਟਾਯਾ]।

ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥[7]ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤਜਾਗ ਚਲੇ ਹੈਂ। ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੀ ਨਹਿਂ ਵਸਤੁ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਕਿਸੂ ਮਿਲੇ ਹੈਂ। ਪਨਹੀ ਬਿਨ ਪਗ ਕਮਲ ਤੇ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ—ਕਿਤ ਚਲਹਿਂ, ਬੈਠਹਿਂ ਕਿਸ ਥਾਨੇ॥੧॥ਮਾਨਵ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਆਨਿ ਜਹਿਂ ਨਹਿਂ ਛੁਟੈ ਧਜਾਨ।।ਨਹਿਂ ਬੋਲਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਕਲਹਿ ਕਰਿ[8],ਕੁਛ ਬਿਘਨ ਨ ਠਾਨ। ਏਕਾਕੀ[9]ਬੈਠਹਿਂ ਕਹੂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਿਮਰੈ ਹੈ।ਵਿਹਰ ਉਪਾਧਿ ਅਨੇਕ ਹ੍ਵੈ ਇਕ ਰਸੁ ਬਿਸਰੈ ਹੈਂ[10]—॥੨॥ ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਚਲਤਿ ਮਗ, ਬਾਸਰ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਆਇ ਪਹੂਚੇ ਛਿਨਕ ਮਹਿ

[1]ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ। [2](ਆਪ ਦਾ) ਰਿਦਾ ਸਾਧੂ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਸੇਵਕ ਜਾਣੋਂ। [3]ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ। [4]ਭੋਲਾ। [5]ਗੁੱਸਾ। [6]ਮੇਰਾ ਬਚਨ ਨਾਂ ਮੰਨੇਗਾ ਤਾਂ ਕਸ਼ਟ ਪਾਏਂਗਾ। [7]ਦਾਤੂ ਜੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। [8]ਕਲੇਸ਼ ਕਰਨ। [9]ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ। [10]ਇਕ ਦਮ (ਉਪਾਧੀਆਂ) ਵਿਸਰ ਜਾਣਾਂ

ਦੇਖਨੋ ਇਕ ਧਾਮੁ।ਕੋਠਾ ਹੁਤੋ ਗੁਪਾਲ ਕੋ[1] ਤਹਿ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਦਰ ਮੁੰਦਨਿ ਕਰਤੋ ਲਿਖਿ ਕੇ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ॥੩॥-ਜੋ ਦਰ ਖੋਲਹਿ ਆਨਿ ਕੇ ਤਿਸ ਦੋਸ਼ ਲਗੈਹੈ। ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ, ਤਿਸ ਕੇ ਨ ਗੁਰ,ਨਹਿਂ ਸ੍ਰੇਯ ਪਗੈ ਹੈ[2]। ਬਿਗਰੈ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਤਿਸ ਹਮਹੂੰ ਨ ਸਹਾਏ-।ਇਮ ਲਿਖਿਕੇ ਦਰ ਊਪਰੇ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਏ ॥੪॥ ਤਿਸ ਕੋਠੇ ਮਹਿ ਛਪਿ ਗਏ ਪਦਮਾਸਨ ਕੀਨਾ। ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਹੀ ਏਕਹਿ ਰਸ ਭੀਨਾ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਭੀ ਤਹਿਂਗੁਰੁ ਨ ਪਾਯੋ।ਖੋਜਤਿ ਸਿੱਖਨ ਅਨੇਕ ਹੀ ਕਿਤਹੂੰ ਨ ਦਰਸਾਯੋ ॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ।ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਭਯੋ ਅਨੰਦੇ[3]।ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਧਨ ਆਦਿ ਜੇ,ਕਰਿ ਅਪਨਿ ਬਿਲੰਦੋ।ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰ ਕੇ ਕਰਿ ਉਰ ਹੰਕਾਰਾ॥ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਤਿਭਯੋ ਧਨ ਲੋਭ ਸੁ ਧਾਰਾ॥੬॥ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਪਰਤੀਖਨਾ ਕੋ ਆਇ ਨ ਪਾਸਾ। ਨਹੀਂ ਉਪਾਇਨ ਕਿਨ ਦਈ, ਨਹਿ ਪੂਜੀ ਆਸਾ। ਭੂਲਯੋ ਔਚਕ ਆਇ ਜੋ ਅਵਲੋਕ ਪਧਾਰੇ[4]। ਰੁਖ ਮਿਲਿਬੇ ਕੋ ਨਹਿ ਕਰੈ ਨਹਿਂ ਗੁਰੁ ਨਿਹਾਰੈ[5]॥੭॥-ਗੁਣਬਿਹੀਨ ਪੂਜਾ ਕਹਾਂ,ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਨ ਮਾਨਾ। ਜੀਤ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਸੂਰਤਾ,ਮਨ ਥਿਤ ਬਿਨ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਬਿਨ ਸੰਤੋਖ ਉਰ ਸੁਖ ਕਹਾਂ,ਤਪ ਬਿਨਾਂ ਨ ਰਾਜੂ।ਗ੍ਯਾਨ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ,ਸ਼ੋਭਾ ਬਿਨ ਲਾਜੂ[6]॥੮॥ ਬਿਨ ਜਹਾਜ ਤਰਿਬੋ ਕਹਾਂ ਸਾਗਰ ਅਸਗਾਹੂ। ਭਗਤਿ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਮਾਹੂ।ਕਵਿਤਾ ਬਿਨ ਕੀਰਤਿ ਕਹਾਂ,ਜਸੁ ਬਿਨਾ ਨ ਦਾਨਾ[7]।ਮੁਕਤਿ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ,ਸੁਰ ਬਿਨਾ ਨ ਗਾਨਾ[8] ॥੯॥ ਸਦ ਗੁਣ ਬਿਨਾ ਨ ਸ੍ਰੇਯ ਹੈ,ਸ਼ਰਧਾ ਬਿਨ ਸੇਵਾ।ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧਿ ਬਿਨ ਜਪੁ*ਕਹਾਂ, ਬਰ ਬਿਨਾ ਨ ਦੇਵਾ[9]।ਬਿਨ ਸਿੱਖੀ ਤਰਿਬੋ ਕਹਾਂ ਜਗ ਸਾਗਰ ਭਾਰਾ।ਦਯੋਸ ਕਹਾਂ ਸੂਰਜ ਬਿਨਾ-,ਮੈਂ ਏਵ ਬਿਚਾਰਾ॥੧੦॥ਨਮੋ ਨ ਕੀਨੀ ਸਿੱਖ ਕਿਹ[10], ਕਿਤ ਰਹਯੋ ਸੁ ਦੈਬੋ[11]। ਸੁਨਤਿ ਖਿਝਹਿਂ ਸਭਿ ਮਨ ਬਿਖੈ ਕਯਾ ਤਿਨ ਤੇ

[1]ਗੁਆਲੇ ਦਾ। [2]ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗਾ। [3]ਮੈਂ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਕੇ ਅਨੰਦ ਹੋਯਾ। [4]ਦੇਖਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਚਲਾ ਜਾਵੇ। [5]ਗੁਰੂ (ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਾ ਬੈਠਾ ਦੇਖਕੇ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਰੂਪ (ਮੈਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਦਾ। [6]ਸ਼ਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਕਿੱਥੇ। [7]ਦਾਨ ਬਿਨਾਂ ਜਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [8]ਰਾਗ ਗਾਉਣਾ। [9]ਵਰ (ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ) ਸੱਖਣਾ ਦੇਵਤਾ ਕੀ ਹੈ। [10]ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਨੇ। [11](ਭੇਟਾ) ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ।

*ਜਪ ਦਾ ਭਾਵ ਇਥੇ ਸਿਮਰਣ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਣ ਹੈ।

ਲੈਬੋ[1]। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਜਿਸਹਿ ਢਿਗ ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ ਪੂਜਾ। ਬਿਨ ਅਜ਼ਮਤ ਕੈਸੇ ਪੁਜਹਿ[2] ਬੈਠੇ ਜੇ ਦੂਜਾ ॥ ੧੧ ॥ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕੇ ਸਦਨ ਤੇ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕੁਛ ਲੀਨਾ। ਦਰਬ ਸਰਬ ਲੇ ਗਰਬ ਹਤਿ ਚਲਿਬੋ ਮਗ ਕੀਨਾ[3]। ਲੋਭ ਧਾਰਿ ਮੈਂ ਲੇ ਚਲ੍ਯੋ ਬੇਸਰ[4]ਬਹੁ ਲਾਦੀ।ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਥੇ ਅਤਿ ਭਾ ਅਹਿਲਾਦੀ॥੧੨॥ਦੋਇ ਘਟੀ ਜਬਿ ਦਿਨ ਰਹ੍ਯੋ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ।ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਖਡੂਰ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਜਾਨੇ।ਬਹੁ ਧਨ ਲੈ ਗਮਨ੍ਯੋ ਜਬੈ ਦਿਨ-ਮਣਿ[5]ਅਸਤਾਯੋ। ਅੰਧਕਾਰ ਭਾ ਜਗਤ ਮੈਂ ਦਸਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਛਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਖਡੂਰ ਮੈਂ ਰਹਿ[6]ਦੂਰ ਕਿਤੇਕਾ। ਤਸਕਰ ਭੈਦਾਯਕ ਮਿਲੇ ਤਿਹ ਸਮੈ ਅਨੇਕਾ[7]। ਦੇਖਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਇ ਕੈ ਮਾਰਨਿ ਕੋ ਆਏ।ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਤਿਨ ਪਾਸ ਤੇ ਮਮ ਦਾਸ ਪਲਾਏ॥੧੪॥ਮੈਂ ਡਰ ਧਰਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬੈ- ਕ੍ਯੋਂ ਮਾਰੋ ਮੋਹੀ।ਧਨ ਕਾਰਨ ਮਾਰਨ ਕਰਹੁ ਲਿਹੁ ਜੇਤਿਕ ਹੋਹੀ-।'ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਵਸਤੂ ਸਕਲ ਨਹਿ ਬੋਲਨਿ ਦੀਨੇ। ਪੁਨ ਸਰੀਰ ਕੇ ਚੀਰ ਸਭਿ ਕਿਯ ਤਿਨ ਤੇ ਹੀਨੇ॥੧੫॥ਅਤਿਸ਼ੈ ਸੰਕਟ ਪਾਇ ਕੈ ਨਿਜ ਆਇ ਨਿਕੇਤਾ। ਚਿੰਤਾ ਸਲਿਤਾ ਚਿਤ ਬਹ੍ਯੋ ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਸਮੇਤਾ।-ਕਰਨਿ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਬਡਨਿ ਕੀ ਕੈਸੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਕਟਹਿ ਤਰੋਵਰ ਕੋ ਜਬੈ ਪੁਨਿ ਫਲ ਕਿਮ ਖਾਵੈ॥੧੬॥ਤੋਰਹਿ ਤਰੀ ਜੁ ਤੋਇ ਮਹਿ[8]ਕਿਮ ਤਰਹਿ ਸੁਖਾਰੇ।ਸਦਨ ਢਾਹਿ ਵਨ ਬਸਨ ਚਹਿ ਮਤਿਮੰਦ ਗਵਾਰੋ-।ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿੰਤਾ ਮਹਾਂ ਸਭਿ ਪ੍ਰਸਤੁ ਗਵਾਏ।ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਨਹਿੰ ਕਿਸੂ ਬਤਾਏ॥੧੭॥ਤਬਿ ਤੇ ਮੇਰੀ ਲਾਤ ਮਹਿੰ ਹੁਇ ਪੀੜ ਘਨੇਰੀ। ਅਸਥੀ ਕੋ ਚੀਰਹਿ ਮਨਹੁਂ ਦੁਖ ਦੇਤਿ ਬਡੇਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰ ਖੋਜ੍ਯੋ ਸਾਰੇ[9]। ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਲਗਾਏ ਤਿਸ ਬਾਰੇ ॥੧੮॥ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਬਰ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ।ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਕੀਨੀ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਾਦੀ। ਜਦਪਿ ਲਾਤ ਮਹਿ ਪੀਰ ਬਹੁ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦੁਖ ਪਾਊਂ। ਲਾਜ ਭਾਰ ਤੇ[10]ਦਬ ਰਹ੍ਯੋ ਨਹਿ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਊਂ॥੧੯॥ਕਰਨਿ ਖੁਟਾਈ ਦੁਖਲਹੈ[11] ਜਗਬਿਖੈ

[1](ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ) ਸੁਣਕੇ ਸਾਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਝਦੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸਾਂ। [2]ਕੀਕੂੰ ਪੁਜਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [3]ਹੰਕਾਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਲਿਆ। [4]ਖੱਚਰਾਂ। [5]ਸੂਰਜ। [6]ਰਹਿਆ। [7]ਬਹੁਤੇ (ਚੋਰ)। [8]ਜੋ ਜਲ ਵਿਚ ਬੇੜੀ ਤੋੜੇ। [9]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ [10]ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ। [11]ਦੁੱਖ ਲਈਦਾ ਹੈ।

ਲਜਾਵਹਿ[1]।ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕੇ ਤੀਰ ਪੁਨ ਕਿਮ ਨਹੀਂ ਸਿਧਾਵਹਿ।ਚਿਰਕਾਲ ਪੀਰਾ ਸਹੀ, ਪਰ ਗਯੋ ਨ ਪਾਸੁ।ਚਲਨਿ ਲਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਜਬਿ ਬੈਕੁੰਠ ਅ-ਵਾਸੁ॥੨੦॥ਹੁਇ ਨਿਲਾਜ ਦੁਖ ਬਡੋ ਤੇ ਮੈਂ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰਾ।ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। -ਅਪਰਾਧੀ ਮੈਂ ਆਪਕੋ ਅਬਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ।ਛਮੋ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰੀ ਜੋ ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਪਾਵਾ॥੨੧॥ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਉਰ[2] ਬੈਰ ਇਮ ਜਿਉਂ ਨੀਰ ਲਕੀਰਾ । ਪਾਹਨ ਰੇਖਾ ਪ੍ਰੀਤ ਦ੍ਰਿਢ[4], ਅਸ ਭਾਖਹਿ ਧੀਰਾ। ਮਦਮਤੀ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਹੌਂ ਤੁਮ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ- । ਇਮ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੨੨॥-ਹੋਵਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮ-ਦਾਸ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਗੁਨਗਨ ਤੇ ਨੀਕਾ। ਸੋ ਖਡੂਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਜਬਹਿ ਹੋਵਹਿ ਤੁਮ ਮੇਲਾ। ਚਰਨ ਦੁਹੇਲਾ[5] ਦੇਖਿ ਕੈ ਸੋ ਕਰਹਿ ਸੁਹੇਲਾ[6]-॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਤੇ ਆਇ ਘਰ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ।-ਕਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਜ ਦੇਹਿੰਗੇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਪਦ ਨੀਕਾ[7]-।ਆਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਅਬਿ ਕਿਓ,ਕਾਟਹੁ ਮਮ ਪੀਰਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਤੁਮ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਧੀਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਪਰਨੇ ਦਿਹੋ ਪੁਰਹੁ ਉਰ ਆਸਾ। ਨਹਿਨ ਹਟਾਵਨਿ ਕੀਜੀਏ ਜੈਸੇ ਨਿਜ ਦਾਸਾ'। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਭਨਯੋ 'ਜਿਮ ਚਾਹ ਤੁਮਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਤਥਾ ਬਲ ਵਡੇ ਹੋ ਹਮ ਸਿੱਖ ਅਗਾਰੀ[8] ॥ ੨੫ ॥ ਸਕੈਂ ਹਟਾਇ ਨ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਤੀ ਕਰ ਬੰਦਤਿ ਆਗੇ[9] । ਗੁਰ ਗੁਰ ਗੁਰ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਭ ਬਡ ਬੁੱਧਿ ਸੁਭਾਗੇ'। ਤਬਿ ਦਾਤੂ ਕਰ ਜੋਰ ਕੈ ਚਰਨੀ ਲਪਟਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰ ਫੇਰਿਕੈ ਦੁਖ ਲਾਤ ਹਟਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਚਿਰਕਾਲ ਕੀ ਪੀਰ ਬਡ ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਨਿਵਾਰੀ। ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦਾਤੂ ਭਯੋ ਮਹਿਮਾ ਉਰਧਾਰੀ। ਕਹਿਤੇ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਸੂਰਜ ਅਸਤਾਯੋ । ਨਾਨਾ ਬਿੰਜਨੁ[10] ਤਯਾਰਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਚਵਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਭਗਤਿ ਬਿਬੇਕ ਬਿਗਯਾਨ[11] ਕੀ ਚਰਚਾ ਬਹੁ ਕੀਨੀ । ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਸਭਿ,ਸੱਤਾ ਸਤਿ ਚੀਨੀ[12]।ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ

---

[1]ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। [2](ਦੇ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [3]ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਲਕੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [4]ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪੱਥਰ ਦੀ ਰੇਖਾ ਵਾਂਗੂ। [5]ਦੁਖੀ। [6]ਸੁਖੀ। [7]ਚਰਣ ਵੱਲ ਕਰਣਗੇ। [8]ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ (ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਦੇ) ਸਿੱਖ ਹਾਂ। [9](ਤੁਹਾਡੇ) ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [10]ਭੋਜਨ। [11]ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰ। [12](ਚੇਤਨ) ਸੱਤਾ ਹੀ ਸੱਚ ਜਾਣੀ।

ਠਹਿਰਾਯੋ।ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਰਪੰਚ ਸੁਹਾਯੋ[1]॥੨੮॥ਸੁਠਪੂਰਬਕ ਪੁਨ ਸੁਪਤਿ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥਾ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਜਗੇ ਸੁਚਿ ਕਰਿ ਜਲ ਸਾਥਾ॥ਪੁਨਿ ਦਾਸੂ ਕੇ ਦਰਸ ਕੋ ਗਮਨੇ ਤਿਸ ਡੇਰੇ।ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਹੀ ਬਿਨਬਾਧ[2] ਬਡੇਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅਖੰਡ ਨਿਸ਼ਚਲ ਟਿਕੀ ਕੋਠੇ ਸ਼ੁਭ ਮਾਂਹੀ।ਕੀਨਿ ਉਥਾਨ ਹਿਲਾਇ ਕੈ ਕਰਿ ਜਤਨੁ ਸੁ ਤਾਂਹੀ।ਬਿਕਸੇ ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨੈ ਹਾਲੀ ਮੁਖ ਜੀਹਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਚਰਨੀ ਪਰੇ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਦੀਹਾ॥੩੦॥ਦਾਸੂ ਨੇ ਦੇਖੇ ਜਬੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ਅਗਾਰੀ। ਬੰਦੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਦੁ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਬਿਚ ਸਮਾਧਿ ਕੇ ਧ੍ਯਾਨ ਜਿਹ ਮੈਂ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਠਾਨਾ।ਸੋ ਸਰੂਪ ਤੁਮ ਹੀ ਅਹੋ ਮਹਿਦੇ ਮਹੀਆਨਾ ॥ ੩੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ ਹੋ ਇਕ ਜੋਤਿ ਬਿਰਾਜੇ।ਕਲਿ ਮਹਿ ਨਰਨਿ ਉਧਾਰ ਹਿਤ ਨਿਜ ਤਨ ਉਪਰਾਜੇ'।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿ'ਤੁਮ ਬਹੁ ਬਡੇ ਹਮ ਬਾਲ ਤਿਹਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਤਿ ਰਹਹੁ ਦੁਖ ਕਾਟਨਿ ਹਾਰੇ॥੩੨॥ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਖੰਡ ਸ਼ੁਭ ਚਿਰਕਾਲ ਟਿਕਾਈ।ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰਥ ਬਡੇ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਈ।ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਰਹੁ ਨ ਦੇਰ ਲਗਿ ਬਿਚ ਚਉਦਹਿ ਲੋਕਾ। ਨਹਿ ਆਗ੍ਯਾ ਕੋ ਫੇਰਹੀ ਚਹਿ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਾ'॥੩੩॥ਤਬਿ ਦਾਸੂ ਨੇ ਬਚ ਕਹਯੋ'ਪੁਰਹੁ ਮਮ ਆਸਾ।ਚਿਰੀਕਾਲ ਕੋ ਤਨ ਤਜੋ[3]ਇਸ ਰਹੌਂ ਨ ਬਾਸਾ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪਾਸ ਮੈਂ ਚਾਹਤਿ ਅਬਿ ਜਾਯੋ।ਅਪਨੋ ਬਾਕ ਭਨੀਜੀਏ ਹੁਇ ਮੁਝ ਮਨ ਭਾਯੋ'॥੩੪॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ'ਹੋਹਿ ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ।ਤਨ ਤਜਿ ਗਮਨਹੁ ਬੇਗ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਹੀ।ਅਜਰ ਜਰਨ ਧੀਰਜ ਧਰਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਰੂਪਾ। ਤੁਮ ਤਿਨਕੇ ਬਡ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਨੂਪਾ॥੩੫॥ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਅਪਨੇ ਨਿਤ ਜਾਨੋ।ਸੀਖ ਸਿਖਾਵੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤੀ ਜਿਮ ਪੰਥ ਮਹਾਨੋ[4]' । ਇਮ ਕਹਿ ਠਾਨੀ ਨਮੋ ਪਦ ਪਰਕਰਮਾ ਦੀਨੀ। ਅਪਰ ਭਨੀ ਬਹੁ ਬੇਨਤੀ ਮਹਿਮਾ ਬਡ ਚੀਨੀ ॥ ੩੬ ॥ ਆਇਸੁ ਲੇ ਨਿਕਸੇ ਸਦਨ ਤੇ ਚਲਿਬੇ ਤਜਾਰੂ।ਤਬਿ ਦਾਤੂ ਕਰ ਜੋਰਿਕੈ ਇਮਬਾਕ ਉਚਾਰੂ।'ਸ੍ਰੀਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਸਮ ਲਖਹੁ ਬਸਿਯਹਿ ਇਸ ਥਾਨੂ। ਮਿਲੇ ਰਹੈਂ ਹਰਖੈਂ ਦਰਸ ਗੁਨ

---

[1]ਸਾਰ ਤੇ ਅਸਾਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਪੰਚ ਵਿੱਚ ਪਾਰਬਹਮ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸੁਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਅਖੰਡ। [3]ਭਾਵ, (ਇਹ) ਪੁਰਾਣਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਆਂ। [4]ਜਿਵੇਂ (ਸਿੱਖੀ ਦੇ) ਮਹਾਨ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣਾ ਹੈ।

ਗ੍ਯਾਨ ਨਿਧਾਨੁ'॥੩੭॥ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਸਤਿਗੁਰ ਦਈ ਹੁਇ ਤ੍ਯਾਰ ਚਲੇ ਹੈਂ।ਖਾਸੇ[1]ਪਰ ਪੁਸਤਕ ਸ਼ੁਭਤਿ ਸ਼ੁਭ ਚਮਰ[2]ਢੁਲੇ ਹੈਂ।ਰਾਗੀ ਕਰਤੇ ਕੀਰ-ਤਨ ਬਹੁ ਸਾਜ ਬਜਾਇ।ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਭਈ ਸੁਮਨਸ ਬਰਸਾਇ॥ ੩੮॥ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਜਤੇ ਤੁਰਹੀ ਸੁ ਨਫੀਰੀ।ਜੈਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰਤੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਭੀਰੀ। ਕਰਤਿ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਕੋ ਬਹੁ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵੈਂ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਛੇ ਤਿਸ ਜਾਵੈਂ॥੩੯॥ਏਕ ਕੋਸ ਚਲਿ ਕੈ ਟਿਕੇ ਦਾਤੂ ਸੰਗ ਭਾਖੀ। 'ਹਟਹੁ ਆਪ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਪੂਰੀ ਅਭਿਲਾਖੀ[3]। ਸਿਮਰਹੁ ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਕੈ ਹਮ ਦਾਸ ਤਿਹਾਰੇ'।ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਬੰਦਨਾ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਉਦਾਰੇ॥੪੦॥ਸ਼੍ਰੀ ਦਾਤੂ ਘਰ ਕੋ ਹਟ੍ਯੋ ਮਨ ਆਨੰਦ ਹੋਵਾ।ਚਤੁਰ ਗੁਰੂ ਕੋ ਰਪ ਅਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੋਵਾ। ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਬਿਚਾਰਤੇ–ਬਡ ਅਜ਼ਮਤ ਵਾਨਾ।ਬਹੁਰ ਗਰੀਬੀ ਕੇ ਸਹਤ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ–॥੪੧॥ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਪਗ ਨਗਨ ਤੇ ਪਾਛੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ।ਆਗੇ ਖਾਸਾ ਪੋਥੀਅਨਿ ਸਿਖ ਕੰਧ ਪਯਾਨੇ। ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ ਢੁਰਤਿ ਬਹੁ ਸੰਖ ਬਜਾਵੈਂ। ਇਮ ਮੰਗਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਿ ਜਾਵੈਂ ॥੪੨॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਹੀ ਚਲਤਿ ਮਨ ਨੰਮ੍ਰ ਕਰੰਤੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਉਰ ਭਾਉ ਪਿਖਿ ਬਲਿਹਾਰ ਹੁਵੰਤੇ।ਸੁਧਾ ਸਰੋ-ਵਰ ਕੋਸ ਦੁਇ ਜਬਿ ਰਹ੍ਯੋ ਅਗਾਰੇ। ਸੌਚਿ[4] ਕਰਨਿ ਹਿਤ ਸਭਿ ਟਿਕੇ ਖਾਸਾ ਸੁ ਉਤਾਰੇ॥੪੩॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਬਾਕੀ ਰਹ੍ਯੋ ਥਿਤ ਭੇ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਰੀ ਸੌਚਿ ਸਭਿ ਹੂ ਤਹਾਂ ਉਰਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ।ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇਚਾਹਤਿ ਨਿਜ ਪੁਰੀ ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਆਇ। ਸਿੱਖਨ ਬਾਦਿਤ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਧੁਨਿ ਉਚ ਉਠਾਇ॥੪੪॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ ਖਡੂਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ' ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੇ। ਇਕਾਂਤ ਥਾਂ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੋਇ ਕੋਸ ਪਰ ਟਿਕ ਗੁਰੂ ਥਕੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[5]। ਕੀਨਿ ਭਲੇ ਬਿਸਰਾਮ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਸੁਚਿ ਥਿਤ ਤਿਸ ਥਾਨ॥੧॥ਚੌਪਈ ॥ ਦ੍ਰਿਗ ਮੁੱਦ੍ਰਿਤਿ[6]ਕਰਿ ਠਾਨ੍ਯੋ ਧ੍ਯਾਨੁ। ਬੈਠੇ ਨਿਸ਼ਚਲ ਗ੍ਯਾਨ ਨਿਧਾਨੁ। ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਪੁਰਿ ਸੁਧਿ ਹੋਈ।ਗੁਰ ਆਗਮਨਿ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਅਨੰਦੇ। ਬਦਨ ਸਦਨ ਛਬਿ ਖਿਰ੍ਯੋ ਬਿਲੰਦੋ।ਪਾਇ ਕਿਰਨ ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਾਤ[7]

[1]ਪਾਲਕੀ। [2]ਚੌਰ। [3](ਤੁਹਾਡੀ) ਚਾਹ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। [4]ਸੁਚ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। [5]ਰਾਹ ਚਲਦੇ ਥੱਕ ਗਏ। [6]ਨੈਣ ਬੰਦ ਕਰਕੇ। [7]ਖਬਰ ਰੂਪ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਸਵੇਰ ਵਾਂਙੂ।

ਮਨਿੰਦਾ। ਭਏ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਅਰਬਿੰਦਾ ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ ਹਰਖਾਏ। ਸਿਖ ਗੁਰਦਾਸ ਆਦਿ ਸਮੁਦਾਏ।'ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਗਮਨੇ ਕਰਿ ਆਏ'। ਸੁਨਿ ਰੀਗਾ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ 'ਪੁਸਤਕ ਸਭਿ ਖਾਸੇ ਪਰ ਲਜਾਵਤਿ।ਆਪ ਗੁਰੂ ਪਨਹੀ ਬਿਨ ਆਵਤਿ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਬਡ ਉਤਸਾਹ ਬਧਾਵਾ।ਸੁਮਨਸ ਚੰਦਨ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਾ॥੫॥ ਲੇ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਚਲੇ ਅਗਾਊ ਜੁਤ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਮਧੁਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਅਧਿਕ ਸੰਗ ਲੀਨਾ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਮੁਖ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ॥੬॥ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਜਾਲ ਫਸਾਏ।ਮਨਹੁ ਮੀਨ ਗਨ ਐਂਚਤਿ ਆਏ। ਪੁਰਿਕੇ ਨਰ ਗਨ ਸੁਨਿ ਸਮੁਦਾਏ।ਦੇਖਨਿ ਦਰਸ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਧਾਏ ॥ ੭ ॥ਜੋ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹਿਤ ਕਰਿ ਦਰਸੈ ਹੈਂ[੧]।ਸੋ ਬਹੁ ਦਿਨ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪੈ ਹੈਂ[੨]। ਗਏ ਧਾਇ ਕਰਿ ਚੌਂਪ ਉਮੰਗੇ। ਰੁਚਿਰ ਉਪਾਇਨ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗੇ॥੮॥ਸਭਿ ਨਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਥ।ਦਰਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰ-ਜਨ ਨਾਥ।ਪਾਇਨ ਜਾਇ ਉਤਾਇਲ ਪਰੇ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਭਿਨਿ ਅਕੋਰੈਂ ਧਰੇ ॥੯॥ ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਚਨ ਕਮਲ ਸਰੀਖੇ।ਭਏ ਪ੍ਰਫੁੱਲਜਤਿ ਰਵਿ ਗੁਰ ਦੀਖੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਅੰਕ ਬਿਠਾਏ। ਪਿਖਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਧਾਏ ॥੧੦॥ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ ਅਰੁ ਗੁਰਦਾਸ।ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਸਕਲ ਬਖਾਨੈਂ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਸੁਖ ਠਾਨੈਂ॥੧੧॥ ਘਰ ਰਾਵਰ ਕੇ ਅਰੁ ਸਭਿ ਥਾਈਂ। ਕੁਸ਼ਲ ਅਨੰਦ ਰਹੈਂ ਸਮੁਦਾਈ'। ਪੁਸ਼ਪ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਿੱਖ ਗਨ ਲਜਾਏ। ਕਹਿ ਪੁਸਤਕ ਪਰ ਸੋ ਚਢਵਾਏ ॥ ੧੨ ॥ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਸੰਖ ਬਜਾਏ।ਜੈ ਜੈ ਮੰਗਲ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਏ। ਇਮ ਸਭਿ ਹੀ ਜਬਿ ਮਿਲੇ ਅਗਾਊ। ਹਰਖੇ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਤਿ ਭਾਊ ॥੧੩ ॥ ਕਿਰਤਨ ਕਰਤਿ ਸਿੱਖ ਅਗੁਵਾਈ। ਸਮੁਖ ਸੁਧਾਸਰ ਗਮਨੇ ਜਾਈ। ਚੌਰ ਢੁਰਤਿ ਉਤਸਾਹ ਬਧਾਵਤਿ। ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ ॥ ੧੪ ॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਦਿਨ ਰਹਯੋ ਚਲੇ ਹੈਂ।ਸਿੱਖਯ ਆਇ ਸਮੁਦਾਇ ਮਿਲੇ ਹੈਂ।ਇਕਦਿਸ਼ ਸੰਖ ਨਫੀਰੀ[੩] ਬਾਜਤਿ। ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਮਧੁਰੀ ਘਨ ਲਾਜਤਿ ॥ ੧੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ।ਸ਼ੋਭਤਿ ਪੋਥਿਨਿ ਜੁਤ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨ ਅਮਰ[੪]ਇੰਦ੍ਰਾਦਿ।ਮਨਹੁ ਬੇਦ ਕੀ ਕਰਨਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦਿ॥੧੬॥ਇਕਠੇ

[੧]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਨ । [੨](ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ) ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਉਣਾ ਹੈ । [੩]ਤੂਤੀਆਂ। [੪]ਦੇਵਤਾ ।

ਹੁਇ ਉਤਸਾਹਤਿ ਚਾਲੇ। ਨਗਰ ਸੁਧਾਸਰ ਬੈਕੁੰਠ ਆਲੇ[1]*। ਖਾਸਾ ਫੂਲ ਮਾਲ ਜੁਤ ਆਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੁਤ ਸਿਖ ਪਾਛਹਿ ਲਾਗੇ॥੧੭॥ ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਕਰਤਿ ਚਲਿ ਜਾਹੀਂ।ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪਾਹੀ।ਸੁਧਾ ਸਰੋ-ਵਰ ਪੂਰਬ ਪਾਸੇ।ਥੜ਼ਾ ਨਾਮ ਅਬਿ ਲਗਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ†॥੧੮॥ਤਹਾਂ ਸਥਾਪਤਿ ਕਰਿ ਪੋਥੀਨਾ।ਟਿਕੇ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਆਨੰਦ ਭੀਨਾ। ਸੰਗਤਿ ਜਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਪਾਏ ॥੧੯॥ ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਹੋਈ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਗਮਨਤਿ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਜਾਇ ਬਰਤਾਵਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ਛਾਵਾ ॥ ੨੦ ॥ ਸਿਧਜਾ ਕਰਿ[2] ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਥਾਨੂ।ਬ੍ਰਿੱਧ ਸਾਥ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੂ।'ਆਪ ਰਹਹੁ ਪੁਸਤਕ ਕੇ ਪਾਸ।ਲੇਕਰਿ ਅਪਰ ਸਾਥਿ ਗਨ ਦਾਸ॥੨੧॥ ਜਾਗ੍ਰਨ ਕਰਹੁ ਸਿਮਰ ਸਤਿਨਾਮ। ਕਿਰਤਨ ਹੋਇ ਸੁ ਚਾਰਹੁ ਜਾਮ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕਉ ਲੇ ਸਾਥ। ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ ॥੨੨॥ ਉਠਤਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਦਿਸ਼ਿ ਕਹੁ ਆਏ।ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਅੰਦਰ ਬਰ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਗਏ। ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਫਿਰ ਤਹਿਂ ਦਏ॥੨੩॥ ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰ-ਬਾਰ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰ।ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿਕੈ ਬਹੁ ਭਾਉ। ਹਟੇ ਬਹੁਰ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਭਾਉ ॥੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੰਗ ਸੁਹਾਏ।ਮੰਦ ਮੰਦ ਅਪਨੇ ਘਰ ਆਏ।ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਆਨਿ ਪਗ ਲਾਗੇ। ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਗੁਰੂ ਰਸ ਪਾਗੇ[3]॥੨੫॥ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ।ਆਨਿ ਲਗੀ ਪਾਇਨ ਕੇ ਸੰਗਾ । ਸੁਤ ਕੋ ਲੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਬੈਸੇ। ਰਾਮਚੰਦ ਕੋ ਦਸਰਥ ਜੈਸੇ* ॥ ੨੬ ॥

---

[1]ਬੈਕੁੰਠ ਘਰ। [2]ਸਿੰਬ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ। [3]ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਤੇ ਹੋਇਆਂ ਨੇ।

*ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਇਕੋ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹਨ, ਸੋ ਉਸੇ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਸਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ ਕਵੀ ਜਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

†ਥੜ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰਬ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ,ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੇ ਅਠਸਠ ਤੀਰਥ ਤੋਂ ਉਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਰਾਤਨ ਤੇ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਨਵੀਨ ਅਕਾਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਪੌੜਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉੱਠਣੇ ਤੇ ਹੁਣ ਫੇਰ ਥੜ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ ਰਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਇਮਾਰਤ ਇਤਨੀ ਪੱਕੀ ਸੀ ਇਕ ਇੱਟ ਬੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉੱਖੜ ਸਕੀ, ਬਾਜ਼ੇ ਵੇਲੇ ਉਖੇੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਰੂਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬੀ ਲੈਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਐਸੀਆਂ ਪੱਕੀਆ ਸਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੮੦੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਮਾਤੁਲ ਪਤਨੀ[1] ਕੇ ਸੰਦੇਸ਼।ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਬਿਤੀ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗੰਗਾ ਕੇ ਸ੍ਰੌਨ[2]।ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਗੁਰ ਸੁਖ ਭੌਨ॥੨੭॥ਤਬਿ ਗੰਗਾ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਇ।ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਭੋਜਨ ਅਚਵਾਇ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਠਾਨਤਿ ਬਹੁ ਸੇਵਾ। ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵਾ॥੨੮॥ਸੁਪਤਿ ਹੇਤੁ ਪਰਯੰਕ ਅਰੂਢੇ।ਇਕ ਪਰ[3] ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗੂਢੇ। ਸੁਖ ਸੌਂ ਸੈਨ ਕਰੀ ਨਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਰਹੀ ਜਾਮ ਜਾਗੇ ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹੀ ॥੨੯॥ ਸਤਿਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪਾ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਨਿਸ਼ਚਲ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਨੂਪਾ।ਪ੍ਰਥਮ ਸੌਚ ਕਰਿ ਕੈ ਮਨ ਪਾਵਨਿ।ਪੁਨਹੁ ਕੀਨਿ ਜਲ ਲੇ ਰਦ ਧਾਵਨ[4] ॥੩੦॥ ਕੂਪ ਨੀਰ ਤੇ ਮੱਜਨ ਠਾਨਿ। ਪੁਨ ਦੁਖ-ਭੰਜਨਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਥੜੇ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਭੌਨ। ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਜਪਨੋ ਕਰਿ ਮੌਨਿ॥੩੧॥ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸ਼ਿ ਭੀ ਅਰੁਨਾਈ[5] ।ਤਿਮਰ ਨਸਨੋ ਚਟਿ-ਕਾ[6] ਚੁਹਕਾਈ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਬਿਕਸੇ ਦੋਈ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਲਖਿ ਹੋਈ ॥੩੨॥ ਬਡੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ ਫਿਰ ਕਰਿ ਆਇ।ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਪੁਨਹ ਜਾਇ ਦਰਬਾਰ ਸੁ ਬੰਦੇ।ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਕੀਨਿ ਅਨੰਦੇ ॥੩੩॥ਇਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਫਿਰ ਪੁਨ ਆਇ।ਬੈਠਿ ਥੜੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਇ। ਮਨਹੁ ਸ਼ੰਭੁ[7] ਥਿਤ ਗਿਰ ਕੈਲਾਸ਼।।ਸੁਰ ਜਿਮ ਸਿਖ ਬੈਸੇ ਚਹੁੰ ਪਾਸਾ ॥੩੪॥ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਲਗਨੋ ਦੀਵਾਨ। ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਬਚ ਐਸੇ।ਨਿਕਸੇ ਕਮਲ ਖਿਰੇ ਅਲਿ ਜੈਸੇ[8]॥੩੫॥'ਚਿਤ ਦੇ ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ !। ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਬਡੋ ਸੁਖਰਾਸਿ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਪੋਥੀਨ। ਕਰਹੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਸ ਭੀਨ ॥੩੬॥ ਸੁਮਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਜਿਨਕੇ ਨਾਂਹਿ ਨ। ਸਮ ਦਮ ਸਬਲ ਸੁ ਬਾਹਨਿ ਜਾਂਹਿ ਨ[9]।ਤਪ,ਮਖ ਪਗ ਤੇ[10] ਜੇ ਨਰ ਹੀਨੇ। ਤਿਨਹਿਤੁ ਸੇਤੁ ਰਚਹੁ ਹਿਤ ਦੀਨੇ[11]॥੩੭ ॥ ਸਾਗਰ ਅਗਨਿ ਸੰਸਾਰ ਅਗਾਹੂ।ਜਿਸ ਪੁਲ ਆਸ਼੍ਰੈ ਇਹ[12] ਤਰ ਜਾਹੂ।ਸੋ ਚਿਤਲਾਇ ਬਨਾਵਨਿ ਕੀਜਹਿ। ਨਰ ਅਸੰਖ ਕੋ ਹਿਤ ਕਰਿ ਦੀਜਹਿ[13] ॥੩੮॥ ਮਹਾਂ

[1]ਮਾਮੀ। [2]ਕੰਨੀਂ। [3]ਇਕ (ਪਲੰਘ) ਤੇ। [4]ਦੰਦ ਧੋਣਾ, ਦਾਤਣ ਕਰਨਾ। [5]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਲਾਲੀ। [6]ਚਿੜੀਆਂ। [7]ਸ਼ਿਵ ਜੀ। [8]ਖਿੜੇ ਕਵਲਾਂ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਭੌਰੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। [9]ਸ਼ਮ ਦਮ ਰੂਪ ਬਲਵਾਨ ਭੁਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ। [10]ਤਪ ਤੇ ਜੱਗ ਰੂਪੀ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ। [11]ਪੁਲ ਰਚੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। [12]ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ। [13]ਭਲਾ ਕਰ ਦੇਵੋ।

ਪੁਰਖ ਕੋ ਜਗ ਤਨ ਧਾਰਨਿ। ਅਨ ਗਨ ਨਰਨ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕੇ ਕਾਰਨ[1]।ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਕੋ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰੋ। ਹੋਇ ਇਕਾਕੀ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੋ॥੩੯॥ਜਿਹ ਹੇਰਤਿ ਹੁਇ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਰਿਆਵਲਿ ਅਵਨੀ ਤਰੁ ਜਾਲਾ[2]। ਜਲ ਸਮੀਪ ਹੁਇ ਸੁੰਦਰ ਛਾਯਾ। ਸਘਨ ਹਰਿਤ ਦਲ ਹੁਇ ਸਮੁਦਾਯਾ' ॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅਲਾਵਹਿ।'ਜੋ ਥਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕੋ ਭਾਵਹਿ।ਸੋ ਆਛੋ ਹੁਇ ਬੈਠਨਿ ਜੋਗ । ਜਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕਹਿਂ ਸਭਿ ਲੋਗ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਆਪਹਿ ਚਲੇ।ਖੋਜਨਿ ਥਾਨ ਬੈਠਿਬੇ ਭਲੇ।ਸੰਗ ਚਲੇ ਬੁੱਢਾ ਗੁਰ-ਦਾਸ। ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਜੇ ਗਯਾਨ ਨਿਵਾਸ ॥੪੨॥ ਚਲੇ ਸੁਧਾਸਰ ਤੇ ਦਿਸ਼ਿ ਪ੍ਰਾਚੀ[3]। ਮਤਿ ਉਪਕਾਰ ਬਿਖੈ ਜਿਨ ਰਾਚੀ। ਇਤ ਉਤ ਫਿਰ ਕਰਿ ਸਥਲ ਨਿਹਾਰੇ । ਜਹਿਂ ਤਰੁ ਸੰਘਨੇ ਤਹਾਂ ਪਧਾਰੇ॥੪੩॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਚਰਤਿ ਤਿਤ ਓਰਾ। ਨਹਿਂ ਪਾਈ ਬੈਠਿਬਿ ਕੀ ਠੌਰਾ। ਚਲਦਲ[4]ਖਰੇ ਹਰੇ ਦਿਖਿ ਦੂਰੇ।ਗਮਨਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥੪੪॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਬਦਰੀ[5]ਅਨੇਕ ਖਰੀ ਹਰੀ ਹਰੀ ਸ਼ੋਭ ਖਰੀ, ਘਾਮ ਕੀ ਤਪਤ ਹਰੀ[6],ਹੇਰੀ ਏਕ ਢਾਲ ਕੀ[7]।ਜੰਡ ਹੈਂ ਅਖੰਡ ਗਨ, ਠਾਂਢੀ ਹੈ ਕਰੀਰ ਭੀਰ[8] ਚਲਦਲ ਚਲਾਚਲ ਦਲ ਕਲ ਜਾਲ ਕੀ[9]। ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਦ ਛਾਇ ਮੁਦਤ ਕਰਤਿ ਮਨ, ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਦਿਖੈ ਹਰਿਆਈ ਥੋਰੇ ਕਾਲ ਕੀ[10]।ਧਰਾ ਜਲ ਨਾਲ ਕੀ[11], ਬਿਟਪ ਜੁਤ ਝਾਲ ਕੀ, ਪਸਿੰਦਮੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੀ,ਪ੍ਰਮੁਦਤ[12]ਬਿਸਾਲ ਕੀ ॥੪੫॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਖਿ ਕਹਯੋ ਗੁਰਦਾਸ ਕੋ, 'ਪੰਚਬਟੀ* ਸਮ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਾ। ਬੀਚ ਧਰਾ ਇਕ ਸਾਰ ਜਹਾਂ,ਤਹਿਂ ਬੈਠਨਿ ਚਾਹਤਿ ਚਿੱਤ ਹਮਾਰਾ। ਤੰਬੂ ਕਨਾਤ ਇਹਾਂ ਲਗਵਾਵਹੁ ਭਾਖਿ ਮੰਗਾਵਹੁ ਦਾਸ ਹਕਾਰਾ। ਹੈ ਸੁਖਵੰਤ ਇਕੰਤ ਮਹਾਂ,ਚਹੂੰ ਓਰ ਖਰੇ ਤਰੁ ਚਾਰੁ ਹਜ਼ਾਰਾ'॥੪੬॥ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ-ਦਾਸ ਭਨਯੋ'ਸੋਈ ਥਾਨ ਭਲੋ ਜਹਿਂ ਆਪ ਕੋ ਭਾਵੈ।ਮੋ ਮਨ ਭੀ ਹਰਖਾਵ-ਤਿ ਹੈ, ਜਲ ਹੈ, ਥਲ ਨੀਵੇ ਸੁ ਭੂਮ ਸੁਹਾਵੈ। ਪੰਚ ਬਟੀ ਸਮ ਆਪ ਕਹੋ

[1]ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। [2]ਬਹੁਤੇ ਬ੍ਰਿੱਖ । [3]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ । [4]ਪਿੱਪਲ । [5]ਬੇਰੀਆਂ। [6]ਨਾਸ਼ (ਕੀਤੀ)। [7]ਦੇਖੀਆਂ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ। [8]ਸੰਘਣੀਆਂ । [9]ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਚੰਚਲ ਸੁੰਦਰ ਸਮੂਹ ਪੱਤੇ । [10]ਭਾਵ ਨਵੀਂ ਉੱਗੀ ਹੋਈ। [11]ਧਰਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਲ ਹੈ। [12]ਅਨੰਦ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। *ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਐਸੀ ਏਕਾਂਤ ਥਾਂ ਜੈਸੀ ਤ੍ਰੇਤੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਨਾਸਕ ਵਿਚ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੰਚਬਟੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਏਕਾਂਤ ਸੀ ਤੇ ਰਮਣੀਕ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਐਸਾ ਦੇਖਕੇ ਰਾਮ ਜੀ ਟਿਕੇ ਸਨ। ਟਿਕਾਣਾ ਹੁਣ ਬੀ ਹੈ।

ਅਤਿ ਹੋਇ ਮਹਾਤਮ ਜੋ ਦਰਸਾਵੈ'। ਯੌਂ ਕਹਿ ਤੰਬੂ ਕਨਾਤ ਮੰਗਾਇ ਲਗਾਵਤਿ ਭੇਦ ਕੋ ਆਪ ਬਤਾਵੈਂ॥੪੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਫੇਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਹਮ ਜਾਤਿ, ਸੰਵਾਰਿ[1] ਸਥਾਨ ਸੁ ਤਯਾਰ ਕਰੋ॥ ਜਾਵਦ ਫੇਰ ਸੁ ਆਵੈਂ ਇਹਾਂ ਤਬਿ ਲੌ ਕਰਿ ਤੰਬੂ ਕਨਾਤ ਖਰੋ[2]'। ਦੇਯ ਨਿਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਤਿਸੈ[3] ਤਬਿ ਆਪ ਹਟੇ ਚਲਿ ਆਇ ਘਰੋ॥ ਦੇਤਿ ਸਦਾ ਨਿਜ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਨਿਤ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰੋ[4] ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪੋਥੀਨ ਲੇਨ ਸੁਧਾਸਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਊਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਰਾਮ ਸਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਬਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਦਾਸ ਬੁਲਾਏ ਪਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕਹੀ ਸੁਨਤਿ ਹੁਲਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਸਮ ਕੀਨਸਿ ਅਵਨੀ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਹਰਿਆਵਲਿ ਥਿਤਿ ਰਵਨੀ[5]। ਡੋਰਨਿ ਤਾਨ[6] ਖਰੋ ਕਿਯ ਤੰਬੂ। ਨਿੰਮ੍ਰ ਸਥਾਨ ਨਿਕਟ ਕਛੁ ਅੰਬੂ[7]॥੨॥ ਕਰਿ ਕਨਾਤ ਠਾਢੀ ਤਹਿੰ ਗਾਢੀ। ਚਹੂੰ ਕੋਦ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਬਾਢੀ। ਜਲ ਕੋ ਬਹੁ ਛਿਰਕਾ-ਵ ਕਰਾਵ। ਪੁਨ ਗੁਲਾਬ ਬੂੰਦਨ ਬਰਸਾਵ॥ ੩ ॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਚੰਦਨ ਚਰ-ਚ੍ਯੋ ਚਾਰੂ। ਬਹੁ ਖੁਸ਼ਬੋਇ ਉਠਤਿ ਮਹਿਕਾਰੂ[8]। ਆਨਿ ਬਾਗ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬੂਟੇ। ਕਰੇ ਲਗਾਵਨਿ ਸੁਮਨਸੁ ਜੂਟੇ[9]॥੪॥ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਫੂਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲ੍ਯਤਿ। ਬਾਯੁ ਬਹਤਿ ਸ਼ਾਖਾ ਜਿਨ ਝੁੱਲ੍ਯਤਿ। ਸਕਲ ਸਥਲ ਤੇ ਰੇਣੁ[10] ਦਬਾਈ। ਕੰਟਕ, ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਸੁ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਹਟਾਈ[11] ॥੫॥ ਥਲ ਕਨਾਤ ਅੰਤਰ ਬਰ[12] ਜੇਤਾ। ਛਾਯੋ ਰੁਚਿਰ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਤੇਤਾ। ਤੰਬੂ ਕੇ ਅੰਤਰ ਚੰਦੋਵ। ਝਾਲਰ ਦਾਰ ਝੁਲਕਤੋ ਹੋਵ॥੬॥ ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਤਾਨਾ[13]। ਜਰੀ ਚਿੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਜਿਹ ਨਾਨਾ[14]। ਰੰਗ ਦਾਰ ਅੰਬਰ ਲੇ ਔਰ। ਤੰਬੂ ਕੇ ਅੰਤਰ ਚਹੁੰ ਓਰ॥੭॥ ਗੋਲ ਸਰਲ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੁਭ ਰੰਗ। ਖਰੀ ਖਰੀ[15] ਦ੍ਵੈ ਚੋਬ ਉਤੰਗ। ਊਪਰ ਕਲਸ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸ਼ੋਭਾ। ਜਨੁ ਜੁਗ ਕਮਲ ਕਲੀ ਛਬਿ ਲੋਭਾ[16] ॥੮॥ ਐਸੋ ਥਾਨ

---

[1] ਸੰਵਾਰਕੇ। [2] ਖੜੇ ਕਰੋ। [3] ਆਗਿਆ ਦੇਕੇ ਸਾਰੀ ਤਿਸ (ਭਾਵ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ) ਨੂੰ। [4] ਦੇਤਿ ਸਦਾ......ਸੁਖ ਦੇਵ ਗੁਰੂ=ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਸੁਖ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਸਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਨਿੱਤ ਧਿਆਨ ਧਰੋ (ਅ) ਸੁਖਦੇਵ ਗੁਰੂ=ਸੁਖਦਾਤੇ ਗੁਰੂ। [5] ਸੁਹਣੀ। [6] ਤਾਣਕੇ। [7] ਜਲ। [8] ਖੁਸ਼ਬੋ ਦੀ ਮਹਿਕਾਰ। [9] ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ। [10] ਧੂੜ। [11] ਕੰਡੇ ਤੇ ਸੁੱਕੇ ਕੱਖ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। [12] ਅੰਦਰ ਵਾਰ ਦਾ। [13] ਤਾਣਿਆਂ (ਚੰਦੋਆ)। [14] ਜਰੀ ਦੇ ਨਾਨਾ ਚਿੱਤ੍ਰ ਜਿੱਥੇ ਚਿੱਤਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। [15] ਚੰਗੀਆਂ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। [16] ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਕਲੀ ਭਾਵ ਬੰਦ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਦੋਹਾਂ ਕਲਸਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੋ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਬੰਦ ਕਲੀ ਵਤ ਹੈ।

ਕੀਨਿ ਰਮਨੀਕੋ। ਜਿਹ ਦੇਖਤਿ ਹੁਇ ਆਨੰਦ ਜੀ ਕੋ। ਰਾਖੇ ਕੇਤਿਕ ਦਾਸ ਥਿਨਾਇ।ਗੁਰ ਢਿਗ ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿਧਾਇ॥੯॥ਉਤ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਪੋਥੀਨ। ਬਸਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਭਾਉ ਪ੍ਰਬੀਨ[1]।ਬੈਠਿ ਬਡੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਵੈਂ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵੈਂ॥੧੦॥ਜਾਇ ਕੀਨਿ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਯੋ ਸਥਾਨ ਤਯਾਰੀ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਰਮਣੀਕ ਬਨਾਵਾ॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਰੋਵਰੁ ਜਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ'॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਪੋਥੀਨ। ਲੇ ਗਮਨੇ ਉਤਸਾਹੁ ਸੁ ਕੀਨਿ। ਖਾਸੇ ਕੋ ਉਚਵਾਇ ਚਲੇ ਹੈਂ। ਦੁਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿ ਸੁੰਦਰ ਚਮਰ ਢੁਲੇ ਹੈਂ॥੧੨॥ ਮੁਕਤਾ ਗਨ ਪਰ ਮਨਹੁੰ ਮਰਾਲ। ਉਡਤਿ ਭ੍ਰਮਤਿ ਨਿਕਟ ਨ ਡਰ ਨਾਲ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਫੂਲਨਿ ਮਾਲ॥ਲਰਕਾਈ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਬਿਸਾਲ॥੧੩॥ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਧੁਨਿ ਮਿਲਿ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਉਚਾਰੀ।ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸਿੰਖਨ ਕੋ ਸ਼ੋਰ॥ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਨ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਜੋਰ[2]॥੧੪॥ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਮਿਲਿ ਸੰਗ ਨਫੀਰ॥ਕਰਤਿ ਬਜਾਵਨਿ ਭੀ ਬਡ ਭੀਰ। ਇਮ ਉਤਸਾਹ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਚਾਲੇ। ਗਮਨੇ ਸਿੱਖਨ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੧੫ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਿਸ ਥਾਨ ਪਹੂਚੇ। ਚਲਦਲ ਸਦਲ[3] ਝੁਲਤਿ ਜਹਿਂ ਊਚੇ। ਸੁੰਦਰ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਬਨਯੋ ਨਿਹਾਰ॥ ਲਪਟੈਂ ਛੁਟਤਿ ਅਧਿਕ ਮਹਿਕਾਰ॥੧੬॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਪਿਖਿ ਸਾਰੇ। ਅੰਤਰ ਖਾਸਾ ਦੀਨਿ ਉਤਾਰੇ।ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਊਪਰ ਗੁਰਦਾਸ।ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ॥ ੧੭॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਨਿ।ਗੁਰ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਸਮੁਖ ਸਥਾਨ ਨੈਮ੍ਰ ਕੁਛ ਨੀਰ॥ ਤਿਸ ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਧੀਰ॥੧੮॥ 'ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨ। ਅਲਪ ਰਚਹੁ ਸਰ ਸੁੰਦਰ ਥਾਨ। ਜਿਤਿਕ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਕਾਰ ਇਹਾਂ ਕੀ।ਤਿਤਿਕ ਮਲਿਨਤਾ[4] ਨਾਸਹਿਤਾਂਕੀ॥ ੧੯॥ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਤੀਰਥਨਿ ਕੇਰੀ। ਦੁਹਿ ਲੋਕਨਿ ਲਹਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਘਨੇਰੀ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਫੁਰਮਾਵਨਿ। ਸੰਗਤਿ ਉਠੀ ਕਾਰ ਨਿਕਸਾਵਨਿ ॥ ੨੦ ॥ ਏਕ ਜਾਮ ਲੌ ਕਰੀ ਨਿਕਾਸਨਿ। ਰਚਯੋ ਅਲਪ ਸਰ ਮਿਲਿ ਬਹੁ

[1]ਪ੍ਰਬੀਨ ਭਾਉ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ। [2]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ (ਅ) ਜੋਟੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨੇ, ਅਰਥਾਤ ਗੌਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੋ ਜਾਣੇ ਇੱਕ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਦੂਏ ਨੇ ਮਗਰ ਓਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਗਾਉਣਾ। [3]ਪਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪਿੱਪਲ। [4](ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ) ਮੈਲ।

ਦਾਸਨਿ। ਪਿਖਿ ਸੰਧਯਾ ਸਭਿ ਗੁਰੂ[1] ਹਟਾਏ। ਸੰਗਤਿ ਥਿਤਿ ਹੁਇ ਬਾਕ ਅਲਾਏ॥੨੧॥'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਤੀਰਥ ਇਸ ਕੇਰਾ।ਧਰਹੁ ਨਾਮ ਹੁਇ ਬਿਦਤ ਬਡੇਰਾ'।ਸੁਨਿ ਬੁੱਢੇ ਕੋ ਬੂਝਨ ਠਾਨਾ।'ਕੌਨ ਨਾਮ ਇਸ ਕਰਹਿੰ ਬਖਾਨਾ? ॥੨੨॥ਹੁਇ ਸਾਰਥ[2]ਫਲਦਾਯਕ ਭਾਰੀ।ਮੱਜਤਿ ਅਘ ਕੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰੀ[3]'। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮ ਸਰਬੱਗਯ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਖਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਜੁ ਹੁਇ ਤ੍ਰੈ ਕਾਲਾ ॥੨੩॥ ਰਾਵਰਿ ਅਛਤਿ ਨ ਸਮਰਥ ਕਾਹੂ।ਧਰਹੁ ਨਾਮ ਜਿਮ ਹੁਇ ਮਨ ਮਾਂਹੂ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਸੁਨਤਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਪੰਚਬਟੀ ਥਿਤ ਰਾਮ ਉਦਾਰਾ॥੨੪॥ਇਹਾਂ ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁ ਬਾਸਾ[4]।ਰਚਹਿਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।ਨਾਮ ਸੁ ਨਾਮੀ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ।ਏਕ ਰੂਪ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਲੋਈ॥੨੫॥ ਰਾਮਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ।ਰਚਹਿਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਹਾਂ।ਯਾਂਤੇ ਨਾਮ ਰਾਮਸਰ* ਹੋਵਾ। ਪਾਤਕ ਘਾਤਕ ਮੱਜਤਿ ਜੋਵਾ[5]'॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ

[1]ਸਭ (ਦਾਸਾਂ) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਸਹਿਤ ਅਰਥ ਦੇ। [3]ਉਤਾਰੇ। [4]ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਿਆ ਹੈ। [5]ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ [ਜੋਵਾ=ਦਰਸ਼ਨ]। (ਅ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਦੇਖਿਆ।

*ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਅੰਕ ੨੭ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮਸਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਉਥੇ ਪੰਚਬਟੀ ਤੇ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਣਨ ਯਾ ਰੂਪਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਵਿ ਜੀਦੀ ਅਪਣੀ ਕਾਵ੍ਯ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ 'ਰਾਮ' ਦੇ ਤਾਂ ਉਪਾਸਕ ਸਨ:—'ਰਮਤ ਰਾਮੁ ਸਭ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ' ॥...... 'ਰਾਮ ਰਾਮ ਵੀਸਰਿ ਨਹੀ ਜਾਇ' ॥ [ਔਸ ਮ: ੫] ਪਰ ਪੰਚਬਟੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਯਥਾ—'ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਰਾਮ ਰਵਾਲ' ॥ ਅਸਲ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਨਗਰੀ ਵਸਾਈ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੈ ਉਸਦਾ ਤਦੋਂ ਨਾਮ ਸੀ ਰਾਮਦਾਸ ਚਕ, ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ—ਯਥਾ 'ਵਸਦੀ ਸਘਨ ਅਪਾਰ ਅਨੂਪ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ' ॥ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ' ਧਰਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚਲੇ ਮੰਦਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰਿਮੰਦਰ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਤਲਾ ਦਾਨਾਮ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹੀ 'ਰਾਮਸਰ' ਰੱਖਿਆ ਸੀ। 'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ' ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰ' ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਅਰਥਾਤ ਸੰਕੇਤਕ ਸੰਗਯਾ ਪਦ ਹੋਕੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀਂਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਯੋਗਕ ਪਦ ਸੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੋਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸਰੋਵਰ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਰੰਭਿਆ ਸੀ। ਯਥਾ:— 'ਸੰਤਹੁ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਰੋਵਰੁ ਨੀਕਾ' ਆਦਿ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਮ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਇਥੇ ਸਰੋਵਰ ਰਚਣ ਦੀ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸਗਰੀ ਹਰਖਾਈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਤਿਸ ਪਰਿਥਾਇ ਸਬਦ ਗੁਰ ਕੀਨਾ। ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਧਰਿ ਦੀਨਾ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਾਵਣੁ ਰਾਮਸਰਿ ਕੀਜੈ ॥ ਝੋਲਿ ਮਹਾ ਰਸੁ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਰਮਲ ਉਦਕੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ ਨਾਮ ॥ ਮਜਨੁ ਕਰਤ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਕਾਮ ॥੧॥ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਤਹ ਗੋਸਟਿ ਹੋਇ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ ਖੋਇ ॥ ੨ ॥ ਸਿਮਰਹਿ ਸਾਧ ਕਰਹਿ ਆਨੰਦੁ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਿਆ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹਰਿ ਚਰਨ ਨਿਧਾਨ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਸਹਿ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੪ ॥ ੯੫ ॥ ੧੬੪ ॥

ਚੌਪਈ ॥ 'ਮੱਜਤਿ ਜਲ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪਠੰਤਾ। ਤਿਸ ਤੀਰਥ ਕੋ ਫਲ ਸੁ ਲਹੰਤਾ'।ਸੁਨਿਕੈ ਸੰਗਤਿ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸੇ।ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਪਰਮ ਹੁਲਾਸੇ॥੨੮॥ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਯਾ ਸਭਿ ਕੋ ਦਈ।'ਦਿਨਮਣਿ[1] ਅਥਯੋ ਨਿਸਾ ਅਬਿ ਭਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਵਹੁ। ਗਮਨਹੁ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ'॥੨੯॥ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਇਮ ਕਹ੍ਯੋ। ਢਿਗ ਗੁਰਦਾਸੁ ਰੁ ਬੁੱਢਾ ਰਹ੍ਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦੁ ਚੰਦ ਨਿਕੇਤ[2]। ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਸਭਿਨਿ ਸਮੇਤ। ॥੩੦॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਭਿ ਅਪਨੇ ਧਾਮ।ਗਏ ਸਿੱਖਯ ਕੀਨਸਿ ਬਿਸਰਾਮ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਰਹੇ।ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਦਹੇ॥੩੧॥ ਸੇਵਕ ਕਿਤਿਕ ਰਹੇ ਹਿਤ ਸੇਵਾ।ਅਹੈਂ ਸਮੀਪੀ ਜੇ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਸੂਪਕਾਰ ਕਰਿਤਯਾਰ ਅਹਾਰੇ। ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਖਰੇ ਅਗਾਰੇ ॥ ੩੨॥ ਆਇਸੁ ਲੇ ਕਰਿ ਥਾਰ ਮਝਾਰਾ। ਕੀਨਿ ਪਰੋਸਨਿ ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਤਬਿ ਜਾਇ ਅਚਾਯੋ। ਪਾਛੇ ਸਭਿ ਸਿੱਖਯਨਿ ਮੁਖ ਪਾਯੋ॥੩੩॥ਬੀਤੀ ਜਾਮਨਿ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰੀ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਗੁਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਘਨ ਬਨ

---

[1]ਸੂਰਜ। [2]ਚੰਦ ਨਿਕੇਤ=ਸੀਤਲਤਾ ਦਾ ਘਰ, (ਅ) ਚੰਦਨ ਕੇਤੁ=ਚੰਦਨ ਦੀ ਧ੍ਵਜਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ਪਤੇ ਤੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸੇ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਸਥਾਨ ਸਰੋਵਰ ਰਚਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੂਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ, ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਮ ਆਦਿ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੋਂ ਉੱਠਕੇ ਸੈਦ ਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਤੇ ਫੇਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਏਥੇ ਆਕੇ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ (ਵੇਖੋ ਰਾਸ ੨ ਵਿਖੇ ਅੰਸੂ ੧੧, ਅੰਕ ੪੩ ਤੇ ਅੰਸੂ ੩੦ ਅੰਕ ੭ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ)।

ਮਹਾਂ। ਸਸਿਕਰ[1] ਭੀ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਇਹਾਂ॥੩੪॥ਰਾਮਚੰਦ ਜਿਮ ਕਾਨਨ ਸੇਵਾ[2]।ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਤੁਮ ਗਤਿ ਏਵ॥ ਬਾਂਛਤਿ ਜਥਾ ਇਕਾਂਕੀ ਹੋਵਨਿ। ਤਥਾ ਸਥਲ ਇਹ ਕੀਨਸਿ ਜੋਵਨਿ॥੩੫॥ਕਮਲਾਸਨ ਤੁਮਰੋ ਹਿਤ ਜਾਨਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਰਚ੍ਯੋ ਇਹ ਰੁਚਿਰ ਸਥਾਨ'। ਕਹਤਿ ਗੁਰੂ 'ਸੁਨ ਹੇ ਗੁਰਦਾਸ !। ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਥਲ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[3]॥੩੬॥ ਰਚਨਾ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਹੋਵੈਂ। ਪ੍ਰਗਟੈ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਿਪੁ ਖੋਵੈਂ[4]'।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਚ ਅਕਲੰਕ।ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ॥੩੭॥ਆਸਤਰਨ[5]ਬਰ ਬਿਸਦ ਬਿਸਾਲੇ। ਸੇਜ-ਬੰਦ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿਵਾਲੇ। ਚਮਕਤਿ ਜਥਾ ਚਾਂਦਨੀ ਅੰਬਰ[6]। ਤਥਾ ਲੀਨਿ ਊਪਰ ਸੁਭ ਅੰਬਰ॥੩੮॥ਪੌਢਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸੁਪਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਰਹਿ ਜਿਸ ਕਾਲ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਪੁਨ ਧਯਾਨ।ਸ੍ਰੀਨਾਨਕਕੋ ਸੁਮਰਨਿ ਠਾਨ॥੩੯॥ਅਰਨੋਦਯ[7] ਹੋਯਹੁ ਲਖਿ ਤਾਸੂ। ਢਿਗ ਹਕਾਰਿ ਬੁੱਢਾ ਗੁਰ-ਦਾਸੂ। ਕਹ੍ਯੋ ਮਨੋਰਥ ਆਪਨਿ ਜੀ ਕਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਨੀਕਾ ॥੪੦॥ 'ਹੋਨ ਇਕਾਕੀ ਹਮ ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਸਿੱਖਯ ਉਮਾਹਤਿ।ਯਾਂਤੇ ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ ਜਾਵਉ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਵਉ ॥੪੧॥ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਬਰ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ।ਪਠਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸੁੰਦਰ ਤਿਸ ਅੰਦਰ। ਹਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਮਸਰ ਜਾਨਹੁ। ਨਹਿਂ ਸੰਸੈ ਇਸ ਮੈਂ ਕੁਛ ਠਾਨਹੁ ॥ ੪੨॥ਆਪ ਰਹਹੁ ਤੁਮ ਤਿਹ ਠਾਂ ਜਾਇ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਰਾਖਹੁ ਅਟਕਾਇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਦੀਜਹਿ। ਹਮਰੇ ਸਮਸਰ ਸਕਲ[8] ਕਰੀਜਹਿ ॥ ੪੩॥ ਕਾਰ ਸਮਸਤ[9]ਤੋਰਥੋ ਕਰਨੀ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਧਰਨੀ'। ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਜੋਰ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਸੀਸ ਚਰਨ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿ ਸਾਥ॥੪੪॥ ਬੁੱਢਾ ਤਬਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਆਯੋ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ।ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਆਗਯਾ ਦਈ। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕ੍ਰਿਤ ਕਈ॥੪੫॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਵੈ।ਦਰਸਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਜਾਵੈ। ਮੇਲਿ[10] ਕੀਰਤਨ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੈਠਹਿ ਬੁੱਢਾ ਬਿਚ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥ ੪੬ ॥

[1]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਕਿਰਨ। [2]ਬਨ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਭਾਵ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ ਸੇ। [3]ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ। [4]ਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਗਟੇਗਾ ਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਓਦੋਂ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਥੋਥੇ ਰਾਮਰੌਣੀ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਸਾਜੀ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਬਨਾਯਾ,ਤਦੋਂ ਕਈਵੇਰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਲ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਇਥੋਂ ਗਏ। [5]ਵਿਛੌਣਾ [ਸੰਸ:,ਆਸ੍ਤਰਣ]। [6]ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਚਾਂਦਨੀ। [7]ਪਹੁਫੁਟਾਲਾ। [8]ਸਾਡੇ ਵਾਙੂ ਸਾਰੀ (ਰੀਤੀ), [9]ਸਾਰਾ ਕੰਮ। [10]ਮਿਲਕੇ। ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਮੇਲ=ਸੰਗਤਦਾ ਇਕੱਠ।

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਸਰ ਹੋਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਦੀ ਲਿਖਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਨਿਕਟ ਰਹਯੋ ਗੁਰਦਾਸ ਇਕ ਲਿਖਨਿ ਸੁਨਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ।ਕੇਤਿਕ ਸੇਵਕ ਅਪਰ ਜੋ ਬੈਠਹਿਂ ਹੋਹਿ ਸੁਚੇਤ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਨਿਕਟ ਨ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਬੈਠੇ ਕਰਿ ਚੁਕਸਾਏ। ਜੋ ਮਾਨਵ ਆਵਹਿਂ ਅਨਜਾਨੇ। ਬਰਜਹਿਂ ਤਿਨਹਿਂ ਨ ਢਿਗ ਦੇਂ ਜਾਨੇ ॥੨॥ ਇਮ ਏਕਾਕੀ ਹ੍ਵੈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਹਕਾਰਿ ਹਦੂਰੇ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਮਨੋਰਥ ਭਾਖਾ।'ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਹਮਰੀ ਅਭਿਲਾਖਾ॥੩॥ਰਚਹੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੀ ਬੀੜ ਉਦਾਰੀ। ਲਿਖਿ ਅੱਖਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਮਝਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੱਟੀ ਜੁ ਬਨਾਈ। ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰ ਕਰੇ ਸੁਹਾਈ ॥੪॥ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਲਿਖਹੁ ਸਰਬ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਪਠਿਬੇ ਬਿਖੈ ਸੁਖੇਨ ਮਹਾਨੀ॥ਜਿਨ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਮਹਿਦ ਅਧਿਕਾਈ॥ਬਹੁ ਅੱਭ੍ਯਾਸਹਿਂ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਪਾਈ॥੫॥ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਲਗਿ ਪਠਹਿਂ ਬਿਚਾਰਹਿਂ।ਸੋ ਤਬ ਜਾਨਹਿਂ ਸਾਰ ਅਸਾਰਹਿ। ਤਿਸ ਤਤ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖੀ ਮਝਾਰੀ॥ਲਿਖਹਿਂ ਸੁਗਮ ਸ਼ਰਧਾ[1] ਉਰਧਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰ ਤੁਰਕਨਿ ਭਾਸ਼ਾ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਲਿਖਿ ਲੈ ਹੈਂ ਬੁਧਿਰਾਸਾ॥ ਸਭਿ ਊਪਰ ਪਸਰਹਿ ਇਹ ਧਾਈ[2]। ਜਿਮ ਜਲ ਪਰ ਸੁ ਚਿਕਨਤਾ ਪਾਈ[3] ॥ ੭ ॥ ਕਿਰਤ ਕਰਤਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਮਤਿ ਥੋਰੀ। ਸੁਗਮ ਪਠਹਿਂ ਬਿਦ੍ਯਾ ਜਿਨ ਲੋਰੀ[4]। ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਚਲਹਿ ਜੁ, ਨਹਿਂ ਭੂਲਹਿ ਕਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੮ ॥ ਲਿਖਹੁ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਧਾਂਤੇ। ਸਗਲ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਬੱਖ੍ਯਾਤੇ। ਸ਼ਰਧਾਵੰਤੇ ਪਠਹਿਂ ਸੁਖੇਨ। ਜਾਨਹਿਂ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਗਤਿ ਦੈਨ[5] ॥ ੯ ॥ ਇਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ-ਭਿਰਾਮੂ। ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸੁ ਨਾਮੂ। ਦੇਖਹਿਂ ਪਠਹਿਂ ਲਿਖਹਿਂ ਸਨਮਾਨਹਿਂ। ਨਿਜ ਪਾਤਕ ਘਾਤਕ ਹਿਤ ਠਾਨਹਿ[6] ॥੧੦॥ ਚਤੁਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਮੁਕੰਦੇ॥ਪਿਖਿ ਪੋਥੀ ਤੁਮ ਲਿਖਹੁ ਅਨੰਦੇ॥ਸਭਿ ਬੇਦਨਿ ਕੋ ਸਾਰ ਨਿਕਾਰਾ*। ਮਥ ਸਾਗਰ ਜਿਮ ਰਤਨ ਉਦਾਰਾ[7] ॥ ੧੧ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ਼੍ਰੀ

[1]ਇੱਛਾ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ੑਰੱਧ੍ਰਾ=ਇੱਛਾ, ਭਾਵਨਾ, ਭਰੋਸਾ]। [2]ਦੌੜਕੇ ਫੈਲੇਗੀ। [3]ਜੀਕੁਣ ਪਾਣੀ ਤੇ ਚਿਕਨਾਈ ਪਾਈ(ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਓਹ ਖਿੱਲਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। [4]ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਲੋੜੀਦੀ ਹੈ। [5]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। [6]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ(ਜਾਣਕੇ) ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਗੇ। [7]ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਤਨ (ਕੱਢੇ ਸਨ)।

*ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ੨੦੮੪ ਦੇ ਹੇਠ।

ਅੰਗਦ ਨਾਮੂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅਪਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੂ[1]।ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਲਿਖਿ ਇਨ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਪਠਿ ਕਰਿ ਆਪ ਲੇਹੁ ਪਹਿਚਾਨੀ' ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ।'ਕਹਾ ਬੁੱਧਿ ਪ੍ਰਭੁ ਇਤੀ ਹਮਾਰੀ। ਮੈਂ ਅਲਪੱਗਜ ਜੀਵ ਕਿਮ ਜਾਨੌਂ। ਗੁਰ ਕੀ ਗਿਰਾ ਅਗਮ ਗਤਿ ਮਾਨੌ ॥੧੩॥ ਰਿਦਾ ਅਗਾਧ ਅਬਾਧ ਗੰਭੀਰਾ।ਗਿਰਾ ਰੂਪ ਸੋਈ ਗੁਰ ਧੀਰਾ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਲਖਿ ਸਕੈਂ ਨ ਕੋਊ।ਮੋ ਮਹਿਂ ਕਹਾਂ ਇਤੀ ਮਤਿ ਹੋਊ॥੧੪॥ਜੇਕਰਿ ਹੋਵਹੁ ਆਪ ਸਹਾਈ। ਲਖਹੁਂ ਤਿਤਿਕ ਜੋ ਦੇਹੁ ਲਖਾਈ'।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਬਰ ਕੋ ਦੀਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ॥੧੫॥ 'ਜਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਵੈ ਘਰ ਬਾਹਰ[2]। ਅੰਤਰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਜਾਹਰਿ[3]। ਅਪਰ ਕੁਟੰਬ ਜੁ ਬੋਲਹਿ ਬਾਤੀ। ਜਾਨ ਲੇਹਿ ਬਾਲਕ ਬੱਖਜਾਤੀ ॥ ੧੬ ॥ ਕੋ ਨਰ ਬੂਝਹਿ ਅੰਤਰ ਭੌਨ[4]।-ਕੌਨ ਕੌਨ ਬੋਲਹਿ?ਕਹਿ ਤੌਨ-।ਤਬਿ ਬਾਲਕ ਸੁਨਿ ਜੌਨ ਅਲਾਵੈ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਵੈ ॥ ੧੭ ॥-ਇਹ ਮਮ ਪਿਤਾ ਬਾਕ, ਇਹ ਮਾਤਾ। ਇਹ ਭਗਨੀ ਬਚ,ਇਹ ਕਹਿਭ੍ਰਾਤਾ-।ਇਮ ਸਮਝਹਿਂਗੇਹੁਇ ਸਵਧਾਨਾ।ਲਿਖਿ ਗੁਰਬਾਨੀ ਸੁਫਲ ਮਹਾਨਾ'॥੧੯॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੂ। ਧਰਯੋ ਸੀਸ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਾਸੂ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰ ਕੀ ਤਬਿ ਪਾਈ।ਤੀਨ ਕਾਲ

[1]ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। [2]ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ ਪੁਤਰ। [3]ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। [4]ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ।

ਪੰਨਾ ੨੦੮੩ ਦੇ * ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਟੂਕ:-

*ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਙੂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਰਤਨ ਵਾਂਙੂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ ਖਾਰਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜਲ ਕੀਮਤੀ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਰਤਨ ਹੱਥ ਆ ਗਈ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਸੁਹਣੀ ਹੈ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਲਹਾਮ, ਅਰਥਾਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਆਈ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ-'ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ'॥ 'ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ' ਤਥਾ-'ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰ ਸਿਖਹੁ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ'॥ ਅੰਕ ੧੪ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਲਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਜਿਥੋਂ ਬਾਣੀ ਨਿਕਲੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ, ਫਿਰ ਬਾਣੀ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਕੀਕੂੰ ਹੋਈ। ਅੰਕ ੨੫, ੨੬ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਵੇਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਨਾਮ ਵੇਦ ਹੈ, ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੂਰਬਾਰਧ, ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੨ ਅੰਕ ੭੭, ਫਿਰ ਅਧ੍ਯਾ: ੩੭ ਅੰਕ ੫੧ ਤੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੫੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਗ੍ਯਾਤਾ ਹੁਇ ਆਈ॥੧੯॥ਕਾਗਦ ਕੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਿ ਪਤਰੇ।ਰੁਚਿਰ[1]ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੀਨਿ ਤਬਿ ਕਤਰੇ[2]। ਪਾਇ ਨੀਰ ਸ੍ਯਾਹੀ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਸਿਮਰ ਲੇਖਨ[3]ਕਰ ਧਾਰੀ॥੨੦॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੋਥੀ ਤਬਿ ਖੋਲੀ।ਹੇਤ ਲਿਖਾਵਨਿ ਗਿਰਾ ਅਮੋਲੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਮਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮੂ।ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਭਿਰਾਮੂ ॥ ੨੧ ॥ ਪੂਰਬ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਲਿਖਵਾਈ। ਰੁਚਿਰ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਸੁਹਾਈ।ਪੌੜੀ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਉਚਾਰੀ।ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਬਰਨਨ ਸੁਖਕਾਰੀ॥੨੨॥ ਡੇਢ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾਕਹੀ।ਕੀਨਿ ਮੰਗਲਾ ਚਰਨੈ ਸਹੀ।'ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ' ਲਿਖੀ ਸੁ ਫੇਰੇ।ਇਸ ਮਹਿਂ ਭਨ੍ਯੋ ਵਿਰਾਗ ਬਡੇਰੇ ॥੨੩॥ ਸ੍ਰਵਨ ਮਹਾਤਮ ਚਾਰ ਮਝਾਰੀ[4]।ਪੁਨਹਿ ਮਨਨ ਭਾਖ੍ਯੋ ਬਿਚ ਚਾਰੀ।ਨਿੱਧ੍ਯਾਸਨ'ਪੰਚੋ ਪਰਵਾਨ'।ਇਸ ਮਹਿ ਨੀਕੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ॥੨੪॥ 'ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ'। ਸਾਖ੍ਯਾਤ ਪਰ ਇਹ ਤੁਕ ਚਾਰ[5]। ਇਹ ਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਬਰਨਨ ਕਰ੍ਯੋ।ਜਪ ਅਰੁ ਬੇਦ ਅਰਥ ਇਕ ਧਰ੍ਯੋ॥੨੫॥ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਨਿਬੇ ਕੇ ਇਹ ਨਾਮੂ*।ਦੋਨਹੁ ਪਦ ਸਮਸਰ ਅਭਿਰਾਮੂ।ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਨਾਮ'ਜਪੁ'ਰਾਖ੍ਯੋ। ਸਭਿ ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਇਹ ਭਾਖ੍ਯੋ[6]॥੨੬॥ਕਹਿਂ ਲਗ ਕਹੌਂ ਮਹਾਤਮ ਬਾਨੀ।

---

[1]ਸੁੰਦਰ। [2]ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਤਰਕੇ। [3]ਕਲਮ। [4]ਚਾਰ (ਪੌੜੀਆਂ) ਵਿਚ। [5]'ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ' ਅਤੇ 'ਅਸੰਖ' ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪਉੜੀਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰਤਾ ਪਰ ਹੈ। [6]ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਨੀ (ਭਾਵ ਜਿਤਨੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੈ) ਦਾ ਨਾਮ ਇਹ 'ਜਪ' ਕਥਨ ਕੀਤਾ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਦ ਜਪੁ ਅਤੇ ਵੇਦ ਦਾ ਇਕੋ ਅਰਥ ਹੈ, ਅਰ ਉਹ ਅਰਥ ਹੈ=ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ। ਵੇਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਧਾਤੂ ਹੈ ਵਿਦ੍=ਜਾਣਨਾ। ਵੇਦ=ਗ੍ਯਾਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਪਦ-ਜਪ-ਦੇ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-ਜਪ=ਜਾਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਰੂਪ ਕੋ, (ਸਫਾ ੧੬)। ਪੁਨਾ, ਜਪ=ਜਾਣ ਆਪਨੇ ਸਰੂਪ ਕੋ (ਸਫਾ ੧੭)। ਇਸ ਜਪ ਪਦ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ-ਜ੍ਞਪ-ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪਦ 'ਗ੍ਯਪ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ=ਜਾਣਨਾ। 'ਗ੍ਯਪ' ਦਾ ਧਾਤੂ ਹੈ। ਗ੍ਯਾ=ਜਾਣਨਾ। 'ਜਪ' ਤੇ 'ਗ੍ਯਪ' ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਜ੍ਞ ਅੱਖਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 'ਗ੍ਯ' ਕਰਕੇ ਲਿਖੀਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ 'ਗਗੇ' ਨਾਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਜ' ਤੇ 'ਞ' ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਜ੍ਞ ਅੱਖਰ ਬਣਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ 'ਜ' ਤੇ 'ਞ' ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਨੱਕ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੱਜੇ ਵਾਂਙੂ ਹੈ, ਸੋ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਜਪ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਜ੍ਞਪ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਦੀ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਸਾਂਝ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, (ਜ੍ਞਪ, ਜਪ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਜਪ' ਤੇ 'ਵੇਦ' ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ=ਜਾਣਨਾ।

ਜੋ ਸਭਿ ਕੀ ਸਿਰਮੌਰ ਬਖਾਨੀ। ਅਪਰ ਨ ਉੱਤਮ ਜਿਸ ਤੇ ਕੋਈ। ਅਰੁ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ॥੨੭॥ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਲਿਖਾਵਾ।ਪਰਅਨੇਕ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਜੁ ਗਾਵਾ। ਕਿਤਿਕ ਲਿਖੇ ਜਬਿ,ਬੂਝਤਿ ਭਏ[1]। 'ਕਹੁ ਗੁਰ-ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਭੀ ਲਏ?'॥੨੮॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬਾਕ ਬਖਾਨਸੋ।'ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਜਾਨਸੋ। ਪਤਿ ਕੋ ਬਚ ਬਹੁ ਨਰਨ ਮਝਾਰੀ। ਲੇਤਿ ਪਛਾਨ ਦੁਰੀ[2] ਜਿਮ ਨਾਰੀ ॥੨੯ ॥ ਤਿਮ ਪੋਥੀ ਪਰ ਤੇ ਗੁਰ ਬੈਨ। ਲਿਖੇ ਪਛਾਨ ਚਤੁਰ ਗੁਰ ਜੈਨ[3]। ਅਪਰਨ ਕੇ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਏ। ਪਰਖਿ ਪਰਖਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਹਟਾਏ'॥੩੦॥ਕਹਿ ਇਮ ਗਯੋ,ਇਕਾਕੀ[4]ਭਏ। ਭਗਤ ਜੁ, ਆਨਿ ਦਿਖਾਈ ਦਏ। ਜਿਨ ਦੇਖਨਿ ਤੇ ਹੋਤਿ ਉਧਾਰਾ।ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ ॥੩੧॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਸਿ। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਚਿਤ ਭੀਨਸਿ।ਸਭਿ ਠਾਂਢੇ ਹੁਇ ਸਤੁਤਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤੁਮ ਨਰ ਤਨ ਧਾਰੀ॥੩੨॥ਘੋਰ ਜਾਨਿ ਕਲਿਜੁਗ ਕੋ ਕਾਲਾ। ਆਪ ਅਵਤਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਭਗਤ ਵਛਲ ਬਸਿ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਸਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੰਚਮ ਤਨ ਪਾਈ॥੩੩॥ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ॥ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਜਾਨਿ ਰਾਜਾ[5]ਬਿਰਾਜੋ।ਸਭੈ ਲੋਕ ਜਾਚੈਂ ਸੁ ਦਾਤਾ ਸਮਾਜੋ[6]।ਕਲੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਨਾਮ ਕੋ ਦਾਨ ਦੇ ਹੋ।ਅਨੇਕਾਨਿ ਦਾਸਾ-ਨਿ ਕੋ ਤਾਰ ਲੈ ਹੋ॥੩੪॥ਮਹਾਂ ਸਿੰਧੁ ਬੰਨ੍ਹੀ[7]ਦਝੈਂ[8]ਮੂੜ੍ਹ ਮਾਨੀ।ਤੁਹੀ ਏਕਰਾਖ੍ਯਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਾਂਹਿ ਠਾਨੀ। ਸੁਪੰਥੰ ਸੁਖੇਨੰ ਦਿਖਾਵੋ ਸੰਦੋਹਾ[8]। ਬਿਕਾਰੇ ਬਿਦਾਰੋ ਜਪੇ ਨਾਸ਼ ਮੋਹਾ[9]॥੩੫॥ਤੁਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ,ਬ੍ਰਹਮੰ ਰੂਪ ਤੇਰੋ।ਤੁਹੀ ਏਕ ਈਸ਼ੰ ਸਭੈ ਲੋਕ ਚੇਰੋ। ਤੁਹੀ ਏਕ ਰੂਪੰ,ਤੁਹੀ ਰੂਪ ਨਾਨਾ। ਤੁਹੀ ਜੀਵਕਾ ਦੇਂ,ਕਰੈਂ ਜੀਵ ਖਾਨਾ[10]॥੩੬॥ਕਰੀਸੇਵ ਹੇਰੋ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾਨੀ।ਗੁਨੱਗਯੰ[11] ਸਰੱਬਗੰ,ਕ੍ਰਿਤੱਗਯੰ ਪ੍ਰਮਾਨੀ[12]।ਅਮਾਨੰ ਸਮਾਨੰ ਸਮਾਨੰ ਬ੍ਰਿਤੀਹੈ[13]।ਉਦਾਰੰ ਅਪਾਰੰ ਨ ਕੈਸੇ ਮਿਤੀ ਹੈ॥੩੭॥ਤੁਹੀ ਦੀਨ ਬੰਧੂ, ਦਯਾਵਾਨ,ਦਾਤਾ। ਭਏ ਬੰਸ ਬੇਦੀਨਿ ਬੀਚੈ ਬਖ੍ਯਾਤਾ। ਪੁਨੈ 'ਅੰਗਦੇ'ਰੂਪ ਹੋਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਪਿਤਾ ਮੋਹਰੀਕੇ[14]ਤ੍ਰਿਤੀ ਦੇਹ ਗਾਈ॥੩੮॥ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਬਹੋਰੀ। ਭਏ

---

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। [2]ਛੁਪੀ ਹੋਈ। [3]ਜੋ ਸਨ। [4]ਇਕੱਲੇ। [5]ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂਦੇ ਰਾਜੇ। [6]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਾਤਾ। [7]ਅਗਨੀ। [8]ਸਭ ਨੂੰ। [9]ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [10]ਜੀਵ ਖਾਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [11]ਗੁਣਗਿਆਤਾ। [12]ਕੀਤੇ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। [13]ਅ+ਮਾਨ= ਨਿਰਾਦਰ,ਸ+ਮਾਨ=ਆਦਰ ਵਿਚ,ਸਮਾਨ=ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਬ੍ਰਿਤੀਹੈ(ਆਪ ਦੀ)। [14]ਗੁਰਅਮਰਦੇਵ।

ਪੰਚਮੇ ਆਪ ਰੂਪ ਬਹੋਰੀ।ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿੱਤ੍ਰੈ,ਛਿਮਾਵੰਤਿ, ਧੀਰੇ । ਰਸੀ ਏਕ ਬ੍ਰਿੱਤੀ,ਅਬੈਰੰ,ਅਭੀਰੰ[੧] ॥੩੯॥ਜਨੰਮੰ ਤਿਨਾਮੰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਨਿਦੀਨੰ।ਦੁਊ ਲੋਕ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਕੀਨੰ ਸੁ ਹੀਨੰ । ਲਖੈਂ ਨਾਂਹਿ ਤੋਕੋ ਭੂਮੰਧਾਰਿ ਮੂਢਾ। ਮਹਾਂ ਸੂਖਮੰ ਰੂਪ ਗੁਢਾਨ ਗੂਢਾ[੨] ॥੪੦॥ਸਦਾ ਜੈ, ਸਦਾ ਜੈ,ਸਦਾ ਜੈ, ਅਨੰਦੋ।ਨਮਸਤੈ, ਨਮਸਤੈ,ਨਮਸਤੈ, ਬਿਲੰਦੋ !।ਸੁਧਾ ਬਾਕ ਬਕਤ੍ਰੰ[੩] ਸੁ ਰੱਦੇ ਮਨਿੰਦੋ । ਰਿਦੈ ਨਾਮ ਬਾਸੈ ਬਰੰ ਦੇ[੪] ਗੁਬਿੰਦੋ !' ॥ ੪੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਅਸ਼ਟਕ ਭਗਤਨਿ ਭਨਯੋ ਪਢਹਿ ਜੁ ਨਿਤ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ । ਸੁਤ ਬਿਤਾਦਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤੇ ਪਾਵਹਿ ਜਨ ਜੁਤ ਖੇਮ[੫] ॥੪੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਕੇ । ਮਧੁਰ ਬਾਕ ਤੇ ਆਦਰ ਕੈ ਕੈ । ਸਕਲ ਬਿਠਾਇ ਨਿਕਟ ਅਨੰਦੇ । ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ 'ਭਗਤ ਤੁਮ ਬ੍ਰਿੰਦੇ ॥੪੩॥ ਸਗਰੇ ਅਪਨੇ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵੋ। ਪੁਨਿ ਆਗਮ ਕੋ ਹੇਤੁ ਬਤਾਵੋ।ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ । ਮਹਾਂ ਸੁਫਲ ਮਿਲਿਬੇ ਤੁਮ ਘਰੀ[੬]।੪੪।ਕਹਜੋ ਕਬੀਰ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥ। 'ਸੁਨਹੁ ਸਕਲ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ । ਬੇਨੀ, ਨਾਮ ਦੇਵ, ਰਵਿਦਾਸ।ਪੀਪਾ, ਸਧਨਾ, ਸੈਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੪੫॥ ਭੀਖਨ,ਧੰਨਾ।ਅਰੁਜੈਦੇਵ।ਬਿੱਪ੍ਰ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ,ਸ਼੍ਰੀਗੁਰਦੇਵ!।ਪਰਮਾਨੰਦ,ਰਾਮਾ-ਨੰਦ ਜਾਨੋ । ਮੈਂ ਜੁ ਕਬੀਰ,ਫਰੀਦ ਪ੍ਰਮਾਨੋ ॥੪੬॥ਸੂਰਦਾਸ, ਜੁਤ ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਕਹੀਐ । ਚਾਰ ਅਪਰ ਇਨ ਨਾਮ ਸੁ ਲਹੀਐ । ਮੂਸਨ, ਮਸਕਨ, ਸੀਮਨ ਏਹੋ। ਚੌਥੋ ਦਾਸ ਜਮਾਲ ਲਖੇ ਹੋ* ॥੪੭॥ ਅਬਿ ਆਗਮਨ ਕਾਜ[੭] ਸੁਨਿ ਲੀਜਹਿ।ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਪੁਨ ਪੂਰਨ ਕੀਜਹਿ। ਬੇਦ ਕਹੈ ਨਾਰਾਇਨ ਸ੍ਵਾਸ[੮] । ਕਮਲਾਸਨ ਸ਼ੁਭ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੪੮॥ ਬਹੁਰ ਬਨਾਸ ਬਿਸਤਾਰ ਬਨਾਵਾ । ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਹੇਤੁ ਉਪਾਵਾ[੯]। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਬਾਮ ਦੇਵ† ਤੇ ਆਦਿ। ਸਾਖੀ

---

[੧]ਨਿਰਭਉ (ਜੋ ਭੀਰੂ ਨਾ ਹੋਵੇ) । [੨]ਗੁੱਝਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁੱਝੇ। [੩]ਮੂੰਹ [ਸੰਸ:, ਵਕ੍ਰੰ]। [੪]ਵਰ ਦਾਤੇ। [੫]ਮੋਖ । [੬]ਸੁਫਲ ਘੜੀ। [੭]ਆਵਣ ਦਾ ਕਾਰਜ । [੮]ਵੇਦ ਨੂੰ ਨਾਰਾਇਨ ਦੇ ਸ੍ਵਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । [੯]ਉਤਪਤ ਕੀਤਾ ।

*ਗਿਆਨੀ ਜਨ ਚਉਏਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਮੂਸਨ, ਸੰਮਨ, ਜਮਾਲ, ਪਤੰਗ, ਏਥੇ ਮਸਕਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪਤੰਗ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਦ ਮਸ਼ਕਨ ਤੇ ਮਸ਼ਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ=ਮੱਛਰ, ਪਤੰਗਾ । ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀ ਹੈ 'ਪਤੰਗ ਸੁ ਮੂਸਨ ਸਿਮਨ ਏਹੋ' ।

†ਤਿੰਨਾਂ (ਵੇਦਾਂ) ਵਿਚ ਵਾਮ ਦੇਵ ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੀ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੂਤਰ ਉਪਨਿਖਦ ਆਦਿਕ ।

ਲਿਖੀ ਮਨੀਨ ਬਿਬਾਦ॥੪੯॥ਤਿਨ ਬੇਦਨਿ ਕੋ ਦੂਸਰ ਰੂਪ। ਰਚਨ ਲਗੇ ਮਤੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਅਨੂਪ*। ਲਿਖਹੁਂ ਇਹਾਂ ਸਾਖੀ ਭਗਤਨਿ ਕੀ। ਭਈ ਬਾਰਤਾ ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਜਨ ਕੀ[1]॥੫੦॥ ਕਲਿਜੁਗ ਘੋਰ ਮੰਦ ਮਤਿ ਜਾਨੇ। ਤਿਨ ਹਿਤ ਰਚਹੁ ਸੁਖੇਨ ਮਹਾਨੇ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਇ ਹਮਾਰੇ। ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਹਿਤ ਦਿਹੁ ਬਿਸਤਾਰੇ' ॥ ੫੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਭਗਤਨਿ ਬਿਨਤੀ। ਹੇਤੁ ਲਿਖਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ ਗਿਨਤੀ। 'ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਜੁ ਤੁਮ ਨੇ ਕਛੂ ਬਨਾਯੋ॥੫੨॥ਸੋਨ ਚਢਾਵਹਿਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਮਝਾਰੀ।ਰਚਹੁ ਅਬਹਿ ਇਸਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜਥਾ ਕ੍ਰਮ ਬਾਨੀ ਸੁ ਬਨਾਓ। ਪ੍ਰਥਕ ਪ੍ਰਥਕ ਬਿਚ ਰਾਗ ਲਿਖਾਓ'।੫੩।ਸੁਨਿ ਹਰਖੇ ਸਭਿ ਭਗਤ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਉਚਰਹਿਂ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਲਗੇ ਬਨਾਵਨਿ ਗਿਰਾ ਨਵੀਨ। ਬੈਠਿ ਸਮੀਪੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੫੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਗਤਨ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਰਜ਼ਿਨ[2] ਸੁਨਹਿਂ, ਅਰਜੁਨ[3] ਜਸੁ ਉਪਜਾਇ। ਸਮੈ ਦੁਪਹਿਰੀ ਲਗਿ ਗੁਰੂ ਬੈਠਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਲਿਖਵਾਇਂ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਪੁਨ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ। ਬੈਠਹਿਂ ਜਬਹਿ ਸੰਗਤਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ॥੨॥ ਹਰਿਮੰਦਰ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਦਰਬਾਰੋ।ਥਿਤਿ ਮਸੰਦ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੇਂ। ਆਇਂ ਉਪਾਇਨ ਪਾਇਨ ਅਰਪਹਿਂ। ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਇ[4] ਜਾਇਂ ਜਿਮ ਹਰਿ ਪਹਿ[5] ॥੩॥ ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਸਿਖ ਦੇਖਤਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਲੇਤਿ। ਏਕ ਜਾਮ ਤਹਿਂ ਬੈਠਿ ਬਿਤਾਵਹਿਂ।ਪੁਨ ਤੰਬੂ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ॥੪॥ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਬੀਤਹਿ ਬਿਚ ਡੇਰੇ। ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਇ ਲਿਖਾਇਂ ਘਨੇਰੇ। ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ

---

[1] ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ। [2] ਬੇਨਤੀਆਂ। [3] ਉੱਜਲ। [4] ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ। [5] ਪਾਸ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਬਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਕੋਟਾਨਿ ਬਖਾਨ ਬਹੁ ਭਾਗਵਤ ਬੇਦ ਬਿਆਕਰਨ ਗੀਤਾ। ਸ਼ੇਸ਼, ਮਰਜੇਸ਼, ਅਖਲੇਸ਼, ਸੁਰ, ਮਹੇਸ਼, ਮੁਨਿ, ਜਗਤੁ ਅਰ ਭਗਤ ਸੁਰ ਨਰ ਅਤੀਤਾ। ਗਿਆਨੁ ਅਰੁ ਧਿਆਨੁ ਉਨਮਾਨ ਉਨਮਨ ਉਕਤਿ ਰਾਗ ਨਾਦਿ ਦਿਜ ਸੁਰਮਤਿ ਨੀਤਾ। ਅਰਧ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਅੱਖਰ ਮੇਕ ਅਗਮ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਮੀਤਾ ॥੪੪੦॥ [ਕਬਿੱਤ ਸਵੱਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਗਯਾਨ ਗੁਨ ਸਾਨੀ[1]।ਨਾਨਾ ਬਿਧਿਨਿ ਬਨਾਵਹਿ ਬਾਨੀ॥੫॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਵਿਵਹਾਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਜਬੈ। ਕਹਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬਿਸਮ ਉਰ[2]ਤਬੈ॥੬॥'ਪੰਚੋਂ ਪਾਤਿ-ਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਗਿਰਾ।ਅੰਤ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧਰਾ।ਅਬਹਿ ਆਪ ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਨਾਮੂ।ਅੰਤ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਧਰਹੁ ਭਿਰਾਮੂ॥੭॥ਦੀਖਤਿ ਇਹਾਂ ਭਗਤ ਨਹਿੰ ਕੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਸੰਸੈ ਦਿਹੁ ਖੋਈ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਜੇ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਇਸ ਕਹੁ ਜਾਨੇ[3]॥੮॥ਜੋ ਤਵ ਸਮੇਂ ਆਗਮਨ ਕੇਰੋ[4]।ਪ੍ਰਾਤ ਦੁ ਘਟਿਕਾ ਆਉ ਅਗੇਰੋ[5]।ਤਬਿ ਸੰਸੈ ਤੁਵ ਹੋਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ੀ'।ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਲਹਯੋ ਸੁਖਰਾਸੀ॥੯॥ਵਹਿਰ ਕਨਾਤ ਕਿਤਿਕ ਥਲ ਤਯਾਗਾ। ਤਹਿੰ ਭਾਈ ਕੋ ਤੰਬੂ ਲਾਗਾ। ਲਿਖਨਿ ਸਮੇ ਹਜ਼ੂਰ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਨਾਤੁਰ ਤਿਸ ਮਹਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਹਿ ॥੧੦॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਅਛੇਰੇ। ਤਬਿ ਭਾਈ ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।ਰਹੀ ਜਾਮ ਕਿਯ ਸੌਚ ਬਨਾਈ॥੧੧॥ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਨਿ ਸਮੈ ਲਖਾਯੋ[6]।ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਆਗੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮੈਂ। ਚਰਚਾ ਕਰਤਿ ਭਗਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਸ ਮੈਂ॥੧੨॥ਸਹਿਮ ਰਹਯੋ ਠਾਂਢੋ ਤਿਸ ਥਾਈਂ।ਜਹਿਂ ਦਰ ਹੁਤੋ ਆਇਬੇ ਜਾਈ[7]। ਉਠੇ ਭਗਤ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧੈਬੇ।ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਸਰਬ ਦਰਸੈਬੇ[8] ॥੧੩॥ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਜੇ ਸਗਰੇ। ਦੇਖਤਿ ਜਾਨੇ–ਅਬਿ ਇਹ ਡਗਰੇ[9]–।ਧਾਇ ਪਰਯੋ ਚਰਨਨਿ ਸਭਿਹੀ ਕੇ। ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨੀਕੇ॥੧੪॥ਤਬਿ ਸਭਿ ਭਗਤਨਿ ਇਸ ਕੋ ਬੰਦਯੋ।ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਯੋ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰਯੋ।ਮਿਲੇ ਸਕਲ ਉਰ ਸੰਸੈ ਹਰਯੋ॥੧੫॥ਬਹੁਰ ਆਪਨੇ ਧਾਮ ਸਿਧਾਰੇ। ਭਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬਿਚਾਰੇ।–ਹਮ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਹੁ,ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਗਯੋ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ–॥੧੬॥ਤਬਿ ਤੂਰਨ ਹੀ ਨਿਕਟ ਪਯਾਨਾ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਬੰਦਿ ਜੁਗ ਪਾਨਾ। ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਮਹਿਦ ਮਹੀਯਾਨਾ[10]। ਖਰੋ ਹੋਇ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ

---

[1]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [2]ਅਸਚਰਜ ਚਿੱਤ ਹੋਕੇ। [3]ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ। [4]ਤੇਰੇ ਆਵਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ। [5]ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਪਹਿਲੋਂ। [6]ਜਾਣਿਆਂ। [7]ਆਵਣ ਜਾਣ ਦਾ। [8]ਸਭ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। [9]ਰਾਹ ਪੈ ਚਲੇ ਹਨ [ਡਗਰੇ=ਰਾਹ ਪੈਣਾ]। [10]ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ।

ਬਖਾਨਾ॥੧੭॥'ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੇ ਤੁਮ ਆਕਾਰਾ।ਸਰਗੁਨ ਰੂਪ ਬਿਸ਼ਨੁ[1] ਤਨ ਧਾਰਾ*। ਸਤਿਜੁਗ ਮਹਿਂ ਬਾਵਨ ਬਪੁ ਪਾਵਨਿ[2]। ਮਾਪੇ ਤੀਨ ਲੋਕ ਤ੍ਰੈ ਪਾਵਨਿ[3]॥੧੮॥ਤ੍ਰੇਤੈ ਰਘੁਵਰ ਰੂਪ ਸੁਹਾਵਨ। ਘਾਇ ਅਗਿਨ[4]ਰਾਖਸ਼ ਧੁਤ ਰਾਵਨ।ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰੀ।ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਸੈਨ ਅਸੇਖ ਸਿਧਾਰੀ ॥੧੯॥ ਅਬਿ ਕਲਿਜੁਗ ਕੋ ਕਾਲ ਨਿਹਾਰਾ।ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਆਪਨਿਕੋਧਾਰਾ। ਹਮ ਨਰ ਮੰਦ ਮਤੀ ਨਹਿ ਜਾਨੈਂ।ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨੈ॥੨੦॥ਬਖਸ਼ਹੁਭੂਲ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਮੇਰੀ। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਰਖਿ ਲਾਜ ਬਡੇਰੀ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਬੋਲੇ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੧॥'ਤੁਝ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁਨਹੁ ਬਡਭਾਗੇ!। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਲੀਜਹਿ ਅਬਿ ਮਾਂਗੇ। ਤੁਝ ਤੇ ਨਹੀਂ ਅਦੇਯ ਹਮਾਰੇ।ਸੇਵਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਮਹੁ ਪਿਆਰੇ'॥੨੨॥ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿਕਹਯੋਗੁਰੁਦਾਸ। 'ਭਗਤ ਜੁ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਤੁਮ ਪਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪ ਜਥਾ ਤਿਨ ਦਰਸਹੁ। ਚਰਚਾ ਕਹਹੁ ਸਰੀਰ ਸਪਰਸ਼ਹੁ॥੨੩॥ਤਥਾ ਦਰਸ ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ਪਾਊਂ। ਗਯਾਨ ਵਾਕ ਕੋ ਕਹੌਂ ਕਹਾਊਂ'।ਸੁਨਤਿ'ਤਥਾਸਤੁ'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਵਾਕ ਅਨੰਦ ਉਰ ਲਹਯੋ॥੨੪॥ਬਹੁਰ ਲਿਖਾਵਨਿ ਲਗੇ ਮੁਕੰਦ। ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਜਬਹਿ ਰਾਗ ਕੋ ਭੋਗ ਸੁ ਆਵੈ। ਤਬਹਿ ਭਗਤ ਨਿਜ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਵੈਂ॥੨੫॥ ਦਾਸ ਸਿੱਖ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਜਾਇ। ਗੁਰ,ਗੁਰ ਦਾਸ, ਭਗਤ ਸਮੁਦਾਇ। ਜਿਸ ਭਵਜਲ ਮਹਿਂ ਜੀਵ ਦੁਹੇਲੇ। ਕਰਹਿਂ

---

[1]ਪਰਮਸ਼ੁਰ। [2]ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ। [3]ਤਿੰਨ ਕਦਮਾ ਕਰਕੇ। [4]ਅਣਗਿਣਤ।

*ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਅਪਣੇ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਰੂਪ ਹੋਇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸਮਾਯਾ (ਵਾ: ੬, ਪੌ ੨)। ਪੁਨ:—ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਬਨਾਇਆ, (ਵਾ: ੬, ਪੌ ੧੬)। ਪੁਨ:— ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ (ਵਾ: ੧੩, ਪੌ ੨੫)। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਬਾਬਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ—ਬਿਸ਼ਨੈ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਨਾਵ ਗਣਾਇਆ ॥ ਕਰ ਕਰ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ ਵਾਦ ਵਧਾਇਆ (ਵਾ: ੧੪, ਪੌ ੪)। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੫੪ ਅੰਕ ੧੮ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਨ ਕਿ ਜਨਕ ਦਾ, ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ—'ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਅਚਰਜ ਜਿਸ ਚਰਿਤਾ। ਸਭਿ ਜਗ ਕਰਤਾ ਭਰਤਾ ਹਰਤਾ ॥ ੧੭ ॥ ਧਰਜੋ ਆਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ॥'

ਤਿਨਹੁ ਹਿਤ ਤਰਨ ਸੁਹੇਲੇ*॥੨੬॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜਿਮ ਉਚਰ ਸੁਨਾਵਹਿਂ।

*ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ; ਅਨਹੋਣੀ ਬਾਤ ਨਹੀ। ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ 'ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਜਗਤ' ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੇ ਇਸ ਅਮੰਨੇ ਪਰ ਹੈ ਕਿ ਮਰਣ ਦੇ ਬਾਦ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਜੀਵਕਲਾ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਬਾਦ ਰੂਹ ਜਾਂ ਭੌਰ ਜਾਂ ਜੀਉ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਅਰੂੜ੍ਹ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਉੱਚਤਾਈ ਵਿਚ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ, ਮੇਲ ਜੋਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਏਹ ਗੱਲਾਂ ਆਪਣੀ ਸ੍ਵਦੇਸ਼ੀ ਆਤਮ ਵਿੱਦਜਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਹੁਣ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਬੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹੋਛੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਧੀਨ ਕੌਮਾਂ ਬੇਵਸੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਤੱਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰ ਦੇ ਭਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ, ਬਲਕੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਾਇੰਸ ਵੇਤਾ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਦਾਇਰੇ ਬੰਨ੍ਹ ਬੰਨ੍ਹ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਵਿਚ ਬੈਠ ਬੈਠ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਸੰਦੇਸੇ ਆਦਿ ਕਰਤਬ ਕਰਕੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਕੁੱਛ ਅਚਰਜ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਕੇ ਪਹਿਲਾ ਸੰਚਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਜਿਸ ਭੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸੀ ਉਹ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਜੋ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ, ਭਜਨ, ਅਭੰਗ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੀ ਆਦਿ ਲਿਪੀਆਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈਸਨ। ਪਰੰਤੂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਆਪੋ ਵਿਚ ਨੁਸਖਿਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਨਿਰਣੇ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਠੀਕ ਹੈ ? ਕਠਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਕਈ ਤ੍ਰੀਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਅੱਪੜਨ ਦਾ ਜਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉੱਚੇ, ਉੱਜਲ ਦਿਮਾਗ ਨੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ। ਪਰੰਤੂ ਏਥੇ ਕੰਮ ਹੈਸੀ ਆਤਮਕ, ਤੇ ਦੂਜਾ ਪਰਮ ਪਾਵਨ 'ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ' ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਮੂਲੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਰਤਕੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸਦਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਤਮਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਮਝਿਆ। ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜੋ ਆਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਭਗਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁਧਵਾ ਲੈਣੀ ਯਾ ਸਹੀ ਬਾਣੀ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਚਰਵਾ ਲੈਣੀ, ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਸੱਚ ਨੂੰ ਅੱਪੜਨ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਦੂਸਰੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਆਪੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆ ਜਾਣਾਂ ਤੇ ਮਦਦ ਦੇਣੀ ਬੀ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕੰਮ ਭਗਤ ਜੀ ਛੋਟੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਕਰ ਗਏ ਸੇ ਉਸੇ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਗੁਰ ਜੋਤੀ ਆਪ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਆਤਮ ਵਿੱਦਜਾ ਦੇ ਅਭਯਾਸੀ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਸੰਭਵ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਤਜਰਬੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਭਾਈ ਲਿਖਤਿ ਬਾਧੂ ਸਮ ਜਾਵਹਿ।ਤੂਰਨ ਲਿਖਹਿ ਅਟਕ ਨਹਿਂ ਪਰੈ। ਥੋਰੇ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕੀ ਬਾਣੀਆਂ ਆਪ ਰਚ ਰਚ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂਵ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਅਸਲ ਨੂੰ ਗਲਤ ਮਲਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਜਾਂਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਚਯ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਜੇ ਪੰਜਾਹ ਸੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਣਾ ਕੀਤਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਨਰਥ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਮਾਨੁੱਖੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਪੜਤਾਲ ਤੇ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਤੇ ਪੜਤਾਲ ਆਸਾਨ ਸੀ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਉਹ ਆਪ ਆਤਮ ਤੱਤ੍ਵੇਤਾ ਤੇ ਪਰਮ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰ ਮੁਖੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਰਿਆਂ ਹੀ ਨਿਰਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਖੇਪ ਬੇਹੱਦ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਛਾਂਟ ਕਰਕੇ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਆਤਮ ਬਲ ਨਾਲ ਭਗਤਾਂ ਤੋਂ ਸਹੀ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ, ਨਿਰਸੰਸੈ ਬਾਣੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚਾੜ੍ਹੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਚਾੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਬੀ ਬਾਣੀ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਾਹੋ ਓਹ ਆਖੇਪਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਬੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਨਵੀਨ ਬਾਣੀ ਬੀ ਕੋਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਚਕੇ ਲਿਖਾਈ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਬਾਣੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚਾੜ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਤਜਰਬੇ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭਾਵ, ਤੇ ਅੰਤ ਉੱਚ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਰ ਸਾਈਂ ਦਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗਯਾਨ ਦੇ ਭਾਵ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਈ ਸ਼ੰਕਰ ਦਿਆਲ ਜੀ ਫੈਜ਼ਾਬਾਦੀ ਆਪਣੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਦੇ ਦੀਬਾਚੇ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ 'ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ' ਇਕ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਾਤਾ ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਤੇ ਇਲਹਾਮੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਾਤੇ (ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਨਬੀ ਆਦਿ) ਆਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਣੀ ਉੱਤਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੋਏ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਆਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਏਹ ਸਭ ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ ਦੀਆਂ ਕਾਇਮ ਮੁਕਾਮ ਵਜਾਰਤੀਆਂ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਉਹ 'ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ' ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤੇ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ' ਕਹਾਈ।ਇਸ ਜਯੋਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਕੇ ਬੀ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਹੈ—'ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ' ॥ ਪੁਨ—'ਬੀਜਉ ਸੂਝੈ ਕੋ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ' ਆਦਿ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸ਼ੰਕਰ ਦਿਆਲ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਮਹਾਨਤਾ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜੋ ਬਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਰਚੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜੋ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹੀ ਉਹ ਉਸੇ ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ ਜੀ ਦੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਣੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਬਾਬਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—'ਭਗਤਿ ਜਨਾ ਕੀ ਊਤਮ ਬਾਣੀ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਰਹੀ ਸਮਾਈ' ॥

ਕਾਲ ਕਾਜ ਬਹੁ ਕਰੈ॥੨੭॥ਆਸ਼ੈ ਸਬਦਨਿ ਕੋ ਜਬਿ ਜਾਨਹਿ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਗੁਰ ਕੋ ਬੂਝਨ ਠਾਨਹਿ। ਤਬਹਿ ਲਿਖਹਿ ਤਤਕਾਲ ਲਿਖਾਰੀ[1]।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਜਥਾ ਉਚਾਰੀ॥੨੮॥ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਨੁ ਆਇ ਮੱਧਯਾਨਾ[2]।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਏ ਸੁਧਾਸਰ ਥਾਨਾ। ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਹੁਰੋ ਮੁਰਿ ਆਏ। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਬੈਠੇ ਹਰਖਾਏ॥੨੯॥ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਕਰੀ ਬਨਾਵਨਿ। ਉਚਰਤਿ ਮੁਖਤੇ ਹੇਤ ਲਿਖਾਵਨਿ। ਆਦਿ ਅੰਤ ਧਰਿ ਏਕ ਸ਼ਲੋਕ। ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਖ ਓਕ॥੩੦॥ਲਿਖਿ ਪਠਿਕੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਾ ਭਾਈ।ਕਹਿਨਿ ਲਗਯੋ 'ਬਹੁ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ। ਸੁੰਦਰ ਪਾਠ ਅਰਥ ਜਹਿਂ ਰਾਖਾ'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਨ ਬਚ ਭਾਖਾ॥੩੧॥'ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਰਤਿ ਠਾਨੀ।ਰੁਚਿਰ ਬਿਭੂਖਨ ਤਿਸੁ ਗੁਰ-ਬਾਨੀ।ਜੋ ਇਹੁ ਬਾਵਨਬਰਨੀ ਬਨੀ[3]।ਸ਼ੁਭਤਿਜਰਾਉ ਹੀਰਨਿ ਮਨੀ[4]॥੩੨॥ ਜੇਬ ਜਵਾਹਰ[5]ਜਰਯੋ ਜਰਾਉ। ਤਿਹ ਜੇਵਰ ਕੇ ਸਮ ਛਬਿ ਪਾਉ।ਪਾਠਕ[6] ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਦਾਤਾ।ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੁਖ ਜਿਨ ਰਸ ਜਾਤਾ'॥੩੩॥ ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਬਚ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਤਮ ਘਨ ਸਾਰੇ[7]।ਭਾਈ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇ।ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰੇ॥੩੪॥—ਜਿਸਕੋ ਪਠਹਿ ਸਿੱਖ ਕਰਿ ਨੇਮ। ਕੰਠ ਕਰੇ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਜਿਮ ਗੀਤਾ ਸਭਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਰ। ਬੇਦ ਸਾਰ ਤਿਮ ਲੇਹਿ ਨਿਕਾਰ*॥੩੫॥ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਚਹਿਯਹਿ ਰਚੀ ਮਹਿਦ ਸੁਖ ਦਾਨੀ-। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗਹਿ ਜਾਵਤ । ਇਹੀ ਬਚਾਰ ਕਰਤਿ ਰਹਿਂ ਤਾਵਤ ॥ ੩੬ ॥ ਬਹੁਰ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਏ। ਜਿਨ ਬਹੁ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਦੁਖ ਖੋਏ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਜਾਗਤਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਕਰੀ ਸੌਚ ਸਭਿ ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ॥੩੭॥ ਦੰਤ ਧਾਵਨੀ[8] ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ। ਪੁਨ ਗਮਨ ਗੁਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਤੰਬੂ ਭਾਈ ਕੇ ਤਬਿ

[1]ਭਾਵ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ। [2]ਦੁਪਹਿਰੇ। [3]ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀ ਬਣੀ ਹੈ। [4]ਮਣੀਆਂਕਰਕੇ। [5]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ ਰਤਨ। [6]ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [7]ਸਾਰੇ ਸੰਘਣਾ ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋਇਆ। [8]ਦਾਤਨ।

*ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ—ਵਡਿਆਈ—ਅਰਥ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੋਈਆਂ, ਇੰਦ, ਸੂਰ, ਅਗਨੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਹਨ,ਹਾਂ, ਉਪਨਿ-ਖਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਵੇਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕੁਣੇ ਹੀ ਕਵਿ ਜੀ ਗਯਾਨ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦਾ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੨੬ ਤੇ ਉਸਦੀ ਟੂਕ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦੇ ਸੇ ਸਿੱਧੇ ਅਨੁਭਵ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਸੇ।

ਆਏ। ਚਲੇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸਾਥ ਰਲਾਏ ॥੩੮॥ ਰਾਮ ਸਰੋਵਰ ਤੀਰਥ ਤੀਰ। ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ। ਪੁਨ ਤਿਹ ਠਾਂ ਗੁਰਦਾਸ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਥਿਤਿ ਤਿਸ ਥਾਨਾ॥੩੯॥ ਰਾਮ ਤਾਲ ਕੀ ਕੋਨ ਇਸਾਨ[1]। ਇਕ ਬਦਰੀ[2]ਸੁਭ ਖਰੀ ਸਥਾਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨੇ। ਤਿਸ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰ ਤਬਿ ਆਸੀਨੇ[3] ॥੪੦॥ ਸਨਮੁਖਿ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਗੁਰਦਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਸਮਾਂ ਘੋਰ ਕਲਜੁਗ ਕੋ ਆਯੋ। ਕਟਕ ਬਿਕਾਰਨਿ ਕੋ ਜਗ[4] ਛਾਯੋ॥੪੧॥ਤਿਨ ਕੋ ਪਾਇ ਪਾਪ ਨਰ ਕਰਿਈਂ।ਅੰਤ ਕਾਲ ਬਿਚ ਨਰਕ ਸੁਪਰਿਈਂ।ਭੋਗ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਸੰਮਤ ਘਨੋ।ਤਹਾਂਸਹਾਇਕ ਕੋਇ ਨ ਬਨੋ॥੪੨॥ਜਿਨ ਹਿਤ ਪਾਪਨਿ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਤਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚਨੋ ਏਕ[5]।ਬਹੁ ਦੂਤਨਿ*ਤੇ ਲਹੈਂ ਸਜਾਈਂ। ਭੋਗ ਪਾਪ ਫਲ ਪੁਨ ਨਿਕਸਾਈ॥੪੩॥ਸ਼ਸ਼ਿਕਰ[6]ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਮਝਾਰੀ।ਆਇ ਪਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਭਾਰੀ। ਅੰਨ. ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਸੋ ਜਾਇ। ਪੁਨ ਦੇਹੀ ਤਿਸ ਕੋ ਮੁਖ ਖਾਇ॥੪੪॥ਦੰਤਨ ਤਰੇ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਵਹਿ। ਪੁਨਹ ਉਦਰ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਸਮਾਵਹਿ। ਤਹਿਂ ਜਠਰਾਗਨਿ ਤੇ ਤਪਤਾਇ। ਪ੍ਰਥਕ ਹੋਇ ਰਸ ਤਹਿਂ ਮਿਲਿ ਜਾਇ ॥੪੫॥ ਜਾਇ ਨਸਾ[7] ਮਹਿਂ ਰੁਧਿਰ ਬਨੈਹੈ।ਇਮ ਹੀ ਸਪਤ ਧਾਤ ਮਹਿਂ ਜੈ ਹੈ।ਪੁਨਹ ਰੇਤ[8]ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਨਿਕਸਾਵਹਿ। ਛਿੱਦ੍ਰ ਜੋਨਿ ਕੇ[9] ਤਬਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਵਹਿ ॥੪੬॥ ਗਰਭ ਬਿਖੈ ਦੁਖ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਂਹੀ। ਬਿਸ਼ਟਾ ਮੂਤ੍ਰ ਮਿਲਨੋ ਬਸਿ[10]ਤਾਂਹੀ।ਜਬਿ ਨਿਕਸਤਿ ਪੁਨਿ ਜੋਨੀ ਦ੍ਵਾਰ।ਛਿੱਦ੍ਰਛੋਟਿ ਦੁਖ ਲਹਤਿ ਅਪਾਰ॥੪੭॥ਇਮ ਜਨਮੈਂ ਤਨ ਪਾਇ ਬਹੋਰੀ।ਮਰਹਿ ਫੇਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਘ ਘੋਰੀ। ਤਨਕ ਮਾਤ੍ਰ ਸੰਕਟ ਇਹ ਕਹੇ। ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਇਂ ਜਿਤਕ ਇਹ ਲਹੇ†॥੪੮॥ ਯਾਂਤੇ ਰਚਹਿਂ ਏਕ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਨਿਤ ਜਿਸ ਪਠਤਿ ਹੋਹਿਂ ਅਘ ਹਾਨੀ। ਰਿਦੇ ਬਸਾਇ ਕਮਾਵੈ ਜੋਈ। ਬਹੁਰ ਨ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਸ ਹੋਈ' ॥੪੯॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸੇ। ਉਪਕਾਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

[1]ਪੂਰਬ ਤੇ ਉੱਤਰ ਦੀ ਵਿੱਚਲੀ ਦਿਸ਼ਾ। [2]ਬੇਰੀ। [3]ਇਸਥਤ ਹੋਏ। [4]ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਜੱਗ ਵਿੱਚ। [5]ਭਾਵ ਇਕ ਸੰਬੰਧੀ ਬੀ। [6]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਕਿਰਨ। [7]ਨਾੜੀ। [8]ਬੀਰਜ [ਸੰਸ:—ਰੇਤਸ੍]। [9]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਦੇ ਛੇਕ ਵਿੱਚ। [10]ਵਸਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:—ਦੂਖਨਿ।

†ਇਹ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਚੰਗਾ ਡੇਦਾਇਕ ਨਕਸ਼ਾ ਬੱਧਾ ਹੈ।

ਚਿਰੀ ਚੁਹਕਾਈ[1] ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਤਰਤਨ ਕੋ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਸੁਖਮਨੀ। ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮਤਾਲ ਈਸਾਨ ਦਿਸ਼[2] ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਰਚਨਿ ਲਗੇ
ਤਬ ਸੁਖਮਨੀ ਦੇ ਸੁਖ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਲੋਕ[3] ਗੁਰੂ
ਪਗ ਬੰਦੇ। ਕੀਨਿ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਬਿਲੰਦੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ
ਢੇਰ। ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਮਹਿਂ ਰਚੀ ਬਡੇਰ॥੨॥ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨਾ।
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਉਰ ਭਗਤ ਵਿਰਾਗੀ।
ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਜਿਨ ਕੀ ਲਿਵ ਲਾਗੀ॥੩॥ਕਹਯੋ ਮਹਾਤਮ ਅਤਿ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।
ਸੰਤਨਿ ਰਿਪੁ ਕੋ[4] ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ। 'ਨਿਰਗੁਨ ਆਪ ਸਰਗੁਨ ਭੀ ਓਹੀ।
ਕਲਾਧਾਰ ਜਿਨ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ'॥੪॥ਤੱਤ੍ਵੰ ਮਸੀ[5] ਬਾਕ ਇਹ ਭਾਖਾ। ਇਮ
ਸ੍ਰੁਤਿ ਸਾਰ ਆਨਿ ਸਭਿ ਰਾਖਾ*।ਕਰਿ ਸੁਖਮਨੀ ਅੰਤ ਮਹਿਂ ਆਪੂ। ਕਹਯੋ
ਮੋਹਾਤਮ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੂ॥੫॥ਸਭਿ ਤੇ ਊਚ ਪਾਇ ਅਸਥਾਨਾ।ਨਿਤ ਪਾਠਕ
ਮਿਟਿ ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ। ਮੈਂ ਮਹਿਮਾ ਕਯਾ ਕਰਵ ਬਖਾਨੀ। ਗੁਰ ਸਰਬੱਗ
ਕਹੀ ਸੁ ਮਹਾਨੀ[6]॥੬॥ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਇਕ ਮਨ ਕਰਿ ਪਾਠ। ਮਿਟਹਿ ਪਾਪ
ਕ੍ਰਿਤ ਜਾਮ ਜੁ ਆਠ[7]। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਨ ਕੋ ਕਟਿ ਜਾਇ। ਪਠਿ ਪ੍ਰਭੁ
ਚਰਨਨਿ ਰਹੇ ਸਮਾਇ॥੭॥ਜਹਾਂ ਬੈਠਿ ਸੁਖਮਨੀ ਉਚਾਰੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਦਰ-
ਸ਼ਨ ਹੁਇ ਫਲ ਭਾਰੀ†‡। ਸਭਿ ਲਿਖਵਾਇ ਉਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਪਰਉਪਕਾਰ

[1]ਪੰਛੀ ਬੋਲੇ। [2]ਪੂਰਬ ਉੱਤਰ ਦੀ ਵਿਚਲੀ ਦਿਸ਼ਾ। [3]ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ। [4]ਸੰਤ ਦੇ ਦੋਖੀ ਨੂੰ। [5]ਭਾਵ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। [6]ਬੜੀ (ਮਹਿਮਾ)। [7]ਕੀਤ ਹੋਏ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਦੇ।

*ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਸੁਖਮਨੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸ਼੍ਰੁਤੀ ਦਾ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਹੈ:—'ਉਤਮ ਸਲੋਕ ਸਾਧਕੇ ਬਚਨ ॥ ਅਮੁਲੀਕ ਲਾਲ ਏਹਿ ਰਤਨ'। ਜਿਸਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਕਿ (ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਆਏ) ਏਹ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਹਨ, ਜੋ ਉਤਮ ਸ਼ਲੋਕ ਹੋਕੇ ਸਾਧੂ ਬਚਨ (ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟੇ ਹਨ) ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੱਤ੍ਵ ਗਿਆਨ ਅਸਾਂ ਨੇ ਆਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਤੱਤ੍ਵ ਗਯਾਨ ਨਾਲ ਜੋ ਉਪਨਿਖਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿੰਦਾਵਸਤ੍ਰ, ਸਾਮ, ਕੁਰਾਨ ਅੰਜੀਲ ਦੇ ਓਹ ਵਾਕ ਜੋ ਸੱਤ ਹਨ ਮਿਲਨਗੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਾਰ ਕੱਢਕੇ ਲਿੱਖਣ ਦੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੫੦ ਤੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੨੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਪਾ:—ਤਿਸ ਬਲ।

‡ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੂਰਬੋਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵੰਨੇ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਰਚਨ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਹੈ।

ਚਰਿਤ ਜਿਨ ਰੂਰੇ ॥੮॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਬਾਨੀ । ਲਿਖਵਾਵਹਿੰ ਰਚਿ ਰਚਿ ਗੁਨਖਾਨੀ । ਬਹੁਰ ਕਥਾ ਔਰੈ ਇਕ ਹੋਈ।ਬਰਨੀ ਬਨੈ[1]ਇਹਾਂ ਅਬਿ ਸੋਈ ॥੯॥ ਰਾਮਕਲੀ ਸ਼ੁਭ ਰਾਗ ਮਝਾਰ । ਡੋਮ[2] ਬਨਾਈ ਲਿਖੀ ਸੁ ਵਾਰ।ਲੱਧਾ ਸਿੱਖ ਤਿਨਹੁੰ ਲੇ ਆਵਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਵਾਵਾ॥੧੦॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਬੂਝੀ ਸਭਿ ਸਾਥਾ । 'ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਹਹੁ ਹਮ ਸਾਥਾ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਤੇ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਕੀਨਿਉਚਾਰਨ ਹਿਤਕੇ ਸੰਗ ॥੧੧॥ਹੁਤੋ ਡੂਮ[3] ਬਲਵੰਡ ਮਹਾਨਾ । ਸੱਤਾ ਤਿਸ ਕੋ ਅਨੁਜ[4] ਸੁਜਾਨਾ । ਦਾਰਿਦ ਤੇ ਦੂਹੂੰਅਨਿ ਦੁਖ ਪਾਯੋ।ਕਰੇਯਤਨ ਧਨ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ॥੧੨॥ਤਬਿਬਲਵੰਡ ਦੇਸ਼ ਕਿਤ ਗਯੋ।ਫਿਰਯੋ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਦਰਬ ਨ ਪਯੋ।ਸੱਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ ਰਹਯੋ ਹੈ।ਕਰਹਿ ਕੀਰਤਨ ਅਨੰਦ ਲਹਯੋ ਹੈ॥੧੩॥ਸੁਖ ਸੋਂ ਕੀਨਸਿ ਨਿਜ ਗੁਜ਼ਰਾਨ।ਪਾਇ ਦਰਬ ਕਰਿ ਪਹਿਰਨ ਖਾਨ। ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖਨ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਵਹਿ।ਸਤਿਗੁਰ ਘਰਤੇ ਸਭਿਕੁਛ ਪਾਵਹਿ॥੧੪॥ਫਿਰ ਬਲਵੰਡ ਬਿਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੇ । ਨਿਰਧਨ ਹੀ ਆਯੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ । ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਅਕੁਲਾਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਸ ਕਵਿਤ ਬਨਾਯੋ॥੧੫॥ਕਬਿੱਤ॥ 'ਆਯੋਨਿਜਦ੍ਵਾਰੇ, ਦਯਾ ਕਲਪਤਰ ਬਾਰੇ[5]ਭਾਰੇ ਬਿਰਦ ਬਿਲੰਦ,ਦੀਨ ਦਰਦ ਬਿਦਾਰੋ ਹੋ । ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਉਧਾਰੀ, ਗਜ ਗ੍ਰਾਹ[6] ਤੇ ਛੁਟਾਰੀ, ਭੀਰ ਰਾਖਸ਼ਨਿ ਮਾਰੀ ਵੈਰੀ ਦੇਵਨਿ ਨਿਹਾਰੇ ਹੋ[7]।ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਮੋਚਨ,ਬਿਲੋਚਨ ਸੁ ਪੁੰਡਰੀਕ[8],ਪੋਚ ਬਲਮੀਕ ਜਸ ਸੋਚ ਕੀਯੋ ਚਾਰੋ ਹੋ[9]। ਗਨਕਾ ਗਿਨੀ ਹੈ ਕੌਨ ਤੀਰਥ ਪਰਸ ਆਈ,ਜੈਸੇ ਏ ਉਧਾਰੋ ਤੈਸੇ ਮੋਹਿ ਕੋ ਉਧਾਰੋ ਹੋ'॥੧੬॥ਚੌਪਈ॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕੇ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰਾ।'ਅਬਿ ਅਲੰਬ ਮੈਂ ਲੀਨਿ ਤੁਮਾਰਾ'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦੀਨਸਿ। 'ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਜੁ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨਸਿ ॥ ੧੭ ॥ ਰਹੁ ਹਮ ਨਿਕਟ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ।ਅਨੁਜ ਸਹਤ ਰਾਗਨਿ ਸੁਰ ਭਰੋ । ਚਲਹਿ ਇਹਾਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਤੁਮਾਰੀ । ਲਹਹੁ ਪਦਾਰਥ ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰੀ'॥੧੮॥ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰ ਧਨ ਦੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਲੇ ਆਇਸੁ ਘਰ ਗਾ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਪੁਨਹ

---

[1]ਕਥਨ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ। [3]ਇਕ ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜਾਤ ਜਿਸਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਨੀਚ ਜਾਤ ਗਿਣਦੇ ਹਨ। ਮਿਰਾਸੀ। [4]ਛੋਟਾ ਭਾਈ। [5]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਆਪਦੇ। [6]ਤੰਦੂਆ। [7]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦੇਖਕੇ (ਸਮਝਕੇ)। [8]ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਛੁਡਾਣ ਵਾਲੇ,ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲ ਵਤ। [9]ਨੀਚ ਬਾਲਮੀਕ ਦਾ ਜੱਸ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਸੋਚ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਸਮੀਪ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਵਾ॥ਮਿਲਯੋ ਅਨੁਜ ਯੁਤ ਕਿਰਤਨ ਗਾਵਾ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਦਾਰਾ॥ਨਾਮ'ਰਾਇ ਬਲਵੰਡ' ਉਚਾਰਾ॥ ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਹੁਇ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਗਾਵੈਂ।ਦੋਨਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁਰਸ[1] ਅਧਿਕਾਵੈ॥੨੦॥ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗੇ॥ਗਾਵਹਿ ਸੁੰਦਰ ਸਭਿ ਸ਼ੁਭ ਲਾਗੇ[2]।ਸਿੱਖ ਸਰਾਹਨ ਕਰਹਿੰ ਸੁਨੰਤੇ।ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸੋ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰੰਤੇ ॥੨੧॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਬਧਾਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਨੇ ਤਿਨ ਗਤਿ ਜਾਨੀ॥–ਹੋਛੇ ਡੂਮ ਜਾਤਿ,ਭਏਮਾਨੀ॥੨੨॥ਆਦਿ ਅੰਤ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਬਿਸਾਰੀ॥ ਹਮ ਬਿੱਦਯਾ ਬਡ, ਭੇ ਹੰਕਾਰੀ[3]। ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨ ਜਾਨਾ। ਗਾਇ ਨੀਕ ਹਮ ਭਏ ਮਹਾਨਾ–॥੨੩॥ ਹੰਕਾਰਤਿ ਕੁਛ ਸਮੈ ਬਿਤਾਵਾ॥ਭਗਨੀ ਕੋ ਸੁ ਬਯਾਹ ਤਬਿ ਆਵਾ॥ਯੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਗਏ। ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਤਿ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਭਏ॥੨੪॥'ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਹਮ ਕਾਰਜ ਕੀਜਹਿ। ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ਆਪ ਅਬਿ ਦੀਜਹਿ। ਜਿਸਤੇ ਕਰਹਿੰ ਬਯਾਹੁ ਹਮ ਭਾਰਾ॥ਪਿਖਹਿੰ ਸੁਨਹਿੰ ਹੁਇ ਸੁਜਸੁ ਤੁਮਾਰਾ' ॥੨੫॥ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਚਿੰਤਾ ਦਿਹੁ ਟਾਰ॥ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਅਤੁਟ ਭੰਡਾਰ॥ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ ਜੇਤਿਕ ਧਨ ਆਵਹਿ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹਮ[4] ਆਨਿ ਚਢਾਵਹਿ॥੨੬॥ਸੋ ਸਭਿ ਹੀ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ*ਕਾਰਜ ਸਰਬ ਸੁਧਾਰੀ[5]'। ਦੂਹੂੰ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਏ। ਗੁਰ ਜਸ ਉਚਰਤਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਏ॥੨੭॥ਜਾਮਨਿ ਬਿਤੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਹੋਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਆਇ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਮਿਲਹਿੰ ਅਕੋਰ। ਬੰਦੈਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੨੮ ॥ ਸਭਿ ਦਿਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਗਿਨਿ ਜਬੈ। ਭਯੋ ਰਜਤਪਨ ਇਕ ਸੌ ਤਬੈ।ਦੁਹੂੰ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਸਗਰੇ ਦੀਨਿ। ਗਰਬੇ ਮੂਢ ਨਹੀਂ ਤਬਿ ਲੀਨਿ ॥੨੯॥ ਦਿਏ ਬਗਾਇ[6]ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੇ। 'ਹਮ ਸੋਂ ਕਰਨਿ ਮਸ਼ਕਰੀ ਲਾਗੇ। ਕਯਾ ਹਮ ਲੈਕੇ ਬਯਾਹ ਰਚਾਵਹਿ।ਧਨ ਬਹੁ ਘਰ ਤੇ ਕਯੋਂ ਨ ਦਿਵਾਵਹਿ॥ ੩੦॥ਸੁਨਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ।'ਪੂਰਹਿੰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਛ ਕੀਨਿ। ਲਿਹੁ ਧਨ ਇਤੋ, ਨਿਬਾਹਹੁ ਕਾਰ। ਕਰਤਿ ਕੀਰਤਨ ਲਹਹੁ ਉਦਾਰ[7]' ॥

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲਗਦ ਹਨ। [3]ਅਸਾਂ ਪਾਸ ਬੜੀ ਵਿੱਦਯਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਕੇ) ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਏ ਹਨ। [4]ਸਾਨੂੰ। [5]ਸੁਧਾਰਨਗੇ। [6]ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ। [7]ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਬਹੁਤ (ਧਨ) ਲਵੋਗੇ (ਹੋਰ)।

*ਐਸੇ ਥਾਈਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਮੁਰਾਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਯਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੩੧)

੩੧॥ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਨਿਤ ਤੁਮ ਲੇਨਾ।ਏਕ ਬਾਰ ਨਹਿ ਕੀਨਸਿ ਦੇਨਾ। ਸਦਾ ਤੁਮਾਰੀ ਸਾਂਝ ਹਮਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਫੇਰਹੁ ਲੀਜਹੁ ਇਹੁ ਪਸਾਰੇ' ॥੩੨॥ ਬਹੁਤ ਨੰਮ੍ਰਤਾ[1] ਕਰਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ।ਤਬਿ ਸਭਿ ਦਰਬ ਹਾਥ ਨਿਜ ਗਹਯੋ। ਲੇ ਗਮਨੇ ਮਤਿਮੰਦ ਨਿਕੇਤ।ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਗੁਰ ਨਿੰਦ ਸਮੇਤ ॥੩੩॥ 'ਨਹੀਂ ਆਜ ਤੇ ਨਿਕਟ ਪਧਾਰਹਿਂ। ਨਹੀਂ ਕੀਰਤਨ ਕਬਹੁਂ ਉਚਾਰਹਿਂ। ਹਮਰੋ ਕਾਰਜ ਸਰਯੋ ਨ ਕੋਈ।[2] ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਰਹਿ ਕਜਾ ਪੁਨਿ ਹੋਈ'॥੩੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦ੍ਵੈ ਰਹੇ ਅਵਾਸ। ਨਹਿ ਗਮਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਜਬਿਹੀ ਜਾਨੋ।ਸਿੱਖਨਨਿ ਸੌਂ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੋ।੩੫।'ਨਹੀਂ ਰਬਾਬੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਜਾਹੁ ਸਦਨ ਤੇ ਲਯਾਉ ਬੁਲਾਏ'। ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਰੇ।ਜਾਇ ਘਰੋ ਤਿਨ ਸਾਥ ਉਚਾਰੇ॥੩੬॥'ਉਠਹੁ ਚਲਹੁ ਬਡਭਾਗ ਤੁਮਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਤੁਮਹੁ ਹਕਾਰਾ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਰਾਜਤਿ ਜਹਿਂਵਾ।ਤੂਰਨ ਲਿਹੁ*ਦਰਸ਼ਨ ਅਬਿ ਤਹਿਂਵਾ' ॥੩੭॥ ਸੁਨਿ ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡਹਿ ਕਹਯੋ।'ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕਹਾਂ ਹਮ ਲਹਯੋ[2]।ਜਬਿ ਹਮ ਕਿਰਤਨ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਇ। ਆਇ ਦੀਵਾਨ ਸਰਬ ਲਗ ਜਾਇ॥੩੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਵਿਚ ਬੈਠਹਿ ਆਈ।ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਹਿ ਸਭਿ ਲਗਿ ਪਾਈ।ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਆਨਿ ਚਢਾਵਹਿਂ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸੁਜਸੁ ਅਲਾਵਹਿਂ ॥੩੯॥ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਕੇ ਹਮ ਮੂਲਾ।ਨਹਿਂ ਜਬਿ ਜਾਇਂ ਹੋਇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ[3]।ਤਿਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਨ ਕਹਿ ਹੈ ਕੋਇ। ਧਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਿਤ ਤੇ ਹੋਇ॥੪੦॥ ਹਮ ਬਿਨ ਬੈਠਯੋ ਰਹੈ ਇਕਾਂਕੀ।ਮਹਿਮਾ ਸਕਲ ਜਾਇ ਹੈ ਤਾਂਕੀ[4]'। ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪੁਨ ਸਮਝਾਏ। 'ਸਮਤਿ ਬਿਸਾਰਿ ਕਹਾਂ ਗਰਬਾਏ ॥੪੧॥ ਕਜਾ ਅਨਬਨ ਬੋਲਹੁ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।ਕਹਿ ਬਾਵਰ, ਕੈ ਜਿਮ ਮਦਪਾਨੀ[5]।ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸ਼ੋਭਹੁ ਭਲੇ।ਕਰਹੁ ਕੀਰਤਨ ਤਿਨ ਕੇ ਮਿਲੇ ॥੪੨॥ ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਤੁਮਰੀ ਬਡਿਆਈ। ਬਹੁਰੋ ਦਰਬ ਲੇਹੁ ਸਮੁਦਾਈ। ਉਠਹੁ ਚਲਹੁ ਮਾਨਹੁ ਬਚ ਮੇਰਾ।ਤੁਮ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਘਨੇਰਾ' ॥੪੩॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿਖ ਕਹਿ ਬਹੁ ਹਾਰਯੋ। ਨਹੀਂ ਚਲਨਿ ਕੋ ਮੂਢ ਉਚਾਰਯੋ।ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰੇ। 'ਨਹਿ ਆਵਤਿ ਬਿਨਮਤਿ[6] ਹੰਕਾਰੇ' ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਔਰ

[1]ਨਰਮੀ। [2]ਅਸਾਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ। [3]ਜਦ ਅਸੀਂ ਨਾ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਉਲਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਅਥਵਾ (ਰੱਈ) ਉਲਟ ਜਾਏਗੀ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [5]ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਜਿਵੇਂ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਸ਼ੁਦਾਈ ਅਥਵਾ ਸ਼ਰਾਬੀ। [6]ਮੂਰਖ। *ਪਾ:—ਚਲਹੁ।

ਪਠਾਵਾ। ਲੇਨਿ ਹੇਤ ਤਿਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਾ। 'ਚਲਹੁ ਰਬਾਬੀ ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਤਿ। ਢਿਗ ਚਲਿ ਨਿਜ ਦੁਖ ਕਸੋਂ ਨ ਉਚਾਰਤਿ ॥੪੫॥ ਨੌਂ ਨਿਧ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਰਮਾ[1] ਬਡੇਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਰੁਖ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹੇਰੀ[2]। ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਸ਼ਾਰਤਿ ਆਪ ਉਸਾਰਤਿ[3]।ਤਿਸ ਢਿਗ ਜਾਤਿ[4]ਬਿਲਮ ਨਹਿੰਧਾਰਤਿ॥੪੬॥ ਅਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਤੁਮ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਕੈਸੇ।ਸਮਝ ਸੁ ਮਿਲਹੁ, ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਬੈਸੇ'[5]। ਦੋਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਗਰਬ ਧਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਤਿਨ ਢਿਗ ਹਮਹੁ ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਲਹ੍ਯੋ॥ ੪੭॥ਨਹੀਂ ਜਾਇਂ ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਪਾਸ।ਤਿਨ ਕੋ ਤਜਿ ਹਮ ਰਹੈਂ ਅਵਾਸ।ਕੇਤੇ ਜਤਨ ਬਨਾਵਹੁ ਕੋਈ।ਗੁਰ ਸੰਗ ਹਮਰੋ ਮੇਲ ਨ ਹੋਈ'॥੪੮॥ਸੁਨਿਕਠੋਰ ਬਾਨੀ ਤਿਨ ਕੇਰੀ।ਕਹ੍ਯੋ ਜਾਇ ਗੁਰ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।'ਪ੍ਰਭੁਜੀ ਨਹਿਂਮਾਨੈਂ ਕਿਮ ਮੂਢੇ। ਰਹ੍ਯੋ ਗਰਬ ਮਦ ਰਿਦੇ ਅਰੂਢੇ' ॥੪੯॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਝੂਠੇ ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਨਿ ਮਹਾਨਾ*। ਆਪ ਚਲਨਿ ਕੋ ਬਸੌਂਤ ਬਿਚਾਰਾ।–ਤਿਨਕੇ ਬਿੱਦਸਾ ਕੋ ਅਹੰਕਾਰਾ॥੫੦॥ ਸਾਦਰਆਨਹਿ ਤਿਨ ਕੋ ਜਾਇ। ਬਹੁਰੋ ਦਰਬ ਦੇਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਨ ਗੁਰ ਜਸੁ ਗਾਵਹਿਂ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਬਸਾਵਹਿਂ॥੫੧॥ਚਹੀਅਹਿ ਰੁਚਿਰ ਰਬਾਬੀ ਹਮੈ। ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਨ ਦੋਨਹੁ ਸਮੈ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਭੇ ਗੁਰ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਜਿਨ ਸੁਭਾਵ ਪਰ ਕਵਿ ਬਲਿਹਾਰੀ॥੫੨॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ'ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀਅੰਸੂ॥੪੩॥

੪੪. [ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ । ਭਾਈ ਲੱਧਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਧਰਮਸਾਲ ਸਾਲੋ ਜਹਾਂ ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨਿਕੇਤ।–ਆਪ ਜਾਇ ਆਨਹਿਂ ਤਿਨਹਿ–ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਇਸ ਹੇਤੁ ॥੧॥ ਨਿਸਾਨੀਛੰਦ ॥ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਹਿ ਤਿਨ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ। ਕਰਨਿ ਹੇਤੁ ਆਦਰ ਸ਼ਬਦ, ਸੋ ਗਾਵਨ ਹਾਰੇ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿ ਗੁਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਇਹ[6] ਰਾਖੇ। ਗਾਇ

---

[1]ਲਛਮੀ। [2]ਦੇਖਦੀ ਹੈ। [3]ਇਸ਼ਾਰਾ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ)। [5](ਇਹ ਗਲ) ਸਮਝਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਡੀਕਦੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। [6]ਇਹ ਰਬਾਬੀ।

*ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਾ ਗੁਰ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਜੋ ਪਿਆਰ ਤੇ ਅਦਬ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈਸੀ, ਉਹ ਕਾਰਨ ਸੀ ਇਤਨੀ ਮਿਹਰ ਦਾ। ਇਹ ਗਲ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਛੰਦ ੨ ਤੇ ੩ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਅਰਥ ਬਣੂੰ:–(ਲੋਕ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਝੂਠਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਕੋ ਸਿਖ ਸੁਨਹਿਂ ਭਿਲਾਖੇ[1] ॥੨॥ਬਹੁਤਨਿ ਕੋ ਕੱਲਯਾਨ ਹੈ ਸੁਨਿਬੇ ਅਰੁ ਗਾਏ।ਬਹੁਰੋ ਆਦਰ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਬੀਚਾਰਤਿ ਜਾਏ।ਪੌਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਠਾਂਢੇ।ਦੇਖਿ ਨ ਆਦਰ ਉਠਿ ਕਰਯੋ ਉਰ ਗਰਬ ਜੁ ਬਾਢੇ॥੩॥ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਦੋਨਹੁ ਮੁਗਧਮੁਖ ਧਰਿਕਰਿ ਮੌਨਾ।ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿਂ ਨ ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਲਿ ਆਏ ਭੌਨਾ[2]। ਸੱਤੇ ਅਰੁ ਬਲਵੰਡ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਾਖੀ।'ਕੋ ਕਾਰਨ ਐਸੋ ਭਯੋ ਜਿਸ ਤੇ ਰਿਸ ਰਾਖੀ ? ॥੪॥ ਆਵਨ ਜਾਨੋ ਦਰਬ ਹੈ ਨਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਪੈ ਹੈ।ਇਸ ਤੇ ਰਿਸ ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਕਰੀ ਪੁਨ ਬਹੁਤੇ ਦੈ ਹੈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਕੋਸ਼[3] ਹੈ ਕਮਤੀ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਕਿਰ-ਤਨ ਕਰਹੁ ਆਵਹਿ ਤੁਮ ਪਾਹੀ[4]'॥੫॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਬਲਵੰਡ ਤਬਿ 'ਹਮ ਪਿਖਯੋ ਨ ਕੋਈ।ਕਹਾਂ ਖਜ਼ਾਨੋ ਹੈ ਧਰਯੋ ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ਜੋਈ। ਇਕ ਸਹੰਸ ਮੇਂ ਬਯਾਹੁ ਹੁਇ,ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਪਾਏ।ਨਹਿਂ ਗਮਨਹਿਂ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਅਬਿ ਕਯਾ ਲੇਹਿਂ ਕਮਾਏ॥੬॥ਅਪਰਥਾਨ ਰਹਿ ਕਰਿ ਕਹੂੰ ਨਿਜ ਰਾਗ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਲੇਹਿਂ ਦਰਬ ਉਰ ਭਾਵਤੋ, ਕਹਿ ਤਾਨ ਰਿਝਾਵੈਂ। ਜਿਤੇ ਬਰਖ ਤੁਮ ਢਿਗ ਰਹੇ ਬਿੱਦਯਾ ਨਿਜ ਖੋਈ।ਸੁਨਿ ਰੀਝਤਿ ਜਾਨਤਿ ਗੁਨਨਿ ਪੈ ਮੌਜ ਨ ਕੋਈ[5]॥੭॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਬ ਭਏ ਜਗ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਜਾਨਯੋ। ਮਰਦਾਨਾ ਜਬਿ ਰਾਖਿਓ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟਾਨਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਜੀ ਤੁਮਰੋ ਪਿਤ ਜੋਈ।ਪ੍ਰਗਟ ਰਬਾਬੀ ਕਰਤਿ ਭੇ ਇਮ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ॥੮॥ ਤੁਮ ਢਿਗ ਹਮ ਕਿਰਤਨ ਕਰੈਂ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਗਾਵੈਂ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਬਹੁ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਬਸਤੂ ਗਨ ਲਯਾਵੈਂ। ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਉਚਰਹਿਂ ਤੁਮੈ ਪੂਜਹਿਂ ਧਨ ਆਨੈਂ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਮਰੇ ਰਾਗ ਕੋ ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਮਾਨੈ ॥ ੯ ॥ ਇਤਨੋ ਗੁਨ ਹਮਰੋ ਮਹਾਂ ਕੁਛ ਜਾਨਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਆਧੀ ਭੇਟ ਕੋ ਦਿਹੁ ਹਮ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਅਬਿ ਜਾਨੀ ਪਰਿ ਹੈ ਭਲੇ ਕਿਮ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੋ।ਵਸਤੁ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦਰਬ ਬਹੁ ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਪਾਵੋ॥੧੦॥ਹਮ ਅਬਿ ਰਹਿ ਕੇ ਅਪਰ ਢਿਗ ਲੇਂ ਗੁਰੂ ਬਨਾਈ। ਪੂਜਾ ਹੋਵਹਿ ਤਿਸੀ ਕੀ ਮਾਨਹਿ ਸਮੁਦਾਈ।ਹਮ ਅਧੀਨ ਕਰਿਬੋ ਗੁਰੂ ਨਹਿ ਤੁਮਨੇ ਜਾਨਾ।ਅਬਿ ਪੀਛੇ ਪਛੁਤਾਇ ਹੋ ਮਨਤਾ ਹੁਇ ਹਾਨਾ ॥੧੧॥ ਜਹਾਂ

---

[1] ਚਾਹ ਨਾਲ। [2] ਕਿ ਸਾਡੇ ਘਰ ਤੁਰ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। [3] ਖਜ਼ਾਨਾ। [4] ਭਾਵ ਧਨ ਤੁਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾਏਗਾ। [5] (ਸਾਡੇ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਤੇ ਸੁਣਕੇ ਰੀਝਦੇ ਬੀ ਰਹੇ ਹੋ, ਪਰੰਤੂ (ਅਸਾਂ) ਕੋਈ ਮੌਜ ਨਹੀਂ ਮਾਣੀ ।(ਅ)ਤੁਹਾਡੀ ਮੌਜ (=ਦਰਯਾ ਦਿਲੀ—ਸਖਾਵਤ—ਅਸਾਂ ਪਰ)ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਰਾਗ ਹਮ ਕਰਹਿੰਗੇ ਗੁਰੁ ਤਿਸੈ ਬਨਾਵਹਿ। ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟ ਨ ਜਾਹਿੰਗੇ ਏਕਲ ਰਹਿ ਜਾਵਹਿ[1]। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਤਿ ਬਹੁ ਛਿਮਾ-ਨਿਧਾਨ॥ ਨਿਜ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਛੁਭਤਿ ਨਹਿਂ ਸੁਨਿ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨ॥੧੨॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿ ਕੀ ਜਬਿ ਨਿੰਦ ਸੁਨਾਈ॥ਕਰਿ ਧਿਕਾਰ ਨਿਕਸੇ ਸਦਨ ਰਿਸ ਉਰ ਮੈਂ ਛਾਈ। 'ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇ ਤਿਲਕ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਤੁਮ ਕੀਨੀ। ਫਿਟ ਜਾਵਹਿਗੀ ਦੇਹਿ ਤੁਮ ਰੁਜ ਤੇ ਹੁਇ ਹੀਨੀ[2]' ॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਇ ਕਰਿ ਥਲ ਥੜ੍ਹੇ[3] ਸੁਹਾਏ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਇਕਠੀ ਭਈ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਏ॥ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਆਇਸੁ ਦਈ'ਤੁਮ ਰਾਗ ਸੁਨਾਵਹੁ॥ਗਾਵਹੁ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਤਾਨ ਜੁਤਿ ਵਿੱਦਯਾ ਇਹੁ ਪਾਵਹੁ'॥੧੪॥ ਗਹਨੋ ਦੁਤਾਰਾ ਸਿੱਖ ਕਿਹ,ਕਿਨ ਗਹੀ ਰਬਾਬੈਂ॥ਹੁਇਨਿ ਸ਼ੌਕ ਗਾਵਨਿ ਲਗੇ ਸਭ ਭਏ ਅਜਾਬੈਂ[4]। ਬਚਨ ਮਾਨਿਬੋ[5]ਗੁਰੂ ਕੋ ਬਿੱਦਯਾ ਸਭਿ ਪਾਈ। ਜਾਨਤਿ ਹੁਤੇ ਨ ਰਾਗ ਕੋ ਗਾਵਤਿ ਬਿਸਮਾਈ॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਰਾਗ ਕੋ ਗੁਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨਾ। ਬਰ ਦੀਨੋ 'ਤੁਮ ਪ੍ਰੇਮ ਜੁਤ ਹਮਰੋ ਬਚ ਮੰਨਾ॥ ਅਬਿ ਤੇ ਬਿੱਦਯਾ ਰਾਗ ਕੀ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਆਈ*। ਗਾਵਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁ ਪ੍ਰੀਤ ਧਰਿ ਲੈਂ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਈ॥੧੬॥ਡੋਮ ਜਾਤਿ ਪਛੁਤਾਇ ਹੈਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਡਹਿਕਾਏ। ਲੀਏ ਸਬਦ ਘਰ ਘਰ ਫਿਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਹੁਇਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਪਾਇਂ ਅਨਾਦਰ ਜਿਤ ਕਿਤੀ ਬਿਨ ਕਹੇ ਸੁ ਜਾਵੈਂ॥ਤਊ ਨ ਸਿਖ ਮੁਖ ਲਾਇ ਹੈਂ ਦੁਖ ਲਹਿ ਅਕੁਲਾਵੈਂ' ॥੧੭॥ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਬਰ ਦਿਯੋ ਬਿੱਦਯਾ ਸ਼ੁਭ ਪਾਈ॥ਸ੍ਰਾਪ ਡੂਮ ਮੂਢਨਿ ਲਹਯੋ ਭਾਵੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਿਰਤਨ ਸਿਖ ਕਰਹਿਂ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸ਼ੁਭ ਗਾਵੈਂ॥ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਬਡ ਪ੍ਰੇਮ ਹੁਇ ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਟਿਕਾਵੈਂ॥੧੮॥ਪਟਨੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਈ। ਕਰ ਬੰਦਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਬਹੁ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਸੱਤੇ ਅਰੁ ਬਲਵੰਡ ਕੋ ਤਿਨ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨਾ॥ 'ਕਹਾਂ ਗਏ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਅਬੈ ਨਹਿਂ ਕਰਤੇ ਗਾਨਾ?'॥੧੯॥ਗੁਰ ਬੋਲੇ'ਸੋ ਫਿਟਿ ਗਏ ਨਹਿਂ ਪਚਯੋ ਹੰਕਾਰਾ। ਗਰਬਤਿ ਮੂਰਖ ਨਿੰਦ ਕਹਿਂ, ਲਹਿਂ ਕਸ਼ਟ ਉਦਾਰਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਮਸਤਕ ਜੋ ਲਗਹਿ ਸੋ ਸਿਖ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ ਤਿਨਹੁ ਕੀ ਨਹਿਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਵੈ॥੨੦॥ ਕਰਹਿ ਸਿਪਾਰਸ਼ ਜਬਹਿ ਕੋ ਹਮ ਦੇਹਿਂ ਰਜਾਈ। ਤਿਸ ਕੋ ਮੁਖ ਕਾਲਾ ਕਰਹਿਂ ਸਿਰ ਕੋ ਮੁੰਡਵਾਈ।

[1]ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਜਾਓਗੇ। [2]ਨਿਕਾਰੀ। [3]ਥੜ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੁਖਭੰਜਨੀ ਕੋਲ ਵਾਲਾ)। [4]ਅਚਰਜ। [5]ਮੰਨਕੇ। *ਭਾਵ ਰਾਗੀ ਸੰਪਰਦਾ ਟੁਰੀ।

ਬਹੁਰ ਚਢਾਵਹਿੰ ਗਧੇ ਪਰ ਪੁਰਿ ਫੇਰਹਿਂਸਾਰੇ।ਢੋਲ ਬਜਹਿਤਿਹਸੰਗ ਤਬਿ ਨਰ ਨਾਰਿ ਨਿਹਾਰੇ*'॥੨੧॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੰਗਤਿ ਬਿਸ-ਮਾਈ।ਸੀਸ ਧੁਨਹਿ ਹੋਈ ਬੁਰੀ ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਈ। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਨੀ । ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਕੋ ਲਗਹਿ ਨਹਿਂ ਬੋਲਹਿ ਨਹਿਂ ਬਾਨੀ॥੨੨॥ਉਪਜਯੋ ਰੋਗ ਸ਼ਰੀਰ ਮਹਿਂ ਥੋਰਨ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਤੇ ਗ੍ਰਸਤਿ ਭੇ ਸੁਖ ਕਿਤਹੂ ਨਾਂਹੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਾਚਨਿ ਜਾਤਿ ਜਬਿ,ਇਨ ਦਿਸ਼ਿ ਨਹਿਂ ਦੇਖੈਂ।ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਇ ਗਾਰੀ ਕਢਹਿਂ ਦੈਬੋ ਕਿਸ ਲੇਖੈ[1]॥੨੩॥ਕਰਹਿਂ ਅਨਾਦਰ ਸ੍ਵਾਨ ਸਮ ਘਰ ਤੇਨਿਕਸਾਵੈਂ[2]।ਵਹਿਰਜਾਇ, ਤਹਿ ਭੀ ਤਥਾ, ਨਹਿਂ ਆਦਰ ਪਾਵੈਂ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਨ ਤੇ ਹੰਕਾਰੇ। ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਦੁਖਪਾਇ ਸੋ, ਕੋ ਨਹੀਂ ਉਬਾਰੇ॥੨੪॥ ਇਨ ਹੂ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ ਬਿਨਤੀ ਭਨਿ ਦੀਨਾ[3]। ਮਨ ਭਾਵਹਿ ਬਖਸ਼ਹਿ ਤਿਸਹਿਂ ਨਤੁ ਦੁਖ ਮਹਿਂ ਲੀਨਾ। ਸਗਰੇ ਜਗ ਤ੍ਯਾਗੇ ਜਬਹਿ ਨਹਿਂ ਬੈਠਨਿ ਪਾਵੈਂ। ਭੀਖ ਸਰੀਖੀ ਨਹਿਂ ਪਰਹਿ[4] ਤ੍ਰਿਸਕ੍ਰਿਤ[5]ਜਿਤ ਜਾਵੈਂ॥੨੫॥ਪਛੁਤਾਇ ਦੁਖ ਪਾਇਕੈ,ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ। ਸਿੱਖਜਨਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ ਭਨਤਿ ਕਿਨਹੂੰ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ।'ਕਾਰੋ ਮੁਖ ਕਰਿਵਾਇ ਜੋ ਸੋ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨੇ । ਤੁਮ ਸ੍ਰਾਪੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੰਕਾਰ ਜਿ ਠਾਨੇ'॥੨੬॥ਬੈਠ ਬਿਸੂਰਤਿ ਘਰ ਬਿਖੈ–ਹਮਨੈ ਕ੍ਯਾ ਕੀਨਾ। ਆਇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਹਿਂ ਆਦਰ ਦੀਨਾ। ਕਹਿ ਕਠੋਰ ਨਿੰਦਾ ਕਰੀ ਕ੍ਯਾਥੇਹਮ ਕੀਰੇ[6]।ਝੂਠੇ ਧਾਰਿਗੁਮਾਨਕੋ ਨਹਿਂ ਲਖ੍ਯੋ ਗਹੀਰੇ ॥੨੭॥ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਪੰਚੋ ਗੁਰੂ ਸਮ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ।ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਰਯੋ ਨ ਅੱਗ੍ਰ ਕੋ ਰਿਪੁ ਸ੍ਰਾਪ ਬਿਨਾਸੇ। ਮੂਰਤਿ ਇਹੀ ਖੁਦਾਇ ਕੀ ਜਿਸ ਕੋ ਅਪਮਾਨਾ। ਹਮ ਕੋ ਸੁਖ ਕਿਮ ਹੋਇ ਹੈ ਗੁਰ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਭਾਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰਨਿ ਕਰਯੋ ਉਰ ਭਯੋ ਹੰਕਾਰਾ।ਹਮ ਹੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ਤੇ ਬਡੇ,ਇਮ ਭਾ ਮਦਭਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਸਭਾ ਸਨਮਾਨ ਹ੍ਵੈ[7] ਹਮ ਜਰਯੋ ਨ ਸੋਈ।ਘੋਰ ਆਪਦਾ ਮੈਂ ਪਰਿ ਨਹਿਂ ਰੱਖਯਕ ਕੋਈ–॥ ੨੯ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਝੂਰਤੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਇਮ ਆਈ।

---

[1]ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਰਹਿਆ। [2]ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [3]ਕਹੇ ਆਜਜ਼ ਹੋਕੇ। [4]ਭਿੱਖਜਾ ਜਿਹੀ (ਨਖਿੱਧ ਚੀਜ਼) ਬੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। [5]ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਕੰਗਲੇ, ਤੁੱਛ। [7]ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਦਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

*ਤਦੋਂ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਇਕ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ 'ਨਸ਼ਰ ਕਰਨਾ', ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਇਨਾਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨਸ਼ਰ ਕਰਾਂਗੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਥੋੜੇ ਅੱਖਰ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਅਜ ਕਲ 'ਨਸ਼ਰ ਕਰਨ' ਦੇ ਅਰਥ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

–ਲੱਧਾ ਸਿੱਖ ਲਹੌਰ ਮੈਂ ਤਿਹ ਬਡ ਬਡਿਆਈ। ਕਈ ਬਾਰ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਸਤੁਤਿ ਉਚਾਰੀ॥ਤਿਸ ਕੇ ਸਮਦੂਸਰ ਨਹੀਂ ਅਸ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥੩੦॥ ਸੋ ਬਖਸ਼ਾਵਹਿਗੋ ਹਮੈਂ–ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਸ ਠਾਨੀ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨੇ ਜੁਗਲ ਸਭਿ ਕਰਿ ਮਦਹਾਨੀ[1]।ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਪੰਥ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਥਾਈਂ।ਬਿਰਤਿ ਮਿਲਹਿ ਸਿਖ ਗਰੀ ਮਹਿ ਇਤ ਉਤ ਟਰਿ ਜਾਂਈ ॥੩੧॥ ਕੋ ਸਿਖ ਬਦਨ ਦੁਰਾਇ ਨਿਜ ਅੰਚਰ ਕੋ ਡਾਰੇ। ਨਹਿ ਦਿਖਾਇ ਮੁਖ ਆਪਨੋ, ਨਹਿ ਤਿਨਹੁ ਨਿਹਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਅਘੀ ਸਮ ਜਾਨਿਕੇ ਬੋਲੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ–ਇਹ ਗੁਰ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪਤਿ ਮਹਾਂ ਕਿਤ ਮਿਲੈ ਨ ਢੋਈ–॥੩੨॥ ਪਹੁੰਚੇ ਲੱਧੇ ਕੇ ਸਦਨ ਕਿਨ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਸੱਤੇ ਜੁਤ ਬਲਵੰਡ ਜੋ ਤੇਰੇ ਗ੍ਰਿਹ ਆਵਾ'। ਦੌਰਿ ਪੌਰ ਪਟ ਭੇਰਿਕੈ[2] ਅੰਤਰ ਹੁਇ ਬੈਸਾ। ਫਿਟਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਦੁਖ ਬਾਢਯੋ ਤੈਸਾ॥੩੩॥ਪੌਰ ਖਰੇ ਹੁਇ ਕੌਰ ਲਗਿ[3] ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ ਸੁਨਿ[4] ਸਿਫਤ ਮਹਾਨੀ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿ ਨਾਮ ਤੁਵ ਕਹਿਂ–ਪਰਉਪਕਾਰੀ–।ਕਰਿ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀਨ ਲਖਿ ਕਟਿ ਬ੍ਰਿਥਾ ਹਮਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਲਾਜ ਨਾਮ ਕੀ ਰਾਖੀਏ ਅਰਦਾਸ ਸੁਨੀਜੈ।ਏਕ ਬੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਹਮਰੀ ਸੁਧਿ ਦੀਜੈ।ਆਨ ਥਾਨ ਤੁਝ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਜਿਸਕੇ ਢਿਗ ਜਾਵੈਂ। ਦਰ ਤੇਰੇ ਹਮ ਪਰ ਰਹੇ ਕਰਿ ਜਨੌਂ ਉਰ ਭਾਵੈ॥੩੫॥ਮਾਰਹੁ ਕਿਧੌਂ ਜਿਵਾਇ ਦਿਹੁ ਹਮ ਤੋਹਿ ਅਧੀਨਾ। ਘਰ ਨਿਕਸੇ ਤਕ ਸ਼ਰਨ ਤੁਵ ਕੀਜਹਿ ਦੁਖ ਹੀਨਾ'। ਇਸਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁਬੇਨਤੀ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ।ਬੈਠਿਰਹੇ ਦਰ ਪਰ ਤਬਹਿ,ਹੁਇ ਲਜਤਿ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੬॥ਲੱਧਾ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਬਿਖੈ–ਮੈਂ ਕਿਯ ਉਪਕਾਰਾ। ਸਭਿ ਤਜਿ ਮੇਰੇ ਦਰ ਪਰੇ ਇਨ ਕਾਰਜ ਭਾਰਾ[5]। ਕਹਨਿ ਬਨਹਿ ਨਹਿਂ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਮੁਖ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕਾਰੋ।ਕਿਮ ਕਾਰਜ ਇਨ ਕੋ ਬਨਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋ ਉਪਚਾਰੋ–॥੩੭॥ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰਯੋ–ਆਪਹੀ ਕਰਿਹੌਂ ਮੁਖ ਕਾਰਾ।ਚਢਿ ਗਰਧਬਪਰ[6] ਜਾਇ ਹੌਂ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰਾ।ਤੌ ਕਹਿਬੋ ਨੀਕੋ ਅਹੈ ਬਨਿ ਹੈ ਇਨ ਕਾਜੁ।ਦੇਖਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸਜਾਇ ਕੋ ਗੁਰ ਦੇਹਿ ਨਿਵਾਜੁ–॥੩੮॥ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਦਰ ਖੋਲਿ ਕੈ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਏ। ਧੀਰ ਦੀਨਿ 'ਕਰਿਹੌਂ ਜਤਨ ਗੁਰ ਇੱਛ ਪੁਰਾਏ'। ਤਿਸ ਦਿਨ ਰਾਖੇ ਪਾਸ ਨਿਜ ਪੁਨ ਉਠਯੋ ਸਕਾਰਾ।ਪੁਰਬ ਮੂੰਡ ਮੁੰਡਾਇਕੈ

[1]ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [2]ਬੰਦ ਕਰਕੇ। [3]ਕੌਲੇ ਨਾਲ ਲੱਗਕੇ। [4]ਸੁਣੀ ਹੈ। [5]ਜੋ ਮੈਂ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਭ(ਥਾਂ)ਛੱਡਕੇ ਮੇਰੇ ਦਰ ਆ ਪਏ ਹਨ,ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਢੱਡਾ(ਔਖਾ)ਹੈ। [6]ਖੋਤੇ ਤੇ।

ਮੁਖ ਕੀਨਸਿ ਕਾਰਾ॥੩੯॥ ਗਰਧਬ ਕਰਿ ਭਾਰਾ ਲਿਯੋ[1] ਹੁਇ ਤਿਸ ਅਸ-ਵਾਰੋ। ਸੰਗ। ਢੋਲ ਬਜਵਾਇਓ ਨਰ ਪਿਖਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰੋਂ।ਮਗ ਨਿਸ ਬਸਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪੁਰੀ ਆਗਲ ਦਿਨ ਆਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਨਗਰ ਕੀ ਕਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ ॥੪੦॥ ਕੌਤਕ ਹੇਤੁ ਬਿਲੋਕਬੇ ਨਰ ਭੇ ਸਮੁਦਾਯਾ॥ ਗਰੀ ਗਰੀ ਫਿਰ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਬੇਖ ਦਿਖਾਯਾ॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਾਲਕ ਤਰੁਨ ਬ੍ਰਿਧ ਸਕਲ ਨਿਹਾਰਾ। ਜਸੁ ਪਸਰਯੋ ਸਭਿ 'ਧੰਨ' ਕਹਿਂ 'ਕਿਯ ਬਡ ਉਪਕਾਰਾ ॥੪੧॥ਕੌਨ ਸਕੈ ਕਰਿ ਇਸ ਬਿਧੀ ਪਰ ਹੇਤੁ ਬਿਸਾਲਾ।ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਜੋ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਪਤਿ ਆਪਨੀ ਨਹਿਂ ਨੈਕ ਬਿਚਾਰਾ। ਪੂਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਕ ਕੋ ਇਮ ਬੇਖ ਸੁਧਾਰਾ'॥੪੨॥ਢੋਲ ਬਜੈ ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਹੇਰਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ॥ਗਰੀ ਗਰੀ ਫਿਰਿ ਸਭਿ ਪੁਰੀ ਸਿਖ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥ ਥਰੇ ਸੁਹਾਵਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਾਨਾ। ਤਿਤ ਕੋ ਗਰਧਬ ਪ੍ਰੇਰਿ ਕੈ ਆਯੋ ਸਮੁਹਾਨਾ ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਲਧੇ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਬਖਸ਼ੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੱਧਾ ਪਰਪਉਕਾਰ ਹਿਤ ਸ਼ੰਕ ਨਹੀਂ ਮਨ ਕੀਨਿ ।-ਇਨਕੋ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਾ ਮੇਰੋ ਹੁਇ ਹੀਨ ॥੧॥ ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਸੀਸ ਮੁੰਡਾਇ ਬਾਲ ਪੁਨ ਬਿਰਧਹਿਂ, ਮੁਖ ਕਾਰੋ ਲਿਉਂ ਨੀਰ ਪਖਾਰ। ਪਰ ਕਾਰਜ ਕਾਂਯਾਂ ਜੇ ਆਵਹਿ[2] ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੋਵਹਿ ਤਿਸ ਬਾਰ-। ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਚਿਤਵਹਿ ਉਪਕਾਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਸੰਗ ਢੋਲ ਬਜਤਿ ਬਡ ਸ਼ੋਰ ਹੋਤਿ ਬੋਲਤਿ ਨਰ ਨਾਰਿ॥੨॥ਆਯੋ ਨਿਕਟ ਸੁਨੀ ਧੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੂਝਨਿ ਲਗੇ ਲੋਕ ਜੇ ਤੀਰ। 'ਕੋ ਆਵਤਿ ਬਡ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਵਤਿ ਢੋਲ ਬਜਾਵਤਿ ਲਖਿਯਤਿ ਭੀਰ?।ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਇਹ' ਸਭਿ ਲਖਿ ਪੂਛਤਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ[3]।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਖ ਕਹੀ ਬਾਰਤਾ 'ਸਿੱਖੀ ਧੰਨ ਸਿਦਕ ਪ੍ਰਭੁ ਧੀਰ!॥੩॥ਲੱਧਾ ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਬਾਕ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬੇਖ ਬਨਾਇ।ਗਧੇ ਅਰੂਢਯੋ,ਕਰਿ ਮੁਖ ਕਾਰੋ,ਸੀਸ ਮੁੰਡਾਇ ਢੋਲ ਬਜਵਾਇ। ਫਿਰਯੋ ਨਗਰ ਤਿਸ ਕੇ ਹਿਤ ਹੇਰਨਿ ਆਵਤਿ ਲੋਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਸਮਾਇ'।

[1]ਭਾੜੇ ਕਰ ਲਿਆ। [2]ਪਰਾਏ-ਕਾਰਜ ਲਈ ਜੋ ਸਰੀਰ (ਕੰਮ) ਆਵੇ। [3]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਸਨਮੁਖ ਭਾ ਗੁਰ ਕੇ,ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਇ ॥੪॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਇ।
ਗਰਧਬ ਚਢਯੋ ਸਤੁਤਿ ਕੋ ਉਚਰਤਿ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਨਾਮ ਤੁਮ ਗਾਇ।
ਪਤਿਤਨਿ ਪਾਵਨ, ਅਧਮ ਉਧਾਰਨ, ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਅਲਾਇ।
ਦਾਸ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਬਿਲੰਦੇ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਅਨੰਦ ਉਪਾਇ ॥ ੫॥ ਰਿਸ
ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ[1] ਸਫਲ ਤੁਮਾਰੀ, ਛਿਮਹੁ ਭੂਲ ਨਿਜ ਦਾਸ ਪਛਾਨਿ । ਆਗਜ੍ਯਾ
ਮਾਨਿ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਇਮ ਕਿਯ, ਅਪਰ ਸਜ਼ਾਇ ਉਚਿਤ ਕੁਛ ਜਾਨਿ । ਸੋ
ਦੀਜਹਿ ਨਹਿ ਦੇਰਿ ਕਰੀਜਹਿ,ਪੁਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਨਿ ਠਾਨਿ[2]।ਦੀਨ
ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਗੁਰ ਬੁਧਿਅੰਧੇ ਕਹੁ[3]ਦੇ ਦ੍ਰਿਗ ਗ੍ਯਾਨ'॥੬॥ਸ੍ਰੀ ਅਰ-
ਜਨ ਅਵਲੋਕਨਿ ਕੀਨਸਿ ਲੋਚਨ ਜਲ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਆਇ। 'ਗੁਰ
ਮਾਰੇ ਕਉ ਸਿੱਖਜ ਬਚਾਵਹਿਂ, ਸਿੱਖ ਮਾਰਹਿ ਤਿਸ ਨਹਿ ਕਿਤ ਥਾਇ।
ਤਪਤ ਹਤਹਿ ਤਰੁ[4] ਜਲ ਮਿਲਿ ਜੀਵੈ, ਜਲ ਤੇ ਹਤਿ[5] ਹੁਇ ਤਬਿ ਸੁਸ-
ਕਾਇ। ਘਾਵ ਸੁਗਮ ਲਾਗੇ ਹੁਇ ਜੀਵਨ[6], ਛਲ[7] ਤੇ ਬਚਹਿ ਨ ਪ੍ਰਾਨ
ਨਸਾਇ'॥੭॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਇਮ ਸੁਨਾਇ ਕਰਿ ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ ਬਸਿ ਕਹ੍ਯੋ
ਨ ਜਾਇ। ਪਠੇ ਦਾਸ ਖਰ ਤੇ ਉਤਰਾਯਹੁ ਪੁਨ ਸ਼ਨਾਨ ਨੀਕੇ ਕਰਿਵਾਇ।
ਪਟ ਪਹਿਰਾਇ ਨਿਕਟ ਤਬਿ ਆਯੋ ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਰਹਿ ਲਪਟਾਇ।
ਬੂਝ੍ਯੋ'ਕਹੁ ਲੱਧਾ ਕਿਸਕਾਰਨ ਇਹ ਅਨਬਨ ਤਨ ਬੇਖ ਬਨਾਇ?'॥੮॥
'ਤੁਮ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੌਂ ਛਪੀ ਬਾਰਤਾ ਜਗ ਨਹਿਂ ਕੋਇ। ਆਗ੍ਯਾ
ਮਾਨਿ ਤਊ ਮੈਂ ਭਾਖੌਂ ਹੁਤੇ ਆਪਕੇ ਬਚ ਕਿਯ ਸੋਇ[8] ।–ਕਰਹਿ ਅਰਜ
ਤਿਸ ਗਧੇ ਚਢਾਵਹਿਂ, ਮੁਖ ਕਾਰੋ ਠਾਨਹਿ, ਪਿਖਿ[9] ਲੋਇ। ਮੂੰਡ ਮੁੰਡਾਇ
ਸਜਾਇ ਦੇਹਿਂ ਅਸ, ਯਾਂਤੇ ਇਨ ਸੰਗੀ ਨਹਿ ਹੋਇ–॥ ੯ ॥ ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੇ
ਬਚਨ ਕਮਾਏ ਪੂਰਬ ਕਰਿ ਕੁਬੇਖ[10]ਫਿਰਿ ਆਇ।ਅਰਜ਼ ਕਰੌਂ ਪਸ਼ਚਾਤ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਸੁਭਾਇ।ਸੱਤਾ ਅਰੁ ਬਲਵੰਡ ਦੁਖਿਤ
ਅਤਿ ਚਿਤ ਕੋ ਗਰਬ ਗਯੋ ਬਿਨਸਾਇ। ਭਏ ਰੰਕ ਰੋਗੀ ਬਹੁ ਆਤੁਰ
ਹੋਤਿ ਦੀਨ ਜਿਸ ਕਿਸ ਪਹਿ ਜਾਇ॥੧੦॥ਭੂਲ ਛਿਮਾਪਨ ਕਰਹੁ ਗੁਰੂਜੀ!

[1]ਗੁੱਸਾ ਤੇ ਮਿਹਰ। [2]ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ। [3]ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ। [4]ਬ੍ਰਿਛ। [5]ਜਲ ਦਾ ਮਾਰਿਆ। [6]ਸਹਿ ਸੁਭਾ ਜ਼ਖਮ ਲੱਗਿਆਂ ਤਾਂ ਜੀਵਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। [7]ਵਿਸਾਹ ਕੇ ਜੇ ਕੁਈ ਵਾਰ ਕਰੇ ਤਾਂ। (ਅ) 'ਮਹੁਰਾ' ਤੇ 'ਮੁਰਦਾਰ ਜ਼ਖਮ' ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8]ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਬਚਨ ਸੀ ਸੋਈ ਕੀਤਾ ਹੈ। [9]ਦੇਖਣਗੇ। [10]ਖੋਟਾ ਰੂਪ।

ਨਿਜ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਸਭਾ ਸਹਤ ਤਬਿ ਉਪਕਾਰੀ ਬਡ ਲਖ੍ਯੋ ਸੁਭਾਇ। 'ਇਤੋ ਖੇਦ ਕਯੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾ, ਜੇ ਹਮ ਕੋ ਤੂੰ ਕਹਤਿ ਬਨਾਇ। ਬਖਸ਼ ਦੇਤਿ ਤੁਵ ਬਾਕਨਿ ਤੇ ਹਮ ਬਿਨ ਹੰਕਾਰ ਭੁਏ ਲਖਿ ਪਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਮਦ ਤੇ ਮੂਰਖ ਅੰਧੇ ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਇ ਦੁਹਨਿ ਕੋ ਚੀਨ। ਕਰੇ ਨਿਕਾਸਨਿ ਗਰਬ ਹਰਨਿ ਕੋ ਅਬਿ ਤੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਰੱਛ੍ਯਾ ਕੀਨਿ। ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਇ ਉਬਾਰੋ ਦੁਖ ਤੇ ਜੇ ਹੰਕਾਰ ਭਯੋ ਉਰ ਹੀਨ। ਲੋਹ ਪਾਇ ਕਰਿ ਤਪਤ ਅਗਨਿ ਕੀ ਮ੍ਰਿਦੁਤਾ ਗਹਹਿ[1], ਸੁ ਲਖਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ'॥੧੨॥ਤਬਿ ਲੱਧੇ ਹਰਖਤਿ ਨਰ ਭੇਜ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਲਏ ਬੁਲਾਇ। ਗਰ ਅੰਚਰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਦੀਨ ਕਹਿ 'ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ ਰਾਖਹੁ ਸੁਖਦਾਇ !'। ਪਰੇ ਅਗਾਰੀ ਗਹਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਨਿਕਰਤਿ ਜਲ ਘਿਘਿਆਇ।'ਛਿਮਹੁ ਛਿਮਹੁਪ੍ਰਭੁ ਹਮਹੁ ਆਪ ਅਬਿ ਕਰੀ ਉਚਿਤ ਇਹ ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ'॥੧੩॥ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਨਹੁ ਕਹੁ'ਸਿੱਖ ਲੱਧੇਕੋ ਭਾ ਉਪਕਾਰ। ਇਸਕੇ ਕਹੇ ਬਖਸ਼ ਤੁਮ ਦੀਨੇ, ਬਹੁਰ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕਰਹੁ ਹੰਕਾਰ। ਅਧਿਕ ਹੁਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਦੋਨੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰਿ। ਤਉ ਛਿਮਾ ਇਸਨੇ ਕਰਿਵਾਈ ਨਤੁ ਦੁਹਲੋਕਨਿ ਕਸ਼ਟ ਹਜਾਰ*'॥੧੪॥ ਪੁਨ ਲੱਧੇ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਸਿ 'ਤਨ ਅਰੋਗ ਇਨ ਕੇ ਕਰਿ ਦੇਹੁ। ਗਾਵਨਿ ਉਚਿਤ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਹੁਇਂ ਪੂਰਬ ਸਮਸਰ ਜਬਹਿ ਬਨੇਹੁ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਇਨ ਦੋਇਨ ਗੁਰ ਨਿੰਦਾ ਕਿਯ ਭਾ ਦੁਖ ਦੇਹੁ। ਸੋ ਅਪਰਾਧ ਨਿਵਾਰਨਿ ਹੁਇਜਬਿ,ਮਿਟਹਿਰੋਗ ਤਬਿਨਿਰਸੰਦੇਹੁ॥੧੫॥ਜਿਸ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਇਨ ਭਾਖੀ ਤਿਸ ਤੇ ਗੁਰ ਜਸੁ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ। ਇਹ ਉਪਚਾਰ ਰੋਗ ਤਨ ਬਿਨਸੈ,ਹੋਹਿ ਸ਼ਰੀਰ ਸੁ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ'। ਤਬਿ ਲੱਧੇ ਦੋਨਹੁ ਸੰਗ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਅਬਿ ਦੁਖ ਭੰਜਨਿ[2] ਕਰਹੁ ਸ਼ਨਾਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਰਨਹੁ ਗੁਰ ਬਨਿ ਤਾਰ੍ਯੋ ਜਿਨਹੁ ਜਹਾਨ॥੧੬॥ਭਿੰਨਭਿੰਨਪੁਨ ਪੰਚਹੁਂ ਗੁਰ ਕੀ ਨਿਜ ਬਾਨੀ ਤੇ ਕੀਰਤਿ ਗਾਉ। ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਕੱਪਟ ਗਰਬ ਕੋ ਪਰਹਰਿ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁਰ ਸਮਾਉ'। ਸੁਨਿ ਹਰਖੇ ਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਰਖੇ,ਦੁਖਦਾਰਿਦਉਰ ਸਰਬ ਬਿਲਾਉ। ਸ੍ਰੀ ਦੁਖਭੰਜਨ ਮੱਜਨ

[1]ਲੋਹਾ ਅੱਗ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਨਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [2]ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਸਾਹਿਬ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ) ਵਿਚ। *ਪਾ:-ਮਝਾਰ।

ਕੀਨਹੁ ਸਿਮਰਿ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰਿ ਭਾਉ॥੧੭॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨਕੇ ਪੁਨ ਹੁਇ
ਸਨਮੁਖ ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਸੁ ਦਰਪ ਨਿਕੰਦ[1]।ਰੁਚਿਰ ਰਾਗਨੀ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ
ਕਰੀ ਵਾਰ ਉਰ ਧਾਰਿ ਅਨੰਦ।ਪੌੜੀ ਚਾਰ ਮਝਾਰ ਕਹਯੋ ਸ਼ੁਭ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਕੋ ਸੁਜਸ ਬਿਲੰਦ। ਹੁਤੀ ਜਥਾ ਮਤਿ ਤਥਾ ਕਥਯੋ ਤਬਿ ਹੋਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ
ਸ੍ਵਾਰਥਵੰਦ[2] ॥੧੮॥ ਇਕ ਇਕ ਪੌੜੀ ਚਤੁਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਕੀਰਤਿ
ਕਹੀ ਬਨਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਰਤੱਖ ਅੱਗ੍ਰ ਥਿਤ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਦਈ
ਸੁਨਾਇ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਵਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਿਖੇ ਲਿਖਵਾਇ।
ਰੋਗ ਛੀਨ ਭਾ ਤਨ ਨਵੀਨ ਸ਼ੁਭ,ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਿ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਇ॥ ੧੯॥
ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਜੋ ਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮਕਰਿ ਤਨ ਕੇ ਰੁਜ ਤਿਸਕੇ ਹੁਇੰ ਹਾਨ।ਨਿਤ-
ਪ੍ਰਤਿ ਨੇਮ ਕਰਹਿ ਮੁਖ ਉਚਰਹਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਧਹਿ ਮਹਾਨ। ਮਨ
ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਗੁਰੂ ਜਸੁ ਧਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਰੂਪ ਜੁ ਧਯਾਨ। ਅਸ ਕੋ
ਵਸਤੁ ਜੋ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ਪਾਠ ਕਰੈ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਮਹਾਨ ॥੨੦॥ ਸਭਾ ਲਗੀ
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤਬਿ ਲੱਧੇ ਕੀ ਉਪਮਾ ਬਡ ਕੀਨਿ। 'ਧੰਨ ਸਿੱਖਯ ਪੁਨ
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਪਰਹਿਤ ਜਿਨਹੁ ਲਾਜ ਤਜਿ ਦੀਨ। ਕਰ ਨ ਸਕਹਿ ਕੋ
ਕਰਯੋ ਸੁ ਐਸੇ, ਜਾਨੇ ਭਏ ਰਬਾਬੀ ਦੀਨ।ਦ੍ਵੈ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਕੁਬੇਖ ਦਿਖਾਯੋ
ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੀਏ ਦੁਖ ਹੀਨ॥੨੧॥ ਸਾਰ ਮਹਾਂ[3] ਸਿਮਰਨਿ ਸਤਿਨਾਮੂ
ਕਾਰ ਮਹਾਂ ਕਰਿਬੋ ਉਪਕਾਰ।ਇਨ ਦੋਨਹੁ ਬਿਨ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਧਿਕ ਸਮੇ
ਬਿਤਾਵਹਿ ਲਖਹਿ ਨ ਸਾਰ। ਪੂਛ ਸੀਂਗ ਬਿਨ ਪਸੂ ਜਨਮ ਤਿਨ, ਆਏ
ਬਾਦ ਬੀਚ ਸੰਸਾਰ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜਮਦੂਤ ਗਹੇ ਦਿਢ, ਝੂਰਤਿ ਗਮਨਹਿਂ
ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਝਾਰਿ ॥੨੨॥ ਪੁੰਨ,ਦਾਨ,ਤਪ,ਮਖ[4]ਕੋ ਕਰਿਬੋ,ਹੋਤਿ ਨ ਪਰਉਪ-
ਕਾਰ ਸਮਾਨ। ਕਲਮਲ ਕਰਨਿ ਅਨਕਨਿ ਰੀਤੀ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਕੇ ਸਮ
ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਿ। ਰਹਨਿ ਅਹਿੰਸ,ਧਰਮ ਸਭਿ ਕੀਨੇ,ਹਿੰਸਾਕਰੇ ਪਾਪ ਪਹਿ-
ਚਾਨ।ਯਾਂਤੇ ਨਿਤ ਚਿਤਵਹਿ ਉਪਕਾਰੁ ਧਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਠਾਨਿ'
॥੨੩॥ ਨਰ ਸ਼ੁਭ ਸਭਾ ਸਭੈ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੌਨਨਿ[5] ਗੁਰ ਬਾਕਨਿ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ
ਕੀਨਿ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਠਾਨੈਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਿ ਹਿਤ ਚੀਨ।
ਪੁਨ ਲੱਧਾ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਰਹਿ ਕਰਿ ਜਾਚੀ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਦੀਨ।

[1]ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [2]ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਣ ਦੇ ਸੁਆਰਥਵਾਲਿਆਂ ਨੇ। [3](ਸਭ ਤੋਂ) ਵੱਡੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ। [4]ਜੱਗ। [5]ਸ਼ੁਭ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਕੇ।

'ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਦਯਾਨਿਧਿ ਜਾਨਹੁ ਔਗੁਨ ਕੇ ਸਮੇਤ ਗੁਨ ਹੀਨ[੧]॥੨੪॥ ਸਿੱਖਨ ਤੁਮਾਰੋ ਕਹੈ ਜਗਤ ਮੁਝ ਲਾਜ ਬਿਰਦ ਕੀ ਰਾਖਨ ਹਾਰ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹੋਇ ਕੀਨਸਿ ਬਿਦਾ ਸੁ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰ। ਪਦ ਅਰ-ਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਫਿਰਿ ਚਹੁੰ ਬਾਰ[੨]।ਪੁਨ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਗਮਨਜੋ ਤਹਿਂ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ ਹਿਤ ਧਾਰਿ ॥ ੨੫॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨਜੋ ਉਰ ਹਰਖਤਿ ਗੁਰਜਸੁ ਦੀਰਘ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਉਚਾਰਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਿ। ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਰਚਤਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਨਿਤ ਲਿਖਤਿ ਜਾਤਿ ਗੁਰਦਾਸ ਸੁਜਾਨ। ਰਾਗ ਬਸੰਤ ਬਨਾਇ ਸ਼ਬਦ ਸਭਿ ਲਗੇ ਵਾਰ ਕਰਿਬੇ ਸੁਖਦਾਨ॥੨੬॥ਪੌੜੀ ਤੀਨ ਉਚਾਰਨਿ ਕੀਨੀ ਸੂਪਕਾਰ ਤਬਿਹੂੰ ਚਲਿਆਇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਭੋਜਨ ਅਬਿ ਤਯਾਰ ਹੈ ਰਾਵਰ ਕੀ ਜਿਮ ਹੋਇ ਰਜਾਇ'। ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕੇ ਆਦਰ ਕਰਿਬੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਟੇ,ਨ ਬਹੁਰ ਬਨਾਇ[੩]। ਅਚਜੋ ਅਨਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਤਬਿ ਹ੍ਵੈ ਕਹਿ ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਇਹੁ ਬਿਦਤਾਇ ॥੨੭॥ ਤਿਤਨੀ ਰਹੀ ਨ ਬਹੁਰ ਬਨਾਈ ਅਪਰ ਖਯਾਲ ਮਹਿਂ ਗੇ ਬਿਰਮਾਇ[੪]। ਸੱਤੇ ਅਰ ਬਲਵੰਡ ਕਥਾ ਕੋ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਕਹੈਂ ਇਸ ਭਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਹਦੂਰ ਭਏ ਹੈ ਤਿਨਹੁ ਨਿਕਾਸੇ ਪੁਨਹੁ ਮਿਲਾਇ। ਸੋ ਮਿੱਥਜਾ ਇਮ ਲਖੀ ਜਾਤਿ ਹੈ ਨੀਕੇ ਨਿਰਨੈ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ*॥੨੮॥ਰਚੀ ਵਾਰ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕੀ ਤਿਨ ਲਿਖੇ ਬੀਚ ਪੰਚੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ। ਪ੍ਰਥਮ ਹੁਤੇ[੫]ਜੇ ਕਹਤਿ ਕੁਤੋ[੬] ਇਮ, ਯਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪਾਹਿ। ਨਹੀਂ ਸੰਦੇਹ ਕੀਜੀਏ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਬਿਚਾਰਹੁ ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਥਾ ਸੁਨੋ ਚਿਤ ਉਚਟਹੁ ਨਾਂਹਿ[੭] ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ

[੧]ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਾਂ। [੨]ਚਾਰ ਵੇਰੀ। [੩]ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ। [੪]ਪਰਚ ਗਏ। [੫]ਜੇ ਪਹਿਲੇ (ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ) ਹੁੰਦੇ। [੬]ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਐਉਂ ਭਾਵ ਪੰਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਮਾ। [੭]ਉਦਾਸ ਨ ਹੋਵੋ।

*ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਾ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਦੀ ਬੀ ਸੂੰਹ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗਿਆਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ੨੫ਵੀਂ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਧਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਸਿਖਾਂਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ।ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ 'ਸਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ' ਦੇ ਟੀਕੇ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ 'ਟ੍ਰੈਕਟ ਨੰ: ੩੯੧.—ਟਿੱਕੇ ਦੀ ਵਾਰ' ਅਤੇ 'ਅਸ਼ਟ ਗੁਰ ਚਮਤਕਾਰ' ਭਾਗ ੧।

ਰਚਹਿ ਨਵੀਨ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਬਹੁ ਕੈ ਸੁਭ*ਸੰਤ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੩੦॥ 'ਸਿਮਰਹੁ ਕਰਿ ਸਤਿਨਾਮਕੋ ਨਰ ਤਨ ਬਾਦ ਨ ਖੋਇ।ਕਰੋ ਸਫਲ ਲਗਿ ਕੈ ਅਚਲ ਤੁਮ ਕੋ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੋਇ'॥੩੧॥ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸੁਜਸ ਜੁਤਿ ਲਿਖਵਾਵਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼।ਅਪਨੇ ਮਨ ਪਰ ਕਿਤਿਕ ਕਹਿ ਸਿੱਖਨਨਿ ਹਰਹਿਂ ਕਲੇਸ਼॥੩੨॥ਲਾਖਹੁਂ ਨਰ ਪਠਿ ਸੁਨਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਉਰਧਾਰਿ।ਛੋਡਿ ਸਕਲ ਜੰਜਾਲ ਕੋ ਹੋਇ ਭਵਜਲ ਪਾਰ॥੩੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਮ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।ਹੁਯੋ ਨ ਹੈ,ਹੋਹਿ ਨ ਹਿਤਧਾਰੀ।ਦੋਨੋ ਬਡੇ ਜਹਾਜ[1]ਬਨਾਏ। ਭਰਿਭਰਿ ਪੂਰ ਸੁ ਪਾਰ ਲੰਘਾਏ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਿਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ। ਰਚਨਾ ਬਹੁ ਬਨਾਇ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ। ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਚਿ ਦੂਜਾ। ਨਿਜ ਬਲ ਥਿਤ ਕਰਿ ਠਾਨੀ ਪੂਜਾ ॥ ੩੫ ॥ ਇਨ ਦੋਨਹੁ ਕੇ ਆਸ੍ਰਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਕਰਤਿ ਜੀਵਕਾ[2] ਬਹੁ ਸੁਖ ਪੈ ਕੈ। ਇਮ ਇਸ ਲੋਕ ਭਲਾ ਬਹੁ ਕੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਹਿਤ ਹੇਰਾ॥੩੬॥ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿ ਸੁਧਾਸਰ ਮੱਜਹਿ। ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ ਸਭਿ ਹੀ ਭੱਜਹਿਂ।ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਏ। ਕੈਧੋਂ ਬੈਠਿ ਸੁਨਹਿਂ ਮਨ ਲਾਏ ॥੩੭॥ਅਘ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਲੀਨਾ। ਇਮ ਪਰਲੋਕ ਭਲਾ ਗੁਰ ਕੀਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਇਨ ਸਮਸਰ ਉਪਕਾਰੀ।ਅਪਰ ਨ ਸੁਨਯੋ ਨ ਕਬਹੁਂ ਨਿਹਾਰੀ॥੩੮॥ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।ਪਰ-ਉਪਕਾਰ ਰੈਨ ਦਿਨ ਠਾਨੀ।ਬਾਰ ਬਾਰ ਤਿਨ ਕੇ ਪਗ ਨਮੋ।ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ਅੰਤ ਕੇ ਸਮੋ ॥੩੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਰਾਸੇ 'ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਕਾਨ੍ਹਾ, ਪੀਲੋ, ਆਦਿ ਭਗਤ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਲੱਧਾ ਗਯੋ ਪੁਰਿ ਲਹੌਰ ਕੀ ਓਰ। ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਮਿਲੇ ਸਿੱਖ ਕਰ ਜੋਰਿ॥੧॥ਸੈਯਾਛੰਦ ॥ ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਨਮੋ ਭਾਉ ਧਰਿ ਬੂਝਹਿਂ ਕੁਸ਼ਲ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਗਾਥ। 'ਕਿਮ ਪਰਚਤਿ ਸਿੱਖਨਨਿ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ,ਕਿਸ ਥਲ ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਜਗ ਨਾਥ?।ਤੁਮ ਚਲਿ ਗਏ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਯੋ ਕਿਮ, ਕਹਯੋ ਕਹਾ[3]ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸਾਥ!ਕੌਨ ਬੇਸ[4]ਤੇ ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜਬਿ ਟੇਕਯੋ ਮਾਥ'॥੨॥ਲੱਧੇ ਕਹਯੋ'ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਹਿ ਹੌਂ

---

[1]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। [2](ਸਿੱਖ) ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ (ਆਤਮਕ ਅਥਵਾ ਸਰੀਰਕ)। [3]ਕੀਹ ? [4]ਭੇਖ। *ਪਾ:-ਸਭਿ।

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਗੁਨ ਬਿਸਥਾਰਿ।ਏਕ ਜੀਹ ਕਰਾ ਬਪੁਰੀ ਸਮਰਥਉਚਰੇ ਜਾਇਂ ਨ, ਧਰੌਂ ਹਜ਼ਾਰ[1]। ਨੀਰਧ ਸੇਂ[2] ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਧਰਿ ਸਦਾ ਸੁਸ਼ੀਲ ਛਬੀਲੇ ਚਾਰੁ। ਕਰਤਿ ਉਧਾਰਨਿ ਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਇਹ ਤੋ ਸਦਾਬਰਤ ਬਿਵਹਾਰ[3]॥੩॥ਗੁਨ ਅਨਗਿਨ,ਕਹਾ ਗਿਨ ਤੀ ਭਨਿ ਹੌਂ, ਇਕ ਗੁਨ ਪਿਖਿ ਮੈਂ ਹੁਇ ਬਲਿਹਾਰ।ਧਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਕਰੁਨਾ ਕਲਿਤ[4] ਕਰਤਿ ਉਪਕਾਰ। ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਧਾਸਰ ਸਿਰਜਯੋ ਸੁੰਦਰ ਸੋਭਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਇਕਸਾਰ। ਕਲਮਲ ਟਾਰਹਿ ਮੱਜਨ ਧਾਰਹਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰਹਿਂ ਸੰਝ ਸਕਾਰ॥੪॥ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਜਿ ਬਾਨੀ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਕਰਿ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਤਿਸਹਿ ਮਿਲਾਇ ਸ਼ਬਦ ਸਮੁਦਾਇ ਜਿ ਰਚਤਿ ਰੁਚਿਰ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸੁਖਦਾਇ। ਠਟਯੋ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਬੀੜ ਬਡੇਰੀ ਬਨਹਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਛਬਿ[5] ਪਾਇ। ਆਪ ਅਛਤ[6] ਅਰੁ ਪਾਛੇ ਕਲਿ ਮਹਿ ਜਿਸਕੋ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਮੋਹ ਨ ਸਾਇ॥੫॥ਗਾਡੀਮਗ[7] ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰੀ ਮਨੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੁੰਗ[8] ਛਬਿ ਧਾਰ। ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਦ੍ਰਵਤਿ ਸੁਚਿਤ ਹੁਇ[9] ਸ਼ੁਭ ਕੱਲਯਾਨ ਬਤਾਇ ਸੁਖਾਰਿ। ਸਿੱਖ ਸਿਮਰਿ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਾਰੇ ਸਕਲ ਸੁਖਨਿ ਲਹਿ ਸ਼੍ਰੇਯ[10] ਉਦਾਰ[11]।ਕਰਾਮਾਤ ਜ਼ਾਹਰ ਜਿਸ ਮਹਿ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ॥ ੬ ॥ ਭਗਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਵਤਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਢਿਗ,ਸੋ ਬਾਨੀ ਨਿਜ ਨਈ ਬਨਾਇਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਬਦ ਬਿਚ ਰਾਗ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਪੀਛੇ ਭਗਤ ਅਪਨਿ ਲਿਖਵਾਇ।ਲਿਖਯੋ ਗਯੋ ਬਹੁ,ਤਨਕ[12] ਰਹਯੋ ਅਬਿ ਇਸੀਖਯਾਲ ਮਹਿਂ ਗੁਰਬਿਰਮਾਇ[13]।ਪੁਰਿਮਹਿਂ ਲੰਧੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਭੀ ਬਿਦਤਾਇ॥੭॥ ਲਵਪੁਰਿ ਤਿਸੀ ਸਮੇਂ ਮਹਿਂ ਹੋਤੇ ਚਤੁਰ ਭਗਤ ਸ਼ੁਭ ਪੰਥ ਮਝਾਰ। ਇਕ ਕਾਨ੍ਹਾ ਛੱਜੂ ਕਹਿਂ ਦੂਜੋ ਸ਼ਾਹਿ ਹੁਸੈਨ ਸੁ ਪੀਲੋ ਚਾਰ।ਬਿਥਰਯੋ ਗੁਰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨਗਰ ਮਹਿ,ਇਨਹਿਂ ਸੁਨਯੋ ਤਬਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ। 'ਭਗਤਨਿ ਬਾਨੀ ਲਿਖੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਮਹਿਂ' ਇਮ ਸੁਨਿ ਇਨ ਕੇ ਛੋਭ ਉਦਾਰ[14] ॥ ੮ ॥–ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਰਤਾਪ

---

[1]ਹਜ਼ਾਰ (ਜੀਭ) ਧਾਰਿਆਂ ਬੀ। [2]ਸਮੁੰਦ੍ਰਵਤ। [3]ਸਦਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਵਿਹਾਰ (ਅ) ਇਸ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਤਾਂ ਸਦਾ ਵਰਤ ਹੀ ਲਗ ਰਹਿਆ ਹੈ। [4]ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਹਤ। [5]ਸ਼ੋਭਾ। [6]ਆਪਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ। [7]ਭਾਵ ਸੁਖੱਲਾ ਰਾਹ। [8]ਉੱਚਾ। [9]ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਕੇ। [10]ਮੁਕਤੀ। [11]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [12]ਥੋੜਾ। [13]ਪਰਚ ਰਹੇ ਹਨ। [14]ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਹੋਇਆ।

ਮਹਾਨ । ਸੁਮਤਿਵੰਤ, ਸਰਬੱਗ੍ਯ, ਸਧੀਰਜ,ਸਦ ਗੁਨ[੧] ਕਹਿ ਲਗਿ ਕਰੈਂ ਬਖਾਨ । ਅਪਰ ਭਗਤ ਜੇ ਸਰਬ ਹਕਾਰੇ, ਹਮਹਿਂ ਹਕਾਰਨਿ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਠਾਨਿ॥ਇਹ ਕਯਾ ਕੀਨਿ–ਬਿਚਾਰਤਿ ਚਿਤ ਮੈਂ ਭਏ ਸੰਦੇਹ ਕੁਛਕ ਰਿਸਵਾਨ॥੯॥ਇਕ ਦਿਨ ਚਾਰੋਂ ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਇਸ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹਿਤ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ । 'ਬਨ੍ਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਰਮਾਰਥ ਗਿਨੇ ਗਏ ਜੋ ਭਗਤ ਉਦਾਰ। ਸਗਲ ਜਗਤ ਮਹਿ ਇਹੁ ਬਿਸਤੀਰਹਿ ਜਿਮ ਸਿੱਖੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਸਤਾਰ । ਹਮਰੋ ਨਾਮ ਲਿਖ੍ਯੋ ਨਹਿ ਜੇ ਤਹਿ ਬਿਦਤਹਿ ਨਹਿਂ[੨] ਪਾਛੈ ਸੰਸਾਰ॥੧੦॥ਇਸ ਕੋ ਜਤਨ ਕਰਹੁ ਜਿਮ ਹੋਵਹਿ,ਅਪਨੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਵੈ ਤਾਂਹਿ।ਕਾਨ੍ਹੇ ਭਨ੍ਯੋ'ਕੌਨ ਸੁਧਿ ਲ੍ਯਾਯੋ ਪ੍ਰਥਮੈ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਤਾਂਹਿ' ਕਹਿ ਪੀਲੋਂ'ਲੱਧਾ ਸਿਖ ਇਕ ਹੈ,ਗਾ ਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਪਾਹਿ । ਤਿਸਨੇ ਦੇਖਤਿ ਸੁਨ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨਸਿ,ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਨਾਂਹਿ' ॥੧੧॥ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਸੈਨ ਭਨ੍ਯੋ 'ਤਿਹ ਸਿੱਖ ਕੋ ਬੂਝਹੁ ਅਪਨਿ ਹਦੂਰ ਬੁਲਾਇ। ਬਹੁਰ ਉਪਾਵ ਕਰਹਿਂ ਜਿਮ ਹੋਵਹਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਦੇਯ ਸੁਨਾਇ'।ਤਬਿ ਛੱਜੂ ਨੇ ਦਾਸ ਪਠਾਯੋ ਲੱਧਾ ਕਰ੍ਯੋ ਅਵਾਹਨਿ[੩] ਜਾਇ । ਗਮਨ੍ਯੋ ਭਗਤਨਿ ਕੋ ਢਿਗ ਹਰਖਤਿ,ਮਿਲ੍ਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ॥੧੨॥'ਕਹੁ ਲੱਧਾ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਰਤਾ ਕਿਸ ਪਰਚੇ ਮਹਿਂ ਦਿਵਸ ਬਿਹਾਇਂ । ਕਯਾ ਦੇਖ੍ਯੋ ਤੈਂ ਤਹੀ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸੋ ਹਮ ਕੋ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ'।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਹੀ ਸਰਬ ਤਿਨ 'ਅਬਿ ਬਾਨੀ ਕੋ ਰਹੇ ਬਨਾਇ।ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਹੁਇ ਇਸ ਕੇ ਤਤਪਰ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਇਂ॥੧੩॥ ਪੰਚ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਪ੍ਰਥਮ ਲਿਖਤਿ ਹੈਂ ਤਿਨ ਪੀਛੇ ਸਭਿ ਭਗਤ ਲਿਖਾਇਂ । ਆਦਿ ਕਬੀਰ ਪ੍ਰਤੱਛ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਨਿਜ ਦੇਤਿ ਬਨਾਇ । ਗਨ ਰਾਗਨਿ ਮਹਿਂ ਲਿਖਤਿ ਜਾਤਿ ਬਹੁ ਹੈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜਿ ਨਾਇ । ਬਨ੍ਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਡ ਜਨੁ ਜਹਾਜ ਹੈ ਭਉਜਲ ਤੇ ਪਾਰ ਜੁ ਉਤਰਾਇ॥੧੪॥ਬਹੁਤ ਬਨ੍ਯੋ, ਕੁਛ ਰਹ੍ਯੋ ਤਨਕ ਅਬਿ, ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਖੈ ਹੁਇ ਤ੍ਯਾਰ' । ਸੁਨਿ ਕਾਨ੍ਹਾ ਪੂਛਨਿ ਪੁਨ ਲਾਗ੍ਯੋ'ਭਗਤ ਆਗਵਨ ਕਿਸੁ ਪ੍ਰਕਾਰ?।ਗੁਰੂ ਅਵਾਹਨ ਤੇ ਸੋ ਆਏ,ਕਿਧੌਂ ਅਵਾਹਨ ਬਿਨ ਤਿਸਬਾਰ[੪]?।ਕੋ ਦਰਸਤਿ ਹੈ ਤਿਨ ਸਰੂਪ ਕੋ, ਕਿਤ ਬੈਠੈਂ

---

[੧]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਨ। [੨]ਪ੍ਰਗਟੇਗਾ ਨਹੀਂ (ਸਾਡਾ ਨਾਮ)। [੩]ਸੱਦਿਆ। [੪]ਤਿਸੇ ਵੇਰੀ।

ਇਹ ਸਕਲ ਉਚਾਰ'॥੧੫॥ ਲੱਧੇ ਭਨਯੋ 'ਇਕਾਂਤ ਭਏ ਗੁਰ ਬਨ ਮਹਿ ਵਹਿਰ ਸੁ ਡੇਰਾ ਲਾਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਬਖਾਨਯੋ* ਤਬਹਿ ਭਗਤ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੋਂ ਕਰਿ ਸੰਬਾਦ।ਸ਼ੁਭ ਪੁਨ ਗੁਰਦਾਸਸਰੂਪ ਦਿਖਾਇ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਕਹਤਿ ਲਿਖਤਿ ਸੋ ਜਾਵਹਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਬਿ ਲੌ ਲਿਖਵਾਇ' ॥੧੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਲੱਧਾ ਗਯੋ ਸਦਨ ਕੋ ਪੁਨਹਿ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤਿਬਿਚਾਰ।'ਬਿਨਾ ਹਕਾਰਨਿ ਤੇ ਸੋ ਪਹੁੰਚੇ, ਤੁਮ ਭੀ ਚਲਹੁ ਸੁ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ।ਨਿਜਬਾਨੀ ਸ੍ਰੀਗ੍ਰਿੰਥ ਰਚਾਵੋ ਰਹੈ ਨਾਮ ਥਿਰ ਜਗਤ ਮਝਾਰ।ਮਨ ਆਸ਼ੇ ਕੋ ਸਭਿ ਹੀ ਜਾਨਹਿਂ ਲਿਖਵਾਵਹੁ ਕਹਿ ਸਬਦ ਮਝਾਰ'॥੧੭॥ਇਮ ਸਲਾਹ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਕਾਨ੍ਹਾ ਅਸਵਾਰ। ਤੀਨਹੁੰ ਅਪਰ ਗਮਨ ਕੋ ਠਾਨਯੋ ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਕੁਛ ਕੁਛ ਹੰਕਾਰ। ਪੰਥਜਾਮਨੀ ਏਕ ਬਿਤਾਈ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰਪੁਰੀ ਮਝਾਰ। ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ, ਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ[1],ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ॥੧੮॥ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਬਹੁ ਤਿਸਕਾਲ।ਲਖੇ ਮਾਨ ਜੁਤ ਭਗਤ ਆਗਵਨ ਆਗੈ ਠਾਂਵੇ[2] ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਪਰਸਪਰ ਹਰਖਤਿ, ਕਹਿ ਬੈਠਾਰੇ ਸਭਿ ਹਿਤ ਨਾਲ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਾਦਰ ਕਹਿ ਮਾਧੁਰ 'ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰੁਨਾ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੯॥ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਨਸਿ, ਪਰਮਾਰਥ ਮਨ ਭੀਨਸਿ ਨੀਤਿ। ਬਿਚਰਹੁ ਨਰਨਿ ਉਧਾਰਨਿ ਕਾਰਨ, ਕਰੇ ਨਿਹਾ-ਰਨਿ ਹੁਇ ਸੁਖ ਚੀਤ। ਮਿਲਹੁ ਸਧਾਰਨ ਮੋਹੁ ਬਿਦਾਰਨ[3], ਦਾਰੁਨ ਦੁਖ ਟਾਰਨਿ ਕੀ ਰੀਤਿ।ਤਾਰਨ ਤਰਨਿ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨ, ਜੀਤ ਬਿਕਾਰਨਿ ਤੇ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ[4] ॥੨੦॥ ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਆਪ ਆਗਵਨੁ ਗੁਰ ਭਵਨੁ[5] ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਇ ?'। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਹੰਕਾਰੀ ਕਾਨ੍ਹਾ ਕਾਨਿ ਸੁਨਤਿ ਜਸੁ ਮਨ ਉਮਗਾਇ। 'ਆਵਨਿ ਹੇਤੁ ਨਿਕੇਤ ਬਿਖੇ ਤੁਮ ਹਮਰੋ ਭਯੋ ਲਖਹੁ ਇਸ ਭਾਇ। ਸੁਨਯੋ ਤਹਾਂ ਬਡ ਰਚਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜੀ ਬਾਨੀ ਪੰਚ ਗੁਰੂਨਿ ਬਨਾਇ॥੨੧॥ ਗਨ ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਏ ਸਭਿ ਰਾਗਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਨਾਇ[6]।ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੇ ਨਹਿ ਦੇਹ ਗ੍ਰੇਹ ਅਬਿ,ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਨਹੀਂ ਬਹੁ ਥਾਇ।ਬਾਦ ਰਹੇਂ ਠਾਨਤਿ ਬਹੁ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਚੀਨਿ ਸਕਹਿਂਸਮੁ-ਦਾਇ। ਕਹਾਂਭਏ ਨਰ ਲਖਹਿਨ ਤਿਨਕੋ ਹੁਤੇ ਕੌਨ,ਕਿਮਭਏ ਸੁਭਾਇ ?

[1]ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ। [2]ਖੜੇ। [3]ਸਾਧਾਰਣ ਮਿਲਕੇ ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ। [4]ਉਲਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਆਪਦੀ ਜਿੱਤ ਹੈ। [5]ਗੁਰ ਘਰ ਵਿਚ। [6]ਭਾਵ ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। *ਪਾ:—ਬਨਾਯੋ।

॥੨੨॥ ਹਮ ਜੀਵਤਿ ਆਨੰਦ ਰਸ ਪੀਵਤਿ ਬਿਦਤ ਸੁ ਥੀਵਤਿ[1] ਜਗਤ ਮਝਾਰ। ਜਾਨਹਿਂ ਰਾਉ ਰੰਕ ਮਹਿਂ ਸਗਰੇ ਮਾਨਹਿਂ ਬਚਨ ਚਰਨ ਸਿਰ ਧਾਰਿ।ਆਗਯਾ ਲਖੈਂ ਬੇਦ ਸਮ ਹਮਰੀ,ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹੈ ਕੋ ਹਟਕਾਰ[2]। ਇਮ ਬਿਸਤਰਤਿ ਸੁਜਸੁ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ, ਤੁਮ ਕ੍ਯਾ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਇਹ ਸਾਰ॥੨੩॥ਬਾਨੀ ਲਿਖੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜੋ ਹੁਇਗੇ,ਹਮ ਜੀਵਤਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਲੀਨਿ। ਜੇ ਹਮਰੇ ਤੁਮ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਹੁ ਨਹਿਂ, ਕਿਮ ਪ੍ਰਮਾਨ[3] ਹੁਇ ਗ੍ਰੰਥ ਨਵੀਨ। ਸੁਨਹਿਂ ਨ, ਪਢਹਿਂ ਨ, ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨਹਿਂ, ਲਿਖਹਿਂ ਨ ਜੇ ਨਰ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਯਾਂਤੇ ਨੀਕੀ ਬਾਤਿ ਨ ਕੀਨਸਿ ਤੁਮਹੋ ਜਗ ਗੁਰ, ਲੀਜਹੁ ਚੀਨਿ'॥੨੪॥ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ 'ਹਮ ਬਾਨੀ ਜਿਤ ਕਿਤ ਹੁਤੀ ਕਰੀ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਗਤ ਸੋ ਲਖਿ ਕਰਿ ਆਏ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁ ਹਮ ਸਮੁਝਾਇ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਨਾਈ ਦੇਖਿ ਮਿਲਤਿ ਕੋ ਦਈ ਲਿਖਾਇ।ਤੁਮ ਅਬਿ ਆਇ ਕਰਹੁ ਸ਼ਬਦ ਨਿਜ ਸੁਨੈਂ ਉਚਿਤ ਤਬਿਲੇਹਿਂ ਚਢਾਇ'॥੨੫॥ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਮਨ ਅਭਿਮਾਨਾ ਸੁਨਿ ਕਾਨ੍ਹਾ ਉਰ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ*।ਜਾਨ੍ਯੋ-ਗੁਰੁ ਅਨੁਸਾਰਿ ਹਮਾਰੇ, ਮੈਂ ਕ੍ਯਾ ਲਘੁ ਹੌਂ ਲਖਹਿ ਨ ਜੋਇ[4]।ਬਾਨੀ ਕਰੌਂ ਬਨਾਵਨ ਅਪਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪਰੋਇ। ਬਿਦਤਹਿ ਜਿਤ ਕਿਤ-ਚਿਤ ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸਬਦ ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ[5] ਸੋਇ ॥ ੨੬ ॥

ਕਾਨ੍ਹਉ ਵਾਚ† ॥

ਓਹੀ ਰੇ ਮੈਂ ਓਹੀ ਰੇ । ਜਾਂਕਉ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਭਿ ਗਾਵੈਂ ਖੋਜਤਿ ਖੋਜ ਨ ਕੋਈ ਰੇ। ਜਾਕੋ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਸੇਵੈਂ, ਸੇਵੈਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਰੇ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਅਰਾਧਹਿ ਸਭਿ ਕਰਦੇ ਜਾਕੀ ਸੇਵਾ ਰੇ । ਕਹਿ ਕਾਨ੍ਹਾ ਅਸ ਮਮ ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਪਰੰਪਰ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ਰੇ ॥ ੧ ॥

ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਇਮ ਆਸ਼ੈ ਜਬਿ ਅਪਨ ਜਨਾਯਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਦੀਨਿ ਹਟਾਇ।'ਹਮਰੇ ਇਹੁ ਪਰਮਾਣ ਨ ਹੁਇ ਹੈ,ਪਠੈਂ ਸਿੱਖ ਹੰਕਾਰ ਬਢਾਇ। ਹੈ ਤੋ ਸਹੀ, ਤਊ ਨਰ ਕਲਿਕੇ ਬਿਗਰਹਿਂ ਲਗਹਿਂ ਬਿਕਾਰਨਿ ਧਾਇ[6]। ਗਤਿ ਕਿਤ ਰਹੀ[7] ਨਰਕ ਹੁਇਂਪ੍ਰਾਪਤਿ,ਯਾਂਤੇਹਮਨਹਿਂਇਸੈਚਢਾਇਂ॥੨੭॥ ਇਸ ਪਰ ਸੁਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹਮਾਰੋ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਅਰੁ ਘ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨ[8]।

[1]ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। [2]ਹਟਾਵਣਾ। [3]ਮੰਨਣ ਯੋਗ। [4]ਮੈਂ ਕਿਆ (ਕੋਈ) ਛੋਟਾ (ਭਗਤ) ਹਾਂ (ਮੈਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। (ਅ) ਕਿਤੇ ਇਹ ਨਾ ਲਖ ਲੈਣ ਕਿ ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਹਾਂ, ਤਾਂਤੇ। [5]ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ। [6]ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਧਾਕੇ ਲੱਗਣਗੇ। [7]ਮੁਕਤੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ। [8]ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ।

*ਪਾਃ-ਜੋਇ। †ਪਾਃ-ਕਾਨ੍ਹੈ ਵਾਚ।

ਕਫੀ ਹੰਕਾਰੀ[1] ਖਾਇ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਿ ਛਾਤੀ ਬੋਝ ਬਧਹਿ,ਬਡ ਮਾਨ।ਪਿੱਤੀ[2] ਸਹਤ ਬਿਕਾਰੀ[2] ਜੋ ਨਰ ਬਿਖੈ ਲਗੈ ਅਤੀਸਾਰ[3] ਮਹਾਨ। ਪੁਸ਼ਟ ਹੋਨ ਗਤਿ[4] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਨ ਰੋਗੀ ਕਸ਼ਟ ਨਰਕ ਪਹਿਚਾਨ॥੨੮॥ਸੁਖਤੇਰਹਨੇ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਯਾਂਤੇ ਹਮਰੇ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਮਾਨ।ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਮਿਸ਼ਰੀ ਭਗਤਿ[5] ਮਿਲਾਵਨ ਠਾਨਿ। ਸੁਖਦਾਯਕ ਸਭਿ ਨਰ ਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਲੇ ਕੱਲਯਾਨ। ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ ਤਊ ਉਰ ਮਹਿ ਬਾਸੇ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈ ਦਾਸ ਦਾਸਾਨਿ[6]॥੨੯॥ਇਹ ਮਤ ਹਮਰੋ ਮਿਲੇ ਨ ਤੁਮ ਸੋਂ, ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਿਖੈ ਕਿਮ ਦੇਹਿ ਲਿਖਾਇ। ਸ਼ਬਦ ਬਿਰੋਧੀ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਇਕ ਥਲ, ਰਾਖਹੁ ਆਪ ਲਿਖਹੁ ਕਿਤ ਥਾਇਂ। ਗੁਰ ਘਰੁ ਨੰਮ੍ਰ ਥਾਨ ਮਹਿ ਜਾਨਹੁ ਨੰਮ੍ਰ ਹੋਹਿ ਸੋ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜਾਇ[7]। ਊਚੋ ਸਦਾ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਵਹਿ, ਬਾਯੁ ਆਦਿ ਤੇ ਸੰਕਟ ਪਾਇ'॥੩੦॥ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਸੁਨੇ ਜਬਿ ਗੁਰ ਕੇ ਉੱਤਰ ਫੁਰਯੋ ਨ,ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰ।ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਖਿਝ ਕਰਿ ਰਿਸਧਾਰੀ ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬਾਰ। 'ਸਭਿ ਮਹਿ ਕਰਯੋ ਨਿਰਾਦਰ ਮੇਰੋ, ਆਯੋ ਲਖਿ ਨ ਕਰਯੋ* ਸਤਿਕਾਰ। ਜੁਕਤਿ ਉਕਤਿ ਕਰਿ[8] ਸਬਦ[9] ਹਟਾਯਹੁ ਸਭਿ ਬੇਦਨਿ ਕੋ ਜਿਸ ਮਹਿਂਸਾਰ[10]'॥੩੧॥ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਅਬਿ ਸਹਹੁ ਸ੍ਰਾਪ ਮਮ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਨਿ ਕੋ ਲਿਹੁ ਫਲ ਪਾਇ। ਤੁਮਰੋ ਹੋਇ ਨਿਰਾਦਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਤੁਰਕਨਿ ਘਰ ਤੇ ਮਿਲਹਿ ਸਜ਼ਾਇ। ਜਿਹ ਸਜ਼ਾਇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਹਿਂ ਪਰਹੁ ਰਿਪੁਨ ਬਸਿ ਜੋ ਦੁਖਦਾਇ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਸੋਂ ਮਿਲਨਿ ਨ ਹੋਵਹਿ ਅੰਤ ਸਮੈ ਐਸੋ ਬਨਿ ਜਾਇ'॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ- ਇਸਨੇ ਦੀਨਹੁ ਸ੍ਰਾਪ ਉਦਾਰ। ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਨ ਧਰਿ ਆਵਨਿ ਕੀਨੋ ਭਗਤ ਆਪ ਤੇ ਅਲਪ ਬਿਚਾਰਿ[11]। ਸ਼ਬਦ ਭਨਯੋ ਅਹੰਕਾਰ ਮਹਾਂ ਜੁਤਿ ਪਢਹਿ ਸੁਨਹਿ ਸੁ ਕਰਹਿ ਹੰਕਾਰ। ਅਮਿਲ ਜਾਨ ਕਰਿ ਦਯੋ ਹਟਾਇ ਸੁ ਇਸ ਨੇ ਕਰਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਦੁਖਕਾਰ॥੩੩॥ ਹਮ ਜੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਹਿਂ ਨਹਿਂ ਇਸ ਕੋ ਅਫਰ ਜਾਇਗੋ ਦੀਰਘ ਮਾਨ[12]।ਗਨ ਭਗਤਨਿ ਕੋ ਅਲਪ ਜਾਨਿਬੋ ਜੇ ਨ ਮਿਲੈ

---

[1]ਬਲਗਮ ਵਾਲਾ,ਹੰਕਾਰੀ। [2]ਗਰਮੀ ਵਾਲਾ,ਵਿਕਾਰੀ। [3]'ਵਿਸ਼ਜ ਲੱਗ ਜਾਣ' ਰੂਪੀ ਦਸਤਾਂ ਦਾ ਰੋਗ। [4]ਤਕੜਾ ਹੋਣ ਰੂਪੀ ਮੁਕਤੀ। [5]ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਮਿਸਰੀ। [6]ਦਿਲ ਵਿਚ ਤਾਂ 'ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ' ਵੱਸੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖੇ ਮੈਂ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ(ਇਹ ਸਾਡਾ ਮਤ ਹੈ)। [7]ਸੋ(ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ)ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [8]ਉਕਤੀ ਜੁਕਤੀ ਭਾਵ ਟਾਲਮਟੋਲੇ ਕਰਕੇ। [9](ਮੇਰਾ)ਸ਼ਬਦ। [10]ਸਿਧਾਂਤ। [11](ਕਬੀਰ ਆਦ)ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਸਮਝਕੇ। [12]ਬਹੁਤਾ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਫਰ ਜਾਏਗਾ। *ਪਾ:-ਕਿਯੋ।

ਫਲ ਇਸੇ ਮਹਾਨ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਉਰ, ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ, 'ਹਮ ਲਹੌਰ ਤੁਝ ਦੇਹਿਂ ਨ ਜਾਨਿ। ਰਾਖਹਿਂ ਵਹਿਰ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ ਅਵਗਤਿ ਮਰਹਿਂ ਹੋਇ ਹੈਰਾਨ*'॥੩੪॥ ਸੁਨਿਕੈ ਪੁਨ ਕਾਨ੍ਹਾ ਭਨਿ ਬੈਨਨਿ 'ਬਰਖ ਪੰਚ ਸੈ ਉਮਰ ਬਿਸਾਲ। ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ਸਮੀਪ ਨ ਆਵਹਿਂ ਜੋਗ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰੋਂ ਸਭਿਕਾਲ। ਕਾਲ ਜਾਲ ਜਹਿਂ ਪੋਹਿ ਨ ਸਾਕਹਿਂ ਅਸ ਮਠ ਮਹਿਂ ਬਾਸੋਂ ਨਿਸਚਾਲਿ[1]। ਮੈਂ ਨ ਮਰੋਂ, ਤੁਮ ਸ੍ਰਾਪ ਬਿਫਲ ਹ੍ਵੈ, ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਕੀ ਕਰੋਂ ਸੰਭਾਲ'॥੩੫॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਹਿ'ਜੌਨ ਮਠੀਲੀ[2]ਬਸ ਕਰਿ ਧਾਰਤਿ ਬਡ ਅਭਿਮਾਨ। ਸੋ ਛੁਟਹਿਗੀ, ਬਸਹਿਂ ਕਹਾਂ ਪੁਨ, ਕਰਹੁ ਅਬਹਿ ਪਰਲੋਕ ਪਯਾਨ। ਜਿਯਬੇ ਆਸ ਨ ਧਰਿ, ਨਿਰਾਸ ਬਨਿ, ਹਾਡਪਿੰਜਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਠਾਨਿ। ਜੀਵਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਸਮੈਂ ਬਹੁਤੇਰੋ ਜਿਸ ਤੇ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਮਹਾਨਿ' ॥ ੩੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤੁਸ਼ਨਿ ਭਏ† ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਬਿਸਮੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰਾਪ ਬਡਿ ਹੋਨੀ ਹੋਇਸੁ ਹੋਇ॥੩੭॥ ਰਿਦਾ ਗਿਰਾ ਹਿਤ ਮੇਲਿਬੇ ਮਿਲੇ ਹੁਤੇ ਇਕ ਥਾਨ[3]। ਭਾਵੀ ਨੇ ਐਸੀ ਕਰੀ ਬਧਨੋ ਬਿਯੋਗ ਮਹਾਨ॥੩੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਕਾਨ੍ਹਾ ਆਦਿਕ ਭਗਤਨਿ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਕਾਨ੍ਹਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪੰਡਤ, ਸਲੋਕ ਸਹੰਸਕ੍ਰਿਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤੂਸ਼ਨ ਰਹੇ ਸਭਾ ਨ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੀਲੋ ਦਿਸ਼ਾ ਕੀਨਿ ਬਿਲੋਚਨ ਜੋਇ[4] ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ 'ਪੀਲੋ‡ ਭਗਤ

---

[1]ਅਚੱਲ। [2]ਜਿਸ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਮਠੀਲੀ ਵਿਚ। [3]ਰਿਦੇ (ਦਾ ਭਾਵ) ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਮੇਲਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਮਿਲੇ ਸਨ। [4]ਨੇਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ। *ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕਾਨ੍ਹੇ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਕਾਨ੍ਹੇ ਨੇ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈਕਿ:–'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੌਂ ਕਰ ਫਰਜਾਦ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਕਰੋਂਗਾ ਵਾਦ'। ਫਿਰ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਰੱਬ ਉਤੋਂ ਢੋਹਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ, ਪਰ:–'ਕਾਨ੍ਹਾ ਜਾਤ ਲਾਹੌਰ ਕੋ ਰਹਾ, ਤਹਾਂ ਦੇਖ ਬਨ ਇਕੰਤ ਮਗ ਮਾਂਹ। ਕਰ ਸਮਾਧ ਬੈਠਾ ਵੈ ਤਾਂਹਿ। ਭੂਲ ਜੁਕਤ ਤਬ ਫਟਿਓ ਕਪਾਲ। ਗੁਰ ਵਿਰੋਧ ਜੋਗ ਭਿਆ ਕਾਲ। ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲ ਜੋ ਵੈਰ ਕਮਾਵੈ। ਤਾਕੀ ਘਾਲ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸਭ ਜਾਵੈ'। ਇਧਰ ਇਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਲਾਂਗਰੀ ਨੇ ਕੜਛਾ ਤੌਲੇ ਤੇ ਮਾਰਿਆ, ਖੜਾਕ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤ੍ਰਬਕਕੇ ਬੋਲੇ:–'ਇਹ ਕੜਛਾ ਕਾਨ੍ਹੇ ਸਿਰ ਲਾਗਾ। ਫੁਟਿਓ ਸੀਸ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਸ ਭਾਗਾ'। ਗੋਇਆ ਉਧਰ ਵਾਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਧਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਯਾ। ਸ੍ਰਾਪ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। †ਪਾ:–ਰਹੇ। ‡ਇਹ ਪੀਲੋ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਯਾ ਹੈ। ਇਕ ਪੀਲੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਓਹ ਬਹੁਤ ਪਿਛੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਆਪਨੋ ਮਤ ਕਹੁ ਹਮਹਿ ਸੁਨਾਵੋ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਇ।ਜਿਸਤੇ ਗੁਰਮਤਿਹੁਇ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਸਿਮਰਹਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਲਿਵਲਾਇ। ਹੋਇ ਸ਼੍ਰੇਯ ਮਗ ਲਹਹਿਂ ਸੁਗਮ ਹੀ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਯੋ ਪੀਲੋ ਅਪਨੋ ਮਤੋ ਸੁਨਾਇ ॥ ੨ ॥

ਪੀਲੋ ਵਾਚੁ ।. ਪੀਲੇ ਅਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੇ ਭਲੇ ਜੰਮਦਿਆਂ ਜੁ ਮੁਏ।
ਓਨੀ ਚਿੱਕੜ ਪਾਵ ਨ ਬੋੜਿਆ ਨਾ ਆਲੂਦ ਭੁਏ[1] ॥

ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ 'ਇਹ ਭੀ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਨਹੀਂ ਭਗਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕੇਰ ਇਹ ਭਾਣਾ ਜੰਮਣ ਮਰਣਾ ਸੀਸ ਅਸੇਸ[2]। ਪਾਇ ਜਨਮ ਨਰ ਲਾਭ ਲੇਯ ਸ਼ੁਭ, ਭਜਹਿ ਸਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਮਾਨਹਿ ਹੁਕਮ ਖਸਮ ਕੋ ਨੀਕੇ ਤਯਾਗਹਿ ਹਉਮੈਂ ਸਹਤ ਕਲੇਸ਼[3] ॥ ੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਛੱਜੂ ਕਹੁ ਮਤ ਆਪਨੋ ਜਸ ਨਿਸ਼ਚਾ ਮਨ ਕੀਨਿ'। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਕੋ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਸ਼ਬਦ ਨਵੀਨ ॥ ੪ ॥

ਛੱਜੂ ਵਾਚ ॥ ਕਾਗਦ ਸੰਦੀ ਪੂਤਲੀ ਤਊ ਨ ਤ੍ਰਿਯਾ ਨਿਹਾਰ।
ਯੌਂ ਹੀ ਮਾਰ ਲਿਜਾਵਹੀ ਜਥਾ ਬਲੋਚਨਿ ਧਾਰ[4] ॥ ੧ ॥

ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ 'ਛੱਜੂ ਭਗਤ ਸੁਨੋ ਮਤਿ ਹਮਰੋ ਪੰਥ ਰਚਯੋ ਕਰਿਬੇ ਸਤਿਸੰਗ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਬਿਖੇ ਲਿਵ-ਲਾਇਂ ਅਭੰਗ[5]। ਕਾਰ ਧਰਮ ਕੀ ਕਰਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨਹਿਂ, ਸੇਵਹਿਂ ਸੰਤਨਿ ਸਹਤ ਉਮੰਗ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਜਗਤ ਸੁ ਤਰਿ ਹੈਂ, ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਚਢਿਬੋ ਰੰਗ ॥ ੫ ॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਜਤਨ ਅਬਿ ਬਨ ਮੈਂ ਛੁਪਿਤ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਇ।ਨਗਰ ਨਿਕਟ ਜਬਿ ਰਹਨਿ ਲਗੈ ਇਹੁ ਨਰ ਨਾਰੀ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਮਿਲੇ ਬੀਚ ਮਨ ਨਹਿਂ ਬਿਕਾਰ ਹੁਇ ਅਸ ਬਿਰਲੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੋ ਆਇ[6]। ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਪਿਖਹਿਂ ਤਯਾਗ ਕਰਿ[7],ਯਾਂਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਂ॥੬॥ਨਿਜ ਤਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰਮ ਕਰੈਂ ਖਾਟ ਧਨ[8] ਬਹੁਰ ਬਾਂਟ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਖਾਇਂ।ਬਿਨ ਹੰਕਾਰ ਕਰਹਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਪੰਗਤਿ ਬੈਠਿ ਭਗਤਿ ਕਰਿਭਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਇਕ ਸ਼ਰਨਿ ਬਿਨਾਂ ਅਬਿ

[1]ਓਨ੍ਹਾਂ (ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ) ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਡੋਬਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਲੇ ਹੋਏ (ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ)। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੈ। [3]ਕਲੇਸ਼ ਸਹਿਤ ਹਉਮੈਂ ਨੂੰ। [4]ਬਲੋਚਾਂ ਦੀ ਧਾੜ। [5]ਇਕ ਰਸ। [6]ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਮਨ ਵਿਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ (ਕਿਸੇ ਤਯਾਗੀ ਦਾ ਜੋ ਨਗਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ) ਐਸਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ। [7]ਤਿਆਗ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖੇਗਾ। [8]ਭਾਵ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਧਨ ਖੱਟੇ।

ਅਪਰ ਜਤਨ ਕੋ ਸਮੋ ਨ ਕਾਇ । ਯਾਂਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਬਿਖੈ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਕਿਰਤ ਹਰਿ ਨਹਿਂ ਬਿਸਰਾਇ' ॥੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕੀ ਪਾਇ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਸੈਨ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਨਹਿ ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਕਰਿ ਨੈਨ ॥ ੮ ॥

ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਸੈਨੇ ਬਾਚ ॥

ਚੁੱਪ ਵੇ ਅੜਿਆ ਚੁੱਪ ਵੇ ਅੜਿਆ । ਬੋਲਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਵੇ ਅੜਿਆ । ਸੱਜਣਾ ਬੋਲਣ ਦੀ ਜਾਇ ਨਾਹੀਂ । ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹਿੱਕਾ ਸਾਈਂ । ਕਿਸਨੂੰ ਆਖ ਸੁਣਾਈ । ਇਕੋ ਦਿਲਬਰ ਸਭਿ ਘਟ ਰਵਿਆ ਦੂਜੀ ਨਹੀਂ ਕਦਾਈਂ । ਕਹੇ ਹੁਸੈਨ ਫਕੀਰ ਨਿਮਾਣਾ ਸਤਿਗੁਰ ਥੋਂ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਂਹੀ ॥ ੧ ॥

ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮੁਸਕਾਵਤ ਬੋਲੇ ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ। 'ਭਲਾ ਕਹਯੋ ਚੁਪ ਕਰਹੁ ਰਿਦੈ ਰਖਿ, ਰਹਹੁ ਅਬੋਲੇ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ'। ਇਹ ਤੀਨਹੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਕੋ ਕਹਯੋ ਨ ਬੈਨ । ਭਏ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਸ੍ਰਾਪ ਘੋਰ ਬਹੁ ਯਾਂਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕੀਨਿ ਮਨ ਚੈਨ ॥ ੯ ॥ ਅਨਰਸ[1] ਭਯੋ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਲਵਪੁਰਿ ਓਰ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਹੀਂ ਬਾਸ ਕਿਯ, ਬਸ ਨ ਚਲਯੋ ਕੁਛ ਲਖਿ ਗੁਰ ਜੋਰ[2]। ਨਿਜ ਆਵਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਪਛੁਤਾਵਨਿ –ਲਹਯੋ ਅਨਾਦਰ ਸ੍ਰਾਪ ਜੁ ਘੋਰ। ਰਹਤਿ ਸਦਨ ਅਪਨੇ ਚਿਤ ਹਰਖਤਿ ਕਿਮ ਆਵਤਿ ਇਮ ਹੁਇ ਇਸ ਠੌਰ[3]–॥੧੦॥ਤਬਿ ਸਜੈਦਨ ਮਹਿ ਕਾਨ੍ਹਾ ਚਢਿ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਪਦਮਾਸਨ ਕਉ ਮਾਰਿ। ਮਹਾਂ ਯੋਗ ਅੱਭਯਾਸੀ ਬਲ ਤੇ ਪੌਨ ਚਢਾਈ ਦਸਮੇਂ ਦ੍ਵਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਕਹੇ ਤੇ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਡਰ ਧਾਰਿ। ਨਹਿ ਸਰੀਰ ਸੁਧਿ ਟਿਕੇ ਸ੍ਵਾਸ ਜਬਿ ਗਮਨੇਮਾਰਗ ਭਗਤ ਸੁ ਚਾਰ ॥੧੧॥ ਚਲਤਿ ਕੁਸੌਨ[4] ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਤੀਨਹੁ ਜਾਨੀ ਮਨ –ਹੁਇ ਬਿਘਨ ਮਹਾਨ । ਸਗਰੇ ਬਾਸੁਰ ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਕੇਤਿਕ ਘਟੀ ਰਹਯੋ ਦਿਨ* ਆਨ। ਲਵਪੁਰਿ ਲਗੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਤਬਿਹੂੰ ਤ੍ਰਾਸ ਛੋਰ ਕਰਿ ਭੀ ਸੁਖ ਮਾਨ। ਸੂਤ ਜਾਤਿ[5] ਸਜੈਦਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਅਤਿ ਤੂਰਨਤਾ ਚਲਿਬੇ ਠਾਨਿ॥੧੨॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਭੰਜਨ ਗਮਨੀ[6],ਭੰਜਨ ਬ੍ਰਿਛ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇਰ[7]। ਕੰਕਰ ਸਹਤ ਧੂਲ ਬਹੁ ਉਡਕਰਿ ਪਸਰੀ ਜਿਤ ਕਿਤ ਗਗਨ[8]

[1]ਅਜੋੜ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ (ਆਤਮਕ) ਬਲ ਜਾਣਕੇ। [3](ਜੇ ਜਾਣਦੇ) ਇਉਂ ਇਥੇ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਆਂਵਦੇ। [4]ਖੋਟੇ ਸ਼ਗਨ। [5]ਰਥਵਾਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [6]ਹਨੇਰੀ ਵਗੀ। [7]ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਭੰਨਣ ਵਾਲੀ। [8]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ। *ਪਾ:–ਤਬ।

ਬਡੇਰ। ਲੋਕਨਿ ਪਸੁਨਿ ਬਿਲੋਚਨ[੧] ਮੂੰਦੇ, ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਜਾਇ ਨ ਹੇਰ। ਬਜਾਕੁਲਕਰੇ ਜੀਵ ਬਹੁ ਜਿਸਨੇ ਬਡੀਅੰਧੇਰੀ ਕੀਨਿਅੰਧੇਰ[੨]॥੧੩॥ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰੇ ਵਾਹਨ ਤਿਹ ਬਿਦਕੇ[੩] ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੇ ਭ੍ਰਮਤ ਤਜਿ ਰਾਹੁ। ਜੋਰ ਜਤਨ ਕਰਿ ਹਾਥ ਡੋਰ ਧਰਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰਥੀ ਰੋਕਹਿ ਤਾਂਹੁ। ਬਿਖਮ ਥਾਨ ਤਬਿ ਉਲਟਯੋ ਰਥ, ਗਿਰ ਕਾਨ੍ਹਾ, ਪਰਯੋ ਭੂਮ ਕੇ ਮਾਂਹੁ। ਨਹਿਂ ਸੁਧਿ ਲਈ ਗਈ ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਵਨਿ ਜੋ ਤਿਸ ਪਾਹੁ॥੧੪॥ ਵਾਹਨ ਦੌਰਤਿ ਰਥ ਕੋ ਐਂਚਤਿ ਕਾਨ੍ਹੇ ਕੇ ਸਿਰਪਰ ਸੋ ਜਾਇ।ਫੂਟਯੋ ਨਿਕਸੀ ਮਿੱਝ ਸੀਸ ਤੇ ਤਤਛਿਨ ਗਏ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਸਾਇ। ਆਪ ਨਹੀਂ ਤਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਮਾਂਹੂ ਜਿਸਤੇ ਉਠਿ ਇਤ ਉਤਹਿ ਬਚਾਇ।ਸੁਨੋ ਸਜੇਂਦਨ ਹੇਰਿ ਸਾਰਥੀ ਟਿਕ ਸੋ ਰਹਯੋ ਨਹੀਂ ਸੁਧਿ ਪਾਇ ॥੧੫॥ ਬਾਯੁ ਬਿਸਾਲ ਬਹੁਰ ਤਤਕਾਲਹਿ ਹਟੀ ਧੂਲ ਜੁਤਿ,ਬਿਮਲ ਅਕਾਸ਼। ਖੋਲਿ ਬਿਲੋਚਨ ਲਗੇ ਬਿਲੋਕਨ ਮਾਰਤੰਡ ਕੋ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਦੇਖਯੋ ਪਰਯੋ ਸੀਸ ਜਿਸ ਫੂਟਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸ਼।ਹਾਹਾਕਾਰ ਸੁ ਕਰਤਿ ਉਠਾਯੋ ਲੈ ਪੁਰਿ ਗਮਨੇ ਤਨ ਬਿਨ ਸ੍ਵਾਸ॥੧੬॥ਸਸਕਾਰਯੋ ਮਿਲਿ ਨਰਨਿ ਉਚਾਰਯੋ'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਇਸਬੈਸ ਮਹਾਨ?'। ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯਹੁ ਲਵਪੁਰਿ ਤੀਨਹੁ ਭਗਤ[੪] ਸੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਿ। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਲਖਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਕਹਿਬ ਰਾਮਚੰਦ ਕੇ ਬਾਨ[੫]। ਨਿਸ਼-ਫਲ ਹੋਹਿਂ ਨ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾਇਕ, ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਬਡੋ ਸਭਿ ਜਾਨਿ[੬]॥੧੭॥ਕੌਨ ਅਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਆਗੈ,ਅਮਰ ਮਰੈ ਅਚਲ ਜੁ ਚਲਿਜਾਇ[੭]। ਬਡ ਅਥਾਹਿ ਕੋ ਥਾਹਿ ਦੇਤਿ ਕਰਿ, ਮਹਾਂਬਲੀ ਤਤ ਛਿਨ ਨਿਬਲਾਇ[੮]। ਮੇਰੁ ਬਡਾਈ ਰਾਈ ਠਾਨਤਿ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਰੰਕ ਬਨਾਇ। ਮਹਾਂ ਸੂਰਮਾ ਕਾਇਰ ਹੋਵਹਿ ਗੁਰ ਰਿਸ ਤਨਕ ਜਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਇ[੯] ॥ ੧੯ ॥ ਇਮ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਭਾ ਚਾਰੁਨ ਭਗਤਨਿ ਇਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਲਿਖਾਇ। ਰਾਗ

[੧]ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ। [੨]ਵਡੀ ਅੰਧੇਰੀ ਨੇ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [੩]ਤ੍ਰਹਕੇ। [ਹਿੰਦੀ, ਬਿਦਕਨਾ=ਫਟਨਾ, ਚੀਰਨਾ]। [੪]ਤਿੰਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨੇ। [੫](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਕਹਿਣਾ (ਭਾਵ ਵਾਕ) ਅਮੋਘ ਹਨ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਬਾਣਾਂ ਵਤ। [੬](ਕਾਨ੍ਹੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦਾ) ਵੱਡਾ ਅਚਰਜ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਭ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ। [੭]ਜੋ ਅਮਰ ਹਨ ਸੋ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਚਲ ਜੋ ਹਨ ਸੋ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਅਣਹੋਣੀ ਨਹੀਂ)। [੮]ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੯]ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਨ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਲਗਿ ਜੁ ਸਬਦਸ਼ੁਭ ਗਾਵਨਿਰੀਤੀਦਏ ਬਨਾਇ।ਬਹੁਰ ਸ਼ਲੋਕ ਜੁ ਸਹੀਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਸੋ ਗੁਰੁਦਾਸ ਲਿਖੇ ਹਰਖਾਇ। ਜਿਮ ਇਹੁ ਬਨੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਉਚਰੋਂ ਸ੍ਰੋਤਨਿ ਕੇ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਇ॥੧੯॥ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੇ ਇਕਦਿਨ ਦ੍ਵੈ ਪੰਡਿਤ ਚਲਿ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਸ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਹਰਿਲਾਲ ਨਾਮ ਤਿਨਿ ਭਗਤ ਗੁਰੂ* ਕੇ ਗੁਨਨਿ ਨਿਵਾਸ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬਹੁ ਭਾਉ ਧਰਤਿ ਉਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਕੀ ਜਿਨ ਪਯਾਸ। ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਪਰਲੋਕ ਸਖਨਿ ਕੋ ਜਗ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗੇ ਬਿਖੇ ਬਿਲਾਸ[1] ॥ ੨੦ ॥ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸੰਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨੇ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਸਿ ਤਿਨਹੁ ਤੁਰੰਤ।'ਦਿਜਬਰ ! ਕਹਾਂ ਸਦਨ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ? ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਗਮਨੇ ਹਿਤਵੰਤ ?। ਕੌਨ ਕਾਜ ਅਰ ਨਾਮ ਕੌਨ ਹੈ,ਬੇਸ ਬੇਸ ਦੀਖਤਿ ਮਤਿਵੰਤ[2]?'॥੨੧॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਦੁਊ ਸਹੋਦਰ ਬੋਲੇ ਬਾਕ ਸੁ ਬਿਨਤੀ ਸੰਗ। 'ਆਪ ਅਹੋ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਬਿਨਾ ਭਨੇ ਸਭਿ ਲਖਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਤਦਪਿ ਕਹੈਂ ਤੁਮ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਸਿ,ਕਾਸ਼ੀ ਬਸਹਿ ਤੀਰ ਪੁਰਿ ਗੰਗ। ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਯੋ ਰਾਵਰ ਕੋ ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ ਦੁਖ ਭੰਗ[3]॥੨੨॥ਇਕ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ ਪਹੁੰਚੇਕਾਂਸ਼ੀ ਬਿਖੈ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ। ਬਹੁ ਦਿਜਬਰ ਤਬਿ ਚਰਚਾ ਕੀਨੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਕਲ ਰਹੇ ਹਰਖਾਇ ਹੁਤੋ ਪਿਤਾਮਾ ਹਮਰੋ ਤਿਸ ਛਿਨ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ। ਤਬਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਨਸਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਲਿਵ ਦਈ ਲਗਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਅਪਨੇ ਕਰੇ ਸ਼ਲੋਕ ਚਾਰ ਤਬਿ ਕਰਿ ਕਾਗਦਿ ਪਰ ਦਿਏ ਲਿਖਾਇ। ਲਿਖੇ ਪਿਤਾਮੇ ਕੇ ਸੋ ਘਰ ਮਹਿ ਹੋਰ ਹਮੇਂ ਸੋਕੰਠ ਕਰਾਇ।ਜਿਨ ਮਹਿਂਦੰਭ ਨਿਕੰਦਨ ਕੀਨਸਿ, ਉਰ ਕੋ ਸਾਰ ਸੁ ਲੇਖੇ ਪਾਇ[4]'। 'ਪੜ੍ਹ ਪੁਸਤਕ ਅਰ ਸੰਧਯਾ ਬਾਦੰ'ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਪਠਿ ਦਏ ਸੁਨਾਇ॥੨੪॥'ਤੁਮਨੇ ਕਰੇ ਸੁ ਹਮੈ ਲਿਖਾਵਹੁ ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੀਜੈ ਅਬਹਿ ਬਨਾਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰਮਤ ਕੋ ਹਮ ਧਰਿ ਕੈ ਸੱਤਿਨਾਮ ਭਜਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਗਾਇ। ਸਾਰ ਕਰਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ[5] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ† ਉਰ ਉੱਜਲ ਜਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਨਿਜ ਮੁਖ ਸੰਗ ਸ਼ਲੋਕ

[1]ਵਿਸ਼ਯ ਵਿਲਾਸ। [2]ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਤੇ ਅਕਲ ਵਾਲੇ ਦਿਸਦੇ ਹੋ[ਵਾ:, ਬੇਸ=ਬਹੁਤ। ਜਿ:, ਬੇਸ=ਭੇਖ]। [3]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। [4]ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਸੱਚਾ ਹੈ ਸੋਈ ਲੇਖੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋ। *ਪਾ:–ਪ੍ਰਭੂ। †ਪਾ:–ਸਤਿਗੁਰ।

ਰਚਹੁ ਬਰ ਸਹੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਕੀ ਰੀਤੀ ਪਾਇ'॥੨੫॥ਸੁਨਿ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤਬਹਿ ਬਨਾਇ। ਸਭਿ ਸ਼ਲੋਕ ਕਿਯ ਸਹਸ-ਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਿਂ ਬਹੁਰੋ ਗਾਥਾ* ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਾਇ। ਸੁਨਿ ਦ੍ਵੈ ਭ੍ਰਾਤ ਅਨੰਦਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਰਹੇ ਲਪਟਾਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਰਸ ਜਿਨ ਆਯਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਮਨ ਭਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਜਬਹਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰ ਪਗ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਧਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਿ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰ-ਜਨ 'ਰਾਮਚੰਦ ਤੁਮ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦ। ਕੰਸ ਬਿਨਾਸ਼ਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਪ ਹੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸੁਛੰਦ। ਤੁਹੀ ਤ੍ਰਿਅੰਬਕ[1] ਕਾਸ਼ੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ, ਤਾਰਕ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਤਿ ਸੁਖਕੰਦ ॥੨੭॥ ਦੂਰੇ ਰਹਹੁ ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿ ਸਭਿ ਜਿਸ ਪਰ ਆਪ ਹੋਤਿ ਅਨਕੂਲ।ਸੋ ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਰੂਪ ਪਛਾਨਹਿਂ ਏਕ ਤੁਹੀ ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਮੂਲ। ਅਜ[2], ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ, ਲਛਮੀ ਦਾਸੀ, ਕਰਹੁ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ[3]।ਬਿਧ ਹੁਇ ਰਚੋ,ਬਿਸ਼ਨ ਹੁਇ ਪੋਖਹੁ[4],ਰੁੱਦ੍ਰਹੋਇ ਜਗ ਹਰਹੁ[5] ਅਭੂਲ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਰ ਸਤਿਗੁਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕਹਯੋ 'ਜਾਚੀਯੇ ਨਿਜ ਅਭਿਲਾਖ।ਆਸਾ ਧਰੇ ਦੂਰ ਤੇ ਆਏ ਪੂਰਨ ਕਰੋ ਨ ਗੁਪਤੀ ਰਾਖ'। ਦੋਨ ਸਹੋਦਰ ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਬਿਨਤੀ ਭਾਖਿ।'ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਕਾਰਜ ਭੇ ਪੂਰਨ, ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਯੋਂਹੂ ਉਰ ਕਾਂਖ[6]॥੨੯॥ਅਪਨੋ ਸਿਦਕ ਸਦਾ ਉਰ ਦੇਵਹੁ ਜਗਤ ਕੁਬੰਧਨਿ ਸਰਬ ਮਿਟਾਇ। ਚਰਨ ਆਪਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਾਸਹਿਂ, ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰਹਿਂ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਤਥਾਸਤੁ' ਬਰ ਕੋ ਪਾਇ ਰਹੇ ਹਰਿਖਾਇ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਸਿਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੁਇਪੁਨ ਬਿਦਾ ਗਏ ਨਿਜਥਾਇਂ॥੩੦॥ਸੋ ਸਲੋਕ ਲਿਖਵਾਵਨਿ ਕੀਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਰਾਗਨਿ ਕੇ ਅੰਤ। ਬਹੁਰ ਪਿਖਯੋ ਗੁਰ-ਦਾਸ ਲਿਖਾਰੀ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਦਨ ਸੁਭੰਤਿ। 'ਨਿਜ ਬਾਨੀ ਤੈਂ ਕੀਨਿ ਬਨਾਵਨਿ ਆਨ ਦਿਖਾਵੋ ਗੁਰ ਜਸੁਵੰਤ[7]'।ਤਿਸ ਛਿਨ ਭਗਤ ਸਮੀਪਹੁਤੇ

[1]ਸ਼ਿਵ ਰੂਪ। [2]ਅਜਨਮਾ। [3]ਜੋ ਉਲਟੇ ਹਨ। [4]ਪਾਲਦੇ ਹੋ। [5]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ। [6]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਚਿਤ ਵਿਚ। [7]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜਸ ਵਾਲੀ।

*ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ ਤੇ ਗਾਥਾ ਦੋ ਬਾਣੀਆਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਾਧੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਿਰਨਾਵਾ 'ਸਹਿਸਕ੍ਰਿਤ' ਤੇ 'ਗਾਥਾ' ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੇਰਵਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ (ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ) ਵਿਚ ਪਦ—'ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ', 'ਗਾਥਾ' ਤੇ 'ਸਹਸ ਕ੍ਰਿਤ'।

ਸਭਿ ਚਰਚਾ ਕਰਤਿਅਲੇਖ ਬਿਅੰਤਿ[1]॥੩੧॥ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਗੁਰਦਾਸ ਗਯੋ ਤਬਿ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਤੇ ਲਯਾਵਨ ਕੀਨਿ। ਬੈਠਿ ਪਾਠ ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਸੁਨਾਈ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਭਗਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੁਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿਕੈ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਲਾਹਤਿ ਚੀਨਿ[2]। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿਹੂ ਫੁਰਮਾਯਹੁ 'ਲਿਖਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਂ ਰਚੀ ਜੁ ਬੀਨ'' ॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਤਿ 'ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਦਾਸਨ ਕੋ ਦਾਸ। ਸੇਵਕ ਅਵਨੀ ਤਲ ਮਹਿਂ ਬੈਸਹਿ, ਸਾਹਿਬ ਉਚਿਤੇ ਤਖਤ ਬਿਲਾਸ। ਤਿਮ ਅੰਤਰ[3] ਬਾਨੀ ਮਹਿਂ ਹੋਵਤ,ਕਿਤ ਪਟ-ਬੀਜਨ[4]ਕਿਤ ਸਪਤਾਸੁ[5]।ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਹੁਇ ਤੁੱਛ ਕੀਟ ਮੈਂ,ਆਪ ਮਹਿਦ ਤੇ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'॥੩੩॥ ਤੀਨ ਬੇਰ ਫੁਰਮਾਯਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨੈ ਸਹਤ ਭਾਈ ਕਰ ਬੰਦਿ । ਅਲਪ ਆਪ ਕੋ ਲਖਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਸਮਤਾ ਚਾਹਤਿ ਜਗ ਬੰਦ[6]। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਬਰ ਗੁਰ ਦੀਨਹੁ 'ਤੁਵ ਬਾਨੀ ਫਲ ਹੋਇ ਬਿਲੰਦ। ਪਢਤਿ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸਤਿਗੁਰ ਬਧਹਿ ਮੁਕੰਦ'॥੩੪॥ਦੋਹਰਾ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਚਰਨੀ ਪਰਯੋ ਤਬਿ ਭਾਈ ਗੁਰ-ਦਾਸ। ਬਰਬਾਨੀ ਕੋ ਗੁਰਦਯੋ[7]ਅਨਦਬਿਲੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੩੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਕਾਨ੍ਹਾ ਆਦਿ ਭਗਤ ਕਥਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੭॥

੪੮. [ਵੇਦ ਭੱਟਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਰ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਗਤ ਬਿਰਾਜਤਿ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ।
ਮਨਹੁਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਸ਼ਿਵ ਥਿਰਯੋ* ਬੀਚ ਮੁਨਿਨਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥

ਸੈਯਾ ਛੰਦੁ ॥ ਮਨਹੁ ਗਯਾਨ ਨਿਜ ਤਨ ਧਰਿ ਬੈਠਯੋ ਸਦ ਗੁਨ ਨਿਕਟ ਭਗਤ ਇਸ ਭਾਇ[8]।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦਰਸ਼ਨ ਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੁਟਨਿ ਬਿਲੋ-ਚਨ ਪੀਵਤਿ ਜਾਇ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਹਿਤ ਕਰਿ ਢਿਗ ਬੈਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਬਚਨ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਹਰਖਾਇਂ। ਮਹਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰੇਮਿ ਪਰਿ ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਇ ॥੨॥ ਲਖਯੋ ਸਮਾਂ ਤਬਿ ਬਿਦਾ ਭਗਤ ਹੁਇ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਪਯਾਨਾਪੁਨ ਆਏ ਸਭਿ ਬੇਦ ਦੇਹਧਰਿਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ।ਚਾਹਤਿ ਭੇ ਗੁਰ ਕਰਯੋ ਸੁ ਚਿਤਮੈਂ[9] ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨਿ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਵਤਰੇ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਕੀ ਉਰ

[1]ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ। [2]ਚੁਣਕੇ। [3]ਭੇਦ। [4]ਟਟਾਣਾ। [5]ਸੂਰਜ। [6]ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਯੋਗ ਜੀ ਦੀ। [7](ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ) ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ। [8]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ (ਬੈਠੇ ਹਨ)। [9]ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ। *ਪਾ:-ਦਿਸਵਰਯੋ।

ਅਭਿਲਾਖ ਮਹਾਂਨ॥੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕਰਿ ਬੂਝੀ ਕਥਾ ਬਿਚਾਰ। 'ਬੇਦ ਧਰਯੋ ਨਰ ਦੇਹ ਕੋ* ਇਹ ਕਹੀਯਹਿ ਬਿਸਤਾਰ'॥ ੪ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦੁ ॥ ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਪਾਇ। ਸਭਿ ਬੇਦਨਿ ਅਵਤਾਰ ਧਰਯੋ ਜਿਮ ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਦੇਉਂ ਸੁਨਾਇ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਬਾਸ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਭਿ ਠਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬਿੱਦਯਾ ਕੋ ਜਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ[1]। ਨਿਰਨੈ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਪਢਹਿਂ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ਬਧਿ ਬਿਰਧਾਇ[2]॥੫॥ ਬਾਸ ਕਰਤਿ ਇਕ ਸਮੇ ਬੇਦ ਤਹਿਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਰਿਦੇ ਕੀਨਿ ਹੰਕਾਰ।–ਨਿਰਨੌ ਹਮ ਤੇ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਨ ਸਾਰ ਅਸਾਰ। ਨਾਤੁਰ ਅੰਧਕਾਰ ਬਿਸਤਰਿ ਹੈ,ਹਮ ਤੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਦਾਰ[3]।ਅੱਗਯਾਨੀ ਮਨ ਲਹਹਿ ਗਯਾਨ ਕੋ,ਪਾਇ ਮੁਕਤਿ ਕੋ,ਬੰਧਨ ਟਾਰਿ–॥੬॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਲਖਿ ਬੇਦਨਿ ਗਤਿ ਜਿਨ ਕੇ ਭਯੋ ਹੰਕਾਰ ਬਿਕਾਰ।–ਇਹੀ[4] ਜਨਮ ਦੇ ਜਗ ਮਹਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਸਕਲ ਵਿਕਾਰਨਿ ਮੂਲ ਉਦਾਰ। ਇਨ ਉਰ ਤੇ ਅਬਿ ਕਰੌਂ ਉਖਾਰਨਿ[5]–ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਇਸ ਬਿਧਿ ਉਰਧਾਰਿ।ਭਈ ਗਗਨ ਬਾਨੀ ਤਬਿ ਇਨ ਕੋ'ਨਰ ਸਰੀਰ ਕੋ ਲਿਹੁ ਅਵਤਾਰ॥੭॥ ਤੁਮਰੇ

---

[1]ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਵਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਥੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਦਯਾਵਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੈ। [2]ਵਧਦੀ ਹੈ। [3]ਜਗਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਇਹ ਹੰਕਾਰ। [5](ਹੰਕਾਰ) ਉਖਾੜ ਦਿਆਂ।

*ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਭੱਟਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਣਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਤੁਲਸੀ ਕ੍ਰਿਤ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਉੱਤਰ ਕਾਂਡ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਬਨਬਾਸ ਤੋਂ ਮੁੜਕੇ ਅਜੁਧਯਾ ਜੀ ਪੁੱਜ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠੇ ਤਦ:-ਛਿੰਨ ਛਿੰਨ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ ਗੇ ਸੁਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਾਮ। ਬੰਦੀ ਵੇਸ਼ ਧਰਿ ਵੇਦ ਤਬ ਆਏ ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ॥ ੨੭ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰਬੱਗਯ ਕੀਨਹਿ ਅਤੀ ਆਦਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ। ਲਖਯੋ ਨ ਕਾਹੂ ਮਰਮ ਕਛੂ ਲਗੇ ਕਰਨ ਗੁਣ ਗਾਨ ॥ ੨੮ ॥ ਅਰਥ–'ਜਦੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧਾਮਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਵੇਦ ਭੱਟਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਆਏ, ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਸਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਸਰਬੱਗਯ (ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ) ਨੇ ਬੜਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੇਦ ਨਾ ਜਾਣਿਆਂ। ਉਹ (ਭੱਟ) ਗੁਣ ਕਾਇਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ'। ਸ੍ਰੀ ਮਤ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਸਤਾਈਸਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਭੀ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਉਥੇ ਭੀ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ 'ਬੰਦੀ ਜਨ' ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਬਿਕਾਰ ਜੁ, ਨਿਸ਼ਫਲ ਕਰਹੁ[1],ਜਾਨਿ ਇਮ ਲੇਹੁ।ਗੁਰ ਬਿਨ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨ ਹੋਵਤਿ ਯਾਂਤੇ ਮੂਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਹੁ[2]। ਤੁਮਰੋ ਖੇਦ ਬਿਨਸ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿ ਕਰਹੁ[3] ਗੁਰੂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇਹੁ[4]। ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾ ਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੱਯਤਿ ਯਾਂਤੇ ਬਨਹੁ ਸਿੱਖ ਹਿਤ ਦੇਹੁ[5]।੮।ਇਕ ਇਕ ਬੇਦ ਚਤੁਰ ਬਪੁ ਧਾਰਹੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੁਮ ਸੰਗ ਨਰ ਤਨ ਪਾਇ। ਰੱਛਕ ਸਦਾ ਹੋਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਇਹ ਤੁਮਰੋ ਬਿਘਨ ਸਕਲ ਬਿਨਸਾਇ[7]। ਗਗਨ ਗਿਰਾ ਇਮ ਕਹ੍ਯੋ,ਮੌਨ ਪੁਨਿ,ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬੇਦਰਹੇ ਬਿਸਮਾਇ।ਕਮਲਜ[6]ਸਹਤ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕਰਿਕੈ ਛਿਤ ਅਵਤਰੇ ਸਰੂਪ ਬਨਾਇ।੯। ਇਕ ਇਕ ਬੇਦ ਚਤੁਰ ਬਪੁ ਧਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾਮ ਤਿਨ ਕਹੌਂ ਅਸੇਸ[7]। ਪੂਰਨ ਸ਼ਨਾਮ ਬੇਦ ਕੇ ਇਹ ਭੇ: ਮਥਰਾ, ਜਾਲਪ, ਬੱਲ, ਹਰਬੰਸ। ਪੁਨ ਰਿਗਬੇਦ: ਕੱਲਜ, ਜੱਲ, ਨੱਲ ਤ੍ਰੈ, ਕਲਸਹਾਰ ਚੌਥੋ ਗਿਨਿ ਅੰਸ। ਭਏ ਜੁਜਰ ਕੇ: ਟੱਲਜ, ਸੱਲਜ, ਪੁਨ ਜੱਲਜ,ਭੱਲਜ ਉਪਜੇ ਦ੍ਵਿਜਬੰਸ॥੧੦॥ਬਹੁਰ ਅਥਰਬਣ:ਦਾਸ ਰੁ ਕੀਰਤਿ, ਗਿਨਿ[8]ਗਯੰਦ,ਸਦਰੰਗ ਸੁ ਚਾਰ। ਕਮਲਾਸਨ[6] ਕੋ ਭਿੱਖਾ ਨਾਮ ਸੁ ਇਨ ਸਭਿ ਤੇ ਭਾ ਅਧਿਕ ਉਦਾਰ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਸਰੀਰ ਭਾਟ ਭਈ ਸੰਗਯਾ,ਬਡੇ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਭੇ ਇਕਸਾਰ। ਹੋਇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਲਗੇ ਗੁਰ ਖੋਜਨਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਹਿਤ ਧਾਰਿ॥੧੧॥ ਪੰਥ ਜਿਤੇ ਜਗ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਬਿਰਤੇ ਸਭਿਕੇ ਨਿਕਟ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ।ਗਿਰੀ ਪੁਰੀ[9] ਆਦਿਕ ਸੰਨਯਾਸੀ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਹਿਂ ਬੈਨ ਹਿਤ ਠਾਨਿ। ਜੋਗ ਅੱਭਯਾਸੀ ਅਰੁ ਕੰਨਪਾਟੇ* ਦੋਨੋ ਢਿਗ ਕਿਯ ਸੰਗ ਮਹਾਨ[10]।ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰੀ, ਤਪਸੀ,ਬੈਰਾਗੀ ਅਪਰ ਕਿਤਿਕ ਕੋ ਕਰੈ ਬਖਾਨਿ ॥੧੨॥ ਸੰਮਤ ਏਕ ਫਿਰੇ ਜਗ ਖੋਜਤਿ ਜੋ ਸਾਧਿਕ ਪਰਲੋਕ ਉਦਾਰ[11]। ਕਹਿ ਨਿਜ ਬਚਨ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੇ ਚਿਤ ਕੋ ਐਸੋ ਕਤਹੂੰ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸਗਰੇ ਫਿਰ ਕਰਿ ਭਏ ਉਦਾਸ ਗਏ ਜਬਿ ਹਾਰ। ਉਤਰ੍ਯੋ ਗਰਬ, ਅਹੈਂ ਹਮ ਜਗ ਮਹਿ ਤਊ ਨ ਦੇਖ੍ਯੋ ਬਿਨਾ ਬਿਕਾਰ॥੧੩॥ ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਤੇ ਦੀਰਘ ਜਿਨ ਕੇ ਮਿਲਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਪਾਇ। ਬਿਨਾਂ

[1]ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ (ਇਹ ਤੁਸੀਂ) ਨਿਸਫਲ (ਹੰਕਾਰ) ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। [2](ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦਾ ਮੁੱਢ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਹੈ। [3]ਧਾਰਨ ਕਰੋ। [4]ਦੇਖਕੇ। [5]ਹਿਤ ਦੇਕੇ ਸਿਖ ਬਣੋ [6]ਬ੍ਰਹਮਾ। [7]ਸੰਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [8]ਗਿਣੋ। [9]ਗਿਰੀ ਤੇ ਪੁਰੀ ਸੰਨਯਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। [10]ਦੋਹਾਂ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਬੜਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਤਾ। [11]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ।

*ਪਾ:-ਕੰਨਿਫਾੜੇ।

ਗਰਬ ਤੇ ਸਰਬ ਭਏ ਜਬਿ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਆਇ। ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਤਿ ਅਨੇਕ ਲੋਕ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਦਾਇ। ਭ੍ਰਿੱਖੇ ਸਹਤ ਸਕਲ ਹੀ ਮਿਲਿ ਕੈ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਬਢਾਇ ॥੧੪॥ ਗੁਨ ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੁਇ ਆਈ,ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਨਾਮ। ਸਭਿ ਪਹੁੰਚੇ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਮੈਂ ਜਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਿਖਯੋ ਅਜਬ ਅਭਿਰਾਮ। ਸ਼੍ਯਾਮ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਚਤੁਰਭੁਜ ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਸੁ ਛਬਿ ਕੋ ਧਾਮ। ਮਹਾਂ ਜੋਤਿ ਜਾਗਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਸੁ ਨੰਮ੍ਰਿ ਪ੍ਰਣਾਮ[1] ॥੧੫॥ ਕਮਲਾ ਕਰ-ਕਮਲਨਿ ਪਦ ਕਮਲ ਜਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਲੋਸਤਿ ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਾਲ[2]। ਸੁਭਤਿ ਸੇਖ ਸਾਈ[3] ਬਡ ਸ਼ੋਭਾ, ਦ੍ਰਿਗ ਬਿਸਤਰਤਿ ਕੋਰ ਜੁਗ ਲਾਲ[4]। ਪੀਤੰਬਰ ਸਭਿ ਅੰਗ ਬਿਭੂਖਨ ਬਡੇ ਬਿਭੂਖਤਿ ਗਰ ਬਨਮਾਲ[5]। ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ[6], ਕੇਸ ਮ੍ਰਿਦੁ ਮੇਚਕ ਘੁੰਘਰਿਆਰੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਭਾਲ ॥੧੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਬੇਦ ਸਰੂਪ ਜਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ ਹਰਿ ਸਰੂਪ ਤਿਨ ਦੀਖਿ[7]। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕਾਹੂੰ ਲਖਯੋ ਦੇਨਿ ਹੁਤੀ ਤਿਨ ਸੀਖ[8] ॥ ੧੭ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਅਸ ਸਰੂਪ ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮਾਏ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭ। ਮਹਾਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋ ਰੂਪ ਮਨੋਹਰ ਜਿਸਹਿ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਿ ਜੋਗੀ ਲੋਭ[9]। ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ ਜਿਨਿ ਕੈ ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਛੋਭ। ਨਮਸਕਾਰ ਪੁਨਿ ਪੁਨਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਰਿਦਾ ਪਰਮ ਗੰਭੀਰ ਅਛੋਭ ॥੧੮॥ਭੁਜੰਗਛੰਦ॥ 'ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਦੀਨਾਨਿ ਬੰਧੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਨਮੋ ਪਾਦ ਕੰਜੰ ਅਭੰਜੇ[10] ਉਜਾਲਾ[11]।ਅਜੇ[12] ਹੋ,ਅਨਾਸ਼ੀ, ਅਨਾਦੀ,ਅਨੂਪੰ।ਮਹਾਂਰਾਜ ਰਾਜਾਨ ਕੇ ਰਾਜ ਰੂਪੰ ॥੧੯॥ ਸਭੈ ਬੀਚ ਬਾਸੋ, ਅਲੇਪੰ ਸਦਾ ਹੋ।ਅਜੋਨੀ ਅਛੈ ਏਕ ਰੂਪੰ ਅਜਾ ਹੋ[13]।ਕਥੇ ਮੋ ਨ ਆਵੈ, ਕਥੈ ਕੌਨ ਤੋਹੀ। ਨਿਰਾਲੰ, ਬਰਿੱਤੰ ਨਿਰਾਲੰਬ ਹੋਹੀ॥੨੦॥ਸਭੀ ਤੋਹਿ ਮੈਂ,ਤੂ ਸਭੈ ਮੈਂ ਬਿਰਾਜੈਂ। ਅਕਾਸ਼ੰ ਜਥਾ ਏਕ ਸਾਰੇ ਸੁ ਛਾਜੈ[14]। ਬ੍ਰਹਮੰਡੰ ਅਖੰਡੰ ਤੁਮੀ ਦੇਹ ਧਾਰੀ। ਦੁਊ ਨੈਨ

[1] ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ। [2] ਲੱਛਮੀ ਹੱਥ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜੋ ਕੋਮਲ ਹਨ ਬੜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਝਸਦੀ ਹੈ। [3] ਮਹਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ [ਸੰਸ:, ਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਾਯਿਨ=ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਤੇ ਸੌਣ ਵਾਲਾ]। [4] ਨੇਤ੍ਰ ਚੌੜੇ, ਕੋਨੇ ਦੋਵੇਂ ਲਾਲ ਹਨ। [5] ਗਲੇ ਵਿਚ ਬੈਜੰਤੀ ਮਾਲਾ। [6] ਸਿਰ ਤੇ ਮੁਕਟ। [7] ਭਾਵ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਰੂਪ ਦੇਖਿਆ। [8] ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣੀ ਸੀ (ਤਦ ਕਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦਿਖਲਾਯਾ)। [9] ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [10] ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਤ। [11] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ। [12] ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। [13] ਜਨਮ ਰਹਤ। [14] ਛਾ ਰਹਿਆ ਹੈਂ।

ਭਾਨੁ ਸਸੀ ਜੋਤਿ ਭਾਰੀ[1] ॥੨੧॥ ਦਿਸ਼ਾ ਸ੍ਰੌਨ ਤੇਰੇ ਨਭੰ ਸੀਸ ਗਾਵੈਂ । ਮਹਾਂ ਪੁੰਨ ਅੱਗ੍ਰੰ ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਠੀ ਪਾਪ ਥਾਵੈਂ[2] । ਮਹਾਂ ਸਿੰਧੁ ਕੁੱਖੀ, ਤਰੂ ਰੋਮ ਬ੍ਰਿੰਦੰ । ਅਹੇ ਪਾਇ ਪਾਤਾਲ,ਤੋਹੀ ਮੁਕੰਦੰ ॥੨੨॥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੰ ਬੰਸ ਬੇਦੀਨਿ ਮਾਂਹੀ । ਨਰੰ ਦੇਹਿ ਧਾਰੀ ਜਪੈਂ ਜਾਪ ਜਾਂਹੀ। ਕਲੀ ਮੈਂ ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਨਾਮੰ ਜਪਾਯੋ। ਕਰਯੋ ਪੰਥ ਸਿੱਖੀ ਤਰੇ ਜਾਂਹਿ ਪਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੰ ਰੂਪ ਹੋਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਹੂ ਨ ਦੀਨੀ ਬਿਸਾਲਾ । ਜਰਯੋ ਜੋਰ ਦੀਹੰ[3] ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਗਹੀਰੰ[4] । ਉਧਾਰੇ ਮਹਾਂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਾਮ ਧੀਰੰ ॥ ੨੪ ॥ ਪਿਤਾ ਮੋਹਰੀ ਕੇ ਧਰੀ ਦੇਹਿ ਫੇਰੀ। ਮਹਾਂ ਪੰਥ ਸਿੱਖੀ ਬਿਥਾਰੀ ਘਨੇਰੀ । ਚਹੂੰ ਚੱਕੈ ਮੈਂ ਕੀਰਤੀ ਚਾਰੁ ਹੋਈ। ਦਈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੰਜੀ ਗੁਰੂ ਕੀਨਿ ਸੋਈ ॥ ੨੫ ॥ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਲੀ ਘੋਰ ਅੰਧੇਰ ਕੀਨੋ ਉਜਾਲਾ। ਤਿਨੋ ਕੇ ਭਏ ਨੰਦ ਰੂਪੰ ਤੁਮਾਰਾ । ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤੰ ਉਦਾਰਾ' ॥੨੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਅਸ਼ਟਕ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ ਪਠਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਇ।ਦੀਨ ਹੋਇ ਪੁਨ ਸਕਲ ਹੀ ਰਹੇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਸਭਿ ਹੀ ਦਿਜਨਿ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੀਨਿ । ਬੂਝਤਿ ਭਏ,'ਕੌਨ ਤੁਮ ਕਾਰਜ ਉਰ ਬਾਂਛਤਿ ਲਿਹੁ ਜਾਚਿ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਕਹਾਂ ਬਸਤਿ, ਗਮਨੇ ਅਬਿ ਕਿਤ ਕੋ, ਹਮ ਢਿਗ ਆਏ ਕਯਾ ਚਿਤ ਚੀਨਿ'।ਮੁੱਖਯ ਹੁਤੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਭਿੱਖਾ ਬੋਲਯੋ ਬਾਕ ਹੋਇ ਕਰਿ ਦੀਨ ॥ ੨੯ ॥ ਭਿੱਖੇ ਬਾਚ* ॥

†ਗਹਿਓ ਸੰਤ ਹਉ ਟੋਲਿ ਸਾਧ ਬਹੁਤੇਰੇ ਡਿਠੇ ॥ ਸੰਨਿਆਸੀ ਤਪਸੀਅਹ ਮੁਖਹੁ ਏ ਪੰਡਿਤ ਮਿਠੇ ॥ ਬਰਸੁ ਏਕੁ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਿਨੈ ਨਹੁ ਪਰਚਉ ਲਾਯਉ ॥ ਕਹਤਿਅਹੁ ਕਹਤੀ ਸੁਣੀ[5] ਰਹਤ ਕੋ ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਉ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਣ[6] ਹਉ ਕਿਆ ਕਹਉ ॥ ਗੁਰ ਦਯਿ ਮਿਲਾਯਉ ਭਿਖਿਆ ਜਿਵ ਤੂ ਰਖਹਿ ਤਿਵ ਰਹਉ ॥ ੨ ॥ ੨੦ ॥

ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥

'ਆਪ ਗੁਰ ਬਨਿ ਦੀਖਯਾ ਦੀਜਹਿ ਸਿੱਖਯ ਕਰਹੁ ਉਚਰਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ । ਖੋਜਤਿ ਫਿਰੇ ਜਗਤ ਮਹਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਲੇਨਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹਿਤ ਪੰਥ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'।

[1]ਭਾਰੀ ਜੋਤ ਵਾਲੇ । [2]ਮਹਾਂ ਪੁੰਨ ਆਪ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ ਹੈ ਤੇ ਪਾਪ ਪਿੱਠ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ। [3]ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਬਲ । [4]ਡੂੰਘੇ। [5]ਕਹਿਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਹਵਤ ਸੁਣੀ । [6]ਭਾਵ ਔਗਨ, ਵਗੈਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ । [7]ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿਚ। *ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ।

†ਇਹ ਸਵੈਯਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਵਿਚ ਤੀਜੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਹੈ । ਭਿਖਾ ਭੱਟ ਤੀਜੇ ਗੁਰਾਂ ਕੋਲ ਆਯਾ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੫੭ ਅੰਕ ੧੮।

ਸ੍ਰੁਮਤ ਭਏ ਨਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵ੍ਹ, ਬਾਸੀ[1] ਹਮ ਕਾਸ਼ੀ ਪੁਰਿ ਦੇਸ਼। ਅਪਰ ਬਾਸ਼ਨਾ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕੋਇ ਨ ਕਹਾ ਜਾਚਹਿ ਮਿਥਿਆ ਜੁ ਅਸ਼ੇਸ਼'॥੨੯॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਭਨਯੋ'ਬੇਦ ਤੁਮ! ਨਰ ਤਨ ਧਾਰਿ ਆਇ ਹਮ ਪਾਸ। ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਨਿਰਨੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਅਬਿ ਸਰੀਰ ਮਾਨਵ ਕੋ ਪਾਯਹੁ ਕੁਛ ਹੰਕਾਰ ਭਯੋ ਫਲ ਤਾਸ[2]। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਸਰੂਪ ਹੁਇ ਤਾਰੇ ਦਾਸ॥੩੦॥ਨਰ ਤਨ ਤੁਮਰੋ, ਨਰ ਤਨ ਸੋਈ[3], ਨਰ ਭਾਖਾ[4]ਕੋ ਰਚਹੁ ਸੁਧਾਰਿ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇਰਾ ਕਰਹੁ ਅਬੈ ਨਿਜ ਬਦਨ ਉਚਾਰਿ। ਬਹੁਰ ਸਿੱਖਨ ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ਪਾਵਹੁ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਖ ਸਾਰ[5]। ਰਹਹਿ ਸਥਿਰ ਜਗ ਬਿਖੈ ਨਾਮ ਤੁਮ ਲਿਖਹਿਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਮਹਿਂ ਬਨਯੋ ਉਦਾਰ' ॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖਤਿ ਸਭਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ।'ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕਿਸੁ ਚਾਲ ਰਚਹਿਂ ਸੋ ਪ੍ਰਥਮ ਬਤਾਵਹੁ ਹਮ ਲੈਂ ਚੀਨਿ।ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਕਰੈਂ ਬਨਾਵਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਰੁਚਿਰ ਨਵੀਨ। ਮਹਾਂ ਲਾਭ ਹਮ ਕੋ ਇਹ ਹੁਇ ਹੈ ਰਾਵਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਕੈ ਦੀਨ[6]' ॥੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਆਪ ਬਨਾਏ ਪ੍ਰਥਮ ਸਵੱਯੇ ਸੋ ਲਿਖਵਾਇ। ਬਹੁਰ ਸਮਸਤ ਭਾਟ ਗੁਰ ਸਿਮਰੇ ਕਰਤਿ ਭਏ ਮਨ ਕੋ ਉਮਗਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਆਦਿ ਮਹਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਨ ਬਿਖੈ ਬਨਾਇ। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿ ਬਰਨਨ ਕੀਨੇ ਸ਼ਿਵ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਜਿਸ ਕੋ ਗਾਇਂ ॥੩੩॥ਬਹੁਤ ਚਾਲ ਕੇ ਕਰੇ ਸਵੱਯੇ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਭਾਖਾ ਬਿਚ ਸੋਇ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ ਪਠੈ ਸੁਨੇ ਫਲ ਦੀਰਘ ਹੋਇ। ਜਿਸ ਕੋ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਨਿਤ ਸ੍ਰੁਤਿ[8] ਕਹਿ ਤਿਸਕੋ ਬਰਨ ਸਕਹਿ ਕਹੁ ਕੋਇ। ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਾਰਦਾ[9]ਅੰਤ ਨ ਪਾਵੈਂਹਿ ਸਦਾ ਸੁ ਖੋਜਹਿ ਜੋਗੀ ਜੋਇ॥੩੪॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਜਸੁ ਬਰਨਯੋ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਗੁਨ ਬਿਦਤਾਇ।ਕੀਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਨਿਜ ਬਾਨੀ ਮਹਿ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਇ। ਕੁਸਮ ਬਸੰਤ ਤਰੰਗ ਗੰਗ ਕੇ ਗੁਨ ਬਿਅੰਤ ਇੱਤਯਾਦਿ ਜਨਾਇ।

[1]ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ। [2]ਮਨੁਖ ਸਰੀਰ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ। [4]ਨਰਬਾਣੀ ਭਾਵ ਜੋ ਬਾਣੀ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। [5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ। [6]ਆਪ ਦੀਨ (ਜਾਣ) ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰੋ (ਅ) (ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਦਾਤ) ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [7]ਸਿਮਰ ਕਰਕੇ ਰਚਣ ਲਗੇ (ਸਵਯੀਏ)। [8]ਵੇਦ। [9]ਸ਼ਿਸ਼ਨਾਗ ਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ।

ਜਿਨ ਕੇ ਸਮਸਰ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਤਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਨ ਬਨਿ ਆਇ। ੩੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਨ ਰਾਸੀ ਤਿਨ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਰਚੀ ਬਿਸਾਲ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ ਜਿਨ ਦੇਖਨੇ ਅਘ ਓਘ ਸੁ ਟਾਲਿ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਜਸੁ[1] ਬਨਾਯੋ ਏਕੋ ਜੋਤਿ ਪੰਚ ਗੁਰ ਨਾਲ। ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਧਰਨੀ ਸਮ ਧੀਰਜ[2] ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥੩੬॥ ਇਕ ਸੌ ਬਾਈ ਰਚੇ ਸਵੈਯੇ ਪੰਚਹੁੰ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸ ਬਨਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾ-ਵਨਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਮਹਿਂ ਉਪਜਾਇ।ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕਰੀ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਦੀਨ ਭਏ ਭਾਟ ਜੁ ਸਮੁਦਾਇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਸਿਖ ਬਨਿਬੇ ਕਉ ਜਾਚਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਆਇ॥੩੭॥ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁਤ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਤਿਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ[3] ਗ੍ਰਿੰਥ ਲਿਖਵਾਇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਬਰ ਦੀਨਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਸਿੱਖ੍ਯ ਕਰੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਉਪਜਾਇ। ਭ੍ਰਮ ਪਰਹਰਨੋ, ਭਏ ਸਭਿ ਨਿਰਮਲ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਸੁ ਤੇ ਇਹੁ ਫਲ ਪਾਇ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਨਿਜ ਤਨ ਤਜਿਕੈ ਬੇਦ ਰੂਪ ਹੋਇ ਤਿਸ ਭਾਇ*॥੩੮॥ਲਿਖੇ ਸਮਸਤ ਸਵੈਯੇ ਸੋਊ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ

[1]...ਦਾ ਜਸ। [2]ਧਰਮ ਦੀ ਧੁਜਾ ਧਰਤੀ ਵਤ ਧੀਰਜ। [3]ਰਚੀ ਹੋਈ (ਬਾਣੀ)।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਭੱਟਾਂ ਨੂੰ ਏਥੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਭੱਟ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਪੰਡਿਤ ਸੇ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵੇਤਾ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ 'ਭੱਟ' ਸੰਗ੍ਯਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਤਾ ਵਿਦਵਾਨ 'ਭੱਟਾਚਾਰਯ' ਕਰਕੇ ਸੱਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਪੂਰਵ ਮਿਮਾਂਸਾ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਵਾਰਤਿਕ ਕਾਰ ਭੱਟਾਚਾਰਯ ਹੈ,ਅਸਲ ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਮਾਰਿਲ ਸੀ,ਪ੍ਰੰਤੂ ਵਿਦ੍ਵਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ'ਕੁਮਾਰਿਲ ਭੱਟਾਚਾਰਯ' ਜਾਂ 'ਭੱਟ' ਕਹਿਲਾਏ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ ਪ੍ਰਾਗ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਆਖੀਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਏ ਭੱਟਾਚਾਰਯਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਸਦਗਤੀ ਕੇਵਲ ਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ਨਾ ਮਿਲੀ ਤੱਕਕੇ ਇਹ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਟੁਰੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਆਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਸਵਈਆਂ ਤੋਂ ਵਿੱਦਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਖੋਜ ਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਸਾਰੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਆਏ ਸੇ ? ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ 'ਭਿੱਖਾ ਜੀ' ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ ਸਨ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੫੭ ਦਾ ੧੮ ਛੰਦ ਅਤੇ ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧੧ ਪੌ: ੨੧ ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ। ਸਵੱਯਾਂ ਵਿਚ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਬੜੀ ਰਸੀਲੀ ਤੇ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਸਵਈਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁਤਲਾਸ਼ੀਆਂ (ਜਗ੍ਯਾਸੂਆਂ ਨੇ) ਸਾਰੇ ਫਿਰ ਕੇ ਅੰਤ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਨਾਲ

[ਬਾਕੀ ਦੂਜ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਮਾਂਹਿ । ਅੰਤ ਸਰਬ ਕੇ ਲਿਖਿ ਮੁੰਦਾਵਨੀ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤਿ[1] ਮੁਹਰ ਲਗੀ ਜਨੁ ਵਾਹਿ[2]ਭੋਗ ਸਕਲ ਬਾਨੀ ਕੋ ਪਾਯਹੁ ਮਹਿਮਾ ਜਿਸ ਕੀ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ।ਭਵਜਲ ਭੈਰਵ ਕੋ ਜਹਾਜ ਬਡ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਪਾਰ ਪਰਾਇ॥ ੩੯॥ ਰਾਗਮਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹਿਂ ਹੈ ਮੁੰਦਾਵਨੀ ਲਗਿ ਗੁਰ ਬੈਨ। ਇਸ ਮਹਿ ਨਹਿ ਸੈਸੈ ਕੁਛ ਕਰੀਅਹਿ ਜੋ ਸਿੰਸੈ ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਨੈਨ।ਮਾਧਵ ਨਲ ਆਲਮ ਕਵਿ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ ਕਹਿ ਤੈਨ[3] । ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਨਾਮ ਗਿਨੇ ਤਹਿਂ ਯਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਨ ॥ ੪੦॥ ਇਹ ਸੁਧਿ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਇਹ ਗੁਰ ਨੇ ਕਿਧੌਂ ਸਿੱਖ ਕਾਹੂ ਲਿਖਿ ਦੀਨਿ†। ਰਾਗ

---

[1]ਬੰਦ ਕੀਤੀ । ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਖੋਜ ਲਈ ਵੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ (ਖਾ: ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁ: ਸਭਾ ੧੬੬੮ । [2]ਜਾਣੋ ਉਹ (ਬਾਣੀ ਨੂੰ) । [3]ਤਿਸ ਨੇ ।

☛ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਗਾਹੀ ਭਰੀ । ਇਹ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਹੀਨ-ਹਯਾਤ 'ਸਤ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ' ਤੋਂ ਰੱਬੀਅਤ ਵਾਲੇ ਤੇ 'ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ' ਮੰਨੇ ਗਏ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੀਊਂਦੇ ਜੀ ਤਾਂ ਆਪ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਸਨ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨੇ ਇਹ ਕੁਛ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਅਵਤਾਰਾਂ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਗੋਂ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਖੋਜੀਆਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ 'ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ' ਸਹੀ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ।

ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸਵਈਏ ਰਚੇ ਹਨ 'ਗੁਰੂ ਪਦ' ਲਈ ਰਚੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਖ ਭਰੀ ਤੇ ਸਤੁਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਚਾਹੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਤੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੰਕਲਤ ਕਰਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੈਵੀ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਮਹਲਾਂ ੫ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠਾਂ ਰੱਬੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ, ਤਿਵੇਂ ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ੫ ਬੀ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਵਈਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ । ਰਾਜਾ 'ਰਾਜਾ ਪਦ' ਦੇ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਖਸੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰਨੋਂ ਰੁਕੇ ਤਾਂ ਹਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਪਦ' ਦੇ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਲਮ ਕਵਿ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਕੁਛ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਭੁੱਲ ਸ਼ੋਭਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ] ☛

ਨਾਮ ਸਭਿ ਜਾਨਹਿ ਰਾਗੀ ਇਹ ਕਾਰਨ ਲਿਖ ਦਈ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਭੁੱਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਓਹ ਸੰਮਤ ਸੀ ਜੋ ਆਲਮ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਦੀਬਾਚੇ ਵਿਚ ੯੯੧ ਹਿਜਰੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਮਤ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਆਲਮ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦਾ (ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਹੈ) ਸੰਮਤ ਸਮਝ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਮਤ ਅਸਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਵੀ ਜੋਧ ਨੇ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਚਿਆ ਸੀ। ਆਲਮ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਰਚਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਆਪਣੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ੧੭੭੪ ਬਿ: ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਗਜਾਣੀ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਧਮਧਾਣ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਤੇ ਬੜੀ ਡੂੰਘੀ ਤੇ ਚਿਰ ਕਾਲ ਤਕ ਸ਼ੋਭਾ ਯੋਗ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਸ਼ਲੋਕ ਜੋਧ ਕਵਿ ਦੇ ਦੀਬਾਚੇ ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਆਲਮ ਕਵਿ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰਸੰਸੇ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿ ੯੯੧ ਹਿ: ਸੰਨ ਜੋਧ ਕਵੀ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ:–

ਮਾਧਵਾਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਚਰਿੱਤ੍ਰ*।

†ਪ੍ਰਣਮਯ ਤਤ੍ਪਰੰ ਬ੍ਰਹਮ ਚਤੁਰਾਨਨ ਤ: ਪਰਮ੍।

ਅਰਥ–(ਪਹਿਲੋਂ ਮੈਂ)ਤਤਪਰ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ'ਬ੍ਰਹਮ'ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਭੀ ਪਰੇਹੈ।

ਸਰ੍ਵਸਤੂਤੰ ਜਗਨ੍ਨਾਥੰ ਭੂਤਾਦਿਨਾਂ ਪ੍ਰਵਰ੍ਤਕਮਮ੍ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ–ਜੋ ਸਰਬ ਬਜਾਪੀ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਸੁਾਮੀ ਹੈ (ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਆਦਿਕ) ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

‡ਆਦ੍ਯੰਤਾ ਭ੍ਯਾਂ ਵਿਹੀਨਨ੍ਤੁ ਧਾਰਯਚ੍ ਚਰਾਚਰਮ੍।

ਅਰਥ–ਆਦਿ ਅੰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਚੱਲ ਤੇ ਅਚਲ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ (ਹੈ)।

§ਅਗ੍ਰਯਮਤਿ ਮਤਾਂ ਗਯੇਯਮ ਗਜੇਯ ਮਲਿਨਾਤਮਨਾਮ੍ ॥ ੨॥

ਅਰਥ–ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਆਗੂ, ਸੂਖਮ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਜਾਨਣੇ ਯੋਗ, ਅਰ ਮਲੀਨ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨਾਂ ਜਾਨਣੇ ਯੋਗ ਹੈ।

ਸਰ੍ਵਦਾ ਸਰ੍ਵ ਸੇਵ੍ਯੰ ਹਿ ਸਰ੍ਵ ਸਾਕ੍ਸ਼ਿ ਤਨ੍ਮਯਮ੍ ॥

ਅਰਥ–ਸਰਬਦਾ ਕਾਲ ਸਰਬ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੇਵਨੇ ਯੋਗ ਹੈ ਤੇ ਸਰਬਦਾ ਸਾਖੀ ਜਗਤ ਰੂਪ ਹੈ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

---

*ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮਾਧਵਾਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਉਸ ਨਾਲ ਸੋਧਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

†ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਬਾਚੇ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਆਲਮ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:–ਪ੍ਰਿਥਮੇਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਪਰਨੋ। ਪੁਨ ਕਿਛ ਜਗਤ ਰੀਤ ਰਸ ਬਰਨੋ। ‡ਜਾਕੀ ਆਦਿ ਅੰਤ ਨਹ ਜਾਨੀ। §ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਪਤਿ ਸੁਾਮੀ। ਘਟ ਘਟ ਰਹਿਓ ਸੁ ਅੰਤਰਯਾਮੀ। ਘਟ ਘਟ ਰਹੈ ਲਖੈ ਨਹਿ ਕੋਈ।"""ਜਾਕੀ ਆਦਿ ਅੰਤ ਨਹਿ ਜਾਨੀ। ਪੰਡਤ ਕਥਾ ਗਿਆਨ ਸੁਨਮਾਨੀ। ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਸੁ ਗੁਰਮੁਖ ਧਿਆਵੈ। ਖੋਜੀ ਹੋਇ ਸੁ ਖੋਜਤ ਪਾਵੈ।

ਗਿਰਾ ਨਾਮ ਹਰਿ ਕੇ ਬਿਨ ਸੋਤਨ ਮਹਿਮਾ ਬਿਨ ਨਹਿ ਕੀਨਿ*। ਭਰਜੈ

*ਬੀੜ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਦੋ ਤਤਕਰੇ,ਬੀੜ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ; ਧੁਨੀਂ,ਘਰ ਆਦਿ ਪਤੇ; ਸੁਧ, ਜੋੜ ਆਦਿ ਨਿਸ਼ਾਨ; ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਰਾਗਮਾਲਾ ਆ ਗਈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਰਸਬੰਧਾ ਜਗਦ ਰੀਤਿ ਕਥਯਾਮਿ ਯਥਾ ਮਤਿ ॥ ੩ ॥

ਅਰਥ–ਜਿਸ ਰਸ ਕਰ ਜਗਤ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਹੈ ਸੋ ਜਗਤ ਰੀਤੀ ਮੈਂ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜੈਸੀ ਮੇਰੀ ਮਤੀ ਹੈ।

ਸਮਾਸ਼੍ਰਿਤਜਾ† ਜਗਤਪਤਿੰ ਮਹਾਰਾਜ ਮਹਾਬਲਮ੍ ॥

ਅਰਥ–ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਗਤ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਸਰੇ ਕਰਕੇ ਜੋ (ਹੁਣ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੇ ਬਲ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਐਸੇ ਬਲ ਵਾਲਾ ਜੋ ਅਕਬਰ ਹੈ)।

ਮਹਾ ਤੇਜੋ ਯੁਤੰ ਨਾਥਮੇਕ ਛਤ੍ਰ ਧਰੰ ਪਰਮ੍ ॥ ੪ ॥

ਅਰਥ–ਬਡੇ ਤੇਜ ਦੇ ਯੁਕਤ, ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਅਦੁਤੀ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਤੇ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ (ਅਕਬਰ)।

ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਜਾਤ ਜਿਤੰ ਦਕਸ਼ ਪ੍ਰਜਾ ਧਰਮ ਸੁਰਕਸ਼ਕਮ੍ ॥

ਅਰਥ–ਜਿਸਨੇ ਸਰਬ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜੀਤ ਲੀਤੇ ਹਨ,ਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

‡ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸਥ ਪੱਤਿੰ ਭੂਪੰ ਰਾਜੰ ਮਹਾ ਵਰਮ੍ ॥ ੫॥

ਅਰਥ–ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪਤੀ ਤੇ ਭੂਪਾਲ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ।

ਕੋਟਿ ਯੁਗ ਸਹਸ੍ਰਾਣਿ ਜੀਵਯਤ੍ਰ ਮਹੀਤਲੇ।

ਅਰਥ–ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਯੁਗਾਂ ਤੱਕ ਭੂਮੀ ਪਰ ਜੀਂਵਦਾ ਰਹੇ।

§ਟੋਡਰਾਮਲਜ ਸੰ ਸੇਵ੍ਯੰ ਯਕਸ਼ ਕਿਨ੍ਰ ਸੇਵਕਮ੍ ॥ ੬ ॥

ਅਰਥ–ਟੋਡਰ ਮਲ ਵਜ਼ੀਰ ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਟੋਡਰ ਮਲ ਆਪਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਹੈ, ਤੇ ਜੱਛ ਕਿੰਨਰ ਆਪਦੇ ਸੇਵਕ ਹਨ।

ਇੰਦ੍ਰਾਦਿ ਰੁਚਿ ਮਨ੍ਹ੍ਮਕਬਰੰ ਵਰੰ ਨ੍ਰਿਪਮ੍ ॥

ਅਰਥ -ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਵਾਲਾ ਅਕਬਰ ਨਾਮੇ ਸ਼ੁਭ ਨਰਪਾਲਕ।

੬ ੯ ੧

ਦ੍ਵਿ ਨਵ ਚਨ੍ਦ੍ਰ ਮਿਤੇ ੨ਬ੍ਦੇ ਯਾਵਨੇ ਭਾਖ੍ਯਤੇ ਕਥਾ ॥ ੭ ॥

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ, ਸਮਾਸ਼੍ਰਤ੍ਯ। ‡ਚੌ:। ਜਗਪਤਿ ਰਾਜ ਕੋਟਿ ਜੁਗ ਕੀਜੇ। ਸ਼ਾਹ ਜਲਾਲ ਛਤ੍ਰ ਪਤਿ ਜੀਜੇ। ਦਿਲੀਪਤਿ ਅਕਬਰ ਸੁਲਤਾਨ। ਸਪਤ ਦੀਪ ਮੈਂ ਜਾਕੀ ਆਨ।

§ਆਗੇ ਨੋਬ ਮਹਾ ਮਨ ਮੰਤ੍ਰੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜਾ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਛੱਤ੍ਰੀ। ੫। ਦੋ:। ਗਣ ਗੰਧ੍ਰਬ ਕਿੰਨਰ ਸਬੈ ਜੱਛ ਰਹੇ ਹ੍ਵੈ ਚੇਰ। ਦੰਡ ਭਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇਂ ਬਾਸਵ ਇੰਦ੍ਰ ਕੁਬੇਰ। ਚੌ: ॥ ਇਕ ਛਤ੍ਰ ਰਾਜ ਬਿਧਾਤੇ ਕੀਨਾ। ਕਤਹੂੰ ਦੁਰਜਨ ਰਹੇ ਨ ਚੀਨਾ ॥ ੪ ॥

ਮਹਦ ਫਲ ਪਠਿਬੋ ਸੁਨਿਬੋ ਲਿਖਿਬੋ ਗੁਨਿਬੋ,ਰਹੈ ਸੁ ਲੀਨ ॥੪੧॥ ਧੰਨ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਅਰਥ—*ਦੋ ਨਾਏਂ ਤੇ ਏਕਾ (੯੯੧) ਅਰਥਾਤ ਸੰਮਤ ੯੯੧ ਯਾਵਨੀ (ਹਿਜਰੀ) ਵਿਚ ਮੈਂ (ਮਾਧਵਾਨਲ ਤੇ ਕਾਮਕੰਦਲਾ ਦੀ) ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਾਚਿਤ ਪੁਸ਼੍ਪਾਵਤੀ ਸ਼੍ਰੁਤਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ੁਭਾ ਖਲੁ ॥

ਅਰਥ—ਕੋਈਕ ਪੁਸ਼ਪਾਵਤੀ ਨੰਗਰੀ ਸੁਣੀ ਹੈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰ ਸ਼ੁਭ ਰਾਜਧਾਨੀ।

ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਸੰ ਰਕਸ਼ਜਾ ਯਥੇਂਦ੍ਰੋਣਾਮਰਾਵਤੀ ॥ ੮ ॥

ਅਰਥ—ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਰਾਜਾ ਜਿਸ ਨਗਰੀ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਦੇਵਪੁਰੀ ਦੀ ਇੰਦਰ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ੯੯੧ ਹਿਜਰੀ ਸੰਮਤ ਜੋਧ ਕਵੀ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਹੈ। ੯੯੧ ਹਿਜਰੀ ਦਾ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੬੪੦ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਦ ਆਲਮ ਦੇ ਉਲਥੇ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ਸਮਝ ਲਿਆ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤੋਂ ੨੧ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਲਮ ਦੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ੧੬੬੧ ਸੰਮਤ ਬਿ: ਵਿਚ ਬੱਝੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਆਲਮ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਟਪਲਾ ਖਾਧਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਇੱਕੀ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਤੇ ਸੰਸੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਖਿਆਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਥੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਫਿਰ ਸੁਆਦ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋਧ ਕਵੀ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ (ਜੋ ੯੯੧ ਹਿ: ਦਾ ਰਚਿਤ ਹੈ) ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਖੋਜ ਹੁਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਲਮ ਦਾ ਸਮਾਂ ੧੭੧੨ ਬਿ: ਸੰ: ਤੋਂ ੧੭੭੪ ਬਿ: ਤਕ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਸਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਮਗਰੋਂ ਜੋ ਸ਼ੈ ਰਚੀ ਗਈ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਸਦੀ ਪਹਿਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਕੀਕੂੰ ਦਰਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਸੀ। ੧੭੭੪ ਤਕ ਹਜ਼ਾਰਹਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਿਖੇ ਗਏ, ਸੰਮਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਸਭ ਪਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਹੈ।

ਆਲਮ ਬਾਬਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਸਿੰਹ ਸਰੋਜ ਨਾਮੇ ਹਿੰਦੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਆਲਮ ਕਵਿ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੧੨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨਾਗਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰਨੀ ਸਭਾ ਬਨਾਰਸ ਨੇ 'ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ' ਅਰਥਾਤ 'ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇਕ ਵ੍ਰਿਹਤ ਕੋਸ਼' ਨਾਮ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ੪੮ ਸੈਂਚੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਸ਼ ਲੱਖ ਕੁ ਰੁਪਏ ਦੇ ਖਰਚ ਨਾਲ ੨੦ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

*ਸੰਨ ਨੌ ਸੈ ਇਕਾਨਵਿ ਆਹੀ। ਕਰੋ ਕਥਾ ਅਬ ਬੋਲੋ ਤਾਹੀ।
ਪੁਹਪਾ ਵਤੀ ਨਗਰ ਇਕ ਸੁਨਾ। ਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਰਾਇ ਬਹੁ ਗੁਨਾ।

ਜੋਨਮ ਜਿਨ ਲਿਖਯੋ ਭਾਉ ਧਰਿ ਸਫਲ ਹਾਥ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ।ਪਠਹਿ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਪੰਨੇ ੧੭੨ ਤੇ ਆਲਮ ਕਵਿ ਦਾ ਕਵਿਤਾ ਕਾਲ ੧੭੪੦ ਬਿ: ਤੋਂ ੧੭੬੦ ਬਿ: ਤਕ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਆਲਮ ਕਵਿ ਦੇ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ ੧੭੪੦ ਤੋਂ ੧੭੬੦ ਤੱਕ ਦੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ।

ਹੁਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਧਵਾਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਨੂੰ ਆਲਮ ਨੇ ਕਿਸ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ? ਆਲਮ ਜੀ ਦੀ ਮਾਧਵਾਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ (ਨਾਗਰੀ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਤ ਦੀ ਮਿਲੀ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਪੋਥੀ ਵਿਚ) ਉਸ ਦਾ ਸੰਮਤ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਇੰਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–

੪ ੭ ੭ ੧

ਦੋਹਰਾ–ਬੇਦ ਦ੍ਵੀਪ ਮੁਨਿ ਇੰਦ ਧਰਿ ਸਵਿਤਾ ਜੁਵਤਿ ਗਤਾਨ।
ਹੰਸ ਵਾਰ ਤ ਅਸ਼ਟਮੀ ਸ਼ਾਕਾ ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਜਾਨ॥

ਅਰਥਾਤ–ਸੰਮਤ ੧੭੭੪ ਬਿ: ਮਹੀਨਾ ਭਾਦ੍ਰੋਂ, ਦਿਨ ਐਤ, ਸੁਦੀ ਪੱਖ ਦੀ ਅਸ਼ਟਮੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਏਥੇ ਅੱਪੜੇ ਕਿ ੧੭੧੨ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੧੭੭੪ ਤਕ ਕਵਿ ਆਲਮ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੇ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ੧੧੩ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਧਵਾਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਕਿੱਸਾ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। 'ਸ਼ਿਵ ਸਿੰਹ ਸਰੋਜ' 'ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ' ਤੇ ਆਲਮ ਕਵਿ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ 'ਮਾਧਵਾ ਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ' ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਸੰਮਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਆਲਮ ਕਵਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਗੱਲ ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਉਂ ਹੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਸੋ ਆਲਮ ਦਾ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਖਾਂਦਾ ਇਧਰੋਂ ਬੀ ਸਿਧ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਲਮ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਆਇਆ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ੫੨ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਰਜ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਇਥੇ ਸਫਾ ਅੱਪੜ ਗਈ ਕਿ ਜੋ ਪੋਥੀ ਮਾਧਵਾਨਲ ਦੀ ੧੧੩ ਸਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਰਚੀ ਗਈ, ਸੋ ਉਸ ਦੀ ਦਿਤੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ੧੧੩ ਸਾਲ ਆਪਣੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬੀ ਪਹਿਲਾਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕੇ। ੯੯੧ ਹਿ: ਵਾਲੀ ਜੋਧ ਕਵੀ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ੯੯੧ ਹਿਜਰੀ ਅਰਥਾਤ ੧੬੪੦ ਬਿ: ਤੋਂ ਹੀ ਟਪਲਾ ਮੈਕਾਲਫ ਨੇ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਬੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮੈਕਾਲਫ ਦੋਵੇਂ ਆਪਣੀ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਅਗਜਾਣਤਾ ਆਪ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਗਈ'। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਇਹ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ੯੯੧ (੧੬੪੦ ਬਿ:) ਸੰਮਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਹੈ, ਆਲਮ ਤਾਂ ੧੭੧੨ ਤੋਂ ੧੭੭੪ ਬਿ: ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਹੋਇਆ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਹਰਖਹਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਪੁਲਕਹਿ ਝਲਕਹਿ ਜਲ ਦ੍ਰਿਗ ਮਾਂਹਿ। ਹਰ-
ਖਹਿਂ ਜਨੁ,ਅੰਮ੍ਰਿਤਕੋ ਬਰਖਹਿਂ,ਤਰਕਹਿਂ[1]ਬਿਸ਼ਯ,ਗੁਨਨਿ ਅਵਿਗਾਹਿ[2]।
ਸੋ ਨਰ ਪਰੇ ਪਾਰ,ਨਹਿਂ ਜਨਮਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਏਕ ਮਨ ਥਿਰਤਾ ਪਾਹਿਂ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਟਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਤਾਲੀਸਮੋ* ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

---

[1]ਤਿਆਗਦੇ ਹਨ। [2]ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।

*ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਸੈਤਾਲੀਸਮੋ' ਸੀ, ਪਰ ਸੈਂਤਾਲੀਸਵਾਂ ਅੰਸੂ ਪਿਛੇ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਅੰਸੂਆਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਅਠਤਾਲੀਸਮੋਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂਆਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਭੀ ਅਸਾਂ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਬੀ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਇਸ ਰਾਸ ਵਿਚ ਬੀ ਅੰਸੂਆਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਗ਼ਲਤ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਨੇ ਨਾ ਲਿਖਦੇ।

ਫਿਰ ਆਲਮ ਆਪਣੇ ਦੀਬਾਚੇ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਪਰਾਈ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈ ਹੈ ਕੁਛ ਆਪ ਜੋੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗਮਾਲਾ ਉਸ ਨੇ ਪਰ ਕ੍ਰਿਤ ਲਈ ਹੈ। ਯਥਾ—

"ਕਿਛ ਆਪਨ ਕਿਛ ਪਰ ਕ੍ਰਿਤ ਚੋਰੇ। ਯਥਾਸ਼ਕਤ ਕੇ ਅੱਖਰ ਜੋਰੇ।"

ਆਲਮ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਲੀ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਕਈ ਵੇਰ ਸੁਣੀ ਹੋਊ, ਸੋ ਸੱਚ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ। (ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗਯਾਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧਮਧਾਣ ਨਿਵਾਸੀ ਜੀ ਦੀ ਨਵੀਨ ਖੋਜ 'ਰਾਗਮਾਲਾ ਪ੍ਰਬੋਧ' ਅਤੇ ਖਾ: ਟ੍ਰੈ: ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼' ਅੰਤਕਾ ੨।)

ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਪਦ ਜੋੜ (ਹਿਜੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਇਕੋ ਹੱਥ ਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਟਪਲਾ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁਹਰ ਛਾਪ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਲਫਜ਼ ਹੁਣ ਤਕ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਜੰਞ ਵੇਲੇ ਥਾਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਬੁਝਾਰਤ ਨੂੰ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਬੁੱਝੇ ਬਿਨਾਂ ਜੰਞ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦੀ। ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਵਿਚ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਹੈ, ਜੇ ਮੁਹਰ ਛਾਪ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸੋਰਠ ਤੇ ਹੀ ਭੋਗ ਪੈ ਜਾਂਦਾ। ਓਥੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਹੈ, ਏਥੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਖੁਹਲੀ ਹੈ। ਮੁੰਦਾਵਣੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਥਾਲ ਤੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਪਰੋਸੇ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਫੁਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਜੰਞ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। (ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਖਾ: ਟ੍ਰੈ: ਸੁਸੈਟੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਪਦ—ਮੁੰਦਾਵਣੀ)। ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੰਮ, ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰ ਅੰਸ਼, 'ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ' ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

[ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੧੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ]

੪੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੁਚਿਰ ਭੋਗ ਪਾਇਬੇ ਹੇਤ । ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਉਤਸਾਹ ਕੀ ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ ਸੁਚੇਤ ॥ ੧ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਤਿਹਾਵਲ ਮੇਲਿ ਭਯੋ । ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸ਼ੌਨ ਸੁਨਾਇ ਦਯੋ। ਅਬਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਪੂਰਨ ਹੋਇ ਗਯੋ। ਦਰਸੈਂ ਸਭਿ ਆਨਿ ਉਛਾਹ ਕਯੋ ॥ ੨ ॥ ਨਰ ਨਾਰਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰੇ । ਸਰ ਰਾਮ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਆਨ ਥਿਰੇ । ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਿ[1] ਨਫੀਰਨ ਸੋਂ । ਬਡ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਭੀਰਨਿ ਸੋਂ॥੩॥ ਉਤਸਾਹਤਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਹੈ । ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਸਾਦਨਿ ਲਯਾਵਤਿ ਹੈ। ਫਲ ਫੂਲਨਿ ਕੋ ਨਿਜ ਹਾਥ ਧਰੇ।ਸ਼ੁਭਿ ਚੀਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸਭੇ ਪਹਿਰੇ॥੪॥ਲਖਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਏਕਲ ਬੈਠਿ ਰਹੈਂ। ਤਬਿ ਆਇ ਕਲੀ[2] ਇਮ ਬਾਕ ਕਹੈ । ਕਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਰਹਯੋ।'ਗੁਰ ਜੀ ਅਵਤਾਰ ਉਦਾਰ ਲਹਯੋ॥੫॥ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਸਮੈਂ ਜਗਮੈਂ ਬਰਤਯੋ । ਗਨ ਔਗੁਨ ਮਾਨਵ ਕੇ ਕਰਤਯੋ[3]।ਸਠ ਕ੍ਰੂਰ ਕਲੂਖਨ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਂ[4]। ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਤਯਾਗ ਜਹਾਂ ਰੁ ਕਹਾਂ॥੬॥ਤੁਮ ਗ੍ਰਿੰਥੰ ਰਚਯੋ ਗੁਨ ਪੂਰਨ ਹੈ । ਉਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਕਾਰਨਿ ਚੂਰਨ ਹੈ।ਜਗਮੈਂ ਮਗ ਸ਼੍ਰੇਯ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੋ । ਸਤਿਨਾਮ ਮੁਕੰਦ ਜਪਾਵਨਿ ਕੋ ॥੭॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰ ਮਹਾਂ। ਪਸਰੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖਯ ਜਹਾਂ ਰੁ ਕਹਾਂ। ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਸਥਾਨ ਬਤਾਇ ਦਿਜੈ। ਜਹਿਂ ਬਾਸ ਕਰੌ, ਤੁਮ ਮੇਲਿ ਲਿਜੈ ॥੮॥ ਬਿਨ ਆਇਸੁ ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰਿਬੋ।ਬਲ ਨਾ ਮੁਝ ਪਾਇ ਕਹੂੰ ਧਰਿਬੋ[5]।ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਤੁਮ ਪਾਸ ਅਯੋ।ਹਿਤ ਬਾਸਿਬ[6] ਕੋ ਬਿਨਤੀ ਸੁ ਕਿਯੋ ॥੯॥ ਜਹਿਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਪਾਠ ਕਰੈਂ ਧੁਨਿ ਕੋ । ਬਲਹੀਨ ਬਨੌ ਤਬਿ ਹੀ ਸੁਨਿ ਕੋ।ਤੁਮ ਸੰਗਤਿ ਬੀਚ ਬਸੌਂ ਜਬਿਹੂੰ।ਅਸ ਕਾਲ ਬਤਾਇ ਦਿਜੈ ਅਬਿ ਹੂੰ ॥ ੧੦ ॥ ਸ਼ਰਨੀ ਤੁਮ ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਲਖਿਯੇ । ਮਮ ਦੀਨ ਅਨਾਥ ਦਿਸ਼ਾ ਪਿਖਿਯੋ[7]। ਇਮ ਬਾਕ ਕਲੀ ਜਬਿ ਦੀਨ ਲਹੇ । ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹੋਇਪ੍ਰਸੰਨ ਕਹੇ ॥ ੧੧ ॥ 'ਸਤਿਨਾਮ ਉਚਾਰਨਿ ਹੋਤਿ ਜਹਾਂ । ਕਬਿ ਪਾਇ[8]ਨ ਧਾਰੋ ਜਾਇ ਤਹਾਂ। ਜਬਿ ਆਇ ਕਰਾਹੁ ਸਭਾ ਧਰਿਯੇ।ਅਰਦਾਸ ਖਰੇ ਹੁਇ ਕੈ ਕਰਿਯੇ ॥ ੧੨ ॥ ਬਰਤਾਵਨਿ ਲਾਗਿ ਸੁ ਆਪਸ ਮੈਂ । ਜੁਤ

---

[1]ਵੱਜੀ । [2]ਕਲਜੁਗ ਨੇ । [3]ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਪਾਪ ਕਰਦਿਆਂ । [4]ਮੂਰਖਾਂ ਤੇ ਨਿਰਦਈਆਂ ਦੀ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਹੁਤ ਹੈ । [5]ਕਿਧਰੇ ਪੈਰ ਧਰਨ ਦੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। [6]ਵੱਸਣ । [7]ਮੈਂ ਦੀਨ ਤੇ ਅਨਾਥ ਵੱਲ ਤੱਕੋ । [8]ਪੈਰ ।

ਰੌਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹੁ ਤਾਂਹਿ ਸਮੈ। ਬਰਤਾਵਤਿ ਜਾਵਤ ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ। ਰਹੁ ਤਾਵਤ ਬਾਸਹੁ ਪੰਗਤਿ ਮੈਂ'॥੧੩॥ ਇਮ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਕਲੀ ਹਰਖਯੋ। ਅਬਿ ਲੌ ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਖੈ[1] ਪਰਖਯੋ। ਜਬਿ ਹੋਇ ਤਿਹਾਵਲ ਆਵਤਿ ਹੈ। ਬਡ ਰੌਰ ਕਰੇ ਬਰਤਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥੧੪॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਲਗਯੋ। ਗਨ ਸਿੱਖਨ ਪਿਖੈਂ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪਗਯੋ। ਸਭਿ ਬੀਚ ਸੁਹਾਵਤਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਧਰਯੋ। ਕਰਿ ਸੇਵਕ ਸੁੰਦਰ ਚੌਰ ਫਿਰਯੋ॥੧੫॥ ਲਗਿ ਢੇਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਗਯੋ ਸੁ ਤਹਾਂ। ਬਹੁ ਲਯਾਵਤਿ ਸਿੱਖ ਅਨੰਦ ਮਹਾਂ। ਸ਼ੁਭ ਫੂਲਨਿ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਰੇ। ਬਹੁ ਰੰਗਨਿ ਕੇ ਬਿਚ ਗੁੰਫ ਧਰੇ॥੧੬॥ ਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨ ਫੂਲ ਚਢਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਸ਼ੁਭ ਮਾਲ ਸੁ ਫੂਲ ਬਿਸਾਲ ਲਏ। ਗੁਰ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਮੀਪ ਚਢਾਇ ਦਏ॥੧੭॥ ਬਹੁ ਧੂਪ ਸੁ ਆਗਿ ਧੁਖਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਘਸਿ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਚਰਚੈਂ ਅਰਚੈਂ[2] ਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤ ਧਰੈਂ। ਗਨ ਸੰਖ ਬਜਾਵਤਿ ਫੂਕ ਭਰੈਂ ॥੧੮॥ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਸਾਦਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰੈਂ। ਜਯਕਾਰ ਸਭੈ ਇਕ ਬਾਰ ਰਰੈਂ।ਕਰ ਧਾਰਿ ਰਬਾਬ ਸਤਾਰ ਬਜੇ। ਸਬਦਾਨਿ ਸੁ ਗਾਇ ਸੁ ਰਾਗ ਸਜੇ[3]॥ ੧੯ ॥ ਬਹੁ ਭੀਰ ਭਈ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰਹੁੰ ਮੈਂ। ਹੁਇ ਮੰਗਲਤਾ ਉਤਸਾਹੁ ਸਮੈ।ਬਰਤਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਲੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ। ਬਡ ਰੌਰ ਪਰਯੋ ਸਭਿ ਬੀਚ ਧਸਯੋ ॥੨੦॥ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਨਿ ਗਏ ਕਲਿ ਕੋ। ਨਿਜ ਹੇਰਿ ਸਮਾਂ ਕਿਧ ਹੈ ਬਲ ਕੋ। ਬਡ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਮੰਗਲ ਕੋ। ਤਿਹ ਕਾਲ ਕਿਧੋ ਕਲਿ ਦੰਗਲ ਕੋ[4]*॥੨੧॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪੈ ਨਿਜ ਸੀਸ ਧਰਯੋ। ਪੁਨ ਜਾਤਿ ਭਏ ਨਿਜ ਧਾਮਨਿ ਕੋ। ਹਰਖੰਤਿ ਲਗੇ ਨਿਜ ਕਾਮਨਿ ਕੋ॥੨੨॥ ਗਨ ਸੰਗਤ ਕੋ ਗੁਰ ਦੇਖਿ ਤਬੈ। ਧਨ ਦੇਤਿ ਭਏ ਕਰ[5] ਲੀਨਿ ਸਭੈ। ਨਹਿਂ ਛੂਛ ਗਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰ ਤੇ। ਪਟ[6] ਦੀਨਿ ਕਿਸੂ

[1]ਤਿਸ ਸਮੇਂ, ਭਾਵ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸਮੇਂ ਵਿਚ। [2]ਛਿੜਕਨਾ ਪੂਜਣਾ। [3]ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਜਾਕੇ। [4]ਕਲਯੁਗ ਨੇ ਦੰਗਾ ਫਸਾਦ। [5]ਹੱਥ ਵਿਚ। [6]ਬਸਤ੍ਰ।

*ਬਹੁਤੀਆਂ ਭੀੜਾਂ ਵਿਚ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੁਲਾਹਲ ਦਾ ਇਕ ਅਲੰਕਾਰਕ ਵਰਣਨ ਹੈ । ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ ਤਦੋਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਮਝ ਕੇ ਹਰ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਲੈਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ ਤਦੋਂ 'ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੱਫਾ ਮਿਲੇ ਤੇ ਛੇਤੀ ਮਿਲੇ' ਭਾਵ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਲੰਕਾਰ ਵਰਣਨ ਗਾਲਬਨ ਕਵਿ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਣਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਮੇਂ ਲੋਭੀ ਯਾਚਕਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਦੇਖਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਯਦ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਰੌਲੇ ਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਆਯਾ ਸਮਝਕੇ ਲੋਭੀ ਲੋਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੇਲਿਆ ਕਰਨ।

ਇਛ ਜੋ ਧਰਤੇ[1]॥੨੩॥ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੁ ਬਾਦਿ[2] ਬਜਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਗਨ ਰਾਗਨਿ ਕੋ ਮੁਖ ਗਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਸਭਿ ਕੌ ਧਨ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੇ। 'ਸੁਤ ਜੀਵਹੁ' ਆਸ਼ਿਖਤਾ[3] ਉਚਰੇ॥੨੪॥ਇਮ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਮਾਪਤਿ ਆਪ ਕਰਨੋ। ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਉਚਰਨੋ। 'ਸਰ ਰਾਮ ਸ਼ਨਾਨਹਿੰ ਆਨਿ ਨਰੈ। ਦਰਸੈਂ ਇਸ ਥਾਨ ਜੁ ਭਾਉ ਧਰੈ॥ ੨੫ ॥ ਗਨ ਪਾਪਨਿ ਖਾਪਤਿ[4] ਸੋ ਛਿਨ ਮੈਂ। ਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਬਰਧੈ[5] ਮਨ ਮੈਂ'। ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਵਤਿ ਭੇ ਪੁਰਿ[6] ਕੋ। ਗੁਰਦਾਸ ਸਮੇਤ ਸੁਧੀ ਉਰ ਕੋ[7] ॥੨੬॥ ਲਿਯ ਸੰਗ ਸੁ ਗ੍ਰਿੰਥਹਿ ਆਪਨਿ ਕੈ[8]। ਹਰਿ ਮੰਦਰਿ ਮੈਂ ਬਰ[9] ਥਾਪਨਿ ਕੈ[10]। ਹੁਇ ਪੂਜ ਸਦਾ ਇਸ ਥਾਨ ਬਿਖੈ। ਬਹੁਰੋ ਸਮੁਦਾਇ ਪਠੈਂ ਸੁ ਲਿਖੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕਰਨੋ ਘਰ ਫੇਰ ਗਏ। ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਗੰਗ ਅਨੰਦੁ ਕਿਏ। ਨਿਸ ਬਾਸੁ ਕਰੈਂ ਘਰ ਫੇਰ ਸਦਾ। ਹਰਿ ਮੰਦਰਿ ਆਵਹਿੰ ਪ੍ਰਾਤ ਜਦਾ[11]॥੨੮॥ਤਹਿੰ ਬੈਠਹਿੰ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਗੁਰਦਾਸ ਤਿ[12]ਪਾਠ ਕਰਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਤਬਿ ਆਪ ਸੁਨੈਂ ਸਿਖ ਹੋਇਂ ਘਨੇ।ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਸਤਿਨਾਮ ਭਨੇਂ ॥੨੯॥ ਨਿਤ ਰੀਤਿ ਇਸੀ ਸੁ ਬਿਤੀਤ ਕਰੈਂ। ਦਰਸੈ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਮੋਦ ਭਰੈ[13]। ਬਹੁ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਚਲਿ ਕੈ। ਅਰਪੈਂ ਧਨ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਕੈ॥੩੦॥ਪਰਸੀ ਇਹੁ ਬਾਤ ਜਹਾਂ ਰੁ ਕਹਾਂ। ਗੁਰ ਗ੍ਰਿੰਥ ਰਚਨੋ ਫਲ ਜਾਂਹਿ ਮਹਾਂ। ਕਰਿ ਚਾਉ ਧਰੈਂ ਉਰ ਭਾਉ ਨਰੈ[14]। ਸਭਿ ਆਇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਪਾਸ ਗੁਰੈ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਨੈਂ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪੈਂ।ਤਿਨ ਪਾਪ ਕਲਾਪਨਿ[15] ਤਾਪ ਖਪੈਂ[16]। ਨਿਜ ਧਾਮਨਿ ਜਾਇ ਸੁਨਾਇਂ ਤਬੈ।ਦਰਸੈਂ ਹਮ ਭੀ[17] ਉਮਗੀਤਿ ਸਭੈ॥੩੨॥ਦੋਹਰਾ॥ ਮਾਂਗਟ ਵਾਸੀ ਸਿੱਖ ਜੋ* ਬੰਨੋ ਜਿਸ ਕੋ ਨਾਮ। ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਲੇ ਸੰਗ ਨਿਜ ਦਰਸੈ[18] ਗੁਰ ਅਭਿਰਾਮ॥੩੩॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿ ਬੰਨੋ ਸਗਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ। ਕਰਨੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਭਿ ਬੇਦਨਿ ਮਥਾ। ਗਨ ਸੰਗਤ ਲੇ ਕਰਿ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ ਪਗ ਲਪਟਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ। ਸੁਨਹਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹਿਤ ਦੀਨਸਿ[19]। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਾਸੇ ਗੁਰ ਤੀਰ[20]। ਲਿਯੇ ਸੰਗ

[1]ਰਖਦੇ ਸੀ। [2]ਵਾਜੇ। [3]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ। [4]ਨਾਸ਼ ਕਰਾ ਲੈਣਗੇ। [5]ਵਧੇਗੀ। [6]ਸ਼ਹਿਰ। [7]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਮੇਤ। [8]ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਏ। [9]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [10]ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ। [11]ਸਵੇਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ। [12]ਤੋਂ। [13]ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਪੂਰਤ। [14]ਪੁਰਸ਼। [15]ਸਮੂਹ। [16]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [17]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ ਅਸੀਂ ਭੀ। [18]ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਯਾ। [19]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [20]ਪਾਸ। *ਪਾ:-ਕੀ।

ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ॥੩੫॥ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਗਰ ਅੰਚਰ ਡਾਰੀ। ਬਿਨਤੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਨਾਮ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰਾ। ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਠਾਨਤਿ ਉਪਕਾਰਾ॥੩੬॥ਕਲਿ ਕੇ ਨਰਨਿ ਉਧਾਰਨਿ ਕਾਰਨ। ਸਮ ਜਹਾਜ ਕਿਯ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸੁਧਾਰਨਿ। ਸਭਿ ਦਾਸਨਿ ਕਹੁ ਰਾਖਤਿ ਮਾਨੁ[1]। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਦਿਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨੂ ॥ ੩੭ ॥ ਦੀਜਹਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹਮ ਮਾਂਗਾ[2]। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ । ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਚਹਤਿ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਅਬਿਲੌ ਲਿਖ੍ਯੋ ਗਯੋ ਨਹੀਂ ਦੂਜਾ। ਜਿਸ ਲੇ ਜਾਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਤਿਹ ਪੂਜਾ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਹੈ ਇਹ ਬਿਨਤੀ। ਘਰ ਤੇ ਚਲਤਿ ਕੀਨਿ ਇਮ ਗਿਨਤੀ' ॥੩੯॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।-ਇਹ ਜਾਚਨ ਇਨ ਕੀਨਸਿ ਭਾਰੀ। ਕਿਮ ਹਮ ਦੇਯ ਸਕਹਿਂ ਇਕ ਹੋਵਾ। ਨਹਿ ਦੇਂ ਸਿੱਖਨ ਮਾਨ ਕੋ ਖੋਵਾ[3]-॥੪੦॥ਦੂਜੋ ਲਿਖ੍ਯੋ ਜਾਇ ਇਸ ਜੈਸੇ। ਤੌ ਸੁਖੈਨ ਦੈਬੋ ਇਹ ਲੈਸੇ[4]।ਅਬਿ ਤੋ ਤਯਾਰ ਏਕ ਹੀ ਅਹੈ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਸਿਖ ਸੋਂ ਕਹੈਂ ॥੪੧॥ ਇਕ ਤੌ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮੁਹਰੇਲੀ। ਆਇ ਸੰਗ ਬਹੁ ਹੋਇ ਸਕੇਲੀ। ਦੂਜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਹੈ ਮਹਾਨਾ। ਨਹੀਂ ਦੇਹਿਂ ਤੌ ਹਤਿ ਹੁਇ ਮਾਨਾ॥੪੨॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਗਵੰਤੇ।-ਦੇਹਿ ਕਿ ਨਹੀਂ-ਰਿਦੇ ਚਿਤਵੰਤੇ। ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੁਸਾਈਂ। 'ਬਿਖਮ ਬਾਤ ਇਹ ਬੇਨੋ ਭਾਈ॥੪੩॥ ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਹੁਇ ਠਾਂਢੋ। ਲੇਬੇ ਗ੍ਰਿੰਥ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਬਾਢੋ। ਅਹੈ ਏਕ ਕਿਮ ਦਿਯੋ ਨ ਜਾਈ।ਤਬਿ ਤੋਰੋ ਮਾਨ ਸੁ ਘਟ ਜਾਈ ॥੪੪ ॥ ਅਨਬਨ ਬਨੀ ਕਹੈਂ ਕ੍ਯਾ ਤੋਹੀ। ਅਬਿ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਨੀਕ[5] ਜਿਮ ਹੋਹੀ। ਅਪਨੀ ਪੁਰੀ ਰਾਖਿ ਇਕ ਰਾਤੀ।ਲੇ ਕਰਿ ਹਟਹੁ ਹੋਇ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਤੀ ॥੪੫॥ ਦੁਤਿਯ ਰਾਤਿ ਰਾਖਹੁ ਨਹਿ ਕੈਸੇ। ਅਬਿ ਲੇ ਜਾਹੁ ਲਯਾਇ ਪੁਨ ਤੈਸੇ। ਅਦਬ ਸਾਥ ਰਾਖਹੁ ਚੁਕਸਾਈ। ਸੰਗਤਿ ਅਲਿਬਾਲਹਿ[6] ਸਮੁਦਾਈ'॥੪੬॥ਇਮ ਕਹਿ ਦਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਲੇ ਚਾਲਾ।ਸੰਗਤਿ ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਕਸਿ ਗੁਰੂ ਪੁਰਿ[7] ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।-ਕਿਮ ਇਹ ਲਿਖ੍ਯੋ ਜਾਇ ਅਬਿ ਸਾਰਾ ॥੪੭॥ਏਕ ਨਿਸਾ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਭਨੀ। ਲਿਖ੍ਯੋ ਜਾਇ ਕਿਮ ਹੈ ਅਨਬਨੀ।ਤਬਿ ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਆਵਾ।-ਡੇਰਾ ਕਰਹਿ

---

[1]ਮਾਨ। [2]ਮੰਗਵਾਂ। [3]ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਾਨ ਖੋਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਤਦ ਦੇਣਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੈਣਾ ਸੁਖੈਨ ਹੈ। [5]ਭਲੀ (ਬਾਤ)। [6]ਵੇਸ਼ਟਤ, ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ। [7]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ।

ਕੋਸ ਇਕ ਠਾਵਾ ॥ ੪੮ ॥ ਤਬਹਿ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀਏ ਲਗਾਇ। ਲਿਖਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਅਰੁ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਪਨ ਪੁਰੀ ਲਗਿ ਇਕ ਇਕ ਕੋਸ। ਡੇਰਾ ਗਰਤਿ ਲਿਖਯੋ ਆਧੋਸੁ[1]॥੪੯॥ ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਘਰ ਮਾਂਹੂ। ਚਲੇ ਕੋਸ ਇਕ ਡੇਰਾ ਰਾਹੂ[2]। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਧਾਸਰ ਆਏ। ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ ਸਰਬ ਲਿਖਾਏ ॥ ੫੦ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਅਧਿਕਾਈ। ਆਏ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਗਵਾਈ। ਜੁਗਲ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਧਰਿ ਦੀਨੇ। ਅਧਿਕ ਜੁ ਹੁਤੇ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨੇ ॥੫੧॥ ਪਿਖਿ ਅਰੁ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਫੁਰਮਾਯੋ।'ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਜਿਤੋ ਤੁਮ ਪਾਯੋ। ਤਿਸੀ ਬੀੜ ਮਹਿ ਰਖਹੁ ਲਿਖਾਵੋ। ਨਹਿਂ ਇਸ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਿਖੈ ਸੋ ਪਾਵੈ* ॥੫੨॥ ਯਾਤੇ ਭਈ ਬੀੜ ਦ੍ਵੈ ਗ੍ਰਿੰਥ। ਲਿਖਤਿ

---

[1]ਅੱਧਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ। [2]ਰਾਹ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ।

*ਇਹ ਬੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਗੱਲ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ 'ਖਾਰੀ ਬੀੜ' ਕਿਹਾ। ਇਹ ਬੀੜ ਮਾਂਗਟ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਹੈ, ਓਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹੋ ਬੀੜ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਵਾਲੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਬੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਉਤਾਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਏਸੇ ਬੀੜ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੀੜ ਉਤਾਰੇ ਲਈ ਸੌਖੀ ਲੱਭਦੀ ਸੀ, ਅਸਲੀ ਬੀੜ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੀ-ਸੀ, ਉਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਧੀਰਮਲੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਡਰ ਕਰਕੇ ਕਿ ਹੋਰ ਇਸ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਨਾ ਵਧਨ ਉਤਾਰੇ ਲੱਗਦੇ ਚਾਰੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੱਤੇ। ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇਂ ਜੋ ਬੀੜ ਉਚਾਰੀ ਉਸਤੋਂ ਚਾਰ ਯਾ ਪੰਜ ਉਤਾਰੇ ਹੋਏ ਤੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਧਿਆ। ਦਮਦਮੇਂ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਬੀੜ ਸੁਣੀਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਾਲੀ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੋਧੀ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਟਾਵਾਂ ਨਮੂਨਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਅਖੀਰਲੀ ਤਰਤੀਬ ਕੁਛ ਬਦਲੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਓਹ ਕਾਰੇ ਯਾ ਭੁੱਲਾਂ ਹਨ ਯਾ ਓਹ ਮਨਮਤਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਠਾਕਰਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਇਕ ਸਾਧੂ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੀੜ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਪੰਥ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ, ਉਸਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੰਦ ਹੋਗਈ, ਫੇਰ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਆਕੇ ਕੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈ ਤਾਂ ਵੱਲ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਸਾਂ ਆਪ ਬਿਰਧਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਜ ਪਤਾ ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਸੀਕਾਰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਯਾ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਸੌੜ ਦੇ ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਬਿਨਾਂ ਬੀੜ ਛਾਪਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਵਿਉਂਤੀ ਤੇ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਛਾਪੀਆਂ, ਰਾਗਮਾਲਾ ਨਾ ਛਾਪੀ ਤੇ ਹੋਰ ਬੀ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਉਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਅਤਿ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਫੈਲੀ। ਗੁਣੀਆਂ, ਗਯਾਨੀਆਂ, ਸੰਤਾਂ, ਮਹੰਤਾਂ, ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ, ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ,

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਪਵਿਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੰਥ । ਸੁਨਤਿ ਪਠਤਿ ਜਿਨ ਰਿਦੈ ਬਸਾਈ । ਤਿਨ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]
ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ, ਸਾਰੇ ਦੀਵਾਨਾਂ, ਪੰਥਕ ਆਸ਼ਮਾਂ, ਤਖਤ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ, ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਗੁਰਮਤੇ ਆਏ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਮੂਹ ਪੰਥ ਦਾ ਇਕੱਠ ੧੦ ਜੁਲਾਈ ੧੯੨੮ ਈ: ਨੂੰ ਅਕਾਲਬੁੰਗੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਥ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਇਹ ਹੈ:—

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਹੁਕਮਨਾਮਾ

ਵੱਲੋਂ

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ (ਪੰਚ ਖੰਡ) ਭਸੌੜ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਕੋਰਸ ਨਾਮੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਾਪ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਤੇ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰਦਾਸੇ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਿਰੰਜਨ ਕੌਰ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਸਿਖ ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਵਲੋਂ ਛਪੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਖਰੀਦੇ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖੇ, ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਯਾ ਹੋਰ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਘੱਲ ਦੇਣ।

੨੬ ਸਾਵਣ ਸੰ: ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੪੫੯
" " " ਬਿਕ੍ਰਮੀ ੧੯੮੫
੯ ਅਗਸਤ ਸੰ: ਈਸਵੀ ੧੯੨੮
ਮੋਹਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ।

ਰਾਗਮਾਲਾ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੧੨੮ ਦੀ † ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ ਤੇ ਖਾ: ਟ੍ਰੈ: ਸੁ: ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਅੰਤਕਾ ੨।

ਪਰ ਕਵਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬੀੜ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੋ ਜਿਲਤ ਬੰਧਾਵਨਿ ਕਾਜ[1]। ਭੇਜਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਨਗਰ ਕੋ ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥ ੧ ॥ ਤਹਿਂ ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ ਲਿਖ੍ਯੋ ਬੰਨੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਦੁਤੀਯ॥ਮਹਿਮਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਉੱਤਮ ਥੀਯ ॥ ੨ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸੰਮਤ ਸੋਲਹਿ ਸੈ ਇਕ ਸਾਠਹਿ ਭਾਦਵ ਕੀ ਸੁਦਿ ਏਕਮ ਜਾਨੋ। ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਮਾਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਮਹਾਂ ਉਤਸਾਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਠਾਨੋ। ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਆਨੰਦ ਦੀਰਘ ਮਾਨੋ। ਦੇਖਨਿ ਆਵਤਿ ਭਾਉ ਬਧਾਵਤਿ ਕੋ ਲਿਖਵਾਵਨਿ ਕੋ ਹਿਤਵਾਨੋ[2] ॥ ੩ ॥ ਬੰਨੋ ਆਦਿਕ ਹੈਂ*ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ।ਸ੍ਰੀਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪਾਸ ਬਿਰਾਜਤਿ ਚੰਦ ਮਨੋ ਪਰਵਾਰ ਸੁਹਾਯੋ। ਸੀਖ[3] ਲਗੇ ਸਭਿ ਕੋ ਤਬਿ ਦੇਵਨਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਭਰ੍ਯੋ ਬਚ ਯੌਂ ਫੁਰਮਾਯੋ।'ਗ੍ਰਿੰਥ ਜਹਾਜ ਸੁ ਭੌਜਲ ਕੋ ਤਰ ਜਾਤਿ ਸੁਖੇਨ ਜਿਨੀ ਚਿਤ ਲਾਯੋ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਸਰੀਰ ਜੁਊ ਸਭਿ ਥਾਨ ਸਮੇ ਸਭਿ ਨਾ ਦਰਸੈ ਹੈਂ।ਗ੍ਰਿੰਥ ਰਿਦਾ ਗੁਰ ਕੋ ਇਹ ਜਾਨਹੁ ਉੱਤਮ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਲ ਰਹੈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਯਾਂਤੇ ਹੈ ਦੀਰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਾਨਿ ਅਦਾਇਬ ਕੈ ਹੈ। ਪੂਜਹੁ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਕੋ ਘਸਿ ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਕੈ ਫੂਲ ਚਢੈ ਹੈ ॥੫॥ ਜੋ ਲਿਖਿ ਲੇਹਿ ਭਲੇ ਤਬਿ ਸੋਧਹਿ ਅਖਰ ਸੋਂ ਲਗ ਕੀ ਚੁਕਸਾਈ।ਪਾਠ ਸਮਸਤ ਕਰੈ ਬੁਧਿ ਸੋਂ ਪਿਖਿ ਪੂਰਬਕੇ ਸਮ ਲੇਹਿ ਬਨਾਈ। ਆਪ ਤੇ ਘਾਟ ਨ ਬਾਧ ਕਰੈ, ਜਿ ਕਰੈ, ਹੁਇ ਮੂਰਖ ਸੋ ਪਛੁਤਾਈ। ਔਰ ਬਨਾਇ ਨਵੋਂ ਨ ਲਿਖੈ[4]ਬਿਚ ਕਾਬਜ,ਰਚੈ,ਸੁ ਰਚੋ ਪ੍ਰਿਥਕਾਈ[5]॥੬॥ ਚੌਦਹਿ ਲੋਕ ਤੇ ਹੋਇ ਬਲੀ, ਬਲ ਕੋ ਜਰ[6] ਜਾਇ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਜੋਈ। ਸੋ ਉਪਕਾਰ ਕੇ ਕਾਰਨ ਕੋ ਸਿਰ ਦੇ ਹੁਇ ਸੰਮੁਖ ਧੀਰ ਧਰੋਈ। ਆਪਨੀ ਬਾਂਨੀ ਚਢਾਵਹਿ ਸੋ ਇਕ, ਹੋਇ ਇਸੋ[7]ਨਹਿਂ ਦੂਸਰ ਕੋਈ।ਪੂਜਹਿਜੋ ਇਛ ਧਾਰਿ ਸੁ ਪੂਜਹਿ[8]ਸ਼੍ਰੇਯ ਲਹੈ ਜਮ ਪੀਰ ਨ ਹੋਈ ॥੭॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਮਹਾਂਨ

---

[1]ਲਈ। [2]ਪ੍ਰੇਮੀ। [3]ਸਿੱਖਿਆ। [4]ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਕਵਿਤਾ ਬਣਾਕੇ ਨਾ ਲਿਖੇ। [5]ਜੇ ਕੁਈ ਕੁਛ ਰਚੇ ਤਾਂ ਵੱਖਰਾ ਰਖੇ ਬੀੜ ਵਿਚ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹੇ। [6]ਸਹਾਰ। [7]ਐਸਾ। [8]ਜੋ ਇੱਛਾ ਧਾਰਕੇ ਪੂਜੇਗਾ ਸੋ (ਉਸ ਦੀ) ਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗੀ। *ਪਾঃ-ਬੰਨੋ ਤੇ ਆਦਿਕ।

ਮਹਾਤਮ ਜਾਂਹਿ ਬਖਾਨ ਕਰੈਂ ਸਮੁਦਾਇ।ਅੰਤ ਨ ਪਾਵਤਿ ਸ਼ੇਸ਼ ਨ ਸ਼ਾਰਦ ਨੇਤਿ ਹੀ ਨੇਤਿ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਬਤਾਇ । ਜੋ ਸਰਬੋਤਮ ਜੋ ਸਰਬਾਸ੍ਰਿਯ ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਨਾਮ ਇਸੀ ਮਹਿਂ ਗਾਇ। ਨਾਮ ਸੁ ਨਾਮੀ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਇਹ ਮੂਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸੁਹਾਇ॥੮॥ ਜੇਤਿਕ ਗ੍ਰਿੰਥ ਅਦਾਇਬ ਰਾਖਹਿ ਤੇਤਿਕ ਹੀ ਫਲ ਪਾਵਹਿਗੋ। ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਘਸਾਇ ਕੈ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਕੋ* ਅਰਚਾਵਹਿਗੋ । ਭਾਵਨੀ ਧਾਰਿ ਕੈ ਚਾਹਿ ਉਮਾਹਤਿ[1] ਦਨੇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਦਰਸਾਵਹਿਗੋ । ਪਾਠ ਕਰੈ ਕਿ ਸੁਨੈ ਮਨ ਏਕ ਹ੍ਵੈ ਹੀ[2] ਉਪਦੇਸ਼ ਬਸਾਵਹਿਗੋ ॥ ੯ ॥ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਦੁਊ ਮਨ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹ੍ਵੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਗੋ। ਔਰਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੈ ਲਿਖਿ ਆਪ ਇਸੇ ਕੌ ਲਿਖਾਵਹਿਗੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੈ ਘਰ ਮੈਂ ਅਸਥਾਪਹਿ ਪਾਠ ਸੁਨੇ ਹਰਖਾਵਹਿਗੋ।ਸੋ ਜਗ ਬੰਧਨ ਛੇਦਨ ਕੈ ਨਰ ਅੰਤ ਗਤੀ ਸ਼ੁਭ ਪਾਵਹਿਗੋ॥੧੦॥ਕਾਰਜ ਹੋਇ ਸੰਪੂਰਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਠਕਰੈ ਕਿ ਕਰਵਾਹਿਗੋ। ਭੋਗ ਪਰੇ ਕਰਿਵਾਇ ਤਿਹਾਵਲ ਆਪ ਖਰੋ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿਗੋ । ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ ਕਰੈ ਅਰਦਾਸ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਮਨ ਲ੍ਯਾਵਹਿਗੋ। ਕਯੋਂ ਨ ਕਹੋ ਤਿਹ ਪੂਰਨ ਹ੍ਵੈ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਨਰ ਪਾਵਹਿਗੋ॥੧੧॥ਸਿੱਖ ਸਰੀਰ ਤਜੈ ਤਿਸ ਪੀਛਹਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੋ ਪਾਠ ਕਰਾਵਹਿਗੋ । ਪੋਸ਼ਸ਼[3] ਕੋ ਅਰਪੈ ਤਬਿ ਪਾਠਕ ਭੋਜਨ ਚਾਰੁ ਖੁਲਾਵਹਿਗੋ । ਔਰ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤੀ ਤਿਹ ਸੇਵਹਿ ਲ੍ਯਾਇ ਕਰਾਹੁ ਬ੍ਰਤਾਵੈਗੋ।ਸੋ ਸਿਖ ਹੋਇ ਸੁਖੇਨ ਮਹਾਂ, ਪਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਹਰਖਾਵਹਿਗੋ ॥੧੨॥ ਔਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਜੇ ਜਗ ਕਾਰਜ ਪਾਠ ਕਰੇ ਸਿਧ ਹੋਵਹਿੰਗੇ। ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਚਹੈ ਨਹਿ ਯੌ† ਪਠਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜੋਵਹਿੰਗੇ[4] । ਦਨੇਸ ਨਿਸਾ ਸਿਮਰੈਂ ਸਤਿਨਾਮ ਕਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਪਠੈਂ ਅਘ ਖੋਵਹਿੰਗੇ । ਅੰਤ ਸਮੈ ਜਮ ਕੋ ਨ ਪਿਖੈਂ ਮਿਲਿ ਆਇ ਹਮੈ ਸੁ ਅਲੋਵਹਿੰਗ' ॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮ ਸਰ ਬੰਨੋ ਆਨਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ। ਤਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਇਹ ਕਹਯੋ ਦੀਨ ਸੀਖ ਨਿਜ ਪੰਥ ॥੧੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਯਾਰ ਭਯੋ ਜਬਿ ਜਿਲਤ ਬੰਧਾਈ । ਬੁੱਢੇ ਸੋਂ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।'ਕਹੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸ ਥਾਨਾ । ਨਿਤ ਸ਼ੋਭਹਿ ਜਹਿਂ

[1]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਚਾਹਕੇ । [2]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । [3]ਪੋਸ਼ਾਕ । [4]ਸੰਤ ਤੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਖ ਜੋ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, (ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ) ਓਹ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਕੇ (ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣਗੇ । *ਪਾ:-ਸੋ।

†ਪਾ:-ਚਹੈ ਰਿਦ ਯੋ=ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਚਾਹ ਕਰਕੇ, ਐਉਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਨਗੇ।

ਮਹਿਦ ਮਹਾਨਾ' ॥੧੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨੋ।'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮ
ਤੇ ਕੌਨ ਸਿਆਨੋ। ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਸਰ ਸੁਧਾ[1] ਮਝਾਰਾ। ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ
ਦਰਬਾਰਾ॥੧੬॥ਸਦਾ ਸਥਾਪਨਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸੁ ਲਾਇਕ। ਸ਼ੋਭਹਿਗੋ ਇਮ ਤਹਾਂ
ਸੁਭਾਇਕ। ਸਿਹਜਾ ਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਝਾਰੇ। ਜਥਾ ਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਂਈ[2] ਛਬਿ ਧਾਰੇ॥
੧੭॥ਮਨਹੁ ਬੀਚ ਬੈਕੁੰਠ ਸੁ ਮੰਦਿਰ।ਬਿਸ਼ਨੁ ਬਿਰਾਜਹਿ ਛਬਿ ਸੋਂ ਅੰਦਰ'
।ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਭਏ।–ਜਥਾ ਜੋਗ ਇਨ ਬਰਨਨ ਕਏ ॥੧੮॥
ਬਨਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਬਿਚ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ। ਇਹ ਸਮ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਅੰਦਰਿ।
ਤਥਾ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ੁਭ ਰਚਯੋ। ਸਰਬੋਤਮ ਹਰਿ ਨਾਮਨਿ ਖਚਯੋ[3]॥੧੯॥
ਉਚਿਤ ਮੇਲ ਦੋਨਹੁ ਕੋ[4] ਬਨੈ।ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਹਰਿ ਕਿਰਤਨ ਭਨੈਂ–। 'ਸੁਨਿ
ਗੁਰਦਾਸ! ਸੁ ਬਾਕ ਹਮਾਰੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਦਰਬਾਰੇ॥੨੦॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ
ਬਧਹਿਂ ਸਮਾਜ ਬਡੇਰੇ। ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਕੋ ਆਇ ਨ ਨੇਰੇ। ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ
ਹਰਿ ਰੂਪ ਬਿਲੰਦਾ। ਸੇਵਹਿਂ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਕੰਦਾ ॥ ੨੧ ॥ ਲਛਮੀ ਨਿਸ
ਬਾਸੁਰ ਇਸ ਸੇਵਹਿ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿਂ ਦਾਸ ਫਲ ਲੇਵਹਿਂ। ਆਜ ਬਾਸ ਇਸ
ਥਲ ਹੀ ਕੀਜਹਿ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੋ ਤਹਿਂ ਗਮਨੀਜਹਿ' ॥ ੨੨ ॥ ਸਭਿਨਿ
ਅਹਾਰ ਕਰਯੋ ਸ਼ੁਭ ਖਾਨਾ। ਭੂਮ ਸੈਨ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਥਾਨਾ।ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਆਦਰ ਕੇ ਹੇਤੂ।ਭੂਤਲ ਸੈਨੇ[5] ਗੁਰੂ ਸਮੇਤ ॥੨੩॥ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ
ਕਰੈਂ।–ਟਹਿਲ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੀ ਕੌਨ ਸੁਧਰੈ। ਬੇਦੀ ਤੇਹਣ ਭੱਲੇ ਬੇਸ। ਸੋਢੀ ਜੇ
ਕੁਲ ਕੇ ਅਵਤੰਸ[6]॥੨੪॥ਨਿਜ ਕੁਲਕੋ ਇਨ ਕੋ ਹੰਕਾਰਾ।ਕਰਿ ਨ ਸਕਹਿਂਗੇ
ਸੇਵ ਉਦਾਰਾ। ਇਹ ਸੇਵਕ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸਦੀਵਾ। ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਜਿਨਹੁ
ਮਨ ਨੀਵਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸੇਵਾ ਬਿਖੈ ਨਿਪੁਨ ਜੋ ਹੋਇ। ਕਰੀਅਹਿ ਇਹਾਂ
ਸਥਾਪਨਿ ਸੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਿ। ਅਸ ਬੁੱਢਾ ਬਿਚ ਸੇਵ
ਪ੍ਰਬੀਨ–॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਪਾਈ। ਜਾਗੇ ਜਾਮਨਿ ਜਾਮ
ਰਹਾਈ।ਬੁੱਢਾ ਪੁਨ ਗੁਰਦਾਸ ਸੁ ਜਾਗੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਪਾਗੇ॥
੨੭॥ਸੌਚ[7] ਰਾਮਸਰ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਬੱਦ੍ਰੀ ਤਰ[8] ਬੈਠੇ ਕਰਿ ਧਯਾਨਾ। ਦ੍ਵੈ
ਘਟਿਕਾ ਲਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਲਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਚ ਕਹਯੋ ਰਸਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥
'ਬੁੱਢਾ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਗ੍ਰਿੰਥ। ਆਗੇ ਚਲਹੁ ਸੁਧਾਸਰ ਪੰਥ'। ਮਾਨਿ

---

[1]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। [2]ਮਹਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [3]ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ। [4]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ
ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਦਾ। [5]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਰ ਸੁੱਤੇ। [6]ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ। [7]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਕੇ। [8]ਬੇਰੀ ਹੇਠ।

ਬਾਕ ਲ ਭੁਯੋ ਅਗਾਰੇ।ਚਮਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਕਰ ਧਾਰੇ॥੨੯॥ਸੰਖ ਅਨਿਕ ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ[1] ਬਾਜੇ। ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਉਚ ਸੁਰ ਗਾਜੇ। ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ। ਸੰਗ ਚਲਤਿ ਹੁਇ ਸ਼ੋਭ ਬਿਲੰਦ॥੩੦॥ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿ ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ। ਰਾਗੀ ਰਾਗ ਕਰਤਿ ਸੁਰ ਊਚੇ। ਮੰਜੀ ਸਹਤ ਗ੍ਰੰਥ ਤਹਿ ਥਾਪਿ।ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਆਪਿ॥੩੧॥ਵਾਰ ਭੋਗ ਕੋ ਸੁਨਿਮਨਲਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਖੋਲਹੁ ਗ੍ਰੰਥ। ਲੇਹੁ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਨਹਿ ਸਭਿ ਪੰਥ'॥੩੨॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਰੁਚਿਰ ਮਨਲਾਯਕ। ਸੱਤ ਬਾਕ ਮੁਖ ਜਲਜ ਅਲਾਇਕ[2]। ਅਦਬ ਸੰਗ ਤਬਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਖੋਲਾ। ਲੇ ਅਵਾਜ਼ ਬੁੱਢਾ ਮੁਖ ਬੋਲਾ* ॥ ੩੩॥ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥
ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲੁ ਸੁਹਾਵਾ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ[3] ਰਾਮ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਭਇਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਲਾਥੇ ਸਗਲ ਵਿਸੂਰੇ[4] ॥ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ
ਅਚੁਤ[5] ਅਬਿਨਾਸੀ[6] ਜਸੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੀ ਗਾਇਆ ॥ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ[7]
ਰਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿਹੂੰ ਤਬਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ੍ਹ† ਲਖਿ ਪਾਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਚਮਰ ਵਿਰੰਤ।ਬੁੱਢਾ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਕਰੰਤਾ॥੩੪॥ ਸੰਗਤਿ'ਧੰਨ ਧੰਨ'ਸੁਨਿ ਕਹੈ।ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਲਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਭੋਗ ਪਾਇ ਜੈਕਾਰਾ। ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤਿ ਸਭਿਨਿ ਉਚਾਰਾ॥੩੫॥ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ।ਭਏ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਮਾਨਿ[8] ਸਨਾਥ।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਦ ਗਦ ਹੋਇ। ਗੁਨ ਗਨ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੋਇ॥੩੬॥ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਅਗਾਰੀ।ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਉਚਾਰੀ।ਸਿਹਜਾ ਸ਼ੇਸ਼ ਬਿਕੁੰਠ ਮਹਾਨਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਸ਼ਿਵਲੋਕ ਸਥਾਨਾ॥੩੭॥ਸ੍ਵੇਤ ਦੀਪ[9] ਤਜਿ ਲੋਕਾ ਲੋਕ[10]। ਪੁਰੀ ਅਜੁੱਧ੍ਯਾ ਆਦਿ ਅਸ਼ੋਕ।ਪੁਨ ਦੁਆਰਿਕਾ ਆਦਿਕ ਥਾਨ। ਸਭਿ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ॥੩੮॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਦਰਬਾਰਾ।ਆਨਿ ਬਸੇ

[1]ਧੌਂਸੇ। [2]ਮੁਖ ਕਵਲ ਤੋਂ ਕਹਿਆ। [3]ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਝੋਰ। [5]ਅਗਿਣ। [6]ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [7]ਧਰਮ। [8]ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨਕੇ। [9]ਇਕ ਦੀਪ ਦਾ ਨਾਮ। [10]ਇਕ ਪਰਬਤ ਦਾ ਨਾਮ।

*ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਅੰਕ ੩੩ ਦੀ ਚੋਪਈ ਦੀਆਂ ੬ ਤੁਕਾਂ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਾਧੂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:—ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਛੰਤ ਸੋ ਆਯੋ। ਭਾਈ ਬੁਢੇ ਪਾਠ ਸੁਨਾਯੋ। †ਪਾ:—ਨਿਤ।

ਇਸ ਥਾਨ ਉਦਾਰਾ । ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਇਸੀ ਸਮਾਨ । ਨਾਂਹਿ ਨ ਆਨ[1] ਸਥਾਨ ਮਹਾਨ*॥੩੯॥ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜੇ।ਭੋਗਵਤੀ[2]† ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਪਿਖਿ ਲਾਜੇ । ਸਭਿ ਸਥਾਨ ਕੀ ਸ਼੍ਰੀ[3] ਚਲਿ ਆਈ । ਆਨਿ ਵਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾਈ ॥੪੦॥ 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰਾ । ਪਈਯਤਿ ਜਹਾਂ ਪਦਾਰਥਚਾਰਾ'।ਇਮ ਉਤਸਾਹਤਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਸੰਧਯਾ ਭਈ ਤਰਨਿ ਅਸਤਾਯੋ[4] ॥੪੧॥ ਬੁੱਢੇ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਸਿ ਤਬੈ। 'ਗ੍ਰਿੰਥ ਰਹੈ ਕਿਤ[5] ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਅਬੈ?ਜਹਾਂ ਆਪ ਕੀ ਆਇਸੁ ਹੋਇ। ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਖ ਮਿਰਜਾਦਾ ਸੋਇ' ॥ ੪੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰਾ। ਗ੍ਰਿੰਥ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਅਵਤਾਰਾ । ਡੇਢ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਜਬਿ ਜਾਇ। ਪਠਹਿ ਸੋਹਿਲਾ ਕਿਰਤਨ ਗਾਇ॥੪੩॥ ਬਹੁਰੋ ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਅਸਵਾਰਾ । ਜਿਸੀ ਕੋਠਰੀ ਰਹਨਿ ਹਮਾਰਾ । ਤਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਹੁ ਜੁਤ ਮਾਨ[6] । ਜਾਮ ਡੇਢ ਜਾਮਨਿ ਰਹਿ ਆਨ ॥੪੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਤਬਹਿ ਸ਼ਨਾਨਹੁ। ਫਰਸ਼ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਠਾਨਹੁ । ਦੀਪਕ ਸਦਾ ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਬਾਰੋ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਜਬਿ ਰਹੀ ਨਿਹਾਰੋ॥੪੫॥ ਰਾਗੀ ਆਸਾ ਵਾਰ ਸੁ ਗਾਵਹਿ।ਅਨਿਕ ਰਾਗ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵਹਿ।ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾਜਾਮਨਿ ਰਹਿ ਜਬੈ । ਆਨਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਬੈ ॥ ੪੬ ॥ ਵਾਰ ਭੋਗ ਤੇ ਖੋਲਿ ਪਢੀਜੈ । ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਰ ਨਿਤ ਕੀਜਹਿ' । ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਠਿ ਰਹਾਇ।ਚੌਂਕੀ ਸੁਨੀ ਕਾਨੜਾ ਗਾਇ॥੪੭॥ਬਹੁਰ ਸੋਹਿਲਾ ਪਠਿ ਕਰਿ ਪਾਸਿ । ਉਠਿ ਤਬਿ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ । ਬੁੱਢੇ ਗ੍ਰਿੰਥ ਲੀਨ ਸਿਰ ਧਾਰੀ । ਚਵਰ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਵਾਰੰਵਾਰੀ॥੪੮॥ ਸਿਖਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਬਾਦਿਤ ਅਪਰ ਬਜੇ ਤਿਸਕਾਲਾ।ਰਹੈਂ ਕੋਠਰੀ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਸਦਾ।ਗਮਨਹਿਂ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਕਦਾ॥੪੯॥ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਲੇ ਕਰਿ ਜਬਿ ਗਏ।ਸੁਠ ਪ੍ਰਯੰਕ ਤਬਿ ਡਾਸਤਿ ਭਏ।ਸੇਜ ਬੰਦ ਗੁੰਫੇ ਬਡ ਛਰੀ।ਸੁੰਦਰ ਫੂਲਨਿ ਮਾਲਾ ਧਰੀ ॥ ੫੦ ॥ ਤਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੌ ਕੀਨੋ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭੂਤਲ[7] ਨਿਕਟ ਅਸੀਨੋ[8] । ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਜਾਹਿਂ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਰਹੈਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੇ ਪਾਹਿ॥੫੧॥

---

[1]ਹੋਰ । [2]ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਜੋ ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਪਤਾਲ ਗੰਗਾ, (ੲ) ਇਕ ਤੀਰਥ ਦਾ ਨਾਮ । [3]ਲੱਛਮੀ । [4]ਸੂਰਜ ਛਿਪ ਗਿਆ । [5]ਕਿਥੇ । [6]ਆਦਰ । [7]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਰ । [8]ਇਸਥਿਤ ਹੋਏ । *ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਤੀਰਥ ਇਸ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਹਨ । †ਜੇ ਨਾਗ ਤੋਂ ਨਾਗ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰੇਕਸਿਲਾ ਸੀ, ਜੋ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੀ ਘੁੱਘ ਵਸਦੀ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਖੰਡਰ ਹੁਣ ਲਭੇ ਹਨ ਸਰਾਇਕਾਲਾ ਦੇ ਪਾਸ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਥਾ। ਭਈ ਜਥਾ ਉਚਰੀ ਮੈਂ ਤਥਾ। ਸੁਨਤਿ ਪਠਤਿ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਦਾਤਾ। ਗੁਰ ਪਗ ਰਤਿ ਤੇ ਆਤਮ ਗਜਾਤਾ॥੫੨॥
ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਹਾਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੫੦॥

੫੧. [ਭਾਈ ਤਿਲੋਕੇ ਦੀ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ। ਭਾਈ ਕਟਾਰੂ ਦਾ ਘੱਟ ਵੱਟਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਕ ਦਿਨ ਥਿਰੇ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸਤਿ ਆਇ। ਸਿੱਖ 'ਤਿਲੋਕਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਰ ਲਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।'ਮੈਂ ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਮੇਰੋ ਹੁਇ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਜੁਗ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਅਸ ਮੁਝ ਕਉ ਦੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਸੁਨਤਿ ਕਮਾਵਤਿ ਨਸਹਿਂ ਕਲੇਸ਼'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਦਯਾ ਸੁਨਾਈ।'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੋਂ ਰਹੁ ਲਿਵਲਾਈ॥੩॥ ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ। ਨਹਿਂ ਸਿਮਰਨ ਤਯਾਗਹੁ ਦਿਨ ਰਾਤੇ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭਾਣੇ ਕੋ ਮਾਨਿ। ਹਰਖਹੁ-ਭਲੀ ਕਰਹਿ-ਇਮ ਜਾਨਿ[1] ॥ ੪ ॥ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਹੁ ਕੋਇ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਮੈਂ। ਜੋ ਬਯਾਪਕ ਨਭ ਕੀ ਸਮ ਸਭਿ ਮੈਂ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੋ ਤਜਿ ਅੱਭਯਾਸ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਲਖਿ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੫॥ ਰਹੁ ਅਹਿੰਸ[2] ਕਰਿ ਸਭਿ ਪਰ ਦਯਾ।ਕਿਸ ਕੋ ਨਹੀਂ ਦੁਖਾਵਹੁ ਹਿਯਾ। ਜਥਾ ਲਾਭ ਕੀਜਹਿ ਸੰਤੋਸ਼ਾ[3]। ਤਜਹੁ ਬਿਕਾਰ ਆਦਿ ਜੋ ਰੋਸਾ[4]' ॥੬॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਗਮਨਯੋ ਗਜ਼ਨੀ ਅਪਨੋ ਦੇਸ਼। ਮੁਗ਼ਲ ਚਾਕਰੀ ਤਹਾਂ ਕਰੰਤਾ। ਵਹਿਰ ਅਰੂਢੇ ਸੰਗ ਰਹੰਤਾ॥ ੭ ॥ ਲੇਤਿ ਰਜਤਪਣ ਨਿਤ ਪੰਚਾਸ*। ਆਯੁਧ ਧਰੇ ਰਹਤਿ ਤਿਸ ਪਾਸਿ। ਚਢਯੋ ਮੁਗ਼ਲ ਇਕ ਦਯੋਸ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਸੰਗ ਤਿਲੋਕਾ ਅਸੁ[5] ਅਸਵਾਰ॥੮॥ਮੁਗ਼ਲ ਅਗਾਰੀ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਪਲਾਈ[6]। ਪੀਛੇ ਲਾਗੋ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਈ[7]। ਜਬਹਿ ਤਿਲੋਕੇ ਕੀਨਸਿ ਨੇਰ। ਘੋਰਾ ਮਿਲਯੋ ਨਿਕਟਿ ਤਬਿ ਹੇਰਿ॥੯॥ ਖੈਂਚ ਖੜਗ ਕੋ ਤਾਂ ਪਰ ਝਾਰਾ। ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਗਰਭ ਦੁਧਾ ਕਰਿ ਡਾਰਾ[8]। ਜੁਗ ਅਰਭਕ[9] ਬਿਚ ਤੇ ਗਿਰ ਪਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਤਰਫਤਿ ਮਰੇ ॥੧੦॥ ਦੇਖਿ ਤਿਲੋਕੇ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ[10]। 'ਧਿਕ ਧਿਕ' ਅਪਨੇ ਕਰਮ ਬਖਾਨੀ।- ਐਸੋ ਪਾਪ ਅਚਾਨਕ ਲਏ। ਇਕ ਕੇ ਹਤੇ

[1]ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਕਿ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਭਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਜੀਵ ਘਾਤ ਨਾ ਕਰਨਾ। [3]ਸੰਤੋਖ। [4]ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ। [5]ਘੋੜੇ ਤੇ। [6]ਹਰਨੀ ਦੌੜੀ। [7]ਦੌੜਾਕੇ। [8](ਗਰਭਵਤੀ) ਹਰਨੀ ਦਾ ਗਰਭ ਦੋ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [9]ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ। [10]ਤਰਸ ਆਯਾ।

*ਯਾਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ (ਸਿਖ ਭਗਤ ਮਾਲਾ) ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਰੁਪੇ ਰੋਜ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਤੀਨ ਮਰਿ ਗਏ–॥ ੧੧ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨੋ ਤਬਿ ਸਿਮਰਨ ।–ਦਯਾ ਕਰਹੁ ਨਹਿਂ ਹਨੋ ਜੀਵ ਗਨ–।–ਸੋ ਮੁਝਤੇ ਨਹਿਂ ਗਯੋ ਕਮਾਯੋ।ਯਾਂਤੇ ਦੋਸ਼ ਅਧਿਕ ਮੈਂ ਪਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਸ ਤੇ ਅਘ ਹੁਇ ਆਵੈ। ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕਰੌਂ ਨ ਪੁਨ ਕੋ ਘਾਵੈ[1]–।ਚਿਤ ਬਿਚਾਰ ਤਰਵਾਰ ਹਟਾਈ। ਤੇਗ ਕਾਠ ਕੀ ਕਰਿ ਗਰ[2] ਪਾਈ॥੧੩॥ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗਰ[2] ਰਾਖੀ ਸੋਈ।ਹੁਤੋ ਤਿਲੋਕੇ ਕੋ ਰਿਪੁ ਕੋਈ। ਤਿਸ ਨੇ ਸਕਲ ਭੇਦ ਕੋ ਪਾਇ। ਚਾਰੀ[3] ਕਰੀ ਮੁਗ਼ਲ ਢਿਗ ਜਾਇ॥੧੪॥ ਕਹੈ 'ਤਿਲੋਕਾ ਬਡੋ ਸਿਪਾਹੀ। ਤੇਗ਼ ਕਾਠ ਕੀ ਰਾਖਤਿ ਪਾਹੀ। ਲੋਹ ਮੂਠ ਊਪਰ ਦਿਖਰਾਈ। ਲਹੈ ਦਰਬ[4] ਕੋ ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮੁਗ਼ਲ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਬਾਨੀ। 'ਸੂਰ ਤਿਲੋਕਾ ਮਹਾਂ ਗੁਮਾਨੀ। ਮੈਂ ਸਾਦਰ ਰਾਖੌਂ ਦੇ ਧਨ ਕੋ। ਜਾਨੋਂ ਕਾਜ ਕਰਹਿ ਬਡ ਰਨ[5] ਕੋ' ॥ ੧੬ ॥ਪੁਨਹਿ ਮੁਗ਼ਲ ਸੰਗ ਚੁਗਲ[6] ਉਚਾਰੈ। 'ਆਪ ਸਭਾ ਲਾਵਹੁ ਇਕ ਬਾਰੈ। ਤਬਹਿ ਅਚਾਨਕ ਲਿਹੁ ਨਿਕਸਾਈ। ਦੇਖੀ ਪਰੈ ਹੋਇ ਜਸੁ ਪਾਈ[7]' ॥ ੧੭॥ ਜੇ ਕਰਿ ਤੇਗ਼ ਕਾਠ ਕੀ ਹੋਇ। ਦੇਹੁ ਨ ਦਰਬ ਬਿਨੌਕਰ ਸੋਇ[8]। ਹੋਇ ਜਿ ਲੋਹਾ[9] ਖੜਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤੌ ਲਿਹੁ ਦੰਡ ਜਿ ਹੁਇ ਮਮ ਪਾਸ'॥੧੮॥ਸੁਨਤਿ ਮੁਗ਼ਲ ਕੈ ਸੰਸਾ ਭਯੋ। ਸਕਲ ਦਿਵਾਨ ਲਾਇ ਨਿਜ ਲਯੋ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਧਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਪਾਹੀ। ਬੈਠੇ ਸਹਤ ਤਿਲੋਕੇ, ਪਾਹੀ॥ ੧੯ ॥–ਨਹੀਂ ਨਿਰਾਦਰ ਇਸ ਕੋ ਹੋਇ–। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਮੁਗ਼ਲ ਕਿਯ ਸੋਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਖੜਗ ਨਿਜ ਖੈਂਚਿ ਦਿਖਾਯੋ। ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਕੋ ਕਹਿ ਨਿਕਸਾਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਪੁਨਹ ਕਹੀ 'ਸਭਿ ਸੁਭਟ ! ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਅਲਪ ਮਹਾਨ[10]'। ਸੁਨਤਿ ਮੁਗ਼ਲ ਤੇ ਡਰਤਿ ਤਿਲੋਕੇ ।–ਕਹੈ ਕਹਾਂ ਮਮ ਖੜਗ ਬਿਲੋਕੇ[11]–॥੨੧॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੇ।–ਮੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪ ਕੋ ਧਰੇ। ਰਹੌਂ ਅਹਿੰਸ ਤਜੀ ਤਰਵਾਰ। ਉਘਰਹਿ ਪਰਦਾ ਸਭਾ ਮਝਾਰ॥੨੨॥ਅਬਿ ਮੇਰੀ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸਹਾਈ।ਜਥਾ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਲਾਜ ਬਚਾਈ। ਪਰਦਾ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਤਿਸ ਰਾਖਾ।ਪੁਰੀ ਨ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ॥੨੩॥ ਤਿਮ ਮੇਰੀ ਅਬਿ ਲਾਜ ਰਖੀਜੈ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਖੜਗ ਦਿਖੀਜੈ। ਨਾਂਹਿ

[1]ਨਾ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂ। [2]ਗਲੇ (ਵਿੱਚ)। [3]ਚੁਗਲੀ। [4]ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਧਨ। [5]ਜੰਗ ਦਾ। [6]ਨਿੰਦਕ। [7]ਜੈਸੀ ਪਾਈ ਭਾਵ ਪਹਿਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਿਹੋ ਜਿਹੀ ਦਿੱਸ ਪਵੇਗੀ। [8]ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਓ ਉਸਨੂੰ। [9]ਲੋਹੇ ਦੀ। [10]ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਸੂਰਮੇ। [11]ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਕੀਹ ਕਹੇਗਾ (ਮੁਗਲ) (ਅ) ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ, ਵੇਖਕੇ ਕਹੇਗਾ (ਮੁਗਲ)।

ਤ ਹੇਰਹਿ ਕਾਠ ਕ੍ਰਿਪਾਨ।ਕਰਹਿ ਮੁਗ਼ਲਮੇਰੀ ਤਬਿ ਹਾਨਿ—।੨੪।ਮਨ ਹੀ ਮਨਹਿ ਮਨਾਵਤਿ ਗੁਰ ਕੋ। ਦਹਲ ਰਹ੍ਯੋ[1] ਨਹਿਂ ਧੀਰਜ ਉਰ ਕੋ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਦਾਸ ਬਿਚਾਰਾ। ਭਏ ਸਹਾਯਕ ਲਾਇ ਨ ਬਾਰਾ॥ ੨੫॥ ਜਬਿ ਸਭਿ ਕੇ ਇਮ ਖੜਗ ਬਿਲੋਕੇ। ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ 'ਤੂੰ ਭਿ ਦਿਖਾਉ ਤਿਲੋਕੇ !। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਰਾਖਤਿ ਪਾਸ। ਕੋ ਤਕਮਾ*ਕਰਿ ਹੈਂ ਨਿਰ- ਜਾਸ[2]'॥੨੬॥ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਲੋਕੇ 'ਤਕਮਾ[3] ਗੁਰ ਕੋ। ਮੋਰ ਖੜਗ ਪਰ ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੋ। ਜਸ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਦੀਨਸਿ ਮੋਹੀ। ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਿ ਦਿਖਾਵੋਂ ਤੋਹੀ'।੨੭।'ਵਾਹਿਗੁਰੂ'ਕਹਿ ਖੈਂਚ ਨਿਕਾਰਾ।ਨਿਕਸੇ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਦਾਰਾ। ਅਸ ਤੀਖਨ ਧਾਰਾ ਅਸਿ[4] ਕੇਰੀ। ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੇਰੀ ॥ ੨੮॥ ਹੇਰਤਿ ਹਰਖ੍ਯੋ ਮੁਗਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੁਗਨਾ ਰੋਜ਼ ਕਰ੍ਯੋ ਤਿਸਕਾਲਾ। ਦੰਡ ਦਯੋ ਤਿਸ ਚੁਗਲ ਉਦਾਰਾ। ਮੁਖ ਕਾਰਾ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਅਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਂਹੀ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਆਯੋ ਪਾਹੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿ ਚਰਨੀ ਪਰ੍ਯੋ। ਪੁਨਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰ੍ਯੋ ॥੩੦॥ ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਦਯਾ ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਣ ਤੈਂ ਨਿਰਬਹ੍ਯੋ। ਕਯੋਂ ਨ ਹੋਹਿਂ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਸਹਾਈ।ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਮਨਮਾਨਿ[5] ਕਮਾਈ'॥੩੧॥ਸਗਰੇ ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਨ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ' ਕਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੰਗ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਗਯੋ ਤਿਲੋਕਾ। ਸਿੱਖ ਕਟਾਰੂ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਾ ॥੩੨॥ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ। ਠਾਂਢੇ ਹੁਇ ਜਸੁ ਕਰ੍ਯੋ ਬਿਲੰਦ। 'ਬਨੋ ਸਹਾਇਕ ਤੁਮ ਜਗਨਾਯਕ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਗਨ ਬਿਘਨ ਨਸਾਇਕ'॥੩੩॥ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ 'ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸ਼। ਜਿਸ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਮਿਟੈਂ ਕਲੇਸ਼। ਸੂਬਾ ਕਾਬਲ ਬਿਖੈ ਰਹਾਈ। ਹੇਤ ਜੀਵਕਾ ਮੈਂ ਧੜਵਾਈ' ॥ ੩੪॥ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਘਾਟ ਨਹਿਂ ਦੀਜੈ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕੀਜੈ। ਦੇਹੁ ਦਸੌਂਧ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਸਦਾ। ਦਾਰਿਦ ਸਦਨ ਹੋਹਿ ਨਹਿਂ ਕਦਾ'॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਧਾਮ ਸਿਧਾਰਾ। ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਅਪਨੀ ਤਹਿਂ ਕਾਰਾ।

[1]ਕੰਬ ਰਹਿਆ। [2]ਕਿਸ ਛਾਪ ਦੀ ਹੈ ਨਿਰਨੇ ਕਰੀਏ। [3]ਮੁਹਰ। [4]ਤਲਵਾਰ। [5]ਮਨ ਵਿਖੇ ਮੰਨ ਕੇ।

*ਤੁਰਕੀ ਪਦ ਹੈ:—ਤਮਗ਼ਾ=ਨਿਸ਼ਾਨ, ਮੁਹਰ। ਮਹਸੂਲ ਲੈਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਮੁਹਰ ਸ਼ੈਆਂ ਤੇ ਲਗਦੀ ਸੀ, ਜਿਸਤੋਂ ਪਛਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੈ ਕਿਸ ਸਿੱਕੇ ਯਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਮਗ਼ਾ ਇਜ਼ਤ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦਾ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਗੁਰ ਗੁਰ' ਜਪਹਿ ਨ ਤੋਲਹਿ ਘਾਟ। ਏਕ ਬਨਕ[1]ਨੇ ਦੀਨਸਿ ਬਾਟ[2]॥ ੩੬॥ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਘਾਟ ਸੋ ਅਹਾ॥ਨਹੀਂ ਕਟਾਰੂ ਉਰ ਮੈਂ ਲਹਾ॥ਨਿਤ ਤੋਲਤਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਦੇਈ। ਜਾਇ ਘਾਟ ਜੋ ਆਇ ਸੁ ਲੇਈ[3] ॥ ੩੭ ॥ ਇਕ ਨੇ ਤੋਲਯੋ ਹੋਇਸਿ ਘਾਟ। ਲਖਯੋ ਕਟਾਰੂ ਕੋ ਘਟ ਬਾਟ[2]। ਚਾਰੀ[4] ਜਾਇ ਉਚਾਰੀ ਤਾਂਹਿ।'ਤੋਲਤਿ ਘਾਟ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਪਾਹਿ'॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਸੂਬੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਬੁਲਵਾਯੋ। ਪੁਨ ਕਹਿ ਬਾਟ ਧਰਾ ਅਨਵਾਯੋ[5]। 'ਅਪਰ ਸੰਗ ਇਸ ਤੋਲਨਿ ਕੀਜੈ। ਮੋਹਿ ਰੂਬਰੋ ਇਸ ਪਿਖਿ ਲੀਜੈ' ॥ ੩੯ ॥ ਤਬਹਿ ਕਟਾਰੂ ਉਰ ਡਰਪਾਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਯੋ ਜਸੁ ਗਾਯੋ।—ਨਹਿਂ ਸਹਾਇ ਇਸ ਥਲ ਕਿਸ ਕੇਰੀ। ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਸ ਬਡੇਰੀ॥੪੦॥ਅਘ ਅਨਜਾਨ-ਪਨੇ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ। ਸੋ ਨ ਬਿਚਾਰਹੁ ਮੈਂ ਜਨ ਦੀਨ। ਏਕ ਭਰੋਸਾ ਮੋਕਹੁ ਭਾਰੀ। ਆਸ ਨ ਦੂਜੀ ਸ਼ਰਨ ਤਿਹਾਰੀ—॥੪੧॥ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਬਡ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਬੈਠੇ ਦਰਸਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਇਕ ਸਿਖ ਪੈਸੇ ਪੰਜ ਚਢਾਏ। ਧਰਿ ਕਰ ਪਰ ਤੋਲਤਿ ਲੇ ਦਾਏਂ[6] ॥ ੪੨ ॥ ਪੁਨਹੁ ਬਾਮ ਕਰ ਪਰ ਧਰਿ, ਤੋਲੈਂ[7]। ਦੇਖਿ ਦਾਸ ਢਿਗ ਤਬਿਹੂੰ ਬੋਲੇ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਯਾ ਨਿਤ ਆਵਤਿ।ਹੇਮ ਰਜਤ[8] ਕਰ ਕਬਿ ਨ ਛੁਹਾਵਤਿ॥੪੩॥ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਆਜ ਕਰ ਲੀਏ। ਦਾਹਨਿ ਬਾਮ ਧਰਹੁ ਹਿਤ ਕੀਏ। ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਹਾ ਉਚਰਹੁ ਸੁਆਮੀ!। ਇਤ ਉਤ ਧਰਤਿ ਨ ਹਮ ਕੁਛ ਜਾਮੀ[9] ॥੪੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਸਿੱਖ ਕੋ ਬਾਟ। ਪੂਰਾ ਕਰਹਿਂ ਇਤੋ ਸੋ ਘਾਟ। ਪਲਰੋ ਦੋਨ ਤਰਾਜ਼ੂ ਕੇਰ। ਤੋਲਤਿ ਹੈ ਇਤ ਉਰ ਨਰ ਫੇਰਿ॥੪੫॥ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਦੋਨਹੁ ਕਰ ਧਰੈ।ਸਿਖ ਕੋ ਬਾਟ ਸੁ ਪੂਰਾ ਕਰੈਂ। ਨਾਮ ਕਟਾਰੂ ਕਾਬਲ ਮਾਂਹਿ। ਬਾਟ[2] ਘਾਟ ਅਨਜਾਨੇ ਤਾਂਹਿ'॥੪੬॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਕਹਯੋ।ਪੂਰਾ ਬਾਟ ਜੁ ਸੂਬੇ ਲਹਯੋ। ਭਯੋ ਕਟਾਰੂ ਪਰ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ। 'ਦੁਸ਼ਟ ਚੁਗਲ ਝੂਠਾ, ਤੂੰ ਧੰਨ'॥੪੭॥ ਕਰਯੋ ਕੋਸ਼ ਪਤਿ ਸੌਂਪਯੋ[10] ਕੋਸ਼। ਲਖਯੋ—ਮਾਤਬਰ[11] ਇਹੁ

---

[1]ਬਾਣੀਏ। [2]ਵੱਟਾ। [3]ਜੋ ਆਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਸਦਾ) ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਚੁਗਲੀ। [5]ਉਸਨੇ ਵੱਟਿਆਂ ਦਾ ਧੜਾ ਮੰਗਵਾਯਾ। (ਅ) ਫੇਰ ਆਖਕੇ ਵੱਟਾ ਮੰਗਾਕੇ ਰੱਖਿਆ। [6]ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ (ਕਦੇ) ਸੱਜੇ (ਵਿਖੇ) ਤੋਲਦੇ ਹਨ। [7]ਫਿਰ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਤੋਲਦੇ ਹਨ। [8]ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ। [9]ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। [10] ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੌਂਪਕੇ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਕੀਤਾ। [11]ਇਤਬਾਰ ਵਾਲਾ।

ਬਿਨ ਦੋਸ਼–। ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਬੀਤੇ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੪੮॥'ਬਿਖਮ ਥਾਨ ਮਹਿ ਭੁਏ ਸਹਾਈ। ਜਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚਹਿ ਬਾਪ ਨ ਮਾਈ'। ਬੂਝਤੋ ਸਿੱਖਨ ਕਹਤੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਜਾਨਤੋ ਸਭਿਨਿ 'ਗੁਰੂ ਨਿਤ ਸੰਗ' ॥ ੪੯ ॥ –ਜਿਮ ਪੈਸੇ ਕਰ ਬਾਏਂ ਦਾਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਧਾਰੇ–ਸਭਿਨਿ ਬਤਾਏ*। ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਦ ਗੁਰ ਪਸਰਤੋ ਸਾਰੇ। ਸਿੱਖ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਆਨਿ ਹਜ਼ਾਰੇ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

੫੨. [ਭਾਈ ਪੁਰੀਆ, ਚੂਹੜ ਤੇ ਭਾਈ ਪੈੜਾ, ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਰੀਆ ਚੂਹੜ ਚੌਧਰੀ ਹੁਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਦੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਿ ਕਾਂਖੀ ਗਤਿ ਕੇ ਹੋਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਆਏ ਗੁਰ-ਦ੍ਵਾਰੇ। ਕਰ ਜੋਰੇ ਸ਼ੁਭ ਦਰਸੁ ਨਿਹਾਰੇ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੇਟ ਸੁ ਢਿਗ ਧਰੀ॥੨॥ ਬੈਠੇ ਆਗਯਾ ਪਾਇ ਅਗਾਰੀ। ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬਿਤਤੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਹਮ ਚਿਰਕਾਲਾ ॥੩॥ ਆਵਨਿ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਰਹੇ। ਕਾਰਜ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਅਹੇ। ਹਮ ਪਰ ਅਬਿ ਕਰੁਨਾ ਤੁਮ ਹੋਈ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਦੋਈ ॥ ੪ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਚੌਧਰਤਾ ਕਾਰ ਜੁ ਪਾਵੈਂ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਹਮ ਬਹੁ ਝੂਠ ਕਮਾਵੈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਕਿਮ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ। ਸੁਨਤੋ ਚਹਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੁਮਾਰਾ'॥੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਖ ਅਰਜ਼ਿਨਿ[1]।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਜਿਨ ਕੋ ਜਸੁ ਅਰਜੁਨ[2]। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਤੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਤਯਾਗਹੁ ਝੂਠ,ਕ੍ਰੋਧ,ਅਹੰਕਾਰਾ ॥੬॥ ਝੂਠ ਸਮਾਨ ਪਾਪ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਨਹੀਂ ਝੂਠ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਹੋਈ। ਕਲਿ ਕੋ ਕੂਰ ਕਹੈਂ ਅਗਵਾਨੀ[3]। ਕੂਰ ਬਿਕਾਰਨਿ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ[4] ॥ ੭ ॥ ਜੋ ਕਰਿ ਨੇਮ ਕੂਰ ਨਹਿਂ ਕਹੈਂ। ਤਿਨ ਕੋ ਮੁਕਤਿ ਸੁਗਮ ਹੀ ਅਹੈ। ਭੂਲ ਨ ਕੂਰ ਭਨੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖ। ਕਸ਼ਟ ਸਹਤ ਨਹਿ ਭਵਹਿ ਭਵਿੱਖ[5]' ॥ ੮ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਪੁਰੀਆ ਪੁਨ ਭਨੈ। 'ਕੂਰ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਚੌਧਰ ਬਨੈ। ਝੂਠ ਬਿਨਾ ਨ ਹੋਇ ਗੁਜ਼ਰਾਨ।ਝਗਰੇ ਪਰਹਿਂ ਅਨਿਕ

[1]ਬੇਨਤੀਆਂ। [2]ਉੱਜਲ। [3]ਕਲਜੁਗ ਵਿਖੇ ਝੂਠ ਆਗੂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। [4]ਝੂਠ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ। [5]ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

*ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੀਯਤ ਜਦ ਦਾਸ ਹੈ ਤੇ ਅਣਜਾਣੇ ਭੁੱਲ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਬਿਰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈ ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ!

ਹੀ ਆਨਿ'॥੯॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਤਬਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਹ੍ਯੋ'ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਰੀਤਿ ਚਲਾਓ। ਗੁਰ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਹੁ ਅਰੁ ਗਾਓ॥੧੦॥ ਦੋਨਹੁ ਸਮੈਂ ਜਾਹੁ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਚਤੁਰ ਚਤੁਰ ਘਟਿਕਾ ਹਿਤ ਠਾਨਿ[1]। ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨੀਜੈ। ਇਕ ਚਿਤ ਹੁਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖੀਜੈ॥ ੧੧ ॥ ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਜੋ ਝੂਠ ਕਮਾਓ। ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਲਿਖਾਓ। ਏਕ ਮਾਸ ਲਗ ਕਾਗਦ ਸਾਰੋ। ਕਰਹੁ ਇਕੱਤ੍ਰ ਭਲੇ ਨਿਰਧਾਰੋ॥ ੧੨ ॥ ਜਬਹੁ ਅਮੱਸ੍ਯਾ ਕੋ ਭ੍ਰਮ ਆਵੇ। ਸੋ ਕਾਗਦ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲ੍ਯਾਵੇ। ਝੂਠ ਮਹੀਨੇ ਬੋਲਹੁ ਜੇਤੇ। ਹਮਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤੇਤੇ॥੧੩॥ ਕਰਹੁ ਪੁੰਨ ਸੋ ਭੀ ਲਿਖਿ ਕਰਿਕੈ। ਆਨਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸਕਲ ਉਚਰਿਕੈ'। ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਮੋ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੋ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਗਮਨੇ ਪੁਰਿਕੋ॥੧੪॥ ਜਿਮ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਰਚੀ ਧ੍ਰਮਸਾਲ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁਇ ਜੁਗਕਾਲ[2]। ਕਹ੍ਯੋ ਝੂਠ ਸੋ ਕਰਹਿਂ ਲਿਖਾਵਨਿ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਹੁਇਂ ਸ਼ਰਮਾਵਨਿ॥ ੧੫ ॥ ਪੁਨ ਜਬਿ ਕੂਰ ਬੋਲਿਬੇ ਲਗੈਂ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਹਿਂ–ਕਹ੍ਯਾ ਕਹਿਂ ਅਗੈ[3]–। ਕਬਿ ਹਟ ਜਾਇਂ ਕਥਹਿ ਕਹਿਂ ਕੂਰ। ਪੁਨ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ॥ ੧੬ ॥ ਲਗਹਿਂ ਸੁਨਾਵਨਿ ਲੱਜਿਤ ਹੋਇ। ਤਊ ਹੁਕਮ ਬਸਿ ਗੁਰ ਕੇ ਦੋਇ। ਸਭਿ ਕਾਗਦ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਸੁਨਾਇ। ਪੀਛੇ ਰਹੈਂ ਅਧਿਕ ਪਛੁਤਾਇ॥੧੭॥ ਖਸ਼ਟ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤੇ ਜਬੈ। ਤ੍ਯਾਗ੍ਯੋ ਗਯੋ ਝੂਠ ਤਬਿ ਸਭੈ। ਇਕ ਤੋ ਨਰਨਿ ਬਿਖੈ ਬਡਿਆਈ। ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਗੁਰੂ ਅਗੁਵਾਈ॥੧੮॥ ਲੱਜਿਤ ਹੋਇ ਬਿਸੂਰਨਿ ਫੇਰ[4]। ਯਾਂਤੇ ਤ੍ਯਾਗ ਦੀਨਿ ਇਕ ਬੇਰ। ਭਲੇ ਕਰਮ ਕਰਿਬੇ ਰੁਚਿ ਲਾਗੀ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਗੀ॥੧੯॥ ਨੀਕੇ ਪੰਥ ਪਰੇ ਬੁਧਿ ਆਈ[5]। ਪ੍ਰਭੁ ਡਰ ਤੇ ਤ੍ਯਾਗੀ ਬੁਰਿਆਈ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੇਂ। ਥਿਰਹਿਂ ਬਹੁਤ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ।੨੦।ਸੇਵਾ ਬਿਖੈ ਲਗੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਅੰਤ ਕੋ ਛੇਮ[6]।

ਇਕ ਪੈੜਾ ਪੁਨ ਦੁਰਗਾ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੨੧॥ ਬੈਠੇ ਸਨਮੁਖ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕੱਲ੍ਯਾਨ ਹਮਾਰੀ। ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਹਮਨੇ ਸੁਨੀ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ॥ ੨੨ ॥

[1]ਚਾਰ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [2]ਦੋਨੋਂ ਵੇਲੇ। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਅੱਗੇ। [4]ਫਿਰ ਪਛੁਤਾਵਣਾ ਪਏਗਾ। [5]ਭਲੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਏ (ਤਾਂ) ਬੁਧਿ ਆ ਗਈ। [6]ਮੁਕਤੀ।

ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹਮਰੇ ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ਼।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼'। ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤਿਨ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ ਜਾਨੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਗਤਿ ਦਾ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ॥੨੩॥ 'ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਦਾਨ ਜਿਨ ਕੀਨੋ।ਤਨ ਧਰਿ ਤਿਨਹੁਂ ਪਦਾਰਥ ਲੀਨੋ।ਦੇਹ ਅਰੋਗ,ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਨਾਰੀ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪੰਨਹਿ ਆਇਸੁ ਕਾਰੀ[1]॥੨੪॥ਪਸੁ ਮਹਿਖੀ[2] ਧੇਨੁ[3]ਸਮੁਦਾਇ।ਦਰਬ ਅੰਨ ਸਭਿ ਸੁਖ ਜੁਤ ਪਾਇ। ਫਲ ਪੂਰਬਲੇ ਪੁੰਨਨਿ ਕੇਰਾ। ਜਨਮ ਧਾਰਿ ਭੋਗਹਿ ਇਸ ਬੇਰਾ ॥ ੨੫॥ ਜੋ ਨਰ ਗੁਰਮੁਖ ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ। ਜਨਮ ਸਹਤ ਨਿਜ ਕਰਹਿ ਸਕਾਰਥ। ਜਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹੁਇ ਮੇਲਿ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕੋ ਰਸੁ ਝੇਲ[4]॥੨੬॥ਤਿਨ ਕਹੁ ਭੋਜਨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰਾ[5]। ਸ੍ਵਾਦ, ਸਨਿਗਧ, ਮਧੁਰ,ਰਸਵਾਰਾ[6]। ਪੰਕਤਿ ਮਹਿ ਕਰ ਸੋ ਬਰ-ਤਾਇ।ਮੁਦਤ ਹੋਇ ਸਾਦਰ ਅਚਵਾਇ॥੨੭॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਬਾਰੇ-ਬਾਰ।ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ ਦੇ ਭਲੇ ਅਹਾਰਾ। ਕਰ ਅਰੁ ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਬਿਠਾਵੈ। ਘਾਮ[7] ਸ੍ਵੇਦ[8]ਤੇ ਬਾਯੁ ਝੁਲਾਵੈ ॥ ੨੮ ॥ ਜਬਿ ਲੌ ਧਨ ਚਲਿ ਆਇ ਵਧੇਰੋ। ਨਿਤ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ਸੰਤ ਘਨੇਰੋ।ਪਾਛਲ ਬਚਰੋ ਅਹਾਰ ਸੁ ਖਾਵੈ।ਮਹਾਂਪੁਨੀਤ ਪੁਨੀਤ ਬਨਾਵੈ ॥ ੨੯ ॥ ਗਨ ਪਾਤਕ[9] ਕੋ ਘਾਤਕ ਹੋਇ । ਪੁੰਨ ਬਿਸਾਲ ਬਧਾਵੈ ਸੋਇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਜੇ ਨਿਤ ਨਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਤੌ ਦਿਨ ਪੁਰਬ[10] ਮਾਸ ਮਹਿਂ ਪਾਵੈ॥੩੦॥ਪੂਰਣਮਾਸਿ,ਦਰਸ[11], ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ । ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜੇ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ । ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰੇ।ਪਠਹਿ ਚੁਰੇ[12] ਜਬਿ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ[13]॥੩੧॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਾਰਹਿ ਧਯਾਨ। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿ ਬਨਿ ਬ਼ਿਨ ਮਾਨ[14]।ਕਰ ਜੋਰੇ ਉਰ ਮਹਿਂ ਇਮ ਕਹੈ ।-ਇਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰੋ ਅਹੈ-॥ ੩੨ ॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰੈ।-ਅਚਰੋ ਗੁਰਨਿ-ਇਮ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ। ਪਰਬ ਸਰਬ ਜੋ ਮਾਸ ਮਝਾਰ। ਨਹਿ ਬਨਿ ਅਵਹਿ ਦੇਨਿ ਅਹਾਰ ॥ ੩੩॥ਦਰਸ[11] ਕਿਧੌਂ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਸੁ ਦਿਨ ਮੈਂ। ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸਦਨ ਮੈ*।ਬਹੁਰ ਵਸਤ੍ਰ ਆਛੇ ਬਨਿਵਾਵੈ†।ਸੰਤ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਵੈ ॥੩੪॥

---

[1]ਆਗਯਾਕਾਰੀ। [2]ਮੱਝੀਆਂ। [3]ਗਊਆਂ। [4]ਪ੍ਰਵਾਹ। [5]ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਐਉਂ ਗਿਣੇ ਹਨ: ਭੱਖ=ਚੱਬੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੈਸੇ ਦਾਣੇ, ਤਲੀ ਹੋਈ ਦਾਲ। ਭੋਜ=ਖਾਧੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੈਸੇ ਰੋਟੀ। ਚੋਸ਼=ਚੂਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੈਸੇ ਅੰਬ। ਲੇਹਜ=ਪੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੈਸੇ ਦੁੱਧ। ਚਬੇ, ਚਿਥੇ ਚੂਸੇ ਤੇ ਪੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ। [6]ਰਸਾਂ ਵਾਲੇ। [7]ਧੁੱਪ। [8]ਮੁੜ੍ਹਕਾ। [9]ਪਾਪਾਂ। [10]ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ। [11]ਮੱਸਿਆ। [12]ਚੁਲਾ ਪੜ੍ਹਨਾ। [13]ਹੱਥ ਧੋਵਨ। [14]ਹੰਗਤਾ ਬਿਨਾਂ। *ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਘੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਛਮੀ ਰੀਸਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। †ਪਾ:-ਬਨਿਆਵੈ।

ਸੀਤਕਾਲ ਮਹਿਂ ਕਾਰਿ ਪਹਿਰਾਇ। ਲੇਫ ਨਿਹਾਲੀ ਤੂਲ ਭਰਾਇ[1]। ਕੈ ਕੰਬਰ[2] ਦੇ ਹੇਰਿ ਨਗਨ ਕੋ। ਛਾਦਨਿ ਕਰਹਿ ਗ਼ਰੀਬਨਿ ਤਨਕੋ ॥ ੩੫ ॥ ਕਰਨਿ ਦਾਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਦੋਇ[3]।ਸਰਬ ਕਰੈ ਇਹ ਅਤਿ ਹਿਤ ਹੋਇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਇਹ ਸਭਿ ਕੇ ਜੋਗ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਧਾਰਨੋ ਜਿਸ ਲੋਗ॥ ੩੬॥ ਬਚਨ ਕਹਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧੀਰ। 'ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰ। ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰ'।ਧਰਮ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੋ ਦਾਨ ਗਹੀਰ[4]।੩੭। ਜਸੈਂ ਕਸੈਂ ਕਰਿ ਦਿਨ ਰੈਨ ਮਝਾਰ।ਾਵਸਤ੍ਰ ਨਗਨ ਕੋ[5],ਛੁਧਤਿ ਅਹਾਰ[6]। ਪੁੰਨ ਅਪਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਅਹੈਂ।ਤਊ ਨ ਸਮਤਾ ਇਸ ਕੀ ਲਹੈਂ॥੩੮॥ ਦਾਨ ਸ਼ਾਤਕੀ ਇਹ ਸੁਖਦਾਈ। ਭਗਤਿ ਉਪਾਵਹਿ, ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਈ'। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਉਚਰਯੋ ਉਪਦੇਸ਼।ਪੈੜੇ ਦੁਰਗੋ ਸੁਨਯੋ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥੩੯॥ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਸਦਨ ਕੋ ਗਏ।ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਯੋ ਕਮਾਵਤਿ ਭਏ। ਬਹੁ ਸਿਖ ਆਵੈਂ,ਦੇਹਿ ਅਹਾਰਾ। ਸਾਦਰ ਕਹੈਂ ਭਾਉ ਬਡ ਧਾਰਾ ॥੪੦॥ ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤੇ ਇਮ ਕਰਤੇ। ਪਰਬ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਜਾਇ ਨਿਹਰਤੇ। ਖਰਚ ਬਡੋ ਘਰ ਆਮਦ ਥੋਰੀ। ਧਾਂਤੇ ਕਢਯੋ ਕਰਜ਼ ਧਨ ਔਰੀ[7] ॥ ੪੧ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਆਈ। ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਘਰ ਮਹਿਂ ਦੇ ਜੁ ਖੁਵਾਈ। ਦਯੋ ਨ ਕਰਜ਼ ਬਨਕ ਨੇ ਜਬੈ।ਕੁਛਕ ਬਿਭੁਖਨ ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਤਬੈ॥੪੨॥ਬੇਚ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਅਸਨ ਬਨਾਵਾ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਘਰ ਅਚਵਾਵਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਹੇਤ ਨਹਿਂ ਰਹਯੋ। ਨਹਿਂ ਉਰ ਡੋਲੇ,ਧੀਰਜ ਲਹਯੋ ॥੪੩॥ ਵਹਿਰ ਭੂਮਿਕਾ ਜਬਿਹੀ ਗਯੋ।ਕਰ ਸੋਂ[8] ਥਾਨ ਖਨਯੋ ਲਖਿ ਲਯੋ। ਇਕ ਬਾਸਨ ਦੀਨਾਰਨਿ[9] ਭਰਯੋ। ਤਹਿਂ ਨਿਕਾਸ ਘਰਿ ਲਯਾਵਨਿ ਕਰਯੋ ॥੪੪॥ ਕਰਜ਼ ਉਤਾਰਿ ਬਿਭੁਖਨ ਸਾਰੇ। ਘਰਿਵਾਇ ਸੁਭ,ਕਰਤਿ ਅਹਾਰੇ।-ਦਯੋ ਦਰਬ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ-ਇਮ ਜਾਨਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਅਹਾਰ ਦੀਨਿ ਗਨ ਦਾਨਾ ॥੪੫॥ ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਠਿ ਭਗਤਿ ਕਰੇਤੇ। ਸ੍ਰੀ

---

[1]ਰੂਈਂ ਪਾਕੇ। [2]ਕੰਬਲ। [3]ਅੰਨ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਦਾਨ। [4]ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਵਡਾ ਧਰਮ ਹੈ। [5]ਨੰਗੇ ਨੂੰ। [6](ਤੇ) ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਭੋਜਨ। [7]ਹੋਰ ਧਨ (ਲੈਕੇ)। [8]ਹੱਥ ਨਾਲ। [9]ਮੁਹਰ [ਦੀਨਾਰ=ਕਾਨੂਨ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ 'ਦੀਨਾਰ' ਚਾਂਦੀ ਰੁਪੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ। 'ਦੀਨਾਰ ਸੁਰਖ' ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ=ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ, ਸੋਨੇ ਦਾ ਇਕ ਵਜ਼ਨ ਜੋ ੩੨ ਰੱਤੀਆਂ ਦਾ ਬੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਤੇ ੨ ਤੋਲੇ ਦਾ ਬੀ। ਯੂਨਾਨੀ ਵਿਚ 'ਡਿਨਾਰਿਅਸ' ਇਸਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਬੀ 'ਦੀਨਾਰ' ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ]।

ਅਰਜਨ ਕੋ ਆਇ ਦਿਖੰਤੇ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਧਨ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਬਚਨ ਕਰਯੋ 'ਜੋ ਬੰਡਤਿ ਖਾਤ[1]॥੪੬॥ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਿਸ ਬੂਝਨਿ ਨ ਦੇਤਿ। ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਹੋਤਿ ਨਿਕੇਤ'। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਤਿ ਗਤਿ ਪਾਈ। ਅੰਤ ਸਮੈ ਗੁਰ ਭੁਏ ਸਹਾਈ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੰਘਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦ੍ਵਿਤਿ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੨ ॥

੫੩. [ਬਾਲਾ ਕਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਝਿੰਗੁਨ ਹੁਤੇ ਸੁ ਜਾਤ ਕੇ ਬਾਲਾ ਕਿਸ਼ਨਾ ਨਾਮ। ਸੰਸਕ੍ਰਿੱਤ ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਖੈ ਪੰਡਿਤ ਬਡ ਅਭਿਰਾਮ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੋ ਜਬਿ ਕਥਾ ਕਰਤਿ ਨਰ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਨਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਰ ਹਰਖੁ ਉਪਾਹੀਂ।ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰਿਹੀਂ। ਰੀਝਹਿਂ ਸਗਰੇ ਸੁਜਸੁ ਉਚਰਿਹੀਂ॥੨॥ਤਿਨਹੁਂ ਪਿਖੇ–ਸਿਖ ਜਾਤਿ ਘਨੇਰੇ।ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਇਂ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਹੇਰੇ[2]।ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਯਾਗ ਲਬ ਰੋਸੈ[3]। ਧਰਹਿਂ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਸਤਿ ਸੰਤੋਸ਼–॥੩॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੇ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਸਿਧਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਬੈਠੇ ਸਮੁਹਾਏ॥੪॥ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ'ਆਪ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋ। ਉਪਦੇਸ਼ੋ ਗੁਨ ਸਿੱਖਨ ਉਰ ਹੋ[4]।ਖਸ਼ਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਮਤ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ[5]।ਕਥਾ ਪੁਰਾਨ ਮਹਾਨ ਬਖਾਨਹਿਂ ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੋਤਾ ਕੋ ਹਮ ਦੇਤਿ ਰਿਝਾਇ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਨਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਅਲਾਇ।ਤਊ ਹਮਾਰੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਂਤਿ।ਨਹਿਂ ਉਪਜਤਿ, ਹੁਇ ਮਤ ਅਵ-ਦਾਤਿ[6]॥੬॥ਸਿੱਖ ਆਪ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਾਇ।ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਲਹਿਂ ਗੁਨ ਸਮੁ-ਦਾਇ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਇਹ ਭੇਦ ਬਤਾਵੋ। ਰਿਦੈ ਹਮਾਰੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਉਪਾਵੋ'॥੭॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਮਨ ਕਾਰਨ ਗੁਨ ਅਵਗੁਨ ਜਾਨਾ[7]'। ਬਿੱਦਯਾ ਪਠਨਿ ਲਗੇ ਤੁਮ ਜਬਿਤੇ।ਮਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਉਪਜਾਇਸਿ ਤਬਿਤੇ॥੮॥ਬਹੁ ਬਿੱਦਯਾ ਹਮ ਪਠਹਿਂ[8] ਬਨਾਇ। ਦਰਬ ਸਮੂਹ ਲੇਹਿਂ ਉਪਜਾਇ। ਦਿਢ ਸੰਕਲਪ ਤਬਾ ਹੀ ਰਹਯੋ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਥਾ ਦਰਬ ਹੀ ਲਹਯੋ॥੯॥ ਨਿਜ ਮਨ ਕੋ ਸਮਝਾਵਨਿ ਕਾਰਨ।ਪਠੀ ਨ ਬਿੱਦਯਾ ਕਿਧ ਨ ਬਿਚਾਰਨਿ। ਕਥਾ ਕਰਤਿ ਧਨ ਮਹਿਂ ਮਨ ਰਹੈ*। ਕਿਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਗੁਨਗਨ[9] ਕੋ ਲਹੈ।

[1] ਵੰਡਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। [2] ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ। [3] ਲਾਲਚ ਤੇ ਗੁੱਸਾ। [4] ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਗੁਣਾਂ (ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ। [5] (ਅਸੀਂ) ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। [6] ਉੱਜਲ ਬੁਧਿ ਹੋਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ। [7] ਗੁਣ ਔਗੁਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮਨ ਹੀ ਜਾਣੋ। [8] ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ। [9] ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ।

*ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕੀਰਤਨੀਏਂ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ।

੧੦॥ ਅਬਿ ਤੇ ਕਰਹੁ ਅਗਾਰੀ ਐਸੇ। ਸਮਝਾਵਨਿ ਹਿਤ ਲੋਕਨਿ ਜੈਸੇ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਕਰਹੁ ਰਿਝਾਵਨਿ ਠਾਨਿ ਉਪਾਈ॥ ੧੧॥ਤੈਸੇ ਮਨ ਸਮਝਾਵਨਿ ਕਾਰਨ।ਪਠਿ ਬੇਦਾਂਤ ਸੁ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨਿ। ਇਸ ਉੱਦਮ ਮਹਿ ਬਹੁ ਜਬਿ ਲਾਗੋ। ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਅਨੁਰਾਗੋ[1] ॥ ੧੨॥ ਮਾਸ ਮਾਸ ਮਹਿੰ ਦਰਸਹੁ ਗੁਰ ਕੋ। ਆਇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਤਾਵਹੁ ਉਰ ਕੌ[2]। ਸੁਖ ਦੁਖ ਜੋ ਪਈਯੈ ਪਰਲੋਕ। ਤਿਸ ਕੋ ਲਖਹੁ,ਲੇਹੁ ਮਨ ਰੋਕ[3] ॥ ੧੩ ॥ ਬਸਹਿ ਰਿਦੈਂ[4] ਮਨ ਕੀ ਸਭਿ ਜਾਨਹਿ। ਸੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਲਖਿ ਸਭਿ ਥਾਨਹਿ[5]। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਦੋਊ। ਮਾਨੇ ਬਾਕ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸੋਊ ॥ ੧੪ ॥ ਮਨ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਪੁਨਿ ਲਾਗੇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਦਿਕ ਤ੍ਯਾਗੇ।ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਕਰਤਿ ਭੇ ਨੀਤ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੰਗ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ॥ ੧੫ ॥ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤਿਨ ਕੋ ਕੱਲਯਾਨੇ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਮਨ ਮਾਨੇ।

ਨਾਮ ਸਮੁੰਦਾ ਇਕ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੧੬॥ ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਮੁਖ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ।'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸੁਜਾਨੇ।।ਸਨਮੁਖ ਬੇਮੁਖ ਕਹੀਅਹਿ ਕੌਨ?।ਆਪ ਬਖਾਨਹੁ ਲੱਛਨ ਦੌਨ[6] ॥ ੧੭ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਨੌਂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸਨਮੁਖ ਬਨੌਂ, ਬਿਮੁਖ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਹੋਤਿ ਬਡ ਸ਼ਾਹੁ।ਕਾਰਜ ਕਰਨਿ ਪਠਾਵਹਿ ਕਾਹੂ ॥੧੮॥ ਬੁਧਿ ਤੇ ਬਲ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਇ। ਜੋ ਕਾਰਜ ਕੋ ਲੇਤਿ ਬਨਾਇ। ਸੋ ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ ਚਲਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਨਹੀਂ ਕਰਹਿ ਬੇਮੁਖ ਲਖਿ ਤਾਂਹੂ॥੧੯॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਿਮ ਪਠ੍ਯੋ ਨਰਨਿ ਕੋ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਿ ਕੋ।ਪਾਛਲ ਰਾਤਿ ਨੀਂਦ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਕਰਹਿ ਸੌਚ ਮੱਜਨ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥੨੦॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਿਤ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਸਿਮਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਧਰਹਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮੁ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਠਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹਿ। ਤਰਨਿ[7] ਉਦੇ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੰਭਾਰਹਿ ॥੨੧॥ ਮੁਖ ਮਹਿ ਕਿਧੌਂ ਰਿਦੇ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਸਦਾ ਸੰਭਾਰਹਿ ਕਰਤੇ ਕਾਮੂ। ਜਿਨਹੁੰ ਨ ਮਨਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸਾਰ੍ਯੋ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਧਾਰ੍ਯੋ ॥੨੨॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ

[1]ਅਨ+ਰਾਗ=ਰਾਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਕੇ ਵੈਰਾਗ (ਬ੍ਰਿਤੀ) ਨਾਲ (ਅ) ਅਨੁਰਾਗੋ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [2]ਦਿਲ ਦਾ ਹਾਲ। [3]ਸੁਖ ਦੁਖ ਜੋ (ਮਰਕੇ) ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਤਿਨਾਂ ਨੂੰ (ਇਥੋਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ) ਜਾਣੋ (ਇਹ ਜਾਣਕੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਓ। [4]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ)। [5]ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ। [6]ਦੋਹਾਂ ਦੇ। [7]ਸੂਰਜ।

ਨਿਤ ਦੇਤੇ ਦਾਨ। ਨਗਨਿ ਛੁਧਤਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਸੁਜਾਨ। ਜਿਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਇਮ ਕਾਜ ਬਨਾਯੋ। ਲਗਿ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਨਹਿਂ ਜਨਮ ਗਵਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਸੋਇ। ਹਰਖਹਿਂ ਤਨ ਤਜਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇ। ਕਾਜ ਸੁਧਾਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੇ।ਲਹਿ ਆਨੰਦ ਮੁਕਤਿ ਸੇ ਭਲੇ ॥੨੪॥ ਜਿਨਹੁ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਾ। ਸੋ ਬੇਮੁਖ ਨਿਤ ਰਹੈ ਦੁਖਾਰਾ[੧]'।ਸੁਨਤਿ ਸਮੁੰਦੋ ਜੁਗ ਕਰ[੨]ਜੋਰੇ।'ਕਰਹੁ ਦਯਾ'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਿਹੋਰੇ[੩] ॥੨੫॥ 'ਮੁਝ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਆਪ ਬਨਾਵਹੁ। ਦਿਹੁ ਤੀਨਹੁ ਗੁਨ ਕੋ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ[੪]'। ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਸਨਮੁਖਿ ਸਿਖ ਹੁਇ ਜਬੈ। ਹੁਇ ਆਵਹਿ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤਬੈ' ॥੨੬॥ ਤਬਹਿ ਸਮੁੰਦੋ ਗੁਰ ਬਚ ਮਾਨਾ। ਤਿਮਹੀ ਕਰਨਿ ਲਗਯੋ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਯਾਨਾ। ਸੁਨਹਿ ਸਦਾ ਜਿਮ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥

ਕੱਲਾ ਭੁੱਲਾ ਝੰਝੂ[੫] ਦੋਇ। ਸੁਇਨੀ[੫] ਹੁਤੋ ਭਗੀਰਥ ਜੋਇ। ਤੀਨਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੇ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨੀ।ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਅਰਜ਼[੬] ਨਿਜ ਬਰਨੀ ॥੨੮॥ 'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸੁਨੀਜੈ। ਹਮ ਕੋ ਦੁਖੀ ਬਿਸਾਲ ਜਨੀਜੈ। ਬਹੁ ਜੂਨਨਿ ਮਹਿਂ ਜਨਮਤਿ ਆਏ।ਹੋਤਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਪਾਏ॥੨੯॥ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੇ ਨਿਕਸਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ। ਬਡ ਦੁਖ ਪਾਇ, ਨ ਅਪਰ ਸਮਾਨ[੭]। ਅਬਿ ਆਏ ਹਮ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ ॥੩੦॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਹਮ ਪਰ ਅਬਿ ਐਸੇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਪੁਨ ਪਾਇਂ ਨ ਕੈਸੇ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉਚਰਯੋ 'ਬਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ। ਤਯਾਗਹੁ ਕਰਮ ਜੁ ਕਰਤੇ ਮਨਮੁਖ' ॥ ੩੧ ॥ ਪੁਨ ਪੂਛਯੋ 'ਸਭਿ ਭੇਦ ਬਤਾਵੋ। ਗੁਰਮੁਖ ਮਨਮੁਖ ਕਹਿ ਸਮਝਾਵੋ। ਜਬਿ ਹਮ ਲੱਛਨ ਲੇਹਿਂ ਪਛਾਨਿ।ਤਬਿ ਹਮ ਧਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਬਚ ਮਾਨਿ'॥੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। 'ਗੁਰਮੁਖ ਮਨਮੁਖ ਦ੍ਵੈ ਬਿਧਿ ਤੀਨ[੮]। ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰਮੁਖ ਤਰ ਦੂਜੋ। ਗੁਰਮੁਖ ਤਮ, ਨੀਕੋ ਲਖਿ ਤੀਜੋ ॥੩੩॥ ਪੀਠ ਕੁਕਰਮਨਿ ਕੋ ਜਿਨ ਦੀਨਿ। ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਸਨਮੁਖ ਮੁਖ ਕੀਨਿ। ਕੋ ਤਿਨ ਸੋਂ ਜਿ ਕਰਹਿ ਚੰਗਯਾਈ। ਸਦ[੯] ਜਾਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕੀ ਭਲਿਆਈ ॥੩੪॥ ਚਿਤ ਨ ਬਿਸਾਰਹਿਂ, ਚਹਿਂ ਉਪਕਾਰਾ। ਸਭਿ ਕੋ ਭਲੋ ਕਰੈਂ ਇਕ-

---

[੧]ਦੁਖੀ। [੨]ਦੋਵੇਂ ਹਥ। [੩]ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। [੪]ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੇਕੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰੋ। [੫]ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [੬]ਬੇਨਤੀ। [੭]ਹੋਰ (ਦੁਖ ਉਸ ਦੁਖ) ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [੮]ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਦੋਵੇਂ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ। [੯]ਸਦੀਵ।

ਸਾਰਾ। ਇਹੁ ਗੁਰਮੁਖ ਕੇ ਲਖੀਯਹਿ ਲੱਛਨ। ਸੁਨਿ ਗੁਰਮੁਖ ਤਰ ਜਥਾ ਬਿਚੱਛਨ![1]॥੩੫॥ ਤ੍ਯਾਗ ਕੁਕਰਮਨਿ ਕੋ ਉਰ ਧਾਰਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਕਰਮਨਿ ਅੰਗੀਕਾਰਾ। ਜੋ ਕਾਰਜ ਕਿਸ ਕੋ ਹੁਇ ਸਾਕਹਿ। ਕਰਹਿ ਭਲੋ ਖੋਟੋ ਨਹਿ ਤਾਕਹਿ ॥ ੩੬ ॥ ਜੋ ਨਰ ਅਪਨਿ ਕਰਹਿ ਅਪਕਾਰਾ[2]। ਤਿਸ ਪਰ ਇਹ ਠਾਨਹਿ ਉਪਕਾਰਾ। ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰਹਿ ਸਕਲ ਖੁਟਾਈ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਹੋਹਿ ਭਲਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਅਬਿ ਗੁਰਮੁਖ ਤਮ ਕੇ ਸੁਨਿ ਲੱਛਨ। ਗ੍ਯਾਨ ਸਪੰਨ ਬਿਸਾਲ ਬਿਚੱਛਨ। ਆਤਮ ਰੂਪ ਜਥਾਵਤ ਜਾਨਾ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ॥੩੮॥ ਜਗ ਬਚਿੱਤ੍ਰਤਾ[3] ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਾਂਹੀ।ਏਕ ਰੂਪ ਲਖੀਯਤਿ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। ਅਬਿ ਸੁਨਿ ਮਨਮੁਖ ਕੀ ਬਿਧਿ ਤੀਨ। ਕਿਨ ਜੋ ਤਿਨ ਸੰਗ ਨੀਕੀ ਕੀਨਿ॥੩੯॥ ਸੋ ਬਿਸਾਰਿ ਠਾਨਹਿ ਬੁਰਿਆਈ। ਕਿਹ ਸੰਗ ਭਲੋ ਨ ਕਰਹਿ ਕਦਾਈ। ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਹੀ ਕੋ ਮੁਖ[4] ਕੀਨਿ। ਮਨ ਕੋ ਕਹਨੋ ਕਰਹਿ ਮਤਿ ਹੀਨ[5]॥੪੦॥ ਧਰਮ ਨ ਰਾਖਹਿ ਨਿੰਦਹਿ-ਕਸਾ ਹੈ[6]-। ਕਪਟ ਕੂਰ ਕਰਿ ਲਪਟ ਤ੍ਰਿਧਾ ਹੈ। ਅਸ ਮਨਮੁਖ ਕੇ ਲੱਛਨ ਜਾਨਿ।ਅਬਿ ਮਨਮੁਖ ਤਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ॥ ੪੧ ॥ ਪਰ ਕੋ ਭਲਾ ਹੋਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਕਿਮ ਬਿਗਰਹਿ ਅਸ ਜਤਨ ਬਨਾਵਹਿ। ਦੇਖਤਿ ਸੁਨਤਿ ਤਪਤ ਅਤਿ ਛਾਤੀ।ਚਿਤਵਹਿ-ਕੋ ਹੋਵਹਿ ਇਸ ਘਾਤੀ[7]-॥੪੨॥ ਅਪਰ ਭਲਾ ਕੋ ਕਹਾਂ ਸੁਹਾਇ। ਸਖਾ ਭਲੇ ਕੋ ਸੁਨਿ ਤਪਤਾਇ[8]। ਮੁਖ ਤੇ ਮੀਠੀ ਕਹੈ ਸੁਨਾਵੈ। ਨਹਿੰ ਉਰ ਜਰਹਿ[9] ਸੁ ਜਰ ਜਰ[10] ਜਾਵੈ॥੪੩॥ ਹਿਤ ਅਨਹਿਤ ਸਮ ਏਕ[11] ਬਿਚਾਰਹਿ। ਸਭਿ ਕੋ ਬੁਰੋ ਹੋਇ ਸੁਖ ਧਾਰਹਿ। ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਬੈਰੀ ਸਮ ਜਾਨੈ। ਬਹੁਤਨਿ ਸੰਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਹੀ ਠਾਨੈ ॥੪੪॥ ਅਬਿ ਮਨਮੁਖ ਤਮ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਸਭਿ ਕੋ ਬੁਰਾ ਅਪਨ ਹਿਤ ਜਾਨਿ[12]। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰਵਨ ਨਹਿੰ ਕਰੈ। ਕਥਾ ਪੁਰਾਨ[13] ਕਾਨ ਨਹਿ ਧਰੈ ॥੪੫॥ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਿਹੀਨ*। ਕੂਰੋ ਕਹੈ[14] ਜੀਵਕਾਧੀਨ। ਇਮ ਭਾਖਹਿ ਜਹਿਂ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ।-ਹਮਹਿਂ ਨ ਫਲਤਿ ਕਰੀ ਭਲਿਆਈ ॥ ੪੬ ॥ ਕਰਤਿ ਬੁਰਾਈ ਹੀ

[1] ਹੇ ਚਤੁਰ ! [2] ਭਾਵ, ਉਸ ਨਾਲ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰੇ। [3] ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਨਾ ਪਨ। [4] ਆਗੂ। [5] ਮੂਰਖ। [6] (ਧਰਮ) ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। [7] ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [8] ਸੜਦਾ ਹੈ। [9] ਸਹਾਰਦਾ ਨਹੀਂ। [10] ਸੜ ਸੜ। [11] ਪਿਆਰ ਵੈਰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ। [12] ਸਭ ਦੇ ਬੁਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਜਾਣੇ। [13] ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਥਾ (ਅ) ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ। [14] ਝੂਠ ਉਚਾਰੇ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਵਾਕ-ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਨ ਮਨਮੁਖਿ ਤਿਤੁ ਤਨਿ ਧੂੜਿ ਧੁਮਾਣੀ ॥ [ਸਿਰੀ: ਮ: ੧

ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ—। ਅਸ ਮਨਮੁਖਿ ਤਮ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵੈ। ਘੋਰ ਸ਼ਜ਼ਾਇਨਿ[1] ਸਹੈ ਸਰੀਰ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਪੁਨ ਪੁਨ ਪੀਰ'॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਤੀਨਹੁ ਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਗੁਰਮੁਖ ਲੱਛਨ ਧਰੇ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿ ਥਿਰਤਾ ਲਹੇ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੩ ॥

੫੪. [ਲਾਲੂ ਬਾਲੂ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਲਾਲੂ ਬਾਲੂ ਬਿੱਜ[2] ਹੈ ਤੀਸਰ ਪ੍ਰਿਯ[3] ਹਰਿ ਦਾਸ। ਮਿਲਿ ਆਏ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪਾਸ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਅਰਜ਼ ਬਖਾਨੀ ਤੀਨਹੁ ਐਸੇ। 'ਹਮ ਕੋ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਸਾਥ ਮਿਲਾਵਹੁ ॥ ੨ ॥ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ਹਮਾਰਾ। ਕਰਹੁ ਆਪ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਮਾਨ ਮੋਹ ਮਤਸਰ ਕਰਿ ਹਾਨੇ ॥੩॥ ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ। ਤੁਮ ਕੋ ਦੁਖ ਨ ਹੋਇ ਕਿਸ ਰੀਤਿ। ਮਿਲਹੁ ਬਿਕਸ਼ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਸਾਥ। ਬੰਦਹੁ ਭਾਉ ਸੰਗ ਜੁਗ ਹਾਥ॥੪॥ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਨਿ ਅਰ ਨਿਵ ਚਲਨਾ। ਵੰਡ ਖਾਵਨਾ ਹਿਤ ਧਰਿ ਮਿਲਨਾ। ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਤੇ ਕਰਨਿ ਅਹਾਰਾ। ਪੰਚਹੁ ਕਰਮ ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਸਾਰਾ ॥੫॥ ਇਹ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਬਿਸਾਰਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਹੁਇ ਕੱਲਯਾਨ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਰਨੋ ਕਮਾਵਨਿ ਕਟੇ ਕਲੇਸ਼॥੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਧੀਰ ਨਿਹਾਲੂ ਤੁਲਸੀਆ ਬੂਲਾ ਚੇਡੀਆ ਆਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸ਼ਰਨ ਕੋ ਜਾਨੀ ਮਨ ਸੁਖ-ਦਾਇ॥੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੋਇ। ਕਿਰਤਨ ਹੋਤਿ ਸ੍ਰਵਨ ਹੁਇ ਜੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਉਪਮਾ ਮਹਾਂ। ਸੁਨਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬੈਠੇ ਤਹਾਂ॥੮॥ ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਸੰਸੈ ਹੁਇ ਆਵਾ। ਨਰ ਗਨ ਪ੍ਰਥਮ ਝਗਰ ਜਿਮ ਪਾਵਾ[4]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੋ ਬੂਝਨਿ ਲਾਗੇ। ਸਿੱਖ ਬਨਨਿ ਮਹਿ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥੯॥ 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕ ਅਨੇਕ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਝਗਰਤਿ ਹੀਨ ਬਿਬੇਕ। ਤਿਨ ਮਹੁ ਬੈਠਤਿ ਭਯੋ ਸੰਦੇਹੂ। ਤੁਮ ਸਰਬੱਗਯ ਸੁ ਉੱਤਰ ਦੇਹੂ ॥ ੧੦॥ ਕੇਤਿਕ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ। ਜਨਕਾਦਿਕ[5] ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ। ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋ ਰੂਪ। ਧਰਿ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਚਲਿਤ ਅਨੂਪ ॥੧੧॥

---

[1] ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ। [2] ਜਾਤ ਹੈ। [3] ਪਿਆਰਾ। [4] ਬਹੁਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਜਿਵੇਂ ਝਗੜਾ ਪਾਇਆ।
[5] ਜਨਕ ਆਦਿਕ ਦਾ ਅਵਤਾਰ।

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹੈਂ ਬਨਾਇ।ਨਿਰਨੈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹਮ ਪਾਇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਆਪ ਬਤਾਵਹੁ।ਕਿਹ ਅਵਤਾਰ ਭੇਦ ਸਮਝਾਵਹੁ ॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਪਜਹਿ ਸਿਦਕ ਹਮਾਰੇ। ਪਰਹਿ ਪੰਥ[1]ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਾਰੇ। ਚਿਰੰ-ਕਾਲ ਕੋ ਇਹ ਸੰਦੇਹੂ। ਬਹੁਤ ਨਰਨਿ ਕੋ ਮੇਟਹੁ ਏਹੂ'॥੧੩॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ[2] ਜਿਸ ਕੋ ਕਹਿ ਬੇਦ। ਸਭਿ ਥਕਿ ਰਹੇ ਨ ਪਾਯਹੁ ਭੇਦ॥੧੪॥ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਸ਼ਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਬਲ ਕਰਿ ਖੋਜਤਿ ਹਾਰੇ। ਨਾਮ ਸਹੰਸ੍ਰ ਸ਼ੇਸ਼[3] ਨਿਤ ਕਹੈ। ਜਿਸ ਕੋ ਗੁਨ ਕੋ ਅੰਤ ਨ ਲਹੈ॥ ੧੫॥ ਪਾਪਨਿ ਭਾਰ ਅਧੀਰਜ ਧਰਨੀ[4]।ਬਹੁ ਗਿਨਤੀ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕਰਨੀ।–ਜੋਗ ਜੱਗ ਤਪ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰਹੀ। ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨਿ ਬਿਨ ਨਰ ਗਤਿ ਲਹੀ[5]॥ ੧੬॥ ਮੁਹਿ ਅਲੰਬ ਅਬਿ ਦੀਜੈ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਥਿਰੌਂ ਧੀਰ ਉਰ ਹੋਈ–।ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਚਰਜ ਜਿਸ ਚਰਿਤ। ਸਭਿ ਜਗ ਕਰਤਾ[6]ਭਰਤਾ[7]ਹਰਤਾ[8]॥੧੭॥ਧਰਨੋ ਆਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰੂਪ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਉਪਜਾਇ ਅਨੂਪ। ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਹੀਨ ਹੇਰਿ ਨਰ ਸਾਰੇ।ਜੋਗ ਨ ਜੱਗ ਨ ਤਪ ਕੁਛ ਧਾਰੇ॥੧੮॥ ਯਾਂਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਜਗ ਬਿਸਤਰੀ ਵਧਤਿ ਬਡ ਨੀਤ[9]। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਬਤਾਯੋ।ਦਾਨ ਸ਼ਨਾਨ ਭਾਉ ਚਿਤ ਲਾਯੋ॥੧੯॥ਚਾਰਹੁੰ ਬੇਦਨਿ ਕੋ ਤਤ[10] ਲੀਨਿ। ਦੇਸ਼ਨਿ ਭਾਖਾ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਦੀਨਿ*। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿ ਦੁਰਲਭ ਜੋਇ।ਲਾਖਹੁਂ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ ਕੋਇ ॥੨੦॥ ਸੋ ਤਤ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਐਸੇ। ਧਰਨੋ ਬਦਰ ਕਿਨ ਕਰ ਪਰ ਜੈਸੇ[11]। ਸਿਮਰਤਿ ਨਾਮ ਭਗਤ ਕੋ ਕਰਤੇ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਬਿਚਰਿਤੇ॥੨੧॥ਉਰ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਸੁ ਤਤ[12] ਹੁਇ ਆਵਤਿ। ਜਿਸ ਕੇ ਲਖੇ ਨ ਪੁਨ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ। ਬੇਦ ਸਾਰ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕੀਨਿ[13]*। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸ ਭੀਨ ॥੨੨॥ ਤੁਮ ਭੀ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨਿ ਬਾਨੀ।ਰਿਦਾ ਟਿਕਾਵਹੁ ਦੁਬਿਧਾ ਹਾਨੀ। ਸਿਦਕ ਧਰਹੁ ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਾਹੋ।ਨਹਿਂ ਦੁਖ ਤੇ ਜਮ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਹੋ'॥੨੩॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਸੁਨਿ

[1]ਭਾਵ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ। [2]ਬੇਅੰਤ ਬੇਅੰਤ। [3]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। [4]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਰਹਤ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [5]ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖੀ। [6]ਬਣੌਣ ਵਾਲਾ। [7]ਪਾਲਕ। [8]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [9]ਹਮੇਸ਼। [10]ਸਿੱਧਾਂਤ। [11]ਮਾਨੋ ਹੱਥ ਤੇ ਕਿਸੇ ਧਰਿਆ ਹੈ ਬੇਰ। [12]ਯਥਾਰਥ, ਬ੍ਰਹਮ। [13]ਵੇਦ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਭਾਖਾ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤਾ। *ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੧ ਦੇ ਅੰਕ ੧੧ ਤੇ ੫੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਹੁਲਸਾਏ। ਭਏ ਸਿੱਖ ਸੰਦੇਹਿ ਮਿਟਾਏ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਲਗੇ ਬਿਚਾਰਨਿ। ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਕੀ ਜੋ ਬਡ ਕਾਰਨ ॥ ੨੪ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਤਿਨਹੁੰ ਕੱਲਯਾਨਾ।ਗੁਰ ਕੋ ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ ਮਹਾਨ। ਤੋਤਾ ਅਰ ਮੱਦੂ ਹਿਤ ਧਾਰੇ। ਗੋਖੂ ਟੋਡਾ ਮਹਿਤਾ[1] ਚਾਰੇ॥੨੫॥ ਮਿਲਿਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਆਏ।ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਸੀਸ ਲਗਾਏ। ਬੈਠੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਪਿਖਿ ਅਵਸਰ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ॥੨੬॥'ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ! ਹਮਾਰਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਸੁਨਿ ਆਏ। ਉਚਿਤ ਉਧਾਰਨਿ ਕੇ ਲਖਿ ਪਾਏ'॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗਯਾਨੀ। 'ਪਠਹੁ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਆਪਸ ਮਹਿ ਪੁਨ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਾ। ਕਹਾ ਆਸ਼ੈ ਗੁਰੁਦੇਵ ਉਚਾਰਾ ॥੨੮॥ ਤਯਾਗਨਿ ਕਹਯੋ ਸੁ ਤਯਾਗ ਕਰੀਜੈ। ਗ੍ਰਹਣ ਜੋਗ ਸੋ ਗ੍ਰਹਣ ਧਰੀਜੈ[2]'। ਪੁਨ ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨਿ। 'ਬਾਨੀ ਪਢਨਿ ਸੁ ਔਰ ਬਿਚਾਰਨਿ ॥੨੯॥ ਕੇਤਿਕ ਪੁੰਨ ਦੁਹਨਿ ਕੋ ਹੋਇ। ਅਧਿਕ ਦੇਤਿ ਫਲ ਕਹੀਅਹਿ ਸੋਇ। ਸੁਨਹਿਂ ਮਹਾਤਮ ਰਾਵਰਿ ਮੁਖ ਤੇ।ਸੋ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਮਿਲਹਿ ਜਿਸ ਸੁਖ ਤੇ' ॥੩੦॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਇਨ ਕੋ ਫਲ ਜਾਨੋ। ਸੁਨਿ ਕੀਜਹਿ,ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਠਾਨੋ। ਜੋ ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਾਠ ਕਰੇਤਾ। ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਹੰਤਾ[3] ॥ ੩੧ ॥ ਅੰਤਹਿਕਰਨ ਬਿਮਲ ਨਿਤ ਕਰੈ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਹਤ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਜੋ ਰਰੈ[4]। ਕਰਹਿ ਕੰਠ ਪਠਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਇਕ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਮਨ ਕੋ ਮੇਲੇ ॥ ੩੨ ॥ ਅਧਿਕ ਪੁੰਨ ਉਪਜਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਨਾਵੈ। ਧਰਹਿ ਜੁ ਕਾਮਨ ਪੂਰਨ ਸੋਇ। ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਰਿਦਾ ਸ਼ੁਧ ਹੋਇ ॥ ੩੩ ॥ ਜੋ ਗੁਰਬਾਨੀ ਰਹੈਂ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਬਾਂਛਾ ਜਸੁ ਆਦਿਕ ਨਹਿਂ ਧਾਰਤਿ। ਕੇਵਲ ਚਹੈਂ ਰਿਦੈ ਕੱਲਯਾਨ। ਤਿਨ ਪੁਰਖਨਿ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਯਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਜਿਮ ਕਾਸ਼ਟ ਮਹਿ ਪਾਵਕ ਰਹੈ। ਬਿਨਾ ਜਤਨ ਤੇ ਨਰ ਨਹਿਂ ਲਹੈ। ਕਰਿ ਉਪਾਉ ਜੋ ਲੇਤਿ ਨਿਕਾਸ। ਕਾਰਜ ਕਰਹਿ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਸ[5] ॥ ੩੫ ॥ ਅਗਨਿ ਰੂਪ ਕਾਸ਼ਟ[6] ਹੁਇ ਜਾਇ। ਤੇਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਕਲ ਹੀ ਪਾਇ। ਤਥਾ ਬਿਚਾਰਤਿ ਜੋ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ[7] ਹੋਹਿ ਤਬਿ ਹਾਨੀ॥੩੬॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਖੋਜਨਿ

---

[1]ਜਾਤਿ ਅਥਵਾ ਖਿਤਾਬ। [2]ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੋ। [3]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [4]ਉਚਾਰੇ। [5]ਸਾਰੇ ਸਿੱਧ। [6]ਲੱਕੜੀ। [7]ਤਨ ਹੰਤਾ।

ਲਾਗੋ॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਡ ਭਾਗੇ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਪਾਇ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਏ। ਰਿਦੈ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਦੁਬਿਧਾ ਦੋਏ[1] ॥ ੩੭॥ ਤਨ ਹੰਤਾ ਬਿਨਸੀ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਹ੍ਵੈ ਭਏ ਨਿਹਾਲ। ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਪਢਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿਕੈ॥੩੮॥ ਕਰਹੁ ਆਪਨੀ ਸ਼ੁਭ ਕੱਲਯਾਨ। ਜਗ ਬੰਧਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਸਭਿ ਹਾਨ'। ਗੁਰ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਾਰੋਂ ਭਲੇ। ਲਗੇ ਬਿਚਾਰਨਿ ਸਤਿਸੰਗ ਮਿਲੇ ॥੩੯॥ ਝਾਂਝੂ ਮੁਕੰਦਾ ਅਪਰ ਕਿਦਾਰਾ। ਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨ ਆਇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ। ਤੀਨੋ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਥਿਤਿ ਪਾਸ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ॥੪੦॥ 'ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ਹਮਾਰੋ ?। ਆਪ ਮਕੰਦ ਉਪਾਇ ਉਚਾਰੋ।' ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਰਾਗ ਮਹਾਨਾ॥੪੧। ਗੁਰਬਾਨੀ ਰਾਗਨਿ ਮਹਿਂ ਗਾਉ।ਨੀਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸੁਜਸ ਬਸਾਉ।ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਅਨੰਦ ਰਾਗ ਤੇ ਪਾਉ।ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਉਪਜਾਉ ॥ ੪੨ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਕ੍ਰਿਤਨ ਮਾਨਿੰਦ। ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੋ ਇਹੀ ਬਿਲੰਦ।ਕਠਨ ਮਹਾਂ ਤਪ ਜੇਕੋ ਕਰੈ।ਕਿਰਤਨ ਸਮਤਾ ਕਯੋਂ ਹੂ ਨ ਧਰੈ ॥ ੪੩॥ ਅਪਰ ਸੁ ਕਰਮ ਕਰਨਿ ਜੇ ਸਾਰੇ। ਹੋਇ ਜਿ ਧਨ ਤਨ ਬਲ ਧਰਿ ਭਾਰੇ।ਕਿਰਤਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਇਹੀ ਇਕ ਹੋਈ ॥੪੪॥ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਕਿਰਤਨ ਨਿਤ ਕਰੋ।ਅਪਰ ਸੁਨਾਇ ਤਾਰਿ ਗਨ ਤਰੋ[2]" ।ਸੁਨਿ ਤੀਨੋ ਗੁਰ ਬੂਝੇ ਫੇਰੀ।'ਮਹਿਮਾ ਕਿਰਤਨ ਕਹੀ ਬਡੇਰੀ ॥੪੫॥ ਪਾਠ ਕਰਨਿ ਅਰੁ ਕਥਾ ਕਰੰਨ। ਫਲ ਬਰਨਹੁ ਇਨਕੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਲਗੇ ਸੁਨਾਵਨਿ। 'ਬਾਨੀ ਪਾਠ ਕਰਹਿ ਜੇ ਪਾਵਨ॥੪੬॥ਜਥਾ ਕੂਪ ਕੀ ਖੇਤੀ ਹੋਇ। ਸੀਂਚਤਿ ਨੀਰ ਹਰੀ ਕਰਿ ਸੋਇ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਕਾਇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਆਨਹਿ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸੁਖ ਭੋਗਨ ਠਾਨਹਿ ॥੪੭॥ ਖੇਤ ਸਮੀਪ ਅਪਰ ਜੇ ਹੋਇ। ਤਹਿ ਭੀ ਪਹੁੰਚਿ ਸਕਹਿ ਜਲ ਸੋਇ। ਦੂਰ ਖੇਤ ਕੋ ਪਹੁੰਚਤਿ ਨਾਂਹਿ।ਤਿਮ ਫਲ ਸੁਨਹਿ ਸ੍ਰਵਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ॥੪੮॥ਕਿਰਤਨ ਕਰਨਿ ਮੇਘ ਕੀ ਬਰਖਾ। ਬਰਖੇ ਜਲ ਹੁਇ ਜੀਵਨ ਹਰਖਾ[3]। ਖੇਤੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹਰੀਅਲ ਹੋਵੈ। ਸਾਬਤ ਦਾਨੋ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਜੋਵੈ[4] ॥੪੯॥ ਸੁਨਹੁ ਬਿਸਾਲ ਕਥਾ ਕੋ ਫਲ ਹੈ। ਝਰੀ ਲਾਗਿ ਜਿਮ ਬਰਖਤ ਜਲ ਹੈ। ਥਿਮਕ ਥਿਮਕ ਬੂੰਦੈਂ ਜੇ ਪਰਿਹੀਂ। ਸਭਿ ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਧਰਨੀ ਧਰਿਹੀ।੫੦।ਬਾਦ[5] ਨ ਜਾਤਿ

[1]ਦ੍ਵੈਤ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ। [2](ਆਪ) ਤਰੋ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰੋ। [3]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। [4]ਦੇਖੇ। [5]ਬਿਅਰਥ।

ਪਰਹਿ ਜਲ ਜੋਇ। ਖੇਤੀ ਕੋ ਸੁਖਦਾਯਕ ਸੋਇ। ਤੈਸੇ ਸਮਝਵਾਨ ਸਿਖ ਜੋਈ।ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸੋਈ॥੫੧॥ਸੁਨਹਿ ਮਮੋਛੀ[1] ਹਿਰਦੈ ਧਾਰਹਿ। ਗੁਨਨਿ ਬਧਾਇ ਬਿਕਾਰ ਨਿਕਾਰਹਿ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹਿ ਨਿਰਨੌ ਕਰੈ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਭਲੇ ਉਰਧਰੈ॥੫੨॥ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੋਨਹੁ ਮਿਲੇ। ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਵਤਿ ਅਤਿ ਹੀ ਭਲੇ। ਕਥਾ ਬਧਾਵੈ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ[2]।ਕਿਰਤਨ ਸੁਨਤੇ ਸੁਧਿ ਹੁਇ ਆਤਮ ॥ ੫੩ ॥ ਜਬਹਿ ਕੀਰਤਨ ਕਰਹਿ ਭਲੇਰਾ। ਹਰਖ ਬਧਾਵਹਿ ਬਹੁ ਮਨ ਕੇਰਾ। ਜਥਾ ਮਾਤ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਛਾਜੈ[3]। ਤਥਾ ਕਥਾ ਕਿਰਤਨ ਤੇ ਰਾਜੈ ॥੫੪॥ ਜਿਮ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਪਾਲਹਿ ਮਾਤਾ। ਤਥਾ ਕਥਾ ਕਿਰਤਨ ਹਰਖਾਤਾ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਿਖ 'ਹਮੈ ਬਤਾਵਹੁ। ਸੁਤ ਜਨਨੀ[4] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਜਨਾਵਹੁ॥੫੫॥ਕਿਰਤਨ ਪਿਤਾ ਕਥਾਪਤਿ ਕੌਨ।ਸੋ ਭੀ ਬਰਨੈ ਹੋਯਹੁ ਜੌਨ'। ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ 'ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਛਾਨਹੁ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿ ਠਾਨਹੁ॥੫੬॥ਪ੍ਰੇਮ ਹੁਏ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈਂ ਦੋਇ।ਜਿਸਤੇ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਹੋਇ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦ੍ਰਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਿਰਤਨ ਲਾਗੇ ਕਰਨਿ ਹਮੇਸ਼ ॥੫੭॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਗਾਵੈਂ। ਨਹੀਂ ਕਾਮਨਾ ਕੋਇ ਉਠਾਵੈਂ।ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਿ ਜੋ ਕਿਛੁ ਪਾਇ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇਹਿ ਕੀ ਸੋ ਨਿਬਹਾਇ[5] ॥ ੫੮ ॥ ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਦੇਤਿ।ਕਰਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨਆਪਨੀ ਲੇਤਿ।ਕਿਰਤਨਕਰਤਿ ਰਹੈਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮ। ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਹਿ ਪਦ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੫੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿਖਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੪ ॥

੫੫ [ਗੰਗੂ ਨਾਊ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ਗੰਗੂ ਨਾਊ ਸਹਿਗਲਾ ਰਾਮਾ ਧਰਮਾ ਔਰ। ਪੰਚਮ ਉੱਦਾ ਜਾਨੀਏ ਮਿਲਿ ਕੈ ਹੁਇ ਇਕ ਠੌਰ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਪਰਕਰਿ ਸ਼ਰਨੀ। ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ ਬਿਨਤੀ ਬਰਨੀ[6]। ਹੁਇ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਅਰਦਾਸ ॥੨॥ 'ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਮੁਨੀ ਅਵਤਾਰ। ਪੰਡਿਤ ਗਯਾਨੀ ਭਏ ਹਜ਼ਾਰ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਭਾਖ੍ਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਤ। ਖੋਜਿ ਰਹੇ ਨਹਿੰ ਪਾਯਹੁ ਅੰਤ ॥੩॥ ਬ੍ਰਹਮ ਜੁ ਕਹੈ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦ। ਬ੍ਰਹਮ ਅਵਤਾਰ ਕਰੈ ਬੱਖ੍ਯਾਤ[7]। ਜਾਨੇ ਪਰੇ ਸਭਿਨਿ

---

[1]ਮੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ। [2]ਫਲ। [3]ਫਬਦੀ ਹੈ। [4]ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਮਾਤਾ ਵਾਲਾ। [5]ਨਿਭਾਵਣ। [6]ਕਹੀ। [7]ਪ੍ਰਗਟ।

ਸਾਖਜ਼ਾਤ[੧] ॥ ੪ ॥ ਸੋ ਤੌ ਅੰਤ ਜਾਨਤੇ ਹੋਇੰ[੨]। ਅਪਨੋ ਅੰਤ ਲਖੈ ਸਭਿ ਕੋਇ'। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਸੰਸੈ ਐਸੇ। ਉੱਤਰ ਦਿਯੋ ਤਿਨੋ ਕਹੁ ਤੈਸੇ ॥ ੫॥ 'ਆਦਿ ਅੰਤ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਜੇ ਹੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਚਰਤਿ ਸੋਇ। ਜਿਸਕੈ ਕਬਹੂੰ ਆਦਿ ਨ ਅੰਤ। ਕਹਿਬੋ ਤਿਸ ਕੋ ਬਨਹਿ ਬਿਅੰਤ ॥ ੬ ॥ ਜੈਸੇ ਬੇਦ ਨਰਾਇਨ ਸ੍ਵਾਸ।ਬਰਨਨ ਕਰਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕੁਛ ਤਾਸ[੩]।ਮਧੁਸੂਦਨ[੪] ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ। ਭਯੋ ਨਿਗੁਨ ਤੇ ਸਗੁਨ ਅਨੂਪ॥੭॥ ਤਿਨਹੁੰ ਬੇਦ ਮਹਿ ਕਹ੍ਯੋ ਬਿਅੰਤ। ਹੁਤੀ ਜਿ ਕਹਿਤੇ ਆਦਿ ਰੁ ਅੰਤ[੫]।ਕਹਿਨ ਬਿਅੰਤੁ ਅੰਤ ਇਹ ਜਾਨਹੁ।ਅਪਰ ਨ ਸੰਸੈ ਕੈਸੇਆਨਹੁ॥੮॥ਤੁਮ ਅਬ ਬ੍ਰਹਮ ਲਖਹੁ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ। ਨਭ[੬]ਸਮ ਸਾਰੇ ਖੰਡਿਤ ਨਾਂਹਿ[੭]।ਸਿੱਖਨਿ ਸੋਂ ਅਬਿ ਭਾਉ ਕਰੀਜੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਜਾਪ ਜਪੀਜੈ॥੯॥ ਕਿਹ ਸੋਂ ਦ੍ਰੋਹ ਨਹੀਂ ਮਨ ਠਾਨਹੁ।ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਰੂਪ ਪਛਾਨਹੁ। ਇਸ ਤੇ ਹੁਇ ਤੁਮਰੋ ਕੱਲਯਾਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਬੰਧਨ ਹਾਨਿ'॥੧੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ ਉਪਦੇਸ਼। ਲਾਗੇ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਮ ਹਮੇਸ਼।ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਭਗਵੰਤ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਪਰਮਪਦ ਅੰਤ[੮]॥ ੧੧ ॥ ਵਿਰਨਾ ਸੂਦਰ ਭੋਲੂ ਜੱਟੂ। ਬੇਤਾ[੯]ਅਪਰ ਮਿਲਯੋ ਸੰਗ ਭੱਟੂ। ਪੰਡਿਤ ਹੁਤੋ ਤਿਵਾੜੀ[੧੦]ਸਾਰੇ।ਮਿਲਿ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨਦ੍ਵਾਰੇ॥੧੨॥ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਕਰੀ ਤਕ ਸ਼ਰਨੀ। ਪੁਨ ਅਰਦਾਸ ਆਪਨੀ ਬਰਨੀ। 'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਮਹਾਨ !। ਹਮ ਗਮਨੇ[੧੧] ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ॥੧੩॥ ਤਹਾਂ ਸਮਾਜ[੧੨]ਪੰਡਿਤਨਿ ਮਿਲਯੋ। ਏਵਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿੰ ਚਲਯੋ। ਕਹਨਿ ਲਗੇ–ਭੇ ਗਨ ਅਵਤਾਰ।ਸੁਰ[੧੩],ਸਿਧਿ, ਸਾਦਿਕ ਭਏ ਹਜ਼ਾਰ॥੧੪॥ ਭਏ ਅਸੰਖ[੧੪]ਸੁ ਕਹੈਂ ਪੁਰਾਨ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਭਏ ਬਿਸਾਲਾ[੧੫]।ਕਰਯੋ ਆਪਨੋ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ॥੧੫॥ ਤਿਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਭਯੋ ਹੈ ਕੌਨ?। ਜਿਹ[੧੬]ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਯੋ ਕਹੁ ਤੌਨ[੧੭]। ਜਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਅਵਤਾਰ।ਤਿਨਕੇ ਮਤਿ ਮਹਿੰ ਲੋਕ ਅਪਾਰ–॥੧੬॥ਸਭਿ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ।ਹਮ ਸਿੱਖਨਿ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ।–ਇਹ ਸੁਧ ਨਹਿ ਕਿਸਕੋ

---

[੧]ਪ੍ਰਗਟ। [੨]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਾਂ ਇਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅੰਤ ਜਾਣਦੇ ਹੋਸਣ। [੩](ਵੇਦਾਂ ਨੇ) ਕੁਛਕ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। [੪]ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [੫]ਜੇ ਆਦ ਅੰਤ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ। [੬]ਅਕਾਸ਼। [੭]ਊਣਾ ਨਹੀਂ। [੮]ਅੰਤ ਨੂੰ। [੯]ਜਾਣਨਹਾਰ [ਸੰਸ:, ਵੇਤ੍ਰਾ]। [੧੦]ਜਾਤ ਹੈ। [੧੧]ਗਏ ਸਾਂ। [੧੨]ਇਕੱਠ। [੧੩]ਦੇਵਤੇ। [੧੪]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ। [੧੫]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਵਡੇ। [੧੬]ਜਿਸ ਤੋਂ। [੧੭]ਤਿਸ ਨੂੰ।

ਹਮ ਮਾਂਹੀ[੧]। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਂਹੀ ॥੧੭॥ ਅਬਿ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਹੈਂ ਤਿਸ ਗਾਦੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਕੀਨਿ ਅਬਾਦੀ। ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨੀਕੇ ਨਿਰਨੈ। ਪੁਨ ਸਮੀਪ ਤੁਮਰੇ ਹਮ ਬਰਨੈ" ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਏਕੰਕਾਰਾ[੨]*। ਸੁਰ ਨਰ ਕੀ ਗਮਤਾ ਨਹਿਂ ਜਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਗੁਰ ਸਮਝਹਿ ਕਹਾਂ[੩] ॥ ੧੯ ॥ ਤਨ ਧਾਰਨਿ ਕੋ ਧਰਮ ਜਿ ਕਹੀਅਹਿ[੪]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਲਹੀਅਹਿ। ਜਿਸ ਆਗੇ ਨਿਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹ। ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਲੇਰ ਚਢਾਯਹੁ' ॥੨੦॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਪੁਨਿ ਸੰਸੈ ਕੀਨਾ।'ਗੁਰ ਹੁਇ ਸੋ ਉਪਦੇਸ਼ਿ ਜਿ ਦੀਨਾ। ਨਾਮ ਕਹੈਂ–ਗੋ–ਕੋ ਤਮ ਨਾਸ਼।–ਰੂ-ਕੋ ਅਰਥ ਜੁ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[੫] ॥ ੨੧॥ ਜਿਸ ਉਪਦੇਸ਼ੇ ਤੇ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ਤਿਹ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਨਮਤਿ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਜਿਨਿ ਪਾਸ ॥੨੨॥ ਲਘੁ ਬਯ ਮਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਲਾਗੇ। ਮਾਨਿ ਕਮਾਯਹੁ ਨਰ ਬਡਭਾਗੇ। ਇਮ ਜੋ ਬੂਝਹਿਂ ਕਥਾ ਹਮ ਕਹੈਂ। ਇਹ ਭੀ ਤੁਮ ਤੇ ਉੱਤਰ ਲਹੈਂ' ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜੰਨ ਬਚ ਭਾਖਾ। 'ਇਸ ਪਰ ਸੁਨਹੁ ਤੀਨ ਕੀ ਸਾਖ੍ਯਾ[੬]। ਮਾਯਾ ਸਵਲ[੭] ਜੁ ਏਕੰਕਾਰਾ। ਸਿਰਜਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਓਅੰਕਾਰਾ ॥੨੪॥ ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਤਬਿ ਦੇਵ ਜੁ ਤੀਨ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਤਿਨ ਤੀਨਹੁ ਕੋ, ਕੋ ਗੁਰ ਭਯੋ ?'।ਸੁਨੀ ਤਿਵਾੜੀ ਉੱਤਰ ਦਯੋ ॥੨੫॥ 'ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ਼ਿਵ ਦੋਨਹੁ ਮਿਲਿ ਜਾਇ। ਕਰਯੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋ ਗੁਰ ਹਰਖਾਇ। ਬਹੁਰ ਬਿਸ਼ਨੁ ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰਾ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਗੁਰ ਨਿਜ ਧਾਰਾ ॥੨੬॥ ਸ਼ਿਵਜੀ ਧਰਹਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋ ਧ੍ਯਾਨ। ਬਿਸ਼ਨੁ ਕਰੈ ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਸੁਖ ਮਾਨਿ। ਯਾਂਤੇ ਸਤਿ ਗੁਨ ਤਮ ਗੁਨ ਰੰਗ। ਭਏ ਬਿਪਰਜੈ ਦੋਨਹੁਂ ਅੰਗ[੮] ॥ ੨੭ ॥

---

[੧]ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ। [੨]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ। [੩]ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ (ਸੋ ਸੁਰਨਰ)। [੪]ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਦਾ (ਗੁਰੂ ਧਾਰਨਾ) ਜੋ ਧਰਮ ਕਹਿਆ ਜਾਵੇ। [੫]'ਗੋ' ਦੇ ਅਰਥ ਤਮ(=ਅੰਧੇਰਾ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ 'ਰੂ' ਦੇ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ। [੬]ਕਹਾਣੀ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ। [੭]ਮਾਯਾ ਸਹਿਤ। [੮]ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ (ਦੇ ਰੰਗ) ਉਲਟ ਹੋ ਗਏ।

*ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ 'ਏਕਕਾਰਾ' ਪਦ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:– ਟੁਬਕੀ ਲਾਇ ਬੇਂਈ ਮਹਿ ਗਏ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਤਹਿ ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ। ਸਤਿਨਾਮ ਤਿਨ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜਾਵਾ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਹੁ ਮਨ ਭਾਵਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸੋ ਜਗ ਮਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕਰਯੋ। ਜਿਨਿ ਜਾਪਯੋ ਸੋ ਪਾਰ ਉਤਰਯੋ।

ਸਤਿ ਗੁਨ ਉੱਜਲ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਧਰਯੋ। ਤਮ ਗੁਨ ਸਯਾਮ ਵਿਸ਼ਨੁ ਜੀ ਕਰਯੋ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। 'ਜਬਹਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਗੁਰ ਕੀਨਿ॥੨੮॥ਤਬਿ ਹੀ ਹੋਯੋ ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ। ਕੈ ਆਗੇ ਹੀ ਹੁਤੋ ਅਨੂਪ?': ਕਹਯੋ ਤਿਵਾੜੀ 'ਪ੍ਰਭੁ ਭਗਵਾਨ[1]। ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਗਯਾਨ ਨਿਧਾਨ॥ ੨੯॥ ਜਗ ਕੀ ਕਰਨਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਕਾਰਨ। ਬਿਸ਼ਨੁ ਕਰਯੋ ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਗੁਰ ਧਾਰਨਿ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਹਿ 'ਤਿਮ ਤੁਮ ਜਾਨੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨੋ[2]॥੩੦॥ ਸੁਧੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[3] ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਖਿਏ। ਤਨ ਮਿਰਜਾਦਾ ਧਾਰਤਿ ਭਏ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸਥਾਪਿ। ਜੋਤਿ ਜਗਾਈ ਅਪਨੀ ਆਪ*॥ ੩੧॥ ਯਾਂਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਧਰੋ। ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਨ੍ਰਿਬਾਹਿਨ ਕਰੋ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਲਹੋ ਅਨੰਦ। ਜੀਤਹੁ ਸਕਲ ਬਿਕਾਰ ਬਿਲੰਦ'॥ ੩੨॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਾਕ ਹਰਖ ਕੋ ਧਾਰਾ। ਉਰ ਸੰਸੈ ਗਨ ਕੋ ਨਿਰਵਾਰਾ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ।ਹਰੀ ਅਬਿੱਦਯਾ ਦੁਖਦਾ ਉਰ ਕੀ॥੩੩॥

ਡੱਲਾ ਅਪਰ ਭਗੀਰਥ ਜਾਪੂ। ਚੌਥੇ ਨਿਵਲਾ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਆਪੂ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਏ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਪਦ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ॥੩੪॥ ਬਹੁਰੋ ਕਰੀ ਅੱਗ੍ਰ ਅਰਦਾਸਿ। 'ਹਮ ਉਰ ਸੰਸੈ ਦੇਹੁ ਬਿਨਾਸ਼। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ। ਭਗਤ ਸਰੂਪ ਧਰਯੋ ਕਰਤਾਰ॥ ੩੫॥ ਕੋ ਉਪਾਸਨਾ ਮੁੱਖਯ ਬਤਾਈ?ਨਿਰਗੁਨ ਕੈ[4] ਸਰਗੁਨ ਕੀ ਗਾਈ।ਕਿਮ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਪਨੋ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ ?। ਬਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਪੰਥ ਬਤਾਯੋ'॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਸੁਮਤਿ ਬਤਾਈ। 'ਨਿਸ਼ਫਲ ਅਸ ਸੰਦੇਹਿ ਉਠਾਈ। ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਤੌ ਦੁਇ ਕੇਹੀਅਹਿ। ਜੋ ਇਨ ਬਿਖੈ ਭੇਦ ਕੁਛ ਲਹੀਅਹਿ॥ ੩੭॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ॥ ਸਲੋਕੁ।

ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ॥ ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ॥ ੧॥ [ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ।

[1]ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [2]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਹਨ। [3]ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [4]ਅਥਵਾ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਉਹੀ ਗੁਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸੀ, ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ'॥ ਬਾਕੀ ਸ਼ਿਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਵਰਤੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਕਰਿਕੈ। ਸਗੁਨ ਸਰੂਪ ਆਪਨੋ ਧਰਿਕੈ। ਜਗ ਕੀ ਸਕਲ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਕਰਾਵਹਿ। ਸਭਿ ਕੀ ਪਾਲਨਿ[1] ਕਰਿ ਜੀਵਾਵਹਿ॥ ੩੮ ॥ ਧਰਿ ਅਵਤਾਰਨਿ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਨਾਸਹਿ। ਸੁਖ ਸੰਤਨਿ ਕੇ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ। ਪੁਨ ਸੋਈ ਨਿਰਇੱਛਤ ਹੋਇ। ਨਿਰਗੁਣ ਬਨਹਿ ਅਕਾਰ ਸੁ ਖੋਇ॥ ੩੯ ॥ ਜਥਾ ਹੋਇ ਮਹਿਪਾਲਕ ਏਕ। ਜਬਿ ਇੱਛਾ ਕੋ ਧਰਹਿ ਬਿਬੇਕ। ਵਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਰਹਿ ਤਨ ਮੈਂ। ਬੈਠਹਿ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਮੁਦਿ[2] ਮਨ ਮੈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਜਬਿ ਤਜਿਬੇ ਧਰੈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ ਤਨ ਤੇ ਪਰਹਰੈ। ਹੋਇ ਇਕਾਕੀ ਸਿਹਜਾ ਸੋਵੈ। ਤਾਬ ਤਿਸ ਕੋ ਨ ਬਿਲੋਚਨ ਜੋਵੈ[3]॥ ੪੧ ॥ ਜੋ ਰਾਜਾ ਢਿਗ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰਨਿ। ਲੇਹਿ ਨਾਮ ਬਹੁ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਨਿ। ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਸਭਾ ਮਾਂਹਿ ਕੈ ਅੰਤਰ[4]।ਸੁਨਹਿ ਪੁਕਾਰਨਿ ਸੁਜਸੁ ਨਿਰੰਤਰ॥੪੨॥ ਦੋਨਹੁ ਥਲ ਤੇ ਕਰਹਿ ਸਹਾਇ। ਸਗਰੇ ਸੰਕਟ ਕੋ ਬਿਨਸਾਇ। ਤਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੰਥ ਬਤਾਯੋ। ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਮ ਦੁਹਨਿ ਵਿਧਿ ਭਾਯੋ॥੪੩॥ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਸਗੁਨ ਜੋ ਸੁਨਹਿ। ਹੋਹਿ ਸਹਾਇਕ ਸੰਕਟ ਹਨਹਿ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਾਪਕ[5] ਨਰ ਜਾਨਿ। ਨਿਰਗੁਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਗਯਾਨ॥੪੪॥ਦੋਹਰਾ॥ ਨਿਰਗੁਣ ਸਗੁਣ ਉਪਾਸਨਾ ਦ੍ਵੈ ਤੇ ਜਾਨਿ ਮਹਾਨ[6]। ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਕਰਨਿ ਉਪਾ-ਸਨਾ ਸਤਿਨਾਮ ਕੀ ਮਾਨਿ ॥ ੪੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੈਸੇ ਰਾਮਚੰਦ ਸਮਰੱਥ। ਉਤਰਨਿ ਚਹਿ ਸਾਗਰ ਕੇ ਪੱਥ[7]। ਜੇਕਰਿ ਚਹੈ ਸੁਕਾਵਹਿ ਜਲ ਕੋ ਉਲੰ-ਘਹਿ ਪਾਰ ਲਏ ਕਪਿ ਦਲ ਕੋ[8]॥੪੬॥ਤਊ ਬਿਚਾਰਨਿ ਐਸੇ ਕਰੈ।—ਹਮ ਕੋ ਮਿਲਿ ਥੋਰੇ ਨਿਸਤਰੈ। ਨਾਮ ਜਪੇ ਬਹੁ ਕੋ ਕਲਯਾਨ—।ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਕੀਨ ਮਹਾਨ॥੪੭॥ਸਰਵਰ ਪਰਗਿਰਵਰ ਧਰਿ ਭਾਰੇ।ਤਰੁਵਰਕੇ ਪਾਤਨਿ[9] ਸਮ ਤਾਰੇ*।ਲਿਖਯੋ ਨਾਮ ਤਿਨ ਪਰ ਸੁ ਜਨਾਯੋ। ਸਰਗੁਨ ਤੇ ਬਡ ਨਾਮ ਸੁਹਾਯੋ ॥੪੮॥ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਬ ਸਰੀਰਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ

---

[1]ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ। [2]ਅਨੰਦ ਹੋਕੇ। [3]ਨੇੜੂੰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਦਾ। [4]ਸਭਾ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਅਥਵਾ (ਮਹਿਲਾਂ) ਅੰਦਰ ਇਕੱਲਾ ਹੋਵੇ। [5]ਜਪਣੇ ਵਾਲਾ। [6]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [7]ਰਸਤੇ। [8]ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ। [9]ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗੂ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੫੮ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਆ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ।

ਬਿਨ ਨਾਂਹੀ। ਅੰਤਰ ਬਹਿਰ ਨਿਰੰਤਰ ਬਯਾਪਯੋ।ਜਾਹਿਂ ਨਰਕ ਜੇ ਨਾਮ ਨ ਜਾਪਯੋ[1]॥੪੯॥ਜਿਨ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪਯੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਬਿਮਲ ਤਿਨ ਛੇਮ। ਸਿਮਰਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਆਤਮ ਗਯਾਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨ ॥੫੦॥ਯਾਂਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮ।ਹੈ ਵਿਸ਼ੇਖ,ਭਜਿ ਆਠੋ ਜਾਮ'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਿਨਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।'ਸਾਗਰ ਫਾਂਧ ਗਯੋ ਹਨੁਮਾਨਾ॥੫੧॥ ਨਾਮ ਅਲੰਬ ਅਪਰ ਨੇ ਲੀਨਿ[2]।ਪੁਲ ਪਰ ਕਪਿ ਦਲ[3]ਉਲੰਘਨਿ ਕੀਨਿ। ਸੋ[4] ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਕੂਦ ਗਯੋ ਹੈ। ਸੁਧਿ ਦੇ ਰਾਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਯੋ ਹੈ'॥੫੨॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਨਿ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ।'ਸਿਮਰਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਨੁਮਾਨਾ। ਬਹੁਰ ਮੁੱਦ੍ਰਕਾ ਲਈ ਪਯਾਨਾ[5]।ਤਿਸ ਪਰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਭਿ ਜਾਨਾ[6]॥੫੩॥ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਾਰ ਪਰਿ ਗਯੋ। ਕੁਛ ਬਿਖਾਦ ਤਨ ਹੋਤਿ ਨ ਭਯੋ*।ਯਾਂਤੇ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਭਾਰੋ। ਸਿਮਰਿ ਤਰੈ ਜਗ ਸਿੰਧੁ ਸੁਖਾਰੋ॥੫੪॥ਤਿਮ ਜਾਨਹੁ ਜੋ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ।ਜਗ ਸਾਗਰ ਉਲੰਘਹਿ ਬਲ ਠਾਨੀ। ਬਿਰਲੇ ਨਰ ਹੋਵਤਿ ਹੈਂ ਐਸੇ।ਹਨੂਮਾਨ ਕਪਿ ਦਲ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ॥੫੫॥ਨਾਮ ਸੇਤੁ[7] ਪਰ ਨਿਰਬਲ ਬਲੀ।ਰੁਜੀ,ਲੰਗਰੇ,ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਲੀ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਰਿ ਪਾਰ ਸੁਖਾਰੇ। ਬਿਨਾ ਜਤਨ,ਆਨੰਦ ਉਰ ਧਾਰੇ॥੫੬॥ਨਿਰਸ ਬਿਸ਼ੇ ਸਭਿ[8]ਤੇ ਮਨ ਹੋਇ।ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਅੱਭ੍ਯਾਸੀ ਕੋਇ[9]। ਯਾਂਤੇ ਲਖਹੁ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸ਼ਰਨੀ। ਸਿਮ- ਰਹਿਂ ਨਾਮ ਸੁਗਮ ਸੁਖ ਕਰਨੀ॥ ੫੭ ॥ ਪਾਪੀ ਪੁੰਨੀ ਮੂਢ ਸੁਜਾਨ। ਪਾਰ ਪਰਹਿ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਹਾਨ।ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮ। ਰਹੀਅਹਿ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕੀ ਸ਼ਾਮ'॥੫੮॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਯੋ। ਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨਿ ਰਹੇ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਇਕ ਚਿਤ ਸੁਨਂ।ਹੁਇਂ ਇਕੱਤ

---

[1]ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਗੁਨ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਸਤ ਚੇਤਨ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੋਕੇ, ਪਰ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ। [2]ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਲੀਤਾ। [3]ਬਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਦਲ। [4]ਭਾਵ ਹਨੂਮਾਨ। [5]ਮੁੰਦ੍ਰੀ ਲੈਕੇ ਗਿਆ। [6]ਨਾਮ ਸੀ (ਇਹ) ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [7]ਪੁਲ। [8]ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ। [9]ਕੋਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਬੀ ਹਨ, ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨ, ਸੋ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਨੋਰਥ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣੇ ਅਸੂਲ–ਨਾਮ–ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ।

ਤਬ'ਹਰਿ ਹਰਿ' ਭਨੈ॥੫੯॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੇਵਤਿ ਰਹੈਂ। ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਸੁਧ ਪਦ ਲਹੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਿਨ ਤਿਨਹੁ ਕਮਾਨੀ ॥੬੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੁ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਮੂਲਾ ਸੂਜਾ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੂਲਾ[1], ਸੂਜਾ[1] ਧਾਵਨੋ[2], ਰੰਦੂ[1] ਚੌਝੜ[2] ਆਸ। ਰਾਮਦਾਸ[1] ਭੰਡਾਰੀਆ[2], ਬਾਲਾ[1], ਸਾਂਈਦਾਸ[1]॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਖਸ਼ਟ ਮਿਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਸ। ਪਗ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਦ੍ਵੈ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਜਾਨੀ[3] ॥੨॥ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੇ ਢਿਗ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੋ ਲੇਖਾ ਹੋਇ। ਫਲ ਦੁਨਹਨਿ ਕੇ ਨ੍ਯਾਰੇ ਨ੍ਯਾਰੇ? ਕਿਧੌਂ ਸ਼ੇਖ ਰਹਿਂ ਦੇ ਫਲ ਵ੍ਯਾਰੇ[4]?' ॥੩॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੇ ਸਿਖ ਜਾਨੇ। ਇਕ ਸਹਿਕਾਮ ਕਰਮ ਕੇ ਕਰਤਾ। ਬਿਧ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕੋ ਧਰਤਾ॥੪॥ ਕਰਿ ਉਪਾਸਨਾ ਤ੍ਰਿਤੀ ਪਛਾਨੋ। ਚਤੁਰਥ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿਖ ਜਾਨੋ। ਤੁਮ ਚਾਰਨਿ ਮੈਂ ਬੂਝਹੁ ਕੌਨ[5]। ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਾਵਨਿ ਜਸ ਗਤਿ ਤੌਨ[6]'॥੫॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਜੇ ਚਾਰਹੁੰ[7]। ਜਿਮ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੁਇ ਤਥਾ ਉਚਾਰਹੁ'। ਗੁਰੂ ਕਹਨਿ ਲਾਗੇ ਤਿਸਕਾਲ। 'ਜਿਮ ਇਕ ਹੋਤਿ ਮਹਾਂ ਮਹਿਪਾਲ॥੬॥ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਜਾ ਤਿਸ ਕੇਰੀ। ਇਕ ਤੌ ਖੇਤੀ ਕਰਹਿ ਘਨੇਰੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਨਰ ਤਿਨ ਊਪਰ ਰਹੈ। ਕਰਹਿ ਭਾਵਲੀ[8] ਅੰਨ ਜਿ ਲਹੈ॥੭॥ ਸਦਾ ਮੁਹੱਸਿਲ[9] ਬੰਟਹਿ ਦਾਨਾ। ਜੇ ਖ੍ਯਾਨਤ[10] ਕੋ ਕਰੈ ਅਜਾਨਾ। ਦੰਡ ਦੇਹਿ ਰਾਖਹਿ ਚੁਕਸਾਈ। ਹੁਯੋ ਅੰਨ ਸਭਿ ਲੇਹਿ ਬੰਟਾਈ ॥੮॥ ਦੁਤੀਏ ਪਟਾ ਲਿਖਾਇ ਚੁਕਾਵੈ। ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਮਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪ ਨਰ ਜਾਵੈ।

---

[1]ਨਾਮ ਹਨ। [2]ਜਾਤ ਸੀ। [3]ਭਾਵ ਸਕਾਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [4]ਕਟੌਤੀ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਰਹੇ (ਪਾਪ ਯਾ ਪੁੰਨ) ਫਲ (ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ) [ਪੰਜਾਬੀ=ਵਿਆੜਨਾ=ਲੀਤੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਜਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਮੁਲ ਨਾਲ ਗਿਣ ਗਠਕੇ ਲੇਖਾ ਚੁਕਾਉਣਾ] ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪ ਦੇ ਦੁਖ ਤੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਅੱਡ ਅੱਡ ਮਿਲਨਗੇ ਕਿ ਪਾਪ ਵਾ ਪੁੰਨ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਕਾਟ ਹੋਕੇ ਬਾਕੀ ਜੋ ਰਹੂ ਉਸਦਾ ਫਲ ਮਿਲੇਗਾ। ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੬ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ। [5]ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ ਕਿਸ ਨੂੰ। [6]ਜੈਸੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [7]ਜੋ ਚਾਰੇ ਹਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ)। [8]ਭੋਲੀ, ਵੰਡਾਈ। [9]ਵੰਡਾਵਾ, [ਅ:-ਮੁਹੱਸਿਲ=ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ਤਹਸੀਲ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਬੀ ਅਰਥ ਹੈ]। [10]ਅਮਾਨਤ ਵਿੱਚ ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ।

ਕਰਨੋ ਜੁ ਹੋਤਿ ਦੇਤਿ ਤਿਸ ਤਾਂਈ। ਅਪਰ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਧਰਹਿ ਨ ਕਾਈ॥
੯॥ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਨਰ ਸੌਗ਼ਾਤੀ ਜਾਨਿ।ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਹਦ ਪਰ ਬਾਸਾ ਥਾਨ[1]। ਬਾਜੀ
ਬਾਜ ਆਦਿ ਸੌਗਾਤ। ਭੇਜਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਨਿਤ ਹਰਖਾਤਿ ॥ ੧੦ ॥ ਬਹੁ
ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰੰਤੇ। ਦਰਬ ਲੇਹਿਂ ਸਭਿ ਸੁਖਿ ਭੋਗੰਤੇ। ਚੌਥੇ ਮਾਫੀ
ਕੇਤਿਕ ਹੋਇ।ਅਪਨੋ ਰਾਜ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਸੋਇ॥੧੧॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸੰਗ ਚਢਹਿਂ
ਜਹਿ ਜਾਇ।ਸਭਿ ਪਰ ਅਪਨੋ ਹੁਕਮ ਚਲਾਇ। ਖਾਨਾ ਅਰੁ ਦਾਨਾ ਹੁਇ
ਜੋਇ! ਲੇਤੇ ਮਹਿਪਾਲਕ ਤੇ ਸੋਇ ॥ ੧੨ ॥ ਲਖਹੁ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਇਮ
ਚਾਰ।ਇਕ ਤੌ ਸਹਿਕਾਮੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਧਾਰਿ[2]। ਕਾਮ ਰੁ ਕ੍ਰੋਧ ਕ੍ਰੂਰ ਕਹੁ ਲਾਗੇ।
ਨਹਿਂ ਕਬਹੂੰ ਹਰਿ ਕੇ ਰਸ ਪਾਗੇ ॥ ੧੩ ॥ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਬ੍ਰਤ ਜੇ ਕਰਿਹੀਂ।
ਫਲ ਹੁਇ ਅਮੁਕ ਕਾਮਨਾ ਧਰਿਹੀਂ। ਤਿਨ ਪਰ ਧਰਮਰਾਇ ਕੋ ਡੰਡ।
ਨਰਕ ਸਜਾਈ ਲਹੈਂ ਪ੍ਰਚੰਡ॥੧੪॥ਪੁੰਨ ਪਾਪਫਲ ਭੋਗਹਿਂ ਨਯਾਰੇ।ਕਬਿ ਸੁਖ
ਕਬਿ ਦੁਖ ਲਹੈਂ ਬਿਚਾਰੇ। ਇਕ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਸੁਭ ਕਰੈਂ। ਧਰਮ
ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਪਾਪ ਅਚਾਨਕ ਜੇ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਤਿਨ ਕੋ
ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਅਘੁ ਵਿਆਜ਼ ਕਰਿ ਪੁੰਨ ਜੁ ਸ਼ੇਖ[3]। ਤਿਨ ਕੋ
ਭੋਗਤਿ ਅਨੰਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧੬ ॥ ਜੇ ਅਘ ਅਧਿਕ ਹੋਇਂ ਤਿਸ ਕੇਰੇ। ਪੁੰਨ
ਵਜਾਜ਼ ਅਘ ਤੇ ਦੁਖ ਹੇਰੈ[4]। ਤਿਨ ਕੇ ਪੁੰਨ ਹੋਹਿਂ ਬਲਵਾਨ। ਪਾਪ
ਨਿਬਲ ਹ੍ਵੈ ਅਸ ਨਰ ਜਾਨਿ॥੧੭॥ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਅਹੈਂ ਉਪਾਸਕ ਜੋਇ।ਭਗਤਿ
ਪਰਾਯਨ ਮਨ ਹੁਇ ਸੋਇ। ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਠਾਨੈਂ ਸੋ ਜਾਨਿ। ਹ੍ਵੈ ਜਿ ਕਦਾ-
ਚਿੱਤ ਅਘ ਅਨਜਾਨਿ[5] ॥ ੧੮ ॥ ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਧਰਮ ਕਰਹਿਂ ਹਰਖਾਇ।
ਅਘ ਕੋ ਵਜਾਜ਼ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਇਂ। ਰਹੈਂ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੇ। ਜਨਮ
ਮਰਨ ਕੇ ਪਰਹਰਿ ਫੇਰੇ ॥੧੯॥ ਪਰਾਬਲਧਿ ਬਸਿ ਤੇ ਜੇ ਜਨਮੈਂ। ਭਗਤਿ
ਕਰਤਿ ਗਯਾਨੀ ਹੁਇ ਮਨ ਮੈਂ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨੈਂ। ਪਦ
ਨਿਰਬਾਣ ਮਿਲਹਿ ਤਤ ਜਾਨੈਂ[6]॥੨੦॥ਇਕ ਸਹਿਕਾਮੀ ਭਗਤ ਜਿ ਹੋਇ।
ਤਨ ਤਜਿ ਸੁਰਗ ਭੋਗ ਕਰਿ ਸੋਇ।ਬਹੁਰ ਧਨੀ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਤਨ ਧਾਰੈਂ।ਸਤ੍ਰਿ-

---

[1]ਰਾਜੇ ਦੀ ਹੱਦ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵਾਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਕਾਮਨਾ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। [3](ਪੁੰਨਾਂ ਨਾਲ) ਪਾਪ ਪੂਰੇ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪੁੰਨ ਬਾਕੀ (ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)। [4](ਪਾਪਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਪੁੰਨ ਪੂਰੇ ਕਰਕੇ (ਬਾਕੀ ਵਧੇ) ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। [5]ਅਨਜਾਣ ਪਨੇ ਵਿਚ। [6]ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ।

ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਮੁਕਤਿ ਲਹੈਂ ਬੰਧਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗੈਂ। ਇਕ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਗਤ ਅਨੁਰਾਗੈਂ। ਪਰਾਲਬਧ ਬਸਿ ਜਨਮ ਜਿ ਧਰਤੇ। ਸੰਤਨਿ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿਂ ਅਵਤਰਿਤੇ ॥ ੨੨ ॥ ਕਰਤਿ ਭਗਤਿ ਲਹਿ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਪੁਨਹੁ ਨਿਰਬਾਨ। ਜਿਮ ਸੌਗਾਤ ਬਾਜ ਕੈ ਬਾਜੀ। ਇਕ ਪਠਿ ਦੇਤਿ ਰਹਤਿ ਪੁਨ ਰਾਜੀ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਤਥਾ ਭਜਨ ਕਰਿ ਸੁਖੀ ਰਹੰਤੇ। ਜੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਜਗ ਕੂਰ ਲਖੰਤੇ। ਤਨ ਅਰੁ ਕਰਮ ਝੂਠ ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ। ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਕਬਹੁੰ ਨ ਠਾਨੈਂ ॥੨੪॥ ਜ੍ਯੋਂ ਸੂਰਜ ਢਿਗ ਤਮ ਨਹਿਂ ਜਾਇ। ਤਥਾ ਕਰਮ ਤਿਨ ਕੋ ਨ ਲਿਪਾਇ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਬਿਸਾਲ ਅਨੰਦ। ਨਹਿ ਬ੍ਯਾਪੇ ਕਬਿ ਮਨ ਤਨ ਦ੍ਵੰਦ[2] ॥ ੨੫॥ਸਿਖ ਬੂਝੇ 'ਤਿਨ ਕਰਮ ਮਹਾਨੇ। ਕਿਮ ਭੋਗੇ ਬਿਨ ਹੋਵਤਿ ਹਾਨੇ?' ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੇਵਕ ਲੇ[3] ਪੁੰਨ। ਨਿੰਦਕ ਅਘ ਲੈਂ ਜੋ ਦੁਖ ਸੰਨ[4] ॥ ੨੬ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਨਿਰਲੇਪ ਸਦੀਵ। ਨਹਿਂ ਫਲ ਕਰਮ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਥੀਵ[5]'। ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬੈਨ*। ਸਿੱਖਨਿ ਪਾਈ ਹਿਰਦੇ ਚੈਨ* ॥ ੨੭ ॥

ਬਿਸ਼ਨੂ ਹੁਤੋ ਬੀਬੜਾ[6] ਜੋਇ। ਸੁੰਦਰ ਮਾਛੀ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਏ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਚਰਨੀ ਲਪਟਾਏ ॥੨੮॥ ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਹਮਰੋ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਸੁਜਸੁ ਉਦਾਰਾ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ 'ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਹੋਇ ਮਨ ਦੀਨ' ॥੨੯॥ ਸੁੰਦਰ ਬਨ ਤੇ ਕਾਸ਼ਟ ਆਨੈ। ਜਲ ਲ੍ਯਾਵਹਿ ਭਰਿ ਦੇਗ ਸਥਾਨੈ। ਬਿਸ਼ਨੂ ਪਿਛਲੀ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਜਾਗੈ। ਉਠਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ ॥੩੦॥ ਕਰਿਵਾਵੈ ਜਲ ਤਪਤ ਸ਼ਨਾਨ। ਪਗ ਕੀ ਮੈਲ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਹਾਨ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਯੋ ਮਨ ਲਾਇ। ਲਾਗੇ ਸੇਵ ਕਰਨਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅੰਤ ਸਮੈ ਕੱਲ੍ਯਾਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਿ। ਜੱਟੂ ਭਾਨੂ ਤ੍ਰਿਤਿਯ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ (ਸ਼ਖਸ) ਬਾਜ਼ ਅਥਵਾ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੌਗਾਤ ਭੇਜ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ (ਰਾਜਾ) ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦੇ ਦੁਖ। [3]ਲੈ ਲੈਂਦੇ। [4]ਪਾਪ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [5]ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [6]ਜਾਤਿ ਦਾ ਨਾਮ।

*ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:—

ਕਰਮਨਿ ਕੇ ਬਸਿ ਹੈ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ। ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਹੈ ਸਹਤ ਅਭਿਮਾਨੀ।

ਨਿਹਾਲੁ । ਚਤੁਰਥ ਆਇ ਤੀਰਥਾ ਨਾਲੁ ॥ ੩੨ ॥ ਚੱਢੇ ਹੁਤੇ ਜਾਤਿ ਕੇ ਚਾਰੋਂ । ਚਲਿ ਆਏ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰੋਂ । ਨਮੋ ਕਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਅਰਦਾਸ ॥ ੩੩ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਭ ਬਚਨ ਤੁਹਾਰੇ । ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਹਮ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰੇ।–ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ਆਪੇ ਆਪਿ । ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਕਿਛ ਨਾਂਹੀ ਹਾਥ–* ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨਃ–

ਜੈਸਾ ਬੀਜੇ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮ ਇਹੁ ਖੇਤੁ ॥ ਅਕਿਰਤਘਣਾ ਹਰਿ ਵਿਸਰਿਆ ਜੋਨੀ ਭ੍ਰਮੇਤੁ ॥ ੪ ॥ [ਜੈਤ: ਵਾਰ: ੫

ਚੌਪਈ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਕਰਹਿ ਕਰਾਵੈ।ਤੌ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਕਯੋਂ ਤਬਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਹਿ ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ।ਜੋ ਕਰਮਨਿ ਫਲ ਭੁਗਤਹਿਜਾਨੀ॥ ੩੫॥ਤੌ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕਰਮ ਕਰੀਜੈ। ਸੁਭਕੋ ਧਰਹਿ ਅਸੁਭ ਤਜਿ ਦੀਜੈ। ਕਰੀ ਆਪ ਕੀ ਸਗਰੀ ਬਾਨੀ । ਕਿਸ ਕੋ ਧਰਹਿ[1] ਸੁਧ ਲਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ' ॥ ੩੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਉੱਤਰ ਦਯੋ । 'ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰ ਕਿਯੋ। ਕਾਰਨ ਕਰਨਿ ਕੇਰ ਕੱਲਯਾਨ[2] । ਪਠਹਿ ਕਮਾਵਹਿ ਸੁਨਹਿ ਸੁਜਾਨ ॥ ੩੭॥ ਅਧਿਕਾਰਨਿ ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਇ। ਜਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਥਾ ਕਮਾਇ । ਸਭਿ ਅਧਿਕਾਰਨਿ ਕੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਹੈਂ[3] । ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੈਂ ਜਿਮ ਨਿਜ ਮਤਿ ਪਿਖਿ ਹੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਜੋ ਨਹਿਂ ਰਾਤੇ । ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਸਹਿਂ ਕੈ ਰਾਜ ਕਮਾਤੇ । ਪਾਪ ਰੁ ਪੁੰਨ ਕਰਹਿਂ ਬਹੁ ਬੇਰ। ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਤੁਕ ਕੇਰ ॥ ੩੯ ॥

ਜੇਹਾ ਬੀਜੇ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ ॥ [ਮਾਝ ਮ: ੫

ਚੌਪਈ॥ਇਕ ਉਪਾਸਨਾ ਪਰ ਲਲਚਾਏ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿਂ ਮਨਲਾਏ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁ ਬਿਚਾਰੇਂ।ਇਨ ਸਮ ਤੁਕਕੇ ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੇ॥੪੦॥ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ਆਪੇ ਆਪ। ਮਾਨੁਖ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਂਹੀ ਹਾਥ* । ਇਮ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਨ ਹਿਰਦੇ ਧਰੇ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਰਤ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕਰੈ[4]॥੪੧॥ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਸੱਤਾ-ਸੱਤਿ ਬਿਚਾਰਹਿ। ਸਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਨਿਰਨੈ ਧਾਰਹਿ । ਇਨ ਸਮ ਤੁਕ ਕੇ

[1]ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ। [2]ਕੱਲਯਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। [3]ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸਾਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਨ। [4]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਰਤਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

*ਏਹ ਤੁਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਐਉਂ ਹਨ:–ਮਾਰੈ ਰਾਖੈ ਏਕੋ ਆਪਿ ॥ ਮਾਨੁਖ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹਾਥਿ ॥ [ਸੁਖਮਨੀ ੧੭ ਪੌ: ੧] । ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥ [ਸੁਖਮਨੀ ੧੨, ਪੌ: ੫]

ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੀ।ਸੁਨਿ ਮਾਨਹਿ ਸਮਝਹਿ ਉਰਧਾਰੀ ॥੪੨॥

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥ [ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫

ਦੋਹਰਾ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁਤੇ ਅਧਿਕਾਰ॥ ਮੁੱਖ੍ਯ ਤੀਨ ਹਮ ਕਰੇ ਉਚਾਰ। ਜੈਸੇ ਬੈਦ ਮਹਾਂ ਬੁਧਿਵਾਨ । ਰੋਗੀ ਆਇ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਠਾਨਿ॥੪੩॥ ਨਾੜੀ, ਮੂਤ੍ਰ ਹੇਰਿ ਰੁਜ ਜਾਨੈ। ਤਿਸ ਪਰ ਬਹੁਰ ਔਸ਼ਧੀ ਠਾਨੈ। ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੇ ਤਿਹਲਖਿ ਪਾਵੈ॥੪੪॥ਜਥਾ ਪਿਖਹਿ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਸ਼ੇਸ਼। ਤਥਾ ਕਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼। ਜੋ ਹਕੀਮ ਲਘੁ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਮਤਿ ਮੈਂ[1]।ਪਰਖ੍ਯੋ ਗਯੋ ਨ ਰੁਜ ਕੁਛ ਚਿਤ ਮੈਂ॥੪੫॥ ਰੋਗ ਆਨ ਔਖਧਿ ਦੇ ਆਨ। ਰੁਜ ਨਹਿੰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਾਨ ਹੂੰ ਹਾਨ। ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਕਾਚੋ ਅਨਜਾਨਾ। ਸਿਖ ਅਧਿਕਾਰ ਨ ਕਰਹਿ ਪਛਾਨਾ ॥ ੪੬ ॥ ਤਿਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਯੋਗ ਬਤਾਵੈ। ਰਹੀ ਸ੍ਰੇਯ[2] ਮਰਿ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵੈ। ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਉਰ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ। ਭਗਤਿ ਕਰਨਿ ਕੇ ਹਹੁ ਅਧਿਕਾਰੀ ॥ ੪੭॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵਹੁ ਭਲਿਭਾਂਤੀ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਟਹਿਲ ਕਰੀਜੈ। ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਬਿਦਾਰਿ ਸੁ ਦੀਜੈ' ॥੪੮॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਲਾਗੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ਹਮੇਸ਼। ਸਿਮਰਤਿ ਨਾਮ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਭਏ ਸਹਾਈ ॥੪੯॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੬ ॥

੫੭ [ਨਾਊ ਭੋਲੂ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ਨਾਊ ਭੋਲੂ ਜਾਤਿ ਕੇ ਸੇਖੜ ਸਾਧ[3]ਸੁਜਾਨ। ਜੱਟੂ ਭੀਵਾ ਜਾਤਿ ਕਾ ਮੂਲਾ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਚਾਰਹੁੰ ਮਿਲਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਆਇ ਨਮੋ ਕੀਨੀ ਹਿਤ ਧਾਰੇ।ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਕਿ ਪਾਸ।ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਭਾਖੀ ਅਰਦਾਸ ॥ ੨ ॥ 'ਬਾਨੀ ਤੁਮਰੀ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਉਚਰਹੁ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਅਧਿਕਾਰ। ਜਸ ਅਧਿਕਾਰ ਆਪਨੋ ਜਾਨੇ। ਕਹਨੋ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਮਾਨੇ ॥੩॥ਹਮ ਤੌ ਅਪਨੋ ਜਿਮ ਅਧਿਕਾਰ। ਨਹੀਂ ਪਛਾਨ ਸਕਹਿ ਨਿਰਧਾਰਿ। ਕਰਮ ਕਰਨਿ ਕੇ ਹੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਕੈ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾਂਡ ਕੇ ਕੈ ਅਧਿਕਾਰਿ। ਸਤਿਗੁਰ! ਹਮ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰ'।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਅਪਨਿ ਪਰਖਨਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਠਾਨੇ ॥

[1]ਬੁਧੀ ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। [2]ਮੋਖ (ਤਾਂ ਕਿਤੇ) ਰਹੀ। [3]ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼।

੫॥ ਗੁਰ ਬਚ ਸੁਨਿ ਜਬਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰੈ। ਕਰਮ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਨਿਰਨੈ ਕਰੈ। ਚਾਹਨਿ ਲਗਜੋ ਕਰਮ ਸ਼ੁਭ ਕਰਨਿ। ਤਊ ਜਿ ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਕੋ ਵਜਸ਼ਨ[੧]॥ ੬॥ ਮਿਟਤਿ ਨਹੀਂ ਮਨ ਤੇ ਨਿਤ ਚਾਹੈ। ਤੌ ਅਧਿਕਾਰ ਕਰਮ ਕੋ ਤਾਹੈ[੨]। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਸੁਨਿਬੇ ਅਨੁਰਾਗੇ॥੭॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਨ ਖੋਟ ਨਿਵਾਰੈ। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਸ਼ਿ ਚਿਤ ਧਾਰੈ। ਜੇ ਗੁਰ ਬਾਕ ਸੁਨਹਿ ਨਿਜ ਕਾਨ। ਕਰਮ ਅਸ਼ੁਭ ਕੀ ਹੁਇ ਤਬਿ ਹਾਨਿ ॥ ੮ ॥ ਕੋਇ ਕਦਾਚਿਤ ਜੇ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਤਊ ਨ ਆਛੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਾਵੈ। ਲਖਹਿ ਉਪਾਸਨ ਕੋ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਅੱਭਜਾਸ ਬਿਚਾਰੀ॥ ੯ ॥ ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਅਰੁ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨਿ[੩]॥ ਹੋਇ ਅਸ਼ੁਭ[੪] ਸੋ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਰਨਿ। ਜੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਨਿ ਤੇ ਸਾਰੇ। ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਰਿਦੇ ਨਿਰਵਾਰੇ॥ ੧੦ ॥ ਵਿਸ਼ਯਨਿ ਕੇ ਰਸ ਤੇ ਮਨ ਫਿਰਜੋ। ਕਰਮ ਅਸ਼ੁਭ ਮਹਿਂ ਹਿਤ ਨਹਿਂ ਧਰਜੋ। ਜਗ ਦੁਖ ਰੂਪ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਨੀਕੋ। ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ ਲਗਹਿ ਉਰ ਫੀਕੋ ॥ ੧੧ ॥ ਤਬਿ ਨਿਜ ਲਖਹਿ ਗਜਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਕਰਨਿ ਲਗਹਿ ਸਤਿ ਅਸਤਿ ਬਿਚਾਰੀ[੫]। ਇਮ ਅਧਿਕਾਰ ਅਪਨ ਜਸ ਜਾਨੈ। ਤਸ ਬਿਧਿ ਆਪ ਕਰਨਿ ਕੋ ਠਾਨੈ ॥੧੨॥ ਸਭਿ ਅਧਿਕਾਰਨਿ ਪਰ ਗੁਰਬਾਨੀ॥ਸਿਖ ਭੀ ਸਭਿ ਅਧਿਕਾਰਨਿ ਜਾਨੀ[੬]। ਨਿਜ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁਮਤਿ ਤੇ ਲਖੈ। ਕਰਮ ਉਪਾਸਨ ਗਜਾਨ ਕਿ ਬਿਖੈ ॥ ੧੩॥ਨਿਜ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਲਾਗੈ॥ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਸੋਂ ਨਿਤ ਅਨੁਰਾਗੈ[੭]। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਾਕ ਸਮਝ ਤਿਨ ਆਈ। ਨਿਜ ਅਧਿਕਾਰ ਲਗੇ ਗਤਿ ਪਾਈ॥੧੪॥ ਚਤੁਰਦਾਸ ਅਰੁ ਮੂਲਾ ਦੋਇ॥ਹੁਤੇ ਕਪੂਰ ਜਾਤਿ ਕੇ ਸੋਇ। ਹਾਫ਼ੂ ਗਾਫ਼ੂ ਵਿੱਝ ਸੁ ਚਾਰ। ਚਲਿ ਆਇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰ॥੧੫॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸੋ ਬੂਝਨਿ ਲਾਗੇ। 'ਹੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਜਾਗੇ'[੮]। ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨਿ ਕੇ ਉੱਦਮ ਕਰੈਂ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਧਰੈਂ॥੧੬॥ ਸਰਬ ਸੰਤ ਭੀ ਐਸੇ ਕਹੈਂ।ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਮਤ ਤੌ ਇਹ ਅਹੈ।ਇਕ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਵਾਰ[੯] ਮਝਾਰੇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥:-

---

[੧]ਦਾ ਸੁਭਾਵ। [੨]ਉਸਦਾ ਹੈ। [੩]ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ। [੪](ਜੇ) ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਏ। [੫]ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ। [੬]ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣੋ। [੭]ਜਾਤ ਹੈ। [੮]ਉਪਦੇਸ਼ (ਮਿਲਦਾ) ਹੈ(ਇਸ ਕਰਕੇ) ਸਿੱਖ ਬਹੁਤੇ (ਤਰਕੇ) ਜਾਗਦੇ ਹਨ। [੯]ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ।

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥ ਦਾਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ ਕਿਆ ਚਲੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ॥
ਇਕ ਜਾਗੰਦੇ ਨਾ ਲਹੰਨਿ ਇਕਨ੍ਹਾ ਸੁਤਿਆ ਦੇਇ ਉਠਾਲਿ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਤੇ ਬਿਧਿ ਐਸੇ ਲਖਿ ਲਈ। ਸੁਪਤਨੋ ਦਾਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਦਈ। ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਜੋ ਛੂਛੇ ਸੋ ਲਹੀਅਹਿ। ਯਾਂਤੇ ਸੁਪਤਨੋ ਹੀ ਨਿਤ ਚਹੀਅਹਿ' ॥ ੧੮ ॥ ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। 'ਇਸ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਹੈ ਬਿਧਿ ਔਰ। ਇਕ ਤੌ ਪਢਿ ਕਰਿ ਪੰਡਿਤ ਹੋਏ। ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਬਿਸਾਲ ਪਰੋਏ ॥ ੧੯ ॥ ਨਹਿ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀਂ।-ਹਮ ਬੁਧਿ ਅਧਿਕ-ਮਾਨ ਇਮ ਧਰਿਹੀ[1]।ਕਰਹਿ ਬਾਦ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਾਂਹਿ ਨ। ਸ਼ੁਭਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਮਾਨਹਿ ਕਾਹਿ ਨ ॥ ੨੦ ॥ ਇਕ ਅਨਪਢ ਨਹਿ ਮਨ ਹੰਕਾਰੀ। ਗੁਰ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਸੇਵ ਸੁਧਾਰੀ। ਪਠਨੋ ਸੁ ਜਾਗਤਿ,ਛੂਛਾ ਰਹਯੋ।ਅਨਪਢ ਸੁਪਤਿ ਸੇਵ ਸੁਖ ਲਹਯੋ[2] ॥ ੨੧ ॥ ਅਥਵਾ ਔਰ ਅਰਥ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਇਕ ਗਮਨਨੋ ਸਤਿਸੰਗ ਸਥਾਨ। ਤਹਾਂ ਨੀਂਦ ਬਸਿ ਹ੍ਵੈ ਪਰ ਰਹਯੋ। ਬਰਤਾਵੈ[3] ਤਬਿ ਤਿਸ ਕੋ ਲਹਯੋ॥੨੨॥ਦਯੋ ਜਗਾਇ ਤਾਂਹਿ ਵਰਤਾਰਾ[4]। ਛੂਛੋ ਜਾਗਨੋ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ[5]। ਇਸ ਪਰ ਸੁਨਿ ਉਚਰਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ। ਜੁਗ ਸੌਦਾਗਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਤ ॥ ੨੩ ॥-ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਚਲਿ ਪਰਹਿ ਜਹਾਜੁ[6]-। ਸੁਨਿ[7] ਬਡ ਮਜਲ ਕਰੀ ਹਿਤ ਕਾਜੁ। ਸੰਧਯਾ ਸਮੇਂ ਪਹੂੰਚੇ ਜਾਈ। ਇਕ ਤੌ ਚਢਿ ਜਹਾਜ ਸੁਪਤਾਈ[8] ॥੨੪॥ ਦੂਸਰ ਚਢਨੋ ਨ ਐਸੇ ਜਾਨਿ।-ਚਲਨਿ ਸਮੈਂ ਹਮ ਚਢਿਹੈਂ ਆਨਿ-।ਜਾਗਤਿ ਰਹਨੋ ਸਰਬ ਨਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਕਟ ਜਹਾਜ ਸੁ ਪਹੁੰਚਨੋ ਨਾਂਹੀ ॥੨੫॥ ਢੋਲ ਬਜਾਯੋ ਚਢਿਬੇ ਕਾਲਿ। ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਪਰਨੋ ਅਪਰ ਕਿਸ ਖਯਾਲ। ਸੁਨਨੋ ਨ ਗਯੋ ਅਰੂਢਨੋ ਨਾਂਹੀ।ਦੂਰ ਜਹਾਜ ਗਯੋ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ॥੨੬॥ਜੋ ਜਹਾਜ ਮਹਿ ਸੁਪਤਨੋ ਨਰ ਹੈ। ਤਾਂਹਿ ਜਗਾਯੋ ਗਹਿ ਕਰਿ ਕਰ ਹੈ। ਬਨਕਨਿ ਬਨਜ ਕਰਨੋ ਤਿਹ ਸਾਥ। ਲਿਯੋ ਲਾਭ ਤਿਨ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ॥ ੨੭ ॥ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਰਹਨੋ ਚਢਨੋ ਨਹਿ ਜੋਇ। ਰਹਨੋ ਇਕਾਕੀ ਬਨ ਮਹਿ ਸੋਇ। ਚੋਰ ਧਾਰਵੀ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ। ਨਿਜ ਸੌਦਾ ਸਭਿ ਗਯੋ ਲੁਟਾਇ॥੨੮॥ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਜਾਨਹੁ

[1]ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਅਕਲ ਬਹੁਤੀ ਹੈ ਇਉਂ (ਸੋਚਕੇ) ਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2](ਇਉਂ) ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਗਦੇ (ਤੁੱਲ) ਹੈ ਜੋ ਖਾਲੀ ਰਿਹਾ, ਅਨਪੜ੍ਹ ਸੁੱਤੇ (ਤੁੱਲ) ਹੈ ਜਿਸ ਸੁਖ ਪਾਯਾ। [3](ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ) ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਨੇ। [4]ਵੰਡਾ। [5]ਘਰ ਵਿਖੇ ਜੋ ਜਾਗਦਾ ਰਿਹਾ ਸੋ ਖਾਲੀ ਰਹਿਆ। [6]ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਚੱਲ ਪੈਣਾ ਹੈ। [7]ਇਹ ਸੁਣਕੇ। [8]ਸੌਂ ਗਿਆ।

ਤੈਸੇ। ਉੱਦਮ ਧਰਿ ਕਰਿ ਆਇ ਜੁ ਬੈਸੇ। ਸੁਪਤਨੋ ਹੋਇ ਜਿ ਤਾਂਹਿ ਜਗਾਵੈਂ। ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥੨੯॥ ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੁਛ ਬਰ-ਤਨਿ ਲਾਗੇ। ਸੁਪਤਿ ਜਗਾਵਹਿ¹ ਪ੍ਰਥਮ ਜੁ ਜਾਗੇ। ਜਾਗਤਿ ਰਹਨੋ ਜਿ ਘਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਨਹਿ ਨ ਸ਼ਬਦ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨ ਖਾਹੀ ॥ ੩੦॥ ਅਨਪਢ ਸੁਪਤ² ਕਰਹਿ ਸਤਿਸੰਗ। ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੰਗ। ਤਿਸ ਕੀ ਨੀਂਦ ਅਬਿੱਦਯਾ ਜੋਇ। ਗਯਾਨ ਸੁਨਾਇ ਸਕਲ ਦੇ ਖੋਇ³ ॥੩੧॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਲਾਭ ਸੁ ਪਾਵਹਿ। ਜਥਾ ਬਨਕ ਲਾਹਾ ਬਡ ਲਯਾਵਹਿ।ਪਢੇ ਸੁ ਜਾਗਤਿ ਆਪ ਕਹਾਵੈਂ⁴। ਭੂਲ ਕਬਹਿ ਸਤਿਸੰਗ ਨ ਜਾਵੈਂ ॥ ੩੨॥ ਨਿਰਭੈ ਹੁਇ ਕਰਿ ਬੁਰੋ ਕਮਾਵਹਿ। ਸੋ ਬਿਨ ਗਯਾਨ ਛੂਛ ਰਹਿ ਜਾਵਹਿਂ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਕਰਿ ਕੈ ਮਨ ਨੀਵਾ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੇਵ ਸਦੀਵਾ॥੩੩॥ਚਾਰਹੁੰ ਸਿੱਖਨਿ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਭਏ ਸਹਾਈ।

ਵਿਰਨਾ ਬਹਿਲ ਨਾਮ ਇਕਢੰਗਾ। ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਜੇਠਾ ਮਿਲਿਕਰਿ ਸੰਗਾ ॥ ੩੪॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪਗਕੋ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਨਿਜ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।'ਗੁਰੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਬਤਾਵੋ। ਹਮਰੇ ਉਰ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵੋ॥੩੫॥ਕੇਤਿਕ ਸਿਮ ਰਹਿ ਰਾਮ ਸੁ ਨਾਮ। ਕੇਤਿਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਰੇ ਘਨਸ਼ਯਾਮ। ਕੇਚਿਤ ਓਅੰ ਕੇਚਿਤ ਸੋਹੰ।ਸਿਮਰੈਂ ਨਾਮ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਹੰ ॥੩੬॥ ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਕੌਨ ਮੁਖ ਜਾਪਨਿ । ਉਪਦੇਸਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਅਘ ਖਾਪਨ⁵। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਿਮਰਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੁਖ ਹਾਨਾ ॥੩੭॥ ਤਰੀ ਨੀਰ ਕੇ ਤੀਰ ਉਤਾਰੈ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਭਿ ਧਾਰੈਂ⁶। ਤਊ ਬਿਚਾਰੋ ਜਿਸ ਜੋ ਚਰਯੋ।ਤਿਸੀ ਅਲੰਬ ਨਦੀ ਕੋ ਤਰਯੋ॥੩੮॥ ਤਿਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸਭਿ ਨਾਮ।ਕਰਹਿਂ ਪਾਰ ਸਿਮਰੇ ਉਰਧਾਮ⁷। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕਰਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਸਿਮਰਿ ਸਿੱਖ ਭਵ ਤਰਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਜੁਗ ਖਟ ਅਰੁ ਤੀਸ⁸। ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਨ ਪਰਜਾ ਈਸ਼⁹। ਏਕੰਕਾਰ ਰਚਨੋ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਧਿ ਰਹੈ ਸਭਿ ਕੋਈ* ॥੪੦ ॥ ਨਹੀਂ ਅਕਾਰ ਕਛੂ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ। ਰਹਨੋ

---

¹ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਜਗਾਂਵਦੇ ਹਨ। ²ਅਨਪੜ੍ਹ (ਮਾਨੋਂ) ਸੁੱਤਾ ਹੈ। ³ਖੋ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ⁴ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਗਦੇ ਕਹਾਂਵਦੇ ਹਨ। ⁵ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। ⁶ਸਾਰੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ (ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ)। ⁷ਰਿਦੇ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ। ⁸ਛੱਤੀ ਜੁਗ। ⁹ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਪਰਜਾ ਨਾ ਰਾਜਾ।

*ਪਾਠ–ਲੋਈ।

ਗੁਬਾਰ ਈਸ਼ ਇਮ ਭਾਯੋ।ਨੌ ਨੌ ਜੁਗਮਹਿ ਇਕਇਕ ਬਰਨੈ*।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚਹੁੰ ਕੋ[1] ਇਕ ਕਰਨੈ ॥ ੪੧ ॥ –ਵਾਹਿਗੁਰੂ–ਇਕ ਨਾਮ ਬਨਾਯੋ†। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸੰਤਨਿ ਕੇ ਮਨ ਭਾਯੋ।ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਸਿਮਰਤਿ ਕਾਟੇ ਬੰਧ ਕਲੇਸ਼॥੪੨॥ ਅਬਿ ਜੋ ਇਕ ਮਨ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮੂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪੂਰਹਿ ਉਰ ਕਾਮੂ। ਅੰਤ ਸਮੇ ਗਤਿ ਲਹੈ ਸੁਖਾਰੇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧ ਨਿਵਾਰੇ॥੪੩॥ਯਾਂਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੁਮ ਸਿਮਰੋ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਿਦੈ ਬਦਨ ਤੇ ਰਰੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਹੋਇ ਸਹਾਇ। ਦੁਬਿਧਾ ਸਗਰੀ ਦੇਤਿ ਮਿਟਾਇ॥ ੪੪॥ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਸਭਿ ਬੰਧ ਨਿਕੰਦਿ। ਹੋਵਹੁ ਲੀਨਿ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਨਿਰਵਾਰਿ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਯੋ ਕਰਤਾਰ ॥ ੪੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਨੀਕੇ ਸੁਖ ਲਹੇ।ਤਿਨ ਕੋ ਮਿਲੇ ਸੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਜਗ ਬਿਦਤਾਈ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੭ ॥

੫੮. [ਵਿੱਸਾ ਗੋਪੀ ਆਦ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਿੱਸਾ ਗੋਪੀ ਤੁਲਸੀਆ ਭਾਰਦੁਆਜੀ ਬਿੱਪ੍ਰ। ਗੋਇੰਦ ਘੇਈ[2] ਭਾਈਅੜਾ ਆਇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਛਿੱਪ੍ਰ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਪਾਸ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸੁਨਾਈਏ। ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਬਦਨਿ ਮਹਿ ਸੰਸੇ ਪਾਈਏ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮਦੇਵ ਜਨ[3] ਸਬਦੁ ਸੁਨਾਏ। ਦ੍ਵੈ ਥਲ ਰਾਗਨਿ ਬਿਖੈ ਟਿਕਾਏ।ਦੋਨਹੁ ਮੈਂ ਬਿਰੋਧ ਦਿਖਿ ਪਾਏ। ਏਕ ਭਗਤ ਕੇ ਦੁਉ ਸੁਹਾਏ[4] ॥ ੩ ॥

ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰਾ ਰਾਮਚੰਦੁ ਸੋ ਭੀ ਆਵਤੁ ਦੇਖਿਆ ਥਾ ॥ ਰਾਵਨ ਸੇਤੀ ਸਰਬਰ

[1]ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ। [2]ਜਾਤ ਹੈ,ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੫ ਇਹੋ ਅੰਸੂ। [3]ਭਗਤ ਨੇ। [4]ਸ਼ੋਭਨੀਕ (ਸ਼ਬਦ) ਹਨ।

*ਵਾ–ਹਿ–ਗੁ–ਰੂ ਏ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ੩੬ 'ਗੁਬਾਰ ਦੇ ਜੁਗਾਂ' ਵਿਚ ਬਣੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੌਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਅੱਖਰ ਬਣਿਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ੩੬ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਚਿਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤਦੋਂ 'ਵਿਸ਼ਨਾ', 'ਹਰੀ', 'ਗੁਬਿੰਦ', 'ਰਾਮ' ਨਹੀਂ ਰਚੇ ਗਏ ਸਨ, ਸੋ ਜੋ ਖਿਆਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਗੁਣ ਵਜੂਦਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨਦਾ ਹੈ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਆਪਹੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

†ਅੰਕ ੩੯ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਨੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਬੋਜ਼ੀ ਤੁੱਲ ਹਨ, ਪਰ ਏਥੇ ੩੬ ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਰਚਿਆ। ਇਹ ਦੱਸਕੇ –ਵਾਹਿਗੁਰੂ–ਨਾਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਮਹਿਮਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਹੈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ' ਤੇ ਇਹ ਨਾਮ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ ਇਹ ਬੀ ਤਾਂ ਗੁਃ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਹੋਈ ਘਰ ਕੀ ਜੋਇ ਗਵਾਈ ਥੀ ॥ ੧ ॥ ਪੁਨਾਃ--ਜਸਰਥ ਰਾਇ ਨੰਦੁ ਰਾਜਾ ਮੇਰਾ ਰਾਮਚੰਦੁ ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਾ ਤਤੁ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ॥ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਬਦ ਮਹਿ ਜਾਨੀ ਪਰੈ। ਤਰਕ ਈਸ਼ ਅਵਤਾਰਨਿ ਕਰੈ। ਦੁਤੀਏ ਮਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਅਵਤਾਰ। ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਿ॥੪॥ ਅਰਥ ਬਿਵਸਥਾ ਕੈਸੇ ਹੋਇ। ਹਮ ਕਿਮ ਸਮਝਹਿ ? ਉਚਰਹੁ ਸੋਇ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਵਾਕ ਉਚਾਰ। 'ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਨ ਦ੍ਵੈ ਪਖ ਧਾਰ॥੫॥ਦੋਨਹੁ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਨਯਾਰੀ। ਕਿਨਹੁ ਧਰੀ ਨਿਜ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ। ਜੈਸੇ ਸਾਗਰ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਉਠਹਿਂ ਤਰੰਗ ਹਜ਼ਾਰੇ ॥੬॥ ਨਦੀ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਸੋਈ ਸਾਗਰ ਤਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਜਲ ਸਰੂਪ ਸਭਿ ਏਕ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗਨ ਅਵਤਾਰਾ॥੭॥ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਜਿ ਲਹਨੋ। ਸਭਿ ਕੋ ਸੱਤਾ ਦੇ ਸੋ ਰਹਨੋ। ਜੇ ਪੰਡਿਤ ਪਠਿ ਬਿੱਦਯਾ ਘਨੀ। ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਹੂਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਭਨੀ[੧] ॥੮॥ ਸਰਗੁਨ ਪੂਜਾ ਧਰਹਿਂ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਸੰਤਨਿ ਸੰਗ ਕਮਾਵਤਿ ਦ੍ਵੇਖ। ਕਹਨੋ ਸ਼ਬਦ ਤਿਨ ਕੇ ਪਰਥਾਇ। ਸਗੁਣ ਨਿਗੁਣ ਜੇ ਪੱਖ ਬੰਧਾਇ ॥ ੯ ॥ ਧਰਮ ਸ਼ਰੀਰ ਧਰਨਿ ਕੇ ਏਹੀ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਨਿ ਅਛੇਹੀ। ਗਯਾਨੀ ਤਨ ਕੋ ਝੂਠ ਲਖੰਤੇ। ਤਿਹ ਸਮ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੂਰ ਜਨੰਤੇ ॥੧੦॥ਇਕ ਉਪਾਸਕੀ ਲੱਖ ਕੇ ਹੋਇ[੨]। ਵਾਚ ਉਪਾਸਕ ਲਖਿਯਤਿ ਕੋਇ[੩]। ਜਿਨਹੁ ਲੱਖ ਕੀ ਕੀਨਿ ਉਪਾਸਨ। ਇਕ ਸਮ ਸੱਤਾ ਸਭਿ ਮਹਿ ਭਾਸਨਿ॥ ੧੧॥ ਰਮਨੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਕਿਹ ਸੰਗ ਬੈਰ ਧਰਿ ਨਾਂਹੀ। ਵਾਚ ਉਪਾਸਕ ਜੋ ਨਰ ਅਹੈਂ। ਸਿਮਰਹਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਮ ਘਟ ਕਹੈਂ[੪] ॥੧੨॥ ਰਾਮ ਉਪਾਸਨ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ[੫]। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਖੈ ਸੋ ਦੋਸ਼ ਉਚਾਰੇਂ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਤਰਕ ਉਠਾਵੈਂ। ਲੱਖ[੬] ਰੂਪ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਪਾਵੈਂ॥੧੩॥ ਯਾਂਤੇ ਲੱਖ ਉਪਾਸਕ ਬਨਹੁ[੭]। ਹੁਇ ਨਿਰਵੈਰ ਬਿਕਾਰਨਿ ਹਨਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੰਸੈ ਖੋਇ। ਲਖਯੋ ਸਰੂਪ ਆਪਨੋ ਜੋਇ ॥੧੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਾਲੂ ਚਾਊ ਬੰਮੀਆ[੮] ਗੋਇੰਦ ਘੇਈ[੮] ਆਨ। ਮੂਲਾ ਹੇਮ ਕਪਾਹੀਆ[੮] ਧਾਰੋ ਸੂਰ* ਮਹਾਨ[੯]॥੧੫॥

ਚੌਪਈ॥ਛਜੂ ਨਿਹਾਲੂ ਦੋਨੋ ਭਲੇ। ਹੁਤੋ ਕੋਹਲੀ[੮] ਰਾਮੂ ਮਿਲੇ। ਤੁਲਸਾ ਵਹੁਰਾ

[੧]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੨]ਇਕ ਤਾਂ ਲੱਖ (=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ) ਦੇ ਉਪਾਸਕੀ ਹੋਏ। [੩]ਕੋਈ ਵਾਚਕ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ। [੪]ਰਾਮ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੫]ਰਾਮ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ। [੬]ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ। [੭]ਲੱਖ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਬਣੋਂ। [੮]ਜਾਤ ਹੈ। [੯]ਵੱਡੇ ਸੂਰਮੇ।

*ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ—ਧਾਰੋ ਸੂਦ।

ਸਾਂਈ ਦਿੱਤਾ। ਆਕੁਲ ਅਰੁ ਦਾਮੋਦਰ ਮਿੱਤਾ ॥੧੬॥ ਵਿਗਹਿਮੱਲ ਅਰੁ ਆਵਲ ਭਾਨ॥ ਬੁੱਧੂ ਛੀਂਬਾ ਆਇ ਸੁਜਾਨ॥ਭਿੱਖਾ ਟੋਡਾ ਜੁਗ ਭਟ ਅਹੇ। ਤਿਨ ਸੰਗ ਮਿਲੇ ਜੁ ਖੋੜਸ ਕਹੇ[1] ॥੧੭॥ ਸਭਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਕੇ ਵਾਸੀ। ਚਲਿ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਸੀ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਕਮਲ ਸਮ ਪਾਇਨਿ। ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਉਪਾਇਨ॥੧੮॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ॥ 'ਹਮ ਸਿਖ ਸਭਿ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅਗਾਰੀ। ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਹਮ ਕੋ ਬਿਧਿ ਏਵਾ। —ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸੇਵਾ॥੧੯॥ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਅਰੁ ਮਨਨੀਵਾ॥ ਪਾਛਲ ਨਿਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਦੀਵਾ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲਗਿ ਪਠਿ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਬਹੁਰ ਕਿਰਤ ਕੀਜੈ ਹਿਤ ਠਾਨੀ—॥੨੦॥ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਤਿ ਹਮ ਰਹੇ। ਤਊ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਹਿਂ ਮਨ ਕੋ ਲਹੇ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼।ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਹੁਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'॥੨੧॥ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ'ਰਜ, ਤਮ ਗੁਣ ਜਿ ਤਯਾਗ ਨਹਿਂ ਨਾਨਾ। ਰਿਦੈ ਸ਼ਾਂਤਿਕੀ ਗੁਨ ਨਹਿ ਧਾਰੋ। ਤੌ ਲਗਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰੋ'॥੨੨॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਗੁਰ ਬੂਝਨ ਕਰੇ। 'ਗੁਣਨਿ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਹਮ ਕਿਮਧਰੇਂ?'।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਂ'ਸੁਨਿ ਦੇ ਮਨ ਹੈ[2]। ਹਿੰਸਾ ਕ੍ਰੋਧ ਤਾਮਸੀ ਗੁਨ ਹੈ[3]॥੨੩॥ਕਰਨੋ ਲੋਭ ਰਿਦੈ ਅਭਿਮਾਨ। ਇਹੀ ਰਾਜਸੀ ਗੁਣਨਿ ਪਛਾਨਿ। ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਨਿ ਅਰ ਨਿਵ ਚਾਲੇ।ਇਹੀ ਸ਼ਾਂਤਿ- ਕੀ ਹੌਂ ਸੁਖ ਵਾਲੇ ॥੨੪॥ ਜਿਸ ਅਹਾਰ ਤੇ ਉਤਪਤਿ ਹੋਇ।ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਹੁ ਮਨ ਦੇ ਕਰਿ ਸੋਇ। ਨਿਸ ਬਾਸੀ ਚਰਪਰਾ ਜੁ ਖਾਵੈ[4]।ਬਹੁ ਸੁਪਤਹਿ ਪਰਿ ਨਿੰਦ ਅਲਾਵੈ॥੨੫॥ਰਾਖਹਿ ਅਪਨੋ ਬੇਸ ਮਲੀਨ।ਬੋਲਹਿ ਕੂਰ ਸੰਗ ਬੁਧਿ ਹੀਨ। ਇਸ ਤੇ ਤਾਮਸਿ ਗੁਣ ਉਪਜੰਤੇ। ਮਧੁਰ ਸਲਵਣ ਅਹਾਰ ਕਰੰਤੇ ॥੨੬॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਮਣ, ਸੁਜਸ ਕੋ ਚਹੈ। ਗੁਣ ਸੁ ਰਾਜਸੀ ਇਸ ਤੇ ਲਹੈ। ਉੱਜਲ ਬਸਤ੍ਰ ਕਰਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਚਾਵਰ ਦਾਲ ਅਲਪ ਕਰਿ ਖਾਨ। ॥੨੭॥ਹੋਇ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਗੁਣ ਇਨ ਕਰੇ। ਇਨਹੁ ਪਰੀਖਯਾ ਕੋ ਇਮ ਧਰੈ[5]। ਸਨਮੁਖ ਸ਼ਬਦ ਬਦਨ ਦ੍ਰਿਗ ਕਰੀਅਹਿ। ਅਰਥ ਵਾਸਤਵ[6] ਸਮਝ ਸੁ

[1]ਜੋ (ਪਿੱਛੇ) ੧੬ ਕਹੇ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਭਿੱਖਾ ਟੋਡਾ ਦੋਵੇਂ ਹੋਰ) ਮਿਲੇ (ਤਾਂ ੧੮ ਬਣੇ)।
[2]ਮਨ ਦੇਕੇ ਸੁਣੋ। [3]ਜੀਵਘਾਤ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤਮੋ ਗੁਣ ਦੇ ਗੁਣ ਹਨ। [4]ਰਾਤ ਦਾ ਬਹਿਆ ਤੇ ਖੱਟਾ ਮਿਰਚਾਂ ਆਦ ਵਾਲਾ ਭੋਜਨ ਜੋ ਖਾਵੇ। [5]ਕਹੇ।(ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਰਖਣ ਦੀ ਹੋਰ ਜਾਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ)।
[6]੧੧ ਵਾਰ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਐਉਂ ਇਬਾਰਤ ਹੈ:—ਜੋ ਸਬਦ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਨੇਤ੍ਰ ਤੇ ਸ਼੍ਰਵਨ ਰਖੀਏ, ਤੇ ਤਾਂ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਸਮਝ ਆਵੇ ਤੇ ਮਨ ਡੋਲੇ ਨਹੀਂ...... ।

ਧਰੀਅਹਿ ॥੨੮॥ ਮਨ ਟਿਕ ਰਹੇ ਨ ਡੋਲਹਿ ਜਾਇ।ਤੌ ਗੁਣ ਸ਼ਾਂਤਕਿ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਇ।ਕਬਿ ਮਨਟਿਕੇ ਡੋਲ ਕਬਿ ਧਾਵੈ।ਇਹੀ ਰਾਜਸੀ ਗੁਨ ਆਧਿ ਕਾਵੈ॥੨੯॥ਜੇ ਨਹਿੰ ਠਹਿਰੈ ਸਮਝ ਨ ਆਵੈ। ਇਹੀ ਤਾਮਸੀ ਗੁਣ ਬਨ ਤਾਵੈ। ਸਤਿਗੁਣ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਇ ਇਕਾਗਰ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਉਜਾਗਰ[1]॥੩੦॥ ਧਾਰਹੁ ਸੂਰ[2]!ਸੁਨਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਵਹਿਰ ਬੈਰੀਅਨਿ ਲੇ ਇਕ ਜੀਤ[2]। । ਤਿਨ ਕੋ ਜਸੁ ਢਾਢੀ ਬਹੁ ਗਾਵੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਲੌ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈਂ॥ ੩੧॥ ਇਕ ਮਨ ਰਿਪੁ ਕੋ ਜੀਤਨਿ ਕਰੈ।ਤਿਨ ਜਸੁ ਬੇਦ ਸੰਤ ਨਿਤ ਰਰੈਂ[3]।ਸੁਨਿ ਸਾਂਈਦਿੱਤਾ!ਸੇ ਸਾਧ।ਮਨ ਜੁਤ ਲੇਹਿੰ ਰਿਖੀਕਿਨ[4] ਸਾਧਿ ॥੩੨॥ਤੁਲਸਾ!ਸੁਨਹੁ:ਭਗਤ ਸੋ ਦਾਸ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨ ਬਾਦਨ ਸ੍ਵਾਸ[5]। ਰਿਦੇ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਗੁਣ ਬਿਰਧਾਵੋ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਗਯਾਨ ਦਾ ਤਬਿ ਤੁਮ ਪਾਵੋ॥੩੩॥ ਪਾਛਲਿ ਰਾਤਿ ਮੋਹ ਕੋ ਜਾਲਿ[6]।ਸਿਖ ਜਾਗਤਿ ਹੈਂ ਨਾਮ ਸੰਭਾਲ। ਛੁਧਿਤਿ ਨਗਨ ਕੋ ਦੇਖਹਿਂ ਨਾਂਹਿ।ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਤਾਂਹਿ॥ ੩੪ ॥ ਇਕ ਤੇ ਜੇ ਨ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੈ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਦੈਬੋ ਕਰੈਂ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਘਵਾ[7] ਸਮ ਹੋਇ। ਨੀਵੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਬਰਖਤਿ ਸੋਇ ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਇ ਸਮੈ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਜਾਵਹੁ। ਪਰਬ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਦੇਖਨਿ ਆਵਹੁ। ਦੀਪਮਾਲ ਬੈਸਾਖੀ ਜਾਨਿ। ਆਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕਰਹੁ ਸ਼ਨਾਨ'॥੩੬॥ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਮੇਲਿ ਸਿਖ ਭਾਰਾ। ਕਰਨੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰਾ। ਦੀਪਾ ਹੁਤੋ ਕਾਸਰਾ[8]ਰੂਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਰਹਤਿ ਹਜੂਰ ॥੩੭॥ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਸਰਬ ਪਰਕਾਰ।ਜੋ ਸਿਖ ਆਇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ।ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਅਚਵਾਵੈ। ਤਿਨ ਕੀ ਜੂਠਿ ਆਪ ਲੇ ਖਾਵੈ[9]॥੩੮॥ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਪਗ ਧੋਵਨਿ ਕਰੈ।ਥਕਤਿ ਹੋਇ ਤਿਸ ਚਾਪੀ ਭਰੈ। ਨਗਨ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਸਤ੍ਰ ਉਢਾਵੇ। ਚਰਚਾ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਨਿਤ ਭਾਵੇ ॥ ੩੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਹਯੋ। 'ਦੀਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਪ ਤੇ ਲਹਯੋ[10]। ਅੰਧਕਾਰ ਕੋ ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸ਼। ਤਿਮ ਦੀਪੇ ਕੋ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੪੦॥ ਹਮਨੇ ਇਹ ਦੀਪਕ ਸਮ ਕਰਯੋ। ਜੋ ਇਸ ਮਿਲੈ

---

[1]ਏਕਾਗ੍ਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਕਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੧ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ]। [2]ਭਾਈ ਧਾਰੋ ! ਇਕ ਸੂਰਮੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ। [੧੧ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ]। [3]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ। [5]ਬਿਅਰਥ ਹਨ ਸਾਸ। [6]ਸਾੜਕੇ। [7]ਇੰਦ੍ਰ (ਅ) ਬੱਦਲ। [8]ਜਾਤ ਸੀ। [9]ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਕੇ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਛਕਣਾ ਭੀ ਭਾਵ ਹੈ। [10]ਦੀਵੇ ਤੋਂ ਦੀਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁ ਨਿਸਰੇ ਤਰਯੋ¹। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਸੋ ਨਿਸਤਰੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨਾਈ ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ* ॥ ੫੮ ॥

੫੯. [ਕਪੂਰ ਦੇਉ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਤਿ ਸੁਧਾਸਰ ਬਾਸ। ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ ਦਰਸ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਪਾਸ† ॥੧॥ਚੌਪਈ ॥ ਏਕ ਕਪੂਰ ਦੇਉ ਸਿਖ ਭਾਰੀ।ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਜੁਤ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰੀ।ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਿਖ ਕਰੈ। ਬਡੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮਿਲਿਬੋ ਜਬਿ ਧਰੈ‡॥੨॥ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਪੂਛਾ। 'ਸਿਖ ਪਜਾਰੋ ਤੁਮਰੋ ਉਰ ਸੂਛਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਮੋਹਿ ਕਰਾਵਹੁ। ਇਸ ਥਲ ਅਹੈ ਕਿ ਅਪਰ ਬਤਾਵਹੁ' ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕਿਯ ਤਿਹ। 'ਸੰਮਨ ਹੈ ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼ ਪੁਰੇ§ਮਹਿਂ'।ਸੁਨਤਿ ਕਪੂਰ ਦੇਵ ਤਹਿਂ ਗਯੋ।ਸੰਮਣ ਸੰਗ ਮੇਲ ਤਿਨ ਕਿਯੋ॥੪॥ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸਦਨ ਉਤਾਰਾ। ਆਪ ਕਰਨਿ ਲਾਗਯੋ ਅਸ ਕਾਰਾ।ਈਂਧਨ ਅਧਿਕ ਮੋਲ ਕੋ ਆਨਾ। ਸਭ ਸ਼ਤਰੰਜੀ¹ ਤਜਾਰ ਸੁ ਠਾਨਾ ¶ ॥੫॥ ਅਪਰ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਬਸਤਰ ਆਦਿ। ਲਜਾਵਤਿ ਭਯੋ

¹ਚਿਟਾਈ, ਦਰੀ।

*ਤ੍ਰਿੰਨਾਂ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ' ਪਾਠ ਨਹੀ ਹੈ, ਇਸਤੋਂ ਅਗਲਾ ਉਨਾਹਠਵਾਂ ਅੰਸੂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਇਸੇ ੫੮ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

†ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਅੰਸੂ ਕੱਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਕੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ।

‡ਪਾ:—ਮਿਲੇ ਸਿੱਖ ਤਬ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਧਰੇ।

§ਗਾਲਬਨ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹਬਾਜ਼ ਪੁਰੇ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਹੈ।

¶ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਕ ੩, ੪, ੫ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਆਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨੁ ਪਾਸਿ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ। ਜਿਨਕੇ ਹਿਰਦੇ ਗਜਾਨ ਬਿਬੇਕ ॥ ੩ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੰਗ ਜਿਨ ਲਿਵਲਾਈ ॥ ਆਪ ਤਰੇ ਬਹੁ ਸੰਗ ਤਰਾਈ ॥ ਸਦਾ ਨਾਮ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤੀ ਜਾਂਕੀ ॥ ਇੱਛਾ ਮਨ ਮਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂਕੀ ॥ ੪ ॥ ਬਿਖੈ ਬਾਸਨਾ ਜਿਨ੍ਹੇ ਤਿਆਗੀ ॥ ਤੁਮਰੇ ਚਰਨਨਿ ਕੀ ਲਿਵਲਾਗੀ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਮੋਹਿ ਕਰਾਵੋ ॥ ਇਸਥਲ ਹੈ ਕੇ ਅਪਰ ਬਤਾਵੋ'। ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥ 'ਚਾਹਤਿ ਤੁਮ ਸਿੱਖਨਿ ਹਿਤੁ ਧਾਰਾ ॥ ਜੋ ਮਮ ਪਿਆਰੇ ਸਿਖ ਹੈਂ ਭਾਈ ॥ ਭਾਣਾ ਮਾਨਜੋ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੬ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ ਜਾਇ ॥ ਸੰਮਨੁ ਸਿਖ ਸਹਿਬਾਜ ਪੁਰ ਵਾਹਿ ॥ ਤਿਹ ਠਾਂ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ॥ ਮਿਲੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੋ' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨ ਗੁਰਵਾਕ ਸਰਬ ਬਿਧਿ ਜਾਨਿ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗੁਰ, ਕੀਨਿ ਪਿਆਨ ॥ ਕਪੂਰ ਦੇਵ ਤਹਿਂ ਪੁਰਿ ਚਲ ਗਯੋ ॥ ਸੰਮਣ ਸੰਗ ਮੇਲ ਤਹਿਂ ਭਯੋ ॥ ੮ ॥ ਸੰਮਣ ਮਿਲਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤਿ ਧਾਰਾ ॥

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਸੁ ਮਨ ਅਹਿਲਾਦ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਸਦਨ ਮਹਿ ਧਰੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਖ ਨਾਮ ਉਚਰੈ॥੬॥ਕਪੂਰ ਦੇਉ ਸਭਿ ਪੇਖਤਿ ਰਹਯੋ।ਜਿਹ ਪਰਕਾਰ ਕਰਤਿ ਵਹੁ ਲਹਯੋ। ਜਬਿ ਕਰਿ ਕਾਰ ਅਯੋ ਢਿਗ ਸੋਇ। ਕਪੂਰ ਦੇਵ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮੈਂ ਹੋਇ ॥੭॥ ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਤਿਨ[1] ਪੂਛੀ ਫੇਰ।'ਧੰਨ ਭਾਗ ਤੁਮ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਹੇਰ। ਦਯਾ ਕਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਯ ਆਨੋ। ਕੌਨ ਕਾਜ ਮੁਖ ਕਰੌ ਬਖਾਨੋ*'॥੮॥ਕਹਯੋ ਕਪੂਰ ਦੇਉ'ਕਯਾ ਕਰੈਂ?।ਮਹਿ ਗੁਰ ਪਠਯੋ,ਨ ਢਿਗ ਕੁਛ ਬਿਰੈ[2]'। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਇਹ ਕਾਜ ਜਰੂਰ। ਰਹੌਂ ਨਿਸਾ ਸਭਿ ਤੌਰ ਹਦੂਰ' ॥੯॥ ਸਭਿ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਧੰਧਾ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਨਿਸ ਮਾਹਿਂ ਸੁਤ ਪਿਤ ਕਿਰਤਨ ਕੀਨ।ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੇ ਤਿਸ ਪਾਸ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਜਬਿ ਉਦਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ੧੦ ॥ ਤਹਾਂ ਧਾਰਵੀ ਲੀਨਿਸਿ ਮਾਲ। ਪੀਛੇ ਪਰੀ ਗੁਹਾਰ[3] ਬਿਸਾਲ। ਬਿਚ ਸੰਮਨ ਕੋ ਸੁਤ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਗੋਰੀ ਲਗੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੋ ਭਯੋ॥ ੧੧॥ਕਰਿ ਰਾਖਯੋ ਬਹੁ ਕਾਸ਼ਟ ਤਯਾਰੀ। ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੁਤ ਚਿਖਾ[4] ਸੁਵਾਰੀ। ਤਿਹ ਉਚਵਾਇ ਜਬਹਿ ਲੇ ਚਾਲੇ। ਸੰਮਨ ਕਿਰਤਨ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲੇ॥੧੨॥ਸੁਤ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੇ ਆਗੇ ਚਲਿ ਗਯੇ। ਕਾਸ਼ਟ ਸੰਗ ਦਾਹ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਨਰ ਬਤਰਾਵਨਿ ਕੌਂ[5] ਜਬਿ ਆਏ। ਸਭ ਸਤਰੰਜੀ ਦੀਨਿ ਡਸਾਏ॥ ੧੩॥ ਪਿਖਤਿ ਕਪੂਰ ਦੇਉ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਕਹਯੋ 'ਜਿ ਤੈਂ ਪੂਰਬ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਗੁਰ ਤੇ ਜਾਚਿ ਲੇਤਿ ਸੁਤ ਬੰਸ।ਜੀਵਤਿ ਰਹਤਿ ਸੁ ਬਰ ਤੇ ਜੈਸ[6]'॥੧੪॥ ਸੰਮਨ ਕਹਯੋ 'ਸਰੀਰ ਅਨਿੱਤ। ਇਨ ਬਿਨਸਨਿ ਅਚਰਜ ਨਹਿਂ,ਮਿੱਤ[7]'। ਤਨ ਬਿਨਸੇ ਜੋ ਸ਼ੋਕ ਕਰੰਤੇ। ਤਿਨ ਸਮ ਮੂਰਖ ਅਪਰ ਨ ਜੰਤੇ[8] ॥੧੫॥ ਗੁਰ ਤੇ ਮੰਗੀਅਹਿ ਨਾਮ ਸਹਾਇ। ਜੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਿਂ ਸੰਗ ਸਿਧਾਇ। ਪਿਤ

[1]ਸੰਮਣ ਨੇ। [2]ਤੁੰ (ਆਪ) ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੁਛ ਬੈਠਦੇ ਨਹੀਂ। [3]ਵਹੀਰ। [4]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਚਿਖਾ। [5]ਬੁਲਾਵਣ ਭਾਵ ਸ਼ੋਕ ਕਰਨ ਲਈ, ਪਰਚਾਉਣੀ ਕਰਨ ਲਈ। [6]ਜਿਵੇਂ ਵਰਨਾਲ ਜੀਂਵਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। [7]ਹੇ ਮਿੱਤ੍ਰ। [8]ਜੀਵ। *ਅੰਕ ੬, ੭,੮, ਦੀਆ ਤਿੰਨ ਚੌਪਈਆਂ ਚਾਰ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੂਛੀ ਸਤਿਕਾਰਾ ॥ ਆਪਸ ਮੈਂ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਾਈ ॥ ਹਿਤ ਸੌਂ ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਭਾਈ ॥ ੯ ॥ ਕਰਿ ਆਦਰੁ ਤਿਸੁ ਸਦਨ ਉਤਾਰਾ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਵਾਇ ਉਦਾਰਾ ॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਨ ਸੇਵ ਕਰਾਈ ॥ ਬਹੁਰੇ ਆਪ ਗਯੇ ਕਿਤ ਥਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਕਰਨਿ ਲਗਯੋ ਐਸੇ ਤਬ ਕਾਰਾ ॥ ਈਂਧਨ ਆਨਯੋ ਮੋਲ ਉਦਾਰਾ ॥ ਸਭ ਸਤ੍ਰੰਜੀਆਂ ਲਯਾਇ ਕਰ ਨਾਨਾ ॥ ਧਰਤਿ ਦੇਕਨੀ ਕਰਿ ਇਕ ਥਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥

ਸੁਤ ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕੀ ਖੇਲ। ਤਨ ਤਤ ਪੰਚ ਬਿਰੋਧੀ ਮੇਲ[1] ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਜ ਫਲ ਭੋਗੇ ਤੇ ਹੁਇੰ ਭਿੰਨ। ਕੋਈ ਮਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕੋ ਜੰਨ[2]। ਆਪਨ ਸਰੂਪ ਬਿਸਾਰਿ ਲਹੈ ਦੁਖ।ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਬਿਚਾਰਨਿ ਤੇ ਸੁਖ ॥੧੭॥'ਨਹਿ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹਿ ਕਿਛੁ ਮਰੈ। ਆਪਨਿ ਚਲਿਤ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈ'। ਇਹੁ ਗੁਰਬਾਕ ਬਿਚਾਰਹੁ ਤਾਸ। ਘਟ ਮਟਤੇ ਨ ਬਿਕਾਰ ਅਕਾਸ਼[3]॥੧੮॥ਤਿਮ ਤਨ ਜਨਮੈ ਮਰਨ ਮਝਾਰੋ। ਆਤਮ ਰਹੈ ਦੁਹਨਿ ਤੇ ਨਯਾਰੋ'। ਸੁਨਤਿ ਕਪੂਰ ਦੇਉ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਮੋਹ ਨਿਕੰਦਨ' ॥ ੧੯ ॥

ਗੋਇੰਦ, ਗੋਲਾ, ਮੋਹਨ ਤੀਨਾ।ਕੁੱਕ ਜਾਤ ਕੇ ਤਿਨਕੋ ਚੀਨਾ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਏ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਅਰਜ਼ ਅਲਾਏ ॥੨੦॥ 'ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ਹਮਾਰੋ। ਸੋ ਰਾਵਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰੋ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। 'ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਤ ਜਪਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੨੧ ॥ ਰਾਖਹੁ ਮਰਣ ਯਾਦ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ। ਪਾਪ ਨ ਹੋਇ ਲਖਹੁ ਗੁਨਿ ਮਨ ਮੈਂ।ਅਘ ਕਰਿਬੇ ਤੇ ਜਬਿ ਹਟਿ ਗਏ।ਪਿਛਲੇ[4]ਰਾਮਨਾਮਤੇ ਛਏ[5]॥੨੨॥ਹੋਇਪੁਨੀਤ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਵੋ। ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਬਨਾਵੋ। ਬਹੁਰ ਗਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਹੋਇ। ਜਨਮ ਮ੍ਰਰਨ ਕੋ ਦੁਖ ਸਭਿ ਖੋਇ' ॥੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼। ਲਾਗੇ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਨਿ ਹਮੇਸ਼। ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ। ਅੰਤ ਪਰਮਪਦ ਤੀਨਹੁ ਲਹੇ ॥੨੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. [ਮੋਹਣ ਆਦਿ ਸਿਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੀਜ[6] ਬਸੈ ਲਵਪੁਰੀ ਕੇ ਮੋਹਣ ਆਲਮ ਚੰਦ। ਜੋਧਾ ਜੱਲਹੁ[7] ਤੁਲਸਪੁਰਿ ਚਾਰਹੁੰ ਬਡੇ ਮਸੰਦ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਆਨਹਿਂ ਧਨ ਸਿੱਖਨ ਮਹਿਂ ਫਿਰਿਹੀਂ। ਗੁਰੁ ਬਿਰਾਟਕਾ[8] ਖਾਹਿ ਨ ਆਪ। ਜਾਨਹਿ–ਇਹ ਬਿਸਾਲ ਹੈ ਪਾਪ ॥ ੨ ॥ ਮਿਲਹਿ ਅਹਾਰ ਬਿਖੈ ਜਿਮ ਮਾਖੀ। ਬਮਨ[9] ਕਰਾਵਹਿ ਰਹਹਿ ਨ ਰਾਖੀ[10]। ਤਨੈਂ ਗੁਰ ਕੇ ਧਨ ਕਰੋ ਦੂਰਾਵਨਿ। ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਕਰੈਂ ਨਸਾਵਨਿ ॥ ੩ ॥ ਅਰੁ ਸਰੀਰ ਕੋ ਦੇ

---

[1]ਪੰਜ ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੀ ਸਰੀਰ ਹੈ। [2]ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਜੰਮਦਾ ਹੈ। [3]ਘਟ ਤੇ ਮਟ ਉਪਾਧੀ ਕਰ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [4]ਪਿਛਲੇ(ਪਾਪ)। [5]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [6]ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। [7]ਭਾਈ ਜੱਲੋ। [8]ਕੌਡੀ। [9]ਉਲਟੀ, ਕੈ। [10](ਅੰਦਰ) ਰਖੀ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ।

ਕਰਿ ਛੀਨ[1]–।ਯਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਛਪਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਸੋ ਚਾਰਹੁੰ ਇਕ ਦਿਨ ਰਥ ਚਢੇ। ਆਇ ਦਰਸ ਹਿਤ ਆਨੰਦ ਬਢੇ ॥ ੪ ॥ਕੇਤਿਕ ਪੰਥ ਜਬਹਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਿਕਸਯੋ ਏਕ ਸਰਪ ਅਗਵਾਏ। ਫਨ ਬਿਲੰਦ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਊਚਾ। ਸਨਮੁਖ ਰਥ ਕੇ ਆਇ ਪਹੂਚਾ॥੫॥ਕਰੀ ਅਪਰ ਦਿਸ਼ਿ ਰਥ ਤਿਸ ਹੇਰਿ। ਤਿਤ ਕੋ ਸਮੁਖ ਭਯੋ ਅਹਿ ਫੇਰ।ਮੋਹਨ ਦੇਖਿ ਉਤਰ ਤਬਿ ਪਰਯੋ। ਇਕ ਘਟ ਲੇ ਅਹਿ ਆਗੇ ਧਰਯੋ ॥੬॥ ਕਹਯੋ'ਦਰਸ ਗੁਰ ਕੋ ਜੇ ਚਾਹੋ।ਤੌ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਿ ਇਸ ਘਟ ਮਾਂਹੇ'।ਪੰਨਗ ਬਰਯੋ ਬੀਚ ਤਤਕਾਲ।ਮੁਖ ਆਛਾਦ ਕਟੋਰੇ ਨਾਲਿ ॥੭॥ ਰਥ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ। ਪ੍ਰਥਮੈ ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ ਉਤਰ ਕਰਿ। ਪੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਮਾਥ ਨਿਵਾਏ ॥੮॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ'ਤੁਮ ਕੇਤਿਕ ਅਹੋ[2]? । ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ ਸੋ ਕਹੋ' ।ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਯੋ'ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ!। ਹਮ ਚਾਰਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੇ ਆਜ'॥ ੯॥ਗੁਰ ਬੋਲੇ'ਸਿਖ ਪੰਚੋ ਏਹੁ। ਪੰਚਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਨ ਦੇਹੁ।ਘਟ ਮਹਿਂ ਮੇਲਿ ਸਰਪ ਜੋ ਆਨਾ।ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਮਸੰਦ ਮਹਾਨਾ ॥੧੦॥ ਰਿਦਾ ਹੰਕਾਰ ਬਿਖੈ ਰਹਿ ਪਾਗੇ[3] । ਨਹੀਂ ਨਿਮਯੋ ਇਹ ਸਿੱਖਨਿ ਆਗੇ। ਯਾਂਤੇ ਫਨ ਊਚੋ ਗਤਿ[4] ਪਾਈ। ਅਰ ਇਨ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਛਪਾਈ॥ ੧੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਬਨਯੋ ਸਰਪ ਬਿਖਕ੍ਰੂਰ।ਅਬਿ ਲਯਾਵਹੁ ਹਮਰੇ ਸੁ ਹਜ਼ੂਰ'।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਾਕ ਉਠਾਇ ਸੁ ਲਯਾਇ।ਧਰਿ ਦਿਵਾਨਿ ਮਹਿਂ ਮੁਖ ਉਘਰਾਇ[5]॥੧੨॥ਫਨ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਨਿਕਸਯੋ ਬਾਹਰ। ਖਰੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਹੇਰਯੋ ਜਾਹਰ। ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਸਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਨੋ[6]।ਸਭਿ ਤਨ ਪਰ ਛਿਰਕਾਵਨਿ ਠਾਨੋ' ॥ ੧੩ ॥ ਤਤਛਿਨ ਅਹਿ ਤਨ ਤਯਾਗ ਦਯੋ ਹੈ।ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਕਾਸ਼ ਗਯੋ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈ।ਅਨਿਕ ਅਘਨਿ ਕੋ ਸੋ ਨਰ ਹਰੈ॥੧੪॥ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਸੰਗ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ।ਤਿਨ ਕੋ ਕਯੋਂ ਨ ਹੋਹਿ ਕੱਲਯਾਨ। ਫੇਸੀ ਜੋਧ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੰਗ ਜਾਤੀ[7]। ਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾਨਿ ਸੁਖਦਾਤੀ॥੧੫॥ਆਏ ਚਲਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਸ। ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਠਾਨੀ ਅਰਦਾਸਿ'ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਿ ਪੰਡਿਤ ਦੀਰਘ ਆਹਿਂ। ਹਮ ਕੋ ਲੇਤਿ ਨ ਪੰਗਤਿ ਮਾਂਹਿ॥੧੬॥ਬੈਠਿ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ ਹਮਹੁ ਸੁਨਾਯੋ–ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਦਿਜ ਤਨ ਪਾਯੋ। ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਸਿਖ ਹੋਏ ਜਾਇ। ਰੀਗਾ ਅਪਰ ਜਿ

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [2]ਕਿਤਨੇ (ਸਿੱਖ) ਹੋ। [3]ਲਗਾ ਰਿਹਾ। [4](ਵਾਲੀ) ਹਾਲਤ। [5]ਖੋਹਲਿਆ। [6]ਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਿਆਓ। [7]ਬ੍ਰਹਮਣ ਜ਼ਾਤੀ ਦੇ ਜੋਧ ਨਾਲ ਫੇਸੀ।

ਕਾਂਸ਼ੀ ਥਾਪਿ॥੧੭॥ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੁ ਮਹਾਂਦੇਵ ਪੁਰਿ[1] ਇਹੀ।ਸੋ ਤਜਾਗੈ ਤੁਮ ਸੇਵਹੁ
ਨਹੀਂ।ਤੀਰਥਕ੍ਰਿੱਤਮ[2] ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੈ।ਸੇਵਹੁ ਤਾਂਹਿ ਲਖਯੋ ਬਹੁ ਬਰ ਹੈ॥
੧੮॥ਬੇਦਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਨੀ ਕੋ ਤਜਾਗੋ।ਗੁਰਬਾਨੀ ਭਾਖਾ ਸੰਗ ਲਾਗੇ।ਜਨਮ
ਅਸ਼ਟਮੀ ਅਰੁ ਸ਼ਿਵਰਾਤਿ। ਬ੍ਰਤ ਇਕਾਦਸੀ ਤਜਿ ਤੁਮ ਖਾਤਿ ॥ ੧੯ ॥
ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ, ਤ੍ਰੈ ਸੰਧਯਾ, ਤਰਪਨ[3]।ਪਿੰਡ ਪਤਲ ਕਿਰਿਆ ਕਰਿ ਬਰਜਨ।
ਮਿਰਤਕ ਪਾਛੇ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ।ਕਰਯੋ ਕਰਾਹੁ ਲੇਹੁ ਮੁਖ ਗ੍ਰਾਸ*॥੨੦॥ਯਾਂਤੇ
ਤੁਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਬਿ ਹੋਏ।ਪੰਗਤਿ ਉਚਤ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਜੋਏ—।ਸ੍ਰੀਗੁਰ! ਤੁਮ
ਸ਼ਰਨੀ ਹਮ ਪਰੇ।ਜਗਤ ਗਰਤ[4] ਤੇ ਕਾਢਨਿ ਕਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਜਾਤਿ ਮਾਨ
ਸ੍ਰਿੰਖਲ ਤੇ[5] ਨਿਕਸੇ। ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਖਾਇ ਮਨ ਬਿਗਸੇ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ
ਹਮਹਿ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਜਮ ਸੌਂ ਰਹਯੋ ਨ ਕੈਸੇ ਕਾਮੁ॥੨੨॥ਤਊ ਜਿ ਪੰਡਿਤ
ਕਰਿ ਅਪਮਾਨੇ। ਕਿਮ ਹਮ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗਿ ਬਖਾਨੇਂ?"।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ
ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੀਰਥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਲ ਮਹਾਨਾ॥੨੩॥ ਨਗਰ ਭਯੋ ਇਹ
ਏਕੰਕਾਰਾ[6]। ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਸ਼ਿਵ ਪੁਰਿ[7] ਜਿਤਿਕ ਉਦਾਰਾ। ਛਿਤ ਮੰਡਲ ਕੇ
ਤੀਰਥ ਸਾਰੇ। ਬਸਹਿ ਆਇ ਪਾਵਨਤਾ ਧਾਰੇ[8] ॥੨੪॥ ਇਕ ਤੌ ਜਲ ਕੋ
ਤੀਰਥ ਮਹਾਂ। ਦੁਤਿਯ ਨਾਮ ਕੋ ਤੀਰਥ ਇਹਾਂ।ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਦਿਕ
ਬਡ ਸੰਤ। ਇਸ ਕੇ ਤਟ ਪਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਸੰਤਿ[9] ॥੨੫॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥

ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਕਿਲ
ਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਕਾਂਸ਼ੀ। [2]ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ। [3]ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ। [4]ਟੋਇਆ। [5]ਜਾਤੀ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਸੰਗਲ ਤੋਂ। [6]ਪਰਮੇਸ਼੍ਰਰ ਦਾ। [7]ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ। [8]ਭਾਵ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਇੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਵੱਸਦੇ ਹਨ।

*ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਰਯਾਦਾ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ। ਤੀਰਥਾਂ, ਵੇਦਾਂ, ਬ੍ਰਤਾਂ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ, ਸੰਧਯਾ, ਤਰਪਨ, ਪਿੰਡ ਪੱਤਲ, ਕਿਰਿਆ ਆਦਿ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਿਆਗ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਮਿਰਤਕ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾ ਕੇ ਰਜ਼ਾ ਤੇ ਟਿਕਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵਰਹੇ ਪਹਿਲੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਯਾਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਟੀਕਾ (ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲ) ਤੋਂ ਲਏ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ। ੧੯੬੪ ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਲਿਖਤੀ ਅਸਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੋਂ ਸਠ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖੇ ਬੀ ਜਾ ਚੁਕੇ ਸਨ।

ਚੌਪਈ॥ ਗਨ ਅਘ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਜੋ ਮੱਜਤਿ। ਤੀਰਥ ਮਹਾਂ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਤੱਜਤਿ। ਪਾਪਨਿ ਤੇ ਆਕੁਲ ਹੁਇ ਆਵਤਿ। ਇਹਾਂ ਧੂਰ ਸੰਤਨ ਕੀ ਪਾਵਤਿ॥੨੬॥ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਹੀ।ਤੀਰਥ ਗਨ ਪਾਵਨ ਹੁਇ ਸਭਿ ਹੀ'। ਸਿਖਨਿ ਬੂਝਯੋ 'ਜਗ ਮਹਿ ਜੋਵੈ[1]। ਜਲ ਸੋਂ ਮਲਿ ਕਰਿ ਮਲ ਕੋ ਖੋਵੈਂ॥੨੭॥ ਚਰਨ ਧੂਰ ਤੇ ਮਲ ਕਿਮ ਜਾਵੈ?'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਬਤਾਵੈਂ। ਸੱਜੀ ਸਾਬਣ ਮਲ ਹੀ ਹੋਵੈਂ। ਤਿਨ ਤੇ ਮਲ ਬਸ-ਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਧੋਵੈਂ ॥੨੮॥ ਤਿਮ ਸੰਤਨਿ ਪਦ ਰਜ[2] ਅਤਿ ਪਾਵਨ। ਹੈ ਸਮ-ਰਥ ਗਨ ਪਾਪ ਨਸਾਵਨਿ। ਤਿਮ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰਵਨ ਧੁਨਿ ਪਰੇ। ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ ਉਪਾਵਨਿ ਕਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਸਭਿ ਥਲ ਜਲ ਕੋ ਤੀਰਥ ਅਹਾ। ਅਧਿਕ ਨਾਮ ਕੋ ਤੀਰਥ ਇਹਾਂ।ਬਿਥ ਜਹਾਜ ਸਮ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ।ਜਿਸ ਮੋ ਨਾਮ ਮੁਹਾਨਾ[3]ਸੁੰਦਰ ॥੩੦॥ਸ਼ਿਵ ਸਿਰ ਤੇ ਗਿਰਿ ਗੰਗ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਚਾਵਤਿ[4] ਸਾਗਰ ਮਾਂਹੂ। ਤਿਮ ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ[5] ਨਿਕਸੀ ਬਾਨੀ। ਪਠਹਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕਮਾਇ ਜੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਗ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵਤਿ। ਬਹੁਰ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹਿ ਮਿਲਿਬੋ ਪਾਵਤਿ। ਦੋਨਹੁ ਤੀਰਥ ਇਹਾਂ ਬਿਸਾਲੇ। ਜਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲ ਸੁਖਾਲੇ॥੩੨॥ਬਿਸ਼ਨੁਰੂਪ ਬਨਿ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲਾ। ਕਰੇ ਸ੍ਵਾਸ ਤੇ ਬੇਦ ਬਿਸਾਲਾ।ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਹਾਂ ਵਾਕ*ਕੋ ਪਾਇ। ਕਮਲਾਸਨ ਬਿਸਤਾਰ ਉਪਾਇ॥੩੩॥ਬਹੁਰ ਬਜਾਸ ਨੇ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰੇ।ਜੋ ਪਰਿਵਿਰਤਿ ਭੁਏ ਜਗ ਸਾਰੇ। ਤਿਸੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤਨ ਥਿਏ।ਸੰਤ ਰੂਪ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੁਏ ॥ ੩੪ ॥ ਕਲਿ ਕੇ ਜੀਵ ਉਧਾਰਨਿ ਕਾਰਨਿ। ਕਰੇ ਬੇਦ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨਿ†। ਸਮਝਹਿ ਨਰ ਮਤਿਮੰਦ ਸੁਖਾਰੇ। ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋਰਹੁ ਤਾਰੇ॥੩੫॥ ਸੰਜਮ ਸੋਂ ਅਹਾਰ ਨਿਤ ਕਰਿਬੋ। ਇਹੁ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਸਿਖ ਬ੍ਰਤ ਧਰਿਬੋ। ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਦਿਵਸਨਿ ਮਹਿਂ ਸੋ[6] ਆਵੈ। ਸੋ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਭਾਵੈ ॥ ੩੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਵਾਕ ॥

ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਨਾਮ ਦੇਵ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਤਗਿਆ ਆਈ ॥ ਏਕਾਦਸੀ ਬ੍ਰਤੁ ਰਹੈ

---

[1]ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। [2]ਚਰਣ ਧੂੜ। [3]ਮਲਾਹ। [4](ਜੋ ਆ) ਮਿਲੇ (ਤਿਸਨੂੰ) ਪਹੁੰਚਾਂਵਦੀ ਹੈ। [5]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਵਿੰਦ ਤੋਂ। [6]ਭਾਵ ਇਕਾਦਸ਼ੀ। *ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾ: ਅਧਜਾਯ ੫੨ ਅੰਕ ੩੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੧ ਵਿਖੇ ਅੰਕ ੧੧ ਤੇ ੫੦ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ।

ਕਾਹੇ ਕਉ ਤੀਰਥਿ ਜਾਈਂ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਤਿ ਤਨ ਕੇ ਅਭਿਮਾਨੀ[1]। ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਵਤਿ ਆਤਮ ਗਯਾਨੀ। ਧਰਹਿਂ ਅਹੰ ਤਨ ਸੇ ਚੰਡਾਲ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਮ ਚਰਬੀ ਕੇ ਨਾਲ ॥ ੩੭ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਜਿਨ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਨਯੋ। ਸਭਿ ਘਟ ਮਹਿਂ ਇਕ ਪੂਰਨ ਜਾਨਯੋ।—ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ ਹਮਾਰੈ— ॥ ੩੮ ॥ ਹਾਡ ਚਰਮ ਮਿਜ[2] ਸ਼੍ਰੋਨਤ ਮਾਸ। ਧਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਚੰਡਾਲ ਅਵਾਸ[3]। ਤੁਮ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੋ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਤਾ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੇ ਨਿਤ ਰੰਗ ਰਾਤਾ ॥ ੩੯ ॥ ਤਰਪਨ ਪਿੰਡ ਪੱਤਲ ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ। ਪਿਤਰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਵਿੱਤ੍ਰੀ[4]। ਤੁਮ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪਹੁ ਸੁਖ ਰਾਸ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਗ ਪਾਸ ॥ ੪੦ ॥ ਪਿਤਰਲੋਕ ਸਿਖ ਬਾਂਛਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਨਿਜ ਰੂਪ ਸਮਾਹੀ। ਜਿਮ ਸਭਿ ਛਿਤ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਪ੍ਰਪੰਨਾ[5]। ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਹੈ ਨ ਪ੍ਰਸੰਨਾ॥੪੧॥ਜੋ ਗਰੀਬ ਲੇ ਬਹੁ ਹਰਖਾਵੈ। ਤਿਮ ਨਰਕੀ[6] ਪਿਤਰਨ ਪੁਰਿ ਪਾਵੈ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੁਰਗ ਨਹਿ ਬਾਂਛੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੋ ਆਛੇ'[7]॥ ੪੨॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਨਿਰਨੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ।ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨ੍ਰਿਸੰਸੇ ਦਿਜਬਰ। ਗੁਰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਤੇ ਲਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਕੀ ਤਯਾਗੀ ਆਨ॥ ੪੩॥ਜਾਤਿ ਕਾਨ ਗਾਢੀ ਪਗ ਬੇਰੀ। ਬੰਧੇ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਹੁਤੇਰੀ। ਬਿਨ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਛੂਟਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਪਚੇ ਪਰਹਿਂ ਪਰਵਾਰਨਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੦ ॥

੬੧. [ਧੁੱਟੇ ਜੋਧਾ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਧੁੱਟੇ ਜੋਧਾ ਜਾਮ*ਦ੍ਵੈ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਆਇ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਤਬੈ ਬੂਝੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਇਮ ਹੈ ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰੋ —ਮਨ ਇਕਾਗ੍ਰ ਕਰਿ ਭਜਨ ਸੁਧਾਰੋ—। ਕਰਿ ਹਾਰੇ ਹਮ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਨਹੀਂ ਇਕਾਗਰਤਾ ਮਨ ਪਾਇ'॥੨॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਉੱਤਰ ਤਿਨ ਕੋ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਲਖਹੁ'ਸੁਭਾਵ ਜਿ ਮਨ ਕੋ। ਲਗੇ ਪਛਾਨਨਿ ਅਬਿ ਗਤਿ ਅੰਤਰਿ[8]। ਇਸੀ ਜਤਨ ਮਹਿ ਰਹੋ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੩ ॥ ਨਿਕਸਹਿ ਮਨ ਪੁਨ ਜੋਰਹੁ[9] ਆਨਿ। ਪੁਨ ਪੁਨ ਰੋਕਹੁ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ

---

[1]ਹੰਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਮਿੱਝ। [3]ਉਹ ਚੰਡਾਲ ਘਰ ਦਾ ਹੈ। [4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪਿਤਰ ਲੋਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। [5]ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਰਾਜ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਰਾਜਾ, ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ। [6]ਨਰਕੀ (ਪੁਰਸ਼)। [7]ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦੇ। [8](ਅੰਦਰ—) ਦਿਲ ਦੀ ਹਾਲਤ। [9]ਜੋੜੋ (ਨਾਮ ਵਿਚ)। *ਪਾ:—ਸੁਏ। ੧੧ ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ 'ਜੋਧ ਤੇ ਜਾਮੁ ਧੁੱਟੇ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਥਿਰਤਾ ਹੋਇ।ਪਾਵਹੁ ਸ਼ੁਧ ਕਸ਼ਟ ਗਨ ਖੋਇ'॥੪॥ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਤਨ ਤਿਮ ਠਾਨਾ।ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਏ ਕੱਲਯਾਨਾ।　ਮੰਝ ਕੇ ਸੰਗ ਪਿਰਾਣਾ ਆਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੫॥ 'ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਹਿ ਕਲਯਾਨੇ'। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਵਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਸਰਵਰ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਤੁਮ ਦੋਊ। ਸਿੱਖੀ ਕਠਨ ਕਮਾਇ ਨ ਸੋਊ[1]''॥੬॥ਕਹਨਿ ਲਗੇ 'ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਭਯੋ। ਤਬਿ ਤੇ ਹਮਰੋ ਮਨ ਫਿਰਿ ਗਯੋ। ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਹਮ ਤੁਰਕ ਮਨਾਵੈਂ। ਗਯੋ ਧਰਮ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਵੈਂ'॥੭॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ'ਜਾਹੁ ਨਿਜ ਧਾਮ। ਪ੍ਰਥਮ ਢਾਹੁ ਸੁਲਤਾਨ ਮੁਕਾਮ। ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਹਮ ਸਿੱਖ ਬਨਾਵੈਂ। ਸ਼ੁਭ ਅਪਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵੈਂ'॥੮॥ਸੁਨਤਿ ਜਾਇ ਤਿਸ ਥਾਨ ਬਿਦਾਰਾ[2]। ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੇਵਾ ਫੁਰਮਾਈ। 'ਮੰਝ ਵਹਿਰ ਤੇ ਈਂਧਨ ਲਯਾਈ ॥੯॥ ਤੂੰ ਚੁੱਲ੍ਹੈ ਝੋਕਨਿ ਪਰ ਰਹੋ। ਇਹ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਹੋ। ਅੰਤਹਿਕਰਨ ਸ਼ੁਧ ਹੁਇ ਜਬੈ। ਹਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਹਿਂ ਤਬੈ ॥ ੧੦॥ ਨਿਤ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਹੁ ਮਨ ਲਾਇ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁਇ ਜਿਸ ਥਾਇਂ। ਸਿੱਖਨਿ ਜੂਠੇ ਬਾਸਨ ਜੋਇ। ਕਰਹੁ ਪਖਾਰਨਿ ਮਾਂਝਨਿ ਸੋਇ' ॥ ੧੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੇਵ ਲਗੇ ਹਰਖਾਇ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਪਾਇ। ਭਯੋ ਪਿਰਾਣਾ ਸਿੱਧ ਬਿਸਾਲ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਲਹਿ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲ॥੧੨॥ ਅੰਤ ਪ੍ਰਯੰਤ ਰਹ੍ਯੋ ਗੁਰ ਤੀਰ। ਸੇਵੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਧੀਰ। ਕਥਾ ਮੰਝ ਕੀ ਅਪਰ ਸਥਾਨ।ਬਰਨਨਿ ਕਰੀ* ਸੁਨਹੁ ਸਿਖ ਕਾਨ॥੧੩॥　ਹਮਜ਼ਾ ਜੱਜਾ[3] ਮਿਲਿ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤ। ਬਾਲਾ[3] ਮਰਵਾਹਾ[4] ਵੱਖਯਾਤ। ਅਪਰ ਓਹਰੀ[4] ਨਾਨੋ[3]ਆਯੋ। ਸੂਰੀ ਹੁਤੋ ਚੌਧਰੀ[5] ਗਾਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਸ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਭਾਖੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਮਹਾਨਾ!। ਖੀਰ ਪੁਰਾਨ ਸੁਨ੍ਯੋ ਹਮ ਕਾਨਾ॥੧੫॥—ਕਾਸ਼ੀ ਕੇਰ ਮਹਾਤਮ ਭਾਰੇ। ਮਰੇ ਤਹਾਂ ਮੁਕਤੀ ਲੇ ਸਾਰੇ। ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਨਿਕਟ ਵਾਸ ਕੋ ਪਾਵੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵੈ—॥ ੧੬ ॥ ਆਪ ਸੁਧਾਸਰ ਮਹਿਮਾ ਭਾਖੀ। ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ†ਮਹਿਂ ਰਾਖੀ। ਕਹੋ ਮਹਾਤਮ,ਹੈ ਇਸ ਜੈਸੇ[6]।ਨਿਰਨੋ ਕਰਹੁ ਲਹੈਂ ਸਿਖ ਤੈਸੇ' ॥ ੧੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਸੁਨਤਿ ਵਖਾਨਾ। 'ਤੀਰਥ ਰਚਨਿ

---

[1]ਕਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੀ। [2]ਢਾਹਿਆ। [3]ਨਾਮ। [4]ਜਾਤ ਹੈ। [5]ਸੂਰੀ ਚਉਧਰੀ। [6]ਜੇਸੇ ਇਸਦਾ ਹੈ।
*ਦੇਖੋ ਦੂਜੀ ਰਾਸ, ਅੰਸੂ ੪੩ ਤੇ ੪੪।　　†ਪਾ:—ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਬਦੋਂ।

ਸੁਧਾਸਰ ਠਾਨਾ । ਇਸ ਕੇ ਗਿਰਦੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੋਸ । ਤੀਰਥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਜੋ ਸੁ[1] ॥ ੧੮ ॥ ਕਲਿਯੁਗ ਤੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ । ਸਗਰੇ ਆਵਹਿ ਕਰਹਿਂ ਨਿਵਾਸ । ਸਭਿ ਕੋ ਫਲ ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਹੋਇ। ਬਾਸ ਕਰਹਿਂ ਇਹ ਠਾਂ ਨਰ ਜੋਇ ॥ ੧੯ ॥ ਬੀਚ ਬਨਯੋ ਸੁੰਦਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਿਸ ਅੰਦਰ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ ਸ਼ੁਭ ਰਰੈਂ । ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਧਰੈਂ*॥ ੨੦ ॥ ਨਾਮ ਰੁ ਨਾਮੀ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ। ਯਾਂਤੇ ਬਾਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੋਈ । ਜਿਮ ਗੰਗਾ ਮਹਿਂ ਮੁਖ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ । ਤਿਮ ਹਰਿ ਪੌਰ[2] ਇਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰ॥੨੧॥ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ[3]।ਸਗੁਨ ਸਰੂਪ[4] ਆਪ ਭਗਵਾਨ । ਦੋਨਹੁ ਬਾਸ ਕਰਹਿਂ ਜਬਿ ਇਸਮੈ । ਮੱਜਿਤ ਦਰਸਤਿ ਅਘ ਰਹਿ ਕਿਸ ਮੈਂ? ॥੨੨॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਬਸਹਿ ਬਧਹਿ ਅਧਿਕਾਇ । ਲਛਮੀ ਸ਼ਰਨ ਬਸਹਿ ਇਸ ਆਇ । ਜਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ। ਬਿਧਿ ਸ਼ਿਵ ਬਸਹਿਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਨਾਲ ॥੨੩॥ਪੁਨ ਸੁਰ ਐਸੋ ਕੋਇ ਨ ਅਹੈ । ਆਨਿ ਇਹਾਂ ਨਹਿਂ ਬਾਸੋ ਲਹੈ । ਹਰਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਅਧਿਕ ਫਲ ਸਾਰੇ । ਅਪਰ ਨ ਕੋ ਸਮਤਾ ਇਸ ਧਾਰੈ[5]॥੨੪॥ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਸੱਤਿਨਾਮੁ। ਸਿਮਰਹਿ ਸੁਨਹਿ ਸੁ ਮਨ ਬਿਸਰਾਮ[6] । ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਛੇਮ ਲਹੈਂਗੇ।ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਦਹੈਂਗੇ॥੨੫॥ਤੀਨਹੁ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਨਿ ਕਰੈਂ।ਅੰਤਹਕਰਨ ਮਹਾਂ ਮਲ ਹਰੈਂ । ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਲਹਿਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮ। ਪੁਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਸਹਿਕਾਮ ॥੨੬ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਰਕਰਮਾਂ ਮਾਂਹਿ । ਪਗ ਪਗ ਮਹਿਂ ਸੌ ਤੀਰਥ ਆਹਿ।ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਧਾਰਿ ਤਟ ਰਹੈਂ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਪਾਵਨਤਾ ਕੋ ਚਹੈਂ॥੨੭॥

ਕਾਲਾ ਸਿੱਖ ਮੇਹਰਾ ਔਰ । ਸਲੋ ਨਿਹਾਲੂ ਰਹਿਂ ਗਿਰ ਠੌਰ[7] । ਸੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਪਾਸ । ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੨੮॥'ਕਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਿ ਸੰਸੇ ਹਾਨੀ । ਬਸਹਿਂ ਤਾਮਸੀ ਇਹਾਂ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨੀ । ਕਰਹਿਂ ਪਾਪ, ਨਹਿਂ ਅਦਬ ਰਖੰਤੇ। ਸੋ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਗਤੀ ਲਹੰਤੇ?'॥੨੯॥ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ।'ਬਸਹਿਂ ਜਿ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿਂ ਮਨ ਚੀਨਿ। ਠਾਨਹਿਂ ਪਾਪ, ਨ

[1]ਜੋ ਹੈਨ। [2]ਹਰਕੀ ਪੌੜੀ। [3]ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ (ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ) ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਨਾਮ। [4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। [5]ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਰਾਬਰੀ ਇਸਦੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। [6]ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7]ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

*ਪਾ:–ਜਿਸਤੇ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਕਰੈਂ।

ਜਾਨਹਿ ਮੂਢ। ਸੁਨਹਿਂ ਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਬਹੁਰੂਢ ॥੩੦॥ ਤ੍ਰਿਗਧ ਜੋਨਿ[1]ਮਹਿ ਇਹਠਾਂ ਪਾਵੈਂ।ਕੂਕਰ ਕਾਕ, ਭੂੰਡ,ਬਨਿਜਾਵੈਂ।ਮੂਖਕ,ਸਰਪ ਬਨਹਿ ਅਘ ਭੋਗਹਿਂ।ਪੁਨ ਨਰ ਇਸ ਥਲ ਬਨਹਿਂ ਅਰੋਗਹਿ[2] ॥੩੧॥ਪੁਨ ਭਗਤੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੋਇ।ਛੁਟਹਿ ਚੁਰਾਸੀ, ਗੌਨ ਨ ਹੋਇ'। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ' ॥੩੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਲੋਂ ਸੀ ਬਡ ਸੂਰਮਾਂ ਕੱਕਾ ਜਿਸ ਕੀ ਜਾਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਨਮੋ ਕਰਿ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ॥੩੩॥ਚੌਪਈ। 'ਮਰਹਿ ਜੁੱਧ ਮਹਿ ਜੋਧਾ ਜੋਇ। ਕੋ ਪਦ ਤਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ?।ਕਹਾਂਜਾਇ ਸੁਖ ਕੇਤਿਕ ਪਾਵੈ?'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਵੈਂ॥੩੪॥'ਧਰਮ ਬੀਰਤਾ ਜਿਸਨੇ ਧਾਰਾ।ਨ੍ਰਿਭੈ ਰਹਿਨ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ।-ਜੀਤਨੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚਹਤਿ ਚਿਤ ਮਰਨੋ। ਮਰਤਿ ਜਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਰ ਧਰਨੋ ॥੩੫॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਪਰਮਗਤਿ ਸੋਇ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਪਾਪਨਿ ਖੋਇ। ਬਿਨ ਸਿਮਰਨ ਰਿਸੁ ਰਿਪੁ ਪਰ ਧਾਰਿ।ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਮੁਖ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਿ॥੩੬॥ਬਿਨਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਤਨ ਤਜਿ ਦੇਤਿ।ਹਤਿ ਹਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਰਹਿ ਰਣਖੇਤ। ਜੋਗੀ ਸਮ ਭੇਦੇ ਰਵਿ ਮੰਡਲ। ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਹਿ ਜਹਿਂ ਬਸਹਿ ਅਖੰਡਲ[3]॥੩੭॥ ਗਨ ਬਿਰੰਗਨਾ[4]ਸੇਵਤਿ ਆਇ। ਬਿਬਧ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਬਿਬਧ ਜਿ ਥਾਇਂ[5]।ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਮੰਦਰ ਬੀਚ।ਰਾਗ ਸੁਨਾਵਹਿ ਬਹੁ ਸੁਖ ਸੀਚ[6]॥੩੮॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਖ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਸੁਰਤਨ ਹ੍ਵੈ ਰਹਿਂ ਸ੍ਵਰਗ ਮਝਾਰ।ਧਰਮ ਬਢੋ ਇਹ ਆਯੁਧਧਾਰੀ[7]। ਨਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨ ਦਿਖਾਇ ਪਿਛਾਰੀ ॥੩੯॥ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ ਸੂਰ ਭੁਜਤਰੈ[8]।ਜੀਤਹਿ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਸੁ ਕਰੈ।ਮਰੈ, ਸ੍ਵਰਗ ਕੇ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਵਹਿ।ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਸਦਨ ਬਸਾਵਹਿ॥੪੦॥ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕਨਿ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੇ। ਭੋਗੇ ਭੋਗ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲੇ*।ਇਮ ਜਾਨਹੁ ਜੋਧਾ ਗਤਿ ਭਲੇ। ਸਮੁਖ ਲਹੇ ਤੋ। ਸ਼ੁਭ ਪਦ ਮਿਲੇ‡' ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ '[illegible]' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੧ ॥

---

[1]ਟੇਢੀਆਂ ਜੂਨਾਂ। [2]ਅਰੋਗ ਮਨੁਖ ਬਣਨਗੇ। [3]ਇੰਦ੍ਰ। [4]ਅਪੱਸਰਾਂ। [5]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਜੋ ਥਾਂ ਹਨ। [6]ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ। [7]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਹੋਣਾ। [8]ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਦੇ ਸੁਖ) ਸੂਰਮੇ ਦੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਹੇਠ ਹਨ। *ਪਾ:-ਲੇ ਜਾਲੇ।

†ਪਾ:-ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਨਿ ਤੇ। ‡ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋਧਾ ਅੜੈ ਹੋਣ ਨਾਲ ਰਜੋਗੁਣੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ (ਸਮੁਖ ਹੋਯਾ ਭਾਵ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਨਮੁਖ ਹੋਯਾ ਜੂਝ ਮਰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਮੁਕਤ ਫਲ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ ਉਪਰ ਅੰਕ ੩੫, ੩੬ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ।

੬੨. [ਸੇਠਾ ਉਗਵੰਦਾ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੇਠਾ ਉਗਵੰਦਾ ਦੁਊ ਅਪਰ ਸਭਾਗਾ ਤੀਨ।ਚੂਹਣੀਏ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬਸਹਿਂ ਜਾਤਿ ਅਰੋੜੇ ਚੀਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਤ ਕਰੈਂ । ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਜਾਗ ਗੁਰੂ ਉਰ ਧਰੈਂ । ਛੁਧਿਤਿ ਸਿੱਖ ਕੋ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ।ਹੇਰਿ ਨਗਨ ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ ਉਦਾਰ॥੨॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ।'ਭੋਜਨ ਇਹਾਂ ਦੇਤਿ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।ਪਿਤਰਨ ਕੋ ਪਹੁੰਚਤਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ ?' ॥ ੩॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਨ ਸਾਥ ਬਖਾਨਾ । 'ਪਹੁੰਚਤਿ ਪਿੱਤ੍ਰਨ ਹਿਤ ਜੋ ਦਾਨਾ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਕਹਨੋ ਪ੍ਰਮਾਨਾ। ਸੋ ਸ਼ਲੋਕ ਸਮਝਹੁ ਤਿਮ ਜਾਨਿ'॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:–

ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਸੋ ਮਿਲੈ ਜਿ ਖਟੇ ਘਾਲੇ ਦੇਇ ॥

ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਸੰਦੇਹ।'ਪ੍ਰਾਨੀ ਇਹਾਂ ਅਹਾਰ ਸੁ ਦੇਹਿ। ਪਿਤਰ ਸੁਰਗ ਕੈ ਨਰਕ ਮਝਾਰੀ । ਕਿਧੌਂ ਜੂਨ ਕੈਸੇ ਕੋ ਧਾਰੀ[1]॥੫॥ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹਿ ਕਿਮ?ਸੰਸੈ ਇਹੀ' । ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਉੱਤਰ ਦਿਯ ਸਹੀ।'ਜਬਿ ਪਿਤਰਨਿ ਕੋ ਦਿਨ ਚਲਿ ਆਵੈ । ਤਿਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਜੋ ਖ੍ਵਾਵੈ ॥੬॥ ਪਿਤਰ ਬਰਨ ਚਾਰਨ ਸਮੁਦਾਇ।ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿਂ ਆਇ। ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਗਨ ਪਿਤਰ ਜੁ ਅਹੈਂ । ਸੋ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਬਾਸੋ ਲਹੈਂ ॥੭॥ ਜਥਾ ਚੰਗ[2] ਬੰਧੀ ਸੰਗ ਡੋਰ। ਡੋਲਤ[3] ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਨਭ ਕੀ ਓਰ। ਡੋਰ ਬੰਧਿ ਦੀਪਕ ਪਹੁੰਚਾਵੈ। ਤਿਮ ਪਿਤਰਨਿ ਕੀ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥੮॥ ਮੋਹ ਡੋਰ[4] ਨਿਜ ਸੰਤਤਿ ਸੰਗ। ਬੰਧੇ ਰਹਤਿ ਦੂਰ ਸਮ ਚੰਗ[2] । ਪਿਤਰ ਦੇਵਤਾ ਜੋ ਸਭਿ ਕੇਰੇ।ਲੇ ਲੇ ਸੋ ਅਹਾਰ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੯॥ ਸੁਰਗ ਕਿ ਨਰਕ ਜੂਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ, ਸੁਰ ਜੋ ਪਿਤਰ ਪੁਚਾਵਹਿਂ ਤਾਂਹੀ*। ਸੁਨਿ ਤੀਨਹੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਨ ਕੀਨਾ,

---

[1]ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜੂਨ ਧਾਰ ਚੁਕਾ ਹੋਵੇ । [2]ਗੁੱਡੀ । [3]ਉਡਦੀ ਹੈ । [4]ਮੋਹ ਦੀ ਡੋਰ ।

*ਸ਼੍ਰਾਧ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗਲ ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਰਸਮ ਮਾਤ੍ਰ ਜਾਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ—ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ ॥ ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ ॥ [ਵਾ: ਮਾਝ ਮ: ੧] ਪੁਨਃ ਪਿਤਰ ਭੀ ਬਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਉ ਪਾਵਹਿ ਕਊਆ ਕੂਕਰ ਖਾਹੀ ॥ ਪੁਨਾ:—ਜੇ ਮੋਹਾਕਾ ਘਰੁ ਮੁਹੈ ਘਰੁ ਮੁਹਿ ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ ॥ ਅਗੈ ਵਸਤੁ ਸਿਞਾਣੀਐ ਪਿਤਰੀ ਚੋਰ ਕਰੇਇ ॥ ਵਢੀਅਹਿ ਹਥ ਦਲਾਲ ਕੇ ਮੁਸਫੀ ਏਹ ਕਰੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਸੋ ਮਿਲੈ ਜਿ ਖਟੇ ਘਾਲੇ ਦੇਇ ॥ [ਵਾ: ਆਸਾ ਮ: ੧]

[illegible]

ਜਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਲੀਨਾ ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੈੜਾ ਜਾਤਿ ਚੰਡਾਲੀਆ, ਜੇਠਾ ਸੇਠੀ ਆਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਤਕ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ ਜਾਨ* ॥੧੧॥ਚੌਪਈ॥ਇਮ ਅਪਨੀ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ।'ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਬਾਨੀ ਹਮ ਮਾਨੀ। ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਤੇ ਕਰਹਿ ਕਮਾਈ। ਸਿੱਖਨਿ ਸਾਥ ਬਾਂਟਿ ਹਮ ਖਾਈਂ[1]॥੧੨॥ਮਿਲਿ ਦ੍ਵਿਜ ਹਮਸੋਂ ਤਰਕ ਕਰੰਤੇ।ਕਹਿਂ-ਹਿੰਸਾ ਨਿਤ ਪੰਚ ਕਰੰਤੇ[2]। ਉਖਲੀ,ਕੂਟਣ[3],ਪੀਸਣ ਚਾਕੀ[4]। ਬਢਨੀ ਫੇਰਨਿ[5] ਲੇਪਨਤਾ ਕੀ॥੧੩॥ ਚੁਲ੍ਹੇ ਮਹਿ ਪਾਵਕ ਜੋ ਜਾਰਨਿ।ਅਰੁ ਜਲੁ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਅਘ ਕਾਰਨ।ਅਗਨਿ ਅਹੂਤਿ ਪੰਚ ਹਮ ਦੇਤਿ[6]।ਦੋਸ਼ ਨਿਵਾਰਨਿ ਸੋ ਕਰਿ ਲੇਤਿ॥੧੪॥ਪੀਛੇਪਾਵਨ ਭੋਜਨ ਕਰੈਂ।ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਪੰਚ ਅਘਧਰੈਂ-' । ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਜੋ ਅਹਾਰ ਤੁਮ ਸਿੱਖਨਿ ਖ੍ਵਾਏ॥

[1]ਵੰਡਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ। [2]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜ ਹਿੰਸਾ ਨਿਤ ਕਰੀਦੀਆਂ ਹਨ। [3]ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਵਲ ਛੜੀਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਟਣਾ। [4]ਚੱਕੀ ਵਿਚ ਪੀਹਣਾ। [5]ਝਾੜੂ ਫੇਰਨਾ। [6]ਅਸੀਂ ਅਗ ਵਿਚ ਪੰਜ ਅਹੂਤੀਆਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। *ਪਾ:-ਠਾਨ, ਆਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰਾਧ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ। ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਕਾਂ, ਕੁੱਤੇ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਉਂਦੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਰਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਸ੍ਰਾਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਰਸਮ ਪ੍ਰਸਤੀ ਬਾਕੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਰ ਗਏ ਵੱਡਿਆਂ ਮਗਰੋਂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੋਈ ਕਰਮ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੈ? ਇਸਦਾ ਉਤਰ ਇਹ ਵਾਕ ਹਨ:-'ਮੈ ਪਿਛੈ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿਅਹੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਜੀਉ' ॥ ਪੁਨ:-'ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਛੈ ਇਹ ਰੀਤ ਸੁ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪਾਠ ਸੁ ਧਰੋ' (ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੬)। ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣੀ ਸਦਗਤੀ ਲਈ ਸਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਮੁੱਖ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। 'ਨਾਨਕ ਏਥੈ ਕਮਾਵੈ ਸੋ ਮਿਲੈ ਅਗੈ ਪਾਏ ਜਾਇ' ॥ 'ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ ॥' [ਆਸਾ ਵਾ: ਮ: ੧]। ਪਰੰਤੂ ਪਰਵਾਰ ਵਾਲੇ ਜੋ ਅਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਮਿੱਤ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀਦਾ ਪਾਠ ਭੋਗ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਕਰਾਣ, ਅਰਦਾਸੇ ਸੋਧਨ, ਦਾਨ ਦੇਣ ਸਭ ਵਿਹਤ ਹੈ। ਮਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਉਹ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਟੁਟਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਓਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਖਮ ਭਾਵ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਤਾਰ ਤੇ ਅੱਪੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸਿਮਰਣ ਇੱਥੇ ਉੱਥੇ ਸਹਾਈ ਹੈ। ਯਥਾ-'ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਨਾਸਹਿ ਪਿਤਰੀ ਹੋਇ ਉਧਾਰੋ' ॥ ਤਥਾ-'ਜਨਮੁ ਸਵਾਰੀ ਆਪਣਾ ਭਾਈ ਕੁਲੁ ਭੀ ਲਈ ਬਖਸਾਇ' ॥ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਨਿਰੀ ਲੋਕਾ ਰੀਤ, ਸੋ ਕਵੀ ਜੀ ਪਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਪਿੰਡ ਪੱਤਲ ਆਦਿ ਦੇਣੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਗਵਾਂ ਪਿਤਰ ਲੋਕ ਪੁੱਜਣਾ ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਿੱਛੇ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੬੦ ਛੰਦ ੨੦ ਅਤੇ ੩੯ ਤੋਂ ੪੨ ਤੱਕ।

੧੫॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਨਾਮ ਭਨੰਤੇ। ਪੀਛੇ ਆਪ ਬੈਠਿ ਅਚਵੰਤੇ। ਇਸ ਤੇ
ਪਾਵਨ ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ॥ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ ਬਦਨ ਮਝਾਰ[1]॥੧੬॥ਨਾਰਾਯਣ
ਚੇਤਨ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। ਸੂਰਜ ਸਭਿ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਮਹਿਂ ਆਹੀ। ਬੀਚ ਨਾਸ਼ਕਾ
ਅਸ੍ਵਨਿਕੁਮਾਰ। ਦਿਸ਼ਪਾਲਕ ਹੈਂ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮਝਾਰ ॥ ੧੭ ॥ ਰਸਨਾ ਬਿਖੈ
ਬਰਨ ਕੋ ਬਾਸ। ਰੋਮ ਬਨਾਸਪਤੀ ਲਖਿ ਰਾਸ। ਹਾਥਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਰਪਤਿ
ਥਿਤਿ ਅਹੈ। ਗੁਦਾ ਦੇਵਤਾ ਜਮ ਕੋ ਕਹੈ ॥ ੧੮ ॥ ਪਰਜਾਪਤੀ ਲਿੰਗ ਕੋ
ਜਾਨਹੁ। ਚਰਨਨਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸ਼ਨੁ ਪਛਾਨਹੁ। ਪੌਨ ਤੁਚਾ ਮਹਿਂ ਇਮ
ਸੁਰ ਸਾਰੇ। ਬਾਸ ਕਰੰਤਿ ਸ਼ਰੀਰ ਮਝਾਰੇ॥੧੯॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਜਬਿ ਮੁਖ
ਪਾਵੈ। ਸਰਬ ਸੁਰਨਿ ਕੋ ਤਬਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੌ ਗੁਰ ਹਿਤ ਕਰਿ
ਦੇਯ। ਪੁੰਨਜ ਮਹਾਂ ਫਲ ਸੋ ਨਰ ਲੇਯ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਬ੍ਰਤਾਵੈ। ਤਿਨ ਤੇ ਅਘ ਅਰੁ ਬਿਘਨ ਨਸਾਵੈ*। ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਸੁਰ ਕੇ ਮੂਲ
ਮਹਾਨਾ। ਤਿਸ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਸਭਿ ਸੁਰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ† ॥ ੨੧ ॥ ਜਥਾ ਮੂਲ ਤਰੁ[2]
ਸਿੰਚਨ ਕਰੇ। ਪੱਤ੍ਰ ਪੁਸ਼ਪ ਸ਼ਾਖਾ ਹੁਇ ਹਰੇ'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ
ਪਾਯੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ॥੨੨॥ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸਿਖ, ਲਟਕਣ
ਘੁਰਾ। ਹੁਤੋ ਸਰਾਫ ਕਟਾਰਾ ਰੂਰਾ। ਮਿਲਿ ਭਗਵਾਨਾ ਚਾਰਹੁੰ ਆਏ। ਸ਼੍ਰੀ
ਅਰਜਨ ਪਗ ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ॥੨੩॥ਬੂਝਯੋ'ਨਾਮ ਜਪਹਿਂ ਹਮ ਕੌਨ ? ਜਿਸ
ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਸੁਖ ਭੌਨ'।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਰੇ। ਭਉਜਲ

---

[1]ਮੁਖ ਵਿਚ। [2]ਬਿੱਛ ਦਾ ਮੁੱਢ। *ਪਾ:-ਨ ਆਵੈ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਉੱਤਰ,ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਨਿਰੁੱਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਅਸੂਲ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਖ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਲਈ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਤਰਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਜਾਇ'। 'ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ॥ ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ'॥ ਸੋ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਕਟਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਧੋਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅੱਗੇ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੪ ਤੋਂ ੩੭ਤੱਕ) ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋਕੇ ਆਪਾ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਬਲ ਆਪ ਹੀ ਧੋਣੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਖਲੀ ਤੇ ਚੱਕੀ ਤੇ ਝਾੜੂ ਲੇਪਨ, ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵਿੱਚ ਅਨਿੱਛਤ ਹਿੰਸਾ ਹੈ, ਜੈਨੀ ਯਾ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਇਸਨੂੰ ਪਾਪ ਗਿਣਨ ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਲ ਦੀ ਖੱਲ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਛ ਬੀ ਉਹ ਹੈ, ਸੋ ਹੈ, ਇਧਰ ਤਾਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸਭ ਅਹੁਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਤੇ ਸਰਬ ਪਾਪ ਨਿਵਾਰਕ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਅਹਾਰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਪ ਹਰਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਹਾਰੇ॥੨੪॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਹੇਤੁ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਰਜਯੋ ਨਿਤ ਚੇਤ[1]। ਚਤੁਰ ਵ੍ਯੂਹ ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਰੂਪ[2]। ਤਿਮ ਇਹ ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨ ਅਨੂਪ[3] ॥ ੨੫ ॥ ਜਥਾ ਚਮੂ ਕੇ ਚਾਰਹੁੰ ਅੰਗ। ਇਮ ਇਹ ਬਰਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅਘ ਭੰਗ। ਚਾਰਹੁੰ ਬੇਦਨਿ ਕੋ ਮਥਿ ਸਾਰ। ਸੁੰਦਰ ਬਰਨ ਰਚੇ ਗੁਰ ਚੌਰ॥੨੬॥ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦਿਢ ਮਨਹੁੰ ਜਹਾਜ*। ਕਲਿ ਮਹਿ ਸਿੱਖ ਉਬਾਰਨਿ ਕਾਜ। ਜਪਹਿੰ ਨਿਰੰਤਰ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਿ। ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਤਬ ਰਹਯੋ ਨ ਆਨ ॥ ੨੭ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਨ ਰਿਦੈ ਬਸਾਯੋ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕਰਤਲ[4] ਪਾਯੋ। ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਏਹ ਮਹਾਤਮ। ਸਿਮਰਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਸੁ ਆਤਮ' ॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਸਿਖ ਸਿਮਰਨਿ ਲਾਗੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੇ ਭਾਗ ਜਿਨ ਜਾਗੇ। ਧੌਣ[5] ਮੁਰਾਰੀ ਰਹਿ ਰਵਿਦਾਸ[6]। ਆਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪਾਸ॥੨੯॥ਕਰਿ ਤਿਹ ਸਮੇ ਨਮੋ ਢਿਗ ਬੈਸਾ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੂਝਯੋ ਕਹਿ ਐਸਾ। 'ਆਪ ਜੁ ਬਾਨੀ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨਿ। ਪਠੈਂ ਸੁਨੈਂ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਨਿ ॥੩੦॥ ਤਊ ਨ ਦੁਰਮਤਿ ਮਨ ਤੇ ਹਾਨੀ। ਇਹ ਕਹਾ ਕਾਰਨ?ਸਕਹਿ ਨ ਜਾਨੀ' ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਭਲ ਭਾਂਤਿ।'ਉੱਜਲ ਬਸਤ੍ਰ ਰੰਗ ਚਢਿ ਜਾਤਿ ॥ ੩੧ ॥ ਨਹਿਂ ਮਲੀਨ ਕੋ ਰੰਗ ਚਢਤਿ ਹੈ। ਜੋ ਪਖਾਰ[7] ਕਰਿ ਮੈਲ ਕਢਤਿ ਹੈ। ਪੁਨ ਤਿਸ ਕੋ ਰੰਗ ਚਢਹਿ ਸੁ ਨੀਕੋ'। ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਪੁਨ ਬੂਝਤਿ ਗੁਰ ਜੀ ਕੋ॥੩੨॥'ਮਨ ਸੂਖਮ ਕੋ ਧੋਵਹਿਂ ਕੈਸੇ?। ਹਮ ਅਨਜਾਨ,ਬਤਾਵਹੁ ਤੈਸੇ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਬਤਾਯੋ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਪ ਪਾਠ ਬਨਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ ॥ ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਉਤਰਸੁ ਖੇਹ ॥ ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ ॥ ਦੇ ਸਾਬੂਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ ॥ ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਤਨ ਅਰੁ ਬਸਤ੍ਰ ਸਥੂਲ ਜੁ ਹੋਇ। ਜਲ ਸਾਬੁਨ ਸੰਗ ਲਈਐ ਧੋਇ। ਮਤਿ ਅਰ ਅਘ ਸੂਖਮ ਇਹ ਜਾਨਿ। ਮਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਮਲੀਨ

[1]ਸਿਮਰਣ ਲਈ। [2]ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸਹਸ੍ਰ ਨਾਮ ਦੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਚਾਰ ਰੂਪ ਮੰਨੇ ਹਨ:–ਸਰੀਰ ਪੁਰਖ, ਛੰਦ ਪੁਰਖ, ਦੇਵ ਪੁਰਖ, ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ। [3]ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਚਾਰੇ ਅੱਖਰ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਲਖਾਯਕ ਹਨ। [4]ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ। [5]ਜਾਤ ਹੈ। [6]ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ, ਹੁਹਤਾਸ। [7]ਧੋ ਕੇ।

*ਇਹ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੬੯ ਤੋਂ ੭੫ ਤੱਕ,ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮ ਦੇ ਛੰਦ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ।

ਮਹਾਨ॥੩੪॥ਸੱਤਿਨਾਮ ਭੀ ਸੂਖਮ ਅਹੈ।ਸਿਮਰਨਿ ਤੇ ਸਗਰੀ ਮਲ ਲਹੈ।
ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਚਢਿ ਜਾਇ।ਏਕ ਰੂਪ ਹੁਇ ਬਹੁਰ ਮਿਲਾਇ॥੩੫॥
ਸ਼ਰਧਾ ਅਰੁ ਧੀਰਜ ਉਰ ਧਰੋ।ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਠਿ ਸੁਨਿ,ਗੁਨਿ ਧਰੋ[1]। ਸਿਮ-
ਰਹੁ ਨਾਮ ਪਾਪ ਮਲ ਜਾਇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਗੁਰਮਤਿ ਲਿਹੁ ਪਾਇ ॥ ੩੬ ॥
ਜਨਮ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇ ਅਘ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਰਹੁ ਭਜਨ ਸਭਿ ਹੋਇਂ ਨਿਕੰਦ[2]।
ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਧੀਰ।ਲਾਗੇ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਨਿ ਗਹੀਰ ॥੩੭॥
ਆੜਿਤ ਸੁਇਨੀ[3] ਸਿਖ ਚਲਿਆਯੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ।'ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਧਾਰੀ॥੩੮॥ਜਿਮ
ਉਧਾਰ ਹਮਰੋ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਇ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰ-
ਜਨ ਤਬਿ ਸੁਮਤਿ ਬਤਾਈ। 'ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਕੀਜਹਿ ਧ੍ਰਿਤ ਪਾਈ ॥ ੩੯ ॥
ਰਣ ਕਰਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਰਖਿ ਧਯਾਨ। ਲਰੇ ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਿਮ ਸਾਰੰਗਪਾਨਿ[4]*।
ਅਸੁਰਨਿ ਗਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਸੰਘਾਰ। ਗਦਾ ਪਾਣਿ ਕੋ ਤਬਿ[5] ਉਰ ਧਾਰਿ ॥
੪੦॥ ਸੰਕਟ ਦੇਹਿ ਗਰੀਬਨਿ ਜੋਇ। ਤਿਹਂ ਸੋ ਲਰਹੁ ਧਰਮ ਬਹੁ ਹੋਇ।
ਜਿਸ ਕੌ ਲੂਣ ਖਾਇ ਤਿਸ ਹੇਤੁ।ਪੀਠ ਨ ਦੀਜਹਿ ਜਬਿ ਰਣ ਖੇਤ ॥੪੧॥
ਸੁਾਮੀ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨ। ਦੋਨਹੁ ਲੋਕਨਿ ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨ। ਪਰਮਸ਼ੁਰ
ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਧਰੇ। ਬਿਜੈ ਲਹੈ ਮੁਖ ਉੱਜਲ ਕਰੇ†'॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਾ

[1]ਵਿਚਾਰਕੇ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। [2]ਨਾਸ਼। [3]ਆੜਤ ਨਾਮ ਤੇ ਸੁਇਨੀ ਜਾਤਸੀ। [4]ਧਨੁਖ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ। [5]ਤਦ ਹੱਥ ਵਿਚ ਗਦਾ ਵਾਲੇ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਨੂੰ। *ਕਵਿਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੇ ਜੋਧਾ ਰੂਪ ਦਾ ਧਯਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਯਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਖੜਗ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੇ ਸਾਰਿੰਗ ਪਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਯਾਨਿਸ਼ਟ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਰਚਾਏ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਜੀਦੀ ਜੋਧਾ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਧਯਾਨ ਹੀ ਕੇਵਲ 'ਵਿਹਤਧਯਾਨ' ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

†ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਕਮਾਮ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਲ ਲਗੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਯਾ ਹੈ। ਜੋਧੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਰਮ ਦਾ ਜੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਲੜੋ, ਸੋ ਇਹ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ, ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਦੇਣ ਹਾਰੇ ਨੂੰ ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਟਲੇ ਤਾਂ ਲੜਕੇ ਹਟਾਓ, ਸੁਾਮੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਲੜਨਾ ਪਏ ਤਾਂ ਲੂਣ ਹਲਾਲ ਕਰੋਂ ਪਰ ਸਿਮਰਨ ਸਦਾ ਅੰਦਰ ਰਹੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਅਨਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਨਾਯਾ। ਇਸਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਪਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਦ 'ਜਰਵਾਣਾ ਬ੍ਰਿਤੀ' ਪਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਰੋਕਣਾ ਧਰਮ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਰੋਕ ਵਿਚ ਜੁੱਧ ਅਵਸ਼ੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤੈਸੇ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਲਾਗਸੋ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਮਝਾਰੀ। ਲਾਲਾ ਸੇਠੀ, ਚੂਹੜ, ਸਾਈਂ। ਸੰਗ ਨਿਹਾਲੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ੪੩ ॥ ਲਿਵ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਗਾਵੈਂ। ਇਕ ਮਨ ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਰਥ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਨ ਹੋਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਰਾਖਹਿਂ ਰਿਦੇ ਪਰੋਇ ॥ ੪੪ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਹਿ ਜੋ ਆਯਾ। ਸਭਿ ਪਰ ਪਰੈ ਤਿਨਹੁ ਕੀ ਛਾਯਾ। ਮਨ ਖੋਟੇ ਭੀ ਹੁਇਂ ਤਬਿ ਖਰੇ। ਭਲੇ ਕਰਮ ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਧਰੇ ॥੪੫॥ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਬਚ ਪੂਤ[1]। 'ਜੋ ਨਰ ਕਰਹਿ ਭਲੀ ਕਰਤੂਤ। ਜਿਮ ਅਪਰਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰੇ। ਤਿਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਪਨੇ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਛਾਯਾ ਸਭਿ ਪਰ ਜਾਇ। ਸੁਨਹਿਂ ਬਾਕ ਜੋ ਰਿਦੇ ਬਸਾਇ। ਬਹੁਤਿਨਿ ਕੋ ਉਧਾਰ ਸੋ ਕਰੇ'। ਤਿਸ ਪਰ ਤੁਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਹੁਂ ਉਚਰੇ ॥ ੪੭ ॥

ਪਹਿਲੋ ਦੇ ਜੜ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮੈ ਤਾ ਉਪਰਿ ਹੋਵੈ ਛਾਂਉ ॥

ਚੌਪਈ॥ 'ਜੋ ਪੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵੈ। ਆਪ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ। ਤਿਸ ਕੀ ਛਾਯਾ ਪਰਹਿ ਨ ਕਿਸ ਪੈ। ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰੇ, ਕੁਛ, ਹੋਇ ਨ[2] ਤਿਸ ਪੈ' ॥੪੮॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਸਿੱਖ ਸਰਾਹੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੂ ਪਗ ਮਾਂਹੇ। ਸੁਨਿ ਅਪਰਨਿ ਗੁਨ ਸ਼ੁਭ ਉਰ ਧਾਰੇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ ਜੈਕਾਰੇ॥ ੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਇ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੨ ॥

੬੩. [ਰਾਮਾ ਝੰਝੀ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਰਾਮਾ ਝੰਝੀ[3] ਹੁਤੋ ਹੇਮੂ ਸੁਇਨੀ[3]* ਦੋਇ। ਜੱਟੂ ਭੰਡਾਰੀ[3] ਤ੍ਰਿਤੀ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਰਹਿ ਸੋਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਏ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ 'ਹਮ ਸੁਨਤਿ ਹਮੇਸ਼। ਕਿਰਤਨ ਕਥਾ ਰੁਚਿਰ ਉਪਦੇਸ਼ ॥੨॥ ਉਰ ਮਹਿਂ ਨਹਿ ਠਹਿਰਹਿ ਠਹਿਰਾਏ। ਕਿਮ ਕੱਲਯਾਨ ਅੰਤ ਕੋ ਪਾਏ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਕਾਨਾ[4]॥੩॥ ਕਰਹਿ ਮਨਨ[5], ਨਿੱਧਯਾਸਨ[6] ਫੇਰ। ਤੀਨੋ ਜਬਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਇਨ ਹੇਰਿ। ਤਬਿ ਠਹਿਰਹਿ ਸਿਖ ਕੇ ਉਰ ਮਾਂਹਿ। ਰਹੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਿਸਰਹਿ ਨਾਂਹਿ॥੪॥ ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਨਿ ਹੈ ਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਸੁਨਹਿ ਸਥਿਤ[7] ਸਤਿਸੰਗ ਮਝਾਰ। ਮਨ ਦਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਦੌਰਤਿ ਫਿਰੈ। ਕਹੇ ਕਹਹਿ ਕੁਛ ਰਿਦੈ ਨ ਧਰੈ ॥ ੫ ॥ ਤਨਕ ਪੁੰਨ ਇਸ ਸ਼੍ਰਵਨ ਬਖਾਨਿ।

---

[1]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [2]ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਅਸਰ)। [3]ਜਾਤ। [4]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰੇ। [5]ਮੰਨਣਾਂ। [6]ਹੋਰ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤਿਆਗਕੇ ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਮਰਣ। [7]ਬੈਠਕੇ। *ਪਾ:-ਸੋਈ।

ਜਾਨਹੁ ਭੂਤਨ ਅਗਨਿ ਸਮਾਨ[1] ।ਪਾਪ ਦਗਧ ਨਹਿਂ ਇਸ ਤੇ ਹੋਇ।ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ਸੁਨਹਿ ਸਿਖ ਜੋਇ ॥ ੬ ॥ ਸੋ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬਿਚਾਰ।ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕੋ ਦੇਤਿ ਸਵਾਰ। ਜੇਕਰਿ ਤਿਸ ਪਰ ਜਲ ਦੇ ਪਾਇ। ਬੁਝਹਿ ਤੁਰਤ ਨਹਿ ਤਪਤ ਰਹਾਇ ॥ ੭ ॥ ਤਿਮ ਘਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਪਰ ਜਾਇਂ[2] । ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਦੇਂ ਬਿਸਰਾਇ। ਸ੍ਰਵਨ ਪਿਛਾਰੀ ਮਨਨ ਜਿ ਹੋਇ। ਪਾਵਕ ਤੜਿਤਾ[3] ਕੀ ਸਮ ਸੋਇ ॥ ੮ ॥ ਜਲ ਅਸੰਖ ਮਹਿ ਬਾਸੋ ਤਾਂਹਿ। ਤੇਜ ਹਾਨ ਕਰਿ ਬੁਝਹਿ ਸੁ ਨਾਂਹਿ[4] ।ਕਰਿਕੈ ਸ੍ਰਵਣ ਜੁ ਧਰਹਿ ਬਿਚਾਰੇ। ਕਾਜ ਕਰਤਿ ਸੋ ਨਹੀਂ ਬਿਸਾਰੇ ॥ ੯ ॥ ਰਾਖਹਿ ਸਿਮਰਨਿ ਸੋ ਸਭਿ ਕਾਲ। ਜੋ ਨਿੱਧਾਸਨ ਕਰਹਿ ਸੰਭਾਲ। ਸੁਨਹਿਂ ਬਿਚਾਰਹਿ ਲਗਹਿ ਕਮਾਵਨਿ। ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਬਹੁ ਪਾਵਨ॥੧੦॥ਸੋ ਬੜਵਾਨਲ[5] ਭੁਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਰਹੇ ਸਿੰਧੁ ਜਲ ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸ਼। ਜਲ ਬਿੰਦਨਿ ਤੇ ਬੁਝਹਿ ਸੁ ਨਾਂਹਿ। ਜਲ ਪਾਪਨਿ ਨਿਤ ਕਰਤੀ ਦਾਹਿ ॥ ੧੧ ॥ ਤਥਾ ਸਥਿਰ ਹੋਵਹਿ ਨਿਤ ਗਜਾਨ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ। ਉਰ ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਜਿਨ ਕੀਨਾ। ਨਭ ਸਮ ਸਭਿ ਮਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁ ਚੀਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸ੍ਰਵਣ ਸ਼ੁਭ ਕਰੈ। ਮਨਨ ਬਹੁਰ ਨਿੱਧਾਸਨ ਧਰੈ। ਉਰ ਸੱਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਅਖਲ ਬਿਲਾਇ॥੧੩॥ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਬਿਚਰੈ ਹੋ। ਪ੍ਰਲੈ ਕਾਲ ਕੀ ਅਗਨਿ ਜਿਮੈ ਹੋ[6] । ਸਰਬ ਭਸਮ ਕਰਿ ਆਪੇ ਰਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਮਹਿ ਇਕਤਾ ਲਹੈ॥੧੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਤਾਯਾ ਸੰਹਾਰੀ।ਜਿਸਕੋ ਗਮਨੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ। ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਠਾਇ। ਬਯਾਹ ਭਤੀਜੇ ਜੰਵ ਚੜ੍ਹਾਇ ॥ ੧੫॥ਸੋ ਬਹੁ ਬ੍ਰਿੱਧ ਹੋਇ ਕਰਿ ਆਵ।ਚਹਤਿ ਸ੍ਰੇਯ ਜਗ ਦੁਖ ਲਖਿ ਪਾਵ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਨਿ ਸੇਵ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਚਾਹੀ ॥ ੧੬ ॥ ਬਡੋ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਹਟਾਇ। ਸਿੱਖਨਿ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਬਨਾਇ। ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿ, ਹਾਂਕਹਿ ਪੌਨ। ਬਾਸਨ ਮਾਂਜਹਿ ਜੂਠੇ ਭੌਨ ॥ ੧੭ ॥ ਭਗਤਿ ਰਿਦੈ ਅਕ੍ਰੂਰ[7] ਸਮਾਨਾ। ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨ।ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਮਨ ਜਾਨੈ।ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਕੋ ਗਜਾਤ ਪਛਾਨੈ॥੧੮॥ਇਸ

[1]ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਸਮਾਨ (ਇਸਦਾ ਫਲ) ਜਾਣੋ। [2](ਜਦੋਂ) ਪੈ ਜਾਣ (ਉਹ)। [3]ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਅਗਨੀ। [4]ਨਾ ਤੇਜਹਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਬੁਝਦੀ ਹੈ। [5]ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਅਗਨੀ। [6]ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [7]ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਚਾਚਾ।

ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਦਯਾ ਕੋ ਠਾਨੀ । ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਯੋ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ । 'ਤੁਮ ਹੋ ਬਡੇ ਲਗਤਿ ਹੋ ਤਾਏ । ਹਮ ਕੋ ਚਹਿਯਤਿ ਸੇਵ ਕਮਾਏ'॥੧੯॥ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ।'ਮੱਛ ਕੱਛ ਬਾਵਨ ਤਨ ਧਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰਾ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਪੁਨ ਤੁਮਨੇ ਧਾਰਾ ॥੨੦॥ ਇਕ ਦਿਨ ਅਰਜਨ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ।–ਮਮ ਤੁਮ ਨਾਮ ਏਕ ਹੁਇ ਜਾਈ।ਹੇਪ੍ਰਭੁ ਕਬਿ ਇਮ ਭੀ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਮੋਰ ਨਾਮ ਕਰਿ ਤੁਮੈ ਬੁਲਾਵੈਂ॥੨੧॥ਮਨ ਭੀ ਮਿਲਯੋ,ਮਿਲ ਤਨ ਰਹੋ।ਨਾਮ ਭਿੰਨ ਹੀ[1] ਸਭਿ ਜਗ ਕਹੋ।ਇਹ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਚਾਉ ਮਹਾਨੋ। ਤੁਮਰੋ ਅਰਜਨ ਨਾਮ ਬਖਾਨੈ[2]–॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਗਾਵਰ ਨੇ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ । ਕਹਯੋ–ਮੋਹਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਤੂੰ ਭਿੰਨ।ਤਵ ਸੰਕਲਪ ਹੋਇ ਹੈ ਸਾਚਾ।ਮੋਹਿ ਭਾਵਨੀ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਰਾਚਾ॥੨੩॥ਕਲੀਕਾਲ ਮਹਿਂ ਜਬਿਤਨਧਰੈਂ।ਅਰਜਨਨਾਮ ਹਮਾਰੋ ਪਰੈ–। ਸੋ ਤੂੰ ਪੁਰਖ ਮਹਿਦ ਮਹੀਆਨ[3] । ਨਾਨਾ ਚਲਿਤ ਕਰਹਿਂ ਹਿਤ ਠਾਨਿ* ॥੨੪॥ ਨਿਜ ਮਾਯਾ ਕਰਿ ਬੀਚਹੁ ਨਾਂਹੀ । ਅਪਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਗੁਰ ਸਿੱਖੀਕੋ ਦੀਜਹਿ ਦਾਨ।ਜਿਸਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸਮ ਨਹਿਂ ਆਨ'॥੨੫॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਬਿ ਸਾਹਿਬ ਹੋਏ।ਨੀਵੌਂ ਮਨ ਭਾਯੋ ਕਹੁ ਜੋਏ। ਦੀਨਸਿ ਬਰ'ਸਿੱਖੀ ਤੁਮ ਪਾਵੋ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵੋ'॥੨੬॥ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਤਬਹਿ ਸੰਹਾਰੀ । ਗਤਿ ਪਾਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਸੁਖਾਰੀ । ਸਾਈਂ ਦਿੱਤਾ ਝੰਝੀ ਜੋਇ।ਸੋਦੋ ਜਾਟ ਲਵਪੁਰੀ ਸੋਇ॥੨੭॥ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਸਾਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸੇਵ ਕੋ ਧਾਰੇ । ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਰਬ ਹੀ ਰੀਤਿ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੀਤ ॥੨੮॥'ਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੁਮ ਜਾਚਹੁ ਬਰ ਕੋ ਕਰਹੁ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਉਰ ਕੋ'। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਮਿਲਿ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰ॥੨੯॥'ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਰਿ ਆਏ।

[1]ਨਾਮ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਅਰਜਨ) ਵੱਖਰਾ ਵੱਖਰਾ । [2]ਕਹਿਣ (ਲੋਗ) । [3]ਬੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜੇ ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਪੌਰਾਣਿਕ ਅਖਾਯਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਨਾਲ ਡੁੱਲ ਡੁੱਲ ਪੈ ਰਹੀ ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਓਥੋਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ਜੁਗਤੀਆਂ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਵਲ ਅਲੰਕਾਰ ਭਾਵ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਏ । ਤਾਯਾ ਸੰਹਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਉਹ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਤੀਜੇ ਲਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਸਫੁਟ ਕਰਕੇ ਜਤਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਯਾਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੇ ਟੀਕਾ ਵਿਚ ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਓਥੇ ਨਿਰੇ ਏਹ ਪਦ ਹੈਨ 'ਅੱਕੂਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਰਿਦਾ ਉਸਦਾ ਭਗਤ ਹੋਸੀ' ।

ਪਿਖਯੋ ਕਸਾਬਪੁਰਾ ਸੁ ਰਿਸਾਏ। ਲਖਯੋ ਪਾਪ ਹੁਇ ਘੋਰ ਮਹਾਨਾ।ਸ੍ਰਾਪਤਿ
ਕੀਨਸਿ ਏਵ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸਵਾ ਪਹਰੁ ॥
ਚੌਪਈ ॥ ਤਬਿ ਕੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਲਗਿ ਬਾਦਿ
ਉਠਾਵੈਂ। ਲਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਝਗਰਹਿਂ ਮਾਨੀ[1]।ਕੇਤਿਕ ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਨ ਲਗਿ
ਹਾਨੀ॥੩੧॥ਮਹਾਂ ਸੰਤਾਪ ਪਾਇ ਨਰ ਰਹੈਂ।ਜ਼ਹਿਰ ਸਮਾਨ ਆਪ ਮਹਿਂਕਹੈਂ।
ਅਬਿ ਸੋ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਟਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਇਸ ਸਮੇਂ[2] ਨਿਹਰੀ-
ਅਹਿ' ॥੩੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸੁਨਤਿ ਬਚ ਭਾਖਾ।'ਬਰ ਦੁਹਸਾਧਨ[3]ਕਰੀ
ਅਭਿਲਾਖਾ। ਤਊ ਦੇਨਿ[4] ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਬਖਾਨਾ'। ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥ ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰੁ ॥
ਇਹ ਸਲੋਕ ਕਹਿ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਟਾਯੋ।ਤਬਿ ਤੇ ਸਭਿ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਤਬਿ
ਸੈਦੋ ਅਰੁ ਸਾਂਈ ਦਿੱਤਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਪਵਿੱਤਾ॥੩੪॥ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਕਹਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਬਰ ਪਾਯੋ। ਹਮ ਆਏ
ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨਾਈ।ਦੇਹੁ ਸ੍ਰੇਯ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਨਾਈ'॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਤਿਨਹੁ ਉਚਾਰਾ। 'ਨਿਤ ਕੀਜਹਿ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਕਰਿ ਗਯਾਨ ਪਛਾਨੋ।ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਇਕ ਕਰਿ ਜਾਨੋ ॥੩੬॥ਤੁਮਰੀ
ਰਸਨਾ ਤੇ ਜੋ ਸੁਨੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਭੀ ਮਨ ਦ੍ਰਵਹਿ ਸੁ ਗੁਨੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ
ਮਹਿ ਬਹੁਰ ਨ ਆਵੋ।ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਸੁ ਪਾਵੋ'॥੩੭॥ ਸੁਨਿ
ਦੋਨਹੁੰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰੀ।ਜਨਮ ਸਫਲ ਜਾਨਯੋ ਤਿਸ ਘਰੀ। ਨਾਨੂ
ਰਾਜ ਸੁ ਕਾਲੂ ਆਨਿ। ਹੁਤੇ ਕੋਹਲੀ ਹਾੜੀ ਜਾਨਿ॥੩੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਦ
ਕਰਿ ਕੈ ਨਮੋ। ਬੋਲੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਹ ਸਮੋ।'ਇਕ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਬਦ
ਤੁਮਾਰਾ। ਭਲੇ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਾ ॥ ੩੯ ॥ ਇਕ ਐਸੇ ਪਠਿ ਕ
ਹੁਇ ਮਾਨੀ। ਭੋਗੈਂ ਬਿਸ਼ਯਨਿ ਨਾਰਿ ਬਿਰਾਨੀ[5]। ਅਪਰ ਬੁਰੇ ਕਰਮਨ ਕੋ
ਕਰੈਂ। ਪਠਿ ਕਰਿ ਲੋਕਨਿ ਤੇ ਧਨ ਹਿਰੈਂ॥੪੦॥ ਤਿਨ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋਤਿ ਹੈ
ਕੌਨ?'।ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਕਰੁਣਾ ਭੌਨ।'ਪਠਹਿਂ ਸਨਹਿਂ ਜੋ ਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨ।
ਸ਼ੁਭ ਕਰਮੀ ਕਿ ਕਰੈਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨ[6]॥੪੧॥ਅਰਥ ਲਖੈਂ ਦੁਰਮਤਿ ਕੋ ਤਯਾਗੈਂ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਅਨੁਰਾਗੈਂ। ਤਿਨਕੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਿਟਿ ਜਾਇ।

---

[1]ਹੰਕਾਰੀ। [2]ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਦੀ (ਬੇਨਤੀ)। [3]ਕਠਨ ਸਾਧਨੇ ਯੋਗ। [4]ਵਰ ਦੇਣ ਲਈ। [5]ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ। [6](ਅਤੇ) ਸ਼ੁਭ ਕਰਮੀਆਂ ਵਾਙੂ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਸਮੀਪਤਾ ਸੋ ਨਰ ਪਾਇਂ ॥੪੨॥ ਪਠਹਿ ਲੇਨਿ ਧਨ ਕੋ ਧਰਿ ਲੋਭਾ। ਕਰਹਿ ਕੁਕਰਮਨਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋਭਾ[1]। ਜਿਮ ਅਹਿ ਮਣਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਪਾਇ। ਬੀਨ ਬੀਨ ਕਿਰਮਨਿ ਕੋ ਖਾਇ॥੪੩॥ ਤਿਮ ਤਿਨ ਨਰ ਕੀ ਬ੍ਰਿੱਤ ਪਛਾਨੋ। ਪਠਿ ਸੁਨਾਇ ਲੇਂ ਦਰਬ ਮਹਾਨੋ। ਕਰਹਿਂ ਕੁਕਰਮ ਭੋਗ ਤ੍ਰਿਯ ਪਰ ਕੋ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁ ਬਰ[2] ਕੋ॥੪੪॥ ਨਰਕ ਸਿਧਾਰਹਿਂ, ਗੁਰ ਨ ਸਹਾਇ। ਬਿਨ ਸਹਾਇਤਾ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਇਂ'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਗੇ ਸੁਕਰਮਨਿ ਗਨ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸਿ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਸਠਵੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੩ ॥

੬੪. [ਕੱਲਯਾਣ, ਭਾਨੂੰ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੂਦ[3] ਸੂਰ[4] ਕੱਲਯਾਨ ਇਕ ਆਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਤੀਰ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਨਮੋ ਕਰਿ ਕਹੀ ਅਰਜ਼ ਉਰ ਧੀਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਂ ਰਣ ਖੇਤ।ਨਿਭੈ ਰਹੌਂ ਰਿਪੁ ਹਤਿਬੇ ਹੇਤ। ਦੋਨਹੁੰ ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਧਰੇ। ਜਬਿਹੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਨਿ ਲਗਿ ਪਰੇ॥੨॥ ਤਬਿ ਰਿਪੁ ਸੈਨਾ ਮਹਿਂ ਬਰ ਜਾਵੌਂ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਲ ਤੇ ਰਿਪੁ ਘਾਵੌਂ। ਪੁਨ ਨਿਜ ਦਲ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੌਂ। ਕਰੌਂ ਪਲਾਵਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੌਂ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਸੁਗਮ ਅਹੈ ਦਲ ਰਿਪੁਦਲ ਮਾਰੇ[5]*।ਇਸ ਕੋ ਸਦਾ ਸੱਤਿ ਅੱਗਯਾਨ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਭਟ ਜਾਨਿ ॥੪॥ ਲੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਲਧਰਿਕੈ। ਇਨਹੁੰ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਰਿ ਕੈ। ਮਹਾਂ ਸੂਰਮਾਂ ਕਹੀਐ ਸੋਇ। ਸੁਖ ਅਨਾਸ਼ ਇਨ ਨਾਸ਼ੇ[6] ਹੋਇ॥੫॥ ਅਸ ਬਿਰਲੇ ਜੋਧਾ ਬਲਵੰਤ। ਮਨ ਰਿਪੁ ਕੋ ਕਰਿ ਜਤਨ ਗਹੰਤਿ'।ਇਸਪਰ ਏਕ ਸ਼ਲੋਕ ਬਨਾਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

'ਸੈਨਾ ਸਾਧ ਸਮੂਹ ਸੂਰ ਅਜਿਤੰ ਸੰਨਾਹੰ[7] ਤਨਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾਹ ॥ ਆਵਧਹ[8] ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਰਮਣੰ ਓਟ ਗੁਰ ਸਬਦ ਕਰ ਚਰਮਣਹ[9] ॥ ਆਰੂੜ ਤੇ ਅਸ੍ਵ[10] ਰਥ ਨਾਗਹ[11] ਬੁਝੰਤੇ ਪ੍ਰਭ ਮਾਰਗਹ ॥ ਬਿਚਰਤੇ ਨਿਰਭਯੰ ਸਤ੍ਰੁ ਸੈਨਾ ਧਾਯੰਤੇ ਗੁੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨਹ ॥ ਜਿਤ ਤੇ ਬਿਸ੍ਵ ਸੰਸਾਰਹ[12] ਨਾਨਕ ਵਸੵੰ ਕਰੋਤਿ[13] ਪੰਚ ਤਸਕਰਹ[14] ॥੨੫॥

ਚੌਪਈ॥'ਮਨ ਜੀਤੇ ਸੋ ਸੂਰ ਕਹਾਵੈ। ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਗਾਹਿ ਮਾਨ ਬਹੁਪਾਵੈ। ਨਰ

---

[1]ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ। [2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [3]ਜਾਤੀ। [4]ਸੂਰਮਾ। [5]ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦਲ (ਸੈਨਾ) ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ। [6]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਿਆਂ। [7]ਜ਼ਿਰਹ। [8]ਹੱਥਯਾਰ। [9]ਢਾਲ। [10]ਘੋੜੇ। [11]ਹਾਥੀ। [12]ਸਾਰਾ ਜਗਤ। [13]ਵੱਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। [14]ਪੰਜਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਰਿਪੁ ਗਨ ਦਲ ਮਾਰੇ।

ਸੁਰ ਤਿਸਕੋ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨੈਂ।ਸੁਖ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਮਿਲਹਿ ਮਹਾਨੈ'॥੭॥ ਹਾਥ ਜੋਰ ਤਬਿ ਕਹਿ ਕੱਲਯਾਨ॥ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਜਿਸ ਪਰ ਜਾਨਾ। ਸੋ ਅਸ ਜੋਧਾ ਮਨ ਕੋ ਗਹੈ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੋਂ ਲਪਟਯੋ ਰਹੈ' ॥ ੮ ॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਸੁਭਟ ਬਨਹਿਂ ਤੈਸੋ ਅਭਿਰਾਮ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਹੁ ਲਾਗਯੋ।ਸਤਿਸੰਗਤ ਮਿਲਿਬੇ ਅਨੁਰਾਗਯੋ॥੯॥ ਭਾਨੂ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਭਾਰਾ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਸਦਾ ਬਿਚਾਰਾ। ਜੋ ਬਿਚ ਅਰਥ,ਸੁ ਆਪ ਕਮਾਵੈ। ਪੁਨ ਅਪਰਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਵੈ ॥੧੦॥ ਤਿਸ ਕੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਜੋ ਸੁਨੈ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਉਪਜਹਿ ਮਨ ਗੁਨੈ[1]। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਕਿਨਹੁ ਬਖਾਨਾ। 'ਪੁਰ ਮੁਹਿਜੰਗ[2] ਬਸਹਿ ਅਨਜਾਨਾ[3] ॥ ੧੧ ॥ ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਗੁਰ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ। ਸਿੱਖਨਿ ਗਨ ਕੋ ਤਰਕਨਿ ਧਰੈ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਨੂੰ ਸੰਗ ਭਾਖਾ॥ 'ਮੁਹਜੰਗੀ' ਗਮਨਹੁ ਧਰਿ ਕਾਂਖਾ॥੧੨॥ ਨਰ ਗਨ ਕੋ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਖਰਾਵਹੁ । ਨਰਕ ਪਰਨਿ ਤੇ ਜਾਇ ਬਚਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਆਗਯਾ ਗੁਰਕੀ ਤਬਿ ਗਯੋ।ਸ਼ਬਦਬਿਚਾਰ ਸੁਨਾਵਤਿਭਯੋ॥੧੩॥ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸੇਠੀ ਹੁਤੋ ਸੰਗੀਨਾ[4]*। ਸੁਨਿ ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਭਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਜੁਤ ਭਾਉ ਧਰੰਤੇ।ਭਾਨੂੰ ਕੀ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਰੰਤੇ॥੧੪॥ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸਬਦ ਕੀ ਕਥਾ। ਪੁਨ ਸੰਧ੍ਯਾ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ ਤਥਾ । ਬਹੁਰ ਕੀਰਤਨ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕਰੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਇਕ ਭਾਨੂ ਕੇ ਗਮਨੇ[5] ਤਹਾਂ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਹੋਈ ਸ਼ੁਭ ਮਹਾਂ॥ਬਾਂਟਿ ਅਕਿੰਚਨਿ[6] ਕਰਹਿ ਅਹਾਰਾ॥ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਧਾਰਾ॥੧੬॥ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲੱਧਾ ਉਪਕਾਰੀ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਜਿਨ ਬਹੁ ਉਰਧਾਰੀ। ਬੁੱਧੂ ਕੇਰ ਪਜਾਵਾ ਕਾਚੋ। ਦਰ ਪਰ ਲੱਖੂ ਸ੍ਰਾਪ ਉਬਾਚੋ[7] ॥੧੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਲੱਧਾ ਗਯੋ। ਲੱਖੂ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿ ਲਯੋ। ਕਹਯੋ ਤਿਸੈ 'ਨਿਜ ਬਾਕ ਹਟਾਵੋ। ਬੁੱਧੂ ਰਿਨੀ[8],ਆਪ ਲਖਿ ਪਾਵੋ॥੧੮॥ਪਕਹਿ ਪਚਾਵਾ ਬਰਕੋ ਦੀਜੈ। ਕ੍ਰਿਪਾਕਰਹੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਜਾਨੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਲੱਧੇ ਕੇ ਬਚ ਉਪਕਾਰੀ। ਸਿਖ ਲੱਖੂ ਲਖਿ

[1]ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆਂ। [2]ਭਾਵ ਹੈ ਮੁਜ਼ੰਗ ਤੋਂ, ਜੋ ਤਦੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪਿੰਡ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਨਾਲ ਰਲਗਿਆ ਹੈ, ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀ ਉਥੇ ਹੈ। [3]ਇਕ ਅੱਗਜਾਨੀ। [4]ਸੇਠੀ ਸੰਗੀਨਾ। [5]ਜਾਣ ਨਾਲ। [6]ਗਰੀਬ ਮੁਹਤਾਜਾਂ ਨੂੰ। [7]ਲੱਖੂ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਕਹਿਆ ਸੀ। [8]ਕਰਜ਼ਾਈ।

*ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਮੂਜਬ ਹੈ:—'ਕਿਸ਼ਨਾ ਤੇ ਸੇਠ ਸੰਗੀਨਾ' ਇਸ ਮੂਜਬ ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ 'ਕਿਸ਼ਨਾ ਹੁਤੇ ਸੇਠ ਸੰਗੀਨਾ'।

ਰਿਣ ਦੁਖ ਭਾਰੀ॥੧੯॥ਕਹ੍ਯੋ ਵਾਕ 'ਸੋ ਪਲਟਹਿ ਨਾਂਹੀ।ਪਿੱਲੀ ਈਂਟ ਤਾਂਹਿ ਬਿਕ ਜਾਹੀਂ। ਜਿਮ ਪਾਕੀ ਤੇ ਧਨ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਤਥਾ ਬਿਕਹਿਂ,ਰਿਣ ਸਭਿ ਉਤਰਾਵੈਂ'॥੨੦॥ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲੱਧਾ*ਇਸ ਭਾਂਤਿ।ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਹਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤ। ਲੱਖੂ ਰਹੈ ਪਟੋਲੀ ਤਾਂਹਿ। ਗੁਰੂ ਧ੍ਯਾਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ॥੨੧॥ ਇਕ ਤੀਰਥ ਅਰੁ ਮੂਲਾ ਬੇਰੀ।ਸਿੱਖ ਮੁਕੰਦਾ ਮਿਲਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਚੌਥ ਨਿਹਾਲੂ ਜੋ ਸੁਨਿਆਰਾ। ਮਿਲਿ ਆਏ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰਾ॥ ੨੨॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬੈਠੇ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਸਿੱਖ ਆਪ ਕੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਉਚਾਰੇਂ॥੨੩॥ ਇਕ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਸੁ ਮਨ ਦ੍ਰਵ ਜਾਵੈ[1]। ਇਕ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਸਮੀਪ ਨ ਜਾਵੈ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਜੁਗਤਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਹੀਰਾ ਫਟਕ ਦੁ ਏਕ ਸਮਾਨੀ॥ ੨੪॥ ਹੀਰਾ ਨਿਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਸਰਬ ਰੰਗ ਕੇ ਊਪਰ ਛਾਵੈ। ਫਟਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂ। ਅੰਤਰ ਇਤੋ ਦੁਹਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹੂ॥੨੫॥ ਤਿਮ ਗੁਰਮੁਖ ਕੀ ਕਰੋ ਪਛਾਨ। ਜਿਸ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ। ਤਿਨਕੋ ਤੇਜ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਛਾਵੈ।ਕਯੋਂਕਿ ਸਦਾ ਸੋ ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ॥੨੬॥ਜੇ ਨਰ ਹੌਰੇ ਅਰੁ ਕੁਰਿਆਰੇ। ਸੋ ਕੁਸੰਗ ਮਹਿਂ ਬਨਹਿਂ ਉਦਾਰੇ। ਸ਼ੁਭ ਨਰ ਪਰ ਤਿਹ ਛਾਇ ਨ ਤੇਜ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਜਿਨਹੁ ਮਜੇਜ[2]॥੨੭॥ ਜਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।ਭਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਹੇਰਾ।ਸੋ ਰਸਨਾ ਤੇ ਜਬੈ ਬਖਾਨੈ। ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕੋ ਠਾਨੈ॥੨੮॥ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤਪਤਿ ਤਜੈਂ, ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਲਖਹਿ–ਜੁ ਮਮ ਤੇ ਬੁੱਧਿ ਉਤੰਗ। ਚਹਿਯਹਿ ਕਰਯੋ ਤਾਂਹਿ ਸ਼ੁਭ ਸੰਗ–॥੨੯॥ਗੁਰ ਬਾਕਨਿ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਸਾਵੈ। ਜੋ ਅਸ ਨਰ ਕੁਸੰਗ ਕਬਿ ਪਾਵੈ। ਨਹਿਂ ਬਿਗਰੈ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜ ਰਹੇ।ਜਥਾ ਅਚਲ ਇਕ ਥਲ ਥਿਰ ਅਹੇ॥੩੦॥ਜਿਮ ਚੰਦਨੁ ਬਾਵਨ ਤਰੁ ਸੀਤਲ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਅਹਿ[3] ਲਪਟੈਂ ਹੀ ਤਲ। ਤਊ ਨ ਸੀਤ[4] ਤਜਿ ਬਿਖ ਕੋ ਲੇਤਿ। ਸਰਪਨ ਕੋ ਸੀਤਲ ਕਰਿ ਦੇਤਿ॥੩੧॥ ਤਿਮ ਗੁਰਮੁਖ ਜੇ ਧਸਹਿਂ ਕੁਸੰਗ।ਤਹਿਂ ਭੀ ਦੇਤਿ ਆਪਨੋ ਰੰਗ। ਤਿਨਕੇ ਅਵਗੁਨ ਆਪ ਨ ਕਰੈਂ।

---

[1]ਪੰਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [2]ਮਿਜ਼ਾਜ, ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ। [3]ਸੱਪ। [4]ਸੀਤਲਤਾ।

*ਇਹ ਲੱਧਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਉਹੋ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਬਖਸ਼ਵਾਏ ਸਨ। ਪਿੱਛੇ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੪੮ ਵਿਚ ਲੱਖੂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਖਸ਼ਣ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਆਯਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਪਿੱਲੀਆਂ ਪਕੀਆਂ ਦੇ ਭਾ ਵਿਕਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਉਰ ਮਹੁੰ ਧਰੈ" ॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਬਤਾਯੋ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਉਚਾਰ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿਖ ਕਰਤਿ ਉਧਾਰ॥੩੩॥ ਫੈਲਯੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼।ਚਹੁੰ-ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਨਰ ਆਇ ਹਮੇਸ਼। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ।ਬਡੇ ਬਡੇ ਸਿਖ ਭਗਤ ਰਸਾਲ[1]॥੩੪॥ਚਲਯੋ ਜ਼ਿਕਰ[2] 'ਸਿਖ ਬਹੁ ਕਿਸ ਦੇਸ਼?।ਕਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਭਾਉ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'। ਜਿਸ ਜਿਸ ਜੋ ਜੋ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨਾ। ਕਰਯੈ ਸੁਨਾਵਨਿ ਜਸ ਜਸ ਚੀਨਾ ॥੩੫॥ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਕਹੈਂ।'ਦੇਸ਼ ਗਿਰਨਿ[3] ਕਸ਼ਮੀਰ ਜੁ ਅਹੈ। ਤਰਕਤਿ ਪੰਡਿਤ ਤਹਾਂ ਮਹਾਨੀ। ਪਢਨਿ ਦੇਤਿ ਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ॥੩੬॥—ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸੁਰ ਬਾਨੀ ਜਾਨਹੁ।ਮਨੁਖ ਗਿਰਾ ਭਾਖਾ ਇਹ ਮਾਨਹੁ। ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਪਠਹੁ, ਕਹਾਂ ਫਲ ਲਾਗੇ[4] ? ਨਿੱਤ ਨਮਿਤ ਕੇ ਕਰਮਨਿ ਤਯਾਗੇ—॥੩੭॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਹੂੰਨ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਗੁਰ ਮਤਿ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਸੁ ਹਟਾਵੈਂ'।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰ।ਮਾਧੋ ਸੋਢੀ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰ॥੩੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ।'ਗੁਰਮਤਿ ਮਹਿ ਤੂੰ ਅਹੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਅਬਿ ਹਮ ਤੋਹਿ ਬਚਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਪਾਈ ਸ਼ਕਤਿ ਮਿਟਹਿ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ॥੩੯॥ਪਰਬਤ ਬਿਖੇ ਦੇਸ਼ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਸਿੱਖੀ ਜਾਇ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ ਧੀਰ।ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਬਿਸਤਾਰ। ਸਿਮਰਹਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖਸਾਰ'॥੪੦॥ਸੁਨਿ ਮਾਧੋ ਪੁਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ।'ਤਹਾਂ ਭਗਤਿ ਕੋ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਜਾਨੇਂ।ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਮੈਂ ਸੋ ਲਪਟਾਏ।ਨਹਿ ਉਪਾਸਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਲਯਾਏ'॥੪੧॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਸੋ ਭਗਤੀ ਜਾਨੈ[5]।ਨਹੀਂ ਕਮਾਵਤਿ ਜਿਮ ਅਨ ਜਾਨੈ।ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਬਿ, ਤੁਵ ਦਰਸ਼ਨ ਪੈਹੈਂ। ਰਿਦੈ ਉਪਾਸਨ ਕੋ ਉਪਜੈਹੈਂ ॥੪੨॥ਸੰਸਕ੍ਰਿੱਤ ਜਿਮ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਪਯਾਰੀ। ਪਠੈਂ ਸੁਨੈਂ ਮਾਨਹਿਂ ਉਰ ਧਾਰੀ।ਤਿਮ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਜਿਹਂ ਮਤਿ ਹਰਖਾਨੀ'॥੪੩॥ਲੇ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਗਮਨਯੋ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇਨਿ ਪਹਾਰੀ[6]। ਗੁਰ ਸ਼ਬਦਨਿ ਕੀ ਪੋਥੀ ਲੀਨਿ। ਅਰਥ ਕਰਨਿ ਮਹਿ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੪੪॥ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਰਯੋ ਜਾਇ ਕਿਤ ਡੇਰ।ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਲਾਗਯੋ ਜਿਸ ਬੇਰ।ਮਿਲਿ ਪੰਡਿਤ ਮਾਧੋ ਢਿਗ ਆਏ। 'ਭਾਖਾ ਕੀ ਨ ਕਥਾ ਹਮ ਭਾਏ[7]' ॥ ੪੫ ॥ ਸੁਰ ਬਾਨੀ

---

[1]ਰਸੀਏ। [2]ਪ੍ਰਸੰਗ । [3]ਪਹਾੜੀ ਦੇਸ਼ । [4]ਕੀ ਫਲ ਲੱਗੇਗਾ । [5]ਉਹ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣਗੇ। [6]ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ। [7]ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।

ਤਜਿ ਕਿਮ ਇਹ ਧਾਰੈਂ । ਨਹਿੰ ਆਵਤਿ ਇਮ ਰਿਦੈ ਹਮਾਰੈ' । ਸੁਨਿ ਮਾਧੋ ਤਬਿ ਜੁਗਤਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਜਿਸ ਨਰ ਲਾਗੀ ਖੁਧਾ ਮਹਾਂਨੀ ॥ ੪੬ ॥ ਸੋ ਜਿ ਪ੍ਰਤੀਖਹਿ ਕੰਚਨ ਬਾਸਨ[1] । ਕਰਹਿ ਜਤਨ ਤੇ ਪੂਜਹਿ ਆਸ ਨ[2] । ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿਤਬਿ ਲੌ ਹੁਇਜਾਤਿ।ਬਿਨਤਿਸ ਮਿਲੇ ਨ ਭੋਜਨ ਖਾਤਿ॥੪੭॥ਦੂਸਰ ਛੁਧਿਤਿ ਅਹਾਰ ਨਿਹਾਰਾ । ਜਿਸ ਕਿਸ ਬਾਸਨ ਸੁਚ ਮਹਿਂ ਧਾਰਾ[3]।ਅਚਹਿ ਅਨੰਦ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜੀਵਤਿ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਸਮਰਥ ਥੀਵਤਿ ॥ ੪੮ ॥ ਮਹਾਂ ਜਤਨ ਤੇ ਲਹਿ ਸੁਰਬਾਨੀ[4]। ਪੁਨ ਹੰਕਾਰ ਹੋਤਿ ਉਰ ਆਨੀ। ਸੋਈ ਭੁਗਤਿ ਗਯਾਨ ਬਿਚ ਭਾਖਾ[5] । ਜਿਸ ਕੋ ਮੁਕਤਿ ਹੋਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥੪੯॥ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਇ ਸੁ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲ।ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੁ ਅਰੁ ਘ੍ਰਿਤ ਸਮ ਚਾਲ[6]। ਜਿਸ ਕਿਸ ਬਾਸਨ ਰਹੈ ਪੁਨੀਤ । ਅੰਗੀਕਾਰਹਿਂ ਸਭਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੫੦॥ ਤਿਮ ਕਿਸ ਜਾਤਿ ਬਰਨ ਕਿਸ ਹੋਇ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਲਹਿ ਬੁਧਿ ਸਭਿ ਕੋਇ।ਸੁਰ ਬਾਨੀ[6] ਤੁਮ ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਚਾਰੋ।ਪੁਨ ਭਾਖਾ ਮਹਿਂ ਅਰਥ ਉਚਾਰੋ॥ ੫੧॥ਭਾਖਾ ਬਿਨ ਜੋ ਕਾਮ ਤੁਹਾਂਰਾ।ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਨ,ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰਾ। ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਫਲਦਾਯਕ ਚਾਰ[7]।ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਮਰਹਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ॥੫੨॥ ਜਾਤਿ ਮਾਨ ਧਰਿ ਜਨਮ ਨ ਖੋਵਹੁ। ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਜੋਵਹੁ' । ਕਹਿ ਪੰਡਿਤ'ਹਮ ਭਾਖਾ ਕਹੈਂ।ਮੂਢਨਿ[8] ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕੋ ਚਹੈਂ'॥੫੩॥ਸੁਨਿ ਮਾਧੋ ਨੇ ਫੇਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਸ੍ਵਾਸ ਬੇਦ ਸਭਿ ਜੋਵਾ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੋਵਾ ॥ ੫੪ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਬਿਹੀਨ ਨਰ ਜਾਨੇ।ਭਾਖਾ ਬਿਖੈ ਕਹਯੋ ਕੱਲਯਾਨੇ।ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਹੁਇਮਨ ਨੀਵਾ।ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਮਾਨ ਬਧੀਵਾ॥੫੫॥ਜਿਨ ਮਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤ ਭੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦ-ਤਾਏ। ਛਪੇ ਨਹੀਂ ਉਬਰੇ ਸਮੁਦਾਏ'॥੫੬॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਏ। ਬਚਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭੁਏ ਸਿਖ ਆਏ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੋਨਹੁ ਕਾਲ। ਸੁਨਹਿ ਕਰਹਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ॥੫੭॥ ਧਰਮਸਾਲ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਬਨਾਈ। ਸੇਵਹਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਿੱਖਨਿ ਸੇਵ ਹੋਨਿ ਤਬਿ ਲਾਗੀ। ਭੁਏ

[1]ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਰਤਨ। [2]ਆਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। [3]ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਸੁੱਚੇ ਬਰਤਨ ਵਿਖੇ ਰਖਿਆ। [4]ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਹੋ ਭਗਤੀ ਤੇ ਗਯਾਨ ਹੈ। [5]ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਰੀਤ ਹੈ। [6]ਦੇਵ ਬਾਣੀ ਭਾਵ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ। [7]ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਮੋਖ। [8]ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ।

ਗੁਰੁ ਪਗ ਕੇ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੫੮ ॥ ਲੇ ਗੁਰ ਕਾਰ ਦਰਸ ਕੋ ਆਵੈਂ। ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਇਮ ਸਿੱਖੀ ਬਿਥਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੱਤਿਨਾਮ ਧਰਿ ਧੀਰ ॥ ੫੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਸ਼ਸਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੪ ॥

੬੫. [ਭਾਈ ਰੂਪ ਚੰਦ, ਭੀਵਾ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰੂਪ ਚੰਦ ਭੀਵਾ ਜੁਗਲ ਬਸਹਿਂ ਸਿਰੰਦ ਮਝਾਰ। ਕਿਰਤ ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਮਿਲਹਿਂ ਬਾਂਟਤਿ ਅਚਹਿਂ ਅਹਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੂਰਬ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਅਸਨ ਬਨਾਵਹਿਂ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਧਰਿ ਭਾਉ ਅਚਾਵਹਿਂ।ਇਕ ਮੁਗ਼ਲ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਆਇ।ਸੌਂਪੀ ਦੀਨਾਰ ਜੁ ਸਮੁਦਾਇ ॥੨॥ ਧਰਿ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਗਮਨ੍ਯੋ ਸੋਇ। ਲਿਖ੍ਯੋ ਵਹੀ ਪਰ ਨਹਿਂ ਇਨ ਦੋਇ[1]।ਬਿਸਰ ਗਏ ਨਹਿਂ ਰਿਦੈ ਸੰਭਾਰੀ। ਧਰੀ ਰਹੀ ਜਹਿਂ ਧਰਿ ਇਕ ਬਾਰੀ[2]॥੩॥ ਪੰਚ ਮਾਸ ਮਹਿਂ ਹਟਿ ਸੋ ਆਯੋ। ਦੋਨਹੁਂ ਕੋ ਨਿਜ ਬਦਨ ਦਿਖਾਯੋ। ਹਿਤ ਜਾਚਨਿ ਧਨ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਾ।'ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਧਰਿ ਗਮਨਾਵਾ[3]'॥੪॥ਵਹੀ ਖੋਲ ਦੇਖਤਿ ਨਿਜ ਲਿਖ੍ਯੋ। ਨਹੀਂ ਨਾਵ ਮੁਗਲਹਿ ਕੋ ਪਿਖ੍ਯੋ। 'ਹਮਰੇ ਪਾਸ ਧਰੀ ਨਹਿਂ ਤੋਹੀ।ਵਹੀ ਨਾਮ ਕੋ[4]ਪਿਖ੍ਯੋ ਨ ਮੋਹੀ'॥੫॥ਝਗਰਤਿ ਝਗਰਤਿ ਕਰੇ ਸ਼ਿਤਾਬ।ਹਿਤ ਨਜਾਉ ਢਿਗ ਗਏ ਨਬਾਬ। ਤਹਾਂ ਤੇਲ ਕੋ ਧਰ੍ਯੋ ਕਰਾਹਾ। ਤਪਤ ਕਰ੍ਯੋ ਪਾਵਹੁ ਕਰ ਮਾਹਾ[5] ॥ ੬ ॥ ਪੰਚ ਮੁਹਰ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਸਿੱਖਨਿ ਗੁਰਸੁਖ ਸੁਖੀ ਆਦਿ[6]।ਮੁਗਲ ਸ਼ੀਰਨੀ ਪੀਰਨਿ ਮਾਨੀ।'ਬਾਂਟਨਿ ਕਰੌਂ ਦਰੂਦ' ਬਖਾਨੀ ॥ ੭ ॥ ਦੋਨਹੁਂ ਕੇ ਕਰ ਪਰਸੇ ਕਰਾਹੇ। ਸਿਖ ਕਰ ਬਚੇ, ਮੁਗਲ ਕੋ ਦਾਹੇ। ਕਰਿ ਕੂਰਾ ਸੋ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਾ। ਭੀਵਾ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ॥੮॥ਰੂਪਚੰਦ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੌਂ ਕਹ੍ਯੋ।'ਕ੍ਯੋਂ ਧਨ ਮੁਗ਼ਲ ਮਾਂਗਬੋ ਚਹ੍ਯੋ[7]?'। ਤਬਿ ਦੋਨੋਂ ਨੇ ਸਕਲ ਦੁਕਾਨਾ।ਖੋਜਨਿ ਕਰੀ ਸਕਲ ਅਸਥਾਨ ॥ ੯ ॥ ਕਿਸ ਬਾਸਨ ਮਹਿਂ ਤੇ ਸੋ ਪਾਈ। ਮੁਹਰ ਵਾਂਸਲੀ ਮਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ। ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗਏ ਤਹਿਂ। ਮੁਗ਼ਲ ਸਚਿੰਤ[8]ਮਹਾਂਦੁਖ ਸੌਂ ਜਹਿਂ ॥ ੧੦॥[9]"ਬਿਸਰ ਗਏ ਹਮ ਖੋਜੀ ਆਛੋ।ਭਰੀ ਵਾਂਸਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਛੋ। ਲਿਹੁ

---

[1]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ। [2]ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਵੇਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। [3]ਧਰ ਗਿਆ ਸਾਂ। [4]ਵਹੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ। [5]ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਵਣ ਲਈ। [6]ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖੀ। [7]ਮੁਗਲ ਨੇ ਸਾਥੋਂ ਕਿਉਂ ਧਨ ਮੰਗਣਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ (ਕੁਛ ਕਾਰਨ ਹੋਊ)। [8]ਸਹਤ ਚਿੰਤਾ। [9]ਓਹ ਬੋਲੇ।

ਅਪਨੀ ਦੁਖਦੂਰ ਕਰੀਜੈ।ਛਿਮਹੁ ਭੂਲਹਮਰੀ,ਸੁਖ ਲੀਜੈ'॥੧੧॥ਬਿਸਮਤਿ
ਮੁਗ਼ਲ ਕਹੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। 'ਕਿਸ ਕੀ ਤੁਮ ਮੰਨਤ ਤਬਿ ਮਾਨੀ?'। ਭੀਰੇ
ਕਹਨੋ'ਮੁਹਰ ਹਮ ਪਾਂਚੋ। ਸੁੱਖੀ ਸੁੱਖ[1]'ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਚੇ' ॥੧੨॥ ਕਾਮਲ ਗੁਰੂ
ਮੁਗ਼ਲ ਮਨਜਾਨਿ।ਕਹਨੋ'ਚਲਹੁ ਲੇ ਮੁਝ ਗੁਰ ਥਾਨਿ'।ਦੋਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਸੰਗ
ਲੇ ਤਾਂਹੀ।ਆਏ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੁਰੂਕੇ ਪਾਹੀ॥੧੩॥ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਬੈਠਿਕਰਿ ਬੂਝੇ।
'ਇਹ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਿ ਭਈ ਉਰ ਸੂਝੈ[2]?।ਸਾਚੋ ਝੂਠ ਝੂਠ ਭਾ ਸਾਚੋ!'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਉਬਾਚੋ ॥ ੧੪ ॥ 'ਇਸ ਕੋ ਨਹਿਂ ਸੁਧਿ ਦਰਬ ਤੁਹਾਰੇ।
ਪਰਨੋ ਸਿੱਖ ਪੁਨ ਸ਼ਰਨ ਹਮਾਰੇ। ਲਿਯੋ ਉਬਾਰ ਆਪਨੋ ਜਾਨੇ। ਤੁਵ ਬਹੁ
ਪੀਰ ਨ ਰੱਛਨਾ ਠਾਨੇ[3]'॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੁਗ਼ਲ ਪਰਨੋ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਭਯੋ
ਸਿੱਖ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿਤ ਪਾਈ।'ਧੰਨ ਧੰਨ'ਕਹਿ ਜਹਿ ਕਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ
ਕੋ ਬਡ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰੇ ॥੧੬॥ ਇਕ ਪਰਤਾਪੂ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋੜਿ ਅਰਜ਼ੀ ਇਮ ਕਹੀ। 'ਹਮਰੀ
ਬ੍ਰਿੱਤਿ[4] ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੀ ਅਹੀ॥੧੭॥ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਆਪ
ਕਰੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਹਾਨਾ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਤਿਸਕੋ ਭਾਖਾ। 'ਆਇ ਕਾਲ
ਜਬਿ ਕੋਇ ਨ ਰਾਖਾ॥੧੮॥ਜੇ ਕਰਿ ਕਾਲ ਨਹੀਂਇਸ ਆਵਾ।ਤੌ ਰਾਖੋਨਿਤ
ਕਾਲ ਰਹਾਵਾ[5]।ਯਾਂਤੇ ਧਰੈ ਧਰਮ ਨਿਜ ਜੋਧਾ। ਨਹੀਂ ਜੁੱਧ ਮਹਿ ਤਜਾਗਹਿ
ਕ੍ਰੋਧਾ[6] ॥੧੯॥ ਸੰਤ, ਅਤਿਥ, ਦ੍ਵਿਜ, ਧੇਨੁ, ਰੰਕ। ਜੋ ਇਨਕੋ ਦੁਖ ਦੇਹਿ
ਅਤੰਕ[7]।ਤਹਾਂ ਧਰਮ ਕੋ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈ।ਘਨੇ ਕਿ ਥੋਰੇ ਨਹਿ ਮਨ ਲਯਾਵੈ॥
੨੦॥ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਕਰਤੋ ਰਹਿਦਾਨ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਧਨ ਜਾਨਿ।
ਕਰਿਬੋ ਦਾਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਬਰਕਤ ਹੋਤਿ ਨਿਫਲ ਹੁਇਨਾਂਹੀ॥੨੧॥
ਸੁਜਸੁ ਜਗਤ ਕਹਿ ਸੁਧਾ ਸਮਾਨ। ਬਿਖ ਸਮ ਅਪਜਸੁ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹਾਨ'।
ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸਿਨ ਭਾ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਤਾਪੂ[8]। ਨਮੋ ਕਰੀ ਗੁਰ ਲਖਨੋ ਪ੍ਰਤਾਪੂ[9] ॥ ੨੨ ॥

[1]ਸੁਖਣਾਂ। [2]ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਉਲਟੀ (ਕਿਉਂ) ਹੋਈ ? [3]ਤੇਰੇ ਬਹੁਤੇ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਨਾ ਕੀਤੀ। [4]ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ। [5]ਕਾਲ ਹੀ ਰਾਖਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [6]ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਬੀ ਕ੍ਰੋਧਤੁਰ ਹੋਕੇ (ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ) ਨਾ ਤਿਆਗੇ। ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋਧਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਜੋਧੇ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਉਤਸਾਹ, ਉਤਸਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰਸੁਆਰਥ ਵਿਚ। ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਧਰਮ ਹਿਤ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲ ਜਦ ਤਕ ਨਹੀਂ ਆਯਾ, ਕਾਲ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਆਏ ਬਿਨ ਮਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [7]ਦੁਖ ਦੇਵੇ ਯਾ ਡਰ। [8]ਸਿਖ ਦਾ ਨਾਮ। [9]ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ।

ਨੰਦਾ ਵਿੱਠੜ[1] ਸੁਾਮੀਦਾਸ।ਬਸਹਿ ਥਨੇਸਰ ਕਰੈਂ ਅਵਾਸ।ਕਰਹਿਂ ਧਰਮ
ਕੇ ਜੁਤਵਿਵਹਾਰ।ਕਹੈਂ ਜੁ ਮੋਲ ਸੁ ਏਕੌਬਾਰ॥੨੩॥'ਇਕਸੁਖਨੀ[2]'ਤਿਨ
ਕੋ ਭਾ ਨਾਮ। ਚਲਿ ਆਇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਾਮ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਹੁਇ ਪਾਸ।
'ਇਕ ਸੁਖ਼ਨੀ' ਭਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੨੪॥ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਗੁਰਦੇਵ ਬਖਾਨਾ।
'ਇਸ ਤੇ ਹੀ ਹੁਇ ਤੁਮ ਕਲਯਾਨਾ। ਝੂਠ ਬਰਾਬਰ ਪਾਪ ਨ ਦੂਜਾ। ਸਾਚ
ਸਮਾਨ ਪੁੰਨ ਨਹਿਂ ਪੂਜਾ[3]॥੨੫॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਤ ਕਰੇ। ਗੁਰਮਤਿ
ਸਦਾ ਰਿਦੈ ਉਰਧਰੈ। ਸੀਤ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਦੀਜਹਿ ਚੀਰ। ਭਲੇ ਕਰਮ ਮਹਿਂ
ਕੀਜਹਿ ਧੀਰ[4]'॥੨੬॥ਗੁਰ ਕੋ ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਘਰਿਆਇ।ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ
ਮਨ ਲਾਇ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਭਾਉ। ਮਿਲਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਮਧੁਰ
ਸੁਭਾਉ॥੨੭॥ਗੁਰਬਾਨੀ ਸੰਗ ਪਯਾਰ ਕਰੰਤੇ। ਪਠੈਂ ਸੁਨੈਂ ਤਿਸ ਪੰਥ ਚਲੰਤੇ।
ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰੇ। ਭੋਜਨ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਦਾਨ ਘਨੇਰੇ ॥ ੨੮ ॥
ਇਮ ਕਰਤੇ ਹੀ ਭਯੋ ਉਧਾਰ। ਪਾਇ ਪਰਮਪਦ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ।
ਗੋਪੀਮਹਿਤਾ ਨੱਥਾਔਰ। ਭਾਊਮੋਕਲ ਮਿਲਿ ਇਕ ਠੌਰ॥੨੯॥ਢਿੱਲੀਮੰਡਲ
ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸੁਭ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਰਸੰਗ
ਬਖਾਨਾ।'ਬਾਨੀ ਰਚੀ ਆਪ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥੩੦॥ ਪਢਤਿ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਕੋ
ਸੁਖਦੇਤਿ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਵੈ ਦੁਖ ਹਰਿ ਲੇਤਿ[5]। ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਉਪ-
ਜਾਵੈ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਭਾਵੈ ॥੩੧॥ ਕੇਤਿਕ ਅਪਰਨਿ ਕੀਨਸਿ
ਬਾਨੀ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਚਾਤੁਰਤਾ ਸਾਨੀ[6]।ਤਿਨ ਤੇ ਮਨ ਨਹਿ ਦ੍ਰਵੈ ਸੁਨੇਤੇ[7]
। ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਉਪਜਹਿ ਰਿਦੈ ਭਨੇ ਤੇ[8]॥੩੨॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਾ।
'ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।ਜਿਨ ਪ੍ਰਾਨੀ ਚਾਹਸੋ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਸੋ ਜੇ
ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁਭ ਕਾਨਾ ॥੩੩॥ ਫਲ ਬਿਸਾਲ ਤਿਸ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ।ਬਹੁ
ਅੱਭਯਾਸ ਕਰਹਿ ਨਰ ਜੋਇ।ਸੋ ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਮੁਕੰਦ ਪਰਾਯਨ[9]।ਸਿਮਰਨ
ਕਰਹਿ ਕੁਸੰਗਹਿ ਪਾਇ ਨ ॥ ੩੪ ॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਸੁਖੀ।
ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਿਂ ਕੈਸੇ ਦੁਖੀ'। ਤਿਨ ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸੁਖ ਪਾਯੋ।ਗੁਰ-
ਬਾਨੀ ਸੰਗ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਯੋ ॥੩੫॥ ਮਹਿਤਾ ਸਕਤੂ ਸਿੱਖ ਨਿਹਾਲੂ। ਬਸਹਿਂ

[1]ਜਾਤ। [2]ਇੱਕ ਬੋਲ ਵਾਲੇ। [3]ਪੁਜਦਾ। [4]ਇਸਥਿਤੀ (ਅ)ਧੀ=ਬੁੱਧੀ, ਰ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ਭਾਵ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਵਣਾ ਕਰੇ। [5]ਦੁਖਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [6]ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [7]ਸੁਣਦਿਆਂ। [8]ਪੜ੍ਹਨੇ ਨਾਲ। [9]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਸਰੇ।

ਆਗਰੇ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲੂ। ਦਰਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਆਇ।ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਬੈਠਿ ਅਲਾਇ॥੩੬॥'ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਰਮਕਾਂਡੀਇਮ ਕਹੈਂ।–ਬਿਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਨ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਲਹੈਂ। ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਤਰਪਣ ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ।ਸੰਧ੍ਯਾ, ਪੂਜਾ, ਦੇਹ[1] ਪਵਿੱਤ੍ਰੀ[1]॥੩੭॥ਕਰਮ ਨਮਿੱਤ ਸ਼੍ਰਾਧ[2]ਅਰੁ ਖਯਾਹੁ[3]।ਪਿੰਡਪਤਲ ਦਸ ਗਾਤ੍ਰ[4] ਜਿ ਆਹੁ–। ਜੋ ਗਯਾਨੀ ਸੋ ਅਪਰ ਬਖਾਨੈਂ:–ਕਰਮ ਸਹਤ ਤਨ ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਮਾਨੈ॥੩੮॥ਗਯਾਨ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਪਾਇ ਨ ਕੋਈ।ਬੇਦ ਨੇਮ ਕਰਿ–ਉਚਰੈ ਸੋਈ। ਹਮ ਕਿਸ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੈਂ ਹਿਤ ਧਾਰਿ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ ॥੩੯॥ 'ਜਿਮ ਦੁਭਾਸ਼ੀਆ[5] ਬੀਚ ਜਹਾਜ। ਦੋਤਿ ਕਰਾਇ ਬਨਜ ਕੋ ਕਾਜ।ਤਿਮ ਸਤਿਨਾਮ ਮਹਾਂ ਅਭਿਰਾਮ।ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਗਤਿ ਦੇ ਸੁਖ ਧਾਮ ॥੪੦॥ਗਯਾਨੀ ਕੇ ਨਿਤ ਹੋਇ ਸਹਾਇ।ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਾਖਤਿ ਹੈ ਗਯਾਨ ਬਨਾਇ। ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ[6] ਇਹ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸਦੀਵ।ਬਿਸਰਿ ਨ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਪੱਕੈਥੀਵ[7]॥੪੧॥ ਕ੍ਰਮ ਕਾਂਡੀ ਕੋ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮ। ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਬਿਮਲ ਅਭਿਰਾਮ। ਬਹੁਰ ਗਯਾਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰੈ। ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੁ ਧਰੈ॥੪੨॥ ਤਾਂਤੇ ਤੁਮਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ। ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਹੁ ਲਹਹੁ ਸੁਖਧਾਮ'। ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਗੁਰ ਤੇ ਨਾਮ ਸੰਭਾਰਾ।ਅੰਤ ਪਰਮ ਪਦ ਲਹਯੋ ਸੁਖਾਰਾ॥੪੩॥

ਇਕ ਗੜ੍ਹੀਅਲ ਅਰੁ ਮਥਰਾ ਦਾਸ। ਆਇ ਦਰਸ ਕੀਨੋ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਢੋਵਹਿਂ ਪੋਟ[8] ਕਿਰਤਿ ਇਹ ਧਰੈਂ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕੋ ਧਾਰਨਿ ਕਰੈਂ॥੪੪॥ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਜੁਤ ਸਿੱਖਨਿ ਸੇਵੈਂ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੋਜਨ, ਪਟ[9] ਦੇਵੈਂ। ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਬਨਾਈ।'ਹਮ ਪੀਛੇ ਜੇ ਕੋ ਸਿਖ ਆਈ॥੪੫॥ਜਿਮ ਹਮ ਸੇਵੈਂ ਤਿਮ ਤੁਮ ਸੇਵੋ।ਭੋਜਨ ਬਸਨ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦੇਵੋ'।ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿਗਨ ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਕਿਯ ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੪੬॥ 'ਸੇਵਾ ਕੇ ਰੰਗ ਮਹਿਂ ਇਹ ਰਾਤੇ। ਤੁਮ ਸਮ ਲਖੈਂ ਜੁ ਸਿਖ ਘਰ ਜਾਤੇ'। ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਨਿ ਤਿਸਕਾਲ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਜਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ੪੭ ॥ ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤ ਤਤਛਿਨ ਭਏ।ਅੰਤ ਪਰਮਪਦ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਗਏ। ਰੀਗਾ ਸਹਗਲ[10]

[1]ਭਾਵ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [2]ਪਿਤ੍ਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਅੰਨ ਆਦਿ ਦੇਣਾ। [3]ਜਿਸ ਦਿਨ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਰੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹਰ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ ਉਸਦੇ ਨਮਿੱਤ ਅੰਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੇਣਾ। [4]ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਕਰਮ ਜੋ ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [5]ਦਲਾਲ, ਵਕੀਲ। ਦੋ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। [6]ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ। [7]ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [8]ਪੰਡਾਂ, ਭਾਰ। [9](ਤੇ) ਬਸਤ੍ਰ। [10]ਜਾਤੀ।

ਜੋਧਾ ਮਹਾਂ। ਆਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਜਹਾਂ ॥੪੮॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਜਬਿ ਪਾਸ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।'ਤੁਮ ਮਲੇਛ ਕੇ ਚਾਕਰ ਅਹੋ। ਇਹ ਕਛੁ ਭਲੀ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਲਹੋ॥ ੪੯ ॥ ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੋ ਜੀਵਕਾ ਨਾਂਹੀ। ਰਹੀਯਹਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪਾਹੀ। ਹੁਇ ਸਗਰੇ ਪਰਵਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਅਰੁ ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮ ਸੰਭਾਰਾ॥੫੦॥ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਕਾਰਜ ਹੁਇਂ ਪੂਰੇ। ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਉੱਜਲ ਮੁਖ ਰੁਰੇ'।ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਸਹਗਲ ਹਰਖਾਯੋ।-ਦੁਹੁ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਅਪਨਾਯੋ॥੫੧॥ ਇਸ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਆਛੀ ਬਾਤ-। ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਸੂਰਾ ਬੱਖਯਾਤ।ਜਬਿ ਰਨ ਰਚਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ।ਹਤੇ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ ॥੫੨॥ ਨਹੀਂ ਪੀਠ ਰਿਪੁ ਕੋ ਦਿਖਰਾਈ। ਇਮ ਕਰਤੇ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਈ।ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਸੂਰਮਾ ਆਏ। ਪਿਖਿ ਗੰਗੋ ਕਹੁ ਮੋਦ ਬਢਾਏ॥੫੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੫ ॥

੬੬. [ਹਰਬੰਸ ਤਪਾ ਮੁਰਾਰੀ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੁਤੋ ਤਪਾ ਹਰਿਬੰਸ ਇਕ ਸੇਵ ਕਰਹਿ ਧ੍ਰਮਸਾਲ। ਬਕਤਿ ਜੁ ਸਿਖ ਤਿਸ ਕੇ ਚਰਨ ਧੋਇ ਤਪਤ ਜਲ ਨਾਲ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਦੇਖਿ ਛੁਧਿਤਿ ਭੋਜਨ ਅਚਵਾਵੈ। ਨਿਸਾ ਸੁਪਤਿ ਕੇ ਪਾਂਇ ਦਬਾਵੈ। ਸੀਤਕਾਲ ਭੂਰੇ ਤਬਿ ਦੇਤਿ। ਧਰਮਸਾਲ ਲੇਪਨ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ॥ ੨ ॥ ਜਾਗਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਜੁ ਪਾਛਲਿ ਰਾਤੀ। ਜਲ ਕਰਿ ਤਪਤ ਨੁਲ੍ਹਾਇ[1] ਪ੍ਰਭਾਤੀ। ਪਢਤਿ ਰਹੈ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ।ਇਮ ਸੇਵਾ ਕੋ ਠਾਨਿ ਮਹਾਨੀ॥੩॥ ਕਵਿ ਗੁਰਦਾਸ ਕੀਨਿ ਜੋ ਬਾਨੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਪਢਤਿ ਹੁਤੋ ਰੁਚਿ ਠਾਨੀ। ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਬੋਲੇ ਤਿਸਪਾਹੀ।'ਗੁਰਬਾਨੀ ਕਯੋਂ ਪਢਿਹੈ ਨਾਂਹੀ?॥੪॥ਅਪਰ ਕਵਿਨਿ ਕੀ ਸਿਖ ਨਹਿਂ ਪੜੈਂ।ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਰੜ੍ਹੈਂ[2]'। ਝਗਰ ਪਰਸਪਰ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ।ਬਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ[3] ਜੁ ਸਕਲ ਸੁਨਾਏ॥੫॥ 'ਇਹ ਸਭਿ ਬਰਜਤਿ ਤਰਕਤਿ ਅਹੀ। ਪਢਨਿ ਗਿਰਾ, ਗੁਰਦਾਸ ਜੁ ਕਹੀ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਾਕ ਉਚਾਰ। 'ਜਿਸ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ॥੬॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ। ਤਿਸ ਕਹੁ ਪਢਹੁ ਸੁ ਤਰਕਹੁ ਨਹੀਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਤਾ ਚਹਹਿ ਜਿ ਮੂਢ। ਕਿਮ ਲਖਿ ਸਕੇ ਜਿ ਆਸ਼ੇ ਗੂਢ ॥੭॥ ਸੋ ਨਹਿਂ ਪਢਹੁ ਕਰਹੁ ਤਿਸ ਤਰਕ[4] । ਜੋ ਸਿਖ ਪਢਹਿ ਪਰਹਿ ਮਤਿ ਫਰਕ[5] । ਅਪਰ ਜਿ ਗੁਰਬਾਨੀ

---

[1]ਨਵ੍ਹਾਵੈ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵੇ। [2]ਰਟੈ=ਪੜ੍ਹੇ। [3]ਝਗੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। [4]ਤਿਆਗਣਾ ਕਰੋ। [5]ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਏਗਾ।

ਅਨੁਸਾਰ। ਕੈ ਬਰਨਨ ਜਿਹ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰ[੧]॥੮॥ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਸਬੰਧਨੀ ਬਾਨੀ। ਪਢਹੁ ਸੁਨਹੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ ਠਾਨੀ। ਮਤਸਰ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੋਂ ਜਿਨ ਕਰੀ। ਕੈ ਬਿਖ਼ਿਯਨਿ ਕੈ ਨਰ ਕਥ ਧਰੀ[੨]*॥੯॥ ਤਿਨਕੋ ਪਢਨਿ ਬਾਦਿ ਹੈ ਐਸੇ। ਬਿਨ ਬਰਖਾ ਘਨ ਗਰਜਤਿ ਜੈਸੇ॥ ਜਿਸ ਮਹਿ ਗੁਰ ਅਰੁ ਹਰਿ ਤਰਕੈਤੇ[੩]। ਨਰਕ ਪਰਹਿ ਜੇ ਪਢਹਿ ਸੁਨੈਤੇ ॥੧੦॥ ਅਰੁ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰ-ਦਾਸ ਜੁ ਬਾਨੀ।ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੇ ਆਸ਼ੈ ਸਾਨੀ॥ ਐਸੀ ਪਠਬੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਵੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਰਿਦੈ ਵਧਾਵੈ॥੧੧॥ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਰ ਹੋਇ। ਹਰਿ ਗੁਰ ਜਸੁ ਤਰਕਹੁ ਨਹਿ ਕੋਇ।ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਪਢਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਹੁ'†॥੧੨॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਮਾਨੀ॥ ਪਠਨਿ ਲਗੇ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਾਨੀ। ਅਣਦ[੪] ਮੁਰਾਰੀ[੪] ਸੁਮਤਿ ਮਹਾਨੀ॥ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਿਖ ਆਤਮਗਯਾਨੀ॥੧੩॥ਨਾਨੋ[੪] ਲਟਕਣ[੫] ਜਾਤਿ ਸੁਜਾਨਾ। ਬਿੰਦੁਰਾਉ[੬] ਸਿਖ ਮਿਲਿ ਕੱਲਜਾਨਾ[੪]। ਆਲਮਚੰਦੁ[੪] ਹਾਂਡਾ[੫] ਜੁ ਉਦਾਰਾ। ਤਾਲਵਾੜ[੫] ਬਹੁਰੋ ਸੈਸਾਰਾ[੪]॥੧੪॥ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਜੱਗਯਾਸੀ॥ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਮੁਰਾਰੀ! ॥੧੫॥ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਰਹੁ ਦੁਖ ਭਾਰਾ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ'।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।'ਕਰਹੁ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਨਿਤ ਅੱਭਯਾਸਾ ॥ ੧੬ ॥ ਸਿਖ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਧਰੀਅਹਿ। ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ'।ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਭਿਨਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਮ

[੧]ਯਾ ਕਥਨ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਅਵਤਾਰ ਦਾ। [੨](ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਕਥਾ (ਕਿੱਸੇ ਆਦਿਕ)। [੩]ਤਰਕਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। [੪]ਨਾਮ। [੫]ਜਾਤੀ। [੬]ਨਾਨੋ ਲਟਕਣ ਜਾਤ ਦੇ ਬਿੰਦਰਾ (ਅ) ਬਿੰਦਰਾਉ ਨੂੰ-ਬਿੰਦ ਰਾਇ-ਨਾਮ ਬੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਨਰ ਕਬਿ ਧਰੀ=ਨਰਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚੀ ਹੋਈ।

†ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਧ੍ਰੁਵਾ ਬੰਨ੍ਹ ਚੁਕੇ ਸਨ:-'ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ ॥ ਬਾਣੀ ਤ ਕਚੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਝਹੁ ਹੋਰ ਕਚੀ ਬਾਣੀ॥ਕਹਦੇ ਕਚੇ ਸੁਣਦੇ ਕਚੇ ਕਚੀ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਤ ਕਰਹਿ ਰਸਨਾ ਕਹਿਆ ਕਛੂ ਨ ਜਾਣੀ ॥ ਚਿਤੁ ਜਿਨ ਕਾ ਹਿਰਿ ਲਇਆ ਮਾਇਆ ਬੋਲਨਿ ਪਏ ਰਵਾਣੀ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਝਹੁ ਹੋਰ ਕਚੀ ਬਾਣੀ ॥ ੨੪ ॥ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਏਥੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਆਦਿ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਹਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਹੋਵੇ ਓਹ ਪੜ੍ਹੋ ਓਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਮਾ-ਣੀਕ ਸਿਖ ਬਾਣੀ ਹੈ।ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ, ਦੋਇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ।

ਜਬਿ ਸਬਦ ਸੁਨਹਿ ਦੇ ਕਾਨ॥੧੭॥ਤਬਿ ਮਨ ਨਿੰਮ੍ਰ ਸਿਮਰਿ ਸਤਿਨਾਮ'
ਪੁਨ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਹਿਂ ਜਬਿ ਧਾਮ।ਬਿਸਰ ਜਾਤਿ ਨਹਿਂ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਰਹੈ'।
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹੈਂ॥੧੮॥'ਅਜਹੁਂ ਤੁਮਾਰੇ ਉਰ ਅੱਭਜਾਸ।
ਨਹਿਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਭਯੋ ਕਰਹੁ ਨਿਰਜਾਸ।ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਵਹਾਰਾ।
ਸੋ ਅੱਭਜਾਸ[੧] ਬਲੀ ਉਰਧਾਰਾ ॥੧੯॥ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਅੱਭਜਾਸਾ।
ਭਯੋ ਅਲਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ।
ਸ਼ਨੈ ਸ਼ਨੈ ਕੀਜਹਿ ਇਸ ਹਾਨਿ ॥ ੨੦ ॥ ਪਠਨਿ ਸ੍ਰਵਨਿ ਨਿਤ ਕਰਹੁ
ਬਿਸਾਲਾ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅੱਭਜਾਸ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਹੋਇ ਬਿਸਿਮਰਨ ਤਨ
ਅਭਿਮਾਨ।ਤਬਿ ਤੁਮਰੀ ਹੋਵੈ ਕੱਲਜਾਨ॥੨੧॥ਨੀਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋਤਿ ਹੈ ਜੈਸੇ।
ਸਨੈ ਸਨੈ ਉਲਟਹਿ ਬਿਧਿ ਕੈਸੇ[੨]।ਕਰੇ ਜਤਨ ਬਹੁ ਅਨ ਥਲ ਬਹੈ[੩]।ਨਾਂਹਿ
ਤ ਪ੍ਰਥਮ ਥਾਨ ਹੀ ਰਹੈ॥੨੨॥ਪੂਰਬ ਕਰੀਅਹਿ ਮਨ ਨੀਵਾਨ।ਪਾਵਹੁ ਬੰਧ
ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ[੪]। ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਨ ਧਰੇ। ਇਨ ਜਤਨਹੁ
ਤੇ ਸੋ ਮੁਰ ਪਰੈ[੫]॥੨੩॥ਜਬਿ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਇਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਭਯੋ।ਬਹੁਰ ਉਪਾਇ
ਨ ਕੁਛ ਰਹਿ ਗਯੋ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਸੁਖੇਨ ਅਨੰਦ। ਨਹੀਂ ਸੁ ਬਜਾਪਹਿ
ਦੁਖਦਾ ਦੁੰਦ[੬] ॥੨੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਭਗਤਿ ਸੁ ਠਾਨੀ। ਭਯੋ ਮੁਰਾਰੀ
ਆਤਮ ਗਜਾਨੀ। ਭਾਨੂ ਸੁਘੜ* ਸੁ ਜਗਨਾ ਨੰਦ।ਆਇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ
ਪਦ ਬੰਦਿ ॥ ੨੫ ॥ ਬੈਠਤਿ ਅਪਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਮ ਰੋਕਹਿਂ
ਇੰਦ੍ਰੀ ਅਰੁ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਹਿਂ ਸਮੇਤ ਉਪਾਇ। ਚਹਤਿ ਰਿਦੈ
ਪ੍ਰਭੁ ਲਿਵ ਲਗਿ ਜਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਜਬਹਿ ਪਦਾਰਥ ਕੁਛ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ।
ਤਬਿ ਹਮਰੋ ਮਨ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਜਾਵੈ'।[੭] 'ਵਾਸ਼ਨ ਛੈ[੮], ਅਰੁ ਮਨ ਕੋ ਨਾਸ਼।
ਤੱਤ੍ਰ ਗਜਾਨ, ਤੀਨਹੁ ਨਿਰਜਾਸ[੯] ॥ ੨੭ ॥ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅੱਭਜਾਸਹੁ ਇਨ
ਕੋ। ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਨਿਤ ਗਹੀਅਹਿ ਮਨ ਕੋ'। ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰ
ਸੋਂ ਠਾਨੀ।'ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਹਹੁ ਮੁਖ ਬਾਨੀ॥੨੮॥ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਕੋ ਹਮ
ਠਹਿਰਾਵੈਂ। ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਪਾਵੈਂ"। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ

(ਵਿਹਾਰਾਂ ਦਾ) ਅਭਜਾਸ। [੨]ਕਿਸੇ ਬਿਧ ਨਾਲ। [੩]ਬਹੁਤਾ ਜਤਨ ਕੀਤਿਆਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਵਗਦਾ ਹੈ। [੪]ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਪਾਵੇ। [੫]ਭਾਵ ਖੋਟੇ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਦਾ ਅੱਭਜਾਸ ਮੁੜ ਪਏਗਾ। [੬]ਦੁਖ ਦੇਣ ਦੂੰਦ। [੭]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [੮]ਵਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ। [੯]ਤਿੰਨੇ ਤੱਤ (ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ) ਹਨ। (ਅ) ਤਿੰਨੇ ਨਿਸਚੇ ਕਰੋ। *ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਸੁਹੜ' ਹੈ।

ਜਤਨ ਬਖਾਨਾ।'ਮਨ ਕੋ ਹੈ ਤੁਰੰਗ ਇਹ ਪ੍ਰਾਨਾ'[1] ॥੨੯॥ ਇਨ ਤੇ ਚਪਲ ਹੋਤਿ ਨਹਿਂ ਥਿਰੈ। ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਥਮ ਤੇਂ ਅੰਤਰ ਬਰੈ।ਬਹੁਰ ਉਥਤਿ ਉਪਰ ਕੋ ਆਵੈ। ਉਠਤਿ ਸਮੇਂ ਮਨ ਕੋ ਚਪਲਾਵੈ[2] ॥ ੩੦ ॥ ਤਾਂਤੇ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਪ੍ਰਾਨ ਟਿਕਾਵੋ।ਮਨ ਕੋ ਨਾਸ਼ ਰੀਤਿ ਇਸ ਪਾਵੋ।ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਮਾਨੋ। ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਾਨਿੰਦ ਪਛਾਨੋ॥੩੧॥ਅਖਲ ਪਦਾਰਥ ਝੂਠੇ ਜਾਨੋ।ਤਬਿਹੂ ਹੋਤਿ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹਾਨੋ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਿਰਨੈ ਬ੍ਰਹਮ ਕਰੀਜੈ। ਤਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਤੇ ਪਰੇ ਲਖੀਜੈ॥੩੨॥ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਉਚਿਤ ਜਾਨਿਬੇ ਅਹੈ।ਇੰਦ੍ਰੇ ਥੂਲ ਨ ਤਿਸ ਕੋ[3] ਲਹੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਸਾਰ ਵੇਦਾਂਤ*। ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨਿ ਹੁਇ ਸੱਖ੍ਯਾਤ[4]॥੩੩॥ ਛੈ ਹੁਇ ਵਾਸ਼ਨ ਮਨਹਿ ਬਿਨਾਸ਼।ਤੀਰਥ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਇਹੈ ਸਹਾਇਕ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਜੁ ਧਾਰੈਂ ਪਾਹੀ ॥ ੩੪ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸੂਬੇ ਤੀਨ। ਤੀਨਹੁ ਬਲ ਕ ਪਠਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਤਬ ਤਿਨ ਕੋ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਸਿਖਰਾਈ।–ਤੀਨਹੁ ਮਿਲਹੁ ਪਰਸਪਰ ਜਾਈ॥ ੩੫॥ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਲੀ ਅਹੈ ਸਮੁਦਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਰੰਦ ਕਰਹੁ ਤਕ-ਰਾਈ। ਪੁਨਿ ਤੀਨਹੁ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਸਾਧਿ। ਤਸਕਰ ਦੁਸ਼ਟ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਬਾਂਧਿ॥੩੬॥ਪੁਨ ਤੀਨਹੁ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿਧਾਵੋ।ਤਿਸ ਕੋ ਸਾਧੋ ਅਪਨਿ ਬਨਾਵੋ। ਪੁਨ ਤੀਨਹੁ ਗਮਨਹੁ ਹੁਇ ਜੁਦੇ। ਤ੍ਰੈ ਪੁਰਿ ਕਰਹਿ ਰਾਜ ਸ਼ੁਭ† ਤਦੇ[5] ॥ ੩੭ ॥ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਜੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਧਾਰੋ। ਹੋਹਿ ਨ ਥਿਜੈ ਕਾਜ ਉਰ ਧਾਰੋ। ਤੀਨਹੁ ਮਿਲੇ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਕਾਰ–। ਲਖਿ ਇਹੁ ਤੀਨਹੁ[6] ਤਿਸੀ

[1]ਪ੍ਰਾਨ ਮਨ ਦਾ ਘੋੜਾ ਹਨ। [2]ਚੰਚਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ। [4]ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ (ਬ੍ਰਹਮ)। [5]ਤਦ ਨਗਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋਗੇ। [6]ਭਾਵ ਵਾਸ਼ਨਾ ਛੈ, ਮਨੋ ਨਾਸਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ।

*ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦਾ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸੰਜੋਗ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਾਰੇ ਉਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਦਿ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਨਿਰਾ 'ਦਿਮਾਗੀ ਘੋੜ ਦੌੜ ਦਾ ਵੇਦਾਂਤ' ਜਿਸਨੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਆਚਰਣ ਤੋਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਨਿਜ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੁਰਚਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਖਸ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਅਕਸਰ ਟਪਲਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਬੀ ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਛੋਡਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਠ ਖਲੌਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਨ ਅਜੇ ਮੈਲਾਂ ਤੇ ਖਿੰਡਾਉਂ ਤੋਂ ਬੀ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਦੀ ਪਰਖ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੬੭ ਅੰਕ ੧੬ ਤੋਂ ੨੨ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹੀ ਹੈ ਨੇ। †ਪਾঃ–ਸਭਿ।

ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ੩੮ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਅੱਗਯਾਨ ਜੁ ਚਮੂੰ ਬਿਕਾਰ[1]। ਸਭਿ ਬਲ ਲੀਨ ਗੁਨਨਿ ਬਿਦਾਰ[2]। ਖੈ ਵਾਸ਼ਨ ਅਰ ਮਨ ਕੋ ਨਾਸ਼। ਤੱਤ੍ਵ ਗ੍ਯਾਨ ਇਨ ਕਰਿ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ॥ ੩੯ ॥ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮ। ਸਬਦ ਬਿਚਾਰਿ ਲਹੋ ਬਿਸਰਾਮ'। ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਏ। ਤਿਮ ਕੀਨਸਿ ਜਿਮ ਗੁਰੂ ਬਤਾਏ॥੪੦॥ ਜੈਤ[3] ਸਿੰਗਾਰੂ[3] ਜੁਗ ਸਿਖ ਭਾਰੀ। ਜੋਧਾ ਬਡੇ ਨ੍ਰਿਭੈ ਉਪਕਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਿਨ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਹਮ ਸਰੂਪ ਜੋ ਖਸ਼ਟਮ ਧਾਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਧਰੈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਟਨ ਦੰਡ। ਕਰੈਂ ਤੁਰਕ* ਗਨ ਕੋ ਖੰਡ ਖੰਡ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ[4] ਕਰਿ ਅੱਭ੍ਯਾਸ। ਮੀਰਨਿ ਕੀ ਮੀਰੀ ਲੈਂ ਪਾਸ॥੪੨॥ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਚਿਤ ਇਮ ਦੇਇਂ। ਪੀਰਨਿ ਕੀ ਪੀਰੀ ਹਰਿ ਲੇਇਂ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਲਵਣ ਖਾਤਿ ਹੈ ਜੋਇ। ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਕੋ ਅਰਪਹਿ ਸੋਇ ॥੪੩ ॥ ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਹਮ ਸੁਖਦੈਹੈਂ। ਇਹਾਂ ਭੁਗਤਿ ਉਤ ਮੁਕਤੀ ਪੈਹੈ। ਮਹਾਂ ਘੋਰ ਕਲਿਜੁਗ ਕੋ ਕਾਲ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਹਮ ਲੇਹਿਂ ਸੰਭਾਲਿ॥੪੪॥ ਤੁਮ ਅਬਿ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਢਿਗ ਰਹੀਏ। ਆਗ੍ਯਾਮਾਨਿ ਸਰਬਸੁਖ ਲਹੀਏ। ਤਿਨਕੇ ਸੰਗ ਯੁੱਧ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ। ਤੁਰਕਨਿ ਹਤੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰ ਧਰਿ ਕੈ†' ॥ ੪੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੋ ਮਾਨਤਿ ਭਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਢਿਗ ਚਲਿ ਗਏ। ਰਹੇ ਸਮੀਪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਸੂਰੇ। ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਅੱਭ੍ਯਾਸਹਿਂ ਗੁਰਪੂਰੇ॥੪੬॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤ੍ਯੋ ਢਿਗ ਰਹੇ। ਲੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ[5]। ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਰਹੇ ਦੁਇ ਮਾਸ। ਇਕ ਜੋਗੀ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਪਾਸ॥੪੭॥ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਸਾਇਨ ਦੀਨਿ। ਇਕ ਬਿਲ ਭਰ੍ਯੋ ਹਰਖ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਸੋ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਢਿਗ ਲੇ ਆਇ। ਗੁਰ ਖਸ਼੍ਟਮ‡ ਕੋ ਸੋ ਅਰਪਾਇ॥੪੮॥ ਲਗੇ ਸੁਨਾਵਨਿ 'ਗੁਨ ਇਹ ਭਾਰੇ। ਦਯੋ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਾਰਦ ਮਾਰੇ[6]। ਬਾਵਨ ਤੋਲੇ ਰੱਤੀ ਪਾਉ[7]§। ਸੁੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਉ॥੪੯॥ ਇਕ ਚਾਵਰ ਭਰ ਨਰ ਜੇ ਖਾਵੈ। ਛੁਧਾ ਸਵਾ ਮਣ ਕੀ ਹੁਇ

[1]ਅਗਿਆਨ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜੋ ਸੈਨਾ ਹੈ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ। [2]ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [3]ਨਾਮ। [4]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਯਾ। [5]ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ (ਆਗ੍ਯਾ) ਲੈਕੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਖਿਆਂ। [6]ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਰਾ। [7]੫੨ ਤੋਲੇ (ਤਾਂਬੇ) ਵਿੱਚ ਰੱਤੀ ਭਰ (ਪਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ) ਪਾਓ।

*ਪਾਃ—ਦੁਸ਼ਟ। †ਇਹ ਚੌਪਈ ਅੰਕ ੪੫ ਇਕ ਲਿਃ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਅਸਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਹੋਰਨਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

‡ਪਾਃ—ਗੁਰ ਪੰਚਮ। §ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲ ਵਿਚ 'ਇੱਕ ਰੱਤੀ ਮਣ ਤਾਂਬੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈਐ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਜਾਵੈ।ਗਜ ਸਮ ਬਲ ਕੋ ਧਾਰਨਿ ਕਰੇ।ਰੋਗ ਸਰਬਤਨ ਕੇ ਪਰਹਰੇ'॥੫੦॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ*ਉਚਰਯੋ ਤਿਨਕੋ। 'ਜਿਨ ਮਾਰਯੋ ਪਾਰਦ ਸਮ ਮਨ ਕੋ। ਪਾਰੇ ਸਾਥ ਨ ਸੋ ਹਿਤ ਧਰਤਿ।ਜੋ ਤਾਂਬੇ ਤੇ ਕੰਚਨ ਕਰਤਿ॥੫੧॥ਮਨ ਮਾਰੇ ਗੁਨ ਪਾਇ ਅਨੂਪ।ਜੀਵ ਬਨਹਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਰੂਪ। ਤਊ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਹਿਂ[੧] ਤੁਮਾਰੀ'।ਇਕ ਚਾਵਰ ਭਰ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੀ॥੫੨॥ਊਪਰ ਤਰੇ ਪਾਨ ਦ੍ਵੈ[੨] ਦੈਕੈ।ਕਰਯੋ ਖਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ ਲੈਕੈ।ਪੁਨ ਬਿਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਿਂਗੇਰਾ। ਕਰਿ ਮੁਰਾਤਬਾ ਤਿਨਹਿ ਉਚੇਰਾ॥੫੩॥ਅਤਿ ਸਮੀਪ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਬਖਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਾਂ ਬਲ ਕੀਨਿ। ਪਰੇ ਜਹਾਂ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕਰੇ ਬਡੇ ਤਿਨ ਕਾਮੂ ॥ ੫੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਸਪਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੬ ॥

੬੭. [ਜੇਤਾ ਨੰਦਾ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਤਰਨ ਤਾਰਨ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਜੈਤਾ ਨੰਦਾ ਸਿੱਖ ਦ੍ਵੈ ਸੰਗ ਪਿਰਾਗਾ ਹੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਚਰਨ ਢਿਗ ਆਇ ਨਿਵੇਂ ਤ੍ਰੈ ਸੋਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ। 'ਕੀਜਹਿ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਕਰਤਬ ਰਹੈ। ਧਰਹਿਂ ਰਿਦੈ ਆਛੋ ਪਦ ਲਹੈ'॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਾ। 'ਇੰਦ੍ਰੈ ਰੋਕਹੁ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨਾ। ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਸਿਮਰਹੁ ਅਠ ਜਾਮ। ਸਭਿ ਤੇ ਊਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ॥੩॥ਜਬਹਿ ਟਿਕਹਿ ਨਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਿਹਾਰੋ[੩]।ਆਵਹਿ ਵਹਰ[੪] ਤ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੋ।ਰਾਖੋ ਪਰਚਾ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ।ਤਿਸਹੀ ਤੇ ਹੋਵਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ'॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼।ਲਗੇ ਕਰਨਿ ਤਿਸ ਰੀਤਿ ਹਮੇਸ਼। ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਦੇਖਿ ਕਹਯੋ 'ਕਯਾ ਕੀਨਾ ?। ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਸਗਰੋ ਤਜਿ ਦੀਨਾ ॥੫॥ ਨਿੱਤ ਨਮਿੱਤ ਕਰਮ ਸਭਿ ਤਯਾਗੇ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਭਏ ਤੁਮ ਕਿਸ ਮਗ ਲਾਗੇ?'।ਗਨ ਪੰਡਿਤ ਮਹਿਂ ਤਿਨਹੁਂ ਬਖਾਨਾ।'ਮਿਲਯੋ ਹਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਨਾ॥੬॥ਤਬਿ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਿਤਾ ਅੱਗਯਾਨ[੫]।ਜਨਮਯੋ ਘਰ ਸਪੂਤ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ।ਮਰਨ ਜਨਮ ਤੇ ਸੂਤਕ ਭਯੋ। ਤਬਿ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਮਿਟਿ ਗਯੋ॥੭॥ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਲੇਖੇ ਸੁ ਲਗੀਤੇ।ਜਿਨਕੇ ਸੂਤਕ ਹੈਤਿ ਭਨੀਤੇ। ਤੁਮ ਤੇ ਹੀ ਹਮ ਸੁਨਿ ਇਸ ਭਾਂਤਿ।ਤਯਾਗੇ ਕਰਮ ਜਾਨਿ ਬੱਖਯਾਤਿ॥੮॥ ਕਹਹੁ

[੧]ਪੂਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। [੨]ਦੋ ਪਾਨ(ਦੇ ਪੱਤੇ)। [੩]ਜਦ ਦੇਖੋ ਕਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ। [੪](ਬ੍ਰਿਤੀ) ਬਾਹਰ ਜਦ ਆਵੇ। [੫]ਅੱਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਪਿਤਾ ਮਰ ਗਿਆ। *ਪਾঃ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੰਚਮ। ਪਰੰਤੂ ੧੧ ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਗੁঃ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਜਿ ਸੂਤਕ ਥੋਰੋ ਰਹੈ[1]।ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਹੈ।—ਨਾਭੀਤੇ ਜਬਿ ਉਪਜਹਿਂ ਸ੍ਵਾਸ। ਤਬਿ ਤੇ ਜਨਮ ਸੁ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੯॥ਵਹਿਰ ਨਾਸਕਾ ਤੇ ਨਿਕਸਾਇ।ਤਬਿ ਤਿਨ ਕੌ ਮਰਨੋ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਸੂਤਕ ਬਿਨਾਕਰਮਕੋਸਮੈ[2]।ਰਹੇਬਿਚਾਰ,ਨਪ੍ਰਾਪਤਿਹਮੈਂ॥੧੦॥ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਮਹਿਂਨਾਮ ਅਧਾਰ। ਰਾਖਤਿ ਹੈਂ[3]' ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰ। ਸੁਨਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੂਸ਼ਨ ਹੁਇ ਰਹੇ।ਰਹੇ ਬਿਚਾਰ,ਨ ਉੱਤਰ ਲਹੇ ॥੧੧॥ ਹੁਤੋ ਪਾਠਿਕ[4] ਨਾਮ ਤਿਲੋਕਾ । ਤੋਤਾ ਮਹਿਤਾ ਜਿਸ ਮਨ ਰੋਕਾ।ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਆਇ।ਪਦ ਸਮ ਪਦਮਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥੧੨॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮੁਖ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ । 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੁਮਾਰਾ ।—ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰੋ ਲਿਵ ਲਾਈ*।ਇਸ ਤੇ ਨਹੀਂ ਨਰਕ ਮਹਿ ਜਾਈ—॥੧੩॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਰਕਨਾ[5]ਕਰੈਂ:—ਜੇ ਸਿਮਰਨਿ ਤੇ ਨਰਕ ਨ ਪਰੈਂ । ਸਭਿ ਜਗ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੋ ਲੇਤਿ। ਕਯੋਂ ਪੁਨ ਨਰਕ ਪਾਇ ਕਰਿ ਦੇਤਿ॥੧੪॥ਜੇ ਇਹ ਸਾਚੁ ਹੋਇ ਜਿਮਿ ਕਹੋ।ਕਯੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਨਰਕ ਬਨਾਵਨਿ ਚਹੇ । ਸਗਰੇ ਮੁਕਤਿ ਪਾਇਂ ਜਪਿ ਰਾਮ।ਨਿਸ਼ਫਲ ਕਰੇ ਸੁਰਗ ਕੇ ਧਾਮ॥ ੧੫ ॥ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਦੋਨਹੁ ਨਹੀਂ ਚਹੀਯਹਿ। ਜੇ ਸਿਮਰਨਿ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਲਹੀਯਹਿ' । ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ । 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਰਾਮ ਜਪਤਿ ਹੈਂ ਸਾਰੇ† ॥੧੬॥ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਅਰੁ ਮਨ ਨ ਇਕਾਗਰ । ਕਿਮ ਕਲਯਾਨਹਿਂ ਪਾਇ ਉਜਾਗਰ । ਕਹਹੁ ਦਿਜਨਿ ਸੰਗ ਏਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ । ਰਾਖਸ਼ ਗਹਯੋ[6] ਮ੍ਰਦਾਨਾ ਜਾਤਿ॥੧੭॥ਕਰਯੋ ਤੇਲ ਕੋ ਤਪਤ ਕਰਾਹਾ।ਤਿਸ ਮੈਂ ਕੌਡੇ ਪਾਵਨਿ ਚਾਹਾ । ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਨਾਮ[7] । ਸਿਮਰਯੋ ਮਰਦਾਨੇ ਸੁਖ ਧਾਮ ॥ ੧੮॥ਤਤਛਿਨ ਸੀਤਲ ਭਯੋ ਕਰਾਹਾ । ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਦਤ ਜਗ ਮਾਂਹਾ। ਕਹਹੁ ਦਿਜਨਿ ਸੋਂ ਅਬਿ ਕੇ ਜਾਇ:—ਜੇ ਤੁਮ ਸਿਮਰਯੋ ਰਾਮ ਬਨਾਇ ॥

[1]ਜੋ ਕਹੋ ਸੂਤਕ ਤਾਂ ਥੋੜਾ (ਚਿਰ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । [2]ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ । [3]ਨਾਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ । [4]ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । [5]ਨਫਰਤ(ਅ)ਹੁੱਜਤਾਂ। [6]ਫੜਿਆ ਸੀ। [7]ਉਪਦੇਸ਼ਿਆ ਹੋਯਾ ਨਾਮ।

*ਰਾਮ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਾਂਕਿ ਪਦ—ਰਾਮ—ਦਾ ਸਿਮਰਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਥਾਂ ਥਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਦ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ—ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸਦੇ ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਨਾਮ ਹਨ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ।

†ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:—ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ਕਹਿਐ ਰਾਮੁ ਨ ਹੋਇ॥ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਰਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥੧॥ ਤਥਾ—ਕਬੀਰ ਰਾਮੈ ਰਾਮ ਕਹੁ ਕਹਿਬੇ ਮਾਹਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ਏਕੁ ਅਨੇਕਹਿ ਮਿਲਿ ਗਇਆ ਏਕ ਸਮਾਨਾ ਏਕ ॥ ੧੯੧ ॥

੧੯॥ਕਰਹੁ ਤਪਾਵਨਿ ਤੇਲ ਕਰਾਹ॥ਹਮ ਤੁਮ ਪਾਵਹਿੰ ਕਰ[1] ਤਿਸ ਮਾਂਹ॥ ਇਕ ਸਮ ਸਭਿਨਿ ਰਾਮਕੋ ਸਿਮਰਨਿ।ਤੌਅਬਿ ਮਿਲਿਕੈਕੀਜਹਿ ਪਰਖਨਿ ॥੨੦॥ਜਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਿੰ ਤਪਤ ਕਰਾਹੇ[2]।ਦਹੀਯਤਿ ਨਿਤ,ਨਹਿੰ ਨਿਕ-ਸਨਿ ਪਾਹੇ। ਗੁਰਮੁਖ ਕੋ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਹਿ ਨਾਮ। ਹਰਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ,ਮਨ ਲਹਿ ਬਿਸਰਾਮ'॥੨੧॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਸੋ ਗਏ। ਪੰਡਿਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲਤ ਜਬਿ ਭਏ। ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯਹੁ ਜਬੈ। ਸੰਕਮਾਨ[3] ਦਿਜ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿਤਬੈ ॥੨੨॥ਕੂਰੇ ਭਏ ਹਾਥ ਨਹਿੰਘਾਲ॥ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪਬਿਸਾਲ॥ਤਰਕ ਕਰਨ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਮੌਨ।ਜਾਨੀ ਮਹਿਮਾ ਬਡਗੁਰ ਭੌਨ॥੨੩॥ ਇਕਸਿਖ ਜੜੀਆ ਸਾਂਈਦਾਸ।ਕਰਿ ਗੁਰ ਨਮੋ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰ-ਦਾਸ ਬਖਾਨੀ। 'ਮੈਂ ਬਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ॥੨੪॥ ਧਾਰਨ ਕਰਨੋ ਰਿਦੈ ਉਪਦੇਸ਼।ਸੇਵੌਂ ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਹਮੇਸ਼॥ਤਊ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿਬੇ ਕੇ ਕਾਲ। ਨਹਿੰ ਮਨ ਠਹਿਰਤਿ ਚਪਲ ਬਿਸਾਲ ॥੨੫॥ ਆਪ ਕਹਨੋ—ਮਨ ਕਰਹੁ ਇਕਾ-ਗਰ। ਪਠਹੁ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਉਜਾਗਰ—'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜਤਨ ਬਤਾਯੋ।'ਮਨ ਗਤਿ ਕੌ ਅਬਿ ਤੌ ਲਖਿ ਪਾਯੋ॥੨੬॥ਟਿਕੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਸਭਿ ਲੀਨੋ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਪੂਰਬ ਨਹਿੰ ਚੀਨੋ।ਜਬਿ ਮਨ ਜਾਇ ਕਿਤਹਿ ਲਖਿ ਪਾਵਹੁ[4]। ਤਬਿ ਤਿਸ* ਮਿੱਥਨਾ ਵਸਤੁ ਦਿਖਾਵਹੁ॥੨੭॥ਬਹੁਰ ਮੋਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਾਵਹੁ। ਜੇ ਚਲਿ ਜਾਵੈ ਫੇਰ ਹਟਾਵਹੁ। ਜਿਮ ਅੜੀਅਲ ਅਸੁ[5] ਕੋ ਅਸਵਾਰ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਿਹ ਅੱਗੂ ਦਿਖਾਰਿ ॥ ੨੮॥ ਮੋਰਿ ਬਹੁਰ ਬਾਗਨਿ ਕੋ ਫੇਰਹਿ। ਫੇਰ ਫੇਰਿ ਨਿਜ ਮਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰੇਰਹਿ। ਕਰਹਿ ਸੁਧਾਰਨਿ ਹਿਤ ਕੋ ਦੇਹੈ[6]।ਅਰਹਿ ਜਿ,ਤ੍ਰਾਸ ਤਾਂਹਿ ਉਪਜੈ ਹੈ ॥੨੯॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਫੇਰ ਫੇਰ[7] ਮਨ ਜੋਰਹੁ। ਸੁੱਧ ਹੋਇ ਲਹਿ ਸ੍ਵਾਦਿ, ਨ ਮੋਰਹੁ[8]'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਨ ਬਸਿ ਹੁਇ ਜੈਸੇ॥੩੦॥ ਆਪਾ ਨਹਿੰ ਜਨਾਇ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੇ ਸੇਵ ਮਹਿ ਲਾਗੇ। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਾਂਹੀ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਾਹੀਂ† ॥੩੧॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਨਿ ਕੋ ਚਾਹਾ। ਸੰਤਤਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕੇ ਪਾਹਾ। ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਸਿਖ ਸੰਗ

[1]ਹੱਥ। [2]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਰੂਪ) ਤੱਤੇ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ। [3]ਸ਼ੰਕਾ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਹਥ ਪਾਉਣੋਂ ਡਰ ਗਏ। [4]ਜਾਣ ਲਵੋ। [5]ਅੜੀ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਦਾ। [6]ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਕੇ। [7]ਮੋੜ ਮੋੜਕੇ। [8]ਜਦ ਮਨ ਸੁੱਧ ਹੋਕੇ (ਨਾਮ ਦੇ) ਸ੍ਵਾਦ ਨੂੰ ਲਹੇ ਤਦ ਫਿਰ ਨਾ ਮੋੜੋ ਭਾਵ ਲੱਗਾ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। *ਪਾ:—ਨਰਕਦ। †ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਖੇ ਇਹ ਚੌਪਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਿਸਾਲ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਮੁਖ ਜਾਲ ॥੩੨॥ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਆਦਿ ਸੇਵ ਗੁਰ ਭੀਨੇ। ਗਮਨ ਹੇਤੁ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਕੀਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ ਗੁਨਨਿ ਉਦਾਰ।ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਚਾਹਤਿ ਪਰਉਪਕਾਰ॥੩੩॥ਜਿਮ ਸੂਰਜ ਕਰ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੋ ਦੇ ਸੁਖਰਾਸਿ। ਨਿੰਦਕ ਦੁਸ਼ਟ ਉਲੂਕ ਨ ਜਾਨਹਿ। ਅੰਧ ਬਨਹਿਂ ਨਿਜ ਬੁਰਾ ਸੁ ਠਾਨਹਿ॥੩੪॥ਚਢਿ ਖਾਸੇ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲੇ।ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਮਿਲੇ। 'ਰਹਹੁ ਸਦਨ' ਦੇ ਧੀਰਜ ਤੁਰੇ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਮਗ ਚਲਿਬੋ ਕਰੇ॥੩੫॥ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਗਮਨੇ ਬਿਤ ਹੋਇ। ਉਤਰੇ ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਕੋ ਜੋਇ। ਜਹਾਂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਇਸਥਾਨ। ਤੀਰਥ ਦੇਖਯੋ ਲਾਇ ਧਿਆਨ॥੩੬॥ਨਰ ਨਾਰੀ ਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਪਾਵਨ। ਸ਼ਰਧਾ ਕਰੇ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵਨ[1]। ਮਾਰਗ ਚਲਹਿਂ ਭਾਵ ਤੇ ਪਾਵਨ[2]। ਮਿਟਹਿਂ ਰੋਗ ਗਨ, ਆਨੰਦ*ਪਾਵਨ[3]॥੩੭॥ਇਕ ਤੌ ਪਲਾਸੂਰ ਤਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ। ਖਾਨਵਾਲ ਦੂਸਰ ਕੋ ਨਾਮ। ਇਨ ਤੇ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਜਿ ਔਰ। ਲਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਰਹਿਂ[4] ਤਿਸ ਠੌਰ॥੩੮॥ਬਹੁ ਨਰ ਮਰਹਿਂ ਪਰਹਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ।ਕਰਤੇ ਦ੍ਵੈਖ ਜਾਹਿਂ ਜਮ-ਧਾਮ। ਤਿਨ ਕੋ ਮਹਾਂ ਬਿਲੋਕਯੋ ਝੇਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ॥ ੩੯ ॥ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗ੍ਰਾਮੀਨ ਹਕਾਰੇ। ਲਰਨ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਦੋਸ਼ ਉਚਾਰੇ। 'ਇਕਤੌ ਤੁਮਰੀ ਮਿਟਹਿ ਲਰਾਈ।ਦੁਤੀਏ ਧਨ ਲੇਵਹੁ ਮਨ ਭਾਈ॥੪੦॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਗੁਰ ਕੋ ਕਾਰਜ ਇਹਾਂ। ਚਤੁਰਥ ਨਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਫਲ ਮਹਾਂ। ਦੇਹੁ ਭੂਮਿਕਾ ਗੁਰਘਰ ਕੋ ਅਬਿ। ਦਰਬ ਮੋਲ ਤੇ ਲਿਹੁ ਦੁਗੁਨਾ ਲਬ[5]' ॥੪੧॥ ਖਾਨ ਵਾਲ ਕੇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ।ਪਲਾਸੂਰ ਰੰਘਰ ਬੱਖਯਾਤ।–ਮਿਟੈ ਕਲਹਿ– ਸਭਿ ਨੇ ਮਨ ਜਾਨਯੋ।ਕਹਿਬੋ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਮਾਨਯੋ॥੪੨॥ਦੀਏ ਰਜਤ-ਪਣ ਲੱਛ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਅਧਿਕ ਸਹੰਸ੍ਰ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਿ[6]। ਲਈ ਭੂਮਿਕਾ ਮੋਲ ਘਨੇਰੀ।ਦੀਨਸਿ ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥੪੩॥ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਚਿਤਵਹਿਂ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਮਹਾਨ। ਜਿਮ ਸੂਰਜ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੁਖ ਦੇਤਿ।ਦੁਖਦ ਅੰਧੇਰਾ ਜਗਹਰਿ ਲੇਤਿ॥੪੪॥ਜਥਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਿਜ ਕਰ ਕਰਿ ਕੈ[7]।ਸਭਿ ਔਸ਼ਧਿ[8] ਮਹਿਂ ਰਸਕੋ ਭਰਿਕੈ।ਜਿਸ ਤੇ ਜੀਵ ਤ੍ਰਿਪਤ ਜਗਹੋਇ।

[1]ਪਾਵਨਗੇ। [2]ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਚੱਲਣਗੇ। [3]ਪਾਵਨਗੇ। [4]ਲੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। [5](ਜੇ) ਲੋਭ ਹੈ। [6]ਇਕ ਲੱਖ ਸਤਵੰਜਾ ਹਜ਼ਾਰ। [7]ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਰਨਾ ਕਰਕੇ। [8]ਭਾਵ, ਦਵਾਈ ਦੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ। *ਪਾ:–ਆਦਿਕ=ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪਾਵਨਾ ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ।

ਤਥਾ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਹਿਤ ਸਭਿ ਕੋਇ[1] ॥੪੫॥ ਤਾਲ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਚਹਿ ਲਾਯੋ।ਸਕਲ ਮਸੰਦਨਿ ਸਾਥ ਬਤਾਯੋ।ਲਗੇਕਰਾਵਨਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤਯਾਰੀ। ਲਗੇ ਮਜੂਰ ਕਰੇਂ ਗਨ ਕਾਰੀ ॥੪੬॥ ਚੂਨਾ ਅਧਿਕ ਈਂਟਕਾ ਹੇਤੁ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਗਨ ਧਨ ਦੇਤਿ। ਪੁਨਹਿ ਖਨਨ ਹਿਤ ਕਰਨਿ ਮਹੂਰਤ*। ਭਏ ਤਯਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਪੂਰਤਿ॥੪੭॥ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਘਨੋ ਕਰਵਾਯੋ।ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਤਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੁਲਾਯੋ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੇ ਉਤਸਾਹ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਿੱਖਯ ਮਨ ਮਾਂਹਿ॥੪੮॥ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਅਧਿਕ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਬੋਲੇ ਬਾਕ'ਕਰਹੁ ਅਰਦਾਸ'।ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਕਹੁ ਕਿਧ ਖਰਯੋ।ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਬਿਖੈ ਚਿਤ ਜੁਰਯੋ॥੪੯॥ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਸਿੱਖਯ ਮਹਾਨਾ।ਕਰਤਲ ਫਲ ਸਮ ਰੂਪ ਸੁ ਜਾਨਾ[2]।ਰਾਤਿ ਦਯੋਸ ਜਿਸ ਰਹੈ ਸਮਾਧਿ। ਦਾਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਜੁਤ ਰਿਦਾ ਅਗਾਧਿ॥੫੦॥ਖਰੋ ਭਯੋ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।ਹਿਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨਿ ਸੁਖਕਾਰੀ।ਖੱਤ੍ਰੀ ਇਕ ਦੇਵੀਚੰਦ ਨਾਮ।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਧਾਮ ॥੫੧॥ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਵਾ।ਏਕ ਰੁਪੱਯੋ ਤਾਂਹਿ ਤੁਰਾਵਾ[3]। ਆਧੇ ਟਕੇ ਰਾਖਿ ਨਿਜ ਪਾਸ।ਅਰਧ ਲਏ ਹਿਤ ਗੁਰ ਅਰਦਾਸ ॥੫੨॥ ਗੁਰ ਕੈ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ਧਰੇ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬੈਠਨਿ ਕਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਵਿਲੋਕਿ ਉਚਾਰੀ।'ਭਾਈ ਬੁੱਢਾਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ॥੫੩॥ਪੂਰਨ ਤਾਲਸਕਲ ਬਿਧਿਹੋਇ। ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੇ ਆਇ ਨ ਕੋਇ[4]। ਆਧੀ ਭੇਟ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਆਈ। ਆਧੋ ਰਹੈ ਇਹੀ ਲਖਿ ਪਾਈ॥੫੪॥ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਕੀ ਜਥਾ ਰਜਾਇ। ਹੋਇ ਤਥਾ ਨਹਿ ਅਪਰ ਉਪਾਇ'।ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਤਿਹਾਵਲ ਕੇਰੀ। ਸਿਮਰੇ ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੫੫॥ ਕਰਯੋ ਮਹੂਰਤ ਖਨਨਿ ਲਗਾਏ। ਸਿੱਖਯ ਮਿਹਨਤੀ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਤੀਰਥ ਕੀ ਸੁ ਹੋਨਿ ਲਗਿ ਕਾਰੀ[5]। ਕਾਰੀਗਰ ਬੁਲਾਇ ਮਤਿਭਾਰੀ ॥ ੫੬ ॥ ਈਂਟਨਿ ਕੇ ਆਵੇ ਲਗਵਾਏ। ਚੂਨਾ ਤਯਾਰ ਕਰਹਿਂ ਸਮੁਦਾਏ।ਤਾਲ ਬਿਸਾਲ ਅਰੰਭਨਿ ਕੀਨਾ।ਮਨੋ ਮਾਨਸਰ ਹੋਇ ਨਵੀਨਾ।

[1]ਸਭ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਵਿਖੇ ਫਲ ਵਾਂਗ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਨੂੰ (ਜਿਸਨੇ) ਜਾਣਿਆ ਹੈ। [3]ਭੁਨਾਇਆ। [4]ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੀ। [5]ਕਾਰ।

*ਮਹੂਰਤ ਦਾ ਭਾਵ ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸਾ ਸੁਧਾਕੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅਰੰਭਿਆ। ੧੭ ਵੈਸਾਖ ਸੰਃ ੧੬੪੭ ਬਿਃ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਤੇ ਨਗਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਧਰੀ। (ਖਾਃ ਤਵਾਃ)

੫੭ ॥ ਸ਼ਿਲਪੀ[1] ਲਗੇ ਚਿਨਨਿ ਸੋਪਾਨਿ[2]। ਲਾਵਹਿਂ ਚੂਨੋ ਈਟ ਮਹਾਨ। ਕਹ੍ਯੋ ਮਸੰਦਨਿ ਸੋਂ ਗੁਰ ਬੈਨ। 'ਕਰਵਾਵਹੁ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਭ ਦੇਨ[3] ॥੫੮॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਤੋਟਿ ਨ ਕਾਈ।ਮਿਹਨਤ ਦੇਹੁ ਮਜੂਰ ਸਵਾਈ।ਜਿਸਤੇ ਹੋਇ ਅਖਲ ਇਹੁ ਤਾਲ। ਤਥਾ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਸੁਮਤਿ ਸੰਭਾਲ'॥੫੯॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿਕਰਾਇਂ* ਬਡੇਰਾ[4]। ਸ਼ਿਲਪਨਿ ਤੇ ਸੁ ਕਰਾਵਤਿ ਰਹੈਂ।'ਚੂਨਾ ਈਟ ਪੁਚਾਵਹੁ'ਕਹੈਂ॥੬੦॥ਕਬਿ ਕਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਖਹਿ ਜਾਈ। ਲਗੇ ਕਾਰ ਜਹਿਂ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਈ। ਨਿਜ ਕੱਲ੍ਯਾਨਚਹੈਂ ਕਰਿ ਸੇਵਾ।ਜਿਸਤੇ ਹੁਇਂਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ॥੬੧॥ਇਸਬਿਧਿ ਕੇਤੇ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਉਪਕਾਰ ਕਰਾਏ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਬਨਹਿ ਸੁਪਾਨ। ਨਰਨਿ ਭੀਰ ਬਹੁ ਹੁਇ ਤਿਸ ਥਾਨ॥੬੨॥ ਆਵਹਿ ਸੰਗਤਿ ਕਾਬਲ ਕੇਰੀ। ਬਲੇਖ ਬੁਖਾਰੇ ਨਗਰ ਘਨੇਰੀ। ਪੰਨੀਘੇਪ ਪਿਸ਼ੌਰ ਜਿ ਬਾਸੀ। ਪੁਰਿ ਮੁਲਤਾਨ,ਸ਼ਿਕਾਰ ਪੁਰਾ ਸੀ ॥ ੬੩ ॥ ਇਤ ਦੱਖਣ ਅਰ ਪੂਰਬ ਕੇਰੀ। ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ੇ ਆਇ ਬਡੇਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਸ਼ ਗਿਨੀਅਹਿ ਜਗ ਕੇਰੇ। ਜੇ ਆਵਤਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ ॥੬੪॥ ਤੀਰਥ ਕਾਰ ਕਰਹਿ ਸੋ ਆਇ।ਤਿਸ ਪਰ ਹੋਵਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਸਿਵਾਇ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਦੇਖਹਿ ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ। ਖਨਹਿਂ ਕਾਰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਨਰ ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ ॥ ੬੫ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤੇ ਮਾਸ ਬਿਤਾਏ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਸੋਪਾਨ ਬਨਾਏ।ਕੇਤਿਕ ਖਨੀ ਭੂਮਕਾ ਤਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਕਾਮ–ਤੀਰਥ ਹੁਇ ਮਹਾਂ–[5] ॥ ੬੬ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਤਰਨ ਤਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੭ ॥

੬੮. [ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਰੋਵਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਤੀਰਥ ਬਨਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਤਗੀਦ। ਆਪ ਆਪਨੇ ਕਾਜ ਕਰਿ ਸੰਧ੍ਯਾ ਹੋਤ ਰਸੀਦ[6] ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਧਿ ਸਭ ਲਹੈਂ।'ਕਰਹੁ ਭਲੇ ਤੂਰਨ' ਤਿਨ ਕਹੈਂ। ਈਂਟਨਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ ਪਜਾਵੈ। ਬਹੁ ਨਰ ਲਾਗੇ ਤਿਨਹਿ ਖਕਾਵੈਂ॥੨॥ ਤਹਾਂ ਨੂਰਦੀਂ ਤੁਰਕ ਹੰਕਾਰੀ। ਸਿਫਤੀ ਪਰਵਦਿਗਾਰ[7] ਬਿਸਾਰੀ। ਹੁਤੋ ਤਹਾਂ ਤੇ ਕੋਸ

---

[1]ਕਾਰੀਗਰ। [2]ਪੌੜੀਆਂ। [3]ਦੇਕੇ (ਪਦਾਰਥ)। [4]ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਵੱਡਾ ਨਿਕਲਵਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਤਲਾ)। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਇਹ ਬੜਾ ਤੀਰਥ ਹੋਵੇ। [6]ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ (ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ) (ਅ) ਜਾਂ ਸੰਧ੍ਯਾ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ (ਲਿਖਾਕੇ) ਰਸੀਦ (ਹੁੱਕਾ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [7]ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ। *ਪਾ:–ਕਾਜ ਕਰਾਇਂ। ਕੋ ਜਿ ਕਰਾਇਂ।

ਅਢਾਈ। ਚਿਨਵਾਵਤਿ ਸੋ ਅਪਨਿ ਸਰਾਈ ॥੩॥ ਰਹਿਤੋ ਹੁਤੋ ਦਿਲੀਸ਼ੁਰ
ਤੀਰ। ਯਾਂਤੇ ਗਰਬਤਿ ਮੂਢ ਅਧੀਰ। ਤਿਸਕੇ ਚਿਨਤਿ ਈਂਟ ਥਰ ਗਈ।
ਕਿਤ ਤੇ ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ ਭਈ॥੪॥ਅਟਕ ਰਹੀ ਤਿਸ ਕਾਰ ਉਸਾਰੀ[1]।
ਖੋਜਿ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੀ। ਤਬਿ ਕਿਸਹੂੰ ਨੇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ।
'ਸੁਨਹੁ ਕਾਜ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਲਹ੍ਯੋ॥੫॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਨੰਦ। ਕਰਿਵਾ-
ਵਤਿ ਹੈਂ ਤਾਲ ਬਿਲੰਦ।ਤਿਨਕੇ ਆਵੇ ਭਏ ਤਯਾਰ।ਬਡੀ ਈਂਟਕਾ ਪਾਕੀ
ਸਾਰ॥੬॥ ਸੋ ਅਨਵਾਇ ਲੇਹੁ ਇਸ ਥਾਨ।ਸਰੈ ਕਾਰ ਤੁਮਰੋ ਹਿਤ ਠਾਨਿ[2]।
ਅਪਰ ਨਿਕਟਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹਿਂ ਆਵੈ।ਦੂਰਿ ਹੋਹਿਂ ਤੌ ਕੌਨ ਸੁ ਲ੍ਯਾਵੈ'॥੭॥
ਖੋਜਾ ਨੂਰ ਦੀਨ ਸੁਨਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਨਹੀਂ ਬਾਕ ਲ੍ਯਾਵਨਿ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। ਹੁਤੋ
ਅਮਾਨਤ ਖਾਨ ਪਠਾਨ।ਸੋ ਭੀ ਚਿਨਵਾਵਤਿ ਇਕ ਥਾਨ॥੮॥ਹੁਤੋ ਤਰਨ-
ਤਾਰਨ ਜੀ ਨੇਰੋ।ਰਹਤਿ ਈਂਟਕਾ ਚਿਨਨਿ ਘਨੇਰੋ[3]। ਗ੍ਰਾਮ ਨੂਰੰਗਾ ਬਾਦ
ਮਝਾਰ।ਰਾਹਕ ਬਸਤਿ ਧਨਾਢ ਉਦਾਰ॥੯॥ਤਿਸਕੋ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ ਪਠਾਨ।
'ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਈਂਟਕਾ ਪਾਨ ?। ਮੈਂ ਸਰਾਇ ਅਬਿ ਲਾਗਿ ਬਨਾਵਨਿ।
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੀਨਸਿ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਕਹੁ ਦਿਜ
ਥਾਨ।ਨਿਜ ਨਾਮਨਿ ਪਰ ਕਰਹਿ ਮਕਾਨ।ਨੂਰਦੀਨ ਖੋਜੇ ਢਿਗ ਜਾਇ[4]।
ਦੇਹਿ ਈਂਟ, ਕੈ ਦੇਹਿ ਬਤਾਇ'॥੧੧॥ ਸੁਨਤਿ ਚੌਧਰੀ ਕਰਿ ਅਹਿਲਾਦ।
ਗ੍ਰਾਮ ਜੁ ਬਸੈ[5] ਨੂਰੰਗਾਬਾਦ।–ਇਸਕੈ ਆਇ ਈਂਟਕਾ ਹਾਥ। ਮੈਂ ਭੀ ਲੇਊਂ
ਇੱਛਤਿ ਸਾਥ[6]–॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਨੂਰਦੀਨ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਜਹਾਂ ਸਰਾਇ
ਚਿਨਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਕਹੀ ਅਮਾਨਤ ਖਾਂ ਕੀ ਬਾਤ। ਸੁਨਿਕੈ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸਮ
ਮੁਸਕਾਤ[7]॥੧੩॥'ਹਮ ਕੋ ਤੁਮ ਤੇ ਚਾਹਿ ਘਨੇਰੀ।ਕਰਹਿਂ ਟੋਰ ਬਹੁ ਥਾਨਨਿ
ਹੇਰੀ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ ਹਿੰਦੂ ਬਿਸਾਲ। ਸੋ ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਇਹ ਠਾਂ ਤਾਲ
॥੧੪॥ ਆਵੇ ਤਿਨਹੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗਵਾਏ। ਬਡੀ ਈਂਟ ਅਰੁ ਭਲੇ ਪਕਾਏ।
ਖਾਨ ਕਾਜ ਅਰੁ ਹੋਇ ਹਮਾਰੋ।ਮਿਲਿ ਕੈ ਲਿਹੁ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰੋ॥੧੫॥
–ਦੇਹੁ ਉਧਾਰੀ–ਕਹਿਕੈ ਲੇਹੁ।ਜਬਰੀ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰੈਂ ਨ ਕੇਹੁ'।ਇਮ ਮਸਲਤ

---

[1]ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਕਾਰ। [2]ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਸਰ ਜਾਏਗਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ (ਇਹ ਬਾਤ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ)। [3]ਚਿਨਣੇ ਲਈ ਬਹੁਤੀਆਂ। [4](ਪਠਾਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ) ਕਿ ਤੂੰ ਨੂਰ ਦੀਨ ਖੋਜੇ ਪਾਸ ਜਾਹ। [5]ਬਸਦਾ ਸੀ। [6]ਨਾਲ ਹੀ ਲੋੜ ਮੂਜਬ ਮੈਂ ਬੀ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ। [7]ਸਮਾਨ ਭਾਵ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹੱਸਕੇ।

ਕਰਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ॥ਵਿਰਤਿ[1] ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਠਹਿਰਾਹੀ॥੧੬॥ ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਲਿਏ ਪਜਾਵੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਈਂਟ ਢੁਵਾਵੇ। ਸਿੱਖ ਕੁਲਾਲ ਆਇਗੁਰ ਪਾਸ।ਹਾਥ ਜੋਰਿਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ॥੧੭॥'ਤੁਰਕਸਮੂਹਵਹਿਰ ਚਲਿ ਆਏ। ਹੁਕਮ ਕਰਤਿ ਹਮ ਸਾਥ ਅਲਾਏ।--ਨੂਰੋ ਦੀਨ ਅਮਾਨਤ ਖਾਨ।ਦੋਨਹੁ ਨਿਕਟ ਚਿਨਾਇਂ ਮਕਾਨ॥੧੮॥ਚਾਹਿ ਈਂਟਕਾ ਤਿਨ ਕਹੁ ਭਈ। ਕਰਿ ਉਧਾਰ ਤੁਮਤੇ ਹਮ ਲਈ -। ਇਹ ਕਹਿ ਲਗੇ ਲਦਾਵਨਿ ਗਾਡੇ। ਗਿਨਤੀ ਮਿਨਤੀ ਦੀਨਸਿ ਛਾਡੇ' ॥੧੯॥ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ।'ਹਮ ਕੋ ਕਨਾ ਹੈ ਗਿਨਤੀ ਸਾਥ।ਜਹਾਂ ਈਟਕਾ ਲਗੈ ਹਮਾਰੀ। ਤਹਿਂ ਕੀ ਲਆਵਹਿਂ ਜੜਾਂ ਉਖਾਰੀ ॥੨੦॥ ਸਰਬ ਕੋਟ ਚਹੁ ਗਿਰਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਢਹਿ ਆਵਹਿ ਇਹ ਠਾਂ ਜਿਸਕਾਲਾ।ਤਬਿਇਹ ਪੂਰਨਹੋਇਤੜਾਗ॥ਕਰਹਿ ਸਿੱਖ ਮੇਰੋ ਬਡ ਭਾਗ॥੨੧॥ ਤੁਰਕ ਸਕਲ ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਹਿ। ਸਨਮੁਖ ਲੜਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਮਾਰਹਿ। ਬ੍ਰਿਧਹਿ ਤੇਜ ਹਿੰਦਨਿ ਕੋ ਜੋਰ। ਤਬਿ ਇਹ ਤਾਲ ਹੋਇ ਚਹੂੰ ਓਰ ॥੨੨॥ ਮੇਲਾ ਹੋਇ ਅਮੱਸ੍ਯਾ ਭਾਰੀ। ਲਹੈਂ ਕਾਮਨਾ ਲੋਕ ਉਦਾਰੀ।ਰੋਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਬਰਜਨਿ ਕਰਿਹੀਂ।ਨਾਮ–ਤਰਨਤਾਰਨ- ਸੁ ਉਚਰਿ ਹੀਂ॥੨੩॥ਦਰਸ ਮਾਸ ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਪਦ[2]ਜੋਇ।ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਇਸ ਕੋ ਹੋਇ।ਸਗਰੇ ਪਾਪ ਬਿਦਾਰਨਿ ਕਰੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਜੋ ਧਰੈ' ॥੨੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੂਸ਼ਨ ਰਹੇ।ਚਲਨਿ ਭੋਰ ਕੋ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਹੇ।ਤਿਸ ਦਿਨ ਡੇਰੋ ਤਹੀਂ ਟਿਕਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬ੍ਰਿਧਾਇ॥੨੫॥ਨਹੀਂ ਸ੍ਰਾਪ ਤਬਿ ਕ੍ਰੂਰ ਉਚਾਰਸਿ।ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਗਧ ਹ੍ਵੈ ਛਾਰਸਿ।ਛਿਮਾਵਾਨ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੂਪ।ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਧੀਰ ਅਨੂਪ॥੨੬॥ਸਮ ਦਮ ਕੇ ਜੁਤ ਰਿਦਾ ਉਦਾਰ। ਧਰਮ ਆਤਮਾ ਸਹਤ ਬਿਚਾਰ। ਮਨਹੁ ਧਰਮ ਕੀ ਧੁਜਾ ਸਰੀਰ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਪਰਮ ਅਭੀਰ[3] ॥੨੭॥ ਜਮ ਬਸਿ ਜੀਵ ਨਰਕ ਮੈ ਪਰਤੇ।ਤਿਨ੍ਹੈ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕਰੁਨਾ ਕਰਤੇ।ਭਲੇ ਪੰਥ ਪਰ ਸੁਖਕੋ ਪਾਵੈਂ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਜੌਂਤ ਬਨਾਵੈਂ॥੨੮॥ਤੀਰਥ ਕੀ ਤਬਿ ਕਾਰ ਹਟਾਇ। ਲਖ੍ਯੋ[4] ਭਵਿੱਖ੍ਯਤ ਜਿਮ ਹ੍ਵੈ ਜਾਇ।ਅਜਰ ਜਰਨ ਨਿਸਠਤਿ[5]ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ।ਮੋਹ ਬਿਦਾਰਨਿ ਉਚਰਤਿ ਬਾਨੀ॥੨੯॥ਨੈਨ ਰਸੀਲੇ ਕਰੁਨਾ ਰਸੇ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰਹੇ ਨਿਤ ਬਸੇ। ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਬਰ ਤਖਤ ਬਿਰਾਜੇ। ਦਰਸਹਿਂ ਸਹਿ

[1]ਵੇਹੇ ਦੀ ਉਜਰਤ। [2]ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੱਸ੍ਯਾ। [3]ਮਹਾਨ ਸੂਰਮੇ। [4]ਜਾਣਿਆਂ। [5]ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, [5]ਪੂਰਨ ਸਿੱਧ ਅਵਸਥਾ [ਸਿਂਸ: ਨਿਸ਼੍ਠ]।

ਸ਼ਰਧਾ ਅਘ ਭਾਜੇ॥੩੦॥ਨੂਰੋ ਦੀਨ ਅਮਾਨਤ ਖਾਨ। ਤਿਨਹੁੰ ਸੁਨੀ ਸੁਧਿ ਸਗਰੀ ਕਾਨ।'ਤੀਰਥ ਕਰਿਬੇ ਤੇ ਹਟਿ ਰਹੇ। ਕੂਚ ਕਰਨਿ ਚਲਿਬੇ ਚਿਤ ਚਹੇ॥੩੧॥ਮਿਲਿਦੋਨੋ ਇਕ ਮਨੁਜ ਪਠਾਵਾ॥--ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨੈ ਨਹਿਂ--ਚਿਤ ਡਰ ਪਾਵਾ॥ਆਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਹਯੋ ਅਗਾਰੀ।'ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਬਰਜੀ ਤਾਲ ਉਸਾਰੀ*॥ ੩੨॥ ਜਿਤਿਕ ਪਜਾਵੇ ਪਰ ਲਗਿ ਦਰਬਾ। ਕਹਿ ਹਮ ਤੇ ਅਬਿ ਲੀਜਹਿ ਸਰਬ॥ਅਪਰ ਈਂਟਕਾ ਦੇਹੁ ਚਵਾਇ।ਕਰਤਿ ਕਾਰ[1] ਸਗਰੀ ਪਕ ਜਾਇ॥ ੩੩॥ਆਗੇ ਕੋ ਹਮ ਲੇਹਿਂ ਨ ਕੋਈ। ਬੈਠੇ ਰਚਹੁ ਅਪਨਿ ਸਰ ਜੋਈ। ਬਨੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹਮ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਦੇਸ਼[2] ਜੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਉਚਾਰੀ ॥੩੪॥--ਕਰਹੁ ਸਰਾਇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਤਯਾਰੇ--।ਯਾਂਤੇ ਆਵੇ ਲਏ ਤੁਮਾਰੇ।ਤਿਸਕੋ ਲੀਜੈ ਮੋਲ ਸਵਾਯਾ। ਦਿਹੁ ਆਇਸੁ ਪੁਨ ਲਗਹਿਂ ਪਜਾਯਾ'॥੩੫॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ 'ਕਰਯੋ ਮੋਲ ਬਲ ਲਾਇ ਮਹਾਨ[3]। ਸੋਈ ਮੋਲ ਦੇਹਿਂ ਹਮ ਤੁਮੈ।ਜਬਿ ਹੀ ਆਇ ਜਾਇਗੋ ਸਮੈ॥੩੬॥ਹਮਰੇ ਸਿਖ ਹੈਂ ਹੈਂ ਬਲਿਭਾਰੀ। ਨਿਜ ਬਲ ਕਰਿ ਲੇਂ ਨੀਵ ਉਖਾਰੀ।ਢਹੈਂ ਸਦਨ ਜੇ ਪਾਕ ਬਨਾਇ। ਇਹੀ ਈਂਟਕਾ ਲਾਗਹਿਂ ਆਇ†॥੩੭॥ਜਿਮ ਬਲ ਮੋਲ[4] ਤੁਮਹੁ ਨੇ ਦੀਨਿ।ਈਂਟ ਪਜਾਵਨਿ ਕੀ ਸਭਿ ਲੀਨਿ। ਸੋ ਬਲ ਮੋਲ ਦੇਹਿੰਗੇ ਤੁਮ ਕੋ। ਤਬੈ ਤਯਾਰ ਤੀਰਥ ਹੁਇ ਹਮ ਕੋ ॥੩੮॥ ਅਬਿ ਤੇ ਜਾਇ ਕਹਹੁ ਇਹ ਬਾਤ। ਤੀਰਥ ਬਨਹਿ ਤੁਰਕ ਕਰ ਘਾਤਿ[5]'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਿਸ ਜੁਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬੈਨ।ਗਮਨਯੋ ਸੋ ਨਰ ਕਰਿ ਤਰ ਨੈਨ॥੩੯॥ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਸਭਿ ਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਈ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨੂਰਦੀਨ ਰਿਸ ਖਾਈ।'ਕਯਾ ਕਰਿ ਲੇਹਿ ਕਹੈ ਜੋ ਐਸੇ'।ਲਗਯੋ ਚਿਨਾਵਨਿ ਮੂਰਖ[6] ਤੈਸੇ ॥ ੪੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਹਟਿ ਆਏ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਬਿਖੇ ਸੁਹਾਏ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਸੰਗ ਮਿਲੇ। ਅੰਕ ਬਿਠਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ

[1]ਭਾਵ ਤਲਾ ਦੀ ਗਾਰ ਕਢਦਿਆਂ ਤਕ। [2]ਹੁਕਮ। [3]ਬਹੁਤ ਬਲ ਦਾ ਲਾਵਣਾ ਰੂਪ ਮੁੱਲ ਤੁਸਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। [4]ਬਲ ਰੂਪ ਮੁੱਲ। [5]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [6]ਭਾਵ ਨੂਰ ਦੀਨ।

*ਇਸਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆਂ ਯਾ ਸਰੋਵਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਨਿਆਂ ਗਿਆ। ਤਾਲ ਦਾ ਕੁਛ ਹਿਸਾ ਪੱਕਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇੱਟਾਂ ਲੁੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

†੧੮੨੩ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਫੈਜ਼ੁੱਲਾ ਪੁਰੀਏ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ, ਰਾਮਗੜੀਏ ਨੇ ਇਹ ਵਾਕ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ। ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸੇਵਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕੰਵਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣਵਾਯਾ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ।

ਭੁਲੇ॥੪੧॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਸਿਖ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। ਦਰਸਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੋਸ਼ ਨਿਕੰਦਨ।ਭਈ ਰੈਨ ਮੰਦਰ ਨਿਜ ਗਏ।ਮਿਲੇ ਸਕਲ ਆਨੰਦ ਮਨ ਭਏ ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਤਰਨ ਤਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥੬੮॥

੬੯. [ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਏਕ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਗੁਰਮੁਖ ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ 'ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਾਮ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਸਿਖ[1] ਮਾਨਹਿਂ ਭਾਨਾ। ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ ਦਿਖਿ ਦੁਖ ਹਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਪੁਰ ਗੁਜਰਾਤ ਸੁਨਾਮ ਭਿਖਾਰੀ*॥੨॥ਤਿਹ ਦਰਸਹੁ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨ।ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰ ਬਚ ਮਾਨਿ ਮਹਾਨਾ[2]'। ਚਲਯੋ ਬਿਚਾਰਤਿ –ਸਿਖ ਬਡ ਹੋਇ।ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਬਤਾਯਹੁ ਜੋਇ॥੩॥ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਣਾ ਕਿਮ ਮਾਨਤਿ ਰਹੈ। ਕਹਾਂ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੱਤ† ਕੋ ਲਹੈ[3]–।ਮਗ ਉਲੰਘ ਪਹੁੰਚਯੋ ਗੁਜਰਾਤ।ਨਾਮ ਭਿਖਾਰੀ ਪੂਛਯੋ ਜਾਤਿ॥੪॥ਗ੍ਰਿਹ ਮੈਂ ਗਯੋ ਸੁ ਮੰਗਲ ਹੇਰਾ[4]। ਗਾਵੈਂ ਤ੍ਰਿਯਾ ਬਯਾਹੁ ਸੁਤ ਕੇਰਾ। ਕਿਰਤ ਕਮਾਵਤਿ ਪਿਖਯੋ ਭਿਖਾਰੀ। ਸੀਵਤਿ ਸਤਰੰਜੀ ਜੋ ਫਾਰੀ[5] ॥੫॥ 'ਪੈਰੀ ਪੈਨਾ' ਕਹਿ ਥਿਰ[6] ਗੁਰਮੁਖ। 'ਪਠਯੋ ਮੋਹਿ ਗੁਰ ਨੇ ਭੋ ਸਨਮੁਖ!'। ਸੁਨਤਿ ਭਿਖਾਰੀ ਉਠਿ ਸਨਮਾਨਾ। ਨਮਹਿ ਕੀਨਿ ਬੈਠਾਵਨਿ ਠਾਨਾ ॥੬॥ ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਲਾਗਯੋ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਗੁਰਮੁਖ ਉਰ ਬਿਸਮਾਇ ਬਿਸਾਲਾ।ਲਖਯੋ ਭਿਖਾਰੀ ਨੇ ਮਨ ਤਾਹੂੰ। ਉਠਯੋ ਪਕਰ ਕੈ ਤਿਸ ਕੀ ਬਾਹੂੰ॥੭॥ ਸੌਜ ਬਯਾਹ ਕੀ ਲਗਯੋ ਦਿਖਾਵਨਿ। 'ਇਹ ਸੁਤ ਹਿਤ ਕਿਯ ਬਸਤ੍ਰ ਸਿਵਾਵਨਿ। ਇਹ ਭੂਖਨ ਕੋ ਗਵੈ[7] ਸੁਨਾਰਾ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨੂਖਾ ਕੇਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ ॥੮॥ ਇਹਾਂ ਪਰੀ ਪਿਖਿ ਅਧਿਕ ਮਿਠਾਈ। ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਹਿਂ ਹਲਵਾਈ। ਆਗੈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਤ ਕੀ ਤਯਾਰੀ। ਖਫਨ ਰੁ ਸੀਢੀ[8] ਧਰੀ ਸੁਧਾਰੀ'॥੯॥ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਿਸਮਤਿ ਪੂਛਨ ਕਰਯੋ।'ਇਹ ਸਮਾਜ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਧਰਯੋ'?।ਕਹਯੋ ਭਿਖਾਰੀ 'ਫੇਰ ਬਤਾਵੈਂ।ਜਬਿ ਸਮਾਜ ਇਹੁ ਕਾਰਜ ਆਵੈ[9]'॥੧੦॥ਇਮ ਕਹਿ ਆਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸਥਾਨ। ਸਤਰੰਜੀ ਕੋ

[1]ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸਿਖ(ਜੋ)। [2]ਬਹੁਤ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ। [3]ਕੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਉਪਜੀਵਕਾ ਤੋਰਦਾ ਹੈ। [4]ਉਤਸਾਹ ਦੇਖਿਆ। [5]ਦਰੀ ਜੋ ਪਾਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। [6]ਬੈਠਿਆ। [7]ਘੜਦਾ ਹੈ। [8]ਸਿੜ੍ਹੀ, ਤਖਤਾ। [9]ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਕੰਮ ਆਵੇਗੀ। *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ੧੧ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤ੍ਰੇਵੈਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। †ਪਾ:–ਕਿਰਤ ਕਰ ਬਿਤ।

ਸਿਯਤਿ ਮਹਾਨ।ਗੁਰਮੁਖ ਬਿਸਮਤਿ ਉਰਮੈਂ ਰਹ੍ਯੋ।–ਸਤਿਗੁਰਨੇ ਇਸਕੋ ਜਸੁ ਕਹ੍ਯੋ ॥੧੧॥ ਗ੍ਰਿਹ ਕੈ ਧੰਧੇ ਪਚੀ[1] ਮਹਾਨਾ। ਕਰਹਿ ਭਗਤਿ ਕਿਮ ਮਾਨਹਿੰ ਭਾਨਾ–। ਨਿਸਾ ਭਈ ਕਿਯ ਸੇਵ ਭਿਖਾਰੀ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਦਿਯ ਸੇਜ ਸੁਖਾਰੀ॥੧੨॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਤਬਿ ਚਢੀ ਜਨੇਤ। ਆਨ੍ਯੋ ਸੁਤ ਕਰਿ ਨੁਖਾ ਸਮੇਤ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੇ ਬਾਜੇ ਬਜਵਾਏ। ਬ੍ਯਾਹ ਸਮਾਜ ਸਕਲ ਕਰਿ ਆਏ ॥੧੩॥ਸਦਨ ਆਇ ਦਿਨ ਦ੍ਵੈ ਕ ਬਿਤੇ ਜਬਿ।ਸੂਲ ਉਠੇ ਨਿਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰ੍ਯੋ ਤਬਿ।ਗਾਵਤਿ ਹੁਤੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸੋ ਰੋਈ।ਖਫਨ ਜੁ ਲੀਨਿ ਭਿਖਾਰੀ ਸੋਈ॥੧੪॥ ਤਿਸ ਸੀਢੀ ਪਰ ਪਾਯਹੁ ਨੰਦ।ਦਾਹੁ ਕਰ੍ਯੋ ਕਰਿ ਕਾਠ ਬਿਲੰਦ।ਕਿਰਤਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਰਤਾਯੋ। ਬ੍ਰਿਤਿ ਜਿਹ ਸਮ ਹਟਿ ਕਰਿ ਘਰ ਆਯੋ॥੧੫॥ ਸਤਰੰਜੀ ਜੋ ਸਿਯਤਿ[2] ਛਸਾਈ।ਲੋਕ ਆਇ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਈ॥ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਗੁਰਮੁਖ ਰਹ੍ਯੋ ਨਿਹਾਰਤਿ।ਭਾ ਅਚਰਜ ਇਹ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ॥੧੬॥ਪਿਖਿ ਨਿਸ ਬਿਖੈ ਇਕਾਂਤ ਭਿਖਾਰੀ।ਮਿਲਿ ਗੁਰਮੁਖ ਤਬਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਸੁਤ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਨਤਿ ਜੋ ਉਰ ਮੈਂ।ਨੁਖਾ ਵ੍ਯਾਹਿ ਕ੍ਯੋਂ ਆਨੀ ਘਰ ਮੈਂ?॥੧੭॥ ਖਰਚ੍ਯੋ ਧਨ ਉਤਸਵ ਬਹੁ ਕਰ੍ਯੋ। ਦਿਨ ਦੋ ਇਕ ਮਹਿੰ ਸਭਿ ਪਰਹਰ੍ਯੋ। ਭੁਵ ਮਹਿੰ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿ ਹੁਤੀ ਇਤੀ ਨਾ।ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜਾਚਤਿ ਹੁਇ ਦੀਨ॥ ੧੮॥ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਸਿਦਕ ਪਿਖਿ ਤੇਰਾ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਯਨਿ ਬਰ ਦੇਤਿ ਅਛੇਰਾ। ਸੰਕਟ ਹੋਤਿ ਨ ਏਤੋ ਘਰ ਮੈਂ।ਰੁਦਤਿ ਕੁਟੰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮੈਂ॥੧੯॥ ਇਹੁ ਸੰਸੈ ਮਨ ਮੋਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਤ ਸਹਿ[3] ਕਸ਼ਟ ਕਰਾਲਾ'। ਸੁਨਤਿ ਭਿਖਾਰੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਇਹ ਮਨਮੁਖ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੀ॥੨੦॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰੈ।ਤਿਸ ਮਹਿ ਦੁਖ ਸੰਸੈ ਜੋ ਧਰੈ। ਜਤਨ ਕਰਹਿ ਭਾਵੀ ਕੇ ਮੇਟਨਿ।ਤਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ਕਬਹੁੰ ਨ ਭੇਟਨਿ॥੨੧॥ਜੈਸੀ ਇੱਛਾ ਹੁਇ ਭਗਵਾਨ।ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਕੀਜਹਿ ਹਰਖ ਮਹਾਨ।ਸਭਿ ਸੋਂ ਸਮ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਰ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਕਰਮ ਹੇਰਿ ਫਲ ਦੇਹਿ ਸੁ ਨੀਤ॥੨੨॥ਕਸ਼ਟ ਆਇ ਕਰਿ ਸ਼ਕਤਿ ਹਰਾਵੈ[4]। ਪਾਪ ਕਰੈ ਸੋ ਫਲ ਭੁਗਤਾਵੈ[5]। ਹੋਇ ਸੁਖੀ ਕਹਿ ਸੰਕਟ ਦੇਤਿ[6]। ਸੋ ਪਿ ਨ ਦਰਗਹਿ ਆਦਰ ਲੇਤਿ॥੨੩॥ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਯਕ ਜੋ ਕਰਹਿ ਸੁ ਭਾਵੈ[7]।

[1]ਖਚਿਤ। [2]ਸੀਉਂਦਾ ਸੀ। [3]ਤ੍ਰਾਣ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਹਾਰਿਆ ਹੈ। [4]ਜੇ ਦੁਖ ਆ ਬਣੇ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਦੂਰ ਕਰੇ। [5](ਤਾਂ) ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [6]ਕੋਈ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿਕੇ ਦੁਖ ਦੇਵੇ ਭਾਵ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਵੇ। [7]ਮਾਯਾਵੀ ਰਾਜਾ ਜੋ ਕਰੇ ਸੋ ਭਾ ਜਾਵੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ।

ਸੋ ਸੇਵਕ ਇਸ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈ।ਜੇ ਮਹਿਪਤਿ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿ ਦੇ ਦੋਸ਼।। ਰਿਸਹਿ ਤਾਂਹਿ ਪਰ ਲਖਹਿ ਬਿਹੋਸ਼੍ਰ[1] ॥੨੪॥ ਇਮ ਅਲਪੱਗਜਨਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬੱਗ ਜਥੋਚਿਤ ਆਹੀ[2]। ਬਿਨਾ ਕਰਮ ਸੁਖ ਦੁਖ ਨਹਿ ਦੇਤਿ। ਭੁਗਤਹਿ[3]ਸੋਇ ਜਿ ਬੀਜਹਿ ਖੇਤ॥੨੫॥ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਜਿਸਕੇ ਉਰ ਹੋਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਤ ਪਰ ਨਿਤ ਹਰਖਹਿ ਸੋਇ।ਤਿਸਕੋ ਸਨਮੁਖਕਹੈਂ ਜੁ ਸੰਤ।ਤਰ-ਕਹਿੰ ਮਨਮੁਖ ਦੁਖ ਲਹਿੰ ਅੰਤ॥੨੬॥ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਨਿਤ ਜਾਚਿਯ ਐਸੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਤ ਪਰ ਅਨੰਦ ਲਹਿ ਜੈਸੇ। ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਪਦਾਰਥ।ਇਨ ਲਗਿ ਜਨਮ ਨ ਖੋਇ ਅਕਾਰਥ ॥ ੨7 ॥ ਮਮ ਸੁਤ ਨੁਖਾ ਕਰਮ ਜਿਮ ਕੀਨਿ।ਸੋਭਿ ਸੁਨਹੁ ਕਰਿ ਸੰਸੈ ਹੀਨ।ਤਪਸੀ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕੇ ਜਨਮ।ਾ ਪੁਰਿ ਤੇ ਜਾਚਿ ਖਾਇ ਰਹਿ ਬਨ ਮਾਂ[4]॥੨੮॥ਤਪ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਰਾਧੇ।ਮਹਾਂ ਜਤਨ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸਾਧੇ। ਇਕਦਿਨ ਪੁਰਿ ਤੇ ਚਲਨੋ ਅਘਾਈ।ਬਾਰਬਧੂ ਲਖਿ[5]ਰੂਪ ਲੁਭਾਈ॥੨੯॥ਤਪਸੀ ਦੇਖਤਿ ਮਨ ਬਿਰਮਾਯੋ।ਹਠਕਰਿਮਿਲਨੋ ਨ, ਬਨ ਗਮਨਾਯੋ। ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਯਾ ਐਸੀ ਤਹਿ ਭਈ।ਦੁਹੂੰ ਦੇਹਿ ਸਿਮਰਤਿ ਛੁਟਿ ਗਈ ॥੩੦॥ ਤਪ ਫਲ ਤੇ ਇਹ ਮਮ ਸੁਤ ਹੋਵਾ। ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸੰਕਟ ਖੋਵਾ। ਬਾਰਮੁਖਾਂ[6] ਇਹ ਨੁਖਾ ਭਈ ਹੈ। ਤਪਸੀ ਰਤਿ ਤੇ[7] ਸੁਮਤਿ ਲਈਹੈ॥੩੧॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ।ਅੰਤ ਬਿਖੈ ਉੱਤਮ ਪਦ ਪਾਵੈ। ਤਾਂਤੇ ਭੋ ਗੁਰਮੁਖ! ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਭਾਣਾ ਮਾਨਨਿ ਮਨ ਥਿਰ ਕੀਜੈ ॥੩੨॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ। ਤਨਹੰਤਾ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਸਰਨੋ।ਮੁਕਤੀ ਕੇ ਸਾਧਨ ਏ ਤੀਨ। ਕਹੈਂ ਗੁਰੂ ਅਰੁ ਸੰਤ ਪ੍ਰਬੀਨ'॥੩੩॥ਸੁਨਿ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਬਾਕ ਭਿਖਾਰੀ। ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਡ ਬੁੱਧਿ ਬਿਚੱਛਨ।ਨਾਮ ਮੋਹਿ ਗੁਰਮੁਖ ਤਵ ਲੱਛਨ[8]॥੩੪॥ਜਸ ਦੇਖਨੋ ਮੈਂ ਚਹਿਮਨ ਪਾਵਨ[9]। ਤਸ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਝ ਕੀਨਿ ਦਿਖਾਵਨਿ। ਤੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪਾਪ ਮਿਟਾਵੈ।ਸਦਾਗੁਰੂਕੇ ਉਰਮਹਿਭਾਵੈ'॥੩੫॥ ਇਮਉਸਤਤਿਕਰਿਬਾਰਬਾਰ। ਦੀਨ ਹੋਇ ਚਰਨਨਿ ਸਿਰ ਧਾਰਿ। ਭਯੋ ਬਿਸਰਜਨਿ ਗੁਰਪੁਰਿ ਆਯੋ[10]। ਨਿਸ਼ਚੈ ਪਿਖਿ ਸਿਖ ਕੋ ਬਿਸਮਾਯੋ॥੩੬॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੈਠੇ ਜਿਸ ਥਾਈਂ।

[1]ਮੂਰਖ। [2]ਜੈਸੇ ਜੋਗ ਹੋਵੇ ਤੈਸੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3](ਜੀਵ) ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ। [4]ਬਨ ਵਿਚ। [5]ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇਖਕੇ। [6]ਵੇਸ਼ਵਾ। [7]ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ। [8]ਨਾਮ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ ਲੱਛਨ (ਗੁਰਮੁਖਤਾ ਦੇ)ਤੇਰੇ ਹਨ। [9]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮਨਵਾਲਾ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵੇਖਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। [10](ਓਥੋਂ) ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਆਯਾ।

ਪਗ ਪੰਕਜਪਰ ਗ੍ਰੀਵਨਿਵਾਈ।ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੌਂ ਕਹਯੋ।'ਕੈਸੇਸਿਖ ਜਾਇ ਤੈਂ ਲਹਯੋ ?॥੩੭॥ਕੈਸੀ ਰਹਤਿ ਰਹੈ ਕਿਮ ਸੇਵਹਿ ? । ਕਿਮ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਦੁਖਸੁਖ ਖੇਵਹਿ'?'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੋਲਾ।'ਸ੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਰੇ ਸਿੱਖ ਅਡੋਲਾ॥੩੮॥ਮਹਿਮਾ ਜਿਨ ਕੀ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਮੈਂ ਇਕ ਸਮ ਹਰਖਾਇ*'।ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਯੋਤਿਸਕੇਰਾ।ਜਥਾਭਿਖਾਰੀ ਕੋ ਘਰਹੇਰਾ॥੩੯॥'ਜਿਸ ਪਰ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਇ।ਅਸ ਨਿਸਚਾ ਧਾਰਹਿ ਉਰ ਸੋਇ'।ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸੁਨਤਿ ਹਰਖਾਏ। ਸੁਜਸੁ ਦਾਸ ਨਿਜ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪਾਏ॥੪੦॥ ਸਿੱਖਨਿ ਪ੍ਰਿਯ ਨਿਤ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਈ[1] । ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕਹਿਂ ਲੇਹਿਂ ਬਚਾਈ । ਕਵਿ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਕਰਿ ਗੁਰ ਬੰਦਨ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗਨ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦਨ[2] ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰਾਸੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕੋਨ ਸਪ੍ਤਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੯ ॥

ਤੀਸਰੀ ਰਾਸ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥

---

[1]ਸਹਾਇਕ ਹੈ । [2]ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ (ਮੇਰੇ) ਸਾਰੇ ਬਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ।

*ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿਛੇ ਸ਼ਹਬਾਜ਼ ਪੁਰ ਦੇ ਭਾਈ ?ਮਨ ਦਾ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪੰਨਾ ੨੧੭੯ ।

ਰਾਸਿ ਚੌਥੀ ਚੱਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਅਥ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸਿ ਬਰਨਨੰ।

ਅੰਸੂ ੧. [ਮੰਗਲਾਚਰਣ]।

੧. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬੀਨ ਦੰਡ ਪਾਨੀਨ ਮਹਿਂ* ਸਰਬੋਤਮਾ ਪ੍ਰਬੀਨ।
ਬੀਨ ਬੀਨ ਬਿਘਨਨਿ ਹਨਹੁ ਦਾਤੀ ਸੁਮਤਿ ਕਵੀਨ॥੧॥

{ਬੀਨ ਦੰਡ=ਵੀਣਾ ਡੰਡੇ ਸਮੇਤ, ਤੂੰਬੇ ਤੋਂ ਲੈ ਉੱਪਰਲੇ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਸਾਰਾ ਸਾਜ਼। [ਸੰਸ:; ਵੀਣਾ ਦੰਡ] (ਅ) ਵੀਣਾ ਡੰਡੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਫੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ।}

ਅਰਥ—(ਜਿਸ ਦੇ) ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀਣਾਂ (ਤੇ ਵੀਣਾਂ ਦਾ) ਵੰਡ ਫੜਿਆ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜੋ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ (ਤੇ ਸਭ ਵਿੱਦਯਾ ਵਿਚ) ਨਿਪੁਨ ਹੈ (ਅਤੇ ਜੋ) ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤਿ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, (ਹੇ ਐਸੀ ਸ਼ਾਰਦਾ! ਮੇਰੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੈ ਸੱਕਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ) ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਓ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਤੁਕ ੧, ਪਾ:—ਬੀਨ ਦੰਡ ਪਾਣੀ ਨਮਹਿਂ†=ਜੋ ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੀਣਾ ਦੰਡ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮਾਰੀਦਾ ਅਕਸਰ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਕੋਮਲ ਉਨਰਾਂ ਦੀ ਦੇਵੀ ਹੈ, ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਮਾਰਨ ਯਾ ਦੰਡ ਦੇਣ ਦਾ ਕਰੜਾ ਕੰਮ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਅਪਨੇ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਵਾਣ ਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਕਟਾਖ ਨਾਲ ਵੀਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀਣਾਂ ਦੰਡ ਕਹਿਕੇ, ਡੰਡੇ ਤੇ ਦੰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਧੁਨੀ ਸੱਟਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸੰਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੀਣ ਦੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹਰਨ ਨੂੰ ਬੀ ਤਾੜਨਾ ਕਰਨੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵੀਣਾਂ ਨੂੰ ਸੋਟਾ ਬਣਾਕੇ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀਕੂੰ ਮਾਰੇਗੀ। ਇੱਥੇ ਧੁਨੀ ਬੀਣਾਂ ਦੇ ਅਪਨੇ ਸ੍ਵੈਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵੀਣਾਂ ਤੋਂ ਰਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਗ ਦੀ ਸੁਤੇ ਤਾਸੀਰ ਹੈ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਉਤਪਤ

---

*ਪਾ:—ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਮਹਿ, ਬਾਣੀ ਨਮਹਿ।

†'ਬੀਨ ਦੰਡ ਪਾਨੀਨ ਮਹਿਂ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਨਾਰਦ' ਕਰਕੇ ਐਉਂ ਭੀ ਖਿਚ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਰਦ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਸਰਬੋਤਮਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਆਦਿ।

ਕਰਨੀ, ਬੇਸੁਰਤਾ ਤੇ ਘਬਰਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ਜਦੋਂ ਇੱਕਸੁਰਤਾ, ਅਡੋਲਤਾ, ਰਸ ਮਗਨਤਾ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤਾਂ ਵਿਘਨ, ਜੋ ਹਿਲਾਉ ਖਿੰਡਾਉ ਬੇਸੁਰੀ ਹਾਲਤ ਬਿਨਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਆਪ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਪਰਤੱਖ ਵਿੱਚ ਬੀ ਦੇਖੋ ਕਿ ਸਰਪ ਆਦਿ ਸੰਗੀਤ ਉਤੇ ਮਸਤ ਹੋਕੇ ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਿਵੇਂ ਸ਼ਾਰਦਾ ਸੁਮਤੀ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਪ੍ਰਬੀਨ, ਉੱਤਮ ਵ੍ਯਕਤੀ ਤੇ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਦੀ ਆਗੂ ਹੈ ਉਹ ਅਪਣੇ ਉਚੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਛਿਤ ਕਰਕ ਮਾਰ ਦੇਵੇ।

੨. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ ॥

ਕਰੁਨਾ ਆਕਰ, ਕਲਮਲ ਹਰਨਾ। ਹਰਿਨਾਮਾ ਚਿਤ ਨੀਤ ਸਿਮਰਨਾ।
ਮਰਨਾ ਜਨਮਨ ਇਵਜਗਤਰਨਾ।ਤਰੁਨਾਪਨ ਬਿਰਖਾਨਹਿ ਕਰਨਾ॥੨॥
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਕੰਦ। ਕੰਦਲ ਦਾਸਨ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ।
ਨੰਦਨ ਕਾਲੁ ਕੇਰਿ ਮੁਕੰਦ। ਕੰਦਨ ਬਿਘਨ, ਸਦਾ ਜਗਬੰਦ ॥ ੩ ॥

[ਆਕਰ=ਖਾਣ। ਤਰੁਨਾਪਨ=ਜੁਵਾਨੀ। ਕੰਦਲ=ਸਮੂਹ
ਨੰਦਨ ਕਾਲੂ ਕੇਰਿ=ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ, ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ। ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
ਜਗਬੰਦ=ਜਗਤ ਤੋਂ ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ। ਜਗਤ ਦੇ ਪੂਜ੍ਯ।]

ਅਰਥ—ਮਿਹਰ ਦੀ ਖਾਣ, ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਹਰਨ ਵਾਲੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਿਖਾਯਾ ਕਿ) ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨਾ (ਐਉਂ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਸਾਨੂੰ) ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ (ਪਵੇਗਾ, ਹਾਂ ਸਗੋਂ) ਐਉਂ ਜਗਤ ਤੋਂ ਤਰਨਾ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ) ਜੁਆਨੀ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨਾ (ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਸਿਖ ਲਓਗੇ ਐਸੇ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦਾਿ) ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮੂਲ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਔਗੇ) ਹੱਥ ਜੋੜ (ਕੇ ਪ੍ਰਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹੇ ਸੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ*, ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਰ ਸਦਾ ਤੋਂ ਜਗਤ ਦੇ ਪੂਜ੍ਯ ਹਨ।

੩. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ ॥ **ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਸਹਾਇਕ ਸੰਗ। ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਤਿ ਸਹਤ ਉਮੰਗ।**
ਮੰਗਤਿ ਸਿੱਖ ਮੁਕਤਿ ਹਰਿ ਰੰਗ। ਰੰਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਗ॥੪॥

[ਮੁਕਤਿ ਹਰਿ ਰੰਗ=ਹਰੀ ਦੇ ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਾਲੀ ਮੁਕਤੀ। ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਣ ਮਾਤ੍ਰ ਮੁਕਤੀ ਨਾਂ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਮੁਕਤੀ। ਯਥਾ—ਮੁਕਤਿ ਬਪੁੜੀ ਭੀ ਗਿਆਨੀ

*ਅਥਵਾ ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦਤਿ ਹਨ।

ਤਿਆਗੇ। ਤਥਾ-ਰਾਜੁ ਨ ਚਾਹਉ ਮੁਕਤਿ ਨ ਚਾਹਉ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲਾ ਰੇ॥ (ਅ) 'ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹਰੀ ਰੰਗ' ਤੇ 'ਮਰਕੇ ਮੁਕਤੀ' ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਗ=ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ। [ਅੰਗ=ਪੱਖ, ਪ੍ਰਿਯ, ਪਜਾਰ]। ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ-ਠਾਕੁਰੁ ਏਕੁ ਸਬਾਈ ਨਾਰਿ-ਦੇ ਭਾਵ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ।

ਅਰਥ-(ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ (ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ) ਸਹਾਈ ਤੇ (ਅੰਗ) ਸੰਗ ਹਨ, (ਆਪ ਨੂੰ) ਸੰਗਤ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਸੇਂਵਦੀ ਹੈ, ਸਿੱਖ (ਆਪ ਤੋਂ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਮੁਕਤੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, (ਤੇ ਆਪ ਤ੍ਰੁਠਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਯਾਚਕਾਂ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਵਿਚ ਰੰਗ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

੪. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ ਸੇਵਤਿ* ਜਿਨ ਲੀਨਿ। ਲੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ,ਕਬਹੁਂ ਦੁਖੀ ਨ।
ਖੀਨ ਮੋਹ ਭੇ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ†। ਬੀਨ ਸ੍ਰੁ ਅਮਰ ਗੁਰੁ ਸੁਖ ਦੀਨਿ॥੫॥

ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ=ਜੋ ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਪਰ ਮਿਹਰ ਕਰੇ, ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਰੋਗੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਪੈ ਜਾਵੇ ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਕਬਹੁਂ ਦੁਖੀ ਨ=ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਪਦ ਕਹਿਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਗਤ ਤੜਪਨਾ ਵੇਖਕੇ ਤ੍ਰੁਠਣ ਦੀ ਮਿਹਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। (ਅ) ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪ ਕਦੇ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।

ਖੀਨ ਮੋਹ ਭੇ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ=ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਹੋਯਾ ਤੇ ਗਯਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੋਏ। ਪਰ ਇਹ ਨਜੂਨੋਪਮਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਨਿਰਮੋਹ ਤੇ ਸਦਾ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਜਗਯਾਸਾ ਅਵਸਥਾ 'ਮਨੁੱਖ ਨਾਟ' ਸੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ।

ਬੀਨ=ਦੇਖ, ਦੇਖਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। [ਫਾਰਸੀ, ਬੀਂ=ਦੇਖ]।

ਅਰਥ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ (ਪਰਮ ਪਦ)

*ਪਾ:-ਦੀਨਨ ਦਯਾਲ ਸੇਵ। †ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਅਖੀਰ ਤੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਲੀਤਾ (ਜੋ ਸਦਾ) ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਕਦੇ ਨਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ (ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਿਆ, ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਜੀ ਦੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਨੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ) ਸੁਖ ਦਿਤੇ (ਤੇ ਉਹ)ਮੋਹ ਤੋਂ ਛੁਟਕੇ ਗ੍ਯਾਨਵਿਚ ਨਿਪੁਨ ਹੋ ਗਏ।

੫. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ **ਮਾਨਿ ਮਾਨਿ ਪਦ ਪਦਮ ਕੋ ਪਾਨ ਜੋਰਿ ਸਨਮਾਨ।**
ਮਾਨਸ ਮੈਂ ਹਰਿਦਾਸ ਸੁਤ ਬਸਹੁ ਸਦਾ ਮਮ ਮਾਨ ॥੬॥

{ ਮਾਨਿ=ਮਾਣ ਦੇਕੇ, ਭਾਵ ਟਿਕਾਕੇ, ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਾਕੇ। ਆਏ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਾਉਣਾ।
ਮਾਨਿ=ਮਨ ਵਿਚ [ਸੰਸਃ,ਮਾਨਸ=ਮਨ] ਮਾਨਸ=ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ (ਅ) ਮਨ।
ਹਰਿਦਾਸਸੁਤ=ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਨ।
ਮਾਨ=ਮਨ ਵਿਚ, [ਸੰਸਃ, ਮਾਨਸ] (ਅ) ਆਦਰ। ਮਾਨਯੋਗ। }

ਅਰਥ—(ਆਪ ਦੇ)ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ(ਆਪਣੇ)ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕਾਕੇ,ਆਦਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ (ਬਿਨੈ ਹੈ ਕਿ ਹੇ)ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਸਦਾ ਵਸੋ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੨ ਤੁਕ—ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਓ! ਸਦਾ ਬਸੋ ਮੇਰੇ ਮਾਨਸ (ਮਨ) ਵਿਖੇ। (ਅ) ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਨ=ਪੂਜ, ਗੁਰੂ ਭਾਵ ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ।

ਭਾਵ—ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਜੋੜਕੇ ਟਿਕਾਕੇ ਚਿੱਤ ਰੂਪੀ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਮਲਾਂ ਵਾਂਙ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਯਤਨ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਯਾਚਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਿਵਾਸ ਬਣਾ ਲਓ ਜੋ ਸੁਭਾਵਕ ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਸ ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਬਣਕੇ ਅਨੰਦ ਮਗਨ ਰਹੇ।

੬. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੋਰਠਾ ॥ **ਹਰ ਹਰ ਬਿਘਨ ਬਿਕਾਰ ਹਰਿ, ਹਰਿ ਲਿਵ ਉਰ ਦੇ ਅਧਿਕ।**
ਧਿਕ ਤਿਨ ਜਨ ਬਹੁ ਬਾਰ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਬਚ ਪਰਹਰਹਿਂ ॥੭॥

{ ਹਰ=ਹਰ ਇਕ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ [ਫਾਃ, ਹਰ]।

ਅਰਥ—ਹਰ (ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਹਰ (ਪ੍ਰਕਾਰ) ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਹਰਿ (ਨਾਮ ਦੀ) ਵਧਵੀਂ ਲਿਵ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ। (ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਸ ਭੁੱਲ ਤੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਬਚਾਵੇ)।

੭. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੁੰਦਰ ਸੁਭਤਿ ਬਿਲੰਦ ਮਦ ਨ ਰਹ੍ਯੋ ਮਨ ਮਦਨ ਕੇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਬੰਦਨ ਪਦ ਦੁਤਿ ਸਦਨ ਕੇ ॥੮॥

{ ਬਿਲੰਦ ਸੁੰਦਰ=ਡਾਢੇ ਸੁਹਣੇ। (ਅ) ਸੁਭਤ ਬਿਲੰਦ=ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ।
ਮਦ=ਮਾਨ। ਮਦਨ=ਕਾਮਦੇਵ। ਦੁਤਿਸਦਨ=ਛਬੀ ਦਾ ਘਰ। }

ਅਰਥ- ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ (ਇਤਨੇ) ਡਾਢੇ ਸੁਹਣੇ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਤੇ ਚੰਦ (ਸਮਾਨ ਉੱਜਲ) ਹਨ ਕਿ (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ) ਕਾਮ (ਦੇਵਤਾ) ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ (ਬੀ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ) ਮਾਨ ਨ ਰਿਹਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਣ (ਕਵਲ) ਛਬੀ ਦਾ ਘਰ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ) ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੮. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਕਰੇ ਰੰਕ ਤੇ ਰਾਇ ਸੇਵਕ ਸੇਵਤਿ ਪਾਸ ਜੇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਹਤੀ ਦੁਖਦ ਜਮ ਪਾਸ ਜੇ ॥੯॥

{ ਕਰੇ ਰੰਕ ਤੇ ਰਾਇ=ਕੰਗਾਲੋਂ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ। ਕੰਗਾਲੋਂ ਰਾਜੇ ਕੀਤਾ।
ਜਮਪਾਸ=ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀ। }

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ (ਆਪਣੇ) ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਕੰਗਾਲੋਂ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, (ਅਤੇ) ਜੋ ਜਮ ਦੀ ਦੁਖਦਾਈ ਫਾਹੀ ਹੈ (ਤਿਸ ਨੂੰ ਬੀ) ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ (ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਜਮ ਫਾਸ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲੈਣ)।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਵ—ਭੋਗ ਤੇ ਮੋਖ ਦੋਵੇਂ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ।

੯. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੇਹਿ ਅਵਸਥਾ ਬਾਲ ਬਡੇ ਗੁਨਨਿ ਮਹਿੰ ਅਵਤਰੇ।
ਤਰੇ ਸੇਵ ਨਰ ਬਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਜਸ ਕਰੇ ॥੧੦॥

{ ਬਾਲ=ਬਾਲਿਕ ਅਵਸਥਾ। ਸੇਵ=ਸੇਵਕ।
ਬਾਲ=ਇਸਤ੍ਰੀ, [ਸਿਸ:, ਬਾਲਾ]। }

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਜੀ ਦੀ) ਸਰੀਰਕ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂ ਬਾਲਕ (ਹੈ, ਪਰ ਆਪ) ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਵਡੇ (ਤੇ ਧੁਰ ਤੋਂ) ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ। (ਕੀਹ) ਮਰਦ (ਕੀਹ) ਤੀਮਤ ਆਪ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ (ਹੀ) ਸੇਵਕ ਤਰ ਗਏ ਹਨ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—(੧) (ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ) ਦੇਹ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂ ਬਾਲਕ ਹੈ, ਪਰ

ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਡੇ ਹਨ।

੧੦. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ–**ਮੰਗਲ**।

ਧਰਮ ਜਗਤ ਰਖਿ ਲੀਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ ਅਪਨੋ ਦੀਨਿ ਸਿਰ।
ਸਿਰਰ ਨ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਧੀਰ ਗੁਰ॥ ੧੧॥

{ ਤ੍ਰਿਣ=ਤਿਨਕਾ। ਸਿਰਰ=ਗੁੱਝਾ ਭੇਦ [ਅ:, ਸੱਰ।] ਯਥਾ–ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰ ਨ ਦੀਆ [ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ]।
(ਅ) ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਰਰ=ਹਠ, ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਧਰਮ।
ਪ੍ਰਬੀਨ=ਲਾਇਕ, ਭਾਵ ਆਤਮ ਵਿਦਯਾ ਵਿਚ ਨਿਪੁਨ।
ਧੀਰ=ਜੋ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਿੱਲਣ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਦਾਨਾਈ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਜਾਣ ਨ ਦੇਵੇ। ਧੀਰਜੀ ਤੇ ਦਾਨਾ। }

ਅਰਥ–(ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ (ਬੜੇ) ਧੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ) ਸਿਰਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ (ਪਰ) ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲਿਆ (ਇਸ ਰਖਿਆ ਵਿਚ ਚਾਹੇ) ਆਪਣਾ ਸਿਰ (ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ)ਤਿਣਕੇ ਸਮਾਨ ਦੇਦਿੱਤਾ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਨੂੰ (ਇੰਨਾਂ ਸੁਖੇਨ) ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਤਿਣਕਾ (ਪਰ) ਆਪਣਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ (ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਿਚ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲਿਆ। (ਤਾਂ ਤੇ) ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ (ਬੜੇ) ਧੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ (ਦਾਤੇ) ਹਨ।

੧੧. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ–**ਮੰਗਲ**।

ਸੈਯਾ–ਜੋ ਜਗ ਮੈਂ ਤਨ ਹਿੰਦੁ ਅਹੈਂ ਸਭਿ ਪੈ ਉਪਕਾਰ ਬਿਸਾਲ ਕਰਯੋ।
ਮਾਨਹਿ ਜੋ ਨ,ਅਘੀ ਨਹਿ ਕੋ ਸਮ,ਜਾਇ ਨਿਰੇਪਦ*ਬੀਚ ਪਰਯੋ।
ਬੀਰ ਬਲੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਤੇਜ ਹਰਯੋ।
ਹਿੰਦੁਥਿਰਯੋ,ਬਡਜੰਗਜੁਰਯੋ,ਭਟਬ੍ਰਿੰਦ ਮਰਯੋ,ਰਸਬੀਰ ਭਰਯੋ॥੧੨॥

{ ਤਨ ਹਿੰਦੁ=ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਿੰਦੂ, ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਹੈ। ਨਿਰੇਪਦ=ਨਰਕ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ (ਅ) ਪੂਯੋਦ (ਨਾਮੇ) ਨਰਕ (ਵਿਚ) [ਸੰਸ: ਨਿਰਯ=ਨਰਕ। ਪੂਯੋਦ=ਜਿਥੇ ਰੀਦਾ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇ (ਸੋ ਨਰਕ)]। ਹਿੰਦੁ ਥਿਰਯੋ=ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਥਿਰ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਬਚ ਗਿਆ। ਭਟ=ਸੂਰਮੇ। }

ਅਰਥ–ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਜੋ ਬੀ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਦੇ ਹੈਨ ਸਭ ਤੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ) ਬੜਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਪਰ) ਜੋ (ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਨਾ ਮੰਨੇ (ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ) ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਪਾਪੀ ਨਹੀਂ (ਉਹ) ਜਾ ਕੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਪਏਗਾ।

---

*ਪਦ=ਪੈਰ, ਪੇਖੜ, ਜਗਾ, ਟਿਕਾਣਾ, ਦਰਜਾ, ਪਦਵੀ, ਲਫਜ਼, ਫਿਕਰਾ, ਛੰਦ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਆਦਿ।

(ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਬੜੇ) ਬਲੀ ਤੇ ਬੀਰ (ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ (ਚਾਹੋ) ਬੜਾ ਜੰਗ ਮਚਾਉਣਾ ਪਿਆ (ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ) ਸਮੂਹ ਸੂਰਮੇ ਮਰੇ (ਪਰ) ਹਿੰਦੂ (ਧਰਮ) ਨੂੰ ਬਚਾ ਦਿਤਾ(ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ) ਬੀਰ ਰਸ ਭਰ ਦਿਤਾ।

੧੨. ਸਮਸਤ ਗੁਰ ਮੰਗਲ ਤੇ ਬਿਨਯ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਗੋ ਦਸ਼ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਗੁਰ ਦਾਸ।
ਨਮਸਕਾਰ ਮੇਰੀ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਹੁ ਇਹੀ ਅਰਦਾਸ ॥੧੩॥
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੋ ਮਾਨਸ ਮਾਨਸ ਹੋਇ।
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਸਕਾਰਥਾ ਮਾਨਸ ਤਰ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ੧੪॥

{ ਗੁਰਦਾਸ=ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ। ਸਰੋਜ=ਕਵਲ।
ਮਾਨਸ=ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ। ਮਾਨਸ=ਮਨ। ਮਾਨ ਸ ਜਨਮ=ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ।
[ਸੰਸਃ, ਮਾਨੁਸ਼]। ਮਾਨਸ=ਮਾਨ ਸਹਤ। }

ਅਰਥ—ਦਸੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਦੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾ (ਤੇ ਸਭਨਾਂ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਅਗੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਬਿਨੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ) ਮੇਰੀ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣੋ (ਕਿ) ਮੇਰਾ ਮਨ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ (ਉਸ ਵਿਚ) ਕਮਲਾਂ ਸਮਾਨ ਹੋਣ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਮੇਰਾ) ਮਾਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋਵੇ (ਤੇ ਮੈਂ) ਮਾਨ ਸਹਤ (ਇਸ ਭੌਜਲ ਨੂੰ) ਤਰ ਜਾਵਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—(ਚੌਥੀ ਤੁਕ) (ਮੇਰਾ) ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋਵੇ, (ਕਿਉਂਕਿ ਸੋਇ=) ਉਹ (ਸਤਿਸੰਗਤ) (ਮਾਨਸਤਰੁ=)ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੈ।

ਚੌਪਈ ॥

ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। ਕਹੂੰ ਕਥਾ ਸਭਿ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦਨ।
ਤੀਨ ਰਾਸਿ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਕਥਾ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਧਰੀ ॥ ੧੫ ॥

ਅਰਥ—ਸਮੂਹ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ ਕਰ ਕਰ (ਮੈਂ ਹੁਣ) ਸਾਰੇ ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਕਥਾ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। (ਅੱਗੇ) ਮੈਂ ਤ੍ਰਿੰਨ ਰਾਸਾਂ ਪੂਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਖੇ) ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ (ਸੁਆਰ ਕੇ) ਧਰੀ ਹੈ। [ਮੰਗਲ ਸਮਾਪਤ ॥]

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਆਰੰਭ]

ਪੂਛਯੋ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਹਿਤ ਕਰਿਕੈ। 'ਕਥਾ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਕਹੋ ਬਿਚਰਿਕੈ'।
ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਸੋ ਸਕਲ ਉਚਾਰੀ। ਸੁੰਦਰ ਬਿਧਿ ਜੁਤਿ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰੀ ॥
੧੬॥ਤਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਸਿੱਖਨਿ ਕਥਾ।ਜਥਾ ਹੁਤੀ ਗਨ ਬਰਨੀ ਤਥਾ[1]।ਸਭਿ

[1]ਭਾਵ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ (ਲੈਕੇ) ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹ ਹੈਸੀ (ਮੈਂ) ਸਾਰੀ ਵਰਣਨ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਅਧਿਕ ਰਿਝਾਵਾ। ਉਰ ਸੇਬ੍ਰਹਨਿ ਚਾਵ ਬਧਾਵਾ॥੧੭॥ ਕਥਾ ਸੁਨਨਿ ਪਰ ਮਨ ਰੁਚਿ ਜਾਗੀ॥ ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਕੇ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਬਰਨਨ ਕੀਨਾ:-'ਰਾਮਕੁਇਰ ਸਰਬੱਗ੍ਯ ਪ੍ਰਬੀਨਾ!॥੧੮॥ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਕੇਰਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਹਸਤਾਮਲ ਸਮ ਜਿਸ[੧] ਉਰ ਗ੍ਯਾਤ। ਕਥਾ ਸੁਨਾਇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਬੰਸ ਉਦਧਿ ਤੁਮ ਚੰਦੇ॥੧੯॥ ਜਾਣਿ ਅਖੇਰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਬਾਹਰ॥-ਦਰਸੋ ਨਿਤ-ਕਲਗੀਧਰ ਜ਼ਾਹਰ॥ ਅਵਚਲ ਨਗਰ ਜਾਤਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ॥ਸੰਗ ਨ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਜਬਿ ਚਿਤ ਲਹ੍ਯੋ[੨]॥੨੦॥-ਹਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਨਿਤ ਚਾਹਤਿ। ਇਸ ਹਿਤ ਚਲਿਬੇ ਸਾਥ ਉਮਾਹਤਿ[੩]। ਯਾਂਤੇ ਤੋਰ ਮਨੋਰਥ ਜੋਈ। ਸਦਨ ਬਸਹੁ ਪੂਰਹਿਂ[੪] ਹਮ ਸੋਈ॥੨੧॥ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਚਢਹੁ ਤਹਿਂ ਦਰਸਹੁ॥ਜਥਾ ਸੰਗ ਤੈਸੇ ਇਤ[੫] ਪਰਸਹੁ-।ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ॥ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗ੍ਯਾਨ ਨਿਕੇਤ॥੨੨॥ ਸਿੰਘ ਤੁਮਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਜਨਮ ਸਕਾਰਥ ਕੇ ਅਨੁਸਰ ਹੀਂ[੬]। ਦੂਸਰ ਗੁਨ ਤੁਮ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨਗਨ ਬਰਨ ਰਿਝਾਵਹੁ॥੨੩॥ਤੁਮ ਹੋ ਧੰਨ ਸਦਾ ਜੁਗ ਲੋਕ। ਹਮ ਭੀ ਧੰਨ ਜਿ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ[੭]।ਇਹ ਰਾਵਰ ਕੋ ਬਡ ਉਪਕਾਰ॥ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ ਕਰਿ ਵਿਸਤਾਰ॥੨੪॥ਅਬਿ ਆਗਲ ਇਤਿਹਾਸ ਬਖਾਨਹੁ॥ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਜਿਮ ਉਤਸਵ ਠਾਨਹੁ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਿਮ ਕੀਨਿ ਚਲਾਨੋ। ਕਰਿ ਚੰਦੂ ਕੋ ਚਲਨ ਬਹਾਨੋ[੮] ॥੨੫॥ ਸਕਲ ਕਥਾ ਬਿਸਤਾਰ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਹਮਹਿ ਨਿਹਾਲ ਕਰਹੁ ਹਰਖਾਵਹੁ'। ਇਮ ਸਿੰਘਨਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਗਨ ਆਨੰਦ ਸਨੈ॥੨੬॥ਸ੍ਰੋਤਨਿ ਕੋ ਬਹੁਭਾਂਤਿ ਸਰਾਹ੍ਯੋ॥ਜਿਨ ਬਹੁ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਨਿਬਾਹ੍ਯੋ॥ 'ਜਨਮ ਸਫਲ ਅਪਨੋ ਕਰਿ ਲੀਨਸਿ। ਕਥਾ ਸੁਨਨਿ ਪਰ ਚਿਤ ਹਿਤ ਦੀਨਸਿ ॥੨੭॥ ਤੁਮਰੇ ਉਰ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੇਰੇ। ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਉਮਗਤੋ ਮੇਰੇ। ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਹੋਂ ਇਤਿਹਾਸ॥ਸਰਬ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ੁਭ ਸਭਿ ਪਾਸ॥੨੮॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੁਨਹੁ ਚਲਾਨਾ॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਅੱਖ੍ਯਾਨਾ[੯]॥ਪੁਰਬ ਬ੍ਯਾਹ ਹੋਨੇ ਕੀ ਕਥਾ॥ ਬਰਨਨ ਕਰੌਂ ਭੁਈ ਬਿਧਿ*ਜਥਾ॥੨੯॥ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਪਨਿ।

[੧]ਜਿਸ (ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦੀ) ਗ੍ਯਾਤ (ਆਪ ਦੇ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੈ। [੨]ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣਿਆਂ ਸਾਡਾ ਸਗ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। [੩]ਸਾਥ ਚੱਲਣ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੪]ਪੂਰਨ ਕਰਾਂਗੇ। [੫]ਇਥੇ ਹੀ। [੬]ਭਾਵ, ਜਨਮ ਨੂੰ ਸਫਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੭](ਆਪ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। [੮](ਆਪਣੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ) ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਬਣਾਕੇ। [੯]ਪ੍ਰਸੰਗ, ਕਥਾ। *ਪਾ:-ਜਥ।

ਚੰਦੂ ਪਾਪੀ ਕੋ ਪੁਨਿ ਖਾਪਨ।ਦਿੱਲੀਪਤ ਕੇ ਰਹਿਬੋ ਸੰਗ।ਬਿਗਰਪਰੇ ਤਬਿ ਜੁਟੇ ਜੰਗ ॥ ੩੦ ॥ ਸੈਨਾ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਗਨ ਘਾਈ। ਬਚੇ ਸੂਰ ਸੋ ਗਏ ਪਲਾਈ।ਦੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਗਏ। ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਤਹਿਂ ਭਏ॥੩੧॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਕਥਾ।ਭਈ ਜਥਾ ਮੈਂ ਬਰਨੌਂ ਤਥਾ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਸੁਨਿਬੇ ਕੇਰਾ। ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਤ, ਨ ਹੁਇ ਜਗ ਫੇਰਾ॥੩੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪ੍ਰੇਮੂ।ਵਧਹਿ,ਦੇਤਿ ਜੋ ਜੋਗ ਸੁ ਛੇਮੂ[1]। ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿ ਕਾਮਨਾ ਜੋਈ। ਸ੍ਰੋਤਨਿ ਕੋ ਸਭਿ ਦੇਵਤਿ ਸੋਈ॥੩੩॥ਦੇਹਿ ਅਰੋਗ, ਰੋਗ ਕੋ ਘਾਤਕ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਪਾਤਕ ਹਾਤਕ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਿਛਾਰੀ ਬਰਨੰ ਜੋਇ[2]।ਤਿਹ ਪਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਗਤਿ ਹੋਇ॥੩੪॥ਸੰਕਟ ਸਕਲ ਨਾਸ਼ ਕੋ ਕਰਤਾ। ਮਹਾਂ ਧਰਮ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿ ਧਰਤਾ। ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਿ ਜੋ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਵੈ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਗੁਰ ਤੇ ਗਤਿ ਪਾਵੈ' ॥ ੩੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸਿ 'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

੨. [ਚੰਦੂ ਨੇ ਵਰ ਢੂੰਡਣ ਹਿਤ ਲਾਗੀ ਭੇਜਣੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸਵਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਵਧਹਿ ਬਖੇਰਾ ਜਾਂਹਿ ਤੇ ਮਿਲਨਿ ਤੁਰਕ[3] ਬਨਿਆਇ॥੧॥ਸੈਯਾ॥ਰਾਜ ਕਰੈ ਸਗਰੀ ਛਿਤ ਕੋ[4] ਜਿਨ ਆਇਸੁ ਮੇਟਿ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋਊ। ਦੀਰਘ ਕੋਟ ਚਮੂ ਜਿਸ ਪੈ,ਨ ਮਵਾਸਿ ਰਹ੍ਯੋ ਅਸ ਭਾਖਹਿ ਜੋਊ। ਭੂਪਤਿ ਪੂਰਬ ਦੱਛਨ ਕੇ ਪੁਨ ਪੱਛਮ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੈਲ ਜਿ[5] ਹੋਊ। ਆਨ[6] ਕੋ ਮਾਨਿਕੈ,ਡਾਨੁ[7] ਕੋ ਦੇਤਿ, ਕਿ ਸੇਵ ਕਰੈਂ ਰਹਿ ਹਾਜਰ ਸੋਊ ॥ ੨॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਭਯੋ ਜਹਾਂਗੀਰ ਜਿਸ ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੁਰਕੇਸ਼ਰ ਕੋ ਜਾਨਿਯੇ।ਕੋਸ਼ ਮੈਂ ਦਰਬ ਮਹਾਂ ਦੇਤਿ ਲੇਤਿ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਕਹਾਂ ਗਿਨਿਬੇ ਮੈਂ ਆਨਿਯੇ। ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਜੁੱਧ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਭਏ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਆਨਿ ਪਾਸਿ ਜੀਵਨਿ ਕੋ ਠਾਨਿਯੇ[8]।ਰੰਕ ਦੇਹਿ ਰਾਜਾ ਕਰਿ,ਰਾਜਾ ਕੋ ਬਨਾਵੈ ਰੰਕ ਐਸੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਭਯੋ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਮਹਾਨਿਯੇ॥੩॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਤਾਂਕੋ ਹੈ ਦਿਵਾਨ ਏਕ ਚੰਦੂ ਨਾਮ ਅਬਿਬੇਕ[9] ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਮਹਾਤਮ ਨ ਜਾਨਈ।ਮਾਯਾ ਮਦ ਮਾਤੇ,ਮੂਢ ਕੁਮਤਿ ਅਰੂਢ ਰਹੈ,ਹੁਕਮ ਚਲਾਵਤਿ ਹੰਕਾਰ ਕੈ ਮਹਾਨਈ।

---

[1]ਜੋਗ ਤੇ ਖੇਮ=ਅੱਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਰੱਖ੍ਯਾ। [2]ਮਰ ਗਏ ਸਿੱਖ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ (ਕਥਾ) ਕਹੇਗਾ ਜੋ। [3]ਤੁਰਕ ਨਾਲ ਮਿਲਨਾ। [4]ਭਾਵ ਸਾਰਾ ਉਤਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਆਦਿ। [5]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ। [6]ਈਨ। [7]ਡੰਡ,ਡੈਨ। [8]ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਮੂਰਖ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਲੋਕ ਸਭਿ ਮਾਨੈ ਆਨ ਠਾਨੈ ਨਮੋ, ਚਾਹੈ ਜਿਮ ਕਰੈ ਤਿਮ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਮਾਨਈ। ਏਕ ਸੁਤਾ ਭਈ ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮ ਰਾਖ੍ਯੋ ਸਦਾ ਕੌਰ ਕਲਹਾਵਭਰੀ ਦੋਨੋ ਲੋਕ ਪਿਤ ਹਾਨਈ[1]॥੪॥ਕਬਿੱਤ॥ਸਾਤਮੇ ਬਰਖ ਬਿਖੈ ਸੁਤਾ ਜਬਿ ਹੇਰੀ ਨਿਜ–ਕਰੋਂ ਸਨਬੰਧ ਕਹੂੰ–ਐਸੇ ਮਨ ਆਨਿਓ।ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਬੁਲਾਯੋ ਸਮਝਾਯੋ ਮਿਲਿ ਦੰਪਤਿ ਨੇ 'ਸੰਪਤਿ* ਹਮਾਰੇ ਸਮ ਸਦਨ ਮਹਾਂ-ਨਿਓਊਚੀ ਕੁਲ ਹੋਇ,ਲੋਹੁਬਿੰਦਪੁਰਿ ਜੋਇ ਤੁਮ,ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਬਰ ਖੋਜੋ ਸਭਿ ਥਾਨਿਓ। ਤੀਨੋ[2] ਹੈ ਇਕੱਤ੍ਰ ਤੌ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਬਾਤਿ ਜਾਨੋ ਮਨ, ਆਲਸ ਨ ਕੀਜੈ ਫਿਰਿਬੇ ਕੋ ਹਿਤ ਠਾਨਿਓ॥੫॥ਕਬਿੱਤ॥ਹਮ ਸਮ ਧਨੁ ਹੋਇ, ਊਚੋ ਬੰਸ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਇ,ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਹੋਇ ਬਰੁ ਦੇਖਿ ਲੀਜੀਏ। ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਬਿਚਰੌ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਿ,ਹੇਰਹੁ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਜੇ ਨਰੇਸ਼ ਬੇਸ਼ ਕੀਜੀਏ[3]।ਕਾਹੂ ਕਾਮਦਾਰ[4] ਹੋਇ, ਬਡੋ ਬਿਵਹਾਰ ਹੋਇ, ਜਾਹਰ ਉਦਾਰ ਹੋਇ, ਮਿਲਿਕੈ ਜਨੀਜੀਏ।ਐਸੇ ਪੈ ਪਤੀਜੀਏ, ਨ ਸੰਸੈ ਕੋ ਰਖੀਜੀਏ,ਮੋ ਲਾਜ ਕੋ ਪਿਖੀ-ਜੀਏ, ਸੁ ਨਾਤੋ[5] ਤਹਾਂ ਦੀਜੀਏ'॥੬॥ਕਬਿੱਤ॥ਚੰਦੂ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨੇ ਸੁ ਮਾਨਿ ਮਨ ਭਨ੍ਯੋ'ਤੇਰੇ ਭਾਗ ਧੰਨ ਤੇਸੀ ਤੁਵ ਜਾਤਿਕੀ[6]। ਫਿਰੈਂ ਦੇਸ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਬਿਲੋਕੈਂ ਗੇ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਹਮ, ਉੱਤਮਤਾ ਖੋਜੈਂਗੇ ਸਮਾਨ ਤੁਵ ਜਾਤਿ ਕੀ[7]। ਮੇਰੋ ਜਜਮਾਨ, ਧਨ ਲੈਹੌਂ ਸਨਬੰਧ ਬਨੈ, ਹੋਇ ਜਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੰਧਿ ਜਥਾ ਜਲਜਾਤਿਕੀ[8]। ਕੀਜੈ ਬਿਦਾ ਮੋਹਿ, ਤੋਹਿ ਕਾਜ ਸ਼ੁਭ ਹੋਹਿ, ਜੋਹਿ ਸ਼ਗੁਨ ਅਨੂਠੇ, ਅਬਿ ਸਮੈਂ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਕੀ[9]'॥੭॥ ਕਬਿੱਤ॥ਨਾਊ[10] ਕੀਨਿ ਸਾਥ ਨਿਤ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਹਾਥ ਨਿਜ, ਔਰ ਦਾਸ ਕਰੇ ਸੰਗ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਤੇ।ਨਗਰ ਨਗਰ ਪ੍ਰਤਿ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਬਰ, ਰੈਨ ਕੋ ਬਸੇਰਾ ਕਰਿ ਹੇਰੈਂ ਸਭਿ ਸਾਜ ਤੇ[11]। ਜਹਾਂ ਆਛੀ ਕੁਲ ਤਹਾਂ ਧਨ ਮੈਂ ਨ ਤੁੱਲ ਹੋਤਿ, ਜਹਾਂ ਧਨ ਤੁੱਲ ਤਹਾਂ ਕੁਲ ਨਹੀਂ ਰਾਜਤੇ[12]। ਜਹਾਂ ਧਨ ਕੁਲ ਮੈਂ ਸੁ ਤੁੱਲਤਾ

---

[1]ਲੜਾਈ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ (ਮਾਨੋਂ) ਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। [2]ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ ਤਿੰਨੇ, ਸੰਪਤ ਵਾਲਾ ਘਰ, ਉਚੀ ਕੁਲ ਤੇ ਵਰ ਸੁੰਦਰ। [3](ਬੇਸ=)ਵਧੀਆ ਰਾਜੇ ਦੇਖਣ ਦਾ (ਕੰਮ) ਕੀਜੀਏ। (ਅ) ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਭੇਸ ਕੀਤੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਦੇਖੋ। (ੲ) ਏਸ= ਵਾਸ, ਵਸੇਬਾ ਭਾਵ ਰਜਾਸਤਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਣਾ ਕਰੋ। [4](ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ) ਮੁਸਾਹਿਬ। [5]ਸਾਕ। [6]ਧੀ [ਸੰਸ:, ਜਾਤਕ। ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਤਕ=ਬੱਚਾ, ਜਾਤਕੜੀ=ਬੱਚੀ]। [7]ਤੇਰੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸਮਾਨ। [8]ਜੈਸੇ ਕਵਲ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [9]ਚਲੇ ਜਾਣੇ ਦਾ। [10]ਨਾਈ। [11]ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। [12]ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ। *ਪਾ:–ਉੱਤਮ।

ਮਿਲਤਿ ਆਇ, ਬਾਲਕ ਬਿਹੀਨ ਰੂਪ[1] ਹੇਰਤਿ ਕੁ ਕਾਜ ਤੇ ॥੮॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਹੇਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਨਰ ਪੂਛਿਲੇਤਿ 'ਛੱਤ੍ਰੀ ਹੈ ਧਨਾਢਿ ਧਾਮ ਸੁੰਦਰ ਸਪੂਤ ਹੋਇ।ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਸਚਿਵ ਤਾਂਕੀ ਸੁਤਾ ਕੋ ਸਬੰਧ ਚਹੇ ਜਾਂਕੇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਗ ਮਿਲੈ ਇਸਥਾਨ ਸੋਇ। ਹੁਕਮ ਮਹਾਨ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ ਬਖਾਨ ਕਰੈ ਅਨਗਨ ਸੰਪਤਾ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਦਾਈ ਜੋਇ। ਹੇਰਿ ਹਮ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਸੁੱਧਿ ਕਹੂੰ ਲਹੇ ਅਸ, ਫਿਰੇ ਮਨ ਢਹੇ, ਨਹੀਂ ਪਾਯੋ ਕਿਤਿ ਸਮ[2] ਕੋਇ' ॥ ੯ ॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਫਿਰੇ ਚਾਰ ਓਰ ਮੈਂ ਲਹੌਰ ਪੁਰਿ ਗਏ ਪੁਨ, ਕਹਯੋ ਬਹੁ ਲੋਕਿਨ ਮੈਂ 'ਦਿੱਲੀ ਹੂੰ ਤੇ ਆਏ ਹੈਂ।ਚੰਦੂ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਹਮ ਖੋਜਤਿ ਬਿਲੰਦ ਫਿਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨ ਭਯੋ ਬਹੁ ਥਾਨ ਮੈਂ ਸੁਨਾਏ ਹੈਂ'। ਹੁਤੇ ਕੁਛ ਸਿਖ ਤਿਨੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕੀਨਿ,'ਧਨ ਅਨਗਨ ਨਿਤ ਸੰਗਤਿ ਚਢਾਏ ਹੈਂ। ਉੱਤਮ ਮਹਾਨ ਜਿਨੈ ਮਾਨਤਿ ਜਹਾਂਨ ਬਹੁ ਜ਼ਾਹਰ ਬਿਸਾਲ ਜਸੁ ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਹਾਏ ਹੈਂ ॥ ੧੦॥ਕਬਿੱਤ॥ਧਨ ਅਰੁ ਬੈਸ ਤੇ ਬਿਦਤ ਜਿਮ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਮ ਤਿਨਿ ਕੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਭਯੋ ਤਾਂਕੀ ਸੁਨਿ ਗਾਥ ਕ। ਰਾਜ ਦਿੰਨ੍ਹ ਅੰਗ ਮੈਂ, ਅਨੰਗ ਕੋ ਸਰੂਪ ਮਾਨੋ, ਬਾਹੂ ਹੈਂ ਪ੍ਰਲੰਬ[3], ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਨਿਸਨਾਥ ਕੋ[4]। ਲੋਚਨ ਬਿਸਾਲ ਤੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਨਿਹਾਲ ਕਰੈਂ ਚਾਰ ਓਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨਿਵਾਵੈਂ ਪਗ ਮਾਥ ਕੋ।ਸੁਤਾ ਕੇ ਸਹਤ੍ਰ ਚੰਦੂ ਭਾਗ ਜੇ ਮਹਤ ਹੋਇ ਬਨੈ ਸਨਬੰਧ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਥ ਕੋ'।੧੧।ਕਬਿੱਤ॥ ਸੁਨਿ ਦਿਜਬਰ ਉਰ ਹਰਖ ਅਧਿਕ ਧਰਿ-ਰੂਰੋ ਬਰ ਗੁਰੂ ਪਾਯੋ,ਬਿਚਰਤਿ ਗਏ ਹਾਰਿ[5]। ਰੂਪਵਤੀ ਕੰਨਯਾ ਹੁਤੀ ਬਾਲਕ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸੁ ਤੈਸੋ,ਦੇਰਿ ਨ ਬਨਤਿ ਅਬਿ ਗਮਨੈਂ ਤਿਨੋ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰਿ-।ਜਾਨੁ ਪੈ ਅਰੂਢ ਕਰਿ, ਆਨੰਦ ਅਗੂਢ ਕਰਿ[6], ਪੰਥ ਮੈਂ ਪਯਾਨੇ ਬਾਤ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰਿ ਚਾਰੁ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏ ਆਨਿ ਕਰਿ, ਸੁਧਾਸਰ ਹੇਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਰਿ॥੧੨॥ਸੈਯਾ॥ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀਹਰਿਮੰਦਿਰ ਕੇ ਗੁਰੁਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਬਿਰਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਹੈ ਇਕ ਜਾਤਿ, ਨਿਹਾਰਤਿ ਹੀ ਅਘ ਭਾਜਤਿ ਹੈਂ।ਗਾਵਤਿ ਰਾਗ ਰਬਾਬੀ ਘਨੇ, ਥਿਰੁ ਆਗੇ ਸੁ ਬਾਦਤਿ ਬਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਹੋਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸ ਮਨੋਰਥ ਸੇਵਕ ਸਾਜਤਿ ਹੈਂ[7] ॥੧੩॥ ਸੈਯਾ॥ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਅਨੰਦ ਲਹ੍ਯੋ ਉਰ ਭਾਰੀ -ਚੰਦੂ ਮਨਿੰਦ ਹੈ ਕੈਧੋਂ ਬਿਲੰਦ ਹੈ[8],ਮਾਨਤਿ ਬੰਦਨ ਕੈ ਨਰ ਨਾਰੀ-।ਸ਼੍ਰੀ

[1](ਓਥੇ) ਨੌਂਗਾਰ ਕੋਝਾ (ਮਿਲਦਾ ਹੈ)। [2]ਬਰੱਬਰ ਦਾ। [3]ਬਾਂਹਵਾਂ ਲੰਬੀਆਂ। [4]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਤ। [5]ਫਿਰਦੇ ਥੱਕ ਗਏ ਹਾਂ। [6]ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ। [7]ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ। [8]ਸਗੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵਡੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਤਹਿਂ ਆਇ ਗਏ ਦੁਤਿ ਦੀਰਘ ਧਾਰੀ। ਸੰਗਤਿ ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ੇਖ ਅਸ਼ੇਖ ਖਰੇ ਹੁਇ ਆਦਰ ਕਾਰੀ[੧] ॥੧੪॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਕੋਕ-ਨਦ[੨] ਪਦ ਮ੍ਰਿਦੁ ਰਕਤ ਛਬੀਲੇ ਅਤਿ, ਹੀਰਨਿ ਕੀ ਪੰਗਤਿ ਜਨੋਂ ਨਖਹੈਂ ਅਨੰਦਕਰਿ[੩]। ਚਿਕਨ ਅਕਾਰ ਏਕਸਾਰ ਜੁਗਜੰਘ ਨੀਕੇ[੪], ਗੁਲਫ ਸੁਜਾਨੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਨਿਠਰ ਬਿਲੰਦ ਕਰਿ[੫]। ਤ੍ਰਿਵਲੀ ਉਦਰ ਪਰ, ਨਾਭਿਕਾ ਗੰਭੀਰ ਸੁਭ, ਆਯੁਤ ਸੁ ਛਾਤੀ ਦ੍ਵੈ ਉਤੰਗ ਹੈਂ ਸਿਕੰਧ ਕਰਿ। ਗਾਢੇ ਭੁਜਦੰਡ ਹੈਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਲਵੰਡ ਬਡੇ, ਕੁੰਜਰ ਕੀ ਸੁੰਡ ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕਰ ॥੧੫॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਪਾਥੋਜ ਸਮ ਪੱਲਵ ਸੇ ਪਲਵਨਿ ਤਾਂਪੈ ਨਗ ਸੂਚੇ ਖਚਿ ਨਖਿਨ ਕੀ ਪੰਗਤੀ[੬]। ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਬਦਨ ਸਭਿ ਸੁਖਮਾ ਸਦਨ, ਜਾਂ ਮੈ ਉੱਜਲ ਰਦਨ[੭] ਓਠ ਸੁੰਦਰ ਸੁਰੰਗਤੀ[੮]। ਪੰਕਜ ਕੀ ਪਾਂਖੁਰੀ ਸਰੀਖੀ ਆਂਖਿ ਤੀਖੀ ਤੀਖੀ, ਪਿਖਨਿ ਤਿਰੀਛੇ ਤੇ ਨਿਹਾਲਕਰੈਂ ਸੰਗਤੀ[੯]। ਚਿਬੁਕ[੧੦] ਅਮੋਲ, ਗੋਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਪੋਲ ਜੁਗ, ਕੁੰਡਲ ਕੀ ਡੋਲ ਪੈ ਅਤੋਲ ਸ੍ਰੀ ਉਮੰਗਤੀ[੧੧] ॥੧੬॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਮੰਡਿਤ ਬਿਭੂਖਨਿ[੧੨], ਅਦੂਖਨਿ ਹੈਂ ਅੰਗ ਸਾਰੇ, ਦੀਰਘ ਸੁਡੀਲ[੧੩], ਸੁਭ ਸ਼ੀਲ[੧੪] ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ। ਨੀਕੀ ਉਸ਼ਨੀਕ[੧੫] ਸੋਹੈ, ਜਿਗਾ ਕੀ ਜਲੂਸ[੧੬] ਜੋ ਹੈ ਹੇਰਤਿ ਹੀ ਮਨ ਮੋਹੈ ਸਿੱਖ ਆਸ ਪਾਸਿ ਤੇ। ਮੋਤਿਨਿ ਕੀ ਮਾਲ ਹੀਰੇ ਖਚਤਿ ਬਿਸਾਲ ਚੀਰੇ ਕੋਰਦਾਰ ਹੁਰ ਚਹੂੰ ਓਰਿ[੧੭], ਬਿਖੇ ਭਾਸਤੇ। ਤਮ ਕੋ ਬਿਨਾਸ਼ਤੇ, ਅਨੰਦ ਕੋ ਉਜਾਸਤੇ[੧੮] ਸੁ ਗਯਾਨ ਮੈਂ ਬਿਲਾਸਤੇ, ਉਧਾਰ[੧੯]

---

[੧]ਆਦਰ ਕਰਨ ਨੂੰ। [੨]ਲਾਲ ਕਵਲ ਵਾਂਗ। [੩]ਅਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੪]ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਇਕ ਸਾਰ ਸੁਹਣੀਆਂ ਸੁਪਾਰੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵਾਂਙੂ [ਸੰਸ:-ਚਿਕ੍ਕਣ=ਸੁਪਾਰੀ ਦਾ ਪੇੜ, ਸੁਪਾਰੀ]। [੫]ਗਿਟਿਆਂ ਤੇ ਗੋਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ, ਪੀਡੀਆਂ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਹਨ। [ਸੰਸ: ਗੁਲ੍ਫ=ਗਿੱਟਾ। ਸੰਸ:, ਜਾਨੁ=ਗੋਡਾ]। [੬]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਕਵਲ ਵਰਗੇ ਹਨ ਤੇ ਉਂਗਲੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ(ਐਉਂ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ) ਸੁੱਚੇ ਨਗ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੭]ਦੰਦ। [੮]ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਬੁੱਲ੍ਹ। [੯]ਤ੍ਰਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇਖਣੇ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ। [੧੦]ਠੋਡੀ। [੧੧]ਕੁੰਡਲਾਂ ਦੀ ਲਟਕ ਉੱਪਰ ਬਿਅੰਤ ਸ਼ੋਭਾ ਉਮਗ ਰਹੀ ਹੈ। [੧੨]ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਗਹਿਣੇ। [੧੩] ਕੱਦ ਲੰਬਾ ਹੈ। [੧੪]ਸੁਹਣੇ ਸੁਭਾਵ। [੧੫]ਦਸਤਾਰ [ਸੰਸ:, ਉਸ਼੍ਣੀਖ]। [੧੬]ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [੧੭]ਸੁਹਣੇ ਹੀਰੇ ਪਹਿਲਦਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚੀਰੇ ਹੋਏ ਯਾ ਪਹਲਦਾਰ ਹੀਰੇ [ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਜਿੰਨੇ ਵਧੀਕ ਨੁੱਕਰਦਾਰ ਪਹਿਲ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਉੱਨਾ ਵਧੀਕ ਚਮਕਦਾ ਹੈ]। [੧੮]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ। [੧੯]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ (ਮਾਨੋ) ਬਿਲਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਗਯਾਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿ ਗਲੇ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਹਨ।

ਦਾਸ ਵਾਸਤੇ॥੧੭॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਅੰਗ ਸੁੰਦਰ ਬਿਲੰਦ ਸਭਿ, ਦੇਖਿਕੈ ਸੁ ਦ੍ਵਿੱਜਨ ਅਨੰਦ ਉਰ ਧਾਰਿਓ:—ਭਾਗ ਬਲੀ ਚੰਦੂ ਹੈ ਜਮਾਤਾ ਅਸ ਪਾਯੋ ਜਿਨਿ, ਉੱਜਲ ਸੁਬੰਸ ਅਵਤੰਸ ਕੋ ਨਿਹਾਰਿਓ। ਧਨ ਕੀ ਨ ਗਿਨਤੀ, ਕਰਤਿ ਬਹੁਬਿਨਤੀ ਚਢਾਵੈਂ ਚੀਰਭੂਖਨ, ਗੁਰੂ ਸੁ ਜਗ ਸਾਰਿਓ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਕਰੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਬਿਸਤਾਰਿਓ ॥੧੮॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪਾਸ ਪਿਤਾ ਥਿਤਿ ਸੋਹਤਿ ਹੈਂ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਮਾਂਹੂ। ਜਨੋਂ ਕਮਲਾਸਨ[1] ਸੋਂ ਪਦਮਾਪਤਿ ਦੇਵਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੈਂ ਸੋਭਿ ਉਮਾਹੂ—। ਸੰਗਤਿ ਸੋਂ ਦ੍ਵਿਜ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ 'ਬਤਾਵਹੁ ਜਾਤਿ ਸੁ ਗੋਤ ਜਿ ਤਾਂਹੂ ?। ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਸਨਬੰਧ ਕਰਨੋ ਹਮ, ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਸੁਤਾ ਹਿਤ ਯਾਹੂ[2]' ॥੧੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖਨਿ ਤਬਿ ਕਹਨੋ 'ਸੋਢਿ ਬੰਸ ਸਿਰ ਮੌਰ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਜਿਸੈ ਤਿਸ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਸ ਠੌਰ ॥੨੦॥ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਘਰ ਆਇ ਜ ਜਗ ਮਾਤਾ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਪੂਜਨੀਯ ਇਹ ਸਰਬ ਕ ਅਨ-ਗਨ ਭੇਟ ਚਢਾਇ' ॥੨੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਦ੍ਵਿਜ ਨਾਈ ਦੋਨਹੁੰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁ ਨੈਨ ਨਿਹਰਿ ਕੈ। ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ 'ਐਸੋ ਥਾਨਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਨ ਢਿਰਿਯ ਜਹਾਨ ॥੨੨॥ ਜਿਮ ਚੰਦੂ ਨੇ ਹਮਹੁੰ ਜਨਾਯੋ। ਸੋ ਤੀਨਹੁੰ[3] ਸ਼ੁਭ ਇਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ'। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿਕੈ ਮਨ ਮਾਂਹੂ। ਬਹੁਰ ਜਨਾਇਹੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਾਹੂ ॥੨੩॥ 'ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਸੁਤਾ ਕੋ ਨਾਤਾ। ਕਰਨੋ ਚਹਤਿ ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਤਾਤਾ। ਹੇਰਿ ਚਲੇ ਅਬਿ ਦਿੱਲੀ ਜਾਇਂ। ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕੋ ਤਹਾਂ ਸੁਨਾਇਂ ॥੨੪॥ ਦੇਰਿ ਨਹੀਂ ਤੂਰਨਿ ਹਟਿ ਆਵੈਂ। ਹਮ ਉੱਤਮ ਸਨਬੰਧ ਬਨਾਵੈਂ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੋਨਹੁੰ ਸੰਗ ਭਾਖਾ। 'ਹੋਵਹਿ ਸੋ ਜੁ ਰਾਮ ਰਚਿ ਰਾਖਾ ॥੨੫॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਭਿ ਬਨਤ ਬਨਾਈ। ਭਲੀ ਜੁ ਹੋਇ ਕਰਤਿ ਬਿਧਿ ਸਾਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਲਾਗਿ ਦੇਨਿ ਜਬਿ ਲਾਗੇ। ਲਿਯੋ ਨ ਤਿਨਹੁ, ਕਹਤਿ ਗੁਰੁ ਆਗੇ ॥੨੬॥ 'ਜਬਿ ਐਹੈਂ ਹਮ ਦੂਸਰ ਬਾਰੀ। ਤਬਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਿਮ ਆਪ ਉਚਾਰੀ'। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਬਿਸਰਜਨ ਹੋਏ। ਗਮਨੇ ਤੂਰਨਿ ਦਿੱਲੀ ਦੋਏ ॥ ੨੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸਗਾਈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਸਗਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ। ਦਿਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਲਿੱਖੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਦ੍ਵਿਜ ਗਮਨਨੋ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਸਨੈ ਸਨੈ ਮਗ ਜਾਇ। ਪਹੁੰਚੇ ਚੰਦੂ ਕੇ ਸਦਨ ਆਸ਼ਿਖ ਦਈ 'ਵਧਾਇ' ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਸੁਨਾ-

[1]ਬ੍ਰਹਮਾਂ। [2]ਭਾਵ, ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਏਥੇ, (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ...। [3]ਭਾਵ ਧਨਾਢ ਘਰ, ਕੁਲ ਉੱਚੀ, ਸੁੰਦਰ ਵਰ।

ਵਨਿ ਕੀਨਿਸਿ 'ਬਿਚਰੇ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪੁਰਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਹਿਂ ਪਾਯਹੁ ਸਨਬੰਧ ਕਿਸੀ ਬਲ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਸੁਧਿ ਕੋ ਪੁਨ ਪਾਇ।ਪਿਖਨੋ ਪਹੁੰਚਿ ਕੈ ਭਲੋ ਠਿਕਾਨੋ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਬਿਦਤਿ ਸਭਿ ਥਾਇਂ। ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬਰਿ ਕੀ ਕੁਲ ਅਕਲੰਕ ਜੁ ਜਗਤ ਪੂਜਨ ਅਬਿ ਗੁਰੁ ਸੁਖਦਾਇ॥੨॥ ਕੁਲ ਆਛੀ, ਧਨ ਗਨ ਬਰ ਸੁੰਦਰ ਤੋਹਿ ਕਹਨੋ ਜਸ ਦੇਖਨੋ ਜਾਇ। ਤਵ ਤਨੁਜਾ ਕੇ ਭਾਗ ਬਡੇ ਲਖਿ ਬਨਹਿ ਪੂਜਨ ਜਗ ਮਾਤ ਕਹਾਇ। ਸੋ ਘਰ ਊਨ ਨ ਕਿਸ ਹੂ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਹਮ ਤੌ ਹੇਰਿ ਰਹੇ ਹਰਖਾਇ। ਇਤਿ ਤੂੰ ਬਡੋ ਦਿਵਾਨ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਉਤ ਜਗ ਗੁਰ ਜਿਮ ਚਹੈਂ ਬਨਾਇ॥੩॥ਤਿਨੁ ਬਿਨੁ ਅਪਰ ਖੋਜ ਹਮ ਥਾਕੇ ਨਹਿ ਪਾਯਹੁ ਬਿਚਰੇ ਬਹੁ ਦੇਸ਼। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਤ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੁ ਨਾਮ ਕਹੇ ਸੁ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੂਜਤੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਦਰਬ ਬਿਭੂਖਨ ਰਾਵਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਭੀਰ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਰਹਿ, ਕਰਹਿ ਨਮੋ ਧਰਿ ਭਾਉ ਅਸ਼ੇਸ਼॥੪॥ ਬਰ ਕੀ ਸੂਰਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਨਹੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ ਇਹ ਅਵਤਾਰ*।ਅਪਰ ਬਿਖੈ ਦੁਤਿ[1] ਐਸੀ ਹੋਇ ਨ ਜਿਨਹੁ ਹੇਰਿ ਮੋਹਤਿ ਨਰ ਨਾਰਿ।ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ ਖਰੇ ਇਕ ਟਕ ਸੋਂ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰ। ਬੀਚ ਸਭਾ ਉਡਗਨਿ ਮਹਿ ਦੀਪਤਿ ਚੰਦ ਅਮੰਦ ਬਿਲੰਦ ਉਦਾਰਿ ॥੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ਨਵ ਸੰਮਤ ਕੀ ਬੈਸ ਹੈ ਸਜਹਿਂ ਬਿਭੂਖਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਸੁੰਦਰ ਦੀਹ ਸਰੀਰ ਜਿਸ ਬਰ[2] ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੬ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿ ਦਿਵਾਨ ਜੀ ਭਾਗ ਆਪਨੇ ਜਗ ਮਹੁੰ ਸਭਿ ਤੇ ਧੰਨ ਨਿਹਾਰਿ। ਜਿਸ ਕੋ ਭਯੋ ਜਮਾਤਾ ਐਸੋ ਸੇਵਹਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਿ। ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਮਹਿਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਧਨ ਲਗਾਇ ਗਨ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰਿ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਵਤ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਕਾਰ' ॥ ੭ ॥ ਚੰਦੂ ਸੁਨਤਿ ਅਨਖ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਦਰਬ ਜਾਤਿ ਕੋ ਉਰ ਹੰਕਾਰ। ਨੀਕ ਨ ਮਾਨੀ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ 'ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਤੁਮ ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਿ। ਸਦਨ ਅਢਾਈ[3] ਉੱਤਮ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮੈਂ ਤਿਨ ਮੇਂ ਊਚੀ ਕੁਲਿ ਚਾਰੁ। ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਸ਼ੂਨ ਸੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਨੀਵੇਂ ਬਲ ਹਮ ਤੇ ਉਰਧਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ਹਮ ਉੱਤਮ ਚੌਬਾਰੇ ਸਮ ਹੈਂ ਸਭਿ ਘਰ ਤੇ ਊਚੋ ਜਿਮਿ ਹੋਇ। ਕਹਾਂ ਸ਼ੂਨ ਹਮ ਤੇ ਬਹੁ ਨੀਚ ਜਥਾ ਸਦਨ ਕੀ ਮੋਰੀ ਜੋਇ।

[1]ਸੁੰਦਰਤਾ। [2]ਵਰ ਦਾ ਬਾਲ (ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ) ਸੁਹਣਾਂ ਲੰਮਾਂ ਸਰੀਰ ਹੈ। [3]ਢਾਈ ਘਰ, ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ।

*ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉਪਮਾ ਅਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਨਿਯਾ ਈਂਟ ਚੁਬਾਰੇ ਕੀ ਮਮ[1] ਮੋਰੀ ਸਮ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਦੀ ਸੋਇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਨਹਿਂ ਕਛੁ ਬਿਚਾਰਯੋ ਅਸਮੰਜਸ ਜਾਨੈ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੯॥ ਈਂਟ ਚੁਬਾਰੇ ਕੀ ਸਭਿ ਸਿਰ ਪਰਿ ਮੋਰੀ ਲਗੀ ਜੁ ਸਭਿ ਤੇ ਨੀਵ[2]। ਤੀਨ ਬਾਰ ਤਕਰਾਰ ਕਰਯੋ ਇਮ ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ 'ਧਨ ਕਯਾ ਢਿਗ ਥੀਵ[3]। ਗੁਜਰ ਫਕੀਰਨਿ ਜੈਸੀ ਤਿਸ ਕੀ ਪੂਜਾ ਲੇਹਿ ਅਹਾਰ ਕਰੀਵ[4]। ਆਨਿ ਚਢਾਵਹਿਂ ਤੌ ਧਨ ਪਾਵਹਿਂ ਨਾਂਹਿ ਤ ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ ਸਦੀਵ॥੧੦॥ ਦੇਸ਼ ਪਰਗਨਾ ਨਹੀਂ ਅਜਾਰੈ[5] ਨਹਿਂ ਦਿਵਾਨ ਕਿਸਿ ਹੀ ਮਹਿਪਾਲ। ਨਹੀਂ ਘਨੋ ਬਿਵਹਾਰ ਚਲਾਵਹਿਂ, ਜਹਿਂ ਤੇ ਆਵਹਿ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ।ਮੈਂ ਦਿਵਾਨ ਬਡ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਜਿਤ ਕਿਤ ਮੇਰੋ ਹੁਕਮ ਅਟਾਲ[5]। ਮਹਾਂ ਪਿਦਾਇਸ਼ਿ ਧਨ ਕੀ ਮੇਰੈ ਡਰਤਿ ਲੋਕ ਮੁਝ ਲਖੈਂ ਕਰਾਲ ॥ ੧੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਭੀ ਮਮ ਸਮ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ, ਤੁਮ ਨੇ ਕੀਨਸਿ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰ?।ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਬਿਵਹਾਰ ਪਛਾਨਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਮੁਝ ਜਥਾ ਉਦਾਰ[6]। ਹੁਇ ਅਨਜਾਨ ਬਖਾਨਹੁ ਮਹਿਮਾ ਕਯਾ ਤਿਸ ਕੋ ਤੁਮ ਲੀਨਿ ਨਿਹਾਰ। ਸਿਖ ਰੰਕਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਰਹੈ ਢਿਗ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਕ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ॥੧੨॥ਕਰਯੋ ਸੁ ਕਰਯੋ ਮਾਨਿ ਮੈਂ ਲੀਨਸਿ ਇਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨ। ਸੁਤਾ ਸਬੰਧ ਕਰਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨਿ ਪਠਹਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਅਪਨੇ ਥਾਨ। ਜਹਿਂ ਕਰ ਆਇ ਉਚਿਤਸੋ ਮਾਨਨਿ ਕਰਨੋ ਸਬੰਧ ਜਿ ਦੇਯਬਖਾਨ[7]।ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਤੌ ਦੋਸ਼ ਲਗਹਿ ਤਿਹ ਤਨਿਯਾ ਪਤਿ ਕੋ ਦੁਤੀਆ ਠਾਨਿ ॥੧੩॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਯੋ ਜਹਿਂ ਪਤਿ ਸੌ ਹੋਯਹੁ ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਨੇ ਕੀਨਸਿ ਜੋਇ। ਕੁਲ ਹੁਇ ਹੀਨ ਦਰਬ ਤੇ ਹੀਨ ਜੁ,ਭਯੋ ਜਮਾਤਾ ਅਬਿ ਮਮਸੋਇ। ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਬਿਗਰਹਿ ਅਬਿ ਫੇਰੇ[8]ਭਲਾ ਨ ਮਾਨਹਿਂਗੋ ਸੁਨਿ ਕੋਇ। ਅਪਨਿ ਥਾਨ ਕਰਿ[9] ਨਾਤੇ ਹਿਤ ਮੈਂ ਪਠਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਵ ਕਰਯੋਸੁ ਹੋਇ[10]।੧੪॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕੁਛ ਅਪਰ ਬਡਾਈ ਅਪਨੀ ਕਹੀ ਧਾਰਿ ਹੰਕਾਰ। ਕਹਯੋ 'ਸਗਨ ਕੋ ਅਬਿ ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਜਥਾ ਜੋਗ ਜੈਸੋ ਬਿਵਹਾਰ'। ਚੰਦੂ ਦਾਰਾ ਨੇ ਸਭਿ ਦੀਨਸਿ ਚਲਯੋ ਪੰਥ ਦਿਜ ਆਨੰਦਧਾਰਿ।—ਸਮਧੀ ਮਿਲੇ ਮਹਾਤਮ ਜਾਨੈ[11] ਅਬਿ ਦਿਵਾਨ

[1]ਮੇਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [2]ਧਨ ਕੋਲ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। [3]ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ। [4]ਠੇਕਾ। [5]ਅਟੱਲ ਹੈ। [6]ਭਾਵ, ਅਮੀਰ। [7]ਧੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣੇ ਥਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੂੰ ਘੱਲੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਾਤਾ ਕਰ ਆਵੇ ਠੀਕ ਮੰਨ ਲਵੇ, ਜੇ ਉਹ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਨਾਤਾ ਕਰ ਆਯਾ ਹਾਂ। [8]ਮੋੜਿਆਂ। [9]ਅਪਨੀ ਥਾਂ ਕਰਕੇ। [10](ਜੋ) ਤੈਂ ਕੀਤਾ ਸੋ ਹੋਵੇ। [11]ਬ੍ਰਹਮਨ ਬਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜਮ ਮਿਲਿਆਂ ਚੰਦੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਨੂੰ ਸਮਝੇਗਾ......।

ਇਮ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਿ –॥ ੧੫ ॥ ਜਬਿ ਚੰਦੂ ਗੁਰ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰੀ ਕੇਤਿਕ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਸੁ ਪਾਸਿ। ਭਈ ਸੰਝਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਇਕਠੀ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਮਹਿ ਭਜਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[1]। ਸਭਿ ਮੈਂ ਬਿਦਤਿ ਕੀਨਿ ਬਿਰਤੰਤ ਸੁ ‘ਸ਼ਾਹੁ ਸਚਿਵ ਜਿਹ ਸੁਮਤਿ ਬਿਨਾਸ਼[2]। ਨਿਜ ਤੇ ਲਘੁ ਕਹਿ ਨਾਤਾ ਭੇਜਯੋ ਸੁਤਾ ਆਪਨੀ ਕੋ ਨਿਰਜਾਸ ॥ ੧੬ ॥ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ ਅਜੋਗ ਕਹੀ ਜਿਮ, ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨੀਯਹਿ ਮਨ ਲਾਇ। ਤੁਮਹਿ ਉਚਿਤ ਸੁਧਿ ਲਿਖਿਬੋ ਗੁਰੁ ਕੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਪਤਿਤ,ਨ ਭਗਤਿ ਨ,ਭਾਇ। ਧਨ ਮਦ ਤੇ ਅੰਧਾ ਬਡ ਦੁਰਮਤਿ ਤੁਮ ਮਹਿੰ ਨਹੀ ਭਾਵਨਾ ਲਜਾਇ। ਕਰੇ ਅਰੋਪਨਿ ਦੋਸ਼ ਮੂਢ ਮਤਿ ਅਪਨੋ ਆਪਿ ਜਾਨਿ ਅਧਿਕਾਇ’॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸਭਿ ਸਹੇ ਨ ਕੈਸੇ ਮਸਲਤਿ ਕਰਿਕ ਭਏ ਇਕੰਤ। ‘ਛਪਿਕੈ ਲਿਖਹੁ, ਨ ਸੁਨਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਕਿਸ[3]’, ਜੈਸੇ ਇਹਾਂ ਭਯੋ ਬਿਰਤੰਤ’। ਲਗੇ ਲਿਖਨਿ ਅਰਦਾਸ ਆਪਨੀ: ‘ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵੰਤ !। ਉਪਕਾਰੀ ਜਗ ਤਾਰਨ ਸਮਰਥ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ ਸਹਾਇਕ ਸੰਤ ॥ ੧੮ ॥ ਲਿਖਤੁਮ[4] ਸਭਿ ਦਿੱਲੀ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਅਰਦਾਸਿ। ਸ਼ਾਹਿ ਦਿਵਾਨ ਸੁਤਾ ਕੋ ਨਾਤਾ ਭੇਜਯੋ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸਿ। ਆਪ ਹੰਕਾਰੀ ਬਨਯੋ ਚੁਬਾਰਾ ਤੁਮਹਿ ਕਹਯੋ ਮੋਰੀ ਸੰਕਾਸ[5]। ਬਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਮੂਰਖ ਬੋਲਯੋ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਰਾਸ ॥੧੯॥ ਹਮ ਕੋ ਨਹਿੰ ਸੁਖਾਇ ਤਿਸ ਕਹਿਬੋ ਬਸਿ ਨਹਿ ਚਲਯੋ ਸੁ ਲਿਖਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਸੁਤਾ ਨ ਸਾਕਤ ਕੀ ਤੁਮ ਲੀਜਹੁ ਇਹ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਅਹੈ ਮਤੰਤ[6]’। ਪਠਯੋ ਦੂਤ ‘ਤੁਰਨਿ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚਹੁ ਜਬਿ ਲੌ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨ ਤਿਲਕ ਕਰੰਤਿ। ਤਬਿ ਲੌ ਸੁਨਿ ਦਿਹੁ ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਜਥਾ ਦੁਸ਼ਟ ਜਾਨਹਿੰ ਭਗਵੰਤ’ ॥੨੦॥ ਪਠੇ ਦਿਵਾਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਅਰੁ ਨਾਊ ਭਈ ਛੀਂਕ ਚਲਤੇ ਅਗੁਵਾਇ। ਬਾਮ ਅੰਗ ਫਰਕਤਿ ਦਿਜ ਜਾਨੇ–ਹੋਇ ਬਿਘਨ ਕੋ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਇ[8]–। ਬਿਨ ਉਤਸਾਹ ਗਵਨ ਕੋ ਠਾਨਤਿ ਨਹੀਂ ਨੀਕਤਾ ਕਿਤ ਲਖਿ ਪਾਇ[9]। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਸੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੌ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਇ॥੨੧॥ ਜਬਿ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ

---

[1]ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਈ। [2]ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਦੀ) ਜਿਸਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤੀ ਨਾਸ਼ (ਹੋ ਗਈ ਹੈ)। [3]ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ। [4]ਲਿਖਦੀ ਹੈ। [5]ਸਦਰਸ਼। [6]ਸਲਾਹ। [7]ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਚੰਦੂ ਦੀ) ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣ। [8]ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [9]ਨਹੀਂ ਚੰਗਿਆਈ ਕੋਈ ਦੇਖੀ।

ਆਨਿ ਸੁਧਿ ਦੀਨਿਸ ਤਬਿ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਸੁਖ ਮਾਨਿ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੀ ਸੁਤ ਕੋ ਪਹਿਰਾਵਹਿ ਰੁਚਿ ਠਾਨਿ।ਮੁਕਤਾ ਮਾਲਬਿਸਾਲ ਗਰੇ ਮਹਿਂ ਕੰਚਨ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰਿ ਜਾਨਿ। ਅੰਗਦ[1] ਮਹਿਂ ਹੀਰੇ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਨਵਰਤਨੋ ਦਮਕਤਿ ਦੁਤਿ ਖਾਨਿ ॥ ੨੨ ॥ ਛਾਪ ਛਲਾਯਨਿ ਕੰਚਨ ਕੇ ਬਹੁ ਖਚੇ ਰਤਨ ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਮਾਂਹਿ। ਅੰਕ ਬਿਠਾਇ ਬਦਨ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਹੌਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਮੋਦ ਉਪਜਾਹਿ। ਰਲੀਆਂ[2] ਕਰਹਿ ਨਵੀਂ ਨਿਤ ਬਹੁਤੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਵਧਾਈ ਆਵਤਿ ਪ੍ਰਾਹਿਂ[3]। ਦੇਤਿ ਆਸ਼ਿਖਾ 'ਨੰਦਨ ਤੇਰੋ ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਵਹੁ ਦੁਖ ਕਬਿ ਨਾਂਹਿ'॥੨੩॥ਰੇਦ੍ਹ ਸੁਤਾ ਸਬੰਧ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ[4]"ਕਬਿ ਆਵੈ-ਦਿਜਬਰ ਇਸ ਥਾਇਂ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਪਰ ਬਲਿਹਾਰ ਸਖੀ ਰੀ ਜਬਿ ਮੇਰੋ ਸੁਤ ਤਿਲਕ ਕਢਾਇ।ਉਤਸਵ ਰਚੈਂ ਅਨੇਕ ਬਿਧਨਿ ਕੇ ਢੋਲਕ ਬਜਹਿ, ਨਾਗਰੀ[5] ਗਾਇਂ। ਜਗ ਗੁਰੁ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀਨਨਿ ਕਰਿ ਹੈਂ, ਮਚਹਿ ਕੁਲਾ-ਹਲ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ'॥੨੪॥ਦੋਹਰਾ॥'ਆਜ ਕਾਲ ਦਿਜ ਆਇ ਹੈ,ਉਤਸਵ ਰਚਹਿਂ ਬਿਸਾਲ'।ਇਮ ਸਖੀਅਨਿ ਮਹਿਂ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਗੰਗਾ ਚਹੈ ਉਤਾਲ॥ ੨੫॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਦਿਜ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਿ ਦੀਨਿ। 'ਗਮਨਹੁ ਦਾਸ ਜਥੋਚਿਤ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਭਲੇ ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚੀਨਿ। ਮੋਦਕ ਆਦਿਕ ਦਿਹੁ ਪਕਵਾਨਾ[6] ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਘ੍ਰਿਤ ਮਲ ਹੀਨਿ'।ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਦਏ ਪਹੁੰਚਾਈ ਆਸਤਰਨਿ ਸੋਂ ਛਾਦਨਿ ਕੀਨਿ॥ ੨੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਖਰੇ ਕਰੇ ਢਿਗ ਦਾਸ ਗਨ ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਕਰਿਵਾਈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਖਿ ਲੌਕਿਕ ਬਿਵਹਾਰਿ ॥ ੨੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸਗਾਈ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਸਰੋ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਸਗਾਈ ਦੇ ਤਿਲਕ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਗਮਨੀ ਸੁਧਿ ਗੰਗਾ ਨਿਕਟ 'ਲਾਗੀ ਸੋ ਅਬਿ ਆਇ'। ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬੂਝਿ ਕੇ ਉਤਸਵ ਕੀਨਿ ਸੁਹਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਕਾਰੀ।ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਧਾਰੀ।ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਧਰਾਯੋ ਢੋਲਿ। ਬਾਜਨਿ ਲਗਯੋ ਗਾਇ ਸੁਠਿ ਬੋਲਿ॥੨॥ਲਘੁ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਰੁ ਬਜੀ ਨਫੀਰੈਂ[7]। ਪਹਿਰੈਂ ਚੀਰ ਨਵੀਨ ਸਰੀਰੈਂ। ਕੋਕਿਲ ਕੰਠੀ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਟੋਲੀ। ਉਮਗ

---

[1]ਬੁਹੱਟੇ। [2]ਖੁਸ਼ੀਆਂ। [3]ਆਕੇ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। [4](ਮਾਤਾ) ਉਡੀਕਦੀ ਹੈ। [5]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [6]ਤਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਪੂਰੀਆਂ ਆਦਿਕ। [7]ਤੁਤੀਆਂ।

ਅਨੰਦ ਬਧਾਈ ਬੋਲੀ॥੩॥ਮਾਨਿ ਸੌ ਗੁਨੀ ਸੀਸ ਰਖਾਵਤਿ। ਰੰਗ ਅਨੰਦ ਕਹ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਵਤਿ॥ਬਾਦਿਤ ਬਜਤਿ ਹਰਖ ਭਰਪੂਰਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਉਤ-ਸਵ ਹੋਵਤਿ ਰੂਰਾ॥੪॥ਸੂਖਮ ਬਸਨ ਕੁਸੰਭੀ ਬਰਨ।ਪਹਿਰਨਿ ਕਰੇਰੁਚਿਰ ਆਭਰਨ[1]।ਮਧੁਰ ਬਚਨ* ਤੇ ਚੰਪਕ ਬਰਨੀ[2]। ਗਾਰੀ ਦੇਤਿ† ਮਿਲੀ ਗਨ ਤਰੁਨੀ॥੫॥ਪੂਰਨ ਭਵਨਭਯੋ ਮੁਦ ਠਾਨਤਿ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਰੰਗਾ ਸਨਮਾ-ਨਤਿ॥ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਤੇ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਵਤਿ॥ਉਮਗਉਮਗ ਸਗਰੀ ਤ੍ਰਿਯ ਗਾਵਤਿ॥੬॥ਕਹੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਨਾਰੀ ਐਸੇ। 'ਬਿਤਹਿ ਜਾਮਨੀ ਤੂਰਨ ਕੈਸੇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਕੋ ਉਤਸਵ ਨਾਨਾ। ਮੰਗਲ ਕੌਤਿਕ ਪਿਖਹਿਂ ਮਹਾਨਾ॥੭॥ ਸਭਿ ਤੇ ਹੈਂ ਬਡਿਭਾਗ ਹਮਾਰੇ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਰੇਦ ਨਿਹਾਰੇ।ਸ਼ਾਦੀ ਕੋ[3] ਨਿਕ-ਸਾਵਹਿਂ ਟੀਕਾ। ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਹੋਇ ਹਮ ਨੀਕਾ' ॥੮॥ ਲੈਨਿਹਾਰ ਤ੍ਰਿਯ ਆਵਤਿ ਕੋਈ। ਹਰਖ ਧਰਤਿ ਰੰਗਾ ਧਨ ਦੇਈ। ਕਿਸਹੂੰ ਬਸਨ ਦੇਤਿ ਹਿਤ ਧਰੈ।ਕਿਸੈ ਬਿਭੂਖਨ ਦੇਬੋ ਕਰੈ॥੯॥ਕਿਸਹੂੰ ਦੇਤਿ ਅਧਿਕ ਮਿਸ਼ਟਾਨ। ਕਿਹ ਸੌਂ ਮਾਧੁਰ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। ਭਈ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਾਦੀ ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ।ਦੇਤਿ ਚੌਗੁਨੋ ਧਨ ਮੁਦਿ ਕਰਿ ਕੈ॥੧੦॥ ਬਾਦਤਿ ਕੇਰਿ ਬਜਾਵਨ ਹਾਰੇ। ਅਪਰ ਕਿਤੇ ਜੋ ਜਾਚਿਕ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਡੂਮ ਭਾਟ ਜੁਤਿ ਦੇਖਿ ਸਰਬ ਕੋ। ਲੇਤਿ ਬਧਾਈ ਦੇਤਿ ਦਰਬ ਕੋ॥੧੧॥ਦੀਪਮਾਲ ਤਿਸਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੋਤਿ ਭਈ ਸਭਿ ਥਾਨ ਉਜਾਲਾ।ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ।ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਬਿਪਨੀ[4] ਕੇ ਥਲ ਸੁੰਦਰ॥੧੨॥ਜਨੁ ਉਤਸਵ ਧਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਰੂਪ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਆਇ ਅਨੂਪ। ਮੰਗਲ ਰੀਤਿ ਜਿਤਿਕ ਜਗ ਅਹੈ। ਸਭਿ ਹੀ ਕਰੀ ਜਥਾ ਬ੍ਰਿਧ ਕਹੈਂ[5]॥੧੩॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਗੁਰੁ ਘਰ ਮੰਗਲ ਤੇ ਮੁਦ ਧਾਰੀ।ਨਾਨਾ ਗੀਤਨਿ ਗਾਇ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਗਾਰੀ ਦੇਤਿ† ਅਧਿਕ ਮਨ ਭਾਵੈਂ।

[1]ਗਹਿਣੇ। [2]ਚੰਬੇ ਵਤ ਰੰਗ ਵਾਲੀਆਂ। [3]ਖੁਸ਼ੀ ਭਾਵ ਮੰਗਣੀ ਦਾ। [4]ਮੰਡੀ ਭਾਵ ਬਜਾਰ ਦੁਕਾਨਾਂ। [5]ਜਿਵੇਂ ਵਡਿਆਂ ਨੇ ਕਹੀ। (ਅ)ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕਹੀ। *ਪਾ:—ਬਰਨ।

†ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਟਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ 'ਗਾਲੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ' ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਵਰਣਨ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਦ ਕਿ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਖੀ ਅਨੰਦੁ ਗਾਵੈ' [ਆਸਾ ਮ: ੫] ॥ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਘਰ ਵਿਚ ਸਖੀਆਂ ਗਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੁੜਮਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਾਲੀਆਂ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ।

੧੪॥ ਅਰਧ ਰਾਤਿ ਲਗਿ ਗਾਵਤਿ ਰਹੀ। ਪ੍ਰਾਤ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲਹੀ।
ਕੋ ਹਰਖਤਿ ਬਹੁ ਸੁਪਤਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਦੇਖਹਿਂ ਉਤਸਵ ਮੁਦ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥
੧੫॥ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਗੇ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੌਚ ਸਭਿ ਕਰਿਬੇ ਲਾਗੇ। ਸ੍ਰੀ
ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨ।ਫਰਸ਼ ਫਨੂਸ[1] ਕਏ ਸਵਧਾਨ॥੧੬॥ ਗਾਵਤਿ
ਰਾਗੀ ਆਸਾਵਾਰ। ਰਾਗਰਾਗਨੀ ਸ਼ਬਦ ਮਝਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਿਮਰਿ
ਬਿਸਾਲਾ।ਸੁਖਦਾਯਕ ਗਾਯਕ ਸਭਿ ਕਾਲਾ॥੧੭॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੀਚ ਬਿਰਾ-
ਜੇ ਜਾਇ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸਰੂਪ ਦਿਖਲਾਇ। ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ ਅਧਿਕ ਫਲ
ਦੀਨਿਸਿ। ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਲਾਭ ਸਿਖ ਲੀਨਿਸ[2] ॥ ੧੮ ॥ ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਲੌ
ਕਿਰਤਨ ਹੋਯੋ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਯੋ। ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਦਿਜਬਰ
ਕਹਿ ਸੋਇ।'ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਇ ਜੋਤਕੀ[3] ਜੋਇ ॥ ੧੯ ॥ ਥਿੱਤੀ ਵਾਰ ਮਹੂਰਤ
ਆਛੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਸਾਥ ਪੂਛਬੋ[4] ਬਾਂਛੋ'।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ*।

---

[1]ਵਿਛਾਈ ਤੇ ਝਾੜ । [2]ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਲਿਆ । [3]ਜੋਤਸ਼ੀ । [4]ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਕਰੋ ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵੇਹੜੇ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਥਿੱਤ ਵਾਰ ਲਗਨ ਦੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਮੁੜ ਵਿਛਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੇ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਸਿੱਖ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪੋਲੇ ਜਹੇ 'ਇਹ ਐਵੇਂ ਲੋਕਾਚਾਰ ਹੈ' ਕਹਿਕੇ ਟਾਲ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਹੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਬੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ । ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸੰਕਲਤ ਕਰਤਾ, ਆਪ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਹਿਥ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਲਗਨਾਂ ਮਹੂਰਤਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਫਸਦੇ, ਅਰ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਧੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਦੇਂਦੇ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ:—ਸਗੁਨ ਅਪਸਗੁਨ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਹਿ ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥ [ਆਸਾ ਮ: ੫] ਪੁਨਾ:—'ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਸਉਣ ਸੰਜੋਗ' [ਭੈ ਮ: ੫] ॥ ਪੁਨਾ:—ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਾਰੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਉਣ ॥ [ਭੈ ਮ: ੫] ਜਾਲਉ ਐਸੀ ਰੀਤਿ ਜਿਤੁ ਮੈ ਪਿਆਰਾ ਵੀਸਰੈ [ਵਡਾ ਵਾਰ ਮ: ੧] ॥ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਹੈ "ਦੁਤੀਆ ਤਿਆਗੀ ਲੋਗਾ ਰੀਤਿ" [ਆਸਾ ਮ: ੫] ॥ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕਾ ਰੀਤਿ ਆਪ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁੜਮਾਈ ਦੇ ਚਾਉ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਛ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਬੀ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖ ਰਾਣੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਦੀ ਮੂਰਤਿ, ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਅਵਧੀ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਉ ਮਲ੍ਹਾਰ ਕਿਸੇ ਆਤਮ ਰੰਗ ਤੇ ਰਸਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਨਾਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਲੋਕਾਚਾਰੀ ਦੇ

ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਤੇ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਚੀਤਿ ॥੨੦॥ ਤਤਛਿਨ ਗਨਕ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀਨਾ।ਜੋਤਿਸ਼ਬਿਖੈ ਬਿਲੰਦ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।ਚਾਵਰ ਥਾਲ[1]ਪੂਰਿ ਕਰਿ ਸਾਰੋ। ਪੁਨ ਤਿਸ ਬਿਖੈ ਦਰਬ ਕਿਛੁ ਡਾਰੋ॥੨੧॥ਧਰਿ ਦਿਜ ਆਗੈ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਾ।'ਪਿਖੋ ਮੁਹੂਰਤ ਦੋਸ਼ ਬਿਹੀਨਾ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕੀ ਹੋਇ ਸਗਾਈ। ਲਾਗੀ ਬੈਠੇ ਆਇ ਇਥਾਈ'॥੨੨॥ਸੁਨਤਿ ਗਨਕ ਹਰਖਾਇ ਬਿਚਾਰਾ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਿ ਕੁਛ ਤੁਮ ਧਾਰਾ[2]। ਦਿਵਸ ਆਜ ਕੋ ਉੱਤਮ ਲਹੈ[3]। ਅਗਹਨ ਸੁਦੀ ਸਪਤਮੀ ਅਹੈ[4]॥੨੩॥ ਸਪਤ ਘਰੀ ਦਿਨ ਜਬਿ ਚਢਿ ਆਵੈ।ਉੱਤਮ ਸਮੋ ਲਗਨਿ[5] ਤਬਿ ਪਾਵੈ'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਦਾਸ ਪਠਾਇ।ਸਕਲ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਤੂਰਨ ਲਿਆਇ ॥੨੪॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਬੁਲਾਯੋ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ। ਸਮੈ ਉਚਿਤ ਬੋਲਤਿ ਮੁਸਕਾਵਤਿ[6]। ਕੁਲ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਲੰਦ ਬਤਾਵਤਿ॥੨੫॥ਪੁਰਿ ਕੇ ਪੈਂਚ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀਨੇ।ਦਿਜਬਰ ਅਪਰ[7] ਬੁਲਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨੇ। ਪੁਨਿ ਬਜਾਰ ਤੇ ਬਨਕ[8] ਬੁਲਾਏ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਟੋਲਿ ਸਕਲ ਚਲਿਆਏ॥੨੬॥ਸਾਲੋ ਅਰੁ ਬੁੱਢਾ ਕਲਿਆਨਾ। ਉੱਮਰਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਨ ਦਿਵਾਨਾ। ਹੁਤੇ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਆਇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕਰ ਬੰਦਿ ॥੨੭॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿਸੁਨਿ ਸਮੁਦਾਇ।ਲਗੀਸਭਾ ਸਭਿ ਰਹੀ ਸੁਹਾਇ। ਨੌਬਤ ਬਾਜਤਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵਤਿ।ਮੰਗਲ ਸ਼ਬਦ ਕਲਾਵਤਿ[9] ਗਾਵਤਿ॥ ੨੮॥ ਬਜਹਿ ਨਫੀਰੀ[10] ਨਾਦ ਉਠਾਵੈਂ। ਠਾਂਢੇ ਭਾਟ ਕਬਿੱਤ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਿਚ ਸਭਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਮ ਉਡਗਨਿ ਮਹਿ ਨਿਸਪਤਿ ਸਾਜੇ ॥ ੨੯॥ ਚਮਰ ਢੁਰਤਿ ਹੈ ਬਾਰੰਬਾਰੀ।ਲੇ ਜਨੁ ਬਿਸਦ ਮਰਾਲ ਉਡਾਰੀ। ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰ ਗਰ ਪਾਏ। ਮਨੋ ਸਮੇਟ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਲ੍ਯਾਏ[11]॥੩੦॥ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸਧੀਰ।ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ। ਪਠਯੋ ਦਾਸ ਤਬਿ* 'ਦਿਜ ਪਹਿ ਜਾਵੋਂ। ਸਮੋਂ ਨੀਕ ਅਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਆਵੋ'॥੩੧॥ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਸਿਖ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿੰ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਰਵਾਰੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਮਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੈਸੇ।ਸੁਰਗਨ ਸਹਤ ਬਿਰਾਜਹਿੰ ਤੈਸੇ॥੩੨॥ਨਾਰ ਨਾਗਰੀ ਕੋਕਿਲ ਬੈਨੀ।ਗਾਵਹਿ ਗੀਤਿ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਨੈਨੀ।ਇਕ ਬੈਠੀ ਢਿਗ ਢੋਲ ਬਜਾਵੈਂ।

[1]ਚਾਵਲਾਂ ਦਾ ਥਾਲ। [2]ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਰਚਿਆ ਹੈ । [3]ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ । [4]ਮੱਘਰ ਸਪਤਮੀ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ। [5]ਲਗਨ ਦਾ। [6]ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੱਸਕੇ। [7]ਹੋਰ। [8]ਬਾਣੀਏਂ ਭਾਵ ਵਿਹਾਰੀ ਲੋਕ। [9]ਨਾਚੇ,ਭੱਟ। [10]ਤੂਤੀਆਂ। [11]ਮਾਨੋਂ ਚਾਂਦਨੀ ਸਮੇਟ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। *ਪਾ:-ਥਬ

ਮੰਗਲ ਗੀਤ ਸਨਾਇ ਸੁਨਾਵੈਂ*॥੩੩॥ਇਕਿ ਨਾਚਤਿ ਹੈਂ ਪਾਇ ਭਵਾਲੀ। ਬਿਹਸਿ ਬਜਾਵਤਿ ਹੈਂ ਇਕ ਤਾਲੀ[1]। ਰੁਨ ਰੁਨਾਟ ਭੂਖਨਿ ਝੁਨਕਾਰੇ। ਭਰੀ ਹਰਖ ਨਿਜ ਅੰਗ ਉਸਾਰੇ[2]॥੩੪॥ਇਮ ਘਰ ਵਹਿਰ ਅਨੰਦਬਿਸਾਲਾ। ਮਿਲੇ ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਜਾਲਾ। ਬੈਠੇ ਕਿਤਿਕ ਭੀਰ ਬਡ ਹੋਈ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਖਰੇ ਭੁਏ ਥਿਰ ਕੋਈ॥੩੫॥ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਤਿ ਮਨੋਰਥ ਜੀਕ। ਹੇਰਹਿਂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਹੁਇ ਟੀਕ।ਬਾਸਨਿ ਭਰੇ ਮੋਦਕਨਿ ਕੇਰੇ[3]। ਲਜਾਇ ਲਜਾਇ ਕਰਿ ਧਰਹਿਂ ਘਨੇਰੇ॥੩੬॥ਅਸ ਉਤਸਵ ਹੋਵਤਿ ਸਮੁਦਾਇ।ਦਿਜ ਨਾਉ ਤਿਸ ਥਲ ਚਲਿ ਆਏ।ਦੇਖਿ ਸਭਾ ਕੋ ਹਰਖ ਧਰੰਤੇ।ਆਸ਼ਿਖਬਾਦ[4] ਬਿਲੰਦ ਭਨੰਤੇ॥੩੭॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇਖਿ।ਬੈਠਾਰੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਖਿ।ਪੁਰਨੇ ਚੌਂਕ ਗਣਕ ਨੇ ਤਬੈ।ਗਣਪਤਿ ਗ੍ਰਹ ਥਾਪਨਿ ਕਰਿ ਸਬੈ† ॥੩੯॥ਚੰਦਨ ਕੀ ਚੌਂਕੀ ਮੰਗਵਾਇ।ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰੁ ਢਿਗਿ ਦਈਡਸਾਇ। ਲੌਕਿਕ ਬੈਦਕ ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੀ‡। ਦਿਜਿ ਕਹਿ ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਤਿਸ

---

[1] ਤਾੜੀਆਂ। [2] ਉਭਾਰਦੀਆਂ ਹਨ। [3] ਲੱਡੂਆਂ ਦੇ। [4] ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ।

*ਡੂਮਣੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਗਾਣੇ ਬਜਾਣੇ ਬੀ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਖ਼ਯਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਸੀ ਤੇ ਤਦੋਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਹੋਰ ਸਨ। ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਵਿਚ ਅੰਨਮਤਿ ਰੀਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ, ਇਸੇ ਲਈ ਘੋੜੀਆਂ ਆਦਿ ਸਿਰਲੇਖ ਲਿਖਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਚਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਸਨ।

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸਨਗੇ। ਉਹ ਹੋਰਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੇ ਕਰਦੇ ਯਥਾ:–'ਬੀਜਉ ਸੂਝੈ ਕੋ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ' ॥ ਪੁਨਾ–'ਏਕੋ ਜਪਿ ਏਕੋ ਸਾਲਾਹਿ' ॥ ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਨੇਸ਼ ਥਾਪਨਾਂ ਕਹਿਣਾ ਕਵਿ ਉਕਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। ਤਥਾ 'ਏਕ ਨਾਮ ਕੋ ਥੀਓ ਪੂਜਾਰੀ' ॥ ਪੁਨਾ:–'ਨਾਨਕ ਪੂਜੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇਵਾ' ॥ ਪੁਨਾ:–'ਸੋਨ ਸਭੈ ਸ਼ੁਭ ਵਾਰ ਨਿਛੱਤ੍ਰਨਿ ਨੇ ਗ੍ਰੈਹ ਆਨਿਕੈ ਕੀਨਿ ਨਮੋ।' [ਰਾਸ ੪ ਅੰ: ੪ ਅੰਕ ੨੨] ਜਦ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਮੇਂ ਸਿਧਾਂ ਵਾਂਗ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਨੌਂ ਗ੍ਰਹਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਓਹ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੂਜਾਯੋਗ ਕੀਕੂੰ ਹੋਗਏ? ਤਾਂਤੇ ਏਹ ਲੇਖ ਜਾਂ ਆਖੇਪਕ ਹਨ ਯਾ ਕਵਿ ਜੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਸਰ ਯਾ ਦਬਾਉ ਨੇ ਲਿਖਵਾਏ ਹਨ, ਹਰ ਹਾਲਾ ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਅਨਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ‡ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਬੋਰੀ॥੩੯॥ਦੋਹਰਾ॥ 'ਕਰਿਹੁ ਹਕਾਰਨਿ ਇਹ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦ੍ਵਿਜ ਗਣਕ ਤਬਿ ਪਠਯੋ ਦਾਸ ਮਤਿਵੰਦ॥੪੦॥ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰਤੇ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਜਿਸ ਥਾਨ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਭਾ 'ਚਲਹੁ ਆਪਿ ਸੁਖਦਾਨਿ!' ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸਗਾਈ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

ਪ. [ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਪੁੱਜੀ। ਸਗਾਈ ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਗੰਗਾ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਨੰਦਨ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਮੋਲ ਬਹੁ ਪਹਿਰਾਵਤਿ ਸੁਖਕੰਦ॥੧॥ਸੈਯਾਛੰਦ॥ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਗਰੇ ਮੈਂ ਜਾਮਾ ਜਿਸਕੇ ਬੀਚ ਦਿਪਤਿ ਤਨ ਚਾਰੁ। ਚੀਰਾ ਰਕਤ ਸੁਹਾਵਤਿ ਸਿਰ ਪਰਿ ਜ਼ਰੀਦਾਰੁਹੈ ਸ਼ੋਭ ਅਪਾਰ*।ਪਰਯੋ ਸਿਕੰਧਨਿ ਪਰ ਦੁਕੂਲ[1] ਸ਼ੁਭ ਦਮਕਤਿ ਗੋਟਾ ਜੁਤਿ ਬਿਸਤਾਰੁ। ਹੀਰੇ ਚੀਰੇ ਕੋਰਦਾਰ ਬਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰਿ ਜਿਗਾ ਮਝਾਰ ॥ ੨ ॥ ਕੁੰਡਲ ਡੋਲ ਕਪੋਲਨਿ ਊਪਰਿ ਮੁਕਤਾ ਗੋਲਿ ਜਿ ਮੋਲਿ ਬਿਸਾਲ। ਤਿਮ ਮੋਤਨਿ ਕੀ ਮਾਲ ਗਰੇ ਮਹਿਂ ਉੱਜਲ ਦਮਕਤਿ ਹੈ ਦੁਤਿ ਜਾਲ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਅੰਗਦ ਅਰੁ ਕੰਕਨ ਜ਼ੇਬ ਜਬਰ ਤੇ ਜਟਤਿ ਉਜਾਲ। ਛਾਪ ਛਲਾਯਨਿ ਤੇ ਛਬਿ ਛਾਕਤਿ[2] ਸਰਬ ਸਰਾਹਤਿ ਹੇਰਤਿ ਬਾਲ[3] ॥੩॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਲੇ ਜਨਨੀ ਅੰਜਨ ਆਂਜੇ[4] ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਸਮ ਨੈਨ। ਰਾਈ ਲਵਨ ਵਾਰਤੀ ਊਪਰ ਡਰਤਿ ਰਿਦੇ ਕਿਸਡੀਠ ਲਗੈ ਨ†।ਪਿਖਤ ਅਨੰਦ

---

[1]ਦੁਪੱਟਾ। [2]ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ। [3]ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ। [4]ਸੁਰਮਾਂ ਪਾਇਆ। *ਪਾ:-ਜੁਗ ਛੋਰ ਉਦਾਰ।

†ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਪੂਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨਾ ਡਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਨਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਸਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਪਤੀ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਟਹਿਲਣਾਂ ਤੇ ਫੁਸਲਾਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਭਰਮਾਈਆਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪਕ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਤੇ ਬੇ-ਮਲੂਮੀ ਗਿਰਾਉ ਦੀ ਗਰਦਸ਼ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਓਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜੋ ਜਨੁ ਜਪੈ ਅਨਦਿਨੁ ਸਦ ਜਾਗੈ ॥ ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਨਹ ਜੋਹਈ ਤਿਤੁ ਚਾਖੁ ਨ ਲਾਗੈ' [ਬਿਲਾ: ਮ: ੫] ॥ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਪਸ਼ਟ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਟਪਾਰਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਡਰ ਸਕਦੇ।

ਬਿਲੰਦ ਰਿਦੈ ਲਹਿ,ਇਮਿ ਸੁ ਜਾਇ* ਤ੍ਰਿਯ ਜੁਤ ਬਿਚ ਐਨ। ਕਰੈ ਸੰਗ ਦਾਸਨਿ ਲੇ ਗਮਨੇ ਜਹਾਂ ਸਭਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਖ ਦੈਨ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਿਨ ਉਠੇ ਸਰਬ ਹੀ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨ ਬੈਠਨੋ ਜਾਇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿਂ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦੇਖਤਿ ਹਰਖਾਇਂ। ਪਿਤ ਕੋ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਭੇ ਠਾਂਢੇ ਦਿਜਬਰ ਨੇ ਕਹਿ ਲਏ ਬਿਠਾਇ। ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਇਮ ਲਖਿਯਤਿ ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਤ ਸੁਰਰਾਇ ॥ ੫ ॥ ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦੇਤਿ ਆਸ਼ਿਖਾ 'ਜੁਗ ਜੁਗ ਜਿਵਹੁ ਗੁਰੂ ਕੋ ਨੰਦ। ਇਹ ਉਤਸਵ ਹਮ ਹੇਰਨਿ ਕਰਿਹੈਂ ਬਹੁਰ ਬਯਾਹ ਕੋ ਹੋਹਿ ਬਿਲੰਦ। ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਧਨੀ ਹੁਇ ਅਤਿਸ਼ੈ, ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਧਨਵੰਦ। ਮੰਗਲ ਹੋਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਸੁਖ ਲਹਿਂ ਭਯੋ ਮੇਲਿ ਸਮ ਕੋ ਅਬਿ ਦੁੰਦ[1]'॥੬॥ਪਾਂਧੇ ਤਬਿਅਭਿਖੇਕ[2]ਕਰਾਯਹੁ ਪੂਰਬ ਗਨਪਤਿ ਕੋ ਕਰਿ ਮਾਨਿ[3]।ਅਪਰ ਗ੍ਰਹਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਅਭਿਸੇਚਨਿ[4]† ਭਰੀ ਭੀਰ ਮਾਨਵ ਗਨ ਆਨਿ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਦਿਸ਼ਿ ਨਯਨ ਲਗਾਏ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਹਰਖ ਉਰ ਠਾਨਿ। ਕੋ ਬੈਠੇ ਕੋ ਖਰੇ ਤਹਾਂ ਮਿਲਿ ਨਰ ਭੇ ਅਨਗਨ ਥੋਰਿਯ ਥਾਨ ॥ ੭ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਪਠਯੋ ਦੂਤ ਆਯੋ ਬਹੁ ਚਾਲ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਹੂੰਚਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਭਾਲ। 'ਮਹਾਰਾਜ ਅਰਦਾਸ ਇਕ ਹੈ ਮੈਂ ਲਯਾਯਹੁ ਅਬਿ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਲਿ। ਹੋਇ ਇਕੰਤ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਲਖੀਜੈ ਪੁਨ ਕੀਜਹਿ ਜੋ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲ ॥ ੮ ॥ ਤੂਰਨ ਹੇਰਹੁ, ਦੇਰਿ ਨ ਠਾਨਹੁ, ਸਗਨ ਬਾਤਿ ਕਰੀਅਹਿ ਪਸ਼ਚਾਤਿ'। ਸੁਨਤਿ ਉਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿ, ਬੈਠਯੋ ਸਿੱਖ ਏਕ, ਸਭਿ ਗਯਾਤ[5]।ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤਿ ਬਰਤਹਿ ਜਾਨਤਿ ਬੇਪਰਵਾਹੁ ਸਦਾ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ। ਮਗਨ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਬਿਖੇ ਨਿਤ ਮਨ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਬਿਖੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ॥੯॥ਉਠਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਗੁਰੁ ਸੋਂ, 'ਛਪੀ ਨ ਰਹੈ ਪ੍ਰਭੋ ਇਹ ਬਾਤਿ। ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ ਹੰਕਾਰਿ ਪਾਤਕੀ ਤਿਸ ਕੀ ਸੁਤਾ ਨ ਲਿਹੁ ਹਿਤ ਭ੍ਰਾਤ।ਟੱਕਰ ਹਤਹਿਦੁਬਾਰੇ ਸੋਂ ਨਿਤ ਮੋਗੀ ਮਹਿਮਰਿ ਹੈ ਪਛੁਤਾਤਿ[6] । ਜਿਸੈ ਛਪਾਯਹੁ ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਅਬਿ ਸੋ ਬਿਦਤਹਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਭਲਿ ਭਾਂਤਿ ॥੧੦॥ ਕੂਕਰ ਕੂਕਤਿ ਕੀ ਸਮ ਪਾਪੀ[7] ਗਜਰਾਜਨਿ ਗੁਰੂ ਕਮੀ ਨ ਹੋਇ

[1]ਦੁਹਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2]ਪੂਜਨ ਕਰਾਯਾ। [3]ਮਨਾਕੇ। [4]ਪੂਜਨ । [5]ਜੋ ਸਭ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। [6]ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਕੇ। [7]ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਵਾਂਙ ਪਾਪੀ ਕੂਕਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਸੋ ਜਾਇ। †ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸਾਕਤਿ ਸੰਗ ਨ ਬਨਿ ਹੈ ਤੁਮ ਸੋਂ, ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਤਜਾਗਹੁ ਸੋਇ'। ਸੁਨਤਿ ਲੋਕ ਰਿਸ ਕਰਿ ਤਿਸ ਹਟਕਤਿ 'ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੋ ਕਹੁ ਨ ਬਚ ਕੋਇ। ਅਤਿ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਿ ਬਿਖ ਸਮ ਕਹਿਬੋ ਉਚਿਤ ਨ ਤੋਹਿ ਲੇਹੁ ਅਵਿ-ਲੋਇ'॥੧੧॥ਅੰਤਰਿ ਜਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀਅਰਜਨ ਤਬਿ ਉਚੋ ਕਰਜੋ ਹਾਥ ਅਰਬਿੰਦ। 'ਧੀਰਜ ਧਰਹੁ ਕਰਹਿ ਹਮ ਐਸੇ ਬੈਠੇ ਗਾਵਹੁ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ'। ਹੁਇ ਇਕੰਤ ਬਿਰਤੰਤ ਪਢਜੋ ਸਭਿ ਲਖੀ ਖੁਟਾਈ ਕੀਨਿ ਜੁਮੰਦ।'ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਇਹੀ ਮਨੋਰਥ ਨਹਿਂ ਨਾਤਾ ਲੀਜਹਿ ਜਗਬੰਦ !' ॥੧੨॥ ਪਠਿ ਅਰ-ਦਾਸ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਆਏ ਹੇਰਿ ਉਠੇ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਿ ਬਿਰਾਜੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਜਨਿ ਸੁਖਦਾਇ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਆਦਿਕ ਸੋਂ ਬੂਝਜੋ 'ਖੱਤ੍ਰੀ ਦੁਸ਼ਟ ਹੰਕਾਰ ਬਧਾਇ। ਬੋਲ ਬਿਗਾਰ ਬਿਸਾਲ ਭਯੋ ਬਹੁ ਨਹਿਂ ਨਾਤੋ ਲੈਨੋ ਬਨਿਆਇ' ॥੧੩॥ ਮਹਾਂਦੇਵ, ਬ੍ਰਿਧ[1], ਸਾਲ੍ਹੋ ਆਦਿਕ ਸਭਿਨਿ ਸਲਾਹ ਦਈ ਤਿਸ ਭਾਇ। 'ਗਾਵਰ ਜਾਨਤਿ ਮੂਢ ਗੁਮਾਨੀ ਤਿਹ ਸਬੰਧ ਨੀਕੋ ਨ ਸੁਹਾਇ'। ਗੈਹ ਅਭਿਖੇਕਤਿ ਬੋਲਜੋ ਪਾਂਧਾ'ਸੁੰਦਰ ਸਮੋ ਨ ਇਹ ਬਿਤ ਜਾਇ। ਤਿਲਕ ਕਰਾਵਹੁ ਅਬਿ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੇ ਬਨਹਿ ਸਬੰਧ ਬਿਘਨ ਬਿਨਸਾਇ'[2] ॥੧੪॥ ਦਿਹੁ ਆਇਸੁ ਦਿਜ ਕਰਹਿ ਸਗੁਨ ਕੋ ਸਭਿ ਕੀ ਲਾਲਸ ਪੂਰੀ ਹੋਇ'।ਭਏ ਬਿਰੁਖ[3] ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੋਲੇ'ਤਿਸਕੀ ਸਮਤਾ ਹਮੈਂ ਨ ਜੋਇ। ਲੈਬੋਂ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਇਹ ਨਾਤਾ ਜਾਤਿ ਦਰਬ ਹੰਕਾਰੀ ਸੋਇ। ਉਚੋ ਬਨਜੋ ਚੁਬਾਰਾ ਮਦ ਤੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦੂਖ ਦੇ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੧੫॥ ਜੋ ਉਚੋ ਤਿਹ ਗਿਰਬੇ ਕੋ ਡਰੁ, ਪਰਹਿ ਗਾਜ ਜਰ ਰਹੈ ਨ ਜਾਇ[4]। ਹਮ ਸਮ ਹਮ ਕੋ ਆਨਿ ਮਿਲਹਿ ਕੋ, ਬਨਹੁ ਚੁਬਾਰਾ ਭਾਲ ਭਨਾਇ[5]। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਘਰ ਮਾਨ ਨਿਮਾਨਿਨਿ ਮਾਨੀ ਜਬਿਕਬਿਲਹੈਸਜਾਇ।ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਨੰਮ੍ਰਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਹੈ,ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਰਸ ਰਹਿ,ਪ੍ਰਮੁਦ[6]ਉਪਾਇ'॥੧੬॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਜ੍ਵਾਲ[7] ਸੀ ਨਿਕਸੀ ਸਫਲ ਸਤੇਜ[8] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲ। ਨਰ ਨਾਰਨਿ ਕੋ ਹਰਖ ਸੁ ਕਾਨਨ[9] ਸੁਨਤਿ ਦਿਯੋ ਇਕ ਛਿਨ ਮਹਿਂਜਾਲ। ਰਿਦੇ ਬਿਸਮ–ਇਹ ਭਈ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ! ਕਜਾ ਕਰਤੇ ਕਜਾ ਬਰਤੀਚਾਲ ! ਕਮਲ ਬਾਟਿਕਾ[10] ਹੁਤੇ ਲਗਾਵਤਿ ਉਦੈਂ ਕੰਟਕਾ ਬਿਰੀ ਸਭਾਲ[11]॥੧੭॥

[1]ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ। [2]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਊਗੀ। [3]ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ। [4]ਬਿਜਲੀ ਪਿਆਂ ਉਹ ਸੜਨੋ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। (ਅ) ਉਸਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨਾ ਰਹੇਗੀ। [5]ਮੂੰਹ ਭਨਾਵੇ। [6]ਅਨੰਦ। [7]ਅਗਨੀ। [8]ਸਹਤ ਤੇਜ ਦੇ। [9]ਖੁਸ਼ੀ ਰੂਪੀ ਬਨ। [10]ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ। [11]ਕੰਡਯਾਲੀ (ਬੂਟੀ) ਡਾਲੀਆਂ ਸਣੇ ਉੱਗ ਪਈ।

ਉਗਵਨਿ ਲਗੀ ਅਨੰਦ ਬੇਲਿ ਇਹ ਕਿਸਰਾਜ ਨੇ ਮਰਦੀ[1] ਤਤਕਾਲ !– ਸਭਿ ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਕੋ ਭਯੋ ਭੰਗ ਮਨ,ਤਜਿ ਗਾਵਨਿ ਚਹਿ ਸੁਨਯੋ ਉਤਾਲ। ਬਾਦਤ ਬਜਤਿ ਥਿਰੇ ਇਕ ਬਾਰੀ ਕੋ ਬੂਝਤਿ ਕੋ ਭਾਖਤਿ ਹਾਲ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਦਰਪ ਕੋ ਉਰ ਧਰਿ ਗੁਰੁ ਲਘੁ[2] ਕਹਿ ਨਿਜ ਬਨਯੋ ਬਿਸਾਲ ॥੧੮॥ ਅਬਿ ਸੁਧਿ ਪਾਇ ਬਿਰਖ[3] ਗੁਰੁ ਹੋਏ,ਨਹਿਂ ਨਾਤਾ ਤਿਹ ਸੁਤਾ ਮਨੋਤਿ।ਰਹੇ ਬੈਠਿ ਲਾਗੀ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਇਮ ਕੁਸੂਤ[4] ਬਰਤਯੋ ਦੁਖਵੰਤਿ'। ਬਿਸਮੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਤਜਿ ਹਰਖਨਿ ਚੰਦੂ ਕੋ ਸਭਿ ਖੋਟ ਭਨੰਤਿ। 'ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥੈ ਇਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕੁਤੋ[5] ਚਹੰਤਿ ॥੧੯॥ ਗਰਬ ਕਹਾਂ ਇਨ ਆਗੈ ਤਿਸਿ ਕੋ, ਕਹੇ ਬਾਕ[6] ਸੁਖ ਦੁਖ ਨਰ ਪਾਇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋ ਰੰਕ ਕਰਹਿਂ ਦ੍ਰਿਤਿ[7] ਰੰਕ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਪਦਵੀ ਪਾਇ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਅਜਰ ਜਰੀ ਉਰ ਅੰਤਰ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂ ਸੋਂ ਕਰਹਿਂ ਲਖਾਇ। ਜਿਨ ਕੋ ਸੇਵਕ ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਜਿਮ ਚਾਹੈ ਤਿਮ ਲੇਤਿ ਬਨਾਇ ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੁ ਸੂਰਜ ਸਮ ਜਗ ਬਿਦਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਚੰਦੂ ਪੇਚਕ[8] ਸੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਬੱਧ ਬਿਲੋਚਨ ਮੰਦ ਮਹਾਂ ਸੁ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਚਮਕ ਜੀਂਗਨਾ[9] ਜੈਸੇ ਰਵਿ ਕੋ ਨਿੰਦੈ ਧਰਹਿ ਹੁਲਾਸ।ਤੈਸੇ ਜਾਨਿ ਪਰੈ ਸੋ ਮੂਰਖ ਚਾਹਿਸਿ ਅਪਨੋ ਕਰਯੋ ਬਿਨਾਸ਼' ॥੨੧॥ਇਮ ਚਰਚਾ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਥਰੀ ਦਿਜ ਲਾਗੀ ਨੇ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਜਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਤੁਮ ਸਯਾਨੇ ਜਿਸ ਕੀ ਸੁਤਾ ਆਪ ਕੇ ਆਇ। ਕਹਾਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਹਿਗੋ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਅਰੁ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਛਿਮਾ ਕਰਾਵਹਿ ਊਚੇ ਜਾਨਹਿ ਪਿਤਾ ਸੁਤਾ[10] ਕੋ ਇਮ ਬਨਿ ਆਇ॥੨੨॥ ਕਿਤੋ ਬਡੋ ਹੁਇ ਤਨੀਯਾਂਪਿਤ[11] ਜੋ,ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਨਿ ਹੀ ਜਦਕਦ ਜਾਨਿ।ਨਰ ਰੰਕਨਿ ਕੇ ਕਹੇ ਨ ਹਟਿਯੇ ਨਾਤਾ ਲੇਹੁ ਬਡੇ ਸੋ ਥਾਨਿ। ਲਛਮੀ ਆਇ ਕਿਵਾਰ ਨ ਦੀਜਹਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਧਰਿ ਲਿਹੁ ਸਨਮਾਨ। ਸ਼ਾਹ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ ਧਨੀ ਸੋ ਉੱਤਮ ਜਾਤਿ ਇਤੇ ਗੁਨ ਮਾਨਿ'॥੨੩॥ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਕਹਿਂ'ਤਿਸ ਕੇ ਧਨ ਤੇ ਹਮ ਨਹਿਂ ਧਨੀ ਬਨਹਿਂ ਕਿਸ ਭਾਇ। ਚੰਦੂ ਕੇ ਸਮ ਹੋਇ ਸੁ ਲੈਹੇ ਖੋਜਹੁ ਜਗ ਮਹਿਂ ਦੇਹੁ ਪਠਾਇ। ਹਮੈਂ ਗਰੀਬ ਆਨ ਕੋ ਮਿਲਿ ਹੈ

---

[1]ਮਲ ਦਿੱਤੀ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੋਟਾ। [3]ਮੁਖ ਮੋੜ ਲਿਆ। [4]ਬੁਰਾ ਕੰਮ। [5]ਕਿਵੇਂ ! [6](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਬਚਨ ਕਹਿਆਂ। [7]ਛੇਤੀ। [8]ਉੱਲੂ। [9]ਟਟਾਹਣਾਂ। [10]ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ। [11]ਧੀ ਦਾ ਪਿਉ।

ਜਿਸ ਮਹਿ ਹੋਹਿ ਨ ਗਰਬ ਬਲਾਇ[1] । ਮਿਲਿ ਸੁਖ ਪਾਵੇਂ ਨਿਤ ਹਰਖਾਵੇਂ ਜਹਿਂ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦੁਖਦਾਇ'॥੨੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਰੁਖ ਦੇਖਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਭਈ ਮੌਨ ।–ਸਾਕਤ ਸੁਤਾ ਨ ਲੇਹਿਂਗੇ, ਨਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰੁ ਭੌਨ–॥੨੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸਗਾਈ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਦੋ ਸਗਾਈਆਂ ਕੱਠੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਨਿ ਸੁਨਨਿ ਬਹੁ ਤਬਿ ਭਯੋ ਠਹਿਰਨੋ ਅੰਤਿ ਮਤੰਤ । 'ਨਹਿ ਨਾਤਾ ਹਮ ਲੇਇ ਹੈਂ ਹੰਕਾਰੀ ਕੁਲਵੰਤ[2]'॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਿਜ ਨਾਈ ਸੁਨਿ ਜੁਗਲ ਬਿਸੂਰਤਿ।ਜਨੁ ਚਿੰਤਾ ਇਹ ਧਾਰੀ ਮੂਰਤਿ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਗੁਰੁ ਮਾਨੀ। ਕਹਿਬੋ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਜਾਨੀ[3]* ॥ ੨॥ ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਏਵ ਉਚਾਰਾ। 'ਹਮਹਿ ਮਿਲਹਿ ਕੋ ਨਿਰਹੰਕਾਰਾ' । ਡੱਲੇ ਕੀ ਵਾਸੀ ਸਿਖ ਬੈਸੇ। ਸੁਨਯੋ ਬਖਾਨਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜੈਸੇ॥੩॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਪਾਸਿ। ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਜਨਮਯੋ ਤਿਸਕੇ ਬੰਸ ਮਝਾਰੇ।ਨਾਮ ਨਰਾਇਣ-ਦਾਸ ਉਚਾਰੇ॥੪॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਿੱਖਨਿ ਦਿਸ਼ ਜਾਨੀ। ਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨਤੀ ਤਬਿ ਠਾਨੀ।–ਸੁਤਾ ਸਪਤ ਸੰਮਤ ਕੀ ਮੇਰੀ। ਨਾਤਾ ਦੇਉਂ ਜਿ ਨਹਿ ਗੁਰੁ ਫੇਰੀ ॥੫॥ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਗਰੀਬ ਜਿ ਹੋਇਦੇ ਨਾਤਾ ਹਮ ਲੈਹੈਂ ਸੋਇ।ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ਸਫਲਹਿ ਸੋਇ ਹੋਇ ਨਹਿਂ ਹਾਨਾ ॥੬॥ਕਹੌਂ ਅਬਹਿ ਬਿਚ ਸਕਲ ਸਮਾਜਾ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਖਹਿ ਮਮ ਲਾਜਾ। ਇਸ ਜਗ ਮਹਿ ਤੌ ਅਹੈ ਸੁਹੇਲੀ[4] । ਬਿਚ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੇ ਰਖਨਿ ਦੁਹੇਲੀ ॥੭॥ ਰਾਖਹਿਂ ਤਹਾਂ ਸਹਾਇਕ[5] ਹੋਇਂ।ਬਿਦਤਿ ਬਾਤ ਕੁਛ ਛਪੀ ਨ ਸੋਇ।ਯਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰ ਭਰਵਾਸਾ।ਪੂਰਨਿ ਕਰਹਿਂ ਸੋਹਿ ਮਨ ਆਸਾ ॥੮॥ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਕੋ ਬਰੁ ਭਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਯੋ।'ਗੁਰੁ ਘਰ ਸੋਂ ਤੁਵ ਕੁਲ

---

[1]ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਬਲਾਇ। [2]ਕੁਲ ਵਾਲੇ ਹੰਕਾਰੀ ਦਾ। [3]ਪਿਆਰਾ ਜਾਣਿਆਂ। [4](ਲੱਜਾ ਰਖਣੀ) ਸੁਖੱਲੀ ਹੈ। [5]ਮਦਦਗਾਰ।

*ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ, ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਖਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ। ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜਸੀ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ ਸੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੋਈਆਂ ਸੁਰਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾਨਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਮਰਮਿਟੀ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਅਮੁਲ ਪ੍ਰਸਤੀ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਕਿਹਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਤੌਖਲੇ ਤੇ ਭੈ ਤੋਂ ਭੈਭੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।

ਕੋ ਨਾਤਾ। ਹੁਇ ਹੈ ਆਗੈ ਜਗ ਬੱਖ੍ਯਾਤਾ'॥੯॥ਸੋ ਅਬਿਸਮਾ ਆਨਿ ਕਰਿ ਹੋਵਾ॥ਔਚਕ ਹੀ ਮੰਡਲ[1]ਮਹਿਂ ਜੋਵਾ-।ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ॥ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਕਰਯੋ ਨਿਰਧਾਰਾ॥੧੦॥ ਖਰੋ ਭਯੋ ਜੋਰੇਜੁਗ ਹਾਥ॥'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਝਕੋ ਲਖਹੁ ਅਨਾਥ॥ਪਾਰੋ ਬੰਸ ਬਿਖੇ ਜਨਮਯੋ।ਡੱਲੇ ਕੀ ਵਾਸੀ ਮੈਂ ਥਿਯੋ ॥੧੧॥ ਸ਼ੁਭ ਖੱਤ੍ਰੀ ਹੌਂ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ॥ਮੁਝ ਨਿਕੇਤ ਨਹਿਂ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ। ਬਡਯੋਂ ਸਹਤ ਹਮ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਮਮ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕੀ ਲੇਹੁ ਸਗਾਈ॥੧੨॥ ਸੰਮਤ ਸਪਤ ਆਰਬਲ ਹੋਇ। ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸੀ ਬਨਿ ਸੋਇ। ਲਾਜ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ॥ਬਿਨਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਤ ਉਚਾਰੀ॥੧੩॥ਰਾਖਹੁਲਾਜ ਮੋਹਿ ਭਰਵਾਸਾ। ਯਾਂਤੇ ਕਹੀ ਆਪਨੀ ਆਸਾ'। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ॥'ਭਲੇ ਸਮੇਂ ਬੋਲਯੋ ਸਿਖ ਧੰਨ!॥੧੪॥ਉਤਸਵ ਕੋ ਸਮਾਜ ਬਰ ਜੁਰਯੋ। ਸੋ ਤੈਂ ਨਾਂਹਿ ਨ ਬਿਰਥਾ ਕਰਯੋ। ਮੰਗਲ ਨੌਕਾ ਜਨੋਂ ਬਿਚਿ ਧਾਰਿ[2]।ਡੂਬਤਿ ਹੁਤੀ ਲਗਾਈ ਪਾਰਿ ॥੧੫॥ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਮਹਾਂ। ਕੋ ਸਮਤਾ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਨ ਤਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿੱਖਨਿ ਸੋਂ ਮੇਲਾ॥ਸਕਲ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਸੁਹੇਲਾ॥੧੬॥ਹੰਕਾਰੀ ਮਨਮੁਖ ਨਰ ਜੋਇ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਗ ਮੇਲ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਜੇ ਕਰਿ ਮਿਲਹਿ ਉਠਹਿ ਉਤਪਾਤ। ਜਨੋਂ ਰਵਿ ਰਾਹੁ[3] ਗਗਨ ਮਿਲਿ ਜਾਤਿ॥੧੭॥ਯਾਂਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖਦਾਈ।ਸਿੱਖਨਿ ਸੋਂ ਹਮ ਬਨਤਿ ਬਨਾਈ'।ਦੈਵਗ[4] ਸੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਾਖਾ। 'ਪੂਰਨ ਕਰਹੁ ਸਭਿਨਿ ਅਭਿ-ਲਾਖਾ ॥੧੮॥ ਇਹ ਨਾਤਾ ਲੀਜੈ ਹਿਤ ਸਾਥ। ਦਿਹੁ ਟੀਕਾ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮਾਥ'। ਚਹਿਯ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਜੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਤੁਰਤ ਨਰਾਇਨ ਦਾਸ ਮੰਗਾਈ ॥੧੯॥ਪਾਈ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਕੀ ਝੋਰੀ। ਭਈ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨ ਥੋਰੀ। ਕਰਯੋ ਨਿਕਾਸਨਿ ਮਸਤਕ ਟੀਕਾ। ਅੱਛਤ[5] ਸਹਤ ਬਿਰਾਜਤਿ ਨੀਕਾ ॥੨੦॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੇਸਰ ਤਿਲਕ ਸੁ ਦੇਵਗੁਰੁ ਤਿਸ ਕੇ ਮੰਡਲ*ਆਇ।ਅੱਛਤ ਜਨੁ ਸਸਿ ਕਲਾ ਗਨ ਤ੍ਰਾਸ ਰਾਹੁ ਤੇ ਪਾਇ[6]॥੨੧॥ਚੌਪਈ॥'ਧੰਨ ਧੰਨ'ਸਭਿ ਸਭਾ ਬਖਾਨਾ। ਦਾਸ ਨਰਾਇਨ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ। ਹਰੀ ਚੰਦ ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ

---

[1]ਸਭਾ। [2]ਖੁਸ਼ੀ ਰੂਪੀ ਬੇੜੀ (ਨਦੀ ਦੀ) ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ। [3]ਸੂਰਜ ਤੇ ਰਾਹੂ। [4]ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੂੰ। [5]ਚਾਵਲ। [6]ਕੇਸਰ ਦਾ ਤਿਲਕ ਸੋ ਬ੍ਰਹਸਪਤ ਹੈ (ਕਯੋਂ ਕਿ ਬ੍ਰਹਸਪਤ ਦਾ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਤਿਸ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਚਾਵਲ ਮਾਨੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾਂ ਰਾਹੂ ਤੋਂ ਡਰ ਪਾ ਕੇ ਆਈਆਂ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਮੰਗਲ।

ਔਰ।ਲੈਮ ਗੋਤ ਬੈਠਨੋ ਤਿਸ ਠੌਰ॥੨੨॥ਤਿਹ ਬਿਲੋਕ[1] ਤਿਨ ਰਿਦੈ ਬिਚਾਰਾ
–ਇਸ ਤੇ ਆਛੀ ਅਪਰ ਨ ਕਾਰਾ। ਮਮ ਘਰ ਸੁਤਾ ਸੁ ਅਰਪਨਿ ਕਰੌਂ।
ਇਸੀ ਸਮੈਂ ਮਹਿੰ ਉਚਿਤ,ਨ ਟਰੌਂ–॥੨੩॥ਖਰੇ ਹੋਇ ਸੋ ਬਿਨਤੀ ਕਹੈ।'ਦ੍ਵੈ
ਸੰਮਤਿ ਕੀ ਦੁਹਿਤਾ[2] ਅਹੈ।ਸੋ ਮੈਂ ਚਹੌਂ ਦਿਯੋ ਤੁਮ ਪਾਸੀ। ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੀ
ਬਨਿ ਹੈ ਦਾਸੀ॥੨੪॥ਆਪਿ ਅਨਾਥਨਿ ਕੇ ਹੋ ਨਾਥ।ਯਾਂਤੇ ਕਹੌਂ ਜੋਰਿ ਜੁਗ
ਹਾਥ। ਕੀਜਹਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਸਗਾਈ। ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਾਈ'॥
੨੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਖ ਬਿਨਤੀ। ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ ਵਸਿ ਤਜਿ ਸਭਿ
ਗਿਨਤੀ।ਭਨਯੋ ਬਾਕ'ਇਹ ਭੀ ਲੈ ਲੇਹੁ।ਆਸਾ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਪੂਰੇਹੁ॥੨੬॥
ਲੇਨਾ ਦੇਨਾ ਸਾਥ ਹਮਾਰੇ।ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਸਾਂਝ ਉਦਾਰੇ'।ਹਰੀਚੰਦ ਤਬਿ
ਹੋਇ ਨਜੀਕਾ। ਦਿਯੋ ਸਗਨ ਅਰੁ ਕਾਢਯੋ ਟੀਕਾ ॥੨੭॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ
ਅਦਭੁਤ ਹੇਰੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਉਮਗਯੋ ਅਨੰਦ ਬਡੇਰੇ। ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ ਚੌਂਪ
ਵਧਾਈ।'ਇਕ ਤਨਯਾ ਗੇ ਭਈ ਦੋਇ ਸਗਾਈ॥੨੮॥ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਘਰ ਕਮੀ
ਨ ਕੋਈ। ਕਯਾ ਚੰਦੂ ਤੇ ਧਨੀ ਸੁ ਹੋਈ[3]। ਲੇਨੋ ਦੇਨਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੇਰਾ।
ਸਭਿ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਦਨ ਉਚੇਰਾ॥੨੯॥ਜੇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕੇ ਹੋਵਤਿ ਨਾਤਾ।
ਕਬਹੂੰ ਉਠਤਿ ਮਹਤ ਉਤਪਾਤਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨੀ ਤੇ ਹੰਕਾਰਾ। ਬੋਲੇ ਤੇ
ਕਬਿ ਪਰਤਿ ਬਿਗਾਰਾ॥੩੦॥ਸਹੈਂ ਨ ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਹੰਕਾਰੀ।ਚੰਦੂ ਰਿਦੇ ਅਸ਼-
ਰਧਾ ਧਾਰੀ।ਯਾਂਤੇ ਭਲੋ ਭਯੋ ਬੱਖਨਾਤਾ।ਲਿਯੋ ਨ ਤਿਸ ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਨਾਤਾ
॥੩੧॥ ਤਤਛਿਨ ਜੁਗ ਨਾਤੇ ਹੁਇ ਗਏ।ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ ਹਰਖਤਿ ਭਏ।
ਜਨੁ ਗਨ ਰੰਕਨਿ ਸੁਰਤਰੁ ਲੀਓ। ਛੀਨਿ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਪੁਨ ਤਿਨ ਦੀਓ॥
੩੨॥ ਬੋਈ ਕਿਧੌਂ ਅਨੰਦ ਕੀ ਬਾਰੀ[4]। ਸੂਕਤਿ ਹੁਤੀ[5] ਸੀਂਚਿ ਬਰ ਬਾਰੀ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੰਗਲ ਪੁਨ ਹੋਯੋ।ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਜੋਯੋ ॥੩੩॥
ਹਰਖਤਿ ਚਿਤ ਗਾਵਤਿ ਪਿਕਬੈਨੀ। ਉਮਗ ਉਮਗ ਕਰਿ ਪੰਕਜ ਨੈਨੀ।
ਨੌਬਤਿ ਬਾਜਤਿ ਸਹਤ ਨਫੀਰਿਨਿ।ਬੋਲਤਿ ਭਾਟ ਸੁਜਸੁ ਵਿਸਤੀਰਨਿ॥੩੪॥
ਤੰਬੂਰਾ ਮਿਰਦੰਗ ਬਜਾਵਤਿ। ਗੀਤ ਕਲਾਵਤਿ ਗਾਵਤਿ ਭਾਵਤਿ। ਡੋਮ
ਆਦਿ ਮੰਗਤ ਜਨ ਸਾਰੇ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰੇ॥੩੫॥ਲੇ ਆਇਸੁ
ਤਬਿ ਉਠੇ ਮਸੰਦ।ਮੋਦਕ ਧਰੇ ਪਤਾਸੇ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਮਿਸਰੀ ਕੇ ਬਹੁ ਥਾਰ ਸੁਧਾਰੇ।

---

[1]ਭਾਵ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ। [2]ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [3]ਧਨੀ ਚੰਦੂ ਤੋਂ ਕੀ ਹੋਣਾ ਸੀ।
[4]ਬਗੀਚੀ। [5]ਸੁੱਕ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੇਵਾ ਗਰੀ ਬਦਾਮ ਛੁਹਾਰੇ॥੩੬॥ਸਭਿ ਬਰਤਾਏ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ। ਭਰਿ ਭਰਿ ਅੰਜੁਲ ਦੇ ਜਨ ਸਾਰੇ।ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਹੇਰੀ ਗੁਰ ਜਬੈ।ਗਨ ਬਰਤਾਵਿਲਾਯਸਿ ਤਬੈ॥੩੭॥ 'ਸਭਿ ਕੋ ਪਹੁੰਚਹਿ' ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਈ। ਬਰਤੀ ਤੁਰਤ ਸਮੂਹ ਮਿਠਾਈ। ਸਭਿ ਹੀ 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੁ' ਕਹੈਂ। 'ਤੁਮਰੇ ਸਮ ਤੁਮ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਹੈਂ'॥੩੮॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਲਾਗ ਦਿਵਾਏ। ਦਾਨਮਾਨ ਦੇਕਰਿ ਹਰਖਾਏ।ਅਨੰਦ ਉਦਧਿ ਜਨੁ ਵਧ੍ਯੋ ਅਨੰਤ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਨਰ ਭੇ ਜਲ ਜੰਤੁ ॥੩੯॥ਉਦ੍ਯੋ ਅਨੰਦ ਚੰਦ ਕੋ[1] ਅਬੈ। ਕੁਮਦ ਚਕੋਰ ਭਏ ਨਰ ਸਭੈ। ਚੰਦੂ ਕੇ ਲਾਗੀ ਜੋ ਦੋਇ।ਚਕਵਾ ਸਮ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋਇ॥੪੦॥ਲਖਿ ਅਨੁਚਿਤ ਗੁਰੁ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਤਿਨ ਦੋਇਨ ਕੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। 'ਸਮੈ ਹਰਖ ਕੋ ਸਭਿ ਹਰਖਾਏ।ਤੁਮ ਮਨ ਭੰਗ ਸਚਿੰਤ ਦਿਸਾਏ॥੪੧॥ਲਿਹੁ ਧਨ ਗਨ ਮਨ ਅਨੰਦ ਕਰੀਜੈ। ਚੰਦੂ ਕੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਜੋ ਸੰਜੋਗ ਬਿਧਾਤਾ ਜੋਰੈ[2]।ਸੋਈ ਹੋਇ,ਨ ਕਿਸਕੋ ਜੋਰੈ[3]'॥੪੨॥ਦਿਜ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ'ਜੋਗਤਾ ਨਾਂਹੀ। ਜੋ ਸਬੰਧ ਤੁਮ ਸੋਂ ਹੁਇ ਜਾਹੀ। ਤੌ ਲੈਬੋ ਹਮ ਕੋ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਇਮ ਨਹਿਂ ਲੇਹਿਂ'ਦੇਹੁ ਸਮੁਦਾਇ'॥੪੩॥ਇਸਬਿਧਿ ਜਥਾਜੋਗ ਸਭਿ ਕੀਨਿ।ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਸੁਤ ਕੋ ਆਇਸੁ ਉਠਿਬੇ ਦਈ।ਸਭਾ ਸਰਬ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਗਈ ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ ਸਗਾਈ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਤਬਿ ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਬਿਲੰਦ। ਰੁਖ ਲਖਿ ਪਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਉਠੇ ਸੁ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ॥੧॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਜਨਨੀ ਗਨ ਤ੍ਰੀਯਨਿ ਬੀਚ ਹੁਤੀ।ਜਿਸ ਭਾਲ ਜਗੀ ਬਡ ਭਾਗ ਰਤੀ[4]।ਹਿਤ ਬੰਦਨ ਕੇ ਤਿਸ ਥਾਨ ਚਲੇ। ਉਰ ਧਾਰਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਭਲੇ ॥੨॥ ਪਦ ਮੰਦਹ ਮੰਦ ਧਰੇ ਧਰਨੀ। ਬਡ ਲੋਚਨ ਤੇ ਕੁਟਿਲੈਂ ਬਰਨੀ[5]। ਜੁਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਹੁ ਸ਼ੋਭ ਧਰੇ। ਘਰ ਪੌਰ ਬਿਖੇ ਤਬਿ ਜਾਇ ਬਰੇ ॥੩॥ ਗਨ ਤ੍ਰੀਯਨਿ ਦੇਖਿ ਵਿਸ਼ੇਖ ਸੁਖੰ। ਹਰਖਾਇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਚਾਰੁ ਮੁਖੰ।ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਨਮੋ ਸਭਿ ਧਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਗੁਰੁ ਨੰਦ ਗੁਰੂ ਸੁ ਬਿਚਾਰਤਿ ਹੈਂ॥੪॥ ਸੁਤ ਗੰਗ ਉਮੰਗਹਿ ਸੰਗ ਪਿਖ੍ਯੋ।ਗੁਰ ਬੰਸਹਿ ਕੋ ਅਵਿਤੰਸ਼ ਲਖ੍ਯੋ। ਪਦਬੰਦਤਿ ਕੋ ਗਹਿ ਅੰਕ ਲਯੋ।ਨਹਿ ਜਾਇ

[1] ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰੂਪ ਹੋਕੇ। [2] ਜੋੜਦਾ ਹੈ। [3] ਕਿਸੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ (ਚੱਲਦਾ)। [4] ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਮਣੀ, [ਦੇਖੋ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼]। ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ। [5] ਟੇਢੀਆਂ ਝਿੰਮਣੀਆਂ।

ਕਹ੍ਯੋ ਜੁ ਅਨੰਦ ਭਯੋ॥੫॥ਮੁਖ ਸੂੰਘਤਿ ਧਾਰਿ ਦੁਲਾਰ[1] ਘਨੋ। ਕਿਸਿ ਰੰਕ ਲਹੀ ਨਿਧਿ ਬਿੰਦ ਮਨੋ। 'ਸੁਤ ਜੀਵਹੁ ਪੁੰਜ ਬਿਘੰਨ ਹਨੋ'। ਇਮ ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ ਸੁ ਪ੍ਰੀਤ ਸਨੋ॥੬॥ਨਿਜ ਅੰਕ ਬਿਠਾਇ ਸੁ ਨੰਦਨ ਕੋ। ਸਭਿ ਨਾਰਿ ਪਿਖ੍ਯੋ ਜਗ ਬੰਦਨ ਕੋ।ਬਹੁ ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ ਵਧਾਇਨਿ ਕੋ। 'ਬਧ ਦੀਰਘ ਸੰਕਟ ਹੋਇ ਨ ਕੋ'॥੭॥ਮਿਲਿ ਕੋ ਅਬਲਾ[2]ਪਗ ਕੰਜ ਛੁਵੈਂ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਕੇ ਸਿਰ ਨੰਮ੍ਰ ਹੁਵੈਂ।ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਗੀਤਨ ਗਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਪਟ ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈਂ॥੮॥ਇਮ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਉਤਸਾਹੁ ਮਹਾਂ।ਗੁਰ ਕੋ ਪੁਰਿ ਮੋਦ ਜਹਾਂ ਸੁ ਕਹਾਂ।ਨਰ ਨਾਰਿ ਮਿਲੇ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕੋ। ਹਰਖਾਇ ਗਏ ਸਭਿ ਓਕਨ ਕੋ[3]॥੯॥ ਗਨ ਮੰਗਤਿ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨ ਮਹਾਂ। ਸਭਿ ਹੂੰ ਜਸੁ ਕੀਨਿ ਗਏ ਸੁ ਜਹਾਂ।ਨਰ ਬਾਜਬਜਾਵਤਿ ਜੇ ਗਨਕੋ[4]।ਸਮੁਦਾਇ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿਲੇ ਧਨਕੋ॥੧੦॥ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਇ ਭਲੇ ਦਿਨ ਕੋ।ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ ਸੁ ਜਾਮਨਿ ਕੋ। ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਸਾਥ ਸਭੇ ਤਬਿ ਹੂੰ।ਤਜਿ ਨੀਂਦ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਭਈ ਜਬਿ ਹੂੰ॥੧੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਬੈ ਦਿਜ ਨਾਈ ਲੈ ਸੰਗ।ਮਹਾਂ ਦੁਖਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਲਤਿ ਭਯੋ ਜਾਂਹਿ[5] ਮਨ ਭੰਗ॥੧੨॥ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ਬਿਵਹਾਰ ਮਨੋ ਬਡ ਘਾਟ ਪਯੋ[6]। ਸਮ ਬਾਨਿਕ[7] ਚਿੰਤ ਬਿਲੰਦ ਲਯੋ। ਉਦਤ੍ਯੋ ਜਨੁ ਬਾਗ ਲਗਾਵਨਿ ਕੋ।ਛਿਤਿ ਛੀਨਿ ਲਈ ਪਛੁਤਾਵਨਿ ਕੋ॥੧੩॥ਕਿ ਜਹਾਜਭਰ੍ਯੋ ਜਲ ਡੂਬ ਗਯੋ। ਨ ਬਚ੍ਯੋ ਕੁਛ, ਯੋਂ ਦੁਖ ਤਾਂਹਿ ਭਯੋ। ਮੁਰਝਾਇ ਰਹ੍ਯੋ ਕਹਿ ਸੰਗਨਿ ਕੋ। 'ਬਿਗਰੀ ਬਹੁ ਬਾਤਿ ਨਿਰੰਗਨ ਕੋ[8]॥੧੪॥ ਸ਼ੁਭ ਮੇਲਿ ਬਿਖੇ ਬਡ ਭੰਗ ਭਯੋ। ਸਮ ਦੋਇਨਿ ਬੀਚ[9] ਬਿਗਾਰ ਕਿਯੋ। ਜਿਮ ਚੰਦੁ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਮ ਸ਼੍ਰੌਨ ਸੁਨ੍ਯੋ[10]।ਰਿਸ ਤੇ ਨਹਿਂ ਲੇਹਿਂ,ਕੁਵਾਕ ਭਨ੍ਯੋ[11]' ॥੧੫॥ ਇਮ ਸੋਚਤਿ ਬੋਲਤਿ ਸ਼ੋਕ ਧਰੇ।ਪੁਨਿ ਚੰਦੁ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਪਯਾਨੁ ਕਰੇ।ਜਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਕਿਯੋ।ਤਬਿ ਆਇ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਗਯੋ ॥੧੬॥ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹੀ ਬਿਨਤੀ ਗੁਰੁ ਕੋ।'ਪ੍ਰਭੁ ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਯੋਂ ਉਰ ਕੋ।ਦਿਜ ਦੈਵਗ[12]ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਇ ਇਹਾਂ।ਦਿਨ ਬ੍ਯਾਹ ਬਿਚਾਰਹਿ ਬੈਠਿ ਮਹਾਂ ॥੧੭॥ ਬਿਨੁ ਦੋਸ਼ਨਿ ਦ੍ਯੋਸ[13] ਬਤਾਇ ਜਬੈ। ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬ੍ਯਾਹ ਉਮਾਹ ਤਬੈ।

[1]ਲਾਡ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ। [3]ਘਰਾਂ ਨੂੰ। [4]ਕੌਣ ਗਿਣੇ ?। [5]ਜਿਸਦਾ। [6]ਮਾਨੋ ਘਾਟਾ ਪੈ ਗਿਆ। [7]ਬਾਣੀਏ ਵਾਂਗੂ। [8]ਰੰਗ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। [9]ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ। [10]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [11](ਕਿਉਂ ਜੋ) ਚੰਦੂ ਨੇ ਕੁਵਾਕ ਕਹੇ ਹਨ। [12]ਜੋਤਸ਼ੀ। [13]ਬਿਨਾ ਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਦਿਨ।

ਲਿਹੁ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹਿ ਦੇਰਿ ਕਰੋ।ਗਨ ਜੋ ਵਸਤੂ ਮੰਗਵਾਇ ਧਰੋ॥੧੮॥ ਉਤ ਮੈਂ ਸੁਨਿਕੈ ਘਰਿ ਜਾਇ ਅਬੈ । ਇਕਠੀ ਗਨ ਸੌਜ ਕਰਾਇ ਸਬੈ' । ਸੁਨਿ ਪਾਸ ਨਰਾਇਨ ਦਾਸਹਿ ਤੇ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮੋਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿਤੇ॥੧੯॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਲਾਇ ਲਿਯੋ। ਨਿਜ ਪਾਸ ਬਿਠਾਇ ਸੁ ਮਾਨ ਕਿਯੋ। ਭਰਿ ਅੰਛਤਥਾਰ ਧਰ੍ਯੋ ਧਨ ਕੋ।ਕਹਿ'ਸੋਧਹੁ ਬ੍ਯਾਹਨਿਕੇ ਦਿਨਕੋ॥੨੦॥ ਇਮ ਚਾਹਿ ਨਰਾਇਨਦਾਸ ਧਰੈ।ਸੁਧਿ ਦ੍ਯੋਸ ਬਤਾਵਹੁ ਜਾਨਿ ਪਰੈ।ਬਿਨ ਦੋਸ਼ ਬਨੈ ਅਸ ਨੀਕ ਅਹੈ।ਦੁਹ ਪਾਸਨਿ ਤੇ ਰਸ ਰੀਤਿ ਰਹੈ' ॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਲਯੋ ਪਤਰਾ¹ ਕਰ ਮੈਂ । ਦਿਨ ਦੇਖਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਭਾ ਉਰ ਮੈਂ । ਗ੍ਰੈਹ ਵਾਰ ਨਿਛੱਤ੍ਰਨਿ ਰਾਸਿਨਿ ਕੋ²।ਦਿਨ ਜਾਨਿ ਸੁ ਬ੍ਯਾਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿਕੋ॥੨੨॥ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਭਨ੍ਯੋ 'ਜੁਗ ਮਾਸ ਬਿਤੇ। ਹੁਇ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਦਸਮੀ ਸੁ ਹਿਤੇ । ਸੁਧਿ ਦ੍ਯੋਸ ਅਹੈ ਤਬਿ ਬ੍ਯਾਹ ਕਰੋ।ਰੁਤਿਸੁੰਦਰ ਹੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸੁਧਰੋ'॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਸਾਹਾ ਸੁਧਵਾਇ ਕਰਿ*ਸੁਨ੍ਯੋ ਨਰਾਇਨਦਾਸ।ਕਰਿਨਿਸ਼ਚੈ ਹਰਖਤ ਭਯੋ ਖਰੇ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੨੪॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ 'ਦਿਹੁ ਆਇਸੁ ਜਾਉਂ ਅਵਾਸਿ ਅਬੈ।ਗਨ ਸੌਜਨਿ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰਾਉਂ ਸਬੈ'। ਕਰਿ ਬੰਦਨਕੋ ਤਤਕਾਲ ਗਯੋ।ਅਪਨੇਘਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿਭਯੋ॥੨੫॥ਬਿਰਤਾਂਤ ਕੁਟੰਬਹਿ ਸੰਗਿ ਕਹ੍ਯੋ । ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਨੇ ਮਨ ਮੋਦ ਲਹ੍ਯੋ।ਨਿਜ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲਹਿ

---

¹ਤਿੱਥ ਪੱਤ੍ਰਕਾ । ²ਸਾਰੇ ਨਿਛੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ (ਅ) ਨਿਛੱਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ।

*ਪਿਛੇ ਬਹੁਤ ਥਾਈਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ 'ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਸਾਹੇ ਊਪਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ' ॥ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ, ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਤੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਆਪ ਕਦੋਂ ਅਪਣੇ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਟੁਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ? ਇਹ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਾਕ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੩੨ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖੇ ਹਨ:—ਭਗਤ ਅਨੰਨ ਕਹਾਵਤਿ ਪੰਡਿਤ । ਖਰ ਤੇ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕੀਨਸਿ ਖੰਡਤਿ । ਗਣਪਤਿ ਆਦਿ ਪੰਚਾਂਗ ਮਨਾਏ । ਤਿਨ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਏ । ਸਿੱਖ ਅਨੰਨ ਭਗਤ ਹੈਂ ਮੇਰੇ । ਜੇ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤ; ਲੇਹੁ ਅਬਿ ਹੇਰੇ ॥ ੧੪ ॥ [ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੩੨] । ਪੁਨਾ—'ਪੰਡਿਤ ਕੋ ਦਿਖਾਇ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ । ਗਮਨ੍ਯੋ ਸਿੱਖ ਭਲੇ ਤੈਂ ਲਹ੍ਯੋ । ਵਾਰ ਮਹੂਰਤ ਤਿਥਿਨਹਿਂ ਪੂਛਾ। ਬਿਨਾਂ ਖਰਚ ਤੇ ਮਨ ਨਹਿਂ ਛੂਛਾ ॥ ੨੨ ॥ ਨਿਸਚਾ ਏਕ ਕਰਨਿ ਅਰਦਾਸ । ਨਿਤ ਜਾਨਹਿਂ ਜਹਿ ਕਹਿਂ ਗੁਰ ਪਾਸ । ਭਗਤਿ ਅਨੰਨ ਕਹਾਵਤਿ ਐਸੇ । ਗੁਰ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਮਾਨਹਿ ਜੈਸੇ ॥ ੨੩ ॥ ਗਨ ਦੇਵਨ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੇਰਾ । ਤਜ੍ਯੋ ਸੋ ਪਿ ਸੁਨਿ ਰਵ ਖਰ ਕੇਰਾ' । [ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੩੨] ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ।

ਪੰਨ ਲਖੇ। ਘਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਇ ਸਰੂਪ ਪਿਖੇ ॥੨੬॥ ਸਭਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੌਜ ਕਰੰਤਿ ਭਏ। ਹਿਤ ਬਯਾਹ ਉਛਾਹ ਅਨੰਦ ਲਏ। ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੰਗਹਿ ਸੰਗਤਿ ਹੈ।ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਮੰਗਾਇ ਉਮੰਗਤਿ ਹੈਂ॥੨੭॥ਪਿਤ ਥਾਨਥਪਯੋ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਕੋ। ਹਿਤ ਪੂਜਨਿ ਕੇ ਚਲਿ ਸੁੰਦਰ ਕੋ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਭੀਰ ਸੁ ਸਾਥ ਮਹਾਂ। ਤਟ ਤੀਰਥ ਪੌਰ[1] ਪਹੂੰਚਿ ਤਹਾਂ॥੨੮॥ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਰਿ ਅਨੇਕ ਮਿਲੀ। ਨਿਜ ਸੰਗਿ ਕਰੇ ਤਹਿਂ ਰੰਗ ਚਲੀ। ਗੁਰੁ ਅੱਗ੍ਰ ਭਏ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਇਹੀ।ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਉਚਾਰਤਿ ਹੀ ॥੨੯॥ ਦਰਬਾਰ ਕਿ ਦ੍ਵਾਰਿ ਨਮੋ ਕਰਿਕੈ।ਪਰਦੱਛਨ ਦੀਨਿ ਸਭੀ ਫਿਰਿਕੈ।ਸਭਿ ਹੋਇ ਖਰੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ। ਬਰ ਫੂਲਨਿ ਕੀ ਬਰਖਾ ਸੁ ਝਰੀ॥੩੦॥ ਬਹੁ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਦੇਵਤਿ ਹੈਂ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੇਵਤਿ ਹੈਂ।ਬਰਤਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਮੂਹ ਦਿਯੋ। ਪਿਖਿ ਮੰਗਲ ਕੌ ਹਰਖੰਤਿ ਹਿਯੋ[2]॥੩੧॥ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਰੈਂ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੌ[3]।ਗੁਰੁ ਨਾਮ ਜਪੈਂ ਅਭਿਨੰਦਨਕੋ[4]। ਇਮ ਰੰਗ ਲਿਏ ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਕੌ[5]। ਝੁਕ ਬੰਦਤਿ ਹੈਂ ਜਗ ਬੰਦਨ ਕੌ[6]॥੩੨॥ਪੁਨ ਆਇ ਨਿਕੇਤ ਅਨੰਦਭਰੀ।ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਹੁਤੀ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁ ਕਰੀ। ਮਿਸ਼ਟਾਨਿ ਦਿਯੋ ਸਭਿ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ।ਰਹਿ ਊਚ ਜੁ ਨੀਚ ਗੁਰੂ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ॥੩੩॥ ਇਮ ਮੰਗਲ ਔ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਜਿਤੀ। ਹਰਖਾਇ ਕਰੀ ਤਬਿ ਰੋਗ ਤਿਤੀ।ਜਸੁ ਫੈਲਤਿ ਭਾ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਂ।ਧਨ ਲੇ ਉਰਰੰਤਿ ਜਹਾਂ ਸੁ ਕਹਾਂ॥੩੪॥ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੌਜ ਮੰਗਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਹਿਤ ਬਯਾਹ ਅਵਾਸ ਰਖਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਤੇ ਘ੍ਰਿਤਲੇਤਿ ਭਏ।ਧਨ ਪਾਸ ਮਸੰਦਨਿ ਕੇ ਸੁ ਦਏ॥੩੫॥ਪੁਰਿ ਭੂਰਨਿ ਮੈਂ ਧਨ ਭੇਜਿਦਿਯੋ। ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਮਹਾਂਨ ਮੰਗਾਇ ਲਯੋ।ਬਡ ਬਾਸਨਿ ਲੇ ਕਰਿ ਪੂਰਿ ਧਰੇ। ਗਨ ਮੇਵਨਿ ਕੀ ਸੁ ਖਰੀਦ ਕਰੇ॥੩੬॥ਪਸ਼ਮੰਬਰ[7] ਕੇਤਿਕ ਮੋਲਿ ਲਿਯੇ। ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਅੰਬਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਿਯੇ। ਗਨ ਜਾਤ ਪਟੰਬਰ ਲੀਨਿ ਭਲੇ। ਜਿਨ ਲਾਗਿ ਜ਼ਰੀ ਬਹੁ ਭਾਵ ਮਿਲੇ[8]॥੩੭॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਔਰ ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ। ਪੁਰਿ ਪੈਂਚ ਅਨੇਕ ਬਿਲੰਦਨਿ ਕੋ। ਜਿਨਿ ਦੇਨਿ ਬਨੈ ਹਿਤ ਮਾਨਿ ਘਨੇ । ਸੁ ਖਰੀਦ ਕਰੇ ਤਿਨ ਕੌਨ ਗਿਨੇ ॥੩੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਹਾ ਜਾਨਿ ਸਮੀਪ ਕੋ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਲੀਨਿ।ਅੰਨ ਅਧਿਕ ਸੰਚੇ ਕਰਯੋ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਧਨ ਗਨ ਦੀਨ ॥੩੯

[1] ਪੌੜਾਂ ਉੱਪਰ। [2] ਹਿਰਦੇ। [3] ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ ਨੂੰ। [4] ਅਨੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਯਾ ਹੋਣ ਲਈ। [5] ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [6] ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਯੋਗ ਨੂੰ। [7] ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ। [8] ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਉ ਨੂੰ ਦੋ ਮਿਲੇ [ਭਾਉ=ਨਿਰਖ]

॥ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਤੇ ਰੰਗਾ ਧਾਰਿ ਉਮੰਗ।ਪ੍ਰਥਮ ਬਯਾਹ ਲਖਿ ਚੌਂਪ ਚਿਤਿ ਕਰਤਿ ਅਧਿਕ ਗਨ ਰੰਗ॥ ੪੦ ॥ ਜਾਇ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਘਰ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਧਾਰਿ।ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਸੰਚੈ ਕਰੀ ਹੈ ਜੁ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ।੪੧। ਹਿਤ ਦਾਇਜ[1] ਕੇ ਦੇਨਿ ਕੋ ਕਰਨਿ ਸਮੂਹ ਅਹਾਰ। ਅੰਨ ਬਸਨ ਭੂਖਨ ਭਲੇ ਕੀਨਿਸਿ ਸਗਰੇ ਤਯਾਰ॥ ੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸਗਾਈ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੭॥

੮. [ਚੰਦੂ ਦਾ ਵੈਰ ਵਧਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਦਿਜ ਨਾਈ ਛੂਛੇ ਹਟੇ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਨੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਮਹਾਂ ਦੁਖਤਿ ਗਮਨਤਿ ਭਏ ਰਿਦੇ ਅਧਿਕ ਪਛੁਤੰਤ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਗਏ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਕਿਨਹੁ ਲੂਟਿ ਜਨੁ ਲਏ। ਘਰ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਜਹਾਂ ਮੂਢ ਬੈਠਯੋ ਗਰਬਾਇ॥੨॥ਗਿਲਮਿ ਗਲੀਚੇ[2] ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੈਠਿਕ ਮੈਂ ਬੈਠਯੋ ਖੁਸ਼ਹਾਲਾ। ਬਡ ਉਪਧਾਨ[3] ਧਰਯੋ ਜਿਹ ਪਾਛੇ। ਸਗਰੇ ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨੁ ਕਾਛੇ[4]॥੩॥ਬੈਠੇ ਲਿਖਿਨਹਾਰ ਢਿਗ ਬ੍ਰਿੰਦਾ ਕਿਤਿਕ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਤਿ ਬਿਲੰਦ। ਕਾਰਜ ਅਰਥੀ ਮਾਨਵ ਕੋਈ। ਜੋਰਤਿ ਹਾਥਨਿ ਜਾਚਤਿ ਸੋਈ॥੪॥ਬਡੀ ਕਚਹਿਰੀ ਮਹਿਂ ਸੋ ਬੈਸਾ। ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਜੋਗ ਜਿਸ ਜੈਸਾ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਕਹਿ 'ਜੀਵਹੁ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਜਸੁ ਜੁਤਿ ਜਗ ਥੀਵਹੁ'॥੫॥ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਯੋ ਬਹੁ ਦਿਜ ਕੇਰਾ।ਚੰਦੂ ਤਬਹਿ ਬਿਲੋਚਨ ਹੇਰਾ। 'ਪਾਂਇ ਲਗਹਿ[5]',ਪਾਂਧਾ! ਕਹੁ ਬਾਤੀ।ਤੁਝ ਦੇਖਤਿ ਧਰਕਤਿ ਮੁਝ ਛਾਤੀ ॥੬॥ ਫਰਕਤਿ ਬਾਮ ਅੰਗ ਤਨ ਮੇਰੋ।ਨਹੀਂ ਸ਼ਗੁਨ ਕੁਛ ਆਛੇ ਹੇਰੋ।ਬਦਨ ਸਚਿੰਤ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤੋਹੀ।ਅਤਿ ਸੰਸੈ ਹੋਵਤਿ ਉਰ ਮੋਹੀ ॥੭॥ ਪੰਥ ਚਲਤਿ ਵਸਤੂ ਚੁਰਵਾਈ। ਕਿਧੌਂ ਅਪਰ ਕਾਰਜ ਬਿਗਰਾਈ। ਮੁਦਿ ਜੁਤ ਮਿਲਿਬੋ ਚਹੀਅਹਿ ਤੇਰਾ। ਪਠਯੋ ਹੁਤੋ ਸ਼ਾਦੀ ਹਿਤ ਮੇਰਾ॥੮॥ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਤੁਝ ਕੋ ਲਾਭ ਬਿਸਾਲਾ।ਅਸ ਕਾਰਜ ਮਹਿਂ ਤੂੰ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਸਮੈ ਹਰਖ ਕੇ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਯੋ।ਦੇਖਤਿ ਮੋਕੋ ਅਚਰਜ ਆਯੋ॥੯॥ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਸੋ ਬਨਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ? ਕਹੁ ਪਾਂਧਾ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੁਝ ਪਾਹੀ'।ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਤੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਉਚਾਰਾ।'ਸੁਨਹੁ ਇਕੰਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਾਰਾ'॥੧੦॥ਸੰਸੈ ਜੁਤ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਬੈਠਯੋ

---

[1]ਦਾਜ। [2]ਨਰਮ ਵਿਛੌਣੇ ਤੇ ਕਾਲੀਨ [ਫ਼ਾ:, ਗਿਲੀਮ=ਕੰਬਲੀ, ਗੱਦਾ। ਫ਼ਾ:, ਗ਼ਾਲੀਚਹ= ਕਾਲੀਨ]। [3]ਤਕੀਆ, ਸਿਰਹਾਣਾ। [4]ਸਜਾਏ ਹੋਏ। [5]ਪੈਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਭਿ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਰਾਲਾ। ਦਿਜ ਨੇ ਢਿਗ ਹੁਇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ।'ਹੇ ਜਜ-ਮਾਨ! ਸੁ ਹੁਇ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਯੋ[1]॥੧੧॥ ਹਮ ਨਾਤਾ ਜਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ। ਸ਼ੁਭ ਦਿਨ ਤਬਹਿ ਸੁਧਾਵਤਿ ਭਏ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ॥੧੨॥ਬਾਲਕ ਚੌਂਕੀ ਆਨਿ ਬਿਠਾਯਹੁ।ਗਾਵਨਿ ਬਾਦਤਿ ਸਕਲ ਰਚਾਯਹੁ। ਹਮਹਿਂ ਬੁਲਾਯੋ ਗਮਨੇ ਤੀਰ। ਜਹਿਂ ਗੁਰੁ ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ॥੧੩॥ਨੌ ਗ੍ਰਿਹ ਗਨਪਤਿ ਹੁਤੋ ਮਨਾਯਹੁ।ਤਿਲਕ ਕਰਨਿ ਕੋ ਜਬਿ ਉਦਤਾਯਹੁ। ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਤਬਿ ਪਠਈ ਪਾਤੀ[2]। ਚਲਤਿ ਹਮਹਿ ਤੁਮ ਕਹੀ ਜੁ ਬਾਤੀ॥੧੪॥ਮੋਰੀ ਅਰੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਚੁਬਾਰਾ। ਨਿਜ ਬਡਤਾ[3]ਕੇ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰਾ। ਕਿਹ ਸੁਨਿ ਕੈ ਲਿਖਿ ਭੇਜ੍ਯੋ ਸਾਰੋ। ਸੋ ਪਠਿ ਕੈ ਲਖਿ ਤੁਵ ਹੰਕਾਰੋ॥੧੫॥ਜਰੀ ਨ ਬਾਤ,ਨ ਲਖੀ ਬਡਾਈ। ਤੂਰਨ ਹਮ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।-ਰਹੈ ਚੁਬਾਰੋ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਮਾਰਹਿ ਟੱਕਰ ਭਾਲ ਭੁਨਾਵਹਿ-॥ ੧੬॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਕਹ੍ਯੋ ਬਖਨਾਤਾ।-ਨਹਿਂ ਲਿਹੁ ਇਸ ਕਿਰਾੜ ਕੋ ਨਾਤਾ-।ਪ੍ਰਥਮ ਭਯੋ ਤੈਂ ਬੋਲ ਬਿਗਾੜ। ਸਹੀ ਨ ਤਿਨਹੁ ਸੁ ਦੀਨਿ ਉਘਾੜ[4]॥੧੭॥ਕਰਾ ਕਹੀਅਹਿ ਬਡ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਾ।ਨਹਿ ਸਵਰ੍ਯੋ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਉਚਾਰਾ।ਕਹਤਿ ਭਏ,-ਜੋ ਸਮ ਹੈ ਮੋਰੀ[5]।ਸਮ ਮੋਰੀ ਕੇਮਿਲਹਿ ਸੁ ਮੋਰੀ[6]-॥੧੮॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਬਹੁਤ ਥਾਨਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ।ਬੈਠੀਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੋਕ ਉਮੰਗਤਿ। ਤਿਨ ਮਹਿ ਤੇ ਇਕ ਉਠਿ ਕਰਿ ਖੱਤ੍ਰੀ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਗਿਰਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰੀ॥੧੯॥-ਸਪਤ ਬਰਖ ਕੀ ਦੁਹਿਤਾ ਮੇਰੀ।ਲਿਹੁ ਨਾਤਾ ਗੁਰ ਕਰਹੁ ਨ ਦੇਰੀ-। ਬਾਲਕ ਤਿਲਕ ਕਰ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਤਿਮ ਹੀ ਉਤਸਵ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੦॥ਖੱਤ੍ਰੀ ਔਰ ਉਠ੍ਯੋ ਇਕ ਪਾਛੈ।ਸੰਗ ਗੋਤ ਨਿਜ ਕਹਿ ਕਰਿ ਆਛੈ।ਤਬਿ ਹੀ ਦੂਜੀ ਕਰੀ ਸਗਾਈ।ਦੇਖਤਿ ਦੁਗਨੀ ਬਜੀ ਬਧਾਈ॥੨੧॥ ਨਾਤਾ[7]ਤੋਹਿ ਸੁਤਾਕੇ ਫੇਰਾ।ਚਲ੍ਯੋ ਉਪਾਇ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਮੇਰਾ'।ਸੁਨਿ ਅਨ-ਖ੍ਯੋ[8] ਚੰਦੂ ਮਤਿ ਹੀਨ।ਤਾਪਤਿਰਿਦਾ ਤੁਸ਼ਨਿ ਦੁਖਭੀਨ॥੨੨॥ਬਾਨ ਸਮਾਨ ਬੈਨ ਦਿਜ ਕੇਰੇ। ਲਗੇ ਰਿਦੇ ਭਏਦੁਖਤਿ ਬਡੇਰੇ।'ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਪਾਂਧਾ! ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ। ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਸਾਕ ਤਿਸੀ ਥਲ ਦੇਹੁ॥੨੩॥ਐਸੀ ਬਿਦਤਿ ਹੋਇ

---

[1]ਸੋ ਹੋਂਵਦੀ ਹੈ (ਜੋ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। [2]ਭੇਜੀ ਗਈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ। [3]ਬਡਿਆਈ। [4]ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। [5]ਜੋ ਮੋਰੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। [6]ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਾਮਾਨ ਹੈ ਸੋ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਮਿਲੇਗਾ (ਅ)ਓਹ ਮੋਰੀ ਨੂੰ ਮੋਰੀ ਵਾਂਗ ਆ ਮਿਲੇਗਾ। [7]ਸਾਕ। [8]ਅਣਖ ਵਿੱਚ ਆਯਾ ਭਾਵ ਖਿਝਿਆ।

ਨਹਿੰਜਾਇ।–ਹਟਯੋ ਸਾਕ ਲਾਗੀ ਮੁਰਿ ਅਯਿ–।ਯਾਂਤੇ ਤੁਰਨਿ ਅਬ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ।ਮੈਂ ਪੱਤ੍ਰੀ ਲਿਖਿ ਦੇਉਂ ਸਿਧਾਵਹੁ॥੨੪॥–ਮੋਹਿਦਿਵਾਨ ਸ਼ਾਹਕੋ ਜਾਨਹੁ।ਭਲੀ ਬਾਤ ਨਾਤੋ ਅਬ ਮਾਨਹੁ–।ਇਮ ਡਰਾਇ ਕਰਿ ਦੀਜਹੁ ਪਾਤੀ। ਜਿਸਤੇ ਧਰਕ ਉਠੈ ਤਿਸ ਛਾਤੀ॥੨੫॥ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਠੋਰ ਕਹਹੁ ਬਿਧਿ ਦੋਈ। –ਅਬਿ ਨਾਤੋ ਇਹ ਲੇਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਯਾਤੇ ਤੁਮ ਢਿਗ ਪੁਨਹੁ ਪਠਾਵਾ–'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਜ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਾ॥੨੬॥ਪਾਤੀ ਲਿਖਨਿ ਲਗਯੋ ਪਨ ਚੰਦੂ। 'ਲਿਖਤੁਮ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨੁ ਬਿਲੰਦੂ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ!ਰਿਸ ਕੈਸੇ ਕਰੀ?।ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਮੈਂ ਜੁ ਉਚਰੀ ॥੨੭॥ ਕਿਨਹੂੰ ਅਧਿਕ ਵਧਾਇ ਸੁਨਾਈ। ਜਾਤ ਗੋਤ ਉੱਤਮ ਲਘੁਤਾਈ।ਕਜਾ ਹੁਇ ਗਯੋ ਜੁ ਮੈਂ ਕਹਿ ਦੀਨਿ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਲਿਹੁ ਮਨ ਮਹਿਂ ਚੀਨਿ ॥੨੮॥ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੇ ਅਪਰ ਸਗਾਈ।ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਹੁ ਹੁਇ ਜਾਈਂ। ਜੇ ਹਮਰੋ ਸਨਬੰਧ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਾਰਜ ਦੇਉਂ ਅਨੇਕ ਸੁਧਾਰੇ ॥੨੯॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਜੇ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਨ ਨਾਤਾ।ਤੌ ਮੇਰੋ ਬੈਰੀ ਬੱਖਯਾਤਾ। ਤੁਮਰੇ ਸਿੱਖਨ ਕੂਕਰ ਕਹਯੋ।ਸੋ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਹਿਰਦੇ ਦੁਖ ਲਹਯੋ॥੩੦॥ਕੂਕਰ ਹੋਇ ਲਗੋਂ ਤੁਮ ਗੈਲ[1]। ਤਬਿ ਜਾਨਹੁ ਜਬਿ ਹੁਇ ਫਲ ਫੈਲ[2]। ਅਬਿ ਲੌ ਰਸ ਹੈ ਹਮ ਤੁਮ ਮਾਂਹਿ। ਅਧਿਕ ਬਿਰੋਧ ਬਧਾਵਹੁ ਨਾਂਹਿ॥੩੧॥ਮੋ ਸੋਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਰਚਹਿ ਬਿਨ ਜਾਨੇ।ਸੋ ਆਸ਼ਾ ਜੀਵਨਿ ਕਿਮ ਠਾਨੇ।ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਮਰਾਤਬ ਮੋਹਿ। ਕਹੌਂ ਬਾਕ ਮਾਨਹਿਂ ਤਿਮ ਹੋਹਿ[3]॥੩੨॥ ਕਨਕਾ ਅਬਹਿ ਹੁਤਾਸਨ ਦ੍ਵੈਸ਼[4]।ਸਮਝਹੁ ਕੀਜਹੁ ਨਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਕੈ ਬਿਚ ਪਾਤੀ। ਲਿਖਿ ਅਨੀਤ ਕੋ ਸੁਲਗਤਿ ਛਾਤੀ॥੩੩॥ਏਕ ਨਿਸਾ ਦਿੱਲੀ ਦਿਜ ਰਹਯੋ।'ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤ ਚਲਿ' ਚੰਦੂ ਕਹਯੋ। ਪਸ਼ਚਮ ਮੁਖ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਤਬੈ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਮਗ ਉਲੰਘਯੋ ਸਬੈ॥੩੪॥ ਗੁਰੁਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਆਇ।ਨਿਸ ਪਰਿ ਗਈ ਬਸਯੋ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਗੁਰੁ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਸੰਗਤਿ ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਈ॥੩੫॥ਬਿੱਪ੍ਰ ਆਇ ਕਰਿ ਆਸ਼ਿਖਦੀਨਿ।ਪਾਤੀ ਬੈਠਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਲੇ ਸਿਖ ਗੁਰੁ ਕੇ ਕਰ ਪਕਰਾਈ।ਖੋਲਿ ਪਢੀ ਚੰਦੂ ਚਤੁਰਾਈ ॥੩੬॥ ਜਾਨਿ ਕੁਟਿਲਤਾ ਮੂਰਖ ਕੇਰੀ। ਉੱਤਰ ਕਹਤਿ ਭਏ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ।'ਮਾਨਨੀਯ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ।ਕਰਹਿਂ ਤਥਾ ਇਹਿ[5] ਜਥਾ ਉਚਾਰੇਂ॥

[1]ਪਿੱਛੇ । [2]ਫਲ ਫਲੇਗਾ । [3](ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਕਿਣਕਾ ਵਤ ਵੈਰ ਦੀ ਅਗਨੀ। [5]ਭਾਵ ਸਿੱਖ ।

੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਗੁਰੁ ਸਾਰੇ। ਜਾਨਤਿ ਰਹੇ ਇਨਹੁ ਬਹੁ ਪਤਾਰੇ। ਹਮ ਭੀ ਮਾਨਤਿ ਹੈਂ ਸਿਖ ਬਾਕ। ਕਹਜੋ ਤਿਨਹੁ–ਨਹਿਂ ਲੀਜਹਿ ਸਾਕ–॥ ੩੮॥ ਸੋ ਕਿਮ ਫੇਰਿ ਸਕਹਿਂ ਮਨ ਜਾਨੋ।ਤੁਮ ਕਜੋਂ ਅਬਿ ਐਸੇ ਹਠ ਠਾਨੋ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਨਾਤਾ ਕਰਿ ਦੀਜਹਿ। ਜੋ ਅਪਨੇ ਸਮਸਰ ਲਖਿ ਲੀਜਹਿ॥ ੩੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਤ,ਤ੍ਰਿਯ,ਧਨ,ਤਨ ਆਦਿ ਸਭਿ ਤਜਿਤਿ ਨ ਲਾਵੈਂ ਦੇਰਿ। ਸਿੱਖ ਬਚਨ ਕੋ ਤਜਾਗਬੋ ਤਊ ਨ ਹਮਤੇ ਹੋਰਿ*॥ ੪੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਹੋਇ ਸਿੱਖਜ ਏਤੋ ਪਦ ਪਾਏ।ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੇ ਪੂਜ ਬਨਾਏ। ਸਿਖ ਕੇ ਸਮਸਰ ਅਪਰ ਨ ਪਜਾਰੋ। ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸੰਭਾਰੋਂ॥੪੧॥ ਪੂਜਨੀਯ ਹੈਂ ਸਿੱਖਜ ਮਹਾਂਨ। ਤਨ ਧਨ ਮੇਰੋ ਹੈਂ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਾਨ।ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਸੁਖ ਪੱਯੈ।ਕਹਜੋ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਕਿਮ ਹਟਕੱਯੈ॥ ੪੨॥ ਬਿਸ਼ਨੁ ਭਗਤ ਵਤਸਲ ਭਗਵਾਨ[1]। ਜਿਮ ਤਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯ ਭਗਤ ਮਹਾਂਨ। ਤਥਾ ਹਮਾਰੇ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ॥੪੩॥ਹਮ ਤੇ ਲਿਯੋ ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਨਾਤਾ।ਕਹੁ ਦਿਜ ਚੰਦੂ ਕਹੁ ਬੱਖਜਾਤਾ'।ਸੁਨਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨੇ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਅਧਿਕ ਹਠ ਮਾਨੀ[2]॥੪੪॥ਪਰਹਿ ਬੈਰ ਬਹੁ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰੇ। ਚਹੈ ਸੁ ਕਰੈ ਮਹਾਂ ਬਲ ਧਾਰੇ। ਹਟੀ ਸਗਾਈ ਸਮ ਦੁਖ ਔਰਿ।ਨਹੀਂ ਹੋਤਿ ਜਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਠੌਰਿ॥ ੪੫॥ ਹਿਤ ਰਾਵਰ[3] ਕੋ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਕਹਜੋ। ਜਥਾ ਭਵਿੱਖਜਤਿ ਬਰਤਹਿ ਲਹਜੋ[4]।ਲਿਹੁ ਨਾਤਾ ਹੁਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬਿਖੇਰਾ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਸ ਫਲ ਕਸ਼ਟ ਘਨੇਰਾ॥੪੬॥ਸਮਾ ਚੁਕੇ ਪਛੁਤਾਵਨਿ ਰਹੇ।–ਭਲੋ ਨ ਕਰਜੋ–ਆਪਿ ਕੋ ਕਹੇ[5]।ਯਾਂਤੇ ਮਾਨਿ ਲੇਹੁ ਮਤਿ ਮੇਰਾ।ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਬਡੇਰਾ॥੪੭॥ ਨਤੁ ਸੰਸੈ ਜੀਵਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਇ। ਜੇਤੋ ਬਲ ਕਰਿ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਇ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦਿਜ ਤੇ ਬਾਤਿ। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸ-

[1]ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਹੈ। [2]ਹੰਕਾਰੀ। [3]ਆਪਦੇ ਭਲੇ ਲਈ। [4]ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵਰਤਦੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। [5](ਉਸ ਵੇਲੇ) ਜੋ ਕੀਤਾ ਸੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ–ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਪਿਛੋਂ) ਕਹੀਦਾ ਹੈ।

*ਦੇਖੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਬਿਰਦ ਦਸਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਹੈ:–'ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ' ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਉਚਾਰਿਆ:–'ਮੋ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਲੌ ਸਭ ਹੈ ਇਨ ਹੀ ਕੋ'। ਪਰ ਇਹ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਲਿਵ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸਾਈਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟੀ ਸੁਰਤ ਵਾਲੇ ਸਾਕਤ ਨਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ।

ਕਾਤਿ॥੪੮॥'ਹਮ ਕਿਸਹੂੰ ਸੋ ਬੈਰ ਨ ਕਰੈਂ।ਕਿਸਕੋ ਬੁਰੋ ਨ ਹਿਰਦੈ ਧਰੈਂ।
ਕਰਹਿ ਨ੍ਰਿਵੈਰ ਸੰਗ ਜੋ ਬੈਰ। ਤਿਸ ਕੇ ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕਹਾਂ ਖੈਰ?॥੪੯॥
ਸਭਿ ਕੇ ਪਤਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਹੈ।ਸੁਖਦੁਖਕੀ ਸੁਧਿ ਜਗ ਕੀ ਲਹੈ।ਭਲਾਬੁਰਾ
ਜੋ ਕਰਮ ਕਰੰਤ।ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਜੀਵ ਧਰੰਤੇ॥੫੦॥ਚਿਤਵਤਿ ਬੁਰਾ,
ਬੁਰਾ ਫਲ ਪਾਵੈ।ਇਹੀ ਨੇਮ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਪਰ ਕੋ ਖਨਹਿ ਕੂਪ ਹਿਤ
ਬੁਰੇ[1]।ਝੇਰੇ[2]ਗਿਰੈ ਸੁ ਬਹੁ ਦੁਖਭਰੇ'॥੫੧॥ਇਮ ਕਹਿਤੂਸ਼ਨਿਭਏ ਗੁਸਾਈਂ।
ਦਿਜ ਉਠਿ ਗਯੋ ਬਹੁਤ ਪਛੁਤਾਈ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਹੋਇ ਨਿਰਾਸ।
ਚੰਦੂ ਕੋ ਸੁਧਿ ਦਈ ਅਵਾਸ ॥ ੫੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਚੰਦੂ ਸੁਨਿ ਜਰ ਬਰ ਗਯੋ
—ਨੈਕ ਨ ਮਾਨਯੋ ਤ੍ਰਾਸ।ਕਰੀ ਜਾਤਿ ਮੈਂ ਹੀਨਤਾ[3]ਹਤੌਂ ਜਤਨ ਨਿਰਜਾਸ—
॥ ੫੩ ॥ ਗੁਰੁ ਘਰ ਸੋਂ ਰਚਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਬੁਰੀ ਕਰਨਿ ਤਬਿ ਲਾਗਿ। ਘਾਤਿ
ਬਿਚਾਰਤਿ ਪਿਖਤਿ ਨਿਤ ਚੁਗਲੀ ਉਗਲਕੁਭਾਗ॥੫੪॥ਬਹੁਰ ਕਥਾ ਇਹ
ਕਹੈਂ ਗੇ ਦੁਸ਼ਟੀ ਦੁਸ਼ਟ ਜੁ ਕੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਯਾਹੁ ਕੋ ਸ੍ਰੋਤਾ
ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੫੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਚੰਦੂ ਕੋ'
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ। ਮੇਲ ਦਾ ਆਵਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਸੁਰ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਨਾਥ। ਚਿਤ-
ਵਤਿ ਨੰਦਨ ਬਯਾਹ* ਕੋ ਬਡਿ ਉਤਸਵ ਕੇ ਸਾਥ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥
ਅਗਹਨਿ[4] ਬੀਤਯੋ ਮਾਸ ਜਬਿ ਪੁਨ ਪੂਸ[5] ਸੁ ਆਯੋ।ਸਮੈ ਮਹਾਂ ਉਤਸਾਹ ਕੋ
ਜਾਨਯੋ ਨਿਧਰਾਯੋ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਇਕ ਥਾਨਾ। ਕਰੀ
ਵਾਰਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਰਸੰਗ ਜਿ ਨਾਨਾ॥ ੨॥ ਬਹੁਰ ਬਯਾਹ ਕੀ ਬਾਤਿ ਕੋ
ਸਬਿ ਜ਼ਿਕਰ ਸੁਨਾਯੋ।'ਏਕ ਮਾਸ ਹੀ ਬਿਚਿ ਰਹਯੋ।ਦਿਨ ਨਿਕਟ ਸੁ ਆਯੋ
। ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਅਬਿ ਦੂਰਿ ਹੈ ਬਡ ਧਰਤਿ ਬਿਰੋਧਾ।ਨੰਮ੍ਰ ਭਏ,ਨਹਿਂਮਾਨਹੀ,
ਰਾਖਹਿ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧਾ॥੩॥ਚਹਿਯਹਿ ਅਬਹਿ ਬੁਲਾਵਨੋ ਇਹੁ ਉਚਿਤ ਮਹਾਨਾ
।ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ ਸੁ ਆਵਨੋ ਹੋਵਹਿ ਇਸ ਥਾਨਾ'। ਮਹਾਂਦੇਵ ਬੋਲਯੋ ਸੁਨਤਿ
'ਭੇਜਹੁ ਲਿਖਿ ਪਾਤੀ। ਕੋ ਨਰ ਆਛੋ ਜਾਇਕੇ ਆਨਹਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ ॥

---

[1]ਪਰਾਏ ਦੇ ਬੁਰੇ ਲਈ ਖੂਹ ਖੋਦੇ। [2]ਖਾਤਿ ਵਿਖੇ। [3]ਮੇਰਾ ਡਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ,ਮੇਰੀ ਜਾਤ (ਭਾਈਆਂ) ਵਿਚ ਹੀਨਤਾ ਕੀਤੀ। [4]ਮੱਘਰ। [5]ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। *ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਵਿਵਾਹਾਂ ਪਰ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

੪॥ ਸਨਮਾਨਹੁ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਤੇ ਹੈ ਭ੍ਰਾਤ ਬਡੇਰੋ। ਜਨੋਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਤਿਸ ਆਨਿਯੇ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਹੇਰੋ।ਪਰਨੇ[1] ਮਰਨੇ ਮਹਿਂ ਸਰਬ ਸਨਬੰਧਿ[2] ਮਿਲੰਤੇ। ਇਹੀ ਜਗਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ਨਰ ਬਰਤੰਤੇ॥੫॥ਸ਼ਾਦੀ ਤੁਮਰੈ ਸਦਨ ਹੈ ਰੂਠੇ ਸੁ ਮਨਾਓ[3]। ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਰਹੁ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਬਡਿਤਾ।ਜਮ ਪਾਓ। ਸ਼ੋਭਾ ਹੈਬਹੁ ਮੇਲਿ ਕੀ ਬੰਧੁਪ ਸਮੁਦਾਯਾ[4]।ਜਾਤਿ ਬਿਖੈ ਸੋ ਬਡਾ ਹੁਇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਬਨਿ ਆਯਾ[7]॥੬॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੇ ਬਾਕ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੇ ਮਾਨਾ। ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਤਬਹਿ ਗੁਰੁ ਬਡਿਆਇ ਮਹਾਨਾ।'ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੰਦਨ ਜਥਾ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਤੈਸੋ।ਬਜਾਹ ਸਮਾਂ ਇਨ ਕੋ ਅਬਹਿ ਭੇਜਯੋ ਲਿਖਿ ਜੈਸੇ॥੭॥ਅਪਨਿ ਜਾਨਿ ਆਵਹੁ ਇਹਾਂ ਤੁਮ ਕਾਜ ਰਚਾਵੋ। ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਦਿਹੁ ਕਰਹਿਂ ਤਿਮ ਜਿਸ ਤੇ ਜਸੁ ਪਾਵੈਂ। ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਰੋਧ ਨ ਕੀਜੀਏ ਹਮ ਕੋ ਲਘੁ ਜਾਨੋ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਤੁਮ ਕੋ ਅਹੈ ਜਸੁ ਅਪਜਸੁ ਸਾਨੋ[5]॥੮॥ਹਮ ਲਘੁ ਤੁਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬਡੇ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨੋ। ਚਤੁਰ ਮਹਾਂ ਬਿਵਹਾਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਛਾਨੋ[6]।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਸਿਖ ਪਠਯੋ ਜੰਗਲ[7] ਦਿਸ਼ਿ ਜਾਹੀ।ਗ੍ਰਾਮਨਾਮ ਕੋਠਾ ਅਹੈ ਬਾਸਹਿ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ॥ ੯ ॥ ਕਾਵਰਿ[8] ਭਰਿ ਪਕਵਾਨ ਕੀ ਸੰਗ ਕਰੇ ਕਹਾਰਾ।ਗਮਨੇ ਲੇ ਕਰਿ ਪੰਥ ਕੋ ਗੇ ਸਲਿਤਾ ਪਾਰਾ।ਉਲੰਘ ਬਿਪਾਸਾ ਸਤੁਦ੍ਰਵਾ ਕੋਠੇ ਕਹੁ ਆਏ। ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬੈਠਯੋ ਸੁਨਯੋ ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਏ॥੧੦॥ ਅਗ੍ਰ ਮਿਠਾਈ ਕੋ ਧਰਯੋ ਪਾਤੀ ਕਰ ਦੀਨੀ।ਗੁਰੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬਹੁ ਧਰੀ ਅਧੀਨੀ।ਪਾਤੀਖੋਲ੍ਹਿਪਠੀ ਜਬਿ ਦੁਖ ਰਿਦਾ ਪਰੋ-ਯੋ।ਚਿਤਵਤਿ–ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਬਡ[9], ਸੁਤ ਬਜਾਹ ਸੰਜੋਯੋ[10]॥੧੧॥ਵਧਤਿ ਗਯੋ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ, ਨਹਿ ਚਲਯੋ ਉਪਾਊ। ਕਿਮ ਗਹਾਇ ਮਰ-ਵਾਇ ਹੌਂ, ਕੋ ਘਾਤ ਨ ਪਾਊਂ–।ਇਮ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸੰਕਟ ਲਹਯੋ ਪਠਿਕੈ ਪੁਨ ਪਾਤੀ। ਉਤਸਵ ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਨੁਜ ਕੋ ਜਨੁ ਫਾਟਤਿ ਛਾਤੀ॥੧੨॥ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਸਿਖ ਸਾਥਿ ਤਬਿ'ਕੋ ਹਮਰੋ ਭਾਈ? ।ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਾਨਤਿਹੌਂ ਮਹਾਂ, ਤਿਹ ਸਾਂਝਿ ਨ ਕਾਈ। ਘਰ ਦਰ ਮੇਰੋ ਲੂਟਿ ਕੈ ਪੁਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਾ। ਤੁਹਮਤ ਲਾਇ ਤੁਫਾਨ ਕੀ[11] ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ॥ ੧੩ ॥ ਮਹਾਂ ਕਠੋਰ

---

[1] ਵਿਵਾਹ। [2] ਸੰਬੰਧੀ। [3] ਰੁੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾਓ। [4] ਸਾਰੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ। [5] ਜਸ ਅਪਜਸ ਸਣੇ। [6] ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤੁਸੀ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਸਿਆਣੇ ਹੋ। [7] ਮਾਲਵਾ। [8] ਵਹਿੰਗੀ। [9] ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। [10] ਰਚਾਇਆ ਹੈ। [11] ਤੁਫਾਨ ਦੀ, ਭਾਵ ਭਾਰੀ ਤੁਹਮਤ ਲਾਕੇ।

ਨਿਲਾਜ ਹੈ,ਘਟ ਕਪਟ ਬਿਸਾਲਾ। ਮੁਖ ਤੇ ਮੀਠਾ ਉੱਜਲਾ ਅੰਤਰ ਤੇ ਕਾਲਾ॥ਪਾਇ ਪਿਤਾ ਕੀ ਵਸਤੁ ਕੋ ਬਡ ਮਾਲਿਕ ਹੋਵਾ॥ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਪਾਯੋ ਨਹੀਂ ਸੰਕਟ ਨਹਿਂ ਜੋਵਾ ॥੧੪॥ ਮੇਲ ਹਮਾਰੋ ਰਹਿ ਚੁਕ੍ਯੋ, ਨਹਿਂ ਬਦਨ ਮਿਲੈ ਹੈਂ[1]।ਸ਼ਾਹੁ ਪਾਸ ਗਹਿਵਾਇ ਕਰਿ ਅਵਿਲੋਕ ਸੁ ਲੈਂ ਹੈਂ।ਉਰ ਗ਼ਰੂਰ ਗੁਰੁਤਾ ਲਹੈ[2]ਨਹਿਂ ਜਾਨੈ ਆਨਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ ਸੋਂ ਜਿਨ ਬਾਦ ਉਠਾਨਾ॥ ੧੫॥ ਕਹਾਂ ਅਲਪ ਹਮ, ਕਹਾਂ ਸੋ ਜਹਿਂ ਬੈਰ ਲਗਾਯੋ। ਨਿਜ ਜੀਵਨਿ ਨਹਿਂ ਚਾਹਤੋ ਦਿਲ ਕੁਤੋ ਬੰਧਾਯੋ[3]।ਮੈਂ ਜਾਵੈਂ ਜਬਿ ਬਨਾਹਮੈਂ ਚੰਦੂ ਸਨਿ ਲੈ ਚੈ।ਕਰਹਿ ਬੈਰ ਮੋ ਸੋਂ ਤਬਹਿ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਬਿਗਰੈ ਹੈ॥੧੬॥ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਕਿਮ ਜਾਇ ਹੌਂ, ਪੁਨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਭ੍ਰਾਤਾ ਮਨ ਜਾਨਤੋ,ਛਲ ਕਰਤਿ ਬਡੇਰਾ॥ਲੈਜਾਵੈ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਕੋ ਮੈਂ ਨਾਂਹਿ ਨ ਜਾਵੈਂ।ਜੀਵਤਿ ਮਿਲੌਂ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਿਰ, ਛਾਤੀ ਤਪਤਾਵੈਂ॥੧੭॥ ਉਠਹੁ ਜਾਹੁ ਮਮ ਪਾਸ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗੀਜੈ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਮਿਲੌਂ ਅਬਿ ਜਾਇ ਕਹੀਜੈ’। ਇਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਸਿਖ ਦਿਯੋ ਉਠਾਈ।ਕਾਵਰ ਸਭਿ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਕੀ ਹਟਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਆਈ ॥ ੧੮ ॥ ਆਇ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਬੰਦਨ ਪਦ ਕੀਨੀ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਸਭਿ ਬਾਰਤਾ ਥਿਤਿ ਹੁਇ ਕਹਿ ਦੀਨੀ। ‘ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ ਤਿਸਉਰ ਬੈਰਧਰੈਤਾ। ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਗਹਿਵਾਇਬੋਪ੍ਰਾਨਨ ਕੋ ਹੈਤਾ’॥੧੯॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੀਠਾਨੀ।ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਿਛੁ ਨਹਿਂ ਕਹ੍ਯੋ ਭਾਵੀ ਅਸਮਾਨੀ।ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਫੇਰ ਤਬਿ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ।ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਰਤੰਤ ਕੋ ਕਹਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ॥੨੦॥‘ਤਿਹ ਸੋਂ ਮੇਲ ਨ ਬਨਤਿ ਹੈ, ਟੂਟ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਥੋਰਾ। ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਰਿਸ ਧਰੇ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਮੋਰਾ।ਪੁਸ਼ਤਨਿ ਲੌਂ[4]ਕਿਮ ਮਿਲਹਿ ਨਹਿਂ,ਐਸੀ ਤ੍ਰਿਨ ਕੀਨੀ।ਗਯੋ ਪੁਕਾਰੂ ਫਿਰਿ ਰਹ੍ਯੋ ਰਿਸ ਤਜੀ ਨ, ਚੀਨੀ’॥ ੨੧ ॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਨੇ ਸੁਨਿ ਭਨ੍ਯੋ ‘ਕ੍ਰੋਧੀ ਸੋ ਮਾਨੀ। ਉਚਿਤ ਰੀਤਿ ਤੁਮ ਨੇ ਕਰੀ, ਅਨਉਚਿਤ ਨ ਮਾਨੀ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਕੋ ਦੁਖਪਾਇ ਘਨੇਰੇ।ਸਮਤਾ ਚਾਹਤਿ ਕਿਮ ਲਹੇ ਨਹਿਂ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ’॥੨੨॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਪੁਨ ਭਨ੍ਯੋ ‘ਸਭਿ ਮੇਲ ਬੁਲਾਵੈਂ।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਖਡੂਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਵੈਂ’। ਕਾਵਰ ਭਰੇ

[1]ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾਂਗੇ। [2]ਗੁਰਿਆਈ ਲੈਕੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਹੈ। [3]ਦਿਲ (ਪਤਾ ਨਹੀਂ) ਕਿੱਥੇ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿਥੋਂ ਐਡਾ ਹੀਆ ਕੀਤਾ ਨੇ। [4]ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤਕ।

ਕਹਾਰ ਗਨਿ ਪਠਿਏ ਪਕਵਾਨਾ। ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਭਿਨਿ ਸ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ
ਮਹਾਨਾ ॥੨੩॥ 'ਸਰਬ ਸੰਗਿ ਪਰਵਾਰ ਲੇ ਇਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਆਵੈ। ਹਰਿ
ਗੋਵਿੰਦ ਵਿਵਾਹੁ ਲਖਿ ਨਹਿਂ ਦੇਰ ਲਗਾਵੈ'।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਠਾਇਓ ਸਿਖ
ਦੇ ਕਰਿ ਪਾਤੀ।ਮਿਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਮੋਹਰੀ ਸੁਨਿ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥ ੨੪ ॥
ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਹਰਖਤਿ ਭਯੋ ਨਿਜ ਉਤਸਵ ਜਾਨਾ। ਤਥਾ ਜਾਇ ਦਾਤੂ
ਨਿਕਟ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨਾ। ਸੁਨਤਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਚਹ੍ਯੋ ਕਰਿਬੇ ਪ੍ਰਸ-
ਥਾਨਾ।ਤ੍ਯਾਰ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰ ਭਾ ਕਰਿ ਹਰਖ ਮਹਾਨਾ॥੨੫॥ਪੁਨ ਅਪਨੇ
ਸਸੁਰਾਰ ਘਰ ਇਕ ਮਨੁਜ ਪਠਾਵਾ। ਮਊ[1] ਸੁ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ ਤਿਹ ਸੁਧਿ
ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਾ।ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ[2] ਆਨੰਦ ਲਹਿ ਧਨਵੰਤੀ[3] ਦਾਰਾ। ਦੋਹਿਤ ਕੋ
ਉਤਸਵ ਸੁਨ੍ਯੋ, ਕੀਨਿਸਿ ਬਡ ਤ੍ਯਾਰਾ॥੨੬॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਹਕਾਰਿ ਗੁਰੂ
ਆਇਸੁ ਫੁਰਮਾਈ।'ਤ੍ਯਾਰ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਕਰਹੁ ਸੁਭ ਚਹਿਯ ਜੁ ਸਮੁਦਾਈ।
ਚੰਦੋਏ ਬਹੁ ਮੋਲ ਕੇ ਝਾਲਰ ਝਮਕੇਤੀ।ਖੀਨਖਾਫ ਲਾਗਹਿ ਜ਼ਰੀ ਸੁੰਦਰ
ਦੁਤਿਵੰਤੀ ॥੨੭॥ ਰੇਸ਼ਮ ਕੀ ਡੋਰੈਂ ਲਗੀ ਬਹੁ ਬਰਨ ਬਨਾਵੈਂ। ਮਖਮਲ
ਕੇ ਸਭਿ ਫਰਸ਼ ਕੋ ਗਨ ਦਰਬ ਲਗਾਵੈਂ।ਕਰੌ ਕਨਾਤ ਬਨਾਤਕੀ ਤੰਬੂ ਜੁ
ਬਿਸਾਲਾ। ਚਾਂਦੀ ਕੀ ਚੋਬੈਂ ਰੁਚਿਰ ਕੀਜੈ ਦਰਹਾਲਾ[4] ॥ ੨੮ ॥ ਸਸੰਦਨ
ਸਕਟਨਿ ਤ੍ਯਾਰ ਹੁਇ ਜੋ ਚਹਿਯ ਕਰਾਵੋ।ਆਤਸ਼ਬਾਜੀ ਹੋਹਿ ਬਹੁ ਤਿਨ
ਦਰਬ ਦਿਵਾਵੋ।ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੇ ਨਵੇਂ ਲੀਜਹਿ ਬਡਿ ਮੋਲੇ। ਅਲੰਕਾਰ
ਘਰਿਵਾਇ ਕਰਿ ਸਾਜਹੁ ਸਭਿ ਟੋਲੇ' ॥੨੯॥ ਲਘੁ ਨੌਬਤ ਆਇਸੁ ਦਈ
ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਜਾਵੋ।ਤੂਤੀ ਅਪਰ ਨਫੀਰੀਆਂ ਨਿਜ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਵੋ। ਡਫ
ਬਾਜਤਿ ਜੁਤ ਬੇਸਰੀ ਬਡ ਧੌਂਸ ਗਹੀਰੇ[5]।ਪਟਹ ਪਣਵ[6] ਕੀ ਧੁਨਿ ਉਠਹਿ
ਸੁਨਿ ਹੋਵਹਿ ਭੀਰੇ॥੩੦॥ਬਜਹਿ ਢੋਲ ਅਰੁ ਬੇਸਰੀ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ।
ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੁਨਿ ਹਰਖਤਿ ਭਾਰੇ। ਅਨਿਕ ਕਰਾਹੇ ਧਰਿ
ਦਏ ਪਕਵਾਨ ਪਕਾਵੈਂ।ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ੍ਵਾਦਿ ਮਹਿਂ ਮੇਵੇ ਸੁ ਮਿਲਾਵੈਂ ॥
੩੧॥ਮੋਦਕ,ਖੁਰਮੇ,ਅਰੁ ਬਰੇ ਦਧਿ ਲਵਨਿ ਰਲਾਏ।ਚਿਰਵੇ[7] ਬਡੇ ਜਲੇਬ
ਜੁਤਿ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿ ਬਨਾਏ।ਮੇਲ ਲਗ੍ਯੋ ਆਵਨਿ ਤਬੈ ਹਰਖਤਿ ਨਰਨਾਰੀ।

[1]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਜੋ ਤਸੀਲ ਫਲੌਰ ਵਿਚ ਹੈ।
[2]ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਦਾ ਨਾਮ। [3]ਨਾਮ ਸੀ ਪੰਚਮ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਸੱਸ ਦਾ। [4]ਛੇਤੀ।
[5]ਭਾਰੀ ਧੌਂਸਾ। [6]ਪਟਹ=ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ। ਪਣਵ=ਛੋਟੇ ਢੋਲ। [7]ਝੋਨਾ ਉਬਾਲ ਤੇ ਕੁੱਟਕੇ ਕਢੇ
ਚਾਵਲ ਜਿਸ ਦੀ ਖੀਰ ਸ੍ਵਾਦੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਹਰਿ ਬਿਭੂਖਨ ਬਸਨ ਸੁਭ ਬਢਿ ਸ਼ੋਭਾ ਧਾਰੀ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਇੰਦਵਾਲ ਤੇ ਮੋਹਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਨ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦ[1] ਮਿਲਿ ਸੰਸਰਾਮ ਸੁ ਆਯੋ। ਸੁੰਦਰ[2]ਜੁਤਿ ਗਮਨੇ ਸਕਲ ਸ੍ਯੰਦਨ ਚਢਿ ਚਾਲੇ। ਕਿਤਿਕ ਅਰੂਢੇ ਸਕਟ ਪਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਿਸਾਲੇ॥੩੩॥ ਉਤਰੇ ਨਿਕਟ ਖਡੂਰ ਮੈਂ ਦਾਤੂ ਘਰ ਜਾਇ[3]ਕਰੀ ਸੇਵ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿਸ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤ ਕਰਿਬੇ ਗਮਨ ਰਥ ਸਕਟ ਸੁ ਜੋਰੇ। ਆਰੂਢੇ ਬਡ ਚੌਂਪ ਜੁਤਿ ਚਲਿ ਗੁਰੁ ਪੁਰਿ ਓਰੇ ॥੩੪॥ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇ ਦਾਤੂ ਭਾ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਚਢਿ ਚਢਿ ਅਪਨੇ ਜਾਨੁ ਪਰਿ ਗਮਨੇ ਹਿਤ ਧਾਰੀ। ਦੋਨਹੁੰ ਥਲ ਤੇ ਚਾਲਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਨਗਰੀ ਆਏ। ਕੂਪ ਸ਼ਨਾਨੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨ੍ਹਾਏ॥੩੫॥ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਸਭਿਨਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕੀਨੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਜਸੁ ਉਚਰਤੇ ਪਰ-ਦਛਨਾ ਦੀਨੀ। ਪੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਸਦਨ ਕੋ ਗਮਨੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿਕਰਤਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੋ ਬਹੁਭਨੈਂ ਬਡਾਈ॥੩੬॥ਜਥਾ ਜੋਗ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਸਗਰੇ ਸਨਮਾਨੇ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਨਿਵੇਸ ਦੇ[4] ਬਚ ਮਧੁਰ ਬਖਾਨੇ। ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਦਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬੰਦਨਾ ਨਿਜ ਕੁਸ਼ਲ ਉਚਾਰਾ॥ ੩੭ ॥ ਬੁੱਢਾ ਅਰੁ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੁਤ ਮਿਲਿ ਆਨੰਦ ਪਾਏ। ਸਾਲ੍ਹੋ ਆਦਿ ਮਸੰਦ ਗਨ ਸਭਿ ਸੀਸਨਿਵਾਏ।ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕੀ ਸੰਗਤਾਂ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਚਲਿਆਈ। ਧਰਹਿ ਅਕੋਰ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਗੁਰੁ ਨਿਕਟਿ ਰਹਾਈ ॥੩੮॥ਅਨਗਨ ਨਰ ਕੀ ਭੀਰ ਭੀ ਉਤਸਵ ਹੁਇ ਭਾਰੀ। ਭੋਜਨ ਬਨਿਹੈਂ ਤ੍ਯਾਰ ਬਹੁ ਜਿਨ ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰੀ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਭਾ ਕੋ ਕਹੈ ਬਨਾਈ।ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਜੀ ਤਬਿ ਅਏ ਨਿਜ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ॥੩੯॥ ਤੁਰਤ ਅੰਕ[5]ਲੇ ਮੋਹਰੀ ਨਿਜ ਗਰੇ ਲਗਾਯੋ। ਕਰਿ ਦੁਲਾਰ ਸਿਰ ਸੂੰਘਕੈ ਦੇਖਤਿ ਹਰਖਾਯੋ । ਮਿਲਿ ਅਨੰਦ ਸੰਸਰਾਮ ਜੁਤਿ ਦਾਤੂ ਭਰਿ ਅੰਕਾ। ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਨਿ ਰੂਪ ਕੋ ਬੋਲਹਿ ਸਹਿ ਸ਼ੰਕਾ[5]॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਮੇਲ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

---

[1]ਬਾਬਾ ਅਨੰਦ ਜੀ ਅਨੰਦ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ। [2]ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜੀ। [3]ਡੇਰਾ ਦਿੱਤਾ। [4]ਜੱਫੀ। [5](ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਏ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਡਰਦਾ) ਸਿਗ ਸਿਗ ਕੇ ਸਲਾਹੁਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ ਬੁਲਾਂਵਦੇ ਹੈਨ ਤਾਂ ਓਹ ਨਵੇਂ ਸਨਬੰਧੀ ਡੱਕਕੇ ਧਕ ਧਕ ਕੇ ਬੋਲਦੇ ਹੈਨ।

੧੦. [ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਨਾਰਿ ਮੋਹਰੀ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਮਿਲਿ ਗੰਗਾ ਕੇ ਸੰਗ। ਨੇਹੁ ਜਨਾਵਤਿ ਅਧਿਕ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਿਦੈ ਉਮੰਗ॥੧॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ਗਨ ਅਬਲਾ ਅਪਰ ਮਿਲੰਤਿ ਸੰਗ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਸਭਿ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰੰਗ। ਦਾਤ੍ਰੂ ਸੁ ਤ੍ਰਿਯਾ ਮਿਲਿ ਅਨੰਦ ਕੀਨਿ। ਹਿਤ ਬੈਠਨਿ ਚਾਰੁ ਆਸਨਿ ਸੁਦੀਨ॥੨॥ਪਨ ਬੂਝ-ਨਿ ਲਗੀ'ਕਿਤ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ?।ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਮੁਹਿ ਲਾਲਸਬਿਲੰਦ'।ਕਹਿ ਗੰਗ'ਗਯੋ ਅਬਿ ਵਹਿਰ ਥਾਨ।ਆਏ ਸੁਨੇ ਸੁ ਜਬਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਠਾਨਿ[1]॥੩॥ਹਿਤ ਮਿਲਨਿ ਕਰਤਿ ਬਡ ਚਾਵ ਚੀਤ[2]। ਤਿਨ ਨਿਕਟ ਹੋਹਿੰਗੇ ਧਰਤ ਪ੍ਰੀਤ'। ਇਮਿ ਕਹਿ ਸੁ ਦਾਸ ਭੇਜਯੋ ਤੁਰੰਤ।'ਘਰ ਬਿਖੈ ਆਨਿ ਮਿਲਿਬੋ ਚਹੰਤਿ'॥ ੪॥ਸ੍ਰੀਅਮਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਹੇਰਿ।ਲੀਨਸਿ ਹਕਾਰ ਜੋ ਗਯਹੁ ਚੇਰ।ਨਿਜ ਸਾਥ ਆਨਿਕਰਿ ਘਰ ਮਝਾਰ।ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਯਨਿ ਹਰਖ ਸੂਰਤਿਨਿਹਾਰਿ॥੫॥ ਤ੍ਰਿਯ ਮੋਹਰੀ ਜੁ, ਗਹਿ ਕੰਠ ਲਾਇ। ਬਹੁ ਚੀਤ ਪ੍ਰੀਤ ਗੋਦ ਸੁ ਬਿਠਾਇ। ਸਿਰ ਹਾਥ ਫੇਰਿ ਮੁਖ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ। ਕਰਤੀ ਦੁਲਾਰ ਬਹੁ ਫੇਰ ਫੇਰ॥੬॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਿ।ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਅਨੰਦ।ਸਗਰੀਨਿ ਗੋਦ ਲੇਕਰਿ ਦੁਲਾਰ। ਚਿਰ ਜੀਵ ਆਸ਼ਿਖਾ ਦੇਤਿ ਪਯਾਰ ॥੭॥ ਨਰ ਨਾਰਿ ਮੇਲਿ ਹੋਯਹੁ ਬਿਸਾਲ।ਕਰਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲਿ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਉਛਾਹ ਵਧਤੋ ਬਿਲੰਦ। ਜਨੁ ਮੀਠ ਹੋਤਿ ਸਾਗਰ ਅਨੰਦ॥੮॥ ਇਮ ਬਸੇ ਜਾਮਨੀ ਜਬਿ ਬਿਤਾਇ। ਸਰ ਮੱਜਤਿ ਮੰਦਿਰ ਦਰਸ ਜਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸਸੁ-ਰਾਰ ਜੋਇ। ਗੁਰ ਪੁਰੀ ਅਧੋ ਪਿਖਿ ਹਰਖ ਸੋਇ ॥ ੯ ॥ ਤਬ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਸੁਨਿਓ ਅਵੰਤਿ[3]। ਉਠਿ ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੁਰੰਤ। ਲਖਿ ਜਗਤ੍ਰ ਰੀਤਿ ਬੰਦਨ ਸੁ ਕੀਨਿ। ਆਸਨਿ ਬਿਠਾਇ ਸਨਮਾਨ ਦੀਨਿ ॥ ੧੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਆਇਧਾਇ।ਕਰਿ ਨਮੋ ਤੁਰਤ ਨਾਨੇ ਸੁ ਪਾਇ।ਧਨਵੰਤੀਸਾਸੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨੀਤਿ[4]। ਮਿਲ ਸੁਤਾ ਸੰਗਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਚੀਤਿ॥੧੧॥ ਨਰ ਨਾਰਿ ਅਪਰ ਪਰਵਾਰ ਕੇਰਿ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਅਨੰਦ ਸੁਖ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ। ਕੀਨਸਿ ਨਿਵੇਸ ਸੁੰਦਰ ਅਵਾਸ।ਤਬਿ ਮਾਤ ਮਾਤ[5]ਕੇ ਆਇ ਪਾਸਿ॥੧੨॥ਮਿਲਿਹਰਿ-

---

[1]ਜਦੋਂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ (ਗੋਂਦਵਾਲ ਦੇ ਸਬੰਧੀ) ਆਏ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ। [2]ਮਿਲਨ ਵਾਸਤੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਚਾਉ ਕਰਦੇ ਸਨ। [3]ਅੰਵਦਾ। [4]ਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੀ (ਅ) ਅਕਲ ਵਾਲੀ। [5]ਭਾਵ ਨਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ।

ਗੁਵਿੰਦ ਬੰਦਨ ਸੁ ਕੀਨਿ।ਧਰਿ ਹਰਖ ਉਰ ਆਸ਼ਿਖ ਸੁ ਦੀਨਿ।ਗਨ ਮੇਲਿ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਹਿ ਚਾਇ।ਕੌਤਕ ਹੁਵੰਤਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਇਂ ਥਾਇਂ॥੧੩॥ਸੰਗਤਿ ਮਸੰਦ ਅਰੁ ਮੇਲਿ ਆਇ।ਬਹੁ ਭਈ ਭੀਰ ਬਾਜਤਿ ਬਧਾਇ।ਇਮ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬੀਤੇ ਮਿਲੰਤਿ। ਸਭਿ ਕਰੀ ਤਯਾਰ ਵਸਤੂ ਤੁਰੰਤ॥੧੪॥ਮੰਗਵਾਇ ਸਰਬ ਕੋ ਗੁਰ ਨਿਹਾਰ। ਤੰਬੂ ਕਨਾਤ ਕੀਨੇ ਉਦਾਰ। ਰਥ ਬਹਿਲ ਸਾਜਿ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿ।ਜਿਨਿ ਲਗੇ ਘੁੰਘਰੂ ਬਜਤਿ ਚਾਰੁ ॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਚੌਕੀ ਬਿਠਾਇ। ਤ੍ਰਿਯ ਮਿਲਿ ਸੁਹਾਗਨਿ ਗੀਤਿ ਗਾਇ। ਮਰਦਨ ਕਰੰਤ ਬਟਣਾ ਸੁ ਅੰਗ।ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਅਧਿਕ ਆਨੰਦ ਰੰਗ॥੧੬॥ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਤਿ ਪਿਖਿ ਸੁਤ ਸਰੂਪ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਉਦੋਤਿ ਸੁੰਦਰ ਅਨੂਪ। ਕਰ ਬੰਧਿ ਕੰਗਣਾ ਸਗੁਨ ਸੰਗਿ। ਪਟ ਪੀਤ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਸਰਬ ਅੰਗੁ ॥੧੭॥ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਜੇਤਿਕ ਬਤਾਇ। ਦਿਨ ਚਢਨਿ ਬਰਾਤ[1]ਸਮੀਪ ਆਇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਯਾਰੀ ਸਭਿ ਕਰਾਇ।ਜਨੁ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਲੇਂ ਬਨਾਇ॥੧੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੇਵਰ ਜਰੇ ਜਰਾਇ[2] ਜੇ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜੋਤਿ। ਜਾਂਬੂਨਦ[3] ਦਮਕਤਿ ਮਹਿਦ, ਪਹਿਰੇ ਸ਼ੋਭ ਉਦੋਤਿ॥੧੯॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਤਨ ਕਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ। ਸਭਿ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ਡਾਰਿ। ਸਿਰਪੇਚ[4]ਸੀਸ ਪਰ ਅਤਿ ਸੁਹਾਇ। ਜਿਸ ਪਰਿ ਜਿਗਾ ਸੁ ਹੀਰੇ ਜਰਾਇ ॥੨੦॥ ਕਲਗੀ ਉਤੰਗ ਜਿਹ ਜਗਤਿ ਜੋਤਿ।ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸੁਭਤਿ ਅਨੰਦ ਹੋਤਿ। ਕੁੰਡਲ ਸੁ ਡੋਲਿ ਗੋਲੈਂ ਕਪੋਲ[5]।ਸ਼ੋਭਤਿ ਅਮੋਲ ਜਬਿ ਹੋਤਿ ਲੋਲ[6] ॥੨੧॥ ਮੁਕਤਾ ਸੁ ਮਾਲ ਗਰ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ। ਭੁਜਦੰਡਨਿ ਅੰਗਦ ਦੁਤਿ ਉਜਾਲ। ਹਾਟਕ ਜੜਾਵ ਕਰ ਕਟਕ ਪਾਇ[7]।ਛਬਿ ਛਾਪ ਛਲਾਯਨਿ ਸੁੱਛ ਛਾਇ[8]॥੨੨॥ ਕਰ ਬੰਧਯੋ ਕੰਗਣਾ ਸੋਭ ਦੇਤਿ।ਪਟ ਪੀਤ ਪਹਿਰ ਦੁਤਿਪਰਮਲੇਤਿ।ਝੁਲਿਯੰਤਿ ਛਤਰ ਫਿਰ ਫਿਰ ਫਿਰਾਇ।ਢੁਰਿਯੰਤਿ ਚੌਰਚਾਰੂ ਸੁਹਾਇ।੨੩॥ਤਬਿਗਈ ਰੰਗ ਲੇ ਗੁਰੂ ਸਥਾਨ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੂਹ ਮਿਲਿ ਕਰਤਿ ਗਾਨ। ਤਬਿ ਹਨੇ ਡੰਕ ਧੌਂਸਾ ਧੁਕਾਰ। ਡਫ ਪਣਵ ਪਟਹ, ਧੁਨਿ ਭੀ ਉਦਾਰ ॥੨੪॥ ਤੁਰਰੀ ਨਫੀਰ ਛੈਲੇ ਬਜੰਤਿ। ਗਨ ਢੋਲ ਬੰਸਰੀ ਧੁਨਿ ਉਠੰਤਿ। ਗਨ ਬਾਰ ਭਰੇ

[1]ਜੰਞ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਨ। [2]ਗਹਿਣੇ ਜੜੇ ਜੜਾਉ। [3]ਸੋਨਾ। [4]ਘੀਗਾ। [5]ਵਾਲੇ ਲਟਕਦੇ ਹਨ ਗੋਲ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ। [6]ਜਦੋਂ ਹਿਲਦੇ ਹਨ। [7]ਸੋਨੇ ਦੇ ਜੜਾਊ ਕੜੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। [8]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਛਬੀ ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮੋਦਕ ਬਿਲੰਦ।ਬਿਰ ਪੌਰ[1]ਦਰਸ਼ਨੀ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ॥੨੫॥ ਪੁਨ ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਇ
ਦਰਬਾਰ ਦ੍ਵਾਰ। ਕਰਿ ਨਮੋ ਤਹਾਂ ਬਿਨਤੀ ਉਚਾਰਿ। 'ਇਹ ਦਾਸ ਆਪਕੋ
ਬਨਾਹ ਜਾਹਿ।ਤੁਮ ਹੁਇ ਸਹਾਇ।ਦਿਹੁਬਿਘਨਦਾਹਿ॥੨੬॥ਸਭਿ ਥਾਨ ਕਰੋ
ਕੱਲਯਾਨ ਨਾਥ। ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਦਾਸ ਕੇ ਹੋਇ ਸਾਥ।ਸੁਖ ਸੰਗਿ ਬਨਾਹ ਕੇ
ਸਦਨ ਆਇ।ਤੁਮ ਢਿਗ ਕਰਾਹੁ ਬਹੁ ਤਬਿ ਰਵਾਇੰ'॥੨੭॥ਇਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੇਯ
ਹਿਤ[2] ਰੰਗ ਭਾਖਿ। ਗੁਰੁ ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਪੁਰਵਤਿ ਭਿਲਾਖ। ਪੁਨ ਦੀਨਿ
ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਚਾਰ ਬਾਰਿ।ਚਹੁੰਓਰ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹ੍ਵੈ ਭਾਉਧਾਰਿ॥੨੮॥ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਨਾਇ
ਲੇ ਤਨੁਜ ਸੰਗਿ। ਹਿਤ ਬ੍ਯਾਤਿ ਚਢਾਵਨਿ ਗਮਨਿ ਰੰਗ। ਪੁਰਿ ਵਹਿਰ
ਜਾਇ ਗਨ ਸੰਗ ਨਾਰਿ। ਬਾਦਤ ਬਜੰਤ ਧੁਨਿ ਏਕ ਸਾਰ॥੨੯॥ ਵਾਹਨ
ਅਨੇਕ ਨਿਕਸੰਤਿ ਚਾਰੁ।ਸਯੰਦਨ ਸੁਰੰਗ ਜ਼ਰ ਸੋਂ ਉਛਾਰ[3]।ਕਿਸਹੂੰ ਤੁਰੰਗ
ਕਿਸ ਬ੍ਰਿਖਭ ਜੋਰਿ। ਜਿਨ ਕੇਰ ਪੁਸ਼ਟ ਤਨ ਮਹਿਦ ਜੋਰਿ ॥ ੩੦ ॥ ਘੰਟੇ
ਠਨੰਕ, ਘੁੰਘਰ ਝਨੰਕ। ਪ੍ਰੇਰਕ ਸਬਿੱਦਯ[4] ਤੋਰਤਿ[5]ਨਿਸ਼ੰਕ। ਬਹੁ ਬਹਿਲ
ਬੇਗ ਤੇ ਚਲਿ ਬਿਲੰਦ।ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਪਿਖਿ ਦੇਅਨੰਦ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਕਸੇ
ਕਿਤੇਕ ਚਢਿ ਕਰਿ ਤੁਰੰਗ।ਜੋ ਚਲਤਿਚਾਲ ਬਡ ਬੇਗ ਸੰਗਿ।ਬਹੁ ਹੇਮਰਜ-
ਤਿ ਜੁਤ ਸਜਤਿ ਜ਼ੀਨ।ਪਟ ਅਲੰਕਾਰ ਪਹਿਰੇ ਨਵੀਨ॥੩੨॥ਚਢਿ ਛੈਲ[6]
ਕੁਦਾਵਤਿ ਚਲਤਿ ਗੈਲਿ। ਪੁਰਿ ਤਜਿ ਬਰਾਤ ਗਈ ਵਹਿਰ ਫੈਲਿ। ਸ੍ਰੀ
ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਦਰਬਾਰ ਜਾਇ।ਪਿਤ ਧਯਾਨਧਾਰਿ ਕਰਿ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ॥
੩੩॥ਲੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸੰਗਿ ਗੁਰਦਾਸ ਆਨਿ। ਅਰੁ ਮਹਾਦੇਵ ਬਡ ਭ੍ਰਾਤ ਜਾਨਿ।
ਸਯੰਦਨ ਚਢਾਇ ਸਨਮਾਨ ਕੀਨਿ।ਪੁਨ ਦਾਤੂ ਮੁਹਰੀ ਬੋਲਿ ਲੀਨਿ॥੩੪॥
ਜੁਤ ਅਨੰਦ ਭ੍ਰਾਤ ਸੰਸਰਾਮ ਜੋਇ । ਬਚ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਨਤਿ ਰਥ ਚਢਤਿ
ਸੋਇ।ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ ਨੰਦਨ ਸਮੇਤ।ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਰੂਢ ਬਡ ਸ਼ੋਭਦੇਤਿ॥
੩੫॥ਜੇਠਾ ਪਿਰਾਣ ਅਰੁ ਬਿਧਿਚੰਦ।ਚਢਿ ਕਰਿ ਸੁ ਲੰਙ[7]ਪੈੜਾ ਬਿਲੰਦ।
ਗਨ ਭੱਲੇ ਤੇਹਣ ਸਹਤ ਦਾਸ। ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਚਲੇ ਧਰਿ ਕੈ ਹੁਲਾਸ॥੩੬॥
ਸਗਰੇ ਮਸੰਦ ਲਹਿ ਲਹਿ ਅਨੰਦ। ਸਭਿ ਚਢੇ ਜਾਨੁ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਸੁਛੰਦ।
ਸਾਲ੍ਹੋ ਅਰੂਢ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸੁ ਚਾਲਿ।ਅਰੁ ਉਮਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੱਲਯਾਨ ਲਾਲ॥੩੭॥
ਮੋਰਨਿ ਮਨਿੰਦ ਘੋਰਨਿ ਚਲਾਇ।ਜੁਤ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਦੂਤਿ ਬਢਾਇ

[1]ਦਰਵਾਜੇ। [2]ਭਲੇ ਲਈ। [3]ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਉਛਾੜਾਂ ਸਮੇਤ। [4]ਰਥਵਾਹੀ ਵਿੱਦਯਾ ਸਹਤ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਬੀਨ ਰਥਵਾਹੀ। [5]ਤੋਰਦੇ ਹਨ। [6]ਬਾਂਕੇ ਜਵਾਨ। [7]ਨਾਮ ਹੈ—ਲੰਗਾਹ।

ਅਰੁ ਔਰ ਨਾਮ ਗਿਨੀਅਹਿਂ ਕਿਤੇਕ। ਚਾਲੇ ਬਰਾਤਿ ਸਾਊ[1]ਅਨੇਕ॥੩੮॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਅਰੂਢਿ। ਜਿਹ ਜਰੀ ਲਾਗਿ ਦੁਤਿ ਹੈ ਅਗੂਢ॥ ਬਿਚ ਮੁਕਰ[2] ਜਰੇ ਮਲਹੀਨ ਚਾਰੁ। ਲਟਕੰਤਿ ਜਰੀ ਗੁੰਫਨਿ ਸੁ ਲਾਰੁ[3] ॥੩੯॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਪਟ ਪੀਤ ਸ਼ੋਭ। ਰਾਵਿ ਹੈਂ ਕੁਦਾਇ ਕਵਿ ਚਿੱਤ ਲੋਭ। ਜਨੁ ਸੰਝ ਸਮੈ ਘਨ ਅਲਪ ਹੋਇ[4]। ਬਰ ਬਰਹਿਂ[5] ਨਚਾਵਤਿ ਚਲਤਿ ਸੋਇ ॥੪੦॥ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਬਜਤਿ ਬਾਜੇ ਉਦਾਰ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਗੀਤ ਗਨ ਗਾਇ ਨਾਰਿ। ਛਨਕਾਰ ਰਥਨਿ ਉਤ ਅਧਿਕ ਹੋਇ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਕੁਦਾਵਤਿ ਹਯਨਿ ਕੋਇ॥ ੪੧ ॥ ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਚੱਕਰਨਿ[6] ਭਰੀ ਭੀਰ। ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੁਲਾਹਲ ਅਧਿਕ ਭੀਰ। ਹੁਇ ਹਯਨਿ ਹਿਰੇਖਾ ਧੁਨਿ ਉਠੰਤਿ। ਸ਼ੁਤਰੰਨਿ ਊਪਰ ਸੁਥਰੀ[7] ਬਜੰਤਿ॥੪੨॥ਕੁਛ ਕਹੀ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਸੁਨਿਯ ਜਾਇ। ਇਮ ਪਲਵ ਪਟਹ ਢੋਲਾਦਿ ਵਾਇ[8]। ਗੁਰ ਪੁਰੀ ਛੋਟਿ ਉਤਸਵ ਬਿਸਾਲ। ਜਨੁ ਬਿਚ ਨ ਮੇਯ ਬਾਹਰ ਉਛਾਲਿ॥੪੩॥ਗਮਨੇ ਸੁ ਪੰਥ ਦਿਨ ਰਹਤਿ ਜਾਮ। ਜੁਗ ਕੋਸ ਜਾਇ ਠਾਨਯੋ ਬਿਸ੍ਰਾਮ। ਚਲਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਵਰ ਕਿਯ ਥੋਰਿ ਦੂਰਿ। ਉਤਰੀ ਬਰਾਤ ਸ਼ੋਭੰਤਿ ਰੂਰ॥੪੪॥ਗਨ ਤ੍ਰੀਯ ਸੰਗ ਲੇ ਗੰਗ ਆਇ। ਨਿਜ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਰੁਚਿਰ ਗਾਇ। ਸੁਖ ਚਹਤਿ,ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਪਯਾਰਿ। ਬਿਛੁਰਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰਥਮ ਜਿਸ ਨਿਤ ਨਿਹਾਰ॥ ੪੫ ॥ ਸੁਤ ਸਹਤ ਸਨੂਖਾ ਪਿਖਿਵ ਫੇਰਿ। ਉਰ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਕਹਿ ਬੇਰਿ ਬੇਰਿ। 'ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ ਆਵਹਿ ਅਨੰਦ'। ਸਭਿ ਤ੍ਰੀਯ ਕਹਤਿ 'ਤੁਵ ਨੰਦ ਚੰਦ[9]' ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਬਰਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਬਰਾਤ ਦਾ ਢੁਕਾਉ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਉੱਤਮ ਕਰਯੋ ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਪਰਿ ਸੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਨਿਕਟਿ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਤਬਿ ਹੋਇ॥੧॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਜਬਿ ਰਹੀ ਜਾਮਨੀ ਆਨਿ ਜਾਮ। ਸਿਮਰਨਿ ਲਗੇ ਸੁ ਕਰਤਾਰ ਨਾਮ। ਰਾਗੀ ਰਬਾਬ ਸੁ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਸੰਗਿ। ਇਨਕੋ ਬਜਾਇ ਗਾਵਤਿ ਉਤੰਗ॥੨॥ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸੁਖਦ ਗਾਇਂ ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ[10]। ਸਿਖ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਮਹਿਦ ਭਾਗ। ਇਸ਼ਨਾਨ

---

[1]ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼। [2]ਸ਼ੀਸ਼ੇ। [3]ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਗੁੱਛਿਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ। [4]ਥੋੜਾ ਬੱਦਲ ਹੋਵੇ। [5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੋਰ [ਸੰਸ:, ਬਰ੍ਹਿ]। [6]ਪਹੀਆਂ ਦਾ। [7]ਊਠਾਂ ਉਤੇ ਧਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਗਾਰੇ। [8]ਵਜਦੇ ਹਨ। [9]ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਤ (ਸੁਹਣਾ) ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਆਵੇ। [10]ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗਾਵੇਂ।

ਆਦਿ ਸਭਿ ਸੌਚ ਕੀਨਿ।ਨਰ ਉਠੇ ਸਕਲ ਮਤਿ ਨਾਮ ਭੀਨਿ॥੩॥ 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ'ਭਨਤਿ ਬੈਨ।ਸਤਿਨਾਮ ਸ਼੍ਰੋਨਿ ਸੁਨਿ ਹੋਤਿ ਚੈਨ।ਪੁਨਿ ਬਜੇ ਬਾਜ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ। ਸਭਿ ਥਿਏ ਤ੍ਯਾਰਿ ਉਰ ਮੁਦ ਬਿਸਾਲ॥੪॥ਅਸ-ਵਾਰੁ ਭਏ ਸਭਿ ਸਜਤਿ ਜਾਨੁ। ਬਡ ਉਠ੍ਯੋ ਸ਼ਬਦ ਨਹਿਂ ਸੁਨਿਯ ਕਾਨ। ਦਿਨ ਚਢੇ ਚਲਤਿ ਹਿਮਰੁਤ ਮਹਾਨ। ਨਹਿਂ ਲਗਹਿ ਸੀਤ ਹੁਇ ਤੇਜ ਭਾਨੁ॥੫॥ਸਯੰਦਨ ਤੁਰੰਗ ਅਰੁ ਬਹਿਲ ਜਾਲ[1]।ਬਾਦਿਤ ਬਜੰਤਿ,ਚਾਲਤਿ ਉਤਾਲ।ਬਡ ਧੂਲਿ ਉਠਤਿ ਵਾਹਨ ਚਲੰਤਿ।ਗਨ ਸ਼ੁਤਰ ਗਮਨਿ ਭਾਰਨਿ ਉਠੰਤਿ॥੬॥ਗਨ ਆਇ ਜੁ ਮੰਗਤਿ ਪੰਥ ਬੀਚ। ਸਭਿ ਲਹੈਂ ਦਰਬ ਹੁਇ ਉਚਿ ਨੀਚ।ਜਸੁ ਭਨਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਰਾਹ ਮਾਂਹਿ। ਢਿਗ ਆਇ ਜਾਚਿ ਹਟਿ ਛੂਛ ਨਾਂਹਿ* ॥੭॥ਜਨੁ ਧਨੁ ਗਨ ਘਨ ਬਰਖੰਤਿ ਜਾਤਿ।ਇਮ ਦੇਤਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸੁ ਦਾਤਿ।ਚਲਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਹੁੰਚੇ ਖਡੂਰ।ਤਬਿ ਆਇ ਦਾਤੂ ਗੁਰੁ ਕੇ ਹਦੂਰ ॥੮॥ ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਰਹੁ ਡੇਰਾ ਸਥਾਨ। ਮੈਂ ਚਹੌਂ ਦਿਯੋ ਸਭਿ ਖਾਨ ਪਾਨ । ਪੁਰਿ ਗੋਂਦਵਾਲ ਜੇ ਚਹਹੁ ਜਾਨਿ। ਸਭਿ ਹੋਹਿਂ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਬਡ ਖੇਦ ਮਾਨਿ ॥੯ ॥ ਹਿਤ ਬਯਾਹ ਆਵਨੋ ਨਿਤ ਨ ਹੋਇ। ਪਹੁਨਾਈ ਪ੍ਰਿਯ ਮੁਝ ਅਧਿਕ ਜੋਇ' । ਇਮ ਦਾਤੂ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸ਼ੈਨ ਬਾਤ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਉਲੰਘਨਿ ਨਹਿ ਚਹਾਤਿ ॥੧੦॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਨਿਦੇਸ਼ ਕੀਨਸਿ ਨਿਵੇਸ। ਸਭਿ ਪਰੇ ਉਤਰ ਕਰਿ ਮੁਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਕੋ ਸੰਗ ਲੀਨਿ। ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਥਲ ਚਹਿ ਦਰਸ ਕੀਨਿ ॥੧੧॥ ਧਨ ਪੰਚ ਸਹਸ[2] ਗਿਨ ਲੀਨਿ ਸਾਥ। ਪਰਸਾਦਿ ਥਾਰਿ ਭਰਿ ਧਰਹਿ ਹਾਥਿ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗਮਨੇ ਅਨੰਦ ਧਾਰਿ।ਚਲਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਦਰਬਾਰ ਦ੍ਵਾਰਿ॥੧੨॥ਅਰਦਾਸ ਖਰੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕਰਾਇ। ਬਹੁ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਧਰਿ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ।ਪਰਦਛਨ ਦੀਨਿ ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਚਢਾਇ।ਉਰਭਾਉ ਧਾਰਿ ਧੁਪਨਿ ਧੁਖਾਇ॥੧੩॥ਜਬਿ ਰਹ੍ਯੋ ਦਿਵਸ ਘਟਿਕਾ ਸੁ ਚਾਰ। ਗੁਰੁ ਸਭਾ ਲਾਇ ਦਰਬਾਰ ਦ੍ਵਾਰ। ਸੁਨਿ ਚੌਕੀ ਸੋਦਰ ਸੰਝਿ ਆਇ।ਤਬਿ ਬਿਚ ਨਿਵੇਸ[3]ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਸੁ ਆਇ॥੧੪॥ਸਭਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਸੇਵ ਜੋਇ। ਹਿਤ ਲਾਇ ਸੁ ਦਾਤੂ ਕੀਨਿ ਸੋਇ। ਸੁਖ ਕੇ ਸਮੇਤ ਜਾਮਨਿ ਬਿਤਾਇ। ਉਠਿ ਸੌਚ ਕ੍ਰਿਆ ਕੀਨਿਸਿ ਨਹਾਇ ॥੧੫॥ ਚਢਿ ਕੈ ਬਰਾਤ ਗਮਨੀ ਸੁ ਰਾਹੁ।ਜਿਸ ਬਿਖੇ ਛੈਲ[4] ਕਰਤੇ ਉਮਾਹੁ। ਤ੍ਰੈ ਕੋਸ ਹੁਤੀ

---

[1]ਗੱਡੇ। [2]ਪੰਜ ਸੌ। [3]ਘਰ, ਉਤਾਰੇ ਦੇ ਥਾਂ। [4]ਬਾਂਕੇ ਜਵਾਨ। *ਪਾ:-ਨਹਿਂ ਛੂਛ ਜਾਹਿਂ।

ਗੋਇੰਦ ਵਾਲ।ਤਹਿਂ ਗਏ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਉਤਾਲ॥੧੬॥ਸਭਿ ਉਤਰਬਾਵਲੀ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ।ਕਰਿ ਨਮੋ ਜਹਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਥਾਨ। ਪੁਨ ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਮੋਹਨ ਸੁ ਪਾਸ।ਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ ਤਾਸਿ॥੧੭॥ਸ਼੍ਰੀਹਰਿਗੁਵਿੰਦਸਿਰ ਚਰਨ ਧਾਰਿ। ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਤਿ ਤਨ ਦੁਤਿ ਨਿਹਾਰਿ। ਲਹਿ ਸੋਵਿਬੰਸ ਬਡਿਤਾ ਬਿਲੰਦ। ਜਿਨ ਸ਼ੁਭਤਿ ਰੂਪ ਜਨੁ ਉਦਯ ਚੰਦ॥੧੮॥ਜਿਨ ਅੰਕ ਲੀਨਿ ਧਾਰਤਿ ਦੁਲਾਰਿ। ਪਿਖਿ ਵਧੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੈਤਿ ਪਯਾਰ। ਅਸ ਕੌਨ ਪੁਰਖ ਦੇਖੇ ਸਰੂਪ।ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅਸ ਲਹਿ ਅਨੂਪ॥੧੯॥ਪੁਨ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕਰਨਿ ਕੀ ਬਾਤਿ ਕੀਨਿ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਉਚਰਿ ਦੀਨਿ। 'ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਭੀ ਬਿਸਾਲ।ਨਰ ਮੰਦ ਮਤੀ ਕਲਿ ਕਾਲ ਜਾਲ॥੨੦॥ਇਸ ਕੇ ਅਲੰਬ ਹੋਇਸਿ ਉਧਾਰ। ਉਪਕਾਰ ਮਹਾਂ ਜਗ ਪਰ ਤੁਮਾਰ'।ਸੁਨਿ ਮੋਹਨ ਕਹਤਿ ਸਗਰੋ ਬਿਚਾਰ।'ਮਮ ਪਿਤਾ ਕਰਨਿ ਲਾਗੇ ਉਚਾਰ॥੨੧॥-ਨਹਿਂ ਲਿਖਨ ਹਾਰ ਢਿਗ-ਉਰ ਬਿਚਾਰਿ।ਸੰਸਰਾਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੇਰੋ ਹਕਾਰ। ਇਸ ਕੋ ਸਿਖਾਇ ਦਿਨ ਥੋਰ ਮਾਂਹਿ।ਤਬਿ ਲਿਖਨਿ ਲਗਾਯਸਿ ਸ਼ਬਦ ਤਾਂਹਿ॥੨੨॥ ਸਭਿ ਗੁਰਨਿ ਕੇਰਿ ਬਾਨੀ ਮਹਾਨ।ਕਰਿ ਖੋਜਿ ਰੋਜ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਸੁਜਾਨ। ਸਭਿ ਸ਼ਬਦ ਸਕਲ ਪੋਥੀ ਸੁ ਕੀਨਿ। ਇਹ ਪਿਤਾ ਮੋਹਿ ਉਪਕਾਰ ਚੀਨ ॥੨੩॥ਜਬਿ ਦੇਵ ਲੋਕ ਪਹੁੰਚੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਤਬਿ ਸੰਸਰਾਮ ਰਾਖੀ ਸੰਭਾਲਿ।ਤੁਮ ਕਰੀ ਜਾਚਨਾ ਬਹੁਰ ਆਇ।ਹਮ ਦਈ ਤਬਹਿ ਸੁਤ ਤੇ ਮੰਗਾਇ' ॥੨੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ, ਕਹਿ'ਅਬਿ ਚਲਹੁ ਸੰਗ॥ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਬਯਾਹਨਿ ਕੋ ਉਮੰਗ ।ਤੁਮ ਬਡੇ ਸਦਾ ਹਮਰੇ ਅਲੰਬ। ਨਿਜ ਸ਼ਰਨਿ ਹੇਰਿ ਹਤਿ ਦੁਖ ਕੁਟੰਬ'॥ ੨੫॥ ਸੁਨਿ ਮੋਹਨ ਉਤਰ ਬਹੁਰ ਦੀਨਿ। 'ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗ ਹਮਰੋ ਸੁ ਲੀਨਿ।ਹਮ ਸਦਾ ਸਾਥ ਤੁਮਰੇ ਰਹੰਤਿ।ਨਿਤ ਮੋਹਿ ਭਾਵਤੇ ਰਹਿ ਇਕੰਤ'॥ ੨੬॥ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਮਾਤੁਲ ਸੁ ਬੈਨ।ਕਰਿ ਨਮੋ ਉਠੇ ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ ਐਨ। ਉਲੰਘੀ ਬਰਾਤ ਸਲਿਤਾ ਸੁ ਪਾਰ।ਬਾਦਿਤ ਬਜੰਤਿ ਗਮਨੇ ਅਗਾਰਿ॥੨੭॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲੀਨਿ। ਹੁਇ ਨਦੀ ਪਾਰਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕੀਨਿ। ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁ ਜਾਇ।ਧਨ ਦੇਤਿ ਜਾਚਤੇ ਜੌਨ ਆਇ॥੨੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਿਦੇਸ਼ ਲੇਕਰਿ ਨਿਵੇਸ। ਉਤਰੇ ਸਮੂਹ ਪਿਖਿ ਥਾਨ ਬੇਸ਼[1]।ਸਨੈਦਨ ਤੁਰੰਗ ਦੀਨਿਸਿ ਲਗਾਇ[2]।ਲਗਿ ਖਾਨਪਾਨ ਸਭਿ ਥਾਇ ਥਾਇ॥੨੯॥ਸ਼੍ਰੀ

[1]ਸੁੰਦਰ, [ਫਾ:, ਬੇਸ਼=ਬੜਾ, ਵਧੀਆ]। [2]ਥਾਂ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ।

ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲੀਨਿ।ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਥਲ ਤਿਨ ਦਰਸ ਕੀਨਿ।
ਜਹਿਂ ਲਗੀ ਦੰਤਧਾਵਨਿ[੧]ਸੁ ਬੇਰਿ।ਤਹਿਂ ਧਰੀ ਭੇਟਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਹੇਰਿ॥੩੦॥
ਪੁਨਿ ਕਰੀ ਕਾਰ ਮੋਦੀ ਦੁਕਾਨ। ਤਿਸ ਦਰਸ ਕੀਨਿ ਨਿਜ ਜੋਰਿ ਪਾਨ।
ਨਿਜ ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਸਿਖ ਮਹਾਨ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਰਤੇ ਬਖਾਨ॥੩੧॥
'ਦਿਨਤੀਨ ਰਹਿ ਸੁ ਵੇਂਈਮਝਾਰ।ਪੁਨ ਨਿਕਸਿ ਲੁਟਾਇ ਵਸਤੁ ਉਦਾਰ।
ਬਹੁ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਨਿ ਫਿਰਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।ਬਿਸਤਾਰ ਦੀਨਿ ਸਿੱਖੀ ਸੁ ਬੇਸ਼॥੩੨॥
ਕਲਿਕਾਲ ਘੋਰ ਅੰਧੇਰ ਭੂਰ।ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਿਮ ਚਢਤਿ ਸੂਰ'। ਇਮ
ਕਹਤਿ ਦਰਸ ਕਰਿ ਸਕਲ ਥਾਨ।ਪੁਨ ਬਸੇ ਨਿਸਾ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਆਨਿ॥
੩੩॥ ਕਰਿ ਖਾਨਪਾਨ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਆਦਿ। ਨਰ ਭਏ ਸੁਪਤਿ ਪਰਿ ਸਾਹਿ-
ਲਾਦ[੨]।ਉਠਿਕੇਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸਭਿਹਰਖ ਧਾਰਿ।ਪਹਿਰੇ ਸੁ ਬਿਭੂਖਨਬਸਨ ਚਾਰੁ
॥੩੪॥ਵਾਹਨਿ ਸਜਾਇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਡੇਰਾ'ਹੁਇ ਹੈ ਢੁਕਾਉ'ਮੁਖ ਕਹਤਿ
ਟੇਰਿ। ਸਭਿ ਚਢੇ ਬਜਤਿ ਬਾਜੇ ਉਦਾਰ। ਤੁਰਰੀ ਨਫੀਰ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰ॥
੩੫॥ਡਫ,ਪਨਵ,ਪਟਹ, ਮੁਰਲੀ ਬਜੰਤਿ। ਬਡ ਸ਼ੁਤਰਨਿ ਪਰਿ ਸੁਥਰੀ[੩]
ਚਲੰਤਿ। ਸਨੰਦਨਿ ਧਵਾਇ ਘੋਰਨਿ ਕੁਦਾਇ।ਬਹਿਲਨਿ ਚਲਾਇ ਘੁੰਘਰੂ
ਬਜਾਇ॥੩੬॥ਇਮ ਮਚਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਧੁਨਿ ਬਿਲੰਦ। ਗਮਨੈਂ ਸੁ ਪੰਥ ਧਰਿ
ਧਰਿ ਅਨੰਦ। ਤਬਿ ਗਏ ਸਰਬ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁ ਜਾਇ। ਅਧ ਕੋਸ ਗ੍ਰਾਮ ਡੱਲਾ
ਕਹਾਇ॥੩੭॥ਤਹਿਂ ਉਤਰ ਪਰੇ ਸਭਿ ਜਾਨੁ[੪]ਛੋਰ।ਸੁਧਿ ਗਈ ਤਬਹਿ ਡੱਲੇ
ਸੁ ਓਰਿ। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ[੫] ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਸੋਇ। ਸਭਿ ਕਰੀ ਤਯਾਰਿ ਹਿਤ
ਪਠਨਿਜੋਇ॥੩੮॥ ਪਕਵਾਨ ਅਧਿਕ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਲੀਨਿ। ਭਰਿ ਕਾਵਰ[੬]
ਜੇਤਿਕ ਖਰਚ ਚੀਨਿ। ਸਜਿ ਵਾਹਨ ਅਪਨੇ ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ। ਚਢਿ ਚਲੇ
ਅਗਾਊ ਲੈਨਿ ਹੇਤਿ॥੩੯॥ਅਗਵਾਨ ਆਇ ਅਵਿਲੋਕਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਤਬਿ ਹਨੇ
ਡੰਕ ਬਾਦਿਤ ਬਿਲੰਦ।ਛੂਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਗਵਾਣਿ ਜਾਤਿ।ਜਿਨ ਜ਼ਰੀ ਲਾਗਿ
ਬਹੁ ਰੰਗ ਭਾਂਤਿ॥੪੦॥ਦੁਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਮੇਲ ਇਸਰੀਤਿ ਕੀਨਿ। ਜਨੁਘੋਖਿ
ਘੋਖਿ ਘਨ ਮਿਲਤਿ ਪੀਨ[੭]। ਵਾਹਨਿ[੮]ਭਜਾਇ ਵਾਹਨ[੯] ਉਠਾਇ। ਮਿਲਿ
ਔਪ ਮਾਹਿ ਆਨੰਦ ਉਪਾਇ॥੪੧॥ਜਨੁ ਨਦੀ ਹਰਖ ਕੀ ਉਮਡਿ ਦੋਇ

[੧]ਦਾਤਣ। [੨]ਸਹਿਤ ਅਨੰਦ ਦੇ ਪੇਕੇ ਸੁੱਤੇ। [੩]ਉਠੀ ਨਗਾਰੇ। [੪]ਅਸਵਾਰੀਆਂ। [੫]ਕੰਨੀ (ਅ) ਖਬਰ। [੬]ਵਹਿੰਗੀ। [੭]ਮਾਨੋ ਭਾਰੀ ਬੱਦਲ ਗੱਜ ਗੱਜ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। [ਸਿਃ, ਪ੍ਰ੍ਰਸ਼-ਰਟਨ੍ਹ, ਉਭਾਰਨਾ]। [੮]ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਭਾਵ ਘੋੜੇ ਭਜਾਕੇ। [੯]ਬਾਹਵਾਂ।

ਹੁਇ ਸੰਗਮ[1]ਅੰਗਉ੍ਮੰਗ ਜੋਇ।ਗਨ ਵਸਤੁ ਅੱਗ੍ਰ ਗੁਰੁ ਕੇ ਟਿਕਾਇ।ਸਭਿ ਪਰੇ ਪਾਂਇ ਚਿਤ ਚਾਇ ਚਾਇ॥੪੨॥ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਸਭਿ ਹਾਥ ਬੰਦਿ । 'ਹਮ ਅਲਪ, ਲਘੂ, ਤੁਮ ਬਡਿ ਬਿਲੰਦ । ਨਿਜ ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਪਤਿ ਲੇਹੁ ਰਾਖਿ।ਦੇ ਦਰਸ ਕਰੀ ਪੂਰਨ ਭਿਲਾਖ'॥੪੩॥ਸਨਮਾਨ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇਰਿ।ਪਕਵਾਨ ਲੀਨਿ ਦਿਯ ਬਾਂਟਿ ਫੇਰਿ।ਸਭਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਸਾਥ । ਕਰਿਬੇ ਢੁਕਾਉ ਪੁਨ ਚਹਤਿ ਨਾਥ ॥ ੪੪ ॥ ਇਕਿ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਦਰਬ ਦੀਨਿ । ਗੁਰੁਦਾਸ ਬ੍ਰਿੱਧ, ਦੋਨੋ ਸੁ ਲੀਨਿ।ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਬਾਤੀ ਸੁ ਧਾਰਿ। 'ਬਰਖਾਵਤਿ ਗਮਨਹੁ*' ਗੁਰੁ ਉਚਾਰਿ॥੪੫॥ ਤਬਿ ਚਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਸਮੁਖ ਹੋਇਂ । ਨਰ ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਦਿਸਨਿ ਦੋਇ । ਗਨ ਬਜਤਿ ਬਾਜ ਭੁਈ ਧੂਮ ਧਾਮ।ਬਡ ਉਠੀ ਧੂਲਿ ਲਿਯ ਛਾਦਿ ਗ੍ਰਾਮ॥੪੬॥ਧਨ ਕੋ ਬ੍ਰਖਾਇ ਘਨ ਮਨਹੁਂ ਚਾਰੁ । ਬਡ ਭਯੋ ਸ਼ੋਰ ਇਕ ਬਾਰਿ ਝਾਰਿ। ਚਢਿ ਕੈ ਉਤੰਗ ਨਰ ਨਾਰਿ ਹੇਰਿ । ਕਹਿ ਬਚ 'ਬਰਾਤ ਆਈ ਬਡੇਰਿ' ॥੪੭॥ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਦੀਨਿ ਡੇਰੋ ਲਗਾਇ। ਕਰਿ ਰੰਕ ਤ੍ਰਿਪਤ,ਧਨ ਕੋ ਬ੍ਰਖਾਇ।ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਯਾਨ ਦੀਨੇ ਸੁ ਤਾਨਿ।ਬਡਿ ਜੈ ਉਤੰਗ ਬਹੁ ਸ਼ੋਭਵਾਨ॥੪੮॥ਦੋਹਰਾ॥ਬੀਚ ਚੰਦੋਆ ਚਾਨਣੀ ਤਾਨੇ ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ।ਲਗੀ ਕਨਾਤ ਬਨਾਤਕੀ ਚਹੁੰ ਗਿਰਦੇ ਦੁਤਿ ਬੋਰ[2]॥੪੯॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਿਜ ਤਨੁਜ ਜੁਤਿ ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਝਾਰ । ਮਨਹੁੰ ਸੁਧਰਮਾ[3] ਸ਼ੋਭਤੀ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਬਿਆਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਬਰਾਤ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਸਾਥ ਤਬਿ ਮਿਲਨਿ[4] ਹੇਤੁ ਹਿਤੁ ਧਾਰਿ । ਤਯਾਰ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਭਾ ਗਨ ਵਸਤ੍ਰਨਿ ਸੰਭਾਰਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਜਰੇ ਜ਼ੀਨ ਬਾਜੀ ਚਪਲਾਵਤਿ । ਗਰੇ ਬਿਭੂਖਨ ਸ਼ੋਭ ਬਢਾਵਤਿ । ਬਸਤ੍ਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਛਾਦਨਿ ਕੀਨੇ।ਗਹੇ ਲਗਾਮ ਨ ਥਿਰਤਾ ਲੀਨੇ[5]॥੨॥ਲੇ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਲਲਿਤ ਦੁਕੂਲ।

[1]ਮੇਲ। [2]ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀ ਹੋਈ (ਅ) ਬੋਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ [ਬੋਰ=ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਘੁੰਗਰੂ ਜੋ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ]। [3]ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ। [4]ਮਿਲਨੀ ਕਰਨ ਲਈ । [5]ਲਗਾਮ ਫੜਿਆਂ ਬੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੇ, ਭਾਵ ਅਤਿ ਚੰਚਲ ।

*ਇਹ ਧਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਗਵਾਉਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਪੂਰਣ ਕਰਨੇ ਇਹ ਕਾਵ੍ਯ ਦੀ ਇਕ ਰੀਤੀ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਉਂਞ ਲੋੜਵੰਦਾਂ, ਗ਼ਰੀਬਾਂ, ਥੁੜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਨ ਦੇਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਹੁਇ ਅਨੁਕੂਲ। ਊਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਗਨ ਦੀਨਾਰੂ[1]। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਨਰਨਿ ਪਰਵਾਰੂ॥੩॥ ਬੰਧਪ ਸਖਾ ਸਹਿਤ ਸਮੁਦਾਊ। ਚਲ੍ਯੋ ਨਰਾਇਣਦਾਸ ਅਗਾਊ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਨਮੁਖ ਤਿਹ ਸਮੈ। ਆਇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਕਰਿਬੇ ਚਹਿ ਨਮੋ॥੪॥ਹੁਤੋ ਪਰੋਹਤਿ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਇਵ। 'ਭੁਜਾ ਪਸਾਰਿ ਮਿਲਹੁ ਗਰ ਲਾਇਵ।ਸਮ ਸਮਧੀ ਇਸ ਸਮੈ ਬਨੰਤੇ। ਰਾਉ ਰੰਕ ਕੈਸੇ ਸੁ ਹੁਵੰਤੇ॥੫॥ਲੌਕਿਕ ਬੈਦਕ ਰੀਤਿ ਜੁ ਦੋਊ।ਬ੍ਯਾਹ ਆਦਿ ਮਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋਊ।ਲਾਜ ਛੋਰਿ ਕਰੀਅਹਿ ਬਿਵਹਾਰੇ।ਸਮਧੀ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਭੁਜਾ ਪਸਾਰੇ'॥੬॥ਸੁਨਤਿ ਨਰਾਇਣਦਾਸ ਬਖਾਨਾ।'ਮੈਂ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਇਨਹੁਂ ਸਮਾਨਾ।ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇਕ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਤੀਨ ਭੁਵਨਿ ਪਤਿ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ॥੭॥ਇਨ ਕੇ ਦਾਸ ਦਾਸ ਕੋ ਦਾਸਾ। ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਕਰਿਹੌਂ, ਹੁਇ ਹਾਸਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰੀ ਅਕੋਰ ਅਗਾਰੀ। ਪਰ੍ਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਨਿਰਹੰਕਾਰੀ॥੮॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿਮਧੀ[2] ਲਖਿ ਭਾਊ।ਪਕਰਿ ਉਠਾਇ ਲਿਯੋ ਗਰ ਲਾਊ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ।ਸਨਮਾਨ੍ਯੋ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਪ੍ਰੀਤਿ॥੯॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਿਖ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਵਹਿਂ।'ਧੰਨ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ' ਅਲਾਵਹਿਂ। 'ਆਦਰ ਅਧਿਕ ਗੁਰੂ ਕਿਯ ਜਾਂਹੀ।ਲਗ੍ਯੋ ਗਰੇ,ਇਹ ਸਮ ਕੋ ਨਾਂਹੀ'॥੧੦॥ਇਮ ਮਿਲਿਨੀ ਕਰਿ ਘਰੌਂ ਸਿਧਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਨਵਾਸੇ[3] ਪਗ ਧਾਰਾ[4]।ਲਾਵਾਂ ਲੇਨਿ ਸਮੈ ਤਬਿ ਆਯਹੁ।ਧੇਨੁ ਧੂਲਿ ਪਾਵਨਿ ਦਰਸਾਯਹੁ[5]॥੧੧॥ਦਿਜ ਗਨ ਪ੍ਰੇਰ੍ਯੋ ਬੈਠੇ ਪਾਸ। ਭੇਜ੍ਯੋ ਮਨੁਜ ਨਰਾਇਣਦਾਸ।'ਲਾਵਾਂ ਹਿਤ ਕਰੀਅਹਿ ਆਗਵਨੂ। ਮੈਂ ਤ੍ਯਾਰੀ ਜੁਤਿ ਇਸਥਿਤ ਭੁਵਨੂ'॥੧੨॥ ਜਬਿ ਜਨਵਾਸ[3] ਬਿਖੇ ਸੁਧਿ ਆਈ।ਹਨੇ ਡੰਕ ਸਭਿ ਬਾਜ ਬਜਾਈ। ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਬਡਿ ਧੌਂਸ ਧੁੰਕਾਰੀ। ਤੁਰਰੀ, ਮੁਰਲਿ,ਨਫੀਰ ਸੰਭਾਰੀ॥੧੩॥ਪਟਹ ਪਣਵ ਬਡ ਢੋਲ ਬਜਾਏ। ਸੁਨਿਤ ਉਠੇ ਤਤਛਿਨ ਸਮੁਦਾਏ। ਦੂਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ। ਗੁਰੁ ਨੰਦਨ ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਕੰਦ॥੧੪॥ਮਹਾਂਦੇਵ,ਬ੍ਰਿਧ ਅਰੁ ਗੁਰੁਦਾਸ।ਉਮਰਸ਼ਾਹੁ, ਸਾਲ੍ਹੋ ਗੁਰੁ ਪਾਸ। ਲੇ ਗਮਨੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸੰਗ। ਹਿਤ ਲਾਵਾਂ ਕੇ ਚਲੇ ਉਮੰਗ॥੧੫॥ਬਾਦਿਤ ਬਾਜਤਿ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਕੀਰਤਿ ਭਾਟ ਨਕੀਬ[6] ਉਚਾਰੀ।ਆਤਪੱਤ੍ਰ[7] ਦੂਲਹੁ ਪਰ ਫਿਰਿਹੀ।ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਢੁਰ

[1]ਮੁਹਰਾਂ। [2]ਕੁੜਮ ਦਾ। [3]ਜੰਞ ਘਰ, ਜਿਥੇ ਜੰਞ ਨੂੰ ਉਤਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਗਏ। [5]ਗਊ ਧੂੜ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਸਮਾਂ) ਦੇਖਿਆ (ਜਦ)। [6]ਚੋਬਦਾਰਾਂ। [7]ਛਤਰ।

ਹੀ॥੧੬॥ਮਹਿਦ ਕੁਲਾਹਲ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ।ਤ੍ਰਿਯ ਗਨ ਚਾਹਤਿ ਦੂਲਹੁ ਜੋਵਾ। ਸੁਨਿ ਬਾਦਿਤ ਕੀ ਧੁਨਿ ਇਕ ਬਾਰੀ।ਬਿੱਭ੍ਰਮ[1]ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਨ-ਨਾਰੀ ॥੧੭॥ ਤਜੀ ਕਾਰ ਘਰ ਕੀ ਉਠ ਧਾਈ। ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਿਕਾ[2] ਲੇ ਗਰਿ ਪਾਈ।ਅੰਜਨ ਅੰਜ ਕਪੋਲਨਿ ਲਾਯੋ[3]।ਕੰਠਹਾਰ ਕਟ ਸੋਂ ਲਪਟਾਯੋ॥੧੮॥ ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਚਢੀ ਅਟਾਰੀ।ਖਰੀ ਸੁ ਦੂਲਹੁ ਬਦਨ ਨਿਹਾਰੀ।ਬਾਦਿਤ ਧੁਨਿ ਬਡ ਛੁਟੀ ਹਵਾਈ।ਚਢੀ ਗਗਨ ਪੁਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਈ॥੧੯॥ਜਨੁ ਤਾਰੇ ਟੂਟਤਿ ਚਮਕੰਤੇ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਕਾਸ਼ ਦਿਖੰਤੇ। ਛੁਟਤਿ ਬਰੂਦ ਭੁਰੇ ਗਜ ਘੋਰੇ। ਇਤ ਉਤ ਜਰਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਦੌਰੇ ॥੨੦॥ ਚਾਦਰ ਝਾਰ ਛੁਟਤਿ ਫੁਲਵਾਈ[4]। ਦੇਖਤਿ ਲੋਕ ਹਸਤਿ ਹਰਖਾਈ। ਦੇਵ ਦੇਵਨੀ ਦਾਰੂਨ ਬਨੇ[5]। ਛੁਟਤਿ ਬਿਲੋਕਤ ਮਾਨਵ ਘਨੇ॥੨੧॥ਅਧਿਕ ਕੁਲਾਹਲ ਹਰਖਤਿ ਹੋਵਾ। ਜਰੈਂ ਮਤਾਬੀ ਅਦਭੁਤ ਜੋਵਾ।ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਐਸੋ।ਬਿਨਾ ਤੇਜ[6]ਤੇ ਬਾਸੁਰ ਜੈਸੋ॥੨੨॥ਮਨਹੁਂ ਮਤਾਬੀ ਪਾਇ ਬਹਾਨਾ।ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਖਾਇ ਮਹਾਨਾ। ਦੇਖਿ ਭਏ ਬਿਸਮੇ ਨਰੁ ਨਾਰੀ। ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹਿਂ ਕਬਹੁਂ ਨਿਹਾਰੀ॥੨੩॥ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਂ ਦੂਲਹੁ ਦੇਖੈ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਲਿਹਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੈ। ਕੋਠਨਿ ਚਢੀ ਨਿਹਾਰਹਿਂ ਦਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਜੁਹਾਰਾ ॥੨੪॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਦੇਖਤਿ ਦਿਖਰਾਵਤਿ। ਸਿਮਧੀ ਸਦਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਵਤਿ। ਬਡ਼ਵਾ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਗਏ ਸਸੁਰ ਕੇ ਸਦਨ ਅਨੰਦ ॥੨੫॥ ਆਇ ਨਰਾਇਣਦਾਸ ਅਗਾਰੇ। ਲੇਤਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨੋ ਅੰਤਰਿ-ਦ੍ਵਾਰੇ।ਜਹਿਂ ਬੇਦੀ ਸੁੰਦਰ ਰਚਿ ਰਾਖੀ।ਗਨ ਬੰਧੁਪਖਿਤ ਦੇਖਨਿਕਾਂਖੀ॥੨੬॥ ਖਰੋ ਹੇਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਗਵਨੁ।ਸਭਿ ਆਗੈ ਦੂਲਹੁ ਦੁਤਿ ਰਵਨੁ[7]।ਸਾਦਰ ਸਗਰੇ ਕਰੇ ਬਿਠਾਵਨਿ। ਚਹੁਂਦਿਸ਼ ਬੇਦੀ ਕੇ ਥਲ ਪਾਵਨ ॥੨੭॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਉਚਾਰ ਕਰਨਿ ਤਬਿ ਲਾਗੇ। ਪੂਜਤਿ ਨਵਗ੍ਰੈਹ ਗਣਪਤਿ ਆਗੇ। ਬੀਚ ਹੁਤਾਸਨ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ। ਪਾਵਤਿ ਸਰਪੀ ਕਰਤਿ ਉਪਾਸਨਿ*॥੨੮॥ ਤਬਿ ਦੂਲਹਨ ਢਿਗ ਆਨਿ ਬਿਠਾਈ। ਜਥਾਜੋਗ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਵਾਈ।

[1]ਕਿਸੇ ਅਚਾਨਕ ਆਏ ਚਾਉ ਸਮੇਂ ਦਾ ਘਬਰਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਗਹਿਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [2]ਤੜਾਗੀ। [3]ਸੁਰਮਾਂ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਪਰ ਪਾਕੇ ਲਾ ਲਿਆ। [4](ਆਤਸ਼ਬਾਜੀ ਦੀਆਂ) ਚਾਦਰਾਂ, ਝਾੜ ਤੇ ਫੁਲਵਾਈਆਂ ਛੁਟਦੀਆਂ ਹਨ। [5]ਬਰੂਦ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ। [6]ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [7]ਸੁਹਣੀ ਦੁਤੀ ਵਾਲਾ। *ਇਹ ਰੀਤੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪, ਅੰਕ ੩੮ ਤੇ ਅੰਸ ੭, ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਬਰਬਰ[1] ਸੰਗਫੇਰਿ ਕਰਿ ਫੇਰੇ।ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ[2] ਕੀਨਸਿ ਤਿਸਬੇਰੇ।੨੯।ਮਿਲਿ ਸੁਰਬਧੂ ਕਰੇ ਛਲ ਬੇਸਾ। ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ ਰੂਪ ਸੁ ਬੇਸਾ। ਰਲਿ ਨਾਰਿਨਿ ਮੈਂ ਗੀਤਿਨਿ ਗਾਵੈਂ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੰਗਲ ਅਧਿਕ ਵਧਾਵੈਂ॥੩੦॥ਕਰਤਿ ਅਪਨਿਪੌ ਸਫਲ ਬਿਸਾਲਾ।ਗੁਰੁ ਕੋ ਦਰਸਹਿ ਅਨੰਦ ਉਛਾਲਾ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਨਰਾਇਣ-ਦਾਸ ਸੁਜਾਨੀ[3]।ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਸਗਰੀ ਸਨਮਾਨੀ॥੩੧॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੇਲ ਘਰ ਬਿਖੈ ਸਕੇਲਾ।ਤਿਨ ਮੈਂ ਤੇ ਜਾਨਸਿ ਹਿਤ ਮੇਲਾ[4]।ਸੁਰਨਰ ਬੇਸ ਧਾਰਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਬਹੁ ਸੇਵ ਕਮਾਇ॥੩੨॥ਜਥਾ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਹਾਂ। ਦਿਯੋ ਦਰਬ ਹਰਖੇ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਸਤਿ ਧਨ ਹਿਤ ਚਾਉ। ਕਿਤਿਕ ਸਰਾਹਹਿਂ ਧਰਿ ਧਰਿ ਭਾਉ।੩੩। ਸਾਖੋਚਾਰ[5] ਉਚਾਰਨਿ ਕੀਨਿਸਿ। ਸੁਨਕੈ ਸਭਿਨਿ ਪੁਨਿ ਧਨ ਗਨ ਦੀਨਸਿ।ਇਮ ਲਾਵਾਂ ਲੇ ਕਰਿ ਜਸੁ ਸਾਜਾ। ਬੀਚ ਬੇਦਿਕਾ[6] ਉਠਯੋ ਸਮਾਜਾ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗਮਨੇ ਜਨਵਾਸੇ। ਛੁਟਤਿ ਮਤਾਬੀ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸਾਲੈਂ ਜ੍ਵਲਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਬਾਜੇ ਬਜਹਿਂ ਉਠਤਿ ਧੁਨਿ ਭਾਰੀ॥੩੫॥ ਆਇ ਥਿਰੇ ਜਨਵਾਸ ਮਝਾਰੇ। ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਗੁਰੁ ਬਹੁਰ ਹਕਾਰੇ। ਸਕਲ ਬਰਾਤਿ ਜਾਤਿ ਹਰਖੰਤੀ। ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਛੁਟੰਤੀ।੩੬।ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰਅੰਦਰਸਾਰੇ।ਸਾਦਰ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪੰਤਿ[7] ਬਿਠਾਰੇ। ਪੁਨ ਚੌਕੀ ਪਰ ਆਸਨ ਡਾਸਾ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਥਿਰੇ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥੩੭॥ ਪਰੁਸਨਿਹਾਰਿ[8] ਆਇ ਸਮੁਦਾਏ। ਧਰੇ ਥਾਰ ਸਭਿਕੇ ਅਗੁਵਾਏ।ਮੋਦਕ, ਖੁਰਮੇ ਨੁਗਦੀ[9] ਘਨੀ।ਘੇਵਰ ਘ੍ਰਿੱਤਿ ਸਿਤਾ ਬਹੁ ਸਨੀ।੩੮। ਸ੍ਵਾਦਿਲ ਮਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ ਦੀਨਿ। ਮੇਵੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੌਨੀ ਕੀਨਿ। ਤੁਰਤ ਪਰੋਸਯੋ ਚਤੁਰਨਿ-ਚਾਰੂ। ਖਾਨਿ ਲਗੇ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦਿ ਅਹਾਰੂ ॥੩੯॥ ਗਾਰਿ ਗੇਰਿ[10] ਗੀਤਨਿ ਕੋ ਗਾਵੈਂ*। ਸੁੰਦਰ ਰੀਤਨਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਬੈਠਿ ਝਰੋਖਨਿ ਕਹਿ ਕਹਿ

---

[1]ਸੁਹਣੇ ਲਾੜੇ ਨਾਲ। [2]ਭਾਵ, ਪਿਤਾ ਨੇ ਕੰਨਜਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਵਰ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾਉਣਾ। [3]ਸੁਜਾਨੀ= ਸਿਆਣੀ ਹੈ। (ਅ) ਭਾਵ ਨਰੈਣ ਦਾਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੇ (ਦੇਵ ਬਧੂਆਂ ਨੂੰ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆਂ; ਭਾਵ ਹਿਤ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ। [4]ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਮੇਲ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਬੀ ਕੋਈ ਹਿਤ ਵਾਲੇ ਮੇਲੀ ਹੀ ਹਨ। [5]ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ। [6]ਵੇਦੀ ਵਿਚੋਂ। [7]ਪੰਕਤੀਆਂ। [8]ਪ੍ਰੋਸਣਵਾਲੇ। [9]ਬੂੰਦੀ। [10]ਸਿੱਠਣੀਆਂ ਪਾਕੇ। *ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਰੀਤੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਹਟ ਜਾਣ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਸੁਜਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਾਵੇ। ਇਹ ਕਦੇ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਾਰੀ ਸਿੱਠਣੀ ਦੇ ਸਕੇ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੧੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਨਾਮੂ।ਮਿਲੀ ਮਨੋਹਰ ਤ੍ਰਿਯ ਅਭਿਰਾਮੂ॥੪੦॥ਸੁਨਤਿ ਮੁਦਤਿ ਗੁਰੁ ਸਹਤ ਸਮਾਜਾ। ਸਮੈਂ ਉਛਾਹ ਬਿਸਾਲ ਬਿਰਾਜਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਪਿਖ ਦੁਹ-ਦਿਸ਼ ਹਰਖਹਿਂ।ਮਨਹੁਂ ਅਨੰਦ ਉਨਵ ਕਰਿ ਬਰਖਹਿ ॥੪੧॥ ਇਮ ਅਹਾਰ ਕੋ ਅਚਵਨਿ ਕੀਨਿ।ਉਠੀ ਬਰਾਤਿ ਲਾਗਿ[1] ਧਨਦੀਨਿ। ਪਾਇ ਉਛਿਸਟ[2] ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਦਰਬ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਸਰਬ॥੪੨॥ਦੋਹਰਾ॥ਜਨਵਾਸੇ ਮਹਿ ਜਾਇ ਗੁਰੁ, ਸੁਪਤੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਉਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਸਕਲ, ਬਰਾਤ ਸੁ ਜਾਨ ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸਿ 'ਬਜਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਬਰਾਤ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਖ ਸੋਂ ਬੀਤੀ ਜਾਮਨੀ ਜਾਮ ਰਹੀ ਜਬਿ ਆਇ। ਗਾਵਤਿ ਆਸਾ ਵਾਰ ਜੁਤ ਰਾਗਨਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ॥੧॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ॥ ਗੁਰ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸੌਚਿ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਪੁਨ ਬੈਠੇ ਏਕਲ ਥਾਨੇ।ਨਿਜ ਰੂਪ ਬਿਖੈ ਲਿਵਲਾਈ। ਮਨ ਥਿਰਕੈ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ ॥੨॥ ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ ਹੁਇ ਗਇਊ। ਸਭਿ ਸੌਚਾ ਚਾਰੀ ਭਇਊ[3]।ਗਨ ਬਾਦਿਤ ਬਾਜ ਬਿਲੰਦੇ।ਤਬਿ ਉਠਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦੇ ॥੩॥ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਤਨ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਦੁਤਿ ਨਾਨਾ।ਦਿਨ ਚਢੇ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਛਬਿ ਪਾਯੋ ॥੪॥ ਥਿਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਮਝਾਰੇ।ਗਨ ਧਨੀ ਤਹਾਂ ਪਰਵਾਰੇ।ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਲੋ ਅਰੁ ਗੁਰੁਦਾਸੂ। ਕੱਲਜਾਨ ਆਦਿ ਸਭਿ ਪਾਸੂ॥੫॥ਥਿਤ ਮਹਾਂਦੇਵ ਗੁਰੁ ਤੀਰਾ। ਜਿਮ ਬੂਝਤਿ ਭਾਖਤਿ ਧੀਰਾ। ਤਬਿ ਡੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੀ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬਸਹਿ ਸੁ ਸਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਹੁਇ ਇਕਠੀ ਲੇ ਗੁਰ ਕਾਰੀ॥ ਕਰਿ ਅਪਰ ਉਪਾਇਨ ਧਾਰੀ। ਧਰਿ ਭਾਉ ਦਰਸ ਕੋ ਆਏ।ਜੋ ਸਿੱਖ ਕਦੀਮੀ ਗਾਏ ॥੭॥ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਸਧੀਰਾ। ਹਿਤ ਸੇਵਾ ਰਹੇ ਜੁ ਤੀਰਾ।ਗਨ ਧਰੀ ਅਕੋਰ ਅਗਾਰੀ। ਕਰ ਬੰਦਤਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ॥੮॥ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਅਨੇਕਾ। ਜਿਨ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲ ਬਿਬੇਕਾ। ਅਸ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਸਨਮਾਨੇ।ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਹਰਖ ਮਹਾਂਨੇ ॥੯॥ ਜੋ ਭਏ ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਖ ਧੀਰਾ।ਸੋ ਬੂਝੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[4]।'ਕੋ ਭਯੋ ਮਹਦਗੁਰੁ ਪਜਾਰੋ?।ਸੋਹਮਰੇ ਪਾਸ ਉਚਾਰੋ'।੧੦।ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਜਨਿ ਜੋਰੇ ਹਾਥਾ।'ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਦਾਸ ਗਨ ਨਾਥਾ[5]। ਭਾ ਲਾਲੋ, ਭਾਈ ਧੀਰਾ।ਗੁਨ ਸਿੱਖੀਕੇ ਭਰਪੂਰਾ॥ ੧੧॥ਜੋ ਰਾਵਰਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼

[1]ਲਾਗੀਆਂ ਦਾ। [2]ਜੂਠ। [3]ਸੌਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਆਚਾਰ ਵਾਲੇ ਹੋਏ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛੇ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਦਾਸ (ਹੋਏ ਹਨ) ਅਥਵਾ ਹੇਨਾਥ ਜੀ।

ਕੀਨੀ। ਸਿਖ ਬਹਿਲੋ ਹਿਤ ਕਰਿ ਲੀਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਸਭਿ ਸੋਈ। ਢਿਗ ਲਾਲੋ ਕੇ ਦਈ ਜੋਈ॥੧੨॥ਅਸ ਸਿੱਖ ਅਪਰ ਗਨ ਹੋਏ।ਜੋਗਿਨਿਬੇ ਤੇ ਬਹੁ ਜੋਏ।ਇਕ ਭਯੋ ਸੁ ਭ੍ਰਾਈਪਾਰੋ।ਗੁਰੁ ਅਮਰਕੇਰਿ ਬਹੁਪ੍ਯਾਰੋ॥੧੩॥ ਤਿਸ ਊਪਰ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨੇ। ਗੁਰੁ ਭਾਣਾ ਜਿਨ ਮਨ ਮੰਨੇ। ਉਰ ਗ੍ਯਾਨ ਮਹਿਦ ਗੰਭੀਰੇ।ਨਿਤਨਿਸ਼ਚਲ ਮਨ,ਉਰਧੀਰੇ॥੧੪॥ਤਿਸਗੁਰੁਤਾ ਦੇਵਨਿ ਲਾਗੇ।ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਮਨ ਬਡਭਾਗੇ।ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੇ।–ਹਮਸਿੱਖੀ ਮਹਿ ਮਨ ਮਾਨੇ ॥੧੫॥ ਇਹ ਤੁਮ ਕੋ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਹਮ ਸੇਵਕ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈਂ–। ਸੁਨਿ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰੁਭਾਖ੍ਯਾ–ਜੇ ਤੇਰੀਅਸ ਅਭਿਲਾਖ੍ਯਾ॥੧੬॥ ਤੌ ਤਨੁ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗ ਸਮਾਵੇ। ਗੁਰੁ ਬਿਖੈ ਏਕਤਾ ਪਾਵੈ–। ਇਮ ਆਗ੍ਯਾ ਸੁਨਿ ਘਰ ਆਯੋ।ਤਤਛਿਨ ਤਨੁ ਤ੍ਯਜਿਸਮਾਯੋ॥੧੭॥ਇਕ ਬੜਵਾਚਪਲ ਬਲੀ ਹੈ।ਜਿਹ ਸਮ ਨਹਿਂ ਔਰ,ਭਲੀ ਹੈ। ਸੋ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਭੇਜੀ।ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਚਢਨਿ ਦੇ ਤੇਜੀ[1] ॥੧੮॥ ਪਿਖਿ ਅਪਨੇ ਢਿਗ ਰਖਿ ਲੀਨੀ। ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਦੀਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ਥਾਨਾ। ਤਿਸ ਚਢਿਕੈ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨਾ॥੧੯॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੋ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਭਯੋ ਬਡੋ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ[2]। ਜਿਸ ਕੀ ਤਨੁਜਾ ਨਿਜ ਤਨੁਜ[3] ਬ੍ਯਾਹੀ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ ॥੨੦॥ ਹਾਕਲਛੰਦ ॥ ਅਬਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਬਿਨਤੀ।ਜਿਮ ਆਇ ਮਿਲਿ ਕਰਿਗਿਨਤੀ[4]। ਸੋ ਸੁਨੀਅਹਿ ਕਰਿ ਨਿਰਧਾਰਾ।ਇਤਿ ਆਵਨ ਭਯੋ ਤੁਮਾਰਾ ॥੨੧॥ ਕੁਛ ਕੀਜਹਿ ਚਿੰਨ੍ਹ ਇਥਾਈਂ।ਸਿਖ ਹੇਰੈਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈਂ’।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨੇ। ‘ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ੍ਯਨਿ ਮਹਿਮਾ ਧੰਨੇ॥੨੨॥ ਨਿਤ ਚਾਹਤਿ ਪਰਉਪਕਾਰਾ। ਹਮ ਬਚਨ ਮਾਨਿਬੋ ਧਾਰਾ[5]।ਜਬਿ ਜਾਮ ਰਹੇਦਿਨ ਆਈ।ਤਬਿ ਕਰੈਂਜਿ ਤੁਮਹੁ ਅਲਾਈ’॥੨੩॥ ਇਮ ਕਹਨੋ ਗੁਰੂ ਅਰੁ ਸੰਗਤਿ। ਜਹਿਂ ਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਪੰਗਤਿ। ਸਿਖ ਗਮਨੇ ਨਮਹੁ ਕਰੰਤੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਭਾਉ ਧਰੰਤੇ ॥੨੪॥ ਗਨ ਮੰਗਤਿ ਜਨ ਤਬਿ ਆਏ।ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਤੇ ਇਕ ਥਾਏਂ।ਤਿਸ ਕਾਲ ਬਿਖੇ ਜਸ ਜਾਚੇ[6]।ਤਸ ਦੇਤਿ ਤੁਰਤ ਗੁਰੁ ਸਾਚੇ॥੨੫॥ ਗਨ ਢਾਢੀ, ਭਾਟ, ਕਲਾਵਤਿ।ਬਹੁ ਡੂਮ,ਬਿੱਪ੍ਰ ਧਨੁ ਪਾਵਤਿ।ਹੁਇ ਹਰਖਤਿ ਦੇਤਿ ਅਸੀਸਾ ‘ਗੁਰ ਨੰਦ ਜਿਵਹੁ ਜੁਗ ਬੀਸਾ’॥੨੬॥ਗਨ ਰੰਕਨਿ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਾ। ਜਸੁ ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਸਭਿ ਲੀਨਾ।ਇਮ ਦੇਤਿ ਫਰਜੋ ਦਿਨ ਜਾਏ। ਹਿਤ ਅਸਨ

[1](ਐਸੀ) ਤੇਜ਼ ਸੀ। [2]ਭਾਈ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵੱਡਾ। [3](ਆਪ ਜੀਓ ਜੀ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਪੋਤ੍ਰੇ ਨਾਲ। [4]ਮਿਲਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਾਂ। [5]ਕੀਤਾ ਹੈ। [6]ਜੈਸਾ (ਕਿਸੇ) ਮੰਗਿਆ।

ਹਕਾਰਨਿ ਆਇ॥੨੭॥ਕਰਿ ਦੂਲਹੁ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ।ਪੁਨ ਚਲੀ ਬਰਾਤਿ ਪਿਛਾਰੀ।ਘਰ ਗਏ ਨਰਾਇਨਦਾਸੇ।ਬਡਿ ਧੂਮ ਧਾਮ ਚਹੁੰ ਪਾਸੇ॥੨੮॥ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ ਸੁਹੰਤਾ। ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਛਤਰ ਝੁਲੰਤਾ। ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਪਰ ਦੁਤਿਵਾਰੂ[1]। ਕਰਿ ਚਮਰ ਢੁਰਾਵਤਿ ਚਾਰੂ॥੨੯॥ ਸਭਿ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਆਛੇ।ਨਰ ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਮੈਂ ਕਾਛੇ[2]।ਤਬਿ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਗਮਨੇ।ਕਰਿ ਪੰਕਤਿ ਬੈਠੇ ਰਵਨੇ॥੩੦॥ ਤਬਿ ਆਏ ਪਰੋਸਨਿਹਾਰੇ। ਜਲ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਪਖਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੇਰਿ ਅਗਾਰੀ ਥਾਰਾ।ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦਲਿ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ॥੩੧॥ ਜੋ ਸਪਤਿ ਬਿਧਿਨਿ ਪਕਵਾਨਾ।ਬਿਚ ਮੇਵੇ ਮਿਲੇ ਮਹਾਨਾ।ਦਧਿ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲ ਮਸਾਲੇ। ਗਨ ਬਰੇ ਪਕੌਰੇ ਡਾਲੇ ॥੩੨॥ ਸਭਿ ਅਚਤੇ ਸਾਦ ਸਰਾਹੇ। ਪੁਨ ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਚਾਹੇ।ਜੁਗ ਰੀਤਨਿ ਕੇ[3] ਤਬਿ ਲਿਆਇ।ਇਕ ਮਧੁਰ,ਸਲਵਨ ਮਿਲਾਇ ॥੩੩॥ ਬਹੁ ਸਾਵਗ[4],ਗਰੀ,ਬਦਾਮੀ।ਕਿਯ ਚਤੁਰਨਿ ਅਤਿ ਅਭਿਰਾਮੀ।ਪਿਖਿ ਬੈਠੀ* ਨਾਗਰਿ ਨਾਰੀ[5]।ਗਨ ਭੂਖਨ ਬਸਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ॥੩੪॥ ਕਲ ਕੋਕਲ ਕੰਠੀ ਗਾਵੈਂ।ਦ੍ਰਿਗ ਖੰਜਨ ਅੰਜ ਨਚਾਵੈਂ[6]।ਨਰ ਜੋ ਬਰਾਤ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਦੇਂ ਗਾਰੀ† ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮੂ॥੩੫॥ਸਭਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਵਧਾਵੈਂ। ਹੈਂ ਗਾਰਿ[7] ਤਊ ਮਨ ਭਾਵੈਂ।ਰਸ ਰੰਗ ਸਮੇਤਿ ਸਿਸ ਹੋਵਾ।ਮੁਦ ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਜੋਵਾ‡॥੩੬॥ ਅਚਿ ਸਨੈ ਸਨੈ ਅਸ ਅਸਨਾ। ਮੁਸਕਾਇ ਦਿਪੈਂ ਦੁਤਿ ਬਸਨਾ।ਮਨ ਸਭਿ ਕੇ ਤਬਿ ਬਿਰਮਾਏ।ਨਹਿਂ ਉਠਨਿ ਕਿਸੂ ਮਨਿ ਭਾਏ॥੩੭॥ਸੁਖ ਪਾਇ ਭਨੈਂ ਸਭਿ ਐਸੇ।'ਅਸ ਉਤਸਵ ਕਿਤਹੁੰ ਨ ਕੈਸੇ'।ਉਰ ਬਿਸਰਨੋ ਦੇਸ਼ ਰੁ ਕਾਲਾ। ਅਸ ਆਨੰਦ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੮॥ਤਬਿ ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਲੇ ਪਾਨੀ।ਸਭਿ ਕਰੋ ਪਖਾਰਨਿ ਪਾਨੀ[8]।ਪੁਨ ਦੀਨਿ ਗਿਲੌਰੀ ਖਾਨੇ[9]।ਮੁਖ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗੀ ਬਾਨੇ[10]॥ ੩੯॥ਧਨ ਜਥਾਜੋਗ ਤਹਿਂ ਦੀਨਾ।ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਲਏ ਹੈਂ। ਦਿਸ਼ਿ ਪੂਰਬ ਗ੍ਰਾਮ ਗਏ ਹੈਂ[11]॥੪੦॥ਤਹਿਂ ਖਰੇ ਹੋਇ ਮੁਖ

[1]ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ। [2]ਫਬਾਏ ਹੋਏ। [3]ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [4]ਸਾਵਗੀ। [5]ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਜੰਵ ਨੂੰ)ਬੈਠੀਆਂ ਵੇਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। [6]ਅਮੋਲੇ (ਜੇਹੇ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ (ਵਿਚ) ਸੁਰਮਾ ਪਾਕੇ ਮਟਕਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [7]ਭਾਵੇਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਹਨ। [8]ਹੱਥ ਧੋਤੇ। [9]ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਬੀੜੇ ਖਾਣ ਨੂੰ। [10]ਜੀਕੁਣ ਰੰਗਾਂ ਦੇ (ਬਾਨੇ=) ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਸਨ ਤੀਕੁਣ ਮੁਖ ਭੀ ਰੰਗੇ ਗਏ। [11]ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ। *ਪਾ:-ਪਿਕ ਬੈਨੀ

†ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੪੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ‡ਦੁਵੱਲੀ ਨਾਮਰਸੀਏ ਪੁਰਖ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹਨ, ਦਾਤਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਹੋ ਸਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।

ਭਾਖ੍ਯੋ।'ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀਅਭਿਲਾਖ੍ਯੋ।ਚਿਤਚਹੈਂ ਕਰਨੋ ਇਸਥਾਨ੍ਯੋ। ਬਨਿ
ਹੈ ਗੁਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਹਾਨ੍ਯੋ॥੪੧॥ਜੋ ਆਇ ਦਰਸ ਕੋ ਲੈ ਹੈ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸ਼ੁਭ
ਫਲ ਪੈ ਹੈ। ਟਕ ਬਾਪੀ ਕੋ ਹਮ ਲਾਈਂ।ਪੁਨ ਪੀਛੇ ਲੋਹੁ ਬਨਾਈ' ॥੪੨॥
ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਹੀ ਮੰਗਾਈ। ਬਹੁ ਦੀਨਸਿ ਬਾਂਟਿ ਮਿਠਾਈ। ਨਿਜ
ਕਰ ਸੌਂ ਟੱਕ ਲਗਾਯੋ।ਪੁਨ ਖੋਦਨੋ ਪਾਤ੍ਰ ਬਨਾਯੋ॥੪੩॥ਢਿਗ ਸਾਲ੍ਹੋ ਕੋ ਗੁਰ
ਹੇਰਾ।ਸ੍ਰੀ ਮਖ ਤੇ ਕਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।'ਤੁਮ ਰਹੋ ਕਿਤਿਕ ਚਿਰ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਹਿਤ
ਬਾਪੀ ਕਰਿਬੇ ਕਾਮੂ॥੪੪॥ਜਬਿ ਤਯਾਰਸਰਬ ਬਨਿਜਾਵੈ।ਗੁਰੁਬਾਪੀਸੰਗਤਿ
ਨ੍ਹਾਵੈ। ਸਤਿਨਾਮ ਜਪੈ ਲਿਵਲਾਵੈ। ਮਨਿ ਬਾਂਛਤਿ ਸੋ ਫਲ ਪਾਵੈ' ॥੪੫॥
ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ। ਜਨਵਾਸੇ ਕੋ ਪੁਨ ਚਾਲੇ।ਜੋ ਮੰਗਤਿਜਨ
ਜਬਿ ਆਵੈ।ਧਨ ਲੇ ਜਸੁ ਉਚਰਤਿ ਜਾਵੈ॥੪੬॥ਗੁਰੁ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇਡੇਰੇ।
ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਘਨੇਰੇ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਉਚਾਰਤਿ ਬਾਨੀ। ਤਹਿਂ ਕੀਰਤਿ
ਭਈ ਮਹਾਨੀ॥੪੭॥ਇਮ ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਗਤਿਦਾਈ।ਸਭਿ ਬਯਾਹ ਰੀਤਿਕਰ-
ਵਾਈ। ਜੋ ਲਾਗਿ ਦੇਨਿ ਅਰੁ ਲੈਨਾ।ਸਭਿ ਕਰੇ ਮਹਾਂ ਗੁਨ ਐਨਾ' ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਬਯਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੋਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਬਰਾਤ ਵਾਪਸ ਆਈ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਾਗਰੀ ਨਾਰਿ। ਬਿਚ ਬਰਾਤ ਤੇ
ਲੇ ਗਏ ਕਰਿ ਜਬਿ ਲੀਨਿਅਹਾਰ॥੧॥ਸੈਯਾ॥ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਵਿਸ਼ੇਖ ਹੀ ਦੂਲੋ
ਆਨੰਦ ਤੇ ਬਤਰਾਵਤਿ ਹੈਂ[2]। ਦੀਰਘ ਅੰਗ, ਪ੍ਰਲੰਬ[3] ਭੁਜਾ, ਅਰਬਿੰਦ
ਬਿਲੋਚਨ ਭਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਕੇਚਿਤ ਜਾਨਿ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਹੇਰਤਿ ਸੀਸ
ਝੁਕਾਵਤਿ ਹੈਂ[4]। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰੈਂ ਮਿਲਿਕੈ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਬਲਿ
ਜਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥੨॥ 'ਰੂਪ ਦਮੋਦਰੀ ਕੋ ਜਿਮ ਸੁੰਦਰ ਤਯੋਂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ
ਬਿਸਾਲ।ਇਏ ਰੀ ਸਖੀ! ਇਹ ਜੋਰੀ[5]ਜੁਰੀ ਸਮ,ਜੀਵੋ ਭੋਗਭੁਗੋ ਚਿਰਕਾਲ।
ਭਾਗ ਨਰਾਇਨਦਾਸ ਬਡੇ ਜਿਸ ਕੇਰਿ ਦਮਾਦ[6]ਭਯੋ ਦੁਤਿ ਜਾਲ।ਸੁੰਦਰ
ਲੱਛਨ ਅੰਗ ਸਮੂਹਮਨਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਦਿਪੈ ਮਹਿਪਾਲ[7]'॥੩॥ਸਾਸੁਤਬੈਬਡ
ਭਾਗ ਭਰੀ ਨਿਜ ਅੰਕ ਬਿਠਾਇ ਸਨੇਹ ਮਹਾਨ।ਸੀਸ ਪੈ ਹਾਥ ਕੋ ਫੇਰਿ
ਸਰਾਹਤਿ, ਡੀਠ ਲਗੈ ਨਹਿਂ, ਭੈ ਉਰ ਮਾਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਇ[8]

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। [3]ਲੰਬੀਆਂ । [4]ਕਈ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜਾਣਕੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੀਆਂ ਹਨ। [5]ਜੋੜੀ। [6]ਜਵਾਈ। [7]ਰਾਜੇ ਵਾਂਙ। [8]ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਲੀਆਂ ਨੇ ਆਕੇ ।

ਪਿਖਯੋ ਬਲਿਹਾਰੀਆਂ ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਕੋ ਬਿਰਮਾਨਾ[੧]। ਬੋਲਿ ਮਹਾਂ ਮਧੁਰੇ ਬਰਨਾ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਆਨੰਦ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ॥੪॥ ਯੌਂ ਮਿਲਿਕੈ ਸਭਿ ਸੋਂ ਸ਼ੁਭਿ ਰੀਤਿ ਬਿਲਾਸ ਕੇ ਹਾਸ ਕਰੇ ਮਨ ਭਾਇ। ਜਾਨਿ ਸਮੈ ਨਿਕਸੇ ਤਬਿ ਹੀ ਜਨਵਾਸ ਵਿਖੈ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਆਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੀਰ ਸਭਾ ਕੇ ਸੁਹਾਵਤਿ, ਹੋਇ ਸਮੀਪ ਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਮੁਦ ਦੇਤਿ ਭਏ, ਬਹੁ ਸ਼ੋਭ ਲਏ ਸੁ ਤਹਾਂ ਦਿਪਤਾਇ॥੫॥ ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਰਹੇ ਥਿਰ ਕੀਨਿ ਗੁਰੂ ਸੁ ਪ੍ਰਬੀਨਿ ਮਹਾਂ ਜਸੁ ਛਾਯੋ। ਫੇਰ ਨਰਾਇਣਦਾਸ ਕਹ੍ਯੋ, ਸਭਿ ਦਾਇਜ ਕੋ ਨਿਕਸਾਇ ਧਰਾਯੋ। ਬੋਲਿ ਪਠੇ[੨] ਤਬਿ ਹੇਤ ਬਿਦਾ, ਸੁਨਿ ਬਾਦਿਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਸਾਲ ਬਜਾਯੋ। ਮੰਦ ਹੀ ਮੰਦ ਗਏ ਗੁਰੁ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਸਾਜ ਸਮਾਜ ਸੁਹਾਯੋ॥੬॥ ਤੇਵਰ ਜੇਵਰ ਜੇਵਰ[੩] ਹੈਂ ਜਿਮ ਜੋਤਿ ਜਵਾਹਰ ਕੀ ਝਮਕਾਵੈਂ। ਭੂਖਨ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗਮ ਭੂਖਤਿ[੪] ਚੰਚਲ ਅੰਗਨਿ ਤੇ ਚਪਲਾਵੈਂ। ਬਾਸਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਸਾਲ ਧਰੇ ਜੁਤਿ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਕਹਿ ਭਾਟ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਦ੍ਵੈ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਭਨੈ ਬਿਨਤੀ ਗਿਨਤੀ ਨ ਸੁਹਾਵੈ॥੭॥ ਔਰ ਕਛੂ ਨ ਬਨ੍ਯੋ ਮੁਝ ਤੇ ਇਕ ਦਾਸੀ ਦਈ ਹਿਤ ਸੇਵ ਤੁਮਾਰੀ। ਆਪ ਕੋ ਨਾਮ ਅਨਾਥ ਕੋ ਨਾਥ ਹੈ ਰਾਖਿ ਲਈ ਪਤਿ ਆਨਿ ਹਮਾਰੀ। ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਕ ਸਹਾਇ ਕਰੋ ਸੁ ਕਰੋਰਨਿ ਕੀ[੫]* ਕਰਤੇ ਰਖਵਾਰੀ। ਮੈਂ ਪਕਰ੍ਯੋ ਇਕ ਦਾਮਨ[੬] ਆਪ ਕੋ ਆਯੋ ਸ਼ਰੰਨ ਲਖੇ ਉਪਕਾਰੀ॥੮॥ ਮੈਂ ਸਮਤਾ ਕੋ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਜਿਮ ਰੰਚਕ ਮੇਰੁ ਅਗਾਰੀ ਕਹਾਂ। ਆਪ ਨੇ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖੀ ਬਡਿਆਈ ਦਈ ਘਰਿ ਆਇ ਇਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੀ ਬਿਨਤੀ ਭਨਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ਮਹਾਂ। 'ਸਾਧੁ ਹੀ ਸਾਧ[੭] ਅਹੈ ਤੁਝ ਕੋ ਬਹੁ ਦੀਨਿਸਿ[੮] ਦੀਨਿ ਹੀ ਬਾਕ ਕਹਾ[੯]' ॥ ੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੰਗ ਦਮੋਦਰੀ ਦਾਇਜ ਬੀਰ ਧਰ੍ਯੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਪਾਨ ਲੇ ਪਾਨ ਮੈਂ ਕੀਨਿ ਸਭੀ ਬਿਧਿ[੧੦], ਡੋਰਾ ਮੰਗਾਇ ਲਿਯੋ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਦੀਨੀ ਬਿਠਾਇ ਸੁਤਾ ਤਿਸ ਮੈਂ ਘਰ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਤ੍ਰਿਯ ਬਾਹਰ ਆਈ।

[੧]ਭਾਵ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈਆਂ। [੨]ਬੁਲਾ ਭੇਜਿਆ। [੩]ਉਹ ਤੇਉਰ (ਭਾਵ ਪੁਸ਼ਾਕੇ) (ਜੇਵਰ=) ਤਿੱਲੇ ਗੋਟੇ ਨਾਲ ਜੜੇ ਹੋਏ ਤੇ (ਜ਼ੇਵਰ=) ਗਹਿਣੇ। (ਅ) ਤੇਵਰ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਜੋ ਵਰ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਹੈਨ। [੪]ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਾਏ ਹੋਏ। [੫]ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ। [੬]ਪੱਲਾ। [੭]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਹੈ ਸਾਬਾਸ਼ ਹੈ। [੮]ਬਥੇਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [੯]ਫਿਰ ਦੀਨਤਾ (ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ) ਦੇ ਵਾਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ। [੧੦]ਭਾਵ, ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਦਮੋਦਰੀ ਦਾ ਹੱਥ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਿਲਵਾਕੇ ਦਾਜ ਵੇਲੇ ਦਾਜ ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ।

*ਪਾ:-ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ।

ਰੋਦਤਿ ਹੈ ਗਰ ਸੰਗ ਲਗਾਵਤਿ ਮਾਤ ਮਿਲੈ ਬਡਿ ਨੇਹੁ ਜਨਾਈ ॥੧੦॥ 'ਦੇਰਿ ਲਗੈ, ਫਿਰ ਫੇਰ ਮਿਲੇ, ਹਟਿ ਜਾਹੁ' ਨਰਾਇਣਦਾਸ ਕਹ੍ਯੋ। ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਗਮਨੇ ਜਬਿਹੀ, ਬਰਖਾ ਧਨ ਕੀ ਬਹੁ ਦੀਨ ਲਹ੍ਯੋ°। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ ਦਲਹੁ ਤੇ ਦੁਲਹੀ ਚਲਿ ਆਗੇ ਸੁ ਅੱਸ਼੍ਵ ਬਹ੍ਯੋ। ਊਪਰ ਕੋ ਬਰੁ ਡਾਰਤਿ ਹੈਂ ਬਿਤ, ਦਾਰਿਦ ਰੰਕਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਹ੍ਯੋ ॥੧੧॥ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸਾਥ ਨਰਾਇਣ-ਦਾਸ ਗਯੋ ਮਗ ਕੇਤਿਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਨਾ। ਆਪ ਖਰੇ ਹੁਇ ਤੀਰ ਬੁਲਾਇਕੈ ਬਾਕ ਕਹ੍ਯੋ 'ਹਟੀਏ ਨਿਜ ਥਾਨਾਂ'। ਯੌਂ ਸੁਨਿਕੈ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਕੀਨਿ 'ਛਿਮੋ ਅਪਰਾਧ ਮੈਂ ਕੀਨੋ ਮਹਾਨਾਂ। ਆਪਨੇ ਧਾਮ ਬੁਲਾਇ ਪਠੇ ਜਗ ਕੇ ਗੁਰ ਪੂਜ ਨ ਮਾਨ ਪਛਾਨਾ* ॥੧੨॥ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਨਰ ਦੇਖਨਿ ਕੋਹਿਤ ਪੰਥ ਉਲੰਘਤਿ ਦੂਰਿ ਤੇ ਆਵੈਂ। ਦੇਤਿ ਅਕੋਰ ਥਿਰੈਂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਨੇਕ ਮਨੋਰਥ ਆਪ ਤੇ ਪਾਵੈਂ। ਰਾਉ ਕੈ ਰੰਕ ਤਜੈਂ ਸਭਿ ਸ਼ੰਕ ਧਰੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪਦ ਕੰਜ ਮਨਾਵੈਂ। ਮੈਂ ਮਤਿਹੀਨ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਕਛੂ ਲਖਿ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਬਨਿ ਆਵੈ' ॥੧੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੇ ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ 'ਇਤੇ ਹਮ ਆਪਹੀ ਆਵਨਿ ਠਾਨਾ। ਤੋਕਹੁ ਦੋਸ਼ ਨ, ਰਾਖਿ ਭਰੋਸ ਕੋ ਜਾਪ ਕਰੋ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਜਾਨਾ। ਆਪਿ ਹਟੌ ਨਿਜ ਧਾਮਨਿ ਕੋ, ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਹਮ ਭੀ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ ਸਭੈ ਬਨਿ ਆਵਤਿ, ਕਯੋਂ ਮਨ ਤੋਹਿ ਸੰਦੇਹ ਉਠਾਨਾ' ॥੧੪॥ ਬੈਨ ਸਨੇ ਕਰੁਨਾ* ਸੁਨਕੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਤਬੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਊਪਰ ਸੀਸ ਧਰ੍ਯੋ ਬਿਚ ਭ੍ਰਾਤ ਸਬੈ°। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਲਖ੍ਯੋ ਸਸੁਰੋ ਬਡ ਥਾਨ ਜਬੈ। ਔਰ ਨਮੋ ਸਗਰੇ ਕਰਿਕੈ ਹਟਿ ਧਾਮ ਚਲੇ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਫਬੈ ॥ ੧੫ ॥ ਯੌਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਬਿਛੁਰੇ ਦਿਸਿ ਦੋਇ, ਗਏ ਨਿਜ ਧਾਮ ਬਡੋ ਮੁਦ ਪਾਏ। ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਕ ਕਹੈਂ ਸਭਿ ਹੀ 'ਬਹੁ ਬ੍ਯਾਹ ਪਿਖੇ ਹਮ ਨੇ ਬਡਿ ਥਾਏ ਹੁਯੋ ਨ ਐਸੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਜਥਾ ਇਸ ਮੈਂ ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਗਲ ਛਾਏ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬੱਖ੍ਯਾਤ ਹੈ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਸਗਰੇ ਹਰਖਾਏ ॥੧੬॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰਾਤ ਲਿਯੇ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਡੋਰੇ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰ ਕਰੇ ਮਗ ਚਾਲੇ। ਲੰਘਿ ਗਏ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਕੌ ਬਾਦਿ ਬਜਾਵਤਿ ਜਾਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਭਾਨੁ ਫਰੇ ਸਲਿਤਾ ਉਲੰਘੇ ਸਭਿ ਪਾਰ ਪਰੇ ਥਿਤਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲੇ। ਕੇਵਟ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਿ ਮਹਾ

ਧਨ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਨੇ ਲੀਤਾ। *ਪੂਜਨ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। *ਮੋਹਰ ਭਰੇ ਬਚਨ। °ਸਾਰੇ ਭ੍ਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

ਹਰਖਾਇ ਰਹਯੋ ਪਿਖਿ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ ॥੧੭॥ਜਾਇ ਨਿਵੇਸ ਬਰਾਤ ਕਿਯੋ ਗਨ ਸਯੰਦਨ ਸੰਗਿ ਤੁਰੰਗ ਬਿਲੰਦੇ। ਡੇਰੇ ਕੋ ਅੰਤਰ ਲੇ ਗਮਨੇ ਬਹੁ ਆਦਰ ਸੋਂ ਉਰ ਧਾਰਿ ਅਨੰਦੇ।ਬਾਹਰ ਔਰਿ ਥਿਰੇ ਸਭਿ ਹੂੰ ਸਕਟੇ ਉਤਰੇ ਢਿਗ ਭਾਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਮੋਹਰੀ ਸੇਵ ਕਰੀ ਸਗਰੀ ਬਹੁ ਖਾਨੁ ਰੁ ਪਾਨ ਕਿਯੋ ਮਨਚਿੰਦੇ[1]॥੧੮॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੰਦਨ ਸੰਗ ਲਿਏ ਚਲਿ ਮੋਹਨ ਕੋ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਹਰਖਯੋ ਤਬਿਹੂੰ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਦਲੈਆਸ਼ਿਖ ਦੀਨੀ। ਬਯਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੁ ਬੂਝਯੋ ਤਬੈ ਜਿਮ ਹੋਯੋ ਕਹਯੋ ਸੁਖ ਮੈਂ ਮਤਿ ਭੀਨੀ। ਆਇ ਨਿਵੇਸ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏ,ਗੁਰੁ ਥਾਨ ਨਮੋ ਕਰਿ ਜੋ ਪੁਨ ਚੀਨੀ[2] ॥੧੯॥ ਰੈਨਿ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਸੈਨ ਕਰੀ ਮਨ ਚੈਨ ਧਰੀ,ਮੁੰਦ ਨੈਨ ਲਿਏ।ਪ੍ਰਾਤ ਉਠੇ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਬਾਵਲੀ ਨਾਨੇਗੁਰੂ[3]ਕੋਪ੍ਰਨਾਮ ਕਿਏ।ਹੋਇ ਸੁ ਤਯਾਰਿ ਬਰਾਤ ਥਿਰੀ ਪੁਨਿ ਮੋਹਨਿ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਏ। 'ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਸੰਗ ਚਲੋ ਤਹਿਂ ਦੇਖਹੁ ਤੀਰਥ ਜੈਸੇ ਥਿਏ॥੨੦॥ਬਾਨੀ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕੈ ਬੀੜ ਰਚੀ ਬਡ ਗ੍ਰਿੰਥ ਭਯੋ ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਤਾਂਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਭਾ ਤਿਸ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੈ ਅਸਥਾਪ ਕਿਯਾ ਹੀ।ਮੰਗਲ ਕੇਰਿ ਸਮੋ ਅਬਿ ਹੈ ਸਭਿ ਸੰਗ ਅਹੈਂ ਪਿਖਿ ਕੈ ਸੁਖ ਪਾਂਹੀ'। ਮਾਤੁਲ ਸੋਂ ਬਿਨਤੀ ਇਮ ਕੀਨਿ ਸੁ ਮਾਨਿ ਲਈ ਹਰਖੇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥੨੧॥ਦੀਰਘ ਮਾਤੁਲ ਸੰਗ ਭਯੋ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਇਕੈ ਲੀਨਿ ਚਢਾਈ।ਮੋਹਰੀ ਔ ਸੰਸਰਾਮ[4]ਅਨੰਦ[5]ਚਲੇ ਚਢਿ ਕੈ ਬਹੁ ਬਾਦ ਬਜਾਈ। ਛੁਟੇ ਨਿਸਾਣ ਚਲੇ ਅਗੁਵਾਇ ਕੁਲਾਹਲ ਮਾਰਗਿ ਮਾਂਹਿ ਉਠਾਈ। ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਪਹੂਚਤਿ ਭੇ ਤਬਿ ਦਾਤੂ ਨੇ ਹੋਇਸਮੀਪ ਅਲਾਈ॥੨੨॥'ਡੇਰਾ ਕਰੋ ਗੁਰੁ, ਦੇਗ ਅਚੋ,ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਤ ਕੋ ਆਪ ਕਿਜੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ'।ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ'ਉਤਰੈਂ ਅਬਿ ਆਗੈ,ਨਰੋਕ ਪਯਾਨਾ[6]।ਜਾਤਿ[7]ਦਯੋਤੁਮਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ,ਅਨੰਦ ਕਰੇ ਬਸਿ ਕੈ ਇਸ਼ ਥਾਨਾ।ਤੀਨਹੀ ਕੋਸ ਚਲੇ ਅਟਕੈਂ ਕਿਮ ਆਗੈ ਰਹਯੋ ਕੱਲ ਪੰਥ ਮਹਾਨਾ[8]'॥੨੩॥ 'ਰੈਨਿ ਬਸੋ ਨਹਿਂ ਜੇ ਤੁਮ ਆਪ, ਅਹਾਰਿ ਹੈ ਤਯਾਰ ਅਚੋ ਸਮੁਦਾਈ'।ਯੌਂ ਕਹਿ ਕੈ ਅਟਕਾਇ ਲਿਏ, ਸਭਿ ਕੈ ਹਿਤ ਲਯਾਇ ਸੁ ਦੀਨਿ ਅਚਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਮੰਦਰ ਕੋ ਅਭਿ- ਬੰਦਨ ਕੈ ਗਮਨੇ ਅਗੁਵਾਈ। ਸੰਗ ਲਿਯੋ ਨਿਜ ਦਾਤੂ ਚਲਯੋ ਅਤਿ ਮੋਦ

---

[1]ਮਨ ਭਾਂਵਦੇ। [2]ਦੇਖਿਆ। [3]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ। [4]ਬਾਬੇ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। [5]ਬਾਬੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। [6]ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕੋ। [7]ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ। [8]ਕੱਲ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤਾ।

ਬਢ੍ਯੋਸਭਿ ਮੈਂ ਤਿਸ ਥਾਈਂ ॥੨੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਉਲੰਘਿ ਪੰਥ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਤਾਰਨ ਤਰਨ[1] ਸਥਾਨ। ਉਤਰੇ ਜਾਇ ਸਮੂਹ ਤਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਨੰ ਖਾਨ॥੨੫॥ਸੈਯਾ॥ਦੀਨਿ ਸਬੈ ਪਕਵਾਨ ਸੁ ਖਾਨ ਕੋ ਵਾਹਨ ਕੋ ਮਨ ਭਾਇ ਖੁਲਾਯੋ।ਰੈਨਿ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਸੈਨ ਪਰੇ ਸੁਖ ਸੰਗ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ। ਪ੍ਰਾਤ ਉਠੇ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਿਯੋ ਜੁਊ ਮਾਂਗਨਿ ਆਯੋ।ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ, ਪੁਰਿ ਕੇ, ਮਗ ਕੇ ਨਰ ਰੰਕਨਿ ਕੋ ਧਨ ਦੇ ਹੁਲਸਾਯੋ॥੨੬॥ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਰਘ ਧੌਂਸ ਬਜੀ ਸਜਿ ਵਾਹਨ ਤਯਾਰਿ ਭਏ ਸਭਿ ਚਾਲੇ।ਕੇਤਿਕ ਸਯੰ-ਦਨ ਜਾਤਿ ਪਲਾਵਤਿ,ਕੇਤਿਕ ਬਾਜੀ ਕੁਦਾਇ ਬਿਸਾਲੇ।ਕੇਤਿਕ ਬੈਲਨ ਕੀ ਬਹਿਲੈਂ ਬਹੁ ਦੌਰਤਿ ਹੈਂ ਤਨ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਵਾਲੇ। ਘੁੰਘਰ ਕੀ ਛਨਕਾਰ ਮਹਾਂ ਧੁਨਿ ਬਾਦਤ ਕੀ ਮਿਲਿਕੈ ਤਿਸ ਨਾਲੇ॥੨੭॥ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਏ। ਮਾਰਗ ਦੂਰਿ ਉਲੰਘ ਗਏ ਨਹਿਂ ਜਾਨ ਪਰ੍ਯੋ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਿਯਰਾਏ[2]।ਡੋਰੇ ਕੋ ਆਗੇ ਕਰੇ ਗਮਨੇ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਦੂਲਹੁ ਸ਼ੋਭ ਵਧਾਏ। ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਤੀਰ ਗਏ ਤਬਿ ਬਾਦਿਤ ਕੀ ਧੁਨਿ ਊਚ ਉਠਾਏ॥੨੮॥ਕਬਿੱਤ॥ਮਹਾਂਦੇਵ,ਮੋਹਰੀ ਔ ਮੋਹਨ ਸੁ ਦਾਤੂ ਸੰਬ,ਬ੍ਰਿੱਧ,ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਮਸੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਵਈਂ।ਸੇਵਕ ਔ ਸਿੱਖ ਹਰਖਾਏ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਤੇ ਨ ਅੰਗਨਿ ਮੈਂ ਮਾਵਈਂ। ਪਟਹ, ਪਨਵ,ਢੋਲ,ਦੁੰਦਭਿ,ਨਫੀਰੀ ਜੁਤ ਧੌਂਸਾ ਕੀ ਧੁੰਕਾਰ ਧੁਨਿ ਅਧਿਕਉਠਾ-ਵਈਂ। ਡਫ ਅਰੁ ਬੰਸਰੀ ਬਜਾਈ ਐਲਿ ਗੈਲਿ[3] ਭਯੋ ਸੁਘਰੀ ਸੁ ਤੁਰਰੀ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਸੁਨਾਵਈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨੀ ਪੁਨਿ ਰੰਗ, ਭਈ ਆਨੰਦ ਕੇ ਸੰਗ ਉਠੀ ਰਿਦੇ ਤੇ ਉਮੰਗ,ਸਾਜ ਮੰਗਲ ਬਿਸਾਲ ਕੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੀਨਿ ਅੰਗਨਾ ਸੁ ਅੰਗਨਿ ਮੈਂ ਅੰਗ ਸੁਭ[4],ਅੰਗਨਿ ਮੈਂਮੇਵੈ ਨਹਿਂ ਦੇਖਿਮੋਦ ਜਾਲ ਕੋ[5]।ਦਾਤੂ ਦਾਰਾ,ਮੋਹਨ ਔ ਮੋਹਰੀ ਕੀ ਦਾਰਾ ਸੰਗ ਔਰਗਿਨੈਂ ਕੌਨਕੌਨਮਿਲੀ ਗਨ ਬਾਲ ਕੋ[6]।ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਵਧਾਈ ਲੇਤਿ ਸੋ ਗੁਨੀ ਰਵਾਈ ਸੀਸ,ਸਭਿ ਉਮਹਾ-

---

[1]ਭਾਵ ਤਰਨ ਤਾਰਨ। [2]ਰਾਹ ਨਿਬੜਦਾ ਜਾਣਿਆਂ ਨਾ ਗਿਆ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਰਮਦਾਸ ਪੁਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। [3]ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ (ਅ) ਰਸਤੇ ਵਿਚ (ਅਵਾਜ਼) ਭਰ ਗਈ ਜਾਂ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। 'ਚਹਲ ਪਹਲ'। [4]ਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੁਹਣੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ। [5](ਮਾਤਾ ਜੀ) ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਮੇਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਾਰੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। [6]ਬਹੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਈ ਦੇਖਿਬੇ ਕੋ ਬਧੂ ਲਾਲ ਕੋ[1] ॥੩੦॥ ਡਾਰੈਂ ਧਨ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ਚਿਤ ਮਿਲੇ ਨਰ ਨਾਰਿ ਮੋਦ ਧਾਰਿ ਪੁਰਿ ਬਰੇ ਹੈਂ।ਸੁਜਸ ਪਸਾਰਿ ਕਰਿ,ਜੋਰੀ[2] ਗਈ ਦ੍ਵਾਰ ਨਿਜ, ਗੰਗ ਨੇ ਨਿਹਾਰਿ ਸੁਤ ਰੀਤਿ ਗਨ ਕਰੇ ਹੈਂ। ਸਹਤ ਸਨੁਖਾ ਲੀਨਿ ਜੋਖਤਾ[3] ਕੋ ਪੁੰਜ ਸੰਗਿ, ਬੰਦਨਾ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹਰਿ-ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਮੁਰੇ ਹੈਂ। ਤਜਾਗ ਅਸਵਾਰੀ ਲਏ ਮੋਦਕ ਕੋ ਥਾਰ ਭਰਿ ਸਗਰੀ ਪਧਾਰੀ ਗੀਤ ਗਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਧਰੇ ਹੈਂ॥੩੧॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਏ ਸੰਗ ਬਾਦਿਤ ਬਜਾਇ ਗਨ, ਜਾਚਕ ਜੋ ਆਏ ਧਨ ਪਾਇ ਹਰਖਾਇ ਕੈ। ਤੀਰਥ ਕੇ ਤੀਰ ਪਰ ਭਈ ਬਹੁ ਭੀਰ ਤਹਾਂ,ਬੰਦਨਾ ਕਰਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸੀਸ ਨਜਾਇ ਕੈ।ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੇਤੁ[4] ਪੈ ਗਮਨ ਕਰੇ, ਥਿਰੇ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਅਗਾਰੀ ਉਰ ਭਾਇ ਕੈ। ਦੇਕਰਿ ਦਰਬ ਅਰਦਾਸ ਕੋ ਕਰਾਇਓ ਖਰੇ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥਨਿ ਕੋ ਬੰਦੈਂ ਭਾਲ ਲਾਇਕੈ॥੩੨॥ ਬਾਂਟਿ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਹਿਲਾਦਿ ਕੈ, ਅਗਾਰੀ ਕਰਿ[5], ਦੀਨਿ ਹੈ ਪ੍ਰਦੱਛਨਾ ਫਿਰੇ ਸੁ ਚਾਰਿ ਬਾਰਿ ਹੈਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਚਰਨ ਮਨਾਇ ਚਲੇ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਕੌ ਅਨੇਕ ਨਰ ਨਾਰਿ ਹੈਂ। ਬਾਦਿਤ ਬਜਤਿ ਆਗੇ ਗਾਵੈਂ[6], ਤ੍ਰੀਯ ਪਾਛੇ ਲਾਗੇ, ਸਭਿਨਿ ਮਝਾਰ ਜੋਰੀ ਸ਼ੋਭਤਿ ਉਦਾਰ ਹੈ। ਚਿੱਤ੍ਰਾ ਕੇ ਸਮੇਤ ਚੰਦ[7] ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰਿ ਪੂਜਿ ਦੇਵ ਗੁਰੁ[8] ਕੋ ਚਲਤਿ ਮਨੋ ਚਾਰੁ ਹੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਦੇਵਕੀ[9] ਮਨਿੰਦ ਸ਼ਯਾਮ ਘਨ[10] ਸਤਿਭਾਮਾ[11] ਜੁਤਿ ਮਾਨੋ ਕੁਲ ਬਡੋ ਪੂਜ ਜਾਤਿ ਨਿਜ ਦ੍ਵਾਰਿ ਹੈਂ*। ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨਤਿ ਗਏ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਫਰਸ਼ ਜਹਾਂ ਆਸਨ ਉਦਾਰ ਹੈ।ਸਹਤ ਸਨੁਖਾ ਸੁਤ ਹੇਰਤਿ ਹਰਖਚਿਤ ਗੰਗਾ ਕੋ ਅਨੰਦ ਕਿਮ ਕਰੈ ਕੋ ਉਚਾਰ ਹੈ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਗਰੀ ਬਿਠਾਈ ਸਨਮਾਨ ਕਰਿ, ਹੁਤੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਕੀਨੀ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ ॥੩੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਬਰਾਤ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਮੇਲ ਦੀ ਵਿਦੈਗੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੰਗਾ ਮੰਗਲ ਸੰਗ ਤਬਿ ਕਰਤਿ ਨਿਛਾਵਰ ਨੰਦ[12]। ਅਪਰ ਸਰਬ ਨੇ ਉਠਿ ਕਰੀ,ਖਰਚਹਿਂ ਦਰਬ ਬਿਲੰਦ॥੧॥ਚੌਪਈ ॥ ਪਿਖਿਨਿ ਸਨੁਖਾ[13] ਮੁਖ ਕੋ ਲਾਗੀ। ਰਿਦਾ ਅਨੰਦ ਭਰਯੋ ਬਡਿ ਭਾਗੀ। ਪਾਇ ਓਲਿ ਮਹਿਂ[14]

---

[1]ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਵੇਖਣਾ ਲਾਲ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ (ਅ) ਨੌਂਹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [2]ਭਾਵ ਲਾੜਾ ਲਾੜੀ। [3]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [4]ਪੁਲ। [5](ਜੋੜੀ ਨੂੰ) ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ। [6]ਗਾਂਵਦੇ ਹਨ (ਸ਼ਬਦ)। [7]ਮਾਨੋਂ ਚੰਦ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਣੇ[8]ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ। [9]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਤਾ। [10]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। [11]ਇਸਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ। [12]ਵਾਰਨੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਰੋਂ। [13]ਨੂੰਹ। [14]ਝੋਲੀ ਵਿਚ। *ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ।

ਧਨ ਕੀ ਥਾਤੀ॥ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਭਈ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥੨॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਗਰੀ ਦਾਰਾ॥ਜਥਾ ਉਚਿਤ ਝੋਰੀ ਧਨ ਡਾਰਾ। ਪਿਖਤਿ ਬਧੂ ਕੋ ਮੁਖ ਹਰਖਾਈ॥ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ॥੩॥'ਹੇ ਅਲਿ[1]! ਗੰਗਾ ਕੇ ਬਡਿ-ਭਾਗਾ॥ ਜਿਸਕੋ ਜਗ ਗੁਰੁ ਅਹੈਂ ਸੁਹਾਗਾ। ਬਹੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨੁ ਚੰਦ ਅਮੰਦੂ[2]। ਕੋ ਅਸ ਤ੍ਰਿਯ,ਪਿਖਿ ਹ੍ਵੈ ਨ ਅਨੰਦੂ॥੪॥ ਤਿਹ ਸੁਤਸੰਗਿਸੁਨੁਖਾ ਸੋਹੀ॥ ਰਾਮ-ਚੰਦ ਜਨੁ ਸੀਤਾ ਹੋਹੀ॥ਇਹ ਜੋਰੀ ਜੀਵਹੁ ਚਿਰਕਾਲ॥ ਇਕ ਸਮ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਬਿਸਾਲਾ'॥੫॥ਉਤਸਵ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਗੰਗਾ। ਸਭਿ ਕੋ ਸਨਮਾਨਤਿ ਹਿਤ ਸੰਗਾ॥ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਬਨਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਸੁਖਮ ਚਾਵਰ ਦੌਨਿ ਪ੍ਰਕਾ-ਰਾ॥੬॥ਮਧੁਰ ਸਲਵਣ ਸੁ ਮੇਵਾ ਡਾਲੇ॥ ਗਰੀ ਬਦਾਮਨਿ ਛੀਲ[3] ਬਿਸਾਲੇ। ਪਿਸਤਾ ਸ੍ਵਾਦ ਸਾਵਗੀ ਪਾਏ। ਪੂਰੀ ਕਰਿ ਕਚੌਰਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੭ ॥ ਬਰੇ ਪਕੌਰੇ ਦਧਿ ਮਹਿਂ ਡਾਲੇ॥ਧਨੀਆ ਮਿਰਚ ਅਨੇਕ ਮਸਾਲੇ। ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੋ ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰਾ॥ਸਾਦਰ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਖੁਆਰਾ॥੮॥ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਭੀ ਚਾਹਤਿ ਖਾਯੋ[4]।ਅਸਨ ਸੁ ਅਸ ਸ੍ਵਾਦਲ ਮਨ ਭਾਯੋ॥ ਸਭਿਕੇ ਵਾਹਨ ਕੋ ਦੇ ਦਾਨਾ॥ਤ੍ਰਿਣਗਨ ਦਈ ਨਿਹਾਰੀ[5] ਖਾਨਾ॥੯॥ਦਾਸਅਨਿਕ ਅਰੁ ਸਗਲ ਮਸੰਦ॥ਸਭਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੰਦ। ਜੋ ਜਿਸ ਚਾਹਿ ਦਈ ਤਿਹ ਸੋਈ। ਰਿਦੇ ਕਾਮ ਪੂਰਤਿ ਸਭਿ ਕੋਈ[6] ॥੧੦॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਨਮਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਪਰੀ ਰੈਨ ਸੁਪਤੇ ਨਿਜ ਥਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕੈ।– ਭਈ ਸੇਵ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਗਨ–ਗੁਨਿਕੈ[7]॥੧੧॥ਸੁਪਤੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ॥ ਤਿਮ ਅੰਤਰਿ ਗੰਗਾ ਹਰਖਾਤੀ॥ਦਾਸੀ ਗਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਨਿ ਕਰਤੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਧਰਤੀ॥੧੨॥ਬਹੁ ਸਨੇਹ ਤੇ ਨੁਖਾ ਬਿਠਾਵਹਿ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਰ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖ੍ਵਾਵਹਿ। ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਢਿਗ ਸਿਹਜਾ ਸੁੰਦਰ। ਕਰੀ ਡਸਾਵਨਿ ਅੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ॥੧੩॥ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਕਟ ਆਪ ਤਥਿ ਸੋਈ। ਨੁਖਾ ਬਿਲੋਕਤ ਹਰਖਤਿ ਹੋਈ॥ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਬਰ ਇੰਦ ਮਨਿੰਦਾ। ਪਿਤ ਸਮੀਪ ਪੌਢੇ ਸੁਖਕੰਦਾ॥੧੪॥ਮਹਾਂਦੇਵ ਨਿਜ ਘਰਹੁ ਸਿਧਾਰਾ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਹਿਤ ਪਠਯੋ ਅਹਾਰਾ॥ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਦਾਤੂ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੁਪਤੇ ਹਰਖਾਤੂ ॥ ੧੫॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਕਰਤਿ ਜੋ ਕਾਰੀ।

---

[1]ਸਖੀ। [2]ਨਿਹਕਲੰਕ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ। [3]ਛਿੱਲਕੇ। [4]ਰੱਜਕੇ ਵੀ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [5]ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਆਟਾ ਤੇ ਗੁੜ ਆਦਿ ਜੋ ਮਿਲਾਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [6]ਰਿਦੇ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੂਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [7]ਬਿਚਾਰਕੇ।

ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਸਭਿਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਸਕਲ ਸੁਪਤਾਇ॥੧੬॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗੇ ਨਾਥ।ਮੋਹਨ ਮਾਤੁਲ ਲੀਨਸਿ ਸਾਥ।ਸੌਚਾਚਾਰ ਕਰੇ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਨਹਾਇ ਕੂਪ ਕੇ ਬਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਜਾਇ ਸ਼ਨਾਨੇ । ਪੁਨ ਪਹੁਚੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਥਾਨੇ। ਬੈਠਤਿ ਭਏ ਸੁ ਸਭਾ ਸੁਧਾਰਿ। ਗਾਵਨਿ ਲਗੇ ਸੁ ਆਸਾਵਾਰਿ॥੧੮॥ਬ੍ਰਿਧ ਜੁਤ ਆਇਗਯੋ ਗੁਰਦਾਸ।ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦੈ ਪਾਸ।ਉਮਰਸ਼ਾਹੁ,ਭਾਈ ਕੱਲਜਾਨ। ਬਹੁ ਸਿਖ ਕਰਹਿੰ ਦਰਸ ਕੋ ਆਨਿ॥੧੯॥ਨੰਦ ਅਨੰਦ ਮੋਹਰੀ ਸੰਗਿ[1]।ਸੰਸਰਾਮ ਜੁਤਿ ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਿ। ਆਇ ਸਭਾ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾਈ[2]। ਹੇਰਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਰਬ ਹਰਖਾਈ॥੨੦॥ ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਕੇ ਪਾਯੋ ਭੋਗ॥ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਤਬਿ ਸਭਿਹੂੰ ਲੋਗ॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਬਿ ਆਇਵ।ਸਗਰੇ ਉਠਿ ਸਨਮਾਨ ਬਧਾਇਵ॥੨੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੰਜੀ ਪਰ ਖੋਲਨਿ ਕੀਨਿ । ਪਠਨਿ ਹੇਤੁ ਗੁਰੁ ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ । ਬ੍ਰਿੱਧ ਨੇ ਤਬਿ ਬਾਂਚੀ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਹਾਨੀ॥੨੨॥ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਛੰਤੁ॥

ਤਿਨ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਜਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰਵਣੀ ਸੁਣਿਆ ਰਾਮ ॥ ਸੇ ਸਹਜਿ ਸੁਹੇਲੇ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ਭਣਿਆ ਰਾਮ ॥ ਸੇ ਸਹਜਿ ਸੁਹੇਲੇ ਗੁਣਹ ਅਮੋਲੇ ਜਗਤ ਉਧਾਰਣ ਆਏ ॥ ਭੈ ਬੋਹਿਥ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭ ਚਰਣਾ ਕੇਤੇ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਏ ॥ ਜਿਨ ਕੰਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਮੇਰੈ ਠਾਕੁਰਿ ਤਿਨਕਾ ਲੇਖਾ ਨ ਗਣਿਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰਵਣੀ ਸੁਣਿਆ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨਾ । ਕੈ ਸੰਤਨਿ ਕੋ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ । ਅਧਿਕ ਨੰਮ੍ਰਤਾ।ਤਜਿਨਿ ਹੰਕਾਰ।ਸੱਤਿਨਾਮਸਿਮਰਨ ਸੁਖਸਾਰ॥੨੩॥ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਕੋ ਤਜਾਗਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਕੋ ਲਾਗਨਿ । ਬਹੁ ਬੈਰਾਗ ਜਗਤ ਤੇ ਕਰਿਬੋ।ਸੰਤਨਿ ਸੇਵਨਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਬੋ॥੨੪॥ ਜਿਸ ਤੇ ਉਧਰਹਿ ਜੀਵਨਿ ਜਾਲ। ਅਸ ਜਹਾਜ ਕੀਨਸਿ ਕਲਿ ਕਾਲ। ਸੁਨਿ ਮੋਹਨਿ ਦਾਤੂ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੌਨ।ਭਰੇ ਹਰਖ ਕੁਛ ਠਾਨੀ ਮੌਨਿ॥੨੫॥ਬਹੁਰ ਸਰਾਹਨਿ ਲਗੇ।ਬਿਸਾਲਾ।'ਸੋਢੀ ਪੰਥ ਸੁ ਕੀਨਿ ਉਜਾਲਾ।ਦੋਨੋ ਕਰੇ ਮਹਾਂ ਉਪਕਾਰੇ।ਜਿਸ ਤੇ ਕਲਿ ਮਹਿ ਮੰਦ ਉਧਾਰੇ॥੨੬॥ਧੰਨ ਬੈਠਿਬੋ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ । ਜਿਸਤੇ ਹੋਹਿ ਅਨਿਕ ਅਹਿਲਾਦੀ । ਸਰਬ ਗੁਰੁਨਿ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ਬਿਸਥਾਰਨੋ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਚਹੁ ਪਾਸ॥੨੭॥ਗੁਰਬਾਨੀ ਇਕਠੀ ਦਰਸਾਵੈ । ਪਢਹਿ ਲਿਖਹਿ ਸਿਖ ਸਨੈਂ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਅਵਨੀ ਮੰਡਲ ਗਿਰ ਲਗਿ

[1]ਮੋਹਰੀ ਜੀ (ਆਪਣੇ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਨੰਦ ਜੀ ਨਾਲ। [2]ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਭਾ ਲਗਾਈ।

ਸਾਗਰ[1]।ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਘਰ ਘਰਹੋਇ ਉਜਾਗਰ॥੨੮॥ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਤੀਰਥ ਗੁਰੂ ਕੇਰੋ। ਇਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਿਤ ਵਧਹਿ ਵਧੇਰੋ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਨਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਧਰਿ।ਨਿਰਮਲ ਹੋਹਿ ਸੁ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਕਰਿ'॥੨੯॥ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਪੁਨ ਭਨਯੋ ਸੁਨਾਯੋ।'ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ਤੇ ਬਨਿ ਆਯੋ।ਭਈ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਕਲ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ। ਸਿਰਜਯੋ ਤੀਰਥ ਕਲਮਲ ਹਾਨੀ ॥੩੦॥ਗੁਰਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਭਯੋ ਅਧਾਰਾ। ਹੋਹਿਂ ਭਵਿੱਖਤਿ ਬਿਖੇ ਅਪਾਰਾ[2]। ਮਿਟਹਿ ਨ ਸਿੱਖੀ ਇਨਹੁ ਅਲੰਬ।ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ ਸਦਾ ਕਦੰਬ[3]॥੩੧॥ਜੋ ਨਰ ਹਿਤ ਧਰਿ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਨ ਕੋ ਛੁਟਿ ਜਾਵੈ।ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ। ਤਜਹਿ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਲਾਖਹੁਂ ਪ੍ਰਾਨੀ'॥੩੨॥ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਖੇ ਸਾਰੇ। ਕਰੇ ਸਰਾਹਨਿ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰੇ।ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਬੈਠੇ ਆਯੋ।ਪੁਨ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਤਹਿਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੩੩॥ ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਪਰਦਛਨਾ ਧਾਰੇ। ਲੀਨੇ ਸੰਗ ਆਪਨੇ ਸਾਰੇ।ਬਹੁਰੋ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਫਿਰੇ। ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਬੰਦਨ ਕਰੇ॥੩੪॥ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ ਆਏ।ਮੋਹਨ ਆਦਿ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਏ।ਥਾਨ ਬੈਠਿਬੇ ਕੋ ਤਹਿਂਗਏ।ਸਰਬ ਜਥੋਚਿਤ ਥਲ ਥਿਰਭਏ॥੩੫॥ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦਨਿ ਜੁਤਿ ਬਨਯੋ ਅਹਾਰਾ।ਧਰਿ ਧਰਿ ਥਾਰ ਸਭਿਨਿ ਕਹੁ ਖ੍ਵਾਰਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।ਮਹਾਂਦੇਵ ਪੁਨ ਚਲਿ ਕਰਿਆਏ॥੩੬॥ ਮਿਲਿ ਬੈਠੇ ਸਗਰੇ ਇਕ ਥਾਨਾ। ਕਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕਹਾਂ ਕਰਯੋ ਨਹਿ ਆਯੋ।ਕਯੋਂ ਦੁਖਪਾਇ ਬਿਰੋਧ ਉਠਾਯੋ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਹਾਥ[4]।ਦੇ ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਕਰਯੋ ਸਨਾਥ।ਅਪਰਜਤਨ ਤੇ ਕਯੋਂਹੁ ਨ ਪਾਵੈ।ਕਯੋਂ ਅਬਿ ਲਗਿ ਬਡਿ ਕਪਟ ਕਮਾਵੈ॥੩੮॥ਅਬਿ ਕੇ ਬਿਛਰਯੋ ਮਿਲਹਿ ਨ ਕੈਸੇ।ਆਗੈ ਸੰਤਤਿ ਰਹਿ ਹੈ ਤੈਸੇ।ਨਹਿ ਕੁਛਸਮਝੀ ਭ੍ਰਾ ਮਤਿ ਮੰਦਾ।ਮਿਲਯੋ ਨ ਐਸੇ ਕਾਜ ਬਿਲੰਦ'॥੩੯॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ। 'ਅਘ ਕੋ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਛਲਸਾਨੀ। ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਕੇ ਮਾਰਨਿ ਕਾਰਨ।ਕਰੇ[5]ਅਨਿਕ,ਕਿਯ ਗੁਰੂ ਉਬਾਰਨਿ॥੪੦॥ ਤਉ ਬੇਨਤੀ ਹਮ ਨੇ ਕੀਨਿ।ਨਹਿਂ ਮਾਨਯੋ ਮਨ ਮਹਾਂ ਮਲੀਨ। ਤੁਰਕਨਿ ਪਾਸਿ ਪੁਕਾਰੂ ਗਯੋ।ਕੁਛ ਨ ਬਸਾਇ ਤ ਬੈਠਤਿ ਭਯੋ ॥੪੧॥ਲਿਖਿ ਅਰਦਾਸ ਪਠਯੋ ਪਕ-ਵਾਨ। ਪਿਖਿ ਕਹਿ–ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਨ ਹਾਨਿ–। ਅਬਿ ਤੇ ਹਮਨੇ ਤਯਾਗਨਿ ਕਰਯੋ। ਮਿਲਯੋ ਨ,ਮਰਨੇ ਪਰਨੇ ਬਰਯੋ' ॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਕੁਕਰਮ ਕੋ ਸਗਰੇ

[1]ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੱਕ। [2]ਬਹੁਤ। [3]ਸਾਰੇ। [4](ਜੀ ਨੇ) ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ। [5](ਛਲ) ਕੀਤੇ।

ਨਿੰਦਹਿਂ। ਕਪਟੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਕਲਹੀ ਬਿੰਦਹਿਂ[1]। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਤਨਿ ਕਰਤੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੁ ਜਸੁ ਉਚਰਿਤੇ॥੪੩॥ਪੁਨ ਅਹਾਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਦੀਨੋ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਹਿਤ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਬੀਨੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੁਤ ਮੇਲਿ ਜਿ ਸਾਰੋ। ਜਾਇ ਕਰਯੋ ਤਿਹ ਸਦਨ ਅਹਾਰੋ॥੪੪॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਨਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਾਵੈ। ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਵੈਂ[2]। ਬਾਸੁਰ ਪੰਚ ਬਿਤੇ ਇਸ ਰੀਤਿ।ਸਮ ਘਟਿਕਾ ਕੇ ਜਾਨਿਸਿ ਚੀਤ[3]॥੪੫॥ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਜਾਨਿ ਕੌ ਸਾਰੇ।ਹੁਇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬੇਬਸੇ ਉਚਾਰੇ।'ਬਸਿ ਸਨੇਹ ਕੇ ਗਯੋ ਨ ਜਾਵਤਿ[4]। ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਸਿਬੇ ਪੁਰੀ ਉਮਾਹਤਿ'॥੪੬॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨਿ ਦੇ ਕਰਿ ਸੋਹਨ[5]।ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਮੁਹਰੀ ਮੋਹਨ। ਸੰਸਰਾਮ ਕੇ ਸੰਗ ਅਨੰਦ। ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਉਪਜਾਇ ਅਨੰਦ ॥੪੭॥ ਤਿਮ ਦਾਤੂ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਦਾਤਿ। ਦਾਰਾ ਸਹਤ ਹਰਖ ਧਰਿ ਗਾਤਿ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਸੰਗਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਯਾਰਿ। ਮਿਲਹਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਗਨ ਬਾਰੇ ਬਾਰਿ॥੪੮॥ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ ਗਮਨੇ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋਅਧਿਕ ਸਰਾਹੀਂ। 'ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸਨੇਹ ਮਹਾਨੇ। ਬਡੇ ਉਦਾਰ ਗਯਾਨ ਗੁਨਵਾਨੇ' ॥ ੪੯ ॥ ਸਭਿ ਖਡੂਰ ਮਹਿਂ ਉਤਰੇ ਜਾਈ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਏ ਅਗਵਾਈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ ਧਨਵੰਤੀ ਦੋਊ। ਪਿਖਤਿ ਕੁਟੰਬ ਹਿਤੂ ਨਿਜ ਸੋਊ॥੫੦॥ਅਸ਼ਟਦਿਵਸ ਪਾਛੇ ਸੋ ਰਹਯੋ।ਬਹੁਰ ਚਲਨਿ ਕੋ ਚਿਤਮਹਿਂ ਚਹਯੋ।ਬ੍ਯਾਹਿ ਦੋਹਤੇ ਕੋ ਹਰਖਾਨਾ।ਖਰਚਯੋਵਿਗ ਤੇ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ ॥੫੧॥ਕਰਯੋ ਜਥੋਚਿਤ ਤਬਹਿ ਬਿਸਰਜਨ। ਭਯੋ ਸਨੇਹ ਅਛੇਹ ਦੁਹਨਿ ਮਨ।ਮਿਲ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਸੰਗ ਬਾਰਹਿ ਬਾਰੀ।ਮੌ[6]ਕੀ ਓਰ ਚਲੇ ਸੁਖਧਾਰੀ ॥੫੨॥ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਜੋ ਆਏ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਬਿਦਾ ਕਰਾਏ। ਉਤਸਵ ਏਵ ਬ੍ਯਾਹ ਕੋ ਹੋਵਾ।ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿਖ ਤਿਨ ਦੁਖ ਖੋਵਾ॥੫੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਬਿਵਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਸੁਲਹੀ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਇਮ ਸੁਤ ਬ੍ਯਾਹ ਕੇ ਲੀਨੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਲੰਦ।ਜਾਚਕ ਜਹਿ ਕਹਿਂ ਕਹਤਿ ਭੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਉਤਸਵ ਦੇਖਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਉ ਭਾ ਮੋਦ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਜਿਤ ਜਿਤ ਦੇਸ਼ ਗਯੋ ਚਲਿ ਜੋਈ। ਬ੍ਯਾਹ ਕਥਾ ਕਹੁ ਭਾਖਤਿ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਟੀ ਜੁ

[1] ਜਾਣਦੇ ਹਨ । [2] ਭਾਵ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬੀਤਦੇ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ। [3] ਪੰਜ ਦਿਨ ਇੱਕ ਘੜੀ ਵਾਂਙੂ ਲੰਘ ਗਏ। [4] ਜਾਯਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [5] ਸੁਹਣੇ। [6] ਮਉ ਪਿੰਡ।

ਸਗਾਈ[1]। ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਕਹਿ 'ਗੁਰੁ ਬਡਿਆਈ। ਆਜ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਮਹਾਂ
ਦਿਵਾਨ।ਜਿਸਕੀ ਮਾਨਹਿ ਆਨ ਜਹਾਨ॥੩॥ਫੇਰਨੋ ਤਿਸੀ ਸੁਤਾ ਕਾ ਨਾਤ[2]।
ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹਨੋ ਨ ਮਾਨੀ ਬਾਤਾ। ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਬੇਰ ਪਠਾਏ ਲਾਗੀ। ਨਹੀਂ
ਲੀਨਿ,ਚਿਤ ਚਿੰਤਾਜਾਗੀ॥੪॥ਦਰਬਦੈਨਿ ਕੋ ਕਹਨੋ ਘਨੇਰੋ।-ਕਰੌਂ ਕਾਜ
ਮੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁ ਨੇਰੋ-।ਤਊ ਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਨ ਮਾਨੀ।ਜਾਨਨੋ-ਮੂਢ ਮਹਾਂ
ਮਨਮਾਨੀ-॥੫॥ ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਜੁ ਬੋਲਿ ਬਿਗਾਰੀ[3]। ਸਿੱਖਨਿ ਭਨੇ ਲਖੀ
ਗੁਰੁ ਗਾਰੀ[4]।ਕਰਨੋ ਅਨਾਦਰ ਨੀਚ ਸਮਾਨਾ।ਮਾਨ ਮਹਾਨ ਠਾਨਤੋ ਮਾਨਾ[5]
॥੬॥ਕੁਲ ਖੱਤ੍ਰੀਨਿ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਜੋਈ[6]।ਹਾਨ ਭਈ ਚੰਦੂ ਕੀ ਸੋਈ*।ਦਿੱਲੀ
ਲਵਪੁਰਿ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ।ਕਹੈਂ ਬਿਚਾਰੈਂ ਸਾਰ ਅਸਾਰੈ[7] ॥੭॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ
ਭੇਜੀ ਅਰਦਾਸ। ਤਿਨਹੁ ਕਹੀ ਮਾਨੀ ਲਖਿ ਦਾਸ।ਸੋ[8] ਕਹਿ ਰਹਨੋ ਫਿਰੇ
ਨਹੀਂ ਫੇਰੇ[9]।ਸੁਤ ਕੇ ਅਪਰ ਥਾਨ ਕਿਯ ਫੇਰੇ[10] ॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨਿਕਟ
ਸਥਿਏ ਨਰ ਜੋਈ।ਕਹੇ ਬਹੁਤ ਜੈਸੇ ਇਤ ਜੋਈ।ਕੀਰਤਿ ਨਹੀਂ ਅਨੁਜ ਕੀ
ਜਰੈ।ਬਿਨਾਂ ਹੁਤਾਸਨ ਹੀਯੋ ਜਰੈ॥੯॥ਚਿਤਵਹਿ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।-
ਕੁਛ ਨ ਸਰੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੋਂ ਕਾਰਾ।ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਵਧਨੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੂ।ਜਨੋ
ਸਾਗਰ ਪਿਖਿ ਪੂਰਨਿ[11]ਚੰਦੂ॥੧੦॥ਮੈਂ ਨਿਤ ਨਿਬਲ ਪਰਨੋ,ਦੂਖ ਪਰਨੋ।
ਸੁਤ ਪਿਤ ਮਹਿਂ ਤੇ ਏਕਨ ਮਰਨੋ।ਗਹਨੋਨ ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਗਯੋ[12]।ਸੁਲਹੀ
ਆਦਿ ਨ ਕੁਛ ਕਰਿਲਿਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਜਤਨ ਰਚੌਂ ਅਬ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਘਾਤ[13]।
ਜਿਸਤੇ ਹੋਇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੋ ਘਾਤ।ਸੁਲਹੀ ਸੋਂ ਲਿਖਿਕੈ ਇਕ ਵਾਰੀ। ਮੰਗਵਾਵੌਂ
ਇਸ ਥਲ ਅਸਵਾਰੀ[14]॥੧੨॥ਜੇ ਕਰਿ ਅਪਨੋ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਧਰੈ।ਆਨਿ ਇਹਾਂ
ਅਰਜਨ ਕੋ ਧਰੈ[15]।ਮਿਲਿ ਮਸਲਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸੰਗ ਚੰਦੂ। ਗਹੈ ਇਸੈ ਰਾਹੂ
ਜਿਮ ਇੰਦੂ[16]-॥੧੩॥ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਲਿਖਿਬੇ ਲਗਿ ਪਾਤੀ।ਰਿਸ ਤੇ ਨਿਸ
ਦਿਨ ਸੁਲਗਤਿ ਛਾਤੀ। 'ਲਿਖਿਤਮ ਪ੍ਰਿਥੀਆਮਲ ਸੁਨਿ ਮੀਤ। ਚਿਤਵੌਂ
ਚੀਤਨੀਤ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ॥੧੪॥ਸਕਲ ਕਾਜ ਕੀਨਸਿ ਤੈਂ ਮੋਰਾ।ਇਹ ਨ ਭਯੋ

[1]ਜੋ ਮੰਗਣੀ ਮੋੜੀ (ਚੰਦੂਵਾਲੀ)। [2]ਚੰਦੂ ਨੂੰ। [3]ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋ ਬੋਲ ਵਿਗਾੜ ਕੀਤਾ। [4]ਸਿਖਾਂ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਗਾਲ੍ਹੀ (ਦਿੱਤੀ) ਲਖਕੇ (ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ) ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ (ਕਿ ਨਾਤਾ ਨਾ ਲਓ) (ਅ) ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਗੁਰ ਘਰ ਨੂੰ ਉਹ) ਗਾਲ੍ਹੀ ਸਮਝੀ। [5](ਚੰਦੂ ਨੇ) ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਮੰਨਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। [6]ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਜੋ ਹੈ। [7]ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਵਿਚਾਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ। [8]ਚੰਦੂ। [9]ਮੋੜੇ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇ। [10]ਭਾਵ ਵਿਵਾਹ। [11]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ। [12](ਮੋਹੇ) ਗਿਆਂ ਤੇ ਵੀ। [13]ਮੌਕਾ, ਦਾਉ। [14]ਸੁਲਹੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ। [15]ਫੜੇ। [16]ਜਿਵੇਂ ਰਾਹੂ ਚੰਦ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਜੋਈ।

ਕਬਿ ਰਿਪੁ ਮੁਖ ਮੋਰਾ[1]।ਤੈਂ ਅਰੁ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਕਰੇ ਉਪਾਯਾ।ਨਹੀਂ ਅਨੁਜ ਤੇ ਗੁਰੁ ਪਦ ਪਾਯ੍ਰਾ[2] ॥੧੫॥ ਮਿਹਰਬਾਨਗੀ ਚਾਹਤਿ ਤੋਰੀ।ਕਬਹੁੰ ਦੇਹੁ ਰਿਪੁ ਧੀਰਜ ਤੋਰੀ[3]। ਵਧਯੋ ਜਗਤਿ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਦੇਖਤਿ ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਿ ਉਰ ਤਾਪੂ ॥੧੬॥ਆਇ ਇਤਹੁੰ[4]ਕਰਿ ਕਾਜ ਹਮਾਰੇ।ਦਿਹੁ ਗੁਰੁਤਾ, ਅਰ-ਜਨ ਕੋ ਮਾਰੇ। ਤੋ ਪਰ ਮੋਹਿ ਬਿਸਾਲ ਭਰੋਸਾ।ਵਧਯੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਲਖਿ ਕੀਜਹਿ ਰੋਸਾ'॥੧੭॥ ਇਮ ਲਿਖਿ ਦਿੱਲੀ ਪਠਿ ਹਲਕਾਰਾ।'ਦੇਉਂ ਇਨਾਮ ਕਰਹੁ ਇਹੁ ਕਾਰਾ'।ਸੁਨਿ ਤੂਰਨ ਗਮਨਯੋ ਮਗ ਮਾਂਹੂ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਰੀ ਮਹਾਨ ਉਮਾਹੂ॥੧੮॥ਮਿਲਯੋ ਸਲਾਮ ਕੀਨਿ ਹੁਇ ਦੀਨਿ।ਪੁਨ ਪਾਤੀ ਸੁਲਹੀ ਕਰ ਦੀਨਿ।ਖੋਲਤਿ ਪਠੀ ਸਖਾ ਕੇ ਕਰ ਕੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀਰਤਿ ਉਰ ਕਰਕੀ[5]॥੧੯॥–ਮੇਰੋ ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਧਰਿਕੇ।ਅਬਿਲੌ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨ ਛਾਤੀ ਧਰਕੇ[6] ?।ਬਡੋ ਹੋਨਿ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈ ਮੋਰਾ। ਸੁਖ ਨ ਸਖਾ, ਰਿਪੁ ਤੁੰਡ ਨ ਮੋਰਾ[7]–॥੨੦॥ ਚਿੰਤਤਿ ਚੀਤ ਚਾਰ ਕੋ ਬੋਲਾ[8]।ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਬਾਕ ਅਸ ਬੋਲਾ'ਮੁਝ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਹੁ ਸਕਲ ਅਨੰਦ। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੇ ਬਯਾਹਯੋ ਨੰਦ॥੨੧॥ ਇਤ ਆਵੌਂ ਆਗਯਾ ਲੇ ਸ਼ਾਹੂ।ਗੁਰ ਗਹਿਬੇ ਕੋ ਨਿਤ ਉਤਸਾਹੂ।ਚੰਦੂ ਬਿਨ ਮੈਂ ਹੀ ਲਿਉਂ ਮਾਰਿ। ਜੈਸੇ ਡਸੈ ਅਚਾਨਕ ਮਾਰ[9]॥੨੨॥ਧੀਰ ਧਰੋ,ਆਯਹੁ ਮੁਝ ਜਾਨਿ। ਕਰੌਂ ਕਾਜ ਸੁਨਿ ਸਖਾ ਸੁਜਾਨਿ!।ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈ ਦੇਖੌਂ ਆਈ। ਅਰਜਨ ਹਤਿ[10],ਦੇ ਹੌਂ ਗੁਰਿਆਈ ॥੨੩॥ ਤਬਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਉਪਜਹਿ ਸ਼ਾਂਤੀ।ਜਬਿ ਤੇਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੁਇੰ ਸ਼ਾਂਤੀ[11]'।ਇਮ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਕਰ ਪਾਤੀ।ਲਖਹਿ ਨ ਮੂਰਖੈ ਅਪਨਿ ਨਿਪਾਤੀ[12] ॥੨੪॥ ਲੇ ਕਰਿ ਚਾਰ ਚਲਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਅੰਤਰ ਤੇ ਕਾਲਾ।ਸਖਾ ਲਿਖੇ ਕੋ ਪਠਿ ਹਰਖਾਯੋ। ਛੁਧਿਤ ਅਧਿਕ[13]ਜਨੁ ਭੋਜਨ ਖਾਯੋ॥੨੫॥–ਅਬਿ ਕੇ ਆਇ ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿਕੇ।ਹਤੌਂ ਅਨੁਜ ਕੋ ਨਿਤ ਉਰ ਕਰਕੇ[14]।ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਮੈਂ।ਤਬਿ ਸਬਿ ਕਿਛ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਮ ਕਰ ਮੈਂ–॥੨੬॥ਬਹੁਰ ਚਾਰ ਨੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।'ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਚਾਰਾ[15]।ਅੰਨਨ ਘ੍ਰਿਤ ਸੰਚਹੁ ਸਮੁਦਾਯਾ।ਸੁਲਹੀ ਕਹਯੋ ਸਭੀ ਕਰਿ ਦਾਯਾ॥੨੭॥–ਤੋਹਿ ਸਮੀਪ ਆਇਹੈਂ ਪੂਰਬ।ਕਰਹਿਂ ਕਾਜ ਬਲ

[1]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦਾ ਮੁਖ ਤੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ। [2]ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਮੁਰਾਤਬਾ ਨਾਂ ਲਿਆ। [3]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦਾ ਧੀਰਜ ਕਦੇ ਤੋੜਦਿਓ। [4]ਇੱਥੇ। [5]ਚੁਭੀ। [6]ਵੈਰੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਨਹੀਂ ਧੜਕਦੀ? [7]ਮਿੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਤੇ ਵੈਰੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾਂ ਮੋੜਿਆ। [8]ਹਲਕਾਰੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। [ਸਿਸ਼ਃ,ਚਾਰਃ]। [9]ਸਰਪ। [10]ਮਾਰਕੇ। [11]ਨਾਸ਼। [12]ਆਪਣਾ ਅੰਤ। [13]ਬਹੁਤ ਭੁੱਖੇ ਨੇ। [14]ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਰੜਕਦਾ ਹੈ। [15]ਸੁੰਦਰ।

ਸਾਥਿ ਅਪੂਰਬ–।ਕਾਗਦ ਲਿਖਨੋ ਸੁ ਖੋਲਿ ਪਠਾਵਾ[1]। ਤਬਿ ਖ਼ਾਤਰ ਕਰਿ
ਮੋਹਿ ਪਠਾਵਾ[2]॥੨੮॥ਆਯੋ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਨਿਜ ਤੀਰ[3]।ਨਹਿਂ ਅਟਕਹਿ ਜਿਮ
ਛੂਟਨੋ ਤੀਰ। ਤੁਵ ਹਿਤ ਤੇ ਨਿਜ ਸੈਨ ਸਕੇਲੇ[4]।ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਤਹਿ ਕਰੀ ਜਿਮ
ਕੇਲੇ[5]" ॥ ੨੯ ॥ ਹਲਕਾਰੇ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬਾਤਿ ।ਮਨਹੁਂ ਸ੍ਵੇਦਿ ਤਨੁ ਲਾਗੀ
ਬਾਤ[6]।ਬੀਸ ਰਜਤਪਣਦੀਨਿਇਨਾਮੂ।–ਕਰਹਿ ਕਾਜ ਸੁਲਹੀ ਜਿਸ ਨਾਮੁ
–॥੩੦॥ ਨਿਸ਼ਚੇ ਧਰੇ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਕਰੀ। ਹਤੌਂ ਸ਼ੇਰ, ਜਿਮ ਚਾਹੇ ਕਰੀ[7]।
ਸੰਚਨਿ ਲਗਨੋ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਅਰੁ ਅੰਨੁ। ਬਸਹਿਂ ਸਮੀਪ ਗ੍ਰਾਮ ਜੇ ਅੰਨ[8]॥੩੧॥
ਤਿਸ ਆਗਵਨ ਚਿਤਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਜਾਨੈ ਅਨੁਜ ਦੁਖਦ ਆਰਾਤੀ[9]।
ਸੁਲਹੀ ਜਬਿ ਦਿੱਲੀ ਮਹੁੰਗਾਜਾ[10]।'ਪਰੌਂ ਰਿਪੁਨਿਜਿਮ ਗਿਰ ਪਰਗਾਜਾ[11]'
॥੩੨॥ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿੱਤ ਬਿਸਤਰਾ। 'ਬੋਲਨੋ ਤੁਰਕ ਬੁਰੀ ਹੀ ਤਰਾ'।
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਲਿਖੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਮਸਤਕ ਟੇਕਨੋ ਜੋ ਗਨ ਦਾਸ
॥੩੩॥ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਇਤਿ ਸੁਲਹੀ। ਜਿਮ ਬੋਲਨੋ ਹਮਨੇ ਸੁਧਿ ਲਹੀ।
–ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਇਸ ਦੇਸ਼।ਆਇ ਗਹਾਵੌਂ ਦੇਉਂ ਨਿਦੇਸ਼[12]–॥੩੪॥
ਰਾਵਰ ਜਤਨ ਕਰਹੁ ਜਿਮ ਬਨਿ ਹੈ[13]।ਕੈਪੁਰਿ ਛੋਰ ਬਸਹੁ ਜਿਤਬਨਹੈ[14]।
ਕੈ ਮਿਲਿ ਜਾਹੁ ਸਾਥਿ ਬਡ ਭ੍ਰਾਤਾ।ਲਿਖਨੋ ਜੁ ਹਮ ਧਾਂ ਮਹਿੰਨਹਿਂ ਭ੍ਰਾਂਤਾ[15]॥
੩੫॥ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਕਰਹਿ ਬਹਾਨਾ। ਚਹੈ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹਾਨਾ'। ਇਮ
ਸੰਗਤਿ ਲਿਖਿ ਪਾਤੀ ਪਠੀ।ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੀ ਖੋਲਤਿ ਪਠੀ ॥੩੬॥ ਹੁਤੇ
ਮਸੰਦ ਕਿਤਿਕ ਗੁਰੁ ਤੀਰ। ਸੁਨਤਿ ਬਾਤਿ ਜਨੁ ਲਾਗਨੋ ਤੀਰ।ਸਤਿਗੁਰੁ
ਪਠਿ ਰਹਿਗੇ ਅਰੁਗਾਈ[16]।ਹੁਤੇ ਸਮੀਪ ਗਿਰਾ ਸਭਿ ਗਾਈ[17]*॥੩੭॥'ਬਡੋ
ਕੁਸੂਤ ਬਨੈ ਇਮ ਹੋਇ।ਬੈਰੀ ਕਰਹਿ ਆਨਿਕਰਿ ਢੋਏ[18]। ਬਿਨਾ ਉਪਾਇ
ਨ ਮਿਟਿ ਹੈ ਬਨਾਧੀ।ਹੁਇ ਅਸਾਧ ਭੀ ਲੇਵੈ ਸਾਧੀ[19]॥੩੮॥ਚੰਦੂ ਸੁਲਹੀ ਸ਼ਾਹੁ
ਅਗਾਰੀ। ਵਧੇ ਬਡੇ ਅਵਰੇ ਹੰਕਾਰੀ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਉਪਜਾਇ।
ਬੈਰ ਜੁ ਬਧਨੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੁਇ ਜਾਇ॥੩੯॥ਨਾਂਹਿ ਤ ਲੀਜਹਿ ਆਪ ਬਿਚਾਰੀ।

---

[1]ਪੜ੍ਹਿਓਸੁ। [2]ਸੱਦ ਘੱਲਿਆ। [3]ਪਾਸ। [4]ਤੇਰੇ ਲਈ ਅਪਣੀ ਫੌਜ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ। [5]ਹਾਥੀ ਜਿਵੇਂ ਕੇਲੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। [6]ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀਰ ਨੂੰ ਮਾਨੋਂ ਹਵਾ ਲੱਗੀ ਭਾਵ ਠੰਢ ਪੈ ਗਈ। [7]ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਚਾਹਵੇ। [8]ਹੋਰ। [9]ਵੈਰੀ। [10]ਗੱਜਿਆ। [11]ਪਰਬਤ (ਉਤੇ) ਬਿਜਲੀ। [12]ਆਗਿਆ ਦੇਕੇ। [13]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਨ ਪਵੇ। [14]ਬਨ ਵਿਚ। [15]ਸੰਸਾ। [16]ਚੁਪ। [17]ਸਭ ਨੇ ਕਹੀ। [18]ਸਮਾਪਤਾ ਭਾਵ ਵਾਰ। [19]ਨਾ ਸਾਧਣ ਯੋਗ ਵੀ ਉਪਾਉ ਨਾਲ ਸਾਧ ਲਈਦੀ ਹੈ। *ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ੧੪ ਤੋਂ ਇਥੋਂ ਤਕ,ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਤੁਕਾਂਤ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਦੋ ਦੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਰੱਖਕੇ ਵੱਖੋਵੱਖਰੇ ਅਰਥ ਵਰਤਕੇ ਕਵੀਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਕੋਸ਼ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਦੀ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀਕੀਤੀਹੈ।

ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰੈ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਚਾਰੀ[1] । ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਰਹਿ ਰਿਸਾਵਹਿ
ਸ਼ਾਹੂ । ਬਿਗਰਨਿ[2]ਹਿਤ ਪਹੁੰਚੈ ਤੁਮ ਪਾਹੂ'॥੪੦॥ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਕਮ ਦਿਲ
ਕੀ ਬਾਨੀ । ਕੀਨ ਮੌਨ ਗੁਰ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨੀ । ਪੁਨਹੁ ਕਹ੍ਯੋ'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ !
ਸੁਨੀਜੈ । ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਬਡ ਬਲੀ ਲਖੀਜੈ ॥੪੧॥ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਮੱਤ ਮਾਨੈ
ਥੋਰਾ[3]। ਪੁਨ ਸੁਲਹੀ ਪਾਪੀ ਬਡ ਘੋਰਾ। ਆਗੋ ਆਇ ਜਨਾਯੋ ਜੋਰਾ।ਨਿਕਸੇ
ਆਪ ਵਡਾਲੀ ਓਰ ॥੪੨॥ ਹਮਰੋ ਕਹਿਨੋ ਈ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਕਰਹੁ ਆਪ
ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਤੁਮ ਸੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਸਦਾ ਹਮਾਰੇ । ਹੋਨਿ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਕੀਨਿ
ਉਚਾਰੇ॥੪੩॥ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਨਿ ਸਮੋ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ।ਪੂਰਬ ਜਤਨ ਸਕਲ ਬਨਿ
ਜਾਹੀ। ਬਨਹਿ ਨਹੀਂ ਤਤਕਾਲ ਉਪਾਇ। ਖਨਹਿ ਕੂਪ ਕਿਮ ਆਗ
ਲਗਾਇ[4]॥੪੪॥ਸੋਚਤਿ ਜਲ ਸਗਰੋ ਬਹਿ ਜਾਇ।ਸਰਹਿ ਕਹਾਂ ਪੁਨ ਸੇਤੁ[5]
ਬੰਧਾਇ' । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ।'ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤ ਨ ਕਰੋ
ਮਹਾਨਾ ॥੪੫॥ਹੋਨ ਹਾਰ ਆਵੱਸ਼ਕ[6]ਹੋਇ।ਬੁਧਿ ਤੇ ਬਲ ਤੇ ਮਿਟਹਿ ਨ
ਸੋਇ।ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਿਯੋ ਜਿਮ ਭਾਨਾ।ਸੋ ਕੈਸਿਹੁੰ ਨਿਸ਼ਫਲ ਨਹਿਂ ਜਾਨਾ॥੪੬॥
ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰਯੋ ਨ ਚਾਹੇ।ਹੋਇ ਨ ਸੋ, ਨਰ ਕਿਤੋ ਉਮਾਹੇ। ਅਸ ਮਨ
ਜਾਨਿ ਕਰਹੁ ਭਰਵਾਸਾ । ਦੇਖਹੁ ਜੈਸੇ ਹੋਇ ਤਮਾਸ਼ਾ' ॥ ੪੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸੁਲਹੀ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਸੁਲਹੀ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਚਿਤਵਤਿ ਕਾਰਜ ਅਨਿਕ ਕੋ ਸੁਲਹੀ ਚਹਤਿ ਪਧਾਨ। ਗਮਨ੍ਯੋ
ਸ਼ਾਹ ਸਮੀਪ ਤਬਿ ਤਸਲੀਮਾਤ ਬਖਾਨ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਜਬਿ ਅਵਕਾਸ਼ ਕਹਨਿ
ਕੋ ਪਾਯੋ। ਤਬਿ ਸੁਲਹੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਯੋ।'ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਚਹਤਿ ਮੈਂ ਗਯੋ।
ਕਛੁਕਾਰ ਤਹਿਂ ਅਫਤਰ[7]ਭਯੋ*॥੨॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਗ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ।ਕਹਿ
ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਸੋ ਬਿਗਰਾਵੈ । ਦੇਸ਼ ਮਾਮਲਾ ਦੇਤਿ ਬਿਗਾਰੇ । ਨਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ
ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰੇ॥੩॥ਬਿਗਰ੍ਯੋ ਸਰਬ ਜਾਇ ਸੁਧਰਾਊਂ[8]।ਦੇ ਕਰਿ ਜੋਰ ਆਪ
ਮੈਂ ਲਜਾਊਂ। ਮੋ ਬਿਨ ਗਏ ਦਰਬ ਨਹਿਂ ਆਵੈ। ਅਪਰ ਨ ਬੁਧਿ ਬਲ ਕਰਿ
ਕੋ ਲਜਾਵੈ'॥੪॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀਨਸਿ ਫੁਰਮਾਨ। 'ਜਾਇ ਕਰੋ ਧਨ ਕਾਜ
ਮਹਾਨ । ਤੁਰਨਿ ਹੀ ਹਟਿ ਕਰਿ ਇਤ ਆਵਹੁ । ਸੈਨ ਸੰਗ ਲੇਕਰਿ ਚਢਿ
ਜਾਵਹੁ'॥੫॥ਸੁਲਹੀ ਲਈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਆਇਸੁ।ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ
ਆਇ ਸੁ । ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਚੰਦੂ ਢਿਗ ਗਯੋ । ਮਿਲਿ ਸਲਾਮ ਕਰਿ ਬੈਠਤਿ

[1]ਚੁਗਲੀ । [2]ਬਿਗਾੜ ਕਰਨ ਲਈ । [3]ਭਾਵ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। [4]ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਖੂਹ ਪੁੱਟਾਂਗੇ। [5]ਬੰਨ੍ਹ ।ਪੁਲੀ [6]ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ । [7]ਅਬਤਰ=ਖ਼ਰਾਬ। [8]ਸਧਾਰਾਂ। *ਪਾ:-ਅਫਰਤੀ

ਭਯੋ॥੬॥'ਸੁਨਹੁ ਦਿਵਾਨ ਬਾਕ ਅਸ ਮੋਰ॥ਏਕ ਕਾਜ ਭਾ ਮਮ ਅਰੁ ਤੋਰ॥
ਜਿਨਹਿ ਹਟਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ ਨਾਤਾ॥ਸੋ ਮੇਰੋ ਬੈਰੀ ਬੱਖ੍ਯਾਤਾ॥੭॥ ਮੈਂ ਅਬਿ
ਜਾਤਿ ਗਹੌਂ ਕੇ ਮਾਰੌਂ। ਨਹੀਂ ਕੁਸ਼ਲ ਯੁਤ ਤ੍ਯਾਗ ਸਿਧਾਰੋਂ¹॥ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ
ਸਹਾਇਕ ਰਹੀਅਹਿ॥ਤਿਸਕੇ ਦੋਸ਼,ਮੋਰ ਗੁਨ ਕਹੀਯਹਿ॥੮॥ਤੋਹਿ ਬੈਰ ਕੋ
ਲੇ ਕਰਿ ਆਊਂ।ਤੌ ਮੈਂ ਸੁਲਹੀ ਨਾਮ ਕਹਾਊਂ॥ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਮਮ ਫੇਰਾ।
ਤਹਿਂ ਕ੍ਯਾ ਕਾਜ ਕਰੌਂ ਨਹਿਂ ਤੇਰਾ?॥੯॥ਨਾਤਾ ਫਿਰ੍ਯੋ ਮੋਹਿ ਦੁਖ ਲਾਗਾ।
ਗਹੌਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜੇ ਨਹਿਂ ਭਾਗਾ'॥ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਹਰਖ੍ਯੋ ਸੁਖ ਭਯੋ॥ਬਿਨ ਹੀ
ਜਤਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਰਿ ਗਯੋ॥੧੦॥ਜਿਮ ਕੋ ਸਰਪ ਗਹ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਈ॥ਨਕੁਲ²
ਅਚਾਨਕ ਲੇ ਤਿਸ ਘਾਈ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੈ ਬਨੌਂ ਸਹਾਇ॥ ਲਿਹੁ ਮਮ
ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਅਬਿ ਸਿਰੁਪਾਇ' ॥੧੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬਸਤ੍ਰ ਮੋਲਿ ਬਹੁ ਕੇਰੇ।
ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਹਰਖਾਇ ਘਨੇਰੇ। ਕਰ੍ਯੋ ਬਿਸਰਜਨ ਧੀਰਜ ਦੈ ਕੈ॥ ਸੁਲਹੀ
ਚਲ੍ਯੋ ਸੈਨ ਸੰਗ ਲੈਕੈ॥੧੨॥ਦਿੱਲੀ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਲਖਿ ਪਾਯੋ॥ ਦੇ ਅਰਦਾ-
ਸਿਕ ਦੂਤ³ਪਠਾਯੋ॥'ਤੂਰਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਮਨਤਿ ਜੱਯੈ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ
ਸਕਲ ਸੁਨੱਯੈ' ॥੧੩॥ ਧਾਇ ਪੰਥ ਹਲਕਾਰਾ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ
ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ॥ ਲੇਕਰਿ ਹਾਥ ਪਠੀ ਅਰਦਾਸ॥'ਲਿਖਤੁਮ ਸਭਿਹੀ ਸੰਗਤਿ
ਦਾਸ॥ ੧੪ ॥ ਅਬਿ ਸੁਲਹੀ ਮਗ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਆਯਹੁ ਤੁਮ ਦਿਸ਼ਿ
ਅਧਿਕ ਰਿਸਾਨ॥ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ॥ਹਮਰੀ ਤੋ ਪਿਖਿ ਧਰ-
ਕਤਿ ਛਾਤੀ॥੧੫॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਹੋਇ ਦੁਸ਼ਟ। ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਕਰਹਿਂ ਨ ਕਾਜ
ਅਨਿਸ਼ਟ⁴। ਹਮਰੋ ਜੋਰ ਕਰਨਿ ਸੁਧਿ ਕੇਰੋ। ਸੋ ਕਰਿ ਪਠੀ ਤੁਰਤ ਗਨ
ਚੇਰੋ⁵' ॥੧੬॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਠਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ। ਕਰੀ ਮੋਨ ਬੈਠੇ ਸਿਖ
ਪਾਸਿ॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਚਿੰਤਾ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਨਹਿ ਲਖਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ
॥੧੭॥ਤਬਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ॥'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕੌਨਿ ਜਤਨ ਅਬਿ
ਠਾਨਾ?॥ ਜਿਸ ਤੇ ਬੈਠੇ ਨਿਸ਼ਚਲ ਹੋਇ॥ਆਵਤਿ ਚਲ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਰਿਪੁ ਜੋਇ
॥੧੮॥ਹਮਰੋ ਧੀਰਜ ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸੀ॥ਕ੍ਯਾ ਸੋ ਕਰਹਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਪਾਸੀ।
ਕੁਛ ਸੈਨਾ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਨ ਜੋਰ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਮੁਖ ਜੰਗ ਦੇਂ ਜੋਰ॥੧੯॥ਤੁਮ
ਭ੍ਰਾਤਾ ਜੇਸ਼ਟ ਕੋ ਮੀਤ⁶। ਨਹਿਂ ਦੇਖਤਿ ਕੁਛ ਨੀਤ ਅਨੀਤਿ। ਆਗਲਿ
ਬਾਰ ਆਇ ਰਿਸ ਭਰ੍ਯੋ॥ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਤਬਿ ਮੋਰਨ ਕਰ੍ਯੋ॥੨੦॥ਸ਼ਾਹੁ ਨ

¹ਸੁਖ ਨਾਲ ਛੱਡਕੇ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ। ²ਨਿਉਲਾ। ³ਇਕ ਹਲਕਾਰਾ। ⁴ਕਿਤੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਵਰਤਾਉ ਨਾ ਕਰਨ। ⁵ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਨੇ। ⁶ਭਾਵ ਸੁਲਹੀ।

ਤੁਮ ਸੋਂ ਬਿਗਰਨੋ ਚਹੈ।ਤਉਦੁਸ਼ਟ ਏਨਿਤਿ ਢਿਗ ਰਹੈਂ।ਤੁਮਦਿਸ਼ਿਅਨਿਕ ਤੁਫਾਨ ਉਠਾਵਹਿ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਅਧਿਕ ਸਦਾ ਬਿਗਰਾਵਹਿ ॥ ੨੧ ॥ ਆਪਿ ਕਰੀ ਤੁਸ਼ਨਿ ਕਿਸ ਕਾਰਨਿ। ਧ੍ਰਿਤਿ ਹਮ ਲਹੈਂ ਸੁ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨਿ। ਬੁਰਾ ਕਰਨਿ ਬੈਰੀ ਢਿਗ ਆਵਤਿ। ਨਹਿਂ ਉਪਾਉ ਤੁਮ ਕਛੁ ਬਨਾਵਤਿ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਮ ਕੂਕਰ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਤ ਹਰਨ[1]। ਤਿਮ ਹਮਰੀ ਗਤਿ ਹੈ ਤੁਮ ਸ਼ਰਨਿ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਪ। ਕੈ ਤਜਿ ਥਾਨ ਚਲਹੁ ਕਿਤ ਆਪਿ ॥੨੩॥ ਐਸੀ ਹੋਇ ਨ ਜੇ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਕਰਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਵੈ। ਤਬਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਦੁੱਸ਼ਟ ਹੈਂ ਘਨੇ ॥੨੪॥ ਹਮ ਕੋ ਉੱਤਰ ਦੀਜਹਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਖ ਲਹਿਂ ਥਿਤਿ ਪਦ ਸਾਮੀ[2]। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ। ਭਨਤਿ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨੈ ਬਿਲੰਦ॥੨੫॥ਕ੍ਰਿਪਾਠਾਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸੋਂ ਬੋਲੇ। 'ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰਹੁ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਡੋਲੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ ਹਮਾਰੀ। ਬਿਪਦਾ ਪਰਹਿ ਤਿਨਹੁਂ ਪਰ ਭਾਰੀ ॥੨੬॥ ਨਹਿਂ ਆਵਨਿ ਹਮ ਲਗਿ ਤਿਹ ਕੇਰਾ। ਹੁਇ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਨਿਬੇਰਾ। ਜਿਮ ਕੂਕਰ ਮਿਰਗਨਿ ਪਰ ਧਾਵੈ।ਸ੍ਵਾਪਦ ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਭਖਿ ਗਾਵੈ[3]'॥੨੭॥ ਸੁਨਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ।–ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਾਕ ਅਮੋਘ ਹੁਵੰਦੇ–।ਭਏ ਨ ਚਿੰਤ ਨ ਹੌਲ ਉਠਾਵਾ।ਮਨਹੁ ਮਰਜੋਈ ਸੋ ਲਖਿ ਪਾਵਾ॥੨੮॥ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਲਕਾਰਾ।ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਤੁਰਤ ਪਧਾਰਾ।ਪਹੁੰਚਿ ਸੁਨਾਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ। ਸਭਿ ਕੈ ਮਨ ਉਪਜੀ ਤਬਿ ਚੈਨਿ ॥ ੨੯ ॥–ਪਹੁੰਚਹਿ ਨਹੀਂ ਸੁਧਾਸਰ ਜਾਇ। ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਬਿਘਨ ਬਿਲਾਇ[4]–।ਅਚਲ ਮੇਰੁ ਸਮ ਲਖਿ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ। ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਹਰਿਖਾਨੀ॥ ੩੦ ॥ ਅਬਿ ਸੁਨੀਅਹਿ ਸੁਲਹੀ ਕੀ ਬਾਤਿ । ਬਹੁ ਅਪਸ਼ਗਨ ਭਏ ਬੱਖਜਾਤਿ। ਫਰਕੇ ਭੁਜਾ ਬਿਲੋਚਨ ਬਾਮੂ। ਸਿਰ ਬਾਇਸ[5] ਬੈਠਨੋ ਦੁਖ ਧਾਮੂ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਕਸਤਿ ਛੀਂਕ ਭਈ ਦਿਸ਼ਿ ਦਾਏਂ। ਵਹਿਰ ਕੁਫੇਰੋ ਹਰਣ ਪਲਾਏ[6]। ਹੁਤੇ ਜੁ ਸੰਗੀ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਗਨ ਕੁਸੌਨ ਕੋ ਹਮ ਲਖਿ ਪਾਯੋ ॥੩੨॥ ਸੁਖ ਸਰੀਰ ਕੀ ਚਹਿਯ ਤੁਮਾਰੇ। ਇਨ ਕੋ ਫਲ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਬਿਚਾਰੋ।ਹਮ ਇਹ ਸਭਿ ਪਤਿਆਵਨਿ ਕੀਨੇ। ਬੁਰਾ ਕਰੇ ਬਿਨ ਹੋਇਂ ਨ ਹੀਨੇ'॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਲਹੀ ਬੋਲਨੋ

[1]ਡਰਦਾ ਹੈ ਹਰਨ। [2]ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ। [3]ਸ਼ੇਰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਵੇ [ਸੰਸ:, ਸ੍ਵਾਪਦ=ਕੋਈ ਹਿੰਸਕ ਜੀਵ]। [4]ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [5]ਕਾਂ। [6]ਬਾਹਿਰ (ਨਿਕਲਿਆਂ) ਹਰਣ (ਕੁਫੇਰੋ=) ਸੱਜੇ ਯਾ ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ ਆਕੇ ਖਬੇ ਪਾਸੇ ਦੌੜ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਏਹ ਅਪਸ਼ਗੁਨ।

ਮਨਮਾਨੀ।'ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਤਿ ਹੋ ਬਾਨੀ। ਮੈਂ ਕਨਾ ਚਲਯੋ ਜੁੱਧ ਕਿਤ ਕਰਿਬੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਸ ਸਿੰਸੈ ਤੁਮ ਧਰਿਬੇ ॥੩੪॥ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਗਮਨ ਹਮ ਕੀਨਿ। ਸਗਰੋ ਅਹੈ ਰਿਪੁਨਿ ਤੇ ਹੀਨਿ।ਇਕ ਹਿੰਦੁਨਿ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਮਮ ਬੈਰ। ਤਿਸ ਗਹਿ ਲੇਹੁਂ ਅਪਰ ਸਭਿ ਖ਼ੈਰ॥੩੫॥ ਅਹੈ ਫਕੀਰਨਿ ਕੇ ਸਮ ਸੋਈ। ਆਯੁਧ ਧਰਤਾ ਤੀਰ ਨ ਕੋਈ[੧]। ਪ੍ਰਥਮ ਸਖਾ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਹੌਂ ਅਪਨੇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਮੁਝ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਸੁਪਨੇ॥੩੬॥ਪੁਨ ਮਾਝੇ ਤੇ ਲੈ ਧਨ ਘਨੋ।ਚਹੌਂ ਸੁ ਗਹੌਂ ਕਿਧੌਂ ਤਿਸ ਹਨੋਂ।ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਸਹਾਇਕ ਮੇਰਾ।ਚੰਦੂ ਬਲੀ ਦਿਵਾਨ ਬਡੇਰਾ ॥੩੭॥ਮੈਂ ਅਪਸ਼ਗੁਨ ਬਿਚਾਰੌਂ ਕੈਸੇ।ਕੋ ਹੁਇ ਸਨਮੁਖ[੨]? ਲਖੌਂ ਨ ਐਸੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਚਾਲਾ।ਦੁਸ਼ਟ ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੮॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਖਾ ਸਭਿ ਸੰਗ ਲਏ ਹੈਂ।ਦਿਵਸ ਚਲਹਿ ਥਿਰ ਨਿਸਾ ਭਏ ਹੈਂ।ਗਮ-ਨਤਿ ਮਗ ਸਗਰੋ ਉਲੰਘਾਯਹੁ।ਕੋਠੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦਿਸ਼ਾ ਸਮੁਹਾਯਹੁ[੩]॥੩੯॥ਇਕ ਮਜ਼ਲ ਨਰ ਪਠਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਸੁਧਿ ਜਾਇ ਉਚਾਰੀ। 'ਸੁਲਹੀ ਸਖਾ ਤੋਹਿ ਚਲਿ ਆਯਹੁ।ਮਿਲਨਿ ਹੇਤੁ ਹਿਯਰੋ ਲਲਚਾਯਹੁ'॥੪੦॥ਸੁਨਿ ਫੂਲਯੋ ਜਨੁ ਗੁਰੁਤਾ ਪਾਈ–ਅਬਿ ਮੇਰੋ ਦੇ ਕਾਮ ਬਨਾਈ–।ਸਗਲ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਠਾਨਿਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਤ੍ਰਿਣ ਅਰੁ ਅੰਨ ਸੰਚਿ ਕਰਿ ਭਾਰੀ ॥੪੧॥ ਨਿਸਿ ਕੋ ਜਾਗਤਿ ਰਹਯੋ ਅਨੰਦਤਿ। ਬੋਲਤਿ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕ ਬਿਲੰਦਤਿ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਸੁਲਹੀ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਗੇ ਲੈਨਿ ਸਿਧਾਯੋ॥੪੨॥ਕੇਚਿਤ ਮਾਨਵ ਲੀਨੇ ਸੰਗਿ। ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਧਰੇ ਉਮੰਗ। ਦੋਨਹੁਂ ਉਤਰ ਗਲੇ ਸੋਂ ਲਾਗੇ। ਬੂਝਤਿ ਕੁਸ਼ਲ ਰਿਦੇ ਅਨੁਰਾਗੇ॥੪੩॥ ਹਰਖ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕੀਨੋ।ਪੁਨ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਆਸ਼ਿਖ[੪] ਗਨ ਦੀਨੋ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿ ਮਰਾਤਬ ਉਚੋ।ਵਧਹੁ,ਮਿਲਿਹੁ ਜੋ ਤੁਮ ਮਨ ਰੁਚੋ[੫]॥੪੪॥ ਸਦਾ ਸਹਾਇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹੇ।ਸ਼ਾਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਤ ਚਹੇ'।ਕਹਿ ਸੁਲਹੀ 'ਬਡਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ।ਅਭਿਲਾਖਾ ਸਭਿ ਪੁਰਵ[੬] ਹਮਾਰੀ॥੪੫॥ਕਾਰਜ ਤੋਰ ਮੋਰਿਉ ਰਰਹੇ। ਕਰੌਂ ਪੂਰ ਅਬਿ ਕੈ ਜਿਮ ਅਹੇ।ਝਗਰੇ ਪਾਛੈ ਛੋਰ ਨ ਜਾਊਂ।ਮੈਂ ਆਯੋ ਤੁਝ ਗੁਰੂ ਬਨਾਊਂ" ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸੁਲਹੀ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਸੁਲਹੀ ਸੜ ਮੋਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਤਰਯੋ ਕੋਠੇ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਵਹਿਰ, ਸੈਨ ਜਿਹ ਸੰਗਿ। ਸੇਵਾ ਸਭਿ

[੧] ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਪਾਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [੨] ਕੌਣ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇਗਾ। [੩] ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਭਾਵ ਨੇੜੇ ਆਇਆ। [੪] ਅਸ਼ੀਰਵਾਦਾਂ। [੫] ਮਨਮੰਨੀ ਮੁਰਾਦ ਮਿਲੇ। [੬] ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਿਧਿ ਕੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਧਾਰਿ ਉਮੰਗ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਜ਼ਨਾਫ਼ਤ[1] ਹੇਤੁ ਦਰਬਲੈ ਗਯੋ । ਜਾਇ ਸੁ ਡੇਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ। ਤੰਬੂ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸੋ ਦਯੋ'ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੁਨਕਾ'ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ ॥੨॥ ਸੁਲਹੀ ਕਹਿ 'ਸਭਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ।ਕਰੋਂ ਧਨ ਧਰਨੋ ਸੁ ਲਨਾਇ ਅਗਾਰੀ'। ਨਹੀਂ ਲੇਤਿ ਬਰਬਸ ਇਨ ਦੀਨੋ। ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਤਿ ਕੀਨੋ॥੩॥ਮਸਲਤਿ ਹਿਤ ਇਕੰਤ ਹੁਇ ਬੈਸੇ। ਕਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ 'ਅਬਿ ਕਰਿਹੋ ਕੈਸ?। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਧਨੀ ਅਧਿਕ ਰਿਪੁ ਹੋਵ॥ਖਰਚਨੇ ਬਹੁ ਸੁਤ ਬ੍ਯਾਹੁ ਸੰਜੋਵ[2] ॥੪॥ ਸ਼ਾਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਭੀ ਨਾਂਹਿਨ ਮਾਨਹਿ। ਉਮਰਾਵਨਿ ਕੋ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨਹਿ। ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਸੁਤਾ ਕੋ ਨਾਤਾ। ਮੋਰਨੋ ਕਹਿ ਕੂਕਰ ਬੱਖਜਾਤਾ ॥੫॥ ਸੋਹਿ ਅਚਰਜ ਹੋਇ ਤਿਸ ਦੇਖੇ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਹੰਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਖੇ। ਅਬਿ ਲੌ ਰੋਮ ਨ ਬਾਂਕੋ ਹੋਵਾ। ਵਧਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਧਿਕ ਹੀ ਜੋਵਾ' ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਸੁਲਹੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦੀਨੋ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਆਵਤਿ ਕਹਿ ਲੀਨੋ। ਬਹੁਰ ਚੰਦੂ ਕੋ ਸਕਲ ਜਨਾਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਰਹਹਿ ਸਹਾਈ ॥੭॥ ਪਹੁੰ-ਚਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗਹਿ ਲੈ ਹੋਂ। ਕਰਿ ਬੰਧਨ[3] ਕਿਸ ਦੁਰਗ ਗਿਰੈ ਹੋਂ। ਇਕ ਦੁਇ ਮਾਸ ਰਖੌਂ ਬਿਧਿ ਐਸੇ।ਹੇਰਿ ਲੇਉਂ ਨਰ ਗਨ ਕਹਿੰ ਜੈਸੇ[4] ॥੮॥ ਜਬਿ ਮਿਟ ਜਾਇੰ ਕਹਿਨ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਲੈਹੌਂ ਸ਼ਾਹ ਬਿਲੰਦ।ਤਿਹ ਪਾਛੈ ਹੁਇ ਕੈਦ ਮਝਾਰੀ।ਕਹਿ ਕਿਹ ਸੋਂ ਤਬਿ ਦੈਹੌਂ ਮਾਰੀ॥੯॥ਤੌਹਿ ਬਨੈ ਹੈਂ ਗੁਰੁ ਜਗ ਕੇਰਾ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਧਨ ਮਿਲਹਿ ਘਨੇਰਾ।ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਪਾਇੰ ਤਵ ਪੂਜਹਿ। ਸੁਤ ਜੁਤਿ ਰਹਹਿ ਦੋਊਂ ਨਹਿ ਦੂਜਹਿ॥੧੦॥ ਨਿਜ ਬਲ ਤਬਹਿ ਸਫਲਤਾ ਪਾਊਂ। ਤੁਵ ਰਿਪੁ ਸੁਤ ਜੁਤਿ ਜਬਿ ਮਰਵਾਊਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਹੈ ਮੇਰਾ।ਦਿਯੋ ਸਖਾ ਕੋ ਸੁਖ ਨ ਬਡੇਰਾ॥੧੧॥ਗਹਿਨ ਤਿਸੈ ਪੂਰਬ ਅਭਿਲਾਖਾ।ਗਯੋ ਵਡਾਲੀ ਮਹਿੰ ਤਬਿ ਰਾਖਾ।ਨਾਂਹਿ ਤਕਰਤਿ ਕਾਜ ਤਬਿ ਸਾਰਾ। ਅਬਿ ਲੌ ਹੁਤੋ ਕਬੀ ਕਉ ਮਾਰਾ॥੧੨॥ਤੋਰੀ ਬਾਤ ਨ ਚੰਦੂ ਜਨਾਈ। ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ ਤਬਿ ਦੋਊਂ ਮਿਲਾਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਅਰੁ ਸੰਗ ਦਿਵਾਨਾ।ਬਨਿ ਜੈ ਹੈ ਤੁਵ ਬਾਤ ਮਹਾਨ'॥੧੩॥ਇਮਮਸਲਤ ਸੁਨਿਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ।ਸੁਲਹੀ ਸੁਪਤਨੋਨਿਸਾ ਮਝਾਰਾ।ਪ੍ਰਾਤ ਭਈ ਕਰਿ ਸੌਚਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਦਿਵਸੁਚਰੇ ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਪਧਾਨਾ॥੧੪॥ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਤਹਿੰ ਸਹਿਜਸੁਭਾਇ । ਬਾਤ ਕਹਤਿ ਨਿਜ ਕੋ ਬਡਿਆਇ। 'ਸੁਨਹੁ ਸਖਾ ਉਪਕਾਰ ਤਿਹਾਰੋ। ਗ੍ਰਾਮ ਦਿਵਾਯਹੁ, ਬਸੇ ਮਝਾਰੋ॥੧੫॥ ਸਖ ਕੋ ਪਾਇ ਕਰਨੋ ਨਿਜ ਥਾਨਾ।

[1]ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ।ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ। [2]ਰਚਾਕੇ। [3]ਕੈਦ। [4]ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗਾ ਕਿ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੀਨਿ ਚਿਨਾਵਨਿ ਮਹਿਲ ਮਹਾਨਾ। ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਲਗੇ ਪਚਾਵੇ। ਪਾਕ ਈਂਟਿਕਾ ਸਦਨ ਬਨਾਵੇ॥੧੬॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਆਪਿ ਨਿਹਾਰੋ। ਮੋਹਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਅਪਨਿ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਲੋਕ ਬਸਾਇ ਕ੍ਰਿਖੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਇ ਪਿਦਾਇਸ਼ ਬਹੁ ਸਭਿ ਕਾਲਾ॥੧੭॥ ਫਿਰ ਕਰਿ ਦੇਖਹੁ ਚਢਹੁ ਤੁਰੰਗ। ਮੈਂ ਚਢਿ ਚਲੌਂ ਕਾਲਿ ਕੇ ਸੰਗਿ। ਆਜ ਪਿਖੇ ਮੰਦਰ ਅਰੁ ਆਵੇ। ਤੁਮਹੁਂ ਦਿਖਾਇ ਹਰਖ ਮੁਝ ਆਵੈ'॥੧੮॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਸੁਲਹੀ ਆਨੰਦ ਧਾਰਾ।ਭਯੋ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੋ ਤਬਿ ਤਯਾਰਾ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਖਾ ਸਗਰੇ ਸੰਗਿ ਚਾਲੇ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਪਹਿਰਿ ਬਿਸਾਲੇ॥੧੯॥ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ[1]ਗਹਯੋ।ਪ੍ਰਿਥਮ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਹੇਰਨਿ ਚਹਯੋ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਅੰਤਰਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਮੰਦਰ ਸਕਲ ਨਿਹਾ-ਰਤਿ ਭਏ॥੨੦॥ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤਨਿ ਕਰਤੇ। ਇਤ ਉਤ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ ਫਿਰਤੇ। ਗ੍ਰਾਮ ਦਿਖਾਯੋ ਜਿਤਿਕ ਬਸਾਯੋ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਪੁਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸਾਯੋ॥੨੧॥ਚਲੇ ਪਚਾਵਨਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ[2] ਫੇਰਿ।ਦੀਖਤਿ ਲਗੇ ਜੁ ਊਚੇ ਢੇਰਿ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਸਰਾਹ ਕੋ ਕਰਤਾ।-ਮੋ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਾਲ-ਬਿਚ-ਰਿਤਾ॥੨੨॥ਜਬਿ-ਆਵੇ ਪਰ ਲਗੇ ਅਰੂਢਨਿ। ਨਿਕਟ ਮੀਚ ਆਈ ਤਿਨ ਮੂਢਨਿ।ਪ੍ਰਿਥੀਏਕੋ ਪਿਸ਼ਾਬ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਤਯਾਗਨਿ ਲਗਯੋ ਰਹਯੋ ਪਿਛ-ਵਾਯੋ ॥੨੩॥ ਸੁਲਹੀ ਨਿਜ ਸੰਗਨਿ ਸੋਂ ਕਹੈ। 'ਚਲਹੁ ਉਚੇਰੇ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਲਹੈਂ।ਖਰੇ ਹੋਇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਕੋ ਹੇਰੈਂ।ਪਹੁੰਚਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੂਰਿ ਅਰੁ ਨੇਰੈ'॥ ੨੪॥ਇਮ ਕਹਿ ਚਢਯੋ ਬੇਗ ਤੇ ਮਾਨੀ।ਨਹਿਂ ਨੀਕੇ ਬਲਿ ਪਿਖਿਅਗਵਾਨੀ। ਦੌਰਯੋ ਜਾਤਿ ਸੰਗ ਸਭਿ ਲੀਏ। ਏਕ ਸ੍ਵਾਸ ਚਢਿ ਹੈਂ ਹਠਿ ਕੀਏ ॥੨੫॥ ਹੋਨਿਹਾਰ ਨੇ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਹਿਂ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਯੋ। ਦੀਨੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸਮੈ ਸੋ ਆਯੋ॥੨੬॥ਊਪਰ ਛਾਰ ਦਿਖਾਈ ਪਰੈ। ਤਰੈ ਤਿਸੀ ਕੇ ਪਾਵਕ ਜਰੈ। ਊਪਰ ਕਛੁਕ ਭਸਮ ਕਰਿ ਹੇਰਾ। ਤਰੈ ਪੋਲਿ ਧਸਿ ਜਾਨਿ[3]ਘਨੇਰਾ ॥੨੭॥ ਜਿਵਤਿ ਪਰਸਪਰ ਧਾਇ ਪਹੂਚੇ।ਚਢੇ ਪਚਾਵੇ ਚੋਟੀ ਊਚੇ। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਤੇ ਧਸਿ ਗਯੋ ਐਸੇ। ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਤੇ ਬਚੈ ਨ ਜੈਸੇ॥੨੮॥ ਧਸਤਿ ਭਸਮ ਤੇ ਉਛਰਯੋ ਬਲ ਤੇ। ਨਿਕਸਯੋ ਗਯੋ, ਨਹੀਂ ਤਿਸ ਥਲ ਤੇ।ਬਹੁਰ ਗਿਰਯੋ ਤਿਸ ਹੀ ਮਹਿਂ ਜਾਇ।ਸਾਥੀ ਗਹਿਨ ਹੇਤੁ ਉਤਲਾਇ ॥੨੯॥ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰ ਤੇ ਤਰਫਰਯੋ[4]। ਉਛਰਿ ਉਛਰਿ ਤਿਸ ਹੀ ਮਹਿਂ ਪਰਯੋ।ਹੁਤੋ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਖਰ ਗੰਡਾਸਾ। ਉਛਲਤਿ ਗਿਰਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੇ

[1]ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੱਥ। [2]ਆਵਿਆਂ ਵੱਲ। [3]ਬੜਾ ਪੋਲ ਸੀ ਧਸ ਜਾਣ ਨੂੰ। [4]ਤੜਫਿਆ।

ਪਾਸ॥੩੦॥ਜਹਾਂ ਗਿਰੀ ਗ੍ਰੀਵਾ ਤਹਿਂ ਧਾਰਾ।ਤਤਛਿਨ ਧਰ ਤੇ ਸਿਰ ਕਟਿ
ਡਾਰਾ।ਅਗਨਿ ਸਾਬ ਤਨ ਭੁਰਥਾ ਭਯੋ*। ਕਿਸ ਤੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਸਯੋ ਗਯੋ*
॥੩੧॥ ਉਤਲਾਵਤਿ ਨਰ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵੈ[੧]।ਨਿਕਟਿ ਨ ਹੋਤਿ ਇਤੇ ਉਤ
ਜਾਵੈਂ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਸਨ ਵਾਰੋ।ਦੂਰਿ ਹਟੇ ਕੁਛ ਚਲਯੋ ਨ ਚਾਰੋ॥
੩੨॥ਆਪ ਜਲਨਿ ਤੇ ਗਾਤਿ ਬਚਾਵੈਂ। ਸੋ ਜਲਿ ਗਯੋ ਨ ਕੋ ਨਿਕਸਾਵੈ।
ਰੋਦਤਿ ਊਚੇ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰੂ। 'ਮਰਯੋ ਜਰਤਿ ਹਮਰੋ ਸਿਰਦਾਰੂ' ॥ ੩੩ ॥
ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਨਿ ਦੌਰਤਿ ਚਢਿ ਗਯੋ।ਕਰਯੋ ਬਿਲੋਕਨਿ ਭੁਰਥਾ ਭਯੋ। ਬਡੇ
ਜਤਨ ਤੇ ਤਬਿ ਨਿਕਸਾਵਾ। ਚਰਬੀ ਸੇਤ[੨]ਦੇਹਿ ਦਰਸਾਵਾ॥੩੪॥ 'ਹਾਇ
ਹਾਇ' ਕਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰੋਯੋ।'ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਅਚਾਨਕ ਹੋਯੋ'।ਮਿਹਰਵਾਨ
ਕੇ ਸਹਤ ਪੁਕਾਰੇ। ਅੱਸ੍ਰੂ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਗਨ ਡਾਰੇ ॥੩੫॥'ਮਰਯੋ ਕੁਮੌਤ'
ਸੰਗਿ ਕੇ ਕਹੈਂ। 'ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦੋਜ਼ਕ ਇਹ ਲਹੈ। ਦਫਨ ਕਰਨਿ ਕੋ
ਤੁਰਕ ਇਮਾਨ[੩]।ਜਰਯੋ ਮਰਯੋ[੪] ਦੁਖ ਲਹੈ ਮਹਾਨ'॥੩੬॥ ਬਹੁਰ ਦੁਸ਼ਾਲਾ
ਤਿਸ ਪਰ ਡਾਲਾ।ਖਾਟ ਪਾਇ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਲਾ।ਕਬਰ ਖੋਦ ਕਰਿ ਤਹਿਂ
ਦਫਨਾਯੋ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਅਧਿਕ ਬਿਦਤਾਯੋ ॥੩੭॥ ਜਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭ੍ਰਾਤਾ
ਹਿਤਕਾਰੀ।ਮਰੇ ਹੋਤਿ ਸ਼ੋਕਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।ਤਿਮ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਸੰਕਟ ਪਾਵਾ।
ਚਿਤਵਹਿ–ਮੁਝ ਕਲੰਕ ਇਹ ਆਵਾ–॥ ੩੮ ॥ ਸੁਲਹੀ ਸੁਤ ਰੁਦਯੋਤਿ
ਪੁਕਾਰਾ।'ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਪਿਤ ਜਾਰਤਿ[੫]ਮਾਰਾ।ਭਲੋ ਸਖਾਪਨਿ ਕੋ ਫਲ ਦੀਨਾ।
ਮੈਂ ਅਬਿ ਚਹੌਂ ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਕੀਨਾ[੬]॥੩੯॥ਛਲ ਕਰਿ ਜਾਰਯੋ ਅਗਨਿ ਭਖਾਇ।
ਛਾਦਿ ਛਾਰ[੭] ਚਢਿਵਾਇ ਪਰਾਏ। ਮੈਂ ਕਯਾ ਤੋਹਿ ਕਪਟ ਨਹਿਂ ਜਾਨੌਂ।
ਇਸ ਕੋ ਪਲਟਾ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਠਾਨੌਂ'॥੪੦॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ
ਡਰਯੋ। ਚਹੈ ਰਿਦੈ ਤਿਸ ਹਰਖਨਿ ਕਰਯੋ। ਕਰ ਕੋ ਜੋਰਤਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੈ।
'ਤੁਝ ਤੇ ਅਧਿਕ ਹਿਤੂ ਹਮ ਮਾਨੈ ॥੪੧॥ ਹੋਨਿਹਾਰ ਕੋ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ।
ਅਚਵਤਿ ਸੁਧਾ ਹਲਾਹਲ ਹੋਈ।ਪਾਲਿਯ ਧੇਨੁ ਦੂਧ ਕੇ ਲੈਬੇ। ਜਿਮ ਹੁਇ
ਸ਼ੇਰ ਉਠੈ ਤਨ ਖੈਬੇ ॥੪੨॥ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਕੁਛ ਬਾਤਿ ਨ ਕਹਿਬੇ। ਮੁਝ ਤਜਿ
ਚਢਯੋ ਤੁਰਤਿ ਭਾ ਦਹਿਬੇ[੮]।ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਦੀਨਤਾ ਲਹਿ ਲਹਿ।ਸਮੁਝਾ-
ਵਤਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨਿ ਕਹਿ ਕਹਿ॥੪੩॥ ਤਿਨ ਸੰਗਨਿ ਕੋ ਗਨ ਧਨ ਦੀਨੋ।

---

[੧]ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। [੨]ਚਿੱਟੀ। [੩]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। [੪]ਸੜਕੇ ਜੋ ਮਰੇ। [੫]ਸਾੜਕੇ।
[੬]ਵੈਰ [ਫ਼ਾ:, ਕੀਨਹ]। (ਅ) ਕੀਤਾ। [੭]ਢਕ ਕੇ ਸਵਾਹ ਨਾਲ। [੮]ਸੜ ਗਿਆ।

*ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:–ਮਰਯੋ ਕੁਮੌਤ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਦਹ੍ਯੋ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਗੁਰ ਬਚ ਨਿਬਹ੍ਯੋ।

ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਪਰਚਾਵਨਿ ਕੀਨੋ। ਅਪਰ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਅਛੇਰੇ। ਬਾਜੀ ਚਪਲ ਜੁ ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ॥੪੪॥ਦਰਬ ਸਮੇਤ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਕੀਨਿ।ਸੁਲਹੀ ਸੁਤ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀਨਿ। ਕੋ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਗਯੋ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੇ ਢਿਗ ਕਹਿ ਦਿਯੋ ॥੪੫॥ 'ਜਰਨੋ ਅਚਾਨਕ ਆਵੇ ਜਾਇ।ਹੋਨਿਹਾਰ ਨਹਿੰ ਮਿਟਹਿ ਕਦਾਇ'। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਹਯੋ ਬਿਸੁਰਤਿ ਭਾਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸ੍ਰਾਪਯੋ ਤਨ ਜਾਰੋ॥੪੬॥ਕੈਸੇ ਬਚਹਿ ਜੁ ਦੋਖੀ ਗੁਰੁ ਕੋ। ਕੌਨ ਬਚਾਇ,ਹਤਯੋ ਸੋ ਧੁਰਕੋ[1]। ਸ੍ਰਾਪ ਦਿਯੋ* ਗੁਰੁ ਸਬਦ ਬਨਾਇ। ਸੋ ਮੈਂ ਲਿਖਯੋ ਬਨਹਿ ਇਸ ਥਾਇੰ ॥੪੭॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸੁਲਹੀ ਤੇ ਨਾਰਾਇਣ ਰਾਖੁ॥ ਸੁਲਹੀ ਕਾ ਹਾਥੁ ਕਹੀ ਨ ਪਹੁਚੈ ਸੁਲਹੀ ਹੋਇ ਮੂਆ ਨਾਪਾਕੁ† ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰੁ[2] ਖਸਮਿ ਸਿਰੁ ਕਾਟਿਆ ਖਿਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹੈ ਖਾਕੁ ॥ ਮੰਦਾ ਚਿਤਵਤ ਚਿਤਵਤ ਪਚਿਆ ਜਿਨਿ ਰਚਿਆ ਤਿਨਿ ਦੀਨਾ ਧਾਕੁ[3] ॥ ੧ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਮੀਤ ਧਨੁ ਕਿਛੂ ਨ ਰਹਿਓ ਸੁ ਛੋਡਿ ਗਇਆ ਸਭ ਭਾਈ ਸਾਕੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਿਨਿ ਜਨ ਕਾ ਕੀਨੋ ਪੂਰਨ ਵਾਕੁ* ॥੨॥੧੮॥

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਬੁਰਾ ਨਿਤ ਚਿਤਵਤਿ[4],ਚਿਤਵਤਿ ਮੀਚ[5]। ਬਸ ਨ ਬਸਾਯਹੁ ਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਰਯੋ ਸੁ ਦੋਜਕ ਬੀਚ†॥੪੮॥ਚੌਪਈ॥ਗੁਰ ਦੋਖੀ ਕੀ ਦੁਰਗਤਿ ਹੋਇ।ਹਿੰਦੂ ਕਿਧੌਂ ਤੁਰਕ ਹ੍ਵੈ ਕੋਇ। ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਗੁਰੁ ਦੋਖ ਨ ਤਿਸ਼ਟੈ[6]।ਦੁਖ ਸਜਾਇ ਲਹਿ ਪਦ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟੈ ॥੪੯॥ ਖਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰੂ ਨਹਿੰ ਰਿਸੈ। ਆਪਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਸਹਿ ਤਿਸੈ। ਹੁਇ ਦਰਗਾਹ ਬਿਖੈ ਮੁਖ ਕਾਰਾ। ਮਰਿ ਕੁਮੌਤ ਪਰਿ ਨਰਕ ਮਝਾਰਾ॥੫੦॥ ਸਭਿ ਪੁੰਨਨਿ ਕੋ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਜਨਮਹਿ ਮਰਹਿ ਪਰਹਿ ਜਮ ਫਾਸੀ।ਇਮ ਸੁਲਹੀ ਗੁਰ ਦੋਖੀ ਮਰਯੋ। ਘੋਰ ਨਰਕ ਮਹਿੰ ਤਤਛਿਨ ਪਰਯੋ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸੁਲਹੀ ਨਾਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

---

[1]ਧੁਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ। [2]ਕੁਹਾੜਾ। [3]ਧੱਕਾ ਦਿਤਾ। [4]ਵਿਚਾਰਦਾ ਸੀ। [5](ਪਰ ਉਸਨੂੰ) ਮੌਤ ਤੱਕ ਰਹੀ ਸੀ। [6]ਇੰਦ੍ਰ ਆਦੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀਦਾ ਦੋਖ (ਕਰਕੇ) ਇਸਥਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਗੰਮ ਵਾਚਕੇ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁਲਹੀ ਦੀ ਮੌਤ ਆਈ ਹੈ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੇਗਾ। ਜਦ ਮਰੇ ਦੀ ਖਬਰ ਆਈ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਦਾ ਸ਼ੁਕ੍ਰੀਆ ਹੈ, ਤੇ ਸੁਲਹੀ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ, ਜੈਸੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ੫੦ ਅੰਕ ਵਿਚ ਉਪਰ ਦਸਦੇ ਹਨ, 'ਖਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰੂ ਨਹਿੰ ਰਿਸੈ'। ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਸਹਿ ਤਿਸੈ।

†ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸੜਨ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਪਾਕ ਮੌਤ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਬੀ ਅਪਗਤ ਗਿਣਦੇਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਸਤਵੀਂ

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ - ਜਿਲਦ ੭]

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

[ਚਾਲੂ ਚਉਥੀ ਰਾਸਿ ਮੁੱਕੀ ਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਸਾਰੀ]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ
ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼
ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ।

ਸੰਪਾਦਿਤ:-
ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. VII (in Punjabi)

Kávi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਸਤਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 1990
ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 2011
ਕਾਪੀਆਂ : 5000
ਕੀਮਤ : 218/- ਰੁਪਏ

1120 – ਹ.ਪ੍ਰ. – 1576

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ, ਸ਼ਾਪ ਨੰ: 107, ਬਡਹੇੜੀ, ਸੈਕਟਰ 41-ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਜਿਲਦ ੭

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰਾਸਿ ਚੌਥੀ—ਜਾਰੀ		
ਚੰਦੂ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ।	੧੯	੨੩੦੧
ਚੰਦੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਮੇਲ।	੨੦	੨੩੦੪
ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਏ।	੨੧	੨੩੦੮
ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ।	੨੨	੨੩੧੨
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ।	੨੩	੨੩੧੭
ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ।	੨੪	੨੩੨੦
ਸੁਲਹੀ ਦਾ ਨਾਸ਼।	੨੫	੨੩੨੬
ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ।	੨੬	੨੩੩੦
ਸ਼ੋਕ। ਚੰਦੂ। ਜਹਾਂਗੀਰ।	੨੭	੨੩੩੫
ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਭੇਟਾ ਮੰਗੀ।	੨੮	੨੩੩੯
ਖੁਸਰੋ ਆਗਮਨ।	੨੯	੨੩੪੨
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼।	੩੦	੨੩੪੬
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਲਾਹੌਰ ਆਏ	੩੧	੨੩੫੦
ਭਾਈ ਸੱਧੂ ਤੇ ਅਰਥ ਮਲ ਮੇਲ	੩੨	੨੩੫੩
ਚੰਦੂ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਜੇ।	੩੩	੨੩੫੬
ਚੰਦੂ ਦੇ ਘਰ ਕਸ਼ਟ।	੩੪	੨੩੬੧
ਕਸ਼ਟ। ਚੰਦੂ ਦੀ ਨੂੰਹ।	੩੫	੨੩੬੫
ਕਸ਼ਟ। ਚੰਦੂ ਦੀ ਨੂੰਹ।	੩੬	੨੩੭੦
ਸੱਚ ਖੰਡ ਗਮਨ।	੩੭	੨੩੭੨
ਸੱਚਖੰਡ ਗਮਨ।	੩੮	੨੩੮੫
ਪੰਜੇ ਸਿਖ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ	੩੯	੨੩੮੯
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ	੪੦	੨੩੯੩
ਦਸਤਾਰ ਦੇਂਦੀ।	੪੧	੨੩੯੭
ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ ਰਚਿਆ।	੪੨	੨੪੦੨
ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਰਾਜਣਾ।	੪੩	੨੪੦੭
ਬੀਰ ਰਸੀ ਰੂਪਕ।	੪੪	੨੪੧੦
ਉਤਸਾਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਆਦਿ ਚੋਜ	੪੫	੨੪੧੫
ਚੰਦੂ ਨੇ ਫਿਰ ਦੂਤ ਭੇਜੇ।	੪੬	੨੪੧੯
ਦੂਤ ਵਾਪਸ ਦਿੱਲੀ ਆਏ।	੪੭	੨੪੨੪
ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਾਸ ਚੁਗਲੀ।	੪੮	੨੪੨੭
ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਸੱਦਾ।	੪੯	੨੪੩੨
ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ।	੫੦	੨੪੩੬
ਦੋ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਡੇਰਾ।	੫੧	੨੪੪੦
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ।	੫੨	੨੪੪੪
ਮਜਨੂੰ ਟਿੱਲੇ ਸੰਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	੫੩	੨੪੪੮
ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਮੇਲ।	੫੪	੨੪੫੨
ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ।	੫੫	੨੪੫੭
ਦਿੱਲੀਓਂ ਕੂਚ।	੫੬	੨੪੬੨
"ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ"। ਧਾਹੀ।	੫੭	੨੪੬੫
ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਜੂਮੀ ਨੇ ਭਰਮਾਯਾ।	੫੮	੨੪੬੯
ਗੁਆਲੀਅਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।	੫੯	੨੪੭੩
ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ।	੬੦	੨੪੭੭
ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ ਡਰਾਯਾ।	੬੧	੨੪੮੧
ਭਾਈ ਜੇਠੇ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼।	੬੨	੨੪੮੬
ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਲੈਣ ਆਇਆ।	੬੩	੨੪੯੦
ਮੀਆਂਮੀਰ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਮੇਲ।	੬੪	੨੪੯੪
ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਿਆ।	੬੫	੨੪੯੮
ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਆਏ।	੬੬	੨੫੦੧
ਰਾਸਿ ਪੰਜਵੀਂ		
ਮੰਗਲ। ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ।	੧	੨੫੦੬
ਚੰਦੂ ਤੋਂ ਮਾਲਾ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੰਗੀ।	੨	੨੫੧੭
ਦੋਖੀ ਚੰਦੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ	੩	੨੫੨੧
ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਦੀ ਸੋ ਸੁਧਾਸਰ ਭੇਜੀ।	੪	੨੫੨੭
ਮਜਨੂੰ ਦੀ ਵਿੱਥਯਾ।	੫	੨੫੩੦
ਬੇਗਮਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ।	੬	੨੫੩੪
ਬੇਗਮਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ।	੭	੨੫੩੮
ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ।	੮	੨੫੪੨

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ	ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਰਾਜਮਾਨ ।	੯	੨੫੪੬	ਕਉਲਾਂ । ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ।	੪੦	੨੬੬੫
ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਆਏ ।	੧੦	੨੫੪੯	ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਚਰਚਾ,		
ਚੰਦੂ ਦੀ ਮੌਤ ।	੧੧	੨੫੫੩	ਵੇਦਾਂਤ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ।	੪੧	੨੬੬੯
ਚੰਦੂ ਸੁਤ ਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮੇਲ ।	੧੨	੨੫੫੬	ਵਕਤਾ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ੧੪ ਗੁਣ ।	੪੨	੨੬੭੩
ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ	੧੩	੨੫੬੦	ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ।	੪੩	੨੬੭੯
ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ।	੧੪	੨੫੬੩	,, ,, ,,	੪੪	੨੬੮੩
ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਘੋੜਾ ਖੋਹਿਆ	੧੫	੨੫੬੭	,, ,, ,,	੪੫	੨੬੮੮
ਬੀਮਾਰ ਘੋੜਾ ਕਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਲਿਆ	੧੬	੨੫੭੧	,, ,, ,,	੪੬	੨੬੯੧
ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਝਗੜਨਾ ।	੧੭	੨੫੭੫	ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ।	੪੭	੨੬੯੬
ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਕਉਲਾਂ।	੧੮	੨੫੭੯	ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਪੁੱਜੇ।	੪੮	੨੭੦੦
ਕਉਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ।	੧੯	੨੫੮੩	ਮਾਈ ਨਿਹਾਲ ।	੪੯	੨੭੦੫
ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮੀਆਂਮੀਰ ਮੇਲ ।	੨੦	੨੫੮੭	ਕੱਟੂ । ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ।	੫੦	੨੭੦੮
ਕਉਲਾਂ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਆਈ ।	੨੧	੨੫੯੧	ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ਤਲਵੰਡੀ ।	੫੧	੨੭੧੨
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ ।	੨੨	੨੫੯੪	ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਸਗਾਈ ।	੫੨	੨੭੧੭
ਕਾਜ਼ੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਇਆ ।	੨੩	੨੫੯੮	ਤੀਸਰਾ ਵਿਵਾਹ ।	੫੩	੨੭੨੦
ਕਾਜ਼ੀ ਵਾਪਸ ਲਾਹੌਰ ਗਿਆ ।	੨੪	੨੬੦੧	ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ, ਸੂਰਜ ਮਲ ਤੇ		
ਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਫਰਿਆਦ ।	੨੫	੨੬੦੫	ਅਣੀ ਰਾਇ ਜਨਮ ।	੫੪	੨੭੨੪
ਦੂਸਰੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ।	੨੬	੨੬੦੯	ਸਗਾਈ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ।	੫੫	੨੭੨੮
ਬਰਾਤ ।	੨੭	੨੬੧੨	ਸਗਾਈ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ, ਅਟਲ		
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਦਾ ਹਾਲ ।	੨੮	੨੬੧੭	ਰਾਇ ਜਨਮ ।	੫੬	੨੭੩੧
ਡਰੋਲੀ ਭਾ: ਸਾਈਂਦਾਸ ਰਾਮੋ ਪ੍ਰੇਮ	੨੯	੨੬੨੨	ਕਉਲਾਂ ।	੫੭	੨੭੩੫
ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਡਰੋਲੀ ਪੁੱਜੇ ।	੩੦	੨੬੨੫	ਕਉਲਸਰ ।	੫੮	੨੭੩੯
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਨੂੰ । ਪਠਾਣ ।	੩੧	੨੬੨੯	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਵਿਆਹ ।	੫੯	੨੭੪੨
ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਨੌਕਰ ਰੱਖਿਆ।	੩੨	੨੬੩੩	ਬਰਾਤ।	੬੦	੨੭੪੭
ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਪੁਜੇ ।	੩੩	੨੬੩੭	ਭਾਈ ਮਿਹਰਾ ਬਕਾਲੇ ਵਾਲਾ	੬੧	੨੭੫੧
ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੁੱਤਰ ਕੀਤਾ।	੩੪	੨੬੪੧	ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ।	੬੨	੨੭੫੫
ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ । ਥਨੇਸਰ, ਡਰੋਲੀ	੩੫	੨੬੪੫	ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅਵਤਾਰ।	੬੩	੨੮੫੯
ਡਰੋਲੀ ਨਿਵਾਸ ।	੩੬	੨੬੪੯	ਬੀ: ਵੀਰੋ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ	੬੪	੨੭੬੩
ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜਨਮ ।	੩੭	੨੬੫੨	ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ।	੬੫	੨੭੬੭
ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਚੌਂਕੀ ਤੋਰੀ	੩੮	੨੬੫੭	ਬਿਬੇਕਸਰ ਸਿਰਜਨ ।	੬੬	੨੭੭੨
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਣਾ।	੩੯	੨੬੬੧			

੧੯. [ਚੰਦੂ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਹੁੰਚੀ ਕੇਤਿਕ ਦਨੋਸ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ। ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਉਤਸਵ ਕੀਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਮਹਾਂ ਲਖਿਨਾਸ਼॥੧॥ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਇ ਘਨੇਰਾ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਸ ਕਰਹਿਂ ਉਚੇਰਾ।ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸੋ ਸ਼ਬਦ ਪਠੰਤਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਲਹੀ ਮਰਨੋ ਦੁਖੰਤਿ॥੨॥ਧੀਰਜ ਧਾਰਿ ਭਰੋਸਾ ਕਰਿਹੀ। ਲਘੁ ਬਿਸਾਲ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰੁ ਪੁਰਿਹੀ[1]। 'ਬਡੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ਼। ਹੁਇ ਨਿਚਿੰਤ ਭੋਗਹੁ ਸੁਖ ਰਾਸਿ॥੩॥ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ। ਬਾਕ ਸਿੰਘ ਜਿਨਕੇ ਰਿਪੁ ਰੁਰੂ[2]। ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ ਸਮ ਜਥਾ ਕਹੰਤੇ[3]। ਕੋਟਿ ਜਤਨ ਤੇ ਬਚਹਿ ਨ, ਹੰਤੇ'[4] ॥੪॥ ਜਬਿ ਤੇ ਸੁਲਹੀ ਜਰ ਮਰਿ ਗਯੋ।ਚਿੰਤੋਦਿਧ ਮਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਭਯੋ।ਗਟੀ ਅਨੇਕ ਉਤਾਰ ਚਢਾਵਹਿ।ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਝੁਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ॥੫॥-ਹੁਤੋ ਅਲੰਬ ਸੈਲਸਮ[4] ਮੋਰਾ। ਭਾਵੀ ਬੱਜ੍ਰ[5] ਅਚਾਨਕ ਫੋਰਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੋ ਮਾਨ ਬਧਾਯੋ। ਗ੍ਰਾਮ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿਲਵਾਯੋ॥੬॥ ਸਦਾ ਚਹਤਿ ਰਹਿ ਕਰਿਬੇ ਆਛੋ[6]।ਮੈਂ ਤਿਸ ਤੇ ਨਿਤ ਨਿਜ ਹਿਤ ਬਾਂਛੋ[7]। ਜਿਸ ਅਲੰਬ ਹੋਂ ਸਦਾ ਸੁਖਾਰੋ।ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਅਨੁਜ ਸੰਘਾਰੋਂ॥੭॥ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਸਭਿ ਅਪਨੀ ਜਾਨਤਿ।ਇਸ ਬੈਠੇ ਪਿਖਿ ਬੁਰਾ ਨ ਠਾਨਤਿ[8]।ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੇ ਘਰ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੈ। ਮੁਝ ਤੇ ਅਬਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਖੋਵੈ॥੮॥ਅਪਨੀ ਅਜ਼ਮਤਿ ਨਰਨ ਜਨਾਵੈ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਪੁਜਵਾਵੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਲੇ ਗੁਰੁਤਾ ਗਾਦੀ।ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਲਖਿ ਠਾਨਹਿ ਸ਼ਾਦੀ॥੯॥ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਮ ਸੁਤ ਕਹਾ ਕਰੈ।ਹੇਰਿ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਕੋ ਦੁਖਭਰੈ।ਬਿਪਦਾਪਰੀ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮੋਹੀ। ਅਬਿ ਮਮ ਕੌਨ ਆਸਰੋ ਹੋਹੀ॥੧੦॥ਨਹੀਂ ਸ਼ਰੀਰਨਿ ਕੋ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ। ਸੁਲਹੀ ਸਮ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਨਾਸ਼। ਮੁਝ ਪਾਛੇ ਸੁਤ ਹੋਇ ਇਕੇਲਾ। ਕਿਸ ਕੇ ਰਹੈ ਅਲੰਬ ਸੁਹੇਲਾ॥੧੧॥ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਬਨਤਿਨਹਿਂ ਕੋਈ।ਇਕ ਚੰਦੂ ਅਰਜਨ ਰਿਪੁ ਹੋਈ।ਤਿਸ ਦਿਵਾਨ ਸੋਂ ਕੌਨ ਮਿਲਾਵੈ।ਕਹਿ ਗੁਰ[9],ਮੇਰੋ ਸੁਜਸੁ

---

[1] ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [2] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਹਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਰੂਪ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਲਈ। [3] ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਉਸਦੇ ਸਮਾਨ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4] ਪਹਾੜ ਜੇਹਾ। [5] ਭਾਵੀ ਰੂਪ ਬੱਜਰ ਨੇ। [6] ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। [7] ਆਪਣਾ ਲਾਭ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। [8] ਇਸਨੂੰ ਬੈਠਾ ਵੇਖਿ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। [9] (ਮੈਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਕਹਿਕੇ।

ਸੁਨਾਵੈ॥੧੨॥ ਜਿਸ ਤੇ ਅਦਬ ਸਾਥ ਮੁਹਿ ਮਿਲੇ। ਕਰੌਂ ਚਿਨਾਰੀ ਦਿੱਲੀ ਚਲੇ।ਤਿਸ ਕੋ ਲੇ ਅਲੰਬ ਮੈ ਰਹੋਂ। ਅਨੁਜ ਸੰਘਾਰਨਿ ਕੀ ਬਿਧਿ ਕਹੋਂ–॥੧੩॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਿਤ ਗਟੀ ਗਿਨੰਤਾ।ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿਸੂਲਹੀਪਛੁਤੰਤਾ। –ਅਬਿ ਗਮਨਤਿ ਹੀ ਰਿਪੁ ਗਹਿ ਲੇਤੋ। ਕਰਿ ਕੈ ਕੈਦ ਮਾਰਿ ਪੁਨ ਦੇਤੋ ॥੧੪॥ਸੋ ਨਹਿ ਭਯੋ ਆਪ ਮਰਿ ਗਯੋ।ਭਾਵੀ ਆਇ ਅਚਾਨਕ ਹਯੋ[1]–।ਉਤ ਚੰਦੂ ਦੁਖੀਆ ਪਛੁਤਾਵੈ। ਦੇਖਹਿ ਸੁਤਾ ਬਦਨ ਮੁਰਝਾਵੈ ॥੧੫॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਕਿਸੇ ਸੁਨਾਈ। 'ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਲਿਯ ਬਯਾਹ ਕਿਥਾਂਈ। ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਰਚਯੋ ਤਿਹ ਸਮੇ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਨਰ ਅਨਗਨ ਨਮੈਂ[2]'।੧੬।ਸੁਨਤਿ ਮਨੋ ਕਿਨ ਬਰਛੀ ਮਾਰੀ। ਮੁਖ ਅਛਾਦ ਪੌਢਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਚਿਤਵਤਿ –ਤਨਿਯਾ ਰਹੀ ਕੁਮਾਰੀ। ਜਾਤਿ ਬਿਖੈ ਪਤਿ ਗਈ ਹਮਾਰੀ ॥੧੭॥ ਨਾਤਾ ਹਟਯੋ ਨ ਲੈਹੈ ਕੋਈ*।ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਨਿ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਹੋਈ। ਤਨੀਆ ਦੁਖ ਦੇਖਨਿ ਤੇ ਆਛੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਅਪਨੇ ਕੋ ਬਾਂਛੋਂ॥੧੮॥ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਮੇਰੋ ਜਗਮਾਂਹੀ।ਜਿਸ ਤਨੀਆ ਪਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ।ਨਾਤਾ ਫੇਰਯੋ ਰਹਯੋ ਸੁਖਾਰੋ। ਸੋ ਮੁਝ ਤੇ ਨਹਿ ਗਯੋ ਸੰਘਾਰੋ ॥੧੯॥ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਹੁਕਮ ਮਮ ਚਲੈ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਮੋਕਹੁ ਮਿਲੈਂ। ਜਿਸ ਨੇ ਤ੍ਰਾਸ ਤਨਕ ਨਹੀਂ ਮਾਨਾ। ਮੈ ਨ ਤਿਦਾਰਕ ਤਿਸ ਸੈਂਠਾਨਾ[3]॥੨੦॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਭ੍ਰਾਤ ਬਡੇਰੋ ਅਹੈ।ਕੋਠੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਨਯੋ ਸੋ ਰਹੈ। ਲਿਖਯੋ ਪਟਾ ਮੈਂ, ਦੀਨੋ ਜਬੈ[4]। ਤਿਸ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸਦ ਲਿਖਿ ਹੌਂ ਅਬੈਂ[5] ॥੨੧॥ ਅਨੁਜ ਆਪਨੇ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵੈ । ਨਾਂਹਿ ਤ ਕੋਠਾ ਗ੍ਰਾਮ ਛਿਨਾਵੈਂ[6]।ਦੇਉਂ ਬਿਗਾਰ ਕਾਰ ਮੈਂ ਸਾਰੋ। ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ ਗਹੈਂ ਦੁਖ ਭਾਰੋ[7]॥੨੨॥ ਨਿਰਭੈ ਕੀਨਿ ਅਨਾਦਰ ਮੋਰਾ। ਕਹਿ ਸ ਕਠੋਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਮੋਰਾ–। ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਅਪਨੋ ਜੋਰਾ।'ਆਬ ਲਗਿ ਕਹੋਂ ਹਾਥ ਮੈ ਜੋਰਾ[8]॥੨੩॥ਨਾਤਾ ਮੋਰ ਸੁਤਾ ਨਹਿਂ ਮੋਰਿ[9]।ਯਾਂ ਤੇ ਕਹੌਂ ਨਿਹੋਰ ਨਿਹੋਰ[10]।ਅਬਿਲਗਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਨ ਬਿਗਾਰ।ਹੋਵੈ ਗੋ ਸਨਬੰਧ ਬਿਚਾਰਾ[11]'॥੨੪॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਠਿ ਪਾਤੀ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਲਗਤਿ ਛਾਤੀ। ਚਲਿ ਦਿੱਲੀ

[1]ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [2]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਕੀਤਾ, [ਅ:,ਤਦਾਰਕ]। [4]ਜਦ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗ੍ਰਾਮ) ਦਿੱਤਾ ਸੀ। [5]ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ ਭੈ ਦੇ ਕੇ ਹੁਣ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ। [6]ਖੁਹਾ ਲਵੇਗਾ। [7]ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ (ਦੇਕੇ)। [8]ਜੋੜਕੇ। [9]ਮੇਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਾਕ ਨਾ ਮੋੜੇ। [10]ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ। [11](ਇਹ ਮੈਂ) ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ।

*ਇਹ ਗਲ ਕੁਛ ਵਾਧੂ ਜੇਹੀ ਹੈ। ਮੰਗਾਂ ਛੁਟੀਆਂ ਹੋਰਥੇ ਮੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੇ ਤਬਿ ਹਲਕਾਰਾ। ਆਯਹੁ ਕੋਠੇ ਗਰਾਮ ਮਝਾਰਾ॥੨੫॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬੈਠਯੋ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ। ਹੁਤੋ ਪੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਆਗੇ ਡਾਰ੍ਯੋ। ਪਠਿ ਕੈ ਹਰਖ ਕਸ਼ਟ ਜੁਗ ਧਾਰੇ। ਪੁਨਹਿ ਬਾਕ ਭਾਖੇ ਹਲਕਾਰੇ ॥੨੬॥'ਤੁਮ ਕਿਮ ਬੈਠਿ ਰਹੋ ਸੁਖ ਮਾਨੇ?।ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਬੈਰਿ ਕੋ ਠਾਨੇ। ਨਹਿਂ ਅਪਨੋ ਤੁਮ ਜੀਵਨਿ ਚਾਹਾ। ਜਿਸਕੋ ਹੁਕਮ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਮਾਹਾਂ॥੨੭॥ ਸੁਪਤੋ ਕਿਮ ਨਿਚਿੰਤ ਹਠਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਝੋਰੀ ਮਹਿਂ ਬਿਖਧਰ[1] ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ। ਅਬਿ ਲਗਿ ਲਖੇ ਸਬੰਧ ਬਨੈ ਹੋ। ਨਤੁ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਇ ਗਹੈ ਹੈਂ[2] ॥੨੮॥ ਕਿਸ ਕੇ ਬਲ ਅਲੰਬ ਕੋ ਲੀਏ। ਬੈਠੇ ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਹੀਏ[3]'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਡਰੁ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰਾ।–ਬਿਗਰ ਨ ਜਾਇ ਅਨੁਜ ਸੰਗ ਮੇਰਾ[4]॥੨੯॥ਮੈਂ ਅਤਿ ਬੁਰਾ ਕੀਨਿ ਬਿਲਮਾਯੋ। ਅ-ਪਨਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਨਹੀਂ ਲਖਾਯੋ।ਭ੍ਰਾਤਾ ਜਾਨਿ ਗਹੈ ਜਬਿ ਆਈ।ਪਤਿਬਿਗਰੇ ਕਹਾ ਬਨਹਿ ਉਪਾਈ॥੩੦॥ਚੰਦੂ ਸੰਗ ਬੈਰ ਤਿਸ ਕੇਰਾ[5]। ਇਸ ਮਹਿ ਭਲਾ ਭਯੋ ਅਤਿ ਮੇਰਾ। ਤਊ ਜਨਾਏ ਬਿਨ ਨਿਜ ਦ੍ਵੈਖ। ਮੋ ਕਹੁ ਬੁਰਾ ਬਨਹਿ ਸੁ ਵਿਸ਼ੇਖ–॥੩੧॥ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਚਾਰ[6] ਜੁ ਸਨਮਾਨਾ। ਦੀਨ[7] ਬਾਕ ਤਿਹ ਸਾਥ ਬਖਾਨਾ।'ਜਿਨ ਚੰਦੂ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਗਾਰੀ। ਸੋ ਤੋ ਮੋਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੈ ਭਾਰੀ॥੩੨॥ ਜੋ ਤਿਹ ਸੰਗ ਕਰਨਿ ਕੁਛ ਚਾਹੋ।ਬਨੌਂ ਸਹਾਇਕ ਸਦੋਂ ਉਮਾਹੋਂ। ਮੋਕਹੁ ਇਸ਼ਟ[8] ਹਤਨਿ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸਾ ਮੋਰਾ॥੩੩॥ ਜਿਸ ਦਿਨ ਗਹਹੁ ਕਿ ਮਾਰਉ ਤਾਂਹਿ। ਉਤਸਵ ਕਰੌਂ ਅਪਨਿ ਘਰ ਮਾਂਹਿ। ਮੈਂ ਚਾਹਤਿ ਹੌਂ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਮਾਰਾ।ਨਹੀਂ ਪਰੰਤੁ ਚਲਹਿ ਮਮ ਚਾਰਾ॥੩੪॥ ਮੈਂ ਪਿਤ ਕੋ ਸੁਤ ਅਹੌਂ ਬਡੇਰਾ।ਸਭਿ ਤੇ ਲਘੁ ਸੋ ਲਖਹੁ ਖੁਟੇਰਾ।ਬਲ ਛਲ ਕਰਿ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰੀ।ਬਨਿ ਬੈਠਯੋ ਆਪੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ॥੩੫॥ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਨਰ ਦਰਬ ਚਢਾਵੈਂ।ਭਯੋ ਧਨੀ ਬਹੁ, ਉਰ ਗਰਬਾਵੇ। ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਮੇਰੋ ਅਧਿਕਾਰਾ। ਪਿਤ ਪੁਰਿ ਤੇ ਕਹਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਾ॥੩੬॥ਤੁਮ ਸਮ ਨੇ ਮੁਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲਾਵਾ। ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਤਬਿ ਤਿਸ ਤੇ ਪਾਵਾ। ਸਾਥ ਗਰੀਬੀ ਕਰੌਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ।ਲਖਿ ਮੁਝ ਅਪਨੋ ਕੀਜਹਿ ਪਯਾਰਾ ॥੩੭॥ਹਮ ਤੋ ਤੁਮਰੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੇ।ਤਿਹ ਭ੍ਰਾਤਾ ਲਖਿ ਦਿਹੁ ਨ ਬਿਗਾਰੇ[9]। ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਹਮ ਪਰ

[1]ਸਰਪ। [2]ਫੜਾ ਦੇਵੇਗਾ। [3]ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ। [4]ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਪਿੱਛੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੀ ਨਾ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ (ਚੰਦੂ)। [5]ਚੰਦੂ ਦਾ ਤਿਸ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ) ਨਾਲ ਵੈਰ ਹੈ। [6]ਹਲਕਾਰੇ ਨੂੰ। [7]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ। [8]ਇਸ਼ਟ=ਵਾਂਛਤ, ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [9]ਭਾਵ, ਉਸਦਾ ਭਿਰਾ ਸਮਝਕੇ ਮੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਕਰਨਾ।

ਕਰੀਏ।ਨਿਜ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪਕਰਿ ਸੰਘਰੀਏ' ॥੩੯॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਕੈ, ਹਲਕਾਰੇ। ਕੁਛੁਕ ਦਰਬ ਦੇ ਆਦਰ ਧਾਰੇ ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਛੇ ਕਰਿਵਾਇ। ਗੁਰੂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਇ ॥੩੯॥ਚਾਰ' ਬਿਸਰਜਨ ਕਰਯੋ ਅਨੰਦੇ । ਜਾਨਯੋ–ਅਬਿਹੈ ਕਾਜਬਿਲੰਦੇ।ਜਥਾ ਅਚਾਨਕ ਸੁਲਹੀ ਮਰਯੋ।ਤਥਾ ਕਾਜ ਮਮ ਗੁਰੂ ਸੁਧਰਯੋ –॥੪੦॥ ਹਰਖ ਕਰਤਿ ਚਿਤਵਤਿ ਨਿਤ ਐਸੇ ।–ਚੰਦੂ ਬਿਗਰਿ ਗਹੈ ਗੁਰ ਜੈਸੇ–। ਦਿੱਲੀ ਬਰਯੋ ਜਾਇ ਹਲਕਾਰਾ। ਪਾਤੀ ਦੇਤਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਉਚਾਰਾ॥੪੧॥'ਅਨੁਜ ਸਾਥ ਸੋ ਬੈਰ ਧਰੰਤਾ।ਪ੍ਰਾਨਹਾਨ ਲੌ ਜਤਨ ਕਰੰਤਾ।ਸੁਲਹੀ ਤੇ ਚਾਹਤਿ ਗਹਿਵਾਯੋ। ਸੋ ਮਰਿ ਕਰਿ ਜਮ ਧਾਮ ਸਿਧਾਯੋ ॥੪੨॥ਅਬਿ ਬਾਂਛਤਿ ਉਰ, ਹਤਹਿ ਦਿਵਾਨ। ਮੋ ਸਮੀਪ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਖਾਨ। ਮੇਲਿ ਚਹਤਿ ਹੈ ਰਾਵਰਿ ਸੰਗ ।ਕਰਹਿ ਜਤਨ ਗਹਿਬੇ ਗੁਰ ਅੰਗ[1]॥੪੩॥ ਆਪ ਹਕਾਰੋ ਤੂਰਨ ਆਵੈ।ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਘਾਤ ਬਤਾਵੈ।ਤੁਮਕੋ ਹੁਇ ਸੁਖੇਨ ਗਹਿ ਲੈਨੋ।ਚਹਹੁ ਸਜਾਇ ਕਰਹੁ ਤਬਿ ਦੇਨੋ ॥੪੪॥ਕੈ ਕੰਨਨਾਂ ਕੋ ਲੈਹੈ ਨਾਤਾ।ਕੈ ਮਾਨਹਿ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨਿਘਾਤਾ।ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਰਹਿ ਆਵਹਿ ਲਾਜਾ ।ਸੁਧਰਹਿ ਨੀਕੇ ਬਿਗਰਯੋ ਕਾਜਾ'॥੪੫॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚੰਦੂ ਹਰਖਤਿ ਹੋਵਾ।–ਲੇਉਂ ਬੈਰ ਸਹਿਜੇ–ਤਬਿ ਜੋਵਾ।–ਜੇ ਰਿਪੁ ਘਰ ਮਹਿਂ ਭੇਦ[2]ਪਰੰਤਾ। ਤੌ ਸੁਖੇਨਹੀਕਾਜ ਬਨੰਤਾ॥੪੬॥ਜਥਾ ਅੱਸ੍ਰ ਨਿਕਸਹਿਂ ਚਖਦ੍ਵਾਰੇ[3]*ਅੰਤਰ ਦੁਖ ਲਖਿਯਤਿ ਬਿਧਿ ਸਾਰੇ। ਤਯੋਂ ਰਿਪੁ ਕੋ ਸਭਿ ਭੇਦ ਬਤਾਵੈ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਫਟਿ ਕਰਿ ਜੇ ਮਿਲਿ ਜਾਵੈ[4]॥੪੭॥ ਕਹਿਨ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਬਨੈ ਬਹਾਨੋ। ਭ੍ਰਾਤ ਪੁਕਾਰੂ[5] ਦੁਖੀ ਮਹਾਨੋ ।ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਤੂਰਨ। ਕਰੌਂ ਮਨੋਰਥ ਅਪਨੋ ਪੂਰਨ–॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸੋਂ ਚੰਦੂ' ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਪਠਨੰ ਨਾਮ ਊਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਚੰਦੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ।ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਤਬਿ ਭਲੇ ਅਪਨਿ ਜਨਾਯਹੁ ਪਯਾਰ। 'ਆਵਹੁ ਮੋਹਿ ਸਮੀਪ ਅਬਿ, ਦ੍ਵੈਸ਼ ਜਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ[6]॥੧॥ਚੌਪਈ।ਰਚੌਂ ਜਤਨ ਮਿਲਿ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ।ਗਹਿ ਲੈਹੋਂ ਤਤਛਿਨ ਤਿਸ ਮਾਰੇ। ਮੈਂ ਜਿ ਸਹਾਯਕ ਹੋਯਹੁ ਤੇਰਾ। ਬਨੈ ਕਾਜ,ਤਜਿ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ'॥੨॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਚਾਰ[7] ਪਠਾਵਾ।

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ । [2]ਫੁੱਟ, ਨਫਾਕ। [3]ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਰਸਤੇ ਅਥਰੂ (ਬਾਹਰ) ਨਿਕਲਨ (ਤਾਂ ਦਿਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਲਖ ਲਈਦਾ ਹੈ)। [4]ਭਾਈ ਜੇ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨਾਲੋਂ) ਫਟ ਕਰਕੇ (ਸਾਡੇ ਨਾਲ) ਮਿਲ ਜਾਵੇ। [5]ਫਰਿਆਦੀ ਹੈ। [6]ਜੋ ਵੈਰ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। [7]ਦੂਤ, ਹਲਕਾਰਾ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਆਲਾ ਦਿਮਾਗੀ ਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਹੈ।

'ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ, ਕਹੁ, ਜਿਮ ਗਹਿ ਜਾਵਾ[1]'। ਪੰਥ ਉਲੰਘਤਿ ਕੋਠੇ ਆਯੋ। ਮਿਲਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸੋਂ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ॥੩॥'ਤੁਵ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਹਰਖ੍ਯੋ ਅਬਿ ਨਿਕਟਬੁਲਾਯੋ।ਮਿਲਹੁ,ਦੁਹਨਿ ਕੋ ਸੁਧਰੈਕਾਜੂ।ਉਠੋ ਚਰਨ ਧਰਿ ਮਗ ਮਹਿਂ ਆਜੂ ॥ ੪ ॥ ਨਹਿਂ ਬੂਝੋ ਪਾਂਧਾ[2] ਚਲਿ ਪਰੀਅਹਿ। ਅਪਨਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਰੀਅਹਿ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ। ਬੜਵਾ ਪਰ ਕਾਠੀ ਬੰਧਵਾਈ ॥੫॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਸੋਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਜਾਰੁ। ਛੋਰ੍ਯੋ ਕਰਿ ਚੌਕਸ ਪਰਵਾਰੂ। 'ਅਬਿ ਕੇ ਜਾਇ ਲੇਯ ਹੌਂ ਗਾਦੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਭਯੋ ਬਹੁ ਬਾਦੀ[3]' ॥੬॥ ਕਹਿ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਰਮੋ ਸੰਗ। ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਚਲ੍ਯੋ ਉਮੰਗ। ਚਲੈ ਦੂਰ ਮਗ ਬਾਸੁਰ ਸਾਰੇ[4]।ਨਿਸ ਮਹਿ ਬਸੈ ਕੁਕਰਮ ਚਿਤਾਰੇ ॥੭॥ ਥੋਰਨਿ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਦਿੱਲੀ ਗਯੋ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਕਿਤ ਨਿਵੇਸ ਕਰਿ ਦਯੋ।ਪਠ੍ਯੋ ਦਾਸ ਤਬਿ ਚੰਦੂ ਪਾਸ।'ਆਯੋ ਮੈਂ ਉਰ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ' ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਕੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ। ਜਾਇ ਦਾਸ ਨੇ ਤਬੈ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਗਮਨਹੁ ਤੁਰਤ, ਕਾਜ ਬਨਿ ਆਯੋ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਯੋ ॥੯॥ ਸੂਖਮ ਬਹੁ ਪਾਲਨਿ ਕੋ ਜਾਮਾ[5]। ਪਹਿਰ ਪਾਗ ਬਾਂਧੀ ਅਭਿਰਾਮਾ।ਪੁਨ ਚੰਦੂਕੇ ਦੈਬੇ ਹੇਤ।ਜਿਮ ਸਿਰਪਾਉ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਦੇਤਿ॥੧੦॥ ਅਧਿਕ ਮੋਲ ਕੀ ਪਾਗ ਮੰਗਾਈ। ਜਰੀ ਛੋਰ ਦ੍ਵੈ ਬਹੁਤਿ ਲਗਾਈ[6]। ਤੈਸੇ ਲਿਯੋ ਦੁਕੂਲ[7]ਅਛੇਰਾ।ਤਿਸ ਹਿਤ ਖਰਚ੍ਯੋ ਮੋਲ ਬਡੇਰਾ ॥੧੧॥ ਦਾਸ ਪਾਸ ਤੇ ਸੋ ਉਚਵਾਇ।ਅਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਲੀਨਿਦੁਰਾਇ।ਕਛੁਕ ਸੰਗ ਨਰ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਾਈ। 'ਆਵਤਿ ਹੈ'ਸੁਧਿ ਅੱਗ੍ਰ ਪਠਾਈ॥੧੨॥ਖਰੋ ਭਯੋ ਚੰਦੂ ਜਬਿ ਹੇਰਾ। ਮਿਲੇ ਭੁਜਨਿ ਭਰਿ ਜੁਗ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਪੁਨ ਬੈਠੇ ਇਕ ਆਸਨ ਦੋਊ। ਦੇਖਿ ਪਰਸਪਰਿ ਹਰਖਤਿ ਸੋਊ ॥ ੧੩ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਿੱਥੀਏ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਨਿ ਕੀ[8]। ਕਹੀ ਬਾਰਤਾ ਜਥਾ ਗੁਰਨਿ ਕੀ।'ਮੈਂ ਜੇਸ਼ਟ ਸੁਤ ਬੈਠੋ ਰਹਿਓ। ਬਲ ਛਲ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਲਹਿਓ ॥੧੪॥ ਹੁਤੇ ਨਾਨਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ।ਤਿਨ ਕੋ ਪੱਖੀ

---

[1]ਆਕੇ ਮਿਲ ਤੇ ਕਹੁ ਜਿਵੇਂ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇ। [2]ਪਾਂਧਾ ਨਾ ਪੁੱਛ, ਭਾਵ ਦੇਰੀ ਨਾ ਕਰ। [3]ਵੈਰੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ)। [4]ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦੂਰ (ਮੰਜ਼ਲ) ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਹੈ। [5]ਬਹੁਤ ਪੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰੀਕ ਜਾਮਾਂ। [6]ਦੋਹਾਂ ਪੱਲਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਰੀ ਬਹੁਤ ਲੱਗੀ ਹੋਈ। [7]ਦੁਪੱਟਾ। [8]ਪਹਿਲੋਂ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਤੋਂ) ਅੱਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ।

ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ।ਇਕ ਭੱਲਾ ਤਹਿਂ ਤੇ[1]*ਗੁਰਦਾਸ।ਸੋ ਲੇ ਲੇ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸ
ਪਾਸਿ॥੧੫॥ਕਰੈ ਮਿਲਾਵਨਿ ਧਨ ਅਰਪਾਵੈ।ਕਹਿ ਕਹਿ†ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ
ਬਧਾਵੈ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ। ਧਨੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗਰਬ ਬਢਾਯੋ
॥੧੬॥ ਤੁਹਮਤਿ ਮੁਹਿ ਤੂਫਾਨ ਕੀ ਲਾਇ। ਪਿਤ ਪੁਰਿ ਬਸਤਿ ਹੁਤੇ ਨਿਕ-
ਸਾਇ। ਸੁਲਹੀ ਹੁਤੋ ਸਹਾਇਕ ਮੇਰਾ। ਮਰਯੋ ਅਚਾਨਕ ਦੁਖਦ ਬਡੇਰਾ[2]॥
੧੭॥ ਅਬਿ ਅਲੰਬ ਮੈਂ ਗਹਯੋ ਤੁਹਾਰੋ। ਬਾਂਹ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਬਿਚਾਰੋ।ਸੁਤ
ਜੁਤ ਹਤਹੁ ਕਿ ਕੈਦ ਕਰੀਜੈ।ਨਾਤਾ ਫੇਰਨਿ ਕੋ ਫਲ ਦੀਜੈ॥੧੮॥ਗੁਰਤਾ
ਗਾਦੀ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਮੋਹਿ ਦਿਵਾਵਹੁ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਨੈ
ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ।'ਅਬਿ ਨ ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਚੀਤ ਮਲੀਨ[3]॥੧੯॥ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਬੈਰ
ਨਹਿਂ ਬਾਧਾ[4]। ਚਾਹਤਿ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕੋ ਬਾਧਾ[5]। ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੋਂ ਤਿਸ
ਹੰਕਾਰ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹਿ ਮਹਿਂ ਪਰੈ ਦੁਖਾਰ॥੨੦॥ਦਿਉਂ ਸਜਾਇ ਨਾਤਾ ਮਨ-
ਵਾਊਂ।ਤੌ ਚੰਦੂ ਮੈਂ ਨਾਮ ਕਹਾਊਂ। ਕਰੌਂ ਦੀਨ ਦੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਤਿਸ
ਬਾਸੁਰ ਹੁਇ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ॥੨੧॥ਜਾਤਿ ਬਿਖੈ ਪਤਿ ਮੋਰ ਬਿਗਾਰੀ।ਦੁਹਿਤਾ
ਸਾਕ ਹਟਯੋ ਦੁਖਭਾਰੀ। ਜਾਵਤਿ[6] ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਾਵਤਿ। ਤਾਵਤਿ
ਸੁਖ,ਮੈਂ ਸਾਚ ਬਤਾਵਤਿ॥੨੨॥ਅਬੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਦਿਉਂ ਉਪਦੇਸ਼। ਹੋਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼
ਸੁ ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਤਨ ਬਨਾਵੌਂ। ਕਰਿ ਫਰੇਬ ਕੋ ਨਿਕਟ
ਬੁਲਾਵੌਂ ॥੨੩॥ ਏਕ ਬਾਰ ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਿ ਬਾਰ[7]। ਦੈ ਦੈ ਹੌਂ ਪੁਨ ਬਾਰ
ਕਿਵਾਰਿ[8]।ਜਥਾ ਬਧਕ ਕੋ ਜਾਰ ਪਸਾਰ[9]। ਕਰੈ ਫਸਾਵਨਿ ਬਿਹੰਗ ਉਦਾਰ
॥੨੪॥ ਤਿਸ ਪਾਛੈ ਗੁਰਤਾ ਬਰ ਗਾਦੀ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਤੋਹਿ ਕਰੋ ਨਿਤ ਸ਼ਾਦੀ।
ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਏਤੋ ਸਮੈਂ। ਹਠਿ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਿ ਮੋਹਿ ਦਿਸਿ ਨਮੈਂ[10]॥੨੫॥
ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਬਿ ਲਗਿ ਮੈਂ ਗਹਿਵਾਵਤਿ।ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਤਿਸ ਤੇ ਮਨਵਾਵ-
ਤਿ।ਕੈ ਲੇ ਨਾਤਾ,ਕੈ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੁਇ ਹੈ ਇਹੀ ਨਿਦਾਨ[11]॥੨੬॥
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਅੰਗ ਨ ਮਾਵੈ।ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਚੰਦੂ ਬਡਿਆਵੈ। 'ਤੁਮ
ਮਾਲਿਕ ਜਗ ਕੇ ਸਮਰੱਥ। ਬਖਸ਼ਨਿ ਹਤਨਿ ਨਰਨਿ ਬਿਚ ਹੱਥ'॥੨੭॥

---

[1]ਤਿਥੋਂ ਦਾ। [2]ਬੜਾ ਦੁਖ ਦੇਗਿਆ। [3]ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਮੈਲਾ ਨਾ ਕਰ। [4]ਮੇਰੇ ਨਾਲ (ਉਸ ਨੇ)ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਵਧਾਯਾ (ਯਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ,ਸਗੋਂ)। [5]ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼(ਮੈਥੋਂ ਕਰਵਾਉਣਾ)ਚਾਹਿਆ ਹੈ। [6]ਭਾਵ ਜਦ ਤਕ ਸ਼ਾਹ ਲਾਹੌਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [7]ਵਾੜਕੇ। [8]ਬੂਹੇ ਦੇ ਤਖਤੇ। [9]ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੱਧਕ ਜਾਲ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। [10]ਨਿਵੇਂਗਾ। [11]ਅੰਤ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਮਾਤੁਲ। †ਪਾ:-ਤਾਕੀ।

ਇਮ ਬਕ[1]ਸਮ ਅਘ ਚਿਤਵਤਿ ਦੋਊ।ਸਿਰੋਪਾਉ ਚਹਿ ਦੈਬੋ ਸੋਊ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਜਰੀ ਬਿਸਾਲ।'ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਲਿਹੁ ਰਹੋ ਸੁਖਾਲਾ'॥੨੮॥ ਸਾਦਰ ਚੰਦੂ ਨੇ ਤਬਿ ਲੀਨਿ।ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਕੀਨਿ।ਦਰਬ ਮੰਗਾਇ ਅਰਪਨਾ ਕਰੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨੰਮ੍ਰਯੋ ਹਿਤ ਧਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨਸਿ ਤਬੈ।–ਗੁਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੋਕੌ ਅਬੈ।ਸੁਲਹੀ ਤੇ ਇਹ ਅਹੇ ਮਹਾਨ । ਮਾਲਿਕ ਮੁਲਕਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ[2]–॥ ੩੦॥ ਕਰਯੋ ਸਥਾਪਨਿ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਏ। ਚਿਤਹਿ ਮਨੋਰਥ ਹੁਇ ਦੁਖਦਾਏ[3]। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਬਿ ਦਿੱਲੀ ਰਹਯੋ। ਨਿਤ ਚੰਦੂ ਮਿਲਿ ਹੁਇ ਹਿਤ ਲਹਯੋ॥੩੧॥ਸਦਨ ਜਾਨਿ ਕੋ ਪੁਨ ਚਿਤ ਚਾਹਾ।ਗਮਨਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸਚਿਵ ਕੇ ਪਾਹਾ।ਸਾਦਰ ਬੈਠੇ ਮਸਲਤਿ ਕਰੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੰਗ ਅਘ ਕੋ ਧਰੈਂ॥੩੨॥'ਮੋਕਹੁ ਦੇਹੁ ਬਿਦਾ, ਘਰ ਜਾਵੌਂ। ਬੀਤਯੋ ਚਿਰ,ਕੁਟੰਬ ਸੁਧਿ ਪਾਵੌਂ।ਰਹੌਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰਾ। ਆਵਨਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰਾ॥੩੩॥ਏਕ ਆਸਰੋ ਹਮ ਨੇ ਹੇਰਾ।ਤੁਮ ਤੇ ਕਾਰ ਸੁਧਰ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਜ਼ਾ ਕਹੌਂ ਬਨਾਈ। ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ॥੩੪॥ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਤਯਾਰੀ।ਲਵਪੁਰਿ ਬਿਰਹੁ ਆਇਜਿਸ ਬਾਰੀ। ਰਾਵਰਿ ਸੰਗ ਮਿਲੌਂ ਮੈਂ ਆਈ।ਤਹਿਂ ਲੈ ਹੈਂ ਸਭਿ ਬਾਤ ਬਨਾਈ॥੩੫॥ਮੈਂ ਪੁਕਾਰ ਕਰਿ ਹੌਂ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਬਨਹਿ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕੇਰ ਬਹਾਨਾ। ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਘਰ ਲੇ ਜਾਵਹੁ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਰਿਪੁ ਸੰਗ ਕਰਾਵਹੁ'॥੩੬॥'ਚੰਦ ਰੋਜ਼ ਮਹਿਂ'ਚੰਦੂ ਕਹੈ। 'ਹਮਰੋ ਆਵਨਿ ਹੁਇ ਤਹਿਂ ਰਹੈ[4]।ਬਿਲਮ ਨਹੀਂ ਬਹੁ, ਜਾਨਹੁ ਸਾਚੀ। ਹੁਇ ਪੂਰਨ ਜਿਸ ਮਹਿ ਰੁਚਿ ਰਾਚੀ॥੩੭॥ਮਿਲਹੁ ਆਇ, ਸਭਿ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰੈਂ। ਗੁਰਤਾ ਦੇਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਮਾਰੈਂ' ।ਮਹਾਂ ਦੁਸਟ ਸੋਂ ਮਸਲਤਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਭਯੋ ਬਿਸਰਜਨ ਸੁਖ ਉਰ ਭਰਿ ਕੈ॥੩੮॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰ। ਗਮਨਯੋ ਤੂਰਨ ਮਗ ਪਗ ਡਾਰਿ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਕੋਠੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰ।ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਅਪਨੇ ਪਰਵਾਰ॥੩੯॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਗੋਦ। ਬੈਠਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪਾਇ ਪ੍ਰਮੋਦ।ਚੰਦੂ ਸੰਗ ਮਿਲਨਿ ਹਰਖਾਵਨਿ।ਸਭਿ ਕਰਮੋ ਢਿਗ ਕਰਯੋ ਬਤਾਵਨਿ॥੪੦॥'ਕੇਚਿਤ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ। ਹਮ ਢਿਗ ਆਇ ਹੋਹਿ ਸਭਿ ਸ਼ਾਦੀ। ਪ੍ਰਥਮ

[1]ਬਗਲੇ। [2]ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੀਵਾਨ। [3]ਦੁਖਦਾਈ ਮਨੋਰਥ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ।
[4]ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਆਵਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਓਥੇ (ਅਸੀਂ) ਰਹਾਂਗੇ।

ਸਹਾਇਕ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ਼। ਅਬਿ ਚੰਦੂ ਹਮ ਕਰਹਿ ਹੁਲਾਸ' ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਚੰਦੂ ਮਿਲਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕਰਤਿ ਉਧਾਰ। ਸਹਤ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕੇ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕੋ ਟਾਰਿ॥੧॥ਸੈਯਾਛੰਦ॥ਸਿੱਖਨ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰਿ ਹੈਂ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼। ਅਜ਼ਮਤਿ ਜੁਤਿ ਬਹੁ ਜੀਵ ਮੁਕਤਿ ਭੇ ਕਾਟੇ ਬੰਧਨ ਕੁਮਤਿ ਕਲੇਸ਼। ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਧਰਿ ਪਾਤਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।ਕਿਤਿਕ ਸਮੀਪ ਰਹਤਿ ਨਹਿਂ ਗਮਨਤਿ,ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸੁਖ ਲਹੈਂ ਅਸ਼ੇਸ਼॥੨॥ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਕਰਿਬੇ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕਿਤਿਕ ਬਿਸਰਜਨ ਹ੍ਵੈ ਚਲਿ ਜਾਇ। ਰਿਦੇ ਧਯਾਨ ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਬਸਾਵਹਿਂ, ਨਿਸ਼ਚਲ ਮਤਿ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਇ। ਮਿਲਹਿ ਤਿਨਹੁ[1] ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸਿੱਖੀ,ਅਸਿ ਤੇ ਤਿੱਖੀ[2]ਜੋ ਅਧਿਕਾਇ।ਗੁਰੁ ਭਾਣੇ ਕਹੁ ਮਾਨੈਂ ਸੁਖ ਸੋਂ ਇਕ ਸਮ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਇ ॥੩॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਬਿਥਰੀ, ਸੁਥਰੀ ਕਰਹਿ ਕੰਠ ਹਰਖਾਇ।ਪਾਤਕ ਦਾਦਰ ਗਨ ਕੋ ਅਹਨੀ[3],ਦਹਨੀ ਬਿਘਨ ਬਿਪਨ ਸਮੁਦਾਇ[4]। ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਬਿਕਾਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਸ਼ੇਰਨਿ[5],ਪ੍ਰੇਰਨਿ ਮਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਸਿ ਧਾਇ[6]।ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੀ ਸੁਗਮ ਸੁ ਜਨਿਨੀ[7],ਹਨਨੀ ਮੋਹ, ਜਨਨਿ[8]ਸੁਖਦਾਇ॥੪॥ ਪਾਠਕ ਪੁੰਜ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨੀ[9],ਫੁਰਨੀ ਅਨੁਭਵ ਕੀ[10]ਉਰ ਮਾਂਹਿ।ਕੂਰ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਕੀ ਅਹੈ ਬਿਰਾਗਨਿ[11],ਰਾਗਨਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੀ[12]ਆਹਿ।ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤਿ ਉਪਾਵਨਿ ਹਾਰੀ,ਹਾਰੀ ਨਿੰਦਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਦਾਹਿ[13]।ਪਠਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਵਤਿ,ਜੋਵਤਿ ਅਪਨਿ ਰੂਪ ਸੁਖ ਪਾਹਿ॥ ੫॥ ਜਿਸ ਹਿਤ ਜਗ ਅਵਤਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸਭਿ ਜੀਵਨਿ ਕੀ ਚਹਿਂ ਕੱਲਯਾਨ।ਹੋਤਿ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਰਜ ਐਸੇ ਜੈਸੇ ਵਧਹਿ ਭਗਤਿ ਅਰੁ ਗਯਾਨ।ਪੁਰਬਨਿ[14]ਬਿਖੈ ਆਇ ਗਨ ਸੰਗਤਿ।ਮੰਗਤਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੇ ਦਾਨ।

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ। [2]ਖੰਡੇ ਤੋਂ ਤਿੱਖੀ। [3]ਮਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਡੱਡੂਆਂ ਨੂੰ ਸੱਪਣੀਵਤ। [4]ਸਾਰੇ ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ ਭਾਵ ਅੱਗ। [5]ਸਮੂਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਹਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਜੋ) ਸ਼ੇਰਨੀ ਵਤ (ਨਾਸ਼ਕ) ਹੈ। [6]ਦੌੜਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਤਰਫ ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲੀ। [7]ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਉਪਜਾਵਣ ਵਾਲੀ। [8]ਦਾਸਾਂ ਦੇ। [9]ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [10]ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਫੁਰਾਉਣ ਵਾਲੀ। [11]ਝੂਠੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [12]ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ। [13]ਸਾਰੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ। [14]ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ, ਤ੍ਰਿਹਵਾਰਾਂ।

ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਹਿਂ ਪਗ ਪਰ,ਪਰਹਿਂ ਸ਼ਰਨ ਕਰਿ ਸੰਕਟ ਹਾਨਿ
॥੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੁ ਬੈਠੇ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭਤਿ
ਬਿਸਾਲ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਤਬਿ ਤ੍ਯਾਗ ਸਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਤਾਲ।ਗਯੋ ਅਨੁਜ ਕੇ ਨਿਕਟ,ਦੇਖਿ ਤਬਿਲਿਯੋ ਬਿਠਾਇ ਮਾਨਕੇ ਨਾਲ।
ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ ਸੁੰਦਰ,ਸੁਨਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ॥੭॥
ਚੌਕੀ ਕੋ ਜਬਿ ਭੋਗ ਪਰ੍ਯੋ ਤਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। 'ਬਡੀ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਤੁਮ ਚਲਿ ਆਏ, ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਉਚਿਤ ਚਿਤ ਚੀਨਿ। ਹਮ
ਰਾਵਰ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ਅਹੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਤਿ ਗੁਰ ਜਸੁ ਭੀਨਿ। ਭਲੀ
ਬਾਰਤਾ ਨਿਤ ਸਮੁਝਾਵਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਉਦਿਧਿ ਮਹਿਂ ਸਦ ਮਨ ਮੀਨਿ[1]'॥੮॥
ਮਹਾਂਦੇਵਉਰ ਹਰਖ੍ਯੋ ਅਤਿਸ਼ੈ'ਤੁਮ ਕੋ ਐਸੇਹੀਬਨਿ ਆਇ।ਸਰਬ ਜਗਤ
ਕੇ ਗੁਰੁ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਮੁਝ ਕੋ ਬੋਲਤਿ ਬਹੁ ਬਡਿਆਇ। ਅਹੇ ਬਡਨਿ ਕੀ
ਇਹੁ ਬਡਿਆਈ ਪਰ ਜਸ ਕਹਿਨੋ ਅਪਨਿ ਦੁਰਾਇ।ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਕਰਿ ਮੁਝ
ਕੋ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਗੁਨ ਮਹਿ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ॥੯॥ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ
ਕੀ ਗਾਦੀ ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਤਿਨਹੁ ਸਮਾਨ। ਮੋ ਉਰ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਭਈ
ਅਬਿ,ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਨੁਜ ਆਪਨੋ ਜਾਨਿ।ਬਿਨੈ ਸਹਤ ਮੈਂ ਕਹਤਿ ਤੁਮਹੁਂ ਕੋ
ਅਪਨੇ ਨਾਨੇ ਗੁਰੁ ਮਹਾਨ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅੰਸ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਹਮਰੋ ਸੰਗ
ਸਨੇਹ ਸੁ ਠਾਨਿ॥੧੦॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਦਿਵਸ ਸ਼ੁਭ ਪੂਨੋ[2]ਉਤਸਵ ਕਰਤਿ
ਸਕਲ ਹਰਖਾਇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਗਨ ਮਿਲਹਿਂ ਆਇ ਕਰਿ, ਪਾਇ
ਮਹਾਂ ਫਲ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇ। ਹੈ ਮਮ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਤਹਾਂ ਜਾਨਿ ਕੀ ਚਹੋਂ
ਤੁਮਾਰੀ ਅਬਹਿ ਰਜ਼ਾਇ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹੋਂ ਪੁਰਿ ਤਿਸਹੀ, ਜੀਵਤਿ
ਰਹ੍ਯੋ ਮਿਲਹਿਂ ਪੁਨ ਆਇ'॥੧੧॥ ਸੁਨਤਿ ਭ੍ਰਾਤ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਹੋਏ ਕਹ੍ਯੋ
'ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਰੀ ਕੋ ਧੰਨ।ਹਮ ਭੀ ਚਲਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਦਰਸ਼ਨਿ ਉਤਸਵ
ਪੂਰਨਮਾ[2] ਮਨ ਮੰਨਿ[3]।ਹੁਇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਪੁਰਿ ਪਿਖਹਿਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਹਾਂ ਬਚਿੱਤ੍ਰ
ਪਾਇ ਫਲ ਜੰਨ[4]। ਚਿਰ ਬੀਤ੍ਯੋ ਦਰਸੇ ਬਿਨ ਥਲ ਕੋ ਉਮਗਤਿ ਰਿਦਾ
ਬਿਲੋਕ ਪ੍ਰਸੰਨ'॥੧੨॥ ਇਮ ਸਾਦਰ ਬਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਸਰਾਹ੍ਯੋ, ਮਹਾਂਦੇਵ ਸੁਨਿ
ਕਰਿ ਹਰਖਾਇ। ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸ਼ਲਾਘਾ ਗੁਰ
ਉਪਜਾਇ।'ਸਮ ਪਾਰਸ ਕੇ ਪਰਸੇ ਜਿਸ ਕੇ ਹੁਤੇ ਮਨੂਰ ਸੁ ਹੇਮ[5] ਬਨਾਇ।

[1]ਮਨ ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ ਹੈ। [2]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ। [3]ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਕੇ। [4]ਦਾਸ। [5]ਮਨੂਰ ਨੂੰ ਸੋਨਾ।

ਬਨ ਮਹਿੰ ਜਿਮ ਇਕ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਤਰੁ ਸੁਗੰਧਤਿ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥
੧੩॥ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿੰ ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਕਰਿਦੀਨ।
ਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੇ ਬਰ ਭੂਰਿ ਹੈਂ ਸੁਰ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਕਰੇ ਅਧੀਨ।
ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਸੁਭਾਇਕ ਮਾਨਹਿੰ ਤਿਮ ਬਾਸੀ ਪੁਰ ਤੀਨ[1]।
ਸਿੱਖੀ ਜਹਿ ਕਹਿੰ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰੀ,ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਬਿਸ ਤਾਰੀ ਦੁਖ ਹੀਨ[2] ॥
੧੪॥ਇਸ ਤੇ ਆਦਿਕ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸੰਸਾ[3]ਹਮਰੇ ਪਿਤ ਪਰ[4] ਅਧਿਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
। ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਆਦਿ ਤਜੇ ਸਭਿ ਦਈ ਬਡਾਈ ਕਰੇ ਬਿਸਾਲ।
ਜਮ ਆਦਿਕ ਗਨ ਬਧਾਧਿ ਨਰਨਿ ਕੀ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਤੇ ਬਰਜੇ ਦੁਖ
ਜਾਲ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਗੁਨ ਤਿਨ ਕੇ ਭਨੀਅਹਿ ਅੰਤ ਨ ਪੱਧਤਿ ਭਗਤਿ-
ਰਸਾਲ[5]॥੧੫॥ ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਤਿਗੁਰੁ, ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ
ਗਏ ਸਭਿ ਕੋਇ।ਨਿਸਾ ਪਰੀਭੋਜਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁਠ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਪੌਢਤਿ
ਸੋਇ। ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ ਕਰਿ ਸੌਚਿ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਚਲਿਬੇ ਹੇਤ ਤਯਾਰ ਗੁਰੁ ਹੋਇ
। ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯਹਿ ਰਹਤਿ ਜੁ ਦਰਸ ਸਾਥ ਭੇ ਸੋਇ ॥੧੬॥
ਨੰਦਨ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਰਿਪੁ ਕੰਦਨ, ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਦੁਲਾਰਿ। ਦੇ
ਧੀਰਜ ਬੀਰਜ ਜੁਤ ਸੁਤਕੋਂ[5],ਹਾਥ ਬੰਦਿਤਿਨ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ।ਹਟੇਨਿਕੇਤ
ਸਮੇਤਸਿੱਖਨ ਗਨ,ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਮਨੇਪੰਥ ਮਝਾਰਿ।ਦਾਸ ਮਸੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦਸਿਖ
ਸੰਗੀ ਸੰਗ ਚਲੇ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰਿ॥੧੭॥ਉਲੰਘੇ ਮਾਰਗ ਗਏ ਗ੍ਰਾਮ ਢਿਗ
ਨਾਮ ਖਡੂਰ ਗੁਰੂ ਇਸਥਾਨ[6]।ਸੁਨਿ ਦਾਤੂ ਹਿਤ ਆਦਰ ਆਯੋ ਲੇ ਨਿਜ
ਸੰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਠਾਨ। ਡੇਰਾ ਕਰਵਾਇਸਿ ਸ਼ੁਭ ਘਰ ਮਹਿ ਨੀਰ ਅਨਾਇ
ਪਖਾਰੇ ਪਾਨ।ਪਗ ਪਖਾਰ ਕਰਿ ਟਿਕੇ ਕਿਤਿਕ ਚਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ
ਸਵਧਾਨ॥੧੮॥ਲੇ ਦਾਤੂ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਥਲ ਗਏ ਦਰਸ ਕਰਿਬੇ ਦਰ-
ਬਾਰਿ।ਦਰਬ ਦੀਨਿ,ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇਸਿ, ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਠਾਂਢੇ ਅਗਾਰਿ।
ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਹਾਂ ਬਰਤਾਇਸਿ, ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਨਿਸਿ ਹਿਤ ਧਾਰਿ।
ਦਈ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਚਾਰਬਾਰਿ ਫਿਰਿ ਸਿਖਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਿ॥੧੯॥
ਪੁਨਹ ਸਿਵਰ ਮਹਿੰ ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤੂ ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਕਰਾਇ। ਨਿਸ
ਸੁਪਤੇ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤ ਚਲੇ ਗੁਰੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅਨੰਦ ਉਪਾਇ। ਸੁਨਿ ਆਗ-

[1]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਸਣੇ ਵਾਲੇ। [2]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਜ਼ਹਿਰ ਉਤਾਰੀ ਤੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤੇ (ਦਾਸਾਂ ਦੇ)। [3]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਪਰ। [4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ। [5]ਬਲਵਾਨ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਗਾ।

ਵਨੁ ਅਪਨੇ ਭਵਨੁ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਵਨੁ[1] ਜੁਤ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਿਕਸਿ ਮੋਹਿਰੀ ਆਗੇ ਆਇ ਸੁ ਮਿਲਯੋ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਇ॥੨੦॥ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਦਿ ਪਰਵਾਰ ਅਗਾਰੀ ਮਿਲਯੋ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਆਗੇਆਇ।ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਭਾਉਧਰਿ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਛ ਕਰਿ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਇ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਿਖੈ ਉਤਾਰੇ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਇ ਲਯਾਇ। ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਨਸਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਦਿਕ ਸਮੁਦਾਇ॥੨੧॥ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸੁਪਤੇ,ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਕੋ,ਜਾਇ ਬਾਵਲੀ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ।ਸਿਖਸੰਗਤਿ ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਕੈ ਪੁਨਹ ਚੁਬਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਠਾਨਿ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਅੰਸਸਭਿ ਮਿਲਿਕੈ ਕੀਨਸਿ ਚਰਚਾ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾ- ਨਾ।ਭਨਯੋ,ਸੁਨਯੋ,ਮਨ ਗੁਨਯੋ ਭਲੇ ਕਰਿ,ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨ ॥ ੨੨॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਪੁਰੀ ਬਿਤਾਇਸਿ ਪੁਨ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਿਨ ਆਇ।ਡੱਲੇਵਾਸੀ ਆਦਿਕ ਸਿਖਗਨ ਭਯੋ ਮੇਲਿ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ।ਘ੍ਰਿਤ, ਮਿਸ਼ਟਾਨ,ਚੂਨ ਗੋਧੁਮ ਕੋ,ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਸੂਪ[2] ਲਿਆਇ।ਸੰਚੇ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਦੇਗ ਹੋਤਿ ਸਿਧ ਸ੍ਵਾਦਿ ਰਸਾਇ[3]॥੨੩॥ਸਿੱਖਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਠਾਂਢੇ ਕੈ ਜਲ ਆਨਹਿ ਈਂਧਨ ਜਾਲਿ। ਭਯੋ ਅਹਾਰ ਸੁ ਤਯਾਰ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਥਿਤ ਪੰਗਤ ਨਾਲਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਲ ਨਿਜ ਕਰ ਧਰਿ ਕੈ, ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਾਲਿ*।ਮਹਾਂਦੇਵ,ਸੇਵਾ ਮਹੁ ਲਾਗੇ ਬਰ- ਤਾਵਹਿਂ ਬਹੁ ਅਸਨ ਰਸਾਲਿ॥੨੪॥ਮੋਹਨ,ਅਨੰਦ ਮੋਹਰੀ ਆਦਿ ਜਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੇਤਿ।'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਮਖ[4] ਹੈ' ਇਮ ਕਹਿ ਸ- ਗਰੇ ਟਹਿਲ ਚਹੇਤਿ।ਕੇਤਿਕ ਅਚਤਿ।ਕਿਤਿਕ ਬਰਤਾਵਤਿ ਕੇਤਿਕ ਜਲ ਕੋ ਦੇਤਿ ਪਿਵੇਤਿ।ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮੇਲਿ ਭਯੋ ਬਡ ਅਧਿਕ ਕੁਲਾਹਲ ਸੁਨੇ ਸੁਭੇਤਿ ॥੨੫॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਪੰਗਤਿ ਮੰਗਤਿ ਜੋ ਪੁਰਵਤਿ ਅਭਿਲਾਖ। ਬਡ ਉਤਸਵ ਕਰਿ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਅਸਨ ਖੁਵਾਇ ਖਾਇ ਕਰਿ ਕਾਂਖਿ।ਭਯੋ ਪ੍ਰਮੋਦ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਕੇ ਜਸੁ ਕੋ ਭਾਖਿ।ਕਰਿ

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [2]ਰਸੋਈ ਵਾਸਤੇ। [3]ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੁਆਦਲੇ ਰਸਾਂ ਵਾਲੀ। [4]ਯੱਗ।

*ਇਹ ਕਦੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਦੇਵੇ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬਹਿਕੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਧੁਆਏ, ਇਹ ਕਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀਤ ਤਾਰ ਪ੍ਰੋਤੇ ਅਦਬਾਂ ਸੁਆਰੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਕਰ ਦੇਣ। ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਝੁਕਣ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕੀਕੂੰ ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਏ ਸਨ।

ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਹੁ ਨਰ ਮਿਲੇ ਭਾਉ ਚਿਤ ਰਾਖਿ॥੨੬॥ ਇਮ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਕੋ ਮੇਲਾ ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਜ-ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਕੋ[1] ਫਲ ਕੋ ਨਰ ਪਾਇ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਇ। ਗੁਰੁ ਜਸੁ ਕੋ ਇਮ ਉਚਰਤਿ ਗਮਨੇ ਆਪੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਇ॥੨੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਮੇਲਾ ਭਯੋ ਸੁ ਬਿਛੁਰਗਾ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰਿ ਬਾਸ। ਪੂਰਨਮਾ ਪੀਛੇ ਰਹੇ ਮੋਹਨ, ਮੁਹਰੀ ਪਾਸ ॥ ੨੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਮਹਾਂਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੂਰਨਮਾ ਕੇ ਜੱਗ੍ਯ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਮੇਲਾ ਦਰਸਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕੋ ਫਲ ਤੈਸੇ ਨਰ ਪਾਇ॥੧॥ਸੈਯਾਛੰਦ॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਾਸੇ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਅਤਿਸ਼ੈ ਸਤਿਸੰਗ॥ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਚਰਚਾ ਆਤਮ ਕੇਰੀ ਕਰਹਿਂ ਜਾਨਿ–ਇਹ ਤਨੁ ਛਿਨ ਭੰਗ–। ਭਜਨ ਪਰਾਇਨਿ ਇਕ ਰਸ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧਹਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੰਗ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕਨਿ ਜਿਸ ਤੇ ਚਢਹਿ ਭਗਤਿ ਕੋ ਰੰਗ ॥੨॥ ਸਵਾ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਤੇ ਕਿਰਤਨੁ ਕਰਹਿਂ ਰਬਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੁਤ ਮੁਹਰੀ ਆਦਿਕ ਸੁਨੈ ਸਕਲ ਅਰੁ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰ। ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਜਗਤ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅੰਤਰਬ੍ਰਿਤੀ ਕਰਹਿਂ ਸੁਖ ਕਾਰ। ਮਨੋ ਮਹਾਂ ਮੁਨਿ ਮਨ ਸੁਧ ਕਰਿਬੇ ਕਪਲ ਰਿਖੀ ਜੁਤ ਕੇ ਅਨੁਹਾਰ[2]॥੩॥ਦੇਖਿਪ੍ਰਤਾਪ ਅਨੁਜਕੋ ਤਬਿਹੀ ਜਿਨਕੇ ਉਪ-ਦੇਸ਼ਤਿ ਹੁਇ ਗ੍ਯਾਨ। ਭ੍ਰਾਤ ਸਬੰਧ ਜਾਨਿ ਕਰਿਕੂਰੋ ਮਹਾਂਦੇਵ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਮਹਾਨ। ਤਨ ਤਜਿਬੇ ਕੋ ਸਮੈਂ ਨਿਕਟ ਲਖਿ ਜਨਮ ਸਫਲਤਾ ਚਹਿ ਮਨ ਮਾਨਿ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਲਖਿ ਇਕਾਂਤ ਮਹਿਂ ਗਯੋਸਮੀਪ ਬੈਠਿ ਹਿਤ ਠਾਨਿ ॥ ੪ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਗਾਦੀ ਪਰ ਤੁਮ ਈਸ਼ੁਰ ਕੇ ਸਰੂਪ ਅਵਤਾਰ। ਮੈਂ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੀ ਜਾਨਤਿ ਨਿਤ ਚਿਤ,ਅਬਿ ਬਖਸ਼ੋ ਤੁਮ ਰਿਦਾਉਦਾਰ।ਉਪ-ਦੇਸ਼ਹੁ ਇਹੁ ਆਤਮ ਕੋ ਹੈ[3],ਕਿਮ ਬੰਧਨ ਮੈਂ ਦੁਖ ਗਨ ਧਾਰਿ?ਕਿਮ ਸੁਖ ਲਹੈ,ਦਹੈ ਜਗ ਸੰਕਟ,ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ' ॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਭ੍ਰਾਤ ਲਖਿ ਅਰੁ ਜਾਨਯੋ ਤਨੁ ਤਜਿਬੇ ਕਾਲ।–ਉੱਤਮ ਅਧਿ-

[1]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ। [2]ਵਾਂਙੂ। [3]ਕੀਹ ਹੈ।

ਕਾਰੀ,ਲਘੁ ਕਹਿਬੇ[1]ਸਮਝਹਿ ਗੋ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਬਿਸਾਲ—। ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁਨਹੁ ਇਹ ਬਾਤ ਸੁਖਾਲ। ਆਪਹਿ ਬੰਧਨ ਲਹਿ ਦੁਖ ਭੋਗਤਿ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਕਹਿ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲ॥੬॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥

ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਲਿ ਜਿਨਿ ਜਲਿਐ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥
ਪਉਦੀ ਜਾਇ ਪਰਾਲਿ ਪਿਛੈ ਹਥੁ ਨ ਅੰਬੜੈ ਤਿਤੁ ਨਿਵੰਧੈ ਤਾਲਿ* ॥੧॥

ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕੁਬੰਧਨ[3] ਪਰਜੋ ਸੁਨਹੁ ਸੋ ਅਹੈ ਆਤਮਾ ਤਾਲ ਸਮਾਨ। ਤਨੁ ਹੰਤਾ ਧਾਰਨਿ ਇਨ ਕੀਨੀ ਮੈਂ ਦ੍ਵਿਜ ਖ਼ੱਤ੍ਰੀ ਬੈਸ[4] ਸੁਜਾਨ। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਤਨ ਅਪਨਿ ਰੂਪ ਲਖਿ ਭਯੋ ਜਾਲਿ ਹਰਿਆਵਲਿ[5]ਆਨਿ। ਜਲ ਕੋ ਕਰਜੋ ਅਛਾਦਨ ਜੈਸੇ ਤਿਮ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਛਾਦਨਿ ਠਾਨਿ

---

[1]ਥੋੜਾ ਹੀ ਕਹਿਣ ਨਾਲ। [2]ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ। [3]ਖੋਟੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਖੇ। [4]ਵੈਸ਼। [5]ਹਰਿਆਵਲ ਦਾ ਜਾਲਾ।

*ਗਜਾਨੀ ਇਸ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ:—ਇਸ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਜਿਸ ਸੜੇ ਹੋਏ ਨੇ ਨਾਮ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰਾਲੀ ਉਤੇ ਪੈਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੀਵੇਂ ਤਾਲ ਵਿਚ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇਗਾ। ਭਾਵ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਗਜਾਨ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਸਾੜ ਦੇਹ, ਜਿਸ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਸੜੇ ਹੋਏ ਨੇ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਰਿਦੇ ਰੂਪੀ ਨੀਵੇਂ ਤਲਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਲੀ, ਮੈਲ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਲੈ (ਜਾਣ ਲੈ)। ਜਦ ਓਥੇ ਬਹੁਤ ਮੈਲ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੇਗਾ। ਪਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਐਉਂ ਲਾਇਆ ਹੈ—ਆਤਮ ਇਕ ਤਲਾਉ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਤਨ ਹੰਤਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਨ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਮਕ ਹਾਂ ਢਮਕ ਹਾਂ, ਇਹ ਇਸ ਤਲਾ ਉਤੇ ਜਾਲਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਬੂਰ ਕਾਈ ਜੋ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸੋ ਜਾਲਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਲਾ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਨੂੰ ਛਾਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਤਨਹੰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਛਾਦ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਨ ਹੰਤਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਨਾਮ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ—ਅਹਿ ਬ੍ਰਹਮ—ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਜਲਿਐ' ਦਾ ਆਪ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਅਛਾਦਨ ਹੋਏ ਨੇ। ਪਰਾਲ=ਪ੍ਰਾਲੀ=ਘਾਸ ਫੂਸ। ਉਸ ਜਾਲੇ ਉਤੇ ਘਾਸ ਫੂਸ ਜਮਾਂ ਹੋਕੇ ਸਾਰਾ ਤਲਾ ਅਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਭਾਵ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਮਮਤਾ ਦਾ, ਕਿ ਤਨਹੰਤਾ ਪਰ ਮਮਤਾ ਦਾ ਘਾਸਫੂਸ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ। ਤਨਹੰਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ, ਯਾ ਕਹੋ ਕਿ 'ਮੈਂ ਮੇਰੀ' ਦਾ ਪਰਦਾ ਹੁਣ ਮੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਬ੍ਰਿਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ਫਾੜਕੇ ਜਲ ਤਾਈਂ ਭਾਵ ਆਤਮ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਤਾਈਂ ਅੱਪੜਦੀ ਨਹੀਂ, ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਦੁਖ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੀਆਂ ਦਾਤੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਤਨਹੰਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਤਜਾਗ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਲਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

॥੭॥ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਇਹ ਨਾਮ ਬਿਸਾਰਯੋ ਤਨੁ ਹੰਤਾ ਜਬਿ ਧਾਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਪੁਨਹੁ ਪਰਾਲ ਘਾਸ ਅਰੁ ਫੂਸ ਜੁ ਪਰਯੋ ਜਾਲ[1] ਪਰਿ ਭਾ ਬਹੁ ਪੀਨ[2]। ਤਿਮਿ ਹੰਤਾ ਪਰ ਮਮਤਾ ਉਪਜੀ ਮਮ ਸੁਤ, ਮਮ ਗ੍ਰਿਹ,ਤ੍ਰਿਯ, ਧਨ ਚੀਨ। ਜਲ ਸਮ ਆਤਮ ਅਧਿਕ ਅਛਾਦਯੋ ਪਰਦਾ ਮੋਟੋ ਭਯੋ ਨਵੀਨ ॥੮॥ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਨ ਪਹੁੰਚੈ ਇਨ ਦੁਇ ਕੋ ਤਜਿ ਫਸਯੋ ਇਨਹੁੰ ਮਹੂੰ, ਜਾਨੈ ਨਾਂਹਿ। ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਤਨ ਕੋ[3] ਜਲ ਆਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਿਜ ਮਾਂਹਿ। ਇਨ ਦੋਨਹੁੰ ਤੇ ਦੁਖ ਕੋ ਭੋਗਹਿ ਅਤਿ ਦੁਖ ਕੋ ਸੁਖ ਲਖਿ ਚਿਤ ਚਾਹਿ। ਵਹਿਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤੇ ਉਠਹਿ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤਿਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮ ਕੋ ਪਾਹਿ ॥ ੯ ॥ ਇਹ ਪਰਦੋ ਤਨੁਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਤਯਾਗੇ ਤੇ ਆਤਮ ਲਖਿ ਲੇਤਿ।ਮਨ ਕੋ ਇੰਦ੍ਰਯ ਸੰਗਿ ਸਬੰਧਜੁ[4]ਇਹ ਬੰਧਨ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦੁਖ ਦੇਤਿ। ਇੰਦ੍ਰਯ ਤੇ ਹਟਿ ਕਰਿ ਹੁਇ ਫਿਰ ਜਬਿ ਟਿਕ ਜਾਵੈ ਮਨ ਰਿਦੇ ਨਿਕੇਤਿ। ਸੋ ਮੁਕਤੀ ਹੈ ਸੁਖਦ ਪਰਮਗਤਿ ਕਹਤਿ ਸੰਤ ਸਭਿ ਬੇਦ ਸਮੇਤਿ ॥੧੦॥ ਬੁਧਿ ਤੇ ਗੇਯ[5] ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਜੁ ਨਹਿੰ ਕਿਸ ਇੰਦ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਯ ਬਿਚਾਰ। ਗਯਾਤਾ ਪਾਇ ਅਨੰਦ ਉਦਧਿ ਕੀਤਤਛਿਨ ਮਿਲਹੈ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰ।ਨਹੀਂ ਬਾਸ਼ਨਾ ਉਠਹਿ ਬਹੁਰ ਕਬਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹਿ ਹੁਇ ਸੰਸਾਰ। ਸਾਰਿ ਅਸਾਰ ਬਿਚਾਰ[6] ਧਾਰ ਕਰਿ ਸਾਰ ਗਹੈ ਸਭਿ ਤਯਾਗ ਅਸਾਰ॥੧੧॥ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜਾਨਹੁ, ਵਹਿਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ,ਸਭਿ ਇਸ ਮਾਂਹਿ’। ਮਹਾ-ਦੇਵ ਸੁਨਿ ਦ੍ਰਿਗ ਜੁਗ ਮੂੰਦੇ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਨ ਆਹਿ। ਤਤ-ਛਿਨ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਚਲਿ ਚਿਤ ਰਸ ਕੋ ਪਾਇ ਤਜਤਿ ਸੋ ਨਾਂਹਿ।ਬੀਤ ਗਏ ਜੁਗ ਜਾਮ ਥਿਰਯੋ ਜਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਗਹਿ ਕਰਿ ਬਾਂਹਿ॥੧੨॥ ‘ਧੰਨ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਤੁਮਰੀ ਗੁਰੁਸੁਤ ਹੌ,ਕਹੇ ਤਨਕ ਤੇ[7] ਉਪਜਯੋ ਗਯਾਨ।ਲਹਹੁ ਸਮਾਧਿ ਵਹਿਰ ਕੀ ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਗਤ ਆਪਨੋ ਰੂਪ ਪਛਾਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਸੁ ਦੀਸਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁ ਸੁਨੀਯੈ ਤਿਸ ਬਿਨੁ ਊਨ ਨਹੀਕੋ ਥਾਨ।ਜਾਗਤਿ ਸੁਪ-ਤਿ ਉਠਤਿ ਅਰੁ ਬੈਠਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸਥਿਤਿ ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤਿ ਠਾਨਿ’॥੧੩॥ ਦ੍ਰਿਗ ਉਘਾਰ ਕਰਿ ਅਨੁਜ ਬਿਲੋਕਯੋ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਜਾਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇ

[1]ਜਾਲਾ, ਕਾਈ। [2]ਗਾਹੜਾ। [3]ਕੋਈ ਜਤਨ (ਦੱਸਦੇ ਹਨ)। [4]ਮਨ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। [5]ਜਾਣਨ ਯੋਗ। [6]ਸਤਿ,ਅਸਤਿ ਦਾ ਵਿਚਾਰ। [7]ਥੋੜਾ ਕਹਿਣ ਤੇ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਕੀ ਮਹਾਂ ਸਮਾਧੀ ਸੋ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਇਕਰਸ ਭਾਇ। ਏਕ ਆਤਮਾ ਪੂਰਨ ਨਭ ਸਮ, ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇ।ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਉਠਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਇਹ'ਚਿਤ ਬਿਸਮਾਇ॥੧੪॥ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨ ਮੋਹ ਨ ਮਾਯਾ ਪਰਦਾ[1] ਮਿਟਯੋ,ਪਛਾਨਯੋ ਏਕ।ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਪੁਨ ਬਸੇ ਤਿਸੀ ਪੁਰਿ ਅਤਿ ਸੁਖ ਪਾਇਸਿ ਪਰਮ ਬਿਬੇਕ[2]।ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰ-ਜਨ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ 'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਤਨ ਤਜਿਬੇ ਟੇਕ[3]। ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਤ੍ਯਾਗਹੁ,ਬਸਹਿਂ ਇਹਾਂ,ਹਹਿਂ ਸਿੱਖ੍ਯ ਅਨੇਕ॥੧੫॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਅੰਸ ਹੈ ਇਹਠਾਂ ਪਿਤ[4], ਨਾਨੋ[5] ਤਨੁ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਥਾਨ।ਜਨੋਂ ਗਜ ਫੂਲ ਮਾਲ ਕੋ ਡਾਰੇ,ਤਿਮ ਤੁਮ ਤਜੋ ਦੇਹਿ ਸੁਖ ਮਾਨਿ'।ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਮਹਾਂਦੇਵ ਭਾ 'ਅਬਿ ਕੁਛ ਕਰਨੋ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਨ। ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਤਨ ਰਾਖਨਿ ਤ੍ਯਾਗਨਿ, ਹੋਹਿ ਭਲੋ ਗਤਿ ਕਰਮਨਿ ਠਾਨਿ[6] ॥੧੬॥ ਮੈਂ ਨਿਤ ਅਮਰ,ਨ ਜਨਮ ਨ ਮਰਨੋ,ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਦੇਹ ਨ ਥਿਰਤਾ ਪਾਇ'।ਇਮ ਕਹਿ ਰਹ੍ਯੋ ਅਨੰਦਤਿ ਅਤਿਸ਼ੈ ਭ੍ਰਮ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਸਮੇਤਿ ਬਿਹਾਇ। ਬੀਤ ਗਏ ਦਿਨ,ਸਮਾਂ ਸੁ ਆਯੋ ਜਾਨ੍ਯੋ ਤਨ ਕੋ ਤਜਨਿ ਸੁਭਾਇ[7]।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪੌਢ੍ਯੋ ਕਹ੍ਯੋ'ਪ੍ਰਾਨ ਅਬਿ ਮੇਰੋ ਜਾਇ'॥੧੭॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰ-ਵਾਰ ਸਹਤ ਕੋ ਮੁਹਰੀ ਤਤਛਿਨ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ। ਸੰਸਰਾਮ ਜਿਹ ਸਾਥ ਅਰਥਮਲ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਨੰਦ ਸੁ ਆਇ।ਸੱਤਾ ਅਰੁ ਬਲਵੰਡ ਬੁਲਾਏ 'ਕਰਹੁ ਕੀਰਤਨ' ਬਚ ਫੁਰਮਾਇ। ਭਈ ਭੀਰ ਧੁਨਿ ਉਠੀ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬੈਰਾਗ ਸਭਿਨਿ ਉਪਜਾਇ॥ ੧੮॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਕਰ ਕੋ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ।'ਛਿਮਹੁ ਸਰਬ ਹੀ ਜੋ ਮਮ ਅਵਗੁਨ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖ੍ਯ ਪ੍ਰਬੀਨ !। ਦੇਹੁ ਸਕਲ ਬਰ, ਮਨ ਲਹਿ ਥਿਰੁ ਊਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮੈਂ ਹੋਵਸਿ ਲੀਨ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਨਮੋ ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਿ, ਅੱਸ੍ਰ ਭਰੇ ਦ੍ਰਿਗ ਤਨੁ ਤਜਿ ਚੀਨ[8]॥੧੯॥ਪੌਢ੍ਯੋ ਪਾਇ ਬਦਨ ਪਰ ਅੰਬਰ, ਤਤਛਿਨ ਤਨ ਤਜਿ ਸਭਿਨਿ ਮਝਾਰ।ਲੀਨ ਭਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਲਹੀ ਏਕਤਾ ਗਤੀ ਉਦਾਰ।'ਧੰਨ੍ਯ ਧੰਨ੍ਯ'ਮੁਖ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਨਿ ਉਸ-

---

[1]ਭਾਵ ਭਰਮ ਦਾ ਪਰਦਾ। [2]ਗਿਆਨ ਦਾ। [3]ਸਰੀਰ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਟਿਕਣਾ ਹੈ ਕਦੋਂ ਕੁ ਛੁੱਟਣਾ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। [5]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ। [6](ਆਪ ਦੀ) ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਕੇ।(ਅ) ਕਰਮ ਗਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਹੋਇ ਸੋ ਭਲਾ ਹੈ। [7]ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ। [8]ਤਿਆਗਣਾ ਜਾਣਕੇ।

ਭਤਿ ਸੁਜਸੁ ਭਨਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿਂ ਬੈਰਾਗਹਿਂ 'ਇਹ ਸਗ ਸਗਰੋ ਦੀਸਤਿ ਛਾਰ'[1]॥੨੦॥ਸਸਿਕਾਰਿਨਿ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਜਲ ਬਾਪੀ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਰਬ ਪਹਿਰਾਇਵ ਬਹੁ ਧਨ ਤੇ ਬਨਵਾਇ ਬਿਬਾਨ। ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਮਹਿਂ ਸੁਮਨਸਿ[2] ਲਰਕਾਇਸਿ ਪਾਇ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਮੋਲ ਮਹਾਨ। ਗਨ ਚੰਦਨ ਅਰੁ ਸੰਚੇ ਕਾਸ਼ਟ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਡਾਰੇ ਆਨਿ॥੨੧॥ਸ਼੍ਰੀਅਰਜਨ ਅਰੁਸੰਗ ਮੋਹਰੀ,ਬ੍ਰਿਧ,ਗੁਰਦਾਸ ਆਦਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਕੰਧ ਉਠਾਇ ਚਲੇ ਪੁਰਿ ਬਾਹਿਰ ਧੁਨਿ ਸੰਖਨਿ ਕੀ ਅਧਿਕ ਬਜਾਇ।ਚਮਰ ਢੁਰਾਵਤਿ ਜਾਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਤੀਰਬਿਪਾਸਾ ਸੁੰਦਰ ਥਾਇਂ। ਚਿਨਿ ਕਰਿ ਚਿਤਾ ਸੁ ਚੰਦਨ ਗਨ ਤੇ ਊਪਰ ਦੇਹਿ ਧਰਨੋ ਉਚ-ਵਾਇ॥੨੨॥ਸ਼੍ਰੀਅਰਜਨ ਕਰਲੀਨਿ ਅਗਨਿ ਤਬਿਨਰਅਨੁਸਾਰ[3]ਰੁਦਨ* ਕੋ ਠਾਨਿ।ਕੀਨਿਲਗਾਵਨਿ ਊਚੇ ਰੋਦਤਿ*ਦਿਖਿ ਸਭਿਹੀਕੇ ਅੱਸ਼੍ਰੂਦੁਚਾਨਿ। ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਇ ਕਹਿ ਕਹਿ 'ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੋਕ ਇਹੀ ਮਗ ਜੌਨਿ[4]। ਮਿਥਯਾ ਤਨ ਹੈਂ ਬਿਨਸਨਿ ਹਾਰੋ,ਮੇਲਿ ਬਨਨੋ ਜਲ ਨਾਉ ਸਮਾਨਿ॥੨੩॥ ਜਥਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਦੀ ਕੋ ਚਲਿ ਹੈ ਤ੍ਰਿਣ ਮਿਲਿ ਜਾਹਿਂ ਬਿਛੁਰਤੇ ਫੇਰਿ।ਤਥਾ ਸੰਬੰਧ ਸ਼ਰੀਰਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਗਯਾਨੀ ਜਾਨਹਿ ਜਗ ਇਮ ਹੇਰਿ। ਕਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਇਸ ਤਨ ਕੋ ਕਰਿਬੋ, ਨਿਤ ਪਰਣਾਮੀ ਨਸਹਿ ਅਦੇਰਿ[5]। ਏਕ ਆਤਮਾ ਸੋ ਸਤਿ ਸਮਝਹੁ ਆਇ ਨ ਜਾਇ ਅਨੰਦ ਬਡੇਰ'॥੨੪॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰੀ ਕਪਾਲ ਕ੍ਰਿਆ[6] ਉਠਿ ਪੁਨਹ ਬਿਪਾਸਾ ਨੀਰ ਸ਼ਨਾਨ। ਗਾਇ ਰਾਗ ਵਡਿ-ਹੰਸ ਰਬਾਬੀ ਪੌੜੀ ਲਾਇ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਕਾਨ। ਦੀਨਿ ਤਿਲਾਜੁਲ* ਨਾਮ

---

[1]ਖੇਹ ਰੂਪ। [2]ਫੂਲ ਮਾਲ। [3]ਸੰਸਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਾਙੂ। [4]ਇਹੋ ਰਾਹ ਹੈ। ਭਾਵ ਮਰਨਾ ਇਕ ਅਟਲ ਬਾਤ ਹੈ। [5]ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਘਟਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [6]ਸੜਦੇ ਹੋਏ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਸੋਟੇ ਨਾਲ ਫੇੜਨਾ।

*ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਾਤਾ ਕਦੇ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਰੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਵੇਰ ਮਨੁਖਾਂ ਵਾਂਙੂ ਬਨਾਵਟ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਅਣਹੋਣੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੋਟੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਟ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਾਕਿਆ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਹਾਂ ਜੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਯਥਾ ਮਹਾਂ ਵਾਕ:—ਨਾਨਕ ਰੁੰਨਾ ਬਾਬਾ ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਰੋਵੈ ਲਾਇ ਪਿਆਰੋ ॥ [ਵਡਹੰਸ ਮ: ੧] ਹੋਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਆ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੪੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਲੀਨਿ ਤਿਹਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤਬਰਤਾਇਹੁ ਆਨਿ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਪੁਨਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਏ ਬਾਪੀ ਆਗੇ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ॥ ੨੫॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਭਈ ਤਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਸੁੰਦਰ ਗਾਇਂ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਨਰ ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਿਸਤਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਇ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਸਿਖ ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਆਇ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਗਮਨੈਂ ਗੁਨ ਗਨ ਬਰ-ਨਹਿਂ 'ਮਹਾਂਦੇਵ ਅਬਿ ਗਏ ਸਮਾਇ'॥੨੬॥ ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਪੁਸ਼ਪ ਭਸਮ ਸਭਿ ਬੀਚ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ ਤਿਹ ਡਾਰਿ*। ਦਿਨ ਦੋਇਕਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਤਿਹਠਾਂ ਬਸੇ ਕ੍ਰਿਆਕਰਿ ਜਿਤਕ ਸੰਸਾਰਿ†[1] । ਕਰੀ ਜਥੋਚਿਤ ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਜਥਾ ਮੋਹਰੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰੈਂ ਵਿਰਾਗ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਕੇਰਿ ਪਰਵਾਰਿ॥੨੭॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੋਲਹ ਸਤ ਊਪਰ ਸਪਤ[2] ਮਹਾਂਦੇਵ ਜਨਮਜਾਸੁ[3]। ਊਪਰ ਪਾਂਚ ਪਚਾਸ ਕੇ ਬਰਸ ਬੈਸ ਦ੍ਵੈ ਮਾਸ[4]॥੨੮॥ ਸੋਲਹ ਸਤ ਬਾਹਠ[5] ਅਧਿਕ ਭਾਦ੍ਰੋਂ‡ ਚੌਥ ਬਿਚਾਰ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਪਰਲੋਕ ਭਾ ਗੁਰੁ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਦਾਰ॥੨੯॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗਮਨੇ ਤਬਹਿ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਸੰਗ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਗਏ ਦੇਤਿ ਭਗਤਿ ਕੋ ਰੰਗ ॥ ੩੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਮਹਾਂਦੇਵ ਪ੍ਰਲੋਕ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ]

ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੌਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬਿਤਾਇ।ਕਰਤਿ ਨਰਨਿ ਕੱਲਜਾਨ ਕੋ ਸਿੱਖੀ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀਛੰਦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਜੀ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ।ਚਢੈਂ ਤੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ਜਨੁ ਦੁਤਿ ਮੋਰ ਮਨਿੰਦੇ। ਅਧਿਕ ਪਲਾਇਢੰਦਾਵਤੇ ਧਨੁਸਰ[6]ਧਰਿਹਾਥ।ਕਬਿ ਅਖੇਰਹਿਤ ਗਮਨ-ਤੇ ਲੈਕੈ ਸਿਖ ਸਾਥ॥੨॥ਬਿੱਦਯਾ ਆਯੁਧ ਕੀ ਕਰਹਿ ਦਸ ਸੰਮਤ ਬੈਸਾ। ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਰਿਪੁ ਕੋ ਅਹਿ ਜੈਸਾ[7]।ਮਹਾਂ ਸਵਾਈ ਬਲ ਸਹਤ ਧਰਿ ਲੱਛ[8] ਹਨੰਤੇ। ਗਰਕ ਹੋਤਿ[9] ਜਹਿਂ ਲਗਤਿ ਹੈਂ ਸੇਵਕ ਨਿਕਸੰਤੇ॥ ੩॥ਆਰਬਲਾ ਜਿਨ ਕੀ ਅਲਪ ਸ਼ੁਭ ਡੀਲ ਬਿਸਾਲਾ।ਭੁਜਾ ਪ੍ਰਲੰਬ ਅਲੰਬ ਬਲ[10]ਗਹਿ ਧਨੁਸ਼ ਕਰਾਲਾ। ਸੁਕਚਤਿ ਪਿਤ ਤੇ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਇਹ ਰੀਤ

---

[1]ਸੰਸਾਰਿਕ। [2]ਭਾਵ ੧੬੦੭। [3]ਜਨਮੇ ਸਨ। [4]ਪਚਵੰਜਾ ਸਾਲ ਦੋ ਮਹੀਨੇ। [5]੧੬੬੨। [6]ਧਨੁਖ ਤੇ ਬਾਣ। [7]ਸਰਪ ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ=ਗਰੜ ਵਾਂਗੂ ਤੀਰ ਤ੍ਰਿੱਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਸੱਪ ਮਾਰਨ ਵਾਂਗੂ। [8]ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਧਰਕੇ। [9]ਗੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤੀਰ)। [10]ਬਾਹਾਂ ਲੰਬੀਆਂ ਬਲ ਦੇ ਆਸਰੇ ""। *ਇਹ ਗੰਗਾ ਫੁੱਲ ਨਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਅਮੁਲ ਸਫੁਟ ਹੈ। †ਜਦ ਫੁੱਲ ਬਿਆਸਾ ਵਿਚ ਪਾਏ ਗਏ ਫੇਰ ਸੰਸਾਰੀ ਰੀਤਿ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਗਈ। ‡ਪਾ:-ਅੱਸ੍ਵਨ।

ਨਵੀਨਾ।ਸ਼ੁਭਤਿ ਸਿਕੰਧ ਉਤੰਗ ਜੁਗ ਮੁਖ ਬਾਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ॥੪॥ ਦਿਢ ਸੰਧੀ ਜੁਗ ਬਾਂਹ ਕੀ ਭੁਜਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡੇ। ਕਰਸਾਖਾ ਦੀਰਘ ਸੁਮਿਲਿ ਸ਼ੁਭ ਰੇਖਨਿ ਮੰਡੇ[੧]।ਰੇਖਾ ਲਗਿ ਮਣਿਬੰਧ[੨]ਤੇ ਭਈ ਮੱਛ ਅਕਾਰਾ[੩]।ਰੇਖਾ ਛਤਰ ਅਕਾਰ ਕੀ ਜਿਸ ਕੌ ਫਲ ਭਾਰਾ ॥੫॥ ਆਯੁਤ ਛਾਤੀ,ਉਦਰ ਪਰ ਤ੍ਰਿਵਲੀ[੪]ਦੁਤਿ ਪਾਵੈ।ਚਿਬੁਕ ਚਾਰੁ ਬਿਸਤ੍ਰਿੱਤਿ ਕਛੁ[੫]ਚੌਕਾਚਮਕਾਵੈ[੬]।ਰਕਤਅਧਰ[੭]ਸੁੰਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬੋਲਤਿ ਮੁਸਕਾਇ।ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਦੀਰਘ ਦਿਪਤਿ ਦ੍ਰਿਗਮ੍ਰਿਗਡਰ-ਪਾਇ[੮]॥੬॥ ਸੁਭਟਨਿ ਕੀ ਬਿੰਦਨਾ ਸਬਲ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਕਰੰਤੇ। ਮਨਹੁੰ ਬੀਰ ਰਸ ਅਵਤਰ੍ਯੋ ਰਣਪ੍ਰਿਯ[੯]ਲਖਿਯੰਤੇ।ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦੇਹਿ ਬਿਸਾਲ ਹ੍ਵੈ ਤਿਮ ਬਲ ਬਿਰਧਾਵੈ।ਤਿਮ ਹੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਮਰਦਬੋ ਨਿਜ ਭਾਵ ਜਨਾਵੈ[੧੦]॥੭॥ਸਿਖ ਪਿਖਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਅਨੁਮਾਨਾ।-ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਯੋਧਾ ਬਨਹਿ ਹਾਨੈ ਰਿਪੁ ਪ੍ਰਾਨਾ।-ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ,ਨ ਜੋਗਤਾ ਗੁਰੁਕੇ ਘਰ ਐਸੇ। ਮਾਲਾ ਸੇਲੀ ਰਾਖਤੇ ਸੰਤਨਿ ਮਤਿ ਜੈਸੇ ॥੮॥ ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਬਡਿ ਹੋਇ ਤਜੈ ਹੈਂ[੧੧]।ਪਿਤ ਦਾਦੇ[੧੨]ਕੀ ਰੀਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਬਰਤੈਹੈਂ। ਕੇਚਿਤ ਕਹਹਿਂ'ਨ ਇਹ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੁਪੂਰਬ ਰੀਤਾ।ਦਿਪਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਤੇਜ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਾ॥ ੯ ॥ ਸਕਲ ਜੰਗ ਕੀ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਿਯ ਲਾਗੈ ਸੋਈ।ਅਰੁ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਬਰ ਕਹ੍ਯੋ ਜਿਮ ਸੋ ਹਟਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਜਰ ਕਿਮ ਪਰੀ ਕਹਿ ਸਹਜ ਸੁਭਾਊ। ਭਾਜਿ ਵਡਾਲੀ ਮਹਿਂ ਰਹੇ ਇਮ ਬਰਸਫਲਾਊ[੧੩]॥੧੦॥-ਮੁਗਲਮਾਰਿ ਗੁਰ ਉਪਜਹੈ-ਬਰਦੇਤਿ ਉਬਾਚਾ[੧੪] -ਧਰਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰਕਨਿ ਹਨੈਂ-ਇਹ ਹੋਵੈ ਸਾਚਾ। ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਸੂਰਤਿ ਚਿਤਹਿਂ[੧੫] ਪੂਰਤਿ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਿ ਸਿਖ ਬਹੁ-

---

[੧](ਕਰ ਸਾਖਾ=) ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਰੇਖਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਸ਼ੋਭਤ। [੨]ਗੁੱਟਾਂ ਵਾਲਾ ਥਾਂ [ਮਿਸ:, ਮਣਿਬੰਧ=ਜਿੱਥੇ ਰਤਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ]। [੩]ਮੱਛ ਦੇ ਅਕਾਰ ਵਾਲੀ ਰੇਖਾ। [੪]ਪੇਟ ਪਰ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਤ੍ਰੈ ਵਲ। [੫]ਸੁਹਣੀ ਠੋਡੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ। [੬]ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇ ਚਾਰ ਦੰਦ ਚਮਕਦੇ ਹਨ। [੭]ਲਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹ। [੮]ਨੇਤਰ ਹਰਨ ਨੂੰ ਡਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰੇ)। [੯]ਜੰਗ ਦੇ ਪਿਆਰੇ। [੧੦]ਸਰੀਰ ਦਾ ਵਧਣਾ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਲ ਸਿੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। [੧੧]ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ। [੧੨]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। [੧੩]ਸਫਲ ਹੋਏ ਸਨ (ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਦੇ)। [੧੪]ਵਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਹਿਆ ਸੀ। [੧੫]ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

ਬਿਧਿ ਭਾਖੇਂ॥੧੧॥ਪਿਤ ਸਮੀਪ ਆਵਹਿਂ ਜਬਹਿ ਬਹੁ ਨੌਮੀ ਹੋਈ। ਜਾਵਤਿ ਬੈਠਹਿਂ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਮੁਖ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸਗਰੇ ਦੀਰਘ ਅੰਗ ਹੈਂ ਕਦ ਵਧਹਿ ਬਿਸਾਲ॥ਦਬਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਛਾਯਾ ਤਰੇ[1] ਰਨ ਪਿਖਹਿਂ ਕਰਾਲ॥੧੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲੇ ਗੋਦ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਸਿਖਰਾਵੈਂ।'ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖਪਾਇ ਜਿਮ ਤਿਮ ਕਰਹੁ ਸੁਹਾਵੈ। ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨਿ ਸਨਮਾਨੀਅਹਿ ਨਿਤ ਬਨਹੁ ਸਹਾਈ।ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਗੁਰੂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ॥੧੩॥ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ ਬਹੁ ਕੰਠ ਕਰਿ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤ ਉਚਾਰੋ। ਕਿਰਤਨ ਸੁਨਹੁ ਸਨੇਹ ਤੇ ਨਿਜ ਧਰਮ ਸੰਭਾਰੋ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗੀਅਹਿ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਸਭਿ ਤੇ ਕਰਹੁ ਇਕੰਤ ਮਨ,ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨਕੀਜੈ॥੧੪॥ਚਿਤਵਹੁ ਅਪਨ ਸਰੂਪਕੋ ਸਤਿ ਚਿਤੀ ਅਨੰਦ॥ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਦਿਹੁ ਦਰਸ ਕੋ ਚਹਿ ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਿੱਖਨਾ ਕਹੈਂ,ਲੇ ਅੰਕ ਦੁਲਾਰੈਂ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਿਜ ਨੰਦ ਕੀ ਕਰਿ ਅਨੰਦੁ ਨਿਹਾਰੈਂ॥੧੫॥ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਹੁ ਸੰਗਤਾਂ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਸਮੁ-ਦਾਯ॥ਪੂਰਹਿਂ ਤਿਨ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਜ ਦਾਯ। ਢਾਕਾ ਆਦਿਕ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੂਰਬ ਕੇਰੇ। ਬੰਧੇ ਆਵਹਿਂ ਟੋਲ ਕੋ ਲੇ ਭੇਟ ਘਨੇਰੇ ॥੧੬॥ ਦਿਸਿ ਦੱਛਨ ਬਾਸੀ ਜੁ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਵੈਂ। ਅਭਿਮਤਿ[2] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਉਪਹਾਰ ਚਢਾਵੈਂ।ਆਦਿ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਜੋ ਪੁਰਿ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਈਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਉੱਜਲ ਸੁਜਸ ਕੋ ਦਰਸਤਿ ਸਮੁਦਾਈ॥੧੭॥ਪੁਨ ਪਸ਼ਚਮ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਬਡਿ ਨਗਰ ਸਥਾਨ॥ਧਰਿ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਚੌਂਪ ਤੇ ਦਰਸਹਿਂ ਦੁਖ ਹਾਨ॥ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ ਸਿੰਧੁ ਪੁਰਿ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰਾ। ਨਾਨਾ ਆਨਿ ਅਕੋਰ ਕੋ ਹੇਰਹਿਂ ਦਰਬਾਰਾ॥੧੮॥ ਤਿਮ ਉੱਤਰ ਦਿਸਿ ਕੇ ਮਨੁਜ ਆਵਹਿਂ ਧਰਿ ਭਾਉ। ਅਰਪੈਂ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਚਿਤ ਚਾਉ।ਸੰਮਤਿ ਮਹਿਂ ਮੇਲੇ ਉਭੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਾਗੈਂ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸਿਖ ਆਵਤੇ ਮੱਜਤਿ ਅਨੁਰਾਗੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਬਿਚ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਈ। ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਤਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਦਰਸਾਈ। ਸਕਲ ਦਿਸਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸ ਬਹੁ ਪਸਰਯੋ ਸ਼ੁਭ ਐਸੇ।ਪਾਰਦ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦਾ ਰੰਗ ਉੱਜਲ ਜੈਸੇ[3]॥੨੦॥ਘਰ

---

[1]ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਹੇਠ ਦਬਨਗੇ ਵੈਰੀ। [2]ਮਨ ਵਾਂਛਤ। [3]ਪਾਰੇ ਦਾ, ਨਾਰਦ ਦਾ ਤੇ ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉੱਜਲ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਘਰ ਫੂਲੀ ਮਾਲਤੀ[੧] ਜਨੁ ਸੁਮਨਸ ਜਾਤੀ[੨]। ਸੁਧਾ[੩] ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਕ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ[੪] ਜਨਹੰਸਨਿ ਪਾਂਤੀ[੫]।ਉਪਕਾਰੀ ਧ੍ਰਜ ਧਰਮ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹੋਵ।ਧਾਰਨਿ ਗੁਰੁਤਾ ਭਾਰੁ ਕੋ ਦ੍ਰਿਢ ਥੰਭ ਖਰੋਵ॥੨੧॥ਨਰ ਅਨੁਹਰਿ[੬] ਲੀਲਾ ਕਰਹਿਂ ਉਰ ਨਿਰਹੰਕਾਰ।ਦੇਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋ ਲਗਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਯਾਰ। ਕਰੇ ਅਜ਼ਮਤੀ ਸੈਂਕਰੇ ਸਿੱਧਾਂ ਸਭਿ ਦੀਨੀ। ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਸੁ ਫਲਤਿ ਭੀ ਕਿਸ ਬਾਦ ਨ ਕੀਨੀ[੭] ॥੨੨॥ ਅਜ਼ਮਤ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਤੇ ਸਿਰ ਦੇਤਿ ਨ ਦੇਰੇ।ਅਜਰ ਜਰਨ ਧੀਰਜ ਧਰਨਿ ਗੁਨ ਧਰੈਂ ਬਡੇਰੇ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਦਾਨ ਦੇ ਨਰ ਭਗਤੀ ਲਾਇ।ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਨਿਪੁਨ ਕੋ ਸਿੱਧਾਂ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੨੩॥ਸਭਿਦਿਸ਼ਿਕੀਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਰਹਿਂਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ।ਆਗੇ ਹੁਇ ਨਿਜਸੰਗ ਲੇ ਦਰਸਹਿਂ ਸੁਖਕੰਦ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰਕਾਰੇ। ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਕੇ ਬਰਖ ਮੈਂ ਆਨੈਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ॥੨੪॥ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਆਇ ਜਿਮ ਤਿਮ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੇਗ ਅਤੋਟੀ ਚਲਤਿ ਹੈ ਨਿਸ ਦਿਨ ਜੁਗ ਕਾਲਾ।ਅਚੈਂ ਅਹਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਰ ਆਵੈਂ । ਨਿਕਟ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਰਹਤਿ ਹੈਂ ਗੁਰੁ ਕੇ ਘਰ ਖਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਸਿਰੋਪਾਉ ਪੁਨ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਸਿਖ ਹ੍ਵੈ ਮੁਖਿ ਜੋਈ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਧਨ ਲੇ ਗੁਰੁ ਤੇ ਸੋਈ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਿਤ ਖਰਚ ਕੋ ਕੁਛ ਤੋਟ ਨ ਆਵੈ।ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਪੁੰਜ ਸਦ ਸੋ ਧਨ ਗਨ ਪਾਵੈਂ ॥੨੬॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਬਡ ਖਰਚ ਨਿਤ ਗਨ ਭ੍ਰਿਖਭ ਰਹੰਤੇ। ਖਰੇ ਤਬੇਲੇ ਹਯਨ ਕੇ ਧਨ ਦੇਤਿ ਲਹੰਤੇ। ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਸਭਿ ਪਸੁਨਿ ਕੇ ਰਾਖੇ ਗਨ ਦਾਸਾ। ਲੇਤਿ ਚਾਕਰੀ ਸਕਲ ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਧਨ ਰਾਸਾ ॥੨੭॥ ਅਪਰ ਥਾਨ ਜਿਸ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਿਤ[੮] ਹਾਥ ਨ ਆਵੇ। ਸੋ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪੁਰਿ ਗਿਰ ਰਹੈ ਨਿਤ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈ।ਮਾਨ ਨਿਮਾਨਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਬਹੁ ਤਾਣ ਨਿਤਾਣੇ। ਖਾਇ ਗੁਰੁਕੇ ਸਦਨਤੇ ਮਾਨਹਿਂ ਹਰਿਭਾਣੇ॥੨੮॥ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਿਬੋ ਪਸਰਯੋ ਜਗ ਸਾਰੇ।ਭਗਤਿ ਕਰਹਿਂ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੁ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰੇ।ਤਜੈਂ ਬਿਕਾਰਨਿ ਕੋ ਰਿਦੇ ਗੁਨ ਗਨ ਉਪਜਾਵੈਂ। ਸੁਨਹਿਂ ਉਚਾਰਹਿਂ ਕੀਰ-

---

[੧]ਚਿਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਡੀ ਵੇਲ। [੨]ਚੰਬੇਲੀ ਦੇ ਫੁਲ [ਸੰਸ:, ਜਾਤੀ=ਚਮੇਲੀ]। [੩]ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [੪]ਚੰਦ੍ਰਕ=ਚਾਂਦਨੀ। ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ=ਜੂਹੀ, ਨਿੱਕੀ ਚੰਬੇਲੀ (ਅ) ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ [ਚੰਦ੍ਰਕ=ਚੰਦ। ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ=ਚਾਂਦਨੀ]। [੫](ਅਥਵਾ) ਮਾਨੋਂ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਹੈ। [੬]ਸੰਸਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ। [੭]ਕਿਸੇ ਦੀ (ਘਾਲ) ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਗਈ। [੮]ਰੋਜ਼ੀ।

ਤਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਵੈਂ ॥੨੯॥ ਸਲਿਤਾ ਸੁੰਦਰ ਭਗਤਿ ਕੀ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਥਾਰੀ। ਸਿੱਖ ਮੀਨ ਨਹਿਂ ਤਜਿ ਸਕਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਬਰ ਬਾਰੀ। ਸਦਗੁਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤੇ,ਜਨਗਨ ਜਲਜੰਤਾ[1]।ਭ੍ਰਮ ਬੇਮੁਖਤਾ ਕੂਲ ਦ੍ਵੈ ਸੰਸੇ ਤਰੁ ਹੰਤਾ[2] ॥ ੩੦ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਸਾਗਰ ਮਹਾਂ ਤਿਸ ਕੋ ਸਮੁਹਾਈ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਭਿ ਥਲ ਮਹਿਂ ਸੁਗਮ, ਸੁਰ ਗਨ ਕੋ ਭਾਈ[3]। ਕੌਨ ਕੌਨ ਗੁਨ ਗੁਰੁ ਕੇ ਕਵਿ ਬਰਨ ਸੁਨਾਵੈ।ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਾਰਦਾ ਕਹਨਿ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸਕੁਚਾਵੈ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਰ ਤਨ ਸਾਂਗੀ[4] ਜਿਮ ਧਰਯੋ ਕਰਹਿਂ ਨਿਬਾਹਨਿ ਸੋਇ। ਰੂਪ ਦੁਰਾਵੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਕੋ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੋਇ ॥ ੩੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੩॥

੨੪. [ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਰੁ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਾਨ।ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਦੁਖਤਿ ਹੈ ਰੁਚਹਿ ਨ ਭੋਜਨ ਖਾਨ ॥੧॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ਸੁਜਸ ਗੁਰੂ ਕੋ ਘ੍ਰਿਤ ਸਮ ਜਾਨਹੁ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਰੈ ਹੁਤਾਸਨਿ ਹੋਇ। ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਬਰਖਾ ਜਿਮ ਪਾਵਸ ਰਿਦਾ ਜਵਾਸੋ ਜਰ ਜਰ ਖੋਇ[5]।ਚਿੰਤਾ ਸਲਿਤਾ ਕਰਹਿ ਬਧਾਵਨਿ ਬਹਨੋ ਜਾਤਿ ਮਨ ਥਿਰਹਿ ਨ ਕੋਇ। ਸੰਕਟ ਨੀਰ ਵਧਹਿ ਨਿਤ ਪੂਤਿ ਹੀ ਤਟ ਨਿਚਿੰਤ ਨਹਿ ਪਾਵਤਿ ਸੋਇ ॥੨॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਪਤਿ ਕੋ ਮੁਖ ਕਰਮੋ ਧੀਰਜ ਦੇਤਿ 'ਨ ਕਰੀਅਹਿ ਚਿੰਤ। ਤਨ ਕੋ ਭੱਖਨਤਿ ਹੈ[6] ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਦੁਰਬਲਤਾ ਭ੍ਰਮਹਿ ਕਰੰਤਿ। ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿਂ ਕਰਤੇ ਉਰ ਕੋ ਹਰਖ ਮਹਾਂ ਨਿਤ ਹੰਤਿ[7]। ਚਿੰਤਾ ਸਮ ਬੈਰੀ ਨਹਿਂ ਦੂਸਰ ਅੰਤਰ ਬਰਿ ਕੈ ਦੁਖ ਬਰਧੰਤਿ[8] ॥੩॥ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਕਰਹੁ ਜੁਤਿ ਉੱਦਮ, ਮਿੱਤ੍ਰ ਨ ਕੋ ਉਤਸਾਹੁ ਸਮਾਨ[9]। ਸੁਲਹੀ ਹੁਤੋ ਸਹਾਇਕ ਮਰਿਗਾ,ਅਬਿ ਚੰਦੂ ਬਡ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ। ਮੁਲਕਾਤ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਠਾਨੀ ਤਿਸਕੋ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਹੁ ਹਿਤ ਠਾਨਿ। ਉਤਸਾਹੀ ਨਰ ਚਹੈ ਸੁ ਕਰਿ ਹੈ, ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇ ਹਾਨਿ॥੪॥ ਲਿਖਹੁ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸੁਧਿ ਮੰਗਵਾਵਹੁ ਕਿਮ

---

[1]ਸਮੂਹ ਦਾਸ ਜਲ ਜੀਵਾਂ (ਵਤ ਖੁਸ਼ੀ)। [2]ਸੰਸੇ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ ਤੇ ਭਰਮ ਤੇ ਬੇਮੁਖਤਾ ਕੰਢੇ ਹਨ ਦੋ ਸੋ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। [3]ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗੀ ਹੈ। [4]ਸਾਂਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [5]ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਰਖਾ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਤੇ ਹਿਰਦਾ (ਉਸ ਦਾ) ਜਵਾਹੇ ਵਾਂਗ ਸੜਕੇ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਗੁਆਂਦਾ ਹੈ ਯਾ ਸੜ ਸੜ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਖਾਂਦੀ ਹੈ (ਚਿੰਤਾ)। [7]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। [8]ਦੁੱਖ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ (ਚਿੰਤਾ)। [9]ਉਤਸਾਹ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ) ਕੋਈ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ।

ਦਿਵਾਨ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਆਇ। ਦਿਹੁ ਉਤਸਾਹ ਗਹਾਵਹੁ ਰਿਪੁ ਕੋ ਸੋ ਮਾਲਿਕ ਮੁਲਕਨਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਚਹੈ ਸੁ ਕਰੈ ਬਲੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿਨਿ ਗਹਿ ਕੈ ਪ੍ਰਾਨ ਤਾਂਹਿ ਬਿਨਸਾਇ। ਗੁਰੁਤਾ ਗਾਦੀ ਲੇਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਆਇ'॥੫॥ਇਮ ਕਰਮੋ ਨੇ ਜਬਿ ਸਮੁਝਾਯੋ ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ 'ਸੁਨਹੁ ਦਿਵਾਨ! । ਗਹਯੋ ਅਲੰਬ ਤੁਮਾਰੋ ਹਮ ਨੇ ਨਿਸਦਿਨ ਤੁਵ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਮਨ ਧਯਾਨ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਤਨਿ ਜਤਨਿ ਨਹਿਂ ਕੀਨਸਿ, ਕੈ ਬਿਸਾਰਿ ਦੀਨਸਿ ਇਤ ਗਯਾਨ?। ਭਾਗ ਬਲੀ ਹਮ ਆਸ਼ਿਖਿ ਨਿਤ ਕਹਿਂ, ਰਹਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਕਾਰ ਮਹਾਨ[1]" ॥੬॥ ਦੇ ਕਰਿ ਨਰ ਕਰ ਤੁਰਤ ਪਠਾਈ'ਉੱਤਰ ਆਨੋ ਤੂਰਨਿ ਜਾਇ'।ਗਮਨਯੋ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਮਿਲਯੋ ਦਿਵਾਨ ਸਾਥ ਹਰਖਾਇ। 'ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਹੈ ਇਹ ਪਾਤੀ ਛਾਤੀ ਦੁਖਤਿ ਲਿਖੀ ਅਕੁਲਾਇ'। ਲੇ ਕਰਿ ਖੋਲਿ ਪਠੀ ਤਬਿ ਚੰਦੂ ਲਖੀ ਹਕੀਕਤ ਜਯੋਂ ਦੁਖ ਪਾਇ॥ ੭॥ ਉੱਤਰ ਲਿਖਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਨੇ ਤਤਛਿਨ 'ਨਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਮੈਂ ਬਾਤ ਬਿਸਾਰ। ਦੁਹਿਤਾ ਬਦਨ[2] ਕੁਮਾਰੀ ਦੇਖਤਿ ਲਗਤਿ ਸੂਲ ਸਮ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਿ। ਕਰਕਤਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਚਿਤ ਮੈਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਰਿਪੁ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰਿ। ਰੁਚਹਿ ਨ ਭੋਜਨ,ਜੁਰਹਿਂ ਨ ਪਲਕਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨੀਂਦ ਮੈਂ ਝੂਰੌਂ ਉਦਾਰ॥੮॥ਸ਼ਾਹੁ ਲਹੌਰ ਚਲਨਿ ਕੀ ਦੇਰੀ ਆਇ ਸੰਗ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਉਪਾਇ। ਗਹਿ ਲੇਵੌਂ ਕਰਿ ਕੈਦ ਬਿਨਾਸੌਂ,ਲਖਹੁ ਨਿਸੰਸੈ ਮੈਂ ਜੁ ਅਲਾਇ। ਗੁਰੁਤਾ ਗਾਦੀ ਤੋਹਿ ਦਿਵਾਵੌਂ ਸ਼ਾਹੁ ਪਾਸ ਤੇ ਬਾਕ ਕਹਾਇ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਹਿ,ਧਨ ਪਾਵਹਿ,ਸਕਲ ਸੰਗਤਾਂ ਭੇਟ ਚਢਾਇਂ'॥੯॥ਦਈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਕੁਛਕ ਦਰਬ ਜੁਤ ਲੇ ਕਰਿ ਨਰ ਕੋਠੇ ਕੋ ਆਇ।ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਪਾਸ ਦਈ ਲੇ ਖੋਲੀ ਪਠਿ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਮਹਾਂ ਹਰਖਾਇ।–ਮੁਝ ਦੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਸੌ ਗੁਨ ਤਿਸਕੋ ਕੈਸੇ ਕਰੈ ਨਅਨਿਕ ਉਪਾਇ–।ਸਭਿ ਕੁਟੰਬਕੋ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹਿ ਮਨ ਮੋਦ ਵਧਾਇ॥੧੦॥ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਤਬਿ ਬੈਠਯੋ ਘਰ ਮਹਿਂ –ਮੁਝਤੇ ਚਿੰਤਾ ਚੰਦੂ ਮਹਾਨ[3]। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਆਗਮਨਿ ਬਿਨਾ ਜਤਨ ਮਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਾਨਿ। ਪੂਰਬ ਭਾਗ ਉਦੇ ਅਬਿ ਮੇਰੇ ਬਨੌਂ ਗੁਰੂ ਹੁਇ ਸਿੱਖ ਜਹਾਨ।ਪੁਨੌਂ ਸੁਤ ਮਿਹਰਵਾਨ ਬਿਦਤੈ ਹੈ ਅਨਗਨ ਧਨ ਭੋਗਹਿ

[1]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ (ਤੇਰਾ) ਕੰਮ ਬਣਿਆਂ ਰਹੇ, ਭਾਵ ਨੌਕਰੀ ਬਣੀ ਰਹੇ। [2]ਪੱਤਰੀ ਦਾ ਮੂੰਹ।
[3]ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਬੜੀ ਹੈ।

ਸੁਖਦਾਨ-॥੧੧॥ਉਤ ਚੰਦੂ ਅਵਸਰ ਕੋ ਚਾਹਤਿ-ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਾਤ ਲੇ ਮਾਨਿ-।ਕਰਿ ਫਰੇਬ ਅਵਕਾਸ਼ ਪਾਇ ਕਰਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੋਂ ਕੀਨਿਬਖਾਨ। 'ਹਜ਼ਰਤ ! ਸੁਨਹੁ ਰਹੇ ਬਹੁ[1] ਦਿੱਲੀ ਸਮੋਂ ਬਿਤਾਯਹੁ ਬਸੇ ਮਹਾਨ।ਫਿਰਨੋ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਆਪਨੇ ਸੁਧਿ ਕੋ ਲੇਹੁ ਪਨਾਹ ਜਹਾਨ[2] !॥੧੨॥ ਬਡੇ ਤੁਮਾਰੇ ਬਿਚਰਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਗਰਮੀ ਸਮੇ ਗਮਹਿ ਕਸ਼ਮੀਰ।ਕੇਸਰ ਘੋਰ ਬਿਲਾਸਹਿਂ[3] ਬੇਗਮ ਅਤਰ ਗੁਲਾਬ ਉਡਾਇ ਅਬੀਰ[4]। ਕਰੈਂ ਸੈਲ ਮਗ ਸੈਲਨਿ ਕੇਰੀ ਜਹਾਂ ਨ ਕਰਤੀ ਤਪਤ ਅਧੀਰ। ਗਨ ਮੇਵਨਿ ਕੇ ਬਿਟਪਨਿ ਦੇਖਤਿ, ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਪਹਿਰਤਿ ਬਰ ਚੀਰ॥੧੩॥ ਜਿਮ ਇਕ ਥਲ ਜਲ ਰੋਕਯੋ ਬਿਗਰਹਿ ਤਿਮ ਤੁਮਰੋ ਇਕ ਥਲ ਮਹਿਂ ਬਾਸ। ਤੇਜ ਹੀਨ ਹੁਇ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਨਹਿਂ ਨਰ, ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਅਬਿ ਸੂਰਯ ਕੀ ਚੰਡ ਕਿਰਨ ਭੀ ਇਹਠਾਂ ਹੋਵਹਿ ਤਪਤ ਅਵਾਸ। ਨਹਿਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਿਖੈ ਅਸ ਉਸਨ[5] ਸੁ ਗਮਨਹੁ ਕੀਜਹਿ ਤਹਾਂ ਬਿਲਾਸ' ॥ ੧੪॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਉਰ ਮਹਿਂ ਭਾਈ 'ਆਛੀ ਬਾਤਿ ਕਹੀ ਸਮੁਝਾਇ। ਸੁਮਤਿਵਾਨ ਗੁਨ ਖਾਨ ਪੁਰਾਤਨ ਕਰਯੋ ਦਿਵਾਨ ਇਹੀ ਲਖਿ ਪਾਇ[6]। ਨਿਤ ਹਮਰੇ ਤਨ ਕੋ ਸੁਖ ਚਾਹਤਿ ਨੀਕੀ ਬਾਤਨਿ ਦੇਤਿ ਬਤਾਇ। ਅਬਿ ਬਹਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਜਹਾਂ ਨ ਸੂਰਜ ਤਪਤ ਉਪਾਇ' ॥ ੧੫॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਚੰਦੂ ਕੋ ਬਖਸ਼ਯੋ ਬਡਿਆਇ। 'ਗਮਨ ਹੇਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਆਧੀ ਚਮੂੰ ਰਹੇ ਇਸ ਥਾਇਂ। ਆਧੀ ਸੰਗ ਚਲਹਿ ਕਹਿ ਦੀਜੈ' ਸਭਿ ਬੇਗਮਕੋ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਇ।'ਚਲਹੁ ਪਿਖਹਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ਕੋ,ਬਿਲਸਹਿਂ ਬਿਨਾ ਉਸ਼ਨ ਹਰਖਾਇ'॥੧੬॥ਗਜ ਤੁਰੰਗ ਸਯੰਦਨ ਅਰੁ ਡੋਰੇਚਲੀ ਪਾਲਕੀ ਹਜ਼ਰਤ ਸੰਗ।ਸੈਨਾ ਉਮਡੀ।ਜਯੋਂ ਹੜ੍ਹ ਕਾ ਜਲ ਚਲਯੋ।ਸ਼ਾਹੁਧਰਿ ਰਿਦੈ ਉਮੰਗ॥ ਚੰਦੂ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਦੁਹਿਤਾ ਦੇਖਤਿ ਕਰਿ ਮਨ

---

[1]ਬਹੁਤ ਰਹੇ ਹਾਂ। [2]ਹੇ ਜਹਾਂ ਪਨਾਹ ! [3]ਕੇਸਰ ਘੋਲਕੇ ਅਨੰਦ ਭੋਗਦੇ ਸਨ। [4]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕ ਖੁਸ਼ਬੋ ਜੋ ਕਿ ਕਪੜਿਆਂ ਪਰ ਸਿੱਟਦੇ ਹਨ। [ਅ:, ਅੰਬੀਰ=ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋ (ਅ) ਸੰਦਲ ਗੁਲਾਬ ਤੇ ਕਸਤੂਰੀ ਤੋਂ ਬਣੀ ਖੁਸ਼ਬੋ। (ੲ) ਕੇਸਰ ਤੋਂ ਬੀ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ।] (ਅ) ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾੜੇ ਦੇ ਆਟੇ ਹਲਦੀ ਤੇ ਚੂਨੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਗੁਲਾਲ। (ੲ) ਅਬਰਕ ਦਾ ਧੂੜਾ। (ਸ) ਚੰਦਨ ਘਸਾ ਕੇ ਸੁਕਾ ਕੇ ਬਣਿਆਂ ਧੂੜਾ। (ਹ) ਕੋਈ ਸੁਗੰਧਿਤ ਅਲਤਾ। [5]ਗਰਮੀ। [6]ਇਹੀ ਗੱਲ ਜਾਣਕੇ (ਤੈਨੂੰ) ਦਿਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭੈਗ।—ਦੇਉਂ ਬਨਾਹਕੈ ਲੇਉਂ ਪ੍ਰਾਨ ਗੁਰੁ ਤੌ ਮੁਝਕੋ ਸੁਖਹ੍ਵੈ ਸਰਬੰਗ[1]—॥੧੭॥
ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਚਢਿ ਚਲ੍ਯੋ ਮਤੰਗਹਿ ਡੇਰਾ ਕਰਤਿ ਚਲਤਿ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਤ[2]।ਕਬਿ
ਹਜ਼ਰਤ ਗਜ ਪਰ ਚਢਿ ਚਾਲਹਿਂ ਕਬਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਉਰ ਹਰਖਾਤਿ। ਕਬਹੁੰ
ਪਾਲਕੀ ਬੈਠਤਿ ਗਮਨਤਿ ਚਮੂੰ ਅਨਿਕ ਉਮਰਾਵ ਪ੍ਰਯਾਤਿ[3]।ਬਾਜੇ ਬਜੈਂ
ਛੁਟਹਿਂ ਬਹੁ ਤੋਪੈਂ ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰਤਿ ਮਗ ਜਾਤਿ ॥੧੮॥ ਮਗ ਉਲੰਘ ਸਤੁ-
ਦ੍ਰਵ ਤਟ ਆਇ ਤਰੀ ਤਰੀ ਪਰ[4] ਹ੍ਵੈ ਗੇ ਪਾਰ।ਗਨ ਨੌਕਾ ਹਿਤ ਲਸ਼ਕਰ
ਇਕਠੀ ਬਹੁ ਕੇਵਟ[5] ਮਿਲਿ ਦਏ ਉਤਾਰਿ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਬਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬੇ
ਕਰਤਿ ਸੈਰ ਕੌ ਪੰਥ ਮਝਾਰ।ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤਿਸ ਦਿਨ
ਹਯ ਪਰ ਭਾ ਅਸਵਾਰ ॥੧੯॥ਕਰਨਿ ਅਖੇਰ ਪੰਥ ਕੋ ਛੋਰ੍ਯੋ ਉਮਰਾਵਨਿ
ਕੁਛ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਿ। ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਕੂਲ ਸਲਿਤਾ ਕੇ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਕਾਰੀ
ਪਿਸ਼ਟ ਕੁਰੰਗ[6]। ਜਹਾਂਗੀਰ ਜਬਿ ਕਰ੍ਯੋ ਬਿਲੋਕਨਿ ਅਪਰ ਬਰਜਿ ਕਿਯ
ਤੇਜ ਤੁਰੰਗ।ਬਲੀ ਬੇਗ ਤੇ ਬਹ੍ਯੋ ਬਾਯੁ ਸਮ ਮਿਲਤਿ ਜਾਤਿ ਪਾਛੇ ਹਿਤ ਭੰਗ[7]
॥੨੦॥ਬਿਖਮ ਸਥਲ ਆਗੇ ਕੁਛੁ ਆਇਵ ਬਾਜੀ ਕੀਨਸਿ ਦੀਰਘ ਛਾਲ।
ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਵਿਨੀ ਪਰ ਗਿਰ ਗਾ ਲਗੀ ਲਾਤ ਪਰ ਚੋਟ ਬਿਸਾਲ। ਸੰਗਨਿ[8]
ਗਹ੍ਯੋ ਦੌਰ ਕੈ ਤਤਛਿਨ ਸਨਮਾਨਤਿ ਬਹੁ ਲੀਨਿ ਉਠਾਲ। ਲ੍ਯਾਇ
ਪਾਲਕੀ ਬਿਖੈ ਸੁ ਪਾਇਵ ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨੈ ਤਿਸ ਕਾਲ॥੨੧॥ ਹਾਹਾਕਾਰ
ਕਰੈ ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰਿ 'ਹਜ਼ਰਤਿ ਗਿਰ੍ਯੋ ਸਹਾਇ ਖੁਦਾਇ!'। ਚੰਦੂ ਨਿਕਟ
ਗਯੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਕੀ ਬਾਤ ਜਨਾਇ।ਸ਼ਾਹੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਸ ਕੀ
ਦਿਸ਼ਿ ਆਈ ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ"ਕਿਛੁ ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ।ਜਨਮ[9]ਕਿਤਾਬ ਨਜੂਮੀ
ਸੋਧਹਿ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਇ?"॥੨੨॥ਅਵਸਰ ਲਹ੍ਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਨੇ
ਭਾਖ੍ਯੋ'ਹਜ਼ਰਤ!ਕਿਹਿ ਬੇ ਉਚਿਤ ਨ ਬਾਤ।ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਨਿਸ ਤਸਕਰ ਲਾਗੀ
ਗਈ ਕਿਤਾਬ ਭਈ ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਾਤ।ਅਪਰ ਦਰਬ ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਕੇਤਿਕ ਭਾ ਨੁਕ-
ਸਾਨ ਆਜ ਕੀ ਰਾਤਿ।ਬਹੁਤ ਚੋਰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਭਏ ਅਬਿ ਕਿਤ ਕੋ ਗਏ ਨ
ਜਾਨੇ ਜਾਤਿ'॥੨੩॥ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤਿ ਮਤਿ ਬਿਸਮਤ ਅਤਿਸ਼ੈ 'ਮੋਹਿ ਰਾਜ
ਕਿਤ ਚੋਰ ਬਸੰਤਿ?।ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਮੇਰੋ ਚਿਤ ਮਹਿ ਮਮ ਡੇਰੇ ਕੋ ਆਇ

[1]ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ। [2]ਸਵੇਰੇ। [3]ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਬੇੜੀ ਪੁਰ (ਚੜ੍ਹ ਕੇ) ਤਰ ਕੇ। [5]ਮਲਾਹ। [6]ਕਾਲੀ ਪਿੱਠ ਵਾਲਾ ਹਿਰਨ (ਹੀਰਾ ਮ੍ਰਿੱਗ)। [7]ਮਾਰਨ ਲਈ। [8]ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ। [9]ਜਨਮ ਦੀ।

ਲਗੰਤਿ।ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਸੂਬਾ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਨਰਖੋਟਨਿ ਕੋ ਨਹੀਂਗਹੰਤਿ[1]।
ਜਸੋਂਕਸੋਂਕਰਿ ਤਸਕਰਕੋਸਾਬਤ ਗਹਿਕਰਿ ਦਿਹੁਸਜਾਇਅਤਜੰਤ॥੨੪॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਚੰਦੂ ਕਹਿ ਨਿੰਦਕ'ਇਕ ਅਰਜਨ ਖੱਤ੍ਰੀ ਲਖਿਯੰਤਿ।ਕਹੈ ਸੁ
—ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਮੈਂ—ਨਹਿਂ ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਚਿਤ ਡਰਪੰਤਿ।ਸੋ ਰਾਖਤਿ ਹੈ
ਤਸਕਰ ਕੋ ਢਿਗ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਧਨ ਕੋ ਚੁਰਵੰਤਿ[2]।ਤੁਮ ਤੇ ਤਨਕ ਤ੍ਰਾਸ
ਨਹਿਂ ਪਾਯਹੁ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਤੇ ਵਸਤੁ ਕਢੰਤਿ॥੨੫॥ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ[3] ਮਹਦ
ਬਸਾਯੋ,ਗੁਰੂ ਕਹਾਇ ਬਨ੍ਯੋ ਧਨਵੰਤ।ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸ੍ਯੋ ਬਲ
ਛਲ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਕਰੰਤਿ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਤਸਕਰ ਭੇਜਤਿ ਨੀਕੀ
ਵਸਤੁ ਨ ਕਿਤੇ ਛੁਟੰਤਿ[4]।ਲੇਤਿਮੰਗਾਇ ਸਮੀਪ ਆਪਨੇਬੈਠਿ ਨਰਨਿਮਹਿਂ
ਬਚ ਗਰਬੰਤਿ[5]॥੨੬॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਭਾ ਤੂਸ਼ਨਿ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੀ
ਬਾਤਨਿ ਚਿਤਵੰਤਿ।ਉਚਰਤਿਭਯੋ'ਅਨੁਚਿਤਨਭਾਖੋ,ਕਿਤ ਗੁਰੁਪਦ ਕਿਤ
ਚੋਰ ਰਖੰਤਿ। ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਮਹਾਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਗ
ਬਰੁਸੰਤਿ[6]।ਬਾਬਰ ਬਡੋਹਮਾਰੋ ਹੋਵਾ ਤਿਸਕੋ ਸਲਤਨ[7] ਦੀਨਿ ਤੁਰੰਤਿ॥੨੭॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨਿ ਇਕ ਸਮ ਜਾਨਤਿ*ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨਰ ਕਿਏ ਨਿਹਾਲ।ਤਿਸ
ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਿ ਗੁਰੂ ਭਾ ਪੁਨ ਕਿਮ ਲੇ ਚੋਰੀ ਕੋ ਮਾਲ। ਅਸ ਖੋਟੀ ਮਤਿ
ਕੋ ਪਰਹਰੀਆ ਕੈਸੇ ਚੋਰ ਰਖੈ ਨਿਜ ਨਾਲ। ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਜਿਨ ਕੋ ਜਗ
ਕਹੀਯਤਿ ਤਿਨ ਕੋ ਕਮੀ ਨ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ'॥੨੮॥ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਨੇ ਪੁਨਉ-
ਲਟਾਈ'ਜਿਮ ਤੁਮ ਕਹੋ ਅਹੈ ਤਿਮ ਬਾਤ।ਇਸ ਬਿਨ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਜੋ ਹੋਇ
ਤਿਨ ਕੋ ਜਸ ਜਗ ਮੈਂ ਅਵਦਾਤ[8]।ਇਹ ਬਡ ਕ੍ਰੋਧੀ,ਲੋਭੀ, ਚੰਚਲ,ਨਗਰ
ਨਿਕਾਸ ਦੀਨਿ ਬਡ ਭ੍ਰਾਤ। ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਸੋਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਰੰਤਾ ਡਰਤਿ ਨ
ਰਚਹਿ ਅਨਿਕ ਛਲ ਘਾਤਿ'॥੨੯॥ਸ਼ਾਹੁ ਕਹ੍ਯੋ'ਪਿਤ ਅਕਬਰ ਮੇਰੋ ਅਰਪੇ
ਗ੍ਰਾਮ ਕਿਤਿਕ ਤਿਨ ਪਾਸਿ।ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਅਬਿ ਸੁਧਿ ਲੈਹੈਂ ਖਰਚ
ਬਿਸਾਲ ਜਿ ਭਯੋ ਅਵਾਸ। ਦੇਹਿਂ ਅਪਰ ਕੁਛ ਅਰਪ ਤਿਨਹੁ ਢਿਗ ਚੋਰੀ
ਬਰਜਹਿਂ ਨੀਕ ਨ ਤਾਸ।ਅਬਿ ਤੌਂਚਲੋਬਿਪਾਸਾ ਉਤਰਹੁ ਪਾਰ ਕਰਹੁਡੇਰਾ
ਨਿਸਬਾਸ[9]॥੩੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਦਿਵ ਨੌਕਾ ਪਰ ਸ਼ਾਹੁਚਢਿ ਪਰ੍ਯੋ ਪਾਰ ਸੁਖਸੰਗ।

[1]ਨਹੀਂ ਫੜਾਂਵਦਾ। [2]ਚੁਰਾਂਵਦਾ ਹੈ। [3]ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। [4]ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਛੋੜਦਾ। [5]ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਬਚਨ। [6]ਜਗਤ ਵਰੁਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। [7]ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ [ਅ਼: ਸਲਤਨਤ]। [8]ਉੱਜਲ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [9]ਰਾਤ ਵੱਸਕੇ। *ਪਾ:—ਸੋ ਪਿਖਿ।

ਗੁਰ ਜਸੁ ਬਰਨਯੋ ਲਾਤ ਦੁਖ ਤਤਛਿਨ ਹੋਯਹੁ ਭੰਗ ॥ ੩੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਜਹਾਂਗੀਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਸੁਲਬੀ ਦਾ ਨਾਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਲਹੀ ਭ੍ਰਾਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ[1] ਇਕ ਸੁਲਬੀ ਨਾਮ ਕਹੰਤਿ। ਚੰਦੂ ਅਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਗਰੋ ਸੁਨਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ॥੧॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਉਤਰ ਪਾਰ[2] ਜਬਿ ਟਿਕੇ ਨਿਸ ਤੰਬੂ ਮਹਿ ਚੰਦੂ। ਸੁਲਬੀ ਸੁਲਹੀ ਕੋ ਚਿਤਹਿ ਉਤਕਸ਼ਟ ਬਿਲੰਦੂ। ਤਮ ਮਹਿਂ ਗਮਨਯੋ ਪਾਸ ਤਿਸ ਬੂਝੀ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। 'ਹਮਰੋ ਰਿਪੁ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਕਹਾ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ[3]' ॥੨॥ ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਤਰਕਤਿ ਭਯੋ 'ਲਾਯਕ ਬਿਨ ਹੋਇ[4]। ਬੈਰ ਨ ਚਾਚੇ ਕੋ ਲਿਯੋ ਪਰ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੋਇ। ਮੈਂ ਉਪਾਇ ਗਹਿਬੇ ਕਰੌਂ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਮਾਂਹੀ। ਬਨਿ ਸਹਾਇ ਜੋ ਦੁਖ ਰਿਦੇ, ਛੋਰਹਿਂ ਗੇ ਨਾਂਹੀ'। ੩॥ [5]"ਸੁਨਿ ਦਿਵਾਨ ਮੁਝ ਆਨ[6] ਹੈ ਸੁਧਿ ਹੁਤੀ ਨ ਤਰੀ। ਹਮ ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਮਾਰਨੋ ਬਿਧਿ ਸੁਗਮ ਬਡੇਰੀ। ਬਾਯੂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਬਲੀ ਬਿਬ ਬਨ ਬਡੋ ਬਿਨਾਸ਼ੈ[7]। ਹੁਕਮ ਦਿਵਾਵਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਗੁਰੁ ਜਾਉਂ ਅਵਾਸੈ[8] ॥ ੪ ॥ ਪਹੁੰਚਤਿ ਪੁਰ ਮੈਂ ਪਕਰਿ ਹੌਂ ਕਾਰਾਗ੍ਰਹ ਪਾਵੌਂ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਏਕਲ ਕੋ ਕਰੌਂ ਧਰ ਸਿਰ[9] ਉਤਰਾਵੌਂ। ਇਹਾਂ ਸ਼ਾਹੁ ਲਗਿ ਬਾਤ ਕੋ ਪਹੁੰਚਨ ਨਹਿਂ ਦੀਜੈ। ਰਹੈਂ ਨਿਕਟ ਧਨ ਦਿਹੁ ਤਿਨਹਿ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਲੀਜੈ॥੫॥ ਜੇ ਕਰਿ ਕੋ ਚਿਰਕਾਲ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚ ਬਤਾਵੈ। ਕਰਿ ਫਰੇਬ ਬਹੁ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਤਬਿ ਬਾਤ ਮਿਟਾਵੈ[10]। ਇਹ ਤੇਰੇ ਗਰ[11] ਕਾਜ ਹੈ, ਮਾਰਨਿ ਗਰ ਮੇਰੇ। ਗਯੋ[12] ਨਿਸੰਸੇ ਮਾਰਿਹੌਂ ਰਿਣ ਉਤਰ[13] ਬਡੇਰੇ॥੬॥ ਮਮ ਚਾਚੀ ਬਿਧਵਾ ਭਈ ਗਨ ਤਰਕ ਉਚਾਰੈ[14]।— ਜਿਸ ਹਤਿਬੇ ਹਿਤ ਪਤਿ ਗਯੋ ਤਿਸ ਤੂੰ ਨਹਿਂ ਮਾਰੈ। ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕਾਜ ਕੀ, ਰਿਪੁ ਸੁਖੀ ਰਹੰਤਾ। ਬਲ ਛਲ ਕਰਿ ਜਾਦੂ ਅਧਿਕ ਧਸਿ ਪਾਵਕ ਹੰਤਾ[15]—॥੭॥ ਜਤਨ ਬਨਯੋ ਨਾਹਿਂ ਮੋਹਿ ਤੇ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਨੀਤਾ। ਸਮਝਯੋ ਆਜ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਆਯੋ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਾ"। ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਹਰਖਯੋ ਰਿਦੇ 'ਜੇ ਇਮ

---

[1]ਸੁਲਹੀ ਦੇ ਭਰਾ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। [2]ਬਿਆਸਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰਕੇ। [3](ਉਹਨਾਂ ਬਾਬਤ) ਤੂੰ ਕੀ (ਰਾਇ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ? [4](ਤੁਸੀਂ) ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ। [5]ਸੁਲਬੀ ਬੋਲਿਆ। [6]ਕਸਮ। [7]ਹਵਾ ਤੇ ਅੱਗ ਦੋਵੇਂ ਬਲੀ (ਰਲ ਜਾਣ ਤਾਂ) ਵੱਡਾ ਬਣ ਬੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [8]ਜਾਵਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ। [9]ਧੜ ਤੋਂ ਸਿਰ। [10](ਤੂੰ) ਮਿਟਾਵੀਂ। [11]ਗਲ। [12](ਕਿਵੇਂ ਜੇ ਮੈਂ ਉੱਥੇ) ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ। [13]ਬਦਲਾ ਉਤਰੇਗਾ। [14]ਬਹੁਤੇ ਤਾਨ੍ਹੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਚਾਚੀ। [15]ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਧਸਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕਰਿ ਆਵੈਂ।ਸਦਾ ਆਫਰੀ[1] ਤੋਹਿ ਕੋ ਸਭਿ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵੈਂ ॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੀਪੀ ਰਹਹੁ ਤੁਮ ਜਬਿ ਅਵਸਰ ਪਾਊਂ। ਆਜ ਸਮਾਨ ਮਿਲਾਪ ਹੁਇ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹ ਰਿਝਾਊਂ[2]*।ਤਬਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਇਹੌਂ ਤਸਕਰਨਿ ਬਡੇਰਾ[3]। ਕਰਹੁ ਉਗਾਹੀ ਮਦਤ ਕੋ ਪਾਟਯੋ ਕਹੁ ਡੇਰਾ[4]॥੯॥ਕਿਸ ਹੂ ਭੇਜਯੋ ਚਹਤਿ ਹੈ[5]ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਹੇਤੂ।ਕਿਧੌਂ ਹਕਾਰਨ ਕੋ ਨਿਕਟ ਤਿਸ ਪਠਹਿ ਨਿਕੇਤੂ। ਮੈਂ ਤਬਿ ਤੇਰੋ ਨਾਮ ਲੈ ਦੈਹੌਂ ਸਮਝਾਈ।–ਹਜ਼ਰਤ ਜੀ ਸੁਲਬੀ ਪਠਹੁ ਸੁਧਿ ਲੈਹੈ ਜਾਈ॥੧੦॥ਸਾਚ ਕਿਧੌਂ ਹੁਇ ਕੂਰ ਇਹ ਤਿਹ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵੈ। ਜਾਇ ਸੁਧਾਸਰ ਇਤਹਿ ਤੇ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਆਵੈ। ਕਹਯੋ ਸੁਨਹਿ ਮੇਰੋ ਜਬੈ ਆਇਸੁ ਤਬਿ ਦੈਹੈ। ਕਰਹੁ ਜਾਇ ਮਨ ਭਾਵਤੀ ਨਹਿੰ ਜਿਯਤਿ ਰਹੈ ਹੈ ॥੧੧॥ਹਮ ਸਾਮੀਪੀ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਜੋ ਪਨਹ ਜਹਾਨਾ[6]। ਅਸ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਜੇ ਸਧਹਿ ਨਹਿ[7] ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਮਾਨਾ॥ਗਜਕੇ ਬਸਿ ਜਿਮ ਸਸਾ ਹੁਇ ਸੋ ਮਰਹਿ ਨ ਮਾਰਾ। ਤੌ ਧਿਕਾਰ ਤਿਸ ਓਜ ਕੋ ਭਾਖਹਿ ਜਗ ਸਾਰਾ ॥੧੨॥ ਕੀਟੀ ਸਮ ਮਮ ਅੱਗ੍ਰ ਹੈ ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿ ਤ੍ਰਾਸਾ॥ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਹੰਕਾਰ ਕੌ ਕਿਸ ਕੋ ਭਰ-ਵਾਸਾ। ਕਰਯੋ ਕਲੰਕਤਿ ਮੋਹਿ ਕੋ ਨਿੰਦਹਿ ਜਗ ਸਾਰਾ। ਸੁਤਾ ਕੁਮਾਰੀ ਦੇਖਿ ਕੈ ਪਰਵਾਰ ਦੁਖਾਰਾ[8]॥੧੩॥ਬਿਨਾਹਨੇ ਮਮ ਚੈਨ ਨਹਿਂ†'ਇਮ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਅਬਿ ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਸ਼੍ਰਮ ਪਰਹਰਹੁ, ਕਰਿ ਕਾਰ ਸਕਾਰੇ'।ਦੋਨਹੁੰ ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡਿ ਇਮ ਮਸਲਤਿ ਠਾਨੀ॥ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਮਹਿ ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਮਾਨੀ ॥੧੪॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਤਬਿ ਕੂਚ ਕੇ ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੀ ਬਾਹਨੀ[9], ਤੂਰਨ ਭਈ ਤਯਾਰੇ।ਗਮਨਯੋ ਪੰਥ ਬਿਹੀਰ ਗਨ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਰਾਹੂ। ਚਲਿ ਚੰਦੂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਿਕਟ ਜਹਿੰ ਬੈਠਯੋ ਸ਼ਾਹੂ॥੧੫॥ 'ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਖ ਹੈ ਲਾਤ ਕੋ ਹਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ॥ਚਿਤਵਤਿ ਪੀਰਾ ਆਪ ਕੀ ਮੁਹਿ ਨੀਂਦ ਨ ਆਈ। ਜਾਨਤਿ ਜਨਮ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਕਿਮ ਸੰਕਟ ਹੋਵਾ। ਸੋ ਤਸਕਰ ਹਰਿ ਲੇ ਗਏ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜੋਵਾ॥੧੬॥ਕਹਾਂ ਨਜੂਮੀ ਅਬਿ

---

[1]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ [ਫਾ:, ਆਫਰੀਨ]। [2](ਜੇ) ਅੱਜ ਵਰਗਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ) ਤਾਂ (ਗੱਲ) ਕਹਿ ਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਰਿਝਾਵਾਂਗਾ। [3]ਬਹੁਤੇ ਚੋਰਾਂ ਦਾ। [4]ਤੂੰ ਕਹੀਂ (ਕਿ) ਤੰਬੂ ਪਾੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [5](ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਭੇਜਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਜੋ ਜਹਾਨ ਦੀ ਪਨਾਹ (ਆਸਰਾ) ਹੈ। [ਫਾ:,ਪਨਾਹ]। [7]ਸਿੱਧਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। [8]ਕੁਟੰਬ ਦੁਖੀਆ ਹੈ। [9]ਸੈਨਾ।

*ਪਾ:–ਕਹਿ ਰਿਦੇ ਰਿਝਾਊਂ। †ਪਾ:–ਮਮ ਨਹਿਂ ਬਨੈ।

ਕਰੈਂ ਢਿਗ ਹੈ ਨ ਕਿਤਾਬਾ॥ਸ਼ਸਤ੍ਰਹੀਨ ਜਿਮ ਸੂਰਮਾ ਕਯਾ ਦੇਹਿ ਜਬਾਬਾ' ।ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੁਨਿਕੈ ਭਨਯੋ 'ਅਬਿ ਸੰਕਟ ਨਾਂਹੀ। ਤਉ ਕਿਤਾਬ ਖੁਜਾਈਅਹਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਕਿ ਮਾਂਹੀ॥੧੭॥ ਲਾਲਚ ਦਰਬ ਦਿਖਾਈਅਹਿ ਕੋ ਖੋਜ ਬਤਾਵੈ[1]।ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਜੋ ਕਰਿ ਸੋ ਪਾਵੈ"। ਕਹਿ ਚੰਦੂ 'ਚਿਤ ਆਪਕੇ ਐਸੇ ਬਹੁ ਚਾਹਾ। ਸੁਲਬੀ ਕੋ ਤਾਗੀਦ ਕਰਿ ਭੇਜਹੁ ਗੁਰ ਪਾਹਾ॥੧੮॥ਕਠਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚ ਕਹੈਗੋ ਸਮੁਝਾਵਹਿ ਜਾਈ।ਲੇਹਿ ਕਿਤਾਬ ਸੁ ਤਿਨਹੁ ਤੇ ਤਸਕਰਨਿ ਦੁਰਾਈ[2]। ਨਹੀਂ ਸਪਾਰਸ਼ ਕੋ ਸੁਨਹਿ ਤਿਸਕੋ ਡਰ ਪਾਵੈ।ਬਿਨ ਡਰਪੇ ਕੋ ਦੇਤਿ ਨਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋ ਬਨਿ ਆਵੈ'॥੧੯॥ਕਰਹਿ ਦ੍ਰੋਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਨ ਲਖਹਿ[3], ਕਹਿ ਚੰਦੂ ਸੰਗਾ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਨੈ ਕੇ ਬੈਨ ਕਹਿ ਨਹਿ ਕਹੈ ਕੁਢੰਗਾ।ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਮੁਝਾਇ ਹੈ ਨਹਿਂ ਚੋਰ ਰਖੀਜਹਿ। ਜੇ ਕਰਿ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲ ਹੈ ਧਨ ਹਮ ਤੇ ਲੀਜੈ॥੨੦॥ਕਿਧੌਂ ਗ੍ਰਾਮ ਲਿਹੁ ਔਰ ਅਬਿ ਮੰਦੀ ਤਜਿ ਚੋਰੀ।ਹੋਤਿ ਪੀਰਜੀ ਪਾਪ ਬਡ ਕਬਿ ਕਰਹਿ ਜਿ ਥੋਰੀ। ਬਿਨੈ ਕਰੋ ਬਹੁਭਾਂਤਿ ਕੀ*ਮ੍ਰਿਦੁ ਕਹਿਸਮੁਝਾਓ।ਤਸਕਰ ਰਾਖਹਿਂਕੈਨਹੀਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪਾਓ'॥੨੧॥ਸੁਨਿ ਸੁਲਬੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਿ 'ਜਿਮਆਇਸੁ ਪਾਊਂ। ਮਿਲਿ ਪਰਖੌਂ ਸਭਿ ਬਾਰਤਾ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਊਂ। ਜਿਮ ਨਿਕਸਹਿ ਚੋਰੀ ਕਰੀ ਤਿਮ ਰਚੌਂ ਉਪਾਯਾ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਖੋਜੌਂ ਭਲੇ ਦੇ ਦਰਬ ਸਵਾਯਾ[4]॥੨੨॥ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿਕੈ ਆਨਿਹੌਂ ਧਨ ਕੈ ਦਿਉਂ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਬ੍ਰਿਛ ਹਲਾਏ ਦੇਤਿ ਫਲ ਨਤੁ ਪੂਰਹਿ ਨ ਆਸਾ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਚਢਿ ਚਲਯੋ ਸੁਲਬੀ ਮਤਿ ਹੀਨਾ। ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਕਾਲ ਸੁ ਦੁਰਮਤੀ ਖਲ ਉਰ ਨਹਿਂ ਚੀਨਾ॥੨੩॥ਜਿਮ ਅਜਗਰ ਕੇ ਮੁਖ ਪਰਹਿ ਅੰਧਾ ਬਿਨੁ ਹੇਰੇ।ਬਿਨ ਕਾਰਣ ਦ੍ਰੋਹੀ ਦੁਸ਼ਟ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਡੇਰੇ। ਕਰੈ ਵੈਰ ਨਿਰਵੈਰ ਸੋਂ ਤਤਛਿਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੈ।ਜਮ ਗਹਿ ਗੇਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਤੇ ਬਿਲਲਾਵੈ ॥੨੪॥ ਗਿਰ ਸੋਂ ਸਿਰ ਮਾਰੈ ਸਬਲ[5] ਫੂਟਤਿ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ।ਨਭ ਦਿਸ਼ਿ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਨੇ[6]ਉਲਟੋ ਤਿਸ ਘੈ ਹੈ[7]। ਅਲਪ ਸੈਨ ਜਿਹ ਸਾਥ ਹੈ ਹਰਖੰਤਿ ਪਯਾਨਾ।–ਜੋ ਚਾਰੇ ਤੇ ਬਚ ਰਹਯੋ ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ ਹਾਨਾ॥੨੫॥ਕਹੌਂ ਕੁਟੰਬ ਮਝਾਰ ਮੈਂ ਪੈਹੌਂ ਬਡਿ-

---

[1]ਪਤਾ ਦੱਸੇਗਾ। [2](ਜੋ) ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਛੁਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਚੰਦੂ) ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਇਹ ਗੱਲ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। [4]ਬਹੁਤਾ। [5]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [6]ਤੀਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ। [7]ਉਲਟ ਕੇ ਉਸੇ (ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ) ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। *ਪਾਃ–ਜਗ ਸਗਰੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ।

ਆਈ। ਆਨਿ ਅਚਾਨਕ ਬਿਧਿ ਬਨੀ–ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਜਾਈ।ਜਹਾਂਗੀਰ ਚੰਦੂ ਚਮੂੰ ਲਵਪੁਰੀ ਪਯਾਨੇ। ਤੋਪ ਰਹਿਕਲੇ ਸੰਗ ਮੈਂ ਛੁਟਿ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨੇ ॥੨੬॥ਚੰਦੂ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤੋ–ਜਾਵਤਿ ਗੁਰੁ ਘਾਵੈ। ਨਾਤਾ ਦਿਯੋ ਹਟਾਇ ਜਿਨ ਸੋ ਅਬਿ ਫਲ ਪਾਵੈ–।ਇਤ ਸੁਲਬੀ ਗਮਨਯੋ ਗਯੋ ਜਬਿਦ੍ਵਾਦਸ਼ਕੋਸ। ।ਜਥੇਦਾਰ ਸੱਯਦ ਮਿਲਯੋ ਜਿਸ ਕੇ ਮਨ ਰੋਸ॥੨੭॥ ਮਿਲੇ ਸਲਾਮਾ ਲੇਕ ਸੋਂ ਬੂਝਯੋ 'ਕਿਤ ਜਾਵੋ ?'।ਪਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕਿਸ ਕਾਮ[1] ਮੁਝ, ਪੁਨ ਲਵਪੁਰਿ ਆਵੌਂ'।ਸੁਨਿ ਸੱਯਦ ਨੇ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਹਮ ਤੁਝ ਢਿਗ ਆਏ। ਸੁਲਹੀ ਕੇ ਚਾਕਰ ਹੁਤੇ ਇਹ ਭਟ ਸਮੁਦਾਏ॥੨੮॥ਏਕ ਬਰਖ ਕੀ ਚਾਕਰੀਇਨਹਾਥ ਨ ਆਈ।ਸੋ ਤੁਝ ਤੇ ਸਭਿ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਦਿਹੁ ਰਾਖਿ ਬਡਾਈ।ਬਿਨਾ ਦਿਏਸੋ ਮਰਿ ਗਯੋ ਤੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨਾ। ਇਨ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਦੀਜੀਏ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਮਹਾਨਾ'॥੨੯॥ਸੁਨਿ ਸੁਲਬੀ ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ 'ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਨਾਹੀ।ਕਬਿ ਕੀ ਦੇਨੀ ਕੈ ਨਹੀਂ,ਕੇਤਿਕ ਤਿਸ ਪਾਂਹੀ।ਜਬਿ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਆਇ ਹੌਂ ਨਿਰਨੇ ਕਰਿ ਲੈਹੈਂ। ਮਿਲਿ ਚੰਦੂ ਕੇ ਸੰਗ ਹਮ ਨਿਕਸਹਿ ਸੋ ਦੈ ਹੈਂ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੱਯਦ ਕਹਿ 'ਕਿਮ ਇਹ ਟਿਕਹਿਂ ਚਹਿਂ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਕਹੇ ਨ ਲਾਗੈਂ ਕਿਸੂ ਕੇ ਲੈਹੈਂ ਇਸ ਥਾਨਾ'। ਸੁਲਬੀ ਆਂਖ ਦਿਖਾਇ ਰਿਸ 'ਮੈਂ ਗਮਨਤਿ ਰਾਹੂ। ਜਾਹੁ ਪੁਕਾਰੂ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਨਹਿਂ ਧਨ ਮਮ ਪਾਹੂ'॥੩੧॥ਸੁਨਿ ਸੱਯਦ ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ'ਮਗ ਦੇਹਿਂ ਨ ਜਾਨਾ।ਲੇਹਿਂ ਨੌਕਰੀ ਥਾਨ ਇਸ ਕਿਮ ਕਰੈਂ ਪਯਾਨਾ[2]'।ਸੁਲਬੀ ਕਹਿ ਨਿਜ ਸੈਨ ਕੋ'ਇਨ ਮਾਰਿ ਹਟਾਓ। ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਐਸੇ ਅਬਹਿ ਬੈਠੇ ਪਛੁਤਾਓ[3]' ॥ ੩੨ ॥ ਸੱਯਦ ਕਹਿ 'ਭਟ[4] ! ਸਭਿ ਸੁਨੋ ਚਾਕਰ ਸਮ ਸਾਰੇ।ਤੁਮਭੀ ਲੇਤੇ ਦਰਬ ਕੋ।ਤਿਮ ਲਖਹੁ ਹਮਾਰੇ।ਅਪਰਜੰਗ ਕੋ ਕਾਜ ਨਹਿਂ ਨਾਹਕ ਮਰਿ ਮਾਰੋ[5]।ਰਹਹੁ ਥਾਨ ਥਿਤਿ ਆਪਨੇ ਉਰਭਲੇ ਬਿਚਾਰੋ'॥੩੩॥ਸੁਨਿ ਜਬਾਬ ਸੈਨਾ ਦਿਯੋ'ਇਹ ਸੱਯਦ ਪੀਰਾਂ।ਪੁਨ ਜਾਚਤਿ ਹੈ ਨੌਕਰੀ ਦੀਜਹਿ ਧਰਿ ਧੀਰਾਂ।ਲਰਹਿਂ ਨ ਹਮ' ਸੁਲਬੀ ਸੁਨਤਿ ਮੁਖਗਾਰ ਨਿਕਾਰੀ। ਤਬਿ ਸੱਯਦ ਨੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਜਮਧਰ ਉਰ ਮਾਰੀ ॥੩੪॥ ਉਦਰ ਪਾਰਿ ਕੈ ਪਾਰ ਭੀ ਹਾਨੇ ਖਲ ਪ੍ਰਾਨਾ।ਗਿਰਯੋ ਉਥਲ ਕੈ[6]ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਚਿਤ ਦੁਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ। ਲੀਨੋ ਸਭਿ ਅਸਬਾਬ ਕੋ ਹਯ ਭੂਖਨ ਸਾਰੇ। ਚਮੂੰ ਹਟੀ

---

[1]ਕਿਸੇ ਕੰਮ। [2](ਤੂੰ) ਕੀਕੂੰ ਜਾਣਾ ਕਰੇਂਗਾ। [3](ਇਹ) ਬੈਠੇ ਪਛੁਤਾਵਣ। [4]ਹੇ ਸੂਰਮਿਓਂ ! [5]ਮਰੋ ਮਾਰੋਗੇ। [6]ਉਲਟ ਕੇ।

ਲਵਪੁਰੀਕੋ ਮਾਰਯੋ ਸਰਦਾਰੋ॥੩੫॥ਉਤ ਚੰਦੂ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹਤਿ–ਹਤਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਆਵੈ।ਪਲਟਾ ਹੈ ਬਹੁ ਦਯੋਸ ਕੋ ਤਿਸ ਕੋ ਅਬਿ ਪਾਵੈਂ–।ਤਬਿ ਲੌ ਸੰਗੀ ਆਇ ਕੇ ਸੁਧਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।'ਸੱਯਦ ਕੇ ਸੰਗ ਜਿਦਿ ਪਰਯੋ ਮੁਖ ਗਾਰਿ ਸੁਨਾਈ ॥੩੬॥ ਸੁਲਹੀ ਆਗੇ ਨੌਕਰੀ ਕੀਨੀ ਧਨ ਜਾਚੇ[1]। ਝਗਰ ਪਰੇ ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਦੋਨਹੁ ਰਿਸ ਰਾਚੇ।ਜਮਧਰ ਮਾਰੀ,ਮਰਿ ਗਯੋ,ਹਮ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਏ'। ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਬਿਸਮਯੋ ਰਿਦੇ–ਭਲ ਮਾਰਨਿ ਧਾਏ[2]–॥੩੭॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਲਖਿ ਚੰਦੂ ਸੰਗ ਬੂਝਾ।'ਅਬਿ ਲੌ ਸੁਲਬੀ ਕਿਤ ਰਹਯੋ ਕਿਸ ਕਾਜ ਅਰੁਝਾ[3]।ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਵਨੋ ਚਹਿਯਤਿ ਤਿਸ ਕੇਰੋ।ਕਬਿਹੂੰ ਸੁਧਿ ਆਈ ਕਿ ਨਹਿਂ ਸਾਮੀਪੀ ਤੇਰੋ'॥੩੮॥ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਕਹਿ'ਸ਼ਾਹੁ ਜੀ! ਸੱਯਦ ਸੋ ਮਾਰਾ।ਝਗਰ ਪਰੇ ਹਿਤ ਨੌਕਰੀ ਬਡ ਗ਼ਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰਾ'।ਜਹਾਂਗੀਰ ਚਿਤਵਯੋ ਤਬਹਿ–ਗੁਰ ਪੀਰ ਮਹਾਨਾਂ। ਕਿਮ ਤਸਕਰ ਸੋ ਰਾਖਤੇ ਇਨ ਝੂਠ ਬਖਾਨਾ–॥੩੯॥ਕਹਯੋ ਪੁਨਹਿ'ਬਿਨ ਦੋਸ਼ ਪਰ ਤੁਮ ਦੋਸ਼ ਬਖਾਨਾ। ਕਿਮ ਪਹੁੰਚਹਿ,ਅਧ ਬੀਚਿ ਹੀ[4] ਮੂਰਖ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਾ।ਮੁਝ ਮਨ ਮੈਂ ਇਮ ਸਮੁਝ ਭੀ' ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਯੋ। ਰੁਖ ਲਖਿ ਕੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਚੰਦੂ ਦੁਖ ਪੋਯੋ॥੪੦॥ ਉਠਿ ਆਯੋ ਨਿਜ ਸਦਨ ਕੋ ਉਰ ਝੂਰਹਿ ਭੂਰਾ।–ਇਤੋ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕੂਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਉਤਰਯੋ ਪੂਰਾ।ਤਾਤੀ ਵਾਯੁ ਨਹਿ ਲਗੀ ਨਹਿਂ ਪਾਯ ਹੁਤਾਸਾ–।ਮੂਰਖ ਸੰਕਟ ਕੇ ਸਹਤ ਭਰਿ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸਾ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸੁਲਬੀ ਹਤਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਗ਼ਲਤਾਨ ਹੈ ਚੰਦੂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਲੰਦ। ਚਾਹਤਿ ਗੁਰੁ ਅਪਕਾਰ[5]ਕੋ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਤਿਮੰਦ॥੧॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਜਤਨ ਕਪਟ ਕੇ ਚਿਤੇ ਚਿਤ ਬਡ ਘਾਤ ਬਨਾਵੈ।–ਪੂਰਬ ਕਰੇ ਉਪਾਇ ਜੋ ਕੋ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਵੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਲਖਹਿ ਨਹਿਂ ਇਮ ਹਨੌਂ ਕਰਿ ਕੈ ਚਤੁਰਾਈ। ਕਿਮ ਬੈਠਯੋ ਘਰ ਮਹਿਂ ਮਰਹਿ ਨਿਤ ਅਨੰਦ ਵਧਾਈ ॥੨॥ ਅਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਦੇਖਿ ਰੁਖ ਹਰਖਹਿ ਜਿਸ ਕਾਲਾ।ਮੋਹਿ ਸਾਥ ਬਾਤੈਂ ਕਰੈ ਤਬਿ ਕਹੌਂ ਰਸਾਲਾ[6]।ਤਸਕਰ ਰਾਖਨਿ ਦੋਸ਼ ਕੋ ਮੈਂ ਪੁਨਹ ਜਨਾਵੌਂ।ਅਪਰ ਘਾਤ ਨਹਿਂ[7] ਦੰਡ ਤਬਿ ਕਹਿ ਕੈ ਲਗ-

---

[1]ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਦਾ ਧਨ ਮੰਗਿਆ। [2]ਚੰਗਾ ਮਾਰਨ ਗਿਆ। [3]ਫਸਿਆ। [4]ਅੱਧ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ। [5]ਹਾਨੀ (ਅ) ਨਿਰਾਦਰ। [6]ਰਸਦਾਇਕ (ਵਾਕ)। [7](ਜੇ) ਹੋਰ (ਕੋਈ) ਦਾਉ ਨਾ (ਲੱਗਾ)।

ਵਾਵੈਂ–॥ ੩॥ ਅਵਸਰ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਰਹਤਿ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ। ਨਰ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਢਿਗ ਅਯੋ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਏ।ਖੋਲਿ ਪਠੀ ਇਮ ਲਿਖ੍ਯੋ ਬਿਚ 'ਤੂੰ ਸੁਮਤਿ ਬਡੇਰੋ।ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਪੂਰਨ ਕਰਹਿਂ ਭਰਵਾਸਾ ਤੇਰੋ।੪।ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਿ ਕੈ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲ੍ਯਾਏ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਤੁਝ ਤੇ ਸਰਹਿ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਬਨਾਏ।ਰਿਪੁ ਹਤਿਬੇ ਕੋ ਸਮੈ ਅਬਿ ਹੈਨਿਕਟ ਤੁਮਾਰੇ।ਜੇਪ੍ਰਕਾਰਕੋ ਮਿਸਿ ਬਨਹਿ ਮੁਝ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੇ॥੫॥ਦੋਸ਼ ਸੰਦੋਹ ਅਰੋਪ ਕਰਿ[1]ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਗਹੀਜੈ।ਲਿਖੋ ਆਪਿ ਮੈਂ ਆਇ ਹੌਂ,ਮਿਲਿ ਜਤਨ ਕਰੀਜੈ'। ਪਠਿਕੈ ਪਾਤੀ ਚਿਤਨੋ ਚਿਤ–ਕਰਿ ਬੂਝਨਿ ਸ਼ਾਹੂ।ਪੁਨ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬੁਲਵਾਇ ਹੌਂ ਤੂਰਨ ਨਿਜ ਪਾਹੂ–॥ ੬ ॥ ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤ ਉਠਿ ਮਤਿ ਮੰਦ ਚਿਤਾਰੈ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨਰ ਨਿਮਾਂਹ ਹਜ਼ਾਰੈਂ। ਰਜਤ ਦੰਡ[2] ਗਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਿ,ਕੋ ਨਰਨਿ ਹਟਾਵੈ।ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਗਮਨਾਂਤਿ ਪਗਨਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਜਾਵੈਂ ॥ ੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਾਸ ਦੌਰਤਿ ਚਲਹਿਂ ਅਗਵਾ ਪਿਛਵਾਈ। ਬੋਲਤਿ ਜਾਤਿ ਨਕੀਬ[3]ਜੋ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਾਈ। ਆਗੇ ਚਲੈਂ ਢਲੈਤ[4]ਕੁਛ ਖਹਿ ਖੜਗ ਰੁ ਢਾਲੇ। ਕੋ ਸਨਮਾਨਤਿ ਸੰਗ ਮੈਂ ਕਹਿ ਬਾਕ ਰਸਾਲੇ॥੮॥ ਮੰਗਤਿ ਜਨ ਗਨ ਬੋਲਤੇ ਸਿਵਕਾ[5]ਪਰ ਚਾਲਾ।ਗਰ ਜਾਮਾ ਪਾਲੇ ਬਹੁਤ[6] ਸਿਰ ਪਾਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਲੇਤਿ ਸਲਾਮ ਕੋ ਗਮਨਤਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੂ। ਪਿਖਿ ਦਿਵਾਨ ਨਰ ਖਰੇ ਹੁਇ ਸਨਮਾਨ ਉਮਾਹੂ[7] ॥੯॥ ਸਿੰਘ ਪੌਰ[8]ਮਹਿਂ ਬਰ੍ਯੋ ਜਬਿ ਭਟ ਗਨ ਭੇ ਠਾਂਢੇ।ਉਮਰਾਵਨਿ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਗਯੋ ਜੋ ਧਨ ਕਰਿ ਗਾਢੇ[9]।ਜਹਾਂਗੀਰ ਬੈਠ੍ਯੋ ਤਖਤ ਬਹੁ ਨਮੋ ਕਰੰਤਾ।ਨਿਜ ਦਰਜੇ ਪਰ ਤਬਿ ਥਿਰ੍ਯੋ[10]ਉਤਸਾਹੁ ਧਰੰਤਾ ॥੧੦॥ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਅਭਿਨੰਦਨੋ[11] ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚ ਕੀਰਤਿ ਵਰਧਾਈ। ਹਸਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖਤਿ ਹਿਯੋ ਸਭਿ ਸਭਾ ਸਰਾਹ੍ਯੋ। 'ਚੰਦੂ ਦਿਵਾਨ ਪੁਰਾਤਨੀ ਰਾਵਰਿਚਿਤ ਚਾਹ੍ਯੋ'॥੧੧॥ਘਾਤਪਾਇਬੋਲ੍ਯੋ ਬਹੁਰ'ਸੁਨਿ ਪਨਹਜਹਾਨਾ! ਬਹੁ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਪ੍ਰਿੱਥੀਏ ਨਿਜ ਕਸ਼ਟ ਬਖਾਨਾ। ਕਹ੍ਯੋ ਆਪਿ–ਲਵਪੁਰਿ ਚਲਹਿ ਤਹਿਂ ਝਗਰ ਨਿਬੇਰੈਂ–।ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਛੁਧਾਤਿ ਜਿਮ ਭੋਜਨ

[1]ਬਹੁਤੇ ਦੋਸ਼ ਥੱਪ ਕੇ। [2]ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਡੰਡੇ(ਚੋਬਾਂ)। [3]ਅਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭੱਟ। [4]ਸੂਰਮੇ। [5]ਪਾਲਕੀ। [6]ਬਹੁਤੇ ਪੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ। [7]ਉਤਸਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8]ਡਿਉਢੀ। [9]ਤਕੜੇ। [10]ਬੈਠ ਗਿਆ (ਚੰਦੂ)। [11]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।

ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰੈ॥੧੨॥ਅਬਿ ਆਵਨਿ ਕੋ ਚਹਤਿ ਹੈ ਤੁਮ ਪਾਇ ਰਜਾਈ।ਸੁਨਹੁ
ਨਿਬੇਰੋ ਨਯਾਵ ਕਹੁ ਲਿਹੁ ਦੁਹਨਿ ਬੁਲਾਈ। ਸ਼ਾਹਨ ਕੋ ਈਮਾਨ ਬਡ
ਨਿਤ ਨਯਾਵ ਬਿਚਾਰੈਂ।ਜਥਾਜੋਗ ਰਖਿ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਸਭਿ ਕੋਪ੍ਰਤਿਪਾਰੈਂ॥੧੩॥
ਸਭਿ ਕਾਜ਼ਨਿ ਤੇ ਇਹੁ ਬਡੋ ਨਿਤ ਝਗਰ ਚੁਕਾਵੈ। ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਕੋ ਨਹਿੰ
ਭਯੋ, ਸੁਖਿ ਪ੍ਰਜਾ ਬਸਾਵੈ। ਰਾਉ ਰੰਕ ਬਿਚ ਨਯਾਵਕੇ ਤੁਮ ਲਖੇ ਸਮਾਨਾ[1]।
ਪ੍ਰਿਥਕਕਰਯੋਪੈ ਪਾਨਿਕੋ ਕੋ ਰਖਯੋ ਨ ਛਾਨਾ[2]॥੧੪॥ਸ਼ਮਸ਼ ਮਨਿੰਦਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਨਯ ਤਮ ਅਨਯ ਨਸਾਏ[3]।ਚੋਰਜਾਰ ਬਟਪਾਰ ਠਗ ਤਮਚਰ ਸੁ ਛਪਾਏ'।
ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਨ ਪਠਾਓ। ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ ਜੁ
ਪ੍ਰਿੱਥੀਆ ਨਿਜ਼ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਓ॥੧੫॥ਪ੍ਰਿਥਮ ਸੁਨੈਂ ਨਿਰਨੈ ਕਰਹਿਂ ਕਿਮ
ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰੁ। ਬਹੁਰ ਉਗਾਹ ਹਕਾਰਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਸਿਖ ਜਿ ਉਦਾਰੂ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਇ ਹੈਂ ਜਬਿ ਉਚਤ ਨਿਹਾਰੈਂ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿਵਾਇ
ਹੈਂ,ਨਹਿਂ ਪੱਖ ਸੰਭਾਰੈਂ'॥੧੬॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ'ਭਲਾ ਜੀ'ਉਠਿ ਸ਼ਾਹੁ ਗਯੋ
ਹੈ।ਭਈ ਬ੍ਰਖਾਸਤਿ ਸਭਿ ਸਭਾ, ਮੁਦ ਚੰਦੂ ਭਯੋ ਹੈ। ਸਦਨ ਆਇ ਤਿਸ
ਚਾਰਕੋ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ॥'ਆਨਹੁ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਾਇ ਕਰਿ ਚਲਿਤੁਰਨ
ਸੰਗਾ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਕੋਠੇ ਕੋ ਨਰ ਗਯੋ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ। ਬੈਠਯੋ
ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ,ਮਿਲਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।'ਸਿਮਰਯੋ[4] ਹਜ਼ਰਤਿ ਨੇ ਚਲੋ
ਨਹਿਂ ਗਹਰ[5] ਲਗੀਜੈ। ਹਰਖਤਿ ਚੰਦੂ ਨੇ ਪਠਯੋ ਮਗ ਮਾਂਹਿ ਪਗ ਦੀਜੈ'॥
੧੮॥ਸੁਨਤਿ ਹੌਸਲਾ ਉਰ ਵਧਯੋ,ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਸੁਤਕੇ
ਸਹਤ ਕਰਮੋ ਢਿਗ ਆਈ। 'ਤੁਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸਭਿ ਮਤਿ ਵਿਖੈ ਕਯਾ ਕਹੌਂ
ਬਨਾਈ। ਕਰੋ ਬਾਤ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਕੀ ਹੁਇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਈ ॥੧੯॥ ਨਹਿਂ
ਉਲਟੀ ਕਿਮ ਗਰ ਪਰਹਿ, ਪਤਿ ਰਹੈ ਨ ਜੈਸੇ। ਚਲਹਿ ਜੀਵਕਾ ਬਹੁਤ
ਅਬਿ ਨਤੁ ਆਛੇ ਐਸੇ[6]।ਬਾਹੁ ਪਰੈ[7] ਤੁਰਕਾਨਿ ਸੋਂ, ਕਰਹਿਂ ਨ ਸਨਮਾਨਾ।
ਹਾਂਸੀ ਕਰਹਿ ਸ਼ਰੀਕ ਗਨ ਜੇ ਹੁਇ ਕੁਛ ਹਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਮੋਹਿ ਨ ਆਛੋ
ਅਬਿ ਲਗਹਿ ਕਿਤ ਜਾਨਿ ਤੁਮਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁ ਦਏ,ਭਲ ਚਲੋ

---

[1]ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਇਕੋ ਜਿਹੇ। [2]ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਹੈ ਦੁੱਧ ਪਾਣੀ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਲੁਕਾਉ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। [3]ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਨਿਆਉਂ ਨੂੰ ਤੇ ਅੰਧੇਰਾ ਅਨਿਆਇ ਦਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। [4]ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। [5]ਡੇਰੀ [ਹਿੰਦੀ, ਗਹਰ]। [6]ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ) ਐਵੇਂ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਾਂ। [7]ਵਾਹ ਪਏਗਾ।

ਗੁਜ਼ਾਰਾ[1]।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਧੀਰਜ ਦਈ 'ਕਿਮ ਬੋਲਤਿ ਬੈਨਾ ?। ਲੇਨਿ ਸਮੋ ਗਾਦੀ ਅਬਹਿ, ਕਿਮ ਬੈਠਿਵ ਐਨਾ[1]॥੨੧॥ਜਿਧਤਿ ਰਹੈਂ ਰਿਪੁ ਕੋ ਹਤਹਿੰ ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਆਈ। ਨਤੁ ਬੈਠੇਂ ਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਲਿਉਂ ਕਿਮੈ ਰਿਝਾਈ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਖ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਪਾਵੈ। ਮੋਹਿ ਆਰਬਲ ਬਿਤਗਈ ਦਿਨ ਅਲਪ ਰਹਾਵੈ' ॥੨੨॥ਅੰਕ[2] ਲਿਯੋ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸੂੰਘਤਿ ਮੁਖ ਭਾਲਾ[3]।ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸਮੁਝਾਇਕੈ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਚਾਲਾ[4]।ਨਿਕਸਤਿ ਸਨਮੁਖ ਛੀਂਕ ਭੀ ਫਰਕੋ ਬਾਮਿੰਗਾ[5]। ਸਮਧਾ[6] ਕੋ ਸਿਰ ਭਾਰ ਧਰਿ ਨਰ ਮਿਲ੍ਯੋ ਕਢੰਗਾ[7]॥੨੩॥ ਸੰਸੈ ਕਰਮੋ ਬਹੁ ਕਰਹਿ,ਨਹਿੰ ਸਕਹਿ ਹਟਾਈ। ਫੁਰਤ[8] ਬਿਲੋਚਨਿ ਦਾਹਿਨੋ ਲਖਿ ਉਰ ਦੁਖਦਾਈ। ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕੁਛ ਮਨ ਗਿਨੈ–ਮਮ ਪੱਖੀ ਚੰਦੂ। ਲਵਪੁਰਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਹਹਿੰ ਜਤਨ ਕਰਿ ਅਨੁਜ ਨਿਕੰਦੂ–॥੨੪॥ਦਾਸ ਸਿੱਖ ਗਨ ਸੰਗ ਲੈ ਪਸ਼ਚਮ ਮੁਖ ਕੀਨਾ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਮਾਰਗ ਛਿੱਪ੍ਰ ਕਰਿ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਿਯ ਦੀਨਾ[9]। ਨਿਸ਼ ਬਿਸਰਾਮਹਿ ਦਿਨ ਚਲਹਿ, ਦਿਨ ਥੋਰਨਿ ਮਾਂਹੁ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਨਿਕਟ, ਬੋਲੇ ਨਰ ਪਾਹੂ[10]॥੨੫॥ 'ਗੁਰੂ ਰਚ੍ਯੋ ਤੀਰਥ ਮਹਾਂ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਚਲਿ ਡੇਰਾ ਆਗੇ ਕਰੈਂ ਨਿਸ ਪਰੀ ਲਖੀਜੈ।ਚਲੇ ਕੋਸ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਹੈਂ, ਕਰਿਲੈਂ ਬਿਸਰਾਮੂ'।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਹੈ ਜਿਸ ਕੋ ਮਨ ਬਾਮੂ[11]॥੨੬॥ 'ਇਹ ਛਪੜੀ ਤੀਰਥ ਨਹੀਂ ਫਲ ਕਹਾਂ ਨਹਾਇ। ਨਹੀਂ ਗੁਰੁ ਕੋ ਰਚਤਿ ਥਲਕਛੁ ਪੂਰ ਨ ਪਾਏ[12]।ਤੁਰਕਨਿ ਛੀਨ ਪਚਾਵਿਅਨਿ ਰਚਿਬੇ ਨਹਿੰ ਦੀਨੋ। ਚਲੋ ਅਗਾਰੀ ਦੇਖੀਯਹਿ ਤੀਰਥ ਹਮ ਕੀਨੋ ॥੨੭॥ ਤਹਾਂ ਕਰਹਿੰ ਬਿਸਰਾਮ ਕੋ ਸ਼੍ਰਮ ਸਭਿ ਨਿਰਵਾਰੈਂ।ਭਲੇ ਅਸੂਦੇ[13]ਹੋਇ ਹੈਂ ਦਿਨ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਟਾਰੈ'।ਬਿਨ ਹੇਰੇ ਗੁਰੁ ਥਾਨ ਕੋ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਜਾਇ ਪਹੁਚ੍ਯੋ ਹੇਹਰੀ*ਉਤਰ੍ਯੋ ਮੁਦ ਭਾਰੀ॥੨੮॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਤੋ 'ਇਹ ਤੀਰਥ ਆਛੋ। ਮੱਜਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਕਰਿ,ਪ੍ਰਾਪਤ[14] ਜੋ ਬਾਂਛੋ। ਬਿਸਰਾਮਹੁ, ਸ਼੍ਰਮ ਪਰਹਰਹੁ, ਪੁਨ ਲਵਪੁਰਿ ਚਾਲੈਂ'।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀਨਸਿ ਪੁਨਹ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਲੈ ॥੨੯॥ ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਸੁਪਤੇ ਪੁਨਹ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤ ਨਹਾਏ। ਕਰਨੈ ਕਰਾਹੁ ਬ੍ਰਤਾਇਕੈ

[1]ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਬੈਠਾ ਰਹਾਂ। [2]ਜੱਫੀ ਵਿਚ। [3]ਮੂੰਹ ਤੇ ਮੱਥਾ। [4]ਚਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚਿੱਤ ਵਿਚ। [5]ਖੱਬੇ ਅੰਗ। [6]ਲਕੜੀਆਂ। [7]ਕੋਝਾ ਜਿਹਾ। [8]ਫੁਰਕਦੀ ਹੈ। [9]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਦੀਨ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ। ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ। [10]ਨਾਲ ਦੇ ਆਦਮੀ। [11]ਟੇਢਾ। [12]ਕੁਛ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। [13]ਸੁਖੀ [ਫ਼ਾ:,ਆਸੂਦਹ]। [14]ਮਿਲਦਾ ਹੈ। *ਦੇਖੋ ਰਾ: ੩ ਅੰ: ੨੩ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਹਰਖਤਿ ਹਿਯ ਖਾਇ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਬਸਤਿ ਕਹਿ ਸੰਧਨਾ ਕਾਲਾ। 'ਚਲਹਿੰ ਕਾਲਿ ਕੋ ਲਵਪੁਰੀ ਹੁਇ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੦॥ ਚੰਦੂ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਇਕ ਸਿਖ ਮਿਲਿ ਆਯਾ[1]।ਅਰਜਨ ਕੋ ਮਾਰਨੋ ਚਹੈ, ਲੇ ਮੋਹਿ ਸਹਾਯਾ।ਨਿਸਾ ਭਈ ਭੋਜਨ ਅਚਨੋ ਦਧਿ ਸਿਖ ਨੇ ਆਨਾ।ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਸਾਗ ਸੋਂ ਕੀਨਸਿ ਬਹੁ ਖਾਨਾ॥੩੧॥ ਸ੍ਵਾਦਿ ਸਾਥ ਅਚਿ ਬਹੁ ਗਯੋ ਹੁਨਿਹਾਰ[2] ਖੁਵਾਯੋ। ਗਰ ਲੌ ਭਰਿ ਕੈ ਉਦਰ ਕੋ ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਸੁਪਤਾਯੋ।ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਬਦਹਾਜ਼ਮਾ ਹੈਜ਼ਾ ਹੁਇ ਆਵਾ।ਸੂਲ ਉਠਨੋ ਜਨੁ ਸੂਲ ਚੁਭਿ ਦੁਖ ਤੇ ਬਿਕੁਲਾਵਾ॥੩੨॥ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਮੁਖ ਕਰਤਿ ਹੈ ਜਾਗੇ ਨਰ ਪਾਸੂ[3]। ਕਹਾਂ ਜਤਨ ਕੋ ਤਬਿ ਕਰਹਿੰ ਨਹਿੰ ਔਖਧ ਰਾਸੂ[4]।ਨਹਿੰ ਹਕੀਮ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿੰ, ਕਛੁ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਪਾਈ।ਰੁਦਤਿ ਨਿਕਟ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖਤਿ ਸਭਿ,ਤਿਸ ਆਸ ਚੁਕਾਈ॥੩੩॥ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਜਾਨਨੋ ਮਰਨਿ–ਨਹਿਂ ਬਾਚਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨਾ–।ਸਿੱਖ ਦਾਸ ਗਨ ਹਿਤੂ ਲਖਿ ਅਸ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਅਬਿ ਮੇਰੋ ਪਰਲੋਕ ਹ੍ਵੈ,ਰੁਜ ਵਧਨੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਦਾਹ ਕਰਹੁ ਇਸ ਥਾਨ ਹੀ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਪਾਲਾ[5] ॥੩੪॥–ਪੀਛੇ ਹੋਇ ਜੁ ਅੰਸ ਮਮ ਮਰਿ ਹੈ ਕਿਤ ਕੋਈ।ਦਾਹੁ ਆਨਿ ਇਸ ਥਲ ਕਰਹਿ–ਕਹਿ ਦੀਜਹਿ ਸੋਈ।ਮੋਕਹੁ ਮਿਲਹਿ ਸੁ ਆਨਿ ਕਰਿ ਫਲ ਉੱਤਮ ਪਾਵੈ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਸੋਂ ਕਹੋ ਤੁਮ–ਬਹੁਤ ਨ ਰੁਦਨਾਵੈ॥੩੫॥ਇਹੀ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਜਗਤ ਕੀ ਆਵਤਿ ਇਕ ਜਾਤੇ[6]।ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਆ ਮੇਰੀ ਸਕਲ ਜਪਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭਾਤੇ। ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਚੰਦੂ ਮਿਲਹੁ ਲਿਹੁ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ। ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਅਰਜਨ ਕੋ ਹਤਹੁ, ਪੁਨ ਕੀਜਹਿ ਸ਼ਾਦੀ[7]' ॥੩੬॥ ਪੂਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਆਇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਨਨੋ ਬਨਾਊ।ਬੈਰ ਸੰਭਾਰੋ ਆਪਨੋ,ਨਹਿੰ ਕਰਹੁ ਵਲਾਊ[8]–'।ਇਮ ਕਹਿ ਧਰਨੀ ਪਰ ਪਰਨੋ ਬਯਾਕੁਲ ਬਡ ਹੋਵਾ।ਬੋਲ ਬੰਦ,ਮ੍ਰਿਤੁ ਚਿੰਨ੍ਹ ਭੇ, ਸਭਿ ਸੰਗਿਨਿ ਜੋਵਾ ॥੩੭॥ ਰਹੇ ਬੁਲਾਵਤਿ ਦਾਸ ਗਨ, ਨਿਕਸੇ ਤਨ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਚਿਤਵਤਿ ਗੁਰੁ ਸੰਗਿ ਬੈਰ ਕੋ, ਪਰਲੋਕ ਪਯਾਨਾ। ਰੁਦਤਿ ਸਕਲ ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਸੋ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ।ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਉਠਾਇ ਕੈ ਬਡ ਚਿਖਾ ਬਨਾਈ॥੩੮॥ਊਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਛਾਰਿ ਕਰਿ ਰੋਏ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਸਥਿ ਬੀਨ[9] ਦਿਨ

[1]ਇਕ (ਮੇਰਾ) ਸਿਖ (ਚੰਦੂ ਨੂੰ) ਮਿਲਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। [2]ਹੋਣਹਾਰ ਨੇ। [3]ਕੋਲ ਦੇ। [4]ਰਾਸ ਦਵਾ–ਸਿਧ ਔਖਧੀ। (ਅ) ਦਵਾ ਰਾਸ ਨਹੀਂ (ਪੈਂਦੀ)। [5]ਕਪਾਲ ਕਿਰਿਆ। [6]ਇਕ ਆਂਵਦਾ ਹੈ ਇਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7]ਖੁਸ਼ੀ। [8]ਟਾਲਾ। [9]ਫੁੱਲ ਚੁਣਕੇ।

ਤੌਨ ਮੈਂ ਹਟਿ ਪਾਛਿ ਸਿਧਾਇ। ਇਕ ਸਿਖ ਕੋਠੇ ਕੋ ਗਯੋ ਪੂਰਬ ਸੁਧਿ ਦੈਬੇ। ਸੁਨਿ ਮਰਨੋ, ਸੁਤ ਭਾਰਜਾ ਬਡ ਕੂਕ ਕਰੈਬੇ॥੩੯॥ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਰਿ ਰੁਦਤ ਹੈ'ਨਹਿਂ ਸਧ੍ਯੋ ਸਰੀਕਾ[1]।ਹੇ ਪਤਿ! ਪੂਰਬ ਹੀ ਮਰ੍ਯੋ,ਇਹ ਕਿਯੋ ਨ ਨੀਕਾ॥ਮਿਹਰਵਾਨ ਸੁਤ ਕੀ ਖਬਰ ਕਬਿ ਲੈ ਹੈਂ ਆਈ।ਬਦਨ ਮਰਤਿ ਹਮ ਨਹਿਂ ਪਿਖ੍ਯੋ,ਬਿਧਿ ਕਹਾਂਬਨਾਈ!॥੪੦॥ਰਹੀ ਹਟਾਇ ਨਹਟ੍ਯੋਤਬਿ,ਅਪ-ਸ਼ਗੁਨ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਿਮ ਫਲ ਸੋ ਦੇਵੈਂ ਨਹੀਂ ਦੁਖ ਕੀਨਿ ਕਰਾਲੇ'। ਕਹਿਂ ਲਗਿ ਬਰਨੌਂ ਸ਼ੋਕ ਜਨੁ ਕਿਯ ਆਇ ਅਵਾਸਾ[2]। ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਆਏ ਅਸਥਿ ਰੋਦਤਿ ਭਰਿ ਸ੍ਵਾਸਾ॥੪੧॥ਮਿਹਰਵਾਨ ਬਹੁ ਰੋਇਕੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਈ। ਸ਼ਬਦ[3]*ਪਢਾਯੋ ਦਰਬ ਦੇ ਸੁਨਤੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਕਰਿ ਪੁਨ ਪਾਗ ਬੰਧਾਈ।ਮਿਟ੍ਯੋਸ਼ੋਕ ਤਬਿ ਜਨ[4]ਕਹ੍ਯੋ ਜੋ ਅਕਲਸਿਖਾਈ ॥੪੨॥ '—ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਬੈਰ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ। ਚੰਦੂ ਹਤਹਿ ਉਪਾਇ ਤੇ ਤਬਿ ਕੀਜਹਿ ਸ਼ਾਦੀ—। ਮਰਤਿ ਕਹ੍ਯੋ ਤੁਮ ਸੋਂ ਪਿਤਾ ਇਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸੰਦੇਸਾ'।ਸੁਨ੍ਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਰੁ ਭਾਰਜਾ ਉਰਲਹਤਿ ਕਲੇਸ਼ਾ॥੪੩॥ਦੋਹਰਾ॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਨ ਮਾਨਿ ਕੈ ਮੌਨ ਠਾਨਿ ਰਹਿ ਭੌਨ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਗੁਰ ਬਨੌਂ ਹੁਇ ਹੈ ਕਾਰਨ ਕੌਨ[5] ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸ 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਸ਼ੋਕ। ਚੰਦੂ। ਜਹਾਂਗੀਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਮਤ ਸੋਰਹ ਸਤ ਹੁਤੇ ਉਪਰ ਪੰਚ ਮਿਲਾਇ[6]। ਸਪਤਮ ਹੁਤੀ ਅਸੌਜ ਕੀ[7] ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਤਬਿ ਜਨਮਾਇ॥੧॥ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਸੋਰਹ ਸਤ ਤ੍ਰੈਹਠ ਬਿਖੈ ਮਾਧਵ ਕੋ ਮਾਸਾ[8]।ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ†ਸੋ ਜਾਨੀਅਹਿ ਨਹਿਂ ਪੁਰਵੀ ਆਸਾ॥ ਬੁਰਾ ਸੁ ਚਿਤਵਤਿ ਗੁਰੂਕੋ ਸਭਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ। ਜਿਮ ਤਸਕਰ ਸਸਿ[9] ਕੋ ਕਹੈ—ਜਰ ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿ ਜਾਈ—॥੨॥ਜਿਮ ਉਲੂਕ[10] ਕਹਿ ਸੂਰ[11] ਕੋ—ਕਿਮ ਉਦਯਤਿਨੀਤਾ[12]।ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਹਿਮਾਲੇ ਮਹਿਂ ਗਰਹਿ ਦੁਖਦੇ ਹਮ ਚੀਤਾ[13]—। ਜਥਾ ਜਵਾਸੋ ਪਾਵਸੈ[14] ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬਡੇਰੇ।—ਬਿਨਾ ਚਾਹ ਕ੍ਯੋਂ ਬਰਸਤੇ ਹਮ

[1]ਸ਼ਰੀਕਾ ਸੋਧ ਨਾ ਸਕਿਆ। [2]ਮਾਨੋ ਸ਼ੋਕ ਨੇ ਹੀ ਘਰ ਆ ਕੀਤਾ ਹੈ। [3]ਕੁਰਬਾਨੀ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ। [4]ਦਾਸਾਂ ਨੇ। [5]ਕੌਣ ਸਬੱਬ ਹੋਵੇ। [6]ਭਾਵ ੧੬੦੫। [7]ਅੱਸੂ ਦੀ ਸੱਤ। [8]ਭਾਵ ਵੈਸਾਖ ਸੰ: ੧੬੬੩। [9]ਚੰਦਰਮਾ। [10]ਉੱਲੂ। [11]ਸੂਰਜ। [12]ਕਿਉਂ ਉਦਯ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਮੇਸ਼। [13]ਹਿਮਾਲੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਦੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ ਸਾਡੇ ਦਿੱਤ ਨੂੰ। [14]ਜਵਾਹਾਂ ਬਰਖਾ ਰੁਤ ਨੂੰ।

*ਪਾ:—ਗਰੜ। †ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਖੋਜ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੈ'

ਹਰਿਤ[1] ਘਨੇਰੇ-॥ ੩ ॥ ਬਾਟਪਾਰ ਜਿਮ ਪਾਤਕੀ[2] ਨਿਜ ਘਾਤ ਤਕਾਵੈ। ਧਰਮਾਤਮ ਮਹਿਪਾਲ ਕੋ ਗਨ ਦੋਸ਼ ਬਤਾਵੈ। ਜਾਰ[3] ਜਥਾ ਕੁਟਵਾਰ ਕੋ ਨਿਤ ਚਹਤਿ ਬਿਨਾਸਾ। ਬਕ ਮਰਾਲ ਕੋ ਪਦ ਰਿਤਹਿ[4], ਕਿਮ ਪੂਰਵਹਿ ਆਸ॥੪॥ਜਿਮਿ ਬਿਰਹਨਿ ਕੋ[5] ਚਾਂਦਨੀਦੀਰਘ ਦੁਖਦਾਈ।ਤਥਾ ਅਨੁਜ ਕੀ ਕੀਰਤੀ ਕਬਹੁਂ ਨ ਮਨ ਭਾਈ। ਜਿਮਿ ਜੰਬੁਕ ਬਨਪਤਿ ਬਨਨਿ[6] ਨਿਤ ਜਤਨ ਕਰੰਤ। ਕੇਹਰਿ ਕੋ ਕਾਢਨਿ ਚਹੈ ਕਿਮਿ ਇੱਛ ਪੁਰੰਤ॥੫॥ ਗਾਦੀ ਸੀਤਾ[7] ਲੈਨਿ ਕੋ ਰਾਵਨਿ ਸਮ ਹੋਵਾ। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਹੀ ਪਚ ਗਯੋ[8] ਨਹਿਂ ਸੋ ਸੁਖ ਜੋਵਾ। ਕੰਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਹਤਨਿ ਹਿਤ ਛਲ ਰਚੇ ਘਨੇਰੇ। ਮਾਰਤ ਆਪਹਿ ਮਰਿ ਗਯੋ,ਤਿਮ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਹੇਰੇ॥੬॥ਸਸਾ ਕਹੈ-ਮੈਂ ਸ਼ੇਰ ਹੌਂ -ਗਰਬਤਿ ਬਿਚ ਭ੍ਰਾਈ[9]।ਜਬਿਆਵੈ ਗਜ ਸਮੁਖ ਤਿਸਿ ਤਬਿ ਕੌਨਹਟਾਈ।-ਗੁਰੂ ਬਨਯੋ ਮੈਂ-ਨਿਤ ਕਹੈ ਜਬਿ ਜਮ ਦੇ ਪੀਰਾ। ਸਿੱਖਨਿ ਗਨ ਅਰੁ ਆਪਿ ਕੋ ਧਾਰਹਿ ਕੋ ਧੀਰ॥੭॥ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕੋ[10]ਚਾਹੈ ਬਹੁਤੇਰਾ ਜਨਨੀ ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਨੇਹੁਂ ਘਨੇਰਾ।'ਹੇ ਸੁਤ ਤੂੰ ਅਬਿ ਆਸਰਾ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰਾ। ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਤੇ ਰਹਤਿ ਹੌਂ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਤੇਰਾ ॥੮॥ਤੋਹਿ ਪਿਤਾਮਾ ਜਗ ਗੁਰੂ ਅਜ਼ਮਤਿ ਧਰਿ ਭਾਰੀ। ਨਰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਿ ਸੈਂਕਰੇ ਦੁਰਮਤਿ ਉਰਟਾਰੀ। ਬਖਸ਼ਤਿ ਨਵਨਿਧ ਸਿੱਧਿਕੋ ਪਿਖਿ ਕੈ ਨਿਜ ਸੇਵਾ। ਪੂਜਨੀਯ ਸਭਿ ਕੇ ਭਏ ਜਗ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਦੇਵ॥੯॥ ਤੋਹਿ ਪਿਤਾ ਸੇਵੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇ ਨ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸਮਤਾ ਕੋ ਕਰਤੋ ਰਹ੍ਯੋ,ਕਟੁ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਕੁਛ ਕਬਹਿ ਜਾਨਹਿ-ਪਿਤ ਮੇਰਾ-। ਪ੍ਰਭੁ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਅਦਬ ਕਰਿ, ਲਰਤੋ ਬਹੁ ਬੇਰ॥੧੦॥ਸਾਸੁ[11] ਰਹੀ ਸਮੁਝਾਵਤੀ-ਜੇ ਚਹਿਂ ਗੁਰੁ ਗਾਦੀ। ਸਮਤਾ ਕਰਹੁ ਨ ਪਿਤਾ ਕੀ ਨਹਿਂ ਹੂਜਹਿ ਬਾਦੀ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਲੈਹੈ ਦਾਸਕੋ ਛੂਛੇ ਰਹਿਜਾਵੋ।ਸੇਵਾ ਕੇ ਬਸਿ ਹੋਤਿ ਹੈਂ,ਤੁਮ ਸੇਵ ਕਮਾਵੋ-॥੧੧॥ਏਕ ਨ ਮਾਨੀ ਕਿਸੇ ਕੀ ਨਿਜਹਿਤ ਨਹਿਂ ਜਾਨਾ।ਲਖਿ ਬਿਸਾਲਬੁਧਿ ਆਪਨੀ ਉਰ ਮੇ ਗਰਬਾਨਾ। ਅਰਜਨ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਲਵਪੁਰੀ ਸਿਧਾਵਾ। ਇਸ ਹੀ ਤੇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਤਿਨ ਕੇ ਮਨਿ ਭਾਵਾ ॥੧੨॥ ਗੁਰੁਤਾ

[1]ਹਰੇ ਹਾਂ। [2]ਜਿਵੇਂ ਪਾਪੀ ਧਾੜਵੀ। [3]ਯਾਰ, ਵਿਸ਼ਈ। [4]ਬਗਲਾ ਹੰਸ ਦਾ ਮਰਤਬਾ ਚਾਹੇ। [5]ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲੀ ਨੂੰ। [6]ਗਿੱਦੜ ਸ਼ੇਰ ਬਣਨ ਦਾ। [7]ਗੱਦੀ ਰੂਪੀ ਸੀਤਾ। [8]ਤਰਸਦਾ ਹੀ ਖਪ ਗਿਆ। [9]ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚ। [10](ਚੰਦੂ ਪਾਸ) ਜਾਣ ਨੂੰ। [11](ਮੇਰੀ) ਸੱਸ, ਭਾਵ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ।

ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਰਯੋ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੋ ਪਾਇ।ਦੇਖਿ ਨਿਕਟ ਤੇਰੇ ਹਤਯੋ ਸੁਲਹੀ ਧਸਿ ਜਾਇ[1]। ਸੁਲਬੀ ਗਮਨਯੋ ਪਕਰਨੇ ਮਗ ਬਿਖੇ ਸੰਘਾਰਾ। ਤੋਹਿ ਪਿਤਾ ਅਸਿ ਗਤਿ ਭਈ ਕੁਛ ਚਲਯੋ ਨ ਚਾਰਾ॥੧੩॥ਘਰ ਅਪਨੇ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਬਹੁ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਆਵੈਂ।ਬੈਠੇ ਕਰੋ ਅਨੰਦ ਕੋ ਸੁਖ ਲਿਹੁ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਜੋਰ ਤਿਹ ਨਰ ਕਿਤੇ ਸੰਘਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਗਮਨੋ ਕਰਿ ਬੈਰ ਕੋ ਜੀਵਨਿ ਚਿਤ ਧਾਰੇ॥੧੪॥ਜਿਨ ਮਾਰਯੋ ਨਿਜ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਲਖਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨ॥ ਕਹਾਂ ਭਤੀਜੇ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਉਰ ਪਯਾਰ ਮਹਾਨ॥ਬਹੁ ਫਲ ਪਾਯਹੁ ਬੈਰ ਤੇ ਅਬਿ ਟਿਕੋ ਅਵਾਸ॥ਪ੍ਰਥਮੈਂ ਕਾਢੇ ਨਗਰ ਤੇ ਤੁਹਮਤ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ[2]॥੧੫॥ਇੱਤਯਾ-ਦਿਕ ਮਾਤਾ ਕਹਯੋ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਵਾ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਡਰਪਯੋ ਤਬਹਿ ਘਰ ਬੈਠਿ ਰਹਾਵਾ। ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰੀ ਕਿਸਹੀ ਇਸਥਾਨੇ। ਰਹਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਠੇ ਬਿਖੇ ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਖਮਾਨੇ॥੧੬॥ਉਤ ਪਾਪੀਚੰਦੂ ਸੁਨਯੋਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤਨ ਛੋਰ॥ ਪਰਯੋ ਘਾਵ ਪਰ ਲਵਨ ਜਨੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਖ ਘੋਰ॥ਬ੍ਰਿਣ ਪਾਕੇ ਪਰ ਲਗਿ ਗਈ ਜਨੁ ਔਚਕ ਚੋਟ॥ਬਾਨ ਲਗਯੋ ਜਨੁ ਕਾਨ ਮਹਿਂਬੀਧਯੋ ਮਨ ਖੋਟ[3] ॥ ੧੭ ॥–ਬਾਦੀ ਹੁਤੋ ਸਮਾਨ ਕੋ ਸੋ ਭੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹਾਨਾ। ਜਤਨ ਨਿਫਲ ਸਭਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਜੋ ਰਚੇ ਮਹਾਨ॥ਸੁਲਹੀ, ਸੁਲਬੀ,ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਤੀਨੋ ਮ੍ਰਿਤੁਹੋਇ।ਅਬਿ ਉਪਾਇ ਮੈਂਕਯਾਕਰੌਂਮਤਿਆਇ ਨ ਕੋਇ–॥੧੮॥ਮਹਿਮਾ ਮਾਨਿ ਨ ਪਰਹਿ ਪਗ[3] ਜਿਹ ਬਡੇ ਕੁਭਾਗਾ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਪਾਸ ਮਹਿਂ ਚਾਰੀ ਅਨੁਰਾਗਾ[4]। ਨਹਿਂ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਅਰਤਿ ਹੈ ਸੋਚਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਸਾਬਿਖੈ ਨਹਿਂ ਨੀਂਦਸੁਖ ਛਾਤੀਰਿਸ ਦਾਹੀ[5]॥੧੯॥ਨਿਕਟ ਨ ਬੋਲਨਿ ਦੇਤਿ ਹੈ ਝਿਰਕਹਿ ਬਹੁ ਦਾਸਾ। ਨਹਿਂ ਸੁਖਾਇ ਕਿਸ ਕੋ ਕਹਯੋ ਰਹਿ ਮੌਨ ਅਵਾਸ॥ਚਿਤਵਤਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਜਤਨ ਬਨਾਵੈ।ਇਕਗਿਨਤੀ ਉਰ ਚਢਤਿ ਹੈ ਇਕ ਕਰਿ ਉਤਰਾਵੈ॥੨੦॥–ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਹਿ ਸਭਿ ਬਾਤ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨ ਕਰੰਤਾ। ਰਿਦੇ ਅਦਾਇਬ ਰਾਖਿ ਕਰਿ ਸੰਸੈ ਉਪਜੰਤ॥ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਦੇਤਿ ਹੈ, ਗਹਿ ਲਿਹੁ ਕਿ ਹਕਾਰੋ[6]। ਕਈ ਬੇਰ ਕੀਨੇ ਜਤਨ ਇਤ ਉਤ ਹੁਇ ਟਾਰੇ[7]–॥੨੧॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਾਪਾਤਮਾ ਗਿਨਤੀ ਉਰ

[1]ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੁਲਹੀ (ਅੱਗ) ਵਿਚ ਧਸ ਜਾਕੇ। [2]ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਖੋਟਾ ਮਨ। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਮਹਿਮਾ ਮੰਨਕੇ ਪੈਰੀਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। [4]ਚੁਗਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ। [5]ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਛਾਤੀ ਸੜਦੀ ਹੈ। [6]ਫੜ ਲੈਣ ਦਾ ਅਥਵਾ ਬੁਲਾ ਲੈਣ ਦਾ। [7]ਟਾਲ ਦਿੱਤੇ।

ਲਗਾਵੈ। ਸ੍ਵਾਸ ਉਸਾਰ[1] ਬਿਸੂਰਤੋ ਕਬਹੁੰ ਨ ਬਿਸਰਾਵੈ। ਖਰ ਸਰ ਸਮਸਰ ਕਰਕ ਉਰ[2]ਗਡਿ ਗਯੋ ਸੁ ਗਾਢੋ।ਚਿੰਤਾ ਸਲਿਤਾ ਮਹਿਂ ਬਹਤਿ ਦੁਖ ਜਲ ਬਹੁ ਬਾਢੋ ॥੨੨॥ ਇਕ ਦਿਨ ਗਮਨ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਬਹੁ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਭੁਏ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਜੋ ਤਿਨ ਕੀ ਬਡਿਆਈ।ਨਿਜ ਦਿਸਿ ਜਾਨ੍ਯੋ ਰੁਖ ਅਧਿਕ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਰ ਜੋਰੇ।'ਹਜ਼ਰਤ ਜੀ! ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਗੁਰੂ ਤਨ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਛੋਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਗਾਦੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੁਤੀ ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ। ਮਤੋ ਸੰਤ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਜੁਤ ਅਤਿ ਮਤਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਸਿੱਖੀ ਦੇਸ਼ ਅਨੇਕ ਕੀ ਪਗ ਪੂਜਨ ਆਵੈ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਆਨਿ ਕੈ ਧਨ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਅਨੁਜ ਨਾਮ ਅਰਜਨ ਅਹੈ ਮਨ ਮਹਿਦ ਹੰਕਾਰੀ। ਆਂਖ ਤਰੇ ਆਨਹਿ ਨਹੀਂ ਗੁਨ ਏਕ ਨ ਧਾਰੀ। ਆਯੋ ਨਿਕਟ ਨ ਆਪਿ ਕੇ ਨਿਜ ਲਖਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਆਯੋ ਕਈ ਬੇਰਿ ਇਹ ਸ਼ੀਲ ਰਸਾਲਾ[3] ॥ ੨੫ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਇਕ ਮੈਂ ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਪਾਛੇ ਥਿਰ ਗਾਦੀ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਆਪ ਤੇ ਬੈਠਨਿ ਹਿਤ ਸ਼ਾਦੀ।ਸਿਰੋਪਾਉ ਹਜ਼ਰਤ ਕਰੈਂ ਸਿਰ ਪਾਗ ਬੰਧਾਵੈ।ਜਗਤਿ ਜਿਠਾਈ[4] ਬਿਦਤ ਹੁਇ ਮੰਨਤਾ ਬਹੁ ਪਾਵੈ[7] ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਦਿਵਾਨ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਦਿਵਾਯੋ।'ਤੁਮ ਲੇ ਅਪਨੇ ਪਾਸਿ ਅਬਿ ਤਹਿਂ ਦੇਹੁ ਪੁਚਾਯੋ'।ਲੇਕਰਿ ਨਿਜ ਜਨ ਕੋ ਦਿਯੋ ਕਹਿਬਹੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।'ਦਈ ਜੀਵਕਾ ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਮ ਬਹੁ ਆਦਰ ਸੰਗਾ ॥ ੨੭ ॥ ਕੋਠੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਧਾਮ ਕਰਿ ਬਸਿ ਬਾਸ[5] ਸਦੀਵਾ। ਅਨੁਜ ਓਜ ਛਲ ਦਾਵ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸੀਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਤੇ ਮਹਾਂ ਕਰਿ ਗਰਬ ਅਫਾਰਾ।ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਹੁ ਭੀ ਕੁਛਕਹ੍ਯੋ ਉਰ ਤੇ ਡਰ ਡਾਰਾ॥੨੮॥ ਪੁਨ ਤਸਕਰ ਢਿਗ ਰਾਖਿ ਕਰਿ ਧਨ ਦੂਰਿ ਕਿ ਨੇਰੇ।ਨਿਕਸਾਵੈ ਮੰਗਵਾਵਹੀ ਭਾ ਧਨੀ ਬਡੇਰੇ।ਤਾਲ ਰਚ੍ਯੋ ਮੰਦਿਰ ਕਰ੍ਯੋ ਬਹੁ ਦਰਬ ਲਗਾਯੋ। ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਬਿਰਮਾਵਨੇ ਇਕ ਬਨੌਤ ਬਨਾਯੋ ॥ ੨੯॥ਤੁਮ ਭਾਖ੍ਯੋ–ਨ ਬੁਲਾਵ ਤਿਹ,ਆਪੇ ਚਲਿ ਆਵੈ–।ਅਬਿ ਲੌ ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ ਆਪ ਕੋ ਕੁਛ ਮਨ ਨਹਿਂ ਲਯਾਵੈ।ਹਜ਼ਰਤ ਜੀ! ਚਾਹਹੁ ਕਰਹੁ ਤਸਕਰ ਕੇ ਹੇਤਾ। ਚਹੀਅਹਿ ਕਹਨਿ ਬੁਲਾਇ ਢਿਗ ਆਵੱਸ਼ਕ ਏਤਾ[6] ॥੩੦॥ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨਹਿ ਆਇ ਜੇ ਪੁਨ ਲੇਹਿਂ ਬੁਲਾਈ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਜਹਿ'

[1](ਠੰਢੇ) ਸਾਹ ਭਰਕੇ। [2]ਤਿੱਖੇ ਤੀਰਵਤ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵੈਰ। [3]ਇਹ ਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਸ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। [4]ਵਡੱਪਣ। [5]ਵੱਸਕੇ ਵਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। [6]ਇਤਨਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। [7]ਕਰੇਗਾ

ਸਾਚ ਇਹ ਕੈ ਮਿੱਥਯਾ ਗਾਈ[1]।ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਚੋਰੀ ਹਟ-ਵਾਵੋਂ। ਸਾਬਤ ਕਰਿ ਗਹਿ ਲੀਜਿਯੇ ਨਹਿਂ ਝੂਠ ਲਗਾਵੋਂ ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਚੰਦੂ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਰਿਦ ਲਖਿ ਨਿਜ ਰੁਖ਼ ਕੀ ਬਾਤਿ। ਬਾਤਿ[2] ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੋ ਹਤਹਿ ਜਿਮ, ਘਾਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਘਾਤਿ[3] ॥ ੩੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਚੰਦੂ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਿ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਭੇਟ ਮੰਗੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਸੁਧਾਸਰ ਕਰਹਿਂ ਨਰਨਿ ਕੱਲਯਾਨੁ। ਕੀਰਤਿ ਘਰ ਘਰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਉੱਜਲ ਦਿਪਤਿ ਮਹਾਨ ॥੧॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦੰ। ਤਪ ਤਾਪਤਿ ਦਿਪਤਿ ਬਿਲੰਦੰ। ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਜੋਗ ਮਹਿ ਭਾਰੀ।ਹੁਇ ਸਫਲ ਜਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥੨॥ਨਿਤ ਦਾਸ ਕਮਲੀਆ ਪਾਸੀ॥ ਮਤਿ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਬਿਸੈ[4]* ਉਦਾਸੀ। ਇਕ ਸੇਵ ਕਰਨਿ ਹੀ ਭਾਵੈ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਹੁਤ ਕਮਾਵੈ॥੩॥ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਦੇਖਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦੰ।ਬਚ ਭਾਖਯੋ ਕਾਰਜ-ਵੰਦੰ[5]।'ਭੋ ਸੁਨਹੁ ਕਮਲੀਆ ਨੀਕਾ!।ਗੁਰੁ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਕੋ ਟੀਕਾ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਨਿਤ ਬਨਯੋ ਰਹਤਿ ਉਪਕਾਰੀ। ਤਿਨਿ ਅਪਨੋ ਨੰਦਨ ਬਯਾਹਾ। ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਉਮਾਹਾ ॥੫॥ ਇਕ ਸੰਮਤਿ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਏ[6]। ਧਨ ਹਮ ਢਿਗ ਭੇਟ†ਪਠਾਏ[7]।ਗਿਨ ਦੇਤਿ ਪੰਚਸੈ ਸਾਰੇ।ਅਬਿ ਕੈ ਨਹਿਂ ਰਿਦ ਬਿਚਾਰੇ॥੬॥ਲਖਿ ਦੁਗਨੀ ਭਈ ਅਕੋਰਾ†।ਇਕ ਬਯਾਹ,ਬਰਸ ਕੀ ਔਰਾ[8]।ਤੂੰ ਗਮਨਹੁ ਤਿਨਹੁਂ ਅਵਾਸਾ। ਹੁਇ ਕਠਨ[9] ਲੇਹੁ ਧਨ ਪਾਸਾ॥ ੭॥ਕਹੁ ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਅਸ ਬਾਤੀ।-ਦਿਹੁ ਏਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਥਾਤੀ[10]। ਅਰੁ ਚੰਚਲ ਏਕ ਤੁਰੰਗਾ। ਕਰਿ ਦੀਜਹਿ ਮੇਰੇ ਸੰਗਾ-॥੮॥ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਜਾਵੋ।ਰਹੁ ਖਰੋ,ਨ ਬੈਠਹੁ,ਆਵੋ। ਸਭਿ ਖਰੇ ਖਰੇ ਨਿਜ ਲੀਜੋ। ਪੁਨ ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਆਵਨਿ ਕੀਜੈ ॥ ੯ ॥ ਰਹੁ ਤਿਨ ਢਿਗ ਤਾਵਤ ਠਾਂਢੇ। ਨਹਿਂ ਜਾਵਤਿ ਦੇਂ ਧਨ ਕਾਢੇ।ਜਬਿ ਦੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਸਾਰੀ।ਤਬਿ ਨਿਕਸਹੁ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ॥੧੦॥ਪੁਨ ਬੈਠਹੁ ਸੁਪਤਹੁ ਆਛੇ।ਇਤ ਆਵਹੁ ਜਿਮ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ'। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਸਿਰ ਧਾਰਾ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪੰਥ ਪਧਾਰਾ॥੧੧॥ਚਲਿ ਸਨੇ

---

[1] ਯਾ ਝੂਠ ਕਹੀ ਹੈ (ਤੂੰ ਹੇ ਚੰਦੂ)। [2] ਹਵਾ। [3] ਦਾਉ ਵੇਖਕੇ ਸਟ ਮਾਰਨੀ (ਠੀਕ ਹੈ)। (ਅ) ਮਾਰਨ ਦਾ ਦਾਉ ਵੇਖਿਆ। [4] ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ। [5] ਕਾਰਜ ਵਾਲਾ। [6] ਬੀਤਦਾ ਹੈ। [7] ਭੇਜਦੇ ਸੀ। [8] ਇਕ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਸਾਲਾਨਾ। [9] ਕਰੜੇ ਹੋਕੇ। [10] ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਥੈਲੀ।

*ਪਾঃ-ਬਿਖੇ। †ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਜਾਣਕੇ, ਮਾਣ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਹੋਰ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਵਡੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੀ ਸਨ।

ਸਨੈ ਪੁਰਿ ਆਵਾ। ਥਿਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਪਿਖਿ ਮੁਦ ਪਾਵਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਥਿਤ
ਜਿਸ ਥਾਨਾ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਕੌ ਨਿਕਟ ਪਯਾਨਾ॥੧੨॥ਥਿਰ ਸਭਾ ਸੁ ਜਾਇ
ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਦੀਨਿ ਸੰਦੇਸਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦੁ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁ ਕੀਨੀ। ਚਹਿ
ਭੇਟ ਆਪਨੀ ਲੀਨੀ ॥੧੩॥ ਮਮ ਆਵਨਿ ਕਾਰਜ ਏਹੀ। ਅਬਿ ਦੁਗਨਿ
ਪ੍ਰਥਮ ਤੇ ਲੇਹੀ॥ਅਰੁ ਲੈਨੋ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗਾ॥ ਹੈ ਕਾਰਣ ਬ੍ਯਾਹ ਉਮੰਗਾ॥੧੪॥
ਤੁਮ ਦਿਯੋ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੇ ਇਮਗਾਈ[1]।—ਲਿਹੁ
ਖਰੋ ਖਰੋ ਧਨ ਬਾਤੀ। ਨਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਬੈਠਨਿ ਬਾਤੀ—॥੧੫॥ਮੈਂ ਆਇਸੁ
ਕਰੌਂ ਨ ਭੰਗਾ॥ਦਿਹੁ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰ ਤੁਰੰਗਾ[2]'।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ॥
ਸੁਨਿ ਮਾਨਤਿ ਭੇ ਤਿਸ ਬਾਤੀ ॥੧੬॥ ਕਹਿ ਬਾਕ'ਲੇਹੁ ਧਨ ਸਾਰੋ। ਅਬਿ
ਕੀਜੈ ਜਾਇ ਅਹਾਰੋ॥ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ॥ਨਿਤ ਪੂਜਨੀਯ ਸੁਖਕੰਦੇ॥
੧੭॥ਜਿਮ ਆਗ੍ਯਾ ਦੇਯ ਪਠਾਈ। ਹਮ ਮੇਟਹਿਂ ਨਹੀਂ ਕਦਾਈ'। ਇਮ
ਕਹਿ ਸਿਖ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯੋ॥ਇਸਥਾਨ ਦੇਗ ਕੇ ਆਯੋ॥੧੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਤਹਿਂ
ਬਰਤਾਵੈ॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਲੇ ਸਭਿ ਖਾਵੈਂ। ਗਨ ਦਾਸ ਕਰੈਂ ਬਹੁਸੇਵਾ। ਜਹਿਂ
ਲੰਗਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਦੇਵਾ ॥੧੯॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਗਨ ਕੋ ਦੇਨਾ॥ ਗਨ ਭੋਜਨ
ਕਰਤੇ ਲੇਨਾ॥ਥਿਰ ਭਯੋ ਕਮਲੀਆ ਜਾਇ॥ਨਹਿਂ ਬੈਠ੍ਯੋ ਖਰੋ ਰਹਾਇ॥੨੦॥
ਕਹਿ'ਮਾਈ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ॥ ਅਚਿ ਲੇਵੌਂ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰਾ'। ਕਛੁ ਮਾਤਾ ਰੁਖ਼
ਨਹਿਂ ਕੀਨਾ॥ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ॥੨੧॥ਪੁਨ ਜਾਚ੍ਯੋ'ਮੋਕਹੁ ਦੀਜੈ
ਨਹਿਂ ਤਨਕ ਬਿਲਮ ਕੋ ਕੀਜੈ'।ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਬਾਂਟਤਿ ਸੋਈ॥ ਚਿਤ ਮਹਿਂ
ਅਤਿ ਕਾਹਲ ਹੋਈ॥੨੨॥ਬਚ ਬੋਲੀ 'ਅਹਿਦੀ ਜੈਸੇ[3]।ਰਹਿ ਖਰੋ ਜਾਚਤੇ
ਐਸੇ। ਨਹਿ ਬੈਠਹਿ ਧੀਰਜ ਪਾਈ। ਲੇ ਬਰਤਹਿ ਭੋਜਨ ਖਾਈ' ॥ ੨੩ ॥
ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦਿਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਲੇ ਅਚਵ੍ਯੋ ਠਾਂਢੇ ਸਾਰਾ। ਕਰਿ ਪਾਨੀ
ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ॥ਪੁਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਪਧਾਰੇ॥੨੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ
ਆਯੋ॥'ਮੁਹਿ ਦੀਜਹਿ' ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ॥'ਨਤੁ ਠਾਂਢੋ ਨਿਕਟ ਤੁਮਾਰੇ। ਨਹਿਂ
ਬੈਠੌਂ[4]ਆਇਸੁ ਧਾਰੇ'॥੨੫॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਨ ਅਨਵਾਯੋ। ਯੁਤ ਬਾਜੀ[5]
ਦਿਯੋ ਸੁਹਾਯੋ॥ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਰਲਾਯੋ। ਸੰਭਾਰਿ ਭਲੇ ਪਹੁੰਚਾਯੋ॥੨੬॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦਿਹੁਰੇ ਥਾਨਾ॥ਸ਼੍ਰੀਚੰਦੁ ਥਿਰੇ ਤਪਵਾਨਾ॥ ਤਬਿ ਦਾਸਨਿ ਬਿਨੈ
ਬਖਾਨੀ॥'ਇਹ ਭੇਟ ਤੁਮਰੀ ਆਨੀ'॥੨੭॥ਸੁਨਿ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।

---

[1]ਕਿਹਾ ਹੈ। [2](ਤੇ ਇਕ) ਘੋੜਾ। [3]ਸਿਪਾਹੀ ਵਾਂਗੂ। [4]ਬੈਠਾਂਗਾ ਨਹੀਂ। [5]ਸਮੇਤ ਘੋੜੇ ਦੇ।

ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ।'ਕਹੁ ਬਾਤਿ ਕਮਲੀਆ ਸਾਰੀ।ਜਬਿਗੁਰੁਢਿਗ ਜਾਇਉਚਾਰੀ॥੨੮॥ਤਬਿ ਹਰਖ ਕਿ ਰਿਸ ਉਰਛਾਈ।ਕਿਮਕਹਿ ਕਰਿ ਭੇਟ ਪਠਾਈ?।ਰਹਿ ਠਾਂਢੇਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ?।ਕਿਮ ਬੋਲੇਬਾਕ ਰਸਾਲਾ[1]?'॥੨੯॥ ਗੁਰੁ ਦਾਸ[2] ਕਮਲੀਆ ਦੋਊ। ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ ਆਗੇ ਸੋਊ। ਬਿਰਤਾਂਤ ਭਯੋ ਜੁ ਬਤਾਵੈ।'ਮੈਂ ਜਾਇ ਸੁ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਾ॥੩੦॥ਨਹਿੰ ਛੋਭਗੁਰੂ ਉਰ ਹੋਵਾ।ਸਮ ਪੂਰਬ ਕੇ ਮੁਖ ਜੋਵਾ।ਮੁਝ ਭੇਜਯੋ ਦੇਗਸਥਾਨੇ।ਤਬਿ ਪਹੁੰਚਯੋਭੋਜਨਖਾਨੇ॥੩੧॥ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਤਹਿਂਬਰਤਾਵੈ।ਸਿਖ ਪੁੰਜ ਅਸਨ ਲੇ ਖਾਵੈਂ।ਬਹੁ ਭੀਰ ਭਈ* ਸਿਖ ਲੇਤੇ।ਇਕ ਮਾਤਾ ਭੋਜਨ ਦੇਤੇ॥੩੨॥ ਮੈਂ ਜਾਚਯੋ ਇਕ ਦੁਇ ਬਾਰੀ। ਤਿਨ ਦੇਖਿਤਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।--ਸਮ ਅਹਿਦੀ[3] ਕੇ ਤੁਮ ਆਵੋ। ਰਹਿ ਖਰੇ ਅਸਨ ਕੋ ਖਾਵੋ--॥੩੩॥ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦਿਯੋ ਅਹਾਰਾ।ਮੈਂ ਖਾਯੋ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰਾ।ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਭੇਟ ਮੰਗਾਈ।ਸਿਖ ਦੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਪਠਾਈ' ॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਸਿਰੀਚੰਦ ਜਿਨ ਭੈ ਨਾ।ਰਿਸ ਤਨਕ ਧਾਰਿ ਕਹਿ ਬੈਨਾ। 'ਜੇ ਅਹੈਂ ਅਹਿਦੀਅਨਿ ਭੁਖੇ।ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਕਹਤਿ ਬਚ ਰੂਖੇ॥੩੫॥ਤੌ ਅਹਿਦੀਤਿਨ ਘਰ ਆਵੈਂ।ਰਿਪੁ ਕੂਰੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਵੈਂ।ਤਿਨ ਆਵਨਿ ਕੋ ਫਲਦੇਖੋ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਦੁਖਦ ਵਿਸ਼ੇਖੋ' ॥੩੬॥ ਇਮ ਦਿਯੋ ਸ੍ਰਾਪ† ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੋ।ਹੁਇ ਹੋਨਹਾਰ ਪਰਹਰਿ ਕੋ[4]। ਸਭਿ ਲਈ ਅਕੋਰਸੰਭਾਰੀ।ਧਨ ਬਾਤੀ ਗਿਨੇ ਹਜ਼ਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਪੁਨ ਘੋਰਾ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਾ। ਪਰਸੰਨ ਭਏ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਗੁਰੁ ਘਰ

---

[1]ਸੁੰਦਰ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ ਤੇ। [3]ਸਿਪਾਹੀ। [4]ਜੋ ਹੋਣਹਾਰ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਕੌਣ ਦੂਰ ਕਰੇ ?

*ਪਾਃ--ਭਰੀ। †ਇਹ ਸ੍ਰਾਪ ਵਾਲਾ ਵਾਕਯਾ, ਘੋੜਾ ਤੇ ਠੁਕ ਬੱਝਵਾਂ ੫੦੦) ਦੇਣ ਦੇ ਪੱਕੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਇਸ ਵਾਕਯਾ ਦੀ ਹੋਰ ਖੋਜ ਸਫਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਿਕ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ, ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਵਾਕਯਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਤਵਾਰੀਖ (ਗਯਾਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ) ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਮੁਹਰਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਵਾਰਤਿਕ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਟਰ ਮੈਕਾਲਫ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਚੰਗੀ ਛਾਣ ਬੀਨ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੀ ਇਹ ਭੇਟਾ ਲੈਣ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਆਦਿ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਕਯਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਨਾਂ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਹੈ।

ਮਹਿਂ ਵਧਹਿ ਤਬੇਲਾ। ਹੁਇ ਅਧਿਕੋ ਸੈਨ ਸਕੇਲਾ'॥੩੮॥ਬਰੁ ਦੀਨੋ ਅਸ ਤਿਸ ਕਾਲ॥ਸਿਖ ਰਾਖਨੋ ਨਿਕਟ ਬਿਸਾਲ॥ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਬਿਸਰਜਨ ਨੀਕੇ। ਢਿਗ ਆਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੀ ਕੇ॥੩੯॥ ਕਹਿ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ। ਜਿਮ ਬਰ ਅਰੁ ਸ੍ਰਾਪ ਅਲਾਯੋ॥ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਜਥੈ ਬਿਦਤਾਵਾ॥ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਸੁਨਿ ਦੁਖ ਪਾਵਾ॥੪੦॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੀ'ਤੁਮ ਸ੍ਰਾਪ ਕਹਾਂਕਰਿ ਲੀਨੋ?॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨੰਦ ਉਬਾਚਾ[1]।ਨਹਿਂ ਮਿਟਿਹੈ ਹੁਇਹੈ ਸਾਚ॥੪੧॥ਤਪਵਾਨ ਜਤੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਪੂਰ॥ਕਿਮ ਬਨਿਹੈ ਤਿਨ ਬਰ ਕੂਰ?'॥ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਬਡ ਭੀਰ ਬਿਖੈ ਅਕੁਲਾਈ॥੪੨॥ਸੋ ਮਾਂਗਹਿ ਖਰੋ ਅਹਾਰ॥ਨਹਿਂ ਬੈਠਨੋ ਤਬਹਿ ਨਿਹਾਰ॥ਬਚ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਜਾਚਤਿ ਜੋਵ॥ਬਹੁ ਕਾਇਲ[2] ਮਮ ਚਿਤ ਹੋਵ॥੪੩॥–ਸਮ ਅਹਿਦੀ ਖਰਨੋ–ਉਚਾਰ॥ਪੁਨ ਦਿਯੋ ਅਚਾਇ ਅਹਾਰ॥ ਇਕ ਇਹੀ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਹੋਈ। ਨਹਿ ਛਿਮਾ ਕਰੀ ਸੁਨਿ ਸੋਈ'॥੪੪॥ਇਮ ਭਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਗੁਰੁ ਜਾਨਾ॥ਹੁਇ ਹੋਨਹਾਰ ਕੋ ਮਾਨਾ[3]।ਨਹਿਂ ਚਿੰਤ ਚਿੱਤ ਮਹਿਂ ਕੈਸੇ॥ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਿਤ ਚਿਤ ਤੈਸੇ॥੪੫॥ਗੁਰੁ ਧੀਰ ਅਭੀਰ ਗੰਭੀਰ॥ ਜਿਮ ਛੁਭਤਿ ਨ ਨੀਰਧ ਨੀਰ[4]। ਨਹਿਂ ਸੀਤਲ ਤਪਤ ਹੁਵੰਤਾ। ਨਹਿਂ ਵਧਹਿ ਨ ਘਟਹਿ ਕਦੰਤਾ* ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਖੁਸਰੋ ਦਾ ਆਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਜੀ ਟਿਕੇ ਤਾਰਨਤਰਨ ਸਥਾਨ॥ਸੰਗ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸਹਿਂ ਅਨਗਨ ਆਨਿ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਿਕੈ। ਇਕ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਸੋਂ ਰਿਸ ਧਰਿਕੈ। ਦਿਯੋ ਨਿਕਾਸ ਕਹਨੋ ਸਭਿ ਠੌਰਿ। "ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਮਿਲਿ ਹੈ ਔਰਿ" ॥੨॥ ਜੋ ਨੌਕਰ ਮਮ ਲਘੁ ਕਿ ਮਹਾਨ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿ ਇਸੈ ਸਨਮਾਨ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਪਰਵੇਸ਼ ਨ ਹੋਇ॥ ਦੇਸ਼ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿ ਗਮਨੈ ਸੋਇ'॥੩॥ਇਮ ਸਭਿ ਕੋ ਲਿਖਿ,ਦਿਯੋ ਨਿਕਾਸਿ॥ ਸੋ ਤਜਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰੀ ਅਵਾਸ॥ਕੁਛ ਨਰ ਸੰਗ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਬਹੁ ਮਗ ਉਲੰਘਾਯੋ॥੪॥ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨੋ ਆਇ॥ਦਿਸ਼ਿ ਪਸ਼ਚਮ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤ ਜਾਇ। ਗੁਰੂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਪੁਰਿ ਡੇਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤੇ

[1](ਜੀ ਦੇ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਕਹਿਆ। [2]ਵਿਆਕੁਲ। [3]ਹੋਣਹਾਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆਂ। [4]ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਜਲ। [5]ਹੋਰ ਕੋਈ। *ਏਹ ਲਛਣ ਹਨ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਦੇ, ਯੋਗੀ ਰਾਜ ਦੇ ਤੇ ਅਵਤਾਰ ਦੇ।

†ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਬਾਗੀ ਹੋਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਯਾ ਸੀ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਉਸਦੇ ਮਗਰੇ ਆਯਾ ਸੀ।

ਕੀਨਿ ਬਸੇਰਾ॥੫॥ਜਬਿ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਆਯੋ।'ਇਹਾਂ ਗੁਰੂ' ਤਿਹ ਕਿਸਹਿ ਸੁਨਾਯੋ।–ਮਿਲੌਂ ਇਨਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਰਹਿ ਗਮਨੌਂ ਪਾਛੇ–॥੬॥ ਇਮ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਉਤਰ ਪਰਯੋ ਡੇਰੋ ਨਿਰਧਾਰਾ। ਤਿਸ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਕਰਿਕੈ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ,ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਮੂ॥੭॥ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬੰਦੇ ਹਾਥ।ਲਖਿ ਮਹਿਮਾ ਨੌਮ੍ਯੋ ਕਰਿ ਮਾਥ॥ਬੂਝਯੋ ਸਗਰੋ ਤਾਂਹਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ।ਭਨਯੋ ਤਾਂਹਿ ਬੀਤਾ ਜਿਸਭਾਂਤਿ॥੮॥'ਸ਼ਾਹੁ ਰੋਸ ਬਹੁ ਮੋ ਪਰ ਕੀਨੋ। ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਰਾ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੀਨੋ।ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿਕੋ ਮੈਂ ਚਲਿ ਜਾਵੌਂ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ!ਤਿਤਬੈਸਬਿਤਾਵੌਂ'॥੯॥ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ ਅਧਿਕਾਇ ਅਧੀਨ। ਅਪਨੋ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵੇਦਨਿ[1] ਕੀਨਿ। 'ਖਰਚ ਗਯੋ ਥੁਰ ਪਾਸ ਨ ਪੈਸਾ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਛੁਧਿਤਿ ਰੰਕ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸਾ॥੧੦॥ਨੀਠ ਨੀਠ ਤੇ ਖਰਚ ਚਲਾਵੌਂ।ਬੇਚਿ ਬਿਭੂਖਨ ਨਰਨਿ ਖੁਲਾਵੌਂ।ਅਪਰਪਾਤਸ਼ਾਹਿਤ[2]ਮੈਂ ਜਾਵੌਂ। ਮਾਫਕ ਗੁਜ਼ਰ[3] ਤਹਾਂ ਧਨ ਪਾਵੌਂ' ॥੧੧॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ।ਨਿਜ ਢਿਗ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਸੋ ਰਾਖਯੋ।ਦੇਤਿ ਅਸਨਹਿਤ ਧਨਜੋ ਕਾਂਖਯੋ॥੧੨॥ਜਬਹਿ ਚਲਨਿ ਕਹੁ ਤਿਨ ਮਨਕੀਨਾ।ਪੰਚ ਸਹੰਸ੍ਰ[4]ਗੁਰੁ ਧਨ ਦੀਨਾ*।ਲੇਕਰਿ ਨਮੋਠਾਨਿ ਸ਼ਹਜਾਦਾ। ਗਮਨਯੋ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਅਹਿਲਾਦਾ॥੧੩॥ ਜਿਸ ਦਿਨ ਲੇ ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ।ਨਰ ਚੰਦੂਕੋ ਇਕ ਤਿਸ ਥਾਨਾ।ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਚੰਦੂ ਨਿਕਟ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ॥੧੪॥ਕਰਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਾਥ। ਜਰ ਬਰ ਭਯੋ ਮਲਤਿ ਜੁਗ ਹਾਥ।–ਕਹੌਂ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਛਿੱਦ੍ਰ[5] ਸੁ ਪਾਯੋ। ਰਿਸਹਿ ਰਿਦੇ ਹੁਇ ਮੂਰ ਮਨ ਭਾਯੋ[6]॥੧੫॥ਮੈਂ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਉਪਾਉ

[1]ਦੱਸਿਆ। [2]ਵਲਾਇਤ। [3]ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਮੁਆਫਿਕ। [4]ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ। [5]ਛੇਕ। ਭਾਵ ਊਜ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ। [6](ਸ਼ਾਹ) ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੇਗਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ(ਗਲ ਹੋਵੇਗੀ)।

*ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਰੋਟੀ ਦੇਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ,ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਜਥਾ–"ਸੋ ਬਡਾ ਦੁਖੀ ਤਾ ਪਰ ਭਈ ਆਫਤ। ਦੇਖ ਦਿਆਲ ਗੁਰ ਕਰੀ ਜ਼ਿਆਫਤ। ਤਾਕੋ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭ ਦੀਆ। ਨਿਜ ਕਰ ਗੁਜਰਾਨ ਕੂਚ ਤਿਨ ਕੀਆ"। ਅਗੇ ਇਸ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੨ ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਭੀ ਕੇਵਲ ਰੋਟੀ ਦੇਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਯਥਾ–'ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਤਿਹ ਭੋਜਨ ਖ੍ਵਾਯੋ'। ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਦੇਹੱਕ ਵਿਚ ਦੁਆਕਰਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ'ਤੁਜ਼ਕ' ਵਿਚ ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਕਰਨਾ ਤੇ ਖਾਸ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ,ਪਰ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੩੨੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ *ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ।

ਘਨੇਰਾ।ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰ ਸਕ੍ਯੋ ਗੁਰੁ ਕੇਰਾ।ਸੋਫਕੀਰ,ਮੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨਾ।ਅਬਿ
ਲਗਿ ਸਮ ਕੈ ਰਹ੍ਯੋ ਮਹਾਨ[1]॥੧੬॥ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਸੋਇ।ਤਿਹ ਧਨ
ਦੀਨਿ ਸਖਾ ਜਿਮ ਹੋਇ।ਨਿਜ ਢਿਗ ਰਾਖੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨਾ। ਰਿਸਹਿ ਸ਼ਾਹੁ
ਜਬਿ ਸੁਨਿਹੈ ਕਾਨਾ—॥੧੭॥ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਗਰ ਜਾਮਾ ਪਾਇ।ਗਯੋ ਮੂਢ ਉਰ
ਹਰਖ ਉਪਾਇ।ਤਸਲੀਮਾਤ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਕੀਨਿ। ਚੁਗਲੀ ਉਗਲਨਿ ਕੋ ਮਤਿ
ਹੀਨ॥੧੮॥ਹਾਥ ਜੋਰਿਕਰਿ ਬਹੁਰਸੁਨਾਵੈ।'ਸੋ ਅਰਜਨ ਜਗ ਗੁਰੂਕਹਾਵੈ।
ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਧਨ ਜਿਸ ਢਿਗ ਆਵੈ। ਤੁਮ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕੈਸੇ ਪਾਵੈ॥੧੯॥
ਨਿਜ ਪੂਜਾ ਅਰੁ ਧਨ ਕੋ ਦੇਖਿ।ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ
ਜੋ ਤੁਮਹਿਂ ਨਿਕਾਰ੍ਯੋ। ਨਹਿ ਕਿਸ ਤਿਸ ਕੋ ਆਦਰ ਧਾਰ੍ਯੋ॥ ੨੦॥
ਤੁਮ ਤੇ ਬਡਾ ਕਿ ਤੁਮ ਸਮ ਜਾਨਿ[2]। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕੇ ਥਾਨ।
ਸਾਦਰ ਤਿਸ ਕੋ ਪਾਸ ਉਤਾਰਾ।--ਹਮ ਰਾਖਹਿਂ ਤੁਝ--ਧੀਰ ਉਚਾਰਾ॥
੨੧॥--ਹਮਰੋ ਕਹਾ ਕਰੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹ। ਨਹਿਂ ਰੱਯਤ ਜੋ ਹੁਕਮ ਕਰਾਹਿ—।
ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਨਿਕਟ ਸੋ ਰਾਖ੍ਯੋ।ਸੋ ਨਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ ਚਲਨਿ ਅਭਿਲਾਖ੍ਯੋ॥
੨੨॥ਗਮਨਤਿ ਕੋ ਬਹੁ ਧਨ ਤਿਹ ਦੀਨਾ।ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਤੇ ਮੱਦਤਕੀਨਾ।
ਤੁਮਰੋ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਸੋ ਗਯੋ। ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਉਰ ਡਰ ਨਹਿਂ ਕਿਯੋ॥੨੩॥
ਬਡ ਹੰਕਾਰ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਆਂਖਿ ਤਰੇ ਕਿਸ ਆਨਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਤੁਮ
ਢਿਗ ਆਗੇ ਅਰਜ਼ ਉਚਾਰੀ। ਰਾਖਹਿ ਤਸਕਰ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ॥ ੨੪॥
ਆਪ ਕਹਾਵਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ਮਾਂਹੂ।ਸਭਿਤੇ ਬਡੋ ਸਾਚ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ।ਨਿਜਖ਼ਾਤਰ
ਮਹਿਂ ਕਿਸੂ ਨ ਲ੍ਯਾਵੈ[3]। ਬਰਤਹਿ ਤਥਾ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਵੈ॥੨੫॥ ਅਪਰ
ਸਜਾਇ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਵਹੁ।ਢਿਗ ਬੁਲਾਇ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੋ ਲੇਵਹੁ। ਕਰਾਮਾਤ
ਜੇ ਦਿਖ੍ਯੋ ਨ ਚਾਹੋ। ਤਊ ਹਕਾਰਹੁ ਅਪਨੇ ਪਾਹੋ॥੨੬॥ਜੇ ਇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ
ਤੁਮ ਮਨ ਜਾਨਿ।ਨਹੀਂ ਤਿਦਾਰਕ ਦੇਹੁ ਮਹਾਨ[4]।ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਬਹੁ ਕਰਹਿ
ਕੁਕਾਜ।ਤਸਕਰ ਆਦਿ ਲਗਾਇ ਸੁ ਰਾਜ॥੨੭॥ ਜ੍ਯੋਂ ਤੁਮ ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ
ਲਖਿ ਪੀਰ[5]।ਤ੍ਯੋਂ ਉਰ ਗਰਬਤਿ ਹੈ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਮ ਕ੍ਰਿੱਤ ਨ
ਤਿਨਕੋ।ਧਰਹਿ ਈਰਖਾ ਕਪਟੀ ਮਨ ਕੋ॥੨੮॥ ਸੁਲਬੀ ਪਠ੍ਯੋ ਨ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ
ਤਹਾਂ।ਤਿਸ ਪੀਛੈਉਰ ਗਰਬ੍ਯੋ ਮਹਾਂ।ਹਜ਼ਰਤ ਜੇ ਡਰ ਹ੍ਵੈ ਨ ਤੁਮਾਰਾ।ਹੋਹਿ

[1]ਬਰਾਬਰ ਅਥਵਾ (ਮੈਥੋਂ) ਬੜੇ ਰਹੇ ਹਨ। [2]ਬਰਾਬਰ ਜਾਣਕੇ। [3]ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ
ਰੱਖਦਾ। [4]ਕਰੜੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪਾਓਗੇ, ਭਾਵ ਬਹੁਤੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਓਗੇ। [5]ਗੁਰੂ ਜਾਣਕੇ।

ਰਾਜ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤ ਬਿਗਾਰਾ॥੨੯॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਾਪੀ ਬਹੁ ਕਹ੍ਯੋ। ਸਾਚ ਤੁਰਕ ਪਤਿ ਨੇ ਚਿਤ ਲਹ੍ਯੋ।-ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਤਿਨ ਕੀ ਆਇ ਖੁਟਾਈ। ਮੈਂ ਅਬਿ ਲੌ ਨਹਿਂ ਕਛੂ ਜਨਾਈ-॥ ੩੦ ॥ ਨਿਜ ਦਿਵਾਨ ਪਾਪੀ ਸੰਗ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਕੇਤਿਕ ਡੰਡ ਉਚਿਤ ਤੈਂ ਲਹ੍ਯੋ। ਜੇਤਿਕ ਦੇਹਿਂ ਲਿਖਹੁ ਪਰਵਾਨਾ[1]। ਆਵੈਂ ਅਬਿ ਚਲਿਕੈ ਇਸਥਾਨਾ'॥੩੧॥ਦੁਸ਼ਟ ਸਚਿਵਨੇ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਈ[2]। ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ[3] ਸਕਲ ਬਿਸਰਾਈ। ਜਿਨ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸਤੁਤਿ ਲਖਿ ਪੀਰਾ। ਡੰਨ ਚਹੈ ਮੂਰਖ ਤਿਨ ਤੀਰ[4]॥੩੨॥'ਧਨ ਦੁਇ ਲਾਖ ਦੀਜਿਯਹਿ ਆਇ। ਤੁਮਨੇ ਕੀਨਸਿ ਬਾਤ ਬਿਜਾਇ[5]। ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਜੋ ਹਮਹੁ ਨਿਕਾਰ੍ਯੋ। ਰਿਪੁ ਸਮਾਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਨਿਰਧਾਰ੍ਯੋ॥੩੩॥ ਟਿਕਨ ਦਯੋ ਨਹਿਂ ਨਿਕਟ ਸੁ ਕਾਹੂ। ਤਮ ਧਨ ਦੀਨਸਿ ਰਾਖ੍ਯੋ ਪਾਹੂ'।ਆਇਸੁ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੀ ਲੈਕੇ। ਚੰਦੂ ਦੁਸ਼ਟ ਲਿਖ੍ਯੋ ਬਿਧਿ ਕੈ ਕੈ॥੩੪॥ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੇ ਕੋ ਦਸ ਗੁਨਰਿਸ ਕੋ। ਲਿਖ੍ਯੋ ਕਠੋਰ ਹੁਕਮ ਗੁਰੁ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ। ਅਹਿਦੀ ਕੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ।'ਤਿਨ ਪਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਡ ਧਾਰਾ॥੩੫॥ਗਹੁ ਪਰਵਾਨਾ ਗਮਨਹੁ ਤੂਰਨ।ਲਿਹੁ ਦੁਇ ਲਾਖ ਦਰਬ ਕਰਿ ਪੂਰਨ।ਜਾਹੁ ਸੁਧਾਸਰ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[6]।ਲਿਹੁ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਸ॥੩੬॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਨ ਬੋਲਹੁ ਲਿਹੁ ਧਨ ਰਾਸੀ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਆਨਹੁ ਹਜ਼ਰਤ ਪਾਸੀ।ਅਪਰ ਕਿਸੂ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਕੀਜਹਿ। ਗਮਨਹੁ ਅਬਹਿ ਛਿੱਪ੍ਰ ਪਹੁੰਚੀਜਹਿ'॥੩੭॥ ਚਲ੍ਯੋ ਅਹਿਦੀਆ ਲੇ ਪਰਵਾਨਾ।ਪੀਛੇ ਉਰ ਪਾਪੀ ਹਰਖਾਨਾ।-ਬੀਤੇ ਸੰਮਤ ਕਰਤਿ ਉਪਾਊ। ਅਬਿ ਕੁਛ ਲਾਗ੍ਯੋ ਮੇਰੋ ਦਾਊ॥੩੮॥ਲੈਹੌਂ ਬੈਰ ਦੇਉਂ ਦੁਖ ਤੈਸੇ।ਸੁਤਾ ਮੋਹਿ ਸੰਕਟਿ ਲਹਿ ਜੈਸੇ। ਨਹਿਂ ਭੈ ਕਰ੍ਯੋ ਨ ਲੀਨਿ ਸਗਾਈ। ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਭੀ ਮੋਹਿ ਪਠਾਈ ॥੩੯॥ ਲਾਗੀ ਅਬਿ ਲੌ ਆਂਚਿ ਨ ਤਾਤੀ[7]। ਬੈਠਿ ਰਹ੍ਯੋ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ। ਕਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਮੈਂ ਜਤਨ ਘਨੇਰੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਕਟ ਗਯੋ ਨ ਨੇਰੇ ॥੪੦॥ ਖੱਤ੍ਰਿਨਿ ਬਿਖੈ ਲਾਜ ਮਮ ਖੋਈ।ਕਰਨਿ ਸਬੰਧ[8] ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਈ। ਸੋ ਬਦਲਾ ਅਬਿ ਆਵਹਿ ਹਾਥ-।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਮੂਰਖ ਮੁਦ ਸਾਥ॥੪੧॥ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਨਿਜ ਮੂਲ ਉਪਾਰਤਿ[9]।ਅਪਨੇ ਪਰ ਅਪਦਾ ਬਡ

---

[1]ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਦੇਣਾ ਹੈ (ਡੰਡ) ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਖੋ। [2]ਵਿਚਲਾ ਦਿੱਤੀ। [3]ਯੋਗ ਅਯੋਗ। [4]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ। [5]ਅਯੋਗ। [6]ਕਹੋ। [7]ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਾਂ ਤੱਤਾ ਸੇਕ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਾ। [8]ਸਾਕ ਕਰਨਾ। [9]ਆਪਣੀ ਜੜ੍ਹ ਉਖਾੜਦਾ ਹੈ।

ਡਾਰਤਿ।ਇਸ ਜਗ ਮਹਿ ਦੁਖ ਭੋਗ ਘਨੇਰੇ।ਮਰਨੈ ਕੁਮ੍ਰਿਤੁ[1] ਅੰਤ ਕੀ ਬੇਰੇ ॥੪੨॥–ਨਰਕ ਅਗਾਰੀ ਪਰਿਹੈਂ ਜਾਇ–। ਨਹਿਂ ਅਨਜਾਨ ਲਖਹਿ ਇਸ ਭਾਇ।ਚਲਿ ਲਹੌਰ ਤੇ ਅਹਿਦੀ ਆਯੋ।ਹੋਨਿਕੂਰ[2]ਜੋ ਦੁਸ਼ਟ ਸਿਖਾਯੋ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਚੰਦੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੯॥

੩੦. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੈਠਨੈ ਗੁਰੂ ਜਾਨਤਿ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਅਹਿਦੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੈ ਭਾ ਸੀਤਲ ਸਰਬੰਗ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਲਿਖਨੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਧਰਨੋ ਅਗਾਰੀ। ਆਪ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ॥ ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਸੁਭਾਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਹਿਦੀ ਕਹਿ ਨ ਸਕਨੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੨॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋ ਖੁਲ੍ਹਾਇ ਪਠਵਾਯੋ[3] ।–ਧਨ ਦੋਇ ਲਾਖ ਸ਼ਾਹੁ ਮੰਗਵਾਯੋ–। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।ਤਜਨੀ ਕਾਯਾਂ ਅਪਨਿ ਪਛਾਨੀ॥੩॥ਅਰੁ ਕਾਨ੍ਹੇ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਚਿਤਾਰਾ*। –ਤਜਨਿ ਦੇਹ ਦੁਖ ਪਾਇ ਉਚਾਰਾ।ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੁ ਬੈਠੇ ਭਾਰੀ। ਮਹਾਂਬਲੀ ਬਡ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਧਾਰੀ ॥੪॥ ਸੋ ਸਭਿ ਬਦਲਾ ਲੇਗੁ ਹਮਾਰਾ†। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਭਲੇ ਨਿਰਧਾਰ।–ਏਕ ਦਿਵਸ ਅਹਿਦੀਕੋ ਰਾਖਨੋ।ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਤੋ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਖਨੋ॥੫॥'ਹਮ ਲਹੌਰ ਆਪਹਿ ਚਲਿ ਜੈਹੈਂ।ਕਹੈਸ਼ਾਹੁ ਜੋ ਤਿਹਠਾਂ ਦੇਹੈਂ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਅਹਿਦੀ ਤੋਰਨੋ। ਬੋਲਨੋ ਸੋ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਨੋ॥੬॥'ਜਿਮ ਚੰਦੂ ਨੇ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਖੋਟੇ ਬਾਕਨਿ ਕੋ ਸਿਖਰਾਯੋ। ਸੋ ਮੁਝ ਤੇ ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵਹਿ। ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਕੁਮਤਿ ਨਸਾਵਹਿ॥੭॥ਅਪਨੋ ਸੇਵਕ ਮੋਹਿ ਪਛਾਨੋ।ਰਾਵਰਿ ਕਹਹੁ ਤਥਾ ਅਬਿ ਮਾਨੋਂ।ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੁਛ ਜਾਨਹੁ।ਤਊ ਦਿਵਾਨ ਦੁਸ਼ਟ ਪਹਿਚਾਨਹੁ॥੮॥ਤਿਸ ਤੇ ਆਪ ਰਹਹੁ ਸਵਧਾਨ।ਸਕਲ ਕੁਕਰਮ ਤਿਸੀ ਨੇ ਠਾਨਾ'। ਅਹਿਦੀ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੀਨਿ ਪਸਾਊ[4]।ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਤਿ ਭਏ ਸਿਰੁਪਾਊ॥੯॥ 'ਬੁਰਾ ਜੁ ਹੋਇ ਆਪ ਗਰ ਜੈ ਹੈ। ਮੂਰਖ ਅਪਨੋ ਕੀਤਾ ਪੈ ਹੈ'। ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਅਹਿਦੀ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਚੰਦੂ ਸੰਗ ਕਹਤਿ ਇਮ ਭਯੋ॥ ੧੦ ॥ 'ਮੁਝ ਕੋ ਕਹਨੋ–ਆਪ ਹਮ ਆਵੈਂ।ਕਹੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋ ਤਹਾਂ ਦਿਵਾਵੈਂ–'।ਸੁਨਿ ਖੁਨਸਨੋ ਗਮਨਨੋ ਢਿਗ

[1]ਖੋਟੀ ਮੌਤ। [2]ਕਰਜ਼ਾ ਹੋਣ (ਲਈ)। [3]ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹਾਈ। [4]ਕ੍ਰਿਪਾ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ਤੀਸਰੀ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੩੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੭ ਅੰਕ ੨੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸ਼ਾਹੁ। ਕਰੀ ਅਰਜ਼ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਬਿ ਪਾਹੁ॥੧੧॥ 'ਨਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਧਨ ਕੁਛ ਦੀਨੋ। ਅਹਿਦੀ ਸੰਗ ਨ ਆਵਨਿ ਕੀਨੋ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੁਛ ਕਰਹਿ ਤੁਮਾਰੋ।ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ[1] ਗੁਨਹਿ ਬਿਚਾਰੋ' ॥੧੨॥ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕੋ ਦਿਨ ਕਰਿ ਮੌਨ।ਨਹਿਂ ਨ ਪਠਾਵਹੁ ਮਾਨਵ ਕੌਨ[2]।ਜੇ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ ਤਹਿਂ ਟਿਕ ਰਹੇ।ਪੁਨ ਤਿਉਂ ਕਰਹਿਂ ਜਥਾ ਤੂੰ ਕਹੈ'' ॥੧੩॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਕੁਛ ਜਾਨਾਂ। ਹੋਨਿਹਾਰ[3] ਬਿਰਤੰਤ ਮਹਾਨਾ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਥਿਰਹਿ ਜਹਿਂ ਰੈਨ। ਤਿਸ ਬਲ ਬੈਠੇ ਜਿਨ ਕਿਹ ਭੈ ਨ[4] ॥੧੪॥ ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਪਨੇ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ।ਸਾਦਰ ਭਾਖਤਿ ਤਹਿਂ ਬੈਠਾਰਾ।ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਬੁਲਾਏ।ਯੁਤ ਗੁਰਦਾਸ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਏ॥੧੫॥ਕਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੌ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ। 'ਅਬਿ ਸਮਰੱਥ ਹੁਏ ਬਲ ਪਾਇ। ਕਹੁ ਬੁੱਢਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ਅਬਿ ਸੁਚੇਤ ਭੇ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ॥੧੬॥ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਬੈਠਨਿ ਜੋਗ।ਦੇ ਹੈਂ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੇ ਘਰ ਸੋਗ'। ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਜੋਤਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਹੋਹਿ ਬੀਰ ਬਡ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ॥ ੧੭॥ਛੱਤ੍ਰਿਨਿ ਕੁਲ ਤੇ ਯੁੱਧ ਹਟ੍ਯੋ ਹੈ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਕੌ ਸਕਲ ਘਟ੍ਯੋ ਹੈ। ਭਏ ਮਲੇਛ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਡ ਧਾਰੀ।ਕਰਹਿਂ[5] ਰਾਜ ਬਡ ਅਵਿਨੀ ਸਾਰੀ ॥੧੮॥ ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਦੁਰ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਭਾਸੈ। ਤਖਤ ਬੈਠਿ ਅਬਿ ਇਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ।ਜਬਿ ਕਬਿ ਜਗਤਿ ਬਿਪਰਜੈ ਹੋਤਿ।ਤੁਮ ਤਨ ਧਾਰਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਉਦੋਤਿ[6]' ॥੧੯॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰੁਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। 'ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਉਪਮਾ ਭਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਗੁਰੁ ਸਾਰੇ।ਬਹੁ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਸਦਾ ਨਿਹਾਰੇ॥੨੦॥ਸਫਲਹਿ ਬਾਕ ਸ੍ਰਾਪ ਅਰੁ ਬਰ ਕੋ।ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ[7] ਜਿਮ ਰਘੁਵਰ ਕਰ ਕੋ। ਭਏ ਪੰਚ ਗੁਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ।ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤ ਅਨੂਪ॥੨੧॥ਦੇਤਿ ਰਹੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਉਪਦੇਸ਼। ਜਿਹ ਸੁਨਿ ਕਾਟੇ ਸਕਲ ਕਲੇਸ਼। ਅਬਿ ਸਾਯੁਧ[8] ਗੁਰ ਹੋਵਹਿ ਆਪ। ਸਿਖ ਸਾਯੁਧ ਕਰਿ ਬਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ॥੨੨॥ਅਪਰ ਕੌਨ ਸਮਰਥ ਇਸ ਕਾਲ। ਸਭਿ ਛਿਤ ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲ।ਰਾਵਰ ਤੇ ਹੋਵੈ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੋ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ' ॥ ੨੩ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ।ਉਠੇ ਹਰਖ ਲੇ ਸ੍ਰੀ ਫਲ[9] ਹਾਥ।ਕਰੀ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਤੀਨ।

---

[1]ਹੁਕਮ ਮੋੜ ਦੇਣ ਦਾ। [2]ਕੋਈ। [3]ਭਾਵੀ ਦਾ। [4]ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ। [5]ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋ। [7]ਚਲਾਕੇ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। (ਅ) ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜੋ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ। [8]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। [9]ਨਲੇਰ।

ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਸੁਤ ਲਖਨੋ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੨੪॥ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਸਹਿਤ ਨਲੀਏਰ।ਧਰਿ ਆਗੈ ਨੰਮ੍ਰੋ ਤਿਸ ਬੇਰ। ਕਰੀ ਸਥਾਪਨਿ ਅਪਨੀ ਜੋਤਿ। ਸਭਿ ਗੁਰੁ ਕੇ ਆਈ ਜਿਮ ਹੋਤਿ॥੨੫॥ਬੁੱਢੇ ਸਾਹਿਬ ਸੋਂ ਫੁਰਮਾਯੋ।'ਕਰਹੁ ਸੁਆਪ ਕਰਤਿ ਜਿਮ ਆਯੋ। ਸ਼ੁਭ ਅਧਿਕਾਰ ਕਰਨਿ ਕੋ ਨੀਕਾ। ਉਠਹੁ ਮੁਦਤਿ ਦਿਹੁ ਅਬਿ ਸੁਠ ਟੀਕਾ[1]'॥੨੬॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਖਾਨਯੋ।'ਇਹ ਕਨਾ ਕੌਤਕ ਰਾਵਰ ਠਾਨਯੋ ?। ਜਬਿ ਹੂੰ ਹੋਤਿ ਦੇਹ ਕੋ ਅੰਤ।ਤਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਹੋਇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ॥੨੭॥ਤਨ ਰਾਵਰ ਕੋ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਦੀਪ ਅਨੁਹਾਰੀ[2]। ਜਹਿ ਕਹਿੰ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਗ ਸ਼ੁਭ ਗਮਨਯੋ ਜਗਤ ਸੁਖਾਲਾ ॥੨੮॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਪਯਾਸੀ। ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਤੇ ਆਇਂ ਹੁਲਾਸੀ। ਭਗਤਨਿ ਭੂਰ ਭਾਵਨਾ ਜਾਨਿ। ਆਪ ਸਰੀਰ ਧਰਹੁ ਜਗ ਆਨਿ[3] ॥੨੯॥ ਔਚਕ ਅਚਰਜ ਕਹਾਂ ਜਨਾਵਹੁ?।ਥਿਰੋ ਆਪ ਸ਼ੁਭ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ।ਸਭਿ ਕੇ ਅਹੋ ਆਸਰਾ ਭਾਰੇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਧਾਰੇ ॥੩੦॥ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰੇ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤੁਮਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰੇ। ਬਿਗਰਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਚੰਦੂ ਕੇ ਕਹੇ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੇ ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਅਹੇ' ॥ ੩੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ ਕਹਯੋ। 'ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਹਮ ਅਪਨੋ ਲਹਯੋ।ਤਯਾਗਨਿ ਮੈਂ ਕਾਰਨ ਹੈਂ ਘਨੇ। ਗਏ ਲਹੌਰ ਸਰਬ ਹੀ ਬਨੇ[4]॥੩੨॥ਕਾਨ੍ਹੇ ਗਯਾਨੀ ਦੀਨੋ ਸ੍ਰਾਪ*। ਬ੍ਰਿਥਾ ਨ ਹੋਇ ਬਿਚਾਰਹੁ ਆਪਿ।ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕਰ ਤੇ ਛੁਟਨਿ ਸਰੀਰ।ਪਲਟੋ ਲੇ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਧੀਰ॥ ੩੩ ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਗੁਰ ਇਹ ਭਾਰੀ। ਹੋਇ ਸਹਾਇਕ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਹਿੰਗੇ ਇਹ ਘਨੋ। ਧਰਯੋ ਸਰੀਰ ਬੀਰ ਰਸ ਮਨੋ॥੩੪॥ਹਮ ਤਜਿ ਹੈਂ ਤੁਰਕਨਿ ਸਿਰ ਹੋਇ। ਇਨ ਕੋ ਤੇਜ ਕਰਹਿ ਛੈ ਜੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭਾਰੀ।ਸਿਰ ਦੇ ਕਰਿ ਛੀਨਹਿਂ ਹਮ ਸਾਰੀ ॥੩੫॥ ਅਪਰ ਉਪਾਉ ਲੇਨਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਬਿਨਸਾਹੀ।ਅਪਰ ਸਕਲ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਰਹੇ।ਕੌਨ†ਬਿਘਨ ਕਰਿ ਸਕਿਹੈ ਲਹੇ ॥੩੬॥ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕੋ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਸਭਿ ਕਾਲਾ।ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮਹਾਂ।ਕੌਨ ਮਿਟਾਇ ਸਕੈ ਬਲ ਕਹਾਂ॥੩੭॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ੍ਰੀ 'ਨਾਨਕ ਦੀਨਿ।–ਤਿਨ ਝੂਠੇ ਕਰਿਲੇਂ ਹਮ ਛੀਨ'।ਇੱਤਯਾ-

[1]ਸੁੰਦਰ ਤਿਲਕ। [2]ਭਾਰਥ ਖੰਡ ਵਿਖੇ ਦੀਵੇ ਸਦਰਸ਼। [3]ਆਕੇ। [4]ਬਣ ਜਾਣਗੇ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ਤੀਜੀ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੩੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਪਾਠ:—ਕੋ ਨ।

ਦਿਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮੁਝਾਇ।ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਪਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਠਾਇ॥੩੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢੇ ਨਿਕਟ ਤੇ ਕੁੰਕਮ[1]ਮਲਯ[2]ਘਸਾਇ।ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਕੇ ਤਿਲਕ ਕੋ[3]ਦੀਨੋ ਤਿਲਕ ਕਰਾਇ॥੩੯॥ਚੌਪਈ॥[4] 'ਰਾਖਹੁਂ ਗੋਪ[5] ਨਹੀਂ, ਬਿਦਤਾ-ਵਹੁਂ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੀਖ ਸਿਖਾਵਹੁਂ।ਮਮ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ।ਜੋ ਜਾਨਹਿ ਸੋ ਲਹੈ ਅਨੰਦ॥੪੦॥ਹਮ ਪੀਛੈ ਦੀਜਹਿ ਦਸਤਾਰੁ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਮੰਗਲਾਚਾਰ।ਸਰਬ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੀ। ਲਿਖਹੁਹੁਕਮ ਸਭਿਲੇਹੁ ਹਕਾਰੀ॥੪੧॥ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਹੁਇ ਮੇਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਖਤ ਬਿਠਾਵਹੁ ਤੁਮ ਤਿਸਕਾਲਾ।ਨਿਜ[6]ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹਿ ਨ ਧਰੈਂ। ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਸਹਾਇ ਇਹ ਕਰੈਂ[7]॥੪੨॥ਇਮ ਕਹਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਕਰਿ ਮਨ। ਸਿੱਖਨਾ ਦੇਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ। 'ਅਹੈ ਬ੍ਰਹਮ।ਇਹ ਬ੍ਰਿਤਿ ਉਰ ਧਰਨੀ।ਵਹਿਰਕ੍ਰਿਆ ਭਗਤਨਿ ਕੀ[8]ਕਰਨੀ॥੪੩॥ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਗੁਰੁ ਘਰੁ ਕੋ। ਲੇਹੁ ਆਪਿ ਨਿਤ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਕੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਮਹਾਂ।ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਸੰਗ ਜੈਸੇ ਕਹਾ॥ ੪੪॥ ਅਜਰ ਜਰਨਿ ਧੀਰਜ ਉਰ ਧਰਨੀ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਬਿਦਤਿ ਨ ਕਾਹੂ ਕਰਨੀ। ਰਾਮ ਚੰਦ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਨੇ। ਬਲ ਕਰਿ ਰਣ ਆਦਿਕ ਬਿਧਿ ਠਾਨੇ॥੪੫॥ਨਹੀਂ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ ਕਹੂੰ ਦਿਖਾਈ*।ਸਹੀਸਰਬਹੀਜਿਮਬਨਿ ਆਈ। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪਿ ਮਤਿ ਧਰੋ। ਨਹੀਂ ਬਿਦਤਿ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕਿਤ ਕਰੋ॥੪੬॥ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੇ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਈ। ਹਿਤ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਕੈ ਜਨਨਿ ਸਹਾਈ[1]। ਬਿਨਾ ਕਰੇ ਬਿਗਰਹਿ ਜਹਿਂਬਾਤ। ਤਹਾਂ ਕਰਤਿਹੈਂ ਨਿਤ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤ॥੪੭॥ਜਾਮ ਜਾਮਨੀਕਰਹੁ ਸ਼ਨਾਨ।ਸੁਨਹੁ ਕੀਰਤਨਪ੍ਰਭੁਨਿਰਬਾਨ। ਜਗਤ ਅਨਿੱਤ, ਆਤਮਾ ਸਾਚੋ।ਇਮ ਲਖਿ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਚਿਤ ਰਾਚੋ'॥ ੪੮॥ਪਾਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਗੁਰੁ ਬਹਾਨਾ।ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਾ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਧੀਰ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਮੋਚਸੋ ਨੀਰ॥੪੯॥'ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਆਪ ਤੁਮ ਸਾਰੇ । ਅਸਮੰਜਸ[9] ਹਮ ਸਮੁਖ ਉਚਾਰੇਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਕਰਿ ਥਿਰੇ। ਧੀਰ ਸੁਬੱਗਨ ਜਾਨਿ ਚੁਪ ਕਰੇ ॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਪਿਤ ਸੋਂ ਸੰਬਾਦ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

---

[1]ਕੇਸਰ। [2]ਚੰਦਨ। [3]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ। [4]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ। [5]ਗੁਪਤ। [6]ਆਪ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ)। [7]ਭਗਤਾਂ ਦੀ। [8]ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਸਹਾ-ਇਤਾ (ਲਈ)। [9]ਅਣਬਣ ਹੈ। *ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

੩੧. [ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਸਾ ਭਈ ਪੁਨ ਆਇ।
ਗ੍ਰਿਹ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭੋਜਨ ਕਰਯੋ ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁਹਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥
ਸਾਧ੍ਵੀ[1] ਸ਼੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਚਲਿ ਆਈ। ਬੈਠੀ ਨਿਕਟ ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰ-ਜਨ ਸਭਿ ਬਾਤਿ ਬਖਾਨੀ।'ਸੁਨਹੁ ਆਰਜੇ!ਭਾਗ ਮਹਾਨੀ[2] ॥੨॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਹਮ ਕਰਹਿਂਪਯਾਨਾ।ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੁਇ ਜਾਨਾ।ਤਵ ਸੁਤ ਸਕਲ ਕਾਜ ਕੋ ਸਯਾਨਾ।ਧਰਮ ਧੀਰ ਧਰਿ ਧਰਨਿ ਸਮਾਨਾ[3] ॥੩॥ ਨਹੀਂ ਸਦੀਵ ਦੇਹਿ ਇਹ ਰਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਸੁਮਤਿ ਸਨੇਹ ਨ ਗਹੈ।ਜੋ ਉਪਜਹਿ ਸੋ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰਿ। ਜੋ ਊਚੋ ਸੋ ਗਿਰਨੇ ਹਾਰਿ ॥੪॥ ਇਹੀ ਸਨਾਤਨ ਦੇਹਨਿ ਧਰਮ[4]। ਇਸ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਮ, ਮਹਾਂ ਉਰ ਭਰਮ[5]।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਭਿ ਪ੍ਰਨਾਮ[6]ਕੋ ਪਾਵਹਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ ਸਥਿਰ ਨ ਰਹਾਵਹਿ॥੫॥ ਬਾਲਿਕ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਸੁ ਕੁਮਾਰ। ਤਰੁਨ ਹੋਤਿ ਪੁਨ ਬ੍ਰਿਧਤਾ ਧਾਰਿ। ਜਰਾ ਗ੍ਰਸੇ ਤਬਿ ਜੀਰਣ ਹੋਇ। ਬਹੁਰੋ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਮਹਿਂ ਸੋਇ॥੬॥ਰਹੁ ਪੀਛੇ ਕੁਛ ਸ਼ੋਕ ਨ ਮਾਨਹੁ।ਦੇਹਿ ਆਪ ਤੇ ਤਜਨਿ ਨ ਠਾਨਹੁ[7]।ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਖਿ। ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ ਵਿਸ਼ੇਖਿ ॥੭॥ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਬੈ। ਹਮ ਸੋਂ ਮਿਲਹਿ ਆਨਿ ਤੂੰ ਤਬੈ'।ਗੰਗਾ ਸੁਨੀ ਅਚਾਨਕ ਬਾਤੀ।ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਅੱਸ੍ਰ ਪਪਾਤੀ[8]॥੮॥ 'ਇਹ ਕਿਮ ਕਹੀ ਆਪ ਨੇ ਬਾਨੀ। ਤੀਖਨ ਤਪਤਿ ਨਰਾਚ[9] ਸਮਾਨੀ। ਸ੍ਰੁਤ ਦਰ[10]ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਰਿਦਾ ਮਮ ਬੇਧਾ।ਕਸ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਹੋ ਅਸਮੇਧਾ[11]॥੯॥ ਧੀਰਜ ਧਰਨਿ ਬਖਾਨਤਿ ਆਪੂ। ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਜੁਤ ਆਨਂਦ ਖਾਪੂ[12]। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸਹਤ ਕੁਟੰਬੂ।ਕਰਨਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕੇ ਆਪ ਅਲੰਬੂ॥੧੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਾਲਿਕ ਬੈਸਾ। ਆਪ ਜਨਾਵਤਿ ਕਾਰਜ ਕੈਸਾ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਗਨ ਸਭਿ ਰਚਤਿ ਉਪਾਯਾ।ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਨਿਜ ਨੰਦ ਬਚਾਯਾ॥੧੧॥ਤੁਮੈਂ ਸਮ-ਰਥ ਹੋ ਨਿਤ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।ਕੌਨ ਆਸਰੋ ਗਹਿਂ ਪਸ਼ਚਾਤੀ[13]।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ

[1]ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਇਸਤ੍ਰੀ। [2]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟੇ! ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਏ! [3]ਧਰਮ ਤੇ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ। [4]ਆਦਿ ਤੋਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਧਰਮ। [5]ਰਿਦੇ ਵਿਚ (ਇਹ) ਬੜਾ ਭ੍ਰਮ ਹੈ। [6]ਘਟਣਾ, ਅੰਤ। [7]ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇਹ ਛੋੜਨਾ ਨਾ ਕਰੋ। [8]ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਕੇਰੇ। [9]ਤੀਰ [ਸੰ:, ਨਾਰਾਚ=ਸਾਰਾ ਹੀ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤੀਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪੰਖ ਹੋਣ]। [10]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਥਾਣੀਂ। [11]ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ (ਅ) ਹੇ ਰਖਯਕ! ਬਿਨਾਂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਪ ਰਾਜ਼ੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੈਠੇ ਹੋ। [ਅ+ਸਮੇ=ਬਿਨਾ ਸਮੇਂ। ਧਾ=ਹੇ ਰੱਖਯਕ!] [12]ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਧੀਰਜ ਸਮੇਤ ਅਨੰਦ ਭੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ। [13]ਕੇਹੜਾ ਆਸਰਾ (ਆਪ ਦੇ) ਪਿਛੋਂ ਫੜਾਂਗੇ।

ਜੀ ਪੁਨਹ ਬਖਾਨੀ। 'ਅਸ ਚਿੰਤਾ ਕਿਮ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਠਾਨੀ? ॥੧੨॥ ਸ੍ਰੀ
ਨਾਨਕ ਸਮਰਥ ਜਗ ਨਾਥ॥ਤਿਨ ਕੋ ਅਹੈ ਮਾਥਪਰ ਹਾਥ॥ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ
ਬਿਘਨ ਨਸਾਇਕ। ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸਾਲ ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਘਾਇਕ ॥ ੧੩ ॥ ਗੁਰੁ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਇਨ ਕੋ ਤੇਜ ਬਿਲੰਦ। ਅਪਰ ਨ
ਕੀਜਹਿ ਚਿਤ ਦੁਚਿਤਾਈ[1]॥ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇ ਤਿਲਕ[2] ਸਹਾਈ'॥੧੪॥ਅਸ
ਕਹਿ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ ਨਿਹਾਰਾ॥ਉਰ ਗੰਗਾ ਕੇ ਮੋਹ ਬਿਦਾਰਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ
ਗ੍ਯਾਨ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਜਿਮ ਪਤਿ ਕਹਤਿ ਸਾਰ ਤਿਮ ਜਾਨੀ॥੧੫॥ ਕਰ ਕੋ
ਜੋਰਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ॥'ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੋ ਕ੍ਰਿਤ ਤੁਮ ਠਾਨਾ॥ਤੁਮ ਤੇ ਅਪਰ ਨ
ਸਯਾਨੋ ਕੋਈ॥ਜੋ ਆਛੀ ਹੁਇ ਭਾਖਹੁ ਸੋਈ'॥੧੬॥ਇਮ ਸੰਭਾਖਨਿ ਕਰਿ[3]
ਗੁਰੁ ਸੋਏ॥ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗ੍ਰਨਿ ਹੋਏ॥ਕ੍ਰਿਆ ਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਸਭਿ ਕਰੀ॥
ਬਹੁਰ ਸਮਾਧਿ ਰੂਪ ਨਿਜ ਧਰੀ॥੧੭॥ਜਬਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਵਿ ਕੋ ਹੁਇ ਆਯੋ।
ਚਢਨਿ ਹੇਤੁ ਖਾਸਾ ਮੰਗਵਾਯੋ॥ਪੰਚ ਸਿੱਖਨ ਲੇ ਅਪਨੇ ਸਾਥ॥ਕੀਨਿ ਅਰੂ-
ਢਨਿ ਅਰਜਨ ਨਾਥ॥੧੮॥ਬਿਧੀਆ,ਜੇਠਾ,ਲੰਙਾ[4], ਪਿਰਾਣਾ॥ਪੰਚਮ ਪੈੜਾ
ਸੰਗ ਪਯਾਨਾ॥ਅਪਰ ਸਰਬ ਦੈ ਧੀਰਜ ਤਾਗੇ:–ਰਹਹੁ ਸੁਧਾਸਰ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ॥
੧੯॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੰਗ ਸਦੀਵ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਹੁ ਹਰਖ ਧਰੀਵ[5]॥
ਨਿਕਸਿ ਗ੍ਰੇਹ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਏ॥ਗਏ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਦਰਸਾਏ॥੨੦॥ਪਿਤ
ਥਲ ਜਾਨਿ ਭਾਉ ਬਡਿ ਧਾਰਾ। ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਨਸਿ ਦਰਬਾਰਾ। ਸਦਾ
ਕੀਰਤਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਜਹਾਂ॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਮਹਾਂ॥੨੧॥ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ
ਪਿਤਾ ਨਿਹੋਰੇ[6]। ਧਰਨੋ ਧ੍ਯਾਨ ਬੰਦਤਿ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਪੰਥ
ਤਿਸ ਪਰੇ॥ਲਵਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ਿ ਸਨਮੁਖੁ ਮੁਖ ਕਰੇ॥੨੨॥ਸਿੱਖਨ ਸਕਲ ਜੁਤਿ
ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਬਿਦਾ ਹੇਤੁ ਗਮਨੇ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਜਬਿ ਪਹੁੰਚੇ
ਜਾਈ॥ਖਰੇ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਖਦਾਈ॥੨੩॥ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਨੀਕੇ ਉਪਦੇਸ਼॥
'ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਹੁ ਕਲੇਸ਼। ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ ਅਰੁ ਗੁਰਦਾਸ॥ਇਨ
ਜੁਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪਾਸਿ ॥੨੪॥ ਰਹਹੁ ਸਦਾ ਧਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਆਛੇ।
ਨਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਾਖਹੁ ਹਮ ਪਾਛੇ॥ਕਿਨਹੂੰ ਆਗਯਾ ਭੰਗ ਨ ਕਰਨੀ॥ਨਿਜ ਮਤਿ
ਕੀਜਹਿ ਇਨ ਅਨੁਸਰਨੀ'॥੨੫॥ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕੋ ਪੁਨਹ ਸੁਨਾਈ॥ਅਦਬ

[1]ਚਿੰਤਾ। [2]ਭਾਵ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ। [3]ਕਹਿ ਕੇ। [4]'ਲੰਙਾਹਾ' ਨਾਮ ਹੈ।
[5]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰਕੇ। [6]ਬਿਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਰਖਹੁ ਨਿਤ ਬੁੱਢਾ ਭਾਈ। ਜਿਮ ਆਗਯਾ ਦੇ ਤੈਸੇ ਰਹਿਨ। ਨਹਿਂ ਇਨਕੇ
ਸਨਮੁਖ ਕਬਿ ਕਹਿਨ*'॥੨੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀਅਰਜਨ ਕੇ ਬਚਨਬੁੱਢਾ
ਆਦਿ ਜਿ ਦਾਸ। ਧੁਤ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਬੰਦਿ ਚਰਨ ਸੁਖਰਾਸਿ॥੨੭॥
ਚੌਪਈ॥ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਘਨੇਰੀ।ਹਟਿਬੇ ਚਹਤਿ ਨਹੀਂ ਤਿਸਬੇਰੀ
ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਬਰਬਸਿ[1] ਸਭਿਨਿ ਹਟਾਇਪਿਛਾਰੀ
॥੨੮॥ ਅਪਨੀ ਜੋਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ। ਗੁਰ ਅਸ਼ੋਕ ਤਬਿ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ
। ਪਠਯੋ ਸਿੱਖਯ ਇਕ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। 'ਪਹੁੰਚਹੁ ਆਜ ਤਹਾਂ ਮਗ ਚਾਲਿ॥
੨੯॥ਮਿਲਹੁ ਅਰਥਮਲ ਕੋ ਤੁਮ ਜਾਇ।ਲਵਪੁਰਿ ਗਮਨੈ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ।
ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਸੋ ਚਲਿ ਆਵਹਿ।ਹਮਕੋ ਮਿਲਹਿਮੋਦ ਉਪਜਾਵਹਿ'॥੩੦॥
ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖਯ ਉਤਲਾਵਤਿ ਧਾਵਾ।ਸੰਧ੍ਯਾ ਹੋਤਿ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਵਾ।ਮਿਲਯੋ
ਅਰਥਮਲੁ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੈਠਯੋਤਿਹ ਸਮੋ॥੩੧॥ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਕੋ ਦੀਨਿ ਸੰਦੇਸਾ।'ਤੁਮਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕੀਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨੇ
ਜਿਸਕਾਲ।ਮੋਕਹੁ ਕਰਿਭਾਗੀਦ ਬਿਸਾਲ॥੩੨॥-ਪ੍ਰਾਤ ਚਢਾਵਹੁ ਤਿਨਕੋ[2]
ਜਾਇ-।ਸੁਨਿ ਆਗ੍ਯਾ ਮੈਂ ਆਯੋ ਧਾਇ'।ਇਮਕਹਿ ਬਾਕ,ਸੁਨੇ ਬਿਸਮਾਨੇ।
-ਕਾਰਨ ਕੌਨ-ਕਰਤਿ ਅਨੁਮਾਨੇ॥੩੩॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅੰਸ ਮਿਲਿਸਾਰੇ।
ਸਿਖ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੇ।'ਸੁਨਯੋ ਜੁ ਸ਼ਾਹੁ ਪਠਯੋ ਪਰਵਾਨਾ।ਯਾਂਤੇ
ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤ ਮਹਾਨਾ॥੩੪॥ਕਰਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਤਾ ਮੂਰਖ ਚੰਦੂ।ਬਿਨੁ ਦੋਸ਼ਨਿ
ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬਿਲੰਦੂ'।ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਤਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।ਚਲਯੋ ਅਰਥ ਮਲ
ਪਿਖਿ ਅਰੁਨਾਈ[4] ॥੩੫॥ ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ ਤਿਹ ਸਮੇ। ਰਾਮਦਾਸ
ਪੁਰਿਕੋ ਕਰਿਨਮੋ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ।ਡੇਰੋ ਕਰਿ ਜਾਮਨ ਗੁਜ਼-
ਰਾਨੇ॥੩੬॥ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਹੁਇ ਕਰਿ ਅਸੁਵਾਰ।ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਲਵਪੁਰੀਮਝਾਰ।
ਇਕ ਸੱਧੂ ਸਿਖ ਗੁਰੁਮਖ ਮਹਾਂ।ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਬਾਸੈ ਤਹਾਂ॥੩੭॥'ਦੀਨ

[1]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ। [2]ਭਾਵ ਅਰਥ ਮਲ ਜੀ। [3]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਥ ਮਲ ਨੂੰ। [4]ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ।

*ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੇਕੇ ਗੁਰਤਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ਕੇ ਜਿਸ ਅਗੇ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਸਿਖ ਹੈ, ਫਿਰ ਸਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਆਗ੍ਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ। ਇਕ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਪਾਈ ਸੀ, ਦੂਸਰੇ ਆਦਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਰੋਸਾਏ ਆਦਿ ਸਿਖ ਸੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਗ੍ਯਾ ਦਿਤੀ ਸੀ।

ਅਹੌਂ ਮੈਂ ਦੀਨਨਿ ਦਯਾਲਾ'। ਪਿਖਹੁ ਭਗਤ ਕੇ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ।ਮਮ ਘਰ ਨਿਸਾ ਬਾਸ ਜੇ ਕਰਿਹੀਂ।ਸਰਬਸੇਵਠਾਨੌਂਨਿਜਕਰ ਹੀ॥੩੮॥ਕਰਨਿਅਹਾਰ ਆਦਿ ਜੇ ਸੇਵਾ। ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ ਮੋ ਤੇ ਗੁਰੁ ਦੇਵਾ। ਬਨੌਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਪੂਰਹਿਂ ਆਸਾ'। ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਰਿ ਭਰਵਾਸਾ॥੩੯॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਲਿਵ ਲਾਗੀ। 'ਮੈਂ ਕਿਹ ਸਮੇ ਬਨਹੁ ਬਡਭਾਗੀ'। ਕਿਰਤਨ ਮੇਲ[1] ਕਰਤਿ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਸੰਝ ਸਬੇਰਾ ॥੪੦॥ ਕਰਨਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਤਾਂਹੀ।ਸਭਿ ਤਜਿ,ਗਏ ਸਿੱਖਯ ਘਰ ਮਾਂਹੀ[2]। ਊਚ ਨੀਚ ਕੀ ਪਰਖ ਨ ਕੋਈ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਸੋਈ ॥ ੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਵਪੁਰਿ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਭਾਈ ਸੱਧੂ ਦੇ ਘਰ ਅਰਥ ਮੱਲ ਜੀ ਮਿਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੱਧੂ ਸਿੱਖਯ ਸਭਾਰਜਾ[3] ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਘਰ ਮਾਂਹਿਂ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਹੇਰਿ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਗੁਰੁ ਕੇਰਾ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਚਰਨ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਨਿਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!।ਦਾਸ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਵਹੁ ਸੁਾਮੀ! ॥੨॥ ਧਨੀ ਸਿੱਖ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਛੋਰਿ[4]। ਉਰਕੀ ਲਖਿ ਆਏ ਮੁਰਿ ਓਰਿ[5]।ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਧਾਂਹੀ ਤੇ ਕਹੈਂ।ਪ੍ਰੇਮਬਸੀ ਤੁਮ ਕੋ ਸਭਿ ਲਹੈਂ'॥੩॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਹੁ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਤਰੇ[6]ਉਤਾਰੇ ਉਰ ਮੁਦ ਭਰਿ ਕੈ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ ਸਦਨ ਕੇ ਅੰਦਰ।ਨੌਤਨ[7]ਪਲੰਘ ਡਸਾਯੋ ਸੁੰਦਰ॥੪॥ਆਸਤਰਨਿ[8]ਤੇ ਉਪਰ ਛਾਇ।ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਠਾਏ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ ਅਪਰ ਵਰਸ਼ ਕੋ।ਸਿੱਖ ਬਿਠਾਏ ਧਾਰਿ ਹਰਸ਼ ਕੋ। ੫॥ ਔਰ ਸਰਬ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਨੀਕੇ। ਚਰਨ ਪਖਾਰਤਿ ਭਾ ਸਭਿ ਹੀ ਕੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ। ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੁਟੰਬ[9]ਮੁਖ ਡਾਰੇ ॥੬॥ ਸਰਬ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਛਿਰਕਨਿ ਕੀਨਿਸਿ।ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਅਧਿਕ ਫਲ ਲੀਨਿਸਿ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਚਤਾ ਤਬਿ ਕਰੀ।ਲੇਪਨ ਆਦਿ ਰਸੋਈ ਧਰੀ॥੭॥ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਹਾਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨੇ[10]। ਸੁਚ ਸੋਂ ਨੀਰ ਨਯੋ ਭਰਿ ਆਨੇ। ਬਾਸਨ ਸਕਲ ਮਾਂਝ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਪਾਵਨਤਾ ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਬਿਲੰਦ ॥੮॥ ਸੁੰਦਰ

---

[1]ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਜੋੜ ਮੇਲਾ। [2]ਸਭਨਾਂ (ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ) ਛਡਕੇ (ਤਿਸ ਗਰੀਬ) ਸਿਖ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ। [3]ਭਾਰਜਾ ਸਹਤ। [4](ਤੇ) ਧਰਮਸਾਲਾ ਛਡਕੇ। [5](ਮੇਰੇ) ਰਿਦੇ ਦੀ ਜਾਣਕੇ ਮੇਰੀ ਤਰਫ ਆਏ ਹੋ। [6](ਸਵਾਰੀ ਤੋਂ) ਹੇਠ। [7]ਨਵਾਂ। [8]ਵਿਛੌਣਾ। [9]ਸੰਤਾਨ ਦੇ। [10]ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ।

ਅੰਨ ਚੂਨ ਗੋਧੂਮ[੧] । ਸਖਮ ਚਾਵਰ ਧਰਿ ਸੁਧਿ ਭੂਮਿ[੨] । ਪਹਿਤ[੩] ਬਨਾਈ
ਡਾਲਿ ਮਸਾਲੇ । ਪਾਇਸ ਪਾਕ ਕੀਨਿ[੪] ਬਿਧਿ ਨਾਲੇ ॥੯॥ ਘ੍ਰਿਤ ਸੋਂ ਮੇਲਿ
ਬਨਾਯਹੁ ਨੀਕੋ । ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਭੋਜਨ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ। ਬਹੁ ਦੀਪਕ ਸਗਰੇ
ਘਰ ਕਰੇ। ਚੌਂਕੀ ਨਈ ਡਸਾਈ ਤਰੇ ॥੧੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਆਗੇ ਹੁਇ ਖਰੋ।
ਕਹ੍ਯੋ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੋਜਨ ਕਰੋ' । ਸੁਨਤਿ ਉਠੇ ਲਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ । ਚੌਂਕੀ
ਪਰ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੧੧॥ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਿ*ਥਾਲ ਪਰੋਸਾ।ਭੱਖਯ,
ਭੋਜ, ਲੇਹਜ ਅਰੁ ਚੋਸਾ† । ਤੁਰਸ਼, ਮਧੁਰ ਅਰੁ ਤਿਕਤ[੫], ਸਲੋਨਾ।ਆਗੇ
ਧਰ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੌਨ[੬]॥੧੨॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਖਰੋ।ਚਾਹਤਿ ਹੁਕਮ
ਸੁ ਸੇਵਾ ਕਰੋਂ।ਸਿੱਖਨ ਸਹਤ ਸੁ ਕਰ੍ਯੋ ਅਹਾਰੇ।ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਸਭਿ ਹਾਥ
ਪਖਾਰੇ॥੧੩॥ਸੱਧੂ ਮਾਨ ਰਾਖਿਬੇ ਕਾਰਨ।ਸ੍ਵਾਦ ਸਰਾਹਤਿ ਭਲੇ ਅਹਾਰਨਿ[੭]।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ 'ਮੈਂ ਕਿਸ ਲਾਯਕ । ਦੀਨ ਦ੍ਯਾਲ ਤੁਮ ਸਹਿਜ
ਸੁਭਾਯਕ॥੧੪॥ਜਿਮ ਦੁਰਜੋਧਨ ਆਦਿਕ ਤ੍ਯਾਗੇ।ਸਦਨ ਬਿਦਰ ਕੇ ਬਸਿ
ਅਨੁਰਾਗੇ।ਸੋ ਬਿਧਿ ਆਜ ਭਈ ਮਮ ਸਾਥ।ਸਭਿ ਕੋ ਤਜਿ ਮਮ ਘਰ ਬਸਿ
ਨਾਥ! ॥੧੫॥ ਰੁਚਿਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਕੋ ਕਹਿ ਸਕਹਿ ਆਪ ਕੇ
ਚਿੱਤ੍ਰ[੮]।ਗੁਰੁਪੂਰਬਕ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬੈ।ਭੋਜਨ ਅਚ੍ਯੋ ਤ੍ਰਿਯਾ ਜੁਤਿ ਤਬੈ॥੧੬
॥ ਪੁਨ ਦੰਪਤਿ ਬਿਜਨਾ[੯] ਲੇ ਗਏ। ਪੌਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋ ਹਾਂਕਤਿ ਭਏ। ਸੁੰਦਰ
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਚਰਨ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ।ਚਾਂਪਤਿ ਚੌਂਪ ਚਾਰੁ ਕੋ ਚਹਿ ਕੈ॥੧੭॥ਜਿਸ ਜਿਸ
ਸਿਖ ਕੋ ਸੁਧਿ ਤਬਿ ਹੋਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਏ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਧਰਿ ਧਰਿ ਭੇਟ
ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਹਿਂ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿਂ ॥ ੧੮ ॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਨਿਸਾ ਬਡ ਗਈ।ਸੁਖ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲਈ।ਨਿਕਟ ਸਿੱਖਯ ਸਭਿ ਹੀ
ਪਰਿ ਸੋਏ[੧੦]।ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਹੈਂ ਜੋਏ॥੧੯॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ[੧੧] ਜਾਗ੍ਰਨ
ਕੀਨਿ।ਸੌਚਾਚਾਰੁ ਸਗਲ ਕਰਿ ਲੀਨਿ।ਤਨ ਸ਼ਨਾਨ ਜਲ ਨਿਰਮਲ ਸਾਥ।
ਇਕ ਚਿਤ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਗੁਰੁ ਨਾਥ॥੨੦॥ਪੁਨਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਰਵਿ ਚਢ੍ਯੋ।
ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮੁਦ ਬਢ੍ਯੋ।ਆਇ ਆਇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ।

---

[੧]ਆਟਾ ਕਣਕ ਦਾ। [੨]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਧਰਤੀ ਤੇ (ਅ) ਬਹੁਤ [ਸਿਸ:, ਭੂਮਨ੍]। ਦਾਲ। [੪]ਖੀਰ ਰਿੱਧੀ। [੫]ਕਰਾਰੇ। [੬]ਤਿਸਨੇ। [੭]ਭੋਜਨਾਂ ਦੇ। [੮]ਸੁੰਦਰ (ਚਰਿੱਤ੍ਰ)। [੯]ਪੱਖਾ। [੧੦]ਪੈ ਕੇ ਸੌਂ ਗਏ। [੧੧]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ। *ਪਾ:-ਰਸ। †ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੫੨ ਅੰਕ ੨੭ ਦੇ 'ਭੋਜਨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰਾ' ਪਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ।

ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਉਪਾਇਨ ਧਰਹਿਂ ॥੨੧॥ ਤਬਹਿ ਅਰਥਮਲ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ । ਮਿਲਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ । ਜੇਠੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਕੇਰਾ। ਭਰਿ ਕਰਿ ਅੰਕ ਮਿਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੨੨॥ ਸਾਦਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕਰਯੋ । ਪ੍ਰਿਥਕ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਹੁਇ ਹਿਤ ਧਰਯੋ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ । ਨਿਕਟ ਅਰਥਮਲ ਕੇ ਸੋ ਬਰਨਾ॥੨੩॥ 'ਹਮਰੇ ਤਨ ਕੋ ਹੈ ਅਬਿ ਅੰਤ। ਤਜਿਬੇ ਕੋ ਸਭਿ ਸੁਨੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।ਮਹਾਂ ਬਿਰੋਧੀ ਹਮਰੇ ਜੋ ਹੈਂ।ਸਿਰ ਅਪਰਾਧ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਦੈ ਹੈਂ॥੨੪॥ਅਪਰਾਧੀ ਜਬਿ ਹੋਹਿ ਬਿਸਾਲ॥ ਉਚਿਤ ਸਜਾਇ ਬਨਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਚੇਦ ਬਿਲੰਦੈ।ਸੰਕਟ ਦੇਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਹਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦੈ'॥੨੫॥ਸੁਨਤਿ ਅਰਥਮਲ ਬੂਝਨ ਕਰੇ। 'ਕਹਹੁ ਮੋਹਿ ਕਿਮ ਤਨ ਪਰਹਰੇ[1]?'।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਗਾਥ ਬਖਾਨੀ।'ਚੰਦੂ ਦੂਤੀ ਕਰਤਿ ਮਹਾਨੀ॥੨੬॥ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਤਿ–ਇਹ ਚੋਰ ਲਗਾਵੈ।ਸ਼ਾਹੁ ਸਮਾਜ ਮਿਲਹਿ[2] ਚੁਰਵਾਵੈ–।ਪੁਨਹ ਸਜਾਦਾ ਇਕ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਤਿਹ ਭੋਜਨ ਖ੍ਵਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਇਹ ਦੂਤੀ ਕੀਨਸਿ ਮਤਿਮੰਦ । ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਾਇ ਰਿਸਾਇ ਬਿਲੰਦ।ਦੋਇ ਲਾਖ ਲਿਖਿ ਦੇਡ ਪਠਾਯੋ।ਅਹਿਦੀ ਲੇ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਆਯੋ॥ ੨੮॥ਯਾਂਤੇ ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਹੈ ਏਹੀ।ਦੋਸ਼ ਤਜਨਿ ਤਨ* ਸਿਰ ਇਸਿ ਦੇਹੀਂ। ਕਾਨ੍ਹੇ ਕੋ ਹੈ ਸ੍ਰਾਪ ਹਮਾਰੇ†।–ਤਨੁ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਰਿਪੁ ਘਰਨਿ ਮਝਾਰੇ–॥੨੯॥ ਪੁਨ ਹਮਰੇ ਨਾਨੇ ਬਚ ਕਹਯੋ।ਮਾਤਾ ਨੇ ਜਬਿਹੀ ਬਰ ਲਹਯੋ।–ਗੁਰਤਾ ਰਹੈ ਹਮਾਰੇਘਰ ਮੈਂ।ਅਬਿਨਹਿਂ ਜਾਵਹਿ ਬੰਸ ਅਪਰ ਮੈਂ॥੩੦॥–ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਚਲਤਾ ਤੁਮ ਰੋਕਯੋ । ਹੁਇ ਹੈ ਸੰਕਟ ਏਵ ਬਿਲੋਕਯੋ–। ਸੋ ਅਬਿ ਢੁਰਾਹ ਕਰਹਿਂ ਹਮ ਸਾਚੋ।ਸਮੇ ਨਿਕਟ ਤੇ ਤਨੁ ਨਹਿਂ ਬਾਚੇ[3]॥੩੧॥ਸੋ ਸਭਿ ਕਾਰਨ ਆਇ ਮਿਲੇ ਹੈਂ । ਅਬਿ ਤਨੁ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਲਖਯੋ ਭਲੇ ਹੈਂ'। ਸੁਨਤਿ ਅਰਥ ਮਲ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲਾ । ਰੁਚਿਰ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਡਾਲਾ ॥੩੨॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਅਲੇਪ ਸਭਿ ਸਮੇ।ਦਰਸ ਲਾਭ ਸੁਖ ਜੋ ਬਡ ਹਮੈ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਰਹੈਂ ਬਿਸੁਰਤਿ।ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੇਰਤਿ ਤੁਮ ਮੂਰਤਿ॥੩੩॥ ਕਰਹੁ ਅਨੇਕਨਿ ਕੋ ਕੱਲਯਾਨ । ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਦਾ ਮਹਾਨ । ਤੁਰਕ ਧ੍ਰਕਤ ਚੰਦੂ ਦੁਖ

[1]ਤਿਆਗਣਾ ਹੈ । [2]ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਮਿਲਕੇ (ਚੋਰਾਂ ਨਾਲ) । [3]ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ ।

*ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਾਕੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸਿ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੭ ਅੰਕ ੪੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ । †ਦੇਖੋ ਇਸਿ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੦, ਅੰਕ ੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ।

ਪਾਵੈ। ਹਰਖ ਧਰਤਿ ਉਰ ਬਿਖ ਕੋ ਖਾਵੈ[1] ॥ ੩੪ ॥ ਜਬਿ ਘਟ ਅੰਤਰ ਪਹੁੰਚਹਿ ਜਾਈ। ਸੋਖਹਿ ਅੰਗ[2] ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਸਾਈ। ਤੈਸੇ ਅਬਿ ਇਹ ਨਾਂਹਿ ਨ ਜਾਨਹਿ। ਸੰਗ ਨਿਰਵੈਰੁ ਵੈਰ ਜੋ ਠਾਨਹਿ ॥ ੩੫ ॥ ਆਪਦ ਪਰਹਿ ਇਨਹੁ ਪਰਿ ਜਬੈ। ਇਸ ਫਲ ਕੋ ਪਾਵਹਿੰਗੇ ਤਬੈ। ਜੋ ਕਰਤੇ ਨੇ ਕਾਰਨ ਕਰਨੇ। ਸੋ ਸਭਿ ਤੇ ਕਾਰਜ ਹੈਂ ਸਰਨੇ[3] ॥੩੬ ॥ ਅਬਚਲ ਨੀਵ ਰਖੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ। ਪਚਿ ਹੈਂ ਨਿੰਦਕ ਦੁਸ਼ਟ ਅਚਾਨਕ'। ਬਹੁਰ ਅਰਥ-ਮਲ ਜੋਰੇ ਹਾਥ। 'ਸੁਨੋ ਬਿਨੈ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ! ॥੩੭॥ ਮਮ ਕਾਯਾਂ ਹੈ ਆਪ ਅਗਾਰੀ। ਤਜਿ ਕਰਿ ਦਿਉ ਜਰ ਤੁਰਕ ਉਖਾਰੀ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਜਗ ਮੈਂ ਰਹਨਿ ਨ ਭਾਵੈ। ਅਬਿ ਪਰਲੋਕ ਚਲਨਿ ਬਨਿ ਆਵੈ॥੩੮॥ ਦਿਹੁ ਆਗਯਾ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਚਲਾਨਾ। ਆਪ ਰਖਹੁ ਤਨ, ਕਾਲ ਮਹਾਨਾ[4]'। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਪ੍ਰੇਮ। ਕਹਯੋ 'ਰਹਹੁ ਤੁਮ ਤਨ ਯੁਤ ਛੇਮ[5] ॥੩੯॥ ਰਹੀ ਆਰਬਲ ਬਾਸੁਰ ਚਾਲੀ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਕਾਯਾਂ ਤਜੋ ਸੁਖਾਲੀ। ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਪਰਲੋਕ ਸੁ ਮੋਹੀ। ਨਹਿੰ ਬਿਯੋਗ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ ਹੋਹੀ' ॥੪੦॥ ਇਮ ਦੈ ਧੀਰਜ ਰਾਖਯੋ ਪਾਸੀ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਲੰਗਰ ਲਗਯੋ ਹੋਨਿ ਗੁਰੁ ਕੇਰਾ। ਅਰਪਹਿ ਸੰਗਤਿ ਆਨਿ ਘਨੇਰਾ॥੪੧॥ ਆਵਹਿੰ ਸਿੱਖ ਟੋਲਿ ਕਰਿ ਘਨੇ। ਪੂਜਿ ਪੂਜਿ ਗਮਨਹਿੰ ਸੁਖ ਸਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਪੁਰਿ ਆਗਵਨੁ[6]। ਪਸਰੀ ਸੁਧਿ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਭਵਨੁ ॥ ੪੨ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਤ ਭਾਉ ਕੋ ਧਾਰਿ ਧਰਿ। ਜਾਂਹਿ ਸੰਗਤਾਂ ਆਨੰਦ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਤਿ ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਘਰਿ ਘਰਿ। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ 'ਨਿਤ ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ' ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਅਰਥ ਮਲ ਮਿਲਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਜਹਾਂਗੀਰ, ਚੰਦੂ ਦੇ ਘਰ ਪੁਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਲਵਪੁਰੀ ਕੇ ਸਕਲ ਦਰਸ ਕੋ ਆਇ। ਵਹਿਰ ਦੂਰ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਇਤ ਆਨਿ ਭਏ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧॥ ਸੈਯਾਛੰਦ॥ ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਹਿੰ ਦਰਸਹਿੰ, ਬਡੇ ਭਾਗ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੀ ਉਰ ਲਿਵ ਲਾਗਹਿ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਟਹਿੰ ਕਲੇਸ਼। ਸੁਖ ਅਤੋਲ ਕੋ ਪਾਇ ਨ ਡੋਲਹਿੰ ਅੰਤਰ ਮਨ ਕੇ ਥਿਰਹਿੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ

---

[1] ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਵਿਹੁ ਨੂੰ ਖਾ ਰਿਹਾਹੈ। [2] ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਦੇਵੇਗੀ (ਵਿਹੁ)। [3] ਸੋ(ਸਾਰੇ) ਕਾਰਜ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਹੋਣੇ ਹਨ। [4] ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ। [5] ਸੁਖ ਨਾਲ। [6] ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰ ਭਗਤਿ ਕੇ ਬੇਸ॥੨॥ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ ਭਯੋ ਬਹੁ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿਂ ਅਨੰਦ। ਇਕ ਆਵਤਿ ਇਕ ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਨਰ ਏਕ ਨਿਕਟ ਰਹਿ ਕੁਮਤਿ ਨਿਕੰਦ[1]।ਗਾਇੰਰਬਾਬੀ ਬਡੀ ਗਤਿ ਤੇ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿੱਖਨ ਉਰਪ੍ਰੇਮਬਿਲੰਦ।ਬਾਨੀ ਪਠਹਿਂਕੰਠ ਕੋ ਧਾਰਹਿਂ ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਸੁ ਉੱਜਲ ਚੰਦ॥ ੩ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਢਿ ਕਰਿ ਖਾਸੇ ਵਹਿਰ ਚਲੇ ਰਾਵੀ ਕੇ ਤੀਰ। ਨਿੰਦਕ ਚੰਦੂ ਮਿਲਯੋ ਅਗਾਰੀ ਦੇਖੀ ਸੰਗ ਨਰਨਿਗਨਭੀਰ।ਬੂਝਨਿਕਰਯੋ'ਕੌਨ ਇਹਗਮਨਤਿ?ਕਾਮਦਾਰਉਮਰਾਵ ਅਮੀਰ[2]?।ਮਾਨਵ ਸੰਗ ਅਨੇਕ ਚਲਤਿਹੈਂ ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਬਹੁਤ ਬਿਹੀਰ॥੪॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁਕੋ ਹੋਇ ਸਮੀਪੀ ਕੈ ਚਾਕਰ ਹੁਇ ਅਲਪ ਬਿਸਾਲ।ਸੋਮੁਝ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਮਿਲਿ ਗਮਨਤਿ ਮਾਨਹਿ ਆਨਿ ਉਲੰਘ ਤਤਕਾਲ[3]'। ਸੁਨਿ ਦੌਰਯੋ ਇਕ ਨਰ ਸਿਖ ਬੂਝੇ[4]'ਕੋ ਇਹਜਾਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਨਾਲਿ'।ਬਿਰਹੁਇ ਕਰਯੋ ਬਤਾਵਨਿ ਤਿਸ ਨੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ'॥੫॥ ਆਨਿ ਬਤਾਯਹੁ ਚੰਦੂ ਕੋ ਤਿਨ ਸੁਨਤਿ ਜਰਯੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਦੁਖਪਾਇ।-ਮਮ ਰਿਪੁ ਫਿਰਹਿ ਦਿਖਾਇ ਪ੍ਰਤਾਪੂ ਬਹੁਤੇ ਮਾਨਵ ਸੰਗ ਲਗਾਇ। ਮੈਂ ਨਿਤ ਚਿੰਤਾ ਕੇ ਬਸਿ ਦੁਰਬਲ ਇਹ ਨਚਿੰਤ ਬਿਚਰਤਿ ਹਰਖਾਇ। ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਮਮ ਬੁੱਧਿ ਬਲ ਕੋ ਧਿਕ,ਸਰੇ ਨ ਕੁਛ ਬਹੁ ਕਰੇ ਉਪਾਇ-॥੬॥ਤੁਰਤ ਤੋਰ ਅਸਵਾਰੀ ਗਮਨਯੋ-ਆਜ ਕਹੌਂ ਸੁਧਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਤੀਰ-। ਉਤਰਯੋ ਕਰਤਿ ਸਲਾਮ ਗਯੋ ਢਿਗ ਰਿਸਿ ਤੇ ਧਰਹਿ ਨ ਕਿਮ ਉਰ ਧੀਰ। ਕਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੁਛ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਤਬਿ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਰੁਖ ਫੇਰਯੋ ਨਹਿਂ ਭੀਰ[5]। ਕਰ ਜੋਰੇ ਉਚਰਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਕੋ'ਅਬਿ ਆਯਹੁ ਪੁਰਿ ਸਿੱਖਨਿ ਪੀਰ॥੭॥ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਵਨਿਕਰਯੋ ਨ ਅਬਡ਼ੀ ਹਿੰਦੁਨਿ ਤੇ ਪੁਜਵਾਵਤਿ ਪਾਂਇ।ਨਿਤਪ੍ਰਤਿਧਨ ਅਨਗਿਨਤ ਆਮਦਨ ਧਨੀ ਭਯੋ ਉਰ ਗਰਬ ਵਧਾਇ। ਦੋਇ ਲਾਖ ਕੋ ਦੰਡ ਲਖਹਿ ਕਨਾ,ਤਤਛਿਨ ਲੈ ਦੈ ਹੌਂ ਇਸ ਥਾਇਂ।ਆਪ ਸਪਾਰਸ਼ ਕਹੋ ਨ ਸੁਨੀਯਹਿ[6] ਤੌ ਤਸਕਰ ਰਖਹਿ ਨ ਡਰਪਾਇ॥੮॥ਸੁਖੀ ਬਸਹਿ ਗੋ ਦੇਸ਼

---

[1]ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਲਈ। [2]ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੈ (ਯਾ ਕੋਈ) ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ ਅਮੀਰ ਹੈ ? [3]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਲੰਘ ਛੇਤੀ ਹੀ (ਮੇਰੀ) ਆਨ ਮੰਨਦਾ। [4](ਚੰਦੂ ਦਾ) ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਸਿਖ (ਕੋਲੋਂ) ਪੁਛਦਾ ਹੈ। [5](ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ) ਕੋਈ ਭੀੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। [6]ਸਫਾਰਸ਼ ਨਾ ਕਹੋ ਤੇ ਨਾ ਸੁਣੋ।

ਬਹੁਰ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਬੁਲਾਵਨਿ ਤੌ ਚਲਿ ਆਇਨਤੁ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਲੇਕਰਿ ਧਨ ਕੋ ਅਪਨੀ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਜਾਇ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਤੁਮ ਤੇ ਬਹੁ ਰਾਖ੍ਯੋ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਦੇਸ਼ ਜੁ ਨਿਕਸਾਇ। ਪਾਇ ਤਿਦਾਰਕ ਤੌ ਚਿਤ ਸਮੁਝਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਅਵੱਗਯਾ[1] ਇਮ ਦੁਖਦਾਇ'॥੯॥ਇਕਦੁਇ ਅਪਰਸ਼ਾਹ ਕੇਨਿਕਟੀ ਧਨ ਦੇ ਕੀਨੇ ਅਪਨ ਸਹਾਇ। ਸੋ ਉਮਰਾਵ ਕਹਨਿ ਤਬਿ ਲਾਗੇ 'ਚੰਦੂ ਸ਼ਾਹ[2]! ਸੁਮਤਿ ਅਧਿਕਾਇ। ਦੇਸ਼ ਦੁਖੀ ਦਿਖਿ ਦੋਖ ਲਖੈ[3] ਉਰ,ਬਾਰਬਾਰ ਸੋ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਇ। ਆਪ ਹਦੂਰਿ ਹਕਾਰ ਨਿਹਾਰਹੁ ਕਹਹੁ ਨ ਕੁਛ ਮਗ ਪੂਛਹੁ ਖੁਦਾਇ[4] ॥੧੦॥ ਦੰਡ ਦਿਵਾਨ ਸੁ ਲੇਹਿ ਨਿਬੇਰਹਿ ਆਪ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਸੰਕਤਿ ਜੇਯ[5]।ਸੁਨਿਤਿਸ[6] ਬਾਕਬਿਸਰਜਨ ਕਰੀਐ ਤੁਮਹੁ ਨ ਲੇਪ ਲਗੈ ਬਿਧਿ ਏਯ'। ਚੰਦੂ ਅਰੁ ਉਮਰਾਵਨਿ[7] ਰੁਖ ਲਖਿ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੇ ਭੀ ਚਾਹ ਕਰੇਯ–ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰਨਿ ਸੁਨਿ ਹੌਂ ਨਿੰਦਾ ਸਿਫਤੀਬਹੁ ਜਿਸ ਕੇਯ–॥੧੧॥ ਨਿਕਟ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂਨ ਕੋ ਦੇਖ੍ਯੋ ਕਹ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੋ 'ਸਤਿਗੁਰ ਆਨਿ'। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਗਮਨ੍ਯੋ ਜਿਸ ਥਲ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਗਵਾਨ।ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਕੋ ਕਰੇ ਨਿਹੋਰਨਿ ਹਾਥਜੋਰਿ ਜੁਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ। 'ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ ਤੁਮ ਗਿਰਾ ਧੰਨਯਹੈ ਜਿਹ ਸੁਨਿ ਦੁਖ ਤੇ ਉਬਰੇ ਪ੍ਰਾਨਿ॥੧੨॥ ਭਯੋ ਜਲੋਦਰ[8]ਅਰੁ ਬਹੁ ਪੀਰਾ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਯਾਕੁਲਤਾ ਪਾਇ। ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਪਰ੍ਯੋ ਪੁਕਾਰਤਿ ਕਿਸ ਹਕੀਮ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਇ। ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਖ ਭਾ ਬਯਾਧਿ ਗਈ ਤਤਕਾਲ ਨਸਾਇ।ਚੰਦੂ ਚਾਰੀ[9] ਕਰਤਿ ਆਪ ਕੀ ਬਹੁ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਕਰਤਿ ਉਪਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਚਲਗਾ[10]ਪੁਨ ਉਮਰਾਵ ਸਹਾਇ ਦਿਵਾਨ[11]।ਚਹੈਕਹਾਵਤਿ ਭਰਮ ਉਪਾਵਤਿ ਏਵ ਸੁਨਾਵਤਿ ਦੁਸ਼ਟਮਹਾਨ[12]।ਹਜ਼ਰਤਤਊ ਬਡਾਈ ਰਾਖਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜਾਨਿ। ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਬਾਕ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਚਿਤ ਰੁਚਿ ਠਾਨਿ॥੧੪॥ ਪਠ੍ਯੋ ਆਪ ਢਿਗ, ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਬਿਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਾਕ

---

[1]ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ। [2](ਹੇ) ਸ਼ਾਹ (ਇਹ) ਚੰਦੂ। [3]ਜਾਣਦਾ ਹੈ। [4]ਖੁਦਾਇ ਦਾ। [5]ਜੋ ਸੰਗਦੇ ਹੋ। [6]ਤਿਸ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ)। [7]ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ। [8]ਇਕ ਰੋਗ ਦਾ ਨਾਮ। [9]ਚੁਗਲੀ। [10]ਸੁਰਤ ਭੁੱਲ ਗਈ। [11]ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ ਦਿਵਾਨ ਦੇ। [12]ਜੋ (ਚੰਦੂ) ਆਦਿ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ (ਸ਼ਾਹ ਪਾਸੋਂ) ਕਹਾਂਵਦੇ ਹਨ।

ਬਖਾਨੇ 'ਹਮ ਇਸ ਹਿਤ ਆਏ ਮਗ ਚਾਲਿ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਸਮਾ ਸੁ ਪਹੁਚਯੋ' ਇਮ ਕਹਿ ਭਏ ਤਯਾਰ ਤਿਸ ਨਾਲਿ। ਚਢਿ ਖਾਸੇ ਪਰ ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਲੇ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੫ ॥ ਕਰਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬੰਦਨ ਮਗ ਮਹਿਂ ਖਰੇ ਹੋਹਿਂ ਪਿਖਿ ਹਿਤ ਸਨਮਾਨ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੁ' ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਹਿਂ ਸੁਨਤਿ ਚਲਤਿ ਜਸੁ ਕੋ ਨਿਜ ਕਾਨ। ਸੁਧਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਕਰੀ ਅਗਾਰੀ 'ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ'। ਉਚਾਸਨ[1] ਕਹਿ ਕੈ ਡਸਵਾਯੋ ਚੰਦੂ ਦੁਖਯੋ ਦੇਖਿ ਸਨਮਾਨ॥੧੬॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਸਿ ਸਾਦਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਇ।ਸ਼ਾਹੁ ਨਮਯੋ ਗੁਰੁ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹੋਰਿ ਹੋਰਿ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਪੁਨ ਹਜ਼ਰਤਿ ਨੇ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ 'ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਿ ਬਾਦ ਬਧਾਇ'[2]। ਨਿਜ ਨਿਜ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ–ਹਮ ਦੀਰਘ–ਕਹੈਂ ਭਿਸਤਿ ਇਕ ਦੋਜਕ ਜਾਇ॥੧੭॥ਦੋਨਹੁ ਮਹਿਂ ਕੋ ਸਾਹਿਬ ਜਾਨਹਿ ਕਿਸ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰੈ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਕੌਨ ਸਾਚੁ ਕਹਿ? ਕੂਰ ਕਹੈ ਕੋ? ਇਹ ਸੰਸੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਇ। ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ ਪੀਰ ਤੁਮ ਦੀਰਘ ਜਿਸਤੇ ਮਮ ਖ਼ਾਤਰ[3] ਹੁਇ ਜਾਇ'। ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕਹਿ ਜਬਾਬ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ॥ ਕੋਈ ਸੇਵੈ ਗੁਸਈਆ ਕੋਈ ਅਲਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਕਰੀਮ ॥ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਰਹੀਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਈ ਨਾਵੈ ਤੀਰਥਿ ਕੋਈ ਹਜ ਜਾਇ ॥ ਕੋਈ ਕਰੈ ਪੂਜਾ ਕੋਈ ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇ ॥ ੨ ॥ ਕੋਈ ਪੜੈ ਬੇਦ ਕੋਈ ਕਤੇਬ ॥ ਕੋਈ ਓਢੈ ਨੀਲ ਕੋਈ ਸੁਪੇਦ ॥ ੩ ॥ ਕੋਈ ਕਹੈ ਤੁਰਕੁ ਕੋਈ ਕਹੈ ਹਿੰਦੂ ॥ ਕੋਈ ਬਾਛੈ ਭਿਸਤੁ ਕੋਈ ਸੁਰਗਿੰਦੂ ॥੪॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਤਿਨਿ ਭੇਦੁ ਜਾਤਾ ॥ ੫ ॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਏਕ ਹੈ ਝਗਰਤਿ ਦੋਇ ਬਤਾਇ[4]'। ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਹੁ ਏਕੋ ਰਾਮ ਖੁਦਾਇ॥੧੯॥ਅਰਥ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਰਹੀਮ ਕੋ ਏਕੋ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ।ਪੱਖ ਬਾਦ[5]ਕਰਿ ਪਰਸਪਰ ਝੂਠੇ ਦੋਇ ਬਨਾਇ॥੨੦॥ਹਮਰੋ ਮਤ ਹੈ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਮਿਲਯੋ ਦੋਨਹੂ ਸਾਥਿ। ਅਰੁ ਦੋਨੋ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਬਾਦ ਕੀ ਗਾਥ ॥੨੧॥ ਹੁਕਮ ਜਾਨਿ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਭੁ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਿਮ

---

[1]ਉੱਚਾ ਆਸਨ । [2]ਝਗੜਾ ਵਧਾਂਵਦੇ ਹਨ। [3]ਦਿਲੀ ਤਸੱਲੀ। [4]ਝਗੜਦੇ ਹਨ ਦੋ ਕਹਿਕੇ। [5]ਮਜ਼ਹਬੀ ਖਿੱਚੋ ਖਿਚੀ।

ਬਨਿ ਆਇ।ਹਰਖਤਿ ਰਹਹਿਂ ਸਦੀਵ ਹਿਯ[੧]ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਅਰਪਾਇ॥੨੨॥
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨੋ ਤਯਾਗਨਿ ਤਨ ਅੱਭ੍ਯਾਸ[੨]।ਤੀਨਹੁ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ
ਮਿਲਹਿ ਹੁਇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੨੩॥ਹਿੰਦੂ ਹੁਇ ਕੈ ਤੁਰਕ ਹੁਇ
ਤੀਨਹੁ ਜਿਨਹੁ ਕਮਾਇ।ਪਾਰਿ ਪਰੇ ਭਵਸਿੰਧੁ ਤੇ ਜਨਮ ਕਲੇਸ਼ ਮਿਟਾਇ
॥੨੪॥ ਤੀਨਹੁ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰ ਕਰਿ[੩] ਕਹੌਂ ਜਿ ਅਰਥ ਬਿਸਾਲ। ਅਧਿਕ
ਹੋਇ,ਕਹਿਂ ਤਕ ਸੁਨਹੁ[੪],ਛੁਟਹਿਂ ਬੰਧਨ ਜਾਲ ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਥੋਰੇ
ਕਹੇ ਸਮੁਝਹਿ ਬਾਤਿ ਬਿਸਾਲ । ਜਿਨ ਕੋ ਲਗੀ ਖੁਦਾਇ ਲਿਵ ਸੋਈ
ਅਕਲ ਕਮਾਲ[੫] ॥੨੬॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਕਹਤਿ ਬਚ ਰਵਿ ਪਸ਼ਚਮ
ਅਸਤਾਇ[੬]।ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਗਾਇ[੭]॥੨੭॥
ਉਠੇ ਗੁਰੂ ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਚੰਦੂ ਅਵਸਰ ਪਾਇ। 'ਮੈਂ ਲੇ ਜਾਵੋਂ ਨਿਜ
ਸਦਨ ਰਾਖੋਂ ਸੇਵ ਕਰਾਇ॥੨੮॥ ਸਮੁਝਾਵੋਂ ਸਭਿ ਬਾਰਤਾ ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ
ਤੇ ਹੋਇ।ਲਿਉਂ ਦੁਇ ਲਾਖ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਰਖਹਿ ਨ ਤਸਕਰ ਕੋਇ॥੨੯॥
ਬਿਨਾ ਦੰਡ ਤੇ ਹਟਹਿ ਨਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਨ ਹੋਇ ਅਰਾਮ।ਕਰੋ ਨਯਾਵ ਈਮਾਨ[੮]
ਤੁਮ ਸੁਜਸੁ ਜਗਤ ਅਭਿਰਾਮ ॥੩੦॥ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਰਾਖਯੋ ਨਿਕਟ ਪਾਇ
ਤਿਦਾਰਕ[੯]ਸੋਇ।ਨਹਿ ਬਿਜਾਇ[੧੦] ਬਹੁਰੋ ਕਰਹਿ ਉਰ ਦੀਰਘ ਡਰ ਹੋਇ
॥੩੧॥ਤੁਮ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਹੋਇ ਕੁਛ ਮੈਂ ਲੇਵੋਂ ਦੁਇ ਲਾਖ*। ਕਰੋਂ ਖਜ਼ਾਨੇ
ਦਾਖਲੀ ਤੀਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਰਾਖਿ॥੩੨॥ਅਬਿ ਨ ਬਨੈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੋ ਰਾਵਰਿ
ਕਰਨਿ ਪਯਾਨ। ਮਰਜ਼ੀ ਉਰ ਦਿੱਲੀ ਚਲਹੁ ਮਾਨਿ ਬਿਨੋਦ[੧੧] ਮਹਾਨ
॥੩੩॥ ਆਪ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਕੂਚ ਕੋ ਪਾਛੇ ਲੇ ਧਨ ਸੋਇ। ਕਰਹਿ ਸਪਾਰਸ਼

[੧]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। [੨]ਭਾਵ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਦਾ ਤਿਆਗਨਾ। [੩]ਖੋਲ੍ਹਕੇ। [੪]ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਸੁਣੋਗੇ। [੫]ਪੂਰਨ ਅਕਲ ਵਾਲੇ ਹਨ। [੬]ਡੁੱਬ ਗਿਆ। [੭]ਕਹਿਕੇ। [੮]ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਆਉਂ। [੯]ਦੰਡ ਪਾਵੇ ਉਸ ਗੱਲ ਦਾ। [੧੦]ਅਯੋਗ। [੧੧]ਅਨੰਦ ਮਾਣੋ।

*ਦੋ ਲੱਖ ਚੱਟੀ ਲੈਣ ਬਾਬਤ ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:— ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਨੂਰਉੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਮੱਲ ਤੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਨਾਂ ਨੇ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਜੋ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭਲਾਈ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣ ਤੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ) ਪੁਛ ਕੀਤੀ ਤੇ ਭਾਰਾ ਤਾਵਾਨ ਮੰਗਿਆ। (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਥਾਂ ਤੇ ਰਖਿਆ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਤੇ ਗਰਮੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਤਾਵਾਨ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਤਸੀਹਿਆਂ ਨਾਲ (ਆਪ ਨੇ) ਜਾਨ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ ੧੦੧੫ (ਹਿ:) ਵਿਚ ਹੋਈ।

ਕਬਹੁੰ ਕੌ[1] ਨਹਿੰ ਸੁਨੀਯਹਿ ਤਿਸ ਜੋਇ'॥੩੪॥ 'ਹਾਂ' ਕਹਿਵਾਈ ਸ਼ਾਹ ਤੇ
ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਤਤਛਿਨ ਆਇ। ਕਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸੰਗ ਗੁਰੁ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਕਹੁ
ਲ੍ਯਾਇ॥੩੫॥ਪੰਚ ਸਿੱਖਨ ਡਯੋਢੀਬਿਖੈ ਕਰਿਕੈ ਕੈਦਬਿਠਾਇ।ਅੰਤਰ ਗੁਰੂ
ਉਤਾਰਿ ਕੈ ਕਹਿ ਕਹਾਰ ਨਿਕਸਾਇ[2]॥੩੬॥ਤਿਮਰ ਭਏ ਘਰ* ਲੇ ਬਰ੍ਯੋ
ਡੇਰਾਦਿਯੋ ਕਰਾਇ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਪਾਹੀ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹਰਖਾਇ॥੩੭॥
'ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਠਾਂਢੇ ਰਹੋ ਗਹੇ ਹਾਥ ਅਸਿ ਢਾਲ[3]। ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵਨਿ
ਦੇਹੁ ਕਿਸ ਭੇਰਿਕਿਵਾਰ ਬਿਸਾਲ॥੩੮॥–ਮਨਭਾਵਤਿ ਮੇਰੀਭਈ–ਹਰਖ੍ਯੋ
ਮੂਢ ਬਿਸਾਲ।ਸੁਪਤ੍ਯੋ ਖਾਤਰ ਜਮਾ ਕਰਿ[4] ਕਰਿ ਠਾਂਢੇ ਨਰ ਜਾਲ॥੩੯॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਚੰਦੂ ਗ੍ਰਿਹ ਆਵਨਿ ਗੁਰੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਚੰਦੂ ਗ੍ਰਹ ਕਸ਼ਟ। ਤਪਤ ਨੀਰ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਸਾਬਿਤੀ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਤ ਭੀ ਸ਼ਾਹੁ ਬਾਕ ਕਹਿ ਦੀਨ। ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ
ਕੂਚ ਕੇ ਸੁਧਿ ਸਭਿਹੂ ਸੁਨਿ ਲੀਨਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਜ਼ਰਤਿ ਜਬਿ ਤਿਆਰ
ਹੁਇ ਗਯੋ। ਚੰਦੂ ਅਘੀ ਮੇਲਿ ਤਬਿ ਕਿਯੋ। 'ਦਿਹੁ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ[5] ਮੁਝ ਕੋ
ਆਪੂ। ਦਿਨ ਚਾਰਿਕ ਮਹਿੰ ਕਰਿਵ ਮਿਲਾਪੂ ॥੨॥ ਕਛੂ ਮਾਮਲੇ ਕੀ ਰਹਿ
ਕਾਰਿ। ਇਕ ਸੰਮਤ ਕੀ ਕਰਨਿ ਸੰਭਾਰਿ। ਨਵੀਸਿੰਦ ਲਾਗੇ ਸਮੁਦਾਇ
ਜਮਾਂ ਖਰਚ ਕੋ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਇ'॥੩॥ ਕਰਿ ਫਰੇਬ ਕੋ ਛੋਰ੍ਯੋ ਸਾਥ। ਸ਼ਾਹੁ
ਨ ਚਿਤਵੀ ਪੁਨ ਗੁਰ ਗਾਥ। ਬਹੁ ਧੰਧੇ ਗਨ ਭੋਗਨਿ ਬਿਸੈ[6]।ਬਹੁਰ ਚਲ੍ਯੋ
ਚਢਿ ਕਨਾ ਸੁਧਿ ਤਿਸੈ॥੪॥ ਪੂਰਬ ਭੀ ਕਬਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਕੋਇ ਨ ਕਰਤਿ
ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸੰਗ।ਸਿਮਛਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਦੁਸ਼ਟ ਚਲਾਵੈ।ਸੁਲਹੀ ਸੁਲਬੀ ਚੰਦੂ ਬਤਾਵੈ
॥੫॥ ਲੇਨਾ ਦੇਨਾ ਕਿਹ ਸੰਗ ਕੋਇ ਨ। ਧਨ ਹੰਕਾਰੀ ਜਾਨਹਿ ਸੋਇ ਨ[7]।
ਅਹੈਂ ਤੁਰਕ ਪੁਨ ਗੁਸੇ ਬਿਕਾਰ।ਕਹਾਂ ਚਿਨਾਰੀ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ॥੬॥–ਨਹਿੰ
ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਿ–ਮਿਲੇ ਪਿਛਾਰੀ[8]। ਬਰਜਿ ਦਿਯੋ ਚੰਦੂ ਦੁਰਚਾਰੀ।ਗਮਨਤਿ

---

[1](ਜੇ) ਕਦੇ ਬੀ ਕੋਈ। [2]ਕਹਿਕੇ ਕਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ। [3]ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਢਾਲ। [4]ਤਸੱਲੀ ਕਰਕੇ। [5]ਮਨਜ਼ੂਰੀ। [6]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ (ਵਿਚ ਖਚਤ)। [7](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਲੈਣ ਦੇਣ ਭਾਵ ਵਾਸਤਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਅਤੇ) ਧਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰੀ (ਹੋਰ ਅਹਿਲਕਾਰ) ਸੋਇ (=ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। [8]ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਲਕੇ (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋਈ ਨਾ ਚਲਾਵੇ।

*ਤਵਾਰੀਖ ਪੰਜਾਬ ਕ੍ਰਿਤ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਲਾਲ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ,ਜੋ ਮਹੱਲਾ ਲਾਲ ਖੂਹ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਮੋਤੀ ਬਜ਼ਾਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ,ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਵੀ ਹੈ।

ਮਿਲਯੋ ਸਕਲ ਕੋ ਜਾਇ। 'ਜੇ ਹਜ਼ੂਰ ਗੁਰ ਗਾਥ ਚਲਾਇ॥ ੭॥ ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਬਰਜਹੁ ਤਿਹ ਰੋਕ। ਕਯਾ ਤਿਨ ਗਾਥ ਫਕੀਰ ਜਿ ਲੋਕ। ਰਹੌਂ ਪਿਛਾਰੀ ਤੁਮ ਭਰਵਾਸੇ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਇਵ ਪਾਸੇ'॥੮॥ਕਰੀ ਕਚ-ਹਿਰੀ ਅਪਨੀ ਸਾਰੀ। ਕਿਸ ਧਨ ਦੇ ਕਿਸ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰੀ।ਜਸ ਜਸ ਹੁਤੇ ਤਥਾ ਹਰਖਾਏ।ਸ਼ਾਹੁਸਮੀਪਸਮੂਹਸੁਹਾਏ॥੯॥ਚੰਦੂ ਹਟਯੋਧੀਰ ਉਰਧਰਿਕੈ। ਦੁਸ਼ਟ ਪਨੇ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ। ਸਭਿਨਿ ਚਢਾਇ ਮੂਢ ਤਹਿਂ ਆਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜਹਿਂ ਉਤਰਾਯੋ॥੧੦॥ਬੈਠਯੋ ਸਨਮੁਖ ਰਿਸਿ ਤੇ ਭਰਯੋ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਬਚ ਦੁਖ ਤੇ ਜਰਯੋ।'ਮੋਹਿ ਸੁਤਾ ਕੀ ਮੋਰਿ ਸਗਾਈ[1]।ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਨ ਮਾਨੀ ਬਿਨੈ ਅਲਾਈ॥੧੧॥ਭੇਜੇ ਦੋਇ ਬਾਰ ਪੁਰਿ ਲਾਗੀ।ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਹਮਰੇ ਲਾਗੀ।ਲੇਨਿ ਸਾਕ ਤੇ ਰਹਯੋ ਕਿਥਾਈਂ। ਦਈ ਮੋਹਿ ਕੂਕਰ ਸਮਤਾਈ॥੧੨॥ਅਬਿ ਲੌ ਕਛੂ ਨ ਬਿਗਰਯੋ ਸੁਪਨੇ।ਨਾਤਾ ਲੇਹੁ ਜਾਹੁ ਘਰ ਅਪਨੇ।ਨਤੁ ਕੂਕਰ ਭਾਖਯੋ ਜਿਮਿ ਜਬੈ। ਲਗੋਂ ਗੈਲਿ[2] ਕੂਕਰ ਹੁਇ ਅਬੈ ॥੧੩॥ਦਿਹੁ ਜਬਾਬ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਉਪਾਇ। ਸੌਜ ਬਜਾਹ ਕੀ,ਕੈ ਤੁਮ ਘਾਇ[3]'। ਨਿਭੈ ਬਾਕ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਖਾ। 'ਸੁਤਾ ਦੇਨਿ ਕੀ ਕਿਮ ਅਭਿਲਾਖਾ? ॥੧੪॥ਤੂੰ ਊਚੀ ਕੁਲਅਹੈਂ ਚੁਬਾਰਾ।ਹਮ ਕੋਮੋਰੀ ਸਰਸ ਉਚਾਰਾ।ਮੋਰੀਮਿਲ ਸੁ ਮੋਰੀ ਧਾਰਾ[4]।ਮਿਲਹਿ ਚੁਬਾਰੇ ਸੰਗ ਚੁਬਾਰਾ॥੧੫॥ਤਬਿ ਭੀ ਕਹਯੋ ਅਬਹਿ ਭੀ ਕਹੈਂ।ਸਮ ਸੋ ਮਿਲਨ ਭਲੋ ਸਭਿ ਲਹੈਂ[5]।ਅੰਤਰ[6]ਬਹੁਤ ਹਮਾਰ ਤੁਮਾਰਾ ।ਕਿਤ ਮੋਰੀ ਕਿਤ ਹੋਤਿ ਚੁਬਾਰਾ ॥੧੬॥ ਕਹਯੋ ਨ ਕੂਕਰ,ਜੋ ਤੈਂ ਲਹਯੋ। ਜੇ ਨ ਕਹਯੋ ਤੌ ਭੀ ਅਬਿ ਕਹਯੋ*। ਸਿਖ ਨੇ ਕਹਯੋ ਹਮਹੁ ਕਹਿ ਤਦਾ*।

---

[1]ਮੋਰੀ ਧੀ ਦੀ ਸਗਾਈ ਮੋੜਕੇ। [2]ਮਗਰ। [3]ਮਾਰਨ ਦਾ। [4]ਮੋਰੀ ਨੇ ਮਿਲ ਮੋਰੀ ਨਾਲ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। [5]ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਨਾ ਸਭ ਚੰਗਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [6]ਫਰਕ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਇਹ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਅਗਲਾ ਜੋ ਵਾਕ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਤਨੀ ਬਾਣੀ ਆਪ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਆ ਤੋਂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਰੂਪ ਬੱਝਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਐਸੇ ਵਾਕ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਲੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਕਿ ਜਾਨ ਪਰ ਆ ਬਣੀ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ 'ਅਸਾਂ ਕਦੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਆਖੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਕਿਉਂ ?' ਅਸਾਨ ਬਾਤ ਹੈ, ਦਰੁਸਤ ਹੈ, ਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਕਹੇਗਾ, ਪਰ ਨਿਰਭੈ ਅਕਾਲੀ ਜੋਤ ਬਿਰਦ ਬਾਣੇ ਦੀ ਲਾਜ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਸਿਖ ਹਮ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈਂ ਸਦਾ'॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਮਨ ਜਰਯੋ,ਜਰਯੋ ਨਹਿਂਬੈਨਾ।ਕ੍ਰੂਰ ਪਸਾਰੇ[1] ਲਾਲ ਜਿ ਨੈਨਾ। ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ ਅਪਨਿ ਸਿਪਾਹੀ।'ਜਲ ਭੋਜਨ ਪਹੁੰਚਨਿ ਦਿਹੁ ਨਾਂਹੀ ॥੧੮॥ਜਬਿ ਲਾਗਹਿ ਗੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਹਾਨੀ। ਦੇ ਗਿਨ ਲਾਖ[2]ਦੇਹੁ ਤਬਿ ਪਾਨੀ। ਬਯਾਕੁਲ ਹੋਇ ਛੁਧਿਤਿ ਬਹੁ ਜਬੈ। ਲੇਹੁ ਲਾਖ ਦਿਹੁ ਭੋਜਨ ਤਬੈ ॥੧੯॥ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤੇ ਜਬਿ ਸੁਪਤਨਿ ਚਹੈ।ਦੇਹਿ ਲਾਖ ਤੌ ਸੋਵਨਿ ਲਹੈ।ਇਸ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਹੰਕਾਰ।ਨਿਮਹਿ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਕਰੌਂ ਖ਼ੁਆਰ' ॥੨੦॥ 'ਏਕ ਬਾਤਿ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਾਨਿ।ਕੈ ਲਿਹੁ ਨਾਤਾ ਕੈ ਦਿਹੁ ਪ੍ਰਾਨ'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਬਿ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈਂ।'ਅਬਿ ਤੇ ਸੁਪਤਿ ਨ ਪੀਯ ਨ ਖਾਵੈਂ॥੨੧॥ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ ਏਕ ਹੀ ਥਾਨ। ਕਰਿਹੁ,ਜਥਾ ਕਰਿਬੋ ਮਨ ਜਾਨਿ'। ਅਪਰ ਕਠੋਰ ਸੁ ਦੁਸ਼ਟ ਬਖਾਨਾ। ਕਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਗਨ ਸਵਧਾਨਾ॥੨੨॥ 'ਖਰੇ ਰਹੋ ਰਾਖੋ ਤਕਰਾਈ।ਨਾਂਹਿ ਨ ਖਾਧ ਪੀਯ ਸੁਪਤਾਈ। ਪ੍ਰਾਂਯੋ ਸਿੱਖਨਿ ਪੌਰ ਮਝਾਰੁ। ਕੈਦ ਕਰਹੁ ਰਸਰਿਨਿ ਕੋ ਡਾਰਿ ॥ ੨੩॥ ਇਸ ਕੇ ਪਾਸ ਨ ਆਵਨਿ ਦੀਜੋ। ਬਾਤਿ ਬਖਾਨਹਿ ਕੋਇ ਨ ਬੀਜੋ[3]।ਰਖਹੁ ਇਕਾਕੀ ਇਹਾਂ ਬਿਠਾਇ।ਖਰੋ ਰਹੇ ਇਕ ਨਰ ਇਸ ਥਾਇਂ॥੨੪॥ ਉਠਨੇ ਦੇਹੁ ਨ ਪੌਢਨਿ ਦੇਹੁ। ਬੋਲਨਿ ਦੇਹੁ ਨ, ਦੇਖਹੁ ਏਹੁ[4]'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਦਨ ਬਰਯੋ ਨਿਜ ਜਾਇ। ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡ ਖੋਟ ਉਪਾਇ॥੨੫॥ਸੋ ਦਿਨ ਬੀਤਿ ਗਯੋ ਨਿਸ ਬੀਤੇ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰਰੀਤੇ[5]।ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਰੌਰਾ ਪਰਿ ਗਇਊ। 'ਗੁਰ ਕਿਤ ਗਏ ਨ ਸੁਧਿ ਕੋ ਪਇਊ'॥੨੬॥ਇਤ ਉਤ ਨਗਰ ਬਿਖੇ ਫਿਰਿ ਹੇਰੈਂ। ਪਿਖੈਂ ਧਰਮਸਾਲਾਦਿ ਘਨੇਰੈਂ।ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਘਰ ਸਿੱਖ ਫਿਰੰਤੇ।'ਕਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਤਰੇ ਗੁਨਵੰਤੇ॥੨੭॥ਗਏ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਏ। ਕਿਧੌਂ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਗਮਨਾਏ'। ਫਿਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸਰਕਾਰੀ ਲੋਕ[6]।ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ ਸੋ ਅਵਿਲੋਕ ॥੨੮॥ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਧਿ ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਪਾਏ। 'ਚੰਦੂ ਕੇ ਨਰ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ। ਤਿਸਕੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਤਿ ਹੇਰੇ। ਤਿਮਰ ਭਏ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸਿ ਥੇਰੇ'॥੨੯॥ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਤਹਾਂ ਕੋ ਗਏ।ਦਿਏ ਕਿਵਾਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ।ਅੰਤਰ ਸਿੱਖ ਪਠਤਿ ਇਕ ਬਾਨੀ।–ਗੁਰੂ ਇਹਠਾਂ ਹੈਂ–ਤਬਿ ਸੁਧਿ ਜਾਨੀ ॥੩੦॥ ਝਿਰਕਨਿ ਕਰਹਿ ਸਿਪਾਹੀ ਤੌਨ[7]। 'ਕਯਾ ਤੂੰ ਬਕਹਿਂ ਬੈਠਿ ਧਰਿ ਮੌਨ'।

---

[1]ਟੱਡੀਆਂ (ਅੱਖਾਂ)। [2]ਜੇ ਲੱਖ ਰੁਪੱਯਾ ਦੇਵਣ ਤਾਂ। [3]ਦੂਜਾ। [4]ਇਹ ਦੇਖੋ ਭਾਵ, ਇਹ ਗਲ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੋ। [5]ਖਾਲੀ (ਰਹੇ)। [6]ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕ। [7]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਵਹਿਰ ਖਰੇ ਪਿਖਿ ਦੀਏ ਹਟਾਈ। 'ਖਰੇ ਨ ਹੋਹੁ ਜਾਹੁ ਨਿਜਥਾਈ'॥੩੧॥ ਡਰੈਂ ਦੁਸ਼ਟ ਤੇ ਟਰਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਸੁਧ ਆਪਸਿ ਮਹਿਂ ਕਰਤੇ ਭਏ।ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤ ਚਲਹਿ ਨ ਚਾਰਾ[1]।ਭੈ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਨ ਊਚਉਚਾਰਾ॥੩੨॥ਪੁਨ ਚੰਦੂ ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਤੀਰ। ਨਿਠੁਰ ਸੁਨਾਇ ਕਰਯੋ ਚਹਿ ਭੀਰੁ[2]।'ਅਬਿ ਬੀ ਮਾਨਿ ਸੁਤਾ ਕੋ ਨਾਤਾ॥ਨਾਂਹਿ ਤ ਪ੍ਰਾਨ ਹੋਹਿੰਗੇ ਘਾਤਾ॥੩੩॥ਜੀਵਤਿਨਹਿਂ ਤਜਾਗੌਂ ਅਬਿ ਤੋਹੀ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਲਗਿ ਮੋਹੀ। ਦਿਯੋ ਕਸ਼ਟ ਪਤਿ ਸਭਿ ਮੈਂ ਖੋਈ।ਅਬਿ ਲੌ ਤ੍ਰਾਸ ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਕੋਈ॥੩੪॥ਆਨਹੁ ਅਗਨਿ ਤਪਾਵਹੁ ਨੀਰ।ਬੀਚ ਬਿਠਾਵਹੁ ਤਪਹਿ ਸਰੀਰ॥ਮੈਂ ਜਿਮ ਤਪਤਯੋ ਦਿਨ ਅਰੁ ਰਾਤੀ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਸੁਲਗਤਿ ਛਾਤੀ॥੩੫॥ਤਿਮ ਤਪਤਾਵੋ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵਹੁ । ਨਾਹਿ ਤ ਲੇ ਨਾਤਾ ਮਨਵਾਵਹੁ'। ਸੁਨੀ ਦੁਸ਼ਟ ਕੀ ਆਇਸੁ ਜਬੈ। ਜਲ ਭਰਿ ਦੇਗ ਚਢਾਇਸਿ ਤਬੈ॥੩੬॥ਸਮਧਾ ਬਾਰਿਬਾਰਿ* ਤਪਤਾਯੋ[3]। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ–ਲਿਹੁ ਮਾਨਿ–ਸੁਨਾਯੋ[4]। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੁਛ ਰਿਦੈ ਨ ਆਨੀ। ਚਿਤੈਂ ਸ੍ਰਾਪ ਕਾਨ੍ਹਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ†॥੩੭॥ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ'ਹਮ ਕੋ ਡਰਪਾਵੈਂ ॥ਜਿਮ ਪੂਰਬ[5] ਤਿਮਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਨਹਿਂ ਤੁਵ ਦੁਹਿਤਾ ਲੇਂ ਕਬਿ ਨਾਤਾ॥ ਚਿਤ ਜੋ ਚਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਘਾਤਾ॥੩੮॥ ਜਿਤੀ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰੈਂ ਦੁਖਾਵੈਂ । ਤਿਤੋ ਅੰਤ ਦੁਖ ਲਹਿਂ ਪਛੁਤਾਵੈਂ। ਕ੍ਰੋਧ ਬਸੀ ਹੁਇ ਜਿਮ ਅਘ ਕਰਤਾ॥ ਪਰਹਿਂ ਨਰਕ ਜਮਵਾਸੀ ਧਰਤਾ'॥੩੯॥ਕਹਿਚੰਦੂ'ਅਬਿ ਗਯਾਨ ਸੁਨਾਵਤਿ ।ਕੂਕਰ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਤਬਿ ਡਰਪਾਵਤਿ। ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਅਬਿ ਲੇਹੁ ਮਹਾਨਾ। ਦੇਉਂ ਸਜਾਇ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਹਾਨਾ'॥੪੦॥ਗੁਰੂ ਭਨ੍ਯੋ'ਜੋ ਨਹਿਂ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ । ਤਊ ਕਹ੍ਯੋ ਜੈਸੇ ਕਰਿ ਚਹ੍ਯੋ[6]'।ਕਹਿ ਚਾਕਰ ਸੋ ਦੇਗ ਉਬਾਰੀ।'ਪਕਰੋ ਦੇਹੁ ਤਿਸੀ ਮਹਿਂ ਡਾਰੀ'॥੪੧॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਠਿ ਆਪੇ ਗਏ। ਤਪਤਿ ਨੀਰ ਮਹਿਂ ਬੈਠਤਿ ਭਏ। ਹਾਹਾਕਰਿ ਹੋਰ ਸਿਖ ਕਰੈਂ। ਉਠਯੋ ਪਿਰਾਨਾ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਜਰੈ॥੪੨॥ਗੁਰੁ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਯੋ ਕਿ–ਲਉਂ ਉਬਾਰੀ।ਹਤੌਂ ਦੁਸ਼ਟ ਚੰਦੂ ਦੁਰਚਾਰੀ–।ਤਬਹਿ ਸਿਪਾਹੀ ਗਹਿ ਕਰਿ ਸੋਟਾ। ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਹਤੇ ਜਾਤਿ

---

[1] ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ। [2] ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3] ਬਾਲਣ ਬਾਲਕੇ ਪਾਣੀ ਤਪਾਇਆ। [4] ਵਾਰਿਵਾਰ ਸੁਣਾਇਆ 'ਮੰਨ ਲੌ'। [5] ਪਹਿਲੇ (ਕਹਿਆ ਹੈ ਅਸਾਂ ਨੇ)। [6] ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਕਰ। *ਪਾ:–ਤਲੇ। †ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਉੱਚੀਆਂ ਆਤਮ ਤਕੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਸਨ।

ਕੋ ਹੋਟਾ[1]॥੪੩॥ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਯੋ‘ਨ ਆਵੈ ਤੀਰਾ।ਪਰਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਜਰ ਖਾਰੇ ਨੀਰ[2]।ਹਮ ਤੇ ਤਜਹਿਂ ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ। ਲੇਹੁ ਸਾਸਨਾ ਤੁਮ ਕਸੋਂ ਆਨਿ’॥ ੪੪॥ਖਰਯੋ ਦੂਰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪਿਰਾਨਾ।ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਵਨਿ ਹੇਤੁ ਵਖਾਨਾ[3]। ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਰਹਯੋ ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਮੋਤੇ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਏਤਿਕ ਦੁਖ ਹੋਤੇ॥੪੫॥ ਦਿੱਲੀ ਲਵਪੁਰਿ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲੇ।ਅਬਿ ਲੇਵੈਂ ਨਿਜ ਹਾਥ ਉਠਾਲੇ।ਦੁਹਨਿ ਭਿਰਾਵੋਂ ਜਿਉਂ ਕਰਤਾਰੀ[4]।ਦੇਉਂ ਨਾਸ ਕਰਿ,ਲਗਹਿ ਨ ਬਾਰੀ[5]॥੪੬॥ਕਯੋਂ ਇਤਨੇ ਦੁਖ ਸਹਹੁ ਗੁਸਾਈਂ।ਦਿਹੁ ਸ਼ਾਰਤ ਮੁਖ ਕਹਹੁ ਨ ਕਾਈ’। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਿ ‘ਕਿਹ ਤੇ ਪਾਈ?।ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਅਬਿ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਈ’॥ ੪੭॥ ‘ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਸੇਵ ਤੁਮਾਰੀ । ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਭਾਰੀ। ਚੰਦੂ ਦੁਸ਼ਟ ਮੂਢ ਕਰਾ ਅਹੈ।ਨਾਸੈਂ ਤੁਰਕ ਨਾਮ ਨਹਿਂ ਰਹੈ॥੪੮॥ਜਿਨਕੇ ਰਾਜ ਮਹਾਂ ਅੰਨਿਆਇ। ਤੁਮ ਸਮ ਕੋ ਅਸ[6] ਹੋਤਿ ਸਜਾਇ’। ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ‘ਜਿਨ ਕੀ ਕਰਿ ਸੇਵਾ। ਲਈ ਸ਼ਕਤਿ ਧਾਰਤਿ ਅਹੰਮੇਵਾ॥੪੯॥ਤਿਨ ਮਹੁ ਸ਼ਕਤਿ ਅਹੈ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?।ਕਿਮ ਜਾਨਤਿ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਜੇ ਜਾਨਤਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਰਹੋ। ਬੈਠੇ ਪਿਖਹੁ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਹੋ॥੫੦॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਛੂਛੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਖੋਇ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਪੁਨ ਪਛੁਤੈ ਹੈਂ। ਹਮਨੇ ਇਮ ਹੀ ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ।ਤੂੰ ਨਹਿਂ ਲਖੈਂ ਏਵ ਆਚਰਨਾ[7]*॥੫੧॥ਪਰਮ ਬਿਸੁਰਤਿ[8]ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਵਾ।ਨੀਚ ਗ੍ਰੀਵ ਕਰਿ ਊਚ ਨ ਜੋਵਾ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਠੇ ਦੇਗ ਮਝਾਰੀ।ਤਰੇ ਦੁਸ਼ਟ ਬਹੁ ਸਮਧਾ ਜਾਰੀ॥੫੨॥ ਅਗਨਿ ਧਾਰਿ ਉਰ ਡਰ ਸਮੁਦਾਊ।ਕਰਯੋ ਬਿਪਰਜੈ[9]ਅਪਨਿ ਸੁਭਾਊ।ਤੇਜ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਹੋਵਾ। ਗੁਰੁ ਤਨ ਤਾਪ ਤਨਕ ਨਹਿਂ ਜੋਵਾ॥੫੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਪੁਨ ਖਲ ਕਹਿ ਨਿਕਸਾਇ। ਗਯੋ ਸਦਨ ਨਿਜ ਮੂਢ ਮਤਿ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਨ ਕਾਇ॥੫੪॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ ‘ਚੰਦੂ ਗੁਰੂ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਚੰਦੂ ਦੀ ਨੂੰਹ। ਬਾਰੂ ਤਪਤ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਗ੍ਰਿਹ ਚੰਦੂ ਕੇ ਸੁਧਿ ਭਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਦੁਖ ਦੇਤਿ।ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਕੀ ਸੁਤਾ ਥੀ ਪਾਪੀ ਨੁਖਾ ਨਿਕੇਤਿ[10]॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਲਕਨੋ[11]ਤਿਸ

[1]ਰੋਕਿਆ। [2]ਦੁਸ਼ਟ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। [3]ਕਹਿਆ। [4]ਭਿੜਾ ਦੇਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਤਾੜੀ। [5]ਦੇਰ। [6]ਐਸੀ। [7]ਕਰਤੱਵ ਨੂੰ। [8]ਬ੍ਰਰਕੇ। [9]ਉਲਟਾ। [10]ਪਾਪੀ ਦੀ ਨੂੰਹ, ਘਰ (ਵਿਚ)। [11]ਕੰਬਿਆ।

*ਇਥੇ ਭਾਣੇ ਮੰਨਣ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੋਕੇ ਦੁਖ ਝੱਲਣ ਦੇ ਕਮਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਿਖਾਏ ਹਨ।

ਰਿਦਾ।–ਮਮ ਨੈਹਰਿ[1] ਮਾਨਹਿਂ ਜਿਹ ਸਦਾ। ਅਨਿਕ ਕਾਮਨਾ ਜਾਚਤਿ ਪਾਈ।ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਿਮਰਤਿ ਨਿਤ ਸੁਖਦਾਈ॥੨॥ ਸਸੁਰ ਪਾਤਕੀ ਤਿਹ ਦੁਖ ਦੇਤਿ।ਕੋ ਅਘ ਤੇ ਮੈਂ ਇਨਹੁ ਨਿਕੇਤ।ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤੇ ਪਿਯੋ ਨ ਪਾਨੀ।ਖਾਇ ਨ ਭੋਜਨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਹਾਨੀ॥੩॥ ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਇਸ ਘਰ ਮਹਿਂ ਮੇਰੋ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਦੁਖ ਸੁਨਿ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਹੇਰੋਂ[2]–।ਰਹਯੋ ਨ ਗਯੋ ਮਿਠਾਈ ਘੋਰੀ[3]।ਕੁਛ ਭੋਜਨ ਲੇ ਗਮਨੀ ਚੋਰੀ॥੪॥ਪਹੁੰਚੀ ਜਿਹਠਾਂ ਖਰੇ ਸਿਪਾਹੀ।ਸੁਕਚਤਿ ਡਰਤਿ ਜਾਤਿ ਨਹਿ ਪਾਹੀ। ਇਕ ਹਕਾਰ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਪਾਸ। ਦੀਨਸਿ ਜ਼ੇਵਰ ਤਿਨਹਿ ਨਿਕਾਸਿ॥੫॥'ਰਾਖੋ ਗੁਪਤ ਸੁਨਾਵਹੁ ਨਾਂਹੀ।ਮੈਂ ਇਕ ਬੇਰਿ ਜਾਉਂ ਗੁਰ ਪਾਹੀ'। ਧਰੇ ਲੋਭਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਰਹੇ। 'ਜਾਇ ਤੁਰਤ ਆਵਹੁ' ਬਚ ਕਹੇ॥੬॥'ਚੰਦੂ ਪਾਤਕੀ ਲਖਹਿ ਨ ਜਿਸ ਤੇ।ਹਮਹੁ ਨਿਕਾਸਹਿ ਨਹਿਂ ਮਨ ਰਿਸ ਤੇ'। ਗਈ।ਗੁਰੂ ਢਿਗ।ਦੇਖਤਿ ਰੋਈ।ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਭਿਗੋਈ[4]* ॥੭॥'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਪੀਜਹਿ ਪਾਨੀ। ਲਿਹੁ ਅਹਾਰ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਖਾਨੀ। ਪਾਪੀ ਕੇ ਸੁਤ ਸੋਂ ਮੈਂ ਬਯਾਹੀ।ਹੁਤੀ ਜੋਗਤਾ ਐਸੇ ਨਾਂਹੀ॥੮॥ਕਰਯੋ ਪਾਪ ਕੋ ਆਗੇ ਆਯਵ। ਜਿਸ ਕਰਿ ਇਨਕੇ ਸਦਨ ਬਸਾਯਵ[5]। ਤੁਮਰੇ ਸਿਖਕੀ ਸੁਤਾ ਪਛਾਨਹੁ।ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਲਗਿ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਹੁ'।੯।ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਾ।'ਸਾਧੁ ਤੋਹਿ ਅਸ ਭਾਉ ਜਿ ਰਾਖਾ।ਜੇ ਕਰਿ ਚਹਿ ਅਪਨੀ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ ਤਯਾਗਹੁ ਪ੍ਰਾਨਾ† ॥੧੦॥ ਜਰਾਂ ਉਖੇਰਹਿਂ ਚੰਦੂ ਕੇਰੀ। ਮਰਹਿ ਜਬੈ ਦੋਜ਼ਕ ਮਹਿਂ ਗੇਰੀ। ਇਹਾਂ ਹਮਾਰੋ ਪਲਟਾ ਲੈ ਕੈ। ਹਤਹਿਂ ਕੁਮੌਤ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਦੈ ਕੈ॥੧੧॥ਸਕਲ ਸਦਨ ਇਸ ਹੋਇ ਖਰਾਬ। ਥਿਰਹਿ ਨ ਕਿਮ[6], ਇਮ ਬਨਹਿ ਸ਼ਿਤਾਬ।ਅਖਲ ਕੁਟੰਬ ਅਲੰਬ ਬਿਹੀਨੇ। ਰੋਦਤਿ ਮਰਹਿਂ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਲੀਨੇ[7] ॥੧੨॥ ਰਾਖਹੁ ਗੋਪ ਬਤਾਵਹੁ ਕਾਹਿ

---

[1]ਮੇਰੇ ਪੇਕੇ, ਮਾਪੇ। [2]ਖੋਲਕੇ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ। [3]ਮਿੱਠਾ ਘੋਲਿਆ। [4]ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ। [5]ਵਸੀ ਹਾਂ। [6]ਟਿਕੇਗਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ। [7]ਦੁਖ ਲੈਕੇ ਯਾ ਦੁਖ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਏ ਹੋਏ।

*ਪਾ:–ਕਰ ਬਿਨੈ ਬਿਗੋਈ।

†ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਨਾਮ ਰਸੀਆ ਇਸ ਪਾਪ ਮੰਡਲ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ।ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਰੂੜ੍ਹ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖਾਸ ਦਰਜੇ ਤੇ ਅਖਤਿਆਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੰਦੂ ਦੀ ਭਵਿੱਖਯਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਅੰਸੂ ੩੭ ਅੰਕ ੪੩ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੀਬੀ ਜੀ ਤ੍ਰਿਣ ਵਾਂਙੂ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਗਏ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਹੀ ਟੁਰ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਜੋਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨ ।ਸੰਕਟ ਇਨਹੁ ਸੰਗ ਸਹਿ ਨਾਹਿਨ[1]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਇਸ ਕੇ ਘਰ ਕੇਰਾ। ਹਮ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ, ਜਾਹੁ ਲੇ ਫੇਰਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਸਗਰੀ ਬਾਤ । ਆਛੇ ਲਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਘਾਤ। ਕਹਤਿ 'ਆਪਨੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵਹੁ । ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ'॥੧੪॥ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਗੁਰੁ ਕੁਛ ਕੀਨੋ।ਹਟਿ ਗਮਨੀ ਮਰਿਬੋ ਨਿਜ ਚੀਨੋ।ਅਧਿਕ ਦੁਖੀ ਹੁਇ ਪਰੀ ਬਿਚਾਰੀ। ਬਸਿ ਨ ਬਸਾਵਹਿ ਹੁਈ ਲਚਾਰੀ॥੧੫॥ਬੀਤਿ ਜਾਮਨੀ ਸੋ ਤਬਿ ਗਈ। ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਤਬਿ ਭਈ। ਚੰਦੂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਚਾਰਤਿ ਮਨ ਮੈਂ।-ਅਗਨਿ ਤਾਪ ਤੇ ਪੀਰ ਨ ਤਨ ਮੈਂ॥੧੬॥ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਬਾਤ।ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਮੇਰੋ ਹੁਇ ਘਾਤਿ। ਤਪਤ ਬਾਰਿ ਕੀ[2] ਲਗੀ ਨ ਕੋਊ। ਬਾਰੂ ਤਪਤਿ[3] ਲਗਾਇਵ ਸੋਊ-॥੧੭॥ ਇਮਿ ਚਿਤਵਤਿ ਹੀ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਆਇ ਪਾਤਕੀ ਬਡ ਹੱਤ੍ਯਾਰਾ।ਪੌਰ ਬਿਖੈ ਸਿੱਖਾਨ ਕੋ ਹੇਰਾ।ਠਾਂਢੋ ਹੋਇ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੧੮॥ 'ਇਹ ਸਿਖ ਰੰਕ ਕਹਤਿ ਕ੍ਯਾ ਕਾਲੀ। ਕਰਹੁ ਤਾੜਨਾਂ ਇਨਹਿ ਬਿਸ਼ਾਲੀ। ਡਰਪਾਵਤਿ ਮੁਹਿ ਅਚਰਜ ਦੇਬਾ[4] ।ਛੁਟਿਬੇ ਕਾਰਨ ਕਰਤਿ ਫਰੇਬਾ॥੧੯॥ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮੁਝ ਤੇ ਹੋਨਿ ਖਲਾਸੀ। ਮਾਨਹਿ ਜੇ ਨਹਿਂ ਤੌ ਦੇ ਫਾਸੀ। ਇਨ ਜੈਸਨਿ ਤੇ[5] ਸੁਨਿ ਗਰਬਾਯੋ।ਨਹੀਂ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲ੍ਯਾਯੋ'॥੨੦॥ਇਮ ਕਹਿ ਸੋਟੇ ਕੁਛ ਮਰਵਾਏ। ਰਹੇ ਮੌਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਡਰਪਾਏ। ਨਹੀਂ ਸ਼ਕਤਿ ਕਿਨ ਕੀਨਿ ਦਿਖਾਵਨਿ।ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਕਰਿ ਮਨ ਮੁਰਝਾਵਨਿ॥੨੧॥ਪੁਨ ਗਮ-ਨ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ।ਕਹੈ ਕੁਬਾਕ ਉਪਾਵਹਿ ਤ੍ਰਾਸ। 'ਕੂਕਰ ਕਹਿਬੇ ਕੋ ਫਲ ਜੋਈ।ਲਹ੍ਯੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਬਤਾਵਹੁ ਸੋਈ॥੨੨॥ ਅਬਿ ਲੌ ਕਹਾਂ ਸਾਸਨਾ ਬਨੀ[6]। ਦੇਖਹੁ ਆਜ ਹੋਹਿ ਜਿਮ ਘਨੀ। ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਬਾਦੀ[7]। ਦ੍ਯੋਂ ਅਤਿਗ੍ਰਾਮੀ ਕਿ ਦ੍ਯੋਂ ਅਬਿਸ਼ਾਦੀ॥੨੩॥ਜਿਸ ਧਨ ਕੋ ਠਾਨਤਿ ਹੰਕਾਰ। ਸੋ ਸਭਿ ਜਪਤਿ[8] ਕਰੌਂ ਘਰਬਾਰ।ਪ੍ਰਥਮ ਕਰੌਂ ਤੇਰੋ ਤਨ ਘਾਤ।ਪੁਨ ਗਹਿ-ਵਾਇ ਲੇਹੁਂ ਤੁਵ ਤਾਤ॥੨੪॥ਨਾਤਾ ਮਾਨਹਿ ਕਰੌਂ ਖਲਾਸੀ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਹਤੌਂ ਘਾਲਿ ਗਰ ਫਾਸੀ[9]।ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਮਨ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਬਿਧਵਾ ਲਖੌਂ ਸੁਤਾ ਪਸ਼ਚਾਤੀ'॥੨੫॥ਇਮ ਕਹਿ ਭ੍ਰਾਠ ਬਿਖੈ ਤੇ ਬਾਰੂ।ਮੰਗਵਾਇਸ ਤਿਹ

---

[1]ਨਾਂ ਸਹਾਰੇ। [2]ਜਲ ਦੀ ਤੱਪਸ਼। [3]ਰੇਤ ਤੱਤੀ। [4]ਡਰਾਂਵਦਾ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਅਸਚਰਜਤਾ ਦੇਕੇ। [5]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾਂ ਤੋਂ। [6]ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ ! [7]ਝੂਠ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ। [8]ਜ਼ਬਤ=ਖੋਹ ਲੈਣਾ। [ਅ: ਜ਼ਬਤ]। [9]ਗਲ ਵਿਚ ਫਾਹੀ ਪਾਕੇ।

ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਰੁ । ਤਪਤ ਕਰਨਿ ਕੀ ਆਇਸੁ ਦਈ। ਬਹੁ ਸਮਧਾ ਊਪਰ ਤਿਸ ਪਈ॥੨੬॥ਦੇ ਦੇ ਆਂਚਿ[1] ਤਪਤਿ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਅਗਨਿ ਸਮਾਨ ਤੇਜ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ । ਇਕ ਜੇਸਠ ਕੀ ਰੁਤਿ ਅਤਿ ਘਾਮ। ਮਹਾਂ ਤਪਤਿ ਤੇ ਤਪਹਿ ਤਮਾਮ॥੨੭॥ ਲੋਵਾਂ ਚਲਹਿੰ ਸਹੀ ਨਹਿੰ ਜਾਹਿੰ । ਪੁਨ ਪਾਵਕ ਕੋ ਭਾ ਬਹੁ ਦਾਹਿ।ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ[2]ਗੁਨਖਾਨੀ।ਅਚਨੇਨ ਭੋਜਨ ਪਿਯੋ ਨ ਪਾਨੀ ॥੨੮॥ਸਿਕਤਾ ਤਪਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੋਲਾ।ਮਨੋ ਨਰਕ ਦਰ ਢਾਂਪਨਿ ਖੋਲਾ[3]। 'ਲਜਾਵਹੁ ਵਹਿਰ ਦਿਖਾਇ ਬਿਠਾਵਹੁ। ਨਹਿੰ ਜੋ ਕਰੈ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਵਹੁ॥ ੨੯॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਠ ਬਾਹਿਰ ਆਏ। ਧਰਨੀ ਧਰਨੀ ਧੀਰ ਸਿਖਾਏ[4]। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਰਿਦੇ।ਤਨ ਹੇਤਾ ਉਤਪਤਿ ਨਹਿੰ ਕਦੇ॥੩੦॥ਜਸ ਆਵਸਥਾ ਹੁਇਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ । ਜਗ ਮਹਿ ਜਨੁ ਜਨਾਇ ਬਿਦਮਾਨੀ[5] । ਭੂਖ ਨ ਪਯਾਸ ਨ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਇਆ । ਮਨ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਇਕ ਰਸ ਸੁਖ ਪਾਇਆ॥੩੧॥ ਕਹਸਿ ਕਠੋਰ ਚੰਦੁ ਕੁਲਘਾਤੀ । 'ਇਨ ਕੀਨਸਿ ਛਾਤੀ ਮੁਝ ਤਾਤੀ। ਤਿਮ ਅਬਿ ਤਪਤਾਵਹੁ ਉਤਪਾਤੀ[6]। ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਨ ਅਪਰ ਅਰਾਤੀ[7]॥੩੨॥ਧਰੀ ਮੋਨ ਅਬਿ ਆਇ ਨ ਬਾਨੀ । ਬੈਨਤਿ ਬੋਲਤਿ ਬਨਿ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨੀ।ਕੂਕਰ ਕਹਯੋ ਕਲੰਕਤਿ ਕੀਯੋ । ਅਬਿ ਤਾਪਹੁ ਜਿਮ ਤਪਿ ਮਮ ਹੀਯੋ[8]॥੩੩॥ਸਿਕਤਾ ਤਪਤ ਅਰੂਢਨਿ ਲਾਗੇ।ਬੋਲੇ'ਸੁਨੀਅਹਿ ਮੂਢ ਕੁਭਾਗੇ!।ਅਪਨੋ ਭਾਖਯੋਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਤਿ।ਕੂਕਰ ਹ੍ਵੈ ਕਿਰਾੜ ਝਖ ਮਾਰਤਿ ॥੩੪॥ਸਕਲ ਬੰਸ ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਹਿੰ। ਅਪਨੇ ਪਰ ਅਪਦਾ ਬਹੁ ਡਾਰਹਿੰ। ਦੋਜ਼ਕ ਦੀਰਘ ਦੁਖਦ ਸਹੇਰੈਂ[9]। ਮਰਿ ਕੁਮੌਤਿ ਤੂਰਨ ਫਲ ਹੇਰੈਂ ॥੩੫॥ ਹਮ ਤੋ ਤਯਾਗਨਿ ਅਹੈ ਸਰੀਰ । ਸਮਾ ਆਨਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਅਤਿ ਤੀਰ।'ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਆਰੂਢਨਿ ਕਰੇ । ਰੇਤ ਹੁਤਾਸਨ ਸਮ[10] ਪਰਿ ਖਰੇ ॥ ੩੬॥ ਸਿਖ ਲੰਗਾਹੁ ਪਿਰਾਣਾ ਦੌਨ।ਇਕ ਬਾਰੀ ਦੌਰੇ ਮਨ ਭੌਨ।–ਤਪਤਰੇਤ ਪਰ ਹਮ ਤਨ ਪਰੇ।ਸੁਖਸੋਂਹੁਇੰ ਗੁਰੁ ਊਪਰ ਖਰੇ[11]॥੩੭॥ਇਨ[12]ਕਾਰਨ ਨਿਕ ਸਹਿੰ

---

[1]ਅੱਗ । [2](ਚੰਦੂ ਦੇ ਘਰ) ਵੜੇ । [3]ਮਾਨੋ (ਆਪਣੇ) ਨਰਕ (ਪੈਣ ਦੇ) ਦਰਵੱਜੇ (ਦਾ) ਢੱਕਣ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੈ । [4](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਧਾਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ । (ਅ) ਧਰਤੀ (ਵਾਕ) ਧੀਰਜ ਧਾਰਨਾ। [5]ਮਾਨੋ ਜਣਾਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ) ਦੀ ਦਸ਼ਾ । [6]ਉਪੱਦ੍ਰਵੀ । [7]ਵੈਰੀ । [8]ਜਿਵੇਂ ਤਪਦਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ । [9]ਸਹੇੜਦਾ ਹੈਂ । [10]ਅਗਨੀ ਵਰਗੀ (ਤੱਤੀ) ਰੇਤ । [11](ਸਾਡੇ ਤਨ) ਦੇ ਉੱਤੇ । [12]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ।

ਜੇ ਪ੍ਰਾਨ। ਤੌ ਹਮ ਹੋਵਹਿਂ ਧੰਨ ਮਹਾਨਾ।ਨਹਿਂ ਇਨ ਕੋ ਦੁਖ ਦੇਖਨਿ ਕਰੈਂ। ਆਛੀ ਬਾਤ ਦੇਹਿ ਪਰਹਰੈਂ–॥੩੮॥ਹੇਰਤਿ ਚੰਦੁਸਿਪਾਹੀ ਪ੍ਰੇਰੇ।ਲਏ ਲਸ਼-ਟਕਾ ਧਾਇ ਘਨੇਰੇ।ਹਾਥਨਿ ਪਰ ਪੈਰਨਿ ਪਰ ਮਾਰਿ।ਗਹਿ ਕਰਿ ਮੋਰੇ ਬਹੁ ਬਲ ਧਾਰਿ॥੩੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰਹਿਂ ਬਰਜਨਾ ਘਨੋ।'ਕਸੌਂ ਤੁਮ ਆਵਤਿ ਹੋ ਰਿਸ ਮਨੋ[1]।ਬੈਠੇ ਰਹੋ ਖਾਤਿ ਕਸੌਂ ਮਾਰਿ?।ਇਹ ਸਭਿ ਹੈ ਹਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰਿ'॥ ੪੦ ॥ ਕਹੈ ਪਿਰਾਨਾ 'ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਇ। ਤੁਮਰੋ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਦੇਖ ਸਕਾਇਂ। ਅਪੁਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਨਿ ਅਭਿਲਾਖੈਂ।ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਕੋ ਰਾਖੈਂ'॥੪੧॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ'ਇਮ ਕੀਜਹਿ ਤਬੈ।ਹਮਰੀ ਆਇਸੁ ਹੋਵਹਿ ਜਬੈ।ਅਬਿ ਹਮਰਾ ਇਹ ਖੇਲ ਪਸਾਰ।ਬੈਠੇ ਪਿਖਹੁ ਹੋਇ ਜਿਮ ਸਾਰ'॥੪੨॥ਪੁਨਹ ਦੁਸ਼ਟ ਨੇ ਕਹਿ ਬਿਠਵਾਏ। ਥਿਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੁਛ ਖੇਦ ਨ ਪਾਏ। ਚੌਦਹ ਲੋਕ ਰਚੇ ਜਿਨ ਕੇਰੇ।ਤੇਜ ਹੁਤਾਸਨ[2]ਹੁਇ ਕਿਮ ਨੇਰੇ॥੪੩॥ ਤਪਤਿ ਰੇਤ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਲ ਬੈਸੇ।ਸੁਖ ਤੇ ਮ੍ਰਿਦੁ ਆਸਨ ਪਰ ਜੈਸੇ। ਇਤ ਉਤ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਡੁਲਧੰਤੇ। ਭਏ ਮੌਨ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹੰਤੇ ॥੪੪॥ ਕਹਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਨ'ਕਰਛੇ[3] ਲੈ ਕੈ। ਤਪਤਿ ਰੇਤ ਦਿਹੁ ਊਪਰ ਪੈ ਕੈ।ਨਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਨਹਿਂ ਮਾਨਤਿ ਨਾਤ।ਇਸ ਕੇ ਗਾਤ ਲਗਹਿ ਨਹਿਂ ਤਾਤ'॥੪੫॥ਭਰਿ ਕਰਛੇ ਤਬਿ ਊਪਰ ਪਾਏ।ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਕਹਯੋ ਨ ਅੰਗ ਡੁਲਾਏ। ਦੁਹੁਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤਾਤੋ ਅਤਿ ਬਾਰੂ[4]। ਪਰਿ ਸਰੀਰ ਪਰ ਬਹੁ ਦੁਖ ਕਾਰੂ॥੪੬॥ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਕਰਿ ਗਾਤ ਸਮੂਹੇ[5]।ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੇ ਤਬਿ ਪਰੇ ਫਲੂਹੇ[6]। ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿਂ ਜਾਨੈ ਦੁਰਚਾਰੀ। ਬਿਨ ਪੀਰਾ ਗਨ[6]ਕਰੇ ਦਿਖਾਰੀ॥੪੭॥ਦੋਇ ਜਾਮ ਲਗਿ ਬਾਧਾ[7]ਦੀਨਸਿ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮਨ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ ਅਬੋਲ ਅਡੋਲ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਅਤੋਲ॥੪੮॥ਅਜਰ ਜਰਨਿ ਕੀ ਔਧਿ[8] ਜਨਾਈ। ਤਿਤੇ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਜੋਤਿਕ ਸੁਰ ਸਾਰੇ। ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਗੁਰਿ ਚਲਿਤ ਨਿਹਾਰੇ॥੪੯॥'ਧੰਨਜ ਧੰਨਜ' ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਨ ਤੇ ਬਿਨਾ ਨ ਐਸੋ ਆਨਾ'। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸੁਰ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਉਚਾਰੇ॥੫੦॥ਗਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਨਿਕਸਾਏ।ਪੂਰਬ ਥਲ ਤਹਿਂ ਆਨਿ ਬਿਠਾਏ। ਸਭਿ ਤਨ ਪਰਿ ਜਰਿਬੇ ਬ੍ਰਿਣ ਭਏ[9]। ਕਾਨਾ ਸੂਪ ਸਾਰ

---

[1]ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲਾ ਮਨ ਕਰਕੇ। [2]ਅਗਨੀ ਦਾ ਤੇਜ। [3]ਕੜਛੇ। [4]ਰੇਤ। [5]ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਤੇ। [6]ਬਹੁਤੇ (ਛਾਲੇ)। [7]ਪੀੜਾ। [8]ਹੱਦ। [9]ਸੜਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਫਲੂਹੇ ਪੈ ਗਏ; ਯਾ ਸਾੜ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਫਲੂਹੇ।

ਰਹਿ ਕਏ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਚੰਦੂ ਅਰੁ ਗੁਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਤਪਤ ਲੋਹ। ਚੰਦੂ ਦੀ ਨੂੰਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਆਨਿ ਕਰਿ ਛਾਯੋ ਤਿਮਰ ਮਹਾਨ। ਖਰਭਰ[1] ਪਰਯੋ ਬਿਸਾਲ ਤਬਿ ਜੋ ਜਗ ਅਜ਼ਮਤ ਵਾਨ[2] ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਚਲਿ ਆਯੋ ਤਬਿ ਗੋਰਖ ਨਾਥ।ਸਿੱਧ ਚੁਰਾਸੀ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ।ਮੁਰਛਿਤ ਕੀਨਿ ਸਿਪਾਹੀ ਸਾਰੇ। ਦੇਖਿ 'ਅਦੇਸ ਅਦੇਸ' ਉਚਾਰੇ॥੨॥ਸਨਮੁਖ ਖਰੋ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੋਲਾ॥ 'ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਅਧਿਕ ਅਡੋਲਾ। ਅਜਰ ਜਰਨਿ ਤੁਮ ਸਮ ਨਹਿਂ ਆਨ। ਹੇਰਤਿ ਸਗਰੇ ਭਏ ਹਿਰਾਨ॥੩॥ ਏਤਿਕ ਤਾਪ ਸਹੇ ਨਹਿਂ ਡੋਲੇ। ਨਸਹਿ ਜਗਤ ਜਿਨ ਇਕ ਬਚ ਬੋਲੇ। ਤੁਮ ਨਿਜ ਨੇਮ ਨਿਬਾਹਨਿ ਕਰੋ। ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਇੱਛ ਨ ਧਰੋ॥੪॥ਮੈਂ ਅਬਿ ਪਾਪੀ ਕੋ ਘਰ ਜੇਤੋ।ਅਵਨੀ ਖੰਡ[3]ਉਲਟ ਦਿਉਂ ਤੇਤੋ। ਮਹਾਂ ਅਵੱਗਯਾ ਕੋ ਫਲ ਪਾਵੈ।ਪੁਨ ਜਗ ਮਹਿ ਨਹਿਂ ਸੰਤ ਦੁਖਾਵੈ॥੫॥ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੁਸ਼ਟ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇ।ਦੇਹਿ ਕਸ਼ਟ ਸੰਤਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ'। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਿਂ ਬੈਨ। 'ਮਨ ਸੰਤਨਿ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਰਹੈ ਨਾ॥੬॥ਹਮ ਨੇ ਕਰਨੋ ਹੈ ਅਸ ਖੇਲੇ। ਆਇ ਅਪਰ ਕੋ ਬਿਘਨ ਨ ਮੇਲੇ। ਹੋਨਿਹਾਰ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨੋ।ਇਹ ਸੰਤਨ ਕੋ ਮਤ ਬਰ ਬਰਨੋ ॥੭॥ ਇਹੀ ਬਾਤ ਅਬਿ ਦੇ ਕਰਿ ਜਾਵੋ। ਤਨੁ ਹੰਤਾ ਧਰਿ ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਵੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ'ਧੰਨਜ ਧੰਨਜ' ਕਹਿ ਗਏ। ਗੁਰੁ ਰੁਖ ਦੇਖਿ ਨ ਸਿਧ ਪ੍ਰਗਟਏ ॥ ੮ ॥ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਕੁਛ ਤੇ ਕੁਛ ਕਰਿ ਦੇਵੈਂ। ਹੇਰਤਿ ਜਿਨ ਕੋ ਨਰ ਗਨ ਸੇਵੈਂ।ਅਵਸਰ ਪਾਇ ਪੀਰ ਪੁਨ ਆਏ*।ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਸਮੁਦਾਏ॥੯॥ ਨਮੋ ਕਰੀ ਹੁਇ ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ।'ਕਸੋਂ ਤੁਮ ਸਹੋ ਕਸ਼ਟ ਤਨੁ ਭਾਰੀ?ਹਤਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵੈਂ।ਆਗਯਾ ਤਨਕ ਆਪ ਕੀ ਪਾਵੈਂ'॥੧੦॥ਸਭਿ ਕੋ ਸਾਦਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।'ਕਸੋਂ ਤੁਮ ਨਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੇ[4]?।ਇਕ ਆਤਮਾ ਪੂਰਨ ਸਾਚੋ। ਜਗਤ ਅਕਾਰ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਕਾਚੋ॥੧੧॥ਹਮਰੇ ਤਨ ਤਯਾ-ਗਨਿ ਮਹਿਂ ਐਸੇ। ਕਾਰਨ ਅਨਿਕ ਜਾਨੀਅਹਿ ਤੈਸੇ। ਸਮਾਂ ਸੁ ਪਹੁੰਚਯੋ ਲਖਿ ਚਿਤ ਰਾਚੋ।ਕਰਨੋ ਚਹੈਂ ਹਮ ਸਭਿ ਕੋ ਸਾਚੋ॥੧੨॥ਆਪ ਆਪਨੇ ਥਾਨ

---

[1]ਖਰਬਰਾਟ। [2]ਜੋ ਜਗਤ (ਵਿਚ) ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲੇ ਸਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ)। [3]ਧਰਤੀ (ਨਾਲੋਂ) ਤੋੜਕੇ (ਅ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ (ਇਤਨਾ) ਟੋਟਾ। [4]ਨਾਨਾਪਨੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, 'ਇਕ' ਵੇਖੋ।

*ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਦਾ ਆਉਣਾ ਬੀ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸਿਧਾਵੈ। ਹਮਰੀ ਖੇਲ ਬੀਚ ਨਹਿਂ ਆਵੈ'। ਸੁਨਤਿ 'ਧੰਨਜ' ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਗਏ। ਸਵਾਧਾਨ ਚਾਕਰ ਸਭਿ ਭਏ ॥੧੩॥ ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ 'ਸੁਪਤੇ ਸਾਰੇ[1]। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਲਖਿ ਚੰਦੂ ਮਾਰੇ[2]'।ਗਹਿ ਅਸਿ ਢਾਲ[3]ਭਏ ਸਵਧਾਨੂ। ਇਕ ਆਸਨ ਗੁਰੂ ਥਿਰੇ ਸਥਾਨੂ[4]॥੧੪॥ ਸਕਲ ਜਾਮਨੀ ਗਈ ਬਿਹਾਇ। ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਉਠਿ ਪਾਪੀ ਆਇ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹਿ-ਬਡ ਹਠਵੰਤਾ। ਇਤੋ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੁਲੰਤਾ।॥੧੫॥ ਤੈ ਕਰਿ ਨਾਤਾ ਨਾਂਹਿਨ ਮਾਨਹਿ। ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਹਿ। ਬਾਰਿਬਾਰਿ ਬਾਰੀ ਬਹੁ ਬਾਰੂ[5]। ਅਤਿ ਤਪਤਾਏ ਥਿਰਯੋ ਮਝਾਰੂ॥੧੬॥ ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਨਿ ਲਗਿ ਹਠ ਪਹੁੰਚਾਵੈ। ਨਹਿ ਤਯਾਗੌਂ ਮੈਂ ਜਿਯਤਿ ਜਿ ਜਾਵੈ। ਆਜ ਤਪਤ ਕਰਿ ਲੋਹ ਬਿਸਾਲਾ। ਖਰੇ ਕਰੋਂ ਬੋਲਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ[6]-॥੧੭॥ਇਮ ਪਾਪੀ ਨੈਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।-ਨਾਤਾ ਦੇਉਂ ਕਿ ਕਰੌਂ ਸੰਘਾਰਾ-।ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੀਰਘ ਲੋਹ ਮੰਗਾਈ।ਧਰਿ ਊਪਰਿ ਤੈਰ ਅਗਨਿ ਜਲਾਈ॥੧੮॥ਸਮ ਤਾਂਬੇ[7]ਕੇ ਤਪਤਿ ਕਰਾਈ।ਦੇਖਿ ਪਾਤਕੀ ਲਿਏ ਬੁਲਾਈ। 'ਇਸ ਪਰ ਖਰੇ ਹੋਹੁ ਤਪ ਸਹੋ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਨਾਤਾ ਲੈਬੋ ਚਹੋ'॥੧੯॥ਗੁਰੂ ਨ ਉੱਤਰ ਦੀਨਿ ਸਿਕੋਈ।ਲੋਹ ਅਰੂਢਨਿ ਉਰਮਹਿਂਹੋਈ[8]। ਆਦਿ ਚੰਡਾਲ ਜਿ ਕਿਨਹੂੰ ਨਿਹਾਰੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ 'ਹਾਹਾਕਾਰ' ਉਚਾਰੇ ॥੨੦॥'ਇਹ ਚੰਡਾਲਨਿ ਤੇ ਅਤਿਪਾਪੀ।ਰਿਦੇ ਨ ਕਰੁਨਾਕੈਸਿਹੂੰ ਬਯਾਪੀ'। ਚਢੇ ਲੋਹ ਪਰ ਭੇ ਥਿਰ ਠਾਂਢੇ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਿੱਖਨਿ ਦੁਖ ਬਾਢੇ ॥ ੨੧ ॥ ਚਹੈਂ ਜਾਨਿ ਢਿਗ, ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਤੇ। ਰਸਰਿਨਿ ਬਾਂਧੇ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਿ ਲੇਤੇ। ਅਗਨਿ ਬਿਪਰਜੈ ਸੀਲ ਕਰਯੋ ਹੈ[9]।ਡਰਤਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਤੇਜ ਹਰਯੋ ਹੈ ॥੨੨॥ ਤਊਗੁਰੂ ਪਗ ਤਰਵਾ ਜਾਰੇ[10]। ਪਾਪੀਬੈਠਯੋ ਸਮੁਖ ਨਿਹਾਰੇ।ਪੁਨਕਹਿਕਰਿ ਤਰ ਅਗਨਿ ਜਰਾਈ। ਪੂਰਬ ਕੇ ਸਮਸਰ ਤਪਤਾਈ॥੨੩॥ਚਿਤ ਬਾਂਛਿਤ -ਹੁਇ ਦੁਖ ਤੇ ਦੀਨ। ਮਾਨਹਿ ਨਾਤਾ ਡਰ ਚਿਤ ਚੀਨਿ-।ਤਿਸਿ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁਕਛੂ ਨ ਬੋਲੇ।ਤਪਤ ਲੋਹਪਰ ਥਿਰੇ ਅਡੋਲੇ॥੨੪॥ਜਰਤਿ ਚਰਮ ਅਪਨੋ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਅਗਨਿ ਤਾਪ ਤੇ ਪੀਰ ਨ ਪਾਵੈਂ।-ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿ

[1](ਸਿਪਾਹੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਆਪਸ ਵਿਚ, 'ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੌਂ ਗਏ' ਸਾਂ। [2]ਜੇ ਗੁਰੂ (ਜੀ)ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, (ਇਹ) ਜਾਣਕੇ ਚੰਦੂ (ਸਾਨੂੰ) ਮਾਰਦਾ। [3]ਢਾਲ ਤਲਵਾਰ। [4]ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ। [5]ਵਾਰਿਵਾਰ ਜਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਰੇਤਾ। [6]ਤਦੋਂ (ਮੈਂ) ਕਹਾਂਗਾ (ਅ) ਤਦੋਂ ਬੋਲਣਗੇ (ਭਾਵ ਮੰਨ ਲੈਣਗੇ) । [7]ਤਾਂਬੇ ਵਤ (ਲਾਲ)। [8]ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਤਿਆਰੀ) ਹੋਈ। [9]ਅੱਗ ਨੇ (ਆਪਣਾ) ਸੁਭਾਉ ਉਲਟ ਲਿਆ ਭਾਵ ਠੰਢੀ ਪੈ ਗਈ। [10]ਤਲੀਆਂ ਸਾੜੀਆਂ।

ਜਾਨਹਿਂ ਕਿਮ ਏਹੀ-।ਪਰੇਵਲੂਹੇਸਗਰੀਦੇਹੀ॥੨੫॥ਹੋਰਿ ਨਹੀਂ ਪਰਤੀਤ ਉਪਾਵੈ। ਜਾਂਤੇ ਅਪਨੋ ਦੁਖ ਦਿਖਰਾਵੈਂ*। ਰਹੇ ਜਾਮ ਲਗਿ ਠਾਂਢੇ ਊਪਰ। ਪੁਨ ਉਤਰਾਏ ਥਿਰਗੁਰੁ ਭੂਪਰ॥੨੬॥ਪਚਸੋ ਰਿਦੇਬਹੁ ਚਿਤਹਿ ਉਪਾਯਾ[1]। -ਬੋਲਜੋ ਨਹੀਂ, ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿਂ ਪਾਯਾ। ਕੌਨ ਜਤਨ ਕਰਿ ਇਸੇ ਮਨਾਵੈਂ। ਕੋ ਸੰਕਟ ਐਸੋ ਦਿਖਰਾਵੈਂ ॥੨੭॥ ਜਿਸਤੇ ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇ। ਬੋਲਹਿ ਤਤਛਿਨ ਮੌਨ ਹਟਾਇ।ਇਹ ਬਡ ਧਰਮੀ ਧਰਮ ਸੰਭਾਰੈ।ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਤਿ ਲੌ ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਰੈ॥੨੮॥ਯਾਂਤੇ ਧਰਮ ਹਰਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸਾ।ਦਿਖਰਾਵੈਂ ਪੁਨ ਪੂਰਵੋਂ ਆਸਾ-। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ। ਕਹੀ ਸਿਪਾਹਨਿ ਕੋ ਸੰਗ ਬਾਨੀ॥੨੯॥ 'ਇਕ ਚਲਿ ਜਾਹੁ ਚੰਡਾਲਨਿ ਪਾਸ। ਆਜ ਭਈ ਕੋ ਗਊ ਬਿਨਾਸ। ਤਿਸ ਕੋ ਚਰਮ ਉਤਾਰਤਿ ਲਜਾਵੋ। ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਇਸ ਕੋ ਮਢ-ਵਾਵੋ'॥੩੦॥ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ਼੍ਰੌਨ ਸੁਨਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲਜਾਵੋ ਇਸ ਥਾਨ।ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਦੁਖ ਦੇਉਂ ਮਹਾਨੋ।ਧਰਮ ਬਿਗਾਰ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਨ ਹਾਨੋ' ॥੩੧॥ਇਮ ਕਹਿ ਮੂਰਖ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਕ੍ਰੋਧੀ ਕਪਟੀ ਬਡ ਹਤਿਆਰਾ। ਸੋ ਦਿਨ ਗਯੋ ਬੀਤ ਨਿਸ ਆਈ।ਛਾਯੋ ਸਭਿ ਜਗ ਤਮ ਸਮੁਦਾਈ॥੩੨॥ ਅਰਧਿ ਰਾਤਿ ਜਾਨੀ ਜਬਿ ਹੋਈ।ਨੁਖਾ ਅਘੀ ਕੀ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿਸੋਈ। ਸੰਕਟ ਮਹਾਂ ਪਾਇ ਕਰਿ ਰੋਈ।- ਖਾਨ ਪਾਨ ਗੁਰਿ ਕਰਹਿਂ ਨ ਕੋਈ॥੩੩॥ਜਾਇ ਆਜ ਸੁਧ ਲੇਵੌਂ ਗੁਰ ਕੀ। ਕਰਹਿਂ ਕਹਾਂ ਸੁਨਿਹੌਂ ਸਭਿ ਉਰਕੀ-।ਸਭਿਤੇ ਚੋਰੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ।ਖਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਝਿਰਕ ਹਟਾਈ॥੩੪॥ਤਬਿ ਕੰਚਨ ਕੇ ਭੂਖਨ ਦੀਨਿ। ਅੰਤਰ ਬਰੀ ਦਰਸ ਗੁਰ ਕੀਨਿ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਖਰੀ ਬਿਚਾਰੀ:-'ਮੈਂ ਅਪਰਾਧਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਕਸ਼ਟ ਇਤੇ ਸੁਨਿ ਜੀਵਤਿ ਰਹੀ।ਦੁਸ਼ਟਕੁਟੰਬ ਤਜਜੋ ਮੈਂ ਨਹੀਂ।ਚਲਹਿ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਮੇਰੋ ਚਾਰਾ। ਨਿਜ ਮਰਨੋ ਇਕ ਹਾਥ ਮਝਾਰਾ'[2] ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਸੁਖ-ਦਾਯਕ। 'ਨਹੀਂ ਸੁਤਾ! ਤੂੰ ਇਸਘਰ ਲਾਯਕ।ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰਹਿਂ ਤਬਿ ਤਯਾਰੀ। ਚਲਿਬੋ ਚਹਿਂ, ਚਲਿ ਸੰਗ ਹਮਾਰੀ' ॥੩੭॥ ਬੋਲੀ'ਸੇਵ ਜਥਾ ਮੈਂ

[1]ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ। [2](ਮੇਰੀ) ਆਪਣੀ ਮੌਤ (ਇਕ ਮੇਰੇ) ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

*੨੪ ਤੋਂ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਏਹ ਲੋਕ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨਾ ਸਮਝ ਲੈਣ, ਸਾਰੇ ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਵਲੂਹੇ ਤੇ ਸੜਦਾ ਮਾਸ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਏਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਾ ਆ ਜਾਣ ਕਿ ਆਪ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹਨ।

ਲਾਯਕ। ਕਹਿ ਦੀਜੈ ਸੋ ਕਰੈਂ ਸੁਭਾਯਕ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵ। ਤਜਾਗੋਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਜੀਵਨਿ ਭਾਵਾ'॥੩੮॥ਗੁਰ ਕਹਿ'ਹਮਰੇ ਚਾਹ ਨ ਕੋਈ। ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਕਰਿ ਚਿਤ ਰੁਚਿ[1]ਜੋਈ'।ਸੁਨਿ ਗਮਨੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿਕੈ। –ਕਨਾ ਫਲ ਪੈਹੌਂ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਧਰਿਕੈ–॥੩੯॥ਬਿਤੀ ਬਿਭਾਵਰਿ[2] ਭਈ ਪ੍ਰਭਾ-ਤੀ।ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਭਾਂਤੀ।ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਪਰਜੋ ਬਡ ਰੌਰਾ। ਘਰ ਘਰ ਦਰ ਦਰ ਠੌਰਹਿਂ ਠੌਰ॥੪੦॥ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤਿਸ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ।ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਾਤਿ ਨਿਹਾਰ ਨਿਹਾਰੀ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੈਂ ਕਿਵਾਰ ਅਸਿੰਜਤਿ[3]। ਬਾਂਛਤਿ ਚਿਤ–ਕਿਮ ਹੋਇਂ ਸੁ ਭੰਜਤਿ[4]॥੪੧॥ਕਨਾ ਇਹ ਕਰਹਿ ਲਖੀਨਹਿਂ ਜਾਈ। ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ ਨਿਕਸੇ ਨ ਕਦਾਈ।ਪੰਚਹੁਂ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਹੇਰੇ। ਭਏ ਕਹਾਂ ਬਚ ਸੁਨੇ ਨ ਫੇਰੇ–॥੪੨॥ਦੁਰਿ ਦੁਰਿ[5]ਮਿਲਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰਬਾਤਿ।'ਕਰਹਿ ਪਾਤਕੀ ਕਨਾ ਉਤਪਾਤਿ। ਜਬਿ ਕੋ ਅੰਤਰਿ ਲੇ ਪਰਵੇਸ਼। ਕਿਮ ਕਲੇਸ਼ ਦੇ, ਸੁਨਜੋ ਨ ਲੇਸ਼॥੪੩॥ ਬਸ ਨਹਿਂ ਚਲਹਿ, ਜਤਨ ਕੁਛ ਹੋਇ ਨ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਜੁਤਿ ਢਿਗ ਕੋਇ ਨ[6]।ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪਛੁਤਾਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਦਿਨ ਮਾਹਿਂ ਬਿਵਹਾਰ ਚਲਾਵੈਂ॥੪੪॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਰੁਚਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਰੈਂ। 'ਸਤਿਗੁਰੁ, ਪਾਪੀ ਕੇ ਬਸਿ ਪਰੇ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਰੰਤਾ। ਨਿਕਟ ਮੁਗ਼ਲ ਚੁਗਲੀ ਉਗਲੰਤਾ॥੪੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਤਾ ਲੇਹਿਂ ਨ ਕਬੈ। ਇਹ ਮਨਵਾਵਤਿ ਲਖੀਯਤਿ ਅਬੈ। ਹਠ ਕੋ ਤਜਾਗਹਿਂ ਲੇਹਿਂ ਸਗਾਈ। ਇਹੀ ਬਾਤ ਆਛੇ ਬਨਿਆਈ' ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਚੰਦੂ ਕ੍ਰੂਹਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬॥

੩੭. [ਕਸ਼ਟ। ਸਚਖੰਡ ਗਵਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਠਜੋ ਪ੍ਰਾਤ ਚੰਦੂ ਦੁਸ਼ਟ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਗੁਰ ਬਾਤਿ।–ਆਜ ਮਨਾਵੌਂ ਜਿਮ ਚਹੌਂ ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਰਿਹੌਂ ਘਾਤਿ॥੧॥ਚੌਪਈ।ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਧਰਮ ਰਿਦੇ ਜਿਸ ਕੇਰੇ।ਤਿਸ ਖੋਵਨਿ ਹਿਤ ਤ੍ਰਾਸ ਘਨੇਰੇ। ਕਰੌਂ ਆਜ ਬਿਧਿ ਸਭਾ ਸਗਾਈ। ਕੈ ਗੋ ਚਰਮ[7]ਦੇਉਂ ਮਢਵਾਈ–॥੨॥ ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਪਹੁੰਚਜੋ ਤਹਿਂ ਆਈ। ਬੈਠਜੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਜਾਈ। ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਬਿ ਲੌ ਨਾਤਾ ਲਿਹੁ ਮਨ ਮਾਨਾ॥੩॥ ਸਕਲ ਮੁਲਖ ਮਾਲਿਕ ਅਬਿ ਸ਼ਾਹੂ।ਤਿਸਦਿਵਾਨ ਮੈਂ,ਬੈਠਤਿ ਪਾਹੂ।ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਰਾਜ ਤੁਰਕ ਪਤਿ

---

[1]ਚਿੱਤ (ਦੀ) ਖਾਹਸ਼। [2]ਰਾਤ। [3]ਬੰਦ। [4]ਟੁੱਟ ਜਾਣ (ਤਖਤੇ)। [5]ਛੁਪ ਛੁਪ ਕੇ। [6]ਸ਼ਾਹ ਤੇ (ਸ਼ਾਹ ਦਾ) ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ (ਦੋਹਾਂ) ਸਮੇਤ ਕੋਈ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। [7]ਗਊ ਦੇ ਚੰਮ (ਵਿਚ)।

ਕੇਰਾ॥ਤਹਿਂ ਲਗਿ ਹੁਕਮ ਚਲਤਿ ਹੈ ਮੇਰਾ॥੪॥ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਤਨਕ ਸੁ ਮਨ ਮਹਿਂ
ਜਾਨਾ। ਕਰਯੋ ਅਨਾਦਰ ਰੰਕ ਸਮਾਨਾ॥ਸੋ ਫਲ ਅਬਿ ਲੇਵਹੁ ਦੁਖ ਘਨੇ।
ਬਿਨਾ ਧਰਮ ਕਰਿ ਅਬਿ ਦਿਉਂ ਹਨੇ॥੫॥ਧੇਨੁ ਚਰਮ ਕੋ ਲੇਕਰਿ ਗੀਲਾ।
ਲਪਟਾਵਹਿਂ ਜੇਤਿਕ ਤੁਵ ਡੀਲਾ[1]। ਪੁਨ ਆਤਪ[2] ਮਹਿਂ ਦੇਉਂ ਬਿਠਾਇ।
ਸੁਸਕਹਿ[3] ਪ੍ਰਾਨ ਤੋਹਿ ਬਿਨਸਾਇ ॥੬॥ ਪੁਨਹ ਪਠੌਂ ਮੈਂ ਅਪਨ ਸਿਪਾਹੀ।
ਘਰ ਕੋ ਲੂਟ ਲੇਹਿਂ ਧਨ ਪਾਹੀ।ਗਹਿ ਲੈਹੈ ਤਬਿ ਨੰਦਨ ਤੇਰਾ॥ਇਸੀ ਰੀਤਿ
ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ॥੭॥ਕਰੌਂ ਘਾਤ ਨਹਿਂ ਜੀਵਤਿ ਛੋਰੌਂ।ਬਿਨਾ ਬੈਸ ਕਰਿਹੌਂ
ਦੁਖ ਘੋਰੈਂ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਨਾਤਾ ਮਾਨੋ ਆਜਿ। ਬਚੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਸਭਿ ਸੁਧਰਹਿਂ ਕਾਜ
॥੮॥ਸੁਲਹੀ ਸੁਲਬੀ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਰਯੋ।ਕਰੇ ਜਤਨ ਤੁੰਹਾਥ ਨ ਪਰਯੋ।ਚਹਤਿ
ਗਏ ਮਰਿ, ਪੁਜੀ ਨ ਆਸਾ। ਮੈਂ ਅਬਿ ਕਰਿਹੌਂ ਤੋਰ ਬਿਨਾਸ਼ਾ॥ ੯ ॥ ਕਿਸ
ਬਲ ਕੇ ਭਰੋਸ ਉਰ ਭੂਲਾ। ਮਮ ਸਮ ਬਲੀ ਕੋਰ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ॥ਕਹਿਬੋ ਅਹੈ
ਸੁ ਕਹੁ ਅਬਿ ਸਮੈ[4]।ਜਬਿ ਲਗਿ ਮੈਂ ਬੂਝਤਿ ਕਰਿ ਛਿਮੈ'॥੧੦॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸ੍ਰੈਨ। ਬੋਲੇ ਬਾਕ ਜਿਨਹੁ ਕਿਤ ਭੈ ਨਾ'ਅਬਿ ਹਮ ਰਾਵੀ
ਚਹੈਂ ਸ਼ਨਾਨ। ਸੇਵਕ ਪੰਚ ਸੰਗ ਦਿਹੁ ਜਾਨਿ॥੧੧॥ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਇਸ
ਭ੍ਰਾਂਤੀ। ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ ਅਗਨਿ ਸਮ ਤਾਤੀ। ਪਾਵਨ ਤਨੇ* ਪੁਨਹ ਜਿਮ
ਕਰੈਂ। ਨਿਸ਼ਚਲ ਮਤਿ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚੇ ਧਰੈਂ'॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਰਿਦੇ
ਹਰਖਾਯੋ।-ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਤੇ ਡਰਪਾਯੋ। ਅਬਿ ਇਹ ਮਾਨ ਲੇਇ ਹੈ
ਨਾਤਾ॥ਸੀਤਲ ਗਾਤ ਹੋਇ ਜਲ ਨਾਤਾ-॥੧੩॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਹਿ 'ਜਾਇ
ਸ਼ਨਾਨਹੁ। ਬਚਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕਹਿਬੋ ਮਨ ਮਾਨਹੁ'।ਦਸਕ ਸਿਪਾਹੀ ਕਰਿ ਸਵ-
ਧਾਨੋ। 'ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਗਹਿ ਸੰਗਿ ਪਿਆਨੋ ॥੧੪॥ ਅਪਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਰੇ
ਇਸ ਰਾਖਹੁ। ਵਹਿਰ ਕਿਸੂ ਢਿਗ ਕਛੁ ਨ ਭਾਖਹੁ। ਇਤ ਉਤ ਦੂਰਿ ਨ
ਜਾਨੇ ਦੇਹੁ।ਰਾਵੀ ਤੀਰ ਸਾਬਿਰਤਾ ਲੇਹੁ॥੧੫॥ਅਪਰ ਗਰੀ ਤੇ[5] ਕਹਿ ਹਟ-
ਕਾਵਹੁ। ਮੱਜਤਿ ਬੈਠਤਿ ਕੁਛੁ ਨ ਅਲਾਵਹੁ। ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਲਗਾਵਹੁ ਰਹਹੁ
ਪਿਛਾਰੀ। ਸਿੱਖਨਿ ਜੁਤਿ ਇਸ ਰਖਹੁ ਅਗਾਰੀ'॥੧੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕੀਨਿ
ਘਨੀ ਤਕਰਾਈ। ਸੁਨਿ ਖਲ ਤੇ ਚਲਿ ਪਰੇ ਗੁਸਾਈਂ।ਪਰੇ ਫਲੂਹੇ ਸਰਬ
ਸਰੀਰ। ਛਾਦਿ ਚਾਦਰੇ ਦੀਰਘ ਚੀਰ॥੧੭॥ਤਰੁਵਾ ਚਰਨ[6] ਜਰੇ ਬ੍ਰਿਣ ਹੋਏ।
ਸਨੈ ਸਨੈ ਧਰ ਪਰਿ ਧਰਿ ਜੋਏ। ਨਿਕਟ ਪਿਰਾਨਾ ਸੇਵਕ ਹੇਰਾ। ਗਹਨੋ

[1]ਸਰੀਰ। [2]ਧੁੱਪ। [3]ਸੁੱਕ ਜਾਏਗਾ (ਚੰਮ)। [4](ਜੋ) ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਸੋ ਹੁਣ ਕਹੁ ਵੇਲਾ ਹੈ। [5]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗਲੀ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ। [6]ਚਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ। *ਪਾ:-ਬਨੇ।

ਸਿਕੰਧ ਚਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰ॥੧੮॥ਸਲਿਤਾ ਦਿਸਿ ਛੋਟੀ ਇਕ ਮੋਰੀ।ਗਮਨਤਿ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰੁ ਤਿਸ ਓਰੀ।ਕੋ ਕੋ ਨਰ ਪਿਖਿ ਠਾਨਤਿ ਨਮੋ।ਲਾਲ ਬਰਣ ਮੁਖ ਕੋ ਤਿਹ ਸਮੋ॥੧੯॥ਭੋਜਨ ਕਿਯੋ ਨ ਪੀਯੋ ਪਾਨੀ।ਦੁਰਬਲ ਤਨ ਸਜ਼ਾਇ ਖਲ ਠਾਨੀ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਉਰ ਬਿਸਮਾਵੈਂ।-ਕਸਾ ਇਨ ਦਸ਼ਾ ਭਈ ਗੁਰੁ ਜਾਵੈਂ[1]?॥੨੦॥ਚਿਤ ਕੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਏਕਰਸ ਤੈਸੇ। ਨਿਜਾਨੰਦ ਮਹਿਂ ਪੂਰਬ ਜੈਸੇ।ਤਨ ਪੀਰਾ ਤੇ ਡਿਗੀ ਨ ਸੋਈ[2]।ਮੇਰੁ ਹਿਲਾਇ ਨ ਜਿਮ ਨਰ ਕੋਈ॥੨੧॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਰਾਵੀ ਕੇ ਤੀਰ।ਪਹੁੰਚੇ ਛੁਯੋ ਨੀਰ ਬਡ ਸੀਰ[3]। ਕਰ ਪੰਕਜ ਤੇ ਮੁਖ ਅਰਬਿੰਦ। ਕਰਨੋ ਪਖਾਰਨਿ ਧੀਰ ਮੁਕੰਦ॥੨੨॥ਬੂੰਦ ਚੁਰੇ ਕਰਿ ਮੁਖ ਸਿਤਲਾਯੋ।ਮਹਾਂ ਉਸ਼ਨਤਾ ਜੋ ਤਪਤਾਯੋ[4]।ਗਹਿ ਪਦ ਪਦਮ ਲੰਙਾਹ ਪਖਾਰੇ।ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਲ ਮਹਿਂ ਮੱਜਨ ਧਾਰੇ॥੨੩॥ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਪਟ ਸੁਸ਼ਕ ਲਿਯੋ ਹੈ। ਦੇਹ ਅਛਾਦਨਿ ਪੁਨਹ ਕਿਯੋ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਕਰਤਿ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮਾ।ਜੋ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਠਾਨਤਿ ਛੇਮਾ॥੨੪॥ਪੁਨ ਪੰਚਹੁ ਸਿਖ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨੋ। ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ ਕੋ ਪਾਠ ਬਖਾਨੋ। ਖਰੇ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਵਾਰ[5]।ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਸੁਨਨੋ ਨਿਰਧਾਰ॥੨੫॥ਭੋਗ ਪਾਇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।ਪੁਨ ਸਿੱਖਨਿ ਸਨਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਅਬਿ ਹਮ ਚਹਿਂ ਪਰਲੋਕ ਪਿਆਨਾ।ਚਿਤ ਜਿਮ ਕਹਤਿ ਸਕਲ ਹਮ ਠਾਨਾ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗ ਮਿਲੀਜੈ। ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਹੁ ਧੀਰਜ ਦੀਜੈ।-ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੋਕ ਗੁਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਵੋ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਕੋ ਕਹੋ ਮਿਟਾਵੋ[6]॥੨੭॥ਸਾਯੁਧ ਹੋਇ ਤਖਤ ਪਰ ਰਾਜਹੁ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਸਾਜਹੁ।ਪ੍ਰਥਮ ਚੰਦੂ ਤੇ ਪਲਟਾ ਲੀਜਹਿ। ਹਤਹੁ ਕੁਮੌਤ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਦੀਜਹਿ*॥੨੮॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਅੰਸ। ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੇ ਕੁਲ

---

[1] ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। [2] ਭਾਵ ਬ੍ਰਿਤੀ। [3] ਠੰਢਾ। [4] ਬੜੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਜੋ ਤਪਿਆ ਹੋਯਾ ਸੀ। [5] ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ। [6] ਕਹਿਕੇ (ਸ਼ੋਕ) ਮਿਟਾਓ।

*ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਖਿਮਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹਨ, ਪਲਟੇ ਲੈਣੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਜੈਸੀ ਕਰਨੀ ਤੈਸੀ ਭਰਨੀ ਇਕ ਅਜ਼ਲੀ ਅਸੂਲ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਅਜਰ ਜਰਨ, ਖਿਮਾਂ ਦਾ ਘਰ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਵੈਰ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਅਚਾਹਤਾ ਬੀ ਦੱਸੀ ਨੇ, ਕਵਿ ਜੀ ਅੰਕ ੩੮ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

"ਨਹਿਂ ਸੰਕਲਪ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਕੀਨਾ। ਦੋਖੀ ਕਹੁ ਕਰਿਬੇ ਸੁਖ ਹੀਨਾ"।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਲਈ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੇ ਭਲੇ ਤੇ ਬਦੀ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਲਈ ਉਦੇ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਬਾਤ ਹੈ; ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੧੨ ਦੀ ਤੇ ਅੰਸੂ ੪੬, ਅੰਕ ੧੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਅਵਿਤੰਸ਼[1]। ਪ੍ਰਥਮ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ ਟੀਕਾ। ਸਕਲ ਬਡਿਨਿ ਸੰਗ ਕਹਿ ਬਚ ਨੀਕ॥੨੯॥ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖਨਿ ਸਨਮਾਨਹੁ।ਪੁਰਾ ਗੁਰੂਨਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ[2]।ਨਈ ਰੀਤਿ ਇਕ ਰਣ ਕੀ ਕੀਜਹਿ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮ ਗਤੀ ਚਲੀਜਹਿ—॥ ੩੦॥ ਦਾਹ ਦੇਹਿ ਨਹਿਂ ਕਰਿਹੁ ਹਮਾਰੀ। ਵਿਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹ ਇਸ ਸਲਿਤਾ ਬਾਰੀ[3]। ਦਰਸ਼ਨ ਹਮਰੋ ਇਹ ਦਰਿਆਉ। ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਿ ਸਿਰ ਦੱਛਣ ਪਾਉ'॥੩੧॥ ਏਕ ਰਬਾਬੀ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਦੁਤਾਰਾ ਗੁਰੂ ਦਰਸਾਯੋ। ਕਹ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੌ'ਕਿਰਤਨ ਕਰਹੁ।ਸਲਿਤਾ ਤੀਰ ਰੁਚਿਰ ਥਲ ਥਿਰਹੁ'॥੩੨॥ ਗੁਰੂ ਪਛਾਨੇ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਗਾਵਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਸ਼ਬਦ ਰਸ ਭੀਨ।ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਲਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਸੁਰ ਗੁਰ ਸੁਰ ਝਾਰੀ[4]॥੩੩॥ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਧਰ[5] ਉਤਲਾਵਤਿ ਆਇ। ਕਿੰਨਰ, ਜੱਛ, ਅਪੱਸਰਾ ਲ੍ਯਾਇ। ਸਕਲ ਬਾਧੂ ਗਨ ਸਿੱਧ ਅਰੁ ਚਾਰਨ[6]।ਨਭਥਿਤਿ[7] 'ਜੈ ਜੈ' ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਨਿ॥੩੪॥ਭਯੋ ਬਿਵਾਨ ਸਹੁਤ ਅਸਮਾਨ।ਪਸਰੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜੋਤਿ ਮਹਾਨ। ਗੋਰਖਨਾਥ ਲੀਯੇ ਗਨ ਚੇਲਾ। ਪੀਰ ਅਜ਼ਮਤੀ ਮੇਲਿ ਸਕੇਲ॥੩੫॥ਗੁਪਤ[8] ਆਇ ਸਭਿ ਮੰਗਲ ਕਰਹਿਂ।ਪਰਵਾਰਤਿ ਚਹੁੰ-ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਥਿਰਹਿਂ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਿਤ ਕਹੈ, ਕੋ ਸੁਨੈ। ਬਿਸਮਤਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਗੁਨੈ॥੩੬॥'ਇਨ ਸਮ ਧੀਰਜ ਧਰਨੀ ਮਾਂਹਿ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਬਿਚਰੀਅਹਿ ਕਾਹਿ।ਅਜਰ ਜਰਨਿ ਕੀ ਅਵਧਿ ਦਿਖਾਈ।ਅਛਤਿ[9] ਸ਼ਕਤਿ ਅਤਿ, ਦੁਖ ਅਤਿ ਪਾਈ॥੩੭॥ਨਹਿਂ ਸੰਕਪਲ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਕੀਨ॥ ਦੋਖੀ ਕਹੁ ਕਰਿਬੇ ਸੁਖ ਹੀਨਾ। ਇਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਇਨ ਹੂੰ ਬਨੈ। ਸਹੀ ਸਜਾਇ ਨ ਆਨੀ ਮਨੈ[10]'॥੩੮॥ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਗਨ ਮਹਿ ਕਹੈਂ।—ਅਬਿ ਆਵਹਿਂ—ਸਗਰੈ ਚਿਤ ਚਹੈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਕੁਸ਼ਾ ਮੰਗਾਈ*। ਕਿਸ ਦਿਜ ਕੇ ਘਰ ਤੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੩੯॥ਆਸਤਰਨ[11]ਅਵਿਨੀ ਪਰ ਕੀਨ।ਬਿਸ-ਦ ਚਾਦਰਾ ਊਪਰ ਲੀਨ।ਪੌਢਿ ਗਏ ਆਛਾਦ੍ਯੋ ਬਦਨ। ਗਮਨਿ ਕਰਨਿ ਬੈਕੁੰਠ ਨਿਜ ਸਦਨ॥੪੦॥ ਤ੍ਯਾਗ ਦੇਹਿ ਜਬਿ ਚਢੇ ਬਿਮਾਨ। ਹਨੇ ਡੰਕ

[1]ਸ਼ਿਰੋਮਣ। [2]ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੋ। [3]ਨਦੀ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ। [4]ਬ੍ਰਹਸਪਤ ਤੇ ਸਮੂਹ ਦੇਵਤੇ। [5]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ। [6]ਭੱਟ। [7]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਟਿਕਕੇ। [8]ਗੁਪਤ ਲੋਕ ਦੇ ਵਾਸੀ। [9]ਹੁੰਦਿਆਂ। [10]ਨਾ ਲਿਆਂਦੀ ਮਨ ਵਿਚ। [11]ਵਿਛਾਵਣਾ।

*ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਖੰਡਣਹਾਰ ਹਨ।

ਸੁਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[1]। ਮੰਜੁਲ ਫੂਲਨਿ ਅੰਜੁਲ[2] ਡਾਰਹਿਂ। 'ਜੈ ਜੈ' ਏਕੋ ਬਾਰ ਉਚਾਰਹਿਂ॥੪੧॥ਬਾਰ ਆਰਤੀ ਪੁੰਜ[3] ਉਤਾਰਹਿਂ।ਧੂਪ ਧੁਖਾਵ ਸੁਗੰਧਿ ਬਿਥਾਰਹਿਂ। ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਕੋ ਸਗਰੇ ਧਾਰਹਿਂ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਬੰਦਿ ਦਿਖਾਰਹਿਂ॥੪੨॥ਭਯੋ ਅਕਾਸ਼ ਅਰਣ ਹੀ ਬਰਣਾ[4]। ਪਿਖਤਿ ਲੋਕ ਅਚਰਜ ਉਰ ਕਰਣਾ॥ਸਿਖ ਕੀ ਸੁਤਾ ਜਾਨਿ ਤਬਿ ਗਈ॥ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ ਤਨ ਪਰਹਰਿ ਸੰਗ ਭਈ॥੪੩॥ਘਰ ਮਹਿਂ ਪਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਜਾਨੀ॥ਭਈ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਭਾਗ ਮਹਾਨੀ। ਉਰਧ ਗੁਰੂ ਕੋ ਚਲਨੋ ਬਿਬਾਨਾ। ਗਨ ਦੇਵਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਪਯਾਨਾ॥੪੪॥ਰਾਗਨਿ ਰਾਚਿ ਅਪਸਰਾ ਨਾਚਹਿ[5]।ਚਲਹਿਂਅਗਾਰੀ ਕੌਤਕ ਮਾਚਹਿ।ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਜਿਸ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਪਯਾਨਨਿ। ਬਹਰ ਥਿਰਹਿਂ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਉਚਾਨਨ[6]॥੪੫॥ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਪੀਰ ਸਭਿ ਮੁਰੇ।ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਥਲ ਥਿਰੇ। ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਹਟੇ ਸੰਗਿ[7], ਗੁਰ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ॥੪੬॥ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਲਗਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਾਥ। ਪੁਨ ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਬਿਕੁੰਠ ਪਹੂਚੇ।ਸਰਬ ਲੋਕ ਤੇ ਅਹੈ ਜੁ ਊਚੇ॥੪੭॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਸੁਰ ਗਨ ਬਚ ਕਹੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਿਤ ਸੁ ਅਚਰਜ ਅਹੈਂ। ਜਿਨ ਸਮਾਨਤਾ ਕਰਿਹੈ ਕੋਇ ਨ। ਭੂਤ ਨ ਭਯੋ ਭਵਿੱਖਨਤਿ ਹੋਇ ਨ* ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

---

[1]ਧੌਂਸਿਆਂ ਤੇ। [2]ਚਿੱਟੇ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਬੁੱਕ। [3]ਸਾਰੇ। [4]ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ। [5]'ਰਾਗ ਰਤਨ ਪਰਵਾਰ ਪਰੀਆ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [6]ਉੱਚਾ ਮੁਖ। [7]ਨਾਲੋਂ ਮੁੜੇ।

*ਪਿੱਛੇ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੯ ਅੰਕ ੧੩ ਦੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੇਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਯਥਾ 'ਸੋ ਬਡਾ ਦੁਖੀ ਤਾਂ ਪਰ ਭਈ ਆਫਤ।ਦੇਖ ਦਿਆਲ ਗੁਰ ਕਰੀ ਜ਼ਿਆਫਤ।ਤਾਂਕੋ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭ ਦੀਆ। ਨਿਜ ਕਰ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਚ ਤਿਨ ਕੀਆ'। ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ, ਐਸੀ ਕੋਈ ਲਿਖਤ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਸੋ ਇਹ ਗਲ ਕਿ ਸਚ ਮੁਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਖੁਸਰੋ ਮਿਲੇ ਨਿਸਚੇ ਸਿੱਧ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਇਹ ਗਲ ਸਚ ਬੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਨੋਖੀ ਗਲ ਨਹੀਂ।ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਮਿਲਨੇ ਵਾਲੇ ਲੰਗਰੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਦੇ ਸੀ,ਅਕਬਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਓਗਰਾ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਹਰੀ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਵੀ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਸੋ ਜਿਥੇ ਕਿ ਅਟੁੱਟ ਲੰਗਰ ਦਾ ਅਸੂਲ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਸੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲਿਹਾਜ਼ ਜਾਤ ਜਨਮ ਤੇ ਕਰਮ

ਕੁਲ ਦੇ ਸਭਨੂੰ ਰੋਟੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ,ਉਥੇ ਜੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ* ਨੇ ਰੋਟੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮੂਹਰੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਭੈ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਅਸੂਲ ਨਹੀਂ ਤੋੜਨੇ,ਹਉਮੈਂ ਵਿਚ ਆਫਰੇ ਜਰਵਾਣੇ ਹਾਕਮਾਂ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਜੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾਂ ਤਾਂ ਨਾ ਸਮਝਣ। ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਅਸਲ ਗਲ ਸੋ ਇਉਂ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਖੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਖੁਣਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਦੁਖੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਚੰਦੂ ਵਰਗੇ ਸੁਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਪਾਤਸਾਹ ਨੂੰ ਕੋਲੋਂ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਣੀਆਂ ਹੀ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਕਿਹਾ 'ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਦੁਆ ਕੀਤੀ' (ਦੇਖੋ ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ) ਪਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਪ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਇਆ ਤੇ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਕੀਤਾ'। ਤਿਲਕ ਵਾਲੀ ਗਲ ਬੀ ਬਨਾਵਟੀ ਚੁਗਲੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤਿਲਕ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਹੋਰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਂਦੇ। ਅਕਬਰ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਆਇਆ ਸੀ ਤਿਲਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਇਕ ਰਾਜਾ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਇਕ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਆਇਆ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਿਲਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਇਹ ਬੀ ਠੱਪੀ ਹੋਈ ਓਜ ਹੀ ਸੀ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਖਬਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਦਿਲ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੱਖੀ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਯਾ ਮਗਰੋਂ ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ,ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਮੰਨਕੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬੀ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਪਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਸਖਤ ਤਅੱਸਬ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ ਉਹ ਆਪ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਤੋਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

"ਦਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਕਿ ਬਰ ਕਨਾਰੇ ਦਰਯਾਇ ਬਿਆਸ ਵਾਕਿਆਸਤ ਹਿੰਦੂਏ ਬੂਦ ਅਰਜਨ ਨਾਮ ਦਰ ਲਿਬਾਸੇ ਪੀਰੀ ਓ ਸ਼ੇਖੀ, ਚੁਨਾਂਚਿ ਬਿਸੀਆਰੇ ਅਜ਼ ਸਾਦਹ ਲੋਹਾਨੇ ਹਨੂਦ ਬਲਕਿ ਨਾਦਾਨ ਵ ਸਫੀਹਾਨੇ ਇਸਲਾਮ ਰਾ ਮੁਕੱਯਦ ਅਤਵਾਰੋ ਔਜ਼ਾਏ ਖ਼ੁਦ ਸਾਖ਼ਤਹ ਕੋਸਿ ਪੀਰੀਓ ਵਲਾਇਤ ਰਾ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ਹ ਗਰਦਾਨੀਦਹ ਬੂਦ। ਓ ਰਾ ਗੁਰੂ ਮੇ ਗੁਫ਼ਤੰਦ। ਵ ਅਜ਼ ਇਤਰਾਫ਼ੇ ਜਵਾਨਬ ਗ਼ੋਲਾਨੋ ਗ਼ੋਲ ਪ੍ਰਸਤਾਨੇ ਬਦ ਰਜੂਅ ਆਵੁਰਦਹ ਇਅਤਕ਼ਾਦੇ ਤਮਾਮ ਬ-ਓ ਇਜ਼ਹਾਰ ਮੇ ਕਰਦੰਦ। ਅਜ਼ ਸਿਹ ਚਹਾਰ ਪੁਸ਼ਤੇ ਓ ਈਂ ਦੁਕਾਨ ਰਾ ਗਰਮ ਮੇ ਦਾਸ਼ਤੰਦ। ਮੁੱਦਤ ਹਾ ਬਖ਼ਾਤਿਰ੍ ਮੇ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ ਕਿ ਈਂ ਦੁਕਾਨਿ ਬਾਤਿਲ ਰਾ ਬਰ ਤਰਫ ਬਾਇਦ ਸਾਖਤ ਯਾ ਓ ਰਾ ਦਰ ਜਿਰਗਹ ਏ ਅਹਿਲਿ ਇਸਲਾਮ ਦਰ ਬਾਇਦ ਆਵੁਰਦ"।

ਅਰਥਾਤ—'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਜੋ ਕਿ ਦਰਯਾਇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਹੈ ਅਰਜਨ ਨਾਮੀ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਪੀਰੀ ਤੇ ਸ਼ੇਖੀ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਲਕਿ ਮੂਰਖ ਤੇ ਬਿਅਕਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਦਾ

*ਮੈਕਾਲਫ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਤਖਤ, ਖੁਸਰੋ ਅਪਣੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਤਖਤ ਸਾਂਭ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਾਜ਼ਾਦਾ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਨੱਠਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਅਫਗਾਨਸਤਾਨ ਮੈਂ ਲੈ ਲਵਾਂ।

ਧਾਰਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੀਰੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪੁਣੇ ਦਾ ਢੋਲ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸਾਸੁ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਭਨਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਝੂਠ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਉਸ ਵਲ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਉਸ ਪਰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਗਰਮ ਕਰ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਕਿਤਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਝੂਠੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਯਾ ਉਸ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ) ਨੂੰ ਦੀਨ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਲੈ ਆਵਾਂ।'

ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤਅੱਸਬ ਤੇ ਵੈਰ ਪਹਿਲੋਂ ਤੋਂ ਸੀ, 'ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਅਰਥਾਤ ਮੂਲੋਂ ਮਿਟਾ ਦੇਵਾਂ ਯਾ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰ ਲਵਾਂ' ਉਸ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਣਨੇ ਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਜ਼ਾਹਰ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਏ ਖਿਆਲ ਸਨ, ਜੋ ਗ਼ਾਲਬਨ ਚੁਗਲਖ਼ੋਰਾਂ ਦੇ ਪੁਚਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਆਪ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਖੇਚਲ ਕਰਕੇ ਤਜਰਬਾ ਥੋੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਬਾਕੀ ਜੋ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਸੋ ਤਅੱਸਬ ਭਰੇ ਦਿਲ ਤੋਂ ਹੋਰ ਆਸ ਹੀ ਕੀਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹਕੇ ਘਬਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਹ ਵਾਕ ਦਲੀਲ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਭਰੇ ਕੀਨੇ, ਵੈਰ ਤੇ ਅਅੱਸਬ ਦੀ। ਫਿਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਤਾ ਆਂਕਿ ਦਰ ਈਂ ਅੱਯਾਮ ਖ਼ੁਸਰੋ ਅਜ਼ਾਂ ਰਾਹ ਅ਼ਬੂਰ ਮੇਂ ਨਮਦ। ਈਂ ਮਰਦਕਿ ਮਜਹੂਲ ਇਰਾਦਹ ਕਰਦ ਕਿ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤੇ ਓਰਾ ਦਰ ਯਾਬਦ। ਦਰ ਮੰਜ਼ਲੇ ਕਿ ਜਾ ਵ ਮੁਕਾਮ ਓ ਬੂਦ ਖ਼ੁਸਰੋ ਰਾ ਨਜ਼ੂਲ ਉਫਤਾਦ,ਆਮਦਹ ਓਰਾ ਦੀਦ,ਵ ਬਾਜ਼ੇ ਮੁਕੱਦਿਮਾਤ ਫ਼ਰਾ ਯਾਫ਼ਤਹ ਬਰੋ ਰਸਾਨੀਦ ਵਾ ਬਰ ਪਸ਼ਾਨੀਏ ਓ ਅੰਗੁਸ਼ਤੇ ਅਜ਼ ਜ਼ਅਫ਼ਰਾਨ ਕਿ ਬ-ਇਸਤਲਾਹ ਹਿੰਦੂਵਾਨ ਕਸ਼ਕਾ ਗੋਇੰਦ ਕਸ਼ੀਦ ਵਾ ਆਂ ਰਾ ਸ਼ਗੂਨ ਮੇ ਦਾਨੰਦ।ਚੂੰ ਈਂ ਮੁਕੱਦਿਮਾ ਬ-ਮੁਸਾਮਿਅ਼ ਜਾਹੋ ਜਲਾਲ ਮੇ ਰਸਦ ਵ ਬੁਤਲਾਨਿ ਓਰਾ ਬ ਵਜਹ ਅਕਮਲ ਮੇ ਦਾਨਿਸਤਮ ਅਮਰ ਕਰਦਮ ਕਿ ਓਰਾ ਹਾਜ਼ਿਰ ਸਾਖ਼ਤੰਦ ਵਾ ਮਸਾਕਨੋ ਮਨਾਜ਼ਲੋ ਫਰਜ਼ੰਦਾਨੇ ਓ ਰਾ ਬ-ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖ਼ਾਨ ਇਨਾਇਤ ਨਮੂਦਮ ਵ ਅਸਬਾਬੋ ਅਮਵਾਲੇ ਓਰਾ ਬਕੈਦਿ ਜ਼ਬਤਦਰ ਆਵੁਰਦਹ ਫਰਮੂਦਮ ਕਿ ਓਰਾਬ-ਸਿਆਸਤਬ-ਯਾਸਾ *ਰਸਾਨੰਦ।"

ਅਰਥਾਤ—'ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸਰੋ ਉਸ ਰਸਤੇ ਲੰਘਿਆ। ਇਸ ...... ਪੁਰਸ਼ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ।ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ (ਖੁਸਰੋ) ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਉਸ ਪੜਾ ਉਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜਗਾ ਤੇ ਟਿਕਾਣਾ ਸੀ, ਖੁਸਰੋ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੋਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਕੇਸਰ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਲਾਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਤਿਲਕ ਆਖਦੇ ਤੇ ਸ਼ਗਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਏਹ ਖਬਰ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਨ, ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਬਾਰ ਤੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ

*'ਯਾਸਾ' ਤੁਰਕੀ ਲਫ਼ਜ਼ ਹੈ, ਅਰਥ ਹੈ-ਕਤਲ ਕਰਨਾ, ਲੁੱਟਣਾ, ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ।

ਜ਼ਬਤ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੀ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ।'

ਇਸ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਤਅੱਸਬ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਆਪ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੋਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ, ਗਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਅੱਗ ਬਗੋਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿਤਵਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਯਾ ਦਾਖਲ ਇਸਲਾਮ ਕਰ ਲਵਾਂ, ਸੋ ਇਸ ਬੇਹੂਦਾ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਮੌਕਾ ਸਮਝ ਕੇ ਅਤਯਾਚਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਬੀ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਹਕੀਕਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਐਵੇਂ ਸੁਣਕੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਬਣੇ ਤਅੱਸਬ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜਦ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਥਹੁ ਇਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤੇ ਖੁਸਰੋ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਊਜ ਸੀ ਜੋ ਤਅੱਸਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ, ਚੰਦੂ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਯਾ ਉਸ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਵਲੋਂ ਘੜੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਖੋਜ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਮਗਰੇ ਮਗਰ ਟੁਰਪੈਂਦਾ ਹੈ।ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਖੁਸਰੋਦੇ ਠਹਿਰਨ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮਿਲਣ ਤੇ ਅੱਗੇ ਭੱਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਦਦ ਦੇਣਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਵਿਚ ਵੜਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਰ ਥਾਨੇਸਰੀ ਨੇ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ 'ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ' ਵਿਚ ਆਪ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। "ਸ਼ੇਖ ਨਿਜ਼ਾਮ ਥਾਨੇਸਰੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਦੰਭੀ ਹੈ, ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਆਈਂ ਦੇਕੇ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੋਸੁ ਤੇ ਫੇਰ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ। ਚੂੰਕਿ ਮੈਂ ਏਹ ਗਲਾਂ ਸੁਣ ਚੁਕਾ ਸਾਂ ਸੋ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਦਾ ਖਰਚ ਦੇਕੇ ਮੱਕੇ ਨੂੰ ਟੋਰ ਦਿਤਾ*।"

ਫਿਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੬ ਤ੍ਰੀਕ ਜ਼ੀਉਲਹਜ (ਮੁਤਾਬਕ ੧੫ ਅਪ੍ਰੈਲ) ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਰਾਇ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਂ, ੧੭ ਜ਼ੀ: (ਮੁਤਾ: ੧੬ ਅਪ੍ਰੈਲ) ਦੀ ਸਵੇਰੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਪੁੱਜਾ, ਇਥੇ ਦੁਪਹਿਰ ਤਕ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਪੁਲ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਜਾ। ਏਥੇ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਖੁਸਰੋ ਤੇ ਫਤੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਦਾ ਟੁਰਦਾ ਹੈ। ੨੮ ਜ਼ੀ: ਹੱਜ (੨੭ ਅਪ੍ਰੈਲ) ਨੂੰ ਜੈਪਾਲ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰੋਂ ੭ ਕੋਹ ਉਹੇ ਹੈ। ੧੭ ਤੋਂ ੨੮,ਗੋਯਾ ਲਗ ਪਗ ੧੨ ਦਿਨ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜਦੀ। ਹੋਰ ਖੁਸਰੋ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖਬਰਾਂ, ਥਾਨੇਸਰੀ ਪੀਰ ਵਰਗੇ ਦੀਆਂ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀਆਂ ਸੋਆਂ ਸਭ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ

*ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇਹ ਲਿਖਤ ਬੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈਕਿ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰ ਨੂੰ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਅਪ੍ਰਾਧ ਵਿਚ ਮੱਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੇ ਖਰਚ ਬੀ ਕੋਲੋਂ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਤੇ ਤਹਕੀਕਾਤ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ) ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ ਤੇ ਕਤਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਬੀ ਸਾਬਤ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਗੁੱਝਾ ਕਾਰਣ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇਸਲਾਮੀ ਤਅੱਸਬ ਹੈਸੀ ਤੇ ਉੱਤੋਂ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਸੁਣੀ ਗਲ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭੱਜਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਹੁਣ ੧੨ ਦਿਨ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਖਬਰ ਨਾ ਮਿਲੀ ? ਇਹ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਖੁਸਰੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾ ਮਿਲਦੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੂੰਹੀਏ ਤੇ ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਦੇ ਲਾਲਚੀ ਚੁਗਲ ਖੋਰ ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ ਭਰੇ ਪਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਖੁਸਰੋ ਨੱਸਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦਿਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਰਾਜਾ ਬਾਸੂ ਨੂੰ ਖੁਸਰੋ ਬਾਬਤ ਖਬਰਾਂ ਲੈਣ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਕੜਨ ਲਈ ਮਗਰੇ ਨਸਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜਾ ਬਾਸੂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖਬਰ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਖੁਸਰੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੇ ੧੨ ਦਿਨ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਫਿਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਓਂ ਖਬਰ ਨਾ ਮਿਲਦੀ।

੨੯ ਜ਼ੀਃ ਹਜ (੨੮ ਅਪ੍ਰੈਲ) ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੈਪਾਲ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਮਿਰਜ਼ਾ ਕਾਮਰਾਨ ਦੇ ਬਾਗ (ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਲਾਗ) ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਦੀ ਸੋਧਰੇ ਦੇ ਪੱਤਣ ਤੇ ਫੜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖਬਰ ਪੁੱਜੀ ਤੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਅਰਥਾਤ ੩ ਮੁਹੱਰਮ (੧ ਮਈ) ਨੂੰ ਖੁਸਰੋ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹੋਇਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਦੋ ਵਡੇ ਸਾਥੀ ਗਾਂ ਤੇ ਖੋਤੇ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿਚ ਸੀਤੇ ਗਏ। ਕਈ ਸੌ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਆਦਮੀ ਜੋ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਸਨ ਸੂਲੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ*। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ੯ ਮੁਹੱਰਮ (੭ ਮਈ) ਤਕ ਕਾਮਰਾਨ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਜੋ ਜੋ ਲੋਕ ਅਪ੍ਰਾਧੀ ਸਮਝੇ ਗਏ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪਾ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਿਦਮਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਇਨਾਮ ਪਾ ਗਏ ਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ। ਗੋਇਆ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਖੁਸਰੋ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮੁੱਕ ਚੁਕ ਗਿਆ, ਦੋਸ਼ੀ ਚੰਡੇ ਗਏ, ਸਹਾਯਕ ਇਨਾਮੇ ਗਏ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗਲ ਅਜੇ ਬੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀ, ਕੈਸਾ ਅਚਰਜ ਹੈ। ਹੋਰ ਸੋਚ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੱਖੀ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੇ ਤਸਦੀਹੇ ਦੇ ਦੇਕੇ ਯਾ ਲਾਲਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕਰਕੇ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਪੱਖੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁੱਛੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਕਿਤੋਂ ਕੋਈ ਗਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਨਾ ਮਿਲੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ, ਜੇ ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਖੁਸਰੋ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਹੁਣ ਹੋਰ ਦੇਖੋ ੯ ਤੋਂ ਬਾਦ ੨੨ ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ੧੩ ਦਿਨ ਹੋਰ ਬੀਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੋਯਾ ਮਾਮਲੇ ਮਿਟ ਚੁਕੇ ਨੂੰ ੧੩ ਕੁ ਦਿਨ ਹੋਰ ਉਪਰ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ। ੨੨ ਤਾਰੀਖ ਮੁਹੱਰਮ (੨੦ ਮਈ) ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਿਸੇ ਦਿਨ† ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਤ ਅਚਾਨਕ ਖਬਰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀਚਾਰ ਕਰ ਲਓ ਕਿ ਵਾਕਿਆਤ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗਲ ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ। ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੁੱਕ ਚੁਕਣ ਦੇ ਬੀ ੧੩ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਅਚਾਨਕ ਇਹ ਖਬਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਕ ਅਪੜਾਈ ਜਾਣੀ ਵਿਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਚੜ੍ਹੇ ਤੋਂ ਲਾਭ ਅਸਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਆ। ਬੱਸ ਉਸ ਘੜੀ ਤੇ

---

*ਐਲਫਿਨਸਟੋਨ ੭੦੦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। †ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ੨੯ ਮਈ ਨੂੰ ਹੈ, ਤ੍ਰੈ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੇ ਤਸਦੀਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਅੱਧ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਹੋਸੀ। ਸੋ ੨੪ ਯਾ ੨੫ ਮਈ ਦੇ ਕਰੀਬ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਸਮਝੋ।

ਤਅੱਸੁਬ ਭਰੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੁਚਾਈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਅਗੋ ਹੀ ਤਅੱਸਬ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸੀ, ਮਾਰ ਦੇਣ ਯਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਝਟ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿਤੀ।

ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਰਲਾਉਣੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਹੋਰ ਸਫੁਟ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਤਅੱਲਕ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ* ਕਿ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਚਾਹੋ ਦਿਓ† ਤਦੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਈ ਹੋਊ ਤਾਂ ਹੀ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਸਮਝ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਹੋਊ ਨਾ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਕ ਰਿਵਾਜ ਹੈਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਹ ਅਪਰਾਧੀ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਅਕਸਰ ਤਦੋਂ ਜਦ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਤੇ ਅਤਿ ਪਾਪ ਹੋਯਾ ਹੋਵੇ।

ਸੋ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਕਿ ਜੋ ਦੰਡ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋ ਦੇ ਲਓ ਪੱਕੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਨ, ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੂੜ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਝੂਠੀਆਂ ਊਜਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਮੈਥੋਂ ਗਲਤੀ ਕਰਵਾਈ ਸੀ‡ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਤਸਦੀਹੇ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਮਾਮਲਾ ਹੋਰ ਖੋਜ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਟੋਲ ਇਹ ਗਲ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਖੁਸਰੋ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਐਤਨੇ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲੋਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਨੇ ਘਾੜਤ ਘੜੀ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੱਚੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਆਲੂਦ ਕਰਕੇ ਸਾਕਾ ਵਰਤਾਇਆ।

ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਤਕ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬੜਾ ਨਰਮ ਦਿਲ ਤੇ ਨਿਆਇ-ਕਾਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪ ਬੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਚੇ ਜੰਗ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬੇ-ਰਹਿਮੀਆਂ ਸਖਤ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਨਰਮੀ, ਨਿਆਂ ਤੇ ਅਤਯਾਚਾਰ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸੇ। ਤੌਜ਼ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਦਾ ਮੁਤਰੱਜਮ 'ਰਾਜਰਸ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ "ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਜੀਬ ਮਿਲਗੋਭਾ ਸੀ, ਉਹ ਖੜਾ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਖੱਲਾਂ ਲੁਹਾਉਂਦਾ ਤੇ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤੇ ਜੀਕੂੰ ਉਹ (ਜਹਾਂਗੀਰ) ਆਪ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਨੋਂ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਨ੍ਹਾਂ ਵਢਾ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੇ-ਮੌਕਿਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਉਂ ਆ ਖਲੋਤੇ ਯਾ ਮੇਰੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਡਰਾ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਨਿਆਂ ਦਾ ਯਾਰ ਤੇ ਵੀਰਵਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਗੁਫਤਗੂਆਂ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।..........ਉਹ (ਜਹਾਂਗੀਰ) ਅੱਬੁਲ ਫਜ਼ਲ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਛਤਾਵੇ ਦੇ ਇਸ ਆਪਣੀ ਕਰਤੂਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਹ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਾ

---

*ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਪੂਏ ਦੀਵਾਨ ਹਵਾਲਾ ਨਮੂਦ। [ਉਮਦਹਤੁੱਤਵਾਰੀਖ]। †ਤ੍ਵਾ: ਪੰਜਾਬ-ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਲਾਲ।

‡ਇਸ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਨਿਸਬਤ ਬਹੁਤ ਸੀ ਬਦਗੋਈਆਂ ਵ ਕੰਮਾਈਆਂ ਕੀਂ, ਯਹਾਂ ਤਕ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਾ ਮਿਜਾਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਬਰਹਮ ਹੋ ਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਤਲਬੀ ਬਮਕਾਮ ਲਾਹੌਰ ਹੋਈ।

[ਤ੍ਵਾਰੀਖੇ ਪੰਜਾਬ ਸਿਖਕ ਰਾ: ਸਾ: ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਲਾਲ।

ਲਗਦਾ ਵੇਖਕੇ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਗਰਮ ਨਾਲ ਨੁਹਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਫਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਸੀ, ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਬ੍ਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਤੋੜਕੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਵਿਚ ਸਟਵਾ ਦਿਤੀ ਸਾਸੁ।"

ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:-"ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਖਾਸ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੱਥ ਆਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਓਹਨਾਂ ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਵਹਿਸ਼ੀਪਨਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਸੱਤ ਸੌ ਕੈਦੀ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਤਾਰ ਵਿਚ (Impale) ਕੀਤੇ ਗਏ, ਅਰਥਾਤ ਸੂਲੀ ਚਾੜ੍ਹੇ ਗਏ, ਉਹ (ਜਹਾਂਗੀਰ) ਆਪਣੀ ਤੋਜ਼ਕ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਜਾਨਕਨੀ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਹੋ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਹਿਸ਼ੀਪਨੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘਾਇਆ, ਜਦੋਂ ਨਕੀਬ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲੈ ਬੱਚੂ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਲਾਮਾਂ" ਆਦਿ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਊਜਾਂ ਥੱਪਣ ਬਾਬਤ ਮੈਕਾਲਫ ਨੇ ਐਉਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:-

ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬੀ (ਇਹ) ਸਮਾਂ ਚੰਗਾ ਲੱਭਾ ਕਿ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਤੇ) ਲਾਏ ਗਏ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ, ਕਿ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ) ਪੁਸਤਕ ਰਚੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੂਜਾ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਹੈ, ਨਵੇਂ ਸਿਰ ਫੇਰ ਚੱਕਿਆ। *ਇਸ

---

*ਉਮਦਹ ਤੁੱ ਤਵਾਰੀਖ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਊਜਾਂ ਥੱਪਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

(ਦੀਵਾਨ ਚੰਦੂ) ਦਰ ਖ਼ਿਦਮਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਮੁਨਕਸ਼ਫ ਨਮੂਦ ਕਿ ਸ਼ਖ਼ਸੇ ਬਇਸਮ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨਾਮ ਬਾਇਸ ਬਰ ਈਜਾਦ ਵ ਤਕਵੀਨੇ ਫਿਰਕਾ ਸਾਲਸ ਅਜ਼ਮਿਯਾਨੇ ਹਨੂਦ ਵ ਮੁਸਲਮੀਨ ਗਰਦੀਦਹ ਅਕਸਰੇ ਸੁਨਨ ਦਲਾਇਲੇ ਇਸਲਾਮ ਰਾ ਮਹਵ ਵ ਮਨਸੀ ਗਰਦਾਨੀਦਹ ਵ ਦਰ ਕਵਾਇਮ ਵ ਆਸਾਸ ਅਰਕਾਨ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਫ਼ਾਵਤ ਵ ਖ਼ਲਲੇ ਅਜ਼ੀਮ ਰਾਹਯਾਬ ਗਸ਼ਤਹ ਵ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਚੰਦੇ ਅਜ਼ ਹਨੂਦਾਨ ਵਗ਼ੈਰਾ ਰਗ਼ਬਕਹ ਇਤਾਇਤ ਵ ਇਨਕ਼ਯਾਦੇ ਗੁਰੂ ਮੌਸੂਫ ਦਰ ਰਕਬਾ ਜਾਨ ਮੇ ਅੰਦਾਜ਼ੰਦ, ਅਗਰ ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼ੁਦ ਬਦੌਲਤ ਤਦਾਰਕੇ ਈਂ ਮਅਨੀ ਨਮੂਦੰਦ ਚੀਹਾ ਦਰ ਸੂਰਤੇ ਬਅਦ ਅਜ਼ ਮਰੂਰ ਮੁੱਦਤੇ ਕ਼ਲੀਲ ਦਰ ਅਰਕੀਨੇ ਸਲਤਨਤ ਵ ਅਸਾਤੀਨੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਜਹਾਂ ਬਾਨੀ ਇਨਹਦਾਮ ਵ ਇਨਅਦਾਮ ਰੌਣਕ ਬਰੂਜ਼ ਖ਼ਾਹਦ ਯਾਫਤ, ਬੰਦਹ, ਮਹਜ਼ ਅਜ਼ ਰਾਹੇ ਖ਼ੈਰ ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਦਰ ਤਰੀਕੇ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ ਈਂ ਮੁਕੱਦਮਹ ਨਮੂਦਾ ਅਸਤ।...... ਪਾਦਸ਼ਾਹ ਅਜ਼ ਰਾਹੇ ਫ਼ਜੂਲਤ ਵ ਗ਼ਫਲਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਕਿ ਅਜ਼ ਸਮੂ ਦਰਜਾ ਵ ਅਲੁਵ ਮਰਤਬਾ ਈਂ ਕ਼ਬਾ ਆਲੀਆ ਫ਼ੁਕਰਾ ਵਾਕਫ਼ ਵ ਮੁਤਲਅ ਨਬੂਦ ਬਾਮਆਲ ਨਜ਼ਰ ਦਰੀਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਤਫ਼ਹਸ ਵ ਤਜੱਸਸ ਨ ਨਮੂਦਹ ਬਰ ਜ਼ਬਾਂ ਆਵਰਦ ਕਿ ਹਰ ਕਿਸਮ ਕਿ ਮੁਨਾਸਬ ਬੂਦਹ ਬਾਸ਼ਦ ਬਸਜ਼ਾਏ ਬਾਇਦ ਰਸਾਨੀਦ। ਦੀਵਾਨ ਜ਼ਲਾਲਤ ਅਕਤਰਾਨ ਜ਼ਹੂਰੇ ਈਂ ਹੁਕਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਅਜ਼ ਤਾਈਦਾਤੇ ਏਜ਼ਦ ਬੇਚੂੰ ਤਸੱਵਰੀਦਹ ਵ ਦਰ ਇਨਹਮਾਕ ਵ ਇਨਮਹਾਕੇ ਖ਼ੇਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਨ ਕਰਦਹ ਆਂ ਚੁਨਾਂ ਮਕੱਦਮਾ ਨਾ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਨੁਮਾਇਆਂ ਕਰਦ ਕਿ ਕਲਮ ਦਰ ਤਹਿਰੀਰੇ ਆਂ ਖ਼ੂੰ ਗਿਰਯਾਂ ਵ ਦੀਦਹ ਗਿਰਿਯਾਂ ਵ ਦਿਲ ਬਿਰਿਯਾਂ ਵ ਜਾਨ ਹੈਰਾਂ ਮੇ ਬਾਸ਼ਦ। [ਦਫ਼ਤਰ ਅੱਵਲ ਪੰਨਾ ੩੪

-(ਦੀਵਾਨ ਚੰਦੂ ਨੇ) ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਦੱਸਿਓ ਸੁ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨਾਮ ਦੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੀਜਾ ਫਿਰਕਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਕੇ ਇਸਲਾਮੀ ਰੁਕਨਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਖਲਲ ਪਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੁਛ ਹਿੰਦੂ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਾਬਿਆਦਾਰੀ ਦੀ ਰਸੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਗਰਦਨ ਵਿਚ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ (ਅਰਥਾਤ ਸਿਖ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ)। ਜੇ ਕਦੀ ਹਜ਼ੂਰ ਆਪ ਇਹਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਤੇ ਸਲਤਨਤ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਥੰਮ ਗਿਰ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿਰਫ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕਤਾ ਤੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਬਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।...... ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹੀ ਤੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਇਸ ਉਚੇ ਦਰਜੇ,ਵਡੇ ਮਰਤਬੇ ਵਾਲੇ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਤੋਂ ਵਾਕਫ ਨਹੀਂ ਸੀ,ਦੂਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੁਨਾਸਬ ਹੋਵੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਏ ਹੋਏ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਲੋਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਇਸ ਹੁਕ। ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਮਦਦ ਜਾਣਿਆਂ, ਆਪਣੀ ਬਾਬਤ ਲੰਮੀ ਸੋਚ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਾ ਲੈਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਯੋਗ ਬਣਤਰ ਬਣਾਈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਗਿਆਂ ਲਿਖਣ ਰੱਤ ਦੇ ਹੰਝੂ ਕੇਰਦੀ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦਿਲ ਪਾਟਦਾ ਤੇ ਜਾਨ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਕੇ ਚੰਦੂ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ (ਜੀ) ਦੇ ਬੁਲਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਚੰਦੂ ਦਾ ਦਿਲ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ, ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਖ਼ਰ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਹੀ ਪਿਆ।

ਇਕ ਅਚਰਜ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਦਬਿਸਤਾਨ ਵਾਲਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰੀ ਜਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ, ਕਵਿ ਜੀ ਜੁਰਮਾਨਾ ਤਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਬੇਅਦਬੀ ਤੇ ਮਾਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ,ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਲਈ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਇਹੋ ਖਿਆਲ ਆਮ ਪ੍ਰਚੁਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਰਬ ਸਧਾਰਣ ਦੇ ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਟੁਰਿਆ ਆਇਆ। ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਕਤਲ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਪਤਾ ਫਾਰਸੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਤੇ ਕਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਹੋਰ ਫਾਰਸੀ ਉਰਦੂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਪਿਆ।

ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਇਤੇ ਕਰੜੇ, ਤਸੀਹਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰਹੀ? ਇਸ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ, ਸੱਚੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹੇ ਸਿਖਾਂ ਤੋਂ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਸੁਣਕੇ ਇਉਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ:—

> ਰਹਿੰਦੇ ਗੁਰੁ ਦਰੀਆਉ ਵਿਚ ਮੀਨ ਕੁਲੀਨ ਹੇਤ ਨਿਰਬਾਣੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗ ਜਿਉਂ ਜੋਤੀ ਅੰਦਰਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ। ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਲਿਵ ਮਿਰਗ ਜਯੋਂ ਭੀੜ ਪਈ ਚਿਤ ਅਵਰ ਨ ਆਣੀ। ਚਰਨ ਕਵਲ ਮਿਲ ਭਵਰ ਜਯੋਂ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਵਿਚ ਰੈਣ ਵਿਹਾਣੀ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਵਿੱਸਰੇ ਬਾਂਬੀਹੇ ਜਯੋਂ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ। ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧ ਸੰਗ ਜਾਣੀ। ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਵਿਟਹੁੰ ਕੁਰਬਾਣੀ॥ ੨੩॥
> [ਵਾਰ ੨੪

ਅਰਥ—ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਤੱਤੇ ਰੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ (ਪਾਣੀ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ (ਨਿਰਵਾਣ ਰਹਿੰਦੀ) ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਆਪ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿਚ) ਨਿਰਬਾਣ ਰਹੇ। (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ) ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਤੰਗੇ ਵਾਂਙੂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਜੋਤੀ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਈ। ਹਾਂ (ਬੜੀ ਕਠਨ) ਭੀੜਾ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਪਈ ਸੀ, ਪਰ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੩੮. [ਸੱਚਖੰਡ ਗਵਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੰਚਹੁ ਸਿਖ ਪਰਵਾਰ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਨ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਰੋਦਤਿ ਅਧਿਕ ਸੰਕਟ ਪਾਇ ਕਰਾਲ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਿ ਜੇਠਾ 'ਵਡਹੰਸਹਿ ਗਾਵੈ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਭਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵੈ'। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਬਲ ਪਾਪੀ ਬੈਸੇ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ–ਆਇ ਨ ਕੈਸੇ[1]?॥੨॥ਬਡੀ ਦੇਰ ਲਾਗੀ ਨਹਿੰ ਆਏ। ਕਹਾਂ ਭਈ ਗਤਿ ? ਲਖੀ ਨ ਜਾਏ–। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਉਤ-ਲਾਵਤਿ ਆਵਾ[2]।ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਕਿਤੇ ਕਰਿਲਾਵਾ[3]॥੩॥ ਤੁਰਨ ਆਇ ਤੀਰ ਪਰ ਹੇਰੇ।–ਪਰੇ ਚਾਦਰੇ ਤਾਨਿ ਬਡੇਰੇ।ਬਹੁ ਦਿਨ ਭਏ ਨ ਸੁਪਤਨਿ ਦੀਨਿ।ਪਿਖਿ ਅਵਸਰ ਕੋ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲੀਨਿ॥੪॥ਅਬਿ ਸੂਧੇ ਭਾ ਮਾਨਹਿ ਨਾਤ॥ ਧਰਮ ਜਾਨਿ ਤੇ ਉਰ ਡਰਪਾਤਾ–। ਨਿਕਟਿ ਗਯੋ ਨਰ ਲੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੁਪਤਿ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਅਲਾਏ ॥ ੫॥ 'ਕਿਮ ਤੁਮ ਕੋ ਅਬਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਆਈ?। ਹੁਇ ਨਿਚਿੰਤ ਸੋਯੋ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਸੁਤਾ ਕੁਮਾਰੀ ਮੈਂ ਨਿਤ ਹੇਰੇ। ਤਜੀ ਨੀਂਦ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਘਨੇਰੇ'॥੬॥ ਤਬਿ ਬਿਧੀਏ ਬਹੁ ਰੋਇ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਦੁਸ਼ਟ ਪਾਤਕੀ! ਪਾਪ ਕਮਾਯੋ। ਤੁਵ ਸਿਰ ਚਢੇ ਦੋਸ਼ ਬਡ ਦੈ ਕੈ। ਗਏ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇਹਿ ਤਜਿ ਕੈਕੈ॥ ੭ ॥ ਕਰਿ ਕੂਰੋ ਮਾਰਹਿਂ ਹਤਿਆਰੇ। ਬਚਹਿਂ ਨਹੀਂ ਕਰਿ ਜਤਨ ਹਜ਼ਾਰੇ'।ਕਛ ਡਰਪਤਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਤਤ-ਛਿਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਧਾਮ ਸਿਧਾਯੋ॥੮॥ ਸਦਨ ਰੁਦਨ ਬਡ ਸੁਨਯੋ ਪੁਕਾਰਾ। ਚਕਿਤਿ[4] ਚਿੱਤ ਹ੍ਵੈ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰਾ।'ਕਯਾ ਹੋਯਹੁ, ਕਯੋਂ ਕਰਹੁ ਬਿਲਾਪਾ? । ਕੌਨ ਗਜਬ ਗੁਜ਼ਰਯੋ ਫਲ ਪਾਪਾ ?' ॥ ੯ ॥ ਸੇਵਕ ਆਨਿ ਕਹਯੋ

---

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਏ। [2](ਚੰਦੂ) ਆਇਆ। [3]ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਨਾਲ ਕਰਕੇ। [4]ਹੈਰਾਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਬਦ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗੀ ਰਹੀ ਮ੍ਰਿਗ ਵਾਂਗੂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਯਾ (ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਬੜੀ ਹੀ ਕਸ਼ਟ ਭਰੀ ਸੀ, ਪਰ ਭਾਈ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਹ) ਰਾਤ (ਭੀ) ਭਵਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਰਹਿਕੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ (ਬੈਠਿਆਂ) ਬੀਤੀ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਘਬਰਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗਈ, ਸਹਜਾਨੰਦ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ)। (ਅੰਤਮ ਸੁਆਸਾਂ ਤਕ ਬੀ) ਬਾਂਬੀਹੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਕਾਰਕੇ (ਸ਼ਬਦ ਦਾ) ਵੱਖਯਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰਮੁਖ (ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਨੇ) ਸੁਖ ਰੂਪੀ ਫਲ, ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ, ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਹੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। (ਮੈਂ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਅਚਰਜ ਕਰਨੀ ਸੀ)।

ਤਤਕਾਲਾ॥'ਨੁਖਾ ਮ੍ਰਿਤੁ ਔਚਕ ਭਾ ਕਾਲਾ' । ਅਨਿਕ ਤਰਕਨਾ ਸੁਨਤਿ ਬਿਚਾਰਹਿ।–ਬਿਨਾ ਰੋਗ ਕਿਮ ਮਰੀ?–ਉਚਾਰਹਿ ॥੧੦॥ ਦੁਖੀ ਬਿਸੂਰਤਿ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ। ਮਨੋ ਕਸ਼ਟ ਕੀ ਉਪਜਿ ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਿ-ਵਾਵਤਿ ਭਏ।ਜਾਰਨਿ[੧]ਨਦੀ ਤੀਰ ਲੈ ਗਏ॥੧੧॥ ਉਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬਿਦਤਾਈ। ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਪੁਰਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ। 'ਗ੍ਰਿਹ ਚੰਦੂ ਕੇ ਗੁਰ ਤਜਿ ਦੇਹਿ[੨]'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਨਿਕਸੇ ਤਜਿ ਗ੍ਰੇਹ॥੧੨॥'ਨਦੀ ਤੀਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਬਿ ਅਹੈਂ'। ਧਾਇ ਧਾਇ ਮਾਨਵ ਗਨ ਲਹੈਂ। ਤਜਿ ਤਜਿ ਕਾਜ ਬਨਕ ਬਿਵਹਾਰ। ਆਵਹਿ ਲਾਰਿ ਪਰੇ[੩]ਨਰ ਨਾਰਿ॥੧੩॥ਭਈ ਭੀਰ ਕੁਛ ਗਿਨੀ ਨ ਜਾਇ।ਕਿਤਿਕ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਲੇ ਕਰਿ ਆਇ।ਅਤਰ ਫੂਲ ਅੰਬੀਰ ਗੁਲਾਲ। ਬਰਖਾਵਤਿ ਹੋਈਧਰ*ਲਾਲ॥੧੪॥ਨਦੀ ਤੀਰ ਥਿਰ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਏ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਆਦਿਕ ਦਰਸਾਏ। ਬੂਝੀ ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਗੁਰੁ ਕੀ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹੀ,ਕਹੀ ਜਿਮ ਉਰ ਕੀ[੪]॥੧੫॥'ਨਹੀਂ ਦੇਹਿ ਕੋ ਦਾਹ ਉਚਾਰਾ।–ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹਨਿ ਬਾਰਿ[੫]ਮਝਾਰਾ।ਮੇਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਦਰਿਆਉ।ਉੱਤਰ ਕੋ ਸਿਰ ਦੱਛਨ ਪਾਉਂ–'॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਸਦਨ ਸਦਨ ਰੁਦਨਾਏ। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਮਿਲਿਕੈ ਸਮੁਦਾਏ।'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਭਿ ਬਦਨ ਕਹੰਤੇ।ਇਕਠੇ ਭਏ ਅਧਿਕ ਦੁਖਵੰਤੇ॥੧੭॥ਤਤਛਿਨਿ ਸੁੰਦਰ ਰਚਯੋ ਬਿਮਾਨ।ਸਿੱਖਨਿ ਖਰਚਯੋ ਦਰਬ ਮਹਾਨ।'ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਜਿ ਹੁਇ ਇਸ ਸਮੈ।ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹਮੈਂ ॥੧੮॥ਫਲ ਅਤੋਟ ਹੈ ਕੌਨ ਸੁ ਜਾਨੈ'।ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਏਵਬਖਾਨੈਂ।ਜ਼ਰੀ ਬਾਦਲਾ ਰੇਸ਼ਮ ਚੀਰ। ਪਰਹਿਂ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਮੋਲ ਗਹੀਰ[੬]॥੧੯॥ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਮਸਰੂ[੭]ਬਿਧਿ ਘਨੇ। ਊਪਰ ਪਾਇ ਸ਼ੋਕ ਮਨ ਸਨੇ। ਸੰਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਰਿ ਫੂਕ ਬਜਾਏ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੀ ਜੈ'ਉਚ ਸੁਨਾਏ ॥੨੦॥ ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਚਾਰ ਦਿਸ ਫੇਰੇ।ਫੂਲ ਮਾਲ ਲਰਕਾਇ ਘਨੇਰੇ।ਚੰਦਨ ਚਰਚਹਿਂ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਹਿ। ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਾਵਹਿਂ ॥੨੧॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਚੰਦੂ ਖਲ ਨਿੰਦਹਿਂ।–ਗੁਰ ਹੱਤਯਾਰਾ ਦੋਖੀ–ਬਿੰਦਹਿਂ।ਦਰਬ ਗੁਰੂ ਪਰ ਅੱਗ੍ਰ ਬਗਾਵੈਂ[੮]।ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਬੀਨਤਿ ਜਾਵੈਂ[੯]॥੨੨॥ਕੇਤਿਕ ਜਪਜੀ ਪਾਠ ਪਠੰਤੇ। ਕੇਤਿਕ'ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ'

[੧]ਸਾੜਨ ਲਈ। [੨]ਦੇਹਿ ਛਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [੩]ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ । [੪]ਜਿਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੇ ਰਿਦੇ ਦੀ (ਵਾਰਤਾ) ਕਹੀ ਸੀ (ਸੰਗਤ ਲਈ)। [੫]ਪਾਣੀ। [੬]ਬਹੁ ਮੁਲੇ। [੭]ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਸੂਤ ਦਾ ਰਲਾਕੇ ਬਨਾਇਆ ਧਾਰੀਦਾਰ ਬਸਤ੍ਰ। [ਅ:, ਮਸ਼ਰੂਅ=ਰੇਸ਼ਮੀ ਸੂਤੀ ਮਿਲਿਆ ਕਪੜਾ]। [੮]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਧਨ ਅਗਾਂਹ ਸੁਟਦੇ ਹਨ। [੯]ਢੂਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

*ਪਾ:–ਘਟ।

ਸਿਮਰੰਤੇ।ਕਿਤਿਕ ਸ੍ਵਾਸ ਲੇ ਸ਼ੋਕ ਵਧਾਵੈਂ।ਕਿਤਿਕ ਸਰਾਹੈਂ'ਸ਼ੀਲ ਸੁਹਾਵੇਂ'[1] ॥੨੩॥ਕਿਤਿਕ ਨਿਕਾਰਤਿ ਖਲ ਕੋਗਾਰੀ।'ਤੁਰਕਰਾਜਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰੀ'। ਲੇ ਰਾਵੀ ਕੇ ਗਏ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਜਹਿਂ ਜਲ ਚਲਤਿ ਕਲਤ[2]ਬਲ ਮਾਹੂ[3]॥ ੨੪ ॥ ਬਿਧੀਆ, ਜੇਠਾ, ਲੰਙ, ਪਿਰਾਣਾ। ਇਨ ਸਨ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਅੰਤਿ ਵਖਾਣਾ। ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਬੇਗ[3] ਮਹਿਂ ਗਏ।ਕੰਧ[4] ਬਿਮਾਨ ਉਤਾਰਤਿ ਭਏ॥੨੫॥ਜਲ ਮੈਂ ਇਸਥਿਤ ਜਬਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ।ਜਲਪਤਿ ਬਰਣ ਆਇ ਤਬਿ ਲੀਨਿ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਪੂਜਨਿ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਜਲ ਸਰੂਪ ਕਰਿ ਦੀਨਿਸਿ ਪਾਛੇ*॥੨੬॥ ਨਿਕਸੇ ਸਿਖ ਸਲਿਤਾ ਤੇ ਬਾਹਰਿ। ਸਿੱਖ ਸੈਂਕਰੋ ਹੇਰਹਿਂ ਜ਼ਾਹਰਿ। ਨਹੀਂ ਬਹੁਰ ਕੁਛ ਦਈ ਦਿਖਾਈ।ਜਲ ਸਰੂਪ ਤਨ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖਦਾਈ॥ ੨੭ ॥ ਰਘੁਬਰੁ ਰਾਮਚੰਦ ਮਾਨਿੰਦੇ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਸਰਿਜੂ ਨੀਰ ਬਿਲੰਦੇ। ਬਹੁਰ ਨਹੀਂ ਨਿਜ ਦੇਹ ਦਿਖਾਈ।ਜਲ ਸਰੂਪ ਹ੍ਵੈਗੇ ਤਿਸ ਥਾਈਂ ॥੨੮॥ਬਿਸਮਤਿ ਭਏ ਬਿਲੋਕਨਿਹਾਰੇ।ਸਭਿ ਸੋਂ ਜੇਠੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।'ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਗੁਰ ਗਏ ਬਤਾਇ।–ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮੋਂ ਦੇਹੁ ਟਿਕਾਇ–'॥੨੯॥ ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਉਦਾਰ। ਹਟਿ ਆਏ ਪੁਨ ਨਗਰ ਮਝਾਰ। ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਥਿਤਿ ਭੇ ਸਮੁਦਾਈ।ਰੁਦਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਅੱਸ੍ਰ ਬਹਾਈ॥੩੦॥ ਸਾਥ ਰਬਾਬੀ ਲਿਏ ਦੁਤਾਰ।ਕਿਰਤਨ ਸਭਿ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਉਚਾਰ।ਦਰਬਾਦਿਕ ਵਸਤੂਗਨ ਸੰਗਤਿ। ਦਿਯੋ ਬਹੁਤ ਪੁਨ ਰਹਯੋ ਨ ਮੰਗਤਿ ॥੩੧॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਰਹਤਿ ਭਏ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ। ਪੰਚਹੁੰ ਸਿੱਖਨਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਭੋਜਨ ਕੀਨਿ। ਮੁਰਝਾਵਤਿ ਬੈਠੇ ਮਨ ਦੀਨ ॥੩੨॥ ਬਿਨੁ ਮਹਿਪਾਲ

---

[1]ਸੁਹਣੇ। [2]ਭਾਵ ਤੇਜ। [3]ਵਹਿਣ। ਪ੍ਰਵਾਹ। [4]ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ।

*ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–ਮਿਲ ਸੰਗਤ ਬੇਬਾਨ ਬਨਾਇਆ। ਅਖੰਡ ਭਜਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨ ਗਾਇਆ। ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਾਇ ਨਿਰਮਲ ਤਨ ਦਿਆਲ। ਪਹਿਰਾਏ ਬਸਤ੍ਰ ਪਾਵਨ ਤਿਹ ਕਾਲ। ਐਰਾਵਤੀ ਨਦੀ ਪਰ ਲਿਆਏ। ਚੰਦਨ ਚਿਤਾ ਪਰ ਆਨ ਰਖਾਏ। ਪਾਵਨ ਦੇਹਿ ਕਰਾ ਸਿਸਕਾਰ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਭਇਆ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ। 'ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਕ' ਵਿਚ ਬੀ ਐਉਂ ਆਇਆ ਹੈ "ਅਰ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ਕੋ ਲੇਕਰ ਸਸਕਾਰ ਕੀਆ।" ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:–'ਕਰਿ ਸਸਕਾਰ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਨਾਲੇ'। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੧੦ ਅੰਕ ੪੧। ਪੁਨਾ:–'ਚੰਦਨ ਚਿਖਾ ਜਲਾਇ ਸਰੀਰ'। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪, ਅੰਸੂ ੬੪, ਅੰਕ ੩੯।

ਚਮੂੰ ਜਿਮ ਦੀਨਾ। ਦੂਲਹੁ ਬਿਨੁ ਬਰਾਤ ਜਿਮ ਹੀਨਾ। ਜਥਾ ਜਾਮਨੀ ਚੰਦੁ ਬਿਹੀਨਾ। ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਤਥਾ ਮਲੀਨਾ॥੩੩॥ਬਿਨਾ ਨਰੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰਜਾ ਦੁਖਾਰੀ। ਪ੍ਰਤਿ ਬਿਹੀਨ ਜਿਮ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਨਾਰੀ। ਜਿਮ ਜਨ[1] ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚ ਬਿਨ ਦੀਨਾ। ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਤਥਾ ਮਲੀਨਾ ॥ ੩੪ ॥ ਸਰਬ ਜਾਮਨੀ ਸੋਚਿਤਿ ਬੀਤੀ। ਚਿਤਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਦ ਪ੍ਰੀਤੀ। ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ ਜੇ ਦਰਸਤਿ ਰਹੈਂ। ਬਿਨਾ ਪਿਖੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਨੋਂ ਲਹੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਨੀਠ ਨੀਠ ਅਵਿਲੋਕ ਪ੍ਰਭਾਤਿ। ਸ਼ੋਕ ਅਧਿਕ ਤੇ ਬਿਤਹਿ ਨ ਰਾਤਿ। ਰਾਵੀ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਕੈ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਥਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਦਿਸ਼ਾ ਸਿਧਾਰੇ। ਮਨਹੁ ਕਰਤਿ ਰਣ ਹਾਰਿ ਪਧਾਰੇ। ਸਭਿ ਪੂੰਜੀ ਜਨੁ ਬਨਕ ਗਵਾਈ। ਕੈ ਬਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਲੁਟਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ–ਮਾਤਾ ਪਾਸ । ਕਰਹਿਂ ਸੂਲ ਸਮ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਿਸ ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਗਿਰਹਿ ਬਿਕੁਲਾਇ[2]। ਧਿਕ ਬੋਲਨ ਹਮਰੋ ਤਿਸ ਭਾਇ ॥ ੩੮ ॥ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਾਲਕਨ ਬੈਸਾ। ਹਮ ਤੇ ਸੁਨਹਿਂ ਬਾਕ ਜਬਿ ਐਸਾ। ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਬਹੁ ਰੁਦਤਿ ਪੁਕਾਰੈਂ। 'ਕਹਾਂ ਤਜੇ ਪਿਤ ਗੁਰੂ?' ਉਚਾਰੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਕਨਾ ਹਮ ਕਹੈਂ 'ਜਿਯਤਿ ਚਲਿ ਆਏ'। ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਅਸ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਪਾਏ। ਕਰਦਮ ਰਿਦਾ ਨ ਬਿਦਰਯੋ[3] ਤਬਿਹੂੰ। ਜਲ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਿਛੁਰੇ ਜਬਿਹੂੰ*॥੪੦॥ ਹਮ ਤੇ ਆਛੇ ਬਨ ਕੇ[4] ਹਰਣ। ਸੁਨਤਿ ਨਾਦ ਕੋ ਗਿਨਹਿ ਨ ਮਰਣ। ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨ[5] ਕਨਾ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ । ਪ੍ਰੀਤਮ ਹਿਤ ਜਾਰਤਿ ਨਿਜ ਅੰਗਾ॥ ੪੧ ॥ ਨੀਰ ਬਿਰਹਿ ਤੇ ਮੀਨ ਨਿਹਾਰੋ। ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਅਵਾਰੋ। ਭ੍ਰਮਰ ਤਜਹਿ ਨਹਿਂ ਗੰਧ ਸੁਭਾਊ।ਪੁਸ਼ਪ ਕੇਤਿਕੀ ਬੇਧਤਿ ਜਾਊ[6] ॥ ੪੨ ॥ ਹਮ ਪੰਚਹੁਂ ਤੇ ਪੰਚਹੁਂ ਜੀਵ[7]। ਉੱਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਬਾਹ ਸਦੀਵ। ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦੁਖ ਗੁਰ ਕੇਰੇ। ਅਬਿ ਗੁਰ ਪਤਨੀ ਸੁਤ ਦੁਖ ਹੇਰੇ–॥ ੪੩ ॥ ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਆਰਤਿ ਹੋਤੇ। ਬਦਨ ਖਿੰਨ ਦੁਤਿ,ਨਹੀਂ ਉਦੋਤੇ[8]। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਾਇ ਸੁਧਾਸਰ ਨਗਰੀ। ਅੱਸ਼੍ਰੂ ਬਿਮੋਚਿ

---

[1]ਆਦਮੀ। [2]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ। [3]ਚਿੱਕੜ ਰੂਪ ਰਿਦਾ (ਸਾਡਾ) ਪਾਟ ਨਾ ਗਿਆ। [4]ਜੰਗਲ ਦੇ। [5]ਟੇਢੀਆਂ ਜੂਨਾਂ (ਭਾਵ ਕੰਬਟ)। [6]ਕੇਤਕੀ ਫੁਲ ਤੇ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7]ਤੇ ਪੰਜੇ ਹੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਾਂ। [8]ਮੁਖ ਸ਼ੋਭਾ ਤੋਂ ਖੀਣ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਨਹੀਂ। *ਜਲ ਦੇ ਵਿਛੜਿਆਂ (ਸੁਕ ਗਿਆਂ ਛੱਪੜ ਦਾ) ਚਿੱਕੜ ਤ੍ਰੇੜੋ ਤ੍ਰੇੜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਫਟ ਗਿਆ।

ਬਿਲੋਕਤਿ ਸਗਰੀ॥੪੪॥ ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਅਨੰਦਤਿ। ਆਇ ਖਰੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦਤਿ। ਦਿਨ ਕੋ ਗਿਨਤਿ[1] ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਗਏ। 'ਏਤਿਕ ਬਿਰਹ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਭਏ' ॥੪੫॥ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ 'ਕਬਿ ਇਤ ਆਵੈਂ? ਪ੍ਰਿਯ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਸੁੰਦਰ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਬੈਠਹਿਂ ਜਬਹਿ ਲਗਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸਹਿਂ ਗਨ ਆਨਿ॥ ੪੬ ॥ ਦੇਖਿ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਹੋਇ ਅਨੰਦਾ*। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਾਟੈਂ ਫੰਦਾ*।ਮਨ ਉਦਾਸ ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸ਼ਾਂਤੀ।ਹੋਇ ਖੁਸ਼ੀ ਕਬਿ, ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ' ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੭॥

੩੮. [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੰਜੇ ਸਿੱਖ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਗੁਰਦਾਸਿ[2] ਗਨ ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰੁ ਦਾਸ[3]। ਸਿਮਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਉਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਯਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਗਮਨਯੋ ਕਿਤ ਸ਼ਾਹੂ। ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ ਕਬਿ ਕੀ ਹਮ ਪਾਹੂ†। ਅਬਿ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਇਤ ਨਹਿਂ ਆਏ।ਕੋ ਕਾਰਜ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਬਤਾਏ[4]॥ ੨ ॥ ਆਜ ਕਾਲ ਆਵਹਿਂ' ਚਿਤਵੰਤੇ। ਬੈਠੇ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦੁਤਿਵੰਤੇ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਪੰਚਹੁਂ ਚਲਿ ਆਏ। ਬਦਨ ਬਿਬਰਨ[5] ਦੁਖਿਤ ਜ਼ਰਦਾਏ[6]॥ ੩ ॥ ਦੀਨ ਮਨੈ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਗਿਰਾ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਜਾਤਿ ਉਚਰੀ। ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਬੂਝਤਿ 'ਕਿਸ ਥਲ ਗੁਰੂ ਬਿਲੰਦ ?॥੪॥ ਕਿਮ ਪੰਚਹੁਂ ਤੁਮ ਤਜਿ ਕਰਿ ਆਏ?।ਬਰਣ ਜ਼ਰਦ ਮੁਖ ਕੋ ਦਰਸਾਏ?। ਕੈ ਆਵਤਿ ? ਗੁਰੁ ਵਹਿਰ ਸਥਾਨਾ। ਥਿਰੇ ਪਖਾਰਨਿ ਪਦ ਅਰੁ ਪਾਨਾ॥ ੫॥ਤਊ ਏਕ ਦੁਇ ਆਵਤਿ ਆਗੇ। ਕਿਮ ਪੰਚਹੁਂ ਗਮਨੇ ਗੁਰੁ ਤਯਾਗੇ?। ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਨਹਿਨ ਤੁਮਾਰਾ।ਕਵਨ ਕਾਰਣ ਨਹਿਂਕਰਤਿਉਚਾਰਾ?' ॥ ੬ ॥ ਕਹਤਿ ਸਕਲ ਪੰਚਹੁਂ ਮੁਖ ਦੇਖੈ[7]। 'ਨਾਹਿਨ ਕੁਸ਼ਲੀ' ਕਰਤਿ ਪਰੇਖੈ[8]। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨੀ। 'ਮੌਨਿ, ਨੰਮ੍ਰਿ ਸਿਰ ਕਰਿ ਕਵਨ ਠਾਨੀ? ॥ ੭ ॥ ਦਲਕਤਿ[9] ਰਿਦਾ ਦੇਖਿ ਤੁਮ ਹਾਲ। ਕਵਨ ਨਹਿਂ

---

[1]ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣ ਰਹੇ ਸੀ। [2]ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਗੁਰਦਾਸ ਆਦਿਕ। [3]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਾਸ। [4]ਹੋਰ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਗਏ। [5]ਬੇਰੰਗ। [6]ਪੀਲੇ। [7](ਹੋਰ) ਸਾਰੇ (ਸਿੱਖ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਕੇ। [8]ਪਰਖਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। [9]ਧੜਕਦਾ ਹੈ। *ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਅੰਤਲੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਚਰਣ ਲਿਖੇ ਹਨ।

†ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਖਬਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਜੇ ਲਾਹੌਰ ਹੀ ਸੀ।

ਬੋਲਤਿ ਬਾਕ ਉਤਾਲ ?'। ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ[1] ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਪਿਰਾਣਾ। ਚਾਹਸਿ ਚਿਤ–ਮੈਂ ਕਰਿਵ ਬਖਾਣਾ–॥੮॥ਸੁਸ਼ਕ ਕੰਠ ਅਰੁ ਅਧਰ ਕਪੋਲ।ਕਹੈ ਕਿ 'ਮੁਹੁ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਤਿ ਬੋਲਾ'। ਰੁਦਤਿ ਬਾਰਿ ਇਕਿ ਨਿਕਸਿ ਪੁਕਾਰੀ[2]। ਨਿਖੁਟੇ ਅੱਸ੍ਰ ਨ ਬਹਿ ਦ੍ਰਿਗ ਬਾਰੀ[3]॥੯॥ ਦਾਸਨਿ ਜੁਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਬਦਨ ਬਨਜੋ ਬਨ ਬਿਕਸਿ ਬਿਲੰਦ[4]।ਹਿਮ ਸੀ ਗਿਰਾ[5] ਲਗੀ ਮੁਰਝਾਇ। ਪੁਨ ਪੂਛਤਿ 'ਵਿਹੁ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇ॥ ੧੦॥ ਕਿਸ ਨੇ ਗੁਰ ਰਾਖੇ ਅਟ-ਕਾਇ?।ਕਹਾਂ ਬਿਘਨ ਭਾ ਕਹੁ ਸਮੁਝਾਇ?। ਸ਼ਾਹ ਚਢ੍ਯੋ, ਅਬਿ ਕੋ ਥਿਰੁ ਥਿਯੋ[6] ?। ਜਿਨਹੁ ਗੁਰੂ ਨਹਿਂ ਆਵਨਿ ਦਿਯੋ ?॥੧੧॥ ਜਿਮ ਛੂਟਹਿਂ ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਇ। ਕਹੋ ਸਾਚ ਤੁਮ ਕ੍ਯੋਂ ਬਿਲਲਾਇ। ਅਹਿਦੀ ਆਯਹੁ ਤਬਿ ਕੇ ਜਾਨਹਿਂ। ਤੁਰਕ ਮੰਦਮਤਿ ਬਿਗਰਨਿ ਠਾਨਹਿ[7]॥੧੨॥ ਚੁਗਲੀ ਉਗਲਤਿ ਮੁਗਲ ਬਿਗਾਰਾ। ਕਿਮ ਹੋਈ ਗਤਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਾ ?'। ਬਿਧੀਆ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਦ੍ਰਿਢ ਹੀਯੋ।ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਬਿ ਬਰਨਨ ਕੀਯੋ॥੧੩॥ 'ਮਿਲੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਪੂਰਬ ਜਾਇ। ਥਿਰੁ ਹੁਇ ਘਰੀ ਚਾਰਿ ਨਿਕਸਾਇ। ਨਿਕਸਤਿ ਵਹਿਰ ਸਿਪਾਹੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਭਏ ਸੰਗ ਗਮਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਚੰਦੁ॥ ੧੪॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਸੰਬਾਦ ਬਖਾਨ੍ਯੋ।ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਕੁਛ ਸੁਨ੍ਯੋ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ।ਕਿਮ ਤਹਿਂ ਭਈ ਨ ਕੁਛ ਗਤਿ ਜਾਨੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਨ ਬਡ ਦੁਸ਼ਟ ਸਥਾਨੀ॥ ੧੫॥ ਅੰਤਰਿ ਜਬਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਏ। ਦ੍ਰਿਢਿ ਕਿਵਾਰ ਦੋਨਹੁਂ ਦੇ ਦਏ। ਹਮ ਕੋ ਡਯੋਢੀ ਥਾਨ ਟਿਕਾਇ। ਅੰਤਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਠਾਇ॥੧੬॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਅਰੁ ਸੁਪਤਨਿ ਬਰਜੇ। ਪੁਨ ਸਜਾਇ ਦੁਖ ਕਹਿ ਕਹਿ ਤਰਜੇ[8]। –ਲਿਹੁ ਨਾਤਾ ਨਤੁ ਕਰਿਹੋਂ ਘਾਤਿ–। ਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਨੀ ਤਿਸ ਬਾਤਿ॥ ੧੭॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਬਡਿ ਦੀਨਿ ਸਜਾਇ। ਹੋਤਿ ਭਈ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਰਜਾਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕ੍ਯਾ ਮਾਰਨਿ ਤਿਸ ਕੇਰੋ। ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਡੇਰੋ॥ ੧੮॥ ਇਕ ਸਿਖ ਨਾਸਹਿ[9] ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨ। ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਬਰਜਨ ਕੀਨਿ। ਮਾਰਿ ਖਾਇ ਬੈਠੇ ਮੁਰਝਾਇ। ਹਮ ਹੇਰਤਿ ਗੁਰੁ

[1]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ। [2]ਚੀਕ ਨਿਕਲੀ। [3]ਅੰਞੂ ਮੁੱਕ ਗਏ, ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਜਲ ਨਹੀਂ ਵਹਿੰਦਾ। [4]ਮੁਖ ਕਵਲਾਂ ਦੇ ਬਨ ਵਤ ਖਿੜਿਆ ਸੀ ਬੜਾ। [5]ਬਰਫ ਵਰਗੀ ਬਾਣੀ। [6]ਕੌਣ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਅ) ਕਿਸ ਨੇ ਟਿਕਾ ਲਏ ਹਨ। [7]ਬਿਗੜ ਗਏ ਹਨ। [8]ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ। [9]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ (ਰਾਜ)।

ਸਹੀ ਸਜਾਏ ॥੧੯॥ਨਿਕਸੇ ਰਾਵੀ ਕਰਨਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਤਟ ਪਰ ਥਿਰ ਹੁਇ ਤਯਾਗੇ ਪ੍ਰਾਨ। ਲਵਪੁਰਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਨਸਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥ ਦ੍ਰਿਗ ਆਗੇ ਅਸ ਕੌਤਕ ਹੋਵਾ। ਹਮ ਸਿਖ ਨਾਮ[੧] ਸਰਬ ਹੀ ਜੋਵਾ। ਮਰਨੇ ਆਗੇ ਮਹਦ ਕੁਭਾਗੇ[੨]। ਰਿਦਾ ਨ ਖਿਦਰਯੋ[੩] ਦੁਖ ਨਹਿੰ ਲਾਗੇ' ॥ ੨੧ ॥ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਦੁਖਦ ਮਹਾਨਾ। ਬਾਨੀ ਬਾਨ ਲਗੀ ਜਨੁ ਕਾਨਾ। ਬੇਧਯੋ ਰਿਦਾ ਪੁਕਾਰਤਿ ਊਚੇ। 'ਤਜਿ ਏਕਲਿ ਪਰਲੋਕ ਪਹੂਚੇ ॥ ੨੨ ॥ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰਿ ਅਲੰਬ। ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਦਾਸ ਕਦੰਬ[੪]'। ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਰੋਏ। ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਊਚ ਸਭਿ ਕੋਏ ॥ ੨੩ ॥ ਬੈਠੀ ਹੁਤੀ ਗੰਗ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਸੁਨਤਿ ਕੂਕ ਦਲਕੀ[੫]ਤਬਿ ਛਾਤੀ। ਸੁਧਿ ਕੋ ਦਾਸੀ ਤੁਰਤਿ ਪਠਾਈ। 'ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਭਾ' ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਮਨਹੁ ਅਚਾਨਕ ਬੱਜ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਕੰਚਨ ਬੇਲਿ[੬] ਗਿਰੀ ਇਕ ਬਾਰਾ। 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਹਿ ਕਹਿ ਮੁਰਝਾਈ। ਰੁਦਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਾਸੀਨਿ ਉਠਾਈ ॥ ੨੫॥ ਕੇਸ ਉਖਾਰਤਿ ਬਾਹੁ ਉਸਾਰਤਿ[੭]*। ਆਰਤਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ ਪੁਕਾਰਤਿ। ਸਗਰ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਸੁਨਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਦੌਰਤਿ ਆਵਤਿ ਰੁਦਿਤਿਉਤੰਗ॥੨੬॥ਮਿਲੇ ਸਮੂਹ ਆਇ ਨਰਨਾਰੀ।ਰੋਦਤਿ ਊਚੇ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰੀ।ਬਿਰਲਾਪਹਿੰ ਤਜਿ ਅੱਸ਼ੁਨਿ ਆਪਹਿ। ਪਰਤਾਪਹਿ[੮] ਗੁਨ ਸਿਮਰ ਕਲਾਪਹਿੰ[੯] ॥੨੭॥ 'ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਾਲ ਬੱਧ ਤਯਾਗ ਗੁਸਾਈਂ।।ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦੁਸ਼ਟ ਸਮੁਦਾਈ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੋ ਦਿਵਾਨ ਅਬਿ ਲਾਵਹਿ। ਕਿਸ ਤੇ ਸਿਖੌ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਹਿ॥੨੮॥ਕਰਹਿ ਕੌਨ ਦਾਸਨਿ ਕੱਲਯਾਨ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਪਗ ਪੁਜਤਿ ਆਨਿ।ਕੋ ਸੁਧਿ ਲੇਹੈ ਪਹੁੰਚਿ ਹਮਾਰੀ।ਰਾਜ ਤੁਰਕ ਕੋ ਬਹੁ ਬੁਰਿਆਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਜਿਨਹੁੰ ਚਹਯੋ ਕਰਿਬੇ ਅੱਨਯਾਇ। ਪਰਯੋ ਅੰਧੇਰ ਨ ਸੂਝਹਿ ਕਾਇ। ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ[੧੦]ਬਿਚਾਰ ਨ ਕਾਈ।ਗਹੇ ਬਲੀ ਨਿਬਲਨ ਕੋ ਖਾਈ ॥੩੦॥ ਕਿਤ ਗਮਨੇ ਹਮਰੇ ਰਖਵਾਰੇ'। ਊਚੀ ਬਾਹੁ ਉਸਾਰ ਪੁਕਾਰੇ।ਨਗਰ ਨਾਰਿ ਹੋਈ ਸਮੁਦਾਇ।ਰੁਦਤਿ* ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਬਿਦਤ ਉਠਾਇ ॥੩੧॥ ਸੀਸ ਕੇਸ ਬਿਥਰੇ ਸਭਿ ਕੇਰੇ। ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੁ ਦੁਖਤਿ

੧ਅਸੀਂ ਸਿਖ ਨਾਮ (ਧਰਾਕੇ)। ੨ਖੋਟੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ..। ੩ਨਾ ਫਟਿਆ। ੪ਸਾਰੇ। ੫ਧੜਕੀ। ੬ਸੋਨੇ ਦੀ ਵੇਲ ਵਤ। (ਅ) ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੇਲ ਜੋ 'ਕਾਂਚਨਾਰ' ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਫੁਲ ਪੀਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੭ਉੱਚੀਆਂ ਕਰਕੇ। ੮ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੯ਸਾਰੇ ਬਹੁਤੇ ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰਕੇ। ੧੦ਯੋਗ ਅਯੋਗ।

*ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ।

ਘਨੇਰੇ। 'ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਚਾਹਤਿ ਜੇਤੀ। ਅੱਛਤ[1] ਸਹੀ ਬਿਪਦ ਕਿਮ ਏਤੀ ॥੩੨॥ ਜਰੀ ਅਜਰ ਉਰ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਹੁਇ ਅਸ ਛਿਮਾਨ ਆਨ ਮਝਾਰੀ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਰੁਦਤਿ ਭਨੰਤੀ। ਪੀਟਤਿ ਹਾਥਨਿ ਸੀਸ ਹਨੰਤੀ*॥੩੩॥ਇਮ ਅੰਤਰ ਬਡਿ ਮਾਚ੍ਯੋ ਰੌਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਦੂਰ ਤੇ ਆਇ ਸੁ ਦੌਰਾ[2]। ਰੁਦਤਿ ਅਧਿਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੩੪॥ ਸਕਲ ਰੋਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਸਿਮਰੰਤੇ। ਆਪ ਬਿਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਅੰਤੇ[3]। ਵਧ੍ਯੋ ਸ਼ੋਕ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਐਸੇ। ਬਾਸ ਇਹਾਂ ਕਰੁਨਾ ਰਸ[4] ਜੈਸੇ ॥੩੫॥ 'ਹਾਇ ਪਿਤਾ, ਗੁਨ ਨਿਧਿ, ਸੁਖ ਦਾਨੀ !। ਕੌਨ ਦੁਲਾਰ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਆਨੀ। ਸੁਖਿ ਬੈਠਨਿ ਪਿਤ ਅੰਕ ਬਡੇਰੇ। ਕਰਿ ਸਨੇਹ ਸਿਰ

---

[1](ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ) ਹੁੰਦਿਆਂ। [2](ਜੋ) ਦੂਰੋਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ (ਉਹ) ਦੌੜਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [3]ਜਲ (=ਅੰਝੂ) ਛਡਦੇ ਹਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੋਇਆਂ ਵਿਚੋਂ। [4]ਮਾਨੋਂ ਕਰੁਨਾ ਰਸ (ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਰੋਣ) ਏਥੇ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਸਾਕਾ ਤੇ ਐਸ੍ਰੇ ਅਸਹ ਕਸ਼ਟਾਂ, ਖੇਦਾਂ, ਤੇ ਪੀੜਾ ਦਾ ਸਹਾਰਨਾ ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਕਦਾਇਕ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਓਹ ਵੀਣਾ ਦੇ ਵਜਾਵਣ ਹਾਰ ਸੰਗੀਤ ਰੂਪ ਗੁਰੂ, ਓਹ ਬਾਣੀ ਰਚਨਹਾਰ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕੋਮਲ ਸਰੀਰ, ਓਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੰਕਲਤ ਕਰਤਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੈਸੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੰਦਰ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਕਲਾ ਕੌਸਲੀਏ, ਓਹ ਦਯਾ ਛਿਮਾਂ ਦੇ ਸੁਹਲ ਦਾਤੇ, ਓਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਯਾ ਹੀਨ ਕਠੋਰ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਏ, ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਬੀ ਸੁਣਕੇ ਨਹੀਂ ਰੋ ਪੈਂਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਿਜ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤੇ ਨਾਦ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋਏ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲੇਜੇ ਫਟੇ ਹੋਣਗੇ ? ਕੌਣ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸ ਗਏ, ਸਮਝਾ ਗਏ ਤੇ ਮੋਹ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਵਰਜਕੇ ਉੱਚਾ ਕਰ ਗਏ ਸਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਟਣਾ ਆਦਿ ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਏਹ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਦੇ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਿ ਅੰਗ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਯਾ ਸਮਝਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਸਨ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹੇ, ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਗਯਾਨ ਅਰੂੜ ਕਰਕੇ ਟੁਰੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਥਾਹ ਤੇ ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਐਸੇ ਕਰਤੱਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਜਦ ਬਾਹਰੋਂ 'ਹੁਕਮ ਸਤ' ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਆਵਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਯਥਾ–'ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੋਕ ਸੁਨਾਵਹੁ ਬਾਨੀ':–[ਦੇਖੋ ਇਹੋ ਰਾਸ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੪] ਇਹੋ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ 'ਮੈ ਪਿਛੈ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿਅਹੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਜੀਉ' ਇਸ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

ਹਾਥ ਸੁ ਫੇਰੇ ॥੩੬॥ ਸੋ ਅਬਿ ਕਹਾਂ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੋਹੀ। ਅੰਤਿ ਸਮੇਂ ਨਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਹੀ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤਿ ਬਿਦਤਿ[1] ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ। ਇਮ ਕਿਸ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਅੰਤਾ ? ॥੩੭॥ ਅਲਖ ਗਤੀ ਗੁਰ ਕੀ ਬਿਸਮਾਵਤਿ। ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਤੇ ਜਾਨੀ ਜਾਵਤਿ*[2]। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਉਚਾਰੇ। 'ਨਿਕਟ ਪੰਚ,ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਪਧਾਰੇ॥੩੮॥ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਕਿਮ ਕਿਧ ਫੁਰਮਾਵਨਿ। ਤੁਮ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਕਹਾਂ ਜਨਾਵਨਿ?।ਸੋ ਅਬਿ ਬਾਕਨਿ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ। ਸੁਨਿ ਹਮ ਧਰਹਿਂ ਮਹਦ ਸੁਖ ਪਾਵਨਿ' ॥੩੯॥ ਇਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੂਝਤਿ ਬਹੁ ਰੋਏ। ਨਹੀਂ ਧੀਰ ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਪਰੋਏ। ਅੱਸ਼੍ਰ ਬਿਮੋਚਤਿ ਗਰ ਲਗਿ ਜਾਈ। ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ ਮਹਾਂ ਅਕੁਲਾਈ ॥੪੦॥ ਤਜੌਂ ਅਵਲੋਕਤਿ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਅੱਸ਼੍ਰ ਡਾਰੇ। ਦੀਨ ਮਨੇ ਦੁਖ ਲਹਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਗਜਾਨੀ ਤਊ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੁ ਕੇਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਗੁਰ ਸਨੇਹ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ। ਤਜਹਿਂ ਗਜਾਨ ਮਿਲਿ ਰੋਦਤਿ ਤਹਾਂ। ਕੇਤਿਕ ਧਜਾਨ ਠਾਨਿ ਭੇ ਮੌਨ।ਗੁਨ ਸਿਮ-ਰਤਿ ਉਰਰਤਿ ਸੁਖ ਭੌਨ ॥ ੪੨ ॥ ਸਭਿ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਕੀ ਜਿਸ ਦ੍ਰਿਢਤਾਈ। ਦੈਬੇ ਹੇਤੁ ਸਕਲ ਕੋ ਧੀਰਜ। ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਕਹਿਬੇ ਅਰੁ ਬੀਰਜ[2]॥੪੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਬੋਲਜੋ ਚਹਤਿ ਪ੍ਰਬੋਧਬੇ[3] ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ।ਸ਼ੋਕਨਿਵਾਰਨਿ ਸਕਲਕੋ ਬੈਠੇ ਦਾਸ ਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੪੪॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸੁਧਾਸਰ ਸੁਧਿ ਹੋਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨਿ ਚੱਤ੍ਰਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੯॥

੪੦. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਅਰੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਖ ਰੁਦਤਿ ਸ ਸ਼ੋਕ ਬਿਲੰਦ। ਦੇਖਤਿ ਭਾਖਤਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਤਬਿ 'ਕੀਜਹਿ ਖੇਦ ਨਿਕੰਦ[4]' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹਿਂ ਸੋਚਨ ਕੇ[5] ਯੋਗ। ਸੁਜਸੁ ਬਿਥਾਰਜੋ ਚੌਦਸ ਲੋਗ। ਘਨ ਸਮਾਨ ਤਨ ਧਰਿ ਬਿਦਤਾਵੈਂ। ਜਗ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਬਿਲਾਵੈਂ[6] ॥ ੨ ॥ ਪਰਮ ਧਾਮ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਿਹਾਰੈਂ[7]। ਕਰਿ ਗਾਦੀ ਪਰ ਪੁੱਤਰ ਅਬਾਦੀ[8]। ਭਏ ਸਰੂਪ ਲੀਨ ਨਿਜ ਆਦੀ[9] ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਕਾਰਜ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਆਏ। ਨੀਕੇ ਪੂਰਨ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਾਨ੍ਹੈ ਸ਼੍ਰਾਪ ਸਾਰ

---

[1](ਦਾ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [2]ਬਲ। [3]ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ। [4]ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰੋ। [5]ਸ਼ੋਕ ਕਰਨ ਦੇ। [6]ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [7](ਵਿਚ) ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। [8]ਭਾਵ, ਇਸਥਿਤ। [9]ਆਪਣੇ ਮੁੱਢਲੇ (ਸਰੂਪ) ਵਿਚ।

*ਪਾ: -ਅਚਰਜ ਭਏ ਨਹੀਂ ਬਿਦਤਾਵਤਿ।

ਕੋ ਹੇਤੁ। ਸਹੀ ਸਜਾਇ ਸੁ ਚੇਦੁ ਨਿਕੇਤ ॥ ੪ ॥ ਪੂਰਨਤਾ ਦਿਖਾਇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ। ਜਿਨ ਕੇ ਤਨਹੰਤਾ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹਾਨੀ।ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਤੇ ਫੁਰਨੋਂ ਆਨ। ਉਠਨਿ ਨ ਦੀਨਸਿ ਇਕ ਰਸਵਾਨ ॥ ੫ ॥ ਜਗ ਕੀ ਬਰਤਣ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਬਿਨਾ ਜਤਨ ਜਿਮ ਹੋਤੀ ਜਾਇ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਨਾਮ ਦਿਉ ਆਦਿ। ਭੀਰ ਪਰੀ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਯਾਦਿ ॥ ੬ ॥ ਕਛ ਤੇ ਕਛ ਕਰਿ ਨਰਨਿ ਦਿਖਾਈ।ਗਯਾਨ ਊਨਤਾ ਇਹੀ ਜਨਾਈ[1]*।ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਜਗ ਸਭਿ ਕਾਚੋ। ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਸ ਸਾਚੋ ॥ ੭ ॥ ਸੋ ਨਾਨੱਤ੍ਵ[2] ਪਰ ਫੁਰਨਾ ਕਰਹਿ ਨ। ਅਪਨ ਸਰੂਪ ਲਖਹਿ, ਅਨ ਧਰਹਿ ਨ[3]। ਅਸ ਸੁਾਮੀ ਨਹਿੰ ਸੋਚਨਿ ਜੋਗ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਿਨਹੁ ਉਧਰੇ ਬਹੁ ਲੋਗ ॥੮॥ ਪੂਰਬ ਪੁੰਨਨਿ ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ। ਭੋਗ ਬਿਸ਼ੈ ਜਗ ਚਲੇ ਗਵਾਇ[4]। ਭਗਤਿ ਨ, ਜੋਗ ਨ ਗਯਾਨ ਵਿਰਾਗੇ। ਸੇ ਸੋਚਨ ਕੇ ਜੋਗ ਕੁਭਾਗੇ ॥ ੯ ॥ ਨਰ ਤਨ ਜਿਨਹੁ ਅਕਾਰਥ ਖੋਵਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਨਹਿੰ ਸਿਮਰਨਿ ਹੋਵਾ। ਫਾਸੀ ਪਰੇ ਘਾਇ ਜਮ ਲੋਗ। ਸੋ ਮੂਰਖ ਸੋਚਨਿ ਕੇ ਜੋਗ॥੧੦॥ ਮਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁਜੋਨੀ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ। ਕਰੇ ਪਾਪ ਕੈ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਜਿਨ ਕਬਿਹੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਨ ਕਰੇ। ਸੇ ਸੋਚਨ ਕੇ ਜੋਗ ਜਿ ਮਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਜਿਨ ਕੇ ਨਾਂਹਿ ਨ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੇ ਮਨ ਬਰਜਨੋ ਜਾਂਹਿ ਨ। ਗੁਨ ਤਜਿ ਅਵਗੁਨ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰੇ। ਸੇ ਸੋਚਨਿ ਕੇ ਜੋਗ ਜਿ ਮਰੇ ॥ ੧੨॥ ਨਹਿੰ ਗੁਰ ਧਯਾਨ ਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਗੁਰ ਬਿਹੀਨ ਧਾਰਤਿ ਅਹੰਮੇਵਾ।ਗੁਰ ਹਰਿ ਕੀ ਲਖਹਿ ਨ ਬਡਿਆਈ। ਸੇ ਸੋਚਨਿ ਕੇ ਜੋਗ ਸਦਾਈ ॥੧੩॥ ਇਸ ਜਗ ਅਰੁ ਪਰ-ਲੋਕ ਮਝਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਦਾ ਸਹਾਇ ਹਮਾਰੇ। ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੇ ਦਰਸ ਦੈਂ ਆਨਿ[5]। ਸੇ ਕਨੋਂ ਸੋਚਨਿ ਜੋਗ ਮਹਾਂਨ ॥੧੪॥ ਬੰਦਨ ਕਰਹੁ, ਕਰਾਹੁ ਕਰਾਵੋ। ਕਿਰਤਨ ਸੁਨਹੁ, ਅਨੰਦ ਉਪਾਵੋ। ਸਿਮਰੇ ਨਿਤ ਹਾਜ਼ਰ ਗੁਰ ਅਹੈਂ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਕੋ ਸਭਿ ਲਹੈਂ[6]॥੧੫॥ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮਾਨ ਹੈਂ ਜਿਤਿਕ ਅਕਾਰ। ਸਭਿ ਕੂਰੇ ਹੈਂ ਬਿਨਸਨਿਹਾਰ।ਇਨ ਸੋਂ ਮੋਹ ਕਰਹਿ ਅੱਗਯਾਨੀ। ਜੋ ਲਖਿਯਤਿ ਹੈ ਸੁਪਨ ਸਮਾਨੀ ॥ ੧੬ ॥ ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨ ਐਸੇ

[1]ਇਹ (ਉਹਨਾਂ ਨੇ) ਗਯਾਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦਿਖਾਈ। [2]ਨਾਨਾਪਨ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ। [3]ਦ੍ਵੈਤ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ। [4]ਭੋਗ ਕੇ ਵਿਸ਼ਯ ਜਗ ਵਿਚ ਗਵਾਕੇ (ਆਪਣੀ ਉਮਰ) ਚਲੇ ਗਏ। [5]ਆਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [6]ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

*ਕਬੀਰ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਕੇਸੀ ਸੁੰਦਰ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

ਕਰਿਬੋ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਅੱਗਜਾਨੀ ਧਰਿਬੋ। ਤਖਤ ਬੈਠਿ ਅਬਿ ਸਿੱਖ ਉਧਾਰੋ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਜੋ ਸਕਲ ਸੰਘਾਰੋ'॥੧੭॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬਚ ਕਾਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਹੈਰਿਗੋਬਿੰਦ ਭੇ ਸਵਧਾਨ। ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਕੋ ਬੂਝਨਿ ਲਾਗੇ। 'ਕਹਨੋ ਅੰਤ ਜਿਮ ਕਹੁ ਹਮ ਆਗੇ'॥੧੮॥ ਸੁਨਤਿ ਪਿਰਾਣਾ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ। 'ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਮਹਿ ਵਖਾਨੀ।–ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਸੰਗ ਜਾਇ ਮਿਲੀਜੈ। ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਹੁ ਧੀਰਜ ਦੀਜੈ॥੧੯॥ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੋਕ ਗੁਵਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ। ਅਪਰ ਸਕਲ ਕੋ ਕਹਹੁ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਸਾਯੁਧ ਹੋਹੁ ਤਖਤ ਪਰ ਰਾਜਹੁ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਸਾਜਹੁ ॥ ੨੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਚੰਦੂ ਤੇ ਪਲਟਾ ਲੀਜਹਿ। ਹਤਹੁ ਕੁਮੌਤ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਦੀਜਹਿ*। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕੀ ਅੰਸ। ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਹੁ ਕੁਲ ਅਵਿਤੰਸ਼ ॥ ੨੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ ਟੀਕਾ। ਸਕਲ ਬਡਿਨਿ ਸੰਗ ਕਹਿ ਬਚ ਨੀਕਾ। ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖਨਿ ਸਨਮਾਨਹੁ। ਪੂਰਾ ਗੁਰਨਿ[1] ਕੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ ॥ ੨੨ ॥ ਨਈ ਰੀਤਿ ਇਕ ਰਣ ਕੀ ਕੀਜਹਿ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮ ਗਤੀ ਚਲੀਜਹਿ। ਦਾਹੁ ਦੇਹ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ॥ਦਿਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹ ਇਸ ਸਲਿਤਾ ਬਾਰੀ॥੨੩॥ ਦਰਸ਼ਨ ਹਮਰੋ ਹੈ ਦਰਿਆਉ। ਸਿਰ ਉੱਤਰ ਦਿਸਿ ਦੱਛਨ ਪਾਉ†–। ਸੋਰਹ ਸਤ ਤ੍ਰੈਸਟ[2] ਗਿਨ ਸੰਮਤਿ।ਜੇਸ਼ਠ ਸ਼ੁਦੀ ਚੌਥ ਹਰਿ ਸੰਮਤ[3]॥੨੪॥ ਮਹਾਂ ਪਾਤਕੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚੰਦੂ। ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ ਅਨੇਕ ਬਿਲੰਦ। ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲੌ ਖਾਇ ਨ ਪੀਓ। ਨਹੀਂ ਦੁਸ਼ਟ ਨੇ ਆਦਰ ਕੀਓ ॥ ੨੫ ॥ ਜਨੋਂ ਕਨੌਂ ਘਾਤ ਕਰਹੁ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਦੁਖ ਦੇ ਜਗ ਬਿਦਤਾਇ ਬਡੇਰਾ। ਪਿਤਾ ਬੈਰ ਕੋ ਉਚਿਤ ਸੁ ਲੈਬਾ। ਪੂਰਬ ਘੋਰ ਸਜਾਇਨਿ ਦੈਬਾ[4] ॥ ੨੬ ॥ ਬਿਸ਼ਟਾ ਮਹਿਂ ਰੁਲਾਇ ਕਰਿ ਮਾਰੋ। ਤੀਬ੍ਰ ਪੀਰ[5] ਨਰਕਨਿ ਮਹਿਂ ਡਾਰੋ। ਕਾਲ, ਕਲਪ ਕਰਿ ਪੁਨਹ ਨ ਜਾਵਦ[6]। ਲਹੈ ਸਜਾਇ ਨਰਕ ਕੀ ਤਾਵਦ ॥੨੭ ॥ ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਕੋ ਫਲ ਭਾਰੀ। ਤਊ ਨ ਨਿਬਟੈ[7] ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਪਿਰਾਣੇ ਕੇ ਬਚ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਤਬਿ ਰਿਸਿ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ॥ ੨੮॥ ਫਰਕੀ ਦੋਨੋ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਹੋਤਿ, ਅਧਰ ਚਲ ਚਾਲਾ[8]।

[1]ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ। [2]ਭਾਵ, ੧੬੬੩। [3]ਜੇਠ ਸ਼ੁਦੀ ਚੌਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ ਹੁਕਮ) ਅਨੁਸਾਰ। [4]ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਣੀਆਂ। [5]ਤਕੜੀ ਪੀੜ (ਦੇਕੇ)। [6]ਕਲਪ ਦਾ ਸਮਾ ਪੂਰਾ ਨ ਹੋਵੇ ਜਦ ਤਕ। [7]ਨਿਬੜੇਗੀ। [8]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਠ ਫਰਕੇ।

*ਦੇਖੋ ਇਸਿ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੭ ਅੰਕ ੨੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਅੰਕ ੧੯ ਤੋਂ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਹੂਬਹੂ ਉਤਾਰਾ ਹੈ ਅੰਸੂ ੩੭ ਦੇ ਅੰਕ ੨੬ ਤੋਂ ੩੧ ਤਕ ਦਾ।

ਬਦਨ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਲ ਕਰਾਲੇ। ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਬੰਕ ਚਾਪ ਕੀ ਢਾਲੇ[1]॥੨੯॥
ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਬੋਲੇ। 'ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿੱਤ ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਕੋ ਲੇ।
ਜੇ ਨਹਿਂ ਚੰਦੂ ਕੋ ਹਮ ਗਹੈਂ। ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਬੰਧੀ ਜਿ ਨਾ ਜਗ ਲਹੈਂ[2] ॥੩੦॥ ਤੌ
ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਬਿਸਾਲੇ। ਚਢਹੁ ਜਿਨਹੁ ਫਲ ਦੁਖਦ ਕਰਾਲੇ। ਜੋ ਨਿਤ
ਵਜਸ਼ਨ ਪਰੇ ਪਰਦਾਰਾ। ਕੈ ਪਰ ਦਰਬ ਚੋਰ ਬਟਪਾਰਾ ॥੩੧॥ ਗੁਰ ਤੇ
ਬੇਮੁਖ ਕੁਟਿਲ ਕੁਚਾਲੇ। ਕੂਰੇ ਕਾਇਰ ਕੁਮਤਿ ਕਰਾਲੇ। ਲਗਹਿ ਦੋਸ਼
ਅਸ ਪਾਪ ਉਦਾਰਾ[3] ।ਜੇ ਨ ਕਰੌਂ ਚੰਦੂ ਮੁਖ ਕਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਮਿੱਤ੍ਰਨਿ ਦ੍ਰੋਹ
ਅਕਾਰਨ ਦ੍ਰੋਹੀ[4]। ਅਪਨਿ ਭਰੋਸੋ ਦੇ ਕਰਿ ਧ੍ਰੋਹੀ[5]। ਪਰ ਸੰਪਤਿ ਕੋ ਦੇਖਤਿ
ਜਰਨਾ[6]। ਪਰਜਸੁ ਸੁਨਤਿ ਰਿਦੇ ਨਹਿਂ ਜਰਨਾ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ,
ਲੋਲਪ[7] ਕੁਲ ਘਾਤੀ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਦੁਖਦਾਇਕ ਛਾਤੀ। ਇਨ ਅਘ ਫਲ
ਤੌ ਹਮ ਹੀ ਪਾਵੈਂ। ਜੇ ਨ ਚੰਦੂ ਸਿਰ ਪਨਹਿ[8]ਲਗਾਵੈਂ' ॥੩੪॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕ
ਕਹਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਪਿਤ ਪਲਟਾ ਲੈਬੇ ਇਛ ਧਾਰੀ*। ਉਠ ਪੁਨ ਸੁਧਾ
ਸਰੋਵਰ ਗਏ। ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਤਿਲਾਂਜੁਲੀ† ਦਏ ॥ ੩੫ ॥ ਲੌਕਿਕ ਬੈਦਕ
ਜਿਤਿਕ ਬਤਾਈ। ਪਿਤਾ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਕਰੀ ਗੁਸਾਈਂ। ਹਟਿ ਕਰਿ‡ ਚਲਿ
ਨਿਕੇਤ ਕਹੁ ਆਏ। ਮਾਤ ਗੰਗ ਜਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਵਧਾਏ ॥ ੩੬॥ ਕਹਤਿ 'ਗੁਰੂ
ਕੇ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਸੰਗ। ਕਰੌਂ ਦਾਹ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਅੰਗ। ਪਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਜਰਨਿ
ਇਕ ਬਾਰੀ। ਪਤਿ ਬਿਨ ਜਰਤਿ ਸਦਾ ਦੁਖ ਕਾਰੀ[9]' ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ
ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦੁਖਾਰੀ। ਪਠਯੋ ਬ੍ਰਿਧ 'ਦਿਹੁ ਧੀਰਜ ਭਾਰੀ'। ਪਰਦੇ ਅੰਦਰਿ
ਮਾਤ ਬਿਠਾਇ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ 'ਦਿਹੁ ਸ਼ੋਕ ਮਿਟਾਇ ॥ ੩੮ ॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ

---

[1]ਧਨੁਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [2]ਜੇ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੰਸਾਰ ਨਾ ਦੇਖੇ ਤਾਂ। [3]ਐਸੇ ਭਾਰੀ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਸਾਨੂੰ। [4]ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਬੱਬ ਤੋਂ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [5]ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਦੇਕੇ ਧੋਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [6]ਪਰਾਏ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੜਨ ਵਾਲਾ। [7]ਲੋਭੀ। [8]ਜੁੱਤੀ। [9]ਪਤਿ ਦੇ ਨਾਲ ਸੜਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰ (ਸੜਨਾ ਹੈ) ਪਰ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ) ਸਦਾ ਦਾ ਸੜਨਾ (ਵਧੇਰੇ) ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ।

*ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਦਾ ਕਮਾਲ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬੱਧਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੧੨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਐਸੇ ਵਾਕ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਈ ਥਾਈਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਸਿਵਾ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਿਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਪਿਛੇ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੪੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ਤੇ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੨ ਤੋਂ ੨੨ ਤਕ ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ਅੰਕ ੧੩ ਦੀ।

‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਹੁਇ ਕਰ।

ਜੋ ਆਇਸੁ ਕਰੀ । ਹਮ ਤੁਮ ਕੌ ਚਹਿਯਤਿ ਸੋ ਧਰੀ । ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਅਰੁ ਨੁਖਾ ਤੁਮਾਰੀ । ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਛੇ ਸਿੱਖ ਕਦੰਬ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਤੁਮ ਅਹੋ ਅਲੰਬ । ਜਹਿਂ ਸਿਮਰੋ ਤਹਿਂ ਹਾਜ਼ਰ ਗੁਰ ਹੈਂ । ਤਿਨਿ ਹਿਤ ਸ਼ੋਕ ਸੋਚ ਕਹਾ ਧਰਿ ਹੈਂ ॥੪੦॥ਤੁਮ ਬਿਨ ਸਭਿ ਕੀ ਗਤਿ ਹੈ ਕੌਨ । ਗੁਰੁ ਤੁਮ ਤਜੇ ਆਸਰਾ ਭੌਨ[1] । ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਗੁਰੁ ਆਇਸੁ ਕਹੀ ।–ਹਮ ਹਿਤ ਸ਼ੋਕ ਕਰਿਹੁ ਕੋ ਨਹੀਂ ॥ ੪੧ ॥ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਕੋ ਤਖਤ ਬਿਠਾਵੈ । ਮੰਗਲ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਾਵੈ–। ਗੁਰੁ ਆਇਸੁ ਤੇ ਕਾਰਜ ਏਹੁ । ਤੁਮ ਬਸਿ[2] ਕਰਨਿ ਉਚਿਤ ਲਖਿ ਲੇਹੁ ॥੪੨॥ ਗੁਰ ਪਤਿ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਬਿਨ ਜਰਨੋ । ਨਹੀਂ ਆਪ ਕੇ ਲਾਯਕ ਬਰਨੋ। ਸਿਮਰੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ਠਾਨਹੁ ਧ੍ਯਾਨ । ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਪਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਦਾਨ[3] ॥ ੪੩ ॥ ਸਮਝਿ ਪਿਖਹੁ ਨਹਿਂ ਬਹੁਰ ਕਹੀਜੈ। ਸ਼ੋਕ ਸੰਤਾਪ ਤ੍ਯਾਗ ਸਭਿ ਦੀਜੈ' । ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬਚ ਸਯਾਨੇ ਰੰਗਾ।ਮਾਨੇ ਸਿਰ ਧਰਿ ਜਾਨੇ--ਚੰਗਾ* ॥੪੪॥ ਨਹਿਂ ਅਪਰਨਿ ਸਮ ਮੋਕਹੁ ਚਹੀਯਹਿ । ਰੋਦਨਿ ਸ਼ੋਕ ਮੋਹ ਤੇ ਪੱਯਹਿ[4] । ਮੈਂ ਜਗ ਗੁਰ ਘਰਨੀ ਅਕਲੇਸ਼[5]। ਜਿਨ ਤੇ ਲੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼–॥੪੫॥ ਅਸ ਮਨ ਜਾਨਿ ਧੀਰ ਕੋ ਧਰਿਕੈ। ਕਰੀ ਜਿਤਿਕ ਜਗ ਰੀਤਿ ਬਿਚਰਿਕੈ । ਸੋ ਅਹਿਨਿਸ ਬੀਤਯੋ ਬਿਨ ਖਾਨੇ।ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ,ਅੰਧ ਚੰਦੂ ਬਖਾਨੇ॥੪੬॥ ਉਚਿਤ ਜੁ ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਤਾ ਕਰਿਬੇ[6]।ਕਹਿਤ ਚਹਿਤ ਤਿਸ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਰਿਬੇ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਗਨ ਗੌਰ ਨਿਕਾਰੈਂ।'ਪਾਪ ਆਤਮਾ ਨਰਕ ਸਿਧਾਰੇ' ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਣ ਕਰਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਤ੍ਰਾ ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੦ ॥

੪੧. [ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਧਿ ਖਡੂਰ ਪਹੁੰਚਾਇਕੈ ਪੁਨ ਪਾਂਠ ਗੋਇੰਦਵਾਲ । ਮਊ ਡੱਲੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਏ ਧਾਰਤਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ ॥੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਚਢਿ ਚਢਿ ਅਸੁਵਾਰੀ । ਆਇ ਸੁਧਾਸਰਿ ਕੇਰਿ ਮਝਾਰੀ । ਰੋਦਤਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰੈਂ । ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥ ਸੀਸ ਪਰ ਮਾਰੈਂ ॥ ੨ ॥ ਇਮ ਬਿਰਲਾਪਤਿ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਘਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। [2]ਤੁਹਾਡੇ ਅਧੀਨ । [3]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਇਆਂ । [4]ਰੋਣਾਂ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। [5]ਕਲੇਸ਼ ਰਹਿਤ । [6]ਭਾਰੀ ਵੈਰ ਕਰਨੇ ਦੇ ਜੋ ਜੋਗ ਹੈ। *ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤ, ਨਾਮੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗਜਾਤਾ ਸੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ 'ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨ੍ਹਿ ॥' ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿਕਲਪ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਸ਼ਿਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

ਆਵਤਿ ਨਾਰੀ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੈਂ ਗੰਗਾ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਗੁਨ ਬਹੁ ਕਹੈਂ।ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਬਹੈ ॥੩॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸਨਮਾਨ ਮਹਾਨ। ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਖਿ[1]ਪੁਨ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਮਹਿ ਸਜਾਨੀ:-'ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੋਕ ਸੁਨਾਵਹੁ ਬਾਨੀ ॥੪॥ ਜਗ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਜਿਮ ਹੋਇ।ਕੈਸੇ ਕਰਹਿਂ ਉਲੰਘਨਿ ਸੋਇ। ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਸਮ ਤਿਨ ਤਨ ਨਾਂਹੀ। ਸਦਾ ਸੁਛੰਦ ਆਇਂ ਜਗ ਮਾਹੀ॥੫॥ ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਪਰ ਬਸਿ ਹੋਇ ਨ ਆਇ ਨ ਜਾਵੈਂ[2]।ਵ੍ਰਿੰਦ ਲੋਕ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦੈਂ। ਸਦਾ ਮੁਕੰਦ ਦਾਸ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿੰਦੈ ॥੬॥ ਸੁਜਸੁ ਬਿਥਾਰਿ ਚੰਦ ਮਾਨਿੰਦੈਂ। ਜਨੁ ਸੁਖਕੰਦ ਸੁ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦੈ[3]। ਚੰਦੂ ਪਾਤਕੀ ਸਿਰ ਦੇ ਦੋਸ਼। ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਪਰਮ ਸੰਤੋਸ਼'॥੭॥ਭੱਲਜਨਿ ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਕੀ ਦਾਰਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰਾ। ਮਉ ਡੱਲੇ ਕੀ ਜੇਤਿਕ ਨਾਰੀ। ਤਿਨ ਸਨ[4] ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਸਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਚਾਲੇ। ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਜਾਵੈ। ਸਹਤ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ॥੯॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਿਤ ਪਹੁਂਚੰਤੇ।ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਸ਼ੋਕ ਧਰੰਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਹਮੇਸ਼ੈਂ।ਬੈਠਹਿਂ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ਅਸ਼ੇਸ਼ੈਂ॥੧੦॥ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਿਵਾਵੈਂ। ਆਇ ਆਇ ਤਹਿਂ ਬੈਠਤਿ ਜਾਵੈਂ। ਦੇਗ ਅਤੋਟ ਹੋਤਿ ਦਿਨ ਸਾਰੇ। ਜਬਿ ਕੋ ਚਾਹਹਿ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰੇ॥੧੧॥ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਾਰ ਕੋ ਕਰੈਂ।ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਧਰੈਂ। ਖਰਚ ਹੋਤਿ ਕੁਛ ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹੀ।ਸਰਬ ਮਸੰਦ ਕਾਰ ਨਿਰਬਾਹੀਂ॥੧੨॥*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿੰਥ ਪਾਠ ਕਰਿਵਾਇਵ। ਭਾਈ ਬ੍ਰਿੱਧ ਪਠਨਿ ਕੋ ਲਾਇਵ। ਕਰਹਿਂ ਰਬਾਬੀ ਕਿਰਤਨ ਘਨੇ। ਕਬਿ ਸਿਖ ਗਾਂਇਂ ਜਿ ਰਾਗੀ ਬਨੇ॥੧੩॥ਭਜਨ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹੰਤਾ।ਹੁਇ ਜੀਵਨਿ ਕੱਲਯਾਨ ਸੁਨੰਤਾ। ਤ੍ਰੌਦਸ਼ ਦਿਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਬਿ ਭਯੋ। ਪਢਯੋ ਸੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਅੰਤਿ ਲੌ ਅਯੋ[5]। ੧੪॥ ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਕੇ ਹੇਤੁ ਗੁਸਾਈਂ।ਸੰਗਤਿ ਤਹਿਂ ਬੁਲਾਇ ਸਮੁਦਾਈ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਪੰਚ ਸੁ ਨੀਕੇ । ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਅਪਨਿ ਨਜੀਕੇ ॥

[1]ਪਹਿਲੇ (ਸਤਿਕਾਰ) ਰੱਖਕੇ। [2]ਪਰਾਏ ਵਸ ਹੋਕੇ ਨਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਣ ਕਮਲ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਕੰਦ ਹਨ। [4]ਸਮੇਤ। [5]ਭੋਗ ਤਕ ਆਇਆ।

*ਏਥੋਂ ਅਗੇ ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਮਿੱਤ ਜੋ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਗੁਰ ਮਿਰਯਾਦਾ ਹੈ।

੧੫॥ ਘਨੋ ਕਰਨੋ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਤਬੈ। ਆਨਨੋ ਤੁਰਨਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਸਬੈ॥ਨੀਕੀ ਪੰਗਤਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰ॥ਬ੍ਰਿੱਧ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੋ ਅੰਤ ਉਚਾਰ॥੧੬॥ਖਰੇ ਹੋਇ ਗੁਰ-ਦਾਸ ਨਿਹੁਰਤਾ[1]।ਚਾਮਰ ਚਾਰੂ ਢੋਰਨਿ ਕਰਤਾ॥ ਜਬਹੁਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੋ ਪਾਯਹੁ ਭੋਗ। ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ ਸਗਰੇ ਲੋਗ॥੧੭॥ ਪੁਨ ਰੁਮਾਲ ਕੋ ਊਪਰਿ ਪਾਇ। ਰਾਗੀ ਤਬਹਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਇ। ਪਢਿ ਅਨੰਦ ਲੌ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ। ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੇ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਸ॥੧੮॥ਰੇਸ਼ਮ ਜ਼ਰੀ ਸਮੇਤ ਦੁਸ਼ਾਲੇ। ਸਭਿ ਅਪਨੇ ਤਬਿ ਹਾਥ ਉਠਾਲੇ। ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢੇ ਕੋ ਤਬਿ ਦਈ। ਸੁੰਦਰ ਸਕਲ ਪਹਿਰ ਤਨ ਲਈ॥੧੯॥ਰੀਤਿ ਚਲਾਵਨਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰਾ*।ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਬਰਤਾਰਾ। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਦੀਨੀ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਚਾਰੁ ਮਹਾਨੀ ॥੨੦॥ ਰਾਗੀ ਅਪਰ ਰਬਾਬੀ ਸਾਰੇ।ਸੋ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਲੇ ਕਰਿ ਤਨ ਧਾਰੇ।ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੀਨਿਸਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਰੀ ਜਥਾਵਤਿ ਰੀਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੧ ॥ ਪੁਨ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਬਰਤਾਯੋ। ਭਾਉ ਸਹਤ ਲੇ ਸੰਗਤਿ ਖਾਯੋ। ਇਮ ਸਭਿ ਕਰਿ ਕੈ ਚਾਲਿ ਭਲੇਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤ ਹਿਤ ਜੋ ਤਬਿ ਹੇਰੀ॥੨੨॥ਬਹੁਰੋ ਬੰਧਨ ਕੋ ਦਸਤਾਰ[2]। ਹਿਤ ਉਤਸਵ ਕੇ ਲਿਏ ਹਕਾਰ। ਮੁਹਰੀ ਆਦਿਕ ਭੱਲੇ ਆਏ।ਦਾਤੂ ਅੰਗਦ ਨੰਦ ਸੁਹਾਏ॥੨੩॥ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਬੈਠਹਿਂ ਬਿਚ ਆਨਿ।ਸਾਲੋ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ।ਚਲਿ ਪਹੁਂਚੇ ਤਬਿ ਧਨੀ ਬਿਲੰਦ॥੨੪॥ਪੂਜਾ ਜਿਤਿਕ ਪੁਰਿ ਬਸਨੇਹਾਰੀ। ਆਇ ਸਭਿਨਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।ਜਬਹੁਂ ਸਕੇਲ ਮੇਲਬਡਿ ਹੋਵਾ।ਭਿੰਨਹਿ ਭਿੰਨ ਮਸੰਦਨਿ ਜੋਵਾ ।੨੫॥ ਸੇਲੀ ਮਾਲਾ ਮੰਜੀ ਲ੍ਯਾਇ। ਆਗੇ ਧਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਇ।ਸਭਿ ਕੇ ਲਗੇ ਬਿਲੋਚਨ ਐਸੇ। ਚੰਦ ਚਕੋਰਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ ਜੈਸੇ ॥ ੨੬॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਅਨੰਦੇ। ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੰਦ ਮੰਦੇ। ਬੁੱਢਾ ਸਨਮੁਖ ਥਿਰਯੋ ਨਿਹਾਰਾ।ਸਭਿ ਸੁਨਾਇ ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ॥੨੭॥ 'ਇਹ ਮਸੰਦ ਅਬਿ ਕ੍ਯਾ ਲੇ ਆਏ?।ਅਜਹੁਂ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ। ਅਬਿ ਇਨ ਧਾਰਨਿ ਨਹਿਂ ਅਧਿਕਾਰਾ। ਸ਼ਾਂਤ ਸਰੂਪ ਜਥਾ ਗੁਰ ਧਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਭਏ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲੇ। ਕ੍ਯਾ ਕੀਨਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤ ਨਾਲੇ। ਲਿਯੋ ਚਹਹਿਂ ਪਲਟਾ ਤਤਕਾਲਾ†। ਬਿਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਨੌਂ ਕਰਮ

[1] ਬੇਨਤੀ ਭਾਵ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। [2] ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ ਲਈ।

*ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਸਠ ਬਰਸ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। †ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੧੨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕਰਾਲਾ[1]॥੨੯॥ਸੰਤਨਿ ਕੇਰਿ ਬਿਰੋਧੀ ਮਾਰੌਂ । ਗਹੌਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਨਹਿੰ ਮਾਲਾ ਧਾਰੌਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਹੁਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀਮਹਿਪਾਲਾ*।ਆਯੁਧ ਕੋਅੱਭ੍ਯਾਸ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੦॥ ਤ੍ਯਜ੍ਯੋ ਜਬਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਅੱਭ੍ਯਾਸ।ਲੀਨੋ ਤੁਰਕ[2] ਰਾਜ ਨਿਜ ਪਾਸ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਜੀਤ ਕਰਿ ਲੀਨੇ।ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਬਲ ਨਹਿੰ ਅਟਕਨਿ ਦੀਨੇ॥ ੩੧ ॥ ਅਬਿ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਾਵੈਂ । ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕਰਿ ਅੱਭ੍ਯਾਸਹਿੰ ਪਾਵੈਂ। ਸੰਘਰ ਘੋਰ ਕਰਹਿਂ, ਅਰਿ ਘਾਵੈਂ।ਗੁਰ ਸਹਾਇ ਬਡ ਰਾਜ ਕਮਾਵੈਂ'॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬੁੱਢਾ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਗੁਰ ਮਰਜੀ ਬਿਨ ਬਨਹਿ ਨ ਹੋਰਿ।ਪੰਚ ਗੁਰੂ ਆਗੇ ਜਗ ਭੁਏ। ਜਥਾ ਰੀਤਿ ਪੂਰਬ ਨਿਰਮਏ[3] ॥੩੩॥ਤਥਾ ਮਸੰਦ ਆਪ ਢਿਗ ਲ੍ਯਾਏ। ਕਰਹੁ ਆਪ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਏ।ਨਈ ਰੀਤਿ ਜੇ ਕਰਹੁ ਚਲਾਵਨਿ। ਧਰਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਨ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਘਾਵਨਿ ॥੩੪॥ ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਇ।ਮਾਨਹਿ ਤਿਮ ਨੀਕੀ ਸਭਿਕੋਇ'।ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਸਤਿ- ਗੁਰ ਮੁਸਕਾਏ।ਸੇਲੀ ਮਾਲ ਮਸੰਦ ਜੁ ਲ੍ਯਾਏ॥੩੫॥ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਕੋਸ਼ ਮਹਿ ਦਿਹੁ ਇਨ ਧਰੀ'। ਕੋਸ਼ਪ[4] ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਗੁਰ ਕੇਰ।ਆਗੇ ਤੇ ਉਠਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੩੬॥ ਤੋਸ਼ੇ ਖਾਨੇ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਧਰੀ। ਉਠਿ ਅਰਦਾਸ ਬ੍ਰਿੱਧ ਪੁਨ ਕਰੀ। ਪਾਂਚਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਲੇ ਨਾਮ। ਪਾਗ ਲੀਨਿ ਕਰ ਮਹਿਂ ਅਭਿਰਾਮ॥੩੭॥ਜਿਸ ਕੇ ਛੋਰਨਿ[5]ਜ਼ਰੀ ਬਿਸਾਲ। ਚਮ- ਕਤਿ ਬਹੁ ਸੁਖਮਾ[6] ਕੇ ਨਾਲ।ਸੂਖਮ ਸੂਤ ਅਧਿਕ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰ- ਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰ॥੩੮॥ਪ੍ਰਥਮ ਬ੍ਰਿਧ ਬੰਧਵਾਵਨਿ ਕੀਨਿ।ਸ਼ੋਭਾ ਗੁਰਕੀ ਹੋਤਿ ਨਵੀਨ। ਪੁਨ ਮੁਹਰੀ ਦੇ ਬਹੁ ਧਨ ਸਾਥ। ਅਰਪੀ ਪਾਗ ਦਾਤੁ ਲੇ ਹਾਥਿ॥੩੯॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਹਹਿਂ ਬਨਾਈ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਪੰਚ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਰਬ ਅਰਪਨਾ ਕਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ। ਧਨ ਦਸਤਾਰ ਲ੍ਯਾਇ ਨਰ ਝਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਾਜਿ ਉਠੇ ਸ਼ਦਿਯਾਨੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਉਪਜਤਿ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨੇ। ਮੰਗਲ ਸਿਰਜੇ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।ਨਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਨਝੂਲਤਿ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ† ॥ ੪੧ ॥ ਮੰਗਤਿ ਜਨ ਕੋ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਦਿਯੋ ਦਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਰਿ ਦੀਨ ਸਭਿ ਲੋਕਨਿ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ

---

[1]ਕਰੜਾ ਕਰਮ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। [2]ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ। [3]ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। [4]ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਨੇ। [5]ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਲਿਆਂ ਨੂੰ। [6]ਸੋਭਾ।

*ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜੈਸੇ ਉਪਨਿਖਦਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗਲ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਦਰਬਾਰੀ।

ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨਿ ॥ ੪੨ ॥ ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਮਿਲਿ ਕੈ ਚਲਿ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਿਏ। ਦੇ ਆਸ਼ਿਖ ਸਾਦਰ ਬੈਠਾਏ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਜਾਨਿ ਸਮੁਦਾਏ॥੪੩॥ਸਭਿਨਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਜੀ! ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਜ ਤੇਜ ਅਤਿ ਤਪੈ। ਇਨ ਸਨ ਬਿਗਰ ਕਹਾਂ ਕੋ ਛਪੈ॥੪੪॥ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਸਮ ਫਿਰਹਿ ਦੁਹਾਈ। ਇਕ ਇਹ ਲਖਹੁ ਅਧਿਕ ਦੁਖਦਾਈ। ਦੁਤੀਏ ਖੱਤ੍ਰੀ ਚੰਦੂ ਦਿਵਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਜਿਸ ਘਰ ਹਾਨਿ[1] ॥੪੫॥ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀਰਘ ਦੁਸ਼ਟ ਸਦੋਸ਼। ਕਰਹਿ ਬੈਰ ਪਾਪੀ ਅਤਿ ਰੋਸ। ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੋ ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ[2]। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕੋ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੪੬ ॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਤੇ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਰਨਿ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕੀਨੀ ਸਪਥ ਉਚਾਰਨਿ ॥ ੪੭ ॥ ਸੋ ਸੁਨਿ ਬੈਰ ਬਧਾਵਹਿ ਪਾਪੀ। ਬਿਘਨ ਕਰਹਿ ਕੋ ਬਡ ਸੰਤਾਪੀ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੀ ਬਯ ਬਾਲ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨਿ ਕੇ ਪਰੇ ਸੁ ਖਯਾਲ ॥ ੪੮ ॥ ਚਮੂੰ ਨ ਪਾਸ ਲਰਹਿਂ ਰਣ ਕੈਸੇ। ਰਾਜ ਹੀਨ ਤੇ ਸੈਨ ਨ ਐਸੇ।ਮੁਲਖ ਨਹੀਂ ਧਨ ਜਹਿਂ ਤੇ ਆਵੈ।ਕਿਮ ਬਲੀਯਨਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ ॥ ੪੯ ॥ ਖਿਝਹਿ ਤੁਰਕਪਤਿ ਸੁਨਿ ਅਸ ਬਾਤੀ। ਚਾਰੀ ਕਰਹਿ ਜਰਹਿ ਜਿਸ ਛਾਤੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਦੁਊ ਬਲ ਭਾਰੀ[3]। ਫਿਰਹਿ ਦੁਹਾਈ ਅਵਨਿ ਮਝਾਰੀ ॥ ੫੦ ॥ ਦੋਨਹੁਂ ਕੇ ਬਿਗਰੇ ਕਿਸ ਦੇਸ਼। ਬਸਹਿਂ ਜਾਇ ਕਰਿ, ਲਖਿਯ ਨ ਲੇਸ਼। ਹਮ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਧਰਿ ਮੁਖ ਮੌਨ। ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਬੋਲੇ ਸਨਮੁਖ ਤੌਨ[4]॥੫੧ ॥ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਜਬਿ ਆਵੈਂ। ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਬੂਝਹੁ ਦਿਹੁ ਸਮੁਝਾਇ।—ਸੁਖ ਜੁਤ ਥਿਤਿ, ਨ ਉਪਾਧਿ ਉਠਾਇ ॥੫੨॥ ਦੇਖਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਗਾਥਾ। ਚਲਯੋ ਨ ਬਸਿ ਹੁਕਮੀਯਨਿ ਸਾਥਾ[5]।ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਉਧਾਰਹੁ—' ॥ ੫੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਨੇ ਕਹਯੋ 'ਕਹਨਿ ਬਨਹਿ ਤਿਨ ਸਾਥਿ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਬਲੀ ਅਪਰ ਨ ਬਸ ਕੀ ਗਾਥ[6] ॥ ੫੪ ॥ ਸੋ ਮੈਂ ਬੂਝਨਿ ਕਰਿ ਭਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਤਾ ਜੁਤਿ

---

[1]ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ। [2]ਜਿਸ (ਚੰਦੂ) ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡੈ ਨਹੀਂ। [3]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਚੰਦੂ ਦੋਵੇਂ ਭਾਰੀ ਬਲੀ ਹਨ। [4]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। [5]ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨਾਲ, ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ। [6]ਹੋਰ (ਸਾਡੇ) ਵੱਸ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਸਮੁਝਾਇ ਬਰਜੋਂ ਬਰਜੇ ਜੇ ਰਹੇ ਬਰ ਜੇ ਮਨ ਮੇ ਆਇ[੧] ॥ ੫੫ ॥ ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਸਿਧਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਚਿਤਵਤਿ ਗੁਰਨਿ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਝਲਕਨੋ ਆਇ ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪਾਗ ਬੰਧਾਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚਤੁਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ ਰਚਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਹਿਰ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਗਏ ਮੁਖ ਮਨਿੰਦ ਅਰਬਿੰਦ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਨਨੀ ਕੋ ਪਿਖਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ। ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਗੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ। ਕਰਿ ਦੁਲਾਰ ਗੰਗਾ ਕਰ ਫੇਰਾ। ਰਿਦੇ ਸਨੇਹ ਅਛੇਹ ਵਡੇਰਾ॥੨॥'ਹੇ ਸੁਤ! ਅਬਿ ਅਲੰਬ ਸਭਿ ਕੇਰੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹਮ ਤੁਮ ਦਿਸ਼ ਹੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਆਪ ਗਰ ਸੇਲੀ ਮੇਲੀ[੨]। ਰੀਤਿ ਬਡਿਨ ਕੀ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਪੇਲੀ[੩] ॥ ੩ ॥ ਚੰਦੂ ਪਾਤਕੀ ਅਧਿਕ ਬਿਰੋਧੀ। ਕੁਟਿਲ ਕੁਚਾਲੀ ਕਲਹੀ ਕ੍ਰੋਧੀ। ਤਿਸ ਹਤਿਬੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੀਨਸਿ ਬਿਦਤਾਵਨਿ॥੪॥ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਅਬਿ ਤਪਹਿ ਮਹਾਨ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਲਖਿ ਬਨਨੋ ਦਿਵਾਨ। ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਹਾਂ ਹਤਨਿ ਸੋ ਪਾਪੀ। ਕਰੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਣ ਮਹਿਂ ਆਪੀ ॥ ੫ ॥ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਹੁ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਮ ਧਾਰੈਂ। ਗੁਰੁ ਪਿਤਾ ਕੋ ਬੈਰ ਸਿਭਾਰੈਂ–। ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸੁਭਟ ਨ ਏਕ। ਕਿਮ ਰਣ ਕਰਿਬੇ ਧਰਹੁ ਬਿਬੇਕ[੪] ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੋ। 'ਹਤੌਂ ਪਾਤਕੀ, ਪ੍ਰਣ ਨਹਿਂ ਡੋਲੋ।ਜਿਸ ਨਰ ਪਿਤ ਕੋ ਬੈਰ ਨ ਲੀਯੋ। ਕਨੌਂ ਜਨਮਯੋ ਜਗ ਕਾਯਰ ਹੀਯੋ[੫] ॥ ੭ ॥ ਆਯੁਧ ਧਰੌਂ ਚਮੂੰ ਬਡ ਕਰੌਂ। ਰਿਪੁ ਸਨ ਲਰੌਂ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਨ ਹਰੌਂ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਈ। ਹਤੌਂ ਤੁਰਕ ਰਣ ਮਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੮ ॥ ਪੁਨ ਪਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਸੁ ਕਹੀ। ਪਲਟਾ ਲੇਉਂ ਤਜੌਂ ਰਿਪੁ ਨਹੀਂ। ਸੇਲੀ ਮੇਲਨਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਾਲਾ। ਮੈ ਕਰਿਹੌਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੯ ॥ ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਕੀਜਹਿ ਮਾਈ। ਹਮਰੇ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਸਹਾਈ। ਰਿਦੇ ਅਲਪ ਜੇ ਅਹੈਂ ਮਸੰਦ। ਸੁਨਿ ਰਣ ਕੋ ਡਰ ਧਰਹਿਂ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੦ ॥ ਮੈਂ ਪਰਬਤ ਕੋ ਗਰਦ ਮਿਲਾਵੌਂ। ਰਜ ਕਨ ਕੋ ਸਮ ਮੇਰੁ[੬]ਬਨਾਵੌਂ।ਸੰਤ ਬਨੇ ਪਰਤਾਪ ਨ ਜਨੈਂ[੭]। ਹਤੌਂ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਮੈਂ

---

[੧]ਰੋਕਾਂਗੀ ਜੇ ਰੋਕੇ ਰਹੇ, (ਭੁਲਾ ਜੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਚੰਗੀ (ਗੱਲ) ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ। [੨]ਆਪ ਨੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸੇਲੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। [੩]ਹਟਾਈ। [੪]ਵਿਚਾਰ। [੫]ਗੀਦੀ ਹਿਰਦਾ। [੬]ਧੂੜੀ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਨੂੰ ਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੁੱਲ। [੭]ਮਿਤ੍ਰ ਬਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ(ਦੁਸ਼ਟ ਲੋਕ)।

ਬਨਿ ਸਵਧਾਨੈ ॥ ੧੧ ॥ ਜਬਿ ਲਗਿ ਚੰਦੂ ਦੁਸ਼ਟ ਨ ਮਾਰੌਂ। ਤਬਿ ਲਗਿ ਰਿਦੇ ਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਧਾਰੌਂ*'। ਸੁਨਿ ਬਲ ਜੁਕਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਬੈਨ। ਗੰਗਾ ਧਰੀ

---

*ਕਵਿ ਜੀ ਵੈਰ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬਦਲੇ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ, ਪਰ ਬੀਰ ਰਸ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵੈਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈਸੀ, ਪਰ 'ਉਤਸਾਹ' ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਰਸ ਹੁਲਾਰੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਇਕ ਅਮੂਲ ਨਿਰੂਪਣ ਹੈ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੋ ਪੁੱਤ ਕੁਛ ਨਾ ਕਹੇ ਉਹ ਕਾਇਰ ਹੈ, ਕਾਇਰ, ਦਲਿੱਦ੍ਰੀ ਤੇ ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਧਰਮ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੋ ਅਣਖ ਵਾਲਾ ਦਿਲ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਤਸਾਹ ਹੈ, ਉਤਸਾਹ ਬੀਰ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦਾ ਰੱਖਕ ਹੈ, ਸੋ ਜੋ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਕਾਰਣ ਕਾਤਲ ਲਈ ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਹੈ ਓਹ ਜੁੱਧ ਮੰਡੇਗਾ, ਤੇ ਬਲੀ ਤੋਂ ਬਲੀ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਜੋ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਦਮ ਮਾਰੇਗਾ ਸੋ ਮਹਾਨ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਜੋ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜੀਵਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਰਗੇ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਬੀ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਗ਼ੈਰ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਆਏ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਕਦਰ ਨਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵਰਗੇ ਅਯਾਸ਼ ਆਦਮੀ ਦਾ ਬਿਨਾਂ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ, ਬਿਨਾਂ ਜਵਾਬ ਸੁਣੇ, ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਭਰੇ ਇਸਲਾਮੀ ਤਅੱਸਬ ਦੇ ਭਾਵ ਹੇਠ ਇਕ ਕਣਸੋ ਮਿਲਦੇ ਸਾਰ ਕਤਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦੇਣਾ ਉਹ ਪੀੜਾ ਹੈ ਜੋ ਮਫ਼ਤੂਹ (ਦਬੇਲ) ਕੌਮਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਮਰ ਮਿਟੇ ਬੀਰਰਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਹਿ ਗੁਜ਼ਰਦੀਆਂ ਹਨ,ਪਰ ਇੱਥੇਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਲਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਅੰਨਜਾਯ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਝੱਲ ਰਹੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਲਈ ਬੀਰ ਰਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਧਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਹਾਰਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਦੁਖ ਝੱਲਣਾ, ਆਪ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਤੇ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਲਈ 'ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ' ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ 'ਬੀਰ ਰਸ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੀ ਸ਼ੈ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ, ਪ੍ਰਜਾ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਅੱਜ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀਰ ਰਸ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚਾ ਲਿਆ। ਅਸਲ ਬਾਤ ਇਹ ਸੀ ਜੋ ਮਹਾਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਚਿੱਤ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾਸੀ।

ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਲ ਲੋਕ ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਲਫ਼ਜ਼ 'ਬਦਲੇ' ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਤੱਕਦੇ ਕਿ ਹਿਰਾਤ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬਿੰਧਯਾਚਲੋਂ ਪਾਰ ਤਕ ਇਕ ਪੱਕੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆ ਵਾਲੇ ਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਪ੍ਰਬਲ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਫਕੀਰੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੀ ਬੇ ਫੌਜ, ਬੇ ਮੁਲਕ, ਬੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਵਜਕਤੀ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀਰ ਰਸ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਪਲਟਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ, ਸਮਰੱਥਾ, ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ। ਜੋ ਹਾਲਤ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਬੀਤੀ ਸੀ ਸੋ ਡਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਪਰ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਰਿਦੇ ਤਬਿ ਚੈਨ॥੧੨॥–ਇਨ ਕੋ ਕਹਾ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਬਨੈ।ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤਿ ਜੋ ਲਖਿ ਮਨੈ–।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸੁਪਤਾਇ। ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤੀ ਜਲ ਬਿਮਲ ਨਹਾਇ॥੧੩॥ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਸੰਮਤ[1] ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇ।ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਦਿਸ਼ਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਬੰਦਨ ਕਰੇ। ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਕੇ ਹਿਤ ਫਿਰੇ ॥੧੪॥ ਬਹੁਰੋ ਆਇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੌਰ। ਪਿਖਿ ਅਕਾਲਬੁੰਗੇ ਕੀ ਠੌਰ।ਆਇਸੁ ਦਈ'ਸੁਥਲ ਸੁਧਰਾਵਹੁ। ਹਿਤ ਬੈਠਨਿ ਕੇ ਚਾਰੁ ਬਨਾਵਹੁ' ॥੧੫॥ਪ੍ਰਥਮ ਆਪਨੇ ਲੇਕਰਿ ਹਾਥ।ਧਰੀ ਈਂਟ ਬਲ ਤੇਜ ਕਿ ਸਾਥ।ਕਹਨੋ 'ਕ੍ਰਛਕ ਊਚਾ ਥਲ ਕਰੋ।ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਪੌਰ ਏਕ ਸਮ ਧਰੋ[2]' ॥੧੬॥ ਬਹੁਰ ਹੁਕਮ ਕੀਨਿਸਿ ਫੁਰਮਾਵਨਿ। 'ਕਰਹੁ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਿਖਵਾਵਨਿ। ਚਹੁੰ-ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਮਸੰਦ ਜਹਿਂ ਭਾਰੀ।ਤਿਨ ਪਰ ਆਇਸੁ ਲਿਖਹੁ ਹਮਾਰੀ॥੧੭॥ ਜੋ ਸਿਖ ਆਨਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਾ। ਹੋਇ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਖ ਸੰਗਾ।ਸਭਿ ਆਵੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਕਰਿਬੋ।ਲਯਾਇਂ ਅਕੋਰ ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਧਰਿਬੋ'॥੧੮॥ ।ਸੁਨਤਿ ਲਿਖਾਰੀ ਕਾਗਦ ਲਿਖੇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੁਕਮ ਭਯੋ ਤਿਸ ਬਿਖੇ[3]। 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ।ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰੂ ਮਹਾਂ ਬਲ ਧਾਰੇ॥੧੯॥ਥਿਰੇ ਤਖਤ ਪਰ ਦਰਸਹੁ ਆਇ। ਨੀਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਮੰਗਾਇ। ਜੋ ਆਨਹਿ, ਲਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲਾ।ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਹੁ ਆਵਹੁ ਤਤਕਾਲਾ'॥ ੨੦ ॥ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲੇ।ਦਿੱਲੀ ਬਹੁਰ ਆਗਰੇ ਚਾਲੇ।ਪਟਨੇ ਪੁਰ ਮਖ-ਸੂਦਾ ਬਾਦ।ਕਾਂਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਫਰਕਾਬਾਦ[4]॥੨੧॥ਤਿਮ ਦੱਖਨ ਸਿੱਖੀ ਜਿਸ

---

[1]ਸਲਾਹ ਮੇਲਕੇ। [2]ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ (ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ) ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਇਕੋ ਜਿਹੀ (ਜ਼ਮੀਨ) ਕਹੋ। [3]ਤਿਸ (ਕਾਗਜ਼) ਵਿਖੇ। [4]ਫੱਰੁਖ਼ਾਬਾਦ।

* [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਡਰ ਖਾਕੇ ਸਹਿਮ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਚਪਨੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਮਹਾਨ ਨਿਰਭੈਤਾ ਤੇ ਅਣਹੋਈ ਨੂੰ ਹੋਈ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਨਸਾਨੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਤੱਕਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ, ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਤੇ ਉਚਿਆਈ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ। ਜੋ ਨੀਂਹ ਅੱਜ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਧਰੀ, ਜਿਸ ਪਰ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮਹਲ ਉਸਾਰਿਆ; ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਕਤ ਸਿਰ ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਦਾ ਦੀਵਾ ਬੁਝਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਇਆ। ਮੁਲਕਗੀਰੀ ਦੀ ਹਵਸ ਨਹੀਂ, ਰਾਜ ਦਾ ਲੋਭ ਨਹੀਂ, ਨੀਵੇਂ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦਵੇਲ ਪਰਜਾ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਭਾਵ, ਸਚਾਈ, ਆਨ ਸ਼ਾਨ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰਕੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਮਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਣੀ ਹੈ ਤੇ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੧੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਥਾਨ। ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਨਗਰ ਮਹਾਨ। ਕਾਬਲ ਅਰੁ ਕੰਧਾਰ ਪਿਸ਼ੌਰ। ਗਿਨੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਸਿੱਖੀ ਠੌਰ ॥੨੨॥ ਉੱਤਰ ਪੁਰਿ ਆਦਿਕ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਗਮਨੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਿੱਖ ਜਨੁ ਧੀਰ*। ਪਹੁੰਚਿ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਸਭਿ ਥਾਨ। ਪਠਿ ਮਸੰਦ ਸੁਧਿ ਕਰੀ ਬਖਾਨ ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਜੋ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ। ਖਰਚਨੋ ਦਰਬ ਲੀਨਿ ਹਥਿਆਰ। ਚੰਚਲ ਤੁਰੰਗ† ਮੋਲ ਕਰਿ ਲਿਏ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਚਾਹਤਿ ਕਿਏ ॥੨੪॥ ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਕਰੀ ਖਰੀਦ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਾਲੇ। ਧਨੀ ਬਿਲੰਦ ਮਸੰਦ ਅਗਾਰੀ। ਗਮਨੇ ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਸਮਾਜਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨਿ ਪਹਿਰਨਿ ਕਾਜਾ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪੀਤ[1] ਜ਼ਰੀ ਜੁਤ ਛਾਜੈ[2]। ਜਾਮਾ ਬਡਿ ਅਭਿਰਾਮ ਬਿਰਾਜੈ ॥੨੬॥ ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ। ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛ ਤਿਨਹੁ ਪਰ ਕਰੇ। ਕੰਚਨ ਕੰਕਨ ਹੀਰਨਿ ਖਚੇ। ਕੁੰਡਲ ਦਮਕ ਜ਼ੇਬ ਜੁਤ ਰਚੇ[3] ॥ ੨੭ ॥ ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ ਉਜਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਕ ਸਮਾਨ ਗਨ ਗਿਰਦ ਸੁ ਢਾਲਾ[4]। ਰਚੇ ਕੋਰ ਹੀਰੇ ਬਰ ਚੀਰੇ[5]। ਜਿਨ ਕੀ ਦਮਕ ਹੋਤਿ ਵਿਸਤੀਰੇ ॥੨੮॥ ਨਵਰਤਨੇ[6] ਸੁੰਦਰ ਬਨਵਾਏ। ਨਵ ਵਰ ਵਰਣ[7] ਜਿਨਹੁ ਅਧਿਕਾਏ। ਤਥਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਥਰੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਭੂਖਨ ਸਾਜਿ ਨਵੀਨ ਬਨਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਹੁਕਮ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਗੁਰ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। 'ਸਾਜ ਤੁਰੰਗਨਿ[8] ਬਨਹਿ ਨਵੀਨਾ। ਕੰਚਨ ਰਜਤਿ ਬਿਭੂਖਨਿ ਬਨੈ। ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਜ਼ਰੀ ਗਨ ਸਨੈ' ॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਚੌਂਪ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਲਗੇ ਕਰਾਵਨਿ ਕਾਰਜ ਤਯਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਸੰਮਤ ਹੋਇ। ਗਨਕ[9]ਹਕਾਰਯੋ‡ ਨੀਕੋ ਜੋਇ ॥ ੩੧ ॥ 'ਸੁੰਦਰ ਸਮਾ ਸੁਧਾਵਨਿ ਕਾਜ। ਜਸ ਕੀਜਹਿ ਅਭਿਖੇਕਨਿ ਰਾਜ[10]'। ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਤਿਨ ਸੋਧਿ ਸੁਨਾਯੋ।

---

[1]ਪੀਲੀ। [2]ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ। [3]ਸ਼ੋਭਾ ਸਮੇਤ ਬਣੇ। [4](ਗਲੇ ਦੇ) ਗਿਰਦ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਾਰੇ (ਮੋਤੀ) ਹਨ। [5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚੀਰਕੇ। [6]ਮੋਤੀ ਹੀਰਾ ਪੰਨਾ ਆਦਿ ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮਣੀਆਂ। [7]ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਹੈ। [8]ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸਾਜ਼। [9]ਜੋਤਸ਼ੀ। [10]ਅਭਿਖੇਕਨਿ + ਰਾਜ = ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਭਾਵ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਤਿਲਕ। (ਅ) ਅਭਿਖੇਕ = ਤਿਲਕ + ਨਿਰਾਜ (= ਨੀਰਾਜਨ) = ਆਰਤੀ।

*ਪਾ:—ਬੀਰ। †ਪਾ:—ਅੱਸ੍ਵ। ‡ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤਸ਼ੀ ਸੱਦਣਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਬਾਤ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਮਹੂਰਤ ਸੁਧਾਉਣੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ, ਜੋ ਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ, ਨਾ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਕਦੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸੀ।

ਯਥਾ:—'ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ॥ ਸਾਹੇ ਊਪਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥'

'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਆਛੇ ਦਿਨ ਪਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪਾ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਗਨ ਖਾਪਾ। ਦਸਮੀ ਸੁਦੀ ਅਸਾਢ ਮਝਾਰੀ। ਆਦਿਤਵਾਰ ਤੇਜ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਉਦਯਾਚਲ ਤੁਲ[1] ਤਖਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਦਹੁ ਆਪਿ ਜਿਮ ਦਿਨਕਰ ਬਾਲਾ[2]। ਤੁਰਕ ਤਾਪ ਤਮ ਤੋਮ ਤੁਰੰਤਾ[3]। ਉਡਗਨ ਕਰਨ ਕੁਕਰਮਨਿ ਵੰਤਾ[4] ॥ ੩੪॥ ਕਰਹੁ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ[5] ਇਨਹੁ ਤਤਕਾਲਾ। ਨਿੰਦਕ ਪੇਚਕ ਦੁਖਦ ਕਰਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੰਤ ਦਾਸ ਅਰਬਿੰਦਾ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਹਰਖਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ ॥ ੩੫ ॥ ਚੰਦ ਚੰਦੁਕੀ[6] ਲੋਤਾ ਕਰੋ। ਅਨੰਦ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਚਕਵਨਿ[7] ਧਰੋ। ਕੈਰਵ ਕਾਨਨ ਦੋਖੀ ਜੇਤੇ[8]। ਪਿਖਿ ਮੁਰਝਾਇ ਗਿਰਹਿੰਗੇ ਤੇਤੇ*' ॥ ੩੬॥ ਕਹੀ ਜੁਗਤਿ ਦਿਜ ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਸਾਈਂ। ਬਖ-ਸ਼ੋ ਦਰਬ ਕਿਤਿਕ ਤਿਸ ਬਾਰਾ। ਪੁਨ ਮਾਂਗਨਿ ਨਹਿਂ ਹਾਥ ਪਸਾਰਾ॥੩੭ ॥ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਦਾਸ ਉਦਾਰ ਸੁਭਾਊ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਮੁਦਤਿ ਚੌਗੁਨੋ ਚਾਊ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ[9] ਧਾਰੇ। ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਤਯਾਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਵਸਤੁ ਬਨਾਇ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਸਿਰਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਪਿਖਿ ਹਰ-ਖਾਵੈਂ। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰੈਂ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੈਂ॥੩੯॥'ਸੁੰਦਰ ਡੀਲ ਸੁਸ਼ੀਲ' ਉਚਾਰਤਿ।'ਆਯੁਧ ਪਹਿਰ[10] ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਧਾਰਤਿ। ਮਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਵੈਂ। ਬਿਕਸਤਿ ਮੰਦ ਮੰਦ ਦਰਸਾਵੈਂ'॥੪੦॥ ਸਭਿ ਚਾਹਤਿ-ਦਿਨ ਹੋਇ ਸੁ ਨੀਕਾ। ਬੈਠਿ ਗੁਰੂ ਨਿਕ-ਸਾਵਹਿਂ ਟੀਕਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਖਰੇ। ਦੁਸ਼ਟ ਜਿ ਦੋਖੀ ਗਨ ਕੋ ਹਰੇਂ-॥੪੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਿੱਖਨਿ ਬਿਖੈ ਅਨੰਦਤਾ ਜਿਮ ਰਵਿ ਤੇ ਅਰਬਿੰਦ ।-ਕਹਾ ਕਰਿਹੈਂ ਕਿਮ ਹੋਇ ਹੈ? -ਚਿੰਤ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ[11] ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ ਰਚਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

---

[1] ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਦੇ ਪਰਬਤ ਵਾਂਙੂ। [2] ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ। [3] ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤਪ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹਨੇਰਾ ਤੁਰਤ ਹੀ। [4] ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਰਿਆਂ (ਵਤ) ਹਨ। [5] ਲੋਪ ਭਾਵ ਨਾਸ਼। [6] ਚੰਦ=ਚੰਦਰਮਾਂ। ਚੰਦੁਕੀ=ਚਾਂਦਨੀ। ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਜੋ ਧੁੱਪ ਚੜ੍ਹੇ ਉਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਲੇਖ ਵਿਚ ਅਰਥ ਹੈ ਚੰਦ ਚੰਦੂ ਕੀ=ਚੰਦਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਚੰਦੂ ਦੀ (ਲੋਤਾ ਕਰੋ)। [7] ਚਕਵਾ ਚਕਵੀ। [8] ਦੋਖੀ ਜੋ ਕਮੀਆਂ ਦੇ ਬਨ ਹਨ। [9] ਉਡੀਕ। [10] ਪਹਿਨ ਕੇ [11] ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਬੜੀ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀਹ ਕਰਨਗੇ (ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ) ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। *ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਧਾ ਹੈ, ਹਨੇਰਾ, ਤਾਰੇ, ਉਲੂ, ਚੰਦ ਕਮੀਆਂ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਕਿਹਾ ਹੈ।

੪੩. [ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਆਇਗੋ ਦਸਮੀ ਆਦਿਤਵਾਰ। ਗਨ ਮਸੰਦ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਚਲਹੁ ਪਿਖਹਿਂ ਉਤਸਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ'। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਆਏ ਤਤਕਾਲਾ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਲਏ ਅਕੋਰਾ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਲਿ ਗੁਰੁ ਪੁਰਿ ਓਰਾ ॥ ੨॥ ਬਰਹਿ[1] ਸੁਧਾਸਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ। ਮੱਜਹਿਂ, ਕਿਰਤਨ ਸੁਨਿ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਸਮਦਾਈ। ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਹਿਂ ਬਹੁ ਥਾਈਂ॥੩॥ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਪਰੇ ਸੁਧਾਸਰ ਡੇਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਬਡੇਰੇ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਗੁਰ ਜਾਗੇ। ਸੌਚਾਚਾਰ ਕਰਨਿ ਤਬਿ ਲਾਗੇ ॥ ੪ ॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਆਸਨ ਮਾਰੇ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਥਿਤਿ ਧਾਰੇ। ਟਿਕੇ ਸੱਚਿਦਾ-ਨੰਦ ਮਝਾਰੀ। ਲੀਨਹੁ ਸੁਖ ਹੋਵਤਿ ਭੁਨਸਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਉਦੈ ਭਯੋ ਦਿਨ-ਕਰ[2] ਜਿਸ ਕਾਲੇ। ਪਹਿਰਨੋ ਜਾਮਾ ਜਿਸ ਗਨ ਪਾਲੇ[3]। ਛਬਿ ਉਸ਼ਨੀਕ[4] ਸੀਸ ਪਰ ਧਾਰੀ। ਜਿਗਾ ਬਧੀ ਊਪਰਿ ਦੁਤਿ ਕਾਰੀ[5]॥੬॥ ਕਲਗੀ ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛ ਉਜਾਲਾ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪਰ ਕੁੰਡਲ ਝਾਲਾ[6]। ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਢਾਲ ਜਿ ਮੁਕਤਾ[7]। ਸਬਜ਼ੇ, ਹੀਰਨਿ ਚਾਰੁ ਸੁ ਯੁਕਤਾ॥੭॥ਨਵ ਰਤਨੇ[8] ਪਹਿਰਤਿ ਛਬਿ ਪਾਏ। ਜਨੁ ਨਵ ਗ੍ਰਹ ਤਿਸ ਕੇ ਮਿਸ ਆਏ। ਅੰਗਦ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਜ਼ਾਹਿਰ। ਜਬਰ ਜ਼ੇਬ ਜਿਨ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ॥ ੮॥ ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਕੇ ਖਚਿ ਹੀਰੇ। ਛਾਪ ਛਲਾਯਨਿ ਛਬਿ ਗੰਭੀਰੇ[9]। ਇਮ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸ਼ੁਭ ਅੰਗ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਉੱਤਮ ਸੰਗ॥੯॥ ਗਯੋ ਮੇਵਰੋ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। 'ਲਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ' ਸੁਧਿ ਕੀਨਿ ਹਕਾਰੀ। 'ਚੌਕ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਤਹਿਂ ਸਗਰੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੧੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰ-ਸਹੁ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਹੁ।ਜੋ ਆਨੀ ਗੁਰ ਕਾਰ ਚਢਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਾਊ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰ ਸੁਹਾਊ ॥ ੧੧ ॥ ਸਗਰੇ

[1]ਵੜ ਕੇ। [2]ਸੂਰਜ। [3]ਜਿਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪੱਲੋ ਸਨ। [4]ਪਗ, ਦਸਤਾਰ [ਸੰਸ:, ਉਸ਼ਣੀਸ਼=ਪੱਗ]। [5]ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ। [6]ਝੂਲਦੇ ਹਨ। [7]ਸੁਹਣੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਮਾਲਾ। [8]ਨੌਂ ਰਤਨ=ਮੋਤੀ, ਪੰਨਾਂ, ਮਾਣਿਕ, ਗੋਮੇਦ, ਹੀਰਾ, ਗੁੱਲੀਆਂ (ਮੂੰਗਾ), ਲਸਨੀਆਂ, ਨੀਲਮ, ਪੁਖਰਾਜ । ਨਵਾਂ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਨਵਾਂ ਗ੍ਰੇਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਮਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਪਮਾਂ ਵਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਨੌਂ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਨੌਂ ਗ੍ਰੇਹ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨੌਂ ਗ੍ਰੇਹ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ, ਪੂਜਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। [9]ਬਹੁਤ।

ਆਇ ਥਿਰੇ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਚਾਹਤਿ–ਦੇਹਿੰ ਦਰਸ ਗੁਰ ਆਨਿ–। ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਆਏ ਬਨਿ ਕੈ ਛੈਲ[1] ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੨॥ ਸਿੱਖਨਿ ਚਖ ਚਕੋਰ ਕੇ ਚੰਦ[2]। ਦਿਨਕਰ ਮਨਹੁੰ ਬਦਨ ਅਰਬਿੰਦ[3]। ਚਿਤ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੇ[4] ਘਨ ਮਾਨਿੰਦ। ਬੰਦਤਿ ਕਰ ਬੰਦਹਿੰ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੧੩ ॥ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਭਯੋ ਰੰਗਦਾਰ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਰਚਯੋ ਸਿੰਘਾਸਨ ਚਾਰੁ। ਬ੍ਰਿਧ ਗੁਰਦਾਸ ਬਾਮ ਅਰੁ ਦਾਂਏਂ। ਅਪਰ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੪॥ ਨਿਜ ਮਹਿਲਨਿ ਤੇ ਚਲਿਕਰਿ ਆਇ।ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ।ਪੁਨ ਹਰਿ-ਮੰਦਰਿ ਸੁੰਦਰ ਗਏ। ਦਰਸ਼ਨਿ ਲੈ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਿਏ ॥ ੧੫ ॥ ਪੁਨਹ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਥਲ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਥਿਤ ਪਾਏ। ਬੈਠੇ ਆਨਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਚਾਰੂ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਆਇਸੁ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੂ॥੧੬॥'ਆਨਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁ ਹਮ ਬਨਵਾਏ। ਜਿਨਕੈ ਹਾਟਿਕ[5] ਅਧਿਕ ਲਗਾਏ'। ਦੌਰਤਿ ਦਾਸ ਉਤਾਇਲ ਲਯਾਏ। ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ ਸਭਿ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੭॥ਪੰਚਹੁੰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲੈ ਨਾਮ। ਗਹੇ ਖੜਗ ਦ੍ਵੈ ਬਹੁ ਅਭਿਰਾਮ। ਸੋ ਗਰ ਬਿਖੈ ਪਾਇ ਗੁਰੁ ਲੀਨੇ। ਪੁਨ ਨਿਖੰਗ[6] ਕਰ ਧਾਰਨਿ ਕੀਨੇ ॥ ੧੮ ॥ ਗਰ ਮਹਿੰ ਪਾਇ ਸੁ ਕਟ ਸੰਗ ਬਾਂਧਾ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਰ ਖਰ ਕਰਿ ਅਰਿ ਬਾਧਾ[7]। ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਗਹਯੋ ਤਬਿ ਹਾਥ। ਉਪਮਾ ਬਨੀ ਜਥਾ ਰਘੁਨਾਥ॥ ੧੯ ॥ ਰਚਯੋ ਤਖਤ ਤਿਸ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਚਢਿ ਗੁਰੁ ਬੀਰਾਸਨ ਆਸੀਨ[8]।ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਗੁਰ-ਦਾਸ ਮਸੰਦ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਬਿਸਮਾਇ ਬਿਲੰਦ ॥੨੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੂਝਨ ਲਾਗੇ। 'ਧਰਹਿੰ ਖੜਗ ਇਕ, ਜੋ ਭਟ ਆਗੇ[9]। ਦੋਇ ਆਪ ਲੇ ਨਿਜ ਗਰ ਪਾਏ।ਇਹ ਕਯਾ ਕਾਰਨ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਏ?'॥੨੧॥ਧਰੇ ਤੇਜਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਹਮ ਨੇ ਇਸ ਹਿਤ ਜੁਗ ਅਸਿ ਗਹੇ। ਇਕ ਤੇ ਲੇਂ ਮੀਰਨਿ ਕੀ ਮੀਰੀ[10]।ਦੂਸਰ ਤੇ ਪੀਰਨਿ ਕੀ ਪੀਰੀ[11]॥੨੨॥ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੋਨੋਂ ਧਰੈਂ। ਬਚਹਿ ਸ਼ਰਨਿ, ਨਤੁ ਜੁਗ ਪਰਹਰੈਂ[12]'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਬਾਕ

[1]ਸੁਹਣੇ। [2]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਰੂਪੀ ਚਕੋਰਾਂ ਦੇ ਚੰਦ। [3]ਮਾਨੋਂ (ਸਿਖਾਂ ਦੇ) ਮੁਖੜੇ ਰੂਪੀ ਕ੍ਵਲਾਂ ਦੇ ਸੂਰਜ। [4]ਦਿਲ ਰੂਪੀ ਪਪੀਹੇ ਦੇ ਮਾਨੋਂ ਬੱਦਲ। [5]ਸੋਨਾ। [6]ਭੱਥਾ। [7]ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਤੀਰ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ। [8]ਬੀਰਾਸਨ ਹੋ ਬੈਠੇ। ਵੀਰ ਆਸਨ=ਇਕ ਗੋਡੇ ਨੂੰ ਟੇਕਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪੈਰ ਭਾਰ ਯਾ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਤੇ ਗਿੱਟੇ ਪਰ ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਰੱਖ ਕੇ ਬੈਠਣਾ। [9]ਜੋ ਸੂਰਮੇ ਅੱਗੇ (ਹੋਏ ਹਨ)। [10]ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। [11]ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। [12]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਖੋਹਵਾਂਗੇ।

ਅਡੋਲੇ।ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਲਹਿ ਅਨੰਦ ਅਤੋਲੇ ॥੨੩॥ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਖਤ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਸੁਰਗਨ ਮੈਂ ਜਿਮ ਸੁਰਪਤਿ ਭਾਵਤਿ। ਕੈ ਮੁਨਿ ਗਨਿ ਮੈਂ ਰਘੁ ਕਲ ਚੰਦ[1]। ਕੈ ਜਾਦਵ ਮਹਿਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੪ ॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਇਮ ਉਪਮਾ ਗਾਵਤਿ। ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਢੁਰਾਵਤਿ। ਮਨਹੁ ਮਰਾਲ ਬਿਸਦ ਉਡ ਆਵਤਿ। ਮੁਕਤਾ ਗਨ ਪਰ ਛੁਹਨਿ ਨ ਪਾਵਤਿ॥੨੫॥ਦੁਤਿ ਅਖੰਡ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਕੇਰੀ। ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ ਦਿਪਤੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ਭਯੋ ਹੁਕਮ 'ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਆਵੈ।ਚਿਤ ਬਾਂਛਤ ਲੇ,ਭੇਟ ਚਢਾਵੈ' ॥੨੬॥ ਤਬਿ ਸੰਗਤਿ ਆਈ ਸਮੁਦਾਇ। ਹੁਮ ਹੁਮਾਇ ਦਰਸ਼ਨ ਚਿਤ ਚਾਇ। ਮਹਾਂ ਭੀਰ ਭੀ ਚੌਂਕ ਮਝਾਰਾ। ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰਾ॥੨੭॥ਭਈ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਮੋ ਲਖਿ ਨੀਕਾ। ਉਠਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੀਨਸਿ ਤਬਿ ਟੀਕਾ॥ ਕੇਸਰ ਚੰਦਨ ਕੋ ਤਬਿ ਸੋਹਾ। ਪਿਖਿ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸਭਿ ਮਨਿ ਮੋਹਾ ॥੨੮॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬ੍ਰਿੱਧ ਨੇ ਧਰੀ ਅਕੋਰ।ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਿ[2]। ਬਹੁਰੋ ਨਿਕਟ ਜਿ ਰਹੈਂ ਮਸੰਦ। ਧਰਹਿਂ ਭੇਟ ਬੰਦਤਿ ਕਰ ਬੰਦਿ॥੨੯॥ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਜੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼।ਜਿਨਕੇ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਲੇ ਲੇ ਸਕਲ ਉਪਾਇਨ ਆਏ। ਧਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ ਭੇਟ ਬਨਾਏ॥੩੦॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਅਜਬ ਮਹਾਨੇ। ਬੀਨਿ ਬੀਨਿ ਜਗ ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਆਨੇ। ਬਹੁਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਨ ਕੀ ਖਰਧਾਰਾ[3]।ਖਰਚਯੋ ਜਿਨਪਰ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ ॥੩੧ ॥ ਖੜਗ ਸਿਪਰ, ਬਿਧਿ ਬਿਬਿਧਿ ਤੁਫੰਗ[4]। ਚਪਲ ਬਲੀ ਤਨ ਰੁਚਿਰ ਤੁਰੰਗ। ਜਮਧਰ[5], ਤਰਕਸ਼,ਧਨੁਸ਼ ਕਰਾਲੇ[6]। ਖੰਜਰ ਖੰਡੇ ਖਰ ਕਰਿ ਭਾਲੇ[7]॥੩੨॥ਤੋਮਰ[8],ਸਾਂਗਨਿ[9],ਖਪਰੇ ਤੀਰਨਿ[10]।ਜਿਨਕੇ ਪਿਖਤਿ ਅਨੰਦ ਹੁਇ ਬੀਰਨਿ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਸਮੂਹ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਬਾਜੀ ਚਪਲ[11]ਤਵੇਲਾ ਭਯੋ॥੩੩॥ ਦੋਨੋ ਦਿਸ਼ਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰੁਖ ਕਰੇ। ਪਰਖਹਿ ਆਯੁਧ ਗਹਿ ਕਰਿ ਖਰੇ।ਘੋਰਨਿ ਮੋਰ ਮਨਿੰਦਨ[12] ਹੇਰੈਂ। ਜਿਨ ਆਨੇ, ਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੈਂ॥੩੪॥ਧਨ ਦਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਵੈਂ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਦਿਨ ਜੁਗ ਜਾਮ ਬਿਤਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਦਰਸ ਦੀਨ,

[1]ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ। [2]ਮੰਨਣਾ, ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ (ਅ) ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ (ੲ) ਕ੍ਰਿਤੱਗਜ ਹੋਣਾ। [3]ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ (ਵਾਲੇ)। [4]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। [5]ਕਟਾਰ। [6]ਭਯਾਨਕ ਧਨੁਖ (ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦੇ) ਭੱਥੇ। [7]ਤਿੱਖੇ ਕਰਕੇ ਬਰਛੇ। [8]ਨੇਜੇ। [9]ਬਰਛੀਆਂ। [10]ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਹੈ। [11]ਚੰਚਲ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ। [12]ਘੋੜੇ ਮੋਰਾਂ ਵਰਗੇ।

ਸਿਖ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲ॥੩੫॥ ਅਨਗਨ ਚਢੀ ਉਪਾਇਨ ਆਗੇ। ਅਨੁਰਾ-
ਗਹਿਂ ਗੁਰ ਪਗ ਬਡਭਾਗੇ। ਨੌਬਤ ਖਾਨੇ ਬਜਹਿ[1] ਅਗਾਰੀ। ਸਭਿ ਕੋ
ਦਿਯੋ ਦਾਨ ਤਬਿ ਭਾਰੀ ॥੩੬॥ ਢਾਢੀ, ਭਾਟ, ਕਲਾਵਤ, ਚਾਰਨਿ[2]। ਜਗ
ਗੁਰੁ ਕੋ ਜਸੁ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨਿ। ਬਸਤ੍ਰ,ਦਰਬ ਦੀਨੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਾਇ
ਦਾਨ ਕੋ ਸਭਿ ਹਰਖਾਇ॥੩੭॥ਜਿਹ ਜਿਹ ਨੀਕੋ ਲ੍ਯਾਇ ਤੁਰੰਗ।ਕੈ ਖੰਡਾ
ਖਰ[3],ਖੜਗ,ਖਤੰਗ[4]।ਤੋਮਰ,ਤਬਰ[5],ਤਮਾਂਚ[6],ਤੁਫੰਗ[7]। ਸੇਲ[8],ਸਰਾਸਨ[9],
ਸਾਂਗ[10] ਸੁਰੰਗ ॥੩੮॥ ਤਿਸ ਕੋ ਬੂਝਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਿ।ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ
ਅਸੁ[11] ਹਥਿਯਾਰ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਬੋਲੈਂ। 'ਸੁਨਿ ਸਿਖ! ਪਾਇਂ
ਸੁ[12] ਅਨੰਦ ਅਤੋਲੈ' ॥੩੯॥ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਈ ਬਾਤ। 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਗੁਰੁ ਹਰਖਾਤ'। ਜੋ ਨਹਿਂ ਲ੍ਯਾਏ ਉਰ ਪਛੁਤਾਇ। ਜਿਨਹੁਂ
ਚਢਾਏ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਪਾਇ॥੪੦॥ਢਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਕੋ ਮਨ ਜਾਨਿ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਦੇ
ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਾਨਿ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਮਹਿਲ ਸਿਧਾਰੇ। ਤੇਜ ਤੁਰੰਗ ਹੋਇ
ਅਸੁਵਾਰੇ॥੪੧॥ਦਿਯੋ ਹੁਕਮ 'ਬਡ ਬਨੈ ਤਬੇਲਾ।ਤੁਰੰਗ ਦਾਸ[13] ਗਨ ਕਰੋ
ਸਕੇਲਾ। ਜੋਧਾ ਆਇਂ ਰਹਨਿ ਕੋ ਜਬੈ। ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਹਮਸੋਂ ਕਹਿ ਤਬੈ॥
੪੨॥ਸਰਬ ਤੁਰੰਗਨਿ ਦੀਜਹਿ ਦਾਨਾ[14]।ਚਪਲਨ ਚੂਨ,ਘ੍ਰਿੱਤਿ,ਮਿਸ਼ਟਾ-
ਨਾ[15]। ਬਾਜੀ ਕੈ ਸੁੰਦਰ ਹਥਿਯਾਰ।ਕਹਿ ਦਿਹੁ ਆਵਹਿਂ ਬੇਚਨਹਾਰ॥੪੩॥
ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬੇ ਜਾਵੈਂ। ਨਗਰਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਭਟ
ਰਹਿਬੋ ਚਹਿ, ਢਿਗ ਹਮ ਆਵੈ। ਕਰਹਿ ਚਾਕਰੀ ਧਨ ਕੋ ਪਾਵੈ'॥ ੪੪ ॥
ਹੁਤੇ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਵਿੰਦ।ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ
ਮਾਤਾ ਕੇ ਮੰਦਿਰ।ਗਮਨੇ ਤਬਹਿ ਦਿਪਹਿ ਦੁਤਿ ਸੁੰਦਰ ॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਖਤਿ ਬੈਠਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚੱਤਵਾ ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵੀਰ ਰਸੀ ਰੂਪਕ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਜਨਨੀ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤੀ ਚਹਿ ਦੇਖਨਿ ਮੁਖ ਚੰਦ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ

---

[1]ਨੱਕਾਰ ਖਾਨੇ (ਵਿਚ ਵਾਜੇ) ਵਜਦੇ ਹਨ। [2]ਕੁਲ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, [ਸਿਂਸ:, ਚਾਰਣ] [3]ਤਿੱਖਾ। [4]ਤੀਰ [ਫ਼ਾ:, ਖ਼ਦੰਗ] (ਅ) ਗਤਕਾ [ਫ਼ਾ:, ਖ਼ਤਕ]। [5]ਜੰਗੀ ਕੁਹਾੜਾ। [6]ਤਮੰਚਹ, ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਪਸਤੌਲ ਵਰਗੇ ਇਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [7]ਬੰਦੂਕ। [8]ਬਰਛਾ। [9]ਧਨੁਖ। [10]ਲੰਮੀ ਬਰਛੀ, ਭਾਲੇ ਤੋਂ ਛੁਟੇਰੀ। (ਅ) ਬਰਛੀ ਜੋ ਸੁਟਕੇ ਮਾਰੀ ਦੀ ਹੈ। [11]ਘੋੜੇ (ਤੇ)। [12]ਪਾਵੇਂਗਾ ਤੂੰ। [13]ਘੋੜੇ ਤੇ ਨੌਕਰ, (ਅ) ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਨੌਕਰ, ਸਾਈਸ। [14]ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਦਾਣਾ। [15]ਚੰਚਲਾਂ ਨੂੰ ਆਟਾ, ਘਿਉ, ਮਿੱਠਾ ਭਾਵ ਨਿਹਾਰੀ।

ਸੰਯੁਕਤਿ ਤਿਮ ਗੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਸੁਤ ਕੀ
ਸ਼ੋਭਾ। ਮਨਹੁਂ ਅਨੰਦ ਕੀ ਆਵਤਿ ਗੋਭਾ[1]। ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚ ਕਰਿ ਬੰਦਨ
ਠਾਨੀ। ਆਸ਼ਿਖ ਦੀਨਿ ਕਹੀ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ॥੨॥ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਜ਼ਰੀ ਮਖ਼ਮਲੀ
ਮਢਯੋ। ਅੰਤਰ ਤੇ ਦਾਸੀ ਦ੍ਰਿਤਿ ਕਢਯੋ। ਬੈਠਿ ਮੋਹਿਰੇ[2]ਪਰ ਢਿਗ ਮਾਤਾ।
ਬੋਲੀ ਅਨੰਦ ਮੇਯ ਨਹਿਂ ਗਾਤ੍ਰੋ[3]॥੩॥'ਕਹੁ ਸੁਤਿ! ਸੰਗਤਿ ਕੇਤਿਕ ਆਈ?।
ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਈ। ਲੇ ਉਪਹਾਰਨਿ ਮਿਲੇ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ?।ਜਿਮ
ਪੂਰਬ ਤੁਮ ਪਿਤ ਕੇ ਪਾਹੀ?'॥੪॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸਕਲ ਬਤਾਯੋ'ਬ੍ਰਿੰਦ
ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ ਸਭਿ ਆਯੋ। ਅਧਿਕ ਦੂਰ ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜੋਈ[4]। ਆਵਤਿ
ਚਲੇ ਇਤਹੁਂ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੫॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਅਰੁ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ। ਆਨੇ
ਸਿੱਖਨਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੰਗ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਨਿ ਮਨ ਮੋਰਾ। ਕਿਨ ਹੱਥਯਾਰ
ਦੀਨਿ,ਕਿਨ ਘੋਰਾ॥੬॥ ਸੈਨ ਸਕੇਲੈਂ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨਮੈਂ।ਜੋਧਾ ਅਚਲ ਰਹਹਿਂ
ਜੋ ਰਨ ਮੈਂ ।ਅਪਰ ਉਪਾਇਨ ਕੇ ਅੰਬਾਰ। ਸਿੱਖਨਿ ਅਰਪੀ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ
॥ ੭॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖੀ ਬਿਦਤਾਈ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਅਵਿਨੀ ਛਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਸੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ।–ਗੁਰੁਤਾ ਭਾਰ ਉਚਿਤ ਸੁਤ ਮੇਰਾ ॥੮॥
ਦੁਇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਗਰੇ ਸਮ ਸ਼ੇਰ[5]। ਕਟ ਨਿਖੰਗ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਨੁ ਹੇਰਿ[6]।
ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸਹਤ ਡੀਲ ਬਰ ਬੰਕਾ[7]। ਸੁਖਦ ਸੇਵਕਨਿ ਰਿਪੁਨਿ ਅਤੰਕਾ[8]॥
੯॥ਨਿਕਟ ਮਾਤ ਕੇ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਉਠਿ ਆਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਨਿਜ ਬੈਠਿਕ ਮਹਿਂ ਥਿਰਹਿਂ ਪ੍ਰਯੰਕਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਗੁਰੂ ਅਕਲੰਕਾ ॥
੧੦ ॥ ਦੁਇ ਘਟਿਕਾ ਲਗਿ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਬਹੁਰ ਉਠੇ ਲੋਚਨ
ਬਿਕਸਾਏ।ਸੁੱਖਾ ਛਕ*ਸੁਚੇਤ ਪੁਨ ਹੋਵੈਂ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਬਾਹਰ ਜੋਵੈਂ[9]
॥ ੧੧ ॥ ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰਬ੍ਰਿੱਤ[10] ਕੀ ਲੀਲਾ। ਧਰਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰਿ ਅੰਗ
ਛਬੀਲਾ। ਆਇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਪਰ ਸੋਹੈਂ। ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ ਪਿਖਹਿਂ
ਮਨ ਮੋਹੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਸੋਦਰ ਚੌਂਕੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨੰਤੇ। ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਰੂਪ

---

[1]ਕੇਲੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ ਜੋ ਲਟਕਦੀ ਸੁੰਦਰ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਕਲੀ (ਅ) ਗੇਂਦਲ। [2]ਮੂਹੜਾ (ਜੋ ਮਖਮਲ ਦੀ ਜ਼ਰੀ ਕਾਢ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ)। [3]ਅਨੰਦ ਮੌਂਵਦਾ ਨਹੀਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ। [4]ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਦੁਰਾਡੇ ਹਨ ਸੋ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ। [5]ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਗਲ ਵਿਚ, ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਵਾਂਗ। [6]ਲੱਕ ਨਾਲ ਤੇਗ਼ਾ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [7]ਬਾਂਕਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ। [8]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [9]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਨ। [10]ਸ਼ਿਕਾਰ।

*ਏਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਪੜ੍ਹੋ

ਦਰਸੰਤੇ। ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਨਿਜ ਮਹਿਲ ਮਝਾਰ।।ਅਨਿਕ ਸ੍ਵਾਦ ਕੇ ਅਚਹਿ ਅਹਾਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਜਾਮ ਗਏ ਜਾਮਨਿ ਸੁਪਤਾਵੈਂ। ਰਹੇ ਜਾਮ ਉਠਿ ਸੌਚਿ ਨਹਾਵੈਂ। ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਨਿਤ ਬਿਵਹਾਰੂ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਲੀ ਹੋਤਿ ਦੁਤਿ ਚਾਰੂ ॥ ੧੪ ॥ ਮਾਝੇ ਦ੍ਵਾਬੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਸੁਧਿ ਪਸਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਾਰੀ। 'ਭਏ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਨਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁੰ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਜੋਧਾ। ਲਰਹਿਂ ਮਰਹਿ ਮਾਰਹਿਂ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਚਾਰ ਸੈ ਸੂਰ। ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਆਇ ਹਦੂਰ ॥੧੬॥ ਥਿਰੇ ਤਖਤ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੇਰੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਬੈਠੇ ਨਹੀਂ ਖਰੇ ਸਭਿ ਰਹੇ। ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਚ ਕਹੇ ॥੧੭॥'ਅਹੈਂ ਕੌਨ? ਇਨ ਬੂਝਨਿ ਕਰੋ। ਠਾਂਢੇ ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ ਧਰੋ?'। ਜਾਇ ਮੇਵਰੇ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੋ।'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਇ ਨਵੀਨੋ?॥੧੮॥ ਠਾਂਢੇ ਰਹੇ ਕਹਹੁ ਨਿਜ ਕਾਜਾ। ਪੂਛਤਿ ਆਪ ਗਰੀਬਿ ਨਿਵਾਜਾ'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਏ। 'ਹੇਤ ਜੀਵਕਾ ਹਮ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੧੯ ॥ ਦੋਨਹੁੰ

ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ* ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ ਇਹ ਹੈ:–

*ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮਹਾਨ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਟੁਰਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਜੁੱਧ ਜੰਗ, ਥਕੇਵੇਂ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ, ਭਾਜੜਾਂ, ਫਾਕੇ ਕੜਾਕੇ ਰਹਿਣ ਲਗੇ ਤੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੇ ਬੀ ਥੱਕ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣਾ, ਤਦੋਂ ਢਿੱਲੇ ਹੋਏ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਲਈ ਭੰਗ ਦੀ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਟੁਰੀ, ਜੋ ਖਾਸ ਨਿਹੰਗਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਠਾਣਾਂ ਹੀ ਲਾ ਬੈਠੀ ਤੇ ਐਨੀਂ ਵਧੀ ਕਿ ਉਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਨੂੰ ਹੀ ਨਿਰਬਲ ਕਰ ਗਈ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗ ਸੂਰਮੇਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਜਾ ਪੀੜਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜੰਗੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਦਮ ਧਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਭੰਗ ਦੀ ਨਿਰਬਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਰਤੋਂ ਕਦੋਂ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਪੀਂਦੇ ਸੇ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩, ਅੰਸੂ ੨੧, ਅੰਕ ੪੧। ਫੇਰ ਰੁਤ ੫, ਅੰਸੂ ੨੮, ਅੰਕ ੨੩ ਵਿਚ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਆਪ ਭੰਗ ਨੂੰ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਗਿਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦਗਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਯਥਾ:–'ਮਦਰਾ ਦਹਿਤਾ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭੰਗੁ ਦਹੈ ਤਨ ਏਕ'। ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਉ ਦੀ ਭੰਗ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਯਥਾ:–'ਭਉ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ' ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਭਉ ਨੂੰ ਭੰਗ ਬਣਾਓ, ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਭੰਗ ਨਾ ਪੀਓ।

ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਹਮ ਵਾਸੀ। ਚਾਹਤਿ ਰਿਦੇ ਰਹਨਿ ਗੁਰ ਪਾਸੀ'। ਆਨਿ
ਹਜ਼ੂਰ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਖਿਤਿ[੧]ਹਿਤ ਚਹਤਿ ਰਹਤਿ ਤੁਮ ਪਾਸ' ॥੨੦॥
ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।—ਜਨਮ ਧਰਨੋ ਸੁਰ ਗਨ ਜਗ
ਆਨੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਮੁਦਾਏ। ਬਹੁ ਜਾਤਿਨਿ ਕੇ ਘਰ ਜਨ-
ਮਾਏ ॥੨੧॥ ਦਿਜ,ਬਾਹਜ,ਬਿਟ[੨],ਸ਼ੂਦ੍ਰਨਿ ਧਾਮੂ। ਲੀਨਸਿ ਜਨਮ ਹਮਾਰੇ
ਕਾਮੂ। ਸੋ ਅਬਿ ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਚਲਿਆਏ। ਹਨਹਿਂ ਤੁਰਕ ਗਨ ਜੰਗ
ਮਚਾਏ—॥੨੨॥ ਕਰਯੋ ਹੁਕਮੁ 'ਸਭਿਹਿਨਿ ਲਿਹੁ ਰਾਖਿ। ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਦਿਹੁ
ਭੋਜਨ ਭਾਖਿ'। ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਰੇ। ਨਈ ਬੈਸ[੩] ਸਭਿ
ਕੀ, ਬਲ ਭਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਕਿਸ ਕੇ ਸ਼ਮਸ[੪] ਅਲਪ ਹੀ ਆਈ। ਕਿਸ ਕੋ
ਨਹਿਂ, ਇਕ ਸਮ ਸਮੁਦਾਈ[੫]। ਬੀਸ ਪਚੀਸਨਿ[੬] ਬੈਸ ਸਰੀਰ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਤੀਰ॥੨੪॥ਜਿਨਕੋ ਤੁਰਕ ਗਵਾਰ ਕਹੰਤੇ।ਨਹਿਨ
ਚਾਕਰੀ ਹੇਤੁ ਰਖੰਤੇ। ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋ ਰਾਖਨਿ ਕਰੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇ
ਸ਼ੁਭਤਾ ਧਰੇ॥੨੫॥ਰਹਨਿ ਲਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ।ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਨਿਤ
ਕਰਿ ਬੀਰ। ਖੰਡੇ ਖੜਗ ਤੁਫੰਗ ਕਮਾਨ। ਸਭਿ ਕੋ ਦੇ ਕੀਨੇ ਸਵਧਾਨ ॥
੨੬ ॥ ਬਹੁਰੋ ਬਖਸ਼ੇ ਸਭਿਨਿ ਤੁਰੰਗ। ਹੁਇ ਅਸਵਾਰ ਚਢਹਿਂ ਨਿਤ ਸੰਗ।
ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਗੁਰੁ ਜਬਿ ਜਾਵੈਂ।ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਤਿਨਹਿ ਸਿਖਾਵੈਂ॥੨੭॥
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਕਰੰਤੇ। ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਛੁਟੰਤੇ। ਬਾਜ,
ਕੁਹੀ, ਜੁਰਰੇ[੭], ਬਡ ਸ੍ਵਾਨ[੮]। ਚੀਤੇ,ਸ੍ਯਾਹਗੋਸ਼[੯] ਬਲਵਾਨ॥੨੮॥ਲਗਰ,
ਝਗਰ, ਸ਼ਿਕਰੇ[੭], ਗਨ ਸੰਗ। ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਧਵਾਇ ਤੁਰੰਗ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਧਰਨਿ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਉਦਾਰ।ਫੈਲਯੋ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ॥੨੯॥ਸੁਨਿਅਬਿਦੁਲ
ਢਾਢੀ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਭਏ ਸੁਭਟ ਤਿਨ ਕੋ ਜਸੁ ਗਾਯੋ। ਜਿਸ ਕੇ ਸੁਨਤਿ
ਬੀਰ ਰਸ ਜਾਗੇ।ਕਾਇਰ ਸੋ ਪਿ ਲਰੇ ਨਹਿਂ ਭਾਗੇ॥੩੦॥ਨਿਜ ਸੁਭਟਾਨਿ[੧੦]
ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਾਰਨ।ਕਰਹਿਂ ਜੰਗ ਜੈਸੇ ਬਡ ਦਾਰੁਨ।ਅਬਿਦੁਲ ਕੋ ਚਾਕਰ
ਕਰਿ ਰਾਖਯੋ। ਦਰਬ ਦਿਵਾਇ ਮਸੰਦਨਿ ਭਾਖਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ
ਦਿਯੋ ਹਿਤ ਚਰਿਬੇ[੧੧]। ਸੁਭਟਨਿ ਵਾਰਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰਿਬੇ। ਇਮਿ ਦਿਨ
ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰੁ ਸੈਨ ਸਕੇਲੇ। ਸੰਗਤਿ ਗਨ ਪਹੁੰਚਹਿ ਕਰਿ ਮੇਲੇ ॥੩੨॥ ਵਧਯੋ

[੧]ਉਪਜੀਵਕਾ। [੨]ਬ੍ਰਹਮਣ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤੇ ਵੈਸ਼ [ਸਿਸ:, ਬਿਟ]। [੩]ਨਵੀਂ ਆਯੂ। [੪]ਦਾੜ੍ਹੀ। [੫]ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਾਰੇ। [੬]ਵੀਹ ਪੱਚੀ (ਸਾਲਾਂ ਦੀ)। [੭]ਬਾਜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ। [੮]ਕੁੱਤੇ। [੯]ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਨਾਮ। [੧੦]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ। [੧੧]ਚਰਨ ਲਈ।

ਸਮਾਜ ਅਧਿਕ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ । ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਮਾਤਾ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ। ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਪੂਜਾ ਹੋਤੇ । ਬਡ ਪੀਰਨਿ ਕੇ ਪੀਰ ਉਦੋਤੇ॥੩੩॥ਚਵੈਂ ਸੈਨ ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਇਹਿ ਮੀਰਨਿ ਕੀ ਮੀਰੀ ਲੀਨਿ। ਆਇੰ ਅਕੋਰੈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ। ਅਧਿਕ ਚਮੂੰ ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ ਰਵਿ ਸੰਗ ॥੩੪॥ ਚਲਤਿ ਅਗਾਰੀ ਬਜਹਿ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਝੰਡਾ ਝੂਲਤਿ ਖਰੋ ਮਹਾਨਾ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਉਤਸਵ ਹੋਤਿ ਨਵੀਨੇ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਿਨਿ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨੇ ॥ ੩੫ ॥ ਦੀਪ-ਮਾਲਕਾ ਬਹੁਰੋ ਆਈ॥ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਉਮਡਾਈ।-ਮੱਜਨ ਕਰਹਿਂ ਸੁਧਾਸਰ ਮੇਲੇ । ਖਸ਼ਟਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਖਹਿਂ ਸੁਹੇਲੇ ॥ ੩੬ ॥ ਬਾਜੀ[1] ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੇਟ ਲੇ ਹਰਖਤਿ-। ਧਾਂਤੇ ਲਗਾਵਤਿ ਨੀਕੇ ਪਰਖਤਿ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਤਿ ਪੂਜਾ ਹਰਿਮੰਦਰ। ਬੈਠਹਿਂ ਤਖਤਿ ਆਪ ਬਨਿ ਸੁੰਦਰ ॥੩੭॥ ਗਨ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਲੀਏ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਦਰਸ ਚਿਤ ਦੀਏ। ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਿਸ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਇਕ ਗਜ ਭੇਜਯੋ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੮ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਬਿ ਆਏ। ਪੂਰੇ ਭਾਵਨੀ ਗੁਰੁ ਅਰਪਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੈਂ।-ਸਿੱਖਨਿ ਬਿਖੈ ਰੀਤਿ ਅਬਿ ਡਾਰੈਂ-॥੩੯॥ਤਿਸਿ ਕਾਰਨ ਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥'ਗੁਰੁਪਿਤਾ ਹਿਤ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰਾ॥ਇਕ ਹਾਥੀ ਅਰੁ ਪੰਚ ਤੁਰੰਗ॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸੰਗ'॥੪੦॥ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤਖਤ ਅਗਾਰੀ। ਪਿਤਾ ਧਯਾਨ ਕੋ ਧਰਿ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਖਰੋ ਗੁਰਦਾਸ। ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਨਾਮ ਕੀਨਿ ਅਰਦਾਸ ॥੪੧॥ਅਰਪੀਂ[2] ਵਸਤੁ ਲੀਨਿ ਸੰਭਾਰੀ। ਗਜ ਢਾਢੀ ਕੋ ਹਿਤ ਅਸਵਾਰੀ। ਲੇ ਤਿਨ ਸੁਜਸੁ ਗੁਰੂ ਕੋ ਕਰਯੋ। 'ਤੀਨ ਲੋਕਪਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਰਯੋ' ॥ ੪੨ ॥ ਬਹੁਰ ਗਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿਮੰਦਿਰ। ਬਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਦਿਏ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨੇ। 'ਜੋ ਇਹ ਰੀਤਿ ਕਰਹਿ ਸਿਖ ਚੀਨੇ॥੪੩॥ ਅਰਪਹਿ ਵਸਤੁ ਜਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਿਛਾਰੀ। ਹੋਇ ਅਖੈ ਫਲ ਬਹੁ ਤਿਸਿ ਬਾਰੀ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖ ਪਰਲੋਕ ਮਝਾਰ॥ਮਿਟਹਿ ਸਜਾਇ ਅਘੀ[3] ਹੁਇ ਭਾਰ॥੪੪॥ਕਰਹਿ ਰੀਤਿ ਸਿਖ ਹੈ ਜਿ ਹਮਾਰੇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਅਰਪਹਿ ਸੁਖ ਭਾਰੋ'। ਨਿਜ ਪਿਤ ਹਿਤ ਕੇ ਮਿਸਿ ਬਿਦਤਾਈ*। ਜਿਮ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਹੁਇ ਸੁਖਦਾਈ ॥੪੫॥'ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ' ਸਭਿਹੂਨਿ ਉਚਾਰੀ॥ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਕਾਰੀ

[1]ਘੋੜੇ। [2]ਅਰਪੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। [3](ਜੋ)ਪਾਪੀ। *ਭਾਵ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਰੀਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।

ਅਧਿਕ ਚਮੂੰ ਕੀਨੀ ਨਿਜ ਸੰਗ। ਬਖਸ਼ੇ ਆਯੁਧ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ ॥ ੪੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚੱਤ੍ਵਾ ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਉਤਸਾਹ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਆਦਿਕ ਬਿਲਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤਬਿ ਨਾਮ ਅਪਨ ਬਿਦਤਾਇ। ਰਾਖੇ ਸੰਗ ਗਰੀਬ ਜਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਬਡਿਆਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿੱਦਯਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਪਾਈ। ਤੁਪਕ ਚਲਾਇ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਈ। ਤੋਮਰ ਹਨਹਿਂ ਖਤੰਗ[1] ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ। ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਬਨ ਜੀਵ ਸੰਘਾਰਹਿਂ ॥੨॥ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਤਿ ਪੁਨ ਆਵੈਂ। ਆਵਤਿ ਕੋ ਨਰ ਦੇਖਨਿ ਧਾਵੈਂ[2]। ਸੁਨਹਿ ਸੁਜਸੁ ਰਹਿਬੇ ਹਿਤ ਸੂਰ। ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਤੇ ਆਇ ਹਦੂਰ॥੩॥ ਕਬਹੁੰ ਪੰਚ ਕਬਿ ਦਸ ਕੋ ਰਾਖੈਂ। ਪਰਹਿਂ ਸ਼ਰਨਿ ਜੋ ਬਿਤਿ ਅਭਿਲਾਖੈਂ[3]। ਦਯਾ ਕਰਹਿਂ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਸੁਖ ਸਾਰੋ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸੁ[4] ਰੁਚਰਿ ਅਹਾਰੋ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰੁ ਉਪਕਾਰ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਬੀਰ। ਮਨ ਤੇ ਅਰਪਨੋ ਸਰਬ ਸਰੀਰ। ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਮਾਰਨਿ ਮਰਨਿ ਬਿਖੈ ਮੁਦਪਾਇਂ॥੫॥ ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ ਜੋਧਾ ਐਸੇ। 'ਹਮਹਿ ਮਿਲੇ ਪਤਿ ਰਘੁਬਰ ਜੈਸੇ*। ਸਰਬ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਤੇ ਜੋਨੀ ਹੀਨ[5]। ਕੋ ਕਾਰਜ ਕਬਿ ਬਨਹਿ ਕਿਸੀ ਨ ॥੬॥ ਅਸ ਬਾਨਰ ਬਨ ਮਹਿਂ ਗਨ ਹੇਰੇ†। ਤਿਨ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ ਘਨੇਰੇ। ਮਹਾਂਬਲੀ ਰਾਵਨ ਦਸ ਸੀਸ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ[6] ਗਰਬ ਹਰਨੋ ਮਿਲਿ ਕੀਸ[7] ॥ ੭ ॥ ਤਿਨ ਸਮ ਸਭਿ ਬਾਤਨਿ ਤੇ ਹੀਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਮ ਪਰ ਗੁਰੁ ਕੀਨਿ। ਜੋ ਕਹਿਵਾਇ ਜਹਾਨ ਪਨਾਹ[8]। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕੀ ਚਾਹ ॥੮॥ ਹੀਨ ਜੂਨ ਬਾਨਰਨਿ[9] ਸਮਾਨ। ਜੋ ਨ ਕਰਹੁਗੇ ਰਣ ਘਮਸਾਨ। ਤੌ ਕੀਸਨਿ ਤੇ[9] ਹੀਨ ਅਹੈਂ ਕੋ। ਜਿਸ ਕੀ ਸਮਤਾ ਹਮਹਿ ਕਹੈ ਕੋ ॥੯॥ ਰਣ ਮਹਿਂ ਨ੍ਰਿਭੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਗਨ ਆਇ। ਹਤਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਸਹਾਇ'। ਇਮ ਆਪਸਿ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਪ੍ਰਣ ਕਰੈਂ। ਅਧਿਕ ਬੀਰਤਾ ਕੋ ਉਰ ਧਰੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਵਹਿਰ ਅਰੂਢਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਵੈਂ[10]। 'ਤੁਮਰੇ ਹੁਕਮ[11] ਓਜ

[1]ਤੀਰ [ਫਾ:, ਖਦੰਗ]। [2]ਦੌੜਦੇ ਹਨ। [3]ਰੋਜ਼ੀ ਦੀ ਚਾਹ ਕਰਕੇ। [4]ਘੋੜਾ। [5]ਸਾਰੇ ਬਨ ਪਸੂਆਂ [ਸਿ:, ਮ੍ਰਿਗ=ਬਨ ਪਸੂ] ਤੋਂ ਤੁੱਛ ਜੋਨੀ ਵਾਲੇ (ਬਾਂਦਰ)। [6]ਬਲ। [7]ਬਾਂਦਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ। [8]ਜੋ 'ਜਹਾਂ ਪਨਾਹ' ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। [9]ਬਾਂਦਰਾਂ ਤੋਂ। [10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। [11](ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ !) ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ (ਅਸੀਂ)।

*ਭਾਵ (ਜਿਸ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਨੇ) ਸਭ ਪਸੂਆਂ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਿਰਿਆ ਐਸੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਬਨ ਵਿਚ ਵੇਖਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰ ਕੇ ਰਾਵਣ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਦਾ ਬਲ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

†ਪਾ:--ਅਸ ਬਨ ਮਹਿਂ ਹਰਿ ਕਪਿ ਗਨ ਹੇਰੇ।

ਦਿਖਰਾਵੈਂ । ਅਰਪਨੋ ਰਾਵਰ ਕੇ ਪਗ ਸੀਸ। ਤੁਮਹਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਹੇ ਜਗਦੀਸ਼ ! ॥ ੧੧ ॥ ਦੁਹਿ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਚਹਿ ਕੱਲਯਾਨ। ਪਰੇ ਸ਼ਰਨਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਨਿ[7]। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਹੁਤ ਬੀਰ ਰਸ ਵਧੇ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਕੋ ਨਿਤ ਸਧੇ[1] ॥੧੨॥ ਜੋਧਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਤਿ। ਗੁਰ ਸੁਖਕੰਦ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦਤਿ। ਸਰਬ ਦਰਬ ਲੇ ਸਦਨ ਪੁਚਾਵੈਂ। ਭੋਜਨ ਦੇਗ ਬਿਖੇ ਨਿਤ ਖਾਵੈਂ ॥੧੩॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਖਸ਼ਹਿੰ[2] ਭਟ ਗਨ ਕੋ। ਜੋ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਰਨ ਕੋ। ਇਮ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਅਤਿ ਚਿਤ ਉਤਸਾਹਤਿ। ਚਮੂੰ ਸਹਤ ਗੁਰ ਕਾਨਨ ਗਾਹਤਿ[3] ॥੧੪॥ ਛੋਰਹਿਂ ਬਾਜ ਬਿਹੰਗ* ਪਕਰਾਵੈਂ। ਸ੍ਵਾਨਨਿ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਸਸਾ ਗਹਾਵੈਂ। ਗਨ ਜੋਧਾ ਆਯੁਧ ਤੇ ਮਾਰਹਿਂ।ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਜੀਵ ਸੰਘਾਰਹਿਂ॥੧੫॥ਜਿਮ ਰਘੁਬਰੁ ਗਨ ਸੈਨ ਸਕੇਲੇ। ਸਰਜੂ[4] ਤੀਰ ਅਖੇਰ ਸੁ ਖੇਲੇ। ਗਨ ਜਾਦਵ ਕੋ ਸੰਗ ਚਢਾਇ। ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਾਨਨ ਫਿਰਿ ਆਇ ॥੧੬॥ਅਪਰ ਮਹਾਂ ਧਰਮਾਤਮ ਰਾਜੇ। ਬਿਚਰੇ ਬਨ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤ ਕਾਜੇ†। ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਿਹਾਰ ਬਿਲੰਦ॥੧੭॥ਚਮੂੰ ਚਢਹਿ,ਨਭ ਮਹਿਂ ਰਜ ਛਾਵੈ।ਛੁਟੈਂ ਤੁਫੰਗਨਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਵੈਂ।ਮਹਾਂ ਕੁਦਾਇ ਪਲਾਇ ਤੁਰੰਗ। ਅਸ ਸ਼ੋਭਤਿ ਜਨੁ ਜਾਹਿਂ ਕੁਰੰਗ[5]॥੧੮॥ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਰੁ ਸ਼ਰੀਰ।ਬਲ ਜੁਤਿ ਬੰਧਹਿ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਧੀਰ। ਚਰਨ ਬਿਲੰਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਰਬਿੰਦ। ਨਖ਼ ਸੁੰਦਰ ਜੁਤਿ ਅੰਗੁਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੧੯॥ ਏਡੀ[6] ਜੁਕਤ ਅਰੁਣ ਹੈ ਬਰਨ। ਗੁਲਫ ਉਤੰਗ ਸ਼ੁਭੋਪਰਿ ਚਰਣ[7]।ਜਾਨੂੰ[8] ਜੰਘ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿਢ ਹੋਇ। ਮਨਹੁ ਓਜ ਕੇ ਥੰਭ ਖਰੋਇ ॥੨੦॥ ਆਯੁਤ ਛਾਤੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਗਾਢੇ। ਬੱਜ੍ਰ ਕਪਾਟਕਠਨਿ ਰਿਪੁ ਠਾਂਢੇ[9]। ਉਦਰ ਸਤ੍ਰਿਵਲੀ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਤਿ।ਨਾਭਿ ਗੰਭੀਰ ਦਿਖੰਤਿ ਚਿਤ ਮੋਹਤਿ॥੨੧॥ਬਾਹੁ ਅਜਾਨ[10] ਸੁ ਅਸ ਅਨੁਮਾਨੋ‡।ਸ਼ੁਭਤਿ ਕਰੀਕਰ[11] ਬਲੀ ਮਹਾਨੋ।ਦਿਪਤਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਡੇ ਭੁਜਦੰਡ। ਮਨਹੁ ਬੱਜ੍ਰ ਕੇ ਇਹ ਜੁਗ ਖੰਡ[12] ॥ ੨੨ ॥ ਤੁੰਗ

[1]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ। [3]ਬਨ ਨੂੰ ਗਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [4]ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ [ਸੰ:, ਸਰਯੂ]। [5]ਮਾਨੋਂ ਹਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [6]ਅੱਡੀ। [7]ਉੱਚੇ ਗਿੱਟੇ ਚਰਣਾਂ ਉਪਰ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। [8]ਗੋਡੇ। [9]ਖੜੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦੇ (ਅੱਗੇ) ਬੱਜ੍ਰਵਤ ਕਠਨ ਤਖਤੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਖੜੇ ਤਖਤੇ ਹਨ। [10]ਆਜਾਨੁ ਬਾਹੁ=ਬਾਹਾਂ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਲੰਮੀਆਂ। ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। [11]ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ। [12]ਦੋ ਟੁਕੜੇ। *ਪਾ:-ਬਿਹਰ। †ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਹਤ ਸਿੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ‡ਪਾ:-ਸੁ ਅਰਲਾ ਮਾਨੋ।

ਸਿਕੰਧਨਿ ਤੇ ਬਹੁ ਛੈਲ[੧]।ਜਿਮ ਖ੍ਰਿਖਿਚਰ ਸੂੰਨੋ ਬਡਿ ਬੈਲ[੨]।ਗ੍ਰੀਵਾ ਸਵਾ ਗਿਲਸ਼ਤਿ[੩]ਉਚੇਰੀ। ਮੁਕਤਾ ਹੀਰਨਿ ਦਿਪਤਿ ਘਨੇਰੀ॥੨੩॥ਚਿਬੁਕ ਚਾਰੁ ਚੌਰੀ ਕੁਛ ਗੋਲ। ਸੁੰਦਰ ਦਮਕਤਿ ਜੁਗਲ ਕਪੋਲ। ਅਧਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਰੁ ਲਾਲਬਿਸਾਲਾ। ਹੀਰਨਿ ਪੰਕਤਿ ਦੰਤ ਉਜਾਲ॥੨੪॥ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਐਸੇ ਦਮਕਾਵਤਿ। ਸੰਪੁਟ ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਕਲੀ ਲਖਾਵਤਿ[੪]। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਆਧੁਤ ਦਿਪਤਾਵੈ। ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਮਹਤ ਲਖਾਵੈ॥੨੫॥ ਸਾਰਦ ਚੰਦ[੫] ਮਨੋ ਸੁਖਕੰਦ। ਬਚਨ ਸੁਧਾ ਸ੍ਰਵਤੇ ਗਨ ਬੂੰਦ[੬]। ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਭਾਵੈ। ਕੀਰ ਨਾਸਕਾ[੭] ਤੁੰਗ ਸੁਹਾਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ[੮] ਜਰਾਊ ਬਨੇ।ਡੋਲਤਿ ਰੁਚਿਰ, ਲਾਗਿ ਧਨ ਘਨੇ*।ਕਮਲ ਪਾਂਖੁਰੀ ਚਾਰੁ ਸਰੀਖੀ। ਆਂਖਿ ਬਡੀ ਜੁਗ ਤੀਖੀ ਤੀਖੀ॥੨੭॥ਬਰਨੀ ਕੁਟਿਲ, ਕੋਰ ਸਮ ਬਾਨਾ[੯]। ਤਿਰਛੀ ਚਿਤਵਨ[੧੦]ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਦੁੰਦਭਿ ਸੁਰ ਸੋਂ ਸ਼ਬਦ ਗੰਭੀਰ[੧੧]। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸਿੱਖਨਿ ਬਰ ਬੀਰ॥੨੮॥ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[੧੨] ਕੁਟਿਲ ਕਮਾਨ ਸਮਾ-ਨਾ। ਭਰਜੋ ਭਾਗ ਤੇ ਭਾਲ ਮਹਾਨਾ। ਮੇਚਿਕ ਚਿੱਕ੍ਰਨਿ[੧੩]†ਕੇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼‡। ਸਿਰ ਉਸ਼ਨੀਕ ਸੁਹਾਇ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੯ ॥ ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਜ਼ੇਬ ਜਿਨ ਜਾਹਰ। ਜਬਰ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗਤਿ ਜਵਾਹਰ। ਸਰਬ ਬਿਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ ਭਾਰੇ। ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁ ਧਾਰੇ॥੩੦॥ਧਨੁ ਬਿੱਦ੍ਯਾ[੧੪] ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਕਮਾਵੈਂ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਖਪਰੇ ਤੀਰ ਘਰਾਵੈਂ[੧੫]। ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਾਰਹਿੰ ਦੂਰਿ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਛੂਟਹਿੰ ਬਾਨ॥੩੧॥ਚਾਂਪ[੧੬]ਕਠੋਰ ਕਹਤਿ ਬਨਿ-

---

[੧].[੨]ਸੁੰਞੀ (=ਰਾਖੀ ਹੀਨ) ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਚਰਨ ਵਾਲੇ ਬੈਲ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਨਾਲੋਂ (ਮੋਢੇ) ਉੱਚੇ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਹਨ। [੩]ਸਵਾ ਗਿੱਠ। [੪]ਗੁਲੀਆਂ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ (ਚੰਬੇ ਦੀਆਂ) ਕਲੀਆਂ (ਜਿਵੇਂ) ਦਿੱਸਦੀਆਂ ਹੈਨ। [੫]ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [੬]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਬੂੰਦਾਂ ਸ੍ਰਵਦੀਆਂ ਹਨ। [੭]ਤੋਤੇ ਵਤ ਨਾਸਾਂ। [੮]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [੯]ਬ੍ਰਿਮਣੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਏ ਤੀਰ ਵਤ (ਤਿੱਖੇ)। [੧੦]ਨਿਗਾਹ। [੧੧]ਧੌਂਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। [੧੨]ਭਰਵੱਟੇ। [੧੩]ਕਾਲੇ ਤੇ ਚੀਕਣੇ। [੧੪]ਧਨੁਖ ਵਿਦ੍ਯਾ। [੧੫]ਘੜਾਂਵਦੇ ਹਨ। [੧੬]ਧਨੁਖ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਬਲ ਵਧਦਾ ਦੱਸਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਗਏ ਹਨ। ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁੰਡਲਾਂ ਦਾ ਹਿਲਕੇ ਦਿਲ ਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਲਵਲਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁੰਡਲ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

†ਪਾਃ--ਚਿੱਕ੍ਰਨ। ‡ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕੇਸ਼ਾ ਧਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਵਾਵਹਿਂ। ਬਡ ਬਲ ਕਰਿ ਜੋ ਐਂਚਨੇ ਜਾਵਹਿ। ਸੰਮਤ ਇਕ ਬਿਤਹਿ ਪੁਨ ਕਹੈਂ। ਧਨੁ[1] ਦੁਗਨੋ ਦਿਢ ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹੈਂ ॥੩੨॥ ਜੰਗੀ ਤੀਰ ਫੁਲਾਦੀ ਖਪਰੇ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਾਵਹਿਂ ਅਪਰੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਤੀਖਨ ਬਡ ਤੀਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਧੀਰ[2] ॥ ੩੩ ॥–ਤੁਰਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਅੰਗ ਮਝਾਰਾ। ਮਮ ਕਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ ਕਿਸ ਬਾਰਾ। ਕਬਹੁਂ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗ। ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਖਰਨਿ* ਖਤੰਗ[3]–॥ ੩੪ ॥ ਕਬਿ ਤੁਫੰਗ ਕੋ ਗਹੇ ਚਲਾਵੈਂ। ਮਾਰਿ ਲੱਛ ਕੋ[4] ਤਰੇ ਗਿਰਾਵੈਂ। ਮੁੰਗਰੀ ਗਹਿ ਭਾਰੀ ਕੋ ਫੇਰਹਿਂ। ਅਨਿਕ ਵਾਰਿ ਬਾਹਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਹਿਂ[5]॥੩੫॥ਸਰਬ ਨਰਨਿ ਤੇ ਡੀਲ ਬਡੇਰੋ। ਨਹਿਂ ਸਮ ਅਪਰ ਕਹੂ ਕਿਤ ਹੇਰੋ†। ਭੁਜਾ ਜੰਘ ਆਦਿਕ ਅੰਗ ਸਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਮਿਲਹਿਂ ਨਿਹਾਰੇ॥੩੬॥ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕੇ ਮਾਨਵ ਆਵੈਂ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵੈਂ। ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਕੌ ਮਨ ਬਿਰਮਾ-ਵੈਂ। ਮਿਲਿ ਆਪਿਸ ਮਹਿਂ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਵੈਂ॥੩੭॥ ‘ਅਵਿਨੀ ਪਰ ਸ਼ਰੀਰ ਨਰ ਕੋਈ। ਅਬਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਨ, ਭਵਿਖ੍ਯ ਨ ਹੋਈ। ਆਯੁਧ ਧਰਨਿ ਉਚਿਤ ਬਲ ਭਾਰੇ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਰਿਸਹਿਂ ਜਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ॥੩੮॥ ਕੋ ਅਸ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕਰਹਿ ਨ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਹਨੇ ਮੁਸ਼ਟ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਸੁਨੀ ਕਥਾ[6] ਦ੍ਵਾਪੁਰੈ ਮਹਿ ਭੁਏ। ਪਾਂਡਵ ਪੰਚ ਮਹਾਂ ਬਲਿ ਥਏ॥੩੯॥ਹੁਤੇ ਸਮੇਤ ਸਿ ਨਰ ਜੁ ਪ੍ਰਮਾਨੇ[7]। ਤਿਨ ਤੇ ਸਵਾ ਗਿਲਸ਼ਤਿ[8] ਮਹਾਨੇ। ਪੰਚਹੁਂ ਭ੍ਰਾਤਾ ਡੀਲ ਬਡੇਰੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਬਲ ਕਹੀਅਤਿ ਬਹੁਤੇਰੇ॥੪੦॥[9]ਤਿਮ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੁ ਨਰਨਿ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਤਿਤੇ ਮਹਾਂਨ[9]। ਐਹੋ ਡੀਲ ਸੁਸ਼ੀਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਹਿ ਪੱਯਤ ਜਗ ਮੇਂ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੪੧॥ਅਜਹੁ ਸਰੀਰ ਵਧਹਿ ਬਹੁ ਬਰਖਨਿ[10]। ਤਰੁਨਿ ਅਵਸਥਾ ਲਗਿ ਹੁਇ ਪਰਖਨਿ’। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਜਾਂਹਿ ਜਿਸ ਦੇਸ਼। ਕਹੈਂ ਸੁਜਸੁ ਅਰੁ ਡੀਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੪੨॥ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕੌ ਅੱਭ੍ਯਾਸ। ਪਰਚਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਹਿਂ ਬਿਲਾਸ। ਤਿਮ ਹੀ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਗਨ ਕਰੈਂ। ਧਨੁਖ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੋ ਕਰ ਧਰੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਪੰਚ ਚੱਤ੍ਵਾ ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

---

[1]ਧਨੁਖ। [2]ਧੀਰਜਵਾਨ ਜੀ (ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ ਕਿ)। [3]ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ। [4]ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ। [5]ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਫੇਰਦੇ ਹਨ। [6]ਸੁਣੀ ਹੈ ਕਥਾ ਕਿ। [7](ਓਦੋਂ ਦੇ)ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦੇ ਸਮੇਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [8]ਸਵਾ ਗਿੱਠ। [9]ਇਸਵੇਲੇ(ਕੁਮਾਰਅਵਸਥਾ ਵਿਚਹੀ ਆਮ)ਨਰਾਂਦੇ ਕੱਦ ਤੋਂ ਆਪਦਾ ਸਰੀਰ ਉਤਨਾਭਾਵ ਸਵਾ ਗਿੱਠ ਵਡਾਹੈ। [10]ਤੇ ਅਜੇ ਅਗਾਂਹ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਸਰੀਰ ਵੱਧਣਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਸਬਲ। †ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਯਵਨੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੱਦ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾਂ ਤੇ ਗੁਾਂਡੀਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

੪੬. [ਚੰਦੂ ਨੇ ਡਰ ਕੇ ਫੇਰ ਸਗਾਈ ਹਿਤ ਦੂਤ ਭੇਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਮੋ ਬਿਤਾਇ।ਭਰ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਬਲ ਦੇਹਿ ਮਹਿਂ ਦੀਰਘ ਡੀਲ ਸੁਹਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਉਤ ਚੰਦੂ ਕੀ ਸੁਨੋ ਕਹਾਨੀ। ਮਹਾਂ ਪਾਤਕੀ ਮਤਿ ਉਰਿ ਹਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਘਰ ਤਜ੍ਯੋ ਸਰੀਰ। ਦੇ ਕਰਿ ਦੋਸ਼ ਮੂਢ ਸਿਰ,ਧੀਰ[1]॥੨॥ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰਪਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਮਹਾਨ।–ਇਮ ਨਹਿਂ ਬਿਦਤਹਿ ਬੀਚ ਜਹਾਨ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚੰਦੂ ਨੈ ਮਾਰੇ'।ਛਪੀ ਰਹੈ, ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਉਘਾਰੇ–॥੩॥ ਨੁਖਾ ਜਾਰਿ[2] ਤਤਛਿਨ ਮਗ ਪਰ੍ਯੋ। ਦਿਲੀ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਚਿਤ ਧਰ੍ਯੋ।–ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਹਹਿ ਹਟਕ ਸਭਿ ਰਾਖੋਂ।ਕਿਸ ਧਨ ਦੇ ਕਿਸ ਬਿਨਤੀ ਭਾਖੋਂ॥੪॥ ਚਹਤਿ ਜੁ ਹਤ੍ਯੋ[3]ਬਿਦਤਿ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਭਯੋ ਜਤਨ ਕੇ ਤਤਪਰ ਸੋਇ–। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਚਿਤਵਤਿ ਮਗ ਜਾਤੋ।–ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਨ ਰਿਸਾਤੋ[4]–॥੫॥ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਪੁਰੀ ਸਦਨ ਤਬਿ ਗਯੋ। ਕਲਹਿਸੁਤਾ[5]ਦੇਖਤਿ ਦੁਖ ਭਯੋ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਪਾਪ ਕੀਨਿ ਬਹੁ-ਤੇਰਾ।ਤਊ ਨ ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਖ ਕਿਮ ਹੇਰਾ॥੬॥ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੇ ਤੀਰਜਿ ਜਾਇਂ[6]। ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਿਲ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਾਇ। ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਕਿਸ ਹੂੰ ਪਟ ਦੇਤਿ। ਕਾਹੂੰ ਕੁਸ਼ਾਮਤਿ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ਿ[7] ਲੇਤਿ ॥੭॥ ਕਿਸ ਹੂੰ ਦਰਬ ਦੀਨਿ ਹਰਿਖਾਵੈ।ਫੇਰ ਘੇਰ ਤੇ ਬਾਤ ਜਨਾਵੈ। 'ਮਰ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਨਿਸ ਹੈਜ਼ਾ ਹੁਇ ਗਯੋ ਉਦਰ ਮੈਂ॥੮॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਨ ਕਹਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਜੇ ਚਲ ਪਰਹਿ ਕਹਹੁ ਇਸ ਢੰਗ। ਕੋ ਕੋ ਨਾਮ ਲੇਤਿ ਹੈ ਮੇਰੋ। ਤੁਮ ਢਿਗ ਕਹੈ ਝਿਰਕ ਦਿਹੁ ਫੇਰੋ॥੯॥ਹੋਇਨ ਅਸ ਸੁਨਿਕੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ।ਮੁਝ ਪਰ ਕੋਪ ਕਰਹਿ ਉਰ ਮਾਹੂ'।ਨਰ ਸਭਿ ਸਭਾ ਕੇਰ ਅਪਨਾਏ।ਤ੍ਰਸਤਿ ਜਤਨ ਚਿਤਵਤਿ ਸਮੁਦਾ-ਏ॥੧੦॥ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸ ਪਹੂਚਾ।ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਤਿ ਭਾ ਤਿਹ ਮੂਚਾ[8]। ਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਕਿਨਹੁੰ ਸੁਨਾਈ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗਨਿ ਬਾਤ ਚਲਾਈ ॥੧੧॥ਇਮ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਅਗਾਰੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਨ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਰੇ। ਸਿੱਖਨਿ ਬਿਖੈ ਬਿਦਤ ਬਹੁ ਭਯੋ। 'ਚੰਦੂ ਘਰ ਗੁਰੁ ਤਨ ਤਜਿ ਦਯੋ॥੧੨॥ ਤਊ ਡਰਤਿ ਨਹਿਂ ਸਕਤਿ ਉਚਾਰੈਂ[9]। ਮਿਲੈਂ ਪਰਸਪਰ ਅਘੀ ਧਿਕਾਰੈਂ[10]।ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਹਿਂ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।'ਕੀਨ ਮਹਾਂ ਅਘ ਪਚਹਿ ਸੁ ਨਾਂਹੀ'[11]॥੧੩॥

---

[1] ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2] ਨੂੰਹ ਦਾਹ ਕਰਕੇ। [3] ਮਾਰਨਾ। [4] ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। [5] ਕਲਹ ਰੂਪ ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [6] ਜੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। [7] ਖੁਸ਼ੀ। [8] ਬਹੁਤਾ। [9] ਉਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [10] ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਦੇ ਹਨ। [11] ਪਚੇਗਾ ਨਹੀਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਸੁਤ ਬਲੀ। ਤਿਨ ਹੂੰ ਪ੍ਰਣ ਕੀਨਸਿ ਬਿਧਿ ਭਲੀ।
-ਪਿਤ੍ਰਕੋਂ ਬੈਰਿ ਲੇਇ ਹੌਂ ਐਸੇ।ਹਤੌਂ ਦੁਸ਼ਟ ਅਪਜਸੁ ਜੁਤਿ ਜੈਸੇ*॥੧੪॥
ਹਲਤਿ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਆਨਨ ਕਾਰਾ। ਤਥਾ ਪਲਤਿ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਦੁਖਾਰਾ-
। ਹਿਤ ਹਤਿਬੇ ਬਹੁ ਸਪਥ ਕਰੀ ਹੈ। ਸਰਬ ਸਭਾ ਕੇ ਸ੍ਰਵਨਿ ਪਰੀ

*ਨਿਰਦੋਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਬੀਰ ਰਸੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਾਇਰ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਬਦਲਾ ਤੇ ਵੈਰ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਠਾਠ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਚੇ ਭਾਵ ਤੋਂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਸਰਦ ਮਿਹਰੀ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ, ਬਿਨਾਂ ਜੋਖੇ, ਤੋਲੇ, ਬਿਨਾਂ ਦਰਯਾਫਤ ਕੀਤੇ ਤੇ ਸੁਣੇ ਕੇਵਲ ਚੰਦੂ ਵਰਗੇ ਵੈਰੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਹੋਈ ਮੁਤਅੱਸਬਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ-ਜੈਸਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਕਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਬੈਠੇ ਤਅੱਸਬ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਇਹ ਨਜਾਯਜ਼ਸ਼ੀਲ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਮੂਲੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈਸੀ। ਜੋ ਕਲੇਸ਼ ਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਦੇਸੋਂ ਆਕੇ ਮਾਲਿਕ ਬਣ ਬੈਠੇ ਤੇ ਤਅੱਸਬੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਅਟਕ ਕਾਜ਼ੀ ਲੋਕ ਸ਼ਾਹੀ ਦਬਾਉ ਹੇਠਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਤ ਧਰਮ ਦੀ ਰੋਕ ਹੋ ਖੜੋਂਦੇ ਸਨ, ਏਹ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ। ਜ਼ਿਮੀਦਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠਾਂ ਪ੍ਰਜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰਦਾ ਤੇ ਕਾਇਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰਗੀ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਵਾਲੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਯ ਗੁਣ ਸ਼ੀਲ ਵਜਕਤੀ ਨਿਰਦਯਤਾ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਪਰਜਾ ਨੇ ਅਗੋਂ ਉਫ ਤਕ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤਿਮਯ ਸਹਾਦੇ ਨੇ ਮੋਏ ਦਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਜਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਦੋਲਨ ਨਾ ਖਾਧਾ, ਕੋਈ ਸ਼ੋਕ ਨਾ ਪਾਇਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਚੰਦੂ ਤੇ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਂ ਨੇ ਆਪ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਠ ਹੀ ਨਾ ਸਕੀ। ਇਹ ਮੁਰਦਿਹਾਨ, ਇਹ ਰੂਹ, ਮਨ, ਇਖ਼ਲਾਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸਾਹਸ ਦੀ ਮੌਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਜਾ ਮਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਭਰਨਾ ਸੀ। ਧਰਮ, ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ, ਤ੍ਯਾਗ, ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਸ੍ਵੈ ਸਤਿਕਾਰ, ਅਣਖ, ਅੰਨ੍ਯਾਯ ਅੱਗੇ ਅਝੁਕਤਾ ਤੇ ਅਮੂਲ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਸਾਹਸ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਹੱਸਦੇ ਹੱਸਦੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਇਹ ਅਮਲੀ ਤ੍ਯਾਗ ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਿਖਾਲਣਾ ਸੀ। ਹਾਂ ਉਹ ਆਤਮ ਉੱਨਤੀ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੀਰ ਰਸ ਦੀ ਗੁੰਝ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਸਰਬ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਚ ਸ੍ਵੈ ਸਤਿਕਾਰ, ਸ੍ਵੈ ਰਖ੍ਯਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਵਾਸਤੇ ਸਰੀਰ ਅਰਪ ਦੇਣਾ, ਤੇ ਸਰੀਰ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਕਸਾਈ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾ ਨਾ ਧਰ ਦੇਣਾ, ਪਰ ਉਸ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫੜਕੇ ਕਸਾਈ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਮਰਨਾ ਯਾ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਤੇ ਧਰਮ ਭਾਵ ਤੋਂ ਹੀਣ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਵਤੀਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਸ਼ ਦਿਵਾ ਦੇਣੀ ਤੇ ਬਦੀ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਮਰਥ ਕਰ ਦੇਣਾ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਜਨ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਹੈ[1]॥੧੫॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਬਿਦਤਾਈ।—ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਤਹਿਂ ਨ ਤਜਹਿਂ ਕਦਾਈ—[2]।ਕੇਤਿਕ ਸਿਖ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਜੋ ਸਨਾਨੇ[3]।ਮਰਨੋ ਕਠਨ ਚੰਦੂ ਕੋ ਜਾਨੇ॥੧੬॥ 'ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਹੁਕਮ ਜਗ ਚਾਲੇ। ਕਿਮ ਪਕਰਨਿ ਇਹ ਬਨੈ ਸੁਖਾਲੇ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਮਾਨੈਂ ਬੈਨਾ।ਬੈਠੇ ਪਿਖਹਿਂ ਸਮੁਖ ਤਿਸ[4] ਨੈਨ

[1]ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਨੇ ਸੁਣੀ ਹੈ। [2]ਚਤੁਰ (ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੀਨ)। [3]ਭਾਵ ਚੰਦੂ ਦੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬੀਰ ਰਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਤੇ ਕਰਾਉਣੇ ਦਾ। ਕੋਈ ਲੋਭ ਲਾਲਚ ਆਪਣੀ ਗਰਜ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਸੁਹਣੇ ਵੱਗ ਵਿਚ ਜੇ ਬਘਿਆੜ ਆ ਵੜੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਗੀ ਦਾ ਧਰਮ ਤੇ ਫਰਜ਼ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਯ ਹੋਕੇ ਸੌਂ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਵੱਗ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਬਘਿਆੜ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜੋ ਅੱਤਯਾਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਜ਼ਾਲਮ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਵਾਗੀ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵਾਗੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਵਾਂ ਤੇ ਵੱਗ ਸਾਰਾ ਮਾਰਨਾ ਫੇਰ ਕੁਛ ਬਾਤ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਦੁਕਾਨ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਸੋ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ, ਘਰ ਬਾਰ ਲੁਟ ਲਓ, ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿਓ, ਏਹ ਹੁਕਮ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਅਰਸ਼ੀ ਦਾਤੇ ਦੀ (ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ) ਹੱਟ ਬੰਦ ਕਰ ਹੀ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਐਸੀ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲੀ ਕਿ ਘਰ ਬਾਰ ਹਰਿ ਮੰਦਰ, ਨਗਰੀ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੰਭਾਲੇ, ਰੱਬੀਯਤ ਦੇ ਵਾਗੀ ਹੋਕੇ ਅਰਸ਼ੀ ਵੱਗ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਕੱਰ ਸਿਰ ਤੇ ਚਾਇਆ। ਫਿਰ ਹੁਣ ਸੋਚੋ ਕਿ ਇਸ ਉੱਚ ਸੁਰਤੇ ਵਾਗੀ ਦਾ ਧਰਮ ਕੀ ਹੋਵੇ? ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਯ ਰਹਿਕੇ ਬਘਿਆੜ ਨੂੰ ਵੱਗ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਦੇਵੇ ਯਾਂ ਕਿ ਨਿਰੋਲ ਪਰੋਪਕਾਰ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਭਰਕੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਸਾਮਾਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਰੂਹਾਨੀ ਵੱਗ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰੇ? ਇਹ ਪਰੋਪਕਾਰ, ਇਹ ਰਖ੍ਯਾ, ਇਹ ਰਾਖੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਤੇ ਧਰਮ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕੁਮਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਠਾਠ ਬੀਰ ਰਸੀ ਸਾਜਿਆ। ਹਾਂ ਖੜਗ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ, ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕਸ਼ਟ ਹਰਨ ਲਈ। ਹਾਂ ਖੜਗ ਨੂੰ ਢਾਲ ਬਣਾਕੇ ਮੋਈ ਪ੍ਰਜਾ—ਮੋਈ ਕੌਮ, ਮਰ ਮਿਟੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ—ਵਿਚ ਧਰਮ ਭਾਵ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਵੈ ਸਤਿਕਾਰ, ਸਾਹਸ, ਸੱਚ ਲਈ ਮਰਨ ਤੇ ਫਰਜ਼ ਲਈ ਜਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਲਣ ਲਈ। ਸੋ ਐਉਂ ਬੀਰ ਰਸੀ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਤੋਰਿਆ ਅਰ ਸਭ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਰਾਹੇ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਕਦੀ ਨਿਰਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੀ ਬਦਲਾ ਮਾਤ੍ਰ ਲੈਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਚੁਪਾਤੇ ਮਰਵਾ ਦੇਣਾ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਤੇ ਫੇਰ ਜੇ ਇਉਂ ਹੀ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਬੀਰ ਰਸੀ ਸਾਮਾਨ ਛਡ ਦੇਂਦੇ ਸਗੋਂ ਉਹ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਵਧੇ ਹਨ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਬੀ ਮਗਰੋਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵੀਰ ਰਸ ਧਾਰਨੇ ਦਾ ਕਾਰਣ ਮਹਾਨ ਉੱਚਾ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਧਰਮ, ਕੌਮ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੂਕਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਜਾ ਦਬੇਲ ਤੇ ਹੀਣੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦੇ ਅੰਸ੍ਰ ੪੨ ਅੰਕ ੧੨ ਦੀ ਟੂਕ।

॥੧੭॥ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਕੀ ਬੈਸ ਨਵੀਨਾ। ਬਿਨਾਂ ਬਿਚਾਰੇ ਪ੍ਰਣ*ਕੋ ਕੀਨਾ।
ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਕੋ[1]ਸਕਹਿ ਬਿਗਾਰ ? ।ਰਾਜ ਕਰਤਿ ਜਗ ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰ॥੧੮॥
ਅਨਗਨ ਸੈਨ ਕੋਸ਼[2]ਜਿਸ ਪਾਸ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਤਿਸ
ਦਿਵਾਨ ਕੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਕਰਨਿ। ਹਮ ਇਹ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕੋ ਮਨ'॥
੧੯॥ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਕਹੈਂ ਵਿਰਤਾਂਹਿ[3]।'ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਂਹਿ।
ਕਰਹਿਂ ਰੰਕ ਕੋ ਰਾਉ ਬਿਸਾਲ। ਰਾਉ ਰੰਕ ਤਤਛਿਨ ਥਢ ਨਾਲ ॥੨੦॥
ਅਨਥਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਬਨਾਵੈਂ । ਬਨੀ ਬਾਤ ਕੋ ਬਹੁ ਬਿਗਰਾਵੈਂ।ਜਾਵਤ
ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿਂ ਬਿਦਤਾਇਂ।ਤਾਵਤ ਨਰ ਸਮ ਕ੍ਰਿਤੀ[4]ਕਰਾਇਂ॥੨੧॥ਕਰਾ-
ਮਾਤਰੋਕਨਿ ਮਤਘਨੋ[5]।ਨਿਤ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰੈਂ ਨਰਮਨੋ।ਜਬਿ ਚਾਹੈਂ ਨਿਜ
ਪ੍ਰਣ ਨਿਰਬਾਹਨਿ। ਭਾਵਤਿ[6] ਕਰਹਿਂ ਰੁਕਹਿਂ ਕਿਮ ਨਾਂਹਿਨ॥੨੨॥ਛਟਮ
ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰੂਪ। ਜਿਨ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਚਰਿਤ ਅਨੂਪ। ਜਿਸ ਗੁਰ ਅਰ-
ਜਨ ਕੇ ਗਨ ਦਾਸ ।ਕਰਾਮਾਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਸ ਗੁਰੂ
ਅਪਰ ਨਰਨ ਸਮ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਰਿਪੁ ਘਰ ਤਜਿ ਬੈਕੁੰਠ ਪਯਾਨਾ[7] । ਤਿਨ ਕੋ
ਸੁਤ ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਅਹੈ। ਜੋਤਿ ਸਭਿਨਿ ਗੁਰ ਏਕੋ ਰਹੈ ॥ ੨੪॥ ਹਮਰੇ
ਤੁਮਰੇ ਦੇਖਤਿ ਕਰੈਂ।ਬਡਿ ਦੁਖਦੇ ਰਿਪੁ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਰੈਂ।ਹਮਕੋਨਿਸ਼ਚੈ ਇਹ
ਬਿਸਵਾਸ। ਚੰਦੂ ਹਤਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸ' ॥ ੨੫॥ ਇਮ ਸਿਖ ਮਿਲਿ ਕਰਿ
ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ, ਕੋਇ ਨ ਧਾਰੇ[8]।ਬਿਥਰਤਿ ਸੁਧਿ ਚੰਦੂ
ਤਬਿ ਸੁਨੀ। ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਮੁੰਡੀ ਧੁਨੀ[9]॥੨੬॥-ਗੁਰ ਸੁਤ ਭਯੋ ਮਹਦ
ਬਲਵਾਨਾ। ਤੁਵ ਹਤਨੇ ਹਿਤ ਪ੍ਰਣੈ ਬਖਾਨਾ[10]।ਬਹੁਤ ਸਪਥ ਖਾਇ ਸੁਨਿ
ਕਰਿਕੈ। ਹਤਹੁਂ ਕੁਮ੍ਰਿਤੁ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਕੋ ਧਰਿਕੈ[11]-॥੨੭॥ਕੇਤਿਕ ਬਰਖ ਬਿਤੇ
ਦੁਖ ਭਰੈ। ਗਿਨਤੀ ਚਿੰਤਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰੈ।-ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਕੋ ਗਹਿ ਕਰਿ
ਕੈਸੇ।ਦੇਊਂ ਸਜਾਇ ਹਤੌਂ ਪਿਤ ਜੈਸੇ॥੨੮॥ ਕੈ ਮਾਨੈ ਮਮ ਦੁਹਿਤਾ ਬ੍ਯਾਹ।
ਕੈ ਡਰਪੈ ਹੈ ਅਬਿ ਉਰ ਮਾਂਹਿ।ਪਿਤ ਕੀ ਗਤਿ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹਿ।ਹੁਇ
ਸੰਨਬੰਧ ਸਰਬ ਡਰੁ ਡਾਰਹਿ[12]-॥੨੯॥ਇਕ ਦਿਨ ਨਿਜ ਦਾਰਾ ਕੇ ਸੰਗ।
ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅਖਿਲ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਬਹੁ ਸਜਾਇ ਦੇ ਰਹ੍ਯੋ ਮਨਾਇ। ਨਹੀਂ

[1]ਕੌਣ। [2]ਖਜ਼ਾਨੇ। [3]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [4]ਕਾਰ। [5]ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਮਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ। [6](ਮਨ) ਇੱਛਤ। [7]ਗਏ। [8](ਕੋਈ) ਭਰੋਸਾ ਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ। [9]ਸਿਰ ਧੁਨਿਆਂ ਭਾਵ ਸਿਰ ਫੇਰਿਆ। [10]ਪ੍ਰਣ ਕਹਿਆ ਹੈ। [11]ਮਾਰੂੰਗਾ ਖੋਟੀ ਮੌਤ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ। [12]ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ।

*ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ;

ਬ੍ਯਾਹੁ ਸੁਤ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲ੍ਯਾਇ॥੩੦॥ਅਬਿ ਤਿਹ ਸੁਤ ਪਿਤ ਬੈਰ ਸੰਭਾਰੈ।
ਮੋਕਹੁ ਚਾਹਤਿ ਕਰਨਿ ਸੰਘਾਰੈ। ਭਾਗਹੀਨ ਦੁਹਿਤਾ ਅਸ ਭਈ।ਅਖਿਲ
ਜਾਤਿ ਮਹਿਂ ਮਮ ਪਤ ਗਈ ॥ ੩੧ ॥ ਇਤਨੇ ਜਤਨ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰਾ।
ਬ੍ਯਾਹੁ ਨ ਬਨ੍ਯੋ ਕਤਹੂੰ ਇਸ ਕੇਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਭਾਰਜਾ ਨੇ ਸਮੁਝਾਵਾ।
'ਪ੍ਰਥਮ ਕੁਵਾਕ ਆਪ ਤੈਂ ਗਾਵਾ ॥੩੨॥ ਤਿਸ ਤੇ ਵਧ੍ਯੋ ਬਿਰੋਧ ਬਿਸਾਲ॥
ਸਿਖ ਕੀ ਸੁਤਾ ਨੁਖਾ ਕਿਯ ਕਾਲਾ[1]। ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਤਿਨ ਮਾਨ ਬਡੇਰਾ।
ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕੇ ਬਚ ਤੇਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਅਬਿ ਭੀ ਤਿਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਲੰਦ।
ਸੁਨ੍ਯੋ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ।ਕਰਹੁ ਸੰਧਿ ਜੈਸੇ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਮਾਨੈ ਬ੍ਯਾਹ
ਸਦਨ ਲੇ ਜਾਵੈ ॥ ੩੪ ॥ ਬਿਨੈ ਕਰਹੁ ਭੇਜੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਤਜਹੁ ਦਿਵਾਨੀ
ਕੋ ਉਰ ਜੋਰ। ਮਾਨ ਲੇਹਿ ਇਮ ਜਤਨ ਰਚੀਜਹਿ। ਆਛੇ ਨਰਨਿ ਪਠਾ-
ਵਨਿ ਕੀਜਹਿ॥ ੩੫ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿਮ ਕਿਮ ਤਿਨ ਕਰੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਪਿਤਾ
ਬੈਰ ਕੋ ਹਰੈ। ਨਤੁ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ*।ਕਹਾਂ ਕਰਤਿ ਹੈ, ਤਜਿ ਉਰ
ਆਸ ॥੩੬॥ ਪਠਹੁ ਬਿਨੈ ਭਨਿ ਸੁਤਾ ਸਗਾਈ'।ਸੁਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਤੇ ਚੰਦੂ ਚਿਤ
ਆਈ।–ਆਛੀ ਕਹੈ ਕਰਨਿ ਇਮ ਬਨੈ। ਜੇ ਅਬਿ ਬ੍ਯਾਹੁਕਰਨਿ ਮਨ ਮਨੈ
॥੩੭॥ਇਕ ਤੌ ਸੁਤਾ ਪਾਇ ਪਤਿ ਭਾਰੀ।ਮਿਟਹਿ ਦੋਸ਼ ਜੋ ਰਹਿਨ ਕੁਮਾਰੀ।
ਦੁਤੀਯੇ ਮਾਰਨਿ ਹੇਤੁ ਉਪਾਇ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਹਿ, ਤ੍ਰਾਸ[2] ਮਿਟਿ ਜਾਇ–
॥੩੮॥ ਘਰ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਆਯੋ।ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ਿ ਚਿੰਤਾ ਮਾਂਹਿ ਚਿਤ
ਲਾਯੋ।ਜੁਗ ਆਛੇ ਨਰ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੂ।ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਬਹੁਬਿਸਤਾਰੂ॥੩੯
॥ 'ਬੈਰ ਅਕਾਰਣ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ।ਮੋ ਸਨ ਬਾਂਧ੍ਯੋ ਕਿਸਹੁੰ ਉਚਾਰੇ[3]।ਇਹ ਜਿ
ਹੈਕ ਸਿਖ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਵੈਂ। ਕਛੂ ਬਾਤ ਤੇ ਕਛੂ ਬਨਾਵੈਂ ॥੪੦॥ ਜਾਨਿ
ਦੇਹੁ ਅਬਿ ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਹੋਈ। ਭਾਵੀ ਮੇਟ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।ਕ੍ਰੋਧ ਬਸੀ
ਹੁਇ ਕਯਾ ਨ ਕਰੰਤਾ। ਲੋਭੀ ਗੁਨ ਅਵਗੁਨ ਨ ਲਖੰਤਾ ॥ ੪੧ ॥ ਇਹ
ਮਮ ਸੁਤਾ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਦਾਸੀ।ਜਸੁ ਜੁਤਿ ਬ੍ਯਾਹੁ ਲਿਜਾਵਹੁ ਪਾਸੀ।ਦੋਨਹੁ
ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ਼ੂ। ਹਮ ਤੁਮ ਸਾਕ ਅਨੰਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ॥੪੨॥ ਭਲੀ
ਬਾਤ ਤੌ ਮਾਨਹੁ ਐਸੇ। ਸੰਧਿ[4] ਬ੍ਯਾਹ ਕਰਿ ਜੈਸ ਕੈਸੇ। ਜੋ ਕਰਿ ਪਿਤ ਕੋ

---

[1]ਮਰ ਗਈ। [2](ਮੇਰਾ) ਡਰ। [3]ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹੇ ਕਹਾਏ। [4]ਮੇਲ ਕਰਕੇ।

*ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਬਿਦੇਸੋਂ ਆਕੇ ਹਾਕਮ ਬਣੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਕੁਛ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਏਥੇ ਰਹਿ ਪਏ ਸਨ, ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਦਿਲੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਬੈਰ ਸੰਭਾਰੋ। ਮੁਝ ਕੋ ਹਤਿਬੇ ਹੇਤ ਉਚਾਰੋ॥੪੩॥ਤੌ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਜਥਾ ਮੈਂ ਲਹਯੋ। ਤੁਵ ਪਿਤ ਮੋਕਹੁ ਕੂਕਰ ਕਹਯੋ। ਲਗਯੋ ਗੈਲ[1] ਮੈ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸ੍ਵਾਨ। ਹਟਯੋ ਤਬਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹਾਨਿ ॥੪੪॥ ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਮੇਰੋ ਬਲ ਜਾਨੇ। ਤਬਹਿ[2] ਮਰਨ ਭਾ ਲੇਹਿ ਪਛਾਨੇ। ਅਬਿ ਤੌ ਜਾਨਿ ਲਿਯੋ ਨਿਰਧਾਰੇ। ਤਜਹੁ ਬੈਰ ਸ਼ੁਭਸੰਧਿ ਬਿਚਾਰੇ'॥੪੫॥ਤਬਹਿ ਦੂਤ ਨਿਜ ਨਿਕਟਬੁਲਾਏ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਨਿਠੁਰ ਬਚ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਏ।'ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮਹਾਂ।ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਹਿ ਉਚਰਹੁ ਤਿਮ ਤਹਾਂ ॥੪੬॥ ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਨਾਤਾ ਦੇ ਕਰਿ ਆਵਹੁ। ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਧਨ ਮੁਝ ਤੇ ਪਾਵਹੁ।ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਦਿਖਾਵਹੁ।–ਕਨੌਂ ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਦ੍ਰੋਹ ਕਮਾਵਹੁ–॥੪੭॥ਉਕਤਿ ਜੁਕਤਿ ਕੀ ਕਰਿਚਤੁਰਾਈ। ਕਰਹੁ ਮਨਾਵਨਿ ਸੁਤਾ ਸਗਾਈ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁਤੇ ਸਮੁਝਾਏ। ਅਪਰ ਬਹੁਤ ਨਰ ਸੰਗ ਪਠਾਏ ॥੪੮॥ ਚਲੇ ਬਹਿਲ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਅਸਵਾਰ। ਕਿਤਿਕ ਪਿਆਦੇ ਗਮਨੇ ਲਾਰਿ[3]। ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮਹਿਂ ਦਿਵਸ ਪਯਾਨਹਿਂ। ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਉਲੰਘੇ ਬਹੁ ਥਾਨਹਿ ॥ ੪੯ ॥ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਸਲਿਤਾ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪਾਰ। ਚਲੇ ਬਿਪਾਸਾ ਤਰਿ ਕੈ ਬਾਰ। ਪੰਥ ਸਰਬ ਉਲੰਘਯੋ ਨਿਤ ਚਾਲੇ। ਪਿਖਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਚੰਦੂ ਕੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਦੂਤ ਭੁਾਪਸ ਦਿੱਲੀ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚੰਦੂ ਪਠੇ ਜੁ ਦੂਤ ਨਿਜ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰਿਮਹਿਂ ਆਇ।ਕਰਿ ਨਿਵੇਸ[4] ਕਿਸ ਥਲ ਭਲੇ ਵਸਤੁ ਅਖਿਲ ਟਿਕਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਏ ਨੀਰ ਕਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ।ਪਹਿਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਮੋਲ ਜਿਨ ਭਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ। 'ਅਹੈਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਕੇ ਥਾਨ' ॥ ੨॥ ਆਨਿ ਪਹੂਚੇ ਬੀਰ ਦਿਵਾਨ। ਬੈਠੇ ਸੁਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਵਧਾਨ। ਤੋਮਰ, ਤੁਪਕ, ਤੀਰ,ਤਰਵਾਰ। ਸੈਫ[5] ਸੈਹਥੀ[6] ਸੇਲ[7] ਸੰਭਾਰ ॥੩॥ ਸਿਪਰ[8] ਸਰੋਹੀ[9] ਸਾਂਗ ਧਰੰਤੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਅਧਿਕ ਸੁਭੰਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਤਖਤ ਬਿਰਾਜੇ। ਬਿਰਦ

[1]ਪਿੱਛੇ। [2]ਤਦੋ ਹੀ ਤਾਂ। [3]ਨਾਲ। [4]ਡੇਰਾ। [5]ਤਲਵਾਰ [ਅ:, ਸੈਫ]। [6]ਬਰਛੀ [ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਸਹੱਤ੍ਰ]। [7]ਸੇਲੇ। [8]ਢਾਲ। [9]ਤਲਵਾਰ। ਸਿਰੋਹੀ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਇਕ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤੇ ਅਤਿ ਲਚਕਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿਰੋਹੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਿਬਾਹਨਿ ਲੋਚਨ ਲਾਜੇ[1]॥੪॥ਜੁਗ ਗਰ ਮਹਿਂ ਸੋਭਤਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ।ਜੋ ਰਿਪੁ ਕੋ ਦਾਰੁਨ ਸਮ ਸ਼ੇਰ। ਧਨੁਖ ਨਿਠੁਰ ਬਡ ਧਰਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਫੇਰਤਿ ਸਰ ਚੁਟਕੀ ਕਰ ਧਾਰੀ[2]॥੫॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਕਰਤੇ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਫੇਰਤਿ ਤੀਰ ਨਿਹਰਤੇ[3]।ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ[4] ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਇ।ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ ਸਹਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ॥ ੬ ॥ ਤ੍ਰਸਤਿ ਰਿਦੇ ਗੁਰੁ ਨਿਕਟ ਪਧਾਰੇ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੇ। ਪੁਨ ਪਾਤੀ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। 'ਪਠੀ ਦਿਵਾਨ ਸਮੀਪ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੭ ॥ ਦੇਖਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਪਢ੍ਯੋ ਪਾਰਸੀ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ। 'ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਯਾ ਲਿਖ ਭੇਜਾ।ਕਰਕਤਿ ਜਿਸ ਕੇ ਨਾਮ[5] ਕਰੇਜਾ ॥ ੮ ॥ ਰਿਸਿ ਤੇ ਸੁਲਗਤਿ ਹੈ ਨਿਤ ਛਾਤੀ*। ਅਬਿ ਕਯਾ ਕਹਿ ਭੇਜਯੋ ਲਿਖਿ ਪਾਤੀ?'।ਖੋਲਿ ਪਠਯੋ ਮਤਲਬ ਸਭਿ ਜਾਨਾ।ਗੁਰੁ ਬੋਲੇ ਕਰਿ ਉਚ ਬਖਾਨਾ॥੯॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਠੋਰ ਜਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ[6]। ਸਕਲ ਲੋਕ ਸੁਨਿਹੀਂ[7] ਚਿਤ ਲਾਇ।ਆਸ਼ੈ ਕੌਰਾ ਮਧੁਰ ਕਹਿਨ ਕੇ।–ਜਿਮ ਕਿਮ ਕਰਿਲੇ ਪਾਨ ਗ੍ਰਿਹਨ[8] ਕੋ–॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨੀ ਪਿਤਾ ਕੀ ਬਾਤ ਮਹਾਨਾ।–ਮੈਂ ਇਮ ਕਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਨ ਹਾਨਾ।ਗੈਲ ਲਗਯੋ ਕੂਕਰ ਕੀ ਨਯਾਈ–।ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਰਿਸ ਉਰ ਛਾਈ॥੧੧॥'ਸੁਨਹੁ ਦੂਤ ਮਮ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਵਹੁ।–ਕਯੋਂ ਏਤਿਕ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਗਰਬਾਵਹੁ ?। ਸਮਾਂ ਸਮੀਪ ਆਇ ਅਬਿ ਗਇਊ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤੁਵ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਛਇਊ[9] ॥ ੧੨ ॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਗੁਰੁ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਰਿਸ ਧਰਿ ਬਚ ਦੰਡ ਪ੍ਰਹਾਰੇ[10]। ਕੂਕਰ ਗੈਲ[11] ਭੌਂਕਤੋ ਤਾਵਤਿ। ਹਤਹਿ ਨ ਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡਹਿ ਜਾਵਤਿ[12] ॥ ੧੩ ॥ ਪਿਤ ਕੋ ਪਲਟਾ ਨਹਿਂ

---

[1]ਲੱਜਾ ਦਾ ਬਿਰਦ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਨੇਤਰ ਹਨ।[2]ਚੁਟਕੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਾਰਕੇ। [3]ਤੀਰ ਫੇਰ ਰਹੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [5]ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ(ਸੁਣਿਆਂ)। [6]ਸੁਣਾਏ (ਚਿੱਠੀ ਦੇ)। [7]ਸੁਣਦੇ ਹਨ। [8]ਵਿਵਾਹ। [9]ਨਾਸ਼ ਹੋਣਗੇ। [10]ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ ਤੇ ਬਚਨਾਂ ਰੂਪ ਡੰਡੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰੇ। [11]ਪਿੱਛੇ। [12]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਡੰਡਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀਦਾ।

*ਇਸ ਵਿਚ ਵੈਰ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਚ ਰਹੇ ਜੀਉਂਦੇ ਮਨ ਵਿਖੇ ਜੋ ਅਣਖਵਾਲਾ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਬੀਰਰਸ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਦਾ ਮਿਸਰਤ ਭਾਵ ਹੈ ਉਸ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਕਿਉਂ ਸੁਲਗ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਠੰਢੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਸੀਤਲ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਂ ਆਤਮਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਨਿੱਘ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਮੁਰਦਿਹਾਨ ਦੀ ਸਰਦੀ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਰ ਲੇਤਿ। ਸੋ ਨਰ ਨਹਿਂ, ਪਸੂ ਮੰਦ ਅਚੇਤਿ। ਜੇਤਿਕ ਤੁਵ ਤੇ ਹੈ ਤਕਰਾਈ।ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ ਬਹੁ ਚਿਤਵ ਉਪਾਈ॥੧੪॥ਹਤੌਂ ਕੁਮ੍ਰਿਤੁਤੋਹਿ ਕੋ ਐਸੇ।ਹਲਤ ਪਲਤ ਬਡ ਸੰਕਟ ਜੈਸੇ।ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਤੈਂ ਸੁਨਿ ਲੀਨਿ। ਕਰੌਂ ਸਾਚ ਸੋ ਲਿਹੁ ਮਨ ਚੀਨਿ ॥੧੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਕੋ ਅਪਰਾਧੀ। ਸਭਿ ਸਾਧਨਿ ਕੋ ਤੂ ਸਮ ਬ੍ਯਾਧੀ[1]*। ਸਕਲ ਸੰਤ ਹੇਰਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮੇਰੀ*। ਕਹਿ ਬਚ ਕਰਹਿਂ ਭਸਮ ਕੀ ਢੇਰੀ॥੧੬॥ ਅਸ ਪਾਪੀ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਹਿ ਕੌਨ[2]। ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਤੁਵ ਜੁਤਿ ਭੌਨ[3]।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਰੁਖ ਸਭਿ[4] ਦੇਖੇ। ਭਏ ਛਿਮੀ ਰਿਸ ਖੋਇ ਵਿਸ਼ੇਖੇ ॥੧੭॥ ਤੂੰ ਮੂਰਖ ਕ੍ਯਾ ਕਹਿ ਗਰਬਾਵੈਂ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਫਲ ਪਾਵੈਂ। ਬਚਹਿਂ ਨ ਹੁਇ ਸੁਰਪਤਿ[5] ਰਖਵਾਰੋ। ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕ੍ਯਾ ਧਾਰੋ ॥੧੮॥ ਸੰਤਨ ਕੇ ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ। ਕਰਤਿ ਖੋਟ ਬਡਿ ਵਿਰਤਿ ਹੁਲਾਸ*। ਜੌ ਲਗਿ ਬਲੀ ਕੇਹਰੀ ਦਾਰੁਨ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਰਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਦਾਰਨ–' ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਦੂਤ ਪੁਨ ਕਹੈ 'ਸਦਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੋ ਅਹੈ। ਕਰਹੁ ਛਿਮਾ ਸਨ-ਬੰਧ ਬਨਾਵਹੁ। ਬਨਹਿ ਹੀਨ ਜਿਸ ਦੁਹਿਤਾ ਲ੍ਯਾਵਹੁ ॥੨੦॥ ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਅਰੁ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ। ਰਹੈ ਅਧੀਨ ਸੁ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਏਤਿਕ ਬਧ੍ਯੋ ਬਿਰੋਧੇ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਚਿਤ ਕ੍ਰੋਧੇ ॥ ੨੧ ॥ ਸੋ ਤੁਮ ਬ੍ਯਾਹੁ ਲੇਹੁਗੇ ਜਬੈ। ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ਼ ਤੁਰਤ ਹੀ ਤਬੈ'।ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੂ ਬੋਲੇ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧੇ। 'ਇਹ ਤੁਮ ਕਹਾਂ ਕਹਤਿ ਬਿਨ ਬੋਧੇ[6]॥ ੨੨ ॥ ਚੰਦੂ ਕੁਟੰਬ ਕੁਮੁਦ ਸਮੁਦਾਇ[7]। ਗੁਰੂ ਸੂਰਜ ਸਭਿ ਕੋ ਮੁਰਝਾਇ। ਜੇ ਅਰਬਿੰਦ ਬਨਾਵਹੁ ਤਿਨੈ। ਗੁਰ ਤੁਖਾਰ[8]ਦੁਖਦਾਯਕ ਬਨੈ ॥੨੩॥ ਜਾਵਤਿ ਚੰਦੂ ਕੇ ਤਨ ਪ੍ਰਾਨ[9]। ਹਮਹਿਂ ਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਵਤਿ ਆਨਿ। ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਨ ਨ ਪਾਨ ਨ ਸੋਵਨਿ। ਨਹਿਂ ਸੋਹਤਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਖੋਵਨਿ ॥੨੪॥ ਜੇ ਕਰਿ ਪਸ਼ਚਮ ਸੂਰਜ ਉਦੇ। ਅਗਨਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਸ੍ਵਹਿ[10] ਜਿ ਕਦੇ। ਪੰਖ ਲਗਾਇ ਮੇਰੁ ਉਡਿ ਜਾਵੈ। ਥਿਰਾ ਅਥਿਰਾ, ਸਮੁੰਦ ਸੁਕਾਵਹਿ[11] ॥ ੨੫॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ

[1]ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਵ੍ਯਾਧੀ (ਰੋਗ) ਤੁੱਲ ਹੈਂ। [2](ਮਾਰੇ ਬਿਨਾਂ) ਕੌਣ ਛਡੇ। [3]ਤੇਨੂੰ ਸਮੇਤ ਘਰ ਦੇ। [4]ਸਾਰੇ (ਸੰਤ)। [5](ਭਾਵੇਂ) ਇੰਦ੍ਰ ਬੀ। [6]ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰ। [7]ਸਾਰਾ ਕਵੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਹੈ। [8]ਬਰਫ। [9]ਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਨ ਹਨ। [10]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਅਗ ਸਿੰਮੇ। [11]ਧਰਤੀ ਚਲ ਪਏ, ਸਮੁੰਦਰ ਸੁੱਕ ਜਾਵੇ।

*ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦੂ ਨੂੰ 'ਸੰਤ ਦੋਖੀ' ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਭਿ ਹੁਇ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ। ਤਊ ਨ ਬਯਾਹ ਕਰਹਿਂ ਕਿਸਿ ਰੀਤਿ। ਜਿਸ ਨੇ ਪਿਤਾ ਹਤਯੋ ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ। ਮੈਂ ਚਾਹੌਂ ਤਿਸ ਕਰਨਿ ਬਿਨਾਸ਼॥੨੬॥ਤਿਸ ਸੋਂ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਸਨਬੰਧ*। ਹਤਨੋ ਬਨਹਿ ਤਾਂਹਿ ਮਤਿ ਅੰਧ। ਬਹੁਰ ਨ ਐਸੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਪੱਤ†ਸਮੇਤ ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਵਹੁ॥ ੨੭ ॥ ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਕਹਿ ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸ਼ਾ।–ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ[1] ਤੁਵ ਢਿਗ ਅਧਿਕ ਕਲੇਸ਼ਾ। ਅਪਦਾ ਪਰੈ ਆਨਿ ਅਬਿ ਐਸੇ। ਜਤਨ ਅਨਿਕ ਤੇ ਮਿਟਹਿ ਨ ਕੈਸੇ–॥ ੨੮ ॥ ਜਾਨਿ ਦੂਤ ਤੁਮ ਕੋ ਅਬਿ ਤਜਹਿਂ‡। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਕਰ ਸਾਸਨਾ ਸਜਹਿਂ[2]। ਜਿਸ ਤੇ ਮੂਢ ਮਤੀ ਸੋ ਜਾਨੈ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਾਨੈ'॥੨੯॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੋ ਅਪਮਾਨਾ। ਦਿਏ ਉਠਾਇ ਕਠੋਰ ਬਖਾਨਾ। ਝੂਰਤਿ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਕਹੁ ਆਏ। ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਕਹਨੋ ਗਯੋ ਸੁ ਲਜਾਏ॥੩੦॥ ਬਸੇ ਨਿਸਾ ਇਕ, ਡਰਪਤਿ ਰਹੇ।–ਹਮਹੁ ਆਨਿ ਕੋ ਲੇਹਿ ਨ ਗਹੇ–। ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਨਹੀਂ ਸੁਪਤਿ ਸੁਖ ਸੰਗ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਚਢੇ ਤਿਸ ਢੰਗ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਗਰੋ ਪੰਥ ਉਲੰਘਿ ਕੈ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਆਇ। ਚੰਦੂ ਪਾਪੀ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਇ ॥੩੨॥ ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਮਤਿ ਪਾਤਕੀ ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਬੂਝਤਿ'ਕਹੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਕਿਮ ਦੇਖਯੋ ਤੁਮ ਜਾਇ?' ॥ ੩੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਦਿਵਾਨ। ਉਤਰੇ ਪ੍ਰਥਮ ਏਕ ਹਮ ਥਾਨ। ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਬੂਝਯੋ–ਗੁਰੁ ਕਿਤ ਹੈਂ?।ਕਬਿ ਹਮ ਮਿਲਹਿਂ ਹੋਇ ਇਕ ਚਿਤ ਹੈਂ?–॥੩੪॥ਤਬਹੁ ਸਿੱਖ ਇਕ ਸਕਲ ਬਤਾਏ।–ਖੇਲਤਿ ਅਬਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੋ ਆਏ। ਬੈਠੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਤਖਤ ਸਥਾਨ। ਗਨ ਸੁਭ-ਟਨਿ ਕੋ ਲਾਗਿ ਦਿਵਾਨ ॥ ੩੫ ॥ ਮਿਲਹੁ ਕਰਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਬੇਰਾ।

---

[1]ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੀ (ਜਾਣ)। [2]ਦੰਡ ਦੇਂਦੇ। *ਦਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਦੇ ਬਦੀ ਨੂੰ ਅਧਵਾਟਿਓਂ ਹੋਕੇ ਅਗੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਕਿਸੇ ਪੱਜ ਨਾਲ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਬਦੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਦ ਬਦੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਆਇਆ, ਨਿਰਭੈ ਹੋਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਾਂਟਿਆ, ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ, ਖੇਦ ਸਹਾਰੇ, ਝੱਲੇ, ਪਰ ਹਾਰਿਆ ਦਾਉ ਬਦੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੰਤ ਦੋਖੀ, ਅਵਤਾਰ ਘਾਤਕ, ਵੱਡੀ ਖੋਰ, ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਲੋਭ, ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਲਾਲਚ,ਬਲ ਦਾ ਭੈ, ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਲੂਕ ਦਾ ਤ੍ਰਾਸ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭੈ, ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਪ੍ਰੇਰ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ਕਿ ਬਦੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਦਾਗਰੀ ਕਰ ਲੈਣ; ਇਹ ਮਹਾਨ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਤੋਂ ਇਹੀ ਭਾਵ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

†ਪਾਃ–ਪਤੀ। ‡ਇਹ ਉੱਤਮ ਨੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਤ ਨੂੰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ।

ਐਸੋ ਸਮੇ ਨ ਪਾਵਹੁ ਫੇਰਾ–। ਸੁਨਿ ਹਮ ਬਿਸਮੇ–ਕਜਾ ਇਹ ਕਹੈ?।ਗਾਦੀ ਏਹੁ ਫਕੀਰਨਿ ਅਹੈ ॥ ੩੬ ॥ ਕਰਨਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਨ ਧਰਿਬੇ। ਔਰ ਤਖਤ ਪਰ ਬੈਠਨਿ ਕਰਿਬੇ–।–ਇਹ ਗਤਿ ਕਬਿਤੇ ਕੀਨਿਨਵੀਨ?। ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਾਹਿਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੩੭ ॥ ਚਮੂੰ ਰਾਖਨੀ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ। ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਹ ਜਿਮ ਸੰਗ[1]–। ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਕਹ੍ਯੋ–ਜਬੈ ਸੁਧਿ ਆਈ। ਚੰਦੂ ਕਰ੍ਯੋ ਪਾਪ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਨੁ ਤਜਾਗ ਸਿਧਾਰੇ।ਤਬਿ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਅਧਿਕ ਉਰ ਧਾਰੇ। ਦੋਇ ਖੜਗ ਨਿਜ ਗਰ ਮਹਿਂ ਪਾਇ। ਅੰਗ ਸੰਗ ਧਨੁ ਤਰਕਸ਼ ਲਾਇ ॥ ੩੯ ॥ ਰਾਖਿ ਲਈ ਸੈਨਾ ਸਮੁਦਾਈ। ਹਤਨਿ ਚੰਦੂ ਹਿਤ ਸਪਥ ਅਲਾਈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਅਧਿਕਾਯੋ। ਬੈਠਨਿ ਹੇਤੁ ਤਖਤ ਬਨਵਾਯੋ–॥ ੪੦ ॥ ਤਬਿ ਹਮ ਸੁਨਿਕੈ ਗਏ ਅਗਾਰੀ। ਦੇਖੇ ਬਹੁ ਬੈਠੇ ਭਟ ਭਾਰੀ। ਆਪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤ ਤਖਤ ਸੁਹਾਏ। ਜਾਇ ਨਿਕਟ ਹਮ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ॥ ੪੧॥ ਲੇ ਤੁਮ ਨਾਮ ਦਈ ਜਬਿ ਪਾਤੀ। ਚਿਤਵਤਿ ਪਿਤ ਕੋ ਸੁਲਗਤਿ ਛਾਤੀ।ਜਬਿ ਪਢਵਾਇ ਸੁਨੀ ਰਿਸ ਧਾਰੀ। ਬਹੁ ਕਠੋਰ ਤਬਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥–ਪਿਤਾ ਬੈਰ ਕੋ ਤਜਾਗਹਿਂ ਨਾਂਹਿਨ।ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਦੇ ਮਹੁ ਮਾਨਹਿਂ ਕਾਹਿ ਨ। ਚੰਦੂ ਸੰਗ ਕਹਹੁ ਅਸ ਜਾਈ। 'ਅਪਦਾ ਘੋਰ ਮ੍ਰਿਤ ਨਿਯਰਾਈ[2]'–॥ ੪੩ ॥ ਇਕ ਤੌ ਤਨ ਕੀ ਬੈਸ ਨਵੀਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅੰਗ ਧਰਿ ਲੀਨਿ। ਤੀਜੇ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਨਿਤ ਸੰਗ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਚਾਹਸਿ ਜੰਗਿ ॥ ੪੪ ॥ ਤੁਝ ਤੇ ਕਛੁ ਉਪਾਇ ਹੁਇ ਆਵੈ। ਭਲੀ ਅਹੈ ਤੌ ਜੇ ਬਚਿ ਜਾਵੈਂ। ਸੋ[3] ਉਰ ਕਰਤਿ ਅਧਿਕ ਉਤਸਾਹੂ। ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੂ'॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਦੂਤ ਆਵਨਿ ਜਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚੱਤਵਾ ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਾਸ ਚੁਗਲੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਕੋ ਬੋਲਨਿ ਅਰ ਬਿਵਹਾਰ। ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਚਿੰਤਾ ਅਧਿਕ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥–ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ ਮਮ ਸੁਤਾ ਸਗਾਈ। ਪਿਤਾ ਦਸ਼ਾ ਦਿਖਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਪਾਈ। ਬਧਤਿ ਬਧਤਿ ਬਧਿ ਗਯੋ ਬਿਰੋਧਾ। ਅਜਹੁੰ ਨ ਮੇਰੋ ਮਾਨਤਿ ਕ੍ਰੋਧਾ[4] ॥ ੨॥ ਕੈ ਮੇਰੋ ਅਬਿ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਕੈ ਜੀਵਨਿ ਤੇ ਸੋ ਬਿਨ ਆਸਾ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕੋ ਜਬਿ

[1]ਨਾਲ (ਰੱਖਦੇ ਹਨ)। [2]ਨੇੜੇ ਆਈ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [4]ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ।

ਪਕਰਾਵੌਂ। ਤਬਹਿ ਬੈਰ ਪੂਰਨ ਸਫਲਾਵੌਂ[1]॥੩॥ ਪੁਨ ਧਨ ਖਰਚੌਂ ਅਧਿਕ ਸੁ ਐਸੇ। ਪਕਰਯੋ ਮਰਹਿ ਨ ਨਿਕਸਹਿ ਜੈਸੇ–। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮਨ ਗਿਨਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨ ਦੁਖਾਲਾ ॥ ੪ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪਨਿ ਰਿਸ਼ਵਤਿ ਦੇਤਿ। ਕਹਿਬੇ ਕੋ ਅਵਸਰ ਨਹਿਂ ਲੇਤਿ।ਜਹਾਂਗੀਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਹਿ ਜਬੈ। ਅਨਿਕ ਘਾਤਿ[2] ਬਾਤਨਿ ਕਹਿ ਤਬੈ ॥੫॥ ਹਜ਼ਰਤਿ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਇਕ ਦਿਨ ਪਾਇ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਬਨਾਇ। ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਹਕੀਕਤਿ ਸਾਰੀ। ਕਹਤਿ ਆਇ ਜੈਸੇ ਧਨ ਭਾਰੀ ॥ ੬ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੋ ਤੁਮ ਬੁਲਵਾਏ। ਲਵਪੁਰਿ ਮਿਲੇ ਆਪ ਢਿਗ ਆਏ। ਤਿਨ ਪਰਲੋਕ ਭਯੋ ਤਹਿਂ ਜਬਿ ਤੇ। ਸੁਤ ਬੈਠਯੋ ਗਾਦੀ ਪਰ ਤਬਿ ਤੇ' ॥ ੭॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੁਨਿ ਬੂਝਨ ਲਾਗੇ। 'ਕਬਿ ਕੇ ਕਿਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗੇ?। ਹਮ ਜਬਿ ਮਿਲੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਪਾਛੇ। ਭਾ ਪਰਲੋਕ ਕੌਨ ਥਲ ਆਛੇ ॥ ੮ ॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਸ਼ੋਭਤਿ ਜਿਨ ਸੂਰਤਿ। ਮਨਹੁ ਵਿਰਾਗ ਧਰੀ ਨਿਜ ਮੂਰਤਿ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਸੁਨਿਬੇ ਰੁਚਿ ਜਾਗੈ।ਪ੍ਰਭੁ ਲਿਵ ਲਗਹਿ ਧੰਧ ਜਗ ਤ੍ਯਾਗੈ*'॥੯॥ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਚੰਦੂ ਜਰ ਬਰ ਗਯੋ। ਬਾਤ ਫਰੇਬ ਬਨਾਵਤਿ ਭਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਜੀ ਲਵਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਮਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਰਾਵਰਿ ਪਾਹੀ ॥੧੦॥ ਤਿਸ ਪਾਛੈ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹੇ। ਹੈਜ਼ਾ ਹੋਇ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਲਹੇ। ਰਾਵੀ ਤੀਰ ਜਾਇ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਾ। ਸੰਗਤ ਮਿਲੀ ਦਿਯੋ ਤਹਿਂ ਦਾਗਾ[3] ॥੧੧॥ ਤਿਨਕੋ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਥਿਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਤਰੁਨ[4] ਬਿਲੰਦ। ਤਿਨ ਕੋ ਬੋਲਨਿ ਅਰੁ ਬਿਵਹਾਰੂ। ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਆਈ ਅਖਬਾਰੂ[5] ॥ ੧੨॥ ਸੋ ਖਤ ਪਠਿ ਕੈ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਸਕਲ ਅਪੂਰਸ[6] ਬਨੌਤ ਬਨਾਯੋ। ਤਖਤ ਨਾਮ ਗਾਦੀ ਕੋ ਰਾਖ੍ਯੋ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਮਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖ੍ਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਤ੍ਯਜ੍ਯੋ ਫਕੀਰੀ ਕੋ ਬਹੁ ਬੇਸ। ਸਮਤਾ ਚਾਹਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸ਼ੇਸ਼। ਸੰਗ ਚਮੂੰ ਹਿਤ ਜੰਗ ਕਰਨਿ ਕੇ। ਰਾਖਤਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਭਟ ਬਰਨ ਕੇ[7] ॥੧੪॥ ਕਹਿਵਾਵਨਿ ਲਾਗ੍ਯੋ–ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ–। ਕਰਹਿ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਬਨ ਮਾਂਹੂ। ਪੂਰਬ ਸਾਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਵਾੜੇ[8]। ਜਿਨਹੁ ਕੀਨਿ ਬਡ ਜੰਗ ਅਖਾੜੇ॥੧੫॥ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਨਹਿ ਢਾਢੀਆਨ ਪਾਸ। ਪੁਨ ਅਪਨੋਂ ਬਲ ਕਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਥਿਨਾ ਪਰ

[1]ਸਫਲਾ ਕਰਾਂਗਾ। [2]ਅਨੇਕਾਂ ਦਾਉ ਦੀਆਂ। [3]ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। [4]ਜਵਾਨ। [5]ਖਬਰ। [6]ਨਵੀਂ। [7]ਤਦਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [8]ਬਹੁਤੇ ਝਗੜੇ। *ਇਹ ਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਉੱਕੀ ਗ਼ਲਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਪੰਨਾ ੨੪੨੨ ਦੀ।

ਗਨੇ ਬਿਨ ਤੁਮ ਕਹੋ[1]। ਸੈਨ ਸਕੇਲਤਿ ਗਨ ਨਿਤ ਅਹੋ॥੧੬॥ਅਸ ਨਹਿ ਹੋਇ ਉਠਾਵਹਿ ਦੂੰਦ। ਕਿਮ ਟਿਕ ਰਹੈਂ ਸੁਭਟ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕੈ ਨਿਜ ਚਮੂੰ ਚਢਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਬਿਨਾ ਲਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਕਰੀਅਹਿ ॥ ੧੭ ॥ ਕੈ ਭੇਜੋ ਨਰ ਆਛੋ ਕੋਇ। ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਹੁ ਸੋਇ। ਦਬਯੋ ਰਹੈ ਨਹਿਂ ਦੂੰਦ ਉਠਾਵੈ। ਆਗੈ ਆਪ ਕਰਹੁ ਜਯੋਂ ਭਾਵੈ'॥੧੮॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਜੋ ਉਮਰਾਊ। ਚੰਦੂ ਬਾਤ ਕੋ ਕਰਿ ਪੁਸ਼ਟਾਊ[2]। ਰਿਸ਼ਵਤਿ ਲੇਨਹਾਰ ਜੋ ਨਰ ਹੈਂ। ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨ ਬਿਚਾਰਤਿ ਉਰ ਹੈਂ ॥੧੯॥ ਜਿਸ ਤੇ ਲੇਂ ਤਿਸ ਕੋ ਰੁਖ ਕਰੈਂ। ਸਾਚ ਕਿ ਝੂਠ ਬਿਚਾਰ ਨ ਧਰੈਂ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਉਰ ਤਥਾ ਪਛਾਨੀ। ਮਿਲਿ ਸਕਲਨਿ ਜਿਮ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਾਦੀ ਕੇ ਗੁਨ ਭਾਰੇ। ਅਪਨਿ ਬਡਿਨਿ ਪਰ ਲਖਿ ਉਪਕਾਰੇ। ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਤੇ ਦੂਤੀ[3] ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਸੰਸੈ ਹੋਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਆਨਿ॥ ੨੧ ॥-ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਰਤਾ ਤਸਕਰ ਕੇਰੀ। ਕਹਤਿ ਰਹੇ ਨਹਿ ਨਿਰਨੈ ਹੇਰੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਤਨ ਬਿਨਸਯੋ ਸੁਤ ਰਹਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਕੋ ਲਹਯੋ॥੨੨॥ਜਾਵਤਿ ਕਰੌਂ ਨਹੀਂ ਨਿਰਧਾਰੇ। ਤਾਵਤਿ ਬਨਹਿ ਨ ਕਰਨਿ ਬਿਗਾਰੇ-।ਰਹਯੋ ਗਿਨਤ ਕੁਛ ਹੁਕਮ ਨ ਦਯੋ। ਉਠਯੋ ਸਭਾ ਤੇ ਅੰਤਰ ਗਯੋ॥ ੨੩॥ ਦਿਨ ਦੂਸਰ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ ਸ਼ਾਹੁ। ਆਯੋ ਤਬਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਪਾਹੁ। ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬੂਝਯੋ ਤਿਸ ਤੀਰ। 'ਸੰਤ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਧੀਰ ॥ ੨੪ ॥ ਹਮ ਨੇ ਸੁਨਯੋ ਭਯੋ ਪਰਲੋਕਾ। ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਾ। ਦੂਤੀ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਤਬਿ ਚੰਦੂ। ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਭਯੋ ਨ ਨਿਠੁਰ[4] ਬਿਲੰਦੂ॥ ੨੫ ॥ ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੋ ਨੰਦਨ ਇਕ ਸੁਨਯੋ।ਅਪਰ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਚੰਦੂ ਨੇ ਭਨਯੋ। ਸੁਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤ ਗਨ ਢਿਗ ਰਾਖੇ। ਦੂੰਦ[5] ਦੇਸ਼ ਕਰਿਬੋ ਅਭਿਲਾਖੇ ॥ ੨੬ ॥ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਪਠਹਿਂ ਸੈਨ ਕੈ ਨਹਿਨ ? ਬਤਾਵਹੁ[6]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਨਰ ਨੀਕੋ ਇਕ ਜਾਇ।ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ ਲਯਾਇ ਬੁਲਾਇ॥੨੭॥ਜੇ ਚਿਤ ਮਹਿ ਨਹਿ ਚਹਤਿ ਬਖੇਰਾ। ਆਵਹਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਬਿਨ ਬੇਰਾ। ਜੇ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ,ਮਨ ਮਹਿਂ ਔਰ[7]।ਗਮਨੈ ਚਮੂੰ ਜਾਇ[8]ਤਿਸ ਠੌਰ' ॥ ੨੮ ॥ ਕਿੰਚ-

[1]ਬਿਨਾਂ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ (ਤੇ) ਬਿਨਾਂ ਆਪ ਦੇ ਕਹੇ (ਆਗਜ਼ਾ) ਦੇ। [2]ਪੁਸ਼ਟੀ। [3]ਚੁਗਲੀ। [4]ਕਰੜਾ। [5]ਉਪੱਦ੍ਰਵ। [6](ਤੂੰ) ਦੱਸ। [7](ਤਾਂ) ਮਨ ਵਿਚ (ਕੁਛ) ਹੋਰ ਹੈ, (ਭਾਵ ਜੁੱਧ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ)। [8](ਤਾਂ ਫਿਰ) ਸੈਨਾਂ ਤੁਰ ਜਾਵੇ।

ਬੇਗ ਅਰੁ ਖਾਨ ਵਜ਼ੀਰ। ਸੁਨਿਕੈ ਸਕਲ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਤੀਰ। ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨਿ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ॥੨੯॥ਧਨ ਅਨਗਨ ਤੇ ਤਾਲ ਲਵਾਯਹੁ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਖਦਾਯਹੁ। ਦੁਤਿਯ ਤਾਲ ਇਕ ਲਗੇ ਬਨਾਵਨਿ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਬਿਘਨ ਕੀਨਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ॥ ੩੦ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਦੇਤੇ ਦੇਗ਼ ਖ਼ਰਾਇਤ। ਅਲਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਯਾਦ ਹਰ ਸਾਇਤ[1]। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਤਸਕਰ ਆਦਿਕ ਦੋਸ਼ਾ। ਕੌਨ ਸੁਮਤਿ ਸੁਨਿ ਕਰਹਿ ਭਰੋਸਾ ॥ ੩੧ ॥ ਚੰਦੂ ਦਿਵਾਨ ਜਾਤਿ ਨਿਜ ਜਾਨਹਿ[2]। ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿ ਨ, ਮਤਸਰ ਠਾਨਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਤਹਾਂ। ਬੀਤ ਗਈ[3] ਸੋ ਕਹੀਯਹ ਕਹਾਂ ॥ ੩੨ ॥ ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਤ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ। ਤਰੁਨ ਬੈਸ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਗੁਰੁਤਾ ਗਾਦੀ ਕੀਨਿ ਅਬਾਦੀ। ਦਾਸਨਿ ਅਹਿਲਾਦਤਿ ਦੇ ਸ਼ਾਦੀ[4] ॥੩੩॥ ਪੂਜਹਿ ਜਗਤ, ਪਦਾਰਥ ਦੇਤਿ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਗੁਰੁ ਤੇ ਬਰ ਲੇਤਿ। ਤਿਨਹੁ ਸੰਗ ਭੀ ਮਤਸਰ ਧਰੈ। ਚੰਦੂ ਆਪ ਢਿਗ ਦੂਤੀ ਕਰੈ ॥ ੩੪ ॥ ਮਾਲਿਕ ਮੁਲਖ ਆਪ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਨਯਾਵ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਕਰਿਬੇ ਚਹੋ। ਬਸਹਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਜਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਰਾਵ ਰੰਕ ਹਰੂਓ ਅਰੁ ਭਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਅਖਿਲ ਜਹਾਨ। ਸੁਖੀ ਆਸ਼ਿਖਾ ਦੇਤਿ ਮਹਾਨ।ਅਬਿ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਬਰਤਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਸੰਗ॥੩੬॥ਪਠਹੁ ਆਪਿ ਅਬਿ ਕੋ ਉਮਰਾਵ।ਮਿਲਹਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿ ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਆਵਹਿ ਜਿਸ ਤੇ ॥੩੭॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪਿਤਾ ਤਿਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਤਨੁ ਕੋ ਤਜਵਾਯੋ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕੋਪ ਕਰਹਿ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ। ਕਹਯੋ ਸਵਲ ਹੁਇ ਜਾਨਹੁ ਆਪ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਖਾਨ ਕੇ ਬੈਨ। ਕਰਯੋ ਸਰਾਹਨਿ 'ਤੂੰ ਮਤਿ ਐਨ[5]'। ਅਪਰ ਸਭਾ ਕੇ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਹੈਂ ਤਥਾ ਜਿਮ ਭਾਖਹਿ ਚੰਦੂ[6]॥੩੯॥ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਭੇਜਨਿ ਤੇਰੋ। ਹੈ ਨੀਕੇ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਹੇਰੋਂ। ਜਿਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਪਾਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਅਪਨਿ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ॥ ੪੦ ॥ ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਨਹਿਂ ਨੀਕੀ ਔਰ। ਕਹੈਂ ਨ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕੁਛ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਨਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਦੂੰਦ ਉਠਾਵੈਂ।

[1]ਹਰ ਘੜੀ। [2]ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਦੇ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। [3]ਬੀਤ ਗਈ (ਗੱਲ)। [4]ਅਨੰਦ ਦੇਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ ਹੈਂ। [6]ਚੰਦੂ।

ਮਿਟਹਿ ਜੁ ਇਮ ਸੰਦੇਹ ਉਪਾਵੈਂ[1] ॥੪੧॥ ਮਿਲਿਬੋ ਪਾਕ ਪੀਰ ਕੋ ਹੋਇ। ਯਾਦ ਖ਼ੁਦਾਇ ਘਰੀ ਸ਼ੁਭ ਸੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਬਾਤ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਭਨੀ ਗਿਰਾ ਤੈਂ ਭਾਵਤਿ ਜੀਕੀ ॥ ੪੨ ॥ ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਕੁਛ ਲੇਹੁ ਅਕੋਰ। ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਓਰ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇਤਹਿ ਕੋ ਲਯਾਵਹੁ। ਕਿੰਚ-ਬੇਗ ਲੈ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ' ॥ ੪੩ ॥ ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸੁਨਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ। ਹਰ-ਖਯੋ ਜਾਨਯੋ ਮਿਲਨਿ ਪੀਰ ਤੇ। ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮ। ਲੀਨਿ ਸਕੇਲ ਸਮਾਜ ਤਮਾਮ ॥੪੪॥ ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਮੁਕਤ ਕੀ ਮਾਲਾ। ਖੀਨ ਖਾਫ[2] ਪਟ ਜ਼ਰੀ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਅਪਰ ਅਕੋਰ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਾਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਚਮੂ ਸੰਗ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥ ਨੀਕੇ ਸ਼ਕੁਨ ਭਏ ਪੁਰਿ ਨਿਕਸੇ। ਹੇਰਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਗਮਨਤਿ ਬਿਕਸੇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਮਗ ਉਲੰਘਯੋ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਜਹਾਂਗੀਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਸੱਦਾ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਮਸਲਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁਧਾਸਰ ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਇਕ ਨਰ ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਪਠਯੋ ਸੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਿ ॥੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਕਰਹੁ ਬੰਦਗੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਪਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਮੈਂ ਪਾਸ ਤੁਮਾਰੀ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਮੁਹਿ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲਾ' ॥ ੨ ॥ ਗਯੋ ਸੁ ਸਿੱਖਨਿ ਪਾਸ ਸੁਨਾਯੋ। ਤਿਨਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸਕਲ ਬਤਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਆਜ ਕਰਹੁ ਬਿਸਰਾਮ ਮਹਾਨਾ॥੩॥ ਹੁਇ ਹੈ ਮੇਲਿ ਹਮਾਰੋ ਕਾਲੀ[3]। ਸੰਧਯਾ ਸਮੈ ਕਰਹੁ ਇਸ ਢਾਲੀ। ਗੁਰੂ ਦੇਗ਼ ਤੇ ਰਸਦ ਪੁਚਾਵਹੁ। ਜੇਤਿਕ ਨਰ,ਪ੍ਰਥਮਹਿ ਪਿਖਿ ਆਵਹੁ॥੪॥ ਦੇਹੁ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੋ ਹਿਤ ਦਾਨਾ। ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਆਦਿ ਸੇਵਾ ਜੋ ਨਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਮਸੰ-ਦਨਿ ਤਬੈ। ਕਹਯੋ ਜਥਾ, ਕੀਨਿਸ ਤਿਮ ਸਬੈ ॥ ੫ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਪਨਿ ਪਰ ਲਖਿ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਸਕਲ ਸੈਨ ਜੁਤਿ ਲੀਨਸਿ ਬਾਂਛੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਇ।ਗੁਰੂ ਸੁਜਸੁ ਕਰਿ ਨਿਸ ਸੁਪਤਾਇ॥੬॥ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਨ੍ਹਾਇ। ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਨਿਜ ਸਗੀ

---

[1]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾ ਜੋ (ਅਸੀਂ) ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਮਿਟ ਜਾਵੇ। [2]ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਬਣਿਆਂ ਕਪੜਾ [ਫਾਃ, ਕਿਮਖ਼ਾਬ, ਕਿਮਖ਼੍ਵਾਬ]। [3]ਕੱਲ ਨੂੰ।

ਸੰਗ[1]। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਕੇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੭॥ ਸੋ ਦਿਨ ਅਰਧ ਬੀਤਿ ਜਬਿ ਗਯੋ। ਭੇਟ ਸਕਲ ਲੈ ਤਯਾਰ ਸੁ ਭਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਇਸ। ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਜਹਾਂ ਸੁਠ ਥਾਇ ਸੁ ॥ ੮ ॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਰੁਚਿਰ ਸਜਾਏ। ਬੋਲਤਿ ਆਇ ਨਕੀਬ[2] ਅਗਾਰੀ। ਕੰਚਨਿ ਰਜਤ ਦੰਡ ਕੋ ਧਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਮਨਹੁ ਕੁਰੰਗ ਕੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗ। ਸੁੰਦਰ ਸਜਤਿ ਬਿਭੂਖਨਿ ਸੰਗ। ਸੁਭਟ ਸੈਂਕਰੇ ਆਗੂ ਪਾਛੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਆਛੇ ਤਨ ਕਾਛੇ[3] ॥੧੦॥ ਨੌਬਤਿ ਬਜਹਿ ਦਰਸ਼ਨੀਪੌਰਿ। ਆਏ ਤਹਿਂ ਸੇਵੀ ਸਿਰਮੌਰਾਹਯ ਤੇ ਉਤਰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕੈ। ਪੁਲ ਪਰ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰ ਬਰਿਕੈ ॥੧੧॥ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਆਗੇ। ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਦੇਵਨਿ ਲਾਗੇ। ਲੇ ਹਰਿ ਪੌਰਿ ਆਚਮਨ[4] ਆਏ। ਬੈਠਿ ਤਖਤ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਏ ॥ ੧੨ ॥ ਸਭਾ ਸਹਤ ਸੁਰਪਤਿ ਜਨੁ ਬੈਸੇ। ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗਨਿ ਤੈਸੇ। ਬੈਠੇ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਭੇਟ ਚਢਾਈ ॥੧੩॥ ਤਬਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਾ। ਆਯੋ ਲੇਕਰਿ ਭੇਟ ਉਦਾਰਾ। ਤਰੁਨ ਬੈਸ ਬੈਸੇ ਗੁਰੁ ਹੇਰੇ। ਮਸੁ ਭੀਜਤਿ[5] ਮੁਖ ਸ਼ੁਭਤਿ ਬਡੇਰੇ ॥੧੪॥ ਜਨੁ ਪਸਰਯੋ ਚਹਿ ਤਮ ਢਿਗ ਇੰਦੂ[6]।ਕੈ ਅਰਬਿੰਦ ਮਲਿੰਦੇ ਬ੍ਰਿੰਦੂ[7]। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਲਖਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਸੁਖਕੰਦ ਮੁਕੰਦੇ॥ ੧੫॥ ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।'ਹਜ਼ਰਤ ਤੁਮਹਿ ਬੰਦਗੀ ਠਾਨੀ'। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ'ਕੁਸ਼ਲ ਕਹੁ ਆਛੇ?'।ਕਹਯੋ 'ਸਕਲ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਬਾਂਛੇ[8]' ॥੧੬॥ਬੂਝਯੋ'ਕਹੁ ਕਾਰਨ ਆਗਵਨੂ?।ਪਠਯੋ ਸ਼ਾਹ ਕਾਰਜ ਅਸ ਕਵਨੂ?'।ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ।'ਲੇਨਿ ਹੇਤੁ ਆਯਹੁ ਤੁਮ ਓਰੇ ॥ ੧੭॥ ਚਹੈ ਤੁਮਾਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਹੂ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤੇ ਕਰਤਿ ਉਮਾਹੂ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਅਕੋਰ ਪਠਾਈ। ਸਮ ਮੁਰੀਦ ਕੇ ਬਿਨੈ ਅਲਾਈ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕਹਯੋ। 'ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ ਜਿਮ ਦਰਸ਼ਨ ਚਹਯੋ। ਦੁਸ਼ਟ ਪਾਤਕੀ ਸਦਨ ਉਤਾਰੇ। ਤਹਿਂ ਤਨ ਤਜਿ ਪਰਲੋਕਸਿਧਾਰੇ ॥੧੯॥

---

[1]ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ। [2]ਚੋਬਦਾਰ ਜੋ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਆਉਣ ਦੀ [ਅ:,ਨਕ਼ੀਬ]। [3]ਸਜਾਏ ਹੋਏ। [4]ਹਰਕੀ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈਕੇ। [5]ਭਾਵ ਮੁੱਛਾਂ ਦਾੜ੍ਹਾ ਫੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। [6]ਮਾਨੋਂ ਚੰਦ ਪਾਸ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਪਸਰਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [7]ਜਾਂ ਭੌਰੇ ਕਵਲ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹੈਨ। [8]ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਸ਼ਾਹਨਿ ਕੋ ਅਸ ਅਹੇ ਅਵਾਹਨਿ[੧]।ਨਹਿਂ ਸੁਧਿ ਕਰੀ ਕੈਸਿ ਹੂ ਪਾਵਨਿ[੨]।
ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਪੁਨਹ ਬਤਾਈ। 'ਦੁਗਲੀ ਅਬਿ ਉਗਲੀ ਤਿਸ ਥਾਈਂ ॥
੨੦ ॥ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਾਤ ਕਰੈ ਅਨਹੋਤੀ । ਹੁਇ ਕਿਮ, ਕਿਮਹੂ ਕਰਹਿ
ਉਦੋਤੀ[੩]।ਮਿਲਹੁ ਆਪ ਅਬਿ ਹਜ਼ਰਤ ਸੰਗਿ। ਬਿਦਤਿ ਹੋਹਿ ਸਭਿ ਛਪਜੋ
ਪ੍ਰਸੰਗ ॥ ੨੧ ॥ ਦਿੱਲੀ ਚਲਹੁ ਸੁ ਬਦਲਾ ਲੇਹੁ। ਦੁਸ਼ਟ ਪਾਤਕੀ ਸਿਰ
ਪਗ ਦੇਹੁ। ਬਿਨਾਂ ਮਿਲੇ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹਿ[੪] । ਨਹੀਂ ਤਿਦਾਰਕ ਮੂਰਖ
ਜੋਵਹਿ[੫]॥੨੨॥ਅਬਿ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਬਹੁਤ ਸਿਖਾਯੋ। ਮੁਝ ਬੂਝਜੋ ਮੈਂ ਸਕਲ
ਬਤਾਯੋ।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਮੋਹਿ ਪਠਾਵਾ।–ਆਨੋ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਇਸ ਥਾਵਾ–
॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਹੋਵਹਿ ਸਾਰੀ। ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੰਗਿ
ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਚਲਨਿ ਆਪਿ ਕੋ ਦਿੱਲੀ ਨੀਕੋ। ਭੁਲਾ ਆਪ ਕੋ ਭਾਵਤਿ ਜੀ
ਕੋ ॥ ੨੪ ॥ ਇਕ ਤੌ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵੈ। ਦੁਤੀਏ ਬਦਲਾ ਤੁਮ ਕੋ
ਪਾਵੈ[੬]।ਆਗੇ ਆਪ ਅਹੋ ਸਰਬੱਗ।ਾਕਜਾ ਹਮ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿਂ ਅਲਪੱਗਜ'॥
੨੫ ॥ ਅਪਨਿ ਹਿਤੂ ਲਖਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਬੈ। ਹੋਨਿਹਾਰ ਉਰ ਜਾਨਤਿ ਸਬੈ।
ਕਹਜੋ ਕਿ 'ਟਿਕਹੁ ਆਜ ਕੀ ਰੈਨਿ। ਕਹੈਂ ਪ੍ਰਾਤ ਕੋ ਉੱਤਰ ਬੈਨ' ॥੨੬॥
॥ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਮ ਸੰਧਜਾ ਹੋਈ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਗਏ ਸਭਿ ਕੋਈ।
ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਅਮੋਲੇ। ਕਰਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਅਨੰਦ ਅਤੋਲੇ ॥
੨੭ ॥ ਟਿਕਜੋ ਜਾਮਨੀ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਗੁਰੁ ਪਠਜੋ ਘਨੇਰੇ।
ਅਪਨਿ ਮਾਤ ਸੰਗ ਬਾਤ ਜਨਾਈ।'ਹਮਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਪਠਜੋ ਬੁਲਾਈ'॥੨੮॥
ਸੁਨਤਿ ਗੰਗ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁਤ ਕੇ ਸੰਮਤ ਹੁਇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
ਗਨ ਮਸੰਦ ਅਰ ਸਿੱਖਜ ਜੁ ਸਜਾਨੇ।ਪਠਜੋ ਜੁ ਨਰ ਸਗਰੇ ਸੰਗ ਆਨੇ[੭] ॥
੨੯ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਕੇ ਪਾਸ। ਸਭਾ ਕਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਖ ਰਾਸਿ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਬੈਠੇ ਜਬਿ ਸਬੈ।ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ ਤਬੈ॥੩੦॥'ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ
ਕੇ ਸੰਗੀ ਅਹੋ। ਸਜਾਨੇ ਸਭਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕਹੋ। ਮਿਲਨਿ ਸ਼ਾਹੁ
ਸੰਗ ਹੈ ਇਹ ਨੀਕੋ ?। ਕਿਧੌਂ ਨਹੀਂ?ਕਿਮ ਭਾਵਤਿ ਜੀਕੋ?' ॥੩੧॥ਹੁਤੇ
ਪੁਰਾਤਨ ਜਿਤਿਕ ਮਸੰਦ। ਕਹਜੋ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬੁੱਧਿ ਬਿਲੰਦ। 'ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ

---

[੧]ਬੁਲਾਵਣਾ। [੨]ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਬੀ ਨਾ ਲੱਗੀ। [੩]ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ। [੪](ਬਦਲਾ) ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। [੫](ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ) ਮੂਰਖ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖੇਗਾ। [੬]ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਾ ਲੈ ਦੇਵੇ। [੭]ਆਦਮੀ ਭੇਜਕੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥ ਲਿਆਂਦੇ (ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਆਦਿ)।

ਅਰਜਨ ਜੀ ਗਏ। ਚੰਦੂ ਦੁਸ਼ਟ ਕਹਾਂ ਕਰਿ ਦਏ ॥ ੩੨॥ ਘਰ ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਅਧਿਕ ਅੰਧੇਰ*। ਮਿਲਿ ਇਕ ਬੇਰਿ ਨ ਬੂਝੈਂ ਫੇਰਿ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕਿਨਿ ਖਬਰ ਸੁਨਾਈ। ਗੁਜ਼ਰਨੋ ਗਜ਼ਬ ਸੁ ਰਾਖਿ ਛਪਾਈ ॥੩੩॥ ਅਸ ਅੰਧੇਰ, ਤਹਾਂ ਕਨੌਂ ਜਾਵਹੁ। ਅਪਨਿ ਆਪ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਚਾਵਹੁ।ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜੋ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ। ਛਲ ਤੇ ਕਰਤਿ ਆਨ ਕੀ ਆਨ ॥ ੩੪॥ ਅਪਰ ਨ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਧ ਨ ਧਾਰੀ† । ਲਰਨਿ ਬਿਖੈ ਸਮਸਰਤਾ ਨਾਂਹਿ ਨ। ਕੋ ਬਲ ਦੇਸ਼ ਮਵਾਸੀ ਜਾਹਿ ਨ[1] ॥੩੫॥ਜਹਾਂ ਬਸਹਿ ਅਰਿਕੈ ਰਣ ਕਰੈ[2]। ਅਸ[3] ਨ ਭਰੋਸਾ ਕਿਸ ਪਰ ਧਰੈਂ। ਸੰਧਿ ਕਰਨਿ ਅਰੁ ਕਰਨਿ ਬਿਖੇਰੋ। ਦੋਨਹੁੰ ਬਿਖੈ ਦੋਸ਼ ਗਨ ਹੇਰੋ[4]॥੩੬॥ਇਕ ਜੰਗਲ[5] ਜਹਿੰ ਪਾਇ ਨ ਪਾਨੀ। ਪਹੁੰਚਿ ਨ ਸਕਹਿ ਸੈਨ ਤਿਸ ਥਾਨੀ। ਜੇ ਕਰਿ ਬੂਝਹੁ ਮਤੇ ਹਮਾਰੋ। ਤੌਨ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਬੀਚ ਸਿਧਾਰੋ ॥ ੩੭ ॥ ਅਪਨੇ ਸਿੱਖ ਬਿਰਾੜ ਘਨੇਰੇ। ਸੋ ਸਭਿ ਮਿਲਹਿਂ ਰਹਹਿਂ ਤੁਮ ਨੇਰੇ।ਅਪਰ ਸੰਗਤਾਂ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।ਮਿਟਹਿ[6] ਸ਼ਾਹੁ, ਨਹਿਂ ਪੁਨਹ ਬੁਲਾਵੈ' ॥ ੩੮ ॥ ਬਿਧੀ-ਚੰਦ ਜੇਠਾ ਰੁ ਪਿਰਾਣਾ। ਕਹਨਿ ਲਗੇ'ਪੂਰਬ ਕਿਮ ਜਾਣਾ?।ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਬੈਠੇ ਰਹੀਅਹਿ। ਬਿਗਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿ ਨਿਰਨੈ ਲਹੀਅਹਿ ॥ ੩੯ ॥ ਪਠਹਿ ਚਮੂੰ ਤਿਸ ਕੋ ਬਲ ਦੇਖਿ। ਮਿਲਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਪੁਨ ਰੋਕੇ ਹਮ ਰਹੈਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਸਿਕਤਾ ਤ੍ਰਿਣ ਪੁਲ ਤੇ ਰੌ ਜੈਸੇ[7] ॥੪੦॥ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਜਾਈ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ। ਬਿਨ ਬਿਗਰੇ ਬਿਨ ਨਿਰਨੈ ਕਰੇ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਮਤੋ ਹਮ ਧਰੈਂ' ॥ ੪੧ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਸੁਨਿਕੈ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਪਤਿ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਧਰਕਤਿ ਛਾਤੀ। ਨਹਿਨ ਬਿਖੇਰੇ ਤੇ ਸੁਖ ਮਾਨਹਿ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਤੇ ਸੈਸੈ ਠਾਨਹਿ ॥ ੪੨ ॥ 'ਇਕ

---

[1]ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ (ਕੋਈ) ਆਕੀ ਹੋਵੇ। [2]ਜਿੱਥੇ ਵੱਸ ਕੇ ਕੋਈ ਅੜ ਕੇ ਰਣ ਕਰ ਸਕੇ। [3]ਐਸਾ, ਐਵੇਂ। [4]ਮਿਲਨ ਤੇ ਲੜਨ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਦੋਖ ਹੈਨ। [5]ਮਾਲਵਾ। [6]ਟਲ ਜਾਇਗਾ। [7]ਰੇਤ ਅਤੇ ਘਾਹ ਦੇ ਪੁਲ (ਵਿਹੂਣ ਤੋਂ) ਜਿਵੇਂ ਹੜ੍ਹ ਨਹੀਂ (ਰੋਕਿਆਂ ਰੁਕਦਾ)।

*ਕਵਿ ਜੀ ਜਗਾ ਜਗਾ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੇਖੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅੰਧੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਦਾ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ (ਭਾਵ ਇਹ ਰਾਜ) ਕੋਈ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਏਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਹੁਣ ਆਪ ਪਰਤੱਖ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਮੈਂ ਦੇਖਤਿ ਜੀਵਤਿ । ਨਿਕਟ ਰਹਨਿ ਤੇ ਸੀਤਲ ਥੀਵਤਿ । ਕਿਮ ਤੁਮ ਸੰਘਰ ਕਰਨਿ ਉਚਾਰਾ। ਭਯੋ ਤਰੁਨ ਨਹਿਂ ਬਲ ਸੰਭਾਰਾ॥ ੪੩ ॥ ਕਵਨ ਕਾਜ ਸੁਧਰਹਿ ਜਬਿ ਲਰੋ।ਨਾਹਕ ਬਿਨ ਆਈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਮਰੋ*।ਅਸ ਮਸਲਤਿ ਕੋ ਕਬਿਹੁਂ ਨ ਠਾਨਹੁ। ਕਰਹੁ ਬਖੇਰਾ[1] ਸਭਿ ਕਿਛ ਹਾਨਹੁ॥ ੪੪ ॥ ਅਪਨੋ ਪੁਰਿ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕਿਮ ਚਾਹੋ। ਬਡੇ ਬਿਘਨ ਜਾਨਹੁ ਰਣ ਮਾਹੋ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਕੋ ਜਹਿਂ ਬਾਸਾ।ਲਾਇ ਦਰਬ ਜਹਿਂ ਰਚੇ ਅਵਾਸਾ॥ ੪੫ ॥ ਕੂਪ ਤਾਲ ਆਦਿਕ ਲਗਵਾਏ। ਲੋਕ ਜਤਨ ਤੇ ਨਗਰ ਬਸਾਏ। ਬੁਨਿਆਦੀ[2] ਇਹ ਥਾਨ ਹਮਾਰੋ। ਬਸੇ ਰਹੈਂ ਜਿਮ ਤਥਾ ਉਚਾਰੋ॥੪੬॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹੁ ਨਿਰਨੈ ਸਭਿ ਐਸੋ।ਸ਼ਾਹੁ ਹਕਾਰਤਿ ਹੈ ਅਬਿ ਕੈਸੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬਿਗਰੈ, ਰਸ ਰਾਖੋ। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਮਸਲਤਿ ਭਾਖੋ' ॥ ੪੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਮਸਲਤਿ ਕਰਨਿ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ। ਲਖਹਿ ਭਵਿੱਖਤਿ ਸਗਲ ਗਤਿ ਬੋਲੇ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[3] ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਸੁਨੀਅਹਿ ਹਮ ਕਹੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਭਿ ਗਤਿ ਲਹੇ। ਹੋਨਿਹਾਰ ਇਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਛਾਨੀ। ਜੋ ਕਰਨੋ ਸਗਰੋ ਮਨ ਜਾਨੀ ॥੨॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸਪਥ ਹਿਤ ਚੰਦੂ ਮਾਰਨਿ। ਬੈਠਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨਿ। ਦੁਤੀਏ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਬਿਰਤਾਂਤਿ। ਹੋਵਨਿ ਲਗਨੋ ਅਬਹਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤਿ ॥ ੩ ॥ ਪਲਟੋ ਲੈਬੇ ਕੋ ਅਬਿ ਸਮੋਂ। ਦਿੱਲੀ ਚਲੋ ਇਹੀ ਮਤ ਹਮੋ[4]। ਬਿਨਾ ਚਲੇ ਨਹਿਂ ਮਾਰਨਿ ਹੋਇ।ਪੂਰਨ ਕਰਹਿਂ ਸਪਥ ਕਰਿ ਜੋਇ[5]॥੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਸਹੁ ਸੁਖਾਰੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਬਿਗਾਰੇ। ਆਗੇ ਸ਼ਾਹਿਜਹਾਂ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਜਿਮ ਗੁਰੁ ਕਰਹਿਂ ਬਰਤਿ ਹੈ ਸੋਇ॥੫॥ਅਬਿ ਚੰਦੂ ਕੋ ਗਰਦ ਮਿਲਾਵਹੁ। ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਪਾਵਹੁ। ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨਿਤ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਸੇਵਕ ਸੁਖ ਚਾਹੂ ॥੬॥ ਤਿਸ ਨੇ ਸਰਬ

[1](ਜੇ) ਬਖੇੜਾ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ। [2]ਮੁੱਢ ਦਾ। [3]ਪ੍ਰਗਟ। [4]ਸਾਡਾ ਹੈ। [5]ਜੋ ਕੀਤੀ ਹੈ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਲੋਂ 'ਮਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ' ਦਾ ਕਮਾਲ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਸ ਵੇਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਭੁੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੋਹ ਦੇ ਭਾਵ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਲਿਆਕੇ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਤੇ ਜੇਠੇ, ਪਿਰਾਣੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਨ, ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ।

ਬਾਤਿ ਸਮੁਝਾਈ।–ਚਲਹਿਂ ਗੁਰੂ, ਚੰਦੂ ਲੇਂ ਘਾਈ[1]। ਜਹਾਂਗੀਰ ਚਹਿ ਫਰਜ਼ ਉਤਾਰਾ।ਲਿਹੁ ਪਲਟਾ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰ ਮਾਰਾ–॥੭॥ਨਹਿਂ ਆਛੇ ਕੁਛ ਕਰਨਿ ਬਖੇਰਾ। ਬਿਗਰੇ ਪਰਿ ਹੈ ਜੰਗ ਬਡੇਰਾ। ਕੌਨ ਕਾਜ ਹਿਤ ਕਰਹੁ ਬਿਖਾਦਾ। ਅਸ ਕੀਜਹਿ ਜਿਮ ਹੁਇ ਅਹਿਲਾਦਾ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਜਗਤ ਕੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸਮੋ ਜਾਨਿ ਤਨ ਤਜਿਬੇ ਆਵਾ। ਸਿਮਰਨੋ ਗਯਾਨੀ[2] ਸ੍ਰਾਪ ਅਲਾਵਾ॥ ੯॥ ਸਾਚੁ ਕਰਨਿ ਹਿਤ ਬਚ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਦੇ ਚੰਦੂ ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਬਡੇਰਾ। ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਮੁਕੰਦ ਸੁਛੰਦੋ। ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੰਤਰ[3] ਰੂਪ ਅਨੰਦੋ* ॥੧੦॥ ਪੰਚਹੁੰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਅਬਿ ਰੂਪ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੋਤਿ ਅਨੂਪ।ਜਿਮ ਚਾਹੈਂ ਇਹ ਕਰਹਿਂ ਗੁਸਾਈ। ਸਭਿ ਪਰ ਬਲੀ ਚਿੰਤ ਨਹਿਂ ਕਾਈ॥ ੧੧ ॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪਵੰਤ ਰਣਧੀਰ। ਇਨ ਕੀ ਸਮ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਸਰੀਰ’। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਨੀਕੋ ਮਨ ਲਹ੍ਯੋ॥ ੧੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਏ। ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ ‘ਚਹਸਿ ਦੁਸ਼ਟ ਮਰਿਵਾਏ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਫੇਰਹਿ ਕੋਈ। ਜਿਮ ਬਚ ਕਹਿ ਤਿਮ ਹੀ ਸਚੁ ਹੋਈ॥੧੩॥ਹੋਨਿਹਾਰ ਸੋ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੀ। ਜੋ ਉਚਰਹਿ ਸੋ ਹੋਵਨਿਹਾਰੀ। ਪਾਹਨ ਰੇਖ ਮਿਟਹਿ ਨਹਿਂ ਜੈਸੇ। ਗਜ ਰਦ ਨਿਕਸਿ ਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ ਕੈਸੇ[4]’ ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਤੇ ਗੁਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ। ‘ਖਸ਼ਟ ਗੁਰਨਿ ਢਿਗ ਇਹੁ ਅਗਵਾਨੀ[5]। ਸੁਭ ਮਤਿ ਇਨ ਸਮ ਕਿਸ ਕੀ ਕਹੀਅਹਿ। ਨਿਪੁਨ ਜਿਤੇਂਦ੍ਰੀ ਮਨ ਬਸਿ ਲਹੀਅਹਿ॥ ੧੫ ॥ ਇਨ ਕੀ ਮਸਲਤਿ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ। ਦਿੱਲੀ ਚਲਨਿ ਮੋਹਿ ਮਨ ਭਾਈ। ਇਸ ਮਤ ਤੇ ਸੁਖ ਬਾਸ ਅਵਾਸਾ[6]। ਦੁਤੀਏ ਚੰਦੂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਨਾਸ਼ਾ॥੧੬॥

---

[1]ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲੈਣਗੇ। [2]ਭਾਵ ਕਾਹਨੇ ਨੇ ਜੋ। [3]ਅਧੀਨ। [4]ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਵੜਦੇ। [5]ਮੁਖੀਆ। [6]ਇਸ ਸਲਾਹ ਨਾਲ (ਇਕ ਤਾਂ) ਘਰ ਸੁਖੀ ਵੱਸੇਗਾ।

*ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤਅੱਸਬ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਭਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਮੁਰੀਦ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮੁਕਾਵਾਂ? ਸੋ ਖੁਸਰੋ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਬਿਨਾਂ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕੀਤੇ, ਚੰਦੂ ਤੇ ਤਅੱਸਬੀ ਹੁੱਦੇਦਾਰ ਆਦਿ ਦ੍ਵੈਖੀਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗਕੇ ਕਤਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਤ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਦਲੇ ਸਾਕਾ ਕਰ ਗਏ, ਇਹ ਬਾਤ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਬੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਈ। ਕਾਨ੍ਹੇ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਣਾ ਆਦਿ ਬਾਤਾਂ ਕੁਛ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀਆਂ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੭ ਅੰਕ ੪੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਸਪਥ ਕਰਹਿੰਗੇ ਪੂਰੀ*। ਮਿਲਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਹ੍ਵੈ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ। ਕਰਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਿਲਾਸਾ। ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਬਾਸਹਿਂ ਬਾਸਾ'॥੧੭॥ ਸ੍ਰੀ ਰੰਗਾ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਖਾਨੀ। 'ਇਹ ਸਭਿ ਬਡਿਅਨਿ ਕੇ ਇਸਥਾਨੀ। ਇਨ ਕੋ ਕਹਨਿ ਕਰਨਿ ਹੀ ਬਨੈ। ਸ਼ੁਭ ਸਭਿ ਹੋਇ ਜਥਾ ਬਚ ਭਨੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਖਾਂਵਜ਼ੀਰ ਜਿਮ ਜੁਗਤਿ ਬਤਾਵੈ। ਮਿਲਨਿ ਸ਼ਾਹ ਸੋਂ ਤਿਮ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਦਾਨ ਮਾਨ ਦੇ ਤੋਸਨ[1] ਧਰੀਅਹਿ† ॥ ੧੯ ॥ ਤੁਰਕਨਿ ਗਨ ਮਹਿ ਅਤਿ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਰਾਖਹੁ ਮੇਲਿ ਰਹੈ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸਕਲ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਨਾਵੈ। ਆਛੇ ਕਹਿ ਕਹਿ ਤੁਮਹਿ ਮਿਲਾਵੈ'॥੨੦॥ਇਮ ਮਸਲਤਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਬੈ। ਉਠੇ, ਗਏ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਸਬੈ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਜਬਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ॥ ੨੧ ॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਬਿਧਿ ਆਛੇ। ਸਭਾ ਲਾਇ ਬੈਠੇ ਕਹਿ ਪਾਛੇ। 'ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਤੇ ਆਨਿ ਹਾਕਰੇ। ਕਹਹੁ ਜਾਇ ਥਿਤ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ'॥੨੨॥ ਹੁਕਮ ਸੁਨਤਿ ਨਰ ਤੂਰਨ ਗਯੋ। ਡੇਰੇ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਤਿ ਭਯੋ। 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਯੋ ਯਾਦ ਤੁਝ ਤਾਈਂ। ਗਮਨਹੁ, ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਈ'॥੨੩॥ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖ ਪਹਿਰਿ ਪਟ ਆਛੇ। ਚਲਿ ਆਯੋ ਤਿਮ ਨਰ ਕੇ ਪਾਛੇ। ਕਿੰਚਬੇਗ ਲੀਨਹੁ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਦਰਸੇ ਜਾਇ ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਨਾਥ॥੨੪॥ਬੰਦੇ ਹਾਥ ਬੰਦਗੀ ਕੀਨਿ।ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ ਗਯੋ ਆਸੀਨ[2]। ਕਿੰਚਬੇਗ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।'ਹਜ਼ਰਤਿ ਬਾਂਛਤਿ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ ॥੨੫॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਰਹਯੋ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਜਸੁ ਕਹੁ ਕਹਯੋ। ਸੁਨੀ ਕੁਟਿਲਤਾ ਚੰਦੂ ਕੇਰੀ। ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਭਾ ਬਹੁ ਬੇਰੀ॥੨੬॥ ਤੁਮ ਤੇ ਸੁਨਹਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਜੁ ਸਾਚਾ। ਸਿਰ ਤੇ ਚਾਹਿਸਿ ਫਰਜ਼ ਉਤਾਰਾ। ਯਾਂਤੇ

---

[1]ਪ੍ਰਸੰਨ। [2]ਬੈਠ ਗਿਆ। *ਇਹ ਸਧਾਰਣ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਭਾਵ ਹੈਸਨ, ਜੋ ਆਮ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਚੇਰੇ ਉਡਦੇ ਸਨ, ਕੁਛ ਪਿੱਛੇ ਦਰਸਾ ਆਏ ਹਾਂ। †ਦਾਨ ਮਾਨ ਦੇਕੇ ਮਤਲਬ ਸਾਧਣਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਉਚੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਗਬਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਨਾ ਹੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ। ਉਪਰ ਛੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ, ਸੋ ਸਿਖ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਦਾ ਦੇਵਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹੈ।

ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੋ ਆਛੇ। ਦੀਜਹਿ ਦਰਸ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਬਾਂਛੇ' ॥ ੨੭ ॥ ਪੁਨ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵੈ। 'ਹਜ਼ਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ ਬੁਲਾਵੈ।ਬਡੇ ਗੁਰੁਨਿ ਕੋ ਸੁਨਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਮੁਖ ਤੇ ਹਾਹ ਕਹੀ ਪਛੁਤਾਤ[1]॥੨੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਬਡ ਜਾਨਹਿ। ਸਦਾ ਅਦਾਇਬ ਰਾਖਿ ਬਖਾਨਹਿ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਦੋਸ਼ ਗਨ ਚਾਰੀ[2]।ਚੁਗਲ[3]ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਬਿਗਾਰੀ ॥੨੯॥ ਸੋ ਕੁਕਰਮ ਕੋ ਅਬਿ ਫਲ ਪਾਵੈ। ਦ੍ਰੋਹ ਅਕਾਰਣ ਮੂਢ ਉਠਾਵੈ। ਗੁਰ ਸੰਤਨਿ ਕੋ ਦ੍ਰੋਹੀ ਹੋਇ। ਸਕਹਿ ਬਚਾਇ ਨ ਬਿਧਿ ਲੌ[4] ਕੋਇ ॥ ੩੦ ॥ ਅਬਿ ਕੀਜਹਿ ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਤਯਾਰੀ। ਹਮ ਹਰਖਹਿਂ ਜਬਿ ਲਿਹੁ ਰਿਪੁ ਮਾਰੀ'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਬੋਲਤਿ ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਈ ॥੩੧॥'ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਤੂੰ ਸਿਖ ਅਹੈਂ।ਅਪਰ ਦੁਸ਼ਟ ਚੰਦੂ ਹਿਤ ਚਹੈਂ[5]। ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਬਨ ਬੰਸ ਬਿਸਾਲੂ[6]। ਤੋ ਸਮ ਸਫਲਯੋ ਕੋਇ ਰਸਾਲੂ[7] ॥੩੨॥ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰਾ। ਮਾਨ ਸਹਤ ਮਾਨਯੋ ਬਚ ਤੇਰਾ। ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਬਿਲਮ ਨ ਤੋਰ ਆਗਮਨਿ ਠਾਨਾ'॥੩੩॥ਸੁਨਤਿ ਬੰਦਗੀ ਕਰਿ ਹਰਖਾਯੋ। 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਧੰਨਿ ਮੋਹਿ ਅਪਨਾਯੋ!। ਰੋਗ ਜਲੰਧਰ ਉਦਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੀੜ੍ਹਾ ਦੇਤਿ ਮਹਾਂ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ ਪਰਯੋ ਸਦਨ ਬਿਲਲਾਵਤਿ ਰਹੌਂ।ਹੋਤਿ ਬਿਖਾਦ ਸਕਲ ਹੀ ਸਹੌਂ। ਨਿਕਟ ਗਲੀ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਇਕ ਜਾਵਤਿ। ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਮੁਖਹੁਂ ਅਲਾਵਤਿ ॥ ੩੫ ॥ ਜਬਿ ਮਮ ਕਾਨ ਪਰੀ ਧੁਨਿ ਆਨਿ। ਪੀਰਾ ਭਈ ਉਦਰ ਕੀ ਹਾਨ। ਸਿਖ ਸ਼ਨਾਨ ਹਿਤ ਗਯੋ ਅਗਾਰੀ।ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਬਾਧਾ ਪੁਨ ਭਾਰੀ॥੩੬॥ਕਿਤਿਕ ਬੇਰਿ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਪੁਨ ਆਯੋ। ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਬਹੁਰ ਭਯੋ ਸੁਖ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਇਸ ਤੇ ਮਿਟਤਿ ਕਸ਼ਟ ਮਮ ਭਾਰਾ॥੩੭॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਜਬਿ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਧੁਨਿ ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਨ ਮੈਂ ਪੁਨ ਭਯੋ। ਬਾਧਾ ਅਧਿਕ ਬਧੀ ਤਬਿ ਮੇਰੇ। ਜਾਨੀ ਮਹਿਮਾ ਮਨ ਤਿਸ ਬੇਰੇ॥੩੮॥ਪਠਿ ਕਰਿ ਨਰਕੋ ਸੋ ਬੁਲਵਾਯੋ।ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਨਿਕਟ ਚਲਿਆਯੋ।ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬੂਝਿ ਕਰਿ ਰਾਖਾ। ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਭਾਖਾ॥੩੯॥ ਜਬਿ ਲੌ ਸੁਨਯੋ

[1]ਪਛੁਤਾਕੇ। [2]ਬਹੁਤੀ ਚੁਗਲੀ ਕਰਕੇ। [3]ਚੁਗਲ (ਚੰਦੂ) ਨੇ। [4]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਤਕ। [5]ਹੋਰ (ਉਮਰਾਵ) ਦੁਸ਼ਟ ਚੰਦੂ ਦਾ ਹਿਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [6]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਵਡੇ ਬਾਂਸਾਂ ਦਾ ਬਨ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਨ ਉਪਕਾਰੀ ਤੇ ਨਿਰਾਫਲ ਹੈ। [7]ਕੋਈ (ਇਕ) ਅੰਬ ਹੈ।

ਨ ਪੀਰਾ ਭਈ। ਹਟੇ ਪਾਠ, ਪੁਨ ਤੈਸੇ ਥਿਈ।ਤਬਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਅਪਰ ਢਿਗ ਰਾਖੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਭਾਖੇਂ ॥ ੪੦ ॥ ਮਾਨਯੋ ਗੁਰ ਹਿਤ ਕਰਨਿ ਕਰਾਹੁ। ਸੁਨਤਿ ਸੁਨਤਿ ਭਾ ਸਭਿ ਰੁਜ ਦਾਹ। ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਅਰਾਮ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਰੁਜ ਗਏ ਤਮਾਮ॥੪੧॥ਬਡੇ ਗੁਰੁਨਿ ਢਿਗ ਮੈਂ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਸਕਲ ਬਿਨੈ ਭਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਲਖਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕੀਨੋ। ਲਿਯੋ ਅਲੰਬ ਭਯੋ ਰੁਜ ਹੀਨੋ ॥ ੪੨॥ਇਮ ਮੋਕਹੁ ਗੁਰ ਭੇ ਸੁਖਦਾਈ। ਰੋਗ ਸੋਗ ਤੇ ਲੀਨਿ ਬਚਾਈ। ਤਬਿ ਕੋ ਮੈਂ ਸਿਖ ਰਾਵਰਿ ਘਰ ਕੋ। ਅਪਰ ਨ ਪ੍ਰਿਯ ਤੁਮ ਤੇ ਮਮ ਉਰ ਕੋ ॥ ੪੩॥ ਮੁਝ ਤੇ ਸੇਵਾ ਬਨੀ ਨ ਕੋਈ। ਕ੍ਰਿੱਤ ਅਚਾਨਕ ਲਵਪੁਰਿ ਹੋਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਕਿਸ ਤੇ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਸੁਨਿਤੇ ਭਏ॥੪੪॥ ਜਿਮ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਪਿਤਾ ਮਹਾਨ। ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਮਹਿਂ ਮੁਝ ਸੁਖਦਾਨ। ਤਿਮ ਅਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕਰਿ ਦੀਨੀ। ਸਫਲੀ ਮੋਹਿ ਬਸੀਠੀ[1] ਕੀਨੀ ॥ ੪੫ ॥ ਜਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੇ ਆਪ ਅਧੀਨ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨ। ਬਿਰਦ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਤੁਮਾਰਾ। ਗਮਨ ਮਤੋ ਕਿਯ, ਸੋ ਸੰਭਾਰਾ[2]" ॥੪੬॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲੀ। ਕਹਯੋ 'ਪਯਾਨ ਮਹੂਰਤਿ* ਕਾਲੀ।ਜੁਗ ਕੋਸਨਿ ਪਰਿ ਹੁਇ ਹੈ ਡੇਰਾ। ਪੁਨ ਬਹੁ ਗਮਨਹਿਂ ਅਗਲਿ ਸਵੇਰਾ'॥੪੭॥ ਸੁਭਟ ਆਦਿ ਮਾਨਵ ਜੇ ਸਾਰੇ।ਤਯਾਰੀ ਕਰਨੀ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੇ।ਸੁਨਿ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਕੈ ਭਾ ਉਤਸਾਹੁ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਿ ਰਿਦੇ ਉਮਾਹੂ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਵਜ਼ੀਰਖਾਨਿ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਦੋ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਡੇਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਉਠੇ ਸਭਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਨ ਮਾਤਾ ਢਿਗ ਜਾਇ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਤਬਹਿ ਚਲਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਸਲਤਿ ਭਈ 'ਭੋਰ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਾਹੁ ਸਥਾਨਾ। ਪਾਛੇ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ। ਸਕਲ ਕਾਰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਤੁਮ ਪਾਸਿ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮਹਿਂ ਦੋਨਹੁ ਬਹੁ

---

[1]ਵਿਚੋਲਗੀ। [2]ਸੋ (ਬਿਰਦ) ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ। *ਮਹੂਰਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਹੂਰਤ ਸੋਧਣਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵਾਕ ਹਨ:—"ਥਿਤੀ ਵਾਰ ਸੇਵਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ" ॥ [ਬਿਲਾ: ਮ: ੩ ਵਾ: ਸਤ] ਕਿੰਤੂ ਜਿਵੇਂ ਕਹੀਂਦਾ ਹੈ, 'ਘੜੀ ਭਰ ਚਲਾਂਗੇ' ਤਿਵੇਂ 'ਮਹੂਰਤ ਮਾਤਰ ਕਲ੍ਹ ਚਲਾਂਗੇ' ਭਾਵ ਥੋੜਾ ਸਫਰ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸਨਾਨੇ। ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਕੀ ਸੇਵ ਮਹਾਨੇ। ਆਵਨਿ ਜਾਨੋ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰਾ। ਦੇਗ ਚਲਾਵਨਿ ਕਾਜ ਬਡੇਰਾ॥ ੩ ॥ ਸਰਬ ਅਕੋਰ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰਨੀ। ਜਿਤਿਕ ਮਸੰਦ ਤਿਨਹੁੰ ਸੁਧਿ ਧਰਨੀ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਦੈਬੋ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਸਦਾ ਕਾਰ ਇਹ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਉ'॥੪॥ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ,ਸੁਤ ਕੋ ਬ੍ਰਿਹ ਜਾਨਾ। ਮਹਾਂ ਸਨੇਹ ਰਿਦਾ ਅਕੁਲਾਨਾ। ਜਬਿ ਕੇ ਜਨਮੇਂ, ਦੇਖਤਿ ਰਹੀ। ਅਬਿ ਲੌ ਪ੍ਰਿਥਕ ਭਈ ਕਬਿਨਹੀਂ॥੫॥ਲੋਚਨ ਜਲ ਬੂੰਦੈਂ ਝਲਕਾਈ।ਦੀਰਘ ਸੁਾਸ ਭਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਈ। 'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ਸਮਝਾਵੈਂ ਕਹਾਂ। ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਥਿਤਿ ਬੁਧਿ ਮਤਿ ਮਹਾਂ[1] ॥੬॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤਿ ਕੇ ਸਰਬੱਗਯ। ਕਯਾ ਬਚ ਕਹੈ ਜੀਵ ਅਲਪੱਗਯ।ਤਊ ਸੁਚੇਤ ਰਹੋ ਸਭਿ ਕਾਲਾ।ਨਹੀਂ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਪਰਿਧੋ ਜਾਲਾ[2] ॥੭॥ ਦ੍ਰੋਹੀ ਮਹਾਂ, ਦਯਾ ਨਹਿਂ ਜਾਂਕੇ। ਕਰਮ ਚੰਡਾਲ ਹਿੰਦੁ ਤਨ ਤਾਂਕੇ। ਤੁਮਰੇ ਪਿਤਾ ਮਹਾਂ ਸਮਰੱਥ।ਭੰਜਨ ਘੜਨ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਹੱਥ ॥੮ ॥ ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਹੋਇ। ਦੁਸ਼ਟ ਅਘੀ ਹਤਿ ਕਰਯੋ ਨ ਕੋਇ। ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਨਾਈ।ਤਜਯੋ ਸਰੀਰਸਮਾ ਨਿਯਰਾਈ॥੯॥ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਆਪ ਚਲੇ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ। ਬੈਸ ਨਵੀਨ ਧਰਤਿ ਉਤਸਾਹੂ।ਹੇ ਸੁਤ ਮੈਂ ਵਾਰੀ ਬਹੁਵਾਰੀ[3]।ਬਿਨਾ ਪਿਖੇ ਮੁਝ ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ॥੧੦॥ਇਕ ਅਲੰਬ ਤੁਮ ਦੇਖਤਿ ਰਹੌਂ।ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਿਦੈ ਬਹੁ ਲਹੌਂ।ਕਹਾਂ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਤੁਮ ਤੇ ਪਾਛੈ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਦਨ ਜਬਿ ਪਿਖੌਂ ਨ ਆਛੈ॥੧੧॥ਉਦਯੋ ਪਾਪ ਫਲ ਰਹੌਂ ਇਕੇਲੀ*।

[1](ਆਪ) ਮਹਾਨ ਬੁਧਿਵਾਨ ਹੋ। [2]ਬੰਧਨ ਵਿਚ। [3]ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ।

*ਵਾਤਸਲ ਰਸ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਸਾਧਾਰਣ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸੁਹਣਾ ਹੈ, ਅਰ 'ਕਰਮ ਸਰਬਥਾ ਬਲਵਾਨ ਹੈ' ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਈਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਅਰਧੰਗੀ,ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ, ਕਰਮ ਖੰਡ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ, ਕਦ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਕੇ ਐਸਾ ਪ੍ਰਲਾਪ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਹੈ, 'ਕਰਮ ਬਧ ਤੁਮ ਜੀਉ ਕਹਤ ਹੌ ਕਰਮਹਿ ਕਿਨਿ ਜੀਉ ਦੀਨੁਰੇ ॥' ਮਾਤਾ ਉਸ ਦਰਜੇ ਦੀ ਵਯਕਤੀ ਹੈ 'ਧਰਮ ਰਾਇ ਅਬ ਕਹਾ ਕਰੈਗੋ ਜਉ ਫਾਟਿਓ ਸਗਲੋ ਲੇਖਾ' ॥ 'ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਾ ਦਫਤਰੁ ਸੋਧਿਆ ਬਾਕੀ ਰਿਜਮ ਨ ਕਾਈ' ॥ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮਾਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਇਸ ਵੇਲੇ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਅਰਸ਼ੀ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਇਕ ਉਮਡਾਉ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬੋਹਿਥਾ ਸੀ। ਅੰਕ ੨੫ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ 'ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨੀ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਅਧਿਕ ਦੁਹੇਲੀ । ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਆਵਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਮੁਝ ਦਿਸ਼ਿ ਪਿਖਹੁ ਬਿਸਾਰਹੁ ਨਾਂਹੀ ॥੧੨॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ । ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਧਰੀਅਹਿ । ਕਰਮ ਕਾਲ ਕਰਿ ਭਯੋ ਵਿਯੋਗ । ਇਸ ਮਹਿਂ ਬਸਿ ਨਾਹਿਨ ਕਿਸੁ ਲੋਗ'॥੧੩॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਤੇ । ਧੀਰਜਿ ਦੀਨਿ ਭਾਖਿ ਸੁਭ ਰੀਤੇ । 'ਨਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਦੁਚਿਤਾਈ। ਗੁਰ ਸਹਾਇ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਬਨਿਆਈ ॥ ੧੪ ॥ ਜਬਹਿ ਫਰਾਗ਼ਤਿ[1] ਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋਵੈਂ । ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਹਿਂ ਆਵਨਿ ਤਬਿ ਹੋਵੈ। ਕੁਸ਼ਲ ਛੇਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਵੈਂ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਅਨੰਦ ਉਪ-ਜਾਵੈਂ' ॥੧੫॥ ਇਮ ਭਨਿ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਕੇ ਸੰਗਿ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਦਤਯੋ ਚਲਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਸੇਵਕ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੁਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਲਾਇ ॥੧੬॥ ਚਹੀਅਹਿ ਵਹਿਰ ਜਿ ਵਸਤੁ ਅਨੇਕ। ਕਰੀ ਸੰਭਾ-ਰਨਿ ਗਿਨਿ ਗਿਨਿ ਏਕ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਤਯਾਰੀ ਕਰਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਭਈ ਜ਼ਾਮਨੀ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਤੀ ਜਾਗੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਿ ਸਭਿ ਲਾਗੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਜਾਏ। ਖੜਗ ਧਨੁਖ ਤਰਕਸ਼ ਅੰਗ ਲਾਏ ॥ ੧੮ ॥ ਤਯਾਰ ਹੋਨਿ ਕੋ ਬਜਯੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਜਨੁ ਘਨੁ ਘੋਖਤਿ ਘੋਖ ਮਹਾਨਾ[2]। ਕਸੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤੰਗ ਬਨਾਏ। ਸੁਭਟ ਸੁਚੇਤ ਤਯਾਰ ਹੁਇ ਆਏ ॥ ੧੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਲੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਆਏ। ਕਰੀ ਨਮੋ ਹੁਇ ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਕੁਸ਼ਲ ਸਕਲ ਹਿਤ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ ॥੨੦॥ ਲਖਿ ਸਥਾਨ ਸ਼ੁਭ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ। ਦਈ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮਾ। ਕਰਿ ਕੈ ਪੂਜ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬ੍ਰਤਾਯੋ। ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਸਾਦਰ ਪਾਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਜ ਮਾਤਾ ਪਾਸ। ਆਇ ਨਮੋ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਹੁਲਾਸ। ਗਮਨਿ ਸਮੈਂ ਲਖਿ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਰੋਕਾ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸੁਤ ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਾ॥੨੨॥'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਗੁਰੁ ਪੰਚ। ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੁਇਂ, ਸੁਖ ਸੰਚ[3]। ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ਬਿਦਾਰਨਿ ਕਰੈਂ। ਸਖਾ ਮਿਲਾਇ,ਰਿਪੁਨਿਪਰਹਰੈਂ[4]'॥੨੩॥ਮਸਤਕ ਚੁਮਤਿਗਰੇ ਲਗਾਇਵ।ਭਈ ਬਿਬਸਿ ਕੁਛ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਇਵ। ਗਯੋ ਗਰਾ ਭਰਿ ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ।ਸੁਤ ਸਨੇਹ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ ॥੨੪॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਧੀਰ ਗੁਰ ਦੀਨੀ।

[1]ਵੇਹਲ। [2]ਮਾਨੋਂ ਬੱਦਲ ਦੇ ਗੱਜਣ ਦੀ ਬੜੀ ਗੂੰਜ ਹੈ। [3]ਸੁਖ ਮਿਲਣ। [4]ਸੱਜਣ ਦਾ ਸੰਗ ਮਿਲਾਉਣ ਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ।

'ਅਹੋ ਮਾਤ! ਤੁਮ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨੀ। ਅਪਰਨਿ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਬਨੈ।ਕਯੋਂ ਉਰ ਕਰਤਿ ਕਸ਼ਟ ਕੇ ਸਨੈ[1]॥੨੫॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਆਵਹਿ। ਬਸਹਿਂ ਨਿਕਟ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਵੈਂ'। ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਬੋਲੀ ਬਡਭਾਗਨਿ। ਸੁੰਦਰ ਸੁਰਤਿ ਸੁਤ ਅਨੁਰਾਗਨਿ[2]॥੨੬॥'ਪੁੱਤ੍ਰ! ਸੁਨਹੁ ਬਡ ਜਤਨ ਕਰੰਤੇ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ਆਪਿ ਦੁਤਿਵੰਤੇ। ਪੁਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਬਹੁ ਬਿਘਨ ਉਠਾਏ। ਨਿਜਕਰ ਦੇਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਚਾਏ॥੨੭॥ਅਬਿਲੌ ਮੈਂ ਤੁਮ ਪਾਰਨਿ ਕੀਨੇ[3]। ਦੇਖਤਿ ਮੈਂ ਨਿਤ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਬਿਹੀਨੇ। ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਦੇਖਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਮੋਹੀ। ਮਿਲਹੁ ਤੁਰਤ ਜਿਮ ਸੁਖ ਮਨ ਹੋਹੀ'॥੨੮॥ 'ਹੇ ਜਨਨੀ! ਜਬਿ ਅਵਸਰ ਪਾਵੌਂ।ਤੁਮਕੋ ਸਿਮਰਿ ਤੁਰਤ ਹੀ ਆਵੌਂ।ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ ਬਿਦਾ ਅਬਿ ਦੀਜੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੌਂਪ ਅਸੀਸ ਭਨੀਜੈ' ॥ ੨੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਘਰ ਨਿਕਸੇ। ਕਮਲ ਬਿਸ਼ਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਬਿਗਸੇ। ਸ਼ੁਭ ਸਜਾਇ ਸੇਵਕ ਹਯ ਲਯਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਉਰ ਧਯਾਯੋ ॥੩੦॥ ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਜਬੈ ਗੁਸਾਈਂ। ਧੁਨਿ ਦੁੰਦਭਿ ਹਨਿ ਡੰਕ ਉਠਾਈ। ਅਸੁ ਅਸੁਵਾਰ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਸੰਗ ਸੁਭਟਿ ਚਢਿ, ਗਹਿ ਅਸਿ ਢਾਲੇ[4] ॥੩੧॥ ਸ਼ਗੁਨ ਭਏ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨੀਕੇ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਹੁਲਸਾਵਨਿ ਜੀਕੇ।ਫਰਕਯੋ ਦਹਿਨ ਬਿਲੋਚਨ ਸੁੰਦਰ। ਭੁਜਾਦੰਡ ਦਹਿਨੋ ਬਲ ਮੰਦਰ ॥ ੩੨ ॥ ਨਿਰਮਲ ਦਿਵਸ ਬਾਯੁ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਮਿਲੀ ਦੁਘਟ[5] ਧਰਿ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ। ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਮਾਲ ਦਾਹਨਿ ਕੌ ਆਈ[6]। ਮਧੁਰ ਬਿਹੰਗਨਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਈ ॥੩੩॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਨਾਸ਼ ਜਨਾਵਨਿ ਕਰਿਹੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਕੋ ਬਿਦਤਾਚਰਹੀ[7]।ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਤਿ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਚਮੂੰ ਤੁਰੰਗਨਿ ਬਲੀ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਕਿੰਚ-ਬੇਗ ਅਰੁ ਖਾਨ ਵਜ਼ੀਰ।ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਗਮਨੇ ਧੀਰ। ਹਯਨਿ ਕੁਦਾਵਤਿ ਮਾਰਗ ਜਾਤੇ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਉਮਹਾਤੇ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਇ ਕੋਸ ਪਰ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਉਤਰੇ ਗੁਰੂ ਜਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਹੁਤੋ ਮਖਮਲੀ ਤੰਬੂ ਸੁੰਦਰ। ਊਪਰਿ ਜ਼ਰੀ ਪਸ਼ਮ ਪਟ ਅੰਦਰਿ[8]॥੩੬॥ਚਾਂਦੀ ਚੋਬ ਰਤਰਕੀ[9] ਰਚੀ।ਕੰਚਨ ਕਲਸ ਰੁਚਿਰ ਦੁਤਿ ਖਚੀ।ਅਪਰ ਕਨਾਤ ਚਾਨਣੀ ਚਾਰੂ।

[1]ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਸਹਤ ਕਿਉਂ ਕਰਦੀ ਹੈਂ ? [2]ਸੁਹਣੀ ਸੂਰਤ ਵਾਲੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਹਿਤ ਵਾਲੀ। [3]ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। [4]ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਢਾਲ ਫੜਕੇ। [5]ਦੋ ਘੜੇ। [6]ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ (ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਓਂ) ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਆਈ। [7]ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ [ਵਿਦਿਤ + ਆਚਰਹੀ]। [8]ਉਹ ਜ਼ਰੀ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉੱਨ ਦਾ ਸੀ (ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ)। [9]ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਦੀ।

ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਖਿਚੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰ ॥ ੩੭॥ ਬੀਚ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਇ ਨਵੀਨੋ। ਸੂਛ ਬਿਛੌਨਾ ਛਾਦਨਿ ਕੀਨੋ। ਸੇਜ ਬੰਦ ਬਡ ਗੁੰਫੇ ਜ਼ਰੀ। ਐਂਚਿ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਬੰਧਨ ਕਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਧਰਯੋ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁੰਦਰ ਉਪਧਾਨੁ[1]। ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਿ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ। ਚਢਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਬਠਿ ਬਿਰਾਜੇ।ਜਿਨਕੋ ਨਾਮ ਲੇਤਿ ਜਮ ਲਾਜੇ॥੩੯॥ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਿ ਹੋਵਾ।ਉਪਜਤਿ ਹਰਖ ਬੈਠਿ ਜਿਨ ਜੋਵਾ।ਗਨ ਮਸੰਦ ਅਰੁ ਬ੍ਰਿਧ ਗੁਰਦਾਸ। ਜੇਠਾ ਲੇਕ ਪਿਰਾਣਾ ਪਾਸ॥੪੦॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸਗਰੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਪੁਰਿ ਤੇ ਉਮਡਾਏ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਲੇ ਪਾਨ ਉਪਾਇਨਿ। ਅਰਪਹਿਂ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਇਨਿ॥੪੧॥ਸੁਭਟ ਆਇ ਗਨ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗ ਮਹਾਨ। ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਚਲਚਾਲ[2] ਢੁਰੰਤਾ*। ਉਠਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਤਿ ਮਤਿਵੰਤਾ ॥੪੨॥ ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ ਧਰੇ ਕਰ ਖਰੋ[3]। ਕਿਹ ਕਰ ਦੰਡੁ ਹੇਮ ਕੋ ਖਰੋ। ਮੇਲਾ ਮਹਦ ਸਕੇਲਨਿ ਹੋਵਾ। ਚਢਤਿ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਜੋਵਾ ॥੪੩॥ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਨਾਰੀ ਹਟਿ ਆਏ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਨ ਬਰਨਤਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਿਤਿਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿਬੇ ਮਤਿ ਧਾਰੀ।–ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਹਮੇ ਪੁੰਨ ਹੁਇ ਭਾਰੀ–॥੪੪॥ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਦਰਸ ਕੋ ਦੇਤਿ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੁਖ ਹਰਿ ਲੇਤਿ। ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗਿ ਭਨੀ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ। ਕਿਹ ਸਨਮਾਨ ਕੀਨਿ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨੀ ॥੪੫॥ ਪੁਰਿ ਜਨ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਕਹਿ ਬੈਨ। ਦੀਨਿ ਦਿਲਾਸਾ ਰਹੇ ਸੁ ਰੈਨ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਸਮੁਦਾਏ। ਬਹੁਰ ਜਥਾ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਸੁਪਤਾਏ ॥੪੬॥ਖਰੇ ਪਾਹਰੂ ਚਹੁਦਿਸ਼ਿ ਬਿਖੈ। ਅਪਨਿ ਪਰਾਧੋ ਪਰਖਤਿ ਪਿਖੈ। ਸਾਵਧਾਨ ਭਟ ਬਨੇ ਮਹਾਨ। ਸੁਪਤੇ ਸਿਮਰਤਿ ਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ ॥ ੪੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸਥਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥੫੧॥

੫੨. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਉਠੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਹੋਤਿ ਭਏ ਸਵਧਾਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਜਯੋ ਕੂਚ ਕੋ ਤਬਹਿ ਨਗਾਰਾ। ਕੀਨਿਸਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਨਿ ਪਧਾਰਾ। ਬ੍ਰਿਧ ਗੁਰਦਾਸ ਮਸੰਦ ਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਆਇ ਨਿਕਟ ਬੰਦਤਿ ਕਰ ਬੰਦਿ॥੨॥ ਬੈਠਿ ਗਏ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ

[1] ਤਕੀਆ, ਸਿਰਹਾਣਾ। [2] ਚੰਚਲ ਚਾਲ ਵਿਚ। [3] ਗੋਲ ਪੱਖਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ ਖਲੋਤੇ।

*ਪਾ:–ਚੰਚਾਲ ਚਲੰਤਾ।

ਸਾਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।'ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ! ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ!। ਤੁਮ ਸਯਾਨੇ ਕਰਿ ਬਾਸ ਅਵਾਸ॥੩॥ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਕੀ ਕਰੀਅਹਿ ਸੇਵਾ। ਪੂਜਨਿ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਗੁਰੁਦੇਵਾ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਜਿਮ ਆਗੇ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਤਿਮ ਬਡਿਭਾਗੇ॥੪॥ਕਾਰ ਦੇਗ ਕੀ ਤਥਾ ਚਲਾਵਹੁ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਕਾਰਜ ਸੁਧਰਾਵਹੁ। ਕਿਤਿਕ ਸੁਭਟ ਰਹਿਂ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ। ਦਾਸ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੋਵਹਿਂ ਅਨੁਸਾਰੇ॥੫॥ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਾਤ ਕੋ ਰਾਖਹੁ। ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਛੇ ਭਾਖਹੁ। ਸੰਮਤ[1] ਹੋਇ ਕਾਰ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ। ਸਭਿ ਦਿਸਿ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਧਰੀਅਹਿ' ॥੬॥ ਇਮ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਸਭਿ ਸੌਂਪਿ ਸਮਾਜਾ। ਚਾਹਤੇ ਚਢਨਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ। ਪੁਰਿਜਨ[2] ਅਰ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਸਭਿ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੇ॥੭॥ ਦੇ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਅਸਵਾਰ। ਕਰਿ ਕੈ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕਾਰ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਏ। ਮਾਰਗ ਦਿੱਲੀ ਤਬਹਿ ਸਿਧਾਏ॥੮॥ ਆਗੇ ਬਾਜਤਿ ਚਲਹਿ ਨਗਾਰਾ। ਭਾਟ ਨਕੀਬਨਿ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ। ਜਿਸ ਮਗ ਜਗ ਗੁਰੁ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ। ਸੁਨਹਿਂ ਨਾਰਿ ਨਰ ਜੋ ਸੁਧ ਕਾਨਾ॥੯॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਲੇ ਤੁਰਤ ਉਪਾਇਨਿ। ਪੂਜਹਿਂ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਇਨਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਚਲਤਿ ਅਗੇਰੇ। ਜਹਿਂ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਹੇਤ ਬਸੇਰੇ॥੧੦॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਆਇ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਪੂਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਉਰ ਧਰੈਂ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਗਮਨ ਕੋ ਠਾਨੈ। ਸੈਨ ਭਟਨਿ ਕੀ ਸਾਥ ਪਯਾਨੈ॥੧੧॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਖੇਲਤਿ ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰੇ। ਬਾਜ, ਕੁਹੀ, ਸ਼ਿਕਰੇ ਜੁ ਬਡੇਰੇ। ਬਨ ਕੇ ਜੀਵ ਉਧਾਰਤਿ ਜਾਤੇ। ਪੂਰਬ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਿਨ ਜਾਤੇ॥੧੨॥ ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਨਿ ਕੋ ਬਿਲਸੰਤੇ[3]। ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਗਮਨਤਿ ਹਰਖੰਤੇ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਨਿਜ ਸੁਭਟਨਿ ਸਾਥ। ਚਲਤਿ ਸੰਗ ਨਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਥ॥੧੩॥ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਿਝਾਵੈ। ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਵੈ। ਸੰਗ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤ ਕੋ ਕਰੈ। ਜਿਮ ਗੁਰੂ ਹਰਖਹਿਂ ਤਿਮ ਉਰ ਧਰੈ॥੧੪॥ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਤੇ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨੈ। ਬੈਠਹਿ ਨਿਕਟ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਠਾਨੈ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਕੇ ਨਰ ਪੂਜੈਂ ਗੁਰਕੋ। ਹੇਰਤਿ ਅਧਿਕਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਕੋ॥੧੫॥ ਸੰਗ ਤੁਰਕ ਗਨ ਮਹਿਮਾ ਹੇਰੇ। ਸੋਪਿ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ[4] ਸਕਲ ਪੰਥ ਉਲੰਘਾਨੇ॥੧੬॥

[1]ਭਾਵ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਅਨਸਾਰੀ ਹੋਕੇ। [2]ਨਗਰ ਦੇ ਵਾਸੀ। [3]ਅਨੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹੋਏ। [4]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।

ਬ੍ਰਿਧ ਗੁਰੁਦਾਸ ਮਸੰਦ ਜਿ ਸਾਰੇ। ਗੁਰੁ ਰੁਖਸਦ ਕਰਿ[1]ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ।
ਮਿਲੇ ਮਾਤ ਗੰਗਾ ਕੋ ਜਾਈ। ਬਤਸਨ ਢਿਗ ਜਿਮ ਧੇਨੁ ਲਵਾਈ[2]॥੧੭॥
ਸਿਮਰਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਰਿਦਾ ਦੁਹੇਲੀ।ਮੌਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਬਿਰੀ ਅਕੇਲੀ। ਪਤਿ
ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕੋ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿੰਤਾ।-ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ[3]ਸੁਧਿ ਨਹੀ ਲਖੰਤਾ ॥ ੧੮ ॥
ਖੱਤ੍ਰੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਵਧ੍ਯੋ ਤਿਸ ਪਾਸੀ। ਗਨ ਛਲਬਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਅਬਿ
ਭੀ ਚਾਰੀ[4] ਕਰਿ ਬੁਲਵਾਇ-।ਇਮ ਬੈਠੀ ਸੋਚਤਿ ਦੁਖ ਪਾਇ॥੧੯॥ ਹਾਥ
ਜੋਰਿ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ।'ਕ੍ਯੋਂ ਮਾਤਾ ਏਤੋ ਦੁਖ ਲਹ੍ਯੋ?। ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੋ
ਪ੍ਰਭੁ ਬਲੀ ਹੈ। ਕਰਹਿ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਬਾਤ ਭਲੀ ਹੈ॥੨੦॥ਸਗਰੇ ਜਗ ਸਿਰ-
ਜਨ ਅਰੁ ਹਾਨਿ।ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਮਹਾਨ। ਬਡੇ ਗੁਰੁਨਿ ਸਮ
ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ । ਤਨੁ ਕੋ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਲਖਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ੨੧ ॥ ਦੇ ਕਰਿ ਸਿਰ
ਚੇਦੂ ਕੋ ਦੋਸ਼।ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਰਹੇ ਬਿਨੁ ਰੋਸ*।ਪਿਤ ਕੋ ਪਲਟੋ ਅਬਿ ਇਹ
ਲਹੈਂ।ਮਿਲਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦਹੈਂ॥੨੨॥ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਕੀਜਹਿ ਮਾਈ।
ਮਿਲਹਿਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋਂ ਅਨੰਦ ਉਪਾਈ। ਸੁਖ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਰਨਿ।
ਸਾਚਿ ਬਚਨ ਮਮ ਕਰਿ ਉਰ ਧਾਰਨ' ॥ ੨੩ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬ੍ਰਿਧ
ਸਮੁਝਾਈ। ਕਹੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁ ਪਾਈ। ਨਿਤ ਗੰਗਾ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ
ਧ੍ਯਾਵੈ। ਕਰਹਿ ਤਿਹਾਵਲ ਬਹੁ ਬਰਤਾਵੈ ॥ ੨੪ ॥ ਨਿਜ ਘਰ ਕੀ ਨਿਤ
ਤੋਰਹਿ ਕਾਰੀ। ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ ਸਦਾ ਹਜ਼ਾਰੀ। ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਮਾਹਿਂ ਪੂਜਾ
ਹੋਇ। ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੨੫॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਗਰੋ ਬਿਵ-
ਹਾਰ। ਸੰਮਤ ਮਾਤ[5] ਚਲਹਿ ਸਭਿ ਕਾਰ। ਉਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਗੁਨ
ਖਾਨੀ। ਮਗ ਗਮਨੇ ਜਹਿਂ ਪੁਰਿ ਪਤਿ ਪਾਨੀ[6]॥੨੬॥ਕਰਤਿ ਸਿਵਰ ਦਿੱਲੀ
ਪੁਰਿ ਗਏ।ਖਾਂਵਜ਼ੀਰ ਸੰਗ ਬੂਝਤਿ ਭਏ।'ਤੁਵ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹੁ ਕੌਨ ਸਥਾਨ?
ਡੇਰਾ ਕਰਹਿਂ ਜਹਾਂ ਸੁਖ ਠਾਨਿ ॥ ੨੭ ॥ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਜਹਿਂ ਬਸਹਿਂ
ਸੁਖਾਰੇ।ਦਿਨ ਸਮੂਹ ਕੋ ਕਰਨਿ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਜਹਾਂ ਸੁਭਟ ਰਹਿਂ ਆਛੀ ਰੀਤਿ।
ਸੰਗਤਿ ਗਨ ਦਰਸੈ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ'॥੨੮॥ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ।

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਕੇ। [2]ਲਵੇਰੀ ਗਊ ਦੇ ਕੋਲ ਜਿਵੇਂ ਵੱਛੇ। [3]ਜਹਾਂਗੀਰ। [4]ਚੁਗਲੀ। [5]ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਰਾਇ ਅਨੁਸਾਰ। [6]ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀਪਤ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। *ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿਚ ਕੋਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

'ਬਸਹੁ ਰਿਦੇ ਤੁਮ ਧ੍ਯਾਨ ਜੁ ਧਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ। ਤਹਾਂ ਬਸਹੁ ਤੁਮ ਕੋ ਬਨਿ ਆਵੈ॥੨੯॥ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੰਤ ਰੂਪਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਤਿਨ ਕੇ ਆਪ ਬਸਤਿ ਹੋ ਪਾਸੀ। ਨਗਰ ਸੁਧਾਸਰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਸਹੁ ਤਿਸੀ ਕੇ ਅੰਦਰ॥੩੦॥ਜਿਨ ਕੇ ਸਦਾ ਸਤੋਗੁਨ ਲਹੋ। ਜਨੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੇ ਉਰ ਨਿਤ ਰਹੋ। ਜੋ ਮਾਨਹਿ ਭਾਣਾ ਕਰਤਾਰ। ਤਨੁ ਹੰਤਾ ਜੁਤਿ ਤਜੈ ਬਿਕਾਰ॥੩੧॥ ਸਰਲ ਸਧੀਰਜ ਉਰ ਕੋ ਹੇਰੇ। ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਨਿਜ ਕਰਹੁ ਬਡੇਰੇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਸਦੀਪਕ ਜਾਗ[1]। ਸਿਹਜਾ ਸਿੱਖਨ ਸੇਵ ਜੁ ਲਾਗ[2] ॥ ੩੨ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਲਿਵ ਮਹਾਂ। ਇਹ ਸੌਰਭ ਤੇ ਮਹਿਕਤਿ ਜਹਾਂ[3]। ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ ਸੁਖਦ ਜਹਿਂ ਪੌਨ। ਬਸਹੁ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਅਸ ਉਰ ਭੌਨ॥੩੩॥ ਇਸ ਪੁਰ ਮਹਿਂ ਮਜਨੂ ਅਸਥਾਨ*। ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਰਮਣੀਕ ਮਹਾਨ। ਕੇਤਿਕ ਕਹਤਿ ਸੁਨੇ ਮੈਂ ਐਸੇ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਿਸ ਥਲ ਬੈਸੇ ॥੩੪॥ ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਸੁਖ ਸਾਥ ਕਰੀਜੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਚਲਹੁ ਦੇਖਨਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਦਿਲ ਪਸੰਦ ਕ੍ਰਿ ਉਤਰਹੁ ਫੇਰ। ਨਾਂਹਿਤ ਅਪਰ ਥਾਨਕੋ ਹੇਰਿ' ॥ ੩੫ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਲੇ ਚਾਲਾ। ਜਾਇ ਦਿਖਾਯਹੁ ਥਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਤੀਰ। ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਪ੍ਰਵਾਹਤਿ ਨੀਰ ॥੩੬॥ ਜਿਸ ਦੇਖੇ ਉਰ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ। ਇਕ ਸਮ ਥਲ,ਕੁਛ ਊਚ ਬਿਲੰਦ[4]। ਅਵਲੋਕਤਿ ਮੁਦ ਉਤਰ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਲਖਿ ਗੁਰੁ ਰੁਖ਼ ਕੋ ਸਿਵਰ ਕਰੇ ਹੈਂ ॥੩੭॥ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਯਾਨੇ ਗਨ ਤਾਨੇ।ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਜੁ ਐਂਚਿ ਬੰਧਾਨੇ।

---

[1]ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਦੀਪਕ ਜਾਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ। [2](ਉਹਨਾਂ) ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੋ ਲੱਗਾ ਹੈ (ਉਨ੍ਹੇ ਆਪ ਦੀ) ਸਿਹਜਾ ਹੈ। [3]ਇਸ ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਮਹਿਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। [4]ਕੁਛ ਉਚਿਆਈ ਉਤੇ ਪੱਧਰਾ ਥਾਂ ਹੈ।

*ਇਹ ਟਿਕਾਣਾਂ ਜਮਨਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਚੇ ਥਾਉਂ ਤੇ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਇੱਥੋਂ ਤ੍ਰੈ ਕੁ ਮੀਲ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹਾਥੀ ਜਿਵਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਲੋਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਏਥੇ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਦੀਆਂ ਚਰਨਪਾਦੁਕਾਂ ਏਥੇ ਹਨ। ਮਜਨੂੰ ਇਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਿਖ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਏਥੇ ਏਠਕੇ ਘਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬੀ ਹੈ। ਮਜਨੂੰ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਇਸੇ ਨਾਮ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਬੀ ਏਥੇ ਹੀ ਟਿਕੇ ਸਨ।

ਖਰੀ ਕਨਾਤ ਬਨਾਤ ਖਰੀ ਕੀ[1]। ਕਿਤ ਕਿਤ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਕਾਰ ਜ਼ਰੀ ਕੀ॥ ੩੭॥ ਗੁਰੁ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਭਟ ਸਮੁਦਾਇ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਤੰਬੂ ਤਹਾਂ ਲਗਾਇ। ਪੰਗਤਿ ਲਗੀ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੇਰੀ। ਜਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਨਿਤ ਗੁਰੁ ਹੇਰੀ[2] ॥੩੯॥ਤਬਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ।'ਕਰਹੁ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਉਤਾਰਾ। ਜੇ ਅਵਸਰ ਬਨਿ ਹੈ ਤੁਵ ਆਜੁ। ਕਰਹੁ ਜਨਾਵਨਿ ਆਪਨਿ ਕਾਜੁ[3]॥ ੪੦॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਸੁਧਿ ਹਮਰੀ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ'। ਅਸ ਕਹਿ ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਡ ਮੋਲ। ਬਖਸ਼ਨੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬੋਲਿ॥ ੪੧॥ ਕਿੰਚਬੇਗ ਕੋ ਦੂਸਰ ਦਏ। ਲੇ ਦੋਨੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਲਏ। ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਬੰਦਗੀ ਠਾਨੀ। ਬੋਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸ ਬਿਨਤੀ ਬਾਨੀ॥ ੪੨॥ 'ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੇ ਹਮ ਸਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ। ਬਖਸ਼ਨੋ ਤੁਮ[4] ਹਮ ਪਾਸ ਤਮਾਮ'।ਰੁਖਸਦ ਹੋਇ ਸਦਨ ਕੋ ਗਏ। ਸ਼ੀਲ ਸਰੂਪ ਸਰਾਹਤਿ ਭਏ॥੪੩॥ ਉਤਰੇ ਪਗ ਕਰ ਨੀਰ ਪਖਾਰੇ।ਨਿਰਮਲ ਬਸਤ੍ਰ ਸਕਲ ਤਨੁ ਧਾਰੇ।ਗਏ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦੋਊ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਮਿਲਿਬੋ ਚਹਿ ਸੋਊ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦੋਇ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੫੨॥

੫੩. [ਮਜਨੂੰ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ਪਾਯੋ ਅਵਸਰ ਮਿਲਨਿ ਕੋ ਗਮਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਪਾਸ।ਅਧਿਕ ਅਦਬ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਨਿਵ ਨਿਵ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਤਿ ਗਏ ਜਬਿ ਨੇਰੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਇਨ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਗ ਫੇਰੇ। ਦੇਖਤਿ ਬੋਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਜਾਨਾ।'ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ!ਢਿਗ ਆਉ ਬਖਾਨ[5]॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕੇ ਨੰਦ। ਨਾਮ ਜਿਨਹੁਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਅਬਿ ਬੈਸੇ। ਆਇ ਕਿਧੌਂ ਨ,ਕਹੁ ਸੁਧਿ ਕੈਸੇ?'॥੩॥ਖਾਂਵਜ਼ੀਰ ਕਰਜੋਰਿ ਅਗਾਰੀ।ਚਾਤੁਰਤਾ ਜੁਤਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਬਯ ਮਹਿਂ ਅਲਪ, ਬ੍ਰਿੱਧ ਬੁਧਿ ਮਾਂਹੀ। ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ ਔਰ ਅਸ ਨਾਂਹੀ[6]॥੪॥ਪ੍ਰਿਯ ਮੂਰਤਿ ਸੂਰਤਿ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ।ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤ ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ। ਕਰਨੋ ਬਿਲੋਕਨਿ ਜਬਿ ਹਮ ਜਾਇ। ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਕਹਨੋ ਸੁਨਾਇ॥੫॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਠਾਨਿ ਮਹਾਨਾ।ਜਿਮ ਹਮ ਭਨਨੋ ਸੁਨਨੋ ਤਿਮ ਮਾਨਾ। ਹੁਇ ਅਸਵਾਰ ਆਪ ਚਲਿ ਆਇ। ਆਨਿ ਸੁ

[1]ਚੰਗੀ ਬਨਾਤ ਦੀ ਕਨਾਤ ਖੜੀ ਕੀਤੀ। [2]ਦੇਖ ਸੱਕਣ। [3]ਆਪਣਾ ਕੰਮ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਾਕਾ ਦੱਸਣਾ)। [4]ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਆਪ ਦਾ। [5]ਨੇੜੇ ਆਕੇ ਦੱਸ ਕਿ। [6]ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਉਤਰੇ ਮਜਨੂੰ ਥਾਂਏ'॥੬॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹ੍ਯੋ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਕੋ ਧੰਨ। 'ਮੁਝ ਢਿਗ ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਨਰ ਚਾਰੀ[1] ।-ਗੁਰੂ ਨ ਐਹੈਂ ਨਿਕਟ ਤੁਮਾਰੀ॥੭॥ਕਿੰਚਬੇਗ ਅਰੁ ਖਾਨਵਜ਼ੀਰ।ਛੂਛੇ ਹਟਿ ਆਵਹਿ ਤੁਮ ਤੀਰ-।ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਮਾਨਤਿ ਰਹ੍ਯੋ।ਇਸ ਮਹਿਂ ਤੁਵ ਬੁਧਿ ਕੋ ਬਲ ਲਹ੍ਯੋ॥੮॥ਆਛੀ ਭਈ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ।ਗਨ ਦੋਸ਼ਨਿ ਤੇ ਮੋਹਿ ਬਚਾਏ। ਅਬਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਕਰਹੁ ਤਿਨ ਸੇਵਾ। ਹਰਖਾਵਹੁ ਨੀਕੇ ਗੁਰਦੇਵਾ॥੯॥ ਹਮ ਸੋਂ ਮੇਲ ਕਰਾਵਹੁ ਕਾਲੀ। ਸਭਿ ਤੇ ਗੁਰੁ ਗਾਦੀ ਸੁ ਬਿਸਾਲੀ'। ਇਮ ਕਹਿ ਉਠ੍ਯੋ ਸਭਾ ਤਜਿ ਸ਼ਾਹੂ।ਖਾਂਵਜ਼ੀਰ ਆਯਹੁ ਗੁਰੁ ਪਾਹੂ ॥੧੦॥ ਸ਼ਾਹੂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਭਯੋ ਸੋ ਭਾਖਾ। 'ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਿਲਿਬੇ ਅਭਿਲਾਖਾ'। ਤਬਿ ਲੌ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਗਯੋ।-ਗੁਰੁ ਆਏ-ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਲਯੋ॥ ੧੧॥ ਲਘੁ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਧਰਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਅੱਗ੍ਰ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੨॥ਆਨਿ ਕਰ੍ਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਤਿਹ ਸਮੇ। ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ ਰਾਗ। ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਜੇ ਬਡਭਾਗ॥੧੩॥ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿਕੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਭਈ ਭੀਰ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਆਏ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਰੀਰ ਬਡ ਡੀਲਾ। ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ਰੂਪ ਛਬੀਲਾ॥ ੧੪ ॥ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ । ਬਿਸਮਹਿਂ ਰਿਦੇ ਨਿਕਟਿ ਥਿਤ ਪੰਗਤ। ਰਾਜ ਸਾਜ ਕੋ ਬਨੌਂਤ ਬਨਾਵਾ।ਪੂਰਬ ਗੁਰਨਿ ਰੀਤਿ ਨਹਿਂ ਪਾਵਾ॥੧੫॥ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖਤਿ ਸਿਖ ਪਰਖਤਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਰਖਤਿ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਹੋਵਤਿ ਅਰਦਾਸ। ਕੇਤਿਕ ਪੂਰਵਤਿ ਉਰ ਕੀ ਆਸ ॥੧੬॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਕੋਈ। ਨਿਕਟਿ ਥਿਰੇ ਕੋ ਖਰੇ ਸੁ ਹੋਈ। ਗੁਰੁ ਕੀ ਕਾਰ ਸਰਬ ਲੇ ਆਏ। ਭਯੋ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੭॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੇਵਤਾ ਇਕਠੇ ਹੋਇ। ਜਥਾ ਬਿਸ਼ਨੁ ਪੂਜਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਕੈ ਸੁਰਗੁਰੁ ਕੋ ਮਿਲਿ ਸੁਰ ਸਾਰੇ।ਤਿਮ ਪੂਜਨਿ ਭਾ ਗੁਰੁ ਉਦਾਰੇ॥੧੮॥ ਸਯਾਨੇ ਸਿਖ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗਾਥਾ।ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਾਥ।'ਸ਼ਾਂਤਿਰੂਪ ਨਿਤ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਸਿੱਖ ਉਧਾਰੇ ਜਿਨਹੁਂ ਹਜ਼ਾਰੀ॥ ੧੯ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਫਰੇਬ ਅਨੇਕ ਬਨਾਏ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਹੁ ਰੀਤਿ ਸਿਖਾਏ। ਲਿਯੋ ਅੰਤ ਕੋ ਸਿਰ ਅਘ ਭਾਰੀ[2]।ਮਹਿਮਾ ਨਹਿਂ ਮਤਿ-

[1]ਚੁਗਲੀ। [2](ਚੰਦੂ ਨੇ) ਅੰਤ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਸਿਰ ਭਾਰੀ ਪਾਪ ਲਿਆ।

ਮੰਦ ਬਿਚਾਰੀ'॥੨੦॥ਇਮਕਹਿ ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਡਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਉਰ ਰੂਪ ਚਿਤਾਰਾ। ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਰੁ ਦੇਖਿ। ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਦੇ ਧੀਰ ਵਿਸ਼ੇਖ॥੨੧॥'ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਦਾ ਅਮਰ ਪਹਿਚਾਨਹੁ।ਅੰਗ ਸੰਗ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਜਾਨਹੁ। ਦੋਨਹੁ ਲੋਕਨਿ ਬਿਖੈ ਸਹਾਇ। ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਤੇ ਲੇਤਿ ਬਚਾਇ॥ ੨੨ ॥ ਕਰਨੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਕਾਰਨ ਤੈਸੇ। ਗੁਰੁ ਸੁਛੰਦ ਪਰਤੰਤ੍ਰ ਨ ਕੈਸੇ।ਜਹਾਂ ਅਰਾਧਹਿਂ ਤਹਿਂ ਮੌਜੂਦ। ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਪੂਰਤਿ ਮਖਸੂਦ[1]॥੨੩॥ ਤਿਨ ਹਿਤ ਚਿੰਤ ਨ ਕਰੀਅਹਿ ਕੋਇ। ਸਿਮਰਹੁ ਅੰਤ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇ'। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਰਵਿ ਅਸਤਯੋ ਜਾਇ। ਸੋਦਰ ਚੌਂਕੀ ਭੋਗ ਸ ਪਾਇ॥੨੪॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਭਿ ਘਰਿ ਗਏ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸਰਾਹਤਿ ਭਏ। 'ਇਨ ਕੋ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸਾਲਾ।ਨਿਜ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨ ਗਨ ਕੋ ਇਹ ਕਾਲਾ'॥੨੫॥ਚਮੂੰ ਸਕਲ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ।ਦੀਨਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤ੍ਰਿਣੁ ਅਰੁ ਦਾਨਾ। ਬਹੁਰ ਸਭਿਨਿ ਕੀਨਿਸਿ ਬਿਸਰਾਮੁ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਮਰ ਰੂਪ ਅਭਿਰਾਮੁ ॥ ੨੬ ॥ ਮਜਨੂ ਥਾਨ ਰਹਹਿ ਇਕ ਸੰਤ।-ਗੁਰੁ ਮੁਝਿ ਆਇ ਮਿਲੈਂ-ਚਿਤਵੰਤਿ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨੇਮ ਧਾਰਿ ਸਿਮਰੰਤਾ।-ਬੂਝੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਰਖ ਭਗਵੰਤਾ-॥੨੭॥ ਸੋ ਆਯੋ, ਜਬਿ ਭਏ ਇਕੰਤ। ਦੇਖਿ ਦਰਸ ਗੁਰੁ ਕੋ ਹਰਖੰਤਿ। ਸਾਦਰ ਕਰਯੋ ਬਿਠਾਵਨਿ ਪਾਸਿ।ਕਰ ਬੰਦਨ ਪਦ,ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ॥੨੮॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਾ।'ਉਰ ਸ਼ੰਸੈ ਮੁਝ ਕਰਹੁ ਸੁ ਹੀਨੋ।ਇਹ ਜਗ ਸਾਚ ਕਿ ਝੂਠੋ ਬਨਯੋ?।ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ ਨ ਮੈਂ ਮਨ ਗੁਨਯੋ॥੨੯॥ਜੇ ਕਰਿ ਸਾਚ ਇਸੇ ਠਹਿਰਾਵੋਂ।ਪੁਰਬ ਮਰੇ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੋਂ[2]। ਜੇ ਕਰਿ ਝੂਠੋ ਕਰੌਂ ਬਿਚਾਰਨਿ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਤੱਖਯ ਹੀ ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਰਨਿ॥੩੦॥ ਸਾਚ ਝੂਠ ਦੋਨਹੁੰ ਬਿਧਿ ਕਹੈਂ। ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਬਿਰੋਧੀ ਅਹੈਂ। ਤਿਮਰ ਤੇਜ[3] ਇਕਠੇ ਨਹਿਂ ਹੋਇਂ। ਯਾਂਤੇ ਨਿਰਨੈ ਮੋਹਿ ਨ ਕੋਇ'॥੩੧॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਿ।'ਜਬਿ ਨਰ ਸੁਪਤਹਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲੀਨਿ। ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਜਬਿਹੂੰ ਪਾਇ। ਸਗਲ ਜਗਤ ਜਾਨਹੁ ਤਿਸ ਭਾਇ॥੩੨॥ ਜਬਿ ਲੌ ਸੁਪਨਾ ਨਰ ਕੋ ਰਹੈ।ਤਬਿ ਲੌ ਸਾਚੋ ਹੀ ਤਿਸ ਲਹੈ। ਭੈ ਪਾਵਤਿ ਅਰੁ ਭਾਜਯੋ ਜਾਤਿ। ਕੈ ਪ੍ਰਿਯ ਦੇਖਤਿ ਉਰ ਹਰਖਾਤਿ॥੩੩॥ ਜੇ ਸੁਪਨੇ ਕੋ ਝੂਠੋ ਜਾਨਹਿ। ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਖਾਦ ਹਰਖ ਕਯੋਂ ਠਾਨਹਿ। ਤਬਿ ਸਾਚੋ ਲਖਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕਰੈ। ਬੀਰਜ ਬਿਨ ਸਾਚੇ ਕਯੋਂ

[1]ਕਾਮਨਾ [ਅ:, ਮਕ਼ਸੂਦ]। [2]ਨਹੀਂ (ਮੈਨੂੰ) ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ। [3]ਅੰਧੇਰਾ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

ਗਿਰੈ ॥ ੩੪ ॥ ਜਾਗ੍ਰਤ ਜਬਹਿ ਅਵਸਥਾ ਪਾਇ। ਜੇ ਸਾਚੋ ਤਬਿ ਕਯੋਂ ਨ ਦਿਸਾਇ[1]। ਯਾਂਤੇ ਅਨਰ ਵਚਨਿ[2] ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਯਾ। ਜਾਨੀ ਪਰਹਿ ਨ ਬਿਨ ਗੁਰੁ ਦਾਯਾ ॥ ੩੫ ॥ ਸਾਚ ਝੂਠ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ। ਤਿਹ[3] ਕਾਰਜ ਇਹ ਜਗ ਤਿਸ ਭਾਇ। ਮਾਯਾ ਕੋ ਆਖਯ[4] ਅੱਗ੍ਯਾਨਾ। ਇਸ ਕੋ ਰੂਪ,ਨ ਨਿਜ ਕੋ ਜਾਨਾ[5] ॥ ੩੬ ॥ ਵਸਤੁ ਸੱਤਯ ਕੌ ਜਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਲਪਹਿ ਅਪਰ ਤਿਸੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਤੋਹਿ ਸਮੁਝਾਵੌਂ। ਜਗ ਕੀ ਰਚਨਾ ਤਥਾ ਜਨਾਵੌਂ ॥ ੩੭ ॥ ਤਮ ਮਹਿਂ ਰਜੁ ਕੌ[6] ਨਾਂਹਿ ਨ ਜਾਨਹਿ। ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਬਿਸੀਅਰ[7] ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਨਹਿ। ਭੈ ਧਰਿ ਕੈ ਭਾਜਤਿ ਕੰਪਾਇ[8]। ਜੇ ਹੁਇ ਝੂਠੋ ਕਯੋਂ ਡਰ ਪਾਇ ॥ ੩੮ ॥ ਜੇ ਸਾਚੋ ਹੁਇ ਬਿਨਸੈ ਨਾਂਹੀ[9]। ਯਾਂਤੇ ਅਨਰ ਵਚਨਿ ਲਖਿ ਤਾਂਹੀ। ਤਿਮ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਜਿਨ ਜਾਨਾ।ਤਿਸ ਕੋ ਭਾਖਤਿ ਹੈਂ ਅੱਗ੍ਯਾਨਾ ॥੩੯॥ ਜਬਿ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਭਯੋ*।ਤਿਸ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਜਗਤ ਨਿਰਮਯੋ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਮਿਲੇ। ਸੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹਿਂ ਜਬਿ ਭਲੇ ॥ ੪੦ ॥ ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ[10]ਗ੍ਯਾਤਾ ਕੋਇ। ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ–ਅਹਿ ਨਹਿਂ ਇਹ ਹੋਇ। ਮੈਂ ਨੀਕੇ ਹੇਰੀ ਰਜੁ–,ਕਹੈ। ਭੈ ਅਰੁ ਕੰਪ ਤਿਸੀ ਕੋ ਦਹੈ ॥੪੧॥ ਤਿਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਕਰੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਅੱਗ੍ਯਾਨ[11]ਤਿਸੀ ਕੋ ਹਰੈ। ਕਲਪਯੋ ਜਗਤ ਸਰਪ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈ। ਬ੍ਰਹਮ ਰਜੂ ਸਮ ਲਖਿ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਬੰਧ੍ਯਾ ਸੁਤ ਸਮ[12] ਜਗ ਨਹਿਂ ਕੂਰੋ। ਇੰਦ੍ਰਯ ਵਿਸ਼ਯ ਦਿਖਤਿ ਬਿਧਿ ਰੂਰੋ[13]।ਸੱਤਯ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਸੱਤ੍ਯਾ ਸੰਗ। ਭਾਸਤਿ ਹੈ ਸਤਿ ਨਾਨਾ ਰੰਗ[14]॥੪੩॥ਜਹਿਂ ਸਾਚੋ ਹੋਵੈ ਧਿਸ਼ਟਾਨ[15]।ਤਹਾਂ ਕਲਪਨਾ ਬਨਿ ਹੈ

---

[1]ਜੇ (ਸੁਪਨਾ) ਸੱਚਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤਦੋਂ (ਜਾਗਿਆਂ) ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ। [2]ਭਾਵ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ। [3]ਤਿਸ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਦਾ। [4]ਨਾਮ। [5]ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਨਾ ਜਾਨਣਾ (ਇਹੋ) ਇਸ (ਅੱਗ੍ਯਾਨ) ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। [6]ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਨੂੰ। [7]ਸੱਪ। [8]ਕੰਬਦਾ ਹੈ। [9]ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ (ਸਰਪ)। [10]ਰੱਸੀ ਦਾ। [11]ਬ੍ਰਹਮ (ਜਾਣਨ ਵੱਲੋਂ) ਅੱਗ੍ਯਾਨ। [12]ਜਿਵੇਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਤ। [13]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਕੇ (ਜਗਤ) ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [14]ਨਾਨਾਂ ਰੰਗ ਦਾ (ਜਗਤ)। [15]ਜਿੱਥੇ ਸੱਚਾ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ (ਭਾਵ ਆਸਰਾ) ਹੋਵੇ। *ਜਦੋਂ (ਜੀਵ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮ ਵਲੋਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰੋ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਕਾਦਰ ਤੇ ਕਰਤਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕਦੇ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਰਚਨਾਂ ਉਸ ਦਾ ਖੇਲ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਚੋਜ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬੁਧੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ।

ਆਨਿ[1]।ਜਾਵਤਿ ਨਹਿੰ ਧਿਸ਼ਟਾਨ ਸੁ ਜਾਨਹਿ। ਤਾਵਤਿ ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਕਲਪਨਿ ਠਾਨਹਿ ॥ ੪੪ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੋਇ ਗ੍ਯਾਨ ਧਿਸ਼ਟਾਨ[2]। ਪੁਨਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਹਿ ਨ ਆਨ। ਯਾਂਤੇ ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਸੁਤ ਮਾਂਹਿ। ਜਿਹ ਅਲੰਬ ਜਗ, ਜਾਨਹੁ ਤਾਂਹਿ॥੪੫॥ਜਿਸ ਜਾਨੇ ਸਗਰੋ ਭ੍ਰਮ ਜਾਇ।ਸਭਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰਤਾ ਏਕ[3] ਲਖਾਇ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਆਪ ਹੁਇ, ਮਾਨਿ[4]। ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਮਹਾਨ ॥ ੪੬ ॥ ਜੇ ਮਾਯਾ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਨਿਰਨੋ। ਇਸ ਕੋ ਅੰਤ ਨ ਕਨੋਂ ਹੂੰ ਬਰਨੋ। ਜੁਗ ਕੋਟਾਨਿਕੋਟ ਗਨ ਹੇਰੈ। ਤਊ ਸੁ ਲਖਿਯਤਿ ਪਰੇ ਪਰੇਰੈ ॥ ੪੭॥ ਮਾਯਾ ਕੀ ਹੈ ਸ਼ਕਤਿ ਅਨੰਤ। ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਹਾਰੇ ਬੁਧਿਵੰਤ। ਕਿਸ ਤੇ ਪਾਰ ਨ ਪਾਯੋ ਜਾਇ। ਯਾਂਤੇ ਏਕ ਰਹੈ ਲਿਵਲਾਇ[5]॥੪੮॥ਸੋਈ ਭਗਤ ਸੰਤ ਸੋ ਗ੍ਯਾਨੀ।ਸੋਈ ਤਤ ਬੇਤਾ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਧੰਨ ਪੁਰਖ ਤਿਨ ਲੀਨਸਿ ਲਾਹਾ। ਬਿਨੁ ਇਕ ਜਾਨੇ ਅਖਿਲ ਫਨਾਹਾ[6] ॥੪੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁ ਸਾਧੂ। ਜਾਨੇ–ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਅਗਾਧੂ–। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ। ਤਬਿ ਗੁਰੁ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਬਿਸਾਲ॥੫੦॥'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੁ'ਕਹਿ ਸੁਭ*ਬਾਨੀ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। 'ਸੰਸੈ ਹੀਨ ਭਯੋ ਉਰ ਮੇਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਅਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ'॥੫੧॥ ਜਾਇ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਰਹਯੋ ਹੈ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ, ਜੋ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ ਹੈ। ਡੇਢ ਜਾਮ ਨਿਸਿ ਗਈ ਬਿਤੀਤਿ। ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਲਖਿ ਕੈ ਧ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ॥੫੨॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਭਏ ਅਰੂਢ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਿਲੰਦ। ਪੌਢਿ ਰਹੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਬਡੇਰੇ। ਸਾਵਧਾਨ ਚਾਕਰ ਚਹੁੰ ਫੇਰੇ ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਦਿੱਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੀਨ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੩ ॥

੫੪. [ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਸਾ ਜਾਮ ਜਾਗੇ ਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਆਸਨ ਕਰਿ ਆਸੀਨ ਤਬਿ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵੈਂ। ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਰੁਚਿਰ ਬਸਾਵੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਸੁਨਹਿੰ ਤਹਿੰ ਆਇ। ਕਿਤਿਕ ਕੰਠ ਤੇ ਪਾਠ ਅਲਾਇੰ॥੨॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੰਤ ਸਭਿ ਡੇਰੇ। ਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਰਖੰਤਿ ਬਡੇਰੇ। ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਲੌ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਾਨੀ।ਪਠਤਿ

---

[1]ਆ ਕੇ। [2]ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਦਾ ਗਿਆਨ। [3]ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜਗਤ ਇੱਕੋ (ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ)। [4]ਜਾਣੇਂ। [5]ਭਾਵ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ, ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੋਡ ਕੇ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾਵੇ। [6]ਜਾਣੇ ਕਿ ਇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ। *ਪਾ:–ਸੁਰ।

ਸੁਨਤਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਸੂਰ ਉਦੈ ਸਭਿ ਸੂਰ[1]ਸੁ ਆਏ। ਗੁਰੁ ਤੰਬੂ ਦਰ ਪਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਆਨਿੰਦੇ*। ਬਿਕਸੇ ਜੁਗ ਲੋਚਨ ਅਰਬਿੰਦੇ ॥ ੪ ॥ ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਮਹਿਦ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਗਨ ਪਾਲਨਿ ਕੋ ਪਹਿਰਨੋ ਜਾਮਾਂ। ਰੰਗਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਦਸਤਾਰ। ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਦੁਤੀ ਉਦਾਰ ॥੫॥ ਊਪਰ ਜਿਗਾ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ। ਕਲਗੀ ਮੁਕਤਾ ਕੋ ਗੁਛ ਧਰੇ। ਨਵ ਰਤਨੇ ਅੰਗਦ[2] ਭੁਜ ਪਾਏ। ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਗਰੇ ਸੁਹਾਏ॥੬॥ ਵਹਿਰ ਫ਼ਰਸ਼ ਕਰਿਵਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਤੰਬੂ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਖਰੇ ਸਕਲ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਗੁਰੂ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੭ ॥ ਕੰਚਨ ਖਚਤਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਡੇਰਾ। ਆਸਤਰਨ ਤੇ[3] ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਘਨੇਰਾ। ਬੈਠੇ ਲਗਨੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਜੋਧਾ ਥਿਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਨਾਨਾ॥੮॥ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਸੇਵਕ ਸਮੁਦਾਏ। ਖਰੇ ਮੇਵਰੋ ਅਰਜ਼ ਅਲਾਏ। ਪੁਰਿ ਬਾਸੀ ਸਿਖ ਕਰੇ ਕਰਾਹ। ਆਵਨਿ ਲਾਗੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਹ ॥ ੯॥ ਜਿਨਹੁ ਭਾਵਨੀ ਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਅਰਪਨਿ ਲਗੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸੋਈ।ਪੁਰਿ ਤੇ ਗੁਰੁ ਲਗਿ ਲਾਰੋ[4] ਪਰਜੋ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਭਰਜੋ ॥੧੦॥ 'ਕੋਸ ਸੈਂਕਰੇ ਜਿਨ ਹਿਤ ਜਾਤੇ। ਆਏ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸੋ ਸੁਖ ਦਾਤੇ। ਕੋ ਅਸ ਮੰਦ ਭਾਗ ਹ੍ਵੈ ਭਾਰੇ। ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇ'॥੧੧॥ਇਮ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਚਾਲੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਨਿ ਠਾਨਿ ਉਤਾਲੇ ; ਲੈ ਲੈ ਸੰਗ ਕਰਾਹ ਉਮਾਹੇ। ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹੇ ॥੧੨॥ ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਸਭਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸ। ਬਰਤਹਿ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੁ ਪਾਸਿ। ਬਹੁ ਉਤਸਵ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਦਰਸਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮੇਲ ਸਕੇਲੇ। ਦਰਸਹਿਂ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰੂ ਸੁਹੇਲੇ[5]।ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਆਯੋ।ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੧੪॥ਸਾਦਰ ਤਿਸੇ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਮੁਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਕਰਤਿ ਯਾਦ ਹਿਤ ਧਾਰੀ॥੧੫॥ ਦਰਸ ਅਪੂਰਬ[6] ਹੇਰਨਿ ਚਾਊ। ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਗਨ ਮਨ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਊ। ਗੁਰ ਜੀ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤੁਮ ਬਾਤਿ। ਬੂਝਤਿ ਰਹਨੋ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਤਿ ॥੧੬॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਮਿੱਤ੍ਰਨਿ ਸੁਖ ਦਿਹੁ

[1]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇਂ। [2]ਬੁਹੱਟੇ। [3]ਵਿਛਾਵਣੇ ਕਰਕੇ। [4]ਕਤਾਰ। [5]ਸੁਖਦਾਈ। [6]ਨਵੀਨ ! ਸੁੰਦਰ।

*ਪਾ:-ਮਨਿੰਦੇ।

ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਹਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਜਗ ਬੰਦੋ ॥੧੭॥ 'ਅਬਿ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਚਲਿ ਆਈ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਦਰਸਹਿ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਪੂਰਨ ਇਨਹੁ ਭਾਵਨੀ ਹੋਇ। ਬਰਤਿ ਕਰਾਹੁ ਲੇਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੧੮॥ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲੇ ਘਰ ਬਰਤਾਵੈਂ। ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਜਨਮ ਸਫ-ਲਾਵੈਂ।ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਇ।ਕਿਮ ਇਨ ਤਜਾਗ ਸਕਹਿਂ,ਚਲਿ ਜਾਇ॥੧੯॥ਜਬਿਇਨ ਕੀ ਹੁਇ ਪੂਰਨ ਆਸ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨਜਾਹਿ ਅਵਾਸਾ। ਤਬਿ ਹਮ ਚਲਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਮਿਲਹਿ ਭਲੇ, ਦਿਲ ਹੋਹਿਂ ਹੁਲਾਸੀ'॥੨੦॥ ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ। 'ਹਮ ਭੀ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰੇ।ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਖਾਇ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ।ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਅਪਨਿ ਸਫਲਾਵੈਂ ॥੨੧॥ਹਜ਼ਰਤਿ ਕੇ ਹਿਤ ਦੀਜਹਿ ਔਰ।ਪਹੁੰਚਾਵੈਂ ਮੈਂ ਤਿਸ ਹੀ ਠੌਰ'।ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੀਨੇ ਦੁਇ ਥਾਲ। ਭਰਿ ਕਰਾਹੁ ਸੰਗ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨੨ ॥ 'ਇਕ ਕੋ ਰਾਖਹੁ ਅਪਨਿ ਅਵਾਸ। ਦੂਸਰ ਦੇਹੁ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਪਾਸ'।ਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਕਰਿ ਕੈ ਨਮੋ।ਉਠਿ ਤੁਰਨ ਗਮਨਜੋ ਤਿਸ ਸਮੋ॥੨੩॥ ਨਿਜ ਨਿਕੇਤਿ ਇਕ ਪਠਿ ਕਰਿ ਥਾਲਾ। ਦੂਸਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਲੇ ਚਾਲਾ। ਉਤਲਾਵਤਿ ਦਰ[1] ਉਲੰਘ ਤਮਾਮ।ਹਜ਼ਰਤ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਹਮਾਮ[2] ॥੨੪॥ ਨਿਕਸਜੋ ਵਹਿਰ ਅਸਨ ਰੁਚਿ ਜਾਗੀ[3]। ਹੁਤੀ ਸੀਤ ਰੁਤ ਬਹੁ ਛੁਧਿ ਲਾਗੀ। ਤਬਿ ਕਰਾਹੁਲੇ ਪਹੁੰਚਜੋ ਤਹਾਂ।ਹੇਰਤਿ ਹਜ਼ਰਤਮੁਖ ਤੇ ਕਹਾ॥੨੫॥'ਕਹੁ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਕਜਾ ਲੇ ਆਯੋ?।ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਨਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ'। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਤਬਿ ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਪਠਾਇ॥੨੬॥ਆਪ ਤਯਾਰ ਹੋਵਤਿ ਹਿਤ ਆਵਨਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹੁ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਇਹ ਪਾਵਨਿ'। ਹੁਤੀ ਛੁਧਾ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ਮੰਗਾਯੋ। ਭਰਜੋ ਕਵਰ[4] ਕਰ ਆਨਨ ਪਾਯੋ ॥੨੭॥ਸ੍ਵਾਦ ਅਪੂ-ਰਬ[5] ਪਾਇ ਅਜਾਇਬ[6]। ਕਹਜੋ 'ਧੰਨ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ'।ਇਕ ਸ਼ੁਭ ਅਸਨ ਦੁਤਿਯ ਗੁਰੁ ਕਲਾ।ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਛੁਧਾ ਸ੍ਵਾਦ ਅਤਿ ਭਲਾ॥੨੮॥ ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਸ[4]ਪੁਨ ਮੁਖਮਾਹਿਂ ਪਾਇ।ਖਾਵਤਿ ਰੁਚਿ ਤੇ ਬਚਨ ਅਲਾਇ।'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਿਧ ਬਧ ਬਹੁ ਹੋਵੈ'[7]। ਅਸ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜਿਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਜੋਵੈ[8]॥੨੯॥ਬਨਾ

---

[1]ਦਰਵਾਜ਼ੇ। [2]ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ਨਾਨ ਅਸਥਾਨ[ਅ: ਹਮਾਮ]। [3]ਭੋਜਨ(ਦੀ)ਰੁਚੀ' [4]ਗਰਾਹੀ। [5]ਨਵੀਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ। [6]ਅਣੋਖਾ। [7]ਹੋਣਗੇ। [8]ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਅ) ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ (ਮੈਂ) ਡਿੱਠਾ ਹੈ।

ਦਸਨ[1] ਸੋ ਖਾਇੰ ਸੁਖਾਰੇ। ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਲ ਸਭਿਨਿ ਇਕਸਾਰੇ।ਅਬਿ ਲੌ ਮੈਂ ਨ ਸ੍ਵਾਦ ਅਸ ਪਾਯੋ। ਇਹ ਸਮ ਅਪਰ ਅਸਨ ਬਹੁ ਖਾਯੋ' ॥੩੦॥ ਕਹਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ'ਜੋ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਅਤਿ ਸ੍ਵਾਦਲ ਸਗਰੇ ਦੁਖ ਹਾਨੀ।ਮੇਰੋ ਦਰਦ ਸੁਨਤਿ ਜਿਸ ਗਯੋ।ਪਰਖੀ ਤਬਿ ਤਨ ਸਭਿ ਸੁਖ ਦਯੋ॥੩੧॥ਸੁੰਦਰ ਅਤਿ ਸਰੂਪ ਬਡ ਡੀਲ। ਦੇਖਤਿ ਰਹੀਅਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਸ਼ੀਲ। ਮਸੁ ਭੀਜਤਿ[2] ਮੁਖ ਨੇਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਨਿ ਸ਼ੁਭ ਢਾਲਿ॥੩੨॥ ਬੋਲਤਿ ਮਨਹੁ ਝਰਤਿ ਹੈਂ ਫੂਲ। ਤੁਮ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹਿਂ ਅਨੁਕੂਲ'।ਇਮ ਬੋਲ-ਤਿ ਅਚਵਨ ਕੋ ਕਰਯੋ। ਬੈਠਨਿ ਤਖਤ ਸ਼ਾਹੁ ਚਲਿ ਪਰਯੋ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਪੁਨ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਸੰਗ। ਕਹ੍ਯੋ'ਜਾਹੁ ਚਢਿ ਬੇਗ ਤੁਰੰਗ।ਆਨਹੁ ਅਬੈ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸਿ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੌਂ ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਰਾਸਿ'॥੩੪॥ਹਰਖਤਿ ਹਜ਼ਰਤ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਗਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਹਯ ਪਰ ਚਰਿਕੈ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਉਤਲਾਵਤਿ ਤਬਿ ਪਾਸ। ਕਰੀ ਨਮੋ ਭਾਖੀ ਅਰਦਾਸ ॥ ੩੫॥ ਗੁਰੂ ਭਨ੍ਯੋ'ਹਮ ਆਗੇ ਤ੍ਯਾਰ'।ਇਮ ਕਹਿ ਭਏ ਸੁ ਅਸੁ ਅਸੁਵਾਰ।ਜੇਠਾ ਆਦਿ ਪੰਚ ਸਿਖ ਸਾਥ। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਥ॥੩੬॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਹਯ ਕੋ ਠਹਿਰਾਵੈਂ। ਤੇਜ ਹੋਤਿ ਕੁਛ ਅਲਪ ਕੁਦਾਵੈਂ।–ਮੋ ਤੇ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ ਪੌਨ–। ਰਿਸਤਿ ਮਰੋਰਤਿ ਹੈ ਪਗ ਦੌਨ[3]॥੩੭॥ ਅਵਨੀ ਬਜਤਿ ਪਰਤਿ ਜਬਿ ਪੌਰ[4]।ਪਹੁੰਚੇ ਏਵ ਦੁਰਗ ਕੇ ਪੌਰ। ਜੋ ਦੇਖਤਿ ਸੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ। ਧੀਰਜ ਮਾਨ ਰਿਦੇ ਬਿਸਰਾਵੈ[5]॥੩੮॥ਮੂਰਤਿ ਪਿਖਹਿ ਅਪੂਰਬ ਅਹੈ।ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਰਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਕਿਤਿ ਕਨਰ ਜਾਨੈਂ।ਕਿਤਿ ਕਬਿਲੋਕਤਿ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨੈਂ॥੩੯॥ 'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਬਡ ਮਹਿਪਾਲਾ?।ਜਹਾਂ ਬਸੈਂ,ਤਿਨ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲਾ'।ਪਹੁੰਚੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬੀਰ ਸਧੀਰ ॥੪੦॥ ਚੌਕੀ ਤਖਤ ਸਮਾਨ ਬਿਛਾਈ। ਸੁਜਨੀ ਸੇਤ ਸ੍ਵੱਛ ਸੰਗਿ ਛਾਈ[6]।ਦ੍ਵੈ ਉਮਰਾਵ ਆਇ ਅਗੁਵਾਇ। ਮਿਲੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥੪੧॥ ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ

---

[1]ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [2]ਮੁੱਛਾਂ ਦਾਹੜਾ ਫੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3](ਇਸ ਕਰ ਕੇ) ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਮਰੋੜ ਕੇ ਦੇਵੇਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ। [4]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਜਦ ਪੈਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਵੱਜਦੀ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਉਤਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਧੀਰਜ ਤੇ ਮਾਨ ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਤੋਂ ਭੁਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਜੋ ਬੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ)। [6]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਿੱਟੀ ਸੋਜ਼ਨੀ ਨਾਲ ਢੱਕੀ ਹੋਈ। [ਫ਼ਾ:, ਸੋਜ਼ਨੀ=ਵਿਛੌਣੇ ਦਾ ਇਕ ਕਪੜਾ ਜਿਸ ਪਰ ਸੂਈ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ]।

ਤੀਰ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਧੀਰ। ਸਾਦਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੂ। ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੈਠੋ ਪਾਹੂ ॥ ੪੨ ॥ ਮਨਹੁ ਬੀਰ ਰਸ ਧਰਯੋ ਸਰੀਰ। ਦਿਪਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਿਦੇ ਗੰਭੀਰ। ਹਜ਼ਰਤਿ ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮ ਬਿਚਾਰੀ।–ਇਹ ਗਾਦੀ ਸੰਤਨਿ ਮਤ ਧਾਰੀ¹ ॥ ੪੩ ॥ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਥਮ ਸਭਿ ਤੈਸੇ ਭਏ। ਇਨ ਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਲਖੋ ਮਤ ਨਏ²। ਵਹਿਰ ਬੇਸ ਮਹਿਂ ਫਰਕ ਮਹਾਨਾ। ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ ॥੪੪॥ ਜੇ ਮਤ ਰਾਜ ਸਾਜ ਕੋ ਧਾਰੀ³। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਿਮ ਦਾਵੇ ਕਾਰੀ⁴। ਤੌ ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਰੀਤਿ ਬਿਗਾਰੀ। ਹੋਇ ਨ ਬਡਿਆਈ ਪੁਨ ਭਾਰੀ॥੪੫॥ ਜੇ ਅੰਤਰਿ ਮਤ ਸੰਤਨਿ ਹੋਈ। ਬਾਹਰ ਬੇਖ ਬਿਗਾਰ ਨ ਕੋਈ⁵ ।ਤਬਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਪਰਖੌਂ ਅਬੈ–।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਤਬੈ॥੪੬॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪੀਰ ਜੀ! ਜਗ ਮਤ ਦੋਇ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਹਿਂ ਨਰ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਰਾਮ,ਖੁਦਾਇ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਕਰੀਮ। ਅਲਹ,ਅਕਾਲ,ਅਨੰਤ, ਰਹੀਮ ॥੪੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੀ ਕਰੈਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਸਭਿਹਿ ਉਚਰੈਂ। ਕੌਨ ਦੌਨਿ ਮਹਿਂ ਆਛੋ ਅਹੈ ? ।ਜਗ ਬੰਧਨ ਤੇ ਕੋ ਛੁਟਿ ਰਹੈ?' ॥ ੪੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਏਕ ਹਮ ਜਾਨਾ। ਇਕ ਸਮ ਪੰਚਹੁੰ ਤਤ ਤੇ ਬਨੇ। ਇੰਦ੍ਰਯ ਦੇਹਿ ਏਕ ਸਮ ਸਨੇ॥੪੯॥ ਕਰਨਹਾਰ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿ ਜੋਇ। ਸਭਿ ਤੇ ਦੀਰਘ ਜਾਨਹੁ ਸੋਇ। ਇਸ ਪਰ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਬਖਾਨਾ। ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਕੋ ਭੇਦ ਮਿਟਾਨਾ॥੫੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਵਾਕ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ ॥

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥ ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ ॥ ੧ ॥ ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ ॥ ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਕੁ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸ੍ਰਬ ਠਾਂਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸਾਜੀ ਸਾਜਨ ਹਾਰੈ ॥ ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ⁶ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਕੁੰਭਾਰੈ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ ॥ ਤਿਸਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਈ॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥ ਅਲਹੁ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ਗੁਰਿ ਗੁੜੁ ਦੀਨਾ ਮੀਠਾ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਸੰਕਾ ਨਾਸੀ ਸਰਬ ਨਿਰੰਜਨੁ ਡੀਠਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

---

¹ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮਤਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੀ। ²ਸ਼ੋਭਾ ਤੋਂ (ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵਾਂ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ³ਧਾਰਨ ਦਾ ਹੈ। ⁴ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਿਵੇਂ ਦਾਵਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ⁵(ਤਾਂ) ਬਾਹਰਲੇ ਭੇਖ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ। ⁶ਕਮੀ।

ਚੌਪਈ॥ ਵਹਿਰ ਬਨਾਉ ਏਕ ਸਮ ਬਨਯੋ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਹਮ ਏਕ ਹੀ ਭਨਯੋ। ਜੋ ਨਰ ਚਹਿ ਅਪਨੀ ਕੱਲਯਾਨ। ਤਜਿ ਦਾਵੇ ਕੋ ਭਜਿ ਭਗਵਾਨ ॥੫੧॥ ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ। ਦੁਰਲਭ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਬਡ ਜਤਨ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਬਿਲਸਨਿ, ਬੰਧਨਿ ਦਾਵੇ[1]। ਇਕ ਬਿਰਾਟਿਕਾ[2] ਬਦਲੋ ਜਾਵੈ॥ ੫੨ ॥ ਜੋ ਲਾਗੇ ਸਿਮਰਨਿ ਸਤਿਨਾਮ। ਸੋ ਲਾਹਾ ਲੈ ਗੇ ਨਿਜ ਧਾਮ। ਜਿਸ ਕੇ ਛੁਟਿ ਜਾਇ ਭ੍ਰਮ ਉਰ ਕਾ। ਤਿਸ ਕੈ ਕਯਾ ਹਿੰਦੂ ਕਯਾ ਤੁਰਕਾ॥੫੩ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਏਕ ਪਛਾਨਹਿਂ। ਜਥਾ ਗਗਨ ਬਯਾਪਕ ਜਗ ਜਾਨਹਿ। ਸੱਤਾ ਚੇਤਨ ਕੀ ਸਭਿ ਪਾਇ। ਇਕ ਸਮ ਹੀ ਸਭਿ ਪਰਹਿ ਲਖਾਇ॥੫੪॥ਜਿਨਹੁ ਦੇਹਿ ਹੰਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਧਾਰੀ। ਤੇ ਦਾਵੇ ਬਾਂਧਹਿ ਭ੍ਰਮ ਭਾਰੀ॥ ਹਲਤਿ ਨਹੀਂ ਸੁਖ, ਪਲਤਿ ਨ ਢੋਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਸਦਾ ਦੁਹਾਗਣਿ ਸੋਈ ॥ ੫੫ ॥ ਨਹਿਂ ਤਨੁ ਹੰਤਾ, ਹੋਤਿ ਨ ਦਾਵੇ। ਤਨ ਬਿਨ ਅਪਨਿ ਰੂਪ ਲਖਿ ਪਾਵੈ[3]। ਹਲਤਿ ਮਹਾਂ ਸੁਖ, ਪਲਤਿ ਅਨੰਦੇ। ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਿਯਾ[4] ਬਿਲੰਦੇ॥੫੬॥ ਛੁਟਿਬੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਨਰ ਅੰਧਾ। ਦਾਵੇ ਬੰਧਨ ਤੇ ਲਹਿ ਬੰਧਾ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੇ ਬਿਨਾ ਬਿਸਾਰੇ[5]। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਯਤਿ ਅਪਰ ਅਪਾਰੇ ॥ ੫੭ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਤਨ ਮਾਨ। ਇਸ ਕੇ ਤਯਾਗਨਿ ਤੇ ਦੁਖ ਹਾਨ। ਜਬਿ ਤਨ ਹੰਤਾ ਭਈ ਬਿਨਾਸ਼। ਤਬਿ ਦਾਵੇ ਬੰਧਨ ਕਿਤ ਆਸ' ॥ ੫੮ ॥ ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।–ਨਯੋ ਬੇਸ ਇਕ ਬਾਹਰ ਧਾਰਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਤ ਸਮ ਮਤ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਏਕਰੀਤਿ ਹੀ ਚਿਤ ਹੈ[6]–॥੫੯॥ 'ਧੰਨ ਪੀਰ ਜੀ' ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਹੋ ਤੁਮ ਥਾਨਾ। ਜਿਨਕੋ ਸੁਜਸੁ ਚੇਦ ਸਮ ਚਾਰੂ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੂ' ॥ ੬੦ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਅਰਪਨੋ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਕਰੀ ਭੇਟ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਾ। ਸੋ ਜੇਠੇ ਨੇ ਲੀਨਿ ਉਠਾਇ। ਰੰਗ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗਿ ਤੇ ਹਰਖਾਇ[7] ॥੬੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ਼ਾਹੁ ਮੇਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੪ ॥

੫੫. [ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਪੀਰ ਜੀ ਸਭਿ ਸਥਾਨ ਨਿਜ ਜਾਨਿ। ਦਿਹੁ

---

[1]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਭੋਗਣਾ ਤੇ ਦਾਵੇ ਬੰਨ੍ਹਣੇ। [2]ਕੌਡੀ। [3]ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ (ਆਤਮ) ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [4]ਪਿਆਰੀ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ)। [5]ਦੇ ਭੁਲਾਏ ਬਿਨਾਂ। [6]ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ। [7](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ) ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਤੇ ਅਨੰਦ ਹੋਏ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦਿਨ ਇਹਾਂ ਮਮ ਇਛ ਪੂਰਨ ਠਾਨਿ' ॥੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਨਿਕੈ ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ[1]। ਉਠਿ ਨਿਕਸੇ ਲੇ ਅਪਨੇ ਸਿਖ ਜਨ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਭਈ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਸਕਲ ਚਲਿ ਗਈ ॥ ੨ ॥ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਬੰਦਨ ਹੋਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਕੁਛ ਬਿਸਰਾਮ ਪੌਢਿ ਕਰਿ ਕੀਨਿ। ਘਟਿਕਾ ਚਤੁਰ ਬਿਤਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੩ ॥ ਬਹੁਰ ਉਠੇ ਚਢਿ ਚਲੇ ਤੁਰੰਗ। ਨਦੀ ਬਿਲੋਕਨਿ ਸ਼ਯਾਮਲ ਰੰਗ। ਤੀਰ ਤੀਰ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਧੀਰ।ਹੇਰਤਿ ਬਿਮਲ ਪ੍ਰਵਾਹਤਿ ਨੀਰ ॥੪॥ ਦੂਰਿ ਇਕੰਤ ਥਾਨ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਤਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਮੰਦਰ। ਸੌਚਾਚਾਰ ਕਰਯੋ ਥਲ ਥਿਰੇ। ਜਲ ਕਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰਨਿ ਕਰੇ ॥ ੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਬੂਝੇ।'ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ। ਕਿਮ ਬਾਕ ਅਰੂਝੇ[2]? । ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਭਈ?। ਪੂਰਬ ਆਇ ਕੀਨਿ ਅਬਿ ਨਈ[3] ॥ ੬ ॥ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਿ ਨਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਊ। ਚਾਰੀ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਸਠ ਜੋਊ'। ਨਿਜ ਪ੍ਰਿਯ ਜਾਨਿ ਦਾਸ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਮਿਲੇ ਜਥਾ, ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰੇ ॥ ੭ ॥ 'ਨਹੋਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਰਿਦੇ ਖੁਟਾਈ। ਸਾਦਰ ਮਧੁਰੀ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬਾਦ ਕੀ ਗਾਥਾ। ਬੂਝਤਿ ਰਹਯੋ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥਾ॥੮॥ ਜਿਮ ਸੰਸੈ ਕੀਨੋ ਹਮ ਆਗੇ। ਉੱਤਰ ਪਾਇ ਕਰਯੋ ਅਨੁਰਾਗੇ[4]'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ-ਹਿਤਕਾਰੀ ਸ਼ਾਹੁ-। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਪਾਹੂ ॥ ੯ ॥ 'ਪਾਪੀ ਕਰਿ ਕੋ ਪਾਪ ਮਹਾਨਾ। ਰਾਖਯੋ ਗੋਪ, ਨਹੀ ਇਨ[5] ਜਾਨਾ। ਸੋ ਬਿਦਤਾਵਹੁ ਬਦਲਾ ਲੀਜੈ। ਜਸ ਕੀਨਸਿ ਤਸ ਫਲ ਕੋ ਦੀਜੈ' ॥੧੦॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲੇ ਸਿਖ ਭਾਵਤਿ। ' ਗੁਰੁ ਪਿਤ ਪਲਟਾ ਲੇਹਿਂ ਨ ਜਾਵਤ। ਤਾਵਤ ਸੁਖ ਸੋਂ ਨੀਂਦ ਨ ਆਵੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਰੁਚਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਭਾਵੈ॥੧੧॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ। ਹਤੌਂ ਕੁਮੌਤ ਤਜੌਂ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ। ਪੂਰੀ ਕਰਹਿ ਸਪਥ ਏ ਕਹੀ। ਗੁਰੁ ਦੋਖੀ ਉਬਰਹਿ ਅਬਿ ਨਹੀਂ' ॥੧੨॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ। ਚਹੈਂ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਕਰਿਬੋ ਨਾਸ਼। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਡੇਰੇ ਆਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਏ ॥੧੩॥ ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਹੁ ਜਬਿ ਯਾਦ ਕਰੰਤਾ। ਢਿਗ ਹਕਾਰਿ ਗੁਰੁ ਦਰਸ ਲਹੰਤਾ। ਚਢਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੋ

[1]ਵਿਦਾ। [2]ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ। [3]ਨਵੀਂ (ਮੁਲਾਕਾਤ)। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ। [5]ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ।

ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਬਡੇ ਝੀਲ ਫਿਰਿ ਬਾਹਰਿ ਆਵੈਂ[1] ॥ ੧੪ ॥ ਭਈ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਸੁਧਿ ਗੁਰੁ ਕੇਰੀ। ਖਿਲਤਿ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਬਹੁਤੇਰੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਲੇ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਸੰਗ। ਗਏ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਰੂਢਿ ਤੁਰੰਗ॥੧੫॥ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰਨਿ[2] ਸ਼ਿਕਰੇ[3] ਲੀਨਿ। ਜੁਰਰੇ, ਬਾਜ ਰੁ ਸ੍ਵਾਨ[4], ਕੁਹੀਨਿ[5]। ਗਨ ਗਡੀ ਨਨੇ ਪਰ ਹੈਂ ਚੀਤੇ[6]। ਕਾਨਨ ਗਮਨੇ ਮ੍ਰਿਗ ਭੈ ਭੀਤੇ ॥ ੧੬ ॥ ਹਤੇ ਝਪਟ ਤੇ ਲਪਟ ਬਿਹੰਗਾ। ਸੂਕਰ ਸਸੇ ਝੰਖਾਰ ਕੁਰੰਗਾ। ਕੋ ਤੁਪਕਨਿ ਤੇ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਏ। ਕੋ ਤੀਰਨਿ ਤਰਵਾਰਨਿ ਘਾਏ ॥੧੭॥ ਪਾਢੇ[7] ਘੇਰਿ ਘੇਰਿ ਗੁਰੁ ਮਾਰੇ। ਕਰਿ ਲਾਘਵਤਾ[8] ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਨਿਜ ਆਗੇ ਕੋ ਜਾਨਿ ਨ ਦੀਯੋ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਹੇਰਤਿ ਹਿਤ ਹੀਯੋ॥੧੮॥ ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਬਡਿ ਜਾਨੇ। ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ੇ ਉਰ ਹਰਖਾਨੇ। ਸੁਨਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕਿਤ ਕੇਹਰਿ ਬਲੀ। ਭਈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਉਰ ਸੁਧਿ ਭਲੀ ॥ ੧੯ ॥ ਭਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ 'ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇਹਰਿ ਸੁਨਯੋ ਮਹਾਨਾ'। ਤਬਿ ਆਗੂ ਹੁਇ ਲੇ ਗੁਰੁ ਸੰਗ। ਚਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਚਢਿ ਤੁੰਗ ਮਤੰਗ ॥ ੨੦ ॥ ਖੋਜਨ ਕਰਯੋ ਸੁ ਕਾਨਨ ਜਬੈ। ਭਭਕਤਿ ਨਿਕਸਯੋ ਕੇਹਰਿ ਤਬੈ। ਹੇਰਤਿ ਸੂਰਾ ਕਿਤਿਕ ਪਲਾਏ। ਕੋ ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਟ ਨਹਿਂ ਆਏ ॥੨੧॥ ਘੋਰਾ ਠਰੇ[9]ਮੂਤ੍ਰ ਕੋ ਛੋਰਾ। ਗਜ ਨਹਿਂ ਗਮਨਹਿਂ ਘੋਰ ਸੁ ਓਰਾ[10]। ਸ਼ਾਹੁ ਮਤੰਗ ਥਿਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਤੇ ਕਾਇਰ ਜੈਸੇ ॥੨੨॥ ਤਬਿ ਪੁਕਾਰ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਕਹਯੋ।ਖਰੇ ਸੁ ਧੀਰਜ ਕੋ ਜਬਿ ਲਹਯੋ। 'ਤੁਮ ਹੀ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਇਸੈ॥ਜਬਿ ਲੌ ਘਾਤ ਕਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕਿਸੈ'॥੨੩॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਘੋਰਾ ਤਬਿ ਛੋਰ॥ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਗਹਿ ਗੇ ਤਿਸ ਓਰ॥ ਤੁਪਕ ਛੁਟਨਿ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਟਾਈ॥ਪਿਖਨਿ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਗਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਬਰਯੋ ਬਿਰੇ[11] ਮਹਿਂ ਕੇਹਰਿ ਜਹਾਂ। ਲਗੇ ਬਿਲੋ-ਚਨ ਸਭਿ ਕੇ ਤਹਾਂ॥ ਧੀਰਜ ਸਹਤ ਜਾਤਿ ਗੁਰੁ ਆਗੇ। ਮਨਹੁਂ ਬੀਰ ਰਸ ਸੋਵਤਿ ਜਾਗੇ॥੨੫॥ਬਰਨ ਬਦਨ ਕੋ ਅਰੁਨ[12]ਬਿਸਾਲਾ। ਗਮਨਤਿ ਗਹੇ ਖੜਗ ਅਰੁ ਢਾਲ॥ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸ਼ੇਰ ਪ੍ਰਚਾਰਯੋ[13]।'ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ

[1]ਬਾਹਰ ਸੰਘਣੇ ਬਨ ਫਿਰਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [ਪੰ:, ਝੱਲ=ਸੰਘਣਾ ਬਨ]। [2]ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਅਫਸਰ। [3]ਬਾਜ਼ੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਛੋਟਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ। [4]ਕੁੱਤੇ। [5]ਕੂਹੀਆਂ। [6]ਗੱਡੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹਨ ਚਿੱਤਰੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ। [7]ਪਾੜ੍ਹੇ। [8]ਫੁਰਤੀ। [9]ਠਿਠੰਬਰੇ, ਸੰਕੁਚੇ। (ਅ) ਲਿੱਦ [ਸਿੰਧੀ]। [10]ਉਹ ਤਰਫ ਭਿਆਨਕ (ਹੈ ਐਸੀ)। [11]ਝੱਲ। [12]ਲਾਲ। [13]ਵੰਗਾਰਿਆ।

ਅਬਿ ਕਸੈਂ ਬਲ ਹਾਰਸੋ ?' ॥੨੬॥ ਸਨਮੁਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਭਈ ਜਬਿ ਦੋਊ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਗਰਜਤਿ ਕੇਹਰਿ ਸੋਊ। ਫੇਰਤਿ ਲਾਂਗੁਲ ਟੌਰ[1] ਕਰਾਲਾ। ਝਟ-ਕਤਿ ਸਟਾ[2] ਭੀਮ[3] ਜਨੁ ਕਾਲਾ ॥੨੭॥ ਲਾਂਬੀ ਬੇਲ[4] ਭਯਾਨਕ ਦਾਂਤ। ਬਦਨ ਪਸਾਰਿ ਆਇ ਭੁਭਕਾਤਿ। ਹੇਰਤਿ ਲੋਕ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਇ।-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਹਿਂ ਨ ਇਸ ਅਗਵਾਇ॥੨੮॥ਹਮ ਆਗੇ ਅਸ ਕੇਹਰਿ ਮਹਾਂ।ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨੋ ਕਹਾਂ-। ਠਾਂਢੇ ਦੂਰ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਦੇਖਤਿ ਗਨ, ਕੋ ਨਿਕਟ ਨ ਆਵੈ ॥੨੯॥ ਆਵਤਿ ਸਨਮੁਖ ਬਦਨ ਪਸਾਰਾ। ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰਾ। ਬਾਮ ਹਾਥ ਧਰਿ ਸਿਪਰ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੋ ਮੁਖ ਪਰਿ ਮਾਰੀ॥੩੦॥ਕ੍ਰੁਪੇ, ਓਜ ਤੇ ਦੀਨਿ ਧਕੇਲਾ। ਆਗੇ ਹੋਇ ਪਛੇਲਾ ਮੇਲਾ[5]। ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ[6] ਚਮਕ੍ਯੋ ਕਰ ਦਾਇ। ਗਿਰਤਿ ਸ਼ੇਰ ਕੇ ਉਦਰ ਲਗਾਇ॥੩੧॥ਬਹੀ ਭਗੌਤੀ[6] ਗੁਰੁ ਕੇ ਕਰ ਕੀ।ਕਰਿ ਤਕਬੀਰ[7]ਤੁਰਤ ਦੋ ਧਰ ਕੀ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਪਗ ਉਲਟਾਇ। ਮਰ੍ਯੋ ਜਾਨਿ ਦੇਖਨਿ ਗਨ ਆਇ ॥੩੨॥ ਬਰਛੇ ਹਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਹਾਥੀ। ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰ੍ਯੋ ਜਤਨ ਕੇ ਸਾਥੀ। ਕੀਨਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪਾਹੂ। ਬਲੀ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੂ ॥੩੩॥ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਕਹੈ।ਖਰੋ ਨਿਕਟਿ ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਲਹੈ। ਕੇਹਰਿ ਕੋ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਤਬਿ ਜੀਵ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵੰਤਿ ਸੋ ਥੀਵ ॥ ੩੪ ॥ ਆਰੁਨਤਾ[8] ਫੈਲੀ ਸਭਿ ਗੈਨ[9]। ਦੇਖਤਿ ਸ਼ਾਹ ਉਠਾਇ ਨੈਨ। ਬੂਝੇ ਗੁਰੂ 'ਕਹਾਂ ਇਹ ਭਯੋ?।ਕੌਨ ਹੁਤੋ ਮਰਿ ਕਿਤ ਇਹ ਗਯੋ?॥੩੫॥ਕਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਐਸੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ। ਪਿਖ੍ਯੋ ਅਪੂਰਬ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨੋ। 'ਕਾਸਮ ਬੇਗ ਨਾਮ ਇਸ ਜਾਨੋ ॥੩੬॥ ਤੁਮ ਹਕਾਰਿਕੈ ਬੂਝਨਿ ਕੀਜੈ। ਸੁਨ੍ਯੋ ਚਹਹੁ ਸੋ ਉੱਤਰ ਲੀਜੈ'। ਜਹਾਂਗੀਰ ਲੇ ਨਾਮ ਗੁਹਾਰਾ[10]। ਤਿਨ ਤਰੁ ਪਰ ਥਿਰੁ ਹੋਇ ਉਚਾਰਾ॥੩੭॥ 'ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹੁਤੋ ਨਰ ਤਨ

---

[1]ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਸਾਨ੍ਹ ਦੀ ਪੂਛ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਕਦੇ ਵਲੇਵਾਂ ਜਿਹਾ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਟੌਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਵਾਲ, ਅਯਾਲ [ਸੰਸ:, ਸਟਾ]। [3]ਡਰਾਉਣੀ। [4]ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਲੰਬਾਈ ਨੂੰ ਲੰਮੀ ਬੇਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ। [6]ਤਲਵਾਰ। [7]ਜ਼ਿਬਹ ਕਰਨ ਵਾਂਙੂ ਖੁੱਭੀ ਤਲਵਾਰ ਸਾਰੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ (ਪੇਟ ਨੂੰ) (ਦੋ ਧਰ ਕੀ=) ਦੋ ਫਾੜ ਕਰ ਗਈ। ਤਕਬੀਰ ਉਹ ਕਲਾਮ ਹੈ ਜੋ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਗਲੇ ਛੁਰੀ ਫੇਰਨ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਕਬੀਰ ਕਰਨਾ= ਜ਼ਿਬਹ ਕਰਨਾ। [8]ਲਾਲੀ। [9]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ। [10]ਬੁਲਾਇਆ।

ਮੈਂ। ਅਬਿ ਕੇਹਰਿ ਹੁਇ ਬਾਸੈਂ ਬਨ ਮੈਂ।ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਤੁਵ ਤਾਤ[1]। ਲਗਤਿ ਕਬੀਲੇ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਭ੍ਰਾਤ ॥ ੩੮ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰੁ ਪਾਸ।ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਆਸ।ਹੁਤੋ ਸੰਗਿ ਮੈਂ ਦਿਖਿ ਰਿਸ ਛਾਈ। –ਕਹਾ ਪੂਜਨਿ ਹਿੰਦੂ ਵਿਗਜਾਈ?–॥੩੯॥ਚਲਜੋ ਨਹੀਂ ਮੋਹੇ ਕੁਛਚਾਰ। ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁ ਅਪਵਾਦ[2] ਉਚਾਰਾ। ਨਰਨਿ ਸੁਨਾਇ ਨਿੰਦ ਮੈਂ ਕਰੀ। ਜਰੀ ਨ ਗੁਰੁ ਕੀਰਤ, ਮਤਿ ਜਰੀ[3] ॥ ੪੦ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਡੇਰਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਉਠਯੋ ਅਚਾਨਕ ਸੂਲ ਬਿਸਾਲ।ਖਾਨੇ ਬਿਖੈ ਮਾਸ ਰਹਿ ਕਾਚਾ। ਖਾਯੋ ਮੈਂ ਸੁ ਉਦਰ ਨਹਿ ਪਾਚਾ[4]॥੪੧॥ਗੁਰੁ ਅਰੁ ਮਾਸ ਚਿਤਵਨਾ ਚਿਤ ਮੈਂ।ਦੁਖ ਤੇ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੈਂ।ਮਾਸ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਧਰਿ ਤਨ ਸ਼ੇਰ।ਗੁਰੁ ਚਿਤਵਤਿ ਫਲ ਲਹਯੋ ਘਨੇਰ ॥੪੨॥ਆਪ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮੁਝ ਕੋ ਮਾਰਾ।ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕੀਨਿ ਉਧਾਰਾ। ਤੂੰ ਬਡਭਾਗ ਦਰਸ ਕੋ ਪਾਵਤਿ। ਧਯਾਨ ਜੁਗੀਸ਼ਨਿ ਕੇ ਜੋ ਭਾਵਤਿ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਰਗ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹ ਮਨ ਮੈਂ ਬਿਸਮਯੋ।ਰੂਪ ਅਕਾਰ ਨ[5] ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਜਨੁ ਤਰੁ ਬੋਲਤਿ ਇਮ ਸੁਨਿ ਲਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਡਿ ਜਾਨੀ। ਬਲੀ ਬੀਰ ਅਤਿ ਕੀਰਤਿ ਠਾਨੀ। 'ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੁ ਗਾਦੀ। ਕਰੀ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੇ ਘਟ ਸ਼ਾਦੀ ॥੪੫॥ ਬਡੇ ਬਹਾਦੁਰ ਗੁਰੁ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਗੇਰਯੋ ਸ਼ੇਰ ਸਿਪਰ ਮੁਖ ਮਾਰੀ। ਜਥਾ ਡੀਲ ਤਿਮ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਕੋਇ ਨ ਸਮਸਰ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੀ' ॥੪੬॥ਹਜ਼ਰਤਿ ਹਰਖਤਿ ਲੇ ਗੁਰੁ ਤੀਰ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਹਟਿ ਗਮਨੇ ਧੀਰ। ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਤਿ। ਗੁਰੁ ਬੋਲਤਿ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਸਨਮਾਨਤਿ॥੪੭॥ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਗਏ ਜਿਹ ਸਮੋ।ਸ਼ਾਹੁ ਬੰਦਿ ਕਰ ਕੀਨੀ ਨਮੋ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਕੋ ਆਏ।ਸ਼ਾਹੁ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਨਿਜ ਥਾਏ॥੪੮॥ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਜਿਨਹੁੰ ਗੁਰੁ ਦੇਖੇ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਕਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖੇ। 'ਬਲੀ ਬਹਾਦੁਰ ਬੀਰ ਬਿਲੰਦ। ਉਤਰਿ ਕੇਹਰੀ ਕਰਯੋ ਨਿਕੰਦ॥੪੯॥ਕਰਿ ਬਹਾਦੁਰੀ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਖਾਈ। ਕੀਰਤਿ ਆਪ ਬਦਨ ਤੇ ਗਾਈ[6]'। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਖਿਲਕਤ ਸਾਰੀ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਕੇਹਰਿ ਨਿਕੰਦਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ

[1]ਪਿਤਾ। [2]ਨਿੰਦਾ। [3](ਮੇਰੀ) ਸੜੀ ਮਤ ਨੇ। [4]ਨਾ ਪਚਿਆ। [5]ਨਾ ਰੂਪ ਤੇ ਨਾ ਆਕਾਰ। [6]ਕਹੀ ਹੈ ਆਪ (ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ)।

ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਕੂਚ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਤਿ ਗਈ ਸੋ ਜਾਮਨੀ ਕੀਨੇ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੁਰੁ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਾਨਨਿ ਪੰਚਾਨਨ ਕੋ ਕਾਨਨਿ[1]। ਕੋ ਆਨਨ ਭਨਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਾਨਨਿ[2]। ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਆਇ ਸਿੱਖ ਪੁਰਿ ਬਾਸੀ। ਦੇਖਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਬੈਠੇ ਪਾਸੀ ॥੨॥ ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿਮ ਭਯੋ। 'ਕੇਹਰਿ ਬਲੀ ਆਪਿ ਹਤਿ ਦਯੋ। ਸੁਖ ਸਰੀਰ ਸਾਰੇ ਪਰ ਰਹਯੋ? ਨਖ ਕੋ ਘਾਤ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਲਹਯੋ?'॥੩॥ਢਿਗ ਮਸੰਦ ਨੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਜੰਬੁਕ[3] ਸਮ ਸੁਖੇਨ ਲਿਯ ਘਾਈ'। ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੪॥ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਸੁਜਸੁ ਬਹੁ ਕਹਯੋ।'ਸ਼ਾਹੁ ਆਪਿ ਢਿਗ ਆਵਨਿ ਚਹਯੋ ।-ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰੇ ਬਿਚ ਰਹੇ। ਨਹਿੰ ਆਗਵਨ ਇਹਾਂ ਕੋ ਚਹੇ-॥੫॥ ਤਿਮ ਕਹਿ ਮੋਕਹੁ ਪਠਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੇਰਿ ਬਲ ਭਾਰੀ'।ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਸਮੀਪ। ਉਤ ਭਾ ਤਯਾਰਿ ਤੁਰਕ ਅਵਨੀਪ[4]॥੬॥ਚਲਿ ਮਜਨੂ ਕੇ ਆਇ ਸਥਾਨ। ਗੁਰੁ ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਫਰਸ਼ ਮਹਾਨ।ਕਰਿ ਡਸਵਾਵਨਿ ਬਡਿ ਮਸਨੰਦ[5]। ਧਰਿ ਪਾਛੇ ਉਪਧਾਨੁ[6] ਬਿਲੰਦ ॥੭॥ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ। ਚਾਮਰ ਚਲਹਿ ਚਲਾਚਲ[7] ਰੂਰੇ। ਬਡੋ ਦਿਵਾਨਿ ਲਗਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ।ਆਨਿ ਅਨੇਕ ਠਾਨਿ ਤੇ ਨਮੋ॥੮॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਜਬਿ ਬੈਠੇ ਹੇਰੇ।ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਿ ਆਇ ਤਬਿ ਨੇਰੇ।ਕਰਿ ਅਭਿ-ਬੰਦਨ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸ। ਕਹਿ ਅਖੇਰ ਕੇ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ॥੯॥ 'ਕੇਹਰਿ ਬਲੀ ਆਪਿ ਨੇ ਮਾਰਾ। ਪੁਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਤਿਨ[8] ਅਪਨਿ ਉਚਾਰਾ। ਸਾਹਿਬ ਕਰਾ-ਮਾਤ ਗੁਰੁ ਗਾਦੀ। ਸਿੱਖਨਿ ਦਿਯੋ ਗਯਾਨ ਅਹਿਲਾਦੀ'॥੧੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਅੰਤਿ ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਜਸ ਮਨ ਧਾਰਾ[9]। ਪਾਇ ਜੂਨ ਤਸ ਕਰਮ ਅਧੀਨ। ਭੋਗਤਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਜਿਮ ਕੀਨ[10]'॥੧੧॥ ਘਟਿਕਾ ਏਕ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਗਮਨਯੋ ਪੁਨ ਉਰ ਧਾਰਿ ਉਮਾਹੂ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਕੇਤੇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਖ ਦੇਤੇ ॥ ੧੨॥ ਪੁਰਿ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।ਭਏ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋ[11] ਫਲ ਪਾਵੈਂ।ਚੰਦ

[1] ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬਣ ਵਿਚ। [2] ਕਿਸੇ ਕਿਹਾ ਮੂੰਹੋਂ, ਕਿਸੇ ਸੁਣਿਆਂ ਕੰਨੀਂ। [3] ਗਿੱਦੜ। [4] ਭਾਵ ਜਹਾਂਗੀਰ। [5] ਗੱਦੀ। [6] ਸਿਰਹਾਣਾ। [7] ਚੰਚਲ। [8] ਭਾਵ ਸ਼ੇਰ ਨੇ। [9] ਜਿਸ ਨੇ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [10] ਜਿਵੇਂ (ਕਰਮ) ਕੀਤਾ। [11] ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ।

ਬਦਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਬੈਠਤਿ ਨਿਕਟ ਅਨੰਦ ਉਰ ਭਰਿ ਭਰਿ ॥੧੩॥ ਕਮਲ ਪਾਂਖਰੀ ਆਂਖਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਤੀਖਨ ਕੋਰ ਬਾਨ ਅਨਿਯਾਲੇ[1]। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ ॥੧੪॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰੀ। ਕਰਨਿ ਪਯਾਨ ਸ਼ਾਹੁ ਭਾ ਤਯਾਰੀ। ਪਠਯੋ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਕੋ ਤਬੈ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਸਬੈ ॥੧੫॥ 'ਹਜ਼ਰਤਿ ਚਹੀ ਕਰਨਿ ਅਸੁਵਾਰੀ। ਕਹਯੋ ਆਪ ਸੋਂ-ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ। ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਥਿਰੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਲਾਸ ਤਹਿਂ ਕਰੈਂ॥੧੬॥ਕਰਹੁ ਆਪਿ ਭੀ ਸੈਲ ਘਨੇਰੇ-।ਸ਼ਾਹੁ ਚਹਤਿ ਹੈ ਮੇਲ ਬਡੇਰੇ। ਖੇਲਹੁ ਮਿਲਿ ਅਖੇਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਬਨ ਉਪਬਨ[2]ਕੋ ਪਿਖਹੁ ਮਹਾਨਾ ॥੧੭॥ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹ੍ਵੈ ਕੈ।ਗਮਨਹੁ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਜ ਕੈ ਕੈ-'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕੀਨੇ ਤਯਾਰਿ।ਭਏ ਸਾਥਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਸਵਾਰੁ ॥੧੮॥ ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਆਗਰੇ ਚਲੇ। ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਹਜ਼ਰਤ ਕਬਿ ਮਿਲੇ। ਹਨਹਿਂ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਕਹੁ ਅਧਿਕ ਧਵਾਇ। ਦੇਖਤਿ ਓਜ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖਾਇ॥ ੧੯॥ ਇਮ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਥਿਰੇ ਆਗਰੇ ਪਿਖਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਈ।ਕਬਿ ਕਬਿ ਮਿਲਹਿਂ ਨਿਕਟ ਬੁਲਵਾਵਹਿਂ।ਹੋਇ ਏਕਠੇ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਵਹਿਂ॥੨੦॥ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਸ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਯੋ। ਗੁਰ ਕੋ 'ਸਚੁ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ' ਸੁ ਭਨਯੋ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਉਰ ਸੰਸੈ ਭਯੋ।-ਮੁਝ ਤੇ ਭੀ ਉਚੋ ਪਦ ਥਿਯੋ-॥ ੨੧॥ ਰਹਯੋ ਗਿਨਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿ ਅਧਿਕਾਯੋ।-ਇਹ ਕਿਮ ਨਾਮ ਅਪਨਿ ਧਰਵਾਯੋ। ਸਾਚੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਨਰ ਕਹੈਂ। ਇਤੀ ਜਿਠਾਈ[3] ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਲਹੈਂ-॥੨੨॥ ਏਕ ਦਯੋਸ ਪੁਨ ਚਢੇ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਭਯੋ ਮੇਲ ਬੋਲਯੋ ਹਿਤ ਧਾਰਿ। 'ਸੁਨਯੋ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਤੁਹਾਰਾ।ਕਹਿਂ-ਸਾਚਾ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ-ਉਦਾਰਾ॥੨੩॥ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਤੁਮ ਕੋ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਥਾ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਬਿਧਿ ਕਹਿਵਾਵੈ"। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। 'ਐਸੇ ਨਾਮ ਜਿ ਕਹਿਂ ਜਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੨੪ ॥ ਅਰਪਹਿਂ ਭੇਟ ਆਇ ਦਰਸੈ ਹੈਂ। ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਐਹੈ। ਹਮ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੋ ਕਹੈਂ ਕਦਾਈ। ਆਪਹਿ ਨਾਮ ਧਰੈਂ ਸਮੁਦਾਈ'॥੨੫॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੋ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਤਊ ਨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਤਿਸ ਉਰ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ ਮਨ ਕੇਰੀ।-ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਬਿਨੁ ਲੋਚਨ ਹੇਰੀ-॥੨੬॥ ਬਿਪਨ

[1]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੋਨੇ ਮਾਨੋ ਬਾਣ ਹਨ ਤਿੱਖੀ ਚੁੰਝ ਵਾਲੇ। [2]ਬਾਗ। [3]ਵਡਿਆਈ।

ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਧਨੁ ਤਰਕਸ਼, ਕਟ ਖੜਗ ਸੁਹਾਏ। ਸੰਗਤਿ ਅਧਿਕ ਆਗਰੇ ਨਗਰ। ਹਿਤ ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਆਏ ਸਗਰ॥੨੭॥ ਉੱਤਮ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਿਨ ਲਜਾਏ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਏ। ਮਨੋ-ਕਾਮਨਾ ਜਿਮ ਕਰਿ ਆਵੈਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ, ਪਾਵੈਂ ॥੨੮॥ ਸੁੰਦਰ ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ ਸੁਸ਼ੀਲਾ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਜਨੁ ਚੰਦ ਛਬੀਲਾ। ਭੁਜਾ ਪ੍ਰਲੰਬ-ਤਿ ਆਯੁਤ[1] ਛਾਤੀ। ਦਿਪਤਿ ਦਸਨ ਜਨੁ ਹੀਰਨਿ ਪਾਂਤੀ[2] ॥ ੨੯ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ। ਪਿਖਹਿਂ ਕਟਾਖਨਿ ਬੰਧਨਿ ਮੋਚਨ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਰੀ। ਮਹਾਂਰਾਜ ਕੇ ਲੱਛਣ ਭਾਰੀ ॥੩੦॥ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਗਤਿ ਹਰਖਾਵੈ। ਜੋਧਾ ਗੁਰੂ ਬਿਲੰਦ ਸੁਹਾਵੈ॥ 'ਇਹ ਘਾਲਹਿਂ-ਗੇ ਕਬਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਮਹਾਂਬੀਰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਰਿਪੁ ਹਾਨਾ'॥੩੧॥ਇੱਤਿਯਾਦਿਕ ਜਸੁ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰੈਂ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਗੁਰ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਰੈਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦਾਸਨਿ ਪਰਿ ਧਰੈਂ॥੩੨॥ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਆਵੈਂ ਸੁਨਤਿ ਸੁਜਸੁ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਸਿੱਖਯ ਸੈਂਕਰੇ ਬਨਹਿਂ ਨਵੀਨ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸ਼ੁੱਧ ਕੋ ਚੀਨ ॥੩੩॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਰਹਤਿ ਅਧਿਕ ਹੀ ਮੇਲੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਹਿਂ ਸੁਹੇਲੇ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾਂ ਗੁਰੁ ਤੇ ਪਾਵੈਂ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗਮਨਹਿਂ ਜਸ ਬਿਦਤਾਵੈਂ ॥ ੩੪ ॥ ਬਹੁਰੋ ਇਕ ਦਿਨ ਚਢੇ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਸੁਵਾਰ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਸੰਗ ਚਢਾਏ। ਹਯਨਿ ਕੁਦਾਵਤਿ ਚਲੇ ਅਗਾਏ ॥੩੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਦੂਸਰਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਦੋਨਹੁ ਅਸੁ ਪਰ ਗਮਨਤਿ ਰਾਹੂ। ਕਾਨਨ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਭਨਤਿ ਸੁਨਤਿ ਬਚ ਆਪਸਿ ਮਾਂਹੂ ॥੩੬॥ ਜਹਾਂ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਕੋ ਅਧਿਕ ਬਸੇਰੋ। ਲਿਏ ਜਾਤਿ ਭੇਤੀ ਜਿ ਅਗੇਰੋ।ਕੂਕਰ,ਚੀਤੇ, ਬਾਜ ਘਨੇਰੇ। ਬਹਰੀ,ਜੁੱਰਰੇ ਬੇਗ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਸੰਗਿ ਬਾਵਰੈਂ[3] ਲੇਤਿ ਸਿਧਾਏ।ਜਾਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਬਨ ਸਮੁਦਾਏ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰੁ ਹਜ਼ਰਤ ਇਕ ਸੰਗਿ। ਕਰੈਂ ਧਵਾਵਨਿ ਬੇਗ ਤੁਰੰਗ ॥੩੮॥ ਬਨ ਕੇ ਜੀਵ ਘੇਰਿ ਕਰਿ ਮਾਰਹਿਂ। ਨਿਕਸਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਨ ਜਿਯਤ ਸਿਧਾਰਹਿਂ। ਤੀਰਨਿ ਸੰਗਿ ਐਂਚਿ ਗੁਰੁ ਹਨੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੰਘਾਰਤਿ ਘਨੇ ॥ ੩੯ ॥ ਸ੍ਵਾਨ ਗਹੈਂ ਅਰੁ ਚੀਤੇ ਛੋਰਹਿਂ।ਜਾਨਿ

---

[1]ਚੌੜੀ। [2]ਪੰਕਤੀ। [3]ਜਾਲ (ਅ) ਬਾਵਰੀਆ। ਇਕ ਨੀਚ ਜਾਤ ਜੋ ਜਾਲ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਫੜਦੇ ਹਨ [ਪੰਜਾਬੀ, ਬੌਰ=ਹਰਨ ਫੜਨ ਦਾ ਜਾਲ। ਬੌਰ ਤੋਂ ਬੌਰੀਆ, ਬਾਵਰੀਆ]।

ਨ ਦੇਤਿ ਫਾਂਧ ਕਰਿ ਦੌਰਹਿਂ। ਇਸ਼ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਅਖੇਰ ਕੋ ਨਾਨ॥ ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ੋ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥ ਬਹੁਰਿ ਭਈ ਤੀਛਨ ਬਡ ਘਾਮ। ਚਾਹਤਿ ਉਤਰਨਿ ਹਿਤ ਬਿਸਰਾਮ। ਬਨ ਕੋ ਛੋਰਤਿ ਹਟੇ ਪਿਛੇਰੇ।ਹੇਰਤਿ ਛਾਯਾ ਸਘਨ ਘਨੇਰੇ ॥੪੧॥ ਦੇਖਿ ਸਥਾਨ ਰੁਚਿਰ ਤਰੁ ਤਰੇ। ਉਤਰਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਖੇਦ[1] ਪਰਹਰੇ। ਤਿਸਤੇ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰਿ ਗੁਰੁ ਥਿਰੇ। ਤਰੇ ਤਰੋਵਰ ਕੇ ਸੁਖ ਕਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਗੁਰ ਚਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਟ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਘਾਹੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਤਰੋਵਰ ਕੇ ਤਰੇ ਅਲਪ ਨਰਨਿ ਤਿਹ ਸੰਗ। ਬੈਠਯੋ ਹਿਤ ਬਿਸਰਾਮ ਕੇ ਖਰੋ ਸਮੀਪ ਤੁਰੰਗ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੈਸੇ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਗੁਰ ਥਿਰੇ। ਘਾਮ[2] ਤਪਤ ਨਿਰਵਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਤਹਿਂ ਇਕਿ ਘਾਹੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯਹੁ। ਘਾਸ ਖੁਰਚਬੇ ਹਿਤ ਲਲਚਾਯਹੁ॥ ੨ ॥ ਆਵਤਿ ਸੁਨਯੋ-ਗੁਰੂ ਇਤ ਆਏ।ਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਏ-।ਹਰਖਯੋ-ਮੈਂ ਇਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਊਂ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਸਭਿ ਪੁਰਵਾਊਂ[3] ॥ ੩ ॥ ਸੰਗ ਨਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਨ ਕੋਈ। ਮਸਤਕ ਟੇਕੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੌਂ। ਮਨ ਤਨ ਕੇ ਦੁਖ ਸਭਿ ਨਿਰਵਾਰੌਂ-॥ ੪ ॥ ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਆਯਹੁ।ਜਹਾਂਗੀਰ ਜਹਿਂ ਥਿਰ ਸੁਖ ਪਾਯਹੁ। ਬੂਝਨਿ ਲਗਯੋ 'ਸਾਚ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ।ਕਿਤ ਉਤਰਯੋ ਕਹੀਅਹਿ ਮੁਝ ਪਾਹੁ?'॥੫॥ਸ਼ਾਹੁ ਨਰਨਿ ਕੁਛ ਸਮਝਯੋ ਨਾਂਹੀ।ਜਾਨਯੋ ਹਜ਼ਰਤਿ ਹੇਰਨਿ ਚਾਹੀ। ਦਿਯੋ ਬਤਾਇ 'ਅਮਕ ਤਰੁ ਤਰੇ।ਛਾਯਾ ਸਘਨ ਬਿਖੇ ਤਹਿਂ ਥਿਰੇ'॥੬॥ਇਮ ਹੀ ਬੂਝਤਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਬੈਠਯੋ ਜਿਸ ਥਾਇਂ। ਬਰਜਨ ਵਾਰੋ[4] ਨਰ ਜਹਿਂ ਖਰੋ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਜਾਇ ਬੂਝਬੋ ਕਰੋ ॥੭॥ 'ਬੈਠਯੋ ਜਹਿਂ ਸਾਚੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਭੇਟ ਚਢਾਵਨਿ ਚਾਹਤਿ ਪਾਹੂ'।ਸ਼ਾਹ ਸਮੁਖ ਦੇਖਤਿ ਇਮ ਕਹਯੋ'ਆਵਨਿਦੇਹੁ ਕਹਾਂ ਇਨ ਲਹਯੋ[5]'॥੮॥ਕਿਨਹੁ ਨ ਬਰਜਯੋ ਰੁਖ਼ ਕੋ ਹੇਰੇ। ਕਰ ਧਰਿ ਟਕਾ ਗਯੋ ਤਬਿ ਨੇਰੇ। ਬੇਖ ਸਰੂਪ ਦੇਖਿ ਸੋ ਘਾਹੀ[6]।ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਧਾਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥੯॥ਆਗੇ ਟਕਾ ਰਾਖਿ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ।ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਸਿਰ ਤੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।'ਸਾਚੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ,ਗੁਰੁ ਭਾਰੀ!॥੧੦॥

[1]ਥਕਾਨ। [2]ਧੁੱਪ ਦੀ। [3]ਪੂਰੀ ਕਰਵਾਵਾਂਗਾ। [4]ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ। [5]ਇਹ ਕੀ ਜਾਣਿਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6](ਸ਼ਾਹ ਦਾ) ਭੇਖ ਸਰੂਪ ਦੇਖਕੇ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਘਨੇਰੀ। ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨ ਦੇ ਬਿਨਤੀ ਮੋਰੀ।-ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਅਹੈਂ।ਸਾਚੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ-ਇਮ ਕਹੈਂ॥੧੧॥ਦਾਸ ਗਰੀਬ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਮੋਹੀ। ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਬਿ ਹੋਹੀ। ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਕੋਇ ਨ ਨਾਥ।ਜਮ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ' ॥੧੨॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੁਨਿਕੈ ਬਿਸਮਾਯੋ।-ਗੁਰੁ ਜਾਨਿ ਮੋਕਹ ਇਹ ਆਯੋ। ਮੋ ਮਹਿ ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ ਐਸੇ।ਰੱਛਾ ਕਰੌਂ ਪਲੋਕ[1]ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ ॥੧੩॥ ਦੁਨੀਆਂ ਮਹਿਂ ਕਰਿਬੇ ਸਮ-ਰੱਥ।ਨਹੀਂ ਦੀਨ ਕੁਛ ਹਮਰੇ ਹੱਥ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮੁਝ ਕੋ ਜਾਨਾ।ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ॥੧੪॥ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਜੋ ਕਰਹਿ ਸਹਾਇ। ਸਚ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਤਿਸ ਬਨਿਆਇ। ਗੁਰੂ ਕਹਤਿ ਥੇ ਜੋ ਮਮ ਪਾਸ। ਕਰਹਿਂ ਆਪ ਨਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੧੫॥ਹਮ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨਹਿ। ਸਾਚੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਜਗੁ ਜਾਨਹਿ। ਕਹੈਂ ਆਪ ਹੀ ਤੇ ਇਹ ਨਾਮੁ।ਬਿਦਤਯੋ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਗ੍ਰਾਮੁ ॥੧੬॥ ਇਹ ਕਹਿਬੋ ਗੁਰ ਕੋ ਸਭਿ ਸਾਚਾ। ਲਗਨਿ ਨ ਦੇਤਿ ਦਾਸ ਦੁਖ ਆਂਚਾ[2]-। ਇਮ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ ਭਾ ਸ਼ਾਹੂ। ਗੁਰ ਨਿਸ਼ਚੈ[3]ਹੋਯਹੁ ਉਰ ਮਾਂਹੂ॥੧੭॥'ਘਾਹੀ ਸੁਨਿ[4]'ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ।'ਹਮ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਾਈਂ।ਅੰਤਕਾਲਹੂੰ ਨਹੀਂ ਸਹਾਇ।ਤਹਿਂ ਕੁਛ ਹਮਰੇ ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ ॥੧੮॥ਸਾਚੋ ਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਕਹੈਂ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਸੋ ਉਤ-ਰਯੋ ਅਹੈ। ਤਿਨ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਹੁ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੋ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਤਹਿ ਸਾਰਹੁ'॥੧੯॥ਇਮਸੁਨਿ ਟਕਾ ਉਠਾਇ ਸੁ ਘਾਹੀ।ਗਮਨਯੋ ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਕੋ ਪਾਹੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸਚ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਉਤਰੇ ਕਹਾਂ? ਦੇਖਿਬੇ ਚਾਹੁ ॥ ੨੦ ॥ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਸੋ ਇਸ ਥਾਨ। ਬਿਦਤ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਮਹਾਨ'। ਸੁਨਿ ਲੋਕਨਿ ਗੁਰੁ ਥਾਨ ਬਤਾਯੋ। ਜਹਿਂ ਤਰੁ ਛਾਯ ਅਰਾਮ ਸੁ ਪਾਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰਿਕੈ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਧਰਨਿ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਟਕਾ ਰਾਖਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਮੈਂ ਆਯਹੁ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥੨੨॥ ਅੰਤਕਾਲ ਮਹਿਂ ਬਨਹੁ ਸਹਾਈ। ਜਮਦੂਤਨਿ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ। ਆਜ ਭਾਗ ਬਡਿ ਤੇ ਭਾ ਪਰਸਨ ॥੨੩॥ ਨਾਮ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰਾ। ਕਰਹੁ ਨਿਬਾਹਨ ਬਿਰਦ ਉਦਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿ-

[1]ਪ੍ਰਲੋਕ। [2]ਸੇਕ। [3](ਦਾ) ਭਰੋਸਾ। [4]ਹੇ ਘਾਹੀ ਸੁਣ।

ਨਾਮ ਕੱਲਜਾਨਾ[1] ॥ ੨੪ ॥ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਿ ਖਾਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਇਨ ਦੋਇਨ ਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖਾਰਾ॥ ਨਹਿਂ ਜਮਦੂਤ ਦੇਖਿਬੇ ਪਾਵਹਿਂ। ਕਰ ਦੇ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਚਾਵਹਿਂ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨਤੇ ਘਾਹੀ॥ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਧਾਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਤਪਤ ਨਿਵਾਰੀ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇ। ਚਢਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੁਲਾਇ ॥੨੬॥ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਮਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਤਨ ਮੈਂ। ਦੇਖਤਿ ਨਿਕਟਿ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਵੈ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈ॥੨੭॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਚਲਿ ਗਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਉਤਰਤੇ ਭਏ। ਸੁਖ ਸੌਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲਹਿ ਬਿਗਸਾਏ॥੨੮॥ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਤੈਸੇ ਚਢਿ ਸ਼ਾਹੁ॥ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਏ ਪਠਿ ਨਰ ਪਾਹੂ। ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਮੇ ਹੁਇ ਤਯਾਰ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗ ਸਜਿ ਭੇ ਅਸਵਾਰ॥੨੯॥ ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਇਕ ਘਰ ਮਾਂਹੀ॥ਸਿਖ ਕੀ ਸੁਤਾ ਅਸਿਖ ਕੇ ਬਯਾਹੀ। ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਰਹੈ। ਪਤਿ ਸਸੁਰਾਰ[2] ਨ ਆਇਸੁ ਲਹੈ॥੩੦॥ਜਬਿ ਦਿਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਿ ਕਉ ਲਾਗਹਿ॥ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਕਹਿ ਮਨੁ ਅਨੁਰਾਗਹਿ।–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਾਚੇ ਜੇ ਕਰਿ ਅਹੈਂ। ਸਭਿ ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੋ ਲਹੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਤੌ ਮਮ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਅਪਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹਾਂ ਦਿਖਰੀਅਹਿ–। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੋਲਤਿ ਲੈ ਕਰਿ ਨੀਰ। ਕਰਹਿ ਸੁ ਮੱਜਨ ਸੌਚ ਸ਼ਰੀਰ ॥੩੨॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਹਿਬੇ ਕੋ ਕਰਿ ਨੇਮ। ਚਾਹਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਚਿਤਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਾਲੇ। ਕਰਤਿ ਨਿਬਾਹਨ ਬਿਰਦ ਬਿਸਾਲੇ॥ ੩੩ ॥ ਜਾਤਿ ਬੀਥਕਾ[3] ਤਿਸ ਘਰ ਜੋਈ॥ਹਯ ਚਪਲਾਇ ਚਲਹਿਂ ਚਹਿ ਸੋਈ॥ਲੇਕਰਿ ਜਲ ਕੋ ਹੇਤ ਸ਼ਨਾਨ। ਚਢੀ ਸਦਨ ਪਰ ਸਮਾਂ ਪਛਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਉਤ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਆਏ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਦਨ ਜਬਹਿ ਨਿਯਰਾਏ। ਸਿਖ ਤਨੁਜਾ ਜਬਿ ਜਲ ਤਨ ਡਾਰਤਿ। ਜਿਮ ਨਿਤ ਬੋਲਤਿ ਤਥਾ ਉਚਾਰਤਿ ॥ ੩੫ ॥ 'ਜੇ ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਪੂਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਮਮ ਜਗਸ੍ਵਾਮੀ। ਇਹਾਂ ਆਇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਖਰਾਵਹਿਂ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਦੁਤਿ ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਹਿਂ' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿ ਗੁਰੁ ਨਿਜ ਸ਼ੌਨ ਮਝਾਰਾ। ਰੋਕਿ ਤੁਰੰਗਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਸਮੇ ਸ਼ਨਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਜਾਚਾ। ਚਾਹਤਿ ਪਰਖਯੋ ਜੋ ਗੁਰ ਸਾਚਾ॥੩੭॥ ਸੋ ਉਠਿ ਕਰਿ

[1]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। [2]ਪਤੀ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਦੀ। [3]ਗਲੀ।

ਪੁਰਵੈ ਨਿਜ ਆਸਾ। ਨਿਤ ਚਾਹਤਿ ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਸਾ[1]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਨੁ ਕੌ ਤੁਰਤ ਅਛਾਦਾ। ਤਤਛਿਨ ਉਠੀ ਧਰੇ ਅਹਿਲਾਦਾ॥੩੮॥ ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਚੰਦ ਮਾਨਿੰਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ ਬਿਲੰਦਾ। ਲੋਚਨ ਕੀਨਿ ਚਕੋਰਨ ਜੋਰਾ[1]। ਹੁਇ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਾ॥੩੯॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਈ ਮਨਮਾਹੀ*।ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਜਾਂਕੇ ਤਨਮਾਂਹੀ*।ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ਰੁਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਆਇ ਨ ਬਾਨੀ ॥ ੪੦ ॥ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਅਵ-ਤਾਰਾ। ਕਰਨੋ ਸਫਲ ਮੁਝ ਸੰਸੈ ਟਾਰਾ। ਪੁਰਵੋ ਦਾਸ ਮਨੋਰਥ ਘਨੇ। ਕਰੇ ਉਧਾਰਨਿ ਜਾਂਹਿ ਨ ਗਨੇ'॥੪੧॥ਜਸੁ ਕੌ ਕਰਤਿ ਰਹੀ ਚਿਰ ਕਾਲਾ। ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਸੋ ਭਈ ਨਿਹਾਲ। ਚੰਚਲ ਚਾਰੁ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਵਤਿ। ਦੇਖਤਿ ਮੁਖ ਨਰ ਨਾਰਿ ਲੁਭਾਵਤਿ ॥੪੨॥ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਗਮਨੇ ਬਨ ਮੈਂ। ਕਰਤਿ ਅਖੇਰਨਿ ਬਾਂਛਤਿ ਮਨ ਮੈਂ। ਸੂਕਰ ਸਸਾ ਕੁਰੰਗ ਹਰਾਏ। ਸ੍ਵਾਨ ਰੁ ਚੀਤੇ ਛੋਰਿ ਗਹਾਏ ॥੪੩ ॥ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਫਿਰਿ ਬਨ ਕੇ ਮਹੀਆ। ਹਟੇ ਨਗਰ ਕੋ ਹਰਖ ਉਮਹੀਆ। ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ। ਡੀਲ ਦਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਲੰਬ ਭੁਜਾ[2] ਜੇ॥੪੪॥ਜਸੁ ਬਿਸਤ੍ਰਿਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ ਦੇਸ਼। ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਦਾਸਨਿ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ। ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਸੁਨਿ ਇਹ ਕੀਰਤਿ ਰੂਰੀ ॥ ੪੫ ॥ ਸੇਵਕ ਨਏ ਅਨੇਕ ਸੁਜਾਨੇ। ਆਵਤਿ ਦਰਸ਼ਨਕੋ ਸੁਖ ਮਾਨੇ।ਲੇਂ ਗੁਰੁਤੇ ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਘਨੇ।ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਦਾਸਨਿ ਹਿਤ ਸਨੇ ॥ ੪੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਜਸੁ ਸੁਜਨ ਹਰਖਾਵਹਿਂ। ਨਿੰਦਕ ਚੰਦੂ ਆਦਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ। ਕਰਹਿ ਮੇਲ ਕੋ ਸ਼ਾਹੁ ਘਨੇਰੇ। ਕਬਿ ਹਕਾਰਿ, ਕੈ ਆਵਤਿ ਡੇਰੇ[3] ॥ ੪੭ ॥ ਦਰਬ ਅਕੋਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਮੋਲ। ਅਰਪਹਿ ਹਯ ਜੋ ਦੇਸ਼ਨਿ ਟੋਲੇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸੁ ਬਿਤਾਏ। ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਥਿਰ ਸੁਖ ਪਾਏ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਆਗਰੇ ਆਗਵਨ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੭ ॥

---

[1]ਜੋੜ ਦਿਤੇ (ਅ) ਚਕੋਰਾਂ (ਦੋ ਨੈਣਾਂ ਦਾ) ਜੋੜਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। [2]ਲੰਬਾ ਕੱਦ ਤੇ ਲੰਬੀਆਂ ਹੀ ਬਾਹਾਂ। [3]ਕਦੇ ਬੁਲਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਡੇਰੇ ਆਂਵਦਾ ਹੈ (ਆਪ)।

*ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਬਹੁਤੇ ਲਿਖਤ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਗਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:—ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਗੁਰ ਜੀ ਸ਼ਰਨਿ ਤਿਹਾਰੀ॥ ੪੦ ॥

੫੮. [ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਜੂਮੀ ਤੋਂ ਭਰਮਾਵਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪਿਖਿ ਇਖਲਾਸ ਕੋ ਜਹਾਂਗੀਰ ਗੁਰੁ ਕੇਰ[1]। ਅਦਬ ਕਰਹਿਂ ਉਮਰਾਵ ਸਭਿ ਬੰਦਹਿਂ ਜਬਿਹੂੰ ਹੇਰਿ ॥੧॥ ਚੰਦੂ ਕੇ ਮੇਲੀ ਦੁਖਹਿਂ ਨਿੰਦਕ ਅਪਰ ਬਿਸਾਲ। ਜਥਾ ਚੋਰ ਪਿਖਿ ਚੰਦ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਦੁਖਦ ਕਰਾਲ ॥੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚੰਦੂ ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਮੇਲ। ਕਰਹਿ ਅਖੇਰ ਹੋਹਿ ਗੁਰ ਗੇਲਿ[2]। ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਨੀਤਿ ਪੁਚਾਵੈ। ਕਹਹਿ ਮਧੁਰ ਸਨਮਾਨ ਬਧਾਵੈ ॥੩॥ –ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਹਾਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਧਨ ਗਨ ਲਹਾ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮਿਲਹਿ ਵਧਹਿ ਅਧਿਕਾਇ। ਇਮ ਜੇ ਭਯੋ ਮੋਹਿ ਦੁਖਦਾਇ ॥੪॥ ਬਿਨ ਉਪਾਇ ਬਿਨ ਚਿੰਤ ਜਿ ਰਹੋਂ।ਨਹੀਂ ਬਚੋਂ ਤਿਨ ਤੇ ਦੁਖ ਸਹੋਂ। ਮੈਂ ਬਨਿ ਚੁਗਲ ਮੁਗਲ ਪਤਿ ਪਾਸ। ਚੁਗਲੀ ਉਗਲੀਬੋਲਯੋ ਤਾਸ[3] ॥੫॥ ਬੁਰਾ ਕਰਨਿ ਤਿਸ[4] ਕੀਨਿ ਉਪਾਇ। ਭਲਾ ਬਿਸਾਲ ਬਨਤਿ ਨਿਤ ਜਾਇ। ਖਰ ਕੰਟਕ ਲਖਿ ਬੋਵਨਿ ਕਰਯੋ[5]। ਸੋ ਤੋ ਰਹਯੋ ਕਮਲ ਸੁਭ[6] ਖਿਰਯੋ ॥ ੬ ॥ ਧਨ ਸੁਗੰਧਤਾ[7] ਜਿਸ ਤੇ ਪਾਈ[8]। ਯੋਂ ਬਿਪਰੀਤਿ ਭੁਈ ਬਰਿਆਈ[9]*। ਅਬਿ ਕੋ ਜਤਨ ਬਨਾਵੋਂ ਐਸੇ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕਾਰਾ-ਗ੍ਰਹ ਬੈਸੇ ॥ ੭ ॥ ਤਹਾਂ ਦਰਬ ਕੋ ਲੋਭ ਦਿਖਾਵੋਂ। ਕੈਦ ਬਿਖੈ ਕਹਿ ਕੈ ਮਰਿਵਾਵੋਂ। ਤੌ ਬਚਾਇ ਮੇਰੋ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਮਿਲਹਿ ਨ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਕਿਮ ਆਇ–॥੮ ॥ ਇਮ ਗਿਨਤੀ ਕੋ ਗਿਨਤਿ ਹਮੇਸ਼। ਸੰਕਟ ਚਿੰਤਾ ਜਿਸਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ। ਗਿਨਤਿ ਗਣੀ ਕੋ ਜਤਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਮਿਲਯੋ ਨਜੂਮੀ ਸੋਂ ਹਿਤ ਧਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ਨਿਸ ਮੈਂ ਤਿਮਰ ਭਏ ਘਰ ਗਯੋ। ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਤਿਸ ਕੋ ਦਯੋ। ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ ਸਮ[10] ਤਿਸਕੋ ਸਾਥਾ। 'ਮੇਰੋ ਭਲੋ ਅਹੈ ਤੁਵ ਹਾਥਾ ॥੧੦॥ ਚਿਤ ਦੇ ਕਰਹੁ ਇਹੀ ਉਪਕਾਰ। ਅਪਰ ਦੇਉਂ ਧਨ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ। ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਮੈਂ ਤੁਝ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਬਨਿ ਸਹਾਇ ਅਬਿ ਹੌਂ ਸ਼ਰਨਾਯੋ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਨਜੂਮੀ ਬੋਲਨਿ ਕੀਨਿ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਭਏ ਕਿਮ ਦੀਨ। ਸਿਰ ਕੇ ਜੋਰ ਕਰੌਂ ਤੁਵ ਕਾਜਾ। ਫੇਰ ਸ਼ਾਹੁ ਮਤਿ ਸਹਤ

[1]ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੱਜਨਤਾ ਮੇਲਮਿਲਾਪ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਕੇ। [3]ਚੁਗਲੀ ਉਗਲਕੇ ਤਿਸ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਤ) ਕਹਿਆ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਦਾ। [5](ਚੁਗਲੀ ਨੂੰ) ਤ੍ਰਿੱਖਾ ਕੰਡਾ ਜਾਣਕੇ ਬੀਜਿਆ ਸੀ। (ਅ) (ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਨੂੰ) ਤ੍ਰਿੱਖਾ ਕੰਡਾ ਜਾਣਕੇ'' ''। [6](ਸਤਿਕਾਰ ਰੂਪ ਸੁਭ) ਕਮਲ। [7]ਸੁਗੰਧਤਾ ਰੂਪੀ ਧਨ। [8]ਮਿਲਿਆ। [9]ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ। [10]ਬੇਨਤੀ ਵਾਂਗ। *ਪਾ:–ਬੁਰਿਆਈ।

ਸਮਾਜਾ[1] ॥ ੧੨ ॥ ਕੋ ਦੁਖ ਭਯੋ ਸੁਨਾਵਨ ਕਰੀਅਹਿ ?। ਮੈਂ ਨਿਰਵਾਰੌਂ ਚਿੰਤ ਨ ਧਰੀਅਹਿ'।ਸੁਨਿਤਬਿ ਸਭਿਹਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤਉਚਾਰਾ।'ਹਿੰਦੂ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਬੈਰ ਹਮਾਰਾ ॥੧੩॥ ਤੁਝ ਤੇ ਪਰਦਾ ਨਾਂਹਿਨ ਰਾਖੌਂ । ਜਥਾ ਭਈ ਸਗਰੀ ਮੈਂ ਭਾਖੌਂ । ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸਦਨ ਉਤਾਰਾ। ਦੇ ਸਜਾਇ ਬਡ ਪੂਰਬ ਮਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ । ਕਰਨੈ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਮੇਲ ਬਿਲੰਦ । ਮੈਂ ਕਰਿ ਚਾਰੀ ਇਹਾਂ ਹਕਾਰਾ । ਆਇ ਆਪਨੋ ਕਾਜ ਸਵਾਰਾ॥ ੧੫ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਹਤਨੋ ਚਹਤਿ ਮੈਂ ਅਬੈ । ਇਮ ਉਪਾਇ ਚਿਤਵਨੋ ਸੁਨਿ ਸਬੈ । ਤੂੰ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਅਸ ਬਾਤ । ਸਾਢਸਤੀ[2] ਆਈ ਬੱਖਯਾਤ ॥੧੬ ॥ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਇ ਬਨਹੁ ਦਿਲਗੀਰਿ । ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਧਰੈ ਨਹਿਂ ਧੀਰ । ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੌ ਭੈ ਦਿਖਰਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ । ਬੂਝੈ ਜਤਨ ਤ ਏਵ ਉਚਰੀਅਹਿ ॥ ੧੭ ॥-ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਆਖਯ[3] ਬੱਖਯਾਤ । ਸੋਢੀ ਹੋਇ ਸੁ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ । ਹਿਤ ਤੁਮਰੇ ਸੋ ਫੇਰਹਿ ਮਾਲਾ । ਥਲ ਗੁਲੇਰ[4] ਮਹਿਂ ਬੈਠਿ ਨਿਰਾਲਾ ੧੮ ॥ ਤਬਿ ਸੁਖੈਨ ਦਿਨ ਬਿਤਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ-।ਏਵ ਪ੍ਰਬੋਧਹੁ ਜਾਇ ਸਕਾਰੇ। ਟਰਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤਬਿ ਲਿਹੁ ਧਨ ਘਨੋ। ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਬਹੁ ਬੁਧਿ ਤੇ ਭਨੋ' ॥ ॥੧੯॥ ਤਬੈਹਿ ਨਜੂਮੀ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਮੈਂ ਇਮ ਕਰੌਂ ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਹੀਨ। ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਮੈਂ ਜੁ ਬਤਾਇ।ਪੂਰਬ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਪਤਿਯਾਇ॥੨੦॥ ਇਕ ਮੇਰੇ ਕਹਿਬੇ ਕੀ ਦੇਰਿ । ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਠਹਿ ਗੁਲੇਰ'। ਗਯੋ ਚੰਦੂ ਤਬਿ ਹਰਖ ਧਰੰਤਾ। ਜਾਨਤੋ-ਗਹਯੋ ਨ ਛੁਟਹਿ ਕਦੰਤਾ ॥ ੨੧ ॥ ਪਿਤ ਕੈ ਸਮ ਕਰਿ ਕੈ ਇਸ ਹਾਨ। ਤਬਿ ਨਿਚਿੰਤ ਹੁਇ ਟਿਕੌਂ ਸਥਾਨ-। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਸੋਵਾ। ਗਿਨਤ ਗਟੀ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਪਰੋਵਾ॥ ੨੨॥ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਨਜੂਮੀ ਗਯੋ। ਬਗਲ ਕਿਤਾਬ ਮਲਿਨ[5] ਮੁਖ ਕਿਯੋ । ਜਾਇ ਸਲਾਮ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਕਰੀ । ਕਹਿਨ ਬਾਤ ਚਾਤੁਰਤਾ ਧਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਮਲਿਨਨਜੂਮੀ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਹੇਰਿ । ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਹਸ ਬੂਝਤਿ 'ਹੈ ਖੈਰ ?। ਕਿਮ ਆਵਤਿ ਹੈ ਮਨ ਮੁਰਝਾਯੋ ?। ਕਛੁ ਕਾਜ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬਿਗਰਾਯੋ ?' ॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਨਿ ਲਾਗਿਛਲ ਸਾਨੀ।'ਬਿੱਦਯਾ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰ ਮਹਾਨੀ।

---

[1]ਵੈਰਾਂਗਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੱਤ ਸਭਾ ਦੇ ਸਮੇਤ। [2]ਗ੍ਰਹ ਛਨਿੱਛਰ ਦੀ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਯਾ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਯਾ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਦੀ ਇਕ ਦਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਜੋਤਸ਼ੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [ਪੰਜਾਬੀ, ਸਾੜ ਸਤੀ। =ਸਾਢੇ+ਸੱਤ+ਈ]। [3]ਨਾਮ (ਹੋਵੇ)। [4]ਗੁਵਾਲੀਅਰ। [5]ਉਦਾਸ।

ਦਯੋ ਆਪ ਕੋ ਸਭਿ ਕੁਛ ਖਾਤਿ[1] । ਚਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨ ਖੈਰ ਤੁਵ ਗਾਤਿ[2] ॥ ੨੫ ॥ ਖੋਜਨਿ ਕਰੇ ਭਲੇ ਗ੍ਰੈਹ ਸਾਰੇ। ਸਾਢਸਤੀ ਅਬਿ ਚਢੀ ਤੁਮਾਰੇ। ਕ੍ਰੂਰ ਮਹਦ ਇਹ ਦੁਖ ਕੀ ਦਾਤਾ। ਜਿਸ ਪਰ ਚਢਤਿ ਕਰਤਿ ਇਹ ਘੌਤਾ ॥ ੨੬ ॥ ਪੁਨ ਉਪਾਇ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਬਿਚਾਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਨੀਕੋ ਰਹੈ ਤੁਮਾਰੇ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦਲਕਯੋ[3] ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸਾ। 'ਕਬਿ ਤੇ ਚਢੀ ਕਹਹੁ ਮੁਝ ਪਾਸਾ ? ॥ ੨੭॥ ਜਤਨ ਬਿਚਾਰਯੋ ਸੋ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਸਾਢਸਤੀ ਬਲ ਜਿਸ ਤੇ ਛੀਜੈ'। ਤਬਹਿ ਨਜੂਮੀ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਦੁਖਦ ਚਢੀ ਇਹ ਆਜ ਤਿਹਾਰੇ ॥੨੮॥ ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸੁਨਾਵਹੁ।ਰਾਖਹੁ ਗੋਪ ਮਹਾਂ ਫਲ ਪਾਵਹੁ।ਸੋਢਿ ਬੰਸ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸ਼ੁਭ ਜਾਤੀ। ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮ ਬੱਖਯਾਤੀ ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ਤੀਨ ਹੂੰ ਕਾਲਾ। ਦੁਰਗ ਗੁਆਲਿਯਰ ਥਾਨ ਨਿਰਾਲਾ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਮਾਲਾ ਬੈਠਹਿ ਬਰਨੀ[4] । ਠਾਨਿ ਮੌਨਿ ਕਰਿ ਐਸੇ ਕਰਨੀ॥੩੦॥ਤੁਮਰੇ ਹੇਤੁ ਮਨੋਰਥ ਧਾਰੈ।ਪਾਕ ਅਲਾਹ ਰਿਦੈ ਸੰਭਾਰੈ।ਕਰਹ ਜਤਨ ਹੁਇ ਖੈਰ ਤੁਮਾਰੀ।ਸਾਢਸਤੀ ਬਲ ਹੁਇ ਨਿਰਵਾਰੀ॥੩੧॥ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਖੋਜਹੁ ਅਸ ਨਰ ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ਼'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਪਰੋਵਾ। ਕਹੇ ਨਜੂਮੀ ਕੇ ਡਰੁ ਹੋਵਾ॥ ੩੨॥ ਇਕ ਚੇਦੂ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਉਮਰਾਊ। ਹੁਤੇ ਸਮੀਪ, ਬਿਲੋਕਿ ਸੁਭਾਊ । ਸਭਿਨਿ ਏਕ ਮਤਿ ਪੂਰਬ ਗਿਨਯੋ। ਤਊ ਨ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਤਿਨ ਭਨਯੋ ॥੩੩॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਸੋਚਤਿ ਰਹਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਕੇ ਪਾਹੂ। 'ਅਸ ਨਰ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਠਾਹਰ ?। ਨਤੁ ਖੋਜਹੁ ਪੁਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਆਹਰ ॥੩੪॥ਕਰਹਿ ਜੁ ਬਰਨੀ ਫੇਰੇ ਮਾਲਾ। ਮੋਹਿ ਬਿਖਾਦ ਬਿਨਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਸ ਆਨਹੁ ਖੋਜਹੁ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ।ਤਿਸ ਕੋ ਦੈ ਹੌਂ ਦਰਬ ਉਦਾਰੇ'॥੩੫॥ਚੇਦੂ ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਸੁ ਪੂਰਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਐਸੋ ਨਰ ਰਾਵਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਸਗਰੇ ਪਤੇ ਮਿਲਤਿ ਹੈਂ ਤਾਸ[5] ॥੩੬॥ ਜੋ ਹਿੰਦੁਨਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ। ਲਾਖਹੁੰ ਸਿਖ ਬਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ।ਜਿਨਹੁ ਵਹਿਰ ਕੇਹਰਿ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਸੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ ॥੩੭॥ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਿਨ ਜਾਤਿ। ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮ ਬੱਖਯਾਤਿ । ਕਰਾਮਾਤ ਭੀ ਸੁਨੀ ਸੁ ਰਾਖੈ। ਲੋਕ ਸਕਲ-ਗੁਰ ਗੁਰ-ਤਿਸ

---

[1]ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ। [2]ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਖ। [3]ਕੰਬ ਗਿਆ। [4]ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸਿਧੀ ਲਈ ਜਪ ਆਦਿ ਕਰਨ ਬੈਠਣਾ। [5]ਤਿਸਦੇ।

ਭਾਖੈਂ॥੩੮॥ ਦਰਬ ਪੀਰ ਸੈ ਰਾਵਰਿ ਘਰ ਤੇ।ਪਹੁੰਚਤਿ ਨਿਤਿ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਬਰਤੇ'।ਕਹੈ ਸ਼ਾਹੁ'ਸੋ ਤੌ ਗੁਰੁ ਪੀਰ।ਮਰਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਖਿ ਭੇ ਤੀਰ[੧]॥੩੯॥ ਕਿਮ ਇਹ ਬਾਤ ਕਹਨਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਬਰਨੀ ਕਰਨੀ[੨] ਦੁਰਗ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਜੁ ਭਲੀ ਹੈ। ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠਯੋ ਬਾਕ[੩]ਬਲੀ ਹੈ' ॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ ਚੰਦੂ ਕੁਪੱਤਾ।'ਤੁਮ ਕੁਲ ਕੇ ਦੀਪਕ ਚਵਗੱਤਾ। ਜਹਾਂ ਪਨਾਹ[੪] ਆਪ ਬਡਭਾਗੇ। ਸਭਿ ਜਗ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਤੁਮ ਦਿਸ਼ਿ ਲਾਗੇ ॥੪੧॥ ਖ਼ੈਰ ਸ਼ਰੀਰ ਜਿ ਹੋਹਿ ਤੁਮਾਰੇ। ਤੌ ਗਿਨਤੀ ਅਸ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰੇ। ਤੁਮ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ। ਰਾਵਰਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕਰਹਿ ਨਹਿਂ ਜੋਈ[੫] ॥ ੪੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਸਾ। ਰਿਦੈ ਨ ਸੰਸਾ ਕੀਜਹਿ ਐਸਾ। ਸੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਤਨ ਪਾਯੋ। ਇਹ ਸੋਢੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੁਲ ਜਾਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਬਿਨਾ ਸੰਦੇਹ ਪਠਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਅਪਰ ਨ ਗਿਨਤੀ ਕੋਇ ਬਿਚਰੀਅਹਿ। ਜੇ ਰਾਵਰਿ ਤਨੁ ਕੀ ਸੁਖ ਹੋਇ।ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਤਿ ਹਮ ਦੇਰਿ ਨ ਕੋਇ॥੪੪॥ ਤੁਮਰੋ ਕਸ਼ਟ ਜਿ ਬਾਂਟਯੋ ਜਾਇ। ਹਮ ਸਹਿ ਲੇਹਿਂ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ। ਜੇ ਇਮ ਸੁਨਿ ਹੈ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ਕਰਹਿ ਜਾਪ ਲਹਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ॥੪੫॥ ਨਹਿਂ ਸੰਕਹੁ ਤੁਮ ਆਪ ਉਚਾਰਹੁ। ਦਿਹੁ ਸਨਮਾਨ ਸਮੀਪ ਹਕਾਰਹੁ'। ਪੁਨ ਤੀਸਰ ਉਮਰਾਵ ਬਖਾਨੈ। 'ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਾਂ ਨਜੂਮੀ ਜਾਨੈ ॥੪੬॥ ਜਾਪ ਜੁ ਕਰਹਿ ਨਾਮ ਤਿਸ ਜਾਤਿ[੬]। ਜਾਨੀ ਬਿਚ ਕਿਤਾਬ ਬੱਖ੍ਯਾਤਿ। ਖੋਜੇ ਬਿਨਾ ਨਿਕਟ ਸੋ ਪਾਯੋ। ਹੋਇ ਨ ਜਗ, ਅਸ ਨਹੀਂ ਬਤਾਯੋ[੭]॥੪੭॥ਆਗੈ ਬਹੁਤ ਬਾਰਿ ਪਤਿਯਾਵਾ । ਜਥਾ ਕਹੈ ਤਿਮ ਬਨਯੋ ਬਨਾਵਾ' । ਕਹਯੋ ਨਜੂਮੀ'ਹਮ ਇਹ ਕਾਮ। ਖੋਜਹਿਂ ਹਜ਼ਰਤ ਹਾਲ ਤਮਾਮ ॥੪੮॥ ਦੇਖਤਿ ਬੁਰੋ ਆਇ ਬਤਲਾਊਂ। ਕਹੇ ਜਤਨ ਸਭਿ ਖੇਦ ਮਿਟਾਊਂ । ਸਦਾ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕਰੰਤੇ। ਦਰਬ ਸਮੂਹ ਸਦੀਵ ਲਹੰਤੇ ॥੪੯॥ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕਰਿ ਹੈ ਚਾਲੀਸਾ[੮]। ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਅਲਹ ਜਗਦੀਸ਼ਾ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਖ਼ੈਰ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ਼ ਅਨੇਕ ਬਲਾਇ' ॥੫੦॥ ਸੁਨਿ ਉਮਰਾਉ ਕਹਤਿ 'ਹਮ ਜਾਨਾ। ਗੁਨ ਬਿੱਦਯਾ ਤੁਮ ਬਿਖੈ[੯] ਮਹਾਨਾ*। ਅਜ਼ਮਤ

[੧]ਮੇਰੇ ਰਿਦੇ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਖ ਕੇ (ਮੇਰੇ) ਪਾਸ ਆਏ ਹਨ। [੨]ਕਰਨ ਲਈ। [੩]ਬਚਨਾਂ (ਦਾ)। [੪]ਜਗਤ ਦਾ ਆਸਰਾ। [੫]ਜੋ ਆਪ ਦਾ ਸੁਖ ਨਾ ਤੱਕਣਾ ਕਰੇ। [੬]ਤਿਸਦਾ ਨਾਮ ਤੇ ਜਾਤੀ। [੭]ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। [੮]ਚਾਲੀ ਦਿਨ। [੯]ਭਾਵ ਹੇ ਨਜੂਮੀ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਗੁਣ"।

*ਪਾ:—ਗੁਰ ਬਿਦਜਾ ਕੇ ਬਿਖੇ ਮਹਾਨਾ।

ਜੁਤਿ ਮਤਿ ਸੱਤ ਸੁਭਾਇ[1]*।ਜਾਪ ਕਰਨਿ,ਸੋ ਦਯੋ ਬਤਾਇ[2]॥੫੧॥ ਤਿਸ ਤੇ ਭਲੋ ਨ ਕਯੋਂ ਹੁਇ ਸ਼ਾਹੁ। ਬਸਹਿ ਇਕੰਤ ਦੁਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੁ। ਇਕ ਚਿਤਿ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇ।ਸਾਢਸਤੀ ਆਦਿਕ ਦੁਖ ਜਾਇ' ॥੫੨॥ ਏਵ ਉਤਾਰ ਚਢਾਉ ਸੁਨਾਏ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੋ ਮਨ ਭਰਮਾਏ। ਸਭਿ ਕੇ ਕਹੇ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸਾਚੀ। ਡਰਤਿ ਮਰਨਿ ਤੇ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ ॥ ੫੩ ॥ 'ਜਾਇ ਆਪ ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਡੇਰੇ।ਕਹੌਂ ਬਿਨੈ ਜੁਤਿ ਬਾਕ ਅਗੇਰੇ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿਂ ਲੇਵਹਿਂ ਬਚ ਮਾਨਿ। ਕਰਹਿਂ ਜਾਪ ਤੇ ਮਮ ਕੱਲਯਾਨ' ॥੫੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਨਜੂਮੀ ਭ੍ਰਮਾਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੮ ॥

੫੯. [ਦੁਰਗ ਗੁਆਲੀਅਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਧਿ ਭੋਜਨ ਕੇ ਕਰਨਿ ਕੀ ਸ਼ਾਹੁ ਨਹੀਂ ਸੁਧਿ ਕੋਇ। ਦਾਸਨਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਤਬਿ ਅਚਯੋ ਕੁਛਕ ਉਠਿ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਮੂਢਨਿ ਕੇ ਮਤਿ ਕੀ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਤ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੀ। ਚਢਿ ਗਜ ਪਰ ਗਮਨਯੋਂ ਗੁਰੁ ਓਰੇ। ਬਰਜੇ ਰਖੇ ਸਾਥਿ ਨਰ ਥੋਰੇ ॥੨॥ ਖੁਸ਼ੀ ਨ ਚਿਤ ਕੋ ਭਾਵਤਿ ਕੋਈ। ਤਿਸੀ ਸੰਦੇਹ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੋਈ।ਪਹੁੰ-ਚਯੋ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਅਰਪੀ ਚਾਰੁ ਅਕੋਰ ਅਗਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਮੌਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਬਦਨ ਮਲੀਨਾ। ਬੈਠਯੋ ਸ਼ਾਹ ਨਿਕਟ ਮਨ ਦੀਨਾ। ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਚਤੁਰ, ਪਰਖਿ ਮੁਰਝਾਯੋ। ਹਿਤ ਬੂਝਨਿ ਕੇ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥ ੪ ॥ 'ਹਜ਼ਰਤ! ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਹੈ ਕਾਰਨ? ।ਜਿਸ ਤੇ ਏਵ ਦਸ਼ਾ ਕਿਯ ਧਾਰਨਿ। ਬਦਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਨਹੀਂ ਤੁਮਾਰਾ। ਮਨਹੁ ਜੂਪ ਮਹਿਂ ਮਨ ਕੋ ਹਾਰਾ ॥੫॥ ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਚਨਿ ਬਿਕਸਤਿ ਆਛੇ। ਨਹਿਂ ਪੂਰਬ ਸਮ ਬੋਲਨਿ ਬਾਛੇ। ਕੋ ਅਸ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਯੋ ਕਾਂਹੂ? ।ਜਿਸ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮਾਂਹੂ' ॥ ੬ ॥ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹ 'ਕਯਾ ਕਹੌਂ ਸੁਨਾਈ। ਅਸਮੰਜਸ[3] ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ। ਤਊ ਅਵੱਸ਼ਯ ਬਨੀ ਅਬਿ ਆਨਿ।ਸੁਨਹੁ ਪੀਰ ਜੀ ਕਰੌਂ ਬਖਾਨ ॥੭॥ ਸਾਢ-ਸਤੀ ਮੋਰੇ ਪਰ ਆਈ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਹੋਤਿ ਉਪਾਈ। ਏਕ ਜਤਨ ਸੋ ਹਾਥ ਤੁਮਾਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜਹਿ ਖੈਰ ਹਮਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਦੁਰਗ ਗੁਆ-ਲਿਯਰ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਸਿਮਰਹੁ ਅਲਹ ਮਾਲ ਕਰ ਲੈ ਕੈ[4]। ਇਕ

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਰਾਮਾਤ ਸਹਤ ਸੱਤ ਸੁਭਾ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ। [2]ਤੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਓਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [3]ਅਣਬਣ। [4]ਮਾਲਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ।

*ਪਾਃ-ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤ ਹੈ ਸਤਿ ਸੁਭਾਇ।

ਚਾਲੀਸਾ ਜੇ ਤੁਮ ਕਰੋ। ਸਾਢਸਤੀ ਕੋ ਬਲ ਪਰਹਰੋ ॥ ੯ ॥ ਖ਼ੈਰ ਹੋਇ
ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਹਮਾਰੇ। ਹੁਇ ਬਰਨੀ ਜਥਿ ਏਵ ਤੁਮਾਰੇ'। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ
ਸਭਿ ਲਖਿ ਪਾਈ। ਜਥਾ ਦੁਸ਼ਟ ਮਿਲਿ ਕੀਨਿ ਖੁਟਾਈ॥੧੦॥–ਅਬਿ ਜੇ
ਕਰਹਿਂ ਹਟਾਵਨਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਮਲਿਨ[1] ਹੋਇ, ਸੰਸੈ ਮਨ ਮਾਂਹੂ।ਜੇ ਨਹਿਂ ਜਾਇਂ,
ਕੁਟਿਲ ਮਿਲਿ ਕਹੈਂ।ਹਮ ਸੋਂ ਬਿਗਰੈ, ਭੇਦ ਨ ਲਹੈ[2]–॥੧੧॥ਉਰ ਬਿਚਾਰ
ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ ਬਨਾਈ। 'ਤੋਂ ਪਰਿ ਸਾਢਸਤੀ ਨਹਿਂ ਆਈ। ਨਹੀਂ ਕਸ਼ਟ
ਕੁਛ ਆਵਹਿ ਨੇਰੇ। ਸ੍ਰੇਯ ਅਹੈ ਤੇਰੀ ਹਮ ਹੇਰੇ॥੧੨॥ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਢਸਤੀ
ਅਬਿ ਆਈ।ਤਿਸ ਤੇ ਬਨਹਿ ਨ ਏਕ ਉਪਾਈ।ਕਾਲ ਜਾਇ ਭਖਿ ਦੇਖਤਿ
ਤੇਰੇ।ਮਰਹਿ ਕੁਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਪ ਫਲ ਪ੍ਰੇਰੇ॥੧੩॥ਹਮਰੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰੇ।
ਉਪਜਤਿ ਹੈ ਕੱਲਜ਼ਾਨ ਤੁਮਾਰੇ।ਤੋਂ ਹਮ ਜਾਹਿ ਜਾਪ ਕੋ ਕਰੈਂ।ਸਭਿ ਸੰਕਟ
ਤੇਰੇ ਪਰਹਰੈਂ'॥੧੪॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖ੍ਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੂ।–ਸਾਢਸਤੀ ਬਲ
ਹੋਇ ਬਿਨਾਹੂ–। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਮ ਸਭਿ ਲਾਯਕ। ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਕੇ
ਕਸ਼ਟ ਨਸਾਯਕ॥੧੫॥ਖ਼ਾਤਰ ਜਮਾਂ[3]ਰਿਦੇ ਅਬਿ ਹੋਈ।ਸੰਕਟ ਮੋਹਿ ਛੁਵੈ
ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਹੁਇ ਹਰਖ ਸਮੇਤਾ।ਜਾਪ ਕਰਨਿ ਗਮਨਹੁ ਮਮ
ਹੇਤਾ ॥ ੧੬ ॥ ਤੁਮ ਤੇ ਆਛੇ ਕੋ ਹੁਇ ਪਜਾਰੋ। ਜਿਨ ਕੇ ਦਿਏ ਪ੍ਰਾਨ ਤਨ
ਧਾਰੋ'।ਪਰਵਾਨਾ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹੁ ਲਿਖਾਯੋ।ਦੁਰਗ ਪਤੀ ਕੇ ਪਾਸ ਪਠਾਯੋ॥੧੭॥
'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਇਹਠਾਂ ਆਵੈਂ।ਕਰਿ ਚਾਲੀਸਾ ਮੋਹਿ ਬਚਾਵੈਂ।ਆਛੇ ਥਲ
ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਜੋ ਕਿਛ ਚਹੈਂ ਸੁ ਪਾਸ ਪਠਾਵਹੁ ॥੧੮॥ਦੇਤੇ ਰਹਿਯੋ
ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ। ਮਾਨਹੁਂ ਕਹ੍ਯੋ ਸਕਲ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਨਿਕਟ ਹਮੇਸ਼ ਜਾਹੁ
ਇਕ ਬਾਰੀ। ਬੂਝਤਿ ਰਹਹੁ ਲੇਹੁ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ' ॥ ੧੯॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੂ
ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ। ਗ੍ਰਿਹ ਕੌ ਗਮਨਿ ਸੁ ਇੱਛਾ ਧਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਰਹੋ
ਸਭਿ ਡੇਰਾ। ਹਮ ਗਮਨੈਂ ਤਿਤ ਹੋਤਿ ਸਬੇਰਾ ॥੨੦॥ ਕਰਹਿਂ ਨਿਵਾਰਨਿ
ਬਾਧਾ ਤੇਰੀ। ਬਹੁਰ ਬਿਨਾਸ਼ਹਿਂ ਕੁਟਿਲ ਜਿ ਖੋਰੀ[4]'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ
'ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰੇ[5]। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਥਮ ਮੋ ਪਰ ਉਪਕਾਰੇ'॥੨੧॥ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੂ ਉਠਿ
ਅਪਨੇ ਧਾਮੂ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਨ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਤਯਾਰੀ ਕਰਤਿ ਭਏ ਨਿਜ
ਸਾਰੀ। ਸਭਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ 'ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਗਮਨਹਿਂ
ਹਮ ਸੰਗ। ਰਹੈ ਚਮੂੰ[6] ਸੁਧਿ ਲੇਹੁ ਤੁਰੰਗ। ਹੋਵਤਿ ਰਹੈ ਦੇਗ ਇਸ ਰੀਤਿ।

[1]ਉਦਾਸ। [2]ਵਿਗੜੇਗਾ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਤੇ (ਦੰਦ ਦਾ) ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇਗਾ। [3]ਤਸੱਲੀ। [4]ਖੋਰੀ=ਛੁਪ ਕੇ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [5]ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਂ। [6]ਸੈਨਾਂ (ਇੱਥੇ)।

ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਿਹੁ ਨੀਤ'॥੨੩॥ ਕਹਯੋ ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ ਸਮੁ-ਝਾਇ। 'ਹਮ ਆਵਹਿਂ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਇ। ਸਭਿਨਿ ਸੰਭਾਰ ਕਰੌ ਹੁਸ਼ਿਯਾਰ। ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤ ਨਿਵੇਸ[1] ਮਝਾਰ'॥੨੪॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਭੋਰ ਗਮਨੇ ਗੋਸਾਈਂ।ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਲੇ ਸੰਗ ਪਧਾਨੇ।ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਗੁਆਲਿਯਰ ਥਾਨੇ ॥੨੫॥ ਦੁਰਗਪਤੀ ਆਖਯ ਹਰਿਦਾਸ। ਸਿਮ-ਰਤਿ ਸਦਾ ਸ ਹਿਤ ਗੁਰਪਾਸ[2] ।-ਕਿਮ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵੌਂ। ਨਹੀਂ ਦੁਰਗਕੋ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਵੌਂ॥੨੬॥ਅਹੈਂ ਕੈਦ ਇਸ ਮਹਿਂ ਬਹੁਰਾਜੇ।ਮੇਰੇ ਗਏ ਬਿਗਰਹੈਂ ਕਾਜੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਤਕੀਦ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਦੁਰਗ ਬਿਸਾਸ[3] ਨ ਕੀਜਹਿ ਧਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਨਹੀਂ ਕੋਸ ਭਰ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਨਿਜ ਦਰਮਾਹਾ[4] ਬੈਠੇ ਪਾਵਹੁ। ਨਹੀਂ ਦੁਰਗ ਤਜਿ ਜਾਯਹੁ ਜਾਵੈ-। ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ-ਦਰਸ ਦਿਖਾਵੈਂ-॥ ੨੮ ॥ ਗਯੋ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਜਬਿ ਪਰਵਾਨਾ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਹਰਖ ਮਹਾਨਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਤਬਿ ਹਰਿਦਾਸ ਉਠਯੋ ਕਰ ਬੰਦਿ॥੨੯॥ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਭਾਉ ਬਡ ਧਾਰਾ।ਲੇਕਰਿ ਸੰਗ ਸੁ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰਾ।ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਆਛੋ ਥਲ ਜਹਿਂ ਹੇਰਾ।ਜਾਇ ਕਰਾਯਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਡੇਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ। ਆਸਤਰਨ ਸੋਂ ਨੀਕੇ ਛਾਯੋ। ਤਿਸ ਪਰ ਬਿਨਤੀ ਭਾਖਿ ਬਿਠਾਇ।ਬੈਠਿ ਤਰੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨਿ ਸੁਜਸੁ ਤੁਮਾਰਾ। ਚਹਤਿ ਰਹਯੋ ਮੈਂ ਦਰਸ ਉਦਾਰ॥ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੀ ਤੁਮ ਜਾਨਨਿ ਹਾਰੇ।ਆਨ ਦਿਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ॥੩੨॥ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲ ਮੋਹਿ ਕੋ ਆਛੇ। ਦੇਤਿ ਮਨੋਰਥ ਦਾਸ ਜੁ ਬਾਂਛੇ'। ਭਾਉ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਹਰਿਦਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਿਯ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩੩ ॥ 'ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੇ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ। ਦੁਹ ਲੋਕਨਿ ਗਤਿ ਲਹਤਿ ਸੁਖਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਗੁਰ ਸਭਿ ਮਾਲਕ।ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਂ ਤਤਕਾਲਕ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹਰਖ ਕਰਿ ਕੈ ਹਰਿਦਾਸ। ਵਸਤੁ ਜੁ ਚਹਿਯਤਿ ਪਠੀ ਸੁ ਪਾਸ। ਕੈਦ ਬਿਖੈ ਮਹੀਪਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਮਰ ਕੈਦ ਜਿਨ ਕੀ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥੩੫॥ ਕਬਹੁੰ ਨ ਛੋਡਨਿ ਜਿਨ ਕੋ ਹੋਇ। ਤਿਸੀ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਗੇਰਤਿ ਸੋਇ। ਸੁਨੀ ਸਭਿਨਿ 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਤ ਆਏ'।ਭਏ ਅਨੰਦ ਮਨਹੁਂ ਛੁਟਕਾਏ ॥ ੩੬॥ ਕਰ ਜੋਰੇ ਸਭਿ ਹੀ ਤਹਿਂ ਆਇ। ਗੁਰੁ

[1]ਘਰ। [2]ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਪਤਾ। [3](ਦਾ) ਭਰੋਸਾ। [4]ਰੋਜ਼ੀਨਾ।

ਕੋ ਦਰਸ ਕੀਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਸਭਿ ਕੇ ਊਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਮਲੀਨ। ਤਨ ਤੇ ਦੁਰਬਲ ਚਿੰਤਾ ਪੀਨ ॥੩੭॥ ਕੇਸ਼ ਸ਼ਮਸ਼ ਮਹਿੰ ਜੂੰਕ[1] ਘਨੇਰੀ। ਪਾਇਨ ਪਰੀ ਪੀਨ ਹੀ ਬੇਰੀ[2]। ਜੀਰਨਪਟ ਤਨ ਧਾਰਨਿ ਕਰੇ।ਮੁਕਤਿ ਹੋਨਿ ਕੀ[3] ਆਸ ਨ ਧਰੇ ॥੩੮॥ਬਿਛੁਰੇ ਪਰਵਾਰਨਿ ਅਰੁ ਦੇਸ਼। ਨਿਸ ਦਿਨ ਜਿਨਹੁ ਕਲੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਜਰਾਸਿੰਧ ਜਿਮ ਰਾਜੇ ਗਹੇ। ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ ਆਨੰਦ ਲਹੇ ॥ ੩੯ ॥ ਤਿਮ ਸਭਿ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਧਾ ਜੁਗ ਕੀ ਮਾਨਿੰਦ*। ਦੇਖਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਭਿ ਕੋ ਦਈ ਧੀਰ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੪੦ ॥ ਰਹਨਿ ਲਗੇ ਪੁਨ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੈਦਿਨਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਧਨੁ ਬਹੁ ਆਵੈ। ਪੁਨ ਹਰਿਦਾਸ ਰਸਦ ਪਹੁੰਚਾਵੈ ॥ ੪੧ ॥ ਬਨਹਿ ਤਿਹਾਵਲ ਨਿਤ ਸਮੁਦਾਇ। ਜਿਤੇ ਦੁਰਗ ਮਹਿੰ ਸਗਰੇ ਖਾਇ। ਛੁਧਿਤਿ ਰਹਨਿ ਪਾਵੈ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਸ੍ਵਾਦਲ ਅਸਨ ਦੇਤਿ ਬਹੁ ਹੋਈ ॥ ੪੨ ॥ ਜੇਤਿਕ ਕੈਦੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਪਾਹੀ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਂ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਖਾਂਹੀ। ਤਊ ਬਚਹਿ ਪੁਨ ਵਹਿਰ ਦਿਵਾਵੈਂ। ਆਨਿ ਲੋਕ ਗਨ ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਵੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਕਾਲ ਬੀਤ ਕਰਿ ਗਏ।ਗੁਰੁ ਅਹਾਰ ਨ ਕਰਤੇ ਭਏ। ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਜੇਠਾ ਰੁ ਪਿਰਾਣਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਿਖਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਵਖਾਣਾ ॥ ੪੪ ॥ 'ਇਹ ਕਾਰਨ ਭਾ ਕੌਨ ਗੁਸਾਈਂ?।ਆਪ ਨਹੀ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਂਹੀ।ਧਿਕ ਹਮਰੋ ਤੁਮਰੇ ਬਿਨ ਖਾਯੋ। ਬਰਤਨੋਦੇਖਤਿ ਲੇਂ ਮੁਖ ਪਾਯੋ' ॥੪੫॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। 'ਇਹ ਭੋਜਨ ਹਮ ਖਾਹਿਂ ਕਬੀ ਨ। ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਿ ਲਯਾਵਹੁ। ਰਸਦ ਖਰੀਦਹੁ ਬਿਪਨੀ ਜਾਵਹੁ[4] ॥ ੪੬ ॥ ਤਿਸਤੇ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰ ਕਰੀਜਹਿ। ਹਿਤ ਭੋਜਨ ਕੇ ਸੋ ਹਮ ਦੀਜਹਿ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਰਹਿ ਹੈਂ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ। ਜਬਿ ਲਗਿ ਬਾਸਹਿਂ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰੀ' ॥ ੪੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਈ। 'ਹਮ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਲਯਾਇਂ ਕਮਾਈ। ਕੀਜਹਿ ਭੋਜਨ ਆਪ ਹਮੇਸ਼ੂ।

---

[1]ਜੂੰਆਂ। [2]ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪਈ ਤਕੜੀ ਬੇੜੀ। [3]ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਦੀ। [4]ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਜਾਕੇ।

*ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰਿਆ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਛੁੜਾਨਾ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਆ ਭੀ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕੋ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—"ਵ ਮੰਜ਼ਲਿ ਉਲੀਆਇਸ਼ ਅਜ਼ ਹਰ ਉਲਵੀ ਬਰਤਰ" [ਸਲਤਨਤ ਸ਼ਸ਼ਮ] ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਰਤਬਾ ਹਰ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਬੀ ਉੱਚੇ ਹਨ।

ਹਮ ਕੋ ਅਹੈ ਸੁਖੇਨ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੂ' ॥ ੪੯ ॥ ਲੇ ਆਗਯਾ ਗਮਨੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਕੇ ਨਿਕਟ ਠਠੇਰੇ[1]।ਤਿਨ ਸੋਂ ਨਿਜ ਮਿਹਨਤ ਠਹਿਰਾਈ। 'ਕਰਹਿਂ ਅਪਰ ਤੇ ਦੁਗਨਿ ਕਮਾਈ॥੪੯॥ਸਰਬ ਜਾਮਨੀ ਕ੍ਰਿਤੀ ਕਰੈ ਹੈਂ। ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਦੋਨਹੁ ਲੈਹੈਂ[2]। ਕਹਯੋ ਠਠੇਰਨਿ 'ਜੇ ਬਹੁ ਘਾਲਿ'। ਦੇਹਿਂ ਮਜੂਰੀ ਤੁਮਹਿਂ ਬਿਸਾਲ'॥੫੦॥ਸੰਧਯਾ ਤੇ ਗਹਿ ਲੀਨਿ ਵਿਦਾਨ[3]।ਘਰਨਿ ਲਗੇ ਕਰਿ ਤਾਨ[4] ਮਹਾਨ।ਜਥਾ ਠਠੇਰਾ ਬਿਧੀ ਬਤਾਵੈ।ਪਕਰਿ ਹਥੌਰੇ ਤਥਾ ਲਗਾਵੈਂ॥੫੧॥ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਲਗਿ ਬਾਸਨ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਘਰੇ ਅਗਾਰੀ ਤੇ ਸੁ ਬਿਲੰਦ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਜਤਪਣ ਦੀਨਿ।ਦੋਨਹੁ ਰਸਦ ਖਰੀਦਨਿ ਕੀਨਿ॥੫੨॥ਚੂਨ ਸੁ ਚਾਵਰ ਸੂਖਮ ਲੀਨੇ।ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਲਿਯੋ ਸ਼ੁਭ ਚੀਨੇ। ਪਯ[5] ਖਰੀਦ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਲ੍ਯਾਇ। ਪਾਕ ਸਿੱਧ[6] ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ॥੫੩॥ ਸਭੀ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰਿ ਥਾਰ ਪਰੋਸਾ॥ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਅਚਾਇ ਕਰਿ ਪੋਸਾ[7]। ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਾਇ ਅਨੰਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ।ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਿਮ ਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ੂ॥੫੪॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. [ਗੁਆਲੀਅਰ ਨਿਵਾਸ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਉਰ ਹਰਖਤਿ ਚੰਦੂ ਭਯੋ ਪੁਰਯੋ ਮਨੋਰਥ ਜਾਨਿ। ਦਯੋ ਨਜੂਮੀ ਕੋ ਦਰਬ ਅਰੁ ਉਮਰਾਵਨਿ ਮਾਨ॥੧॥ਚੌਪਈ॥—ਪਰੇ ਕੈਦ ਅਬਿ ਕਰਿਹੌਂ ਹਾਨ। ਛੂਟਨਿ ਨਿਕਸਨਿ ਹੋਹਿ ਤਹਾਂ ਨ[8]—। ਜਤਨ ਬਿਚਾਰਤਿ ਮਾਰਨਿ ਕੇਰਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਹਿ ਘਨੇਰਾ॥੨॥ਜਮਾਂਦਾਰ ਕੋ ਲਿਖਯੋ ਬਨਾਇ। 'ਇਹੁ ਮਮ ਰਿਪੁ ਜਾਨਹੁ ਇਤ ਆਇ। ਕਰਿ ਉਪਾਵ ਮੈਂ ਤੁਝ ਢਿਗ ਭੇਜਾ।ਇਸ ਦੁਖ ਤੇ ਮਮ ਪਾਕ[9] ਕਰੇਜਾ॥੩॥ ਨਹੀਂ ਦੁਰਗ ਤੇ ਨਿਕਸਨਿ ਪਾਵੈ।ਇਮ ਕੀਜਹਿ ਜਿਮ ਜਮ ਘਰ ਜਾਵੈ। ਸੋ ਉਪਾਉ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਬਨਾਈ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਭਿ ਵਿਹੁ ਜ਼ਹਿਰ ਲਗਾਈ ॥੪॥ ਅਤਿ ਤੀਛਨ ਜਿਸ ਤੇ ਤਤਕਾਲ। ਤਜਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪਹਿਰਤਿ ਬਿਕਰਾਲ[10]। ਨਿਜ ਨਰ ਆਛੇ ਕੀਨਿ ਪਠਾਵਨਿ। ਇਹ ਬਨਵਾਵਹਿ ਹਿਤ ਪਹਿਰਾਵਨਿ॥੫॥ਤੁਮ ਨਿਜ ਕਰ ਲੈ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਵੋ।—ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਠੀ ਸ਼ਾਹੁ—ਬਤਰਾਵੋ। ਕਹਹੁ ਕਪਟ ਕੇ ਮਾਧੁਰ ਬੈਨ।ਪਹਿਰਾਵੋ ਤਨ ਹੇਰਤਿ ਨੈਨ॥੬॥ ਜਬਿ ਮਮ ਰਿਪੁ ਜਮ ਧਾਮ ਪਹੂਚੇ।

---

[1]ਕਸੇਰਾ, ਭਾਂਡੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ। [2]ਕਮਾਈ ਕਰੇਗੇ। [3]ਹਥੌੜਾ। [4]ਬਲ। [5]ਦੁੱਧ। [6]ਰਸੋਈ ਤਿਆਰ। [7]ਤ੍ਰਿਪਤ ਕੀਤਾ। [8]ਛੁੱਟ ਕੇ ਤਿੱਥੋਂ ਨਿਕਲਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [9]ਪੱਕ ਗਿਆ ਹੈ। [10]ਭਿਆਨਕ।

ਤੋਹਿ ਮਰਾਤਬ ਕਰਿ ਹੌਂ ਊਚੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਤੇ ਮਾਨ ਕਰਾਵੌਂ। ਹੇਤ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦਿਵਾਵੌਂ ॥੭॥ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦਰਬ ਮੈਂ ਦੇਹੌਂ। ਅਪਨਿ ਸਖਾ ਪਸਾਰੋ ਕਰਵੇਹੌਂ'।ਇਮ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਆਛੋ ਨਰ ਭੇਜਾ।ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ'ਦਰਬ ਸੰਗ ਗਨ ਲੇ ਜਾ'॥੮॥ਪਠ੍ਯੋ ਪਾਤਕੀ ਕੋ ਨਰ ਗਯੋ।ਦੇਖਿ ਦੁਰਗਪਤਿ ਕੋ ਖਤ ਦਯੋ।ਪਠਿ ਕਰਿ ਜਾਨ੍ਯੋ ਅਖਿਲ ਹਵਾਲ।ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤਤ-ਕਾਲ॥੯॥'ਤੁਝਕੋ ਪਠ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਇਸ ਥਾਨੇ।ਸਭਿ ਫਰੇਬ ਇਹ ਚੰਦੂ ਠਾਨੇ। ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਧਨ ਦੇ ਸਿਖਲਾਯੋ। ਹਤ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਇਸ ਦੁਰਗ ਪਠਾਯੋ॥੧੦॥ਅਪਰ ਨ ਬਰਨੀ ਕਰਨੀ ਕੋਈ।ਇਹ ਪ੍ਰਪੰਚ[1] ਸਭਿ ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਈ। ਅਬਿ ਮੁਝ ਕੋ ਲਿਖਿ ਭੇਜ੍ਯੋ ਤੈਸੇ। ਮੈਂ ਤਿਸ ਕਹੀ ਨ ਮਾਨੌਂ ਕੈਸੇ' ॥੧੧॥ ਸਭਿ ਪਢਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ।ਪੁਨ ਪਾਵਕ ਮੈਂ ਸੋ ਖਤ ਪਾਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।'ਮਰਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਪਹੁੰਚੇ ਜਮਦ੍ਵਾਰੇ॥੧੨॥ਆਨਿ ਸਮਾ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤਾਂਹੀ। ਹਤੌਂ ਕੁਮੰਤ ਬਚਹਿ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ'। ਜਮਾਂ-ਦਾਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਯੋ।'ਇਹ ਬਡ ਪਾਪੀ ਬਹੁਤ ਬਚਾਯੋ[2]॥੧੩॥ਕਰੀ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਬਡਿਹੁੰ ਬਡੇਰੀ[3]।ਅਬਿ ਲੌ ਨਹਿਂ ਬਾਧਾ ਕੁਛ ਹੇਰੀ।ਦਿਹੁ ਸਜ਼ਾਇ ਤਬਿ ਦੁਸ਼ਟ ਜੁ ਸਾਰੇ।ਨਿਰਧਾਰਹਿਂ ਰਾਵਰਿ ਡਰ ਧਾਰੇ[4]'॥੧੪॥ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਚੰਦੂ ਨਰ ਹੇਰਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਾਹੁ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਵੇਰਾ। ਹਮ ਤੇ ਅਘ ਅਸ ਹੋਤਿ ਨ ਕੋਈ। ਭਲੋ ਜਾਨਿ ਤੁਮ ਕੀਜਹਿ ਸੋਈ ॥ ੧੫ ॥ ਲਿਖ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ-ਇਨ ਰਾਖਿ ਸੁਖਾਰੇ-। ਚਹਿ ਚੰਦੂ ਅਘ ਹਮ ਨਹਿਂ ਧਾਰੇ[5]'। ਗਯੋ ਨਿਰਾਸਾ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ। ਬਹੁ ਦੂਖ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮੁਰਝਾਯੋ॥੧੬॥ਨਿਸ ਦਿਨ ਜਿਸ ਕੇ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਲਾ।-ਹਤੌਂ ਕਿਮੈਂ ਨਤੁ ਮੇਰੋ ਕਾਲਾ-। ਉਮਰਾਵਨਿ ਧਨ ਦੀਨਿ ਸਿਖਾਯਹੁ।'ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਾਯਹੁ॥੧੭॥ ਗੁਰ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਹੁ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ।ਜਿਸ ਤੇ ਬਸਹਿ ਦੁਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਸ਼ਾਹੁ ਜਿ ਕਹੈ,ਫੇਰਿ ਮਤਿ ਦੀਜੈ।-ਨਿਜ ਸੁਖ ਹਿਤ ਗੁਰ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸੀਜੈ॥੧੮॥ਬਸਹਿ ਦੁਰਗ ਸਿਮਰੰਤਿ ਖੁਦਾਇ। ਤੁਮਰੀ ਬਿਨ ਸਹਿ ਅਖਿਲ ਬਲਾਇ। ਨਿਜ ਸੁਖ ਚਹਹੁ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਰਾਖੋ-।ਸਿਮਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿ, ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਾਖੋ'॥੧੯॥

---

[1]ਛਲ। [2]ਬਹੁਤ ਬਚਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3]ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡੇ ਦੀ (ਅ) ਵਡੀ ਤੋਂ ਵਡੀ (ੲ) ਵਡਿਆਂ ਈ ਬੜੀ ਅਵੱਗਯਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। [4](ਚੰਦੂ ਨੂੰ) ਸਜ਼ਾ ਦਿਓ, ਤਦ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਟ ਹਨ ਆਪ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਡਰ ਧਾਰਨਗੇ। [5]ਚੰਦੂ ਪਾਪ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਰ) ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਨਿਤ ਕਪਟ ਰਚੰਤਾ । ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਅਘ ਨਹੀਂ ਲਖੰਤਾ । ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਚਾਲੀ।ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕਬਿ ਕੀਨਿ ਸੰਭਾਲੀ॥੨੦॥ ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਜ਼ਿਕਰ ਜਿ ਕਰਨੋ । ਕਹਿ ਕਰਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਸੋ ਹਰਨੋ। 'ਤੁਮਰੇ ਭਨ ਸੁਖ ਹੁਇ ਗੁਰ ਬੈਸੇ।ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਨਿਕਸਾਉ ਨ ਕੈਸੇ॥੨੧॥ ਦਰਬ ਜਾਤਿ ਗਾਵਰ ਕੇ ਘਰ ਤੇ।ਨਿਤ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਬੈਠਨੋ ਬਰਤੇ। ਤੁਮਰੇ ਕੁਸ਼ਲ,ਗੁਰੂ ਧਨ ਪਾਵੈ।ਇਸ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਨ ਕੁਛ ਬਨਿ ਆਵੈ'॥੨੨॥ਇਮ ਫਰੇਬ ਕੀ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਾਤਿ । ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿਰਲਾਤਿ । ਦੁਇ ਦਿਨਉਪਰ ਬਹੁਰ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।ਮਿਲਿ ਸਿਖ ਪੰਚਹੁੰ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰੇ॥੨੩॥ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਸਮ ਇਹ ਬਾਤਿ । ਚੰਦੂ ਤਕਹਿ ਗੁਰੂ ਤਨ ਘਾਤਿ । ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਸਭਿ ਅਪਨਾਏ । ਤਿਮ ਭਾਖਹਿਂ ਜਿਮ ਦੇਤਿ ਸਿਖਾਏ॥੨੪॥ ਜਹਾਂ-ਗੀਰ ਕਿਮ ਧੀਰਜ ਗਹੈ । ਸਗਰੇ ਨਰ ਬਦ ਮਸਲਤਿ[1] ਕਹੈਂ। ਅਵਨੀਪਨ ਕੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਬਡੇਰੇ । ਜਿਸ ਕਿਸ ਤੇ ਸੁਨਿ ਲੇਤਿ ਨ ਹੇਰੇ[2]॥੨੫॥ਦੋਇ ਤੀਨ ਮਿਲਿ ਫੇਰਹਿਂ ਮਤਿ ਕੋ । ਪੂਰਹਿਂ ਕਾਜ ਨਿਜ, ਕਹਤਿ ਅਸਤਿ[3] ਕੋ।ਜਹਾਂ ਕਚਹਿਰੀ ਸਮਸਰ[4] ਸਾਰੀ । ਇਕ ਆਸ਼ੇ ਪਰ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ ॥੨੬॥ ਸੋ ਕਾਰਜ ਪੂਰਵਹਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ।ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨ ਨਿਜ ਉਰ ਐਸੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਮਹਾਨੇ । ਲਵਪੁਰਿ ਰਾਖੇ ਬਰਜਿ ਰਿਸਾਨੇ[5] ॥ ੨੭॥ ਨਿਜ ਬਲ ਨਹਿਂ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕੀਨਿ । ਹਮ ਕੋ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕਰਨਿ ਨ ਦੀਨ। ਸਹਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸਜ਼ਾਇ ਸਰੀਰ । ਗਮਨਿ ਕੀਨਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਧੀਰ ॥੨੮॥ ਇਹ ਕੌਤਕ ਸਭਿ ਚੰਦੂ ਕੇਰੇ । ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੇ ਕੁਛ ਸਮਝਿ ਨ ਪਰੇ। ਦੁਰਗੁ ਗ੍ਵਾਲਿਯਰ ਗੁਰੂ ਬਿਠਾਏ। ਤਹਿਂ ਕਜਾ ਕਰਹਿ ਲਖੀ ਨਹਿਂ ਕਾਏ[6]*॥੨੯॥ ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਜੇ ਦਏ ਬਿਠਾਈ।–ਬਹੁਰਬੁਲਾਵੈਂ–ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਆਈ।ਜੇ ਸੁਧਿ ਹੋਹਿ ਤਿਨਹੁੰ ਮਤਿ ਫੇਰੀ । ਨਹੀਂ ਹਕਾਰੇ ਗੁਰ ਇਸ ਬੇਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਆਪੇ ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਾਵਹਿ ਪਾਹੀ।ਨਹਿਂ ਅਸ ਆਸ ਧਰਹੁ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਅਜ਼ਮਤਿ ਨ ਦਿਖਾਵੈਂ।ਸਹੈਂ ਸਕਲ ਜੈਸੇ ਬਨਿ ਆਵੈ॥੩੧॥ ਯਾਂਤੇ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨਿ ਬਾਤਿ।ਜਿਸਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਨਿ ਕੁਸ਼ਰਾਤ[7]।ਜੇਠੇ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਕਲ

[1]ਬੁਰੀ ਸਲਾਹ। [2]ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਦੀ ਸੁਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ (ਅੱਖੀਂ) ਵੇਖਦੇ ਨਹੀਂ । (ਕਹਾਵਤ ਹੈ:—ਰਾਜਾ ਕੰਨ ਕਿ ਅੱਖੀਂ ?) [3]ਝੂਠ। [4]ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ। [5]ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਸਤਿਗੁਰ (ਅਰਜਨ) ਜੀ ਨੇ (ਸਾਨੂੰ) ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ (ਕੁਛ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਨੂੰ) ਵਰਜ ਲਿਆ ਸੀ। [6]ਕੋਈ। [7]ਕੁਸ਼ਲ ਹੋਵੇ। *ਪਾ:—ਜਾਏ।

ਪਿਰਾਨ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨ॥੩੨॥ 'ਗੁਰ ਮਰਜ਼ੀ ਜੇਕਰਿ ਇਮ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਹੁ ਜਿ ਤੁਮ ਲਖਿ ਕੈ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥ ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨਿ।ਪਰਹਿ ਆਨਿ ਤਬਿ ਸੰਕਟ ਦਾਰੁਨ॥੩੩॥ਕਹਹੁ ਸਹਾਇਕ ਹੁਇ ਤਬਿ ਕੌਨ। ਨਹਿਂ ਢਿਗ ਖਚਹਿਂ ਨ ਗਮਨੇ ਭੌਨ[1]। ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਹੁਇ ਗੁਰ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਉਪਜਹਿ ਕੁਸ਼ਲ ਤੁਹਾਰੀ'॥੩੪॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਆਇ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ। ਸਭਿ ਉਠਿ ਚਰਨ ਪਰੇ ਸਹਿਸਾਈ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਅਪਨੇ ਬਿਖੈ ਬਿਠਾਯੋ। 'ਅਬਹਿ ਅਰਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਜਬਿ ਉਠਿ ਬੈਠਹਿਂ, ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਜਹਿ। ਦੇਸ਼ ਸੁਧਾਸਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਦੀਜਹਿ। ਆਵਨ ਭਯੋ ਆਪ ਕੋ ਕੈਸੇ? । ਸੁਮਤਿ ਸਹਤ ਸੁਧਿ ਦਿਹੁ ਹਮ ਤੈਸੇ'॥੩੬॥ ਬ੍ਰਿਧ ਤਬਿ ਕਹੀ'ਗੁਰੂ ਸੁਧਿ ਪਾਈ॥ ਦੁਰਗ ਗੁਆਲਿਯਰੁ ਥਿਰੇ ਸੁ ਜਾਈ॥ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਤਹਾਂ ਪਠਾਏ॥ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨ ਲੋਕ ਬਤਾਏ ॥੩੭॥ ਸੁਨਤਿ ਮਾਤ ਬਯਾਕੁਲ* ਮੁਰਝਾਈ। ਉਰ ਸੰਦੇਹ ਸਮੂਹ ਉਠਾਈ। ਪਠਿ ਦਾਸੀ ਕੋ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਵਾ। ਚਿਤ ਸੰਕਟ ਗਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਾ ॥ ੩੮ ॥ ਮੋ ਪ੍ਰਤਿ ਹੁਕਮ ਮਾਤ ਦਿਯ ਏਹੁ।-ਤੁਮ ਤਹਿਂ ਜਾਹੁ, ਸਰਬ ਸੁਧਿ ਲੇਹੁ। ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰੀਜੈ। ਠਾਨਹੁ ਜਤਨ ਦੁਰਗ ਨਿਕਸੀਜੈ-॥ ੩੯ ॥ ਇਸ ਸੇਵਾ ਹਿਤੁ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ॥ ਮਾਤ ਬਾਕ ਕੋ ਨਹਿਂ ਉਲਟਾਯੋ'।ਸੁਨਿ ਜੇਠਾ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਤੁਮ ਸਯਾਨੇ।ਉਚਿਤ ਉਪਾਉ ਕੌਨ ਅਬਿ ਠਾਨੇ?' ॥ ੪੦ ॥ ਨਿਜ ਸੰਬਾਦ ਸੁਨਾਇ ਸੁ ਦੀਨਾ। 'ਤੁਮ ਆਗੇ ਹਮ ਐਸੇ ਕੀਨਾ[2]। ਨਹੀਂ ਰਜਾਇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਲੀਨੀ। ਯਾਂ ਤੇ ਮਸਲਤਿ ਭੀ ਸਭਿ ਹੀਨੀ[3] ॥੪੧॥ ਤੁਮ ਅਰੁ ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ। ਆਪ ਕਹਹੁ ਹਮ ਠਾਨਹਿਂ ਸੋਊ। ਬਿਨ ਅਜ਼ਮਤਿ ਹੋਇ ਨ ਛੁਟਕਾਰਾ॥ ਪਰ੍ਯੋ ਬਿਘਨ ਅਸ,ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰਾ ॥੪੨॥ ਜੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਉਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਤੌ ਨਿਕਸਾਇ ਦੁਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੂ[4]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਤਿਸ ਕੋ ਬਿਗਰਤਿ ਕਹਾ ਹੈ॥ ਗੁਰੂ ਬਿਠਾਇ ਨਿਚਿੰਤ ਭਯਾ ਹੈ॥ ੪੩॥ ਜੇ ਕਬਿ ਸਿਮਰਹਿ ਗੁਰ ਗੁਨ ਜਾਨਿ। ਚਹੈ ਹਕਾਰਨਿ ਕੋ ਹਿਤ ਠਾਨਿ॥ ਚੰਦੂ ਕੇ ਪੱਖੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਇ॥ ੪੪ ॥ ਅਵਧਿ ਬਦੀ[5] ਤਿਨਿ ਬਾਸੁਰ ਚਾਲੀ। ਬਿਤੀ ਅਧਿਕ ਲਖਿ ਆਜ ਸੁ ਬਯਾਲੀ। ਹਮ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਕਰ੍ਯੋ ਉਪਾਇ। ਕਿਮ ਰਾਵਰ ਕੀ ਅਹੈ

---

[1]ਨਾ ਨੇੜੇ ਬਚਾਂਗੇ ਤੇ ਨਾ ਘਰ ਗਿਆਂ ਹੀ। [2]ਤੁਹਾਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਸਾਂ ਐਸਾ (ਗੁਰਮਤਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ। [3]ਨਿਸ਼ਫਲ। [4]ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ। [5]ਮਿਥੀ ਸੀ। *ਪਾ:-ਸੁਨਤਿ ਬਾਤ ਮਾਤਾ।

ਰਜਾਇ?' ॥੪੫॥ ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧਿ ਨੇ ਮਨ ਜਾਨੀ। ਜਥਾ ਭਵਿੱਖਤਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਨੀ[1] । ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਸਿੱਖਨਿ ਸਮੁਝਾਇ। 'ਤੁਰਕੇਸੁਰ ਦਿਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਦਿਖਾਇ॥ ੪੬ ॥ ਮਾਤ ਹੁਕਮ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਯੋ। ਜਤਨ ਕਰਨਿ ਕੋ ਪਠਵਨਿ ਚਹਯੋ।–ਕਿਸ ਕੇ ਕਹੇ ਕਰੀ ਅਸ ਬਾਤ?–। ਗੁਰੁ ਬੂਝਹਿ ਲਿਹੁ ਨਾਮ ਸੁ ਮਾਤ' ॥ ੪੭ ॥ ਇਮ ਸਿੱਖਨਿ ਮਿਲਿ ਮਸਲਤਿ ਹੋਈ। 'ਜਾਹਿਂ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿਂ ਤਹਿਂ ਦੋਈ'। ਬ੍ਰਿਧ ਆਇਸੁ ਤੇ ਉਰ ਹਰਖਾਏ। ਕਰਨਿ ਉਪਾਉ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਭਾਏ॥੪੮॥ਢਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਗੇ। ਮਿਲਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਾਈ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਜਿਮ ਬੂਝੀ ਸੁਧਿ ਸਰਬ ਬਤਾਈ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਪਿਖਿ ਰਹਯੋ ਸਮਾਈ[2] ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸਿਖਨਿ ਮਸਲਤਿ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਠਵੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੦ ॥

੬੧. [ਰਾਤੀਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ ਡਰਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਹਰਖਾਇ।'ਕਹਹੁ ਸੁਧਾਸਰ ਸੁਧਿ ਸਕਲ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਜੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ–ਆਵੈ[3]–। ਅਸ ਮਮ ਮਾਤ ਸਨੇਹ ਉਪਾਵੈ। ਸਕਲ ਕੁਸ਼ਲ ਤਿਨ ਅਹੈ ਸਰੀਰ?। ਪਿਖਨਿ ਚਹਤਿ ਮਮ ਕੋ ਧ੍ਰਿਤਿ ਧੀਰ॥੨॥ਕਿਮ ਆਗਵਨ ਆਪਕੋ ਭਯੋ?।ਕਾਯਾਂ ਨਿਬਲ ਖੇਦ ਮਗ ਲਯੋ।ਅਸੁ ਪਰ ਚਢਯੋ ਚਲਨਿ ਹਮੇਸ਼। ਹੁਯੋ ਹੋਇਗੋ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਹੇਰਨਿ ਹਾਰੇ।ਬਡੀ ਅਵਸਥਾ ਬਲ ਤਨੁ ਹਾਰੇ। ਬੈਠਿ ਰਹਨਿ ਹੀ ਤੁਮ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਗਨ ਦੋਸ਼ ਮਿਟਾਵੈ॥੪॥ਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ ਸੁਧਾ ਸਮਾਨ*।ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰੇ ਸੁਖ ਲਹੈਂ ਮਹਾਨ*'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਹਤ ਕੋਮਲ ਗੁਰੁਬਾਨੀ। ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦਤਿ ਆਪ ਬਖਾਨੀ[4]॥੫॥'ਛੋਰਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਜਿਮ ਆਇ।ਕੁਸ਼ਲ ਛੇਮ ਸੋਂ ਬਸਹਿ ਤਿਥਾਇ।ਸਰਬ ਓਰ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ।ਮੁਦਤਿ ਰਿਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਨਾਵੈ॥੬॥ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿ ਜਾਹਿਂ ਬਹੋਰੀ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰੀ। ਸਿਮਰਤਿ ਹੈਂ ਇਕ ਦਰਸ ਤੁਹਾਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਭਾਉ

---

[1] ਕਰਨਾ ਹੈ। [2] (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅਤੀ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਹਿਆ। [3] ਪਿਆਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਆਵਣ ਨੂੰ। [4] ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਾਲੀ ਕੋਮਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ (ਬੁੱਢਾ ਜੀ) ਆਪ ਅਨੰਦ ਹੋਕੇ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਕਿ। *ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਕਸੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਚੌਪਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਅਗਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:–ਕਹਿਤ ਬ੍ਰਿੱਧ 'ਸੁਨੀਐ ਗੁਨ ਮੰਦਰਿ।ਅਤਿਸ਼ੈ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਤ ਰਿਦਅੰਦਰ'।

ਉਦਾਰਾ ॥੭॥ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਸੁਧ ਪਹੁੰਚੀ ਜਾਇ।—ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲ੍ਯੋ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਇ। ਸੰਗ ਅਖੇਰ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਭਯੋ ਜਗਤ ਮਹਿ ਸੁਜਸੁ ਤੁਮਾਰਾ॥ ੮॥ਡੇਰੇ ਬਿਖੈ ਸ਼ਾਹੁ ਚਲਿਆਯੋ। ਗੁਰੂ ਅਦਾਇਬ ਅਧਿਕ ਵਧਾਯੋ—।ਪੁਨਹ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨਿ ਸੁਨ੍ਯੋ। ਮਾਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸਿਰ ਕੋ ਧੁਨ੍ਯੋ॥੯॥ਬਡੋ ਗੁਰਨਿ ਕਹੁ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਿਤੀ। ਤੁਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸ਼ੰਕਾ ਉਰ ਧਰਿਤੀ। ਅਧਿਕ ਬਿਖਾਦ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ।ਪਠਿ ਦਾਸੀ ਤਬਿ ਮੋਹ ਬੁਲਾਯੋ—॥੧੦॥ ਚਿਤ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ—ਤੁਮ ਜਾਵਨਿ ਬਨਿਆਈ। ਕਾਰਜ ਸਕਲ ਸੁਧਾਰਹੁ ਜਾਇ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਲ੍ਯਾਇ— ॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਬਹੁਸਮੁਝਾਈ।—ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਰੱਥਸਦਾਈ । ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਹੈਂ ਕਰੈਂ ਸੋ ਬਾਤਿ। ਰਹੁ ਨਿਚਿੰਤ, ਕੀਰਤਿ ਅਵਦਾਤ— ॥ ੧੨ ॥ ਤਊ ਸਨੇਹ ਆਪ ਕੋ ਧਾਰਤਿ। ਅੱਸ਼੍ਰ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਬਹੁ ਡਾਰਤਿ। ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਪੁਨ ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਛੁੰਨੇ[1]। ਆਏ ਦੂਰ ਬਿੰਦ ਦਿਨ ਪੁੰਨੇ[2] ॥੧੩॥ਦੁਰਗ ਗੁਆਲਿਯਰੁ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਆਪ। ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਕੈ ਮਹਤ ਸੰਤਾਪ। ਕਹ੍ਯੋ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤਿ ਪੁਨਹ ਬਨਾਇ।—ਤੁਮ ਸਯਾਨੇ ਜਾਵਨਿ ਬਨਿ ਆਇ— ੧੪॥ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਹਿਂ ਹੁਕਮ ਹਟਾਯੋ। ਬਡੀ ਮਜ਼ਲ ਕਰਿ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਅਬਿ ਇਹਠਾਂ ਬੈਠਨਿ ਤੁਮ ਕੇਰਾ।ਨਹਿਂ ਆਛੋ ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਹੇਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਅਬਿ ਜਿਮ ਕਹਹੁ ਲਿਖਹਿਂ ਸੁਧਿ ਪਾਛੇ। ਜਿਸਤੇ ਮਾਤਾ ਰਹਿ ਮਨ ਆਛੇ। ਜਾਇ ਬੇਗ ਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ—ਸੁਤ ਅਬਿ ਆਵੈਂ[3]—'॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ। ਕਹਿ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ। 'ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਿਖਹੁ ਮਾਤ ਕੋ ਧੀਰ। ਸਹਿ ਸੇਵਕ ਹਮ ਕੁਸ਼ਲ ਸਰੀਰ ॥ ੧੭ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਦਰਸਹਿਂ ਆਇ। ਕਿਮਹੁ ਨ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤਉਪਾਇ।ਮੇਲ ਸ਼ਾਹੁਕੋ ਜੋ ਅਬਿ ਹੋਇ।ਚਲਹਿਂ ਸਦਨ ਕਹੁ ਬਿਲਮ ਨ ਕੋਇ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਲਿਖਿ ਅਰਦਾਸ। ਪਠੀ ਤੁਰਤ ਹੀ ਮਾਤਾ ਪਾਸ। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਧੀਰਜ ਕੇ ਸਮੇਤ ਭਗਵੰਤ ॥੧੯॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੀ ਸੁਨੋ ਕਹਾਨੀ। ਪੁਨ ਚੰਦੂ ਨੇ ਹਿਕਮਤ ਠਾਨੀ।—ਸ਼ਾਹੁ ਚਲਹਿ ਦਿੱਲੀ ਅਬਿ ਆਛੋ।ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਬਾਂਛੋ ॥ ੨੦ ॥ ਪਰਚਹਿ ਅਪਰ ਖਯਾਲ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਯਾਂ ਤੇ ਇਸ ਲੇ ਚਲੌਂ ਚਢਾਇ—।ਜਬਿ ਗੁਰ ਜਾਇ ਗੁਆਲਿਯਰ ਬਰੇ। ਸ਼ਾਹ

[1]ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਵਿਛੁੜੇ ਹੋ। [2]ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ। [3]ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੀ ਹੁਣ ਆਂਵਦੇ ਹਨ।

ਸਾਥ ਇਮ ਬੋਲਨਿ ਕਰੇ[1] ॥੨੧॥ 'ਚਲੀਅਹਿ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਬਡ ਮੰਦਿਰ। ਤਹਿਂ ਨਵਰੋਜ[2] ਕਰਹੁ ਮਿਲਿ ਸੁੰਦਰ'।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਤ ਬਨਾਇ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਦਿਯੋ ਸਿਖਾਇ॥ ੨੨ ॥ 'ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਅਬਿ ਸ਼ਾਹੁ ਚਢਾਵਹੁ। ਚਲਹੁ ਸਕਲ ਨਿਜ ਘਰ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ'। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਰਬ ਕਚਹਿਰੀ ਕਹੈ। 'ਅਬ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਬਹੁ ਅਹੈ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਚਿਤ ਬਿਖੇ ਬਿਚਾਰੀ। ਗਮਨਿ ਕਰਨਿ ਕਹੁ ਹੋਯਹੁ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਗਜ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮਜਲੈਂ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨੪॥ ਦਿੱਲੀ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੂ। ਮਿਲੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੇਗਮ ਨਿਜ ਨਾਹੂ[3]। ਚੰਦੂ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਭਯੋ।–ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਿਸਰਿ ਅਬਿ ਗਯੋ ॥੨੫॥ਦੁਰਗ ਗੁਆਲਿਯਰ ਛੋਰ੍ਯੋ ਦੂਰਿ।ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਹੈ ਜ਼ਿਕਰ ਹਜੂਰ। ਗੁਰੂ ਕੈਦੀਅਨਿ ਮਹਿਂ ਪਰ ਗਯੋ। ਮਰਹਿ ਤਹਾ ਹੀ ਰਿਪੁ ਮਮ ਛਯੋ[4]–॥ ੨੬ ॥ ਪੀਰਨਿ ਹੇਤੁ ਸ਼ੀਰਨੀ ਆਨਿ। ਤੁਰਕ ਸਮੀਪਿ ਦਰੂਦ ਬਖਾਨਿ[5]। ਧਰਿ ਉਰ ਹਰਖ ਦਈ ਬਰਤਾਇ। ਚਿੰਤਾ ਕਸ਼ਟ ਬਿਲੰਦ ਬਿਲਾਇ[6] ॥ ੨੭॥–ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਮਾਰ੍ਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਡਾਰ੍ਯੋ। ਅਬਿ ਸੁਖ ਨੀਂਦ ਸੋਵਨੋ ਕਰੋਂ।ਸਭਿ ਪੀਰਨਿ ਕੇ ਪਗ ਸਿਰ ਧਰੋਂ ॥੨੮॥ ਕਰੀ ਮਦਤ ਮੇਰੀ ਬਲ ਲਾਇ–। ਇਮ ਕਹਿ ਮੂਰਖ ਅਧਿਕ ਮਨਾਇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਇ। ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਸਿਮਰ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇ ॥੨੯॥ ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੋ ਜਤਨ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੋ ਹਤਨਿ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਾ। ਜਾਮਨਿ ਭਈ ਤਿਮੈਰ ਕੋ ਛਾਵਾ ॥੩੦॥ ਲਿਯੋ ਪਿਰਾਨਾ ਜੇਠੇ ਸੰਗ।ਦਾਰੁਨ ਬਨੇ ਕੇਹਰੀ ਅੰਗਿ[7]। ਆਗੇ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਹੂ। ਬਿਖਮ ਬਿਸਾਲ ਦੁਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੂ ॥੩੧॥ ਰੰਗ ਮਹਿਲ ਚਾਮੀਕਰ ਕੇਰਾ[8]। ਤਿਸ ਅੰਤਰ ਪਰਯੰਕ ਬਡੇਰਾ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਬਿਖੈ ਮਹਾਂ ਤਕਰਾਈ। ਜਾਗਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਮੁਦਾਈ॥੩੨॥ ਪੌਰਨਿ ਬੁਰਜਨਿ ਨੇਰਹਿ ਨੇਰੇ। ਰਹੈਂ ਪਾਹਰੂ ਗਿਰਦ ਘਨੇਰੇ। ਜਹਾਂ-ਗੀਰ ਸੁਖ ਸੋਂ ਪਰਿ ਸੋਵਾ। ਜਾਇ ਦੁਹੂੰ ਸਿੱਖਨਿ ਤਬਿ ਜੋਵਾ ॥੩੩॥ ਨਹਿਂ

[1](ਚੰਦੂ) ਬੋਲਿਆ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ। [2]ਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਜੋ 'ਫਰਵਰਦੀਨ' ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ੨੨ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੋਯਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਮੁਰਾਦ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [3]ਪਤੀ ਨੂੰ। [4]ਮਰੇਗਾ ਓਥੇ ਹੀ, ਮੇਰਾ ਵੈਰੀ ਛੈ ਹੋਯਾ। [5]ਦਰੂਦ ਪੜ੍ਹਾਕੇ। [6]ਦੂਰ ਕੀਤਾ। [7]ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਰੂਪ। [8]ਸ਼ੀਸ਼ ਮਹੱਲ ਸੋਨੇ ਦਾ।

ਕੋ ਦੇਖ ਸਕਯੋ ਜਾਬ ਗਏ। ਭੀਮ ਸ਼ੇਰ ਕੇ ਤਨ ਧਰਿ ਲਏ। ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਬਿਸਦ[1] ਦਰਸੰਤੇ। ਲਾਂਗੁਲ[2] ਸਟਾ[3] ਝਟਕ[4] ਪਟਕੰਤੇ ॥ ੩੪ ॥ ਤੀਖਨ ਨਖ ਅਰੁ ਆਂਖਨਿ ਲਾਲ। ਬਦਨ ਪਸਾਰਿ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ। ਆਧੀ ਰਾਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਗਏ। ਤਬਹਿ ਉਦਰ ਪਰ ਦੋ ਪਦ ਦਏ ॥ ੩੫ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਅਚਾਨਕ ਆਂਖ ਉਘਾਰੀ। ਦੇਖਿ ਕੇਹਰੀ ਦਾਰੁਨ ਭਾਰੀ। 'ਹਾਇ,ਹਾਇ' ਡਰ ਧਾਰਿ ਉਚਾਰਯੋ।–ਸਾਢਸਤੀ ਇਹ ਅਈ–ਬਿਚਾਰਯੋ ॥ ੩੬ ॥–ਇਸ ਡਰ ਤੇ ਮੁਝ ਰਾਖਨਿ ਹੇਤੁ। ਜਾਪ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤੁ–। ਇਮ ਉਰ ਸਿਮਰਤਿ ਡਰਯੋ ਬਿਲੰਦ। ਉਚਰਿ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ 'ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ॥ ੩੭ ॥ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਅਬਿ ਤੁਮ ਆਇ। ਸ਼ੇਰਨਿ ਤੇਂ ਮੁਝ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ'। ਗੁਰੁ ਕੋ ਧਯਾਵਨਿ ਜਬਿ ਕਿਯ ਸ਼ਾਹੂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਠੇ ਜਾਨਿ ਮਨ ਮਾਂਹੂ ॥ ੩੮ ॥ ਤਤਛਿਨ ਆਇ ਹਟਾਵਨਿ ਕੀਨੇ। ਦੋਨਹੁ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਦੂਰ ਕਰਿ ਦੀਨੇ। ਬਹੁਰ ਪਸਾਰ ਤੁੰਡ[5] ਕੋ ਆਏ। ਭੀਮ[6] ਅਕਾਰ ਕਰੇ ਦਰਸਾਏ ॥੩੯॥ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਡਰ ਧਰਿ ਕਹੈ'ਬਚਾਵਹੁ। ਇਨ ਦੋਇਨ ਕੋ ਦੂਰ ਹਟਾਵਹੁ'। ਤਬਿ ਗੁਰ ਧਰਿ ਕਰ ਦੁਹਿਨ[7] ਰੁਮਾਲੁ। ਦੁਹਿ ਸ਼ੇਰਨ[8] ਦਿਯ ਬਦਨ ਬਿਸਾਲੁ ॥੪੦॥ ਕਰੇ ਹਟਾਵਨਿ ਦੂਰਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਨਰ ਮੁਖ ਕਰ ਤਿਨ[9] ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੇ ਅਬਿ ਤੋਹਿ ਬਚਾਯਹੁ। ਸਮਝਹੁ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿਂ ਬਿਸਰਾਯਹੁ'॥੪੧॥ ਭਏ ਲੋਪ ਗੁਰੁ ਕੇਹਰਿ ਦੋਊ[10]। ਸੁਪਤਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਨ,ਡਰਿ ਧਰਿ ਸੋਊ। ਜਾਗਿ ਜਾਮਨੀ ਜਾਮ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਿਮਰਿ ਗਤਿ ਸਾਰੀ ॥੪੨॥ ਬੋਲੇ ਨਿਕਟ ਨਜੂਮੀ ਸਯਾਨੇ। ਆਇ ਸਲਾਮਨਿ ਕਰਿ ਨਿਜਕਾਨੇ[11]। ਤਿਨ ਸੋਂ ਨਿਸ ਕੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡ ਨੀਂਦ ਨ ਆਈ ॥੪੩॥ ਜੁਗ ਕੇਹਰਿ ਜੁਗ ਦਿਸ਼ ਚਲਿ ਆਏ। ਪਾਇਨ ਸੋਂ ਮਮ ਉਦਰ ਦਬਾਏ। ਕਹੀ ਨਜੂਮੀ ਕੀ ਸਚੁ ਜਾਨੀ। –ਸਾਢਸਤੀ ਤਨ ਧਰਿ ਨਿਜਕਾਨੀ[12] ॥੪੪॥ ਜਿਸ ਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਖੇ ਰਾਖੇ[13]–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਤਿਨ ਨਾਮ ਸੁ ਭਾਖੇ। ਲਿਯੋ ਨਾਮ ਤਤਛਿਨ ਚਲਿ ਆਏ। ਜੁਗ ਸ਼ੇਰਨਿ ਤੇ ਲੀਨਿ ਬਚਾਏ' ॥ ੪੫॥ ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਸਯਾਨੇ। 'ਜੀਵ ਅਵਸਥਾ ਤੀਨਹੁ ਜਾਨੇ। ਗਾਢੀ ਨੀਂਦ ਬਿਖੈ ਜਬਿ ਸੋਵੈ। ਇੰਦ੍ਰੈ ਮਨ ਆਦਿਕ ਲੈ ਹੋਵੈਂ ॥੪੬॥ ਬਸਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਲੇ ਬੁਧਿ ਸੰਗ। ਕਛੁ ਸੁਧਿ ਰਹੈ ਨ ਆਦਿਕ ਅੰਗ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਜਬਿ

[1]ਉੱਜਲ। [2]ਪੂਛ। [3]ਗਰਦਨ ਦੇ ਵਾਲ। [4]ਝਟਕਾਕੇ। [5]ਮੂੰਹ। [6]ਭਿਆਨਕ। [7]ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ। [8]ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ੇਰ। [10]ਨੇੜੇ ਆਏ, ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਏ। [11]ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਈ। [12]ਰਖਵਾਲੇ ਰੱਖੇ।

ਉਥਾਨ ਕੋ ਪਾਵੈ।ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਗਰ ਮਹਿ ਆਵੈ॥੪੭॥ਸੂਖਮ ਤੇ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਨਾਰੀ[1]।ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਰਚਹਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਹ ਸਾਰੀ। ਗਿਰ[2] ਸਾਗਰ ਜੁਤ ਅਵਨਿ[3] ਬਨਾਵੈ।ਚੰਦੁ ਸੂਰ ਰਚਿ ਗਗਨ ਚਢਾਵੈ॥੪੮॥ ਤਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੈ ਆਨੰਦ[4] ਹੋਇ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਜੋਇ[5]। ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਬਹੁਰ ਅਵਸਥਾ ਪਾਵੈ।ਸੁਪਨ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਗੋਰੀ ਬਿਨਸਾਵੈ॥੪੯॥ ਦਾਹਨ ਲੋਚਨ ਆਤਮ ਰਹੈ।ਬਾਮ ਬਿਖੈ[6]ਬੁਧਿ ਬਾਸੋਲਹੈ।ਤੀਨਅਵਸਥਾਤੀਨੋ ਥਾਨ।ਤਬਿ ਤੁਮਕੋ ਭਾ ਸੁਪਨ ਮਹਾਂਨ॥੫੦॥ਰਚਿਕੇਹਰਿ ਆਪਿਲੈਤ੍ਰਾਸਾ।ਸਭਿ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸਾ। ਨਹਿਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ੰਕਾ ਕੁਛ ਕਰੀਅਹਿ। ਡਰੁ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਧਰੀਅਹਿ[7] ॥੫੧॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ 'ਮੈਂ ਜਬਿ ਜਾਗਾ। ਪਿਖੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਖਰੇ ਮਮ ਆਗਾ। ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ ਬਦਨ ਪਸਾਰੇ। ਗੁਰੁ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੇ॥੫੨॥ ਦੇਖਤਿ ਮੇਰੇ ਹੁਇਗੇ ਲੋਪ। ਗੁਰੁ ਬਰਜੇ ਨਤੁ ਆਵਤਿ ਕੋਪ[8]। ਕਹੈਂ ਨਜੂਮੀ 'ਅਪਰ ਜਿ ਸਨਾਨੇ। ਇਹ ਤੋ ਕੁਛ ਸ਼ਰਾਰ[9] ਸਮ ਜਾਨੇ ॥੫੩॥ ਆਜ ਸੁਪਤਿ ਕੀਜਹਿ ਤਕਰਾਈ। ਲੋਹ ਕਨਾਤ ਲਗਹਿ ਚਹੁੰਘਾਈ।ਅਹੇ ਜ਼ੰਜੀਰ ਦਾਰ[10] ਤਨਵਾਵੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਾਹਰੂ ਦ੍ਵਾਰ ਜਗਾਵੋ ॥੫੪॥ ਬਿੱਦਜਾ ਭੂਤਨਿ ਧਰੈਂ ਜੁ ਮਹਾਂ। ਤਿਨ ਤੇ ਕਾਰ[11] ਕਢਾਵਹੁ ਤਹਾਂ। ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਤਹਿਂ ਰਾਖੋ। ਨਹੀਂ ਦੁਰਗ ਤੇ ਨਿਕਸਨਿ ਭਾਖੋ ॥੫੫॥ ਹੁਇ ਇਕੰਤ ਨਿਤ ਸਿਮਰਤਿ ਮੌਲਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਢ ਸਤੀ ਬਲ ਹੌਲਾ।ਬਚੇ ਬਿਘਨ ਤੇ ਮਿਟੀ ਬਲਾਇ।ਮੈਂ ਕਿਤਾਬ ਪਿਖਿ ਜਤਨ ਬਤਾਇ ॥੫੬॥ ਸੋਈ ਸਾਚ ਭਈ ਲਿਹੁ ਜਾਨਿ। ਇਸ ਉਪਾਇ ਬਿਨ ਹੋਤਿ ਨ ਹਾਨ'।ਸਮੈਂ ਕਚਹਿਰੀ ਚੰਦੂ ਆਯੋ।ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕੋਅਧਿਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯੋ॥੫੭॥ਗਨ ਉਮਰਾਵਨਿ ਭਾਖਯੋ ਤੈਸੇ।ਮਾਨੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤਬਿ ਵੈਸੇ। ਕਪਟ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਗਯੋ। ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਦੁਖ ਭਯੋ॥੫੮॥ -ਕਜਾ ਮੂਰਖ ਬਿਪਰੀਤਿ ਸਿਖਾਵੈਂ -। ਰਿਦੈ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਕਰਿ ਤੈਸੇ। ਧਰੀ ਮੌਨ ਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਕੈਸੇ॥੫੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਡਰਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੧ ॥

[1]ਨਾੜੀ। [2]ਪਹਾੜ। [3]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [4]ਡਰ ਯਾ ਖੁਸ਼ੀ। [5]ਦੇਖਦਾ ਹੈ। [6]ਭਾਵ ਖੱਬੇ ਨੇਤ੍ਰ ਵਿਚ। [7]ਦਿਨੇ ਭੈ ਦੀਆਂ (ਗੱਲਾਂ) ਸੁਣਕੇ ਰਾਤ (ਸੁਪਨੇ ਵਿਖੇ) ਡਰੀਦਾ ਹੈ। [8]ਆਂਵਦੇ ਸਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ। [9]ਭੂਤ ਖੇਡ, ਜਾਦੂਗਰੀ, [ਫਾ:, ਸ਼ਰਾਰਹ, ਚੰਗਿਆੜਾ। ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਨੂੰ 'ਸ਼ਰਾਰਹ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭੂਤ ਵਿਦਜਾ ਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ]। [10]ਭਾਵ ਜੰਜੀਰ ਵਾਲੀ (ਕਨਾਤ)। [11]ਲਕੀਰ।

੬੨. [ਭਾਈ ਜੇਠੇ ਨੂੰ ਅਜਰ ਜਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਨ ਬੀਤਯੋ ਸੰਧਯਾ ਭਈ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰੀ ਜਿਸ ਭਾਇ। ਤਕਰਾਈ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੀ ਲੋਹ ਕਨਾਤ ਲਗਾਇ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਜਾਰ ਲੋਹ ਕੋ[1] ਊਪਰ ਤਨਯੋ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਜਨੁ ਪਿੰਜਰ ਬਨਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਾਹਰੂ ਦ੍ਵਾਰ ਸੁਚੇਤ। ਖਰੇ ਕਰੇ ਜਾਗਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ ॥੨॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕਰਿਕੈ ਤਕਰਾਈ। ਸੁਪ-ਤਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਨੀਂਦ ਤਬਿ ਪਾਈ।ਅਰਧਿ ਰਾਤਿ ਲੌ ਸੋਵਤਿ ਰਹਯੋ।ਬਹੁਰ ਤ੍ਰਾਸ ਤੈਸੇ ਤਬਿ ਲਹਯੋ ॥੩॥ ਦੋਨਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦਾਰੁਨ ਸ਼ੇਰ। ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਸੁ ਆਵਤਿ ਹੇਰਿ।ਬੋਲਯੋ ਡਰਤਿ ਹਾਥ ਕੋ ਬੰਦਿ।‘ਰਾਖੋ ਮੁਹਿ ਸ੍ਰੀਹਰਿਗੋਵਿੰਦ॥੪॥ ਇਕ ਤੁਮ ਹੋ ਨਿਤ ਮਮ ਰਖਵਾਰੇ। ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ, ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ’। ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੌਰਤਿ ਆਏ। ਕਰ[2] ਰੁਮਾਲ ਧਰਿ ਦੁਹਨਿ ਹਟਾਏ॥੫॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਮੁਖ ਪਸਾਰ ਕਰਿ ਆਵੈਂ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੂਰ ਹਟਾਵੈਂ। ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਲਗਿ ਕੇਹਰਿ ਰਹੇ। ਨਰ ਮੁਖ ਕਰਿ ਐਸੇ ਬਚ ਕਹੇ[3] ॥੬॥ ‘ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹਾਥ ਬਚਾਵੈਂ। ਤਿਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਯੋਂ ਬਿਸਰਾਵੈਂ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਤਿ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਦੂਰ ਰਾਖਬੋ ਭਾਵਤਿ ॥੭॥ ਖਾਇ ਜਾਤਿ ਹਮ ਤਯਾਗਤਿ ਨਾਂਹੀ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੇ ਅਬਿ ਆਇ ਨ ਪਾਂਹੀ। ਸਮਝਹੁ ਭਲੇ ਆਜ ਤੁਮ ਛੋਰਾ’। ਇਮ ਕਹਿ ਲੋਪ ਭਏ ਤਿਸ ਠੌਰਾ॥੮॥ ਬਹੁਰ ਨ ਨੀਂਦ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਆਈ।–ਕਯਾ ਅਚਰਜ ਕੁਛ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਗੁਰੁ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਭਾਖਤਿ ਸ਼ੇਰ। ਨਰ ਮੁਖ ਕਰਿ ਛਪ ਜਾਵਤਿ ਫੇਰਿ॥੯॥ ਕਯੋਂ ਕੇਹਰਿ ਬਨਿ ਕੇ ਇਹ ਆਵੈਂ। ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵੈਂ–। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਤ ਹੁਇ ਆਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਚਿੰਤ ਬਸਿ ਉਠਿ ਸਹਿ-ਸਾਈ[4] ॥੧੦॥ ਚੰਦੂ ਸਹਤ ਨਜੂਮੀ ਸਯਾਨੇ। ਅਰੁ ਜੋਤਿਕ ਉਮਰਾਵ ਮਹਾਨੇ। ਪਠਿ ਕਰਿ ਨਰ ਸੋ ਸਰਬ ਹਕਾਰੇ। ਝੁਕਿ ਝੁਕਿ ਆਇ ਸਲਾਮ ਉਦਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਕਹਯੋ ‘ਭਲੀ ਕੀਨਸਿ ਤਕਰਾਈ। ਗੁਰੁ ਰਾਖਯੋ ਨਤੁ ਲੀਨਸਿ ਖਾਈ। ਲੋਹ ਪਿੰਜਰੇ ਸਮ ਕਰਵਾਯੋ।ਦ੍ਵਾਰ ਪਾਹਰੂ ਕੋ ਸਮੁਦਾਯੋ॥੧੨॥ ਰੁਕੇ ਨ ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਤੈਸੇ ਆਇ। ਮੁਖ ਪਸਾਰ ਚਾਹਤਿ ਲੇ ਖਾਇ। ਗੁਰੁ ਸਿਮਰਯੋ ਤਿਨ ਆਨਿ ਬਚਾਯੋ। ਬਲਿ ਕਰਿ ਬਾਹੁਨਿ ਦੁਹਨਿ ਹਟਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਕਯਾ ਸ਼ਰਾਰ ਤੇ ਅਚਰਜ ਹੋਵਤਿ? । ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਜੋਵਤਿ। ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰਹੁ ਕਰਹੁ ਮਿਟਾਵਨਿ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਧਰਹਿਂ[5] ਮੋਹਿ

[1]ਜਾਲ ਲੋਹੇ ਦਾ। [2]ਹਥ (ਵਿਚ)। [3]ਭਾਵ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ। [4]ਉਠਿਆ ਛੇਤੀ ਹੀ। [5]ਫੜਕੇ।

ਤਨ ਖਾਵਹਿ' ॥ ੧੪॥ ਸੁਨਤਿ ਨਜੂਮੀ ਸਯਾਨੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਹਯੋ 'ਭਈ ਕੋ ਮਰਜ਼ ਬਿਲੰਦ[1] । ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਤਬੀਬ ਹਕਾਰਹੁ । ਪੁਰਿ ਸਗਰੇ ਨਰ ਉਚ ਉਚਾਰਹੁ ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਹਿਂ ਆਪ ਕੋ ਨਾਮ ਜਿ ਸਯਾਨੇ। ਆਵਹਿ ਸਭਿ ਬਿੱਦਯਾ ਜੋ ਜਾਨੇਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਅਹੈਂ ਚਾਕਰ ਅਸ ਜੇਤਿਕ। ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਆਵਹਿਂ ਤੇਤਿਕ[2]'॥੧੬॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਆਛੀ ਮਾਨੇ । ਪਠਿ ਪਠਿ ਨਰ ਤਬੀਬ ਗਨ ਆਨੇ । ਸਭਿ ਕੋ ਕਰ ਨਾਰੀ[3] ਦਿਖਰਾਵੈ। ਬਿਤਹਿ ਜਾਮਨੀ ਤੁਥਾ ਬਤਾਵੈ ॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਤਬੀਬ ਕੁਛ ਰੋਗ ਨ ਦੇਖੈਂ । ਸ਼ੇਰਨਿ ਤੇ ਬਿਸਮਾਇਂ ਵਿਸ਼ੇਖੈਂ। ਨਹੀਂ ਅਕਲ ਮਹਿਂ ਕੁਛ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਤਊ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਕਹਿ ਪਰਚਾਵੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਤਬਿ ਤਬੀਬ ਬਨਿ ਜੇਠਾ ਗਯੋ । ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਪਟ ਤਨ ਪਰ ਲਯੋ । ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਖਰੇ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਗਨ ਸਯਾਨੇ ਬੈਠੇ ਇਕ ਓਰੇ॥ ੧੯ ॥ ਕਿਨਹੂੰ ਕੀਨਿ ਨ ਖ਼ਾਤਰ ਜਮਾ[4] । ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੈ ਡਰੁ ਸੰਸੈ ਜਮਾ[5] । ਦੇਖਿ ਭੁਲੇ ਨਰ ਸਭਿ ਸਨਮਾਨਾ। ਜੇਠਾ ਗਯੋ ਨਿਕਟਿ ਤਿਸ ਥਾਨਾ ॥ ੨੦॥ ਸ਼ਾਹੁ ਬਾਂਹੁ ਆਗੇ ਕਰਿ ਦੀਨਿ । ਨਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ,ਲੇ ਜਿਮ ਚੀਨ[6]। ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਮੈਂ ਪਿਖੌਂ ਨ ਨਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੁਛ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ ॥੨੧॥ ਕਯਾ ਤਬੀਬ ਜੋ ਨਾਰੀ ਦੇਖੈ। ਸੂਰਤ ਦੇਖਿ ਨ ਰੋਗ ਪਰੇਖੈ[7] । ਮਮ ਉਸਤਾਦ ਅਹੈ ਨਹਿਂ ਕਾਚੋ।ਗੁਨ ਪੂਰਨ[8] ਬਚ ਸਾਚ ਉਬਾਚੋ॥੨੨॥ ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ ਮੈਂ ਰੋਗ ਤੁਮਾਰੋ।ਸੁਨਹੁ ਇਕੰਤ ਹੋਇ ਨਿਰਧਾਰੋ। ਨਹਿ ਗਨ ਮਹਿ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ । ਨਿਫਲਹਿ ਮੰਤ੍ਰ ਜਿ ਹੁਇ ਬੱਖਯਾਤ[9] ॥ ੨੩ ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੁਨ ਭਯੋ ਇਕਾਂਕੀ।ਜੇਠਾ ਗਯੋ ਨਿਕਟ ਤਬਿ ਤਾਂਕੀ। ਬੈਠਿ ਕਹਯੋ 'ਤੁਝ ਸਪਥ ਖੁਦਾਇ। ਕਹੌਂ ਜਿ ਸਾਚੀ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ[10] ॥ ੨੪ ॥ ਤੋ ਕਹੁ ਰੋਗ ਨ ਉਪਜਯੋ ਕੋਈ।ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਸੂ ਤੇ ਹੋਈ।ਹੌਲ ਰਹਯੋ।ਦਿਲ ਟਿਕਹਿ ਨ ਕੈਸੇ।ਦੀਪ ਸਿਖਾ ਬਹਿ ਬਾਯੂ ਜੈਸੇ[11]'॥੨੫॥ਮਾਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ 'ਸਾਚੁ ਸੁਨਾਈ। ਮਮ ਪੀਰਾ ਤੈਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਪਾਈ[12]' । [13]'ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤਿ

[1]ਕੋਈ ਵਡੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। [2]ਉਤਨੇ (ਤਬੀਬ)। [3]ਹੱਥ ਦੀ ਨਬਜ਼। [4]ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਕੀਤੀ (ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ)। [5]ਬਹੁਤ। [6]ਰਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੀ (ਜਹਾਂਗੀਰ)ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਤਾਂਕਿ ਉਹ(ਮਰਜ਼) ਜਾਣ ਲਵੇ। [7]ਰੋਗ ਪਰਖ ਨਾ ਲਵੇ। [8](ਮੇਰਾ ਉਸਤਾਦ) ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਹੈ। [9](ਲੋਕਾਂ ਦੀ) ਭੀੜ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਨਿਹਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [10]ਜੇ (ਮੈਂ) ਸਚੀ ਗਲ ਆਖਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ। [11]ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਚਲਿਆਂ। [12]ਤੈਂ ਪੀੜਾ ਠੀਕ ਮਲੂਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। [13]ਜੇਠੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਆਵਤਿ ਜੁਗ ਸ਼ੇਰ। ਦੁਹਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਰਿ ਕੋਪ ਘਨੇਰ॥੨੬॥ਗੁਰੂ ਹਾਥ ਦੇ ਤੋਹਿ ਬਚਾਵੈਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੋਨਹੁੰ ਤੁਮ ਕਹੁ ਖਾਵੈਂ। ਹਟਤਿ[1] ਕਹੈਂ–ਗੁਰੁ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਿ।ਨਹੀਂ ਬਿਸਾਰਨਿ ਉਰ ਤੇ ਠਾਨਿ–॥੨੭॥ਡਰ ਹਰਿਬੇ ਹਿਤ ਜਤਨ ਬਤਾਵੈਂ। ਸੋ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਤੁਮ ਰਿਦੇ ਨ ਲਜਾਵੈਂ। ਜੇ ਨਹਿੰ ਸਮਝਨੋ ਮੈਂ ਸਮਝਾਊਂ।ਰੋਗ ਤ੍ਰਾਸ ਸਭਿ ਦੂਰ ਮਿਟਾਊਂ"॥੨੮॥ ਇਮ ਜੇਠੇ ਜਬਿ ਪਤੇ ਲਗਾਏ।ਹਜ਼ਰਤ ਕਹਯੋ 'ਠੀਕ ਤੈਂ ਗਾਏ। ਅਬਿ ਜਿਮ ਹਟਹਿਂ, ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਜੈ। ਤੁਵ ਪੂਰਨ ਉਸਤਾਦ ਲਖੀਜੈ ॥ ੨੯ ॥ ਕਿਮ ਕੇਹਰਿ ਕਹਿ ਬੂਝ ਬੁਝਾਵੈਂ[2]।ਦਿਹੁ ਸਮੁਝਾਇ ਨ ਮਮ ਮਨ ਆਵੈ'। ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਜਾਨੀ।ਤਬਿ ਜੇਠੇ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ ॥੩੦॥ 'ਗੁਰੁ ਪਠਿ ਦੁਰਗ ਨ ਕੀਨਿ ਸੰਭਾਲੀ। ਅਵਧਿ ਬਦੀ ਤਬਿ ਸਭਿ ਦਿਨ ਚਾਲੀ[3]। ਸੋ ਬਿਤੀਤ ਊਪਰ ਦਿਨ ਗਏ।ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਨ ਬੁਲਾਵਤਿ ਭਏ ॥੩੧॥ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਝੂਠ ਬੋਲਿਬੋ ਠਾਨਾ। ਤਿਹ ਫਲ ਹੋਯਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਨਾ। ਜੇਕਰਿ ਆਜ ਨ ਮਨੁਜ ਪਠਾਵੈਂ। ਟਰਹਿਂ ਨ ਕੇਹਰਿ ਆਵਤਿ ਧਾਵੈਂ ॥੩੨॥ ਸਮਾਂ ਬਿਤੇ ਕੁਛ ਹੈ ਨ ਉਪਾਈ। ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ਿ ਨਮੋ ਕਰਹੁ ਸਿਰ ਨਜਾਈ। ਕਰ ਜੋਰਹੁ ਅਰੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰਹੁ। –ਖਿਮਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ॥੩੩॥ ਪਠੌਂ ਮਨੁਜ ਅਬਿ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੌਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੌਂ ਸੀਸ ਪਗ ਧਾਰੌਂ–। ਉਠਿ ਕਰਿ ਅਬਹਿ ਨ ਬੂਝਹੁ ਕੋਈ[4]। ਕਰਹੁ ਅਰਜ਼, ਕਬਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਹੋਈ' ॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਉਰ ਲਾਗੀ ਆਛੇ। ਸਾਚਿ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਮਿਲਨੋ ਬਾਂਛੇ। ਬੰਦਨ ਜੇਠੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀਨਿ। 'ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਬਹੁ' ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ ॥੩੫॥ ਕਹਿ ਜੇਠਾ 'ਮੈਂ ਲੇਤਿ ਨ ਧਨ ਕੋ। ਜਬਿ ਲਗਿ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਨ ਮਨ ਕੋ। ਪੁਨ ਹਮ ਆਵੈਂ ਗੁਰੁ ਜਬਿ ਦੇਖੈਂ।ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਵਤਿ,ਹਮਹੁੰ ਪਰੇਖੈਂ[5]'॥੩੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਨਿਕ-ਸਯੋ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰਾ।ਬੈਠਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਮਰਾਵ ਹਕਾਰਾ। ਕਹਯੋ 'ਜਾਹੁ ਅਬਿ ਹੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਢਿਗ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰਿ ॥੩੭॥ ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਲੇ ਗਮਹੁ ਉਪਾਇਨ। ਧਰਿ ਆਗੇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਾਇਨ। ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਬਖਾਨਿ ਸੰਗ ਆਨਹੁ।–ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਹੁ–' ॥੩੮॥ ਇਮ ਕਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਤੁਰਤ ਪਠਾਯੋ। ਗੁਰੁ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਕਰਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਕਰੀਅਵੱਗਜਾ ਮੋਰੀ।ਅਬਿ ਮੈਂ ਸਮਝਿ ਸ਼ਰਨਿ ਗੁਰ ਤੋਰੀ'॥੩੯॥

[1]ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ। [2]ਬੁਝਾਰਤ ਸਮਝਾਂਵਦੇ ਹਨ। [3]ਤਦੋਂ ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਬਿਦਿਆ (ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ) ਸੀ। [4]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਂ ਪੁਛੋ। [5]ਸਾਡੇ ਦੇਖਦਿਆਂ।

ਪੁਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਇਮ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਚਾਰਾ।-ਰਹੌਂ ਜਾਮਨੀ ਬਿਖੈ ਸੁਖਾਰਾ। ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਝੂਠ ਕਹਨਿ ਫਲ ਲਾਗਾ।ਆਗੇ ਕਰੌਂ ਅਧਿਕ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥੪੦॥ ਜੇ ਕਰਿ ਆਜ ਸ਼ੇਰਿ ਦਰਸਾਵੈਂ।ਇਹ ਨਹਿਂ,ਅਪਰ ਜਤਨ ਕਰਿਵਾਵੈਂ-। ਜਬਿ ਜੇਠਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਸਭਿ ਲਖਿ ਲਯੋ ॥੪੧॥ ਬ੍ਰਿਧ ਜੁਤਿ ਬੈਠੇ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਉਠਿ ਜੇਠਾ ਜਮਨਾ ਤਟ ਜਾਉ।ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ[1] ਭਰਿ ਲੇ ਆਉ'॥੪੨॥ਉਠਿ ਕਰਿਸਿਖ ਤਤਛਿਨਿ ਭਰਿ ਲਯਾਯੋ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਗੈ ਆਨਿ ਟਿਕਾਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਕਰਯੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਵਨਿ।'ਲੇ ਅਬਿ ਜਾਹੁ ਕਰਹੁ ਤਹਿਂ ਪਾਵਨਿ'॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਜੇਠੇ ਜੁਤਿ ਅਚਰਜ ਧਾਰੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਜਲ ਡਾਰੇ। ਆਇ ਖਰੋ ਕਰ ਜੋਰਿਅਗਾਰੀ।ਹਿਤ ਸਿੱਖਯਨਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ॥੪੪॥'ਜਬਿ ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ ਭਰਿ ਆਨਾ।ਘਟਯੋ ਕਿ ਨਹਿਂ ਜਲ ਨਦੀ ਮਹਾਨਾ?।ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਤਿਸ ਕੇ ਮਧ ਗੇਰਾ।ਬਢਯੋ ਕਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਤਬਿ ਹੇਰਾ?'॥੪੫॥ਸੁਨਿ ਜੇਠੇ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਹਯੋ। 'ਨਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਦਾ ਜਲ ਬਹਯੋ।ਇਕ ਘਟ ਭਰੇ ਕਹਾਂ ਘਟਿ ਜੈਹੈ।ਡਾਰੇ ਬੀਚ ਕਹਾਂ ਬਡਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ' ॥੪੬॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨੰਦਨ ਤਬਿ ਕਹੈਂ।'ਅਪਨਿ ਬਿਖੈ ਜਾਨਹੁ ਬਿਧਿ ਇਹੈ।ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਸ਼ਕਤਿ ਚਲਤਿ ਜਲ ਸਲਿਤਾ। ਸਦ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪੂਰਨ ਹੀ ਢਲਤਾ ॥ ੪੭ ॥ ਘਟ ਸਮ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਤੈਂ ਪਾਈ। ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ ਤਊ ਬਿਦਤਾਈ। ਜਹਿਂ ਤੇ ਲੀਨ ਤਹਾਂ ਕਯਾ ਨਾਂਹੀ?। ਅਸ ਮਨ ਜਾਨਿ ਨਿਰਖਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ[3]॥ ੪੮ ॥ ਕਿਸ ਕੇ ਕਹੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸਿ। ਕਰਾਮਾਤਿ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼?। ਯਾਂਤੇ ਉਚਿਤ ਦੰਡ ਕੇ ਅਹੈਂ।ਗੁਰੁ ਆਗਯਾ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਚਹੈਂ[4]'॥੪੯॥ਤਬਿ ਜੇਠੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਮੈਂ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਮਾਨਾ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਜੇਤੀ। ਬ੍ਰਿੱਧ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਭੇਦ ਨ ਤੇਤੀ ॥ ੫੦ ॥ ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਪੂਰਬ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਅਰੁ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸੰਕਟ ਹੇਰਾ। ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਸਾਰੇ। ਰਹੈਂ ਅਲੰਬ ਜਿ ਦਰਸ ਤਿਹਾਰੇ ॥ ੫੧ ॥ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਕੀਨਿ। ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਹੋਵੈਂ ਚਿੰਤ ਬਿਹੀਨ। ਅਪਨੇ ਹਿਤ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਜਯੋਂ ਭਾਵਹਿ ਤਯੋਂ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ'॥੫੨॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭ੍ਰਾਇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਖਾਨਾ। 'ਹੁਕਮ ਮਾਤ ਗੰਗਾ ਕਹੁ ਮਾਨਾ।-ਕਰਹੁ ਜਤਨ-ਕਹਿ ਬਾਰੰਬਾਰੀ। ਭੇਜਯੋ ਮੋਹਿ ਬਿਲੰਬ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ੫੩॥ ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ ਕੇ

[1]ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਪਾਤ੍ਰ। [2]ਘੜਾ। [3]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਦੇਖ। [4]ਬਾਹਰ ਹੋਇਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।

ਸਿਮਰਤਿ ਚਰਿਤ। ਜਰੀ ਅਜਰ ਧਾਂਤੇ ਚਿਤ ਡਰਤਿ। ਇਤਨੇ ਕੋਸ ਪਠੇ ਮੈਂ ਆਯੋ। ਕਰਹਿ ਨ ਜਤਨ ਜਾਤਿ ਨਿਫਲਾਯੋ[1] ॥ ੫੪ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਜਨਨੀ ਕੇਰਾ। ਬਹੁਤਨਿ ਕੋ ਹਿਤ ਧਾ ਮਹਿਂ ਹੇਰਾ। ਤਉ ਮੈਂ ਕਹਨੋ ਉਪਾਵ ਕਰੀਜਹਿ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਭਾਵੈ ਤਿਮ ਅਬਿ ਕੀਜਹਿ' ॥੫੫॥ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਨਿਜ ਮਾਤ ਸੰਦੇਸਾ। ਬੋਲਤਿ ਭਏ ਗੁਰੂ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। 'ਜੋ ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿ ਮਾਤ ਸਭਿ ਕੇਰਾ। ਕੀਨਿ ਮਤੋ ਇਮ ਜਤਨ ਬਡੇਰਾ ॥੫੬॥ ਤੋ ਹਮ ਕਹਾਂ ਸਕਹਿਂ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। ਤਊ ਨ ਆਛੀ ਤੈਂ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੀ। ਅਜਰ ਜਰਨਿ ਕੀ ਬਡਿ ਬਡਿਆਈ। ਮਹਿਮਾ ਕਹੈਂ ਸੰਤ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੫੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਜੇਠੇ' ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੨ ॥

੬੩. [ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਲੈਣ ਆਯਾ। ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨਰ ਪਠਯੋ[2] ਆਯਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਸ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਹਯ ਗਨ ਰਾਵਰ ਕੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ[3]। ਘਾਸ ਅਲਪ ਕਰ ਆਵਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਦਾਨੇ ਕੇ ਅਧਾਰ ਪਰ ਰਹੈਂ। ਹਰੇ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਕਹੁ ਕਿਮਹੁੰ ਨ ਲਹੈਂ ॥ ੨ ॥ ਦੇਤਿ ਦਰੋਗੇ ਮਲਿਨ ਸੁ ਥੋਰੇ[4]। ਦੁਰਬਲ ਹੋਤਿ ਆਪ ਕੇ ਘੋਰੇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ। 'ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਤੁਮ ਸੁਮਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩ ॥ ਡੇਰਾ ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰਨਿ ਸਾਰੋ। ਜਬਿ ਲਗਿ ਮੇਲਿ ਨ ਬਨਹਿ ਹਮਾਰੋ। ਸਭਿ ਕੋ ਦੀਜਹਿ ਖਾਨਾ ਦਾਨਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਖਰਚਹੁ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ਸਕਲ ਤੁਰੰਗ ਚਮੂੰ ਲਿਹੁ ਸੰਗ। ਹਰੋ ਘਾਸ ਪਿਖਿ ਥਿਰੋ ਨਿਸੰਗ। ਬਾਂਗਰ ਕੀ ਦਿਸਿ ਤ੍ਰਿਣ ਬਹੁ ਜਹਾਂ। ਜਾਇ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਡੇਰਾ ਤਹਾਂ ॥੫॥ ਹਮ ਜਬਿ ਕਰੈਂ ਹਕਾਰਨਿ ਆਵਹੁ। ਤਾਵਤ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਤੁਰੰਗ[5] ਚਰਾਵਹੁ'। ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚ ਮਾਨੇ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਅਭਿਬੰਦਨ ਠਾਨੇ ॥੬॥ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਨਿ ਪਹੁਚਯੋ ਡੇਰੇ। ਨਿਸ ਬਸਿ ਕੈ ਦੁਰਬਲ ਅਸ੍ਵ ਹੇਰੇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਚਢਿ ਲੇ ਦਲ ਸਾਰਾ। ਦੀਰਘ ਪੰਥ ਉਲੰਘਿ ਨਿਹਾਰਾ ॥੭॥ ਚਲੇ ਆਗਰੇ ਤੇ ਸਭਿ ਆਏ। ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਿਖਯੋ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੁਨਯੋ ਘਾਸ ਜਹਿਂ ਖਰੋ ਉਦਾਰੋ। ਪੰਚ ਕੋਸ ਪੁਰਿ ਤਯਾਗਿ ਪਧਾਰੇ ॥੮॥ ਹਰਿਤ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਦੇਖਤਿ ਹਰਖਾਏ। ਕਰਯੋ ਸਿਵਰ ਉਤਰੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਲਈ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬ੍ਰਿਧ ਤਬੈ।

---

[1]ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਣਾ ਸੀ (ਮੇਰਾ ਆਵਣਾ)। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਨੇ ਆਦਮੀ ਭੇਜਿਆ। [3]ਸਮਾਧ ਘੋੜੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਆਪਦੇ ਹਨ। [4]ਥੋਹੜੇ ਤੇ ਮੈਲੇ। [5]ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ।

ਜੋ ਚਹਿਯਤਿ ਸੋ ਲੇਂ ਭਟ ਸਬੈ ॥੯॥ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਮਿਲ ਸ਼ਾਹੁ ਕਿ ਸਾਥ। ਜਬਿ ਲੌ ਚਢੇ ਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਥ।ਤਬਿ ਲੌ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਯਹੁ ਡੇਰਾ। ਸਹਤ ਤੁਰੰਗਨਿ ਹਰਖ ਘਨੇਰਾ॥੧੦॥ਅਬਿ ਲੌ ਤਿਸ ਥਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਖੰਤੇ।'ਜਾਗਾ ਬ੍ਰਿਧ ਕੀ' ਲੋਕ ਕਹੰਤੇ।ਕਬਿ ਸਿਖ ਬੈਠਹਿ ਸੇਵ ਕਰੰਤਾ। ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਕਰ ਨਹੀਂ ਰਹੰਤਾ[1]॥੧੧॥ ਪਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਉਮਰਾਵ ਜੁ ਤੂਰਨ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਪਿਖੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ। ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਬੈਠਿ ਕਹਯੋ 'ਪਦ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਹੋਰੇ[2]॥੧੨॥ਘਨੀ ਬੰਦਗੀ ਤੁਮ ਸੋਂ ਰਰੀ।–ਰੱਛਯਾ ਮੋਰਿ ਆਪ ਨੇ ਕਰੀ। ਅਬਿ ਆਵਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਹੁ ਸੁੰਦਰ। ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨਨਿ ਕੇ ਮੰਦਰ–'॥੧੩॥ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਇਸ ਥਾਨ ਸੁਖਾਰੇ। ਏਕਲ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਿਰਜਣ ਹਾਰੇ। ਹਮ ਜਬਿ ਕੋ ਇਸ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੈਦੀ ਸੁਖ ਪਾਇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ॥੧੪॥ਆਪ ਸੁਖੀ ਪਰ ਕੋ ਸੁਖ ਹੋਇ। ਅਸ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਨ ਤਯਾਗਹਿ ਕੋਇ'। ਸੁਨਿ ਉਮ-ਰਾਵ ਗਯੋ ਚਢਿ ਕਰਿ ਕੈ।ਗਮਨਯੋ ਪੰਥ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਰਿ ਕੈ॥੧੫॥ ਜਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸਾਥ ਸੁਨਾਈ। 'ਕਹਹਿਂ–ਇਹਾਂ ਹਮ ਰਹਿਂ ਹਰਖਾਈ। ਕੈਦੀ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਕਿਮ ਇਹ ਥਾਨ ਤਯਾਗਿ ਹਮ ਜਾਵੈਂ–'॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਯੋ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹੂ।–ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਆਇਂ ਨ ਪਾਹੂ।ਕਰੀ ਹਕਾਰਨਿ ਇੱਛਾ ਜਬਿ ਤੇ।ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਉਪਜਯੋ ਤਬਿ ਤੇ॥੧੭॥ਕੈ ਗੁਰੁ ਮੋਰੋ ਕੂਰ ਬਿਚਾਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਆਵਨਿ ਮਤਿ ਧਾਰਾ। ਅਪਰ ਸਬਬ ਕਯਾ ? ਨਹਿਂ ਇਤ ਆਏ। ਜਿਨਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਮਮ ਨਿਸਾ ਬਚਾਏ–॥੧੮ ॥ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹਯੋ ਕਿਤਿਕ ਚਿਰ ਕਾਲਾ। ਸ਼ੇਰ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਤ੍ਰਸਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।–ਜੇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੀਦ ਨ ਹੋਇਂ। ਕਬਹੁ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਘਾਵਹਿਂ ਸੋਇ[3]–॥ ੧੯ ॥ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਰਿਦੇ ਫੁਰਿ ਆਈ।–ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਤਿਨ ਸਿੱਖ ਸਦਾਈ। ਸੋ ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਭਾਵ ਕਹੁ ਜਾਨਹਿ। ਮਮ ਢਿਗ ਕੀਰਤਿ ਗੁਰਨਿ ਬਖਾਨਹਿ॥ ੨੦ ॥ ਲਯਾਇ ਸੁਧਾਸਰ ਤੇ ਸੁ ਮਿਲਾਏ। ਅਪਰ ਲੋਗ ਨਿਤ ਚੁਗਲੀ ਲਾਏ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਹੁਇ ਏਕਲਿ ਤਿਹ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ॥ ੨੧ ॥ 'ਨਿਸ ਸ਼ੇਰਨਿ ਪਰਸੰਗ ਸੁਨਾਏ। ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਗੁਰੁ ਨਹਿਂ ਆਏ। ਤੂੰ ਅਬਿ ਜਾਹੁ ਮਿਲਾਵਹੁ ਆਨਿ। ਕਹਿ ਸਭਿ ਬਾਕਨਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ' ॥੨੨॥ ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁਨਾਈ।

[1]ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ। [2]ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਚਰਣਾਂ ਪਾਸ । [3]ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ ਸੋ (ਸ਼ੇਰ)।

‘ਗੁਰੁ ਦੋਖੀ ਸਭਿ ਬਜਾਧਿ ਉਠਾਈ। ਦੀਰਘ ਪੀਰਨਿ ਕੇ ਗੁਰ ਪੀਰ। ਅਜਰ ਜਰਨਿ ਧਰਿ ਧੀਰ ਅਭੀਰ’[1] ॥੨੩॥ ਤ੍ਰਿਨ ਸਮ ਤਨ ਸਨੇਹ ਨਹਿਂ ਧਰੈਂ।ਸਹੈਂ ਅਵੱਗਜਾ ਦੁਸ਼ਟ ਜਿ ਕਰੈਂ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਤਿਨ ਕੇ ਬਾਕਨਿ ਸੰਗਿ। ਥਿਰਹਿ ਕੌਨ ਖਿਨ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਭੰਗ॥ ੨੪ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਹਾਇਕ ਕਹਿ ਤੁਮ ਪਾਸ। ਗੁਰੁ ਸੰਗਿ ਬਿਗਰਨਿ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ। ਜੇ ਰਾਵਰ ਨਿਰਨੈ ਕਬਿ ਕਰੋ। ਦੋਸ਼ ਅਦੋਸ਼ੀ ਤਬਿ ਉਰ ਧਰੋ॥੨੫॥ਬਡੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਨਿ ਪਰ ਆਦਿ। ਅਰੁ ਤੁਮ ਪਰ ਗੁਰੁ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[2]। ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਏ ਬਾਬਰ ਚਕ-ਗੱਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੋ ਬਰ ਦਿੱਤਾ॥ ੨੬॥ ਅਜ਼ਮਤਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਭੇਂਗ ਚਢਾਈ। ਪੁਸ਼ਤਨਿ ਕੀ[3] ਪਤਿਸ਼ਾਹਤਿ ਪਾਈ। ਬਹੁਰ ਹੁਮਾਊਂ ਸ਼ਾਹੁ ਪਰਬੀਨਾ।ਛੀਨਿ ਸਲੇਮਸ਼ਾਹ[4] ਛਿਤ ਲੀਨਿ॥੨੭॥ ਚਲ੍ਯੋ ਵਲਾਇਤ ਮਗ ਤਿਸ ਗਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਜਿਸ ਥਲ ਭਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਰੇ। ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਬਾਸ ਕੋ ਕਰੇ॥ ੨੮ ॥ ਬਰ ਹਿਤ ਗਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਢਿਗ ਖਰ੍ਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤ੍ਯੋ ਥਕ ਪਰ੍ਯੋ। ਗੁਰੁ ਬਾਰਿਕਨਿ ਸੰਗ ਰਚਿ ਰਹੇ*।ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸੰਗ ਨਹਿ ਕਿਛੁ ਕਹੇ*॥੨੯॥ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਪਰਖਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ। ਨਹਿਂ ਬੋਲੇ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ। ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੇ ਰਿਸ ਕੋ ਉਪਜਾਈ। —ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਲਾਈ॥੩੦॥ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕਹਿ ਸਨਮਾਨੈ[5]। ਸੋ ਤੌ ਰਹ੍ਯੋ, ਕਹਾਂ ਇਹ ਠਾਨੈ[6]--।ਕਰ੍ਯੋ ਹੰਕਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਸ਼ਾਹੂ[7]। ਧਰ੍ਯੋ ਦਸਤ ਅਸਿ ਕਬਜੇ ਮਾਂਹੂ॥੩੧॥--ਖੈਂਚਿ ਪ੍ਰਹਾਰੌਂ ਦੋਧਰ[8] ਕਰੌਂ। ਥਿਰੌਂ ਨ ਪੁਨ,ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਪਰੌਂ--। ਖੜਗ ਮੁਸ਼ਟ ਸੋਂ ਕਰ ਲਗਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਛੁਟਹਿ ਨ ਨਿਕਸਹਿ ਬਲ ਕਰਿ ਲਹ੍ਯੋ॥੩੨॥ਬਹੁਰਿ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਚਹਿ ਬਖਸ਼ਾਵਨਿ। ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜਸੁ ਪਾਵਨ।--ਖੜਗ ਮੁਸ਼ਟ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ।ਹਤਨਿ ਚਹਤਿ ਹਮ ਕੋ ਰਿਸ ਸਾਥ॥੩੩॥ ਨਹੀਂ ਸਲੇਮ ਸ਼ਾਹ[4] ਪਰ ਕੋਪਾ। ਦਿਯੋ ਨਿਕਾਸ ਮਹਾਂ ਰਣ ਰੋਪਾ। ਖੜਗ ਮੁਸ਼ਟ ਜੋ ਧਰਤਿ ਨ ਕਰ ਕੋ।ਅਬਿ ਹੀ ਲੇਤਿ ਰਾਜ ਬਡ ਧਰ ਕੋ[9]॥੩੪॥ ਤਉ ਆਸ

[1]ਕਾਇਰਤਾ ਰਹਿਤ। [2]ਕ੍ਰਿਪਾ। [3]ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ। [4]ਭਾਵ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ। [5]ਆਦਰ ਕਰਨਾ। [6](ਖਬਰੇ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਹ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। [7]‘ਮੈਂ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ’ਇਹ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ ਨਾਂ (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੁਛ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ। [8]ਦੋ ਟੁਕੜੇ। [9]ਧਰਤੀ ਦਾ।

*ਕਈ ਲਿਃ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਕ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈਃ— ‘ਮਨ ਮਹਿ ਗਟੀ ਸੁ ਅਨਿਕ ਬਿਚਾਰੇ। ਇਤ ਉਤ ਨੈਕ ਨ ਕਹੂੰ ਨਿਹਾਰੇ’।

ਧਰਿ ਚਲਿ ਢਿਗ ਆਵਾ। ਗਮਨਹੁ ਅਬਹਿ ਵਲਾਇਤ ਬਾਵਾ। ਲਸ਼ਕਰ ਬਡ ਸਕੇਲ ਚਲਿ ਆਵਹੁ।ਅਪਨੋ ਰਾਜ ਨਿਸੰਸੈ ਪਾਵਹੁ॥੩੫॥ ਇਸ ਮਹਿੰ ਕਾਰਨ ਹੈਂ ਬਡ ਐਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਰ ਨਿਫਲ ਨ ਕੈਸੇ–। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ।ਬਿਦਨ ਕੀਨਸਿ ਲੱਜਿਤਿ ਨੈਨ॥੩੬॥ ਖੜਗ ਮੁਸ਼ਟ ਤੇ ਛੁਟਿ ਗਾ ਹਾਥ। ਚਢਿ ਗਮਨਯੋ ਤੁਰਨਤਾ ਸਾਥਿ। ਜਾਇ ਵਲਾਇਤ ਲਸ਼ਕਰ ਲਜਾਯੋ[1]। ਬਹੁਰ ਰਾਜ ਦਿੱਲੀ ਕਹੁ ਪਾਯੋ ॥੩੭॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਅਕਬਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਪਾਹੁ।ਲੇਕਰਿ ਬਰ ਚਤੌਰ ਕੋ ਤੋਰਾ।ਗਮਨਿ ਕੀਨਿ ਪੁਨ ਲਵਪੁਰਿ ਓਰਾ॥੩੮॥ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਿਲਯੋ ਤਬਿ ਜਾਇ। ਗ੍ਰਾਮ ਪਰਗਨਾ ਭੇਟ ਚਢਾਇ। ਬਿਨਤੀ ਕਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਕਰੇ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੇ ॥੩੯॥ ਤਿਨ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪ ਅਬਿ ਅਹੋ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਕੇ ਸਮ ਰਹੋ।ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਲੇਹੁ ਬਰ ਆਛੇ। ਪੂਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਮਨੋਰਥ ਬਾਂਛੇ'॥੪੦॥ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੁਨਿ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਾ। ਕਹਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਕੋ 'ਧੰਨਧੰਨ'।ਦੀਨੋ ਬਹੁਮੋਲਾ ਸਿਰੁਪਾਇ।ਪੰਚ ਸਹੰਸਰ ਧਨਮੰਗਵਾਇ॥੪੧॥ 'ਉਚਰੀ ਬਾਤ ਅਪੂਰਬ[2] ਨੀਕੀ।ਮਹਿਦ ਸੁਖਦ ਸਦ ਹੀ ਪ੍ਰਿਯ[3] ਜੀ ਕੀ। ਬਿਨੈ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਆਵਹੁ। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਗੁਰੁ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾ-ਵਹੁ'॥੪੨॥ ਹਜ਼ਰਤ ਰੁਖ਼ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਹੇਰਿ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਗਮਨਯੋ ਬਿਨ ਦੇਰ। ਜੇ ਕੈਦੀ ਮਹਿਪਾਲਕ ਸਾਰੇ। ਸੁਨੀ–ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਕਾਰੇ–॥੪੩॥ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਉਰ ਬਯਾਕੁਲ ਹੋਏ। ਛੋਰਿ ਧੀਰ ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਪਰੋਏ। ਹੁਇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਗਰੇ ਚਲਿ ਆਏ।ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇਨਿ ਲਪਟਾਏ॥੪੪॥ ਦੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਗਾਰੀ ਖਰੇ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਿਨ ਸਿਰ ਧਰ ਧਰੇ[4]।ਦੀਨ ਬਚਨ ਘਿਘਿਆਵਤਿ ਕੋਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮ ਤੇ ਬਡੋ ਨ ਹੋਈ ॥ ੪੫॥ ਕੋ ਹਮ ਕੋ ਕਬਿ ਆਨਿ ਛੁਟਾਵੈ।ਰੱਛਕ ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਪਾਵੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕਹੰਤੇ।ਤਿਨ ਸਰੂਪ ਹਮ ਤੁਮਹਿਂ ਲਖੰਤੇ॥੪੬॥ਸ਼ਰਨਿ ਪਰੇ ਕੀ ਲਾਜ ਨਿਬਾਹੋ। ਦਾਨ ਅਭੈਤਾ ਦਿਹੁ ਉਤਸਾਹੋ। ਦੀਨਨਿ ਪਰ ਦਯਾਲੁ ਕੀ ਬਾਨ। ਬਿਰਦ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਮਹਾਨ ॥ ੪੭ ॥ ਬਿਨ ਗੁਨ ਗਜ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰੀ। ਨਗਨ ਚਰਨ ਧਾਏ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਰਬ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸਮਰੱਥ। ਭੰਜਨ ਰਚਨਿ ਆਪਿ ਕੇ ਹੱਥ॥੪੮॥ਤੁਮ ਤੇ ਹੁਇ ਹਮ ਕੈਦ ਖਲਾਸੀ। ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਭਏ ਨਿਰਾਸੀ। ਬੈਸ ਬਿਤਾਇ ਬੀਚ

[1]ਈਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਫੌਜ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। [2]ਅਸਚਰਜ। [3]ਪਿਆਰੀ। [4]ਸਿਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰਿਆ।

ਹੀ ਮਰੈਂ। ਤੁਮ ਤੇ ਛੁਟਹਿ ਆਸ ਹਮ ਧਰੈਂ' ॥ ੪੯ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਬਡੇਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ, ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ, ਹੇਰੀ। ਦਈ ਧੀਰ ਜੇਤੇ ਨਰ ਨਾਥ। 'ਤੁਮ ਕੋ ਰਾਖਹਿੰਗੇ ਹਮ ਸਾਥ ॥੫੦॥ ਸੰਗ ਲੇਯ ਸਭਿ ਨਿਕਸਨਿ ਕਰੈਂ।ਨਤੁ ਹਮ ਭੀ ਇਸ ਹੀ ਥਲ ਥਿਰੈਂ। ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਕੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸਿ। ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖਰਾਸਿ' ॥ ੫੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਨਰਿੰਦ੍ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦੇ। 'ਅਟਲ ਬਚਨ ਜਗ ਬੰਦ ਮੁਕੰਦੇ'। ਭਈ ਖੁਸ਼ੀ ਜਨੁ ਨਿਕਰੇ ਕੈਦਿ। ਬੈਠੇ ਛੂਟਨਿ ਧਾਰਿ ਉਮੈਦ ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਕਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੩ ॥

੬੪. [ਪੀਰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਜਬਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਚਢਿ ਗਯੋ, ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਕੋ ਪੀਰ। ਆਯੋ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਿਕਟ, ਸੁਨਿ ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਤਿਸ ਤੀਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਹਾਂ ਬ੍ਰਿੱਧ ਜਰ-ਜਰੀ ਸਰੀਰ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਹਤਿ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਜੁਗ ਭੌਹਨਿ ਕੇ ਰੋਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਭਏ ਸੁਪੇਦ ਝੁਕੇ ਝਪਿ ਜਾਲਾ[1] ॥੨॥ ਮੁੱਦ੍ਰਿਤ ਲੋਚਨ ਊਪਰਿ ਛਾਇ। ਬੋਲੈ ਕਬਹੂ ਬਹੁਤ ਬੁਲਾਏ। ਜੋਰ ਜੋਗ ਕੇ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਚਿਰ ਕਾਲ ॥ ੩ ॥ ਵਹਿਰ ਜਗਤ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਉਠਾਈ। ਲੇਤਿ ਅਨੰਦ ਰਸ ਰਿਦੇ ਟਿਕਾਈ। ਜੇਤਿਕ ਸ਼ਾਹੁ ਭਏ ਤਿਨ ਆਗੇ। ਰਾਖਿ ਅਦਬ ਪਦ ਪੰਕਜ ਲਾਗੇ ॥੪॥ ਚਢਹਿ ਪਾਲਕੀ ਪਰ ਅਸਵਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਚਲਹਿ ਪਦ ਸਾਥ ਅਗਾਰੀ। ਬਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਰਾਖਤਿ ਉਰ ਮਾਹੀ।ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਤਿਸ ਕੇ ਪਾਹੀ ॥ ੫ ॥ ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਬੈਠ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਸਰਬ ਨਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਹਟਾਈ।ਜਹਾਂਗੀਰ ਇਕ, ਦੂਜੋ ਪੀਰ। ਅਪਰ ਨ ਰਾਖ੍ਯੋ ਅਪਨੇ ਤੀਰ॥ ੬ ॥ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ 'ਸੰਤ ਕੇ ਲੱਛਨ। ਕਹੋ ਪੀਰ ਜੀ ਹੈ ਜੋ ਬਿਚੱਛਨ।ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਖੀ ਰਹੈ ਤਜਿ ਸ਼ੋਕ। ਹੋਤਿ ਨ ਦੀਨ ਦੋਨ ਹੂ ਲੋਕ'॥ ੭॥ ਕਹੈ ਪੀਰ 'ਸੁਨਿ ਸੰਤਨਿ ਭੂਖਨ। ਸਭਿ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਰਹੈ ਅਦੂਖਨ। ਰੋਕ ਬਾਸ਼ਨਾ ਚਾਹ ਮਿਟਾਈ। ਭਏ ਅਚਾਹ ਏਕ ਲਿਵਲਾਈ॥ ੮ ॥ ਸੀਤਲ ਭਯੋ ਰਿਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ। ਸਹਜਾਬ੍ਰਿੱਤਿ ਇਸੀ ਕੋ ਨਾਮ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਏਹੀ। ਨਹਿਂ ਉਥਾਨ ਫੁਰਨੋ ਬਿਧਿ ਕੇਹੀ[2] ॥੯॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਨਿੰਦ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਅਹੈ। ਸਭਿ ਰਸ ਤਜਿ ਆਤਮ ਰਸ ਲਹੈ। ਚਿਦਾਨੰਦ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ਬਸੇਰੇ। ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ ਅਪਰ ਰਸਨਿ ਕੋ ਹੇਰੇ ॥੧੦॥

---

[1]ਸਾਰੇ ਭਰਵਟਿਆਂ ਦੇ ਵਾਲ ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਝੁਕੇ ਹਨ ਝਿੰਮਣੀਆਂ ਤਕ। [ਹਿੰਦੀ, ਝਪਕਨਾ= ਪਲਕਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨੀਆਂ, ਝਪਿ=ਪਲਕ]। [2]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ ਫੁਰਨੇ ਦੇ ਨਾ ਉੱਠਣਾ।

ਮਨ ਰਿਖੀਕ ਸਿਥਲੇਂ ਪਰ ਜਾਇਂ। ਜਗ ਬਰਤਨ ਸਹਿਜੇ ਸਿਧਿ ਪਾਇਂ[1]।
ਜਤਨ ਜੋਰ ਤੇ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਇ। ਉਰ ਕੀ ਲਹਿਰ ਬਿਲੈਂ[2] ਸਭਿ ਹੋਇਂ॥
੧੧॥ ਕਰਾਮਾਤ ਸਭਿ ਲੈਤਾ ਪਾਵੈ। ਫੁਰਨੋ ਹੋਇ ਨ ਕਹਾਂ ਲਗਾਵੈਂ[3]।
ਤਿਨ ਅੰਤਰ ਬਲ ਬਡਿ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਫੂਕ ਮਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਉਡਾਵੈਂ॥
੧੨॥ ਸਸਿ ਸੂਰਜ ਕੇ ਡਕਰੇ ਕਰੈਂ। ਤਾਰੇ ਤੋਰਿ ਤੁਰਤ ਕਰਿ ਤਰੇ। ਸੋ
ਪਰੰਤੁ ਨਿਜ ਬ੍ਰਤ ਨਿਬਹਾਇਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਜੁ ਫੁਰਨਾ ਦਯੋ ਮਿਟਾਇ॥੧੩॥
ਫੁਰਨਾ ਉਠਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਜਬੈ। ਅਸ ਪਦ ਤੇ[4] ਉਥਾਨ ਹੁਇ ਤਬੈ।
ਨਿਜ ਫੁਰਨੇ ਪਰ ਥਿਰਤਾ ਧਾਰਿ। ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਂ ਚੌਕੀਦਾਰ॥੧੪॥
-ਮਤ ਫੁਰਨਾ ਕਬਿ ਉਠੈ ਹਮਾਰੋ-। ਉਠਨਿ ਨ ਦੇਤਿ ਰਹੈਂ ਮਨ ਮਾਰੇ।
ਪਾਇ ਅਵਸਥਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਨਿੰਦ। ਮਗਨ ਰਹੈਂ ਨਿਤ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ॥੧੫॥
ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਨੰਦਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੁਖ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ। ਲਵ-
ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਜਬਿ ਕੈਦ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਨਰ ਦੁਸ਼ਟਨ ਬਹੁ ਤੰਗ ਕਰੇ ਹੈਂ॥ ੧੬॥
-ਲਾਖ ਦਰਬ ਦਿਹੁ ਸੁਪਤਨਿ ਦੇਵੈਂ। ਪਾਨਿ ਕਰਹੁ ਤੌ ਭੀ ਲਖ ਲੇਵੈਂ-।
ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ-ਨ ਖਾਇਂ ਨ ਪੀਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਸੁਪਤਹਿਂ, ਇਕ ਬਲ ਥਿਰ
ਥੀਵੈਂ-॥੧੭॥ ਹੁਤੇ ਸੰਗ ਸਿਖ ਪਿਖਿ ਦੁਖ ਲਹਯੋ। ਜੇਠੇ ਅਪਰ ਪਿਰਾਣੇ
ਕਹਯੋ।-ਜੇ ਅਬਿ ਹੋਵੈ ਹੁਕਮ ਹਜ਼ੂਰ। ਲਵਪੁਰਿ ਦਿੱਲੀ ਕਰਿ ਦਯੋਂ ਚੂਰ
॥੧੮॥ ਇਹ ਕਯਾ ਵਸਤੁ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰੈਂ। ਕਰਹੁਂ ਨਾਸ਼, ਨਹਿਂ ਥਿਰਤਾ
ਧਰੈਂ-। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ-ਤੁਮ ਕਿਤਤੇ ਪਾਈ?-।[5]-ਪ੍ਰਭੂ ਲੀਨੀ ਤੁਮ ਸੇਵ
ਕਮਾਈ-॥ ੧੯ ॥[6]-ਕਰਤਿ ਸੇਵ ਲੀਨਿਸਿ ਜਿਸ ਪਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ
ਸ਼ਕਤਿ ਅਹੈ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?-।[5]-ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਅਨੰਤ। ਆਦਿ
ਨ ਅੰਤ ਮਹਾਂ ਭਗਵੰਤ-॥੨੦॥ ਹੁਕਮ[7] ਭਯੋ-ਕਰਿ ਭੂਸ਼ਨ ਧਰਨੋ। ਕਾਰਨ
ਸਰਬ ਆਪ ਹੈਂ ਕਰਨੋ-। ਪੁਨ ਮੈਂ ਸੁਨਯੋ ਸਜ਼ਾਇਨ ਦੇਤਿ। ਮੌਨ ਗੁਰੂ
ਸਭਿ ਹੀ ਸਹਿ ਲੇਤਿ॥੨੧॥ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਗਯੋ ਤਿਨ ਪਾਸ। ਬੰਦਤਿ ਚਰਨ
ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ।-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ! ਧੰਨ ਧੰਨ। ਤੁਮ ਸਮ ਜਗ ਮਹਿਂ
ਪੁਰਖ ਨ ਅੰਨ॥੨੨॥ ਏਕ ਸੂਰਤਾ ਰਾਵਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਅਪਰ ਕਿਸੀ ਮਹਿਂ
ਪੱਧਤ ਨਾਂਹੀ-[7]। ਸੁਨਿ ਇਮ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦਾ ਡਰ ਡੋਲਾ। ਪੀਰ ਸੰਗ ਕਰ

[1]ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਵਰਤਣ ਸੁਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇ। ਭਾਵ ਪਦਾਰਥ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣ। [2]ਦੂਰ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ। [3]ਨਾਂ ਤਾਂ ਫੁਰਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ) ਕਿਸੇ ਥਾਂ (ਕਰਾਮਾਤ) ਲਗਾਂਵਦੇ ਹਨ। [4]ਤਾਂ ਉਸ (ਅੰਦਰਲੇ ਟਿਕੇ) ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਉੱਠਣ। [5]ਉਸ ਸਿਖ ਨੇ ਕਿਹਾ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। [7](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਹੁਕਮ।

ਜੋਰਤਿ ਬੋਲਾ॥੨੩॥'ਪੂਰਬ ਹਮਕੋ ਸੁਧਿ ਨਹਿੰਦਈ।ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸੁਖ ਮਈ।ਨਹਿੰ ਮਹਿਮਾ ਕਬਿਕਹੀ ਸੁਨਾਇ। ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ ਪਰ ਆਜ ਬਤਾਇ' ॥੨੪॥ ਕਹਯੋ ਪੀਰ 'ਤੁਮ ਦੁਨੀਆਂ ਨਰ ਹੋ। ਕ੍ਯਾ ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਧਾਰਤਿ ਉਰ ਹੋ। ਗੁਰੁ ਮਹਿਮਾ ਹਮ ਭੀ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿੰ। ਤੌ ਕੈਸੇ ਤੁਝ ਨਿਕਟ ਬਖਾਨਹਿੰ'॥੨੫॥ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ'ਹਿੰਦੂ ਤਨੁ ਸੋਇ। ਕਹਿਨੀ ਬਨੈ ਨ ਮਹਿਮਾ ਜੋਇ। ਤੁਰਕਨਿ ਮਤ ਮਹਿੰ ਦੋਸ਼ ਗਨੰਤੇ। ਅਸਿ ਤਰੀਫ ਕਯੋਂ ਆਪ ਕਰੰਤੇ ?*'॥੨੬॥ ਬਹੁਰ ਪੀਰ ਕਹਿ 'ਸ਼ਾਹੁ ਲਖੀਜੈ। ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਕਾਰਨ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਹਮ ਸਭਿ ਪੀਰ ਜਾਤਿ ਦਰਗਾਹ। ਸਭਿ ਕੀ ਬਾਤਿ ਹੋਤਿ ਇਨ ਪਾਹ ॥ ੨੭ ॥ ਅੰਤਹਿਪੁਰ[1] ਤੇ ਨਿਕਸਹਿੰ ਬਾਹਰ। ਸਭਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਿ ਜ਼ਾਹਰ। ਇਨ ਸੌਂ ਪੀਰਨਿ ਮੇਲਾ ਹੋਈ। ਅਪਰ ਕੀਨਿ ਤਹਿਕੀਕ ਨ ਕੋਈ[2] ॥੨੮॥ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਮਿਲਿ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਇਹ ਖੁਦਾਇ ਕੈ ਅੰਤਰ ਔਰ[3]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਜੋ ਪਾਵੈ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਤਹਿੰ ਨਦਰੀ ਆਵੈ ॥੨੯ ॥ ਜੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਇਮ ਕਹੇ ਨ ਠਾਨਹਿ। ਬੂਝਹੁ ਅਪਰ ਪੀਰ ਜੇ ਜਾਨਹਿੰ'। ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੁਨਿਕੈ ਜਬਿ ਲਹ੍ਯੋ। 'ਕਯੋਂ ਨ ਪੀਰ ਜੀ ਆਗੇ ਕਹਯੋ ? ॥੩੦॥ ਅਦਬ ਰਾਖਿ, ਕਰਿ ਬੰਦ ਖ਼ਲਾਸੀ। ਲੇਤਿ ਅਸੀਸ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਪਾਸੀ†'।ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਉੱਤਰ ਦਿਯ ਐਸੇ। 'ਗੁਰੁ ਅਛਤ ਹਮ ਕਹਤਿ ਨ ਕੈਸੇ ॥੩੧॥ ਜਬਿ ਮੁਰਾਦਿ ਤਿਨ ਹਾਸਲੁ ਹੁਈ। ਦੇਖਿ ਭੁਲੇ[4]

---

[1]ਅੰਦਰਲੇ ਟਿਕਾਣਿਓਂ। [2](ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਡਾ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। [3]ਇਹ ਖੁਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਹੈ-ਭਾਵ ਖੁਦਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੜੇ ਜਾਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਚੋਜ ਸੀ, ਸੋ ਜਦ ਵਰਤ ਗਿਆ (=ਫੜੇ ਗਏ) ਅਸੀਂ (ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਸ਼ਟ) ਵੇਖਕੇ ਭੁੱਲ ਗਏ (=ਘਬਰਾ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਚੋਜ ਨਹੀਂ ਕਸ਼ਟ ਹੈ, ਤਦੋਂ) ਫੇਰ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ) ਹੋਸ਼ ਦਿਤੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਖੇਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਆਓ, ਸਭ ਨੂੰ ਇਹੀ ਆਗਜਾ ਹੈ ਆਦਿ। (ਅ) 'ਭੂਲੇ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠ 'ਭਲੇ' ਬੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ:-ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਭਾਵ ਸਖਤ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਰਹਿਕੇ ਸਚਖੰਡ ਚਲੇ ਗਏ, ਅਸਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਲਿਆ (ਕਿ ਓਹ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਹਿੱਲੇ ਨਹੀਂ) ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ (ਹੁਣ) ਖਬਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। (ਓਦੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਕਿ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇ ਰੱਖੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਖੇਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਆਓ। *ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਉਹ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤਅੱਸਬ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਤੋਜ਼ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਆਪ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। †ਇਥੋਂ ਜਾਪਦਾਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਲੀ ਕਰਤੂਤ ਦਾ ਪਤਾਸੀ॥

ਹਮ ਪੁਨ ਸੁਧਿ ਦਈ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ ਆਇਸੁ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ।-ਆਇ ਨ ਕੋ ਹਮ ਖੇਲ ਮਝਾਰੀ-॥੩੨॥ ਹੁਕਮ ਦਿਯੋ ਬਿਧ ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਐਸੇ।-ਖੇਲ ਬਿਖੈ ਤੁਮ ਆਉ ਨ ਕੈਸੇ। ਅਸ ਹਮ ਨੇ ਹੀ ਖੇਲ ਪਸਾਰੀ। ਕੋ ਸੁਰ ਕਰਹਿ ਨ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿ ਭਾਰੀ-॥੩੩॥ ਜੇ ਨਵ ਨਾਥ ਸਿੱਧ ਚਵਰਾਸੀ। ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਸਤੀ ਸੰਨਯਾਸੀ। ਹੁਕਮ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਹਟਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਨਹੀਂ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਲਾਵਨਿ ਆਏ ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮਰੱਥ। ਲਾਖਹੁੰ ਕਾਨੀ ਦਾਹਨ ਹੱਥ[1]। ਬਾਮ ਬਿਖੈ ਸੋ ਧਰਤਿ ਕਰੋਰੈਂ।ਜੇ ਕਰਿ ਇਕ ਕਾਨੀ ਕਬਿ ਛੋਰੈਂ ॥੩੫॥ ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਹੁ ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਜਾ ਰਹੰਤੀ। ਗਗਨ ਨ ਅਵਨੀ ਕਿਤਹੁ ਦਿਸੰਤੀ। ਸਭਿ ਮਰਦਨ ਕਰਿ ਗਰਦ ਉਡੰਤੇ। ਕੋ ਬਲ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਟਿਕੰਤੇ ॥੩੬॥ ਕਰਨਿ ਪਰੰਤੁ ਹੁਤੋ ਤਿਨ ਤੈਸੇ। ਬਲ ਹੋਤੇ ਨਿਰਬਲ ਭੇ ਐਸੇ[2]। ਉਰ ਬਿਸ਼ੇਖਤਾ ਇਹ ਤਿਨ ਕੇਰੀ। ਫੁਰਨ ਉਥਾਨ ਨ ਕਰਿਂ ਕਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਸਹਜਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਤੇ ਨਿਤ ਚਿਤ ਸੀਤਲ। ਮਗਨ ਸਦਾ ਆਤਮ ਰਸ ਹੀਤਲ। ਜੀਵਨਿ ਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਝੂਲਤਿ। ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਏਕ ਰਸ ਕਬਹੁੰ ਨ ਭੂਲਤਿ ॥੩੮॥ ਦੁਖ ਜਬਿ ਨਿਕਸੇ ਹੁਇ ਦੁਖ ਖਾਨ[3]।ਸੋ ਸੁਖ ਰੂਪ, ਦਯਾ ਕੀ ਬਾਨ। ਪ੍ਰਾਨ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਰਾਵੀ ਤੀਰ। ਚੰਦਨ ਚਿਖਾ ਜਲਾਇ ਸਰੀਰ* ॥ ੩੯ ॥ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਭੀ ਇਕ ਥਾਇੰ। ਘਨ ਕੀ ਸਮ ਫੂਲਨਿ ਬਰਖਾਇ। ਅਤਰ ਅੰਬੀਰਨਿ ਅਲਤਾ ਡਾਲਿ। ਲਵਪੁਰਿ ਪੂਰਣ ਭਾ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੪੦ ॥ ਕਿਰਤਨੁ ਬਹੁਤ ਭਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨ[1]। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਅਤਿ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨ। ਨਹੀਂ ਪੀਰ ਫਿਰ ਬੋਲਨੇ ਗਯੋ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਘਰ ਆਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੪੧ ॥-ਕਰਨੋ ਚੰਦੂ ਨੇ ਇਹ ਅਪਰਾਧੁ। ਮੋਕਹੁ ਦੋਸ਼ ਦੇਤਿ ਗਨ ਸਾਧੁ। 'ਰਾਖਹਿ ਚੋਰ' ਕਰਤਿ ਸੋ ਚਾਰੀ। ਕਹਿਤਿ ਕੂਰ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਦੁਰਚਾਰੀ॥੪੨॥ ਕਰਨੇ ਕੁਕਰਮ ਸਕਲ ਇਹ ਤਾਂਹੀ। ਮੁਝ ਕੋ ਗੇਰਹਿਂ ਦੋਜ਼ਕ ਮਾਂਹੀ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਬਿ ਤਿਨ

---

[1]ਲੱਖਾਂ (ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪੀ) ਕਲਮਾਂ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। [2]ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੀ ਐਸਾ ਸੀ (ਜੈਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਿਆ), ਇਸ ਲਈ ਬਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਨਿਰਬਲ ਹੋਏ ਰਹੇ।
[3]ਜੇ ਦੁਖ (ਖਾਨ=) ਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਭਾਵ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੁਖ ਬਾਹਰ ਬੀ ਨਿਕਲੇ, ਭਾਵ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੋ ਦੁਖ ਦੀ ਹੂੰ ਤਕ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਈ। [ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਖਾਨਿਓਂ ਗਈ=ਦਿਲੋਂ ਗਈ]।
*੪ ਹੋਰ ਲਿਃ ਨੁਸਃ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਪਾਠ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੮,ਅੰਕ ੨੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕੇ ਸੁਤ ਤੀਰ। ਬਖ਼ਸ਼ਾਵੌਂ ਅਪਰਾਧ ਗਹੀਰ ॥ ੪੩ ॥ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚੰਦੂ ਗਹਿ ਦੈਹੌਂ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਖਤਾ ਛਿਮੈ ਹੌਂ। ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਹੋਇ ਹੌਂ ਤਬੈ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਖੁਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈਂ ਜਬੈ-॥੪੪॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨਿ। ਗੁਰਨਿ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਹੋਇ ਅਧੀਨ ।-ਆਵਹਿ ਤੂਰਨਿ-ਚਾਹਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ।-ਗਯੋ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਅਬਿ ਪਾਹੁ-॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਪੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਬਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੪ ॥

੬੫. [ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਉਰ ਹਰਖ ਧਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਜਲ ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਸ ਪਯਾਸ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਉਚਾਰੇ।'ਆਉ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂਨ ਗੁਰ ਪਯਾਰੇ।ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ ਕੁਸ਼ਲ ਹੈ ਤੇਰੇ?। ਕਹਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸੁਧਿ ਜਿਮ ਹੇਰੇ'॥੨॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰ ਬੈਨ। ਹੁਇ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਕੇ ਤਰ [1]ਨੈਨ।ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਹਿ'ਮਿਹਰ ਤੁਮਾਰੀ।ਜੁਕਤਿ ਕੁਟੰਬ ਕੁਸ਼ਲ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ॥੩॥ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਤੇ ਕਰਿਹੌਂ ਲਾਜ॥ ਸਰਯੋ ਨ ਕੈਸੇ ਕੋ ਸੁਭ ਕਾਜਾ। ਤਊ ਆਪ ਸਭਿ ਘਟ ਕੇ ਮਾਲਿਕ। ਹਿਤ ਅਨਹਿਤ ਲਖਿ ਲਿਹੁ ਤਤਕਾਲਕ॥੪॥ ਬਰਤੈ ਸਰਬ ਆਪ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਦਾਸ ਧਰਮ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਤਿ ਅਰਜ਼ੀ। ਚੰਦੂ ਸੰਘਾਰਨਿ ਬਿਨਾ ਨ ਆਛੇ। ਚਾਰੀ ਕਰਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਫਿਰ ਗਾਛੇ[2] ॥ ੫ ॥ ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਦੀਰਘ ਅਪਰਾਧੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਪ੍ਰਪੰਚ ਰਚਹਿ ਜਨੁ ਬਯਾਧੀ। ਛਿਮਾ ਆਪਿ ਕੋ ਕਯੋਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਬਿ ਲੌ ਦੁਸ਼ਟ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦਰਸਾਵੈ॥੬॥ ਜਤਨ ਕਰਹੁ ਮਾਰਨਿ ਕੋ ਜਬੈ। ਕਿਸ ਤੇ ਰੁਕਹੁ ਨ, ਹਤਿ ਹੋ ਤਬੈ[3]। ਪਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਮੁਝ ਪਾਸ ਤੁਮਾਰੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨੈ ਜੁਤਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥੭ ॥-ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਮੁਝ ਕੋ ਗੁਰੁ ਦੀਨੋ। ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਹੁ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨੋ-। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਾਹਤਿ ।-ਕਬਹਿ ਬਿਲੋਕੋਂ-ਮਹਾਂ ਉਮਾਹਤਿ ॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗਯੋ ਉਮਰਾਵ ਜੁ ਮੁਰਿ ਕੈ। ਨਹਿਂ ਦਰਸੇ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਰਿ ਕੈ। ਮੋਹਿ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਇਤਹਿ ਪਠਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜਹਿ। ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਟਕ ਪਰੀ ਇਕ ਕਠਨ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥ ਜਬਿ ਹਮ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰੀ। ਭਯੋ ਕੈਦੀਅਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਭਾਰੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਭਏ ਸੁਖਾਰੇ।

[1]ਤਰਬਤਰ (ਅ) ਨੀਵੇਂ। [2]ਜਾ ਜਾ ਕੇ। [3]ਜਦੋਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰੋਕਿਆਂ ਨਾ ਰੁਕਣਾ, ਤਬੈ (=ਉਸੇ ਵੇਲੇ) ਮਾਰ ਦੇਣਾ।

ਛੁਟਨਿ ਭਰੋਸਾ ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰੇ॥੧੧॥ਅਬਿ ਸੁਨਿ ਲੀਨੋ—ਸ਼ਾਹੁ ਹਕਾਰੇ—।
ਪਰੇ ਸ਼ਰਨਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੇਂ:—ਰਾਵਰਿ ਬਿਨਾ ਨ ਹਮ ਗਤਿ ਕਾਈ।ਕੈ
ਮਾਰਹੁ ਕੈ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਈ—॥ ੧੨ ॥ ਹਮਰੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਇਹੀ।ਸ਼ਰਨਿ
ਪਰੇ ਕਹੁ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਨਰ ਆਰਤਿ ਕਹਿ ਇਕ ਬੇਰਾ।—ਸ਼੍ਰੀ
ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਮੈਂ ਅਬਿ ਤੇਰਾ—॥੧੩॥ ਕਯਾ ਗਿਨਤੀ ਹੈ ਇਹਾਂ ਬਚਾਵਨਿ।
ਨਿਕਟ ਨ ਦੇਉਂ ਦੂਤ ਜਮ ਆਵਨਿ। ਦਾਸ ਜਿਯਤਿ ਕੀ ਰੱਛ ਨ ਕਰੈਂ।
ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਕਿਮ ਦੁਖ ਪਰਹਰੈਂ?॥੧੪॥ਜਨ ਕੀ ਕਰੋਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ।
ਸੰਕਟ ਤੇ ਉਬਾਰ ਕਰਿ ਤੂਰਨਿ। ਮਰਨ ਪ੍ਰਯੰਤ ਨਰਿੰਦਨਿ ਕੈਦਿ।
ਨਹਿਂ ਛੂਟਨਿ ਕੀ ਰਿਦੇ ਉਮੈਦ ॥ ੧੫ ॥ ਇਨ ਕੋ ਛੋਰਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿ
ਮਾਨਹਿ। ਤਬਹਿ ਹਕਾਰਨਿ ਹਮ ਕੋ ਠਾਨਹਿ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਰਹੈਂ ਇਸੀ ਹਮ
ਥਾਨ। ਪਾਰਨਿ ਕਰਹਿਂ ਮਹੀਪ ਮਹਾਨ ॥ ੧੬ ॥ ਅਰੁ ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਗਹੇ
ਨ ਥਿਰਤਾ। ਪਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਕੁਮ੍ਰਿਤੁ ਮਰਿਤਾ। ਕਾਲ ਨਜੀਕ ਆਇ
ਅਬਿ ਹੋਵਾ। ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ ਸਦਨ ਦੇ ਖੋਵਾ ॥ ੧੭ ॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ
ਸ਼ਾਹਿ ਕਿ ਪਾਸਿ। ਕਰਹੁ ਕੈਦੀਅਨਿ ਕਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਇਨਹੁ ਸਮੇਤ ਦੁਰਗ
ਨਿਕਸੈ ਹੈਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬੈਠੇ ਇਹਾਂ ਰਹੈ ਹੈਂ'॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ
ਗੁਰੁ ਬੈਨ। ਬਿਖਮ ਬਾਤ, ਨਿਜ ਬਸਿ ਜੋ ਹੈ ਨ। ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਗਯੋ ਬਿਚਾ-
ਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ।—ਮਾਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਿ ਨਹਿਂ—ਚਿਤ ਲਹ੍ਯੋ॥੧੯॥ ਤਊ ਗਿਨਤਿ
ਮਨ— ਬਿਖਮ ਨ ਕੋਈ। ਸ਼ਕਤਿ ਅਨੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਿ ਹੋਈ। ਅਨਬਨ ਭੀ
ਸਭਿ ਲੇਹਿਂ ਬਨਾਇ। ਬਨੀ ਬਾਤ ਕੋ ਦੇਂ ਬਿਗਰਾਇ॥ ੨੦ ॥ ਮੇਰੋ
ਧਰਮ, ਬਚਨ ਗੁਰ ਮਾਨੋਂ। ਜਿਮ ਕਹਿਂ ਤਿਮ ਚਲਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਖਾਨੋਂ। ਫੇਰੌਂ
ਨਹਿ, ਗਮਨੌਂ ਅਨੁਸਾਰੇ—। ਇਮ ਬਚਾਰਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥
'ਦਯਾ ਕਰਨਿ ਕੀ ਬਾਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਨਿਕਟ ਦੁਖੀ ਭੇ ਸ਼ਰਨਿ ਅਗਾਰੀ।
ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕਰਹੁ ਨਿਬਾਹਿਨ। ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਸੰਸੈ ਨਾਂਹਿਨ'
॥ ੨੨ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਹੁਇ ਅਸੁਵਾਰ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਪੰਥ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ
ਧਾਰਿ। ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਬੈਠ੍ਯੋ ਦੇਖਿ। ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਨਿੰਮ੍ਰ ਬਿਸ਼ੇਖ॥੨੩॥
ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ'ਗੁਰੁ ਕੀ ਸੁਧਿ ਦੇਹੁ। ਕਰ੍ਯੋ ਕਿ ਨਹਿਂ ਆਵਨਿ, ਲਖਿ ਨੇਹੁ।
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਮੈਂ ਨਿਤ ਕਰਿਤਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹਿ ਬਿਘਨ ਗਨ ਹਰ-
ਤਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਕਹਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਦੇਤਿ
ਅਨੰਦ। 'ਸਦਾ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਕੁਸ਼ਲ ਤੁਮਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਗੁਰ ਬਾਕ

ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੫॥ ਪਰਯੋ ਕਾਜ ਅਬਿ ਐਸੋ ਆਇ। ਕਰਨੋ ਕਠਨ ਸੁ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ। ਤੁਮਰੇ ਕਹੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਨਤੁ ਲਗਾਵਤਿ ਮੈਂ ਕਰਿਕੈ ਸੋਇ:-॥ ੨੬ ॥ ਮਹਿਪਾਲਕ ਕੈਦੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਰੇ ਸ਼ਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਧਾਇ। ਅਪਨੋ ਬਿਰਦ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਨਹੀਂ ਦੁਰਗ ਪਗ ਬਾਹਰਿ ਦੀਨ ॥੨੭॥-ਜੇ ਕਰਿ ਏ ਸਗਰੇ ਛੁਟਿ ਜਾਇਂ। ਤੌ ਹਮਰੋ ਚਲਿਬੋ ਬਨਿ ਆਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬੈਠੇ ਹਮ ਇਸ ਥਾਨ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭਗਵਾਨ-' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। 'ਕਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਲਗਯੋ ਧਨ ਭਾਰੀ। ਮਰਯੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਸ਼ਕਰ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਤਬਿ ਪਕਰੇ ਦੁਰ-ਬ੍ਰਿਤਿ ਮਹਿਪਾਲ[1] ॥ ੨੯॥ ਹੋਹਿ ਮਵਾਸੀ[2] ਦੇਸ਼ ਬਿਗਾਰਹਿਂ। ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਮਮ ਨਗਰ ਉਜਾਰਹਿਂ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਬਲ ਬਹੁ ਲਾਇ। ਦੁਸ਼ਟ ਮਹੀਪਤਿ ਤਬਿ ਪਕਰਾਇ॥੩੦॥ ਕਿਮ ਛੋਰਨਿ ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੋ ਹੋਇ। ਦੰਡ ਉਚਿਤ ਅਪਰਾਧੀ ਜੋਇ। ਨਿਕਸ ਕੈਦਿ ਤੇ ਪਾਇਂ ਵਡੂਰ। ਕੇਤਿਕ ਦੇਸ਼ ਮਿਲਾਵਹਿਂ ਧੂਰਿ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਰਾਵਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ਭਾਰੀ। ਕਰੇ ਜੋਰ,ਕੋ ਅਰੈ ਨ ਆਗੇ। ਸੁਨਹਿਂ ਨਾਮ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਭਾਗੇਂ ॥੩੨॥ ਤੁਮ ਤਨ ਕੀ ਕਰਿ ਖ਼ੈਰ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਨਹਿਂ ਵਸਤੁ ਕਾਇ। ਜੀਵਨ ਲਗਿ ਹੈ ਸਕਲ ਸਮਾਜ। ਦੇਸ਼, ਕੋਸ਼, ਸੈਨਾ, ਸਭਿ ਰਾਜ ॥੩੩॥ ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬਿਚਾਰੋ। ਅਪਰ ਨ ਰਿਦੇ ਕਛੂ ਤੁਮ ਧਾਰੋ। ਨਰ ਤਨ ਦੁਰਲਭ ਪੁਨ ਅਸ ਹੌਨਿ। ਜਹਾਂ ਪਨਾਹ ! ਸਕਲ ਸੁਖ ਭੌਨ ॥੩੪॥ ਇਹ ਫਰੇਬ ਸਭਿ ਹਿੰਦੂ ਕਰੇ। ਦੁਰਗੁ ਜੁ ਅਸ ਮਹਿਂ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਬਰੇ। ਅਬਿ ਤੌ ਕਰਨਿ ਬਨਤਿ ਹੈ ਤੈਸੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਉਚਰੈਂ ਜੈਸੇ ॥ ੩੫ ॥ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਆਪ ਜਬਿ ਹੋਵਹੁ। ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਜੋਵਹੁ। ਕਰਹੁ ਆਪ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਖ ਤੁਮਰੋ ਤਨ ਪਾਵੈ ॥ ੩੬ ॥ ਮਸਲਤਿ ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੀ ਲੀਜਹਿ। ਜਾਨਿ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਆਪਹਿ ਕੀਜਹਿ। ਹਮ ਤੌ ਚਾਹਤਿ ਕੁਸ਼ਲ ਤੁਮਾਰੀ। ਕਾਯਾਂ ਰਹੈ ਸਦੀਵ ਸੁਖਾਰੀ' ॥੩੭॥ ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਕੇ ਬਚ ਸ਼ਾਹੂ। ਗਿਨਤੀ ਅਨਿਕ ਗਿਨਤਿ ਮਨ ਮਾਹੂ। ਕਹਯੋ 'ਜਿ ਕੈਦ ਬਿਖੈ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਛੋਡਨਿ ਕੋ ਜਿ ਕਹੌਂ ਇਹ ਕਾਲਾ ॥੩੮॥ ਦੇ ਕਰਿ ਦੰਡ ਸਕਲ ਛੁਟਿ ਜਾਵਹੁ। ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਪੁਨ ਰਾਰ ਉਠਾਵਹੁ। ਦਰਬ ਕਰੋਰਨਿ ਲਗਿ ਇਹ ਦੇਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਅਪਰਾਧ ਕਰੇਵੈਂ ॥੩੯॥ ਇਮ ਕਰਿਬੇ ਮਹਿਂ ਬਡ ਨੁਕਸਾਨੇ। ਬਹੁ ਧਨ ਖਰਚ ਪਕਰਿ

[1]ਖੋਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ। [2]ਆਕੀ।

ਨ੍ਰਿਪ ਆਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਤਹਿਂ ਜਿ ਪਠਾਏ। ਸੋ ਹੁਇ ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਘਿਘਆਏ॥੪੦॥ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਿਨ ਪਰ ਹਠ ਧਾਰਾ।ਸੰਗ ਨਿਕਾਸਨਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। ਬਿਨ ਛੋਡੇ ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਵੈ ॥੪੧॥ ਨਹਿਂ ਭੇਜਤਿ ਜੇ ਗੁਰੁ ਕੋ ਤਹਿੰਵਾ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਤਬਿ ਮਿਲਤੇ ਕਹਿੰਵਾ। ਚੰਦੂ ਮਸਲਤਿ ਦਈ ਪਠਾਏ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਸ ਕੁਪੇਚਿ ਉਪਜਾਏ ॥ ੪੨ ॥ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕੀਨਿਸਿ ਖੁਟਿਆਈ। ਅਬਿ ਇਹ ਪਾਪੀ ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਈ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸੋਚਤਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਜਾਨਹਿਂ ਕਠਨ ਦੋਨਿ ਦਿਸਿ ਮਾਂਹੂ ॥੪੩॥-ਛੋਡਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪ ਤੌ ਲਖਹਿਂ ਕੁਨੀਤਿ। ਬਿਨੁ ਛੋਡੇ ਹੁਇ ਨਿਸ ਭਯ ਭੀਤ-। ਪੁਨ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਪਿਖਹੁ ਆਪ ਨਿਜ ਤਨ ਕੀ ਓਰੇ॥ ੪੪ ॥ ਰਹੇ ਸਲਾਮਤਿ, ਸਭਿ ਇਹ ਆਛੇ। ਕਾਜ ਨ ਆਇ ਕਿਸੀ ਤਨੁ ਪਾਛੇ। ਜੀਵਨਿ ਲਗਿ ਸਗਰੋ ਬਿਵਹਾਰ। ਸੁਖਦਾਯਕ ਪ੍ਰਾਨੀ ਨਿਰਧਾਰ ॥੪੫॥-ਜੋ ਆਵੱਸ਼ਯ ਬਨਤਿ ਹੈ ਕਰਨੀ। ਨਹਿਂ ਸੋਚਹਿਂ ਤਿਹ-ਬੁਧਿ ਜਨ ਬਰਨੀ। ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਸਰੀਰ ਪਰ ਸਾਰੇ। ਧਨ ਕੋਟਿਨਿ ਲਗਿ ਡਾਰਿਯ ਵਾਰੇ॥ ੪੬ ॥ ਜਥਾ ਅਨੰਦ ਆਪ ਤੁਮ ਰਹੋ। ਸੋ ਨਿਚਿੰਤ ਹੁਇ ਤੂਰਨ ਕਹੋ। ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਮਹਿਂ ਗੁਰੁ ਹੁਇਂ ਠਾਂਵੇ। ਸੋ ਆਛੋ ਹੁਇ ਨਿਤ ਸੁਖ ਥਾਵੈ ॥ ੪੭ ॥ ਰਹਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪਭਿ ਸਗਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ਕਰੈਂ ਤਿਮ ਕਾਰੀ। ਅਪਨੇ ਕਾਰਜ ਕਹਿ ਸੁਧਰਾਵਹੁ। ਕਰਹਿਂ ਚਾਕ-ਰੀ ਜਹਾਂ ਪਠਾਵਹੁ॥੪੮॥ਭਈ ਸਜਾਇ ਤਿਨਹੁ ਕਹੁ ਭਾਰੀ। ਪਰੇ ਰਹੇ ਦੁਖ ਕੈਦ ਮਝਾਰੀ। ਛੂਟਹਿੰਗੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਉਪਕਾਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਪੁਨ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ ॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਯਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਸਠੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੫ ॥

੬੬. [ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸੁਮਤਿ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ-ਲੇ ਨਿਕਸਹਿਂ ਗੁਰੁ ਨ੍ਰਿਪ ਕਿਤਿਕ ਰਹੈਂ ਅਪਰ ਗੜ੍ਹ ਮਾਂਹੁ-॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਿਤਵਤਿ ਜਤਨ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੂ।-ਹੁਇ ਆਗਵਨਿ ਗੁਰੂ ਮਮ ਪਾਹੂ। ਦਰਸੌਂ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਸੈਸੈ ਨਾਸੌਂ। ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੁਲਾਸੌਂ-॥ ੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਜੁਗਤਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ! ਹਿਤ ਠਾਨੀ। ਕਰਹੁ ਬੰਦਗੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।-ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਜੇਤਿਕ ਤੁਮਰੇ ਦਾਮਨ ਸਾਥ। ਗਹਿਨਿ ਕਰਹਿਂ, ਆਨਹੁ ਨਰ ਨਾਥ। ਤਿਨ ਪਰ ਸਫਲਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਦੀਨਸਿ ਉਪਕਾਰੀ-॥ ੪ ॥ ਗੁਰੁ

ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਕਹੋ ਤਥਾ ਸ਼ੁਭਿ ਮਤਿ ਉਪਜਾਇ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਜਾਇ, ਨਹੀਂ ਬਿਦਤਾਵਹੁ। ਕੁਛ ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਨਿਕਸਾਵਹੁ॥੫॥ ਤੁਰਤ ਚਢਾਇ ਇਹਾਂ ਲੈ ਆਵਹੁ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਵਹੁ’। ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਕਰੀ ਸਲਾਮ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗ ਅਭਿਰਾਮ॥੬॥ ਤੂਰਨ ਗਮਨ੍ਯੋ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਉਤਰ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਅਗਵਾਈ। ਜਲ ਸੌਂ ਕਰ ਪਦ ਬਦਨ ਪਖਾਰੇ। ਭਯੋ ਪੁਨੀਤ ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਧਾਰੇ॥੭॥ ਗਯੋ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਗੁਰ ਅਗਵਾਈ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਪਗ ਪਰਸੇ ਜਾਈ। ‘ਉਠਹੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ! ਲੇਹੁ ਸੰਗ ਕੈਦੀ ਮਹਿਪਾਲਾ॥੮॥ ਜੋ ਦਾਮਨ ਗਹਿ ਲੇਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ। ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਸੋ ਹੁਇਂ ਸਾਰੇ। ਹੁਤੇ ਦੁਰਗ ਕੇ ਜੇ ਦਰਵਾਨ। ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਦਿਯੋ ਬਖਾਨ॥੯॥ ਕੈਦੀ ਮਹਿਪਾਲਕ ਜੇ ਅਹੈਂ। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਦਾਮਨਿ ਗਹੈਂ। ਸੋ ਸਭਿ ਦੁਰਗ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਜਾਇਂ। ਪਗ ਕੇ ਬੰਧਨ ਦੇਹੁ ਕਟਾਇ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਗੁਸਾਈਂ। ਲਖਿ ਕਰਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਚਤਰਾਈ। ਚਢਨਿ ਹੇਤੁ ਨਿਜ ਬਸਤ੍ਰ ਮੰਗਾਏ। ਦੌਰਤਿ ਦਾਸ ਸਕਲ ਲੇ ਆਏ॥ ੧੧ ॥ ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਚੀਰਾ ਸਿਰ ਚਾਰੂ। ਜੁਗ ਛੋਰਨਿ ਕੈ ਜ਼ਰੀ ਉਦਾਰੂ। ਸੁੰਦਰ ਪੇਚ ਲਾਇ ਸੋ ਸਾਜਾ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਤਬਿ ਅਧਿਕ ਬਿਰਾਜਾ॥੧੨॥ ਜਾਮਾ ਪਹਿਰ੍ਯੋ ਚਾਰੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਨੇ ਪਚਾਸ ਜਾਸ ਕੇ ਪਾਲਾ। ਸੁੰਦਰ ਬੰਦ ਸੁ ਦੁੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਆਯੁਤ ਉਰ ਪਰ ਲਮਕ ਸੁਹੰਦੇ॥੧੩॥ ਸਿਰ ਪਰ ਜਿਗਾ ਜ਼ੇਬ ਜਿਸ ਜ਼ਾਹਰ। ਜਬਰ ਅਜਾਇਬ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ। ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ ਕਰਨ ਮਹਿਂ ਕੰਕਨ[1]। ਆਂਖਿ ਬਿਸਾਲ ਬਿਲੋ-ਕਨਿ ਬੰਕਨ[2]॥੧੪॥ ਜਥਾ ਸੁੰਡ ਭੁਜਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡੇ। ਨਵਰਤਨੇ ਅੰਗਦ ਜਹਿ ਮੰਡੇ[3]। ਗਰ ਮਹਿਂ ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਚ ਬਿਚ ਹੀਰਨਿ ਜਾਲਨਿ ਝਾਲਾ[4]॥ ੧੫॥ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਛਾਪ ਛਲਾਇਨ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਸ਼ੁਭ ਸਰੂਪ ਛਬਿ ਆਇਨ। ਲੇ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਲਲਿਤ ਦੁਕੂਲ[5]। ਜ਼ਰੀ ਜੁਕਤਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਭੁਜ ਮੂਲ[6]॥ ੧੬ ॥ ਗਹਿ ਦੀਰਘ ਪਹਿਰੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਸੁਭਤਿ ਸਮ ਸ਼ੇਰ। ਜਾਂਬੂਨਦ ਕੇ[7] ਫੂਲ ਲਗਾਏ। ਬਾਂਧਿ ਲਈ ਅਸ ਢਾਲ ਸੁਹਾਏ॥੧੭॥ ਕੰਚਨ ਮਹਿਂ ਜਰਾਉ ਜਰਵਾਯੋ। ਅਸ ਨਿਖੰਗ ਕਟ ਸੰਗ ਲਗਾਯੋ। ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਗਹ੍ਯੋ। ਪਨਹੀ ਪਾਇ

[1]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁੰਡਲ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਕੜੇ। [2]ਤੱਕਣੀ ਬਾਂਕੀ ਹੈ। [3]ਸਜੇ ਹੋਏ। [4]ਸਾਰੇ। (ਅ) ਝਲਕਦੇ। [5]ਦੁਪੱਟਾ। [6]ਮੋਢੇ ਤੇ। [7]ਸੋਨੇ ਦੇ।

ਚਲਨਿ ਕੋ ਚਹਨੋ ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਕੈਦੀ ਮਹਿਪਾਲ। ਹਰਖਤਿ ਸਭਿ ਆਏ ਤਤਕਾਲ। ਦੀਨ ਮਲੀਨ, ਕੁਢਾਲ, ਕਰਾਲੇ। ਬਹੁ ਗਰੂਏ ਪਗ ਬੰਧਨ ਡਾਲੇ ॥ ੧੯ ॥ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕਹਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। 'ਇਕ ਦਾਮਨ ਗਹਿ ਇਕ ਮਹਿਪਾਲ'। ਉਤਲਾਵਤਿ ਜਬਿ ਪਕਰਨਿ ਧਾਏ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਦੇ ਧੀਰ ਗਹਾਏ॥੨੦॥ ਜਾਮੇ ਕੇ ਪਚਾਸ ਥੇ ਪਾਲੇ। ਗਹੇ ਪਚਾ-ਸਨਿ ਹੀ ਮਹਿਪਾਲੇ।ਦੋ ਭੂਪਤਿ ਕੈਦੀ ਤਬਿ ਰਹੇ।ਅਪਰ ਸਰਬ ਨੇ ਦਾਮਨ ਗਹੇ ॥ ੨੧ ॥ ਸੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਮਹਾਂ ਘਿਘਿਆਏ। 'ਹਮਹੁਂ ਨ ਤ੍ਯਾਗੋ ਜਾਹੁ ਇਥਾਏਂ'। ਨਿਕਟਿ ਹੋਤਿ ਕੋ ਹਟਕ ਸਿਪਾਹੀ:-'ਗਹਹੁ ਕਹਾਂ ? ਛੂਟੋ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥ ਜਾਮੇ ਕੇ ਪਚਾਸ ਹੀ ਪਾਲੇ। ਗਹੇ ਪਚਾਸ ਭੁਵਾਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਗੁਰੁ ਕੇਰ ਸਮੀਪ। ਖਸਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬਿਰੇ ਮਹੀਪ ॥੨੩॥ ਤੁਮਰੀ ਪਰਾਲਬਧ ਦੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਹਟਹੁ ਪਿਛਾਰੀ ਨਿਕਟ ਨ ਜਾਵਹੁ'। ਦੋਨਹੁ ਨ੍ਰਿਪ ਤਬਿ ਊਚ ਪੁਕਾਰੇ। 'ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਦਿਹੁ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਤੁਮਰੇ ਬਿਨ ਕੋ ਰੱਖ੍ਯਕ ਨਾਂਹੀ। ਆਨਿ ਛੁਟਾਇ ਕੈਦ ਜੋ ਮਾਂਹੀ। ਹਮ ਅਨਾਥ ਕੇ ਤੁਮ ਹੋ ਨਾਥ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਲੀਜਹਿ ਨਿਜ ਸਾਥ' ॥ ੨੫ ॥ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੀਨ ਦੁਖਿਆਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਊਚ ਹਕਾਰੇ। 'ਦੁਇ ਜਾਮੇ ਕੇ ਬੰਦ ਹਮਾਰੇ। ਆਇ ਗਹੋ ਨਿਜ ਹਾਥ ਮਝਾਰੇ'॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਨਰਿੰਦ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਆਇ ਦੁੰਦ ਦੌਰਿ ਗਹਿ ਬੰਦੇ। ਕਰਿ ਛੂਛੋ ਸਭਿ ਬੰਦੀਖਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਾਹਤਿ ਭੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ॥੨੭॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਧਿ ਲੋਕਨਿ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਹਿਤ ਦੇਖਨਿ ਕੇ ਆਵਤਿ ਧਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਸਕਲ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਨਿਕਸਤਿ ਦੁਰਗ ਗਹੇ ਸਭਿ ਪਾਲਾ॥੨੮॥ 'ਧੰਨ੍ਯ ਧੰਨ੍ਯ ਗੁਰ ਬਡਿ ਉਪਕਾਰੀ। ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਗਹੈਂ ਨਰ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਜੀਵਤਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਦਾ ਰਖਵਾਰੇ। ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਕਸ਼ਟ ਨਿਰਵਾਰੇ' ॥ ੨੯॥ ਆਵਤਿ ਦੇਖਨਿ ਨਰ ਗਨ ਦੌਰਿ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗੁਰੁ ਨਿਕਸੇ ਪੌਰਿ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਸਭਿ ਬੇਦਨ ਠਾਨਿ। ਮਾਨਵ ਗੁਨਹਿਂ ਸੁ ਮਨ ਅਨੁਮਾਨ[1]:- ॥੩੦॥ਕਬਿੱਤ॥ਸੰਕਟ ਨਰਕ ਕੋ ਬਿਕਟ ਜੇ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਜੈਸੇ,ਨਿਕਸੇ ਨਿਸੰਗ ਸੰਗ ਜਨਕ ਨਰਿੰਦ ਕੇ[2]। ਕੈਧੋਂ ਉਡ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਿ ਓਜ ਕੋ ਬਿਲੰਦ

[1]ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੁਮਾਨ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਕੇ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ......(ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਓਹ ਅਨੁਮਾਨ ਗਿਣਕੇ ਆਪ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ)। [2]ਜਿਵੇਂ ਨਰਕ ਦੇ ਕਠਨ ਸੰਕਟਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਹੇ (ਜੀਵ) ਨਿਕਲੇ ਸਨ ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਦੇ ਨਾਲ।

ਰਾਹੁ ਰੋਕੇ[1] ਛੁਟਿ ਚਲੇ ਸਾਥ ਪੂਰਨ ਸੁ ਚੰਦ ਕੇ। ਕੈਧੋਂ ਘੇਰਿ ਆਨੀਂ ਨਾਰਿ ਸੁੰਦਰ ਮਹਾਂਨੀ, ਦੈਂਤ ਹਾਂਨੀ ਕਰਿ[2] ਲੀਨਿ, ਪਾਛੇ ਗਮਨੀ ਗੁਬਿੰਦ ਕੇ[3]। ਤਿਨ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਆਜ ਸ਼ੋਭਤਿ ਮੁਕੰਦ ਮਹਾਂ ਨਿਕਸੇ ਨਰਿੰਦ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦਕੇ*॥ ੩੧ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਕੈਧੋਂ ਜਰਾਸਿੰਧੁ ਨੇ ਨਰਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੈਦਿ ਕਰੇ ਗਮਨੇ ਅਰਿੰਦ ਸੁ ਗੋਬਿੰਦ ਨੇ[4] ਛੁਡਾਇ ਦੀਨਿ। ਕੈਧੋਂ ਰਾਖਸ਼ਿੰਦ੍ਰ ਗਹਿ[5] ਇੰਦ੍ਰ ਕੇ ਸਮੇਤ ਸੁਰ, ਰਾਮਚੰਦ ਜਾਇ ਗੜ੍ਹ ਲੰਕ ਨਿਕਸਾਇ ਦੀਨਿ। ਬਲੀ ਜਨੋਂ ਪਾਰਸ ਨਾਥ ਰੋਕੇ ਨਰਨਾਥ ਜੀਤਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਮਛਿੰਦ੍ਰਨਾਥ ਸਭਿ ਮੁਕਤਾਇ ਦੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਆਜ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਕੀਨਿ ਸੰਗਿ ਲੇ ਮਹੇਂਦ੍ਰਨਿ[6] ਕੋ ਦੁੱਖ ਤੇ ਬਚਾਇ ਦੀਨਿ ॥ ੩੨ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਜੂੰਕ[7] ਪਰੀ, ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਧੇ, ਸਿਰ ਰੂਖੇ ਬਡੇ ਨ ਲਹੀ ਚਿਕਨਾਈ। ਜੀਰਨ ਚੀਰ ਮਲੀਨ ਫਟੇ, ਤਨ ਛਾਦਿਨ ਭੀ ਨਹਿਂ ਹੋਹਿ ਸਬਾਈ। ਈਂਧਨ ਭਾਰ ਧਰੇ ਬਹੁ ਪਾਇਨਿ ਮੰਦ ਹੀ ਮੰਦ ਚਲਯੋ ਜਿਨ ਜਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਧੀਰ ਬਿਨਾ ਕਹੁ ਕੌਨ ਕਰੈ ਦੁਖ ਤੇ ਛੁਟਕਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੋ ਰਾਜ ਖੁਸਯੋ ਸੁਤ ਭਾਰਜਾ ਆਦਿ ਹਿਤੂ ਨਹਿਂ ਪਾਸੀ। ਦੀਹ ਮਹਾਂ ਦੁਰਗੇਧ ਬਡੋ ਦਿਢ, ਜਾਇ ਨ ਕੋ ਗਢ ਮੈਂ ਬਲਰਾਸੀ। ਹੀਨ ਉਪਾਇ ਰਹੇ ਦੁਖ ਪਾਇ ਜੁ ਛੂਟਨਿ ਤੇ ਨਿਤ ਧਾਰਿ ਨਿਰਾਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਧੀਰ ਬਿਨਾ ਕਹੁ ਕੌਨ ਕਰੈ ਅਸ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ॥ ੩੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਜੀਤਿ ਭਲੇ ਇਕ ਰਾਜ ਭਯੋ ਬਡਿ ਤੇਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਨਾਂਹਿ ਰਹਯੋ ਅਵਨੀਤਲ ਕੋ ਅਸ, ਜੋ ਰਣ ਠਾਨਿ ਕਰੈ ਬਲ ਨਾਸ਼ੀ। ਦੀਹ ਵਧਯੋ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗਹੇ ਰਿਪੁ ਤਾਂਹਿ ਨ ਛੋਰਨਿ ਆਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਧੀਰ ਬਿਨਾ ਕਹੁ ਕੌਨ ਕਰੈ

[1]ਯਾ ਰਾਹੁ ਗ੍ਰੈਹ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਰੋਕੇ ਹੋਏ...। [2](ਭੂਮਾਸਰ ਅਥਵਾ ਨਰਕਾਸਰ) ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ (ਦੇਖੋ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਸਕੰਧ ੧੦-੬੦)। [3]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਿਛੇ (ਛੁਟਕੇ) ਆਈਆਂ(ਓਹ ਨਾਰਾਂ)। [4]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ[ਸੰਸ:,ਅਰਿੰਦਮ]। [5]ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ(ਰਾਵਣ)ਨੇ ਫੜੇਹੋਏ ਸਨ। [6]ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ। [7]ਜੂੰਆਂ। *ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਂਦੇਹਨ,ਜਿਵੇਂ ਜਨਕ ਨਾਲ ਨਰਕਾਂ ਦੇਜੀਵ,ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨਾਲ ਤਾਰੇ ਰਾਹੁ ਗ੍ਰਹ ਦੀ ਛਾਯਾ ਤੋਂ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਭੂਮਾਸਰ ਦੈਂਤ ਤੋਂ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਅੱਜ ਕੈਦੀ ਰਾਜੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਨਿਕਲੇ। ਕਵਿ ਜੀ ਇਕ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਮਹੇਸ਼, ਅਲੀ, ਵਲੀ, ਮੁਹੰਮਦ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਅਸ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਰਵਾਰਤਿ ਖਸਿ ਵਸ ਮਹਾਂ ਮਹੀਪਾਲ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਦੁਰਗ ਪੌਰ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰੂ ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲ॥ ੩੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਹੇਰਨਿ ਹੇਤ। ਮਿਲੇ ਆਇ ਹੁਇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਮੇਤ। ਭਈ ਦੂਰ ਲਗਿ ਪੰਗਤਿ ਖਰੀ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ॥੩੭॥ ਉਚਰਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਂ ਤਿਸ ਕਾਲ॥ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਜਾਨਿਨ੍ਰਿਪਾਲ॥ 'ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਕਰੇ ਅਸ ਕਾਜ। ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ'। ॥ ੩੮ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜੇਤੇ। ਡੀਲ ਬਿਸਾਲ ਚਲਤਿ ਦੁਤਿਵੇਤੇ। ਨਿਕਸਿ ਦੁਰਗ ਤੇ ਬਾਹਰ ਖਰੇ। ਤਬਹਿ ਲੁਹਾਰ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੇ॥੩੯॥ ਸਭਿ ਕੇ ਪਗ ਬੰਧਨ ਕਟਵਾਏ।ਹੁਇ ਨਿਰਬੰਧ ਮਹਿਪ ਹਰਖਾਏ। ਜਿਮ ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੈਂ। ਕਰਮ ਬੰਧ ਤਤਛਿਨ ਕਟ ਡਾਰੈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਮ ਲੋਕਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਿ ਦਿਖਾਯੋ। ਜੋ ਚਲਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨੀ ਆਯੋ। ਸੋ ਨਿਰਬੰਧਨ ਹੁਇ ਮੁਦ ਪਾਵੈ। ਬੱਧਗਤਿ ਹੋਹਿ ਨ ਆਵੈ ਜਾਵੈ ॥ ੪੧ ॥ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਕੀ ਬਡਿਆਈ। ਤਬਿ ਹਰਿਦਾਸ ਮੋਦ ਉਰ ਪਾਈ।–ਰਹੌਂ ਸੰਗ ਮੈਂ ਨਾਂਹਿ ਨ ਤਯਾਗੌਂ। ਸਫਲ ਜਨਮ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਾਗੌਂ–॥ ੪੨ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਹਰਿਦਾਸ ਹੇਰਿ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ। ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਵਿਧੋ ਆਨੰਦ ਮਹਾਨ। ਤਬਿ ਕਹਯੋ 'ਜਿਤਿਕ ਕੈਦੀ ਨ੍ਰਿਪਾਲ। ਸਭਿ ਲੇਹੁ ਸੰਗ ਅਬਿ ਪੰਥ ਚਾਲ॥ ੪੩ ॥ ਹਮ ਤੇ ਸੁ ਜਦੋ ਹੁਇ ਕਰਿ ਪਯਾਨ। ਨ੍ਰਿਪ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਹੈਂ ਮਹਾਨ। ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮਗ ਬਿਸਾਲ।ਉਰ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਬਿਤਿਯ ਕਾਲ'॥੪੪॥ ਇਮ ਕਹਯੋ ਪੁਨਹ ਕੀਨੋ ਪਯਾਨ।ਚਢਿ ਕਰਿ ਤੁਰੰਗ ਚੰਚਲ ਮਹਾਨ। ਤਬਿ ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲੀਨਿ। ਮੁਖ ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨਿ ॥੪੫॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਆਦਿ ਜੇਠੇਅਨੰਦ।ਗਮਨੇ ਸੁ ਲਾਰਿ ਕੁਲ ਸੇਵਿਚੰਦ। ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭਤਿ ਜਿਮ ਮਹਿਦ ਸਿੰਘ।ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ॥੪੬॥ ਅਬਿ ਰਾਸਿ ਚਤੁਰਥੀ ਪੂਰਿ ਕੀਨਿ। ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਉੱਦਮ ਸੁ ਦੀਨਿ। ਸੁੰਦਰ ਬਿਲਾਸ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਿਸ ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ॥ ੪੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦੁਰਗ ਨਿਕਸਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੬ ॥ ਚਤੁਰਥ ਰਾਸ ਸਮਾਪਤੰ ॥

ਚੌਥੀ ਰਾਸ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ ॥

ਰਾਸਿ ਪੰਜਵੀਂ ਚੱਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਅਥ ਪੰਚਮ ਰਾਸਿ ਕਥਨੰ ॥

ਅੰਸੂ ੧. (ਮੰਗਲ । ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ)।

੧. ਸੰਤ ਅਵਤਾਰ- ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ -ਮੰਗਲ

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਾਰ ਲਗੀ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਸਿਮਰਿ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ।
ਤਾਰਨ ਕੋਂ ਸਮਰੱਥ ਸੋ ਨਮੋ ਸੰਤ ਅਵਤਾਰ ॥ ੧ ॥

ਤਾਰ = ਸੁਰਤ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ = ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ । ਤਾਰ = ਲਿਵ ਦੀ ਤਾਰ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਤਾਰ ਲਗੀ = ਲਗਾਤਾਰ ਰੱਬ ਦੇ ਧਯਾਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ ।
ਤਾਰਨ ਕੋਂ = (ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ।
ਸੰਤ ਅਵਤਾਰ = ਉਹ ਅਵਤਾਰ ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਤੇ ਉਤਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ । ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਹੈ । (ਅ) ਸੰਤ ਤਾਈ ਯਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ । (ੲ) ਸੰਤ ਰੂਪੀ ਅਵਿਤਾਰ । ਸੱਚੇ ਸੰਤ ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਦੀ ਕਲਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸੱਚਾ ਸੰਤ ਜਗਤ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਨੂੰ 'ਨਿੱਤ ਅਵਿਤਾਰ' ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਉਂ ਇਹ ਸੰਤ ਦਾ ਮੰਗਲ ਹੈ ।

ਅਰਥ - ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ (ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਦੀ (ਲਿਵ) ਤਾਰ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ (ਤੇ ਜੋ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਜਗਤ) ਤਾਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਸੰਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ।

। ਕਿਬਤ ਛੰਦ ।

ਸਾਰਸੁਤੀ ਕਰ ਬੇਣਵਤੀ ! ਸ਼ੁਭ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਲਖਿ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ।
ਸਾਰ ਸੰਭਾਰਿ, ਕਰੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ, ਉਦਾਰ ਬਡੀ ਸੁਖ ਦਾਸ ਦਤਾਰ ।
ਤਾਰਨ ਈਸ਼ੁਰ ਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੰਦਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਕ ਉਚਾਰਿ ।
ਚਾਰੁ ਬਿਲੋਚਨ ਸਾਬ ਨਿਹਾਰਿ ਉਤਾਰਤਿ ਪਾਰ ਅਪਾਰ ਸੰਸਾਰ ॥੨॥

ਕਰ ਬੇਣਵਤੀ = ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੀਣਾ ਵਾਲੀ ।

ਸਾਰ ਅਸਾਰ = ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਾਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । ਤੱਤ੍ਰ ਮਿੱਥਯਾ ।

{ ਸਾਰ ਸੰਭਾਰਿ=ਖਬਰਗੀਰੀ ਰੱਖੋ, ਸਾਰ ਸੰਭਾਲੋ।
ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ।
ਤਾਰਨ ਈਸ੍ਵਰ=ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ਰ, ਇਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਨਖ੍ਯਤ੍ਰ ਰਾਜ' ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
ਪੂਰਨ=ਪੂਰਾ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ। ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ। ਮਨੋਹਰ।
ਅਪਾਰ=ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। }

ਅਰਥ–ਹੇ 'ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੀਣਾ ਵਾਲੀ' ਸਰਸ੍ਵਤੀ! (ਮੈਨੂੰ) ਚੰਗੀ ਬੁੱਧਿ ਦੇਹ (ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ) ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਵਾਂ (ਅਤੇ ਆਪ) ਮੇਰੀ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲੋ ਤੇ (ਸਦਾ) ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ, (ਆਪ) ਬੜੇ ਉਦਾਰ ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹੋ। (ਆਪਦੇ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ੋਭਾ ਭਰੇ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮਨੋਹਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ (ਜਦ) ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਤਦ ਅਪਾਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–੩. ਤੁਕ–ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ (ਆਪ ਦਾ) ਮੁਖੜਾ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ (ਉੱਜਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ) ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, (ਆਪ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੩. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ–ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ–ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ–ਤਾਰਨਿ ਗੈਨ ਗਿਨੈਂ ਤੁ ਗਿਨੈਂ, ਸੁਖਸਾਗਰ ਕੇ ਗੁਨ ਕੋ ਕਬਿ ਪਾਰ ਨ।
ਪਾਰਨਿ ਜੀਵਨ ਕੋ ਕਰਤਾ, ਜਿਸ ਕੋ ਜਸ ਬੇਦ ਬਦੈ* ਸਮ ਚਾਰਨਿ।
ਚਾਰਨਿ ਭੇਦ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਗਯੋ† ਕਿਸ ਕੋ ਨ ਬਿਸ਼ੈ ਅਸ ਰੂਪ ਅਕਾਰਨ।
ਕਾਰਨ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅਖੰਡ ਨਿਰੰਤਰਿ ਆਪ ਰਮ੍ਯੋ ਤਮ ਤਾਰ ਨ ॥ ੩ ॥

{ ਤਾਰਨਿ ਗੈਨ=ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ। ਪਾਰ ਨ=ਅੰਤ ਨਹੀਂ।
ਪਾਰਨਿ=ਪਾਲਣਾ। ਬਦੈ=ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਸਮ ਚਾਰਨਿ=ਭੱਟਾਂ ਵਾਂਗ।
ਚਾਰਨਿ=ਚਾਰਾਂ (ਵੇਦਾਂ) ਤੋਂ।
ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਗਯੋ=ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
ਤਮਤਾਰ ਨ=ਘੱਟ ਵੱਧ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਅੰਧੇਰਾ ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ। }

ਅਰਥ–(ਜੇ ਕੋਈ) ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣੇ ਤਾਂ (ਸ਼ਾਇਦ) ਗਿਣ ਲਵੇ (ਪਰੰਤੂ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਾਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ (ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ)। ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਤੇ) ਜਿਸ ਦਾ ਜਸ ਵੇਦ ਭੱਟਾਂ ਵਾਂਗ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। (ਪਰ ਫੇਰ) ਚਾਰਾਂ (ਵੇਦਾਂ) ਤੋਂ ਬੀ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਲਖਿਆ (ਨਾ ਜਾਣਿਆਂ) ਗਿਆ, (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ) ਐਸਾ ਅਕਾਰਨ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ (ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰੇ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ, ਪਰ (ਉਹ) ਅਖੰਡ (ਹੈ ਤੇ ਆਪ)

*ਪਾਃ–ਪਢੈ। †ਪਾਃ–ਗਨ੍ਯੋ=ਸਮਝਿਆ। ਵਿਚਾਰਿਆ।

ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਇਕ ਰਸ (ਹੋਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ) ਰਮ ਰਹਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਕਦੇ ਕਿਵੇਂ ਕਿਤੇ) ਵੱਧ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਭਾਵ—ਰੱਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਰਾਕਾਰ ਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-(੧) ਅਕਾਰਨ, ਅਖੰਡ, ਨਿਰੰਤਰ, ਤਮ ਤਾਰ ਨਾ। ਫਿਰ (੨) ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ (੩) ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਅਵਿਸ਼ੇ ਹੈ। (੪) ਯਸ਼ ਕਰਨੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕੱਲਜਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ (੫) ਉਹ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਗੁਣ ਇੰਨੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬੀ ਅਨਗਿਣਤ ਹਨ।

੪. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

***ਤਾਰੇ ਅਨੇਕ ਬਿਬੇਕ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ, ਖੋਲਿ ਦਿਯੇ ਉਰ ਮੋਹ ਕਿ ਤਾਰੇ।**
ਤਾਰੇ ਬਿਸਾਲ ਪਖੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡਿ ਜੋ, ਆਗੇ ਅਰੇ ਤਿਨ ਮਾਨ† ਉਤਾਰੇ।
ਤਾਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਦਰਸੇ ਉਬਰੇ‡ ਸੁ ਅਸੇਖ ਜਥਾ ਨਭ ਤਾਰੇ।
ਤਾਰੇ ਤਰੇ ਅਰੁ ਮਾਰੇ ਮਰੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀਨਿ ਭਏ ਤਮ ਤਾਰੇ॥ ੪॥

ਬਿਬੇਕ ਜਹਾਜ਼=ਗਿਆਨ ਦਾ ਜਹਾਜ਼।
ਮੋਹ ਕਿ ਤਾਰੇ=ਮੋਹ ਦੇ ਜੰਦਰੇ, [ਹਿੰ:, ਤਾਲੇ] ਤਾਰੇ=ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ।
ਬਿਸਾਲ ਪਖੰਡਿ=ਬੜੇ ਪਖੰਡੀ। ਪ੍ਰਚੰਡ=ਤੇਜਵਾਨ ਹੋਕੇ।
ਅੜੇ=ਆਕੜੇ। ਉਤਾਰੇ=ਉਤਾਰਿਆ, ਦੂਰ ਕੀਤਾ।
ਤਾਰੇ ਬਿਲੋਚਨ=ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਰੀਆਂ।
ਅਸੇਖ=ਸੰਖ੍ਯਾ ਹੀਨ। ਅਨਗਿਣਤ।
ਤਮ ਤਾਰੇ=ਤਾਰਤਮ੍ਯ=ਨਯੂਨ ਅਧਿਕ=ਵੱਧ ਘੱਟ।

ਅਰਥ--ਗਿਆਨ (ਰੂਪੀ) ਜਹਾਜ਼ ਦੇਕੇ ਬਿਅੰਤ ਹੀ (ਦਾਸ) ਤਾਰੇ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਹਿਰਦਿਆਂ (ਵਿੱਚੋਂ) ਮੋਹ ਦੇ ਜੰਦਰੇ ਖੋਹਲ ਦਿੱਤੇ। ਜੋ ਬੜੇ ਪਖੰਡੀ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜਵਾਨ ਹੋਕੇ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ (ਅਤੇ ਜੇਹੜੇ ਆਪ ਦੇ) ਅੱਗੇ ਅੜੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਰੀਆਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ (ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਰੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਚਾਹੇ ਓਹ) ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ

---

*ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਤਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੀ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:—'ਤਾਰੇ ਤਰੇ ਨਹੀਂ ਆਪ ਤਰੇ ਸਮ ਪਾਹਿਨ ਸੇ ਗੁਰ ਕੇਵਟ ਤਾਰੇ।' ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ:-(ਜੋ) ਪੱਥਰ ਵਤ ਨਾ ਆਪ ਤਰ ਸਕਦੇ ਸਨ (ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ) ਤਾਰਿਆਂ ਤਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਓਹ ਗੁਰੂ ਮਲਾਹ ਨੇ ਤਾਰੇ।

†ਪਾ:—ਮਾਰ। ‡ਪਾ:—ਉਭਰੇ=ਉੱਚੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਮੁਕਤ ਹੋਏ।

ਅਨਗਿਣਤ ਸਨ ਤਾਰ ਦਿਤਾ। (ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਨੇ ਜੋ) ਤਾਰੇ (ਸੋ) ਤਰ ਗਏ (ਤੇ ਜੋ) ਮਾਰੇ (ਸੋ) ਮਰ ਗਏ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨਜ਼ੂਨ ਅਧਿਕ (ਨਜ਼ੂਨ ਅਧਿਕ) ਹੋ ਗਏ। (ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਜ਼ੂਨ ਕੀਤਾ ਨਜ਼ੂਨ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕ ਕੀਤਾ ਅਧਿਕ ਹੋ ਗਏ)।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੪. ਤੁਕ:—ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਨ ਭਏ ਤਮ ਤਾਰੇ=ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਤਾਰ ਤੇ ਤਮ ਗੁਣ ਵਾਚਕ ਪਦ ਲਾ ਕੇ।

੫. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ—ਬੰਦ ਨ ਹੋਵਹਿ ਸ਼ਰਨ ਮੁਕੰਦ। ਕੰਦ ਅਨੰਦ ਤਿਹਨ ਕੁਲ ਚੰਦ।
ਚੰਦਨ ਚਰਚਿਤਿ ਸੁਜਸ ਅਮੰਦ। ਮੰਦਿਰ ਗੁਨ ਗੁਰ ਅੰਗਦਿ ਬੰਦਿ॥੫॥

ਬੰਦ=ਕੈਦ, ਫਸੌਣੀ, ਫਾਹੀ, ਰੋਕ। ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
ਕੰਦ=ਮੇਘ, ਬੱਦਲ, ਫਲ।
ਅਮੰਦ=ਨਿਰਮਲ, ਉੱਜਲ, ਜੋ ਮੰਦ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ (ਤੇ ਜਿਸ ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੋਈ) ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜੋ ਅਨੰਦ ਦੇ ਮੇਘ ਹਨ ਤੇ ਤਿਹਣ ਕੁਲ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਹਨ, (ਜਗਤ ਦੇ ਪੂਜਯ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜੱਸ ਛਿੜਕੇ ਹੋਏ ਚੰਦਨ ਵਾਂਙ ਉੱਜਲ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ (ਸਾਰੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਨੋ ਮੰਦਰ ਹਨ, (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ (ਨੂੰ ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੨. ਤ੍ਰੈਹਣ ਕੁਲ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਤਾਂ) ਅਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ।

੧. (ਅੱਗੇ) ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ (ਪਿਆਂ ਨੂੰ) ਜਮ ਦੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ (ਸਗੋਂ) ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਹੇ ਸ਼ਰਨ (ਪਇਆਂ ਦੇ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ) ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਦਨ (=ਨਮਸਕਾਰ) ਹੋਵੇ।

੩. ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਸ (ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ) ਕਦੇ ਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਓਥੇ ਓਹਨਾਂ ਦੀ) ਚੰਦਨ (ਰੂਪੀ) ਕੀਰਤੀ (ਚਰਚਿਤਿ=) ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ।

੪. (ਐਸੇ ਸ਼ੁਭ) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

੬. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਪਾਰਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰਨ। ਪਾਰਦ ਮਨ ਥਿਰ ਕਿਯ ਬਿਸਤਾਰ ਨ।
ਪਾਦ ਸੁਪਰੇ* ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਨ। ਰਵਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜਿਯਤੁ† ਨਿਸਤਾਰਨਿ।

*ਪਾ:—ਪਾਰ ਸਿ ਪਰੇ। †ਪਾ:—ਜਿ ਤਮ। ਜਿਮਤਿ।

[ਪਾਰਨਿ=ਪਾਲਣਾ: ਬਿਸਤਾਰਨ=ਫੈਲਾਉਣਾ, ਪ੍ਰਚਾਰ।
ਪਾਰਦ ਮਨ=ਪਾਰੇ (ਵਤ ਚੰਚਲ) ਮਨ।
ਬਿਸਤਾਰਨ=ਬਿਸਤਾਰ+ਨ=ਨਾ ਖਿੰਡਾਉ ਵਿਚ ਗਏ। ਪਾਦ=ਚਰਨ।
ਨਿਸਤਾਰਨ=ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ।
ਰਵਿ=ਸੂਰਜ। ਜਿਯਤ=ਜੀਉਂਦੇ, ਜੀਵ।
ਨਿਸਤਾਰਨ=ਨਿਸ+ਤਾਰਨ=[ਨਿਸ=ਰਾਤ। ਤਾਰਨ=ਤਾਰਿਆਂ]।]

ਅਰਥ-(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ (ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ) ਫੈਲਾਇਆ, (ਸ਼ਰਨਾਗਤਾਂ ਦੇ) ਪਾਰੇ (ਵਾਂਙੂ ਚੰਚਲ) ਮਨਾਂ ਨੂੰ (ਐਸਾ) ਟਿਕਾਇਆ (ਕਿ ਓਹ ਫੇਰ) ਨਾ ਖਿੰਡੇ (ਐਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਟਿਕੇ ਮਨਾਂ ਦੇ) ਚਰਨੀਂ (ਜੋ ਲੋਕ) ਆ ਪਏ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੀ) ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, (ਸੱਚ ਮੂਚ ਅਵਿੱਦਜਾ ਰੂਪੀ) ਰਾਤ (ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੇ) ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰ ਦਾਸ (ਜੀ ਨੇ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਤਾਰਿਆ (ਸੋ ਮੇਰਾ ਬੀ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰਨ)।

ਹੋਰ ਅਰਥ-੧. ਤੁਕ:-ਸਿੱਖੀ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਪਾਰਨ=) ਪ੍ਰਣ ਹੀ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

੨. ਤੁਕ:-ਪਾਰੇ ਵਾਂਙੂ (ਬਿਸਤਾਰਨ=) ਖਿੰਡਣੇ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਦਿਤਾ।

੩. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ (ਰਵ=) ਬਾਣੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ-ਤੀਸਰੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ੨੨ ਮੰਜੀਆਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

੭. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ-ਮੰਗਲ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਰਾਵਨ ਹਤਿ ਕਰੀ। ਰਾਮ ਜਥਾ ਰਾਜਨਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਰੀ।
ਰਾਮ ਮਘੇਸੁਰ ਦਲ ਹਤਿ ਡਾਰਾ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਮੋਹ ਬਿਦਾਰਾ॥੭॥

[ਰਾਮ=ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ।
ਹਤਿਕਰੀ=ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। (ਅ) ਹਤਿ=ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ, ਕਰੀ=ਹਾਥੀ ਵਾਂਙੂ।
ਰਾਮ=ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ। ਰਾਮ=ਬਲਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ।
ਮਘੇਸੁਰ=ਜਰਾਸਿੰਧੁ। ਮਘਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ। [ਸੰਸ:, ਮਗਧੇਸ਼੍ਵਰ। ਮਗਧ+ ਈਸ਼੍ਵਰ]।]

ਅਰਥ-(ਜਿਵੇਂ) ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ (ਜੀ ਨੇ) ਸ਼ੇਰ (ਵਾਂਙੂ ਮਹਾਂਬਲੀ ਹੋਕੇ) ਰਾਵਣ (ਰੂਪੀ) ਹਾਥੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। (ਜਿਵੇਂ) ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ (ਕਸ਼ੱਤ੍ਰੀ) ਰਾਜੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। (ਜਿਵੇਂ) ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਜਰਾ ਸਿੰਧੁ ਦੇ ਦਲ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ (ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰ ਦਿਤਾ।

੮. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਿਚ ਜੰਬੂ ਦੀਪ। ਭਏ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਜਿਮ ਤਮ ਦੀਪ।
ਬਾਨੀ ਰਚੀ ਬੇਦ ਲੇ ਸਾਰ। ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਲਖਾਇ ਸੰਸਾਰ ॥ ੮ ॥

[ਜੰਬੂਦੀਪ=ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸੱਤ ਦੀਪ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਖੰਡ ਇਹ ਭਾਰਤ ਖੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੇਵਲ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਵਿਚ ਤੇ ਤਾਰਿਆ ਜਗਤ ਨੂੰ ਯਥਾ:—'ਉਗਵਣਹੁ ਤੇ ਆਥਵਣਹੁ ਚਹੁ ਚਕੀ ਕੀਅਨੁ ਲੋਆ ॥' ਪੁਨਾ:—'ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜੁ ਅਰਜੁਨੁ ਗੁਰੂ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਲਗਿ ਬਿਤਰਹੁ ॥' ਪੁਨਾ:—'ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੁ ਯਹੈ ਮਥੁਰਾ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਅਵਤਾਰੁ ਬਨਾਯਉ ॥'
ਬੇਦ ਸਾਰ=ਗਯਾਨ ਤੱਤ੍ਵ। ਲਖਾਇ=ਜਣਾਇਆ, ਦਸਿਆ।]

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਜੰਬੂ ਦ੍ਵੀਪ ਵਿਚ ਐਉਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਜਿਵੇਂ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿਚ ਦੀਵਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੋਂ) ਗਯਾਨ ਤੱਤ੍ਵ ਲੈਕੇ ਬਾਣੀ ਰਚੀ (ਤੇ ਸਾਰੇ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰ ਤੇ ਅਸਾਰ ਨੂੰ ਜਣਾਇਆ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਪਦ ਪਿਆ ਹੈ 'ਬੇਦ ਲੇ ਸਾਰ' ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਚਹੁੰ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰ ਸਾਰ ਲੈਕੇ ਬਾਣੀ ਰਚੀ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਦਾ ਵੀਚਾਰ 'ਚਾਰ ਵੇਦ ਕੇ ਜਾਨਹੁ ਸਾਰ' ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੬੯ ਦਾ ਭਾਵ। 'ਵੇਦ' ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਅ: ੩੭ ਅੰਕ ੫੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਅ: ੫੨ ਅੰਕ ੭੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ਫੇਰ ਦੇਖੋ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਦਿੱਸ ਪਏਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਟੀਕਾ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਥਾ:—"ਵੇਦੁ ਪੜਹਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥ ਵਾਦੁ ਵਖਾਣਹਿ ਮੋਹੇ ਮਾਇਆ" [ਮਾਝ ਮ: ੩] ॥ ਪੁਨਾ:—"ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਰਤੀ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਇਸੁ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਾਇਦਾ।" [ਮਾਰੂ ਸੋ: ਮ: ੩] ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਸਪਸ਼ਟ ਵਾਕ ਇਹ ਹੈ:—

ਝੋਲਨਾ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਕੋਟਾਨਿ ਬਖਾਨ ਬਹੁ, ਭਾਗਵਤ ਬੇਦ ਬਿਆਕਰਣ ਗੀਤਾ। ਸ਼ੇਸ਼, ਮਰਜੇਸ਼, ਅਖਲੇਸ, ਸੁਰ, ਮਹੇਸ, ਮੁਨਿ, ਜਗਤੁ ਅਰ ਭਗਤ ਸੁਰ ਨਰ ਅਤੀਤਾ ॥ ਗਿਆਨੁ ਅਰੁ ਧਿਆਨੁ ਉਨਮਾਨ ਉਨਮਨ ਉਕਤਿ ਰਾਗਿ ਨਾਦਿ ਦਿਜ ਸੁਰਮਤਿ ਨੀਤਾ ॥ ਅਰਧ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਅੱਖਰ ਮੇਕ ਅਗਮ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਮੀਤਾ ॥੪੪੦॥

[ਕਬਿੱਤ ਸਵੱਯੇ ਭਾ: ਗੁ:

੯. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਨੇਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ ਜਥਾ ਅਰਵਿੰਦ। ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਜਥਾ ਗੋਵਿੰਦ।
ਗ੍ਯਾਨੀ ਧ੍ਯਾਨੀ ਜੋ ਤਤਿਵਿੰਦ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ॥ ੯॥

[ਬਿਸਾਲ=ਵਿਸ਼ਾਲ, ਵਡੇ, ਖੁਲ੍ਹੇ। ਅਰਵਿੰਦ=ਕਵਲ।
ਗੋਵਿੰਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ। (ਅ) ਵਿਸ਼ਨੂ।
ਤਤਿਵਿੰਦ=ਤੱਤ੍ਵ+ਵਿੰਦ=ਤੱਤ੍ਵ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ। ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ।
ਤੱਤ੍ਵ=ਸਾਰ, ਆਤਮ ਤੱਤ੍ਵ। ਵਿਦ੍–ਧਾਤੂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਅਰਥ ਹਨ:–
ਲੱਭਣਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਗਿਆਨ। ਸੋ ਗ੍ਯਾਨੀ ਤਾਂ ਤੱਤ੍ਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਰਕੇ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਧ੍ਯਾਨੀ ਧ੍ਯਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹੈਨ,
ਤੇ ਤੱਤ੍ਵਵੇਤਾ ਨੂੰ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਰ ਸਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈਨ।]

ਅਰਥ–ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚੌੜੇ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੇ (ਹਨ), ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਵਰਗੇ ਮਹਾਂ ਬਲ ਵਾਲੇ (ਹਨ), ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਧਿਆਨੀ ਜਿਸ ਤੱਤ੍ਵ (ਸਰੂਪ) ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–'ਕਵਲ ਨੈਨ' ਤੋਂ ਸੁਹਣੇ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਿਵਾ ਰਸਿਕ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖ੍ਯ ਨਾਲ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਗੋਵਿੰਦ ਸਰੀਖਾ ਬਲੀ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭੁਜ ਬਲ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਆਤਮ ਬਲ ਦੀ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀਰਕ ਸਰੂਪ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੱਤ੍ਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਧਿਆਨੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਹਾਂਬਲੀ ਭਗਵਾਨ ਵਾਲਾ (ਸਰੂਪ) ਤੇ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਕਵਲ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲਾ ਸੁੰਦਰ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ, ਸਭ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ'।

੧੦. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਤਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮ। ਹਰਿ ਬਿਕਾਰ ਕ੍ਰੋਧਾਦਿਕ ਕਾਮ।
ਪੂਰਹਿਂ ਦਾਸ ਜਿ ਬਾਂਛਤਿ ਕਾਮ। ਬੰਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ਨਿਹਕਾਮ॥੧੦॥

{ ਨਿਸ਼ਕਾਮ=ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ।
ਕ੍ਰੋਧਾਦਿਕ ਕਾਮ=ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ।
ਬਾਂਛਤਿ=ਚਾਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। }

ਅਰਥ–੪. ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਰਾਇ (ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਆਪ ਸਰਬ) ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ।

੧. (ਅਤੇ ਉਹ) ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੇ।

੨. ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ (ਪੰਜ) ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੩. (ਤੇ ਕਾਮਨਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ (ਮਨੋਂ) ਵਾਂਛਤਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ—ਹਰਿ+ਰਾਇ—ਦੋਹਾਂ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਇ ਦੀ ਸਫਲ ਟੀਕਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਹਰਿ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਹ ਪਰਮ ਪਦ ਨੂੰ ਅੱਪੜ ਗਏ। ਦੂਸਰੇ 'ਰਾਇ' ਹੈ ਰਾਜਾ, ਰਾਜਾ ਆਪਣੀ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥ ਆਦਿ ਵਿਭੂਤੀਆਂ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਬਲ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕਾਮਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋਵਾਂਛਤਿ ਰਾਜ ਭਾਗ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸਕਾਮ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਰ ਬਖਸ਼ੇ।

੧੧. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਆਰਬਲਾ ਲਘੁ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਸਾਲ।ਬਾਲ ਸੂਰ ਲਘੁ*ਪਿਖਿ ਜਿਮ†ਜਾਲ।ਮੋਹ ਤਿਮਰ ਤਿਮ‡ ਕਰਤਿ ਉਜਾਲ॥੧੧॥

{ ਰਸਾਲ=ਮਧੁਰ, ਮਿੱਠੇ, ਭਾਵ ਪਿਆਰੇ ਲਗਣ ਵਾਲੇ।
ਬਾਲ ਸੂਰ=ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ, ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ। }

ਅਰਥ—੨. (ਚਾਹੇ) ਮਿੱਠੇ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਹਨ।

੧. (ਅਰਥਾਤ ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਆਰਬਲਾ ਛੋਟੀ (ਹੈ ਪਰੰਤੂ) ਸ਼ਕਤੀ (ਗੁਰੂ ਪਦ ਜਿਤਨੀ ਹੀ) ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ੩. ੪. ਜਿਵੇਂ ਬਾਲ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਖਕੇ ਨਿਕਾ (ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਸੁਟਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ ਮੋਹ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਨੂੰ (ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੂਰ ਕਰਕੇ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਦਾਨ) ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

੧੨. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਹਿੰਦੁ ਲਾਜ ਰਾਖੀ ਬਨਿ ਚਾਦਰ। ਤੁਰਕ ਜੁਵਾਸਾ ਕੋ ਬਡ ਬਾਦਰ। ਸਿਖ ਸਿਮਰਤਿ ਜਿਤਕਿਤ ਹੁਇ ਹਾਦਰ।ਨਮੋ ਚਰਨ ਗੁਰਤੇਗ਼ ਬਹਾਦੁਰ॥੧੨॥

{ ਚਾਦਰ=ਬੁੱਕਲ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕਪੜਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਾਜ ਵਾਲੀਆਂ ਆਪਣਾ ਤਨ ਕੱਜਦੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਉਚੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਝਰਨੇ ਵਾਂਙੂ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰੌ। [ਫਾ:, ਚਾਦਰ]
ਜੁਵਾਸਾ=ਜੁਵਾਹਾਂ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬੂਟਾ ਜੋ ਬਰਸਾਤ ਪੈਣ ਨਾਲ ਗਲਦਾ ਤੇ ਔੜ ਨਾਲ ਮੌਲਦਾ ਹੈ।
ਬਾਦਰ=ਬੱਦਲ। ਹਾਦਰ=ਹਾਜ਼ਰ। }

*ਪਾ:—ਲਖ। †ਤਿਮ। ‡ਪਾ:—ਹਰ।

ਅਰਥ—੪. (ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ । ੧. (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਹਿੰਦ ਦੀ ਲਾਜ ਚਾਦਰ ਬਣਕੇ ਰਖੀ। ੨. (ਜੋ) ਤੁਰਕਾਂ (ਰੂਪੀ) ਜੁਵਾਹੇਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਬੱਦਲ (ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਏ ਪਰ) ੩ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਕੀਤਾ, (ਰਥੇ ਹੀ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ।

ਭਾਵ—ਚਾਦਰ ਸ਼ਲੇਖ ਪਦ ਹੈ । ਚੱਦਰ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਕੱਜਣ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੱਜਿਆ ਢੱਖਣ ਦਾ ਉਪਾਉ ਹੈ । ਹਿੰਦ ਜੋ ਅਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਵਿਚ, ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ ਤੇ ਪਾਟੋ ਧਾੜ ਵਿਚ ਬੇ-ਹਿਯਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਦੇਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀ, ਅਣਖ, ਗ਼ੈਰਤ, ਬਹਾਦਰੀ, ਪਰੋਪਕਾਰ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬਣਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਲੱਜਯਾ ਰੱਖ ਲਈਆਂ ।

ਚਾਦਰ ਬਰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰੌ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਅਰਥ ਦਾ ਕਟਾਖਯ ਵੱਦਲ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਣ ਨਾਲ ਜਵਾਹਾਂ ਮਰਦਾ ਹੈ । ਹਿੰਦ ਸ਼ੁਭ ਪੈਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਰਨ ਨਾਲ ਪਲੀ ਤੇ ਤੁਰਕ ਜਵਾਹਾਂ ਸਨ ਜੋ ਪਾਣੀ ਪੈਣ ਨਾਲ ਮਰੇ ਪਰੰਤੂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਆਪ ਗੁਰੂ, ਪਿਤਾ, ਮਿੱਤ੍ਰ, ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਓਹ ਯਾਦ ਕਰਨ ਓਥੇ ਹੀ ਸਦੀਵ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਅੱਪੜਦੇ ਹਨ ।

੧੩. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਉਦੈ ਤੇਜ ਜਗ ਮਹਿ ਸਮ ਸੂਰ। ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੇ ਉਪਜਾਵਤਿ ਸੂਰ।
ਹਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਗਹਿ ਕਰਿ ਸੂਰ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਡਸੂਰ॥੧੩॥

{ਸੂਰ=ਸੂੱਰਜ। ਸੂਰ=ਸੂਲ, ਪੀੜਾ। ਸੂਰ=ਸ਼ੂਲ=ਬਰਛਾ। ਸੂਰ=ਸੂਰਮੇਂ।}

ਅਰਥ—੧. ੨. ਜਿਵੇਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤੇਜ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ (ਦਿਲ ਵਿਚ) ਦੁਖ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ*, ੩. ੪. (ਤਿਵੇਂ) ਬੜੇ ਸੂਰਮੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਬਰਛਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਕੜਕੇ ਸਮੂਹ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਸੂਰਮੇਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਉਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਙੂ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਨਿਤ ਵਸਣੇ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਹੈ) ਜੋ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸੂਲ ਉਪਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫੜਕੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮਾਰੇ ਹਨ ।

੧੪. ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਮੰਗਲ।

ਦਸ ਸਰੂਪ ਕੋ ਨਮੋ ਹਮਾਰੀ। ਜਿਨਹੁ ਜਨਨਿ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਟਾਰੀ।
ਬਰਨੌਂ ਪੰਚਮ ਰਾਸਿ ਅਗਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਪਾਪ ਗਨ ਹਾਰੀ॥੧੪॥

ਅਰਥ—(ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਦਸਾਂ (ਹੀ) ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਕਿ ਸਦੀਵ ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਹੁਣ ਮੈਂ) ਅੱਗੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਰਾਸ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਓ ! ਸੁਣੋ, (ਇਹ ਕਥਾ) ਸਮੂਹ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ।

*ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਪਾਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

੧੫. ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਲਾਖਹੁਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਪੂਰੇ। ਅਪਨ ਸਰੂਪ ਲਖ੍ਯੋ ਜਿਨ ਰੂਰੇ।
ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਆਦਿ।ਬੰਦਨ ਕਰੌਂ,ਧਰਹੁ ਅਹਿਲਾਦ॥੧੫॥
ਸਗਰੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰੋ। ਪਰਹਿਂ ਬਿਘਨ ਗਨ ਤਿਨ ਕੋ ਹਰੋ।
ਸੁਭ ਮਤਿ ਉਪਜਾਵੋ ਉਰ ਅੰਤਰ।ਬਰਨੌਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸ ਨਿਰੰਤਰ॥੧੬॥

{ ਨਿਰੰਤਰ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੰਤਰਾ ਯਾ ਵਿੱਥ ਨਾ ਪਵੇ, ਭਾਵ ਇਕ ਲੜੀ ਪ੍ਰੋਤਵਾਂ (ਅਟੁੱਟਵੀਂ ਲੜੀ)। ਭਾਵ, ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਨਿਭਾਂ, ਕਿਤੇ ਵਿਚਕਾਰੇ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਲਿਖਣਾ ਮੇਰਾ। }

ਅਰਥ—੩. ਮੁੱਢ ਤੋਂ (ਬਾਬਾ) ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ੧. ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਪੂਰੇ ਸਿਖ (ਹੋਏ ਹਨ) ੨. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲੱਖਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ, ੪—ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੇ) ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੋ (ਹੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮੀਓ !) ॥ ੧੫ ॥

(ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ) ਸਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ (ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ) ਸੰਪੂਰਨ ਕਰੋ, ਜੋ ਬਿਘਨ ਪੈਣ (ਉਹਨਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ (ਤੇ) ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਮੇਰੇ ਰਿਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਜੋ (ਮੈਂ) ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਸ ਨੂੰ ਅਟੁੱਟਵੀਂ ਲੜੀ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ।

[ਮੰਗਲ ਸਮਾਪਤਿ। ਕਥਾ ਦਾ ਅਰੰਭ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੁਰਗ ਗੁਆਲਿਯਰ ਛੋਰਿ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇ ਗਮਨੇ ਦਿੱਲੀ ਓਰਿ ॥ ੧੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਤੇ[1] ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਕਸਾਏ।ਸੋ ਹਰਿਦਾਸ ਸਾਥ ਗਮਨਾਏ।ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ'॥੧੮॥ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰੁ ਕੋ। ਚਲੇ ਆਇ ਸਭਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਮਾਰਗ ਸਾਰੇ। ਉਲੰਘਤ ਕੀਨਸਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਧਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਆਇ ਟਿਕੇ ਮਜਨੂੰ ਅਸਥਾਨਾ।ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ਪਧਾਨਾ।ਨੰਮ੍ਰਿ ਭਯੋ ਬਹੁ ਕਰੀ ਸਲਾਮ। ਬੋਲਯੋ ਹਜ਼ਰਤ ਲੇ ਇਸ[2] ਨਾਮ॥੨੦॥ 'ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਤੇਰੀ। ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੀਖਤਿ ਇਸ ਬੇਰੀ। ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਆਯੋ ਕੈ ਨਾਂਹੀ ?। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਬਹੁ ਚਿਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ'॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਬਾਕ ਬਖਾਨ॥

[1]ਕੈਦ ਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ। [2]ਭਾਵ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ।

'ਮਦਤ ਖੁਦਾਇ ਆਪ ਕੀ ਜਾਨ॥ ਹਾਸਲ ਹੋਇ ਮੁਰਾਦ ਤੁਹਾਰੀ॥ ਆਇ ਬਿਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਸਵਾਰੀ ॥੨੨॥ ਮਜਨੂੰ ਕੇ ਇਸਥਾਨ ਸੁਹਾਏ। ਸੁਧਿ ਦੇਬੇ ਹਿਤ ਮੋਹਿ ਪਠਾਏ॥ ਜਬਿ ਅਵਸਰ ਜੇਵਹੁ ਬੁਲਵਾਵਨਿ॥ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਲਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਨਿ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖਜੋ ਤਿਹ ਸਮੈਂ। ਤਰੁ ਕੁਮਲਾਵਤਿ ਮਿਲਿ ਜਲ ਜਿਮੈਂ*।-ਨਿਜ ਸਿਰ ਤੇ ਅਬਿ ਫਰਜ਼ ਉਤਾਰੋਂ। ਹੋਹਿ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰੋਂ-॥੨੪॥ ਕਹਤਿ ਭੂਪ 'ਇਹ ਅਵਸਰ ਆਛੋ। -ਆਇ ਦਰਸ ਗੁਰ ਦੇਂ-ਉਰ ਬਾਂਛੋਂ। ਕਰਹੁ ਬੰਦਗੀ ਆਨਹੁ ਜਾਇ। ਸਾਦਰ ਮਧੁਰੇ ਬਾਕ ਅਲਾਇ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਗਮਨਜੋ ਐਸੇ। ਛੁਟੈ ਸਬੇਗ ਧਨੁਖ ਸਰ ਜੈਸੇ। ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਏ ਸੁਚੇਤ। ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਕੇ ਹਤਿਬੇ ਹੇਤੁ ॥੨੬॥ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਨਿਜ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ॥ 'ਸ਼ਾਹੁ ਬੰਦਗੀ ਹਰਖਿ ਉਚਾਰੀ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਆਗਵਨੂ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਤਿਸ਼ੈ ਰਿਪੁਦਵਨੂ[1] ॥੨੭॥ ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਜਾਨੀ ਅਧਿਕ ਆਪਨੀ ਛੇਮ।-ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਆਵੈਂ। ਜਾਨਿ ਅਵੱਗਜਾ ਨਹੀਂ ਰਿਸਾਵੈਂ-' ॥ ੨੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਨਤਿ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਧਾਰੇ। ਗਰ ਮਹਿਂ ਜਾਮਾ ਪਹਿਰ ਸਵਾਰੇ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਚੀਰਾ ਸਿਰ ਸ਼ੋਭ॥ ਊਪਰ ਜਿਗਾ ਪਿਖਤਿ ਮਨ ਲੋਭਾ ॥੨੯॥ ਜ਼ੇਵਰ ਜ਼ਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ। ਅੰਗ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਧਰੇ। ਗਹਿ ਦੁਕੂਲ ਕਟ ਕੋ ਕਸਿ ਕਰਿਕੈ। ਹਯ ਆਰੂਢ, ਬਾਗ ਕਰ ਧਰਿਕੈ[2]॥ ੩੦ ॥ ਖਾਂਵਜ਼ੀਰ ਚਲਿ ਪਰਜੋ ਅਗਾਰੀ। ਸਿਖ ਕੁਛ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਅਸਵਾਰੀ। ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ। ਬਲ ਸੋਂ ਚਲਤਿ ਸ਼ੁਭਤਿ ਦੁਤਿ ਅੰਗ ॥੩੧॥ ਫੁਰਕਤਿ[3] ਕਬਿ ਢਾਂਧਤਿ ਲਘੁ ਛਾਲ। ਰੋਕਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧੀਰਜ ਨਾਲ। ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸਫਲ ਬਿਲੋਚਨ। ਮੋਚਤਿ ਚਿਤ ਤੇ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਸੋਚਨਿ[4] ॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧਾਇ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਬੰਦਨ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਨਰ ਕਸ਼ਟ ਨਿਕੰਦਨ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਮਨ ਭਈ ਵਧਾਈ। 'ਕੈਦਿਨਿ ਦੁਰਗ ਮਹਾਂ ਦੁਖਦਾਈ[5] ॥੩੩॥ ਜਾਸ[6] ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਤਿਸ ਬਲ ਹੋਇ। ਨਿਕਸਨਿ ਕੀ ਪੁਨ ਆਸ ਨ ਕੋਇ। ਬਿਖਮ ਦੁਰਗ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਨਾਥ। ਲਏ ਬਵੰਜਾ

[1]ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। [2]ਵਾਗ ਹਥ ਫੜਕੇ। [3]ਫੁਕਾਰਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਰਫ (ਦੇਖਕੇ) ਚਿਤ ਤੋਂ ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਅ) ਚਿਤ ਤੇ ਗੁਰ ਦਿਸ ਮੋਚਤਿ ਸੋਚਨਿ=ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਦੇਖਕੇ ਸੋਚਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕਿਲਾ ਦੁਖਦਾਈ ਸੀ। [6]ਜਿਸ ਦਾ। *ਪਾ:-ਸਮੈਂ।

ਕੈਦੀ ਸਾਥ ॥੩੪॥ ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਕਰੇ ਅਸ ਕਾਜ ?। ਰਾਖਨੈ ਬਿਰਦ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ*। ਮਰਨ ਪ੍ਰਯੰਤ ਕੈਦ ਜਿਨ ਕੇਰੀ।ਮੁਚਹਿ ਨ ਧਨ ਬਲ ਤੇ ਕਿਸ ਬੇਰੀ ॥੩੫॥ ਤਿਨ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਲੇ ਆਏ। ਸਭਿ ਕੇ ਪਗ ਬੰਧਨ ਕਟਵਾਏ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਡੋ ਸੁਜਸੁ ਇਹੁ ਲੀਨਾ। ਵਡ ਉਪਕਾਰ ਨ੍ਰਿਪਨਿ ਪਰ ਕੀਨਾ' ॥੩੬॥ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਕੀਰਤਿ ਬਹੁ ਥਾਨ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਨਤਿ ਜਾਤਿ ਨਿਜ ਕਾਨ। ਗਏ ਦੁਰਗ ਕੇ ਪੌਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਭਟ ਆਯੁਧ ਧਰਿ ਬੈਸੇ ॥੩੭॥ ਕਹਯੋ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂਨ ਸਭਿ ਸਾਥ। 'ਖਰੇ ਹੋਇ ਸਨਮਾਨਹੁ ਨਾਥ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਦਾਨੀ। ਇਨ ਤੇ ਆਛੋ ਅਪਰ ਨ ਜਾਨੀ†' ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਹੁਇ ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਕਰੀ ਸਲਾਮ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰੀ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਏ ਬਹੁਰ ਗੁਰੁ ਆਗੇ। ਜਹਾਂ ਸ਼ਾਹੁ ਜੁਤਿ ਨਰ ਬਡਿ ਭਾਗੇ ॥੩੯॥ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਿ ਚਰਨ ਸੋਂ ਚਾਲੇ।ਜਹਾਂ ਕਚਹਿਰੀ ਥਾਨ ਬਿਸਾਲੇ।ਚਾਮੀਕਰ ਤੇ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤ ਘਰ ਹੈਂ। ਕਾਨਨ ਮਿਰਗ ਲਿਖੇ ਪਰ ਧਰ ਹੈਂ[1] ॥੪੦॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਫਰਸ਼ ਮਹਾਨਾ।ਅਲਪ ਬਿਸਾਲ ਪੌਰ ਜਿਹ ਨਾਨਾ। ਗਯੋ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂਨ ਸੁਧਿ ਦੀਨਿ। 'ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਬੀਨ' ॥੪੧॥ ਸੁਨਿ ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਡਸਿਵਾਈ। ਊਪਰ ਸੁਜਨੀ[2] ਸੇਤ ਸੁਹਾਈ। ਜੁਗ ਉਮਰਾਇ ਸੁ ਆਇ ਅਗਾਊ। ਬੰਦਤਿ ਲੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਥਾਊ ॥ ੪੨॥ ਰੁਚਿਰਾਸਨ[3] ਪਰ ਬੈਠੇ ਜਾਇ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖਾਇ। ਹੁਤੇ ਜਿਤਿਕ ਨਰ ਤਹਾਂ ਤਮਾਮੂ। ਹਿਤ ਆਦਰ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮੂ ॥ ੪੩॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਜਾਨਿ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

੨. [ਚੰਦੂ ਤੋਂ ਮਾਲਾ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੰਗੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰੀ ਸਲਾਮ ਤਮਾਮ ਨਰ ਭਯੋ ਬਹੁਤ ਸਨਮਾਨ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹਜ਼ਰਤ ਭਨੈ 'ਦਿਯੋ ਪ੍ਰਾਨ ਤੁਮ ਦਾਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਮ ਹਿਤ ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਸੁ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ।ਕਰਯੋ ਜਾਪ ਤਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਹਮ ਤੇ ਸਭਿ ਅਜੋਗਤਾ

---

[1]ਧਰਤੀ ਤੇ ਬਨ ਦੇ ਮ੍ਰਿਗਾਂ (ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ) ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਦੇ ਰੰਗੇ ਰੰਗੀ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਦੇ ਹਰਨ ਆਦਿ। [2]ਵਿਛਾਈ ਦਾ ਇਕ ਕਪੜਾ ਜਿਸ ਪਰ ਸੂਈ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [ਫਾ:, ਸੋਜ਼ਨੀ]। [3]ਸੁਹਣੇ ਆਸਨ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ 'ਬੰਦੀਛੋੜ' ਦੀ ਅੱਲ ਤਦ ਤੋਂ ਪਈ ਹੈ, ਕਿਲੇ ਗੁਾਲੀਅਰ ਵਿਚ ਇਕ ਥੜਾ 'ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਪੀਰ' ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੁਣ ਤਕ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਗੋ ਇਹ ਥਾਂ ਸਿਖ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।ਸ਼ਹਿਰਵਿਚ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ, ਓਹ ਛਾਲੋਨੇ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਮਹਾਤਮਾ ਤੋਂ ਦੀਖਯਤ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਰੋਜ਼ ਸੁਣਦੇ ਯਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

†ਪਾ:-ਦਾਨੀ।

ਭਈ। ਤਊ ਆਪ ਨੇ ਕਰੁਨਾ ਕਈ ॥ ੨॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਜਬਿ ਮੈਂ ਹੋਵੌਂ। ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਦਾਰੁਨ ਸ਼ੇਰਨਿ ਜੋਵੌਂ। ਤਬਿ ਮੈਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰੌਂ ਤੁਮਾਰਾ। ਹਾਜ਼ਰ ਆਨਿ ਦੇਹੁ ਦੀਦਾਰਾ ॥੩॥–ਮਮ ਹਿਤ ਜਾਪ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਬੈਸੇ। ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ–। ਇਮ ਮਨ ਜਾਨਿ ਧਰੌਂ ਮੈਂ ਧੀਰ। ਰੱਛਕ ਆਪ ਭਏ ਗੁਰ ਪੀਰ!'' ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਨੋ। 'ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਨ ਲਹਨੋ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿ ਸ਼ਰਨਿ ਕੌ ਆਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੈਂ ਕਰੈਂ ਨ ਸਹਾਇ ॥ ੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਮੇਲ ਜੁ ਅਹੈ। ਬਡੇ ਤੁਮਾਰੇ ਰਾਖਤਿ ਰਹੇ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਲੇਤਿ ਭਲੇਰੇ। ਗੁਰ ਬਰ ਤੇ ਸੁਖ ਲਹੇ ਘਨੇਰੇ ॥੬॥ ਜਥਾ ਮੁਕਰ[2] ਨਿਰਮਲ ਅਤਿ ਹੋਵੈ। ਜਸ ਮੁਖ ਕਰਿ ਤਸਿ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਜੋਵੈ। ਕੇਸਰ ਮਲਾਗੀਰ[3] ਜਿਨ ਲਾਯੋ। ਰੰਗ ਸੁਗੰਧਤਿ ਤਥਾ ਦਿਖਾਯੋ ॥੭॥ ਜੇ ਕਾਰਸ ਕੋ ਲਾਇ ਵਿਸ਼ੇਖੈ। ਕਾਰੋ ਬਨਯੋ ਕੁਰੂਪ ਸੁ ਦੇਖੈ। ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਿਲਨਿ ਮਝਾਰੇ। ਖੋਟੀ ਭਲੀ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਤੈਸੋ ਫਲ ਅਵਲੋਕਹਿ ਸੋਇ। ਫਲ ਕੋ ਭੁਗਤਹਿ ਲੋਕਨਿ ਦੋਇ। ਖੋਟੀ ਕਰਿ ਸਿਰ ਧੁਨਿ ਪਛੁਤਾਵੈ। ਭਲੀ ਕਰਹਿ ਸੁਖ ਕੋ ਨਿਤ ਪਾਵੈ ॥੯॥ ਰਹੀ ਆਦਿ ਤੇ ਸ੍ਰਧਾ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਯੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਗੁਰੂ ਨ ਧਾਰੇ''। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਬਾਕ ਕਹੰਤੇ। ਦਾਹਨ ਕਰ ਕੋ ਉਰਧ ਉਠੰਤੇ ॥ ੧੦ ॥ ਕਬਹੁੰ ਟਿਕਾਵਤਿ ਊਪਰ ਜ਼ਾਨੂ[4]। ਬਹੁਰ ਕਰਹਿਂ ਚੰਚਲ ਦੁਤਿਵਾਨੂ। ਹੁਤੋ ਸਿਮਰਨਾ ਹਾਥ ਕਪੂਰੀ[5]। ਰੰਗ ਅਜਾਇਬ ਘਾੜਤਿ ਰੂਰੀ ॥੧੧॥ ਤਿਸਹਿ ਦਿਖਾਇ ਫੇਰਿ ਮਨ[6] ਲੀਨਾ। ਦੇਖਤਿ ਬੋਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। 'ਅਜਬ ਸਿਮਰਨਾ ਜਿਸ[7] ਕਰ ਧਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਅਸ ਹਮਹੁ ਨਿਹਾਰਾ ॥੧੨॥ ਬਹੁ ਕੀਮਤ ਕੋ ਪਰਹਿ ਦਿਖਾਈ। ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਕਿਨ ਦੀਨਿ ਪਠਾਈ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਭਲੈ ਤੁਮ ਜਾਨਾ। ਦੂਰ ਵਲਾਇਤ ਤੇ ਸਿਖ ਆਨਾ ॥੧੩॥ ਭਾਉ ਰਿਦੇ ਧਰਿ ਅਰਪਯੋ ਆਇ। ਕਹਯੋ–ਰਾਖੀਅਹਿ ਹਾਥ ਬਨਾਇ–'। ਭਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ 'ਅਸ ਮਣਕਾ ਏਕ। ਮੋ ਕਹੁ ਦੀਜੈ ਜਲਦਿ ਬਿਬੇਕ! ॥੧੪॥ ਤਸਬੀ ਊਪਰ ਕਰੌਂ ਇਮਾਮ[8]। ਤਰੇ ਰਹੈਂ ਮਣਕੇ ਜੁ ਤਮਾਮ। ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਮੈਂ

---

[1]ਪੂਜਨੀਜ। [2]ਸ਼ੀਸ਼ਾ। [3]ਚੰਦਨ [ਮਲਜਾਗਰ]। [4]ਗੋਡੇ ਤੇ। [5](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਪੂਰਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨਾ ਸੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਕਹਿਰੁਬਾ' ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)। [6](ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ) ਮਨ। [7]ਜਿਸ ਨੂੰ (ਆਪ ਨੇ)। [8]ਮੇਰੂ ਦਾ ਮਣਕਾ।

ਬੀਨ ਮੰਗਾਇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਲਯਾਇ॥੧੫॥ਤੁਮ ਤੇ ਮਣਕਾ ਲੇਵੌਂ
ਜੋਇ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਗੁਨ ਅਵਲੋਕਹੁਂ ਦੋਇ।ਜਬਿ ਹੇਰੌਂ ਮੈਂ ਨੈਨ ਉਘਾਰੀ।
ਤੁਮਹਿ ਚਿਤਾਰੌਂ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਦੂਜੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਪਾਵੌਂ।
ਤੁਮ ਕਰ ਕੋ[1] ਜਬਿ ਅੰਗ ਲਗਾਵੌਂ। ਜਿਮ ਰੱਖਯਕ ਤੁਮ ਬਨੇ ਹਮਾਰੇ*।
ਤਿਮ ਕੀਜਹਿ ਅਬਿ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ†' ॥ ੧੭॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਸਿਮਰਨਾ
ਸਾਰੇ। ਹਮ ਤੇ ਲਿਹੁ ਅਪਨੇ ਕਰ ਧਾਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੈਂ ਸਦਾ ਸਹਾਇ।
ਨਾਮ ਲੀਏ ਗਨ ਮਿਟੈਂ ਬਲਾਇ ॥੧੮॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਜੋ ਉਰ ਧਰੇ।
ਪੁਨ ਕੋ ਸਕਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਕਰੇ'। ਹਜ਼ਰਤ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਹੇ। 'ਇਹ
ਤੋ ਤੁਮਹਿਂ ਮੁਮਾਰਖ ਰਹੇ[2] ॥ ੧੯ ॥ ਹੋਹਿ ਸਿਮਰਨੇ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ[3]।
ਲੇਉਂ ਸੁ ਤਸਬੀ ਬਿਖੇ ਮਿਲਾਇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਖੋਜੋ ਨਿਜ ਕੋਸ਼। ਨਿਕ-
ਸਹਿ ਤਹਿਂ ਸੋ ਦੇਹੁ ਅਦੋਸ਼[4]॥੨੦॥ਨਿਸ਼ਚੇ ਬਨਹਿ[5] ਲੇਨਿ ਮੁਝ ਮਨਕਾ।
ਸਿਮਰੇ ਭਲਾ ਹੋਹਿ ਤਨ ਮਨ ਕਾ‡'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਜ਼ਿਕਰ
ਚਲਾਯੋ।'ਚੰਦੁ ਦਿਵਾਨ ਜੁ ਤੁਮਹਿਂ ਬਧਾਯੋ ॥੨੧॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸਦਨ ਪਠੇ
ਗੁਰੁ ਬਡੇ। ਤਹਿਂ ਹੀ ਨਿਜ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਛਡੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਗਰ ਮਹਿਂ ਸੁੰਦਰ
ਮਾਲਾ। ਇਨ ਤੇ ਕੀਮਤਿ ਤਾਂਹਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨੨॥ ਸੋ ਚੰਦੂ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿਂ
ਰਹੀ। ਬਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਨਸਿ ਨਹੀਂ। ਛਲਿ ਕਰਿ ਆਇਸੁ ਪਾਇ
ਤਿਹਾਰੀ। ਕਰੀ ਅਜੋਗ ਅਵੱਗਯਾ ਭਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਅਬਿ ਤਿਸ ਤੇ ਮਾਲਾ
ਨਿਕਸਾਵਹੁ। ਕੈਧੋਂ ਮਨਕਾ ਏਕ ਅਨਾਵਹੁ। ਤੁਮ ਢਿਗ ਨਹਿ ਸੁਧਿ ਪਹੁਂ-
ਚਨਿ ਦੀਨਿ। ਅਨਿਕ ਫਰੇਬ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਨਿ' ॥ ੨੪ ॥ ਸਮੁਝਯੋ ਸ਼ਾਹੁ
ਸਕਲ ਭਿਵ[6] ਪਾਇ। 'ਚੰਦੁ ਖੁਟਾਈ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਇ। ਬਡੇ ਗੁਰੁਨ ਕੀ
ਕੀਨਿਸਿ ਚਾਰੀ।–ਰਾਖਹਿਂ ਦੋਰ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਝਾਰੀ' §–॥ ੨੫ ॥ ਮੈਂ ਸੁਨਿ
ਕਰੇ ਹਕਾਰਨ ਜਬੈ। ਆਇ ਦਰਸ ਗੁਰੁ ਦੀਨਸਿ ਤਬੈ। ਸੰਧਯਾ ਭਈ
ਗਏ ਨਿਜ ਡੇਰੇ।ਪੁਨ ਮੋਕਹੁ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੨੬॥ ਅਬਿ ਤੁਮਰੀ
ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੁਨਾਈ।–ਲਈ ਬਟੋਰ ਚਮੂੰ ਸਮੁਦਾਈ। ਬੈਠੇ ਤਖਤ ਥਾਕ

---

[1]ਹੱਥ ਦਾ (ਮਣਕਾ)। [2]ਸੁਹਿੰਢਣਾ ਰਹੇ [ਫਾ:, ਮੁਬਾਰਕ]। [3]ਵਾਧੂ। [4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਮਣਕਾ) (ਅ) ਹੇ ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ (ਗੁਰੂ ਜੀਓ!)। [5]ਬਣਦਾ ਹੈ। [6]ਭੇਦ। [7]ਸਮੂਹ। *ਪਾ:–ਜੁ ਜੋਰੀ।

†ਪਾ:–ਨਿਤ ਕੀਜਹਿ ਅਬਿ ਤੇ ਤਿਮ ਮੋਰੀ। ‡ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੱਡਾ ਹੋਕੇ ਅਕਸਰ ਰੋਗੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। §ਪਾ:–ਡਾਰੀ।

ਉਚਰੈ ਹੈਂ। ਗੁਰੁ ਪਿਤਾ ਕੋ ਬਦਲਾ ਲੈਹੈਂ-॥ ੨੭ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਭ੍ਰਮ ਉਪਜਯੋ ਮੇਰੇ। ਪਠਯੋ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਤੁਮ ਡੇਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੀਨਾ। ਨਹੀਂ ਬਿਕਾਰ ਆਪ ਮੈਂ ਚੀਨਾ॥ ੨੮ ॥ ਮੁਝ ਤੇ ਬਦਲਾ ਕਿਮ ਤੁਮ ਚਾਹੋ। ਮਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾਪ ਕੇ ਮਾਹੋ। ਜਿਨਹੁ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਤੇ ਅਬਿ ਲੀਜੈ। ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਪਾਪ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਜ ਕੀਜੈ ॥੨੯॥ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਇਕ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਕਰਯੋ। ਪੁਨ ਕੁਛ ਕਹਯੋ ਨ ਮੈਂ ਉਰ ਧਰਯੋ'। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਛੋਰਹੁ ਕਹਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਅਸ ਭਾਰੀ॥ ੩੦ ॥ ਇਹ ਲੇਖਾ ਦਰਗਾਹ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਤਬਿ ਲੈਹੈਂ ਜਬਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਨਜਾਇ। ਇਹਾਂ ਨ ਨਿਬਰੈ, ਬਾਕੀ ਮਹਾਂ। ਨਰਕ ਸਜਾਇ ਬਨਤਿ ਹੈ ਜਹਾਂ॥ ੩੧ ॥ ਸੰਕਟ ਪਰਹਿ ਬਿਲਾਪ ਪੁਕਾਰੈਂ। ਨਹੀਂ ਸਹਾਇਕ ਸੰਗ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਜਾਨਹਿਂ।ਤਿਸਤੇ ਕਹਾਂ ਛਪਾਵਨਿ ਠਾਨਹਿਂ॥੩੨॥ ਅਬਿ ਮਨਕਾ ਮੰਗਵਾਵੋ ਸੋਇ। ਬਡੇ ਗੁਰੂ[1] ਕੇ ਗਰੇ ਮਹਿਂ ਜੋਇ'।ਸੁਨਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਪਾਵਾ॥ ਪਠਿ ਨਰ ਚੰਦੂ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਵਾ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰ ਕਰ ਬਿਖੇ ਸਿਮਰਨੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ। ਕਰਿ ਸ਼ਾਰਤ ਭਾਖਯੋ ਬਚ ਤਿਸ ਕੋ। 'ਇਨ ਕੇ ਸਮ ਮਣਕਾ ਜੋ ਹੋਇ। ਹਮ ਕੋ ਆਨਿ ਦੀਜੀਏ ਸੋਇ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਲੀਜਹਿ ਇਸ ਤੇ ਕੀਮਤਿ ਭਾਰਾ॥ ਜਾਇ ਨਿਕੇਤ ਖੋਜ ਮੈਂ ਆਨਹੁਂ।ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਉਜਲਤਾ ਸੁ ਪਛਾਨਹੁਂ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਆਇਸੁ ਗਯੋ। ਜਾਇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਗਰ ਕੀ ਮਾਲਾ। ਲਯਾਉ ਨਿਕਾਸ' ਕਹਯੋ[2] 'ਇਸ ਕਾਲਾ' ॥ ੩੬ ॥ ਦਾਸ ਗਯੋ ਜਹਿਂ ਦਸ਼ਟ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਖੋਜਤਿ ਭਏ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਨਾ। ਧਰੀ ਹੁਤੀ ਜਿਸ ਥਾਨ ਮਝਾਰੀ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਮੂਖਕ[3] ਕਾਟਿ ਨਿਕਾਰੀ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਿ ਮਣਕੇ ਫੋਰਨਿ ਕਰਿ ਡਾਰੇ। ਪਰੀ ਕਿਰਚ[4] ਕੁਛ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰੇ। ਆਇ ਦਾਸ ਨੇ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। 'ਸੋ ਮੂਖਕ ਨੇ ਕਤਰ ਗਵਾਈ॥ ੩੮ ॥ ਸਾਬਤ ਮਨਕਾ ਏਕ ਨ ਰਹਯੋ। ਖੋਦੀ ਖੁਡ, ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਲਹਯੋ'। ਸੁਨਿ ਚੰਦੂ ਕੇ ਚਿਤ ਬਿਸਾਲਾ।-ਕਹਿਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਇਸ ਕਾਲਾ॥ ੩੯ ॥ ਮਣਕਾ ਇਕ ਦੇਨੋ ਕਰਿ ਆਯੋ[5]। ਲਖਹਿ ਸ਼ਾਹ, ਇਨ ਕੂਰ ਅਲਾਯੋ। ਬਿਗਰ ਨ

[1]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ। [2]ਭਾਵ ਚੰਦੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦਾਸ ਨੂੰ। [3]ਚੂਹੇ ਨੇ। [4](ਮਣਕਿਆਂ ਦੀਆਂ) ਕਿਰਚਾਂ, ਟੋਟੇ। [5]ਦੇਣਾ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਜਾਇ ਬਾਰਤਾ ਮੇਰੀ-। ਪਠੇ ਬਜ਼ਾਰ ਦਾਸ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਧਨੀ ਬਨਕ ਗਨ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਏ।'ਦਿਹੁ ਮਨਕਾ ਮੁਲ ਲਿਹੁ ਮਨ ਭਾਏ'। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਗਨ ਫੇਰੇ।ਆਨਿ ਆਨਿ ਕੇਤਿਕ ਤਹਿਂ ਹੇਰੇ॥੪੧॥ ਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨੇ ਸਮ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ। ਕਰਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ, ਬਹੁਰ ਪਠਾਵੈ। ਧਨੀ ਨਰਨਿ ਕੈ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰੇ। ਘਰ ਜਵਾਹਰੀ ਫਿਰਤਿ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਧਾਇ ਥਕੇ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਿਤਹੁੰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਨ ਮਾਨਿੰਦ। ਭਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਭਾ ਚਿਰ ਕਾਲਾ॥ ੪੩॥ ਪਠਯੋ ਅਪਰ ਨਰ 'ਲਯਾਉ ਹਕਾਰੀ। ਕਿਮ ਚੰਦੂ ਕਹੁ ਲਾਗਿ ਅਵਾਰੀ। ਅਬਿ ਲੌ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਆਵਨਿ ਕਿਯੋ।ਕਯੋਂ ਨ ਸਦਨ ਤੇ ਲਯਾਵਤਿ ਭਯੋ'॥ ੪੪॥ਗਯੋ ਦੌਰ ਤਿਸਕੇਰ ਅਵਾਸੇ। ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ।'ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਤਿ। ਤੁਮ ਕਿਮ ਬੈਠੇ ਚਿੱਤ ਨ ਧਾਰਤਿ'॥ ੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸਿ 'ਚੰਦੂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਯ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਦੋਖੀ ਚੰਦੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਚੰਦੂ ਪੀਛੇ ਗੁਰ ਕਹੀ 'ਸਭਿ ਮਾਲਾ ਇਸ ਪਾਸ। ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਬੀਤੇ ਬਹੁਰ ਅਬਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਨ ਅਵਾਸ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਸ ਮਾਲਾ ਕੋ ਮਣਕਾ ਆਵੈ। ਹਮ ਪਛਾਨ ਲੈਹੈਂ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈ। ਜੇ ਇਕ ਲਯਾਵੈ ਲਿਹੁ ਸਭਿ ਮਾਲਾ। ਨਹਿਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਜੁ ਮੋਲ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਇਸ ਪਾਪੀ ਨੇ ਸੁਧਿ ਨ ਜਨਾਈ। ਕਰੀ ਅਵਗਯਾ, ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਈ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ 'ਲਯਾਵਨਿ ਦੇਹੁ। ਜਸ ਆਵਹਿ ਤਸ ਪਰਖ ਕਰੇਹੂ ॥ ੩ ॥ ਆਗੇ ਸੁਨੀ ਪੀਰ ਤੇ ਬਾਤਿ । ਜਿਮ ਇਨ ਕਰੇ ਕਪਟ ਕ ਘਾਤਿ। ਜੇ ਅਪਰਾਧੀ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰਾ। ਆਪ ਸੰਭਾਰਹੁ ਜਯੋਂ ਉਰ ਧਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਸੀਸ ਹਮਾਰੇ ਫਰਜ਼ ਨ ਰਹੈ।ਜਿਮਕੀਨੋ ਤਿਮ ਫਲ ਕੋ ਲਹੈ*'।ਇਮ ਕਹਿ ਨਰ ਪੁਨ ਔਰ ਪਠਾ-ਯੋ। 'ਚੰਦੂ ਸਦਨ ਕਯੋਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਯੋ ॥ ੪ ॥ ਆਨਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ' ਗਯੋ ਤਬਿ ਧਾਇ।'ਉਠਿ ਦਿਵਾਨ ! ਕਯੋਂ ਬੈਠਯੋ ਆਇ ?। ਸ਼ਾਹੁ ਯਾਦਿ ਕਰਿ ਬਾਰੰ-ਬਾਰੀ। ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਦਿਹੁ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ' ॥ ੬ ॥ ਦੇਖਯੋ ਨਰ ਜਬਿ ਦੁਤਿਯ ਪਠਾਯੋ। ਚਿੰਤਾ ਬਸੀ ਤ੍ਰਾਸ ਕੁਛ ਪਾਯੋ। ਘਰ ਤੇ ਚਲਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਰੀ। ਅਟਕ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਪਗਿਯਾ ਗਿਰੀ ॥ ੭ ॥ ਸਨਮੁਖ ਛੀਂਕ[1], ਬਾਮ ਦ੍ਰਿਗ ਫਰਕਾ। ਜਾਤਿ ਅਚਾਨਕ ਉਰ ਲਗਿ ਧਰਕਾ[2]। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ

[1]ਨਿੱਛ ਪਈ। [2]ਧੜਕਾ ਲਗਾ।

*ਦੇਖੋ ੨੫੨੪ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇਹੋ ਨਿਸ਼ਾਨ

ਤੂਰਨ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਬੈਠੇ ਦਿਖਿ ਦੁਖਿ ਅਤਿ ਭਯੋ ॥ ੮ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ।'ਮਨਕੇ ਹੁਤੇ ਮੋਰ ਘਰ ਮਾਂਹੁ। ਰਹੇ ਖੋਜਿ ਸੋ ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਪਾਏ। ਪੁਨ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਜ਼ਾਰ ਪਠਾਏ॥੯॥ਖੋਜ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਕਿਤ ਹੂੰ ਪਾਏ। ਸਭਿ ਥਲ ਤੇ ਛੂਛੇ ਨਰ ਆਏ। ਅਬਿ ਜੇ ਦੇਰ ਕਰੋ ਦਿਨ ਕੋਇ। ਆਨਹਿਂ ਖੋਜ ਨਗਰ ਜਿਸ ਹੋਇ' ॥੧੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਚੰਦੂ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਦਨ ਗੁਰੁਕੋ ਤਬਿ ਜੋਯੋ।ਤਿਸ ਕੁਛ ਕਹ੍ਯੋ'ਪਿਖੋ ਇਤ ਕਹਾਂ?[1] ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਗਾਹ ਏਕ ਸਮ ਜਹਾਂ ॥ ੧੧ ॥ ਬਦਲਾ ਪਿਤ ਕੋ ਲੇਵੈਂ ਤਹਾਂ। ਨਰਕ ਸਜ਼ਾਇ ਪਾਪੀਅਨਿ ਮਹਾਂ'। ਕਹੀ ਪੀਰ ਕੀ ਇਕ ਉਟ ਬੀਚ*। ਕਰਯੋ ਕੁਕਰਮ ਜਥਾ ਇਹ ਨੀਚ॥੧੨॥ਦਤੀਏ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰ। ਜਾਨ੍ਯੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਨਿਰਧਾਰ। ਬਿਨਾ ਸੰਦੇਹ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਚੰਦੂ ਅਪ-ਰਾਧੀ ਮਨ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਹਮਰੇ ਸੀਸ ਦੋਸ਼ ਨਹਿਂ ਧਰੀਅਹਿ । ਕਿਮ ਦਰਗਾਹ ਨ ਬੈਰ ਸੰਭਰੀਅਹਿ। ਇਹਾਂ ਨਿਬੇਰੋ ਬਦਲਾ ਸਾਰੇ। ਹਮ ਕੌ ਆਸ਼ਿਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੋ॥ ੧੪॥ ਜੇ ਹਮਰੀ ਕੁਛ ਲਖਹੁ ਖੁਟਾਈ। ਤੌ ਹਮ ਕੌ ਦਿਹੁ ਦੰਡ ਬਨਾਈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਜਾਂਹਿ ਅਵੱਗਜ੍ਯਾ ਕਰੀ। ਤਿਸ ਤੇ ਲਿਹੁ ਬਦਲਾ ਇਸ ਘਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਮਮ ਸਿਰ ਤੇ ਅਬਿ ਕਰਜ਼ ਉਤਾਰਹੁ। ਕਹੋ ਨਿਸੰਗ ਬਾਤਿ ਨਿਰਧਾਰਹੁ'। ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਬਲ ਪਾਇ ਤੁਮਾਰਾ। ਜੋ ਕਰਿ ਹੈ ਅਪਰਾਧ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਤਿਸਕੇ ਫਲ ਭਾਗੀ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਚਲਿ ਦਰਗਾਹ ਬਿਖੈ ਕਿਮ ਕਹੋ। ਤਹਿਂ ਲੇਖਾ ਸਭਿ ਲੇਨਾ ਦੇਨਾ। ਹੋਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਕਿਮਹੁ ਮਿਟੇ ਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਰਬਲ ਬਲੀ ਰੰਕ ਕੈ ਰਾਊ। ਇਕ ਸਮ ਹੀ ਸਭਿ, ਬਿਖਮ ਨ ਕਾਊ[2]'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰ ਸੰਗ। 'ਹਮ ਨਹਿ ਜਾਨ੍ਯੋ ਛਲ ਇਸ ਢੰਗ ॥ ੧੮ ॥ ਪੀਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਕੈ ਆਪਿ[3]*। ਸੁਧਿ ਦੀਨਸਿ ਜਿਮ ਕੀਨਿਸਿ ਪਾਪ[4]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈ ਅਬਿ ਹੋਯੋ ਨਯਾਰੋ। ਨਿਜ ਅਪਰਾਧੀ ਗਹਹੁ ਕਿ ਮਾਰੋ ॥ ੧੯ ॥ ਹਮ ਸਹਾਇ ਜੇ ਇਸ ਕੀ ਕਰੈਂ। ਤੁਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦੋਸ਼ਿਨ ਕੋ ਧਰੈਂ।ਆਗਾ ਅਪਨਿ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕਾਰਨ। ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਹਮ ਇਸ[5]' ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨਿ ॥ ੨੦ ॥ 'ਪਾਪ ਕਰੇਗਨ ਕੇ

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਹਿਆ, ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਇਧਰ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਹੋ। [2](ਉਥੇ) ਫਰਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ : [3]ਪੀਰ (ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੇ ਜਾਂ) ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਨੇ (ਤੇ ਜਾਂ) ਆਪ ਜੀ ਨੇ। [4]ਜਿਵੇਂ (ਇਸ ਪਾਪੀ ਚੰਦੂ ਨੇ) ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ। [5]ਇਸ ਚੰਦੂ ਸਾਥ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਂਗੇ।

*ਦੇਖੋ ੨੫੨੪ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇਹੋ ਨਿਸ਼ਾਨ☛

ਸਮ ਪਾਪ। ਕਹ੍ਯੋ ਪੀਰ ਨੇ*ਮੁਝ ਸੋਂ ਆਪ।ਜਿਸ ਤੇ ਗੋਰ ਧੂਮ ਨਿਕਸਾਵੈ।
ਇਸ ਬਿਨ ਕੋ ਅਸ ਪਾਪ ਕਮਾਵੈ[1] ?॥੨੧॥ ਮਮ ਮਨ ਮੈਂ ਹੁਇ ਤ੍ਰਾਸ
ਘਨੇਰਾ। ਸੁਨ ਅਸ ਪਾਪ ਮੂਢ ਇਸ ਕੇਰਾ'। ਤਬਿ ਚੰਦੂ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਮਮ ਚਾਰੀ।
ਕਿਨ ਚੀਨਸਿ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰੀ ?॥ ੨੨ ॥ ਕਹੈਂ ਆਪ ਕੇ ਮੈਂ ਲੇ
ਗਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਉਪਜਯੋ। ਜਿਮ ਤੇ ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਤਿਹ ਠਾਂ
ਤਨ ਕੋ। ਨਹਿਂ ਪੁਨ ਲਯੋ ਦੈਂਡ ਧਨ ਗਨ ਕੋ' ॥੨੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹ ਨੇ
ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।"–ਰਾਖਹਿ ਚੋਤ[2]–ਕਰੀ ਤੈਂ ਚਾਰੀ। ਕਹਿ ਕੂਰੇ ਮਮ ਮਨ
ਭੁਰਮਾਯਹੁ। ਤ੍ਰਿਨ ਸੋਂ ਅਧਿਗ ਬੈਰ ਉਪਜਾਯਹੁ॥ ੨੪ ॥ ਆਰਫ ਕਾਮਲ
ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੋ ਕਿਮ ਐਸੀ ਕਰਹਿ ਕੁਚਾਲਾ।ਕਿਧ ਕੁਕਰਮ ਜਸ,
ਤਸ ਦੁਖ ਭੁਰੈਂ। ਹਮਹਿ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਕਿਮ ਕਰੈ"॥ ੨੫॥ ਬਹੁਰ
ਕੁਟਿਲ ਇਮ ਬਾਤਿ ਬਨਾਈ। 'ਕਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ।ਤਿਨ
ਤੇ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਤੁਮਹਿ ਸੁਨਾਈ। ਲੇ ਆਇਸੁ ਕੋ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਈ' ॥ ੨੬ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋਪ੍ਯੋ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। 'ਰੇ ਮਤਿਮੰਦ ਨ ਸਕਹਿਂ ਪਛਾਨੀ।
ਸਰਬ ਜਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਜਾਵੈ। ਧਰਹਿ ਉਪਾਇਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ ॥
੨੭॥ ਰੋਪ ਅਸੰਭਵ ਦੋਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਕੀਨਿ ਕੁਚਾਲਾ।
ਅਬਿ ਲੌ ਛਲ ਕੀ ਰਚਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਡਰਤਿ ਨਹੀਂ ਦੈ ਲੋਕ ਸਜ਼ਾਈ॥
੨੮ ॥ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕੇ ਗੁਰ ਰਖਵਾਰੇ। ਪਟਤਿ ਬਿਘਨ ਗਨ ਸਗਲ
ਨਿਵਾਰੇ।ਤਿਨ ਕੇ ਸਾਥ ਬੈਰ ਤੈਂ ਬਾਂਧਾ। ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਲੌ ਦੀਨਿਸਿ ਬਾਧਾ[3]"॥
੨੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਂ ਪੁਨ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਇਹੁ ਅਪਰਾਧੀ ਨਿਰਨੈ
ਲਹ੍ਯੋ*। ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰਨ ਬਦਲਾ ਲੀਜੈ। ਕਰਨੋ ਕੁਕਰਮ ਤਥਾ ਫਲ
ਦੀਜੈ॥ ੩੦॥ ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਮੋ ਪਰ ਧਰੀਅਹਿ। ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨ
ਖੂਝਨ ਕਰੀਅਹਿ*'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਬਿਚਾਰੇ। ਖਿਧੀਆ ਜੇਠਾ
ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਕਹ੍ਯੋ 'ਗਹੋ ਅਬਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀ। ਅਪਨੋ ਬੈਰ
ਲੇਹੁ ਇਹੁ ਧ੍ਰੋਹੀ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਗਹਿ ਦੈ ਬਾਹੂ। ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਤੇ
ਆਨ੍ਯੋ ਤਾਂਹੂ ॥ ੩੨ ॥ ਖਰੋ ਕਰ੍ਯੋ ਸਿਰ ਪਾਗ ਉਤਾਰੀ। ਗਾਢੀ ਮੁਸ਼ਕਾਂ

[1]ਚੰਦੂ ਕਿਹਾ (ਅ) ਇਸ (ਪਾਪ ਤੋਂ) ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀ ਪਾਪ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ (ਪਾਪ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ) ਕਬਰ ਤੋਂ ਬੀ ਧੂੰਆਂ ਨਿਕਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਬਰ ਵਿਚ ਜੀਉੜਾ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [2](ਗੁਰੂ)ਵੈਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। [3]ਪੀੜਾ। *ਦੇਖੋ ੨੫੨੪ ਪੰਨੇ ਹੇਠ ਇਹੋ ਨਿਸ਼ਾਨ

ਦੇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਕੂਰ ਕੁਪੱਤਾ ਸੰਦ੍ਰਿਸ਼ ਕੁੱਤਾ। ਕਾਢਿ ਚਰਨ ਤੇ ਮਾਰਯੋ ਜੁੱਤਾ ॥ ੨੩ ॥ ਜੇ ਉਮਰਾਵ ਸਹਾਇਕ ਹੁਤੇ। ਚਲਯੋ ਨ ਬਸਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਜੁਤੇ। ਕਹੈਂ ਕਿਤਿਕ 'ਇਹ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ। ਕਿਮ ਜਾਟਨਿ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਪਾਨ ! ॥੨੪॥ ਭਈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਖਫਗੀ[1] ਕੈਸੇ? ਜਿਸ ਤੇ ਕਰੀ ਦਸ਼ਾ ਇਸ ਐਸੇ'। ਕੋ ਆਛੋ ਮਾਨੈ ਕੋ ਬੁਰੋ। ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਜੁਰੋ ॥ ੨੫ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਬਿ ਹਮ ਡੇਰੇ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨਾ। ਜੋ ਅਪ-ਰਾਧੀ ਬਡੋ ਹਮਾਰਾ। ਦੇ ਕਰਿ ਅਪਨੋ ਦੋਸ਼ ਉਤਾਰਾ*' ॥੨੬॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਹਿ'ਜਿਮ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਕਰੋ ਆਪ, ਹਮ ਤਿਮ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ*'। ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਨ ਉਠਿ ਬਾਹਰ ਆਏ । ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਦੁਰਗ ਨਿਕਸਾਏ ॥ ੨੭ ॥ ਪਿਖਿ ਜੇਠੇ ਕ ਕਹਯੋ ਰਿਸਾਇ। 'ਬਿਚ ਬਜਾਰ ਕੇ ਇਸ ਕੋ ਲਜਾਇ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ

[1]ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ [ਫਾ:, ਖ਼ਫਗੀ]।

ਉਪਰ ਜਿਸ ਜਿਸ ਥਾਵੇਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦੇ ਦੱਸਣੇ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਚੋ ਸਚ ਕਹਿਣੇ ਤੇ ਅਰ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਸਣੇ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਸੋ ਗ਼ਲਤ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਤੇ ਗ਼ਲਤ ਹੁਕਮ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਝੂਠੀ ਖਬਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੇ-ਗੁਨਾਹ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚੰਦੂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਰਿਵਾਜ ਹੈਸੀ ਕਿ ਹਾਕਮ ਲੋਕ ਭਾਰੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂਕਿ ਜੋ ਦੰਡ ਉਹ ਚਾਹੁਣ ਦੇਕੇ ਜੀ ਠੰਢਾ ਕਰ ਲੈਣ। ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਕਾਫੀ ਸਬੂਤ ਹੈ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਦੋਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਕ ਪੀਰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਦੂਜੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਤੇ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣਾ ਬੜੇ ਪੱਕੇ ਸਬੂਤ ਸੇ। ਤਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ 'ਇਹ ਅਪਰਾਧੀ ਨਿਰਨੈ ਲਹਯੋ'। ਪੁਨਾ: 'ਸੀਸ ਹਮਾਰੇ ਫਰਜ਼ ਨ ਰਹੈ'। ਪੁਨਾ:—'ਜੋ ਅਪਰਾਧੀ ਬਡੋ ਹਮਾਰਾ। ਦੇ ਕਰਿ ਅਪਨੋ ਦੋਸ਼ ਉਤਾਰਾ' ਆਦਿ। ਕਵਿ ਜੀ ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਕਤਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਲੈਣ ਦਾ ਤੇ ਅਗੋਂ ਵਧੀਕੀ ਚੰਦੂ ਦੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਭੁੱਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ ਵਾਲੇ ਵਰਗਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਬੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੇ ਉਸੇ ਦੀ ਤੋਰੀ ਗਲ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਮਗਰਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਬਣੇ ਟੁਰੀ ਗਏ ਹਨ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਗਉਲਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਜਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚੰਦੂ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਉਸ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਤੋਂ ਧੋਤੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇ-ਗੁਨਾਹੀ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਟਪਲਾ ਸਿਖ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਖਾਧਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਬੇ-ਕਸੂਰ ਸੀ। ਜੋ ਚੂਕ ਅਸੀਂ ਪੰਨੇ ੨੩੭੭ ਦੇ

[ਬਾਕੀ ਫੁਟ ਨੋਟ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸੰਗ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰੇ। –ਪਨਹੀ ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਇਸ ਮਾਰੋ–॥੩੮॥ ਜੂਤਨਿ ਕੀ ਬਰਖਾ ਸਿਰ ਹੋਵੈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਨਹੁ, ਸਭਿ ਜੋਵੈਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰੂ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਯੋ। ਪਾਛੇ ਜੇਠਾਦਿਕ ਸਮੁਦਾਯੋ॥ ੩੯ ॥ ਨਗਨ ਸੀਸ ਚੰਦੂ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ। ਡਾਰੀ ਖਾਕ ਮੁਸ਼ਟ ਭਰਿ ਭਰਿਕੈ। ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਪਨਹੀ ਗਹਿ ਲੀਨੇ। ਜਹਾਂ ਨਰਨ ਕੇ ਗਨ ਬਹੁ ਚੀਨੇ ॥ ੪੦ ॥ ਤਹਾਂ ਕਹੈਂ ਮੁਖ ਊਚ ਪੁਕਾਰਿ। 'ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀ ਕੈ ਸਿਰ ਮਾਰਿ। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵੈ। ਪਨਹੀ ਪੰਚ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਲਾਵੈ' ॥ ੪੧ ॥ ਜਬਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧ ਅਸ ਪਾਈ। ਗਹਿ ਚੰਦੂ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕ ਚਢਾਈ। ਧਾਏ ਮਨਹੁ ਅਨੰਦ ਕੋ ਲੁਟਨਿ। ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਕੇ ਸਿਰ ਕੋ ਕੁਟਨਿ ॥੪੨॥ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਜਾਨਿ ਕੁਛ ਡਰੈਂ। ਪਨਹੀ ਹਾਥ ਛੁਪਾਵਨਿ ਕਰੈਂ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਚਾਇ ਕਿ ਹੋਹਿ ਪਿਛਾਰੀ । ਬਲ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਜੂਤ ਗਨ ਮਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਆਇ ਚੌਂਪ ਤੇ ਹਰਖ ਕਰੰਤੇ। ਸਿਰ ਚੰਦੂ ਕੇ ਜੂਤ ਹਨੰਤੇ। ਤਬਿ ਜੇਠੇ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ ਪੁਕਾਰੇ। 'ਇਸ ਤੇ ਕਹਾ ਤ੍ਰਾਸ ਅਬਿ ਧਾਰੇ ॥ ੪੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਕਰਹੁ ਇਸ ਮਾਰੇ'। ਸਨੇ ਸਨੇ ਇਮ ਚਲ ਬਜ਼ਾਰੇ। ਦੇਖਹਿਂ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਖਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਖ ਮਾਰ ਸਿਰ ਕਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਸ਼ਮਸ ਸੇਤ ਤਨ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰਹਿ ਮਾਰ ਨਹਿਂ ਰਹੈ ਸੰਭਾਲਾ। ਪੁਰਿ ਕੀ ਨਾਰਿ ਅਰੂਢੀ ਉਚੇ। ਕੌਤਕ ਹੋਵਤਿ ਜਹਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ॥ ੪੬ ॥ ਕਰਤਿ ਬਿਲੋਕਨ ਨਰ ਗਨ ਨਾਰੀ। ਕੋ ਮਾਰਹਿ ਕੋ ਦੇਵਤਿ ਗਾਰੀ। ਕੋ ਮੁਖ ਊਪਰ ਜੂਤ ਬਜਾਵੈ। ਕੋ ਭਰਿ ਮੁਸ਼ਟ ਖਾਕ ਕੀ ਪਾਵੈ॥੪੭॥ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਕਰਿ ਪਗੀਆ ਸਾਥ। ਪੀਛੇ ਗਹੀ ਸੁ ਜੇਠੇ ਹਾਥ। ਆਗੇ ਕਰ੍ਯੋ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਹੇਠ* ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੂਲੋਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੇ ਉਸ ਦੂਜ ਦੇ ਜੋ ਦੂਜ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਕਹਿਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਦੀ ਘੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਚੰਦੂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਿਰਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਚੰਦੂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਇਸ 'ਤਜਾਵਜ਼ ਸਜ਼ਾ' ਦੇ ਬਦਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੈਂ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਯਾ ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੂਲੋਂ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਇਲਜ਼ਾਮ ਗ਼ਲਤ ਸੀ ਤੇ ਚੰਦੂ ਇਹ ਝੂਠਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾ ਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਗਲਤੀ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ।

ਚਲਤਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਭਰਨੈ ਧੁਰ ਪਰਖਨੈ ਨਹਿਂ ਜਾਹੀ॥੪੭॥ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਬਾਲਕ ਗਨ ਆਵੈਂ। ਅੰਜੁਲ ਭਰਹਿਂ ਖਾਕ ਕੇ ਪਾਵੈਂ।'ਇਹ ਭਰੁਵਾ ਗੁਰੂ-ਦ੍ਰੋਹੀ ਮਹਾਂ'।ਜਾਹਿਂ ਪ੍ਰਵਾਰਤਿ[1] ਬਹੁ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ॥੪੯॥ 'ਹਤਨਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰ' ਕਹਹਿ ਨਰ ਕੋਈ। 'ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀ ਦੋਖ ਨ ਕੋਈ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਰਤਿ ਲੇ ਗਏ। ਡੇਰੇ ਬਿਖੈ ਪਹੁਚਤਿ ਭਏ* ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਚੰਦੂ ਹਨਿਹਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਯੋ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

---

[1]ਘੇਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

*ਉੱਪਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੇਠੇ ਆਦਿ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਦੰਨ੍ਹ ਕੇ ਡੇਰੇ ਲੈ ਚਲੋ ਤੇ ਆਪ ਡੇਰੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਜੋ ਦੁੱਖ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵਰਗੀ ਅਰਸ਼ੀ ਵਜਕਤੀ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟਾਂ, ਖੇਦਾਂ, ਤੇ ਹੈਵਾਨੀ ਤਸੀਹਿਆਂ ਦੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਕਠਨ ਹੈ। ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿਖ ਬਲਕੇ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਨਾਰਾਜ਼ ਸ਼ੀ। ਫਿਰ ਚੰਦੂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਆਮ ਲੋਕੀਂ ਬੀ ਉਸ ਦੀ ਸਖਤੀ ਤੇ ਹੰਕੜ ਕਰਕੇ ਤੰਗ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਿਖ ਚੰਦੂ ਦੇ ਹਥਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਪਾਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਬਲਕੇ ਹਰ ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪਿਆ ਹੋਊ। ਇਹ ਖਬਰ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਙੂ ਫੈਲੀ ਤੇ ਇਡੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਾਲਮ ਦਾ ਗਿਰਾਉ ਸਰਬ ਸਧਾਰਣ ਵਿਚ ਚਾਉ ਤੇ ਵਹਿਸ਼ਤ ਭਰਨ ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਗ ਦਾ ਅਲਾਂਬਾ ਹੋਇਆ ਹੋਊ। ਸੋ ਆਮ ਖਲਕਤ ਦੇ ਟੁੱਟ ਪੈਣ ਨਾਲ ਚੰਦੂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਿਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰੀਦਾ ਮਾਰੀਦਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਊ, ਡੇਰੇ ਤਕ ਅੱਪੜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਹੋਣਾ। ਡੇਰੇ ਅੱਪੜਨਾ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਤੇ ਓਥੇ ਜਾਕੇ ਮਰਨਾ ਕਿਆਸ ਵਿਚ ਘਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੇਖੋ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਕਿਸੇ ਹਬਸ਼ੀ ਪਰ ਲੋਕੀਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਕੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਜੀਉਂਦਾ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪੁਲੀਸ, ਫੌਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਚੋਟੀ ਦੀ ਸਭ੍ਯਤਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਾਰ ਸਕਦੀ, ਉਥੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਲਿੰਚ' ਕਰਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਨੀਆਂ ਜੁਤੀਆਂ ਕਵਿ ਜੀ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਤੇ 'ਨਰ ਗਨ' ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਓਹੀ ਕਾਫੀ ਹਨ ਮਾਰ ਦੇਣ ਲਈ। ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੫ ਅੰਕ ੧੦, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਹੇਠ ਕੌਣ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਚੰਦੂ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਦੀ ਜਾਂਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਤੇ ਭੜਭੂੰਜੇ ਦੇ ਕੜਛੇ ਨਾਲ ਮੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈਣਾ ਨਾ ਠੀਕ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਦਿੱਲੀ ਮਾਮੂਲੀ ਹੱਤਕ ਹੋਈ ਹੋਊ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੇ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਪੁਚਾਇਆ ਹੋਊ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਲਕਤ ਦਾ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈਣਾ ਉਸ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰੰਜ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਾਕਾ ਵਰਤਿਆ ਸੀ। ਖ਼ਲਕਤ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪਈ ਹੋਈ ਲੰਮਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੀਵਣ ਦਿਆ ਕਰਦੀ, ਪਰੰਤੂ ਵਧੇਰੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਹੋਰ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

੪. [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੁਖਸਾਂਦ ਦੀ ਖਬਰ ਭੇਜੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ "[1]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਜਸ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਪਾਇ। ਲਿਯੋ ਬੈਰ ਪਿਤ ਕੋ ਭਲੇ ਗਹ੍ਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖਦਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਬਡ ਅਪਰਾਧ ਕਰ੍ਯੋ ਜਿਨ ਜੈਸੇ। ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ ਦੀਰਘਾ ਤੈਸੇ। ਇਮ ਹੋਇ ਬਿਨ ਜੇ ਮਰਿ ਜਾਤੇ। ਕਰਤਿ ਕਲੰਕਤਿ ਜਸ ਅਵਦਾਤੇ[2]:–॥੨॥–ਲਿਯੋ ਨ ਗਯੋ ਬੈਰ ਪਿਤ ਕੇਰਾ। ਕਨੈਂ ਸੁਤ ਜਨਮ੍ਯੋ ਮੰਦ ਬਡੇਰਾ*। ਗੁਰੂ ਅਵੱਗਨਕ ਬਿਰਤਾ ਪਾਵੈ। ਮਹਾਂ ਪਾਤਕੀ ਪਾਪ ਕਮਾਵੈ–॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਅਰੁ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰਾ। ਕਹਿੰ[3] ਅਪਵਾਦ ਅਜਾਨ ਬਡੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਅਬਿ ਸਭਿ ਕੇਰੀ। ਰਾਖਿ ਲਈ ਪਤ ਲਾਜ ਘਨੇਰੀ॥ ੪ ॥ ਉਪਜਨਿ ਤਿਨ ਕੋ ਧੰਨ ਮਹਾਨਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਕਾਜ ਛੱਤ੍ਰੀਨਿ ਸੁਜਾਨਾ[4]। ਦਾਵੇ ਦਾਰ[5] ਰਿਦਾ ਅਸ ਜਿਨ ਕੋ।ਆਯੁਧ ਧਰਨਿ ਧੰਨ ਹੈ ਤਿਨ ਕੋ॥੫॥ਪੂਰਬ ਸੰਤ ਰੂਪ ਗੁਰ ਅਹੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਛਿਮਾ ਕਰਨਿ ਹੀ ਚਹੇ। ਇਹ ਬਡ ਬੀਰ ਸੁ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਸਹਿ ਬੀਰਰਸ ਜਹਾਂ ਸੁਖਾਲਾ॥੬॥ਮਨਹੁ ਸੂਰਤਾ ਰੂਪ ਸੁਹਾਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਉਤਸਾਹੁ ਬਧਾਵੈ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਤ ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਚੰਦੂ। ਜਿਨ ਕੀਨਸਿ ਅਪਰਾਧ ਬਿਲੰਦੂ॥੭॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਫੇਰ੍ਯੋ ਕਰਿ ਅਸ ਹਾਲਾ। ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ"। ਇਮ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਲੋਕ ਮਿਲੰਤਿ॥ ੮ ॥ "ਹੁਤੋ ਪਕਰਨੋ ਕਠਨ ਮਹਾਨ। ਸ਼ਾਹ ਅਗਾਰੀ ਵਧ੍ਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਸਹਾਇਕ ਜਾਂਹੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਰਬ ਕਿਛੁ ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹੀ॥੯॥ ਸਗਲ ਜਗਤ ਪਰ ਹੁਕਮ ਕਰੰਤਾ। ਹਤਹਿ ਚਹਿਤਿ ਚਿਤ ਕੈ ਬਖ਼ਸ਼ੰਤਾ[6]।ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਸਭਿ ਕੋ ਅਪਨਾਵਤਿ।ਕੋ ਚਾਰੀ ਕੋ ਕਰਨਿ ਨ ਪਾਵਤਿ॥੧੦॥ਬਿਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਕੌਨ ਸਕੈ ਇਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਮ ਪਕਰਾਯੋ। ਹੁਤੋ ਪੁਰਾਤਨ ਮੁੱਖਨ[7] ਬਨਾਯੋ"॥੧੧॥ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਲੋਕ ਕਰਹਿਂ ਇਮ ਬਾਤ।ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ ਘਰ ਘਰ ਚੰਦੂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਸੁਨਤਿ ਸੁਜਸ ਗੁਰ ਆਵਤਿ ਡੇਰੇ। ਬੰਦਨ

[1]ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪੋ ਵਿਚ ਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੮। [2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਉੱਜਲ ਜੱਸ ਨੂੰ ਕਲੰਕਤ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਕਲੰਕ ਦਾ ਰੂਪ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:–। [3]ਕਹਿੰਦੇ। [4]ਸੁਜਾਨ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲਾ। [5]ਭਾਵ ਦਾਈਏ ਵਾਲਾ। [6]ਚਿੱਤ ਚਾਹੇ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਮਾਰੇ ਯਾ ਬਖਸ਼ੇ। [7]ਮੁਖੀਆ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਕ ਕਵਿ ਜੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਰਹੇ, ਪਰ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, 'ਕਹਿਂ ਅਪਵਾਦ ਅਜਾਨ ਬਡੇਰਾ' ਕਿ ਬੜੇ ਅਜਾਨ ਪੁਰਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਅਦਬੀ ਭਰੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ।

ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਖ ਹੁਇ ਨੇਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ ਨਿਜ ਇਸਥਾਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਭਗਵਾਨ।ਪਠ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਇਕ ਨਰ ਬਡ ਭੋਰ।ਚਮੂੰ ਸਮੇਤ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੀ ਓਰ ॥ ੧੩॥ 'ਹਮ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਆਇ। ਤੁਮ ਭੀ ਮਿਲਹੁ ਮੋਦ ਉਪਜਾਇ'।ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਸਹਤ ਚਮੂੰ ਭਟ ਹਰਖੇ। ਪਾਇ ਜ਼ੀਨ ਹਯਪਰ ਤੰਗ ਕਰਖੇ[1] ॥੧੪॥ ਚਢ਼ਿ ਧੌਂਸਾ ਦੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸੈਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਇ ਬਿਲੋਕੇ ਨੈਨ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਤੇ ਜਬਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਤਬਿ ਹੀ ਬ੍ਰਿਧ ਜੁਤਿ ਭਟ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੫॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਦਰਸ ਬਿਲੋ-ਕਤਿ ਆਨੰਦ ਧਰਿਕੈ। ਬ੍ਰਿਧ ਜੁਤ ਸਭਿ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਏ।ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਚੰਦੂ ਕਹੁ ਲ੍ਯਾਏ ॥੧੬॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਥਿਰੇ ਨਿਹਾਰਹਿਂ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਰ ਪਨਹੀ ਮਾਰਹਿਂ। ਖਾਕ ਸੀਸ ਅਰੁ ਮੁਖ ਪਰ ਡਾਰੀ। ਸੂਜਨੋ ਸਿਰ ਪਨਹੀ ਗਨ ਮਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਬਾਂਧੀ ਪਗਿਯਾ ਸਾਥ। ਜੇਠੇ ਗਹਿ ਰਾਖ੍ਯੋ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਬਡ ਜੈਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਤਬਿ ਭਯੋ।'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਬਡ ਰਿਪੁ ਗਹਿ ਲਯੋ' ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਊਚ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹ ਕੂਕਰ ਹੈ ਭਉਂਕਨ ਹਾਰਾ। ਜਹਾਂ ਤੁਰੰਗ ਸਮੂਹ ਪਛਾਰੀ। ਇਕ ਲਕਰੀ ਤਹਿਂ ਗਾਡਹੁ ਭਾਰੀ॥੧੯॥ਜੋ ਰਾਖਹਿ ਕੂਕਰ ਚੰਡਾਲ। ਦਿਹੁ ਮਿਲਾਇ ਇਸਕੋ ਤਿਨ ਨਾਲ। ਕੂਕਰ ਸਮ ਦਿਹੁ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ।ਤਿਸ ਲਕਰੀ ਸਿਉਂ ਬਾਂਧ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਜੇਤਿਕ ਮਾਨਵ ਹਮਰੇ ਸੰਗ। ਸਭਿ ਕੋ ਹੈ ਅਸ ਹੁਕਮ ਅਭੰਗ। ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਪਨਹੀ ਬਲ ਸਾਥੇ। ਬਡੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਹਨਿਯਹਿ ਮਾਥੇ'॥੨੧॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੈਨਾ ਨਰ ਸਾਰੇ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਾਰੀ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਪਨਹੀ ਹਨਤਿ ਮੂਰਛਾ ਪਾਈ। ਧਰੇ ਮੌਨ ਸਭਿ ਲਹੇ ਸਜ਼ਾਈ ॥ ੨੨॥ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰ ਪਰੇ ਪਰਕਰਹੀਂ[2]।'ਹਤ੍ਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡ' ਬਾਕ ਉਚਰਿਹੀਂ। 'ਮੂਰਛਤਿ ਪਰ੍ਯੋ' ਸੁਨ੍ਯੋ ਇਮ ਜਬੈ। ਦਯੋ ਹੁਕਮ ਗੁਰ 'ਹਤਹੁ ਨ ਅਬੈ ॥੨੩॥ ਮਰਹਿ ਨਹੀਂ ਜੀਵਤਿ ਇਸ ਰਾਖੋ। ਬਹੁ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਫੇਰਨਿ ਅਭਿਲਾਖੋ।ਸ੍ਵਾਨਨਿ ਸਾਥ ਦੇਹੁ ਤਿਹ ਖਾਨਾ। ਰਾਖਿ ਬਚਾਵਹੁ ਤਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਜੇਠੇ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਖੁਲਿਵਾਈ। ਰਾਖੇ ਢਿਗ ਬਿਠਾਇ ਤਕਰਾਈ। 'ਗਹੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਇਕ ਠਾਂਢੋ ਰਹੈ।ਅੱਗ੍ਰ ਬਿਲੋਚਨ ਕੇ ਇਸ ਲਹੈ' ॥ ੨੫ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਾਤਿ। ਦੇਖੀ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ

[1]ਤੰਗ ਖਿੱਚੇ। [2]ਲੱਤਾਂ ਦੀ ਮਾਰ (ਬੀ) ਉੱਪਰੇ ਥਲੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। (ਅ) ਲੱਤਾਂ ਮਾਰਦੇ (ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ) ਪਰੇ ਕਰੋ, ਪਰੇ ਕਰੋ (ਦੁਸ਼ਟ ਨੂੰ)।

ਰਾਤਿ । ਗੁਰੂ ਸਹਤ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ । ਟਿਕੇ ਸਕਲ ਨਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨਾ ॥੨੬॥ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖੁ ਗੁਰ ਅਭਿਰਾਮੂ।ਤਜੀ ਨੀਂਦ ਜਬਿ ਜਾਮਨਿ ਜਾਮੂ । ਸੌਚਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਸੁਖ ਪਾਏ । ਥਿਰੇ ਅਡੋਲ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਏ॥੨੭॥ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵੈਂ।ਬਹੁ ਰਾਗਨਿ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਰੌਣਕ ਅਤਿ ਹੋਈ ਸਭਿ ਡੇਰੇ । ਜਾਗਤਿ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਬਡੇਰੇ॥ ੨੮॥ ਭੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਨਰ ਜੁਰਿ[1] *ਆਜਿ।ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਅਰੁ ਸੈਨ ਸਮਾਜ।ਦਿਨ-ਕਰ ਉਦੇ ਭਯੋ ਜਿਸ ਕਾਲਾ । ਬਿਕਸੇ ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਗ ਕਮਲ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੯॥ ਤਜੀ ਸਮਾਧਿ ਬਸਤ੍ਰ ਮੰਗਵਾਏ । ਪਹਿਰ ਸਰਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਹਾਏ । ਬੈਠੇ ਵਹਿਰ ਲਗਾਇ ਦਿਵਾਨ । ਬੰਦਤਿ ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਆਨਿ ॥ ੩੦ ॥ ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਧਰਿ ਗਨ ਭਟ ਆਏ । ਅਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਛਾਏ। ਜੁਤਿ ਹਰਿਦਾਸ ਮਹੀਪਤਿ ਬਾਵਨ।ਆਇ ਕਰੈਂ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਨ ॥ ੩੧॥ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦੋ।ਬੈਠਿ ਨਿਕਟਿ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦੋ। ਸਨਮੁਖ ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀ ਗਹਿ ਬਾਧਾ[2]।ਬੀਚ ਚੰਡਾਲਨਿ ਕੇ ਲਹਿ ਬਾਧਾ[3]॥੩੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਭਾਖਾ । 'ਮਾਤ ਗੰਗ ਕੇ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ । ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਤੁਮਰੇ ਮਹਿਂ ਮਨ ਲਾਗਾ । ਇਕਪੁੱਤ੍ਰ, ਦੀਰਘ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥੩੩॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਛੁਰਨੋ ਨੰਦਨ ਪਯਾਰੋ।ਜਨਨੀ ਕੀ ਇਮ ਦਸ਼ਾ ਬਿਚਾਰੋ। ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਲਿਖਿ ਭੇਜਹੁ ਤਤਕਾਲ । ਸੁਨਿ ਉਪਜਹਿ ਉਰ ਮੋਦ ਬਿਸਾਲ' ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।'ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਨੀਕ ਬਖਾਨੀ । ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਠਹੁ ਤੁਰਤ ਹਲਕਾਰਾ । ਕਰਹਿ ਕਰਾਹ ਜਾਇ ਦਰਬਾਰਾ ॥੩੫॥ ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਹੋਈ । ਗਹਯੋ ਮੰਦ ਮਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਜੋਈ' । ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਬ੍ਰਿਧ ਤਤਕਾਲਾ । ਲਿਖਿ ਪੱਤ੍ਰੀ ਪਠਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਆਈ । ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਨਿਜ ਅੰਗ ਨ ਮਾਈ । ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧਯਾਨ । ਰਿਦੇ ਧਾਰਿ ਜੋਰਤਿ ਜੁਗ ਪਾਨ ॥੩੭॥ਸਕਲ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।'ਮਮ ਸੁਤ ਕੇ ਸਦ ਹੀ ਰਖਵਾਰੀ । ਦੁਰਗ ਕੈਦਿ ਕੋ ਤਹਿਂ[4] ਨਿਕਸਾਏ । ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀ ਗਹਿ ਜਸੁ ਕੋ ਪਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਸਪਥ ਕਠਨ† ਸਭਿ ਪੂਰਨ ਭਈ । ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਅਬਿ ਸਗਲੀ ਛਈ[5]' । ਬਡ ਉਤਸਾਹੁ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।ਸੁਤ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ

[1]ਜੁੜਕੇ। [2]ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ। [3]ਪੀੜਾ। [4]ਤਿੱਥੋਂ। [5]ਦੂਰ ਹੋਈ। *ਪਾ:-ਗੁਰ। †ਪਾ:-ਕਰਨ।

ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ॥ ੩੯ ॥ ਗਨ ਧਨ ਦੇ ਕਰਾਹ ਕਰਵਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਜਾਇ ਬ੍ਰਤਾਯੋ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਤੀ। ਤ੍ਰਿਯ ਗਨ ਆਨ ਬਧਾਈ ਰਰਤੀ॥੪੦॥ ਮੰਗਤ ਜਨ ਸਮੁਦਾਇ ਜਿ ਦੀਨ। ਜਥਾ ਉਚਿਤ ਸਭਿ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਿ। 'ਜਬਿ ਕੇ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਤਬਿ ਤੇ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਚਿੰਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ॥ ੪੧ ॥ ਸੋ ਬਿਨਸੀ ਅਤਿ ਵਧਯੋ ਅਨੰਦ। ਕਰੀ ਲਾਯਕੀ ਨੰਦਨ ਚੰਦੂ[1]। ਪਿਤ ਬੈਰੀ ਕੋ ਗਹਯੋ ਬਿਲੰਦ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਚਿਤ-ਵਤਿ ਜਤਨ ਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ' ॥ ੪੨ ॥ ਇਮ ਉਤਸਾਹ ਸੁਧਾਸਰ ਭੁਏ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੁਨਿ ਲਏ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਦਿ ਜੇ ਥਾਨ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਥਰੀ, ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ॥ ੪੩ ॥ ਬੋਦੀ ਤ੍ਰਿਹਣ ਸਕਲ ਹਰਖਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਜਸੁ ਗਾਏ। 'ਅਪਨੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰਨ। ਪਿਤ ਦ੍ਰੋਹੀ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਚੂਰਨ' ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸੁਧਾਸਰ ਸੁਧਿ ਪਠਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਮਜਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁ ਮਨ ਲਾਇ। ਦਿੱਲੀ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਭੁਈ ਪ੍ਰਾਤ ਇਕ ਥਾਇਂ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੰਚਾਂ ਮਿਤ੍ਰ ਬਹੁਤੇ ਕਰਿਵਾਏ। ਇਕਠੇ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਏ। ਕੇਤਿਕ ਹੇਰਨਿ ਚੰਦੂ ਹੇਤੁ। ਮਾਨਵ ਆਏ ਤਜੇ ਨਿਕੇਤ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ। ਮਾਨੁਖ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਆਇ ਤ੍ਰਿਹਾਵਲ ਹੁਇ ਅਰਦਾਸ। ਬਰਤਾਵੈਂ ਬੈਠੇ ਨਰ ਪਾਸ ॥੩॥ ਮੁੱਖਜ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਭਾਖੈਂ। 'ਆਜ ਭੁਈ ਪੂਰਨ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਜਬਿ ਕੀ ਤਜੀ ਸਗਾਈ। ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਬਡ ਦੁਸ਼ਟ ਖੁਟਾਈ ॥੪॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਿਰਦੇ ਪਛੁਤਾਵੈਂ।–ਹਮ ਤੇ ਭੁਈ ਉਪਾਧਿ–ਲਖਾਵੈਂ। ਇਸ ਨੇ ਕਹੇ ਕੁਵਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਹਮ ਸੁਧਿ ਪਠੀ ਸਕਲ ਗੁਰ ਪਾਸ ॥ ੫ ॥ ਲਿਖਯੋ ਹਮਾਰੋ ਗੁਰ ਨੇ ਮਾਨਾ। ਤਜਯੋ ਸਾਕ ਕੀਨਸਿ ਅਪਮਾਨਾ। ਤਬਿ ਤੇ ਕੁਟਿਲ ਦੁਸ਼ਟ ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ। ਕਰਤੋ ਰਹਯੋ ਅਵੱਗਯਾ ਛਲ ਤੇ ॥੬॥ ਕਰੇ ਕੁਕਰਮ ਮਹਾਂ ਅਪਰਾਧਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਫਲ ਸੰਕਟ ਅਬਿ ਲਾਧਾ। ਆਜ ਨਿਚਿੰਤ ਭਏ ਹਮ ਸਾਰੇ। ਗਹੇ ਗੁਰੂ ਦ੍ਰੋਹੀ ਹੱਤਯਾਰੇ[2] ॥੭॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰਯੋ

---

[1]ਚੰਦੂਆ (ਜੋ ਕਿ ਉੱਜਲ ਜੱਸ ਵਾਲੇ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ। [2]ਹੱਤਯਾਰੇ ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀ ਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣ ਨਾਲ।

ਜਥਾ ਚਿਤ ਚਹਯੋ। ਇਸ ਪਾਪੀ ਕੇ ਸੀਸ ਕਲੰਕ। ਦੀਨਸਿ, ਸੋ ਫਲ ਕਸ਼ਟ ਅਤੰਕ[1] ॥ ੮ ॥ ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਪਨਹੀ ਗਿਨਿ ਮਾਰੋ। ਦੇਖਿ ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੋ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਗਏ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਚੰਦੂ ਬੰਧਨ ਸਹਤ ਨਿਹਾਰੇ ॥੯॥ ਪਨਹੀ ਹਨਹਿਂ ਸੁ ਬਾਰੋ ਬਾਰੀ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਤਹਿਂ ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰੀ। ਮਾਰਤਿ ਬਹੁਰ ਗਿਰਯੋ ਧਰ ਮਾਂਹੀ। ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ ਤਨ ਸੁਧਿ ਨਾਂਹੀ ॥੧੦॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਿੱਖ ਹਟਾਏ। 'ਹਤਹੁ ਨ, ਅਬਿ ਇਹ ਨਹਿਂ ਮਰਿ ਜਾਏ'। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਲੌ ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਈ ॥੧੧॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਗੁਰ ਪਾਛੇ। ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਸੁਹਾਵਤਿ ਆਛੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਆਯਹੁ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜੁਤਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੧੨॥ ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਸੰਗ ਜਿਸ ਕੇਰੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਲੁ-ਖਨ ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ। ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਕੰਚਨ ਜਰੇ। ਜਭਿਨਿ ਸਰੀਰ ਬਿਖੇ ਸ਼ੁਭ ਧਰੇ॥੧੩॥ ਨੰਦਨ, ਬਨਿਤਾ[2] ਚੰਦੂ ਜੋਇ। ਆਨੇ ਸੰਗ ਪਕਰਿ ਕਰਿ ਸੋਇ। ਬੈਠਯੋ ਸ਼ਾਹ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਕੈ ॥ ੧੪ ॥ 'ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਦੁਸ਼ਟ ਮਹਾਨੀ। ਤਿਸ ਕੀ ਇਹ ਬਨਿਤਾ ਗਹਿ ਆਨੀ। ਪੂਤ੍ਰ ਹੁਤੋ ਇਕ, ਸੋ ਇਹ ਆਵਾ। ਦਿਹੁ ਸਜ਼ਾਇ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਵਾ ॥ ੧੫॥ ਮਮ ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਰਹੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਕਸ਼ਟ ਸਹਹਿ ਅਪਰਾਧੀ ਜੋਈ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ। ਬਿਗਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ ॥ ੧੬॥ 'ਦਸ਼ਾ ਚੰਦੂ ਕੀ ਇਨਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਬਿਨ ਦੋਸ਼ੇ ਲਖਿ ਬਹੁਰ ਛੁਟਾਵਹੁ। ਕਰਹਿ ਕੁਕਰਮ ਭਰਹਿ ਦੁਖ ਸੋਇ। ਤਯਾਗ ਦੀਜੀਏ ਤ੍ਰਿਯ ਸੁਤ ਦੋਇ'॥ ੧੭॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਤਿਨ ਚੰਦੁ ਦਿਖਾਯੋ। ਪਰਯੋ ਬਿਹਾਲ ਨਹੀਂ ਉਕਸਾਯੋ। ਕੂਕਰ ਅਰੁ ਚੰਡਾਲਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਧੋਤੀ ਬਿਨਾ[3]ਅਪਰ ਪਟ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੮ ॥ ਲਿਪਟਯੋ ਧੂਲ ਸੰਗ ਤਨ ਸਾਰੋ। ਤ੍ਰਿਯ ਸੁਤ ਦੇਖਿ ਨੈਨ ਜਲ ਡਾਰੋ। ਪੁਨ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਕਾਸਨਿ ਕਰੇ*। ਛੁਟਤਿ ਭਾਜ ਤੂਰਨ ਡਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਨੇ ਕਹਿ ਛੁਟਵਾਏ। ਪੁਨ ਬਾਵਨ ਮਹਿਪਾਲ ਬੁਲਾਏ। ਇਕ ਇਕ ਢਿਗ ਕਰਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ। 'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕੋ,ਕਹੁ ਕਿਮ ਛੀਨਾ?'॥੨੦॥ ਸੋ ਨਰੇਸ਼ ਸੁਨਿ ਦੇਸ਼ ਬਤਾਵੈ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਕੋ ਬਖਸ਼ਾਵੈ। ਸਿਰੋ ਪਾਉ ਅਰੁ ਚਪਲ

---

[1]ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਭੈ (ਸੁਤੇ ਹੀ ਇਸ ਤੇ ਪੈਣਾ ਸੀ)। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ। [3]ਸਿਵਾਏ (ਇਕ) ਧੋਤੀ ਦੇ।

*ਪਾ:-ਪੁਨ ਤ੍ਰਿਯ ਤੇ ਸੁਤ ਮੋਚਨ ਕਰੇ।

ਤੁਰੰਗ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ॥ ੨੧ ॥ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਕੌ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਥੇ। ਬਾਹੁ ਗਹਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਹਾਥੇ । ਪੁਨ ਸਿੱਖਨਾ ਕੌ ਭਲੇ ਸਿਖਾਵੈਂ:–। 'ਕਰਹਿ ਅਵੱਗਨਾ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਵੈ॥ ੨੨ ॥ ਰਹਹੁ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਬਖਸ਼ ਦਿਯੋ ਤੁਮ ਕੋ ਇਕ ਵਾਰੀ'।ਰੁਖ ਲਖਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਦਿਏ ਰਾਜ ਤਿਨ ਕੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੨੩ ॥ ਸੰਗ ਦਿਯੋ ਉਮਰਾਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।'ਕਰੋ ਸਥਾਪਨਿ ਜੋ ਜਿਸ ਦੇਸ਼।ਅਬਿ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ। ਛੂਟੇ, ਨ[1] ਤੁਰਤ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਮਰਨਾ'॥ ੨੪ ॥ ਗੁਰੁ ਸ਼ਾਹੁ ਦੁਨਹੁਨਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਗਮਨੇ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਜਾਂਹਿ ਸੁਜਸੁ ਗੁਰ ਕਰੈਂ। ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਧਰੈਂ ॥੨੫॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦੁ। ਪਸਰੀ ਕੀਰਤਿ ਜੌਨ੍ਹ ਮਨਿੰਦ । 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਭਾਖਤਿ ਗੇ ਦੇਸ਼। ਭੇ ਨਰੇਸ਼ ਲੇ ਰਾਜ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥੨੬॥ ਰਿਦੇ ਧਾਰਿ ਰਾਖਜੋ ਉਪਦੇਸ਼।–ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਕੋ ਜਪਨਿ ਹਮੇਸ਼। ਦੁਤੀਏ ਰਹਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਅਨੁਸਾਰੀ–। ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਿਮ ਹੀ ਦ੍ਵੈ ਕਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸੇ। ਬੋਲਨਿ ਮਿਲਨਿ ਕਰਜੋ ਸੁਭ ਐਸੇ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਕੋ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਭਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ॥ ੨੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜਿਮ ਜਿਮ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਤਿਮ ਤਿਮ ਕਰਜੋ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਉਪਕਾਰੀ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ! ॥ ੨੯ ॥ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਮਹਿਮਾ ਅਬਿ ਜਾਨੀ। ਪੀਰ ਮਹਾਂ ਬ੍ਰਿਧ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੀ[2]।ਬਡੋ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਮੋਹਿ ਬਚਾਯੋ। ਜਬਿ ਸਿਮਰੌਂ ਹਾਜ਼ਰ ਦਰਸਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਨਿਤ ਰਾਖੋਂ[3] ਅਪਨੇ ਮੈਂ ਮਾਨੇ। ਤ੍ਰਾਸ ਕਸ਼ਟ ਮੇਰੇ ਸਭਿ ਹਾਨੇ। ਕਹੋ ਆਪ ਕੇ ਹਉਂ ਅਨੁਸਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਹੋ ਮੋਰਿ ਰਖਵਾਰਾ' ॥ ੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕਹਿ 'ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ !। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿਂ ਜਿ ਗੁਰ ਘਰ ਮਾਂਹੁ।ਤਿਨ ਕੇ ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਅਹੈਂ।ਲਾਜ ਆਪਨੀ ਕੋ ਨਿਰਬਹੈਂ॥ ੩੨॥ ਜਾਨਹਿਂ,–ਪਰਜੋ ਆਸਰੇ ਆਇ[4]–। ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਰੁ ਬਾਬਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਪ੍ਰਥਮ ਮੇਲਿ ਭਾ ਆਪਸ ਮਾਹੂ ॥ ੩੩ ॥ਤਬਿ ਤੇ ਸਿਦਕ ਧਰਤਿ ਤੁਮ ਰਹੇ। ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਲੇ ਬਰ ਲਹੇ। ਹਮਰੀ ਤੁਮਰੀ ਸੰਧਿ ਸਦੀਵਾ। ਗੁਰੂ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਖਨਿ

[1]ਨਹੀਂ ਤਾਂ । [2]ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਿਧ ਪੀਰ (ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੇ ਭੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ) ਕਹੀ ਸੀ। [3]ਰੱਖਕ । [4]ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ (ਇਹ ਸਾਡੇ) ਆਸਰੇ ਆ ਪਿਆ ਹੈ ।

ਥੀਵਾ[1] ॥ ੩੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਉਠਕੇ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਸੁੱਖਾ*ਪਾਨ ਕੀਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ†॥੩੫॥ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਗਮਨੇ ਸੈਲ। ਤਟ ਤਟ ਜਮਨਾ ਕੇ ਚਲਿ ਗੈਲ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਹੇਰਤਿ ਜਲ ਜਾਤੇ। ਤੀਰ ਹਰਿਤਤਾ[1] ਸੁੰਦਰ ਭਾਂਤੇ ॥ ੩੬ ॥ ਦੂਰ ਜਾਇ ਕਰਿ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ। ਥਿਰੇ ਤਹਾਂ ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਸੰਗ। ਨੰਦਾ[2] ਸੰਘੇੜਾ[3] ਤਿਸ ਠੌਰ। ਜੇਠਾ[2] ਅਮੀਆ[2] ਹੇਹਰਿ ਔਰ॥੩੭॥ ਨਿੰਝਰ[3] ਹੁਤੇ ਰੰਧਾਵਾ[3] ਸੋਇ। ਅਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[2] ਜੱਲੁਕੇ ਜੋਇ। ਸਿਖ ਲੰਗਾਹ[2], ਪਿਰਾਣਾ[2] ਧੀਰ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਸਰਬ ਸਰੀਰ ॥ ੩੮ ॥ ਥਿਰੇ ਤੀਰ ਪਰ ਪਿਖਹਿੰ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਸ਼ਯਾਮਲ ਰੰਗ ਤਰੰਗਨਿ ਤਾਹੂ[4]। ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ ਪਿਰਾਣੋ। 'ਮਜਨੂ ਕੌਨ ਭਯੋ ਸਭਿ ਜਾਣੇਂ? ॥ ੩੯ ॥ ਜਹਾਂ ਹਮਾਰੋ ਡੇਰਾ ਅਹੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ਥਾਨ ਸੋ ਕਹੈਂ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਤਾਵਾ। 'ਭਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਚਿਰਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ ॥ ੪੦ ॥ ਲੈਲਾ ਹੁਤੀ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਤਨੀਆ। ਰੂਪਵਤੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਤਿਨ ਸੁਨੀਯਾ। ਹੇਰਤਿ ਚਿਤ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਵਾ। ਅਪਰ ਨ ਸੁਧਿ ਮਨ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਵਾ ॥ ੪੧ ॥–ਲੈਲਾ–ਲਵਪੁਰਿ ਵਿਖੈ ਚਿਤਾਰਤਿ[5]। ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਇਕਰਸ ਬ੍ਰਿਤਿ ਧਾਰਤਿ। ਇਕ ਦਿਨ ਚਢਯੋ ਸੰਢਨੀ ਮਿਲਯੋ[6]। ਹੁਇ ਤਯਾਰ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਚਲਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਲਾਗਯੋ ਦੇਨਿ ਸੰਦੇਸਾ। ਕਹਤਿ ਕਹਤਿ ਇਹੁ ਪੰਥ ਅਸੇਸਾ। ਸੰਗ ਸੰਢਨੀ ਕੇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸੁਧਿ ਬਿਨੁ ਧਰੇ ਬੇਗ ਅਸ ਧਾਯੋ[7] ॥੪੩॥ ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਆਨਿ ਕਰਿ ਹੇਰੀ। ਲੈਲੀ ਮਿਲੀ ਜਬਹਿ ਇਕ ਬੇਰੀ। ਕੀਨਸਿ ਮਜਨੂੰ ਸਾਥ ਬਖਾਨ।–ਅਬਿ ਤੂੰ ਖਰੋ ਰਹੋ ਇਸ ਥਾਨ ॥ ੪੪ ॥ ਮਿਲੌਂ ਆਇ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਤੋਹੀ। ਰਹੋ ਉਡੀਕਤਿ ਇਸ ਥਲ ਮੋਹੀ–। ਇਮ ਕਹਿ ਗਈ ਖਰੋ ਇਹ ਰਹਯੋ। ਲੈਲਾ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਚਿਤ ਚਹਯੋ ॥੪੫॥ ਠਾਂਢੇ ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤ ਬੀਤੇ। ਨਹੀਂ ਦੇਹਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਬਿ ਲੀਤੇ। ਕਾਸ਼ਟ ਸਮ ਸੁਸ਼ਕਯੋ ਤਨ ਸਾਰੋ। ਨਹਿਂ ਲੈਲਾ ਕਬਿ ਰਿਦੇ ਚਿਤਾਰੋ॥੪੬॥ ਪ੍ਰੇਮਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਗਏ। ਅਧਿਕ ਇਕਾਗ੍ਰ-

---

[1]ਕੰਢੇ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ। [2]ਨਾਮ। [3]ਜਾਤ। [4]ਤਿਸ ਨਦੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ। [5](ਮਜਨੂੰ) ਲੈਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਚਿਤਾਰਦਾ ਸੀ। [6](ਕੋਈ)ਸਾਂਢਨੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਮਿਲਿਆ ਜੋ। [7]ਸੋਝੀ ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਐਡਾ ਦੌੜਆ। *ਪਾ:–ਭੰਗ।

†ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪, ਅੰਸੂ ੪੪, ਅੰਕ ੧੧, ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਰਤਾ ਮਨ ਲਏ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਖੁੰਡ[1] ਸੋਂ ਲਗਿ ਕਾਰ ਠਾਂਢੇ। ਲੈਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਯੋ ਦ੍ਰਿਗ ਗਾਢੇ ॥੪੭॥ ਇਕ ਬਾਢੀ ਤਿਸ ਥਲ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਾਨਯੋ ਕਾਠ ਕੁਠਾਰ ਚਲਾਯੋ[2]। ਲਗਯੋ ਦੇਹਿ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਸੁਧਿ ਪਾਈ।–ਕਹੁ ਲੈਲਾ! ਤੂੰ ਹੈਂ ਅਬਿ ਆਈ ?–॥੪੮॥ ਪ੍ਰਥਮ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਪੁਨ ਤਿਸ ਜਾਨਾ। ਹੈ ਮਜਨੂੰ ਠਾਂਢੋ ਇਸ ਥਾਨਾ। ਦਈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸੁਧਿ, ਸੁਨਿ ਡਰਿਓ। ਲੈਲਾ ਕੋ ਭੇਜਨਿ ਤਬਿ ਕਰਿਓ॥੪੯॥ ਜਾਇ ਦਰਸ ਜਬਿ ਅਪਨੋ ਦੀਨੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਮਹਿਂ ਸਗਰੋ ਭੀਨੋ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬ੍ਰਿਤਿ ਇਕਠੀ ਕਰਿਕੈ। ਲਗਯੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੰਗ ਬਿਚਰਿਕੈ ॥੫੦॥ ਲੈਲਾ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਖਾਰਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਲਗੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਇਕ ਸਾਰਾ। ਭਯੋ ਸੰਤ ਪੂਰਨ ਇਸ ਥਾਨ*[1]। ਇਮ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਨੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ ॥ ੫੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖਨਿ ਲਖਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਪੁਨ ਤਿਸ ਥਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਤੁਰੰਗ। ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿਸ ਕਰਯੋ ਬਸੇਰੇ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਮਜਨੂੰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਬੇਗਮਾਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਯੋ ਦਿਵਸ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਾਏ ਪਾਸ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਹਿ ਬੈਠੇ ਰੁਚਿਰ ਅਵਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚਪਈ ॥ ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਚਾਰੁ ਚਕੋਨੀ। ਸੁਜਨੀ ਸੇਤ ਛਾਦ ਕਰਿ ਲੋਨੀ[3]। ਤਿਸ ਊਪਰ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਏ। ਬੰਦਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਸਹਤ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨॥ ਸੰਤਨ ਪੀਰਨਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਹੇ ਸੁਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਗੁਰ ਸੰਗਿ। ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੁਲਾਸਤਿ ਕਰੇ।

[1]ਖੁੰਢ ਦਾ ਮੁੱਢ। [2]ਲੱਕੜੀ ਜਾਣ ਕੇ ਕੁਹਾੜਾ ਚਲਾਇਆ। [3]ਸੁਹਣੀ।

*ਇਹ ਏਥੇ ਇਕ ਲੋਕੋਕਤੀ ਲਿੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਮਜਨੂੰ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੀ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੈਸ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਲਾ ਸੀ। ਮਜਨੂੰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਸ਼ੁਦਾਈ, ਜੋ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋ ਜਾਏ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤਾਢੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਮਜਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਜਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਜਨੂੰ ਸੁੱਕੇ ਪਤਲੇ ਨੂੰ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਦਿੱਲੀ ਮਜਨੂੰ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਾਕੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ, ਇੱਥੇ ਇਕ ਤਪੀਆ ਫਕੀਰ ਸੀ ਤਪਾਂ ਵਿਚ ਸੁਕ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਮਜਨੂੰ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਵਕ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਾਈ। ਉਸੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਇਹ ਥਾਂ ਮਜਨੂੰ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰ, ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਏਥੇ ਹੀ ਟਿਕੇ ਸਨ। [ਦੇਖੋ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ]।

ਦਹਿ ਦਿਸਿ ਰਸ ਬਿਸਾਲ ਮਹਿੰ ਢਰੇ ॥ ੩ ॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਉਚਾਰਯੋ। 'ਗਮਨ ਸੁਧਾਸਰ ਹਮ ਚਿਤ ਧਾਰਯੋ।ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਬੀਤੇ ਇਤ ਆਇ। ਪੀਛੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਕੁਲਾਇ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ 'ਮਮ ਅਭਿਲਾਖਾ।ਪੁਰਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਚਲੋਂ ਚਿਤ ਰਾਖਾ। ਚਲੈਂ ਸੰਗ ਹੀ ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼। ਦਰਸ ਆਪ ਕੋ ਹੋਇ ਹਮੇਸ਼ ॥ ੫ ॥ ਆਜ ਮਹੂਰਤ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵੇਂ। ਨਹੀਂ ਬਿਲਮ ਤਿਤ ਤੁਰਤ ਸਿਧਾਵੇਂ'। ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਤਬਹਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਸੋਧਿ ਮਹੂਰਤ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਯੋ॥੬॥'ਤ੍ਰੌਦਸ ਵੀਰਵਾਰ ਹੈ ਪਰਸੋਂ। ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ ਤਬਿ ਦਿਨ ਬਰ ਸੋਂ'। ਸੁਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੀਨਸਿ ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ। ਜਬਿ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਤਿ ਧਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰੇ ਚਲਿ ਆਇ। ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਕੋ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਇ। ਸੁਨਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਜਬਿ ਪਯਾਨਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਰ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ॥੮॥ਤਬਿ ਹਰਿਦਾਸ ਪਾਸ ਚਲਿਆਯੋ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਪਰ ਲਪਟਾਯੋ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ। ਰਿਦੇ ਅਬਿੱਦਯਾ ਤਿਸ ਕੀ ਹਰੀ ॥੯॥ 'ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵਲਾਈ। ਮਮ ਮੂਰਤਿ ਧਰਿ ਧਯਾਨ ਬਨਾਈ। ਰਹੋ ਗੁਆਲਿਯਰ ਮਹਿ ਅਬਿਜਾਇ। ਦੁਹ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇਂ ॥ ੧੦ ॥ ਸੰਕਟ ਪਰੇ ਸਿਮਰਿ ਉਰ ਸਾਦਰ। ਤਤਛਿਨਿ ਹਮ ਹੋਵੈਂ ਤੁਵ ਹਾਦਰ। ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਕੋ ਸਿੱਖੀ ਦੀਜੈ। ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ[1] ਮਿਲਿ ਗੁਰੂ ਜਪੀਜੈ ॥ ੧੧ ॥ ਜਥਾ ਨਿਕਟ ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ। ਤਥਾ ਮਹਾਂ ਫਲ ਸੰਮਤ ਧਰੈਂ[2]'। ਸੁਨਿ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੋ-ਚਨ ਭਰੇ। ਗੁਰ ਬਿਛਰਨਿ ਤੇ ਦੁਖ ਬਹੁ ਕਰੇ ॥੧੨॥ਦੇ ਗੁਰ ਧੀਰ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਦੀਨੋ। ਧਰਿ ਉਰ ਮੂਰਤਿ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨੋ। ਜੀਵਤ ਰਹਯੋ ਸਿਮਰ ਤਬਿ ਗੁਰ ਕੋ। ਅੰਤ ਸਮੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਰਪੁਰਿ ਕੋ ॥ ੧੩ ॥ ਬੋਲਯੋ ਜੇਠਾ 'ਚੰਦੂ ਮੰਦ। ਬਨਿਤਾ ਇਸ ਆਈ ਅਹੂ ਨੰਦ। ਸੋ ਰਾਵਰ ਨੇ ਕਹਿ ਛੁਟਵਾਇ। ਰਹਿਯਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਮੂਲ ਬਿਨਸਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਹਿ ਇਸ ਕੀ ਜਰ ਰਹੈ। ਮਰਹਿ ਸਜਾਇ ਨਰਕ ਕੀ ਲਹੈ। ਸੰਕਟ ਭਰਹਿ ਜੁਗਨਿ ਲਗਿ ਪਰਯੋ[3]। ਅਤਿ ਕੁਕਰਮ ਪਾਪੀ ਨੇ ਕਰਯੋ' ॥ ੧੫ ॥ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਉਚਾਰਾ। 'ਭਲੇ ਪੁਰਖ ਕੀ ਨਹਿਂ ਇਹ ਕਾਰਾ।

---

[1]ਸਤਿਸੰਗ ਬਣਾਓ। [2]ਤਿਵੇਂ ਸਾਲ (ਪਿੱਛੋਂ) ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹਾਨ ਫਲ ਲਵੇਂਗਾ। (ਅ) ਤਿਵੇਂ ਆਗਯਾ ਵਿਚ ਟੁਰ ਕੇ ਫਲ ਲਵੇਂਗਾ। [ਸੰਮਤ =ਰਾਇ ਜਾਂ ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਾ]। [3]ਜੁਗਾਂ ਤੀਕ ਪਿਆ ਹੋਇਆ।

–ਕਨਾ ਦਾਰਾ ਪਰ ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਿ–।ਛੋਰ ਦੇਤਿ ਹੈਂ, ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ॥੧੬॥
ਇਸ ਕੇ ਸੁਤ ਕੋ ਪੁਨ ਹਮ ਮਾਰੈਂ।ਰਚਹਿਂ ਜੁੱਧ ਜਬਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ।ਅਬਿ
ਤਜਾਗਨਿ ਹੀ ਬਨਹਿ ਬਿਚਾਰੋ।ਬਹੁਰ ਤੁਰਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਜੁਤਿ ਮਾਰੌਂ*'॥੧੭
॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[1]।ਪੁਰਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸਹਿਂ ਗਨਆਨਿ।
ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿ ਧਰਿ ਬੰਦਹਿਂ।ਪਾਇ ਮਨੋਰਥ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦਹਿਂ ॥
੧੮॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੀਨੋ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਭਜਹੁ ਹਮੇਸ਼।ਗੁਰ
ਕੋ ਸੇਵਹੁ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੋ।ਗੁਰਮੁਖ ਬਨਹੁ ਅੰਤ ਨਹਿਂ ਹਾਰੋ ॥੧੯॥ ਦਿਵਸ
ਦੁਆਦਸ਼ੀ ਤਿਥੀ ਬਿਤਾਈ। ਤ੍ਰੌਦਸ਼ਮੀ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ। ਅਧਿਕ
ਧੁਨੀ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਾ।ਤਤਛਿਨ ਦਲਿ ਤਿਆਰ ਹ੍ਵੈ ਸਾਰਾ ॥੨੦॥ ਜਹਾਂਗੀਰ
ਉਤ ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਮਾਨਵ ਚਲੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਨਾਲਾ। ਤਬਿ ਜੇਠਾ ਮਨ
ਮਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰੇ।–ਚੰਦੂ ਕੋ ਗੁਰ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੈਂ॥੨੧॥ਮਹਾਂਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸੁਭਾਉ
ਜਿ ਦੇਖੈਂ। ਨਹੀਂ ਛੁਟਾਇ ਦੇਇਂ ਅਵਰੇਖੈਂ[2]–। ਚੰਡਾਲਨਿ ਕੋ ਸੀਖ
ਸਿਖਾਈ। 'ਚੰਦੂ ਸ੍ਵਾਨਨ ਸਾਥ ਮਿਲਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰੁ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
ਬਚਾਵਤਿ ਆਵਹੁ। ਡੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਹੁ ਇਸ ਥਾਵਹੁੰ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ
ਸਿਗਰੀ ਗਰ ਡਾਰੀ। ਨਰ ਛੋਰੇ ਗਨ ਖਲ[3]ਰਖਵਾਰੀ॥੨੩॥ ਆਪ ਮਿਲਨੋ
ਗੁਰੁ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਈ। ਬਜਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚਲਤਿ ਅਗਵਾਈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ
ਕੂਚ ਮੁਕਾਮ ਕਰੰਤੇ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਗੁਰੁ ਅਰੁ ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲੰਤੇ॥੨੪॥ਅਨਿਕ
ਖੁਸ਼ੀ ਕੀ ਬਾਤਨਿ ਕਰਤੇ। ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਧਰਤੇ।
ਜਿਤਿਕ ਗੁਰੂ ਚਾਹਤਿ ਮਗ ਚਾਲੇ।ਤਿਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਚਹਿ ਚਲਹਿ ਸੁਖਾਲੇ॥੨੫॥
ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਗੁਰੁ ਮਿਲੇ।ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਬਖਾਨੇ ਭਲੇ। ਬੇਗਮ
ਕੇ ਸਮੀਪ ਸੁਭ ਡੇਰੇ। ਚਿਖਨ[4] ਝਰੋਖੇ ਲਗੇ ਘਨੇਰੇ॥੨੬॥ਮਖ਼ਮਲ ਜ਼ਰੀ
ਝਾਲਰਨਿ ਲਰਕੀ। ਚੋਬ ਸੁ ਚਾਂਦੀ ਚਾਮੀਕਰ ਕੀ। ਹੀਰੇ ਮੁਕਰ ਸੁ
ਮੁਕਤਾ ਲਾਗੇ। ਜਗਮਗ ਚਮਤਕਾਰ ਦੁਤਿ ਜਾਗੇ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਨ ਮਹਿਂ
ਫਿਰਹਿਂ ਬੇਗਮਾ ਹੇਰਤਿ। ਹਜ਼ਰਤਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰੇਰਤਿ। ਇਕ
ਦੁਇ ਨਫਰ[5] ਨਿਕਟ੍ਰ ਤਹਿ ਪੇਖੇ। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇਖੇ॥੨੮॥
ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਦੀਰਘਾ ਜਸ ਕੇਰਾ॥ ਸ਼ਮਸ਼[6] ਮਨਹੁ ਤਮ ਚਹਿ ਸਸਿ ਘੇਰਾ।

[1]ਜਾਣਾ। [2]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੁਭਾਵ ਨਾਲ ਜੇ ਕਦੇ ਤੱਕ ਬੈਠੇ, ਤਦ ਦੇਖਕੇ ਛੁਡਾ ਨਾ ਦੇਣ। [3]ਮੂਰਖ ਦੀ। [4]ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ। [5]ਨੌਕਰ। [6]ਦਾੜ੍ਹਾ।

*ਦੂਸਟੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੋਲਤਿ। ਜਨੁ ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਕੋ ਸੰਪਟ[1] ਖੋਲਤਿ॥੨੯॥ ਹੀਰਨ ਪਾਂਤਿ[2] ਦੰਤ ਬਿਚ ਦੀਖੇ। ਬਚਨ ਸੁਗੰਧਤਿ ਸੁਧਾ ਸਰੀਖੇ। ਬਹੁ ਬਿਸਤਰਤਿ ਬਿਲੋਚਨਿ ਬੰਕੇ[3]। ਕਮਲ ਪਾਂਖੁਰੀ ਕੀ ਕਰਿ ਸੰਕੇ[4] ॥ ੩੦॥ ਜ਼ੇਵਰ ਜ਼ਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ।ਪਹਿਰ ਸਰੀਰਬਿਭੂਖਤਿ ਕਰੇ।ਗੁਰੁ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਹਿੰ ਲਗਿ ਕਹੌਂ। ਮਹਿ ਮਹਿੰ ਕਿਹਨਾਂ ਅਪਰ ਨ ਲਹੌਂ॥ ੩੧॥ ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਿ ਬੇਗਮਾ ਸਾਰੀ।ਰੀਝ ਰਹੀ ਜਨੁ ਮ੍ਰਿਗੀ ਬਿਚਾਰੀ।ਇਕ ਟਕ ਦੇਖਿ ਰਹੀਸਭਿ ਦਾਰਾ।ਮਨੋਜੂਪ ਮੈਂ[5] ਮਨਕੋ ਹਾਰਾ॥੩੨॥ਨਿਕਟਝਰੋਖੇ ਰਹਿਗੀ ਠਾਂਢੀ। ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੀ ਉਰ ਬਾਢੀ। ਹਟਿ ਨਹਿੰ ਸਕਹਿੰ ਚਿੱਤ੍ਰ ਸੀ ਖਰੀ। ਅੰਗ ਅੰਗ ਮਹਿੰ ਜਿਨ ਦੁਤਿ ਧਰੀ॥੩੩॥ ਜਬਿ ਲਗਿ ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਖਰੇ। ਇਤ ਉਤ ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਚਨ ਕਰੇ।ਪੁਨ ਉਠਿ ਗੁਰੂ ਵਹਿਰ ਕੋ ਚਾਲੇ।ਅਵਲੋਕਤਿ ਅਕੁਲਾਵਤਿ ਨਾਲੇ[6]॥੩੪॥ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਲਗੀ ਚਟਪਟੀ ਐਸੇ।–ਇਨਸੋਂ ਮਿਲਿਬੋ ਲਹਿੰ ਹਮ ਕੈਸੇ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਜਬਿ ਦੇਖਨਿ ਕਰੈਂ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕੋ ਹਿਰਦੇ ਧਰੈਂ–॥ ੩੫॥ ਚਿਤਵਤਿ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਗਨ ਦਾਸੀ ਮਹਿੰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਟ ਕੌਨ ਇਹ ਆਯੋ?।ਮਿਲਿ ਬੋਲਤਿ ਚਿਰਕਾਲਬਿਤਾਯੋ?'॥੩੬॥ਦਾਸੀਇਕ ਬ੍ਰਿਧਾਸਭਿ ਜਾਨੇ। ਸਭਿ ਬੇਗਮ ਸੋਂ ਭੇਵ ਬਖਾਨੇ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਇਹ ਗੁਰੁ ਪੀਰ। ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਸ਼ਾਹੁ ਸਰੀਰ॥ ੩੭॥ ਦੁਰਗ ਗੁਆਲਿਯਰ ਬੈਠੇ ਜਾਇ। ਕਰੇ ਜਾਪ ਲਿਯ ਸ਼ਾਹੁ ਬਚਾਇ। ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਹਜ਼ਰਤ ਮਾਨਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ॥ ੩੮॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਨ ਕਰੈ। ਸਹਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ'।ਸੁਨਿ ਬੇਗਮ ਤਬਿ ਰਚਯੋ ਉਪਾਇ। 'ਕਹੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ–ਪੀਰ ਦਿਖਾਇ॥੩੯॥ ਹਮ ਭੀ ਬੰਦਹਿੰਗੀ ਤਿਨ ਚਰਨ। ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦੁਖ ਗਨ ਹਰਨਿ–'। ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅਪਨੇ ਰਨਵਾਸ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਕਰਨਿ ਬਿਲਾਸ॥੪੦॥ ਤਬਿ ਬੇਗਮ ਨੇ ਬਾਤ ਚਲਾਈ। 'ਪੀਰ ਭਏ ਤੁਮਰੇ ਜੁ ਸਹਾਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਘ ਓਘਨਿ ਹਰਤਾ। ਸੰਕਟ ਮੈਂ ਸਹਾਇ ਕੋ ਕਰਤਾ॥੪੧॥ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਨ ਕੇ ਸੰਗ ਦਾਰਾ ?'। ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਨੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਪੂਰਬ ਹੀ ਸੰਸੈ ਮੁਝ ਐਸੇ। ਤਰੁਨ ਅਵਸਥਾ

[1]ਗਲੀਆਂ ਦਾ ਡੱਬਾ । [2]ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ। [3]ਬਾਂਕੇ । [4]ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਪੰਖੜੀ ਕੀਹ (ਸਦ੍ਰਿਸ਼ਤਾ) ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। [5]ਜੂਏ ਵਿਚ । [6]ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਨਾਲ।

ਇਨ ਕੀ ਜੈਸੇ॥ ੪੨ ॥ ਬਿਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਿਮ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਵੈਂ।ਜਿਨਹੁਂ ਦੇਖਿ ਤ੍ਰਿਯ ਧੀਰ ਨ ਪਾਵੈਂ। ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਏ। ਬੋਲਤਿ ਬਦਨ ਕਮਲ ਬਿਕਸਾਏ॥ ੪੩॥ ਕਰਹੁ ਪੀਰ ਕੋ ਪਰਖਨਿ ਅਬੈ। ਕਾਮ ਬਸੀ ਹੁਇ, ਕੈ ਨਹਿਂ ਕਬੈ। ਅਪਨੇ ਤਨ ਕੋ ਸਭਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰੋ। ਜਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੋ॥੪੪॥ ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕਨ ਲੋਚਨ ਗਤਿ ਕੋ[1]। ਹੁਇ ਕੈ ਨਹਿਂ ਬਿਕਾਰ ਤਬਿ ਚਿਤ ਕੋ। ਹਮ ਤੇ ਤ੍ਰਿਯ ਬਿਨ ਰਹਨੋ ਨ ਜਾਈ। ਤਿਨ ਕੇ ਤਨ ਊਪਰ ਤਰੁਨਾਈ[2]"॥ ੪੫ ॥ ਸੁਨਿ ਬੇਗਮ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਹੋਈ। ਹਰਖ ਬਿਸਾਲ ਬਿਖੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। 'ਭਈ ਭੋਰ ਜਹਿਂ ਹੋਵਹਿ ਡੇਰਾ। ਹਮ ਕਰਿਹੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਕੇਰਾ' ॥ ੪੬ ॥ ਮਸਲਤਿ ਕਰਿ ਇਮ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਚਿਤ ਬੇਗਮ ਕੇ ਅਤਿ ਖਟਕਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੂਚ ਕਰਿ ਡੇਰਾ। ਜਾਇ ਬਿਪਾਸਾ ਕੋ ਜਲ ਹੇਰਾ॥੪੭॥ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੰਬੂ ਲਗੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਅਰੁ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਟਿਕਿ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਬਿਸਰਾਮ ਸੁ ਪਾਏ ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਬੇਗਮਾਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਬੇਗਮਾਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੀਰ[3] ਪ੍ਰੀਖਨਾ ਪਰਖਿਬੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਹਿ ਦੀਨਿ। ਸਭਿ ਬੇਗਮ ਮਨ ਭਾਵਤੀ ਜਾਨਿ ਹਰਖ ਬਡ ਕੀਨਿ ।੧।ਚੌਪਈ।ਕੋ ਖੋੜਸ ਬਰਖਨਿ, ਕੋ ਬੀਸ। ਕਿਸ ਬੇਗਮ ਕੀ ਬੈਸ ਪਚੀਸ।ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸਰੀਰ।ਪਹਿਰੇ ਰੰਗਦਾਰ ਬਰ ਚੀਰ ॥੨॥ ਜ਼ੇਵਰ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ।ਮੁਕਤਾ ਗੋਲ, ਆਬ ਬਡ ਖਰੇ[4]। ਹੀਰਨਿ ਕੋ ਚਾਮੀਕਰ ਚਾਰੂ। ਚਮਕਤਿ ਚੌਸਰਹਾਰ[5] ਉਦਾਰੂ ॥ ੩॥*ਜੋ ਰਜਪੂਤ ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ[6]। ਅਧਿਕ ਸਰੂਪਵਤੀ ਦੁਤਿ ਸਾਰੀ ।ਆਂਖ ਪਾਂਖਰੀ ਮਨਹੁਂ ਸਰੋਜਾ[7]।ਕਟ ਜਿਨ ਛੀਨੀ ਪੀਨ ਉਰੋਜਾ॥੪॥ ਬੀਚ ਪਜਾ-ਮਨਿ ਉਰੂ ਜਿ ਮੇਲੇ। ਗੋਲ ਸ ਛੀਲਕ ਜਨੁ ਜੁਗ ਕੇਲੇ। ਚਲਹਿਂ ਮਰਾਲ ਚਾਲ ਬਰ ਬਾਲਾ।ਸਗਰੇ ਸੁੰਦਰ ਅੰਗ ਬਿਸਾਲਾ ॥੫॥ ਅੰਜਨ ਜੁਤਿ ਖੰਜਨ[8] ਜਨੁ ਨੈਨ। ਕੰਜਨ ਮਦ ਭੰਜਨ ਸਰ ਮੈਨ[9]। ਸਭਿ ਜਗ ਬੀਨ ਬੀਨ ਜੇ ਆਨੀ। ਕਨਾ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਰੈਂ ਬਖਾਨੀ ॥੬॥ ਪ੍ਰੇਰੀ ਚਲੀ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸੋਇ।

---

[1]ਨੇਤ੍ਰ (ਦੀ ਚੰਚਲ) ਦਸ਼ਾ ਕਰਕੇ। [2]ਜਵਾਨੀ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [4]ਖਰੇ ਪਾਣੀ (ਚਮਕ) ਦੇ। [5]ਚਉਲੜੇ ਹਾਰ। [6]ਰਾਜ ਪੁੱਤ੍ਰੀਆਂ। [7]ਕਵਲ ਦੀ। [8]ਮਮੋਲਾ। [9]ਕਵਲ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਦੇਵ ਦੇ ਬਾਣ ਹਨ। * ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸੀ ਧਾਰਨਾ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ

ਆਸ ਉਪਮਾ ਕਵਿ ਕੇ ਮਨ ਹੋਇ। ਉਰਬਸਿ[1] ਆਦਿ ਮਨਹੁं ਸਮੁਦਾਈ। ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਪਰਖਨਿ ਹੇਤੁ ਪਠਾਈ ॥ ੭ ॥ ਕੈ ਨਾਰਦ ਢਿਗ ਰੰਭਾ[2] ਆਦਿ। ਛਲੀ ਕਰਨ ਕੋ ਬਹੁ ਤਪ ਬਾਦਿ[3]। ਪ੍ਰਥਮ ਪਠੀ ਦਾਸੀ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਬੇਗਮਾਤ[4] ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਚਹ੍ਯੋ॥੮॥ ਅੰਤਰ ਹੁਇ ਇਕੰਤ੍ਰ ਗੁਰੁ ਬੈਸੇਂ। ਪਰਦੇ ਮਹਿਂ ਦਰਸਹਿਂ ਤ੍ਰਿਯ ਜੈਸੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਸਿਦਕ ਪੂਰੀਅਹਿ ਧੀਰ !। ਵਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਆਵੈਂ ਜਿਮ ਤੀਰ' ॥੯॥ ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਤਿਨ ਕੀ ਬਹੁ ਜਬੈ। ਹੁਇ ਇਕੰਤ ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਤਬੈ। ਸਭਿ ਘਟ ਕੀ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਸੁਮਤਿ ਦੇਨਿ ਇਛ ਪੂਰਨ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥ ੧੦ ॥ ਡੋਰੇ ਆਦਿਕ ਜੇ ਅਸਵਾਰੀ। ਪਰਦੇ ਮਹਿਂ ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਉਤਰੀ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਗਮਨੀ ਨਿਕਟਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਧਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਬਹੁ ਦੀਨਾਰ ਜਵਾਹਰ ਲ੍ਯਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿ ਅਗਵਾਈ। ਕਰਿ ਕਰਿਬੰਦਨ ਬੈਠੀ ਤੀਰ। ਨਾਰ ਛਬੀਲੀ ਗੌਰ ਸਰੀਰ ॥ ੧੨ ॥ ਬਦਨ ਉਘਾਰਿ ਅੰਚਰਾ ਟਾਰੈਂ[5]। ਇਕ ਟਕ ਗੁਰੁ ਕੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਭਈ ਬਿਬਸਿ ਮੋਹਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀ। ਦੇਖਿ ਦਸ਼ਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬਿ ਕਹੀ ॥੧੩॥ 'ਪ੍ਰਥਮ ਪੁੰਨ ਕੋ ਫਲ ਇਹ ਪਾਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸੁਹਾਯੋ। ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਭੋਗਹੁ ਭਲੇ। ਜਸ ਇੱਛਹੁ ਤਸ ਤੂਰਨ ਮਿਲੇ ॥ ੧੪ ॥ ਪੀਰ ਫਕੀਰਨਿ ਸੇਵਾ ਕਰੀਅਹਿ। ਮਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਿਂ ਧਰੀਅਹਿ। ਤ੍ਰੀਅਨਿ ਕੋ ਅਮਾਨ ਇਹ ਅਹੇ। ਪਤਿ ਬਿਨ ਅਪਰ ਪੁਰਖ ਨਹਿ ਚਹੇ' ॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਬਚ ਨੀਕੋ। ਚਹੈਂ ਉਪਾਵਨ ਮਨਮਥ[6] ਜੀ ਕੋ। 'ਕਹੋ ਪੀਰ ਜੀ ! ਸਾਥ ਨ ਦਾਰਾ। ਤਰੁਨ ਬੈਸ ਕਿਮ ਹੋਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰਾ? ॥ ੧੬ ॥ ਰੂਪ ਅਨੁਪਮ ਸੁੰਦਰ ਅਹੈ। ਦੇਖਤਿ ਕੌਨ ਹਰਖ ਨਹਿ ਲਹੈ। ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰੋ ਮਨ ਭਾਏ। ਬਹੁਰ ਤਰੁਨਤਾ ਬੈਸ ਨ ਪਾਏ॥ ੧੭॥ ਅਪਰ ਅਨੰਦ ਮਨਿੰਦ ਨ ਇਸ ਕੋ। ਦੰਪਤਿ ਰੂਪ ਤਰੁਨਤਾ ਜਿਸਕੈ[7]। ਨਿਫਲ ਨ ਕੀਜਹਿ ਪ੍ਰਿਯਾ ਬਿਹੀਨ। ਜੋਗ ਸਰਬ ਸੁਖ ਕੇ ਤਨ ਚੀਨ' ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਨਾਰ ਭੋਗ ਸਭਿ ਜਨਮਾਨਿ*

[1]ਨਾਮ ਹੈ ਅਪੱਸਰਾਂ ਦਾ। [2]ਅਪੱਸਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਚ ਦੇਖਕੇ ਨਾਰਦ ਜੀ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮਨੁਖ ਹੋ ਜਾਹ। [3]ਉਸ ਦੇ ਵਡੇ ਤਪ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਕਰਨ ਲਈ ਚੇਲੀਆਂ ਹਨ। [4]ਬੇਗਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ—ਬੇਗਮਾਤ। [ਫ਼ਾ: ਬੇਗਮਾਤ]। [5]ਪੱਲਾ ਲਾਹ ਕੇ। [6]ਕਾਮ। [7]ਜਿਸ ਜੋੜੀ (ਭਰਤਾ ਤੇ ਨਾਰ) ਉਤੇ ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਰੂਪ (ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉ) ਹੋਵੇ। *ਪਾ:—ਜੂਠਨਿ।

ਲਹਨੋ। ਇਕ ਸਮਾਨ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਅਹੈ। ਸੂਕਰ ਕੂਕਰ ਸਭਿ ਸੁਖ ਲਹੈਂ॥ ੧੯ ॥ਇਹੁ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਪਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹਮੇਸ਼। ਜਨਮ ਅਨੇਕਨਿ ਕੋ ਦੁਖ ਖੋਵੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਰਨ ਕਸ਼ਟ ਨਹਿ ਜੋਵੈ ॥੨੦॥ ਤਰੁਨਾਪਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦਿਨ ਚਾਰ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰ। ਸੁਖ ਜੋ ਅਟਲ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਚਾਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਸਿਮਰਿ ਅਲਾਹੈ[1] ॥੨੧॥ ਥੋਰੇ ਸੁਖ ਹਿਤ ਬਹੁਤ ਨ ਖੋਵੈ। ਸੋ ਬੁਧਿਵੰਤ ਚਤੁਰ ਨਰ ਹੋਵੈ। ਤੁਮ ਭੀ ਕਰਿ ਨਿਤ ਪਤਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ। ਸਿਮਰਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਲਹੋ ਸੁਭਿ ਛੇਮ' ॥੨੨॥ ਬੇਗਮ ਸੁਨਹਿਂ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਟਾਰਹਿਂ। ਸੁੰਦਰ ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਦਿਖਾਰਹਿਂ। ਹਾਵ ਭਾਵ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਦੇਖਹਿਂ ਰੂਪ ਹੋਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਨਾਰਿ ਸੁਭਾਵ ਜਿ ਮਦਨ ਉਪਾਵਨਿ। ਸਭਿ ਕਰਿ ਰਹੀ ਤਹਾਂ ਰੀਝਾਵਨ। ਗੁਰ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਕਾਰ ਨ ਭਯੋ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਪ੍ਰਥਮ ਜਿਮ ਲਹਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਪਿਖਤਿ ਕਟਾਛਨਿ ਬੰਕੇ ਕਰਿਕੇ। ਉਰਜ[2] ਦਿਖਾਵਤਿ ਭੁਜਾ ਉਸਰਿਕੈ। ਅਪਨੀ ਦੁਤਿ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਹਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਮ ਭਏ ਬਿਕਾਰੀ ॥੨੫॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠੀ ਢਿਗ ਰਹੀ। ਸੁਨੀ ਬਾਤਿ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਹੀ। ਜੋਰ ਨ ਚਲਯੋ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਲੀਨੀ। ਉਠਨਿ ਹੇਤੁ ਪੁਨ ਮਨਸ਼ਾ ਕੀਨੀ॥ ੨੬ ॥ ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।–ਸਾਚੋ ਪੀਰ–ਬੇਗਮਨਿ ਜਾਨੀ। ਜਸੁ ਕੋ ਕਰਤਿ ਚਢੀ ਅਸੁਵਾਰੀ। ਅੰਤਰ ਪਰਦੇ ਜਾਇ ਉਤਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅੰਤਹਪੁਰ ਆਵਾ। ਥਿਰ ਹੁਇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਵਾ। 'ਗਮਨੀ ਆਜ ਪੀਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਕਿਮ ਦੇਖਯੋ ਗੰਭੀਰ ਸੁਧੀਰ ? ॥੨੮ ॥ [3]ਇੰਗਿਤਿ ਬੋਲ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੇਰੀ॥ ਤੁਮ ਸਮੀਪ ਤੇ ਕਹੁ ਕਿਮ ਹੇਰੀ[3]? । ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਜੁਤਿ ਭਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?। ਬਿਨ ਤ੍ਰਿਯ ਨਹਿਂ ਲਖੀਅਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ' ॥੨੯॥ਸੁਨਿ ਬੇਗਮ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਹਯੋ। 'ਇਨ ਸਮ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਹਮ ਲਹਯੋ। ਹਾਵ ਭਾਵ ਅੰਗਨਿ ਦਿਖਰਾਵਨ।ਹਮ ਸਭਿ ਕੀਨ ਮਦਨ ਉਪਾਵਨ॥੩੦॥ਹਮਰੋ ਕਰਤਬ ਬਾਯੁ ਮਨਿੰਦ। ਰਹਯੋ ਪੀਰ ਮਨ ਮੇਰੁ ਗਿਰਿੰਦ। ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾ-ਨਾ। ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥–ਪਤਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿ ਨਾਮ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਸੁਨਤਿ ਹਮਾਰੋ ਮਨ ਬਿਰਮਾਇ[4] । ਬੁਰੇ ਬਿਸ਼ਯ ਲਖਿ ਹੋਤਿ

---

[1]ਅੱਲਾ ਨੂੰ, ਰੱਬ ਨੂੰ। [2]ਸਥਨ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੋਲਣ ਤੇ ਤੱਕਣੀ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ (ਤੁਸਾਂ) ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਡਿੱਠਾ, (ਦੱਸੋ)। [ਸੰ:, ਇੰਗ=ਲੱਛਣ, ਇਸ਼ਾਰਾ]। [4]ਪਰਚਦਾ ਹੈ ਟੀਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਰਾਗ॥ ਯਜ਼ਦਾਂ[1] ਸਿਮਰਨਿ ਮਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗ-॥੩੨॥ਇਹੁ ਸੁੰਦਰਤਾ ਇਹ ਤਰੁਨਾਈ। ਇਹ ਕਦ ਇਹ ਬਲ ਇਹ ਚਤੁਰਾਈ। ਸਭਿ ਕੋ ਪਾਇ ਕਿਯੋ ਮਨ ਬਸਿ ਮੈਂ। ਨਹਿਂ ਦੌਰਤਿ ਕਬਿਹੂੰ ਕਿਸ ਰਸ ਮੈਂ॥੩੩॥ ਬੰਦਨੀਯ ਸਭਿ ਜਗ ਕੇ ਪੀਰ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਰੱਖਕ ਤੁਮਹਿਂ ਸਰੀਰ। ਸਦਾ ਅਦਾਬ ਕਰਹੁ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਭਲਾ ਹੋਹਿ ਜਗ ਲੋਕ ਘਨੇਰਾ॥ ੩੪॥ ਚਿਤ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਬਡ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਨਹੀਂ ਅਵੱਗਜਾ ਆਪ ਕਰੀਜੈ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਖੀਜੈ' ॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹ੍ਯੋ'ਮੈਂ ਜਾਨੋਂ। ਗਾਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮਾਨੋਂ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸਿਮਰੇ ਕਰੀ ਸਹਾਇ। ਜੁਗ ਸ਼ੇਰਨਿ ਕੋ ਹੇਰਿ ਹਟਾਇ॥ ੩੬॥ ਇਕ ਹਕੀਮ ਨੇ ਮੁਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਦੁਰਗ ਗ੍ਵਾਲਿਯਰ ਤੇ ਬੁਲਿਵਾਯੋ। ਕੈਦੀ ਮਰਣ ਪ੍ਰਯੰਤ ਨ੍ਰਿਪਾਲੇ। ਸੰਗ ਆਪਨੇ ਦੁਰਗ ਨਿਕਾਲੇ॥੩੭॥ ਛੋਰਨ ਉਚਿਤ ਸੁ ਨਹਿਂ ਰਿਪੁ ਘੋਰੇ।ਇਨ ਕੇ ਕਹੇ ਤੁਰਤ ਸੋ ਛੋਰੇ। ਚੰਦੂ ਦਿਵਾਨ ਇਨਹੁਂ ਕੋ ਬੈਰੀ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਬਡ ਗੁਰ ਕੇਰੀ॥ ੩੮॥ ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੇ ਹਿਤ ਸਾਥ। ਸੋ ਮੈਂ ਪਕਰ ਦੀਨਿ ਇਨ ਹਾਥ। ਕਰਿਬੇ ਲਾਇਕ ਹੁਤੀ ਨ ਜੋਇ। ਇਨ ਆਦਰ ਹਿਤ ਕੀਨੀ ਸੋਇ॥੩੯॥ ਅਬਿ ਜਿਮ ਮਮ ਮਨ ਸੰਸੈ ਭਯੋ। ਸੋ ਭੀ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਪਿਖਿ ਲਯੋ। ਪਰਖ ਨਮਿੱਤ[2] ਕਰਿ ਤੁਮਹਿ ਪਠਾਯੋ*। ਇਸ ਤੇ ਕੋਪ ਜਿ ਕੁਛ ਉਪਜਾਯੋ॥੪੦॥ਮਿਲੋਂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਨਿਜ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵੋਂ। ਭੂਲ ਭਈ ਸਗਰੀ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵੋਂ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਜਸ ਕੋ। ਕਰ੍ਯੋ ਅਹਾਰ ਅਨੇਕਨਿ ਰਸਕੋ॥ ੪੧॥ ਪਰੇ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸੋਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਸਭਿ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਹੋਏ। ਰਵਿ ਜਿਸ ਕਾਲ ਉਦੈ ਨਹਿਂ ਭਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਤਯਾਰਿ ਹ੍ਵੈ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਗਯੋ॥ ੪੨॥ ਆਗੇ ਕਿਰਤਨ ਹੋਤਿ ਸਪ੍ਰੇਮ। ਸੁਨਹਿ ਏਕ ਚਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਛੇਮ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਲਾਗ੍ਯੋ ਦੀਵਾਨ। ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ॥ ੪੩॥ ਬੈਠ੍ਯੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ। ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਖ ਲਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹੁ। ਆਸਾਵਾਰ ਭੋਗ ਤਬਿ ਪਰ੍ਯੋ। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਸ ਰਰ੍ਯੋ॥

[1] ਰੱਬ [ਫਾ:, ਯਜ਼ਦਾਂ]। [2] ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ (ਅ) ਪਰਖਨ+ਮਿਤ=ਪਰਖਣ ਦੀ ਸਲਾਹ।

*ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਖੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਖਣਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਆਪ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸੀ ਰੂਪ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਚਿੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜਤ ਸਤ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੀ ਸੁਹਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਖੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ

੪੪॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਆਦਰ ਕੀਨਿ।ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ'ਇਹ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਚੀਨਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਥਾਨ ਸਭਿ ਕੇਰਾ। ਹੋਤਿ ਪਾਕ ਮਨ, ਪੁੰਨ ਘਨੇਰਾ॥ ੪੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਘਰ ਇਹਾਂ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸਾਯੋ ਮਹਾਂ। ਪਿਤਾ ਤੋਰਿ ਜਿਨਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ।ਗ੍ਰਾਮ ਪਰਗਨਾ ਤਿਨ ਅਰਪਾਯੋ'॥੪੬॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ 'ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਵੋ। ਸਭਿ ਅਵਗੁਣ ਹਮਰੇ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵੋ। ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ। ਹਿਤ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਨਿ ਕੇ ਕਰਿ ਆਸ'॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ।'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਾਨਾ।ਸਨਮੁਖ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਂ ਤੁਮ ਰਹੇ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਅਪਨੇ ਮਨ ਲਹੇ[1]॥੪੮॥ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਮਾਰਗ ਹੁਇ ਨ੍ਯਾਰੋ। ਤੁਮ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਇਤੇ ਸਿਧਾਰੋ। ਚਹੈਂ ਸੁਧਾਸਰ ਹਮ ਅਬਿ ਜਾਯੋ।ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਬਹੁ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ'॥ ੪੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੈ 'ਮੈਂ ਚਾਲੌਂ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪੁਨ ਪੰਥ ਸਮਾਲੌਂ। ਦੇਖਿ ਸੁਧਾਸਰ ਲੇ ਤੁਮ ਸੰਗ। ਪੁਨ ਗਮਨਹਿ ਲਵਪੁਰੀ ਉਮੰਗਿ'॥੫੦॥ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਮਹਾਂ। ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ 'ਤਥਾਸਤੁ' ਕਹਾ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰਿਬੇ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਉਰ ਆਨੰਦ ਸਰਬੇ॥ ੫੧॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਬੇਦਮਨਿ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋਂ ਅੰਸੂ॥ ੭॥

੮. [ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸ਼ਾਹੁ ਲੇ ਗਮਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਪਾਰ ਬਿਪਾਸਾ ਤੇ ਉਤਰਿ ਸੰਗ ਲਿਏ ਨਰ ਜਾਲ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਵਲੀ ਜਾਇ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਕੀਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਬਖਾਨੇ।ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਭੱਲੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਆਏ ਗੁਰੂ ਹੇਰਨਿ ਅਹਿਲਾਦੇ॥੨॥ਸ਼ਾਹੁ ਸਹਤ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਅਰਪਨ ਕੀਨੋ ਦਰਬ ਬਿਲੰਦ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਖਾਨਿ ਅਧਿਕ ਸਨਮਾਨੇ। ਬਹੁਰ ਚੁਬਾਰੇ ਦੇਖਨਿ ਪਯਾਨੇ॥ ੩॥ ਤਹਿਂ ਪੂਜਾ ਕਰਿ ਕੇ ਹਟਿ ਆਏ। ਚਢ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਬੰਬ[2] ਬਜਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸਾਥ। ਬੂਝੇ, ਕਹੀ ਚੋਦ੍ਹ ਕੀ ਗਾਥ॥੪॥ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਹਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਏ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਅੰਸ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਭਿ ਤੇ ਲੇ ਆਇਸੁ ਗੁਰੁ ਚਲੇ। ਪੰਥ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਕੇ ਭਲੇ॥ ੫॥ ਡੇਰਾ ਆਇ ਕਰ੍ਯੋ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਉਤਰ੍ਯੋ ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੁਖ ਮਾਨ। ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਤਹਾਂ। ਪਿਤ ਸਥਾਨ ਕਰਿ ਬੰਦਨ

---

[1](ਤੁਹਾਨੂੰ) ਮਨ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। [2]ਨਗਾਰਾ।

ਮਹਾਂ ॥ ੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਆਨਿ ਧਨ ਭੇਟ ਰਖਾਇ। ਬਸੇ ਨਿਸਾ ਬਿਸਰਾਮ ਸੁ ਪਾਇ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਕਰਿ ਕੈ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਨਾਮ ਗੁਰੂ ਪਿਤ ਥਾਨ॥੭॥ ਡੇਰਾ ਕੂਚ ਸ਼ਾਹੁ ਜੁਤਿ ਭਯੋ। ਨਗਰ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਗੁਰੂ ਨਗਰ ਅਬਿ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰਾ॥੮॥ ਸੈਨਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਤੰਗ ਤੁਰੰਗ। ਨਰ ਅਨਗਨ ਹੈਂ* ਮੇਰੇ ਸੰਗ॥ ਪੁਰੀ ਸਮੀਪ ਨ ਡੇਰਾ ਆਛੋ। ਖੇਦ ਨ ਹੋਇ ਇਹੀ ਚਿਤ ਬਾਛੋਂ॥੯॥ਜਾਹੁ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਗੁਰੂ ਪਾਸ॥ਡੇਰਾ ਪੁਰਿ ਤੇ ਦੂਰਹਿ ਬਾਸਿ॥ਹੋਇ,ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਆਗੇ ਹੇਰਿ[1]। ਤਿਤ ਹੀ ਗਮਨੈਂ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰਿ॥੧੦॥-ਡੇਰਾ ਹਮਰੋ ਤਹਿਂ ਕਰਿਵਾਇਂ। ਅਪਨੀ ਸੈਨਾ ਨਿਕਟਿ ਟਿਕਾਇ। ਬਹੁਰ ਸਦਨ ਕੋ ਆਪ ਸਿਧਾਰੋ[2]। ਭੋਰ ਬਨਹਿਂ ਆਗਮਨ ਹਮਾਰੋ-'॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਤੂਰਨ ਪਯਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਸਭਿ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਇਮ ਅਹੈ। ਤੁਮਰੀ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਚਹੈ' ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨੀ। 'ਆਛੀ ਬਾਤ ਕਰੀ ਹਮ ਮਾਨੀ। ਦੋਇ ਕੋਸ ਗੁਮਟਾਲੇ† ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ। ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਸ ਹਰਖ ਜਿਸ ਕਿਸ ਕੋ[3]'॥੧੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਜਾਇ ਬਤਾਈ:-'ਤੁਮਰੀ ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਮਨ ਭਾਈ'। ਚਲੀ ਜਾਤਿ ਹਜ਼ਰਤ ਅਸੁਵਾਰੀ। ਕਰਯੋ ਸਿਵਰ ਬਰ ਧਰਾ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੧੪॥ ਆਨਿ ਲਗੇ ਤੰਬੂ ਸਮੁਦਾਇ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਸਭਿ ਉਤਰਿ[4] ਟਿਕਾਏ। ਕਹਯੋ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਕੋ ਸ਼ਾਹੂ। 'ਗਮਨੋ ਅਬੈ ਪੀਰ ਕੇ ਪਾਹੂ ॥ ੧੫ ॥ ਕਛੁਕ ਦਾਸ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਜਾਵੈਂ। ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਪਨੋ ਮਤਿ ਧਰੋਂ ॥੧੬॥ ਤੂੰ ਭੀ ਕਰਹੁ ਸੰਗ ਗੁਰੁ ਪਯਾਨਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਹੁ ਸਗਰੇ ਥਾਨਾ। ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਇ ਪ੍ਰਾਤ ਕੋ ਜਬੈ। ਹਮ ਗਮਨੈਂ ਲੇ ਤੁਵ ਸੰਗ ਤਬੈ'॥ ੧੭ ॥ ਹਜ਼ਰਤ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ ਤਤਕਾਲ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਕਹੀ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸਗਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਬਿਰਾਜੋ ਜਾਈ ॥੧੮॥ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਸੰਗ। ਗੁਰੂ ਅਰੂਢੇ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ। ਪੰਥ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇ ਤਬਿ ਚਾਲੇ।ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਆਯਸਿ ਭਾ ਨਾਲੇ ॥ ੧੯ ॥ ਜੇਠਾ ਭੇਜਯੋ ਹੁਤੋ ਅਗਾਰੀ। 'ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੀਜਹਿ ਬਹੁ

[1]ਲੰਘ ਕਰਕੇ (ਜਾਹ) ਤੇ ਅਗੇ (ਜਾ ਕੇ) ਦੇਖ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)। [2]ਜਾਓ(ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ)। [3]ਭਾਵ ਸਭਨੂੰ। [4]ਉਤਾਰ ਕੇ। *ਪਾ:- ਨਰ ਗਨ ਹੈਂ ਅਸ। †ਇਹ ਗਿਰਾਂ ਹੁਣ ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਪਾਸਵਾਰ ਹੈ।

ਤਯਾਰੀ[1]। ਉਤਸਵ ਅਧਿਕ ਗੁਰੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਹਰਖਤਿ ਮਾਤ ਪਾਸ ਚਲਿ ਜਾਂਹੀ॥ ੨੦॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰ ਨਵੀਨ। ਨਿਜ ਢਿਗ ਤੇ ਪੰਚਾਂ-ਮ੍ਰਿਤ ਕੀਨਿ। ਗੁੰਦੀ ਕਿਨ ਫੂਲਨਿ ਕੀ ਮਾਲਾ। ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਸੁਗੰਧਿ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੨੧॥ ਨਗਰੀ ਗਰੀ ਮਾਰਜਨ[1] ਕਰੀ। ਕਰਿ ਛਿਰਕਾਵ ਧੂਰ ਪਰਹਰੀ। ਨੌਬਤ ਬਜਹਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੌਰ। ਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ ਸੋਢੀ ਸਿਰ ਮੌਰ॥੨੨॥ਕਹੈਂ ਚਾਵ ਧਰਿ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ।—ਪਿਖਹਿਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਸੁਖ ਲਹਿਂ ਈਖਨ[2]—। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਆਏ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਬਿ ਪਾਏ॥੨੩॥ ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਿ ਚਰਨ ਸੋਂ ਚਾਲੇ। ਬਡਿਨਿ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਅਦਬ ਬਿਸਾਲੇ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਜਬਿ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਾ। ਉਤਰ ਚਲਯੋ ਪਗ ਸੋਂ ਬਿਨ ਦੇਰਾ॥੨੪॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਗਮਨੇ ਪਾਂਇ। ਘੋਰੇ ਸੰਗਿ ਲੀਨਿ ਡੁਰਿਆਇ[3]। ਪ੍ਰਥਮ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਗੁਰੁ ਆਏ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਕਰਿਕੈ ਲਯਾਏ॥ ੨੫॥ ਖਰੇ ਕਰਾਵਨਿ ਕੋ ਅਰਦਾਸ। ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਕੀਨੀ ਗੁਰਦਾਸ।ਪੰਚ ਗੁਰੁਨਿ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮੂ। ਤਬਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਅਭਿ-ਰਾਮੂ॥੨੬॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਭੇਟ ਚਢਾਈ। ਧਯਾਨ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਪੁਨ ਗੁਰਦਾਸ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਮਿਲਯੋ ਸਰਬ ਸੋਂ ਉਰ ਮੁਦ ਧਰਿ ਕੈ॥ ੨੭॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਰਯੋ। ਸਰਬ ਹੇਰਿ ਸੁਖ ਤਾਂਹਿ ਉਚਰਯੋ। ਬਹੁਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੌਰ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੇ॥ ੨੮॥ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ ਗਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਧਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਤਹਿਂ ਬੁੱਢੇ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। ਪੰਚ ਗੁਰੁਨਿ ਲੇ ਨਾਮ ਅਗਾਰੀ॥ ੨੯॥ ਬਹੁਰ ਕਰਾਹੁ ਸਭਿਨਿ ਵਰਤਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਮੋਦਿਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਯੋ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਪੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾ ਦੀਨਿ। ਥਿਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਅਭਿ-ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ॥੩੦॥ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਉਰ ਅਨੰਦ ਵਧਾਏ। ਧਾਇ ਧਾਇ ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਆਵਹਿਂ। ਕੋ ਸਿਰ ਕੋਠਨਿ ਪਰ ਦਰਸਾਵਹਿਂ[4]॥ ੩੧॥ ਕੋ ਨਰ ਫੂਲ ਮਾਲ ਲੇ ਮਿਲਈਂ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸੰਗ ਚਲਈਂ। ਕੋ ਧਰਿ ਭਾਉ ਚਰਨ ਗਹਿਂ ਆਈ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕੋ ਸੀਸ ਲਗਾਈ॥੩੨॥ਜਥਾ ਜੋਗ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਿਹੀਂ। ਬੂਝਿ

[1]ਸਫਾਈ। [2]ਅੱਖੀਆਂ ਸੁਖ ਪਾ ਲੈਣ। [ਸੰਸ: ਈਕ੍ਸ਼ਣ=ਅੱਖਾਂ। ਨਜ਼ਰ]। [3]ਡੋਰਾਂ, ਲਗਾਮਾਂ ਫੜਕੇ ਆਏ। [4]ਕਈ ਕੋਠਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਖਰਾਂ ਤੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੂਝਿ ਪੁਰਿ ਨਰ ਸੁਧਿ ਲਹਿਹੀਂ। ਮਾਤਾ ਕੇ ਮੰਦਰ ਕੋ ਚਾਲੇ। ਜਿਸਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨੇਹ ਬਿਸਾਲੇ ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਆਗਵਨ ਤਨੁਜ ਕੋ ਗੰਗਾ। ਮੇਵਹਿ ਨਹੀਂ ਆਪਨੇ ਅੰਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਸਿਰ ਧਰਨੀ ਧਰਿ ਧਰਿ ॥ ੩੪ ॥ ਤ੍ਰਿਯ ਗਨ ਆਨਿ ਵਧਾਈ ਦੇਵਤਿ। ਭਰਯੋ ਹਰਖ ਉਰ ਸਭਿ ਕੀ ਲੇਵਤਿ। ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਮ ਧਰਤਿ ਹੁਲਾਸੂ। ਜਿਮ ਸੁਰਤਰੁ ਲਹਿ ਰੰਕ ਅਵਾਸੂ ॥ ੩੫ ॥ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪੂਰਨ ਚੰਦ। ਪੁਰਿ ਸਗਰੋ ਸਾਗਰ ਮਾਨਿੰਦ ॥੩੬॥ ਧਾਇ ਧਾਇ ਨਰ ਦੇਖਨਿ ਆਵੈਂ। ਮਨਹੁੰ ਤਰੰਗ[1] ਉਤੰਗ ਉਠਾਵੈਂ। ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਬਿ ਘਰ ਬੀਚੀ। ਗੰਗਾ ਸਮ ਗੰਗਾ ਉਠ ਬੀਚੀ[2]॥੩੭॥ ਜਥਾ ਤੁਰਤ ਕੀ ਧੇਨੁ ਪ੍ਰਸੂਤਾ। ਪਿਖਯੋ ਸਪੂਤ ਮਹਾਂ ਮਨ ਪੂਤਾ। ਜਾਇ ਜਨਨਿ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਮਾਤ ਉਠਾਇ ਅੰਕ ਭਰਿ ਲੀਨਿ॥੩੮॥ਸੂੰਘਤਿ ਮਸਤਕ ਧਨ ਬਹੁ ਵਾਰਤਿ। ਦੇਖਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਬਦਨ ਨਿਹਾਰਤਿ। ਲਖਹਿ ਆਪ ਕੋ ਚਿਤ–ਬਡਭਾਗਨ–। ਲਾਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਾਨਿ ਅਨੁਰਾਗਨ ॥ ੩੯ ॥ 'ਕਹੁ ਸੁਤ ! ਤਨੁ ਕੁਸ਼ਲੀ ਜੁਤਿ ਰਹਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲਨਿ ਕੁਛ ਆਛੋ ਲਹਯੋ। ਤੁਮ ਕੋ ਚਿਤਵਤਿ ਨਿਸਦਿਨ ਰਹੀ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਾਨਾ ਸੁਧਿ ਲਹੀ' ॥ ੪੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। 'ਕਾਰਜ ਭਏ ਸਿੱਧ ਸਮੁਦਾਈ। ਗੁਰੁਦ੍ਰੋਹੀ ਗਹਿਵਾਇ ਚੰਡਾਲਨਿ। ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ ਸਮੂਹ ਬਿਸਾਲਨਿ ॥੪੧॥ ਮਾਰ ਖਾਇ ਅਰੁ ਧਰਮ ਨ ਲਹੈ[3]।ਮਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਸੰਕਟ ਸਹੈ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭਏ ਸਹਾਇ। ਰਾਖਯੋ ਬਿਰਦ ਆਪਨੋ ਆਇ' ॥ ੪੨ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਇ। ਉਠੇ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਬਾਹਿਰ ਆਇ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯਹੁ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਅਬਹਿ ਤੁਮ ਆਯਹੁ ॥ ੪੩ ॥ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਇਤ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਸੁੰਦਰ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ 'ਦਰਸਾਵਹਿ'। ਸੁਨਿ ਗਮਨਯੋ ਲੇ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕੀ। ਜਿਸ ਕੈ ਗਾਢੀ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਕੀ ॥ ੪੪ ॥ ਮਿਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਗੁਰ ਘਰ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਰਾਵਰ ਭੀ ਦਰਸਹੁ। ਗੁਰੁ ਸਥਾਨ ਪਾਵਨ ਕੋ ਪਰਸਹੁ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸੁਧਾਸਰ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

[1]ਲਹਿਰਾਂ। [2]ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਗੰਗਾ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਾਂਙੂ ਉਠੀ [ਸੰਸ:, ਵੀਚਿ=ਲਹਿਰ]। [3]ਭਾਵ ਧਰਮ ਹੀਨ ਹੋਕੇ।

੯. [ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਰਾਜਮਾਨ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਰਿ ਕੈ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ । ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਆਨੰਦ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਖਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਬੋਲੇ ਸਭਿ ਸਾਥ । ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕੈ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਮਹਿਲ ਆਪਨੇ ਜਾਇ ਸੁਹਾਏ। ਤਬਿ ਦਮੋਦਰੀ ਮੋਦ ਬਢਾਏ॥੨॥ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬੰਦਿ ਕਰ ਤਬੈ। ਦੇਖਯੋ ਕੰਤ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਫਬੈ। ਦਾਸੀ ਗਨ ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਠਾਨੀ। ਸੁਪਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਜ ਮਹਾਨੀ ॥੩॥ ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਜਾਗ੍ਰਿਤਿ ਹੋਇ। ਸੌਚਾਚਾਰ ਕਰੀ ਸਭਿ ਜੋਇ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਲਾਇ ਧਿਆਨ। ਥਿਰ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਲਿਯੋ ਰਸ ਗਯਾਨ ॥੪॥ ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਸੁ ਮੱਜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਸੁਨਹਿਂ ਕਰੈਂ ਕਿਰਤਨ ਸੁਖ ਪੈ ਕੈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਅਰੁ ਹਰਿਮੰਦਿਰ। ਭਜਨ ਹੋਤਿ ਇਕ ਰਸ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁੰਦਰ॥੫॥ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਭੋਗ ਤਬਿ ਪਰਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੇ ਨਰ ਪੁਨ ਆਏ। ਕਹਿ ਪੰਚਾਂ-ਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਕਰਿਵਾਏ ॥੬॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਆਪ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਕਹਿ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਕੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਕੋ ਆਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥੭॥ ਤਹਿਂ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਧਨ ਅਰਪਾਯੋ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਯੋ। ਗੁਰੂ ਸਹਤ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਦ ਧਾਰਿ। ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਹੇਰਨਿ ਦਰਬਾਰ ॥ ੮ ॥ ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਬੰਦਨ ਕਰੇ। ਗਮਨੇ ਸਨਮੁਖ ਅੰਤਰ ਬਰੇ। ਪੁਲ ਪਰ ਗੇ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕੋ ਬਰੇ ਮਝਾਰੀ ॥੯॥ ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਅਖੰਡ। ਇਕ ਸੱਤਾ ਦੂਸਰ ਬਲਵੰਡ। ਨਿਕਟ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ। ਬੈਠੇ ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਅਰੁ ਦੀਨਾਰ। ਅਰਪਨ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਉਦਾਰ।ਪੰਚਾਂ-ਮ੍ਰਿਤ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਜ਼ਰਤ ਹਰਖਾਯੋ ॥੧੧॥ ਬੈਠਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਸੁਨਿਬੇ ਲਾਗ। ਜਿਨਹੁ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਅਨੁਰਾਗ। ਰੀਝਯੋ ਰਾਗ ਪਰਖ ਕਰਿ ਤਹਾਂ। ਦਿਯੋ ਰਬਾਬੀ ਕੋ ਧਨ ਮਹਾਂ॥ ੧੨ ॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਗੁਰੁ ਜੁਤਿ ਬਾਹਿਰ ਆਏ। ਥਿਰੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਹਰਖਾਏ। ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਸਿਰੁਪਾਉ ਮੰਗਾਏ। ਮਿਸਰੀ ਆਨਤਿ ਭੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗਹਿ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਦਿਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਕਰੁਨਾ ਸਾਥ। ਲੇ ਸਿਰੁਪਾਉ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੇਰੋ। ਧਰਯੋ ਸੀਸ ਪਰ ਭਾਉ ਘਨੇਰੋ ॥ ੧੪ ॥ ਅਪਰ ਸੰਗਿ

ਜੇਤੇ ਉਮਰਾਉ। ਸਭਿ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਦੀਨਿ ਸਿਤੋਪਲ[1] ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਸਭਿਨਿ ਲੀਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਹਿਲਾਦ ॥੧੫॥ ਸ਼ਾਹੁ ਨਫਰ ਜੇਤਿਕ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਧਨ ਦੀਨਿ ਮਹਾਨ। ਲੇ ਲੇ ਸਕਲ ਕਰਹਿਂ ਅਭਿਬੰਦਨ। ਸੁਜਸੁ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥੧੬॥ਭਨਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ 'ਸਰਬ ਮਕਾਨ। ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਠਾਨਿ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਦਨ ਤੇ ਲਾਗੇ ਦਰਬਾ। ਪੁਜਨ ਥਾਨ ਬਨਾਵਹੁ ਸਰਬ॥੧੭॥ ਮੁਖ ਤੇ ਆਇਸੁ ਕਰਤੇ ਰਹੋ। ਬਨਹਿ ਤਥਾ ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚਹੋ'। ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਇਹੁ ਸਭਿ ਬਨ ਜੈ ਹੈ। ਜਬਿ ਹੀ ਸਮਾਂ ਬਨਨਿ ਕੋ ਐ ਹੈ॥ ੧੮॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋਇ। ਧਨ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਸੇਵਹਿਂ ਸੋਇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੁਵਰਨ ਕੇ ਮੰਦਰ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਬਨਿ ਹੈਂ ਸੁੰਦਰ'॥੧੯॥ਗੁਰੁ ਮਰਜ਼ੀ ਹਜ਼ਰਤ ਨੇ ਜਾਨੀ। ਮੁਖ ਤੇ 'ਆਛੀ ਬਾਤ' ਬਖਾਨੀ। ਆਇਸੁ ਲੇ ਕਰਿ ਠਾਨਿ ਪ੍ਰਣਾਮ। ਚਲਯੋ ਸਰਾਹਤਿ ਗੁਰੁ ਕੇ ਧਾਮ॥੨੦॥ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਬੇਗਮ ਮਿਲੀ ਜਬਹਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ 'ਸ਼ਾਹ ਕਿਤ ਗਏ?'। 'ਗੁਰੁ ਕੋ ਦਰਸ' ਬਤਾਵਤਿ ਭਏ॥ ੨੧॥ ਕਹਤਿ ਭਈ 'ਗੁਰੁ ਕੀ ਜੋ ਦਾਰਾ। ਹਮ ਭੀ ਦਰਸ ਲਹੈਂ ਸੁਖ ਸਾਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਆਇਸੁ ਦਈ। ਬੇਗਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਯਾਰ ਤਬਿ ਭਈ॥ ੨੨॥ ਚਢਿ ਗਮਨੀ ਪਰਦੇ ਅਸੁਵਾਰੀ। ਆਇ ਗੁਰੁ ਕੀ ਪੁਰੀ ਨਿਹਾਰੀ। ਪੂਰਬ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਗਈ। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਰਖਤਿ ਭਈ॥ ੨੩॥ ਦਰਬ ਅਕੋਰ ਧਰੀ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੋ ਚਾਲੀ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਮਾਤ ਗੰਗ ਬਡ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਏ। ਬੈਠੀ ਬਿਚ ਤ੍ਰੀਯਨ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੨੪॥ ਨਿਕਟ ਆਪਨੇ ਨੁਖਾ ਬਿਠਾਈ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸੋਂ ਛਬਿ ਛਾਈ।ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਬੇਗਮ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ। ਗਮਨੀ ਆਗੈ ਤਜਿ ਅਸੁਵਾਰੀ॥ ੨੫॥ ਜੇਵਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਗੁਨ ਚਾਰੁ ਬਿਲੰਦ। ਬਸਤ੍ਰ ਜਿ ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਪਹਿਰਨਿ ਗਾਤ। ਰੇਸ਼ਮ, ਪਸ਼ਮ, ਬਰਨ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ॥੨੬॥ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸ਼ੁਭ ਗੰਗ ਅਗਾਰੀ। ਗਨ ਬੇਗਮ ਤਬਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਗੁਰੁ ਜਨਨੀ ਨੇ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨੀ। ਹਰਖਾਵਤਿ ਕਹਿ ਮਾਧੁਰ ਬਾਨੀ॥ ੨੭॥ ਨਿਕਟਿ ਆਪਨੇ ਸਕਲ ਬਿਠਾਈ। 'ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਧਰਮ ਧਰਹੁ' ਸਿਖ ਗਾਈ[2]। 'ਪੁੱਤ੍ਰ

[1]ਪਤਾਸੇ [ਸੰਸ:, ਸਿਤ+ਉਪਲ]। [2]ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ। (ਅ) ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤੀ।

ਪੌਤ੍ਰ ਗਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਹੈ ਹਰਖਾਵਹੁ' ॥੨੮॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਬੂਝਨਿ ਲਾਗੀ। 'ਗੁਰੁ ਭਾਰਜਾ ਕੋ ਬਡਭਾਗੀ?। ਹੇ ਮਾਤਾ! ਸੋ ਹਮਹਿ ਬਤਾਵੇ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਨਹੀਂ ਲਖਾਵੇਂ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਕਰ ਸੈਂਗ ਬਤਾਈ। 'ਇਹੁ ਮਮ ਨੁਖਾ ਗੁਰਨਿ ਘਰ ਆਈ'। ਦੀਰਘ ਨਯਨਾ[1] ਕੋ ਤਬਿ ਹੇਰਾ। ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਧੰਨ ਭਾਗ ਹੈ ਤੇਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਸੁੰਦਰ ਮਹਾਂ ਸਰੂਪ ਛਬੀਲਾ। ਅਸਿ ਪਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਸੁਸ਼ੀਲਾ'। ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਕੇ ਸੁਭਾਵ ਜਿਮ ਹੋਇਂ। ਕਹਿ ਅਸ ਬਾਕ ਬੂਝ ਸਭ ਸੋਇ ॥੩੧॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਬਹੁਰ ਚਲਨ ਕੋ ਆਇਸੁ ਲੀਨ। ਤਬਿ ਗੰਗਾ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰੀ[2] ਦਾਸੀ। ਜਰੀ ਬਸਤ੍ਰ ਗਨ ਆਨੇ ਪਾਸੀ ॥ ੩੨ ॥ ਸਭਿ ਬੇਗਮ ਕੋ ਸਾਦਰ ਦੀਨੇ। ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਖਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਲੀਨੇ।ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਬਹੁਰ ਹਰਖਾਇ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਬੇਗਮ ਤਬਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਘਰ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਚਢੀ ਅਸੁਵਾਰੀ। ਪਹੁੰਚੀ ਅਪਨੇ ਸਿਵਰ ਮਝਾਰੀ। ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲਯੋ ਜਬਿ ਆਇ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਦਨ ਸਰਾਹੁ ਸੁਨਾਇ[3] ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਸਦਨ ਸੁਹਾਏ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਚਾਹਾ।–ਕਰਹਿੰ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤ ਬਨ ਮਾਂਹਾ–॥੩੫॥ ਪਠਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਏ[4]। ਗਮਨਯੋ[5] ਬਾਹਰ ਸੰਗ ਮਿਲਾਏ। ਭਾਂਤਿਭਾਂਤਿ ਬਨ ਖੇਲ ਅਖੇਰਾ। ਹਨੇ[6] ਜੀਵ ਦੇ ਖੇਦ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਗੁਰੁ ਜੁਤਿ ਹਜ਼ਰਤ ਖੇਲ ਸ਼ਿਕਾਰਾ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਸੁ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਆਪਨੇ ਸਿਵਰ ਸਿਧਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਜਬਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਜਾਨਾ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਲਵਪੁਰੀ ਪਯਾਨਾ ॥੩੮॥ ਕਿੰਚ ਬੇਗ ਅਰੁ ਖਾਨ ਵਜ਼ੀਰ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਬੁਲਵਾਏ ਤੀਰ। ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਕਹਿ ਸਮੁ-ਝਾਈ। 'ਪੀਰ ਸਮੀਪੀ ਥਿਰ ਹੁਇ ਥਾਈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਕਰਿ ਬਾਸ ਅਵਾਸ।ਪੁਨ ਚਢਾਇ ਆਨਹੁ ਮਮ ਪਾਸ।ਗੁਰੁ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰ-ਉਪਕਾਰੀ। ਨਜਾਰੇ ਰਹਹਿ ਜਿ ਪਰਹਿ ਬਿਗਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਚਮੂੰ ਸਮੀਪ ਅਹੈ ਤਰੁਨਾਈ। ਹਮ ਢਿਗ ਰਹਿਨੌ ਅਹੈ ਭਲਾਈ। ਮੈਂ ਭੀ ਕਹਯੋ,ਆਪ

[1]ਵੱਡੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ (ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ)। [2]ਬੁਲਾਈ। [3]ਸਲਾਹੁਤ ਕੀਤੇ। [4]ਘੱਲਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ (ਸ਼ਾਹ ਨੇ)। [5]ਗਿਆ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ)। [6](ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਮਾਰੇ।

ਚਢਿ ਆਇ[1]। ਨਤੁ ਤੁਮ ਦੋਨਹੁ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਇ ॥੪੧॥ ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਲਵਪੁਰਿ ਲੇ ਆਵਹੁ। ਰਹਹੁ ਨਿਕਟ ਗੁਰੁ ਅਬਹਿ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਆਪਨੇ ਰਾਖਹੁ। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਆਵਨਿ ਅਭਿਲਾਖਹੁ*' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁ ਝੁਕ ਕਰੀ ਸਲਾਮੂੰ। ਚਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਚਮੂ ਤਮਾਮੂੰ। ਗਜਬਾਜਨਿ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਉਠੰਤੇ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਗਮਨੰਤੇ ॥ ੪੩ ॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਨਿਸ ਬਸਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਉਤਰਯੋ ਜਾਇ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਈ। ਕਿੰਚ ਬੇਗ ਅਰੁ ਖਾਨ ਵਜ਼ੀਰ। ਕੁਛ ਸੈਨਾ ਕੀ ਲੈ ਸੰਗ ਭੀਰ॥੪੪॥ਚੰਦੂ ਸਹਤ ਗੁਰੁ ਸੈਨਾ ਭਾਰੀ। ਤਬਿ ਚਢਾਇ ਨਿਜ ਸੰਗਿ ਹਕਾਰੀ[2]। ਸਕਲ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਸਿਵਰ ਉਤਰਾਏ ॥ ੪੫ ॥ ਨਿਕਟ ਸੁਧਾਸਰ ਉਤਰੇ ਸਾਰੇ। ਮੱਜਨਿ ਕਰਹਿਂ. ਦਰਸ ਕੋ ਧਾਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਜੇ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। ਗੁਰੁ ਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਹਿਤ ਧਾਰੀ ॥ ੪੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸੁਧਾਸਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਸਕਲ ਚਮੂ ਕੇ ਭਟ ਮਿਲੇ ਆਯੁਧ ਧਰੇ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਆਏ ਅਲਪ ਬਿਲੰਦ। ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਸੁਖ ਧਰੈਂ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੈਂ॥੨॥ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਤਬਿ ਚਲਿ ਕਰਿਆਯੋ। ਸੰਗ ਸੁ ਕਿੰਚਬੇਗ ਕੋ ਲਯਾਯੋ।ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਅਧਿਕਾਇ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਬਹੁ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥ ੩ ॥ ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ। ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਹਜ਼ੂਰ[3] ਨੇ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ। ਲਵਪੁਰਿ ਚਲੈਂ ਬਿਲੰਬ ਬਿਹੀਨਾ'॥੪॥ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖਾਏ।ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਏ। ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਚਿਰਕਾਲ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਖ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ ॥੫॥ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਮਹਿਲ ਮਹਿਂ ਭਏ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਕੋ ਸਭਿ ਗਏ। ਬਿਧੀਆ ਜੇਠਾ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੇ। ਗਰ ਚੰਦੂ ਕੇ ਸੰਗਰੀ[4] ਡਾਲੇ॥੬॥ਹਾਥ ਚੰਡਾਲਨਿ ਕੇ ਗਹਿਵਾਈ।ਆਨਯੋ ਗੁਰੁ ਬਜ਼ਾਰ ਕੇ ਥਾਈਂ। ਦੁਰਬਲ ਭਯੋ ਸਜ਼ਾਇਨ ਦੀਨਿ[5]। ਜਰਾ ਆਰਬਲ ਬਢਿ ਬਲ ਹੀਨ ॥

---

[1]ਆਪੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਆਉਣਗੇ। [2]ਤਦੋਂ ਸੱਦਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥ ਚੜ੍ਹਾਈ। [3]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [4]ਸੰਗਲੀ। [5]ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਿਆਂ। *ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਸ ਸੁਨੇਹੇ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਨੈਤਕ ਚਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੭॥ ਸਿਰ ਮੁਖ ਪਰ ਸੁਪੇਦ ਭੇ ਬਾਰੇ[1]। ਸਭਿ ਮੁੰਡਵਾਇ ਮੂਤ੍ਰ ਕੋ ਡਾਰੇ। ਇਕ ਵਿਰਾਟਕਾ ਹਾਟਿ ਮੰਗਾਵੈਂ। ਪਨਹੀ ਪੰਚ ਬਿਠਾਇ ਲਗਾਵੈਂ॥੮॥ਪੁਨ ਦੁਕਾਨ ਦੂਜੀ ਲੇ ਜਾਵੈਂ। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਾਂ ਬੈਠਾਵੈਂ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਬਾਰਿਕ ਹੁਇ ਸਮੁਦਾਇ। ਹਰਖ ਧਾਰਿ ਸੁਨਿ ਆਵਤਿ ਧਾਇ॥ ੯॥ ਚੰਦੂ ਮਹੰਤ ਬਨ੍ਯੋ ਜਨੁ ਨੀਕਾ। ਮਸਤਕ ਚੋਟ ਲਗੀ ਜਨੁ ਟੀਕਾ। ਗਰ ਜੂਤਨ ਕੀ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਤ੍ਰਿਣ ਕੋ ਚੌਰ ਕਰਹਿਂ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੧੦॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਲਕੇ ਸੰਗ ਜੁ ਚੇਲੇ। ਧੂਰ ਮੁਸ਼ਟ ਜਨੁ ਅਲਤਾ ਮੇਲੇ। ਮਿਲਹਿਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਪਨਹੀ ਮਾਰਹਿਂ। ਮਨੋ ਭੇਟ ਦੇ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਹਿਂ॥ ੧੧॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾ-ਰਨਿ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ। ਸਿਸੁ ਚੇਲੇ ਜਨੁ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਤਿ। ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਬਜ਼ਾਰ ਮਹਿਂ ਫੇਰਾ[2]। ਜਨੁ ਪੂਜਾ ਹਿਤ ਪਾਵਤਿ ਫੇਰਾ[3] ॥੧੨॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬੋਲਹਿਂ ਸਿਖ ਸਨਾਨੇ। 'ਇਹ ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਮੂਢ ਮਹਾਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਰਿਸ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।ਗਹਨਿ ਪ੍ਰਤੱਗ੍ਯਾ ਕਠਨ ਉਚਾਰੀ॥੧੩॥ ਕਰੀ ਸਪਥ–ਬਡ ਪਾਤਕ ਹੋਇ[4]–। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਇ।– ਬਾਲਬੈਸ ਤੇ ਭਾਖਹਿਂ ਆਨਿ[5]।ਕਿਮ ਇਸਗਹਹਿਂ ਜੁ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ॥੧੪॥ ਜੋ ਸਗਰੀ ਅਵਿਨੀ ਕੋ ਮਾਲਿਕ।ਤਿਸ ਕੀ ਕਾਰ ਇਸੀ ਕੇ ਤਾਲਿਕ[6]।ਛਲ ਬਲ ਤੇ ਪੂਰਨ ਖਲ ਖੋਟਾ। ਜਿਸਕੋ ਹੁਕਮ ਨ ਕਿਨਹੂ ਹੋਟਾ॥੧੫॥ਗਹ੍ਯੋ ਜਾਇ ਕਿਮ ਔਖਿਧ ਬਾਤ। ਤਊ ਮਹਾਂ ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਗਾਤਿ[7]। ਤਿਸ਼ਟ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ[8] ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ। ਪਾਪ ਬਿਸਾਲ ਕਰਹਿ ਇਸ ਹਾਨੀ–॥੧੬॥ ਹੁਤੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨ ਗਹਿਬੇ ਯਾਹੂ[9]। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਧਾ ਬਡਿ ਬਾਹੂ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗ੍ਯਾ ਪੂਰਨ ਸਾਰੀ। ਗਹਿ ਮਾਰਨੋ ਪਿਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੁਚਾਰੀ॥੧੭॥ ਦਾਵਾ ਕਰਨਿ ਧੰਨ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।ਇਹ ਗਜ ਮਾਰ੍ਯੋ ਮਸਤੋ ਬਡੇਰਾ'। ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਨਰ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਜਸ ਗਾਵੈਂ॥੧੮॥ ਕੋਠਨਿ ਪਰ ਅਰੁ ਪੌਰਨਿ ਬੀਚ। ਤ੍ਰਿਯ ਗਨ ਪਿਖਿ ਫਿਟਕਹਿਂ ਲਖਿ ਨੀਚ।'ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ

[1]ਵਾਲ। [2]ਫੇਰਿਆ। [3]ਮਾਨੋਂ (ਮਹੰਤ ਨੇ) ਪੂਜਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। [4](ਮੈਨੂੰ) ਪਾਪ ਲੱਗੇ (ਜੇ ਸਹੁੰ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੦ ਅੰਕ ੩੦ ਤੋਂ ੩੪)। [5]ਉਮਰਾ ਤਦੋਂ ਬਾਲਕ ਸੀ (ਜਦੋਂ) ਪ੍ਰਤੱਗ੍ਯਾ ਆਖੀ ਸੀ। (ਅ) ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਅਨੋਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਸਪੁਰਦ। [7]ਇਸਦਾ ਸਰੀਰ ਮਹਾਂ ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀ ਹੈ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਮਹਾਨ ਧ੍ਰੋਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਇਸ ਕਰਕੇ)। [8]ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। [9]ਜਿਸ ਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣ ਦੀ (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਕੋ ਹੁਇ ਅਸ ਹਾਲ। ਮਰਿ ਕਰਿ ਪਰਿਹੈ ਨਰਕ ਬਿਸਾਲ' ॥ ੧੯ ॥ ਬਹੁ ਸਜ਼ਾਇ ਦੇ ਜਾਇ ਬਿਠਾਵਾ। ਸਮ ਚੰਡਾਲਨਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤਿਨ ਹੀ ਸੋਂ ਕਰੈ। ਜੁਤਨਿ ਸੀਸ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਭਰੈ॥੨੦॥ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਗੁਰੁ ਸਦਨ ਬਿਤਾਏ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਅਲਾਏ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਲਵ-ਪੁਰਿ ਕੋ ਜਾਨੇ। ਦਰਸ ਕਰਯੋ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਸਥਾਨੇ ॥ ੨੧॥ ਜਾਇ ਮਾਤ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ। ਗਰੇ ਲਗਾਇ ਕੰਠ ਭਰਿ ਆਵਾ। ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੁਖ ਦੇਖਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਛੁਰਨ ਤੇ ਦੁਖ ਲਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੨੨॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਲਵਪੁਰਿ ਨਿਕਟ ਆਪ ਕੇ ਚੀਨ। ਨਿਤ ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੁਸ਼ਲ ਸਰੀਰ। ਯਾਂ ਤੇ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਨਿਜ* ਤੀਰ' ॥੨੩ ॥ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਨਿਕਸੇ ਪੁਨ ਬਾਹਰ। ਸਭਿ ਨਰ ਕਰਤਿ ਚਢਨ ਕੋ ਆਹਰ। ਕਿਤਿਕ ਚਮੂੰ ਨਿਜ ਨਗਰ ਟਿਕਾਈ।ਕੇਤਿਕ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਚਢਾਈ॥੨੪॥ ਸਕਲ ਮਸੰਦਨ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰਿ। ਸੌਂਪੀ ਜਥਾ ਜੋਗ ਘਰ ਕਾਰਿ। ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ ਬਲੀ ਪਰ ਚਢੇ। ਧੌਂਸਾ ਬਜਯੋ ਅਨੰਦ ਉਰ ਬਢੇ ॥ ੨੫ ॥ ਸੰਗ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਕੋ ਲੀਨਿ। ਲਵਪੁਰਿ ਪੰਥ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਿ। ਜੇਠਾ ਕਰਿ ਹੈਦੂ ਤਕ-ਰਾਈ। ਕਰੇ ਸੰਗਿ ਕਹਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੬॥ਗਹਯੋ ਚੰਡਾਲਨਿ ਮਾਰਗ ਚਾਲਾ। ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬਹੁਤ ਬਿਹਾਲਾ।–ਕਸ ਮੁਝ ਸਾਥ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਕਰਯੋ।ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ ਕਹਿ ਪਰਹਰਯੋ[1] ?–॥ ੨੭ ॥ ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਡੇਰਾ ਗੁਰ ਕੀਨਿ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਲੀਨਿ। ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ। ਪਿਖੇ ਨਗਰ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਊਚੇ ॥੨੮॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਾ। ਥਾਨ ਮੁਜੰਗੀ† ਲਖਯੋ ਨਿਰਾਲਾ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਗੁਰ ਕੋ ਸਭਿ ਹੇਰਾ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲ ਕੀਨਿ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ ॥੨੯॥ਇਕ ਸਮ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਏ। ਉਤਰੇ ਸੁਭਟ ਤਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਜਾਇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਤਤਕਾਲਾ। ਸੁਧਿ ਦੀਨੀ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੦॥ 'ਉਤਰੇ ਗੁਰੂ ਮੁਜੰਗੀ ਆਇ। ਪਹੁੰਚੇ ਅਬਹਿ ਹੇਰਿ ਤੁਮ ਭਾਇ'। ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਆਇਸੁ ਤਬਿ ਦੀਨਿ। 'ਸਭਿ

---

[1]ਕਿਉਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ (ਅ) ਹੁਕਮ ਦੇਕੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। *ਪਾ:–ਨਿਤ। †ਇਹ ਤਦੋਂ ਪਿੰਡ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਠੰਢੀ ਸੜਕ ਦੇ ਗਿਰਦ ਜੋ ਦੋਮੋਂ ਨਵੀਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਸਿਵਲ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਹਿਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਯਾਦਗਾਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਏਸ ਟਿਕਾਣੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅਗੋਂ ਲੰਘਦੀ ਸੜਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ 'ਟੈਂਪਲ ਰੋਡ' ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ

ਸੁਧਿ ਲੀਜਹਿ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਬੀਨਿ ॥੩੧॥ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਸਰਬ ਹੀ ਰੀਤਿ। ਬੂਝਹੁ ਜਾਇ ਪਾਸਿ ਸੁਧਿ ਨੀਤਿ'। ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ। ਕਰੀ ਤਥਾ ਹਜ਼ਰਤ ਕਹਿ ਜੋਇ ॥ ੩੨ ॥ ਏਕ ਨਿਸਾ ਕਰਿਕੈ ਗੁਰੁ ਬਾਸਾ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਪਠਨੋ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਕਰਨੋ ਕਰਾਹੁ। ਗੁਰੁ ਥਲ ਹੇਰਨਿ ਰਿਦੇ ਉਮਾਹੁ ॥੩੩॥ ਜੇਠਾ ਆਦਿਕ ਲੇਕਰਿ ਸਾਥ। ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਥ। ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਹਿਂ ਜਨਮੇਂ। ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਥਮ ਭਾਉ ਧਰਿ ਮਨ ਮੇਂ ॥ ੩੪ ॥ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਕਹਿ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਬਰਤਾਯੋ। ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਭੂਖਨ ਕੇ ਥਾਨ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ॥ ੩੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ। ਕੀਨਿ ਚਿਨਾਵਨਿ ਪੁੰਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਤਿਸ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੋ। ਥਾਨ ਬਡਨਿ ਕੋ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਭਰਨੋ ॥ ੩੬ ॥ ਬਹੁਰ ਬਾਵਲੀ ਜਹਾਂ ਬਨਾਈ। ਮੱਜਨ ਕੀਨਿ ਤਹਾਂ ਗੁਰੁ ਜਾਈ। ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬ੍ਰਤਾਇ ਅਨੰਦੇ। ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖ ਮਿਲੇ ਬਹੁ ਬ੍ਰਿੰਦੇ ॥੩੭॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਖਾਨਾ'ਜਹਾਂ ਹਮਾਰੇ ਪਿਤ ਕੋਥਾਨਾ' ਤਨ ਕੋ ਤਯਾਗ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ। ਤਹਿਂ ਲੈ ਚਲਹੁ ਸੁ ਪੁੰਨ* ਨਿਹਾਰੇ[1]" ॥ ੩੮ ॥ ਤਬਿ ਜੇਠਾ ਲੰਗਾਹ ਅਗਾਰੀ। ਲੇ ਤਹਿਂ ਚਲੇ ਲੋਕ ਸੰਗ ਝਾਰੀ[2]। ਜਾਇ ਸਥਾਨ ਸੁ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਵਾ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਾ ॥ ੩੯ ॥ 'ਚੰਦੂ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਘਰ ਤੇ ਆਏ। ਇਹ ਤਟ ਐਰਾਵਤੀ ਨਹਾਏ। ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਕੀਨਿ ਇਕ ਮਨ ਤੇ। ਪੌਢ ਪਧਾਰੇ ਨਿਕਸੇ ਤਨਤੇ[3] ॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਬਡ ਸੰਗਤਿ। ਆਨਿ ਕਰਨੋ ਉਤਸਵ ਕਰਿ ਪੰਗਤਿ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਫੂਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਰਿ ਸਸਕਾਰ† ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਨਾਲੇ' ॥ ੪੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸੁਨ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਜੋਰਿ ਕਰ ਨਮੋ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਪੁਸ਼ਪ ਚਢਾਏ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਤਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬ੍ਰਤਾਏ॥ ੪੨ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਕਰਿ ਮੰਜੀ ਥਾਨ। ਬਚ ਲੰਗਾਹ ਸੰਗ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਤੂੰ ਪਿਤ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਰਹੁ ਇਸ ਥਾਨ। ਦੀਪਕ ਆਦਿ ਸੇਵ ਕਹੁ ਠਾਨਿ ॥ ੪੩ ॥ ਜੇਸ਼ਠ ਸ਼ੁਦੀ ਚੌਥ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਕਾਮਨਾ ਪਾਹੀ। ਸਮੈ ਪਾਇ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ ਬਨੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪਾਪਨਿ ਗਨ ਹਨੈ' ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ

[1]ਸੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਥਾਂ ਦੇਖੀਏ। [2]ਬਹੁਤੇ। [3]ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ (ਨਿਜਧਾਮ) ਨੂੰ ਗਏ।

*ਪਾਃ-ਥਾਨ। †ਵੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੩੮ ਅੰਕ ੨੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਲੰਗਾਹ ਹਰਖ ਕੋ ਧਾਰੀ। ਬੈਠਯੋ ਬਨਿ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਪੁਜਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਤਿਸ ਥਲ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਅੰਤ ਨਿਕਟ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੪੫ ॥ ਇਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਸੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਰੇ। ਡੇਰੇ ਬਿਖੈ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ। ਬੈਠੇ ਬਡੋ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਇ ॥ ੪੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਲਵਪੁਰਿ ਗੁਰ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਚੰਦੂ ਦੀ ਮੌਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤ ਸਕਲ ਸਯਾਨੇ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨ। ਭਏ ਇਕੱਤ੍ਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਲੀਨਿ ਉਪਾਇਨ ਪਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਿਨਹੂੰ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਕੋ ਸਿਖ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਮਿਲਿ ਸਗਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਆਏ। ਧਰਹਿਂ ਅਕੋਰਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੨ ॥ ਬੈਠਿ ਗਏ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੇਰਿ ਮੁਦ ਧਰਿਹੀਂ। ਤਿਨ ਮਹੁਂ ਜੇਤਿਕ ਥੇ ਸਿਖ ਸਯਾਨੇ। ਕਰ ਕੋ ਜੋਰਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ ॥੩॥ 'ਰਾਵਰਿ ਨੇ ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਗਹਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਲਹਯੋ। ਨਹਿਂ ਜੀਵਤਿ ਕੋ ਛੋਰਨਿ ਕੀਜੈ। ਦੀਰਘ ਅਪਰਾਧੀ ਲਖਿ ਲੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਹਮ ਜਤਨ ਕਰੇ ਤਬਿ। ਏਕ ਨ ਚਲਨਿ ਦੀਨਿ, ਬਿਰਥੇ ਸਭਿ। ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ ਕਰੇ। ਗੁਰੁ ਨਹਿਂ ਪਿਖਨਿ ਦੀਏ ਪਰਹਰੇ ॥੫॥ ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਇਸ ਨਰਕ ਭੁਗਾਵੋ। ਦੇ ਸਜ਼ਾਇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਤਾਵੋ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਜਿਮ ਇਨ ਕੀਨਿ ਤਥਾ ਫਲ ਪਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਬਡ ਕਸ਼ਟਨਿ ਕੋ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਅਪਦਾ ਭੁਗਤਹਿ ਕ੍ਵੈ ਨ ਉਬਾਰੀ[1]। ਅਬਿ ਜੀਵਤਿ ਛੁਟਿਬੋ ਕਿਮ ਹੋਇ।ਹਲਤ ਪਲਤ ਸੰਕਟ ਸਹਿ ਸੋਇ' ॥੭॥ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਹਰਖਾਈ। ਉਠੀ ਬਹੁਰ ਗੁਰੁ ਆਗਯਾ ਪਾਈ। ਜਹਿਂ ਚੰਦੂ ਚੰਡਾਲਨਿ ਬੀਚ। ਲਗੀ ਬਿਲੋਕਨਿ ਬੈਠਯੋ ਨੀਚ ॥ ੮ ॥ ਦੇਤਿ ਸਜ਼ਾਇ ਘਾਵ[2] ਤਨ ਪਰੇ। ਕਿਰਮ ਸਮੂਹਨਿ ਤੇ ਸੋ ਭਰੇ। ਆਂਖਨ ਤੇ ਅੰਧਾ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਨੀਚ ਗ੍ਰੀਵ ਸਿਰ ਊਚ ਨ ਕਿਯੋ ॥੯॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਤਨ ਤੇ ਕਿਰਮ ਨਿਕਾਸੈ। ਦੁਰਗੰਧ* ਅਧਿਕ, ਬਹੈਂ ਕਿਮ ਪਾਸੈ। ਪਨਹੀ ਕੁਛਕ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਮੂਏ।ਨਹਿਂ ਬਹੁ ਹਨੀ,ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਮਰੇ॥੧੦॥ ਸੰਗਤਿ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੀ। ਕੀਰਤਿ ਗੁਰੁ ਕੀ ਬਦਨ ਉਚਾਰੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਧੰਨ

---

[1] ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕੇਗਾ। [2] ਜ਼ਖ਼ਮ। *ਪਾ:-ਦੁਰਬਲ।

ਮਹਾਂਨੇ। ਪਿਤ ਬਦਲਾ ਲੀਨੋ ਰਿਪੁ ਹਾਨੇ' ॥੧੧॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲਹਿ ਢਿਗ ਆਇ। ਕਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਬੋਲਿ ਹਰਖਾਵੈ ॥੧੨॥ ਪੁਰਿ ਕੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਦਰਸੰਤੇ। ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਹਰਖੰਤੇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਬੰਦਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟ ਚਢਾਵੈ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਏ ਹੋਤਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਰਹੈ ਭੀਰ ਬਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਹੂ। ਚੰਦੂ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਫੇਰਨਿ ਹੇਤੁ। ਰਹਿ ਜੇਠਾ ਇਸ ਚਾਹ ਸਮੇਤ॥ ੧੪ ॥-ਇਸ ਪਾਪੀ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਕੁਢਾਲੀ। ਪਿਖਹਿਂ ਨਾਰਿ ਨਰ ਭਾ ਬੁਰ ਹਾਲੀ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਬਦਲੋ ਉਰ ਜਾਨਹਿਂ। ਸ਼ਰਧਾ ਵਧਹਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਠਾਨਹਿਂ-॥ ੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਤੇ ਚਿਤ ਸੰਕਹਿਂ।-ਕ੍ਰਿਪਾ ਨ ਕਰਹਿਂ ਜਾਨਿ ਸਮ ਰੰਕਹਿ-। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਿ ਚਲਾਇ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਇਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਨੇ ਕਰਯੋ ਕੁਢੰਗ ॥ ੧੬ ॥ ਗੁਰੂ ਅਵਗਯਾ ਪਿਖਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਹਾਹਾਕਾਰ ਉਚਾਰੀ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਹਾਂ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਕਰੰਤੇ। ਸੰਕਟ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ ਧਰੰਤੇ ॥੧੭॥ ਦੁਰਿ ਦੁਰਿ ਮਿਲਿਮਿਲਿ ਗਾਰ ਨਿਕਾਰਤਿ।-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਇਸ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਮਾਰਤਿ-। ਜਥਾ ਦੁਖਿਤਿ ਹੋਏ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਧਰਿ ਸਨੇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੧੮॥ ਤਿਸ ਦੁਖ ਤੇ ਅਬਿ ਦੁਗਨ ਅਨੰਦ। ਧਾਰਹਿਂ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਜਬਿ ਦੇਖਹਿਂ ਇਸ ਕੋ ਅਸ ਹਾਲ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੈ ਅਭਿਲਾਖ ਬਿਸਾਲ॥ ੧੯ ॥ ਬਿਨਾ ਆਪ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕਰੇ। ਨਹੀਂ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਲੇ ਪੁਰਿ ਬਰੇ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਲਖਿ ਪੂਰੋ। ਫੇਰਨਿ ਬਨਹਿ ਬਜਾਰ ਜ਼ਰੂਰੋ' ॥੨੦॥ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਯੋ। 'ਨਰਕ ਬਿਖੈ ਪਾਵਨਿ ਅਬਿ ਚਹਯੋ। ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਸਿਖ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਮਾਰਨਿ ਦਿਹੁ ਤਨ ਬਿਨਸਾਵੈ॥ ੨੧ ॥ ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾਰੇ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਮੁਖ ਕਾਰੇ'। ਲੇ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕੀ ਤਬਿ ਗਯੋ। ਚੰਦੂ ਕੋ ਮੰਗਵਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਗਰ ਸੰਗਰੀ ਚੰਡਾਲਨਿ ਹਾਥ। ਲੇ ਕਰਿ ਚਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਸਾਥ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਪੌਰ ਕਰਯੋ ਮੁਖ ਕਾਰਾ। ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰਾ॥ ੨੩ ॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਬਾਲਿਕ ਗਨ ਆਇ। ਖਲ ਸਿਰ ਮੁਸ਼ਟ ਧੂਲਿ ਕੋ ਪਾਇ। 'ਇਹੁ ਗੁਰੁਦ੍ਰੋਹੀ ਕੂਰ ਕੁਪੱਤਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਨਰ ਗਨ ਮਾਰਤਿ ਜੁੱਤਾ॥ ੨੪ ॥ ਕੌਡੀ ਹਾਟਨਿ ਤੇ ਮੰਗਵਾਵਤਿ। ਮਾਰਤਿ, ਜੇਠਾ ਤਿਨਹਿ ਹਟਾਵਤਿ।

[1]"ਇਸ ਕੋ ਮਾਰਨਿ ਪੁੰਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਤਨਿ ਦੇਹੁ ਹਮ ਕੋ ਇਸ ਕਾਲਾ"॥ ੨੫॥ [2]"ਨਹਿਂ ਮਾਰਹੁ ਅਬਿ, ਇਹੁ ਮਰਿ ਜਾਈ।ਜੀਵਤਿ ਪਾਵਹਿ ਅਨਿਕ ਸਜ਼ਾਈ'। ਇਮ ਜੇਠਾ ਬਰਜਤਿ ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ। ਤਊ ਛੁਹਾਵਤਿ ਪਨਹੀ ਸਿਰ ਕੋ ॥੨੬॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਮਾਰਤਿ ਚਲਿ ਜਾਤਿ। ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਕੂਕਰ ਕੀ ਭਾਂਤਿ। ਕੋ ਕੋਠਨਿ,ਕੋ ਦ੍ਵਾਰਨ ਖਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਅਟਾਰਨਿ ਊਪਰ ਚਰੀ॥ ੨੭॥ ਪਰਦੇ ਬੀਚ ਝਰੋਖਨਿ ਹੇਰਹਿਂ। ਰੌਰ ਪਰਤਿ ਜਿਤ ਜਿਤ ਪੁਰਿ ਫੇਰ-ਹਿਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਕਾਰ ਤਯਾਗ ਸਭਿ ਧਾਵੈਂ। ਦੇਖਿ ਧਿਕਾਰਹਿਂ ਗਾਰਿ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥੨੮॥ ਗਰੀ ਗਰੀ ਮਹਿਂ ਫੇਰਨਿ ਕੀਨਾ। ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰਨਿ ਸਭਿ ਦਿਖਿ ਲੀਨਾ। ਕਰਮ ਕਾਲ ਤੇ ਤਹਿਂ ਚਲਿ-ਆਯੋ। ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਜਹਿਂ ਤੇ ਰੇਤ ਮੰਗਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਅਗਨ ਤਪਾਵਤਿ ਊਪਰ ਡਾਰਯੋ। ਤਿਸ ਭਠਿਆਰੇ ਦੁਸ਼ਟ[3] ਨਿਹਾਰਯੋ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਛਾਯੋ। ਦੇਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਆਇ ਅਗਵਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਕੜਛਾ ਤਪਤ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਹਾਥ। ਇਤ ਉਤ ਰੇਤ ਕਰਹਿ ਤਿਹ ਸਾਥ। ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਜਬਿ ਉਲੰਘਨਿ ਲਾਗਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਲਕੇ ਪਾਛੇ ਆਗਾ ॥੩੧॥ ਰੌਰ ਪਰਤਿ ਜਿਸਕੇ ਸੰਗ ਆਵਤਿ। 'ਭਰੂਆ ਬਡੋ' ਸਮੂਹ ਅਲਾਵਤਿ। ਰਿਸ ਤੇ ਕਰਛਾ ਤਪਤਿ ਉਠਾਯੋ। ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਚਲਾਯੋ ॥੩੨॥ 'ਮਹਾਂ ਪਾਤਕੀ ਆਵਤਿ ਨੇਰੇ। ਦੇ ਪਰ-ਛਾਵੇਂ[4] ਜਾਹੁ ਪਰੇਰੇ'। ਕਰਛਾ ਲੋਹ ਗਰਵ ਅਤਿ ਤਾਤੋ[5]। ਲਗਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਉਦਰ ਬਿਘਾਤੋ[6] ॥ ੩੩ ॥ ਤੀਛਨ ਕੋਰ[7] ਚਰਮ ਕੋ ਚੀਰਾ। ਮਨਹੁ ਚਹਤਿ ਮਿਸਿ ਅਸਤਿ ਸਰੀਰਾ[8]*। ਆਂਤ੍ਰੈ ਨਿਕਸਿ ਗਿਰੀ ਧਰ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਯੋ ਧਰਾ ਮੁਖ 'ਹਾਇ' ਸੁ ਪ੍ਰਾਹੀ ॥ ੩੪ ॥ ਗਿਰਤਯੋ ਸੰਕਟ ਪਾਇ ਉਚਾਰਯੋ। 'ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਮੁਹਿ ਅਵਗਤਿ ਮਾਰਯੋ। ਸੁਤਾ ਨ ਜਨਮੀ ਬਦਲਾ ਕੋਈ[9]। ਜਿਸ ਉਪਜੇ ਮਮ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ' ॥੩੫॥ ਪੀਰਾ ਪਰਮ ਪਾਇ ਕਹਿ 'ਹਾਇ'। ਸਫਰੀ ਜਿਮ[10] ਤਰਫਯੋ ਬਿਲਲਾਇ†। ਲੋਟਤਿ

---

[1]ਲੋਕੀ ਆਖਣ। [2]ਜੇਠਾ ਆਖੇ। [3]ਦੁਸ਼ਟ (ਚੰਦੂ) ਨੂੰ। [4]ਪਰਛਾਵਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ। [5]ਬੜਾ ਤੱਤਾ। [6]ਜ਼ਖਮ ਕੀਤਾ। [7]ਤ੍ਰਿਖੀ ਨੋਕ ਨੇ। [8]ਮਾਨੋਂ ਸਰੀਰ ਅਸਤ ਹੋਣ ਦਾ (ਭਾਵ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ) ਬਹਾਨਾ ਹੀ ਚਾਂਹਵਦਾ ਸੀ। [9]ਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੰਮੀ ਕੋਈ ਬਦਲਾ (ਦੇਣਾ ਸੀ) ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਧੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਘਰ ਜੰਮਿਆਂ ਹੈਸੀ। [10]ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ।

*ਪਾ:-ਸਤੀਰਾ। †ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ (ਹਿੰਦੀ) ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕੜਛੂੰਜੇ ਹੇਥੋਂ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਅਵਨੀ ਹੋਤਿ ਬਿਹਾਲਾ। ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਗਨ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੩੬॥ ਗਾਰੀ ਦੇਤਿ ਕਹੈਂ 'ਮਰਿ ਪਾਪੀ। ਤਸ ਭੁਕਤਹੁ ਜਸ ਕੀਨਸਿ ਆਪੀ'। ਕਿਸ ਕੇ ਦਯਾ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਆਵੈ।ਲਖਹਿਂ ਪਾਤਕੀ ਕੋਪ ਉਪਾਵੈਂ ॥ ੩੭॥ ਇਮ ਨਰ ਗਨ ਹੇਰਹਿਂ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਅਤਿ ਸੰਕਟ ਤੇ ਛੂਟਹਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਖੀ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਦੇਖਤਿ ਮਨ ਗਿਲਾਨ ਉਪਜਾਇ ॥ ੩੮ ॥ ਹੁਕਮ ਜਗਤਿ ਪਰ ਸਭਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਧਨ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਹਿਤੂ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਤੇ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ੩੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਚੰਦੂ ਮ੍ਰਿਤਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਾਦਸ਼ਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਸ਼ਾਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ। ਚੰਦੂ ਸੁਤ ਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ਘਟਿਕਾ ਇਕ ਤਰਫਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇ। ਜੇਠੇ ਕਹ੍ਯੋ ਚੰਡਾਲ ਸੋਂ 'ਲੇਹੁ ਐਂਚ ਗਹਿ ਪਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਸ਼ਟਾ ਮਹਿਂ ਐਂਚਤਿ ਲੇ ਚਲੋ। ਵਹਿਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਅਬਿ ਤੁਮ ਨਿਕਲੋ। ਰਾਵੀ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮ੍ਹਹਿਂ ਜਾਇ। ਤਟ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਬਗਾਇ' ॥ ੨ ॥ ਗਹੇ ਚੰਡਾਲ ਖੈਂਚ ਕਰਿ ਚਲੇ। ਰਾਵੀ ਤੀਰ ਹੋਇ ਕਰਿ ਖਲੇ। ਪਾਪੀ ਕੋ ਬਗਾਇ ਤਨ ਡਾਰਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀ ਮਾਰਾ ॥੩॥ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਕੋ ਕੋਪ ਘਨੇਰੇ। ਜਬਹਿ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਗੁਰ ਕੀ ਹੇਰੇ। ਗੁਰਦ੍ਰੋਹੀ ਕੋ ਪਿਖਿ ਅਸ ਹਾਲ। ਭਯੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੪ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੋਧਾ ਬਲੀ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਕੀਨੀ ਇਹ ਭਲੀ। ਕਿਸ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹੁਤੀ ਨ ਕੈਸੇ।ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਮਾਰੀਅਹਿ ਐਸੇ ॥ ੫ ॥ ਅਸ ਅਨਬਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਬਨਾਵੈਂ। ਬਨੀ ਬਾਤ ਤਤਛਿਨ ਬਿਗਰਾਵੈਂ'। ਇਮ ਬਹੁ ਜਸੁ ਕੋ ਕਹਿਂ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ' ॥ ੬ ॥ ਸਿੱਖ ਬਿਲੋਕਤਿ ਗਮਨੇ ਡੇਰੇ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜੇਠਾ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ। ਸੁਧਿ ਦੀਨਸਿ 'ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਮਰ੍ਯੋ। ਐਂਚਿ ਨਦੀ ਮਹਿਂ ਗੇਰਨਿ ਕਰ੍ਯੋ' ॥੭॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਜਸ ਕੀਨਸਿ ਅਘ, ਤਸ ਫਲ ਲਹ੍ਯੋ। ਕੋ ਗੁਰੁਦ੍ਰੋਹੀ ਸਕਹਿ ਬਚਾਇ ਨ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪਾਵਹਿ ਅਨਿਕ ਸਜ਼ਾਇਨਿ ॥ ੮ ॥ ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗ੍ਯਾ ਪੂਰੀ ਭਈ। ਆਜ ਪਿਤਾ ਕੋ ਰਿਣ ਉਤਰਈ।ਜਬਿ ਲੌ ਪਲਟਾਲੇਊਂ ਨ ਹੇਰੇ।ਤਬਿ ਲੌ ਕਰਜ਼ ਹੁਤੋ ਸਿਰ ਮੇਰੇ ॥੯॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਅਰੁ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੋਵਨਿ। ਆਜ ਕਰੀ ਚਿੰਤਾ ਹਮ ਖੋਵਨਿ। ਮਾਰ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਰੇ। ਹੁਤੋ ਮਰਨ ਇਸ

ਕਰ ਭਠਿਆਰੇ[1] ॥੧੦॥ ਲਿਖੀ ਬਧਾਤੇ ਨੇ ਜਸ ਰੀਤਿ। ਤਸ ਜੀਵਨ ਪਰ ਹੋਤਿ ਬਿਤੀਤ। ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਹਜ਼ਰਤ ਆਯੋ। ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਬੈਠਯੋ ਚਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੇਕ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਨਨਿ ਬਿਬੇਕ। 'ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਹੈ ਇਕ ਪੀਰ। ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸਰੀਰ ॥੧੨॥ ਤਿਸਨੇ ਸਕਲ ਬਾਤ ਸਮੁਝਾਈ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਜਿਤਿਕ ਬਡਾਈ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਉਰ ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ। ਅਜ਼ਮਤ ਇਤੀ, ਇਤੀ ਬਡ ਧੀਰ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਿ ਚਾਰੀ ਮਤਿ ਮੋਰ ਬਿਗਾਰੀ। ਢਿਗ ਹਕਾਰਿ ਨਹਿੰ ਸੁਧਿ ਸੰਭਾਰੀ। ਤਿਨ ਕੋ[2] ਰੂਪ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨਾ।ਅਖਲ ਦੋਸ਼ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਨਿ ਠਾਨਾ ॥ ੧੪ ॥ ਦੁਰਬੁੱਧੀ[3] ਮੈਂ ਦਯੋ ਗਹਾਇ। ਤੁਮ ਕੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਹਰਖਾਇ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਠਾਨੀ। ਮੈਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਭਯੋ ਤਬਿ ਜਾਨੀ' ॥ ੧੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਯੋ 'ਕਰਤਿ ਜਸ ਜੋਇ। ਤਸ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਤੁਮ ਨੇ ਕੁਛ ਗੁਰੁਦ੍ਰੋਹ ਨ ਧਰਯੋ। ਕਹੇ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਜੋ ਕੁਛੁ ਕਰਯੋ ॥੧੬॥ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਹਯੋ ਪਸ਼ਚਾਤ। ਯਾਂਤੇ ਗੁਰ ਬਖ਼ਸ਼ਯੋ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ। ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਤਨ ਭਾ ਖਲ ਕਾਲੀ[4]। ਸਿੱਖਨਿ ਦੀਨਿ ਸਜ਼ਾਇ ਬਿਸਾਲੀ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ 'ਆਛੋ ਭਯੋ। ਗੁਰੁ ਪਲਟਾ ਦੇ ਕਰਿ ਮਰਿ ਗਯੋ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਜ਼ਰਤ ਹਰਖਤਿ ਅੰਗ ॥੧੮॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬੈਠਯੋ ਪੁਨ ਗਯੋ। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਗੁਰੁ ਕੋ ਉਰ ਭਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਰਹੇ ਲਹੌਰ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਯੋ ਪੁਨ ਔਰ ॥੧੯॥ ਇਹ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਯੋ। ਚੰਦੂ ਗਹਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਮਰਿਵਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ ॥੨੦॥ ਜਿਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਮਾਨਿ ਇਮ ਲੀਨਿ।ਬਾਵਨ ਰਾਵ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਨੰਦ। ਗੁਰੁ ਬਡਿਆਈ ਸੁਨਹਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੧ ॥ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਮਹਾਂ।–ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਾਂ ਹੋਈ ਅਬਿ ਕਹਾਂ। ਝਗਰਤਿ ਰਹਯੋ ਨ ਪਿਤ ਕੁਛ ਪਾਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬੈਠਿ ਬਿਤਾਯੋ॥ ੨੨ ॥ ਹੁਤੇ ਸਹਾ-ਇਕ ਤਬਿ ਸਮੁਦਾਇ।ਗਏ ਪਿਤਾ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਲਾਇ[5]। ਕੁਛ ਬਦਲਾ ਚੰਦੂ ਨੇ ਲਯੋ। ਕੀਨਿ ਅਨੁਚਿਤਿ ਗਹਾਇ ਸੁ ਦਯੋ ॥੨੩ ॥ ਕਰਿ ਕੁਛ ਸਿਹਰ[6]

[1]ਭਠਿਆਰੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਬਿਦੀ ਸੀ। [2]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ। [3]ਭਾਵ ਚੰਦੂ। [4]ਭਾਵ ਪਾਪੀ ਚੰਦੂ ਦੀ ਕੱਲ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। [5]ਭਾਵ ਮਰ ਗਏ। [6]ਜਾਦੂ।

ਸ਼ਾਹੁ ਬਸਿ ਕੀਨਾ। ਡੇਰੇ ਜਾਇ ਭਾਉ ਮਹਿਂ ਭੀਨਾ। ਨਗਰ ਸੁਧਾਸਰ ਰਾਖ੍ਯੋ ਹਮ ਤੇ[1]।ਮਾਲਿਕ ਹੁਤੇ ਨ ਕੀਨੇ ਸਮ ਤੇ[2]॥੨੪॥ਅਬਿ ਉਪਾਇ ਕਰ੍ਯਾ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਈ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿਰਮਾਈ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੋਂ ਮੇਲ ਜਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਤੌ ਸਹਾਇਤਾ ਤਿਸ ਕੀ ਧਰੀਅਹਿ–॥ ੨੫ ॥ ਚਿਤਵਤਿ –ਕੌਨ ਮਿਲਾਵਹਿ ਜਾਇ। ਕਰਹਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਬਹੁ ਬਡਿਆਇ। ਹਰਿ-ਗੁਵਿੰਦ ਸੰਗ ਜਿਸਕੌ ਦ੍ਵੈਸ਼। ਹਮਰੋ ਕਰਹਿ ਸੁ ਕਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼–॥੨੬॥ਚੰਦੂ ਸੁਤ ਕੀ ਸੁਧਿ ਮੰਗਵਾਈ।–ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚੈ ਜਾਈ[3]–।ਸੁਨਿ ਹਰਿ-ਖ੍ਯੋ–ਹੁਇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹਮਾਰਾ। ਜਿਸਕੋ ਪਿਤਾ ਚੰਦੂ ਇਮ ਮਾਰਾ–॥੨੭॥ਇਕ ਦੁਇ ਵਾਰੀ ਦਾਸ ਪਠਾਯੋ। ਆਪ ਮਿਲਨਿ ਕੋ ਬਨੌਤ ਬਨਾਯੋ। ਪਾਗ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਧਨ ਕੁਛ ਲੀਨਿ। ਚੰਦੂ ਨੰਦੂ ਕੋ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ॥ ੨੮ ॥ ਦੋਨਹੁ ਗੁਰ ਕੀ ਨਿੰਦ ਬਖਾਨੇ। ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਅਨਜਾਨੇ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਸੋਂ ਮੋਹਿ ਮਿਲਾਵੋ। ਜਤਨ ਰਚਹੁ ਜੈਸੇ ਰਿਪੁ ਘਾਵੋਂ' ॥੨੯॥ ਹੁਤੀ ਜਥਾ ਮਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡਿਨਿ ਕੀ। ਗੁਰ ਸੰਗਿ ਦ੍ਰੋਹੀ ਤਥਾ ਦੁਹਿਨ ਕੀ[4]। ਚੰਦੂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬੈਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੰਗ ਕਿਯ ਸਭਿ ਕਾਲਾ॥ ੩੦ ॥ ਚੰਦੂ ਨੰਦ ਅਰੁ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨੰਦ। ਭੇ ਰਿਪੁ ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਕੌਤਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਬਨੌਤ ਬਨਾਯੋ। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਸੰਗ ਜਾਇ ਮਿਲਾਯੋ ॥੩੧॥ 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਤ! ਕਥਾ ਹਮ ਕਹੈਂ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਨ੍ਯਾਵ ਨ ਲਹੈਂ। ਹਮਰੋ ਉਨ ਕੋ ਏਕ ਪਿਤਾਮਾ। ਮਮ ਪਿਤ ਬਡੋ ਰਹਿਤਿ ਸਭਿ ਸਾਮਾ[5] ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪਿਤ ਲਘੁ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਲੀਨਿ। ਪੁਰੀ ਨਿਕਾਸੇ ਛਲ ਬਲ ਕੀਨਿ। ਹਮਰੋ ਕਹਿਨਹਾਰ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਮੈਂ ਚੰਦੂ ਨੰਦ ਨ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਦੋਈ[6] ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਿ ਕੈ ਕੌਨ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੁਝਾਵੈ। ਨੀਕੇ ਲਖਹਿ ਤ ਹਮਹਿਂ ਦਿਵਾਵੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇ। ਗਹ੍ਯੋ ਅਲੰਬ ਆਪ ਕੋ ਆਇ' ॥ ੩੪ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਤਨਕ ਰੁਖ ਕਹਿ ਸੁਤ ਸ਼ਾਹੂ। 'ਅਵਸਰ ਪਾਇ ਕਹੈਂ ਪਿਤ ਪਾਹੂ'। ਅਪਰ ਸੁਭਾਇ ਬਿਖੈ ਪੁਨ ਪਰ੍ਯੋ।

---

[1]ਸਾਥੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੱਗਰ (ਖੋਹ) ਰੱਖਿਆ। [2](ਹੈਗੇ ਤਾਂ) ਸੀ (ਅਸੀਂ) ਮਾਲਿਕ (ਪਰ) ਬਰੱਬਰ ਦੇ (ਵੀ) ਨਾ ਕੀਤੇ। [3]ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਵ ਚੰਦੂ ਸੁਤ ਦੀ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ। [4]ਦੋਹਾਂ (ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ) ਦੀ। [5]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ [ਫਾ:, ਸਾਮਾਨ]। [6]ਮੈਂ ਭਾਵ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੇ ਚੰਦੂ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੋਵੇਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ (ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ)।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਪੁਨ ਆਵਨਿ ਕਰਯੋ ॥੩੫॥ ਚਿਤਵਤਿ ਰਿਦੇ, ਮਿਲਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ ।–ਹੋਇ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਤ ਸਾਥ ਚਿਨਾਰੀ–। ਰੁਤਿ ਬਸੰਤ ਆਈ ਹੁਲਸੰਤਿ[1] । ਬਰਨ ਬਰਨ ਸੁਮਨਸੁ ਬਿਗਸੰਤਿ ॥੩੬॥ ਗਈ ਸੀਤਤਾ ਉਸ਼ਨ ਉਪਾਈ । ਬਨ ਉਪਬਨ[2] ਖੁਸ਼ਬੋਇ ਬਧਾਈ । ਜਹਾਂਗੀਰ ਸਿਮਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰ । ਜਹਿਂ ਘਾਮ ਨ, ਅਤਿ ਸੀਤਲ ਨੀਰ ॥ ੩੭ ॥ ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗਨਿ ਲਗਿ ਮੇਵੇ । ਭਾਗਵਾਨ ਇਸ ਰਿਤੁ ਮਹਿਂ ਸੇਵੇ । ਕਰਯੋ ਮਨੋਰਥ –ਅਬਿ ਚਲ ਜਾਵੈਂ । ਬਾਰਸ਼* ਭੁਏ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਆਵੈਂ–॥ ੩੮ ॥ ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੂ।ਆਯੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਹੂ । ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਨੰਦਨ ਲੇ ਸਾਥ । ਟੇਕਯੋ ਆਨਿ ਦੁਹੂੰ ਪਗ ਮਾਥ ॥ ੩੯ ॥ ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲਿ ਬਿਠਾਏ । ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗਿ ਚਲਾਏ । ਪੁਨ ਹਜ਼ਰਤ ਕਹਿ 'ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਪੀਰ ! ਮੈਂ ਅਬਿ ਚਲਯੋ ਚਹਤਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ॥੪੦॥ ਜਿਮ ਅਬਿ ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਧਰਿਹੋ । ਮਮ ਪਾਛੇ ਇਮ ਹੀ ਹਿਤ ਕਰਿਹੋ । ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਸੇਵਾ ਤੁਮ ਠਾਨੈ । ਰਹੈ ਇਹਾਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਜਾਨੈ ॥ ੪੧॥ ਮੋ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਜਿਸ ਰੀਤਿ। ਇਸ ਪਰ ਭੀ ਤੁਮ ਠਾਨਹੁ ਨੀਤਿ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਘਰ ਹੈ ਮੁਕਰ[3] ਸਮਾਨਾ ॥੪੨॥ ਜਥਾ ਆਪਨੋ ਬੇਸ ਬਨਾਵੈ । ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਤਿਸੈ ਦਿਖਾਵੈ । ਜਿਮ ਤੁਮ ਹਮ ਸੋਂ, ਰਹਿਂ ਹਮ ਤੁਮ ਸੋਂ। ਤਿਮ ਹਮ ਰਹਿਂ, ਜਿਮ ਇਹ ਰਹਿ ਹਮ ਸੋਂ॥੪੩॥ ਅਬਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਹੁ ਸੁਖ ਹੇਤੁ । ਜਹਿਂ, ਸੀਤਲਤਾ ਬਰਫ ਸਮੇਤ। ਕਰਹੁ ਸੈਲ ਜਹਿਂ ਘਾਮ ਨ ਕੋਈ । ਬਨ ਉਪਬਨ ਸੁਮਨਨਿ ਜੁਤਿ ਹੋਈ ॥ ੪੪॥ ਹਮ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਠਾਨਹਿਂ ਬਾਸਾ । ਨਹੀਂ ਆਪਨੇ ਜਾਹਿਂ ਅਵਾਸਾ । ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਿਮਰਹਿਂ ਬੈਸੇ।ਤਿਮ ਹਮ ਰਹਿ ਹੈਂ ਤੁਮ ਢਿਗ ਜੈਸੇ'॥੪੫॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਚ ਅਪਰ ਬਖਾਨੇ।ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਪੁਨ ਅਪਨ ਸਥਾਨੇ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕੀਨਿ । 'ਇਹ ਪੀਰਨਿ ਕੇ ਪੀਰ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੪੬ ॥ ਕਰਹੁ ਮਾਨ ਰਹੀਅਹੁ ਅਨੁਸਾਰੇ । ਮਾਨੋ ਤਿਮ ਜਿਮ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੇਂ। ਮਮ ਆਵਤਿ ਲੌ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਲੀਜੈ । ਮੂਲ ਨ ਕਬਹੁਂ ਅਵਗਯਾ ਕੀਜੈ' ॥ ੪੭॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕਹਿ ਤਕਰਾਈ । ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਸੌਂਪਿ ਸਭਿ ਥਾਈਂ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪਯਾਨਾ । ਲਸ਼ਕਰ ਕੂਚਕ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ ॥ ੪੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਲਵਪੁਰਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥੧੨॥

[1]ਅਨੰਦ ਵਾਲੀ । [2]ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ । [3]ਸ਼ੀਸ਼ੇ । *ਪਾ:–ਬਰਸ ।

੧੩. [ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੂੰ ਮੇਲ ਹਿਤ ਸਮਝਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਗਾ ਸਤਿਗੁਰ ਬਸੇ ਲਹੌਰ । ਇਕ ਆਵਤਿ ਇਕ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਸੰਗਤਿ ਠੌਰਨਿ ਠੌਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ-ਗੁਬਿੰਦ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ । 'ਮਿਹਰਵਾਨ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਯੋ । ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਇਸ ਥਾਨੇ । ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਬੈਰ ਕੋ ਠਾਨੇ' ॥ ੨ ॥ ਗੁਰੁ ਬਿਚਾਰਿ ਉਰ-ਤੁਰਕਨ ਪਾਸ । ਝਗਰਤਿ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਜਿਸਤੇ ਮਾਥੋ ਚਹੈ ਟਿਕਾਵਨਿ । ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਕਜਾ ਨਜਾਵ ਚੁਕਾਵਨਿ ॥ ੩ ॥ ਸੁਰਪਤਿ ਆਦਿ ਨਿਮਹਿ ਗੁਰ ਗਾਦੀ[1] । ਨੀਕੋ ਨਾਂਹਿ ਨ ਹੋਵਨਿ ਬਾਦੀ[2] । ਯਾ ਤੇ ਮੇਲ ਕਰਹਿਂ, ਸੁਖ ਪਾਇ । ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਰਹੈਂ ਹਰਖਾਇ-॥ ੪ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਭੇਜੇ ਦੋਇ। ਪੈੜਾ ਅਪਰ ਪਿਰਾਣਾ ਜੋਇ । 'ਬੂਝਹੁ ਜਾਇ ਮੇਲ ਕੀ ਬਾਤਿ । ਨਾਹਕ ਬਾਦ ਕਰਹੁ ਬੱਖਜਾਤਿ'॥੫॥ ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁ ਤਬਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਖੋਜਜੋ ਡੇਰਾ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ। ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਯੋ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਹਮੇ ਪਠਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਬੈਰ ਭਾਵ ਕੋ ਚਹਤਿ ਬਿਸਾਰੇ। ਕਰਤਿ ਜੁ ਬਡੇ[3] ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ। ਹਾਸਲ ਕਛੁ ਨ ਬਾਦਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਰਹੇ ਪੁਕਾਰੁ ਜਸੁ ਕੋ ਖੋਵਾ ॥ ੭॥ ਹਮ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਕੈ ਅਬਿ ਇਕ ਹੋਇਂ। ਨੀਕੇ ਜਾਨਹਿੰਗੇ ਸਭਿ ਕੋਇ'। ਮਿਹਰਵਾਨ ਸੁਨਿਕੈ ਰਿਸ ਧਾਰੀ। ਦ੍ਵੈਖਕ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰ ਉਚਾਰੀ ॥੮॥ 'ਪਿਤਾ ਕਰਤਿ ਜਿਮ ਛਲ ਕੋ ਆਗੇ। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਸੁਤ ਲਾਗੇ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਮਧੁਰ ਕਰਹਿਂ ਬਿਰ-ਮਾਵਨ। ਲੀਨਿ ਛੀਨਿ ਸਭ ਕੁਛ ਰਚਿ* ਦਾਵਨ[4] ॥ ੯ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਦੀਨੋ ਤਹਿਂ ਬੈਸੇ। ਦਿਵਸ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿਂ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਹੋਵੈ ਨਜ਼ਾਵ ਹਮਾਰਾ। ਲੇਉਂ ਅਦਿ ਤੇ ਗਿਨ ਧਨ ਸਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ਭ੍ਰਾ ਅਬਿ ਜੋਧਾ। ਕਨੌਂ ਜਾਨਹਿ ਸੋ ਹਮਰੋ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਹਮ ਭੀ ਗਹਿ ਜਬਿ ਅਪਨੇ ਹਾਥ। ਕਰੈਂ ਮੇਲ ਤਬਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ॥ ੧੧ ॥ ਅੰਤ ਸਮੇ ਪਿਤ ਮੁਝ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ।-ਲਿਹੁ ਪਲਟਾ ਰਚਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ-। ਤਿਨ ਲਘੁ ਕਹਜੋ[5] ਬਿਸਾਲ ਧਰੌਂ ਮੈਂ । ਕਿਮ ਬਾਤਨਿ ਸੋਂ ਮੇਲ ਕਰੋਂ ਮੈਂ' ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਪੈੜੇ ਪੁਨ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ।'ਨਹਿਂ ਮਨ ਠਾਨਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਾਨਾ। ਬਿਸ਼ਨ, ਰਾਮ, ਨਰ ਸਿੰਘ,

[1] ਨੀਉਂਦੇ ਹਨ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗੱਦੀ (ਅੱਗੇ)। [2] ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [3] (ਤੁਹਾਡੇ) ਵੱਡੇ। [4] ਦਾਵੇਂ ਨੂੰ ਰਚਕੇ। [5] ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਥੋੜਾ ਆਖਿਆ। *ਪਾ:-ਰੁਚਿ ।

ਗੁਬਿੰਦ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੧੩ ॥ ਜੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਜਗਤ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਸੁਪਤਿ ਜੋਗ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਪਰ ਸ਼ੇਖ[1]। ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਮਰਦਨ ਜੋ ਰੂਪ। ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਅਨੂਪ ॥ ੧੪ ॥ ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਯਾਪਯੋ ਜਥਾ ਅਕਾਸ਼। ਸੋ ਨਿਰਕਾਰ[2] ਧਰਯੋ ਆਕਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਉਦਾਰ ॥ ੧੫ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਜੋਗੀਸੁਰ ਧਰਿ ਧਯਾਨ। ਭੁਗਤਹਿ[3] ਸਕਲ ਜਿਸੀ ਕੋ ਦਾਨ। ਸ਼ੇਸ਼, ਗਨੇਸ਼, ਦਿਨੇਸ਼, ਮਹੇਸ਼[4]। ਜਿਸ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਾਮ* ਹਮੇਸ਼ ॥੧੬॥ ਸੋ ਸਰੂਪ ਗੁਰੁਦੇਵ ਬਿਚਾਰੋ। ਤਜਹੁ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਅਬਿ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰੋ'। ਏਵ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਜਰੀ ਨ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜਰਿ ਬਰਿਕੈ ॥ ੧੭ ॥ ਛਿੱਦ੍ਰਨ[5] ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਕਹਯੋ। 'ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਗੁਰ ਲਹਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਧਰਯੋ ਸੁਲਹੀ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਛੋਰਿ ਸੁਧਾਸਰ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਬਾਸਾ ॥੧੮॥ ਤਹਿਂ ਜਨਮਯੋ ਅਬਿ ਜੋ ਬਡ ਜੋਧਾ। ਕਯੋਂ ਨ ਕਰਤਿ ਪਿਤ ਕੀ ਗਤਿ ਬੋਧਾ[6]। ਛਲ ਕਰਿ ਮਮ ਪਿਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਗਯੋ। ਆਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਪੁਨ ਘਰ ਕਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਬਸਤਿ ਬਸਤਿ ਅਪਨੋ ਬਲ ਪਾਇ। ਦੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਸਿਖ ਅਪਨਾਇ। ਹੁਤੋ ਸੁਭਾਵ ਪਿਤਾ ਕੋ ਭੋਰਾ। ਲਖਯੋ ਨ ਕਪਟ ਕੂਰ ਕੋ ਜੋਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਹੌਂ ਖੁਟਾਈ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਹੁ ਕਯਾ ਗਤਿ ਪਾਈ। ਚੰਦੁ ਬਿਲੰਦ ਸਜ਼ਾਇਨਿ ਦੀਨਿ। ਪਾਇ ਕਸ਼ਟ ਤਨ ਤਜਿਬੋ ਕੀਨਿ ॥ ੨੧ ॥ ਕੈਦਿ ਗੁਆਲਿਧਰ ਗਮਨਯੋ ਏਹੁ। ਕਯੋਂਹੂੰ ਨਿਕਸਯੋ ਆਯੋ ਗ੍ਰੇਹੁ। ਕਹੂੰ ਨ ਅਜ਼ਮਤ ਕਿਸ ਦਿਖਰਾਈ।–ਪਰਾਲਬਧ ਤੇ ਸਭਿ ਬਨਿਆਈ–॥ ੨੨ ॥ ਜਿਨ ਢਿਗ ਸ਼ਕਤਿ ਸੁ ਕੈਸੇ ਕਹੈਂ। ਕਿਮ ਕਮਤਾ ਅਪਨੀ ਜਗ ਚਹੈਂ। ਬਕਤਿ[7] ਜਿਨਹੁ ਕੋ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਬਡਾਈ ਖਾਹਿਂ ਅਹਾਰ[8] ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਚਾਹਤਿ ਰੀਸ। ਭੇ ਅਵਤਾਰ ਜੁ ਪੂਰਨ ਈਸ਼'। ਸੁਨਤਿ ਪਿਰਾਣੇ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਕ ਜੋਤਿ ਖਟ ਤਨ ਗੁਰੁ ਠਾਨੇ ॥ ੨੪ ॥ ਅਹੇ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਇਕ ਬਡਿਆਈ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਦੇਹਿਂ ਨ ਜੋ ਸਿਰ ਜਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਰੂਪ। ਤੁਮ ਮਾਨਤਿ ਕੈ ਨਹੀਂ ਅਨੂਪ ॥ ੨੫ ॥ ਸੋ ਜਾਟਨਿ ਮਿਲਿ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਾਰੇ। ਨਿਕਸਿ ਗਏ ਨਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਰੇ। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ

[1]ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ ਤੇ। [2]ਉਸ ਨਿਰ ਆਕਾਰ ਨੇ। [3]ਭੋਗਦੇ ਹਨ। [4]ਸ਼ਿਵ। [5]ਅਵਗੁਣ। [6]ਪਿਉ ਵਾਲੀ ਗਲ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਅਰਥਾਤ ਉਹੋ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਚਲੇਗਾ। ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮਿਲੌਨੀ ਕਰਨ ਆਏ ਹੋ ਇਹ ਕੋਈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ। [7](ਤੂੰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। [8](ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਰੋਟੀ ਖਾਕੇ ਕਰਕੇ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦੇ ਹੋ। *ਪਾ:–ਦਾਨੁ=ਦੈਂਤ।

ਸਹੀ ਉਰ[1] ਲਾਤਿ। ਕਸ਼ਟ ਲਹ੍ਯੋ ਬਧ ਬਡ ਬ੍ਰਿਧ ਗਾਤ ॥੨੬॥ ਗੋਇੰਦ-ਵਾਲ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਪੁਨ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਲਜਾਵਤਿ ਭਏ। ਜੋ ਤੁਮ ਦੂਖਨ ਬਰਨ ਬਖਾਨਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਤ ਇਹੁ ਭੂਖਨ ਜਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥ ਗੁਰੁ ਸਲਿ-ਤਾਪਤਿ ਸਮ ਗੰਭੀਰ। ਕੋ ਤਿਨ ਥਾਹੁ ਲਹੈ ਅਸ ਧੀਰ। ਅਚਲ ਮੇਰੁ ਸਮ ਕੌਨ ਚਲਾਵੈ। ਜਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ ਜਾਵੈ ॥੨੮॥ ਬੂੰਦਕ ਅਲ਼-ਮਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸ। ਕਰਹਿ ਖਿਦਤ ਜਗ ਕੀ ਧਰਿ ਆਸ[2]। ਓਛੇ ਨਰ ਤਿਨ ਕੋ ਬਡਿਆਵੈਂ। ਬਡ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਪਾਵੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਅਬਿ ਲੌ ਗੁਰੁ ਰਾਖਹਿਂ ਬਡਿਆਈ। ਬਡੇ ਬੈਸ ਕਰਿ ਤੁਮਹਿ ਲਖਾਈ। ਮਾਨਹੁ ਕਹ੍ਯੋ ਮੇਲ ਕੋ ਕੀਜੈ। ਬੈਰ ਖੋਇ ਸੁਖ ਅਰੁ ਜਸੁ ਲੀਜੈ ॥੩੦॥ ਜਾਨਹਿਂ —ਹਮਰੀ ਹੋਇ ਛੁਟਾਈ। ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰ ਤੁਰਕ ਅਗੁਵਾਈ। ਨਾਮ ਬਡਿਨਿ ਕੋ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਅਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਕਹੈਂ—॥੩੧॥ ਇਮ ਲਖਿ,ਲਾਜ ਧਰਹਿਂ ਲਖਿ ਮਨ ਹੀ[3]। ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਮਿਲਿਨਿ ਚਹਿਂ ਮਨ ਹੀ'। ਮਿਹਰਵਾਨ ਬੋਲ੍ਯੋ ਰਿਸ ਪਾਗੇ। 'ਉਠਹੁ ਕਹੌਂ ਨ ਮਮ ਨੇਤ੍ਰਨਿ ਆਗੇ ॥ ੩੨ ॥ ਅਪਨੀ ਕੁਸ਼ਲ ਚਹਹੁ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ। ਨਾਹਕ ਬੀਚ ਮਾਰ ਕਿਮ ਖਾਵਹੁ'। ਸੁਨਤਿ ਉਠੇ ਪੈੜਾ ਰੁ ਪਿਰਾਣਾ। ਰਿਸੇ ਨ[4], ਗੁਰ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਪਛਾ-ਣਾ ॥੩੩॥ ਚਲਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਢਿਗ ਆਏ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਏ। ਤਬਿ ਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਆਪ ਹਮ ਚਲੈਂ। ਲੇਹਿਂ ਨਿਹੋਰ ਪ੍ਰਥਮ, ਜੇ ਮਿਲੈ[5]'॥੩੪॥ ਜੇਠੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਆਪ ਪਧਾਨੋ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸਮ ਜਾਨੋ। ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ ਬਹੁ ਕਰੇ ਉਪਾਇ। ਬਿਨਤੀ ਕਹਿ ਕਹਿ ਰਹੇ ਪਠਾ-ਇ ॥੩੫॥ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਪਰਜੈ ਸਮੁਝਤਿ ਸੋਈ। ਮੁਝ ਤੇ ਡਰਤਿ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਈ। ਸੁਲਹੀ ਸਹਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਮਨ ਕੋ ਹਠ ਨਹਿਂ ਛੋਰਤਿ ਭਯੋ' ॥੩੬ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ 'ਜੇਠਾ ! ਸਚ ਕਹੈਂ। ਤਉ ਬਾਰਿ ਇਕ, ਹਮ ਭੀ ਲਹੈਂ। ਜੇ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ ਹੁਇ ਸਮ ਧੂਰਤਿ[6]। ਰਹੇ ਬੰਸ ਲਗਿ ਬਹੁਤ ਬਿਸੂ-ਰਤਿ ॥੩੭॥ ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨਿਹੋਰਨਿ[7] ਅਹੈ। ਸੋ ਬਡ ਦੂਖੀ ਪੁਕਾਰੂ ਰਹੈ।

---

[1]ਛਾਤੀ ਉਤੇ। [2]ਜਗਤ (ਤੋਂ ਪੁਜਾਵਣ ਦੀ) ਆਸਾ ਧਾਰਕੇ। [3]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਜਾਣ, (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ) ਮਨ ਵਿਚ (ਉਪਰ ਕਹੀ ਵਾਰਤਾ) ਜਾਣਕੇ ਲੱਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4](ਸਿਖ) ਗੁੱਸੇ ਨਾ ਹੋਏ। [5]ਪਹਿਲੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਵੇਖੀਏ ਭਲਾ ਜੇ ਮਿਲ ਪਵੇ। [6]ਮੂਰਖ। [7]ਮਨਾਉਣ।

ਪੁਰੀ ਪਿਤਾਮੇ ਕੀ ਤਜਿ ਗਏ। ਨਿੰਦਾ ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਹਿਤ ਹਏ[1]॥੩੮॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਸੰਗਿ ਲੀਨਿ। ਗਏ ਧੀਰ ਗੁਰੁ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਆਗੈ ਮਿਹਰਵਾਨ ਅਭਿਮਾਨੀ। ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਨਿਜ ਕੋ ਜਾਨੀ॥ ੩੯॥ ਕਿਤਿਕਿ ਰੰਕ ਸਿਖ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ। ਥਿਰਯੋ ਪ੍ਰਯੰਕ ਆਪ ਉਚ ਥਾਇਂ। ਪਿਖੇ ਦੂਰ ਤੇ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਗਜ ਮਸਤ ਮਨਿੰਦ॥ ੪੦॥ ਸੁੰਦਰ ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਤਿ। ਭੁਜਾ ਪ੍ਰਲੰਬ ਕਰੀ ਕਰ ਨਿੰਦਤਿ[2]। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਕਟ ਨਿਕਟਿ ਬਿਰਾਜਤਿ। ਸ਼ਮਸ਼ ਬਦਨ ਤਮ ਸਸਿ ਕੋ ਲਾਜਤਿ॥ ੪੧॥ ਰਾਜ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਭਿ ਅੰਗਨਿ ਬਿਖੈ। ਜੌ ਲਗਿ ਦੂਰ ਰਹੇ, ਤਨ ਪਿਖੈ। ਆਇ ਨਿਕਟ,ਗਯੋ ਰੁਖ਼ ਫੇਰਿ। ਉਠੀ ਕਰਕ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਹੇਰਿ॥੪੨॥ਸਿਖ ਰੰਕਨ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਖਾਯੋ।–ਉਠਹੁ ਨ ਬੰਦਹੁ ਪਿਖਿ ਇਹ ਆਯੋ–।ਆਦਰ ਹੇਤੁ ਨ ਬੋਲਯੋ ਕੋਈ। ਰਹੇ ਦਬਕ ਜੜ੍ਹ ਸਿਰ ਤਰ ਹੋਈ॥ ੪੩॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਗੁਰ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ। ਸਿਖ ਤੇ ਅੱਗ੍ਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਧਰਾਯੋ। ਰਹ੍ਯੋ ਮੌਨ ਜਨੁ ਬੋਲ ਨ ਆਯੋ॥ ੪੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੋਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪਰਯੰਕ ਪਰ ਲਦ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਹੰਕਾਰ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਛਿਮਾ ਨਿਧ ਬੈਠੇ ਤਰੇ ਨਿਹਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕ੍ਯੋ ਬਿਧੀਏ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਇਨ ਲਹ੍ਯੋ।ਊਪਰ ਬੈਠਹੁ, ਕ੍ਯੋਂ ਥਿਰ ਤਰੇ। ਆਪ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸਭਿ ਜਗ ਕਰੇ ॥ ੨ ॥ ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਰ ਮੀਰ। ਰਾਵਰ ਤੇ ਕੋ ਊਚ ਨ ਧੀਰ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਹਮ ਪਿਤ ਤੇ ਇਸ ਪਿਤਾ ਮਹਾਨੇ ॥ ੩ ॥ ਅਰੁ ਇਹ ਬਧ ਮਹਿ ਅਹੈਂ ਬਡੇਰੇ। ਹਮ ਜਨਮੇ ਪੀਛੇ, ਸੁ ਛੁਟੇਰੇ। ਊਚੇ ਉਚਿਤ ਬਡੋ ਇਹ ਭਾਈ। ਹਮ ਨੀਚੇ ਬੈਠਨਿ ਬਨਿਆਈ'॥੪॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਚ ਤੂਸ਼ਨ ਹੁਇ ਰਹੇ। ਦੂਖਤਿ ਬਿਅਦਬੀ ਨਹਿ ਸਿਖ ਸਹੇ। ਕਿਤਿਕ ਬੇਰ ਬੋਲ੍ਯੋ ਨਹਿ ਜਬੈ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿ ਤਬੈ ॥ ੫ ॥ 'ਕਰਹੁ ਬਦਨ ਸਨਮੁਖ ਰਿਸ ਛੋਰਿ।ਸੁਖ ਕੇ ਬਾਕ ਕਹੋ ਮਮ ਓਰ। ਕ੍ਯੋਂ ਪੁਕਾਰ ਕਰਤੇ ਤੁਮ ਫਿਰੋ? ਬਸੋ ਸੁਧਾਸਰ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਥਿਰੋ॥੬॥ ਘਰ ਧਨ ਭੂਮ ਪਦਾਰਥ ਜੋਇ। ਕਹੋ ਆਪ ਹਮ ਦੇਵੈਂ ਸੋਇ। ਦੀਨ ਬਨਹੁ ਕ੍ਯੋਂ ਤੁਰਕ ਅਗਾਰੀ ?।ਇਕੋ ਲਾਜ

[1] ਪਿਆਰ ਤੋੜਕੇ। [2] ਹਾਥੀ ਦੇ ਸੁੰਡ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹਮਾਰਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰੂ ਪਦਾਰਥ ਸਗਰੇ ਦੀਨੇ। ਕਸੈਂ ਨ ਮਿਲਹੁ ਭੁਗਤਹੁ ਸੁਖ ਪੀਨੇ ?। ਇਕ ਤੌ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਪਜਸ ਪਾਵਹੁ। ਦੂਜੇ ਹਮ ਸੋਂ ਬੈਰ ਬਢਾਵਹੁ ॥ ੮ ॥ ਤਊ ਨ ਅਯੋ ਕੁਛ ਹਾਥ ਤੁਹਾਰੇ। ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ। ਬੀਤ ਗਯੋ ਇਮ ਹੀ ਚਿਰ ਕਾਲੂ। ਰਹੇ ਬਧਾਵਤਿ ਬੈਰ ਬਿਸਾਲੂ ॥੯॥ਔਗੁਨ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਭਏ ਅਨੇਕ। ਕਰਿ ਦੇਖਹੁ ਨਿਜ ਰਿਦੇ ਬਿਬੇਕ"। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਬਚ ਪੇਲਾ[2]। 'ਹਮਰੋ ਤੁਮਰੋ ਕਸੇਹੁਂ ਨ ਮੇਲਾ ॥੧੦॥ ਤੁਮ ਭੀ ਸਾਚ ਕਹਤਿ ਹੋ ਤਾਵਤਿ।ਕੋਇ ਨ ਆਂਚ ਲਗੀ ਉਰ ਜਾਵਤਿ। ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਸੁਪਤਹੁ ਚਿੰਤ ਨ ਕਾਈ। ਨਹੀਂ ਪਿਤਾ ਤੇ ਕੁਛ ਬਨਿਆਈ ॥ ੧੧ ॥ ਕਹਿ ਭੇਜਨੋ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਜਬਿ ਅੰਤ।–ਹੇ ਸੁਤ ! ਜਾਨਹੁ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਜਸੇਂ ਕਸੇਂ ਕਰਿ ਪਲਟਾ ਲਿਹੁ ਮੇਰੋ। ਸਭਿ ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਅਪਨੀ ਹੇਰੋ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਤ ਪਿਤ ਕੋ ਕਹਿ ਕੈਦ ਕਰਾਵੈਂ। ਕੈ ਉਪਾਇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵੈਂ। ਵਸਤੁ ਪਿਤਾਮੇ ਕੀ ਲਿਹੁ ਸਾਰੀ। ਤੌ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਵੈਂ ਸੁਖਕਾਰੀ– ॥ ੧੩ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਨਿ ਲੌ ਮਿਲਹੁਂ ਨ ਕਬੈ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਧਰਹੁਂ ਬਧ ਸਬੈ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਲਾਗਸੋ ਰਚਨਿ ਉਪਾਇ। ਤੁਮਹਿਂ ਸੁਧਾਸਰ ਤੇ ਨਿਕਸਾਇ ॥੧੪॥ ਪਰਹੁ ਕੈਦ ਕੈ ਜਾਹੁ ਪਲਾਈ। ਤਬਿ ਸੁਪੁੱਤ੍ਰਤਾ ਮੁਝ ਬਨਿਆਈ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਪਿਤ ਮੇਰੋ। ਕਹੇ ਬਾਕ ਹੁਇ ਸਾਚ ਬਡੇਰੋ ॥ ੧੫ ॥ ਅੰਤ ਸਮੇ ਮਹਿਂ ਜਥਾ ਉਚਾਰਾ। ਸੋ ਸ਼ੁਭ ਮੈਂ ਲਖਿ ਅੰਗੀਕਾਰਾ। ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮ ਲਾਜ ਨ ਧਰਿਹੋ। ਮੇਲ ਕਰਨਿ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਉਚਰਿਹੋ ॥ ੧੬ ॥ ਪੁਰੀ ਪਿਤਾਮੇ ਕੀ ਸਭਿ ਛੀਨਿ। ਲਗੇ ਕਹਾਵਨਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨਿ। ਪਿਤਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲ੍ਯਾਇ। ਨਤੁ ਸੁਲਹੀ ਢਿਗ ਦੇਤਿ ਗਹਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਸੰਘਾਰਨਿ ਤੋਹਿ। ਨੀਕੋ ਮੇਲ ਤਿਸੀ ਦਿਨ ਹੋਹਿ। ਉਰ ਕਪਟੀ ਬਾਹਰ ਮਧੁਰਾਈ। ਇਮ ਤੁਮ ਪਿਤਾ ਸੀਖ ਸੋ ਪਾਈ' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਭਾ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਹਿਰ ਗੁਰੁਨਿ ਬਡਿ ਨਿੰਦ ਕੁਚਾਲਾ। ਜੇਠਾ ਸਿੱਖ ਪਿਰਾਣਾ ਆਦਿ। ਉਦਤਿ ਭਏ ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਬਾਦ ॥੧੯॥–ਜੇ ਲਰਿ ਪਰਹਿ ਤ ਇਸ ਗਹਿ ਲੈਹੈਂ। ਨੀਕੀ ਸੀਖ ਬਨਾਇ ਸੁ ਦੇਹੈਂ–।ਕੁਛ ਬੋਲਨਿ ਕੋ ਜਬਿਹੂੰ ਲਾਗੇ। ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਬਾਕ ਕੋਪ ਮਹਿ ਪਾਗੇ ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਹਟਾਏ।'ਹਮ ਚਲਿ

---

[1]ਸੋਚ ਦੇਖੋ। [2]ਭਾਵ ਗੱਲ ਉਲਟਾਈ।

ਕਰਿ ਡੇਰੇ ਇਸ ਆਇ। ਹਰਖਾਵਨਿ ਕੋ ਕੋਪ ਉਪਾਵਨਿ? ।ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਕੀਜਹਿ ਕਛੁ ਅਲਾਵਨ'॥ ੨੧ ॥ ਇਮ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਬਰਜਿ ਬਡੇਰੇ। ਪਕਰੇ ਆਪ ਚਰਨ ਤਿਸ ਕੇਰੇ। 'ਭ੍ਰਾਤਾ! ਬਧ ਮਹਿ ਜੇਸ਼ਟ ਅਹੈਂ। ਉੱਤਰ ਤੋਹਿ ਸਮੁਖ ਨਹਿਂ ਕਹੈਂ॥੨੨॥ਤਊ ਬਿਚਾਰਹੁ ਤਜਾਗਹੁ ਕ੍ਰੋਧੂ।ਹੋਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਨਰ ਬਿਨ ਬੋਧੂ। ਕਲਮਲ ਅਰੁ ਕਲਹਾ ਕੋ ਮੂਲਾ। ਕ੍ਰੋਧ ਧਰਮ ਤੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ॥ ੨੩ ॥ ਕ੍ਰੋਧੀ ਪਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਕਰਹਿ ਅਨੁਚਿਤੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਧਾਇ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਲੀਜੈ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਹੈ ਸੋ ਕਹਿ ਦੀਜੈ॥੨੪॥ਕਾਰਨਿ ਰਿਸ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਤਿਸ ਤੇ ਹਟਹਿਂ ਤੁਮਹਿਂ ਹਰਖਾਈ[1]। ਪਾਛਲ ਬਾਤ ਨ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੋ। ਜਿਮ ਹੁਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਤਥਾ ਨਿਰਧਾਰੋ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਨੈਨ ਤਰੇਰੈ[2]। ਮਿਹਰਵਾਨ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰੇ। 'ਕਜੋਂ ਨ ਜਾਤਿ ਉਠਿ ਕਛੁ ਹੁਇ ਪਰੈ[3]। ਇਹ ਗਵਾਰ ਕਰਿ ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਪਰੈ ॥ ੨੬ ॥ ਨਤੁ ਮਿਲਿਬੋ ਅਬਿ ਅਸ ਹੁਇ ਜਾਇ । ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਧਰ ਪਰੇ ਦਿਖਾਇਂ। ਆਗੈ* ਧੁਖਤਿ ਰਹਤਿ ਨਿਤ ਛਾਤੀ। ਅਬਿ ਬਰ ਪਰੈ[4] ਹੋਹਿ ਬੱਖਜਾਤੀ'॥੨੭॥ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਕਹਿ ਅਪਰ ਕਠੋਰਾ। ਮੁਖ ਦ੍ਰਿਗ ਅਰਣ ਲਰਨਿ ਕੋ ਤੌਰਾ[5]। ਖੜਗ ਮੁਸ਼ਟ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਕਰ ਕੋ। ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇ ਬੀਰਤਾ ਬਰ ਕੋ ॥ ੨੮ ॥ ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਗੁਰੁ ਛਿਮਾਨਿਧਿ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਹਮ ਇਮ ਚਿਤ ਚਹੈਂ। ਗੁਰ ਕੀ ਕੁਲ ਸਭਿ ਇਕ ਸਮ ਰਹੇ ॥੨੯॥ ਪਰਾਰਬਧ ਖੋਟੀ ਹੁਇ ਐਸੇ। ਤੌ ਕਿਸ ਕੋ ਬਸਿ ਚਲਹਿ ਨ ਕੈਸੇ। ਸ੍ਰਾਪ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਹੋਵਹਿ ਸਾਚੇ। ਪਿਤ ਜੁਤਿ ਤੁਮ ਜਿਮ ਚਿੰਤਾ ਰਾਚੇ ॥ ੩੦ ॥ ਤਥਾ ਬੰਸ ਨਿਤ ਚਿੰਤਾ ਲਹੇ। ਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਖਿ ਕਰਿ[6] ਉਰ ਦਹੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਅਬਿ ਬਚ ਕਹੈਂ ਗਵਾਰ। ਤੁਮ ਕੁਲ ਹੁਇ ਸਿੱਖਨਿ ਅਨੁਸਾਰਿ ॥ ੩੧ ॥ ਇਨ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਲੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਚਾਕਰ ਹੁਇ ਜੀਵਾ ਸੁ ਚਲਾਵੈਂ। ਬਨਿ ਬਨਿ ਦੀਨ ਮਿਲਹਿਂ ਇਨ ਸੰਗਿ। ਪਾਇਂ ਅਨਾਦਰ ਘਰ ਘਰ ਮੰਗਿ ॥ ੩੨ ॥

[1]ਤਿਸ (ਕਾਰਨ) ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਹਟ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰੱਖਾਂਗੇ। [2]ਤਾੜਿਆ (ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ)। [3]ਕੁਛ (ਭਾਵ ਲੜਾਈ) ਹੋ ਪਏਗੀ। [4]ਬਲ ਪਵੇਗੀ। [5]ਮੂੰਹ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਲੜਨੇ ਦਾ ਤੌਰ ਹੋ ਗਿਆ। [6]ਪਰਾਏ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ। *ਪਾ:-ਆਗੇ:-

ਹਮਹੁ ਨਿਹੋਰੋ ਕਿਯੋ ਨ ਮੇਲ[੧]। ਹੋਇ ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿਂ ਅਸ ਖੇਲ।
ਮਿਲਨੋ ਚਹੈਂ ਗੁਰੁ ਘਰ ਸੋਂ ਤਬੈ। ਸਿੱਖ ਹਟਾਵਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਸਬੈ ॥੨੩॥
ਚਾਕਰ ਬਨਹਿਂ ਕਿ ਪਾਹੁਲ ਲੇਹਿਂ। ਤਬਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਦਰਬ ਕੋ ਦੇਹਿਂ’।
ਇਮ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਉਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਅੰਗ ਸੁਹਾਵਤਿ ਰੂਰੇ ॥ ੨੪ ॥
ਬਾਧ ਘਾਟ ਸੋ ਬੋਲਤਿ ਰਹਯੋ। ਬਹੁਰ ਨ ਉੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ। ਵਡੇ
ਵਡਾਈ ਪਾਇ ਨਿਵੰਤੇ। ਜਿਮ ਤਰੁ ਝੁਕਹਿ ਜਿ ਹੁਇ ਫਲਵੰਤੇ ॥ ੨੫ ॥
ਬਧੈ ਬੇਨੁ[੨] ਸਿਰ ਉਚੋ ਰਾਖੈ। ਛਿਨਕ ਬਿਖੈ ਜਰ ਖਰ ਹੁਇ ਰਾਖੈ[੩]। ਜਿਮ
ਗੁਰ ਗਿਰ ਸਿਰ ਪਰਿ ਤ੍ਰਿਨ ਲੋਟੈ[੪]। ਬਡੇ ਸੁ ਬਡੇ ਛੋਟ ਸੋ ਛੋਟੇ ॥ ੨੬ ॥
ਅਲਪ ਛਾਂਗ ਗੈ[੫] ਸਿਰ ਚਢਿ ਗਯੋ। ਘਟਯੋ ਨ ਗਜ, ਅਜ ਵਧਤਿ ਨ ਭਯੋ।
ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕਿਯ ਬੰਦਨ। ਮਹਿਮਾ ਘਟੀ ਨ ਕੁਛ ਗੁਰੁ
ਨੰਦਨ[੬] ॥੨੭॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ। ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਨਿਜ
ਨਿਵੇਸ ਥਲ। ਚਿਤਵਤਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਲਘੁਤਾਈ।–ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਥਮਹੀ ਲਖਯੋ
ਸੁਭਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਜਨੁ ਪਾਟੀ ਨਿਜ ਪਿਤਾ ਪਢਾਈ[੭]। ਦ੍ਵੈਸ਼ ਰਚਨਿ ਕੀ
ਚਾਤੁਰਤਾਈ। ਕਹਨਿ ਕਠੋਰ, ਧਰਨਿ ਹੰਕਾਰ। ਕਪਟ ਕਰਨਿ ਮਹਿਂ
ਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰ –॥੩੯॥ ਪੀਛੈ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਡ ਫੂਲਾ। ਗਰਬ ਹਿੰਡੋਰੇ[੮]
ਚਢਿ ਜਨੁ ਝੂਲਾ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਸੋਂ ਮਹਿਮਾ ਕਹੈ। ‘ਹਮ ਤੋ ਬੰਦਨੀਯ
ਗੁਰ ਅਹੈਂ ॥੪੦॥ ਦੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਵਤਿ ਦਰਬ ਮਸੰਦ। ਇਹ ਬਨਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ
ਬਿਲੰਦ। ਕਰਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਪਗ ਨਮੋ ਹਮਾਰੇ। ਇਹ ਮਹਿੰਮਾ ਨ ਲਖਹਿਂ ਸਿਖ
ਸਾਰੇ ॥੪੧॥ ਕੋ ਕੋ ਲਖਹਿ ਸੁ ਹਮ ਢਿਗ ਆਵੈ। ਪਿਖਾ ਪਿਖੀ ਤਿਸ ਢਿਗ
ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ। ਮੇਲਿ ਕਰਨਿ ਚਾਹਤਿ ਇਤ ਆਯੋ। – ਬਾਤ ਨ ਬਿਗਰਹਿ–
ਇਨ ਲਖਿ ਪਾਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਸੋਂ ਮੇਲਿ ਹਮਾਰਾ। ਸੁਨਯੋ ਕਿਸੀ
ਤੇ ਉਰ ਡਰ ਧਾਰਾ। ਹਮ ਐਸੇ ਕਯਾ ਹੈਂ ਅਨਜਾਨ। ਬਨਤਿ ਬਾਤ ਸ਼ੁਭਿ,
ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਆਨ ॥ ੪੩ ॥ ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਤ ਮਮ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਹਿ। ਤੁਰਤ
ਬਨਹਿ, ਢਿਗ ਪਿਤਾ ਉਚਾਰਹਿ। ਕਿਧੌਂ ਆਪ ਹੀ ਦੇਹਿ ਬਨਾਇ। ਹਰਿ
ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਡਰ ਉਪਜਾਇ ॥੪੪॥ ਕਹੇ ਸ਼ਰੀਕ ਬਰੌਂ ਪੁਰਿ ਕੈਸੇ। ਆਛੀ

---

[੧]ਸਾਡੇ ਮਨਾਇਆਂ ਮੇਲ ਨਾ ਕੀਤਾ। [੨]ਬਾਂਸ। [੩]ਸੜ ਬਲਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੪]ਜਿਵੇਂ ਵੱਡੇ ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੱਖ ਲੇਟਦੇ ਹਨ। [੫]ਤੁਛ ਬੱਕਰਾ ਹਾਥੀ ਦੇ। [੬]ਅਨੰਦ ਦਾਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। (ਅ) ਗੁਰੂ (ਅਰਜਨ ਜੀ) ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ। [੭]ਪੱਟੀ ਪੜ੍ਹਾਈ। [੮]ਹਿੰਡੋਲਾ, ਪੰਘੂੜਾ।

ਬਾਤ ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਐਸੇ। ਅਪਨੇ ਜੋਰ ਸਾਥ ਸਭਿ ਲੈਹੋਂ। ਸਦਨ ਪਿਤਾਮੇ ਲੈ ਸੁਖ ਪੈਹੋਂ" ॥ ੪੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸ ਕਹੇ ਕਰ ਬੰਦਿ। 'ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਲੰਦ। ਸਭਿ ਵਸਤੁਨਿ ਕੇ ਹੋ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਇਹ ਤੋ ਖਿਲਕਤ ਜਾਨਹਿ ਸਾਰੀ' ॥੪੬॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਹਿ ਹਰਖਾਵੈ। ਲਖਹਿ ਕਿ–ਗੁਰਤਾ ਹਮ ਢਿਗ ਆਵੈ–। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਕੁਟਿਲਤਾ ਧਾਰੀ। ਭਯੋ ਨਹੀਂ ਸਤਿਗੁਰ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਕਾਬਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਘੋੜਾ ਖੋਹਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਸਿ ਕਰਿ ਲਵਪੁਰੀ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ਦਰਸ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਧਾਸਰ ਨ੍ਹਾਇ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ। ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਆਇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਪਰਸਨ।ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਆਨਹਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਤਿਨ ਠਾਨਹਿ ॥ ੨॥ ਚਾਰੋਂ ਚੱਕਨ ਕੇਰ ਮਸੰਦ। ਆਨਹਿ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬ ਬਿਲੰਦ। ਅਨਗਨਿ ਭੀਰ ਨਈ ਨਿਤ ਆਵੈ। ਵਸਤੁ ਅਮੋਲ ਅਕੋਰ ਚਢਾਵੈਂ ॥ ੩ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਹਯ ਆਛੇ ਟੋਰਿ। ਦੇ ਦੇ ਦਰਬ ਲ੍ਯਾਇਂ ਗੁਰ ਓਰ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੁਲਾਦੀ ਤੀਛਨ ਮਹਾਂ। ਬਰਛੇ, ਬਾਨ ਆਨਿ[1] ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥੪॥ਧਨੁਖ ਤੁਫੰਗ ਮੋਲ ਬਡ ਦੇਤਿ। ਅਰਪਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਲੇਤਿ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਚਾਰਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ। ਛੋਟੇ ਬਡੇ ਨਗਰ ਜਿਸ ਕਿਸ ਮੈਂ ॥੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਜਹਿਂ ਨਹਿਂ ਹੁਇ, ਅਸ ਥਲ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਚੰਦੋਆ ਤਨ੍ਯੋ।ਨਹਿਂ ਕੋ ਅਸ, ਜਿਨ ਸੁਨ੍ਯੋ ਨ ਭਨ੍ਯੋ ॥੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸੱਤਾ ਅਰੁ ਬਲਵੰਡ ਜੁਗ ਹੁਤੇ ਰਬਾਬੀ ਪਾਸ। ਕਰਤਿ ਕੀਰਤਨ ਰਾਗ ਧੁਨਿ ਸਭਿ ਉਰ ਦੇਤਿ ਹੁਲਾਸ॥੭॥ ਚੌਪਈ॥ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਤਬਿ ਤਿਨ ਕੋ। ਲਵਪੁਰਿ ਤ੍ਯਾਗ ਦੀਨਿ ਨਿਜ ਤਨ ਕੋ। ਅਪਰ ਰਬਾਬੀ ਬਾਬਕ ਨਾਮ। ਜੋ ਗਾਵਤਿ ਰਾਗਨਿ ਅਭਿਰਾਮ॥੮॥ਰਾਖ੍ਯੋ ਤਬਿ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪਾਸ। ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ ਸੁ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਦੇਂ ਬਡ ਮੌਜ[2]। ਹਰਖਤਿ ਦਰਬ ਸਰਬ ਦੇ ਫੌਜ ॥ ੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤੇ ਸੁਧਿ ਆਈ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਿਝ੍ਯੋ' ਸਭਿਨਿ ਮੁਖ ਗਾਈ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਸਭਿ

[1]ਲਿਆਂਵਦੇ ਹਨ। [2]ਵਿਭੂਤੀ, ਦੌਲਤ [ਅ:, ਮੌਜ=ਲਹਿਰ। ਕਿਹਾਰੀ ਨੇ 'ਮੌਜ' ਵਿਭੂਤੀ ਅਰਥ ਕਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:–'ਲੇ ਲਾਖਨ ਕੀ ਮੌਜ']।

ਰਾਜ ਸੰਭਾਰ* ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਪਰ ਹੁਕਮ ਚਲਾਯੋ । ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ
ਉਮਰਾਵਨਿ ਗਨ ਆਯੋ । ਦੇਸ਼ ਪਤੀ ਅਰੁ ਦੁਰਗ ਪਤੀ ਸਬਿ । ਆਨਿ
ਮਿਲੇ ਉਪਹਾਰਨਿ ਦੇ ਤਬਿ ॥੧੧॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗ ਸੁ ਆਵੇਂ।ਜਹਿਂ ਤੇ
ਚਾਹੈਂ ਤਹਿ ਮੰਗਵਾਵੈਂ । ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤਿ । ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਜਹਿਂ
ਕਹਿਂ ਬੱਖਜਾਤਿ ॥ ੧੨ ॥ ਸਗਰੋ ਬੰਦੁਬਸਤਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ । ਹੋਇ ਅਲਪ
ਬਿਸਾਲ ਅਧੀਨਿ । ਤਿਮ ਹੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਆਵੇ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ
ਦਰਬ ਅਰਪਾਵੈਂ ॥੧੩ ॥ ਕਾਬਲ ਮਹਿਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨਾ। ਧਨ ਗਨ ਤੇ
ਬਿਵਹਾਰ ਮਹਾਨਾ । ਗੁਰੂ ਦਸੌਂਧ ਨਿਕਾਰਤਿ ਰਹਯੋ । ਲਾਭ ਬਿਸਾਲ
ਬਾਰਿ ਇਕ ਲਹਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬ ਭਯੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਤਿਨ ਹਜ਼ੂਰ[1]
ਕੋ ਸੁਨਯੋ ਸੁਭਾਇ।–ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਬਿਲੋਕਹਿਂ । ਲੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਕਰਿ
ਦੇਤਿ ਅਸ਼ੋਕਹਿਂ ॥ ੧੫ ॥ ਅਧਿਕ ਸ਼ੌਂਕ ਹੋਵਹਿਂ ਅਸੁਵਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ
ਕੇਰ ਬਿਵਹਾਰ–।–ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੈਂ ਜੋਰਾ। ਤਾਂਤੇ ਲੇਉਂ ਟੋਰਿ ਕਰਿ
ਘੋਰਾ–॥੧੬॥ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਲਗਿ ਖੋਜਨਿ ਕੀਨਸਿ । ਬਡੇ ਮੋਲ ਕੋ ਬਾਜ
ਨ ਚੀਨਸਿ[2]। ਬਲਖ਼ ਬੁਖ਼ਾਰੇ ਮਹਿਂ ਨਹਿ ਪਾਯੋ । ਆਗੈ ਰੂਮ ਦੇਸ਼ ਲਗਿ
ਆਯੋ ॥੧੭॥ ਤਹਿਂ ਕਿਤ ਸੁਨਯੋ ਅਰਾਕੀ ਘੋਰਾ । ਜਿਸ ਕੋ ਮੋਲ ਨਹੀਂ
ਕਿਛੁ ਥੋਰਾ । ਬੂਝਿ ਬੂਝਿ ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਧਿ ਤਾਂਕੀ। ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤੁਰੰਗ
ਅਰਾਕੀ ॥੧੮॥ ਹਾਥ ਫੇਰਿ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਾ । ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਾਹਯੋ ਸਿੱਖ
ਘਨੇਰਾ।ਕਹਯੋ 'ਮੋਲ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।ਹਮ ਲੇਵਹਿਂ ਧਨ ਦੇ ਹਰਖਾਈ'
॥੧੯॥ ਸੁਨਤਿ ਸੁਦਾਗਰ ਨੇ ਤਿਸ ਕਹਯੋ।'ਲੈਬੇ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਲਹਯੋ।
ਇਸ ਕੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਲੇਵੈ।ਅਨਗਨ ਧਨ ਮਨ ਗਿਨਹਿ ਨ ਦੇਵੈ[3]'॥੨੦॥
ਸਿਖ ਨੇ ਕਹਯੋ'ਬਾਕ ਫੁਰ ਤੋਰਾ[4] । ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਲੇ ਘੋਰਾ।ਗਿਨਹਿ ਨ

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [2]ਘੋੜਾ ਨਾ ਲੱਭਾ। [3]ਅਨਗਿਣਤ ਧਨ ਦੇਵੇ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚ ਨਾ ਕਰੇ।
[4]ਫੁਰੇ, ਭਾਵ ਸੱਚਾ ਹੋਵੇ।

*ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼ਹਿਰ ਯਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰੋਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋਕੇ ਲਾਹੌਰ ਘੱਲਿਆ ਗਿਆ। ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਬਾਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਮੇ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿੰਦ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਕੀਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ ਲਾਹੌਰ ਟੋਰਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਅੱਧਾ ਕੁ ਰਸਤਾ ਤੈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸਿਨ ਈ: ੧੬੨੭ ਅਕਤੂਬਰ ੨੮, ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੬੮੪ ਨੂੰ ਮਰ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਤਦੋਂ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਸੀ, ਪਿਉ ਦਾ ਮਰਨਾ ਸੁਣਕੇ ਆਗਰੇ ਅੱਪੜ ਕੇ ਤਖਤ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਇਆ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਲੋਥ ਲਾਹੌਰ ਲਿਆਕੇ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਦਫਨਾਈ ਗਈ।

ਧਨ ਮਨ ਕਰਿ ਕੈ ਜੋਇ। ਇਹ ਤੁਰੰਗ ਲੇਵਤਿ ਹੈ ਸੋਇ॥ ੨੧ ॥ ਕਹੋ ਮੋਲ ਹਮ ਲੇਂ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ'।ਤਬਿ ਸੌਦਾਗਰ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ।'ਮੋਲ ਸਵਾਲਖ ਇਸ ਕੋ ਪਾਵੈ[1]। ਲਾਖ ਦਿਏ ਬਿਨ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਆਨੰਦ ਕਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।–ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬ ਇਤੋ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ[2]। ਸਾਰੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਲੇ ਅਸੁ ਕੋ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿਯੋ ਬਾਕ ਅਬਿ ਇਸ ਕੋ ॥੨੩॥ ਆਗੈ ਮੈਂ ਜੁ ਕਰੌਂ ਬਿਵਹਾਰ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਲੇਵੋਂ ਸ਼ੇਖ ਬਿਧਾਰ[3]–। ਇਹ ਮਨ ਠਾਨਿ ਲਾਖ ਹੀ ਦੀਨਾ। ਘੋਰਾ ਖੋਲਿ ਤਹਾਂ ਤੇ ਲੀਨਾ ॥ ੨੪ ॥ ਨਟ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿਮ ਬਾਜ਼ੀ ਚਾਲਾ। ਫਾਂਦਤਿ ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਨੋਂਕਨੌਂ ਕਰਿ ਕਾਬਲ ਮਹਿਂ ਲਜਾਯੋ। ਪਟ ਪੁਰਾਨ ਸੋਂ ਰਾਖਹਿ ਛਾਯੋ[4] ॥੨੫ ॥ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਉਮੰਗਤਿ। ਕਾਬਲ ਆਦਿ ਮਿਲੀ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼[5] ਕੋ ਆਵਨਿ ਲਾਗੀ। ਲੇ ਧਨ ਆਦਿ ਵਸਤੁ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੨੬ ॥ ਲੇ ਤੁਰੰਗ ਸਭਿ ਸੰਗ ਮਿਲਯੋ ਹੈ। ਅਧਿਕ ਛੁਪਾਵਤਿ ਪੰਥ ਚਲਯੋ ਹੈ।–ਨਹਿਂ ਉਮਰਾਵ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਲੇਯ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਸੁਧਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੇਯ ॥ ੨੭ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਹਿ ਬਿਘਨ ਬਿਹੀਨ–। ਇਸ ਹਿਤ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਸੁ ਕੀਨਿ। ਅਟਕ ਸਿੰਧ ਨਦ ਤਰੀ ਚਢਾਵਾ[6]। ਤਟ ਉਰਾਰਲੇ[7] ਜਬਿ ਉਲੰਘਾਵਾ ॥੨੮॥ ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਪਿਸ਼ੌਰ ਸਿਧਾਰਾ। ਸੁੰਦਰ ਬਾਜ਼ੀ ਚਪਲ ਨਿਹਾਰਾ।ਤਹਾਂ ਤੇਜ਼ ਐਸੇ ਕੁਛ ਭਯੋ।ਰੋਕਯੋ ਜਾਇ ਨ ਬਹੁ ਬਲ ਕਯੋ॥੨੯॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਾਦਰ ਕਰ ਫੇਰਿ। ਕਰਯੋ ਟਿਕਾਵਨਿ ਘੋਰਾ ਫੇਰ।ਪਿਖਿ ਉਮਰਾਵ ਰਿਦਾ ਬਿਰਮਾਯੋ[8]। ਮਨਹੁਂ ਕਮਲ ਪਰਿ ਭ੍ਵਰ ਲੁਭਾਯੋ॥ ੩੦ ॥ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ 'ਅਹੈ ਕਿਸ ਘੋਰਾ?। ਕਹਿਂ ਤੇ ਆਇ, ਜਾਇ ਕਿਸ ਓਰਾ?' [9]'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਯੋ ਖਰੀਦਨਿ, ਤਿਨ ਢਿਗ ਚਾਲਾ' ॥ ੩੧ ॥ ਮੂਰਖ ਮਨ ਉਮਰਾਵ ਬਿਚਾਰਾ।–ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਿਤ ਹਯ ਰੁਚਿਰ ਨਿਹਾਰਾ।ਚਢੇ ਹਰਖ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਸਰਾਹੈ।ਕਿਮ ਅਸੁਲੇਇ ਪੁਚਾਵੋਂ ਪਾਹੇ[10] ॥੩੨॥ ਸੋ[11] ਭੀ ਰਹੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸ।ਹੋਇ ਨ ਅਸ ਰਿਸ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਯਾਂ

[1]ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [2]ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [3]ਬਾਕੀ ਵਿਆਝ ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ। [4]ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਢੱਕ ਰੱਖਿਆ। [5]ਪੰਜਾਬ। [6]ਅਟਕ (ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ) ਸਿੰਧ ਨਦੀ ਤੋਂ (ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ) ਬੇੜੀ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। [7]ਉਰਵਾਰਲੇ ਕੰਢੇ। [8]ਲਲਚਾਯਾ। [9]ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ। [10](ਪਾਤਸ਼ਾਹ) ਪਾਸ। [11] ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ।

ਤੇ ਲਿਖ ਭੇਜੋਂ ਸੁਧਿ ਤਾਂਹੀ। ਲੇਹਿ ਤੁਰੰਗ ਹੁਇ ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਚਾਹੀ ॥੩੩॥ ਅਦਬ ਕਰਹਿ ਤੌ ਨਾਂਹਿ ਨ ਲੇਵੈ। ਮਮ ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਨ ਕਿਮ ਕੋ ਦੇਵੈ–।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਖਤ ਕੋ ਲਿਖਿ ਭੇਜਾ। ਨਰ ਕੋ ਕਹਯੋ 'ਤੁਰਤ ਹੀ ਲੇ ਜਾ' ॥੩੪॥ –ਹਰਖਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦਰਬ ਕੋ ਦੇਹੈ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਅਧਿਕ ਰਿਝੈ ਹੈ–। ਮਜਲ ਬਿਸਾਲ ਪੰਥ ਸੋ ਚਾਲਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਪਾਸ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੩੫॥ ਮਿਲਿ ਕਿਹ ਸੋਂ ਢਿਗ ਲਿਖਯੋ ਪਠਾਯੋ। ਪਠਿ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਪਿਖਨਿ ਉਮ-ਗਾਯੋ[1]। ਨਰ ਕੋ ਬੂਝਯੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੇ। 'ਕਹਿਂ ਆਵਤਿ ਅਸ ਤੁਰੰਗ ਉਦਾਰੇ?' ॥੩੬॥ [2]"ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਮਜਲ ਪਿਛਾਰੀ ਮੇਰੇ। ਆਵਤਿ ਚਲਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਡੇਰੇ। ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਆਵਤਿ। ਮੈਂ ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਪਹੁੰਚਯੋ ਉਤਲਾਵਤਿ' ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੁਛ ਸੈਨ ਪਠਾਈ। ਪਠਿ ਉਮਰਾਵ ਸੁ ਲਯੋ ਮੰਗਾਈ। ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਸਿਖ ਬਸਿ ਨਹਿਂ ਚਾਲਾ। ਦਿਯੋ ਤੁਰੰਗ ਸਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੮॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਤਯਾਗਿ ਪਿਛਾਰੀ।ਸੁਧਿ ਦੇਬੇ ਹਿਤ ਧਾਇ ਅਗਾਰੀ। ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਡੇਰੇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਦਿਲ ਦਿਲਗੀਰ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਸਮੁਖ ਖਰੋ ਦ੍ਰਿਗ ਨਿਕਸਯੋ ਪਾਨੀ। ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਬਾਕ ਮੁਖ ਬਾਹਰ। ਕਰਦਮ ਸ਼ੋਕ ਧਸਯੋ ਹੁਇ ਜ਼ਾਹਰ[3] ॥ ੪੦ ॥ ਪਰਖਯੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਖਾ'ਕਹੁ ਸਿੱਖਾ! ਉਰ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਦੀਨ ਬਦਨ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੇਰਾ। ਕੋ ਕਾਰਜ ਬਿਗਰਯੋ ਬਡਿ ਤੇਰਾ ?' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਨੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਧੀਰ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਬੋਲਯੋ ਗੁਰ ਤੀਰ। 'ਗੁਰ ਜੀ ! ਬਿਗਰਯੋ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਜਤਨ ਕੀਨਿ ਚਿਰਕਾਲਾ ॥ ੪੨ ॥ ਬਲਖ਼ ਬੁਖ਼ਾਰਾ ਆਦਿਕ ਖੋਜਾ। ਕਰਤਿ ਤਲਾਸ਼ ਬਿਤੇ ਬਹੁ ਰੋਜ਼ਾ। ਕਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਤੁਮ ਲਗਿ ਗਯੋ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਦਰਬ ਲਾਖ ਗਿਨ ਦਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ ਤੁਰੰਗ। ਆਨਯੋ ਬਡ ਉਪਾਇ ਕੇ ਸੰਗ। ਜੀਰਨ ਬਸਤ੍ਰਨ ਰਹਯੋ ਦਬਾ-ਵਤਿ[4] ॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਲਿਏ ਮੈਂ ਆਵਤਿ ॥ ੪੪ ॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸੁਧਿ ਕਿਨ ਦੀਨਸਿ। ਪਠਿ ਕੁਛ ਸੈਨ ਛੀਨ ਸੋ ਲੀਨਸਿ। ਬਸ ਨਹਿ ਚਲਯੋ ਖਰੋ ਤਹਿਂ ਰਹਯੋ। ਤਿਸ ਤੇ ਚਿੰਤ ਸ਼ੋਕ ਬਹੁ ਲਹਯੋ ॥ ੪੫ ॥ ਨਹੀਂ ਭਾਵਨਾ

[1](ਪਾਤਸ਼ਾਹ) ਉਮਗਿਆ। [2]ਉਹ ਨਰ ਬੋਲਿਆ। [3]ਸ਼ੋਕ ਰੂਪੀ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। [4]ਢਕਦਾ ਰਹਿਆ।

ਪੂਰਨਿ ਭਈ।ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਹੀ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਗਈ।ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰੁ ਚਰ੍ਵਾਇ ਨਹਿਂ ਹੇਰੇ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਚਿਤ ਉਪਜਤਿ ਮੇਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਕਾਬਲ ਪੁਰਿ ਕੋ ਮੈਂ ਨਿਤ ਬਾਸੀ। ਕਰੌਂ ਬਿਹਾਰਿ ਅਧਿਕ ਧਨ ਪਾਸੀ। ਦਰਬ ਦਸੌਂਧ ਕੇਰ ਬਹੁ ਹੋਵਾ। ਮੈਂ ਬਿਚਾਰਿ ਤਬਿ ਚਿਤ ਮੈਂ ਜੋਵਾ ॥੪੭॥ ਜਿਸਤੇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਹੋਇ। ਐਸੀ ਵਸਤੁ ਖਰੀਦੌਂ ਕੋਇ। ਬਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਸੁਨਯੋ ਸੁਭਾਇ।–ਚੇਰਲ ਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਹਰਖਾਇ–॥ ੪੮ ॥ ਯਾਂਤੇ ਖੋਜਿ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਆਨਾ। ਤਿਨ ਛੀਨਤਿ ਕੋ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ।–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਦੇ ਮੋਲ*।ਮੰਗ-ਵਾਯੋ ਬਹੁ ਦੇਸ਼ਨਿ ਟੋਲਿ–॥ ੪੯ ॥ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਮਾਨੀ, ਕਹੈ ਸੁ ਕੌਨ। ਲਿਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅਸੁ[1] ਠਾਨੀ ਮੌਨਿ। ਹੁਇ ਬਿਨ ਬਸ ਮੈਂ ਸੰਕਟ ਲਹਯੋ।ਯਾਇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਪ ਸੌਂ ਕਹਯੋ' ॥੫੦॥ ਸਿਖ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ।ਧੀਰਜ ਬਾਕ ਭਨੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਜੋ ਤੁਰੰਗ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਅਹੈ। ਅਪਰ ਮੁਢ ਢਿਗ ਕਯੋਂਹੁੰ ਨ ਰਹੈ ॥ ੫੧ ॥ ਤੋਰ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਧਰਹੁ ਬਿਖਾਦ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕੋਈ। ਕਿਤਿਕ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਹਮ ਢਿਗ ਆਵੈ। ਕਯੋਂਹੁੰ ਨ ਦੁਸ਼ਟ ਅਰੂਢਨਿ ਪਾਵੈ ॥ ੫੨ ॥ ਤੋ ਹਰਖਾਵਨਿ ਹਿਤ ਹਮ ਲੈਹੈਂ। ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢ ਢੰਦਾਇ ਪਲੈ ਹੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਤੇਰੀ। ਧਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਿਹੁ ਲੋਚਨ ਹੇਰੀ' ॥੫੩॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਪਾਇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਬੰਦਤਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਰ ਬੰਦਿ।ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ ਰਹਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲਾ। ਹੇਤੁ ਬਿਲੋਕਨ ਤੁਰੰਗ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੫੪ ॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਬੀਮਾਰ ਘੋੜਾ ਕਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਲਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ–ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਮਤਿ ਮੰਦ।ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਅਦਬ ਬਿਨ ਲੀਨਿ ਤੁਰੰਗ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਜ ਲੀਨਿ ਅਸੁ ਕੀਨਿ ਕੁਚਾਲੀ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਛੀਨਹਿ ਪਿਖਿ ਕਾਲੀ। ਸਿੱਖਨਿ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਮਿਟਿ ਜਾਵੈ। ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਬਹੁਰ ਨ ਲਯਾਵੈਂ ॥ ੨ ॥ ਜਾਨੈਂ 'ਬਲੀ ਤੁਰਕ ਲੇ ਛੀਨਿ[2]'। ਧਰਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਨੁ ਆਸ ਪ੍ਰਬੀਨਿ।ਹਮ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਬਿਥਾਰਨਿ। ਮਿਟਹਿ[3], ਜਬਹਿ ਪਿਖਿ ਲੈਂ ਅਸ ਕਾਰਨਿ ॥

---

[1]ਘੋੜਾ। [2]ਜਾਨਣਗੇ ਕਿ ਬਲੀ ਤੁਰਕ ਖੋਹ ਲੈਣਗੇ। [3]ਮਿਟ ਜਾਏਗੀ (ਸਿੱਖੀ)।

*ਦਸਵੰਧ ਦੇ ਧਨ ਨੂੰ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਧਨ ਤੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੩॥ ਇਸ[1] ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਬਨਹਿ ਹਮਾਰੀ। ਬਿਗਰ ਪਰਹਿ ਔਚਕ ਕਿਸ ਬਾਰੀ।ਅਪਨੋ ਘੋਰਾ ਲੈ ਹੈਂ ਜਬੈ।ਇਸ ਕੋ ਸੰਗ ਤ੍ਯਾਗ ਦੇਂ ਤਬੈ-॥੪॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਰ ਮਹਿ ਠਹਿਰਾਈ। ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਅਸੁ ਲਿਯੋ ਮੰਗਾਈ। ਹੇਰਨਿ ਹੇਤ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਰਹਯੋ। ਆਯਹੁ ਨਿਕਟ ਹਰਖ ਬਹੁ ਲਹਯੋ ॥ ੫॥ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਆਪ ਕਰ ਫੇਰਾ। ਸਕਲ ਬਨਾਉ ਸੁਭਤਿ ਅਤਿ ਹੇਰਾ। ਚਢਨਿ ਹੇਤੁ ਜਬਿ ਉੱਦਮ ਕਰਯੋ। ਗੁਰ ਫੇਰਯੋ ਮਨ, ਤਤਛਿਨ ਮੁਰਯੋ[2] ॥ ੬ ॥ ਕਹਯੋ 'ਥਕਤਿ ਹਯ ਆਯਹੁ ਦੂਰਿ। ਦਿਹੁ ਬਿਸਰਾਮ ਜ਼ੀਨ ਬਨਿ ਰੂਰ[3]। ਦੋ ਇਕ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮਹੁ ਚਰੈਂ। ਤਾਵਤਿ ਸ੍ਰਮ ਸਗਰੋ ਪਰਹਰੈ'॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਉਮਰਾਵ ਸਰਾਹਨਿ ਠਾਨੇ। 'ਰਾਵਰਿ ਹੋ ਨਿਤ ਭਾਗ ਮਹਾਨੇ। ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੇ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਕੋ ਕਿਮ ਕਰਹਿ ਕਿ ਕਹੂੰ ਦੁਰਾਵੈ॥ ੮ ॥ ਦੇਖਤਿ ਕਹਾਂ ਤੁਰੰਗ ਸੁਹਾਏ[4]। ਕਹਾਂ ਬਸਤ੍ਰ ਜੀਰਨ ਤਨ ਪਾਏ'। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਬਹੁ ਕਰੀ ਬਧਾਈ। ਬਖ਼ਸ਼ਯੋ ਦਰਬ ਨਰਨਿ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੯॥ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਬਹੁ ਕਰੀ ਤਗੀਦ। 'ਸੇਵਹੁ ਸ਼ੁਭ,ਨਿਤ ਦੇਹੁ ਰਸੀਦ[5]। ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿ ਅਰੁ ਨੀਕ ਮਸਾਲਾ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਿਣ ਖਾਇ ਸੁਖਾਲਾ' । ੧੦ ॥ ਅਪਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਰੇ ਬੰਧਵਾਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਰਹਤਿ ਮੋਦ ਮਨ ਪਾਯੋ । ਦੁਇ ਦਿਨ ਆਛੇ ਰਹਯੋ ਤੁਰੰਗ। ਪੁਨ ਰੋਗੀ ਹੋਯੋ ਸਰਬੰਗ ॥ ੧੧ ॥ ਖਾਇ ਨ ਦਾਨਾ, ਪੀਯ ਨ ਪਾਨੀ। ਦੁਖਤਿ ਆਗਲੀ ਲਾਤ ਉਠਾਨੀ। ਦਾਸਨਿ ਦੇਖਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਆਪ ਆਇ ਕਰਿ ਘੋਰਾ ਲਹਯੋ'॥ ੧੨॥ ਗਨ ਸਲੋਤਰੀ[6] ਤੁਰਤ ਹਕਾਰੇ। ਤਿਨਹੁੰ ਉਪਾਇ ਕਰੇ ਕਰਿ ਹਾਰੇ। ਦੇਖਿ ਦਸ਼ਾ ਅਸੁ ਕੀ ਸਭਿ ਕਹਯੋ। 'ਹਜ਼ਰਤਿ ਸੁਨਹੁ ਨ ਹਮ ਰੁਜ ਲਹਯੋ' ॥ ੧੩ ॥ ਰਾਖਨ ਉਚਤਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਠਉਰਾ। ਇਸ ਕੀ ਗੰਧ ਪਾਇ ਅਸੁ ਅਉਰਾ। ਕਿਸ ਉਮਰਾਵ ਦੇਹੁ ਜੋ ਲੇਹਿ। ਉਪਚਾਰਹਿ[8] ਚਿਰ ਲੌ ਧਨ ਦੇਹਿ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਧੁਤ ਚਿੰਤ ਬਿਰਾਜੀ[9]। ਰੁਸਤਮਖਾਨ ਹੁਤੋ ਢਿਗ ਕਾਜ਼ੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਨਹਿ ਕਿਤਾਬ ਹਮੇਸ਼। ਢਿਗ ਰਾਖਹਿ ਦੇ ਦਰਬ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧੫॥ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ'ਇਹ ਲੇਹੁ ਤੁਰੰਗ। ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ

---

[1]ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ। [2](ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਨ) ਫਿਰ ਗਿਆ। [3]ਸੁਹਣੀ ਕਾਠੀ ਬਣੇ। [4]ਦੇਖੋ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਸੁਹਣਾ ਹੈ ਘੋੜਾ। [5]ਪਹੁੰਚ, ਭਾਵ ਖ਼ਬਰ ਦਿਓ। [6]ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [7]ਪਛਾਣਿਆਂ। [8]ਇਲਾਜ ਕਰੇ। [9]ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਾਹ ਚਿੰਤਾ ਮਹਤ ਹੋਯਾ (ਘੋੜਾ) ਬੀਮਾਰ ਦੇਖਕੇ [ਫਾ:, ਬੇ ਰਾਜ਼ੀ-ਬੀਮਾਰ]।

ਮਿਟਹਿ ਰੁਜ ਅੰਗ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਰਹਿ ਖਰੀਦਨਿ ਕੋਇ। ਧਨ ਗਨ ਕੋ ਲੇ, ਦੀਜਹਿ ਸੋਇ ॥ ੧੬ ॥ ਨਹਿਂ ਅਰੂਢਬੇ ਲਾਯਕ ਰਹਯੋ। ਨਜ਼ਰ ਲਾਇ ਕਿਨ ਤਤਛਿਨ ਦਹਯੋ। ਸਭਿ ਸਲੋਤਰੀ ਕਰੇ ਉਪਾਇ। ਮਿਟਯੋ ਨ ਖੇਦ ਨ ਲਾਤ ਟਿਕਾਇ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਉਰ ਭਰਯੋ ਪ੍ਰਮੋਦ। ਨਿਮਯੋ ਬਾਰਿ ਬਹੁ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋਦ[1]। ਲੇ ਤੁਰੰਗ ਆਨਤਿ ਭਾ ਸੰਗ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਪੀੜਤਿ ਅੰਗ ॥ ੧੮ ॥ ਜਾਹਿ ਦੁਰਗ ਤੇ[2] ਜਿਸ ਮਗ ਘਰ ਕੋ। ਬੀਚ ਹੁਤੋ ਡੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨਜ਼ਰ ਤਹਿਂ ਪਰੇ। ਹੁਇ ਊਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਤ ਥਿਰੈਂ ॥ ੧੯॥ ਹਯ ਕੇ ਸਹਤ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਹਿਂ ਸਿਖ ਗਨ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਊਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਜੋ ਕਰਤਾ ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥੨੦॥ ਕਰੀ ਤੁਰੰਗ ਹਿਰੇਖ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।ਮਨਹੁਂ ਪੁਕਾਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਖਾ–ਤੁਰਕ ਤੋਮ ਤਪ ਤਾਲ ਬਿਲੰਦ[3]। ਮੈਂ ਆਰਤ ਗਜ ਦੀਨ ਮਨਿੰਦ[4] ॥ ੨੧ ॥ ਕਾਜ਼ੀ ਗ੍ਰਾਹ ਗ੍ਰਸਯੋ ਲੇ ਜਾਤਿ[5]*। ਬਿਰਦ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਬਖਨਾਤਿ। ਕਰਹੁ ਛੁਰਾਵਨ ਰਾਖਹੁ ਪਾਸ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ! ਸੁਨਹੁ ਅਰਦਾਸਿ–॥ ੨੨ ॥ ਅਸੁ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿ ਕੈ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਊਚ ਬਿਸਾਲਾ। ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਰਗ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਬੋਲੇ 'ਕੌਨ ਤੁਰੰਗ ਲੇ ਜਾਈ ? ॥ ੨੩ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨਤਿ ਦੁਖਿਆਰਾ'। ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਉਠਿ ਤਬੈ ਨਿਹਾਰਾ।'ਕਾਜ਼ੀ ਅਹੈ,ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ!। ਜਾਤਿ ਲਿਏ ਕੋ ਰੋਗੀ ਬਾਜ' ॥੨੪ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਘੋਰਾ ਲਖ਼ਯੋ ਜੋਇ[6]। ਉਠਤਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਪਰਖਯੋ ਸੋਇ। ਉਰ ਹਰਖਤਿ ਮੁਖ ਤੁਰਤ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ! ਇਹ ਤੁਰੰਗ ਤੁਮਾਰਾ ॥੨੫॥ ਬਿਛੁਰਿ ਮੋਹਿ ਤੇ ਦੁਰਬਲ ਭਯੋ। ਨਹੀਂ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਾਵਰ ਲਿਯੋ। ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੇ ਬਸਿ ਭਾ ਅਸ ਹਾਲ। ਲੀਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪ ਸੰਭਾਲ' ॥ ੨੬ ॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਖ ਕੇ ਉਰ ਹੇਰਾ। ਕਾਜ਼ੀ ਦਿਸ਼ਿ ਬਿਲੋਕਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਪਠਿ ਕੈ ਸਿੱਖ ਸਮੀਪ ਹਕਾਰਾ। ਸਾਦਰ ਸਭਾ ਬੀਚ ਬੈਠਾਰਾ॥੨੭॥ ਹਯ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕੋ ਬੂਝਯੋ ਜਬੈ।

---

[1]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ, ਭਾਵ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। [ਹਿੰਦੀ, ਕੋਦ=ਤਰਫ]। [2]ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ। [3]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਤਪ (ਇਕ) ਭਾਰੀ ਸਰੋਵਰ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ...... [ਸਿਂਸ: ਤੋਮ=ਸਮੂਹ]। [4]ਮੈਂ ਗਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਤ ਹਾਂ। [5]ਕਾਜ਼ੀ ਤੇਂਦੂਏ ਵਾਂਗੂ ਗ੍ਰਸੀ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [6]ਜੋ ਸਿੱਖ। *ਤੇਂਦੂਏ ਤੋਂ ਗਜ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੱਧਾ ਹੈ।

ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ ਸਬੈ। 'ਕਾਬਲ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਮੰਗਾਵਾ। ਚਢਨੇ
ਨਹੀਂ, ਚਢਿਬੇ ਲਲਚਾਵਾ ॥ ੨੮ ॥ ਦੁਇ ਦਿਨ ਆਛੇ ਰਹਨੋ ਤਬੇਲੇ।
ਭਯੋ ਰੋਗ ਪੁਨ ਕਿਯੋ ਦੁਹੇਲੇ। ਅਪਨੇ ਉਚਿਤ ਨ ਹਜ਼ਰਤ ਜਾਨਾ। ਮੁਝ
ਕੋ ਬਖਸ਼ ਦੀਨਿ ਹਿਤ ਠਾਨਾ ॥੨੯॥ ਕਹਯੋ-ਇਲਾਜ ਕਰੋ ਹੁਇ ਰਾਜ਼ੀ।
ਨਾਂਹਿ ਤ ਬੇਚ ਦੇਹੁ ਕਿਤ ਬਾਜ਼ੀ-। ਅਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਮੈਂ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੋਂ।
ਦੇ ਦੇ ਔਸ਼ਧਿ ਰੋਗ ਨਿਵਾਰੋਂ" ॥ ੩੦ ॥ ਅਸੁ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਧਾਰਿ ਗੁਰ
ਕਹੀ। 'ਜੇ ਬੇਚਨਿ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਮਹੀਂ। ਕਰਿ ਕੈ ਮੋਲ ਦੇਹੁ ਹਮ ਪਾਸ।
ਇਸ ਕੋ ਰੋਗ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਨਾਸ਼' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿ 'ਮੋਲ
ਬਿਸਾਲਾ। ਕੋ ਦੇ ਸਕਹਿ ਦੇਖਿ ਇਸ ਹਾਲਾ। ਤੀਨ ਚਰਨ,ਇਕ ਧਰਹਿ
ਨ ਧਰਨੀ। ਦਿਯੋ ਲਾਖ ਕੀਮਤ ਇਹ ਬਰਨੀ ॥ ੩੨ ॥ ਸੂਰਤ ਸੁੰਦਰ
ਜਨੁ ਕਿਨਿ ਘਰਯੋ[1]; ਚੰਚਲ ਬਲ ਬਿਸਾਲ ਤੇ ਭਰਯੋ'। ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ। 'ਦੇਹੁ ਮੋਲ ਹਮ ਲੈਬੋ ਚਹੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਉਚਿਤ ਅਰੂਢਨਿ ਕੇ
ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਰੋਗ ਗਵਾਹੀਂ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸੇਵਾ
ਕਰਿਵਾਵਹਿ। ਦੁਰਬਲ ਭਾ ਤਬਿ ਬਲ ਭਰਿ ਆਵਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਤੁਮਹੁ ਨ
ਆਸ ਜਿਯਨਿ ਅਸੁ ਕੇਰੀ। ਲੇਹੁ ਲਾਭ ਬੇਚਹੁ ਇਸ ਬੇਰੀ। ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ
ਹਮ ਦੇਵੈਂ ਧਨ ਕੋ। ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਹੁ ਹਰਖ ਧਰਿ ਮਨ ਕੋ ॥ ੩੫ ॥ ਪਰਾ-
ਲਬਧ ਇਸ ਜਿਯਨਿ ਜਿ ਅਹੈ। ਕਰੈਂ ਇਲਾਜ ਅਰੁਜ ਬਚਿ ਰਹੈ। ਨਾਂਹਿ
ਤ ਦੇਯੁ ਚੁਕੇ ਹਮ ਦਰਬਾ। ਕਹਯੋ ਜਿਤਿਕ ਲੀਜੈ ਨਿਜ ਸਰਬਾ' ॥੩੬॥
ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਮਨ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰ।-ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਖਟ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ[2]।
ਬਚੈ ਨ ਘੋਰਾ ਰੋਗ ਦਬਾਯੋ। ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਰੁਜ ਲਖਿ ਪਾਯੋ॥੩੭॥ਅਬਿ
ਤੋ ਦਰਬ ਮਿਲਤਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਮਰੇ ਤੁਰੰਗ ਨ ਕੁਛ ਕਰ ਪਾਇ। ਚਹੁੰ
ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਧਨ ਗੁਰੂ ਨਿਕੇਤਾ। ਪੁਨ ਉਦਾਰ ਉਰ ਦੇਤਿ ਜਿ ਏਤਾ ॥੩੮॥
ਇਨ ਸਮ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਦੈ ਹੈ।ਸਮਾ ਚੁਕੇ ਪੁਨ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ-। ਕਿਤਿਕ
ਸਮੈਂ ਹੁਇ ਮੌਨਿ ਬਿਚਾਰਾ। 'ਬਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਲੇਹੁ' ਉਚਾਰਾ ॥੩੯॥ 'ਬਾਕ
ਨ ਮੋਰਹਿਂ ਤੁਮ ਸਮ ਪੀਰ[3]। ਚਢਹੁ ਆਪ ਪਰਿਹਰਿ ਰੁਜਿ ਪੀਰ[4]। ਨਿਕਸਾ-
ਵਹੁ ਧਨ, ਦੀਜਹਿ ਸੋਈ। ਜੇਤਿਕ ਕਹਯੋ ਆਪ ਖ਼ੁਸ਼ਿ ਹੋਈ' ॥ ੪੦ ॥ ਸ੍ਰੀ

[1]ਮਾਨੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਘੜ (ਕੇ ਬਨਾਇਆ) ਹੈ। [2]੬+੪=ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ। [3]ਆਪ ਵਰਗੇ ਪੀਰ ਦਾ (ਅ) ਆਪ ਪੀਰਾਂ ਤੁੱਲ ਹੋ। [4]ਰੋਗ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਜੋ ਅਬਿ ਕੈ ਸੰਗਤਿ ਧਨ ਲ੍ਯਾਇ। ਪੂਰਬ ਸਗਰੋ ਦੇ ਕਰਿ,ਤੋਰਾ। ਬਹੁਰੋ ਲਾਇਂ ਕਾਜ ਜੇ ਔਰਾ[1]॥੪੧॥ ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਾਨਿ। ਇਸ ਹਿਤ ਕੋਇ ਨ ਸੰਸੈ ਠਾਨਿ। ਤੁਰਤ ਆਇ, ਬਿਤਹਿ ਨ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਅਰਪਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸੁ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਲ ॥੪੨॥ ਰਹਨਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਏਕ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਮੇਲ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ, ਹਮ ਮਗ ਮਾਂਹੀ'। ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਪੁਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ'ਨਹਿਂ ਅਟਕੌਂ ਮੈਂ ਸਮੋ ਮਹਾਨਾ॥੪੩॥ ਉਰ ਧਰਿ ਵਿਕਰ ਦਰਬ ਜੋ ਦੈਹੋਂ[2]। ਪਿਖਹੁ ਭਲੇ, ਰੁਜ ਜੁਤਿ ਅਸੁ ਲੈਹੋਂ[3]। ਵਿਰਹਿ ਨ ਫ਼ੇਰਿ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਸੌਦਾ। ਕੈ ਦੇ ਸ਼ੋਕ ਕਿਧੌਂ ਦੇ ਮੋਦਾ[4]' ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋ'ਨ ਬਨ ਅਨਜਾਨ।ਇਹ ਨਹਿਂ ਭਲੇ ਪੁਰਖ ਕੀ ਬਾਨ। ਕਹਨਿ ਬਾਕ ਕਰਿ ਪੁਨ ਫਿਰ ਜਾਨਾ। ਕਰਹਿ ਜਿ ਨਰ, ਸੋ ਦੋਜ਼ਕ ਜਾਨਾ' ॥੪੫॥ ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਕਾਗਦ ਲਿਖਵਾਯੋ। 'ਦਰਬ ਕਰਜ਼ ਏਤੋ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਲੇਨਿਹਾਰ ਮੈਂ ਗੁਰ ਤੇ ਰਹ੍ਯੋ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸੁ ਮੋਲ ਜਿ ਕਹ੍ਯੋ' ॥੪੬॥ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ ਸਹਤ ਲਿਖਾਇ। ਅਪਰਨਿ ਕੇਰ ਉਗਾਹੀ ਪਾਇ।ਘੋਰਾ ਦਿਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ। ਲੇ ਕਾਗਦ ਕੋ ਗਯੋ ਅਵਾਸਿ ॥ ੪੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਾਇ ਤੁਰੰਗ ਤਬੇਲੇ। ਰੇਸ਼ਮ ਦਾਮ[5] ਤਿਸੀ ਕੇ ਮੇਲੇ।ਕੁਛ ਔਖਧਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ ਮਸਾਲਾ। ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਘੋਰਾ ਲੇਨਿ ਕੌ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਝਗੜਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਏ ਸੁੰਦਰ ਅੰਗ ਤੁਰੰਗ। ਕਰ੍ਯੋ ਬਿਲੋਕਨਿ ਸਕਲ ਕੋ,ਕਰ ਫੇਰ੍ਯੋ ਹਿਤ ਸੰਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਫੁਰਕਾਵਤਿ ਘੋਰਾ ਹਰਖਾਯੋ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਨਿਜ ਪਾਵ ਟਿਕਾਯੋ। ਦਿਨ ਤੀਨਕ ਮਹਿ ਰੁਜ ਪਰਹਰ੍ਯੋ। ਤ੍ਰਿਣ ਸਮੁਦਾਇ ਰੁ ਦਾਨਾ ਚਰ੍ਯੋ ॥ ੨ ॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਬਲੀ ਪੁਸ਼ਟ ਸਭਿ ਅੰਗ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਮ ਤਬਹਿ ਤੁਰੰਗ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਵਰਨ[6] ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਯੋ। ਹੀਰਨ ਜੜਤੀ ਗਨ ਦਮਕਾਯੋ ॥ ੩ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨਿ ਕਰਿ ਤਨ ਮੈਂ। ਭਏ ਅਰੂਢ ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮੈਂ। ਭਯੋ ਤੁੰਦ[7]

---

[1]ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਾ (ਦੇਣਾਂ) ਦੇਕੇ (ਫੇਰ) ਤੇਰਾ (ਦੇਣਾਂ ਦਿਆਂਗੇ) ਫੇਰ ਹੋਰ ਜੋ ਕਾਰਜ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਾਵਾਂਗੇ। ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੧੭ ਦਾ ਅੰਕ ੧੮। [2]ਭਾਵ ਵਿਕਰ ਨਾਲ ਧਨ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। [3]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਲਓ, (ਤੁਸੀਂ) ਰੋਗੀ ਘੋੜਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹੋ। [4]ਚਾਹੇ (ਇਹ ਸੌਦਾ) ਸ਼ੋਕ ਦੇਵੇ ਚਾਹੇ ਖੁਸ਼ੀ। [5]ਰੇਸ਼ਮੀ ਡੋਰਾਂ ਯਾ ਰਸੇ। [6]ਸੋਨੇ ਦੀ। [7]ਤੇਜ਼।

ਹਰਖਤਿ ਫੁਰਕਾਵੈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਅਸੁ ਫਾਂਦਤਿ ਜਾਵੈ ॥੪॥ ਗਏ ਵਹਿਰ ਕੌ ਫੇਰ੍ਯੋ ਘੋਰਾ। ਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਤਿ ਮਗ* ਘੋਰ।।ਸ਼ਾਰਤ ਹਾਥ ਪਾਂਵ ਕੀ ਕਰੈ। ਨਟ ਸਮ ਗਿਨ ਗਿਨ ਪਾਇਨਿ[1] ਧਰੈ ॥ ੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਢਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਤਿ ਹੋਏ। ਸਿੱਖ ਕਾਬਲੀ ਥਿਰ ਹੁਇ ਜੋਏ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਚਰਨਨਿ ਪਰ ਪਰ੍ਯੋ। 'ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਰ੍ਯੋ ॥੬॥ ਰਿਦੇ ਭਾਵਨੀ ਜਿਮ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਨਿਜ ਨੇਤ੍ਰਨਿ ਸੋਂ ਤਿਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ। ਕਰਹੁ ਖੁਸ਼ੀ, ਗਮਨਹੁਂ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਕੋ। ਉਪਜੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਉਰ ਕੋ' ॥੭॥ ਸਿਖ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਰੁ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਛੇਮ। 'ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ' ਭਨ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ। 'ਛੂਟ੍ਯੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਦੁਖ ਤੇ'॥੮॥ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਪਾਵਨ ਪਾਦ ਪਦਮ ਲਪਟਾਯੋ। ਰਿਦ ਅਨੰਦ ਹੁਇ ਮਾਰਗ ਚਾਲਾ। ਲਿਵਲਾਗੀ ਸਤਿਨਾਮ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੯ ॥ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਹਰਖਾਯੋ। ਅੰਤ ਸਮੈ ਸ਼ੁਭ ਪਦ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਗੁਰੂ ਤਬੇਲੇ ਸ਼ੁਭਤਿ ਤੁਰੰਗ। ਖਾਇ ਖ਼ੁਰਾਕ ਪੁਸ਼ਟ ਬਲਿ ਅੰਗ॥੧੦॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਗੁਰੁ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਜਾਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਹਰਖ ਉਪਜਾਵੈਂ। ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਰਹਹਿਂ ਸਭਾਸਦ ਨਿਕਟ ਹਮੇਸ਼॥੧੧॥ ਬਹੁ ਪੂਰਬ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਗਨ ਅਰਪਾਵੈ। ਇਸਿ† ਕੋ[2] ਦੇਸ਼ ਨਗਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਕਹਿਂ ਲਗਿ ਗਿਨੀਅਹਿ ਮਤਿ ਥਕ ਜਾਈ ॥ ੧੨ ॥ ਤਥਾ ਦਿਸ਼ਾ ਦੱਖਣ ਕੇ ਆਵੈਂ। ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਪਸ਼ਚਮ ਪੁਰਿ ਆਦਿਕ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਚਲੀ ਆਇ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ॥੧੩ ॥ ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਬਸਤੁ ਅਜਾਇਬ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਅਰਪ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ।ਕਾਜ਼ੀ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਆਯਹੁ ਧਨ ਚਾਇ ॥੧੪ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਪੁਨ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਹਯ ਕੇਤਿਕ ਕੀਮਤ ਕੋ ਲਹ੍ਯੋ ?। ਸੁਨ੍ਯੋ ਰੋਗ ਤਿਸ ਕੋ ਮਿਟਿ ਗਯੋ।ਮੁਦ ਅਰੂਢਬੇ ਕੋ ਤੁਮਲਯੋ॥੧੫॥ਸਫਲ ਦੇਨਿਅਥਿ ਦੀਜਹਿ ਦਰਬਾ। ਕਹ੍ਯੋ ਆਪ-ਦੋਂ ਇਕ ਥਿਰ ਸਰਬਾ-'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਅਬਿ ਲੌ ਇਤੋ ਨਹੀਂ ਧਨ ਆਯੋ ॥੧੬॥ ਜੋ ਆਯੋ ਦੁਇ ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ। ਬਨੈ ਨ ਦੇਬੋ ਅਲਪ ਬਿਚਾਰ।ਡੇਰੇ ਬਿਖੈ ਖਰਚ ਸਮੁਦਾਏ, ਦੇਗ਼ ਸੁਧਾਸਰ ਅਧਿਕ ਚਲਾਏ ॥੧੭॥ ਗਨ ਸੈਨਾ ਕੋ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲਾ

---

[1]ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ। [2]ਭਾਵ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ। *ਪਾ:-ਭ੍ਰਾ । †ਪਾ:-ਦਿਸ।

ਸਿਰੋਪਾਉ ਸਿੱਖਨਿ ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਇਨ ਖਰਚਨਿ ਤੇ ਉਬਰੇ ਜੋਇ। ਸੰਚਨਿ ਕਰੈਂ ਦੇਹਿੰ ਤੁਝ ਸੋਇ' ॥੧੮॥ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਯੋ 'ਫਿਕਰ ਉਰ ਰਾਖੋ। ਜੇ ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਨੋ ਅਭਿਲਾਖੋ। ਬਿਨਾਂ ਦਿਯੇ ਰਿਣ ਉਤਰੈ ਨਾਂਹੀ। ਸੰਕਹੁ ਸਕਲ ਖਰਚ ਕੇ ਮਾਂਹੀ'॥੧੯॥ਇਮ ਕਹਿ ਗਯੋ ਕੁਛਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਾਜ਼ੀ ਧਨ ਦਿਸ਼ਿ ਚੀਤੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁਰ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰ। ਬੈਠਯੋ ਆਨਿ ਅਧਿਕ ਹੰਕਾਰ॥੨੦॥ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਰਬ ਕੋ ਲੈਬੇ। 'ਬਿਤੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਕੀਜਹਿ ਦੈਬੋ। ਕਰਯੋ ਅਰੋਗ ਤੁਰੰਗ ਖੁਦਾਇ। ਦਰਬ ਪ੍ਰਿਥਮ ਤੇ ਦੇਹੁ ਸਵਾਇ॥੨੧॥ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਪਾਇ ਨ ਅਸੁਵਾਰੀ[1] ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੁਮਹਿ ਭਾਗ ਕੇ ਭਾਰੀ। ਮੁਝ ਕੋ ਇਤੋ ਦਰਬ ਦਿਲਵਾਵੈਂ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਆਨੰਦ ਦਿਖਰਾਵੈ[2]' ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਖੁਦਾਇ ਪੁਚਾਇ। ਜਿਸਕੀ ਵਸਤੁ ਤਿਸੀ ਢਿਗ ਆਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੇ ਕਯਾ ਮਨੁਖ ਬਿਚਾਰਾ। ਕਰਹਿ ਜਿ ਓਜ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥ ੨੩ ॥ ਖੋਜਤਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰਾ। ਤੁਮ ਵਿਲਾਇਤ ਬਡੀ ਮਝਾਰਾ। ਦਰਬ ਲਾਖ ਤਹਿੰ ਦੇ ਕਰਿ ਲਯਾਯੋ। ਕਿਸ ਕੇ ਕਹੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ॥ ੨੪ ॥ ਤੁਰੰਗ ਮੰਗਾਯੋ ਸੀਨੇ ਜ਼ੋਰੀ[3]। ਪਿਖਯੋ ਨਯਾਇ ਤੇ ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਭੁ ਓਰੀ। ਕਿਮ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਭਾਵੈ ਬਾਤਿ। ਸਮਝ ਲੇਹੁ ਕਾਜ਼ੀ ! ਇਸ ਭਾਂਤਿ ॥ ੨੫ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਹਿੰ ਦਰਬ ਸੋ ਲਯਾਵੈ। ਧੀਰਜ ਧਰਹੁ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਔਰ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲਿਹੁ ਬੈਠੇ ਠੌਰ'॥੨੬॥ ਰਿਸ ਧਰਿ ਕੁਛਕ ਬਾਕ ਤਬਿ ਕਹੇ।ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਮੂਢ ਨ ਲਹੇ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਬਾਤ ਨ ਆਛੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਹੁ ਨਹਿੰ ਪੂਰੋ ਪਾਛੇ[4]॥੨੭॥ਕਬਿ ਲੌ ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਰਹੌਂ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਦਰਬ ਨ ਲਹੌਂ। ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਫਿਰੇ। ਤਉ ਲਿਜਾਵਹਿਂ ਦਿਹੁ ਹਮ ਘਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਹਯ ਰਾਖਹੁ ਤੌ ਧਨ ਦੇ ਦੀਜੈ। ਜੇ ਨ ਦੇਹੁ ਤੌ ਫੇਰਨਿ ਕੀਜੈ। ਨਾਹਿੰ ਤ ਬਿਗਰ ਪਰੇਗੀ ਬਾਤ। ਕਰਹੁ ਟਾਲ ਮੁਝ ਸੋਂ ਬਖਯਾਤਿ' ॥੨੯॥ ਤਬਿ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਰਿਸ ਤੇ ਕਹਨਿ ਨ ਸ਼ੁਭ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਗੁਰੁ ਘਰ ਮਹਿਂ ਪਰਵਾਹ ਨ ਕੋਈ। ਪਾਵਹਿਂ[5] ਪਰਾਲਬਧ ਜਬਿ ਹੋਈ ॥੩੦॥ ਅਪਰ ਦਿਵਸ ਕੇਤਿਕ ਅਬਿ ਦੇਖਿ। ਕਯਾ ਤੇ ਕਯਾ ਹੁਇ ਜਾਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਲਿਹੁ

---

[1]ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। [2]ਦਿਖਾਂਵਦਾ ਹੈ (ਘੋੜਾ)। [3]ਭਾਵ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਖੋਹ ਲਿਆ। [4]ਪਿੱਛੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [5]ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ।

ਧਨ, ਧੀਰ ਧਰੋ ਬੁਧਿਵਾਨਿ। ਫੀਕੇ ਬਾਕ ਨ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਿ' ॥੩੧॥ ਸੁਨਤਿ ਛੋਭ ਕਰਿ ਉਠਿ ਤਬਿ ਚਾਲਾ। ਕਹਤਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸੋਂ 'ਅਬਿ ਮੈਂ ਟਾਲਾ। ਕਰਹੁ ਦਰਬ ਕੋ ਤਯਾਰ ਅਗਾਰੀ।ਜਾਉਂ ਨ ਛੂਛੋ ਪੁਨ ਤਿਸ ਬਾਰੀ' ॥੩੨ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬੋਲਤਿ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨਤ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਭਯੋ। –ਅਬਿ ਕੇ ਦੇਹਿਂ ਤ ਰਹਿ ਹੈਂ ਨੀਕੇ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਰੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਫੀਕੇ ॥੩੩॥ ਲੇਹੈਂ ਦੇਯ ਜੋਰ ਧਨ ਸਾਰੋ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਸਭਿ ਭੇਵ ਉਚਾਰੋਂ–। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਨਹਿਂ ਬਹੁਰੋ ਆਵਾ।ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਇਸ ਧਨ ਮਨ ਲਾਵਾ ॥ ੩੪ ॥ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਨ ਦਿਨ ਢਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹੁਤੇ ਸੇਜ ਪਰ ਠਹਿਰੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਬੈਠਯੋ ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ ਪੌਰ। ਅਪਰ ਸਮੀਪ ਨ ਸਿਖ ਤਿਸ ਠੌਰ॥੩੫॥ ਬੈਠਯੋ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਹਮ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਚਾਹਤਿ ਅਬਿ ਜਾਇ। ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ਕਿਤੇ ਹਮ ਆਇ।ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਅਪਨੋ ਧਨ ਪਾਇ'॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਕਹਯੋ 'ਨ ਮਿਲਿਬੇ ਕਾਲ। ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਲਿਹੁ ਦਰਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ।ਅਬਹਿ ਸੇਜ ਪਰ ਗੁਰ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਕੋ ਨ ਉਠਾਇ ਸਕਹਿ ਅਸ ਕਾਮੇ[1]' ॥ ੩੭॥ਕਾਜ਼ੀ ਰਿਸ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਾਰਦਾਰ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਹਮ ਨੇ ਸੁਨਯੋ ਤੁਹੀ ਇਕ ਅਹੈਂ। ਖਰਚਹਿਂ ਦਰਬ ਸੰਭਾਰਤਿ ਰਹੈਂ ॥੩੮॥ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਨਿ ਹੋਇ ਕੈ ਨਾਂਹੀ। ਦਰਬ ਸਰਬ ਲੇਵਹੁਂ ਤੁਝ ਪਾਹੀ। ਸੋ ਭੀ ਤੁਝ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਦਿਵਾਵਨਿ।ਦਿਹੁ ਅਬਿ ਮੋ ਕੋ ਬਾਤ ਸੁਹਾਵਨਿ[2]'॥੩੯॥ ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਿਧ 'ਹਮ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੇ। ਆਪ ਸੰਭਾਰਹਿਂ[3] ਅਪਨੀ ਕਾਰੇ। ਜਬਿ ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਵਹਿਰ ਥਿਰੈ ਹੈਂ। ਤਬਿ ਹੀ ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪੈਹੈਂ॥੪੦॥ ਇਤਨੀ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਾਹੇ ।ਅੰਤਰ ਬਰਯੋ ਚਹਤਿ ਗੁਰ ਪਾਹੇ।ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਕਯੋਂ ਨ ਤੂੰ ਹੋਹਿ । ਕਰਹਿਂ ਨਿਦਾਨਨਿ ਕੀ ਗਤਿ ਸੋਇ'॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਮੂਰਖ ਰਿਸ ਧਾਰੀ।ਸਨਮੁਖ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਨਿਠੁਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਯਾ ਤੂੰ ਬੈਠਯੋ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈਂ?।ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਪਾਵੈਂ ॥ ੪੨ ॥ਇਕ ਬਿਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਹਜ਼ਰਤ ਨਾਲ। ਲੈਹੋਂ ਬਨਿ ਦਮਾਦ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਕੌਨ ਅਹਹਿ? ਸਭਿ ਡਰਹਿਂ ਮਹਾਨਾ।ਤਤਛਿਨ ਦੈਹੈਂ ਦਰਬ ਬਿਰਾਨਾ'॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਖਯੋ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। 'ਤੁਮਰੇ ਗੁਰ ਦਮਾਦ ਬਨਿ ਜਾਇਂ। ਤੌ ਕੈਸੇ ਧਨ ਲੈਬੋ ਧਰੈਂ। ਅਰਪਨਿ ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਕਰੈਂ ॥੪੪॥ ਧਾਂਤੇ

[1]ਐਸੇ ਕੰਮ ਲਈ। [2]ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ।

ਗਤਿ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਜਾਤਿ। ਤੋਹਿ ਨ ਬਨਹਿ ਲੇਨਿ ਬੱਖਸ਼ਾਤਿ। ਹੋਨਹਾਰਿ ਕੋ ਮੇਟੈ ਕੌਨ'। ਇਮ ਕਹਿ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਠਾਨੀ ਮੌਨ ॥੪੫॥ ਕਾਜ਼ੀ ਜਰਿ ਬਰਿ ਕੈ ਉਠਿ ਗਯੋ। ਬਚਨ ਕਠੋਰ ਉਚਾਰਤਿ ਭਯੋ। 'ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਅਬਿ ਇਕ ਬਾਰਿ। ਜੇ ਨ ਦਰਬ ਦੇਂ, ਕਰੌਂ ਪੁਕਾਰਿ' ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਕੌਲਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਜ਼ੀ ਅਰੁ ਬ੍ਰਿਧ ਬਾਦ ਕੋ ਸੁਨਯੋ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਸ੍ਰੋਨ। ਅਤਿ ਸਚਿੰਤ ਚਿਤ ਮੈਂ ਭਏ ਬੈਠੇ ਅੰਤਰ ਮੌਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥–ਇਹ ਕਜਾ ਬ੍ਰਿਧ ਮੁਖ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਦਮਾਦ ਮੁਝ ਠਾਨਾ। ਝਗਰਤਿ ਲਰਤਿ ਸੁ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਾਯੋ। ਹਮ ਬੈਠੇ ਕਹੁ ਸ੍ਰਾਪ ਅਲਾਯੋ॥ ੨ ॥ ਅਸਮੰਜਸ ਹਮ ਕੋ ਬਡਿ ਭਏ। ਜੇ ਦਮਾਦ ਕਾਜ਼ੀ ਬਨਿ ਗਏ। ਜਗ ਅਪਜਸ ਪਸਰਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਕਹਹਿਂ ਸਿੱਖ 'ਇਹ ਕੀਨਿਸਿ ਕਹਾਂ' ॥ ੩ ॥ ਮਾਤਾ ਸੁਨਤਿ ਕਹਹਿ ਕਜਾ ਬੈਨ। ਪਿਖਿ ਅਜੋਗਤਾ ਕਿਸਹੁੰ ਨ ਦੈਨ । ਕਜਾ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਨ ਬਨਹਿ ਉਪਾਇ। ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਪਬਾਦ ਚਲਾਇ–॥ ੪ ॥ ਅਸ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਕਰਿ ਥਿਰ ਲੋਚਨ[1]। ਭਏ ਸੋਚ ਬਸਿ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ। –ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਅਤਿਸ਼ੈ ਕਠਨਾਈ। ਕਿਹ ਤ੍ਯਾਗਹਿਂ, ਕਿਹ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਈ ॥ ੫ ॥ ਉਤੈ ਅਮੇਲਿ ਤੁਰਕਨੀ ਲਜਾਵਨਿ। ਇਤ ਬਡ ਸਿਖ ਕੋ ਬਾਕ ਹਟਾਵਨਿ। ਜਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੰਗ ਹਮ ਜਨਮੇ। ਜਿਸਕੋ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰਨ ਮੇ[2] ॥ ੬ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਕਹੇ ਅਚਲ ਚਲ ਪਰੈਂ। ਅਹੈਂ ਸਦਾ-ਗਤਿ ਸੋ ਸਭਿ ਥਿਰੈਂ[3]। ਕੌਨ ਸਮਰਥ ਕਰਹਿ ਬਚ ਮੇਟਨਿ। ਖਸ਼ਟ ਗੁਰਨਿ ਸੋਂ ਹਿਤ ਕਰਿ ਭੇਟਨਿ[4] ॥ ੭ ॥ ਕਹਿ ਬਚ ਕੋ ਸਸਿ ਸੂਰਜ ਰੋਕੈਂ। ਜਿਸ ਬਰ ਸ੍ਰਾਪ ਬੀਚ ਤ੍ਰਈ ਲੋਕੈਂ। ਬਿਧਿ, ਹਰਿ, ਸ਼ਿਵ ਸੁਨਿ ਕੇ ਬਰ ਸ੍ਰਾਪ।ਮੇਟਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਧਾਰਿ ਲੇਂ ਆਪ[5]॥੮॥ ਸੋ ਹਮ ਨਿਫਲ ਕਰਹਿਂ ਅਬਿ ਕੈਸੇ। ਅਹੈ ਬਡਿਨਿ ਮਿਰਜਾਦਾ ਐਸੇ। ਰਾਮਚੰਦ ਮਾਨਯੋ ਬਰਿਆਈ। ਸਦਨ ਰਾਖਸ਼ਨਿ ਸੀਅ ਪੁਚਾਈ[6] ॥ ੯ ॥ ਹੁਤੀ ਅਜੋਗ ਅਜਸੁ ਕੋ ਮੂਲ। ਤਊ ਸ੍ਰਾਪ ਕੇ ਭੇ ਅਨੁਕੂਲ। ਮਾਨਯੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ੍ਰਾਪ ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ। ਸਰਬ ਕੁਲੀ

[1]ਨੇਤ੍ਰ। [2]ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖਤਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। [3]ਚਲਨੇ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਛੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ। [5]ਮੁਨੀਆ ਦੇ ਵਰ ਸ੍ਰਾਪ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਮੇਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਤੇ ਧਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। [6]ਏਹ ਨਾਰਦ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਸੀ।

ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸਾ ॥੧੦॥ ਜਿਮ ਕਿਮ ਕਰਹਿਂ ਜਗਤ ਕੇ ਲੋਗ। ਜਾਨਹਿਂ ਸਕਲ ਅਜੋਗ ਕਿ ਜੋਗ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਕੀ ਹੁਇ ਸਚ ਬਾਨੀ। ਇਹ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਨਹਿਂ ਕੀਨਿਸਿ ਹਾਨੀ॥੧੧॥ ਚਹੀਅਤਿ ਹਮ ਕੋ ਭੀ ਅਬਿ ਐਸੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬਾਕ ਸਫਲ ਹੁਇਂ ਜੈਸੇ। ਮਾਤਾ ਆਦਿਕ ਜੇ ਬਡਿ ਅਹੈਂ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰੋਧ, ਸਭਿ ਸਹੈਂ[1]॥੧੨॥ ਕਾਨ੍ਹੇ ਗਯਾਨੀ ਕੋ ਸਹਿ ਸ੍ਰਾਪ। ਹਮਰੇ ਪਿਤਾ ਲਹਯੋ ਦੁਖ ਆਪ। ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਜਿਸ ਤੇ ਕਰਿ ਦੀਨੇ। ਜਸੁ ਅਪਜਸੁ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਮਨ ਚੀਨੇ—॥੧੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗਨ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਰਹੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਹੁ ਚਿਤ ਸੰਗ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਨਿਕਸੇ ਬਾਹਰ। 'ਬ੍ਰਿਧ ਜੀ ਕਹੋ ਕਰਯੋ ਕਸ ਜ਼ਾਹਿਰ?॥੧੪॥ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ ਨ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। ਝਗਰਤਿ ਕਾਜ਼ੀ ਸੰਗ ਉਚਾਰੀ। ਕਿਮ ਕਰਨੀ ਹਮ ਕੋ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਤੁਮਰੇ ਸਮ ਬਡ ਕਹਾਂ ਅਲਾਵੈਂ[2]?' ॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰ ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ। 'ਕਹੀ ਤਥਾ ਜਿਮ ਆਪ ਕਹਾਈ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਤਿ। ਅਬਿ ਭੀ ਹੈ ਨ ਆਪ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ॥੧੬॥ ਕਿਸੁ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਤਨ ਤੁਰਕਾਨੀ। ਤਊ ਘਾਲ ਤੇ ਉਚਿਤੇ ਜਾਨੀ[3]। ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਤ ਧਰੇ[4]। ਕਸ਼ਟ ਅਨਿਕ ਤਨ ਸਹਿਬੋ ਕਰੇ* ॥੧੭॥ ਸੋ ਸਭਿ ਸਫਲ ਹੋਹਿਂ ਇਸ ਬੇਰੇ। ਉਪਜਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਆਪ ਕੋ ਹੇਰੇ'। ਸੁਨਤਿ ਮੌਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ਰਿਖਿ ਬਸ਼ਿਸ਼ਟ ਤੇ ਰਾਮ ਮਨਿੰਦ ॥ ੧੮ ॥ ਕਰ ਪਗ ਬੈਠਿ ਪਖਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਮੁਖ ਪਖਾਰ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਧਰੇ। ਚੀਰਾ ਛੋਰ ਦਾਰ[5]ਬਡ ਜਰੀ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਲਗਿ ਮੁਕਤਾ ਗਨ ਲਰੀ ॥੧੯॥ ਪੇਚ ਬਧੇ ਜੁ ਅਨੂਠੇ ਬਨਯੋ। ਸ਼ਮਸ ਨੀਕ, ਮੁਖ ਸਸਿ ਜਸ ਸਨਯੋ[6]†। ਬਡ ਬਿਸਤਿਰਤਿ

---

[1](ਅਸੀਂ) ਸਹਾਰਾਂਗੇ। [2]ਤੁਸਾਂ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕੀ ਆਖਣਗੇ। [3]ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਯੋਗ (ਹੈ ਮੇਹਰ ਦੇ ਐਸਾ) ਮੈਂ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਧੀ ਨੇ। [5]ਪੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ। [6]ਦਾੜ੍ਹੀ ਸੁਹਣੀ ਹੈ, ਮੁਖੜਾ ਚੰਦਰਮਾਂ ਤੇ ਜਸ (ਵਰਗਾ ਯਾ ਸਮੇਤ) ਉੱਜਲ ਹੈ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਵਾਕ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਖੜੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਧੀ ਤਪੱਸ੍ਵਨਿ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਘਾਲਾਂ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਘਾਲ ਸਫਲੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਉਧਾਰ ਚਾਹ ਰਹੇ ਸਨ।

†ਪਾ:—ਸ਼ਮਸ ਸ਼ਨੀ। ਪੁਨ: ਸ਼ਮਸ ਨੀਕ ਮੁਖ ਸਸਿ ਕੁਜ ਸਨਯੋ।=ਦਾੜ੍ਹਾ (ਸ਼ਨੀ ਵਰਗਾ=) ਕਾਲਾ, ਮੂੰਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਰਗਾ ਚਿਟਾਂ ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਲਾਲੀ) ਮੰਗਲ ਵਰਗੀ।

ਬਿਲੋਚਨ ਸ਼ੋਭਾ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਕਿਸ ਨਹਿਂ ਮਨ ਲੋਭਾ॥ ੨੦॥ ਕੋਰ ਦਾਰ ਹੀਰੇ ਬਰ ਚੀਰੇ। ਜਿਗਾ ਬਧੀ ਛਬਿ ਊਪਰ ਚੀਰੇ। ਮੁਕਤਾ ਉੱਜਲ ਗੋਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੁੰਡਲ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪਰ ਝਾਲਾ ॥੨੧॥ ਕੰਚਨ ਕੰਕਨ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ। ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲੀ ਜ਼ਾਹਰ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ਸੁਹਾਏ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਦੋਨਹੁ ਅੰਗ ਲਾਏ॥੨੨॥ ਕਹਾ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰੀ। ਅਪਰ ਨ ਪੱਧਤਿ ਜਿਨ ਅਨੁਹਾਰੀ। ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜਰੇ। ਹਯਪਰ ਜ਼ੀਨ ਸਜਾਵਨਿ ਕਰੇ ॥੨੩॥ ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ ਗੁਰੂ ਦੁਤਿ ਸੰਗਿ। ਭਏ ਅਰੋਹਨਿ ਤਿਸੀ ਤੁਰੰਗ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਬਰਜਿ ਹਟਾਏ। ਏਕ ਨਫਰ[1] ਲੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ ॥੨੪॥ ਜਹਿਂ ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਦੀਰਘ ਮੰਦਿਰ। ਸੁੰਦਰ ਬਿਸਦ[2] ਵਹਿਰ ਅਰੁ ਅੰਦਰ। ਕਰੇ ਝਰੋਖੇ ਰਾਖਿ ਦਰੀਚੀ[3]। ਬਨੀ ਸੁ ਬੈਠਕ ਊਚੀ ਨੀਚੀ ॥੨੫॥ ਬਹੁ ਪਰਦੇ ਜੁਤਿ ਬਸਹਿਂ ਜ਼ਨਾਨੇ। ਆਇ ਨ ਜਾਨੇ* ਬਾਹਰ ਖਾਨੇ। ਇਕ ਕਾਜ਼ੀ ਕੀ ਸੁਤਾ ਕੁਮਾਰੀ। ਮਨਹੁ ਮਦਨ ਨਿਜ ਹਾਥ ਸੁਧਾਰੀ[4] ॥੨੬॥ ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੀਰ ਨਿਕਾਰੀ। ਜਨੁ ਰੰਭਾ ਮਹਿਤਲ[5] ਪਗ ਧਾਰੀ। ਅੰਗ ਅੰਗ ਜਿਸ ਕੇ ਤਰੁਨਾਈ[6]। ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਝਰੋਖੇ ਆਈ ॥੨੭॥ ਇਤ ਕੂਦਤਿ ਲਘੁ ਛਾਲ ਤੁਰੰਗ। ਆਇ ਸੁਹਾਵਤਿ ਮਨਹੁਂ ਅਨੰਗ। ਸੁਨਜੋ ਸ਼ਬਦ ਹਯ ਕੂਦਨਿ ਕੇਰੋ। ਹੇਰਨਿ ਲਗੀ ਬਦਨ ਇਤ ਫੇਰੋ ॥੨੮॥ ਦੇਖਤਿ ਰੂਪ ਅਧਿਕ ਅਕੁਲਾਈ। ਮਨਹੁ ਰੰਕ ਕੇ ਢਿਗ ਨਿਧਿ ਆਈ। ਬਹੁਤ ਛੁਧਿਤਿ ਜੈਸੇ ਨਰ ਕੋਇ। ਮਨਹੁ ਅਹਾਰ ਦੇਤਿ ਢਿਗ ਹੋਇ ॥੨੯॥ ਮਹਾਂ ਤਪਤ ਤੇ ਲਾਗਿਸਿ ਪਜਾਸਾ। ਪਿਯਨਿ ਚਹਤਿ ਜਲ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪਾਸਾ। ਮਨਹੁਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤ[7] ਹੁਤੀ ਚਕੋਰੀ। ਔਚਕ ਚੰਦ੍ਰ ਚਿਤਜੋ ਚਿਤ ਚੋਰੀ[8] ॥੩੦॥ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਰਹਿ ਗੀ ਇਕ ਟਕ ਹੀ। ਭਈ ਅਚੰਚਲ[9] ਮੁਖ ਕੋ ਤਕਹੀ। ਦ੍ਰਿਗ ਬਿਸਤਰਤਿ ਕਮਲ ਜਨੁ ਫੂਲੇ। ਲਾਜ ਸਮੇਤ ਅਪਨਪੌ ਭੂਲੇ ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕਿਵਾਰ ਓਟ ਮਹਿਂ ਦੁਰੀ। ਬਹੁਰ ਵਹਿਰ ਭੀ ਸਨਮੁਖ ਖਰੀ। ਮਨਹੁ ਮ੍ਰਿਗੀ ਹ੍ਵੈ ਮੋਹਿਤਿ ਰਹੀ। ਪਾਛੇ ਹਟਨਿ ਹੋਤਿ ਕਿਮ ਨਹੀਂ ॥੩੨॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਘਨੋ। ਖਰੀ

---

[1]ਨੌਕਰ। [2]ਉੱਜਲ। [3]ਬਾਰੀਆਂ। [4]ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਸੁਹਣੀ। [5]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ। [6]ਜੋਬਨ। [7]ਉਡੀਕਦੀ ਸੀ। [8]ਅਚਾਨਕ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਚਿਤ ਚੁਰਾਇਆ ਗਿਆ। [9]ਭਾਵ ਵਿਸਮਾਦ ਹੋ ਗਈ।

*ਪਾঃ—ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੇ।

ਕਰੀ ਬੱਧਜਤਿ ਕਿਨ ਮਨੋ[1]*।ਆਤੁਰ ਕੋ ਬਿਲੋਕਿ ਮਨ ਭੀਨੋ[2]। ਬਾਜੀ ਕੋ ਟਿਕਾਇ ਤਬਿ ਲੀਨੋ॥੩੩॥ਕਿਤੀ ਬੇਰ ਬੀਤੀ ਜਬਿ ਖਰੇ।ਇਤ ਉਤ ਕੌਲਾਂ ਨੈਨ ਨ ਕਰੇ। ਤਪਤ ਘਾਮ ਤੇ ਬਹੁ ਅਕੁਲਾਵੈ। ਬਜਾਕੁਲ ਭਯੋ ਛਾਂਵ ਪੁਨ† ਪਾਵੈ ॥੩੪॥ ਤਜਾਗ ਨ ਸਕਹਿ ਰਹਹਿ ਥਿਰ ਜੈਸੇ[3]। ਗਾਢੀ‡ ਹੁਇ ਠਾਂਢੀ ਤਹਿਂ ਐਸੇ।ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ–ਹੈ ਇਹ ਕੌਨ?। ਮਨਹੁਂ ਚੰਦ ਆਯੋ ਤਜਿ ਭੌਨ ॥੩੫॥ ਮਹਾਂ ਛੈਲ ਛਬਿ ਛਕ੍ਯੋ ਛਬੀਲਾ।ਕਹਾਂ ਬਸਹਿ ਠਾਨਤਿ ਨਿਜ ਲੀਲਾ?। ਜਿਨਹੁਂ ਤ੍ਰਿਯਨਿ ਕੇ ਹੈਂ ਬਡ ਭਾਗ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਿਨਹੁਂ ਇਹ ਪੁਰਖ ਸੁਹਾਗ§ ॥ ੩੬ ॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਹੋਨਿ ਤਿਸੀ ਕਹੁ ਧੰਨ। ਜਿਸ ਕੋ ਹਸਿ ਕਰਿ ਮਿਲਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਮੈਂ ਕਿਮ ਇਨ ਸੋਂ ਬੋਲਨਿ ਕਰੋਂ। ਨਹਿਂ ਚਿਨਾਰਿ ਮੈਂ ਪੂਰਬ ਧਰੌਂ॥੩੭॥ਕੌਨ ਭੇਤ ਮੁਝ ਆਨਿ ਬਤਾਵੈ।ਮਿਲ ਬੋਲੇ ਬਿਨ ਮਨੁ ਅਕੁਲਾਵੈ। ਕੋ ਉਪਾਇ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਕੁਭਾਗਨਿ।ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਹੋਈ ਅਨੁਰਾਗਨਿ ॥੩੮॥ ਪਰ ਬਸਿ ਮਨ ਭਾ ਨਹਿਂ ਬਸਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ ਦੂਸਰੋ ਲਹ੍ਯੋ–। ਇਕ ਟਕ ਦੇਖਤਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਮਿਲਨ ਹੇਤੁ ਆਤੁਰਤਾ ਧਾਰਤਿ॥੩੯॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਕਾਜ਼ੀ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਪਿਖਹਿਂ ਪਰ–ਸਪਰ ਤਬਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗ੍ਯੋ ਜਰ ਗਯੋ। ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਭਯੋ ॥੪੦॥ ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਪਿਖਿ ਰਿਸ ਭਰ੍ਯੋ। ਚਾਬਕ ਪਰ੍ਯੋ ਤੁਰਤ ਕਰ ਧਰ੍ਯੋ। ਮਾਰਤਿ ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿਂ ਠਾਨਾ। ਕਹਤਿ:'ਕੂਰ[5]! ਖੋਈ ਕੁਲ ਕਾਨਾ ॥੪੧॥ ਹਿੰਦੁਨ ਕੇ ਗੁਰ ਕੋ ਤੂੰ ਹੇਰੈਂ!। ਜਨਮੀ ਕਹਾਂ ਮੰਦ ਤੂ ਮੇਰੈ!'। ਬਹੁ ਚਾਬਕ ਮਾਰੇ ਬਲ ਸੰਗਿ। ਉਤਰ੍ਯੋ ਚਰਮ ਲਗੇ ਸਭਿ ਅੰਗਿ ॥੪੨॥ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਰਹੀ ਬਿਚਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਦੌਰੀ ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਿਤਾਰੀ। ਝਿਰਕ੍ਯੋ ਕਾਜ਼ੀ[6] ਚਾਬਕ ਛੀਨ। 'ਕ੍ਯੋਂ ਨਿਜ ਸੁਤਾ ਹਤੀ

---

[1]ਮਾਨੋਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। [2](ਕੌਲਾਂ ਦਾ) ਮਨ (ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ) ਭਿੱਜਿਆ ਤੇ ਦੁਖੀ ਦੇਖਕੇ। [3](ਕੋਈ) ਧੁੱਪ ਦੀ ਤੱਪਸ਼ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਵੇ ਤੇ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਏ ਨੂੰ ਫਿਰ ਛਾਉਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਜੈਸੇ (ਉਹ ਛਾਂ ਨੂੰ) ਛੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਤਿਵੇਂ (ਕੌਲਾਂ) ਦ੍ਰਿੜ ਹੋਕੇ ਓਥੇ ਖੜੀ ਰਹੀ। [5]ਖੋਟੀਏ! [6]ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ। *ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਤਪਾਂ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਵਲ ਸੈਨਤ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮਾਨੋਂ।

†ਪਾ:–ਛਿਨ। ‡ਪਾ:–ਗਾਡੀ। §ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਇਹ ਰੂਪਕ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਗਲਭਤਾ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਗਈ ਹੈ।ਉਂਞ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਦਾ ਮਨ ਉੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੈ। ਕੌਲਾਂ ਦੇ ਸੁੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਿਰਣਯ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਦੁਖ ਦੀਨਾ? ॥ ੪੩ ॥ ਮਮ ਢਿਗ ਤੇ ਅਬਿ ਹੀ ਚਲਿ ਆਈ। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਠਾਂਢੀ ਇਸ ਥਾਈਂ। ਸੁਤਾ ਤਰੁਨ ਕੋ ਮਾਰਨਿ ਕਰੈਂ। ਸੁਨਹਿਂ ਅਪਰ ਸ਼ੰਕਾ ਸਭਿ ਧਰੈਂ ॥ ੪੪ ॥ ਕਯੋਂ ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਲਾਜ ਗਵਾਵਹਿਂ[੧]। ਹਸਹਿਂ ਲੋਕ ਕਰ ਤਾਲ ਬਜਾਵਹਿਂ[੨]। ਰਿਸ ਮੈਂ ਕਹਤਿ 'ਖਰੋ ਗੁਰੁ ਹਿੰਦੂ। ਨਾਮ ਜਾਂਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦੂ ॥੪੫॥ ਤਰੈ ਖਰੋ ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖੈ। ਤਨੁਜਾ ਦੇਹਿ[੩] ਕਲੰਕ ਵਿਸ਼ੇਖੈ। ਨਹਿਂ ਸਮੀਪ ਰਾਖਹਿਂ ਰਖਵਾਰੀ[੪]। ਪਿਖੋਂ ਫੇਰ ਮੈਂ ਦੈ ਹੌਂ ਮਾਰੀ' ॥ ੪੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਾਜ਼ੀ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਇਸਿ। ਵਹਿਰ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਯੋ ਪਛੁਤਾਇਸਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਉਤਰਿ ਬਿਰਾਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਡੇਰੇ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਜ਼ੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੮॥

੧੪. [ਕਉਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਿਤਾਰੀ ਤਬੈ ਦੁਹਿਤਾ ਲਈ ਉਠਾਇ। 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਸੋ ਕਰਿ ਰਹੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੇਜ ਪਰ ਪਾਇ* ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚੋਟਨਿ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਉਪਚਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਕਾਢਤਿ ਗਾਰੀ। ਦੇਤੀ ਧੀਰਜ ਸਹਤ ਦਿਲਾਸਾ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਥਿਤ ਤਨੁਜਾ ਪਾਸਾ ॥ ੨ ॥ ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ। ਆਪ ਅਪਰ ਕਾਰਜ ਚਿਤ ਲਾਯੋ। ਕੌਲਾਂ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਤੀ ਬਿਲਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ਦਾਸੀ ਨੇ ਤਿਸ ਚਿਤ ਕੀ ਜਾਨੀ। ਗੁਪਤ ਬਾਰਤਾ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨੀ। 'ਕੌਨ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਦੇਖਤਿ ਰਹੀ ?। ਪਿਖਿ ਕਾਜ਼ੀ ਹਟਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਨਹੀ[੫]' ॥੪॥ ਤਬਿ ਕੌਲਾਂ ਨੇ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। 'ਤਿਸ ਨਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਮੋਹਿ ਨ ਕਾਈ। ਪਿਖਯੋ ਅਚਾਨਕ ਮਨ ਠਗਿ ਲਯੋ। ਰਹੀ ਨ ਸੁਧਿ ਜੜ੍ਹ ਸਮ ਤਨ ਭਯੋ ॥੫॥ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਮਾਰਤਿ ਲਿਯ ਨਾਮੂ। ਗੁਰੁ ਹਿੰਦਨ ਕੋ ਮੁਖ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਮਹਾਂ ਬਿਚੱਛਨ[੬]। ਮਹਾਂਰਾਜ ਕੇ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਲੱਛਨ ॥ ੬ ॥ ਕਯਾ ਉਪਮਾ ਕਰਿ ਤੋਹਿ ਸੁਨਾਵੌਂ। ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਪਾਵੌਂ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਮਾਰੀ, ਗੁਨ ਭਯੋ। ਨਾਮ ਪਤਾ ਪ੍ਰਿਯ ਕੋ ਸੁਨਿ ਲਯੋ ॥੭॥ ਹੇ ਦਾਸੀ ਤੂੰ ਕਰਿ ਉਪਕਾਰ। ਥਿਰਹਿਂ ਕਹਾਂ, ਖੋਜਹੁ ਹਿਤ ਧਾਰਿ। ਬਹੁ ਧਨ ਦੈਹੋਂ ਮਾਨਿ ਇਸਾਨ[੭]। ਜੋ

---

[੧]ਕਿਉਂ ਆਪਣੀ ਇਜ਼ਤ (ਤੇ ਲੜਕੀ ਦੀ) ਲੱਜਯਾ ਨੂੰ ਵੰਞਾਉਂਦਾ ਹੈ। [੨]ਤਾਉੜੀਆਂ ਮਾਰਨਗੇ। [੩]ਦੇਵੇਗੀ। [੪](ਤੂੰ) ਕੋਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀਏਂ। [੫]ਨੇਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹਟਾਏ। [੬]ਪ੍ਰਬੀਨ। [੭]ਅਹਿਸਾਨ। *ਪਾ:-ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੇਜੋ ਪਰ ਜਾਇ।

ਬਚਾਇ ਰਾਖੈਂ ਮਮ ਜਾਨ ॥੮॥ ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਤੇ ਭਲੋ ਨ ਔਰ। ਕਰਹੁ ਸਹੀ ਪਾਵਹਿਂ ਜਿਸ ਠੌਰ'। ਸੁਨਿ ਦਾਸੀ ਨੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਕਈ ਬਾਰਿ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥੯॥ ਡੇਰਾ ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਜਾਨਿ ਹਮਾਰੇ। ਪੂਜਹਿਂ ਆਵਹਿਂ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਧਰਹਿਂ ਭਰੋਸਾ ਗੁਰੁ ਪਰ ਐਸੇ। ਜਮ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਛੁਟਾਵਹਿਂ ਜੈਸੇ ॥ ੧੦ ॥ ਪਰਹਿਂ ਚਰਨ ਲਾਖਹੁੰ ਧਨ ਦੇਤਿ। ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਫਲ ਕਰਿ ਲੇਤਿ। ਵਡੀ ਭੀਰ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਲੋਕ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਹੋਤਿ ਅਸ਼ੋਕ' ॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਕੌਲਾਂ ਪਰਫੁੱਲਤ ਹੋਈ। ਪਾਇ ਕਲਪ ਤਰੁ ਜਿਮ ਨਰ ਕੋਈ। 'ਹੇ ਦਾਸੀ ਤੂ ਧੰਨ ਮਹਾਨੀ। ਕਰਿ ਮੇਰੋ ਸੰਕਟ ਅਬਿ ਹਾਨੀ॥ ੧੨ ॥ ਮੋਹਿ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਿਮ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਚਹੈਂ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਭੇਦ ਸਭਿ ਪਾਵਹੁ। ਪਠਿ ਕਿਤਾਬ ਪਰਸੰਗੁ ਸੁ ਹੇਰੇ। –ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਬਸਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰੇ–॥ ੧੩॥ ਰੰਕ ਰਾਉ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਹਿ ਤਿਸ ਰਾਖਹਿਂ ਪਾਹੀ। ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਦਾਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਮੋਲ ਸੇਵੌਂ ਨਿਤ ਪਾਸੀ' ॥੧੪॥ ਦਾਸੀ ਕਹੇ 'ਕਹੌਂ ਕਿਮ ਜਾਇ ? । ਨਹੀਂ ਚਿਨਾਰੀ ਕਬਿ ਤਿਨ ਪਾਇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨਿ ਮਹਿਂ ਗਮਨਹੁੰ ਕੈਸੇ। ਅਪਰ ਕਰਹੁ ਬਿਧਿ ਕਹੌਂ ਸੁਜੈਸੇ[1] ॥੧੫॥ ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਪਰ ਅਪਨਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਜਿਮ ਸਜ਼ਾਇ ਹੋਈ ਸਭਿ ਗਾਤ। ਮਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਲਖਹਿਂ ਹਕੀਕਤ ਕੋ ਜਿਮ ਸਾਰੀ' ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਦਾਸੀ ਤੇ ਉਰ ਹਰਖਾਈ। 'ਸਦਾ ਆਫਰੀਂ[2] ਨੀਕ ਬਤਾਈ'। ਸਰਬ ਪੀਰ[3] ਕੋ ਪਰਿਹਰਿ ਤਬੈ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਆਨਿ ਕਾਗਦ ਮਸੁ ਅਬੈ' ॥ ੧੭ ॥ ਕਲਮਦਾਨ ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਉਠਿ ਦਾਸੀ ਲ੍ਯਾਈ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਪੂਰਬ ਲਿਖੀ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬੰਦਨ। 'ਜਸੁ ਤੁਮਰੋ ਜਗ ਦੋਸ਼ ਨਿਕੰਦਨਿ ॥੧੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ –ਦੇਤਿ ਮਹਾਂ ਜਮ ਸ਼ਾਸਨਾ ਤੁਮ ਦੇਖੇ ਛੁਟਿ ਜਾਇ। ਇਸ ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਆਪ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਇ– ॥੧੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹੈਂ ਸੁਜਸੁ ਤੁਮਰੋ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਸੋ ਮੁਝਕੋ ਬਰਤ੍ਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਿ। ਸੰਸੈ ਭਯੋ–ਕਹਤਿ ਇਹ ਝੂਠੇ? । ਕਿਧੌਂ ਕਰਮ ਹੈਂ ਮੋਰ ਅਪੂਠੇ? ॥ ੨੦ ॥ ਏਕ ਘਰੀ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਕਾਮਨਾ ਤੇ ਮਨ ਦੀਨਾ। ਮਾਰਿ ਕਹਿਰ ਕੀ ਮੋ ਪਰ ਹੋਈ–। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਜੋਈ ॥ ੨੧ ॥–ਜੌ[4] ਤੁਮਰੋ ਨਿਤ ਦਿਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ। ਬਚਨ ਅਨੰਦ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਧਰੈਂ। ਤਿਨਹੁੰ ਸਜ਼ਾਇ ਨਿਰੰਤਰ ਚਹਿਯਤਿ। ਰੂਪ

[1]ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹਾਂ। [2]ਸ਼ੈ ਸ਼ਾਬਾਸ [ਫ਼ਾ:, ਸਦ ਆਫਰੀਂ]। [3]ਪੀੜਾ। [4]ਜੋ।

ਸੁਧਾ ਕੇ ਤੁਸਕਰ ਲਹਿਯਤਿ[੧]–॥੨੨॥–ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਮਹਿਂ ਹੁਜਹੁ[੨] ਵਾਲੀ –। ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਰਿਗਾ ਸਭਿ ਖਾਲੀ। ਸੁਨੇ–ਪੀਰ ਕੇ ਪੀਰ ਬਡੇਰੇ[੩]–। ਅਸ ਸੰਸਾ ਉਪਜਤਿ ਉਰ ਮੇਰੇ' ॥ ੨੩ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਆਛੇ। ਕਹ੍ਯੋ ਜਿ 'ਮਮ ਤੂੰ ਜੀਵਨਿ ਬਾਂਛੇ। ਏਕ ਬਾਰ ਗੁਰੁ ਕਰ ਪਕਰਾਵੋ। ਪੁਨਿ ਸੁਨਾਉ ਜਿਮ ਉੱਤਰ ਪਾਵੋ ॥੨੪॥ ਦੇਹੋਂ ਦਰਬ ਬਿਭੂਖਨ ਨਾਨਾ। ਰੰਗ-ਦਾਰ ਅੰਬਰ ਦੁਤਿਵਾਨਾ। ਨਹਿਂ ਬਿਸਰੋਂ ਕਬਿ ਤੋਰ ਅਸਾਨਾ[੪]। ਮੋਕੋ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਦਾਨਾ' ॥੨੫॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਤਿਮਰ ਕੁਛ ਛਾਯੋ। ਦਾਸੀ ਸਮਾ ਜਾਨਿ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਬਿਸਦ ਬਿਸਾਲ ਬਸਤ੍ਰ ਬਰ ਲੀਨਾ। ਤਨ ਸਗਰੋ ਆਛਾਦਨ ਕੀਨਾ ॥੨੬॥ ਡੇਰੇ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਸਿਖ ਹੇਰਾ। 'ਦਿਹੁ ਕਾਗਦ ਗੁਰ ਕੋ ਇਸ ਬੇਰਾ'। ਲੇ ਤਿਸ ਨੇ ਅਰਪ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਢ੍ਯੋ ਖੋਲ ਕਰਿ ਅਖਿਲ ਹਵਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥ ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਦੀਨਾ ਬਹੁ ਡੀਠਿ[੫]। ਲਿਖ੍ਯੋ ਤਿਸੀ ਕਾਗਦ ਕੀ ਪੀਠਿ। 'ਜੋ ਜ਼ਹਾਜ਼ ਚਢਿ ਗਏ ਹਮਾਰੇ[੬]। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਹਮ ਤਿਸ ਰਖਵਾਰੇ ॥੨੮॥ ਬਿਨਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਚਢੇ ਨਹਿਂ ਵਾਲੀ। ਬਡ ਪੁਰ-ਸ਼ਨਿ ਕੀ ਹੈ ਅਸ ਚਾਲੀ'। ਤਿਹ ਸਿਖ ਕੇ ਕਰ ਬਹੁਰ ਪਠਾਯੋ। ਦਿਯੋ ਆਨਿ ਅਰੁ ਭੇਵ ਬਤਾਯੋ॥੨੯॥ਉੱਤਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਲਿਖਿ ਦੀਨਾ।ਸੁਨਿ ਹਰਖੀ ਕਾਗਦ ਸੋ ਲੀਨਾ। ਕੌਲਾਂ ਕੇ ਕਰ ਸੋ ਪਕਰਾਯੋ। ਦੇਨਿ ਰੁ ਲੇਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਤਾਯੋ ॥੩੦॥ ਸਭਿ ਤੇ ਛਪ ਕਰਿ ਦੀਪਕ ਪਾਸ। ਖੋਲਿ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਸ। ਉੱਤਰ ਪਠ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਦਗਦ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਤਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਬਦ ਬਦ[੭] ॥੩੧ ॥ ਕਲਮਦਾਨ ਲੇ ਹੋਇ ਅਕੇਲੀ। ਲਿਖ੍ਯੋ ਬਹੁਰ ਉਰ ਦੀਹ ਦੁਹੇਲੀ[੮]। 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ ! ਮੈਂ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਚਢੀ ਜਹਾਜੂ॥੩੨॥ ਆਪ ਸੰਭਾਰੋ ਗਹੀਅਹਿ ਬਾਹੂ। ਕਰੋਂ ਸੇਵ ਦਾਸੀ ਪਗ ਪਾਹੂ। ਕੈ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਦੇਹੁ ਧਕੇਲਾ।ਮਰੋਂ ਤੁਰਤ ਪਾਸੀ ਗਰ ਮੇਲਾ[੯] ॥੩੩॥ਪਿਤ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ ਜਿਯੋਂ ਨ ਕੈਸੇ।ਮਹਾਂ ਰੋਗ ਤੇ ਆਤੁਰ ਜੈਸੇ। ਦੁਇ ਮਹਿਂ ਏਕ ਬਾਤ ਹੁਇ ਮੋਹੀ।ਕੈ ਮਰਿ ਹੌਂ ਕੈ ਦੇਖੋਂ ਤੋਹੀ॥੩੪॥ਘੋਰਿ[੧੦] ਮਹਾਂ

[੧](ਉਹ ਆਪ ਦੇ) ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚੋਰ ਜਾਣਨੇ ਚਾਹਿਯੇ। [੨]ਹੁੰਦੇ ਹੋ। [੩]ਮੈਂ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਡੇਰੇ ਪੀਰ ਹੋ (ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਪੀਰ ਹੋ ਕਿ) ਪੀੜਾ ਹੋ। (ਅ) ਤੁਸੀ ਪੀਰਾਂ ਤੋਂ ਵਡੇ ਪੀਰ ਸੁਣੇ ਸਾਓ। [੪]ਅਹਿਸਾਨ, ਉਪਕਾਰ। [੫]ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਤੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਡਿੱਠਾ (ਕੌਲਾਂ ਨੂੰ)। [੬]ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੀਨ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ। [੭]ਵਦ ਵਦ=ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਭਾਵ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ। [੮]ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਦਿਲ ਵਾਲੀ ਨੇ। [੯]ਫਾਹੀ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ। [੧੦]ਘੋਲਕੇ।

ਬਿਖ ਤੀਖਨ ਪੀਵੈਂ । ਤੁਮ ਪਰਹਰਹੁ ਤਨਕ ਨਹਿ ਜੀਵੈਂ' । ਇਮ ਕਹਿ ਦਾਸੀ ਬਹੁਰ ਪਠਾਈ। ਗਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਈ ॥ ੩੫ ॥ ਖੋਲਿ ਪਠ੍ਯੋ ਨਿਸ਼ਚਲ ਤਬਿ ਜਾਨੀ । ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯ[1] ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਧੀਰਜ ਧਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਤੇਰੀ । ਹਮ ਪੂਰਨਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਇਸ ਬੇਰੀ[2] ॥ ੩੬ ॥ ਚਢਹਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਤੋਕਹੁ ਲੇ ਗਮਨਹਿੰ ਤਬਿ ਨਾਲ । ਘਨੇ ਦਿਵਸ ਨਹਿੰ ਲਵਪੁਰਿ ਰਹੈਂ। ਆਜ ਕਾਲ ਮੈਂ ਤਯਾਰੀ ਅਹੈ' ॥ ੩੭ ॥ਸੁਨਿ ਦਾਸੀ ਉਰ ਹਰਖਤਿ ਹੋਈ । ਆਨਿ ਬਰੀ ਨਹਿੰ ਹੇਰਤਿ ਕੋਈ[3] । 'ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਹੁ ਕੀਨਿ । ਤੁਝ ਕੋ ਅਬਿ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ॥ ੩੮ ॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਰੋਸਾ ਦੀਨਿ । ਅਪਨੇ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰੇਮ ਤੁਵ ਚੀਨ । ਚਲਹਿੰ ਸੁਧਾਸਰ ਲੇ ਤਬਿ ਸਾਥ।ਅਬਿ ਲਵਪੁਰਿਨਹਿੰ ਬਸਿ ਹੈਂ ਨਾਥ'॥੩੯॥ਸੁਨਿ ਕੌਲਾਂ ਸਮ ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ । ਕਰਿ ਚਿਤ ਕੀ ਸਭਿ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ । ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬੂਝਤਿ ਹੈ ਦਾਸੀ । 'ਸਗਰੀ ਬਾਤ ਕਰਹੁ ਮੁਝ ਪਾਸੀ ॥ ੪੦ ॥ ਮੁਝ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ । ਰੁਖ ਪਰਖ੍ਯੋ ਕੈ ਨਹਿੰ ਹੁਇ ਪਾਹੀ? । ਨਹੀਂ ਟਾਰ ਕੀਨਸਿ ਕਹੁ ਕੈਸੇ' । ਸੁਨਿ ਦਾਸੀ ਭਾਖਤਿ ਪੁਨ ਤੈਸੇ ॥ ੪੧ ॥ 'ਅਧਿਕ ਛੁਧਤਿ ਸਮ ਕਯੋਂ ਡਹਕੈ ਹੈਂ[4] । ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਢਿਗ ਹੁਇ ਜੈਹੈਂ। ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹੁਤੀ ਬਡਭਾਗਨਿ।ਮਹਿਦ ਪੀਰ ਕੀ[5] ਭੀ ਅਨੁਰਾਗਨਿ'॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਉਰ ਲੀਨਿ ਦੁਰਾਈ । ਪਰੀ ਸੇਜ ਪਰ ਪੀਯ ਨ ਖਾਈ। ਜਨੁ ਨਾਗਨਿ ਮਣਿ ਰਿਦੇ ਛਪਾਈ । ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਨ ਕੋ ਜਿਮ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥੪੩॥ ਰਖਿ ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਨ ਬਿਦਤਾਵੈ। ਊਪਰ ਤੇ ਨਿਜ ਪੀਰ ਜਨਾਵੈ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੋਲਤਿ ਮਹਿਤਾਰੀ । ਕਰਹਿ ਨਿਹੋਰਨਿ ਜਿਸ ਬਹੁ ਪਯਾਰੀ ॥ ੪੪ ॥ ਨਹਿੰ ਮਾਨਤਿ ਮੁਖ ਕੀਨਿ ਮਲੀਨਾ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਚਢਿ ਰੰਗ ਨਵੀਨਾ । ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਪਰੀ ਪਰਮ ਦੁਖਿਆਰੀ। ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਬਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ॥੪੫॥ ਵਹਿਰ ਪੀਰ ਕੋ ਕਰਤਿ ਜਨਾਵਨਿ। ਗੂਢ ਪੀਰ[6] ਨਹਿੰ ਕਰਹਿ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਤਨ ਛਾਦਯੋ ਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ । ਨਹੀਂ ਉਘਾਰਤਿ ਭੀ ਕਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੪੬ ॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਕਾਜ਼ੀ ਸੰਗਿ। ਕਾਜ਼ਨਿ ਲਗੀ ਕਰੇ ਬਦਰੰਗ[7] ।'ਪਰੀ ਮਰਤਿ ਅਬਿ ਰਹਹੁ ਸੁਖਾਰੇ। ਸਭਿ ਸ਼ਰੀਕ ਅਤਿ ਹਸਹਿੰ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੪੭ ॥

---

[1] ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ । [2] ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ । [3] (ਆਪਨੇ ਘਰ) ਆ ਵੜੀ, ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ (ਪਾਸ) ਨਹੀਂ (ਤਦ ਬੋਲੀ) । [4] ਘਾਬਰਦੀ ਹੈਂ । [5] ਵਡੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ । [6] ਗੁਝੀ ਪੀੜ ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ । [7] ਲਾਲ ਪੀਲੀ ਹੋਕੇ ।

ਕਹੈਂ—ਕਹਾਂ ਹੋਯਹੁ ਇਸ ਪਾਸ। ਐਸੀ ਮਾਰਿ ਕਰੀ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ—'। ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਤੂਸ਼ਨ ਹੁਇ ਰਹਯੋ। ਨਹਿਂ ਦਾਰਾ ਸੋਂ ਕਿਮ ਕਛੁ ਕਹਯੋ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਜ਼ੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਮੀਆਂਮੀਰ ਮਿਲਾਪ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਏ ਪ੍ਰਾਤ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਠੇ ਰੁਚਿਰ ਸਥਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਢਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤਾ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਸਮੇਤਾ। ਬ੍ਰਿਧ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਗੰਭੀਰ। 'ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਇਹਾਂ ਬਡ ਪੀਰ॥੨॥ਤਿਨ ਕੋ ਮੇਲ ਭਯੋ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਚਹਹਿ ਸੁ ਕਰੈ। ਤਊ ਛਿਮਾ ਧੀਰਜ ਗੁਨ ਧਰੈ' ॥ ੩ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਭਨਯੋ 'ਜਿ ਸਿਮਰਯੋ ਮਨ ਮੈਂ। ਤੌ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹੈਂ ਗੁਨ ਜਿਨ ਮੈਂ'। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਬਾਕੀ ਜਬਿ ਰਹਯੋ। ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਲਹਯੋ[1] ॥੪॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਗਮਨਯੋ[2] ਤਜਿ ਥਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਜਾਨਿ। ਕਹਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਹਯ ਮੰਗਵਾਯੋ। ਹੁਇ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਬੇਗ ਚਲਾਯੋ॥੫॥ਘਰ ਤੇ ਪੀਰ ਥੋਰ ਈ ਚਲੇ। ਜਾਇ ਅਗਾਊ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਮਿਲੇ। ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਇਮ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। 'ਲੇਨਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਆਗੇ ਆਯੋ'॥੬॥ ਹੇਰਿ ਪਰਸਪਰ ਵਧਯੋ ਅਨੰਦ। ਮੀਆਂਮੀਰ ਮਿਲੇ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਉਤਰਨਿ ਲਾਗੇ। ਗਹੀ ਰਕਾਬ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੁਇ ਆਗੇ॥੭॥ ਹਯ ਪਰ ਚਢੇ ਲਿਯੇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਰਕਾਬ ਸੰਗ ਇਕ ਲਾਯੋ। ਜਬਿ ਸਥਾਨ ਕੇ ਆਯੋ ਪੌਰ। ਉਤਰਨਿ ਲਗੇ ਸੋਢਿ ਕੁਲਮੌਰ॥੮॥ਗਹਿ ਰਕਾਬ ਜੁਗ ਹਾਥ ਲਗਾਇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਾਇ। ਧਰੇ ਹਾਥ ਮਹਿ ਹਾਥ ਅਗਾਰੇ। ਹੋਇ ਬਰੋਬਰ ਜੁਗਲ ਪਧਾਰੇ॥ ੯ ॥ ਰਹਿਨ ਭਵਨਿ ਮਹਿਂ ਗੇ ਗੁਨਭਵਨੁ[3]। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ ਰਿਪੁਦਵਨੁ। ਬੈਠੇ ਸਮੁਖ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਕੁਲ ਚੰਦੁ ॥ ੧੦ ॥ ਪੀਰ ਬਿਲੋਚਨ ਥਿਰੇ ਚਕੋਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨ ਕੋ ਮਿਲਿ ਜੋਰਾ[4]।[5]"ਕਹੋ ਪੀਰ ਜੀ! ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਂ ਤੀਕ?। ਹੱਕ ਸਹੀ ਕੀਨਸਿ ਤਹਿਕੀਕ[6]? ॥ ੧੧ ॥ ਕੌਨ ਅਵਸਥਾ ਕੋ ਰਸ ਲੇਤਿ?। ਮਨ ਪਰ ਕੈਸੇ ਰਹੋ ਸੁਚੇਤ। ਨਾਸ਼ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕੋ ਉਰ ਹੋਵਾ।

---

[1]ਜਾਣ ਲਿਆ। [2](ਮੀਆਂ ਮੀਰ) ਟੁਰਿਆ। [3](ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਦੇ) ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਏ। [4]ਜੋੜਾ (ਅ) ਜੋਰ ਨਾਲ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [6](ਆਪ ਦੀ) ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਤਕ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਕਹੋ ਕਸ ਜੋਵਾ?' ॥੧੨॥ ਮੀਆਂਮੀਰ ਜੁ ਧੀਰ ਗੰਭੀਰ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਚਰਤਿ ਬਚ ਗੁਰ ਤੀਰ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਜਿਸ ਪਰ ਹੋਤਿ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੱਕ ਉਦੋਤਿ ॥ ੧੩ ॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਮਿੱਥਨਾ ਤਜਿ ਤਜਿ ਤਹਾਂ। ਰਹਾ ਏਕ ਜੋ ਜਾਇ ਨ ਕਹਾ। ਮਨ ਬਾਨੀ ਕੋ ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਹੋਵਤਿ। ਸੁਨਹਿ ਨ ਸ੍ਰਵਨ ਆਂਖ ਨਹਿਂ ਜੋਵਤਿ॥੧੪॥ਸੋ ਸਰੂਪ ਲਖਿ ਹੌਮੈਂ ਤਯਾਗੀ॥ ਥਿਰੀ ਬ੍ਰਿੱਤ ਏਕੈ ਲਿਵਲਾਗੀ। ਪਰਾਰਬਧ ਬਸਿ ਤਨ ਇਹੁ ਥਿਰੈ। ਲਹੈ ਅਜਤਨ ਸੁ ਭੁਕਤਨਿ ਕਰੈ[1] ॥੧੫॥ ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਹਰਖ ਨ ਭਾਨਾ[2]। ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਕਛੁ ਸ਼ੋਕ ਨ ਮਾਨਾ। ਬਾਂਛਤਿ ਆਪ ਕਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋਇ। ਸਹਿਜੇ ਹੋਤਾ ਜਾਇ ਸੁ ਹੋਇ ॥੧੬॥ ਸਗਰੋ ਜਗ ਮਿੱਥਨਾ ਜਬਿ ਜਾਨਾ। ਮੂਲ[3] ਹਾਨ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨ ਹਾਨਾ। ਅਨੰਦ ਆਤਮਾ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ[4]–ਗੂੰਗੇ ਮਠਿਆਈ–॥੧੭॥ ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਹੋਵੈ। ਹੌਮੈ ਮਲ ਗੁਰਮਤਿ ਜਲ ਧੋਵੈ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਨਯੋ[5]'ਧੰਨ ਤੁਮ ਕਰਨੀ। ਆਪ ਤਰੇ, ਤਾਰਹੁ ਸਮ ਤਰਨੀ' ॥੧੮॥ ਇਮ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਸੰਬਾਦੂ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ ਲੇਤਿ ਅਹਿਲਾਦੂ। ਚਾਰ ਘਰੀ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਰਹੇ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਬਚ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਕਹੇ ॥੧੯॥ ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦੇ। ਚਲਯੋ ਸੰਗਿ ਹੀ ਪੀਰ ਬਿਲੰਦੇ। ਆਦਰ ਹੇਤੁ ਆਇ ਕਰਿ ਸਾਥ। ਲਗੇ ਅਰੂਢਨਿ ਹਯ ਪਰ ਨਾਥ ॥੨੦॥ ਬਰਜਿ ਦਾਸ ਕੋ ਪਹੁੰਚਿ ਸ਼ਿਤਾਬ। ਜੁਗ ਹਾਥਨ ਸੋਂ ਗਹੀ ਰਕਾਬ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਚਢਾਏ । "ਥਿਰਹੁ ਪੀਰ ਜੀ ਇਸ ਹੀ ਥਾਏਂ ॥ ੨੧ ॥ ਬਹੁ ਤਕਲੀਫ ਆਪ ਕੋ ਹੋਈ। ਨੰਮ੍ਰੀ ਧੀਰ ਛਿਮਾ ਬਹੁ ਜੋਈ'। ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਕੋ ਤਹਿਂ ਭਾ ਠਾਂਢੋ। ਪਿਖਹਿ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਗਾਢੋ ॥੨੨॥ ਨੰਮ੍ਰਿ ਪਰਸਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਚਲੇ। ਰਹੇ ਪੀਰ ਜੀ ਤਿਸ ਥਲ ਖਲੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਇ ਬਿਰਾਜੇ ਡੇਰੇ। ਸੌਦਰ ਸਿੰਧਯਾ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੨੩॥ ਕੀਨਿ ਜਥਾ ਗੁਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸੇਜ ਮਹਾਨਾ। ਜਬਿ ਗੁਰ ਗਏ ਪੀਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਤਿਸ ਥਲ ਭੀਰ ॥ ੨੪ ॥ ਦੇਖਿ ਅਚੰਭਾ ਸਭਿ ਨੇ ਮਾਨਯੋ। 'ਇਹ ਕਯਾ ਕਰਮ ਪੀਰ ਜੀ ਠਾਨਯੋ?। ਸਭਿ ਕੇ ਬੀਚ ਬਿਸਾਲ ਭਨੰਤੇ। ਸਰਬ ਆਇ ਕਰਿ

[1]ਜੋ ਜਤਨ ਰਹਿਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸੋ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। [2]ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [3]ਭਾਵ ਅੰਗਯਾਨ। [4]ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿਆ ਹੈ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

ਨੈਮ੍ਰਿ ਹੁਵੰਤੇ ॥੨੫॥ ਇਹ ਚਲਿ ਗਯੋ ਆਪ ਉਠਿ ਕਰਿਕੈ। ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਆਦਰ ਚਿਤ ਧਰਿਕੈ। ਬਹੁਰ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨੀ ਜਾਇ। ਹਾਥ ਰਕਾਬ ਧਰੀ ਚਲਿ ਆਇ ॥੨੬॥ ਹਯ ਤੇ ਸਾਦਰ ਤਰੇ ਉਤਾਰ੍ਯੋ। ਅਪਨਿ ਥਾਨ ਕਰ ਧਰੇ[1] ਪਧਾਰ੍ਯੋ। ਬਡ ਪੀਰਨ ਕੇ ਪੀਰ ਕਹੰਤੇ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਖਾਨ ਮਾਨੰਤੇ ॥੨੭॥ ਅਸ਼ਟ[2] ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਆਵਤਿ ਸ਼ਾਹੁ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਤਿ ਹੈ ਪਾਹੂ। ਅਪਰ ਪੀਰ ਇਸ ਕੇ ਢਿਗ ਆਵੈਂ। ਜਾਨਹਿਂ ਕਾਮਲ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ ॥੨੮॥ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਆਗੈ ਨਿਵ ਚਲ੍ਯੋ।ਨਿਜ ਤੇ ਬਡੋ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਮਿਲ੍ਯੋ[3]। ਇਮ ਸਗਰੇ ਤੁਰਕਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਈ। ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਗਮਨ੍ਯੋ ਕੋਈ ॥ ੨੯ ॥ ਸਰਬ ਸਭਾ ਨੇ ਬੁਰਾ ਬਖਾਨਾ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਮ ਕਾਨਾ। ਕਹ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ 'ਅਬਿ ਕੇ ਚਲੈਂ। ਬੂਝਹਿਂ ਸਕਲ ਬੈਠਿ ਜਬਿ ਮਿਲੈਂ ॥ ੩੦ ॥ ਜੋ[*] ਨਿਤ ਸਾਥ ਹਮਾਰੇ ਰਹੈ। ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ ਕਰਹਿ ਜਿਮ ਕਹੈਂ। ਸਦਾ ਰਹਹਿ ਹਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਐਸੋ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਹਿਤ ਧਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਮਾਨਨੀਯ ਬਡ ਪੀਰ ਹਮਾਰੋ। ਜਿਸ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਇਨਹੁ ਅਦਬ ਕਿਮ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨਾ। ਹੌਰਾ ਭਯੋ ਸਕਲ ਤੁਰਕਾਨਾ' ॥੩੨॥ ਇਮ ਬਹੁ ਤਰਕਤਿ ਸੋ ਦਿਨ*ਆਯਹੁ। ਚਲ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ, ਲੋਕਨਿ ਸਿਮਰਾਯਹੁ[4]। ਗਨ ਉਮਰਾਵਨਿ ਕੀ ਸੰਗ ਭੀਰ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਮਿਯਾਂ ਮੀਰ ਕੇ ਤੀਰ ॥ ੩੩॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਮਦ[5] ਭਰਿ ਕੈ। ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ 'ਮਿਲੇ ਗੁਰੁ ਹਿੰਦੂ। ਨਾਮ ਜਿਨਹੁਂ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦੂ ॥ ੩੪ ॥ ਆਪ ਅਦਾਇਬ ਏਤਿਕ ਕੀਨੋ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਸੰਸੈ ਭੀਨੋ। ਸੋ ਹਮਰੇ ਸਦੀਵ ਅਨੁਸਾਰੀ[6]। ਤੁਮ ਗਮਨੇ ਹਿਤ ਲੇਨਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਕਰਹਿ ਬਾਦ ਸਗਰੋ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਲੈ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ'। ਮੀਆਂਮੀਰ ਸੁਨੀ ਇਮ ਕਾਨਾ। ਉੱਤਰ ਤਤਛਿਨ ਕੀਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੬ ॥ 'ਜੇਤਿਕ ਪੀਰ ਅਹੈਂ ਹਮ ਸਾਰੇ। ਬਡੇ ਕਿ ਛੋਟੇ ਅਜ਼ਮਤਿ ਧਾਰੇ। ਜਬਿ ਸਭਿ ਦਮ ਕਰਿ ਕੈ[7] ਇਕਿ ਬਾਰ। ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਹਿਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਰਬਾਰ ॥ ੩੭ ॥ ਥਿਰਹਿਂ ਪੌਰ ਪਰ ਸਭਿ ਤਹਿਂ ਜਾਹਿਂ। ਬੈਠਹਿਂ ਮੌਲਾ

---

[1]ਹੱਥ ਫੜਕੇ। [2]ਅੱਠਵੇਂ। [3]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। [4]ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ। [5]ਹੰਕਾਰ। [6]ਅਧੀਨ। [7]ਇੱਕੇ ਹੋਕ ਕੇ, ਭਾਵ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਕੇ। (ਅ) ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਕੇ [ਫਾ:, ਦਮ ਕਰਦਨ=ਜਪ ਕਰਨਾ, ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਨਾ]। *ਪਾ:-ਸੋਭਤਿ।

ਕੀ ਦਰਗਾਹਿ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈ ਜਬਿ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਵੈਂ।ਅੰਤਰਿ ਤੇ ਤਬਿ ਇਹ ਚਲਿ ਆਵੈਂ ॥੩੮॥ ਊਪਰ ਪੌਰ ਦਰੀਚੀ[1] ਸੁੰਦਰ। ਤਹਾਂ ਆਇ ਬੈਠਹਿਂ ਇਹ ਅੰਦਰ। ਜੋ ਜੋ ਕਾਰਜ ਜਿਸ ਜਿਸ ਹੋਇ। ਦੇਖਤਿ ਅਰਜ਼ ਕਰਤਿ ਨਿਜ ਸੋਇ* ॥ ੩੯ ॥ ਬੰਦਹਿਂ ਹਾਥ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਹੀਂ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਸ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹਰਿਹੀਂ। ਸਭਿ ਕੋ ਹੁਇ ਸੰਸੈ ਤਿਸ ਠੌਰ-ਪਾਕ ਖ਼ੁਦਾਇਇਹੀ ਕੈ ਔਰ-॥੪੦॥ਇਸ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ।ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰੈ। ਯਾਂਤੇ ਜਾਨਹਾਰ ਜੇ ਤਹਾਂ। ਕੌਨ ਨ ਕਰਹਿ ਅਦਾਇਬ ਮਹਾਂ ॥ ੪੧॥ ਇਹੀ ਬੈਠਿ ਕਰਤੇ ਬਖਸ਼ੀਸ਼। ਕਿਸ ਕੀ ਕਿਹ ਸੋਂ ਪੁਜਹਿ ਨ ਰੀਸ। ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਹ ਧਰੈਂ। ਮਨ ਭਾਵਤ ਤਿਸ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੈਂ ॥ ੪੨॥ ਜਨੌਂ ਧਨਾਰਥੀ[2] ਤੌਰ ਅਗਾਰੀ। ਬਨਹਿਂ ਦੀਨ ਕਹਿ ਬਚ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਨੌਂ ਇਨ ਤੇ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਦਾਤਿ। ਖਰੇ ਅਨੇਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲਲਾਤਿ ॥੪੩॥ਕਹੁ, ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਸ ਹੈ ਅਬਿ ਕੌਨ?।ਤੁਝ ਪਿਖਿ ਆਦਰ ਕਰਹਿ ਨ ਜੌਨ। ਤਨੌਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋਇ। ਇਨ ਪਗ ਖਾਕ ਧਰਹਿਂ ਸਿਰ ਸੋਇ ॥ ੪੪ ॥ ਤੁਮ ਸੰਸਾਰੀ ਜਨੌਂ ਉਰ ਭਾਵੈ। ਤਨੌਂ ਬਰਤਹੁ ਨਹਿਂ ਕੋ ਉਲਟਾਵੈ। ਉਰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਖ਼ਬਰ ਨ ਕੋਇ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਹੁ ਆਗੈ ਕਸਾ ਹੋਇ ॥ ੪੫ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬਾਦ ਕੇ ਸਾਦ[3]। ਪਚਿ ਪਚਿ ਮਰਹਿਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਨ ਯਾਦ। ਕਰਹਿਂ ਸਾਹਿਬੀ ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕੀ। ਸਦਾ ਲਾਲਸਾ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਰਸ ਕੀ ॥੪੬॥ ਛਿਨ ਭਰਿ ਮੌਲਾ ਯਾਦਿ ਨ ਕੋਇ। ਤਰਕਹੁ ਮਿਲੇ ਰਹੈਂ ਨਿਤਿ ਜੋਇ[4]।ਸਨੌਨੇ ਇਸ ਕੋ ਕਹੈਂ ਨ ਨੀਕੀ।ਕਹੈਂ ਜੁ ਇਮ, ਤਿਨ ਕੀ ਮੱਤਿ ਫੀਕੀ ॥੪੭॥ ਨਹਿਂ ਦਰਗਾਹ ਬਿਖੈ ਤਿਸ ਢੋਈ। ਦੋਜ਼ਕ ਕੀ ਸਜ਼ਾਇ ਲਹਿਂ ਸੋਈ'। ਪੀਰ ਪ੍ਰਤਾਪਵੰਤ ਕੇ ਬੈਨ। ਸੁਨੇ ਸਭਿਨਿ ਨੀਚੇ ਕਿਯ ਨੈਨ ॥੪੮॥ ਸਨਮੁਖ ਪਿਖਿ ਨਹਿਂ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ। ਕਰੀ ਮੌਨ ਮਨ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਮੀਆਂਮੀਰ ਧੀਰ ਪੁਨ ਕਹਨੌ। 'ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ[5] ਤੁਮ ਨੇ ਲਹਨੌ ॥ ੪੯ ॥ ਸ਼ਕਤਿ ਅਨੰਤ ਧਰਤਿ ਸਮਰੱਥ। ਭੰਜਨ ਘੜਨਿ

---

[1]ਬਾਰੀ। [2]ਧਨ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦ। [3]ਝਗੜੇ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਹਨ। [4]ਜੋ ਨਿੱਤ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। [5](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਮਹਾਤਮ।

*ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਭੀ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-ਦੁਆਲਿਮ ਮੁਨੱਵਰ ਜ਼ਿ ਅਨਵਾਰਿ ਓ ਹਮਾਂ ਤਿਸ਼ਨਹਾਏ ਫ਼ੈਜ਼ਿ ਦੀਦਾਰਿ ਓ।

ਜਿਨਹੁ ਕੇ ਹੱਥ।ਤਉ ਮਾਨਵੀ ਲੀਲਾ ਧਾਰੈਂ।ਨਹਿਂ ਕਿਹ ਕੋ ਕਬਿ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਰੈਂ॥੫੦॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਇਤੋ ਉਰ ਕਰੈਂ। ਕੌਨ ਇਨਹੁ ਕੀ ਸਮਤਾ ਧਰੈ'। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੀ ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਯਹੁ ॥ ੫੧ ॥ ਵਹਿਰ ਆਇ ਕਰਿ ਕਹਾਂ ਬਤਾਵੈਂ:–[1] । 'ਮਨ ਹਮਰੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਹਿਂ ਆਵੈ। ਹਿੰਦੂ ਢਿਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਰਹੈ ! । ਸੁਨਿ ਇਮ, ਕਹਾਂ ਪੀਰ ਕੋ ਕਹੈ'' ॥ ੫੨ ॥ ਤਿਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਹੁ ਭੀ ਹੋਇ। ਕਹੈ 'ਨ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਅਸ ਹੋਇ'। ਅੰਤਹਕਰਣ ਬਿਮਲ ਬਡਿਭਾਗੇ[2]।ਤੌ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਮਹਿਂ ਮਨ ਲਾਗੇ ॥ ੫੩ ॥ ਮੰਦ ਮਤੀ ਪਖ ਬਾਦਿਨਿ ਰਿਦੇ। ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਠਹਿਰਤਿ ਨਹਿਂ ਕਦੇ। ਧਰੇ ਸੰਦੇਹ ਗਏ ਨਿਜ ਧਾਮੂ।ਸਗਰੇ ਕਰਤਿ ਭੁਏ ਬਿਸਰਾਮੂ ॥ ੫੪ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਮੀਆਂਮੀਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੨੧. [ਕਉਲਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਈ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬਿਨ ਗੁਰੁ ਦੇਖੇ ਦੁਖ ਲਹੈ ਕੌਲਾਂ ਬਹੁ ਬਿਲਲਾਇ। ਰਿਦੈ ਬਿਲੋਕਨਿ ਲਾਲਸਾ ਨਹਿਂ ਉਪਾਇ ਕੋ ਪਾਇ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਾਜ਼ੀ ਅਰੁ ਕਾਜ਼ਨਿ ਮਨ ਜਾਨੈਂ।–ਚਾਬਕ ਲਗੋ ਪੀਰ ਕੋ ਮਾਨੈ[3]–।ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਨਪਾਨ ਨਹਿਂ ਕੀਨਿ। ਪਰੀ ਰਹੀ ਮੁਖ ਪਰ ਪਟ ਲੀਨਿ ॥ ੨॥ ਜਬਿ ਸੰਧ੍ਯਾ ਹੋਈ ਤਮ ਛਾਯੋ। ਦਾਸੀ ਕੋ ਕਹਿ ਕਰ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਜਾਹੁ ਪੀਰ ਢਿਗ ਕੀਜਹਿ ਅਰਜ਼ੀ।–ਗੁਰ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਬਰਜੀ ਡਰਜੀ[4] ॥ ੩ ॥ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਅਪਰ ਰਹੀ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਕੇਵਲ ਦਰਸ ਪਰਾਯਨ[5] ਹੋਈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਬਰ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵਹੁ।ਮੁਝ ਮਰਤੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਹੁ–॥੪॥ ਦਾਸੀ ! ਦਸ਼ਾ ਪਿਖਤਿ ਹੈਂ ਜੈਸੀ।ਗੁਰ ਢਿਗ ਕਰਹੁ ਨਿਵੇਦਨ[6] ਤੈਸੀ'। ਸੁਨਤਿ ਦੁਖਾਤੁਰ ਦੀਰਘ ਜਾਨੀ। ਦੁਇ ਦਿਨਿ ਮਹਿਂ ਦੁਰਬਲੀ ਮਹਾਨੀ ॥ ੫॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਜਿਨ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਏਕਹੁ ਬਾਰਿ ਮਹਾਂ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਕਹਿ ਦਾਸੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਕਰੋਂ ਤਰਫਤਿ ਜਸੋਂ ਜਲਬਿਨ ਮੀਨ ?॥੬॥ਕਰੋਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਨਾਂਹੀ। ਬਿਰਹ ਸਿੰਧੁ ਤੇ ਪਾਰ ਪਰਾਹੀਂ[7]'। ਤਿਮਰ ਭਯੋ ਪਿਖਿ ਗਮਨੀ ਡੇਰੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਖਰੀ ਅਗੇਰੇ ॥੭॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪੀਰ ਜੀ! ਤੁਮ

---

[1](ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਥੀ) ਬਾਹਰ ਆਕੇ ਕੀਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਜੇ ਦਿਲ ਸਫਾ ਤੇ ਭਾਗ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਤਾਂ। [3]ਪੀਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। [4]ਡਰ ਕਰਕੇ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵਰਜੀ ਹੋਈ ਹਾਂ। [5]ਆਸਰੇ। [6]ਭਾਵ ਦੱਸ ਦੇਹ। [7]ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਏਂਗੀ।

ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ।ਭਈ ਬਿਕਲ ਬਹੁ ਕਹਾਂ ਬਖਾਨਹੁਂ[1]। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਤਰਫਤਿ ਦਿਨ ਰੈਨਿ।ਮਹਾਂ ਦੀਨ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬੈਨਿ॥੮॥-ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਜਾਹੁ ਦੇਹੁ ਸੁਧਿ ਮੇਰੀ। ਬਿਤਹਿ ਨ ਦਿਨ* ਸੰਮਤ ਸਮ[2] ਹੇਰੀ-।ਪਰੀ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਹੁਤ ਬਿਲਲਾਵੈ।-ਹਾਇ ਹਾਇ-ਮੁਖ ਸਭਨਿ ਸੁਨਾਵੈ॥੯॥ ਜਾਨੈਂ ਸਕਲ-ਚੋਟ ਤਨ ਲਾਗੀ-। ਲਖਹਿਂ ਨ ਪੀਰ ਛਪੀ ਅਨੁਰਾਗੀ[3]। ਹੋਇ ਆਪ ਕੀ ਜਥਾ ਰਜ਼ਾਇ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਜਾਇ ਸੁਨਾਇ' ॥ ੧੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨਾ। ਕੌਲਾਂ† ਕੇ ਮਨ ਕੋ ਮਨ ਜਾਨਾ[4]। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ। 'ਧਰਹੁ ਧੀਰ ਅਬਿ ਬਿਲਮ ਨ ਕਾਇ॥੧੧॥ਡੇਰਾ ਕੂਚ ਕਰਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਤੁਝ ਲੇ ਸੰਗਿ ਚਢਹਿਂ ਹਮ ਰਾਤੀ। ਸਭਿ ਨਿਸਿ ਮਹਿਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੀ ਰਹੀਅਹਿ।ਤੁਰੰਗ ਹਮਾਰੇ ਕੋ ਰਵ[5] ਲਹੀਅਹਿ ॥੧੨॥ ਤਤਛਿਨ ਤਰੇ ਉਤਰ ਕਰਿ ਆਵਹੁ। ਕਿਸ ਤੇ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਵਹੁ। ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿ ਲੇ ਚਲੈਂ। ਆਗੈ ਜਾਇ ਸੈਨ ਸੰਗਿ ਮਿਲੈਂ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਿ ਦਾਸੀ ਹਰਖਤਿ ਹਟਿ ਆਈ। ਸਭਿ ਕੌਲਾਂ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸੁਨਾਈ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਉਪਾਵਾ। ਜਨਮ ਰੰਕ ਜਿਮ ਨਵਨਿਧਿ ਪਾਵਾ॥੧੪॥ ਆਛੇ ਹੁਤੇ ਬਿਭੂਖਨ ਜੋਇ। ਦਏ ਬਖਸ਼ ਦਾਸੀ ਕੋ ਸੋਇ। 'ਏ ਰੀ[6] ਦਈ ਜਾਨ ਤੈਂ ਮੇਰੀ। ਸਦਾ ਅਸਾਨਵੰਦ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ॥ ੧੫॥ ਜਬਿ ਲਗਿ ਰਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਤਨ ਮਾਂਹੀ।ਦੇਤਿ ਰਹੌਂ ਧਨ,ਬਿਸਰੌਂ ਨਾਂਹੀ।ਉਤਰਨਿ ਕੋ ਨਿਕੇਤ ਬਿਧਿ ਜੋਈ। ਕੀਜਹਿ ਜਤਨ ਤਯਾਰ ਹੁ ਸੋਈ ॥ ੧੬ ॥-ਨਹਿਂ ਡਰ ਕਛੁ-ਪੀਰ[7] ਬਚ ਕਹਯੋ।ਕਰਹੁ ਕਮੰਦ[8] ਜਥਾ ਬਿਧਿ ਲਹਯੋ। ਇਸ ਤਾਕੀ ਤੇ ਉਤਰੋਂ ਤਰੇ। ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰ ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਪਰੇ[9]' ॥੧੭॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਰਚੇ ਉਪਾਇ। ਨਿਸਿ ਮਹਿਂ ਤਯਾਰੀ ਕਰਤਿ ਬਿਤਾਇ। ਦਿਵਸਿ ਬਿਖੈ ਸੁਪਤਹਿ ਰਹਿ ਪਰੀ।ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਇ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਭਰੀ ॥੧੮॥ ਕਰਹਿ ਨਿਹੋਰਨਿ ਬਹੁ ਮਹਿਤਾਰੀ। ਕਸ਼ਟ ਦਿਖਾਇ, ਨ ਖਾਇ ਅਹਾਰੀ। ਸਰਬ ਕੁਟੰਬ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚ ਕਹੈ। ਦੁਖੀ ਲਖਹਿ, ਮਾਰੀ ਬਹੁ, ਲਹੈ ॥੧੯॥ ਇਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੈਂ

[1]ਬਹੁਤਾ ਕੀ ਕਹਾਂ। [2]ਸਾਲ ਬਰੱਬਰ। [3]ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਜੋ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੁਕੀ ਪੀੜਾ ਲੱਗੀ ਹੈ ਸੁ। [4]ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆਂ। [5]ਖੜਾਕ, ਸ਼ਬਦ, ਅਵਾਜ਼। [6]ਹੇ ਸਖੀ। [7]ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [8]ਕਮੰਦ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। [9]ਅੱਗੋਂ। *ਪਾ:-ਛਿਨ।

†ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ!। ਅਬਿ ਲਵਪੁਰਿ ਕਰਨਾ ਕਾਜ ਹਮਾਰੋ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਤੇ ਹੁਜਹਿ ਨਿਆਰੋ ॥੨੦॥ ਸੰਗ ਲੇਹੁ ਡੇਰਾ ਸਭਿ ਸੈਨ। ਕਰਹ ਮਜਲ ਟਿਕੀਅਹਿ ਪਿਖਿ ਰੈਨ।ਪੰਚ ਕੋਸ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਉਰੇ। ਟਿਕਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਹਮਰੀ ਧਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਹਮ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਅਸਵਾਰਾ। ਉਲੰਘਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪੰਥ ਜੋ ਸਾਰਾ। ਆਨਿ ਮਿਲਹਿਂ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਹੋਵੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵੈਂ' ॥ ੨੨ ॥ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਹੋਏ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਸਭਿ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਅਗਾਰੀ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਸੈਨਾ ਸਭਿ ਮਿਲੀ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ਮਗ ਚਲੀ ॥੨੩॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਗਿ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ। ਤੰਬੂ ਲਗ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਗੁਰੁ ਕੇਰੋ।-ਡੇਰੋ ਹੈ ਮੁਕਾਮ-ਸਭਿ ਹੇਰੋ[1] ॥੨੪॥ ਢਾਢੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਜੋਇ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਦਿਨ ਆਏ ਸੋਇ। ਚਹੈਂ ਸੁਨਾਵਨਿ ਅਪਨੋ ਰਾਗ। ਦਰਬ ਲੇਨਿ ਕੋ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੨੫ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ।'ਆਜ ਨਿਸਾ ਸਗਰੀ ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ।ਬਹੁ ਜੋਧਾ ਕਿਯ ਜੁੱਧ ਸੁਨਾਵਹੁ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਢਾਢੀ ਮਨ ਹਰਖ ਉਪਾਏ। ਜਾਨ੍ਯ ਧਨ ਗੁਰ ਤੇ ਬਹੁ ਪਾਏਂ।ਲਗੇ ਸੁਨਾਵਨਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰੇ।ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਮਹਿਦ ਪਵਾਰੇ[2] ॥੨੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਤਿਨਹੁਂ ਅਗਾਰੀ। ਤਾਨ ਸਮੈਂ ਗੁਰ 'ਅਹੋ' ਉਚਾਰੀ। ਤੰਬੂ ਮਹਿਂ ਬਜਿ ਰਹ੍ਯੋ ਰਬਾਬ।ਗਾਵੈਂ ਊਚੇ ਰਾਗ ਅਜਾਬ॥੨੮॥ ਕਾਜ਼ੀ ਹਿਤ ਧਨ ਲੇਨਿ ਉਪਾਇ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੋਂ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇ। 'ਕਰ੍ਯੋ ਦੇਨਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤਕਰਾਰ। ਕਰਿ ਸੀਨੇ ਜ਼ੋਰੀ[3] ਦੇ ਟਾਰ ॥ ੨੯ ॥ ਆਜ ਕਾਲ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਸੁ ਨਾਂਹੀ। ਤੁਮ ਜੋ ਪਠਹੁ ਮਨੁਖ ਕੋ ਤਾਂਹੀ। ਤਬਹਿ ਦਰਬ ਪਾਲੇ ਮਮ ਪਰਿਹੀ[4]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਟਾਰ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਕਰਿਹੀ' ॥੩੦ ॥ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਕਹਿ 'ਹੋਵਹਿ ਭੋਰ। ਲੇ ਨਰ ਜਾਹੁ ਗੁਰੂ ਕੀ ਓਰ। ਕਹਿਕੈ ਸਰਬ ਦਰਬ ਦਿਲਵਾਵਹਿ। ਸੋ ਭੀ ਨਹਿਂ ਰਾਖਹਿਂ ਚਿਤ ਆਵਹਿ[5]' ॥੩੧॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਸਮੈਂ ਪਿਖ੍ਯੋ[6] ਗੁਰੁ ਡੇਰਾ।-ਅਹੈ ਅਲਪ ਨਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ ਘਨੇਰਾ।ਚਲੇ ਨ ਜਾਹਿਂ ਦਰਬ ਕੋ ਲੈਕੇ-। ਅਸ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਕਾਜ਼ੀ ਕੈ ਕੈ ॥੩੨॥ ਗਯੋ ਅਗਾਰੀ ਤਿਸ ਹੀ ਬਾਨਾ। ਤਿਮਰ ਭਏ ਹਟਿਆ ਇਤ ਜਾਨਾ[7]। ਗਾਵਨਿ

[1]ਡੇਰਾ ਇਸੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਹੈ, ਸਭ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। [2]ਲੜਾਈਆਂ। [3]ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਨਾਲ। [4]ਤਦ ਹੀ ਧਨ ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਪਵੇਗਾ। [5]ਸਾਡੇ ਇਹ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਆਂਵਦਾ ਹੈ। [6](ਕਾਜ਼ੀ) ਨੇ ਡਿੱਠਾ। [7]ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਪਿਆ (ਤੇ ਇਹ) ਜਾਣ ਲਿਆ (ਕਿ ਗੁਰ ਜੀ) ਏਥੇ ਹੀ ਹੈਨ।

ਕੋ ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਬਿਲੰਦ। ਲਖ੍ਯੋ–ਅਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ॥ ੩੩ ॥ ਲੇਉਂ ਛੋਰ ਕੋ ਅਪਨੋ ਦਰਬ। ਜੋਰ ਦਿਖਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਰਬ–। ਹੋਇ ਨਿਚਿੰਤ* ਟਿਕ੍ਯੋ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਏਕ ਲਾਲਸਾ ਦਰਬ ਮਹਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਬੈਠ੍ਯੋ ਰਾਗ ਸੁਨੈਂ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ। ਤਾਨ ਸਮੈਂ ਮੁਖ ਦੇਤਿ ਹੰਗੂਰਾ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗ ਕਸ੍ਯੋ ਢਿਗ ਖਰਯੋ। ਤਥਾ ਆਪ ਸਵਧਾਨੀ ਕਰਯੋ ॥੩੫॥ ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਦਰਬ ਰੀਝ ਕਈ ਵਾਰ। ਤਾਨ ਸਰਾਹੈਂ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਆਧੀ ਨਿਸਾ ਬੀਤਿ ਜਬਿ ਗਈ। ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ ਕਈ ॥ ੩੬ ॥ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ। ਬਿੰਦ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਨਿਜ ਅੰਗ। ਤੰਬੂ ਮਹਿਂ ਤਿਮ ਹੋਤਿ ਹੰਗੂਰੇ। ਜਥਾ ਦੇਤਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਹੁਤੇ ਜਿਤਿਕ ਤਹਿਂ ਗਾਵਨਿ ਹਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਜਾਨੇ ਨਹਿਂ ਨਯਨ ਨਿਹਾਰੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਬੈਸੇ। ਸੁਨਤਿ ਹੰਗੂਰਾ ਗਾਵਹਿਂ ਤੈਸੇ ॥ ੩੮ ॥ ਜੌ ਲਗਿ ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਤਮ ਰਹ੍ਯੋ। ਤੌ ਲਗਿ ਸਭਿਨਿ ਤਹਾਂ ਗੁਰੁ ਲਹ੍ਯੋ। ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਗਾਵਹਿਂ ਰਾਗਨਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਨਾਨਾ ॥੩੯॥ ਪੂਰਬ ਹੀ ਨਹਿਂ ਦੀਪ ਜਗਾਯੋ। ਸਿਵਰ ਕੂਚ ਕਰਿ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਗਾਵਹੁ ਹਮ ਬੈਸੇ'। ਗਾਵਤਿ ਰਹੇ ਰਾਗ ਮਿਲਿ ਤੈਸੇ ॥ ੪੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਯ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਾਯੋ। ਜਿਤ ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਸਦਨ ਸੁਹਾਯੋ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਤੁਰੰਗ ਟਿਕਾਯੋ। ਚਾਹਤਿ ਕੌਲਾਂ ਤਰੇ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕੌਲਾਂ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੌਲਾਂ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਲੋਚਨ ਰਹੀ ਲਗਾਇ। ਦਾਸੀ ਸੰਗ ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹਤਿ ਕਾਜ ਬਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਖਿ ਮੰਦਰ ਕਾਜ਼ੀ। ਤਰੇ ਦਰੀਚੀ[1] ਕੇ ਕਿਯ ਬਾਜ਼ੀ। ਤਤਛਿਨ ਕੌਲਾਂ ਲਖਿ ਆਗਵਨੂ। ਤੂਰਨ ਚਹਤਿ ਤਜ੍ਯੋ ਨਿਜ ਭਵਨੂ ॥੨॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਰਿਪੁਦਵਨੂ। ਜਾਨਿ ਰਿਦੇ ਡਰ ਕਰਹਿ ਨ ਕਵਨੂ[2]। ਧਰਿ ਕਮੰਦ ਤਰ ਕੋ ਲਰਕਾਈ[3]। ਕਰ ਦਾਸੀ ਕੇ ਦ੍ਰਿਢ ਗਹਿਵਾਈ[4] ॥ ੩ ॥ ਤੂਰਨ ਤਰੇ ਉਤਰ ਕਰਿ ਆਈ। ਗੁਰੁ ਪਗ ਪੰਕਜ ਗਹਿ ਸਿਰ ਲਾਈ। ਰਿਦੇ

---

[1]ਬਾਰੀ। [2]ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ (ਕੌਲਾਂ)। [3]ਕਮੰਦ ਹੇਠ ਲਟਕਾਈ। [4]ਫੜਾਈ (ਕਮੰਦ)।

*ਪਾ:–ਹੁਇ ਨਿਸਚਿਤ।

ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਉਮੰਗਾ। ਭਯੋ ਰੋਮ ਹਰਖਨ ਸਭਿ ਅੰਗਾ ॥ ੪ ॥ ਗਦਗਦ
ਗਿਰਾ ਨ ਕੁਛ ਕਹਿ ਜਾਈ। ਗਹੀ ਬਾਂਹੁ ਗੁਰ ਬੋਲ[1]ਚਢਾਈ। ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਹਯ
ਪੁਰਿ ਬਾਹਿਰ ਆਏ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਬਾਯੂ ਸਮ ਜਾਏ ॥੫॥ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਜਬਿ
ਗਏ ਅਗਾਰੀ। ਖਰੇ ਪੰਚ ਸਿਖ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਜੇਠਾ ਆਦਿਕ ਬੀਰ
ਬਿਸਾਲੇ। ਮਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਗ ਆਗੇ ਚਾਲੇ ॥੬॥ ਖਸ਼ਟ ਤੁਰੰਗ ਚਪਲ ਬਲਿ
ਭਾਰੀ। ਚਲਹਿ ਚਾਲ ਸੁਖਦਾ ਅਸੁਵਾਰੀ। ਥੋਰੇ ਕਾਲ ਦੂਰ ਚਲਿ ਜਾਈ।
ਨਹਿੰ ਅਸਵਾਰਨ ਪਰਹਿਂ ਲਖਾਈ ॥੭॥ ਜਬਿ ਕੁਛ ਪਤਾ ਲਖਾਹਿਂ ਕੈ ਊਚੇ[2]।
ਤਬਿ ਜਾਨਹਿ–ਹਮ ਆਨਿ ਪਹੂਚੇ[3]–। ਜਬਿ ਅਰਣੋਦੈ ਹੋਵਤਿ ਜਾਨਾ।
ਉਤਰ ਪਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਇਕ ਥਾਨਾ ॥ ੮ ॥ ਕਹਯੋ 'ਸੁਧਾਸਰ ਕੇਤਿਕ
ਰਹਯੋ ?। ਇਸ ਥਲ ਕੋ ਆਛੇ ਤੁਮ ਲਹਯੋ'। ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ
ਬਖਾਨਾ। 'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸੁਜਾਨਾ !॥ ੯ ॥ ਸਪਤ ਕੌਸ ਅਬਿ ਤਾਲ
ਅਮੀ ਕੋ। ਆਨਿ ਪਹੂੰਚੇ ਸਦਨ ਨਜੀਕੋ। ਥਿਰਹੁ ਆਪ ਕੀਜੈ ਬਿਸਰਾਮੂ।
ਘੋਰੇ ਹੁਤੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਹੁ ਗਾਮੂ[4]' ॥੧੦॥ ਗੁਰ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ ਸਿਖ ਫੇਰ 'ਜਾਨਯੈ
ਕੌਨ ਪਤਾ ਤਮ ਹੇਰਿ। ਇਸ ਥਲ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਬਨ ਗਾਢੋ। ਲਘੁ
ਤਰੁ ਅਹੈ ਨ, ਊਚਾ ਠਾਂਢੋ ॥ ੧੧ ॥ ਨਿਕਟ ਗ੍ਰਾਮ ਭੀ ਲਖੀਯਤਿ ਨਾਂਹਿ।
ਮਹਾਂ ਉਜਾਰ ਸਭਿਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹਿ'। ਪੁਨ ਸਿਖ ਖੇਤੀ ਤਹਿਂ ਕੇ ਹੁਤੇ।
ਲਗੇ ਬਤਾਵਨਿ ਸਗਰੇ ਪਤੇ ॥ ੧੨ ॥ 'ਮਾਦੋ ਕੇ ਬੈਰਾੜ ਜੁ ਨਾਮ। ਅਹੈ
ਨਿਕਟ ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਗ੍ਰਾਮ। ਕਈ ਬਾਰਿ ਹਮ ਇਤ ਕੌ ਆਏ। ਮਗ ਕੇ ਖੇਤੀ
ਸਭਿ ਲਖਿ ਪਾਏ' ॥੧੩॥ ਤਹਾਂ ਚੌਤਰਾ ਏਕ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਰੁ ਪਲਾਸ ਕੇ
ਤਰੇ ਸੁਧਾਰਾ। ਤਿਸ ਪਰ ਆਸਨ ਡਾਸਨਿ ਕੀਨਿ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਪ੍ਰਬੀਨਿ ॥੧੪॥ ਗਹਯੋ ਪਿਰਾਣੋ ਗੁਰੁ ਤੁਰੰਗ। ਬਾਂਧੀ ਡੋਰ ਤਰੋਵਰ ਸੰਗ।
ਚਲਦਲ[5] ਬ੍ਰਿੱਛ ਨਿਕਟ ਇਕ ਭਾਰੀ। ਤਹਿਂ ਬੈਠੀ ਕੌਲਾਂ ਹੁਇ ਨਯਾਰੀ॥
੧੫ ॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਰਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਬਲਿ
ਜਾਵੈ। ਕਹੈ ਕਿ 'ਧੰਨ ਭਾਗ ਹੈਂ ਮੇਰੇ। ਜਿਨ ਤੇ ਪੀਰ ਪੀਰ ਮੁਖ ਹੇਰੇ[6] ॥
੧੬ ॥ ਜੇਠੇ ਸੰਗ ਕਹਯੋ 'ਫਿਰ ਕਰਿਕੈ। ਕਰਹੁ ਆਨਿ ਸੁਧਿ, ਨੀਰ ਨਿਹ-

---

[1](ਘੋੜੇ ਦੀ) ਪਿੱਠ ਤੇ। [2]ਉੱਚੇ ਹੋਕੇ ਪਤਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [3]ਅਸੀਂ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ (ਆਪਣੇ ਘਰ)। [4]ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਚਲਣ ਵਾਲੇ। [5]ਪਿੱਪਲ ਦਾ। [6]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ) ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਦਾ ਮੁਖ ਡਿੱਠਾ ਹੈ।

ਰਿਕੈ[1]"। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਇਤ ਉਤ ਬਹੁ ਫਿਰਯੋ। ਘਨੋ ਨੀਰ ਨਹਿੰ ਕਹੂੰ ਨਿਹਰਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਕਹਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ 'ਅਪਰ ਨ ਨੀਰ। ਕਛੁਕ ਇਹੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਮ ਤੀਰ। ਸੋ ਮਹਿਖਨਿ ਲਿਟਿ ਕਰਦਮ ਘੋਰਾ[2]। ਜਲ ਮੋਟੋ[3] ਦੀਖਤਿ ਇਸ ਠੌਰਾ' ॥੧੮॥ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਅਬਿ ਆਛੋ ਇਹੀ।ਛਿਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਜਲ ਪਾਵਨ ਲਹੀ। ਹੋਇਂ ਬਿਮਲ ਹਮ* ਚਹੈਂ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਨਾਮ–ਗੁਰੂ ਸਰ–ਹੁਇ ਇਸ ਥਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਜੇ ਮੱਜਨ ਕਰਹਿ। ਸੰਕਟ ਬਿਕਟ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਟਰਹਿਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਬੈਠਿ ਸਰੂਪ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ ਠਾਨਾ[4] ॥ ੨੦ ॥ ਪਨ ਪੰਚਹੁੰ ਸਿਖ ਮੱਜਨ ਕੀਨਾ। ਆਯੁਧ ਧਰੇ ਖਰੇ, ਬਨ ਚੀਨਾ[5]। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਰਹੇ ਸਚੇਤ ਫਿਰੰਤੇ। ਮਨਹੁੰ ਸ਼ੇਰ ਨਿਰਭੈ ਬਿਚਰੰਤੇ ॥ ੨੧ ॥ ਪੁਨ ਕੌਲਾਂ ਕੀਨਿਸਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਦੂਰ ਖਰੀ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਾ। ਤਿਸ ਚਲਦਲ ਕੇ ਤਰ ਤਬਿ ਆਈ। ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਰਵਿ ਦੈ ਦਿਖਰਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਬਿਕਸਤਿ ਜਾਤਿ। ਰਿਦਾ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਓਦਾਤ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੈਠੇ ਜਬਿ ਚਰਯੋ। ਗੁਰੂ ਧ੍ਯਾਨ ਉਰ ਕੋ ਤਬਿ ਟਰਯੋ ॥੨੩॥ ਚਹਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਤਬਿ ਹੇਰਨਿ। ਜੁਗ ਸਿਖਨਿ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰੇਰਨਿ। 'ਆਨਹੁ ਜਾਇ ਕਹਾਰਨ ਗ੍ਰਾਮੂ[6]। ਹਿਤ ਕੌਲਾਂ ਲੇ ਚਲਿਬੇ ਧਾਮੂ' ॥੨੪॥ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਆਨੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪਹਿਰਨਿ ਠਾਨੇ। ਕੀਮਤਿ ਲੱਛ ਦਰਬ ਕੀ ਜਾਂਹਿ। ਹਯ ਮੰਗਵਾਵਤਿ ਭੇ ਤਬਿ ਪਾਹਿ ॥ ੨੫ ॥ ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨਾ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨੇ ਬਲਵਾਨਾ। ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਚਲਿ ਆਇ ਅਗਾਊ। ਮਿਲੇ ਨਮੋ ਕਰਿ ਉਰ ਧਰਿ ਭਾਊ ॥੨੬॥ ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੀਰ। ਮਿਲੀ ਆਇ ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਭੀਰ। ਬਹੁ ਉਤਸਵ ਕੋ ਸਕਲ ਕਰੰਤੇ। ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮੁਖ ਉਚਰੰਤੇ ॥ ੨੭ ॥ ਜੁਗ ਪਦ ਪਦਮ ਸਦਨ ਸੁਖ ਕੇਰੇ। ਬੰਦਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਹੁਇ ਨੇਰੇ। ਜਾਇ ਸੁ ਪਹੁੰਚੇ ਤਖਤ ਅਕਾਲੇ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਤਿਸ ਥਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ ॥ ੨੮ ॥ ਧਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੌ ਦੀਨਸਿ ਬਰਤਾਈ। ਬਹੁਰੋ ਗਏ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੌਰ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਭਏ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਪਹੁੰਚੇ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ

---

[1]ਜਲ ਦੇਖਕੇ ਆਕੇ ਖਬਰ ਕਰੋ। [2]ਮੱਝੀਆਂ ਨੇ ਲਿਟਕੇ ਚਿੱਕੜ ਘੋਲ ਦਿਤਾ ਹੈ। [3]ਗਾੜ੍ਹਾ। [4]ਕੀਤਾ। [5]ਖਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਕੇ ਬਨ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕੀਤੀ। [6]ਪਿੰਡ ਤੋਂ। *ਪਾ:–ਸਰ।

ਬੇਦਨਾ ਧਾਰੀ। ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਫਿਰ ਚਹੁੰ ਬਾਰੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਗੰਗ ਮਾਤ ਕੇ ਸੇਵਕ ਆਇ। ਮਿਲੇ ਧਾਇ ਕਰਿ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਿਖਯੋ ਅਗਾਰੀ ਆਵਤਿ ਡੋਰਾ। ਬੂਝਨਿ ਕਰਯੋ 'ਆਇ ਕਿਤ ਓਰਾ?'॥ ੩੧॥ ਜੋ ਸਿੱਖ ਜਾਨਤਿ ਤਿਨਹਿ ਬਤਾਯਹੁ। 'ਇਹ ਡੋਰਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲਯਾਯਹੁ। ਕਾਜ਼ੀ ਕੀ ਤਨੁਜਾ ਬਡਭਾਗਨਿ। ਗੁਰੁ ਤਨ ਸੋਂ ਹੋਈ ਅਨੁਰਾਗਨਿ*' ॥੩੨॥ ਧਾਇ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਪਾਸ। ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸੁਨਤਿ ਮਾਤ ਨੇ ਰਿਸ ਉਪਜਾਈ।–ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਹਾਂ ਕਰਤੂਤ ਉਪਾਈ?–॥ ੩੩ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਆਇ ਕਰੀ ਬੰਦਨ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਬਹੁ ਸਨੇਹ ਤੇ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਏ। ਮਸਤਕ ਸੂੰਘਤਿ ਪਯਾਰ ਵਧਾਏ॥੩੪॥'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ !ਇਹ ਕਯਾ ਤੁਮ ਕੀਨਾ ?। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਜਸੁ ਹੋਇ ਜਗ ਹੀਨਾ। ਤੁਮਰੋ ਉੱਤਮ ਬੰਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੌਨ ਕਰਹਿ ਇਸਿ ਭਾਂਤਿ ਕੁਚਾਲਾ ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ। ਤਿਸ ਪਰ ਤੁਮ ਥਿਤ ਨਿਤ ਅਹਿਲਾਦੀ।ਅਪਨੀ ਕਯੋਂ ਨ ਪਿਖੀ ਬਡਿਆਈ। ਕਹੈ ਕਹਾਂ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩੬॥ ਬੇਦੀ ਤਿਹਣ ਜੁ ਭੱਲਯਨਿ ਬੰਸ। ਕੁਲ ਸੋਢਿਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਅਵਿਤੰਸ਼। ਕਯਾ ਨਹਿਂ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿਂ ਤੁਮਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਅਨੁਚਿਤਿ ਰੀਤਿ ਜੋ ਧਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਭਾਊ। ਪੀਰ ਮੀਰ ਰਾਖਹਿਂ ਜਿਨ ਭਾਊ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ। ਨਹੀਂ ਮਨਿੰਦ ਹੋਤਿ ਕੋ ਔਰਿ ॥੩੮॥ ਇਸ ਕੁਕਰਮ ਕੋ ਕੈਸੇ ਕੀਨਸਿ। ਕਿਸ ਕੀ ਨਹੀਂ ਜਿਠਾਈ ਚੀਨਸਿ[1]'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ। ਜਨਨੀ ਤੇ ਕਰਿ ਨੀਚੇ ਨੈਨ ॥ ੩੯ ॥ ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਹਮਰੇ ਬਸਿ ਨਾਂਹੀ। ਹੁਤੀ ਜਿ ਬਸਿ ਤੌ ਕਰਤੇ ਕਾਂਹੀ। ਬਲੀ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਮ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਕਿਧ ਬਿਚਾਰ ਕੁਛ ਬਸਿ ਨ ਬਸਾਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕੋ ਕੀਨਿ ਲਚਾਰ[2]। ਬਹੁ ਅਸਮੰਜਸ ਰਹੇ ਬਿਚਾਰ[3]'। ਇਮ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਚਲਿ ਆਏ। ਪੁਨ ਡੋਰਾ ਮਹਿਲੀਂ ਪਹੁੰਚਾਏ* ॥੪੧॥ਗੰਗ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਿਸ ਉਪਜਾਈ। 'ਇਸ ਕੋ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਇਸ ਥਾਈਂ। ਮਹਾਂ ਕੁਜਸੁ ਇਹ ਕੋ ਘਰ ਰਾਖੇ। ਚਲੀ ਜਾਹਿ ਜਿਤ ਹ੍ਵੈ

[1]ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। [2]ਇਹ ਕਾਜ ਮਜਬੂਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। [3](ਇਸ) ਅਣਬਣ ਨੂੰ ਬੜਾ ਵਿਚਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

*ਕਉਲਾਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਅਭਿਲਾਖੇ'॥੪੨॥ਸ੍ਰੀ ਰੀਗਾ ਨੇ ਦੀਨਿ ਜਬਾਬ। ਸੁਧਿ ਆਈ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਸ਼ਿਤਾਬ। ਪੈੜਾ ਦੇਖਨੋ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਿ ਸਮੀਪ ਕੋ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥ 'ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ। ਪਿਖਹੁ ਸੁਥਲ ਸਮੀਪ ਬਟ ਤਰ ਤੇ[1]। ਤਹਿਂ ਤੰਬੂ ਕੋ ਦਿਹੁ ਲਗਵਾਇ। ਛੋਰੇ ਕਹੁ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਇ ॥ ੪੪॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਾਰੀਗਰ ਗਨ ਕੋ। ਦਿਹੁ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ ਸਦਨ ਕੋ। ਤੂਰਨ ਬਨਹਿ ਬਿਲਮ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ।ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ ਪਾਹੀ॥ ੪੫॥ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਿਤਿਕ ਨਿਕਟ ਤਿਸ ਰਹੈਂ।ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਕਰਹਿਂ ਜਿਮ ਕਹੈਂ'।ਹੁਕਮਪਾਇ ਕਰਿਤੂਰਨ ਗਯੋ।ਕਾਜਜਥੋਚਿਤਕਰਤਿ ਸੁ ਭਯੋ॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸੁਧਾਸਰ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਕਾਜ਼ੀ ਧਨ ਲੈਣ ਸੁਧਾਸਰ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਸੇ ਮਹਿਲ ਨਿਜ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸ਼ੁਭ ਕੀਨਿ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਉਤਸਵ ਕਰਿ ਸੁਖ ਭੀਨਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੀਪਮਾਲਕਾ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੋਈ। ਘਰ ਘਰ ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਗੁਰੂ ਸਰਾਹਤਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੂ। 'ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ, ਕਰੀ ਕਰ ਬਾਹੂ[2]॥੨॥ ਮੁਖ ਮਯੰਕ ਸੁੰਦਰ ਅਕਲੰਕਾ। ਬਨਯੋ ਬਨਾਉ ਬੀਰ ਬਰ ਬੰਕਾ'। ਕੇਚਿਤ ਕਹਹਿਂ 'ਮੋਹਿ ਸੋਂ ਬੋਲੇ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਪਿਖਿ ਦਸਨ ਅਮੋਲੇ'॥੩॥'ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਮੋਹਿ' ਕਹਿ ਕੋਈ। ਕਾਹ ਕੋ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੁਝ ਹੋਈ'। ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਬਿਲਾਸ ਸੁਸ਼ੀਲ'।ਬਰਨਹਿ ਕੋ'ਬਿਲੰਦ ਬਰ ਡੀਲ'॥੪॥ਦੀਪਕ ਬਾਰੇ ਊਚ ਅਟਾਰਨਿ। ਸਦਨ ਸਦਨ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਵਾਰਨਿ। 'ਬਹੁ ਦਿਵਸਨਿ ਮਹਿਂ[3] ਬਸੇ ਅਵਾਸ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਪਾਸ'॥੫॥ ਪੁਰਿ ਜਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਰੀਤਿ। ਕਰਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਉਰ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤ।ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰਨਿ ਦੀਪਕ ਬਾਰੇ। ਬਹੁ ਰਵਣਕ[4] ਹੋਈ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ ॥੬॥ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭੋਰ ਭਈ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਸੌਚ ਸੁ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ ॥੭॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਗੁਰ ਤੇ ਲੇਤਿ। ਬਜਹਿਂ ਰਬਾਬ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਸੁਹਾਏ। ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੮ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਆਨਹਿ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨਹਿਂ। ਜਾਮ ਚਢੇ ਦਿਨ ਅਚਵਿ ਅਹਾਰ।ਪੁਨ ਪ੍ਰਯੰਕ

---

[1]ਬੋਹੜ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਨੇੜੇ। [2]ਬਾਹਾਂ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਤ। [3]ਪਿੱਛੋਂ। [4]ਰੌਣਕ।

ਪੈਂਢੇ ਸਖ ਧਾਰ॥੯॥ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਠੇ ਮੰਗਾਇ ਤੁਰੰਗ। ਭੁਏ ਅਰੂਢਨਿ ਕੁਛ
ਭਟ ਸੰਗ। ਬਾਜ ਲਿਏ ਹਿਤ ਕਰਨਿ ਅਖੇਰ।ਨੇਰਨੇਰ ਫਿਰ ਕਰਿ ਤਹਿਂ*
ਹੇਰਿ ॥੧੦॥ ਉਤ ਕਾਜ਼ੀ ਕੀ ਸੁਨੀਯਹਿ ਬਾਤ। ਉਠਤਿ ਭਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ
ਪ੍ਰਾਤ[1]। ਘਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਉਠਤਿ ਮੂਢ ਕਾਰਜ ਕੇ
ਚਾਲਾ॥੧੧॥ਕਿਸ ਉਮਰਾਵ ਨਿਕਟਿ ਥੋ ਜਾਨਾ।ਤਜਿ ਸੇਵਨਿ ਥਲ ਕੀਨਿ
ਪਯਾਨਾ। ਆਇ ਬਰੋਬਰ ਜਬਿ ਗੁਰ ਡੇਰੇ। ਨਰਗਨ ਫਿਰਤੇ ਤਹਾਂ ਨ
ਹੇਰੇ॥੧੨॥ਸੰਸੈ ਕਰਤੋ–ਸੁਪਤਿ ਕਹਾ ਅਬਿ ਲੌ? ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੋਹਿ ਨ ਹੇਰਹਿਂ
ਜਬਿਲੌ–। ਥਿਰ ਹੁਇ ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਜਾਨਤੋ ਮਨ ਮਹਿਂ–ਗੁਰੂ
ਸਿਧਾਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਤਜਿ ਮਗ ਕੋ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਗਇਊ। ਇਕ ਤੰਬੂ ਥਿਰ[2]
ਦੇਖਤਿ ਭਇਊ। ਦਲਕਤੋ ਰਿਦਾ ਚਿੰਤ ਦੁਖ ਭਾਰਾ।–ਧਨ ਗਨ ਲੇ ਮਮ
ਗੁਰੂ ਪਧਾਰ॥੧੪॥ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਕੀਨਿ ਦਿਵਾਵਨਿ। ਸੋ ਕਿਨ ਕੀਨਹੁ
ਇਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਗਏ ਭ੍ਰਾਗ ਦੇਨੋ ਧਨ ਪਰੈ। ਬਲ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾ-
ਵਨਿ ਕਰੈ ॥ ੧੫ ॥ ਹੁਇ ਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਏ। ਅਪਨੇ ਸਦਨ
ਪਹੂੰਚਤਿ ਭਏ। ਹੋਇ ਨ ਅਸ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਜਾਂਹੀ। ਬਹੁਰ ਦਰਬ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਨਾਂਹੀ॥੧੬॥ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਜਹਾਂ ਨਹਿਂ ਪਾਨੀ। ਬਿਗਰ ਪਰਹਿਂ,
ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਤਿਸ ਥਾਨੀ। ਤਹਾਂ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਹੋਇ। ਜਲ ਬਿਨ ਸੈਨ
ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਕੋਇ ॥ ੧੭ ॥ ਯਾਂਤੇ ਉਚਿਤ ਮੋਹਿ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਮਿਲੌਂ ਲੇਹੁਂ
ਧਨ ਅਬਿ ਤਿਸ ਥਾਨਾ।ਜ ਬਲ ਕਰਹਿਂ ਨ ਦੇਵੈਂ ਸੋਇ।ਆਇ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ
ਕਹਿਬੋ ਹੋਇ ॥ ੧੮ ॥ ਸੈਨਾ ਲੈਕੇ ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਕਮ ਬਲ ਤੇ
ਸਭਿ ਲ੍ਯਾਵੈਂ–। ਇਮ ਗਿਨ ਕੈ ਮਨ ਗਯੋ ਤਬੇਲੇ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗ ਪਰ
ਤੂਰਨ ਮੇਲੇ ॥੧੯॥ ਏਕ ਨਫਰ ਲੇ ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਰਾ। [3]ਸੁਧਿ ਬੂਝਤਿ 'ਗੁਰੂ
ਨਗਰਿ ਮਝਾਰਾ[4] ?। ਸੁਨਤਿ ਮਾਰਗੀ[5] ਦੇਤਿ ਬਤਾਇ। 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਦਨ
ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ ॥੨੦॥ ਉਤਸਵ ਆਦਿਕ ਦੀਪਕ ਮਾਲਾ। ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗੈਂ
ਸ਼ਲਖ[6] ਬਿਸਾਲਾ। ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਅਨੇਕ। ਸੁਜਸੁ ਕਰਤਿ
ਬਹੁ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ'[7]॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਵਤਿ।–ਨਿਜ

[1]ਸਵੇਰ ਹੋਏ ਤੇ। [2]ਖਲੋਤਾ। [3]ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਇਕ ਰਾਤ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। [4]ਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੀ ਹਨ ? [5]ਰਾਹੀ। [6]ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵਾਰਗੀ ਹੀ ਚੱਲਣਾ। [ਤੁ:, ਸ਼ਲਕ]। *ਪਾ:–ਤਰੁ।

ਪੁਰਿ ਘਰ ਤਜਿ ਕਰਿ ਕਿਮ ਜਾਵਤਿ। ਇਹਾਂ ਰਹਤਿ ਧਨ ਰਹਹਿ ਨ ਮੋਰਾ। ਲੇਵੋਂ ਭਲੇ ਪਾਇ ਕਰਿ ਜੋਰਾ ॥੨੨॥ ਬਿਗਰਯੋ ਬ੍ਰਿਧ ਦਿਵਾਨ[1] ਮੁਝ ਸੰਗ। ਸੋ ਕਹਿ ਕਰਹਿ ਨ ਕਛੂ ਕੁਢੰਗ। ਦੇਹਿ ਸੁਖੇਨ ਤਊ ਰਸ ਰਹੈ। ਨਤੁਰ ਬਿਰਸ, ਬਿਗਰਯੋ ਹੀ ਅਹੈ[2]–॥੨੩॥ ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਸੰਗ। ਮੂਰਖ ਲਖਹਿ ਨ ਭਯੋ ਕੁਢੰਗ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰਿ ਆਇ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਸੁਭਤਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰੂ ਅਖੇਰ ਸਿਧਾਰੇ। ਨਿਰਖੇ[3] ਹਯ ਪਰ ਹੈਂ ਭੁਜ ਭਾਰੇ। ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਹੋਹੀ। ਲਖਯੋ–ਖ਼ੁਦਾਇ ਮਦਤ ਬਹੁ ਮੋਹੀ॥੨੫॥ਹੁਤੋ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ[4]। ਹੋਤਿ ਮਿਲਿਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਲਮ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਵਹਿਰ ਤੁਰਤ ਹੀ ਕਹਿਬੋ ਹੋਇ। ਦੇਤਿ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਪਰਖ ਹੈਂ ਸੋਇ–॥ ੨੬ ॥ ਗਯੋ ਨਿਕਟ ਝੁਕਿ ਕਰੀ ਸਲਾਮੂ। ਟਿਕੇ[5], ਗਏ ਮਿਲਿ ਸੁਭਟ ਤਮਾਮੂ। 'ਕਾਜ਼ੀ! ਆਉ' ਕਹੀ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ। 'ਆਵਨਿ ਇਤਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਠਾਨੀ ॥ ੨੭ ॥ ਲਖੀਯਤਿ ਦਰਬ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਧਾਏ। ਆਛੀ ਕਰੀ ਤੁਰਤ ਚਲਿ ਆਏ'। ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਬੋਲਯੋ ਹਰਖਾਨਾ। 'ਆਪ ਅਚਾਨਕ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਇਕ ਤੋ ਲਰਯੋ ਦਿਵਾਨ ਤੁਮਾਰਾ। ਬਿਨ ਸੁਧਿ ਆਪ ਭਏ ਅਸਵਾਰਾ। ਥਿਰਯੋ ਨ ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਧ੍ਰਿਤ ਧਰਿਕੈ। ਯਾਂਤੇ ਆਯੋ ਤੂਰਨ ਕਰਿਕੈ ॥ ੨੯ ॥ ਆਜ ਕਾਲ ਕਰਤੇ ਦਿਨ ਬੀਤੇ। ਬਿਨਾਂ ਲਿਏ ਕਿਮ ਆਇ ਪ੍ਰਤੀਤੇ'। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਰਖਨਿ ਠਾਨਾ।–ਸੁਤਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨ ਲਖਯੋ ਅਜਾਨਾ–॥੩੦॥ ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਭੀ ਜਾਨਯੋ ਐਸੇ। ਦੁਹਿਤਾ ਬਾਤ ਨ ਜਾਨੀ ਕੈਸੇ। ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਲਿਹੁ ਅਪਨੋ ਧਨ ਜੇਤਿਕ ਜਾਨਾ ॥੩੧॥ ਰਹਹੁ ਰੈਨਿ ਕਹੁ ਪ੍ਰਾਤ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਧਨ ਕੀ ਹੁੰਡੀ ਲਿਖਿ ਲੇ ਜਾਵਹੁ'। ਲਏ ਸੰਗ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਮੁਰੇ। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਕੌਤਿਕ ਜਬਿ ਉਰੇ ॥੩੨॥ ਇਕ ਸੇਵਕ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਯੋ। ਸਹਜ ਕਰਨਿ ਮਹਿਂ[6] ਬਾਕ ਉਚਾਰਯੋ। 'ਤੂਰਨ ਹਮ ਤੇ ਜਾਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਦਿਹੁ ਸੁਧਿ ਕੌਲਾਂ ਪਾਸ ਉਚਾਰੀ ॥੩੩॥–ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਆਯਹੁ ਪਿਤ ਤੇਰੋ। ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰ ਘਨੇਰੋ। ਹਮ ਭੇਜਹਿ

---

[1]ਭਾਵ, ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ। [2]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੇਰਸੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਮੇਰੇ ਨਾਲ)। [3]ਦੇਖੇ। [4]ਜੋ ਘਰ ਵਿਚ ਵੜੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ। [5]ਠਹਿਰੇ। [6]ਹੌਲੇ ਜਿਹੇ ਕੰਨ ਵਿਚ।

ਭੁਵ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰ। ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਪਰੋਸਹੁ ਥਾਰ ॥ ੩੪ ॥ ਹਾਂਕਿ ਪੌਨ ਠਾਨਹੁ ਸਨਮਾਨਾ। ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਖੁਲਾਵਹੁ ਖਾਨਾ–'। ਸੁਨਤਿ ਸਊਰ[1] ਧਵਾਯਹੁ ਘੋਰਾ। ਤੂਰਨ ਗਮਨਯੋ ਤਿਸ ਘਰ ਓਰਾ॥੩੫॥ਦਾਸੀ ਕੋ ਹਕਾਰ ਕਰਿ ਭਾਖਾ। 'ਕਹੁ ਮਾਤਾ ਸੰਗ ਇਮ ਗੁਰ ਕਾਂਖਾ।–ਤੋਰ ਪਿਤਾ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਆਯਹੁ। ਦਿਹੁ* ਅਹਾਰ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਖੁਲਾਯਹੁ–' ॥ ੩੬॥ ਗੁਰੁ ਕੀ ਕਹਿਵਤਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਸਭਿ ਤਥਾ ਬਨਾਈ। ਮਧੁਰ ਸਲਵਣ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦਲ ਕਰਿ ਤਯਾਰਿ ਅਹਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਗੁਰੁ ਆਇਸੁ ਅਰੁ ਨਿਜ ਪਿਤ ਜਾਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸਭਿ ਠਾਨਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਬੈਠੇ ਸਿੱਖ ਸੁਭਟ ਗਨ ਆਨਿ ॥ ੩੮॥ ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ। ਸਾਦਰ ਧਨ ਕੋ ਦੇਨਿ ਅਲਾਯੋ।'ਖਾਯੋ ਕੈ ਨਹਿਂ ਮਗ ਮਹਿਂ ਖਾਨਾ?। ਕਿਧੌਂ ਨ ਉਤਰੇ ਕਿਸ ਹੂੰ ਥਾਨਾ?'॥੩੯॥ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਯੋ 'ਬਨਹਿ ਇਕ ਕਾਲ[2]। ਮਾਰਗ ਚਲਿਬੇ ਜਤਨ ਬਿਸਾਲ। ਅਬਿ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਅਚਿ ਲੈਹੈਂ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਰਹੈ ਹੈਂ'॥ ੪੦ ॥ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਉਚਾਰਾ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਯੋ ਕਹਿ[3], ਭਯੋ ਸੁ ਤਯਾਰਾ। ਅਹੋ ਛੁਧਤਿ[4] ਲਿਹੁ ਖਾਨਾ ਖਾਇ। ਤੁਰਕ ਮੇਲ ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਜਾਇ' ॥ ੪੧ ॥ ਇਕ ਸੇਵਕ ਸੋਂ ਸਹਿਜ[5] ਸੁਨਾਯਹੁ। 'ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਿਜਾਯਹੁ।ਕੌਲਾਂ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ† ਦਿਹੁ ਪਹੁੰਚਾਇ। ਸੋ ਇਸ ਖਾਨਾ ਦੇਹਿ ਖੁਲਾਇ'॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਸੰਗ ਲੀਨਿ। ਉਠਯੋ ਨਫਰ ਜੁਤਿ ਛੁਧਾ ਅਧੀਨ। ਤਿਸ ਤਨੁਜਾ ਕੇ ਥਾਨ ਪੁਚਾਯੋ। ਆਗੇ ਪਿਖਯੋ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ ॥ ੪੩॥ ਤਹਿਂ ਦਾਸੀ ਨੇ ਆਨਿ ਬਿਠਾਵਾ। ਪਿਖਿ ਬਲ ਕੋ ਕਾਜ਼ੀ ਹਰਖਾਵਾ।–ਕਿਸੀ ਤੁਰਕ ਕੋ ਸਦਨ† –ਪਛਾਨਾ।–ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਗੁਰ ਮੁਝ ਹਿਤ ਖਾਨਾ–॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਜ਼ੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਕਾਜ਼ੀ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਵਾਪਸ ਲਾਹੌਰ ਗਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਜ਼ੀ ਸਥਿਤਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਤਰੇ ਨਫਰ ਬੈਠਾਇ। ਕੌਲਾਂ ਕੋ ਤਬਿ ਸੁਧਿ ਕਰੀ ਦਾਸੀ ਅੰਤਰ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਤਯਾਰ

---

[1]ਅਸਵਾਰ। [2]ਕੱਲ ਇਕ (ਡੰਗ ਖਾਣਾ) ਬਣਿਆਂ ਸੀ। [3]ਕਹਿ ਘੱਲਿਆ ਸੀ (ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ)। [4]ਭੁੱਖੇ ਹੋ। [5]ਹੌਲੀ ਜੇਹੀ। *ਪਾ:–ਤਿਹ। †ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੪੫ ਮੂਜਬ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਾਰੀਗਰ ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੇ ਪੁੱਜੇ ਹੋਣਗੇ, ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਸੱਦਨ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਏ?

ਅਹਾਰ। ਕਰਿ ਚਤੁਰਈ ਪਰੋਸ੍ਯੋ ਥਾਰ। ਕਰ ਦਾਸੀ ਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਯੋ। ਪਿਖਿ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਹਰਖ ਉਪਾਯੋ ॥ ੨ ॥ ਆਗੈ ਕੀਨਸਿ ਥਾਰ ਰਖਾਵਨਿ। ਹੁਤੋ ਛੁਧਿਤਿ ਸੋ ਲਾਗ੍ਯੋ ਖਾਵਨਿ। ਕੇਤਿਕ ਖਾਇ ਲੀਨਿ ਜਬਿ ਖਾਨਾ। ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਨਹਿੰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ ॥ ੩ ॥–ਉਠਹਿ ਨ ਛੁਧਿਤਿ–ਜਾਨਿ ਮਨ ਮਾਹੀ। ਪੁਨ ਕੌਲਾਂ ਆਵਨਿ ਕੋ ਚਾਹੀ। ਭੋਜਨ ਕੁਛਕ ਹਾਥ ਮੈਂ ਧਾਰਾ। ਚਲੀ ਹੋਤਿ ਭੂਖਨ ਝੁਨਕਾਰਾ ॥੪॥ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁਢ ਹੇਰਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਹੈ–ਆਇ ਕੋ ਬਾਮੂ।ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਮੋਲ ਬਿਸਾਲੇ।ਨਾਦਤਿ ਕਰਹਿਂ ਸਦਨ ਜਬਿ ਚਾਲੇ–॥੫॥ ਨੀਚੇ ਨਯਨ ਕਰੇ ਚਲਿ ਆਈ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਉਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ। ਨਿਕਟ ਆਨਿ ਜਬਿ ਸਨਮੁਖ ਹੇਰਾ। 'ਬਾਵਾ ਜੀ'[1]! ਸਲਾਮ ਲਿਹੁ ਮੇਰਾ' ॥੬॥ ਪਿਖਤਿ ਸੁਨਤਿ ਜਬਿ ਪਰਖਨਿ ਠਾਨੀ। ਮੂਰਖ ਬੂਡ ਗਯੋ ਬਿਨ ਪਾਨੀ। ਇਹ ਤਨੁਜਾ ਕਿਤ ਕੋ ਚਲਿ ਆਈ। ਗ਼ਰਕ ਹੋਨਿ ਛਿਤਿ ਛਿੱਦ੍ਰ[2] ਨ ਪਾਈ॥੭॥ਥਿਰਯੋ, ਗ੍ਰਾਸ[3]ਕੋ ਹਾਥ ਨ ਹਾਲਾ। ਨਹੀ ਖਾਨ ਕੇ ਹਿਤ ਮੁਖੁ ਚਾਲਾ। ਅੰਤਰ ਅੰਨ ਨ ਸਕਹਿ ਲੰਘਾਈ। ਭਯੋ ਸੋਚ ਬਸਿ ਬਾਹਰ ਆਈ ॥ ੮ ॥ ਕੁਛਕ ਨੀਰ ਸੋਂ ਹਾਥ ਪਖਾਰੇ। ਕਰਕਤਿ ਸਰ ਛਾਤੀ ਜਨੁ ਮਾਰੇ। ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸੁਧਿ ਤਨ ਅਰੁ ਮਨ ਕੀ। ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਲੈਬੇ ਨਿਜ ਧਨ ਕੀ ॥੯॥ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹੋਇ ਗਟੀ ਉਰ ਗਿਨੇ। –ਅਬਿ ਮੋਕੋ ਕਰਤਬ ਕਯਾ ਬਨੈ–।ਉਠਨਿ ਹੇਤ ਕੌ ਤਨ ਉਕਸਾਵਾ।ਕੌਲਾਂ ਕਹੈ 'ਰਿਸ੍ਯੋ ਕਿਮ ਬਾਵਾ? ॥੧੦॥ ਖਾਨਾ ਖਾਹੁ ਦਰਬ ਨਿਜ ਲੇਹੂ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਗਮਨਹੁ ਗ੍ਰੇਹੂ'। ਚੀਰਾ ਚਰਮ[4] ਲਵਣ ਜਨੁ ਡਾਲਾ। ਬਿਖ ਸਮ ਬੋਲ੍ਯੋ ਨਿਠੁਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੧ ॥ 'ਹੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮਾਰੀ! ਕਯਾ ਕਰੀ? । ਜਨਮਤਿ ਕਯੋਂ ਨ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਮਰੀ। ਅਜਹੂੰ ਬੋਲਤਿ ਨਿਡਰ ਨਿਲਾਜਾ। ਗਈ ਆਬਰੋ ਦੀਰਘ ਆਜਾ' ॥੧੨॥ "ਸੁਨੀਅਹਿ ਪਿਤਾ! ਖ਼ੁਦਾਇ ਨ ਮਾਰੀ। ਭਾ ਸਹਾਇ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਾਰੀ[6]। ਧੰਨ ਆਪ ਕੋ ਮਾਨਿ ਅਨੰਦਹੁ[7]। ਪਰਵਦਗਾਰ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦਹੁ॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਸਬੰਧ ਕਾਦਰ ਨੇ ਕੀਨਿ। ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਆਸਰਾ ਦੀਨਿ। ਜਿਸ ਕੋ ਜ਼ਾਹਰ ਜਗਤ ਜ਼ਹੂਰਾ[8]। ਹਿੰਦ ਤੁਰਕ ਜਿਸ ਕਹਿਂ–ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ–॥੧੪॥ ਮੈਂ ਤੋ ਤਰੀ, ਪਰੀ ਸ਼ਰਨਾਈ।

[1]ਪਿਤਾ ਜੀ! [2]ਗ਼ਰਕ ਹੋਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ ਛੇਕ ਨਾ ਲੱਭੇ। [3]ਗ੍ਰਾਹੀ। [4]ਚੀਰੇ ਮਾਸ ਤੇ। [5]ਕੌਲਾਂ ਬੋਲੀ। [6]ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਹਾਰ। [7]ਮੰਨਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋ। [8]ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਨਿਕਸੀ ਨਰਕ,ਸੁਰਗ ਮਹੁਂ ਆਈ। ਅਬਿ ਤੂੰ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਜੈਸੇ।ਭਲੀ ਕਿ ਬੁਰੀ ਲਹੈਂ ਫਲ ਤੈਸੇ' ॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਉਰ ਜਰਿ ਬਰਿ ਗਇਊ। ਗਮਨਤਿ ਵਹਿਰ ਕਹਤਿ ਇਮ ਭਇਊ। 'ਹੈ ਸਦ ਹੈਫ[1] ਲਾਜ ਕੁਲ ਤੋਟੀ[2]। ਮਾਰਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਲਖਤਿ ਅਸ ਖੋਟੀ॥੧੬॥ ਅਬਿ ਭੀ ਫਾਸੀ ਦੇ ਤੁਝ ਮਾਰੌਂ। ਨਹਿਂ ਪਰੰਤੁ ਬਸਿ ਚਲਹਿ ਬਿਚਾਰੌਂ'[3]। ਇਮ ਕਹਿ ਗਾਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਕਾਰਤਿ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਸ਼ੋਕ ਰਿਸ ਧਾਰਤਿ ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਥਿਤਿ ਜਿਸ ਥਾਨ। ਲਗ੍ਯੋ ਸਮੀਪ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ। ਤਹਾਂ ਤੁਰੰਗ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਲੈਬੇ ਹੇਤੁ ਸੁ ਆਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਬੁਰਕਾ ਮਨਹੁਂ ਲਾਜ ਕੋ ਪਾਵਾ। ਨਹਿਂ ਊਚੋ ਕੋ ਬਦਨ ਉਠਾਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖ੍ਯੋ ਦੂਰਿ ਤੇ ਆਵਤਿ। ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ॥ ੧੯ ॥ ਅਪਰ ਜਿ ਸਿਖ ਜਾਨਹਿਂ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਸਕਯਾਤਿ। 'ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਾਜ਼ੀ। ਰਿਸ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਕੈ ਹੋਯਸਿ ਰਾਜ਼ੀ ॥ ੨੦ ॥ ਆਵਤਿ ਦਿਖਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਦੀਨਾ।ਨੀਚੇ ਕੀਨਸਿ ਬਦਨ ਮਲੀਨ'। ਸਤਿਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋ ਸੁ 'ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਾਇ। ਮਿਲਿ ਤਨੁਜਾ ਸੰਗ ਭਾ ਜਿਸ ਭਾਇ' ॥ ੨੧ ॥ ਖਰੇ ਹੋਇ ਢਿਗ ਨਫਰ ਪਠਾਵਾ। ਹਿਤ ਅਰੂਢਿਬੇ ਤੁਰੰਗ ਮੰਗਾਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਪਠਾਯੋ। ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਸਮੀਪ ਬੁਲਵਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਜਬਿ ਸੇਵਕ ਨੇ ਜਾਇ ਹਕਾਰਾ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਨਿਠੁਰ ਉਚਾਰਾ। 'ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜਾਉਂ ਅਹੇ ਦੁਖਦਾਨੀ। ਕੌਨ ਗੁਰੂ? ਕ੍ਯਾ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨੀ? ॥੨੩॥ ਆਨਿ ਚਮੂੰ ਬਹੁ ਪਕਰੌਂ ਜਬੈ। ਮਿਲੌਂ ਭਲੇ ਅਰੁ ਬੋਲੌਂ ਤਬੈ'। ਸੇਵਕ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜਾਇ। 'ਨਿਕਟ ਨ ਆਇ ਕਰਹਿ ਬਕ ਬਾਇ ॥ ੨੪ ॥–ਮੈਂ ਸੈਨਾ ਗਨ ਕੌ ਲੇ ਆਵੌਂ। ਗਹੌਂ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਬਦਲਾ ਪਾਵੌਂ–। ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਰਿ* ਕਹੈ। ਮੂਰਖ ਬਨ੍ਯੋ ਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਹੈ' ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ, ਬਿਧੀਆ ਜੇਠਾ ਜੋਊ। 'ਆਨਹੁ ਕਾਜ਼ੀ' ਪਠੇ ਸੁ ਦੋਊ। 'ਜਾਹੁ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਨਮਾਨ ਬਖਾਨਹੁ। ਗਹਿ ਭੁਜ ਦੋਨਹੁ ਹਮ ਢਿਗ ਆਨਹੁ' ॥੨੬॥ ਜਾਇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕ੍ਯੋਂ ਕੋਪ ਕਰੀਜੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਗਮਨਹੁ ਧਨ ਲੀਜੈ'। "[3]ਮੈਂ ਨ ਮਿਲੌਂ,ਨਹਿਂ ਲੈਹੋਂ ਧਨ ਕੋ। ਨਹੀਂ ਲਖ੍ਯੋ ਅਸ ਕਪਟੀ ਮਨ ਕੋ'॥੨੭॥ ਗਹੀ ਬਾਂਹੁ ਰਿਸ ਕਰਤਿ ਛੁਟਾਵਤਿ। ਤਊ ਦੁਊ ਬਲ ਧਰਿ ਲੇ ਜਾਵਤਿ[4]।

[1]ਸੌ ਵਾਰੀ ਹਮਸੋਸ ਹੈ [ਅ:, ਹੈਫ਼]। [2]ਤੋੜੀ। [3]ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। [4]ਫੜਕੇ ਲੈ ਗਏ।

*ਪਾ:–ਕਰਕਸ ਬਚ।

ਕੋਮਲ ਕਹਤਿ ਗਏ ਲੇ ਤੀਰ। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਧੀਰ ॥੨੮॥ 'ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲਿਹੁ ਆਪਨਿ ਦਰਬ। ਨਹੀਂ ਬਿਲਮ ਗਿਨ ਦੇਵਹਿੰ ਸਰਬ। ਲਰਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ ਸਾਥ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਪਾਇਸਿ ਇਸ ਕਾਲਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿ 'ਧਨ ਨਹਿਂ ਲੈਹੋਂ। ਇਹ ਸਭਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਕਹਿ ਦੈਹੋਂ। ਗਹਿ ਤੁਮ ਕੋ ਸਭਿ ਲੇਉਂ ਉਧਾਰੋ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਤ੍ਯਾਗਿ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਸਾਰੋ ॥ ੩੦ ॥ ਮੋਰ ਆਬਰੂ ਬਡੀ ਉਤਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਕਚਹਿਰੀ ਮਾਨਹਿ ਸਾਰੀ। ਤਨੁਜਾ ਮਮ ਲੁਭਾਇ ਲੇ ਆਏ। ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਤੁਰਨਿ ਲਿਹੁ ਪਾਏ' ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਅਹੈ ਅਪਰ ਜੋ ਝਗਰਾ। ਜਿਮ ਚਹਿ ਤਥਾ ਨਿਬੇਰਹੁ ਸਗਰਾ। ਕੈ ਤੁਮ ਦਰਬ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਅਬੈ। ਨਤੁ ਭਾਖਹੁ–ਹਮ ਲੀਨਹੁ ਸਬੈ–॥ ੩੨ ॥ ਨਹੀਂ ਕਰਜ਼ ਸਿਰ ਰਹੈ ਹਮਾਰੇ। ਤੀਨ ਬਾਰਿ ਇਮ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੇ। ਤੋਹਿ ਅਰਿਣੀ ਹੋਹਿਂ ਹਮ ਤਬੈ। ਲੇਹੁ ਦਰਬ ਕੈ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਸਬੈ ॥ ੩੩ ॥ ਲੇਨਿ ਸਥਾਨ ਅਹੈਂ ਹਮ ਤੇਰੇ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੇ ਕਹੁ ਤੂੰ ਬੇਰੇ'। ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿ 'ਗਹਿ ਹੌਂ ਤੁਮੈਂ। ਲੈਬੋ ਦਰਬ ਕਰੌਂ ਤਿਹ ਸਮੈਂ ॥੩੪॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਹ੍ਯੋਂ[1] ਸਰਬ ਮੈਂ ਛੋਰਾ। ਕ੍ਯਾ ਮੁਖ ਲੈ ਆਵੌਂ ਤੁਮ ਓਰਾ'। ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਿ ਦਰਬ ਨ ਲੇਤਿ। ਨਿਸਾ ਬਸਹੁ ਬਹੁ ਸ੍ਰਮਹਿ ਸਮੇਤਿ[2]॥ ੩੫ ॥ ਜੋ ਬਲ ਹੋਇ ਸੋਊ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਰਾਤ ਬਿਤਾਵਨਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਕੀਜੈ'। [3]'ਮੋਹਿ ਛੁਟਾਵਹੁ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਰਹੌਂ। ਲਵਪੁਰਿ ਅਬਹਿ ਪਹੁੰਚਬੋ ਚਹੌਂ ॥੩੬॥ ਥਕ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਹਟਿ ਕਰਿ ਜਾਵੌਂ। ਸਹਿ ਨ ਸਕੌਂ ਉਰ ਪਿਖਿ ਪਛੁਤਾਵੌਂ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਭੁਜਾ ਛੁਟਾਈ। ਚਢ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ ਪਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਸੰਗ ਨਫਰ ਲੇ ਤੂਰਨ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਕਾਜ਼ੀ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ। ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਮਗ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਮ ਨਹਿਂ ਛਾਵਾ। ਤਹਿਂ ਲੌ ਚਲ੍ਯੋ ਗਯੋ ਸ੍ਰਮ ਪਾਵਾ ॥ ੩੮ ॥ ਹੇਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਉਤਰ੍ਯੋ ਥਾਨ। ਚਿੰਤਾ ਬਸੀ ਭਯੋ ਦੁਖ ਮਾਨਿ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਉਠ੍ਯੋ ਪ੍ਰਾਤ ਕੀਨਸਿ ਅਸੁਵਾਰੀ ॥੩੯॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਪਸਰੀ ਅਗਵਾਈ। 'ਕਾਜ਼ੀ ਸੁਤਾ ਆਦਿਕ ਨਿਜ ਮਾਰੀ। ਨਿਕਸਿ ਗਈ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਬਿਚਾਰੀ' ॥ ੪੦ ॥ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨਤਿ ਆਪਨੈ ਕਾਨ। ਬਦਨ ਬਸਨ ਤੇ ਛਾਦਨਿ ਠਾਨਿ[4]।

---

[1]ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। [2]ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਹੋ [3]ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ [4]ਕੱਜਕੇ।

ਤੁਰਨ ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰੇਰ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਕਾਜ਼ਨਿ ਰੁਦਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ॥੪੧॥ ਨਹਿਂ ਬੋਲਯੋ ਕੁਛ ਸੰਕਟ ਪਾਵਾ। ਬੈਠਿ ਇਕਾਕੀ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਵਾ। ਦੋਸ਼ ਆਪਨੋ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ।-ਰਹਤਿ ਸਦਨ ਜੇ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਮਾਰਤਿ॥੪੨॥ਭਈ ਤਰੁਨ ਨਹਿਂ ਕਰਯੋ ਨਿਕਾਹ-।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗਿਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।ਤਿਸ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹ ਸਮੀਪਿ ਨ ਗਯੋ।ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਭਯੋ॥੪੩॥ਕਾਜ਼ਨਿ ਝਿਰਕਯੋ ਬਹੁ ਰਿਸਿ ਧਰਿਕੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਤਿ ਕਰਿਕੈ।'ਗਈ ਗੁਰੂ ਸੰਗ' ਕਹਿ[1] ਭਾ ਮੌਨਿ। ਨਿਸਾ ਬਿਤੀਤਿ ਕਰੀ ਨਿਜ ਭੌਨ ॥ ੪੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਜ਼ੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਾਹ ਅਗੇ ਫਰਯਾਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਠਯੋ ਪ੍ਰਾਤ ਸੁਧਿ ਪਾਇ ਕਰਿ ਮੁਖ ਪਖਾਰ ਲੇ ਬਾਰ।ਕਹਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਮਦਤਿ ਹਿਤ ਚਿਤ ਬਿਚਾਰਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਪਹਿਰਿ ਕਚਹਿਰੀ ਗਯੋ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਅਗਾਰੀ। ਬੋਲਯੋ ਅਪਨੀ ਕੀਨਿ ਪੁਕਾਰੀ ॥ ੨ ॥ 'ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਪੀਰ। ਕਰੀ[2] ਸੁ ਕਹੌਂ ਆਪ ਕੇ ਤੀਰ। ਰੋਗੀ ਭੂਮ ਤੁਰੰਗ* ਮੁਝ ਦੀਨਿ। ਤਿਨ ਹਜ਼ਾਰ ਦਸ ਮੋਲ ਸੁ ਲੀਨਿ[3]॥੩॥ ਕਰੇ ਉਧਾਰ ਨ ਅਬਿ ਲੌ ਦਿਏ*। ਆਜ ਕਾਲ ਕਹਿ ਟਾਰੇ ਕਿਏ। ਅਬਿ ਤਨੁਜਾ ਮੇਰੀ ਬਿਰਮਾਇ।

---

[1](ਕਾਜ਼ੀ) ਕਹਿਕੇ। [2](ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ) ਕੀਤੀ ਹੈ। [3]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ।

*ਇਸ ਘੋੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਰਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਇੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਠਾਣ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਅਕਬਰ ਦੇ ਪਸਿੱਧ ਨਿਆਈ ਰਾਜ ਵਿਚ ਯਾ ਉਸ ਦੇ ਰਤਾ ਕੁ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਸੁਹਣੀ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਲੈਣੀ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਕ ਦਾ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਨਾ ਰੁਕਣਾ ਇਕ ਹੀਣਤਾਈ ਦੀ ਸੱਟ ਸੀ, ਜੋ ਅਜੇ ਬੀ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗੀ ਹੀ ਖੜੀ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਦਾ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜਣੋਂ ਬਚਾਉਣਾ, ਤੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਆਤਮ ਸੱਤਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮੰਗਾ ਲੈਣਾ, ਤੇ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਖਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ ਕਿ ਆਤਮ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਨਸਾਫ ਤੁਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸ਼ੈ ਮਾਲਕ ਪਾਸ ਪੁਜਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਬੀ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਦੇਣੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਦੇ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਥੋੜਾ ਵਕਤ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਲਗੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਆਪਣੇ ਰੋਹ ਵਿਚ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੀਨ ਛੋੜ ਗਈ ਹੈ, ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਫ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਲਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਲਿਸਾਂ. ਉਸ ਵਿਚ ਓਹ ਨਾ-ਕਾਮਯਾਬ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਨਾਂਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਗਯੋ ਪਲਾਇ' ॥ ੪ ॥ ਰੁਦਿਤਿ ਕਹਤਿ ਨਹਿੰ ਸਮੁਝੀ ਗਾਥ[1] । ਆਗੇ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸ੍ਯੋ ਕਿਹ ਸਾਥ। ਰਕਤ ਨੇਤ੍ਰ ਤੇ ਤਾੜਤਿ ਕਾਂਹੂ[2]। ਕਾਜ਼ੀ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਇਤਨੇ ਮਾਂਹੂ॥੫॥ਪਟਕੀ[3]ਸਿਰ ਤੇ ਪਾਗ ਉਤਾਰੀ।'ਮੁਝਕੋ ਕੀਨਿਸਿ ਜਗਤ ਖੁਆਰੀ'।ਕੁਪਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ 'ਮੇਲਤਿ ਰੌਰਾ[4]।ਸਮੁਝ ਨ ਪਰਹਿ ਕਹਤਿ ਜਿਮ ਬੌਰਾ ॥੬॥ ਨਾਂਗੋ ਸਿਰ ਨਹਿੰ ਕਰਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਭਲੋ ਸਯਾਨੋ ਜਨੋਂ ਮਤਿ ਮਾਰੀ' । ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸਤ ਪਿਖਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਨਿਕਟਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ[5]॥੭॥'ਹਜ਼ਰਤ ! ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਂ ਕਿਸ ਕਹੀਅਹਿ। ਕਲਿਜੁਗ ਸਮਾ ਕਹਿਰ ਕੌ ਲਹੀਅਹਿ। ਤਨੁਜਾ ਤਰੁਨ ਕੀਨਿ ਦੁਖਿ-ਆਰੀ। ਕਰ੍ਯੋ ਨਿਕਾਹ ਨ,ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮਾਰੀ[6]॥੮॥ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਨਿਕਸੀ ਗ੍ਰਿਹ ਛੋਰਿ। ਬਿਚਰਤਿ ਗਈ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰ। ਇਸ ਕੇ ਮਾਰਨਿ ਤੇ ਡਰਿ ਧਰਿਕੈ।ਬਸੀ ਤਹਾਂ ਆਇ ਨ ਮੁਰਿ ਕਰਿ ਕੈ ॥੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ਪਰੇ ਅਨੇਕ ਰਹਹਿੰ ਨਰ ਬਾਲ[7] । ਅੰਨ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਦੇਤੇ ਰਹੈਂ। ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਸਹਿ ਜੁ ਤਹਿੰ ਲਹੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਨ ਪਰ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਅਜਾਨ। ਜਿਨਹੁੰ ਦੀਨਿ ਬਡ ਹਜ਼ਰਤ[8] ਪ੍ਰਾਨ। ਮੀਆਂਮੀਰ ਆਦਿ ਜੋ ਪੀਰ। ਜਿਨ ਤੇ ਅਦਬ ਕਰਹਿੰ ਮਿਲਿ ਤੀਰ॥੧੧॥ ਨਹੀਂ ਆਪ ਕੋ ਬਿਗ-ਰਨਿ ਬਨੈ। ਯਾਂਤੇ ਕਨੋਂ ਤੁਮ ਇਨ ਤੇ ਸੁਨੈ।ਤਨਕ ਬਾਤਿ ਕਜਾ ਇਸ ਕੀ ਅਹੈ। ਖ਼ਲਕਤਿ ਸਗਰੀ ਤੁਮ ਸੁਖ ਚਹੈ' ॥੧੨॥ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਬਾਤਿ। ਕਾਜ਼ੀ ਸੋਂ ਕਹਿ 'ਕਜੋਂ ਨ ਲਜਾਤਿ। ਤੋਹਿ ਨ ਉਚਿਤ ਹੁਤੀ ਇਮ ਕਰਨੀ। ਰਖੀ ਨਿਕੇਤ ਤਨੂਜਾ ਤਰੁਨੀ ॥ ੧੩॥ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਸੰਗ ਨਹਿੰ ਅਰਨਾ[9] । ਇਨ ਕੋ ਸਦਾ ਅਦਾਇਬ ਕਰਨਾ। ਜੋ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਕੁਵਾਕ। ਕਰਹਿੰ ਪਲਕ ਮਹਿੰ ਬਛ ਗਿਰ ਖ਼ਾਕ ॥ ੧੪ ॥ ਬੀਚ ਕਚਹਿਰੀ ਪਰਦਾ ਪਾਰਾ । ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿੰ ਭਾ ਖ਼੍ਵਾਰਾ।ਘਰ ਤਜਿ ਨਿਕਸੀ,ਗਯੋ ਇਮਾਨ[10] । ਪੁਨ ਆਨਹਿ, ਕਜਾ ਕਹਹਿ ਜਹਾਨ ?॥੧੫॥ਧਰੋ ਮੌਨ ਨਹਿੰ ਜ਼ਿਕਰ ਚਲਾਵਹੁ। ਅਪਨੋ ਕਰ੍ਯੋ ਪਾਇ ਪਛੁਤਾਵਹੁ' । ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁਖ

---

[1]ਰੋ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਦੀ ਗੱਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਮਝੀ ਨਾਂ। [2]ਤਾੜਦਾ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [3]ਪਟਕਾ ਕੇ ਮਾਰੀ। [4]ਰੌਲਾ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ । [5]ਕਿਹਾ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ)। [6]ਰੋਜ਼ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। [7]ਨਰ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [8]ਭਾਵ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ। [9]ਅੜਨਾ। [10](ਇਕ) ਘਰ ਛੋੜ ਗਈ (ਦੂਜੇ) ਦੀਨ ਛੱਡ ਬੈਠੀ, ਭਾਵ ਮਜ਼ਹਬ ਬਦਲ ਲਿਆ।

ਨੀਚੇ ਕਰਯੋ। ਕਹੇ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਅਤਿ ਦੁਖ ਭਰਯੋ॥ ੧੬॥-ਬੋਲਨ ਤੇ ਭੀ ਮੋਹਿ ਹਟਾਯੋ-।ਧਰੀ ਪਾਗ ਸਿਰ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ-ਕਯਾ ਇਹ ਭਯੋ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਸੰਕਟ ਹੁਇ ਗਯੋ॥ ੧੭॥ ਦਸ ਸਹੱਸ੍ਰ ਜੋ ਦਰਬ ਸਰਬ ਹੈ। ਰਾਖਹਿ ਗੁਰੁ ਗਹੀਰ[1] ਗਰਬ ਹੈ।ਮੁਝਕੋ ਜਾਨਹਿ ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ ਰੰਕ। ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਧਰੈ ਅਤੰਕ[2]?॥੧੮॥ਦੇਹਿ ਨ ਧਨ, ਤਨੁਜਾ ਲੇ ਗਯੋ। ਮਰਨ ਮਨਿੰਦ ਮੋਹਿ ਕਰਿ ਗਯੋ।ਜਿਸ ਕੋ ਜਤਨ ਨ ਅਬਿ ਕਛੁ ਬਨੈ। ਪਲਟਾ, ਗਹਨਿ ਕਿ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹਨੈ[3]॥ ੧੯॥ ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਪਰ ਹੁਤੋ ਭਰੋਸਾ। ਸੋ ਉਚਰਨਿ ਲਾਗਯੋ ਮਮ ਦੋਸ਼ਾ।ਕਹਾਂ ਖੁਦਾਇ ਕੀਨਿ ਸੰਗ ਮੇਰੇ। ਸੰਕਟ ਹੇਰਤਿ ਹੌਂ ਚਹੁੰਫੇਰੇ॥ ੨੦॥ ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਰੁਦਤਿ ਕਰਿ ਨੇਹੁ। ਅਸ ਬਿਛੁਰੀ ਜੋ ਮਿਲਹਿ ਨ ਕੇਹੁ-। ਰਿਦੈ ਬਿਸੂਰਿ ਬਿਸੂਰਿ ਪਰਯੋ ਹੈ।ਗੁਰੂ ਦ੍ਰੋਹ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਪਰਯੋ ਹੈ॥ ੨੧॥ ਬਹੁਰ ਨ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਯੋ ਕਿਸ ਥਾਨ। ਜਾਨਤਿ-ਲਾਜਹੋਤਿ ਮਮਹਾਨ-।ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਆਛੀ ਮਨਚੀਨ।ਖਾਨਵਜ਼ੀਰ ਸਰਾਹਨਿ ਕੀਨਿ॥੨੨॥ 'ਤੈਂ ਆਛੀ ਮਸਲਤਿ ਕਹਿ ਦਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਡੀ ਬਾਤਿ ਨਹਿਂ ਭਈ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਪਰੈ ਅਚਾਨਕ ਬੈਰ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਨਸਹਿ ਤਨ ਕੀ ਖ਼ੈਰ॥੨੩॥ ਕਾਜ਼ੀ ਕਰਮ ਕਰੇ ਕੁਰਿਆਰੇ। ਬਿਗਰਤਿ ਗਰ ਪਰ ਜਾਤਿ ਹਮਾਰੇ। ਕਯਾ ਲੈਨੋ ਕਯਾ ਦੇਨੋ ਤਿਨ ਸੋਂ। ਕਹਨਿ ਵਾਕ ਤੇ ਡਰੀਅਹਿ ਜਿਨ ਸੋਂ'॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਵੈ। 'ਰਾਵਰਿ ਕੁਸ਼ਲ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਭਾਵੈ। ਹਜ਼ਰਤ! ਬਡੇ ਪਿਤਾ ਜੁ ਤੁਮਾਰੇ। ਤਿਨ ਢਿਗ ਚੰਦੂ ਛਲ ਬਲ ਧਾਰੇ॥੨੫॥ ਕਰਤਿ ਬੈਰ ਗੁਰੂ,ਸ਼ਾਹ ਸਿਖਾਏ। ਤਬੈ ਗੁਆਲਿਅਰ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਾਏ। ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਹਜ਼ਰਤ ਹੇਰੇ ਸ਼ੇਰ ਕਰਾਲ॥ ੨੬॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਰਿਦੇ ਬਿਲੰਦ। ਸਿਮਰਤਿ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਰੱਛਾ ਕਰੀ ਧਾਇ ਕਰਿ ਆਇ। ਦੋਨਹੁੰ ਕੇਹਰਿ ਦਏ ਹਟਾਇ॥੨੭॥ ਤਬਹਿ ਹਕਾਰਨਿ ਚਾਹੇ ਪਾਸ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਕੈਦੀ ਤਹਿਂ ਬਾਸ। ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ-ਛੂਟਹਿਂ ਮਹਿਪਾਲ।ਹਮਰੋ ਦਰਸ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕਾਲ।-॥ ੨੮॥ ਹੁਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹਕਾਰਨਿ ਕੇਰੀ। ਛੋਰੇ ਨ੍ਰਿਪ ਬਾਵਨ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਿ ਕੀਨਿ ਸਨਮਾਨਾ। ਜਯੋਂ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਸੁ ਹਜ਼ਰਤ ਮਾਨਾ॥

[1]ਭਾਰੀ। [2]ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਡਰ ਕੀਕੂੰ ਮੰਨੇ। [3]ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦਾ-ਫੜਨ ਦਾ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਦਾ।

੨੯ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਰੋਧ ਉਠਾਵਨਿ। ਨਹਿਂ ਆਛੀ ਤੁਮ ਕੋ, ਸੁਖ ਪਾਵਨਿ[1]। ਨਿਜ ਅਨਜਾਨ ਪਨੋ ਕਰਿ ਮੰਦ। ਖੋਇ ਆਬਰੂ ਹੁਤੀ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੦ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹੇ ਆਪ ਕਸੋਂ ਕਰਤੇ। ਜਿਸ ਕੋ ਕਰਮ ਹੁਤੋ ਸੋ ਬਰਤੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿਕੈ ਤਜਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਕਦੰਤ ॥ ੩੧ ॥ ਇਹ ਸਗਰੀ ਸੁਧਿ ਕਹਿ ਲਿਖਵਾਈ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਖਾਨ ਵਜ਼ੀਰ ਪਠਾਈ। ਆਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਚਲਿ ਚਾਰ[2]।ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਹੁਤੇ ਉਦਾਰ ॥ ੩੨ ॥[3]–ਕਾਜ਼ੀ ਕੁਛ ਉਤਪਾਤ ਉਠਾਵੈ।ਕਹੈ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਚਮੂੰ ਪਠਾਵੈ। ਪਰਹਿ ਜੰਗ ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਹਾਨੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਟਹਿਂ ਨ, ਜਾਇ ਸੁ ਜਾਨੀ[4]–॥ ੩੩॥ ਚਿੰਤਾ ਬਸੀ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ।–ਬਿਗਰਿ ਜਾਹਿੰਗੇ ਕਾਰਜ ਬ੍ਰਿੰਦ–। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਤਿ:–'ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਕਿਮ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ॥ ੩੪ ॥ ਕੀਨਿ ਅਨੁਚਿਤ ਅਧੋ ਪੁਨ ਕਾਜ਼ੀ। ਕਰਯੋ ਹਾਸ ਤਿਸ, ਭਯੋ ਵਿਰਾਜੀ[5]। ਗਯੋ ਪੁਕਾਰਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ। ਸੁਨਤਿ ਰਿਸਹਿ ਭੇਜਹਿ ਅਵ-ਨੀਪ[6] ॥ ੩੫ ॥ ਚਮੂੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਬਿ ਚੜ੍ਹ ਕਰਿ ਆਵੈ। ਗੁਰ ਆਗੇ ਤੇ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ। ਨਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਰਾਜ ਹਮਾਰੇ। ਲਰਨਿ ਹੇਤੁ ਨਹਿਂ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰੇ॥ ੩੬॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਹੋਇ। ਚਲਹਿਂ ਪਲਾਇ ਤਜਹਿਂ ਪੁਰਿ ਸੋਇ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਇਸਥਾਨ। ਛੁਟਿ ਜੈ ਹੈ ਤਬਿ ਬਸਹਿਂ ਇਹਾਂ ਨ'॥ ੩੭॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਾਤ ਗੰਗ ਪਛੁਤਾਇ। ਕਹੈ ਕਿ 'ਹਮ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਪਾਇ। ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਪੂਰਬ ਜੇ ਭਏ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਸਿੱਖੀ ਬਿਦਤਏ ॥ ੩੮ ॥ ਇਨਹੂੰ ਤਖਤ ਰਚਿ ਆਯੁਧ ਧਾਰੇ। ਸੋ ਕਬਹੂੰ ਰਣ ਰਚਹਿਂ ਅਖਾਰੇ।ਮੈਂ ਬਹੁ ਕਹ੍ਯੋ ਰਹੀ ਸਮੁਝਾਇ।–ਹੇ ਸੁਤ ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਇਹ ਬਨਿ ਆਇ–॥੩੯॥ ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਕਿ–ਬਸਿ ਨਹਿਂ ਮੋਰੇ। ਜੇ ਬਸਿ ਹੋਇ ਤ ਦੇਵੈਂ ਮੋਰੇ–।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪਿ ਸੋ ਸਜਾਨਾ। ਪਰਹਿ ਬਿਗਾਰ ਹੋਹਿ ਰਣ ਥਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਹਿ ਉਪਾਇ ਆਪ ਹੀ ਸੋਈ। ਹਮ ਤੁਮ ਤੇ ਅਬਿ ਹੋਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਜੌ ਤੁਮ ਤੇ ਸਮੁਝਾਯਹੁ ਜਾਇ। ਕਹਹੁ ਜਾਇ ਦਿਹੁ ਜੰਗ ਮਿਟਾਇ॥੪੧॥ ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨਿ। ਨਹਿਂ ਨੀਕੇ ਕਰਿਬੇ ਰਣ ਕਾਰਨ[7]'। ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦ ਗਏ ਸਮੁਦਾਇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਉਦਤਿ

[1]ਸੁਖ ਪਾਵਣਾ ਕਰੋ। [2]ਦੂਤ। [3]ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। [4]ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਟਲਣਾ ਨਹੀਂ, (ਇਹ ਗੱਲ) ਜਾਣੀਂਦੀ ਪਈ ਹੈ। [5]ਗੁੱਸੇ। [6]ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਭੇਜੇਗਾ (ਸੈਨਾ)। [7]ਰਣ ਕਰਨੇ।

ਭਏ ਜਬਿ ਕਹਿਬੇ ਕਾਰਨ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਕਿਧ ਚਾਰ ਨਿਹਾਰਨਿ। ਤਿਨ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਰੁਖ ਫੇਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਕਾਗਦ ਦੀਨਿ, ਸਿੱਖ ਨੈ ਲੀਨਿ ॥ ੪੩ ॥ ਪਠਿ ਸਗਰੋ ਪਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਯੋ। ਵਿਗ ਗੰਗਾ ਸੁਧਿ ਤੁਰਤ ਪਠਾਈ। ਜਾਨੀ ਭਲੀ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਈ ॥੪੪॥ ਸਭਿ ਕੇ ਚਿਤ ਕੀ ਚਿੰਤ ਬਿਨਾਸੀ। ਅਪਨੋ ਬਸਨ ਲਖ੍ਯੋ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ[1]। ਹੋਤਿ ਭਏ ਬਹੁ ਮੰਗਲਚਾਰ। ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰਿ ॥ ੪੫ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਨਵਾਵਹਿ ਕੋਈ। 'ਮਿਟ੍ਯੋ ਬਖੇਰਾ ਬਸਿਬੋ ਹੋਈ'। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਟੇਕਹਿਂ ਮਾਥ। 'ਸਭਿ ਕਰਿ ਸਕਹੁ ਆਪ ਕੇ ਹਾਥ' ॥ ੪੬ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਪੁਕਾਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਦੂਸਰੇ ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਾਸ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਨਿਸ ਦ੍ਯੋਸ ਮਹਿਂ ਬਿਲਸਤਿ ਬਹੁਤ ਬਿਲਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕੋ ਅੱਭ੍ਯਾਸੂ। ਨਿਤ ਕਰਾਇਂ ਗਨ ਜੋਧਨਿ ਪਾਸੂ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪ ਭੀ ਕਰੈਂ। ਛੋਰਿ ਤੁਫੰਗ ਤੁਰੰਗਨਿ ਚਰੈਂ ॥ ੨॥ ਹਯ ਧਵਾਇ ਤੋਮਰ ਕੋ ਫੇਰਨਿ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨੋ ਹੇਰਨਿ। ਤਰਵਾਰਨਿ ਕੋ ਵਾਰ ਕਰੰਤੇ। ਬਾਨ ਮਹਾਨ ਕਮਾਨ ਖਿਚੰਤੇ ॥ ੩ ॥ ਕਬਿ ਘੋਰੇ ਪਰ ਕਬਿ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਵਾਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਸੁਭਟ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਕੋ ਦਰਸਾਵੈਂ। ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਚਲਾਵੈਂ ॥ ੪ ॥ ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਕੋ ਦਾਵਨਿ ਪੇਲੈਂ[2]। ਅਰਹਿਂ ਏਕ ਕੋ ਦੂਤੀ ਧਕੇਲੈ। ਹੋਇ ਮੰਡਲਾਕਾਰ[3] ਚਲਾਇਂ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਇਤਉਤ ਧਾਇ ॥੫॥ ਮਨਹੁ ਪਰਤਿ ਹੈਂ ਮੱਲਨ[4] ਅਖਾਰਾ। ਭਾਵ ਦਾਵ[5] ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਬਹੁਤ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਕਿਧੌਂ ਲੱਛ ਕੋ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਵੈਂ ॥ ੬ ॥ ਤਿਹ ਪਿਖਿ 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਗੁਰ ਕਹੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਰਿਝਾਵਨਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲਹੈਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਅੱਭ੍ਯਾਸੂ। ਹੋਹਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸੂ ॥ ੭ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ

---

[1]ਆਪਣਾ ਵੱਸਣਾ ਅਟੱਲ ਜਾਣਿਆਂ। (ਅ) ਲਖਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, (ਤੇ ਜੋ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ) ਸੋ ਹੁਣ ਨਾਸ਼ ਹੋਈ (ਮੁੱਕ ਗਈ)। (ੲ) ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ (ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ=) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਆਪ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ)।
[2]ਦਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। [3]ਗੋਲਾਕਾਰ। [4]ਪਹਿਲਵਾਨ ਦਾ। [5]ਦਾਵ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ।

ਜਸੁ ਫ਼ੈਲਾ। ਬਖਸ਼ਤਿ ਬਹੁ ਧਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਛੈਲਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਭਟ ਆਨਿ ਗਨ ਰਹੈਂ। ਜੇ ਬਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਲਹੈਂ॥੮॥ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖ ਦੇਸ਼ ਪਰਦੇਸ਼ੀ। ਆਇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਭੀਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀ। ਅਨਿਕ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨੀ। ਜਨ ਪਰ ਭੀਰ ਪਰਹਿ ਸੋ ਹਰਨੀ ॥ ੯ ॥ ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਦਰਸ ਕੋ ਦੈਨਾ। ਲੈਨਿ ਸਕਲ ਸੁਧਿ ਹਯ ਗਨ, ਸੈਨਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਹਿ ਮਹਿਂ ਦਾਸਨਿ ਕਾਜੂ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ॥੧੦॥ ਸਭਿ ਥਲ ਜਾਇ ਸਹਾਇਕ ਹੋਨਾ। ਨਿਜ ਜਨ ਕੋ ਦਿਖਾਇ ਕਬਿ ਭੌ ਨਾ। ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤ ਕਬਿ ਜਾਵੈਂ। ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਜੀਵਨਿ ਕੋ ਘਾਵੈਂ॥੧੧॥ ਸ਼ਲਖ ਤੁਵੰਗਨਿ ਗਨ ਕੀ ਹੋਇ। ਮੰਗਲ ਨਾਨਾ ਸਮੇ ਸੁ ਦੋਇ। ਕਰਹਿਂ ਸੁਧਾ-ਸਰ ਮੱਜਨ ਜਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਬੰਦਤਿ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਚਾਰ। ਅਲਪ ਸਮੇ ਠਹਿਰਹਿਂ ਦਰਬਾਰ।–ਅਦਬ ਨ ਰਹਹਿ ਥਿਰੇ ਚਿਰ ਕਾਲੁ–। ਇਮ ਲਖਿ ਕਰਿ ਉਠਿ ਆਇਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ॥੧੩॥ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸਥਾਨ। ਬੈਠਹਿਂ ਗੁਰੂ ਲਗਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਏ ਮਹਿਲ ਨਿਜ ਜਾਵੈਂ। ਤਹਿਂ ਦਮੋਦਰੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ ॥ ੧੪ ॥ ਗਨ ਦਾਸੀ ਕੋ ਬਰਜਨਿ ਕਰੈ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਸੇਵਨਿ ਰੁਚਿ ਧਰੈ। ਨੀਰ ਪਖਾਰਹਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਪੌਂਛਹਿ ਪਟ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੫ ॥ ਲਏ ਬੀਜਨਾ ਹਾਂਕਤਿ ਪੌਨ। ਚਾਂਪੀ ਕਰਹਿ ਚਰਣ ਜੁਗ ਲੌਨ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਸਾਰੀ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਹਿ ਅਨੁਸਾਰੀ॥ ੧੬ ॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਮਾਤ ਗੰਗ ਢਿਗ ਜਾਹਿਂ। ਬਿਵਹਾਰਨ ਕੀ ਬਾਤਿ ਉਮਾਹਿ। ਸੁਤ ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਪਿਖਿ ਹਰਖੰਤੀ। ਜੋਧਾ ਬਲੀ ਬਡੋ ਪਰਖੰਤੀ॥੧੭॥ ਬਹੁ ਸਨੇਹ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨਿ। ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸੁਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਨਿ। ਇਮਿ ਜਬਿ ਬੀਤ੍ਯੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ। ਗੰਗ ਮਾਤ ਨੇ ਸੁਧਿ ਸੰਭਾਲ॥੧੮॥–ਬਾਕ ਸਫਲ ਬਡ ਗੁਰੁ ਕੋ ਭਯੋ। ਸੋ ਕਰਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਿਖੈ ਲਿਖਿ ਦਯੋ। 'ਵਧੀ ਵੇਲਿ ਬਹੁ ਪੀੜੀ ਚਾਲੀ॥ ਧਰਮ ਕਲਾ ਹਰਿ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ'॥ ੧੯ ॥ ਅਬਿ ਲੌ ਪੌਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਉਪਜਯੋ। ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਚਨ ਮੈਂ ਪਿਖਿ ਲਯੋ। ਨਹੀਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਜਬਿ ਲੌ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ ਨਹਿ ਜੋਈ–॥੨੦॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਲੌ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੀ॥ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੌਂ ਕਹੀ॥'ਸਫਲ ਬਾਕ ਨਿਤ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ। ਬੰਸ ਬਧਾ-ਵਨਿ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਨ ਪਰ ਹੈ ਮੇਰੋ ਬਿਸਵਾਸੇ। ਬਡੋ ਬੰਸ ਜਗ

ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਕਾਸੇ। ਤਉ ਏਕ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਧਾਰੌਂ। ਤੁਮ ਸੁਤ ਹੁਇ ਮੈਂ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੌਂ॥੨੨॥ ਹੈ *ਬਿਪਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਰ ਮੇਰੇ[1]। ਚਹੌਂ ਕਿ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ ਲਿਉਂ ਹੇਰੇ।ਸਭਿ ਸਿੱਖਿਨਿ ਕੀ ਪੂਰੋ ਆਸਾ।ਕਸੋਂ ਮਨ ਮੇਰੋ ਕਰਹੁ ਨਿਰਾਸਾ ॥੨੩॥ ਨਿਜ ਸੁਤਿ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕੁਟੰਬ ਮਹਿਂ ਧਰੀਅਹਿ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। 'ਪੂਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਸਾ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੨੪॥ਤੁਮ ਹੋ ਬਡੇ ਆਸ਼ਿਖਾ ਦੇਹੂ।ਬਧੈ ਬੰਸ ਲੀਜਹਿ ਸੁਖਏਹੂ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪੌਤ੍ਰ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਪੂਰਹੁ ਮਨੋਰਥ ਆਨੰਦ ਧਾਰਹੁ'॥ ੨੫॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖਿਤ ਹੋਈ ਮਨ ਗੰਗਾ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਥਿਰਯੋ ਅਨੰਦ ਉਮੰਗਾ। –ਪਿਖੌਂ ਪੌਤ੍ਰ ਕੋ ਸੁਤ ਨੇ ਭਾਖਾ[2]।ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਮੋਰਿ ਅਭਿਲਾਖਾ–॥੨੬॥ਨਿਸ ਮੈਂ ਨਿਤ ਦਮੋਦਰੀ ਸੇਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਆਨੰਦ ਕੋ ਲੇਵੈ। ਧਰਯੋ ਗਰਭ ਕੋ ਤੇਜ ਬਿਲੰਦ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਜਥਾ ਦੂਜ ਕੋ ਚੰਦ ॥ ੨੭ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਿ ਭਈ ਇਹ ਬਾਤਿ। ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਗੰਗਾ ਮਾਤ। ਉਤਸਵ ਰਚੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਸਗਰੋ ਪਰਵਾਰਾ॥੨੮॥ ਲੇ ਦਮੋਦਰੀ ਗੰਗਾ ਸੰਗਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਗਈ ਉਮੰਗਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਮਾਥ ਟਿਕਾਯੋ। 'ਬੰਸ ਬ੍ਰਿਧਿ ਹਿਤ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ' ॥੨੯॥ ਸਰਬ ਮਨੋਰਥ ਕੇ ਤੁਮ ਦਾਤੇ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਰਾਤੇ। ਕੁਲ ਬਰਧਕ ਗੁਨ ਜੁਤਿ ਸੁਤ ਦੀਜੈ। ਬਿਰਦ ਆਪਨੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜਨੀਜੈ' ॥ ੩੦॥ ਏਵ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰੇ।ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਨਾਮ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਸਾਰੇ।ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰਾਈ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀਨਿ ਬਰਤਾਈ॥੩੧॥ਬਹੁਰ ਸਨੁਖਾ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗਿ। ਅਧਿਕ ਉਮੰਗਤਿ ਹਟਿਕਰਿ ਰੰਗ। ਆਈ ਗ੍ਰੇਹਿ ਬਡੀ ਬਡਭਾਗਨਿ। ਪੌਤ੍ਰ ਪਿਖਿਨਿ ਹੋਈ ਅਨੁਰਾਗਨਿ॥੩੨॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।ਆਈ ਬਹੁਰ ਬਜਾਹ† ਕੀ ਪਾਤੀ। ਹਰੀਚੰਦ ਗੁਰੁ ਸਸੁਰੋ ਦੂਜਾ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਜਿਸਨੇ ਪੂਜਾ ॥ ੩੩ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਦੋਨਹੁਂ ਭਈ ਸਗਾਈ। ਚੰਦੂ ਸੁਤਾ ਕੀ ਜਬਹਿ ਹਟਾਈ। ਹਰੀਚੰਦ ਕੀ ਜੋ ਸੁ ਕੁਮਾਰੀ। ਬੈਸ ਅਲਪ ਕੀ ਸੁਤਾ ਬਿਚਾਰੀ॥ ੩੪ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਬਜਾਹ ਪ੍ਰਿਥਮ ਨਹਿਂ ਕਿਯੋ। ਸਮੋ ਜਾਨਿ ਕਾਗਦਿ ਪਠਿ

[1]ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਉਲਟੀ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ (ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਪੋਤ੍ਰਾ ਹੋਵੇ)।
[2]ਕਹਿਆ ਸੀ। *ਪਾ:–ਹੈ। †ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਵਿਵਾਹਾਂ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਦਯੋ। 'ਮਾਸ ਵਿਸਾਖ ਪ੍ਰਿਥਮ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ'। ਲਿਖਿ ਭੇਜਨੋ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਪਾਹੀ ॥ ੩੫ ॥ ਸ਼ਾਦੀ ਪਰ ਸ਼ਾਦੀ ਅਹਿਲਾਦੀ[1]। ਵਧਿਤਿ ਸਮਾਜ ਅਧਿਕ ਗੁਰੁ ਗਾਦੀ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੇ ਦਾਸ ਰੁ ਦਾਸੀ। ਅਤਿ ਅਨੰਦਤਾ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਕੋ ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸ਼ਾਦੀ ਢੁਰਿ ਆਈ[2]। ਜੋ ਜੋ ਵਸਤੁ ਬਯਾਹੁ ਮਹਿਂ ਚਹੀਯਹਿ। ਨਗਰ ਸੁਧਾਸਰ ਤੇ ਨਹਿਂ ਲਹੀਯਹਿ ॥ ੩੭ ॥ ਤਿਨ ਹਿਤ ਬਿਧੀਏ ਕੋ ਦੇ ਦਰਬਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਾਇ ਆਨਹੁ ਸੁਭ ਸਰਬਾ'। ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਹੋਤਿ ਧਨ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਜੇਠਾ ਅਰ ਲੇ ਅਪਰ ਮਸੰਦ ॥ ੩੮ ॥ ਸਗਲ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਅੰਨ ਅਨਾਏ। ਖਰਚ ਸਮੁਝਿ ਦਸ ਗੁਨ ਇਕਠਾਏ[3]। ਗੁਰੁ ਘਰ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਇਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਰ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥ ੩੯ ॥ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰਨਾ। ਸਰਬ ਕਰਨੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ ਅਨੁਸਰਨਾ। ਗਨ ਮਸੰਦ ਜਿਤ ਕਿਤ ਕੋ ਧਾਏ। ਕਰੀ ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਇਕ ਥਾਏਂ ॥ ੪੦ ॥ ਮੇਲ ਹਕਾਰਨ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਖਡੂਰਿ ਸਿਧਾਏ। ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੋਢੀ ਰਹਿਂ ਭਾਈ। ਸੁਧਿ ਬਯਾਹ ਕੀ ਤੁਰਤ ਪਠਾਈ ॥ ੪੧ ॥ ਬਹੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮਉ[4] ਓਰ ਗਏ ਹੈਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਅਨੰਦ ਭਏ ਹੈਂ। 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਬਡੋ ਸ-ਪੂਤ'। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਪੂਤ ॥ ੪੨ ॥ 'ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਬਿਰ-ਧਾਇ ਸਮਾਜਾ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਿ ਬਨ੍ਯੋ ਮਹਾਂਰਾਜਾ। ਤਿਮਹੀ ਦੂਸਰ ਬਯਾਹਿ ਕਰਾਯਹੁ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਨਿ ਤੇ ਚਰਨ ਪੁਜਾਯਹੁ ॥ ੪੩ ॥ ਕਾਜ਼ੀ ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਅਪਰਾਧ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਤਿ ਸਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਸਾਧ[5]। ਕਰ੍ਯੋ ਅਦਾਇਬ, ਕਛੂ ਨ ਕੀਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਲਖੀਯਤਿ ਭੇ ਬਲਿ ਪੀਨਾ[6]' ॥ ੪੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਬਯਾਹ ਉਤਸਵ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਟਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਬਰਾਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਉਤਸਾਹੁ ਕੋ ਮੇਲ ਭਯੋ ਆਮੋਦ[7]। ਆਵਨ ਕੋ ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ ਠਾਨਤਿ ਹਾਸ ਬਿਨੋਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਤੌ ਕਰਹਿ ਸੁਧਾਸਰ ਮੱਜਨ। ਦਿਵਸ ਵਿਸਾਖੀ ਮੇਲਾ ਸੱਜਨ[8]। ਦੁਤੀਏ ਸਨਬੰਧੀ ਜੇ ਆਵੈਂ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਿਲੈਂ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾਵੈਂ ॥ ੨ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ

---

[1]ਖੁਸ਼ੀ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ। [2]ਖੁਸ਼ੀ ਨੇੜੇ ਆਈ। [3]ਸਭ ਖਰਚ ਦਾ ਤਖਮੀਨਾ ਲਾਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ। [4]ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਪੇਕੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ। [5]ਚੁਪ ਵੱਟ ਗਿਆ। [6]ਬੜੇ ਬਲਵਾਨ। [7]ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨ। [8]ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲ।

ਗੋਬਿੰਦ। ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਥਮ ਭਾ ਕਾਲ ਬਿਲੰਦ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਰਾਖੇ ਤੀਰ। ਰਹੇ ਨਿਕੇਤ ਨਹੀਂ ਬਰ ਬੀਰ॥੩॥ ਚੰਦੂ ਆਦਿਕ ਮਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਮਾਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਅਦਬ ਕੋ ਧਰੇ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਅੱਭਯਾਸੂ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਭਾ ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੂ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪਿਖਨਿ ਹੋਤਿ ਚਿਤ ਚਾਊ। ਬਹੁਰ ਬਯਾਹੁ ਕੋ ਸਬਬ ਬਨਾਊ। ਯਾਂਤੇ ਬਹੁ ਅਨੰਦ ਜੁਤਿ ਸਬੈ। ਮਿਲਯੋ ਮੇਲ ਮਿਲਿ ਮੋਦਤਿ ਤਬੈ॥੫॥ ਕੁਲ ਭੱਲਯਨ ਕੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਨਰ ਜਾਲ। ਤ੍ਰੇਹਨ ਕੁਲ ਖਡੂਰ ਤੇ ਆਏ। ਗੰਗ ਮਾਤ ਪਿਤ[1] ਮਊ ਤੇ ਧਾਏ॥੬॥ ਅਪਰ ਮੇਲ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਆਦੀ। ਆਨਿ ਪਿਖੀ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰੁ ਸ਼ਾਦੀ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਏ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਮੇਲ ਸਮੁਦਾਏ॥੭॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਗੁਨ ਗੀਤ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ। ਕੌਤਕ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਸੁਹਾਵੈਂ। ਨੌਬਤ ਬਜਤਿ ਮੋਦ ਉਪਜਾਵਤਿ। ਉਤਸਵ ਸਕਲ ਦਿਸ਼ਨਿ ਦਿਸਿ ਆਵਤਿ[2]॥੮॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਆਈ। ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਬਯਾਹੁ ਮੁਦਤਿ ਅਧਿਕਾਈ*। ਅਨਗਨਿ ਭੀਰ ਸੁਧਾਸਰ ਹੋਈ। ਉਤਸਵ ਪਿਖਯੋ ਚਹਤਿ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੯॥ ਅਨਗਨ ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਤਬੈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੰਭਾਰਤਿ ਸਬੈ। ਤਖਤ ਥਿਰਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਤਮ ਹਤਿ ਮਾਰਤੰਡ ਮਾਨਿੰਦ[3]॥੧੦॥ ਦਾਸਨ ਬਦਨ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਤਿ। ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਦੁਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਨਿੰਦਤਿ†। ਚੱਕ੍ਰਵਾਕ ਸਮ ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨਾ[4]। ਬਿਰਹ ਬਿਨਾਸ਼ਕ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ[5]॥੧੧॥ ਗੁਰੁ ਦੋਖੀ ਪੇਚਕ ਸਮ[6] ਦੂਰੇ। ਤਿਮਰ ਦੰਭ ਹਤਿ ਬੇਮੁਖ ਮੁਰੇ[7]। ਬਡੋ ਦਿਵਾਨ ਲਗਤਿ ਸਭਿ ਓਰ। ਫਰਸ਼ ਹੋਤਿ ਪੂਰਬ ਚਹੁੰ ਕੋਰ॥੧੨॥ ਚਾਮੀਕਰ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਗੁਲਜ਼ਾਰ[8]। ਬਿਜਨਾ[9] ਝੂਲਤਿ ਮੰਡਲਕਾਰ[10]। ਜਨੁ ਸੂਰਜ ਝੁਕਿ ਝੁਕਿ ਚਢਿ ਜਾਤਿ। ਚਮਕਤਿ ਚਾਰੁ ਚਲਤਿ ਚਪਲਾਤਿ[11]॥੧੩॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬੰਦਹਿਂ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਚਾਰੁ ਚਮਰ ਢੋਰਤਿ ਜੁਗ ਓਰ। ਅਰਪਹਿਂ, ਖਰੇ ਹੋਹਿ ਅਰਦਾਸ।

[1]ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਅ) ਤਰਫੀ ਤਰਫਾਂ ਤੋਂ ਆਂਵਦਾ ਹੈ। [3]ਸੂਰਜਵਤ ਅਨ੍ਹੇਰਾ (ਰੂਪ ਅੱਗਯਾਨ ਦੇ) ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [4]ਚਕਵੇ ਚਕਵੀ ਵਰਗੇ (ਬਿਰਹਾਤੁਰ) ਚਾਰਾਂ ਹੀ ਵਰਨਾਂ ਦੇ। [5]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [6]ਉੱਲੂ ਵਤ। [7]ਦੰਭ ਰੂਪ ਅੰਧੇਰਾ ਨਾਸ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਮੁੜ ਗਏ। [8]ਬੇਲ ਬੂਟੇ। [9]ਪੱਖਾ। [10]ਗੋਲਾਕਾਰ। [11]ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ।

*ਪਾ:—ਮੰਗਲ ਸਬਦ ਗਾਇ ਸੁਖ ਪਾਈ। †ਪਾ:—ਬਿਲਿੰਦਤਿ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਭੀਰ ਬਡਿ ਪਾਸ ॥ ੧੪ ॥ ਚਮੂ ਸੁਭਟ ਗਹਿ ਖੜਗ ਰੁ ਢਾਲੇ। ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲੇ। ਕੇਹਰਿ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕੋ ਧਰੈਂ।ਬੈਠੇ ਸੁਭਤਿ, ਸੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਭੱਲੇ ਤੇਹਨ ਆਦਿਕ ਔਰ। ਭੀਰ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਕੀ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਕਹਿ ਗਿਨੇ ਸਮਾਜ। ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਸਮ ਹੁਇ ਮਹਾਰਾਜ ॥੧੬॥ ਨਿਕਟ ਬਨਾਹੁ ਕੋ ਦਿਵਸ ਜੁ ਆਯੋ। ਅੰਤਹਿ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਯੋ।ਲੌਕਿਕ ਬੈਦਿਕ ਰੀਤਿ* ਅਨੇਕ। ਸਕਲ ਕਰੀ ਕੋ ਕਹੈ ਬਿਬੇਕ[1] ॥ ੧੭ ॥ ਕੀਨਿਸਿ ਬਟਨਾ ਮਰਦਨਿ ਤਨ ਕੋ। ਸਪਤ ਸੁਹਾਗਨਿ ਮਿਲੀ ਸ਼ਗੁਨ ਕੋ। ਕੰਚਨ ਭੀਨੇ ਭੂਖਨ ਅੰਗਾ[2]। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗਾ ॥ ੧੮ ॥ ਜੁਤਿ ਦਮੋਦਰੀ ਅਪਰ ਸਹੇਲੀ। ਗੀਤਨ ਕੀ ਚਰਚਾ ਬਹੁ ਮੇਲੀ। ਸਾਕ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਗਨ ਮੇਲਿ। ਗਾਵਤਿ, ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ ਗੇਲ[3] ॥ ੧੯ ॥ ਪੀਤ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਰੰਗ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ-ਗੁਬਿੰਦ ਧਰਿ ਅੰਗ। ਉਦਤਿ ਅਧਿਕ ਦੁਤਿ ਮੁਦਤਿ ਨਿਹਾਰਹਿਂ। ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤ੍ਰੀਯਨਿ ਗਨ ਵਾਰਹਿਂ ॥ ੨੦ ॥ ਜਬਰ ਜਰਾਉ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ। ਭੂਖਤਿ ਭੂਖਨ ਅੰਗਨਿ ਧਰੇ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤਹਿ ਚੁਰਾਵਤਿ ਚਾਰੂ[4]। ਹਾਥ ਕੰਕਨਾ ਬੰਧਿ[5] ਉਦਾਰੂ ॥ ੨੧ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਰਾਤੀ। ਭੱਲੇ ਤ੍ਰੇਹਨ ਸਜਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਸਿਖ ਪਰਧਾਨ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਆਏ। ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਜਿਨਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥੨੨॥ ਭਈ ਬਟੋਰਨਿ ਬਡੀ ਬਰਾਤ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਅਸੁ ਚਢੇ ਪ੍ਰਯਾਤਿ। ਡਫ ਗਨ ਪਟਹ[6] ਬੰਸਰੀ ਬਾਜਤਿ। ਧੁਨਿ ਦੁੰਦਭਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਘਨ ਲਾਜਤਿ ॥੨੩॥ ਚਲੇ ਬੈਰਕਾਂ[7] ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਖਰੇ ਪੁੰਜ ਹੇਰਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਹਯ ਪੌਰਨਿ ਤੇ ਨਾਦਤਿ ਅਵਨੀ। ਦੂਲਹੁ ਜੁਤਿ ਬਰਾਤ ਬਨਿ ਰਵਨੀ ॥ ੨੪ ॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਦਨ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਥਾਨ। ਹਰੀ ਚੰਦ ਜਿਹ ਭਾਗ ਮਹਾਨ। ਇਕ ਥਲ ਮਿਲਿ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਮੁਦਾਏ। ਹਿਤ ਸਨਮਾਨ ਅਗਾਊ ਆਏ ॥੨੫॥ ਅਨਗਨ ਧਨ ਜਨੁ ਘਨ ਬਨਿ ਬਰਖੇ। ਗੁਰੁ ਰੁਖ਼ ਪਿਖਿ ਹੇਰਤਿ ਉਰ ਹਰਖੇ। ਭਏ ਨਿਹਾਲ ਰੰਕ ਜੋ ਜਾਲ। ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਬਰਨੰਤਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨੬ ॥ ਹਰੀਚੰਦ ਹਿਤ ਮਿਲਨੀ ਆਯੋ। ਬਸਤ੍ਰ ਦਰਬ ਅਰਪਨ ਕੋ ਲਯਾਯੋ। ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ੍ਯੋ।

---

[1]ਵੀਚਾਰ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕੇ। [2]ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਅੰਗ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। [3]ਨਾਲ ਹੀ। [4]ਸੁਹਣੀ ਤੱਕਣੀ ਨਾਲ ਚਿਤ ਨੂੰ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [5]ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [6]ਵੱਡੇ ਢੋਲ। [7]ਝੰਡੀਆਂ [ਤੁਃ, ਬੈਰਕ]। *ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

–ਮਿਲਹਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸਾਹਿਬ–ਨਿਰਧਾਰਨੋ ॥੨੭॥ ਕਰਿ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਮਿਲਨੋ, ਹਟਿ ਆਏ। ਤਬਿ ਢੁਕਾਉ ਕਰਿ ਬੇਗ ਮੰਗਾਏ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਹੇਰਨਿ ਕਰੈਂ। ਭਈ ਭੀਰ ਭਾਰੀ ਭਰਪੂਰੈ॥੨੮॥ਦੂਲਹੁ ਚਢਿ ਬਡਵਾ ਅਤਿ ਸੋਹਤਿ। ਗਨ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹਤਿ। ਜਾਇ ਦ੍ਵਾਰ ਲਗਿ ਕਿਯ ਕੁਲ ਚਾਲ। ਬੋਲਤਿ ਮਧੁਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਾਲ[1] ॥ ੨੯ ॥ ਬਹੁਰ ਬਰਾਤ ਕਰਨੋ ਸਭਿ ਡੇਰਾ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਹਿਂ ਥਲ ਜਿਨਿ ਹੇਰਾ। ਅਧਿਕ ਧੂਮ[2] ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਹੋਈ। ਦੇਖਨਿ ਹੇਤ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੩੦॥ ਜੋ ਮੰਗਤ ਜਨ ਮਾਂਗਤਿ ਆਵੈ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਮਸੰਦਨਿ ਦਰਬ। ਦਿਯੋ ਰੰਕ ਗਨ ਕੋਂ,ਜੋ ਸਰਬ ॥੩੧॥ ਬਾਜੇ ਬਜਹਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਬੀਤਯੋ ਦਿਵਸ ਤਿਮਰ ਬਿਸਤਾਰ। ਝਾਰ[3] ਮਸਾਲੈਂ ਜ੍ਵਲਤਿ ਮਤਾਬੀ। ਹਰੀਚੰਦ ਨਰ ਪਠਯੋ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ॥੩੨॥ 'ਭਲੋ ਮਹੂਰਤਿ ਧੇਨੁ ਧੂਲਿ[4]। ਬਿਨ ਬੂਝੇ ਸ਼ੁਭ ਮੰਗਲ ਮੂਲ'। ਸੁਨਤਿ ਹਨੇ ਬਾਜਨਿ[5] ਪਰ ਡੰਕੇ। ਦੂਲਹੁ ਚਲਯੋ ਬੇਸ ਬਰ ਬੰਕੇ ॥ ੩੩ ॥ ਮੁੱਖਿ ਮਸੰਦ ਸੰਗਿ ਸਭਿ ਗਏ। ਜਾਇ ਬੇਦਕਾ[6] ਮਹਿਂ ਥਿਤ ਭਏ। ਦੇਖਤਿ ਉਠੇ ਤਹਾਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਤਿਗੁਰੁਨਿ ਬਿਠਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਰੀਤਿ ਸ਼ੁਭ ਪੂਜਨ ਕੇਰੀ। ਲਈ ਦੱਛਨਾ ਜਾਚਿ ਘਨੇਰੀ।ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁਤਾਸਨ ਤਹਾਂ।ਡਾਰ ਸਰੋਏ[7] ਤੇ ਘ੍ਰਿਤ ਮਹਾਂ ॥੩੫॥ ਹਰੀਚੰਦੁ ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਸਾਥਿ। ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਫੇਰੇ ਨਾਥ*। ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਜੇਤਿਕ ਹੋਇ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਹਿ ਕੀਨੀ ਸੋਇ† ॥੩੬॥ ਲੇ ਲਾਵਾਂ ਡੇਰੇ ਜਬਿ ਆਏ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਕੁਛਕ ਨਿਜ ਥਾਏਂ। ਹੇਤੁ ਅਹਾਰ ਹਕਾਰਨਿ ਆਏ। ਗੁਰੁ ਜੁਤਿ ਚਲਿ ਬਰਾਤਿ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੩੭ ॥ ਆਤਸ਼ਬਾਜੀ ਛੁਟਤਿ ਹਵਾਈ।ਜਨੁ ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਖ਼ਬਰ ਪਠਾਈ। ਕੌਤਕ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਹੋਤਿ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੇ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤਿ ॥ ੩੮ ॥ ਹਰੀਚੰਦ ਕੇ ਸਦਨ ਪਹੂਚੇ। ਭੋਜਨ ਹੇਤੁ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਊਚੇ। ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਚੌਂਕੀ ਬਡੀ ਬਿਛਾਇ। ਜਥਾ ਉਚਿਤ ਸਭਿ ਦਿਏ ਬਿਠਾਇ ॥ ੩੯ ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ

[1]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [2]ਧੂਮ ਧਾਮ, ਰੌਣਕ। [3]ਝਾੜ=ਸ਼ਾਖੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਲੀਤੇ ਲਾਕੇ ਬਾਲਦੇ ਹਨ। [4]ਗਊ ਧੂੜ ਦਾ ਵੇਲਾ। [5]ਵਾਜਿਆਂ ਤੇ (ਅ) ਧੌਂਸਿਆਂ ਤੇ। [6]ਵੇਦੀ। [7]ਘਿਉ ਦੀ ਆਹੁਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਲਕੜੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕੜਛੀ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੨੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਗਨ ਪਕਵਾਨ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਥਾਰਿ ਪਰੋਸਨ ਠਾਨਿ। ਮੇਵੇ ਬਹੁ ਮਿਲਾਇ ਬਨਿਵਾਏ। ਸਭਿ ਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਕਹਿ ਅਚਵਾਏ ॥੪੦॥ ਸ੍ਵਾਦਤਿ ਅਚਵਨਿ ਲਗੇ ਅਹਾਰ। ਕੋਕਿਲ ਕੰਠੀ ਗਾਵਤਿ ਨਾਰਿ। ਹੋਤਿ ਅਨੰਦਤਿ ਹੇਰਤਿ ਅਰਵਤਿ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਭੋਜਨ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ॥੪੧॥ ਜੂਠ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਧਨ ਕੋ ਡਾਰੇ*। ਲੇ ਸਭਿ ਨੇ ਜਲ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ।ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੀਨ ਦਿਨ ਬਾਸੇ। ਰੀਤਿ ਜਥੋਚਿਤ ਸਕਲ ਪ੍ਰਗਾਸੇ ॥ ੪੨॥ ਦਾਇਜ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਥੰਕ ਬਿਠਾਇ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਧਰਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਬਡ ਬਾਸਨ ਦੀਨਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਨਤੀ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ॥੪੩॥ ਹਰੀਚੰਦ ਹਰਦੇਈ ਦੰਪਤਿ। ਕਹੈਂ"ਗੁਰੂ ਹਮ ਦਈ ਜੁ ਸੰਪਤਿ। ਭੁਗਤੈਂ ਸਗਰੋ ਦਾਨ ਤੁਮਾਰ। ਨਹਿਂ ਸਮ ਕੋ,ਸਭਿ ਕੇ ਦਾਤਾਰ ॥੪੪॥ ਇਕ ਦਾਸੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਦੀਨਿ"ਇਮ ਕਹਿ ਦੁਹਨਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ। ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਆਛੇ। ਜਾਤਿ ਚਲੀ ਤਨੁਜਾ ਕੇ ਪਾਛੇ[1] ॥ ੪੫ ॥ ਲਾਇ ਗਰੇ ਸੰਗਿ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਭਰੇ। ਅਪਰ ਸਹੇਲੀ ਮਿਲਿਬੋ ਕਰੇ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਆਇਬੋ ਕਰੇ† ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਦੁਤਿਯ ਬਯਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

---

[1]ਪਿੱਛੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ। *ਇਹ ਰਾਜਸੀ ਘਰਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਧਨ ਇੰਵ ਨਹੀਂ ਗਵਾਉਂਦੇ ਸਨ।

†ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵਿਆਹਾਂ ਬਾਬਤ ਕਈ ਵੇਰ ਪੁੱਛ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਪੂਰੇ ਖੋਜੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਚੁਕੇ। ਜੋ ਕੁਛ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਇਉਂ ਹੈ, ਕਿ ਅਕਸਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਪਣੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਰਨਾਉਂਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਜਿਸ ਬੀਬੀ ਬਾਬਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸੱਦਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾ ਦੂਸਰੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਜਾਯਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਮਰਵਾਹੀ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਆਉਣ ਪਰ ਭਾਈ ਜੇਠੇ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ:—

'ਪੁਰਹੁ ਭਾਵਨਾ ਜਿਮ ਕਿਮ ਚਹਯੇ। ਜੋ ਕੋ ਆਨਿ ਪਰਹਿ ਸ਼ਰਨਾਈ।

ਨਹਿ ਤਯਾਗਹੁ ਇਹ ਬਿਰਦ ਸਦਾਈ। [ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੫੨ ਅੰਕ ੭੨

ਇਕ ਦਸ਼ਾ ਹੋਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮਹਿਲ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਸਨ, ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਦੂਸਰਾ ਵਿਆਹ ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਦਸਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਸਾਹਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੨੮. [ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਦਾ ਹਾਲ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਆਗਵਨ ਲਖਿ ਸਹਿਤ ਸਨੁਖਾ ਨੰਦ। ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਗੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸੁਖ ਕੰਦ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਦਈ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਫਿਰ ਸੁਖ ਬਾਂਛੇ। ਲੇ ਪੁਨ ਗਈ ਸਦਨ ਕੋ ਗੰਗਾ। ਕਰਿ ਕੁਲਿ ਰੀਤਿ ਜਥੋਚਿਤ ਸੰਗਾ ॥ ੨ ॥ ਵਾਰਿ ਦਰਬ ਕੋ ਦੇਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਸਗਰੇ ਹਰਖਹਿਂ ਮੁਖ ਗੁਰੁ ਹੇਰੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਹ ਕੇ ਪੀਤ ਸੁਹਾਏ। ਪਿਖਹਿਂ ਜਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਆਏ॥੩॥ ਕਰੈਂ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਮੈਂ ਜੈਸੇ। ਤਿਸ ਛਿਨਿ

[ਪਹਿਲੇ ਅੰਧ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੁਆਰੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲੇ ਕੇ ਮਹਿਲੀਂ ਵਾਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਸਾਈਂ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਯੋਗੀ ਰਾਜ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੀਤੋ ਜੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੋ ਦੋ ਹੋਰ ਵਯਾਹ ਹਨ, ਪਰ ਕਈਆਂ ਦਾ ਖਯਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਅੱਲ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀ, ਤੇ ਕਈਆਂ ਦਾ ਖਯਾਲ ਹੈ, ਜੀਤੋ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਪ ਵਯਾਹੇ ਗਏ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਤ੍ਰੈਏ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਦੇਹੁਰੇ ਹੈਨ। ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਾਗ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦਾ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ।

ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸੱਤ ਯਾ ਅੱਠ ਵਿਆਹ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਹੈਨ। ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਅਸੀਂ ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਤੱਕੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸੱਤਾਂ ਯਾ ਅੱਠਾਂ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਯਾ। ਇੱਕ ਸਾਨੂੰ ਲਹਿੰਦੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ੫੫੭ ਸਫੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ੪ ਸਫਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਤੇ ੪ ਸਫੇ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਫੇਰ ੫੫੮ ਸਫਾ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਸ਼ੱਕ ਪਿਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਚਾਰ ਸਫੇ ਮਗਰੋਂ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਆਖੇਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਫਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਬੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਾ ਕੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਸੱਕਿਆ। ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਸਿਥਲ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੱਕ ਗਲਤ ਹਨ। ਫਿਰ ਹਾਸੇ ਹੀਣੀ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ੧੦ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ, ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਲੜਕੀਆਂ, ਜੋ ਅਤਿ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਬੀ ਜੰਮੀਆਂ ਹੋਨ, ਤਾਂ ਸਵਾ ਸਾਲ ਦਾ ਫਰਕ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਏ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਜੇ ਵੱਡੀ ਲੜਕੀ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਥ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਲੜਕੀ ਵਰ੍ਹੇ ਸਵਾ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਬੈਠਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਧੀ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਨੇ ਕੀਕੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਵਿਚਾਰਿਆ ਤੇ ਕੀਤਾ। ਤੇ ਜੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਵਾ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਬਾਲਕੀ ਲਈ ਦਸ ਬਰਸ ਦਾ ਵਰ ਸੋਚਣਾ ਕੱਚੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਬੀ ਇਹ ਕਥਾ ਆਖੇਪਕ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਅੰਧ ਦੇ ਹੇਠ]

ਦਰਸ ਦੇਇਂ ਗੁਰ ਤੈਸੋ। ਜੇ ਸਿਖ ਅਬਿ ਲਗਿ ਧਾਰੈਂ ਧ੍ਯਾਨਾ॥ਸੁੰਦਰ ਬਨਹੋ*
ਕੇਸਰੀ ਬਾਨਾ ॥੪॥ ਕਹੋਂ ਨ ਕਾਮਨਾ ਸਿਖ ਸੋ ਲਹੈਂ। ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਸਤਿ-
ਗੁਰੂ ਰਹੈਂ। ਜਲ ਕੋ ਵਾਰਿ ਪਾਨਿ ਕਰਿ ਰੰਗਾ। ਮੰਦਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲੇ ਸੰਗਾ
॥ ੫ ॥ ਨੁਖਾ ਦੁਸਰੀ ਜਾਇ ਬਿਠਾਈ। ਨਾਰਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਈ।
ਨਾਮ ਨਾਨਕੀ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ। ਜੋ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡਿਭਾਗ ਅਨੂਪ॥੬॥ਤੇਗਬਹਾ-
ਦਰ ਜਿਨ ਹੁਇਂ ਨੰਦਨ। ਪੌਤ੍ਰ ਬਲੀ ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਬੰਦਨ। ਜੋ ਨਿਜ
ਦਾਸਨਿ ਦੇ ਛਿਤਿ ਰਾਜ। ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਤੁਰਕ ਸਮਾਜ ॥ ੭ ॥
ਪਿਖਹਿ ਪੌਤ੍ਰ ਜਿਹ ਬੰਸ ਬਡੇਰੀ। ਧਾਂਤੇ ਬਡ ਭਾਗਨਿ ਸਭਿ ਹੇਰੀ। ਤੇਹਣ
ਭੱਲਨਨਿ ਕੁਲ ਕੀ ਦਾਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨ'ਰੂਪ ਉਦਾਰਾ'॥੮॥ਇਮਦਿਨ
ਕਿਤਿਕ ਮੇਲ ਸਭਿ ਰਹਤੇ। ਬਹੁਰ ਸਦਨ ਗਮਨੈ ਚਿਤ ਚਹਤੇ।ਜੋ ਦਮੋਦਰੀ

*ਪਾਠ—ਨਯੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਤੇ ਝੂਠੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤਾਂ ਬੀ ਅਸਾਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਹੈ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ੧੯੧੯ ਸੰਮਤ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ੧੯ ਬਰਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਸੂ ਵਿਆਹਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿ ਏਹ ਆਖੇਪਕ ਹੈ। ਸੋ ੭ ਵਿਆਹਵਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮਹਲ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

"ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਪਿਤਾ, ਰਾਜ ਕੌਰ ਜੀ ਮਾਤ। 'ਸੁਲਖਣੀ' ਪਤਿ ਹਰਿ ਰਾਇ ਗੁਰੂ, ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਮਰਾਇ ਤਾਤ।"

ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਚਾਰ ਵਿਆਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੋਂ ਸਹੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਤੇ ਮੇਕਾਲਫ ਨੇ ਸ਼ਾਯਦ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਜਾਹ ਬਹੁ ਵਚਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਆਖੇਪ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਧਾ ਹੈ।

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਬੰਸਾਵਲੀ ਵਾਲੇ ਅੰਸੂ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੱਠ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਖੋਜ ਅਜੇ ਮੁਕੀ ਨਹੀਂ। ਪਰੰਤੂ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਹਾਲੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਖੰਡਤ ਸਮਝਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ, ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਇਕੋ ਸੁਪਤਨੀ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਹੀ ਸਹੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਯੇ। ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਕੇ ਪਿਤ ਮਾਤਾ। ਰੀਤਿ ਜਥੋਚਿਤ ਕਰੇ ਪ੍ਰਯਾਤਾ[1] ॥ ੯ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਖਡੂਰ ਜੁ ਮੇਲ। ਦਾਨ ਮਾਨ ਜੁਤਿ ਗਮਨੇ ਗੇਲ। ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਜੋ ਮੇਲੇ ਆਈ। ਦਰਸਨੋ ਬਨਾਹ ਮੋਦ ਉਪਜਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਲੇ ਲੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਗੁਰੁ ਘਰ ਤੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਗੇ ਜਸੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤੇ*।'ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰਨਿ ਤੇ ਇਨਿ ਬਿਧਿ ਨਯਾਰੀ। ਪੀਰੀ ਮੀਰੀ ਲੀਨਿ ਉਦਾਰੀ॥੧੧॥ਮਹਾਰਾਜ ਸਮ ਵਧਯੋ ਸਮਾਜੋ।ਬਡਿ ਐਸ੍ਵਰਜ ਕੇ ਸਹਿਤ ਬਿਰਾਜੇ'। ਇਮਿ ਉਤਸਵ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਭਯੋ। ਕਰਿ ਸੰਖੇਪ ਜਥਾ ਕਹਿ ਦਯੋ ॥੧੨॥ ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਬਸੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਅਨੰਦ ਬਿਲਦ। ਬਡਭਾਗੀ ਸਿਖ ਮਿਲਹਿਂ ਜਿ ਆਇ।ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਸਿਖਰਾਇ॥ ੧੩ ॥ ਗ੍ਯਾਨ ਪਾਇ ਭੇ ਮੁਕਤਿ ਘਨੇਰੇ†। ਜੋ ਜੋ ਆਇ ਚਰਨ ਗੁਰ ਹੇਰੇ†। ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਜਾਨ ਕੀ ਕਥਾ। ਭਈ ਜਥਾ ਅਬਿ ਉਚਰੌਂ ਤਥਾ ॥ ੧੪ ॥ ਇਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਮਤਿਵੰਤਾ। ਤੀਰਥ ਕਰਨਿ ਗਯੋ ਰਤਿਵੰਤਾ[2]। ਕਰਤਿ ਕਰਤਿ ਪੂਰਬ ਕੀ ਓਰ।ਮੱਜਤਿ ਜਾਤਿ ਪਾਵਨੀ ਠੌਰ॥੧੫॥ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸਥਾਨ ਸ਼ੁਭ ਚਿਤੇ[3]। ਜ਼ਾਹਰਿ ਜਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ। ਚਲਦਲ ਵੇਨਲ[4] ਬ੍ਰਿੱਛ ਸੁਹਾਵੈ ॥ ੧੬ ॥ ਤਹਿਂ ਗੋਰਖ ਚੇਲਨਿ ਕੋ ਬਾਸਾ। ਅਪਨੋ ਕੀਨਸਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਗੁਰ ਕੇ ਥਾਨ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਕਰੈਂ। ਗੋਰਖ ਕੋ ਜਸੁ ਸੋ ਵਿਸਤਰੈਂ ॥ ੧੭ ॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਅਕੁਲਾਯਹੁ। ਨਿਜ ਗੁਰੁ ਥਲ ਲਖਿ ਕਰਿ ਠਹਿਰਾਯਹੁ। ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ਲਗਯੋ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ। ਦੀਪਕ ਬਾਰਹਿ ਹੋਵਤਿ ਰਾਤਿ ॥ ੧੮ ॥ ਭੋਰ ਉਠਹਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੰਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਸਿਮਰੰਤਾ। ਬਢਨੀ[5]ਫੇਰੈ, ਲੇਪਨ ਕਰਿਤਾ। ਪੁਸ਼ਪ ਧੂਪ ਪੂਜਨਿ ਆਚਰਿਤਾ[6]॥੧੯॥ ਤਹਾਂ ਜੁ ਬਾਸ ਸਿੱਧ ਕੁਛ ਕਰਿਤੇ। ਧਰਹਿਂ ਈਰਖਾ ਇਸਹਿ ਨਿਹਰਿਤੇ। ਬਹੁਰੋ ਬਾਦ ਕਰਨ ਕੋ ਲਾਗੇ। 'ਚਲਯੋ ਜਾਹੁ ਇਸਿ ਥਲ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗੇ' ॥ ੨੦ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬੋਲਤਿ ਬਧਯੋ ਬਿਖੇਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਓਜ ਇਹ ਏਕਲ ਹੇਰਾ। 'ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਕੋ ਨੇਰੇ। ਦਿਹੁ ਨਿਕਾਸ ਹਮ ਅਹੈਂ ਘਨੇਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਪੂਰਬ ਹੁਤੋ ਹਮਾਰੋ ਥਾਨ।

---

[1]ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। [2]ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ। [3]ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। [4]ਪਿੱਪਲ ਤੇ ਰੇਠੜੇ ਦਾ। [5]ਬੁਹਾਰੀ। [6]ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ।

*ਪਾ:—ਦੇ ਦੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਜਾਤਿ ਸੁਜਸੁ ਗੁਰ ਕਰਤੇ।

†ਇਹ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤੇ ਚੌਪਈ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਚਰਣ ਹਨ।

ਬੈਠਯੋ ਗੋਰਖ, ਤਪਯੋ ਮਹਾਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਦ੍ਵਿਇ ਤ੍ਰੈ ਬਾਸੁਰ ਬਸਯੋ ਬਿਤਾਇ ॥੨੨॥ ਜਿਮ ਪਰਾਹੁਨੋਂ ਕਿਸ ਕੇ ਆਵੈ। ਕਯਾ ਮਾਲਿਕ ਤਿਸ ਘਰ ਹੁਇ ਜਾਵੈ?। ਤਿਮ ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਕੋ ਕਿਮ ਅਹੈ? ਚਿਰੰ-ਕਾਲ ਕੇ ਸਿਧ ਗਨ ਰਹੈਂ ॥੨੩॥ ਗੋਰਖ ਮਤਾ ਬਿਦਤਿ ਜਗ ਨਾਮੂ। ਤਪ ਤੇ ਕਿਯ ਪੁਨੀਤ ਅਭਿਰਾਮੂ।ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਹੈ'ਬ੍ਰਿੱਛ ਇਹ ਦੋਊ। ਅਜ਼ਮਤ ਇਨ ਮੈਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਊ ॥ ੨੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਥਾਨ ਜਨਾਵੈਂ[1]। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੂਜਨਿ ਆਵੈਂ।ਗੁਰੁ ਕੇ ਚਿਨ੍ਹ, ਅਜਹੁੰ ਦਰਸੰਤੇ। ਕਰੌਂ ਬਤਾਵਨਿ ਕਯੋਂ ਨ ਪਿਖੰਤੇ ॥੨੫॥ ਚਲਦਲ ਦਲ ਪਰ ਕਰ ਗੁਰ ਚਿਨ੍ਹ[2]।ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਤਰੁ ਤੇ ਇਹ ਭਿੰਨ। ਫੇਨਲ[3]ਕੋ ਤਰੁ ਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਰ।ਜਿਸ ਕੇ ਹੈਂ ਬਿਸਾਲ ਦ੍ਵੈ ਡਾਰਿ ॥੨੬॥ ਇਕਿ ਕੇ ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਇਕ ਕੌਰੇ*। ਮਧੁਰ ਭਯੋ ਕਾਂਡ[4]

---

[1]ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [2]ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ। [3]ਰੇਠੜਾ। [4]ਸ਼ਾਖ। *ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੨੦ ਅੰਕ ੮੦ ਦੀ ਟੂਕ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਰੀਠੇ ਦੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਉਸਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕੁਛ ਮਿਤ੍ਰ ਜੋ ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਆਪ ਉਥੇ ਹੋਕੇ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਆਪ ਮਿੱਠੇ ਰੀਠੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਛਕਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਜੋ ਹਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਤੇ ਰੀਠੇ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਪੀਲੀ ਭੀਤ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਖਟੀਮਾਂ ਅਸਟੇ-ਸ਼ਨ(ਜ਼ਿਲਾ ਨੈਨੀਤਾਲ) ਤੋਂ ਕੋਈ ੧੦ ਮੀਲ ਦੀ ਵਾਟ ਤੇ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ੪੫ ਮੀਲ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਜੰਗਲੀ ਵਾਟ ਤੇ ਰੀਠੇ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਅਸਟੇਸ਼ਨ ਕਾਠ ਗੁਦਾਮ ਤੋਂ ਵੀ ਰਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਥੋਹੜਾ ਪੰਧ ਹੈ, ਰਾਹ ਦੋਵੇਂ ਪਹਾੜੀ ਨਿਰਜਨ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਮਿੱਠੇ ਰੀਠੇ ਦੇ ਬੀਜ ਤੋਂ ਕੁਝਕੁ ਹੋਰ ਰੀਠੇ ਬ੍ਰਿਛ ਵੀ ਉੱਗੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਉਤਨੀਂ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਕੀਤੇ ਰੇਠੇ ਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ।

ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਤੋਂ ਰੀਠੇ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਪਹਿਲਾ ਮੁਕਾਮ ੧੫ ਮੀਲ ਦੀ ਵਾਟ ਤੇ ਚੋਰ ਗਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ੧੫ ਮੀਲ ਦੀ ਵਾਟ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪਿੱਪਲ ਹੈ, ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ੭ ਮੀਲ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੈ, ਇੱਕ ਦੇਵ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੀਂਘ ਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਧਨੁਖ ਪਏ ਹਨ, ਇਥੋਂ ੭ ਮੀਲ ਦੀ ਉਤਰਾਈ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠੇ ਰੀਠੇ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ।

ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਓਥੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਰੀਠਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਮਿੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਓਹ ਲੋਕ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ 'ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਗੁਲੀਆ ਰੀਠਾ' ਕਹਿੰਦੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਜੁ ਗੁਰੁ ਓਰੇ। ਸਿੱਧਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਅਬਿ ਲਗਿ ਕੌਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਨ ਭਯੋ ਤਿਨ ਹੌਰਾ॥ ੨੭॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ। ਹਮ ਨੇ ਪਠੀ ਸੁਨੀ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਇਹਾਂ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਸਭਿ ਸਿੱਧਨਿ ਕੋ ਹਾਨਿਸਿ ਮਾਨਾ॥੨੮॥ਮੈਂ ਨਿਜ ਗੁਰ ਕੀ ਥਾਉਂ ਨ ਛੋਰੌਂ।ਨਿਜ ਪ੍ਰਭੁ ਮਤੇ ਮੁਖ ਤੁਮ ਮੋਰੌਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਗਾਦੀ ਤਾਂ ਪਰਿ। ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜਾਂ ਪਰ॥ ੨੯॥ ਪੀਰੀ ਮੀਰੀ ਧਰੀ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਦੰਡ ਉਚਿਤ ਕੇ ਦਾਤਾ ਦੰਡ[1]। ਸਿਮਰੇ ਜਹਿਂ ਕਹਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਾਰੇ। ਸਿੱਖੀ ਬੇਲ ਬਧਾਵਨਿ ਹਾਰੇ॥੩੦॥ ਐਸੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ਸਮਰੱਥ। ਸਿਰ ਮੇਰੇ ਪਰ ਤਿਨ ਕੋ ਹੱਥ। ਕਰਹਿਂ ਸਹਾਇ ਆਨਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਲਖਹੁ ਇਕਾਕੀ ਨਹਿਂ, ਇਸ ਹਾਲਾ'॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਕਨਪਾਟੇ ਜੋਗੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਉਠੇ ਤੁਰਤ ਰਿਸਿ ਧਾਰਿ ਬਿਲੰਦ। 'ਦੇਖਹਿਂ ਤੋਰ ਗੁਰੂ ਕਰਾ ਕਰੈ। ਇਸ ਪੀਪਰ ਕੋ ਹਮ ਪਰਹਰੈਂ॥੩੨॥ਯਹੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੂ ਬਹੁਤ ਬਤਾਵੈਂ। ਯਾਂਕੋ ਖੋਜ ਰਹਨਿ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ'। ਈਂਧਨ ਅਗਨਿ ਲੀਏ ਸਭਿ ਆਏ। ਧਰਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਏ॥੩੩॥ ਜਾਰਿ ਦਯੋ ਪੀਪਰ ਮਤਿਮੰਦ। ਤਬਿ ਬੋਲਯੋ ਅਲਮਸਤ[2] ਬਿਲੰਦ। 'ਆਗੈ ਸਿਧ ਗੋਰਖ ਜੁਤਿ ਹੋਇ। ਲਗੇ ਉਡਾਵਨਿ ਚਲਦਲ ਸੋਇ॥੩੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਗਹਯੋ। ਸਿਧ ਹਾਰੇ ਇਸਥਿਰੁ ਹੀ ਰਹਯੋ। ਅਬਿ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਨੈਂ ਸਹਾਈ। ਸਕਲ ਥਾਨ ਮੈਂ ਲੇਉਂ ਛੁਟਾਈ॥੩੫॥ ਕਰਹੁ ਅਵੱਗਯਾ ਤਸ ਫਲ ਪਾਵਹੁ। ਅਪਨਿ ਉਖਾਰ ਜਰਾਂ ਪਛੁਤਾਵਹੁ'। ਇਮ ਉਤਪਾਤ ਕਰਯੋ ਜੋਗੀਨਿ। ਰਿਪੁ ਗਨ ਆਪ ਇਕਾਕੀ ਚੀਨਿ[3]॥੩੬॥ ਲਗਯੋ ਅਰਾਧਨਿ ਤਪ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬਿਨਤੀ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਬਿਲੰਦ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ! ਬਨਹੁ ਸਹਾਯਕ। ਰੱਛਹੁ ਆਪ ਸਿੱਖ ਕੀ ਲਾਯਕ[4]॥ ੩੭॥ ਸਰਬ ਘਟਨਿ ਕੋ

[1]ਦੰਡਯੋਗ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [2]ਨਾਮ ਸੀ ਸਿੱਖ ਦਾ। [3]ਵੈਰੀ ਬਹੁਤੇ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਜਾਣਕੇ। [4]ਸਿੱਖ ਦੀ (ਰੱਖਿਆ ਦੇ) ਲਾਇਕ ਹੋ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਹਨ। ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਦਾ ਪਿੱਪਲ ਸਾੜਿਆ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਹਮਲਾ ਰੀਠੇ ਤੇ ਬੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਈਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਅਸਲੀ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਉਸ ਪਾਸਿਓਂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮਿੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਫਿਰ ਬ੍ਰਿਛ ਫੁਟਕੇ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲਾ ਪਿੱਪਲ ਝੂਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ !। ਦਾਤਾ ਸਭਿ ਜੀਵਨਿ ਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ !। ਪਰੀ ਭੀਰ ਸਿਮਰਨ ਉਰ ਕਰਿਤਾ। ਰਿਦੇ ਭਰੋਸਾ ਰਾਵਰਿ ਧਰਿਤਾ॥ ੩੮ ॥ ਬਹੁ ਮਿਲਿ ਬਲ ਕੀਨਸਿ ਜੋਗੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਲ ਲੀਨਸਿ ਛੀਨ। ਦੇਸ਼ ਦੂਰ ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਅਹੈ। ਬਿਨ ਆਏ ਇਹ ਥਾਨ ਨ ਰਹੈ॥੩੯॥ ਬਿਰਦ ਆਪ ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਹੀਨ। ਧਰਹਿ ਦਾਸ ਬਿਸਵਾਸੁ ਸੁ ਪੀਨ[1]*। ਜਨ ਰੱਖਕ ਇਹ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਬਿਦਤਿ ਪੁਕਾਰਤਿ ਹੈ ਜਗ ਸਾਰਾ'॥ ੪੦ ॥ ਇੱਤਾਦਿਕ ਨਿਤ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਤਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਸੰਜਮ ਧਰਿਤਾ। ਆਤਪ ਬਰਖਾ ਸੀਤ ਸਹਾਰੇ। ਕਰੈ ਸ਼ਨਾਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਚਿਤਾਰੈ॥ ੪੧ ॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਰਿਦੇ ਬਸਾਇ।ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਨਹਿਂ ਧ੍ਯਾਨ ਭੁਲਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ। ਭਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਖੈਂਚ ਮਹਾਨੀ॥ ੪੨ ॥ ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਅਧਿਕ ਅਕੁਲਾਇ।ਘਰੀ ਘਰੀ ਛਿਨਿ ਛਿਨਿ ਲਲਚਾਇ। ਪ੍ਰਿਯ ਸੇਵਕ ਕੋ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਜਾਵਤਿ[2]। ਕਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਭਾਵਤਿ ॥੪੩ ॥–ਏਕਲ ਬਨਹਿ ਨ ਤਿਹਠਾਂ ਜਾਨੋ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਲਕ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਸਥਾਨੋ। ਕੁਛ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ। ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਯਕ ਤੌ ਸੁਭ ਗਾਥ–॥ ੪੪ ॥ ਇੱਤਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੈਂ। ਕਿਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਇਕ ਤੌ ਖੈਂਚ ਸਾਧ ਨੇ ਕਰੀ।–ਇਹਠਾਂ ਮਿਲਹਿਂ–ਕਾਮਨਾ ਧਰੀ ॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਡਰੋਲੀ, ਭਾਈ ਸਾਈਂਦਾਸ–ਰਾਮੋ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਡੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦਮੋਦਰੀ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੇ ਧਾਮ। ਇਕ ਭਗਨੀ ਇਸ ਕੀ ਬਡੀ ਰਾਮੋਂ ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪਤਿ ਸਿਖ ਸਾਂਈ ਦਾਸ। ਗ੍ਰਾਮ ਡਰੋਲੀ ਵਸਹਿ ਅਵਾਸ।ਸਤਿਸੰਗਤ ਬਹੁ ਡੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮੂ।ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸਿਮਰਤਿ ਹੈ ਸਤਿਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥ ਸਾਈਂਦਾਸ ਬਸਯੋ ਸਸੁਰਾਰੇ। ਨਰ ਗਨ ਹੇਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਰੇ। ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਮਨ ਢਰਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਯੋ ॥ ੩ ॥ ਸਿੱਖੀ ਗੁਨ ਸਮੇਤ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਚਿਤ ਭਗਤਿ ਉਦਾਰੀ। ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਭਜੈ। ਸਿਮਰਤਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਨਿਤ ਜਜੈ॥ ੪ ॥ ਇਮ ਸਿਖ ਭਾ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪਾਛੈ।ਭਾ ਸਨ-ਬੰਧ ਗੁਰੂ ਕੋ ਆਛੈ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨ ਹੋਵਾ। ਕਈ ਬਾਰ ਗੁਰੁ

[1]ਦਾਸ (ਆਪ ਜੀ ਦਾ) ਭਾਰੀ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। [2]ਜਦ ਤਕ। *ਪਾ:–ਛੀਨ।

ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵ॥੫॥ ਧਾਰੋ ਪਰਮ ਸਿੱਖ ਕੁਲ ਜਾਂਹੀ। ਰਾਮੋ ਜਨਮ ਲੀਨਿ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਪਰੰਪਰਾ ਸਿੱਖੀ ਘਰ ਜਾਂਹੂ। ਯਾਂਤੇ ਗੁਰੁਮਤਿ ਧਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੂ॥੬॥ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਰੇ।ਕਰੋਂ ਸੰਤਤਿ ਸਿੱਖੀ ਨਹਿੰ ਧਾਰੇ। ਰਾਮੋ ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੀਤਿ। ਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਚੀਤ ॥੭॥ ਦੰਪਤਿ ਮਹਿੰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਤਿ ਹੋਈ। ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਿਮਰਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਈ।ਹੋਇ ਪੁਰਬ ਦਿਨ ਦੀਪਕ ਮਾਲ॥ਕਿਧੌਂ ਵਿਸਾਖੀ ਮੇਲ ਬਿਸਾਲ॥੮॥ ਦੰਪਤਿ ਆਇ ਦਰਸ ਕੌ ਕਰਿਤੇ।ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿਹੁ ਕੇ ਦੁਖ ਪਰਹਰਿਤੇ। ਤਿਨਹੁ ਸਦਨ ਚਿਨਵਾਵਨਿ ਕੀਨਾ। ਧਨ ਗਨ ਤਹਿੰ ਲਗਾਇ ਸੁਖ ਭੀਨਾ ॥ ੯ ॥ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਜਬਿ ਬਨਯੋ। ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਸੁਮਤਿ ਤੇ ਚਿਨਯੋ। ਦੰਪਤਿ ਨੇ ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਆਛੇ। ਤਿਸ ਮੈਂ ਬਸਿਬੋ ਨਹਿੰ ਉਰ ਬਾਂਛੇ ॥੧੦॥ਕਰਯੋ ਪ੍ਰੇਮ–'ਗੁਰੁ ਪੁਰਬ ਬਸੈਂ। ਪੁਨ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਸਦਨ ਇਸ ਧਸੈਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਨਹੀਂ ਇਹ ਹਮਰੇ ਜੋਗ॥ਗੁਰੁ ਪੀਛੇ ਹਮ ਬਸਿਬੋ ਹੋਗ'॥੧੧॥ ਇਮ ਗਾਢੋ ਪ੍ਰਣ ਕਰਿ ਮਨ ਮਾਂਹੂ। ਰੁਚਿਰ ਕਿਵਾਰ ਬਨਾਇਸਿ ਤਾਂਹੂ। ਦ੍ਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ ਕਰਿ ਦਿਯ ਤਾਰੋ[1]। ਕਬਹੁੰ ਨ ਹੇਰਨਿ ਹੇਤੁ ਉਘਾਰੋ[2]॥ ੧੨ ॥ ਦੀਨਬੰਧੁ ਗੁਰੁ ਬਿਰਦ ਬਿਸਾਲ॥ਜਨ ਇਛਾ ਪੂਰਵਹਿੰ ਤਤਕਾਲ॥ਅਪਰ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਸਿਮਰਤਿ ਰਾਖਤਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੩॥ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਪਰਯੰਕ ਬਨਾਇ। ਦੇ ਦੇ ਦਰਬ ਤਯਾਰਿ ਕਰਿਵਾਇ। ਹਿਤ ਭੋਜਨ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਅੰਨ। ਆਨਿ ਧਰਹਿ ਹੁਇ ਸਿਦਕ ਸਪੰਨ[3] ॥੧੪॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਵਸਤੁ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਜੋਵਤਿ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਹੋਵਤਿ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਹੁਇ ਦੰਪਤਿ। ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਲਗਹਿ ਨ ਆਛੀ ਸੰਪਤਿ ॥ ੧੫ ॥ ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਤੀਖਨ–ਕਬਿ ਗੁਰ ਆਵਹਿੰ। ਹਮਰੇ ਮਨ ਅਭਿ-ਲਾਖ ਪੁਰਾਵਹਿੰ–। ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੂ। ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਤਿ ਰਿਦੇ ਉਮਾਹੂ ॥ ੧੬ ॥ ਬੀਤੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।–ਗੁਰੁ ਨ ਆਇ ਤਾਪਤਿ ਛਾਤੀ। ਕਯਾ ਕਾਰਨ ਕ੍ਯਾ ਮਿਲੇ ਨ ਸ੍ਵਾਮੀ ?। ਚੌਦਹਿ ਲੋਕਨਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮੁਖ ਚੰਦ। ਹਮ ਚਕੋਰ ਕਬਿ ਦੇਹਿ ਅਨੰਦ। ਸਮ ਸੂਰਜ ਕਬਿ ਤੇਜ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਹਮਰੇ ਰਿਦੇ ਕਮਲ ਬਿਕਸਾਵੈਂ ॥੧੮॥ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸਮ ਦੰਪਤਿ ਬਿਲਪਾਈਂ। ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੂੰਦ ਕਬਿ

[1]ਜੰਦਰਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। [2]ਕਦੀ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਨਾਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। [3]ਸਮੇਤ।

ਮਿਲਹਿ ਗੁਸਾਈਂ[1]। ਤਰੁ ਸੁਕਤਿ ਦੁਰਬਲ ਹਮ ਤੈਸੇ। ਕਬਿ ਗੁਰ ਮਿਲਹਿ ਜਲਦ ਜਲ ਜੈਸੇ[2] ॥੧੯॥ ਜਬਿ ਦੇਖੈਂ ਜੁਗ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਤਬਿ ਹਰਖਹਿਂ ਮਨ ਹੋਇ ਮਲਿੰਦ। ਅਜਹੁੰ ਨ ਆਏ, ਹਮ ਨਿਰਭਾਗੇ। ਕਿਧੌਂ ਨ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਜਾਗੇ ॥੨੦॥ ਬਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਸੁਨੇ ਸਦੀਵੇ। ਆਇ ਤੁਰਤ ਜਿਮ ਜਲ ਥਲ ਨੀਵੇ—। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਦਿਨ ਭੇ ਘਨੇ। ਤਬਿ ਰਾਮੋ ਨਿਜ ਪਤਿ ਸੋਂ ਭਨੇ ॥੨੧॥ 'ਚਲਹੁ ਸੁਧਾਸਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਬਿਨਤੀ ਬਨਿ ਕੈ ਦੀਨ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਿ ਆਨੈਂ। ਸਦਨ ਬਸਾਵਹਿ ਜਨੌਂ ਇਛ ਠਾਨੈਂ' ॥੨੨॥ ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਭਨਯੋ 'ਸੁਨਿ ਭੋਰੀ!। ਨੀਕੀ ਲਗਹਿ ਬਾਤਿ ਨਹਿਂ ਤੋਰੀ। ਅਲਪੱਗ੍ਯਨਿ ਸੋਂ ਇਮ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਬਿਨਾਂ ਭਨੇ ਜੋ ਭੇਵ ਨ ਪਾਵੈਂ ॥੨੩॥ ਗੁਰੂ ਹੈਂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕਾਲੂ। ਮਨ ਚਿਤਵਨਿ ਤੇ ਇਹਾਂ ਬੁਲਾਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਆਵਹਿਂ, ਬੈਠੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਕਬਹੂੰ ਪਿਖਹਿਂ ਹਮਾਰੀ ਓਰ। ਪੂਰਨਿ ਕਰੈਂ ਆਇ ਕਰਿ ਲੋਰ'। ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਭ੍ਰਾ ਗਾਢੋ। 'ਘਰ ਮਹਿ ਦਰਸੋ' ਇਮ ਨਿਤ ਬਾਢੋ ॥੨੫॥ ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਸੋਵਤਿ ਚਾਲਤਿ। ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸਦੀਵ ਸੰਭਾਲਤਿ। 'ਪ੍ਰਤਿ ਦਮੋਦਰੀ ਕੇ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਮਮ ਘਰ ਬੈਠਹਿਂ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵੈਂ' ॥੨੬॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਐਸੇ ਜਬਿ ਬੀਤੇ। ਪੁਨ ਰਾਮੋ ਕਹਿ ਪਤਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤੇ। 'ਜੇ ਨਹਿਂ ਚਲਹੁ ਮਾਨਿ ਬਚ ਮੋਰਾ। ਪਾਤੀ ਲਿਖਿ ਪਠੀਅਹਿ ਗੁਰ ਓਰਾ ॥੨੭॥ ਉੱਤਰਿ ਲਿਖਹਿਂ ਜਾਇ ਸਭਿ ਜਾਨੀ। ਆਵਨਿ ਹੋਹਿ ਕਿ ਨਹਿਂ ਇਸ ਥਾਨੀ। ਬਹੁਰ ਕਰਹੁ ਜਿਮ ਤੁਵ ਉਰ ਭਾਵੇ। ਪ੍ਰਛ ਪੂਰਨ[3] ਕੀ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਪਾਵੈਂ' ॥੨੮॥ ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਭਨਯੋ ਪੁਨ ਬੈਨ। ਬੋਲਤਿ ਭਰਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਜਲ ਨੈਨ। 'ਹੇ ਸੁਮੱਧਮੇ[4]*! ਨਹਿ ਮੈਂ ਮਾਨੌਂ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਇਹਠਾਂ ਆਨੌਂ ॥ ੨੯ ॥ ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਹੋਵਹਿ ਭਲੇ। ਸਿੱਖੀ ਸਾਰਹਿ[5] ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੇ। ਆਪ ਨ ਜਾਉਂ, ਲਿਖੋਂ ਨਹਿਂ ਪਾਤੀ। ਸਿਮਰੌਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਰਿ ਮਤਿ ਰਾਤੀ ॥੩੦॥ ਆਇਂ ਆਪ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖ ਕਰੈਂ। ਲਖਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਰ ਆਸਾ ਪੁਰੈਂ'। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਸਤੁ ਸਕਲ ਸਕੇਲੇ। 'ਬਹੁ ਦਾਸਨ

---

[1]ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਦੇ ਸਮਾਨ ਗੁਸਾਈਂ ਕਦੋਂ ਮਿਲਨਗੇ। [2]ਬੱਦਲ ਦੇ ਜਲ ਵਾਂਗ। [3](ਸਾਡੀ) ਪ੍ਰਤੱਗ੍ਯਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਦੀ (ਵਾਰਤਾ)। [4]ਸੁੰਦਰੀ। [ਸੰਸ:, ਸੁਮੱਧ੍ਯਮ=ਸੁਹਣੀ ਕਮਰ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀ]। [5]ਸਾਰੀ ਨੂੰ। (ਅ) ਸੰਭਾਲਨਗੇ। *ਪਾ:—ਹੇ ਸੁਮਤੇ ਇਹ।

ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰੁ ਕੋ ਮੇਲੇ[1] ॥ ੩੧ ॥ ਸਗਰੀ ਸੇਵ ਕਰੌਂ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ। ਨਹੀਂ ਆਪ ਤੇ ਲੇ ਕੁਛ ਬਰਤੇ"। ਤਯਾਰੀ ਕਰਤਯੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵੈ। ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਵੈ ॥੩੨॥ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਦੇਨ ਉਪਾਇਨ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਧਰਤਿ ਹੈ ਆਇਨ[2]। 'ਆਜ ਕਾਲਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰੁ ਆਗਵਨੁ। ਆਇ ਬਿਰਾਜਹਿਂਗੇ ਮਮ ਭਵਨ ॥੩੩॥ ਧੰਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਤਿਸ ਦਿਨ ਹੋਵੌਂ। ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿਂ ਬਿਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਵੌਂ। ਜਬਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਹਿਂਗੇ ਨਾਥ। ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਲੇਹਿਂ ਨਿਜ ਸਾਥ ॥ ੩੪ ॥ ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰਹਿਂ। ਤਤਛਿਨ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਪਗ ਡਾਰਹਿਂ। ਸਫਲ ਕਰੈਂ ਮਮ ਸਦਨ ਚਿਨਾਯੋ। ਬਸਹਿਂ ਆਨ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ ॥੩੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮੈਂ ਥਿਰੌਂ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਿ ਹੌਂ ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ ਸੁਮੁਖ ਉਚਾਰੀ[3]"। ਐਸੀ ਖੈਂਚਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਭਈ। ਸੁਧਿ ਬਿਵਹਾਰ ਬਿਸਰਿ ਸਭਿ ਗਈ ॥੩੬॥ ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਛਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਜਾਨਾ।–ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਅਰਾਧਹਿ ਸਾਧੂ। ਸਿੱਧਨ ਤੇ ਲਹਿ ਬਾਧਾ ਆਧੂ[4] ॥੩੭॥ ਗ੍ਰਾਮ ਡਰੋਲੀ ਸਾਈਂਦਾਸ। ਠਾਨਯੋ ਪ੍ਰਣ 'ਗੁਰੁ ਬਸਹਿਂ ਅਵਾਸ'–। ਪ੍ਰੇਮ ਦਾਮ ਤੇ ਐਂਚਨਿ ਹੋਇ। ਮਿਲਯੋ ਚਹਤਿ ਚਿਤਵਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਇ ॥੩੮॥ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਿ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ। ਚਹਤਿ ਕਰੇ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਕਾਜੂ। ਜੁਤਿ ਪਰਵਾਰ ਡਰੋਲੀ ਚਾਹਤਿ। ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਖੈ ਬਸਾਇ ਉਮਾਹਤਿ ॥੩੯॥ ਸਾਧ ਚਹੈ ਜੋਗਨਿ ਕੀ ਜੀਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਥਲ ਮਹਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਜਿਮ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਬਨਹਿ ਜੁਗ ਥਾਨ। ਤਥਾ ਬਿਚਾਰਤਿ ਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ ॥ ੪੦ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸਮੁਝਨਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ। ਚਿਤ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਪੰਥ ਗਮਨਿ ਮੈਂ। ਬਨਯੋ ਅਵੱਸਯ ਪਹੁੰਚਨੋ ਤਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਮਰਥ ਮਹਾਂ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਡਰੋਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਮਾਤਾ ਰੰਗਾ ਜੀ ਡਰੋਲੀ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਇਕੰਤ ਦਾਮੋਦਰੀ ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਬੈਠੀ ਆਇ। ਤਿਸ ਕੀ ਬਹਨਿ[5] ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਸਗਰੋ ਦਿਯੋ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਸਦਨ ਚਿਨਵਾਯੋ। ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਣ ਰਿਦੇ ਬਸਾਯੋ। ਤੋਹਿ ਸਹਤ ਚਹਿ ਹਮਹਿ ਬਸਾਯਹੁ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੇ ਇਹਾਂ ਨ ਆਯਹੁ ॥ ੨ ॥ ਦੰਪਤਿ

---

[1]ਮੇਲ ਹੋਵੇਗਾ। [2]ਘਰ ਵਿੱਚ। [3]ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਸੁਹਣੇ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰਨਗੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [4]ਮਾਨਸਕ ਪੀੜਾ। [5]ਭੈਣ ਦਾ।

ਸਿਮਰਤਿ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਜੈਸੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਰਤਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ।ਦਿਹੁ ਸਲਾਹਿ ਕਿਮ ਕਰਹਿਂਪਯਾਨਾ।ਮਿਲਹਿ ਤਿਨਹੁਂ ਬ੍ਰਿਹੁ ਕਰਿਹੈਂ ਹਾਨਾ'॥੩॥ ਸੁਨਿ ਦਮੋਦਰੀ ਭਗਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗਿ॥ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਮਨ ਸੰਗ ਉਮੰਗ। 'ਬਾਂਛਤਿ ਬਾਨੀ ਕਾਨ ਸੁਨਾਈ॥ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਭਗਨਿ ਕੋ ਸਾਈਂ[1]॥੪॥ ਏਵ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਤਿਨ ਕੀਨਿ। ਦੰਪਤਿ ਸਿਮਰਤਿ ਜੋ ਬਨਿ ਦੀਨ। ਅਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਬਸਿ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰੇ॥ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਸਦ ਹੀ ਹਿਤਕਾਰੇ ॥ ੫॥ ਬਹੁਰ ਸਬੰਧ ਅਹੈ ਤਿਨ ਸਾਥਿ। ਚਲਹੁ ਮਿਲਹੁ ਤੂਰਨ ਹੀ, ਨਾਥ ! । ਬਿਛੁਰਨਿ ਤੇ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰਕਾਲ। ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਬਿਸਾਲ' ॥ ੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਤਯਾਰੀ॥ਗਮਹੁ ਡਰੋਲੀ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰੀ॥ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਸਕਤਿ[2]ਹੈ ਮਨ ਮੇਰੋ॥ਜਾਨਿ ਜਾਨਿ*ਤਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰੋ ॥੭॥ ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਹਿ ਮੋਹਿ ਤੇ ਕੈਸੇ। ਬੰਧ ਜਿ ਬਾਰੂ ਬਾਰੀ ਜੈਸੇ[3]'। ਇਮ ਕਹਿ ਮਾਤਾ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਦੁਹੁਦਿਸ਼ ਕੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸੁਨਾਏ ॥੮॥ 'ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਸਾਧ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨਾ। ਝਗਰਹਿਂ ਕਨਪਾਟੇ ਜੋਗੀਨਿ। ਸਿਖ ਏਕਲ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਦੀਨ ॥ ੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਇਸਥਾਨ ਬਿਗਾਰਾ। ਹਮਰੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਉਰ ਧਾਰਾ। ਬਨੌਂ ਸਹਾਇ ਸਥਾਨ ਛੁਰਾਵੌਂ†। ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨ ਤਹਾਂ ਕੋ ਜਾਵੌਂ ॥ ੧੦ ॥ ਦੁਤਿਯ ਪ੍ਰਸੰਗ ਡਰੋਲੀ ਮਾਂਹਿ। ਤੋਰ ਨੁਖਾ ਕੀ[4] ਭਗਨੀ ਤਾਂਹਿ। ਪਤਿ ਜੁਤਿ ਸਿਮਰਤਿ ਸਦਨ ਉਤਾਰਨ[5]। ਹਮ ਹਿਤ ਕੀਨਿ ਨਵੀਨਿ ਉਸਾਰਨ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਆਪ ਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਸੋਇ।-ਪ੍ਰਥਮ ਨਿਵਾਸ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹੋਇ। ਪਾਛੇ ਆਪ ਬਸਨਿ-ਤਹਿਂ ਚਾਹੈ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਮ ਸਿਮਰਨ ਮਨ ਮਾਂਹੈ' ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਨੇ ਸੁਤ ਚਿਤ ਕੇਰੀ। ਕਹਯੋ 'ਬਾਟ ਤੁਹਿ ਪਰਹਿ ਘਨੇਰੀ। ਪੂਰਬ ਮਹਿਂ ਸਥਾਨ ਬਹੁ ਦੂਰ। ਤਹਾਂ ਜਾਨਿ ਕੋ ਚਹਹਿ ਜ਼ਰੂਰ ॥ ੧੩ ॥ ਬਹੁਰ ਡਰੋਲੀ ਜੁਤਿ ਪਰਵਾਰ। ਗਮਨੇ ਚਾਹਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਭਾਰਿ॥ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਕਰਹੁ ਜਿਮ ਭਾਵੇ। ਜਿਸ ਕਰਿਬੇ ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ'॥੧੪॥ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ। 'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। ਦੋਨਹੁ ਨੁਖਾ ਸੰਗਿ ਨਿਜ ਲੀਜੈ। ਗਮਨ ਡਰੋਲੀ ਕੋ ਤੁਮ ਕੀਜੈ ॥ ੧੫ ॥ ਚਲਿ ਧੀਰਜ ਦਿਹੁ ਸਾਈਂਦਾਸ।

---

[1]ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ। [2]ਪੀੜ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਜਿਵੇਂ ਰੇਤੇ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹ ਤੋਂ ਜਲ (ਨਹੀਂ ਰੁਕ ਸਕਦਾ)। [4]ਨੂੰਹ ਦੀ। [5]ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰਨ ਲਈ। *ਪਾ:-ਜਾਨ ਜਾਨ। †ਪਾ:-ਸੁਹਾਵੌਂ।

ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬਾਸਹੁ ਤਾਂਹਿ ਅਵਾਸ । ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਸੰਗ । ਸੁਭਟ ਪਚੀਸ ਜੁ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ[1]॥੧੬॥ ਸਯੰਦਨ ਬਹਿਲ ਸਕਟ ਧਰਿ ਭਾਰਾ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਕਰਿ ਪੰਥ ਪਧਾਰਾ । ਸੁਖ ਸੋਂ ਸਭਿ ਸੰਭਾਰਿ ਬਸੀਜੈ। ਹਮ ਆਗਵਨ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਕੀਜੈ ॥ ੧੭ ॥ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਮਹਿਂ ਹਮ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਮਿਲਹਿਂ ਡਰੋਲੀ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵੈਂ' । ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਮਾਤਾ ਸਾਥ। ਨਿਕਸੇ ਆਇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਨਾਥ ॥ ੧੮ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਜੁਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗਿ । ਚਲਿਬੇ ਬਰਨਯੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ।'ਬਨਯੋ ਅਵੱਸ਼ਯਕ ਜਾਨਿ ਹਮਾਰਾ। ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਚਿਤ ਲੀਨਿ ਬਿਚਾਰਾ'॥੧੯॥ਬਿਰਹੁ ਹੋਨਿ ਤੇ*ਸਭਿ ਅਕੁਲਾਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਹਿਤ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। ਦੀਨਿ ਅਖਿਲ ਕੋ ਧੀਰ ਘਨੇਰੇ।ਕਰੀ ਮਾਤ ਤਯਾਰੀ ਤਿਸ ਬੇਰੇ॥੨੦॥ਨਾਰਿ ਨਗਰ ਕੀ† ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਈ।ਅਰਪਿ ਅਕੋਰਨਿ ਬਿਨੈ ਅਲਾਈ। 'ਤੂਰਨ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੀਜੈ । ਆਨਿ ਹਮੈ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੀਜੈ॥੨੧॥ਤੁਮਰੇ ਕਰਿ ਸਨਾਥ[2]ਹਮ ਸਾਰੇ।ਏਕ ਆਸਰੋ ਗੁਰੁ ਕੋ ਧਾਰੇ।ਤੁਮ ਬਿਨ ਰੱਖਯਕ ਕੌਨ ਹਮਾਰੋ।ਤਾਂਤੇ ਵਹਿਰ ਨ ਬਹੁ ਦਿਨ ਟਾਰੋ'॥੨੨॥ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦੀਨੋ । 'ਪੁਰਿ ਕੇ ਰੱਖਯਕ ਨਿਤ ਗੁਰ ਚੀਨੋ।ਕਰਹੁ ਅਰਾਧਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ।ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅੰਦਰਿ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿ । ਗਮਨੀ ਪੁਰਿ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਖ।ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰ ਰੰਗ ਸ਼ਨਾਨੀ।ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ॥੨੪॥ ਥਿਰੀ ਜਾਇ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ । ਦੌਨ ਸਨੁਖਾ ਕੇਰਿ ਮਝਾਰੀ । ਬਿਨਤੀ ਭਨੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰ ਜ਼ਾਹਰ। 'ਕੁਸ਼ਲ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਘਰ ਅਰੁ ਬਾਹਰ ॥੨੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ।ਦਈ ਪ੍ਰਦੱਛਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਫਿਰਿ ਤਾਲ ਚੁਫੇਰੇ।ਪੁਨਪੁਨ ਬੰਦਤਿ ਮੰਦਿਰ ਹੇਰੇ॥੨੬॥ਰਥ ਅਰੂਢ ਗੰਗਾ ਤਿਸ ਬੇਰੇ । ਸੂਤ[3]ਤੁਰੰਗਮ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਦੌਨ ਸਨੁਖਾ ਚਢਿ ਕਰਿ ਡੋਰੇ । ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਿ ਓਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਦਾਸੀ ਬਹਿਲਨ ਮਹਿਂ ਚਢਿ ਚਾਲੀ। ਭਾਰ ਉਸ਼ਟ ਪਰ ਗਮਨੇ ਨਾਲ। ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢਤਿ ਹੋਏ। ਹਿਤ ਸਵਧਾਨੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰੀ[4] ਜੋਏ ॥੨੮॥ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਗਨ ਚਾਲੇ ਸੰਗ। ਹਿਤ ਸੇਵਾ ਕੇ ਹਰਖਤਿ ਅੰਗ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਉਲੰਘੇ ਸਾਰ।ਤੀਰਥ ਤਾਰਨ

---

[1]ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੇ । [2]ਮਾਲਕ ਵਾਲੇ ਹਾਂ । [3]ਰਥਵਾਹੀ ਨੇ । [4]ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ।

*ਪਾ:-ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਦਿਕ ਸੁਨਿ । †ਪਾ:-ਨਾਰਿ ਨਾਗਰੀ

ਤਰਨ ਨਿਹਾਰਾ ॥੨੯॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਸ ਕਰਿ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਿਮਰਤਿ ਗੁਰੁ ਨਾਮੇ। ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਦੇਕੈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਭਿ-ਬੰਦਨ ਕੇਕੈ ॥੩੦॥ ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਗਏ ਅਗਾਰੀ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਪਠਯੋ ਸਉਰ[1] ਏਕ ਅਗੁਵਾਈ ॥੩੧॥ ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸਾਂਈਦਾਸ। ਕੀਨੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਨੁ ਤਰੁਵਰ ਕੁਮਲਾਵਤਿ ਜਾਤੋ। ਮਿਲਯੋ ਨੀਰ ਭਾ ਹਰੋ ਸਪਾਤੋ[2] ॥੩੨॥ ਜਨੁ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮਹਿਂ ਸਰ ਜਲ ਥੋਰਾ। ਤਰਫਤਿ ਝਖ[3], ਬਰ-ਖਯੋ ਘਨ ਘੋਰਾ। ਔਚਕ ਸੁਨਿ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦਾ। ਮੇਘ ਗਰਜ ਤੇ ਮੋਰ ਮਨਿੰਦਾ॥੩੩॥ਜਾਇ ਭਾਰਜਾ ਨਿਕਟਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਗੁਰ ਜਨਨੀ ਗੰਗਾ ਚਲਿ ਆਈ। ਸੰਗ ਨੁਖਾ ਜੁਗ ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹਮ ਅਏ ਨਿਕੇਤ'॥ ੩੪॥ ਮੁਦਤਿ ਲਗੀ ਬੂਝਨਿ ਪਤਿ ਪਾਹੀ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਥ ਸਾਥਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?'। 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਿਯੇ ਗੁਰੁ ਪੁਰਵਹਿਂ ਆਸ। ਕਯੋਂ ਨ ਆਇ ਦੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਸ॥੩੫॥ਨਾਨਕ ਮਤੈ ਆਪਅਬਿ ਗਏ। ਹਮ ਸਮ ਉਨ੍ਹੈ ਅਵਾਹਨਿ ਕਿਏ। ਬਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਟਿਕਯੋ ਨ ਜਾਇ। ਹਿਤ ਰੱਛਯਾ ਕੇ ਗੇ ਸਹਿਸਾਇ॥੩੬॥ਹਟਹਿਂ ਤਹਾਂ ਤੇ ਕਰੁਨਾ ਧਰਿ ਹੈਂ। ਹਮਹਿਂ ਨਿਹਾਲ ਦਰਸ ਦੇ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਪੂਰ ਮੋਰੋ ਪੂਰਯੋ ਲਖਿ ਦੀਨ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੩੭॥ ਅਬਿ ਤੂੰ ਉਠਹੁ ਉਤਾਇਲ ਠਾਨਿ। ਆਗੇ ਚਲਹੁ ਕਰਨਿ ਸਨਮਾਨ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਸਫਲ ਹਮ ਹੋਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੇ ਪਾਤਿਕ ਖੋਵੈਂ'॥੩੮॥ਤਤਛਿਨ ਪੂਰਯੋ ਥਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਦੰਪਤਿ ਚਲੇ ਧਰੇ ਅਹਿਲਾਦ। ਨਗਨ ਚਰਨ ਹ੍ਵੈ ਗਏ ਅਗਾਰੀ। ਮਿਲੇ ਮਾਤ ਕੋ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ ॥੩੯॥ ਦੋਨਹੁ ਨੇ ਪਗ ਪਰ ਸਿਰ ਰਾਖਾ। ਗੰਗਾ ਪਿਖਿ ਆਸ਼ਿਖ ਮੁਖ ਭਾਖਾ। ਬੂਝੀ 'ਕੁਸ਼ਲ ਅਹੇ ਸਭਿ ਥਾਰੇ?'। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ' ਤਿਨਹੁਂ ਉਚਾਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨਿ ਵਧਿ ਗਯੋ ਅਨੰਦ। ਪਿਖਯੋ ਚਕੋਰਨਿ ਪੂਰਨ ਚੰਦ। ਪੁਨ ਰਾਮੋ ਨਿਜ ਭਗਨੀ ਸੰਗਿ। ਮਿਲੀ ਗਰੇ ਸੋਂ ਹਰਖਤਿ ਅੰਗ ॥੪੧॥ਜਬਿ ਬੰਦਨਪਾਇਨ ਪਰਕੀਨਿ।ਤਬਿ ਦਮੋਦਰੀ ਬਰਜਤਿ ਚੀਨ[4]।'ਮੋ ਤੇ ਬਡੀ ਆਰਬਲ ਤੇਰੀ। ਉਚਤਿ ਨ ਨਮੋ ਕਰਨਿ ਕੋ ਮੇਰੀ'॥੪੨॥ਕਹਿ ਰਾਮੋ 'ਤੂੰ ਹੈਂ ਬਡਿਭਾਗਨਿ। ਜਗ ਬੰਦਨ ਕੀ ਪ੍ਰਿਯਾ ਸੁਹਾਗਨਿ। ਭੂਤਲ ਕਹਾਂ ਜਿ ਚੌਦਹਿ ਲੋਗ। ਤੂੰ ਸਭਿ ਕੇ ਨਿਤ

[1]ਅਸਵਾਰ। [2]ਪੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਹਰਾ। [3]ਮਛੀਆਂ। [4](ਇਹ) ਦੇਖਕੇ ਰੋਕਿਆ।

ਬੰਦਨ ਜੋਗ' ॥੪੩॥ ਛੋਟਿ ਬਧੂ ਗੁਰ ਕੀ ਪਿਖਿ ਦੂਜੀ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਕਰਨਿ ਤੇ ਪੂਜੀ॥ਮਿਲੀ ਗਰੇ ਸੋਂ ਮੋਦ ਵਧਾਇ।ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਦੁਹਨਿ ਬਤਾਇ॥੪੪॥ ਇਮ ਸਨਮਾਨਤਿ ਲੈ ਕਰਿ ਸੰਗਿ॥ਆਈ ਸਦਨ ਅਨੰਦਤਿ ਅੰਗ॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭਿ ਕੋ ਉਤਰਾਵ॥ਸਭਿ ਵਾਹਨ ਕੋ ਸਿਵਰ ਕਰਾਵ॥੪੫॥ ਦੋਨਹੁੰ ਲਏ ਸਨੁਖਾ ਸੰਗ। ਆਈ ਸਦਨ ਅਨੰਦਤਿ ਅੰਗ। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਰਾਖਯੋ ਮੰਦਰ। ਖੋਲਿ ਕਿਵਾਰ ਉਤਾਰੇ ਅੰਦਰ ॥੪੬॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਸੇਵਾ ਕੀਨਿ। ਬ੍ਰਿਖਭ ਤੁਰੰਗਨਿ ਦਾਨਾ ਦੀਨਿ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਤ੍ਰਿਣ ਦਏ ਬਤਾਇ। 'ਇਹ ਆਗੇ ਮੈਂ ਰਖੇ ਬਨਾਇ' ॥ ੪੭ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਅਹਾਰ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰਾ। ਭਾਉ ਸਮੇਤਿ ਪਰੋਸੇ ਥਾਰਾ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਜੁਤਿ ਧਰਿ ਅਚਵਾਇ। ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਸਗਰੇ ਹਰਖਾਇ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਗਮਨ ਡਰੋਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਨੂੰ ਪਠਾਣ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੰਪਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਭੇ ਵਸਤੁ ਹੁਤੀ ਸਭ ਤ੍ਯਾਰ।ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਭੋਜਨ ਕਰੇ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ॥ ਰਾਮੋ ਤ੍ਰਿਯ ਪਤਿ ਸਾਂਈ-ਦਾਸ॥ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਬੈਠਿ ਮਾਤ ਕੇ ਪਾਸ।ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ਚਲਾਇ।'ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਸੰਗ ਆਪ ਕੇ ਆਏ? ॥੨॥ਅਬਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਆਵੈਂ? ਹਮ ਦੋਨਹੁੰ ਜਿਸ ਨਿਸ ਦਿਨ ਧ੍ਯਾਵੈਂ।'ਘਰ ਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿਂ ਹਮ ਪ੍ਰਣ ਕੀਨਿ। ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭ ਚੀਨ'॥੩॥ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਤਬਿ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। 'ਉਤ ਕੀ ਹੁਤੀ ਅਧਿਕ ਸਹਿਸਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਥਾਨ ਬਿਗਾਰਾ। ਹੁਇ ਆਤੁਰ ਤਿਹ ਸਿਮਰਨ ਧਾਰਾ ॥੪॥ ਇਤ ਤੁਮਰੋ ਲਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ।ਰਹੈਂ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਹੁਤੀ ਬੇਰਾ। ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਪੂਰਵਨਿ ਆਸਾ। ਹਮ ਕੋ ਪਠਯੋ ਕਿ ਦੇਹੁ ਦਿਲਾਸਾ ॥੫॥ ਕਹਤਿ ਭਏ–ਹਮ ਪੂਰਬ ਜਾਇ। ਕਰਹਿਂ ਸੰਤ ਕੀ ਤਹਾਂ ਸਹਾਇ। ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਜੁ ਸਾਂਈਦਾਸ।ਬਿਹਬਲ ਹੋਵੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੬॥ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਮਿਲਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ। ਹਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਆਇ। ਬਸਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ ਢਿਗ ਚਿਰ ਕਾਲ–। ਜਾਨਿ ਸਰਾਹਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ' ॥੭॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸਭਿ ਤਿਸ ਰਾਤੀ। ਭਈ ਭੋਰ ਸੁਧਿ ਕੁਸ਼ਲ ਬਤਾਵਨਿ। ਸੁਤ ਢਿਗ[1] ਮਾਨਵ ਕੀਨਿ ਪਠਾਵਨਿ ॥ ੮ ॥ 'ਪੰਥ ਉਲੰਘਨ ਸਗਰੇ ਕੀਨਿ। ਕੁਸ਼ਲ

[1]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪਾਸ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ।

ਸਹਤ ਪਹੁੰਚੇ ਹਮ ਚੀਨ।ਮਿਲੇ ਡਰੋਲੀ ਬਾਸੇ ਆਇ। ਤੁਮ ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚਹੁ ਇਸ ਥਾਇਂ ॥ ੯ ॥ ਸਾਈਂਦਾਸ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਕਰਤਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਆਪ ਕੋ ਉਰ ਬਹੁ ਧਰਿਤਾ'। ਸੁਨਤਿ ਸੰਦੇਸ ਵਿਸੇਸ਼ ਪਯਾਨਾ। ਮਾਰਗ ਸਕਲ ਤੁਰਤ ਉਲੰਘਾਨਾ॥੧੦॥ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਦਰਸਨੋ ਜਾਇ।ਮਿਲਨੋ ਗੁਰੂ ਬੈਠਨੋ ਜਿਸ ਥਾਇਂ। ਰਾਮੋ ਸਾਈਂਦਾਸ ਦੁਹਨਿ ਕੀ। ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਮਨ ਕੀ[1] ॥ ੧੧ ॥ 'ਤੁਮ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਸਮੈ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਕਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁਇ, ਧਹੁ ਲਲਚਾਵੈਂ। ਕਹਨੋ ਮਾਤ, ਸੁਨੀਯਹਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ! ।–ਤਹਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਆਵਹਿ ਤੂਰਨ–' ॥੧੨॥ ਸੁਨੀ ਕੁਸ਼ਲ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਨ ਕੇਰੀ। ਹਰਖੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ਅਪਨੀ ਤਯਾਰੀ ਚਲਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਤ-ਕਾਲ ਸੁਚੇਤ॥੧੩॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਸੇਵਨਿ ਹੇਤੁ। ਅਪਰ ਕਾਰ ਜੋ ਸਰਬ ਨਿਕੇਤ।ਸੌਂਪੀ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਅਰੁ ਗੁਰਦਾਸ। ਅਪਰ ਮਸੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਜਿ ਪਾਸ ॥੧੪॥'ਕਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰਹੁ ਇਸਹੀ ਰੀਤਿ।ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ'।

ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੌਲਾਂ ਢਿਗ ਆਏ। ਪੂਰਬ ਚਲਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਏ॥ ੧੫ ॥ 'ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਅਵੱਸ਼ਯਕ ਜਾਨਾ। ਤੂੰ ਧਰਿ ਧੀਰ ਬਸਹੁ ਇਸ ਥਾਨਾ। ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਹਮ ਆਵੈਂ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਾਜ ਬਨਾਵੈਂ' ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕੌਲਾਂ ਦੁਰਬਲ ਤਤਕਾਲਾ। ਮਾਨਹੁ ਬ੍ਰਿਹੁ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੂੰਦੈ ਗਿਰੀ ਬਿਲੋਚਨ ਧਰਨੀ*। ਹੋਇ ਗਈ ਤਨ ਪੀਤ ਸੁ ਬਰਨੀ[2]॥੧੭॥'ਬਨਹੋ ਅਵੱਸ਼ਯਕ ਰਾਵਰਿ ਜਾਨਾ। ਭਯੋ ਬਿਯੋਗ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਦਾਨਾ। ਕਹਾਂ ਚਲਹਿ ਤਬਿ ਮੇਰੋ ਚਾਰਾ। ਨਿਤ ਦਰਸਤਿ ਸ਼ੁਭ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ ॥੧੮॥ ਅਚੌਂ ਅਹਾਰ ਬਿਨਾ ਅਬਿ ਦੇਖੇ। ਮੋਕਹੁ ਬਨੀ ਅਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਖੇ। ਨਹੀਂ ਗਰਾਸ[3] ਜਾਇ ਹੈ ਅੰਤਰ। ਰਹੇ ਲਾਲਸਾ ਰਿਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ॥੧੯॥ ਮੈ ਤੌ ਧੀਰਜ ਧਰੌਂ ਘਨੇਰਾ। ਜੇ ਕਰਿ ਹੋਇ ਸਥਿਰ ਮਨ ਮੇਰਾ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਛੁਟਹਿਂ ਨ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਇਹ ਉਪਾਇ ਕੁਛ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ ॥੨੦॥ ਜੋ[4] ਤਰਸਤਿ ਤਰਫਤਿ ਮਰਿ ਗਈ। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਕਹਿ ਦਈ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਕ ਛਿਨ ਹੁਇ ਨਿਤ ਦਰਸ ਹਮਾਰਾ ॥੨੧॥ ਪਾਛਲਿ ਰਾਤ ਉਠਹੁ ਇਸ਼ਨਾਨਹੁ[5]। ਜਪੁਜੀ ਮੁਖ

[1]ਮਨ ਦੀ ਸੁਹਣੀ ਪ੍ਰੀਤ। [2]ਤਨ ਦਾ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। [3]ਗ੍ਰਾਹੀ। [4]ਮਤਾਂ। [5]ਤੂੰ ਉਠਦੀ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੀ ਹੀ ਹੈਂ। *ਪਾ:–ਬਰਨੀ=ਬਿੰਮਣੀਆਂ ਤੋਂ।

ਤੇ ਪਾਠ ਬਖਾਨਹੁ[1]। ਭੋਗ ਪਾਇ ਜਬਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ[2]।ਦਰਸ ਹਮਾਰੋ ਤੂੰ ਤਬਿ ਪਾਵੈਂ[3]॥੨੨॥ ਸਭਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੇਹਿਂ ਸੁਖਾਰੋ। ਬਹੁਰ ਬਿਯੋਗ ਨ ਬਾਧਾ ਧਾਰੋ[4]। ਕੀਜਹਿ ਹਿਤ ਸੋਂ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਹਮਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਰਹੋ ਮਹਾਨ॥੨੩॥ ਹੇ ਸੂਖਮ ਅੰਗੀ! ਧਰਿ ਧੀਰ।ਆਵਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਤੀਰ।ਸੁਨਿ ਹਰਖੀਗੁਰੁ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ।ਨਿਕਸ ਵਹਿਰਪੁਨਤਯਾਰੀ ਕੀਨਿ ॥੨੪॥ ਕੁਛਕ ਸੈਨ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਢਿਗ ਛੋਰੀ। ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਓਰੀ।ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਜਾਇ।ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ॥੨੫॥ ਕਹਯੋ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ 'ਇਤ ਤ੍ਰਿਣ ਥੋਰੇ[5]'। ਦੁਰਬਲ ਤਨ ਹੁਇ ਹੈਂ ਸਭਿ ਘੋਰੇ। ਯਾਂਤੇ ਸੰਗ ਚਲਹੁ ਜੇ ਅਹੈਂ। ਸਭਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਭਟ ਰਹੈਂ॥੨੬॥ ਬੀਚ ਦੁਆਬੇ ਤ੍ਰਿਣ ਤਹਿਂ ਘਨੇ। ਹੋਇਂ ਪੁਸ਼ਟ ਹਯ ਭਟ ਸੁਖ ਸਨੇ'।ਇਮ ਸਲਾਹ ਕਰਿ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ। ਸੈਨਾ ਸਕਲ ਅਰੂਢੀ ਸੰਗ॥ ੨੭॥ ਕਰਯੋ ਚਲਨਿ ਮਾਰਗ ਦਿਨ ਚਾਰ। ਆਇ ਪਹੂਚੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਆਪਨੇ ਥਾਨ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਕਰਿ ਕੈ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ॥੨੮॥—ਸਕਲ ਚਮੂੰ ਬਸਿ ਹੈ ਅਬਿ ਇਹਾਂ—। ਯਾਂਤੇ ਗੁਰ ਮੁਕਾਮ ਕਰਿ ਤਹਾਂ। ਭਈ ਭੋਰ ਥਲ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ।ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨ॥੨੯॥ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਗਨ ਗ੍ਰਾਮ ਚੁਫੇਰੇ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਗਟੀ ਤਿਹ ਬੇਰੇ। 'ਗੁਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਮਹਿਂ ਆਏ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਲਲਚਾਏ॥ ੩੦॥ ਲੈ ਲੈ ਸਭਿ ਅਕੋਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇ। ਪੂਰਹਿਂ ਉਰ ਕੀ ਲਖਿ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੩੧॥ ਮੀਰ ਵਡੇ ਸੁ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮੂ। ਤਹਾਂ ਪਠਾਨ ਬਸਹਿਂ ਗਨ ਧਾਮੂ। ਕਰਤਿ ਚਾਕਰੀ ਜਹਿਂ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਸਦਾ ਕਮਾਇਂ॥ ੩੨॥ ਤਿਨਹੁਂ ਸੁਨੀ 'ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਆਏ। ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਜਿਨਹੁਂ ਸਮੁਦਾਏ'। ਕਰੀ ਸਲਾਹ 'ਚਲਹੁ ਦਰਸੈਹੈਂ। ਜੇ ਰਾਖਹਿਂ ਚਾਕਰ ਰਹਿ ਜੈ ਹੈਂ॥ ੩੩॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਕਰਿਕੈ।ਆਵਹਿਂ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਚਰਿਕੈ'।ਦਸ ਕੁ ਪਠਾਨ ਮਿਲੇ ਇਕ ਠਾਏ। ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਕੋ ਅੰਗਿ ਲਗਾਏ॥ ੩੪॥ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਸੁਨੇ 'ਗੁਰੂ ਹੈਂ ਸਭਾ ਮਝਾਰ'। ਮੁਦਤਿ[6]ਖ਼ਾਨ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ

[1]ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੀ ਹੈਂ। [2]ਜਦੋਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਾ ਕਰੇਂਗੀ। [3]ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯਾ ਕਰੇਂਗੀ। [4]ਫਿਰ ਵਿਯੋਗ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। [5]ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਘਾਹ ਥੋੜਾ ਹੈ। [6]ਖੁਸ਼ਖੁਸ਼।

ਥਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਬੀਰ ਦਿਵਾਨ ॥੩੫॥ ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਘਨੇਰੀ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸ ਜਾਇਂ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਸਭਾ ਦੂਰ ਲਗਿ ਬੈਠੀ ਪਾਸ। ਖਰੇ ਕਰਤਿ ਸੰਗਤਿ ਅਰਦਾਸ ॥ ੩੬॥ ਨਿਕਟ ਹੋਨਿ ਕੋ ਥਾਉਂ ਨ ਪਾਈ। ਤੀਰ ਭੀਰ ਆਵਤਿ ਇਕ ਜਾਈ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਭੀ ਬੈਠਨਿ ਥਾਨ। ਨਹਿ ਦੇਖਨੇ, ਥਿਰ ਸੁਭਟ ਮਹਾਨ ॥੩੭॥ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮ ਤਮਾਮ ਪਠਾਨ। ਖਰੇ ਭਏ ਪਸ਼ਚਾਤ਼ ਦਿਵਾਨ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਯੋ ਤਹਿ ਠਾਂਵੈ। ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਬਾਵੈ॥੩੮॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਜਬੈ। ਪਿਖੇ ਪਠਾਨ ਖਰੇ ਗਨ ਤਬੈ। ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਕੇ ਅਧਿਕ ਸਿਪਾਹੀ। ਪਿਖੀਯਤਿ ਐਂਠ[1] ਜਿਨਹੁ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੯॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਬਾਨਾ ਬਨਯੋ। ਜਨੁ ਰਣ ਚਹਤਿ ਬੀਰ ਰਸ ਸਨਯੋ[2]। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਹਜ ਸੁਭਾਉ। ਜਹਾਂ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਬੀਰ ਬਨਾਉ[3] ॥ ੪੦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਬੂਝਹਿਂ ਤਿਹ ਬਾਤ। ਲਰਿਬੇ ਜੁੱਧ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੇ ਘਾਤਿ। ਸੁਨਹਿਂ ਸੁਭਟ ਰਣ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਇਮ ਲਰਿ ਬੀਰ ਬਿਜੈ ਬਡ ਪਾਵੈਂ'॥੪੧॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਦਾਵ ਕਹੰਤੇ। 'ਇਮ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਹਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਿਤੰਤੇ'। ਯਾਂਤੇ ਪਿਖੇ ਪਠਾਨ ਅਗਾਰੀ। ਨਿਕਟਿ ਦਾਸ ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥ 'ਇਨ ਖਾਨਨਿ ਸੋਂ ਬੂਝਹੁ ਜਾਇ।-ਕੌਨ ਅਹੋ ਤੁਮ ਕਹਿਂ ਤੇ ਆਇ ?। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਕਿ ਕਾਰਜ ਕੋਊ ?-। ਸੁਨਿ ਜੋ ਕਹੈਂ, ਆਨਿ ਕਹੁ ਸੋਊ' ॥੪੩॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਉਤਲਾਵਤਿ ਗਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ। ਸੁਨਿ ਖਾਨਨਿ ਆਨਨ ਤੇ ਭਾਖਾ। 'ਹਮ ਆਏ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਕਾਂਖਾ ॥ ੪੪ ॥ ਨਿਕਟਿ ਆਪ ਕੇ ਹਮਰੋ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਭਾਖਹਿਂ-ਮੀਰਵਡੇ-ਤਿਸ ਨਾਮੂ॥ ਬਸਹਿ ਸਮੀਪੀ ਪਿਖਿ ਹਰਖਾਵੈਂ।ਕੁਈ ਕਾਜ ਇਨ ਤੇ ਬਨਿ ਜਾਵੈ[4]' ॥੪੫॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸਭਿ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਬਾਂਛਤਿ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਭਾਯੋ'। ਪੁਨ ਗੁਰ ਤਿਨ ਕੀ ਹੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖੇ। ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤਨ ਬਲ ਅਵਿਰੇਖੇ ॥੪੬॥ ਇਕ ਖੋੜਸ ਬਰਖਨਿ ਕੋ ਖਾਨ। ਹੋਨਹਾਰ ਜਿਹ ਡੀਲ ਮਹਾਨ। ਦੀਰਘ ਅੰਗ ਸਰਬ ਹੀ ਹੇਰੇ।-ਬੀਰ ਸੁ ਬਨਹਿ ਬਨਾਉ ਬਡੇਰੇ[5]-॥੪੭॥ ਆਯੁਤ

[1]ਆਕੜ। [2]ਸਹਤ। [3]ਸੂਰਮੇ ਦਾ ਬਾਣਾ। [4]ਕੋਈ ਕੰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਸਾਡਾ) ਬਨ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਨੌਕਰੀ ਆਦਿ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। [5]ਵੱਡੇ ਬਨਾਉ ਵਾਲਾ ਸੂਰਮਾ ਬਣੇਗਾ।

ਬਦਨ ਬਿਲੋਚਨ ਜਾਂਕੇ। ਬੰਧੇ ਪਰੇ ਬਾਰ ਬਰ ਬਾਂਕੇ[1]। ਲਾਂਬੀ ਬਾਂਹੁ ਪ੍ਰਸ਼ਟ ਭੁਜਦੰਡ। ਜਨੁ ਮਤੰਗ ਕੀ ਸੁੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥ ੪੮ ॥ ਬਡ ਬਿਸਤਾਰ ਸਹਤ ਦ੍ਰਿਢ ਛਾਤੀ। ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਸੰਧਿ[2] ਦਿਢ ਭਾਂਤੀ। ਲਾਂਬੀ ਗ੍ਰੀਵ ਬਨ੍ਹੋ ਸਿਰ ਚੀਰਾ[3]।ਅਪਰ ਸ਼ਰੀਰਬਿਖੈ ਬਰ ਚੀਰਾ[4]*॥੪੯॥ਕਰਿ ਪਸੰਦ ਰਾਖਨਿ ਕੋ ਚਾਹਾ। ਸਰਬ ਪਠਾਨ ਹਕਾਰੇ ਪਾਹਾ। ਆਗਜਾ ਸੁਨਤਿ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਖਰੇ ਭੁਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਮੁਹਾਏ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਨੌਕਰ ਰੱਖਿਆ। ਕੱਰੋ ਪਿੰਡ ਪਿੰਗਾਲਾ ਨਿਹਾਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਦੇਖਿ ਕੈ ਆਏ ਨਿਕਟ ਪਠਾਨ। ਸਨਮਖ ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਰਹੇ ਬਨਿ ਕੈ ਸਕਲ ਸਮਾਨ[5] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨਿ। 'ਨਈ ਬੈਸ ਕੋ ਹੈ ਜੁ ਪਠਾਨ। ਕਿਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਕਜਾ ਅਹੈ?। ਤੁਮ ਢਿਗ ਬਸਹਿ ਕਿ ਅਨਤੈ ਰਹੈ ?' ॥੨॥ ਸੁਨ ਇਸਮਾਇਲ-ਖਾਨ[6] ਬਖਾਨੇ। 'ਗੁਰੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਮਹਾਨੇ !। ਆਲਮਪੁਰਾ ਗਿਲ-ਜ਼ੀਆਨਾਮਾ।ਪੁਰਬ ਹੁਤੋਤਹਾਂ ਇਸ ਧਾਮ॥੩॥ਹੁਤੇ ਨਾਨਕੇ ਮੀਰ ਵਡੇਮਹਿ। ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ ਬਡੇ ਹੋਹਿ ਤਹਿੰ। ਮਾਦਰ ਪਿਦਰ ਭਿਸਤ ਕੋ ਗਏ[7]। ਇਸ ਲਘੁ ਕੋ ਹੀ ਤਜਾਗਤਿ ਭਏ ॥ ੪ ॥ ਮਮ ਭਗਨੀ ਸੁਤ ਲਾਗਤਿ ਜਾਨਾ। ਲੇ ਪਾਰਯੋ ਮੁਹਿ ਅਪਨੇ ਖਾਨਾ[8]। ਕੁਛਕ ਹੋਸ਼ ਅਬਿ ਕਰੀ ਸੰਭਾ-ਰਨਿ। ਧਰਿ ਕਰਿ ਅੰਗ ਬਿਖੈ ਹਥਜਾਰਨ ॥ ੫ ॥ ਦਰਸ ਆਪ ਕੇ ਆਯਹੁ ਸੰਗ। ਕਰਿ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਬਿਲੰਦ ਉਮੰਗ।ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਨਾਮ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਅਬਿ ਲੌ ਹਮਰੇ ਹੀ ਘਰ ਰਹੈ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਉਚਾਰਾ। 'ਅਬਿ ਤੌ ਹੋਨਿ ਲਗਯੋ ਹੁਸ਼ੀਆਰਾ। ਮਹਾਂ ਡੀਲ ਹੁਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੈਯਾ। ਸੰਘਰ ਮਹਿਂ ਬਡ ਕਾਜ ਕਰੈਯਾ ॥੭॥ ਜੇ ਚਾਕਰ ਇਸ ਰਾਖਨਿ ਕਰੈਂ। ਰਹੈ, ਕਿ ਨਹੀਂ ਮਨੋਰਥ ਧਰੈ[9] ?'। ਬਹੁਰ ਖਾਨਿ ਗੁਰੁ ਸੰਗਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਕਲ ਪਠਾਨਨਿ ਕੌਮ ਜੁ ਜਾਨਾ ॥ ੮॥ ਇਨਕੋ ਕਾਮ ਚਾਕਰੀ ਅਹੇ। ਤੁਮ ਸਮ ਕੇ[10] ਸਾਮੀਪੀ ਰਹੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਆਪਨੀ ਨਿਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨ। ਜਿਸ ਕੀ ਜੈਸੀ

---

[1](ਜਿਸਦੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁੰਦਰ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬੰਧਨ (ਛੱਲੇ) ਪਏ ਹਨ। [2]ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜ। [3]ਰੰਗਦਾਰ ਪੱਗ, ਬਹੁਰੰਗੀ ਪੱਗ। [4]ਸਹਣੇ ਬਸਤ੍ਰ। [5]ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਹੋਕੇ ਭਾਵ ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ। [6]ਇਸਮਾਈਲ ਖ਼ਾਨ। [7]ਭਾਵ ਮਰ ਗਏ। [8]ਆਪਣੇ ਘਰ। [9]ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਿ ਨਾਂ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ। [10]ਆਪ ਵਰਗੇ (ਵਡੇ ਲੋਕਾਂ) ਦੇ। *ਪਾ:-ਬੀਰਾ।

ਬਨਹਿ ਜਹਾਨ ॥ ੯ ॥ ਤਕਰੀ ਤੁਲਨਿ ਕਿ ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ। ਜੇ ਇੱਤਯਾਦ ਕਾਰ ਜਗ ਬਰਨੀ।ਕਰੈਂ ਪਠਾਨ ਨ ਅੰਗੀਕਾਰਾ। ਇਨ ਕੋ ਹਿਤ ਹੈ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ ॥੧੦॥ ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਆਪ ਜਿ ਧਰਿਹੋ। ਰਾਖਹੁ ਢਿਗ ਪ੍ਰਤਿ-ਪਾਰਨ ਕਰਿਹੋ। ਇਹ ਪਠਾਨ ਕੋ ਪੂਤ ਮਹਾਨੋ। ਕਰਹਿ ਕਾਜ ਜਬਿ ਤੁਮ ਰਣ ਠਾਨੋ ॥ ੧੧ ॥ ਜੇ ਪਰਵਸਤਿ[1] ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਆਛੇ। ਮਿਲਹਿ ਪਦਾ-ਰਥ ਜਸ ਮਨ ਬਾਂਛੇ। ਬਹੁਰ ਦੇਖੀਯਹਿ ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ। ਇਹ ਏਕਲ ਹੀ ਸਮ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ[2]॥੧੨॥ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਹੋਇ ਜਸ ਤਨੁ ਹੈ। ਰਾਖਹੁ ਨਿਕਟ ਬੀਰ ਬਰ ਬਨਿ ਹੈ'। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਅਬਿ ਤੌ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਹਿਤ ਆਯੋ ॥੧੩॥ ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਅਬਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ। ਪੁਨ ਆਵਹਿ ਉਠਿ ਹੋਤਿ ਸਕਾਰੇ। ਰਹੈ ਸੈਨ ਮਹਿਂ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਹਮ ਗਮ-ਨਹਿ ਪੂਰਬ ਕੋ ਤਯਾਰਿ ॥ ੧੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸਨ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇ ਬੀਰ ਬਨਾਵੈਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਇਕ ਦਸ[3] ਦੀਨਿ ਰੁਪੱਯੇ। 'ਪੁਰਿ ਤੇ ਲਿਹੁ ਅਹਾਰ ਇਨ ਖੱਯੇ' ॥੧੫॥ ਕਰੀ ਸਲਾਮ ਪਠਾਨ ਤਮਾਮੂ। ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਧਾਮੂ। ਸੋ ਦਿਨ ਕਰਯੋ ਬਿਤਾਵਨਿ ਸਾਰੋ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਖਾਇ ਅਹਾਰੋ ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਿਤ ਕੀ ਚਿਤ ਲਾਈ। ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਆਇ।ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸਗਰੀ ਉਮਡਾਇ॥੧੭॥ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਸ਼ਬਦ ਬਿਲਾਵਲ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨਿ ਅਨਦਾਨ ਸੰਗਤਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਥਿਰਹਿਂ ਬਨਿ ਪੰਗਤਿ ॥੧੮॥ ਪੈਂਦ ਪਠਾਨ ਲਿਏ ਨਿਜ ਸੰਗ। ਆਯੋ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਉਮੰਗ। ਗੁਰੁ ਦਰਮਾਹਾ[4] ਸਭਿ ਕੋ ਕਿਯੋ। ਬਸਿਬੇ ਕੋ ਇਕ ਥਲ ਤਿਨ ਦਿਯੋ ॥੧੯॥ ਜੁਗ ਮਹਿਖੀ[5] ਦੇ ਦੁਗਧ ਮਹਾਨਾ। ਸੇਵਕ ਸੋਂ ਗੁਰੁ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਭਿ ਪੈ[6] ਲੇ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਤਪਾਵਨਿ। ਪਿਸਤਾ ਅਰੁ ਬਦਾਮ ਕਰਿ ਪਾਵਨੁ ॥ ੨੦ ॥ ਆਦਿ ਛੁਹਾਰੇ ਮੇਵਾ ਸਾਨੋ[7]। ਚਾਰ ਘਰੀ ਦਿਨ ਰਹਿ ਜਬਿ ਜਾਨੋ। ਮਿਸਰੀ ਕੋ ਮਿਲਾਇ ਕਰਿ ਆਛੇ।–ਕਰਹੁ ਖੁਵਾਵਨਿ ਜੇਤਿਕ ਬਾਂਛੇ ॥ ੨੧ ॥ ਪੈਂਦ ਰਜਤਪਣ ਨਿਤ ਦਰਮਾਹਾ। ਦਿਹੁ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਹਾ'।ਇੱਤਯਾਦਿਕ

---

[1]ਪਾਲਣਾ [ਫ਼ਾ:, ਪਰਵਰਸ਼]। [2]ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ। [3]ਗਿਆਰਾਂ। [4]ਤਨਖਾਹ। [5]ਦੋ ਮੱਝੀਆਂ। [6]ਦੁੱਧ। [7]ਮਿਲਾਉ।

ਸੇਵਾ ਜੋ ਆਨ। ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਿ ॥ ੨੨ ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨਿ ਕੀ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਇਕ ਬਾਰ ਬਨਾਈ। ਭਏ ਪਠਾਨ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨੇ। ਗੁਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲ ਪਛਾਨੇ ॥੨੩॥ ਇਕ ਦਿਨ ਨਿਜ ਹਜ਼ੂਰ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਗੁਰੂ ਅਚਵਾਯੋ। ਦ੍ਵੈ ਨਰ ਜੇਤਿਕ ਖਾਨਾ ਖਾਵੈਂ। ਤਿਤਿਕ ਖਾਇਗਾ, ਪਿਖਿ ਹਰਖਾਵੈਂ ॥੨੪॥ 'ਇਮ ਸਦੀਵ ਹੀ ਦੀਜਹਿ ਖਾਨਾ'। ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਸੰਗਿ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। ਸੈਨਾ ਮਹਿਂ ਮਿਲਾਇ ਇਮ ਰਾਖਾ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਹੁਇ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੨੫ ॥ ਅਗਲੀ ਪ੍ਰਾਤ ਕਰੀ ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੇ ਹਯ ਕੀ ਅਸੁਵਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪਯਾਨੇ। ਪੰਦ੍ਰਹ ਕੋਸ ਪੰਥ ਉਲੰਘਾਨੇ ॥੨੬॥ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਤਹਿਂ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਭੋਰ ਮਗ ਚਲੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਹਿਂ। ਪਰੈ ਰਾਤ ਡੇਰਾ ਤਬਿ ਠਾਨਹਿਂ ॥੨੭॥ ਤੀਰਥ ਮਹਾਂ ਪਹੋਆ[1] ਨਾਮੂ। ਸਾਰਸੁਤੀ ਸਲਿਤਾ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਗਨ ਪਾਪਨਿ ਕੋ ਖਾਪਨਿ ਕਰਨੀ। ਜਿਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਸੁ ਬਰਨੀ ॥੨੮॥ ਸੋ ਖਟ ਕੋਸ ਰਹੀ ਜਬਿ ਆਵਨਿ। ਚਹੈਂ ਕਿ-ਚਲਿ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ ਪਾਵਨਿ-। ਤਹਿਂ ਇਕ ਪਿੰਗਲ ਆਂਖਨ ਹੀਨਾ। ਕਿਹ ਸਿਖ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਸੋਈ। ਕਹੈ ਕਿ 'ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਮੇਰੋ ਕੋਈ। ਮਿਲਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਜਗ ਕੇ ਦਾਤਾ। ਤੌ ਮੇਰੋ ਸੰਕਟ ਹੁਇ ਹਾਤਾ ॥੩੦॥ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਮੇਰੀ। ਆਇਂ ਇਹਾਂ ਧਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਘਨੇਰੀ'। ਇਮ ਮਨ ਠਾਨਿ ਕਰਾ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਗੁਰ ਸਿਮਰਹਿ ਤਹਿਂ ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮੂ ॥੩੧॥ ਤਿਸ ਕੋ ਸੰਕਟ ਕਾਟਨਿ ਹੇਤਾ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਤਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ। ਸੁਭਟਨਿ ਕਰੇ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਵਨਿ। ਸੇਵਤ ਲਗੇ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਕੋ ਲਯਾਵਨਿ ॥ ੩੨ ॥ ਰਸਦ ਖ਼ਰੀਦੀ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ। ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਸਭਿ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰਾ। ਪਿੰਗਲ ਸੁਨੀ ਕਿ 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਏ'। ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਅੰਗ ਨਹਿਂ ਮਾਏ ॥੩੩॥ ਰੁੜ੍ਹਤਿ ਚਲਤਿ ਨਿਕਸਯੋ ਤਜਿ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਤਿ ਰਿਦੇ ਮੁਖ ਨਾਮੂ। ਜਿਸ ਬਲ ਸਤਿਗੁਰੁ ਥਿਰੇ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਬੂਝਿ ਬੂਝਿ ਤਿਸਹੀ ਥਲ ਆਵਤਿ ॥੩੪॥ ਆਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ। ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਤਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯਹੁ। 'ਇਨ ਬਾਤਨਿ ਤੇ ਰਾਵਰਿ ਨਾਮੂ।-ਦੀਨਾਨਾਥ-ਭਨੈਂ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੩੫ ॥ ਤੁਮ

[1] ਨਾਮ ਹੈ ਪਿੰਡ ਦਾ।

ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਕੋ ਜਗਤ ਹਮਾਰਾ। ਪਗ ਦ੍ਰਿਗ ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਜਾਤਿ ਪਧਾਰਾ।
ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਆਸ ਤੁਮਾਰੀ। ਮਮ ਹਿਤ ਆਇ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ ॥੩੬॥
ਕੇਤਿਕ ਬਰਖ ਬਿਤੀਤੇ ਮੋਹੀ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਤਿ ਸਦਾ ਗੁਰੁ ਤੋਹੀ।ਆਏ
ਮੋਹਿ ਨਿਵਾਜ਼ਨਿ ਹੇਤੁ। ਦਿਹੁ ਦ੍ਰਿਗ ਪਗ ਮੈਂ ਬਨੌਂ ਸੁਚੇਤ' ॥੩੭॥ ਗੁਰ
ਢਿਗ ਸਿੱਖਨਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। 'ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਲਿਹੁ ਰਜ ਪਾਏ'।
ਧਰ੍ਯੋ ਉਪਾਨਧ[1] ਗੁਰੁ ਕੋ ਚੀਨਿ।ਲੇ ਤਿਨ ਅੰਗਰੀ ਘਸਵਨਿ ਕੀਨਿ॥੩੮॥
ਜਬਿ ਨੇਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਬਿਚ ਤਿਨ ਪਾਈ। ਭਈ ਆਂਖਿ ਜਨੁ ਪ੍ਰਥਮ ਬਨਾਈ।
ਗੁਰੁ ਬਪੁ ਸੁੰਦਰ ਪਿਖ੍ਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ॥੩੯॥
'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜਿਮ ਸੁਨ੍ਯੋ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਤਥਾ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਅਬਿ ਦੇਖਾ।ਨਿਤ
ਦੀਨਨਿ ਪਰ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੋ। ਹਮ ਸਮ ਪਤਿਤਨਿ ਪੁੰਜ ਉਧਾਰੋ' ॥੪੦॥
ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਉਸਤਤਿ ਕੀਨਿ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੁਖ ਹੀਨ।
ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ ਲੋਚਨ ਤੈਂ ਅਬਿ ਪਾਇ।ਇਸ ਥਲ ਕੋ ਸੇਵਹੁ ਹਿਤ ਲਾਇ॥੪੧॥
ਬਢਨੀ ਫੇਰਹੁ ਦੀਪਕ ਬਾਰਹੁ। ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਕੋ ਨਾਮ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਜੋ ਸਿਖ
ਪੂਜਹਿ ਦੇ ਧਨ ਆਨ। ਤਿਸ ਕੋ ਬਾਂਟਿ ਕਰਹੁ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ॥੪੨॥ ਆਵਤਿ
ਜਾਤਿ ਸਿੱਖ ਬਸਿ ਜਾਏ। ਤਿਨ ਕਹੁ ਦੇ ਅਹਾਰ ਅਚਵਾਏ। ਪੀਛੇ ਆਪ
ਕਰਹੁ ਪੁਨ ਖਾਨਿ। ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਸਭਿ ਹੀ ਇਸਥਾਨ*' ॥ ੪੩ ॥ ਇਸ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦੀਨਸਿ। ਪਿੰਗਲ ਭਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਿਤ ਚੀਨਸਿ। 'ਸਿਰ
ਧਰਿ ਕਰਿਹੌਂ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰਾ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮੁਰਿ ਸਰਬ ਸੁਧਾਰਾ ॥੪੪॥
ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਹੈ ਕਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਦੀਨਨਿ ਦਯਾਲ ਸੁ ਨਾਮ ਬਿਸਾਲੂ'।
ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਕਰ੍ਯੋ ਪੁਜਾਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਲੰਦ ॥ ੪੫ ॥
ਸੇਵਤਿ ਹੀ ਤਿਸ ਥਲ ਕੋ ਰਹ੍ਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਬੀਤੇ ਦੁਖ ਦਹ੍ਯੋ। ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗਏ। ਨਿਜ ਨਿਵੇਸ ਤਹਿਂ ਕਰਤੇ ਭਏ ॥੪੬॥ਤਿਨ
ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਰਖਾਯੋ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਬਰ ਪਾਯੋ। ਕੂਪ ਬਾਗ
ਹਿਤ ਧਨ ਬਹੁ ਦੀਨੋ।ਆਨ ਥਾਨ ਪੁਨ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨੋ ॥੪੭॥ ਪੁਨ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਦਸਮੇਂ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਪਹੁੰਚੇ, ਦੇਖੈਂ, ਨਰ ਥਿਤ ਤਾਹੂ[2]।ਹਿਤ ਸਨਮਾਨ
ਖਰੋ ਨਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਹਯ ਪਰ ਚਰੇ ਸਥਿਰ ਗੁਰ ਜੋਵਾ ॥ ੪੮॥ ਬੂਝੇ ਮਨੁਜ

[1]ਜੋੜਾ, ਜੁੱਤੀ [ਸਿਸ:, ਉਪਾਨਹ]। [2]ਓਥੇ ਕੋਈ ਮਨੁਖ ਬੈਠਾ ਹੈ।
*ਪਾ:-ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਇਹ ਸਾਂਭ ਸਥਾਨ।

'ਅਹੈ ਇਹ ਕੌਨ?'। ਕਹ੍ਯੋ 'ਗ੍ਰਾਮ ਕਰਹਾਲੀ[1]' ਭੌਨ। ਆਯੋ ਇਹ ਠਾਂ ਹੈ ਸਸੁਰਾਰਿ। ਬਿਚ ਪਰਗਨੇ ਠਿਕਾਨੇਦਾਰ[2]"॥੪੯॥ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਤੇਜ ਮਹਾਨੇ। 'ਅਬਿ ਸਭਿ ਗਏ ਠਿਕਾਨੇ ਠਰਕ[3]। ਗਏ ਪ੍ਰਥਮ ਕੇ ਟਿੱਕੇ ਟਰਕ[4]"॥੫੦॥ਇਮ ਕਹਿ ਤੁਰਤ ਤੁਰੰਗ ਹਟਾਇ। ਉਤਰੇ ਕਲਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਜਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਚਾਲੇ ਅਗਵਾਈ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕੰਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਭਏ ਤਯਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਜਾਇ।ਖਸ਼ਟ ਕੋਸ ਪਰ ਸਰਸੁਤੀ ਹੇਰੀ ਜਲ ਅਲਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਦੇ ਧਨ ਦਾਨ।ਪੁਨ ਆਗੈ ਕੀਨਿਸਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਿ।ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਕੁਛ ਸੈਨਾ ਸਾਥ। ਕਰਹਿਂ ਨਿਵੇਸ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਨਾਥ॥ ੨ ॥ ਸ਼ਯਾਮਲ ਜਲ ਜਮਨਾ ਤਬਿ ਆਈ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਉਲੰਘੋ ਅਗਵਾਈ।ਗੜ੍ਹਗੰਗਾ ਕੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ।ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਤੂਰਨਤਾ ਧਾਰੇ ॥੩॥ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਿਨ ਬਾਸਾ। ਸੁਨਹਿਂ 'ਗੁਰੂ ਆਯਹੁ ਇਤ ਆਸਾ[5]'। ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਜੇ ਗ੍ਰਾਮ ਅਨੇਕ। ਕਹਿਂ ਲਗਿ ਤਿਨ ਕਹੁ ਕਰਹੁਂ ਬਿਬੇਕ ॥੪॥ ਕੇਤਿਕ ਮਗ ਮਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਸੁ ਆਇ। ਅਰਪਹਿਂ ਵਸਤੁਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਕੇਤਿਕ ਜਬਿ ਨਿਵੇਸ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਆਨਿ ਅਖੋਹਨ ਆਗੈ ਧਰੈਂ ॥ ੫॥ ਦੁਗਧ ਅਧਿਕ ਦਧਿ ਆਵਹਿ ਢੇਰੇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਦਰਬ ਅਗੇਰੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸਹਿਂ, ਜਾਵਹਿਂ। ਅਪਰਨਿ ਕੇ ਢਿਗ ਸੁਜਸੁ ਅਲਾਵਹਿਂ ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਗਮਨਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਗੜ੍ਹ ਗੰਗਾ[6]। ਪਿਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਬਿਮਲ ਜਲ ਚੰਗਾ। ਉਤਰੇ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਦੀਨੋ ਅਧਿਕ ਦ੍ਵਿਜਨਿ ਕਹੁ ਦਾਨ ॥ ੭ ॥ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਜਾਨਾ। ਜਾਚ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਭਗਤਿ ਗੁਨ ਗ੍ਯਾਨਾ। ਧਨ ਲਾਲਚ ਕੋ ਜਿਨ ਮਨ ਕੀਨਿ। ਕਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਲਖਹਿਂ ਬਿਸ਼ਯ ਮਨ ਭੀਨ ॥ ੮ ॥ ਪੁਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਕਰਿ ਕੂਚ ਪਧਾਨੇ। ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਆਗੈ ਸੁਖ ਸਾਨੇ। ਇਕ ਸਾਧੂ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਨ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਚਹੈਂ ਤਹਾਂ ਗੁਰੁ ਤੂਰਨ ॥ ੯ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਸਥਾਨ। ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ। ਉਤਰ੍ਯੋ

[1]ਨਾਮ ਪਿੰਡ, ਸਮਾਣੇ ਦੇ ਕੋਲ, ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ। [2]ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਲਾ। [3]ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। [4]ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਟਿੱਕੇ ਹੋਏ ਟਲ ਗਏ ਭਾਵ ਵਡਿਆਈ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗੀ [ਟਿੱਕੇ ਹੋਏ=ਵਡਜਾਏ ਹੋਏ। ਟਿਕੇ ਹੋਏ=ਬੈਠੇ ਹੋਏ]। [5]ਤਰਫ। [6]ਗੜ੍ਹ ਮੁਕਤੇਸਰ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ।

ਡੇਰਾ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਏ। ਇਤ ਉਤ ਸੁਭਟ ਫਿਰਤਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਇਕ ਕਨਪਾਟੇ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ। 'ਕੋ ਸਰਦਾਰ ਆਇ ਭਟ ਲੀਨੇ ?'। ਸਿੱਖਨ ਕਹਯੋ 'ਸਾਚ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੁ, ਦੁਖੁ ਦਾਹੂ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੋਗੀ ਭਾਜਿ ਪਧਾਰੇ–ਨਹਿ ਬੈਧਹਿ ਹਮ ਕੋ–ਡਰਧਾਰੇ। ਸਿਖ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਸੁਨਹੁ ਜਿਮ ਹੋਈ*। ਗੁਰੁ ਧਯਾਨ ਮੈਂ ਥਿਰ ਹੈ ਸੋਈ* ॥੧੨॥ਤਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆ ਸਾਧਿ[1] ਇਕ ਬਾਰੀ।ਬਹੁਰ ਥਿਰਹਿ ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਮਝਾਰੀ। ਗੁਰੁ ਸਿਮਰਨ ਕੇ ਤਤਪਰ ਹੋਵਾ। ਜਬਿ ਕੋ ਬਿਗਰਯੋ ਚਲਦਲ[2] ਜੋਵਾ ॥ ੧੩ ॥ ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਦੁਖ ਉਰ ਧਾਰਤਿ।ਗੁਰੂ ਅਵੱਗਯਾ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਤਿ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੀ ਮਨ ਗਿਨਤੀ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਬਿਨਤੀ ॥ ੧੪ ॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਪਵਾਦ[3]। ਬਿਗਰਹਿ ਬਿਰਦ,ਰਖਹੁ ਮਿਰਜਾਦਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਗਾਦੀ। ਕਿਮ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੈ ਕਹੁ ਬਾਦੀ ॥ ੧੫ ॥ ਮਮ ਤਨ ਤਜੇ ਜਿ ਸੁਧਰਹਿ ਥਾਨੁ। ਤੌ ਤਾਜਿ ਦੇਉਂ ਤਨਕ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨੁ। ਤਊ ਨ ਜੋਗੀ ਲਹੈਂ ਬਿਸਾਦੂ[4]। ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਉਠਾਵਹਿਂ ਬਾਦੂ ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗੌਰੀ[5]। ਤੁਮਰੇ ਅਛਤ ਹੋਤਿ ਅਬਿ ਹੌਰੀ।ਤੌ ਪਾਛੇ ਕੀ ਕਯਾ ਹੈ ਚਲੀ। ਅਲਪ ਸ਼ਕਤਿ ਭੀ ਨਿਰਭੈ ਦਲੀ[6] ॥ ੧੭ ॥ ਕਯੋਂ ਨ ਉਤਾਇਲ ਬਨਹੁ ਸਹਾਯਕ। ਅਸ ਕਾਰਜ ਤੁਮਰੇ ਹੀ ਲਾਇਕ। ਲਈ ਜਗਤ ਤੇ ਪੀਰੀ ਮੀਰੀ। ਕਯੋਂ ਨ ਕਰੋ ਸਿੱਖਨ ਕਰ ਗੀਰੀ' ॥ ੧੮ ॥ ਜਗ ਗੁਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ। ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਬਿਗਰਤਿ ਬਰ ਠੌਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ! ਬਨਹੁ ਸਹਾਈ। ਦਿਹੁ ਉਠਾਇ ਜੋਗੀ ਸਮੁਦਾਈ' ॥੧੯॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮੁਖ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਤਿ। ਜੀਤ ਰਿਖੀਕ ਧਯਾਨ ਗੁਰ ਠਾਨਤਿ। ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਹਯ ਕੀਨਿ ਹਿਹੇਖਾ। ਸੁਨਤਿ ਅਚਾਨਕ ਚਾਹਤਿ ਦੇਖਾ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਕਸ ਕੁਟੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਯੋ। ਮਾਨਵ ਗਨ ਕੋ ਥਿਰਿ ਦਰਸਾਯੋ ।–ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ–ਕਰਹਿ ਚਿਨਾਰੀ। ਸੰਗ ਏਕ ਕੇ ਮਿਲਯੋ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥'ਕਿਸ ਕੋ ਡੇਰਾ

---

[1]ਭਾਵ ਖਾ ਪੀ ਕੇ। [2]ਪਿੱਪਲ। [3]ਨਿੰਦਿਆ। [4]ਭਾਵ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੀੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। [5]ਭਾਰੀ। [6]ਥੜੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਵੀ ਨਿਰਭੈ ਹੋਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਗੇ (ਐਸੇ ਅਸਥਾਨ)। [7](ਦਾ) ਹੱਥ ਪਕੜਨਾ, ਭਾਵ ਮੱਦਦ।

*ਤਿੰਨ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:–ਅਲਪ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਕੀ ਕੁਟੀ ਬਨਾਈ। ਦਰ ਲਘੁ ਰਚਯੋ ਬੀਚ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਈ।

ਉਤਰ੍ਯੋ ਆਇ ?। ਕਿਤ ਤੇ ਆਨਿ ਕਹਾਂ ਕੋ ਜਾਇ ?'। ਸਿਖ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਅਹੈ ਜਗ ਗੁਰੂ। ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਿਘਨ ਗਨ ਰੁਰੂ[1]' ॥ ੨੨॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਕ ਸ਼੍ਰਵਨ ਪੁਟ ਪਾਨਾ[2]। ਹੁਤੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਨੁ ਭਾ ਸਵਧਾਨਾ। ਧਾਇ ਧਰੈ ਧਰਿ ਪਦ ਬਿਚਲੰਤਿ[3]। ਚਲ੍ਯੋ ਨ ਜਾਤਿ ਅਧਿਕ ਉਤਲੰਤਿ॥੨੩॥ ਹੁਤੇ ਖਰੇ ਗੁਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ, ਰਜ ਦੁਤਿ ਪਾਇ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਰ ਲਾਲ। ਹੁਤੇ ਉਪਾਨਹ ਮਹਿਂ[4] ਤਿਸ ਕਾਲ॥੨੪॥ ਪਹੁੰਚਿ ਸਮੀਪ ਦੰਡ ਸਮ ਪਰ੍ਯੋ। ਭਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਢਰ੍ਯੋ। ਪਦ ਰਜ਼ ਲੇ ਸਿਰ ਮੁਖ ਪਰ ਲਾਈ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ! ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ'॥ ੨੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਭਾ ਸਨਮੁਖ ਠਾਂਢੋ। ਕਰਤਿ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਆਨੰਦ ਬਾਢੋ। 'ਚੌਦਹਿ ਲੋਕਨਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰ। ਸਭਿ ਸੁਧਿ ਜਾਨਤਿ ਸਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੨੬ ॥ ਇਕ ਮਮ ਘਟ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਨਹਿਂ ਅਚਰਜ, ਤੁਮਰੇ ਬਨਿ ਆਏ।ਸ਼ਕਤਿ ਅਨੰਤਨਿ ਕੇ ਬਡ ਸਾਗਰ।ਦੇਵਨਿਦੇਵ ਉਜਾਗਰ ਨਾਗਰ॥ ੨੭॥ ਨਿਰਨੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਗੁਨ ਹੇਰਾ। ਰਹਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਬਸੀ ਘਨੇਰਾ॥ ਪ੍ਰੀਤ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਕੀ ਲਖਿ ਸਾਚੀ। ਭਈ ਦੀਨ ਮਨ ਬਿਨੈ ਉਬਾਚੀ ॥ ੨੮ ॥ ਸਭਾ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਕੀ ਰਿਸ ਰਾਚੀ[5]। ਬੇ ਮਿਰਜਾਦਿ ਕਰਨਿ ਕਹੁ ਬਾਚੀ[6]। ਪਰੀ ਸ਼ਰਨ ਰੱਛ੍ਯਾ ਤਬਿ ਜਾਚੀ।ਰਾਖੀ ਲਾਜ ਜਾਨਿ ਜਨ ਭਾਚੀ[7] ॥੨੯॥ ਸੰਕਟ ਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਉਬਾਰ੍ਯੋ। ਦੁਖਦ ਦੈਤ ਕਹੁ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰ੍ਯੋ। ਤਿਮ ਬਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਭਏ ਸਹਾਇ। ਮਹਾਂ ਬਿਘਨ ਤੇ ਲੀਨਿ ਬਚਾਇ॥ ੩੦॥ ਕਰੀ ਤਿਲੋਕੇ ਕੀ ਤਲਵਾਰ। ਹਤੀ ਕਾਠ ਕੀ ਬਨਿਗੀ ਸਾਰ[8]। ਸਿਖ ਕੋ ਬਾਟ ਘਾਟ ਥੋ ਜੋਈ। ਕਰ੍ਯੋ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਸੋਈ ॥ ੩੧ ॥ ਖਸ਼ਟ ਰੂਪ ਸਿਖ[9] ਭਏ ਸਹਾਈ। ਕਹਿਂ ਲੌ ਗਿਨੌਂ ਗਿਨੇ ਨਹਿਂ ਜਾਈ। ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਧਰਿ ਕੇ। ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਉਲੰਘਨ ਕਰਿ ਕੈ॥੩੨॥ ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਨਮੋ ਨਮੋ ਪਗ ਪਰ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਅਪਨਿ ਬਿਰਦ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਸੰਭਾਰਹੁ*। ਸੇਵਕ ਕੇ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਹੁ*' ॥੩੩॥

---

[1]ਸਮੂਹ ਬਿਘਨਾਂ ਰੂਪ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਲਈ (ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਹੈ। [2]ਕੰਨ ਰੂਪੀ ਡੋਨੇ ਨਾਲ ਪੀਤੇ। [3]ਫਿਸਲਦੇ ਹਨ। [4]ਜੋੜੇ ਵਿੱਚ। [5]ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀ। [6]ਕਹਿਆ। [7]ਤਿਸ ਦਾਸੀ ਦੀ। [8]ਲੋਹੇ ਦੀ ਬਣ ਗਈ। [9](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਛੀਏ ਰੂਪ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ।

*ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਖਸੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਲਿਖਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ।ਭਨੈਂ ਸੁ ਬੈਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਨੈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਭੁਏ ਪ੍ਰਸੰਨ । ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਿੱਖ ! ਤੂੰ ਅਹੈਂ ਅਨੰਨ ॥ ੩੪॥ ਗੁਰੁ ਪਰ ਸਿਦਕ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਲਹੈਂ ਨ ਕੈਸੇ।ਕਹੁ ਅਲਮਸਤ! ਗਾਤਿ ਕੁਸ਼ਰਾਤਿ[1] । ਕਿਮ ਕਨਪਾਟੇ ਕਿਯ ਉਤਪਾਤ?'॥੩੫॥'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮ ਪਾਇ। ਕੁਸ਼ਲ ਸਰੀਰ ਅਹੈ, ਸੁਖਦਾਇ ! । ਮਤਸਰ ਪਾਵਕ ਅਤਿ ਜੋਗੀਨਿ।ਜਰਹਿ ਸਦਾ ਉਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬਿਹੀਨ॥੩੬॥ਚਲਦਲ ਜਾਰ੍ਯੋ ਅਗਨਿ ਲਗਾਇ। ਮਮ ਆਸਨ ਕੋ ਦਯੋ ਉਠਾਇ।ਕਰੀ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ। ਬਹੁ ਅਪਵਾਦ ਕਹ੍ਯੋ ਕਰਿ ਬਾਦ' ॥੩੭॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਪੂਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਤੋਹਿ,ਪ੍ਰਬੀਨ!' ।ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਿਤ ਫਰਸ਼ ਡਸਾਇਵ ਬੈਠਿ ਸਰਬ ਰਜ ਕੋ ਝਰਵਾਇਵ ॥ ੩੮॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਬਿਰਾਜਤਿ ਭਏ।ਸੁਭਟਨਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਡੇਰਾ ਕਏ। ਹਰੇ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਗਨ ਸੇਵਕ ਲ੍ਯਾਏ। ਚਾਰੇ ਹਯਨਿ ਜ਼ੀਨਿ ਉਤਰਾਏ ॥੩੯॥ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਤੇ ਗਨ ਰਸਦ ਮੰਗਾਈ। ਲਾਗੇ ਕਰਨਿ ਦੇਗ ਮਨ ਭਾਈ।ਖਸ਼ਟ ਘਰੀ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਰਹ੍ਯੋ। 'ਆਨਹੁ ਨਿਰਮਲ ਜਲ' ਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰ ਪਗ ਬਦਨ ਪਖਾਰਨਿ ਕੀਨੇ। ਪੁਨ ਮੱਜਨ ਜਲ ਤੇ ਮਲ ਹੀਨੇ।ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ ਤਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਨ੍ਯਾਰੇ।ਕਹ੍ਯੋ 'ਚਲਹੁ,ਗੁਰੁ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰੇ'॥੪੧॥ਭਯੋ ਸੰਗ ਅਲਮਸਤ ਬਤਾਵਤਿ।'ਇਹ ਦਲ ਪਿਖਹੁ ਮਹਾਂ ਛਬਿਪਾਵਤਿ।ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਆਗਵਨੁ। ਭਾਜਿ ਗਏ ਜੋਗੀ ਤਜਿ ਭਵਨੁ ॥੪੨॥ ਇਸ ਥਲ ਚਲਦਲ ਦਲ ਕਲ ਹਰੀਅਲ[2]। ਜੋਗਿਨਿ ਦੁਸ਼ਟ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਕਹੀਅਲਿ[3] ਮੁਝ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮਲਖ੍ਯੋ ਤੁਮਆਏ[4]।ਦੇਖਿ ਰਹ੍ਯੋ,ਥਲ ਤ੍ਯਾਗਿ ਪਲਾਇ॥੪੩॥ ਇਹ ਵੇਨਲ[5] ਕੋ ਤਰੁ ਬਚ ਰਹ੍ਯੋ*। ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿ ਤਿਸ ਹਿਤ ਇਹ

---

[1]ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ। [2]ਸੁਹਣੇ ਹਰੇ ਪਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪਿੱਪਲ ਸੀ। [3]ਕੀਤੀ। [4]ਜਾਣਿਆਂ ਆਪ ਦਾ ਆਉਣਾ। [5]ਰੇਠੜੇ।

*ਮਿੱਠੇ ਰੇਠੇ ਦਾ ਹਾਲ ਪਿਛੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਇ ੨੦ ਅੰਕ ੮੦ ਤੇ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸ ੨੮ ਅੰਕ ੨੭ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਹ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪਾਸ ਵਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਧ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਪਦੀ, ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਿੱਠੇ ਰੇਠੇ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਗਏ ਹੋਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੇਠੇ ਦਾ ਥਲ ਹੁਣ ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ।

ਲਹਯੋ। ਇਕ ਸਿਕੰਧ[1]ਕੇ ਮਾਧੁਰ ਫਲ ਹੈਂ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਥਿਰ ਥਲ ਹੈਂ ॥੪੪॥ ਦੁਤਿਯ ਡਾਰ ਕੇ ਫਲ ਹੈਂ ਕੌਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਗੋਰਖਾਦਿ ਸਿਧ ਹੋਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਧੀਰਜ ਦਈ 'ਬਨਹਿ ਤਿਮ ਰੰਗ'[2]॥੪੫॥ ਤਹਾਂ ਫਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਾਯਹੁ।ਬੈਠਿ ਸਭਿਨਿ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਯਹੁ। ਸੋਦਰ ਕੀ ਚੌਕੀ ਥਿਰਿ ਸੁਨੀ।ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਮਹਿੰਮਾ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਭਨੀ ॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਆਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੁੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਢਿ ਸੋਦਰ ਅਰਦਾਸ ਭੀ ਸਭਿਨਿ ਨਿਵਾਯਹੁ ਸੀਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਜੀ ਗੁਰੁ ਸਮਰਥ ਜਗਦੀਸ਼॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਚਲਦਲ ਪ੍ਰਥਮ ਸਤੂਲ ਰਹਿ ਕਰਯੋ। ਦਲ ਸੋਂ ਕਲਿਤ[3]ਹੁਤੋ ਜਿਮ ਹਰਯੋ।ਨਿਹਮਲ ਜਲ ਪਾਵਨ ਅਨਵਾਵਾ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੁੰਕਮ ਕੋ ਘਸਵਾਵਾ॥੨॥ ਆਪ ਖਰੇ ਹੁਇ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਯੋ। 'ਸੱਤਿਨਾਮ' ਮੁਖਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਯੋ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਛਿਰਕਨਿ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਤਤਛਿਨ ਨਿਕਸਯੋ ਦਿਪਤਿ ਨਵੀਨ ॥੩॥ ਪ੍ਰਥਮ ਲਗਰ ਨਿਕਸੀ ਪਿਖਿ ਐਸੇ। ਬਿਵਰ ਬਿਖੈ ਤੇ ਬਿਸੀਧਰ ਜੈਸੇ[4]। ਛਿਰਕੇ ਦੇਤਿ ਨੀਰ ਕੇ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ। ਫੈਲਤਿ ਬ੍ਰਿਧਤਿ ਜਾਤਿ ਹੈ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ॥੪॥ਤਬਿ ਅਲਮਸਤ ਕਹਯੋ ਕਰ ਬੰਦਿ।'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ! ਸਭਿ ਰੀਹਿ ਬਿਲੰਦ।ਪ੍ਰਥਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੁ ਕਰਕੋ[5]।ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਜੁਤ ਪਿਖਿ ਤਰੁ ਕੋ।੫॥ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਪਿਖੀਯਤਿ ਤਥਾ ਬਨਾਵਹੁ। ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹਤਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ'। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕਰਯੋ ਉਚਾਰਨਿ।'ਅਪਰ ਚਿੰਨ੍ਹਯੁਤ ਵਧਹਿ ਸ ਡਾਰਨ' ॥੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕੁੰਕਮ ਕੋ ਛਿਰਕਾਯਹੁ। ਛੋਟੀ ਬਡੀ ਬੂੰਦ ਬਰਸਾਯਹੁ। 'ਇਨ ਛੀਟਨਿ ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹਤਿ ਰਹੇ। ਜਬਿ ਲੌ ਥਿਰ ਪ੍ਰਥਮੀ ਪਰ ਅਹੇ॥੭॥ ਅਬਿ ਇਹ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਬਰਧਹਿ ਤੇਤੋ। ਜੋਗਨਿ ਜਾਰਯੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਜੇਤੋ'। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰੇ ਕਉ ਆਏ। ਜਥਾ ਰੁਚੀ ਭੋਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ॥ ੮ ॥ ਭਏ ਸੁਪਤਿ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਉਠੇ ਗੁਰੂ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਈ।ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਬਡ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਦਿਪਤਿ ਮਹਾਨ ॥੯॥ ਜੋਗੀ ਗੁਰ ਕੋ ਦੇਖਿ ਪਲਾਏ। ਸੋ ਗੋਰਖ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਏ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ

---

[1]ਟਾਹਣ। [2]ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਅਨੰਦ ਬਣੇਗਾ। [3]ਪੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਸ਼ੋਭਤ। [4]ਵਰਮੀ ਵਿਚੋਂ ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ। [5]ਪਹਿਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਸੀ।

ਆਦੇਸ ਬਖਾਨੀ। ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਹੌਲ ਉਰ ਠਾਨੀ॥ ੧੦॥ ਮਾਨੋਂ ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਤੇ ਭਾਜੇ। ਬੋਲ ਨ ਸਕਹਿਂ ਅਧਿਕ ਮਨ ਲਾਜੇ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਧੀਰਜ ਧਾਰਾ। ਬਹੁਰੋ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰਾ॥ ੧੧॥ 'ਪ੍ਰਥਮ ਹਮਾਰੇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਥਾਨਾ। ਗੋਰਖ ਮਤਾ ਨਾਮ ਸਭਿ ਜਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਬਿ ਤਿਹਠਾਂ ਆਇ। ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੁਮ ਲਖਹੁ ਸਬਾਇ॥ ੧੨॥ ਗੁਰੂ ਕੋ ਨਾਮ[1]ਲੋਪ*ਹੁਇ ਗਯੋ। ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਨਾਮ ਬਿਦਤਯੋ। ਟਿਕ੍ਯੋ ਨ ਜੋਗੀ ਕੋ[2] ਤਿਸ ਥਾਨ। ਬਿਨ ਸੇਵਾ ਬਲ ਰਹ੍ਯੋ ਵਿਰਾਨ॥੧੩॥ ਹਮ ਨੇ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਹੇਰਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਰਿਦੇ ਬੁਧਿ ਧਾਰੀ।-ਬੈਠਹਿਂ ਇਸਿ ਥਲ ਜੋਗ ਕਮਾਵੈਂ। ਅਰੁ ਨਿਜ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਬਿਦਤਾਵੈਂ-॥ ੧੪॥ ਬੀਤ੍ਯੋ ਹਮਹਿਂ ਰਹਤਿ ਚਿਰ-ਕਾਲ। ਸਦ ਸਥਾਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਘਾਲਿ। ਇਕ ਫਕੀਰ ਆਯੋ ਨਰ ਬਾਵਰ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰ੍ਯੋ ਜਿਨ ਰਾਵਰਿ॥ ੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ। ਤਰੁ ਚਲਦਲ ਤਰ ਆਸਨ ਠਾਨਾ। ਕਿਤਿਕ ਥਾਨ ਪਰ ਮਮਤਾ ਧਾਰੀ। -ਹਮਰੇ ਗੁਰੂ ਕੀ-ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ॥੧੬॥ਬਾਦ ਕਰ੍ਯੋ ਤਿਨ ਹਮਰੇ ਨਾਲ। ਹਟ੍ਯੋ ਨ ਉਰ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਨ ਈਂਧਨ ਕੋ ਡਾਰਾ। ਲਾਇ ਅਗਨਿ ਹਮ ਚਲਦਲ ਜਾਰਾ॥ ੧੭॥ ਤਬਿ ਨਿਰਾਸ ਹੁਇ ਬੈਠ੍ਯੋ ਦੂਰ। ਇਕ ਝੂੰਗੀ ਕਰਿ ਬਸ੍ਯੋ ਬਿਸੂਰ। ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਿਨ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ। ਤਿਨ ਕੋ ਗੁਰ ਤਿਹ ਠਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ॥ ੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਦੀਰਘ ਗਾਦੀ। ਤਿਸ ਪਰ ਥਿਰ੍ਯੋ, ਜਿਨਹੁ ਬਡ ਸ਼ਾਦੀ। ਕੁਛਕ ਚਮੂੰ ਹੈ ਤਿਨਕੇ ਸੰਗਿ। ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਅਰੂਢਿ ਤੁਰੰਗ॥੧੯॥ਹਮ ਨੈ ਹੇਰਤਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। -ਅਰ੍ਯੋ ਨ ਜੈ ਹੈ ਇਨਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਅਪਰ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਹੁਇ ਰਾਜਾ। ਲਾਖਹੁੰ ਸੈਨਾ ਬੀਰ ਸਮਾਜਾ॥ ੨੦॥ ਅਪਨੀ ਸਿੱਧਾਂ ਕੋ ਬਲ ਪਾਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਭੀ ਹਮ ਲੇਹਿਂ ਹਰਾਇ। ਇਹ ਤੌਂ ਏਕਲ ਭੀ ਬਲਵਾਨ। ਜਿਨ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨ॥ ੨੧॥ ਹੋਇ ਨ ਅਸ ਹਮ ਕੋ ਗਹਿ ਲੇਹਿ।ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪੁਨ ਸੰਕਟ ਦੇਹਿ। ਚਲਦਲ ਜਰ੍ਯੋ ਲਖਹਿ ਅਪਰਾਧੀ। ਹਿਤ ਬਾਧਾ ਬਹੁ ਨਰ ਲੇ ਬਾਂਧੀ[3]-॥ ੨੨॥ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਹਮ ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਜੁਤਿ ਕਰਹੁ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਏ[4]'। ਸਭਿ ਸਿੱਧਨਿ ਗੋਰਖ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਾ।

[1]ਭਾਵ ਗੋਰਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ। [2]ਕੋਈ। [3](ਮਤਾਂ) ਪੀੜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤੇ ਬੰਦੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇ (ਅ) ਬਹੁਤੇ ਨਰ (ਉਸ ਨਾਲ ਹਨ) ਸਾਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਨਾ ਲੈਣ। [4]ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਸਮੇਤ (ਹੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਧੋ) ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਭਾਵੇ। *ਪਾ:-ਅਲਪ, ਅਲੋਪ।

ਜਿਸ ਕੀ ਆਇਸੁ ਬਿਖੈ ਅਸ਼ੇਸ਼॥ ੨੩ ॥ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਗੋਰਖ ਜਾਨੀ। ਸਰਲ ਰਿਦੇ ਬੋਲਯੋ ਬਰ ਬਾਨੀ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਮੇਲ ਸੁਹੇਲਾ। ਭਯੋ ਜਬਹਿ, ਸਿਧ ਗਨ, ਸੁ ਇਕੇਲਾ॥ ੨੪ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਮਹਾਂ ਬਾਦ ਕੋ ਠਾਨਾ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਜੁਤਿ ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਹਾਰੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਭਿਮਾਨ ਉਤਾਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਭੰਗਰਨਾਥ ਅਰਯੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨਾ। ਮਾਰਿ ਖਾਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨ॥ ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਏ। ਸਗਰੇ ਸਿੱਧਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਭੰਗਰ ਕ੍ਰੋਧੀ ਉਰ ਭਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਗੋਰਖ ਕੋ ਬਾਕ ਸਹਾਰਾ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸੋ[1] ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਝਾਰੇ। ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਬ੍ਰਿਕਤ[2] ਹਮਾਰੇ॥ ੨੭ ॥ ਅਸਮੰਜਸ[3] ਅਸ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ। ਤਿਸ ਕੋ ਗੁਰੁ ਕਹਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਤਿਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਰੁਖ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ[4]। ਨਤੁ ਭੰਗਰ ਕਿਸ ਨਿਵੈ ਅਗਾਰੀ?' ॥੨੮॥ ਬੋਲਯੋ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਸੁਜਾਨਾ। 'ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਓਜ ਕਰੇ ਜੁ ਬਖਾਨਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਉਚਿਤ ਸੁ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਦੀਰਘ ਜਸੁ ਪਾਵੈ' ॥ ੨੯ ॥ ਬੋਲਯੋ ਭਰ-ਥਰਿ 'ਹੈ ਇਹ ਕਾਲ। ਹੌਰਾ ਪੱਖ ਪਰਯੋ ਹਮ ਹਾਲ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਭੀ ਨਾਂਹੀ। ਥਾਨ ਛੁਰਾਵਹੁ ਅਬਿ ਤਿਹ ਪਾਹੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਭੰਗਰ ਆਦਿਕ ਮਾਨੀ ਜੋਧ। ਸਭਿ ਨੇ ਕਹਯੋ 'ਕਰੈਂ ਨ ਹਮ ਲੋਧ'। ਗੋਰਖ ਹਸਯੋ ਜਾਨਿ ਹੰਕਾਰੀ।–ਨਹਿਂ ਇਨ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਮਤਿ ਧਾਰੀ ॥੩੧॥ ਜਿਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਖਬਾਦ ਹੰਕਾਰਾ। ਸਗਰੇ ਧਰਯੋ, ਨ ਤਜੇ ਬਿਕਾਰਾ। ਮਾਨ ਹਾਨਿ ਬਹੁ ਭਏ ਅਗਾਰੀ। ਹੁਇ ਲੱਜਤਿ ਅਬਿ ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਤਊ ਹੋਇ ਗੁਨ, ਦੂਖਨ ਜਾਇ[5]–। ਇਮ ਲਖਿ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ ਰਜਾਇ[6]:–'ਜੋ ਥਲ ਜਾਇ ਛੁਰਾਵਹੁ ਆਜ। ਸਭਿ ਸਿੱਧਨਿ ਕੋ ਸੁਧਰਹਿ ਕਾਜ॥ ੩੩ ॥ ਬਦਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਵਡਿਆਈ। ਆਛੀ ਬਾਤ ਕਰਹੁ ਸਹਿਸਾਈ'। ਬਚ ਗੋਰਖ ਕੇ ਨਿਜ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ਸਿੱਧ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਜਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕੋ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਚਲਿ ਆਇ 'ਆਦੇਸ' ਬਖਾਨਿ। ਸੁਨਿ

[1]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ। [2]ਤਿਆਗੀ (ਰਹਿਕੇ)। [3]ਅਣਬਣ। [4]ਉਸ ਨੂੰ (ਨਾਨਕ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਕਹਿਕੇ (ਗੋਰਖ ਨੇ) ਗਿੱਚੀ ਨਿਵਾਈ, (ਸੋ) ਉਹਨਾਂ ਦਾ (ਗੋਰਖ ਦਾ) ਰੁਖ ਦੇਖਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿਤਾ ਸੀ, (ਅ) (ਲੋਕਾਂ ਨੇ) ਗਿੱਚੀ ਨਿਵਾਈ, (ਲੋਕਾਂ ਦਾ) ਰੁਖ ਦੇਖਕੇ ਮੈਂ ਝੁਕਿਆ। [5]ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਣ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ (ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ) ਦੂਖਨ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [6]ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ।

ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਗਤੇਸ਼। 'ਹੁਇ ਆਦੇਸ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸ਼'॥ ੩੫॥ ਗੁਰ
ਸਮੀਪ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਬੈਸੇ। ਸਿਰ ਮੁੰਡਤਿ ਹੁਇ ਹੰਡੀਆ ਜੈਸੇ। ਮੁੰਦ੍ਰਾ
ਫਟਕ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮਹਿਂ ਡਾਰੀ। ਭਸਮ ਲਗੇ ਝੋਰੀ ਤਨ ਧਾਰੀ ॥੩੬॥ ਸੇਲੀ
ਮੇਲੀ ਕਟ ਲੰਗੋਟੀ। ਅਸ ਤਨ ਬੇਖ, ਤਊ ਇਛ ਖੋਟੀ[1]। ਸਭਿ ਸਿੱਧਾਂ ਕੇ
ਬਲ ਹੈਂ ਭਾਰੇ। ਹਾਥ ਬਿਰਾਗਣ ਫਹੁਰੀ ਧਾਰੇ ॥੩੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਂ ਭੰਗਰ
ਤਬਿ ਕਹੇ। 'ਜਗ ਮਹਿਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤੁਮ ਬਨ ਰਹੇ। ਹਮ ਸਿਧ ਭਏ
ਜਗਤ ਤੇ ਨਯਾਰੇ। ਭੋਗ ਬਿਖੈ ਤਯਾਗੇ ਸੁਖ ਭਾਰੇ॥ ੩੮॥ ਹਮਰੇ ਸੰਗ
ਤੁਮਾਰੋ ਅਰਨਾ। ਅਸਮੰਜਸ, ਨਰ ਬ੍ਰਿਧ ਗਨ ਬਰਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਓਜ
ਕਛੁ ਕੀਜੈ। ਗੋਰਖਮਤਾ ਛੋਰਿ ਥਲ ਦੀਜੈ॥ ੩੯॥ ਇਹ ਸਿੱਧਨਿ ਕੋ
ਥਾਨ ਪੁਰਾਨਾ। ਛਪਨੋ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਬਿਦਤਿ ਜਹਾਨਾ'। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ
ਬਿਕਸਤਿ ਨੈਨ। ਉਤ੍ਰ ਦੇਨਿ ਕੋ ਬੋਲੇ ਬੈਨ॥ ੪੦॥ 'ਬੰਧਨ ਮੁਕਤਿ
ਬੇਸ ਤੇ ਨਾਂਹੀ[2]। ਬੰਧੇ, ਤਨ ਹੰਤਾ ਜਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਮਮਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਾਂ
ਮਨ ਮਾਨੀ। ਲਖਯੋ ਨ ਰੂਪ, ਨ ਦੁਬਿਧਾ ਹਾਨੀ ॥੪੧॥ ਵਹਿਰ ਬੇਖ ਧਰਿ
ਮਨ ਨਹਿਂ ਸਾਧਾ। ਸੋ ਕਬਿ ਛੁਟਹਿ ਨ, ਬੰਧਨ ਬਾਧਾ[3]। ਜਿਨ ਕੇ ਤਨ
ਹੰਤਾ ਨਹੀਂ ਲੇਸ਼। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿ ਜਗਤ ਅਸ਼ੇਸ਼॥ ੪੨॥ ਮਮਤਾ
ਗਈ, ਨ ਪੱਯਤਿ ਕਹਾਂ[4]। ਸੋ ਬਿਨ ਬੰਧਨ,ਗਯਾਨੀ ਮਹਾਂ। ਬੇਖ ਦੇਖਿ ਬਿਰ-
ਮਹਿ ਅਨਜਾਨ। ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮਾਨ॥ ੪੩॥ ਯਾਂਤੇ ਹੋ
ਸਜ਼ਾਇ ਕੀ ਲਾਇਕ। ਬੰਚਕ[5] ਜਿਮ ਤਨੁ ਬੇਖ ਬਨਾਇਕ'। ਸੁਨਤਿ
ਛੋਭ ਕਰਿ ਸਕਲ ਉਡਾਨੇ। ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਚਹਿਂ ਦਿਖਰਾਨੇ ॥੪੪॥
ਬਰਖਾ ਪਾਥਰ ਕੀ ਗਨ ਬਰਖਤਿ। ਬਡੋ ਰੂਪ ਧਰਿ ਸਿੱਖਨਿ ਧਰਖਤਿ[6]॥
ਐਂਚਤਿ ਕੰਕਰ ਧੂਰਿ ਘਨੇਰੀ। ਬਲ ਤੇ ਬਾਯੂ ਬਹੀ ਬਡੇਰੀ॥ ੪੫॥
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਉਲਕਾ[7] ਡਾਰਤਿ। 'ਮਾਰਿ ਲੇਹੁ ਇਨ' ਬਦਨ ਪੁਕਾ-
ਰਤਿ। 'ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਹਿਂ ਬਿਖੇਰਾ ਆਇ'। ਬੋਲਯੋ ਭੰਗਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਾਇ॥
੪੬॥ 'ਹਮ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਇ ਨ ਮਾਨੀ। ਕਰਹਿਂ ਚਮੂੰ ਜੁਤਿ ਅਬਿ ਤੁਵ
ਹਾਨੀ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਤੂਰਨ ਜਾਹੁ ਪਲਾਈ'। ਬੋਲਤਿ ਦਾਰੁਨ ਰੂਪ ਬਨਾਈ॥

---

[1]ਖੋਟੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। [2]ਭੇਖ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਬੰਧਾਇਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [3]ਓਹ ਬੰਧਨਾਂ ਕਰਕੇ
ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਹਨ। [4]ਗਈ ਹੋਈ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈਦੀ। [5]ਠੱਗ। [6]ਦਬਾਉਂਦੇ ਹਨ [ਸਿਸ:,
ਧਰ੍ਖਣ]। [7]ਚੁਆਤੀਆਂ। (ਅ) ਟੁੱਟਦੇ ਤਾਰੇ।

੪੭॥ ਸ਼ੇਰ ਸਰਪ ਗਿਰ ਸਮ ਵਧਿ ਗਇਓਦੇਖਤਿ ਸਿੱਖ ਬਿਸਮ ਉਰ ਭਏ। ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਾਥ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਲਾਇ ਥਕੇ ਸਿਧ ਨਾਥ ॥੪੮ ॥ ਤਿਮ ਅਬਿ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਬਿਖੇਰਾ। ਬੋਲੇ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਬੈਠੇ ਰਹਹੁ ਬਿਲੋਕ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਸਭਿ ਇਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ' ॥੪੯ ॥ ਗੁਰੁ ਡੇਰੇ ਤੇ ਦੂਰ ਫਿਰੰਤੇ। ਗੁਰੁ ਤੇਜ ਤੇ ਅੰਗ ਜਰੰਤੇ। ਬਰਖਾਆਦਿਕ ਬਡ ਉਤਪਾਤ। ਗੁਰੁ ਨਰ ਕੇ ਨ ਛੁਇ ਕੁਛ ਗਾਤ ॥ ੫੦॥ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਪਨਿ ਦਿਖਰਾਵਾ। ਸਮ ਸੂਰਜ ਕੇ ਤਿਨਹੁੰ ਦਿਖਾਵਾ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਫਿਰਤਿ ਧਾਇ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਅਗਨ ਸਮਾਨ ਤਹਾਂ ਤਹਿਂ ਜਾਰੇ ॥੫੧॥ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਭਾਜਨਿ ਹੀ ਧਾਰਾ। ਬਜ਼ਾਕੁਲ ਹੋਤਿ ਲਾਇ ਬਲ ਸਾਰਾ। ਜਰੇ ਜਾਹਿਂ ਤਨ ਜਤਨ ਕਰੰਤੇ। ਚਲੇ ਪਲਾਇ ਰਿਦੇ ਪਛੁਤੰਤੇ ॥ ੫੨॥ ਠਹਿਰਯੋ ਗਯੋ ਨ ਬਡ ਹਠ ਧਾਰਤਿ। ਕੋਸ ਕੋਸ ਲਗਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਜਾਰਤਿ[1]। ਤਜਿ ਧੀਰਜ ਕੋ ਗਏ ਪਲਾਈ।ਜਹਿਂ ਗੋਰਖ ਜੁਤਿ ਸਿਧ ਸਮੁਦਾਈ॥੫੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਧਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਵਾਪਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ। ਬਨੇਸਰ, ਡਰੋਲੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਾਜਿ ਗਏ ਤਜਿ ਲਾਜ ਕੋ ਸਿੱਧ ਸਮਾਜ ਮਝਾਰ। ਜਾਨੀ ਗੋਰਖ ਬਾਰਤਾ ਬੋਲਯੋ ਕੁਛ ਰਿਸ ਧਾਰਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸੁਨਿ ਭੰਗਰ ! ਤੈਂ ਲਾਜ ਬਿਸਾਰੀ। ਬਨਿ ਬਨਿ ਬੈਠਤਿ ਬਡ ਹੰਕਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਥਮ ਖਰਾਵਾਂ। ਤਿਸ ਕੀ ਮਾਰ ਖਾਇ ਪਛੁਤਾਵਾ ॥੨॥ ਅਪਨੇ ਸਾਥਿ ਅਨੁਚਿਤ ਕਰਾਈ। ਤੌਂ ਗੁਰ ਆਗੋ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟਨ, ਦੇਨਿ ਦਿਖਾਈ[2]। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਨਰ ਗਨ ਤੇ ਪੁਜਵਾਈ[3] ॥੩॥ ਤਬਿ ਕੀ ਹਮ ਨੇ ਦੀਨਿਸਿ ਛੋਰ। ਜਾਨਯੋ ਪਸਰਯੋ ਕਲਿਜੁਗ ਘੋਰ। ਸੋ ਪ੍ਰਣ ਤਜਿ ਅਬਿ ਗਮਨੇ ਦੌਰਿ। ਕਯਾ ਕਰਤੂਤ ਕਰੀ ਤਿਸ ਠੌਰਿ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨਿ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਹੌਰਾ। ਮਦ ਹੰਕਾਰ ਪਾਨ ਤੇ ਬੌਰਾ। ਜੋ ਸਿਧ ਹੁਇ ਮਮ ਬਚ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਰਹੈ ਦੁਰਯੋ ਅਬਿ ਗਿਰਨ ਮਝਾਰੀ ॥੫॥ ਨਹਿਂ ਦੇਸ਼ਨਿ ਤਿਨ ਦੇਹਿਂ ਦਿਖਾਈ[4]। ਰਹਹਿ ਨ ਬਿਦਤਿ ਹੋਨਿ ਪੁਜਵਾਈ। ਬੇ ਮਿਰਜਾਦ ਕਰਹਿ ਅਬਿ ਕੋਈ।ਸਿਧ ਮੰਡਲ ਤੇ ਨਿਕਸਹਿ[5] ਸੋਈ' ॥ ੬ ॥ ਸਭਿ ਸਿਧ ਭੰਗਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਾਹਸਹਿਂ,ਲਖਹਿਂ–ਮਤਿਮੰਦ ਬਿਸ਼ੇਖ–। ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ

[1] ਸਾੜਦੀ ਹੈ (ਅੱਗ)। [2] ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ। [3] ਪੁਜਵਾਵਣਾ। [4] ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਣ। [5] ਕੱਢਿਆ ਜਾਏਗਾ।

ਕਰਿ ਕੈ ਮੁਖ ਨੀਚਾ। ਮਨਹੁਂ ਸੈਂਕਰੇ ਘਟ ਜਲ ਸੀਂਚਾ[1] ॥੭॥ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਤੇ ਸਿੱਧਨਿ ਮਾਨੀ। ਬਹੁਰ ਨ ਬ੍ਰਿਦਤਿ ਭੁਏ ਕਿਸ ਥਾਨੀ*। ਟਿਕੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸੁਮੇਰ। ਕਰਹਿਂ ਜੋਗ ਕੋ ਬੈਸ ਬਡੇਰ ॥ ੮ ॥ ਸਭਿ ਉਤਪਾਤ ਬਿਸਾਲ† ਬਿਲੋਕੇ। ਅਪਨਿ ਤੇਜ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰੋਕੇ।ਸੁਭਟ ਜਿ ਸਿੱਖ ਸਾਧ ਅਲਮਸਤ। ਸਿਧ ਭਾਗੇ ਪਿਖਿ ਹਰਖ ਸਮਸਤ ॥ ੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ-ਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਭਯੋ ਬਿਘਨ ਹਮ ਸਕਲ ਮਿਟਾਯੋ। ਅਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਹੋਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ ਕਬਿ ਕੋ ਸਿਧ ਜੋਈ ॥ ੧੦॥ ਭਯੋ ਅਚਲ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤਾ। ਬਿਘਨ ਭੁਵਿੱਖਤਿ ਕੋ ਸਭਿ ਹਤਾ'। ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਭੁਏ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਿਜੈ ਉਚਾਰੇਂ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਡੇਰੇ ਮਾਂਹਿ। ਥਿਰੇ ਰਹੇ ਕਿਤ ਗਮਨੇ ਨਾਂਹਿ । ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਘਨੋ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਨਰ ਗਨ ਮਿਲੇ ਸਭਿਨਿ ਵਰਤਾਯੋ॥ ੧੨ ॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਆਗਵਨੂ। ਜਿਸ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਹੁਤੋ ਸਿਖ ਭਵਨੂ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦੇ॥ ੧੩ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਉਤਲਾਵਤ ਆਏ। ਮਨਹੁਂ ਅਮੀ ਸਰ ਮਰਿ ਮੁਹਿ ਪਾਏ[2]। -ਜਿਨਕੋ ਸੁਨਤਿ ਦੂਰਿ ਤੇ ਦੂਰਿਹਮ ਭਾਗਨਿ ਕਰਿ ਅਏ ਹਦੂਰਿ-॥੧੪ ॥ਧਰਿਧਰਿ ਆਗੈ ਪੁੰਜ ਅਕੋਰ।ਚਰਨ ਕਮਲ ਬੰਦਹਿਂ ਕਰਜੋਰਿ।ਜਸ ਜਸ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ,ਪਾਵਹਿਂ।ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਬਨਿ ਜਾਵਹਿਂ॥੧੫॥ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਲਿਵ ਲਾਗੇ। ਜਿਨ ਮਨ ਸੁਪਤਿ ਭਗਤਿ ਮਹਿ ਜਾਗੇ। ਭਈ ਭੀਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਹੁਂਫੇਰੇ। ਆਵਤਿ ਗਮਨਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇਰੇ॥੧੬॥ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਾਤੇ। ਪੁਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਉਰ ਹਰਖਾਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਹਯ ਆਰੂੜ੍ਹ।ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਬਨਿ ਗੂੜ੍ਹ[3] ॥੧੭॥ ਬੀਨ ਬੀਨ ਕਰਿ ਕੇਹਰ ਮਾਰੇ। ਸੂਕਰ ਸਸੇ ਧਾਇ ਸੰਘਾਰੇ। ਪਾੜ੍ਹੇ ਮਿਰਗ ਜਾਨਿ ਨਾਂਹਿ ਪਾਵੈਂ। ਤੀਰਨਿ ਤਰ ਕੈ ਤੁਪਕਨਿ[4] ਘਾਵੈਂ ॥੧੮॥ ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਰਹਤਿ ਬਡੇਰੇ। ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਥਿਰਹਿ ਬਿਚ ਡੇਰੇ।ਜਬਿ ਸਤਿ-

[1]ਮਾਨੋ ਜਲ ਦੇ ਘੜਿਆਂ ਨਾਲ (ਸਿੰਜਿਆ) ਭਿੱਜਿਆ ਭਾਵ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2]ਮੁਰਦੇ ਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਮਾਨੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਇਆ ਹੈ। [3]ਸੰਘਣੇ ਬਨ ਵਿਚ। [4]ਸਹਿਤ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ।

*ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

†ਪਾਃ-ਬਿਲਾਤ।

ਗੁਰ ਅਖੇਰ ਕਰਿ ਆਵੈਂ।ਤਬਿ ਸੁੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਪਾਵੈਂ ॥੧੯॥ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਸਿਖ ਬਨਜਾਰੇ। ਧਨੀ ਬਿਸਾਲ ਕਰਹਿਂ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਅਰਪਹਿਂ ਦਰਬ ਸਰਬ ਤਹਿਂ ਆਨਿ। ਗੁਰੂ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰਹਿਂ ਮਹਾਂਨ॥ ੨੦ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਇ। ਸਭਿ ਥਲ ਕੇ ਸਿਖ ਮੁੱਖਯ ਬੁਲਾਇ।ਜਬਿ ਸਮੁਦਾਇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬੈਸੇ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਉਚਰਯੋ ਐਸੇ॥੨੧॥'ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਇਹ ਅਸਥਾਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਫਲ ਪੁੰਨ ਮਹਾਨ। ਅਘ ਓਘਨਿ ਹਰਤਾ ਉਰ ਧਰੀਯਹਿ। ਪੁਰਬ ਦਿਵਸ ਕੋ ਮੇਲਾ ਕਰੀਯਹਿ॥੨੨॥ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਪਠਹੁ ਅਰੁ ਸੁਨੀਯਹਿ।ਕਰੋ ਕੀਰਤਨੁ ਨਿਰਮਲ ਬਨੀਯਹਿ। ਬਿਘਨ ਉਠਾਵਹਿ ਕੋ ਇਤ ਆਇ। ਨਿਰਵਾਰਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਮੁ-ਦਾਇ'॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਿ ਤੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਅਬਿ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਕਹੀ ਜਿਮ ਬਾਨੀ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮਰੋ ਕੱਲਯਾਨ[1]। ਤਿਮ ਤੁਮ ਹਮ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ' ॥੨੪॥ 'ਅਬਿ ਤੇ ਸਾਧ ਫਕੀਰੀ ਬੇਸ। ਰਹੈ ਇਹਾਂ' ਬੋਲੇ ਜਗਤੇਸ਼। ਪੁਨ ਅਲਮਸਤ ਸਾਧ ਕੋ ਧੀਰ।ਦੇ ਕਰਿ ਭਲੇ ਗੁਰੂ ਬਰ ਬੀਰ॥ ੨੫॥ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਚਲਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ। ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ 'ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ'। ਤਿਸ ਥਲ ਥਿਰ ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ। ਅਭਿਬੰਦਨ ਚਿਤ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ॥ ੨੬॥ਹਯ ਅਰੋਹ ਸਤਿਗੁਰ ਮਗ ਚਲੇ।ਕਰਿਕਰਿ ਬੰਦਨ ਨਰ ਗਨ ਮਿਲੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਹਰਖਾਇ ਸੁ ਆਛੇ। ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਕੁਛ ਸੈਨਾ ਪਾਛੇ॥ ੨੭॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਮਗ ਉਲੰਘਨਿ ਕਰਯੋ। ਆਇ ਸੁਰਸਰੀ ਨੀਰ ਨਿਹਰਯੋ। ਤਟ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੇ ਡੇਰਾ ਪਾਇ। ਜਲ ਮਹਿਂ ਕ੍ਰੀੜਤਿ[2] ਅਨੰਦ ਉਪਾਇ॥੨੮॥ਬਿਧੀਆ ਜੇਠਾ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਗੁਰ ਪਾਛੇ ਬਰਿ ਗੰਗਮਝਾਰੇ। ਇਤ ਉਤ ਪੈਰਤਿ[3]ਬੇਗ ਕਰੰਤੇ। ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਤੇ ਉਰ ਹਰਖੰਤੇ॥੨੯॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਗਨ ਆਇ। ਜਾਚਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਧਨ ਬਹੁ ਪਾਇ। ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਸਦਨ ਕੋ ਗਏ। 'ਇਨਿ ਸਮ ਦਾਤਾ ਨਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਏ॥ ੩੦॥ ਜਿਨਹੁੰ ਦਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਯੋ। ਦਾਰਿਦ ਸਗਰੀ ਬੈਸ ਗਵਾਯੋ। ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਤੇ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲਾ'। ਪਸਰਯੋ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਉਜਾਲਾ॥ ੩੧॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਗੁਰੁ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸਾ। ਰਹੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਸੁਰਸਰਿ ਪਾਸਾ। ਚਢੇ ਤਹਾਂ ਤੇ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਵਾਹਨ[4] ਸੁਖ ਧਾਰੀ॥੩੨॥

[1]ਮੁਕਤ, ਸੁਖ। [2]ਖੇਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਤਰਦੇ ਹਨ। [4]ਸਵਾਰੀਆਂ (ਉੱਪਰ)।

ਆਈ ਸ਼ਜ਼ਾਮਲ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ[1]। ਸ਼੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਪਾਵਨ ਅਘ ਹਾਰੀ। ਤਟ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਨਹਾਏ। ਦਿਯੋ ਦਾਨ ਦਿਜ ਜੋ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੩੩ ॥ ਪਰੇ ਪਾਰ ਗੁਰੁ ਸੈਨ ਸਮੇਤਾ। ਆਗੈ ਗਮਨੇ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ਥਨੇਸੁਰ ਆਏ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਏਂ ॥ ੩੪ ॥ ਬਡੇ ਤਾਲ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਥਾਨਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਬ੍ਰਤਾਯੋ। ਹਰਖਤਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਲੇ ਖਾਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਦਾਸਨਿ ਬੂਝਯੋ ਥਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਗੁਰੁ ਸੁਨਾਯਹੁ ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ।'ਸੁਰਜ ਪਰਬ[2] ਇਹਾਂ ਗੁਰੁ ਆਏ। ਸੰਨਯਾਸੀ ਦਿਜਿ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩੬ ॥ ਮਨ ਮਲੀਨ ਸਭਿ ਕੇ ਗੁਰੁ ਜਾਨੇ। ਵਹਿਰ ਬੇਖ ਕੂਰੇ ਤਨ ਠਾਨੇ। ਕਰਿ ਚਰਚਾ ਸਭਿ ਕੋ ਮਗ ਪਾਯਹੁ। ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਯਹੁ ॥ ੩੭ ॥ ਇਕਠੇ ਭਏ ਬਿਦੁਖਨਿ[3] ਬਿਲੋਕ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਲੋਕ। ਕਰਹਿ ਤਰਕਨਾ ਜੋ ਪਿਖਿ ਮਾਸ। ਤਿਨ ਪਰ ਕੀਨੇ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ' ॥ ੩੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮੁਕਾਮੂ। ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਕੀਨਿਸਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਕੋ ਕਰੇ ਸ਼ਨਾਨ। ਪੁਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਾਹਯੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ॥੩੯॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨੇ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਮਿਲਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸੁਨ ਆਵਤਿ ਪਾਹੀ। ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਕੇਤਿਕ ਮਿਲਿ ਕਰੈਂ। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਪਦ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰੈਂ ॥੪੦॥ ਡੇਰਾ ਹੋਤਿ ਅਨਿਕ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਅਰਪ ਅਕੋਰਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭੀਰ ਭਰਤਿ ਹੈਮੇਲਾ ਬਡਿ ਗੁਰੁ ਨਿਕਟਿ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ॥੪੧॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭਿ ਉਲੰਘਤਿ ਗਏ। ਨਿਕਟਿ ਡਰੋਲੀ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ। ਪਰਖਤਿ ਸਗੁਨ ਸਕਲ ਪਰਵਾਰ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਦਾਰ ॥ ੪੨ ॥ ਬੋਲਤਿ ਕਾਕ ਉਡਾਵਨਿ ਕਰੈਂ।'ਗੁਰੁ ਆਵਹਿਂ'ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਰੈਂ। ਰੀਗਾ ਰਿਦੇ ਸਨੇਹ ਅਛੇਹ। ਸੁਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਬਾਂਛਤਿ ਗ੍ਰੇਹ ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰੁ ਘਰਨੀ ਦਾਮੋਦਰੀ ਦੁਤਿਯ ਨਾਨਕੀ ਜਾਨ। ਚਿਤਵਤਿ ਗੁਰੁ ਆਗਵਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਨ ॥੪੪॥ਚੌਪਈ॥ ਤਿਮ ਰਾਮੋ ਅਰੁ ਸਾਈਂਦਾਸ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਆਵਨਿ ਆਸ। ਆਂਖ ਨਾਨਕੀ ਫਰਕੀ ਬਾਮੂ। ਸਮ ਇੰਦੀਬਰ[4] ਬਡਿ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥੪੫॥ ਪਟ[5] ਦਮੋਦਰੀ ਕੇ ਸਰਕੰਤਿ। ਬਾਮ ਭੁਜਾ ਛਿਨ ਛਿਨ ਫਰਕੰਤਿ। ਤਿਮ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗੁਨ ਰੀਗ ਪਰਖੰਤੀ।

[1]ਸ਼ਜਾਮ ਜਲ ਵਾਲੀ। [2]ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਤੇ। [3]ਬ੍ਰਾਹਮਣ [ਸੰਸ:, ਵਿਦੁਖ=ਪੰਡਿਤ]। [4]ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕਵਲ ਵਾਂਙ। [5]ਦੁਪੱਟਾ।

–ਸੁਤ ਆਵਹਿ ਅਬਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ–ਲਖੰਤੀ ॥ ੪੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਸੌਨ[1] ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਹਰਖਤਿ ਰਾਮੋ ਸਾਈਂਦਾਸ। ਗੁਰੁ ਆਗਵਨ ਜਾਨਿ ਨਿਧਰਾਯੋ। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਾਯੋ ॥ ੪੭ ॥ ਤ੍ਰਿਣ ਆਦਿਕ ਜੋ ਚਹਿਯਹਿ ਆਏ। ਕੀਨੇ ਤਯਾਰ ਸਕਲ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਐਸੇ। ਗ੍ਰੀਖਮ ਮਹਿਂ ਬਰਹੀ ਘਨ ਜੈਸੇ[2] ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਡਰੌਲੀ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਡਰੌਲੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਯੋ ਅਸਵਾਰ। ਗ੍ਰਾਮ ਡਰੌਲੀ ਸੁਧਿ ਦਈ ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਪਰਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਾਈਂਦਾਸ ਦਾਸ ਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸੁਨਿ ਸਨਮਾਨਨਿ ਹੇਤੁ ਬਿਲੰਦ। ਨਿਕਸਿ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਵਧਯੋ ਪ੍ਰਮੋਦ। ਤੂਰਨਿ ਗਮਨਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋਦ[3] ॥ ੨ ॥ [4]"ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਯੰਕ। ਕਰਯੋ ਡਸਾਵਨਿ ਹਰਖਤਿ ਅੰਕ। ਉੱਜਲ ਆਸਤਰਨ[5] ਕਸਵਾਇ। ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਗੁੰਫ[6] ਲਰਕਾਇ ॥੩॥ ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਨਿਰੰਤਰ ਘਰ ਕੋ। ਕਰੀਯਹਿ ਤਯਾਰਿ ਮਾਰਜਨਿ[7] ਕਰਿ ਕੋ। ਅਤਰਨ ਕੀ ਖੁਸ਼ਬੋਇ ਫੈਲਾਵਹੁ। ਦਾਸ ਭੇਜਿ ਗਨ ਫੂਲ ਅਨਾਵਹੁ ॥ ੪ ॥ ਕੁੰਭ ਅੰਬ ਹਿਤ[8], ਦੀਜਹਿ ਕੋਰੇ। ਸੀਤਲ ਜਲ ਕੀਜਹਿ ਸਮ ਓਰੇ[9]। ਤਰ ਊਪਰ ਦੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸ਼ੋਰਾ[10]। ਕਰਹੁ ਭਲੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਤੋਰਾ" ॥੫॥ ਕਹਿ ਰਾਮੋ ਸੰਗ ਆਪ ਪਯਾਨਾ। ਗੁਰੁ ਸਨਮੁਖ, ਕਰਿਬੇ ਸਨਮਾਨਾ। ਮਧੁਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਉਠਾਏ ਹਾਥ। ਅਤਿ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਪਿਖਨਿ ਕੋ ਨਾਥ ॥ ੬ ॥ ਮਾਤ ਗੰਗ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸੰਗ। ਮਿਲੇ ਡਰੌਲੀ ਮਨੁਜ ਉਮੰਗ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਚਿਤ ਚਾਉ ਬਡੇਰੇ। ਪੈਰ ਨਗਨ ਗੇ ਕੋਸ ਅਗੇਰੇ ॥੭॥ ਪਿਖੇ ਦੂਰ ਤੇ ਉਡਤੀ ਧੂਰ। ਭੇ ਅਨੰਦ ਤੇ ਉਰ ਭਰਪੂਰ। ਉਦਯੋ ਮਨੋ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਚੰਦ। ਭਏ ਚਕੋਰ ਬਿਲੋਚਨ ਵ੍ਰਿੰਦ ॥੮॥ ਕਰਤਿ ਉਤਾਇਲ ਕਿਮ ਮਿਲਿ ਜਾਇ। ਜਨੁ ਰਵਿ ਪਿਖਿ ਪੰਕਜ ਬਿਕਸਾਇ। ਚਰਨ ਧਰਤਿ ਆਗੇ, ਬਿਚਲੰਤੇ। ਗਦ ਗਦ ਗਿਰਾ ਨ ਬੋਲ ਸਕੰਤੇ ॥ ੯ ॥ ਭਈ ਦਸ਼ਾ ਅਸ ਸਾਈਂਦਾਸ। ਮਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਲ

---

[1]ਸ਼ਗੁਨ। [2]ਮੋਰ ਬੱਦਲ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ [ਸੰਸ:,ਵਰਹਿਨ=ਮੋਰ]। [3]ਤਰਫ। [4]ਭਾਈ ਸਾਈਂਦਾਸ ਜੀ ਬੀਬੀ ਰਾਮੋ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੬)। [5]ਵਿਛਾਵਣਾਂ। [6]ਗੁੱਛੇ। [7]ਸਫਾਈ। [8]ਜਲ ਵਾਸਤੇ ਘੜੇ। [9]ਗੜੇ ਵਾਂਙੂ ਠੰਢਾ। [10]ਸ਼ੋਰਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬਰਤਨ ਧਰਿਆਂ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੀ ਬੂੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਬਰਨੀ[1]।ਢਰਿ ਢਰਿ ਪਰਤਿ ਬਦਨ ਤੇ ਧਰਨੀ[2]॥੧੦॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਿਸਾਏ। ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਕੋ ਚਹਿਸਿ ਮਿਲਾਏ। ਪਰਮ ਪਵੰਗਮ[3] ਪਾਯੋ ਪੋਈਏ।–ਅਪਨੇ ਜਨ ਕੋ ਤੂਰਨ ਜੋਈਏ[4]–॥੧੧॥ ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਟਿਕਾਇ। ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ਆਇ। ਸਾਂਈਂਦਾਸ ਉਤਾਇਲ ਕਰਿਕੈ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿ ਚਰਨ ਕਰ ਧਰਿਕੈ॥੧੨॥ ਸਿਰ ਧਰਿ ਪਗ ਪਰ ਤਿਹ ਥਲ ਥਿਰਯੋ। ਮਨਹੁਂ ਪਖਾਰਨਿ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਕਰਯੋ। ਅਪਰ ਦਾਸ ਦੂਸਰਿ ਪਗ ਗਹਯੋ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਸਿਰ ਸਭਿ ਆਨੰਦ ਲਹਯੋ ॥੧੩॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪਰਸਯੋ ਪਾਨ। ਬੂਝੀ 'ਕੁਸ਼ਲ ਅਹੇ ਸੁਖ ਥਾਨ?'। 'ਸਭਿ ਅਨੰਦ ਹੈ,ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਅਖਿਲ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਧਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਸਹਤ ਸਨੁਖਾ ਜਨਨੀ ਗੰਗਾ।ਕੁਸ਼ਲ ਸਹਿਤ ਸੇਵਕ ਸਰ-ਬੰਗਾ। ਦਿਨ ਸੰਮਤ ਸਮ ਬੀਤਤਿ ਰਹਯੋ। ਲਗੀ ਉਡੀਕ ਦਰਸ ਅਬਿ ਲਹਯੋ' ॥ ੧੫ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨੇ ਦਿਸ਼ਿ ਗ੍ਰਾਮੁ। ਬੋਲਤਿ ਬਾਤ ਕਰਤਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। 'ਸਾਈਂਦਾਸ ! ਸਦਾ ਰਿਦ ਮੇਰੇ।ਬਸਤਿ ਰਹਯੋ ਤੁਵ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰੇ ॥੧੬॥ ਸਿਮਰਤਿ ਕਰਤਿ ਚਹਤਿ ਇਤਿ ਆਵਨ। ਹਿਤ ਕਾਰਜ ਬਿਲਮੇਂ ਸਭਿ ਥਾਵਨ।ਭਏ ਸਿੱਧ,ਨਹਿਂ ਦੇਰ ਲਗਾਏ[5]।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਤੇਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਆਏ ॥ ੧੭ ॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਥਾਈਂ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਲਿਏ ਟਿਕਾਈ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨੋਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਿ।ਆਏ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਲਖਹੁ ਮਗ ਦੂਰ' ॥ ੧੮ ॥ ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਬਿਹਸਤਿ ਗੁਰੁ ਨਾਥ। ਸਾਈਂਦਾਸ ਲਿਏ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਗ੍ਰਾਮ ਡਰੋਲੀ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।ਆਇ ਮਿਲੇ ਤਹਿਂ ਲੋਕ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧੯ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਮਿਲਿ ਬੋਲਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਹਯ ਟਿਕਾਇ ਦਰ ਤਰੇ ਉਤਰਿ ਕੈ। ਗਏ ਪ੍ਰਥਮ ਗੰਗਾ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਤਨੁਜ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀ ਬਡ ਪਯਾਸੀ ॥੨੦॥ ਸੁਨਿ ਆਗਵਨ ਅਨੰਦਤਿ ਹੋਈ। ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਥਿਰ ਦ੍ਵਾਰ ਅਲੋਈ[6]।ਆਗੇ ਗਏ ਦੌਰ ਬਹੁ ਪਾਸ।ਜਿਨ ਗੁਰ ਦੇਖਨੇ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ॥੨੧॥ 'ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਏ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀਨਸਿ ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਰੇ'। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਪਰੇ ਮਾਤ ਕੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ॥੨੨॥ ਪਿਖਿ ਸਪੂਤ

[1]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਝਿੰਮਣੀਆਂ ਤੋਂ। [2]ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਤੇ । [3]ਤੇਜ਼ ਘੋੜੇ ਨੂੰ। [4]ਦੇਖੀਏ। [5]ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ (ਮਾਤ੍ਰ) ਲਈ ਠਹਿਰੇ ਹਾਂ (ਜਦੋਂ) ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਏ (ਫੇਰ ਅਸਾਂ) ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਈ। [6]ਦਰ ਤੇ ਖੜੇ ਕੇ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ।

ਕੋ ਅੰਕ ਲਗਾਵਵ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਭਰਿ ਆਇਵ। ਮਸਤਕ ਸੂੰਘਤਿ ਬਰ ਮੁਖ ਹੇਰਤਿ।ਰਜ ਝਾਰਤਿ ਅੰਚਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ॥੨੩॥ਕਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਕਰ ਤਨੁ ਫੇਰਤਿ। ਮਨਹੁ ਬ੍ਰਿਹਾ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਨਿਬੇਰਤਿ। 'ਕਹੁ ਸੁਤ ! ਸਕਲ ਕਾਜ ਸਿੱਧ ਕੀਨੇ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਇਤੋ ਪੰਥ ਪਗ ਦੀਨੇ ॥ ੨੪ ॥ ਰਹਯੋ ਕੁਸ਼ਲ ਸੋਂ ਤਨ ਸਭਿ ਦਿਨ ਮੇਂ।ਵਧਯੋ ਕਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰਮੋਦ ਜਿ ਮਨਮੇਂ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਏ। ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਥਾਏਂ॥੨੫॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਤਹਿ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਪੁਨ ਇਕੰਤ ਹੋਵਨਿ ਕੋ ਚਹੇ। ਉਠੇ ਗੁਰੂ ਲਖਿ ਸਾਈਂਦਾਸ। ਬੋਲਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਪਾਸ॥ ੨੬ ॥'ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਜਹਾਂ ਸੁਧਾਰਯੋ। ਤੁਮਹਿ ਬਸਾਵਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਨ ਧਾਰਯੋ। ਤਹਾਂ ਚਲਹੁ ਕੀਜਹਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਕਰਹੁ ਸਫ਼ਲ ਪਾਵਨ ਸ਼ੁਭ ਧਾਮੂ' ॥ ੨੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਆਪਿ ਸੰਗ ਲੇ ਚਲਯੋ। ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਆਨਿ ਜੋ ਮਿਲਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਸਰਬ ਸੇਜ ਮ੍ਰਿਦੁ ਕਰੀ। ਰਾਮੋ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਥਿਰੀ॥੨੮॥ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਦ੍ਵਾਰ ਦੌਰਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਕੋਮਲ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਈ। 'ਘਰੀ ਆਜ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਮੈਂ ਧੰਨ। ਜਿਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ॥ ੨੯ ॥ ਸਦਨ ਆਨਿ ਕੈ ਚਰਨ ਦਿਖਾਏ। ਅਪਨੇ ਜਨ ਜਾਨੇ ਮਨ ਭਾਏ'।'ਕਹੁਰਾਮੋ ! ਤੂੰ ਹੈਂ ਸੁਖ ਸਾਥ?। ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤਿ ਸਿੱਖ ਤੁਵ ਨਾਥ ॥ ੩੦ ॥ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਾਮ ਤੇਂ[1] ਐਂਚਿ ਮੰਗਾਏ। ਕੇਵਲ ਇਸ ਘਰ ਕੇ ਹਿਤ ਆਏ'।ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਸੁ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਿਰਾਜੇ।ਜਿਨ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਅਘ ਭਾਜੇ ॥੩੧॥ ਤਬਿ ਰਾਮੋ ਪਿਖਿ ਤੁਰਨ ਤਰਨੀ[2]। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਅਈ ਗੁਰ ਘਰਨੀ[3]। ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਤਿ। ਪਤਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਭਿਨੰਦਤਿ॥੩੨॥ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। ਪੁਨ ਅਹਾਰ ਕੀ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਿ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਧੁਰ ਕਰਿ ਧਰੇ। ਤੁਰਸ਼ ਸਲਵਣ ਸ੍ਵਾਦ ਸੋਂ ਭਰੇ॥ ੩੩ ॥ਰਾਮੋ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕਾਰਨ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਰਚੇ ਅਹਾਰਨਿ।ਥਾਰ ਪਰੋਸਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ।ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸਭਿ ਰਸ ਕੋ ਧਰਿ ਧਰਿ ॥ ੩੪ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਗਈ ਆਪ ਹਰਖੰਤੀ। ਅਪਨਿ ਸਰੀਰ ਅਮੋਘ[4] ਕਰੰਤੀ। ਸਾਈਂਦਾਸ ਸੰਗ ਜਿਹ ਸਾਈਂ[5]। ਜਲ ਸੀਤਲ ਨਿਜ ਹਾਥ ਉਚਾਈ ॥ ੩੫ ॥ ਆਨਿ ਥਾਰ ਕੋ ਧਰਯੋ ਅਗਾਰੀ।

[1]ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ। [2]ਛੇਤੀ ਖਿਸਕ ਗਈ [ਤਰਨਾ=ਤਿਲਕ ਜਾਣਾ] (ਅ) ਤਦ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਭਾਵ ਬੀਬੀ) ਰਾਮੋ ਦੇਖਕੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ....। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਦੋਹਾਂ)ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਆ ਗਈ। [4]ਸਫਲ, ਜੋ ਕਦੇ ਚੁੱਕੇ ਨਾਂ। [5]ਜਿਸ (ਰਾਮੋਂ) ਦਾ ਪਤੀ ਸਾਈਂਦਾਸ ਨਾਲ ਹੈ।

ਪਿਖਤਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਦਾਰੀ।ਪਤਿ ਬਿਜਨਾ ਗਹਿ ਹਾਂਕਤਿ ਬਾਯੂ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਗੁਰ ਦੇਹਿ ਲਗਾਯੂ॥੩੬॥ ਤ੍ਰਿਯਾ ਹਾਥ ਮੈਂ ਧਰੇ ਰੁਮਾਲ। ਫੇਰ ਬਾਰ ਪਰ ਥਿਰ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਇਮ ਦੰਪਤਿ ਉਰ ਭਾਉ ਸੁ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਅਚਵਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ॥੩੭॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਬਾਤਨਿ ਬਤਰਾਵਤਿ। 'ਇਹ ਸ੍ਵਾਦਲ' ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੈ ਖ੍ਵਾਵਤਿ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਹੋਏ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਹਾਂ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਦੋਏ॥੩੮॥'ਸਨਬੰਧੀ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੇ'ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਉਰ ਤੇ ਨਿਰਵਾਰੇ।ਪ੍ਰਭੁ ਲਖਯੋ ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ। –ਆਯਹੁ ਹਮਹਿਂ ਉਧਾਰਨਿ ਕਾਮੀ॥੩੯॥ਦੀਨਬੰਧੁ ਜਿਹ ਨਾਮ ਉਚਾਰੈਂ। ਬਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਕਲ ਬਿਚਾਰੈਂ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਕੀ ਇਹ ਮੂਰਤਿ। ਸਿੱਖਨਿ ਬਤਸਲ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤਿ–॥ ੪੦ ॥ ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਖਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਚਰਿਤ ਜਿਨ ਰੂਰੇ। ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਜਿਨ ਕੈ ਨਾਂਹੀ। ਰਿਦਾ ਬਿਮਲ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਤਾਂਹੀ॥੪੧॥ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਜਲ ਸੀਤਲ ਪੀਵਤਿ ਹਰਖਾਏ। ਹਾਥ ਪਖਾਰਨ ਜਬਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਪੌਂਛਨਿ ਹਿਤ ਰੁਮਾਲ ਤਬਿ ਦੀਨਿ ॥ ੪੨ ॥ ਕਰਯੋ ਬਚਨ ਉਰ ਭਾਉ ਜੁ ਹੇਰਾ।'ਹੋਹਿ ਨ ਅਬਿ ਤੇ ਭਵਜਲਿ ਫੇਰਾ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੋਕਹੁ ਤੁਮ ਕੀਨਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਗਤਿ ਬਰ ਦੀਨਾ[1]' ॥੪੩॥ ਦੇਖਯੋ ਅਪਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ। ਭਰਮ ਮੋਹ ਕੇ ਮਿਟੇ ਕਿਵਾਰ। ਗ੍ਯਾਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਜਾਗੀ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਤਨਹੰਤਾ ਤ੍ਯਾਗੀ॥੪੪॥ਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮ ਨੀਕੇ ਜਾਨਾ। ਸਿਸ਼ਯਨਿ ਤੇ ਮਨ ਜਬਿ ਸਿਤਲਾਨਾ[2]। ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਜਾਗਯੋ ਗ੍ਯਾਨ। ਭਏ ਜਗਤ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਫਰੋਕੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਰਹਨਿ ਲਗੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਪ੍ਰਵਾਰ। ਗਰਭਵਤੀ ਦਾਮੋਦਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਧਾਰਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਨਾਨਕੀ ਕਰ ਸੋਂ[3]। ਪਤਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਤਿ ਉਰ ਸੋਂ। ਗੰਗਾ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਿਯ ਨੰਦਨ। ਕਰਹਿ ਆਨਿ ਜਗ ਜਿਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ॥ ੨ ॥ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਚਿਤ ਜਿਸਕੇ ਹੋਵਾ। ਵਧਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਜੋਵਾ। ਪੌਤ੍ਰਾ ਪਿਖਿਨਿ

[1]ਇਸ ਕਰਕੇ (ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ। [2]ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। [3]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ।

ਲਾਲਸਾ ਜਾਂਹੀ*। ਰਖਹਿ ਸਨੂਖਾ ਕੋ ਨਿਜ ਪਾਹੀ* ॥੩॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਘਨ ਤੇ ਰੱਛਨਾ ਕਰਿਹੀ। ਜਤਨ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇ ਅਨੁਸਰਹੀ[1]।ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਹਿਰ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਵੈਂ। ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਵੈ ॥ ੪ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਜੇ ਗ੍ਰਾਮ ਤਮਾਮੂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਜਸ ਅਭਿਰਾਮੂ।ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਸਿੱਖ ਭਏ, ਸੋ ਆਵੈਂ। ਲੈ ਸਿੱਖ੍ਯਨਾ ਕੋ ਉਰ ਹੁਲਸਾਵੈਂ ॥੫॥ ਬਨਹਿਂ ਦਾਸ ਮਨੁ ਕਾਮਨ ਪਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਆਵੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਨਿਕਟ ਰਹਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈਂ ॥ ੬ ॥ ਸਿੱਖੀ ਅਧਿਕ ਹੋਨਿ ਤਹਿਂ ਲਾਗੀ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੱਤਿਨਾਮ ਬਡਿਭਾਗੀ। ਭਏ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਹਾਲ। ਫੈਲਿ ਰਹ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਸੁ ਜਾਲ॥੭॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਿਂ ਬਸਤਿ ਬਿਤਾਯੋ। ਸਮੈ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਨਿ ਕੋ ਆਯੋ। ਮਾਤ ਗੰਗ ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਸਵਧਾਨਾ। ਨਿਕਟ ਨੁਖਾ ਕੇ ਰਹਤਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥੮॥ ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਰੁਤਿ ਸਰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਕਾਤਿਕ ਸੁੰਦਰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ। ਗ੍ਰਿਹ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਲਗਨ ਮਝਾਰਾ। ਅਰਧ ਰਾਤਿ ਮਹਿਂ ਚੰਦ ਉਦਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ਜਨਮ੍ਯੋ ਬਾਲਕ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ। ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਭਈ ਆਨੰਦ ਗ੍ਰੇਹ। ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਫਿਰਹਿਂ ਉਤਲਾਏ। ਮੰਗਲ ਵਸਤੁ ਸੰਚਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੦॥ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਹਰਖਤਿ ਹੋਤਿ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤਿ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਕਹਿ ਧਨ ਗਨ ਪਾਯੋ।ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਮੰਗਲ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ॥੧੧॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਜੀ ਬਧਾਈ। ਲਘੁ ਨੌਬਤ ਬਾਜਤਿ ਸ਼ਹਨਾਈ। ਮੰਗਤ ਜਨੁ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਜਾਚਨ ਹੇਤੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਆਏ ॥ ੧੨ ॥ ਜੇਠੇ ਸੰਗ ਕਹ੍ਯੋ 'ਧਨ ਲੀਜੈ। ਗਨ ਮੰਗਤ ਜਨ ਕੋ ਬਹੁ ਦੀਜੈ'। ਲੇ ਤਬਿ ਏਕਲ ਥਾਨ ਥਿਰ੍ਯੋ ਹੈ। ਦੇ ਸਭਿਹਿਨ ਕੋ ਅਨੰਦ ਕਰ੍ਯੋ ਹੈ ॥ ੧੩ ॥ ਘਰ ਦਰ ਅੱਗ੍ਰ ਹੀਜਰੇ[2] ਨਾਚਹਿਂ। ਪਿਖਹਿਂ ਅਨੇਕ ਹਰਖ ਚਿਤ ਰਾਚਹਿਂ। ਢੋਲਕ ਟਲਕਾ[3] ਘੁੰਘਰੂ ਤਾਲੀ।ਗਾਇ ਬਜਾਵਤਿ ਲੇਤਿ ਭਵਾਲੀ॥੧੪॥ਗੁੰਥਤਿ† ਫੂਲਨਿ ਪਾਤ ਸੁਧਾਰੈ[4]। ਦਰ ਪਰ ਬਾਂਧੀ ਬੰਦਨਵਾਰੈਂ।ਜੇਠਾ[5] ਸੁਤ ਜਨਮ੍ਯੋ ਬਡਭਾਗੀ। ਗਾਵਤਿ ਮਿਲੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਅਨੁਰਾਗੀ॥੧੫॥ਆਨਿ ਆਨਿ ਗਨ ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮੋਦ ਗੰਗ ਉਰ ਪਾਈ। ਜੋ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਹੁਤੀ

[1]ਕਰਦੀ ਹੈ। [2]ਖੁਸਰੇ। [3]ਟੋਲੀਆਂ। [4]ਪੱਤੇ ਤੇ ਫੁੱਲ ਸੁਧਾਰਕੇ ਗੁੰਦੇ ਹੋਏ। [5]ਵੱਡਾ।

*ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ। †ਪਾ:-ਗੁੰਦਤਿ।

ਸਭਿ ਕੀਨੀ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਵਥੁ ਤ੍ਰੀਯਨਿ[1] ਦੀਨੀ ॥ ੧੬ ॥ ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਪ੍ਰਿਥਕ ਧਨ ਬਾਂਟਾ। ਰਾਮੋ ਜੁਤਿ ਬਡ ਮੰਗਲ ਠਾਟਾ॥ਗੰਗ ਮਾਤ ਕੋ ਦੇਨਿ ਬਧਾਈ। ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਹਰਖਾਈ॥੧੭॥ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਬਡ ਉਤਸਵ ਕੀਨਾ। ਰੰਕਨਿ ਕੋ ਧਨ ਅਨਗਨ ਦੀਨਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਆਵੈਂ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਤਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵੈਂ॥੧੮॥'ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਕੋ ਬਡ ਬੰਸ॥ਸਗਰੇ ਸੋਢਿਨਿ ਕੋ ਅਵਤੰਸ[2]। ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੇ ਉਦਯੋ ਸੁਪੂਤ। ਮਾਯਾ ਮਹਿਂ ਅਲੇਪ ਅਵਧੂਤ[3]॥੧੯॥ਜੋਧਾ ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਕੋ ਮਾਲਿਕ॥ਸਭਿਨਿ ਜੀਵਕਾ ਤੁਮਰੇ ਤਾਲਿਕ[4]। ਅਲਪ ਘਨੀ ਦੇਤੇ ਸਭਿ ਤਾਂਈ। ਰਾਵਰਿ ਦਾਤ ਸਰਬ ਲੇ ਖਾਈ॥੨੦॥ਇੰਦ੍ਰ ਮਨਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਉਦਾਰ॥ ਦੇਤਿ ਦਾਨ ਜਿਸ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰਾ। ਸਿਖ ਸੰਤਨ ਕੋ ਗੁਰ ਬਖ਼ਸ਼ੰਤੇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧ ਕਟੰਤੇ' ॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਬਖਸ਼ਤਿ ਦਰਬ ਦਯਾਲੁ ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦ। ਸੁਤ ਜਨਮਤਿ ਉਤਸਵ ਇਮ ਕੀਨਾ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਨ ਗਨ ਧਨ ਦੀਨਾ ॥ ੨੨ ॥ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਸੁਤ ਕੀ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰੇ। ਪੌਤ੍ਰਾ ਪਿਖਹਿ ਗੰਗ ਮੁਦ ਧਾਰੇ। ਖ਼ਸ਼ਟੀ ਕੀਨਿ ਜਥਾ ਕੁਲ ਚਾਲੀ। ਪਾਇ ਸੂਪ ਮਹਿਂ ਬਰਖਤਿ ਸਾਲੀ[5]॥੨੩॥ ਸਭਿ ਤ੍ਰੀਯਨ ਕਹੁ ਦੀਨਿ ਕਰਾਹੂ। ਬੰਟਯੋ ਬਹੁਤ ਲੀਨਿਸਿ ਸਭਿ ਕਾਹੂ। ਦਿਨ ਤ੍ਰੈਦਸ਼ਮੇਂ ਕਰਿ ਕੁਲ ਰੀਤਿ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਹਰਖਤਿ ਚੀਤ ॥ ੨੪ ॥ ਸੰਵਾ ਮਾਸ ਜਬਿ ਬਿਤਵਨਿ ਕਰਯੋ। 'ਗੁਰਦਿੱਤਾ' ਗੁਰ ਆਖਯ[6] ਧਰਯੋ। ਪਿਤਾ ਨਿਕਟ ਤਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਆਏ। ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਏ॥੨੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨੰਦਨ ਹੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਪਯਾਰ ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਦੀਨਸਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਗੁਰ-ਦਿੱਤਾ ਯਾਂ ਤੇ ਧਰਿ ਨਾਮੂ'॥੨੬॥ਕਿਤਿਕ ਲੋਕ ਇਮ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਇਹ ਅਵਤਾਰ'। ਨਹਿਂ ਇਮ ਕਹਹੁ ਅਨੁਚਿਤਿ ਮਹਾਨ। ਹੋਇ ਨ ਗੁਨ,ਅਵਗੁਨ ਪਹਿਚਾਨ ॥ ੨੭ ॥ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਉਚਰਨਿ ਲਾਗੇ। ਸੋ ਭੀ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਮਿਲੇ ਕਹੂੰ ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ॥੨੮॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਤਬਿ ਥਿਰੇ ਅਗਾਰੀ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਤ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕੇਤਿਕ ਨੰਦਨ ਭਏ ਤੁਮਾਰੇ ?। ਗੁਰੂ ਭਏ[7]' ਸਭਿ

[1]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ। [2]ਮੁਕਟ। [3]ਸੰਨਯਾਸੀ। [4]ਸਪੁਰਦ, ਅਧੀਨ। [ਅ: ਤਅੱਲਕ]। [5]ਛੱਜ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਫੁਲੀਆਂ ਵਰਸਾਂਦੇ ਹਨ। [6]ਨਾਮ। [7](ਆਪ) ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਹੋ।

ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ' ॥੨੯॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਭਾਰੀ। 'ਪੰਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ'। ਸਿਰੀਚੰਦ ਬਿਕਸਤਿ ਕਹਿ ਬੈਨਾ।'ਕੋ ਬਾਬੇ[1] ਕੇ ਘਰ ਭੀ ਦੈਨਾ? ॥੩੦॥ਕੈਅਪਨੇ ਘਰਹੀ ਸਭਿ ਰਾਖਹੁ।ਪੰਚਹੁ ਕੋਨ ਬਿਰਹਅਭਿਲਾਖਹੁ[2]"?। ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਇ। 'ਕਰਹਿਂ, ਰਜ਼ਾਇ ਆਪ ਕੀ ਜੋਇ ॥ ੩੧ ॥ ਅਭਿਲਾਖਹਿ ਹਮ, ਸਕਲ ਸਮਾਜਾ। ਹੋਇ ਸਫਲ ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਕਾਜਾ। ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨੰਦਨ ਆਪ। ਜਿਨ ਕੋ ਸਭਿ ਬਲ ਵਧ੍ਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ' ॥੩੨॥ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਸੁਤ ਸੁਨਤਿ ਅਲਾਈ। 'ਹਿਤ ਆਦਰ ਕੇ ਕਹਤਿ ਬਨਾਈ। ਕੈ ਤੁਮ ਸਾਚ ਕਰਹੁ ਹਮ ਜਾਚਾ[3]'। ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕਹਿ 'ਜਾਨੋ ਸਾਚਾ'॥੩੩॥ ਇਮ ਕਹਿ ਘਰ ਕੋ ਗਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਜੇਸ਼ਟ ਨੰਦਨ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਈ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ਨਵੀਨ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਹਤ ਪਹਿਰਾਵਨਿ ਕੀਨ ॥੩੪॥ ਲੈ ਨਿਜ ਸੰਗਿ ਗਏ ਪੁਨ ਤਹਾਂ।ਬੈਠ੍ਯੋ ਸਿਰੀਚੰਦ ਸ਼ੁਭ ਜਹਾਂ। 'ਜੇਠੋ ਨੰਦਨ ਇਹੀ ਹਮਾਰੇ। ਅਰਪ੍ਯੋ ਤੁਮਰੇ ਆਨਿ ਅਗਾਰੇ ॥੩੫॥ ਅਪਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ। ਚਿਤ ਬਾਂਛਹੁ ਲੀਜਹਿ ਅਬਿ ਸਾਰੇ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਇਹ ਵਸਤੁ ਸਾਰੀ। ਹਮ ਸਦੀਵ ਐਸੀ ਮਤਿ ਧਾਰੀ' ॥੩੬॥ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ। 'ਧੰਨ ਤੁਮਹੁ ਇਮ ਬਨੇ ਬਿਲੰਦ। ਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਤੁਮ ਪਰ ਭਏ। ਉਚਿਤ ਬਡਾਈ ਕੇ ਲਖਿ ਲਏ॥੩੭॥ਜੋ ਇੱਛਾ ਹਮ ਤੇ ਬਰੁ ਲੀਜੈ। ਕਛੁ ਅਦੇਯ ਤੁਮ ਤੇ ਨ,ਜਨੀਜੈ'।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਜੋ ਸਭਿ ਤੇ ਆਛੋ ਤੁਮ ਜਾਨਾ ॥੩੮॥ ਸੋ ਦੀਜਹਿ ਜੇ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਦਾਤਾ ਤੁਮ ਸਮ ਕ੍ਵੈਨ* ਬਿਸਾਲਾ'। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਤਬਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰ-ਜਨ ਸੁਤ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ[4] ॥ ੩੯ ॥ 'ਆਗੇ ਹੀ ਤੁਮ ਘਰ ਬਡਿਆਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਪਾਈ। ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਟੋਪੀ ਇਕ ਅਹੈ। ਸੰਗੀ ਸਦਾ ਸਰਬ ਹੀ ਲਹੈਂ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਅਪਰ ਪਦਾਰਥ ਸਭਿ ਤੁਮ ਲੀਨੇ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਕੋ ਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਬੀਨੇ। ਸੋ ਟੋਪੀ ਹਮ ਦੇਂ ਸੁਤ ਤੋਹੀ। ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਮੋਹੀ॥੪੧॥ ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਮਹੰਤਤਾ ਭਾਰੀ† । ਇਸ ਟੋਪੀ

---

[1]ਇਥੇ ਭਾਵ ਹੈ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਤੋਂ। [2]ਵਿਛੜਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। [3]ਸਾਡੀ ਮੰਗ। [4]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੇ। [5]ਸਾਰੇ ਸੰਗੀ ਸਦਾ ਹੀ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:–ਕੋਨ। †ਮੁਰਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਣੀ ਅਤੀਤ ਫਕੀਰੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਮਹੰਤਤਾਈ ਤੋਂ ਹੈ। ਉਦਾਸੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਹਰੇ ਤੇ ਵਡੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕੇ ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਅਪਰ ਨ ਹ੍ਵੈ ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਦੂਜਾ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਕਰਹਿ ਥੇਡ ਪੂਜਾ ॥ ੪੨ ॥ ਲਾਖਹੁਂ ਨਰ ਧਾਰਹਿਂ ਇਹ ਬਾਨਾ। ਕੇਤਿਕ ਨਾਂਗੇ ਬਨਹਿਂ ਮਹਾਨਾ। ਬਿਥਰਹਿ ਪੰਥ ਮਹਿਦ ਮਹੀਆਨ।ਜਿਨ ਕੇ ਹੋਇ ਨ ਆਨ ਸਮਾਨ ॥ ੪੩ ॥ ਮਮ ਤਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਪਸਰਹਿ ਸਗਰੀ ਧਰਨੰ ਮਝਾਰੀ। ਜੇਤਿਕ ਹਮ ਢਿਗ ਆਛੋ[1] ਰਹਯੋ। ਸੋ ਸਭਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ ਲਹਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਸੌ ਸੰਮਤ ਊਪਰ ਕਿਛ ਜਾਨੋ। ਭਈ ਬੈਸ ਹਮਰੀ ਪਹਿਚਾਨੋ। ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੋ ਬਡਿਆਈ। ਸੋ ਸਭਿ ਸੋਢਨਿ ਕੇ ਘਰ ਆਈ॥੪੫॥ਜੇਤਿਕ ਹੁਤੀ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ।ਸੋ ਭੀ ਆਈ ਤੋਹਿ ਅਵਾਸ[2]।ਇਮ ਕਹਿ ਨਿਜ ਟੋਪੀ ਲੇ ਹਾਥ। ਧਰੀ ਤਬਹਿ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਮਾਥ ॥੪੬॥ ਹਰਖਤਿ ਕਹਯੋ ਬਦਨ ਕੋ ਜੋਯੋ। 'ਤੂੰ ਅਬਿ ਤੇ ਬਾਬੇ ਕੋ ਹੋਯੋ।ਅਪਰ ਚਤੁਰ ਸੋ ਗੁਰੁ ਕੇ ਰਹੇ'। ਚਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੇ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕਹੇ ॥੪੭॥ਤਬਿ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ। ਕਹਨਿ ਲਗੇ ਜਬਿ ਤੇਬਰ ਦਿੱਤਾ। 'ਬਾਬਾ' ਨਾਮ ਕਹਿਨ ਤੇ ਜਾਨਾ। ਪਾਛੇ ਨਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਨੁਮਾਨਾ*॥੪੮॥–ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਾਬਾ ਨਾਮ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਿ ਲਖਹਿਂ ਅਭਿਰਾਮ। ਅਪਰ ਨ ਬਾਬਾ ਕਿਸ ਕੋ ਕਹਯੋ। ਗੁਰਤਾ ਥਿਰੁ ਸੁ ਗੁਰੂ ਪਦ ਲਹਯੋ[2] ॥੪੯॥ ਸਭਿ ਸੋਢੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਇ। ਯਾਂਤੇ ਲਖੀਅਹਿ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਭੇ ਅਵਤਾਰ–॥੫੦॥ ਇਕ ਤੌ ਕਥਾ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਸਾਰੀ। ਸੁਨੀ ਨਹੀਂ ਨਹਿਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ। ਔਰ ਵਾਸਤਵ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੇ। ਇਮ ਕਹਿਤੇ ਮਤਿ ਦੂਖਨਧਾਰੇ[3]॥੫੧॥ਬੈਠੇ ਗਾਦੀ ਨੌਂ ਗੁਰੁ ਭਾਰੇ।ਸੋ ਕਿਸ ਕੇ ਕਹੀਯਹਿ ਅਵਤਾਰੇ ?। ਜੇ ਲਖੀਅਹਿ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ ਸੁ ਲਿੱਤਾ ॥ ੫੨ ॥ ਤਿਨਕੇ ਨੌਂ ਰੂਪਨਿ ਅਵਤਾਰ। ਇਹ ਆਸ਼ੇ ਨਿਕਸਯੋ ਕੁਰਿਆਰ[4]। ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀਨਿ ਅਨੁਮਾਨ। ਨਹੀਂ ਭੇਵ ਸੋ ਸਕਯੋ ਪਛਾਨ ॥ ੫੩ ॥ ਤਿਸ ਨੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਕਹਯੋ। ਸੁਨਿ ਪਰੰਪਰਾ[5] ਸਭਿ ਨੇ ਲਹਯੋ। ਕਹਤਿ ਰਹੇ ਸਿਖ ਸੁਨਤੇ ਰਹੇ। ਨਿਰਨੇ ਕਰਿ

---

[1]ਚੰਗੀ (ਵਸਤੂ)। [2]ਜੋ ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਤੇ ਟਿਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਲਿਆ। [3]ਇਉਂ ਕਹਿਕੇ ਬੁਧੀ ਵਿਚ ਦੂਸ਼ਨ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। [4]ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਝੂਠਾ ਨਿਕਲਿਆ। [5]ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਸੁਣਕੇ। *ਪਾ:–ਕੇ ਕਰ ਅਨੁਮਾਨਾ।

ਆਸ਼ੈ ਨਹਿੰ ਲਹੇ॥੫੪॥ਯਾਂ ਤੇ ਕਹਨਿ ਨਹੀਂ ਇਹ ਚੀਨ[1]।ਸਮਝਹੁ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੀਨ। 'ਬਾਬਾ' ਕਹਿਬੇ ਤੇ ਸਭਿ ਜਾਨਾ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਕਥ
ਸੁਨੀ ਨ ਕਾਨਾ[2] ॥੫੫॥ ਨਿਰਨੈ ਕਰਨਿਹਾਰ ਸਿਖ ਜੋਈ। ਸਮਝ ਬਿਚਾ-
ਰਹੁ ਨੀਕੇ ਤੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਸੁਤ ਜਨਮੇਂ। ਸਰਬ ਕੁਟੰਬ
ਅਨੰਦਤਿ ਮਨ ਮੇਂ ॥ ੫੬ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰੰਗ ਸਨੇਹ ਘਨੇਰਾ।ਪੌਤ੍ਰ ਦੁਲਾ-
ਰਤਿ ਸੰਝ ਸਵੇਰਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਡਰੋਲੀ ਸਮੈ ਬਿਤਾਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੋਦ
ਬਧਾਵਾ ॥ ੫੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰ ਦਿੱਤਾ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਚੌਂਕੀ ਤੋਰੀ। ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਕੇ ਸੁਤ ਉਪਜੇ ਪਸ਼ਚਾਤ। ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ
ਬਿਤੀਤ ਭੇ ਸੁੰਦਰ ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ ਗਾਤ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਰਾਮੋ ਲਗਤਿ ਹੁਤੀ ਗੁਰੁ
ਜਾਰੀ[3]। ਸੋ ਸਬੰਧ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਰੀ। ਪਤਿ ਜੁਤਿ ਜਾਨਹੋ'ਗੁਰੁ ਜਗਦੀਸ਼'।
ਨਿਤ ਉਠਿ ਧਰਤਿ ਚਰਨ ਪਰ ਸੀਸ ॥ ੨ ॥ ਭੋਜਨ ਆਦਿਕ ਸੇਵਾ ਜੋਇ
ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਇ। ਅਸ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੰਪਤਿ ਕੋ ਆਈ।
ਸੇਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਈ॥੩॥ਅਜ਼ਮਤਿ ਸਹਤ ਭਯੋ ਉਜੀਆਰਾ।
ਚੌਦਹਿ ਲੋਕ ਚਰਿਤ ਲਖਿ ਸਾਰਾ। ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ ਨੰਮ੍ਰਿਭੂਤ ਬਨੰਤੇ।
ਸ਼ਕਤਿ ਪਾਇ ਕਰਿ ਨਹਿੰ ਗਰਬੰਤੇ॥੪॥ ਬਿਲਸਤਿ ਬਡੇ ਬਿਨੋਦ[4]ਬਿਲਾਸੂ।
ਤਿਨਕੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਸੇ ਅਵਾਸੂ। ਰਾਮੋ ਲੇ ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਕਰਿ ਪਜਾਰੂ। ਬਹੁਤ
ਦੁਲਾਰਤਿ ਦੇਖਤਿ ਚਾਰੂ ॥ ੫ ॥ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਕਬਿ ਕਬਿ ਲੇ ਜਾਵੈ। ਗੋਦ
ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਲੇ ਦੁਲਰਾਵੈ। ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਕਬਹੁੰ ਲੇ ਅੰਕ। ਸੁੰਦਰ ਮਨਹੁੰ ਚੰਦ
ਅਕਲੰਕ ॥੬॥ ਪਿਖਿ ਦਮੋਦਰੀ ਹ੍ਵੈ ਬਲਿਹਾਰੀ।ਧਾਰਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਰ
ਧਾਰੀ। ਜਰੇ ਜਰਾਉ ਸੁ ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ। ਭੂਖਨ ਬਹੁ ਪਹਿਰਾਵਨਿ ਕਰਕੇ ॥
੭ ॥ ਸੂਖਮ ਝੀਨ[5] ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਾਵੈ। ਝਗਲੀ ਮਹਿਂ ਸਰੀਰ ਦਿਪਤਾਵੈ।
ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਹੋਤਿ ਦੁਲਾਰਤਿ ਸਾਰੇ। ਬਾਲਕ ਦੁਰਲਭ ਪ੍ਰਥਮ ਨਿਹਾਰੇ॥੮॥
ਬੀਤਯੋ ਚੇਤ, ਵਿਸਾਖੀ ਆਈ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਉਮਡਾਈ। ਸੁਨਿ
ਗੁਰ ਡੇਰਾ ਗ੍ਰਾਮ ਡਰੋਲੀ। ਅਰਪਨਿ ਹਿਤ ਵਸਤੂ ਬਹੁ ਮੋਲੀ ॥ ੯ ॥ ਲੈਬੇ

[1]ਇਹ ਕਹਿਣਾ (ਠੀਕ) ਨਾ ਜਾਣੋਂ। [2]ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕੰਨੀ ਨਾ ਸੁਣੀ। [3]ਸਾਲੀ।
[4]ਕੌਤਕ। [5]ਬਰੀਕ।

ਖੁਸ਼ੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ। ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਪਹੂਚੀ ਤੂਰਨ। ਦਿਵਸ ਬਸੋਏ[1] ਕੋ ਜਬਿ ਆਵਾ। ਬਡੋ ਫਰਸ਼ ਗੁਰ ਵਹਿਰ ਕਰਾਵਾ॥੧੦॥ ਮਖ਼ਮਲ ਕੀ ਗਾਦੀ ਲਗਿ ਜ਼ਰੀ। ਚਾਰਨਿ ਕੋਰ ਬਰਾਬਰ ਕਰੀ। ਊਪਰ ਧਰੇ ਬਡੇ ਉਪਧਾਨੂ। ਖਰੇ ਢਲੈਤ[2] ਭੁਏ ਸਵਧਾਨੂ ॥ ੧੧ ॥ ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਲਿਏ ਕੋ ਪਾਨੀ[3]। ਖਰੇ ਭੁਏ ਗੁਰ ਕੇ ਅਗਵਾਨੀ। ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਬੀਜਨਾ ਚਮਕਹਿ। ਜਨੁ ਸੂਰਜ ਕਿਰਨਨਿ ਜੁਤਿ ਦਮਕਹਿ॥੧੨॥ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਤਬਿ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਆਇ ਬਡੀ ਸਭਾ ਜਹਿਂ ਲਾਗੇ। ਬੋਲਤਿ ਚਲਤਿ ਨਕੀਬ ਅਗਾਰੀ। ਰਾਮੋ ਪਤਿ ਸੋਂ ਕਰ ਕਰ ਧਾਰੀ[4] ॥ ੧੩ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਧਰਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਆਵਤਿ ਭੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਖਰੀ ਦੂਰ ਲੌ ਸੰਗਤਿ ਘਨੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਸੁਨੀ ॥੧੪॥ ਏਕ ਬਾਰ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਏ। ਗਾਦੀ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਬੈਠੇ ਊਪਰ ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ ॥੧੫॥ ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਫੇਰਤਿ ਛਬਿ ਐਸੇ। ਆਵਤਿ ਉਡਤਿ ਹੰਸ ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਭਯੋ ਮੇਵਰੋ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ। ਹਿਤ ਸਿੱਖਜਨਿ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ॥ ੧੬॥ ਹੁਕਮ ਭਯੋ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਤਬੈ। 'ਅਬਿ ਗੁਰ ਦਰਸਹੁ ਆਵਹੁ ਸਬੈ'। ਸੁਨਤਿ ਬਾਤਿ* ਉਤਲਾਵਤਿ ਆਈ। ਧਰਹਿ ਉਪਾਇਨ ਗਨ ਅਗਵਾਈ ॥੧੭॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ। ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਸ਼ਰਧਾ ਸਾਥ। ਅਨਗਨ ਦਰਬ ਚਢਯੋ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਅਰਪਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਸਫਲ ਸੁਭਾਗੇ ॥ ੧੮ ॥ ਆਵਨਿ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕਰ੍ਯੋ ਸਕਾਰਥ। ਸ੍ਰਬ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਭੁਏ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ਸਵਾ ਜਾਮ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਾ। ਪੁਨ ਭੋਜਨ ਹਿਤ ਉਠੇ ਪ੍ਰਬੀਨਾ॥੧੯॥ ਜਯ ਜਯਕਾਰ ਹੋਤਿ ਚਹੁੰ ਫੇਰੇ। ਗਏ ਸਦਨ ਕੋ ਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਦੇਗ ਬਿਸਾਲ ਹੋਤਿ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਤ੍ਯਾਰ ਨਿਸਿ ਦਿਵਸ ਘਨੇਰੀ ॥੨੦॥ ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਸੁ ਅਚਹਿਂ ਅਹਾਰਾ।ਨਹਿਂ ਪੱਧਤਿ ਕਿਹ ਸਮੈ ਸ਼ੁਮਾਰਾ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮੇਲਾ ਬਡ ਰਹ੍ਯੋ। ਭਾਉ ਸਹਤ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹ੍ਯੋ ॥੨੧॥ ਦੇ ਦੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਗੁਰ ਫੇਰ। ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਜਿਤ ਕਿਤ ਕੇਰਿ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸਥਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ[5]। ਗੁਰ ਜਸ ਕਰਤੇ ਜਾਤਿ ਮਹਾਨੇ ॥੨੨॥ ਗਏ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਨਰ ਕੇਈ। ਮੱਜਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਹਿਂ ਤੇਈ।

---

[1]ਵਿਸਾਖੀ। [2]ਸੂਰਮੇ। [3]ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ। [4]ਭਾਈ ਸਾਈਂਦਾਸ ਦਾ ਹੱਥ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ। [5]ਜਾਣੇ ਵਾਲੇ ਚਲੇ ਗਏ।

*ਪਾ:-ਉਤ ਸੰਗਤਿ।

ਬੁੱਢੇ ਅਰੁ ਗੁਰਦਾਸਿ ਜਿ ਆਦਿ। ਬੂਝਤਿ ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਯਾਦਿ॥ ੨੩॥ ਚਹੈਂ ਦਰਸ–ਕਬਿ ਨਿਜ ਘਰ ਆਵਹਿਂ।ਚੰਦ ਬਦਨ ਸੁੰਦਰ ਦਰਸਾਵਹਿਂ–। ਸਭਿਹਿਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਲਿਖਹੁ ਅਖਿਲ ਕੀ ਬਿਨੈ ਮਹਾਂਨੀ ॥ ੨੪ ॥–ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਹੈਂ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਲਾਗ ਰਹ੍ਯੋ ਮਨ ਇਤਹੁੰ ਹਮਾਰਾ। ਆਇਸੁ ਬਿਨਾਂ ਨ ਆਇ ਸਕੈ ਹੈਂ। ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹੀ ਦਿਵਸ ਬਿਤੈ ਹੈਂ॥੨੫॥ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹੁ ਆਨਿ ਗੁਸਾਈਂ।ਤਹਾਂ ਬਸਨ ਕੈਸੇ ਮਨ ਭਾਈ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮ ਸਬੰਧੀ ਥਾਨ। ਤੀਰਥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ ॥੨੬॥ਕਿਮ ਬਿਸਾਰਨੋ ਬਨਹਿ ਜੁ ਐਸੇ। ਬਸਹੁ ਆਪ ਪਿਤ ਦਾਦਾ ਜੈਸੇ–'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬ੍ਰਿਧ ਲਿਖ੍ਯੋ ਘਨੇਰੇ।ਸਿਖ ਗੁਰਦਾਸੁ ਆਦਿਕਨਿ ਪ੍ਰੇਰੇ॥੨੭॥ ਪਠ੍ਯੋ ਸਿੱਖ ਚਲਿ ਤੂਰਨ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।ਧਰਿ ਦੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ॥ ੨੮॥ ਸਭਿ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਤਿਹ ਸੰਗ। ਪੁਨ ਕਾਗਦ ਲੇ ਪਠ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਜਾਨਿ ਬਿਨੈ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰੀ। ਕਰੀ ਗਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਬਹੁਰ ਪਠ੍ਯੋ ਕਾਗਦ ਲਿਖਿਵਾਇ। 'ਬਿਨਾ ਬਿਲੰਬ ਆਇਂ ਇਸ ਥਾਇਂ। ਸਰਬ ਕਾਜ ਇਤ ਕੇ ਹੁਇ ਗਏ। ਪੂਰ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਖਨਿ ਕਏ॥ ੩੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਹੁ ਪਠਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਜੋ ਦਾਤਾ ਦੁਹਿਂ ਲੋਕਨਿ ਛੇਮ'। ਲੇ[1] ਗੁਰ ਤੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਸਿਖ ਸੋਈ।ਜਾਇ ਪਹੂਚ੍ਯੋ ਪੁਰਿ, ਸੁਧਿ ਹੋਈ॥੩੧॥ ਸੁਨ੍ਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਸਭਿ ਕੇ ਹਰਖ ਭਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਬਹੁਰ ਬ੍ਰਿੱਧ ਨੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਭਾਖ੍ਯਾ।'ਤੁਰਤ ਦਰਸ ਗੁਰ ਦੇਂ ਅਭਿਲਾਖਾ॥੩੨॥ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਰਹੁਰਾਸ ਪਿਛੇਰੇ।ਮਿਲਹੁ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਹੋਇ ਘਨੇਰੇ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਰਦਛਨਾ ਕਰੀਯਹਿ। ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਰੀਯਹਿ ॥ ੩੩ ॥ ਹਲਤ ਪਲਤ ਨਿਜ ਭਲੋ ਬਿਚਰੀਯਹਿ।ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਆਯੋ ਮਨ ਧਰੀਯਹਿ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਸੀ ਹੈਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ। ਆਇ ਦਰਸ ਦੇਂ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇਕ'॥੩੪॥ ਸੁਨਤ ਬ੍ਰਿੱਧ ਤੇ ਸਿੱਖਨਿ ਮਾਨਾ। ਮੰਧਰਾ ਬਿਖੇ ਮੇਲ ਬਡ ਠਾਨਾ। ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਕੇ ਚਹੁੰ ਫੇਰੇ। ਵਿਰਤਿ ਪਦਤਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰੇ ॥੩੫॥ ਕਰੈਂ ਟਹਿਲ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਚਾਂਪੀ ਕਰਿਤੇ, ਪੌਨ ਝੁਲਾਰੇ। ਚਾਰ ਘਟੀ ਨਿਸਿ ਬੀਤੈ ਜਬਿ ਲੌ।ਗੁਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਹਿਂ ਤਬਿ ਲੌ॥੩੬॥ਭੋਗ ਪਾਇ

[1](ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ) ਲੈ ਕੇ।

ਅਰਦਾਸ ਕਰੰਤੇ। 'ਆਇ ਦਰਸ ਦਿਹੁ' ਬਚ ਉਚਰੰਤੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖਨਿ ਪ੍ਰਨ ਠਾਨਾ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰ ਸਭਿ ਜਾਨਾ॥ ੩੭॥ ਚਹਤਿ ਚਲਨਿ ਕੌ ਪੁਰਿ ਉਤਲਾਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਪੌਢੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ। ਰੁਤ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮਹਿ ਘਾਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਛਿਰਕਯੋ ਜਲ ਸੀਤਲ ਕਰਿ ਸਾਲਾ॥੩੮॥ ਚਾਂਪਤਿ ਪਦ ਜੁਗ ਸਾਈਂ ਦਾਸ। ਰਾਮੋ ਬਿਜਨਾ ਕਰਤਿ ਹੁਲਾਸ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੇਜ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੌਤਕ ਤਬਿ ਕਰੇ:-॥੩੯॥ ਲਾਦੀ ਖੇਪ ਏਕ ਸੌਦਾਗਰ। ਭਰਿ ਜਹਾਜ ਠੇਲਯੋ ਵਿਚ ਸਾਗਰ। ਗਮਨਯੋ ਕਿਸ ਟਾਪੂ ਹਿਤ ਜਾਨੈ। ਜਲ ਅਗਾਧ ਮਾਂਹਿ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨੈ॥ ੪੦॥ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਗਯੋ ਚਲਿ ਸੋਇ। ਬਾਂਛਤਿ ਚਿਤ ਪਹੁੰਚਨਿ ਦ੍ਰੁਤ[1] ਹੋਇ। ਉਠਹਿ ਤਰੰਗ ਉਤੰਗ ਬਿਲੰਦ[2]। ਜਲ ਕੇ ਜੀਵ ਭਯਾਨਕ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੪੧॥ ਤਹਾਂ ਬਿਘਨ ਐਸੇ ਕੁਛ ਭਯੋ। ਚਲਤਿ ਜਹਾਜ ਅਟਕ ਤਹਿਂ ਗਯੋ। ਚਲਹਿ ਨ, ਜਤਨ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਹਾਰੇ। ਭੇ ਨਿਰਾਸ ਲਾਚਾਰ ਬਿਚਾਰੇ॥ ੪੨॥ ਸਭਿ ਕਿਛ ਤਯਾਗ ਪਰੇ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾ। 'ਰੱਛਹੁ ਆਇ, ਆਪ ਕੋ ਪਰਨਾ[3]। ਜਹਾਂ ਸਹਾਇਕ ਹੋਤਿ ਨ ਕੋਈ। ਤਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਪਾਲਿਕ ਹੋਈ॥੪੩॥ ਕਾਰਜ ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਰਨਿ ਸਾਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਬਿਰਦ ਤੁਹਾਰੇ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਕਟ ਜਾਨਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਤਤਛਿਨ ਮਹਿਂ ਭਗਵਾਨਾ॥੪੪॥ ਲਾਇ ਸਿਕੰਧ ਚਲਾਇ ਜਹਾਜਾ। ਨਿਜ ਸਿਖ ਕੇ ਪੂਰਨ ਕਿਯ ਕਾਜਾ। ਰਾਮੋ ਆਦਿਕ ਦਾਸ ਜਿ ਔਰ। ਜਾਨੈਂ-ਗੁਰ ਸੁਪਤੇ ਇਸ ਠੌਰ-॥੪੫॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਫਿਰਤੀ ਬਿਜਨਾ ਕਰਤੀ। ਸ੍ਵੇਦ ਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਰਤੀ। ਜਬੈ ਸਿਰਾਨੇ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਆਈ। ਕੇਸ ਛੁਟੇ[4] ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸਾਈ॥੪੬॥ ਤਿਨ ਤੇ ਨਿਚੁਰਤਿ ਨੀਰ ਘਨੇਰਾ। ਅਚਰਜ ਭਈ ਹੇਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਪਤਿ ਸੋਂ ਉਚਰਤਿ 'ਇਹ ਕਯਾ ਭਯੋ ?। ਇਤੋ ਸ੍ਵੇਦ ਕਿਮ ਸਿਰ ਤੇ ਗਯੋ'॥ ੪੭॥ ਬਹੁਰ ਕਹਤਿ 'ਇਹ ਸ੍ਵੇਦ ਨ ਅਹੈ। ਨੀਰ ਅਧਿਕ ਕੇਸਨ ਤੇ ਬਹੈ। ਕਯਾ ਕਾਰਨ, ਭਾਖਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਈ'। ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਸੁ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ॥੪੮॥ 'ਅਬਿ ਸਾਗਰ ਬਿਚਰੇ ਗੁਰ ਆਇ। ਸਿਖ ਜਹਾਜ ਅਟਕਯੋ ਸੁ ਲੰਘਾਏ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹਹੁ ਸੇਵ ਕਹੁ ਠਾਨਹੁ। ਨਹਿਂ ਊਚੇ ਮੁਖ ਬਾਕ ਬਖਾਨਹੁ'॥ ੪੯॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ

---

[1] ਛੇਤੀ। [2] ਬੜੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠਣ। [3] ਆਸਰਾ ਹੈ। [4] ਕੇਸ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਨ।

ਹੋਇ ਸਵਧਾਨਾ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਜੁ ਬਾਤ ਬਤਾਈ। ਸ਼ਕਤਿ ਇਤੀ ਕਿਤ ਤੇ ਤੈਂ ਪਾਈ?'॥੫੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਬਡਭਾਗੀ। 'ਤੁਮਰੀ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਪਾਗੀ। ਪਦ ਰਜ ਕੀ ਮੁਖ ਆਂਖਨਿ ਲਾਈ। ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਪ ਕੋ ਖਾਈ॥ ੫੧॥ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਇਤੀ ਜੁ ਸੇਵਾ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੁਇਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਦੇਵਾ। ਬਹੁਰੋ ਵਸਤੁ ਨ ਐਸੀ ਕੋਇ। ਜੋ ਸਿਖ ਤੁਮਰੋ ਲਹੈ ਨ ਸੋਇ॥ ੫੨॥ ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਸਭਿ ਭਈ। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਤੇ ਹਮ ਨੇ ਲਈ'।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ।'ਸਫਲ ਭਈ ਤੁਮ ਸੇਵ ਬਿਲੰਦ' ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸਾਈਂਦਾਸ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਗਮਨ ਕਰਨ ਕੋ ਸੁਧਾਸਰ ਸਿਮਰਤਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਨੀਤ।–ਚਹਤਿ ਦੇਖਿਬੋ ਹਮਹਿ ਕੋ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤ¹ –॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਤ ਗੰਗ ਕੇ ਪਾਸ। ਚਲਿਬੇ ਨਗਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਬਹੁ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਤਜਨੋ ਸਥਾਨਾ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨਾ' ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਆਨੰਦ ਕਰਿ ਕਹਨੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਮਮ ਚਿਤ ਅਤਿ ਚਹਨੋ। ਅਧਿਕ ਬਾਸ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਅਬਿ ਚਲਿਬੋ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਭਾਵੈ'॥੩॥ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਮਾਤਾ ਕੇ ਸਾਥ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਨਾਥ। ਬਿਧੀਏ ਅਰੁ ਜੇਠੇ ਸੰਗ ਭਾਖਾ। 'ਪਿਖਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁ ਹਰਖੇ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।'ਹਮਰੇ ਮਨ ਕੀ ਹੀ ਤੁਮ ਜਾਨੀ। ਪਠਹਿਂ ਤਹਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਦੇਸਾ।–ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਰਮ ਰਹੇ ਪਰਦੇਸ਼ਾ ॥ ੫ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਆਨਹੁ। ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਸੁ ਹਮ ਪਰ ਠਾਨਹੁ–। ਕਰੀਯਹਿ ਤਯਾਰੀ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰੇ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰੇ' ॥ ੬॥ ਗੁਰੂ ਉਚਰਯੋ 'ਸਭਿ ਕੋ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੂਚ ਹੈ ਤਯਾਰੀ ਕੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਜੇਠੇ ਨੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਚਲਨਿ ਪ੍ਰਾਤ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਹਯੋ' ॥੭॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਸਕਲ ਹਰਖਾਏ। ਸਭਿ ਵਾਹਿਨ ਕੋ ਤਯਾਰਿ ਕਰਾਏ। 'ਚਲਹੁ ਸੁਧਾਸਰ, ਹਮਹਿਂ ਨਿਹਾਰੈਂ²'। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਹਰਖ ਉਚਾਰੈਂ ॥ ੮ ॥ ਪਰੀ ਨਿਸਾ ਗੁਰ ਪਲੰਘ ਸੁਹਾਏ। ਤਬਿ ਦੰਪਤਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਨਿਯਰਾਏ³। 'ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕੈਸੇ ਅਬਿ ਤਯਾਰੀ। ਕੌਨ ਖੁਨਾਮੀ ਪਿਖੀ ਹਮਾਰੀ ॥ ੯ ॥

¹ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ। ³ਨੇੜੇ ਆਏ।

ਅਪਨੇ ਜਾਨਹੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਭਈ ਭੂਲ ਸੋ ਲੇਂ ਬਖ਼ਸ਼ਾਇ। ਕੈ ਹਮਰੇ ਪਰਵਾਰ ਮਝਾਰਾ। ਤੁਮ ਨਰ ਸੋਂ ਕਟੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥ ੧੦ ॥ਭਈ ਨ ਕੋ ਛੁਮਰੀ ਮਨ ਭਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਔਚਕ ਕੀਨਿ ਰਵਾਈ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲਤਿ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਪ੍ਰੇਮ ਤੁਮਾਰੋ ਪਿਖਿ ਚਲਿ ਆਏ॥ ੧੧ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਬੀਤਯੋ ਪੁਰਿ ਤਜਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਜਯੋ। ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪਠਹਿਂ ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ। ਜਿਨ ਕੈ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ੧੨ ॥ ਬਡੋ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਸੰਗੀ ਰਹੇ। ਉਚਿਤ ਅਦਬ ਕੇ ਹਮ ਕੋ ਅਹੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਹਟਹਿ ਨਹਿਂ ਮੋ ਤੇ। ਉੱਤਮਤਾ[1] ਕਹੀਯਹਿ ਕਯਾ ਤੋ ਤੇ॥ ੧੩ ॥ ਇਸ ਹਿਤ ਕੂਚ ਅਚਾਨਕ ਜਾਨਹੁ। ਤੁਮ ਦੰਪਤਿ ਅਬਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਠਾਨਹੁ। ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੋ ਮਿਟਯੋ ਸੰਦੇਹੂ।ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਬਿਧਿ ਏਹੂ॥ ੧੪ ॥ ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਮੈਂ ਪੁਨ ਇਹ[2] ਆਵਹਿ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਲਾਸ ਇਹਾਂ ਮਨ ਭਾਵਹਿ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਸਦ ਹੀ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਕਰਹਿਂ ਨਿਜ ਤੇ ਕਬਿ ਨਯਾਰੇ'॥੧੫॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦਈ। ਦੰਪਤਿ ਆਇਸੁ ਸਿਰ ਧਰਿ ਲਈ। ਬਿਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨ ਬੋਲੇ ਹੇਰਿ[3]। ਉਠੇ ਨਮੋ ਕਰਿ ਸੁਪਤੇ ਫੇਰ ॥੧੬॥ ਰਾਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸਕਲ ਬਿਤਾਈ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ। ਹਿਤ ਸਨਮਾਨ ਸੰਗ ਕੁਛ ਆਏ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਹੁਰ ਠਹਿਰਾਏ॥ ੧੭ ॥ ਬਿਛੁਰਤਿ ਰਾਮੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਸਾਈਂਦਾਸ ਨਿਮਯੋ ਬਨਿ ਦੀਨਿ। ਗੰਗਾ ਮਾਤ ਚਢੀ ਤਬਿ ਸਯੰਦਨਿ। ਦੋਨਹੁ ਕਰੀ ਜਾਇ ਪਦ ਬੰਦਨ ॥੧੮॥ ਆਸ਼ਿਖ ਦੇ ਆਗੇ ਕਹੁ ਚਲੀ। ਪੁਨ ਦਮੋਦਰੀ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲੀ। ਦੰਪਤਿ ਜੰਪਤਿ[4] ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦ। 'ਤੂੰ ਜਨਮੀ ਜਗ ਭਾਗ ਬਿਲੰਦ॥ ੧੯ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੋ ਬੰਸ ਉਧਾਰਾ। ਤੁਝ ਕਰਿ ਭਾ ਸਨਬੰਧ ਹਮਾਰਾ। ਭਏ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਤੁਵ ਉਪਕਾਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਬੰਦਨ ਬਾਰੰਬਾਰਾ॥ ੨੦ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਜੇਠੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਾਯੋ।ਅਧਿਕ ਭਾਗ ਤੁਵ ਭਾਲ ਸੁਹਾਯੋ'।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕਹੁ ਲੇ ਗੋਦ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪਿਖਿ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ॥੨੧॥ ਕਹਿ ਦਮੋਦਰੀ'ਗੁਰਨਿ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਦਾਸੀ ਜਾਨਿ ਕਰੀ ਮੁਹਿ ਆਪ। ਤਿਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਾਸ ਪਰ ਹੋਇ। ਸੁਖ ਵਡਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋਇ ॥੨੨॥ ਦੀਪਮਾਲ ਵੈਸਾਖੀ ਆਦਿ।

[1]ਉਨ੍ਹਾਂ (ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕਾਂ) ਦੀ ਉੱਤਮਤਾਈ। [2]ਏਥੇ। [3](ਰਜ਼ਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਵੇਖਕੇ (ਕਿ ਟੁਰਨ ਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੱਲ) ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਤਾ ਦੀ ਨਾ ਕਹੀ। [4]ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ।

ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਅਹਿਲਾਦ'। ਗਲ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹੋਇਸਿ ਨਜ਼ਾਰੀ। ਬਹੁਰ ਨਾਨਕੀ ਨਿਕਟਿ ਪਧਾਰੀ॥੨੩॥ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਕੋ ਪਕਰਿ ਹਟਾਈ। ਲੇ ਰਾਮੋ ਗਰ ਸੰਗ ਮਿਲਾਈ। ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਮੁਰੀ। ਆਂਸੂ ਢਰਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਖਰੀ॥ ੨੪ ॥ਦੋਨਹੁੰ ਡੋਰੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ। ਤਬਿ ਸਮੇਂਦਨ ਸੰਗ ਚਲਿਵਾਇ। ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਨ ਗੁਰੂ ਅਰੋਹੇ। ਮਹਾਂ ਬੇਗ ਤੇ ਗਮਨਤਿ ਸੋਹੇ ॥ ੨੫ ॥ ਸੰਗ ਪਵੰਗਮ ਜੋਧਾ ਚਢੇ । ਚਲਹਿਂ ਪਿਛਾਰੀ ਆਨੰਦ ਬਢੇ। ਪੰਥ ਉਲੰਘਯੋ ਕੇਤਿਕ ਹੇਰਾ । ਦੁਆਦਸ਼ ਕੋਸ ਕਰਯੋ ਚਲਿ ਡੇਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਹੋਏ ਸਵਧਾਨਾ। ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਗੁਰੂ ਮਗ ਚਾਲੇ। ਪਾਛੇ ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਗ ਸੰਭਾਲੇ ॥੨੭॥ ਗਮਨੇ ਡੇਰਾ ਕੂਚ ਕਰਾਇ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਲੇ ਮਗ ਜਾਇਂ। ਆਇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਕੇ ਥਾਨ। ਟਿਕੇ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ ॥੨੮॥ ਸੁਤ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਗੇ ਦਰਬਾਰਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਰਤਾਰਾ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਫਿਰ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਪੁਨ ਬਿਸਰਾਮੇ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੇ॥੨੯॥ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਧਾਸਰ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਤਬਿ ਪੁਰਿ ਪਾਈ ਸਾਗਰ ਸ਼ੋਭਾ। ਉਮਗੇ ਨਰ ਜਨ ਬਾਢਯੋ ਛੋਭਾ[1]॥੩੦॥ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰਤਿ ਨਾਰੀ।ਹਿਤ ਆਦਰ ਕੇ ਮਿਲਿਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਬੀਥਨ[2] ਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛਬੀਲਾ। ਸੋਹਤਿ ਜਨੋਂ ਬੜਵਾਨਲ ਕੀਲਾ[3] ॥ ੩੧ ॥ ਨਗਰ ਮਿਰਜਾਦ ਸੁ ਬੇਲਾ ਠਾਹਰ[4]। ਨਰ ਜਲ ਨਿਕਸੇ ਫੈਲਤਿ ਬਾਹਰ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਪਿਖਯੋ ਪਰਬ ਮਹਿਂ ਧਰਯੋ ਅਨੰਦ ॥੩੨॥ ਸਿਖ ਪਹੁੰਚੇ ਇਕ ਕੋਸ ਅਗਾਰੀ। ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਲੈ ਲੈ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਪਰਸਾਦਿ। ਅਰਪਤਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਧਾਰਿ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੩੩ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝ ਆਗੇ ਕੋ ਚਲੇ। ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਆਦਿ ਸਭਿ ਮਿਲੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਸੋਂ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਯੋ ਕਹਿ ਐਸੇ। 'ਕਰਹੁ ਨ ਖੇਦ ਰਹਹੁ ਤੁਮ ਬੈਸੇ॥ ੩੪ ॥ਹਮ ਆਵੈਂਗੇ ਨਿਕਟ ਤੁਮਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇ'। ਅਪਰ ਅਗਾਊ ਸਗਰੇ ਆਏ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਹਰਖਾਏ ॥ ੩੫ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ

---

[1]ਭਾਵ ਸਾਗਰ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉ, ਜੁਆਰ। [2]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ। [3]ਬੜਵਾ ਅਗਨੀ ਦੀ ਲਾਟ। [4]ਨਗਰ ਦੀ ਹੱਦ (ਇਹ) ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ (ਮਾਨੋ)।

ਸੰਗ ਅਗਾਰੇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਮਿਲਤਿ ਆਇ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਾ॥੩੬॥ ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਹ੍ਵੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਆਜ ਕੀ ਘਰੀ' ਉਚਾਰੀ।'ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਹਤ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ। ਹਮ ਸਭਿ ਕੇ ਹੈਂ ਭਾਗ ਉਦਾਰਾ' ॥੩੭॥ ਕਿਹ ਕੋ ਦੇਖਿ, ਬੋਲ ਕਿਹ ਸਾਥ। ਸਭਿਨਿ ਅਨੰਦਤਿ ਚਾਲੇ* ਨਾਥ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਗਮਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਉਮੰਗ ॥੩੮॥ ਪ੍ਰਥਮ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਕਹੁ ਬੰਦਤਿ। ਗਏ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੌਰ ਅਨੰਦਤਿ।ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਰਿਦੇ ਅਨੁਰਾਗੇ।ਥਿਰੇ ਜਾਇ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਆਗੇ ॥ ੩੯ ॥ ਧਰਿ ਧਰਨੀ ਸਿਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਦਈ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਫਿਰ ਕਰਿ ਚਾਰੀ†। ਪੁਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਦਰਬਾਰ ਮਝਾਰੀ ॥੪੦॥ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਠਾਨਿ। ਪੁਨ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਪਗ ਪਰੇ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਕਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਕੋ ਪਗ ਪਾਇਵ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇਵ। ਇਮ ਮਨਾਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਡੇਰੇ। ਨਿਕਸੇ ਉਤਸਵ ਰਚੇ ਘਨੇਰੇ॥੪੨॥ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਸ਼ਰਨਾਇ ਨਫੀਰੀ। ਬਜੇ ਬਾਜਿ ਧੁਨਿ ਉਠਤਿ ਗਹੀਰੀ। ਘਨ ਸਮ ਧਨ ਬਰਖਾ ਤਬਿ ਡਾਰੀ। ਗਾਵਤਿ ਚਲਤਿ ਨਾਗਰੀ ਨਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਕੋ ਢੋਲਕ ਕੌ ਜਾਤਿ ਬਜਾਵਤਿ। ਮੰਗਲ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਗਨ ਗਾਵਤਿ।ਜਿਸ ਜਿਸ ਬੀਥੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਇਂ। ਅੰਜੁਲ ਭਰਿ ਫੂਲਨਿ ਬਰਖਾਇਂ॥ ੪੪ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮੰਗਲ ਕੋ ਠਾਨਤਿ। ਨਗਰ ਗਰੀ ਗੁਰੁ ਮੰਦ[1] ਪਯਾਨਤਿ। ਦੁਹਨਿ ਸਨੁਖਾ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਤਿਮ ਹੀ ਪਾਛੇ ਗਮਨਤਿ ਗੰਗ ॥ ੪੫ ॥ ਬੋਲਤਿ ਜਾਤਿ ਨਕੀਬ ਅਗਾਰੀ। ਚਲਤਿ ਸੰਗ ਸਗਰੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਭੀਰ ਮਹਾਂ ਗਰੀਅਨਿ ਕੇ ਮਾਹੂ। ਦਰਸ਼ਨਿ ਦੇਤਿ ਜਾਤਿ ਸਭਿ ਕਾਹੂੰ॥੪੬॥ ਗੰਗਾ ਮੰਗਲ ਸੰਗ ਉਮੰਗ। ਭਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਿਕੇਤ ਉਤੰਗ। ਬਰ ਆਸਨ ਜਹਿਂ ਰੁਚਿਰ ਬਿਛਾਏ। ਆਸਤਰਨ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਛਾਏ ॥੪੭॥ ਪੌਤ੍ਰੇ ਸਹਤ ਸਨੁਖਾ ਲੀਨਿ। ਬੈਠੀ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਭੀਨਿ। ਪੁਰਿ ਨਾਰੀ ਗਨ ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ। ਢੋਲਕ ਬਜਤਿ ਸੰਗ ਘਰਿ ਆਈ ॥ ੪੮ ॥ ਧਨ ਗਨ ਦੀਨਿ ਸਗਲ ਹਰਖਾਈ। ਸੁਧਾ ਸਮਾਨ ਆਸ਼ਿਖਾ ਗਾਈ। 'ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਜੀਵਹੁ ਪੌਤ੍ਰ ਸੁਭਾਗ। ਰਹਹੁ ਸਦਾ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਪਾਗ'

[1]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। *ਪਾ:—ਅਨੰਦ ਦੇ ਚਾਲੇ। †ਪਾ:—ਸਾਰੀ।

॥੪੯॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਅਪਰ ਸਦਨ ਮੈਂ। ਬੈਠਿ ਬਿਰਾਜੇ ਤਹਿਂ ਗਨ ਜਨ ਮੈਂ। ਘਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਉਤਸਵ ਬਹੁ ਕਰਨੋ। 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਏ ਮੁਦ ਮਨ ਭਰਨੋ' ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸੁਧਾਸਰ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਕੌਲਾਂ। ਪੈਂਦਾਖਾਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰੁ ਇਕੰਤ ਹੋਏ ਜਬਹਿ ਕੌਲਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਯਾਸ। ਆਈ ਅਤਿ ਮੋਦਤਿ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਤਾਸ ਅਵਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਨੁ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਪ੍ਰਿਯ ਬਾਤਿ ਚਕੋਰੀ। ਦੌਰੀ ਨਿਕਟ ਚੰਦ ਕੀ ਓਰੀ। ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬੌਰੀ। ਕਮਲ ਖਿਰੇ ਪਰ ਆਵਤਿ ਭੌਰੀ ॥ ੨ ॥ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਧਰੀਆ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਚਰਨਨ ਪਰ ਪਰੀਆ। ਮਨਹੁਂ ਰੰਕ ਕਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰਾਜੁ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨਤਿ-ਧੰਨ ਦਿਨ ਆਜੁ-॥੩॥ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਡਾਰੈ। ਜਨੁ ਅਨੰਦ ਤੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰੈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਨਮੁਖ ਗੁਰੁ ਬੈਸੀ। ਮੂਰਤਿ ਪਿਖੀ ਦਿਵਾਕਰ[1] ਜੈਸੀ ॥ ੪ ॥ ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਬਿਕਸਤਿ ਜਾਤਿ। ਇਕ ਟਕ ਦੇਖਿ ਰਹੀ ਗੁਰੁ ਗਾਤਿ। ਪੂਰਬ ਤਪ ਕੋ ਫਲ ਸ਼ੁਭ ਪਾਯੋ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਚਿਤ ਕਹਨੋ ਨ ਜਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਚਿਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਖੀ। 'ਕਹੁ ਕੌਲਾਂ! ਤਨ ਕੁਸ਼ਲ ਵਿਸ਼ੇਖੀ ?। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਰਹੀ?'।ਸੁਨਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕ ਆਪ ਪੁਨ ਕਹੀ॥੬॥ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਮੋ ਪਰ ਜਬਿ ਕੀ। ਪਦਵੀ ਕੁਸ਼ਲ ਲਹੀ ਮੈਂ ਤਬਿ ਕੀ। ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਉਠਹਿ ਨ ਅਨਾ ॥ ੭ ॥ ਰਹੀ ਉਡੀਕਤਿ ਨਾਮ ਅਧਾਰਾ[2]। ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਅਚਨੋ ਨ ਕਬਹੁਂ ਅਹਾਰਾ। ਹੇਰਤਿ ਆਨਿ ਅਚਾਨਕ ਮੋਹੀ[3]। ਤਬਿ ਜਾਨਤਿ ਮੈਂ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਹੀ ॥ ੮ ॥ ਰਾਵਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਗਵਨੁ। ਤਤਛਿਨ ਤਨ ਹੋਯਹੁ ਮੁਦ ਭਵਨੁ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਨੋ ਅਬਿ ਦੁਖ ਦਵਨੁ। ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਬਾਸਹਿ ਜਵਨੁ[4]' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਨੋ 'ਕਰਨੋ ਹਿਤ ਤੋਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਰਹੀ ਨਿਤ ਮੋਰਾ। ਤੋਂ ਕਿਮ ਬ੍ਰਿਹ ਸੰਕਟ ਅਸ ਧਾਰਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਖਿ ਜੋ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੧੦ ॥ ਕਹਤਿ ਭਈ 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਇਹ ਅਹਨੋ। ਨਿਤ

---

[1]ਸੂਰਜ। [2]ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ। [3]ਮੈਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਆਕੇ ਦੇਖਦੇ। [4](ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਰੇ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਮੈਂ ਇਮ ਲਹਹੋ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਜਬਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੋ। ਛਿਨਿਕ ਮਾਤ੍ਰ ਨਿਤ ਦਰਸ਼ ਨਿਹਰਹੋ॥੧੧॥ ਜਿਸਿ ਬਿਧਿ ਹੋਤੇ ਤੁਮ ਤਿਸ ਕਾਲ।ਬੈਠੇ ਕੇ ਹਯ ਚਢੇ ਬਿਸਾਲ।ਜਸ ਪੋਸ਼ਿਸ਼,ਜਸ ਹੋਤਿ ਸੁਭਾਉ। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਰਸ ਕੋ ਪਾਉਂ॥੧੨॥ਕਹਨਿ ਪਰਸਪਰ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ। ਜਿਧਤਿ ਰਹੀ ਪਿਖਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸੋਈ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਪੁਨ ਗਮਨੀ ਐਨ ॥੧੩॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਫੇਰ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸੁਖਦ ਬਡੇਰ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗੇ ਨਾਥ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਜਲ ਸਾਥ ॥ ੧੪॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿ ਇਸਥਿਤ ਭਏ। ਧਯਾਨ ਪਰਾਯਨ ਬੈਠਤਿ ਭਏ। ਦਿਨਕਰ ਉਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਯੋ ਸਾਰੇ। ਕਮਲ ਬਿਲੋ- ਚਨ ਤਬਹਿ ਉਘਾਰੇ॥੧੫॥ਚੌਂਕੀ ਗਾਇ ਬਿਲਾਵਲ ਕੇਰੀ। ਆਇ ਆਇ ਨਰ ਗਨ ਗੁਰੁ ਹੇਰੀ। ਬਡੋ ਦਿਵਾਨ ਲਗਯੋ ਗੁਰੁ ਤੀਰ। ਆਵਤਿ ਜਾਤ ਨਰਨ ਕੀ ਭੀਰ॥੧੬॥ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਰਵਨਕ ਹੋਈ। ਕਾਰਜ ਭਨਹਿ ਸੁਨਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਵਸਤੁ ਜੋ ਚਾਹੀ। ਜਾਚਤਿ ਪਾਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਹੀ॥੧੭॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਲੌ ਬੈਠਨਿ ਕਰੈਂ। ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਬਾਛਾ ਪੁਰੈਂ। ਬਹੁਰ ਉਠਹਿਂ ਅਚਵਨ ਆਹਾਰਾ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਤਯਾਰਿ ਸੁਧਾਰਾ ॥੧੮॥ ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਭੋਜਨ ਕਰੇ। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਸੁ ਬਾਸਨ ਧਰੇ। ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਸੂਪ[1] ਜਿ ਨਾਨਾ। ਗੋਧੂਮ ਚੂਨ[2] ਜੁ ਸੂਖਮ ਠਾਨਾ ॥੧੯॥ ਬਿੰਜਨ[3] ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਨੰਤੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਬੈਠਿ ਅਚੰਤੇ।ਦੇਗ਼ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਾਲੇ। ਭੁੰਚਹਿਂ ਸਕਲ ਆਨਿ ਜੁਗ ਕਾਲੇ ॥੨੦॥ਬਹੁਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਕਰਹਿਂ ਅਰਾਮ। ਟਿਕਹਿਂ ਇਕਾਂਤ ਆਪਨੇ ਧਾਮ। ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਤੇ ਉਠਹਿ ਪਿਛਾਰੀ।ਕਰਹਿਂ ਸੁਚੇਤਾ ਨਿਰਮਲ ਬਾਰੀ[4]॥੨੧॥ ਕਬਹਿ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤ ਕੋ ਜਾਵਹਿਂ। ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਚਢਿ ਕੇ ਫਿਰ ਆਵਹਿਂ। ਥਿਰਹਿਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਕੇ ਥਾਨ। ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ॥ ੨੨॥ ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਭਿ ਆਏ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਧਨ ਅਰਪਾਏ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਗੁਰੁ ਕਾਰਾ। ਆਵਹਿ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਾ॥ ੨੩ ॥ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਬਿਖੇ ਮਸੰਦ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਦਰਬ ਬਟੋਰਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਪਸ਼ਚਮ ਬਿਖੈ ਬਿਲਾਇਤ ਮਾਂਹੀ। ਚਲਯੋ ਆਇ ਧਨ ਸਭਿ ਗੁਰੁ ਪਾਹੀ॥

[1]ਰਸੋਈ। [2]ਕਣਕ ਦਾ ਆਟਾ। [3]ਭੋਜਨ। [4]ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਾਲ।

੨੪ ॥ ਪੂਰਬ ਦੱਖਣ ਉੱਤਰ ਸਾਰੇ । ਆਨਹਿੰ ਦਰਬ ਮਸੰਦ ਉਦਾਰੇ ।
ਦਿਨ ਕੇ ਚੌਥੇ ਪਹਿਰ ਦਿਵਾਨ । ਕਰਹਿੰ ਲਗਾਵਨਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨ ॥੨੫॥
ਪ੍ਰਥਮ ਨਮਹਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ । ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਦੇ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ।
ਬੈਠਹਿੰ ਆਨਿ ਸਕਲ ਤਿਸ ਥਾਨ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜਹਾਂ ਸੁਜਾਨ ॥
੨੬ ॥ ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਬਾਬਕ[1]* ਰਾਗ । ਗੁਰੁ ਜੁਤਿ ਸਿੱਖ ਸੁਨਹਿੰ ਕਰਿ
ਰਾਗ[2]। ਆਨਿ ਆਨਿ ਦਰਸਹਿੰ ਸਿਖ ਸਾਰੇ । ਪੁਰਹਿੰ ਮਨੋਰਥ ਕਾਂਖਾਵਾਰੇ॥
੨੭ ॥ ਕੇਤਿਕ ਆਵਤਿ ਚਲਿ ਜੱਗਯਾਸੀ । ਕਿਤਿਕ ਮਮੋਖੀ[3] ਸਿਖ ਰਹਿੰ
ਪਾਸੀ । ਸੇਵਾ ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਘਨੀ।ਸੁਨਹਿੰ ਕਰਨ ਦੇ[4] ਜਿਮ ਗੁਰੁ ਭਨੀ॥
੨੮॥ ਸੋਧਯਾ ਮਹਿ ਸੋਦਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੈ । ਭੋਗ ਪਰੇ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਕੈ।
ਕਰਿ ਬੰਦਹਿੰ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਆਛੇ । ਬਹੁਰ ਚਲਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਛੇ ॥
੨੯ ॥ ਬਡੀ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਸਰ ਕੀ ਦੇਹਿੰ । ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਹਿ ।
ਅੰਤਰ ਕੀ ਪਰਕਰਮਾ ਕਰੈਂ । ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੌ ਧਰੈਂ ॥ ੩੦ ॥ ਭਾਈ
ਬ੍ਰਿਧ ਸਭਿ ਸਿਖ ਗੁਰਦਾਸ । ਗਾਵਤਿ ਚੌਂਕੀ ਸਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਸਨੈ ਸਨੈ
ਪ੍ਰਦੱਛਨਾ ਦੇਤੇ । ਸ਼ਬਦ ਪਢਤਿ ਸਮਝਤਿ ਸੁਖ ਲੇਤੇ ॥ ੩੧ ॥ ਦੇਖਤਿ
ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਲੰਦ । ਬਦਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ । 'ਧੰਨ ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਾਈ
ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ† । ਕਰੀ ਸੁਧਾਸਰ[5] ਪਰ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ' ॥ ੩੨ ॥ ਕਰੇ ਸਰਾਹਨਿ
ਪੁਨ ਗੁਰੁਦਾਸ । 'ਅਹੋ ਧੰਨ ਬਡ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' । ਪੁਨਹਿ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿ
ਗੁਰੁ ਜਾਵੈਂ । ਸੁਖ ਸਮੇਤ ਸ਼ੁਭ ਸਦਨ ਬਿਤਾਵੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ
ਬਿਖੈ ਗਨ ਸੈਨਾ । ਪਠੀ ਬੁਲਾਇ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਨ ਐਨਾ । ਪੈਂਦੇਖਾਂ ਸਮੇਤ
ਚਲਿ ਆਈ । ਗੁਰੁ ਆਗੇ ਸਭਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ
ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਹੇਰਾ । ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਸਭਿਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ
ਗਨ ਕਰਹਿੰ ਉਚਾਰੀ । 'ਅਖਿਲ ਅਨਾਮੈ[6] ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੩੫ ॥ ਪੁਨ
ਤੁਰੰਗ[7] ਸ਼ੁਭ ਅੰਗ ਨਿਹਾਰੇ।'ਅਹੈਂ ਪੁਸ਼ਟ ਤਨ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਭਾਰੇ'।ਪੁਨ ਪੈਂਦੇਖਾਂ
ਕੋ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਾ । ਜਿਸ ਕੋ ਡੀਲ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੩੬ ॥ ਪੂਰਬ ਤੇ
ਡਿਉਢਾ ਹੁਇ ਗਯੋ । ਅਤਿ ਖ਼ੁਰਾਕ ਤੇ ਬਲ ਅਤਿ ਭਯੋ । ਬਡੋ ਪੁਸ਼ਟ ਭੁਜ-

[1]ਨਾਮ ਰਬਾਬੀ ਦਾ । [2]ਪ੍ਰੇਮ । [3]ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ । [4]ਕੰਨ ਦੇਕੇ । [5]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ । [6]ਰੋਗ ਰਹਿਤ, ਸੁਖੀ । [7]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ।

*ਪਾ:—ਸੁੰਦਰ ।

†ਚੌਂਕੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੀਤ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਜਾਰੀ ਹੈ ।

ਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਮਨਹੁਂ ਕਰਭ[੧]ਕੀ ਦੀਰਘ ਸੁੰਡ ॥ ੩੭ ॥ ਕਦ ਬਿਸਾਲ ਮਸੁ ਭੀਜਤਿ ਆਨਨ[੨]। ਜਿਹ ਸਮਾਨ ਤਨ ਨਾਂਹਿ ਨ ਆਨਨ[੩]। ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੁਰ ਸਾਈਂ।–ਬਨਹਿ ਬਲੀ ਜੋਧਾ ਰਣ ਥਾਈਂ–॥੩੮॥ ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਹੇਤੁ। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਸੋਢੀ ਕੁਲਕੇਤ। 'ਅਬਿ ਤੂੰ ਬਰਜ਼ਸ਼[੪] ਕਰਹੁ ਸਦਾਈ। ਦਿਨ ਮੈਂ ਦੋਇ ਸਮੈ ਦਿਢਤਾਈ[੫]'॥ ੩੯॥ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕੋ ਪਾਇ ਪਠਾਨ। ਦ੍ਵੈ ਮਣ ਕੀ ਮੁੰਗਰੀ ਧਰਿ ਪਾਨ। ਚਾਰ ਘਰੀ ਫੇਰਹਿ ਬਲ ਲਾਇ। ਧਰਿ ਧਰਨੀ ਪਰ ਲਿਤਿ ਉਠਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਹੁ ਬਾਲੇ[੬] ਦੈ ਹੈ। ਸਿਰ ਪਰ ਆਨਿ ਭ੍ਰਮਾਵਨ ਕੈ ਹੈ। ਇਤ ਉਤਿ ਫੇਰਹਿ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚੇ। ਕਰਹਿ ਉਛਾਰਨਿ ਗਹਿ[੭] ਅਧ ਬੀਚੇ ॥੪੧ ॥ ਵਧਯੋ ਓਜ ਮੁੰਗਰੀ ਪਰ ਭਾਰੋ। ਇਤ ਉਤ ਭ੍ਰਮਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰੋ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਘਟ ਸਿਕਤਾ[੮] ਭਰਿਵਾਇ। ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਕੇ ਦੰਡ[੯] ਬੰਧਾਇ ॥੪੨॥ ਬਹੁਰ ਭ੍ਰਮਾਵਤਿ ਮੁੰਗਰੀ ਭਾਰੀ। ਕਰਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਤਿਮ ਕਰ ਧਾਰੀ। ਬਾਲੇ ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਸਨ ਘਨੇ। ਹੇਰਤਿ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੁ ਭਨੇ ॥੪੩॥ 'ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰੋ ਬੰਧਾਵਨਭਾਰ। ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਲੈਂ ਭੁਜਦੰਡ ਸਹਾਰ'। ਬੰਧੇ ਬਾਹੁ ਕਲਸ ਲਟਕੰਤੇ। ਗਰੁਵੀ ਮੁੰਗਰੀ ਬਹੁਤ ਭ੍ਰਮੰਤੇ ॥੪੪॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਕਰਤਿ ਇਮ ਰਹਯੋ। ਦੇਖਿ ਹਮੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਅਬਿ ਦ੍ਵੈ ਮੱਲ ਬਲੀ ਜੋ ਅਹੈਂ। ਦੋਨਹੁ ਭੁਜਦੰਡਨ ਕੋ ਗਹੈਂ' ॥੪੫॥ ਆਗਯਾ ਮਾਨਿ ਕਰਨਿ ਲਗਿ ਸੋਈ। ਮੱਲ ਗਹੇਂ ਭੁਜ ਲਟਕਹਿਂ ਦੋਈ। ਤਊ ਮੂੰਗਰੀ ਤਥਾ ਭ੍ਰਮਾਵੈ। ਕਰਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਬਲ ਅਜ਼ਮਾਵੈ ॥੪੬॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਬਿਸਮਹਿਂ ਨਰ ਸਾਰੇ। –ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਔਰ ਨ ਬਲ ਭਾਰੇ–। ਦੋਨਹੁ ਕਾਲ ਦੰਡ ਕੋ ਪੇਲੈ[੧੦]। ਸਭਿ ਤਨ ਭਾਰ ਹਾਥ ਪਰ ਮੇਲੈ[੧੧] ॥੪੭॥ ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਪਰ[੧੨] ਥਿਰ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਯੋ ਓਜ ਅਧਿਕਾਇ। ਸਿਪਰਨਿ ਕੋ ਕਰ ਗਹਿ[੧੩] ਚੀਰਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਫਲ ਫੋਰਹਿ ਦੰਡ ਦਬਾਇ[੧੪] ॥੪੮॥ ਗਹੈ ਰਜਤ-ਪਣ[੧੫] ਚੁਟਕੀ ਮਾਂਹਿ। ਹਰਫ ਮਿਟਾਵਤਿ ਮਲਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ। ਇੱਤਯਾ-

---

[੧]ਹਾਥੀ ਦੇ ਬਚੇ ਦੇ। [੨]ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਦਾਹੜਾ ਫੁਟਰਿਹਾ ਹੈ ਮੁਖ ਤੇ। [੩]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ। [੪]ਕਸਰਤ।[ਫ਼ਾ:, ਵਰਜ਼ਿਸ਼]। [੫]ਤਕੜਾ ਹੋਕੇ। [੬]ਮੁੰਗਲੀ ਦੇ ਫੇਰੇ। [੭]ਫੜਕੇ। [੮]ਘੜੇ ਰੇਤ ਦੇ। [੯]ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ। [੧੦]ਡੰਡ ਕੱਢੇ। [੧੧]ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਰ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਲੈ ਲਵੇ। [੧੨]ਫੇਰ ਇਕ ਇਕ ਹੱਥ ਤੇ......। [੧੩]ਢਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥੀਂ ਫੜਕੇ। [੧੪]ਨਰੇਲ ਤੋੜ ਦੇਵੇ ਬਾਂਹ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਦਬਾਕੇ। [੧੫]ਰੁਪੱਯਾ।

ਵਿਕ ਨਿਤ ਅਚਰਜ ਕਰੈ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਧਰੈਂ ॥੪੯॥ ਬਹੁ ਮੋਲੀ ਵਸਤੂ ਬਖਸ਼ੰਤੇ। ਧਨ ਗਨ ਦੇਤਿ, ਲੇਤਿ ਹਰਖੰਤੇ। ਇਸ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹੈਂਗੇ ਫੇਰ। ਸੁਨਹੁ ਅਬਹਿ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰਿ ॥ ੫੦ ॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਮਿਲੇ ਸੁਨਯੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਲੇ ਗੁਰੁ ਮਤਿ ਕੋ ਕਟੇ ਕਲੇਸ਼। ਤਿਨ ਕੀ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਕੁਛ ਥੋਰੀ। ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਮਹਾਂ ਰਸ ਬੋਰੀ[1] ॥੫੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਚਰਚਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਵੇਦਾਂਤ। ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਰਗਾਹਾ ਭੰਡਾਰੀਆ ਸਿੱਖ ਹੁਤੋ ਮਤਿ ਧੀਰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਸੇਵਤਿ ਰਹਿ ਕਰਿ ਤੀਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ। 'ਸਿੱਖ ਕਰਹਿਂ ਚਰਚਾ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ। ਕਿਤਿਕ ਪਰਹਿਂ ਲਰ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਅਰਥ ਹਟਨ ਦੇਂ ਨਾਂਹੀ'॥੨॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਉਚਾਰਾ। ਹੋਵਤਿ ਚਰਚਾ ਚਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਚਹੀਅਤਿ ਦੋਇ। ਦੋਨਹੁਂ ਕੋ ਤਯਾਗਤਿ ਹੈਂ ਸੋਇ॥੩॥ ਇਕ ਇਹ ਚਰਚਾ –ਵਾਦ–ਕਹਾਵੈ।ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਜੋ ਨਹਿਂ ਉਰਆਵੈ।ਕਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਬੂਝਨਿ ਕਹਿਨੋ[2]।ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਅਰਥ ਸੁ ਲਹਿਨੋ॥੪॥ ਦੂਜੀ ਚਰਚਾ–ਹੇਤ[3]–ਪਛਾਨ। ਨਿਜ ਬੁਧਿ ਮਹਿਂ ਸੋ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ[4]। ਸੁਨਤਿ ਦੂਸਰੋ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚ ਕਹੈਂ।–ਇਹੁ ਨਹਿਂ ਅਰਥ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਅਹੈਂ[5]–॥੫॥ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ[6] ਕਹਿ ਭਲੇ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੁਨਯੋ ਜਥਾਰਥ ਤਿਹ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਦੇ ਕਰਿ ਬੁੱਧ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਕਰਹਿਂ ਆਪ ਤੈਸੇ ਸ਼ੁਭ ਦੇਖਿ॥੬॥ ਭਨਤਿ ਸੁਨਤਿ ਦੋਨਹੁਂ ਮਿਲਿ ਆਛੇ। ਨਿਰਨੇ ਹੋਇ ਅਰਥ ਜੋ ਪਾਛੇ।ਪੱਖ ਬਾਦ ਤਜਿ ਸੋ ਉਰਧਰੈਂ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਸਰਾਹਨਾ ਕਰੈਂ॥੭॥ ਇਸ ਤੇ ਆਇ ਨ ਉਸ ਤੇ ਸੁਨਯੇ। ਉਹ ਨਹਿਂ ਜਾਨੇ ਤੌ ਇਨ ਭਨਯੋ[7]*।ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਗੁਨ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਬਹੁਰ ਜੁਗ ਕਯੋ॥੮॥ ਜਿਮ ਇਕ ਦੀਪਕ ਕਰੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਰਹਹਿ ਅੰਧੇਰਾ ਪੀਛੇ ਤਾਸ। ਦੁਤੀਓ ਦੀਪਕ ਜੇ ਤਹਿਂ ਹੋਇ। ਪਾਛਲ ਤਮ ਦੁਨਹਹਨਿ ਕੋ ਖੋਇ ॥੯॥ ਜੋ ਇਕਲ ਹੀ ਅਰਥ ਬਖਾਨੈ। ਤਿਸ ਤੇ ਮਨ ਕੋ ਮਾਨ ਨ

---

[1]ਮਹਾਂ ਰਸ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀ ਹੋਈ। [2]ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਹਿਕੇ ਪੁਛ ਲੈਣਾ। [3]ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਚਰਚਾ। [4]ਜੋ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਹੈ ਸੋ (ਸਿੱਖ) ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। [5]ਹੋਰਵੇਂ ਹਨ। [6]ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ। [7]ਭਾਵ ਇਕ ਨੂੰ ਅਰਥ ਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਪੁਛ ਲਿਆ, ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ।

*ਪਾ:–ਇਸ ਨੇ ਭਨਯੋ।

ਹਾਨੈ। ਲੇਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਰਸ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦੋਇ। ਮਾਨ ਨ ਰਹੇ ਮਹਾਂ ਫਲ ਹੋਇ ॥ ੧੦ ॥ ਚਰਚਾ–ਜਲਪ–ਤੀਸਰੀ ਜਾਨਿ। ਜੋ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਕੀਨ ਬਖਾਨ। ਹੁਇ ਅਨਬਨ ਕੈ* ਬਨਤੋ ਕਹੈਤਿ[1]। ਨਹਿਂ ਦੂਸਰ ਉਰ ਬਿਖੈ ਲਹੈਤਿ॥੧੧॥ਤਿਸ ਪਰ ਦੋਨਹੁ ਬ਼ਾਦ[2] ਉਠਾਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਪਖ ਪਰਿ ਜੁਗਤਿ[3]ਬਨਾਏ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਨਿ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰੈਂ। ਨਹਿ ਦੋ ਮਾਨਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਮਨ ਧਰੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਜਸੈਂ ਕਸੈਂ ਅਰਥ ਆਪਨੋ ਮੰਡਹਿਂ[4]। ਰਿਸਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਪਰ ਕੋ ਖੰਡਹਿਂ[5]। ਲਰਹਿਂ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ, ਬੰਧਹਿ ਦ੍ਵੈਖ। ਜਰਹਿਂ ਰਿਦੇ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਕੋ ਦੇਖਿ[6]॥੧੩॥ਸੋ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਨ ਅੰਗੀਕਾਰਹਿਂ। ਨਿੰਮ੍ਰ ਨ ਮਨ ਹੁਇ ਬੈਰ ਬਿਕਾਰਹਿ[7]। ਚੌਥੀ ਚਰਚਾ ਹੋਤਿ–ਵਿਤੰਡਾ–। ਖੰਡਨ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਚੰਡਾ[8] ॥ ੧੪ ॥ ਅਪਨੀ ਮਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਹਿਂ ਅਹੈ। ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਜੋ ਦੂਸਰ ਕਹੈ। ਪਠਿਨਿਹਾਰ ਜੇ ਸਗਰੇ ਲੋਕ। ਦੁਖਹਿਂ ਅਧਿਕ ਤਿਨ ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕ॥੧੫॥ਇਹ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਤਯਾਗਹਿਂ। ਸਾਰ ਗਹੈਂ ਸ਼ੁਭ ਕੋ ਅਨੁਰਾਗਹਿਂ। ਕਿਸ ਕੋ ਮਨ ਕਬਿ ਨਹੀਂ ਦੁਖਾਵਹਿਂ। ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਭਿਨਿ ਉਪਾਵਹਿਂ' ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ। ਸਿੱਖਨਿ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਆਨੀ। ਇਕ ਜਮਾਲ ਜਿਹ ਨਾਮ ਸੁ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੧੭॥ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਭਾਉ ਕੋ ਧਾਰਾ। ਲੇਤੋ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬ੍ਰਿਤਾਰਾ। ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭਾ[9] ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮੋਹਾ॥ਸੁੰਦਰ ਸੀਤਲ ਸਸਿ ਸਮ ਸੋਹਾ[10]॥੧੮॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਮੈਂ ਅਬਿ ਆਯੋ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਸਿੱਖ ਆਪਨੋ ਮੋਹਿ ਬਨਾਵੋ। ਸੁਖਦਾਨੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵੋ ॥ ੧੯ ॥ ਪੂਰਬ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨੀ ਤੁਮਾਰੀ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਆਨਿ ਹਜ਼ੂਰ ਨਿਹਾਰੀ।ਪਰਨੋ ਰਹੋਂਗੋ ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨੀ।ਕਹੋ ਬਦਨ ਤੇ ਕਰੌਂ ਸੁ ਕਰਨੀ' ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਰੀ-ਮੁਖ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰਾ। 'ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰਾ।ਧਰਹੁ ਸਿਦਕ ਤਿਮ ਕਰਮ ਕਮਾਵੋ। ਤਾਤਪਰਯ ਤਿਸ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਵੋ ॥ ੨੧ ॥ ਜੇਤਿਕ ਤਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਉਪਜਾਏ। ਪੰਚ ਤੱਤ ਕੇ ਅਖਿਲ

---

[1]ਅਣਬਣ (ਵਾਰਤਾ) ਨੂੰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ। [2]ਝਗੜਾ। [3]ਦਲੀਲਾਂ। [4]ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6](ਪਰਾਏ) ਜੱਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਤੇ ਦੇਖਕੇ। [7]ਵੈਰ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [8]ਤ੍ਰਿੱਖੇ। [9]ਸ਼ੋਭਾ। [10](ਉਹ ਪ੍ਰਭਾ) ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ ਸੀਤਲ ਤੇ ਸੁਹਣੀ ਫਬ ਰਹੀ ਸੀ।

*ਪਾ:–ਕਹਿ।

ਬਨਾਇ। ਘਾਟ ਨ ਬਾਧ ਏਕ ਸਮ ਜਾਨੋ। ਅੰਤਹਕਰਣ ਇੰਦ੍ਰਯ ਤਨ ਮਾਨੋ॥੨੨॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਇਕ ਚੇਤਨ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ॥ਚੇਤਨ ਬਿਖੇ ਭੇਦ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਜੋ ਇਮ ਜਾਨਹਿਂ ਸਿਖ ਹੈਂ ਸੋਈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਹਤਿ ਤੇਈ'॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਜਮਾਲ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਖਾਨਾ॥'ਇਕ ਚੇਤਨ ਜੇ ਹੈ ਸਭਿ ਥਾਨਾ। ਤੌ ਅਹਾਰ ਕਰਿਬੇ ਇਕ ਸੰਗਾ।ਕਯੋਂ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਵੈਂ ਸਰਬੰਗ? ॥ ੨੪ ॥ ਇਕ ਕੇ ਗਯਾਨ ਹੋਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਕਯੋਂ ਅੱਗਯਾਨ ਖੋਇਂ ਨਹਿ ਸਾਰੇ?।ਜੋ ਅਚਵਹਿ ਸੋਈ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ। ਜੋ ਗਯਾਨੀ ਸੋ ਕੈਵਲ ਪਾਵੈ'॥੨੫॥ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਸੁਭ ਉੱਤਰ ਦੀਨਿ।'ਘਟ ਮਠ ਨਾਨਾ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਚੀਨ।ਏਕ ਅਕਾਸ਼ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਦੀਖਤਿ[1]।ਨਿਰਨੈ ਕਰਹੁ ਭੇਵ ਨਹਿਂ ਈਖਤ[1]॥੨੬॥ ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਜਿਸ ਘਟ ਬਿਖੈ।ਤਿਸਤੇ ਹੀ ਨਿਕਸਤਿ ਸਭਿ ਦਿਖੈ।ਜਿਸ ਮਠ ਮਹਿਂ ਦੀਪਕ ਹੈ ਬਾਰਾ[3]।ਤਿਸਇਕ ਮਹਿਂ ਹੋਇਸਿ ਉਜੀਯਾਰਾ॥੨੭॥ ਤਿਮ ਜਾਨਹੁ ਜਿਮ ਭੋਜਨ ਖਾਨੋ। ਧਰਮ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਪਾਨੀ ਪਾਨੋ[4]।ਮਨ ਕੋ ਧਰਮ ਸਮਝਬੋ ਗਯਾਨਾ।ਆਤਮ ਸਾਖੀ ਸਭਿਕੋ ਜਾਨ[5]॥੨੮॥ਭੇਦ ਸਜਾਤਿ, ਵਿਜਾਤੀ, ਸੁਗਤਿ ਨਾਸਭਿ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਬ੍ਰਹਮ ਸਚੇਤਨਾ[6]ਜਿਮ ਜੁਗ ਬ੍ਰਿੱਛ ਸਜਾਤੀਵਾਨ। ਤਥਾ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨ ਆਨ[7]॥੨੯॥ਜਿਮ ਤਰੁ ਪੱਥਰੁ ਅਹੈਂ ਵਿਜਾਤੀ[8]?।ਤਿਮਭੀਬ੍ਰਹਮ ਕੋਨਹਿਂਬੱਖਜਾਤੀ[9]।ਚੇਤਨਬ੍ਰਹਮ,ਜਗਤ ਜੜ੍ਹ ਅਹੈ।ਭਏ ਬਿਜਾਤੀ ਦੋਨਹੁ ਲਹੈ[10]॥੩੦॥[11]ਬ੍ਰਹਮ ਸਦਾ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ।ਜੜ ਕਲਪਤ ਮਿੱਥਯਾ ਸਭਿਨਾਸ਼ੀ[12]।ਬ੍ਰਹਮਕੋ ਨਹੀਂ ਬਿਜਾਤੀ ਰਹੈ।ਯਾਂਤੇ ਭੇਦ[13]ਬ੍ਰਹਮ ਨਹਿਂ ਲਹੈ॥੩੧॥ਜਥਾ ਬਿਰਛ ਕੇ ਸ਼ਾਖਾ ਟਾਸ[14]। ਸੁਗਤਿ ਭੇਦ ਕੋ ਇਮ ਨਿਰਜਾਸਿ[15]।ਜਿਮ ਨਰ ਤਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅੰਗ ਸੁ ਅੰਗ*।

---

[1]ਘੜੇ ਤੇ ਕੋਠੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਨਾਨਾ (ਅਨੇਕਾਂ) ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਕਾਸ਼ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। [2]ਥੋੜਾ। [3]ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ ਹੈ। [4]ਪਾਣੀ ਪੀਣਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। [5]ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਸਾਖੀ ਜਾਣ। [6]ਹੁਣ ਤਿਨਾਂ ਭੇਦਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [7]ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਭਾਵ ਉਹ ਭੇਦ ਜੋ ਬ੍ਰਿਛ ਬ੍ਰਿਛ ਵਿਚ ਹੈ। [8](ਫਿਰ ਜੇ ਕਹੋ ਕਿ) ਪੱਥਰ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਵਾਂਙੂ ਵਿਜਾਤੀ ਹਨ (ਤਾਂ ਉੱਤਰ ਹੈ ਕਿ)। [9]ਇਉਂ ਬੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। [10]ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [11]ਕਾਰਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ। [12]ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹ (ਜਗਤ) ਕਲਪਤ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਿੱਥਯਾ ਹੈ ਤੇ ਮਿੱਥਯਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ, ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਜੁਦੇ ਕੋਈ ਸੱਤਯਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਜਗਤ। [13]ਭਾਵ ਵਿਜਾਤੀ ਭੇਦ। [14]ਟਾਹਣੇ। [15]ਸੁਗਤ ਭੇਦ ਨੂੰ ਇਉਂ ਸਮਝੋ। *ਪਾਃ-ਅੰਗਰੂ ਪ੍ਰਤਿ ਅੰਗ।

ਨਹਿ ਚੇਤਨ ਕੈ[1],ਅਹੈ ਅਨੰਗ[2]॥੩੨॥ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਇਮ ਨਿਰਧਾਰੋ। ਨਿਰਗੁਣ,ਸਭਿ ਮਹਿੰ,ਨਿਰਆਕਾਰੋ[3]।ਲਿਪਹਿਨ,ਸਰਬ ਬੀਚ ਅਰ ਨਜ਼ਾਰੋ। ਜਸੇਂ ਜਲ ਭੀਤਰ ਦੀਖਤਿ ਤਾਰੋ[4]॥੩੩॥ਤਨ ਘਟ[5],ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੁ ਜਲੁ ਹੈ।ਬ੍ਰਹਮ ਚੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸਤੁਲ ਹੈ[6]। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਭਾਸੈ ਸਭਿ ਤੇ ਨਜ਼ਾਰੋ[7]। ਏਵ ਆਤਮਾ ਕੋ ਉਰ ਧਾਰੋ॥੩੪॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਨਿ ਸਮੁਝਨਿ ਕੀਨਿ। ਸੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ'। ਸੁਨਿ ਜਮਾਲ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਭਯੋ। ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਕੋ ਨਿਰਨੈ ਕਿਯੋ॥੩੫॥ ਕੁੱਕੋ[8] ਸਿੱਖ ਵਧਾਵਣ[9] ਜੋਇ। ਸੰਗ ਅਨੰਤਾ ਦੂਸਰ ਹੋਇ। ਪਰੇ ਸ਼ਰਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਬੰਦਤਿ ਦੋਨੋ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ॥ ੩੬ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ। 'ਭਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ। ਕੀਨਸਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਾਹ[10]। ਅਪਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਿਯੋ ਹਿਤ ਨਾਂਹ[11]॥੩੭॥ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਯਾ ਕਾਰਣ ਗੁਰੁ ਰਾਖਾ?।ਨਹਿਂ ਪਕਵਾਨ ਆਨ ਕੋ ਕਾਂਖਾ[12]'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਉੱਤਮ ਲਖਹੁ ਗੁਰੂ ਅਵ-ਤਾਰਾ[13] ॥ ੩੮ ॥ ਸਭਿ ਤੇਂ ਉੱਤਮ ਤਥਾ ਕਰਾਹੁ[14]। ਅੰਗੀਕਾਰਨੋ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੁ। ਤਿਮ ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਅਹੈ ਉਪਦੇਸ਼। ਸਭਿ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੩੯ ॥ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਇਸਥਿਰ ਹੈ ਜਬਿ ਲੌ। ਬੀਨਿ ਬੀਨਿ ਨੀਕੀ ਵਥੁ ਤਬਿ ਲੌ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸਭਿ ਹੀ ਦੇਹੈਂ। ਬਡਭਾਗੀ ਗੁਰਮੁਖ ਬਨਿ ਲੇਹੈਂ॥੪੦॥ਜਗ ਸਾਰੇ ਮਹਿਂ ਸਾਰ ਨਿਕਾਰੈਂ। ਦੇ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਸੁ ਅੰਗੀਕਾਰੈਂ। ਸ੍ਰੁਤੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਰ ਨਿਕਾਰੈਂ। ਗਤਿ ਦਾਯਕ ਜਿਮ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੈਂ* ॥ ੪੧ ॥ ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਗੁਰੂ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।ਲਹੈਂ ਸਿੱਖ ਤਿਨ ਦੁਖ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀਂ'।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਨਿਵਲਾ ਅਪਰ ਨਿਹਾਲੂ ਦੋਈ॥ ੪੨॥

---

[1]ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਸੁਗਤਿ ਭੇਦ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਫਰਕ ਜੋ ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ ਟਾਹਣ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਅੰਗ, ਪਰ ਚੇਤਨ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸੁਗਤਿ ਭੇਦ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [2](ਚੇਤਨ) ਅੰਗ ਰਹਤ ਹੈ। [3]ਆਕਾਰ ਰਹਿਤ। [4]ਜਿਵੇਂ ਤਾਰੇ (ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ) ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। [5]ਸਰੀਰ ਘੜਾ ਹੈ। [6]ਬ੍ਰਹਮ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਤੁੱਲ ਹੈ। [7]ਬ੍ਰਹਮ ਸਭ ਵਿਚ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਾਰਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। [8]ਨਾਮ। [9]ਜਾਤੀ। [10]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। [11]ਹੋਰ (ਕਿਸੇ) ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਕੀਤਾ। [12]ਹੋਰ ਮਿਠਾਈ (ਯਾ ਭੋਜਨ) ਨਹੀਂ ਚਾਹੀ। [13]ਅਵਤਾਰਾਂ (ਵਿਚੋਂ) ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਉੱਤਮ ਹੈ। [14](ਭੋਜਨਾਂ) ਵਿਚੋਂ ਤਿਵੇਂ ਕੜਾਹ ਹੈ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੧੧ ਤੇ ਅੰਕ ੫੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪਦ ਬੈਠਿ ਉਚਾਰਾ।'ਕਿਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਮ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ?'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕਹੈਂ। 'ਸਭਿ ਕਾਸ਼ਟ ਮਹਿਂ ਅਗਨੀ ਰਹੈ॥ ੪੩॥ਬਿਨਾ ਮਥੇ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ।ਕਾਰਜ ਕਰਹਿ ਨ ਸੀਤ ਬਿਨਾਸ਼ੈ। ਜਥਾ ਦੁਗਧ ਮਹਿਂ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਲਿ ਰਹਨੋ। ਮਥਨ ਕਰੇ ਬਿਨ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਲਹਨੋ॥੪੪॥ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਮਝਾਰਾ।ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ ਬਸੈ ਸੁਖ ਸਾਰਾ। ਪਾਠ ਕਰੇ ਹੁਇ ਪੁੰਨ ਮਹਾਨਾ।ਨਾਂਹਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨਾ॥ ੪੫॥ ਜਬਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਬਸਾਵੈ। ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰਨਿ ਬਿਖੈ ਕਮਾਵੈ। ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਆਨੰਦ ਪਾਵੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵੈ'॥ ੪੬ ॥ ਦੋਨਹੁ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਮਹਾਂ ਸੁਮਤਿ ਜੁਤਿ ਪਾਵੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਲਾਗੇ ਗੁਰ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਨਿ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਕਥਾ ਉਚਾਰਨਿ॥ ੪੭ ॥ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਡਰ ਬਿਕਾਰ ਤੇ,ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਵੈਂ। ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਧਰਿ ਧਰਿ ਭਾਉ। ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਲਹਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਉ ॥ ੪੮ ॥ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬਕਤਾ ਜੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਪਾਇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾ ਬਹੁਤ ਉਧਾਰ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ' ਉਚਾਰਿ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਵਕਤਾ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਚੌਦਾਂ ਗੁਣ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਨਸਾ ਧਾਰਿ ਸੁ ਤੁਲਸੀਆ ਦਰਗਹਿ ਤਖਤੁ ਧੀਰ। ਤੀਰਥ ਉੱਪਲ[1] ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੀਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬੈਠੇ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਉਚਰੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਹਮ ਸੁਨੈਂ। ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਜੇ ਭਨੈਂ ॥ ੨ ॥ ਮਨ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਕਿਸ ਕੋ ਆਵੈ। ਇਤ ਉਤ ਤੇ ਹਟਿ ਥਿਰ ਨ ਰਹਾਵੈ। ਨਿਵਲਾ ਅਪਰ ਨਿਹਾਲੁ ਦੋਇ। ਕਥਾ ਉਚਾਰ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਕਾਰਨਿ ਤੇ ਹੁਇ ਤਬੈ। ਦੁਰਮਤਿ ਉਰ ਤੇ ਪਰਹਰਿ ਸਬੈ।ਗੁਰੁਮਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਚਿਤ ਹੋਤਿ। ਗੁਨ ਗਨ ਹਿਰਦੇ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤਿ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨਾ। ਬਕਤਾ ਮਹਿਂ ਚੌਦਹ ਗੁਨ ਹੋਇਂ। ਗ੍ਯਾਨ ਪਾਇ ਤਿਸ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੋਇ॥੫॥ਤਿਮ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਮਹਿਂ ਚੌਦਸ ਗੁਨ ਹੂੰ। ਤੁਰਤ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੋ ਸੁਨਿਹੈਂ।ਜੇ ਗੁਨ ਹੋਹਿ ਨ ਦੋਨਹੁ ਮਾਂਹੀਂ।ਤੂਰਨ ਗ੍ਯਾਨ ਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ॥ ੬ ॥ ਜੇ ਇਕ ਬਕਤਾ ਮਹਿਂ ਭੀ ਹੋਇਂ। ਸ਼੍ਰੋਤਾ

੧: ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਚਾਰ ਨਾਮ ਹਨ:-ਮਨਸਾਧਾਰ, ਦਰਗਹ ਤੁੱਲੀ, ਤਖਤ ਧੀਰ, ਤੀਰਥ ਉੱਪਲ।

ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਨਿ ਸੋਇ[1]। ਬੂਝਨ ਕਰੇ ਗੁਰੂ[2] 'ਗੁਨ ਜੋਈ। ਹਮ ਕਹੁ ਬਰ-ਨ*ਸੁਨਾਵਹੁ ਤੇਈ ॥੭॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੇਵਕ ਨਿਜਜਾਨਿ।ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨ'। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਾਏ। 'ਸਨਹੁ ਸਿੱਖ ਧਾਰਹੁ ਸਮੁਦਾਏ॥੮॥ ਪ੍ਰਥਮ-ਵਾਗਮੀ[3]-ਸੁੰਦਰ ਬਾਨੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਪਦ ਲੈ ਜਾਨੀ[4]। ਸ੍ਰੋਤੇ ਜਿਤੇ ਤਿਤੀ ਧੁਨਿ ਕਰੈ[5]। ਛੰਦ ਧਾਰਨਾ ਜਿਮ, ਤਿਮ ਪਰੈ[6] ॥੯॥ ਦੂਜੇ ਹੁਇ-ਵਿਤ ਬਨਾਸ ਸਮਾਸੇ[7] -। ਲਖਹਿ ਕਿ ਜਿਸ ਥਲ ਸੁਰਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ[8]। ਠਹਿਰੈ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸ੍ਰੋਤਾਨਿ[9]ਉਦਾਰ। ਤਹਾਂ ਸੁ ਕਰਹਿ ਅਰਥ ਵਿਸ-ਥਾਰ॥ ੧੦ ॥ਜਿਸ ਥਲ ਹੋਵਹਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਉਦਾਸ। ਤਹਿੰ ਸੰਛੇਪ ਹੀ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।-ਬ੍ਰਿਤਿਪ੍ਰਿਯ ਕਥਾ ਕੇਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ[10]-। ਇਹੁ ਚਤੁਰਥ ਗੁਨ ਲਖੋ ਸੁਭਾਵ ॥ ੧੧ ॥ ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਅਸ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਲਾਗਸਿ ਪਜਾਰੀ।ਪੰਚਮ-ਸਾਰ ਬਚਨ-ਕੋ ਕਹੈ।ਕਰਮ ਉਪਾਸ਼ਨ ਗਯਾਨ ਕਿ ਅਹੈ॥੧੨॥ਰਿਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕੋ[11]ਹੋਇ ਸੁ ਬਰਨੈ।ਅਰਥ ਸੁਨਾਵੈਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ।ਖਸ਼ਟ-ਸੰਦੇਹ ਛੇਦਨੋ[12]-ਮਾਨਿ।ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੈ[13],ਉੱਤਰ ਦੇ ਜਾਨਿ ॥ ੧੩ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਆਸ਼ੇ ਅਹੈ। ਤਥਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੁ ਸਾਖੀ ਕਹੈ। ਜੈਸੇ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਸ੍ਰੋਤਾ ਜਾਨੈ। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਬਖਾਨੈ ॥ ੧੪ ॥ ਸਪਤਮ -ਕੁਸ਼ਲ ਸਕਲ ਮਤ ਕੇਰੋ[14]-।ਸੁਨੇ ਹੋਇੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਕੇ ਝੇਰੋ[15]।ਅਸ਼ਟਮ-ਖਯਾਤ ਵਿਖੇਪ ਕ੍ਰਿਤੌਨਿ[16]-।ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋਤਿ ਹੈ ਜੌਨ ॥੧੫॥ ਅਪਰ ਜੁ ਮਤ[17]ਸਾਖੀ ਸੁ ਪ੍ਰਮਾਨ।ਆਸ਼ੈ ਸਮਝਨਿ ਕਰੈ ਬਖਾਨ।ਨਵਮਿ-ਅਵਿੰਗ-ਜੁ ਸੁਧਾ ਬੈਸੇ।ਮਨ ਭੀ ਸਰਲ ਰਖਹਿ ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ॥੧੬॥ਦਸਮੋ-ਜਨ ਰੰਜਕ[18] -ਪਹਿਚਾਨ। ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹਿੰ ਸੁ ਕਾਨ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਰੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਕੋ ਚਰੈ।ਇਮ ਕਹਿ ਸਰਬ ਸਭਾ ਬਸਿ ਕਰੈ॥੧੭॥-ਰਿਤੇ ਸਭੋ-ਇਕ ਦਸਮੋ

[1]ਜੇ (ਚੋਦਾਂ ਗੁਣ) ਇਕ ਵਕਤਾ ਵਿਚ ਬੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸ੍ਰੋਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ (ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ)। [3]ਚੰਗਾ ਵਕਤਾ [ਸੰਸ:, ਵਾਗਮੀ]। [4]ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। [5]ਉਤਨੀ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਕੱਢੇ। [6]ਪੜ੍ਹੇ। [7]ਦੂਜਾ ਗੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸਥਾਰ ਤੇ ਸੰਕੋਚ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੋਵੇ। [8]ਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। [9]ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ। [10]ਕਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਜਾਰੇ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣੇ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। [11]ਸਬਦ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ। [12]ਸੰਸੇ ਨਿਵਿਰਤੀ (ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ)। [13]ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਤਾਂ। [14]ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ ਸਾਰਿਆਂ ਮਤਾਂ ਵਿਚ। [15]ਝਗੜੇ। [16]ਕਥਾ ਵਿਚ ਵਿਖੇਪ ਨਾ ਕਰੇ ਜਉ ਕਥਾ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਭਾਵ ਦੀ ਨਾ ਕਰੇ। [17]ਹੋਰਨਾਂ ਮਤਾਂ ਦੇ। [18]ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

*ਪਾ:-ਬਚਨ।

ਜਾਨ।ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਕਲ ਸਮੁਖ ਸਵਧਾਨ।ਸ਼੍ਰਵਨ ਬਿਲੋਚਨ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ ਕਰੈਂ।
ਚਹੈਂ ਕਿ-ਆਗੇ ਕਹਾਂ ਉਚਰੈ[1]?-॥੧੮॥-ਨਾ ਹੰਕ੍ਰਿਤ-ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਹੋਵੈ[2]।
ਸਰਬ ਹੰਕਾਰ ਰਿਦੈ ਤੇ ਖੋਵੈ। ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰਾਖੈ ਸਭਿ ਸੰਗ। ਗੁਨ ਬਡ
ਲਖਿ[3]ਨ ਕਿਸੇ ਚਿਤ ਭੰਗ[4] ॥੧੯॥ਹੋਇ-ਧਾਰਮਿਕ[5]-ਤ੍ਰੈਦਸਵੋਂ ਇਹ।ਕਹੈ
ਜੁ ਕਥਾ ਕਮਾਵੈ ਨਿਜ ਤਿਹ। ਚੌਦਸ਼ਮਹਿਂ-ਸੰਤੋਖੀ-ਹੋਇ। ਪਰਾਲਬਧ
ਕਰਿ ਆਵੈ ਜੋਇ॥੨੦॥ਸਹਤ ਅਨੰਦ ਪਾਇ ਜੋ ਲੇਯ।ਬਿਨ ਜਾਚੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਸਮ ਦੇਯ[6]। ਅਧਿਕ ਪਦਾਰਥ ਚਾਹ ਨ ਧਰੈ। ਵ੍ਰਿਗ*ਜੋ ਹੋਇ ਬਰਤਬੋ
ਕਰੈ॥੨੧॥ਇਹ ਬਕਤੇ ਕੇ ਚੌਦਸ਼ ਗੁਨ ਹੈਂ†। ਧਰਹਿਂ ਚਤਰਦਸ਼ ਕਥਾ ਜੁ

---

[1]ਸਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਤੇ ਸਨਮੁਖ (ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਰੁਖ ਵਾਲੇ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਓਹ) ਆਪਣੇ ਕੰਨ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰ (ਵਕਤਾ) ਵੱਲ ਕਰ ਲੈਣ ਤੇ ਚਾਹੁਣ ਕਿ (ਛੇਤੀ ਸੁਣੀਏ ਕਿ ਵਕਤਾ) ਅੱਗੋਂ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [2]ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨ ਹੋਵੇ। [3](ਆਪਣੇ ਵਿਚ) ਵਡੇ ਗੁਣ ਜਾਣਕੇ (ਅ) 'ਸਭ ਨਾਲ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰੱਖਣਾ' ਵੱਡਾ ਗੁਣ ਸਮਝੇ। [4]ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਤੋੜੇ। [5]ਧਰਮਾਤਮਾ। [6](ਤੇ ਇਹ ਸਮਝੇ ਕਿ) ਬਿਨਾਂ ਮੰਗੇ ਜੋ (ਕੋਈ ਕੁਛ) ਦੇਵੇ ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਂਙ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਦਿਵ।

†ਵਕਤੇ ਦੇ ਚੌਦਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਵਾਗਮੀ, ਵਜਾਸ, ਸਮਾਸਵਤ, ਪ੍ਰਿਯ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵ, ਸਪਸ਼੍ਟ ਵਾਕ, ਸੰਦੇਹ ਛਿਦ,
ਅਸ਼ੇਖੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੁਸ਼ਲ:; ਨੱਖਜਾਤ ਵਿਖੇਪ ਕ੍ਰਿਤ। ਅਵਜੰਗੋ ਜਨ ਰੰਜਕੋ, ਜਿਤ
ਸਭੋ, ਨ ਹੰਕ੍ਰਤੋ, ਧਾਰਮਿਕੋ ਸੰਤੋਖੀ ਚ ਚਤਰਦਸ਼ ਗਣਾਂ ਉੱਤਮ ਵਕਤਾ ਪ੍ਰਨੀਤਜ:।

ਇਸ ਦੇ ਚੌਦਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹੀ ਅਰਥ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਹਨ:-

੧. ਵਾਗਮੀ=ਰਸੀਲੀ ਤੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਬੋਲ ਸੱਕਣਾ। ੨. ਵਜਾਸ=(ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ) ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾ ਸੱਕਣਾ। ੩. ਸਮਾਸ ਵਤ੍=(ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ) ਸੰਖੇਪ ਕਰ ਸੱਕਣਾ। ੪. ਪ੍ਰਿਯ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਵ=ਦਿਲ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਕਹਿਣਾ। ੫. ਸਪਸ਼੍ਟ ਵਾਕ=ਸਾਫ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾ ਸੱਕਣਾ। ੬. ਸੰਦੇਹ ਛਿਦ੍=ਸੰਸਿਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸੱਕਣਾ। ੭. ਅਸ਼ੇਖੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੁਸ਼ਲ:=ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਹੋਣਾਂ।੮. ਨੱਖਜਾਤ ਵਿਖੇਪ ਕ੍ਰਿਤ=ਕਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਉਲਟੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾ ਦੇਵੇ। ੯. ਅਵਜੰਗੋ=ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧਾ ਬੈਠਣਾ। ੧੦. ਜਨ ਰੰਜਕੋ=ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ। ੧੧. ਜਿਤ ਸਭੋ=ਸਭਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾਂ। ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਲੈਣਾ। ੧੨. ਨ ਹੰਕ੍ਰਤੋ=ਹੰਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੧੩. ਧਾਰਮਿਕੋ=ਧਾਰਮਿਕ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ (ਰਹਿਣੀ ਵਾਲਾ=ਜੋ ਕਹੇ ਉਹੀ ਆਪ ਵੀ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ)। ੧੪. ਸੰਤੋਖੀ=ਸੰਤੋਖੀ ਹੋਣਾ।

ਸੁਨਿ ਹੈਂ। [1]ਬਕਤਾ ਕੀ ਕਰਨੀ ਨਿਜ ਭਗਤਿ। ਮਨ ਬਚ ਕਰਮਨ ਕੇ ਸੰਜੁਗਤਿ[2]॥੨੨॥ਦੂਜੇਹੋਇ ਨ ਮਨ ਹੰਕਾਰੀ।ਜਾਂਨਹਿ–ਮੈਂ ਬਡ ਸੇਵਾ ਧਾਰੀ –। ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਨਿਬੇ ਹੋਇ। ਨਹੀਂ ਉਚਾਟਹਿ ਮਨ ਕੋ ਸੋਇ॥ ੨੩॥ ਚੌਥੇ ਅਪਨੀ ਚਿਤ ਚਤੁਰਾਈ। ਬਕਤੇ ਪਰ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਬਨਾਈ। ਪੰਚਮ ਬਕਤਾ ਭਨਹਿ ਜੁ ਅਰਥ।ਤਿਹ ਸਮੁਝਨ ਕੀ ਹੋਇ ਸਮਰਥ॥੨੪॥ ਖਸ਼ਟਮ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਕੋ ਜਾਨੈ। ਸਪਤਮ ਸੁਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਹੁ ਕਾਨੈ। ਅਸ਼-ਟਮ ਆਲਸ ਕੋ ਨਹਿਂ ਧਰੈ। ਨੌਮੇ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਕੋ ਬਸਿ ਕਰੈ॥ ੨੫॥ ਦਸਮੋ ਸੁਨਹਿਂ ਧਰਹਿ ਉਰ ਸੋਇ[3]। ਵੰਡ ਖਾਇ ਢਿਗਿ ਪਿਖ ਜੋ ਹੋਇ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਜਿਮ ਗੁਰੁਨਿ ਸਿਧਾਂਤਿ।ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸੁਨਹਿ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ॥੨੬॥ ਹੋਇ ਵਿਪਰਜੈ[4] ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕਰੈ। ਤ੍ਰੌਦਸ਼ਮੋ ਤਨ ਮੈਂ ਸੁਚ ਧਰੈ। ਚੌਦਸ਼ਮੋ ਨਹਿਂ ਕਰੈ ਪਖੰਡ*। ਮਨ ਕੋ ਲਾਵਹਿ ਸੁਨਹਿਂ ਅਖੰਡ[5]॥ ੨੭॥ ਇਮ ਸ੍ਰੋਤਾ ਬਕਤਾ ਜੋ ਹੋਇ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਦੋਇ। ਇਹ ਲੱਛਨ ਜੋ ਕਹੇ

---

[1]ਹੁਣ ਸ੍ਰੋਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਚਲੇ। [2]ਵਕਤਾ ਦੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਨਿਜ ਭਗਤ ਹੋਵੇ ਮਨ ਬਚਨ ਕਰਮ ਨਾਲ। ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਗੁਣ ਹੈ। [3]ਜੋ ਸੁਣੇ ਸੋ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। [4]ਜੋ ਗਲ ਗੁਰ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ। [5]ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ।

*ਸ੍ਰੋਤਾ ਦੇ ਵੀ ਚੌਦਾਂ ਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸ਼ਲੋਕ ਜਿਸ ਦਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ "ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲ" ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਉਂ ਹੈ:–

ਭਗਤੋ ਵਕਤ੍ਰੇ, ਅਗਰ੍ਬਤਾ, ਸ੍ਰੁਤਿ ਰੁਚਹਿ, ਚੰਚਲ ਹੀਨ, ਪਟਹਿ।
ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਦਖਸ੍ਯ, ਬਹੁ ਸ੍ਰੁਤੇ, ਅਨਾਲਸੋ, ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਜਿਤੀ ਸੁਤਹ।
ਦਾਤਾਤਿ, ਪਕ੍ਤਿ ਕਥੰਤ੍ਰਰਾ, ਸੁਚੇਵ, ਪਰਦੰਭੋਜਿਤਾ ਸਰ੍ਬਦਾ।
ਏਤੇਯਸ਼ ਸ੍ਰੋਤ ਨਿਰਮਲ ਗੁਨਾ ਵੈਕੁੰਠੇ ਪ੍ਰਸਸਤਾ ਸਦਾ।

ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:–੧. ਭਗਤੋ ਵਕ੍ਤਰੇ=ਸ੍ਰੋਤੇ ਲਈ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਵਕਤਾ ਦਾ ਭਗਤ ਹੋਣਾ। ੨. ਅਗਰ੍ਬਤਾ=ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਹੋਣਾ। ੩. ਸ੍ਰੁਤਿ ਰੁਚਹਿ=ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਹੋਣਾ। ੪. ਚੰਚਲ ਹੀਨ=ਕੁਤਰਕੀ ਨਾਂ ਹੋਣਾ। (ਅ) ਸਰੀਰ ਯਾ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾ ਕਰਨੀ। ੫. ਪਟਹਿ=ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਚਤੁਰ ਹੋਣਾ। ੬. ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਦਖਸ੍ਯ=ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਚਤੁਰ ਹੋਣਾ। ੭. ਬਹੁ ਸ੍ਰੁਤੇ=ਬਹੁਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ। ੮. ਅਨਾਲਸੋ=ਆਲਸੀ ਨਾ ਹੋਣਾ। ੯. ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਜਿਤੀ ਸੁਤਹਿ=ਸੁਣਨ ਵੇਲੇ ਸਉਣਾਂ ਨਾਂ। ੧੦. ਦਾਤ ਤਿ=ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ। ੧੧. ਪਕ੍ਤਿ=ਜੋ ਸੁਣੇ ਉਸ ਦਾ ਧਾਰਣੀ ਹੋਣਾ। ੧੨. ਕਥੰਤਰਾ=ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਵਿਰੁਧ ਦਾ ਤਿਆਗੀ ਹੋਣਾ। ੧੩. ਸੁਚੇਵ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਹਿਣਾ। ੧੪. ਪਰਦੰਭੋਜਿਤਾ=ਪਖੰਡੀ ਨਾਂ ਹੋਣਾ।

ਬਨਾਇ। ਸਿੱਖ ਨਿਹਾਲੂ ਬਿਖੈ ਸੁ ਪਾਇ॥੨੮॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਹੁ ਹਮੇਸ਼। ਹੁਇਂ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਤਿਹ ਮੁਖ ਤੇ ਨੀਕੀ॥ਕਨੌਂ ਨ ਸ਼੍ਰੇਯ ਹੁਇ ਤੁਮਰੇ ਜੀ ਕੀ' ॥੨੯॥ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਏ।ਧਾਰਨ ਕੀਨੇ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਿਸ਼ਨਾ ਝੰਝੂ ਪੰਮੂ ਪੂਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੇਰਿ ਹਜ਼ੂਰੀ॥੩੦॥ਕਰਿ ਬੰਦਨਿ ਕੋ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਰਹੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਉਧਾਰਾ'।ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਾ।'ਕਲ ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਜਹਾਜ ਮਹਾਨਾ ॥੩੧॥ਸ਼ਬਦ ਪਠਨਿ ਕੀਜਹਿ ਅੱਭਯਾਸ। ਚਢਹੁ ਜਹਾਜ ਨਾਮ ਸੁਖ ਰਾਸਿ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ। 'ਇਕ ਸਿਖ ਪਢਨ ਸ਼੍ਰਵਨ ਕੋ ਧਾਰੇ ॥੩੨॥ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਦੇਤਿ। ਇਕ ਪਢਿ ਕਰਿ ਧਾਰਨ ਕਰਿ ਲੇਤਿ[1]। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਅਧਿਕ ਵਿਰੋਧ। ਪਾਹਨ ਰੇਖ ਨ ਤਯਾਗਹਿਂ ਕ੍ਰੋਧ[2]॥੩੩॥ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਧਰਹਿਂ–ਹਮ ਬਡੇ–। ਕਾਮ ਲੋਭ ਕਰਦਮ ਮਨ ਗਡੇ[3]। ਤਿਨਕੋ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਕੈਸੇ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਹੁ ਤੈਸੇ'॥੩੪॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਰੈ ਸਬਦ ਸਭਿਹੂੰਨ ਉਧਾਰਾ। ਸਮੇਂ ਪਾਇ ਕਰਿ ਦੇ ਕੱਲਯਾਨੇ। ਪਢਿਬੋ ਸੁਨਿਬੋ ਸ਼ਬਦ ਜੁ ਠਾਨੇ ॥੩੫॥ ਇਕ ਨਰ–ਗਯਾਨਬੱਧ*–ਜੇ ਹੋਇ। ਤਿਨਕੀ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋਇ।ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਬਦ ਜੇ ਨਰ ਅੱਗਯਾਨੀ।ਤਿਨਕੇ ਕਲਮਲ ਹੋਵਹਿ ਹਾਨੀ॥੩੬॥ਜੱਗਯਾਸਾ ਕੋ ਪਾਇ ਅਗਾਰੇ। ਅੱਭਯਾਸੇ ਲਹਿ ਗਯਾਨ ਸੁਖਾਰੇ। ਭਗਤਨਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਢ ਭਗਤੀ ਹੋਇ। ਗਯਾਨੀ ਗਯਾਨ ਸੁ ਗਾਢੋ ਜੋਇ ॥ ੩੭ ॥ ਜੋ ਨਰ ਪਢਹਿ ਮਾਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਰਹਿ ਸਮੂਹ ਬਿਕਾਰਨਿ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀ ਗਯਾਨ ਕੋ ਪਾਵੈ। ਸਭਿ ਮਹਿ ਗਯਾਨੀ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ॥੩੮॥ ਹੰਕਾਰੀ ਸਤਿਸੰਗ ਨ ਕਰੈ†। ਬਡਿਆਈ ਧਨ ਹਿਤ ਸਭਿ ਧਰੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਨ ਗਯਾਨ। ਕਿਮ ਦਰਗਾਹਿ ਪਾਇ ਸੋ ਮਾਨ ॥ ੩੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਨਾ। ਮਗ ਨ ਲਹਹਿ ਤੌ ਬੂਝ

---

[1](ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ) ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [2]ਪੱਥਰ ਦੀ ਰੇਖਾ (ਵਾਂਙੂ) ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਯਾਗਦੇ। [3]ਚਿਕੜ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੈ ਮਨ।

*ਬੱਧ ਗਯਾਨ ਦੇ ਲੱਛਣ ਅਗੇ ਅੰਕ ੩੮, ੩੯, ੪੨, ੪੩, ੪੪ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹਨ।

†ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ' ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ।

ਪਯਾਨਾ[1] । ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ ਭੀ ਆਨਿ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੀ ਮਹਾਨੇ ॥੪੦॥ ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਕਰਨਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਮਿਲਿ ਆਵਤਿ ਤਿਨ ਸੰਗ ਅਜਾਨਿ। ਤਿਮ ਜੱਗ੍ਯਾਸੀ ਪਹੁੰਚਹਿ ਆਇ।ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨੀ ਮਗ ਜਾਨਤਿ ਆਛੇ। ਆਨਿ ਪਹੂਚਤਿ ਜਥਿ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ। ਜੋ ਪਰੋਤ੍ਰ ਮਗ ਜਾਨਨਿਹਾਰੋ।ਦਿਸ਼ਾ ਭਰਮ[2]ਭਾ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੋ ॥੪੨॥ਉਲਟੋ ਜਾਤਿ ਸੁਧਾਸਰ ਮਗ ਤੇ। ਸੁਨਹਿ ਅਪਰ ਤੇ ਕਹੇ ਨ ਲਗਤੇ। ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਕਿ-ਮੈਂ ਮਗ ਜਾਨੋਂ-।ਭਰਮ ਭਯੋ ਉਰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨੋ ॥ ੪੩॥ਤਿਮ ਸੰਤਨ ਤੇ ਪੂਛਤਿ ਨਾਂਹੀ।-ਮੈਂ ਸਭਿ ਪਠ੍ਯੋ-ਲਖਹਿ ਮਨਮਾਂਹੀ। ਨਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਹਿ ਮਨ ਮਾਨੀ । ਸੋ ਕਬਿ ਹੋਇ ਨਹੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ॥੪੪॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸਿਖ ਸੁਨ੍ਯੋ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੁਇ ਮਨ੍ਯੋ। ਧਿੰਗਣ ਮੱਦੂ ਦੋਇ ਤਿਖਾਣ। ਕਰਨਿ ਕਾਰ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤ ਸੁਜਾਨ ॥੪੫॥ ਰਹੈਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤੀਰੈ। ਨਿਤ ਲੰਗਰ ਕੀ ਲਕਰੀ ਚੀਰੈਂ। ਮੰਜੇ ਬਹੁਤ ਚੌਕੀਆਂ ਕਰੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ ਸੋ ਧਰੈਂ॥ ੪੬॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਕੇ ਕਾਰਜ ਹੋਇ। ਕਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਬਨਾਵੈਂ ਸੋਇ। ਕਥਾ ਕੀਰ-ਤਨ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿ। ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਾਜ ਬਿਸਾਰਿ ॥ ੪੭ ॥ ਪਾਛਲਿ ਰਾਤਿ ਹੋਇ ਸਵਧਾਨ। ਪੂਰਬ ਆਪ ਕਰਹਿਂ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਜਲ ਨਿਕਾਸਿ ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਨਵ੍ਹਾਵੈਂ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵੈਂ ॥ ੪੮ ॥ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਤਿਨ ਕੋ ਜਬਿ ਭਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਧਾਸਰ ਕਿਯੋ । ਜਿਤਿਕ ਪਦਾਰਥ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੇ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਰੰਕਨਿ ਦੇ ਸਾਰੇ ॥ ੪੯॥ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਿਮਰਤਿ ਤਨ ਛੋਰਾ।ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਕਰ੍ਯੋ ਨ ਮਨ ਕਿਸ ਓਰਾ। ਸਿੱਖ ਚਿਖਾ ਪਰ ਜਬਿ ਲੇ ਗਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ॥ ੫੦॥ ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਕਰ ਤੇ ਸਸਕਾਰਾ[3]। ਪੀਛੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹ ਨਲ ਨੀਲ ਹੁਤੇ ਅਵਤਾਰ। ਕਰੀ ਬਿਨੈ ਇਨਹੂੰ ਇਕਬਾਰ ॥ ੫੧ ॥-ਹਮ ਕੋ ਭਗਤਿ ਦੇਇ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ। ਹੋਵਹਿਂ ਲੀਨਿ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨ-।ਤਬਿ ਹਮ ਨੇ ਉਚਰ੍ਯੋ ਤਿਸਕਾਲ।-ਪੂਰ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲ-॥ ੫੨ ॥ ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਕਮਾਏ। ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਖਾਏ[4]। ਅਬ-

[1]ਪੁਛਕੇ ਚਲਿਆ। [2]ਹੋਰ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ। [3](ਆਪਣੇ) ਹੱਥੀਂ ਦਾਹ ਦਿਤਾ। [4]ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਇਆ (ਆਪ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਜਣਾਇਆ।

ਫਲ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਬਿ ਹੋਵਾ। ਭੋਗ ਕਰਮ ਫਲ ਸਭਿ ਕੋ ਖੋਵਾ' ॥੫੩॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਬਿਸਮਾਏ।'ਗਤਿ ਮਿਤ ਤੁਮਰੀ ਲਖੀ ਨ ਜਾਏ।
ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਮਹਿਮਾ ਸਗਰੀ।ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਉਜਗਰੀ' ॥੫੪॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੁਤੇ ਬੈਦ ਦੋਨਹੁੰ ਬਡੇ ਬਨਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਸਰਾਮ। ਸਿੱਖ ਸਾਧ ਕੋ ਰੁਜ ਹਰੈਂ ਉਰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਅਨਾਮ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਵਖਧ ਨਿਜ ਧਨ ਲਾਇ ਬਨਾਵੈਂ। ਗੁਰੂ ਅਰਥ ਰੋਗੀਨ ਖੁਲਾਵੈਂ। ਪਰਜੋ ਹੋਇ[2] ਤਿਸਕੇ ਘਰ ਜਾਇ। ਅਵਖਧ ਬਲ ਤੇ ਦੇਤਿ ਉਠਾਇ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਾਵੈਂ। ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ਬਹੁਰ ਕਮਾਵੈਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩ ॥ 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਹਮ ਜਾਨਾ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਦੇਤਿ ਕੱਲਜਾਨਾ। ਸਾਧ ਸੰਗ ਕੀ ਉਪਮਾਂ ਭਾਰੀ। ਕਸੇਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੇ ਇਤੀ ਉਚਾਰੀ?'॥੪॥ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਤਿਨ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹੈਂ। 'ਅਵਖਧ ਸਭਿ ਰੋਗਨਿ ਕੋ ਅਹੈ। ਤੁਮਨੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਘਰ ਮਹਿਂ ਰਾਖੀ। ਰੋਗਾਤੁਰ ਆਵਹਿਂ ਹੁਇ ਕਾਂਖੀ[3] ॥ ੫ ॥ ਦੇਖ ਨਾਟਕਾ[4] ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰੀ। ਗਰਮੀ, ਸਰਦੀ, ਕਫੀ ਉਦਾਰੀ[5]। ਨੀਕੇ ਜਬਿ ਪਰਖਹੁ ਤਬਿ ਦੇਤਿ। ਬਹੁਰੋ ਪਥ[6] ਬਤਾਇ ਸੁਖ ਹੇਤੁ ॥ ੬ ॥ ਤਬਿ ਤਿਸ ਕੋ ਰੁਜ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੋ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਸੁਖਾਰੋ। ਧਰੀ ਹੋਇ ਜੋ ਅਵਖਧ ਲਾਖ। ਰੋਗੀ ਮਿਲੈਂ ਸਗਲ ਉਰ ਕਾਂਖ[7] ॥ ੭ ॥ ਬਿਨਾ ਬੈਦ ਤੇ ਰੋਗ ਨ ਜਾਈ। ਇਹੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਹੁ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਿਮ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਜੋ ਮਮ ਪਜਾਰੇ। ਦੇਖਹਿਂ ਪ੍ਰਥਮ–ਕਵਨ ਅਧਿਕਾਰੇ?॥੮॥ਕਰਮ ਉਪਾਸਨ, ਕੈਧੋਂ ਗਜਾਨ–। ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਸ ਤਥਾ ਬਖਾਨ। ਰਹਤ[8] ਬਤਾਇ ਗੁਨਨਿ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਸੋ ਸਿਖ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕੋ ਲੇਤਿ ॥ ੯ ॥ ਬਿਨ ਅਧਿਕਾਰ ਜੁ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਰਹੀ ਸ਼੍ਰੇਯ ਸੋ ਲਹੈ ਕਲੇਸ਼[9]। ਸਾਧ ਸੰਗ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁਦੇਵ ਉਚਾਰੀ' ॥ ੧੦ ॥ ਹੁਤੋ ਤੀਰਥਾ ਇਕ ਸਿਖ ਜੋਇ। ਰਹੇ ਸ਼ਾਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਮੈਂ ਸੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸ਼ਰਨੀ ਆਯੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ

[1]ਰੋਗ ਰਹਿਤ। [2](ਜੋ ਰੋਗੀ) ਪਿਆ ਹੋਵੇ। [3](ਦਵਾਈ ਦੀ) ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ। [4]ਨਾੜੀ। [5]ਬਹੁਤੀ। [6]ਅਨੁਪਾਨ। [7]ਰਿਦੇ ਵਿਚ (ਦਵਾਈ ਦੀ) ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ। [8]ਰਹਿਣੀ। [9]ਕੱਲਜਾਨ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ, ਸਗੋਂ ਕਲੇਸ਼ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਲਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ 'ਲਗੋ ਰਹੌਂ ਨਿਜ ਕਿਰਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਵਸਰ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਿਮ ਹਮਰੋ ਭੀ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ ?'।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉਪ-ਦੇਸ਼ ਉਚਾਰਾ ॥੧੨॥ 'ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਤ ਕਰੀਅਹਿ। ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਤੇ ਸੁਖ ਧਰੀਅਹਿ[1]। ਦੇਤਿ ਧੇਨੁ ਕੋ ਘਾਸ ਰੁ ਦਾਨਾ। ਸੋ ਨਰ ਦੁਗਧ ਕਰਤਿ ਹੈ ਪਾਨਾ ॥ ੧੩ ॥ ਤਥਾ ਸਾਧ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ। ਜਿਮ ਕਿਮ ਤਿਨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੈ। ਪੰਥ ਸੁਖੇਨ ਬਤਾਇ ਸੁ ਦੇਤਿ। ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਲੇਤਿ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਬੂਝਯੋ 'ਕਿਮ ਸੰਤ ਪਛਾਨੋਂ ?। ਜਿਸਤੇ ਪਿਖ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨੋਂ"। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਈ। 'ਇਕ ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਅਭਿਲਾਖ ਉਠਾਈ ॥ ੧੫ ॥–ਕਿਮ ਹੇਰਹਿਂ ਹੰਸਨ ਕੋ ਨੈਨ–। –ਖਗ ਗਨ ਕੋ ਸੇਵਨਿ ਕਰਿ ਐਨ–। ਬ੍ਰਿੰਦ ਚੋਗ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਪਾਵੈ[2]। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਖਗ ਆਵੈਂ ॥੧੬॥ ਚੁਗੈਂ ਚੋਗ ਅਰੁ ਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰੈਂ। ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਲਾਗ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਸੁਨਿ ਹੰਸਨ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਬਖਾਨਾ।–ਹਮ ਭੀ ਚਲਹਿਂ ਨਰਿੰਦ ਸਥਾਨਾ ॥੧੭ ॥ ਤਿਹ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਇ ਵਧਾਵੈਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਤ ਖਗ ਚੋਗ ਚੁਗਾਵੈਂ–। ਤਬਿ ਹੰਸਨ ਕੀ ਜੋਰੀ[3] ਆਇ। ਅਪਨਿ ਸਰੂਪ ਸੁ ਦੀਨ ਦਿਖਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਪਿਖਿ ਲੋਕਨਿ ਤਬਿ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ। ਹਰਖਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਮੁਕਤਾ ਪੈ[4] ਲਯਾਯੋ। ਧਰਯੋ ਅਗਾਰੀ ਤਿਨ ਕੇ ਜਾਇ। ਤਜਿ ਪਾਨੀ, ਪੈ ਲੀਨਿਸਿ ਖਾਇ ॥੧੯ ॥ ਗੋਲ ਅਮੋਲਕ ਮੁਕਤਾ ਜਾਲ*। ਨਿਜ ਅੰਤਰ ਤੇ ਦਏ ਨਿਕਾਲ।ਉਡਿ ਕਰਿ ਗਏ ਆਪਨੇ ਦੇਸ਼। ਮਨ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਲਏ ਨਰੇਸ਼[5] ॥੨੦॥ ਜਬੈ ਜੌਹਰੀ ਤੇ ਪਰਖਾਏ। ਸਭਿ ਨ੍ਰਿਪ ਧਨ ਨਹਿਂ ਤਿਨਿ ਸਮਤਾਏ[6]। ਤਿਮ ਤੂੰ ਸਭਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨਿ †। ਮਿਲਹਿ ਆਇ ਜੋ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ' ॥੨੧॥ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਸੁਨੇ ਗੁਰ ਬੈਨ। ਸੇਵਨ ਲਗਯੋ ਸੰਤ ਸੁਖਦੈਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਤਿ ਸੁਖ ਪਾਵਾ। ਅੰਤਕਾਲ ਗੁਰੂ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਵਾ ॥੨੨॥ ਭਾਵਾ ਧੀਰੋ ਬਸਹਿ ਉਜੈਨ। ਕਰਹਿ ਭਗਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਿਜ ਐਨ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਵੈ। ਦੋਇ ਜਾਮ ਨਿਸ

---

[1]ਭਾਵ ਸੁਖ ਦਿਓ। [2]ਸਭ ਬਿਧ ਦੀ ਚੋਗ ਸਾਰੇ (ਪੰਛੀਆਂ) ਨੂੰ ਪਾਵੇ। [3]ਜੋੜੀ। [4]ਮੋਤੀ ਤੇ ਦੁੱਧ। [5]ਰਾਜੇ ਨੇ (ਮੋਤੀ) ਲੈ ਲਏ। [6]ਬਰਾਬਰ।

*'ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲ' ਵਿਚ ਦੋ ਮੋਤੀ ਲਿਖੇ ਹਨ।

†ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੪੨ ਅੰਕ ੫੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸੁਪਤਿ ਬਿਤਾਵੈ ॥੨੩॥ ਖਸ਼ਟ ਜਾਮ ਮਹਿਂ ਭਗਤਿ ਕਰੰਤਾ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮਿਲਿ ਬੁਧਿਵੰਤਾ। ਛਠੇ ਮਾਸ ਗੁਰੁ ਕੇ ਢਿਗ ਆਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਵੈ ॥੨੪॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੂਝਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸ। 'ਸੰਤਨਿ ਕੇ ਲੱਛਨ ਕਹਾ ਰਾਸਿ ?'। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰ ਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਕ ਸਲੋਕ ਸੰਤਨਿ ਗੁਨਵਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮੰਤ੍ਰੰ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮੰ ਧ੍ਯਾਨੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਪੂਰਨਹ ॥ ਗ੍ਯਾਨੰਸਮ ਦੁਖ ਸੁਖੰ ਜੁਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਵੈਰਣਹ ॥ ਦਯਾਲੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਆ ਪੰਚ ਦੋਖ ਬਿਵਰਜਿਤਹ ॥ ਭੋਜਨੰ ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨੰ ਅਲਪ ਮਾਯਾ ਜਲ ਕਮਲ ਰਹਤਹ ॥ ਉਪਦੇਸੰ ਸਮ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰਹ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਭਾਵਨੀ ॥ ਪਰਨਿੰਦਾ ਨਹ ਸ੍ਰੋਤਿ ਸ੍ਰਵਣੰ ਆਪੁ ਤ੍ਯਿਾਗਿ ਸਗਲ ਰੇਣੁਕਹ ॥ ਖਟ ਲਖ੍ਯਣ ਪੂਰਨੰ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਾਧ ਸ੍ਵਜਨਹ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸਿਮਰਹਿਂ ਰਾਮ ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਸਮ ਸਦਾ ਰਹਾਂਹੀ।ਜੋ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਵੈਰ ਨਿਰਾਲਾ। ਜੁਰੇ ਰਹੈਂ ਤਿਹਸੋਂ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥੨੬॥ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਪਰ ਦਯਾ ਕਰੰਤੇ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਲਿਪੰਤੇ। ਜਯੋਂ ਜਲ ਕਮਲ ਅਲੇਪ ਸਦੀਵੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਥੀਵੇ ॥ ੨੭॥ ਪਰਨਿੰਦਾ ਨਹਿਂ ਸੁਨੈਂ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਮਨ, ਖਟ ਲੱਖਨ ਪਾਵੈਂ।ਇਨਤੇ ਪਰਖ ਲੇਹਿ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਸੋਈ ਸਾਧ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਨਵਾਨ॥ ੨੮ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਹਰੈ। ਸੇਵਹਿ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੈ'।ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਧੀਰੋ ਧਰਗਯੋ।ਸ਼ੁਭ ਲੱਖਂਣ ਸਭਿ ਧਾਰਤਿ ਭਯੋ॥੨੯॥ ਮੇਲਿ ਬਡੋ ਸਿਖ ਪੁਰ ਬੁਰਹਾਨ[1]।ਭਾਈ ਭਗਤ ਦਾਸ ਭਗਵਾਨ[2]।ਅਪਰ ਬੋਦਲਾ ਮਲਕ ਕਟਾਰੂ। ਪਿਰਥੀ ਮਲ ਜਰਾਂਦ[3]ਬੁਧਿ ਸਾਰੂ॥੩੦॥ਡੱਲੂ ਭਗਤ ਛੁਰਾ ਹੈਰਾਨਾ।ਸ਼ਯਾਮੀ-ਦਾਸ ਵਧਾਵਨਿ[4] ਜਾਨਿ। ਸੁੰਦਰ[5] ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ।ਮਿਲਹਿ ਕੀਰ-ਤਨ ਕਰਹਿਂ ਬਿਬੇਕ॥੩੧॥ ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦਰਸਾਏ।ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ। ਸਿਰ ਧਰਿ ਬੰਦਤਿ ਪੰਕਜ ਪਾਇਨਿ ॥ ੩੨॥ ਰਹੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਦਰਸਨ ਕਰਿਤੇ। ਬੈਠੇ ਢਿਗ ਜੱਗਯਾਸਾ ਧਰਿਤੇ। 'ਹਮ ਕੋ ਸੁਮਤਿ ਬਤਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੇ ਪਾਰ ਉਤਰੀਅਹਿ'॥੩੩॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਉਚਾਰਾ। 'ਧਰਮਸਾਲ ਇਕ ਕਰਹੁ ਉਦਾਰਾ। ਬਡੀ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਮਿਲਹਿਂ ਸਭਿ ਆਇ

[1]ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ। [2]ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਭਗਤ ਸੀ। [3]ਜਰਾਂਦੀ ਜਾਤ ਹੈ। ਸਿਕਲੀ ਗਰ, ਯਾ ਜ਼ਿਰੇਆ ਬਨਾਣੇ ਵਾਲਾ [ਫ਼ਾ: ਜ਼ੱਰਾਦ, ਜ਼ਰਹ ਗਰ]। [4]ਜਾਤਿ। [5]ਨਾਮ।

ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਸੁਨਹਿ ਸੁਨਾਇ ॥੩੪॥ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹੁ ਕਥਾ ਕਰੀਜੈ। ਬਹੁਰ ਕਮਾਵਹੁ ਮਨ ਧਰਿ ਲੀਜੈ। ਸਮੋਂ ਆਰਤੀ ਚਰਨ ਕਵਲ ਲਗਿ*। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਜਾਹੁ ਨਿਜ ਘਰ ਮਗ ॥੩੫॥ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਿ ਕੂਰ ਨ ਕਹੀਅਹਿ। ਪੁਨ ਰਹਰਾਸ ਸਮੋਂ ਜਬਿ ਲਹੀਅਹਿ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਲਗਿ ਕਿਰਤਨੁ ਕਰੀਅਹਿ। ਅੰਤ ਸੋਹਿਲਾ ਪਢਿਬੋ ਲਹੀਅਹਿ॥੩੬॥ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਕਰਹੁ ਸ਼ਨਾਨ। ਪਠਹੁ ਕੰਠ ਬਾਨੀ ਸੁਖ ਖਾਨਿ। ਛੁਧਿਤਿ ਨਗਨ ਸਿਖ ਦੇਖੇ ਜੋਇ। ਭੋਜਨ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇਹੁ ਸੁਖ ਹੋਇ ॥੩੭॥ ਪੁਰਬ ਅਮੱਸਨਾ ਅਰੁ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦਿ।ਦੀਪਮਾਲ ਬੈਸਾਖੀ ਆਦਿ।ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰੀਜੈ। ਤਬਿ

---

*ਵੱਡੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਚੌਕੀਆਂ ਦੀ ਮਰ੍ਯਾਦਾ ਸਨਾਤਨ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਚੌਂਕੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ, ਦੂਸਰੀ ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ, ਤੀਸਰੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਦੀ, ਚੌਥੀ ਸੋਦਰ ਦੀ, ਪੰਜਵੀਂ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦੀ। ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਿਲਾਵਲ ਤੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਦੀ ਚੌਂਕੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹੋ ਉਕਾਈ ਏਥੇ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਦੀ ਥਾਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੌਂਕੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ੬ ਚੌਂਕੀਆਂ ਹੋਰ ਹਨ, ੧੧ ਚੌਂਕੀਆਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਪਹਿਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਉਤੇ ਸਨ ਜੋ ਘੜਿਆਲ ਬੁੰਗੇ ਤੋਂ ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਘੜੀਆਂ ਵਜਾ ਕੇ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੈ। ੧੧ ਚੌਂਕੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ:-

੧. ਤ੍ਰਿਪਹਿਰੇ ਦੀ ਚੌਂਕੀ	੨-੩੦ ਵਜੇ ਤੋਂ	੩-੩੦ ਵਜੇ ਤਕ।	ਇਹ
੨. ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਚੌਂਕੀ	੩-੩੦ ਵਜੇ ਤੋਂ	੬-੪੫ ਵਜੇ ਤਕ।	ਹਿਸਾਬ
੩. ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਚੌਂਕੀ	੭-੦ ਵਜੇ ਤੋਂ	੮-੪੦ ਵਜੇ ਤਕ।	ਚੇਤਰ ਦੇ
੪. ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਦੂਜੀ ਚੌਂਕੀ	੮-੪੦ ਵਜੇ ਤੋਂ	੧੦-੨੦ ਵਜੇ ਤਕ।	ਮਹੀਨੇ
੫. ਅਨੰਦ ਦੀ ਚੌਂਕੀ	੧੦-੨੦ ,, ਤੋਂ	੧੨-੦ ਵਜੇ ਤਕ।	ਦਾ ਹੈ।
੬. ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਚੌਂਕੀ	੧੨-੦ ,, ਤੋਂ	੧-੫੦ ਵਜੇ ਤਕ।	ਅਗੋਂ ਹੋਰ
੭. ਚਰਨ ਕਵਲ ਦੀ ਚੌਂਕੀ	੧-੫੦ ,, ਤੋਂ	੩-੩੦ ਵਜੇ ਤਕ।	ਮਹੀਨੇ
੮. ਜੈਤਸਿਰੀ ਦੀ ਚੌਂਕੀ	੩-੩੦ ,, ਤੋਂ	੫-੧੫ ਵਜੇ ਤਕ।	ਸਭ
੯. ਸੋਦਰ ਦੀ ਚੌਂਕੀ	੫-੧੫ ,, ਤੋਂ	੭-੦ ਵਜੇ ਤਕ।	ਚੌਂਕੀਆਂ
੧੦. ਕਲਜਾਨ ਦੀ ਚੌਂਕੀ	੮-੩੦ ,, ਤੋਂ	੮-੪੫ ਵਜੇ ਤਕ।	੧੫ ਮਿੰਟ
੧੧. ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦੀ ਚੌਂਕੀ	੧੦-੦ ,, ਤੋਂ	੧੦-੪੫ ਵਜੇ ਤਕ।	ਅਗੇਤ੍ਰੀਆਂ

ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜੇਠ ਹਾੜ ਦਾ ਵਕਤ ਇਕੋ ਰਹੇਗਾ। ਅਰਥਾਤ ੨ ਵਜੇ ਅਰੰਭ। ਸਾਵਣ ਤੋਂ ਫਿਰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ੧੫ ਮਿੰਟ ਵਕਤ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਵਧੇਗਾ ਅਰਥਾਤ ਸਾਵਣ ਵਿਚ ਅਰੰਭ ੨-੧੫ ਹੋਵੇਗਾ,ਪਰ ਕੱਤਕ ਮਘਰ ਪੋਹ ਮਾਘ ਫੇਰਇਕੋ ਵਕਤ ਰਹੇਗਾ।ਅਰਥਾਤ ਪਹਿਲੀਚੌਂਕੀ ੩ ਵਜੇ।ਫਗਣ ਨੂੰ ਫੇਰ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ੧੫ ਮਿੰਟ ਘਟੇਗਾ,ਅਰਥਾਤ ੨-੪੫ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਬਰਤੀਜੈ॥ ੩੮ ॥ ਤ੍ਯਜਿ ਹੌਮੈ ਧਾਰਹੁ ਮਨ ਨੀਵਾਂ। ਇਮ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰਹੁ ਸਦੀਵਾ।-ਪਰੀ ਕੂਪ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਬਿਲਾਈ[1]। ਕਿਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁਇ?-ਪੂਛਨੋ ਜਾਈ[2]॥੩੯॥ਪੰਡਤਿ ਕਹਨੋ-ਕਾਢਿ ਮੰਜਾਰੀ[1] ।ਬਹੁਰ ਹਜ਼ਾਰ ਡੋਲ ਕਢਿ ਬਾਰੀ[3]। ਹੁਇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ-ਸੁਨਿਕੈ ਨਰ ਗਯੋ। ਕਢਨਿ ਬਿਲਾਈ ਭੂਲਤਿ ਭਯੋ॥੪੦॥ਜਲ ਨਿਕਾਸਿ ਬਹੁ,ਗੰਧਿ ਨ ਗਈ। ਪੰਡਤ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਸੁਧਿ ਦਈ।-ਨਹਿਂ ਪਾਵਨਿ ਸੋ ਕੂਪ ਭਯੋ ਹੈ। ਨੀਰ ਨਿਕਾਸਨਿ ਅਧਿਕ ਕਿਯੋ ਹੈ-॥੪੧॥ਸੁਨਿ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੁਨਹੁ ਬਖਾਨੀ।-ਕਾਢਹੁ ਲੱਛ[4] ਡੋਲ ਭਰਿ ਪਾਨੀ-।ਪੁਨ ਦੁਰਗੰਧਿ ਲਖੀ ਜਲ ਮਾਂਹੀ।-ਨਹਿ ਪੁਨੀਤ-ਕਹਿ ਪੰਡਤ ਪਾਹੀ॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਚਲਿ ਕੂਪਿ ਨਿਹਾਰਿ। ਬੀਚ ਪਰੀ ਤਿਮ ਹੀ ਮੰਜਾਰਿ[1]।-ਕਹਤਿ ਭਯੋ-ਇਹ ਕਹਾ ਤੁਮ ਕੀਨੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਲਾਈ ਬਿਚ ਰਖਿ ਲੀਨੀ॥੪੩॥ ਜੌ ਲਗਿ ਇਸਹਿ ਨਿਕਾਸਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਕਿਮ ਪਾਵਨਤਾ ਹੁਇ ਜਲ ਮਾਂਹੀ?-। ਤਿਮ ਜਾਨਹੁ ਤਨ ਹੌਮੈ ਬੁਰੀ। ਅਹੰਹੋਵਤਿ ਜੋ ਤਨ ਮਹਿਂ ਧਰੀ॥੪੪॥ਜਬਿ ਲਗਿ ਇਸਹਿ ਖਿਸਾਰੋ ਨਾਂਹਿ। ਤਬਿ ਲਗਿ ਸੰਸੈ ਮੁਕਤੀ ਮਾਂਹਿ। ਯਾਂਤੇ ਹੌਮੈ ਤਜਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਨਿਤ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ॥੪੫॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਇਹ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ। ਹੋਇ ਆਤਮਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਪੰਗਤਿ। ਜੋ ਬੁਰਹਾਨਿਪੁਰੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ॥ ੪੬ ॥ ਧਰਯੋ ਅਨੰਦ ਗਏ ਨਿਜ ਧਾਮੂ। ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਤਿ ਭੁਏ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਸੋ ਕੀਨਿ ਕਮਾਵਨਿ। ਅੰਤਹਕਰਣ ਭੁਏ ਤਿਨ ਪਾਵਨਿ॥੪੭॥ ਜੋ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਰਹਤਿ ਬਤਾਈ। ਸੋਈ ਕਰਤਿ ਭੁਏ ਸਭਿ ਜਾਈ। ਉਚਿਤ ਮੋਖ ਕੇ ਸਗਰੇ ਭੁਏ। 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੁਖ ਦਏ' ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਚਤਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਈਆ[5] ਲੰਬ[6] ਸੁਹੰਡ[7] ਰਹਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਜਾਇ। ਪ੍ਰੇਮ ਗਾਇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕਰਹਿ ਭਗਤਿ ਭਉ ਭਾਇ[8] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਯੋ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ। ਰਹਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ। 'ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ॥ ੨ ॥ ਸਤਿ-

---

[1] ਬਿੱਲੀ। [2] (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਜਾਕੇ ਪੁਛਿਆ। [3] ਜਲ ਦੇ। [4] ਲੱਖ। [5] ਨਾਮ। [6] ਜਾਤ। [7] ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਨਾਮ। [8] ਭੈ ਧਾਰਕੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ।

ਸੰਗਤਿ ਕੈ ਗੁਰੁ ਦਰਬਾਰ। ਇਕ ਤੌ ਜਾਤਿ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰਿ। ਲੇਤਿ ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨ। ਕਰਹਿਂ ਤਿਸੀ ਤੇ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ ॥ ੩॥ ਇਕ ਸਿਖ ਕਰਿ ਕੈ ਧਰਮ ਕਮਾਈ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਬਰਤਾਇ ਸੁ ਖਾਈਂ। ਸਹਕਾਮੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਜੋਊ।ਕਿਰਤਨ ਕਰਤਿ ਸੁਨਤਿ ਹੈਂ ਦੋਊ॥੪॥ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਨਿਤ ਰਾਵਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ। ਕਸ਼ਾ ਗਤਿ ਹੋਤਿ ਅਗਾਰੀ ਜਾਵੈਂ ?। ਅੰਤਰ ਕਿਤਿਕ ਸੁ ਫਲ ਕੋ ਪਾਵੈਂ ?[੧] ॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਬਹਿ ਸੁਨਾਇ। 'ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਦੋਨੋ ਆਇ। ਸਹਿਕਾਮੀ ਮਰਿ ਗੰਧ੍ਰਬ ਲੋਕ। ਜਾਇ ਅਨੰਦ ਭੁਗਤਹਿ ਬਿਨ ਸ਼ੋਕ ॥ ੬ ॥ ਤਿਨ ਹੀ ਸੰਗ ਮੁਕਤਿ ਹੋ ਜਾਵੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ। ਜੋ ਨਿਸ਼-ਕਾਮਿ, ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਪਾਇ।ਝੂਠੇ ਲਖਿ ਜਗ ਸੁਖ ਸਮੁਦਾਇ॥੭॥ ਪਰਾਰਬਧ ਪੂਰਵੇ[੨] ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਮਿਲਹਿਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਹਿਂ ਸੁਖਵਾਨ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਅਹੈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ। ਦੁਇ ਬਿਧਿ ਕੇ ਜਾਨਹੁ ਸਹਿਕਾਮ॥੮॥ ਤਨ ਨਿਰਬਾਹ ਮਾਤ੍ਰ ਇਕ ਲੇਤਿ। ਬਿਨ ਜਾਚੇ ਕਰਿ ਭਾਉ ਜੁ ਦੇਤਿ[੩]। ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਹਰ-ਖਹਿਂ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਲਖਹਿਂ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਠਿ[੪] ਹਮ ਪਾਹੀ–॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੋ,ਬਰਤਾਇ ਸੁ[੫] ਖਾਇ। ਕਿਰਤਨੁ ਕਥਾ ਸ੍ਰੇਯ ਹਿਤ ਗਾਇ। ਥੋਰੇ ਬਹੁਤ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇ। ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਹਰਖਾਇ॥ ੧੦ ॥ ਅਸ ਭੀ ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸਮਾਨ। ਬਿਨਾ ਲੋਭ ਤੇ, ਕਰਹਿ ਜੁ ਆਨ[੬]। ਕਿੰਚਿਤ ਕਰਹਿ ਬਾਸਨਾ ਜੋਇ। ਪੁਰਿ ਗੰਧ੍ਰਬ ਜਾਤਿ ਹੈ ਸੋਇ॥੧੧॥ ਜੋ ਅਤਿ ਲੋਭੀ ਧਨ ਕੇ ਹੇਤੁ।ਕਰਹਿ ਕੀਰਤਨ ਮਨ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ। ਉਚਰਨਿ ਕਥਾ,ਅਪਰ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ। ਕਰਹਿ ਦਰਬ ਹਿਤ, ਜਾਇ ਨ ਭਰਮ॥੧੨॥ਇਹਾਂ ਪਦਾਰਥ ਚਹੈ ਸੁ ਪਾਵੈ। ਧਨ ਹਿਤ, ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਯੋ ਰਹਾਵੈ। ਮਰਹਿ ਬਹੁਰ ਨਰ ਤਨ ਕੋ ਪਾਇ। ਸਿਮਰਹਿ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਅਧਿਕਾਇ॥੧੩॥ ਜਨਮ ਅਨੇਕ ਪਾਇ ਮਲ ਖੋਇ। ਲਹੈ ਮੋਖ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਹੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਬਨ ਕੈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ। ਕਿਰਤਨ ਕਰਹੁ,ਭਜਹੁ ਸਤਿਨਾਮ'॥੧੪॥ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਰਿਦੇ ਮਹਿਂਧਾਰ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰਾ। ਸਿਖ ਚੂਹੜ ਚੋਝੜ[੭] ਗੁਨ ਧਾਰੀ।

---

[੧](ਸਕਾਮੀ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ) ਜੋ ਫਲ ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਫਰਕ ਹੈ ? [੨](ਦੇ) ਪੂਰੇ ਹੋਇਆਂ। [੩]ਬਿਨਾਂ ਮੰਗੇ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੇਵੇ (ਸੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ)। [੪]ਭੇਜਦਾ ਹੈ। [੫]ਸੋ ਵਰਤਾਕੇ। [੬]ਬਿਨਾ ਲੋਭ ਤੋਂ ਜੋ (ਪਦਾਰਥ) ਆਵਣਾ ਕਰੇ। [੭]ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ।

ਰਹਤਿ ਨਗਰ ਲਖਨਊ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਉਠਤਿ, ਬੈਠਤਿ, ਪੌਢਤਿ, ਚਾਲਤਿ। ਕਾਜਨ ਮਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮ ਸੰਭਾਲਤਿ। ਸੋ ਚਲਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਹਿਤ ਆਵਾ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ ॥ ੧੬॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਰਹਯੋ।ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹਯੋ।'ਸਿੱਖੀ ਲਤਾ ਮੂਲ ਕਹਾ ਅਹੈ ?। ਬਰਨੋ ਰੂਪ ਕਿ ਜਿਮ ਸਭਿ ਲਹੈਂ' ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਉਚਾਰਾ। 'ਮਨ ਨੰਮ੍ਰੀ ਧਰਯੋ ਸੁ ਕਿਦਾਰਾ[1]। ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਸ ਕੋ ਅੰਕੁਰ। ਗੁਰ ਪਦ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ ਮੂਰ[2]॥੧੮॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੋਂ ਕਰਨੋ ਮੇਲਿ। ਇਹ ਬਰਧਨ[3] ਹੈ ਸਿੱਖੀ ਬੇਲਿ। ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ। ਸਗਰੀ ਲਗਰੈਂ ਛੂਟਨਿ ਬਰਨੀ[4]॥੧੯॥ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ ਧਰਨੋ ਦਲ ਹਰੇ[5]। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਘਨੇ ਹੋਨਿ ਅਨੁਸਰੈ[6]। ਕਿਰਤਨ ਕਰਨਿ ਕਿ ਸੁਨਿਬੋ ਕਰਨਿ। ਇਹੀ ਨੀਰ ਕੋ ਸੇਂਚਨ ਕਰਨਿ ॥੨੦॥ ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਨਿ ਸੁਮਨਸ ਫੂਲੇ। ਕਿਰਤਨ ਸਰਬ ਸੁਗੰਧਿ ਅਨਕੂਲੇ[7]।ਉਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਲਖਿਬੋ ਮਕਰੰਦ[8]। ਬਿਕਸਨ ਬਿਸ਼ਯ ਬਿਰਾਗ ਬਿਲੰਦ[9] ॥ ੨੧ ॥ ਲਾਗਯੋ ਫਲ, ਜਾਨਯੋ ਜਗ ਕੂਰਾ। ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਕੇ ਰਸ ਸੰਗ ਪੂਰਾ। ਲੀਨੋ ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਪਛਾਨ।ਇਹੀ ਸੁਾਦ ਪਾਯੋ, ਮਨ ਜਾਨਿ॥੨੨॥ਸਿੱਖੀ ਬੇਲ ਲਈ ਜਿਨ ਏਹੀ। ਏਹੀ ਸਿਖ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਸਨੇਹੀ। ਸੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸੋ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਸੋ ਗਯਾਨੀ। ਸੋ ਭਗਤਿ ਬਿਚਾਰੀ ॥੨੩॥ ਸੋ ਜਗ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ ਉਦਾਰਾ। ਜੀਤ ਗਯੋ ਸੋ ਕਬਹੁੰ ਨ ਹਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਚੂਹੜ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਬੈਨ। ਗਯੋ ਸਰਾਹਤਿ ਅਪਨੇ ਐਨ॥ ੨੪॥ ਸਨਮੁਖ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਇਕ ਭਾਨਾ।ਤੀਰਥਰਾਜ ਪ੍ਰਯਾਗ ਸਥਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਬਸਤਿ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰਕਾਲਾ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਲਾ॥੨੫॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਭੇਟ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸਨ ਕੀਨਸਿ ਜਬਿ ਤਾਂਹੂ। ਅਰਜ਼ ਕਰਤਿ ਭਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਹੂ ॥ ੨੬॥ 'ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਕਰਿ ਕੱਲਯਾਨ। ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਤੁਮ ਸ਼ਰਨਿ ਮਹਾਨਾ।ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹਿਂ ਹੋਹੀ' ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਿਰਤ ਧਰਮ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸੁ ਜਾਨਾ। ਵਾਹਿ-

---

[1](ਇਹ) ਖੇਤ ਹੈ। [2]ਪੱਕੀ ਜੜ। [3]ਵਧਣਾ। [4]ਲਗਰਾਂ ਛੁਟ ਰਹੀਆਂ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਹਰੇ ਪੱਤੇ (ਸਾਮਾਨ) ਹੈ। [6]ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਦੇ) ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਣਾ ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ (ਇਹ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ) ਬਹੁਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। [7]ਕੀਰਤਨ ਜੋ ਸਭ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ। [8]ਰਸ ਹੈ। [9]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਵੈਰਾਗ ਇਹ ਖਿੜਨਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕੋ ਨਾਮ ਲਈਜੈ। ਰਸਨਾ ਸਿਮਰਹੁ ਨਹਿਂ ਬਿਸਰੀਜੈ' ॥੨੮॥ ਤਬਿ ਭਾਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਿਰਧਾਰਾ। ਪੁਨ ਪੂਛਨਿ ਕੋ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਅਪਰ ਮਤਨਿ ਕੇ ਨਰ ਹੁਇ ਨੇਰੇ। ਤਰਕਹਿ ਮੋਹਿ[1]ਬਾਦ ਕੋ ਛੇਰੇ ॥੨੯–ਪੁਰਸ਼ ਮਹਾਨ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਜੋਇ। ਬਾਰਿਬਾਰਿ ਹਕਾਰਹਿ[2] ਕੋਇ। ਖੀਝਹਿ ਸੋ[3], ਝਿਰਕਹਿ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ। ਨਹਿ ਰਾਖਤਿ ਹੈ ਤਿਨ ਕੋ ਪਾਸ॥੩੦॥ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਿਤ ਪਰੇ ਪੁਕਾਰੋ[4]। ਨਹਿ ਰੀਝੇ, ਖੀਝੇ ਨਿਰਧਾਰੋ। ਕਹਾ ਫਲ ਤੁਮ ਕੋ ਆਵੇ ਹਾਥ? । ਰਿਸਹਿ ਮਹਾਂ ਫਲ ਦਾਤਾ ਨਾਥ[5]–'॥੩੧॥ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿਃ-- 'ਲਖਹੁ ਨ ਐਸੇ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਕਹੈਂ ਹਮ ਜੈਸੇ। ਜਿਮ ਕੋਈ ਆਜਿਜ਼ ਹੈ[6] ਦੀਨ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨੇ ਜਿਸ ਦੁਖ ਦੀਨਿ ॥ ੩੨ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਹੁਇ ਨਿਰਾਸ ਨਿਰਧਾਰੇ। ਲੇ ਅਧਿਪਤਿ ਕੋ ਨਾਮ ਪੁਕਾਰੇ।ਜਬਿ ਲਗਿ ਸੁਨੀਯਤਿ ਨਹੀਂ ਪੁਕਾਰ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸੋ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰ ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਹਿ ਪੁਕਾਰ ਤੁ ਰਿਪੁ ਜਨ ਜੋਈ। ਸੋ ਹਟਿ ਜਾਤਿ ਕਸ਼ਟ ਨਹਿ ਦੇਈ। ਨਿਜ ਬਲ ਰੋਕਹਿਂ ਤਿਸ ਤੇ ਫੇਰਿ[7]। ਭੈ ਕਰਿ ਹੋਇ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਨੇਰ[8] ॥ ੩੪ ॥ ਜੋ ਅਧਿਪਤਿ ਕੇ ਚਾਕਰ ਅਹੈਂ। ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਰਿਪੁ ਗਨ ਤੇ ਲਹੈਂ[9]।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿਂ ਸੋ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇ। ਸਭਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹਟਾਇ॥੩੫॥ ਜੋ ਅਧਿਪਤਿ ਭੀ ਸੁਨਹਿ ਪੁਕਾਰਾ।ਜਾਨਹਿਂ– ਮੇਰੋ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ–। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਹੈ ਨਿਰਭੈ ਕਰਿ ਲੇਤਿ। ਰਿਪੁ ਗਨ ਨਾਸ਼, ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ॥੩੬॥ ਤਿਮ ਏ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਆਦਿ। ਲੂਟਤਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਦ। ਪਾਪ ਰੂਪ ਭੈ ਦੇਹਿ ਸਦੀਵ। ਦੁਖਦ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਗਨ ਲਖਹਿ ਜਿ ਜੀਵ[10]॥੩੭॥ਰਾਮ ਰਾਮ ਤਬਿ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨ*। ਮਿਲੇਹਿਂ ਜਿ ਸੰਤ ਸੁ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਨਿ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਰਿਪੁ ਪਾਪ ਸਮੇਤਿ। ਇਨ ਤੇ ਅਭੈ ਤੁਰਤ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰੁਨਾ ਧਰੈ।

---

[1]ਮੈਨੂੰ। [2](ਜੇ) ਕੋਈ ਬੁਲਾਵੇ। [3](ਤਦ ਉਹ) ਖਿਝਦਾ ਹੈ। [4](ਤੁਸੀਂ) ਪੁਕਾਰਦੇ ਹੋ। [5]ਮਹਾਂ ਫਲ ਦਾਤਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਗੁੱਸੇ ਹੋਏਗਾ। [6]ਆਤੁਰ ਹੋਕੇ। [7](ਉਹ ਵੈਰੀ) ਆਪਣਾ ਬਲ ਉਸ ਵਲੋਂ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [8](ਉਹ ਵੈਰੀ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। [9]ਦੇਖ ਲੈਣ ਤਾਂ। [10]ਜੀਵ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦਾਤੇ ਲਖਕੇ (ਰਾਮ ਰਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰੇ)।

*ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲ ਵਿਚ ਏਥੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਇਉਂ ਦਿਤੀ ਹੈ–ਤੈਸੇ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਵੈਰੀਆਂ ਥੀਂ ਭੈਮਾਨ ਹੋ ਕਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਾਪ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਓਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਚਾ ਦੇਕੇ ਪਾਪਾਂ ਥੀਂ ਰਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹੈਨ।

ਜਾਨਹਿ–ਮੇਰੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੈ। ਪਰਜੋ ਸ਼ਰਨ ਮੇਰੀ ਹੁਇ ਆਰਤਿ।ਰਿਪੁ ਗਾਨ ਮਿਲੇ ਇਸੇ ਨਿਤ ਮਾਰਤਿ–॥੩੯॥ ਬਿਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਆਪਨੋ ਜਾਨ॥ ਕਰਹਿ ਮੁਕਤਿ ਸਭਿ ਬੰਧਨ ਹਾਨਾ। ਅਬਚਲਿ ਸੁਖ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤ ਕਰੰਤੇ। ਇਹ ਫਲ ਹੋਤਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰੰਤੇ'॥੪੦॥ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਜੋ'ਤੋਹਿ ਜੋ ਤਰਕੈ[1]। ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਪਾਇ ਜੁ ਫਰਕੈ। ਨਿੰਦਕ ਪਾਮਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੋਇ। ਤਿਨ ਸਮ ਦੁਖਦ ਅਪਰ ਨਹਿ ਕੋਇ॥੪੧॥ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗਨ ਕਰੋ ਕਦਾਈ। ਮਿਲਨਿ ਬੋਲਨੇ ਪਾਪ ਉਪਾਈ। ਕਹਿ ਤਰਕਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਤੇ ਗੇਰਤਿ। ਅਪਰ ਜਿ ਮੰਦਮਤੀ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਰਤਿ[2] ॥੪੨॥ ਤਜਹਿ ਨ ਬਿਸ਼ਯ, ਰਹੈ ਮਨ ਲਾਗਿ[3]।ਤੌ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਕੇ ਸੰਗੀ ਤ੍ਯਾਗ।ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਬਹਿ ਨ ਕਰੈ। ਤਿਨ ਕੋ ਤਜਨਿ ਸਦਾ ਹਿਤ ਧਰੈ'॥੪੩॥ਸੁਨਿ ਭ੍ਰਾਨੋ ਪੂਛਜੋ 'ਇਹ ਕਹਾਂ? ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਤੇ ਬਿਸ਼ਈ ਰਿਪੁ ਮਹਾਂ। ਕਾਰਨ ਬਿਸ਼ਯ ਪਰਤਿ ਹੈਂ ਜਾਨੇ[4]। ਬਿਸਯਨਿ ਭੁਗਤਾ ਕਾਜ ਸਮਾਨੇ[5]*'॥੪੪॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਉਚਾਰੇ। 'ਕਾਰਨ ਅਗਨਿ ਦੇਇ ਤਨ ਜਾਰੇ।ਤਿਸ ਅਗਨੀ ਤੇ ਲੋਹ ਤਪਾਵਾ। ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਭਯੋ ਝਲਕਾਵਾ ॥ ੪੫ ॥ ਅਗਨੀ ਤੇ ਹੁਇ ਤੇਜ ਮਹਾਨੇ। ਸਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕੀਅਤਿ ਨੇਰ ਨ ਠਾਨੇ। ਤਜੋਂ ਬਿਸ਼ਈ ਬਿਸ਼ਯਨਿ ਤੇ ਭਯੋ। ਬੰਧਮਾਨ,ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਮੁਕਤਯੋ ॥੪੬॥ ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਦੋਸ਼ ਗਿਰਾਇ। ਸ਼ੁਭ ਪਦ ਕੋ ਨ ਅਰੂਢਨਿ ਪਾਇ। ਜਿਮ ਤਰੁਵਰ ਕੋ ਬਹੁ ਫਲ ਲਾਗੇ । ਬਾਉ ਲਗੇ ਜਿਨਿ† ਸ਼ਾਖਾ ਤ੍ਯਾਗੇ॥੪੭॥ਸੋ ਗੰਦਾ ਹੁਇ ਜਾਇ ਨ ਪਾਕੇ।ਕਾਚੇ ਗਿਰਜੋ ਨ ਰਸ ਪਰਿ ਵਾਕੇ[6]। ਬਾਯੁ ਆਦਿ ਜਿਨ ਬਿਘਨ ਨ ਭਯੋ। ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਾਖਾ ਕੇ ਸੰਗੀ ਰਹਜੋ ॥ ੪੮ ॥ ਸੋ ਤਰੁਵਰ ਤੇ ਰਸ ਕੋ ਪਾਵੈ। ਪਾਕੇ ਨੀਮ ਮਧੁਰ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਸ਼ਾਖਾ ਤਿਮ ਲਾਗੇ‡।ਤਰਕੈ ਨਿੰਦਕ ਸੁਨਿ ਜੋ, ਤ੍ਯਾਗੇ॥੪੯॥ਪਰਮੇਸੁਰ ਤਰੁ ਕੋ ਰਸ ਪਾਇ ਨ। ਗੰਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਆਇਨ[7]।ਲਗੇ ਰਹੇ ਸੋ ਲੇ ਰਸ ਗ੍ਯਾਨ। ਮਧੁਰ ਮੁਕਤਿ ਹੁਇ ਬੰਧਨ

---

[1]ਤਰਕਾਂ ਕਰੇ। [2]ਹੋਰ ਜੋ ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ। [3]ਮਨ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ)। [4]ਵਿਸ਼ੇ 'ਕਾਰਣ' ਜਾਣ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [5]ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਭੋਗਤਾ ਸੋ 'ਕਾਰਜ' ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। [6]ਨਾਂ ਰਸ ਹੀ ਪਿਆ ਉਸ ਨੂੰ। [7]ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਦਾ ਘਰ ਇਹ ਗੰਦੇ ਹੋਣਾ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਮਹਾਨੇ। †ਪਾ:–ਨਿਜ। ‡ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗੇ ਰਹਿਣਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨਾਲ ਲਗੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਿਠਿਆਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਪਕਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਨਿ ॥ ੫੦ ॥ ਤਜੌਂ ਭਾਨਾ ਤੁਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਰਕ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਨ ਫਰਕ[1]। ਨਹਿਂ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸੁਖੈਨਾ। ਜੇ ਅਨੰਦ ਅਭਿਲਾਖਹੁ ਲੈਨਾ' ॥ ੫੧ ॥ ਸੁਨਿ ਭਾਨੇ ਮਾਨੀ ਗੁਰਬਾਨੀ। 'ਸੱਤਯ ਸੱਤ, ਐਸੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ?' ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ। ਭਉਜਲ ਤਰਨੋ ਪਾਰ ਸੋ ਪਰਨੋ॥੫੨॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੪੪॥

੪੫. [ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ਬਸਹਿ ਜੌਨਪੁਰ ਕੇ ਬਿਖੈ ਜੱਟੂ ਤਪਾ ਮਹਾਨ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਆਯਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਠਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਪਾਨ। ਬੈਠਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨ। 'ਸੁਨਯੋ ਸੁਜਸੁ ਰਾਵਰ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਲਾਖਹੁਂ ਮਾਨੁਖ ਕੁਮਤਿ ਬਿਦਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨਿ ਮੈਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ!।ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਇ ਕਲਿਆਨ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਰਹੁ ਸ਼ਾਂਤਿਕੀ ਤਪ ਨਿਰਧਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ[2] ਨਿਤ ਨਾਮ ਉਚਰੀਅਹਿ। ਇੰਦ੍ਰੈ ਰੋਕਿ ਨਾਮ ਮਨ ਧਰੀਅਹਿ'। ਬਹੁਰ ਤਪੇ ਬੂਝਨਿ ਗੁਰੁ ਕੀਨੇ। 'ਕੇਤਿਕ ਕਹਿਤੇ ਸੁਮਤ ਪ੍ਰਬੀਨੇ॥੪॥ਬਿਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਤੇ ਗਤਿ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਬੇਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਤਿ ਇਸ ਮਾਂਹੀ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਲਖਹੁ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਜੋ ਗਤਿ ਕੇ ਅਭਿਲਾਖੀ ਚੀਤ[3] ॥ ੫ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਬਿ ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਜ਼ਾਪਤਿ।ਚਾਰਹੁਂ ਦ੍ਵਾਰ ਹੋਇ ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ।ਜਿਨਿ ਦਰ ਅੰਦਰ ਹੁਇ ਪ੍ਰਵਿਸਾਇ[4]। ਮਿਲਹਿ ਜਾਇ ਕਰਿ, ਪਦ ਕੋ ਪਾਇ ॥੬॥ ਜਿਮਿ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੇ ਦਰ ਚਾਰ।ਜਿਸ ਦਰ ਬਰਹਿ ਸੁ ਤਿਸਹਿ ਉਦਾਰ[5]।ਜੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਭਗਤਿ ਅਰੁ ਗ੍ਯਾਨ। ਸਿਮਰੇ ਨਾਮ ਆਇਂ ਚਹੁ ਪਾਨ[6]॥੭॥ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਇਕਾਗਰ ਕਰਿ ਅਭਿਰਾਮ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਸਿਮਰੇ ਸਤਿਨਾਮ। ਤਬਿ ਫਲ-ਜੋਗ-ਕਰੋ ਕੋ ਪਾਵੈ।ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਤਿਸ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਵੈ॥੮॥ਤਬਿ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਤੇ ਲਹੈ -ਵਿਰਾਗ-।ਮੂਲ-ਭਗਤਿ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਲਾਗਿ[7]।ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਿਂ-ਪ੍ਰੇਮ-ਮਹਾਂ ਉਪਜਾਯੋ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਮੈਂ ਏਕ ਬਸਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਲਿਵਲਾਈ[8]। ਰਿਦੇ ਪੁਨਹਿ ਦੇ-ਗ੍ਯਾਨ--ਉਪਾਈ। ਏਕ ਆਤਮਾ

---

[1] ਵਿੱਥ। [2] ਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਅੰਕ ਛੇ ਵਿਚ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦਸਦੇ ਹਨ। [3] ਜੋ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਲੋੜਕੂ ਹਨ। [4] ਜਿਸ ਨੂੰ (ਮੁਕਤੀ ਦੇ) ਦਰਵਜਿਆਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਵੇ। [5] ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹੋ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ। [6] ਚਾਰੇ (ਜੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਭਗਤਿ, ਤੇ ਗਿਆਨ) ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਆਂਵਦੇ ਹਨ। [7] ਭਗਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਹੈ ਤਿਸ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਤਾਂ। [8] ਜਿਸ ਦੇ (ਰਿਦੇ ਵਿਚ) ਲਿਵ ਲਾ ਦੇਵੇ।

ਪੂਰਨ ਜਾਨਹਿ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿ ਬੰਧਨ ਹਾਨਹਿ ॥੧੦॥ ਇਮ ਸਤਿ ਨਾਮ ਆਸਰੈ ਚਾਰੇ। ਸਿਮਰਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਤਿ ਸਾਰੇ। ਯਾਂਤੇ ਜੇ ਬਾਂਛਹਿਂ ਇਨ ਚਾਰਨਿ। ਨਾਮ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਹਿਂ ਸੰਭਾਰਨ ॥ ੧੧॥ ਧਰਮਸਾਲ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਚਲਤਿ ਲਹਹਿ ਫਲ ਪਗ ਪਗ ਭਾਰੇ[1]। ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਹਿ ਭਜਿ ਹੈ, ਮਨ ਨੀਵਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਉਪਾਸਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਥੀਵਾ ॥ ੧੨॥ ਪਾਛਲਿ ਰਾਤਿ ਉਠਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਅਹੇ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤਪੁ ਸੁ ਮਹਾਨ। ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਸਿਮਰਨਿ ਫਲ ਪਾਵੈ।–ਮੈਂ ਤਨ ਨਾਹਿਂ–ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਹਿਰਾਵੈ ॥੧੩॥–ਤਨ ਜਨਮੇ ਤੇ ਜਨਮ ਨ ਮੇਰੋ।ਬਿਨਸਨਿ ਤੇ ਬਿਨਸਨਿ ਨਹਿਂ ਹੇਰੋ।ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਰੂਪ ਅਨੰਦਾ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਐਸੇ ਸੁਖ ਕੰਦ–'॥੧੪॥ਨਵਲਾ ਸਿੱਖ ਨਿਹਾਲਾ ਦੋਇ।ਪਟਣੇ ਨਗਰ ਬਸਹਿਂ ਘਰ ਸੋਇ।ਸਚ ਬੋਲਹਿਂ ਸਚੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵੇਂ। ਸਾਧੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਭਾਵੈ॥ ੧੫॥ ਜੋ ਸਿਖ ਭਜਨ ਕਰਤਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਤਿਨ ਕੋ ਸੇਵਤਿ ਨਿਤ ਹਿਤ ਛੇਮ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਏ। ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੧੬॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਹੁਇ ਥਿਤ ਕਰਤਿ ਭਏ ਅਰਦਾਸ। 'ਗੁਰੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਮੁਕੰਦ!।ਦਿਹੁ ਐਸੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਲੰਦ॥੧੭॥ਜਿਸ ਕੇ ਕਰੇ ਸਰਬ ਕੁਛ ਹੋਈ। ਬਹੁਰੋ ਕਰਤਬ ਰਹਹਿ ਨ ਕੋਈ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਕਹੵੋ 'ਉਪਾਸਹੁ ਨਿਤ ਸਤਿਨਾਮੁ' ॥ ੧੮॥ ਭਨੵੋ ਨਿਹਾਲੇ ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲ। 'ਕਿਤਿਕ ਸੁਮਤਿ ਜੁਤਿ ਕਹਿਂ ਇਸ ਢਾਲ।–ਜਬਿ ਲੌ ਦ੍ਵੈਤ ਹੋਤਿ ਜਨ ਰਿਦੇ। ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ[2] ਬਨੀ ਰਹਤਿ ਹੈ ਤਦੇ ॥੧੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਏਕ ਉਪਾਸਿ ਉਪਾਸਨਾ ਤ੍ਰਿਤੀ ਉਪਾਸਕ ਸੋਧ। ਧ੍ਯਾਤਾ ਧੇਯ ਰੁ ਧ੍ਯਾਨੁ ਤਿਮ,ਗ੍ਯਾਤਾ ਗ੍ਯਾਨ ਰੁ ਗੇਯ'॥੨੦॥ਚੌਪਈ॥ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅੱਦ੍ਵੈਤੀ[3]ਹੋਇ। ਤਹਿਂ ਤੀਨਹੁ ਕੋ ਬਨਨਿ ਨ ਜੋਇ[4]। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਬਨਹਿ ਸਰੂਪ।ਜਿਮ ਸਾਗਰ ਹੁਇ ਬੂੰਦ ਅਨੂਪ ॥੨੧॥ ਨਾਮੀ,ਨਾਮ,ਨ ਜਾਪਕ ਜਥੇ। ਅਪਨਿ ਸਰੂਪ ਸਰਬ ਲਖਿ ਤਥੇ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ। 'ਭਗਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਚਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥੨੨॥ਬਿੰਦ ਕਾਮਨਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ। ਸੱਤਿ-

[1]ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਭਾਰੀ ਫਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [2]ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ=ਤਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ, ਜੈਸੇ, ਉਪਾਸਕ, ਉਪਾਸਨਾ, ਉਪਾਸ੍ਯ; ਧ੍ਯਾਤਾ, ਧ੍ਯਾਨ, ਧੇਯ; ਗ੍ਯਾਤਾ ਗ੍ਯਾਨ ਗੇਯ। [3]ਅਦ੍ਵੈਤਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਨਾ ਦੂਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [4]ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਸਿਮਰਤਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ । ਅਰੁ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨਤਿ । ਕਹੇ ਬਚਨ ਸੰਤਨਿ ਕੇ ਮਾਨਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਹੋਤਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ । ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਿ ਉਰ ਰੂਰੀ । ਦੂਤੀਏ ਆਰਤਿ ਭਗਤ ਬਨੰਤੇ । ਜੇ ਸ਼ਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਹੁਇ ਦੁਖਵੰਤੇ ॥ ੨੪ ॥ ਕੈ ਰੋਗਾਤੁਰ ਦੁਖ ਕੋ ਪਾਵੈਂ । ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਿਮਰਨਿ ਮਹਿ ਮਨ ਲਾਵੈਂ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਸੁਖਾਰੇ । ਰੋਗ ਨਸ਼ਟ ਤੇ ਹੁਇ ਬਲ ਭਾਰੇ[1] ॥ ੨੫ ॥ ਆਗੇ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾ ਵਧਿ ਪਰੈ। ਲਾਲਚ ਤੇ ਸਦ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੈ । ਤੀਜੇ ਨਿਤ ਉਪਾਸਨਾ ਧਾਰੀ । ਸਿਮਰਹਿੰ ਸੱਤਿਨਾਮ ਅਘਹਾਰੀ॥੨੬॥ਲਖਹਿੰ ਦਾਸ ਨਿਜ, ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਰ-ਤਾ । –ਹਮ ਤ੍ਰਿਯ ਸਮ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭਰਤਾ–। ਅੰਤਹਕਰਨ ਬਿਮਲ ਹੁਇ ਜਾਤਿ । ਪੁਨ ਤਿਸਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਉਪਜਾਤਿ ॥ ੨੭ ॥ ਚੌਥੇ ਗਯਾਨੀ ਭਗਤ ਬਿਸਾਲੇ । ਏਕ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਸਭਿ ਮਹਿ ਭਾਲੇ । ਘਟ ਮਠ ਮਹਿੰ ਜਿਮ ਬਯਾਪਿ ਅਕਾਸ਼ । ਤਿਮ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੨੮॥ਇਮ ਲਖਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਤ ਸਿਮਰਹਿੰ । ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੁਇ ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਸੁ ਉਰ ਮਹਿੰ । ਚਤੁਰ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਚਢਿ ਜਾਇ । ਸਪਤਮ ਬਿਖੈ ਸਥਿਰਤਾ ਪਾਇ[2]॥ ੨੯ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਿਮਰਹੁ ਤੁਮ ਸਤਿਨਾਮ । ਸੰਤਨ ਕੋ ਸੇਵਹੁ ਨਿਸ਼ਕਾਮ । ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰਾਖਹੁ ਤਜਿ ਮਾਨ । ਹੋਇ ਸੁਖੇਨ ਤੁਮਹੁ ਕੱਲਯਾਨ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਲੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਗੁਰਮੁਖ ਭੇ ਨਵਲਾ ਰੁ ਨਿਹਾਲਾ ।

ਜੋਧਾ ਜੈਤ ਸੇਠ ਮਲ ਭਾਰੀ।ਪੌਰਦਾਰ ਗੁਰੁਪੌਰ ਅਗਾਰੀ॥੩੧॥ਸਦਾ ਦ੍ਵਾਰ ਪਰ ਰੱਛਾ ਕਰਿ ਹੀਂ । ਬਿਨ ਬੂਝੇ ਨਹਿੰ ਅੰਤਰਿ ਬਰਿਹੀਂ।ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ । ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬੂਝਯੋ ਇਸ ਭਾਇ॥੩੨॥'ਕੇਤਿਕ ਕਹਤਿ ਗਯਾਨ ਜਬਿ ਲਹਾ । ਤਬਹਿ ਭਗਤਿ ਕੋ ਕਰਿਬੋ ਕਹਾਂ । ਦੇਤਿ ਗਯਾਨ ਹੀ ਕੈਵਲਿ ਏਕ।ਜਿਸ ਕੇ ਉਪਜਯੋ ਰਿਦੇ ਬਿਬੇਕ' ॥੩੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਪੰਥ ਬਤਾਵੈਂ । 'ਬਿਨਾ ਭਗਤਿ ਨਹਿੰ ਗਯਾਨ ਸੁਹਾਵੈ । ਜਥਾ ਘ੍ਰਿਤਿ ਹੈ ਅਤਿ ਬਲਿਵਾਨ । ਭੋਜਨ ਮਿਲਹਿ ਜਿ ਸ੍ਵਾਦ ਮਹਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਕਵੀ ਜਿ ਘ੍ਰਿਤਿ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰੈ । ਛਾਤੀ ਬੋਝ ਰੋਗ ਸੋ ਧਰੈ। ਫੀਕਾ ਬਦਨ ਰਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤਿ । ਖਾਂਸੀ ਹੋਤਿ,ਅਹਾਰ ਨ ਖਾਤਿ॥੩੫॥ਜੋ ਸੁਭਾਉ ਤਨ ਪਿਤੀ ਹੋਇ[3]।ਪੀਵਹਿ

[1]ਅਰੋਗ ਹੋਕੇ ਬਲ ਵਾਲਾ (ਤਕੜਾ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । [2]ਭਾਵ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਕੇ ਪੰਜਵੀਂ ਛੇਵੀਂ ਲੰਘਕੇ, ਸਤਵੀਂ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । [3]ਗਰਮੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ । ਪਿੱਤ=ਸੁਫਰਾ ।

ਨਿਰੋ ਘ੍ਰਿੱਤਿ ਜੋ ਸੋਇ। ਤਿਨ ਕੋ ਲਗਹਿਂ ਅਧਿਕ ਅਤਿਸਾਰ[1]। ਉਪਜਹਿ ਤਨ ਮਹਿ ਰੋਗ ਬਿਕਾਰ ॥੩੬॥ ਜੋ ਮਿਲਾਇ ਮਿਸਰੀ ਸੋ ਖਾਇਂ।ਦੁਹੂੰਅਨਿ ਕੇ ਤਨ ਸੁਖ ਉਪਜਾਇ। ਤਥਾ ਗਯਾਨ ਜਹਿਂ ਏਕੈ ਹੋਇ।–ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ–ਕਹਿ, ਸੁਭਹਿ ਨ ਸੋਇ ॥੩੭॥ ਸੁਨਿਬੋਹਾਰ ਬਿਗਰ ਬਹੁ ਜਾਇਂ।ਪਰੈਂ* ਨਰਕ, ਨਹਿਂ ਸੁਰਗ ਲਖਾਇਂ। ਜੋ ਹੰਕਾਰੀ ਨਰ ਉਰ ਧਾਰੈ। ਅਪਨਿ ਆਪਿ ਕੋ ਬਡੋ ਬਿਚਾਰੈ ॥੩੮॥ ਨਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰੈ।ਨੰਮ੍ਰਿਤਾ ਨ ਕਿਸ ਆਗੈ ਧਰੈ। ਛਾਤੀ ਬੋਝ ਰੋਗ ਇਹ ਹੋਇ। ਨਰਕ ਪਰਹਿ ਲਹਿ ਸੰਕਟ ਸੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਜੋ ਬਿਸ਼ਈ ਸੁਨਿ ਕੇਵਲ ਗਯਾਨ। ਭੋਗਹਿ ਨਾਰਿ ਬਿਰਾਨੀ[2] ਜਾਨਿ।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਲਗਿ ਜਾਇ।ਅਤੀਸਾਰ ਸਮ, ਨਰਕ ਸੁ ਪਾਇ ॥੪੦॥ ਯਾਂਤੇ ਭਗਤਿ ਸੰਗ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਕਰਤਾ ਕੱਲਯਾਨ। ਸ਼ੋਭਹਿ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ, ਪ੍ਰਭੁਦਾਸ[3]। ਗਯਾਨ ਅਹੰ-ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ੪੧ ॥ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਮੁ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਲਹਿ ਸੁਖ ਧਾਮ।ਖੁਸ਼ਕ ਗਯਾਨ ਯਾਂਤੇ ਨਹਿ ਨੀਕੋ†।ਸਿਮਰੇ ਨਾਮ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁਇ ਜੀਕੋ' ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬• [ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਜਿ ਮਹਲ ਪੁਰਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਭਾਨੂ ਬਹਲ ਬਸੰਤਿ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸਿੱਖੀ ਧਰੀ ਬਰਤਹਿ ਗੁਰੂ ਮਤੰਤ[4] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿਮਰਹਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਵੰਡਿ ਖਾਇ ਜੋ ਹੋਵਤਿ ਧਾਮ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ।ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੨॥ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ ਜਲਧਿਬਿਬੇਕ[5]। 'ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਮਤ[6] ਅਹੈਂ ਅਨੇਕ।ਕੋ ਤਪ ਤੀਰਥ ਮਹਿਮਾ ਗਾਵੈ। ਕੋ–ਬ੍ਰਤ ਨੇਮਨਿ ਕਰਹੁ–ਬਤਾਵੈ॥੩॥–ਜੱਗ ਹੋਮ–ਕੋ ਕਰੈ ਬਿਸਾਲ।ਕੋ ਕਹਿ–ਦਾਨ ਕਰਹੁ ਬਿਧਿ ਨਾਲ–। ਬਡਿਆਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਧਾਮ। ਕੇਵਲ ਸਿਮਰਨਿ ਕੋ ਸਤਿਨਾਮ ॥੪॥ ਅੰਤਰ ਇਨ ਮਹਿ ਕਿਤਿਕ ਬਤਾਵਹੁ। ਕਿਮ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਨਾਮ ਬਧਾਵਹੁ ?'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਜੁਗਤਿ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨਾ॥੫॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਏਕਾਂਗ[7] ਪਛਾਨਾ।ਅਪਰ ਕਰਮ

---

[1]ਦਸਤ। [2]ਪਰਾਈ। [3]ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਾਸ ਕਹੇ। [4]ਗੁਰੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ। [6]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਮਤ। [7]ਏਕਾ। *ਪਾਃ–ਭਰੇ।

†ਇਹ ਗਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਖੁਸ਼ਕ ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ ਨੂੰ।

ਸਭਿ ਸੂੰਨ[1] ਸਮਾਨ। ਜੇ ਇਕਾਂਗ[2] ਪੂਰਬ ਲਿਖਦੇਯ। ਸੂੰਨ ਲਗੇ ਦਸ ਗੁਨੋ ਬਧੇਯ ॥ ੬ ॥ ਜੇ ਇਕਾਂਗ ਪੂਰਬ ਲਿਖਿ ਨਾਂਹੀ। ਕੇਵਲ ਸੂੰਨ ਲਿਖਤਿ ਹੀ ਜਾਹੀਂ। ਸੋ ਸਭਿ ਖਾਲੀ ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਸਰੈ। ਗਿਨਤੀ ਮਹਿਂ ਕੋਊ ਨਹਿਂ ਧਰੈ ॥ ੭ ॥ ਤਿਮ ਸਤਿਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਬਾਦਿ। ਜਿਨਿ ਕੋ ਫਲ ਯੁਤਿ ਅੰਤ ਰੁ ਆਦਿ[3]। ਜੇ ਇਕਾਂਗ ਪਰਿ ਸੂੰਨ ਲਿਖਾਇ ਨ[4]। ਹੋਇ ਨ ਦਸ ਗੁਨ ਤੌ ਇਕ ਜਾਇ ਨ[5] ॥੮॥ ਅਪਰ ਜੁਗਨਿ ਕੇ ਧਰਮ ਸਰਬ ਹੈਂ। ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਸਮੂਹ ਦਰਬ ਹੈਂ[6]। ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਕੇਵਲ ਹੈ ਸਤਿਨਾਮ। ਇਸਤੇ ਲਹੈ ਸ਼ੋਧ ਸੁਖਧਾਮ ॥ ੯ ॥ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਛੁਟਕਾਰਾ। ਅਪਰ ਕਰਮ ਤੇ ਵਧੈ ਹੰਕਾਰਾ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਨਿ ਸਿਮਰਨਿ ਹਰਿਨਾਮ। ਲਹੈ ਅੰਤ ਕੋ ਸੁਖ ਬਿਸਰਾਮ ॥੧੦॥ ਅੰਤਰ ਇਤੋ ਜਾਨਿ ਮਨ ਮਾਹਿ। ਸੋ ਹੰਕਾਰ ਜੁਤਿ[7], ਇਸ ਮਹਿ ਨਾਂਹਿ[8]। ਭਾਨੁ ਬਹਲ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਰਿਦੇ ਬਸਾਯੋ ॥੧੧॥ ਬਦਲੀ ਮੋਢੀ ਸੇਠ ਗੁਪਾਲ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਨਿਤ ਨਾਲ। ਰਹਹਿਂ ਸਦਾ ਘਾਲਹਿਂ ਬਹੁ ਘਾਲ। ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਕਰਨੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਕ ਕਾਲ॥੧੨॥ 'ਕੀਜਹਿ ਕਛੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਹਿ ਪਰਮ ਕੱਲਯਾਨ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਨੋ 'ਬਿਸਾਲ ਸੁਖਾਰੇ[9]। ਨਿਵਿ ਕਰਿ ਗਮਨਹੁ ਸਕਲ ਅਗਾਰੇ[10]॥੧੩॥ ਜਥਾ ਫੁਹਾਰੇ ਕੋ ਜਲ ਹੇਰੇ। ਜਿਤੋ ਨੀਵ[11] ਚਢਿ ਤਿਤੋ ਉਚੇਰੇ। ਧੂਰਿ ਸਰਬ ਕੇ ਪਾਇਨ ਤਰੇ[12]। ਇਸ ਗੁਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਚਰੇ॥੧੪॥ ਕਰ ਅੰਗੁਰੀ ਜਿਨ ਛੋਟਿ ਕਹਾਯੋ[13]। ਰੁਚਿਰ ਬਿਭੂਖਨ[14] ਤਿਸ ਕੇ ਪਾਯੋ। ਸਭਿ ਤਰੁ ਤੇ ਛੋਟਾ ਤਰੁ ਚੰਦਨ। ਕਰਹਿ ਸੁਗੰਧਿਤਿ ਨਿਕਟ ਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ॥ ੧੫॥ ਜੇਤਿਕ ਉਚੇ ਪਦ ਅਭਿਲਾਖਹਿਂ। ਤੇਤਿਕ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਪਨਿ ਮਨ ਰਾਖਹਿਂ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਬਿਸ਼ਨੁ ਬਡਿਆਈ। ਤਿਮ

---

[1]ਬਿੰਦੀ। [2]ਏਕਾ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਪੁੰਨ) ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਆਦਿ ਅੰਤ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸ਼ੁਰੂ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁੱਕ ਬੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਬਿੰਦੀ ਨਾ ਲਿਖੀਏ। [5](ਤਾਂ ਏਕਾ) ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, (ਪਰ) ਏਕਾ (ਬਣਿਆਂ ਰਹੇਗਾ,) ਜਾਏਗਾ ਨਹੀਂ। [6](ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ) ਜੇ ਬਹੁਤਾ ਬਲੀ ਤੇ ਸਮੂਹ ਧਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। [7]ਓਹ (ਕਰਮ) ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ (ਹੁੰਦੇ ਹਨ)। [8]ਇਸ (ਨਾਮ) ਵਿਚ (ਹੰਕਾਰ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [9]ਬੜੇ ਸੁਖੀ ਹੋਵੋਗੇ ਜੇ। [10]ਸਭ ਦੇ ਅੱਗੇ। [11]ਜਿੰਨਾਂ ਨੀਵਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [12]ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਤਲੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [13]ਭਾਵ ਚੀਚੀ। [14]ਭਾਵ ਮੁੰਦਰੀ।

ਸਭਿ ਤੇ ਮਨ ਨੰਮ੍ਰਿ ਸਦਾਈ॥੧੬॥ ਭ੍ਰਿਗੁ ਲਾਤ ਸਹਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਏ।ਪਾਂਡਵ ਮਖ ਮਹਿਂ[1] ਰਿਖਿ ਪਗ ਧੋਏ। ਅਪਰ ਜਿ ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਭਗਵਾਨ। ਹੁਇ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੰਕਾਰ ਨ ਠਾਨਿ॥੧੭॥ਉਚੇ ਪਦ ਦੇਬੇ ਕੀ ਕਾਰਨ।ਅਹੈਨੰਮ੍ਰਤਾ।ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਨ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਹਾਰਨਿ ਸਦਾ। ਇਨ ਤੇ ਜੀਤ ਨ ਚਾਹਹਿ ਕਦਾ॥੧੮॥ ਜੋ ਜੀਤਹਿ ਸੋ ਹਾਰਹਿ ਐਤਿ।ਜੋ ਹਾਰਯੋ ਸੋ ਜੀਤਨਿਵੰਤ। ਜਿਮ ਫਿਰੰਗ ਕੀ ਪੌਰੀ[2] ਹੋਇ। ਐਸੀ ਕਲਾ ਸਹਤ ਬਨਿ ਸੋਇ॥ ੧੯॥ ਲਖਹਿ ਜੁ-ਚਢਤਿ ਜਾਤਿ ਮੈਂ ਊਚਾ-। ਸੋ ਤੌ ਉਤਰਤਿ ਗਮਨਤਿ ਨੀਚਾ। ਜੋ ਜਾਨਹਿ-ਮੈਂ ਗਮਨੌਂ ਨੀਚੇ-। ਸੋ ਚਢਿ ਜਾਤਿ ਅਚਾਨਕ ਊਚੇ॥੨੦॥ ਜੀਤਤਿ ਹਾਰਯੋ, ਹਾਰਤਿ ਜੀਤੇ। ਇਮ ਹੋਵਤਿ ਸਿੱਖਨਿ ਬਿਪਰੀਤੇ[3]। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਨੀਵੇ ਚਲਹੁ। ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਸਿੱਖਨਿ ਮਿਲਹੁ'॥ ੨੧॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ[4]। ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਇ ਪਰਮਪਦ ਲਹ੍ਯੋ। ਇਕ ਚੱਢਾ[5] ਸੁੰਦਰ ਜਿਸ ਨਾਮ।ਗੁਰਸਿਖ ਹੁਤੋ ਆਗਰੇ ਧਾਮ ॥ ੨੨॥ ਮਿਲਹਿਂ ਸਿੱਖ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਮਾਂਹਿ। ਕਿਰਤਨ ਕਰਹਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਾਹਿ। ਜਹਾਂ ਭਜਨ ਕੋ ਕਰਤੇ ਦੇਖਹਿ। ਤਹਿਂ ਸੇਵਾ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖਹਿ॥ ੨੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਢਿਗ ਆਵਹਿ। ੜਾਬਾ ਭਾਉ ਧਰਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹਿ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਯੋ ਢਿਗ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਅਰਦਾਸਿ॥ ੨੪॥ 'ਸਤਿਗੁਰ! ਕਿਸਿ ਬਿਧਿ ਸਿੱਖ ਉਧਾਰੈਂ?। ਅਵਗੁਨ ਪਰਹਰਿ[6] ਗੁਨ ਨਿਸਤਾਰੈਂ[7]?'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਉਚਾਰਾ। 'ਹੋਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥ ੨੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚਾਰਹੁ ਮਹਿਂ ਬਡੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਨਤਿ ਜਮ ਛਡੇ। ਇਕ ਗੁਰ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਕੇ ਸਮ ਹੋਇ। ਕਿਸੀ ਜਾਤਿ ਕੋ ਲੇ ਕ੍ਰਿਮ[8] ਸੋਇ॥੨੬॥ ਨਿਜ ਘਰ ਧਰਿ ਦਰ ਪਰ ਥਿਰ ਘਨੈ। ਕਿਰਮ ਧਯਾਨ ਕਰਿ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਬਨੈ। ਕਿਸੀ ਜਾਤਿ ਕ੍ਰਿਮ ਨਿਜ ਸਮ ਕਰੈ[9]। ਨਹਿਂ ਸਭਿ ਬਨਹਿਂ ਸੁ ਜਾਨੀ ਪਰੈ[10] ॥ ੨੭॥ ਇਕ ਗੁਰ ਪਾਰਸ ਕੇ ਸਮ

---

[1]ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਯੱਗ ਵਿਚ। [2]ਜਾਦੂ ਦੀ ਪੌੜੀ। [3]ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਉਲਟ ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [4]ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕਹਿਆ ਸੁਣ ਕੇ। [5]ਜਾਤ। [6]ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [7]ਗੁਣ (ਦੇ ਕੇ) ਮੁਕਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8]ਕੀੜੇ। [9]ਕ੍ਰਿਸੀ (ਖਾਸ) ਜਾਤ ਦਾ ਕੀੜਾ ਹੋਵੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। [10]ਸਾਰੀ (ਕਿਸਮ ਦੇ) ਕੀੜੇ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਤ ਦੇ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅਹੈਂ। ਕਿਸ ਧਾਤੂ ਕੇ ਸੰਗ[1] ਜਿ ਛੁਹੈਂ। ਤਿਸ ਕੋ ਕੰਚਨ ਦੇਤਿ ਬਨਾਇ। ਨਿਜ ਗੁਨ ਦੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਦਾਇ[2] ॥ ੨੮ ॥ ਇਕ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਸਮ ਹੋਤਿ। ਜਬਿ ਤਿਸ ਪਰ ਰਿਤੁ ਹਿਤੁ ਉਦੋਤਿ[3]।ਨਿਕਟ ਬ੍ਰਿਛ ਚੰਦਨ ਕਰਿ ਲੇਤਿ। ਬਿਨ ਰੁਤਿ ਨਹਿਂ ਸੁਗੰਧਿਤਾ ਦੇਤਿ ॥ ੨੯ ॥ ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈਂ ਦੀਪ ਸਮਾਨ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਮਿਲਹਿ ਜਿ ਦੀਪਕ ਆਨ[4]। ਅਪਨੇ ਸਮ ਹੀ ਲੇਤਿ ਬਨਾਇ। ਬਾਤੀ ਤੇਲ ਜਿ ਸਹਤਿ ਮਿਲਾਇ[5] ॥ ੩੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਹੋਇ ਜਿ ਸਿਖ ਸਰਧਾ ਕੇ ਨਾਲ। ਸੁਨਹਿ ਪਠਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਹੋਵੈ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਅਨੰਦ ਆਤਮਾ ਸੋ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਚਹੈ ਸੁ ਅਪਰਨਿ ਤਥਾ ਬਨਾਇ।ਨਹੀਂ ਸਾਧਨਾ ਚਹੀਯਤਿ ਕੋਇ। ਮੇਲੀ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹੋਇ ॥ ੩੨ ॥ ਇਸ ਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੱਲ੍ਯਾਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਿ। ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼।ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਭਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੩੩॥ ਮੋਹਨ ਸਿਖ ਢਾਕੇ ਮਹਿਂ ਰਹੈ। ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਗੁਨ ਮਨ ਚਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਦੂਰਿ ਤੇ ਆਯੋ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੇਟਨਿ ਅਰਪਾਯੋ ॥੩੪॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਧਰਤਿ ਅਨੰਦ। ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਰਹ੍ਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੰਦ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ। ਸਾਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੩੫ ॥ 'ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ। ਕਰਹੁ ਮਿਟਾਵਨਿ, ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ !'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਆਪ ਪਛਾਨਾ। ਬਿਨ ਨਿਜ ਜਾਨੇ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੬ ॥ ਕਹਹੁ ਸਰੂਪ ਕਵਨ ਤੈਂ ਜਾਤਾ?। ਜਿਸ ਕੇ ਹਿਤ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਚਿਤ ਰਾਤਾ'। 'ਹਮ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਰੂਪ ਸੁ ਹੇਰੇ। ਸਾਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ! ਸਿਖ ਤੇਰੇ' ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਰੀਰ ਜਿ ਸਾਰੇ। ਪੰਚਤੱਤ ਕੇ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ।ਤਨ ਜਨਮੇ ਤੇ ਪੂਰਬ ਅਹੈ। ਬਿਨਸੇ ਤੇ ਪੁਨ ਪਾਛੇ ਰਹੈ ॥ ੩੮ ॥ ਸੋ ਤਨ ਗੁਰੁ ਅਰੁ ਸਿਖ ਕੋ ਸਮ ਹੈ[6]।

---

[1]ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਾਤੂ ਨਾਲ। [2]ਕਦੇ ਬੀ। ਭਾਵ ਪਾਰਸ ਕਿਸੇ ਧਾਤ ਨੂੰ ਪਾਰਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ। [3]ਹਿਤ ਵਾਲੀ ਰਿਤੂ ਉਦੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਖਾਸ ਰੁਤ। [4]ਦੀਵੇ ਹੋਰ। [5]ਉਸ ਵਿਚ ਜੇ ਤੇਲ ਤੇ ਵੱਟੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ। [6]ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ (ਉਪਜਨ ਬਿਨਸਨ ਕਰਕੇ) ਸਮ ਹੈ। (ਉਂਞ ਦਸਾਂ ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮਾਯਾ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਸੀ, ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤਮੋਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਏਥੇ ਗੁਰਮੁਖ ਅਰਥਾਤ ਮੁਰਸ਼ਦ ਤੋਂ ਹੈ, ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਾਰਕ ਤੇ ਅਵਿਤਾਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸਨ)।

ਤਿਮ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਹਿਂ ਕਿਮਿ* ਕਮ ਹੈ[੧]। ਨਹਿਂ ਜਨਮਤਿ ਨਹਿਂ ਮਰਤਾ ਸੋਇ[੨]। ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਏਕ ਸਮ ਹੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਗੁਰ ਸਿਖ ਮਨ ਕੋ ਭੇਦ ਬਿਸਾਲਾ[੩]। ਗੁਰ ਕੋ ਉੱਜਲ, ਸਿਖ ਕੋ ਕਾਲਾ। ਇਕ ਹੈ ਸ਼ੁੱਧ ਅਸ਼ੁੱਧ ਸੁ ਦੂਜਾ। ਆਇ ਸ਼ਰਨਿ ਜਬਿ ਕਰਿ ਹੈ ਪੂਜਾ ॥ ੪੦ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰਵਨ ਮਗ[੪] ਜਾਇ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਬਿਰਤਾ ਪਾਇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਿਖ ਮਨ ਜੁ ਮਲੀਨ। ਉੱਜਲ ਕਰਹਿ, ਬਨਹਿ ਮਲ ਹੀਨ ॥੪੧॥ ਪੁਨ ਅਪਨੋ ਸਿਖ ਰੂਪ ਪਛਾਨੈ। ਦੇਹ ਅਹੰਤਾ ਸਗਰੀ ਹਾਨੈ।ਲੱਖ ਜੀਵ ਅਰੁ ਈਸ਼ਰੁ ਕੇਰਾ। ਸਤਿਚਿਤ ਆਨੰਦ ਏਕਹਿ ਹੇਰਾ[੫] ॥੪੨॥ ਵਾਚ ਦੁਹਨਿ ਕੋ ਭਿੰਨ ਪਛਾਨੋ। ਜੀਵ ਵਾਚ ਅਲਪੱਗ ਮਹਾਨੋ । ਈਸ਼ਰੁ ਵਾਚਯ ਅਹੇ ਸਰਬੱਗਯ[੬] । ਜਾਨਤਿ ਨੀਕੇ ਜੋਇ ਤਤੱਗਯ ॥ ੪੩ ॥ ਇਕ ਉੱਜਲ ਇਕ ਤਾਲ[੭] ਮਲੀਨ। ਰਵਿ,ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੁਹਿਨ ਮਹਿਂ ਚੀਨ[੮]। ਜਲ ਮਲੀਨ ਮਹਿਂ ਮੈਲੋ ਭਾਸੈ। ਉੱਜਲ ਹੁਇ, ਉੱਜਲ ਜਲ ਆਸੈ[੯] ॥੪੪॥ ਸ਼ੁੱਧ ਸਤੋਗੁਨ ਮਾਯਾ ਮਾਂਹਿ। ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ[੧੦] ਸੁ ਈਸ਼੍ਵਰ ਆਹਿ† । ਮਲਿਨ ਅਵਿੱਦਯਾ ਤਮ ਗੁਣ ਬਿਖੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਜੀਵ ਤਿਹ ਪਿਖੇ‡ ॥ ੪੫ ॥ ਈਸ਼ੁਰ ਮਹਿਂ ਖਟ ਗੁਨ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਜਾਂਤੇ ਕਹੀਅਤਿ ਹੈ ਭਗਵਾਨ। ਖਟ ਬਿਕਾਰ ਜੁਤ ਜੀਵ ਰਹੰਤਿ[੧੧]। ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬਿਰਤੰਤ ॥ ੪੬ ॥ ਜਸੁ, ਐਸ਼੍ਵਰਜ, ਵਿਰਾਗ,ਉਦਾਰ[੧੨]। ਲਛਮੀ, ਗਯਾਨ ਸੁ ਪੂਰਨ ਧਾਰਿ‡। ਖਟ

---

[੧]ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬੀ (ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ) ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬੀ ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ ਸਮ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਖੁਹਲਦੇ ਹਨ। [੨]ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। [੩](ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਫੇਰ ਫਰਕ ਕੀ ਹੈ ?। ਉੱਤਰ) ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਬੜਾ ਭੇਦ ਹੈ। [੪]ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ। [੫]ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਲਕ੍ਯ ਇਕੋ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਹੈ। [੬]ਜੀਵ ਦਾ ਵਾਚ੍ਯ ਅਲਪੱਗ੍ਯ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰਬੱਗ੍ਯ ਹੈ। [੭]ਤਲਾਉ। [੮]ਵੇਖੋ। [੯]ਉੱਜਲ ਜਲ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਉੱਜਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਬ੍ਰਹਮ (ਦਾ) ਅਕਸ। [੧੧]ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੧੨]ਉਦਾਰਤਾ।

*ਪਾ:–ਕਿਤ।

†ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਾਂਙੂ ਸੁਧ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਸੋ 'ਈਸ਼੍ਵਰ' ਹੈ, ਮਲੀਨ ਮਾਯਾ ਅਰਥਾਤ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਤਮੋਗੁਣ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ 'ਜੀਵ' ਹੈ।

‡ਏਹ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਗੁਣ ਕਹੇ ਹਨ। 'ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲ' ਵਿਚ ਏ ਛੇ ਗੁਣ ਐਉਂ ਗਿਣੇ ਹਨ:–ਧਰਮ, ਜਸ, ਗਿਆਨ, ਵੈਰਾਗ, ਸ੍ਰਿਆ, ਸਮਤਾ। ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇੰਵ ਹਨ:–ਬਲ, ਐਸ਼੍ਵਰਜ, ਅਰ ਲੱਛਮੀ, ਯਸ, ਵੈਰਾਗ, ਗ੍ਯਾਨ। ਇਮਤ੍ਰੀ ਮੇਂ ਹੁਇੰ ਭਗਵਤੀ, ਪੁਰਖ ਹੋਇੰ ਭਗਵਾਨ।

ਬਿਕਾਰ:—ਜਨਮਨਿ ਅਰੁ ਮਰਨੋ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਕੇ ਦੋਨਹੁ ਬਰਨੇ ॥੪੭॥ ਛੁਧਾ, ਤ੍ਰਿਖਾ, ਦੁਇ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕੇਰ[1]। ਹਰਖ, ਸ਼ੋਕ, ਮਨ ਕੇ ਜੁਗ ਹੇਰਿ। ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰਲੇਪ। ਮੁਕਤਿ ਹੋਤਿ ਲਖਿ ਬਿਨਾ ਵਿਖੇਪ' ॥੪੮॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਯੋ।'ਤੁਮਨੇ ਸੱਤਿਨਾਮ ਹੀ ਗਾਯੋ'। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਯੋ 'ਲਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੁ। ਜਥਾ ਮਹਾਨ ਬੇਗ ਪਰਵਾਹੁ[2] ॥ ੪੯ ॥ ਇਕ ਭੁਜ ਬਲ ਤੇ ਪਰਤੇ ਪਾਰ। ਐਸੇ ਬਿਰਲੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ। ਚਢਿ ਬੇਰੇ ਪਰ ਸਭਿ ਕੋ ਤਰੈ। ਸੁਖ ਕੇ ਸਾਥ ਪਾਰ ਸੋ ਪਰੈ ॥ ੫੦॥ ਤਿਮ ਜਾਨਹੁ ਸਤਿਨਾਮ ਜਹਾਜੁ। ਜਪਤਿ ਪੁਰਹਿ ਸਭਿ ਮਨ ਕੇ ਕਾਜੁ। ਅੰਤ ਸਹਾਇਕ ਬਨਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਾਸਹਿ ਕਸ਼ਟ ਸਰਬਦਾ ਕਾਲਾ ॥ ੫੧ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਨਹਿਂ ਦੂਜਾ। ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਰਿਦੇ ਨਿਤ ਪੂਜਾ। ਜੇ ਨਿਤ ਜਪਹਿਂ ਸਿ ਮਾਨਵ ਧੰਨਾ।ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ॥ ੫੨॥ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਰਹੈ ਕਿ ਹੁਇ ਸੰਨਯਾਸੀ।ਜਪੈ ਨਾਮ ਨਹਿਂ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ॥ ਊਚ ਨੀਚ ਹੁਇ ਰੰਕ ਕਿ ਰਾਊ। ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਜਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਊ ॥ ੫੩ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਹੋਤਿ ਨ ਆਨ। ਦਿਜ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਜੋ ਕਰਹਿ ਮਹਾਨ। ਯਾਂਤੇ ਸਦਾ ਨਾਮ ਉਰ ਧਾਰਹਿ। ਆਪ ਤਰਹਿ ਅਰੁ ਪਿਤਰਨਿ ਤਾਰਹਿ' ॥੫੪॥ ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਆਨੰਦ ਪਾਯੋ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਸਾਯੋ। ਸਿਮਰਤਿ ਉਧਰੇ ਸਿੱਖ ਕਰੋਰ। ਬਰਨਤਿ ਕੌਨ ਲਹੈ ਤਿਨ ਓਰਿ[3] ॥ ੫੫ ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਗੁਰਮਤਿ ਹਿਤ ਦੈਬੋ। ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਹਿਤ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੈਬੋ। ਕੁਛ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਬਰਨੇ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਿਸ ਕੇ ਅਹੈਂ ਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਪਾਇ। ਆਪ ਤਰੈ ਸੰਗੀ ਤਰੈਂ ਕਸ਼ਟ ਸਮਸਤ ਨਸਾਇ ॥ ੫੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿਖਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਹਿਂ ਸੋਢੀ ਮਾਧੋ ਦਾਸ। ਪਠਯੋ ਤਹਾਂ ਤਿਸ ਨੇ ਕਰੀ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਜੋ ਜਿਸ ਨੇ ਜਸ ਬਾਂਛਾ ਕਰੀ। ਪਾਇ ਸੁ ਗੁਰੁ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ। ਪਾਹੁਲ ਪਦ ਪਖਾਰ ਕਰਿ ਲੀਨੀ।

---

[1] ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਹਨ। [2] ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਵੇਗ ਬੜਾ (ਤ੍ਰਿੱਖਾ) ਹੋਵੇ। [3] ਓੜਕ, ਅੰਤ।

ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਚੀਨੀ ॥ ੨ ॥ ਪਠਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਹਿਂ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਬਰਤਾਵਹਿਂ ਅਘ ਹਰਹਿਂ। ਮੇਲਿ ਕਰਹਿਂ ਸਿਖ ਆਪਸਿ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਕਿਰਤਨ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਹੀਂ ॥੩॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਿਕੈ। ਅਰਪਹਿਂ ਬੰਦਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਕੈ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਹੋਯਹੁ ਬਿਸਤਾਰ। ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ॥੪॥ ਇਕ ਤੌ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਦੁਤੀਏ ਮੰਗ ਸੁਖੇਨ ਦਰਸਾਵੈਂ। ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ ਭਲੇਰਾ। ਸਭਿ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਨਿ ਉਚੇਰਾ ॥੫॥ ਬਿਪ੍ਰ ਆਦਿ ਸਭਿ ਅੰਗੀਕਾਰਾ।ਦੇਂ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਰਾ। ਭਏ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਘਰ ਸਿੱਖ ਗੁਰੁ ਕੇ।ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਹੋਏ ਸਮ ਸੁਰ ਕੇ[1]॥ ੬ ॥ ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਬਿੱਪ੍ਰ ਇਕ ਤਹਾਂ। ਸਿਦਕ ਕਰਹਿ ਸਿੱਖੀ ਮਹੁ ਮਹਾਂ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਾਇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਕਰਹਿ ਮੇਲਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਭਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਹਿ ਸਤਿਸੰਗਿ ਸੁਜਾਨਾ। ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਜਨਨੀ ਹੇਰਾ। ਉਪਜਨੋ ਹਿਰਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰਾ ॥ ੮ ॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਪੰਕਤਿ ਜਹਾਂ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਸੁਨਹਿ ਅਛੇਰੇ।–ਹੇਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਏਕ ਜਨ ਕੇਰੇ[2]॥੯॥ਧਨ ਆਦਿਕ ਜੋ ਅਪਰ ਬਡਾਈ। ਤਿਨਹੁ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਮਨ ਸੁਖਦਾਈ।ਸ਼ਰਧਾ ਕਰੇ ਭਾਵਨਾ ਠਾਨਹਿਂ। ਉਰ ਸੇਵਕ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਛਾਨਹਿਂ–॥੧੦॥ ਬੂਝਤਿ ਰਹਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਪਾਸ। 'ਕਿਮ ਸੁਭਾਵ? ਕਹੁ ਸੇਵਾ ਦਾਸ!। ਬਸਹਿਂ ਦੂਰਿ ਕਿਮ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹਿਂ ?।ਜਾਨਹਿਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਨਨਿ ਸਨੇਹ[3]"?॥੧੧॥ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਮੋਹੀ। ਮਿਲਹਿਂ ਜਬਹਿ, ਨਹਿਂ ਸੰਸੈ ਹੋਹੀ[4]। ਤੀਨ ਲੋਕਪਤਿ ਕੇਰ ਸੁਭਾਉ। ਦਾਸਨਿ ਸੰਗਿ ਫਿਰਹਿਂ ਹਰ ਥਾਊ ॥੧੨॥ ਨਾਮ-ਦੇਵ ਅਰੁ ਭਗਤ ਕਬੀਰ। ਰਹੇ ਸੰਗ ਇਨ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ। ਬਾਂਧੀ ਛਪਰੀ ਕਾਰਜ ਕੀਨਾ। ਬਿਠੁਲ[5] ਦੇਹੁਰਾ ਫੇਰਿ ਸੁ ਦੀਨਾ ॥ ੧੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਗਿਨੀਅਹਿ ਗੁਨ ਤਿਨ ਕੇਰੇ। ਭਗਤਨਿ ਕਾਜ ਕਰੇ ਫਿਰ ਫੇਰੇ[6]। ਸਤਿਗੁਰ

[1]ਦੇਵਤਿਆਂ ਜੇਹੇ। [2]ਦਾਸ ਦਾ (ਕੇਵਲ) ਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [3]ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ? [4]ਜਦੋਂ ਮਿਲਨਗੇ ਫਿਰ ਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ? [5]ਵ੍ਯਾਪਕ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ। [ਬੀ=ਉਤਪਤੀ। ਠ=ਠਹਰਾਉਣਾ। ਲ=ਲੈ ਕਰਨਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ਉਤਪਤੀ, ਪਾਲਨਾ ਤੇ ਲੈਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ]। (ਅ) (ਬ੍ਰਿਟ=) ਇਟ ਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਆਸਣ ਲਿਆ ਹੋਵੇ (=ਪੁੰਡਰੀਕ)।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:–ਈਭੈ ਬੀਠਲੁ ਊਭੈ ਬੀਠਲੁ ''''ਭਾਵ ਵਿਆਪਕ ਭਗਵਾਨ। [6]ਕਈ ਵਾਰ। (ਅ) ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ।

ਹੈਂ ਤਿਨਕੇ ਅਵਿਤਾਰ[1] । ਸਿੱਖਜਨਿ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਨਿਹਾਰਿ ॥ ੧੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਗੁਰੁ ਭਏ। ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੋ ਗਏ। ਸੁਨਿਯਤਿ ਅਹੇ ਸ਼ਾਹਦੀ ਸਾਰੇ[2] । ਆਦਿ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਦੇਖਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰੇ। ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲ ਗਏ ਤਿਸ ਡੇਰੇ। ਮੈਂ ਐਸੇ ਗੁਨ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੌਂ। ਹੇਰਨਿ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਧਰੌਂ" ॥ ੧੬ ॥ ਸੇਵਾਦਾਸ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਕਹਯੋ 'ਜਿ ਹਮਰੇ ਭਾਗ ਮਹਾਨ। ਜਾਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਕੋ ਜਬੈ। ਦੇਹਿਂ ਦਰਸ ਆਵਹਿਂ ਗੁਰੁ ਤਬੈ' ॥ ੧੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿਕੈ ਬ੍ਰਿਧਾ ਮਹਾਨੀ। ਗੁਰ ਦੇਖਨਿ ਹਿਤ ਪ੍ਰੀਤੀ ਠਾਨੀ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਨਿ। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰਨਿ ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰੁ ਗੁਨ ਨਏ ਬਿਚਾਰਹਿ । ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸਨੇਹ ਉਰ ਧਾਰਹਿ। ਪੁਨ ਉਪਾਇ ਇਕ ਰਚਯੋ ਨਵੀਨ। ਦੁਰਲਭ ਤੂਲ[3] ਮੋਲ ਬਡਿ ਲੀਨਿ ॥੧੯ ॥ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਤੇ ਤੁੰਬਨ ਕਰਿਕੈ। ਬੀਨਿ ਬੀਨਿ ਤਿਹ ਭਲੇ ਸੁਧਰਿਕੈ। ਗੁਰੁ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ ਕਰਤਿ ਸੁ ਕਾਰ। ਕਾਤਹਿ ਸੂਖਮ ਸੂਤ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ੨੦ ॥ ਇਕ ਸਮ ਕਰਿਕੈ ਬਟੇ ਚਢਾਵਹਿ[4] । ਚਰਖਾ ਫੇਰਹਿ ਸੂਤ ਬਨਾਵਹਿ। ਸਹਤ ਪ੍ਰੀਤ ਕੇ ਕਰਹਿ ਅਟੇਰਨਿ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਗੁਰੁ ਹੇਰਨਿ ॥ ੨੧ ॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੈਂ ਬਿਰਧਾ ਬਹੁ ਹੋਈ। ਨਹੀਂ ਸਮਰਥ ਗਮਨਿ ਕੀ ਕੋਈ।ਪੰਥ ਪਹਾਰਨਿ ਕੋ ਬਹੁ ਦੂਰਿ[5]।ਉਚ ਨੀਚ ਥਲ ਲਖੀਯਤਿ ਭੂਰ ॥ ੨੨ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਵਤਿ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਅੰਬਰ[6] ਪਹਿਰਾਵਤਿ। ਸ਼ਕਤਿ ਹੀਨ ਕਿਮ ਗਮਨੌਂ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸਭਿ ਘਟ ਬਯਾਪਕ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ! ॥ ੨੩ ॥ ਦਾਸਨਿ ਕਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ। ਹੇਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪਹੁੰਚਹੁ ਤੂਰਨ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰਾ। ਸੁਨਯੋ ਆਪ ਕੋ ਬਿਰਦ ਉਦਾਰਾ' ॥੨੪॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਿਤਵਨਿ ਚਿਤ ਧਰਿਤੀ। ਬਸਤ੍ਰ ਬੁਨਾਵਨਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿਤੀ। ਗ੍ਰਿਹਿ ਕੁਬਿੰਦ[7]ਕੇ ਤਬਿ ਚਲਿ ਗਈ। ਸੂਤ ਬੁਨਾਵਨਿ ਦੇਤਿ ਸੁ ਭਈ ॥ ੨੫ ॥ ਅਧਿਕ ਮਜੂਰੀ ਦੇ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ। ਮੁਖ ਤੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਕੋ ਪ੍ਰਾਹਿ। 'ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਅ ਪਟ ਕੋ ਕਾਰਜ ਮੇਰਾ। ਕਰਹਿਂ

---

[1]ਭਾਵ ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ। [2]ਸਭ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ (ਉਗਾਹੀ) ਸੁਣੀਂਦੀ ਹੈ। [3]ਰੂਈ। [4]ਵੱਟ ਚੜ੍ਹਾਂਵਦੀ ਹੈ (ਅਥਵਾ ਪੂਣੀਆਂ ਕੱਤਦੀ ਹੈ)। [5]ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ (ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਹੈ)। [6]ਕੱਪੜਾ। [7]ਜੁਲਾਹੇ।

ਨੀਕ,ਉਪਕਾਰਹਿ ਤੇਰਾ"[1] ॥ ੨੬ ॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਭਲੋ ਬੁਨਿਵਾਯੋ। ਪੁਨ ਮਿਹਨਤ ਬਹੁ ਦੀਨਿ ਧੁਵਾਯੋ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਏਕ ਸਥਾਨ ਸੁਧਾਰਾ। ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਕਲਪਯੋ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ॥ ੨੭॥ ਲਿੰਪਨਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਹਿ । ਅਧਿਕ ਸੁਗੰਧਤਿ ਪੁਸ਼ਪ ਚਢਾਵਹਿ । ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਦੀਪਕ ਰਾਖਹਿ ਬਾਰ। ਚੰਦਨ ਕੋ ਚਰਚੈ ਮਹਿਕਾਰ ॥ ੨੮ ॥ ਇਕ ਚੌਂਕੀ ਤਹਿਂ ਕੀਨਿ ਡਸਾਵਨਿ। ਬਹੁ ਪਾਵਨ ਕਰਿ ਨਈ ਬਨਾਵਨਿ। ਤਿਸਪਰ ਰਾਖਯੋ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਧਾਰਿ। ਕਰਿ ਨੀਕੇ ਫੂਲਨਿ ਬਿਸਤਾਰ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਮ ਪੂਜਹਿ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਵਧਹਿ ਬਿਲੰਦ। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿ ਖਰੀ ਅਗਾਰੀ। ਨਈਬੇਦ[2] ਅਰਪੈ ਹਿਤ ਧਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਦੋਨਹੁ ਸਮੈਂ ਅਰਚਨਾ ਕਰਿਹੀ। ਗੁਰੁ ਸਮਸਰ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੀ। ਕਰਹਿ ਅਰਾਧਨਿ ਉਰ ਕਰ ਬੰਦਿ।'ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ॥ ੩੧ ॥ਪੂਰਨਿ ਕਰਹੁ ਜਾਨਿ ਮਮ ਆਸ਼ਾ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਕੋ ਹੈ ਭਰਵਾਸਾ। ਮੈਂ ਕੁਚੀਲ[3] ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਜਾਮਾ। ਤਊ ਆਸਰਾ ਲੀਨਸਿ ਨਾਮਾ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਤ ਜੁਤਿ ਭਾਗਭਰੀ[4] ਦ੍ਵੈ ਸਮੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਨਮੈ। ਸੁਨਿ ਨਰ ਅਪਰ ਕਰਹਿਂ ਉਪਹਾਸ। 'ਤੁਵ ਜਨਨੀ ਹੇ ਸੇਵਾਦਾਸ ! ॥ ੩੩॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬੁਨਾਇ ਇਹਾਂ ਹੀ ਰਾਖਾ । ਪੁਰਿ ਆਵਹਿਂ ਗੁਰ ਧਰਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਸੋ ਕਿਮ ਆਵਨਿ ਤਿਨ ਕੋ ਹੋਇ?। ਸੈਨਾ ਘਨੀ ਸੰਗ ਮਹਿਂ ਜੋਇ ॥ ੩੪ ॥ ਦੁਰਗਮ ਮਾਰਗ ਆਵਨਿ ਕੇਰਾ। ਅਹੈ ਦੂਰਿ, ਕੁਛ ਨਾਹਿ ਨ ਨੇਰਾ। ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਿਚਰੇ ਸਾਰੇ। ਅਪਰ ਗੁਰੂ ਰਹਿ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਨਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਪਰਦੇਸ਼ਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਜਾਹੀ। ਅਸਮੰਜਸ ਇਸ ਥਲ ਗੁਰ ਆਵਨਿ। ਸੈਨ ਸਮੇਤ ਕਰਹਿਂ ਇਤ* ਪਾਵਨ[5] ॥੩੬॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬੁਨਾਯੋ। ਸੋ ਤਿਸ ਹੀ ਥਲ ਦੇਹੁ ਪਠਾਯੋ'। ਸੇਵਾਦਾਸ ਮਾਤ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਹਠ ਛੋਰਹੁ ਦਿਹੁ ਤਹਾਂ ਪਠਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਸਮੁਝਾਵਤਿਮੋਹੀ।-ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਕਹਹੁ ਕਿਮ ਹੋਹੀ?।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਆਯੋ। ਬਡ ਸਮਾਜ ਗੁਰੁ ਸੰਗ[6] ਸੁਹਾਯੋ-॥ ੩੮ ॥ ਸਿਮਰਹੁ

---

[1]ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ। [2]ਭੇਟਾ। ਅਰਪਿਆ ਪਦਾਰਥ। [ਸੰਸ:, ਨੈਵੇਦਯ]। [3]ਮੈਲਾ। [4]ਨਾਮ ਹੈ ਮਾਈ ਦਾ। [5]ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ ਇਧਰ (ਆਕੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ) ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ (ਇਹ ਗਲ ਕਠਨ ਹੈ)। [6]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ। *ਪਾ:-ਤਹਿਂ।

ਨਾਮ ਧਯਾਨ ਕੋ ਕੀਜੈ। ਜਿਮ ਹਜ਼ੂਰ ਤਿਮ ਹੀ ਫਲ ਲੀਜੈ'। ਭਾਗਭਰੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਤ ਬੈਨ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਜਲ ਛੋਰਤਿ ਨੈਨ॥੩੯॥'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਮਮ ਬੈਸ ਬਿਹਾਈ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਇਛ ਹੈ ਅਧਿਕਾਈ। ਮਰਨਿ ਪ੍ਰਯੰਤ ਆਸ ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਧਰਿਹੌਂ ॥ ੪੦ ॥ ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ ਸਭਿ ਥਲ ਬਯਾਪਾ। ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਸੰਕਟ ਖਾਪਾ। ਤਿਨ ਆਗਵਨ ਕਠਨ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਨਹਿ ਥਲ ਅਸ ਜਹਿਂ ਨਹਿਂ ਚਲਿ ਜਾਹੀਂ ॥੪੧॥ ਕਰਨਿ ਤਰਕਨਾ[1] ਅਸ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਿਦੈ ਟਿਕਨਿ ਦੇ ਨਾਂਹੀ। ਮਮ ਅਨਾਥ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰਹਿਂ। ਬਿਰਦ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸੰਭਾਰਹਿਂ ॥ ੪੨ ॥ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਆਇ ਦਰਸ ਕੋ ਦੈਹੈਂ। ਮਮ ਕਰ ਤੇ ਅੰਬਰ ਪਹਿਰੈਹੈਂ।ਹੁਤੀ ਭੀਲਨੀ ਭਗਤਨਿ ਹਰਿ ਕੀ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਕੀ ॥ ੪੩ ॥ ਬਦਰੀ ਫਲ ਸੰਚਤਿ ਸੋ ਰਹੀ। ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਇਮ ਆਗਮ ਕਹੀ[2]। ਮੈਂ ਤਿਹ ਸਮ ਹੀ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ। ਦੇਹਿਂ ਦਰਸ ਲਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਹੀ ਕਾ ॥ ੪੪ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਅਵੱਸਯ, ਮੋਹਿ ਬਿਸਵਾਸਾ। ਜੀਵਤਿ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਤਯਾਗੌਂ ਆਸਾ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਰਿ ਕੈ ਮਿਲਿ ਹੌਂ ਜਾਇ। ਮੈਂ ਨ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਤਜੌਂ ਕਦਾਇ' ॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕਸ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰੇਮਨਿ ਸਿੱਖਣੀ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਪੁਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਜਾਨੀ ਸਭਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ।–ਮਮ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਕਰਤਿ ਹੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸੁਖ ਨਾਂਹਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਦੇਸ਼ ਪਹਾਰਨਿ ਕੋ ਮਗ ਅਹੈ। ਮਮ ਸਿਖਨੀ ਨਿਤ ਜਾਚਤਿ ਰਹੈ। ਬਸਹਿਂ ਗਿਰਨਿ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖਯ ਘਨੇਰੇ। ਨਿਤ ਚਾਹਤਿ ਜੋ ਮੋਕਹੁ ਹੇਰੇ ॥ ੨ ॥ ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਪੁਰਵੌਂ ਆਸਾ। ਜੋ ਹਮੇਸ਼ ਰਹਿਂ ਮਮ ਭਰਵਾਸਾ। ਬਿਰਧਾ ਭਾਗਭਰੀ ਪਟ ਰਾਖਾ। ਮੋਕਹੁ ਪਹਿਰਾਵਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੩ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੂਖਮ ਜਿਨ ਕੀਨੋ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਲੀਨੋ। ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਭੀ ਆਨਿ ਪਹੂਚਨੋ। ਮਮ ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਨਿਤ ਚਿਤ ਰੁਚਨੋ[3]–॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੁਲ ਚੰਦ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਨੇ ਚਲਨਿ ਅਮੰਦ[4]। ਬੂਝਿ ਮਾਤ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ

---

[1]ਹੁੱਜਤਾਂ। [2]ਇਉਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। [3]ਲਗਿਆ ਹੈ। [4]ਤ੍ਰਿੱਖਾ, ਛੇਤੀ ਚੱਲਣਾ (ਅ) ਸੂਹਣਾ ਚਲਣਾ।

ਨਮੋ। ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਕਲ ਸੰਗ ਤਿਹਂ ਸਮੋ ॥ ੫ ॥ ਨਿਜ ਸੁਭਟਨਿ ਕੁਛ ਲੈ ਕਰਿ ਸਾਥ। ਸਭਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਨਾਥ। ਯਥਾ ਯੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਸਨਮਾਨਾ। ਦਾਸ ਲਿਏ ਸੰਗਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ ॥ ੬ ॥ ਕਰਨਿ ਨਿਹਾਲ ਦੇਸ਼ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਗਮਨੇ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰੁ ਗੰਭੀਰ। ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਚਪਰਾਹੜ ਪੁਰਿ* ਜਹਿਂ। ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਢਿਗ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ॥੭॥ ਇਕ ਦਿਜਬਰ ਅਸੁਵਾਰਨਿ ਮਿਲਯੋ। ਤਿਨ ਬੂਝਯੋ ਕੋ ਆਵਤਿ ਚਲਯੋ ?। ਤਿਸ ਕੋ ਸਿਖ ਨੇ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਆਯੋ ॥ ੮ ॥ ਪਹੁੰਚਹਿੰਗੇ ਆਗੇ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬੀਰ ਬਡਿ ਧੀਰ'। ਖਰੋ ਰਹਯੋ ਹੇਰਨਿ ਹਿਤ ਸੋਊ।—ਦੇਖਿ ਲੇਊਂ ਗੁਰ ਭਾਖਤਿ ਜੋਊ—॥੯॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲਿ ਗਏ। ਤਿਸ ਦਿਜ ਸੋਂ ਬਚ ਬੋਲਤਿ ਭਏ। 'ਇਸ ਥਲ ਬਸਹਿਂ[1] ? ਨੀਰ ਕਹੁ ਕਹਾਂ?। ਉਤਰਹਿ ਕਰਹਿਂ ਸੁਚੇਤੋ ਤਹਾਂ ॥ ੧੦ ॥ ਹੁਇ ਤਯਾਗ ਬਿਨ ਮਲ ਤੇ ਜਲ ਕੋ। ਬੈਠਹਿਂ ਤਹਾਂ,ਬਤਾਵਹੁ ਥਲ ਕੋ'। ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। 'ਆਪ ਜਗਤ ਗੁਰੁ, ਦੋਸ਼ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੧੧॥ ਛਪੀ ਵਸਤੁ ਕਿਤ ਕਿਸੁ ਨ ਪਾਵੈ। ਮਨ ਕਰਿ ਭੀ ਸੋ ਲਖੀ ਨ ਜਾਵੈ। ਤਿਨਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਆਪ ਸੁ ਜਾਤਾ[2]। ਤੀਨ ਲੋਕ ਥਲ ਕੇ ਸਭਿ ਗਯਾਤਾ॥ ੧੨ ॥ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਜਿਮ ਬੂਝਹੁ ਮੋਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਅਚਰਜ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹੋਹੀ। ਬਰਤਹੁ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇਜ ਬਿਪਰੀਤਿ[3]। ਇਹ ਨ ਸੁਹਾਇ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਰੀਤਿ ॥ ੧੩ ॥ ਜਹਿਂ ਜਲ ਜਾਇ[4] ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ। ਜੇ ਨਹਿਂ, ਨਿਜ ਹਿਤ ਨਯੋ ਬਨਾਵਹੁ। ਤੁਮ ਸਰਬੱਗਯ ਕਰਹੁ ਜਸ ਅਹੇ। ਉਤਰਹੁ ਜਲ ਨਿਰਮਲ ਜਿਤ ਲਹੇ' ॥ ੧੪ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਰੋਕਯੋ ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਕੁਲ ਚੰਦ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਸੋਈ ਥਲ ਦੇਖਿ। ਠਹਿਰੀ ਸੈਨਾ ਸਾਥ ਅਸ਼ੇਖ ॥ ੧੫ ॥ ਆਇ ਦਾਸ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ।

---

[1]ਤੂੰ ਏਥੇ ਵਸਦਾ ਹੈਂ। [2]ਆਪ ਨੇ (ਸਭ ਕੁਛ) ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [3]ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਉਲਟ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹੋ। [4]ਜਿੱਥੇ ਜਲ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਪਿੰਡ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਸਤ ਅੱਠ ਮੀਲ ਪੂਰਬੋਤ੍ਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਮੀਲ ਤੇ ਪਿੰਡ ਰਹਿਸਮਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਢਾਈ ਕੁ ਸੌ ਕਰਮ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ 'ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ' ਤੇ 'ਗੁਰੂ ਸਰ' ਹਨ, ਸਰੋਵਰ ਜਿਥੋਂ ਬਰਛਾ ਮਾਰਕੇ ਜਲ ਕਢਿਆ ਸੀ ਹੁਣ ਹੈ, ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦੇ ਦਿਨ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਇਸ ਥਲ ਦਿਖਤਿ ਨਹੀਂ ਜਲ ਪਾਸ। ਆਗੈ ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ॥ ਜੋ ਕਰਿ ਦੂਰਿ ਤੇ ਆਨਹਿਂ ਗੁਰ ਜੀ!' ॥ ੧੬॥ ਕਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਰਛੋ ਹੁਤੋ। ਖਰ ਦੀਰਘ, ਸੋ ਅਵਨੀ ਹਤੋ[1]। ਧਸ੍ਯੋ ਕਿਤਿਕ ਪੁਨ ਐਂਚਿ ਨਿਕਾਸ੍ਯੋ। ਛੁਟੀ ਥੰਬ ਜਲ[2] ਤਬਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼੍ਯੋ ॥੧੭॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਨ੍ਯੋ 'ਖਨਹੁ ਕੁਛ ਟੋਵਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਜਲ ਕੁਛ ਰਹੈ ਖਰੋਵਾ'। ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਤਹਿਂ ਲਯੋ ਬਨਾਇ। ਜਿਤਕ ਚਹਤਿ ਸੋ ਲੀਨਿ ਟਿਕਾਇ ॥੧੮॥ ਛੁਟ੍ਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੀਰ ਕੋ ਘਨੋ। ਚਲਤਿ ਸੁ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੌ ਮਨੋ[3]। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਿਤ ਫਰਸ਼ ਬਨਾਯਹੁ। ਗਿਲਮ ਗ਼ਲੀਚਾ ਰੁਚਿਰ ਡਸਾਯਹੁ ॥ ੧੯ ॥ ਮਾਦਿਕ* ਦਾਸ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿਸਿ। ਸੌਚਾਚਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਨਸਿ। ਦੇਖਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਡਰਪਾਯੋ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੨੦॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ! ਮੈਂ ਕਹ੍ਯੋ ਕਠੋਰਾ। ਜਾਤਿ ਗਰਬ ਅਵਰ੍ਯੋ ਚਿਤ ਮੋਰਾ॥ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਿ ਬੂਝਿ ਸਭਿ ਰਾਵਰਿ। ਬਿਨੈ ਜੁਕਤਿ ਮੈਂ ਭਨ੍ਯੋ ਨ ਬਾਵਰ' ॥ ੨੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ। 'ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੈਂ ਭਾਖਨਿ ਕੀਨਾ। ਕਛੁ ਕ੍ਰੂਰਤਾ ਦੋਸ਼ ਜਿ ਪਾਯੋ। ਮਿਟ੍ਯੋ ਸੁ ਪਾਛੇ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਯੋ ॥੨੨॥ ਅਲਪ ਪਾਪ, ਜੋ ਬਚਨ ਕਹਨਿ ਮੈਂ। ਨਸ਼ਟਹਿਂ, ਕਰੇ ਬਿਸੁਰਨਿ ਮਨ ਮੈਂ'। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ਥਿਰੇ। ਸੌਚਾਚਾਰ ਚਮੂੰ ਪੁਨ ਕਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਜਲ ਸੋਈ ਸਭਿ ਲੀਨਿ। ਕ੍ਰਿਆ ਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਤਹਿਂ ਕੀਨਿ। ਬਿਸਮੇ ਹੇਰਿ ਮੁਕੰਦ ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਬਪੁ, ਪੁੰਨ ਨ ਪਾਪੂ ॥ ੨੪ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਸੇਵਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਦਰ-ਸਹਿਂ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਕੂਚ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਰੂਢੇ। ਗਮਨੇ ਪੰਥ, ਚਲਿਤ[4] ਜਿਨ ਗੂਢੇ ॥੨੫॥ ਤਹਿਂ ਜਲ ਅਬਿ ਲੌ ਨਿਕਸਤਿ ਰਹੈ। ਹਮ ਨੇ ਸੁਨ੍ਯੋ, ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਕਹੈਂ। ਜਾਇ ਪਹਾਰਨ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਜਹਿਂ

[1]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਮਾਰਿਆ। [2]ਜਲ ਦੀ ਧਾਰਾ। [3]ਮਾਨੋਂ। [4]ਚਰਿੱਤ੍ਰ।

*ਮਾਦਿਕ=ਕਿਸੇ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਅਫੀਮ ਤੋਂ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਪਰੰਤ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਸਰਮਗਤੀ ਦੀ ਅਵਧੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਸਾਰੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਕਦੇ ਆਪ ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਏਹ ਨਕਸ਼ੇ ਸਨ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਦ ਬੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਿਵਾਜ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੬, ਅੰਸੂ ੪੪, ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਬ੍ਰਿਛਨਿ ਬਿਸੇਸੇ*॥੨੬॥ ਦਾਰਮ[1], ਜ਼ਰਦਾਲੂ ਤਹਿਂ ਖਰੇ।ਫਲ ਬਹੁ ਮਧੁਰ ਤੁਰਸ਼ ਰਸ ਭੁਰੇ। ਖਰੇ ਖਰੋਟ ਸ ਦਲ[2] ਗਨ ਹਰੇ। ਕਦਲੀ[3] ਬਦਰੀ[4] ਫਲ ਝਰ ਪਰੇ[5] ॥ ੨੭ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦਿਖਤਿ ਮਹੀਰਹ[6] ਭੀੜ। ਸਰਲੀ[7] ਊਚੇ ਬਹੁ ਥਲ ਚੀੜ। ਸਿਲਾ ਪਹਾਰਨਿ ਕੀ ਜਹਿ ਨਾਨਾ। ਕਿਤ ਵਾਹੜ, ਗਨ ਖਰੇ ਪਖਾਨਾ[8] ॥੨੮॥ ਝਰਨੇ ਝਰਹਿਂ ਮਹਾਂ ਜਲ ਨਾਦਤਿ। ਦੇਖਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੁਇਂ ਅਹਿਲਾਦਤਿ। ਸਲਿਤਾ ਵਹੈ ਬੇਗ ਧਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਮਲਹੀਨ ਬਿਲੰਦਾ ॥੨੯॥ ਬਰਫ ਸੁਪੇਦ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਦਿਖਿਯਤਿ। ਜਹਾਂ ਉਸ਼ਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਲਖਿਯਤਿ। ਸੇਉ, ਬਟੰਕ[9], ਬੇਲ ਅੰਗੂਰ। ਫਲ ਸੁੰਦਰ ਗਨ ਸ੍ਵਾਦਤਿ ਭੂਰ ॥ ੩੦ ॥ ਕਬਿ ਊਚੇ ਪਰਬਤ ਪਰ ਚਰੈਂ। ਕਬਿ ਗਮਨਤਿ ਥਲ ਉਤਰਨਿ ਤਰੈ। ਇਮ ਸੈਲਨਿ ਕੀ ਸੈਲ ਬਿਸਾਲੇ।ਕਰਤਿ ਸੁ ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਗ ਚਾਲੇ ॥ ੩੧ ॥ ਸਿੱਖ ਜੁ ਹੁਤੇ ਪਹਾਰਨਿ ਬਾਸੀ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਧਿ ਸੁਖਰਾਸੀ[10]। ਰੁਚਿਰ ਉਪਾਇਨ ਲੈ ਲੈ ਆਏ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਉਰ ਹਰਖਾਏ ॥ ੩੨ ॥ ਉਚਿਤ ਖਾਨ ਕੇ ਸ੍ਵਾਦਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਆਨਿ ਦੇਤਿ ਰਸ ਵਾਲੇ। ਜਬਿ ਪਰਬਤ ਉਲੰਘੇ ਮਗ ਸਾਰਾ। ਸਮ[11] ਸਥਾਨ ਪੁਨ ਚਾਰੁ ਨਿਹਾਰਾ॥੩੩॥ਇਕ ਕੱਟੂ

---

[1]ਅਨਾਰ। [2]ਪੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ। [3]ਕੇਲਾ। [4]ਬੇਰ, ਭਾਵ ਉਨਾਬਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। [5]ਬਹੁਤੇ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। (ਅ) ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [6]ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੀ। [7]ਸਿੱਧੀਆਂ (ਅ) ਪੀਤੱਦ੍ਰੂ ਯਾ ਪੂਤੀ ਕਾਸ਼ਟ ਨਾਮੀ ਬ੍ਰਿਛ (ਦੇਖੋ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕੋਸ਼, ਭੂਮਿ ਵਰਗ, ਅੰਕ ੧੩੦ ਯਥਾ:- ਪਿਤੱਦ੍ਰ ਪੂਤੀ ਕਾਸ਼ਟ ਸੋਇ। ਸਰਲ ਬ੍ਰਿਖ ਕੇ ਆਖ੍ਯ ਹੋਇ)। [8]ਕਿਤੇ ਨਾਲੇ (ਚਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਨਾਰੇ) ਪੱਥਰ ਖੜੇ ਹਨ। [9]ਛੋਟੀ ਨਾਖ, ਜੰਗਲੀ ਨਾਖ ਨੂੰ ਬੀ ਬਟੰਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਪਰ ਪੇਉਂਦਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [10]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [11]ਇਕੋ ਜੇਹਾ।

*ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚਪਰਾਹੜ ਪੁਰ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਗਲੋਟੀ, ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਆਦਿ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਉਤਰਦੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਕੱਲ੍ਯਾਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੀਰ ਪੁਰ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬਾਕੀ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ। ਗਲੋਟੀ ਵਜ਼ੀਰਾਵਾਦੋਂ ੧੦ ਕੁ ਕੋਹ ਪੂਰਬ ਵਲ ਹੈ, ਇਥੇ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਰਾਤ ਰਹੇ ਸਨ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਬ ਤੇ ਇਥੇ ਦੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈਸੀ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਵਾਦ ਵਿਖੇ 'ਕੋਠਾ ਸਾਹਿਬ' ਨਾਮ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਕਈ ਵੀਚਾਰਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਗਲੋਟੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ।

ਸਿਖ ਤਹਾਂ ਬਸੇ ਹੈ। ਸੱਤ੍ਯਨਾਮ ਰਸ ਰਿਦਾ ਰਸੇ ਹੈ। ਆਗੈ ਮਿਲਨੈ ਸੁਧਾਸਰ ਆਇ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਅਤਿ ਸੁਹਿਰਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰੁ ਕੇਰਾ। ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰੰਤਰ ਹੇਰਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਛ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਕੀਨਾ। ਹਤਿ ਅੱਗਯਾਨ, ਰੂਪ ਲਖਿ ਲੀਨਾ ॥ ੩੫ ॥ ਸੱਤ੍ਯਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਲਿਵਲਾਗੀ। ਲਖ੍ਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੁਇ ਗੁਰੁ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਲਖਿ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੩੬ ॥ ਕੱਟੂਸ਼ਾਹ ਨਾਮ ਤਿਸ ਕਹ੍ਯੋ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਸ ਕੇ ਉਰ ਲਹ੍ਯੋ। ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਕਰ੍ਯੋ ਬਿਸਰਜਨਿ ਫੇਰਿ। ਘਾਲੀ ਘਾਲਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੇਰਿ ॥ ੩੭ ॥ ਯਾਂਤੇ ਨਾਮ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜਾ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਜਗ ਕਹਿਂ ਰੰਕ ਰੁ ਰਾਜਾ। ਮਿਲਨੈ ਆਇ ਲੇ ਫਲ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦੂ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਉਰ ਅਹਿਲਾਦੂ ॥ ੩੮ ॥ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਾਵਨ ਲਪਟਾਯੋ। ਜਲ ਅਨੰਦ ਲੋਚਨ ਝਲਕਾਯੋ। ਹੇਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕਹੈਂ। 'ਕੱਟੂਸ਼ਾਹ ਆਉ, ਸੁਖ ਅਹੈ?' ॥੩੯॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ਤੁਵ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ। ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਉਰ ਸੌਗੁਨ ਮੇਰੇ। ਬਿਖਮ ਪੰਥ ਕਸ਼ਮੀਰ ਘਨੋ ਹੈ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰ ਸਨੋ ਹੈ ॥ ੪੦ ॥ ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਦਾਸ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਤਿਨ ਇਹ ਬੇਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਕੀਨਿਸਿ ਆਗਮਨੂ। ਬਡੇ ਭਾਗ, ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੇ ਭਵਨੂ' ॥ ੪੧ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ। ਰਹ੍ਯੋ ਰੈਨ ਢਿਗ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾਨੀ'। ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖ ਚਲਿ ਆਏ। ਬੰਦਹਿਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁਹਾਏ ॥ ੪੨ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਗਲੇ ਸਨਮਾਨੇ। ਬਸੇ ਰੈਨ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਤ ਪਯਾਨੇ। ਕੱਟੂਸ਼ਾਹ ਬਿਸਰਜਨਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰ੍ਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਕਰਿ ਕੂਚ। ਪੁਰਿ ਬਿਸਾਲ* ਢਿਗ ਜਾਇ ਪਹੂਚਿ। ਜਹਾਂ ਹੁਤੋ ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜਾ। ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ* ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸਤਿਗੁਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

'ਬੜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸਮੇਤ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਾਸ ਰਹਿਆ।

*ਪੁਰਬਿਸਾਲ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਸਿਰੀ ਨਗਰ ਦਾ ਹੈ। ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹਰੀ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਬਣੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਹੁਣ ਤਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਦਰਬਾਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ' ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚੌਂਕੀ ਬੀ ਪਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਦਾ ਘਰ ਸੀ।

੪੯. [ਮਾਈ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੌਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪੁਰਿ ਜਿਸ ਥਲ ਦਾਸ ਅਵਾਸ। ਤਹਾਂ ਪਹੂਚੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪੂਰਨ ਬਿਰਧਾ ਆਸ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਸ ਘਰ ਕੇ ਦਰ ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਸੇਵਾਦਾਸ ਸਿੱਖਨ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਖੁਰ ਕੋ ਖਰਕਾ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰਿ ਛੋਰਿ ਦਰ ਘਰ ਕਾ[2] ॥੨॥ ਖਰੇ ਹੇਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਕਰ ਮਹਿਂ ਤੋਮਰ ਗਹ੍ਯੋ ਬਿਲੰਦ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰਿ ਧਰਿ ਕਟਿ ਸਿਰਕੋ। ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ ਉਰ ਕੋ ॥ ੩ ॥ 'ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਲਗੀ ਉਡੀਕਾ। ਦਰਸ੍ਯੋ ਆਜ ਭਾਵਤੋ ਜੀ ਕਾ'। ਗਹਿ ਰਕਾਬ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਉਤਾਰੇ। ਲੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਨਿਜ ਗ੍ਰੇਹ ਮਝਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਨਿਕਾਸਿ ਡਸਾਵਾ। ਨਿਜ ਮਾਤਾ ਕੋ ਹਰਖਿ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਹੇ ਬਡਭਾਗਨਿ! ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਂਹੀ।ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਚਹਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ ॥੫॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਘਰ ਸੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਾਮ ਸਖਾ ਸਿੱਖਨਿ ਬਿਦਤਾਏ। ਆਖਯ ਭਾਗ ਭਰੀ ਸ਼ੁਭ ਤੇਰਾ। ਸਾਰਥਿ[4] ਭਾਗ ਭਰੀ ਅਬਿ ਹੇਰਾ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਉਠੀ ਬਿਹਬਲ ਯੁਤ ਪ੍ਰੇਮ। ਬਲਹੀਨਾ ਗੁਰ ਹਿਤ ਕਿਯ ਨੇਮ। ਇਕ ਤੌ ਬ੍ਰਿਧਾ ਥਿਤੀ ਬਯ ਘਨੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੰਜਮ ਕੇ ਸਨੀ ॥ ੭ ॥ ਚਿੰਤ ਨਿਰੰਤਰ ਅੰਤਰ ਉਰ ਕੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਚਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ। ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬ੍ਰਿਹਾਤੁਰ ਹੋਈ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਨਹੀਂ ਉਠਿ ਸਕੀਯਾ ਸੋਈ ॥ ੮ ॥ ਸੁਤ ਕਰ ਪਕਰੇ ਅੰਙਨ ਆਈ[5]। ਚਖਨਿ ਪਲਕ ਤੇ[6] ਇਕ ਟਕ ਲਾਈ। ਗਦ ਗਦ ਭਈ ਨ ਬੋਲ੍ਯੋ ਜਾਈ।ਬਾਨੀ ਰਹੀ ਕੰਠ ਉਰਝਾਈ[7] ॥੯॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਾਮੀਪੀ ਹੋਇ। ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਦੋਇ। ਸਿਰ ਧਰਿ ਧਰਿ ਪਰਿ ਕਰਿ ਪਰਨਾਮਾ। ਦੇਖਤਿ ਪੁਨ ਸਰੂਪ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੧੦ ॥ ਬਰਛਾ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਗਡਾਯੋ। ਸ਼ੁਭ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਯ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧੀਰਾ। ਬੋਲੀ ਬਿਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਗਹੀਰਾ ॥੧੧॥ '-ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਲਗਨ ਜਿਸ ਲਾਗੀ। ਸਭਿ ਰਸ ਤ੍ਯਾਗਿ ਦਰਸ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ-। ਇਹ ਗਾਥਾ ਜਗ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੧੨ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਤੱਖਨ ਹੋਈ ਅਬਿ ਮੇਰੇ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ। ਹੌਂ ਵਾਰੀ,

[1]ਬ੍ਰਿਧਾ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ। [2]ਘਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਛੱਡਕੇ। [3]ਨਾਮ। [4]ਸਫਲ। [5]ਪੁੱਤ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਆਈ। [6]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਨਾਲ। [7]ਰੁਕ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹੌਂ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਹੌਂ ਸਦਕੇ ਘੋਲੀ ਸਦ ਵਾਰੀ'॥੧੩॥ ਗੁੰਦੀ ਫੂਲਨਿ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਹਿਰਾਈ ਗੁਰ ਗਰ ਦੁਤਿ ਮਾਲਾ। ਕਰੌਂ ਪੂਜਨਾ ਗ੍ਰੇਹ ਮਝਾਰਾ। ਤੁਮ ਹਿਤ ਜਹਾਂ ਸਥਾਨ ਸੁਧਾਰਾ॥ ੧੪॥ ਧਯਾਨ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਗਰ ਪਹਿਰਾਵੌਂ। ਭਈ ਸਫਲ ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੌਂ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। 'ਕਰਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਸੀ ਬਿਲੰਦ॥ ੧੫॥ ਮਮ ਹਿਤ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਧਾਰਨੋ ਨੀਕੋ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗਤਿ ਜੀਕੋ। ਸੋ ਮੈਂ ਪਹਿਰਨਿ ਹਿਤ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਅਪਰ ਨ ਅੰਬਰ ਮੋਹਿ ਸੁਹਾਯੋ॥ ੧੬॥ ਸੋ ਮੋ ਕਹੁ ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਸਿਵਾਇ। ਪਹਿਰੌਂ ਤਨ ਮਹਿਂ ਮੋਦ ਉਪਾਇ'। ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਤਿ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕਹਨੋ। 'ਨਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਇਹ ਅਚਰਜ ਲਹਨੋ॥ ੧੭॥ ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਸਦਾ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਹੁ ਜਾਤਿ ਕੁਜਾਤੀ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਨ ਧਨ ਗੁਨ ਕੋਈ[1]। ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਹੁਇ ਪਰਖਹੁ ਸੋਈ॥ ੧੮॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ ਮਤਿਮੰਦ ਮਲੀਨੀ। ਧਨ ਗੁਨ ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਤੇ ਹੀਨੀ। ਬਿਖਮ ਪੰਥ ਜਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਹਾਰਨਿ। ਸਭਿ ਉਲੰਘਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ॥ ੧੯॥–ਸਿਖ ਪ੍ਰਿਯ–ਬਿਰਦ ਆਪ ਕੋ ਸਚ ਇਮ[2]। ਭਗਤ ਵਛਲ ਤੁਮ ਰੂਪ ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਿਮ। ਮੋਹਿ ਪਤਿਤ ਕੋ ਪਾਵਨ ਕੀਨਾ॥ ਦੀਨਨਿ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਭੀਨਾ॥੨੦॥ ਕਹਾਂ ਆਪ ਕੀ ਸਤੁਤਿ ਬਖਾਨੌਂ। ਅਲਪ ਮਤੀ ਕੁਛ ਕਹਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨੌਂ।–ਅਧਮ ਉਧਾਰਨਿ–ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਇਕ ਇਹ ਮੈਂ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰਾ॥੨੧॥ਦੇਖਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿ ਨਰ ਹੁਇ ਨਾਰੀ। ਗਤਿ ਸੁਭਾਉ ਕੀ ਮਹਿਦ ਬਿਚਾਰੀ[3]। ਨੌ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਪੋਖਨਿ ਕਰਹੁ ਸੁਅੰਤਰਜਾਮੀ॥ ੨੨॥ ਕਯਾ ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ, ਨਹੀਂ ਸੋ ਨੀਕਾ। ਤਿਸ ਹਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ। ਪੰਥ ਬਿਖਮ ਕੋ ਲਾਂਘਤਿ[4] ਆਏ। ਮੁਝ ਜੀਵਤਿ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਏ'॥ ੨੩॥ ਇਮ ਕਹਿ ਹੋਤ ਵਾਰਨੇ ਹਿਤ ਸੋਂ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਹਰਖਤਿ ਚਿਤ ਸੋਂ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨਿ। ਨਿਤ ਚਿਤਵਤਿ ਸੋਚਨਿ ਕਰਿ ਮੋਚਨਿ[5]॥ ੨੪॥

---

[1]ਜਾਤ ਕੁਜਾਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਧਨ ਗੁਣ (ਆਦਿ ਦੀ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ। [2]ਇਹ ਬਿਰਦ ਆਪ ਦਾ ਸੱਚਾ ਹੈ। [3](ਆਪ ਜੀ ਦੇ) ਸੁਭਾਉ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਬੜੀ (ਉੱਚੀ) ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ। [4]ਲੰਘਕੇ। [5]ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿਤ ਚਿਤਵਨਾਂ ਕਰਦੀ ਸੀ। (ਅ) ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਚਿਤਵਦੀ ਸੀ।

ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਲ੍ਯਾਈ। ਜਿਸ ਪਰ ਅਧਿਕ ਸੁਗੰਧਿ ਸਿੰਚਾਈ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਰ੍ਯੋ ਅਗਾਰੀ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ॥੨੫॥ਤਤ-ਛਿਨ ਦਰਜੀ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। ਦੀਰਘ ਗੁਰੂ ਸਰੀਰ ਦਿਖਾਰਾ। 'ਸੀਮਨਿ ਕਰਹੁ[1] ਸਰਬ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੁਇ, ਪਹਿਰਹਿਂ ਜਾਮਾ'॥੨੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਤਤਛਿਨ ਸਿਯਨਿ ਲਗਾਯੋ। ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਸੋ ਤ੍ਯਾਰਿ ਕਰਾਯੋ। ਪੁਨ ਬਿਰਧਾ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਲੀਨੇ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪਖਾਰਨਿ ਕੀਨੇ ॥੨੭॥ ਸੋ ਲੇ ਜਬਿ ਅਪਨੇ ਮੁਖ ਡਾਰਾ। ਦਿੱਬ੍ਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੋਈ ਲਖਿ ਸਾਰਾ[2]। ਰੂਪ ਵਾਸਤਵ ਆਤਮ ਜਾਨਾ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਅੰਤਰ ਲਗਿ ਧ੍ਯਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਬਰਖ ਸੈਂਕਰੇ ਸਾਧਹਿਂ ਜੋਗ। ਭਈ ਜੋਗ ਅਸ ਪਹੁੰਚਨਿ ਲੋਗ[3]। ਸਭਿ ਘਰ ਮਹਿਂ ਉਠਿ ਕਰਿ ਛਿਰਕਾਯੋ। ਪੁਨਹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪਾਨ ਕਰਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਡੇਰਾ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਕਰਿਵਾਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਹਿਤ ਸਕਲ ਪੁਚਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਾਰੀ। ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਕਰੀ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥੩੦॥ ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਸ਼ੁਭ ਸੇਜ ਬਿਲੰਦ। ਪੌਢੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ। ਦੇਸ਼ ਸਰਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਝਾਰੀ।ਗੁਰ ਆਗਵਨੁ ਸੁਧਿ ਬਿਸਤਾਰੀ॥ ੩੧॥ ਕਰਨ ਪੁਟਨਿ ਜਨੁ ਸੁਧਾ ਪਿਵਾਈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੁਇ ਆਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਪਹੁੰਚੇ ਸਮੁ-ਦਾਏ ॥ ੩੨ ॥ ਮਧੁਰ ਮਹਾਂ ਫਲ ਮੂਲ ਬਿਲੰਦ । ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਲ੍ਯਾਵਤਿ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦ।–ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਮ ਤੇ ਫਲ ਖਾਵੈਂ।ਜਨਮ ਸਫਲਤਾ ਤਤ-ਛਿਨ ਪਾਵੈਂ[4]–॥ ੩੩ ॥ ਘਨੇ ਸੇਉ ਲੇ ਕਰਿ ਰੰਗ ਲਾਲ। ਗੁੱਛ ਅੰਗੂਰਨਿ ਕੇਰ ਬਿਸਾਲ। ਜ਼ਰਦਾਲੂ ਅਰੁ ਲ੍ਯਾਇ ਬਟੰਤ[5]। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅਰਪੰਤਿ ॥ ੩੪ ॥ ਸਿੱਖ੍ਯਨਿ ਕਰਨਿ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਚਹਿ ਹੇਰਿ ਫਲ ਰੂਰਨਿ। ਅਪਰ ਅੰਨ ਸਿਧ ਹੇਤੁ ਰਸੋਈ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਨਤਿ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੩੫॥ ਜ੍ਯੋਂ ਜ੍ਯੋਂ ਦੂਰਿ ਹੋਤਿ ਸੁਧਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ। ਤ੍ਯੋਂ ਤ੍ਯੋਂ ਸਿਖ ਆਵਤਿ ਤਜਿ ਧਾਮਨਿ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਪਹਿਚਾਨਹਿਂ।ਬਡੋ ਲਾਭ ਬਿਨ ਜਤਨ ਪਛਾਨਹਿਂ ॥ ੩੬ ॥ ਜਥਾ ਜਨਮ ਦਾਰਿੱਦ੍ਰੀ ਕੋਇ।

---

[1]ਸੀਵੋਂ। [2](ਸਾਰ=) ਤੱਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਦਿਬ੍ਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ। [3]ਐਸੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਗਈ। [4](ਅਸੀਂ) ਪਾਈਏ। [5]ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਨਾਖ ਯਾ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ। ਜੰਗਲੀ ਨੂੰ 'ਬਟੰਕ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਰ ਪੇਉਂਦਾਂ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਬਟੰਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪੇਉਂਦੀ ਦੀ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਨਿੱਕਾ ਧੱਗੂ ਗੋਸ਼ਾ।

ਉੱਦਮ ਹੀਨ ਆਲਸੀ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਦਨ ਅਚਾਨਕ ਆਵੈ। ਨਵ ਨਿੱਧਿਨਿ ਕੋ ਬੈਠਨੋ ਪਾਵੈ॥੩੭॥ਤਥਾ ਪਰਸਪਰ ਭਾਖਤਿ ਮਿਲਿ ਕੈ।'ਜਨਮ ਲਾਭ ਲਿਹੁ ਦਰਸਹੁ ਚਲਿ ਕੈ'। ਇਮ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਏ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨਿ ਉੱਤਮ ਲ੍ਯਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ।ਅਰਪਹਿਂ ਗੁਰ ਆਗੈ ਜੁਤਿ ਧਨ ਕੇ।ਹੋਤਿ ਦੇਗ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਭਾਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੀ ॥੩੯॥ ਬਿਰਧਾ ਨੇ ਸੋ ਜਾਮਾ ਲੀਨਿ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਪਹਿਰਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਦੁਤਿ ਕੋ। ਸੁਤ ਜੁਤਿ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦਤਿ ਚਿਤ ਕੋ ॥੪੦॥–ਹਮ ਰੰਕਨਿ ਕੇ ਘਰ ਗੁਰੁ ਆਏ। ਸੇਵਤਿ ਸੁਰ ਨਰ ਜਿਹ ਸਮੁਦਾਏ–। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਪਸਰੀ ਬਾਤਿ।–ਬਿਰਧਾ ਬਸਤ੍ਰ ਕਰਨੋ ਜੋ ਕਾਤ[1]॥੪੧॥ ਤਿਸ ਪਹਿਰਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਚਲਿ ਆਏ–। ਸੋ ਜਾਮਾ ਅਬਿ ਗਰ* ਪਹਿਰਾਏ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਭਾਗ ਬ੍ਰਿਧਾ ਕੇ ਅਧਿਕ ਸਰਾਹੀਂ ॥੪੨॥ 'ਰਹੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਸਿ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਜੈਸੇ। ਗੁਰੁ ਸਰੂਪ ਤਿਨ ਕੋ ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਸੁ ਧੰਨ। ਜਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੂ ਉਤਪੰਨ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਮ ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਤਿਸ ਦੇਸ਼। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਭੇ ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਲੇ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈਂ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਸੰਕਟ ਖੋਵੈਂ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕਸ਼ਮੀਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਕੱਟੂ ਸ਼ਾਹ। ਸੇਵਾਦਾਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਸੇ ਦਨੇਸ ਕਿਤੇਕ।ਦਰਸਹਿ ਸਿੱਖਨ ਨਿਹਾਲ ਹੁਇ ਕੋਤਿਕ ਲਹਨੋ ਬਿਬੇਕ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਤਿ ਸੰਤੋਸ਼।ਕੋ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨੀ ਭਏ ਅਦੋਸ਼। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਕਿਸ ਪਾਵਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਉਰ ਅੰਤਰਿ ਲਿਵਲਾਵਾ ॥ ੨ ॥ ਉਚਿਤ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਕੇਤਿਕ ਭਏ। ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਦੋਸ਼ਨਿ ਹਏ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਿਖ ਆਵਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬਾਸਨ ਮਧੁ ਕੋ[2] ਭਰਨੋ ਬਿਲੰਦ ॥੩॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਘਰ ਰਹਿ ਕੱਟੂਸ਼ਾਹੁ। ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਮਾਂਹੁ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਦਨ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਸੋਈ। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਚਲਹਿਂ ਮਗ ਜੋਈ ॥ ੪ ॥ ਕੱਟੂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੇਵ ਸਭਿ ਕਰੀ। ਗੁਰ ਸਗਤਿ ਲਖਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਛੇ ਕਰਿਵਾਇ। ਸੁਪਤਨਿ ਕੋ ਦੀਨੀ ਸੁਭ ਥਾਇ ॥੫॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਉਠਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ।

[1]ਕੱਤ ਕੇ। [2]ਬਰਤਨ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ। *ਪਾ:–ਗੁਰੁ।

ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਸਭਿ ਧਾਰੀ। ਜਬਿ ਹੋਏ ਚਲਿਬੇ ਕਹੁ ਤਯਾਰੀ। ਬਾਨੀ ਕੱਟੂਸ਼ਾਹੁ ਉਚਾਰੀ॥੬॥'ਇਸ ਬਾਸਨ ਮਹਿਂ ਕ੍ਯਾ ਲੇ ਆਏ? ।ਭੋ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਹੁ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਏ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ'ਮਧੁ[1] ਸੁਭ ਜਾਤਿ'। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਿਤ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਤਿ॥੭॥ਅਧਿਕ ਫਿਰੇ ਇਹ ਕੀਨਿ ਬਟੋਰਾ।ਗੁਰ ਰਸਨਾ ਕੀ ਲਾਯਕ ਟੋਰਾ। ਇਹ ਡਾਲੀ ਜੁਤ ਫਲ ਸਮੁਦਾਏ[2]। ਸਤਿਗੁਰ ਕੌ ਅਰਪਹਿਂ ਅਬਿ ਜਾਏ'॥੮॥ਕੱਟੂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸੁਭ ਏਹ।ਜਾਚ੍ਯੋ ਮਧੁ 'ਮੁਝ ਕੋ ਕਛੁ ਦੇਹੁ। ਆਨ੍ਯੋ ਟੋਰਿ ਹੋਇ ਹੈ ਆਛੋ। ਹੇਰਨਿ ਹੇਤ ਸ੍ਵਾਦ ਮੈਂ ਬਾਂਛੋ' ॥੯॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖਨਿ ਉੱਤਰ ਦਿਯੋ।'ਗੁਰ ਕੌ ਨਹੀਂ ਅਰਪਬੋ ਕਿਯੋ। ਬਹੁ ਸ਼੍ਰਮ ਕਰਿਕੈ ਮਧੁ ਬਟੋਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਚਹਿਂ,ਨੇਮ ਚਿਤ ਜੋਰਾ॥੧੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾਂ ਦਿਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਈ। ਪੂਰਬ ਆਪ ਲੇਹਿਂ ਮੁਖ ਪਾਈ।ਪਾਛੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇਹਿਂ। ਖੇਬੇ ਉਚਿਤ ਤਬਹਿ ਲਖਿ ਲੇਹਿਂ' ॥੧੧॥ ਮੌਨ ਕਰੀ ਪੁਨ ਕੱਟੂਸ਼ਾਹੂ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਚਿਤ ਕੀ ਚਾਹੂ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਉਰ ਮੈਂ। ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਮਨ ਲਾਗ੍ਯੋ ਗੁਰ ਮੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੰਗਤਿ ਮਾਰਗ ਪਰੀ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਧਰੀ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਕੈ ਪੁਰਿ ਆਇ। ਸਿਵਰ ਬੂਝਿ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਇ ॥੧੩॥ ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰੇ। ਸੰਗਤਿ ਪਹੁੰਚੀ ਜਾਇ ਹਦੂਰੇ। ਸਭਿ ਮੇਵਨਿ ਕੀ ਡਾਲੀ[3] ਧਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਗ ਪਰਸੇ।ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰ ਤਬੈ। ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਜਬੈ ॥ ੧੫ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿ ਬਾਸਨ ਮੁਖ ਖੁਲ-ਵਾਇਵ। ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਬਿਸਮਾਇਵ। 'ਇਹ ਹਮ ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਮਧੁ[4] ਆਨ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਹੇਤੁ ਤੁਮਾਰੇ॥੧੬॥ਪਿਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਾਤ ਇਹ ਨੀਕੋ ਤਬੈ। ਅਬਿ ਕ੍ਰਿਮ ਗਨ ਸੋਂ ਪੂਰਨ ਸਬੈ। ਕ੍ਯਾ ਹੋਯੋ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ। ਸ਼ੁਧ ਮਧੁ ਮਧਿ[5] ਕ੍ਰਿਮ ਭੇ ਸਮੁਦਾਇ' ॥੧੭॥ ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਕੱਟੂ ਮਹਿਂ ਹਮ ਜਾਚਨਿ ਠਾਨਾ[6]। ਤਹਿਂ ਤੁਮ ਨੇ ਇਹ ਦੀਨਿਸਿ ਨਾਂਹਿ। ਯਾਂਤੇ ਭਏ ਕਿਰਮ ਮਧੁ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧੮ ॥ ਜੋ ਮਮ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਮੁਖ ਪਰੇ। ਸੋ ਮੁਝ ਕੋ ਪਹੁਚਹਿ ਹਿਤ ਧਰੇ। ਸਿਖ ਜਾਚੇ ਜੋ ਦੇਯ ਨ ਤਾਂਹੀ।

[1]ਸ਼ਹਦ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮ ਦੀ। [2]ਸਾਰੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਇਹ ਡਾਲੀ (ਭੇਟਾ) ਹੈ। [ਪੰ:, ਡਾਲੀ=ਟੋਕਰੀ, ਪਿੱਛੂ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਟੋਕਰੀ। ਭੇਟਾ ਦੇਣ ਲਈ। ਭੇਟਾ]। [3]ਭੇਟਾ। [4]ਸ਼ਹਦ। [5]ਸ਼ੁਧ ਸ਼ਹਦ ਵਿਚ। [6]ਕੱਟੂਸ਼ਾਹ (ਦੇ ਰਿਦੇ) ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਅਸਾਂ ਮੰਗਿਆ ਸੀ।

ਬਿਘਨ ਪਰਤਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੯ ॥ ਕੱਟੂ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਅਬਿ ਜਾਵਉ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਮਧੁ ਤਿਸੈ ਅਚਾਵਉ।ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਬਿ ਕਰਿਹੋ ਤਾਂਹਿ। ਇਹ ਸਗਰੋ ਤੈਸੇ ਬਨਿ ਜਾਹਿ' ॥ ੨੦ ॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਉਰ ਪਛੁਤਾਏ।–ਕੱਟੂ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿੱਖ ਅਧਿਕਾਏ।ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਮਹਿਂ ਬਾਸ ਕਰੰਤਾ[1]। ਸਰਬ ਸਥਲ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਭਗਵੰਤਾ–॥ ੨੧ ॥ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਕੋ ਬਹੁਰ ਪਧਾਰੇ।। ਲੇ ਮਧੁ ਬਾਸਨ ਬਿਲਮ ਨਿਵਾਰੇ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਸਮੈਂ ਪਹੂਚੇ ਜਾਇ। ਕੱਟੂਸ਼ਾਹ ਹੇਰਿ ਮੁਸ਼ਕਾਇ ॥ ੨੨ ॥–ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਮਾਨ ਰਖੰਤਾ। ਨਿਜ ਤੇ ਅਧਿਕਾਵਤਿ ਭਗਵੰਤਾ–। ਤਿਨਹੁਂ ਜਾਇ ਧਰਿ ਮਧੁ ਅਗਾਰੀ। 'ਛਿਮਹੁ ਅਵੱਗ੍ਯਾ' ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਬਾਸਨ ਤੇ ਨਿਕਾਸਿ ਮਧੁ ਲੀਨਾ।ਕੱਟੂ ਸ਼ਾਹੁ ਖਾਨਿ ਤਬਿ ਕੀਨਾ। ਬਹੁਰ ਅਛਾਦਨਿ ਮੁਖ[2] ਕਰਿ ਦਯੋ। ਅਧਿਕ ਸੁਗੰਧਤਿ ਮਧੁ ਹੁਇ ਗਯੋ ॥੨੪॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਿਖ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ।ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਧੰਨ ਮਹਾਨੀ। ਪੁਨਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਸੋ ਲ੍ਯਾਇ।ਮਧੁਬਾਸਨ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਅਰਪਾਏ ॥ ੨੫ ॥ ਆਛੋ ਮਧੁ ਦੇਖਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਮਮ ਭੇਦ ਨ ਲਹ੍ਯੋ। ਏਕ ਰੂਪ ਕਰਿ ਜਾਨਹੁ ਦੋਈ। ਗੁਰ ਅਰੁ ਸਿੱਖ੍ਯ ਨ ਅੰਤਰ[3] ਕੋਈ*' ॥੨੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮਧੁ ਬਾਸਨ ਧਰਿਵਾਇਸਿ। ਸਿੱਖੀ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਬਧਾਇਸਿ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਸੇ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਨਿਤ ਆਵਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ ॥ ੨੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਤਿਸ ਦੇਸ਼। ਨਿਤ ਨੌਤਨ ਗੁਰੁ ਚਰਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਬਿਰਧਾ ਕੋ ਆਵਾ। ਤਨੁ ਤ੍ਯਾਗ੍ਯੋ ਉਰ ਹਰਖ ਉਪਾਵਾ ॥ ੨੮ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਕੁਸ਼ਾਸਨ ਕਰ੍ਯੋ। ਨਖ ਸ਼ਿਖ[4] ਰੁਚਿਰ ਸਰੂਪ ਨਿਹਰ੍ਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਦੇਖਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਹਿ। ਨਿਕਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨ੍ਰਿਬਾਹ ਸਨੇਹ[5] ॥ ੨੯ ॥ ਧੰਨ ਜਨਮ ਬਿਰਧਾ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਜਿਸ ਕੀ ਸਮਤਾ ਜੋਗੀ ਲਹੈਂ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ। ਸਸ-ਕਾਰਨਿ ਕੋ ਕੀਨਿ ਉਪਾਇ ॥੩੦॥ ਸੇਵਾਦਾਸ ਆਦਿ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਕਰਤਿ

---

[1]ਕਰਦਾ ਹੈ (ਸਤਿਗੁਰ)। [2](ਭਾਂਡੇ ਦਾ) ਮੂੰਹ। [3]ਫਰਕ। [4]ਨਹੁ ਤੋਂ ਕੇਸਾਂ ਤਕ=ਸਾਰਾ। [5]ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਰਬਾਹ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲ ਗਏ (ਅ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਭ ਗਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲੇ।

*'ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਦਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ' ਕੱਟੂ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਿੱਛੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਨ ਪਦ ਦਾ ਸਦਾ ਲਿਵਲੀਨ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਸਾਕਤ ਲੋਕ ਵੀ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਭਜਨ ਸਭਿ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰੇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਕੀਨਿ ਬਿਮਾਨਾ। ਕੰਧ ਉਠਾਇ ਕਰਯੋ ਪਯਾਨਾ ॥੩੧॥ ਧਰੀ ਚਿਖਾ ਪਰ ਪਾਵਕ ਬਾਰੀ। ਤਤਛਿਨ ਦਹਿ ਭਸਮ ਕਰਿ ਡਾਰੀ। ਜਬਿ ਤਨੁ ਜਰਯੋ ਭਯੋ ਨਭ ਲਾਲ। ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਅਚਰਜ ਕਰਯੋ ਬਿਸਾਲ ॥ ੩੨ ॥ ਮਨਿਨਿ ਖਚਯੋ ਇਕ ਆਇ ਬਿਮਾਨ। ਸੁਰ ਸਰੂਪ ਹੁਇ ਚਢੀ ਸੁਜਾਨ।ਦਿੱਬਯ ਸਰੂਪ ਬਿਭੂਖਨ ਬਸਨ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਸੁੰਦਰ ਮੁਖ ਹਸਨਿ ॥ ੩੩ ॥ ਸਗਰੇ ਲੋਕ ਉਲੰਘਤਿ ਗਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ। ਅਨਿਕ ਦੇਵ, ਗਣ, ਸਾਦਰ ਸਾਥ। ਪਹੁੰਚਾਈ ਜੋਰਤਿ ਜੁਗ ਹਾਥ॥ ੩੪ ॥ ਜੈ ਜੈ ਕਰਤਿ ਛੋਰਿ ਮੁਰਿ ਆਇਸਿ। ਉੱਤਮ ਮਹਿਮਾ ਤਿਸ ਕੀ ਗਾਇਸ। ਗੁਰੁ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਤੇ ਅਸ ਪਦ ਲਹਿ ਤਤਕਾਲਾ॥ ੩੫ ॥ ਤਪ ਜਪ ਦਾਨ ਜੱਗ ਨਹਿਂ ਕੀਨਾ। ਗੁਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਲੀਨਾ। ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਮਾਨਵ ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ। ਸੇਵਹਿ ਜੇ ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ ॥ ੩੬ ॥ ਭਾਗਹੀਨ ਤਿਨ ਤੇ ਕੋ ਪਰੈ। ਅਸ ਸੁਖੇਨ ਜੋ ਕਾਜ ਨ ਕਰੈ। ਬਡ ਪੁੰਨਨਿ ਕੋ ਜੇ ਫਲ ਹੋਈ। ਤੌ ਅਸ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥ ੩੭ ॥ ਦੂਰਿ ਉਲੰਘੇ ਬਿਖਮ ਪਹਾਰ। ਦੀਨਸਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਦਨ ਮਝਾਰ। ਨਿਜ ਹਜ਼ੂਰ ਹੁਇ ਤਨੁ ਤਜਿਵਾਇ। ਅਚਲੋਤਮ[1] ਪਦ ਦਈ ਪੁਚਾਇ॥ ੩੮ ॥ ਅਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸਾਲ। ਸਿਮਰਹੁ ਮਨ ਤਜਿ ਅਪਰ ਜੰਜਾਲ। ਕਰਹੁ ਅਰਾਧਨਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇ। ਜੀਵਤਿ ਨਹਿਂ ਬਿਸਰਾਵਹੁ ਸੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ਬਾਸੇ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਰਾਸੇ। ਬਹੁ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੁ। ਸੰਸੇ ਜੁਤਿ ਅੱਗਯਾਨ ਬਿਨਾਸੁ॥ ੪੦ ॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਆਗਯਾ ਤਬਿ ਕਰੀ। 'ਸੇਵਾਦਾਰ ਆਇ ਤਿਸ ਘਰੀ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਭੋਜਨ ਰਚਹੁ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ'॥ ੪੧ ॥ ਤਤਛਿਨ ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਅਨਵਾਇ। ਸੇਵਾਦਾਸ ਕਰੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਜਗਯ ਕਰਯੋ ਸੰਗਤਿ ਮੁਖ ਪਾਯੋ। ਜਿਸ ਜਸ ਚਹਯੋ ਸੁ ਤਸ ਤਿਸ ਖਾਯੋ॥ ੪੨ ॥ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੁਰਦੇਵ। ਸੇਵਾਦਾਸ ਲਾਇ ਨਿਜ ਸੇਵ। ਕਰਯੋ ਮਸੰਦ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਗੁਰੁ ਦਰਬ ਸੰਚੈ ਸੁ ਘਨੇਰਾ ॥ ੪੩ ॥ ਦੇਗ ਚਲਾਵਨਿ ਲਾਗਯੋ ਤਹਾਂ। ਧਰਮ-ਸਾਲ ਰਚਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਾਂ*। ਅਪਰ ਜਿਤਿਕ ਧਨ ਸੰਚੇ ਹੋਹਿ[2]। ਸਤਿਗੁਰੁ

---

[1]ਅਟੱਲ ਤੇ ਉਤਮ। [2]ਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। *ਇਹੋ ਹੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ ਹੁਣ ਤੀਕ, ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ

ਢਿਗ ਪਹੁੰਰਾਵੇ ਸੋਇ ॥ ੪੪ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਮਸੰਦ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੀਨਿਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਚਲਨੋ ਚਹੈਂ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ। ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਦਾਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕਸ਼ਮੀਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ। ਜਪਜੀ ਅਰਥ। ਤਲਵੰਡੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਗਮਨਿ ਕੋ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਪੰਥ ਹੇਤੁ ਦੇ ਲਯਾਇ[1] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾਂ ਸਭਿ ਨੇ ਪਾਈ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਿਖਿ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਈ।ਸਿਰੋ ਪਾਉ ਮੁੱਖਜਨਿ ਕੋ ਦੀਨੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਬਿਸਰਜਨਿ ਕੀਨੇ ॥ ੨ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਕਰਿ ਕੈ। ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹਯ ਪਰਿ ਚਰਿ ਕੈ। ਜਹਿਂ ਬਾਵਨ ਹੋਏ ਅਵਤਾਰ। ਅਦਿਤੀ ਕੱਸਯਪ ਸਦਨ ਮਝਾਰ॥੩॥ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਾਮ*। ਤਿਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਰਿਖਿ ਬਰ[2] ਕੋ ਧਾਮ। ਬਡ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਜਹਿਂ ਤੀਕਾ। ਕੱਸਯਪ ਕੀਨਿ ਬਸਾਵਨਿ ਨੀਕਾ ॥ ੪ ॥ ਤਹਾਂ ਆਇ ਉਤਰੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਪਰਬਤ ਥਲ ਰੂਰੇ। ਬਾਰਾਮੂਲੇ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਜੇਤੇ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇਤੇ॥੫॥ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸੇਵ ਮਹਾਨੀ। ਪੂਰੀ ਭਈ ਜੁ ਬਾਂਛਾ ਠਾਨੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਗਾਢੀ ਸਿੱਖੀ ਕੀਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥ ੬ ॥ ਨਿਸਿ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤ ਅਰੋਹੇ†।ਪੁਨ ਆਗੈ ਗਿਰ ਕੋ ਮਗ ਜੋਹੇ।ਸਰਲ ਚੀੜ੍ਹ[3]ਸਮੁਦਾਇ ਖਰੇ ਹੈਂ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਉਲੰਘ ਪਰੇ ਹੈਂ ॥੭॥ ਹਾਫਸਵਾਦ[4] ਸਿੱਖ ਇਕ ਸਿਮਰ-

---

[1]ਲਿਆ ਦਿੱਤੇ। [2]ਭਾਵ ਕੱਸਯਪ। [3]ਚੀੜ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ। [4]ਹਾਫਜ਼ਾਬਾਦ। ਏਥੇ ਗੁਰਦੁਵਾਰਾ ਹੈ।

*ਏਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਦੇ ਥਾਉਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਰਯਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਤੇ ਹੈ।

†ਏਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਛ ਦਿਨ ਰਹੇ ਹਨ! ਇੱਕੋ ਰਾਤ ਰਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਟੁਰ ਪਏ। ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਸਿੰਘ ਪੁਰਾ ਗਾਉਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਰੇ ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਣੀ ਸੜਕ ਲੰਘਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਇੱਥੇ ਇਕ ਬਹਿਲੋਲ ਨਾਮੇ ਫਕੀਰ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾਲ ਤਰ ਗਿਆ, ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਹੁਣ ਤਕ ਥੜ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਬਾਰਾਂ ਮੂਲੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਮੀਲ ਅਗੇਰੇ 'ਦਿਲਨੀ' ਨਾਮੇ ਗਿਰਾਂ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਸੜਕ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਬੜਾ ਰਮਣੀਕ ਹੈ, ਮੀਲ ਕੁ ਪਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਗਿਰਾਂ ਹੈ—ਸਿੰਘ ਪੁਰਾ—।

ਤਿ*। ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਿਤ ਬਿਰਮਤਿ[1]। ਤਿਸਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਬੇ ਹੇਤੁ। ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਢੀ ਕੁਲਕੇਤ॥੮॥ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕਰਯੋ ਪਿਖਿ ਡੇਰਾ॥ ਉਤਰੇ ਹਯ ਲਗਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਤਰੁਵਰੁ ਕੀ ਛਾਯਾ ਰਮਣੀਕ। ਸਘਨ ਸਦਲ ਗਨ ਖਰੇ ਨਜੀਕ॥੯॥ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਇ ਬੈਠਿ ਤਹਿਂ ਗਏ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਹੋਈ 'ਗੁਰ ਅਏ'। ਕਰਮ ਚੰਦ ਸਿਖ ਤਹਾਂ ਬਸਤਿ ਹੈ। ਬਾਨੀ ਪਠਿਬੇ ਅਰਥ ਰਸਤਿ[2]†ਹੈ॥੧੦॥ ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਆਯਹੁ ਤਤਕਾਲੁ। ਦੇਖਯੋ ਸੁੰਦਰ ਦਰਸ ਬਿਸਾਲੁ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ। ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ॥੧੧॥ 'ਕੌਨ ਅਹੈਂ, ਕਿਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਬਾਸੈਂ? ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਆਯਹੁ ਹਮ ਪਾਸੇ?' ਕਰਮ ਚੰਦ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਉਚਰੀ। 'ਰਾਵਰਿ ਸਿੱਖ,ਬਸੌਂ ਇਸ ਪੁਰੀ॥੧੨॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਚਾਹੌਂ ਤੁਮ ਸੇਵਾ। ਬਡੇ ਭਾਗ

---

[1]ਲੋਚਦਾ ਸੀ। [2]ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਰਸੀਆ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜਵੇਂ ਸਫਰ ਦਾ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਰਾਂ ਮੂਲੇ ਤੋਂ ਦਰਯਾ ਦੇ ਪਾਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੋ ਸੜਕ ਤਦੋਂ ਪੰਜੇ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਸ ਰਸਤੇ ਪੰਜੇ ਸਾਹਿਬ ਅੱਪੜੇ ਹਨ। ਅਜ ਕਲ ਸੜਕ ਉਰਾਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਉੜੀ ਦੇ ਲਾਗ ਆਪ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ, ਹੋਰ ਬੀ ਜਗਾ ਜਗਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ ਜੋ ਮਿਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਦੋ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਰ ਬੀ ਹਨ, ਫਿਰ ਮੁਜ਼ਫਰਾ ਬਾਦ ਜਿੱਥੇ ਟਿਕੇ ਸਨ ਓਥੇ ਸੁਹਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵਿੱਥ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫ੍ਰੋਦਗਾਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਉਪਰ ਖੁਤਬਾ ਬੀ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਬੀ ਅਜ ਤਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਦੀ ਰੌਣਕ ਵਿਚ ਸੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਉਤਰੇ ਹੋ? ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਉਜਾੜ ਦੁਤੀਆ ਦਾ ਚੰਦ ਹੈ, ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਰੌਣਕ ਪੂੰਨਿਆਂ ਦਾ ਚੰਦ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਰੌਣਕ ਵਧੇਗੀ ਤੇ ਫਰੋਦਗਾਹ ਦੀ ਘਟੇਗੀ, ਸੋ ਹੁਣ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਬੜੀ ਰੌਣਕ ਹੈ ਤੇ ਫਰੋਦਗਾਹ ਉਜਾੜ ਪਈ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਖੇਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਆਪ ਉਸ ਰਸਤੇ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ ਮਾਨਸੇਹਰਾ (ਮਾਨ ਸਿੰਘੇਰਾ) ਐਬਟਾਬਾਦ ਪਾਸੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਐਬਟਾਬਾਦ ਪਾਸੇ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਰਾਣੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਯਾ ਧਮਧੌੜ ਕਿਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਆਪ ਟਿਕੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਪੰਜੇ ਸਾਹਿਬ ਅੱਪੜੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪੌਂਛ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਗੁਜਰਾਤ ਆਦਿਕ ਥਾਈਂ ਠਹਿਰਦੇ ਹਾਫਜ਼ਾਬਾਦ ਹੋਕੇ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਗੁਜਰਾਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਠਹਿਰੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਠਾ ਸਾਹਿਬ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਸਹਤ।

ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰਦੇਵਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਗਯੋ ਸਦਨ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਰਬ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਲ੍ਯਾਇ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੩ ॥ ਹੇਤੁ ਪਵੰਗਮ ਤ੍ਰਿਣ ਅਰੁ ਦਾਨਾ। ਚਾਵਰ, ਚੂਨ, ਦਾਰ[੧] ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਸਰਪੀ[੨], ਸਿਤਾ[੩],ਆਨਿ ਕਰਿ ਨੀਕੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਭਿ ਧਰਯੋ ਨਜੀਕੇ॥੧੪॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਅਰਾਲਿਕ[੪] ਤਬੈ। ਭੋਜਨ ਕਰਯੋ ਤਯਾਰਿ ਸ਼ੁਭ ਸਬੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜਬਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੈਠੇ ਤਰੁ ਛਾਏ ॥ ੧੫॥ ਬੋਲਯੋ ਕਰਮਚੰਦ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਰਹਿਤਿ ਰਹਯੋ ਆਵਨਿ ਤੁਮ ਓਰ। ਜਪੁਜੀ ਕੇ ਅਰਥਨ ਕੀ ਚਾਹੂ। ਸੁਨੌਂ ਸ਼੍ਰੌਨ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਪਾਹੂ ॥੧੬॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਆਇ'। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਪ ਕੇ ਅਰਥ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੭॥ ਜਥਾ ਬੇਦ ਪਦ ਅਰਥ ਉਚਾਰੈਂ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਜਾਨਨਿ ਨਿਰਧਾਰੈਂ[੫]। ਤਿਮ ਜਪੁ ਪਦ ਕੋ ਅਰਥ ਲਖੀਜੈ। ਜਾਨਨਿ ਆਪਨਿ ਸਰੂਪ ਜਨੀਜੈ ॥ ੧੮ ॥ ਧਰਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਜੋ ਜਪੁ ਨਾਮ। ਸਰਬ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੋ ਲਿਖਿ ਅਭਿਰਾਮ। ਬੇਦ ਰੁ ਜਪੁ ਪਦ ਦ੍ਵੈ ਕੋ ਅਰਥ[੬]। ਇਕਿ ਗ੍ਯਾਨਨਿ ਕੋ ਕਹੈ ਸਮਰਥ[੭] ॥੧੯॥ ਯਾਂਤੇ ਸੁਨਹੁ ਖਸ਼ਟ ਜੇ ਪੌਰੀ। ਕੀਨਿ ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਸੁ ਠੌਰੀ[੮]। ਸਪਤਮ ਮਹਿਂ ਬੈਰਾਗ ਅਲਾਵਾ।ਬਿਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸਭਿ ਕੂਰ ਦਿਖਾਵਾ ॥੨੦॥ਬਹੁਰੋ ਚਾਰ ਜਿ ਪੌਰੀ ਬਨੀ। ਸ਼੍ਰਵਣ ਮਹਾਤਮ ਮਹਿਮਾ ਭਨੀ[੯]। ਪੁਨ ਚਾਰਿਨਿ ਮਹਿਂ ਮਨਨ ਦਿਖਾਯੋ। ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਹੇਤੁ[੧੦] ਜਨਾਯੋ ॥੨੧ ॥ ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ ਬਿਖੇ ਨਿੱਧਯਾਸਨ। ਤੀਨਹੁੰ[੧੧] ਕਰਤਯੋ ਕਰਹਿ ਉਪਾਸਨ। 'ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰਿ'। ਇਹ ਤੁਕ ਤਤ੍ਵਮਸਿ[੧੨] ਉਚਾਰ ॥੨੨॥ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਇਹ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮਹਿਂ ਚਾਰਿ[੧੩]। ਤਿਮ

[੧]ਦਾਲ। [੨]ਘਿਉ। [੩]ਖੰਡ। [੪]ਲਾਂਗਰੀ, ਰਸੋਈਆ। [੫]ਜਿਵੇਂ ਬੇਦ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜਾਨਣਾ" ਹੈ। [੬]ਵੇਦ ਦਾ ਧਾਤੂ ਹੈ ਵਿਦ (ਵਿਦ੍=ਜਾਨਣਾ)। ਜਪ ਦਾ ਧਾਤੂ ਹੈ ਯਪ (ਗ੍ਯਪ=ਜਾਨਣਾ)। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੨੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। [੭]ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ (ਦੋਹਾਂ ਦਾ) ਇਕੋ ਅਰਥ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਸਾਮਰ੍ਥ=ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਰਥ ਸ਼ਕਤੀ] (ਅ) ਜੋ (ਸਮਰੱਥ=) ਗ੍ਯਾਨੀ ਲੋਕ ਹਨ। (ੲ) ਇਕ ਜਾਣਨ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥ ਅਰਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੮]ਦੀ ਥਾਵੇਂ। [੯]'ਸ਼੍ਰਵਣ' ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਹੈ। [੧੦]ਕਾਰਣ। [੧੧]ਸ਼੍ਰਵਣ, ਮਨਨ, ਨਿੱਧ੍ਯਾਸਨ। [੧੨]ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਹੈ। [ਤਤ੍+ਤ੍ਵੰ+ਅਸੀ=ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੂੰ ਹੈਂ]। [੧੩]ਵੇਦ ਵਿਚ ਚਾਰ ਹਨ।

ਤੁਕ ਕਹੀ ਚਾਰਿ ਹੀ ਬਾਰ। ਸ਼ਕਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ[1] ਪ੍ਰਥਮ ਉਚਾਰੀ।ਜੋ ਅਸੰਖ ਕੀ ਪਵਰਿ[2] ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਦੂਜੈ ਬਿਖੈ ਤਾਮਸੀ[3] ਕਹੀ। ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਿਖੈ ਦ੍ਵੈ ਮਿਸਰਤਿ[4] ਲਹੀ। ਜੀਵ ਈਸ਼ ਇਕਤਾ ਦਿਖਰਾਈ। ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਦੁਹਨਿ ਸਮ ਪਾਈ[5]' ॥ ੨੪ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਅਰਥ ਸੁਨਾਇ। ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਸਗਰੇ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇ।'ਜਪੁਜੀ ਅਰਥ ਅਹੈਂ ਅਤਿ ਗੂਢੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ ਸਭਿ ਰੂਢੋ[6] ॥੨੫॥ ਜਿਸ ਤੇ ਪਰੈ ਕਹਿਨ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਕਹੈ ਪਰੈ ਸੋ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[7]। ਜੋਗ ਜਨਾਵਨਿ[8] ਸਕਲ ਜਨਾਯੋ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੋ ਪੰਥ ਬਤਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਜਿਨ ਪਾਯਹੁ ਗ੍ਯਾਨ। ਕੋਟ ਜਨਮ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਿ। ਮੱਜਤਿ ਜਪਜੀ ਪਢਿ ਜੁਤਿ ਨੇਮ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ॥੨੭॥ਤਿਨ ਕੋ ਗਹੈ ਨ ਜਮ ਦੁਖਦਾਈ। ਅੰਤ ਸਮੈ ਗੁਰ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਈ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਫਿਰੇ ਉਧਾਰਤਿ ਜੀਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੮ ॥ ਜੇਠੇ ਆਦਿ ਸੁਨੀ ਗੁਰ ਪਾਸ[9]। ਅਪਨਿ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਜਨਮੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗਤੇਸ਼। ਸੋ ਇਤ ਹੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਦੇਸ਼ ॥ ੨੯ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਤਹਿਂ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਤਿਤ ਓਰ ਸਿਧਾਵਹੁ'। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਾਖਾ। 'ਹਮਰੀ ਭੀ ਐਸੋ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੩੦ ॥ ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤੇ ਤਹਿਂ ਚਲੈਂ। ਬਰਤਿ ਨਿਮਾਨੀ ਕੇ ਨਰ ਮਿਲੈਂ[10]। ਤਿਸ ਦਿਨ ਹਮ ਭੀ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਾਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਆਰੋਹਿ ਤੁਰੰਗ। ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਸੈਨ ਕੁਛ ਸੰਗ। ਕਰਮ ਚੰਦ ਤਬਿ ਆਇ ਅਗਾਰੀ। 'ਚਲੌਂ ਸੰਗ ਮੈਂ' ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੩੨॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਰਹਿ ਇਹਾਂ ਸਥਾਨ।ਆਇ ਸਿੱਖ, ਕਰਿ ਸੇਵ ਮਹਾਨ। ਜਿਮ ਹਮ ਸੰਗ ਰਹੇ ਫਲ ਪਾਵੈਂ। ਤਥਾ ਸਥਾਨ ਸੇਵ ਤੇ ਭਾਵੈ' ॥ ੩੩ ॥ ਇਮ ਦੇ ਧੀਰਜ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ। ਬਾਰ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਮਝਾਰੀ। ਪੰਥ ਉਲੰਘਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਤਲਵੰਡੀ

[1]ਸਤੋਗੁਣੀ। [2]ਪੌੜੀ। [3]ਤਮੋਗੁਣੀ। [4]ਸਤੋ ਤੇ ਤਮੋ ਰਲੀ ਹੋਈ। [5]ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਿਖਾਈ, 'ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦਤਾ' ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [6]ਸਾਰੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। [7]ਜੋ ਪਰੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ ਅਨਜਾਨ ਹੈ)। [8]ਜਣਾਵਣੇ ਲਾਇਕ। [9]ਜੇਠੇ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। [10]ਨਿਮਾਣੀ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਦੇ (ਦਿਨ) ਪੁਰਸ਼ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਨਗਰੀ ਜਿਸ ਤਾਈਂ ॥ ੩੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਰ ਪਰ ਕਰਿ ਡੇਰਾ। ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਬਿਮਲ ਜਲ ਹੇਰਾ। ਬਹੁਤਿ ਮੋਲਿ ਕੀ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਈ। ਪਹਿਰੀ ਤਨ ਸ਼ੋਭਾ ਅਤਿ ਭਈ ॥ ੩੫ ॥ ਸੂਖਮ ਬਹੁ ਪਾਲੇ ਕੌ[1] ਜਾਮਾ। ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਸੀਸ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਸ਼ਮਸ਼ ਸ਼ਸਾਮ ਦੀਰਘ ਮੁਖ ਮੰਡਲ। ਮੁਕਤਾ-ਮਾਲ ਕਰਨ ਕਲ ਕੁੰਡਲ ॥ ੩੬ ॥ ਸਹਤ ਸਿਪਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ[2]। ਕਸੀ ਕਮਰ ਪੌਰਖ ਸਮ ਸ਼ੇਰ[3]। ਦਰਬ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਹੁਤ ਉਚਵਾਇ। ਫਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਲਯਾਇ ॥ ੩੭॥ ਪ੍ਰਥਮ ਤਾਲ ਪਰ ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ। ਪੁਨ ਪਹੁੰਚੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਆਇਨ। ਜਨਮ ਲੀਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਂ। ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਲਹਾ ॥ ੩੮ ॥ ਉਰ ਕਰਿ ਧਯਾਨ ਮਧੁਰ ਫਲ ਧਰੇ। ਬਿਨਤੀ ਭਨਤਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰੇ। ਤਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਆਨ ਸਥਾਨ। ਚਲੇ ਬਤਾਵਤਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ ॥ ੩੯ ॥ ਜਿਸ ਤਰੁਵਰੁ ਕੇ ਤਰ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰੇ। ਆਇ ਸ਼ੇਸ਼[4] ਮੁਖ ਛਾਯਾ ਕਰੇ। ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਤਿ ਦਰਸ ਕਰਾਵਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਿਸ ਥਲ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ ॥੪੦॥ ਬਿਰਛ ਬਿਲੋਕਨੋ ਬਹੁਰੋ ਜਾਇ। ਟਿਕੀ ਰਹੀ ਜਹਿਂ ਤਰੁ ਪਰਛਾਂਇ[5]। ਪੁਨ ਕਿਦਾਰ ਸੋ ਜਾਇ ਨਿਹਰਨੋ। ਮਹਿਖਨਿ ਚਰਨੋ ਕਰਨੋ ਦ੍ਰਤਿ ਹਰਨੋ॥੪੧॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਫਿਰਿ ਸਰਬ ਸਥਾਨ। ਜਾਤ੍ਰਾ ਕਰੀ ਭਾਉ ਕੋ ਠਾਨਿ। ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਡੇਰੇ। ਪਸਰੀ ਖ਼ਬਰ ਦੇਸ਼ ਚਹੁੰਫੇਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਬ੍ਰਤ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਦ੍ਵਿਵਸ ਨਿਮਾਨੀ। ਆਯਹੁ ਮੇਲਾ ਭਯੋ ਮਹਾਨੀ। ਬੇਦੀ ਲਾਲੂ ਚਾਚਾ ਗੁਰੁ ਕੋ। ਤਿਸ ਕੇ ਪਰਪੋਤ੍ਰਾ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕੋ ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਯੋ। ਸੁਤ ਬੁਲਾਰ ਕੁਲ ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਯੋ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਛੀ ਵਸਤੁ ਸੰਗ ਲਵਾਇ ॥ ੪੪ ॥ ਰਿਦੇ ਭਾਉ ਧਰਿ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਮਿਲੇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ। ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਦਿਵਾਨ ਬਡੇਰਾ। ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਦਿਪੇ ਗੁਰੁ ਕੇਰਾ ॥੪੫॥ ਪਿਖਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨਾ।ਕੁਸ਼ਲ ਅਨਾਮਯ[6] ਬੂਝਨਿ ਠਾਨਾ। ਤਿਨ ਬਡਿਯਨਿ ਕੀ ਜਥਾ ਕਹਾਨੀ। ਗੁਰ ਪੂਛੀ ਤਿਨ ਅਖਿਲ ਬਖਾਨੀ ॥੪੬ ॥ ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਜੋਈ। ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਪਿਖਿ ਤੇਈ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਪਾਯਹੁ ਮਿਲਿ ਗੁਰ

[1]ਬਹੁਤੇ ਪੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ। [2]ਤਲਵਾਰ। [3]ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਙ। [4]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ। [5]ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ।
[6]ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਤੇ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ।

ਕੋ। ਪਰਖਤਿ ਭੇ ਉਦਾਰ ਬਡਿ ਉਰ ਕੋ ॥ ੪੭ ॥ ਪੁਨ ਮੇਲਾ ਆਯੋ ਥਲ[1] ਪਰਸਨ। ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਲੀਨਸਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ । ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੇਟਨਿ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਪਾਵੈਂ ॥ ੪੮ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਸੁੰਦਰ ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਦਰਸਾਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਜਸੁ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਨਿਜ ਘਰ ਜਾਂਹੀ ॥ ੪੯ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੂਹਨਿ ਕੇ ਨਰ ਆਏ। ਕਰਿ ਮੇਲਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਾਏ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਗਮਨੈ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੫੦ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਹਿਂ ਬਾਸਾ ਕਰਿ ਕੈ। ਕਰਨੋ ਕੂਚ ਹਯ ਸੁੰਦਰ ਚਰਿ ਕੈ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਮੱਦ੍ਰੀ ਚਲਿ ਆਏ। ਸ਼ੁਭ ਸਥਾਨ ਪਿਖਿ ਸਿਵਰ ਕਰਾਏ ॥ ੫੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਤਲਵੰਡੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

੫੨. [ਤੀਸਰੀ ਸਗਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੱਦ੍ਰੀ* ਉਤਰੇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾਸਨਿ ਲਾਇ ਤੁਰੰਗ।ਫਰਸ਼ ਕਰਾਇ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਬੈਠੇ ਸਿਖ ਭਟ ਸੰਗਿ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੇ ਨਰ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਆਏ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਕਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇਰੀ। ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਭਾਖਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੨ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਆਸਾ[2] ਇਹਾਂ। ਪਗ ਕੀ ਪਨਹੀ ਉੱਤਮ ਮਹਾਂ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਨਿਕਟਿ ਮੰਗਾਏ।ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ॥੩॥ਜੇਠੇ ਬੂਝਯੋ'ਗੁਰੁ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ?। ਦਿਏ ਤੁਮਹਿਂ,ਸੋ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨ'।ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਮਾਣਿਕ ਜਿਸ ਕੋ ਨਾਮੂ। ਕਹਿਬੇ ਲਗਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਭਿਰਾਮੁ ॥ ੪ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਇਸ ਥਲ ਆਏ। ਸਿੱਖ ਕਿਦਾਰਾ ਮਿਲਯੋ ਸੁ ਧਾਏ।ਡੇਰਾ ਧਰਮਸਾਲ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਅਧਿਕ ਚਿਤ ਚਾਯੋ[3]॥ ੫ ॥ਹੁਤੀ ਹਜੀਰਾਂ ਗਰ ਮਹਿਂ ਤਾਂਹੀ। ਦੇਤਿ ਬਿਖਾਦ, ਮਿਟਤਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ। ਕੇਤਿਕ ਕਰਿ ਉਪਾਉ ਕੋ ਹਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਔਖਧਿ ਰੋਗ ਨਿਵਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਜਤਨ ਕਰਨਿ ਤੇ ਪੁਨ ਹਟਿ ਰਹਯੋ। ਏਕ ਅਲੰਬ ਗੁਰੂ ਕੋ ਲਹਯੋ। ਸਿੱਖੀ ਬਿਖੈ ਸਦਾ ਸਵ-ਧਾਨ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਸਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾਨ॥੭॥ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਬਿ ਰਹਿ ਗਈ। -ਦਰਸੌਂ ਗੁਰ-ਇੱਛਾ ਤਿਸ ਭਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਥਿਰੇ। ਬੈਠਯੋ ਆਨਿ ਭਜਨ ਮੁਖ ਕਰੇ[4] ॥ ੮ ॥ ਸਿਖ ਗੁਰੁ ਸੰਗੀ ਬੈਠੇ ਜੇਯ।ਤਿਨ

[1] ਭਾਵ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੇ। [2] ਸੋਟਾ। [ਅ:, ਅਸਾ]। [3] ਚਿੱਤ ਦੇ ਚਾ ਨਾਲ। [4] ਮੂਖੋਂ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਆ ਬੈਠਾ।

*ਇਹ ਪਿੰਡ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ।

ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬੈਠ ਰਹੇਯਾ।ਗ੍ਰੀਵ ਹੇਰਿ ਬੋਲਯੋ ਗੁਰੁਦਾਸ।–ਇਹ ਕਿਮ ਹੋਯਹੁ ਕਸ਼ਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼?–॥੯॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਸਤੇ ਕਹੈ ਕਿਦਾਰਾ।–'ਰੋਗ ਹਜੀਰਾਂ ਸੰਕਟ ਭਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਕੇਤਿਕ ਉਪਚਾਰੂ। ਪਰਾਰਬਧ ਕਰਿ ਨਹਿ ਪਰਹਾਰੂ[1] ॥੧੦॥ ਪਿਖਿ ਅਮੇਟਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਮਿਟਿ ਰਹਯੋ[2]।ਨਹਿ ਕੁਛ ਕਰਯੋ ਨਰਨ ਬਹੁ ਕਹਯੋ–। ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ ਸਿਖ ਕਲਿਆਨਾ। –ਰੁਜ ਅਸਾਧ੍ਯ[3] ਇਹ ਤੋਹਿ ਪਛਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥ ਦਿਵਸ ਬਿਖੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਬਿਨੈ,ਦੇਂ ਰੋਗ ਬਿਦਾਰੀ[4]। ਐਸੀ ਵਸਤੁ ਨ ਜਗ ਮਹਿ ਕੋਈ। ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਜੋ ਹੋਇ ਨ ਸੋਈ–॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਕਿਦਾਰੇ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ।–ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ। ਅਹੈ ਜਥੋਚਿਤ ਤੁਮ ਨੇ ਭਾਖਾ। ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥੧੩॥ ਗੁਰ ਤੇ ਅਬਿਚਲ ਸੁਖ ਕੋ ਜਾਚਨਿ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਮਨ ਰਾਚਨਿ। ਤਨ ਅਨਿੱਤ ਐਸੇ ਸੁਖ ਇਸ ਕੇ। ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਨਹਿਂ ਸੰਗੀ ਕਿਸਕੇ ॥ ੧੪ ॥ ਰੁਜ ਹਰਿਬੇ ਹਿਤ ਗੁਰ ਕੋ ਕਹੌਂ। ਰਿਦੇ ਅਨੁਚਿਤਿ ਬਾਤ ਮੈਂ ਲਹੌਂ। ਕਹਾਂ ਮਸ਼ਕ ਪਰ ਸ਼ੇਰਿ ਬੰਗਾਰਨਿ[5]। ਉਚਿਤ ਮਤੰਗ ਕੁੰਭ ਜੋ ਫਾਰਨਿ[6] ॥ ੧੫ ॥ ਮੋਹ ਮਹਾਨ ਮਸਤ ਕੋ ਮਾਰਤਿ। ਜਿਸਦਿਸ਼ਿ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰਤਿ[7]–।ਅਸ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਿਜ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਸਰਬ ਸਿੱਖ ਤਤਛਿਨ ਹਰਖਾਵਨਿ ॥ ੧੬ ॥ ਕਹਿ ਗੁਰਦਾਸ–ਉਚਿਤ ਤੈਂ ਕਹਯੋ। ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਿਸੀ ਇਮ ਲਹਯੋ।ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਦਿਢ ਅਬਿ ਨਿਜ ਉਰ ਕੀ।ਧਰੀ ਜੁ ਪਨਹੀ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ॥ ੧੭ ॥ ਗਰ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਫੇਰਹੁ ਯਾਹਿ। ਦੁਖਦ ਰੋਗ ਸਗਰੇ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ–। ਮਾਨਯੋ ਕਹਿਬੋ ਹਾਥ ਉਠਾਈ। ਰੋਗ ਹਜੀਰਾਂ ਪਰ ਤਬਿ ਲਾਈ॥ ੧੮॥ ਤੁਰਤਿ ਕਿਦਾਰੇ ਕੋ ਦੁਖ ਹਰਯੋ।ਮਨਹੁਂ ਨ ਭਯੋ[8], ਗਰੋ ਅਸ ਕਰਯੋ। ਜਨੁ ਮਿਸਿ ਚਾਹਤਿ ਪਨਹੀ ਲਾਗੇ। ਹਰਖਤਿ ਭਏ, ਸਰਬ ਰੁਜ ਭਾਗੇ ॥ ੧੯ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਗੇ। ਪਿਖਯੋ ਕਿਦਾਰਾ ਬੈਠਯੋ ਆਗੇ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਬੰਦੇ ਗੁਰ ਕੋ। ਬੂਝਤਿ ਭਏ–ਕਹਾਂ ਰੁਜ ਗਰ ਕੋ?–॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੀ ਬਾਤਿ ਬਤਾਈ।–ਤੁਮਰੀ ਪਨਹੀ ਅਬਹਿ

[1]ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਯਾ। [2]ਅਮਿਟ (ਰੋਗ) ਜਾਣਕੇ ਮੈਂ (ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਕਰਨੇ) ਛਡ ਦਿਤੇ। [3]ਨਾ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। [4]ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। [5]ਮੱਛਰ ਉੱਤੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨਾ। [6]ਜੋ (ਸ਼ੇਰ) ਕਿ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੱਥਾ ਪਾੜਨ ਨੂੰ ਜੋਗ (ਸਮਰੱਥ) ਹੈ। [7]ਦੇਖਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [8]ਮਾਨੋ ਰੋਗ ਹੈਸੀ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਲਗਾਈ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਗਯੋ ਨ ਜੋਇ। ਤਨਕ ਸਮੇ ਮਹਿਂ ਦੀਨਸਿ ਖੋਇ–॥੨੧॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲੇ ਆਸਾ ਹਾਥ। ਪਨਹੀ ਕੋ ਉਠਾਇ ਤਿਹ ਸਾਥ। ਦਈ ਕਿਦਾਰੇ ਕੋ, ਇਮ ਕਹ੍ਯੋ।–ਜਿਮ ਤੇਰੇ ਗਰ ਕੋ ਦੁਖ ਦਹ੍ਯੋ॥੨੨॥ ਤਿਮ ਕੋ ਅਪਰ ਹਜੀਰਾਂ ਵਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਲਗਾਵਨਿ ਰੋਗ ਬਿਦਾਰੇ। ਪਨਹੀ ਜੁਤਿ ਆਸਾ ਘਰ ਰਖਹੁ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਰਹਿਹੈ,ਲਖਹੁ–॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਆਗ੍ਯਾ ਤਬਿ ਲੀਨਿ ਕਿਦਾਰੇ। ਰਾਖੇ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸੁਧਾਰੇ। ਪੂਜਾ ਕਰਹਿਂ ਧਰ੍ਯੋ ਇਹ ਰਹੈ। ਆਇ ਰੁਜੀ ਤਿਸ ਕੋ ਰੁਜ ਦਹੈ'॥੨੪॥ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਭਏ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬਸੇ ਨਿਸਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਭਈ ਸਕਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸੌਚਿ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਗੁਰੁ ਚਲੇ।ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਸਿਖ ਜੇ ਮਗ ਮਿਲੇ। ਮਟਵੀਂ* ਆਇ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਾ। ਹਯ ਤੇ ਉਤਰੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੨੬ ॥ ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਯੋ ਜਿਸ ਰੀਤਿ। ਸੁਨੀਅਹਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸਪ੍ਰੀਤਿ। ਗ੍ਰਾਮ ਏਕ ਜਾਨਹੁ ਮੰਡਨਾਲੀ। ਐਰਾਵਤੀ ਕੋਸ ਤ੍ਰੈ ਚਾਲੀ[1] ॥ ੨੭॥ ਤਹਿਂ ਮਰਵਾਹਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਰਹੈ। ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਤਿਸੀ ਕੋ ਕਹੈ। ਭਾਗਣ ਨਾਮ ਭਾਰਜਾ ਤਾਂਹੀ।ਕਰੇ ਪੁੰਨ ਪੂਰਬ ਭਵ ਮਾਂਹੀ[2] ॥੨੮॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਬਾਸੇ ਤਿਸ ਗ੍ਰਾਮੁ। ਸਿਮਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਨਾਮੁ। ਬਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੰਨਯਾ ਤਿਨਿ ਧਾਮੁ। ਬਡ-ਭਾਗਨਿ ਸਭਿ ਤਨ ਅਭਿਰਾਮੁ॥੨੯॥ ਖੋਜਤਿ ਰਹੇ ਸੁ ਕਰਨਿ ਸਗਾਈ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਨਹਿਂ ਕਿਤਹੂੰ ਪਾਈ। ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਮਿੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਕੋਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਦੋਈ॥ ੩੦ ॥ ਨਿਜ ਕੰਨਯਾਂ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। 'ਆਛੋ ਥਾਨ ਨਹੀਂ ਕੋ ਪਾਈ। ਜੇ ਤੋ ਕਹੁ ਕਿਤ ਮਾਲੁਮ ਹੋਇ। ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਠਿਕਾਨੋ ਕੋਇ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। –ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਕੁਮਾਰੀ। ਜਿਨ ਤੇ ਆਛੋ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ।ਜੇ ਇਹ ਸੁਤਾ ਭਾਗ ਬਡਿ ਹੋਈ–॥੩੨॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨਿ ਸਖਾ ਹਮਾਰੇ !। ਜੇ ਸਬੰਧ ਬਨਿ ਜਾਹਿ ਤਿਹਾਰੇ। ਧੰਨ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨਹੁ ਫੇਰਿ। ਜਿਨ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਹੇਰਿ॥੩੩॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਜੋਧਾ ਬਲੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੂਰਤ ਭਲੀ। ਦ੍ਵੈ ਉਪਬਾਹ ਅਗਾਰੀ ਭਏ। ਜਿਨ ਆਗੈ ਸਗਰੋ ਜਗ ਨਏ[3] ॥੩੪॥ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਜੋ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਤਿਨ ਤੇ ਆਛੋ ਅਪਰ ਨ

[1]ਰਾਵੀ ਤੋਂ ੪੩ ਕੋਸ। [2]ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ। [3]ਨੀਉਂਦਾ ਹੈ।   *ਭਾਈ ਕੇ ਮੱਟ੍ਰ, ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲਾ ਤਸੀਲ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪਾਵੈਂ'। ਸੁਨਿ ਦੁਆਰਾ ਪੁਨ ਬੂਝਨਿ ਲਾਗਾ। 'ਅਬਿ ਸੋ ਅਹੈਂ ਕੌਨ ਸੀ ਜਾਗਾ ?॥੩੫॥ਕਹਿ ਕਰਿ ਲਾਗੀ ਦੋਉ ਪਠਾਇ। ਤੇਰੋ ਕਹਨੋ ਮੋਰ ਹਿਤ ਚਾਇ੧'। ਬਹੁਰ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। 'ਅਬਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਏ॥ ੩੬॥ ਮੈਂ ਡੇਰਾ ਤਲਵੰਡੀ ਸੁਨਯੋ। ਇਕ ਪੰਥੀ ਨੇ ਮੋ ਸੰਗ ਭਨਯੋ। ਇਸ ਮਾਰਗ ਹੀ ਅਬਿ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਸੁਧਿ ਲੇਤੋ ਰਹੁ ਸਿਵਰ ਜੁ ਪਾਵੈਂ ॥੩੭॥ ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਆਇ ਜਿ ਜਾਨੋ। ਤੁਰਤ ਸਬੰਧ ਕਰਨਿ ਕੋ ਠਾਨੋ'। ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਲਗਯੋ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ॥ ੩੮ ॥ ਮਟਵੀਂ ਆਇ ਕਰਯੋ ਜਬਿ ਡੇਰਾ। ਲਾਗੀ ਪਠੇ ਸੁਨੇ ਜਿਸ ਬੇਰਾ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬੈਠੇ ਜਹਾਂ। ਆਨਿ ਪਹੂਚੇ ਤਤਛਿਨ ਤਹਾਂ॥ ੩੯ ॥ ਆਸ਼ਿਖ ਦਈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ ਜਬੈ। ਜੇਠਾ ਦੂਰਿ ਹਕਾਰਯੋ ਤਬੈ। ਸਕਲ ਬਾਤ ਦਿਜ ਨੈ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਮੈਂ ਆਨੀ ਗੁਰ ਹੇਤੁ ਸਗਾਈ॥ ੪੦॥ ਮੰਡਯਾਲੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮਰਵਾਹਾ। ਬਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੰਨਯਾ ਘਰ ਮਾਂਹਾ। ਬ੍ਯਾਹ ਸਹਤ ਇਕ ਬਾਰ ਸਗਾਈ। ਕਰੀ ਭਾਵਨਾ ਅਬਹਿ ਪਠਾਈ'॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਜੇਠੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਪੁਰਹੁ ਭਾਵਨਾ ਜਿਮ ਕਿਮ ਚਹਯੋ। ਜੋ ਕੋ ਆਨਿ ਪਰਹਿ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਇਹ ਬਿਰਦ ਸਦਾਈ'॥ ੪੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ। ਬੂਝਯੋ ਦਿਜ ਬੁਲਾਇ ਅਗਵਾਨੀ। ਦ੍ਵਾਰੇ ਕੀ ਸਭਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। 'ਧਰੀ ਭਾਵਨਾ ਪਠੀ ਸਗਾਈ'॥ ੪੩ ॥ ਪੁਨ ਪਾਂਧਾ ਦਿਜ ਅਪਰ ਹਕਾਰਾ। ਆਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਬੰਦਨ ਧਾਰਾ। ਸ਼ੁਭ ਦਿਨ ਲਗਨ* ਗਿਨਯੋ ਤਿਨ ਆਛੋ।ਕਹਯੋ:-'ਕਰਹੁ ਪਰਸੋਂ ਜਿਮ ਬਾਛੋ'॥੪੪॥ ਤਹਾਂ ਟਿਕੇ ਗੁਰੁ ਭਈ ਸਗਾਈ†। ਸਕਲ ਬ੍ਯਾਹ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਲਵਪੁਰਿ ਪਠਿ ਕਰਿ ਵਸਤੁ ਮੰਗਾਈ। ਜੋ ਚਹੀਯਤਿ ਦਿਜ ਦੀਨਿ ਬਤਾਈ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਗਾਈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੨ ॥

੫੩. [ਤੀਸਰਾ ਵਿਵਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰੇ ਸ਼ਗੁਨ ਸਭਿ ਬ੍ਯਾਹ ਕੇ ਜੋਤਿਕ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਤਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੂਲਹੁ ਰਹੇ ਸੁਹਾਇ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਜੀ ਬਰਾਤਿ

੧ਤੇਰੇ ਕਹੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਚਾਉ ਤੇ ਪਿਆਰ ਹੈ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੭ ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਵਿਵਾਹਾਂ ਬਾਬਤ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਜਿਤਿਕ ਸਿਖ ਸੰਗ॥ਚਲੇ ਕੁਦਾਵਤਿ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਹਿ ਜਾਇ ਮੰਡਰਾਲੀ। ਦੇਖਿ ਖੁਸ਼ੀ ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲੀ॥ ੨॥ ਲੋਕ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਗੇ ਲੇਨਿ ਸੁ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਇ। ਜੇਠਾ ਲਗ੍ਯੋ ਦਰਬ ਬਰਖਾ-ਵਨਿ। ਰੰਕ ਧਨੀ ਬਨਿ ਭੇ ਹਰਖਾਵਨਿ ॥੩॥ ਤੁਰਰੀ, ਡਫ, ਗਨ ਪਟਹ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ[1]। ਬਾਜਿ ਉਠੇ ਜਨੁ ਘਨ ਗਰਜਾਨਾ। ਗੁਰੁ ਪਰ ਦ੍ਵਾਰੇ ਵਾਰ੍ਯੋ ਦਰਬ। ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਕੁਲ ਕੀ ਜੋ ਸਰਬ॥ ੪॥ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਨਿਵੇਸ ਕਰਾਯੋ। ਜੋ ਚਹੀਯਤਿ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਯੋ। ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਏ ਅਗਾਰੀ।ਦੇਖਿਸਰਾਹਤਿ ਹੈਂ ਨਰਨਾਰੀ॥੫॥ਮੰਗਤ ਜਨਸਮੂਹ ਚਲਿਆਵੈਂ। ਸਭਿ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਰਬ ਦਿਵਾਵੈਂ। ਜਸੁ ਫੈਲ੍ਯੋ ਬਡ ਦਾਨ ਦਏ ਤੇ।ਬਸੇ ਦੋਇ ਦਿਨ ਬੀਤਿ ਗਏ ਤੇ॥ ੬॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਦਿਨੇਸ ਰਹਿ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰਿ। ਬਡ਼ਵਾਰੂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿ ਤਯਾਰਿ। ਘਨੇ ਬਜਾਵਤਿ ਬਾਜੇ ਚਾਲੇ। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੈ ਭਾ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੇ॥ ੭॥ ਜੇਠੇ ਸੰਗ ਮਿਲਨੀ ਕਰਿ ਦ੍ਵਾਰੇ[2]। ਕਰ੍ਯੋ ਢੁਕਾਉ ਜਾਇ ਤਿਸ ਦ੍ਵਾਰੇ[3]। ਪਿਖ੍ਯੋ ਜਮਾਤਾ ਭਾਗਨ ਜਬੈ। ਅੰਗ ਅਨੰਦ ਨ ਮੇਵਹਿ ਤਬੈ॥ ੮॥ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਅਬਲਾ ਸਕਲ ਸਰਾਹਤਿ। ਜਿਹ ਨ ਪਿਖੇ ਸੁਨਿ ਦੇਖਿਨਿ ਚਾਹਤਿ[4]। ਜਾਨਿ ਸਮਾ ਗੋ ਧੂਲ[5] ਬਿਸਾਲਾ। ਬੇਦੀ ਬਲ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦਿਜ ਜਾਲਾ॥ ੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੇ ਅਵਾਹਨ ਜਬੈ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਬੈ। ਬਿਧੀਆ ਜੇਠਾ ਆਦਿਕ ਸਾਥ। ਖਾਰ੍ਯੋਂ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ੁਭ ਨਾਥ॥੧੦॥ ਨੌ ਗ੍ਰੈਹ ਕੋ ਦਿਜ ਨੇ ਪੁਜਵਾਇ*। ਅਗਨਿ ਸਥਾਪਨ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ। ਸਰਪੀ ਪਾਇ ਹੋਮ ਕੋ ਕਰ੍ਯੋ। ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤਿਸਿ ਫਿਰ੍ਯੋ॥੧੧॥ ਕਰਨਿ ਉਚਿਤ ਕਰਿ ਲਾਵਾਂ ਲੀਨਿ। ਜਹਾਂ ਚਹਤਿ ਜੇਠੇ ਧਨ ਦੀਨਿ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਏ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਬਾਜੇ ਬਜਤਿ ਬਹੁਤ ਤਿਸ ਬੇਰੇ॥੧੨॥ਪੁਨ ਭੋਜਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਬੁਲਾਇ।ਊਚੇ ਪੰਕਤਿ ਲਾਇ ਬਿਠਾਏ। ਸਤ ਪਕਵਾਨੀ ਆਨਿ ਅਹਾਰੇ[6]।ਕਰ੍ਯੋ ਪਰੋਸਨਿ ਸਕਲ ਅਗਾਰੇ॥੧੩॥ ਅਚਨਿ ਲਗੇ ਗਾਵਤਿ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਲੇ ਲੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਤਿ ਗਾਰੀ†। ਮੁਦਿਤ ਸਮਾਜ ਸਰਬ ਹੁਇ ਰਹ੍ਯੋ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ

[1]ਧੌਂਸੇ। [2]ਕੀਤੀ ਦ੍ਵਾਰੇ ਤੇ। [3]ਤਿਸ ਦੇ ਦਰਵਜੇ। [4]ਜਿਸ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਸੀ (ਉਹ ਭੀ) ਸੁਣਕੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੇ। [5]ਗਊ ਧੂੜ ਦਾ ਵੇਲਾ। [6]ਸਤ (ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਮਠਿਆਈ ਦੇ ਭੋਜਨ ਆਂਦੇ। ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਸਤਵੰਨੀ ਮਠਿਆਈ।

*ਵੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੭ ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਵੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੧੪ ਤੇ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੪੦ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ।

ਗੁਰ ਜਸੁ ਕੋ ਕਹਨੋ ॥੧੪॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਡੇਰੇ ਪੁਨ ਆਏ। ਸੁਪਤਿ ਜਬ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨਾ ॥ ੧੫ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਦੇਖਨਿ ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗਵਿੰਦ। ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਧਨੀ ਅਰੁ ਰੰਕਾ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਦਰਸਹਿੰ ਗੁਰ ਬੰਕਾ[1] ॥ ੧੬ ॥ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਹੇਰਤਿ ਪਾਵੈਂ। ਦੁਇ ਦਿਨ ਪੂਰਬ ਤੀਨਿ ਪਿਛਾਰੀ[2]। ਕਰਨੋ ਬਾਸ ਤਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਪੁਨ ਬਿਦਾਇਗੀ ਦ੍ਵਾਰੇ ਕੀਨਿ। ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦਾਇਜ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਮਿਲਿ ਭਾਗਣ ਦੁਹਿਤਾ ਕੇ ਸਾਥਿ। ਅਰਪਨਿ ਕਰਤਿ ਭਈ ਗੁਰੁ ਨਾਥ ॥ ੧੮ ॥ ਕਰਿ ਡੋਰਾ ਆਗੈ ਗੁਰ ਚਲੇ। ਹੁਇ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਅਪਰ ਸਭਿ ਮਿਲੇ। ਬਾਜੇ ਬਜਤਿ ਪੰਥ ਗਮਨੰਤੇ। ਅਨਗਨ ਧਨ ਘਨ ਜਨੁ ਬਰਖੰਤੇ॥ ੧੯ ॥ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਜਬਿ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ। 'ਖਰੇ ਰਹੋ' ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਪਜਾਰੋ ਸਿੱਖ ਚਲਨੋ ਇਕ ਆਵਤਿ। ਹਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਬਹੁ ਲਲਚਾਵਤਿ'॥ ੨੦॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਲੰਗਾਹ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਯੋ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਜਬਿ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ। 'ਅਹੇ ਕੁਸ਼ਲ?' ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ ॥੨੧॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸਿਖ ਲਵਪੁਰਿ ਗਏ। ਬਜਾਹ ਵਸਤੁ ਕਛੁ ਲਜਾਵਤਿ ਭਏ। ਸੁਧਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਤਿਨ ਤੇ ਪਾਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਹਿਯਰਾ ਲਲਚਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਅਪਰ ਬਾਤ ਇਕ, ਪਰਤਿ ਬਿਗਾਰਿ। ਬੈਰ ਕਰਹਿ ਕਾਜ਼ੀ ਕੁਰਿਆਰ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਉਚਰਤਿ ਚਾਰੀ[3]। ਖੋਟ ਅਰੋਪਹਿ ਓਰ ਤੁਹਾਰੀ[4] ॥ ੨੩ ॥ ਧਰਮਸਾਲ ਕੋ ਚਹਤਿ ਗਿਰਾਵਾ। ਹਿਤ ਮਸੀਤ ਧਰਿ ਅਵਨੀ ਦਾਵਾ। ਕਰਹਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਤਿਹ ਮੋਰਨਿ। ਚਹਤਿ ਅਨੀਤਿ ਰਾਖਿ ਉਰ ਖੋਰਨਿ[5] ॥ ੨੪ ॥ ਇਹ ਸੁਧਿ ਕਰਨਿ ਕਾਜ ਮੈਂ ਆਵਾ। ਮਹਾਂ ਲਾਭ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਾ'। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਧਰਮਸਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਥਾਨਾ ॥੨੫॥ ਤਿਸ ਕੋ ਬੁਰਾ ਚਿਤਹਿ ਜੋ ਮੂਰ[6]। ਅਪਨੋ ਬੇਗ[7] ਉਖਾਰਹਿ ਮੂਰ[8]। ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਰਮਸਾਲ ਨਿਤ ਥਿਰੀ। ਅਵਚਲ ਨੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕਰੀ' ॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖ ਲੰਗਾਹੁ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਯੋ 'ਅਬਹਿ ਤੂੰ ਜਾਹੁ।ਅੰਤਰ ਬਾਹਰ ਸੇਵਾ ਸਾਰੀ। ਆਮਦ ਖਰਚਨਿ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੀ॥ ੨੭॥ ਧਰਮਸਾਲ

[1]ਬਾਂਕੇ। [2]ਭਾਵ ਪੰਜ ਦਿਨ। [3]ਚੁਗਲੀ। [4]ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵੱਲ। [5]ਦ੍ਵੈਸ਼। [6]ਮੂਰਖ। [7]ਛੇਤੀ। [8]ਜੜ੍ਹ।

ਮਹਿਂ ਜੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ। ਦਿਹੁ ਅਹਾਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰਿ ਪੰਗਤਿ। ਦੇਗ ਚਲਾਵਤਿ ਰਹੀਅਹਿ ਨੀਤਿ। ਸੇਵਹੁ ਭਲੇ ਰਿਦੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ' ॥ ੨੮ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਇ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਚਿਤ ਭਯੋ ॥ ੨੯॥ ਦ੍ਵਾਰਾ ਤਨਿਯਾ ਨੇਹ ਅਰੁਝਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਤਿਗਰ ਸੋਂ ਬੂਝਾ'ਕਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਲਹੌਂ ਤੁਹਾਰਾ?।ਬਡ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮੁਝ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਾ'॥ ੩੦ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਦੀਰਘ ਜਿਸ ਪਯਾਸਾ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। 'ਬ੍ਰਿੱਛ ਸਿੰਸਪਾ ਖਰੋ ਜਿ[1] ਏਹ। ਇਸ ਪਿਖਿ ਹਮ ਦਰਸ਼ਨ ਫਲ ਲੇਹੁ ॥ ੩੧ ॥ ਧਰਹਿ ਭਾਵਨਾ ਇਸ ਕੋ ਹੇਰੇ। ਤਿਸ ਨਰ ਕੋ ਹੁਇਂ ਪੁੰਨ ਬਡੇਰੇ। ਹੁਇ ਹੈ ਇਸ ਕੋ ਨਾਮ ਚੁਟਾਲਾ। ਬਿਦਤ ਬਿਸਾਲ ਰਹਹਿ ਚਿਰ ਕਾਲਾ' ॥ ੩੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਸੁਰ ਜਾਨਿ ਬਲ ਵਡੋ। ਸਨਮਾਨਯੋ ਬਹੁ ਤਹਿਂ ਹੀ ਛਡੋ। ਭਾਗਨ ਸਾਸ ਖਰੀ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗੁਰ ਤਿਸ ਕੀ ਓਰ ॥੩੩॥ ਕਰਯੋ ਪਯਾਨ ਲਿਏ ਸਭਿ ਸੰਗ। ਹੇਰੇ ਐਰਾਵਤੀ ਤਰੰਗ। ਤਰਨੀ ਤੇ ਤਰਿ ਕਰਿਪਰਿ ਤੀਰ[2]। ਡੇਰਾ ਕੀਨਿਸਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੩੪ ॥ ਤਿਸ ਥਲ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਰੀ। ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਭਾਉ ਕਰਿ ਹੇਰੀ। ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਸਿੱਖ ਸੁਧਾਸਰ ਨਗਰੀ। ਪਠੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਭਾਖੀ ਸਗਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮਾਤ ਗੰਗਾ ਹਰਖਾਈ। ਆਵਹਿਂ ਅਬਲਾ ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ। ਨੌਬਤਿ ਲਗੀ ਬਜਨਿ ਮੁਦ ਦੈਨੀ। ਮਿਲੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਾਗਰਿ ਪਿਕ ਬੈਨੀ ॥ ੩੬ ॥ ਗਾਇ ਮਧੁਰ ਸੁਰ ਗੀਤ ਘਨੇਰੇ। ਮੰਗਤ ਜਨ ਦੈ ਦਾਨ ਬਡੇਰੇ। ਲੇਨਿ ਅਗਾਊ ਕੀ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਜਿਮ ਬਰਾਤ ਕੀ ਹ੍ਵੈ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਉਤ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਸੋ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ। ਬਾਜ ਅਰੂਢੇ ਬਾਜ ਬਜਾਇ[3]।ਡੇਰਾ ਕਰੇ ਅਗਾਰੀ ਚਲੇ। ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ ਚਲੇ ਤਬਿ ਜਾਲੇ ॥ ੩੮ ॥ ਆਨੰਦਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਤੀਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ ਲੀਏ ਨਰ ਭੀਰ। ਛਿਰਕੀ ਬੀਬੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਜ਼ਾ-ਰਨੇ। ਕਿਤਿਕ ਪਿਖਤਿ ਹੈਂ ਚਢੇ ਅਟਾਰਨਿ॥੩੯॥ਜਾਨੇ ਜਬਿ ਨੇਰੇ ਪੁਰਿ ਆਇ। ਨਾਰਿ ਨਾਗਰੀ ਭਈ ਅਗਾਇ। ਗੁੰਦਿ ਗੁੰਦਿ ਫੂਲਨਿ ਕੀ ਮਾਲਾ। ਲੇ ਲੇ ਮਿਲੀ ਜਾਇ ਗਨ ਬਾਲਾ ॥ ੪੦ ॥ ਭਾਟ ਨਕੀਬ[4] ਬੋਲਤੇ ਆਵੈਂ।

[1]ਟਾਹਲੀ [ਸੰਸ:, ਸ਼ਿੰਸ਼ਪਾ]। [2]ਪਾਰ ਪੈਕੇ। [3]ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਵਾਜੇ ਵਜਾ ਕੇ। [4]ਚੋਬਦਾਰ ਜੋ ਨਾਮ ਪਤਾ ਦੱਸਦਾ ਜਾਵੇ।

ਬਹੁ ਢੋਰੇ ਪਰ ਧਨ ਬਰਖਾਵੈਂ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਮੋਦ ਦੇਤਿ ਘਰ ਆਇ। ਗੰਗ ਮਾਤ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰਾਇ ॥੪੧॥ ਸਾਜਿ ਆਰਤੀ ਅੱਗ੍ਰ ਉਤਾਰੀ। ਪੀਯਸਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਰ ਬਾਰੀ[1]। ਅੰਤਰ ਸਦਨ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ। ਦੇਖਿ ਨੁਖਾ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਇ॥੪੨॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਨ ਉਠਿ ਆਇ।ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਿਖੈ ਨਹਾਇ। ਲਿਯੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗਏ ਦਰਬਾਰ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ ॥ ੪੩ ॥ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸਹਤ ਗੁਰਦਾਸ। ਮਿਲੇ ਨਮੋ ਕਰਿ ਹਰਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਪੁਨਿ ਹਟਿ ਆਇ।ਥਿਰੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਕੀ ਥਾਏ ॥ ੪੪ ॥ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਇ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਸਭਿ ਆਇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਹਿਂ ਪਾਸਿ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ॥੪੫॥ਪੈਂਦੇਖਾਂ ਜੁਤਿ ਭਟ ਗਨ ਆਇ।ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਲੋਚਨ ਬਿਕਸਾਇ। ਕਰਨੋ ਖਾਨ ਕੋ ਮਾਨ ਘਨੇਰਾ। ਭਟਨਿ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੩ ॥

੫੪. [ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਸੂਰਜ ਮਲ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਣੀਰਾਇ ਜੀ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਤਹਿਂ ਲਯਾਇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੀਰ। ਲੈਨਿ ਅੰਕ ਦੁਲਰਾਵਤੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਤੇ ਧੀਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਸਨਮਾਨਾ। ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਸੁਭਟ ਜੇ ਨਾਨਾ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਗਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕਏ ॥ ੨ ॥ ਸੰਧਯਾ ਸਮੈ ਸੁ ਦੀਪਕ-ਮਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਭਯੋ ਉਜਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੇ ਚਹੁੰ-ਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ। ਦੀਪਕ ਬਾਰ ਧਰੇ ਘ੍ਰਿਤਿ ਜਿਸ ਮੈਂ ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ ਸੋਪਾਨ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਾਨ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਹਾਈ॥੪॥ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਆਸ-ਵਾਰ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਜੈਕਾਰ। ਬੈਠਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ਆਵਹਿਂ ਸਿੱਖ ਅਨਿਕ ਲੈ ਗਯਾਨ ॥ ੫ ॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਤੇ ਬਹੁ ਮਾਸ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਲਸਤਿ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਲਾਸ। ਧਰਿ ਦਮੋਦਰੀ ਗਰਭ ਦੁਤਿਯ ਤਬਿ। ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤਾਵਨਿ ਕਿਯ ਜਬਿ ॥੬॥ ਭਈ ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਜਨਮੀ ਕੰਨਯਾਂ। ਬਡ ਭਾਗਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਧੰਨਯਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਨੇ

---

[1] ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕੇ ਪੀਂਦੀ ਹੈ।

ਤਾਹਿਂ ਨਿਹਾਰ॥ 'ਬੀਰੋ! ਨਾਮ ਬਿਚਾਰ ਉਚਾਰ॥੭॥ਮਾਤ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤਿ-ਪਾਲਾ ਘਨੀ। ਪਜਾਰੀ ਸੁਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਨੀ। ਕਬਿ ਦਾਦੀ ਲੇ ਅੰਕ ਦੁਲਾ-ਰਹਿ। 'ਗੁਰੁ ਘਰ ਜਨਮੀ ਪੁੰਨ ਉਦਾਰਹਿ' ॥੮॥ ਸੰਗਤਿ ਦੀਪਮਾਲ ਕੋ ਆਵੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਿਖੇ ਨਹਾਵੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈ। ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਬਦ ਉਰ ਆਨੰਦ ਧਰੈ ॥੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਤਖਤ ਅਕਾਲ। ਬੈਠਹਿਂ ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਬਿਸਾਲ। ਆਨਿ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪੀਤੇ। ਅਪਨਿ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਉਚਰੀਤੇ ॥੧੦॥ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਸਭਿ ਕੀ ਪੂਰਨ। ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਗੁਨ ਰੂਰਨਿ। ਕੇਤਿਕ ਭੁਗਤਿ ਬਿਖੇ ਮਨ ਲਾਵੈਂ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਤਿ ਗਤਿ ਪਾਵੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਕਿਸ ਕੋ ਦੇਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ ਗ੍ਯਾਨ। ਜਾਨਹਿਂ ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਮਹਾਨ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਤੇ ਹੋਤਿ ਨਿਰਾਲੇ। ਲਿਪਹਿਂ ਨ ਫਲ ਜੇ ਕਰਮਨਿ ਜਾਲੇ[1] ॥ ੧੨॥ ਆਇ ਅਨਿਕ ਸੇਵਾ ਕਹੁ ਲਾਗੇ। ਜਗ ਬੰਧਨ ਤ੍ਯਾਗਹਿਂ ਬਡਭਾਗੇ। ਲਗਜੋ ਸਦਾਬ੍ਰਤ ਮੁਕਤੀ ਕੇਰਾ। ਆਸ ਧਰਹਿਂ ਲੇ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੋ ਜਾਤੇ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਮਹਿਂ ਉਮਹਾਤੇ। ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਅਧਿਕ ਬਲ-ਵਾਨਾ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਪਰਚਤਿ ਰਹਹਿਂ ਮਹਾਨਾ ॥੧੪॥ਬਡੇ ਬਲੀ ਦੋ ਮਹਿਖ[2] ਮੰਗਾਵਹਿਂ। ਤਿਨ ਕਹੁ ਸਨਮੁਖ ਸੀਸ ਭਿਰਾਵਹਿਂ। ਟੱਕਰ ਇਕ ਜਬਿ ਕਰਹਿਂ ਭਿਰਾਵਨਿ। ਜਬਿ ਦੂਜੀ ਕੋ ਲਾਗਹਿਂ ਲਾਵਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਨਹੁਂ ਮਹਿਖਨਿ ਕੇਰ ਬਿਖਾਨ[3]। ਗਹਹਿ ਪਾਨ ਮਹਿਂ ਪੈਂਦੇਖਾਨ। ਭਿਰਨਿ ਨ ਦੇਤਿ ਟਿਕਾਵਹਿ ਦੌਨ[4]। ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਸਕਹਿਂ ਓਜ ਤਬਿ ਕੌਨ[5] ॥ ੧੬ ॥ ਬਲ ਤੇ ਝਟਕਹਿ ਕਰਹਿ ਪਿਛਾਰੀ। ਦੋਨਹੁਂ ਥਿਰਹਿਂ ਸਕਲ ਬਲ ਹਾਰੀ। ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਬਿਸਮਹਿਂ ਰਿਦੇ ਲਖਹਿਂ ਬਲ ਰਾਸਾ ॥ ੧੭॥–ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਮਾਂਹੀ। ਦੂਸਰ ਕਿਸ ਬਲ ਸੁਨਿਯਤਿ ਨਾਂਹੀ–। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਬਾਤ। ਕਰਹਿਂ ਲੋਕ, ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਤਿ ॥ ੧੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦੇਖਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਆਵੈਂ। ਡੀਲ ਬਿਸਾਲ ਬਲੀ ਪਿਖਿ ਜਾਵੈਂ। ਨੌ ਨੌ ਮਨ ਕੀ ਮੁਦਗਰ ਫੇਰਹਿ। ਅਵਨੀ ਮਹਿਂ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਗੇਰਹਿ ॥੧੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਰੁਖ ਬਹੁ ਕਰੈਂ।ਕ੍ਰਿਪਾ

[1]ਸਮੂਹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਵਿਚ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [2]ਸੈਂਢੇ। [3]ਸਿੰਙ। [4]ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ। [5]ਕੋਈ ਬੀ (ਸੈਂਢਾ)।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਲ ਪਰਖਤਿ ਧਰੈਂ[1]। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਸੰਗਤਿ ਲਯਾਵਹਿ। ਨਿਜ ਕੱਲ੍ਯਾਨ ਹੇਤੁ ਅਰਪਾਵਹਿ ॥ ੨੦ ॥ ਸੋ ਪੈਂਦੇਖਾਂ ਕੋ ਗੁਰੁ ਦੇਤਿ। ਬਲ ਦਿਖਰਾਇ ਰਿਝਾਇ ਸੁ ਲੇਤਿ। ਧਨ ਗਨ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਖ਼ਸ਼ੀਤੇ। ਬਲ ਬਰਧਕ ਭੋਜਨ ਅਚਵੰਤੇ ॥ ੨੧ ॥ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ਖੁਲਾ-ਵਹਿੰ। ਖੋਵਾ ਪੈ ਤਪਤਾਇ ਬਨਾਵਹਿੰ। ਆਦਿ ਬਦਾਮ ਪਾਇ ਬਹੁ ਮੇਵਾ। ਤੋਲ ਅਧਿਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰਦੇਵਾ[2] ॥ ੨੨ ॥ ਆਇ ਬਹੁਤ ਪੁਨ ਬਰ-ਜ਼ਿਸ਼ ਕਰੈ। ਦੰਡ ਪੇਲਬੋ, ਮੁੰਗਰੀ ਧਰੈ[3]। ਜਿਸ ਬਲ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਫਿਰਿ ਕਰਤਿ। ਅਵਨੀ ਬਿਖੈ ਪਰੈਂ ਤਹਿੰ ਗਰਤ[4] ॥੨੩॥ ਬਲ ਜੁਤਿ ਦੇਹਿ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਗਾਢੀ। ਸਰੀ ਸਾਰ[5] ਕੀ ਜਨੁ ਇਹ ਬਾਢੀ। ਕੈਸੇ ਹੁਇ ਤੁਰੰਗ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਗਹੈ,ਨ ਚਲਿਬੇ ਦੇਤਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਧਰੈ ਰਜਤਪਣ ਸਭਾ ਮਝਾਰ। ਮੇਟਹਿ ਹਰਫ ਮਸਲ ਬਲ ਧਾਰਿ[6]। ਪੁਨਹ ਪਟੇਬਾਜ਼ੀ[7] ਜਬਿ ਕਰੈ। ਨਹੀਂ ਅਗਾਰੀ ਕੋ ਨਰ ਅਰੈ ॥ ੨੫ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨੋ ਬਲ ਕਰੈਂ। ਅੰਗ ਦਬਾਇ ਗਰਬ ਪਰਹਰੈਂ।ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ਸੁਨਾਵਹਿ ਬੈਨਾ'ਹਮ ਬਲ ਸਮ ਅਵਨੀ ਕੋ ਹੈ ਨ ॥ ੨੬ ॥ ਅਰਿਬੇ ਦੇਉਂ ਨ ਦੋਪਦ ਮਾਂਹੀ[8] ।ਸਹੈ ਕੌਨ ਬਲ, ਬਚਹਿੰ ਸੁ ਨਾਂਹੀ[9]। ਤਨੁ ਕੋ ਤ੍ਰਾਨ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਆਪਿ। ਕਰਹੁ ਨ ਬਸਿ ਮੋਕਹੁ ਹਰਿ ਦਾਪ[10] ॥੨੭॥ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੋ ਬਲ ਕਰਿ ਕੈ ਭਾਰੋ। ਮੁਝ ਕੋ ਬਸਿ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਲਚਾਰੋ'। ਇਮ ਹੰਕਾਰ ਜਾਸ ਕੇ ਹੋਵ॥ ਨਿਜ ਬਲ ਸਮ ਦੂਸਰ ਨਹਿੰ ਜੋਵਾ ॥ ੨੮॥ ਆਇੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼॥ ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮਤਿ ਰਿਦੇ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਇ। ਅਦਭੁਤ ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਇ॥ ੨੯ ॥

ਮਰਵਾਹੀ ਨੇ ਗਰਭ ਧਰਯੋ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਨਿ ਜਬਹਿ ਕਰਯੋ ਹੈ। ਭਈ ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਸੁਤ ਉਤਪੰਨਾ। ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤਿ ਸੂਰਜ-ਵੰਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਮਾਤ ਰੀਗ ਸੁਨਿ ਆਨੰਦ ਧਾਰੇ। ਮੰਗਲ ਬਿਦਤਿ ਕਿਯੋ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ। ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਕੀ ਨੌਬਤਿ ਬਾਜਤਿ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਮੰਗਲਿ ਸਾਜਤਿ ॥ ੩੧ ॥ ਰੰਕਨ ਕੋ ਧਨ ਅਨਗਨ ਦੀਨਿ। ਬੇਦਨ-

---

[1]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰ ਕੇ ਬਲ ਪਰਖਦੇ ਹਨ। [2]ਬਹੁਤੇ ਤੋਲ ਵਿਚ (ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [3]ਫੇਰੇ। [4]ਤਿੱਥੇ ਟੋਏ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਲੋਹੇ ਦੀ ਗੋਲੀ। [6]ਬਲ ਨਾਲ ਮਲਕੇ। [7]ਗਤਕੇ ਬਾਜੀ। [8]ਦੋ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਨਾਂ ਅੜਨਦਿਆਂ। [9]ਓਹ (ਤਾਂ) ਬਚਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। [10](ਮੇਰਾ) ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਵਾਰੈਂ ਬੰਧਨ ਕੀਨਿ। ਫੂਲ ਮਾਲ ਬਹੁ ਦਰ ਲਰਕਾਈ। ਆਂਬ੍ਰ ਮੌਰ ਪਾਤਨਿ ਹਰਿਆਈ[1] ॥ ੩੨ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੰਗ ਗੰਗਾ ਬਚ ਭਾਖਾ।'ਸਮਾਂ ਬਿਚਾਰ ਲੇਹੁ ਕਰਿ ਕਾਂਖਾ। ਮੰਗਲ ਕੀਜਹਿ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰਾ'।ਗੁਰ ਮਾਨਯੋ ਜਿਮ ਮਾਤ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਇਸ ਤੇ ਬੰਸ਼ ਬਧਹਿ ਜਗ ਭਾਰੀ। ਸੂਰਜ ਬਲੀ ਲਗਨ ਕੇ ਧਾਮੂ। ਯਾਂਤੇ-ਸੂਰਜ ਮਲ-ਇਸ ਨਾਮੂ'[2] ॥ ੩੪ ॥ ਸਭਿ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਜਨਮ ਕੀ ਕਰੀ। ਬਜਤਿ ਬਧਾਈ ਆਨੰਦ ਭਰੀ। ਇਸ ਜਨਮੇ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਪਾਛੇ। ਰਿਦੇ ਨਾਨਕੀ ਸੁਤ ਕੋ ਬਾਂਛੇ ॥ ੩੫ ॥ ਏਕ ਸਮੈ ਪਤਿ ਪਾਇ ਇਕੰਤ। ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵੰਤ। ਲੱਜਾ ਸਹਤ ਨਾਨਕੀ ਠਾਂਢੀ। ਜੋਰੇ ਹਾਥ ਕਾਮਨਾ ਬਾਢੀ ॥ ੩੬ ॥ ਖਰੀ ਭਈ ਬੂਝੀ ਗੁਰੁ ਐਸੇ। 'ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨਸਿ ਕੈਸੇ ?। ਕਹੁ ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਕਯਾ ਚਿਤ ਚਾਹੂ?'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਭਈ ਗੁਰੁ ਪਾਹੂ ॥ ੩੭ ॥ 'ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ। ਤਊ ਜਿ ਪੂਛਹੁ ਉਚਰੌਂ ਸੁਾਮੀ। ਜ੍ਯਗ ਸੌਂਤਨਿ[3]ਸੁਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰੇ। ਤਥਾ ਕਾਮਨਾ ਮੈਂ ਉਰ ਧਰੇ' ॥੩੮॥ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਚਨ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਬਡਭਾਗ ਤੇਰੇ ਹਮ ਲਹ੍ਯੋ। ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭੀ ਪਾਇ। ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਹਿ ਅਧਿਕਾਇ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਉਪਾਵਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਰ ਅਵਨਿ ਟਿਕਾਵਾ। ਬਿਤੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਗਰਭ ਸੁ ਧਾਰਯੋ। ਨਵ ਮਾਸਨਿ ਕੋ ਸਮਾਂ ਸੁ ਟਾਰਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਸੇਥਮਾਨ ਧਾਇਨਿ ਤੇ ਹੋਈ[4]। ਜਨਮਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਖੋਈ। ਪੌਤ੍ਰਾ ਪਿਖ੍ਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਗੰਗਾ। ਮੰਗਲ ਰਚ੍ਯੋ ਹਰਖ ਕੇ ਸੰਗਾ ॥ ੪੧ ॥ ਪਤਿ ਕੀ ਸਿਮਰਤਿ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲੀ। ਭਈ ਸਫਲ ਅਬਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲੀ। 'ਵਧੀ ਵੇਲਿ ਬਹੁ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚਾਲੀ। ਧਰਮ ਕਲਾ ਹਰਿ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ' ॥ ੪੨॥ ਜਾਚਕ ਗਨ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ। ਬਾਜਤਿ ਬਾਜੇ ਦ੍ਵਾਰ ਮਹਾਨ। ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਦੀ ਪਰ ਸ਼ਾਦੀ। ਹੋਤਿ ਸਦਾ ਪਿਖਿ ਹ੍ਵੈ ਅਹਿ-ਲਾਦੀ ॥੪੩॥ਦੇਤਿ ਆਸ਼ਿਖਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰਾ।-ਸੌਗੁਨ ਬਧਹੁ ਗੁਰੂ ਪਰਿ-ਵਾਰ-। ਉਚਿਤ ਕਰਨਿ ਕੇ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀਨਿ। ਸਭਿ ਘਰ ਕਰਿ ਕਰਾਹ

[1]ਅੰਬਾਂ ਦਾ ਬੂਰ ਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਹਰਿਆਈ। [2]ਬਲੀ ਲਗਨ ਦੇ ਘਰ (ਵਿਚ ਜਦੋਂ) ਸੂਰਜ (ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ) ਤਾਂਤੇ ਸੂਰਜ ਮਲ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ (ਧਰੋ)। (ਸੂਰਜ ਮੇਖ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਬਲੀ, ਪ੍ਰਬਲ ਯਾ ਉੱਚਾਂਸ਼ ਕਹੀਦਾ ਹੈ)। [3]ਜਿਹਾਂ ਸੌਂਕਣਾਂ ਨੇ। [4]ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦਾਈਆਂ ਤੋਂ।

ਬਹੁ ਦੀਨਿ ॥ ੪੪ ॥ ਬੂਝਯੋ ਰੰਗ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਆਇ। 'ਹੇ ਸੁਤ ! ਸੁਤ ਕੋ ਨਾਂਵ ਬਤਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਦਾਰ। ਕਰ੍ਯੋ ਬਧਾਵਨਿ ਮਮ ਪਰਿਵਾਰ' ॥ ੪੫ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਅਨੀਰਾਇ ਇਸ ਨਾਮ ਉਦਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਅਨੰਦਤਿ ਹੋਇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਗਨ ਜੋਇ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੪ ॥

ਪ੫. [ਸਗਾਈ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੀਤਯੋ ਸਮੋਂ ਬਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਨਿ ਗਨ ਨਰਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਆਵਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੀਤਿ ਗਈ ਬਰਖਾ ਰੁਤਿ ਜਬੈ। ਸਰਦ ਸੁੰਦਰੀ ਦੀਪਤਿ[1] ਤਬੈ। ਦੀਪਮਾਲ ਕੋ ਲਖਿ ਆਗਵਨੁ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਸਿਖ ਤਜਿ ਤਜਿ ਭਵਨੁ ॥੨॥ ਇਕਠੀ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਧਾਰਿ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਲੇ ਲੇ ਚਲੇ। ਆਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਮੇਲਾ ਮਿਲੇ ॥ ੩ ॥ ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨ ਚਾਰਿ ਆਸ਼ਰਮੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਵਤਿ ਗੁਰੁ ਮਰਮੀ[2]। ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੋ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਵਤਿ ਮਗ ਛਾਯਾ ॥ ੪ ॥ ਰਾਉ ਰੰਕ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਆਏ। ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਸਹਿਕਾਮੀ ਧਾਏ। ਭਗਤ ਸਪ੍ਰੇਮ ਕਿਧੌਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ। ਦਰਸਹਿਂ ਜਿਨ ਗੁਰੁ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ॥੫॥ਬਾਸਹਿਂ ਸਾਗਰ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਪਟ ਪਾਲੋ ਭੀ ਆਲੋ ਹੈ ਨ[3]। ਕਾਜਰ ਕੋ ਕੋਠਾ ਬਡਿ ਕਾਰੋ[4]। ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਬਿਚ ਸੰਝ ਸਕਾਰੋ[5] ॥੬॥ ਤਊ ਸ਼ਯਾਮਤਾ ਛੁਈ ਨ ਲੇਸ਼। ਉੱਜਲ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੇ ਹਮੇਸ਼। ਜੇਤਿਕ ਮਹਾਂ ਅਜ਼ਮਤੀ ਨਰ ਹੈਂ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਤਿ ਉਰ ਹੈਂ ॥ ੭॥ ਪਰੇ ਜਗਤ ਬਿਵਹਾਰਨਿ ਐਸੇ[6]। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਉਰ ਛੁਯੋ ਨ ਕੈਸੇ। ਆਨਿ ਭਰਯੋ ਮੇਲਾ ਬਡਿ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਉਰ ਅਭਿਲਾਖੀ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮੈਂ ॥ ੮ ॥ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਂਹੀ। ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦਰਸਹਿਂ ਮੁਦ ਪਾਹੀ। ਦਰਬ ਸਮਰਪਹਿਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। ਧਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਲਿ ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ[7] ॥ ੯ ॥ ਦੀਪਮਾਲ ਦਿਨ

[1]ਸਹਾਵਣੀ ਸਰਦ (ਰੁਤ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਤਦੋਂ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੇਤੀ। [3]ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਖਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਗਿੱਲਾ ਹੋਇਆ। [4]ਕੱਜਲ ਦਾ ਬੜਾ ਕਾਲਾ ਕੋਠਾ। [5]ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ। [6]ਜਗਤ ਦੇ ਬਿਵਹਾਰ ਐਸੇ ਪਏ (ਚੰਦੂ ਦਾ ਫੜਨਾ, ਗਵਾਲੀਅਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਆਦਿ)। [7]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ)।

ਕਿਤਿਕ ਅਗਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕਰੁਨਾਧਾਰੀ । ਥਾਨ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਕੋ ਥਿਰੇ । ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਡਸਾਵਨਿ ਕਰੇ ॥੧੦॥ ਬੈਠੇ ਗਾਦੀ ਪਰ ਛਬਿ ਪਾਵੈਂ । ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਢੁਰਾਵੈਂ । ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਲਿਏ ਥਿਰ ਆਗੇ । ਸਿਖ ਸਮੀਪ ਜਿਨ ਮਨੁ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੧੧ ॥ ਆਨਿ ਆਨਿ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਧਾ । ਗੁਰੁ ਪਗ ਪੰਕਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਧਾ । ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਬੈਠੇ ਬਨਿ ਬਸਤ੍ਰਨਿ[1] । ਕੰਚਨ ਲਿਪਤਿ ਗਹੇ ਕਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ[2]॥ ੧੨ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਧਨੀ ਗਨ ਆਏ । ਸੰਗਤਿ ਦਰਸਤਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਏ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਤਹਿਂ ਆਯੋ । ਚਾਮੀਕਰ ਭੂਖਨ ਗਨ ਪਾਯੋ ॥੧੩॥ ਸਬਜ਼ੇ[3] ਸਬ ਜੋ[4] ਹੀਰਾ ਮੋਤੀ । ਅੰਗਨਿ ਜੇਵਰ ਜਗਮਗ ਹੋਤੀ । ਲੀਨਿ ਅੰਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ । ਆਇ ਗੋਦ ਬੁਧ[5] ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ॥੧੪॥ ਅੰਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਰਦੁਮਨ[6] ਸੁਹਾ-ਵਤਿ । ਦੇਖਿ ਲੋਕ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਤਾਵਤਿ । ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਹੋਵਤਿ ਬਡ ਸ਼ੋਭਾ । ਤਬਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਮਨ ਕਾਹਿ ਨ ਲੋਭਾ ॥ ੧੫ ॥ ਕਮਲ ਪਾਂਖੁਰੀ ਆਂਖਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਮ੍ਰਿਗ ਛੌਨਾ ਸਮ ਹੁਇ ਚਲਚਾਲਾ[7] । ਇਕ ਰਾਮਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਹਿਂ ਖਰੋ । ਇਕ ਟਕ ਦੇਖਿ ਰਹਯੋ ਮਨ ਹਰੋ ॥੧੬॥ ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਕੀ ਕਰਨਿ ਸਗਾਈ । ਚਹੈ ਕਰੀ ਪਰ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਈ । ਗਜ ਕੀਟੀ ਸਮ ਅੰਤਰ ਘਨੋ । ਯਾਂਤੇ ਮੌਨ,ਲਾਜ ਮਨ ਸਨੋ ॥੧੭॥ ਉਰ ਮਹਿਂ ਗੁਰੁ ਸੁਭਾਉ ਬਿਚਾਰਾ ।–ਇਹ ਨਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਧਨੀ ਉਦਾਰਾ । ਬਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿਤੇ । ਰੰਕਨਿ ਕੋ ਬਹੁ ਆਦਰ ਧਰਿਤੇ ॥ ੧੮ ॥ ਚੰਦੂ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨਾ । ਤਜਾਗਯੋ, ਨਹੀਂ ਕਦਾਚਿਤ ਮਾਨਾ । ਸਿੱਖ ਗਰੀਬਨਿ ਕੀ ਲੇ ਸੁਤਾ । ਕਿਧ ਸਨਬੰਧ ਮਾਨ ਬਹੁ ਦਿਤਾ ॥ ੧੯ ॥ ਇਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਹੋਤਿ ਰੰਕ ਨਰ ਰਾਉ ਬਨਾਵੈ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਿਹਾਰਾ । ਅਭਿਲਾਖੀ ਲਖਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ । 'ਕਿਮ ਤੂ ਖਰੋ, ਕਹਾਂ ਉਰ ਬਾਛੇ ? । ਕਹੋ ਮਨੋਰਥ ਅਬਿ ਤੂੰ ਆਛੇ'॥ ੨੧ ॥ਤਬਿ ਰਾਮੇ ਨਿਜ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ । 'ਮੈ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਕਰਨਿ ਸਗਾਈ । ਖਸ਼ਟ ਬਰਖ ਕੀ ਕੰਨਜਾਂ

---

[1]ਸਜਕੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ। [2]ਸੋਨੇ ਜੜੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜੇ। [3]ਪੰਨੇ। [4]ਜੋ ਸਾਰੇ । [5]ਚੰਦ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। [6]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। [7]ਨੇਤ੍ਰ ਕਮਲ ਪੰਖੜੀ ਵਾਂਙੂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਙੂ ਚਪਲ ਹਨ। ਅਥਵਾ ਆਪ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਬਚੇ ਵਾਂਙੂ (ਜੀਵਨ ਰੌ ਨਾਲ) ਚੰਚਲ ਹਨ।

ਮੋਰੇ। ਦਾਸੀ ਕਰਨਿ ਚਹੌਂ ਸੁਤ ਤੋਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਲਖਿ ਬਿਰਦ ਤੁਹਾਰਾ। ਸੁਕਚਿਤਿ ਚਿਤ ਤੇ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਾ'। ਜੇਠੇ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਫੁਰਮਾਯਹ। 'ਇਸ ਕੋ ਆਛੇ ਥਾਨ ਬਿਠਾਯਹੁ ॥ ੨੩ ॥ ਮਾਤਾ ਕੋ ਸੁਧਿ ਦੇਹੁ ਜਨਾਇ। ਜਿਮ ਜਾਨਹਿ ਤਿਮ ਕਰਹਿ ਸੁਹਾਇ। ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਗੋਤ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਜੇ। ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤਿ ਸਕਲ ਲਖਿ ਲੀਜੈ' ॥ ੨੪ ॥ ਜੇਠਾ ਮਾਤ ਰੰਗ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਨਾਵਤਿ ਭਯੋ। 'ਲੇਨਿ ਸਲਾਹ ਆਪ ਕੀ ਜੈਸੇ। ਕੀਜਹਿ ਸਭਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਤੈਸੇ'॥ ੨੫ ॥ਸੁਨਤਿ ਰੰਗ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਯੋ । 'ਇਹ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ । ਲਛਮੀ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਆਈ। ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰ ਨ ਦੇਹੁ ਬਨਾਈ[1] ॥ ੨੬ ॥ ਇਸ ਮੈਂ ਸੰਸੈ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਇ। ਲੇਹੁ ਸ਼ਗੁਨ ਜਿਮ ਰੀਤਿ ਸੁ ਹੋਇ। ਜਾਤਿ ਭਲੀ ਹੇਰਹਿਂ ਮਤਿਵਾਨ। ਧਨ ਤੌ ਆਵਨਿ ਜਾਨੌ ਜਾਨਿ ॥ ੨੭ ॥ ਨਗਰ ਵਟਾਲਾ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨ'। ਸੁਨਿ ਜੇਠਾ ਰੰਗਾ ਕੇ ਵਾਕ। ਜਾਨਯੋ ਰਿਦੇ ਸਰਾਹਤਿ ਸਾਕ ॥ ੨੮ ॥ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਕਹਯੋ ਮਾਤ ਨੇ-ਲੇਹੁ ਸਗਾਈ-'। ਦਿਜ ਤੇ ਆਛੇ ਦਿਵਸ ਪੁਛਾਵਾ। ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਤਯਾਰਿ ਕਰਿਵਾਵਾ ॥ ੨੯ ॥ ਆਛੇ ਸਮੇ ਦਿਵਸ ਜਿਸ ਆਯੋ। ਮੰਗਲ ਸਹਤ ਸੁ ਕਾਜ ਰਚਾਯੋ। ਚੰਦਨ ਕੀ ਚੌਂਕੀ ਡਸਵਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਦੀਨਿ ਬਿਠਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਨੌਂ ਗ੍ਰੈਹ ਕੋ ਅਭਿਖੇਕਨਿ ਕਰੇ*। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੇ ਨਰ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਧਰੇ। ਦ੍ਵਾਰ ਅਗਾਰੀ ਬਾਜੇ ਬਾਜਤਿ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਮੰਗਲ ਸਾਜਤਿ ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਤ ਢਿਗ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਠੇ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਰਾਮੇ ਕੋ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ। ਆਇ ਸਮਾਜ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਨੀਕਾ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਕੀਨਿਸਿ ਟੀਕਾ ॥ ੩੨ ॥ ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸਭਿ ਕਰੀ। ਬਹੁ ਅਨਵਾਇ ਬਦਾਮਨਿ ਗਰੀ। ਖਾਰਕ ਆਦਿਕ ਮੋਦਕ[2] ਲਯਾਏ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਬਹ ਬਰਤਾਏ॥੩੩॥ਪੁਰਿ ਕੀ ਮਿਲੀ ਨਾਰਿ ਪਿਕ ਬੈਨੀ। ਪੀਨ ਉਰੋਜਨਿ, ਪੰਕਜ ਨੈਨੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੋਇ ਗਾਵਤਿ ਹਰਖਾਈ। ਉਤਸਵ ਤੇ ਪੂਰਨ ਚਹੁੰ ਘਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨ ਸੁਤ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗ ਗੁਸਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਗਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲੀਨੇ ਸੰਗਿ

[1]ਦਰਵਜੇ ਦੇ ਤਖਤੇ ਬਣਾਕੇ ਨਾ ਦਿਓ (ਭਾਵ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰਖੋ) (ਅ) ਬਨਾਈ=ਬੰਦ ਨਾ ਕਰੋ। [2]ਛੁਹਾਰੇ ਤੇ ਲਡੂ ਆਦਿਕ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਦਾਸ। ਖਰੇ ਕਰਾਵਤਿ ਭੇ ਅਰਦਾਸ॥ ੩੫॥ਤਹਿੰ ਬਰਤਾਇ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਦੇ ਕੇ। ਆਏ ਵਹਿਰ ਮੋਦ ਮਨ ਕੈ ਕੈ। ਬਹੁਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਕੇ ਥਾਨ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਸੰਧਯਾ ਭਏ ਗਏ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ। ਕਰਤਿ ਅਨੰਦਤਿ ਮੰਗਲ ਸੁੰਦਰ। ਨਿਜ ਆਸਨ ਪਰ ਜਾਇ ਬਿਰਾਜੇ। ਮਾਤਾ ਕਰਤਿ ਭਈ ਸਭਿ ਕਾਜੇ ॥ ੩੭ ॥ ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਕੋ ਗਨ ਬਿਵਹਾਰ। ਹਰਖਾਵਤਿ ਧਨ ਪਾਇ ਉਦਾਰ। ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਸੁਜਸੁ ਭਯੋ ਭਰਪੂਰ। ਬਰਨਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਗੁਨ ਰੂਰ॥੩੮॥ ਦੀਪਮਾਲ ਕੋ ਮੇਲਾ ਭਯੋ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਇਹ ਮੰਗਲ ਦਰਸਯੋ। ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਕੇ ਸਿਖ ਗਨ ਆਏ। ਕਹਾ ਗਿਨਤੀ ਕੋ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਏ ॥ ੩੯ ॥ ਸਿਰੋਪਾਉ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਦੀਨੇ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕੀਨੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ ਬਡਿਆਈ। ਦੇ ਕਰਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਪਠੇ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਜੋ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਰਹੈ ਸੋ ਜਾਵਹਿ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਬਟੋਰਿ ਲਿਆਵਹਿ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਸੋ ਦੇਸ਼ ਗਿਨੀਜੈ। ਅਵਨੀ ਮੰਡਲ ਸਕਲ ਜਨੀਜੈ॥੪੧॥ਸਲਿਤਾਪਤਿ[1] ਕੇ ਟਾਪੂ ਜੇਯ। ਸਿੱਖ ਬਸਹਿੰ ਆਵਹਿੰ ਧਨ ਦੇਯ। ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕੌਨ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੇ ਭੌਨ॥ ੪੨ ॥ ਜਹਾਂ ਹੋਹਿੰ ਸਿਖ ਪਰ ਹੈ ਭੀਰ[2]। ਤਹਾਂ ਬਨਹਿੰ ਰੱਛਕ ਗੁਰੁ ਧੀਰ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਗਿਨਿ ਕਰਿ ਪਾਇ ਨ ਪਾਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਤੂਰਨਿ। ਕਰਹਿੰ ਕਾਮਨਾ ਉਰ ਕੀ ਪੂਰਨਿ। ਬਯਾਪ ਰਹੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਿ ਦੇਸ਼। ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਸਗਾਈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਉਤਸਵ ਮੇਲਾ ਭਯੋ ਹਰਖਯੋ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਮਾਤ ਢਿਗ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੁਕਤਿ ਉਦਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਿਸ ਨੀਕੇ ਥਾਈ। ਖੋਜਿ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਸੁਤਾ ਸਗਾਈ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਭੀ ਕਰਿਬੇ ਜੋਗ। ਪਠਹੁ ਕਿਤਿਕ ਪੁਰਿ[3] ਲਾਗੀ ਲੋਗ ॥ ੨ ॥ ਜਹਾਂ ਬਿਲੋਕਹਿੰ ਭਲੋ ਠਿਕਾਨਾ। ਸੋ ਥਲ ਆਨਿ ਸੁਨਾਵਹਿੰ ਕਾਨਾ। ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਸੰਬੰਧ ਕੀ ਜੇਤੀ। ਲੇਹਿ ਸਦਨ ਤੇ ਗਮਨਹਿੰ ਤੇਤੀ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਬਨਹਿ ਬਿਨ ਬਾਰਿ[4]। ਜਹਿੰ ਸੰਜੋਗ ਰਚਯੋ ਕਰਤਾਰ। ਸੋ ਸੁਖੇਨ ਹੀ

[1]ਸਮੁੰਦਰ। [2]ਦੁਖ। [3]ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ। [4]ਡੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਛੇਤੀ।

ਹੁਇ ਅਬਿ ਜਾਇ। ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਆਪਿ ਉਠਾਇ ॥ ੪ ॥ ਕਹਿ ਸੁਨਿ
ਮਾਤ ਸੰਗ ਘਰ ਥਿਰੇ।ਨਿਜ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਪੌਢਨਿ ਕਰੇ।ਤਬਿ ਦਮੋਦਰੀ ਸੁਤ
ਲੇ ਸਾਥਿ। ਆਈ ਸੇਵ ਕਰਨਿ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ
ਬਖਾਨਾ। 'ਪਿਖਹੁ ਸੁਤਾ ਹਿਤ ਨੀਕ ਠਿਕਾਨਾ। ਪ੍ਰਿਯਾ ਮੋਹਿ ਮਨੁ ਜਹਿੰ
ਸੁਖ ਪਾਵੈ[1]। ਹਮ ਹੇਰਹਿਂ ਆਛੋ ਹਰਖਾਵੈਂ[2]' ॥੬॥ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੰਜੋਗ
ਰਚ੍ਯੋ ਜਹਿੰ। ਸੁਖ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਹਿ ਬਸਹਿ ਤਹਿੰ।ਉਚਿਤ ਨ ਇਹ ਚਿਤ
ਚਿੰਤਾ ਕਰਨੀ। ਪਰਾਲਬਧ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡ ਬਰਨੀ' ॥੭॥ ਸੁਨਿ ਦਮੋਦਰੀ
ਉਠਿ ਹਰਖਾਈ। '-ਰਹਹੁ ਸੁਖੀ-ਬਚ ਤੁਮ ਸਫਲਾਈ[3]'। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ
ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਉਠਿ ਗੁਰ ਮੱਜੇ ਨਿਰਮਲ ਬਾਰੀ॥੮॥ਦਿਵਸ ਚਢੇ
ਪੁਨ ਲਗ੍ਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਿ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ
ਹੋਵਤਿ ਠਾਂਢੇ। ਕੋ ਬੈਠਹਿਂ ਢਿਗ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗਾਢੇ ॥ ੯ ॥ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖ੍ਯੋ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਇ। ਬੈਠੇ, ਉਠੇ ਜਾਹਿਂ, ਕੋ ਆਇ[4]। ਇਕ ਨਰ ਹੇਰ੍ਯੋ
ਬਾਲਕ ਸਾਥਿ। ਦਰਬ ਹੀਨ ਪਟ ਮਲਿਨ ਅਨਾਥ॥੧੦॥ਜਬਿ ਨੇਰੇ ਹੁਇ
ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ। 'ਭੌਨ ਕੌਨ, ਪੁਰਿ,
ਜਾਤੀ ਕੌਨ ?। ਕਿਮ ਆਯਹੁ ਕਹੁ ਕਾਰਜ ਜੌਨ?'॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਸੁਕਚ੍ਯੋ
ਬੰਦੇ ਜੁਗ ਹਾਥ। ਸਭਾ ਬੀਚ ਬੋਲ੍ਯੋ ਗੁਰ ਸਾਥਿ। 'ਮੱਲੇ ਪੁਰਿ ਬਾਸਹਿਂ
ਚਿਰ ਕਾਲ। ਗਏ ਦਰਬ ਤੇ ਥੁਰਿ ਇਸ ਹਾਲ[5] ॥ ੧੨ ॥ ਜਾਤਿ ਖੋਸਲੇ
ਖੱਤ੍ਰੀ ਅਹੈਂ। ਧਰਮਾ ਨਾਮ ਮੋਹਿ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਸਪਤ ਬਰਖ ਕੋ ਬਾਲਕ ਮੇਰਾ॥
ਸਾਧੂ ਨਾਮ ਧਰ੍ਯੋ ਇਸ ਕੇਰਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ
ਬਿਠਾਯਹੁ। 'ਆਨਹੁ ਖਾਰਕ[6] ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਲਾਯਹੁ'।ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਤਿ ਭੇ
ਨਰ ਸਾਰੇ।-ਕਹਾਂ ਕਰਤਿ ਗੁਰ-ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇ॥੧੪॥ ਜਬਿ ਦਿਜ ਆਯੋ
ਕਰ੍ਯੋ ਬਖਾਨੇ। 'ਸਿਸ ਕੇ ਮੁਖ ਦਿਹੁ ਖਾਰਕ[6] ਖਾਨੇ'। ਸੁਨਿ ਧਰਮੇ ਕਰ
ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਤੁਮ ਸਗਰੇ ਜਗ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ॥੧੫॥ਸਮਰਥ ਚਹਹੁ ਸੁ
ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ। ਕੋ ਤੁਮਰੀ ਸਮਤਾ ਨਹਿਂ ਪਾਈ। ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਸਭਿ
ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਹੀਨਾ। ਰੰਕ, ਦਰਬ ਬਿਨੁ, ਬਸਤ੍ਰ ਮਲੀਨਾ ॥ ੧੬ ॥ ਕਰਨਿ

[1]ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ (ਧੀ) ਜਿੱਥੇ ਸੁਖ ਪਾਵੇ। [2]ਅਸੀਂ ਭਲੇ (ਸਾਕ) ਦੇਖਕੇ ਅਨੰਦ ਹੋਵੀਏ। [3](ਇਹ) ਆਪ ਦਾ ਬਚਨ ਸਫਲਾ ਹੋਵੇ। [4](ਕਈ) ਬੈਠੇ ਹਨ (ਕਈ) ਉੱਠਕੇ ਟੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। [5]ਧਨ ਤੋਂ ਥੁੜਕੇ ਇਸ ਹਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। [6]ਛੁਹਾਰਾ।

ਸਗਾਈ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਸਮਤਾ ਸਿੰਧੁ ਬੂੰਦ ਕਿਮ ਪਾਵੈ। ਕਹਿੰ ਕੀਟੀ ਕਹਿੰ ਬਡ ਗਜਰਾਜ। ਸੁਨਤਿ ਬਾਤ ਮੁਝ ਉਪਜਤਿ ਲਾਜ॥੧੭॥ ਰਾਵਰ ਬੰਦਨ ਕਰਨਿ ਸਥਾਨ। ਬਹੁ ਅਜੋਗ[1] ਕਿਮ ਕਰਿਹੁ ਬਖਾਨ'। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਚਿੰਤ ਨਹਿ ਕੀਜੈ। ਰਚ੍ਯੋ ਬਿਰੰਚਿ[2] ਸੰਜੋਗ ਲਖੀਜੈ॥੧੮॥ ਇਹ ਸੁਤ ਤੇਰੋ ਹੈ ਬਡਭਾਗੇ। ਭਗਤ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਇਸ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਲਾਗਹਿ ਕੋਈ। ਅਪਰ ਸੰਦੇਹ ਦੇਹੁ ਸਭਿ ਖੋਈ'॥੧੯॥ ਇਮ ਕਹਿ ਜੇਤਿਕ ਰੀਤਿ ਸਗਾਈ। ਤਹਿੰ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਕਰਾਈ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਏ।–ਸਿੱਖ ਰੰਕ ਸੰਜੋਗ ਬਨਾਏ–॥੨੦॥ ਸਭਾ ਉਠੀ ਗੁਰ ਮੰਦਿਰ ਗਏ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਦਤਏ।–ਖੱਤ੍ਰੀ ਰੰਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਸਾਥਿਕਰੀ ਸਗਾਈ ਤਨਿਯਾ ਨਾਥ[3]–॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਦਮੋਦਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਈ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਤਰਕ ਉਠਾਈ। ਕਹਤਿ ਭਈ 'ਨਹਿਂ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰ। ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੀਨਿਸਿ ਰੰਕ ਅਗਾਰ[4]॥੨੨॥ ਖੋਜ੍ਯੋ ਨਿਜ ਸਮਾਨ ਨਹਿਂ ਥਾਨ। ਧਨੀ ਬਿਸਾਲ ਜੁ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨ। ਕਹਹਿਂ ਕਹਾਂ ਪਿਖਿ ਕੈ ਨਰ ਸਾਰੇ। ਆਇ ਸਬੰਧੀ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰੇ'॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਿਹ ਧੀਰਜਿ ਦੀਨਿ। 'ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਇਸੀ ਕਹੁ ਚੀਨਿ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਆਛੋ ਹੁਇ ਤਬਿ ਜਾਨੈ। ਅਪਰ ਨ ਪਾਵਤਿ ਇਸੀ ਸਮਾਨੈ'॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਦਮੋ-ਦਰੀ ਤੁਸ਼ਨਿ ਹੋਈ। ਗੰਗਾ ਸੰਗ ਕਹੀ ਜਿਮ ਜੋਈ। ਮਾਤਾ ਸੁਨਿ ਸੁਤ ਬਚ ਬਿਸਵਾਸਾ[5]। ਨਹੀਂ ਤਰਕ ਹਿਤ ਕਛੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ॥੨੫॥ ਸਭਿ ਸੁਜਾਨ ਤੇ ਮਹਿਦ ਸੁਜਾਨਾ। ਕਲਾਨਿਧਾਨ[6] ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਜਾਨਾ।–ਆਛੀ ਹੋਹਿ ਕਰੀ ਹੈ ਜੈਸੇ। ਭਈ ਸੁ ਭਈ ਫਿਰਤਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ–॥੨੬॥ ਜਾਨਿ ਭਲੀ ਮਾਤਾ ਕਿਯ ਮੌਨ। ਮੰਗਲ ਕਰਤਿ ਭਈ ਗਨ ਭੌਨ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਖਾਏ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਏ॥੨੭॥ ਸੁਭਟ ਹਵੇ ਗਨ ਗਏ ਅਖੇਰ। ਇਤ ਉਤ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਫਿਰਿ ਫੇਰ। ਛੋਰਹਿਂ ਬਾਜ ਪੰਛੀ-ਅਨਿ ਪਾਛੇ। ਚੀਤੇ ਧਾਇ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਗਾਛੇ[7]॥੨੮॥ ਸ੍ਵਾਨ ਬਿਸਾਲ ਸ਼ੂਕਰਨਿ ਦੌਰੇ[8]। ਘੇਰਿ ਘੇਰਿ ਹਤਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਬੌਰੇ। ਲਗਰ, ਝਗਰ,

[1](ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ) ਫੱਬਦੀ ਨਹੀਂ। [2]ਰਚਨਹਾਰ ਨੇ [ਸੰਸ:, ਵਿ+ਰਚ੍=ਰਚਨਾ]। [3]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [4]ਕੰਗਾਲ ਦੇ ਘਰ। [5]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਬਚਨ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। [6]ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। [7]ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [8]ਸੂਰਾਂ ਵਲ ਦੌੜਦੇ ਹਨ।

ਜੁਰਰੈਂਗਨ ਸ਼ਿਕਰੇ।ਬਹਰੀ ਉਡਤਿ ਖਗਨਿਕੋ ਪਕਰੇ॥੨੯॥ਰਾਜ ਰਿਖਿਨਿ ਸਮ ਖੇਲਿ ਅਖੇਰੇ। ਬਨ ਬਿਚਰਨਿ ਮੁਦਿ ਪਾਇ ਬਡੇਰੇ। ਪੁਰਿ ਮੁਰਿ ਆਏ ਗੁਰੁ ਉਰ ਹਰਖਤਿ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਸੁਭਟਨਿ ਪਰਖਤਿ ॥ ੩੦॥ ਕਰਤਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਕੋ ਭਟ ਕਰ ਗਹਿ ਖੜਗ ਸੰਘਾਰੈਂ। ਤੋਮਰ ਤੀਰਨਿ ਤੁਰਨਤਾ ਤਰ[੧]। ਕਰਹਿਂ ਦਿਖਾਵਨਿ ਚਾਤੁਰਤਾ ਧਰਿ ॥ ੩੧ ॥ ਪੈਂਦੇਖਾਨ ਬੀਰ ਬਲ ਰਾਸਹਿ। ਆਯੁਧ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਕਉ ਅੱਭ੍ਯਾਸਹਿ।

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਇਸ ਰੀਤਿ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ॥ ੩੨ ॥ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਨਿ ਕੋ ਹੋਵਾ। ਧਾਇਨਿ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਗਨ ਜੋਵਾ।ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਗਨ ਦੀਪਕ ਬਾਰੇ। ਦਾਸੀ ਉਤਲਾਵਤਿ ਗਤਿ ਧਾਰੇ[੨]॥ ੩੩॥ ਜਨਮ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਤਬਿ ਲੀਨਿ। ਸੁਨਿ ਸੁਤ ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮੁਦ ਕੀਨਿ। ਰੰਗਾ ਕਰਤਿ ਮੰਗਲਾਚਾਰ। ਰਿਦੇ ਮੁਦਤਿ ਬ੍ਰਿਧਤਿ ਪਰਿਵਾਰ ॥ ੩੪ ॥ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਧਰੇ। ਬਾਜਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮੁਦ ਭਰੇ। ਮੰਗਤਿ ਜਨ ਉਤਲਾਵਤਿ ਆਏ।ਮਾਤ ਰੰਗ ਕਹਿ ਦਰਬ ਦਿਵਾਏ ॥੩੫॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਗਨ ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ। ਲ੍ਯਾਇ ਦੂਬਿ[੩] ਗੁਰ ਢਿਗ ਅਰਪਾਈ। ਉਤਸਵ ਕਰਿਬੇ ਕੀ ਜੋ ਰੀਤਿ। ਸਭਿ ਰੰਗਾ ਕਰਿਵਾਇ ਸਪ੍ਰੀਤਿ ॥੩੬॥ ਬ੍ਰਿਧ ਸੰਮਤਿ ਹੁਇ[੪] ਨਾਮ ਬਿਚਾਰਾ।'ਅਟਲ ਰਾਇ' ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਅਟਲ ਸਮਾਧਿ ਕਰਤਿ ਇਹ ਰਹਨੋ।ਯਾਂਤੇ ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕਹਨੋ' ॥ ੩੭ ॥ ਅਨਗਨ ਦਰਬ ਦੀਨਿ ਗੁਰ ਦਾਨ। ਪਾਇ ਕਰਹਿਂ ਨਰ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਪੋਤਾ। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਥੰਭਿ ਭਾਰ ਖਲੋਤਾ। ॥੩੮॥ ਦੇਤਿ ਕਾਮਨਾ ਜਗ ਮਹਿ ਸੁਖ ਕੀ। ਮੂਲ ਉਖਾਰਹਿ ਬਿਖਮ ਸੁ ਦੁਖ ਕੀ[੫]।ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੋਧਾ ਬਲੀ।ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਬਖਸ਼ਤਿ ਗਤਿ ਭਲੀ ॥ ੩੯ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਜੌਨ। ਸੁਰਪਤਿ ਬਪੁਰਾ ਆਗੈ ਕੌਨ। ਜਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ਲਿਏ ਜਮ ਤ੍ਯਾਗੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਕਲਮਲ ਗਨ ਭਾਗੈਂ ॥ ੪੦॥ ਰਾਜ ਜੋਗ ਬਰਤਹਿ ਜਗ ਮਾਹੀ। ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤਾ ਉਥਤਿ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ।ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਭਾ ਪਰਿਵਾਰ।ਉਪਜੀ ਏਕ ਸੁਤਾ,ਸੁਤ ਚਾਰਿ। ੪੧ ॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਰੂਪ ਸੁ ਰੂਰਾ। ਜਿਨ ਤੇ ਭਵਨ ਲਗਹਿ ਜਨੁ ਪੂਰਾ[੬]।

[੧]ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ। [੨]ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। [੩]ਦੱਭ। [੪]ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ। [੫]ਕਰੜੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟਦੇ ਹਨ। [੬]ਘਰ ਮਾਨੋ ਭਰਿਆ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਲੇ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਰੀਗ ਦੁਲਾਰਹਿ। ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਅਨਿਕ ਤਨ ਧਾਰਹਿ ॥ ੪੨ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੇ ਅਪਨੇ ਹਾਥ। ਪਾਰਤਿ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਾਥ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖਹਿ ਗੁਰੁ ਬੰਸ। ਸੋਢੀ ਕਲ ਕੇ ਜਨੁ ਅਵਤੰਸ਼ ॥੪੩॥ ਅਨਿਕ ਦਾਸ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਰਹੈਂ। ਅੰਕ ਰਖੈਂ ਵਹਿਰੰਤਰ ਰਹੈ[1]। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਦਨ ਅਨੰਦ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ॥ ੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਟਲ ਰਾਇ ਉਪਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸਟ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਕਉਲਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਤੇ ਕੌਲਾਂ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ। ਚਹਤਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਢਿ ਡੋਰੇ ਪਰ ਤਬਹਿ ਸਿਧਾਰੀ। ਗੁਰੁ ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਆਨੰਦ ਧਾਰੀ। ਗੰਗਾ ਕੋ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਦੇਖਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਆਸ਼ਿਖ ਦੀਨੀ ॥ ੨ ॥ ਤੀਨਹੁੰ ਗੁਰੁ ਖਤਨੀ ਤਬਿ ਹੇਰੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਹਿਤ ਸੋਂ ਹੇਰਿ ਪਰਸਪਰਿ ਬੈਸੀ। ਬੋਲਤਿ ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਮੁਖ ਤੈਸੀ ॥ ੩ ॥ ਮਾਨ ਸਹਤ ਬਚ ਕਹਤਿ ਬਿਠਾਈ। ਲਖਹਿਂ ਸੁ-ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੇ ਕਰਿ ਆਈ-। ਦਈ ਬਧਾਈ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ। ਮਾਨੀ ਤਿਨਹੁੰ ਅਨੰਦ ਉਪਾਇ॥੪॥ ਖੇਲਤਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰਿ। ਤਨ ਸੁ ਕੁਮਾਰ*ਸੁ ਮੂਰਤਿ ਚਾਰੁ। ਪੰਰਮਿ ਕੰਨਜਾਂ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨਿ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਧਰਿ ਦੁਤਿ ਭੀਨਿ ॥ ੫ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅੰਕ ਮੈਂ ਲੇਤਿ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਦੌਰਤਿ ਫਿਰੈਂ। ਬਜਤਿ ਬਿਭੂਖਨ ਰੁਣ ਰੁਣ ਕਰੈਂ ॥੬॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਸੂਰਜ ਮਲ ਜਾਂਹਿ। ਪਾਇਨਿ ਭਯੋ ਬਡੋ ਬਲ ਨਾਂਹਿ[2]। ਅਣੀਰਾਇ ਅੰਙਣ ਰਿੰਙਮਾਣ[3]। ਅਟਲਰਾਇ ਨਹਿਂ ਭਾ ਤਨ ਤ੍ਰਾਣ॥੭॥ ਬੀਰੋ ਖੇਲਤਿ ਦਾਸੀ ਗੋਦ। ਇਮ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਲਹਤਿ ਬਿਨੋਦ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਕੌਲਾਂ ਕਰਤਿ ਸਨੇਹ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਹਿ-ਬਡਭਾਗਨਿ ਏਹਿ ॥੮॥ ਪੂਰਬ ਜਨੰਮ ਪੁੰਨ ਬਡ ਕੀਨੇ। ਜਿਨਹੁੰ ਸਕਲ ਸੁਖ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੀਨੇ। ਪਤਿ ਪਾਯਹੁ ਸਭਿ ਜਗ ਸਿਰਮੌਰ। ਜਿਹ ਸਮ ਔਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਠੌਰ॥੯॥ ਬਹੁਰ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁੰਦਰ ਅਸ ਪਾਏ। ਜਿਨ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਚਿਤ ਹੁਲਸਾਏ। ਕਸੈਂ ਨ ਹੋਹਿਂ ਐਸੇ ਦੁਤਿਵਾਨ।

---

[1]ਚਾਹੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਚਾਹੇ ਬਾਹਰ (ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। [2]ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ ਅਜੇ। [3]ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ। *ਪਾ:-ਤਨ ਸੁਭ ਮਾਰ।

ਜਿਨ ਕੋ ਪਿਤ ਸਭਿ ਗੁਲਨਿ ਮਹਾਨ ॥ ੧੦ ॥ ਧੰਨ ਜਨਮ ਇਨਹੂ ਕੋ ਹੋਯਹ। ਪਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਖ ਇਮ ਜਿਨਿ ਜੋਯਹੁ–। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਪਜਾਰ ਕਰੰਤੀ। ਹਾਥਨਿ ਸੋਂ ਗਹਿ ਗੋਦਿ ਧਰੰਤੀ ॥੧੧॥ ਪਿਖਤਿ ਪਿਖਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਝੁਰਿਆਈ।–ਮੁਝ ਤੇ ਸੰਤਤਿ ਕਯੋਂ ਨ ਉਪਾਈ। ਤਿਨ ਤੇ ਉਪਜਹਿਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ, ਤਨ ਸੁੰਦਰ ਬਲ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਪੀਨਾ॥੧੨॥ਅਬਿ ਲੌ ਮੈਂ ਨ ਜਾਚਨਾ ਕੀਨੀ। ਯਾਤੇ ਰਹੀ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਹੀਨੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਜਾਚਹਿਂ ਬਨਿ ਕੈ ਦੀਨ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਕਹਤਿ 'ਨ ਦਾਰਿਦ ਰਹੇ। ਬਡੇ ਪਦਾਰਥ ਹਮ ਅਬਿ ਲਹੇ'। ਤਨ ਅਰੋਗਤਾ ਜਾਚਤਿ ਕੋਈ।ਸੁਤ ਕੋ ਬਰ ਲੇ,ਬਿਨ ਸੁਤ ਜੋਈ॥੧੪॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਵਥੁ ਗਿਨੀਯਹਿ ਕੌਨ। ਰਾਉ ਰੰਕ ਜਾਚਹਿਂ ਗੁਰੁ ਭੌਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵ-ਲੋਕਤਿ ਦੇਤਿ।ਲੇ ਲੇ ਸੰਗਤਿ ਜਾਤਿ ਨਿਕੇਤ॥੧੫॥ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਦੇਤਿ ਉਚਾਰੀ–। ਪਿਖਿ ਗੁਰੁ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਮੁਦ ਹੋਈ। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਉਰ ਬਜਾਕੁਲ ਸੋਈ ॥੧੬॥ਬੈਠਨੋ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਨਹਿਂ ਗਯੋ। ਝੁਰਨਿ ਮਨ ਅਕੁਲਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਉਠਤਿ ਮਾਤ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਨਮੋ। ਤੀਨਹੁ ਕੋ ਬੰਦਤਿ ਤਿਹ ਸਮੋ॥੧੭॥ਆਈ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਦੁਖਾਰੀ। ਬੈਠੀ ਸੋਚਤਿ ਦੀਨ ਬਿਚਾਰੀ।– ਜਾਨਿ ਤੁਰਕਨੀ ਮੋਕਹੁ ਤਯਾਗਾ। ਕਰਤਿ ਕਪਟ ਕੋ, ਨਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗਾ* ॥ ੧੮ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਮੁਝ ਕੋ ਜਾਨਿ ਮਲੀਨੀ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੇ ਕੀ ਨਹਿਂ ਮਮ ਚੀਨੀ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸੰਗਤਿ ਬਰ ਪਾਵੈ। ਜੋ ਕਬਹੂ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਆਵੈ ॥੧੯॥ ਮਮ ਸਮ ਪ੍ਰੀਤ ਹੋਹਿ ਕਿਸ ਮਾਹੂ। ਤਿਨ ਬਿਨ ਮਨ ਛਿਨਿ ਜਾਤਿ ਨ ਕਾਹੂ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਾਸ ਕਰਤਿ ਹੈਂ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਮਨ ਬਿਸਰਾਮ ਧਰਤਿ ਹੈਂ[1] ॥ ੨੦ ॥

---

[1]ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲਿਵਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਹਿਰਖ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਈ ਕੌਲਾਂ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੱਧਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਵਜ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਕਟਾਖਜ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਬੜੇ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਤੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਤਪੱਸ੍ਰੀ ਸੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ, ਅੰਕ ੭, ੧੬ ਤੇ ੨੦। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀ ਬਨਾਵਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। 'ਮਨੋ ਨਾਸ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ' ਜੋ ਬੀਬੀ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਵਾਸ਼ਨਾ ਉੱਠੇ ਬੀ ਤਾਂ ਉਹ ਐਸੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਪਟ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ।

ਬਾਂਛਤਿ ਬਰ ਮੁਝ ਦੇਹਿ ਨ ਕੈਸੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਅਧੀਨ ਬਿਰਦ ਜਿਨ ਹੈ ਸੋ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ਸਕਲ ਸੁਖ ਵਾਲਾ ॥ ੨੧ ॥ ਧਿਕ ਮੋਕਹੁ ਨਹਿਂ ਕੀਮਤਿ ਜਾਨੀ। ਕਬਹੁੰ ਨ ਜਾਚਿ ਲੀਨਿ ਮਨ ਭਾਨੀ[1] । ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਹਿ ਨਹਿਂ ਦੀਨੋ। ਮੰਦਭਾਗ ਯਾਂਤੇ ਨਿਜ ਚੀਨੋਂ ॥ ੨੨ ॥ ਕਪਟ ਕਰਨੋ*ਮੁਝ ਸੋਂ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ।ਜਿਨਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਹਿ ਉਰ ਪੁਰ ਨ[2]†-। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਰਿਸਿ ਕੋ ਧਾਰੀ। ਲੋਚਨ ਜਲ ਬੂੰਦਨਿ ਕੋ ਡਾਰੀ ॥ ੨੩॥ ਜੇਵਰ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਲਾਗੇ। ਅੰਗਨਿ ਤੇ ਉਤਾਰਿ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਗੇ॥ ਅੰਙਣ ਪਰੀ,ਬਿਕੀਰਣ ਸੋਹੈਂ[3]।ਜਥਾ ਗਗਨ ਮਹਿਂਉਡਗਨ ਜੋਹੈਂ[4]॥੨੪॥ ਰੰਗਦਾਰ ਅੰਬਰ ਬਰ ਗੇਰੇ[5]। ਮੋਟਿ ਮਲਿਨ ਪਟ ਲੇ ਤਿਸਿ ਬੇਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕੀਨਾ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪ੍ਰਯੰਕ ਛੋਰਿ ਤਬਿ ਦੀਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਕੈ ਬਰ ਸੁਤ ਕੋ[6] ਲੈਹੋਂ ਪਾਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਜੀਵਨਿ ਜਾਇ ਬਿਲਾਇ। ਅਵਨਿ ਸਯਨ ਕਰਿ[7] ਨਯਨ ਸਨੀਰ[8]। ਸੰਕਟ ਰਿਸਿ ਤੇ ਹੋਤਿ ਅਧੀਰ॥ ੨੬॥-ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਜਾਨਹਿਂ ਆਪਿ। ਬੂਝਹਿਂ ਆਇ ਭਯੋ ਜਿਮਿ ਤਾਪੁ। ਜਬਹਿ ਲੇਹਿਂ ਸੁਧਿ ਮੋਹਿ ਉਠਾਵੈਂ। ਬਾਂਛਤਿ ਦੇਹੈਂ ਉਰ ਹਰਖਾਵੈਂ-॥੨੭॥ ਪਰੀ ਰਹੀ, ਭਾ ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਾਲ। ਅਧਿਕ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਭਈ ਬਿਹਾਲ। ਤਰਫਤਿ ਦੁਖਿਤ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਸਮ ਸੰਮਤ ਕੇ ਰੈਨਿ ਬਿਤਾਈ॥ ੨੮॥ ਦਾਸੀ ਅਨਿਕ ਉਠਾਵਤਿ ਬੋਲਤਿ। 'ਕ੍ਯਾ ਦੁਖ ਹੈ ?' ਕਹਿ ਇਤਿ ਉਤਿ ਡੋਲਤਿ[9]। ਬੂਝਿ ਰਹੀ ਨਹਿਂ ਕਛੂ ਬਤਾਵੈ। 'ਹਰਤਾ ਪੀਰ, ਪੀਰ ਮਮ ਪਾਵੈਂ[10]' ॥੨੯॥ ਪੀਰਨਿ ਪੀਰ[11] ਸਰਬ ਹੀ ਜਾਨੈਂ'।ਇਮ ਕਹਿ ਬਹੁਰ ਤੂਸ਼ਨੀ ਠਾਨੈਂ। ਇਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਤਿ ਨੇਮ ਰਖੀਤੇ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਬਹਿ ਜਗੀਤੇ॥੩੦॥ਆਸਾਵਾਰਿ ਸੁਨਹਿਂ ਦਰਬਾਰ।ਬਹੁਰ ਸੁਖਮਨੀ ਪਾਠ ਉਚਾਰਿ। ਬੈਠਿ ਤਖਤ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਵੈਂ। ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ

---

[1]ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ (ਕਾਮਨਾ)। [2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [3]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਲਿਟ ਗਈ (ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ) ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ (ਐਉਂ) ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। [4]ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤਾਰੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ। [6]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਵਰ। [7]ਧਰਤੀ ਤੇ ਲਿਟ ਕਰਕੇ। [8]ਨੇਤ੍ਰ ਜਲ ਦੇ ਸਹਤ ਕੀਤੇ। [9]ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। [10]ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਮੇਰੀ ਪੀੜਾਂ ਲਖਦੇ ਹਨ। [11]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰ। *ਪਾ:-ਹੋਰਿ। †ਪਾ:-ਮੋਹਿ ਉਰ ਪੂਰਨ।

ਆਵੈ ॥ ੩੧ ॥ ਬਾਨੀ ਪਠਹਿਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਇਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤਿ ਨੇਮ ਬਿਲੰਦ। ਪਢਤਿ ਨ ਬੋਲਹਿ ਕਿਹ ਸੋਂ ਬੈਨ। ਪਿਖਹਿਂ ਨ ਇਤਿ ਉਤਿ, ਥਿਰ ਕਰਿ ਨੈਨ ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਕੌਲਾਂ ਕੋ ਦੁਖ ਜਾਨਾ। ਖੈਂਚਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਭਈ ਮਹਾਨਾ। ਥਿਰਯੋ ਨ ਜਾਇ ਨ ਮਨ ਥਿਰ ਹੋਇ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੋ ਦੁਖ ਸਹੈਂ ਨ ਸੋਇ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰੁ ਕੇ ਧ੍ਯਾਨ ਪਰਾਇਨ ਭਈ[1]। ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਥਿਰਤਾ ਲਈ। ਇਮ ਜੋਗੀ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸਮਾਧਿ। ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਨੈ ਦਿਢ ਕਰਿ ਬਾਂਧਿ[2] ॥ ੩੪ ॥ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਬਤਸਲਤਾ ਧਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਿ ਸਹਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਰਹਯੋ ਸੁਖਮਨੀ ਪਾਠ।ਉਠੇ ਤੁਰਤਿ ਹੀ ਤਜਿ ਸਭਿ ਠਾਠ ॥ ੩੫ ॥ ਭਗਤਿ ਵਤਸ ਜੋ ਬਿਰਦ ਉਦਾਰਾ। ਉਰ ਗਾਢੋ ਕਰਿ ਅੰਗੀਕਾਰਾ[3]। ਅਪਰ ਨੇਮ ਪੂਰਨ ਤਯਾਗੋ ਜਾਇ। ਪ੍ਰਿਯ ਕੋ ਹਿਤ ਨਹਿਂ ਤਜਯੋ ਕਦਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਗਏ ਬੇਗ ਤੇ ਘਰ ਤਿਸਿ ਘਰੀ। ਕੌਲਾਂ ਕੌਲ ਬਿਲੋਚਨ[4]ਪਰੀ। ਕਰੀ ਬਿਲੋਕਨਿ, ਬੈਠੇ ਤਹਾਂ। ਪਠਯੋ ਪਾਠ ਜੇਤਿਕ ਥੋ ਰਹਾ॥ ੩੭॥ ਕਰਯੋ ਸੰਪੂਰਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ।'ਕਯੋਂ ਇਹ ਪਰੀ, ਕਹਾਂ ਇਸਿ ਹੋਵਾ ?। ਬਿਗਰਯੋ ਕੌਨ ਕਾਜ ਇਨਿ ਜੋਵਾ ?' ॥ ੩੮ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨਿ ਦਸ਼ਾ ਬਤਾਈ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਆਪ ਕੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਈ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਹੀ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦਿਲਗੀਰ। ਪਰੀ ਆਨਿ, ਨਹਿਂ ਭਾਖਤਿ ਪੀਰ[5] ॥ ੩੯ ॥–ਹਰਤਾ ਪੀਰ ਲਖਹਿ ਮਮ ਪੀਰ। ਸਭਿ ਤੇ ਦੀਰਘ ਪੀਰਨਿ ਪੀਰ–। ਖਸ਼ਟ ਜਾਮ ਇਸਿ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਕਾਲਿ ਦੁਪਹਿਰੀ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਏ ॥ ੪੦ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਰਯੰਕ ਸੁਹਾਵਨਿ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਕਰੇ ਬਗਾਵਨਿ। ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਲੇਤਿ ਦੁਖ ਭਰੇ। ਅੱਸ੍ਰੂ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲਿ ਪਰੇ[6] ॥ ੪੧ ॥ ਰਾਵਰ ਕੋ ਨਿਜ ਪੀਰ ਬਤਾਵੈ। ਬੂਝਹੁ ਆਪਿ ਹਵਾਲ ਸੁਨਾਵੈ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਾਥਾ। ਬੂਝਯੋ ਰਹਿਤਿ ਤਿਸੀ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਕੌਲਾਂ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੭ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਧਿਆਨ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। [2]ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਐਉਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ। [3]ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਬਿਰਧ ਜੀ ਵਿਚ ਤਕੜਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। [4]ਕੌਲਾਂ ਕੌਲ ਵਤ ਨੇਤਰਾਂ ਵਾਲੀ। [5]ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ ਪੀੜਾ। [6]ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਅੰਝੂਆਂ ਦਾ ਜਲ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ।

੫੮. [ਕਉਲਸਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਰਨੀ ਜਾਇ ਨ ਕਛੁ ਦਸ਼ਾ ਧਰਨੀ ਲੋਟਤਿ ਦੀਹ। ਹਰਨੀ ਦ੍ਰਿਗ ਤਰਨੀ[1] ਪਰੀ ਗੁਰੂ ਲਖੀ ਸਪ੍ਰੀਹ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਕਸੋਂ ਧਰ ਪਰੀ ਨੀਰ ਭਰਿ ਬਰਨੀ[3]?। ਭਈ ਬਿਬਰਨੀ[4] ਚੰਪਕ ਬਰਨੀ[5]*। ਕਿਸਿ ਨੇ ਤੋਰਿ ਅਨਾਦਰ ਕੀਨੋ ?। ਕਹੁ ਕਾਰਨ, ਕਸੋਂ ਬੇਖ ਮਲੀਨੋ† ॥ ੨ ॥ ਬਾਂਛਤਿ ਕਹਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਹਮ ਪਾਸਿ। ਸੋ ਕਰਿ ਦੇਤੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ। ਕਸੋਂ ਇਤਨੋ ਤਨ ਪਾਇ ਬਿਖਾਦੂ?। ਬਿਨਾ ਆਜ ਤੇ ਨਿਤਿ ਅਹਿਲਾਦੂ'॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਵਾਕ ਉਠੀ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਕਰਿ ਨਿਜ ਮੁਖ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਓਰਿ। '-ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਗੁਸਾਈਂ-। ਕਹਿ ਸਭਿ ਜਗ ਅਰੁ ਮੈਂ ਲਖਿ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ਲਾਖਹੁਂ ਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਸਿਖ ਆਵੈਂ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਤੁਮ ਤੇ ਬਰ ਪਾਵੈਂ। ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਭਾਗ ਮਮ ਨੀਕਾ। ਹੋਨਿ ਹੁਤੋ ਨਿਸਤਾਰੋ[6] ਜੀਕਾ ॥ ੫ ॥ ਜਿਸਿ ਤੇ ਅੰਚਰ ਗਹਯੋ ਤੁਮਾਰਾ। ਮਹਾਂ ਨਰਕ ਤੇ ਮੋਹਿ ਉਬਾਰਾ। ਜਨਮ ਤੁਰਕ ਮਮ ਅਵਿਗਤਿ[7] ਜਾਤੀ। ਸੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੰਗਾਤੀ ॥ ੬ ॥ ਜਬਿ ਲੌਂ ਜਗਤ ਰਹੈ ਇਹ ਬਨਯੋ।ਤਬਿ ਲੌਂ ਰਾਵਰ ਕੋ ਜਸੁ ਸੁਨਯੋ। ਮੈਂ ਬਿਚਾਰਿ ਨੀਕੇ ਉਰ ਜੋਈ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਕੋਈ ॥ ੭ ॥ ਇਕਿ ਚਿੰਤਾ ਇਸਿ ਜਗ ਕੀ ਭਾਰੀ। ਸੋ ਨ ਮਿਟਹਿ ਜੋ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਤੌਂ ਨਿਰਭਾਗ ਭਈ ਤਿਸਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ। ਮੁਹਿ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਲੇਹਿ ਜਗ ਜਿਸਿ ਤੇ[8] ॥ ੮ ॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਕਸਾ ਕਾਜ ਤੁਮਾਰਾ ?। ਜਿਸਿ ਕਰਿ ਅਸ ਸੰਕਟ ਤਨ ਧਾਰਾ। ਕਹੁ ਅਬਿ ਹਮ ਸੋਂ, ਪੂਰਨ ਕਰੌਂ। ਨਾਹਕ ਕਿਮਿ ਸਚਿੰਤ ਦੁਖ ਭਰੋ' ॥੯॥ ਨਿਜ ਪਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਾਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ। ਕਹਤਿ ਭਈ ਨਿਜ ਚਿੰਤਾ ਉਰ ਕੀ। 'ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੋ ਜਸ ਜਗ ਸਾਰੇ। ਖਿਦਤਿ ਭਵਿੱਖਤਿ ਰਹੈ ਉਦਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਮਿ ਨਿਜ ਨਾਮ ਉਜਾਗਰ ਕਾਖੌਂ[9]। ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪਿ ਤੇ ਹੁਇ ਅਭਿਲਾਖੌਂ। ਰਹਹਿ ਸਾਂਝਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਤਬਿ

---

[1]ਹਰਨੀ ਵਤ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [2]ਇੱਛਾ ਸਹਤ। [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰੀਹ=ਇੱਛਾ] (ਅ) ਸਹਤ ਪੀੜਾ ਦੇ [ਸੰਸ:, ਸ+ਪ੍ਰੋਖ=ਪੀੜਾ]। [3]ਛਿਮਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰਕੇ। [4]ਪਿੱਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। [5]ਚੰਬੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ। [6]ਮੁਕਤੀ। [7]ਖੋਟੀ। [8]ਜਗਤ ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਮੈਨੂੰ (ਉਹ ਸ਼ੈ) ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ, ਭਾਵ ਆਪ ਜੀ ਨੇ। [9]ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਉਜਾਗਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।

*ਪਾ:-ਤਰਨੀ। †ਪਾ:-ਬੇਖਸ ਲੀਨੋ=ਐਸਾ ਵੇਸ ਲਿਆ।

ਮੇਰੀ। ਜਾਨਹਿ ਨਰ ਸੰਤਤਿ ਜਬਿ ਹੇਰੀ[1] ॥ ੧੧ ॥ ਇਸਿ ਦੂਖ ਕਰਿ
ਦੁਖੀਆ ਮਨ ਮੋਰਾ। ਹਰਹੁ, ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਇਕਿ ਤੋਰਾ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ
ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਹਾਂ ਮਨੋਰਥ ਤੈਂ ਉਰ ਠਾਨਾ ॥੧੨॥ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਜਗ
ਮਹਿਂ ਰਹਿਂ ਨਾਮੂ। ਕਸੋਂ ਨ ਸੰਭਾਰਤਿ ਆਗਲਿ ਧਾਮੂ[2]। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਬਡ
ਸੋ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਜਗਤਿ ਵਾਸ਼ਨਾ ਜਿਨਹੁ ਮਿਟਾਨੀ ॥ ੧੩ ॥ ਕਹਾ ਸੁਤ
ਬਿਤ ਤੇ ਸਰਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਮਰੇ ਨ ਆਵਹਿਂ ਕਬਹੁਂ ਨਿਹਾਰੀ[3]। ਹੰਤਾ
ਮਮਤਾ ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਧਾਰਤਿ। ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਭਵ ਹਾਰਤਿ[4] ॥ ੧੪॥
ਕਹਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਰਹਿ। ਤ੍ਯਾਗਿ ਚਲਹਿਂ ਏਕਲਿ, ਜਬਿ ਮਰਹਿਂ।
ਹਮ[5] ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਲਾਭ ਇਹੀ ਹੈ। ਜਗਤਿ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ॥੧੫॥
ਕਹਾ ਤੁਛ ਵਸਤੁ ਪਰ ਲਲਚਾਈ। ਇਤੋ ਖੇਦ ਮਨ ਧਰਨੋ ਜਨਾਈ।
ਹਮ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਇਤੋ ਤੁਮ ਕਰਨੋ। ਅਬਿ ਲੌ ਨਹੀਂ ਮੋਹ ਪਰਹਰਨੋ' ॥ ੧੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕੌਲਾਂ ਪੁਨ ਗੁਰ ਸੰਗ ਕਹਨੋ। 'ਆਪਿ ਜਥਾਰਥ ਮਮ ਹਿਤ ਚਹਨੋ।
ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਮੈਂ ਗਮਨੀ ਮੰਦਿਰ[6]। ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਖੇ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ॥ ੧੭॥
ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਤੇ ਸੁਤ ਜਨਮੇ ਅਹੈਂ। ਤਿਨਿ ਕੇ ਨਾਮ ਜਗਤ ਮਹਿ ਰਹੈਂ।
ਮਰੇ ਪਿਛਾਰੀ ਨਾਮ ਨ ਮੇਰੋ। ਕਿਮਿ ਕੋ ਲੇਹਿ, ਨਹੀਂ ਕਿਛ ਹੇਰੋ[7] ॥੧੮॥
ਤੁਮਰੇ ਤਨ ਸੋਂ ਜਿਮਿ ਤਨ ਸੰਗਤਿ[8]। ਤਥਾ ਨਾਮ ਭੀ ਰਹਿ ਇਮਿ,
ਮੰਗਤਿ। ਰਾਵਰਿ ਨਾਮ ਅਟਲ ਜੁਗ ਚਾਰਿ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਜਗ ਤੇ, ਕਰਹਿਂ
ਉਧਾਰ ॥ ੧੯ ॥ ਤਿਮਿ ਮੇਰੋ ਭੀ ਰਾਖਹੁ ਨਾਮੂ। ਇਹੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਉਰ,
ਨਿਸ਼ਕਾਮੂ[9]। ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਉਠਤਿ ਨ ਕੋਊ। ਮਨ ਖੈ ਹੀਨ ਵਾਸ਼ਨਾ
ਹੋਊ[10] ॥ ੨੦ ॥ ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਮੈਂ ਨਾਮ ਬਿਰਾਵੋਂ। ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਅਬਿ
ਪਾਵੋਂ। ਦੀਜਹਿ ਪੁਤ੍ਰ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਪਜਾਰੇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਰਣ ਮੋਹਿ ਮਨ
ਧਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਤੀਨਹੁ ਪਤਨੀ ਕੋ ਜਿਮਿ ਨਾਮੂ। ਬਿਦਤਹਿ ਜਗਤਿ ਬਿਖੈ

[1]ਵੇਖੇਗਾ (ਜਗ)। [2]ਭਾਵ ਪ੍ਰਲੋਕ। [3](ਮਾਪੇ) ਮਰਕੇ ਕਦੇ (ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ) ਵੇਖਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। [4]ਜਨਮ ਹਰਦੇ ਹਨ। [5]ਸਾਡੀ। [6]ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ। [7]ਮੈਂ ਕੋਈ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੀ। [8]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤਨ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਤਨ (ਸੰਗਤ=) ਨਾਮ ਵਾਲਾ (ਹੁਣ) ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਰਣਹਾਰ ਹੋ ਤੇ ਮੈਂ ਚੇਲੀ ਤਰਨਹਾਰ ਹਾਂ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ (ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਬੀ) ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਮੈਂ ਮੰਗਦੀ ਹਾਂ। [ਸੰਸ:, ਸੰਗਜ੍ਞਾ=ਨਾਮ]। [9](ਹੋਰ ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ) ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹਾਂ। [10]ਮਨ ਖੈ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੀਨ ਹਾਂ ਮੈਂ। (ਅ) ਮਨ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਾਸ਼ ਹਨ। ਆਮ ਬੋਲਨ ਵਿਚ ਇਹ ਪਦ ਹੈ=ਮਨੋ ਨਾਸ਼ ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ—।

ਅਭਿਰਾਮੁ। ਤਿਮਿ ਹੀ ਮਨਸਾ ਮੇਰੀ ਜਾਨੋ। ਪੁਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ, ਪ੍ਰੇਮ ਪਛਾਨੋ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਿ, ਦੇ ਉਰ ਧੀਰਿ। 'ਯਹਿ ਸੁਖੇਨ ਮਿਟਿ ਹੈ ਭਵ ਪੀਰ। ਤਿਨਿ ਤੀਨਹੁਂ ਤੇ ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ। ਬਡੋ ਬਿਦਤਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਭਿਰਾਮੁ॥੨੩॥ ਉਠਹੁ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਹੁ ਹਰਿਖਾਇ। ਪਹਿਰਹੁ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁ ਭੋਜਨ ਖਾਇ। ਤੇਰੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਹਿ ਜਗ ਐਸੇ। ਨਾਮ ਲੇਹਿ ਤੁਵ ਸਭਿਹੂੰ ਜੈਸੇ[1] ॥ ੨੪ ॥ ਨਾਮ ਤੋਹਿ ਪਰਿ ਤਾਲ ਲਗਾਵੈਂ। ਹੋਹਿ ਕੌਲਸਰ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਨਾਮ ਤੁਹਿ ਲੈਹੈਂ। ਸਰ ਜਬਿ ਗਿਨਹਿਂ ਤਹਾਂ ਗਿਨ ਲੈ ਹੈਂ ॥ ੨੫॥ ਸਦਾ ਅਟਲ ਹੋਵਹਿ, ਨਹਿਂ ਜਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਉਠੀ ਕੌਲਾਂ ਹਰਖਾਇ। 'ਤੁਮ ਮੇਰੇ ਹਿਤ ਕੇ ਹੋ ਕਰਿਤਾ। ਅਦਭੁਤ ਲਖਿਯਤਿ ਹੈਂ ਤੁਵ ਚਰਿਤਾ ॥ ੨੬॥ ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਨ ਕਰੌਂ ਹਠ ਕੋਈ। ਤੁਮ ਕੋ ਆਛੀ ਕੀਜਹਿ ਸੋਈ'। ਇਮਿ ਕਹਿ ਹਰਖਤਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ ਅਪਨਿ ਸਥਾਨੇ ॥ ੨੭॥ ਬ੍ਰਿਧ ਸੋਂ ਕਹਤੋ 'ਤਾਲ ਕੀ ਤਯਾਰੀ।ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਤੂਰਨਤਾ ਧਾਰੀ। ਜੋ ਜੋ ਚਹੀਯਹਿ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਲੇਵਹੁ। ਚੂਨੇ ਈਂਟ ਹੇਤ ਕਹਿ ਦੇਵਹੁ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਜੋ ਤੁਮ ਰਚਹੁ ਸੁ ਪਰਉਪਕਾਰਾ'। ਇਮਿ ਕਹਿ ਸੋ ਦਿਨ ਦਿਯੋ ਬਿਤਾਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਗਏ ਸੁਖਦਾਈ ॥੨੯॥ ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਸਾਥਿ। ਖਰੇ ਭਏ ਚਲਿ ਤਿਸ ਥਲ ਨਾਥ। ਪ੍ਰਥਮ ਮਹੂਰਤਿ ਆਪਿ ਕਰਾਯੋ[2]। ਪੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸੋਂ ਬਚ ਫੁਰਮਾਯੋ॥੩੦॥'ਕਰਹਿ ਤਾਲ ਕੀ ਕਾਰ ਜੁ ਆਇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਕੋ ਸਿਖ ਪਾਇ'। ਪੁਨ ਬ੍ਰਿਧ ਬੈਠਿ ਕਾਰ ਕਰਿ ਵਾਵਹਿ। ਜੋ ਚਹੀਯਤਿ ਸੋ ਤੁਰਤਿ ਦਿਵਾਵਹਿ ॥ ੩੧ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਸੰਗਤਿ ਜਬਿ ਆਵੈ। ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਖਨਿ ਖਨਿ ਜਾਵੈ। ਨਾਮ ਕੌਲਸਰ ਕਹਿ ਬਿਦਤਾਯਹੁ। ਇਮ ਕਹਿ ਕੌਲਾਂ ਕੋ ਸਮੁਝਾਯਹੁ* ॥ ੩੨ ॥ 'ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਤੁਵ ਨਾਮੁ।ਫੈਲਹਿ ਤੀਰਥ ਹੁਇ ਅਭਿਰਾਮੁ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਜਗਤਿ ਪਰ ਹੋਯੋ। ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ ਸਰ ਠੋ ਜੋਯੋ' ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕੌਲਾਂ ਮਨ ਭਈ ਅਨੰਦ। ਖਨਤੋ ਤਾਲ ਨੀਵੋਂ ਸੁ ਬਿਲੰਦ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ। ਰਾਮਾ ਕਰਿ ਸਬੰਧ ਘਰਿ ਗਯੋ॥੩੪॥ਨਿਜਪਤਨੀ ਸੋਂ

[1]ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਲੈਣ। [2]ਭਾਵ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਮਹੂਰਤ ਮਾਤ੍ਰ (=ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ) ਟੱਕ ਲਾਇਆ।

*ਪਾ:—ਕਹਿ ਕੌਲਾਂ ਕੋ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਯਹੁ।

ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ। 'ਗੁਰ ਸੁਤ ਸੋਂ ਕਿਯ ਸੁਤਾ ਸਗਾਈ'। ਸੁਨਿ ਸੁਖਦੇਈ ਭਈ ਅਨੰਦਾ।'ਬਡੇਭਾਗ ਤੇ ਮਿਲੇ ਮੁਕੰਦਾ॥੩੫॥ਗੁਰੂ ਪੁਤ੍ਰ ਕੋ ਬਯਾਹਨਿ ਆਵੈਂ। ਨਗਰ ਲੋਕ ਸਗਰੇ ਦਰਸਾਵੈਂ। ਸਭਿ ਪਰਿ ਭਯੋ ਤੋਰਿ ਉਪ-ਕਾਰਾ। ਅਰੁ ਆਛੋ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਾ' ॥ ੩੬ ॥ ਬੀਤ ਗਏ ਜਬਿ ਤੀਨ ਮਹੀਨੇ। ਆਯੋ ਮਾਘ ਭਲੇ ਦਿਨ ਚੀਨੇ। ਨਿਜ ਪਤਨੀ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਸਲਾਹ। ਕਰਿ ਦੀਜਹਿ ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਬਯਾਹ॥ ੩੭॥ ਪਾਂਧੇ ਤੇ ਸੁਧਾਇ ਕਰਿ ਸਾਹਾ*।ਲਿਖਿ ਭੇਜਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਪਾਹਾ। ਆਯੋ ਦਿਜ ਆਸ਼ਿਖ ਕੋ ਦੀਨਿ। 'ਕਿਤਿ ਤੇ ਆਯੋ?' ਬੂਝਿਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ 'ਰਾਮੇ ਮੁਝ ਭੇਜਾ।–ਸਾਹਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਢਿਗਿ ਲੇਜਾ–। ਨਗਰ ਵਟਾਲੇ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯਹੁ। ਇਸਿ ਹਿਤਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯਹੁ ॥ ੩੯ ॥ ਉਦੇ ਭਾਗ ਨਰ ਕੇ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਤਬਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਇ। ਰਾਮੇ ਕਹੀ ਬੰਦਨਾ ਕਰਨਿ। ਬਿਨਤੀ ਸਹਤ ਆਪਿ ਕੇ ਚਰਨ'॥ ੪੦ ॥ ਦਿਜ ਤੇ ਲੇ ਪਾਤੀ ਪਠਿਵਾਈ। 'ਮਾਸ ਵਿਸਾਖ ਮਹਾਂ ਸੁਖਦਾਈ। ਸਾਹਾ ਮੈਂ ਆਛੋ ਸੁਧਿ-ਵਾਯੋ। ਅੰਗੀਕਾਰ[1] ਤੁਮਹਿ ਬਨਿ ਆਯੋ' ॥ ੪੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਸੁਧਿ ਗਈ। ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮੋਦਤਿ ਭਈ। ਗੰਗਾ ਕਹਯੋ 'ਕਾਜ ਭਾ ਆਛੋ। ਉਤਸਵ ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਂਛੋਂ' ॥ ੪੨॥ ਦਿਜ ਕੀ ਸੇਵ ਸੌਂਪਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਦਿਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ।ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ। 'ਕੌਨ ਮਾਸ ਕੋ ਸਾਹਾ ਦੀਨੇ ?' ॥੪੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਭਾਖਯੋ ਸਭਨਿ ਸੁਨਾਇ। 'ਮਾਸ ਵਿਸਾਖ ਇਕੀਸਵੀਂ ਸੋਧਯੋ ਲਿਖਯੋ ਬਨਾਇ' ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਅਨੰਦ ਭਾ ਮੰਗਲ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸਹਤ ਸਨੁਖਾ ਤੀਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਤਿ ਗੰਗ॥ ੪੫ ॥ ਗੀਤ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਕੇ ਪਿਕਬੈਨੀ ਮਿਲਿ ਗਾਇਂ। ਗੁਰੁ ਕੈ ਉਤਸਵ ਬਿਦਤਿਓ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਇਂ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਰੋਗਸਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੮ ॥

੫੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬ੍ਯਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਨ ਦੋਇਕਿ ਦਿਜ ਕੋ ਰਖਯੋ ਲਾਗ ਦਰਬ ਕੋ ਦੀਨ। ਕੌਤਿਕ

[1]ਪਰਵਾਨ ਕਰਨਾ। *ਸਾਹੇ ਬਾਬਤ ਪਿਛੇ ਕਈ ਥਾਂ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੭ ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਯਾਰਿ ਸਮਾਜ ਸੁ ਕੀਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੇ ਦੇ ਦਰਬ ਮਸੰਦ ਪਠਾਏ। ਸਰਪੀ ਸਿਤਾ ਬਟੋਰਤਿ ਲਯਾਏ। ਸੂਖਮ ਚਾਵਰੁ ਚਾਰੁ ਲੰਮੇਰੇ। ਤਿਮਿ ਗੋਧੂਮ ਜਹਾਂ ਸ਼ੁਭ ਹੇਰੇ ॥ ੨ ॥ ਜੇਤੋ ਖਰਚ ਲਖ੍ਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਦੁਗਨ ਵਸਤੁ ਲਯਾਵਤਿ ਭੇ ਤਾਂਹੀ॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਾਹੇ ਦਏ ਚਢਾਇ। ਸ਼ੁਭ ਪਕਵਾਨ ਪਾਕ ਸਮੁਦਾਇ॥੩॥ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਰ ਗਨ[1]ਭਰਿ ਕਰਿ ਲਯਾਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੇਵਕਨਿ ਤੇ ਉਚਵਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ। ਫਿਰੇ ਪ੍ਰਦਖਨਾ ਚਾਰਹੁੰ ਦੀਨਿ ॥ ੪ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ। ਇਨਿ ਤੇ ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਅਰਦਾਸ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬ੍ਰਤਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਬਹੁਰ ਨਿਕੇਤ ਆਇ ਹਿਤ ਧਰੇ ॥ ੫ ॥ ਆਗਯਾ ਕਰੀ 'ਸਬੰਧ ਜਹਾਂ ਜਹਿਂ। ਗਨ ਪਕਵਾਨ ਪਠਾਇ ਤਹਾਂ ਤਹਿਂ। ਸਗਰੋ ਮੇਲਿ[2] ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੋ। ਇਸਿ ਕਾਰਜ ਕੀ ਬਿਲਮਿ ਨ ਧਰੋ' ॥੬॥ ਪ੍ਰਥਮ ਖਡੂਰ ਸੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਗੰਗ ਮਾਤ ਨੇ ਪਠੀ ਬਿਸਾਲ। ਮੰਝਿਆਲੀ ਰੁ ਡਰੋਲੀ ਡੱਲੇ। ਦੇ ਪਕਵਾਨ ਦੂਤ ਗਨ ਘੱਲੇ ॥ ੭ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਘਰ ਸਾਰੇ। ਪਠਿ ਕਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਅਨੰਦ ਕੋ ਧਾਰੇ। ਅਪਰ ਜਿ ਮੰਗਲ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਜਿਮਿ ਗੰਗ ਉਚਾਰੇ ॥੮॥ ਬਿਧੀਏ ਕੋ ਸਭਿ ਸੌਂਪਿ ਸਮਾਜਾ। ਕਰੇ ਅਨੇਕ ਬਜ਼ਾਹ ਕੇ ਕਾਜਾ। ਸਰਬ ਰੰਗ ਕੇ ਤੰਬੂ ਘਨੇ। ਰੇਸ਼ਮ ਕੀ ਡੋਰਨਿ ਸੋਂ ਬਨੇ ॥੯॥ ਤਿਨ ਮਹਿ ਫਰਸ਼ ਗ਼ਿਲਮਿ[3] ਤੇ ਆਦੀ। ਕਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰਿ ਰਖੀ ਹਿਤ ਸ਼ਾਦੀ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਲਿਪਟੇ ਜ਼ਰੀ। ਊਪਰਿ ਚਾਰੁ ਕਰੀ ਬਿਸਤ-ਰੀ* ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਭਟਨਿ ਕੀ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਨਵਾਈ। ਬਹੁਤਿ ਬਿਭੂਖਨ ਲੀਨਿ ਘੜਾਈ। ਧਨ ਅਨਗਨ ਜਿਨਿ ਕਿਨ ਗੁਰੁ ਘਰ ਤੇ। ਲੇ ਲੇ ਸਕਲ ਸਮਾਜਨਿ ਕਰਤੇ ॥ ੧੧ ॥ ਜਬਿ ਕੁਛਿ ਤਯਾਰਿ ਹੋਹਿ ਬਨਿਵਾਵਤਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਾਇ ਦਿਖਾਵਤਿ। ਰਹਿ ਜਬਿ ਗਏ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਸ਼ੇਖ। ਆਇ ਪਹੂਚਯੋ ਮੇਲ ਅਸ਼ੇਖ ॥ ੧੨ ॥ ਦਾਤੁ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਆਏ।ਬਨਿਤਾ, ਨੰਦ, ਸੰਗਿ ਨਿਜ ਲਯਾਏ। ਦਯਾ ਕੁਇਰ ਨਾਰਾਇਣ ਦਾਸ। ਦੀਪਤਿ ਆਏ ਕਰਤਿ ਹੁਲਾਸ ॥ ੧੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨੇ। ਜਾਨਿ ਬਾਨਿ ਬਡ ਬੰਦਨ ਠਾਨੇ। ਬਹੁਰਿ ਗਈ ਸਭਿ ਗੰਗਾ ਪਾਸਿ।

---

[1]ਥਾਲ ਬਹੁਤੇ। [2]ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਜੋ ਸਾਕ ਆਦਿਕ ਸੱਦੇ ਜਾਣ। [3]ਭਾਵ, ਗ਼ਲੀਚੇ [ਫ਼ਾ:–ਗ਼ਲੀਮ=ਕੰਬਲ, ਕਾਲ਼ੀਚਾ]। *ਪਾ:–ਬਸਤਰੀ=ਕਾਠੀ ਤੇ ਗੱਦੀ।

ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਗਰ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਦਮੋਦਰੀ ਮਾਤ ਪਿਤਾਏ। ਉਤਿਕੰਠਾ ਜੁਤਿ ਅੰਕ ਮਿਲਾਏ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਧਨਵੰਤੀ ਆਇ। ਮਿਲਿ ਗੁਰੁ ਸੌਂ ਸਭਿ ਗਰੇ ਲਗਾਇ॥੧੫॥ ਦ੍ਵਾਰਾ ਭਾਗਨ ਕੇ ਜੁਤਿ ਆਯੋ। ਮਰ-ਵਾਹੀ ਸੌਂ ਮਿਲਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਸਗਰੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਪਰਵਾਰੁ। ਜੇਤਿਕ ਮੇਲ ਮਿਲਯੋ ਹਿਤ ਧਾਰੁ ॥੧੬॥ ਸਿੰਧੁ ਅਗਾਧ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦਾ[1]। ਕ੍ਰੀੜਤਿ ਤਿਸਿ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬੀਚ ਬਿਠਾਵੈਂ। ਸਪਤਿ ਸੁਹਾਗਨਿ ਨੇਹ ਚਢਾਵੈਂ[2] ॥ ੧੭ ॥ ਮਰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਉਬਟਨੋ[3] ਅੰਗ। ਗਾਵਤਿ ਮੰਗਲ ਗੀਤ* ਉਮੰਗ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਕਰਿ ਕੈ ਕੁਲ ਰੀਤਿ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤ ॥ ੧੮ ॥ ਗੁਰੁ ਆਗ੍ਯਾ ਤੇ ਸਕਲ ਬਰਾਤੀ। ਭਏ ਤਯਾਰਿ ਸਜਿ ਸੁੰਦਰ ਭਾਂਤੀ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਪਾਇ ਘਨੇਰੇ। ਬਨੇ ਜੁ ਖਰਚੇ ਦਰਬ ਘਨੇਰੇ[4]॥੧੯॥ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ ਸ਼ਹ-ਨਾਈ। ਪਟਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸ਼ਬਦ ਸਮੁਦਾਈ†। ਭਾਟ, ਨਕੀਬ ਉਚਾਰਤਿ ਖਰੇ। ਲੈਨਿ ਦੇਨਿ ਜਿਤਿ ਕਿਤਿ ਨਰ ਕਰੇ ॥ ੨੦॥ ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਤਬੈ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪੀਤ ਅੰਗ ਧਰਿ ਸਬੈ। ਸ਼ੁਭਤਿ ਸੇਹਰਾ ਸੁੰਦਰ ਮਾਥੇ।ਬਾਂਧਿ ਕੰਗਨਾ ਹਾਥਹਿਂ ਸਾਥੇ ॥੨੧॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਤਾਲ ਸਮੇਤਿ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਫਿਰਿ ਕੈ। ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ। ਸੰਗਿ ਸੁੰਦਰੀ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਚਲੀ ਬਰਾਤ ਚਢਾਵਨਿ ਆਗੇ। ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਮੋਦ ਮੈਂ ਪਾਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ। ਸਜੀ ਚਮੂੰ ਚਾਲੀ[5] ਗਨ ਸੰਗਿ ॥ ੨੩ ॥ ਧੌਂਸਾ ਕੀ ਗੰਭੀਰ ਧੁੰਕਾਰਨਿ। ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਕਰੀ ਜਬਿ ਮਾਰਨਿ। ਸਯੰਦਨ[6], ਸਕਟ[7] ਅਨਿਕ ਹੀ ਚਲੇ।ਸਿਵਕਾ[8] ਸਜਤਿ ਜ਼ਰੀ ਝਲਮਲੇ ॥੨੪॥ ਥਾਤੀ[9] ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਰਬ ਕੀ ਲੀਨਿ। ਜੇਸ਼ਟ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਯਾਹ ਕੋ ਚੀਨ। ਤੀਨਹੁੰ ਨੁਖਾ ਰੰਗ ਲੇ ਸੰਗਿ। ਅਪਰ ਨਾਰਿ ਸਗਰੀ ਸ਼ੁਭ ਅੰਗ[10] ॥੨੫॥ ਕਰਿ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਬਰਾਤਿ ਚਢਾਈ। ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਆਲਯ ਆਈ। ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਸੰਗਿ ਸਸੈਨਾ। ਚਲਤਿ ਸਕਲ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਨੈਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘਿ ਕਿਤਿਕ ਜਬਿ ਗਏ। ਸੰਧਯਾ ਸਮੈ ਸਿਵਰ

---

[1]ਅਨੰਦ ਰੂਪੀ ਵਡੇ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ। [2]ਤੇਲ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [3]ਵਟਣਾ। [4]ਬਹੁਤੇ ਧਨ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਜੋ ਬਣੇ ਸਨ। [5]ਤੁਰੀ। [6]ਰਥ। [7]ਗੱਡੇ। [8]ਪਾਲਕੀਆਂ। [9]ਥੈਲੀਆਂ। [10]ਭਾਵ ਸੋਹਣੀਆਂ।

*ਪਾ:-ਰੀਤਿ। †ਪਾ:-ਸਮੁਹਾਈ।

ਸਭਿ ਕਿਏ। ਤਹਿਂ ਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇਰ। ਬਜਾਹਨਿ ਜਾਤਿ ਕਰਯੋ ਸੁਭ ਡੇਰਾ[1] ॥੨੭॥ ਤਹਾਂ ਕਰੀ ਬੰਦਨ ਸਭਿ ਜਾਇ*। ਬੂਝੇ 'ਕਿਸ ਥਲ?' ਗੁਰੂ ਬਤਾਇ[2]। ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਹਿਂ ਖਾਨਾ ਦਾਨਾ†। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀਨਿ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ ॥੨੮॥ ਵਾਹਨ ਸਗਰੇ ਬਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮ ਸੁ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਏ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰਿ। ਲਗੀ ਚੋਬ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰ ॥ ੨੯॥ ਸੁਨਿਤਿ ਉਠੇ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ। ਸੌਚਿ ਸ਼ਨਾਨ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਧਰੀ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਵਾਹਨ ਕਾਛਨਿ ਕਰੇ[3]। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰੇ ॥ ੩੦॥ ਚਲਨਿ ਸਮੈ ਬਾਜੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਪਟਹ ਨਿਸ਼ਾਨਨਿ ਧੁਨਿ ਉਠਵਾਈ। ਤੁਰਰੀ, ਢੋਲ, ਬੰਸਰੀ ਘਨੀ। ਝਾਂਝ, ਨਫੀਰੀ ਨਾਦਤਿ ਸਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਚਲੀ ਬਰਾਤਿ ਉਮਡਿ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਨੀਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬੇਗ ਜੁਤਿ ਜੈਸੇ। ਸਭਿ ਮਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਧਾਰੈਂ।—ਕਬਿ ਢੁਕਾਉ ਕੋ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੈਂ—॥ ੩੨॥ ਉਤਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਸਗਰੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬਿਚਰਤਿ ਇਤਿ ਉਤਿ ਹਰਖਤਿ ਭਾਰੀ।—ਪਿਖਹਿਂ ਬਰਾਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਆਵੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਲੋਚਨ ਸਫਲਾਵੈਂ— ॥੩੩॥ ਚਲਤਿ ਸੁਭਟ ਗਨ ਛੁਟਹਿਂ ਤੁਰੰਗ। ਕਰਹਿਂ ਕੁਵਾਇਦ ਬਿੱਦਤਾ ਸੰਗਿ। ਮਨਹੁਂ ਕੁਰੰਗ ਤੁਰੰਗ ਕੁਦਾਵਤਿ[4]। ਬਾਗਨਿ[5] ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ॥ ੩੪ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸਜਤਿ ਬਰਾਤੀ। ਦਿਪਹਿਂ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਤੀ[6]। ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਪਹੁਚੇ ਜਾਈ। ਕੋਸ ਵਟਾਲਾ ਰਹਯੋ ਜਦਾਈ[7] ॥੩੫॥ ਉਤਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਘਨੀ ਛਾਯਾ। ਦੇਖਤਿ ਟਿਕੇ ਮਨੁਜ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਜਿਸਿ ਨੇ ਛਾਯਾ ਹੇਰੀ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਸਗਰੇ ਤਿਸਿ ਬੇਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਤੁਪਕਨਿ[8] ਸ਼ਲਖ ਮੁਦਤਿ ਚਲਿਵਾਈ। ਦੀਹ[9] ਅਵਾਜ ਉਠੀ ਸਮੁਦਾਈ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਬਾਦਿਤ ਕੀ[10] ਧੁਨਿ ਉਠੀ। ਉਠੀ ਅਧਿਕ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੀ ॥ ੩੭ ॥ ਰਾਮਾ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਆਗੇ।

---

[1]ਜਿਥੇ ਵਜਾਹੁਣ ਜਾਂਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। [2](ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ) ਪੁੱਛਿਆ (ਇਹ) ਸਥਾਨ ਕਿਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਹੈ ? ਤਾਂ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ (ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੈ)। [3]ਕਸਾਏ। [4]ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਨਾਂ ਵਤ ਕੁਦਾਉਂਦੇ ਹਨ। [5]ਵਾਗਾਂ ਨੂੰ। [6]ਸ਼ੋਭਾ। [7]ਜਦੋਂ। [8]ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ। [9]ਭਾਰੀ। [10]ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ। *ਵੇਰਕੇ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੇਰਕੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ ਵਟਾਲੇ ਦੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ੫ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ। ਸਰੋਵਰ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁੜਕੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੀ ਹੋਈ ਹੈ। †ਪਾਃ—ਦਾਨਾ ਖਾਨਾ।

ਸੁਨਤਿ ਮਨੋ ਤਿਸਿ ਛਿਨਿ ਨਰ ਜਾਗੇ। ਸਗਰੇ ਉਠੰਤਿ ਭਏ ਤਤਕਾਲਾ। ਹਿਤ ਬਰਾਤ ਕੇ ਕਾਜ ਸੰਭਾਲਾ ॥ ੩੮ ॥ ਭਰੀ ਕਾਵਰਾਂ[1] ਗਨ ਪਕਵਾਨਾ। ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸ੍ਵਾਦ ਮਹਾਨਾ। ਤਤਛਿਨਿ ਦੇ ਕਰਿ ਨਰ ਪਰਧਾਨ। ਭੇਜਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਅਗਵਾਨ ॥ ੩੯ ॥ ਤੁਰਨਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨਿ ਹਜ਼ੂਰ। ਧਰਿ ਆਗੇ ਕਾਵਰ[1] ਗਨ ਰੂਰਿ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਖਾ। ਭਲੋ ਸਮਾਜ ਸਕਲ ਅਵਿਰੇਖਾ[2] ॥ ੪੦ ॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਚਾਲੋ ਅਬਿ ਪੁਰਿ ਕੋ। ਦਿਹੁ ਅਨੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਕੇ ਉਰ ਕੋ'। ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਮਹਿਂ ਸੋ ਬਰਤਾਇ। ਸ੍ਵਾਦ ਸਰਾਹਤਿ–ਬਹੁ ਸ਼ੁਭ–ਖਾਇ॥੪੧॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਦੇਖਾ ਸ਼ੇਖਿ। ਕਰਯੋ ਹੁਕਮੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਸ਼ੇਖ। 'ਸਰਬ ਤਯਾਰਿ ਹੂਜਹਿ ਕਰਿ ਬਾਨੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਿ ਕੈ ਸਵਧਾਨੇ' ॥ ੪੨ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਹਯੋ ਨਕੀਬ[3] ਉਚਾਰਿ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਵਾਹਨਿ ਬਨਿ ਅਸਵਾਰ। ਤਿਸਿ ਛਿਨਿ ਮਨ ਆਨੰਦਤਿ ਹੋਇ। ਕਰਨਿ ਢੁਕਾਵ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥ ੪੩ ॥ ਬੰਕੇ ਛੈਲ ਛਬੀਲੇ ਛਾਏ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁੰਦਰ ਤਨੁ ਪਾਏ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਜਿਨਿ ਕੁੰਡਲ ਡੋਲਤਿ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਆਪਸਿ ਮਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ॥ ੪੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਚਢੇ ਮਤੰਗ। ਦਮਕਤਿ ਝੂਲ ਜ਼ਰੀ ਗਨ ਸੰਗਿ। ਘੰਟਨਿ ਗਨ ਕੋ ਚਲਿ[4] ਠਨਕਾਰੇ। ਰੰਗ ਅਨਿਕ* ਸੰਗਿ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਸਾਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਸਾਈਂਦਾਸ ਹਕਾਰਯੋ ਜਾਤਿ[5]।'ਚਢਹੁ ਖਵਾਸੀ ਪਰਿ ਪਸ਼ਚਾਤਿ[6]'। ਕਹਯੋ[7] 'ਆਪਿ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਮਹਾਂ। ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਕੋ ਸੇਵਕ ਅਹਾ ॥ ੪੬ ॥ ਕਿਮਿ ਬੈਠਨਿ ਮਹਿਂ ਸਮਤਾ ਕਰੌਂ।ਅਤਿ ਅਜੋਗਤਾ ਕੈਸੇ ਧਰੌਂ'। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਾ। ਭੁਜਾ ਪਕਰਿ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਚਢਾਵਾ॥ ੪੭ ॥ ਦਾਤੂ ਸਨੰ-ਦਨ ਮਹਿਂ ਚਢਿ ਚਾਲਾ। ਅਪਰ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢੇ ਜਾਲਾ। ਸਿਵਕਾ ਸ਼ੁਭਤਿ ਜ਼ਰੀ ਦਮਕਾਵੈ। ਚਢਯੋ ਮੋਹਰੀ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਵੈ ॥ ੪੮ ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ[8] ਸਨੰਦਨ ਮਹਿਂ ਚਰਯੋ। ਦ੍ਵਾਰਾ[9] ਸੰਗਿ ਮੋਦ ਉਰ ਭਰਯੋ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਵਾਹਨ ਪਰਿ ਬਨੇ। ਸਕਲ ਬਰਾਤਿ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਗਿਨੇ ॥ ੪੯ ॥ ਕੰਚਨ ਰਜਤ ਜ਼ੀਨ ਹਯ ਸੋਹੈਂ।ਤਿਨਿ ਪਰਿ ਸੁਭਟ ਅਪਰ ਅਵਰੋਹੈਂ[10]। ਬਨ ਕਰਿ

[1]ਵਹਿੰਗੀਆਂ। [2]ਵੇਖਿਆ। [3]ਸਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਭੱਟ ਨੇ। [4]ਤੁਰਦਿਆਂ। [5]ਟੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। [6]ਅੰਬਾਰੀ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹੋ। [7](ਸਾਈਂਦਾਸ ਨੇ) ਕਿਹਾ। [8]ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਾ ਜੀ (ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੧੦ ਅੰਕ ੧੦, ੧੧)। [9]ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਸਾਹੁਰੇ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [10]ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। *ਪਾ:–ਸੁੰਦਰ।

ਚਢਨੈ ਨਰਾਇਣਦਾਸ। ਬਰਖਾਵਨਿ ਹਿਤ ਲੇ ਧਨ ਪਾਸਿ ॥੫੦॥ ਅਪਰ ਮਸੰਦਨਿ ਬਿਧੀਆ ਆਦਿ। ਗੇਰਨਿ ਹਿਤ ਧਨ ਲੈ ਅਹਿਲਾਦ*। ਕਹਿਂ ਲਗਿ ਗਿਨੀਯਹਿ ਅਪਰ ਸਮਾਜਾ।ਲੇ ਕਰਿ ਚਢੇ ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ਼ਾ ॥੫੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬ੍ਯਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕੇ ਨਸਠਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. [ਬਰਾਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨਿ ਢੁਕਾਉ ਕੋ ਚਢੇ ਬਰਾਤ ਸਜਾਇ। ਬਾਦਿਤ ਬਾਜੇ ਅਨਿਕ ਹੀ ਪਟਹ ਢੋਲ ਸ਼ਰਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਝਾਂਝ ਨਫੀਰ ਬੰਸਰੀ ਬਾਜੈਂ। ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਤਿ ਘਨ ਗਾਜੈ। ਉਸ਼ਟਰ ਪਰਿ ਸੁਤਰੀ ਇਕਿ ਓਰ। ਕਹੀ ਬਾਤਿ ਨਹਿਂ ਸੁਨੀਯਤਿ ਔਰਿ ॥੨॥ ਪਰਹਿਂ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੇ ਧਰ ਪੌਰ[1]। ਸ੍ਯੰਦਨ ਚੱਕ੍ਰਨਿ[2] ਸ਼ਬਦ ਤਿਸਿ ਠੌਰਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਧੁਨਿ ਬਿਸਾਲ ਤੇ ਪੂਰੀ। ਬਨੀ† ਬਰਾਤ ਸੁਹਾਵਤਿ ਰੂਰੀ ॥੩॥ ਹੋਤਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਵਾਜੈ। ਊਚੇ ਹਯਨਿ ਹਿਰੇਖਾ ਗਾਜੈ। ਬਰਖਾਵਤਿ ਧਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਾਲੇ। ਮੰਗਤਿ ਜਨ ਅਨਗਨ ਮਿਲਿ ਜਾਲੇ ॥ ੪ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਕਰਹਿਂ ਧਨ ਬਰਖਾ। ਘਨ ਸਮ ਲੇਨਿ ਹਾਰਿ ਗਨ ਪਰਖਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟ ਨਗਰ ਭੁਾ ਸਾਗਰ। ਸਭਿ ਨਰ ਕੇ ਭਾ ਛੋਭ[3] ਉਜਾਗਰ ॥ ੫ ॥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਧਿਕ ਉਮਡਾਇ। ਮਨਹੁ ਤਰੰਗ ਉਤੰਗ ਉਠਾਇ। ਚਾਰੁ ਚੰਚਲਾ ਸੀ ਰੁਚਿ ਚੰਚਲ[4]। ਕੰਚਨ ਮੰਡਲ ਜ਼ਰੀ ਸੁ ਅੰਚਲ[5] ॥ ੬ ॥ ਚਢੀ ਅਟਾਰਨਿ ਪਰਿ ਚਮਕਾਵੈਂ[6]। ਜਨੁ ਬੜਿਵਾਨਿਲ ਲਾਟ ਉਠਾਵੈ। ਨਗਰ ਕੋਟਿ ਬੇਲਾ ਤਜਿ ਤੂਰਨਿ[7]। ਫੇਲੇ ਨਰ ਜਲ ਵਹਿਰ ਸਪੂਰਨ ॥ ੭ ॥ ਸੁੰਦਰ ਰਾਂਕਾ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਅਤਿ ਦੁਤਿ ਜੁਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਸਰਬ ਬਰਾਤ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ[8] ਹੋਵਾ। ਛੋਭਤਿ[9] ਪੁਰਿ ਸਾਗਰ ਜਬਿ ਜੋਵਾ ॥ ੮ ॥ ਮਚਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਧਨ ਬਰਖੰਤਾ। ਕਰਯੋ ਢੁਕਾਉ ਗੁਰੂ ਭਗਵੰਤਾ। ਬਹੁਤਿ ਰੰਗ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਨਿਸ਼ਾਨ[10]।ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਤੇ ਬਜਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ[11] ॥੯॥ ਪੁਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ

---

[1]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੌੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [2]ਰਥਾਂ ਦੇ ਪਹੀਆਂ ਦੇ। [3]ਭਾਵ ਉਛਾਲਾ। [4]ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੀ ਚੰਚਲ ਰੁਚੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁੰਦਰ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ)। [5]ਪੱਲੇ ਜ਼ਰੀਦਾਰ। [6](ਪੱਲਿਆਂ ਨੂੰ) ਚਮਕਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [7]ਨਗਰ ਦੀ ਫਸੀਲ ਦਾ ਕੰਢਾ ਤਜਿਕੇ। [8]ਚਾਨਣੀ। [9]ਉਛਾਲ ਆਯਾ। [10]ਝੰਡੇ। [11]ਧੌਂਸੇ।

*ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਜਾਹ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਏਹ ਓਹ ਸਮੇਂ ਬੱਧੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਨ ਨੂੰ ਪਰਮੁਆਰਥਾਂ ਪਰ ਖਰਚਦੇ ਸਨ।

†ਪਾਃ—ਅਨੀ।

ਹੇਰਤਿ ਹਰਖੇ। ਜਨੁ ਘਨ ਉਮਡਿ ਘੁਮਡਿ[1] ਗਨ ਬਰਖੇ। ਬੜਵਾ ਪਰਿ ਚਢਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ। ਸਸੁਰ ਸਦਨ ਪਹੁੰਚਨਿ ਚਹਿ ਚਿੱਤਾ॥੧੦॥ ਤਬਿ ਰਾਮੇ ਗਨ ਲਈ ਅਕੋਰ। ਆਯੋ ਮਿਲਿਨਿ ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਪਾਇਨਿ ਪਰਿ ਪਰਸੋ। ਨਹਿਂ ਗਰ ਮਿਲਸੋ ਅਦਾਇਬ ਕਰਸੋ॥੧੧॥ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ, ਨਰ ਬਹੁਤ ਅਲਾਵਾ। ਗਹਿ ਭੁਜ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗਰੇ ਲਗਾਵਾ। ਕਰਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਹਟਸੋ ਜਬਿ ਪਾਛੇ। ਚਹਸੋ ਢੁਕਾਉ ਕਰਨਿ ਤਬਿ ਆਛੇ॥੧੨॥ਧਨ ਬਰਖਾਵਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ।ਹੇਰਤਿ ਪੁਰਿ ਨਰ ਉਰ ਹਰ-ਖਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਦ੍ਵਾਰ ਖਰੋਵਾ। ਸਾਜਿ ਆਰਤੀ ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਯ-ਜੋਵਾ॥ ੧੩॥ ਦੂਲੋ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ, ਸਾਰੀ[2]।'ਹੇ ਅਲਿ! ਜਿਮਿ ਰਾਮੇ ਸੁਕੁਮਾਰੀ। ਤਸ ਪਤਿ ਮਿਲਸੋ ਜਿਯਹੁ ਜੁਗ ਚਾਰੀ। ਇਹ ਜੋਰੀ ਬਿਧਿ[3] ਅਧਿਕ ਸੁਧਾਰੀ' ॥੧੪॥ ਲੌਕਿਕ ਬੈਦਿਕ ਰੀਤਿ ਭਲੇਰੀ। ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਟੇ ਪਾਛਿ ਤਿਸਿ ਬੇਰੀ। ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਸੁਭ ਥਾਨੁ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਸਗਰੇ ਤਜਿ ਜਾਨੁ[4]॥੧੫॥ ਤਤਛਿਨਿ ਰਾਮੇ ਪਠੇ ਬੁਲਾਇ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰਤਿ ਲਿਹੁ ਭੋਜਨ ਖਾਇ। ਬਹੁਰੁ ਸਮਾਂ ਫੇਰਨਿ ਕੋ[5] ਹੋਇ'। ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਹਰਖ ਉਠੇ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੧੬॥ ਬਾਜਿ ਪਰੇ ਸਭਿ ਹੀ ਤਬਿ ਬਾਜੇ। ਚਲੇ ਬਰਾਤੀ ਗੁਰੁ ਜੁਤਿ ਸਾਜੇ। ਆਤਸ਼ਬਾਜੀ ਛੂਟਨਿ ਲਾਗੀ। ਦੇਖਤਿ ਪੁਰਿ ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਅਨੁਰਾਗੀ[6] ॥ ੧੭ ॥ ਗਨ ਫੁਲਝਰੀ ਮਤਾਬੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਚਰਖੀ ਚਾਦਰ ਸ਼ਬਦ ਬਿਲੰਦ।ਤਿਸਿ ਛਿਨਿ ਤਮ ਦਸ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਭਾਗਾ।-ਦਿਵਸ ਭਯੋ-ਸਭਿ ਕੇ ਭ੍ਰਮ ਜਾਗਾ[7] ॥੧੮॥ ਦੇਵ ਦੇਵਨੀ ਦਾਰੁਨ ਸਾਜੀ। ਭਏ* ਬਰੂਦ ਛੁਟੇ ਗਜ ਬਾਜੀ[8]। ਅਧਿਕ ਕੁਲਾਹਲਿ ਹੇਰਤਿ ਕਰਤੇ। ਛੁਟਹਿਂ ਝਾਰ ਇਤਿ ਉਤਿ ਹੁਇ ਡਰਿਤੇ[9] ॥ ੧੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖਤਿ ਚਲਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਰਾਮੇ ਜਾਇ ਅਵਾਸਾ। ਚੰਦਨ ਕੀ ਚੌਂਕੀ ਰਚਿ ਚਾਰੁ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਫਰਸ਼ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ੨੦ ॥ ਤਿਸ ਪਰਿ ਗੁਰੂ ਬਿਠਾਵਨਿ

---

[1]ਉਮੰਡਕੇ ਤੇ ਘੁੰਮਿਕੇ। [2]ਸਾਰੀਆਂ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ)। [3]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ। [4]ਵਾਹਨ, ਸਵਾਰੀਆਂ। [5]ਫੇਰਿਆਂ ਦਾ। [6]ਮੋਹਤਿ ਹੋਏ। [7]ਭਰਮ ਹੋਇਆ। [8]ਭੁਜਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇਵਨੀਆਂ ਤੇ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਬਾਰੂਦ (ਭਰਕੇ) ਸਾਜੇ ਹੋਏ ਛੁਟਦੇ ਭਏ। (ਅ) ਦੇਵ ਦੇਵਨੀਆ ਦਾਰੂ ਦੇ ਬਣੇ ਤੇ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਬਾਰੂਦ ਦੇ ਬਣੇ ਛੁਟ ਪਏ। [9](ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ) ਡਰਦੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਝਾੜ ਛੁਟਦੇ ਹਨ।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਭਰੇ-ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਕਰੇ। ਬੈਠਿ ਬਰਾਤਿ ਪੰਕਤੀ ਧਰੇ। ਬਾਰ ਪਰੋਸੇ ਸਭ ਪਕਵਾਨ। ਮੋਦਕ ਸ੍ਵਾਦ ਜਲੇਬ ਮਹਾਨ ॥੨੧॥ ਮੇਵੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਮੇਜ਼ ਕਰੇ ਹੈਂ। ਅੱਗ੍ਰ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਆਨਿ ਧਰੇ ਹੈਂ। ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਵਨਿ ਲਗੇ ਅਹਾਰਾ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜਿਨਿ ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਮਿਲੀ ਆਇ ਗਨ ਪੰਕਜ ਨੈਨੀ। ਗਾਵਨ ਲਗੀ ਮਧੁਰ ਪਿਕ ਬੈਨੀ[1]। ਲੇ ਲੇ ਨਾਮ ਨਿਕਾਰਤਿ ਗਾਰੀ*। ਚਢਿ ਬੈਠੀ ਗਨ ਊਚ ਅਟਾਰੀ॥੨੩॥ਆਨੰਦਤਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰਾਤ। ਭੋਜਨ ਅਚਵਿ ਉਠੇ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। ਪਾਇ ਜੂਠ ਮੈਂ ਧਨ ਗਨ ਤਬੈ†। ਰੀਤਿ ਅਪਰ ਜੇਤਿਕ ਕਰਿ ਸਬੈ ॥ ੨੪ ॥ ਬਾਦਿਤਿ ਬਜਤਿ ਆਇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਭਤਿ ਬਡੇਰੇ। ਅਲਪ ਸਮੇਂ ਮਹਿਂ[2] ਬਹੁਰ ਹਕਾਰੇ। 'ਫੇਰੇ ਲੇਨਿ ਚਲਹੁ ਹੁਇ ਤਯਾਰੇ'॥੨੫॥ਬਾਦਤਿ ਬਾਜੇ[3] ਬਹੁਰ ਬਿਸਾਲੇ।ਲੇ ਪਰਧਾਨ[4] ਨਰਨਿ ਗੁਰੁ ਚਾਲੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਬੇਦੀ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਬੈਠਾਏ। ਨਵ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਅਭਿਖੇਕ ਕਰਾਏ। ਅਗਨਿ ਪੂਜ ਕਰਿ ਹਮਨ ਕਰਯੋ ਹੈ। ਬੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਦਿਜਨਿ ਰਰਯੋ[5] ਹੈ॥੨੭॥ ਫੇਰਿ ਹੁਤਾਸਨ ਕੇ ਚਹੁੰ ਫੇਰੇ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਫਿਰਤਿ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਫੇਰੇ। ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਰਾਮੇ ਸਭਿ ਕਰੀ। ਜਿਮਿ ਜਿਮਿ ਗਨ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਤਬਿ ਰਰੀ[6]‡ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਨ ਮਾਨ ਬਡਿ ਦੀਨਿ। ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਕੀਨਿ। ਬਹੁਰ ਨਿਵੇਸ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ। ਸ਼ੇਖ ਨਿਸ਼ਾ ਅਸ਼ੇਖ ਸੁਪਤਾਇ ॥੨੯॥ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਬਾਜੇ ਬਜੇ।ਉਠੇ ਸਕਲ ਨਿਜ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਸਜੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਹਿਂ ਇਸਥਾਨ। ਗਏ ਗੁਰੂ ਸੁਤਿ ਸੰਗਿ ਸੁਜਾਨਿ॥੩੦॥ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਕਹ੍ਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਕਿਮਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਇਸਿ ਠੌਰਿ?'।

---

[1]ਕੋਇਲ ਵਤ ਬੋਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ। [2]ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ। [3]ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ। [4]ਮੁਖੀ। [5]ਉਚਾਰਿਆ। [6]ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਕਹੀ।

*ਸਤਿਗੁਰ ਕੁੜਮ ਹੋਣ, ਗੁਰ ਕੀ ਨਾਮ ਲਿਵ ਵਾਲੀ ਜੰਞ ਹੋਵੇ, ਮਾਂਦੀ ਤੇ ਸਮਧੀ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ, ਫਿਰ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮਣਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਈਆਂ ਗਾਲੀਆਂ ਦੇਣ ਲਗੀਆਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਅਟਪਟੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਯਕੀਨ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਮਾਈ ਭਾਈ ਸਾਰੇ ਕੰਠ ਕਰਦੇ ਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਦ ਨੀਵੇਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੧੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਇਹ ਬੀ ਰਾਜਸੀ ਘਰਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

‡ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਅਨੰਦ ਮਰ੍ਯਾਦਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਲਾਵਾਂ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਤਦ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਰੀਤੀ ਇਹ ਸਥਾਪਨ ਹੋਈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਰੀਤੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਸਿੱਧ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਪਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਬਾਬਤ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ' ਪੜ੍ਹੋ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਵਯਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤਿਸਿ ਕੇ ਸੰਗਿ ॥ ੩੧ ॥
'ਆਇ ਇਹਾਂ ਫਿਰੇ ਨਿਜ ਫੇਰੇ। ਮੂਲੇ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਤਿਸਿ ਬੇਰੇ'। ਪੂਜਾ
ਕਰਿ ਸਥਾਨ ਕੀ ਆਇ। ਪੁਨ ਭੋਜਨ ਹਿਤ ਗੁਰੂ[1] ਬੁਲਾਇ ॥੩੨॥ ਸ੍ਰੀ
ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਿਵਕਾ ਚਰਿ ਕੈ। ਚਲੇ ਬਰਾਤਿ ਸੰਗਿ ਲੇ ਕਰਿ ਕੈ। ਚਮਰੁ[2]
ਢੁਰਤਿ ਹੈ ਬਾਰੰਬਾਰੀ। ਸੇਤ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸਜੈ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਨਵਲਾ[3]
ਹਾਥ ਗਹੀ ਚਪ੍ਲਾਵੈਂ[4]। ਜਿਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਕਰਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਵੈਂ।
ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਗ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਹਿ ॥੩੪॥
ਪਹੁੰਚੇ ਚਲਿ ਰਾਮੇ ਕੇ ਪੌਰ। ਹਿਤ ਆਦਰ ਆਵਤਿ ਸਭਿ ਦੌਰਿ। ਹਾਥ
ਜੋਰਿ ਮੁਖ ਬਿਕਸਿ ਦਿਖਾਵਤਿ।'ਦੀਨ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ' ਅਲਾਵਤਿ॥੩੫॥
ਚਾਰੁ ਚੁਕੌਨੀ ਚੌਂਕੀ ਚੰਦਨ। ਗੁਰੂ ਬਿਠਾਏ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। ਔਰ
ਮੋਹਰੀ ਆਦਿ ਬਡੇਰੇ। ਊਚਾਸਨ ਪਰ ਥਿਰਿ ਤਿਸਿ ਬੇਰੇ ॥੩੬॥ ਉੱਤਮ
ਸਭਿ ਪਕਵਾਨ ਪਰੋਸੇ। ਇਤੋ ਪਾਇਂ, ਇਕਿ ਬਿਰਿ ਜਿਮਿ ਤੋਸੈਂ[5]। ਪਿਸਤਾ
ਦਾਖ ਬਦਾਮਨਿ ਗਿਰੀ। ਸਰਬ ਅਮੇਜ਼ ਮਧੁਰਤਾ ਕਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਅਚਿ-
ਵਨਿ ਕਰਤਿ ਬਰਾਤੀ ਸਾਰੇ। ਹਰਖਤਿ ਗਾਰੀ ਨਾਰਿ ਨਿਕਾਰੇ। ਗਾਵਤਿ
ਗੀਤ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਭਾਏ। ਅਚਵਿ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥ ੩੮ ॥
ਜੂਠ ਪਾਇ ਧਨ ਹਾਥ ਪਖਾਰੇ। ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਸਿਵਰ ਸਿਧਾਰੇ।
ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ ਅਗਾਰੀ ਕਰੇ। ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਬੀਜਨਾ[6] ਧਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਭਾਟ
ਨਕੀਬ ਬੋਲਤੇ ਚਾਲਤਿ। ਗੁਰੁ ਜਸੁ ਸ਼੍ਰਵਨ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਡਾਲਤਿ।ਤਰੁਨ
ਢਲੈਤ[7] ਸਮੂਹ ਸਿਪਾਹੀ। ਗਮਨਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਨਾਂਹੀ॥ ੪੦॥ ਡੇਰੇ
ਸਹਤ ਸਮਾਜ ਬਿਰਾਜੇ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਸਾਜੇ। ਮੰਗਤਿ ਜਨ
ਗਨ ਗਨ ਹੁਇ[8] ਆਵੈਂ। ਸਰਬ ਮਸੰਦਨਿ ਤੇ ਸਭਿ ਪਾਵੈਂ ॥੪੧॥ ਬੀਤਯੋ
ਦਿਵਸਿ ਜਾਮਨੀ ਆਈ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਤਬਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਪ੍ਰਾਤਿ
ਉਠੇ ਕਰਿ ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਸਭਿਨਿ ਸੰਗਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨੇ ॥੪੨॥'ਸਜਿ
ਸਜਿ ਵਾਹਨ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਸਕਲ ਤੂਰਨਤਾ ਧਾਰੀ। ਚਢੇ
ਪਾਲਕੀ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਾਈਂਦਾਸ ਤੁਰਗ ਅਸਵਾਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਕਰਤਿ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [2]ਚੌਰ। [3]ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਛਟੀ। [4]ਹਿਲਾਂਵਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [5]ਇਕੋ ਵੇਰ ਰੱਜ ਜਾਵਣ। [6]ਸੋਨੇ ਦੀ ਡੰਡੀ ਵਾਲਾ ਪੱਖਾ। [7]ਜਵਾਨ ਸੂਰਮੇ। [8]ਬਹੁਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਹੋਕੇ।

ਬਤੁਕ ਹੀ ਅਚਲ[1] ਸਿਧਾਏ। ਆਦਿ ਮੋਹਰੀ ਦਾਤੂ ਆਏ। ਗੁਰੁ ਥਲ ਰਹਿਤਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਸਾਰੇ। ਗਏ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਗੁਰੁ ਪਿਛਾਰੇ ॥੪੪॥ ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਧਰਨਿ ਸਿਰ ਧਰਨੇ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ[2] ਅਧਿਕ ਕਰਿਵਾਇ। ਗੁਰੁ ਅਰਪਨਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਬ੍ਰਤਾਇ ॥੪੫॥ ਸੁਨੀ ਬਿਲਾਵਲ ਚੌਂਕੀ ਤਹਾਂ। ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ ਲਗੀ ਦੁਤਿ ਮਹਾਂ[3]। ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ। ਬਹੁਰ ਪਾਲਕੀ ਚਢੇ ਗੁਸਾਈਂ ॥੪੬॥ ਸਾਂਈ-ਦਾਸ ਨਿਕਟਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਬੂਝਿ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇਰੀ। 'ਕਿਸਿ ਕਾਰਨ ਤੇ ਇਸਿ ਥਲ ਆਏ ?'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਰਬ ਬਤਾਏ॥੪੭॥ 'ਗੋਰਖਾਦਿ ਇਹ ਸਿੱਧਨਿ ਥਾਨਾ। ਤਿਨਿ ਢਿਗ ਮੇਲਾ ਲਗਹਿ ਮਹਾਨਾ॥ ਤਿਨਿ ਕੋ ਮਾਨ ਹਾਨ ਹਿਤ[4] ਆਏ। ਪਿਖਿ ਸਿੱਧਨਿ ਨਿਜ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਏ ॥੪੮॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤਿ ਸੰਗ। ਕਰੇ ਜ਼ੋਰ,ਜੀਤੇ,ਮਦ ਭੰਗ[5]। ਪਰੇ ਚਰਨ ਪੁਨ ਅਰੇ ਨ ਕੈਸੇ। ਮਹਾਂ ਮਤੰਗ ਸ਼ੇਰ ਸੰਗਿ ਜੈਸੇ ॥੪੯॥ ਤਬਿ ਕੋ ਇਹ ਉੱਤਮ ਇਸਥਾਨਾ। ਜਿਸਿ ਦਰਸੇ ਫਲ ਹੋਤਿ ਮਹਾਨਾ'। ਏਵ ਸੁਨਾਵਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਡੇਰੇ। ਰਾਮੇ ਸੁਨਿ[6] 'ਆਏ ਇਸ ਬੇਰੇ'॥੫੦॥ ਤਾਤਕਾਲ ਨਿਜ ਸਦਨ ਬੁਲਾਏ। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਭੋਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਤੀਨ। ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਮੈਗਜ਼ ਸੁਨਿ ਲੀਨਿ ॥੫੧॥ 'ਨੰਦਨ ਬਨਾਹਨਿ ਗੁਰੁ ਪੁਰਿ ਆਏ'[7]। ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤ ਸਕਲ ਹੀ ਧਾਏ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੇਟਨਿ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਬੰਦਤਿ ਨੇਤ੍ਰ ਸਫਲ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ॥੫੨॥ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਰਹੀ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਾਮਨਾ ਲਹੀ। ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਲਖਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਮਨਹੁ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਸਮੁ-ਦਾਏ ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਯਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਠਮੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੦ ॥

੬੧. [ਭਾਈ ਮਿਹਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਨ ਚੌਥੇ ਮਹਿਂ ਚਲਨਿ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਫੁਰਮਾਇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਸੁਨਿ ਦੁਖਿਤਿ ਚਿਤ 'ਪੁਨ ਇਮਿ ਕਿਮਿ ਦਰਸਾਇ'[8] ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥

---

[1]ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ (ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ)। [2]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। [3]ਬੜੀ ਸੋਭ ਰਹੀ ਸੀ। [4]ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [5]ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਜਿੱਤਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [6]ਰਾਮੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ ਕਿ। [7](ਵਟਾਲੇ) ਪੁਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਏ ਹਨ। [8]ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਵਿਚ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਣਗੇ ?

ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਜਿਨਿ ਤਾਈਂ[1]। ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤ ਅਏ ਸਮੁਦਾਈ[2]। ਹੇ ਅਲਿ! ਸੋ ਹਮਰੇ ਪੁਰਿ ਆਏ। ਧੰਨ੍ਹ ਭਾਗ ਇਨ ਕੇ[3]* ਲਖਿ ਪਾਏ ॥੨॥ ਰਾਮੇ ਕੀ ਤਨੁਜਾ ਬਡਭਾਗਨਿ। ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਤੇ ਜੋ ਭਈ ਸੁਹਾਗਨਿ। ਤਿਹ ਸਬੰਧ ਤੇ ਹਮ ਭੀ ਧੰਨ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਪਿਖੇ ਪ੍ਰਸੰਨ[4]॥੩॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਹਿ ਉਤਸਾਹੀ। ਆਇ ਮਿਲੀ ਰਾਮੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਨਿ ਬਿਦਾ ਕੋ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਏ। ਸ਼ੁਭ ਆਸਨ ਪਰਿ ਊਚ ਬਿਠਾਏ ॥ ੪ ॥ ਦਾਜ ਸਮਾਜ ਸਰਬ ਲੇ ਆਵਾ। ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਤਿਸਿ ਥਾਨ ਟਿਕਾਵਾ। ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਨੇਤੀ† ਲੇ ਆਵਾ। ਕਰਿ ਸੰਕਲਪ ਸਰਬ ਅਰਪਾਵਾ ॥੫॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬਾਸਨ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।ਬੋਲਯੋ ਰਾਮਾ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ।"ਤੁਮਰੇ ਸੁਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੇਤ। ਇਕਿ ਦਾਸੀ ਮੈਂ ਦਈ ਨਿਕੇਤ ॥ ੬ ॥ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਮੁਝ ਤੇ ਬਨਿ ਆਈ।ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਜਾਨਿ ਅਪਨਾਈ। ਬਿਰਦ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ ਤੁਮਾਰਾ। ਸਮ ਨ ਪਾਇ ਖੋਜਿਯ ਜਗ ਸਾਰਾ[5]" ॥ ੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ, ਪੁਨ ਨੰਮ੍ਰੀ ਕੀਨਿ[6]'। ਇਮਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਕੋ ਆਏ। ਚਢਨਿ ਹੇਤ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਏ ॥੮॥ ਨੇਤੀ ਡੋਰੇ ਬਿਖੈ ਬਿਠਾਈ। ਮਿਲਿਨਿ ਹੇਤਿ ਤ੍ਰਿਯ ਬਾਹਰਿ ਆਈ । ਤਨੁਜਾ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸੁਖਦੇਈ[7]। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਸਿੱਖਨਾ ਦੇਈ ॥ ੯ ॥ ਬਿਰਹ ਹੋਨਿ ਤੇ ਅੱਸ਼੍ਰ ਮੋਚਿਤਿ[8]। ਮੰਗਲ ਸਮੈ ਜਾਨਿ ਸੰਕੋਚਤਿ। ਸਭਿ ਅਬਲਾ ਨਿਜ ਗਰੇ ਲਗਾਂਵੈਂ। 'ਥਿਰੁ ਸੁਹਾਗ' ਆਸ਼ਿਖਾ ਅਲਾਵੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਆਗੇ ਡੋਰੇ ਕੋ ਕਰਿ ਲਿੱਤਾ। ਗਮਨੇ ਪਾਛੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ। ਦੋਨਹੁ ਪਰ ਧਨ ਕੋ ਬਰਖਾਵੈਂ। ਜਨੁ ਊਨਵਿ ਘਨ ਬੂੰਦ ਗਿਰਾਵੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਾਜੇ ਬਜਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਚਲੇ ਸੁਧਾਸਰ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਸੋਂ ਆਵਤਿ ਰਾਮਾ। ਏਕ ਕੋਸ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਜਿ ਧਾਮਾ ॥ ੧੨ ॥ ਦੇ ਧੀਰਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਮੋਰੇ। ਬੰਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਸਹਤ ਬਰਾਤੀ। ਗਏ ਪ੍ਰਥਮ ਆਏ ਤਿਸਿ ਭਾਂਤੀ[9] ॥ ੧੩ ॥ ਏਕਿ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕੈ ਮਗ ਮਾਂਹੀ।

---

[1]ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ (ਸਿੱਖ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ) ਦੇ। [2]ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਰਾਮੇ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ। [4]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਹਾਂ। [5]ਜੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਭਾਲੀਏ। [6](ਇੰਨਾ ਦੇ ਕੇ) ਫੇਰ ਤੂੰ 'ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼। [7]ਨੇਤੀ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ। [8]ਹੰਝੂ ਕੇਰਦੀ ਹੈ। [9]ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੋਂ ਗਏ ਸਨ ਤਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ।

*ਪਾ:—ਹਮਰੇ। †ਪਾ:—ਤਾਂਹੀ।

ਆਵਤਿ ਭੇ ਅਪਨੇ ਪੁਰਿ ਪਾਹੀ। ਪੂਰਬ ਗਯੋ[1], ਜਾਇ ਸੁਧਿ ਦੀਨਿਸਿ। ਸੁਨਿ ਰੰਗਾਦਿਕ ਆਨੰਦ ਕੀਨਿਸਿ ॥੧੪॥ ਸਕਲ ਮੇਲਿ ਕੀ ਅਬਲਾ ਜੋਈ। ਸੁਨ ਆਗਵਨ ਤਯਾਰ ਭੀ ਤੇਈ। ਡੇਰੇ ਸਹਤ ਸੁ ਦ੍ਵਾਰ ਅਗਾਰੇ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਆਯਹੁ ਸਰਬ ਨਿਹਾਰੇ[2] ॥੧੫॥ ਪਿਖਿ ਦਮੋਦਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਨੁਖਾ[3]। ਮਨਹੁ ਕਲਪਤਰੁ ਲਹਯੋ[4] ਅਦ੍ਰਖਾ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰੀ ਬਰ ਬਾਰਾ[5]। ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਲੇ[6] ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ ॥੧੬॥ ਝੋਰੀ ਪਾਇ ਦਰਬ ਕੀ ਥਾਤੀ। ਪਿਖਤਿ ਸਨੁਖਾ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ : ਪੌਤ੍ਰ ਬਧੂ[7] ਕੋ ਰੰਗਾ ਹੇਰਾ। ਮੁਦਿਤਿ ਮਹਾਂ ਧਨ ਦੀਨਿ ਬਡੇਰਾ ॥੧੭॥ ਆਇ ਨਾਨਕੀ ਅਰੁ ਮਰਵਾਹੀ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਧਨ ਦੇ ਸਰਬ ਸਰਾਹੀ। ਅਪਰ ਮੇਲਿ ਕੀ ਅਬਲਾ ਸਾਰੀ। ਦੇਤਿ ਦਰਬ ਗਨ ਬਧੂ ਨਿਹਾਰੀ ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਹਤ ਬਰਾਤਿ। ਆਗੈ ਕਰਿ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਤਾਤ। ਗਏ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਏ ਦਰਬਾਰ। ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਚਾਰਹੁੰ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਫਿਰਿ ਕੈ। ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਨਿਹਾਰਾ[8]। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਕੁਸ਼ਲ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਰਤਾਵਨਿ ਠਾਨੀ। ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬੈਠਿਗੇ ਆਇ। ਮਿਲਿ ਗੁਰਦਾਸ ਨਮੋ ਜੁਤਿ ਗਾਇ[9] ॥੨੧॥ ਕਹਯੋ ਮਸੰਦਨਿ ਸੋਂ ਗੁਰੁ ਤਬੈ। 'ਸੁਧਿ ਲਿਹੁ ਨਰ ਬਰਾਤਿ ਜੇ ਸਬੈ। ਖਾਨਾ ਦਾਨਾ ਦੇਹੁ ਸਿੰਭਾਰਿ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਨਿਰਧਾਰਿ' ॥੨੨॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਮਹਿਲੀਂ ਗੁਰੁ ਗਏ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਸੂਰ ਅਥਯੋ ਤਮ ਭਏ[10]। ਤਬਿ ਰੰਗਾ ਸਗਰੋ ਪਰਵਾਰ। ਸਹਤ ਮੇਲਿ ਸਭਿ ਕਰਿਕੈ ਤਯਾਰਿ ॥ ੨੩ ॥ ਜਾਇ ਕਰੀ ਬੰਦਨ ਹਰਿਮੰਦਰ। ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਦ-ਛਨਾ ਫਿਰਿ ਸਭਿ ਸੁੰਦਰਿ[11]। ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਪੁਨ ਮੁਰਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਗਾਵਤਿ ਗੀਤਨਿ ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ॥੨੪॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਪੁਨ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਮੇਲਿ ਚਲਨਿ ਘਰ ਕੋ ਅਕੁਲਾਏ ॥੨੫ ॥ ਕਹਿੰ ਲਗਿ ਗਿਨੀਯਹਿ ਨਾਮ

---

[1]ਪਹਿਲੋਂ ਗਿਆ (ਕੋਈ ਸਿੱਖ)। [2]ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। [3]ਨੂੰਹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [4]ਮਿਲਿਆ ਹੈ। [5]ਬਾਰ ਬਾਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ ਵਾਰਿਆ। [6]ਲੈ ਗਏ। [7]ਪੋਤ੍ਰੇ ਨੂੰਹ। [8]ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। [9]ਬੰਦਨਾ ਸਹਤ (ਸਖ ਅਨੰਦ) ਕਹੀ। [10]ਸੂਰਜ ਡੁਬਿਆ, ਅੰਧੇਰਾ ਹੋਇਆ। [11]ਸੁੰਦਰ (ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਜੀ ਦੀ)। (ਅ) ਸੁੰਦਰ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ)।

ਜੁ ਸਾਰੋ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿਦੇ ਅਧਿਕਾਰੋ[1]।ਦਾਨ ਮਾਨ ਸੋਂ ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਗਮਨੇ ਹਰਖਤਿ ਮਨ ॥ ੨੬ ॥ ਮਉ, ਖਡੂਰ, ਡੱਲੇ, ਮੰਡਯਾਲੀ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੁ ਮੇਲਿ ਬਿਸਾਲੀ। ਸੁਜਸੁ ਕਰਤਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰਿ ਗਏ। 'ਉਤਸਵ ਅਧਿਕ ਬਯਾਹ ਮਹਿਂ ਭਏ'॥ ੨੭ ॥ ਰਾਮੋ ਸਹਤ ਸੁ ਸਾਂਈਦਾਸ। ਨਹਿਂ ਗਮਨਯੋ ਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸਿ। 'ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਹੌਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੌਂ। ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਘਰ ਇੱਛਾ ਧਰੌਂ' ॥ ੨੮ ॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਡ ਜਾਨਾ। ਗੁਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਰਾਖਿ ਬੈਠਾਨਾ।

ਮਿਹਰਾ ਨਾਮ ਸਿੱਖ ਇਕਿ ਗੁਰੁ ਕਾ।ਬਸਹਿ ਬਕਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਰ ਕਾ॥੨੯॥ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਗ੍ਰਾਮ। ਸੋ ਆਯੋ ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਨਾਮ। ਉਤਸਵ ਬਯਾਹ ਬਿਖੈ ਹਰਖਾਏ। ਮੇਲਿ ਵਿਸਾਖੀ ਕੋ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਮਿਹਰੇ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰ ਲੀਨਿ।ਭੇਟ ਗੁਰੂ ਆਗੈ ਧਰਿ ਦੀਨਿ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ[2]। 'ਮੋਹਿ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਹੁ ਮਹਾਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਤਿਨਿ ਮਹੁਂ ਚਰਨ ਆਪ ਕੋ ਫਿਰੇ। ਮਾਤਾ ਗੰਗ ਸੰਗਿ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਇਮਿ ਦੇਖਨਿ ਮਮ ਚਿਤ ਲਲਚਾਵੈ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਜੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨੋਰਥ ਠਾਨਾ। ਕਯੋਂ ਨ ਹੋਹਿ ਪੂਰਨ ਮਨ ਜਾਨਹੁਂ। ਅਸ ਹੁਇ ਸਮੋ, ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਠਾਨਹੁ[3]'॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਤੇ ਆਇਸੁ ਕੋ ਲੀਨਿ। ਗਮਨਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਘਰ ਚੀਨਿ। ਪੌਤ੍ਰ ਬਯਾਹ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਹੋਈ। ਵਧੀ ਬੇਲ ਗੁਰੁ ਬਚ ਫੁਰਿ ਸੋਈ ॥ ੩੪ ॥ ਮਿਹਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਉਪਾਇਨਿ ਧਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨਾ। ਮਾਤ ਗੰਗ[4] 'ਆਨੰਦ ਮਹਾਨਾ?' ॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਮਿਹਰੇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਨਿਜ ਭਾਖਾ। 'ਮਨ ਮੇਰੇ ਅਸ ਹੈ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਲੈਕਰਿ ਨਾਲ। ਘਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ॥ ੩੬॥ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਮੈਂ ਬਨਿਵਾਏ। ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਹੀ ਤਿਨਿ ਪਰ ਲਾਏ। ਬਸਯੋ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਅੰਤਰਿ ਤਾਂਹਿ। ਨਏ ਹੇਰਿ ਮਨ ਉਪਜੀ ਚਾਹਿ ॥੩੭॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਸਦਨ, ਹੋਤਿ ਆਨੰਦ। ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਇਹ, ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਤਉ ਸਹਾਇਤਾ ਚਹੌਂ ਤੁਮਾਰੀ॥੩੮॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਆਪ ਤੁਯਾਰਿ

[1]ਜੋ ਜੋ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹੀ। [3]ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ, (ਤੁਸੀਂ) ਉਡੀਕ ਕਰੋ। [4]ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ।

ਕਰਿਵਾਵਹੁ । ਏਕਿ ਬਾਰਿ ਤਿਸਿ ਘਰ ਪਗ ਪਾਵਹੁ । ਸਫਲ ਕਰਹੁ ਬਨਿਬੋ ਤਿਨਿ ਸੁੰਦਰ[1] । ਇਕਿ ਦੁਇ ਨਿਸਾ ਬਾਸ ਕਰਿ ਅੰਦਰਿ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਮਿਹਰੇ ਸੰਗਿ ਕਹਯੋ । 'ਉਤਸਵ ਬਯਾਹ ਕੇਰਿ ਹੁਇ ਰਹਯੋ । ਅਬਿ ਤੌ ਜਾਨੋ ਬਨੈ ਨ ਕੋਈ । ਕੋ ਦਿਨ ਬਿਤਹਿਂ ਨਿਹਾਰੈਂ ਸੋਈ ॥੪੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗਿ । ਆਇ ਪਹੁਚਹਿਂ ਸਦਨ ਉਤੰਗ[2] । ਨਹਿਂ ਸੰਸੈ ਇਸਿ ਮਹਿ ਕਿਮਿ ਜਾਨਹੁ । ਅਬਿ ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਧਾਮ ਪਯਾਨਹੁ'॥੪੧॥ ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਤੇ ਧੀਰਜ ਕੀਨਿ । ਮਿਹਰੇ ਸਦਨ ਪਯਾਨਾ ਲੀਨਿ । ਨਿਸ-ਦਿਨ ਚਿਤਵਹਿ ਆਵਨਿ ਗੁਰੁ ਕੋ । ਬਿਨੁ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਉਰ ਕੋ ॥ ੪੨ ॥ ਭੋਜਨ ਅਲਪ ਨੀਂਦ ਨਹਿਂ ਆਵੈ । ਗਿਨਤੀ ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਗਿਨਾਵੈ[3] । ਇਕਿ ਦਿਨ ਮਾਤ ਗੰਗ ਸੁਤ ਹੇਰਾ । ਮਿਹਰੇ ਹੇਤਿ[4] ਕਹਯੋ ਤਿਸਿ ਬੇਰਾ ॥੪੩॥'ਹੇ ਸੁਤ! ਸਿੱਖ ਜੁ ਬਸਹਿ ਬਕਾਲੇ । ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਘਰ ਬਿਖੈ ਬਿਸਾਲੇ । ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਯੋ । ਤੁਮ ਆਗਵਨਿ ਚਿਤਹਿ[5] ਬਸਿ ਭਯੋ[6]' ॥੪੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਗਤਿ ਕੋ ਮਨ ਜਾਨਾ । ਕਹਯੋ ਮਾਤ ਕੋ ਬਚ ਮਨ ਮਾਨਾ । 'ਤੁਮ ਸਮੇਤਿ ਹਮ ਚਲਹਿਂ ਤਿਥਾਈ । ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਨਿਸਾ ਬਸਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜਾਈ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਮਿਹਰੇ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਸਠਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬੧ ॥

੬੨. [ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਲੋਕ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਇਮਿ ਮਾਤ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ । ਮਾਨਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਜਾਨਿ ਕੈ ਹੋਹਿ ਭਵਿੱਖਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ[7] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਤਯਾਰੇ । ਚਲਹਿਂ ਬਕਾਲੇ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੇ' । ਇਮਿ ਕਹਿ ਸੁਪਤੇ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ । ਜਾਗੇ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਗੋਸਾਈਂ ॥ ੨ ॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਧਯਾਨ ਕੋ ਠਾਨੇ । ਦਿਨਕਰ ਚਢੇ ਚਢਨਿ ਲਲਚਾਨੇ[8] । ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਸਦਨ ਹੀ ਰਾਖਿ । ਹਯ ਮੰਗਵਾਇਸਿ ਚਲਿਬੇ ਕਾਂਖਿ[9] ॥ ੩ ॥ ਕੁਛ ਸਿਖ ਸੁਭਟ ਸੰਗਿ ਲੈ ਨਾਥ । ਗੰਗ ਮਾਤ ਕੋ ਚਾਲੇ ਸਾਥਿ । ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ । ਗਮਨਿ ਬਕਾਲੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਰਿਕੈ ॥੪ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਉਲੰਘਯੋ ਸਾਰੋ । ਜਾਇ ਬਕਾਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਹਾਰੋ । ਸਾਈਂਦਾਸ ਸੰਗਿ ਬਚ

---

[1] ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਮਕਾਨਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਨਾ । [2] (ਤੇਰੇ) ਉੱਚੇ ਭਾਵ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਘਰ ਵਿਚ । [3] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਵਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣਦਾ ਹੈ । [4] ਮਿਹਰੇ ਦੇ (ਘਰ ਜਾਣ) ਵਾਸਤੇ । [5] ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ । [6] (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਸੀ ਹੋਇਆ । (ਅ) (ਸਾਡੇ) ਵਸਣ ਵਾਸਤੇ । [7] ਸਾਰੀ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿਚ ਜੋ ਹੋਣੀ ਹੈ । [8] ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹਿਆ । [9] ਚੱਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ।

ਕਹਯੋ । 'ਇਹ ਸਥਾਨ ਆਗੇ ਜੋ ਲਹਯੋ ॥ ੫ ॥ ਪਹੁੰਚਨਿ ਉਚਿਤਿ ਇਹੀ ਲਖਿ ਲੀਜੈ । ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਾਸਾ ਇਤਿ ਕੀਜੈ' । ਮਿਹਰੇ ਸੁਨਯੋ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ । ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਸੰਗਹਿ ਲਯਾਏ' ॥ ੬ ॥ ਹਰਖਤਿ ਗਮਨਯੋ ਲੇਨਿ ਅਗਾਰੀ । ਆਇ ਮਿਲਯੋ ਬੰਦਨ ਪਦ ਧਾਰੀ । ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਤਿਹ ਸੰਗਾ । 'ਦਯਾ ਆਪਿ ਕੀ ਸੁਖ ਸਰਬੰਗਾ[1]' ॥ ੭ ॥ ਪੁਨ ਮਾਤਾ ਕੇ ਚਰਨੀ ਪਰਯੋ। 'ਗੁਰੁ ਚਿਤਿ ਆਵਹਿੰ' ਆਸ਼ਿਖ ਰਰਯੋ[2] । ਮੁਦਿਤਿ ਰਿਦੇ ਲੇ ਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰਾ । ਜਹਾਂ ਨਵੀਨ ਨਿਕੇਤ ਉਸਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਤਹਿਂ ਆਛੋ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਵਾ । ਸੁੰਦਰ ਆਸਤਰਨ ਸੋਂ ਛਾਵਾ[3] । ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਂ ਤਹਾਂ ਉਤਾਰੇ । ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੇ ॥ ੯ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨੀਕੇ ਕਰਿਵਾਇਸਿ। ਸਰਬ ਸੇਵ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਿਝਾਇਸਿ।ਤੀਨਿ ਦਿਵਸ ਗੁਰੁ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ । ਕਰਤਿ ਟਹਿਲ ਕੋ ਉਰ ਹਰਖਾਏ॥੧੦॥ ਚਤੁਰਥ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਬੈਠੇ ਪਾਸਿ। ਮਾਤਾ ਕੀਨਸਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਹੇ ਸੁਤ ! ਸੁਪਨ ਰਾਤਿ ਕੋ ਆਯਹੁ । ਦੇਹਿ ਅੰਤਿ ਅਪਨੋ ਲਖਿ ਪਾਯਹੁ ॥ ੧੧ ॥ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤਾ ਸਮੀਪਿ ਸਿਧਾਵੌਂ । ਮਿਲੌਂ ਅਨੰਦ ਤਹਾਂ ਕੋ ਪਾਵੌਂ।ਜੀਵਤਿ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ[4] ਮੈਂ ਪਾਵਾ । ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਮੋਦ ਉਪਾਵਾ' ॥ ੧੨ ॥ ਕਹਯੋ ਸੰਝਿ, ਨਿਸਿ ਭੀ ਮੱਧਯਾਨਾ[5] । ਤਬਿ ਗੰਗਾ ਤਨ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ । ਸੁਨਿ[6] ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਰਹੇ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨਿ ਕੋ ਕਹੇ॥੧੩॥ਹੁਕਮੁ ਸੱਤਿ ਜਾਨਯੋ ਨਿਰਧਾਰਾ । ਅਪਰ ਮਾਤ ਸੋਂ ਕਛੁਨ ਉਚਾਰਾ । ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਠ ਜਪੁਜੀ ਕੋ ਕੀਨਾ । ਪੁਨ ਸੁਖਮਨੀ ਬਿਖੇ ਚਿਤ ਦੀਨਾ ॥੧੪॥ ਬਿਧੀਆ ਜੇਠਾ ਸਾਂਈ-ਦਾਸ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬੈਠੇ ਮਾਤਾ ਪਾਸਿ । ਚਿਤ ਬਿਸਮਤਿ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਸਾਰੇ । ਗੁਰੁ ਸਮੇਤਿ ਬੈਰਾਗ ਸੁ ਧਾਰੇ[7] ॥੧੫॥ ਪਠਿ ਸੁਖਮਨੀ ਭੋਗ ਜਬਿ ਪਾਯਹੁ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ।ਸੁਤ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਬਚ ਕਹਯੋ। 'ਜਿਮਿ ਤੁਵ ਪਿਤਾ ਦਾਗ ਜਲ ਲਹਯੋ[8]' ॥ ੧੬ ॥ ਤਥਾ ਕਰਹੁ ਮੇਰੋ ਸਸ-

---

[1]ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ । [2]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ) ਕਹੀ । [3]ਵਿਛਾਵਣਾ ਵਿਛਾਇਆ । [4]ਮਨ ਮੰਗੀਆਂ (ਮੁਰਾਦਾਂ) । [5](ਇਹ ਸੁਪਨਾ) ਦੱਸਿਆ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ) ਸੰਧਯਾ ਵੇਲੇ (ਤੇ ਫੇਰ ਜਦ) ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੋਈ। [6](ਅਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ)ਸੁਣਕੇ। [7](ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ) ਵੈਰਾਗ ਧਾਰਿਆ। [8]ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਗਮਨ ਮਗਰੋਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਪਰੰਤੂ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦਰਯਾ ਕਿਨਾਰੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਬੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਜਲ ਦਾਗ ਬੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ । ਦੋਹਾਂ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਸਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਨਿਸ਼ਾਨ *ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੮, ਅੰਕ ੨੬ ਸਫ਼ਾ ੨੩੮੭ ।

ਕਾਰਾ[1]। ਸੁਖੀ ਬਸਹੁ ਤੁਮ ਜੁਤਿ ਪਰਵਾਰਾ'। ਕੁਸ਼ਾ ਡਸਾਵਨਿ ਤਬਿ ਬਰਿਵਾਇ। ਪੌਢੀ ਮੁਖ ਪਰਿ ਅੰਚਰ ਪਾਇ ॥੧੭॥ ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਤਨੁ ਤਜਿ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ। ਜੇਸ਼ਠ ਸੁਦੀ ਚੌਥ ਸਸਿਵਾਰ[2]। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਪਰਲੋਕ ਪਧਾਰਿ ॥੧੮॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਸੁਰਗ ਮਹਿ ਹੋਵਾ। ਗੰਗ ਬਿਵਾਨ ਜਾਤਿ ਕਹੁ ਜੋਵਾ। ਬਾਬਕ ਰਾਗੀ ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਾ। 'ਗਾਵਹੁ ਆਸਾਵਾਰਿ' ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੯ ॥ 'ਮਾਰੂ ਅਰੁ ਵਡਹੰਸ ਜਿ ਰਾਗ। ਗਾਵਹੁ ਸ਼ਬਦ ਬਡੋ ਬੈਰਾਗ[3]'। ਸੁਰ ਕਰਿ ਗਾਵਨਿ ਸੁੰਦਰ ਕੀਨਿ।ਸੁਨਤਿ ਸਕਲ ਬਾਨੀ ਚਿਤ ਦੀਨਿ ॥੨੦॥ ਬੈਠੇ ਮਾਤਾ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਮੈਂ। ਸੁਨਹਿੰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਮੈਂ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਭੋਗ ਤਬਿ ਪਾਯੋ। ਮਾਤਾ ਹੇਤ ਬਿਬਾਨ ਬਨਾਯੋ ॥੨੧॥ ਸਭਿਨਿ ਗੁਰੂ ਜੁਤਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਨਰ ਅਨੁਹਾਰ ਰੁਦਨ ਕੋ ਠਾਨਾ*। ਬੀਚਿ ਬਿਬਾਨ ਗੰਗ ਕੋ ਪਾਏ। ਪੁਨ ਚਾਰਿਹੁੰ ਨਿਜ ਕੰਧ[4] ਉਚਾਏ ॥ ੨੨ ॥ ਸਾਈਂਦਾਸ, ਪਿਰਾਨਾ ਦੋਇ। ਬਿਧੀਆ, ਜੇਠਾ ਸੁਚਿ ਮੈਂ ਹੋਇ[5]। ਮਿਹਰੋ ਗਹਿ ਕਰ ਚਮਰੁ ਢੁਰਾਵਾ। ਬਾਬਕ ਗਾਵਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਵਾ॥੨੩॥ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਮਿਲੇ ਆਇ ਕਰਿ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕੰਧਿ ਉਠਾਇ ਪਢਤਿ ਗੁਰੁਬਾਨੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਥਾਨੀ[6] ॥ ੨੪॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਾਰਹੁੰ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਨਦੀ ਮਝਾਰਹੁ। ਜਹਾਂ ਕਹਯੋ[7] ਥਿਰ ਕਰਨਿ ਬਿਮਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਉਤਾਰਿ ਕੰਧ ਤੇ ਜਾਨਿ[8]॥੨੫॥ਜਬਿ ਜਲਬਿਖੈ ਕਛੁਕ ਪਰਵੇਸ਼ਾ।ਤਨ ਭਾ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਆਇ ਬਰਨ ਬੰਦਨ ਕੌ ਠਾਨੀ। ਕਰਯੋ ਪੁਚਾਵਨਿ ਸ਼ੁਭ ਇਸਥਾਨੀ[9] ॥ ੨੬ ॥ ਬਿਸਮਤਿ ਹੋਇ ਹਟੇ ਤਬਿ ਚਾਰੋਂ। ਕਹਯੋ[10], ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿਖਯੋ ਜਿਮਿ ਸਾਰੋ। 'ਗੁਰੁ ਕੀ ਗਤਿ ਗੁਰੂ ਹੀ ਇਕਿ ਜਾਨੈ'। ਇਮਿ ਕਹਿ

---

[1]ਭਾਵ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰੋ। [2]ਸੋਮਵਾਰ। [3]ਬਡੇ ਵੈਰਾਗ ਵਾਲੇ। [4]ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ। [5]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਕੇ। [6]ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਤੇ। [7](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਹਿਆ। [8]ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਣਕੇ (ਉਹ ਥਾਂ)। [9]ਭਾਵ ਗੁਰਲੋਕ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੧੮। [10](ਸਿਖਾਂ ਨੇ) ਕਿਹਾ।

*ਬਨਾਵਟ ਕਰਕੇ ਰੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ) ਈਸ਼੍ਵਰੀਯ ਰੰਗ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਸੀ, ਤਿਵੇਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਬੀ ਕਮਾਲ ਸੀ। ਇਨਸਾਨੀ ਵਲਵਲਾ ਮਾਤਾ ਵਿਯੋਗ ਵੇਲੇ ਜੇ ਹੁਲਾਰ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ। ਵਾਧ ਗਯਾਨੀ ਲੋਕ ਪੱਥਰ ਸਮਾਨ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਕਰੜਾਈ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਅਵਸਥਾ ਜਾਣਕੇ ਐਸੇ ਮਰਮੀ ਵਲਵਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਸਭਿ ਹੀ ਬੰਦਨ ਠਾਨੇ ॥ ੨੭ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਕੈ ਹਟਿ ਆਏ। ਬੀਚਿ ਬਕਾਲੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਏਕਿ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕੈ ਤਿਸਿ ਥਾਨਾ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਗੁਰੂ ਚਹਯੋ ਪਯਾਨਾ॥੨੮॥ ਮਿਹਰੇ ਸੰਗਿ ਕਹਯੋ 'ਤੁਵ ਚਾਹੀ। ਪੂਰਨ ਭਈ ਲਖਹੁ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਜਾਇ ਸੁਧਾਸਰ, ਸਗਰੀ ਰੀਤਿ। ਕਰਯੋ ਚਹਿਤਿ, ਚਿਤ ਮਹਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ' ॥ ੨੯ ॥ ਮਿਹਰੇ ਕਹਯੋ 'ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ। ਬਾਂਛਤਿ ਹੋਇ ਮੰਗਾਇ ਸੁ ਲੀਜੈ। ਮਾਤਾ ਹੇਤ ਜੱਗਨ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਤਿਲਕ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਇਹ ਠਾਂ ਪਾਵਹੁ' ॥੩੦॥ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਜੋਇ। ਸੋ ਭੀ ਬਾਤਿ ਤੋਹਿ ਢਿਗਿ ਹੋਇ। ਹਮ ਤੇ ਤ੍ਰਿਤੀ ਥਾਨ ਗੁਰੁ ਬੈਸੈਂ[1]। ਤਿਲਕ ਬਕਾਲੇ* ਮਹਿ ਲੈਂ ਐਸੇ॥੩੧॥ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਭੇਦ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਤਬਿ ਲੌ ਜੀਵਨਿ ਤੇਰੋ ਹੋਈ'। ਸੁਨਿ ਮਿਹਰੇ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਪਾਯੋ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰੁ ਕੇ ਲਪਟਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਬੇਗ ਤੇ ਚਾਲੇ। ਸਾਈਂਦਾਸ ਸਿੱਖ ਭਟ ਨਾਲੇ। ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਕੁਛ ਥੋਰਾ ਠਹਿਰੇ। ਚਢੇ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਢਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ॥੩੩॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਗੰਗ ਮਾਤ ਕੀ ਬਾਤਿ ਸੁਨਾਈ। ਗੁਰੂ ਪਤਨੀ ਭੀਨਹੁ ਰੁਦਨੰਤੀ। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਨ ਬਹੁ ਪਛੁਤੰਤੀ ॥੩੪॥ 'ਪੂਰਬ ਹੀ ਹਮ ਤੇ ਹੁਇ ਨਯਾਰੀ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਮਹਿ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੀ। ਹਮ ਸਭਿ ਕੋ ਅਲੰਬ[2] ਬਡ ਹੁਤੀ। ਘਰ ਕਾਰਜ ਕੀ ਦਾਯਕ ਮਤੀ[3]'॥੩੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕਰਿ ਕੈ ਨਮੋ। ਬੈਠੇ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਸਥਾਨ। ਸੁਧਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕਾਨ ॥੩੬॥ ਸਯਾਨੇ ਨਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਆਏ। ਬੈਠਿ ਮਾਤ ਕੀ ਬਾਤ ਚਲਾਏ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨ 'ਬਹੁ ਮਤਿ ਵੰਤੀ। ਸਮ ਭਾਨੀ ਕੇ ਅਤਿ ਸਤਿਵੰਤੀ'॥੩੭॥ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਜੋ ਉਪਜਨਿ ਹਾਰ। ਬਿਨਸਹਿ, ਨੇਮ ਇਹੀ ਕਰਤਾਰ। ਹੋਨਿ-ਹਾਰ ਕੋ ਕਯਾ ਹੈ ਸ਼ੋਕ। ਕਰਹਿ ਸ਼ੋਕ ਪਾਇ ਨ ਕੁਛ ਲੋਕ[4]'॥੩੮॥ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਮਸੰਦ ਗਨ ਸੂਰੇ। ਆਏ, ਭਈ ਭੀਰ ਬਲ ਪੂਰੇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਨਾਥ॥ ੩੯॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਮਹਿਲੀਂ ਤਬਿ ਗਏ। ਅਧਿਕ ਸ਼ੋਰ ਤਹਿਂ ਸੁਨਿਤੇ ਭਏ। ਪੁਰਿ ਕੀ ਨਾਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਘਰ ਭਰਯੋ। ਊਚੇ ਸੁਰ ਰੋਦਨ ਬਹੁ ਕਰਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਇਕ ਦਾਸੀ ਨਿਜ

[1]ਬੈਠਣਗੇ। [2]ਆਸਰਾ। [3]ਮੱਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [4]ਜੋ ਲੋਕ ਸ਼ੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

*ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ।

ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ।ਰੁਦਤਿ ਦੁਖਿਤਿ ਚਿਤ ਸੋ ਚਲਿ ਆਈ। ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ 'ਰੁਦਨ ਹਟਾਵਹੁ। ਬੈਠੇ ਰਹਹੁ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ॥੪੧॥ ਬਡਭਾਗਨਿ ਜਨਨੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇ। ਨਹਿ ਸੋਚਨਿ ਕੇ ਜੋਗ ਕਦਾਇ'। ਸੁਨਿ ਦਾਸੀ ਅੰਤਰ ਤਬਿ ਜਾਇ। ਗੁਰੁ ਬਚ ਕਹਿ ਕੇ ਦਈ ਹਟਾਇ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਨੈ ਸਨੈ ਹਟਿ ਗਈ। ਸ਼ੋਕ ਸਕਲ ਹੀ ਠਾਨਤਿ ਭਈ।ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਵਨਿ ਕੀਨੀ ਸੋਇ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਜਿ ਬੇਲਾ ਜੋਇ[1] ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਧਿ ਸਬੰਧੀਅਨਿ ਸਦਨ ਪਠਾਈ। ਸੁਨੀ ਸਭਿਨਿ ਬਹੁ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਈ । ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰੇ। ਪਰੇ ਸੁਧਾਸਰ ਪੰਥ ਮਝਾਰੇ ॥੪੪॥ ਬੋਲੇ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ 'ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ !। ਪਠਹੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੁਖਰਾਸ। ਬਿਦਤਹਿ ਸਿੱਖਯਨਿ ਮੈਂ ਅਸ ਰੀਤਿ।ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਜੋ ਪਢਹਿਂ ਸ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੪੫॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਪਢਨਿ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ। ਇਸਿ ਫਲ ਸਮ ਜਗ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ*' ॥ ੪੬ ॥ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਯੋ ਸੁੰਦਰ ਠੌਰ। ਦੁਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਸਿੱਖ ਢੁਰਾਵਹਿਂ ਚੌਰ। ਖੋਲਨਿ ਕਰਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜੀ ਤਬੈ।ਕਰਿ ਗੁਰਦਾਸ ਪਾਠ ਕੋ ਸਬੈ॥੪੭॥ਇਮਿ ਕਰਤੇ ਦਿਨ ਦ੍ਵੈ ਕਿ ਬਿਤਾਏ। ਸੁਨਹਿਂ ਪਾਠ ਕੋ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ । ਹੁਤੇ ਸਬੰਧੀ ਸੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਗੁਰੁ ਕੇ ਮਹਿਲ ਜਾਇ ਰੁਦਨਾਏ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਕੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨਿ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਸਸ਼ਠੀ ਅੰਸੂ ॥੬੨॥

੬੩. [ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅਵਤਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ,ਖਡੂਰ ਤੇ ਮਊ,ਡੱਲੇ,ਮੰਡਯਾਲਿ । ਸਭਿ ਆਏ ਨਰ ਨਾਰਿ ਗਨ ਰੋਦਤਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਮਹਿਲਨਿ ਮਹਿ ਸ਼ਬਦ ਰੁਦਨ ਕੋ।ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ ਮੇਲਿਯਨਿ ਗਨ ਕੋ†। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ[2] ਗਨ ਤ੍ਰਿਯ ਰੁਦਨਾਏ ॥ ੨ ॥ ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ ਢਿਗਿ ਬਾਤਿ ਕਰੰਤੇ। 'ਭਾਗਵਾਨ ਦੀਰਘ' ਉਚਰੰਤੇ। 'ਪਿਖਹੁ ਫਨਾਹ ਜਹਾਨ ਤਮਾਮ[3]। ਨਹੀਂ ਰਹਤਿ ਨਿਤਿ ਕਾਹੁ ਮੁਕਾਮ[4] ॥੩॥ ਨਦੀ

[1]ਵੇਲਾ ਵੇਖਕੇ। [2]ਯਾਦ ਕਰ ਕਰਕੇ। [3]ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ (ਜੋ ਤੁਸੀਂ) ਵੇਖਦੇ ਹੋ ਫਨਾਹ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। [4]ਕਿਸੇ ਦੀ ਥਿਰਤਾ। *ਇਹ ਗੁਰੂ ਰੀਤੀ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਉੱਪਰ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੪੨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਰੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ, ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਰੋਣ ਦੀ ਸੱਦ ਜਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਵਲਵਲੇ ਤੋਂ ਨੈਣੀ ਨੀਰ ਆ ਜਾਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਬਾਤ ਹੈ। 'ਨਾਨਕ ਰੁੰਨਾ ਬਾਬਾ ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਰੋਵੈ ਲਾਇ ਪਿਆਰੋ'।

ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਯੋ ਜਗ ਜਾਤਿ। ਜੀਰਨਿ ਬਨਤਿ ਬਿਦਤਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ[1] ਭੱਲੇ ਤੇਹਣ ਅਪਰ ਜਿ ਸਨਾਨੇ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਏਵ ਬਖਾਨੇ ॥ ੪ ॥ 'ਅਹੈ ਜਥਾਰਥ' ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਲਹਯੋ। ਸੇਵਾ ਪਰਿ ਮਸੰਦ ਗਨ ਛੋਰੇ।ਸਰਬ ਸੇਵ ਕੀਨੀ ਸਭਿ ਓਰੇ ॥੫॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਠਤਿ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਆਵਹਿਂ ਲੋਕ ਮਹਾਨ। ਦੀਰਘ ਚੌਕੀ ਹੁਇ ਦੁਇਕਾਲ[2]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੰਗਤ ਮਿਲੀ ਬਿਸਾਲ[3]॥ ੬ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਤ੍ਰੌਦਸ਼[4] ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਭੋਗ ਗ੍ਰਿੰਥ ਗੁਰੁਦਾਸਹਿ ਪਾਏ। ਗੁਰੂ ਕਰਾਵਤਿ ਭੇ ਅਰਦਾਸ। ਦੀਨਿਸਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਜ਼ਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੭॥ ਦੀਨਿ ਦਿਜਨਿ ਕੋ ਦਾਨ ਘਨੇਰੇ*।ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ।ਸਿਹਜਾ[5] ਦਰਬ ਅਹਾਰ ਉਦਾਰਾ। ਤੋਸ਼ਨਿ ਕੀਨੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥੮॥ ਉਠਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਦੀਨਸਿ ਦਸਤਾਰ। ਲਈ ਗੁਰੁ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰਿ ਧਾਰਿ। ਤੇਹਣ ਭੱਲੇ ਜਿਤਿਕ ਸੰਬੰਧੀ। ਦਈ ਸਭਿਨਿ ਜਬਿ,ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੰਧੀ ॥੯॥ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹਰੀ ਚੰਦ ਇਹ ਦੋਇ। ਦਾਸ ਨਰਾਇਣ ਤੀਸਰਿ ਜੋਇ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਧਨ ਦੇ ਘਨੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਨਤੀ ਕੇ ਸਨੋ॥ ੧੦ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ । ਦੇਤਿ ਪਦਾਰਥ ਲਯਾਵਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ[6]। ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਘਨੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਬਰਤਾਯੋ॥੧੧॥ਉਤਸਵ ਭਯੋ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਤਯਾਗੋ। ਨੌਬਤ ਬਜਨਿ ਲਗੀ ਜਿਮਿ ਆਗੋ। ਜੇਤਿਕ ਆਇ ਸਕਲ ਸਿਧਾਏ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਦਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਜਬਿ ਬੀਤੇ ਫੇਰਿ । ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਘਨੇਰ। ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਖਾਨਾ। 'ਰਾਵਰ ਕਰਨੇ ਕੌਤਕ ਨਾਨਾ ॥੧੩॥ ਵਹਿਰ ਕ੍ਰਿਆ ਅਵਿਲੋਕ ਤੁਮਾਰੀ। ਭ੍ਰਮਹਿਂ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰੀ†। ਅਰ ਕਰਨੇ ਬਹੁ ਜੰਗ ਅਖਾਰੇ। ਸਮੇਂ ਭਯੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਇਸਿ ਬਾਰੇ ॥੧੪॥ ਜਹਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ਿ[7] ਹੈ ਮੁਝ ਨੀਤਿ।

---

[1]ਰਾਤ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪੁਰਸ਼, ਭਾਵ ਆਯੂ ਬੀਤਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। [2]ਦੋਨੋਂ ਵੇਲੇ। [3]ਸੁਨਣਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤੀ ਮਿਲਕੇ। [4]ਤੇਰਾਂ। [5]ਬਿਸਤਰੇ। [6]ਬਹੁਤੇ ਪਦਾਰਥ ਲਿਆਂਵਦੇ ਹਨ। [7]ਨਿਵਾਸ।

*ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਹਤ ਹੈ, ਹੋਰ ਰਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੪੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ,ਅੰਕ ੪੫ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ।

†ਜੁਧ ਜੰਗ ਜੋ ਹੁਣ ਹੋਣੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵੱਲ ਸੈਨਤ ਹੈ।

ਬੈਠਯੋ ਰਹਤਿ ਇਕਾਂਤ ਸਪ੍ਰੀਤਿ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਸਮੈਂ । ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਸੌਂਪਿਯਤਿ ਹਮੈਂ[1] ॥ ੧੫ ॥ ਤਊ ਬਾਸ ਮਮ ਬੀੜ ਮਝਾਰਾ। ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਤੁਮ ਸੁਨਯੋ ਉਦਾਰਾ । ਦਿਹੁ ਆਇਸੁ ਕਰਿ ਹੌਂ ਤਹਿਂ ਬਾਸਾ। ਜਰਾ[2] ਅਧਿਕ ਹੀ ਮਮ ਤਨ ਗ੍ਰਾਸਾ ॥੧੬॥ ਮਾਤਗੰਗ ਅਬਿ ਤਨੁ ਕੋ ਤ੍ਯਾ-ਗਯੋ। ਤਬਿ ਲੌ ਬੀਰ ਰੰਗ ਨਹਿਂ ਜਾਗਯੋ[3] । ਹੁਇਂ ਅਬਿ ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਮ ਧਾਰੇ[4] ॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੇ ਸਕ-ਲ ਬਿਚਾਰੀ ।–ਜਥਾ ਜੋਗ ਬ੍ਰਿਧ ਇੱਛਾ ਧਾਰੀ। ਪੂਰਬ ਭੀ ਇਹ ਵਹਿਰ ਰਹੰਤੇ । ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਠਹਿਰੇ ਹਿਤਵੰਤੇ ॥ ੧੮ ॥ ਸਮਾਂ ਜੁੱਧ ਕੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਈ–। ਇਮਿ ਬਿਚਾਰ ਆਇਸੁ ਫੁਰਮਾਈ। ਕਰਿਕੈ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ ਬੰਦਨ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪਿਖਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਿਕੰਦਨ[5] ॥੧੯॥ਗਯੋ ਬੀੜ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸਥਾਨਾ । ਇਕਿ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਿਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨਾ। ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ ਚਹੈ ਸੋ ਕਰਿਹੀ। ਤਊ ਨ ਕਰਹਿ ਧੀਰ ਉਰ ਧਰਿ ਹੀ॥੨੦॥ਪਾਛੇ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਸੰਗਤਿ ਸਦਾ ਆਇ ਇਕ ਜਾਏ। ਕਰਤਿ ਅਨੇਕਨ ਕੋ ਕੱਲ੍ਯਾਨ। ਕਿਸਿ ਦੇਂ ਭਗਤਿ ਕਿਸੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ॥ ੨੧ ॥ ਕਿਸਿ ਕੀ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿ ਜਿ ਕਰਿ ਉਰ ਰੂਰੀ[6] ।

ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਬਹੁ ਅੱਭ੍ਯਾਸੇ। ਕਰਹਿਂ ਸੁਭਟ ਗੁਰੁ ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ੇ[7] ॥੨੨॥ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਬੀਰ ਬਰ ਹੋਵਾ। ਜਿਸਿ ਕੀ ਸਮ ਕੋ ਦੁਤਿਯ ਨ ਜੋਵਾ। ਸਿਪਰਿ ਖੜਗ ਕੇ ਦਾਵ ਕਰੰਤੇ। ਧਨੁਖ ਨਿਠੁਰ ਨੌਟੰਕ ਖਿਚੰਤੇ ॥ ੨੩ ॥ ਖਪਰੇ[8] ਮਹਾਂ ਫੁਲਾਦੀ ਤੀਖਨ। ਗੁਰੂ ਘਰਾਵਹਿਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਭੀਖਨ। ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਅੰਗੁਲ ਚੌਰਾ ਕਰਿ। ਕਾਨੀ ਪੁਸ਼ਕਾ ਮੱਧ ਬੀਰ ਧਰਿ[9] ॥ ੨੪ ॥ ਦੇਖਤਿ ਲੋਕ ਅਧਿਕ ਬਿਸਮਾਵੈਂ। 'ਅਬਿ ਤੌ ਅਸਿ ਨਹਿ ਕੋਇ ਚਲਾਵੈ। ਅਰਜਨ ਆਦਿਕ ਸਮਯ ਮਝਾਰਾ। ਸੁਨੇ ਬਲੀ, ਸੇ ਕਰਤਿ

[1]ਸਾਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [2]ਬੁਢੇਪਾ। [3]ਭਾਵ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀਓਂ ਬਚੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤੁਸਾਂ ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਰਚਣੇ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝੇ ਹੁਣ ਤੁਸਾਂ ਜੰਗ ਕਰਨੇ ਹਨ। [4](ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ) ਲਈ ਤੁਸਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। [5]ਵੈਰੀ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ। [6]ਜਿਹੜੀਆਂ (ਕਾਮਨਾਂ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਧਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆ ਹਨ। [7]ਸੂਰਮੇ (ਅੱਭ੍ਯਾਸ) ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤਮਾਸ਼ਾ। [8]ਚੌੜੇ ਫਲ ਵਾਲਾ ਤੀਰ [ਸੰਸ:, ਕਸ਼ੁਰਪਤ੍ਰ] [9]ਚੌੜਾ ਫਲ ਬਣਵਾਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਪੱਕੀਆਂ ਕਾਨੀਆਂ ਗਡਵਾਕੇ।

ਪ੍ਰਹਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਕੌਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਇਨਿ ਸਕਹਿ ਸਹਾਰੇ। ਜਥਾ ਸਰਪ ਕੋ ਫਣ ਬਿਸਥਾਰੇ'। ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੋੜਾਰਿ ਬਿੰਦ ਰਖਵਾਵੈਂ। ਤੁਪਕਨਿ[1] ਹਿਤ ਗੁਲਕਾਂ ਢਲਿਵਾਵੈਂ ॥੨੬॥ ਜੇਤਿਕ ਜੰਗ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਬਰਤੇ। ਗਨ ਆਯੁਧ ਕੋ ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਰਤੇ[2]। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਰੁਖ ਪੈਂਦੇ ਸੰਗਿ ਕਰੈਂ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਪਹੁੰ-ਚਤਿ ਕੌਲਾਂ ਘਰੈ ॥ ੨੭ ॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਿਖ ਖੁਨਸਹਿਂ ਘਨੇ। ਬਿਨੁ ਜਾਨੇ ਨਿੰਦਾ ਜਗ ਭਨੇ। 'ਤੁਰਕਨਿ ਸੋਂ ਗੁਰੁ ਕੋ ਬਡਿ ਮੇਲਿ। ਰਾਖਹਿਂ ਸੰਗਿ ਅਪਰ ਕੋ ਠੇਲਿ[3] ॥ ੨੮ ॥ ਕਾਜ਼ੀ ਤੁਰਕ ਸੁਤਾ ਹਰਿਆਨੀ[4]। ਤਿਸਿ ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਿ ਨ ਧਰਹਿਂ ਗਿਲਾਨੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਅਸ ਕੋਇ ਨ ਭਯੋ। ਹੋਤਿ ਸੁਸ਼ੀਲ ਬਿਸਾਰਨਿ ਕਿਯੋ[5] ॥੨੯॥ ਔਰਿ ਸੁਭਾਵ, ਔਰਿ ਹੀ ਰੀਤਿ[6]। ਔਰਿ ਬਿਹਾਰ, ਔਰਿ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਕਰਨਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜੀਵ ਗਨ ਮਾਰਨਿ।ਨਿਸ-ਦਿਨ ਆਯੁਧ ਮਹਿਂ[7] ਹਿਤ ਧਾਰਨਿ' ॥ ੩੦ ॥ ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਪਸਰਯੋ ਜਗ ਅਪਵਾਦ। 'ਪੁਰਬਿ ਕੀ ਕਰਿ ਭੰਗ ਮ੍ਰਿਜਾਦਿ[8]'। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿ ਸਭਿ ਕਹੈਂ। ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਭੇਦ ਕੋ ਲਹੈਂ ॥੩੧॥ ਦਿਪਤਿ ਤੇਜ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਕੇਰਾ।ਕਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਹੋਹਿ ਕੋ ਨੇਰਾ[9]। ਸਾਰੀ[10] ਰਾਮੋ,ਸਾਈਂਦਾਸ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬਾਸੇ ਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥੩੨॥ ਸੋ ਭੀ ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਬਿਛੁਰਤਿ ਸੰਕਟ ਲਹਯੋ ਬਿਸਾਲ। ਕਰੇ ਸਪਰਸ਼ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ। ਧੀਰਜਿ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ॥ ੩੩ ॥ ਗਏ ਡਰੋਲੀ ਕੋ ਸੁਖ ਬਾਸੇ। ਸਿਮ-ਰਤਿ ਰਹਤਿ ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਰਾਸੇ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਤਾਇ ਸੋ ਘਰ ਮੈਂ*। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੂਤ ਨਾਨਕੀ ਸਮੈਂ ॥੩੪॥ ਮਾਸ ਵਿਸਾਖ ਹੁਤੋ ਅਭਿਰਾਮ।ਰਹੀ ਜ਼ਾਮਨੀ ਸਵਾ ਸੁ ਜਾਮ। ਸੋਲਹ ਸੈ ਉਨਹੱਤਰਾ† ਸਾਲ। ਬਦੀ ਪੰਚਮੀ[11] ਥਿਤਿ ਤਿਸਿ ਕਾਲ ॥ ੩੫ ॥ ਸੈਥਨਮਾਨ ਧਾਇਨਿ ਤੇ ਹੋਇ। ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਹਰਖ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਬਾਲਕ ਜਨਮਯੋ ਭਯੋ ਅਨੰਦ। ਰਖਿਬੇ ਹਿਤ ਜਗ ਬੀਰਜ ਹਿੰਦ[12] ॥੩੬॥ਜਿਨਿ ਕੀ ਸਮ ਜਗ ਭਯੋ ਨ ਕੋਇ। ਪਰਹਿਤ ਸੀਸ

---

[1]ਬੰਦੂਕਾਂ। [2]ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ। [4]ਲਿਆਂਦੀ। [5]ਸੁਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਹ ਸੁਭਾਵ)ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਸ਼ਾਂਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਹੈ। [6]ਤ੍ਰੀਕਾ, ਤਰ੍ਹਾਂ। [7]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ। [8]ਮਿਰਜਾਦਾ ਭੰਗਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। [9]ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [10]ਸਾਲੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ)। [11]ਭਾਵ ਵਿਸਾਖ ਵਦੀ ਪੰਚਮੀ। [12]ਰਖਣੇ ਵਾਸਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਬੀਜ ਜਗਤ ਵਿਚ। *ਪਾ:-ਸੁਖਰ ਮੈਂ। †ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਸੰਮਤ੧੬੭੮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਵਿਧੋ ਜਿਨਿ ਜੋਇ। ਭਾ ਮੰਗਲ ਦੇਵਨਿ ਮਹਿਂ ਘਨੋ। 'ਬਿਨਸਤਿ ਧਰਮ ਰਾਖਿ ਹੈਂ' ਭਨੋ[1] ॥੩੭॥ ਸੁਰ ਸਭਿ ਆਇ ਸਦਨ ਸੋ ਪੂਜਾ[2]। ਕਰਹਿਂ ਸਤੁਤਿ 'ਇਨਿ ਸਮ ਨਹਿਂ ਦੂਜਾ'। ਚੰਦਨ ਚਰਚਹਿਂ ਫੂਲ ਚਢਾਵੈਂ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਘਰ' ਕਹਿ ਹਰਖਾਵੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਧਿ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਬਧਾਈ ਦੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਬਹੁ ਮੰਗਲ ਕੇ ਬਾਦਿਤ ਬਾਜੇ। ਬੰਦਨਵਾਰੈਂ ਦ੍ਵਾਰਨਿ ਸਾਜੇ ॥ ੩੯ ॥ ਮੰਗਤਿ ਜਨ ਕੋ ਧਨ ਗਨ ਦੀਨੋ। ਨਗਰ ਅਨੰਦ ਨਾਰਿ ਨਰ ਕੀਨੋ। ਬਾਂਧੇ ਟੋਲਿ ਨਾਗਰੀ ਸੁੰਦਰ। ਚਲਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ॥੪੦॥ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਧਰਿ ਧਰਿ ਆਛੇ। ਗਾਵਹਿਂ ਗੀਤਨਿ ਆਗੇ ਪਾਛੇ। ਸਭਿ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਜੋ ਲਹੀ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸਭਿਨਿ ਬਧਾਈ ਕਹੀ॥੪੧॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਬਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।–ਇਸ ਕੇ ਉਪਜਹਿ ਬਲੀ ਉਦਾਰਾ[3]। ਰਣ ਬਹਾਦਰੀ ਕਰਹਿ ਬਡੇਰੀ। ਇਹ[4] ਨਿਰਭੈ ਜਰ ਤੁਰਕ ਉਖੇਰੀ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਤ ਬਹਾਦਰੀ ਤੇਗ ਕਰੇ ਹੈ[5]। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਜੰਗ ਖਪੈ ਹੈ[6]।ਯਾਂਤੇ 'ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ' ਨਾਮ–।ਧਰਯੋ ਬਿਚਾਰ ਗੁਰੂ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਤਿ[7] ਨਾਨਕੀ ਹਰਖਤਿ ਹੋਈ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮੁਖ ਸੁਤ ਕੋ ਜੋਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਨ ਮੰਗਲ ਭਏ। ਪੰਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਨਿਪਜਏ[8]॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਸਮਠੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੩ ॥

੬੪. [ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ। ਬੀਰ ਰਸੀ ਠਾਠ ਪਰ ਤਰਕਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਾਨ ਬਿਸਾਲ ਦਿਜ ਅਰੁ ਦੀਨਨਿ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਦਾਰਿਦ ਰਹਯੋ ਨ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਆਇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਲੇਤਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਅਦਭੁਤ ਚਲਿਤ ਗੁਰੂ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਜਿਨਿ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕੋ ਪਾਵੈ। ਵਹਿਰਿ ਕ੍ਰਿਯਾ[9] ਪਿਖਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈਂ। 'ਬੇ ਮਿਰਜਾਦਿ ਸਕਲ ਇਹ ਧਰੈਂ'॥੨॥ਜਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਕਰਹਿਂ ਵਹਿਰ ਵਿਵਹਾਰ ਅਸ਼ੇਖ[10]।–ਇਸਤ੍ਰੀ

[1](ਦੇਵਤਿਆਂ) ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿਨਸਦਾ ਧਰਮ ਰੱਖਣਗੇ। [2]ਓਹ ਘਰ ਪੂਜਿਆ। [3]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਪਜਣਗੇ। [4](ਤੇ) ਇਹ (ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ)। [5](ਇਹ ਸਾਡਾ) ਪੁਤ੍ਰ ਤੇਗ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਕਰੇਗਾ। (ਅ) (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ। [6](ਅਤੇ ਓਹ, ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ) ਬੜੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਖਪਾਏਗਾ। [7](ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ) ਸੁਣਕੇ। [8]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਘਰ) ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ। [9]ਬਾਹਰਲੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। [10]ਬਾਹਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਿਹਾਰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦੇਖਣਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਤਿ[1]–ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਕਹੈਂ।ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਨਹੀ ਚਿਤ ਲਹੈਂ॥੩॥ਜੋ ਸਮ-ਰੱਥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰਾ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਜਿ ਸ਼ਕਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਗਨ ਦੋਖਨਿ ਤੇ ਲਿਪਹਿਂ[2] ਨ ਕੈਸੇ। ਕਮਲ ਦਲਨਿ ਪਰਿ ਜਲ ਕਨ ਜੈਸੇ ॥੪॥ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਅਵਗੁਨ ਭੀ, ਗੁਨ ਹੋਤਿ। ਰੀਤਿ ਕੁਰੀਤਿ ਚਹੈਂ, ਸੁ ਉਦੋਤਿ[3]।ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਜਿਨ ਕੀ ਮਤਿ ਅਲਪ। ਨਿੰਦਾ ਕਰੈਂ ਸੁ ਦੂਖਨ ਕਲਪਿ[4] ॥ ੫ ॥ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਹੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈਂ। ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਅਵਗੁਨ ਦੂਖਨ ਧਰੈਂ।ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਰਹੈਂ। ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ ਗੁਰੂ ਕੋ ਲਹੈਂ ॥ ੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਿਲ ਮਹਿਂ ਗਏ।ਹੁਇ ਇਕਾਂਤ ਤਹਿਂ ਬੈਠਤਿ ਭਏ।ਤਬਿ ਦਮੋਦਰੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਿ ਬਾਤਿ ਸਮੁਝਾਈ ॥੭॥ 'ਅਸ਼ਟ ਬਰਖ ਕੀ ਕੰਨਜਾਂ ਹੋਈ। ਉਚਿਤ ਬਜਾਹ ਕੇ ਜਾਨਹੁ ਸੋਈ। ਕਰਿ ਕੈ ਢਿਕਰ ਬਜਾਹ ਇਸਿ ਦੀਜੈ। ਸਾਹਾ ਸ਼ੁਭ ਸੁਧਵਾਵਨਿ ਕੀਜੈ' ॥ ੮ ॥ ਕਹਜੋ ਗੁਰੂ 'ਕਹਿ ਆਛੀ ਬਾਤ।ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਇਮਿ, ਉਠਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤਿ'। ਸੁਪਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮੈ ਨਿਜ ਪਾਈ[5] ॥ ੯॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਧਜਾਨ ਕੋ ਠਾਨਾ। ਦਿਨਕਰ ਉਦੈ ਉਠੇ ਭਗਵਾਨਾ। ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ ਸਾਰਾ। ਦੈਵਗ[6] ਦਿਜ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਕਹਿ ਸਾਹਾ ਸੁਧਵਾਵਨਿ ਠਾਨਾ*। ਜੋਤਿਸ਼ਿ ਕੋ ਗਿਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਹਾਨਾ। ਕੰਨਜਾਂ ਬੀਰੋ ਨਾਮ ਸੁਧਾਵਾ। ਸਾਧੂ ਬਾਲਕ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਾ ॥ ੧੧ ॥ ਗ੍ਰੈਹ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਸੋਧੇ ਦਿਜ ਸਾਰੇ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਜੇਸ਼ਟ ਕੀ ਛਬੀਸਵੀ ਮਾਂਹਿ। ਭਲੋ ਲਗਨਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਤਾਂਹਿ' ॥ ੧੨ ॥ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਤਬਿ ਲਿਖਵਾਇਸਿ ਪਾਤੀ। ਕੁੰਗੂ ਸੰਗਿ ਛਿਰਕਿ ਸ਼ੁਭ ਭਾਂਤੀ। ਸਿੱਘਾ ਪ੍ਰੋਹਤ ਅਪਨਿ ਬੁਲਾਯਹੁ। ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯਹੁ॥੧੩॥'ਮੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਹੁ ਸੁਧਿ ਦੀਜੈ। ਜੇਠ ਮਾਸ ਸੁਤ ਬਜਾਹਿਨਿ ਕੀਜੈ'। ਸਿੱਘਾ ਗੁਰੁ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਇ। ਚਲਜੋ ਤਹਾਂ ਹਰਖਤਿ ਉਤਲਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਚਾਰਿ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚਜੋ ਜਾਈ। ਧਰਮੇ ਸਾਥਿ ਮਿਲਜੋ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਤਿਸ ਸਦਨ ਬਿਠਾਵਾ। ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਗੁਰੁ ਕੀ ਹਰਖਾਵਾ ॥੧੫॥

---

[1] ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵੱਸ਼ ਪਿਆ ਹੋਇਆ। [2] ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [3] ਉਹੀ ਉੱਤਮ ਹੈ। [4] ਕਲਪਕੇ। [5] ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ। [6] ਜੋਤਸ਼ੀ। *ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੭ ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸਿੰਘੋ ਦਈ ਹਾਥ ਤੇ ਪਾਤੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਭਰਿ ਛਾਤੀ। ਨਿਜ ਪਾਂਧੇ ਤੇ ਸਕਲ ਪਢਾਈ। ਸੁਨਤਿ ਬਯਾਹ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬਿਦਤਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਨੰਦਕੁਇਰ ਦਾਰਾ ਸੰਗ ਕਹ੍ਯੋ। ਜੇਸ਼ਟ ਬਿਖੈ ਸਰਬ ਨਰ ਲਹ੍ਯੋ। ਮੰਗਲ ਕਰ੍ਯੋ ਅਹੈ ਜਿਮਿ ਰੀਤਿ। ਮਿਲੀ ਸੁੰਦਰੀ ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ॥੧੭॥ ਦੋਇ ਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਤੋਰ੍ਯੋ। ਦਾਨ ਮਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕ ਨਿਹੋਰ੍ਯੋ।ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਂ ਸੁਧਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ॥੧੮॥ਸਭਿਨਿ ਮਸੰਦ ਸੰਗ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਜਾਨਹੁ ਸਮੈਂ ਬਯਾਹ ਨਿਯਰਾਯੋ। ਕਰਹੁ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਸੰਚਨਿ ਸਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧਨ ਲੇ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਸੰਚਨਿ ਕਰ੍ਯੋ ਘ੍ਰਿਤਿ ਬਹੁ ਲਯਾਏ। ਲਾਦਿ ਵਾਣਤੀ[1]* ਉਸ਼ਟ ਪਠਾਏ। ਸੁੰਦਰ ਅੰਨ ਹੋਤਿ ਜਿਸਿ ਭੂਮਿ। ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਅਰੁ ਗੋਧੂਮ ॥ ੨੦ ॥ ਗਨ ਮੇਵੇ ਕਾਵਰ[2] ਭਰਿ ਆਈ।ਬਸਨ ਮੋਲ ਬਹੁ ਕੇ[3] ਸਮੁਦਾਈ।ਇੱਤਯਾ-ਦਿਕ ਚਹਿਯਤਿ ਸੋ ਲਯਾਏ। ਸੰਚਿ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਤਯਾਰ ਕਰਾਏ ॥ ੨੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ। ਪੈਂਦੇ ਪਰ ਰੁਖ ਵਧਿ ਅਧਿਕਾਇ। ਰੀਝਹਿਂ ਕਦ ਬਿਸਾਲ ਅਵਿਲੋਕੈਂ। ਬਲ ਤੇ ਮਹਿਖਨਿ ਕੋ ਗਹਿ ਰੋਕੈ ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਫਲ ਧਰਿ ਕੈ ਦੰਡ ਦਬਾਵੈ। ਫੇਰਿ ਦੇਤਿ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵੈ। ਫਿਰਤਿ ਮੁੰਗਰੀ ਫੇਰਤਿ ਜਹਾਂ। ਧਸਕਤਿ ਧਰਾ, ਗਰਤ ਹ੍ਵੈ ਤਹਾਂ[4] ॥ ੨੩ ॥ ਦੋਇ ਘਟੀ ਦਿਨ ਜਬਿ ਰਹਿ ਜਾਵੈ। ਅਪਨੋਂ ਬਲ ਤਿਹ ਸੰਗ ਲਗਾਵੈ। ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ੍ਰ ਰੀਤਿ ਕੇ ਦਾਇ। ਗਹੈਂ ਗੁਰੂ ਕਰ ਲੇਤਿ ਦਬਾਇ[5] ॥੨੪॥ ਹੋਇ ਬਿਬਸਿ ਬਲ ਚਲਹਿ ਨ ਥੋਰਾ। ਤਊ ਕਹੈ[6] 'ਬਲ ਘਾਟਿ ਨ ਮੋਰਾ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੋ ਬਲ ਆਪਿ ਲਗਾਵਹੁ।ਮੋ ਕਹੁ ਬਸਿ ਕਰਿ ਅੰਗ ਦਬਾਵਹੁ ॥੨੫॥ ਮੁਝ ਮਾਨਿੰਦ ਬਲੀ ਭੁਵ ਮਾਂਹੀ।ਆਨ ਥਾਨ ਕਿਤਿ ਦਿਖਿਯਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਗਹੌਂ ਮਤੰਗ ਸੁੰਡ ਕਰਿ ਬਲ ਕੇ। ਐਂਚਿਨਿ ਕਰੌਂ ਤਜੌਂ ਨਹਿ ਥਲ ਕੋ ॥ ੨੬ ॥ ਉਸ਼ਟਰ ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਅਗਾਰੀ। ਗੇਰੌਂ ਭੂ ਪਰਿ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸੰਭਾਰੀ[7]। ਖਾਹਿ ਮਲੀਦਾ[8] ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ। ਹੋਵਹਿ ਬਰ

[1]ਖੰਡ। [2]ਵਹਿੰਗੀਆਂ। [3]ਬਹੁਤੇ ਮੁੱਲ ਦੇ। [4](ਤਿੱਥੇ) ਧਸਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਟੋਆ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5]ਫੜਕੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਥ ਦਬਾਉਂਦੇ ਹਨ। [6]ਪੈਂਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [7]ਸੰਭਲ ਨਾ ਸਕਣ। [8]ਨਿਹਾਰੀ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। *ਪਾ:-ਲਾਦਨ ਹੇਤੀ।

ਦੀਰਘ ਸਰਬੰਗ[1] ॥੨੭॥ ਏਕਿ ਹਾਥ ਤੇ ਰੋਕੌਂ ਵਾਹੀ[2]।ਚਰਨਿ ਉਠਾਵਨਿ ਦੇਵ ਨ[3] ਤਾਂਹੀ। ਲਘੁ ਤੁਰੰਗ ਬਪੁਰੇ ਇਹਾ ਕਹਾਂ। ਭਾਗਤਿ ਕੋ ਗਹਿ ਰਾਖਵ ਤਹਾਂ[4] ॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਰਾਹਨਿ ਕਰੈਂ। 'ਬਲ ਤੇ ਬਲੀ ਕਨੌਂ ਨ ਇਮਿ ਧਰੈਂ[5]। ਜਥਾ ਸਰੀਰੁ ਡੀਲ ਬਡ ਤੋਰਾ। ਤਿਮਿ ਹੀ ਬਲ ਬਿਸਾਲ ਨਹਿ ਥੋਰਾ॥੨੯॥ਜਿਮਿ ਬਲ ਬਡ ਤਿਮਿ ਬਰਕਸ[6] ਕਰੀ। ਅਧਿ ਖੁਰਾਕ ਬਰਕਸ ਸਮਸਰੀ[7]। ਜਥਾ ਜੋਗ ਭੇ ਕਾਰਨ ਕਾਜ[8]। ਤੁਝ ਸਮ ਬਲੀ ਨ ਅਪਰ ਸਮਾਜ' ॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਪੈਂਦੇਖਾਂ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ।'ਹਿਤ ਕਰਿ ਆਪਿ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੈਂ। ਪਰਹਿ ਜੰਗ ਤਬਿ ਦੇਖਹੁ ਹਾਥ। ਕਹਾਂ ਕਰੌਂ[9] ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਬਡਿ ਸਾਥਿ ॥ ੩੧ ॥ ਰਿਪੁ ਲਸ਼ਕਰ ਸਲਿਤਾਪਤਿ ਭਾਰੋ[10] ।ਗਿਰ ਮੰਦਰ ਸਮ ਬਰੌਂ ਮਝਾਰੋ[11]।ਬਾਹੁ ਸ੍ਰਿੰਗ ਤੇ ਮਥਿ ਕਰਿ ਡਾਰੌਂ[12]।ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ[13] ਰਣ ਖੇਤ ਬਿਥਾਰੌਂ'॥੩੨॥ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ: 'ਆਇ ਅਸ ਕਾਲ। ਜਿਮਿ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤਿ ਕਰਨੋ ਬਿਸਾਲ'। ਬਹੁਤ ਬਾਰਤਾ ਪੈਂਦੇ ਸਾਥ। ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਰਹਿਂ ਕਰਤੇ ਨਾਥ ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਧਨ ਅਨਗਨ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਗੁਰ ਤੇ ਲੇਤਿ। ਹਯ ਆਛੋ ਪਿਖਿ ਚਢਹਿ ਤਬੇਲੇ[14]। ਜ਼ੀਨ ਜਰਾਊ ਊਪਰਿ ਮੇਲੇ[15] ॥੩੪॥ ਆਛੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਲੈਹੈ। ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸਜਾਵਨਿ ਕੈਹੈ। ਜਿਨਿ ਵਸਤਨਿ ਕੋ ਮੋਲਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਆਨੈ ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ॥ ੩੫ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਤਿਸਿ ਕੋ ਤਬਿ ਦੇਤਿ। ਦੇਤਿ ਜਿ ਨਹੀਂ ਮਾਂਗਿ ਸੋ ਲੇਤਿ। ਪਿਖਿ ਸਿਖ ਮਨ ਖੁਨਸਹਿਂ ਗਨ ਘਨੇ। ਗੁਰੁ ਤੇ ਡਰਤਿ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਭਨੇ ॥ ੩੬ ॥ ਗੁਰੁ ਪਹਿਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਕਾਰਜ ਲਾਗੇ। ਯਾਂਤੇ ਅਰਪਿ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਆਗੈ। ਜਬਿ ਪੈਂਦਾ ਲੇ ਧਾਰਹਿ ਅੰਗ। ਦੇਖਤਿ ਸਿਖ ਗਨ ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਭੰਗ[16]॥੩੭॥ਤਿਸੀ ਖਯਾਲ ਮਹਿਂ ਪਰਚੇ ਰਹੈਂ।ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੀ

---

[1]ਸਰਬ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਬਲਵਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। [2]ਤਿਸ ਨੂੰ। [3]ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ। [4]ਤਿੱਥੇ ਹੀ ਫੜਕੇ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। [5]ਬਲ ਕਰਕੇ ਬਲੀ ਹੈਂ ਤੂੰ (ਇਸ ਲਈ) ਕਿਉਂ ਨਾ ਤੂੰ (ਇਉਂ ਘੋੜੇ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ) ਫੜ ਰੱਖੇਂ। [6]ਕਸਰਤ। [7]ਕਸਰਤ ਓਹੋ ਜਹੀ ਕੀਤੀ। [8]ਜਿਹੋ ਜਹੇ ਕਾਰਨ ਹੋਏ (ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਕਸਰਤ ਦੇ) ਤਿਵੇਂ (ਬਲ ਰੂਪੀ) ਕਾਜ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਤੇਰਾ)। [9]ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ। [10]ਭਾਰੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਤ ਹੋਵੇ। [11]ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਾਂਗਾ। [12]ਬਾਹਾਂ ਰੂਪੀ ਟਿੱਲਿਆਂ ਨਾਲ ਰਿੜਕ ਸੁੱਟਾਂਗਾ। ਸ੍ਰਿੰਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਮਧਾਣੀ ਦਾ ਫੁੱਲ। [13]ਧੜ ਤੇ ਸੀਸ। [14]ਚੰਗਾ ਘੋੜਾ ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ ਵੇਖਕੇ ਚੜ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [15]ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [16]ਮਨ ਢਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਿਸ਼ਿ ਕਬਹੁੰ ਨ ਲਹੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਪਿਖਿ ਸੁਭਾਉ ਗੁਰੂ ਕੇਰਾ। ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰ ਉਚਾਰ ਕੁਫੇਰਾ[1] ॥੩੮॥ 'ਦੇਖਹੁ ਪੂਰਬ ਗੁਰ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਮੀਂਡ[2] ਮ੍ਰਿਜਾਦਿ ਕਰੀ ਬਿਪਰੀਤਿ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਨ ਜਿਨ ਥੋਰਾ। ਰਾਚੇ ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਜੋ ਘੋਰਾ॥੩੯॥ ਦੁਤੀਏ ਤੁਰਕਨਿ ਘਰ ਮਹਿਂ ਧਰੀ। ਨਹੀਂ ਗਿਲਾਨ ਤਨਕ ਮਨ ਕਰੀ। ਧਰਮਸਾਲ ਟਿਕਿ ਬੈਠਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੦ ॥ ਕਾਜੀ 'ਦੁਹਿਤਾ ਕੇ ਨਿਤਿ ਮੰਦਿਰ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ, ਹੇਰਤਿ ਅੰਦਰ[3]। ਕਹੀਅਹਿ ਕਹਾਂ ਕਹੀ ਨਹਿਂ ਜਾਇ'। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਨਿੰਦਤਿ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਜਾਹਿ ਸਹਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਆਪਸਿ ਮਹਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੀ। 'ਤੁਰਕ ਬਡੋ ਅਪਨੇ ਮੁਖ ਲਾਯੋ[4]। ਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸੋ ਗਰਬਾਯੋ' ॥ ੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਸਸ਼ਠੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੪ ॥

੬੫. [ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਤਿ ਜਿਨ ਕੀ ਅਨਜਾਨ ਹੈ ਨਿੰਦਹਿਂ ਮੂਢ ਗਵਾਰ। ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰਿ ਬੋਲਤੇ ਕੌਲਾਂ ਕੋ ਤਕਰਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਬਡਿਆਈ। ਰਹਿ ਵਿਰਾਗ ਨਿਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਜਾਈ[5]। ਇਕਿ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਦਾ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਜਿਨਿ ਕੇ ਮੋਹ ਨ ਮਾਯਾ ਤਾਤੀ[6] ॥ ੨ ॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਤੇ ਦਿਨ ਬੀਤੇ। ਬੈਠਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਸੰਗਿ ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤੇ[7]। ਜਾਗਹਿਂ ਜਾਮਨਿ ਕੇ ਜੁਗ ਜਾਮ[8]। ਤਬਿ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਤਿ ਅਭਿਰਾਮ॥੩॥ ਤਿਨਿ ਕੇ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਏ। ਗੁਨ ਗਨ ਪਿਖਿ ਗੁਰੁ ਗਾਦੀ ਦਏ। ਤਿਨਹੁਂ ਕਰੇ ਜੇਤਿਕ ਉਪਕਾਰ। ਛਪੇ ਨਹੀਂ, ਬਿਦਤੇ ਸੰਸਾਰ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਹੇ ਬਨਾਵਤਿ[9]।ਬਹੁਰੋ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਸੁਹਾਵਤਿ[9]।[10]ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੁ ਕਰਨੋ[11]।ਮਨਹੁਂ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕੋ ਮੰਦਰ ਭਰਨੋ ॥ ੫ ॥ ਜਬਿ ਲੌ ਤਨ ਕੀ ਥਿਰਤਾ ਲਹੇ[12]।ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਤਿ ਹੀ ਰਹੇ। ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਉੱਜਲ ਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਕਰਤਯੋ ਬੀਤੇ ਸ੍ਰਸ਼ਟ ਅਚਾਰਾ[13]॥ ੬ ॥ ਤਿਨਿ ਕੇ ਸੁਤ

---

[1]ਮਾੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਮਲਕੇ, ਮੇਟਕੇ। [3]ਘਰ ਵਿਚ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ। [4]ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹਾਯਾ ਹੈ (ਪੈਂਦਾ)। [5](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਨਿਤ ਵੈਰਾਗ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। [6]ਦੁਖਦਾਈ। [7]ਚਿੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ। [8]ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਰ (ਰਹਿੰਦਿਆਂ)। [9]ਜੋ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। [10]ਫਿਰ। [11]ਰਚਿਆ। [12]ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸਰੀਰ ਸਥਿਤ ਰਿਹਾ, ਭਾਵ ਆਯੂ ਭਰ। [13]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਆਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤੀ (ਸਾਰੀ ਆਯੂ)।

ਇਹ ਗਾਦੀ ਬੈਸੇ। ਭਏ ਨ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਜੈਸੇ। ਆਗੈ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਘਰਿ ਆਵਤਿ। ਗੁਰੁ ਗਾਦੀ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤਿ ॥ ੭॥ ਇਹ ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਪਾਸਿ ਪਧਾਰੇ। ਦੁਰਗ ਕੈਦ ਥਲ ਬਸੇ ਮਝਾਰੇ। ਅਪਰ ਨਰੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਜੈਸੇ। ਇਨਹੁ ਅਪਨਿ ਗਤਿ ਠਾਨੀ ਤੈਸੇ॥੮॥ਹੁਇ ਨਿਰਦੈ ਚੰਦੂ ਕੋ ਮਾਰਾ।ਨਹੀਂ ਦਯਾ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਬਿਚਾਰਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਪੁਨ ਆਵਤਿ ਜਾਵ[1]। ਜਥਾ ਔਰਿ ਤਿਨ ਕੋ ਉਮਰਾਵ॥੯॥ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੀ ਅਪਨਿ ਬਡਾਈ।ਜਹਾਂਗੀਰ ਢਿਗ ਬਸੇ ਤਦਾਈ। ਸੰਗਿ ਲਹੌਰ ਬਾਸ ਬਹੁ ਕਰਿਕੈ। ਕਾਜ਼ੀ ਦੁਹਿਤਾ ਆਨੀ ਹਰਿਕੈ॥੧੦॥ਕਰਨੋ ਕਾਜ ਇਹ ਦੀਰਘ ਖੋਟਾ।ਜਾਨਿ ਤੇਜ ਬਡਿ ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਹੋਟਾ[2]।ਆਨਿ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਬਸਾਈ। ਨਹੀਂ ਲਖੀ ਨਿਜ ਬੰਸ ਬਡਾਈ॥ ੧੧॥ਅਬਿ ਲੌ ਨਹਿਂ ਗਿਲਾਨ ਕਹੁ ਕਰਤੇ।ਸ਼ਾਹੁ ਸੈਨ ਤੇ ਉਰ ਨਹਿਂ ਡਰਤੇ। ਪੁਨ ਪੈਂਦੇਖਾਂ ਤੁਰਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਾਖਨੋ ਨਿਕਟਿ ਦਰਬ ਦੇ ਜਾਲਾ॥੧੨॥ ਬੂਝਹਿਂ ਤਿਸਹਿ ਕਾਜ ਜੋ ਕਰਨਾ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਕਰਹਿਂ ਅਧਿਕ ਹੀ ਕਰੁ- ਨਾ[3]। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਦੋਸ਼ਨਿ ਕੋ ਲਹਿ ਲਹਿ। ਨਿੰਦਹਿਂ ਮਿਲਿ ਆਪਸਿ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਲਵਪੁਰਿ ਆਦਿ। ਕਰਤਿ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰੁ ਅਪਵਾਦ। 'ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਗਾਦੀ ਥਿਰੇ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੁਕ- ਰਮਨਿ ਕਰੇ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰੁ ਨਿੰਦਾ। ਬਸਿ ਨਹਿਂ ਚਲਹਿ, ਧਰਹਿਂ ਚਿਤ ਚਿੰਦਾ[4]। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੇ। 'ਕੋਇ ਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਹਟਿਕਾਰੇ[5] ॥ ੧੫ ॥–ਉਚਿਤ ਆਪਿ ਕੇ ਕਰਮ ਨ ਐਸੇ। ਬਰਤਹੁ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਜੈਸੇ–। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਸੁਮਤਿ ਨ ਚੀਨਿ। ਜਿਮਿ ਟਾਮਨਿ ਤੇ[6] ਬਸਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ' ॥ ੧੬ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਯਹੁ। ਦੁਖਿਤਿ ਅਧਿਕ ਚਿਤ ਗੁਰੁ ਇਮਿ ਜੋਯਹੁ[7]।ਬਹੁਰ ਬਯਾਹ ਕੋ ਦਿਨ ਨਿਯਰਾਯੋ। ਸਕਲ ਮਸੰਦਨਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥ 'ਕੀਜਹਿ ਮੇਲਿ ਬੁਲਾਵਨਿ ਸਾਰੋ। ਕਾਜ ਮਹਾਂ ਕਿਮਿ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਰੋ। ਕਰਹੁ ਕਰਾਹੇ ਅਬਹਿ ਚਰਾਵਨਿ। ਆਇਸੁ ਦਿਹੁ ਪਕਵਾਨ ਪਕਾਵਨਿ[8] ॥ ੧੮ ॥ ਆਗੇ ਗੰਗਾ ਮਾਤ ਸੁਜਾਨਾ। ਕਾਜ ਸੰਭਾਰਤਿ ਜਿਤਿਕ ਮਹਾਨਾ।

[1]ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਤੇਜ ਬੜਾ ਜਾਣਕੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ। [3]ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾ (ਉਸ ਪੈਂਦੇ ਉੱਤੇ)। [4]ਚਿੰਤਾ। [5]ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ। [6]ਟੂਣਿਆਂ ਨਾਲ। [7]ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। [8](ਮਿਠਾਈ ਆਦਿ) ਪਕਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪਕਾਵਣੇ ਦਾ।

ਜਥਾਜੋਗ ਮੰਗਲ ਕਰਿਵਾਵਤਿ। ਆਇਸੁ ਦੇਤੇ ਨੀਕ ਬਨਾਵਤਿ ॥ ੧੯॥ ਅਬਿ ਤੌ ਰਾਵਰ ਕੇ ਇਖਤਯਾਰਿ। ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਤਯਾਰਿ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਨਹਿੰ ਕਹਯੋ। ਆਗੈ ਬਿਘਨ ਹੋਨਿ ਕੋ ਲਹਯੋ॥ ੨੦॥ ਮੌਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਕੁਛ ਨ ਬਖਾਨਯੋ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ। ਪਿਖਿ ਸੁਭਾਵ ਕੌ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਇ।ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥੨੧॥ ਬਹੁਰੋ ਮੰਦਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਥਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰਿ ਜਬਿਹੂੰ ਬੈਸੇ। ਤਬਿ ਦਮੋਦਰੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਸੁਤਾ ਬਯਾਹ ਕੀ ਗਥ[1] ਸਮੁਝਾਈ ॥ ੨੨॥ 'ਕਯੋਂ ਨ ਕਰਾਵਤਿ ਹੋ ਸਭਿ ਆਹਰ। ਕਾਜ ਬਿਸਾਲ ਬਿਦਤਿ ਭਾ ਜ਼ਾਹਰਿ। ਅਬਹਿ ਕਰਾਹੇ ਕਹਿ ਚਰਵਾਵਹੁ[2] । ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਸਭਿ ਮੇਲਿ ਬੁਲਾਵਹੁ' ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਰਹੁ ਪਕਾਵਨਿ ਗਨ ਪਕਵਾਨਾ। ਮੇਲਿ ਹਕਾਰਨਿ ਬਨਹਿ ਨ ਅਬਿਹੀ।ਅਪਰ ਕਾਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਸਬਿਹੀ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਦਮੋਦਰੀ ਉਰ ਬਿਸਮਾਈ।–ਇਹ ਕਿਮਿ ਬੋਲਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ। ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਕਰਨੀ ਕਾਰਜਨਹਿ ਇਕਿ ਕੀਨਸਿ ਮੇਲ ਹਕਾਰ–॥ ੨੫ ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਹੋਤਿ ਮਿਠਾਈ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰਿ ਧਰਹਿੰ ਇਕ ਠਾਈ। ਲੋਕਨਿ ਬਿਖੈ ਬਿਦਤਿ ਸਭਿ ਹੋਈ। 'ਮੇਲ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕਿਧੋ ਨ ਕੋਈ ॥ ੨੬ ॥ ਇਹ ਭੀ ਨਈ ਰੀਤਿ ਕੁਛ ਕੀਨੀ। ਕੁਲ ਕੀ ਚਾਲਿ ਤਯਾਗਿ ਕਰਿ ਦੀਨੀ'। ਪੁਨ ਦਮੋਦਰੀ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਉੱਤਰ ਦਿਯੋ ਨ, ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੀ॥ ੨੭ ॥ ਇਕਿ ਦਿਨ ਸਿਖ ਜਿਸ ਥਲ ਗੁਰਦਾਸ। ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਬਦਲੀ ਸੋਢੀ, ਸੇਠ ਗੁਪਾਲਾ।ਤਖਤੂ,ਤੀਰਥ,ਨਵਲੁ,ਨਿਹਾਲਾ॥ ੨੮ ॥ ਕਿਸ਼ਨਾ, ਜੈਤ, ਤਿਲੋਕਾ ਸੂਰ[3]। ਸਿੱਖ ਤੁਲਸੀਯਾ ਰਹਤਿ ਹਜ਼ੂਰ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਾਨਹੁ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ । ਕੇਤਿਕ ਗਿਨੀਅਹਿ ਨਾਮ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੯ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰੁਦਾਸ ਅਗਾਰੀ। ਸਗਰੇ ਸਿੱਖਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਵਧੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ। ਸੁਨਿ ਨਹਿੰ ਜਰੀ ਜਾਇ,ਚਿਤ ਚਿੰਦ॥੩੦॥ ਤੁਮ ਅਰੁ ਬਡੇ ਜੁ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਮਹਾਂ ਮੁਸਾਹਿਬ। ਜੇ ਇੱਤਯਾਦਿ ਅਪਰ ਸਿਖ ਧੀਰ। ਤਿਨਹੂੰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਬਿਠਾਵਹਿੰ ਤੀਰ ॥ ੩੧ ॥ ਜਿਮਿ ਮਲੇਛ ਬਡ ਪੈਂਦੇਖਾਨ। ਰਾਖਹਿੰ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਠਾਨਿ। ਪੁਨਿ ਕੌਲਾਂ ਕੀ ਬਾਤਿ ਅਜੋਗ। ਪਿਖਿ ਕੁਕਰਮ ਨਿੰਦਤਿ ਹੈਂ ਲੋਗ॥੩੨॥

[1]ਗੱਲ, ਬਾਤ, ਪ੍ਰਸੰਗ। [2]ਚੜ੍ਹਵਾਵੋ। [3]ਸੂਰਮਾਂ।

ਤੁਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਕੇ ਮੇਲੀ। ਕਸੋਂ ਸਮਝਾਇ ਨ ਠਾਨਹੁ ਠੇਲੀ[1]।
ਸੁਨਿ ਗੁਰੁਦਾਸ ਕਹੀ ਨਿਜ ਬਾਨੀ।ਇਕਿ ਪੌੜੀ ਵਿਚਿ ਵਾਰਿ ਵਖਾਨੀ॥੩੨॥

ਧਰਮਸਾਲੁ ਕਰਿ ਬਹੀਦਾ ਇੱਕਤ ਥਾਂ ਨ ਟਿਕੈ ਟਿਕਾਇਆ ॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਘਰ ਆਂਵਦੇ ਗੜ੍ਹ[2] ਚੜ੍ਹਿਆ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ॥ ਉੱਮਤਿ[3] ਮਹਿਲ[4] ਨ ਪਾਂਵਦੀ ਨੱਠਾ ਫਿਰੈ ਨ ਡਰੈ ਡਰਾਇਆ ॥ ਮੰਜੀ ਬਹਿ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਕੁੱਤੇ ਰੱਖਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖਿਲਾਇਆ ॥ ਬਾਣੀ ਕਰਿ ਸੁਣ ਗਾਂਵਦਾ ਕਥੈ ਨ ਸੁਣੈ ਨ ਗਾਂਵ ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਸੇਵਕ ਪਾਸਿ ਨ ਰੱਖੀਅਨ ਦੋਖੀ ਦੁਸਟ ਆਗੂ[5] ਮੁਹਿ ਲਾਇਆ ॥ ਸੱਚ ਨ ਲੁਕੈ ਲੁਕਾਇਆ ਚਰਣ ਕਵਲ ਸਿਖ ਭਵਰ ਲੁਭਾਇਆ ॥ ਅਜਰ ਜਰੈ ਨ ਆਪ ਜਣਾਇਆ ॥ ੨੪ ॥* [ਵਾਰ ੨੬।

[1]ਕਿਉਂ ਸਮਝਾਕੇ ਰੋਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ? [2]ਕਿਲਾ । [3]ਸਿੱਖ । [4]ਦਰਸ਼ਨ ਸ੍ਰੂਪ । [5]ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

*ਇਸ ਪੌੜੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਟੀਕਾ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਨੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਡਤ ਕ੍ਰਿਤ ਵਾਰ ੨੬ ਦੀ ਪੌੜੀ ੨੪। ਪਰ ਜੇ ਅਰਥ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਾਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਖੀਰਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਅਗਲੀ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੰਕਾ ਕਹੀਆਂ ਹਨ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਲੁਕ ਸਕਦਾ। ਸਿੱਖ ਲੋਕ ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਦੇ ਭਵਰੇ ਵਾਂਙੂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ, ਓਹ ਸਿੱਖ ਜੋ ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ ਲੈਣ ਤੇ ਆਪਾ ਫੇਰ ਨਾ ਜਨਾਵਣ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹਨ। ਅਗਲੀ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੀਰ ਰਸੀ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਰਖਯਾ ਲਈ ਟੋਰਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਖੇਤੀ ਲਈ ਵਾੜ ਲਾਈ ਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਰਾਇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਹੈ:—

ਹਰਖਹੁੰ ਸੋਗਹੁੰ ਬਾਹਿਰਾ ਹਰਣ ਭਰਣ ਸਮਰੱਥ ਸਹੰਦਾ ॥ ਰਸ ਕਸ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਵਿਚ ਰਾਗ ਰੰਗ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੰਦਾ। ਗੋਸ਼ਟ ਗਿਆਨ ਅਗੋਚਰਾ ਬੁਧਿ ਬਲ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਨ ਛੰਦਾ ॥ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸਦਾ ਵਿਗਸੰਦਾ ॥ ਅਚਰਜ ਨੋਂ ਅਚਰਜ ਮਿਲੈ ਵਿਸਮਾਦੇ ਵਿਸਮਾਦ ਮਿਲੰਦਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ ਚੱਲਣਾ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਕਾਰ ਨਿਬਹੰਦਾ ॥ ਗੁਰ ਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਚਲੰਦਾ ॥ ੨੧ ॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾਰ ੨੪

ਪੁਨਾ:—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪੇ ਆਪ ਉਪਾਯਾ ॥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਇਕ ਦੁਇ ਨਾਂਵ ਧਰਾਯਾ ॥ ਪੁੱਤ ਪਿਅਹੁੰ ਪਿਉ ਪੁੱਤ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦਹੁੰ ਵਿਸਮਾਦ ਕਰਾਯਾ ॥ ਬਿਰਖਹੁੰ ਫਲ ਫਲ ਤੇ ਬਿਰਖ ਆਚਰਜਹੁੰ ਆਚਰਜ ਸੁਹਾਯਾ ॥ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਆਖੀਅਨ ਪੁੱਛੇ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨ ਪਾਯਾ ॥ ਹੋਰਨਿ ਅਲਖ ਨ ਲੱਖੀਐ ਗੁਰੁ ਚੇਲੇ ਮਿਲਿ ਅਲਖ ਲਖਾਯਾ ॥ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੁ ਗੁਰੂ ਭਾਯਾ ॥ ੨੪ ॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾਰ ੨੪

ਚੌਪਈ ॥ 'ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਤੁਮ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਾਰੋ। ਗੁਰੂ ਕੋ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਚਾਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਅਵਤਾਰ। ਗਤਿ ਨਹਿਂ ਜ਼ਾਨੀ ਜਾਇ ਉਦਾਰ ॥ ੩੪ ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਨੇਕ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਤੋਰੀ[1]। ਕਿਸ ਕੀ ਲਾਜ ਕੀਨਿ ਨਹਿਂ ਥੋਰੀ[2]। ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਨਿੰਦਾ ਅਨਜਾਨ। ਸੋ ਈਸ਼ੁਰ ਨਿਰਲੇਪ ਮਹਾਨ ॥ ੩੫ ॥ ਜੇ ਤੁਮ ਚਾਹਤਿ ਕਛੂ ਕਹਾਯੋ। ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਇਹ ਭਰਮ ਹਟਾਯੋ। ਤੌ ਬ੍ਰਿਧ ਨਿਕਟਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਯਹਿ।ਕਹਿਬੇ ਕੋ ਸਾਮਰਥ ਬਿਚਾਰੀਯਹਿ' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖਨਿ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਭੀ ਚਲਹੁ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ ਥਾਨਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲਜਾਵਹਿਂ। ਤਿਨਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਵਿਗਿ ਸਕਲ ਕਹਾਵਹਿਂ' ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਕੋ ਉਠਿ ਗੁਰਦਾਸ। ਸਿੱਖਨਿ ਸਹਤ ਗਏ ਬ੍ਰਿਧ ਪਾਸਿ। ਬੀੜ ਬਿਖੇ ਝੂੰਗੀ ਜਿਨਿ ਪਾਈ। ਇਕਿ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਨੰਦ ਠਹਿਰਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਜਾਇ ਨਿਕਟਿ ਬੰਦਨ ਸਭਿ ਕੀਨਿ। ਕਹ੍ਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਹੋਇ ਅਧੀਨ। 'ਸਭਿ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਆਪਿ ਨਿਵਾਰਹੁ। ਤੁਮ ਹੀ ਉਚਿਤ ਰਿਦੈ ਨਿਰਧਾਰਹੁ ॥ ੩੯ ॥ ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਾ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਸਹਾਰੀ। ਚਲਿ ਆਏ ਹਮ ਸ਼ਰਨਿ ਤਿਹਾਰੀ'। ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਈ। ਕਹ੍ਯੋ ਮਰਮ ਗੁਰਦਾਸ ਬਨਾਈ ॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਸਭਿ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਸਮਰਥ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਕਦਾਈ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ, ਨ ਭਰਮਹੁ ਰਿਦੇ। ਕਰਮਨਿ ਤੇ ਲਿਪਾਇ ਨਹਿਂ ਕਦੇ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਥਾਰਥ ਬਾਤੀ। ਤਊ ਨ ਹਮ ਚਿਤ ਆਵਤਿ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਅਰੁ ਤੁਰਕਾ। ਬਹੁ ਅਪਬਾਦ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ॥ ੪੨ ॥ ਚਲਹੁ ਆਪਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰੂ ਸਮੁਝਾਇ। ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ[3] ਦਿਹੁ ਸੰਗਿ ਹਟਾਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕੌਲਾਂ ਕੇਰਿ ਜ਼ਰੂਰ। ਸੰਗਿ ਛੁਟਾਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੂਰ[4]' ॥ ੪੩ ॥ ਤਾਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਿਖ ਸਾਰੇ।ਆਇ ਪਰੇ ਅਬਿ ਸ਼ਰਨਿ ਤਿਹਾਰੇ।ਮੈਂ ਭੀ ਰਹ੍ਯੋ ਬਹੁਤ ਸਮੁਝਾਇ। ਇਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਦੇਹੁ ਪੁਜਾਇ' ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਬ੍ਰਿਧ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਭਯੋ ਸੰਗਿ,ਪੁਰਿਕੋ ਚਲਿ ਆਇ।ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੫ ॥

---

[1]ਤੋੜੀ। [2]ਕਿਸੇ ਦਾ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। (ਅ) ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਜਾ ਨਹੀਂ ਘਟਾਈ ?
[3]ਦੋਹਾਂ (ਕੌਲਾਂ ਤੇ ਪੈਂਦੇ) ਦਾ। [4]ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਤੋਂ।

੬੬. [ਬਿਬੇਕਸਰ ਸਿਰਜਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕੋ ਆਗੇ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰੀ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਥਾਇਂ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਗਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਬੰਦਤਿ ਭਏ।ਬਹੁਰਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਫਿਰੇ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਮਿਲੇ ਸੁਨਤਿ ਹਿਤ ਧਰੇ ॥ ੨ ॥ ਬੂਝੇ 'ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਸਿ ਥਾਨ?'।ਪੁਰਿ ਜਨ ਭਨਯੋ 'ਆਪਿ ਸਭਿ ਜਾਨਿ। ਚਢੇ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਕੋ ਗਏ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਭਏ'[1] ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਰਿਦਾ ਰਸਾਲੇ[2]। ਸਿੱਖ ਸੰਗਿ ਸਭਿ ਤਿਤੁ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਲੇ। ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿਛ ਗਾਢੇ ਗਨ ਖਰੇ। ਬਦਰੀ ਚਲਦਲ ਆਦਿਕ ਹਰੇ ॥੪॥ ਗਏ ਰਾਮਸਰ ਕੇ ਤਬਿ ਤੀਰ। ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਲੇ ਸਿੱਖਨਿ ਧੀਰ[3]। ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਕਿਤਿਕ ਪਠਾਏ। 'ਹਮਰੀ ਸੁਧਿ ਕਹੀਅਹਿ ਇਤਿ ਆਏ' ॥ ੫ ॥ ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰੀ ਅਖੇਰੇ। ਹਨਿ ਕਰਿ ਬਨ ਕੇ ਜੀਵ ਘਨੇਰੇ। ਆਵਤਿ ਚਢੇ ਚਮੂੰ ਗਨ ਸੰਗਿ। ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਕੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗ ॥ ੬ ॥ ਜਾਇ ਮਿਲੇ ਸਿਖ ਕੋਸ ਅਗਾਰੀ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ॥ ੭ ॥ ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ। ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਧਾਸਰ ਮੱਧ ਨਹਾਏ। ਇਤਿ ਸੁਧਿ ਸੁਨੀ ਆਪਿ ਕੀ ਜਬੈ। ਥਿਰੇ ਰਾਮ-ਸਰ ਤੀਰਥ ਤਬੈ' ॥ ੮ ॥ ਸਭਿ ਗਤਿ ਜਾਨੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਸਿਖ ਤਖਤੂ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।'ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਾ ਤਿਨ ਆਏ?।ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਸੰਗਿ ਮੈਂ ਲਯਾਏ?'॥੯॥'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਤਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਬੈ। ਮੈਂ ਆਯੋ ਧਾਵਤਿ ਇਤ ਤਬੈ। ਬੀਤਿ ਗਈ ਘਟਿਕਾ ਅਬਿ ਦੋਇ। ਬੀਸਕ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਮੈਂ ਜੋਇ[4]' ॥ ੧੦ ॥ ਇਮਿ ਬਤਰਾਵਤਿ[5] ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ।ਕਾਨਨ ਗਾਢੇ ਬ੍ਰਿਧ ਜਿਹ ਥਾਏਂ। ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਿ ਗਏ ਗੁਰ ਤਹਾਂ। ਸਿੱਖਨ ਸਹਤ ਥਿਰਯੋ ਬ੍ਰਿਧ ਜਹਾਂ॥੧੧॥ ਸੁਧ ਕੋ ਲਹਿ ਗਹਿ ਹਾਥ ਸਟੋਰੀ[6]। ਉਠਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਮਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਬੋਰੀ[7]। ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਲ ਤੇ ਤਨ ਖਾਲੀ।ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸਿੱਖੀ ਅਧਿਕ ਸੰਭਾਲੀ॥੧੨॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਤਿਸੇ ਹਟਾਇ ਆਪਿ ਕਰ ਰਾਖੇ।

---

[1]ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਕੇ। [2]ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਵਾਲੇ। [3]ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ (ਅ) ਬੁਧੀਵਾਨ,ਧੀਰਜਵਾਨ (ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ)। [4]ਨਾਲ ਮੈਂ ਦੇਖੇ ਹਨ। [5]ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ। [6]ਸੋਟੀ। [7]ਮਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀ ਹੋਈ।

ਇਮਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਆਪਸਿ ਮਾਂਹੀ। ਬੈਠੇ ਰਾਮ ਤਾਲ ਤਟ ਪਾਹੀ ॥ ੧੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਕਿਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਆਵਨਿ ਠਾਨੇ ?। ਜੋ ਤੁਮ ਕਹਤਿ ਆਇ ਉਤਿ ਜਾਤੇ[1]। ਆਪਿ ਖੇਦ ਕਸੋਂ ਧਾਰਯੋ ਗਾਤੇ[2] ॥ ॥ ੧੪ ॥ ਜੇਠ ਮਾਸ ਕੀ ਤਪਤਿ ਬਡੇਰੀ। ਸਹਿ ਕਰਿ ਕਿਮਿ ਆਏ ਇਸਿ ਬੇਰੀ'। ਸੁਨਿ ਬੁੱਢਾ ਬੋਲਯੋ 'ਤੁਮ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸਭਿ ਘਟ ਜਾਨਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੧੫ ॥ ਤਊ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਕਹਯੋ ਚਹਿਤਿ ਇਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਰੀ[3]। ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਬਿਨਾਸਨਿ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਜਗ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ ॥ ੧੬ ॥ ਸੂਰਜ ਕਿਰਨ ਸਰਬ ਥਲ ਲਾਗੇ। ਤਊ ਨ ਲੇਪ ਰੰਚ ਭਰਿ ਪਾਗੇ। ਭੱਖ ਅਭੱਖ[4] ਅਗਨਿ ਮਹਿਂ ਪਰੈ। ਏਕਿ ਦੋਸ਼ ਭੀ ਛੁਧੇ ਨ ਧਰੈ ॥੧੭॥ ਤਿਮਿ ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਲ। ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਜਿਨਿ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਨਰ ਲੀਲ੍ਹਾ ਜਗ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਅਪਵਾਦ[5] ਉਚਾਰੇਂ ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਖਿਝਹਿਂ ਲਰਹਿਂ ਤਿਨ ਸੰਗਿ॥ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਹਿਂ ਮਨ ਭੰਗ। ਧਰਹਿਂ ਬਿਖਾਦ ਕਲੇਸ਼ ਕਰੰਤੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮੂਢਨਿ ਸੋਂ ਝਗਰੰਤੇ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕਰਹੁ ਸੁਖਾਰੀ। ਇਮਿ ਜਾਚਤਿ ਹਮ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰੀ[6]'।ਸੁਨਿਗੁਰੁ ਕਹਯੋ'ਆਪਿ ਉਪਕਾਰੀ।ਪਰ ਕਾਰਜ ਕੋ ਤਨ ਸ਼੍ਰਮ ਧਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਮੋ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਹੁ ਆਇਸੁ ਜਿਮਿ ਹੋਇ। ਮਾਨਨੀਯ ਰਾਵਰਿ ਬਚ ਜੋਇ। ਤੁਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਅਦੇਯ ਕੁਛ ਮੇਰੇ। ਹੌਂ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸੰਝ ਸਵੇਰੇ' ॥ ੨੧ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਪੁਨਿ ਕਹੇ। 'ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਤੁਮ ਬਸਿ ਰਹੇ। ਮਿਲਨਿ ਹੇਤ ਜੇਤਿਕ ਤਪ ਕੀਨੇ[7]। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸੋ ਰਾਵਰ ਚੀਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਤਿਸੀ ਹੇਤੁ ਮੇਰੇ ਬਚ ਭਏ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਆਪਿ ਨੇ ਕਏ। ਅਬਿ ਕੌਲਾਂ ਕੋ ਤਜਾਗਿ ਭਲੇਰੋ[8]। ਤਪ ਕੋ ਫਲ ਤਿਨਿ ਲਹਯੋ ਘਨੇਰੋ[9] ॥੨੩॥ ਇਹ ਬਿਬੇਕ[10] ਸੰਗਤਿ ਚਹਿ ਕਰਯੋ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਮ ਨਿਕਟਿ ਉਚਰਯੋ'। ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਆ ਜੇਠਾ ਆਦਿ। ਇਹ ਭੀ

---

[1](ਅਸੀਂ) ਓਥੇ ਆ ਜਾਂਦੇ। [2]ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਖੇਦ ਦਿਤਾ। [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਦੀ (ਗਲ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। [4]ਚੰਗੀ ਮੰਦੀ ਚੀਜ਼। [5]ਨਿੰਦਿਆ। [6]ਆਪ ਦੇ ਪਾਸੋਂ। [7](ਕੌਲਾਂ ਨੇ) ਜਿੰਨੇ ਤਪ ਕੀਤੇ ਸਨ। [8]ਤਜਾਗਣਾ ਭਲਾ ਹੈ। [9](ਕੌਲਾਂ ਨੇ) ਤਪ ਦਾ ਫਲ ਬਹੁਤ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ) ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। [10]ਬਿਚਾਰ।

ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੇ ਅਪਵਾਦ ॥ ੨੪ ॥ ਜਿਤੇ ਸੁਭਟ ਸਭਿ ਹੀ ਸਦ ਸੰਗਿ[੧]। ਅਵ-ਸਰ ਲਹ੍ਯੋ ਰਿਦੇ ਸ ਉਮੰਗ। ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਬ੍ਰਿਧ ਅਧਿਕ ਬਡੇਰੇ। ਖਟ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨਿ ਆਂਖਨਿ ਹੇਰੇ[੨] ॥ ੨੫ ॥ ਮਾਨਨੀਯ ਇਨਿ ਬਾਕ ਭਲੇਰੇ। ਕਹਤਿ ਸਾਚ, ਹ੍ਵੈ ਨਿੰਦ ਘਨੇਰੇ[੩]'। ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਜਾਨ੍ਯੋ ਮਤਿ ਸਭਿ ਕੇਰੇ। ਚਾਹਤਿ ਬਿਬੇਕ[੪] ਕਰਨਿ ਹਿਤ ਮੇਰੋ ॥੨੬॥ -ਹੈ ਆਛੀ- ਜਬਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਨਤ੍ਯੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿੱਧ ਜੀ! ਬਾਕ ਤੁਹਾਰੇ। ਭਈ ਤਿਨਹੁੰ ਤੇ ਅੰਗੀਕਾਰੇ[੫] ॥ ੨੭ ॥ ਤੁਮ ਬਚ ਤੇ ਬਿਬੇਕ ਅਬਿ ਹੋਵਾ। ਅਰੁ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕੌਲਾਂ ਕਹੁ ਜੋਵਾ[੬]। ਭਈ ਅਵਧਿ ਪੂਰਨਿ ਅਬਿ ਤਾਂਹੀ[੭]। ਪੰਦ੍ਰਹ ਦਿਵਸ ਔਰ ਰਹਿਂ ਜਾਂਹੀ[੮] ॥ ੨੮ ॥ ਬਿਨਾਂ ਤ੍ਯਾਗਿ ਤੇ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਹੋਈ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਸੰਸੈ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਹੋਨਿਹਾਰ ਹੋਯੋ ਜਬਿ ਚਹੈ[੯]। ਤਬਿ ਰਾਵਰ ਮੁਖਤੇ ਬਚ ਕਹੈਂ[੧੦] ॥੨੯॥ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ ਰਘੁਬਰ ਕਰਿ ਜੈਸੇ[੧੧]। ਤੁਮਰੋ ਬਾਕ ਨਿਫਲ ਨਹਿਂ ਤੈਸੇ। ਕਹੋ ਬਿਬੇਕ ਲਗਾਵਨਿ ਮੋਹੀ। ਤਤਛਿਨ ਕਰੌਂ ਪਾਇ ਬਚ ਤੋਹੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਗੁਰੁ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਸਰਬ ਉਰ ਹਰਖੇ। ਜਨੁ ਅਨੰਦ ਕੇ ਬਾਦਰ ਬਰਖੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਕਰ ਸੌਂ ਕਰ ਗਹ੍ਯੋ। ਕੁਛ ਤਹਿਂ ਚਲੇ ਭਲੋ ਥਲ ਲਹ੍ਯੋ[੧੨] ॥੩੧॥ 'ਇਹ ਬਿਬੇਕ* ਤੁਮਕੋ ਲਗਿ ਭਾਰੀ। ਜਥਾ ਸਰੂਪ ਧਰ੍ਯੋ ਉਪਕਾਰੀ। ਅਪਨੋ ਸਰ ਖਨਿਵਾਵਨਿ

---

[੧]ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [੨]ਅਖੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। [੩]ਬਹੁਤੀ ਨਿੰਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। [੪]ਵੀਚਾਰ। [੫]ਭਾਵ ਆਪ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕੌਲਾਂ ਆਈ ਸੀ। [੬]ਜੋ ਹੈ। [੭]ਭਾਵ ਕੌਲਾਂ ਦੀ। [੮]ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ। [੯]ਜਦੋਂ ਹੋਣਹਾਰ ਹੋਇਆ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। [੧੦]ਤਦੋਂ ਆਪ ਮੁਖੋਂ ਵਚਨ ਕਰਦੇ ਹੋ। [੧੧]ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ (ਬ੍ਰਿਥਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ) [ਸੰਸ:, ਬ੍ਰਹਮ। ਸਤ੍ਰ=ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਅਸਤ੍ਰ]। [੧੨]ਕੁਝਕੁ ਤਿੱਥੋਂ ਚਲ ਕੇ (ਕੋਈ) ਭਲਾ ਥਾਂ ਡਿੱਠਾ।

*ਵਿਵੇਕ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ [ਵਿ+ਵਿਦ੍=ਵਿਚਾਰਨਾ] ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹ ਗਿਆਨ ਜੋ ਵੇਰਵਾ ਕਰਕੇ ਗਲ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕੇ। ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਦਾ ਗਿਆਨ। ਸਤਿ ਅਸੱਤਿ ਦਾ ਗਿਆਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਫਰਕ ਸਮਝ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਏਕਾਂਤ ਬਨ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵੇਕ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਉਸ ਯਾਦ-ਗਾਰ ਵਿਚ ਬਿਬੇਕਸਰ ਸਰੋਵਰ ਬਣਿਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਤਯਾਗੀ ਸਿੱਖ ਵਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਕਈ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਕੀਜੈ। ਨਾਮ ਬਿਬੇਕ ਤਾਲ ਧਰਿ ਦੀਜੈ ॥ ੩੨ ॥ ਬਿਗਰਹਿ ਰਹਤਿ ਬਿਖੈ ਸਿਖ ਜੋਈ। ਆਨਿ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਨਿਰਮਲ ਹੋਈ। ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਵਾਨ ਜੁ ਸੇਵੈ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੋ ਦੇਵੈ[1] ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬਚ ਪਟ ਕਟ[2] ਕਸੀ। ਲਈ ਮੰਗਾਇ ਹਾਥ ਗਹਿ ਕਸੀ[3]। ਖਨੀ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵਹਿਰਿ ਗਿਰਾਈ। ਪੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਤਹਿਂ ਕਾਰ ਕਮਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਖਨਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵਹਿਰਿ ਨਿਕਾਰੈਂ। ਨਿਜ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਮਹਿਂ ਭਰਿ ਭਰਿ ਡਾਰੈਂ। ਸੁਭਟ ਸਿੱਖ

---

[1]ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ (ਸੋ ਕਾਮਨਾ ਤਿਸ ਕਾਮਨਾਵਾਨ ਨੂੰ) ਦੇਵੇ। [2]ਬਸਤ੍ਰ ਕਮਰ ਨਾਲ। [3]ਕਹੀ ਫੜੀ।

*ਸ੍ਰਸ਼ੂ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਲਗ ਪਗ ੧੫੦ ਬਰਸ ਦੀ ਉਮਰਾ ਭੋਗ ਕੇ ਸੰ: ੧੯੧੩ ਬਿ: ਇਸੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹਨ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸੰਤ ਤੇ ਸੰਤ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਗਿਆਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਏ ਸੇ। ਮੇਕਾਲਫ ਨੂੰ ਬੀ ਇਹੋ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗਜਾਨ ਦਾਨ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੩੭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸਿਖ ਬਿਬੇਕੀ ਇਹਾਂ ਨਿਵਾਸਹਿਂ'।

ਬਿਬੇਕ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਤਨਖਾਹ ਯਾ ਦੰਡ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਐਸਾ ਅਰਥ ਹੈਸੀ। ਇਥੇ ਪਦ 'ਬਿਬੇਕ' ਤੇ ਅੰਕ ੩੩ ਵਿਚ 'ਰਹਤਿ' ਦੋਇ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਪਦ ਹਨ। ਬਿਬੇਕ ਸਰ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹ ਦੇਣੇ ਕਿ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਲਗੀ ਸੀ ਤਾਂ ਤਾਲ ਬਣਿਆਂ ਸੀ, ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਜੀਵ ਦੇ ਗਿਆਨ ਯਾ ਵਿਵੇਕ ਗੋਚਰਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਇਹ ਕੀਕੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਯਾ ਤਨਖਾਹ ਲਾਈ ਹੋਵੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਆਪ ਨੇ ਵਾਰਾਂ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਘਟਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—ਗੋਸਟ ਗਜਾਨ ਅਗੋਚਰਾ ਬੁਧਿ,ਬਲ, ਬਚਨ, ਬਿਬੇਕ ਨ ਛੰਦਾ। ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ 'ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ' ਸਦਾ ਬਿਗਸੰਦਾ। [ਵਾ: ਭਾ: ਗੁ: ੨੪-੨੧] ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਸਦਾ ਖਿੜੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੋਸ਼ਟ, ਗਿਆਨ, ਬੁੱਧੀ, ਬਲ, ਵਚਨ ਬਿਬੇਕ ਦੀ ਮੁਥਾਜਗੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਅਰਥਾਤ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਹਨ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ 'ਵਿਵੇਕ' ਪਦ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ:—ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਚਿਤ ਦੇਨ ਬਿਬੇਕ ਭਏ ਪਥ ਗਾਮੀ। [ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੧੦-੧੩

ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਵਿਵੇਕਸਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੇਤਿਕ ਤਹਿਂ ਖਰੇ। ਸਰ ਕੀ ਕਾਰ ਸਰਬ ਲਗ ਪਰੇ॥੩੫॥ ਉਤਲਾਵਤਿ ਗਨ ਕਾਰ ਨਿਕਾਰੈਂ। ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਕਰਹਿਂ, ਪ੍ਰਮੋਦ ਬਿਚਾਰੈਂ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਰਹ੍ਯੋ। 'ਅਬਿ ਹਟਿ ਜਾਹੁ' ਗੁਰੁ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ ॥੩੬॥ 'ਸਿੱਖ ਬਿਬੇਕੀ[1] ਇਹਾਂ ਨਿਵਾਸਹਿਂ।ਸਮੈਂ ਪਾਇ ਪਾਕੋ[2] ਚਹੁੰਪਾਸਹਿਂ'। ਗੁਰੂ ਅਰੂਢਤਿ[3] ਭਏ ਤੁਰੰਗ। ਕਰਿ ਅਸਵਾਰ ਬ੍ਰਿੱਧ ਲਿਯ ਸੰਗਿ॥ ੩੭ ॥ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਸਮੇਤਿ। ਗਮਨਿ ਕੀਨਿ ਸੋਢੀ ਕੁਲਕੇਤ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਗਏ। ਧਰਮਸਾਲ ਬ੍ਰਿਧ ਡੇਰਾ ਕਏ॥੩੮॥'ਕੌਲਾਂ ਕੀ ਬੀਤਹਿ ਅਬਿ ਬਾਤਿ[4]'। ਕਹਿ ਆਪਸਿ ਮਹਿਂ ਉਰ ਹਰਖਾਤਿ। 'ਬ੍ਰਿੱਧ ਨਰੋਤਮ[5] ਕੋ ਬਚ਼ ਕਹਿਥੋ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਿ ਸਭਿ ਚਹਿਥੋ ॥ ੩੯ ॥ ਅਟਲ ਬਾਕ ਜਿਨਿ ਕੇ ਨਹਿਂ ਟਲਹਿਂ। ਚਲਹਿ ਸੁਮੇਰ ਤਊ ਨਹਿਂ ਚਲਹਿਂ'। ਅਪਨਿ ਮਹਿਲ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਏ ॥ ੪੦ ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਗਯੋ[6]। ਬੀੜ ਬਿਖੈ ਬਾਸੋ ਨਿਜ ਕਿਯੋ। ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਨੰਦ ਮਹਿਂ ਝੂਲੇ।ਸਮ ਸਰੂਪ ਜਬਿ* ਕਬਹੂੰ ਨ ਭੂਲੇ[7] ॥੪੧॥ਅਜ਼ਮਤਿ ਧਾਰਤਿ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਦਤ ਕਰਹਿ ਕਿਤ ਕਿਸਹੂੰ ਕਾਲਾ†। ਰਹ੍ਯੋ ਇਕਾਂਤ ਜਾਨਿ ਕੇ ਤਹਾਂ। ਦੁਤੀਏ ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਹੁਇ ਮਹਾਂ[8] ॥੪੨॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ੁਭ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸ।ਪੂਰਨ ਕਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਆਸਾ। ਊਚਿ ਕਿ ਨੀਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਠਾਨਤਿ। ਅਧਿਕ ਘਾਟ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਪਛਾਨਤਿ[9] ॥ ੪੩ ॥ ਕਰਨਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਦਾਸ[10]। ਤਨ ਧਰਿ ਬਿਲਸਤਿ ਏਵ ਬਿਲਾਸ[11]। ਨਿੰਦ ਉਸਤਤੀ ਕੋਊ ਕਰੈ। ਬਿਰਦ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਬਸਿ ਨਿਜ ਧਰੈ[12] ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰਾਸੇ 'ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਿੱਧ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਗੁਰੂ ਚਰਿੱਤ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਤਖਯਾਂ ਖ਼ਸ਼ਟ ਸਸ਼ਠੀ ਅਸੂ ਪੰਚਮ ਰਾਸਿ ਸਮਾਪਤਿ ਮਸਤੁ ਸ਼ੁਭ ਮਸਤੁ ॥ ੬੬॥

ਪੰਜਵੀਂ ਰਾਸਿ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ।

---

[1]ਗਿਆਨੀ। [2]ਪੱਕਾ (ਬਣ ਜਾਏਗਾ)। [3]ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ। [4]ਭਾਵ ਕੌਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੁੱਕ ਗਈ [5]ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਪੁਰਖ। [6](ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ) ਗਏ। [7](ਸਮ=) ਸਦਾ ਇਕ ਰਸੀ ਸਰੂਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ। [8]ਦੂਸਰੇ (ਓਥੇ ਰਹਿਆਂ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੜੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। [9]ਵਧ ਘਟ (ਪ੍ਰੇਮ) ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ। [10]ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਨ (ਵਾਸਤੇ)। [11]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਲਾਸ ਵਿਲਸਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [12]ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਵਸੀ ਹੋਣਾ ਇਹ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ (ਸਦਾ) ਧਾਰਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਮਮ ਸਰੂਪ ਜਗ। †ਪਾ:-ਬਿਦਤ ਰਹ੍ਯੋ ਹੈ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਅਠਵੀਂ

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ - ਜਿਲਦ ੮]

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

(ਰਾਸਿ ਛੇਵੀਂ ਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਸਾਰੀ)

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ

ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼

ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਤੇ ਉਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ।

ਸੰਪਾਦਿਤ:-

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਕਰਤਾ 'ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ')

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. VIII (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਅਠਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਾਦਨ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 1991
ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 2011
ਕਾਪੀਆਂ : 5000
ਕੀਮਤ : 246/- ਰੁਪਏ
1120 - ਹ.ਪ੍ਰ. - 1577

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ, ਸ਼ਾਪ ਨੰ: 107, ਬਡਹੇੜੀ, ਸੈਕਟਰ 41-ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਜਿਲਦ ੮.

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰਾਸ ਛੇਵੀਂ ।		
ਮੰਗਲ। ਨਾਰਦ ਆਗਮਨ।	੧	੨੭੭੭
ਕਲਹਾ ਆਗਮਨ।	੨	੨੭੯੨
ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਣਾ।	੩	੨੭੯੬
ਬਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੜਿਆ।	੪	੨੮੦੦
ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੫	੨੮੦੫
ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ ਯੁੱਧ।	੬	੨੮੦
ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਘਰ ਰਹਿ ਗਈ।	੭	੨੮੧੩
ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ।	੮	੨੮੧੭
ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ ਯੁੱਧ।	੯	੨੮੨੦
ਅਲੀ ਮੁਹੰਮਦ, ਸਿੰਘਾ ਬੱਧ।	੧੦	੨੮੨੫
ਨੈਦਾ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਬੇਗ ਬੱਧ।	੧੧	੨੮੨੮
ਤੋਤਾ ਤਿਲੋਕਾ ਆਦਿ ਬੱਧ।	੧੨	੨੮੩੩
ਯੁੱਧ-ਜਾਰੀ।	੧੩	੨੮੩੮
ਦੂਤ ਆਵਨ।	੧੪	੨੮੪੩
ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ ਬੱਧ।	੧੫	੨੮੪੭
ਮੁਗਲਸ ਖਾਂ ਬੱਧ। ਵਿਜੈ।	੧੬	੨੮੫੧
ਸ਼ਹੀਦ ਸਸਕਾਰੇ। ਝਬਾਲ ਆਏ।	੧੭	੨੮੫੫
ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਦਾ ਵਿਆਹ।	੧੮	੨੮੫੯
ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੀ ਖ਼ਬਰ।	੧੯	੨੮੬੪
ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲ ਪੁੱਜੇ।	੨੦	੨੮੬੭
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਰਸ਼ਨ।	੨੧	੨੮੭੧
ਗੋਇੰਦਵਾਲੋਂ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ।	੨੨	੨੮੭੪
ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ, ਕੌਲਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼।	੨੩	੨੮੭੯
ਕਉਲਾਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ।	੨੪	੨੮੮੩
ਪਠਾਣ ਉਮਰਾਵ ਸਿੱਖ ਹੋਯਾ।	੨੫	੨੮੯੪
ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਕੂਚ।	੨੬	੨੮੯੬
ਧੇਰੜ (ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ)।	੨੭	੨੯੦੨
ਧੇਰੜ ਬਕਬਾਦ।	੨੮	੨੯੦੫
ਧੇਰੜ ਮ੍ਰਿਤੂ।	੨੯	੨੯੦੯
ਜਲੰਧ੍ਰੀ ਸੂਬਾ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆਂਦਾ।	੩੦	੨੯੧੫
ਜੰਗ ਦੀ ਤਯਾਰੀ।	੩੧	੨੯੧੯
ਜੱਟੂ, ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਂ ਬੱਧ।	੩੨	੨੯੨੩
ਬੈਰਮ ਖਾਂ, ਮਥਰਾ ਬੱਧ।	੩੩	੨੯੨੭
ਬਲਵੰਡ ਖਾਂ, ਕਲਜਾਣਾ ਬੱਧ।	੩੪	੨੯੩੨
ਅਲੀ ਬਃ, ਨਾਨੋ, ਇਮਾਮ ਬਃ ਬੱਧ।	੩੫	੨੯੩੬
ਕਰਮ ਚੰਦ ਫੜ ਕੇ ਛੱਡਿਆ।	੩੬	੨੯੪੧
ਨਬੀ ਬਃ, ਪ੍ਰਸਰਾਮ, ਸ਼ਕਤੂ ਬੱਧ।	੩੭	੨੯੪੫
ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਤਿਆਰ।	੩੮	੨੯੪੯
ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਬੱਧ।	੩੯	੨੯੫੩
ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੪੦	੨੯੫੭
ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਵਲੋਂ ਹੱਲਾ।	੪੧	੨੯੬੧
ਸੂਬੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨਾ	੪੨	੨੯੬੪
ਜੰਗ ਫਤਹ।	੪੩	੨੯੬੮
ਲੋਥਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ।	੪੪	੨੯੭੨
ਭਾਃ ਸੁਭਾਗਾ ੫ ਘੋੜੇ ਲਜਾਗਾ।	੪੫	੨੯੭੫
ਘੋੜੇ ਬਖਸ਼ੇ। ਸ਼ੁਧ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ।	੪੬	੨੯੭੯
'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ' ਨਾਮ ਰਚਿਆ।	੪੭	੨੯੮੩
ਖ੍ਵਾਜਾ ਤੇ ਜਾਨੀ। ਨੰਦ ਲਾਃ ਸੁਹਣਾ	੪੮	੨੯੮੭
ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣੀ।	੪੯	੨੯੯੨
ਕਾਂਸ਼ੀ ਸੰਗਤ। ਬਾਜ ਬਟੇਰ।	੫੦	੨੯੯੫
ਭਾਈ ਰਜ਼ੀਆ, ਮੀਆਂ ਦੌਲਾ।	੫੧	੨੯੯੯
ਪੰਡਤ ਨਿੱਤਾ ਨੰਦ ਦੀ ਕਥਾ।	੫੨	੩੦੦੩
ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ।	੫੩	੩੦੦੬
ਦੇਸਾਂ ਜੱਟੀ ਨੂੰ ੭ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਖਸ਼ੇ।	੫੪	੩੦੧੦
ਗਊ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਰਤੀ।	੫੫	੩੦੧੫
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਣਾ।	੫੬	੩੦੨੦
ਧੀਰਮਲ ਜਨਮ। ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ।	੫੭	੩੦੨੩
ਮੋਹਨ। ਅਟਲਰਾਇ ਪ੍ਰਲੋਕ।	੫੮	੩੦੨੭
ਸ਼ੋਕ ਨਿਵਿਰਤੀ।	੫੯	੩੦੩੨

ਰਾਸ਼ਿ ਸੱਤਵੀਂ ।

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਮੰਗਲ । ਸੂਰਜ ਮਲ ਸਗਾਈ ।	੧	੩੦੩੭
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਘੋੜੇ ਖ੍ਰੀਦਣ ।	੨	੩੦੪੬
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਖੇ ।	੩	੩੦੫੦
ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ।	੪	੩੦੬੧
ਕਾਂਸ਼ੀਓਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।	੫	੩੦੭੧
ਸੂਰਜ ਮਲ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ।	੬	੩੦੭੬
ਬਰਾਤ ਮੁੜੀ । ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ ।	੭	੩੦੮੦
ਵਲੀ ਖਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ।	੮	੩੦੮੪
ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ।	੯	੩੦੮੮
ਵਡਾਲੀ ਸੂਰ ਮਾਰਿਆ ।	੧੦	੩੦੯੩
ਸ਼ਿਕਾਰ । ਬਾਸਰਕੇ ਬੀੜ ।	੧੧	੩੦੯੭
ਸ੍ਰੀ ਚੋਲ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ।	੧੨	੩੧੦੧
ਦੋਲ੍ਹਾ (ਭੇਣੀ) ਦੀ ਕਥਾ ।	੧੩	੩੧੦੪
ਭਾ: ਹੇਮਾ । ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਪ੍ਰਲੋਕ ।	੧੪	੩੧੦੮
ਮ੍ਰਿਤਕ ਗੁਰਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਭਾ: ਜੱਲ੍ਹਣ	੧੫	੩੧੧੩
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅਵਤਾਰ । ਮਾਲਵੇ ਵੱਲ ਕੂਚ ।	੧੬	੩੧੧੭
ਡਰੋਲੀ ਸਾਂਈਦਾਸ ਦੇ ਘਰ ।	੧੭	੩੧੨੧
ਵੱਡੇ ਘਰ, ਭਾਈ ਸਾਦਾ ਸਾਧੂ	੧੮	੩੧੨੫
ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਰੂਪਾ।	੧੯	੩੧੨੯
ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਰੂਪਾ।	੨੦	੩੧੩੪
ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ।	੨੧	੩੧੩੭
ਰਾਮੋ, ਸਾਂਈਂ ਦਾਸ ਪ੍ਰਲੋਕ ।	੨੨	੩੧੪੧
ਡਰੋਲੀਓਂ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ।	੨੩	੩੧੪੫
ਜੋਧ ਸ਼ਾਹ ।	੨੪	੩੧੫੧
ਬਖਤ ਮਲ ਤਾਰਾ ਚੰਦ । ਘੋੜੇ ।	੨੫	੩੧੫੪
ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ ।	੨੬	੩੧੫੮
ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕਸੇਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ।	੨੭	੩੧੬੩
ਕਸੇਰੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਇਨਾਮ ।	੨੮	੩੧੬੭
ਕਸੇਰੇ ਨੇ ਹੋਰ ਭੇਤ ਲੈਣੇ ।	੨੯	੩੧੭੧
ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਫਤ ।	੩੦	੩੧੭੪
ਇਕ ਘੋੜਾ ਲਿਆਂਦਾ ।	੩੧	੩੧੭੯
ਪਹਿਲਾ ਘੋੜਾ ਉਦਾਸ ।	੩੨	੩੧੮੩
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਂਗੜ ਪੁਰ ਗਏ ।	੩੩	੩੧੮੭
ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਰਮਲੀ ਦੇ ਭੇਸ ।	੩੪	੩੧੯੧
ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ।	੩੫	੩੧੯੫
ਦੂਜਾ ਘੋੜਾ ਲੈਕੇ ਟੁਰਨਾ ।	੩੬	੩੧੯੮
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ।	੩੭	੩੨੦੩
ਜੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ।	੩੮	੩੨੦੭
ਕਾਂਗੜ ਪੁਰੋਂ ਕੂਚ ।	੩੯	੩੨੧੧
ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ।	੪੦	੩੨੧੫
ਲਲਾਬੇਗ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ।	੪੧	੩੨੧੯
ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਮਾਲਵੇ ਪੁੱਜੀ ।	੪੨	੩੨੨੨
ਹਸਨ ਖਾਂ ਦੂਤ ।	੪੩	੩੨੨੬
ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ।	੪੪	੩੨੩੦
ਜੁੱਧ—ਜਾਰੀ ।	੪੫	੩੨੩੫
,, ,,	੪੬	੩੨੪੦
ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਦਾ ਜੁੱਧ ।	੪੭	੩੨੪੩
,, ,, —ਜਾਰੀ ।	੪੮	੩੨੪੭
ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਬੱਧ ।	੪੯	੩੨੫੧
ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਬੱਧ ।	੫੦	੩੨੫੬
ਕਾਸਮ ਬੇਗ ਬੱਧ ।	੫੧	੩੨੫੯
ਭਾਈ ਜੇਠਾ, ਸ਼ਮਸਬੇਗ ਬੱਧ ।	੫੨	੩੨੬੨
ਲਲਾਬੇਗ ਬੱਧ ।	੫੩	੩੨੬੬
ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਿਜੈ ।	੫੪	੩੨੭੧
ਹਸਨ ਖਾਂ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਬਣਾਯਾ ।	੫੫	੩੨੭੬
ਨਿਥਾਣੇ ਵਾਲਾ ਕਾਲੂ ਨਾਥ ।	੫੬	੩੨੮੦
ਕਾਂਗੜ ਪੁਰ । ਅਜ਼ਗਰ ।	੫੭	੩੨੮੬
ਕਾਂਗੜ ਪੁਰ ਡੇਰਾ ।	੫੮	੩੨੯੦
ਕੂਚ । ਫਤੂਹੀ ਰਾਹਕ ।	੫੯	੩੨੯੪
ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਏ ।	੬੦	੩੨੯੯
ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਦਰਬਾਰ ।	੬੧	੩੩੦੩

—o—

ਰਾਸਿ ਛੀਵੀਂ ਚੱਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਅਥ ਖ਼ਸ਼ਟਮ ਰਾਸ ਪ੍ਰਾਰੰਭਤੇ ॥

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਛੇਵੀਂ ਰਾਸਿ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥ ਜੁੱਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਥਨੰ* ॥

{ਪ੍ਰਬੰਧ=ਕਾਵ੍ਯ ਰਚਨਾਂ। ਮਜ਼ਮੂਨ।}

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਜੁੱਧਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

—o—

ਅੰਸੂ ੧ [ਮੰਗਲ। ਨਾਰਦ ਆਗਮਨ।]

—o—

੧. ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਇਕ ਅਸਤਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਿਯ†, ਪੂਰ ॥
ਨਭ ਸਮ ਸਭਿ ਮਹਿਂ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਨ, ਗਨ ਮੰਗਲ ਕੋ ਮੂਰ ॥੧॥

{ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ=ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਃ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੩ ਦੇ ਪਦਾਰਥ।}

ਅਰਥ—ਇਕ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ) ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ (ਹੈ ਅਰ ਜੋ) ਅਸਤਿ, ਭਾਂਤਿ, ਪ੍ਰਿਯ (ਰੂਪ ਹੋਕੇ) ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ ਵਾਂਙੂ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਉਹੀ) ਸ਼ੁਭਤਾ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ)।

---

*ਪਾ:—ਅਥ ਜੁੱਧ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ।

†ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ, ਅਸਤਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਦੇ ਜੋ ਅਰਥ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਇਉਂ ਹਨ-ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਤੱਛ। ਅਸਤਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਆਤਮ ਲੱਛ। ਇਹ ਤੀਨਹੁ ਜਿਤ ਕਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈਂ ॥ ਇਨ ਬਿਹੀਨ ਕਿਤ ਕਛੁ ਨ ਜਨਾਵੈ ॥ ਅਸਤੀ ਹੈ ਸੁ ਪਦਾਰਥ ਸਾਚੁ ॥ ਚਿਤ ਭਾਂਤੀ ਪਰਕਾਸ਼ ਉੱਬਾਚ ॥ ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਿਯ ਆਨੰਦ ॥ ਇਮ ਤੀਨਹੁੰ ਸਭਿ ਮਹਿ ਬਰਤੰਦ ॥ [ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੩੭ ਅੰਕ ੪੭]

ਭਾਵ—ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਗੁਣ ਹਨ ਵਿਆਪਕਤਾ ਤੇ ਅਸੰਗਤਾ। ਵਿਆਪਕਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਸ਼ ਵਾਂਗੂ ਉਹ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਅਸੰਗਤਾ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਅਸੰਗਤਾ ਜੋ ਮਾਨੋ ਹੈ ਭੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਭੀ ਅਗਲੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਈ ਹੈ, ਜਦ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ੁਭਤਾ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਅਕਾਸ਼ ਜੜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੀਕੂੰ ਅਸੰਗ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਚੇਤਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੰਗ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਵਿਚ ਫਸੇ ਜੀਵ ਅਸੰਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਸੰਗ ਰਹਿਣੇ ਵਿਚ ਅਸਮਰਥ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅਸੰਗ ਹੈ, ਐਉਂ ਅਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੋਯਾ ਵੀ ਉਹ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਤੇ ਨੇਕੀਆਂ ਦਾ ਕਰਨਹਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

ਵੇਦਾਂਤ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਯਾ ਅਸਤਿ, ਭਾਂਤਿ, ਪ੍ਰਿਯ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਤੱਤ੍ਵ ਸਰੂਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਜਗਤ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਤੇ ਮੂਲੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਸਤੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰਰਖ, ਸ਼ੋਕ, ਦੁੱਖ, ਦਰਦ ਪੁਰ ਦਇਆ ਕਰਨ ਤੇ ਤ੍ਰੁੱਠਣ ਆਦਿ ਵਲਵਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁੰਨ ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਬੇਪਰਵਾਹ, ਉੱਚਾ ਤੇ ਅੱਸੰਗ ਸਹੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਕ ਨਿਰਾਸਤਾ ਵਾਲਾ ਵਜੂਦ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਲੋਕ ਇਸ ਅੜਚਨ ਤੇ ਰੁਕ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਫੁਰਨੇ ਯਾ ਸੋਚ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਯਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਦਾ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਅਨੰਤ ਤੇ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਸੰਗ ਤੇ ਨਿਰਲੇਪ ਰੂਪ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋਰ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਸਤੋਗੁਣ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਛੇ ਗੁਣ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ:—ਐਸ਼੍ਵਰਜ, ਜਸ, ਵੈਰਾਗ, ਉਦਾਰਤਾ, ਲਛਮੀ, ਗਯਾਨ (ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੪੭ ਦੀ ਟੂਕ ਪੰਨਾ ੨੬੯੫)। ਇਸ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਤੇ ਜੀਵ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਦਿ ਰੂਪ (ਬ੍ਰਹਮ) ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਉਸੇ ਨਿਰਲੇਪ, ਅਲੇਪ, ਅਲਗ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਦਿਆਲ, ਭਗਤ ਵਤਸਲ ਆਦਿ ਪਿਆਰਾਂ ਵਾਲਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ, 'ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ ॥':—ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਹੈ, ਉਹੋ ਕਾਦਿਰ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾਂ ਨੂੰ ਰਚਕੇ ਪਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਅਲੇਪ ਹੈ। ਅਤੇ ਰਚ, ਪਾਲ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਐੱਕ੍ਰੋ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਕੀਕੂਣ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਭਾਵ ਇਕ ਤੁਕ ਵਿਚ ਦੱਸਕੇ ਦਾਰਸ਼ਨਕਾਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਬੀ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ:—'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ' ॥ ਅਰਥਾਤ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਥਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਉਸ ਦਾ 'ਹੁਕਮ' ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦੇ 'ਬੀਚਾਰ ਤੇ ਕਰਨੇ' ਬੀ ਅਕੱਥਨੀਯ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਵਿਚ 'ਫੁਰਨਾ ਤੇ ਕਰਨਾ' ਅਰੋਪ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਡਰਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਤੁਸਾਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਆਪਣੇ 'ਫੁਰਨੇ ਤੇ ਕਰਨੇ' ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਫੁਰਨਾ ਤੁਸੀਂ 'ਅਨੰਤ ਤੇ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ' ਨੂੰ ਅਰੋਪਦੇ

ਹੋ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਟਪਲਾ ਖਾਂਦੇ ਹੋ। ਉਸ 'ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ' ਦੇ 'ਫੁਰਨੇ ਤੇ ਕਰਨੇ' ਹੋਰਵੇਂ ਹਨ ਅਰ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ 'ਸੱਤਿ', ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ 'ਫੁਰਨੇ ਤੇ ਕਰਨੇ' ਬੀ ਸੱਤਿ ਸਰੂਪਤਾ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਯਥਾ:-'ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਕਰਣੇ ਸਰਬ ਬੀਚਾਰ'। 'ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਸਚਾ ਫੁਰਮਾਣੁ'। ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਰਾਂਤ ਲਈ ਵੇਖੋ ਧਰਤੀ ਪਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਦਰਯਾ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਰੌ ਹੈ ਜੋ ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ ਦੇ ਦੋ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਹ ਦਰਯਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬੀ ਦਰਯਾ ਵਗਦੇ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਰੌ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਵਹਿੰਦੇ ਪਏ ਹਨ; ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹਨ ਪਾਣੀ ਰੂਪ ਹੋਕੇ, ਪਰ ਵੱਖਰੇ ਵਹਿੰਦੇ ਦਿੱਸਦੇ ਆਪਣਾ ਦਰਯਾ ਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਪਏ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਤਿਵੇਂ ਸਾਡੇ 'ਫੁਰਨੇ ਤੇ ਕਰਨੇ, ਸਾਡਾ ਹੁਕਮ' ਵਿਕਾਰੀ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ 'ਅਨੰਤ' ਦੇ 'ਕਰਣੇ' ਫੁਰਨੇ (=ਬੀਚਾਰ) ਤੇ 'ਹੁਕਮ' ਅਨੰਤਤਾਈ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ ਆਪਣੇ 'ਫੁਰਨੇ' 'ਕਰਨੇ' ਨੂੰ ਉਸ ਅਕੱਥ ਵਿਚ ਕਲਪ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਵਜੂਦ ਤੇ ਸਾਡੇ ਕਰਨੇ ਕਥਨੀ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਤੇ ਕਰਨੇ ਅਕੱਥਨੀਯ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਹੁਕਮੀ' ਅਕੱਥ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ 'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ'॥

ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੱਲ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਰਚਣਹਾਰ (ਕਰਤਾਰ), ਪਾਲਣਹਾਰ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ, ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਆਦਿ ਸਿਫਤਾਂ ਵਾਲਾ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਹੈ:- "ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ॥ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ॥' ਪੁਨਾ:-"ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ॥ ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ॥"

[ਗਉੜੀ: ਮ: ੫

ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਇਸ ਅਸੂਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਇਸ ਦੋਹੇ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭਤਾ ਦਾ ਕਰਨਹਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਿਰਾ 'ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ' ਸ਼ੁਭਤਾ ਤੇ ਅਸ਼ੁਭਤਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਕਰਨਹਾਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾਂ ਮੰਗਲ ਅਮੰਗਲ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ "ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ" ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਆਪੇ ਨਿਰਗੁਣਤਾ ਆਪੇ ਸਰਗੁਣਤਾ ਦੇ ਰੰਗ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ 'ਸ਼ੁਭਤਾ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ' ਤੇ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਤੇ ਸ਼ੁਭਤਾ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਔਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਜੂਦ 'ਨੇਕੀ ਕੁੱਲ' ਹੈ 'ਸੰਪੂਰਨ ਸ਼ੁਭਤਾ' ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਸ਼ੁਭਤਾ' ਹੀ ਸੱਤ੍ਯ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਅਸ਼ੁਭਤਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਕੋਈ ਨਹੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਸ਼ੁਭਤਾ ਦੀ ਕਮੀਂ ਯਾ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੋ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਉਹ ਸੱਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ੁਭਤਾ ਸਰੂਪ ਬੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੁਭਤਾ ਸੱਤਿ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਹ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਹੈ। ਅਮੰਗਲ ਉਹ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਮੰਗਲ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਗਲ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ 'ਹੋਂਦ' ਹੈ ਤੇ 'ਮੰਗਲ' ਹੋਂਦ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਮੰਗਲ ਹੈ, ਸੰਪੂਰਣ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਹੈ। ਯਥਾ-'ਅਨਦ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਸਦ ਜਾਕੈ॥' ਤਥਾ-'ਮੰਗਲਾ ਹਰਿ ਮੰਗਲਾ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੁਣੀਐ ਮੰਗਲਾ'॥ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਆਨੰਦ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਿਯ

ਹੈ। ਆਨੰਦ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਨ ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹਨ, ਆਨੰਦ ਯਾ ਪ੍ਰਿਯ ਪਦ ਮੰਗਲ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਥ ਵਾਚੀ ਪਦ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ (ਆਨੰਦ=) ਮੰਗਲ ਹੈ, ਉਹ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੈ, ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਨੇ ਮੰਗਲ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸ਼ੁਭਤਾ ਦੇਣੀ ਹੈ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਚੰਦ ਅਮੰਦ ਮਨਿੰਦ ਮੁਖ ਸੁਮਤਿ ਕੁਨਿੰਦ ਬਿਲੰਦ।
ਪਦ ਅਰਵਿੰਦ ਅਨੰਦ ਦਾ ਬੰਦ ਗਿਰਾ ਕਰ ਬੰਦਿ॥ ੨॥

{ ਅਮੰਦ=ਕਲੰਕ ਰਹਤ। ਸ੍ਵੱਛ। ਮਨਿੰਦ=ਵਰਗਾ।
ਕੁਨਿੰਦ=ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ [ਫਾ:, ਕੁਨਿੰਦਹ]। ਗਿਰਾ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ। }

ਅਰਥ-(ਜਿਸ) ਗਿਰਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਸ੍ਵੱਛ ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ (ਤੇ ਜੋ) ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ) ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

੩. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ-ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ॥ ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਲੇਤਿ ਹੀ, ਅਬੰਦਤਾ ਕੋ ਦੇਤਿ ਜਨ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਲੇਤਿ, ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸੁਖ ਸੇਤੁ ਹੈਂ। ਭਾਉ ਉਰ ਲੇਤਿ ਹੀ, ਪ੍ਰਭਾਉ ਬਡੋ ਦੇਤਿ ਆਪਿ, ਨ੍ਰਿਗੁਨ ਪਦ ਦੇਤਿ, ਜਨ ਗੁਨ ਦੇਖਿ ਲੇਤਿ ਹੈਂ। ਥੋਰੀ ਜੈਸੀ ਭੇਟ ਲੇਤਿ, ਜਮ ਕੀ ਅਭੇਟ ਦੇਤਿ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਚੇਤਿ ਹੈ। ਹੰਤਾ ਲੇਤਿ ਦਾਸਨਿ ਕੀ, ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਤਿ ਉਰ, ਮਨ ਲੇਤਿ ਚਰਨ ਮੈਂ, ਮੁਕਤਿ ਸੁ ਦੇਤਿ ਹੈਂ॥ ੩॥

{ ਬੰਦਨਾ=ਨਮਸਕਾਰ। ਅਬੰਦਤਾ=ਬੰਧਨ ਰਹਤਤਾ। ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ। ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫਲ, ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਸੁਖ ਸੇਤੁ=ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਪੁਲ।
ਭਾਉ=ਸ਼ਰਧਾ, ਭਾਉ ਭਗਤੀ। ਉਰ ਲੇਤਿ=ਦਿਲ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਭਾਵ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਅ) ਦਿਲ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਭਗਤੀ।
ਪ੍ਰਭਾਉ=ਪ੍ਰਤਾਪ, ਮਹਿਮਾ। ਮਹਾਤਮ। ਨ੍ਰਿਗੁਨ=ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਤ ਪਦ। ਤਿੰਨਾ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲਾ ਦਰਜਾ, ਯਥਾਰਥ ਅਵਸਥਾ।
ਹੰਤਾ=ਹੰਕਾਰ, ਦੇਹਿ ਅਭਿਮਾਨ। }

ਅਰਥ-(ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ) ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਲੈਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ (ਦਾ ਦਾਨ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਪੁਲ ਰੂਪੀ ਭਰੋਸਾ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ (ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ) ਦਿਲੀ ਸ਼ਰਧਾ (ਭਗਤੀ) ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ)

ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਅਤੇ ਜਦੋਂ) ਦਾਸਾਂ (ਵਿਚ ਸ਼ੁਭ) ਗੁਣ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤੀਤ ਪਦਵੀ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਥੋੜੀ ਜੇਸੀ ਭੇਟਾ (ਦਾਸਾਂ ਦੀ) ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਜਮ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।(ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ (ਭਾਈ) ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ) ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ,ਜੋ (ਅਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਹੰਤਾ ਲੈਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਖੇ ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ (ਦਾ ਦਾਨ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮਨ (ਅਪਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕਤੀ (ਦਾ ਦਾਨ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਡੇ 'ਅਵਗੁਣ ਹਰਨ' ਤੇ 'ਗੁਣ ਦਾਨ ਕਰਨ' ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਕੇ ਦਸਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਹਉਮੈਂ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ' ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਦਮਗਜੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕੇ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਮੁੱਖ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਅੰਗ ਦੱਸੇ ਹਨ —੧. ਹਉਂ ਦਾ ਦੂਰ ਹੋਣਾ, ੨. ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਅਵਿਰਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਣਾ, ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ੩. ਮਨ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੈਣਾਂ (ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ) ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਹਉਮੈਂ ਦਾ ਅਭਾਵ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅਵਧੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਤੱਤ ਨਾਲ ਮੇਲ, ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਹੈ ਸੋ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਗਜਾਨੀ ਸ਼ਿਲਾ ਤੁੱਲ ਅਲ਼ੈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਵੇਂਦਾ। ਉਹ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ' ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ 'ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹ ਕਰਮ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਯਾ ਇਉਂ ਕਹੋ, ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਅਰੂੜ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਤਕ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਵਚਨ ਤੇ ਕਰਮ ਸੁਖ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮੇਘ ਹੋਕੇ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਖਿੜੇ ਗੁਲਾਬ ਹਾਰ ਸੁਗੰਧੀ ਦਾਤਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

੩. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ॥ **ਅਜਰ ਜਰਨ ਧੀਰਜ ਧਰਨ ਦੇਤਿ ਸ਼ਰਨ ਜਨ ਦਾਨ॥**
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖ ਕਰਨ ਕੋ ਨਮਸਕਾਰ ਗੁਨ ਖਾਨ॥੪॥

{ ਅਜਰ ਜਰਨ=ਆਤਮ ਸੱਤਜਾ ਜੋ ਅਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਰ ਲੈਣੀ ਕਠਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਹਾਰੇ ਹਨ, ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨ ਹਨ, ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ (ਵਤ) ਧੀਰਜ (ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਅਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਨੂੰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

੪. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਅਤਿ ਉਦਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ ਅਨੰਦ॥
ਅਮਰਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੰਦੌਂ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਿ॥੫॥

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਬੜੇ ਉਦਾਰ ਹਨ, ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ) ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਬਖਸ਼ਣੇ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਭਾਵ– ਉਦਾਰ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੀ ਦੇਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਤੇ ੨੨, ੫੨, ੭੨ ਵਜਕਤੀਆਂ ਮੰਜੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਤੇ ਅਰੂੜ੍ਹ ਹੋਕੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਤਪੁਰਖ ਹੋਏ।

੫. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਨਾਸ਼ਿ ਉਪਾਸ਼ਕਨਿ ਪੁਰਹਿਂ ਆਸ ਗਨ ਦਾਸ ॥
ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖਰਾਸ ਕੋ ਨਮੋ ਹੁਲਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੬ ॥

{ ਉਪਾਸ਼ਕ=ਸੇਵਕ, ਦਾਸ, ਸਿੱਖ। ਉਪਾਸ਼ਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ 'ਉਪਾਸ਼ਕਨਿ' (ਅ) ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦੇ। }

ਅਰਥ– (ਮੈਂ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ, (ਜੋ ਸਦਾ) ਹੁਲਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿਉਂ ਜੋ ਆਪ ਅਪਣੇ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਡੇ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੬. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿਰਜਨ ਅਨੰਦ ਤਰਜਨ ਜਨਨ ਬਿਕਾਰ ॥
ਬਰਜਨਿ ਦੁਰਜਨ ਤੇਜ ਕੋ, ਤਿਨ ਪਗ ਰਜ ਸਿਰ ਧਾਰਿ ॥ ੭ ॥

{ ਸਿਰਜਨਿ ਅਨਦ=ਅਨੰਦ ਦੇ ਬਨਾਵਣ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ।
ਤਰਜਨਿ=ਤਾੜਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
ਬਰਜਨ=ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ। ਦੁਰਜਨ=ਖੋਟੇ ਲੋਕ। ਵੈਰੀ।
ਪਗ ਰਜ=ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ। }

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਿਰਜਣੇ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤੇ ਖੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ (ਕਵਲਾਂ) ਦੀ ਧੂੜੀ (ਨੂੰ ਮੈਂ) ਸਿਰ ਤੇ ਧਰਦਾ ਹਾਂ।

੭. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ॥ ਬੋਧ ਮਹਿਂ ਬਿਦੇਹ, ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧ ਮੱਧ ਰਾਮਚੰਦ, ਸਿੱਖ ਤਾਰਿਬੇ ਕੋ ਭਵ ਸਿੰਧੁ ਤੇ ਜਹਾਜ ਹੈਂ। ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਤੇ ਬਿਸ਼ਨੁ ਪਰਮਾਨ ਮਨ, ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਬੇ ਕੋ ਸੋਈ ਦ੍ਵਿਜਰਾਜ ਹੈਂ। ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੈਂ ਪ੍ਰਚੰਡ

ਮਾਰਤੰਡ ਬਡੇ,ਸ਼ੋਭਾ ਸਭਿ ਲੈਬੇ ਕਉ ਸੁਹਾਇੰ ਸੁਰਰਾਜ ਹੈਂ।ਧੀਰਜਧਰਨ ਕੋ ਧਰਨਿ ਰੂਪ ਬੀਰ ਬਰ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਸੁਖਕੰਦ ਹ੍ਵੈ ਬਿਰਾਜ ਹੈਂ ॥੮॥

ਬੋਧ=ਗਿਆਨ।
ਬਿਦੇਹ=ਜੋ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਨਾਂ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ ਈਸ਼੍ਵਰ। (ਅ) ਵਿਦੇਹ=ਪੁਰਾਤਨ ਮਿਥੁਲਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕਲ ਤਿਰਹੁਤ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੀ ਵਿਦੇਹ ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਨਕ ਨੂੰ। ਜਨਕ ਗਿਆਨੀ ਸੀ, ਸੋ ਗਿਆਨੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਭਵ ਸਿੰਧੁ=ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ।
ਦਿਜਰਾਜ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਬ੍ਰਹਮਨ, ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਆਦਿ।
ਮਾਰਤੰਡ=ਸੂਰਜ। ਸੁਰਰਾਜ=ਇੰਦ੍ਰ।

ਅਰਥ–(ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਿਦੇਹ (ਹਨ,) ਜੁੱਧ (ਵਿਚ ਤੇ) ਕ੍ਰੋਧ (ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ) ਰਾਮਚੰਦ ਵਤ ਹਨ, ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰਣ ਲਈ ਜਹਾਜ (ਵਤ) ਹਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ (ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਤ ਮਨ (ਰਖਦੇ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਉਹੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ ਹਨ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਤੇਜਵਾਨ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਵਡੇ ਹਨ (ਤੇ) ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ੋਭਾ ਲੈਣ ਵਿਚ (ਜੋ) ਇੰਦ੍ਰ ਵਾਂਙੂ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ (ਅਤੇ) ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਧਰਤੀ ਰੂਪ ਹਨ ਓਹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੀਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮੇਘ ਹੋਕੇ ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ (ਸੋ ਮੇਰੇ ਤੇ ਬੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਣ)।

ਭਾਵ–ਗਜਾਨ, ਯੁੱਧ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ, ਸ਼ਕਤੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ, ਕੀਰਤੀ, ਪ੍ਰਤਾਪ, ਤੇਜ, ਸ਼ੋਭਾ, ਧੀਰਜ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਣ ਧਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਹਨ, ਉਪਮਾ ਆਪ ਤੋਂ ਛੋਟਿਆਂ ਨਾਲ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਕਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਕਵੀ ਜੀ ਇਕ ਇਕ ਗੁਣਧਾਰੀ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਉਪਮਾ ਦੇਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ 'ਸਰਬ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ' ਕਥਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵਜਕਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠਿਆਂ ਹੋਣਾ ਜੋ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਪਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

੮. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ ॥ ਦੇਵ ਤਰੋਵਰ ਹੈ ਨ ਇਹੈ, ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਦੇਵ ਤਰੋਵਰ।
ਸੋ ਸੁਰ ਧੇਨੁ ਨਹੀ ਮਨ ਜਾਨਿਯੇ, ਸੇਵ ਗੁਰੂ ਸੁਰ ਧੇਨੁ ਲਹੈ ਨਰ।
ਹੈ ਨ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਬੂਝ ਜਿ ਦੇਖਿਯੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਖ ਚਿੰਤਮਣੀ ਬਰ।
ਸੋ ਨ ਸੁਧਾ ਮਧੁਰਾਇ ਕੋ ਧਾਰਤਿ,ਗਜਾਨ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਕੀ ਮਧੁਰੀਤਰ॥੯॥

ਦੇਵ ਤਰੋਵਰ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ।
ਕਰਿ=ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਬਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਅ) ਕਰ=ਹਥ।
ਸੁਰ ਧੇਨੁ=ਕਾਮਧੇਨੁ। ਲਹੈ=ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਲਹੈਂ=ਸਮਝਦੇ ਹਨ।
ਚਿੰਤਾਮਨਿ=ਇਕ ਮਣੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ।
ਸੁਧਾ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਮਧੁਰੀ ਤਰ=ਅਤਿਸ਼ੇ ਕਰਕੇ ਮਿੱਠੀ। ਮਧੁਰੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।

ਅਰਥ–(ਇਹ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਜੋ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ) ਇਹੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਹਨ ਜੋ (ਇਥੇ ਹੀ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਬਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਾਮਧੇਨ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਜੋ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ) ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝ ਲਓ (ਕਿ ਸੁਣੀਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ) ਸੇਵਕੇ ਮਾਨੁਖ (ਅਸਲੀ) ਕਾਮਧੇਨੁ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਕੋਈ (ਸ਼ੈ) ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪੁੱਛਕੇ ਭਾਵੇਂ ਦੇਖ ਲਈਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਹੁੰ ਹੀ (ਅਸਲ) ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਹਨ। ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ (ਸ੍ਵਾਦ ਵਿਚ) ਮਿਠਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਗਿਆਨ (ਰਸ ਨਾਲ ਭਰੀ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਧੀਕ ਮਿੱਠੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–੧. ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦੇ (ਕਰ=) ਹੱਥ ਹੀ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹਨ। ੨. ਨਰ (=ਉੱਤਮ ਲੋਕ) ਗੁਰੂ (ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ) ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਮਧੇਨੁ (ਲਹੈਂ=) ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ ਦੋਹੀ ਫੇਰਕੇ ਜਗਤ ਬਚਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਸੈਨਤ ਕਰਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਹਾਰੇ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਰਚੇ।

ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਬਰਕਤਾਂ ਵੱਲ ਸੈਨਤ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ; ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ,ਸੋ ਕਾਮਧੇਨੁ ਤੁੱਲ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਬਣੇ। ਤੀਸਰੀ ਵਿਚ ਛੁਹ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਜੋ ਅਨੰਤ ਸਿਖ ਤਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਵਿਚ ਨਾਮ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਪਰਵੇਸ਼ ਹੋਕੇ ਰਾਮ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਾਕ ਸੱਤਜਾ ਤੇ ਵਾਕ ਦੀ ਮਧੁਰਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸੱਤਜਾ ਨਾਮ ਤੇ 'ਰਾਜਾਲ' ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਸੀ।

ਜੇ ਦੂਸਰੇ ਅਰਥਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕੀਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵ ਕਾਮਧੇਨੁ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਖੁ ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

੯. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਾਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁੰਦਰ ਜੁਗਲ ਕਮਲ ਲਲਿਤ ਅਲਪਾਇ ॥
ਚਰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਲਿ ਮਨ ਮਿਲਿ ਸੁਖਪਾਇ ॥੧੦॥

{ ਲਲਿਤ=ਸੁੰਦਰਤਾਈ, ਮਨਮੋਹਿਣੇ।
ਅਲਪਾਇ=ਤੁੱਛ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਘਟਦੀ ਹੈ, ਨੀਵੀਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਠ-ਅਲਿਪਾਇ-ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਲਗੇਗਾ- ਨਿਰਲੇਪ, ਅਸੰਗ। ਅਲਿ=ਭੌਰੇ। }

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸੁਹਣੇ ਚਰਣ (ਐਸੇ) ਲਾਲ ਤੇ ਕੋਮਲ ਹਨ ਕਿ ਕਮਲ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ) ਨੀਵੀਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, (ਐਸੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ) ਮਿਲਕੇ (ਸਿੱਖਾਂ ਰੂਪੀ) ਭੌਰਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਚਰਣ ਲਾਲ ਹਨ, ਕੋਮਲ ਹਨ, ਕਮਲ ਵਤ ਮਨਮੋਹਣੇ ਹਨ, (ਸਿੱਖ ਰੂਪੀ) ਭੌਰੇ ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ (ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਲਿਪਾਇ=) ਅਸੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ (ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ) ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਉਪਰਲੇ ਅਰਥ ਵਿਚ- ਅਲਿਪਾਇ-ਦਾ ਅਰਥ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਉਣਾ ਕਿ ਚਰਣ ਹੀ ਕਮਲ ਵਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹਨ।

੧੦ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ-ਮੰਗਲ।

ਚਾਦਰ ਭੇ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਕੀ ਬਾਦਰ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤਿ।
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰ ਨਮੋ ਸਿਮਰੇ ਹਾਦਰ ਹੋਤਿ ॥ ੧੧ ॥

{ਬਾਦਰ=ਬੱਦਲ। ਉਦੋਤਿ=ਉਤਪਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।}

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ (ਔਰੰਗਜ਼ੇਬੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਚਾਦਰ (ਸਮਾਨ) ਹੋਏ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਬੱਦਲ ਨੂੰ (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ, (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ) ਯਾਦ ਕਰੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਮੇਰੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ-ਔਰੰਗਜ਼ੇਬੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਭੁੰਨ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਧੁੱਪ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਦਰ ਸਮਾਨ ਆਪ ਆਏ ਤੇ ਸਿਰ ਦੇਕੇ ਔਰੰਗੇ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਹਰਿਆ, ਤੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਬਦਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਠੰਢ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ ਜਗਤ ਵਿਚ ਛੋੜ ਗਏ। ਇਹ ਭਾਵ ਬੀ ਸਿਆਣੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੂ ਬੇਟੀਆਂ ਦੀ ਪਰਦਾ ਦਰੀ, ਧਰਮ ਦਿੰਨੂ ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਆਦਿ ਨੰਗੇਜ ਢੱਕਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰਦੇ ਵਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹਾਈ ਹੋਏ।

੧੧. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ-ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ-**ਭ੍ਰਿਗੁਨੰਦ ਦਾਨ ਦੀਨਿ ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਅੱਛਤਛੀਨਿ, ਜਾਚਤਿ ਵਿਰਤਿ ਦੀਨ ਦਿੱਜਨ ਕੋ ਗੋਤ ਹੈ। ਰਾਮਚੰਦ ਅਨੰਦ ਸੰਦੋਹ ਅਸੁਮੇਧ ਵਿਖੇ ਪਾਯੋ ਦਾਨ, ਖਾਯੋ ਪੁਤ ਪੋਤੇ ਨਾਤੀਪੋਤ ਹੋਪੰਡ ਪੂਤ, ਸੁਰ ਸੁਤ, ਆਦਿ ਜੇ ਸੰਤੋਖ**

ਸਿੰਘ ਦੀਨਿ ਜਿਨ ਦਾਨ ਪੁਨ ਛੀਨਤਾ ਉਦੋਤਿ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਮਹਾਂਦਾਨ ਦੀਨੋਕੋ ਨ ਸਮ ਦਿਨਦਿਨਦੂਨੋਦੂਨੋ ਚੌਨੋਚੌਨੋ ਹੋਤਹੈ*॥੧੨॥

ਭ੍ਰਿਗੁਨੰਦ=ਪਰਸਰਾਮ। ਅੱਛਤ=ਹੁੰਦਿਆਂ।
ਅਨੰਦ ਸੰਦੋਹ=ਅਨੰਦ ਦਾ ਪੁੰਜ। (ਆਨੰਦ ਸੰਦੋਹ)।
ਨਾਤੀ ਪੋਤ=ਪੋਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਪੜਪੋਤ੍ਰੇ। ਪੰਡਪੂਤ=ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ।
ਸੂਰਸੁਤ=ਕਰਣ। ਯਮ, ਸ਼ਨਿਸਚਰ, ਵਰੁਣ, ਅਸ਼੍ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਆਦਿਕ ਬੀ ਅਰਥ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਦਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਚਲਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਥੇ 'ਕਰਣ' ਅਰਥ ਦਾ ਹੀ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ।
ਦੂਨੋ ਦੂਨੋ ਚੌਨੋ ਚੌਨੋ=ਦੂਣੇ ਦਾ ਦੂਣਾ=ਚੌਗੁਣਾਂ, ਤੇ ਚੌਗੁਣੇ ਦਾ ਚੌਗੁਣਾਂ ਸੋਲਾਂ ਗੁਣਾਂ, ਤੇ ਫੇਰ ਸੋਲਾਂ ਗੁਣੇ ਦਾ ਚੌਗੁਣਾ–ਚੌਸਠ ਗੁਣਾ, ਭਾਵ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਹੈ। (ਅ) ਚੌਸਠ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ।

ਅਰਥ–ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ) ਦਾਨ (ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ) ਦਿੱਤਾ (ਜੋ) ਉਸਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ (ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਖੁੱਸ ਗਿਆ (ਤੇ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦੀਨ ਹੋ ਕੇ ਮੰਗਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। (ਫੇਰ) ਅਨੰਦ ਦੇ ਪੁੰਜ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਤੋਂ ਅਸੁਮੇਧ ਜੱਗ ਵਿਖੇ (ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਜੋ) ਦਾਨ ਪਾਇਆ, (ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਪੁਤਾਂ ਪੋਤ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਪੜਪੋਤ੍ਰਿਆਂ (ਨੇ ਹੀ) ਖਾਧਾ (ਅਗੋਂ ਮੁੱਕ ਗਿਆ)। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਤੇ ਸੂਰਯ ਸੁਤ (ਕਰਣ) ਤੋਂ ਆਦ ਲੈ ਕੇ ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ (ਉਸ ਦਾਨ ਦਾ) ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। (ਪਰੰਤੂ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮਤਾ (ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜੋ) ਦਿਨ ਦਿਨ ਦੂਣੇ ਤੋਂ ਦੂਣਾ ਤੇ ਚੌਣੇ ਤੋਂ ਚੌਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਇਸ ਵਿਚ ਦਾਨੀਆਂ ਦੇ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦਾਨ ਦੇ ਬਿਨਸ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੇਰ ਫੇਰ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਦਾਨ ਤੋਂ ਵਡਾ ਦਾਨ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਧਯਾਨ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਤੇ ਹਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਵਡਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਦਾਨ ਦਾ ਜੋ ਹਾਲ ਕਿਹਾ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਦਾਨ ਦਰਿੱਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਮੁੱਕੇ ਹੀ ਗਾ ਭਾਹੋ ਓਹ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ, ਪੂਜ ਹੋਣ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਕ ਤੋੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਨ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕੇਵਲ ਦਾਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਅਗੇ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਭੁੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਐਸਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਫੇਰ ਨਾਸ਼ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸਗੋਂ ਓਹ ਕਰਤੱਵਯ, ਉਹ ਵਿੱਦਯਾ, ਉਹ ਯੋਗਤਾ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਭ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ

*ਇਹ ਛੰਦ ਅੱਗੇ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੫੧ ਦੇ ਅੰਕ ੧੭ ਵਿਚ ਬੀ ਆਵੇਗਾ।

ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੀਨਤਾ ਫੇਰ ਨਾ ਦੇਖਣੀ ਪਵੇ। ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਜੋ ਦੀਨ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਤੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹੋ ਰਹੇ ਸੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ, ਵਿੱਦਯਾਦਾਨ, ਬੀਰਤਾ ਦਾਨ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਰਤਨ ਦਾ ਹੁਨਰ, ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਕੰਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਮਾਦਾ ਦਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪ ਜਮ ਦੀ ਕਨੌੜ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ, ਵਿੱਦਯਾ ਵਿਚ ਸਿਆਣੇ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦ, ਰਾਜੇ, ਜਗੀਰਦਾਰ, ਧਰਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤੇ ਹਰ ਕਮਾਮ ਵਿਚ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਣਕੇ ਦੀਨਤਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਏ।

ਕਬਿੱਤ ॥ **ਦਲ ਜੋ ਦਿਲੇਸ਼ ਅਚਲੇਸ਼ ਦੋਊ ਮਿਲਿ ਧਾਏ, ਧੁਰਵਾ ਸੇ ਧੌਂਸਾ ਕੀ ਧੁੰਕਾਰ ਉਠੇ ਘੋਰਿ ਘੋਰਿ। ਬਾਂਧੇ ਬਡੇ ਠੱਟ ਭੱਟ ਘੱਟ ਕੇ ਸੰਘੱਟ ਜੁਟ, ਲੋਹ ਕੀ ਚਮਕ ਛਟਾ ਛਬਿ ਭਾਤਿ ਕੋਰਿ ਕੋਰਿ। ਗੋਰੇ ਪਰੇ ਓਰੇ, ਧੂਮ ਅਧਿਕ, ਅੰਧੇਰੋ ਧੂਰ, ਹਲਕੇ ਹਰੌਲ, ਹਲਾ ਹਲੀ ਉਠੇ ਠੌਰਿ ਠੌਰਿ। ਤੌਲੌਂ ਹੀ ਬਨਾਉ ਸ੍ਰੀ ਗੁਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਉ ਜੌ ਲੌ ਛੋਰੇ ਨ ਸਮੀਰ ਤੀਰ ਜੇਹਿ ਮਾਂਹਿ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ*** ॥ ੧੩ ॥

[ਦਿਲੇਸ਼=ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।
ਅਚਲੇਸ਼=ਪਹਾੜੀਏ ਰਾਜੇ। ਧੁਰਵਾ ਸੇ=ਬੱਦਲ ਵਰਗੀ।
ਧੁੰਕਾਰ=ਗਰਜ। ਘੋਰਿ ਘੋਰਿ=ਜ਼ੋਰ ਦੀ, ਭਯਾਨਕ, "ਘੁਰਰ ਘੁਰਰ" ਅਵਾਜ਼ ਜੋ ਬੱਦਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਬਾਂਧੇ ਬਡੇ ਠੱਟ ਭੱਟ ਘੱਟ ਕੇ ਸੰਘੱਟ ਜੁਟ=ਬੜੇ ਠਾਠ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੱਦਲਵਤ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਦਲ ਜੁੜਕੇ [ਠੱਟ=ਠਾਠ ਬੰਨ੍ਹਕੇ। ਭੱਟ=ਸੂਰਮੇ। ਘੱਟ=ਬੱਦਲਵਤ। ਸੰਘੱਟ=ਇਕੱਠ। ਜੁੱਟ=ਜੁੜ ਕੇ]।
ਲੋਹ=ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ਕੋਰਿ ਕੋਰਿ=ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਕ੍ਰੋੜਾਂ। (ਅ) ਚੁਤਰਫੋਂ। (ੲ) ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਿਜਲੀ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਓਂ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਚਮਕਦੀ ਹੈ। ਓਰੇ=ਗੜੇ।
ਹਰੌਲ=ਫੌਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਦਸਤਾ [ਤੁਰ:, ਹਰਾਵਲ]।
ਹਲਾ=ਹੱਲਾ ਕਰਨਾਂ। ਹਲੀ=ਰੌਲਾ ਮਚਨਾ (ਅ) ਹਲਾ ਹਲੀ=ਹਲਚਲ, ਤੜਥੱਲੀ। ਸਮੀਰ=ਵਾਯੂ, ਹਵਾ।
ਜੇਹਿ=ਚਿੱਲਾ। [ਫਾ, ਜ਼ਿਹ]। ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ=ਜੋੜ ਜੋੜਕੇ।]

ਅਰਥ—ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੇ ਪਹਾੜੀਆਂ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦਲ ਮਿਲਕੇ (ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਨੂੰ) ਧਾਏ, (ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਧੌਂਸਿਆਂ ਦੀ ਗੜਗਜ-ਬਦਲਵਤ ਭਿਆਨਕ ਉਠ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਜੋ ਬੜੇ ਠੱਟ ਬੰਨ੍ਹੇ (ਓਹ ਇਉਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ) ਘਟਾ ਦੇ ਸੰਘਟਨ ਜੁੜਕੇ (ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ) ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ (ਐਉਂ) ਚਮਕੇ ਮਾਨੋਂ ਚੁਤਰਫੋਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਛਬੀ ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੋਲੇ ਗੜਿਆਂ ਵਤ ਬਰਸੇ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ

*ਇਹ ਛੰਦ ਅੱਗੇ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੯ ਅੰਕ ੨੧ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਫੇਰ ਆਵੇਗਾ।

ਦੇ) ਬਹੁਤੇ ਧੂੰਏ ਨਾਲ (ਅਤੇ) ਧੂੜ (ਦੇ ਉੱਡਣ ਨਾਲ) ਅੰਧੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਹਰੌਲਾਂ ਦਾ ਅੱਗੇ ਵਧਣ (ਮਗਰ ਸੈਨਾ ਦਾ) ਹੱਲਾ (ਕਰਨ ਦਾ) ਥਾਂ ਥਾਂ ਰੌਲਾ ਮਚ ਪਿਆ। (ਪਰੰਤੂ) ਇਹ ਬਣਾਉ (ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ) ਤਦ ਤਕ ਹੀ ਸੀ, ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ) ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿੱਲੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋੜ ਜੋੜ ਕੇ ਤੀਰਾਂ (ਦੀ ਬਾੜ੍ਹ) ਵਾਯੂ ਵਾਂਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੋੜ ਦਿੱਤੀ।

[ਕਥਾ ਮਹਾਤਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ **ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਗੁਰ ਕੀ ਰੁਚਿਰ ਜਿਮ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਸੰਗ।**
ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰਹਿ ਪੁੰਨ ਮਹਿਦ ਅਘ ਭੰਗ ॥ ੧੪ ॥

ਅਰਥ-(ਹੇ ਸ੍ਰੋਤਾਜਨੋ !) ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੁੱਧ (ਹੋਏ ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ ਸੁਣੋ, (ਜਿਸਦੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸੁਣਨੇ ਕਰਕੇ) ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ, ਪੁੰਨ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਮਨ ਮੰਗੀਆਂ (ਮੁਰਾਦਾਂ) ਮਿਲਣਗੀਆਂ।

[ਮੰਗਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋਏ ਤੇ ਅਗੋਂ ਕਥਾ ਟੁਰੀ]।

ਸੈਯਾ ॥ **ਏਕ ਸਮੈਂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਬੀਚ ਬਿਰੇ।[1]ਨ ਸਮੀਪ ਮਹੀਪ ਜੁ ਥੇ* ਨਰ ਅੰਦਰਿ ਆਵਨ ਬੰਦ ਕਰੇ। [2]ਦੇਖਿ ਭਲੋ ਅਵਿਕਾਸ਼ ਰਿਦੈ ਲਖਿ ਕਾਰਨਿ ਮੇਲਿ ਅਨੰਦ ਧਰੇ।ਸਾਰਦ ਬਾਰਦ ਸਾਰਦ ਪਾਰਦ ਭਾਂ ਸਮ ਨਾਰਦ ਮੋਦ ਭਰੇ ॥ ੧੫ ॥** ਸੈਯਾ ॥ **ਔਚਕ ਮੰਦਰ ਮੈਂ ਬਿਦ ਤਜੇ,ਗੁਰ ਹੇਰਿ ਉਠੇ ਹਿਤ ਆਦਰ ਕੇ†।ਬੰਦਨ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਕਰੇ,**

[1]ਕੋਈ ਪਾਸ ਨਹੀ ਸੀ (ਕਿਉਂ) ਜੋ ਰਾਜਾ (ਤੋਂ ਲੈ ਸਧਾਰਣ) ਮਨੁਖ ਤੀਕ ਦਾ ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਰਖਿਆ ਸੀ। (ਅ) ਮਹੀ+ਪ+ਜੁ+ਥੇ+ਨਰ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ ਜੋ ਆਦਮੀ=ਅਰਥਾਤ ਦਰਬਾਨ ਪਾਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਦਰਬਾਨਾਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ (ਸਭ ਦਾ) ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। [2]ਸਿਆਲੇ ਦੇ ਬਦਲ ਵਾਂਙੂ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਨਾਰਦ (ਜਿਸਦਾ ਰੰਗ) ਸਾਰਦਾ (ਅਰ) ਪਾਰੇ ਵਰਗਾ ਚਿੱਟਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਤਾੜਕੇ, ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਲਖਕੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਅਚਾਨਕ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਿਆ, ਭਾਵ ਆਇਆ। *ਪਾ:-ਜਥਾ।

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ—ਜੋ ਸਦਾ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ —ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਹੈ ਗ਼ੈਬ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਬੀਰਰਸ ਦਾ ਸਮਾਨ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਨੂੰ ਜੁਧ ਜੋਗ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਜੁੱਧ ਛਿੜਨਾ ਹੈ? ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੈ। ਆਪੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ: 'ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ'।ਹੁਣ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੋਈ ਗੈਬ ਤੋਂ ਹੋਯਾ ਹੈ ਕਿ ਜੁਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਕਵਿਜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਾਵਯ ਰੀਤੀ ਮੂਜਬ ਨਾਰਦ ਦੇ ਸੰਦੇਸਾ ਦੇਣਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਕਹਿ ਵਾਕ ਸਰੂਪ ਜੁ ਕਾਦਰ ਕੇ[1]।'ਆਵਹੁ ਦੇਵ ਮੁਨੀ! ਉਰ ਬੈਠਹੁ ਕੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਇਤ ਆਚਰਕੇ[2]। ਆਵਨ ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਕਹੋ? ਕਿਮ ਬਾਂਛਤਿ ਕਾਰਜ ਜੇ ਉਰ ਕੇ?' ॥ ੧੬ ॥ ਨਾਰਦ ਰੂਪ ਬਿਲੰਦ ਨਿਹਾਰਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਭੁਜਾ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਦੀਰਘ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪੈ ਕਲ ਕੁੰਡਲ ਡੋਲ ਬਡੀ ਦੁਤਿਵਾਰੀ[3]। ਅੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਅਸ਼ੇਸ਼ ਅਹੈਂ ਪਟ, ਬੇਸ ਸੁ ਬੇਸ਼ ਸਜੇ ਮੁਦਕਾਰੀ[4]*। ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਇ ਰਹ੍ਯੋ, ਗੁਨ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੀ॥੧੭॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ। 'ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਨਮੋ ਲੋਹੁ ਮੋਹੀ। ਸਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਧ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਬਾਸ ਹੋਹੀ[5]। ਪਰੈਬ੍ਰਹਮ ਨਾਥੇ, ਲਖੈ ਨਾਹਿ ਕੋਈ। ਕਲਾ[6] ਜਾਲ ਧਾਰੋ, ਕਰਾਮਾਤ ਗੋਈ[7] ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਰਾਲੰਬ ਨਾਥੇ, ਨਿਰਾਲੈ ਬਚਿੱਤ੍ਰੈ[8]। ਪ੍ਰਭੂ ਹੋ ਬਿਭੂ ਹੋ[9],ਅਭੈ ਹੋ, ਪਵਿੱਤ੍ਰੈ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪੰਥ ਕੀਨੋ ਸੁਖਾਰੇ। ਨਿਜੈ ਦਾਸ ਦੈਹੋਪਦੇਸ਼ੇ ਉਧਾਰੇ[10] ॥੧੯॥ ਬਿਨਾ ਦੰਭ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਭਜੈ ਸਾਚ ਨਾਮੀ। ਤਜੈ ਦੇਹਿ ਹੈਤਾ,ਲਹੈ ਆਪ ਧਾਮੀ[11]। ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਮਾਤੰਗ ਸ਼ੇਰੰ ਸਮਾਨੰ[12]।ਬਿਕਾਰੰ ਤਮੰ ਦੀਪ ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਹਾਨੰ[13]॥੨੦॥ਭਏ ਬੰਸ ਬੇਦੀਨ ਕੇ ਭਾਨੁ[14] ਜੋਏ।ਪੁਨੈ ਤੇਹਣੇ ਬੰਸ ਕੇ ਚੰਦ ਹੋਏ[15]।ਪਿਤਾ ਮੋਹਰੀ

[1]ਵਾਕ ਕਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਾਦਰ (ਰੱਬ) ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [2]ਚਲਕੇ ਆਏ ਹੋ। [3]ਸੁੰਦਰ ਕੁੰਡਲਾਂ ਦੀ ਡੋਲ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤ (ਲੱਗ ਰਹੀ) ਹੈ। [4]ਵੱਡੇ ਅੰਗ ਹਨ, ਰੇਸ਼ਮੀ ਲਿਬਾਸ ਹੈ ਸਾਰਾ ਹੀ, (ਇਹ) ਖੁਸ਼ਨਮਾ ਵੇਸ ਬਹੁਤ ਸਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਸਦਾ ਗਯਾਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋ ਅਰ (ਭਗਤਾਂ ਦੇ) ਧਿਆਨ ਵਿਖੇ ਵਸਦੇ ਹੋ। [6]ਸ਼ਕਤੀਆਂ। [7]ਛਪਾਈ ਹੈ। [8]ਆਸਰਾ ਰਹਿਤ ਨਾਥ ਹੋ, ਨਿਰਾਲੇ ਤੇ ਵਚਿੱਤ੍ਰ ਹੋ। [9]ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੋ, ਵਿਆਪਕ ਹੋ। [10]ਦੇਹ+ਉਪਦੇਸ਼= ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਉਧਾਰਦੇ ਹੋ। [11]ਆਪਦੇ ਲੋਕ (ਗੁਰੂ ਪੁਰੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [12]ਮਹਾਂ ਮੋਹ (ਰੂਪੀ) ਹਾਥੀ ਨੂੰ (ਆਪ) ਸ਼ੇਰ ਸਮਾਨ ਹੋ। [13]ਵਿਕਾਰਾਂ (ਰੂਪੀ) ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦੀਵੇ ਵਤ ਹੋ। [14]ਬੇਦੀਆਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸੂਰਜ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ। [15]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ। *ਪਾ:-ਅੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਹੈ ਪਟ ਬੇਸ ਸ ਬੇਸ ਸਜੇ ਮੁਦ ਸੁੰਦਰਕਾਰੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਇਸੇ ਸਾਹਿਤਯ ਦੇ ਜਾਣੂੰ ਸੇ। ਜੇ ਆਪ ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਿਸੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਸੰਦੇਸੇ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ। ਨਾਰਦ ਕਿਉਂਕਿ 'ਕਲਹਾ' ਦਾ ਪਤੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੜਾਈ ਦਾ ਦੂਤ ਹੋਕੇ ਆਉਣਾ ਕਾਵਯ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਨੂੰ ਫਬਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਇਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਕਲਹ ਆਪ ਆਵੇਗੀ। ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਆਮ ਕਵੀ ਬੀ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਢਾਢੀ ਲੇਖਕ ਬੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਲਹਾ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਛੇੜਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਵਯ ਰੀਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਕਵੀ ਵਰਤਦੇ ਸੇ।

ਕੇ ਧਰਯੋ ਰੂਪ ਫੇਰੇ[੧]। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਘਨੇਰੇ[੨]॥ ੨੧॥ਭਏ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪੰ ਰਚਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਾਨੀ[੩]। ਸੁਧਾ ਤਾਲ ਕੀਨੋ ਅਘੰ ਦਾਸ ਹਾਨੀ[੪]। ਪਿਤਾ ਆਪ ਕੇ ਧੀਰ ਧਾਰੀ ਧਰਾ ਸੀ[੫]।ਗੁਰੂ ਪੰਚ ਦੇਸ਼ਾਨਿ[੬]ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥੨੨॥ ਧਰਯੋ ਆਪ ਰੂਪੰ ਮਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਪੰਚ ਤੇ ਔਰ ਰੀਤੰ ਸੁਧਾਰੀ। ਧਰੀ ਤੇਗ ਪੀਰੀ ਰੁ ਮੀਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਕਰੇ ਕਯੋਂ ਨ ਕਾਜੰ ਜਥਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਾਸ਼ੀ[੭] ॥ ੨੩॥ ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਸੀਲੰ ਕੁਚਾਲੰ ਪ੍ਰਨਾਸੀ[੮]।ਕਰੋ ਆਪ ਲੀਲਾ ਜਥਾ ਮਾਨਵਾਸੀ[੯]।ਮਹਾਂਰਾਜ ਰਾਜਾਨਿ ਰਾਜਾ ਧਿਰਾਜੰ[੧੦]। ਤੁਹੀ ਦੀਨ ਬੰਧੂ ਸਜੈ ਸੰਤਕਾਜੰ[੧੧] ॥੨੪॥ ਨਮੋ ਤੋਹਿ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਸੰ ਬੀਰ ਰਾਚੋ[੧੨]। ਬਨੋ ਜੁੱਧ ਜੇਤਾ, ਮਹਾਂ ਰੁੱਦ੍ਰ ਮਾਚੋ[੧੩]।ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਜਾਨੇ ਅਯੋ[੧੪] ਤੀਰ ਤੇਰੇ। ਸਵਾਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਸੁਨੋ ਬਾਕ ਮੇਰੇ' ॥ ੨੫ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ਇਹ ਅਸ਼ਟਕ ਉਚਰਯੋ ਜਬੈ ਬੈਠਿ ਉਚਾਰਨ ਫੇਰ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਿ॥੨੬॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਸਮੋਂ ਬਿਤਾਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਬੁਲਾਯੋ। ਬੇਈਂ ਬਿਖੈ ਬਰਨ ਜਬਿ ਕਹਯੋ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ[੧੫]ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਲਹਯੋ॥੨੮॥ ਤਬਿ ਤੇ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਸਮਾਜਾ। ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰਿਨ ਕੇ ਕਾਜਾ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਧਰਾ ਪਰ ਫਿਰੇ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਲੋਕ ਮਗ ਪਰੇ॥੨੭॥ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਤੁਮ ਬੀਰ ਕੁਟੰਬ। ਜੁੱਧ ਕਰਨਿ ਤੇ ਧਰੀ ਬਿਲੰਬ। ਸੋ ਮੈਂ ਸਿਮਰਨਿ ਕੋ ਕਰਿਵਾਵੈ[੧੬]।ਜਿਸ ਰਣ ਕੋ ਪਿਖ ਨਿਤ ਹਰਖਾਵੈ[੧੭]'॥੨੯॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲ ਮੁਸਕਾਇ। 'ਪਿਖਹੁ ਜੁੱਧ ਅਬਿ ਭਟਿਨਿ ਅਘਾਇ[੧੮]*।ਰਹੇ ਅਲਪ ਦਿਨ[੧੯]ਦੇਰਿ ਨ ਕੋਈ।ਮਚਹਿ ਲੋਹ ਗਾੜ੍ਹੋ ਦਿਸ਼ ਦੋਈ ॥੩੦॥ ਤੁਝ

[੧]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ। [੨]ਬੜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ ਹੋਏ। [੩](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ) ਬਾਣੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਚਿਆ। [੪](ਫਿਰ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਸਿਰਜਿਆ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। [੫]ਧਰਤੀ ਵਰਗੀ। [੬]ਪੰਜੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਖੇ। [੭]ਜਿਵੇਂ ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ। [੮]ਦਯਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ, ਸੁਸ਼ੀਲ, ਖੋਟੀ ਚਾਲੀ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੋ। [੯](ਜੋ ਧੁਰ ਤੋਂ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ। (ਅ) (ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ) ਮਨੁਖਾਂ ਵਰਗੀ। [੧੦]ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਂਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। [੧੧]ਤੂੰ ਹੀ ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਤੇ ਤੂੰਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਾਜ ਸਾਰਦਾ ਹੈਂ (ਭਾਵ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈਂ)। (ਅ) ਸੰਤਾਂ ਲਈ ਸਜੇ ਹੋ ਭਾਵ ਅਵਤਰੇ ਹੋ। [੧੨]ਬੀਰਰਸ (ਵਿੱਚ ਹੁਣ) ਰਚੋ। [੧੩]ਬੜਾ ਭਯਾਨਕ (ਜੰਗ) ਮਚਾਓ। [੧੪](ਮੈਂ) ਆਯਾ ਹਾਂ। [੧੫]ਭਾਵ ਸੱਚਖੰਡ ਵਿੱਚ (ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕੋਲੋਂ)। [੧੬]ਯਾਦ ਕਰਾਂਵਦਾ ਹਾਂ। [੧੭]ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ (ਮੈਂ)। [੧੮]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਭਯਾਨਕ ਯੁੱਧ। [੧੯](ਬਾਕੀ) ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਭਟਅਨ ਘਾਇ।

ਕੌ ਰਹੇ ਉਡੀਕਤਿ ਆਗੇ॥ਨਾਰਦ ਆਵਹਿ ਕਲਹਾ ਜਾਗੇ॥ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੌ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ॥ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵੌਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੰਘਾਰਾ॥੩੧॥ਅਬਿ ਤੇ ਜਾਗਹਿ ਜੁੱਧ ਬਡੇਰਾ॥ਬਹੁਰ ਕਰਹਿ ਰਣ ਪੌਤ੍ਰ ਜੁ ਮੇਰਾ॥ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਰਣ ਬਲ ਬਿਥਰਾਵੈਂ[1] । ਜੋਗਨਿ ਗ੍ਰਿੱਝਨ ਰੁਧਰ ਅਘਾਵੈਂ ॥੩੨॥ ਪੁਨ ਬਡ ਪੀਥ ਖਾਲਸਾ ਗਰਜੈ॥ ਤੇਜ ਤੁਰਕ ਕੋ ਤਰਜਤਿ ਬਰਜੈ[2]।ਦੇਖਤਿ ਰਹੀਯਹਿ ਜੰਗ ਘਨੇਰੇ॥ਅਬਿ ਤੇ ਫਿਰਹਿਂ ਰਹੈਂ ਚਿਰ ਬੇਰੈ[3] ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿ ਨਾਰਦ ਆਨੰਦਤਿ ਹੋਵਾ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਉਠਿ ਤਬਹਿ ਖਰੋਵਾ। ਗਮਨਯੋ ਸੁਰਪੁਰਿ ਸੁਰਨਿ ਮਝਾਰਾ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਹਿਂ ਸਰਬ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਸੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਤਾਇ॥ ਸੁਭਟ ਹਕਾਰੇ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ॥ਕਰੀ ਨਦਰ ਮਹਿ ਸਗਰੀ ਸੈਨਾ। ਦਿਯੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੋ ਜਿਸ ਢਿਗ ਹੈ ਨਾ ॥ ੩੫॥ ਬਖਸ਼ੇ ਤੇਗੇ ਖੜਗ ਦੁਧਾਰੇ। ਦਰ-ਮਜਾਨੀ ਚੌਰੇ ਬਢਿਵਾਰੇ[4]। ਸੈਫ ਸਰੋਹੀ ਜਾਤਿ ਜੁਨੱਬੀ[5]। ਮਹਿਦ ਫੁਲਾਦੀ ਤੇ ਜੁ ਹਲੱਬੀ[6] ॥ ੩੬ ॥ ਖੰਡੇ ਬਡੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਉਠਾਏ। ਗੁਜਰਾਤੀ ਸੂਰਤ[7] ਸਮੁਦਾਇ॥ਕਰਕਤਿ ਮਹਾਂ ਤੁਫੰਗਨਿ ਗਨ ਕੌ[8]। ਕੰਚਨ ਲਿਪਤਿ ਦਈ ਸੁਭਟਨ ਕੋ ॥ ੩੭ ॥ ਇਕ ਲਾਂਬੀ ਗੁਲਕਾਂ ਜਿਸ ਕੇਰੀ। ਅਧਿਕ ਦੂਰ ਤੇ ਮਾਰਤਿ ਬੈਰੀ। ਅਲਪ ਮੰਧ ਤੇ ਬਡਿ ਜੰਜੈਲ[9]*। ਗਹੇ ਤਮਾਚੇ ਰਣ ਕੇ ਛੈਲ[10]॥੩੮॥ਤੋਮਰ ਬਰਛੀ ਸਾਂਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਿਨਹੁ ਧਨੁਖ ਲੇ ਤੀਰਨ ਜਾਲਾ[11]। ਗੁਲਕਾਂ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਭਰਿ ਦੀਨਿ। ਗਨ ਜੋਧਾਨਿ ਜਮਾ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ॥੩੯॥ ਖਰੇ ਤਬੇਲਾ ਬਿਖੈ ਤੁਰੰਗ॥ਕਰੇ ਸਜਾਵਨਿ ਜ਼ੀਨਨਿ ਸੰਗਿ॥ ਜਿਸਿ ਢਿਗਿ ਨਹਿ ਤਿਸਿ ਕੌ ਤਬਿ ਦੀਨਾ॥ਫੇਰਤਿ ਸੂਰ ਅਰੂੜਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ[12] ॥੪੦॥ ਕਰੈਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬ੍ਰਿੱਤ ਸਮੁਦਾਇ॥'ਰਹੋ ਤਯਾਰ ਨਿਜ ਸਾਜ ਬਨਾਇ'। ਇਮਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭਿ ਸਨਿ ਕਹਿ ਦੀਨਾ ।–ਚਲਹਿਂ ਦੂਰ ਕਿਤਿ[13]– ਸੁਭਟਨ ਚੀਨਾ[14] ॥੪੧॥--ਬਨਾਹਿ ਕਰਨਿ ਕੀ ਦੇਰਿ ਲਖੀਜੈ। ਗੁਰੂ ਚਢੈਂ

[1]ਭਾਵ, ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਬਿਥਾਰਨਗੇ। [2]ਤਾੜਕੇ ਰੋਕੇਗਾ । [3]ਚਿਰਾਂ ਤੱਕ। [4]ਦਰਮਜਾਨੇ (ਤੇ) ਚੌੜੀਧਾਰ ਵਾਲੇ। [5]ਜੁਨੱਬੀ ਜਾਤੀ ਦੀ। ਰੂਮ ਦੇ 'ਜਨਬ' ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ। [6]ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਹਲੱਬੀ (ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ)। (ਅ) ਹਲੱਬ (ਸ਼ਹਿਰ) ਦੀ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ (ਤਲਵਾਰ)। [7]ਸੂਰਤ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ (ਅ) ਸੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਦੇ। [8]ਬੜੀਆਂ ਕੜਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। [9]ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਨਾਲੀ ਦੀ ਪਲੀਤੇ ਦਾਰ ਬੰਦੂਕ। ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤੋਪ ਰਹਿਕਲਾ। [10]ਸੁਹਣੇ। [11]ਬਹੁਤੇ ਤੀਰਾਂ ਸਮੇਤ। (ਅ) ਭੱਥੇ। [12]ਸੂਰਮੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਚਤੁਰਤਾ ਨਾਲ ਫੇਰਦੇ ਹਨ (ਘੋੜੇ)। [13]ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਜਾਣਗੇ। [14]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ। *ਪਾঃ–ਅਲਪ ਧਮਾਕੇ ਬਡ ਜੰਜੈਲ। ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੇ ਧੱਕੇ ਤੋਂ ਛੁਟ ਧਮਾਕਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ।

ਕਿਤਿ ਦੂਰ ਜਨੀਜੈ। ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰੀ ਚਮੂੰ ਕੀ ਘਨੀ। ਨਹਿਂ ਆਗ ਕਬਿਹੂੰ ਇਮਿ ਬਨੀ-॥ ੪੨ ॥ ਇਮਿ ਜੋਧਾ ਮਿਲਿ ਆਪਸਿ ਮਾਂਹੀ।ਮਨ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਹਿਂ ਬਿਧਵਾਹੀ[1]।ਹੇਤ ਬਜਾਹ ਕੇ ਚਰੂ ਕਰਾਹੇ। ਗਨ ਪਕਵਾਨ ਪਕਹਿਂ ਘਰ ਮਾਂਹੇ ॥੪੩॥ ਮੋਦਕ ਨੁਗਦੀ ਖੁਰਮੇ ਬਰੇ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਲੇਬ ਨੀਕਿ ਬਿਧਿ ਕਰੇ। ਘੇਵਰ ਘਨੇ ਘ੍ਰਿੱਤ ਕੇ ਲਾਇ। ਕਰੇ ਬਿਸਾਲ ਸਿਤਾ ਬਹੁ ਪਾਇ ॥ ੪੪ ॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਗਿਨੀਅਹਿ ਪਕਵਾਨ। ਕੋਸ਼ਠ ਭਰਤਿ ਜਾਤਿ ਸੁਚ ਥਾਨ।ਜਬਿ ਕੀ ਗੰਗ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਧਾਰੀ।ਸਭਿ ਦਮੋਦਰੀ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰੀ॥੪੫॥ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਆਦਿ ਨਰ ਘਰ ਕੇ।ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰਿ ਰਹਹਿ ਉਰ ਡਰ ਕੇ। ਸਭਿ ਪਕਵਾਨ ਧਰਾਵਤਿ ਜਾਤੀ।ਜਾਨਹਿ-ਖੈਹੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰਾਤੀ-॥ ੪੬ ॥ ਘ੍ਰਿੱਤ ਸਿਤਾ ਅਨ ਅੰਨ ਘਨੇਰੇ। ਕਮੀ ਨ ਕਛੁ ਵਸਤੂ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਨਿਤਿ-ਸੰਭਾਰਤਿ ਅਧਿਕ ਕਰਾਵਹਿ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਨੁਜ ਸ਼ੁਭ ਪਾਕ ਬਨਾਵਹਿਂ॥ ੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਨਾਰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

੨. [ਕਲਹਾ ਆਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਏਕ ਸਮੇਂ ਏਕਲਿ ਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਅੰਤਰਿ ਭੌਨ। ਥਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਹਰਖ ਉਰ, ਨਹੀਂ ਸਮੀਪੀ ਕੌਨ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਕਲ ਜੋਗਨੀ ਕੋ ਸਿਰਦਾਰ। ਜਿਸਿ ਕੋ ਰੂਪ ਮਹਾਂ ਬਿਕਰਾਰ। ਕਲਹਾ[3] ਨਾਮ ਸ਼ਯਾਮ ਤਨੁ ਧਾਰਾ। ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਤੁੰਡ ਬਿਸਥਾਰਾ[4] ॥੨॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੋਗਨੀ ਜਾਂਕੇ ਸੰਗ॥ ਦਾਰੁਨ ਬਨੇ ਜਿਨਹੁ ਕੇ ਅੰਗ। ਲਾਲ ਬਾਲ ਛੁਟਿ ਬਡੇ ਪਿਛਾਰੀ[5]। ਸੁਕੇ ਚਰਮ ਦਿਖਹਿਂ ਗਨ ਨਾਰੀ[6] ॥੩॥ ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਸ਼ੋਣਿਤ ਸਰਸੇ।ਖੱਪਰ ਧਰੇ ਖੋਪਰੀ ਕਰ ਸੇ[7]। ਹਾਡਨਿ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲਾ। ਜੀਰਣ ਚੀਰ ਮਲੀਨ ਕੁਢਾਲਾ[8]॥੪॥ਆਨਿ ਭਈ ਗੁਰੁ ਆਗੇ ਠਾਂਢੀ।ਰੁਧਰ ਮਾਸ ਪਜਾਸਾ ਛੁਧਿ ਬਾਢੀ[9]। ਜੀਹ ਦੀਹ ਸੋਂ ਓਸ਼ਟ ਚਾਟਤਿ[10]। ਜਿਹ ਪਿਖ ਕਾਤੁਰ ਕੇ ਉਰ ਫਾਟਤਿ[11] ॥ ੫ ॥ ਨਮੋ ਕਰੀ ਗੁਰੁ ਬੂਝਨ ਕੀਨੀ। ਕੌਨ ਅਹੈਂ ਤੂੰ ਲਾਜ ਬਿਹੀਨੀ? । ਸੰਕਟ ਬਡ ਅਕਾਰ ਕੌ* ਧਾਰਾ?। ਕੈ ਕੁਰੂਪ ਦਾਰਿਦ

[1] ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ। [2] ਪਾਸ ਕੋਈ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। [3] ਕਲਹਾ ਨੂੰ ਨਾਰਦ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [4] ਮੂੰਹ ਅੱਡਿਆ। [5] ਲਾਲ (ਰੰਗ ਦੇ) ਵਾਲ ਖੁੱਲੇ ਪਿੱਛੇ ਛੇੜੇ ਹੋਏ। [6] ਸਮੂਹ ਨਾੜਾਂ ਪਈਆਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁਕੇ ਚੰਮ ਦੀਹਦੇ ਹਨ। [7] ਖੋਪਰੀਆਂ ਦੇ ਖੱਪਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਰੇ। [8] ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [9] ਲਹੂ ਤੇ ਮਾਸ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਭੁੱਖ ਵਧੀ (ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ)। [10] ਵੱਡੀ ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹ ਚੱਟਦੀਆਂ। [11] ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਫਟਦੇ ਸਨ।

*ਪਾ:-ਕੋ।

ਕੁਰਿਆਰਾ[1] ?॥੬॥ ਕਿਧੌਂ ਮਿਰਤੁ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਆਈ ?। ਕਹਾ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੀ 'ਕਲਹਾ ਮਮ ਨਾਮ। ਛੁਧਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮੇਟਨਿ ਕੇ ਕਾਮ[2] ॥੭॥ ਚਲਿ ਆਈ ਮੈਂ ਤੀਰ ਤੁਹਾਰੇ।ਦਿਹੁ ਅਹਾਰ ਮੇਰੋ ਹਿਤਕਾਰੋ[3]। ਬਹੁ ਸੰਮਤ ਬੀਤੇ ਨਹਿਂ ਖਾਯੋ। ਛੁਧਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਤੇ ਚਿਤ ਬਿਕੁਲਾਯੋ॥੮॥ਸਭਿ ਕੀ ਪੂਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਜੈਸੇ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਮੋ ਪਰਿ ਭੀ ਤੈਸੇ। ਸਕਲ ਜੋਗਨੀ ਮਮ ਪਰਿਵਾਰਾ। ਛੁਧਿਤਿ ਚਾਹਤੀ ਅਧਿਕ ਅਹਾਰਾ'॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ,'ਅੰਨ ਮਨ ਭਾਇ।ਲਿਹੁ ਹਮ ਤੇ,ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਖਾਇ। ਜੇਤੋ ਲਗਹਿ ਅਹਾਰ ਕਰਨਿ ਕੋ। ਦਿਹੁ ਬਤਾਇ ਲਿਹੁ ਉਦਰ ਭਰਨਿ ਕੋ' ॥੧੦॥[4]'ਹਮਰੇ ਕਾਮ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਆਵਹਿ। ਨਹਿ ਸੰਗ੍ਰਹ[5] ਲੇ ਕਬਿ ਹੂੰ ਖਾਵਹਿਂ। ਮਾਸ ਰੁਧਿਰ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰਾ। ਹੋਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਬਹੁ ਲੇਹਿਂ ਡਕਾਰਾ' ॥੧੧॥ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਦੇਂ ਮਹਿਖ[6] ਮੰਗਾਈ। ਭੱਖਹੁ ਮਾਸ ਛਾਗ[7] ਸਮੁਦਾਈ। ਜੇਤਿਕ ਚਹਹੁ ਕਹਹੁ ਅਬਿ ਮੋਹੀ। ਦੇਂ ਅਨਵਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਜਿਮਿ ਤੋਹੀ' ॥ ੧੨ ॥[4] 'ਅਸ ਆਮਿਖ ਨਹਿਂ ਕਾਮ ਹਮਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਕਬਿ ਅਚਹਿਂ, ਨ ਛੁਧਾ ਨਿਵਾਰੇ। ਮਮ ਅਹਾਰ ਤੁਮਰੇ ਕਰ ਅਹੇ। ਅਪਰ ਬਿਧਿਨਿ ਸੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਲਹੇ'॥੧੩॥ ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੁ ਧੀਰ।ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਦਲ ਜੁਟਹਿਂ ਬਰ ਬੀਰ। ਕਰੈਂ ਹੰਕਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਰਹਾਰੈਂ । ਹੁਇ ਘਾਇਲ ਪੁਨ ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਰੈਂ॥੧੪॥ਹਟਹਿਂ ਨ ਪਾਛੈ ਸਨਮੁਖ ਗਿਰੈਂ।ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਰਿਪੁ ਗਨ ਰਨ ਮਰੈਂ। ਅਸ ਜੋਧਾਨਿ ਮਾਸ ਹ੍ਵੈ ਜੋਇ। ਸੋ ਹਮ ਖੈਬੇ ਲਾਯਕ ਹੋਇ ॥੧੫॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਜੰਗ ਨ ਭਯੋ। ਯਾਂਤੇ ਨਹਿ ਅਹਾਰ ਕਿਤਿ ਖਯੋ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਜੁਤਿ ਛੁਧਿਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਰੁਧਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਕਿਸਿ ਕਾਲ॥੧੬॥ਯਾਂਤੇ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਹਾਂ ਕਰਿ ਬ੍ਯਾਕੁਲ। ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਨਿ ਹਮ ਕੁਲ ਆਕੁਲ[8] । ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਛੁਧਾ ਨਿਵਾਰੋ । ਰਚਹੁ ਜੰਗ ਰਿਪੁ ਤੁਰਕਨਿ ਮਾਰੋ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਬਿਕਸੇ ਗੁਰੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਮਚਹਿ ਜੁੱਧ ਅਬਿ ਭੀਮ ਮਹਾਨਾ। ਸੰਮਤ ਬਿਤਹਿ ਸੈਂਕਰੇ ਆਗੇ। ਹੋਵਹਿਂ ਰਣ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਹਿ ਜਾਗੇ[9]॥ ੧੯ ॥ ਹਮ ਕਰ ਦੇਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਪਲ ਤੋਹੀ[10] ।

[1] ਯਾ ਕੁੜਿਆਰ ਨੇ ਦਰਿਦ੍ਰ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2] ਵਾਸਤੇ। (ਅ) ਚਾਹ ਕਰਕੇ। [3] ਮੇਰਾ ਹਿਤਕਾਰੀ (ਅਨਕੂਲ) ਭੋਜਨ। [4] ਕਲਹਾ ਨੇ ਕਿਹਾ। [5] ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। [6] ਮਹਿੰ, ਸਿੰਢਾ। [7] ਬੱਕਰੇ। [8] ਮੇਰੀ ਕੁਲ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ। [9] ਜਗਤ ਵਿਚ (ਅ) (ਰਣ=) ਜੰਗ ਜਾਗ ਪੈਣਗੇ ਤੇ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ। [10] ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਮਾਸ ਅਸੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਲੇਹੁ ਡਕਾਰ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਬਹੁ ਹੋਹੀ। ਆਨਿ ਪਹੂਚਯੋ ਸਮੈਂ ਤੁਮਾਰਾ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੧੯ ॥ ਕਲਹਾ ਸਹਤ ਜੋਗਨੀ ਬ੍ਰਿੰਦਾਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਉਤਸਾਹ ਬਿਲੰਦ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਨਾਚਿਬੇ ਲਾਗੀ। ਲੇਤਿ ਭੁਵਾਰੀ ਰਣ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥੨੦॥ ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ ਭਈ[1] ਹਰਖੰਤੀ।–ਅਬਿ ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਹਮ ਬਹੁ ਛੁਧਿਵੰਤੀ[2]–। ਸੋ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਨ ਬਿਤਾਵਨਿ। ਨਿਸਿ ਮਹਿ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਵਨਿ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੌਚ ਤਨ ਪਾਈ।ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਮਨ ਠਾਨਯੋ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ ਪਾਠ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੨ ॥ ਕਿਰਤਨਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁ ਭੋਜਨ ਖਾਯੋ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਪਾਯੋ।ਤਾਰਾ ਰੰਦ ਤਖਤ ਮਲ ਦੋਊ। ਪਸਚਮ ਦਿਸ਼ ਮਸੰਦ ਰਹਿਂ ਸੋਊ ॥੨੩॥ ਕਾਬਲ ਨਗਰ ਆਦਿ ਜੇ ਔਰਿ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਰ ਲੇਤਿ ਸਭਿ ਠੌਰ। ਸੁਨਯੋ ਬਯਾਹ ਗੁਰੁ ਤਨੁਜਾ ਕੇਰਾ। ਸਮੁਝੇ –ਖਰਚ ਦਰਬ ਬਹੁਤੇਰਾ–॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ। ਉਗਰਾਹੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤਬਿ ਪਾਈ। ਲੇ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਦਰਬ ਘਨੇਰੇ। ਅਪਰ ਪਦਾਰਥ ਸੰਚਿ ਬਡੇਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਲਏ ਚਲਿ ਆਏ। ਮਿਲੇ ਚਰਨ ਗੁਰੁ ਕੇ ਲਪਟਾਏ। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਧਰਿ ਧਰਿ ਉਪਹਾਰਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਤੇ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਬਸਤ੍ਰ, ਬਿਭੂਖਨ, ਧਨ, ਧਰਿ* ਨਿਮੈਂ। ਫਲ ਗਨ ਬਹੁ ਮੇਵੇ ਤਿਹ ਸਮੈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਪਾਇਨ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਅਰਪਿ ਅਰਪਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਪਿਖੈਂ ਗੁਸਾਈਂ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਸਭਿ ਨੇ ਪਾਈ। ਅਘ ਗਨ ਮਿਟੇ ਪੁਨੀਤ ਭਏ ਹੈਂ। ਬਰ ਸੁਤ ਬਿਤ ਗਨ ਆਦਿ ਲਏ ਹੈਂ ॥ ੨੮ ॥ ਬਯਾਹ ਜਾਨਿ ਉਤਲਾਵਤਿ ਆਏ। ਸਮੈਂ ਦੁਪਹਿਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ। ਛੁਧਿਤਿ ਹੁਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੇ। ਦੇਗ਼ ਚੁਕੀ ਹੁਇ, ਨਹੀਂ ਅਹਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਸਭਿ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਗੁਰੁ ਸ੍ਵਾਮੀ[3]।–ਬਡੀ ਭੋਰ ਕੇ ਮਾਰਗ ਗਾਮੀ। ਸ਼ੁਮਤਿ ਅਹੈਂ ਕਬਿ ਕਰੈਂ ਅਹਾਰਾ[4]–।ਇਮ ਲਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰ॥੩੦॥ਅੰਤਰਿ ਹੋਤਿ ਜਹਾਂ ਪਕਵਾਨ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਪਠੇ ਦਾਸ ਤਿਸਿ ਥਾਨ। 'ਹਿਤ ਸਿੱਖਨਿ

[1]ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈਆਂ। [2]ਭੁੱਖੀਆਂ। [3]ਪੁੱਛਕੇ (ਫੇਰ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ–)। [4]ਕਦੋਂ ਭੋਜਨ ਛਕਣਗੇ (ਭਾਵ ਸਿੱਧਜਾ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਦੇਰ ਹੈ)। *ਪਾਃ–ਧਰ ਧਰਿ।

ਕੋ ਆਨਹੁ ਜਾਇ। ਥਕਤਿ ਛੁਧਿਤਿ ਬਹੁ ਇਹ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੩੧॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਕਰਹੁ ਦੀਜੈ ਹਿਤ ਖੈਬੇ'। ਗਏ ਦਾਸ ਅੰਤਰਿ ਤਬਿ ਲੈਬੇ। ਜਹਿਂ ਦਮੋਦਰੀ ਬਿਤ ਸਵਧਾਨ। ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪਕਵਾਨ ॥ ੩੨॥ ਕੋਸ਼ਠ ਅੰਤਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਧਰੈ। ਹਿਤ ਬਰਾਤ ਕੇ ਸੈਚਨਿ ਕਰੈ। ਸੁਤਾ ਬਜਾਹ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਨੀ। ਜਿਮਿ ਆਛੋ ਹੁਇ ਤਿਮਿ ਰੁਚਿ ਠਾਨੀ॥੩੩॥ ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਅਲਾਏ। 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਪਠਾਏ। ਪਸ਼ਚਮ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਕਛੁ ਆਈ। ਅਨਗਨ ਰੁਚਿਰ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਈ॥ ੩੪॥ ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਅਬਿ ਨਹੀਂ ਅਹਾਰਾ। ਛੁਧਿਤ ਸਿੱਖ ਅਬਿ ਲੌ, ਦਿਨ ਢਾਰਾ[1]।ਤਿਨਿ ਹਿਤ ਮੰਗਵਾਯੋ ਪਕਵਾਨ।—ਕਛੁਕ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੁਇਂ ਕਰਿਕੈ ਖਾਨ ॥੩੫॥ ਪੁਨ ਸੰਧਜਾ ਹੁਇ ਦੇਗ ਅਹਾਰਾ[2]—। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਦਮੋਦਰੀ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਈ[3]। ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲ ਸਦਨ ਜਨਮਾਈ[4] ॥੩੬॥ ਗੁਰੁ ਘਰਿ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਬਾਸ ਕਰੰਤੀ। ਸਿੱਖੀ ਮਹਿੰਮਾ ਅਧਿਕ ਲਖੰਤੀ।ਤਊ ਜਿ ਹੋਨਿਹਾਰਿ ਗਤਿ ਹੋਇ। ਫੇਰੀ ਮਤਿ, ਬੋਲੀ ਬਚ ਸੋਇ॥੩੭॥ 'ਇਹ ਪਕਵਾਨ ਸਗੁਨ ਕੇ ਸਨੇ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਜਾਰਿ ਰਾਖਤੀ ਘਨੇ। ਅਬਿ ਲੌ ਖਰਚਿ ਨਹੀਂ ਕਿਤਿ ਕਰਜੋ। ਜੋ ਹੋਵਤ ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਧਰਜੋ ॥ ੩੮॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬਰਾਤੀ ਅਚਵਨਿ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਤਿਨਿ ਪੀਛੇ ਕੋ ਮੁਖ ਮਹਿ ਧਰਿ ਹੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਉਚਿਤ ਕਿਸੂ ਕੋ ਦੈਬੋ। ਬਿਗਰਤਿ ਰੀਤਿ ਜਿ ਕਿਮਿ ਲੇ ਖੈਬੋ[5]॥੩੯॥ਕਿਮਿ ਸਿੱਖਨਿ ਹਿਤ ਪੂਰਬ ਦੇਹੈਂ।ਜਬਿ ਲੌ ਨਹਿਂ ਬਰਾਤਿ ਕੁਛ ਖੈਹੈ'। ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਛੂਛੇ ਹਟਿ ਆਏ। 'ਕਹੈਂ[6]—ਨ ਅਬਿ ਲੌ ਸ਼ਗੁਨ ਮਨਾਏ ॥੪੦॥ ਜਬਹਿ ਬਰਾਤੀ ਅਚਿਵਨਿ ਕਰੈਂ। ਪੀਛੇ ਅਪਰ ਕੋਇ ਮੁਖ ਧਰੈ। ਬਿਗਰਹਿ ਰੀਤਿ ਅਹੈ ਜਗ ਜੋਇ। ਜੇ ਅਬਿ ਅਚਹਿਂ ਸਿੱਖ ਗਨਿ ਸੋਇ—' ॥੪੧॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਪਰਵਾਰੇ। ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੂ ਰਿਸ ਕੋ ਉਰ ਧਾਰੇ। 'ਆਇਸੁ ਮੇਟਨਿ ਕਰਹਿ ਹਮਾਰੀ। ਚਹਿਤਿ ਬਰਾਤਿ ਅਚਾਉ[7] ਅਹਾਰੀ ॥੪੨॥ ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਮੋਕਹੁ ਅਤਿ* ਪਜਾਰੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਜਿਨ ਕੋ ਰਿਦੇ ਸੰਭਾਰੇ[8]। ਜਿਮਿ ਉਪਬਨ ਮਹਿਂ ਤਰੁਵਰੁ ਖਰੇ। ਸਭਿਨਿ ਸੰਭਾਲਨਿ

---

[1]ਦਿਨ ਢਲ ਗਿਆ ਹੈ। [2]ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਭੋਜਨ। [3]ਵਿਚਲ ਗਈ। [4](ਸੀ ਤਾਂ) ਬਡੇ (ਸਿਦਕਵਾਨ) ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮੀ ਹੋਈ। [5]ਜਿ ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ ਲੈਕੇ ਖਾ ਲਵੇ ਤਾਂ। [6](ਸਿਖਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ....। [7]ਖੁਵਾਉਣਾ। [8]ਮੈਂ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹਾਂ। *ਪਾ:—ਚਿਤ।

ਮਾਲੀ ਕਰੇ ॥੪੩॥ ਪਾਰਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ। ਤਿਮਿ ਸੰਗਤਿ ਉਪਬਨ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਜਿਹ ਠਾਂ ਹੁਯੋ ਅਮੰਗਲ[1] ਚਾਹਤਿ। ਪੂਰਨਿ ਕਾਜ ਮਹਿ ਬਿਘਨ ਉਮਾਹਤਿ[2] ॥੪੪ ॥ ਕਰਤਿ ਅਨਾਦਰ ਤਹਿਂ ਸਿਖ ਕੇਰਾ। ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਮੇਰਾ[3]। ਕਯੋਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹਿ ਤਿਨ ਕੋ। ਗਿਰਯੋ ਰਿਦੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਨ ਕੋ ॥ ੪੫ ॥ ਪ੍ਰਿਯ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਜਹਿਂ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ। ਭੋਜਨ ਆਦਿਕ ਆਦਰ*ਪਾਵੈਂ। ਤਹਾਂ ਬਿਘਨ ਗਨ ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸ਼। ਪੂਰਨ ਕਰਹਿ ਤਿਨਹੁਂ ਕੀ ਆਸਾ ॥੪੬॥ ਜੋ ਕਰਿ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਪਕਵਾਨਾ। ਨਹੀਂ ਉਚਿਤ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਖਾਨ। ਤੌ ਮਲੇਛ ਕੇ ਜੋਗ ਪਛਾਨੋ। ਬਲ ਤੇ ਕਰਹਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਖਾਨੋ ॥ ੪੭ ॥ ਹੋਹਿ ਅਮੰਗਲ, ਬਿਘਨ ਪਰੈ ਹੈਂ। ਨੀਕੋ ਕਾਜ ਨ ਪੂਰਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ[4]।ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿਯੋ ਘਰ ਆਪੇ[5]।ਸਰਬ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਥਰ-ਹਰ ਕਾਂਪੇ॥੪੮॥ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਬਦਨ ਦੇਖਿ ਗੁਰੁ ਕੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਕੋ ਬੋਲ ਸਕਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਮੁਖ ਨੀਚੇ ਕਰਿ ਢਿਗ ਥਿਰ ਸਾਰੇ।–ਬਡੋ ਬਿਘਨ ਭਾ–ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇਂ ॥੪੯ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਆਯਹੁ ਹਲਵਾਈ। ਲਯਾਇ ਰਜਤ-ਪਣ ਪੰਚ ਮਿਠਾਈ[6]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੋ ਭਯੋ ਖਰੋਵਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ! ਮਮ ਕਾਰਜ ਹੋਵਾ॥੫੦॥ਕਰੀ ਹੁਤੀ ਮੈਂ ਸੁੱਖ[7] ਤੁਮਾਰੀ। ਆਸ ਪੁਰੀ ਤੇ ਲਯਾਇ ਅਗਾਰੀ[8]। ਬਿਕਸੇ ਕੁਛ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨੇ।'ਦਿਹੁ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਇਹੁ ਖਾਨੋ' ॥੫੧॥ ਬਾਕ੍ਯ ਮਾਨਿ ਸਿੱਖਨ ਸੋ ਲੀਨਿ। ਸਭਿ ਬਰਤਾਇ ਅਚਵਨੋ ਕੀਨਿ। ਹੁਤੇ ਛੁਧਿਤਿ ਲੇ ਕੁਛ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਥਿਰੇ ਸਰਬ ਹੀ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਏਂ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸੰਗਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤਿਯੋ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਸ੍ਰਿਕਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਕੋ ਸਕਲ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਇ। ਸੁਧਿ ਦਮੋ-ਦਰੀ ਢਿਗ ਗਈ ਬਹੁਤਿ ਬੈਠਿ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੰਕਟਿ ਪਾਇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਭਾਰੀ।–ਕੀਨਿ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ! ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੀ। ਪਤਿ ਕੀ ਆਇਸੁ

---

[1]ਬੇਰਸੀ, ਨਾ ਖ਼ੁਸ਼ੀ। [2]ਤੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਵਜਾਪਣਾ ਹੋਵੇ। [3]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਿੱਖਾਂ) ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਬੀ (ਅਨਾਦਰ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। [5]ਸੁਣਕੇ (ਸਿੱਖਾਂ) ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸਰਾਪ। [6]ਪੰਜਾਂ ਰੁਪਯਾਂ ਦੀ ਮਠਿਆਈ। [7]ਸੁੱਖਣਾ। [8](ਆਪ) ਦੇ ਅੱਗੇ। *ਪਾ:–ਤਹਿਂ ਤੇ।

ਮੋਰਿ ਮਿਟਾਈ[1]।ਨਹਿ ਆਛੀ ਕਿਸ ਕੇ ਮਨ ਭਾਈ-॥੨॥ਭਈ ਨਿਸਾ ਗੁਰੁ ਮਹਿਲੀਂ ਗਏ।ਬਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਬੈਠਤਿ ਭਏ।ਚਲਿ ਦਮੋਦਰੀ ਤਿਸ ਛਿਨ ਆਈ। ਗੁਰੁ ਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਅਧਿਕ ਡਰਪਾਈ॥ ੩ ॥ 'ਮੁਝ ਏਕਲਿ ਕੀ ਸੁਤਾ ਨ ਕੋਈ। ਰਾਵਰ ਤੇ ਹੀ ਉਤਪਤਿ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਕੇ ਬਨਾਹਿ ਬਿਖੈ ਦਿਯ ਸ੍ਰਾਪ। ਚਹਨੋ ਅਮੰਗਲ ਕਰਿਬੇ ਆਪਿ ॥ ੪ ॥ ਅਪਰ ਸ਼ਕਤਿ ਕਿਸਿ ਮਹਿਂ ਜੋ ਮੋਰੈ। ਜਾਨੀ ਪਰਹਿ ਆਪਦਾ[2] ਘੋਰੈ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਫੇਰਹੁ ਨਿਜ ਬੈਨ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਉਜਰਿ ਹੋਵਹਿ ਐਨ ॥੫॥ ਦੁਹਿਤਾ ਪ੍ਰਿਯਾ ਕੁਸ਼ਲ ਸੋਂ ਰਹੈ।ਮਹਾਂ ਬਿਘਨ ਘਰਿ ਪਰਿਬੋ ਚਹੈ। ਰਹਹਿ ਬਰਾਤੀ ਕੁਸ਼ਲ ਸਮੇਤਿ।ਸੁਖ ਸੋਂ ਪਹੁੰ-ਚਹਿਂ ਬਹੁਰ ਨਿਕੇਤ*' ॥੬॥ ਭਈ ਦੀਨ ਪਿਖਿ ਆਤੁਰ ਭਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਬਿਘਨ ਮੂਲ ਮਤਿ ਤੈਂ ਉਰ ਧਾਰਾ। ਕਯੋਂ ਨ ਕਰਤਿ ਅਬਿ ਅੰਗੀਕਾਰਾ[3] ॥੭॥ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਲਖੇ ਅਸਿ ਖੋਟੇ।-ਉਚਿਤ ਨ ਭੋਜਨ ਕੇ-ਕਹਿ ਹੋਟੇ। ਹੋਨਿਹਾਰਿ ਤਵ ਰਿਦੇ ਬਸਾਈ। ਕਰਿ ਔਗੁਨ ਕੋ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਈ ॥੮॥ ਕੁਛੁ ਆਛੋ ਫਲ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ[4] । ਨਰ ਗਨ ਮਹਿਂ ਕੁਸ਼ਲੀ ਬਨਿ ਆਇ[5] । ਅਪਰ ਬਿਘਨ ਸੋ ਹਟਹਿਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਭਯੋ ਬਾਕ ਹੋਯਹੁ ਚਹਿ ਤੈਸੇ' ॥੯॥ ਕੁਛ ਦਮੋਦਰੀ ਹਰਖਤਿ ਹੋਈ।-ਨਰ ਗਨ ਵਿਖੈ ਕੁਸ਼ਲ ਰਹਿ ਜੋਈ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਜਾਇਂ ਬਰਾਤੀ ਘਰਕੋ-। ਤਊ ਡਰਤਿ ਉਰ ਲਾਗਤਿ ਧਰਕੋ[6] ॥੧੦॥ ਮੁਖ ਕੁਮਲਾਇ ਸਸ਼ੰਕਤਿ ਹੋਈ। ਦਹਿਨ ਬਿਲੋ-ਚਨ ਫਰਕਤਿ ਜੋਈ[7] । ਦਾਰੁਨ ਕਾਕ[8] ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕਰੈ। ਗ੍ਰਿੱਧਨਿ ਸਹਤ ਭ੍ਰਮਤਿ ਘਰ ਫਿਰੈ॥੧੧॥ਮਹਾਂ ਉਦਾਸ ਦਿਵਸ ਦਿਖਿਯੰਤੇ†।ਮਹਾਂ ਅਮੰਗਲ ਨਿਮਿਤ ਦ੍ਰਿਸੰਤੇ‡ । ਸਿਮਰਤਿ ਸਾਸੂ ਕੋ[9] ਤਿਹ ਸਮੈਂ ।-ਤਿਸ ਕੇ ਅਛਤ ਫਿਕਰ ਨਹਿਂ ਹਮੈ ॥ ੧੨ ॥ ਜਿਸਿ ਕੇ ਜੀਵਤਿ ਰਹੇ ਸੁਖਾਰੇ। ਨਿਜ ਦੁਖ ਕਿਸਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰੇਂ।ਹੁਈ ਹੁਤੀ ਜੋ ਮੁਝ ਤੇ ਬੁਰੀ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਗੁਰੁ ਛਿਮਾ ਨ ਕਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਕਿਮਿ ਬੀਤਹਿਗੀ ਬਨਾਹ ਮਝਾਰੇ।ਬੁਰੇ

---

[1] ਮੋੜੀ ਤੇ ਉਲਟਾਈ। [2] ਕਰੜੀ ਵਿਪਦਾ ਪੈਂਦੀ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ। [3] ਬਿਘਨ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। [4] (ਪਰ ਫੇਰ ਬੀ) ਕੁਛ ਫਲ (ਤੇਰੇ ਪਛੁਤਾਵੇ ਦਾ) ਚੰਗਾ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5] ਸੁੱਖ ਵਰਤੇਗੀ। [6] ਧੜਕਾ। [7] ਸੱਜਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੁਰਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸਜੀ ਅੱਖ ਫਰਕਣੀ ਮਾੜਾ ਸ਼ਗਨ ਹੈ। [8] ਕਾਂ। [9] ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਕਰ ਉਪਬਜਾਹ ਪਹੁੰਚ ਨਿਕੇਤ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਬੁਰੇ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਝਾਕਾ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ‡ਪਾ:-ਸਿਵਾ ਬਮਤ ਪਾਵਕ ਲਖਿਯੰਤੇ।

ਸ਼ਗੁਨ ਸਭਿ ਜਾਹਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਨਹਿ ਸਨਬੰਧੀ ਮੇਲਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਬਹੁਰ ਕ੍ਰੋਪ ਕੈ ਸ੍ਰਾਪ ਅਲਾਯੋ–॥੧੪॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਉਰ ਦਮੋਦਰੀ ਚਿੰਤਾ ਆਰਤਿ। ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੋ ਇਮਿ ਭਾ ਬਿਰਤਾਂਤਿ। ਰਚਯੋ ਕੜਾਹ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਦਾਤਿ[1]॥੧੫॥ ਅਬਿ ਸੁਣੀਯਹਿ ਜਿਮਿ ਪਰਯੋ ਬਿਗਾਰ।ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਬਹੁ ਭਟਨਿ ਸੰਘਾਰਿ[2]। ਲਵਪੁਰਿ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕਿਯ ਬਾਸਾ। ਅਨਗਨ ਚਮੂੰ ਧਰੀ ਚਹੁੰ ਪਾਸਾ ॥ ੧੬ ॥ ਪੈਦਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰੇ ਬਹੁ ਡੇਰੇ।ਤਿਮਿ ਹਯ ਕੇ ਅਸੁਵਾਰਿ ਘਨੇਰੇ। ਗਨ ਮਤੰਗ ਚਿੰਘਾਰਤਿ ਖਰੇ। ਕੰਚਨ ਰਜਤ ਝੂਲ ਪਰਵਰੇ[3]॥੧੭॥ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਕੋ ਧਨ ਗਨ ਆਵੈ।ਦੰਡ ਭਰੈਂ ਸਗਰੇ ਡਰਪਾਵੈਂ। ਅਵਨੀ ਤਲ ਮਹਿਂ[4] ਅਸ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਲੋਹਾ ਲੇਹਿ ਸਮੁਖ ਹੁਇ ਜੋਈ[5] ॥੧੮॥ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਜਿਮਿ ਪ੍ਰਥਮ[6] ਮਹਾਨੇ।ਅਬਿ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਇਹ ਤਿਨਹੁਂ ਸਮਾਨੇ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਪਾਂ ਜਿਹ ਸੰਗਿ। ਛੁਟਹਿਂ, ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਨਿ ਦੇ ਗਿਰ ਭੰਗ[7] ॥ ੧੯ ॥ ਅਰਹਿਂ ਦੁਰਗ ਇਹੁ ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ[8]। ਥਰਹਰ ਧਰ ਕੰਪਾਵਤਿ ਮਹਾਂ। ਅਰਧ ਲੱਛ[9] ਰਹਿ ਤਯਾਰ ਜਮੂਰੇ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਰਿਪੁਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ ਦੂਰੇ[10] ॥ ੨੦ ॥ ਬਡ ਸਮਾਜ ਸੋਂ ਉਤਰਯੋ ਸ਼ਾਹੂ। ਸੇਵਹਿਂ ਸਭਿ ਛਿਤਿ ਕੇ ਨਰਨਾਹੂ। ਇਕ ਦਿਨ ਨਿਕਸਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਛੋਰਾ। ਕਰਿ ਕੈ ਸਦਨ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰਾ॥੨੧॥ਕਾਨਨ[11] ਮਹਿ ਗਨ ਜੀਵਨਿ ਘਾਵੈ।ਸ੍ਵਾਨਨਿਤੇ ਗਨ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਗਹਾਵੈ। ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਆਧਿ ਮਗ ਆਵਾ। ਸ੍ਰਮਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਹਿਂ ਕੁਛ ਅਲਸਾਵਾ[12] ॥ ੨੨ ॥ ਕਰਯੋ ਨਿਵੇਸ ਨਿਸਾ ਬਿਸਰਾਮਾ। ਲਗੇ ਤਹਾਂ ਤੰਬੂ ਅਭਿਰਾਮਾ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਹਨੀ ਉਮਡਤਿ ਆਈ।ਕਰਿ ਦੀਨਿਸਿ ਡੇਰਾ ਚਹੁੰ ਘਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਗਜ ਬਾਜੀ ਨੇ ਬਨ ਮਥਿ ਗੇਰਾ[13]। ਉਤਰਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਸ਼ਾਹੁ ਘਨੇਰਾ। ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਚਮੂੰ ਜੁਤਿ ਆਇ। ਜੋ ਨਿਤ ਕਰਹਿ ਸਲਾਮਨਿ ਜਾਇ ॥੨੪॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਈ।ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਪਿਖਿ ਜਾਗਯੋ ਸ਼ਾਹੂ।ਕਰਨਿ ਅਖੇਰ ਚਹਿਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੂ ॥ ੨੫ ॥ ਗਨ ਚੀਤੇ ਅਰੁ ਸ੍ਵਾਨਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਭੱਖਯਤਿ

[1] ਦਾਜ ਆਦਿ ਦੀ। [2] ਸੂਰਮੇਂ ਨਾਸ਼ਕ। [3] ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਝੂਲਾਂ ਨਾਲ ਢੱਕੇ ਹੋਏ। [4] (ਹਿੰਦ ਦੀ) ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਤੇ। [5] ਤਲਵਾਰ ਲੈਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ ਜੰਗ ਕਰੇ)। [6] ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ (ਰਾਜੇ) ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [7] (ਜੋ ਤੋਪਾਂ) ਛੁੱਟਕੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇ। [8] ਕਿਲੇ ਵਿਚਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹਨ। [9] ਅੱਧਾ ਲੱਖ। [10] ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ। [11] ਬਨ। [12] ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ। [13] ਗਾਹ ਸੁੱਟਿਆ।

ਆਮਿਖ ਘ੍ਰਿਤ ਬਲ ਵਾਲੇ[1]। ਬਹਿਰੀ, ਬਾਜ, ਕੁਹੀ,ਬਹੁ ਸ਼ਿਕਰੇ। ਲਗਰ, ਝਗਰ, ਜੁਰਰੇ, ਖਗ ਪਕਰੇ[2]॥੨੬॥ਬਾਜ, ਜੁਹੀ ਲੀਨੇ ਗਨ ਆਯੋ।ਪਿਖਹਿ ਤਮਾਸ਼ਾ ਆਵਤਿ ਧਾਯੋ। ਨਿਕਟਿ ਸੁਧਾਸਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ। ਕੋਸ ਛਿਸਾਤ ਸੁ ਰਹਿਗੀ ਥਾਇਂ ॥੨੭॥ ਇਤਿ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਹਨੋ ਅਖੇਰੇ। ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਮੰਗਾਯਹੁ ਨੇਰੇ। ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਸੁਧਿ ਜਬਿ ਹੋਈ। ਭਏ ਤਯਾਰਿ ਤੁਰਨਿ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੨੮ ॥ ਹਯਨਿ ਜ਼ੀਨ ਪਾਏ ਤਤਕਾਲਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਧਰੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਚਢੇ ਤੁਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਆਏ। ਨਿਜ ਕੰਧਨਿ ਬੰਦੂਕ ਟਿਕਾਏ ॥੨੯॥ ਕਿਹ ਤੋਮਰ ਕਿਹ ਗਹੀ ਕਮਾਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਇ ਸਵਧਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਗਰੇ ਖੜਗ ਕੋ ਪਾਏ। ਧਰਿ ਤਰਕਸ਼ ਕਟ[3]ਕਸੀ ਸੁਹਾਏ॥੩੦॥ਕੰਧੈ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਕਰਾਲਾ[4]।ਭਏ ਤਯਾਰਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਤਤਕਾਲਾ। ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਕੁਮੈਤ[5] ਸੁ ਬਾਜਿ। ਆਰੋਹੇ ਗਹਿ, ਕਰ ਧਰਿ ਬਾਜ[6] ॥੩੧॥ ਜੁਰਰੇ, ਕੁਹੀ, ਸ੍ਵਾਨ ਬਲਵੰਤੇ। ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੰਗਿ ਗਮਨੰਤੇ। ਦ੍ਵਿਇ ਤ੍ਰੈ ਕੋਸ ਫਿਰੇ ਬਨ ਗਾਹਤਿ।ਹਨਿਬੇ ਸੂਕਰ,ਸਸੇ ਉਮਾ-ਹਤਿ ॥੩੨॥ ਆਗਾ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਕੋ ਜਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਗਮਨੇ ਤਹਾਂ। ਚਤੁਰ ਕੋਸ ਕੋ ਅੰਤਰ[7] ਰਹਨੇ। ਕਰਨੋ ਅਖੇਰ ਜਿਤਿਕ ਚਿਤ ਚਹਨੋ॥੩੩ ॥ਤੀਤਰ, ਲਵਾ[8], ਬਟੇਰ ਸਿੰਘਾਰੇ। ਸੂਕਰ,ਸਸੇ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਹਯਨਿ ਪਲਾਵਤਿ ਪਾਛੇ ਪਰੈਂ। ਮ੍ਰਿਗਨ ਥਕਾਇ ਜਿਯਤਿ ਕੋ ਧਰੈਂ[9] ॥੩੪॥ ਇਤਿ ਉਤਿ ਫਿਰੇ ਧਵਾਵਹਿਂ ਘੋਰੇ। ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਲਗਿ ਕਾਨਨਿ ਟੋਰੇ। ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਕਰੇ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੩੫॥ਬਿਧੀਏ ਸੋਂ ਬੋਲੇ 'ਬਹੁ ਫਿਰੇ। ਅਧਿਕ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਭਏ ਕਿਤਿ ਛਾਂਵ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਉਤਰਹਿਂ ਤਹਾਂ ਸੁ ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰਹੁ' ॥ ੩੬ ॥ ਫਿਰੇ ਸਊਰ[10] ਦੂਰਿ ਲਗਿ ਹੇਰੇ। ਆਇ ਬਤਾਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੇਰੇ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਦ੍ਵੈ ਪੀਪਰ ਖਰੇ। ਗੁਮਟਾਲਾ ਹਦਿ ਤੇ ਬਹੁ ਪਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਭੀ ਕੁਛ ਸਘਨ ਨ ਛਾਯਾ।ਜਲ ਤਲਿ ਗਏ ਕਿਨਹੁ ਦੌਂ ਲਾਯਾ[11]।ਸੁਨਤਿ ਅਰਿੰਦਮ

[1]ਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਘਿਉ ਤੇ ਮਾਸ ਖਾ ਖਾ (ਕੇ ਪਲੇ ਹੋਏ ਸਨ)। [2]ਪੰਛੀ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ। [3]ਬੱਧੇ ਕਮਰ ਨਾਲ। [4]ਭ੍ਯਾਨਕ। [5]ਕਾਲੋਂ ਲਈ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਘੋੜਾ (ਇਹ ਘੋੜਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। [6](ਵਾਗਾਂ) ਫੜਕੇ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਹੱਥ ਤੇ ਬਾਜ ਧਰਿਆ। [7]ਫਰਕ, ਫਾਸਲਾ। [8]ਬਟੇਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪੰਛੀ। [9]ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [10]ਅਸਵਾਰ। [11]ਪੱਤੇ ਸੜ ਗਏ ਹਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਗ ਲਾਈ (ਜਾਪਦੀ) ਹੈ।

ਤਿਤੁ ਕੋ ਗਏ[1]। ਪਤਰੀ ਛਾਓ[2] ਹੇਰਿ ਉਤਰਏ ॥ ੩੮ ॥ ਊਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਡਾਰਿ ਕਿਯ ਛਾਯਾ। ਆਇ ਫਰਾਸ਼ਨਿ ਫਰਸ਼ ਬਨਾਯਾ। ਹਿਤ ਅਰਾਮ ਕਰਿਬੇ ਤਹਿੰ ਥਿਰੇ। ਲੈ ਕਰਿ ਨੀਰ ਚੁਰੇ ਗਨ ਕਰੇ[3] ॥੩੯॥ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਕੋ ਬਹੁਰ ਪਖਾਰਾ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਦਨਿ ਪਰ ਜਲਿ ਕੋ ਡਾਰਾ। ਜੇਠ ਮਾਸ ਕੋ ਘਾਮ ਨਿਵਾਰੇ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰੇ ॥੪੦॥ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਛਾਯਾ ਅਵਿਲੋਕਿ। ਪਰੇ ਉਤਰਿ ਜੇ ਸੰਗੀ ਲੋਕ। ਹਯ ਬਾਂਧੇ ਡੋਰਿਨਿ ਕੇ ਸਾਥਿ। ਦੇਖਤਿ ਭਟ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਥਿਤ ਨਾਥ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗਤਿ[4] ਐਸੇ। ਹਿਤ ਬਿਸਰਾਮ ਛਾਂਵ ਮਹਿਂ ਬੈਸੇ। ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਉਤਿ ਖੇਲਿ ਅਖੇਰੇ। ਕਾਨਨਿ ਕੇ ਹਤਿ ਜੀਵ ਘਨੇਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਿਕਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਬਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੜਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖੇਲਤਿ ਅਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਨ ਮਾਂਹਿ। ਹਤਿ ਕਰਿ ਚਲਯੋ ਲਹੌਰ ਦਿਸ਼ਿ ਹਨੇ ਜੀਵ ਬਹੁ ਤਾਂਹਿ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਾਜ਼ ਵਲਾਇਤ ਕਿਸਿ ਤੇ ਆਯੋ। ਹਿਤ ਸੁਗ਼ਾਤ ਪਿਖਿ ਭਲੋ ਪਠਾਯੋ। ਲਖਿ ਆਛੋ ਹਿਤਿ ਪਿਖਨਿ ਤਮਾਸ਼ੇ। ਚਢਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਆਯੋ ਇਤ ਪਾਸੇ ॥੨॥ ਹਟਿ ਜਬਿ ਚਲਯੋ[5], ਬਿਹੰਗ ਸੁਰਕਾਬ[6]। ਨਿਕਸਿ ਉਡਯੋ ਪਿਖਿ ਸ਼ਾਹ ਅਜਾਬ[7]। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਤਬਿ ਬਾਜ ਚਲਾਯਹੁ। ਤੀਰ ਮਨਿੰਦ ਬਿਹੰਗ ਪਰ ਆਯਹੁ ॥੩॥ ਹੁਤੋ ਅਘਾਯਹੁ ਕਰੀ ਨ ਚੋਟਿ[8]। ਬਾਜਿ ਕੁਮਤਿ ਨਰ ਮਹਿਂ ਇਹ ਖੋਟ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਪੁਨ ਕਾਮ ਨ ਆਵੈਂ[9]। ਦਗ਼ਾ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ[10] ਫਿਰਿ ਜਾਵੈਂ ॥ ੪ ॥ ਦੇਖਤਿ ਰਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਗਯੋ ਬਾਜ ਖਗ ਪਾਛੇ ਹੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਮਾਰਯੋ ਨਹਿਂ ਹਟਿ ਕਰਿ ਬੈਸੇ[11]। ਚਲਯੋ ਗਯੋ ਉਡਿ ਨਭ ਮਹਿ ਤੈਸੇ ॥੫॥ ਬਕਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਪਰਯੋ। ਲਵਪੁਰਿ ਓਰਿ ਪਯਾਨਾ ਕਰਯੋ। ਕੂਛਕ ਸਊਰਨਿ ਕੋ ਤਹਿਂ ਛੋਰਿ। 'ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਹੁ ਲਿਹੁ ਟੋਰਿ' ॥੬॥ ਚਢਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਖ ਕੀ ਅਸੁਵਾਰੀ[12]। ਤੂਰਨਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ। ਮੀਰ

[1]ਸੁਣਕੇ ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ਕ (ਗੁਰੂ) ਜੀ ਉਸ ਤਰਫ ਨੂੰ ਗਏ। [2]ਪਤਲੀ ਛਾਂ। (ਅ) ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂ। [3]ਬਹੁਤੇ ਚੁਲੇ ਕੀਤੇ। [4]ਹਾਲ। [5](ਪਾਤਸ਼ਾਹ) ਜਦੋਂ ਮੁੜ ਚਲਿਆ। [6]ਚਕਵਾ [ਫ਼ਾ:, ਸੁਰਖ਼ਾਬ]। [7]ਅਨੋਖਾ, ਅਜੀਬ। [8](ਬਾਜ਼) ਹੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਸੁਰਖ਼ਾਬ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ) ਮਾਰਿਆ ਨਾ। [9]ਬਾਜ ਤੇ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਖੋਟ ਹੈ ਕਿ ਰੱਜੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। [10]ਮਾਲਕ ਤੋਂ। [11]ਨਾ ਹੀ ਹੱਥ ਤੇ ਬੈਠਾ ਮੁੜਕੇ। [12]ਸੁਖ ਵਾਲੀ ਅਸਵਾਰੀ (ਪਾਲਕੀ ਉੱਤੇ)।

ਸ਼ਿਕਾਰਨਿ ਜੁਤਿ ਅਸਵਾਰ। ਆਵਤਿ ਪਾਛੇ ਬਾਜ ਨਿਹਾਰ[1]॥੭॥ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਉਡਤਿ ਸੁਕਾਬ[2] ਅਗਾਰੀ। ਤਿਮ ਸਭਿ ਅਏ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰੀ। ਉਡਤਿ ਉਡਤਿ ਆਏ ਚਲਿ ਤਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਉਤਰੇ ਜਹਾਂ ॥ ੮ ॥ ਸਹਤ ਸੁਕਾਬ ਬਾਜ਼ ਕੋ ਹੇਰੋ[3]। ਸੁਨਯੋ ਸੁਭਟ ਤੇ ਗੁਰੁ ਤਿਸਿ ਬੇਰੇ। ਅਪਨੋ ਬਾਜ਼ ਲੀਨਿ[4] ਉਤ੍ਰਲਾਇ। ਤਿਨਿ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਦਿਯੋ ਚਲਾਇ[5]॥੯॥ਗਹਿ ਸੁਕਾਬ ਕੋ ਤੁਰਤਿ ਦਬਾਏ। ਦੋਨਹੁੰ ਬਾਜ਼ ਉਤਰਿ ਛਿਤਿ[6] ਆਏ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਧਾਇ ਸਿਖ ਗਏ। ਜੁਗ ਬਾਜ਼ਨਿ ਕੋ ਪਕਰਤਿ ਭਏ ॥ ੧੦ ॥ ਲੇ ਤੂਰਨਿ ਹੀ ਆਏ ਤੀਰ। ਬਲੀ ਬਿਲੋਕਿ ਬਾਜ਼ ਬਰੁ ਬੀਰੁ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਹਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ ਸਿਖ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ' ॥ ੧੧ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਬਿਠਾਯਹੁ।ਆਛੇ ਹੇਰਤਿ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਯਹੁ।'ਨਿਪਜਯੋ ਕਿਸੂ ਬਲਾਇਤ ਮਾਂਹੁ। ਅਪਰ ਨ ਕਿਸਿ ਕੋ ਅਸ ਬਿਨੁ ਸ਼ਾਹੂ[7] ॥ ੧੨ ॥ ਅਬਿ ਹਮ ਰਾਖਹਿ ਦੇਂ ਤਿਸਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਪਰ ਘਨੇ ਰਾਖਤਿ ਸੋ ਪਾਹੀ। ਹਮਰੋ ਬਾਜਿ ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਸਿ ਲੀਨੋ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹਮ ਕੋ ਦੀਨੋ ॥ ੧੩ ॥ ਸੋ ਪਲਟੋ ਤਿਸਿ ਕੋ ਸਿਰ ਰਹਯੋ। ਉਤਰਹਿ ਅਬਹਿ ਬਾਜ਼ ਹਮ ਗਹਯੋ'। ਇਮ ਦ੍ਰਿਢਤਾ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਥਿਰੇ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ। ਮਨਹੁਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਪੁਰਬੀ ਚਾਹਨਿ[8]। ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੰਗਿ ਅਸਵਾਰ। ਹਯਨਿ ਧਵਾਇ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰਿ ॥ ੧੫ ॥ ਆਏ* ਖੋਜਤਿ ਚਮੂੰ ਨਿਹਾਰੀ। ਬੂਝਯੋ 'ਉਤਰਯੋ ਕੌਨ ਅਗਾਰੀ ?'। ਭਟਨਿ ਬਤਾਇ 'ਸਾਚ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦਾਹੁ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਰੇ, ਜਰੇ ਨਹਿਂ ਜਾਇ।–ਅਪਰ ਕੌਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕਹਾਇ–। ਤੁਰਕ ਮੂਢ ਤਬਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ ਗੁਰੂ ਦਰਸਾਏ ॥੧੭॥ ਬਾਜ਼ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਹਾਥ ਬਿਠਾਯੋ। ਤੁਰਕਨਿ ਦੇਖਤਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ।'ਇਹ ਤੌ ਆਯਹੁ ਬਾਜ਼ ਹਮਾਰੋ। ਤੁਮ ਗਹਿ ਲੀਨਿ

---

[1]ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ। [2]ਸੁਰਖ਼ਾਬ। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਡਿੱਠਾ। [4]ਲੀਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [5](ਉਨ੍ਹਾਂ) ਉਸ ਸੁਰਖਾਬ ਤੇ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਅੱਗਿਓਂ ਦੀ ਆਪਣਾ ਬਾਜ਼ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। [6]ਧਰਤੀ ਤੇ। [7]ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ। [8]ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਚਾਹ ਕਰਕੇ ਮਾਨੋ ਉਡੀਕਦੇ ਸਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

*ਬਾਜ਼ ਫੜੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਏਹ ਲੋਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੫ ਤੋਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:–ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਪਾਛੇ ਹਮ ਗਏ।

ਹਾਥ ਜਿਸਿ ਧਾਰੋ'॥੧੮॥ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਹੇ। 'ਕੋ ਤੁਮ, ਬਾਜ਼ ਕੌਨ ਕੋ ਅਹੇ ?। ਹਮ ਕਿਸਿ ਢਿਗ ਲੈਥੇ ਨਹਿਂ ਗਏ। ਬੈਠੇ ਇਹਾਂ ਉਡਤਿ ਗਹਿ ਲਏ ॥੧੯॥ ਤੁਮਰੇ ਹਾਥਨਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਛੀਨਾ। ਸੰਗਿ ਬਾਜ਼ ਕੇ ਕੋ ਨਹਿ ਚੀਨਾ[1]। ਭ੍ਰਮਤਿ ਭ੍ਰਮਤਿ ਕਿਤ ਤੇ ਇਹ ਆਯੋ। ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਅਬਿ ਪਕਰਾਯੋ' ॥੨੦॥ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰਨ ਉਰ ਹੰਕਾਰ। ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਤੇ ਬੋਲੇ ਰਿਸਿ ਧਾਰਿ। 'ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਸਭਿ ਆਲਮ ਸ਼ਾਹੂ[2]। ਜਿਸਿ ਕੋ ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਜਗ ਮਾਂਹੂ ॥੨੧॥ ਜਿਸਿ ਆਗੈ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਝੁਕਤਿ ਸਦਾ ਗਨ ਤ੍ਰਸਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਹਿਂ ਮਵਾਸ ਕਿਤਹੂ ਥਲ ਛੋਰਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰਿ ਕ਼ਰਿ ਅਪਨੋ ਜੋਰਾ[3] ॥੨੨॥ ਤਿਸ ਕੋ ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ ?।ਹਮ ਚਾਕਰ ਹੈਂ ਤਿਸਿ ਕੇ ਪਾਹੀ। ਖੇਲਤਿ ਇਤ ਅਖੇਰ ਸੋ ਆਵਾ। ਖਗ ਪਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਯੋ ਬਾਜ਼ ਚਲਾਵਾ ॥ ੨੩ ॥ ਕਰੀ ਨ ਚੋਟ ਇਤਹਿ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਯੋ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨਯੋ ਸਹਿਸਾਈ। ਹਮ ਆਇ ਦੇਖਤਿ ਪਿਛਵਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਤੁਮ ਨੇ ਆਗੇ ਹੀ ਗਹਿ ਲੀਨੋ। ਹਾਥ ਬਿਠਾਇ ਆਪਨੋ ਕੀਨੋ। ਦਿਹੁ ਫ਼ੁਰਨਿ ਨਹਿਂ ਕਰਿਹੁ ਬਿਗਾਰੇ। ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਰਿਸ ਕੋ ਧਾਰੇ' ॥੨੫॥ ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ 'ਸ਼ਾਹੁਕੋ ਜਾਨਹਿਂ। ਤੂੰ ਤਿਸਿ ਚਾਕਰ ਸੌਪਿ ਪਛਾਨਹਿਂ। ਹਮਹਿਂ ਬਾਜ਼ ਕਾਨਨ ਤੇ ਪਾਵਾ। ਨਹੀਂ ਚਲਹਿ ਅਬਿ ਤੁਮਰੋ ਦਾਵਾ[4] ॥੨੬॥ ਡਰਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਦੇਂ ਹਮ ਨਾਹੀ*।

[1](ਤੁਸਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਬਾਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ। [2]ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ। [3]ਅਪਨਾ ਜ਼ੋਰ ਸਭ ਤੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। [4]ਹੱਕ।

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਮੁਖ਼ਲਸਖ਼ਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਦੀ ਤ੍ਰੀਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦਿਤੇ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ੧੬੭੯ (੧੬੨੨ ਈ:) ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਅੰਸੂ ੧੮ ਅੰਕ ੩੧) ਤਦੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ, ਤ੍ਰਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਸੰ: ੧੬੮੫ ਬਿ: (੧੬੨੮ ਈ:) ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਹੋ ਸੰਮਤ ਇਸ ਜੁੱਧ ਦਾ ਸਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਹਜਹਾਂ ਤਦੋਂ ਲਾਹੌਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਮਰਨ ਵੇਲੇ (੧੬੨੭ ਈ: ਅਕਤੋਬਰ) ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਸੀ, ਤੇ ਜਨਵਰੀ ੧੬੨੮ ਈ: ਵਿਚ ਉਹ ਆਗਰੇ ਆਕੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਆਮ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਆਗਰੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਕਤੂਬਰ ੧੬੨੯ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਦਖਣ ਖਾਨ ਜਹਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਲਾਹੌਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੁਖ਼ਲਸਖ਼ਾਂ ਕੋਈ ਮੁਗ਼ਲ ਵਡਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹਾਕਮ,ਤੱਲਕੇਦਾਰ ਯਾ ਮੁਗ਼ਲ ਵਡਕੇ ਦਾ ਜੁੱਧ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੁੱਧ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਤਿ: ਗੁਰੂ ਖਾ: (ਹਿੰਦੀ) ਨੇ ਮੁਖ਼ਲਸਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਨਾਇਬ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਬਾਜ਼ ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਜੁੱਧ ਦਾ

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਗਹਨੋ ਜਤਨ ਤੇ ਰਾਖਹਿੰ ਪਾਹੀ। ਜਾਇ ਪੁਕਾਰਹੁ ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਜਿਸਿ ਕੋ ਬਕਤਿ ਜੋਰ ਤੁਮ ਭਾਰੀ[1]" ॥ ੨੭ ॥ ਤੁਰਕ ਸਊਰ ਕੁਪੇ ਕਹਿ ਬੈਨਾ। 'ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋ ਤੁਮ ਡਰੁ* ਹੈ ਨਾ'ਤਰੈ ਤਨਾਵਨਿ ਕੇ ਤਿਹ ਬਾਸਾ[2]। ਕਯੋਂ, ਸਾਚੋ ਪਿਖਿ ਚਹੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ[3]॥੨੮॥ਭੰਗ ਖਾਇ ਬੋਲਤਿ ਬਿਨੁ ਜਾਨੈ[4]। ਤਿਮ ਸੁਭਾਉ ਰਾਵਰ ਕੋ ਜਾਨੇ। ਚਮੂੰ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਜਿਨਿ ਕੇ ਪਾਸ। ਸੋ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਧਰਿ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੨੯ ॥ ਕਹੋਂ[5] ਨ ਦੇਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਬਾਜ਼। ਬਚਹੁ ਕਹਾਂ ਕਿਤ ਜਾਵਹੁ ਭਾਜਿ ?। ਆਇ ਸੈਨਿ ਜਬਿ ਘਾਲਹਿ ਜ਼ੋਰ। ਲਰਹਿ ਕੌਨ ਤਬਿ ਤੁਮਰੀ ਓਰਿ ॥ ੩੦ ॥ ਸਹਤ ਬਾਜ਼ ਕੋ ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਹਿੰ। ਕਯੋਂ ਨ ਡਰਹੁ ਤੁਮ ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ'।ਸੁਨਿਤਿ ਰਿਸੇ ਗੁਰੁਬਾਕਉਚਾਰਾ।'ਗੀਦੀ[6]! ਕਯਾ ਤੁਮ ਝਗਰੋ ਡਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਜਾਹੁ ਭਲੇ ਲੈ ਕੈ ਹਥਿਆਰ। ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਚਾਹਤਿ ਖੈਬੋ ਮਾਰਿ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਾਜ਼ ਹਮ ਲੇਵਨਿ ਹਾਰੇ। ਬਨਹੁ ਪੁਕਾਰੂ ਜਾਇ ਅਗਾਰੇ ॥੩੨॥ ਸੋ ਜਿਮਿ ਕਹੈ ਕਰਹੁ ਸੋ ਕਾਰੀ। ਇਹਾਂ ਨ ਕੀਜਹਿ ਕੁਛ ਤਕਰਾਰੀ। ਜੇ ਪਤਿ ਚਾਹਤਿ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਵੇ। ਨਾਹਕ ਅਪਨੇ

---

[1]ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਭਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਦੇ ਹੋ। [2]ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਣਾਵਾਂ ਹੇਠ(ਭਾਵ ਨੇੜੇ) (ਤੇਰਾ) ਵਾਸਾ ਹੈ। [3]ਕਿਉਂ ਸੱਚੀ ਮੁਚੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁਨਾ ਹੈਂ ? [4](ਕੋਈ) ਭੰਗ ਖਾ ਕੇ ਬਿ ਸਮਝੀ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। [5](ਸਾਡੇ) ਕਿਹਾਂ ਤੇ। (ਅ) ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਨਹੀਂ........।
[6]ਬੁਜ਼ਦਿਲੋ, ਕਾਇਰੋ। [ਫਾ:—ਗੀਦੀ]। *ਇਹ ਬੇ ਕਾਨੂੰਨਾ ਡਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸ੍ਵੈ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਸ੍ਵੈ ਰੱਖਯਾ ਦਾ ਅਸੂਲ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਅੰਕ ੧੩ ਵਿੱਚ ਦਸਦੇ ਹਨ 'ਹਮਰੋ ਬਾਜ਼ਿ ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਸ ਲੀਨੋ', ਦੂਸਰੇ ਬਨ ਵਿਚੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਤਦੋਂ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕਿਆਂ ਵਿਚ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 'ਹਮਹਿੰ ਬਾਜ਼ ਕਾਨਨ ਤੇ ਪਾਵਾ। ਨਹੀਂ ਚਲਹਿ ਅਬਿ ਤੁਮਰੋ ਦਾਵਾ।' (ਅੰ: ੨੬)। ਤੀਸਰੇ ਬਾਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਸਜਨਾਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਭੈ ਦਿਖਾ ਕੇ ਤੇ ਫੇਰ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਰੋਅਬ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਬਾਜ਼ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਡਰ ਕੇ ਦੇ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਡਰਤ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਦੇ ਹਮ ਨਾਂਹੀ' (ਅੰਕ ੨੭)। ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਮਾਮਲਾ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਸੂਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਜਾ ਸਾਰੀ ਦਬੇਲ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਦੱਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਭਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਅਸੂਲ ਤੇ ਅੜਕੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਉੱਮਤ ਵਿੱਚੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸੱਚ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਲਣ ਲੱਗੇ ਹਨ,ਚਾਹੇ ਅਸੂਲ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਵਿਚ ਜਾਨ ਦੇਣੀ ਪਵੇ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਛਿਨਾਵੋ'॥੩੩॥ਸੁਨਿ ਰਿਸਿ ਦੇਖਿ ਸਿੱਖ ਸਵਧਾਨ।ਬਿਧੀਏ ਆਦਿਕ
ਜੋ ਬਲਵਾਨ। ਕਹੇ ਕਠੋਰ ਜੋਰ ਭਰਿ ਬੈਨਾ[1]। 'ਕਿਮਿ ਮੂਢਹੁ ਬੋਲਹੁ
ਤੁਮ ਭੈ ਨਾ॥੩੪॥ਹੋਹਿ ਨ ਅਸ,ਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਿਥਾਈ[2]।ਤੁਮ ਅਪਨੇ ਦਿਹੁ
ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਈ'। ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਗਹਿ ਖੜਗ ਰੁ ਢਾਲੇ। ਕੂਪੇ ਸਊਰਨਿ
ਕੀ ਦਿਸ਼ ਚਾਲੇ ॥ ੩੫ ॥ 'ਬਾਜ਼ ਸੰਗਿ ਲਿਹੁ ਇਨਿ ਹਥਿਆਰ[3]। ਭਾਗਹਿ
ਬਪੁਰੇ ਕਰਹਿੰ ਪੁਕਾਰ'। ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ[4] ਸੁਭਟਨਿ ਕਰਨੋ। ਪਿਖਿ ਸਭਿ
ਦਿਸ਼ਿ ਤੁਰਕਨਿ ਮਨ ਡਰਨੋ ॥ ੩੬ ॥-ਗਹਿ ਨਹਿੰ ਲੇਹਿੰ-ਪਿਛਾਰੀ
ਮੁਰੇ। ਹੁਇ ਨਿਰਾਸ ਗਮਨੇ ਲਵਪੁਰੇ। ਬਿਸਮਿ ਬਿਸੂਰਤਿ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ।
'ਇਹ ਕਹਾ ਭਈ ਜਾਇ ਨਹਿੰ ਜਾਨੀ ॥ ੩੭ ॥ ਨਿਕਟਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਲੂਟਿ
ਮਚਾਈ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਰੰਚਕ ਉਪਜਾਈ। ਖ਼ੁਦ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਬਾਜ਼ ਅਛੇਰਾ।
ਜਿਸਹਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮੁਦਤਿ ਬਡੇਰਾ॥ ੩੮॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਵਸਤੁਨਿ ਕੋ
ਦੇਖਹਿ[5]। ਇਹ ਛੀਨਹਿੰ ਕਰ ਓਜ ਵਿਸ਼ੇਖਹਿ। ਜੇ ਕਰਿ ਬਾਜ਼ ਸਹਤ
ਗਹਿਵਾਵਹਿੰ। ਤੌ ਪਲਟੌ[6] ਅਪਨੋ ਹਮ ਪਾਵਹਿੰ'॥੩੯॥ਕਰਤਿ ਉਤਾਇਲ
ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਏ। ਚਲੇ ਗਏ ਨਹਿੰ ਕਹੂੰ ਟਿਕਾਏ। ਲਵਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ
ਭਏ। ਰਹਤਿ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨਿ ਕੋ ਗਏ ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਤੁਰੰਗ ਅਰੂੜ੍ਹੇ। ਕਰ ਪਰ ਥਿਰ ਕਰਿ ਬਾਜ਼ ਸੁ ਰੂੜੇ। ਚਲਤਿ ਨਿਹਾਰਤਿ
ਗੁਨ ਤਿਸਿ ਪਰਖਤਿ। ਲਖਹਿੰ ਦੁਲਭ, ਬਹੁਮੋਲਾ, ਹਰਖਤਿ ॥ ੪੧ ॥
ਬੂਝਹਿੰ ਅਪਨੇ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰਨਿ।'ਅਸ ਆਗੇ ਤੁਮ ਕਰਨੋ ਨਿਹਾਰਨਿ ?'।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੋ ਕਹਤਿ ਬਨਾਈ।'ਇਨਹੁੰ ਬੀਚ ਹਮ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ॥੪੨॥
ਬਹੁਤੇ ਬਾਜ਼ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਰੇ। ਪਿਖ੍ਯੋ ਨ ਕੋ ਇਸਿ ਕੀ ਸਮਸਰੇ। ਕਿਸਿ
ਹੂੰ ਤੇ ਹਮ ਸੁਨਯੋ ਅਗਾਰੀ।-ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਲਾਇਤਿ ਕਿਸਿ ਕੋ ਭਾਰੀ ॥ ੪੩॥
ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਹਿਤ ਪਠੀ ਸੁਗ਼ਾਤ । ਬਾਜ਼ੀ[7] ਬਾਜ਼ ਰੁਚਿਰ ਅਵਿਦਾਤਿ।
ਦਿਖਿਯਤਿ ਨਹਿ ਇਸਿ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ।ਨਹਿੰ ਪਾਵਤਿ ਖਰਚੇ ਧਨ ਭਾਰੀ-॥
੪੪॥ ਸੋ ਇਹ ਬਾਜ਼ ਆਪਕੇ ਲਾਯਕ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਯਹੁ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਯਕ

---

[1]ਜ਼ੋਰ ਭਰੇ ਬਚਨ, ਭਾਵ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਬਚਨ । [2]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਕਿਤੇ (ਬੈਠਾ) ਰਹੇ। [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਵੀ । [4]ਡਰ ਦਾਬੇ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਕਹਿਣੇ । [5]ਜੋ ਕੋਈ (ਹੋਰ) ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ (ਸੁਹਣੀ) ਚੀਜ਼ ਵੇਖਣ ਗੇ ਤਾਂ । [6]ਬਦਲਾ । [7]ਅਰਬੀ ਵਿਚ 'ਬਾਜ਼ੀ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਬਾਜ਼' ਹੀ ਹੈ । (ਅ) ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਬਾਜੀ=ਘੋੜਾ । [ਸੰਸ: ਵਾਜਿਨ੍]।

। ਕਰਨਿ ਅਪਨਿਪੌ ਸਫਲ ਬਿਚਾਰਾ।–ਅਦਭੁਤ ਰਚਯੋ ਮੋਹਿ ਕਰਤਾਰਾ ॥੪੫॥ ਗੁਰੁ ਕੇ ਕਾਰਜ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਆਵੈਂ। ਹੋਨਿ ਸਫਲਤਾ ਤਤਛਿਨ ਪਾਵੈਂ–। ਇਮਿ ਬਿਚਾਰ ਆਯਹੁ ਤੁਮ ਪਾਸਾ। ਪਿਖਹੁ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤਮਾਸ਼ਾ' ॥ ੪੬ ॥ ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਗੁਰੁ ਆਏ। ਹਯ ਉਤਰੇ ਨਿਜ ਮਹਿਲ ਸਿਧਾਏ। ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਮਹਿਂ ਬਾਜ਼ ਰਖਾਯੋ। 'ਕਰਹੁ ਸੇਵ ਨੀਕੇ' ਫੁਰਮਾਯੋ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਬਾਜ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਊਰ ਸਭਿ ਕਰਿਬੇ ਚਹਤਿ ਪੁਕਾਰ। ਮਨਹੁ ਚਮੂੰ ਮਰਿਵਾਇ ਕਰਿ ਸੁਧਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਕੇ ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਜਬਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਨਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਡਾਰੀ। ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ, 'ਖਰੇ ਕਿਮ ਭਏ ?। ਬਾਜ਼ ਪਿਛਾਰੀ ਕੌਤਿਕ ਗਏ ? ॥੨॥ ਪਕਰਯੋ ਜਾਇ ਕਿ ਉਡਿ ਕਿਤ ਗਯੋ ?। ਮੁਖ ਮਲੀਨ ਤੁਮਰੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਯੋ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ 'ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਉਤਰਯੋ ਹੁਤੋ ਸੰਗ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੩॥ਉਡਯੋ ਬਾਜ਼ ਤਿਨਿ ਢਿਗਿ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਸਹਤ ਸੁਕਾਬ ਬਿਲੋਕਨ ਕਯੋ। ਅਪਨੋ ਬਾਜ਼ ਛੋਡਿ ਤਿਨਿ ਦੀਨਾ। ਛੁਟਤਿ ਬਿਹੰਗ ਮਾਰਿ ਸੋ ਲੀਨਾ ॥ ੪ ॥ ਤਤਛਿਨਿ ਦੋਨਹੁਂ ਤਰੈ ਉਤਾਰੇ।ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਉਰ ਆਨੰਦ ਧਾਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰਿ ਪਾਛੇ ਹਮ ਗਏ। ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਬਾਜ਼ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥ ੫ ॥ ਕਹਯੋ ਤਬੈ–ਇਹ ਹਜ਼ਰਤ ਬਾਜ਼। ਬਿਚਰਤਿ ਇਤ ਅਖੇਰ ਕੇ ਕਾਜ।ਤ੍ਰਿਪਤਯੋ ਪੀਛੇ ਬਿਹੰਗ ਚਲਾਯੋ। ਕਰੀ ਨ ਚੋਟਿ ਉਡਤਿ ਇਹ ਆਯੋ–॥ ੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਯੋ –ਦੇਤਿ ਹਮ ਨਾਂਹੀ। ਬਡੋ ਜਤਨ ਕਰਿ ਪਕਰਯੋ ਪਾਹੀ–। ਡਰ ਰਾਵਰ ਕੋ ਦੀਨ ਬਡੇਰਾ। ਕਹਿਸਿ ਕਠੋਰ ਘੋਰ ਤਿਸਿ ਬੇਰਾ[1] ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਏਕ ਨਹੀਂ ਮਨ ਆਨੀ। ਤਨਕ ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਮਰੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ। ਜਬਿ ਹਮ ਕੋ ਭੀ ਪਕਰਨਿ ਲਾਗੇ। ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਤਬਿ ਭਾਗੇ ॥ ੮ ॥ ਤੁਮ ਸੋ ਲਰਹਿ, ਦੇਹਿ ਨਹਿ ਬਾਜ਼। ਕਰਿ ਰਾਖਯੋ ਗੁਰੁ ਜੰਗ ਸਮਾਜ। ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਕੁਛ ਚਲਤਿ ਅਗਾਰੀ।ਮਿਟਤਿ ਨ, ਕਰਤਿ ਲੋਹ ਤਬਿ ਭਾਰੀ' ॥੯॥–ਬਹੁ ਪ੍ਰਿਯ ਬਾਜ਼–ਸੁਨਯੋ[2]–ਗੁਰੁ ਛੀਨਾ। ਰਹੇ ਜਾਚਿ ਪੁਨ ਕਯੋਂਹੁ ਨ ਦੀਨਾ–। ਰਿਸਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। 'ਇਹ ਤੌ ਰਿਪੁ ਸਮ

[1]ਬਹੁਤ ਕਰੜੇ (ਬਚਨ) ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ (ਅਸਾਂ ਨੋ)। [2](ਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਸੁਣਿਆਂ।

ਨਿਕਟਿ ਹਮਾਰੀ ॥੧੦॥ ਆਜ ਬਾਜ਼ ਛੀਨਸੋ ਬਲ ਕਰਿਕੈ। ਔਚਕ ਕਿਸੁ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਬਰਿਕੈ। ਬਨਹਿ ਮਵਾਸੀ ਕਰਹਿ ਲਰਾਈ। ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਫਤੂਰ ਉਠਾਈ' ॥ ੧੧ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰੁ ਨਿੰਦਕਿ ਜੋਈ। ਅਵਸਰ ਪਾਇ ਸੁਨਾਵਹਿ ਤੋਈ।'ਗੁਰ ਬਿਗਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰੇ। ਛਿਮਾ ਠਾਨਿ ਤੁਮ ਨਜ਼ਰਿ ਨ ਧਰੇ[1] ॥੧੨॥ ਬਡ ਹਜ਼ਰਤ ਤੁਮ ਪਿਤਾ ਅਗਾਰੀ। ਚੰਦੂ ਕਰੀ ਇਨਹੁੰ ਕੀ ਚਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਤਤਛਿਨ ਗੁਰੁ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ। ਜਾਨੀ ਸੰਗ ਸੈਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਰਾਖੇ ਪਾਸਿ, ਕਰੀ ਤਕਰਾਈ। ਜਾਨਿ ਨ ਦਏ ਅਪਰ ਕਿਸਿ ਥਾਈਂ। ਅਪਨੀ ਸੈਨ ਕਛੁਕ ਸੰਗ ਰਾਖੀ। ਜੇ ਅਖੇਰ ਕੇ ਹੁਇ ਅਭਿਲਾਖੀ ॥ ੧੪ ॥ ਸ਼ਾਹਿ ਚਮੂੰ ਤਬਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਹਿ। ਨਹਿੰ ਬਿਸਵਾਸ ਇਨਹੁ ਕੋ ਧਾਰਹਿ। ਤੁਮ ਢਿਗ ਲਵਪੁਰਿ ਬਾਸੋ ਕਏ। ਕਾਜ਼ੀ ਸੁਤਾ ਸਾਥਿ ਲੈ ਗਏ ॥ ੧੫ ॥ ਤਊ ਆਪਿ ਨੇ ਛਿਮਾ ਧਰੀ ਹੈ। ਅਬਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਫੇਰ ਕਰੀ ਹੈ।ਟਰਹਿ ਨਹੀਂ ਬਿਨੁ ਕਰੇ ਲਰਾਈ। ਬਰਹਿ ਦੁਰਗ ਆਕੀ ਹੁਇ ਜਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਗਹਿ ਲੀਜਹਿ, ਤਬਿ ਫਲੁ ਕੋ ਪਾਵਹਿ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਛੁ ਬਿਗਾਰਿ ਉਠਾਵਹਿ। ਚਲਹਿ ਨ ਬਸਿ ਜੇ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੈ। ਰਿਦੈ ਜੰਗ ਜੋ ਚਹਤਿ ਹਮੇਸ਼ੈ ॥੧੭॥ ਜੋ ਅਬਿ ਛਿਮਹੁ, ਨ ਆਛੀ ਅਹੈ। ਬਹੁਰ ਫਤੂਰ[2] ਉਠਾਵਨਿ ਚਹੈ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਰ ਨੀਕਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਨ[3] ਸਮੀਪਿ ਹਕਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਕਰਿ ਆਦਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯਹੁ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਹੁ ਮੋਲ ਦਿਵਾਯਹੁ। ਕੰਚਨ ਜ਼ੀਨਿ ਪਾਇ ਸ਼ੁਭਿ ਰੰਗ। ਬਲੀ ਚਪਲ ਬਡਿ ਦੀਨਿ ਤੁਰੰਗ ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਨ ਧਨ ਗਨ ਅਨਵਾਇ ਸੁ ਦੀਨਾ। ਕਰਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਭਾਖਨਿ ਕੀਨਾ। 'ਸਪਤ ਹਜ਼ਾਰ ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਤੋਰੇ। ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰਿ ਬਿਲਮਿ ਕੋ ਛੋਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਅਪਰ* ਸੈਨ ਲਿਹੁ ਸੰਗਿ ਬਨਾਈ। ਦਿਹੁ ਦੁੰਦਭਿ ਕੋ ਕਰਹੁ ਚਢਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਬਡ ਜੋਧਾ। ਪਕਰਹੁ ਜਾਇ ਲਰਹੁ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥੨੧॥ ਸਹਤ ਬਾਜ਼ ਕੇ ਲਯਾਵਨਿ ਕੀਜਹਿ। ਕਿਧੌਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਗਹਿ ਲੀਜਹਿ। ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਰਿ ਜੇ ਲਯਾਵਹੁ ਇਹਾਂ।ਮਨਸਬ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਥਮ ਤੇ ਮਹਾਂ[4]' ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂ[3] ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਾਥਿ ਕਰ ਬੰਦਿ ਅਲਾਯੋ।

[1]ਭਾਵ ਤੁਸਾਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। [2]ਫਸਾਦ। [3]ਮੁਖ਼ਲਸਖ਼ਾਂਨ। [4](ਤਰਾ) ਮਰਤਬਾ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

*ਪਾ:-ਅਰਧ।

'ਕਜਾ ਮਮ ਆਗੈ ਕਰਹਿ ਸੁ ਜੰਗ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਹੀ ਗਹਿ ਲੇਉਂ ਨਿਸੰਗ ॥੨੩॥ ਚਮੂੰ ਅਸੂਦੀ[1] ਬਲੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਚਹਤਿ ਰਹਤਿ–ਹੁਇ ਜੰਗ ਕਰਾਲਾ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਸੈਨ ਕਹਾਂ ਜੋ ਲਰੈ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਮਮ ਆਗੈ ਸੋ ਅਰੈ' ॥੨੪॥ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਉਤਸਾਹ। 'ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ' ਕਹਿ ਸਭਾ ਸੁ ਮਾਂਹੁ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਪਹਿਰਿ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਹੇਰ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ ਬਡੋ ਉਮਰਾਉ ॥੨੫॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਯੋ। ਸੂਰਨਿ ਕੋ ਉਤਸਾਹੁ ਬਧਾਯੋ। ਤਤਛਿਨਿ ਡਾਰੇ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗ। ਭਏ ਸਨੱਧਬੱਧ[2] ਭਟ ਅੰਗ ॥੨੬॥ ਖੜਗ, ਤੁਪਕ, ਤੋਮਰ, ਗਨ ਤਰਕਸ਼। ਧਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰਤ ਕਟ ਕਸਿ ਕਸਿ। ਗੁਲਕਾਂ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਈ। ਸੁਭਟਨਿ ਲਈ ਜਿਤਿਕ ਮਨ ਭਾਈ ॥੨੭॥ ਅਪਰ ਉਸ਼ਟ ਪਰ ਲਾਦਿ ਚਲਾਏ। ਚਢੇ ਕੁਲਾਹਲ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਪ੍ਰੇਰੇ ਕਾਲ ਕਰਾਲ ਬਿਲੰਦੇ। ਭਏ ਅਰੂਢ ਪਵੰਗਮ ਬ੍ਰਿੰਦੇ ॥੨੮॥ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂ ਕਰਿ ਕੋਪ ਬਡੇਰੋ। ਪਿਖਿ ਲਸ਼ਕਰ ਨਿਜ ਸੰਗ ਘਨੇਰੋ। ਚਲ੍ਯੋ ਹੰਕਾਰਤਿ ਮੂਢ ਗੁਮਾਨੀ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੌ ਨਿਯਰਾਨੀ[3] ॥੨੯॥ ਜਬਿ ਡੇਰੇ ਤੇ ਨਿਸਰਿ[4] ਪਧਾਰਾ। ਧੁਨਿ ਖੋਟੀ ਤੇ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰਾ। ਦਲ ਪਰਿ ਗੀਧ ਭ੍ਰਮੰਤੀ ਦਲੈਂ। ਕਾਸ਼ਟ ਭਾਰ ਅਗਾਰੀ ਮਿਲੈ ॥੩੦॥ ਦੀਨਮਨੇ[5] ਬਾਜ਼ੀ ਰੁਦਨਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਲੋਚਨ ਤੇ ਅੱਸ਼ੂ ਬਹਾਵੈਂ। ਚਲਤਿ ਅਕਾਰਨ ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਪਰੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਭਟਨਿ ਪੱਗੀਯਾ ਪਰਿ ਤਰੈਂ[6] ॥੩੧॥ ਸ਼ਿਵਾ ਪੁਕਾਰਤਿ ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ। ਮ੍ਰਿਗ ਕੀ ਮਾਲ ਕੁਵੇਰੀ[7] ਧਾਵਤਿ। ਦਾਰੁਨ ਕਾਕ ਬੋਲਤੇ ਉਡੇ। ਇਮ ਅਪਸ਼ਕੁਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਡੇ ॥੩੨॥ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਚਲੇ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਰਗ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬਾਤੀ। ਸੁਧਿ ਕੇ ਹੇਤ ਲਿਖੀ ਤਬਿ ਪਾਤੀ ॥੩੩॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮ ਸਭਿ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ। ਤਉ ਬਿਨੈ ਦਾਸਨਿ ਕੀ, ਸ੍ਵਾਮੀ ! ਹੇਤਿ ਬਾਜ਼ ਕੇ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸਾਯੋ। ਬਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਮ ਓਰਿ ਪਠਾਯੋ ॥੩੪॥ ਕਹ੍ਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ–ਗੁਰੁ ਗਹੀਜਹਿ। ਬਾਜ਼ ਸਮੇਤਿ ਲ੍ਯਾਇਬੋ ਕੀਜਹਿ–। ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂ ਉਮਰਾਵ ਬਡੇਰੋ। ਚਢਿ ਆਯਹੁ ਦਲ ਸੰਗ

[1] ਆਰਾਮ ਪਾ ਚੁਕੀ, ਖੁਸ਼ਹਾਲ। [2] ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾ ਕੇ। [3] ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਮੌਤ ਨੂੰ (ਜੋ) ਨੇੜੇ ਆਈ ਹੈ। [4] ਨਿਕਲਕੇ। [5] ਉਦਾਸ ਹੋਏ। [6] ਪੱਗਾਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਪਈਆਂ। [7] ਉਲਟੇ ਪਾਸਿਓਂ।

ਘਨੇਰੋ॥੩੫॥ਆਪਿ ਸੁਜਾਨ ਅਹੋ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਹਤਹੁ ਮਲੇਛਨਿ, ਕੀਜਹਿ ਜੀਤ। ਕਰਨੀ ਸੁਧਿ ਇਹ ਧਰਮ ਹਮਾਰੋ। ਲਿਖਿ ਭੇਜੀ ਸਭਿ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੋ' ॥ ੩੬ ॥ ਥੋਰੇ ਦਿਵਸ[1] ਪਠਯੋ ਤਬਿ ਚਾਰ[2]।'ਜਾਵਹ ਚਲੇ ਬਿਲੰਬ ਬਿਸਾਰਿ'। ਇਮਿ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬੀਤੀ ਕਥਾ। ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਗੁਰੁ ਕੀਨੀ ਜਥਾ ॥ ੩੭ ॥ ਖੇਲਿ ਸ਼ਿਕਾਰੁ ਸਦਨ ਜਬਿ ਆਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਗਏ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਜਹਾਂ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਊਚਿ ਮਹਾਨ ॥੩੮॥ ਤਿਸਿ ਕੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਭੀਤ ਕਰਾਈ। ਕ੍ਛ ਆਢੋ[3] ਕਰਿ ਹਿਤ ਤਕਰਾਈ। ਕਾਸ਼ਟ ਦੀਰਘ ਹੇਤਿ ਉਸਾਰਨਿ। ਧਰੇ ਆਨਿ[4] ਕੇਤਿਕ ਰਿਪੁ ਮਾਰਨਿ[5] ॥੩੯॥ ਕਿਤਿਕ ਭਟਨਿ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਯੋ। 'ਰਖਹੁ ਸੁਚੇਤੀ' ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। ਤਖਤ ਸਥਾਨਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਸੁਰਨਿ ਸਹਤ ਸੁਰਪਤਿ ਥਿਤ ਜੈਸੇ ॥ ੪੦ ॥ ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਛੀਨੇ ਬਾਜ਼ ਰਹੈਂ ਸਵਧਾਨ[6]। ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮੰਗਾਏ। ਧਰਿ ਊਚੇ ਥਲ ਧੂਪ ਧੁਖਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਫੂਲਨਿ ਕੀ ਮਾਲਾ ਪਹਿਰਾਵੈਂ। ਚਰਚਤਿ ਚੰਦਨ ਕੋ ਚਿਤ ਲਾਵੈਂ। ਚਾਰੁ ਚਮਰੁ ਕੋ ਗਹੇ ਝੁਲਾਵਤਿ। ਇਮਿ ਪੂਜਤਿ ਬਹੁ ਚਿਤ ਹਰਖਾਵਤਿ॥੪੨॥ਆਯੁਧ ਤੇਗ਼ੇ ਬਾਢ ਚਰ੍ਹਾਏ[7]। ਤਰਕਸ਼ ਖਪਰੇ ਖਰ ਕਰਿਵਾਏ[7]। ਧਨੁਖ ਕਠੋਰਨਿ ਪਨਚ[8] ਚਢਾਈ। ਕੰਚਨ ਲਿਪਤਿ ਤੁਪਕ ਅਰਚਾਈ* ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਸ ਖੇਲ ਰਚਾਯੋ। ਤਯਾਰੀ ਕਰਨਿ ਜੰਗ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਉਤ ਦਮੋਦਰੀ ਸਗਰੀ ਤਯਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਬਯਾਹ ਕੀ ਮੌਜ ਸੁਧਾਰੀ ॥ ੪੪ ॥ ਦੇਨੀ ਦਾਤਿ ਅਧਿਕ ਕਰਿਵਾਈ। ਰੁਚਿਰ ਬਿਭੁਖਨ ਕੋ ਘਰਵਾਈ। ਬਸਤ੍ਰ ਸਿਵਾਵਨਿ† ਲਾਗੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬਿੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਸੈਨਾ ਚਢਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਜੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੁਛ ਥਿਰੇ ਪੁਨ ਭੋਜਨ ਕਹਿ ਖਾਨ। ਪੌਢੇ

---

[1]ਥੋਹੜੇ ਜਿਹੇ ਦਿਨ ਨਾਲ। [2]ਦੂਤ। [3]ਆਸਰਾ। [4]ਮੰਗਵਾ ਕੇ। [5]ਵੈਰੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [6]ਬਾਜ਼ ਖੋਹਿਆ ਕਰਕੇ (ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ) ਸਵਧਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [7]ਤਿੱਖੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ। [8]ਚਿੱਲੇ, ਧਨੁਖ ਦੀ ਡੋਰੀ।

*ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੂਜਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਜੜ ਪੂਜਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਦਬੇਲ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸਿਖਾਲਣ ਤੋਂ ਹੈ। †ਪਾ:-ਸਿਵਾਵਤਿ।

ਬਹੁਰਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਢਰਯੋ ਦੁਪਹਿਰੇ ਜਾਨਿ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਜੀਆ[1] ਪਾਨ*ਕਰੇ ਹਰਖਾਏ। ਬਹੁਰ ਸੁਚੇਤਾ ਸਕਲ ਬਨਾਏ। ਕਰ ਪਦ ਬਦਨ ਪਖਾਰਨਿ ਕੀਨਾ। ਥਿਰੇ ਤਖਤ ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਾ॥ ੨ ॥ ਉਤਸਵ ਹੋਤਿ ਬਯਾਹ ਕੋ ਭਾਰੋ। ਗਨ ਸਮਾਜ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੋ।ਰਾਖਹਿ ਸਦਨ ਬਨਾਇ ਘਨੇਰੇ। ਜਾਨਹਿ–ਆਇ ਬਰਾਤਿ ਸਵੇਰੇ–॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਇਕਿ ਗੁਰੁ ਹੀ ਜਾਨੈਂ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਰਿਦੇ ਪਛਾਨੈ ।–ਆਇ ਮਲੇਛ ਸੰਘਾਰਨਿ ਕਰੈਂ–। ਇਹ ਗਤਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਨੀ ਪਰੈ॥ ੪ ॥ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਸੁ ਤਖਤ ਅਗਾਰੀ। ਗਾਵਹਿ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਧੁਨਿ ਭਾਰੀ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜੇ ਜੋਧਾ ਸਵਧਾਨ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਬੈਠੇ ਬਲਵਾਨ ॥ ੫ ॥ ਸੌਦਰ ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਗ ਤਹਿਂ ਬੈਸੇ। ਪਾਯੋ ਭੋਗ ਨਮੋ ਕਿਯ ਤੈਸੇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੰਦਿਰ ਬਿਖੈ ਪਧਾਰੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਤਬਿ ਸੁਭਟ ਸਿਧਾਰੇ॥੬॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਗਨ ਸੋਏ। ਕੇਤਿਕ ਰਾਤਿ ਬਿਤੀ ਜਬਿ ਜੋਏ। ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਸਿੱਖਨਿ ਅਰਦਾਸ। ਆਇ ਪਹੁਚੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸਿ ॥ ੭ ॥ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਸੋਂ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਅਬਿ ਹੀ ਚਹੌਂ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜਾਨੇ।ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋ ਕਾਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੇਰਿ ਨ ਕਰਹੁ ਜਾਹੁ ਦਰਹਾਲਾ॥੮॥–ਜਿਮਿ ਮੋਕਹੁ ਤੁਮ ਆਯਹੁ ਜਾਨਾ। ਤਿਮਿ ਆਯੋ ਦਲ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਨਾ–'।ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਨੇ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ।'ਲਵ-ਪੁਰਿ ਤੇ ਪਾਤੀ ਅਬਿ ਆਈ ॥ ੯ ॥ ਕਹੈ ਸੁ–ਬਡਿ ਸੈਨਾ ਚਢਿ ਆਈ–। ਮਿਲਯੋ ਚਹੈ ਰਾਵਰ ਕੇ ਤਾਂਈ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਵਾ[2]। ਅੰਤਰਿ ਬਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ॥੧੦॥ਧਰਿ ਦੀਨੀ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ। ਪਢਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਪਠੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਕੇਤਿਕ ਜੋਧਾ। 'ਰੋਕਹੁ ਪ੍ਰਥਮ ਹਤਹੁ ਰਿਪੁ ਕ੍ਰੋਧਾ'॥੧੧॥ਪੁਨ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਸਿਖ ਕੋ ਬੂਝਾ। 'ਕਿਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਤਵ ਆਵਤਿ ਸੂਝਾ[3]?'। ਸੁਨਿ ਤਿਨਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਹਯੋ। 'ਸੰਗਿ ਸੈਨ ਕੇ ਮੈਂ ਮਗ ਲਹਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਢਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲੇ। ਕਈ ਹਜਾਰਿ ਸੁਭਟ ਕਲਮਲੇ[4]। ਤਿਨਿ ਕੋ ਮਗ ਮਹਿਂ ਲਾਗੀ ਦੇਰਾ। ਮੈਂ ਆਯੋ ਕਰਿ ਬੇਗ ਬਡੇਰਾ॥ ੧੩ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸੈਨ ਭੀ ਆਈ ਜਾਨਹੁ। ਦਿਢਿ ਹੁਜਹਿ ਗੁਰੁ! ਬਿਲਮਿ ਨ ਠਾਨਹੁ'। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਿਖ ਧਰਿ

[1]ਸੁੱਖਾ, ਭੰਗ। [2](ਲਾਹੌਰੋਂ ਆਏ ਸਿੱਖ ਨੂੰ) ਬੁਲਾਇਆ। [3]ਡਿੱਠਾ ਹੈ। [4]ਕੁਰਬਲ ਕੁਰਬਲ ਕਰਦੇ (ਅ) ਕਲਿਮਲੇ=ਪਾਪ ਵਾਲੇ।

*ਭੰਗ ਪੀਣ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਤਿਸ ਕਾਲ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤ ਕਰਨੋ ਨਿਹਾਲ ॥੧੪॥ ਬਹੁਰ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਤੇ ਸਿਖ ਆਯੋ। ਉਤਲਾਵਤਿ ਨੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ! ਲਸ਼ਕਰ ਬਡਿ ਆਵਾ। ਕਲਬਲਾਟ ਹਮ ਨੇ ਸੁਨਿ ਪਾਵਾ॥ ੧੫ ॥ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਅਰੁ ਗੁਲਕਾਂ ਪਠੀਯਹਿ। ਪੂਰਬ ਸੰਘਰ ਤਿਸ ਥਲ ਠਟੀਅਹਿ।ਗੁਰ ਜੀ! ਤੋਪ ਹੋਤਿ ਇਸ ਕਾਲ। ਮਾਰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਰੋਕਤਿ ਜਾਲ' ॥੧੬॥ਸੁਨਿ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਖੋਖੌਰ ਲਕਰੋ ਪਰਜੋ ਮਹਾਨਾ। ਸਨਮੁਖ ਰਿਪੁਨਿ ਧਰਹੁ ਤਿਹ ਜਾਈ॥ਦਿਹੁ ਗੋਰਨ ਕੀ ਮਾਰਿ ਮਚਾਈ' ॥੧੭॥ਪੁਨਿ ਸਿਖ ਨੇ ਗੁਰੁ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ। 'ਦੁਰਗ ਬਰੂਦ ਸੁ ਗੋਰਾ ਹੀਨੇ। ਭਰਿ ਲਕਰੇ ਮਹਿਂ ਕਹਾਂ ਚਲਾਵੈਂ।ਮ੍ਰਿਗ ਤੌ ਨਹੀਂ ਹੇਰਿ ਡਰਪਾਵੈਂ'॥੧੮॥ਬਹੁਰ ਹੁਕਮ ਗੁਰੁ ਤਿਨਹੁੰ ਬਖਾਨਾ। 'ਪੂਰਹੁ ਲਕਰਾ ਧੂਰਿ ਮਹਾਨਾ। ਪਾਥਰ ਈਂਟ ਪਾਇ ਕਰਿ ਮਾਰੋ। ਆਵਤਿ ਰਿਪੁ ਦਲ ਕੋ ਪਰਹਾਰੋ ॥ ੧੯ ॥ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਮ ਰਹੈਂ ਤੁਹਾਰੇ। ਲਰਹੁ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਧੀਰਜ ਧਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਬਿਸਮੇਂ ਸਿਖ ਧਾਇ ਪਹੂੰਚੇ। ਲਕਰੋ ਧਰਜੋ ਉਠਾਇ ਸੁ ਊਚੇ॥੨੦॥ਪੂਰਿ ਧੂਰਿ ਸੌਂ ਠੋਕਨਿ ਕਰੀ। ਅਗਨੀ ਤਬਹਿ ਪਲੀਤਾ ਧਰੀ। ਛੁਟੀ ਤੋਪ ਸਮ ਅਵਨਿ ਹਲਾਈ। ਮਨਹੁੰ ਗਾਜ ਮੰਡਪ ਕੜਕਾਈ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਹੁਤੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਮਹਿਂ ਭਟ ਜੇਤੇ।ਬਿਸਮਤਿ ਭਏ ਹਰਖ ਧਰਿ ਤੇਤੇ। ਚੜ੍ਹੀ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਭਰਿ ਭਰਿ ਤਾਂਹੀ। ਛੋਰਹਿਂ ਗੋਰੇ ਹੁਇ ਗਿਰ ਜਾਂਹੀ[2]॥ ੨੨ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸੈਨ ਬ੍ਡਿ ਕਪਟ ਅਰੰਭਾ।'ਕਿਮਿ ਸੁਧਿ ਹੋਈ' ਮਾਨ ਅਚੰਭਾ। 'ਨਾਂਹਿ ਤ ਸੁਪਤਿ ਪਰੇ ਗਹਿ ਲੈਹੈਂ[3]। ਬਿਨਾ ਜੰਗ ਤੇ ਕਾਜ ਬਨੈ ਹੈਂ[4] ॥ ੨੩ ॥ ਭੋਰ ਹੋਤ ਗੁਰੁ ਬਾਜ ਸਮੇਤਿ। ਗਹਿ ਲੇ ਚਾਲਤਿ ਅਨੰਦ ਸਮੇਤਿ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਦਗ਼ਾ ਭਯੋ[5],ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਜਿਨਹੁੰ ਅਗਾਰੀ ਤੋਪ ਚਲਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਅਬਿ ਧੌਂਸਨਿ ਪਰਿ ਚੋਬ ਹਨੀਜੈ।–ਪਰਹਿ ਜੰਗ ਗਾਢੋ–ਸੁਧਿ ਦੀਜੈ'। ਇਮਿ ਉਰ ਤੇ ਸਭਿ ਕਪਟ ਨਿਵਾਰਾ। ਸਨਮੁਖ ਭਏ ਕ੍ਰੋਧ ਬ੍ਡਿ ਧਾਰਾ॥ ੨੫॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ॥ ਹਨੀ ਚੋਬ ਭਾਰੀ ਸੁ ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰੇ। ਬਡੇ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਬਕੈਂ ਬਾਰ ਬਾਰੇ[6]। ਕਲਾ ਪੈ ਜੜੇ ਮੋੜ ਤੋੜੇ ਧੁਖੰਤੇ। ਚਲਾਈ ਤੁਫੰਗੈ ਭਭੂਕੇ ਭਖੰਤੇ[7] ॥ ੨੬ ॥ ਨਿਸਾ ਭੂਰ

---

[1]ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਮੁਨਾਰੇ ਤੇ ਕੜਕੀ ਹੈ। [2]ਜਦ ਚਲਾਂਵਦੇ ਹਨ ਤਾਂ (ਉਹੋ ਪੱਥਰ) ਗੋਲੇ ਹੋਕੇ ਡਿਗਦੇ ਹਨ। [3]ਫੜ ਲੈਣੇ ਸੀ। [4]ਕੰਮ ਬਣ ਜਾਣਾ ਸੀ। [5]ਓਹ ਦਗ਼ਾ (ਕਾਮਯਾਬ) ਨਹੀਂ ਹੋਯਾ [6]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਮਾਰ ਲੌ ਮਾਰ ਲੌ) ਬਾਰ ਬਾਰ। [7]ਬੰਦੂਕਾਂ (ਅੱਗ ਦੇ) ਭਭੂਕੇ ਭਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਧੇਰ ਹੋਯੋ ਗੁਬਾਰਾ[1]। ਉਠੀ ਧੂਰਿ ਪੂਰੰ ਛਯੋ ਗੈਨ ਸਾਰਾ[2]। ਨ ਦੀਸੈ ਕਛੂ ਆਪਿ ਹਾਥੈਂ ਪਸਾਰੇ[3]। ਪਲੀਤਾ ਭਖੇ ਤੇ ਮਲੀਨੰ ਨਿਹਾਰੇ[4] ॥੨੭॥ ਦਿਸ਼ਾ ਤਾਂਹਿ ਤਾਕੈਂ ਚਲਾਵੈਂ ਤੁਫੰਗੇ। ਭਰੈਂ ਫੇਰਿ ਛੋਰੈਂ ਬਡੇ ਬੇਗ ਸੰਗੇ॥ ਕੜਾਕਾੜ ਨਾਦੇ[5] ਉਠਯੋ ਏਕ ਬਾਰੀ। ਇਤੇ ਲੋਹ ਕੋਟੰ ਬਕੈਂ[6] ਮਾਰਿ ਮਾਰੀ॥੨੮॥ ਬਡੀ ਕਾਠਿ ਕੀ ਤੋਪ ਚੌਂਪੇ ਚਲਾਵੈਂ। ਬਡੇ ਵ੍ਰਿੰਗ ਬਾਂਧੇ ਜਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਵੈਂ[7]। ਪਖਾਣੇ ਕਿ ਈਟੰ ਬਨੈ ਤਾਂਹਿ ਗੋਰੇ। ਲਗੈਂ ਅੰਗ ਭੰਗੈਂ, ਉਡੈਂ ਸੂਰ ਘੋਰੇ[8] ॥ ੨੯ ॥ ਮਲੇਛਾਨਿ ਸੈਨਾਪਤੀ ਜਾਨਿ ਐਸੇ। 'ਗੁਰੂ ਆਪ ਈਹਾਂ, ਲਰੈਂ ਬੀਰ ਤੈਸੇ॥ ਕਰੋ ਕਯੋਂ ਨ ਹੱਲਾ, ਗਹੋ ਬੇਗ ਜਾਈ॥ ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਥੋਰੀ, ਲਰੈ ਕੌਨ ਆਈ'॥ ੩੦॥ ਕਹੇ ਤੇ ਚਲੇ ਲੋਹਕੋਟੰ[9] ਨਜੀਕਾ। ਛੁਟੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੋਰੀ ਮਚਯੋ ਜੁੱਧ ਨੀਕਾ। ਲਯੋ ਘੇਰਿ ਸੈਨਾ ਘਨੀ ਘੂਮਿ ਆਈ। ਫਿਰੈਂ ਚਾਰਿ ਪਾਸੇ ਪਰੈ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਚਯੋ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਜੰਗ ਇਮਿ ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਬਿਕਰਾਲ। ਮਨਹੁਂ ਭਾੜ ਧਾਨਾ ਭੁਜੈ[10] ਤੜਭੜ ਭਈ ਬਿਸਾਲ ॥੩੨॥ ਪਾਧੜੀਛੰਦ॥ ਸੁਨਿ ਤਬਹਿ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ। ਮਨ ਮੈਂ ਸੁ ਜਾਨਿ ਦਲ ਹੈ ਬਿਲੰਦ। ਨਿਕਸੇ ਨਿਕੇਤ ਤੇ ਵਹਿਰ ਆਇ। ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅੰਗ ਲੀਨੇ ਸਜਾਇ॥੩੩॥ ਸਭਿ ਸਨਧਬੱਧ ਹ੍ਵੈ ਆਇ ਸੂਰ। ਬੋਲਤਿ ਗਰੂਰ ਗੁਰੁ ਕੇ ਹਦੂਰ। 'ਅਬਿ ਬਿਲਮ ਕਹਾਂ ਆਗਯਾ ਸੁ ਦੇਹੁ। ਜਿਸਤੇ ਮਲੇਛ ਗਨ ਮਾਰਿ ਲੇਹੁ' ॥੩੪॥ ਤਿਸ ਸਮੈ ਗੁਰੂ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਇਕੰਤ। ਮੁਖਿ ਸੁਭਟ ਹਕਾਰਿ ਕੀਨਿਸਿ ਮਤੰਤ। ਇਕਿ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਪੈਂਦਾ ਪਠਾਨ। ਕੋ ਨਹੀਂ ਬੀਰ ਤਿਸ ਕੇ ਸਮਾਨ॥੩੫॥ ਪੁਨ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੋਧਾ ਬਿਲੰਦ। ਲਖਿ ਦਾਵ ਘਾਵ ਔਰ ਨ ਮਨਿੰਦ[11]। ਬਹੁ ਚਤੁਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਿਤ ਰਚਿ ਉਪਾਇ। ਛਲ ਲੇਤਿ ਛਿਨਕ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿ ਦਾਇ॥੩੬॥ ਮੋਹਨ, ਗੁਪਾਲ, ਨਵਲੂ, ਨਿਹਾਲ। ਇਹ ਚਤਰ ਸੂਰ ਚਾਤੁਰ ਬਿਸਾਲ॥ ਖਿੱਦਯਾ ਤੁਫੰਗ ਕੀ ਅਧਿਕ ਜਾਨਿ। ਰਿਪੁ ਸਮੁਖ ਦੇਖਿ ਘਰ ਦੇਂ ਨ ਜਾਨਿ ॥ ੩੭ ॥ ਇਕ ਸੁਭਟ ਪਿਰਾਣਾ ਸ਼ਮਸਪੀਨ[12]। ਤੋਮਰ ਪ੍ਰਹਾਰ

[1]ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿਚ ਗੁਬਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। [2]ਅਕਾਸ਼ ਸਾਰਾ ਛਾ ਗਿਆ। [3]ਹੱਥ ਪਸਾਰਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ। [4]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ (ਦਿਖਾਈ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [5]ਸ਼ਬਦ। [6]ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਵਿਚ (ਸੂਰਮੇ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [7]ਬੜੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਂ ਜਿਥੇ ਕੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਂਵਦੇ ਹਨ। [8]ਬਹੁਤੇ (ਅ) ਘੋੜੇ। [9]ਲੋਹਗੜ੍ਹ। [10]ਮਾਨੋ ਭੱਠ ਵਿਚ ਦਾਣੇ ਭੁੱਜਦੇ ਹਨ। [11]ਹੋਰ ਕੋਈ ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। [12]ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਹੜਾ ਵੱਡਾ ਹੈ (ਅ) ਸਮਸ=ਤੁਲ। ਪੀ=ਬਹੁਤੇ। ਨ=ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵ (ਜਿਸ ਦੇ) ਤੁੱਲ ਹੋਰ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਾਨਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਪੁਨ ਕਰਹਿ ਖੜਗ ਕੇ ਦਾਵ ਘਾਵ। ਜਬਿ ਸੁਨਹਿ ਜੰਗ ਚਿਤਿ ਹੋਤਿ ਚਾਵ ॥ ੩੯ ॥ ਪੁਨ ਜੈਤ ਰੁ ਜਾਤੀ ਮਲਿਕ ਦੋਇ। ਤੀਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਪਰੋਇ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿ ਸੁਭਟ ਗੁਰੁ ਤੀਰ ਆਇ। ਹਯ ਪਰਿ ਅਰੋਹ ਥਿਤ ਕਿਤਿਕ ਥਾਇਂ॥੩੯॥ ਤੋੜੇ ਧੁਖਾਇ ਬਨਿ ਸਾਵਧਾਨ।ਥਿਰਿ ਤੁਪਕ ਬਰੂਦ ਗੁਲਕਾਂ ਠੁਕਾਨ[1]। ਭਟ ਕਿਤਿਕ ਦੁਗੁਲਕਾਂ[2] ਬੀਚਿ ਪਾਇ। ਕਰਿ ਰਾਖਿ ਤਯਾਰ ਹਾਥਨਿ ਉਠਾਇ ॥੪੦॥ ਚੌਪਈ ॥ਨਿਜ ਸੈਨਾ-ਪਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੇਰੇ।ਸਾਦਰ ਕਰੇ ਬਿਠਾਵਨਿ ਨੇਰੇ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ'ਕਰੈਂ ਮਤ ਕੌਨ[3]?। ਲਰਨਿ ਭਲੋ ਨਹਿਂ ਅੰਤਰਿ ਭੌਨ[4] ॥ ੪੧ ॥ ਪੁਰਿ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗ ਚਲਹਿਂ ਅਬਿ ਬਾਹਰਿ। ਥਿਰਹਿਂ ਹੇਰਿ ਮੈਦਾਨ ਸੁ ਠਾਹਰਿ[5]। ਰਾਤਿ ਅੰਧੇਰੀ ਸੂਝਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿਂ ਰਿਪੁ ਘਰਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੨ ॥ ਅਪਨੋ ਪਰ ਕਾ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਆਪਸਿ ਬਿਖੈ ਘਾਵ ਤਨ ਘਾਈ[6]। ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਜੋਧਾ ਘਿਰਿ ਜਾਇਂ[7]। ਤਬਿ ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਪਾਇ ॥੪੩॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲਰਨਿ ਦੋਸ਼ ਸਮੁਦਾਈ।ਹਮਰੋ ਮਤ–ਹ੍ਵੈ ਬਾਹਰਿ ਲਰਾਈ[8]–।ਚਢੇ ਹਯਨਿ ਪਰਿ ਰਿਪੁ ਗਨ ਮਾਰੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਜੰਗ ਅਰੁ ਰਹੈਂ ਕਿਨਾਰੇ[9]॥੪੪॥ਪੈਂਦੇਖਾਨ ਭਨੀ'ਇਹ ਆਛੇ। ਜੋ ਮਸਲਤਿ ਰਾਵਰਿ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ।ਤਊ ਬਿਚਾਰਹੁ ਨਿਜ ਪਰਿਵਾਰ। ਇਸਿ ਕੀ ਰੱਛ੍ਯਾ ਬਨਹਿ ਉਦਾਰ ॥ ੪੫॥ ਇਨਹਿਂ ਨਿਕਾਸਹੁ ਕਰਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਸਭਿ ਜੋਧਾ ਗਨ ਰਹੈਂ ਪਿਛਾਰੀ। ਸਦਨ ਸਮਾਜ ਨ ਲਾਲਚ ਕਰੋ। ਸਕਲ ਸਕੇਲ ਏਕਿ ਥਲ ਧਰੋ ॥੪੬॥ ਸੌ ਅਸੁਵਾਰ ਸੰਗਿ ਇਨਿ ਰਹੈਂ। ਨਿਜ ਦਲ ਕੀ ਸਮੀਪਿਤਾ ਲਹੈਂ। ਲਰਤਿ ਰਹੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਮਾਰੈਂ। ਭਰਹਿਂ ਤੁਫੰਗਨਿ ਧਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ[10]॥੪੭॥ਲਰਤਿ ਜਿ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਹੱਲੈਂ[11]। ਤਬਿ ਕੁਟੰਬ ਸੋਂ ਭਟ ਸੋ ਮਿਲੈਂ। ਨਵਲਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਮਿਲਾਵਹੁ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਪਰਿ ਤਿਹ ਠਹਿਰਾਵਹੁ' ॥ ੪੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨੀਕੇ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦਾ ਨਵਲੇ ਕੋ ਦੇਕਰਿ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।ਤੇਜਨੋ ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰ ਨਿਕਾਸਨਿ।

---

[1]ਗੋਲੀਆਂ ਠੋਕੀਆਂ। [2]ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ। [3]ਕੇਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ? [4]ਘਰ ਅੰਦਰ। [5]ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਥਾਂ। [6]ਜ਼ਖਮ ਸਰੀਰ ਤੇ ਖਾਵਾਂਗੇ। [7](ਜੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਹੋਕੇ ਲੜੀਏ ਤਾਂ) ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਜੋਧੇ (ਵੈਰੀਆਂ ਵਿਚ) ਘਿਰ ਜਾਣਗੇ। [8]ਸਾਡੀ ਸਲਾਹ ਹੈ ਕਿ ਲੜਾਈ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ। [9]ਪਾਸੇ ਹੀ। [10](ਅਗੇ) ਧਰਕੇ ਮਾਰਨ। [11]ਭਾਵ, ਲੜਦੇ ਭਿੜਦੇ (ਅਸੀਂ) ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਜੇ (ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ) ਨਿਕਲ ਜਾਈਏ ਤਾਂ।

'ਦਿਹੁ ਧੀਰਜ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ[1]ਨ'॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਜੁੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬॥

੭. [ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਯੁੱਧ। ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਘਰ ਰਹੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪਠਿ ਨਵਲੇ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭਿ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ। 'ਹੁਤੇ ਲੋਹ-ਗੜ੍ਹ ਕੇ ਬਿਖੇ ਪੰਚ ਬੀਸ ਭਟ ਭ੍ਰਾਇ[2] ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਰੇ ਲਰੇ ਭਟ ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗੈਂ। ਤੋਪ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਹੇਤਿ ਉਤੰਗੈ।ਤਿਨਹੁਂ ਰਖੀ ਅਟਕਾਇ ਲਰਾਈ। ਉਠਤਿ ਕੁਲਾਹਲ[3] ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਈ॥੨॥ ਕਬਿ ਲੌ ਅਰਹਿ ? ਸ਼ਾਹੁ ਦਲ ਭਾਰਾ[4]। ਆਵਹਿ ਇਹਾਂ ਹੁਜੀਯਹਿ ਤਯਾਰਾ। ਮਹਾਂ ਤਿਮਰ ਇਕ ਨਿਸਿ ਅੰਧਯਾਰੀ। ਹਯਨਿ ਖੁਰਨਿ ਤੇ ਖੇਹ ਉਡਾਰੀ॥੩॥ ਬਾਂਧੇ ਢੂੰਗ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਰਹੀਯਹਿ॥ ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਨਿ ਕੋ ਕਿਮਿ ਨਹਿਂ ਚਹੀਯਹਿ। ਜਬਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੂਰਜ ਕੋ ਪਾਵਹੁ। ਤਬਿ ਤੁਰਕਨਿ ਰਿਪੁ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਵਹੁ' ॥੪॥ ਸੁਨਤਿ ਸੁਭਟ ਗੁਰੁ ਤੇ ਲਲਕਾਰੇ।'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ! ਬਲ ਪਾਇ ਤੁਹਾਰੇ। ਕਿਸਿ ਗਿਨਤੀ ਮਹਿਂ ਇਹ ਰਿਪੁ ਆਏ। ਹਮ ਮਾਰਹਿਂ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਜਾਏ॥ ੫॥ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਬਚਿ ਰਹੈਂ[5]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕਹੁ ਗਹੈਂ। ਜਬਿ ਚਮਕਹਿੰਗੇ ਖੜਗ ਕਰਾਲੇ। ਤਬਿ ਦੇਖਹੁ ਹੁਇ ਜੰਗ ਬਿਸਾਲੇ॥੬॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਅਪਰ ਪਠਾਵਾ। 'ਮੰਦਰ ਗਮਨਹੁ ਬਿਲਮਿ ਨ ਲਾਵਾ। ਵਸਤੁ ਲੋਭ ਕੋ ਕਰੀਯਹਿ ਨਾਂਹੀ।ਪਰੀ ਰਹਨਿ ਦਿਹੁ ਸਭਿ ਘਰੁ ਮਾਂਹੀ॥੭॥ ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਵਹਿਰ ਲਿਜਾਵਹੁ। ਪੰਥ ਰਾਮਸਰ ਕੇਰਿ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਆਗਹਿ ਪਾਛਹਿ ਸੁਭਟ ਰਹੀਜਹਿ। ਬਿਚਿ ਕੁਟੰਬ ਸਗਰੋ ਲੇ ਲੀਜਹਿ॥੮॥ ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵਹੁ ਕੋਈ। ਗਮਨਹੁ ਸ਼ਬਦ ਜਥਾ ਨਹਿਂ ਹੋਈ[6]'॥ ਗਯੋ ਸਿੱਖ ਉਤਲਾਵਤਿ ਮੰਦਰ।ਤਯਾਰੀ ਕਰਤਿ ਸਕਲ ਹੀ ਅੰਦਰ ॥ ੯॥ ਇਕ ਸਿੱਖ ਕੌਲਾਂ ਕੇਰਿ ਅਗਾਰ।ਭੇਜਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਯਾਵਨ ਵਾਰ। ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। 'ਲੋਭ ਨ ਕਰਹੁ ਵਸਤੁ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਿ ਤਜਿ ਨਿਕਸਹੁ ਬਿਲਮਿ ਨ ਕੀਜੈ। ਸੈਨਿ ਸਮੀਪਿ ਅਈ ਲਖਿ ਲੀਜੈ'। ਸਯੰਦਨ ਅਰੁ ਡੋਰੇ ਗਨ ਆਏ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ ਤੁਰਤ ਚਢਾਏ ॥੧੧॥ ਅਤਿ ਦਮੋਦਰੀ ਦੁਖੀ ਬਿਚਾਰੀ। ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਬਯਾਹ ਬਿਘਨ ਭਾ ਭਾਰੀ। ਕੌਨ

---

[1]ਡਰ ਨਾ ਮੰਨਣ। [2]੨੫ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੂਰਮੇ। [3]ਰੌਲਾ। [4]ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਅੜਨਗੇ, ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦਲ ਭਾਰੀ ਹੈ। [5]ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਵੜਕੇ (ਭਾਵੇਂ) ਬਚ ਰਹਿਣ। [6]ਭਾਵ ਮਲਕੜੇ।

ਕੌਨ ਵਥੁ[1] ਚਿਤਵਤਿ ਖਰੀ। ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਸਗਰੀ ਤਜਾਗਨਿ ਕਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਭਟਨਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਲੀਨਿ। ਸੰਗ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢਨਿ ਕੀਨਿ। ਭਰਯੋ ਸਦਨ ਸਭ ਵਸਤੂ ਕੇਰਾ। ਕਰਿਕੈ ਤਜਾਗ ਚਲੇ ਬਿਨੁ ਦੇਰਾ ॥੧੩॥ ਜਬਿ ਦਮੋਦਰੀ ਸਯੰਦਨ ਚਰੀ। ਮਰਵਾਹੀ ਸਯੰਦਨ ਬਿਬ ਥਿਰੀ[2]। ਨਾਨਕੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਲੀਨੇ। ਚਢਿ ਡੋਰੇ ਪਰਿ ਚਲਿਬੋ ਕੀਨੇ ॥ ੧੪ ॥ ਦਾਸੀ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਈ।ਚਲੇ ਸੰਗਿ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਿ ਲਗਾਈ।ਰਾਤਿ ਅੰਧੇਰੀ ਪੰਥ ਨ ਸੁਝਤਿ। ਗਮਨਤਿ ਰਾਮਤਾਲ ਮਗ ਬੂਝਤਿ ॥ ੧੫ ॥ ਆਪਸਿ ਮਹਿਂ ਇਤਿ ਉਤਿ ਹੁਇ ਚਾਲੇ। ਸੰਘਨੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਖਰੇ ਬਹੁ ਡਾਲੇ। ਚਲਿਬੇ ਕੋ ਮਗ ਬਡੋ ਨ ਜਹਾਂ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਗਮਨਤਿ ਭੇ ਤਹਾਂ॥੧੬॥ ਜਾਇ ਰਾਮ-ਸਰ ਪਰ ਥਿਰੁ ਹੋਏ। ਸੁਭਟ ਸੁਚੇਤ ਬੀਰ ਰਸ ਭੋਏ। ਉਤ ਕੌਲਾਂ ਆ ਮਿਲਿਬੋ ਕੀਨਿ। ਗੁਰੁ ਪਰਿਵਾਰਹਿ ਸੰਗ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੧੭॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਆਈ। ਕਰੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਅਪਨਿ ਚਢਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਕੇ ਥਾਈਂ। ਹਯ ਆਰੂਢੇ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਚਲੇ ਪ੍ਰਦਛਨਾ[3] ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਫਿਰਿ ਆਏ ਦੁਖਭੰਜਨਿ ਬੇਰਿ। ਡੇਢ ਜਾਮ ਤਬਿ ਜਾਮਨਿ ਹੇਰਿ[4] ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਆਧੇ ਰਹੁ ਚਰੇ[5]।ਅਰਧ ਸ਼ਨਾਨ ਤਾਲਿ ਲਿਹੁ ਕਰੋ।ਸੋ ਸਨੱਧ[6] ਹੁਇ ਹਯ ਜਬਿ ਚਰੈਂ। ਪੁਨ ਸੋ ਅਰਧ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰੈਂ॥੨੦॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਆਪ ਕੀਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਚਲਿ ਕਰਿਆਏ। ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੨੧ ॥ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਗਏ। ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ ਕਿਏ।ਖਰੇ ਹੋਇ ਗੁਰ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਬਿਨਤੀ ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਛਪੈ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਸਿੱਖ ਸਹਾਯਕ। ਬਿਘਨ ਮਿਟਾਇ ਅਨੇਕ ਏਕ ਚਿਤ ਸਿਮਰਿ ਸੁਭਾ-ਯਕ[7]। ਦੁਰਜਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ ਆਇ ਤਿਨ ਤਤਛਿਨਿ ਘਾਯਕ[8]। ਦੁਸ਼ਟ ਅਰਿਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰਿ ਧਾਰ ਕਰ ਸਦਾ ਬਚਾਯਕ[9]। ਜਗ ਨਾਯਕ ਨਾਯਕ

---

[1] ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ (ਲੈ ਚਲਾਂ)। [2] ਰਥ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਬੈਠੀਆਂ। [3] ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਵੇਲ। [4] ਰਾਤ ਦੇਖੀ। [5] (ਘੋੜਿਆਂ) ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਰਹੋ। [6] ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ। [7] (ਜੋ) ਇਕ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸਿਮਰੇ। [8] ਆਇਆ ਹੈ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮਾਰ ਦਿਓ। [9] ਹੱਥ ਧਰਕੇ (ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਬਚਾਂਵਦੇ ਹੋ।

ਪ੍ਰਭੋ! ਵਿਭੋ ਰੂਪ ਦਾਯਕ ਬਿਜੈ[1]। ਰਘੁਨਾਯਕ ਸਾਯਕ ਬਚਨ ਰਚਨ ਅਨੰਦ-ਸਦ ਜੈ ਅਜੈ[2]॥੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੁਲ ਚੰਦ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦਨ ਮੋਰੀ। ਦ੍ਵੰਦ ਬਿਲੰਦ ਨਿਕੰਦ, ਕੰਦ ਸੁਖ! ਸ਼ਰਨੀ ਤੋਰੀ। ਦੀਨ ਬੰਧੁ, ਗੁਨ ਸਿੰਧੁ, ਪੰਥ ਗਤਿ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਤਿ[3]। ਜਸੁ ਬਿਸਾਲ, ਅਰਿ ਘਾਲਿ, ਘਾਲਿ ਦਾਸਨ ਮਨ ਭਾਵਤਿ[4]। ਜਰ ਅਜਰ ਗੋਇ ਉਰ ਅਜਰ ਮਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਦਿਖਾਇ, ਅਸ ਮਤਿ ਗਹੇ[5]। ਬਰ ਬਦਨ ਸਦਨ ਸੁਖ ਬਰ ਦਿਹੋ ਲਹੌਂ ਬਿਜੈ ਰਿਪੁ ਦਲ ਦਹੇ[6]॥ ੨੪ ॥ ਕੁਲ ਭੱਲਜਨਿ ਕੇ ਮੌਰ ਔਰਿ ਸਮਸਰ ਨਹਿਂ ਜਨਿਯਤਿ। ਦਾਤਾ ਮਹਿਦ ਉਦਾਰ ਸਾਰ ਦਾਸਨਿ ਦੇ ਭਨੀਯਤਿ[7]। ਬਾਈਸ ਮੰਜੀ ਦੀਨ ਕੀਨ ਸਿਖ ਦਾਸ ਨਿਹਾਲਾ। ਨਿਵੈਂ ਜਗਤਿ ਦਰਬਾਰ ਧਾਰਿ ਇੱਛਾ ਸੁ ਬਿਸਾਲਾ॥ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਬਿਨੁ[8] ਛੇਮ ਦੇ, ਇਮਿ[9] ਕੀਰਤੀ ਬਹੁ ਸਜੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਨ ਰਾਸਿ ਬਰ! ਬਰ ਦੇਵਹੁ–ਰਿਪੁ ਤੇ ਬਿਜੈ–॥੨੫॥ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਏ ਲਏ ਜਸੁ ਜਗਤਿ ਉਜਾਲਾ॥ ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਬਸੀ ਦੇਤਿ ਬਰ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ ਮਾਯਾ ਬਿਖੈ ਅਲੇਪ ਛੇਪ ਨਹਿਂ ਕਿਸਹੂ ਕਾਲਾ। ਸਦਾ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ, ਬੰਦਿ ਪਦ[10] ਭਏ ਨਿਹਾਲਾ॥ ਨਿਤ ਨਮਹਿ ਨਮਹਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਨਮਹਿ, ਮਹਿ ਮਹਿ ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਾਂਬਰ[11]। ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਤਿ ਬਿਜੈ ਦਿਹੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨਬਰ[12]॥੨੬॥ ਭਗਤ ਭਾਵਨਾ ਭਰਨਿ ਹਰਨਿ ਭੈ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤਾ॥ ਸ਼ਰਨਿ ਸੂਰ, ਪੂਰਿਪੂਰ, ਮੁਕਤਿਦਾਯਕ ਸਭਿ*ਸੰਤਾ[13]। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਧੀਰ ਭੀਰ ਨਿਤ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰੀ। ਕਰਤਿ ਉਧਾਰ ਉਦਾਰ[14] ਬਿਦਤ ਜਿਤਿ ਕਿਤ ਮਹਿਂ ਹੇਰੀ[15]। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿਰਜਨਿ ਸ੍ਰੇਯ ਜਨ ਨਮੋ ਨਮੋ ਪਗ ਸਤਿਗੁਰੂ।

---

[1]ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਆਮੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਹੇ ਪ੍ਰਭੋ! (ਆਪ ਦਾ) ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਜੈ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹੋ। [2]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਬਾਣਾਂ (ਵਤ ਆਪ ਦੇ) ਬਚਨ (ਅਮੋਘ ਹਨ) ਅਨੰਦ ਤੇ ਜੈ ਦੇ ਆਪ ਰਚਨਹਾਰੇ ਹੋ ਤੇ ਅਜੈ (ਆਪ ਦਾ ਸਰੂਪ) ਹੈ। [3]ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਂਵਦੇ ਹੋ (ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ)। [4]ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਭਾਂਵਦੀ ਹੈ। [5]ਜਰਕੇ ਅਜਰ (ਭਾਵ ਸਿੱਧੀਆਂ) ਗੁਪਤ ਰਖੀਆਂ ਹਨ, ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ, ਤੇ ਦਿਖਾਈਆਂ ਨਹੀਂ, ਐਸੀ ਸੰਮਤੀ ਧਾਰੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। [6](ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਖੋਂ ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਰ ਦਿਓ ਕਿ ਮੈਂ ਫਤੇ ਪਾਵਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਦਲ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [7]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। [8]ਨੇਮ ਬਿਨਾ ਨਿਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤੱਕ ਕੇ ਹੀ। [9]ਇਉਂ। [10]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਰਨ ਬੰਦੇ। [11]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਮਹਿਮਾਂ (ਆਪ ਦੀ) ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਹੈ। [12](ਆਪਣੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਖ ਤੋਂ। [13]ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ। [14]ਮੁਕਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ਦਾਤੇ ਹੋਕੇ। [15]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਸਮ।

ਅਬਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਜੀਤਿ ਕੀ ਕਾਮਨਾ, ਹਤੌਂ,ਪਲਾਵਹਿਂ ਸਮ ਰੁਰੂ[1]॥੨੭॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਉਸੱਤਤਿ ਕੋ ਤਿਹ ਸਮੈ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਮਾਂਹਿ। ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੁਨੀ 'ਕਰਹੁ ਤੁਰਕ ਗਨ ਦਾਹਿ ॥੨੮॥ਪ੍ਰਥਮ ਜੰਗ ਤੁਮ ਤੇ ਉਠ੍ਯੋ[2] ਲਰੈਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਾਲ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਨ ਤੁਰਕ ਕੀ ਉਖਰਹਿਂ ਜਰਾਂ ਬਿਸਾਲ ॥੨੯॥ ਲਹਹੁ ਬਿਜੈ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੇ ਨਿਭੈ ਹਤਹੁ ਹਥਿਯਾਰ। ਮਾਰਿ ਮਲੇ-ਛਨਿ ਸੈਨਿ ਕੋ ਲੀਜਹਿ ਬਿਜੈ ਉਦਾਰ' ॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨਮੋ ਕਰੀ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਨਿਕਸਿ ਤਬਿ ਫਿਰੇ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਓਰਿ ॥੩੧॥ ਚਤਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਿ ਫਿਰੇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਦਰਬਾਰ। ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਆਇ ਕੈ ਸਿਰ ਧਰਿ ਨਮਹਿਂ ਉਦਾਰ[3] ॥੩੨॥ ਕਰ੍ਯੋ ਹਕਾਰਨਿ ਹਯ ਬਲੀ ਆਯੋ ਤਹਿਂ ਤਤਕਾਲ। ਆਰੋਹਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਏ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਸੰਭਾਲਿ॥੩੩॥ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਬਹੁ ਕੀਮਤਿ ਜਿਸ ਕੀ ਲਾਖ॥ ਗੁਰੁ ਮਨ ਸੋਂ ਲਯ ਲੀਨਿ ਹੁਇ[4] ਚਲਤਿ ਜਥਾ ਅਭਿਲਾਖ॥੩੪॥ ਗੋਲ[5] ਚਮੂੰ ਕੋ ਸੰਗਿ ਲੈ ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਸਵਧਾਨ। ਚਾਹਤਿ ਭੇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਗਏ ਰਾਮ-ਸਰ ਥਾਨ ॥੩੫॥ ਕਰੀ ਸੰਭਾਰਿ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸਿ ਕਾਲ। -ਇਕਿ ਵੀਰੋ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹੀਂ ਔਰ ਸਕਲ ਹੈਂ ਨਾਲ॥੩੬॥ਗੁਡੀਯਾ ਰਹੀ ਸੰਭਾਲਤੀ ਬੀਬੀ ਬੀਚ ਅਗਾਰ। ਰਾਖਤਿ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਜਨੌਂ ਜਿਨੈ-ਐਸੇ ਕਰਨੋ ਬਿਚਾਰ ॥੩੭॥-ਮਾਤਾ ਸਮੁਝ੍ਯੋ ਹੋਇਗੀ ਦੂਸਰ ਮਾਤਾ ਸੰਗ। ਯਾਂਤੇ ਭੂਲੀ ਸਦਨ ਮੈਂ-ਲਯਾਵੈ ਕੌਨ ਨਿਸੰਗ॥੩੮॥ ਸਿੰਘੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ-'ਬਾਬਕ[6] ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਰਿ। ਆਨੋ ਬੀਬੀ ਕੋ ਇਹਾਂ ਸਫਲੈ ਜਨਮ ਤੁਹਾਰਿ'॥੩੯॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਗਯਾ ਤੇ ਚਲੇ ਹਾਥ ਬੰਦੂਕਨਿ ਧਾਰਿ।ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤਿ ਰਿਦੇ ਕਾਰਜ ਲਯਾਵਹਿਂ ਸਾਰ ॥੪੦॥ ਦਈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਿਮਰਨੀ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਿ ਹੁਇ ਭਟ ਭੇਰਿ। ਤੁਪਕ ਅਵਾਜ਼ ਕਰੀਜਏ[7] ਪਠਹਿਂ ਬੀਰ ਬਿਨੁ ਦੇਰਿ॥੪੧॥ਘਿਰਿਬੇ ਤੇ ਚੌਕਸ ਰਹਹੁ ਦਾਵ ਘਾਵ ਕਰਿ ਜਾਇ॥ ਬੀਰ ਸਹਾਇਕ ਸਭਿ ਖਰੇ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਆਇਂ[8]' ॥ ੪੨ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਜੋਧਾ ਧੀਰ ਧਰਿ ਗਏ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ[9] ਖਰੇ

[1] ਦੌੜ ਜਾਣ ਹਰਨਾਂ ਵਾਂਗ। [2] ਭਾਵ ਜੰਗ ਦਾ ਅਰੰਭ ਤੁਸਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। [3] ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [4] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਕੇ। [5] ਜੋਥਾ। [6] ਰਬਾਬੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [7] ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨੀ। [8] ਆਵਣਗੇ (ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ)। [9] ਉਡੀਕ।

ਭਏ ਤਿਸਿ ਥਾਇਂ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਜੁੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰੀ ਨਿਕਸੇ ਮੰਦਿਰ ਛੋਰਿ। ਉਤ ਲਸ਼ਕਰ ਸਭਿ ਝੁਕ ਪਰਯੋ ਜੰਗ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਘੋਰ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ਲਖ ਤੁਰੰਗਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਲਾਈ। ਬੀਰਿ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਮਾਰਿ ਮਚਾਈ। ਇਤਿ ਉਤਿ ਘੇਰਿ ਲੀਨਿ ਜਬਿ ਗਾਢੇ। ਦਾਰੁਨ ਜੰਗ ਮਚਯੋ ਰਿਸ ਬਾਢੇ ॥ ੨ ॥ ਅਲਪ ਭੀਤ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਤਾਂਹਿ। ਓਟਾ ਹਿਤ ਬਚਾਵ ਕੁਛ ਨਾਂਹਿ[2]। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਸੋ ਲਰੇ ਜੁਝਾਰੇ। ਨੇਰੇ ਢੁਕਿ ਲੀਨਿਸਿ ਸਭਿ ਮਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਕਰਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ[3]। ਹਤੇ ਅਨੇਕ ਕਹਾਂ ਲਗ ਮਾਰੈਂ। ਗਿਰੇ ਜੂਝ ਕਰਿ ਜੰਗ ਮਝਾਰਾ। ਇਮਿ ਜਬਿ ਲਰਤਿ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਮਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ਅਧਿਕ ਅੰਧੇਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਪਰੈ। ਜਾਨਯੋ ਇਹਾਂ ਨ ਕੋ ਅਬਿ ਅਰੈ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਮਹਿਲਨਿ ਕੋ ਗਏ। ਕਿਤਿਕ ਸੁਧਾਸਰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਅਏ ॥ ੫ ॥ ਸੂੰਨੋ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਈ। ਕੋਸ਼ਟ ਭਰੇ ਪਰੇ ਜੁ ਮਿਠਾਈ। ਹੁਤੇ ਛੁਧਾਤੁਰ ਤੁਰਕ ਘਨੇਰੇ। ਲਵਪੁਰਿ ਅਚਯੋ ਚਢੇ ਜਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੬ ॥ ਲੇ ਲੇ ਕਰਿ ਬਿਸਾਲ ਪਕਵਾਨਾ ਹਰਖਤਿ ਹੋਤਿ ਲਗੇ ਮਿਲਿ ਖਾਨਿ। ਅਪਰਨਿ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਢਿਗਿ ਲੇਤਿ। 'ਖਾਨਾ ਖਾਹੁ' ਆਪਿ ਤਹਿਂ ਦੇਤਿ ॥ ੭ ॥ 'ਗੁਰੁ ਨਹਿਂ ਇਹਾਂ ਭਾਜਿ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਪਰਯੋ ਸਮਾਜ ਲੁਟਯੋ ਸਭਿ ਲਯੋ'। ਇਮਿ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਫਿਰਿ ਗਏ। ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਹਿਂ ਨ ਕਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਏ ॥ ੮ ॥ ਧਰਯੋ ਹਰਖ ਤੁਰਕਨਿ: 'ਬਿਨੁ ਲਰੇ। ਫਤੇ ਲਈ ਬਿਨੁ ਮਾਰੇ ਮਰੇ'। ਇਮਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਮੂਰਖ ਕਾਚੇ।–ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤ ਲੋ ਹਮ ਹੈਂ ਬਾਚੇ–॥੯॥ ਪਸਰੀ ਸੈਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਤੀਕਾ। ਫਿਰਹਿਂ ਤਿਮਰਿ ਮਹਿਂ, ਦਿਖਤਿ ਨ ਨੀਕਾ। ਭੂਲੇ ਬਿਚਰਤਿ ਉਚੇ ਬੋਲਤਿ। ਬੀਥਿਨਿ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਟ ਡੋਲਤਿ ॥ ੧੦ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਦੋਨਹੁ ਗੁਰੁ ਸੂਰੇ। ਬਾਬਕ ਅਰ ਸਿੰਘਾ ਰਿਸ ਪੂਰੇ। ਬੀਬੀ ਕੇਰਿ ਮਹਿਲ ਤਰ ਗਏ। ਜੋ ਸੋਚਤਿ ਬੈਠੀ ਦੁਖ ਮਏ ॥ ੧੧ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਚਿਤਵਤਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। ਤਰੇ ਥਿਰੇ ਲੇ ਨਾਮ ਪੁਕਾਰੀ। 'ਆਵਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੁਰੁ ਸਿਮਰੰਤੇ। ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਬੈਠੀ ਹੋਇ ਨਿਚਿੰਤੇ' ॥੧੨॥ ਨਹਿਂ ਪਤਿਯਾ-

[1]ਭਯਾਨਕ (ਮਚ ਗਿਆ)। [2]ਬਚਾਉ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ। [3]ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਫੁਤਿ ਪਤਾ ਨ ਪਾਵੈ[1]।—ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੈਨ ਨਹਿੰ ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਵੈ—।'ਹੋ ਤੁਮ ਕੌਨ?' ਬੂਝਨਾ ਕੀਨੀ। 'ਜਬਿ ਲੌ ਨੀਕੇ ਲੇਉਂ ਨ ਚੀਨੀ ॥੧੩॥ ਤਬਿ ਲੌ ਨਹੀਂ ਕਿਵਾਰ ਉਘਾਰੌ। ਬੈਠੀ ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਾਨ ਹਨਿ ਡਾਰੌਂ'। ਸਿੰਘੇ ਤਬਹਿ ਸਿਮਰਨੀ ਦੀਨਿ। 'ਇਹੁ ਗੁਰੁ ਕਰ ਕੀ ਲੇਵਹੁ ਚੀਨਿ'॥ ੧੪ ॥ ਦੀਪਕ ਕੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਨਿਹਾਰੀ[2]।ਭਈ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ।ਜਬੈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਪਿਤ ਨਿਰਖਾਏ[3]। ਉਤਰਿ ਅਗਾਰ ਕਿਵਾਰ ਬਿਲਾਏ[4] ॥ ੧੫ ॥ ਤਬਿ ਚਢਾਇ ਚਾਲੇ ਜੁਗ ਬੀਰ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਹਯ ਕੀ ਗਤਿ ਧੀਰ। ਸੈਨਾ ਆਗੈ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨੀ। ਇਤਿ ਉਤਿ ਫਿਰਤਿ ਮਨਹੁ ਬਵਰਾਨੀ ॥੧੬॥ ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਤਟ ਲਗਿ ਫਿਰੇ। ਵਤੇ ਜਾਨਿ ਮਨ ਆਨੰਦ ਭਰੇ। ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਘੋਰਾ ਖਰਯੋ। ਉਤਰਯੋ ਮੁਗ਼ਲ ਬੀਰ ਤਹਿ ਥਿਰਯੋ॥ ੧੭ ॥ ਇਹ ਦੋਨਹੁੰ ਆਵਤਿ ਤਿਸ ਜਾਨੇ। ਹਯ ਪਗ ਧਰਿ ਧਰਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਨੇ[5]। ਚਮਕ ਮੁਗ਼ਲ ਤਬਿ ਤੋਮਰ ਗਹਯੋ। 'ਅਹੋ ਕੌਨਿ ਤੁਮ ?' ਬਲ ਭਰ ਕਹਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਬਾਬਕ ਭਨਯੋ 'ਆਪਨੇ ਭਾਈ। ਥਿਰੇ ਰਹੋ ਰਾਖਹੁ ਤਕਰਾਈ। ਖੋਜਤਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਬਿਚਰਤਿ ਸਾਰੇ। ਤੁਮ ਨੇ ਅਬਿ ਲੌ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ?'॥ ੧੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਅਗੁਵਾਇ।ਮੁਗ਼ਲ ਬਰੋਬਰ ਕੋ ਜਬਿ ਆਇ।ਚਰਯੋ ਖਰੋ ਸਾਯੁਧ ਸਵਧਾਨਾ। ਤਬਿ ਸਿੰਘੇ ਮਨ ਐਸੇ ਜਾਨਾ॥੨੦॥—ਚਮੂੰ ਇਹਾਂ ਲਗ ਪਸਰੀ ਸਾਰੇ। ਹੋਇ ਨ ਅਸ ਫਿਰ ਪਰਹਿੰ ਅਗਾਰੇ—। ਔਚਕ ਹਯ ਕੀ ਬਾਗ ਉਚਾਈ। ਕਰਯੋ ਤੇਜ ਕੁਛ ਚਲਯੋ ਪਲਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਬੀਬੀ ਕੇ ਪਗ ਭੂਖਨ ਛਨਕੇ। ਚਲਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਠਨਕੇ[6]। ਤਿਨ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਮੁਗ਼ਲ ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੇ। ਰੌਰਾ ਕਰਯੋ ਉਚ ਬਚ ਭਨਿਕੇ॥੨੨॥'ਆਵਹੁ ਧਾਇ ਸੁਭਟ ਹਮ ਸੰਗੀ। ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ ਬਨ ਤੇਜ਼ ਤੁਰੰਗੀ[7]'। ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਿਚ ਤੇ ਜਾਤਿ ਪਲਾਇ। ਗੁਰੂ ਕਬੀਲੇ ਲੇਤਿ ਲੰਘਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਰੋਕਹੁ ਜੇ ਲੇਨੋ ਹੈ ਬਾਜ।ਨਤੁ ਮਿਲ ਜੈ ਹੈ ਅਪਨ ਸਮਾਜ[8]।ਏਵ ਪੁਕਾਰਤਿ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ[9]। ਹਯ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਭਾ ਅਗੁਵਾਨੀ ॥੨੪॥ 'ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਊਂ ਦੁਬੇਲਾ ਤੋਹੀ[10]'।

---

[1]ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਲੈਂਦੀ। [2](ਬੀਬੀ ਨੇ ਮਾਲਾ) ਦੇਖੀ। [3]ਵੇਖੀ। [4]ਘਰੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। [5]ਘੋੜੇ ਦੇ ਪੈਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠੀ। [6]ਆਪੋ ਵਿਚ ਖਹਿ ਕੇ ਖੜਕ ਪਏ। [7]ਘੋੜੇ ਤੇਜ਼ ਕਰਕੇ। [8]ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲੂ। [9]ਹੰਕਾਰੀ। [10]ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ। [ਪੰਜਾਬੀ—ਦੁਬੇਲਾ=ਘੋੜਾ ਜਿਸਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਦੋ ਅਸਵਾਰ ਹੋਣ]।

ਉਤਰਿ ਛੋਰ ਅਬਿ ਸੁਟਿਬੋ*ਹੋਹੀ[1]।ਤੀਖਨ ਤੋਮਰ ਹਾਥ ਉਭਾਰ।ਕਰਤਿ ਨੇਰ ਚਾਹਸਿ ਤਬਿ ਮਾਰਾ॥ ੨੫ ॥ ਨਿਜਿ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਹਤਿ ਕਰ ਚਾਬਕ। ਸਿੰਘੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪਿਖਹਿਂ ਕਿਧਾ ਬਾਬਕ! ਆਵਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਚਲ੍ਯੋ ਮਮ ਓਰਾ। ਮੇਰੋ ਅਹੈ ਦੁਬੇਲਾ ਘੋਰਾ[2] ॥ ੨੬ ॥ ਤੁਪਕ ਤਾਪ[3] ਤਿਹ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧੀਰ। ਹਤਹੁ ਰਿਦਾ ਦਿਢ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬੀਰ। ਇਸ ਕੋ ਮਾਰਿ ਨਿਵਾਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ।ਅਪਰ ਨ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਰੀਅਹਿ' ॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਬਾਬਕ ਤਬਿ ਤਯਾਰ ਤੁਫੰਗ[4]।ਲਖ੍ਯੋ ਚਲਤਿ ਹਯ ਖਰਕੇ ਸੰਗ[5]।ਘਨੋ ਤਿਮਰ ਤੇ ਦੀਖਹਿ ਥੋਰਾ। ਤਊ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਓਰ ਸੁ ਜੋਰਾ॥੨੮॥ ਹਯ ਕੁਦਾਇ ਕਰਿ ਨਿਕਟਿ ਪਹੂਚ॥ 'ਖਰੋ ਹੋਹੁ ਅਬਿ ਰਹੈਂ ਨ ਸੂਚ'।ਸੁਨਿ, ਸਨਮੁਖ ਨੇਜਾ ਕਰ,ਆਯੋ[6]।ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਹਤਿ ਚਲਾਯੋ॥੨੯॥ ਤਬਿ ਬਾਬਕ ਨੇ ਡੰਭਿ ਪਲੀਤਾ[7]। ਹਤ੍ਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਹੁਇ ਨਿਰਭੀਤਾ। ਲਗੀ ਦੁਗੁਲਕਾਂ ਛੂਟਿ ਕਰਿ ਛਾਤੀ। ਹਯ ਤੇ ਉਛਰ੍ਯੋ ਧਰਾ ਪਪਾਤੀ[8]॥੩੦॥ ਮਨਹੁਂ ਮਤੰਗ ਸ਼ੇਰ ਨੈ ਮਾਰਾ। ਕਿਧੋਂ ਗਾਜ ਤੇ[9] ਗਿਰ੍ਯੋ ਮੁਨਾਰਾ। ਕੈ ਸਮੂਲ ਬ੍ਰਿਛ ਬਾਯੁ ਡਾਰਾ। ਬਹ੍ਯੋ ਰੁਧਰ ਘਾਯ ਸੁ ਭਭਕਾਰਾ[10] ॥ ੩੧ ॥ ਛੂਟ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗ ਧਾਇ ਕਿਤ ਗਯੋ। 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਬੋਲਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਯੋ। ਨਿਭੈ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ। ਦੂਰ ਰਹੀ ਸੈਨਾਂ ਰਿਪੁ ਭਾਰੀ ॥੩੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿ ਹੀ ਦਿਸ਼ ਧ੍ਯਾਨ। ਸੁਨੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੁਪਕ ਕੀ ਕਾਨ। ਨਿਜ ਸੁਭਟਨਿ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਲਿਹੁ ਸੁਧ ਤੂਰਨ ਹੋਇ ਅਗਾਰੀ ॥ ੩੩॥ ਦੋਨਹੁਂ ਬੀਰ ਨਹੀਂ ਘਿਰਿ ਜਾਇਂ। ਤੁਰਕ ਫਿਰਤਿ ਇਤ ਉਤ ਸਮੁਦਾਇ'। ਪੈਂਦੇਖਾਨ ਹੁਕਮ ਸੁਨਿ ਚਲ੍ਯੋ। ਸੂਰਨ ਕੋ ਗਨ ਤੂਰਨ ਮਿਲ੍ਯੋ॥੩੪॥ਤੁਪਕ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਭੇ ਸਮੁਹਾਈ। ਤੁੰਦਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਚਲੇ ਧਵਾਈ। ਜਹਿਂ ਲਗ ਦੋਨਹੁਂ ਮਿਲੇ ਨ ਬੀਰ। ਤਹਿਂ ਲਗ ਜਾਹਿਂ ਚੀਰ ਅਰਿ ਭੀਰ ॥ ੩੫ ॥ ਇਮ ਗੁਰ ਕੋ ਦਲ ਜਬਿ ਉਮਡਾਯੋ। ਤਬਿ ਲਗ ਸਿੰਘਾ ਬਾਬਕ ਆਯੋ।ਸਰਬ ਹਕੀ-

---

[1]ਉਤਰ ਪਓ, ਛੋੜ (ਘੋੜੇ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟ ਲਵਾਂਗਾ (ਤੋਮਰ ਮਾਰ ਕੇ)। [2]ਦੋ ਸਵਾਰਾਂ ਹੇਠ ਦਾ ਘੋੜਾ। [3]ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ ਤਪਾ ਕੇ (ਭਾਵ ਪਲੀਤਾ ਦਾਗ ਕੇ)। [4]ਬੰਦੂਕ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। [5]ਚਲਦੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਖੜਾਕ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆਂ (ਕਿ ਵੈਰੀ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਹੈ)। [6](ਉਹ ਵੈਰੀ) ਆਇਆ। [7]ਪਲੀਤਾ ਦਾਗਿਆ। [8]ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਧਰਤੀ ਤੇ। [9]ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ। [10]ਭਕ ਭਕ ਕਰਕੇ ਜ਼ਖਮ ਤੋਂ ਲਹੂ ਚਲਿਆ। *ਪਾ:—ਸੁਟਬੋ।

ਕਤ ਭਈ ਸੁਨਾਈ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਅਲਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ਅਨੰਦ ਸਮੁਦਾਈ।ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮਹਿਂ ਰਹੇ ਸਹਾਈ*।ਤਬਿਲੌ ਪਹਿਰ ਰਾਤਿ ਰਹਿ ਗਈ।–ਮਚਹਿ ਜੰਗ–ਗੁਰ ਉਰ ਲਖਿ ਲਈ ॥੩੭॥ –ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਸਿਧਾਰੈ।ਰਹਿਂ ਨਰ ਨਿਕਟਿ ਜਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਾਰੈਂ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਗੁਰਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਚਲਨਿ ਨਿਰਧਾਰਾ ॥ ੩੮॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਲਗ ਚਲਹੁ ਝਬਾਲ।ਸਪਤ ਕੋਸ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲ। ਲਾਵਾਂ ਫੇਰਨ ਕੋ ਦਿਨ ਆਜੂ। ਉਤਰਿ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਬਨਾਹ ਸਮਾਜੂ॥੩੯॥ ਸਰਪੀ ਸਿਤਾ ਆਦਿ ਵਥੁ ਸਾਰੀ। ਕਰਿ ਖਰੀਦ ਰਚੀਯਹਿ ਸਭਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਅਪਰ ਨ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਰੋ।ਹੋਨਿਹਾਰ ਇਮ ਹੀ ਉਰ ਧਰੋ ॥ ੪੦ ॥ ਹਮ ਭੀ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਗੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਫੇਰੇ ਫੇਰਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ ਝਬਾਲਾ'। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਇਤ ਭੋਜਨ ਕਰਯੋ। ਪੁਨ ਕੌਲਾਂ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਰਯੋ ॥ ੪੧॥ 'ਪੁਰਿ ਕਰਤ਼ਾਰ ਬਸਹੁ ਅਬਿ ਜਾਇ। ਜਬਿ ਲਗ ਹਮ ਨ ਮਿਲਹਿਂ ਢਿਗ ਆਇ। ਈਹਾਂ ਸੰਗ ਨ ਬਨਹਿਂ ਬਿਚਾਰ। ਪਰਹਿ ਜੁੱਧ ਜੋਧਾ ਬਰਿਆਰਿ[1]' ॥੪੨॥ 'ਮਿਲਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ' ਕਹਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਕਛੁ ਨਰ ਲੇ ਕਰਿ ਪੰਥ ਪਧਾਰੀ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਿ।ਗੁਰ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰ ॥੪੩॥ ਇਤ ਦਮੋਦਰੀ ਆਦਿ ਕੁਟੰਬ। ਪਰੇ ਪੰਥ ਚਲਿ ਤ੍ਯਾਗ ਬਿਲੰਬ। ਦੁਖਤਿ ਬਿਸਾਲ ਸਚਿੰਤਾ ਤ੍ਰਾਸ। ਪਿਖਿ ਕੁਸੂਤ ਲੇ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ॥੪੪॥ਏਕ ਜਾਮ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਤਬਿ ਲੌ ਉਦੇ ਭਯੋ ਦਿਨਰਾਈ। ਤਿਨ ਪੀਛੇ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਗਮਨਹੁ ਸਿੱਖ ਬਰਾਤ ਅਗਾਰੀ ॥ ੪੫॥ ਇਤ ਆਵਤਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ। ਗ੍ਰਾਮ ਝਬਾਲ ਤਿਨਹੁੰ ਲੇ ਜਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਗਯੋ ਸਿਖ ਹਯ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਜਿਤਿ ਬਰਾਤ ਕੋ ਆਵਨਿ ਹੇਰਾ ॥ ੪੬ ॥ ਇਮਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਨਿਸੰਗ। ਉਠੀ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਕਰਿਬੇ ਜੰਗ। ਸਰਬ ਸੂਰ ਠਾਂਢੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਚਾਹਤਿ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਹਨਿ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਜੁੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਯੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਤਿ ਕਿਤਿ ਕਰਿ ਪਰਵਾਰ ਨਿਜ ਉਚਿਤ ਜੰਗ ਕੇ ਹੋਇ[2]। ਭਏ

---

[1]ਬਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ। [2]ਭਾਵ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋਗ ਹੋਇ=ਬੇਫਿਕਰ ਹੋਕੇ ਲੜਨ ਜੋਗੇ ਹੋ ਗਏ।　　*ਪਾ:–ਸਦਾਈ।

ਨਿਸੰਸੈ ਲਰਨ ਕੋ ਰਿਸੇ ਬੀਰ ਸਭਿ ਕੋਇ[੧] ॥੧॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਉਦੇ ਚੰਦ ਹੋਵਾ। ਗੁਰੂ ਗੈਨ ਜੋਵਾ[੨]। ਕਛੁ ਭਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਦਿਖ੍ਯੋ ਆਸ ਪਾਸਾ ॥ ੨॥ ਨਿਦੇਸੈ ਬਖਾਨੀ[੩]। 'ਜਿਤੇ ਸੂਰ ਮਾਨੀ[੪] । ਲਰੋ ਜਾਇ ਆਗੇ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਪਾਗੇ' ॥੩॥ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰੇ[੫]।ਚਲੇ ਬੀਰ ਭਾਰੇ।ਅਹੈ ਨਾਮ-ਭਾਨੂ-।ਚਮੂ-ਨਾਥ ਜਾਨੂ[੬] ॥੪॥ ਲਈ ਸੈਨ ਸੰਗਾ। ਧਵਾਏ ਤੁਰੰਗਾ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਸੰਭਾਰੀ। ਸੁ ਧੌਂਸਾ ਧੁਕਾਰੀ ॥੫॥ ਬਜੀ ਬੰਬ ਦੀਹਾ[੭]। ਸੁਨੀ ਦੂਰ ਜੀਹਾ[੮]। ਪਹੂੰਚੇ ਅਗਾਰੀ। ਰਿਸੇ ਸੂਰ ਭਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲਾਈ। ਸੁ ਨਾਦੰ ਉਠਾਈ। ਮੁਖੰ 'ਮਾਰ ਮਾਰਾ'। ਕਰੀ ਏਕ ਬਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹ ਸੈਨਾ। ਜੁ ਹੈ ਬੀਚ ਐਨਾ[੯]। ਸੁ ਮੰਚੇ ਡਸਾਏ। ਪਰੇ ਨੀਂਦ ਪਾਏ ॥੮॥ ਸੁਨੇ ਤੇ ਨਗਾਰਾ। ਉਠੇ ਕੋਪ ਧਾਰਾ। 'ਗੁਰੂ ਨਾ ਪਲਾਯੋ[੧੦] । ਅਬੈ ਕੋਪ ਆਯੋ[੧੧]॥੯॥ ਕਰੋਬੇਗ ਤਨਾਰੀ'। ਚਢੇ ਬੀਰ ਭਾਰੀ। ਪੁਰੀ ਛੋਰਿ ਚਾਲੇ। ਧਰੇ ਤੇਗ਼ ਢਾਲੇ ॥੧੦॥ ਸੁ ਆਏ ਅਗਾਏ।ਜਹਾਂ ਨਾਦ ਪਾਏ[੧੨]। ਚਢੇ ਚੰਦ ਛੋਟਾ।ਅੰਧੇਰੰ ਨ ਮੋਟਾ[੧੩] ॥੧੧॥ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਹੇਰੇ। ਭਏ ਖਾਨ ਨੇਰੇ। ਕੜਾ ਕਾੜ ਗੋਰੀ। ਇਕੰ ਬਾਰ ਛੋਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਲਗੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅੰਗਾ। ਸੰਭਾਰੀ ਤੁਫੰਗਾ। ਦੂਹੂੰ ਓਰ ਚਾਲੀ। ਉਠੀ ਜਾਗ ਜ੍ਵਾਲੀ[੧੪]॥੧੩॥ ਕੜਾ ਕਾੜ ਮਾਚੇ। ਲਗੇ ਲੋਹ ਆਂਚੇ[੧੫]। ਫੂਟੇ ਅੰਗ ਜੋਧਾ। ਗਿਰੇ ਹੀਨ ਬੋਧਾ[੧੬] ॥੧੪॥ ਲਗੇ ਘਾਉ ਘੂਮੇ[੧੭]। ਲਿਟੇ ਬਿੰਦ ਭੂ ਮੇ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣ ਚਾਲਾ[੧੮]। ਤੁਰੰਗਾਨਿ ਡਾਲਾ[੧੯] ॥ ੧੫ ॥ ਜਥਾ ਧਾਇ ਆਏ। ਤਥਾ ਘਾਵ ਘਾਏ[੨੦] । ਰਹੇ ਠਾਂਢਿ ਫੇਰਾ। ਗੁਰੂ ਜੋਰ ਹੇਰਾ[੨੧] ॥੧੬॥ ਨਹੀਂ ਪਾਇ੍ਯਘਾਲੇ[੨੨]।ਅਗਾਰੀ ਨ ਚਾਲੇ[੨੩]।ਮੁਖੰ ਤੋਰਿ ਗੇਰਾ[੨੪]।ਥਿਰੇ ਤਾਂਹਿ ਬੇਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਮਚ੍ਯੋ ਜੰਗ ਭੀਮੰ। ਤਜੇ ਨਾਂਹਿ ਸੀਮੰ[੨੫]।ਬਡੀ ਮਾਰ ਹੋਈ।

---

[੧]ਸਾਰੇ। [੨]ਅਕਾਸ਼ ਵੇਖਿਆ। [੩]ਆਗਿਆ ਕਹੀ, ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। [੪]ਜਿਤਨੇ ਸੂਰਮੇ ਬਹਾਦਰ ਹਨ। [੫]ਵੰਗਾਰੇ ਹੋਏ। [੬]ਸੈਨਾਪਤਿ ਜਾਣੋ। [੭]ਭਾਰੀ ਡੰਕਾ। [੮]ਦੂਰ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ। [੯]ਜੋ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈਸੀ। [੧੦]ਦੌੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜੇ। [੧੧]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਆਯਾ ਹੈ (ਸਾਡੇ ਉਤੇ)। [੧੨]ਜਿਥੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਸੁਣੀ ਸੀ। [੧੩]ਮੋਟਾ (ਭਾਵ ਗਾੜ੍ਹਾ) ਅੰਧੇਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। [੧੪]ਅਗਨੀ ਭੜਕ ਉਠੀ। [੧੫]ਲੋਹਾ ਗਰਮ ਹੋਯਾ। [੧੬]ਬੇਸੁਧ ਹੋਕੇ। [੧੭]ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਚੱਕਰ ਖਾਕੇ। [੧੮]ਡਿਗਿਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਚੱਲ ਪਿਆ। [੧੯]ਘੋੜੇ ਬੀ (ਮਰਕੇ) ਡਿੱਗੇ। (ਅ) (ਬਾਕੀਆਂ ਨੇ) ਘੋੜੇ ਅਗੇ ਕੀਤੇ। [੨੦]ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤੇ। [੨੧]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਲ ਦੇਖ ਲਿਆ। [੨੨]ਪੈਰ ਨਾ ਪੱਟਣ ਦਿਤੇ(ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ)। [੨੩]ਅਗੇ ਨਾ ਚੱਲ ਸਕੇ। [੨੪]ਮੂੰਹ ਭੰਨ ਭੰਨ ਕੇ ਡੇਗੇ। [੨੫]ਹੱਦ ਨਾ ਛੋੜੀ।

ਮਲੇਛੀ ਖਰੋਈ[1] ॥ ੧੮ ॥ ਤੁਰੰਗੀ ਧਵਾਏ। ਤੁਫੰਗੀ ਚਲਾਏ। ਨਿਜੰਗੀ[2] ਬਚਾਏ। ਇਤੈ ਉਤ ਜਾਏ ॥੧੯॥ ਗੁਰੂ ਕੇਰ ਸੂਰੇ। ਤਬੈ ਕ੍ਰੋਧ ਪੂਰੇ।ਅਗਾਰੀ ਸੁ ਚਾਲੇ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੨੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਝਟਪਟ ਭਟ ਲਟ ਪਟ ਲਿਟੇ ਸਟ ਪਟ ਭੇ ਭਟ ਜੁੱਟ। ਅਟਕ ਅਟਕ ਕਟਿ ਕਟਿ ਮਿਟੈਂ ਚਟਪਟ ਕੱਟਾ ਕੁੱਟ[3] ॥ ੨੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ ਜਬਿ ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਦਾਰੁਨ ਮਹਾਂਨ। ਪਿਖਿ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂ ਤਬਿ ਲੀਨਿ ਜਾਨਿ। 'ਬਹੁ ਲਰੈ ਜੁੱਧ, ਗੁਰ ਨਹਿੰ ਪਲਾਇ'। ਨਿਜ ਮੁਖੀ ਬੀਰ ਲੀਨੇ ਬੁਲਾਇ ॥੨੨॥ਸਨਮਾਨ ਸਾਥ ਸਭਿ ਕੌ ਕਹੰਤਿ। 'ਸਵਧਾਨ ਖਾਨ ! ਹੁਜੈ ਅਚਿੰਤ। ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਜੁੱਧ ਨਹਿ ਮਿਟਹੁ ਬੀਰ।ਨਹਿਂ ਬਡੀ ਚਮੂੰ ਗੁਰ ਕੇਰਿ ਤੀਰਿ'॥੨੩॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਪਠਾਨ ਭੇਜੇ ਬਿਲੰਦ। ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਤੁਪਕ ਢਿਗ ਆਇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਅਰੁ ਰਹਯੋ ਸੁ ਭ੍ਰਾਨੁ ਜਹਿਂ ਬਿਸਾਲ। ਨਹਿਂ ਤਜਹਿ ਥਾਨ ਰਿਪੁ ਹਨਤਿ ਜਾਲ॥੨੪॥ ਉਤ ਸ਼ਮਸ ਖਾਨ ਛੋਰੀ ਤੁਫੰਗ। ਬਹੁ ਆਨਿ ਖਾਨ ਕਰਿ ਅਪਨਿ ਸੰਗ। ਦੁਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਬਿਖੈ ਗੁਲਕਾਂ ਲਗੰਤਿ। ਹੁਇ ਅੰਗ ਭੰਗ ਭੂ ਮੈਂ ਗਿਰੰਤਿ[4]॥੨੫॥ ਉਤ ਤੁਰਕ ਨਾਮ ਜਿਹ ਸ਼ਮਸ ਖਾਨ। ਗੁਰ ਸੁਭਟ ਇਤੈ ਭ੍ਰਾਨੂ ਜੁਆਨ। ਲਲਕਾਰ ਬੀਰ ਦੁਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਦੋਇ[5]। ਗਨ ਤੁਪਕ ਚਲਾਇੰ ਲਗਿ ਘਾਇ ਸੋਇ[6]॥ ੨੬ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥ ਚਲਾਈ ਤੁਫੰਗੈਂ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਢੂਕੇ। ਮਹਾਂ ਨਾਦ ਹੋਯੋ ਮਿਲੇ ਬੀਰ ਕੂਕੇ। ਗਿਰੇ ਜਨੋਂ ਮੁਨਾਰੇ ਪਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਖੋਏ। ਮਨੋ ਭੰਗ ਖੈ ਕੈ ਥਕੇ ਆਨਿ ਸੋਏ ॥ ੨੭ ॥ ਪਰੇ ਕੀਨ ਹੱਲਾ ਮਲੇਛੀ ਸੁ ਧਾਈ[7]। ਇਤੈ ਮਾਰ ਗੋਰੀਨਿ ਐਸੀ ਮਚਾਈ[8]। ਕਿਨੂੰ ਆਨਿ ਨੇਜਾ ਉਭਾਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰਾ[9]। ਕਿਨੂੰ ਚਾਂਪ ਤੇ ਬਾਨ ਕੋ ਐਂਚਿ ਮਾਰਾ* ॥੨੮॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਲਈ

---

[1]ਖੜੀ ਹੋਈ ਮਲੇਛੀ (ਸੈਨਾ ਤੇ)। [2]ਅਪਣੇ ਅੰਗ । [3](ਗੋਲੀਆਂ ਖਾਕੇ) ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਸੂਰਮੇ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ) ਹੇਠ ਉਤੇ ਲਿਟ ਗਏ, (ਜੋ) ਸੂਰਮੇ (ਅਗੋਂ ਆ) ਜੁੱਟੇ ਓਹ ਸਟਪਟਾ ਗਏ (ਘਬਰਾ ਕੇ ਖਿਲਬਿਲ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ, ਕੁਛ ਘਬਰਾ ਵਿਚ ਅਗੋਂ ਅੜੇ, ਓਹ) ਅੜ ਅੜ ਕੇ (ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ) ਕਟੇ ਜਾਕੇ ਮਰੇ, ਐਸੀ ਫੁਰਤੀ ਦੀ ਕਟਾਕੁਟ (ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮਾਰ) ਹੋਈ। [4]ਅੰਗ ਟੁਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ। [5]ਦੋਹਾਂ ਤਰਫਾਂ ਤੋਂ ਦੋਵੇਂ। [6]ਲਗਦਿਆਂ ਓਹ ਜ਼ਖਮੀ (ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ)। [7]ਮਲੇਛੀ (ਸੈਨਾ) ਧਾਕੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਆ ਪਈ। [8]ਇਧਰੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੇ) ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਐਸੀ ਮਾਰ ਮਚਾਈ। [9]ਉਭਾਰਕੇ ਮਾਰਿਆ।

*ਪਾ:—ਬਾਨ ਐਂਚੇ ਪ੍ਰਹਾਰਾ।

ਧੂਹ ਮਯਾਨੈਂ ਸੁ ਨੰਗੀ। ਖਿਚੰ ਖੈਂਚ ਬਾਹੈਂ ਭੁਏ ਬੀਰ ਜੰਗੀ। ਬਹ੍ਯੋ ਸ੍ਰੋਣ, ਚੀਰੈਂ ਗਏ ਭੀਜ ਸਾਰੇ। ਮਨੋ ਲਾਲ ਬਾਗੇ ਰਿਦੇ ਰੀਝ ਧਾਰੇ[1]॥੨੯॥ ਲਹੂ ਧੂਲ ਰਾਚ੍ਯੋ ਭਯੋ ਲਾਲ ਗਾਰਾ। ਭਈ ਲੋਥ ਪੋਥੈਂ, ਪਰੀ ਧੁਮਿਆਰਾ[2]।ਮਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਜੀ ਲਗੀ ਅੰਗ ਗੋਰੀ। ਭਿੜੇ ਭੇੜ ਜੋਧਾ ਲਰਾਈ ਨ ਥੋਰੀ॥੩੦॥ ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ ਭਾਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਸੰਗਾ ਡਰੋ ਨਾਂਹਿ ਜੋਧਾ! ਲਰੋ ਹ੍ਵੈ ਨਿਸੰਗਾ। ਟਿਕ੍ਯੋ ਜੰਗ ਆਛੋ ਨਹੀਂ,ਜਾਨਿ ਲੀਜੈ[3]।ਮਲੇਛਾਨਿ ਪੈ ਦੌਰ ਹੱਲਾ ਕਰੀਜੈ ॥ ੩੧ ॥ ਲਰਾਈ ਲਈ ਦੇਖਿ ਜੈਸੀ ਕਿ ਕੀਨੀ[4]। ਪਲਾਵੈਂ ਇਹਾਂ ਤੇ ਇਨੈ ਬੁੱਧ ਹੀਨੀ[5]। ਕਰੇ ਬੀਰ ਸੰਗੀ ਬਜਾਏ ਨਗਾਰਾ। ਚਲ੍ਯੋ ਸਾਮੁਹੇ ਬੀਰ ਬੰਕੋ ਜੁਝਾਰਾ ॥੩੨॥ ਕਰੇ ਤੇਜ਼ ਤਾਜ਼ੀ ਪਰੇ ਹੂਹ ਦੇਕੈ[6]।ਜਹਾਂ ਖਾਨ ਠਾਂਢੇ ਮਚ੍ਯੋ ਲੋਹ ਤੇਕੈ।ਬਕੈਂ 'ਮਾਰਿ ਮਾਰੈ' ਕਰਾਚੋਲ ਮਾਰੇ। ਕਟੈਂ ਸਾਮੁਹੇ ਅੰਗ ਕੋਪੇ ਜੁਝਾਰੇ[7] ॥੩੩॥ ਹੁਤੇ ਖਾਨ ਆਗੈ ਜਬੈ ਮਾਰਿ ਲੀਨੇ। ਭਜੇ ਤ੍ਰਾਸਿ ਕੈ ਕੈ ਨਹੀਂ ਠਾਂਢਿ ਕੀਨੇ[8]। ਪਰੇ ਸਿੱਖ ਪਾਛੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਭਗੇ ਧੀਰ ਛੋਰੀ ਪਰੀ ਲੋਹ ਮਾਰੀ[9] ॥ ੩੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂ ਭਾਜੇ ਸੁਨੇ, ਭੇਜ੍ਯੋ ਅਨੁਵਰ ਖਾਨ। 'ਸ਼ਮਸਖਾਨ ਕੋ ਕ੍ਯਾ ਭਯੋ ਜੋ ਹੋਯਹੁ ਅਗਵਾਨ'?॥੩੫॥ ਸੈਯਾਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਾਕ ਧਵਾਯੋ ਬਾਜੀ ਸ਼ਮਸਖਾਨ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਪੁਕਾਰ[10]। 'ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ ਰਿਪੁ ਆਵਹਿਂ,ਕਿਤ ਜੈਹੋ ਕੁਲਲਾਜ ਬਿਸਾਰਿ?।ਆਗੈ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਨ ਖਰੋ ਕਹਿ-ਕ੍ਯਾ ਹੋਯੋ ਭਟ ਜੇ ਅਗਵਾਰ[11]-। ਰਹ੍ਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਧਰਿ:[12] ਮੁਰਹੁ, ਹਤਹੁ ਰਿਪੁ,ਪਠੋ ਸ਼ਾਹੁ ਤੁਮ ਬਡੇ ਜੁਝਾਰ'॥੩੬॥ਸੁਨਤਿ ਚਲ੍ਯੋ ਤਬਿ ਸ਼ਮਸ ਖਾਨ ਬਹੁ ਖੈਂਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਵਾਇ ਤੁਰੰਗ। ਗੁਰ ਸੈਨਾ ਮਹਿਂ ਪਰ੍ਯੋ ਸ਼ੇਰ ਸਮੁ ਅਰਹਿ ਅਗਾਰੀ[13] ਕਾਟਤਿ ਅੰਗ। ਘਨੀ ਪਟੇ

---

[1]ਪਹਿਨੇ ਹਨ। [2]ਰੌਲਾ, ਧੁੱਮ। [3](ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ) ਟਿਕਿਆ (ਅੜਿਆ) ਜੰਗ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ–ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਵਾਰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਨਾ ਆਓ, ਤੁਸੀਂ ਹੱਲਾ ਕਰੋ)। [4](ਹੇ ਸੂਰਮਿਓਂ) ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਲੜਾਈ (ਵਾਰ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਤੁਸਾਂ) ਕੀਤੀ ਹੈ (ਮੈਂ) ਦੇਖ ਲਈ ਹੈ (ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਵਾਰ ਕਰੋ ਤਾਂ)। (ਅ) ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੇ ਜੋ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹਦੀ ਹਕੀਕਤ ਵੇਖ ਲਈ ਹੈ। [5]ਇਥੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਠਾ ਦਿਆਂਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਹਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। [6]ਜੁੱਧ ਦਾ ਨਾਦ ਕਰਕੇ। [7]ਸਾਹਮਣੇ (ਆਏ ਵੈਰੀ) ਦੇ ਅੰਗ ਸੂਰਮੇਂ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਕੇ ਕੱਟਦੇ ਹਨ। [8]ਭਾਵ ਬਾਕੀ ਦੇ ਉੱਠ ਨੱਠੇ। [9]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਐਸੀ ਪਈ। [10]ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਅਨਵਰ ਖਾਂ ਨੇ। [11]ਅਗੁਵਾਨੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ। [12]ਭਾਵ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਨ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [13]ਜੋ ਅੱਗੋ ਅੜਦਾ ਹੈ।

ਬਾਜ਼ੀ ਜਿਨਿ ਕੀਨਸਿ[1] ਤਛਾ ਮੁੱਛ ਤਿਮ ਕਰਤਿ ਨਿਸੰਗ[2]। ਹਯ ਚਪਲਾ-ਵਤਿ ਇਤ ਉਤ ਧਾਵਤਿ, ਘਾਵਤਿ ਭਟ, ਭਾਵਤਿ ਰਣ ਰੰਗ[3] ॥ ੩੭ ॥ ਪਿਖਿ ਭਾਨੂੰ ਕਰ ਤੁਪਕ ਸੰਭਾਰੀ ਤੋੜਾ ਜੜਯੋ ਮੋੜ ਕਲ ਮਾਂਹਿ[4] । ਗਹਿ ਸਿਰਪੋਸ ਉਘਾਰਿ ਪਲੀਤਾ ਹਯ ਕੁਦਾਇ ਫੇਰਯੋ ਢਿਗ ਤਾਂਹਿ[5] । ਡੰਭ[6] ਤੁਪਕ ਕੜਕੀ ਤੜਿਤਾ ਜਿਮ ਲਗੀ ਤੁਰੰਗ ਭੰਗ ਹੁਇ ਜਾਹਿ[7]।ਹੁਇ ਮੁਖ ਭਾਰ ਗਿਰਯੋ ਤਹਿਂ ਦਿਖਿ ਕੈ ਸ਼ਮਸ ਖਾਨ ਤਜਿ ਤੁਰਨਿ ਵਾਹਿ ॥ ੩੮ ॥ ਰੁਪਯੋ ਪਾਇ, ਅਰ ਘਾਵ ਖਾਇ ਨਹਿਂ, ਕਰਤਿ ਦਾਵ ਤੇ ਵਾਰ ਫਿਰੰਤਿ[8] । ਭਾਨੂ ਕਰਤਿ ਥਕਯੋ ਚਾਤੁਰਤਾ ਨਹੀਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਾਯਹੁ ਭਰਮੰਤਿ । ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਜੋਧਾ ਅਵਿਲੋਕਤਿ–ਕਰਤਿਵਾਰ ਅਰੁ ਆਪ ਬਚੰਤਿ[9]।ਨਟ ਜਿਮ ਫਾਂਦਤਿ,ਖੜਗ ਨਚਾਵਤਿ,ਢੁਕੈ ਨਿਕਟਿ ਭਟ ਕਾਟਿ ਗਿਰੰਤਿ[10]--॥੩੯॥ ਭਾਨੂ ਚਪਯੋ[11]: ਤੁਰੰਗ ਚਲੈ ਨਹਿਂ, ਖੜਗ ਵਾਰ ਕੋ ਦਾਵ ਨ ਪਾਇ।ਤਜਿ ਤੁਰੰਗ ਤਿਸ ਕੇ ਸਮ ਭੁ ਪਰ ਖਰੋ ਭਯੋ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਬਢਾਇ।ਖੈਂਚਿ ਖੜਗ ਖਰ ਢਾਲ ਸੰਭਾਰੀ ਕਹਯੋ 'ਨ ਜਾਨ ਦੇਹੁਂ ਕਿਸ ਥਾਇਂ। ਗਨ ਭਟ ਮਾਰਨ ਕੋ ਅਬਿਪਲਟਾ ਲੇਹੁਂਛਿਨਕ ਮੈਂ ਤੁਵ ਉਥਲਾਇ'॥੪੦॥ਸ਼ਮਸਖਾਨਸੁਨਿ ਖੁਨਸਯੋ ਮਾਨੀ 'ਕਯਾ ਗਵਾਰ ਗੀਦੀ ਮਕਦੂਰ[12]। ਮਮ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਪਲਟਾ ਤਵ ਸਿਰ[13]' ਕਹਤਿ ਮਿਲੇ ਤਤਕਾਲ ਅਦੂਰ[14] । ਖਾਨ ਖੜਗ ਖਰ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ਲਯੋ ਸਿਪਰ ਪਰ ਕੀਨਸਿ ਕੂਰ[15] । ਫੂਲਨ ਊਪਰ ਲਗਯੋ ਫੁਲਾਦੀ,ਟੂਟਿਗਯੋ,ਹੇਰਤਿ ਸਭਿ ਸੂਰ[16]॥੪੧॥ਭਾਨੂ ਉਛਲਤਿ ਕਰਾਚੋਲ[17]

---

[1]ਭਾਵ ਪਟੇ ਬਾਜ਼ੀ ਸਿੱਖੀ ਸੀ। [2]ਤਿਵੇਂ (ਗੱਤਕੇ ਵਾਂਗ) ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ ਤਛਾਮੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਣ ਰੰਗ (ਜੁੱਧ ਅਖਾੜਾ) ਭਾਂਵਦਾ ਹੈ। [4]ਮੋੜ ਕੇ ਕਲਾ ਵਿਚ। [5]ਤਿਸ (ਸ਼ਮਸਖਾਨ) ਦੇ ਪਾਸ। [6]ਤੋੜੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਈ। [7](ਉਸ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਲਗੀ (ਤੇ ਉਹ) ਮਰ ਗਿਆ। [8](ਗੱਤਕੇ ਦੀ ਚਾਲ ਵਾਂਙੂ) ਪੈਰ ਈਨ੍ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ ਘਾਉ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਦਾਉ ਕਰਦਾ ਤੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਫੇਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [9]ਦੁਹ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਸ਼ਮਸਖਾਨ ਅਤੇ) ਆਪਾ ਬਚਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [10](ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਨੇੜੇ ਢੁਕਦੇ ਹੀ ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਸਿੱਟ ਦੇਵੇਗਾ। [11]ਖਿਝਿਆ। [12]ਕਾਇਰ (ਤੇਰੀ) ਕੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ? [13]ਮੇਰੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਬਦਲਾ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਹੈ। [14]ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ। [15](ਵਾਰ) ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। [16]ਢਾਲ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਉੱਪਰ (ਵਾਰ) ਲੱਗਾ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਫ਼ੁਲਾਦੀ (ਖੜਗ) ਟੁੱਟ ਗਈ। [17]ਤਲਵਾਰ।

ਗਹਿ ਬਲ ਤੇ ਪਰਯੋ ਤਾਂਹਿ ਪਰ ਜਾਇ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸਿਕੰਧਨ ਊਪਰ ਬਹਯੋ ਜਿਨੇਊ ਸਮਸਰ ਘਾਇ[1]। ਗਿਰਯੋ ਪਠਾਨ ਪਿਖਯੋ ਗਨ ਤੁਰਕਨ ਏਕ ਬਾਰਿ ਆਇ ਅਰਿਰਾਇ। ਤੋਮਰ ਤੀਰਨਿ ਤਬਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਅਨਵਰ ਸਹਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਇ ॥੪੨॥ ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ, ਚਲਯੋ ਨ ਭਾਨੂ[2], ਤੋਮਰ ਮਾਰਯੋ ਅਨਵਰਖਾਨ। ਕਾਟਿ ਖੜਗ ਤੇ[3] ਨਿਸ਼ਫਲ ਕਰਿ ਕੈ ਅਪਰ ਮਲੇਛਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹਾਨ। ਨਿਕਟ ਨ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਰਕ ਕਰਿ ਰੁਪਯੋ ਬੀਰ[4] ਥਿਰੁ ਰਹਯੋ ਮਦਾਨ। ਤਾਕਿ ਤੁਪਕ ਕੀ ਹਤੀ ਦੁਗੁਲਕਾਂ ਲਗੀ ਸੀਸ ਤਜਿ ਤੂਰਨ ਪ੍ਰਾਨ[5]॥੪੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼ਮਸਖਾਨ ਗਨ ਤੁਰਕਜੁਤਿ ਮਾਰਿ ਮਰਯੋ ਰਣਖੇਤ[6]।ਗਯੋ ਸੁਰਗ*ਸੁਰ ਬਧੂ ਜੁਤ ਅਤਿ ਆਨਂਦ ਸਮੇਤ॥੪੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸਿ 'ਸ਼ਮਸਖਾਨ ਭਾਨੂ ਬੱਧ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨੌਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਅਲੀ ਮੁਹੰਮਦ, ਸਿੰਘਾ ਪ੍ਰੋਹਤ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਦੋਨਹੁ ਭੇ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਪਰੀ ਸੈਨ ਉਮਡਾਇ ਕੈ, ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਘਮਸਾਨ ॥ ੧ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਦਿਸ਼ਾ ਦੋਨ[7] ਆਏ। ਮਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘਾਏ। ਫਿਰਯੋ ਕੋ ਨ ਪੁਠੇ[8]।ਮਿਲੇ ਰੁੰਡ†ਕੁਠੇ[9] ॥੨॥ ਪਰੀ ਲੋਥ ਬ੍ਰਿੰਦੰ। ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਬਿਲੰਦੰ। ਕਟੇ ਅੰਗ ਬੀਰੰ। ਤਜੈਂ ਤੋ ਨ ਧੀਰੰ ॥ ੩ ॥ ਰਣੰ ਰੰਗ ਰਾਚੇ। ਰਿਸੇ ਬੀਰ ਮਾਚੇ। ਪਰੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਬਡੇ ਘਾਵ ਖੈ ਕੈ ॥੪॥ 'ਕਹਾਂ ਜਾਹੁ ਭਾਗੇ?'। ਕਹੈਂ"ਆਉ ਆਗੇ'। ਕਟੀ ਬਾਂਹ ਕਾਹੂੰ। ਫਿਰੈਂ ਜੰਗ ਮਾਂਹੂੰ ॥ ੫॥ ਕਿਸੀ ਪਾਇ ਕਾਟੇ। ਕਟੇ ਕੰਧ ਸਾਟੇ[10]। ਕਿਤੇ ਬੋਲ ਡਾਂਟੇ[11]। ਫਟੇ ਪੇਟ ਫਾਟੇ[12] ॥ ੬ ॥ ਲਟਾਪੱਟ[13] ਹੋਏ। ਭਜੇ ਨਾਂਹਿ ਦੋਏ। ਮਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੋਧਾ। ਤਜੈਂ ਪੈ ਨ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਮਸ ਖਾਨ ਮਾਰਯੋ ਸੁਨਯੋ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ ਮੁਗਲਸ ਖਾਨ। ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਭੇਜਤਿ ਭਯੋ ਸੱਯਦ ਬੀਰ ਮਹਾਨ ॥੮॥ ਬਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਤਬਿ ਲੇ ਅਸਵਾਰ

---

[1]ਜ਼ਖਮ ਜਨੇਊ ਵਾਂਗ ਲਗਾ। [2]ਭਾਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਹਟਿਆ। [3](ਤੋਮਰ ਨੂੰ) ਕੱਟ ਕੇ ਖੜਗ ਨਾਲ। [4]ਭਾਵ ਭਾਨੂੰ। [5](ਭਾਨੂੰ ਨੇ) ਪ੍ਰਾਣ ਤਜ ਦਿਤੇ। [6]ਯੁੱਧ ਭੂਮਿਕਾ (ਵਿਚ)। [7]ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ। [8]ਕੋਈ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਹਟਿਆ। [9]ਕੁੱਠੇ ਧੜ ਮਿਲੇ ਪਏ ਹਨ। [10](ਕਿਸੇ ਦੇ) ਮੋਢੇ ਕੱਟਕੇ ਸੁੱਟੇ ਪਏ ਹਨ। [11]ਤਾੜਦੇ ਹਨ। [12](ਕਈਆਂ ਦੇ) ਪੇਟ ਫਟਕੇ ਦੁਫਾੜੇ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ। [13]ਲੋਟ ਪੋਟ, ਗੁਥਮ ਗੁੱਥਾ।

*ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਤਾਂ "ਕਬੀਰ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਤੇ ਮੈ ਰਹਿਓ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮਉਜ ਮਹਿ ਰਹਉ ਅੰਤਿ ਅਰੁ ਆਦਿ ॥" ਇਸ ਪਦਵੀ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹੈਨ, ਪਰ ਸਕਾਮ ਜੋਧਿਆਂ ਲਈ ਕਵਿ ਜੀ ਸੁਰਗ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

†ਪਾਃ—ਰੁੰਡ।

ਹਜ਼ਾਰ। ਮਰਯੋ ਸ਼ਮਸਖਾਂ ਅਧੋ ਤਹਿਂ ਭਯੋ ਖੇਤ ਬਿਕਰਾਰ ॥ ੯॥
ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਬਜਾਏ ਨਗਾਰੇ। ਭਯੋ ਨਾਦ ਭਾਰੇ। ਤੁਰੰਗੈਂ ਚਲਾਈ। ਤੁਰੰਗੈਂ ਪਲਾਈ॥ ੧੦॥ ਇਤੈ ਸਿੱਖ ਬੀਰੇ। ਪਿਖੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਭੀਰੇਂ[1]। ਚਲੇ ਆਇ ਐਸੇ। ਹੜ੍ਹਯੋ ਨੀਰ ਜੈਸੇ॥ ੧੧॥ ਬਕੈਂ 'ਮਾਰ ਮਾਰੇ'। ਅਨੇਕੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰੇਂ। ਲਗੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੋਰੀ। ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਛੋਰੀ[2] ॥੧੨॥ ਜਮੇ ਪੈਰ ਨਾਂਹੀ। ਮਰੇ ਹੇਰਿ ਤ੍ਰਾਂਹੀ। ਗੁਰੂ ਸੂਰ ਭਾਗੇ। ਥਿਰੇ ਨਾਂਹਿ ਆਗੇ॥ ੧੩॥ ਰਹੇ ਥੋਰ ਸੂਰੇ। ਮਰੇ ਕ੍ਰੋਧ ਪੂਰੇ। ਇਕੰ ਸੂਰ ਆਯੋ। ਸੁ ਘੋਰਾ ਦੁਰਾਯੋ॥ ੧੪॥ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਭਾਖਾ। 'ਬਡੋ ਜੰਗ ਰਾਖਾ। ਲਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੇ। ਰਹੇ ਥੋਰ ਜਾਨੇ॥੧੫॥ ਉਤੈ ਸੈਨ ਭਾਰੀ। ਸੁ ਆਈ ਅਗਾਰੀ। ਥਿਰਯੋ ਜਾਇ ਨਾਂਹੀ। ਕਹਯੋ ਆਪ ਪਾਹੀ*'॥੧੬॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਕਹਯੋ: 'ਸੰਗ ਲਿਹੁ ਬੀਰ। ਹਤਹੁ ਮਲੇਛਨਿ ਕੋ ਤਹਾਂ ਥਿਰਹੁ ਥਾਨ ਧਰਿ ਧੀਰ'॥੧੭॥
ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ ਗੁਰ ਪਠਯੋ ਬਹੁਰ ਸਿੰਘਾ ਉਦਾਰ। 'ਭਟ ਸੰਗ ਪੰਚ ਸੈ ਬਲਿ ਉਦਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਪਹਾਰ[3]। ਤਹਿਂ ਪਰਯੋ ਖੇਤ ਜੂਝੇ ਜੁਝਾਰ॥੧੮॥ ਹਯ ਕੋ ਧਵਾਇ ਮੈਦਾਨ ਹੇਰਿ'। ਛੋਰਤਿ ਤੁਫੰਗ ਮਾਰੇ ਬਡੇਰਿ। ਇਮ ਚਮੂੰ ਜੁਗਲ ਮਿਲਿ ਆਪ ਮਾਂਹਿ। ਜਨੁ ਨਦੀ ਉਮਡਿ ਇਕ ਥਾਨ ਰਾਹਿ॥ ੧੯॥ ਅਰਣੋਦਯ ਸਮੇ ਹੋਯਹੁ ਸੁ ਆਇ। ਤੁਪਕਨਿ ਤੜਾਕ ਨਾਦੰ ਉਠਾਇ। ਬਹੁ ਕਾਕ ਗ੍ਰਿੱਝ ਉਡਿ ਕੈ ਭ੍ਰਮੰਤਿ। ਗੋਮਾਯ[4] ਬੋਲਿ ਮਾਸੰ ਭਖੰਤਿ॥ ੨੦॥ ਗਨ ਫਿਰੀ ਜੋਗਨੀ ਰੁਧਰਿ ਪਾਨ। ਬਹੁ ਖਾਇ ਮਾਸ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਠਾਨਿ। ਉਤ ਖਾਨ ਆਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਿ। ਕਟਿ ਗਏ ਸੁਭਟ ਕੇਤਿਕ ਸੁਮਾਰ[5]॥ ੨੧॥ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਨਿ ਰੌਰ ਮਾਚਯੋ ਬਿਸਾਲ। ਗੁਲਕਾਂ ਲਗੰਤਿ ਗਿਰ ਪਰਤਿ ਜਾਲ। ਭਟ ਮਿਲਿ ਪਠਾਨ ਹੱਲਾ ਸੁ ਕੀਨਿ। ਗਨ ਮੁਗ਼ਲ ਦੌਰ ਰਣ ਰੰਗ ਭੀਨ॥੨੨॥ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਬੋਲਯੋ ਗਰੂਰ। 'ਲਿਹੁ ਮਾਰਿ ਸਮੁਖ ਦੇਖੋ ਜੁ ਸੂਰ। ਰਣ ਥਲ ਛੁਟਾਇ ਲੀਜਹਿ ਅਸ਼ੇਖ। ਅਬਿ ਭਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਹੁ ਨੈਨ ਦੇਖਿ'॥੨੩॥ਸੁਨਿ ਤੁਰਕ ਚਪੇ[6] ਚਾਲੇ ਅਗਾਇ। ਇਕ ਬਾਰ ਦੌਰਿ ਰੌਰਾ ਮਚਾਇ। ਚਮਕੰਤਿ ਖੜਗ ਪਕੜੰਤਿ ਢਾਲ। ਛਟਕੰਤਿ ਤੁਪਕ, ਬਮਕੰਤਿ ਜ੍ਵਾਲ[7] ॥੨੪॥ ਸਰਕੰਤਿ[8]

[1]ਵੈਰੀ ਦੀ ਭੀੜ। [2]ਚਲਾਈਆਂ। [3]ਪਹਾੜ (ਉੱਤਰ) ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ। [4]ਗਿੱਦੜ। [5]ਸ਼ੁਮਾਰ= ਗਿਣਤੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ (ਕਰੀਏ)। (ਅ) ਮਾਰ ਕੇ। (ੲ) ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਕੇ। [6]ਖਿਝੇ। [7]ਅਗਨ ਉਗਲੱਛਦੀਆਂ ਹਨ। [8]ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:—ਮਾਹੀ।

ਸੂਰ, ਹਰਖੀਂਤਿ ਹੂਰ। ਦਰੜੀਂਤਿ ਦੀਹ[1], ਗਰਜੀਂਤਿ ਭੂਰ। ਉਛਲੀਂਤਿ ਜਾਤਿ, ਮਾਰੀਂਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ। ਖੜਕੀਂਤਿ ਮਿਲਤਿ, ਟੂਟਿਧੀਂਤਿ ਅੱਤ੍ਰ[2] ॥ ੨੫ ॥ ਇਤ ਸੁਭਟ ਗੁਰੂਕੇ ਪਰਤਿ ਦੌਰ।ਨਹਿਂ ਭਜੈਂ ਖਾਨ ਥਿਤਿ ਕਟੀਂਤਿ ਠੌਰ[3]। ਇਮ ਮਚ੍ਯੋ ਜੰਗ ਦਾਰੁਨ ਮਹਾਨ। ਗਨ ਬਿਥਰਿ ਲੋਥ ਪੋਥਨਿ[4] ਸਥਾਨ ॥ ੨੬ ॥ ਨਿਜ ਸੂਰ ਸੰਗ ਸਿੰਘੇ ਨਿਹਾਰਿ। ਤਿਨਿ ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ ਊਚੇ ਉਚਾਰਿ।'ਇਹੁ ਪਿਖਹੁ ਮਲੇਛ ਜਿ ਸਮੁਖ ਆਇ।ਇਕ ਬਾਰ ਸ਼ਲਖ ਮਾਰੋ ਰਿਸਾਇ'॥੨੭॥ ਇਮ ਕਹਤਿ ਚਲ੍ਯੋ ਆਗੈ ਰਿਸਾਇ। ਬਹੁ ਬਜ੍ਯੋ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਸੁਹਾਇ। ਕਹਿ 'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ' ਮਾਚ੍ਯੋ ਸੁ ਰੌਰ। ਮਿਲਿ ਪਰੇ ਸੁਭਟ ਨਹਿਂ ਤਜਹਿਂ ਠੌਰਿ ॥੨੮॥ ਇਕ ਬਾਰ ਸ਼ਲਖ ਛੋਰੀ ਤੁਫੰਗ। ਪੁਨ ਖੜਗ ਗਹੇ ਕਰਿ ਮਯਾਨ ਨੰਗਿ। ਕਟਿਧੀਂਤਿ ਅੰਗ, ਗਿਰਿਧੀਂਤਿ ਭੂਮਿ। ਲਟਕੀਂਤਿ ਬੀਰ, ਗਿਰ ਪਰਤਿ ਘੂਮਿ[5] ॥ ੨੯ ॥ ਗਨ ਤੁਰਕ ਮਾਰਿ ਗਿਰ ਆਪਿ ਜਾਇਂ। ਗੁਰੁ ਕੇ ਜੁ ਸੂਰ ਸੰਮੁਖ ਰਿਸਾਇਂ। ਇਮ ਮਰੇ ਮਾਰਿ ਸਿੰਘੇ ਨਿਹਾਰਿ। ਲਲਕਾਰ ਪਰ੍ਯੋ ਜਿਹ ਬਲ ਉਦਾਰ ॥ ੩੦॥ ਬਲਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੋਧਾ ਸੁਭੱਟ। ਤਬਿ ਭਯੋ ਸਮੁਖ ਮਾਰੇ ਉਲੱਟ। ਜਿਸ ਢਿਗ ਕਮਾਨ ਲਗਿ ਕਾਨ ਤਾਨ। ਧਰਿ ਪਨਚ ਚਲਾਵਤਿ ਤਾਕਿ ਬਾਨ ॥ ੩੧ ॥ ਬਡ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਿਸ ਲਗਹਿ ਜਾਇ।ਤਨ ਤੁਰਕ ਫੋਰਿ ਪਾਰੈ ਪਰਾਇ[6]।ਸਮ ਸਰਪ ਸ਼ੂੰਕਤੇ ਚਲਹਿਂ ਤੀਰ। ਰਿਪੁ ਗਨ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਬੇਧਤਿ ਸਰੀਰ ॥ ੩੨ ॥ ਰਸ ਬੀਰ ਰੂਪ ਮਾਨੋਂ ਕਰਾਲ। ਬਹੁ ਫਿਰਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਾਲ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਮਰੀ ਸਮੁਦਾਇ ਸੈਨ।ਜਨੁ ਥਕਤਿ ਬੀਰ ਕੀਨੀ ਸੁ ਸੈਨ॥੩੩ ॥ ਇਮ ਹਤੇ ਤੁਰਕ ਤਬਿ ਹਾਲ ਚਾਲਿ[7]। ਪਿਖਿ ਅਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਰਿਸ ਬਿਸਾਲ। 'ਮੁਝ ਖਰੇ ਨਿਕਟ ਚਾਲੇ ਪਲਾਇ।ਕਨਾ ਕਹੈਂ ਲੋਕ ਕਿਮ ਭਾਜ ਜਾਇ' ॥੩੪ ॥ ਘੋਰਾ ਭਜਾਇ ਮੋਰੇ ਸੁ ਬੀਰ। ਤਬਿ ਪਿਖੇ ਤਜਤਿ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਜੁ ਤੀਰ। ਨਹਿਂ ਟਿਕਨਿ ਦੇਤਿ ਇਹ ਭਟ ਭਜਾਇ। ਪਿਖਿ ਭਯੋ ਸਮੁਖ ਇਸ ਕੇ ਰਿਸਾਇ ॥੩੫॥ ਸਿੰਘੇ ਸੁ ਪਿਖ੍ਯੋ ਆਯੋ ਅਗਾਇ। ਇਹ ਤਕਹਿ ਮੋਹਿ ਤੁਪਕਨ ਚਲਾਇ। ਹਯ, ਬਚਨਿ ਹੇਤ ਇਤ ਉਤ ਧਵਾਇ।

[1]ਦਰੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ। [2]ਮਿਲਕੇ ਖੜਕਦੇ ਹਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਟੁੱਟਦੇ ਹਨ ਅਸਤ੍ਰ। [3]ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਖੜੇ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਲੋਥਾਂ ਪਰ ਲੋਥ। [5]ਚੱਕ੍ਰ ਖਾਕੇ। [6]ਪਾਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੀਰ)। [7]ਹਲਚਲੀ (ਪੈ ਗਈ)।

ਧਨ[1] ਐਂਚਿ ਐਂਚ ਤੀਰਨ ਬਗਾਇ। ੩੬॥ ਤਬਿ ਤਾਕਿ ਤੁਪਕ ਛੋਰੀ ਸੰਭਾਲਿ। ਛੁਟਿ ਲਗੀ ਗੁਲਕ ਹਯ ਕੇ ਉਤਾਲ।ਸਿੰਘੇ ਸਮੇਤ ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਬਾਜ। ਦੇਖਤਿ ਅਨੰਦ ਤੁਰਕਨ ਸਮਾਜ॥ ੩੭॥ ਬਨਿ ਸਾਵਧਾਨ ਧਨੁ[1] ਲਿਯ ਸੰਭਾਰਿ। ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੁਰਕ ਪਰਵਾਰ ਡਾਰਿ। ਘੇਰਯੋ ਸੁ ਬੀਰ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ। ਤਬਿ ਤਕਹਿ ਤੀਰ ਮਾਰਹਿ ਜੁਝਾਰ॥੩੮॥ਜੋ ਨਿਕਟ ਹੋਤਿ ਤਿਹ ਬਿਕਟਿ[2] ਬਾਨ। ਫੋਰਹਿ ਸਰੀਰ ਕਰਿ ਹਾਨਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਤਜਤਿ ਤੀਰ। ਨਹਿਂ ਲਖਯੋ ਜਾਇ ਕਬਿ ਛੋਰਿ ਬੀਰ[3] ॥ ੩੯॥ ਲਲਕਾਰ ਅਲੀਮੁਹੰਮਦ ਸੁ ਆਇ। 'ਮੈ ਹਤੋਂ ਇਸਹਿ ਨਹਿਂ ਭਾਜਿ ਜਾਇ'।ਤਬਿ ਲਗਯੋ ਤਾਕਬੇ ਤੁਪਕ ਧਾਰਿ।ਧਨੁ ਤਾਨਿ ਖ੍ਰਿੱਪਨੇ ਤੀਰਮਾਰਿ ॥ ੪੦ ॥ ਲਗਿ ਪਰਯੋ ਭਾਲ, ਗਿਰਿਗੀ ਤੁਫੰਗ।ਪੁਨ ਪਰਯੋ ਆਪ, ਭਾਜਯੋ ਤੁਰੰਗ। ਇਮ ਤੁਰਕ ਸੈਨਪਤਿ ਲੀਨਿ ਮਾਰਿ। ਨਹਿਂ ਟਰਯੋ ਆਪ ਸਿੰਘਾ ਜੁਝਾਰ ॥ ੪੧॥ ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਚਮੂੰ ਇਕ ਬਾਰਿ ਆਇ।ਅਨਗਨ ਤੁਫੰਗ ਗੁਲਕਾਂ ਚਲਾਇ। ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਹੱਲਾ ਸੁ ਕੀਨਿ। ਗੁਰੁ ਕੀ ਸੁ ਚਮੂੰ ਪਰ ਓਜ ਦੀਨਿ[4]॥੪੨॥ਥਿਰ ਪੈਦਲ ਸਿੰਘਾ ਲਗਤਿ ਘਾਇ[5]। ਰੁਪ ਰਹਯੋ[6] ਬੀਰ ਨਹਿ ਪਗ ਉਠਾਇ। ਮਿਲਿ ਬਹੁਤ ਆਨ ਕਰਵਾਲ[7] ਸੰਗ। ਨਹਿਂ ਚਲਯੋ ਪਾਇ ਕਟਵਾਇ ਅੰਗ ॥੪੩॥ ਹੁਇ ਖੰਡ ਖੰਡ ਮਿਲਿ ਗਯੋ ਖੇਤ। ਹਤਿ ਰਿਪੁਨਿ ਚਹਤਿ ਰਿਸ ਕੇ ਸਮੇਤ।ਜਬਿ ਸਿੰਘਾ ਇਵ ਲੀਨੋ ਸੰਘਾਰਿ। ਬਹੁ ਘਾਇ ਖਾਇ ਗਿਰਿ ਗੋ ਸੁਮਾਰਿ[8] ॥ ੪੪॥ ਹਲਿ ਚਲੀ ਚਮੂ ਮਹਿਂ, ਮਰਿ ਬਿਸਾਲ[9]। ਰਣ ਖੇਤ ਭਯੋ ਦਿਖੀਯਤਿ ਕਰਾਲ। ਸੁਧਿ ਗਈ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਸੁਨਤਿ ਕਾਨਿ। ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਆਪ ਭੇ ਸਾਵਧਾਨ ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਣ ਤੁਮਲ ਭਾ[10] ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਬੀਰ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਬਿ ਓਮਡਨਿ ਚਹਿਂ ਧਰਿ ਧੀਰ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਅਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਿੰਘਾ ਪ੍ਰੋਹਤ ਬੱਧ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਨੌਦਾ ਮਿਰਜ਼ਾਬੇਗ ਯੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਕੋ 'ਤੁਰਕ ਸੈਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਹੋਹਿ ਨਿਬੇਰੋ ਹਤੇ ਤੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ ਦਾਇ:—॥ ੧ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਰਹੇ ਸੰਗ ਜੋਧਾ ਸੁ ਥੋਰੇ ਹਮਾਰੇ। ਸਭੋ ਔਰ ਸੈਨਾ ਸੁ ਲੀਜੈ ਸੰਗਾਰੇ।

[1]ਧਨੁਖ। [2]ਕਠਨ। [3]ਕਦੋਂ ਛੋੜਦਾ ਹੈ (ਤੀਰ) ਸੂਰਮਾਂ। [4]ਜ਼ੋਰ ਪਾਯਾ। [5]ਜ਼ਖਮ। [6]ਟਿਕ ਰਿਹਾ [7]ਤਲਵਾਰ। [8]ਮਰਕੇ ਗਿਰ ਗਿਆ। [9]ਵੱਡੇ ਸੂਰਮੇ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ। [10]ਡਾਢੀ ਭਾਰੀ ਮੁੱਠਭੇੜ।

ਦਿਸ਼ਾ ਦੱਛਨੀ ਮੈਂ ਚਲੇ ਆਪ ਜਾਵੇ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਕਰੋ ਤ੍ਯਾਰਿ ਤੋੜੇ ਮਿਲਾਵੋ।੧॥ ਪਰਯੋ ਜੰਗ ਥਾਨੰ ਤਹਾਂ ਆਪ ਜਾਵੈਂ। ਰਿਪੂੰ ਸਾਮੁਹੇ ਮਾਰਿ ਗਾਢੀ ਮਚਾਵੈਂ। ਮਲੇਛੀ ਚਮੂ ਆਇ ਮੰਡੇ ਲਰਾਈ। ਬਧੈਂ ਖੇਤ ਆਗੇ ਧਰੈਂ ਪਾਇ ਧਾਈ॥੨॥ ਤਬੈ ਖਾਨ ਪੈਂਦਾ! ਪਰੋ ਧਾਇ ਐਸੇ। ਬਟੇਰਾ ਪਿਖੇ ਤੇ ਗਹੇ ਬਾਜ ਜੈਸੇ। ਧਰੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਭਾਜੈਂ ਕਰਾਚੋਲ[1] ਮਾਰੇ। ਲਥੇਰੋ ਪਥੇਰੋ[2] ਭਟੰ ਕਾਟਿ ਡਾਰੇ॥ ੩ ॥ ਕਰਯੋ ਮੰਤ੍ਰ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਧੀਰ ਚਾਲੇ। ਬਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਧੌਂਸਾਨਿ ਨਾਦੰ ਬਿਸਾਲੇ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਕਰੀ ਤ੍ਯਾਰਿ ਤੋੜੇ ਉਠਾਏ। ਕਸੀ ਠੋਕਿ ਗੋਰੀ ਪਲੀਤਾ ਮਿਲਾਏ॥੪॥ ਕਿਨੈ ਲੀਨਿ ਨੇਜ਼ਾ ਕਿ ਸਾਂਗੰ ਸੰਭਾਰੇ। ਕਿਨੂ ਚਾਂਪ[3] ਮੈਂ ਬਾਨ ਜੋਹੰ ਸੰਚਾਰੇ[4]। ਗੁਰੂ ਤੁੰਦ ਤਾਜ਼ੀ[5] ਕਿਧੋ ਆਪ ਚਾਲੇ। ਮਲੇਛਾਨਿ ਪੈ ਕੋਪ ਜਾਗਯੋ ਬਿਸਾਲੇ॥ ੫ ॥ ਕਰਯੋ ਚਾਂਪ[3] ਸੱਜੀ[6] ਕਠੋਰੇ ਕਰਾਲਾ। ਧਰੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਨਿਖੰਗੇ ਸੰਭਾਲਾ। ਕਰੀ ਫੂਕ ਬੀਰਾਨਿ ਪੈ ਮਾਰ ਮਾਚੀ। ਕਟੇ ਤੁੰਡ ਮੁੰਡੇ ਲਹੂ ਧੂਲਿ ਰਾਚੀ॥੬॥ ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲੀ ਏਕ ਬਾਰੀ ਤੜਾਕੇ। ਮਨੋ ਗਾਜ ਪੁੰਜੈਂ[7] ਗਿਰੈ ਪੈ ਕੜਾਕੇ। ਗਈ ਫੂਟਿ ਮੁੰਡੇ ਲਗੀ ਜੋਰ[8] ਗੋਰੀ। ਕਿਸੂ ਸੂਰ ਛਾਤੀ ਗਰੀ ਪਾਰ ਫੋਰੀ[9]॥ ੭॥ ਕਿਸ ਬਾਂਹ ਟੂਟੀ ਗਿਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੂ ਮੈਂ। ਰਿਦਾ ਬੇਧਿ ਕਾਹੂੰ ਖਰੇ ਬੀਰ ਘੂਮੈਂ। ਕਿਸੂ ਲਾਤ ਟੂਟੀ ਗਈ ਫੋਰਿ ਗੋਰੀ। ਕਿਤੇ ਪਾਨਿ[10] ਮਾਂਗੈ ਪਿਪਾਸਾ[11] ਨ ਥੋਰੀ॥੮॥ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਮਰੇ ਬੀਰ ਕੋਈ ਲੁਠੇਤੇ[12]। ਕਿਤੇ ਘਾਇ ਖਾਏ ਸੁ ਕੋਈ ਉਠੰਤੇ। ਪਰਯੋ ਭੂਰ ਰੌਰਾ ਹਲਾ ਹਾਲ ਹੋਈ। ਝਟਾ ਪੱਟ ਜੁੱਟੇ ਮਿਟੇ ਨਾਂਹਿ ਢੋਈ॥ ੯ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥

ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬੀਰ ਮਹਾਂ। ਚਲਿ ਆਇ ਪਿਖਯੋ ਰਣ ਰੰਗ ਜਹਾਂ। ਸਮ ਅੰਜੁਲ ਕੇ ਖਪਰੇ[13] ਜੁ ਬਡੋ। ਧਨੁ ਜੋਹ ਅਰੋਪਤਿ[14] ਬ੍ਰਿੰਦ ਛਡੋ॥੧੦॥ ਫਨਿ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰਤਿ ਨਾਗ ਮਨੋ। ਚਲਿ ਸ਼ੂੰਕਤਿ ਬੇਗ ਸਮੇਤ ਘਨੋ। ਮੁਗ਼ਲਾਨਿ ਪਠਾਨਨਿ ਕੇ ਗਨ ਮੈਂ। ਲਗਿ ਜਾਇੰ ਅਚਾਨਕ ਜਾਂ ਤਨੁ ਮੈਂ॥ ੧੧॥ ਠਹਿਰੈਂ ਨਹਿੰ, ਪਾਰ ਪਰੈਂ ਨਰ ਤੇ। ਅਗਵਾਰਿ ਖਰੋ ਬਿਧਤਾ ਸਰ ਤੈ[15]। ਲਗਿ ਬੇਧਤਿ ਦੋਇ ਕਿ ਤੀਨਿ ਨਰੰ। ਗੁਰੁਦੇਵ ਚਲਾਇ ਸਮੂਹ ਸਰੰ[16] ॥੧੨॥ ਬਡ ਰੌਰ ਮਚਯੋ ਰਣ ਠੌਰ ਬਿਖੈ। ਭਟ ਮਾਰਤਿ ਕੈ ਮਰਤੇ ਸੁ ਦਿਖੈਂ।

---

[1] ਤਲਵਾਰ। [2] ਲੇਥੂ ਪੇਥੂ ਕਰੇ। [3] ਧਨੁਖ। [4] ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ। [5] ਤੇਜ਼ ਘੋੜਾ। [6] ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ
[7] ਬਹੁਤੀ ਬਿਜਲੀਆਂ। [8] ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [9] ਛੇਕ ਪਾਕੇ ਫੋੜਕੇ ਪਾਰ ਹੋਈ। [10] ਪਾਣੀ। [11] ਤ੍ਰੇਹ।
[12] ਲੁੱਛਦੇ ਹਨ। [13] ਬੁੱਕਾਂ ਵਤ ਚੌੜੇ ਤੀਰ। [14] ਧਨੁਖ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਜੋੜਕੇ। [15] (ਜੇ ਕੋਈ ਉਸਤੋਂ) ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਵੀ ਖੜਾ ਹੋਵੇ (ਤਾਂ ਉਹ ਬੀ ਤਿਸ) ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [16] ਬਹੁਤੇ ਬਾਣ।

ਹਯ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਿਤੇ ਹਿਹਨਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਕਿਤ ਸੂਰ ਬਿਨਾ ਬਹੁ ਧਾਵਤਿ ਹੈਂ॥ ੧੩॥ ਗੁਲਕਾਂਨਿ ਲਗੇ ਕਿਤਿ ਭੂਮਿ ਲਿਟੈਂ। ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਮਰੇ ਭਟ ਕਾਟਿ ਸਟੈਂ। ਜੁਤਿ ਭੂਖਨ ਜ਼ੀਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰੇ। ਅਸੁਵਾਰ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕ ਮਰੇ॥ ੧੪॥ ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂਨ ਸੁਨੀ ਸੁਧਿ ਗੁਰੁ ਕੀ'ਆਪ ਚਢੇ ਛੋਰਤਿ ਹੈਂ ਬਾਨ। ਏਕ ਬਾਰ ਦਲ ਉਮਡ ਪਰਜੋ ਬਡ ਚਲਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭਯੋ ਘਮਸਾਨ। ਮੁਹਰੀ ਦਈ ਫੇਰਿ ਸੈਨਾ ਕੀ,ਹਟਿ ਪਾਛੇ ਕੇਤਿਕ ਭਜਿ ਬਾਨ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮੈਂ ਕਰਹਿਂ ਨਿਬੇਰਨਿ ਸਰ ਮਾਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਵਧਾਨ'॥ ੧੫॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਚਮੂੰ ਕਹੁ ਆਇਸੁ ਦਈ 'ਅਰਹੁ ਅਗ-ਵਾਇ। ਗਹਿ ਲੀਜਹਿ ਗੁਰੁ ਬਲ ਛਲ ਕਰਿਕੈ ਸਗਰੇ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਘੇਰ ਲੇਹੁ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦਲ ਗਨ ਸੈਨ ਮਰੇ ਇਕਲੋ ਤਬਿ ਪਾਇ। ਭ੍ਰਾਜਜੋ ਦਯੋ ਖੁਦਾਇ ਅਬਹਿ ਗੁਰ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਦਿਹੁ, ਬਡ ਹਰਖਾਇ' ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਆਗਜ਼ਾ ਭਟ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਿ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਇ। 'ਗਹਹੁ ਗੁਰੂ ਕਹੁ' ਬੋਲਤਿ ਧਾਏ 'ਭਯੋ ਮਦਤ ਹਮ ਆਨਿ ਖ਼ੁਦਾਇ । ਬਾਜ ਸਹਤ ਲੇ ਚਲਹਿ ਜਿਯਤਿ ਕੋ, ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇਨਾਮ ਦਿਵਾਇ।ਚਮੂੰ ਅਲਪ ਤੇ ਕਜ਼ਾ ਲਰਿ ਸਾਕਹਿ ਇਕ ਬਿਰ ਪਰੋ ਸਕਲ ਹੀ ਧਾਇ' ॥੧੭॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਮਲੇਛੀ ਜੁ ਸੈਨਾ। ਮਿਲੀ*ਜੰਗ ਐਨਾ[1]। ਕਰੈਂ'ਮਾਰ ਮਾਰੈਂ'। ਹਥਜਾਰੈਂ ਸੰਭਾਰੈਂ॥੧੮॥ ਬੰਦੂਕੈਂ ਸੰਭਾਰੀ। ਬਰੂਦੰ ਸੁ ਡਾਰੀ। ਕਸੀ ਦੋਇ ਗੋਰੀ। ਗਜੇ ਠੋਕਿ ਛੋਰੀ॥ ੧੯॥ ਪਲੀਤੇ ਮਿਲਾਇ।ਸੁ ਤੋੜੇ ਡੰਭਾਏ[2]।ਕੜਾ ਕਾੜ ਛੁੱਟੈਂ। ਭਟੈ ਲਾਗਿ ਫੁੱਟੈਂ॥੨੦॥ ਕਦਜੋ ਦੌਰਿ ਹੱਲਾ।ਰਣੰ ਖੇਤ ਮੱਲਾ। ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ। ਬਡੇ ਬੀਰ ਹਾਨੈ॥ ੨੧॥ ਗੁਰੂ ਬਾਨ ਛੋਰੇ। ਚਲੇ ਬੇਗ ਘੋਰੇ।ਜਿਸੇ ਜਾਇ ਲਾਗੈਂ। ਤਬੈ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜਾਗੈ॥੨੨॥ਦਲੈ ਮੇਘ ਘੋਰੇ[3]। ਸੋ ਗੋਰੀ ਕਿ ਓਰੇ[4]। ਪਰੈਂ ਏਕ ਬਾਰੀ। ਹਲਾਹੂਲ ਭਾਰੀ॥ ੨੩॥ ਗਿਰੇ ਮੁਰਛਾਏ। ਮਨੋ ਨੀਂਦ ਪਾਏ। ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੇ। ਕਿਨੇ ਰੋਸ ਠਾਨੇ॥੨੪॥ ਸੈਯਾ॥ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਪਰੇ ਲਲਕਾਰ ਤੁਰੰਗਨਿ ਮਾਰ ਕੈ ਰਾਰਿ ਮਚਾਈ। ਚੇਤ ਬਿਖੈ ਜਿਮ ਮੇਘ ਘਟਾ ਬਨਿ ਓਰਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ। ਸੂਰ ਖਰੇ ਜਿਮ ਖੇਤ ਪਕਜੋ ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ ਮਾਰਿ ਕੈ ਭੂਮ ਗਿਰਾਈ। ਤੀਰ ਗੁਰੂ ਕੇ

[1]ਜੰਗ ਵਿਚ ਠੀਕ ਰੁੱਝੀ। [2]ਤੋੜੇ ਦਾਗੇ। [3]ਵੱਜ ਹੈ ਬੱਦਲ ਭਜਾਨਕ (ਵਾਂਙ)। [4](ਤੇ) ਓਹ ਗੋਲੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗੜੇ। *ਪਾ:-ਜੁਟੀ।

ਸਮੀਰ ਬਹੈ ਦਲ ਫਾਟ ਗਯੋ ਨਹਿੰ ਧੀਰਜ ਪਾਈ[1] ॥ ੨੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਤੇ ਯੌਂ ਖਪਰੇ ਖਰ ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਤੇਜ਼ ਤੁਰੰਗ ਕਰੇ ਬਿਚਰੈਂ, ਜਿਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਿਪੂ ਤਿਤੁ ਡਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਲਾਗਤਿ ਹੀ ਉਬਲੈਂ ਹਯਤੇ ਮਰਿ ਜਾਤਿ ਨ ਬਾਕ ਉਚਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਸੂਰ ਬਚੈ ਨ ਤੁਰੰਗ਼ ਬਚੈ, ਜਿਸ ਅੰਗ ਲਗੈ ਨ ਸੰਭਾਰਤਿ ਹੈ ॥ ੨੬ ॥ ਤੀਰਨਿ ਕੀ ਪਿਖਿ ਲਾਘਵਤਾ[2] ਜਿਨ ਤੇ ਹਤਿ ਸੈਂਕਰੇ ਸੂਰ ਭੁਇ। ਵੈਰ ਟਰੈਂ ਨ ਥਿਰੇ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ, ਸਮੱਗ੍ਰਹੀ ਉੱਗ੍ਰ[3] ਨ ਧੀਰ ਲਏ। ਖਾਨ ਬਡੇ ਮੁਗ਼ਲਾਨ ਕੀ ਸੈਨਿ ਕਿ ਸੱਯਦ ਸ਼ੇਖ ਬਿਸਾਲ ਤਏ[4]। ਦੇਖਹੁ ਕਜਾ, ਨ ਚਮੂੰ ਢਿਗ ਦੀਰਘ ਘੇਰੋ ਚਹੁੰਦਿਸ਼, ਲੇਹੁ ਜਏ[5] ॥ ੨੭॥ ਯੌਂ ਕਹਿ ਪੀਸ ਕੈ ਦਾਂਤ ਪਰੇ ਗੁਰੁ ਊਪਰ ਏਕ ਹੀ ਬਾਰਿ ਘਨੇ। ਹੋਤਿ ਭਏ ਥਿਰ ਥੰਭ ਮਨੋ ਗਨ ਛੋਰਤਿ ਬਾਨ ਕੋ ਕੋਪ ਸਨੇ। ਅੱਗ੍ਰ ਜੁ ਆਵਤਿ ਤਾਂ ਉਬਲਾਵਤਿ ਜਯੋਂ ਬਜ਼ ਗਾਜ ਮੁਨਾਰੇ ਹਨੇ। ਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲੌ ਤਾਨਿ[6] ਚਲਾਵਤਿ ਮਾਰੇ ਅਨੇਕ ਹੀ ਕੌਨ ਗਿਨੇ ॥ ੨੮ ॥ ਪੂਰਬ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਯੋ ਤਿਸ ਹੇਤੁ[7] ਹਟੇ ਗੁਰੂ ਪਾਛੈ ਤਜੇ ਰਣ ਥਾਨਾ। ਦੇਖਿ ਮਲੇਛ ਬਡੇ ਊਮਡੇ ਹਥ੍ਯਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੈਂ ਘਮਸਾਨਾ। ਯੌਂ ਕੜਕੀ ਇਕ ਬਾਰਿ ਤੁਫੰਗ ਮਨੋ ਤੜਿਤਾ ਗਨ ਗਾਜ ਮਹਾਨਾ[8]। ਚੌਂਪ ਤੇ ਊਪਰਿ ਧਾਇ ਪਰੇ ਜਿਨਕੋ ਤਨ ਕਾਲ ਮਹਾਂ ਨਿਯਰਾਨਾ[9] ॥੨੯॥ 'ਭਾਜਿ ਨ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਰਣ ਛੋਰਿ ਕੈ ਘੇਰਹੁ ਕਯੋਂ ਨ ਹਟਯੋ ਜਿ ਪਿਛਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਚਮੂੰ ਬਡ ਜਾਇ ਅਰਯੋ ਨਹਿੰ ਬਾਹਨੀ ਸੰਗ ਅਬੈ ਬਹੁ ਮਾਰੀ[10]। ਯੌਂ ਕਹਿ ਆਪਸਿ ਮੋਂ ਉਮਡੇ ਕਰਵਾਲ ਕਰਾਲਨਿ ਖੈਂਚਿ ਨਿਕਾਰੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਜ਼ੀ ਲਿਸ਼ਕੈਂ ਕਰ ਬੀਰਨਿ[11] ਜਯੋਂ ਤੜਿਤਾ ਗਨ ਰੂਪ ਕੋ ਧਾਰੀ ॥੩੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਦੇਖਿ ਤਬੈ ਤ੍ਰਖਤੁ ਸਿਖ ਜੈਤ ਨੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਰਾਵਰ ਕੇ ਹਟਿ ਆਵਨਿ ਤੇ ਇਹ ਧਾਇ ਮਲੇਛ ਪਰੇ ਅਬਿ ਸਾਰੇ। ਆਪ ਕੇ ਬੀਰ ਧਕਾਇ ਲਿਏ ਰਣ ਖੇਤ ਮਹਾਂ ਕਰਿ ਜੋਰ ਨਿਕਾਰੇ। ਧੀਰ ਧਰੋ ਸੁ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਹਤੈਂ ਇਨ ਕੋ ਤੁਮਰੇ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰ (ਮਾਨੋ) ਵਾਯੂ ਵਗੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੈਰੀ) ਦਲ (ਦੀਆਂ ਘਟਾਂ) ਪਾਟ ਗਈਆਂ ਤੇ ਟਿਕ ਨਾਂ ਸਕੀਆਂ। [2]ਫੁਰਤੀ। [3]ਸਾਰੇ ਹੀ ਚੋਰੇ (ਸੂਰਮੇ)। [4]ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਹੋਏ, (ਅ) ਤਪੇ। [5]ਜੇ, ਜੀਤ। [6]ਕੰਨ ਤੀਕ ਖਿਚਕੇ। [7]ਪਹਿਲੀ ਸਲਾਹ ਜੋ (ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ) ਉਸ ਲਈ......। [8]ਮਾਨੋ ਬੜੀਆਂ ਬਿਜਲੀਆਂ ਗੱਜੀਆਂ ਹਨ। [9]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਨ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆਈ ਹੈ। [10]ਮਾਰ ਲਓ। [11]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ।

ਲਲਕਾਰੇ' ॥ ੩੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਬਾਕ ਕਹ੍ਯੋ 'ਇਨ ਆਵਨਿ ਦੀਜੈ। ਜਾਨਿ ਕੈ ਥਾਨ ਤਜ੍ਯੋ ਹਮ ਨੇ, ਅਗਵਾਇ ਬਧੈਂ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਪਤੀਜੈ। ਏਕ ਹੀ ਬਾਰਿ ਕਰੈਂ ਕਟੀਯਾ, ਮਟੀਯਾ ਜਿਮ ਸੋਟਿ ਤੇ ਫੋਰਨਿ ਕੀਜੈ[1]। ਮਾਰੋ ਤੁਫੰਗਨ ਤੇ ਗੁਲਕਾਂ ਅਰ ਤਜਾਰ ਰਹੋ ਅਬਿ ਜੰਗ ਦਿਖੀਜੈ' ॥ ੩੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤਿ ਐਸੇ ਈ ਕਹਤਿ ਥੇ ਆਯੋ ਪੈਂਦੇਖਾਨ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜਿਹ ਸੰਗ ਹੈ ਪਰੇ ਜੰਗ ਪਰ ਆਨ ॥ ੩੩ ॥ ਅਜਬ ਤਮਾਂਚਾ ਗ਼ਜ਼ਬ ਕੋ ਲਗ੍ਯੋ ਮਲੇਛਨਿ ਅੰਗ। ਭੁਰਜਹਿਂ ਧਾਨਾ ਭ੍ਰਾਠ ਜਿਮ[2] ਛੂਟੀ ਸ਼ਲਖ ਤੁਫੰਗ ॥ ੩੪ ॥ ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ ॥ ਤੁਫੰਗੈਂ। ਨਿਸੰਗੈਂ। ਉਠਾਈ। ਚਲਾਈ ॥੩੫॥ ਦੁਗੋਰੀ। ਕਿ ਛੋਰੀ। ਪਲੀਤੇ। ਧੁਖੀਤੇ ॥੩੬॥ ਉਲੱਟੇ। ਪਲੱਟੇ[3]। ਦਬੱਟੇ[4]। ਨ ਲੱਟੇ[5]॥੩੭॥ਕੜਾਕੇ। ਤੜਾਕੇ। ਸੁ ਨੇਜੇ। ਜੁ ਤੇਜ਼ੇ ॥ ੩੮ ॥ ਉਠਾਏ। ਭ੍ਰਮਾਏ। ਲਗਾਏ। ਧਸਾਏ॥੩੯॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ। ਮਹਾਨੈਂ। ਨਿਕਾਸੀ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥੪੦॥ ਚਲਾਈ। ਲਗਾਈ। ਪ੍ਰਕਾਟੇ[6]। ਨ ਹਾਟੇ॥੪੧॥ ਅਚਾਨੈ[7]।ਪ੍ਰਹਾਨੈ। ਅਰਾਤੀ।ਕਿ ਘਾਤੀ॥੪੨॥ ਹਥਜਾਰੇ। ਉਘਾਰੇ। ਉਭਾਰੇ। ਪ੍ਰਹਾਰੇ॥੪੩॥ ਦੁ ਹੱਲੇ[8]।ਸੁ ਹੱਲੇ। ਇਕੱਲੇ। ਧਕੱਲੇ॥੪੪॥ਅਰੇ ਹੈਂ। ਖਰੇ ਹੈਂ। ਮਰੇ ਹੈਂ, ਤਰੇ ਹੈਂ ॥ ੪੫ ॥ ਉਚਾਰੈਂ। ਪੁਕਾਰੈਂ। ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਸੰਘਾਰੈਂ ॥ ੪੬॥ ਸਿਰਖਿੰਡੀ ਛੰਦ॥ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਬਡ ਜੋਧਾ ਪਰ੍ਯੋ ਰਿਸਾਇ ਕੈ। ਖੜਗ ਹਾਥ ਬਡ ਕ੍ਰੋਧਾ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਕੈ। ਜਿਨ ਆਗਾ ਬਡ ਰੋਧਾ[9] ਮਾਰੇ ਧਰਿ ਪਰੇ। ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਜਿ ਪ੍ਰੋਧਾ 'ਹਤਿ ਹਤਿ' ਤਾਂ ਰਰੇ*[10] ॥ ੪੭ ॥ ਨੰਦਾ ਸਿੱਖ ਪਿਰਾਗਾ ਤੇਗ਼ੇ ਧੂਹਿ ਕੈ। ਸੁਭਟਨਿ ਕਾਟਨਿ ਲਾਗਾ ਤੁਰੰਗ ਵੰਦਾਇ ਕੈ। ਮਾਰੇ ਰੋਕਤਿ ਆਗਾ ਝਟ ਪਟ ਗਿਰ ਪਰੇ।ਜੰਗ ਭੀਮ ਬਡ ਜਾਗਾ ਜੋਗਨਿ ਹਸਤਿ ਹੈਂ ॥੪੮॥ ਲੋਹੂ ਖੱਪਰ ਭਰਤਿ ਅਘਾਵਤਿ ਪਾਵਤੀ। ਰਿਦੇ ਹਰਖ ਕੋ ਧਰਤਿ ਸੁ ਤਾਲਿ[11] ਬਜਾਵਤੀ।ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਗਨ ਫਿਰਤਿ ਖਾਇ ਡਕਰਾਵਤੇ[12]। ਆਂਤ੍ਰਨ ਮਾਲਾ ਕਰਤਿ ਹਸਤਿ ਬਹੁ ਨਾਚਤੇ॥੪੯॥ ਭੇੜ ਪਇਆ ਤਰਵਾਰੀਂ ਬਰਛੇ ਠੇਲਿਕੈ[13]।ਅਤਿ ਕਾਲੀ ਕਿਲਕਾਰੀ ਆਮਿਖ ਭੱਖਿਕੈ।

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਸੋਟੇ ਨਾਲ ਮਟਕੀ ਤੋੜ ਦੇਈਦੀ ਹੈ। [2]ਜਿਵੇਂ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਧਾਈਂ ਭੁੱਜਦੇ ਹਨ। [3]ਪਲਟਾਕੇ। [4]ਦਬਾਏ। [5]ਹਟੇ ਨਹੀਂ। [6]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟੇ। [7]ਅਚਾਨਕ ਹੀ। [8]ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ। [9]ਰੋਕਿਆ। [10]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ 'ਮਾਰ ਲੌ, ਮਾਰ ਲੌ'। [11]ਤਾੜੀਆਂ। [12]ਡਕਾਰ ਮਾਰ ਕੇ। [13]ਕੱਢਕੇ, ਅਗੇ ਨੂੰ ਵਧਾਕੇ। *ਪਾ:-ਹਤਹਿ ਤਤਾਰਵੇ=ਤੀਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਆਂਤ੍ਰੈ ਗਹਤਿ ਉਡਾਰੀ ਗ੍ਰਿਝ ਕਿ ਚੰਗ ਹੈਂ[1]। ਕਾਕ[2]ਰੁ ਕੰਕ[3] ਪੁਕਾਰੀ ਦਾਰੁਨ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ॥੫੦॥ ਨੰਦਾ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ਖੈਂਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋ। ਵਾਹਤਿ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਕੋ। ਅਰਹਿ ਤਾਂਹਿ ਦੇ ਮਾਰੀ ਧਰਹਿਂ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ। ਜੁੱਟਯੋ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਹਾਨਿਕੋ ॥ ੫੧ ॥ ਤੁਰਕ ਪਰੇ ਅਰਿ-ਰਾਇ ਸੁ ਨੰਦਾ ਘਿਰ ਗਯੋ। ਗੁੱਲਕਾਂ ਚਲਿ ਸਮੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗਮ ਹਤਿ ਭਯੋ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਰਿਪੁ ਆਇ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ ਏਕ ਕੋ। ਸਭਿ ਤੇ ਅੰਗ ਬਚਾਇ ਹਤੇ ਗਨ ਸੂਰਮੇ ॥ ੫੨ ॥ ਖੜਗ ਟੂਟਯੋ ਜਿਸ ਕਾਲ ਨਿਰਾਯੁਧ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ। ਮਿਰਜ਼ਾਬੇਗ ਬਿਸਾਲ ਲਾਤ ਤੇ ਗਹਿ ਲਯੋ। ਐਂਚ ਉਤਾਰਿ ਉਤਾਲ ਨਹੀਂ ਸ੍ਰਮ ਕਿਛੁ ਕਿਯੋ[4]। ਅਵਨੀ ਪਰ ਤਿਹ ਡਾਲ ਮਹਾਂ ਬਲ ਤੇ ਦਿਯੋ ॥੫੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨੰਦਾ ਚਾਹਤਿ–ਖੜਗ ਕੋ ਇਸ ਤੇ ਲੈਹੌਂ ਛੀਨਿ–। ਮਿਰਜ਼ਾਬੇਗ ਸੰਭਾਰਿਕੈ ਭਰਿ ਕੌਰੀ ਮਹਿ ਲੀਨਿ ॥ ੫੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੁਸ਼ਟ[5] ਯੁੱਧ ਦੋਨਹੁੰ ਅਰ ਪਰੇ।ਘਾਵ ਕਰਨਿ ਤੇ ਭਟ ਹਟਿ ਖਰੇ।ਪਿਖਿਨਿ ਲਗੇ ਤਿਨ ਦੁਹਨ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਮੁਗ਼ਲ ਸਿੱਖ ਰਨ[6] ਮਹਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੫੫ ॥ ਕਬਹਿ ਮੁਸ਼ਟ ਕਬਿ ਹਤਹਿਂ ਤਮਾਚੇ[7]। ਕਬਿ ਕੌਰੀ[8] ਕੋ ਭਰਿ ਰਿਸਰਾਚੇ। ਹਿਤ ਗੇਰਨ ਕੇ ਓਜ ਲਗਾਵੈਂ। ਚਪੇ ਬੀਰ ਜੁਗ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ ॥ ੫੬ ॥ ਬਦਨ ਬਿਲੋਚਨ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਲ। ਅੰਗਨਿ ਗੁੰਦਤਿ[9],ਰੂਪ ਕਰਾਲ।ਸੈਨ ਮਲੇਛੀ ਅਪਰ ਜੁ ਆਈ। ਤਿਨ ਕੀ ਸ਼ਲਖ ਛੁਟੀ ਅਗਵਾਈ ॥ ੫੭ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਕਿਤਿਕ ਲਗੀ ਜਬਿ ਗੋਰੀ।ਦੇਹਿ ਦੁਹਨਿ ਕੀ ਬਹੁਬਲ ਫੋਰੀ[10]। ਗੁੰਦਤਿ ਅੰਗ[11]ਦੁਊ ਧਰ ਡਾਰੇ।ਚਢਿ ਬਿਵਾਨ ਇਕ,ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਰੇ॥੫੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਨੰਦਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਬੇਗਬਧ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਤੋਤਾ, ਤਿਲੋਕਾ, ਅਨੰਤਾ, ਨਿਹਾਲੂ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਗੁਰ ਦਲ ਪਰਯੋ ਭਈ ਤੁਫੰਗਨਿ ਮਾਰਿ। ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਭਾਗੇ ਕਿਤਿਕ ਸੁਮਾਰਿ[12] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਬਡ ਜੋਧਾ। ਕਰੀ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰ ਸੁ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਉੱਦੋ,ਦਾਊ,ਦੋਇ

---

[1]ਗਿੱਝਾਂ ਹਨ ਕਿ ਪਤੰਗਾਂ ਹਨ ਮਾਨੋ। [2]ਕਾਕ=ਕਾਂ। [3]ਕੰਕ=ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਚੀਲ ਵਰਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਭ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਚਿੱਟੀ ਚੀਲ। [4]ਖਿਚ ਕੇ ਘੋੜੇ ਉਤੋਂ ਲਾਹ ਲਿਆ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਦੇਰ ਨ ਕੀਤੀ। [5]ਮੁੱਕਿਆਂ ਦਾ। [6]ਮੁਗ਼ਲ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਦੰਗ। [7]ਚਪੇੜਾਂ। [8]ਜੱਫੀ। [9]ਅੰਗ ਗੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ। [10]ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਫੁੱਟ ਗਈ। [11]ਭਾਵ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਪੁਵਾਈਆਂ। [12]ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ।

ਹਰੀ ਕੇ। ਅਮੀਆਂ, ਹੇਹਰ ਮੁੱਖ ਅਨੀ ਕੇ[1] ॥ ੨ ॥ ਰਿੰਧਾਵਾ ਮੁਹਰੂ ਬਡ ਬੀਰ। ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਗੁਪਾਲਾ ਧੀਰ। ਜੈਤਾ, ਤੋਤਾ, ਕਿਸ਼ਨ, ਨਿਹਾਲੂ। ਨਾਮ ਪਿਰਾਗਾ ਸੂਰ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੩ ॥ ਤਖਤੂ, ਦਯਾਲ, ਤਿਲੋਕਾ, ਧੀਰਾ। ਦੇਵੀ ਦਾਸ, ਅਨੰਤਾ, ਹੀਰਾ। ਪੈੜਾ ਆਦਿਕ ਕੌਨ ਗਨੀਜਹਿ। ਗੁਰ ਸੈਨਾ ਕੇ ਮੁੱਖਿ ਜਨੀਜਹਿ ॥ ੪ ॥ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਡਿ ਜੋਧਾ। ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰੋਧਾ[2]। ਜੇਠਾ, ਬਿਧੀਚੰਦ ਬਲਵੰਤਾ। ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਬੀਰ ਅਤਿ-ਧੈਤਾ ॥੫॥ ਬਾਬਕ ਨਾਮ ਰਬਾਬੀ ਪਾਸ*। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਕੋ ਅੱਭ੍ਯਾਸ। ਇਹ ਤਿਹ ਸਮੇਂ ਭਏ ਰੰਗ ਰੱਤੇ। ਚਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਰਿਸ ਭਰਿ ਤੱਤੇ ॥੬॥ ਉਤ ਲੁਤਫੁੱਲਹਿ ਖਾਨ[3] ਬਹਾਦਰ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਰਾਖਹਿ ਜਿਸ ਆਦਰ। ਪੁਨ ਇਸਮਾਇਲਖਾਨ ਚਮੂੰ ਪਤਿ। ਜੋ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਜੁੱਧ ਕਰਨਿ ਅਤਿ ॥੭॥ ਦੁੰਦੇ ਖਾਨ, ਬਹਾਦਰ ਖਾਨ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਡ ਬੀਰ ਪਠਾਨ। ਸੱਯਦ ਇਕ ਦਿਦਾਰਲੀ[4] ਭਾਰਾ। ਬਲੀ ਬੇਗ, ਦਲ ਬੇਗ ਉਦਾਰਾ ॥੮॥ ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਮੁਗ਼ਲ ਸਿਰਦਾਰ। ਜਿਨ ਸੰਗ ਸੈਨਾਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ। ਰੌਰਾ ਪਰਜੋ ਸਭੀ ਢੁਕ ਪਰੇ। ਦੁਹਿਦਿਸ਼ ਕੇ ਜੋਧਾ ਬਿਰਿ ਅਰੇ ॥੯॥ ਭੁਯੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਦੁਊ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਧਾਏ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਪੈਂਦਾ ਰਿਦੇ ਰੋਸ ਆਏ। ਮਲੇਛੀ ਚਮੂੰ ਸਿੰਧੁ ਜੈਸੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਰੇ ਮੱਛ ਦੋਨੋ ਹਲਾ ਚਾਲ ਘਾਲਾ ॥ ੧੦ ॥ ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲਾਈ, ਦਈ ਦਾਸ ਪਾਸੇ[5]। ਗਹੇ ਫੇਰ ਨੇਜ਼ੇ ਉਭਾਰੇ ਹੁਲਾਸੇ। ਪਰੇ ਦੌਰਿ ਐਸੇ ਜਥਾ ਬਾਜ਼ ਭੂਖਾ। ਉਡਯੋ ਹੇਰਿ ਪੰਛੀ ਗਹੈ ਖਾਇ ਸੂਖਾ[6] ॥ ੧੧ ॥ ਉਥੱਲੇ ਪਥੱਲੇ, ਨ ਜੋ ਪਾਇ ਹੱਲੇ। ਕਰੇ ਛੂਛ ਬਾਜੀ ਅਕੱਲੇ ਧਕੱਲੇ[7]। ਹਤੈਂ ਨੋਕ ਨੇਜ਼ਾਨਿ[8] ਦੇਹੀ ਖੁਭਾਵੈਂ। ਗਹੈਂ ਬਾਂਸ ਐਂਚੈ ਫਲੰਕੋ ਰਵਾਵੈਂ[9] ॥੧੨॥ ਬਲੀ ਦੀਹ ਘੋਰੇ ਧਵਾਵੈਂ, ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਕਿਸੂ ਫੇਟ ਸੋਂ[10] ਗੇਰਿ

[1] ਸੈਨਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ। [2] ਪ੍ਰੋਹਿਤ। [3] ਉਸ ਤਰਫ ਲੁਤਫ ਉੱਲਾ ਖਾਨ। [4] ਦੀਦਾਰ ਅਲੀ। [5] (ਚਲ ਚੁਕੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ (ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ)। [6] ਸੁਖੇਨ ਹੀ (ਅ) ਸੁੱਕੇ ਨੂੰ ਹੀ। [7] ਅਕੱਲਿਆਂ ਨੇ ਧੱਕ ਦਿਤੇ। [8] ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੋਕਾਂ। [9] ਨੇਜ਼ਾ ਮਾਰਕੇ ਨੋਕ (ਨੇਜ਼ੇ ਦੀ) ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਖੁਭਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਫੇਰ) ਫੜੇ ਹੋਏ (ਨੇਜ਼ੇ ਦੇ) ਵਾਂਸ ਨਾਲ ਖਿਚ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਰੁਖ਼ ਕਰਕੇ (ਘੁਮਾ ਕੇ ਸਿੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ) [ਹਿੰਦੀ, ਫਲੰਕ, ਫਾ:, ਫਲਕ=ਅਸਮਾਨ। ਕਵਿ ਪਦਮਾਕਰ ਨੇ ਬੀ ਪਦ ਫਲੰਕਾ, ਅਸਮਾਨ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ] (ਅ) (ਖੁੱਭੇ ਹੋਏ ਨੇਜ਼ੇ ਦੇ ਫਲੰਕੋ=) ਫਲ ਨਾਲ (ਵੈਰੀ ਦੀ) ਦੇਹ ਨੂੰ (ਨੇਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ) ਫੜੇ ਵਾਂਸ ਨਾਲ ਖੜਾ ਕਰਕੇ (ਸਿੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)। [10] ਸੱਟ ਨਾਲ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨੀ ਵਲ ਤੱਕੋ ਪ੍ਰੋਹਤਾਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੇ ਰਬਾਬੀਆਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਯੋਧੇ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਭੂ ਮੈਂ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਕਿਸੂ ਦੇਂ ਧਕੇਲਾ ਤੁਰੰਗੈ ਸਮੇਤਾ। ਗਿਰੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਖ੍ਵੈ ਕੈ ਨ ਹੋਵੈਂ ਸੁਚੇਤਾ॥੧੩॥ਤਬੈ ਬੀਰ ਪੈਂਦਾ ਕੁਪ੍ਯੋ ਜੰਗ ਮਾਂਹੀ। ਹਯੰ ਛੋਰਿ ਦੀਨੋ ਲਿਯੋ ਖੱਗ ਤਾਂਹੀ। ਦੁਤੀ ਹਾਥ ਮੈਂ ਢਾਲ ਭਾਰੀ ਸੰਭਾਰੀ। ਬਰਨੋ ਫਾਂਦਿ ਕੈ ਬੀਰ ਕੀਨੋ ਸੰਘਾਰੀ ॥੧੪॥ ਹਤੈ ਤੇਗ ਕਾਂਕੇ[1] ਕਿਤੇ ਢਾਲ ਢਾਹੇ। ਕਿਸੂ ਦੇ ਧਕੇਲਾ ਰਖੇ ਜੰਗ ਮਾਂਹੇ। ਹਤੇ ਲਾਤ ਕਾਂਕੇ ਗਿਰੈਂ ਬੀਰ ਭਾਰੇ।ਸਹਾਰ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ ਕਿਤੇ ਸੂਰ ਮਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਕਰੀ ਤੇਗ਼ ਮਯਾਨੰ ਰਖੀ ਢਾਲ ਬਾਏਂ। ਚਲ੍ਯੋ ਜਾਤਿ ਘੋਰਾ ਗਹੇ[2] ਹਾਥ ਦਾਏਂ। ਕਰੈ ਓਜ ਤੇ ਟਾਂਗ ਐਂਚੈ,ਗਿਰਾਵੈ। ਤਰੈ ਬੀਰ ਦਾਬੈ,ਮਰੈ, ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਵੈ॥੧੬॥ਡਰੇ ਬੀਰ ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਨੇਰ ਕੀਨੋ। ਖਰੇ ਦੂਰ ਗੋਰੀ ਚਲਾਵੈਂ ਸੁ ਚੀਨੋ। ਤਬੈ ਧਾਇ ਘੋਰੇ ਚਰ੍ਯੋ ਬੀਰ ਪੈਂਦਾ। ਤੁਰੰਗੀ ਸੰਭਾਰੀ ਨਹੀਂ ਖੌਫ*ਕੈਂਦਾ[3]॥੧੭॥ ਨਰਾਜਛੰਦ ॥ ਭਰੇ ਪਠਾਨ ਕੋਪ ਮੈਂ ਫਿਰੇ ਸੁ ਮੋਰ[4] ਖਾਇਕੈ। ਤੜਾ ਭੜੀ ਤੁਫੰਗ ਤੇ ਮਚਾਇ ਬੀਰ ਘਾਇ ਕੈ। ਇਤੇ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰ ਕੋ ਸਿਧਾਰਿ ਪਾਉਂ ਡਾਰਿਕੈ[5]। ਪਰੇ ਜੁਝਾਰ ਦੌਰਿਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰਿਕੈ ॥ ੧੮ ॥ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ ਸੂਰ ਪ੍ਰਾਨ ਛੋਰਿਕੈ। ਭਏ ਅਰੋਹ[6] ਦੇਵ ਲੋਕ ਸ਼ੋਕ ਤ੍ਯਾਗਿ ਲੋਰਿ ਕੈ[7]। ਫਿਰੈਂ ਕਬੰਧ[8] ਅੰਧ ਸੇ ਗਿਰੈਂ ਭ੍ਵਾਰਿ ਖਾਇ ਕੈ। ਪੁਕਾਰ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕੈ ਕਟੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਘਾਇਕੈ ॥ ੧੯ ॥ ਕਟੈਂ ਸਿਕੰਧ[9]ਦੰਡ[10]ਬਾਹੁ, ਹਾਥ ਅੰਗੁਰੀਨ ਤੇ। ਗਿਰੰਤਿ ਸੀਸ ਗ੍ਰੀਵ ਤੇ, ਕਿ ਤੁੰਡ[11]ਕਾਟਿ ਦੀਨ ਤੇ। ਉਰੂ ਕਿ ਗੋਡਿਧਾਨ ਤੇ ਨਿਕੰਦਿ ਦੇਤਿ ਡਾਰਿ ਕੈ। ਗੁਮਾਧ ਮਾਸ ਖਾਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਜੋਗਨੀ ਡਕਾਰਿਕੈ॥੨੦॥ ਬਿਹੰਗ ਮਾਸਹਾਰਿ[12] ਆਇ ਖਾਤਿ ਹੈਂ ਅਘਾਇ ਕੈ। ਬਿਥਾਰਿ ਸ਼੍ਰੋਣ ਮਾਸ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬੀਰ ਘਾਇ ਕੈ। ਕਰੰਤਿ ਲੋਥ ਪੋਥਨਾ, ਤੁਰੰਗ ਛੂਛ ਦੌਰਤੇ। ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਆਨਿ ਤ੍ਯਾਗ ਨਾਂਹਿ ਠੌਰ ਤੇ॥੨੧॥ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਮਲੇਛ ਮਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ।ਬਿਸਾਲ ਚਾਂਪ ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਤੀਰ ਬੀਰ ਡਾਰਤੇ। ਪੁਲਾਦਿ ਭੱਲਯ[13] ਤੀਖਨਾ ਲਗੇ ਸਜੋਰ ਜਾਇ ਕੈ। ਤੁਰੰਗ ਸੂਰ ਬੀਚ ਕੋ ਪਰੇ ਸੁ ਪਾਰ ਘਾਇਕੈ॥ ੨੨ ॥ ਨ ਪਾਨਿ[14] ਫੇਰ ਜਾਚਤੇ, ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਹਿ ਧਾਰਤੇ। ਭਈ ਭਯਾਨ ਭੂਮਿਕਾ ਭਗੈਲ ਭੈ ਸਿਧਾਰਤੇ[15]। ਬਿਸਾਲ ਬੀਰ

---

[1]ਕਿਸੇ ਦੇ। [2]ਫੜਕੇ। [3]ਕਿਸੇ ਦਾ। [4]ਮੋੜਾ। [5]ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰ ਧਰਕੇ ਦੁਰੇ ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਜਾ ਪਏ। [6]ਚੜ੍ਹ ਗਏ। [7]ਚਾਹ ਕੇ। [8]ਧੜ। [9]ਮੋਢੇ। [10]ਬਾਹਾਂ। [11]ਮੂੰਹ। [12]ਮਾਸਾਹਾਰੀ (ਪੰਛੀ)। [13]ਪੁਲਾਦੀ ਬਾਣਾਂ ਦੀ ਮੁਖੀ। [14]ਪਾਣੀ। [15]ਕਾਇਰ ਭੈ ਖਾਕੇ ਉੱਠ ਨੱਸੇ। *ਪਾ:-ਤ੍ਰਾਸ।

ਬਾਂਕਰੇ ਨ ਹਾਂ ਕਰੇ ਹੰਕਾਰ ਤੋ।ਪ੍ਰਚਾਰਤੇ[1],ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ,ਸੁ ਮਾਰਤੇ ਨ ਹਾਰਤੇ[2] ॥੨੩॥ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਪੁਨੇ ਕੀਨਿ ਹੱਲਾ ਜੁ ਸੈਨਾ ਪਠਾਨੀ। ਗੁਰੂ ਓਰ ਆਏ ਬਡੇ ਬੀਰ ਮਾਨੀ।'ਗਹੋ ਕਰੋਂ ਨ' ਬੋਲੈਂ[3]'ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਥੋਰੇ'। ਨਿਕਾਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਧਵਾਏ ਸੁ ਘੋਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਆਏ ਸੁ ਹੱਲਾ ਬਿਲੋਕਾ। ਭਰੇ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਬੀਰ ਤੋਤਾ, ਤਿਲੋਕਾ। ਅਨੰਤਾ, ਨਿਹਾਲੂ, ਚਲੇ ਬੀਰ ਚਾਰੋਂ। ਜਹਾਂ ਖਾਨ ਠਾਂਢੇ ਬਿਲੋਕੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ॥ ੨੫ ॥ਲਈ ਸੰਗ ਸੈਨਾਂ ਗਏ ਧਾਇ ਆਗੇ। ਤੁਰੰਗੈਂ ਤੜਾਕੇ ਉਠੇਂ ਜ੍ਵਾਲ ਜਾਗੇ। ਚਲੀ ਏਕ ਬਾਰੈਂ ਸੁ ਨਾਦੈ ਉਠਾਏ। ਮਨੋ ਗਾਜ ਬਿੰਦੰ[4] ਗਿਰੇ ਭੂਮਿ ਆਏ ॥ ੨੬ ॥ ਫੁਟੇ ਤੁੰਡ ਮੂੰਡੰ[5] ਮਨੋ ਝੂੰਡ ਹਾਂਡੀ[6]। ਪ੍ਰਚੰਡੈਂ ਪਰੀ ਦੰਡ ਖੰਡੇ ਜਿ ਕਾਂਡੀ[7]। ਬਡੇ ਐਂਡਿ ਬੈਂਡੇ[8],ਉਮੰਡੇ[9]ਘਮੰਡੇ।ਪਰੇ ਰੁੰਡ[10]ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਭਏ ਖੰਡਖੰਡੇ॥੨੭॥ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਮਾਰ ਗੋਰੀਨ ਹੋਈ। ਪਲੀਤੇ ਧੁਖੈਂ ਸੈਨ ਨੇ ਕੀਨਿ ਢੋਈ। ਗਿਰੈਂ ਬੀਰ ਘੋਰਾਨਿ ਤੇ ਭੂਮਿ ਐਸੇ। ਫਲੰ ਡਾਲ ਤੇ ਬਾਯੁ ਕੇ ਬੇਗ ਜੈਸੇ ॥ ੨੮ ॥ ਉਤੇ ਖਾਨ ਢੂਕੇ ਹਲਾਹੱਲ ਕੀਨੇ। ਰੁਹੇਲੇ[11] ਗਹੇ ਤੇਗ਼ ਦੇਰੀ ਬਿਹੀਨੇ । ਚਲੇ ਚੁੰਗ ਦਾਊਜ਼ਈ[12] ਬੀਰ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਮੁਹੇ ਏਕਠੇ ਹੋਇ ਧਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਤਬੈ ਔਰ ਆਗੇ ਨਿਹਾਲੂ, ਤਿਲੋਕੇ। ਤੁਰੰਗੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਅਗਾਰੀ ਸੁ ਰੋਕੇ। ਘਨੇ ਓਰੜੇ ਨਾ ਟਿਕੈ ਧੂਮ ਪਾਏ। ਤਬੈ ਬੀਰ ਤੋਤਾ ਅਨੰਤਾ ਸੁ ਆਏ ॥ ੩੦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਨਿਕਾਸੀ, ਤੁਰੰਗਾਨਿ ਛੋਰੀ। ਭਈ ਹਾਲ ਹੂਲੰ, ਚਲੇ ਬਾਨ ਗੋਰੀ। ਧਕਾਧੱਕ ਹੋਈ, ਹਕਾਹੱਕ ਬਾਜੀ[13]। ਲਟਾ ਪੱਟ[14] ਜੁੱਟੇ ਖਿਲੈਂ ਜੰਗ ਬਾਜੀ ॥ ੩੧ ॥ ਸਟਾਸੱਟ ਸੇਲੇ ਭਈ ਰੇਲ ਪੇਲਾ[15]। ਕਰਾਚੋਲ ਭਾਲੇ ਹਲਾ ਚਾਲ ਮੇਲਾ। ਦੁਰੋਬੈਂ ਬਜੈਂ ਦੀਹ ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰੇ। ਲਗੇ ਢੋਲ ਡੰਕੇ ਉਠਨੋ ਨਾਦ ਭਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਮਿਲੇ ਆਪ ਮਾਂਹੀ ਹਥਾ

---

[1]ਵੰਗਾਰਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੜੇ ਬਾਂਕੇ ਬੀਰ (ਪਠਾਣ) ਨਾ ਕੁਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਓਹ ਦਮਗਜਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ ਐਸੇ ਡਰੇ ਹਨ। [2](ਗੁਰੂ ਕੇ ਯੋਧੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਥਕਦੇ ਨਹੀਂ। [3](ਪਠਾਣ) ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਕਿ। [4]ਬਿਜਲੀਆਂ (ਦੀ ਮਾਰ ਨਾਲ)। [5]ਮੂੰਹ ਸਿਰ। [6]ਮਾਨੋ ਸਾਰੀਆਂ ਹਾਂਡੀਆਂ (ਟੁੱਟੀਆਂ ਪਈਆਂ) ਹਨ। [7]ਬਲ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਂਹੀ (ਇਉਂ) ਪਈਆਂ ਹੈਨ ਜੀਕੁਣ ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲੋਂ) ਡਾਲੀਆਂ (ਅ) (ਪ੍ਰਚੰਡ=) ਚਮਕਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ (ਦੰਡ=) ਬਾਹੀਆਂ। [8]ਬੜੇ ਆਕੜ ਵਾਲੇ ਟੇਢੇ। [9]ਉਛਲੇ। [10]ਸਿਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧੜ। [11]ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਹੈ। [12]ਦਾਊਦਜ਼ਈ ਜ਼ਾਤ ਹੈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ। [13]ਹਾਕ ਤੇ ਹਾਕ ਵੱਜੀ। [14]ਜਫੇ ਜੱਫੀ। [15]ਧੱਕੋ ਧੱਕੀ।

ਵੱਥ ਹੋਏ। ਪਟੇ ਬਾਜਿ ਬਿੱਦਤਾ ਕਰੈਂ ਬੀਰ ਢੋਏ[1]। ਬਲੀ ਬੇਗ[2] ਕੋ ਧਾਇ ਮਾਰ੍ਯੋ ਤਿਲੋਕੇ। ਕਰਾਚੋਲ ਬਾਹ੍ਯੋ ਬਲੀ ਪਾਸ ਹੋਕੇ ॥ ੩੩ ॥ ਅਧੋ ਆਧਿ ਚੀਰਾ ਗਿਰ੍ਯੋ ਛੋਰਿ ਘੋਰਾ। ਹੁਤੋ ਭ੍ਰਾਤ ਤਾਂਕੋ ਇਸੇ ਦੇਖਿ ਦੌਰਾ। ਹਤ੍ਯੋ ਦੀਹ ਨੇਜਾ ਲਗ੍ਯੋ ਗ੍ਰੀਵ ਮਾਂਹੀ। ਪਰ੍ਯੋ ਭੂਮਿ ਮੈਂ ਪੈ ਤਜ੍ਯੋ ਕੋਪ ਨਾਂਹੀ॥ ੩੪॥ ਪਿਖ੍ਯੋ ਧਾਇ ਤੋਤੇ ਚਲ੍ਯੋ ਮਾਰਿ ਨੇਜਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਹੋਹੁ ਠਾਂਢੋ ਨਹੀਂ, ਵਾਰ ਲੇਜਾ'। ਸੰਭਾਰੀ ਤੁਫੰਗੀ ਹਤੀ ਤਾਕਿ ਗੋਰੀ।ਦਯੋ ਫੋਰਿ ਮਾਥਾ* ਮਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਾਨ ਛੋਰੀ ॥੩੫॥ ਤਬੈ ਖਾਨ ਜ਼ੈਨਾ ਪਿਖੇ–ਦੋਇ ਮਾਰੇ। ਤਿਨੋਂ ਤੇ ਹਮਾਰੇ ਬਡੇ ਬੀਰ ਹਾਰੇ–।ਤੁਰੰਗੀ ਧਵਾਯੋ ਅਯੋ ਤੀਰ ਤੋਤੇ।'ਕਹਾਂ ਜਾਇ? ਮਾਰੋਂ, ਬਚੈਂ ਨਾਂਹਿ ਮੋਤੇ' ॥੩੬॥ ਬਲੀ ਬੀਰ ਤੋਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਸੰਭਾਰੀ। ਜਬੈ ਨੇਰ ਕੀਨੋ ਤਬੈ ਗ੍ਰੀਵ ਝਾਰੀ। ਗਹੇ ਹਾਥ ਖੱਗੋ[3] ਗਿਰ੍ਯੋ ਜ਼ੈਨਖਾਨਾ। ਮਲੇਛਾਨਿ ਦੇਖ੍ਯੋ ਹਤੇ ਦੋਇ ਜ੍ਵਾਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਚਲਾਈ ਤੁਫੰਗੈਂ ਇਕੈ ਬਾਰ ਬ੍ਰਿੰਦੈ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਬੀਰ ਤੋਤਾ ਮਹਾਂ ਰੋਸਵੰਦੈ। ਅਨੰਤਾ, ਨਿਹਾਲੂ ਰੁਪੇ ਬੀਰ ਦੋਊ। ਮਨੋ ਸ਼ੇਰ ਗਾਜੈਂ ਥਿਰੇ ਜੰਗ ਜੋਊ ॥ ੩੮ ॥ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਗਾਰੀ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਹਥ੍ਯਾਰੈਂ। ਮਿਲੇ ਸੈਨ ਮੱਧੇ ਕਰੇ ਮਾਰ ਮਾਰੈਂ। ਉਥੱਲੇ ਪਥੱਲੇ ਬਡੇ ਬੀਰ ਬੰਕੇ। ਪਰੀ ਧੂਮ ਭਾਰੀ ਸੰਘਾਰੇ ਨਿਸ਼ੰਕੇ ॥੩੯॥ ਭਟੇ ਅੰਗ ਭੰਗੇ ਕਰੇ ਜੰਗ ਚੰਗੇ। ਬਡੇ ਖਾਨ ਖੂਨੀ ਹਨੇ ਸ਼੍ਰੋਨ ਰੰਗੇ। ਪਿਖ੍ਯੋ ਦੌਨ ਕੋ ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦੈ ਗਿਰਾਏ। ਖੁਸ਼ੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀਨਿ 'ਸਾਧੂ' ਅਲਾਏ[4] ॥ ੪੦ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰਖਾਨ ਪਿਖੇ ਜੁਗ ਸੂਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਫਿਰੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੋ ਇਕ ਬਾਰ ਘਨੀ ਗੁਲਕਾਂ ਕਸਿ ਮਾਰਤਿ। ਯੋਂ ਉਥਲਾਇ ਦਿਯੇ ਭਟ ਪੁੰਜ ਮਨੋ ਕਰਿ ਟਾਮਨਿ ਕੋ ਹਨਿ ਡਾਰਤਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਧਾਰਿ ਅਨੰਦ ਬਡੇ ਭਟ ਆਪਨੈ ਕੋ ਲਲਕਾਰਤਿ ॥ ੪੧ ॥ 'ਮਾਰਹੁ ਬੀਰ ਮਲੇਛਨ ਕੈ' ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰੁ ਵਾਕ ਪਰੇ ਭਟ ਧਾਈ। ਛੋਰਿ ਤੁਫੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਲਈ ਰਿਸ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੇ ਬਹੁ ਮਾਰ ਮਚਾਈ। ਭਾਦਵ ਕੀ ਘਟ ਮੈਂ ਤੜਿਤਾ ਗਨ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਤਥਾ ਚਮਕਾਈ। ਸ੍ਰੋਣਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਲਾਲ ਭਈ ਜਨੁ ਕਾਲ ਕੀ ਜੀਭ ਹੈਂ ਪਾਨ ਚਬਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਆਇ ਬਹਾਦੁਰ ਖਾਨ ਪਰ੍ਯੋ ਜੁਗ ਬੀਰ ਘਿਰੇ ਭੜਥੂ ਬਡ ਪਾਯੋ।ਮਾਰਿ ਅਨੇਕ ਮਲੇਛਨਿ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਨਿਹਾਲੁ ਗਿਰ੍ਯੋ ਗਨ ਘਾਯੋ। ਬੀਰ ਅਨੰਤੇ ਬਹਾਦੁਰ ਖਾਨ ਕੇ ਕੋਪ ਕੈ

[1]ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ। [2]ਬਲੀਬੇਗ ਨਾਮ ਹੈ। [3]ਤਲਵਾਰ। [4]'ਸ਼ਾਬਾਸ਼' ਕਹਿਆ। *ਪਾঃ–ਦਿਏ ਫੋਰ ਪਾਸੇ।

ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਚਲਾਯੋ।ਬਾਂਹ ਕਟੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਮੇਤ ਲਹੂ ਗੰਧ ਤੇ*ਗਿਰਿ ਕੈ ਮੁਰਛਾਯੋ ॥੪੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲਿ ਪਠਾਨ ਸਮੁਦਾਇ ਨੇ ਹਨਯੋ ਅਨੰਤਾ ਬੀਰ। ਚਾਰਹੁੰ ਗੁਰ ਸੂਰੇ ਹਤੇ ਧਰੀ ਤੁਰਕ ਉਰ ਧੀਰ ॥ ੪੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਚਤੁਰ ਬੀਰ ਹਤਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਯੁੱਧ–ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਚ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਜਬਿ ਕਰ ਚਮਕਤਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਤਬਿ ਭਰੇ ਕੋਪ ਸਮ ਸ਼ੇਰ॥੧॥ ਸੈਯਾ ॥ ਤੀਰ ਤਜੇ ਗਨ ਭੀਰ ਭਜੇ, ਨਹਿਂ ਓਜ ਸਜੇ[1], ਨ ਲਜੇ ਮਨ ਕਾਚੇ। ਤੀਖਨ ਭੀਖਨ ਜੇ ਖਪਰੇ ਸਰ ਮੋਟ, ਪਕੇ ਦਿਢ ਗੰਥ ਹੈਂ ਤਾਚੇ[2]। ਕੰਕਨ[3] ਪੰਖ ਬਿਲੰਦ ਲਗੇ ਜਿਨ ਕੰਚਨ ਬਾਗਰ[4] ਸੁੰਦਰ ਰਾਚੇ।ਚਾਂਪ ਨੁਟੇਕ† ਤੇ[5] ਛੋਰਤਿ ਹੈਂ ਜਿਹ ਲਾਗ ਪਰੇ ਕਿਮ ਸੋ ਨਰ ਬਾਚੇ॥੨॥ਤੂਰਨ ਤੀਰਨਿ ਪੂਰਤਿ ਸ਼ੋਣ ਲੋਂ ਫੋਰਿ ਸਰੀਰਨਿ ਸੂਰ ਗਿਰਾਏ। ਜਾਨੇ ਨ ਜਾਤਿ ਨਿਖੰਗ ਨਿਕਾਰਤਿ, ਜੇ ਸੰਚਾਰਤਿ ਚਾਂਪ ਚਢਾਏ[6]। ਛੁਟਤਿ ਸ਼ੁੰਕਤਿ ਜੋਰ ਭਰੇ ਫਣ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰਤਿ ਨਾਗ ਸਿਧਾਏ[7]।ਏਕ ਦ੍ਵੈ ਤੀਨ ਕੋ ਬੇਧਤਿਹੈਂ ਗਿਰ ਜਾਂਹਿਘਨੇ ਭਟ ਯੋਂ ਉਥਲਾਏ ॥੩॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਬਾਦਰ ਜ੍ਯੋਂ ਸਰ ਕੋ ਬਰਖਾਵੈਂ। ਦੇਂ ਲਲਕਾਰੇ ਮਨੋ ਗਰਜੇਂ, ਕਰ ਚਾਂਪ ਧਰੇ ਧਨੁਇੰਦ੍ਰ[8] ਸੁਹਾਵੈਂ। ਕੋਪ ਸਮੀਰ ਤੇ[9]ਜਾਤਿ ਇਤੇ ਉਤ ਮੋਰਿ ਤੁਰੰਗਕੋ ਮੋਰ ਨਚਾਵੈਂ[10]।ਨੀਰ ਮਨਿੰਦ ਬਹੈ ਤਨੁ ਸ਼ੋਣਤਿ, ਜੋਗਨਿ, ਕਾਕਨਿ, ਕੰਕਨਿ ਪਜਾਵੈਂ॥ ੪ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਪੈਂਦੇਖਾਨ, ਬਿਧੀਚੰਦ, ਮੋਹਨ, ਗੁਪਾਲਾ ਬੀਰ, ਜੈਤ ਸੋਂ ਪਿਰਾਗਾ ਧੀਰ, ਪੈੜਾ ਜੰਗ ਆਯੋ ਹੈ।ਤਖਤੁ ਮਲਕ ਜਾਤੀ ਫਿਰੈਂ ਰਿਪੁ ਘਾਤੀ ਭਏ, ਦੇਵੀ ਦਾਸ,ਕਿਸ਼ਨਾ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਯੋ ਹੈ।ਊਦਾ,ਦਾਊ,ਦਜਾਲ, ਭਾਗੂ,ਭੱਟੂ,ਦੌਨ

[1]ਬਲ ਨ ਲਾ ਸਕੇ। [2]ਪੱਕੀਆਂ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਗੰਢਾਂ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਬਾਣਾਂ) ਦੀਆਂ। [3]ਕੰਕ ਪੰਛੀ ਦੇ। [4]ਤੀਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸਿਰੇ ਦੀ ਗੰਢ ਜੋ ਕਮਾਨ ਦੀ ਰੱਸੀ ਤੇ ਧਰਕੇ ਖਿੱਚੀਦੀ ਹੈ। [ਪੰਜਾ:, ਬਾਗੜ। ਫਾ: ਬਾਗ਼ਰਹ=ਗੰਢ]। [5]ਨੌਟੰਕ ਦੇ ਧਨੁਖ ਤੋਂ। ਇਕ ਟਾਂਕ=ਧਨੁਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਤੋਲ ਜੋ ੨੫ ਸੇਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ (ਹਿੰਦੀ ਕੋਸ਼)। [6]ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਜੋੜਦੇ ਹਨ (ਬਾਣ) ਨੂੰ, ਧਨੁਖ ਖਿੱਚਕੇ। [7](ਮਾਨੋਂ) ਨਾਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [8](ਮਾਨੋਂ) ਸੱਤ ਰੰਗੀ ਅਕਾਸ਼ੀ ਪੀਂਘ। [9]ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪੀ ਪੌਣ ਤੇ। [10]ਮੋੜਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮੋਰ ਵਤ ਨਚਾਂਵਦੇ ਹਨ।

*ਜੇ ਪਾਠ 'ਕੰਧ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਲਗੇਗਾ ਮੋਢੇ ਤੋਂ। ਜੇ ਗੰਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਿੱਝ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪਦ 'ਗੰਧਨ' ਤੋਂ ਹੈ। ਲਹੂ (ਬਹੁਤ) ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਤੇ [ਸੰਸ:, ਗੰਧਨ=ਕਤਲ, ਸੱਟ, ਜ਼ਰਬ]। †ਪਾ:–ਨੌਟੰਕ।

ਭ੍ਰਾਤ ਬਲੀ ਹੀਰਾ ਅਰੁ ਧੀਰਾ ਰਨ ਰੰਗ ਕੋ ਮਚਾਯੋ ਹੈ।ਛੱਜੂ,ਗੱਜੂ, ਮੋਹਰੂ, ਰਿੰਧਾਵਾ ਤੇ ਸੁਜਾਨਾ ਸੂਰ, ਦੌਰਨੋ ਦਯਾ ਚੰਦ ਮਨ ਰੋਸ ਕੋ ਬਢਾਯੋ ਹੈ॥੫॥ ਗਿਨੈ ਕੌਨ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸੂਰ, ਪੂਰਨ ਗ਼ਰੂਰ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ। ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੇਰ ਜੈਸੇ ਬਿਚਰੈਂ ਮਲੇਛ ਬੀਚ, ਤੋਮਰ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ, ਕੈ ਤੁਰੰਗ ਕੱਸਿ ਮਾਰਤੇ । ਕੋਊ ਚਾਂਪ ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਛੋਰੈਂ ਸਰ ਮਾਰੇ ਅਰਿ, ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਗਿਰੈਂ ਰਿਦੈ ਰਿਸ ਧਾਰਤੇ । ਰਿਪਹਿਂ ਨਿਹਾਰਤੇ, ਪੁਕਾਰ ਲਲਕਾਰਤੇ, ਬੰਗਾਰਤੇ, ਨ ਹਾਰਤੇ, ਸੁ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਡਾਰਤੇ ॥ ੬ ॥ ਆਏ ਉਤਿ ਮੁਗ਼ਲ ਕਰੀਮਬੇਗ ਸੈਨ ਸੰਗ ਦੂਸਰੋ ਰਹੀਮਬੇਗ ਅਲੀਬੇਗ ਧਾਇ ਕੈ।ਬਲੀ ਜੰਗਬੇਗ ਜਾਂਕੇ ਸੰਗ ਹੈ ਤੁਰੰਗ ਦਲ, ਔਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਬੇਗ ਬੇਗ ਤੇ ਸੁ ਆਇ ਕੈ। ਖ੍ਵਾਜਾਬੇਗ, ਮੌਜਬੇਗ, ਸੂਰਮਾ ਹਯਾਤ ਬੇਗ,ਬਡੋ ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ ਪਰਯੋ ਹੈ ਰਿਸਾਇ ਕੈ । ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਨ ਨੇ ਬਖਾਨ ਕੋਪ ਠਾਨਿ ਕਰਿ 'ਕਯੋਂ ਨ ਕਰੋ ਹਾਨ ਕੋ ਨਿਦਾਨ' ਜੰਗ ਪਾਇਕੈ ॥੭॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਕਾਇਮ ਖਾਂ, ਇਸਮਾਇਲ ਖਾਂ, ਲੁਤਫੁੱਲਹਿ ਖਾਨ, ਇਨਾਇਤ ਖਾਨਾ। ਬੀਰ ਕਲੰਦਰ ਖਾਨ ਕੁਪਯੋ, ਹਯ ਤੇਜ਼ ਅਰੋਹ ਮੁਹੰਮਦਖਾਨਾ । ਕੋਪ ਸਲਾਬਤਖਾਨ ਭਰਯੋ, ਇਲਮਾਸਹਿ ਖਾਨ, ਜਹਾਨਖਾਂ ਜਾਨਾ[2]। ਦੌਲਤਖਾਨ, ਮੁਦੱਫਰਖਾਂ ਅਰੁ ਹੈਦਰਖਾਨ ਮਹਾਂ ਅਭਿਮਾਨ॥੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੱਯਦ ਸੁਭਟ ਦਿਦਾਰਲੀ[3] ਗਿਨੈਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਆਨ। ਸਭਿਸੌਂ ਕਰਿ ਕੈ ਕੋਪ ਕੌ ਬੋਲਯੋ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਨ ॥ ੯ ॥ ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ 'ਮਨਸਬ[4] ਬਡੇ ਬਡੇ ਤੁਮ ਪਾਏ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਠਾਨਤਿ ਸਨਮਾਨ। ਗ੍ਰਾਮ ਜਗੀਰ ਬਿਲੰਦੇ ਦੌਲਤ ਲੇਤਿ ਸਕਲ ਹੀ ਨਿਤ ਸੁਖ ਮਾਨਿ । ਕਾਜ ਪਰਯੋ ਅਬਿ ਮਾਲਕ ਕੋ ਇਹ ਕਯੋਂ ਨ ਕਰਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸਵਧਾਨ। ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਤਨ ਲਰਤਿ ਨ ਰਨਕੋ, ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਅਬ ਪਯਾਰੇ ਪ੍ਰਾਨ॥੧੦॥ ਨਿਮਕਹਰਾਮੀ ਬਨਹੁ ਨ, ਭਾਈ[5]! ਹਮਰੋ ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ। ਬਿੱਦਯਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਭਏ ਅਰੋਹਨਿ ਬਲੀ ਕਿਕਾਨ। ਭਾਗੇ ਕਹਾਂ ਰਹਹੁ,ਕੋ ਥਲ ਨਹਿਂ, ਕਯੋਂ ਕੁਲ ਲਾਜ ਨ ਕਰਤੇ ਕਾਨ?ਪੁਨ ਕਿਸ ਕਾਮ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਆਵਹੁ ਅਲਪ ਕਾਮ ਭੀ ਇਤੋ ਸਰਯੋ ਨ[6]। ੧੧ ॥ ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪਹਿ ਦਲ ਬਲ, ਜੋਧੇ ਹਮਤੇ ਦਸ ਗੁਨ ਥੋਰੇ ਜਾਨਿ। ਅਰਯੋ ਰਹਯੋ ਪਕਰਯੋ ਨ ਗਯੋ ਜਬਿ ਕਯਾ ਤੁਮਰੀ ਮਾਨ ਹਿੰਕੋ ਆਨਿ[7]?ਗਹੋ ਕਿ ਮਾਰਹੁ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਰੀਯਹਿ, ਰਹਿ ਆਵਹਿ ਤੌ ਬਾਤ ਜਹਾਨ'। ਸੁਨਿ

[1]ਓੜਕ ਦਾ। [2]ਜਾਣੋ। [3]ਦਿਦਾਰ ਅਲੀ। [4]ਮੁਰਾਤਬੇ। [5]ਹੇ ਭਰਾਵੋ। [6]ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਯਾ। [7]ਕਾਣ

ਦਿਦਾਰਲੀ ਸੱਯਦ ਬੋਲਤੋ 'ਤੀਖਨ ਭੀਖਨ ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਨ ॥੧੨॥ ਸਨਮੁਖ ਠਹਿਰਨਿ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਸੋ ਤੀਨ ਤੀਨ ਮਹਿਂ ਪਾਰ ਪਰੰਤਿ। ਜਿਨ ਕੇ ਲਗੇ ਨ ਉਕਸਨ ਪਾਏਂ[1], ਇਕ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਸੋ ਬਲਵੰਤ। ਦੇਤਿ ਧਕੇਲੇ, ਹਯ ਧਰ ਮੇਲੇ, ਕੋਇ ਨ ਝੇਲੇ ਕਰਿਦੇ ਅੰਤਿ[2]। ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਦਲ ਥੋਰਾ ਅਪਨੋ ਲਸ਼ਕਰ ਬਹੁ ਨਿਬਰੰਤਿ[3]॥੧੩॥ਦੇਖੇ ਆਗੇ ਹੁਇ,ਗਨ ਲੋਥਨਿ, ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ'। ਸੁਨਿ ਬਰਿਆਮ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰੂ ਕੋ[4] ਕ੍ਰੁਪਤੋ ਅਧਿਕ ਹੀ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਨ। ਚਲਤੋ ਆਪ ਹੁਇ ਸਨਮੁਖ ਰਣ ਕੋ ਬਾਮ ਬਿਲੋਚਨ ਫਰਕਤੋ ਜਾਨਿ। ਮੁਰਝਾਯੋ–ਅਬਿ ਹਟਨਿ ਬਨਹਿ ਨਹਿਂ–ਮੂਢ ਬਿਸੂਰਤਿ ਜਨੁ ਭਾ ਹਾਨ॥੧੪॥ਉਮਡਤੋ ਲਸ਼ਕਰ ਪਿਖਿਸਰਦਾਰਨਿ ਏਕੋ ਬਾਰ ਪਰੇ ਅਰਿਰਾਇ। ਸ਼ਲਖ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੀ ਬਡ ਛੂਟਤਿ ਉਠਤੋ ਧੂਮ ਜਨੁ ਘਨ ਗਨ ਛਾਇ। ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਨੀ ਤੇ[5] ਛੁਟਿ ਗੁਲਕਾਂ ਸਮ ਓਰਨਿ ਕੀ[6] ਬਡ ਬਰਖਾਇ।ਫੋਰੇ ਸੂਰ ਸਰੀਰਨਿ ਉਰ, ਸਿਰ, ਟੂਟੀ ਭੁਜਾ, ਲਾਤ, ਗਨ ਪਾਇ[7] ॥੧੫॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਅਨੰਦੇ ਬੀਰ ਬਿਲੰਦ ਬੀਰ ਰਸ ਧਾਰਿ। ਜਾਤੀ ਮਲਕ, ਬਿਧੀ ਚੰਦ, ਪੈਂਦਾ,ਇਨ ਕੋ ਹੇਰਿ ਦਿਏ ਲਲਕਾਰ।'ਓਰੜ ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਗਨ ਸਾਰੇ ਹੋਹੁ ਸੁਚੇਤ ਹਤਹੁ ਹਥਿਆਰ। ਨਮਸਕਾਰਨੀ ਤੇ[5] ਗਨ ਗੁਲਕਾਂ ਕੇ ਚਾਂਪਨਿ ਤੇ ਬਾਨਨਿ ਮਾਰਿ ॥੧੬॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹੁ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਇਨਹੁਂ ਕੋ ਬਹੁਰੋ ਸਭਿ ਐਂਚਹੁ ਤਲਵਾਰ। ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਡਾਟਹੁ ਅਰੁ ਫਾਟਹੁ[8], ਨਹਿ ਪਾਟਹੁ[9] ਮਿਲਿ ਕੈ ਇਕ ਬਾਰਿ। ਕਤਲੇ ਕਰਹੁ ਮੁਰਹੁ ਨਹਿ ਧੁਰਿ ਲਗਿ[10] ਇਨ ਕੋ ਬਲ ਗੁਰ ਲਿਯੋ ਨਿਕਾਰਿ।ਅੰਗ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹਮਰੇ, ਬਿਜੈ ਧਰੋ ਅਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਰਿ'। ੧੭ ॥ ਆਵਤਿ ਸੈਨ ਮਲੇਛੀ ਪਿਖਿ ਕੈ ਹੱਲਾ ਕਰਤੋ ਰਿਦੈ ਸਭਿ ਜਾਨਿ। ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ ਭਯੋ ਬਚਨ ਰਿਪੁ ਕੋ ਬਲ ਹਾਨਿ।ਆਗੈ ਧਾਇ ਪਰੇ ਸਿਖ ਸਾਰੇ ਕਾਸ਼ਟ ਪਿਸ਼ਟਿਨਿ[11] ਛੋਰਿ ਮਹਾਨਿ। ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਂਨ ਆਨਿ ਕੈ ਸਨਮੁਖ ਬਰਖਾ ਕਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਲਕਾਨਿ ॥ ੧੮ ॥ ਹਰਿ ਬੋਲਮਨਾ ਛੰਦ ॥ ਭਟ ਕੋਪ ਭਰੇ। ਦਿਸਿ ਦੋਇ ਜੁਰੇ। ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਥਿਰੇ।

[1]ਹਿਲਣ ਨਾ ਪਾਏ। [2]ਧੱਕਾ ਦੇਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਤੋਂ (ਉਸ ਦਾ ਵਾਰ) ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਮਾਰ ਹੀ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ। [3]ਨਿੱਬੜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰੀ। [5]ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ। [6]ਗੜਿਆਂ ਵਾਂਙੂ। [7]ਪੈਰ। [8]ਤਾੜੋ ਤੇ ਪਾੜੋ। [9](ਪਰ) ਆਪੋ ਵਿਚੋਂ ਵੱਖ ਨਾ ਹੋਵੇ। [10]ਅੰਤ ਤਕ। [11]ਬੰਦੂਕਾਂ।

ਜਨੁ ਥੰਭ ਖਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਲਕਾਂ ਬਰਖੈਂ। ਰਿਪੁ ਕੋ ਧਰਖੈਂ[1]। ਬਡਿ ਮਾਰ ਮਚੀ। ਰਜ ਸ਼੍ਰੋਣ ਰਚੀ[2] ॥ ੨੦ ॥ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਿਰੇ। ਮੁਖ ਕੋ ਨ ਮੁਰੇ। ਰਣ ਧੂਮ ਪਰੀ। ਗਨ ਸੈਨ ਮਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਬਹੁ ਬਾਨ ਛੁਟੇ। ਰਿਸਿ ਬੀਰ ਜੁਟੇ। ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਲ ਕਰੇ। ਪਗ ਰੋਪਿ ਅਰੇ[3] ॥ ੨੨ ॥ ਦਿਸਿ* ਦ੍ਵੈ ਨ ਹਟੇ। ਥਿਰ ਥਾਨ ਕਟੇ। ਗਿਰਿ ਭੂਮਿ ਪਰੇ। ਪਿਖਿ ਹੂਰ ਬਰੇ[4] ॥ ੨੩ ॥ ਮੁਖ ਚੰਦ ਫਬੈ। ਤਨ ਗੌਰ ਸਬੈ। ਮ੍ਰਿਗ ਨੈਨ ਬਨੇ। ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਨੇ ॥ ੨੪ ॥ ਅਸ ਹੂਰ ਫਿਰੈਂ। ਪਿਖਿ ਸੂਰ ਬਰੈਂ[5]। ਉਤਸਾਹ ਮਹਾਂ। ਰਣ ਹੋਤਿ ਜਹਾਂ ॥ ੨੫ ॥ ਹਯ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਹੈਂ। ਰਣ ਫੇਰਤਿ† ਹੈਂ। ਇਕ ਟੇਰਤਿ ਹੈਂ। ਫਿਰ ਘੇਰਤਿ ਹੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰ ਤੀਰ ਹਤੇ। ਚਹਿੰ ਜੰਗ ਫਤੇ। ਖਪਰੇ ਖਰ ਹੈਂ। ਦ੍ਰਿਢ ਜੇ ਸਰ ਹੈਂ[6] ॥ ੨੭ ॥ ਤਨ ਪਾਰ ਪਰੈਂ। ਤਤਕਾਲ ਮਰੈਂ। ਜਨੁ ਨਾਗ ਡਸੇ। ਇਮ ਬਾਨ ਲਸੇ ॥੨੮॥ ਬਲ ਭੀਮ[7] ਭਯੋ।ਪਲ[8] ਸ਼੍ਰੋਣ[9] ਪਯੋ। ਖਗ ਖਾਹਿੰ ਮਹਾਂ। ਗਨ ਸਯਾਲ ਤਹਾਂ ॥ ੨੯ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਦਲ ਹੱਲਾ ਕਰਯੋ ਮਿਲਿ ਗਏ ਆਪ ਸਮਾਂਹਿ।ਕਟਿ ਕਟਿ ਝਟ ਪਟ ਗਿਰਤਿ ਹੈਂ, ਹਯ ਤੇ ਤਰ ਪਰ ਜਾਹਿੰ[10] ॥ ੩੦ ॥ ਭੁਯੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਸਰੋਹੀ ਚਲੀ ਬਾਢ ਵਾਰੀ ਹਲੱਬੀ[11]। ਖਿਚੇ ਮਯਾਨ ਤੇਗੇ ਫੁਲਾਦੀ ਜੁਨੱਬੀ[12]। ਸੁ ਖੰਡੇ ਦੁਧਾਰੇ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਚਮੱਕੇ। ਚਲੀ ਸੈਫ ਸਾਫੈ ਕਟੈਲੀ ਦਮੱਕੇ[13] ॥੩੧॥ ਲਗੈ ਖੱਗ ਪੈ ਖੱਗ,ਟੂਟੈ,ਛਣੰਕੈ।ਗਰੇ ਮੈਂ ਸੰਜੋਏ, ਕਿ ਤਾਂ ਸੋਂ ਝਣੰਕੈ। ਚਲੇ ਸੇਲ ਮੇਲੇ ਭਈ ਰੇਲ ਪੇਲੇ। ਮਨੋਂ ਰੰਗ ਲੇ ਲੇ ਮਿਲੇ ਫਾਗ ਖੇਲੇ[14] ॥੩੨॥ਭੁਜਾ-ਦੰਡ ਕੰਧੇ ਗਰੇ ਕਾਟ ਡਾਰੇ।ਕਿਸੂ ਤੁੰਡ[15] ਮੁੰਡੇ[16] ਕਿ ਰੁੰਡੇ[17] ਬਿਦਾਰੇ। ਕਟੀ ਅੰਗੁਰੀ ਹਾਥ ਲੋਹੂ ਬਹੰਤਾ। ਬਢ੍ਯੋ[18] ਪੈਰ ਕਾਂਕੋ ਨ ਊਠੇ ਸਕੰਤਾ ॥ ੩੩ ॥ ਕਟ੍ਯੋ ਗੋਡ ਕਾਂਕੋ, ਕਿ ਜੰਘਾ ਭਿਦੀ ਹੈਂ[19]। ਉਰੂ ਬਾਢਿ ਗੇਰੇ ਕਿ ਛਾਤੀ

[1]ਕੰਬਾਉਂਦੀਆਂ (ਅ) ਹਰਾਉਂਦੀਆਂ [ਸੰਸ:, ਧਰ੍ਸ਼ਣ]। [2]ਧੂੜ ਲਹੂ ਨਾਲ ਰਚ ਗਈ। [3]ਪੈਰ ਟਿਕਾਕੇ ਅੜੇ। [4]ਹੂਰਾਂ ਨੇ ਵੇਖਕੇ ਵਰ ਲਏ। [5]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਵਰਦੀਆਂ ਹਨ। [6]ਜੋ ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਪੱਕੇ ਖਹੇ ਤੀਰ ਹਨ। [7]ਭਯਾਨਕ। [8]ਮਾਸ। [9]ਲਹੂ। [10]ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ (ਧਰਤ ਤੇ) ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [11]ਤਲਵਾਰ ਚਲੀ ਤੇਜ਼ ਧਾਰ ਵਾਲੀ ਹਲਬ(ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ)। [12]ਜਨਬ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਬਣੀ ਤਲਵਾਰ। [ਫਾਃ, ਜਨਬ]। (ਅ) ਡਿੰਗ: ਭਾ: ਵਿਚ ਜਨੈਬ ਨਾਮ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਹੈ। [13]ਤਲਵਾਰਾਂ ਸਾਫ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ। [14]ਮਿਲਕੇ ਹੋਲੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। [15]ਮੁਖ। [16]ਸਿਰ। [17]ਧੜ। [18]ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ। [19]ਵਿੰਨ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਪਗ। †ਪਾ:-ਛੇਰਤਿ।

ਛਿਦੀ ਹੈਗਈ ਲੋਥ ਪੈ ਲੋਥ ਗੁੰਥੀ ਬਿਥਾਰੀ[1]।ਪਰੇ ਸੀਸ ਫੂਟੇ ਹਯੰ ਪਾਇ
ਧਾਰੀ[2] ॥ ੩੪ ॥ ਤਛਾ ਮੁੱਛ ਜੋਧਾ ਝਟਾ ਪੱਟ ਹੋਏ। ਗਹੇ ਸਾਂਗ ਨੇਜ਼ੇ ਪ੍ਰਹਾਰੇ
ਪਰੋਏ। ਚਲੀ ਤੇਗ਼ ਐਸੇ ਬਡੇ ਬੀਰ ਮਾਰੇ। ਜਥਾ ਕਾਟਿ ਖਾਤੀ ਗਨੈਂ ਕਾਠ
ਡਾਰੇ[3] ॥ ੩੫ ॥ ਤੁਵੰਗੈਂ ਭਈ ਬੰਦ,ਜੁੱਟੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ।ਖਚਾ ਖੱਚ ਮਾਚੀ ਗਚਾ
ਗੱਚ ਠਾਨੈਂ[4]। ਜਮੀ ਹਾਥ ਮੁਸ਼ਟੈਂ ਲਹੂ ਲਾਗਿ ਰਾਂਗੇ। ਕਟੇ ਬਾਹੁ ਜੰਘਾ
ਮਨੋ ਬ੍ਰਿੱਛ ਛਾਂਗੇ ॥੩੬॥ ਪਰੇ ਸੂਰ ਸੁੱਤੇ ਸੁ ਆਖੈਂ ਪਸਾਰੀ। ਭਕਾ ਭੁੱਕ ਬੋਲੈਂ
ਲਹੂ ਘਾਵ ਭਾਰੀ। ਕਿਤੇ ਬੀਰ ਔਂਧੇ ਕਿ ਸੂਧੇ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਚਲੇ ਦੌਰ ਘੋਰੇ
ਤਹਾਂ ਸੋ ਦਰੇ ਹੈਂ[5] ॥ ੩੭ ॥ ਖਿਰੇ ਰੰਗ ਲਾਲੰ ਬਡੇ ਸੂਰ ਭਾਸੇ। ਜਥਾ ਮਾਸ
ਬੈਸਾਖ ਫੂਲੇ ਪਲਾਸੇ[6]। ਅਧੂਮੰ[7] ਜਥਾ ਲਾਟ ਬੰਨ੍ਹੀ[8] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਚਲੈਂ ਤੇਗ
ਬ੍ਰਿੰਦੰ ਦਿਪੈਂ ਚੰਚਲਾ ਸੀ[9]॥੩੮॥ ਕਹਾਂ ਲੌ ਕਹੌਂ ਜੰਗ ਕੀ ਬਾਤ ਜੋਈ।ਕਟੇ
ਅੰਗ ਜੋਧਾਨਿ ਕ੍ਰੋਧਾਨ ਖੋਈ। ਰੁਕ੍ਯੋ ਖੇਤ ਸਾਰੋ ਨ ਘੋਰੇ ਧਵਾਵੈਂ। ਚਲ੍ਯੋ
ਹੂੰ ਨ ਜਾਈ ਕਹਾਂ ਸੋ ਚਲਾਵੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ ਸੋਂ
ਘਮਸਾਨਾ। ਬਜ੍ਯੋ ਲੋਹ ਜਿਮ ਘਰੈਂ ਮਹਾਨਾ। ਐਸੀ ਬਾਤ ਭਈ ਤਿਸ
ਕਾਲਾ। ਗਹੀ ਮਲੇਛਨਿ ਗਨ ਕਰਵਾਲਾ[10]॥੪੦॥ਕੇਤਿਕ ਪਰੀ ਟੂਟ ਕਰਿ
ਧਰਨੀ[11]। ਗਹੀ ਰਹੀ ਕਰ ਮੁਸ਼ਟ ਸੁਵਰਨੀ[12]। ਕਿਤਿਕ ਸਭਟ ਕੋ ਚਲ੍ਯੋ
ਨ ਹਾਥਾ। ਭਯੋ ਸਥੰਭ ਤ੍ਰਾਸ ਕੇ ਸਾਥਾ॥ ੪੧ ॥ ਕੇਤਿਕ ਬੀਰਨਿ ਕੀ ਮਤਿ
ਮਾਰੀ। ਰੋਮ ਨ ਕਾਟ੍ਯੋ ਕਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਵਤਿ ਜਾਤੇ।
ਉਗਲ ਮਯਾਨ ਤੇ ਖੜਗ ਪਪਾਤੇ[13] ॥ ੪੨ ॥ ਕਹੈਂ ਮਲੇਛ 'ਦਗਾ ਦਿਯ
ਲੋਹੇ। ਕਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਿਫਲ ਸਭਿ ਹੋਹੇ'।ਗੁਰ ਸਿੱਖਯਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮੁਲ ਥੋਰੇ।
ਭਏ ਸੁ ਤਿਸ ਛਿਨ ਤੀਖਨ ਘੋਰੇ[14] ॥ ੪੩ ॥ ਸਹਿਜੇ ਚਲਹਿੰ ਤਾਰ ਸਮ
ਨਿਕਸੈਂ। ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਤੁਰਕਨਿ, ਸਿਖ ਬਿਗਸੈਂ। ਸਭਿ ਮਲੇਛ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰਮ
ਕੇ ਸੰਗ। ਸਪਤ ਜਾਮ ਭੇ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ[15] ॥ ੪੪ ॥ ਕਰਤਿ ਜੰਗ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਰ

---

[1](ਲਹੂ ਨਾਲ) ਗੁੱਥੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਲੋਥਾਂ ਕਿਤੇ) ਲੋਥ ਤੇ ਲੋਥ (ਤੇ ਕਿਤੇ) ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। [2]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹੱਥਣ ਨਾਲ। [3]ਜਿਵੇਂ ਤ੍ਰਖਾਣ ਸਮੂਹ ਲਕੜੀ ਕੱਟ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ। [4]ਥਾਂ (ਲਹੂ ਨਾਲ) ਗੱਚ ਕਰ ਦਿਤਾ। [5]ਦਰੜ ਦਿਤੇ ਹਨ। [6]ਛਿੱਛਰਾ। [7]ਧੂਆਂ ਰਹਤ। [8]ਅਗਨੀ ਦੀ ਲਾਟ। [9]ਬਿਜਲੀ ਵਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀਆਂ ਹਨ। [10]ਤਲਵਾਰਾਂ। [11]ਧਰਤੀ ਤੇ। [12]ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠਾਂ ਫੜੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। [13]ਮਿਆਨ ਤੋਂ ਕਢਦਿਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। [14]ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ। [15]ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਸੱਤ ਪਹਿਰ ਹੋ ਗਏ।

ਬਿਤਾਏ। ਨਹਿੰ ਸੁਪਤੇ ਨਾਹਨ ਕੁਛ ਖਾਏ। ਖੜਗ ਜੰਗ ਜਬਿ ਮਚਯੋ ਕਰਾਰਾ। ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਰਿਪੁਨ ਪਰ ਡਾਰਾ॥ ੪੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਏਕ ਛੁਧਤਿ, ਦੂਜੇ ਥਕਤਿ,ਤੀਜੇ ਰਿਸ ਗੁਰ ਕੀਨਿ।ਸਿਥਲ[1]ਅੰਗ ਤੁਰਕਨਿ ਕਰੇ ਸਿਖ ਸਭਿ ਭੇ ਬਲ ਪੀਨ ॥੪੬॥ ਸਪਤ ਸਹੱਸ੍ਰ ਜੁ ਬਾਹਨੀ ਭਈ ਕਤਲ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਬਾਕੀ ਭਟ ਜੇਤਿਕ ਬਚੇ ਤਿਨ ਕੈ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ॥ ੪੭॥ ਬਜਯੋ ਖੜਗ ਘਟਿਕਾ ਚਤੁਰ ਹਟੇ ਸੂਰ ਨਿਜ ਓਰ[2]। ਲਰਤਿ ਅਘਾਈ ਬਾਹਨੀ ਭਾਜੇ ਦਿਯੋ ਸੁ ਛੋਰਿ ॥੪੮॥ ਬਿਸਰਾਮੇ ਅਰੁ ਤ੍ਰਿਪਤ ਥੇ ਪੁਨ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਯੋ ਜ਼ੋਰ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਰਯੋ ਤੁਰਕ ਗਨਿ ਕਰਯੋ ਖੇਤ ਰਣ ਘੋਰ॥ ੪੯॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਪੈਂਦਾ ਬਲੀ ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਜਿ ਏਕ। ਦੁਇ ਤੇ੍ਰ ਕਾਟਤਿ ਸੁਭਟ ਕੋ, ਮਾਰੇ ਏਵ ਅਨੇਕ॥ ੫੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੋਦਸਮਿ ਅੰਸੂ॥ ੧੩॥

੧੪. [ਦੂਤ ਆਵਨ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਮਹਾਨ ਦਲ ਕਤਲ ਭਯੋ ਜਬਿ ਏਵ। ਸੁਭਟ ਸੰਭਾਰੇ ਆਪਨੇ ਸਗਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਨ ਥਿਰਯੋ ਇਕ ਥਾਨ। ਜਿਸ ਕੈ ਚਿੰਤਾ ਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨ। ਜਿਤਿਕ ਸਹੰਸ੍ਰ ਬਚੇ ਭਟ ਹਾਰੇ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤਿਸ ਪਾਸਿ ਪਧਾਰੇ॥ ੨॥ ਤਬਹਿ ਦੂਤ ਇਕ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਗੁਰੁ ਨਿਕਟ ਪਠਾਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੀਨ ਹੁਇ ਗਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ[3]॥ ੩॥ 'ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ! ਸੁਨੀਯਹਿ ਦੇ ਕਾਨ। ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ ਮੁਗਲਸਖਾਨ। ਕਹੀ ਆਪਿ ਕੋ ਬਾਤ ਭਲੇਰੀ:—ਤਜਹੁ ਲਰਾਈ ਭਈ ਘਨੇਰੀ॥ ੪॥ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਅਬਿ ਦੀਜਹਿ ਬਾਜ। ਨਹਿੰ ਬਲ ਅਸ ਜਹਿੰ ਬਸਿ ਹੋ ਭਾਜ। ਨਾਹਕ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਤਿ ਕਯੋਂ ਲਰਿ ਕੈ। ਕਯਾ ਸੁਧਰਹਿ ਜਬਿ ਮਰਿ ਹੋ ਅਰਿ ਕੈ ॥੫॥ ਕਈ ਲਾਖ ਸੈਨਾ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ। ਕਿਮਿ ਸਮਤਾ ਚਾਹਹੁ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਅਲਪ ਬਾਜ਼ ਕੀ ਬਾਤ ਪਛਾਨੋ। ਇਤੋ ਬਿਗਾਰ ਅਪਨਿ ਕਯੋਂ ਠਾਨੋ ॥੬॥ ਕਰੀ ਭੂਲਿ ਕਰਿ ਸਮੁਝਹੁ ਅਬੈ। ਮੋ ਸੰਗ ਮਿਲਹੁ ਸੁਧਾਰਹੁ ਸਬੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਆਪ ਲੇ ਚਲੌਂ। ਤੁਮਹਿ ਮਿਲਾਇ ਭਲੇ ਕਰਿ ਮਿਲੌਂ॥ ੭॥ ਜੋ ਕੀਨਿਸਿ ਅਪਰਾਧ ਬਿਸਾਲਾ। ਛਿਮਾ ਕਰਾਵੈਂ ਮੈਂ ਤਤਕਾਲਾ। ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਆਦਿ ਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਸਾਰੇ। ਭੁੰਚਹੁ ਨਿਤ ਜਿਮ ਅਹੋ ਅਗਾਰੇ[4]॥ ੮॥ ਅਬਿ ਲੌ

[1]ਢਿੱਲੇ। [2]ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਾਸੇ। [3](ਉਸ ਦੂਤ ਨੇ) ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। [4]ਜਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਹੋ।

ਲਖਹੁੰ[1] ਆਪਿ ਕੀ ਨੀਕੀ। ਕਰਹੁ ਕੁਸ਼ਲ ਨਿਜ ਅਰੁ* ਸਭਿ ਜੀ ਕੀ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਲੀਜੈ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿ। ਜੇਤਿਕ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰ ਬਿਗਾਰਿ ॥ ੯ ॥ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੋ ਤੇਜ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਝੁਕੈਂ ਸਕਲ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਪਤਿ ਜੋ ਬਰਿਆਮੂ[2]। ਠਾਨਹਿਂ ਆਨਿ ਸਲਾਮ ਤਮਾਮੂ ॥੧੦॥ ਮਾਰ-ਵਾੜ, ਹਾਂਡੇ, ਰਾਠੌਰ[3]। ਜਿਨ ਢਿਗ ਬਡੇ ਮਵਾਸੇ ਠੌਰਿ। ਦਿਸ਼ਿ ਦੱਛਣ ਕੇ ਦੋ ਦੋ ਡੋਰੇ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਿਲਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਹੋਰੇ[4] ॥ ੧੧ ॥ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਆਦਿ ਬੰਗਾਲਾ। ਝੁਕੇ ਮਹਿਪ ਲਖਿ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੁਨ ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਜੋ ਰਾਜਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਭਲੇ ਸੁਗਾਤ[5] ਸਮਾਜਾ[6] ॥੧੨॥ ਤਨੁਜਾ ਡੋਰੇ ਦੇ ਦੇ ਮਿਲੇ। ਅਪਨੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਹਿਂ ਭਲੇ। ਪਸ਼ਚਮਿ ਦਿਸ਼ਿ ਜਹਿਂ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ। ਗਿਨੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਦੇਸ਼ ਉਦਾਰਾ[7] ॥੧੩॥ ਫਿਰਹਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਦੁਹਾਈ। ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਸਭਿ ਡਰਪਾਈ। ਨਹੀਂ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਕੋ ਨਰ ਆਨ। ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਬਨਹਿ ਸਮਾਨ ॥੧੪॥ ਲਾਖਹੁਂ ਚਢਹਿਂ ਬਾਹਨੀ ਸੰਗਿ। ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਂ ਜੰਗਿ। ਤੁਮ ਕਿਸਿ ਕੇ ਬਲ ਕਰਹੁ ਲਰਾਈ। ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨਹਿ, ਬਸਹੁ ਕਿਸਿ ਥਾਂਈ ? ॥੧੫॥ ਅਰਹੁ ਲਰਹੁ ਹੋਵੈਂ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਜੀਵਹੁ ਛਪਹੁ ਜਾਇ ਕਿਸ ਥਾਨਾ?। ਮਾਨੋ ਮੋਰਿ ਕਹਨੋ ਦਿਹੁ ਬਾਜ। ਨਤੁ ਮੈਂ ਹਤੌਂ ਲਰਤਿ ਹੀ ਆਜ ॥੧੬॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਅਹੋ। ਪੂਰਬ ਰੀਤਿ ਜਥਾ ਤਿਮ ਰਹੋ। ਨਈ ਚਾਲਿ ਤੁਮ ਕੀਨਿਸਿ ਕੈਸੇ। ਸਮਤਾ ਚਹਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਜੈਸੇ ॥੧੭॥ ਤਖਤ ਰਚਯੋ ਅਰੁ ਚਮੂ ਬਨਾਵਹੁ। ਜਗ-ਸਾਚੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹ-ਕਹਾਵਹੁ। ਇਹ ਸਭਿ ਤਜਾਗਿ ਬਾਜ਼ ਲਿਹੁ ਸੰਗਿ। ਮੈਂ ਕਰਿ ਦੇਊਂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਰੰਗ[8] ॥੧੮॥ ਜੋ ਸਜਾਨੇ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਥਿਰਵਤਿ[9]। ਤਿਨਿ ਕੇ ਸਾਥ ਲੇਹੁ ਕਰਿ ਮਸਲਤਿ। ਜਨੌਂ ਆਛੀ ਤੁਮ ਕੋ ਬਨਿ ਆਇ। ਕਹਿ ਭੇਜਹੁ ਤਿਮ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਇ-' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਦੂਤਿ ਕੇ ਬਚ ਮੁਸਕਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਸੁਹਾਏ। 'ਸੁਨਹੁ ਦੂਤ ਅਬਿ ਬਾਕ ਹਮਾਰੇ। ਮੁਗਲਸਖਾਨ ਬਤਾਵਹੁ ਸਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥-ਲਾਖ ਰਜਤਪਨ ਕੀਮਤਿ ਜਾਂਹੀ। ਅਸ ਬਾਜੀ[10] ਆਵਤਿ ਹਮ ਪਾਹੀ। ਮੋਲਿ ਖਰਚ ਸਿਖ ਮਗ ਮਹਿਂ ਲਯਾਵਤਿ। ਸੁਨਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਅਸ ਅਸੁ[11] ਆਵਤਿ॥

[1]ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। [2]ਬਹਾਦੁਰ। [3]ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ। [4]ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਤੁਹਫੇ, [6]ਸਮੂਹ। [7]ਬਹੁਤੇ। [8]ਸੁਲਹ। [9]ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [10]ਘੋੜਾ। [11]ਐਸਾ ਘੋੜਾ। *ਪਾ:-ਪਰ।

੨੧ ॥ ਛੀਨਿ ਲੀਨਿ, ਸਿਖ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹ੍ਯੋ। ਬਲ ਤੇ ਉਰ ਹੰਕਾਰਤਿ ਗਹ੍ਯੋ। ਗੁਰੁ ਪੀਰਨਿ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕੀਨਿ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਤਤਛਿਨਿ ਲੀਨਿ ॥ ੨੨॥ ਸੋ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਹਮ ਪੁਨ ਲਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤੋਹਿ ਕਹਿ ਦਯੋ। ਅਬਿ ਇਹ ਉਡਤਿ ਜਾਤਿ ਖਗ ਸਾਥ[1]।ਗਹ੍ਯੋ ਜਤਨ ਕਰਿ ਬਾਜ਼ ਸੁ ਹਾਥਿ ॥੨੩॥ ਸੋ ਪਲਟਾ ਹਮ ਨੇ ਨਿਜ ਲੀਨਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਗਾਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਕੀਨਿ। ਇਸ ਕੋ ਪਿਤਾ ਅਦਾਇਬ ਰਾਖਤਿ। ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਦੇਤਿ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ॥ ੨੪ ॥ ਨਿਮ੍ਰਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਘਰ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਡਰ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ। ਬਨੀ ਰਹੀ ਤਿਹ ਸਾਥਿ ਹਮਾਰੀ। ਬਿਤ੍ਯੋ ਕਾਲ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਇਹ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਬਡੋ ਰਾਜ਼ ਕੋ ਮਦ[2] ਇਸ ਮਾਂਹੀ। ਨਹਿਂ ਮਿਲਾਪਿ ਹਮਰੋ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਦੇਹਿਂ ਜਿ ਬਾਜ਼ ਨ ਪਲਟਾ ਪਾਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਹਮਰੋ ਜੰਗ ਕਰਾਰਾ। ਮਾਰਹਿਂ ਤੁਰਕ, ਹਰਹਿਂ[3] ਹੰਕਾਰਾ। ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੋਇ। ਸਭਿ ਅਵਨੀ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਸੋਇ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਕਰੇ ਇਸੀ ਮਹਿਂ[4] ਰਹੈਂ। ਭੋਗਹਿਂ ਖ਼ਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਲਹੈਂ। ਇਹ ਕਹਾ ਜੰਤੁ ਮਸ਼ਕ[5] ਸਮ ਤਹਾਂ। ਕੂਰੇ ਹੰਕਾਰਹਿਂ ਉਰ ਮਹਾਂ॥੨੮॥ਇਹ ਸਮ ਬੀਤੇ ਕਈ ਕਰੋਰ। ਗਿਨਤ੍ਯੋ ਜਿਨ ਕੇ ਪਾਇ ਨ ਓਰ[6]। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੀਨੋ ਇਨਿ ਰਾਜ। ਜਿਸ ਕਰਿ ਏਤੋ ਵਧ੍ਯੋ ਸਮਾਜ॥੨੯॥ ਗੁਰੁ ਘਰ ਸੋਂ ਜਿ ਅਵੱਗਯਾ ਕੈਹੈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਛੀਨਿ ਸੁ ਲੈਹੈ। ਨਿਜਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸਹਤ ਸਮਾਜ। ਦੈ ਹੈਂ ਸਭਿ ਅਵਨੀ ਕੋ ਰਾਜ॥੩੦॥ ਜਿਸ ਜਲ ਤੇ ਪੰਕਜ ਨਿਪਜੈਹੈ। ਤਿਸ ਬਿਹੀਨ ਹੁਇ ਜਰ ਬਰ ਜੈਹੈ[7]। ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਤੇ ਇਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਰਹੈ, ਪਰੈ ਇਨ ਆਪਤਿ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰਿ ਕੂਰੇ ਇਨਿ ਕੋ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਾਇ ਸਭਿ ਬੀਤਿ। ਛੋਰਿ ਬਾਜ ਕੀ ਬਾਤਿ ਪਲਾਵਹੁ। ਜਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਅਪਨੇ ਸਮੁਝਾਵਹੁ ॥ ੩੨ ॥ ਨਾਤੁਰ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਬਿਚ ਜੀ ਕੇ। ਕਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਹਤੌਂ ਸਭਿ ਨੀਕੇ। ਜਿਮ ਇਹ ਆਗੇ ਮਾਰੇ ਪਰੇ।ਜਿਸ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ਾਹੁ ਮਦ ਭਰੇ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਮ ਲਾਖਹੁਂ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਹਾਲਿ। ਮਾਰੌਂ ਕਰਿ ਕੈ ਜੰਗ ਕਰਾਲ। ਕਾਇਰੁ ਹੋਹਿ ਸੁ ਡਰਪਹਿ ਭਾਖੇ[8]*।ਹਮ ਤੌ ਸਦਾ ਜੁੱਧ ਅਭਿਲਾਖੇਂ॥੩੪॥

[1]ਪੰਛੀ ਨਾਲ। [2]ਹੰਕਾਰ। [3]ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। [4]ਇਸੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ। [5]ਮੱਛਰ। [6]ਓੜਕ। [7]ਸੜ ਬਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [8]ਜੋ ਕਾਇਰ ਹੋਵੇ ਸੋ ਤੇਰੇ ਕਹਿਆਂ ਡਰੇ।

*ਇਹ ਕਾਇਰਤਾ ਪ੍ਰਜਾ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣੀ ਹੀ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਅਸਲ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ।

ਚਿਰ ਕੇ ਰਹੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਧਾਮੂ। ਅਬਿ ਇਹ ਮਚਨੋ ਮਹਾਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਬਹੁਤ ਅਨੀ ਕੋ ਕਹਾਂ ਬਤਾਵੈਂ[1]। ਕਾਸ਼ਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਨਾਵੈਂ ॥੩੫॥ ਅਗਨਿ ਸਮਾਨ ਜਾਨਿ ਲਿਹੁ ਮੋਹੀ। ਲਗੇ ਛਿਨਿਕ ਭਸਮੀ ਸਭਿ ਹੋਹੀ। ਅਜਹੂੰ ਸਮਝ ਕਰਿ ਜਾਹੁ ਪਲਾਏ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਰਹੁ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਆਏ ॥੩੬॥ ਲਵ-ਪੁਰ ਲਗਿ ਕਾਟਤਿ ਹਮ ਜੈਹੈਂ। ਸਮੁਖ ਭਏ ਨਹਿਂ ਬਾਚਨਿ ਪੈਹੈਂ। ਕੁਪੇ ਬੀਰ ਕਿਮ ਤਜਾਗੈਂ ਨਾਂਹੀ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਖਹੁ ਅਪਨਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ–॥੩੭॥ ਸੁਨਿ ਭੋ ਦੂਤ! ਜਾਇ ਸਮਝਾਵਹੁ–ਕਜੋਂ ਨਾਹਕ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵਹੁ। ਕਹਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਪਲਟੇ ਬਾਜਿ[2]। ਗੁਰੂ ਨੇ ਗਹਜੋ ਤੁਮਾਰੇ ਬਾਜ਼–'॥੩੮॥ ਸਨੇ ਕੋਪ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨੇ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਦੂਤ ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਭਨੇ।–ਨਹੀਂ ਜੁੱਧ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਿਟੰਤਾ। ਇਤੇ ਮਰੇ ਸਮੁਝੈ ਨ ਕਦੰਤਾ–॥ ੩੯ ॥ ਗਮਨਜੋ ਜਿਸ ਬਲ ਮੁਗਲਸਖਾਨ। ਸਕਲ ਹਕੀਕਤਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਬਾਜ ਨ ਦੇਤਿ ਗੁਰੂ, ਨਹਿਂ ਡਰੈ। ਕਿਤੋ ਆਦਿ ਲਸ਼ਕਰ ਤੇ ਲਰੈ ॥ ੪੦ ॥ ਬਡੋ ਹੌਂਸਲਾ ਜਿਨ ਕੇ ਜੰਗ। ਮਾਰਨ ਮਰਨਿ ਬੀਰ ਰਸ ਸੰਗ'। ਜਜੋਂ ਗੁਰੁ ਕਹੀ ਸੁ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। '–ਦਈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਗੁਰੂ[3] ਬਡਿਆਈ॥ ੪੧ ॥ ਕਰਹਿ ਅਵੱਗਜਾ ਲੈਹੈਂ ਛੀਨ–। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਬਿਨੁ ਤ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰਬੀਨ'। ਮੁਗਲਸਖਾਨ ਸੁਨਜੋ ਉਰ ਡਰੈ।–ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਹਰੈ॥੪੨॥ ਸੈਨਾ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਨਮੁਖ ਗਏ ਸਰਬ ਗੁਰੁ ਮਾਰੇ। ਤੀਰਨਿ ਕੀ ਤਰੀਫ ਭਟ ਕਰਤੇ। ਛੂਟੇ ਏਕ ਅਨੇਕੈਂ ਮਰਤੇ ॥ ੪੩ ॥ ਸੋ ਮੁਝ ਕੋ ਕਿਮ ਤਜਾਗਨਿ ਕਰੈ। ਦਲ ਸਰਦਾਰ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਹਰੈ। ਬਿਨਾ ਲਰੇ ਤੇ ਜੇ ਹਟਿ ਜਾਵੈਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਕਜਾ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈਂ ॥੪੪॥ ਕਾਇਰ ਲਖਹਿ, ਨ ਦੇ ਬਡਿਆਈ। ਬਿਨੁ ਮਾਰੇ ਤਬਿ ਭੀ ਮਰਿ ਜਾਈ। ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਗੀਦੀ ਮੁਝ ਜਾਨਹਿ। ਸਕਲ ਬੀਰ ਅਪਵਾਦ ਬਖਾਨਹਿਂ ॥ ੪੫ ॥ ਯਾਂਤੇ ਹੋਨੀ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ। ਲਰਿਬੋ ਉਚਿਤ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਜੋਇ–। ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਘਰੀ ਬਿਤਾਈ। ਪੁਨ ਆਇਸੁ ਸਭਿ ਸਾਥ ਅਲਾਈ ॥ ੪੬ ॥ 'ਚਢਹੁ ਤੁਰੰਗ ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਕੀਜਹਿ। ਸਭਿ ਧੌਂਸਨਿ ਚੋਬਨਿ ਹਨਿ ਦੀਜਹਿ। ਗਹਹੁਂ ਕਿ ਮਾਰਹੁਂ ਗੁਰ ਕੋ ਜਬੈ। ਅਪਨੋ ਜੀਵਨਿ ਜਾਨਹੁਂ ਤਬੈ ॥ ੪੭ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਤ ਤੇ ਜੇ ਬਚਿ ਜਾਇ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਤਿਹ ਠਾਂ ਮਰਿਵਾਇ। ਇਹਾਂ ਮਰਨ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕ ਮਝਾਰੀ।

---

[1]ਬਹੁਤੀ ਸੈਨਾਂ (ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰਾਵਾ ਤੂੰ) ਕੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈਂ। [2]ਘੋੜੇ ਦੇ ਬਦਲੇ। [3]ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ।

ਜਸੁ ਅਰੁ ਭਿਸਤਿ ਪਾਇ ਸੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੪੮ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਜਾਇ ਮਰਨਿ ਦੁਖਦਾਨੀ। ਦੋਜ਼ਕ ਪਰਨਿ ਨਿੰਦ ਜਗ ਠਾਨੀ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿਹਿਨਿ, ਭਾ ਸਵਧਾਨ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗਾਇ ਮੰਗਾਇ ਕਿਕਾਨ ॥ ੪੯ ॥ ਦੇਖਿ ਚਹਨੋ ਸਰਦਾਰ ਨ ਨੇਰੇ। ਜਿਸ ਕੋ ਆਗੈ ਰਣ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਮਰੇ ਸਰਬ ਹੀ ਉਰ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਮੁਖ ਆਪ ਹੀ ਧਾਯੋ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਦੂਤ ਪਠਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਮੁਗਲਸਖਾਨ ਜੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਹੁ ਧੌਂਸਨਿ ਧੁੰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਆਏ ਦੌਰਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੋਂ ਕਹਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਸਿਰਮੌਰ! ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਗੇ ਦੂਰਿ ਹੁਤੇ ਹਮ ਖਰੇ। ਜਬਿ ਕੇ ਕਤਲ ਭਏ ਰਿਪੁ ਮਰੇ। ਤਕਰਾਈ ਹਿਤ ਇਕ ਸੌ ਠਾਂਢੇ।ਪਕਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਿਤ ਗਾਢੇ॥੨॥ਜੇਤਿਕ ਤੁਰਕ ਸਮੂਹ ਭਗੇਲ[1]। ਅਰੁ ਜੇਤਿਕ ਰਾਖੇ ਨਿਜ ਗੈਲ[2]। ਸਭਿ ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਰਿਸਿ ਕੋ ਠਾਨਿ। ਆਪ ਚਢ੍ਯੋ ਅਬਿ ਮੁਗਲਸਖਾਨ ॥ ੩ ॥ ਗਨ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਾਜਤਿ ਅਬਿ ਆਵੈਂ। ਬਾਦਤਿ[3] ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਬਜਾਵੈਂ। ਫਰਰੇ ਛੁਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਗਾਰੀ। ਆਵਤਿ ਦਲ ਜੁਤਿ ਬਡ ਹੰਕਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਹੂਜਹਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ!। ਇਕਠੇ ਕਰਹੁ ਨਿਕਟਿ ਗਨ ਸੂਰੇ। ਅਬਿ ਕੈ ਇਕ ਹੱਲੇ ਕੇ ਤੁਰਕਾ[4]। ਬਿਜੈ ਡੰਕ ਤਬਿ ਬਾਜਹਿ ਗੁਰ ਕਾ' ॥ ੫ ॥ ਲੱਖਾ ਢਿਗ ਨਗਾਰਚੀ ਅਹਾ। ਖਾਸ ਗੁਰੂ ਕੋ ਜੋ ਨਿਤ ਰਹਾ। ਸੈਨਾਪਤਿ ਅਪਰਨਿ ਕੇ ਜੁਦੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲਿ ਰਹਤਿ ਜਦ ਕਦੇ ॥ ੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਦੁਹਰੀ ਚੋਬਨਿ ਹਨਹੁ ਨਗਾਰੇ। ਕਰਹੁ ਸੂਰ ਸੱਜੀ[5] ਰਿਪੁ ਮਾਰੈਂ।ਅਬਿ ਕੇ ਥਿਰਹਿੰ ਨ[6], ਭਾਜ ਪਧਾਰੈਂ ॥ ੭ ॥ ਐਸੀ ਕਰਹੁ ਮਲੇਛਨ ਮਾਰਿ। ਇਕ ਭਾਜਨਿ ਕੀ ਰਹਹਿ ਸੰਭਾਰਿ'। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁਨਾਯਹੁ। 'ਇਮਿ ਹੀ ਹੁਇ ਜਿਮ ਆਪ ਅਲਾਯਹੁ ॥ ੮ ॥ ਹੁਤੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸੋ ਹਤਿ ਹੋਏ। ਕੁਛਕ ਭਗੇਲ ਆਨਿ ਫਿਰ ਢੋਏ। ਅਹੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਪ ਕੋ ਭਾਰੇ। ਮਰੇ ਮਲੇਛ ਕਿਤਿਕ ਬਿਨ ਮਾਰੇ ॥੯॥ ਗਿਰੇ ਅਚਾਨਕ ਹਯਨ ਭਜਾਵਤਿ।ਦਰੇ ਗਏ[7] ਸੈਨਾ ਕੇ ਧਾਵਤਿ। ਔਚਕ ਹਾਥਨਿ ਤੇ ਹਥਿਯਾਰ। ਗਿਰ ਧਰਨੀ ਪਰ ਨਹਿ ਨ ਸੰਭਾਰ ॥ ੧੦ ॥ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਪਰਯੋ ਜਬਿ ਫੇਰਿ। ਅਨਗਨ

---

[1]ਕਾਇਰ। [2]ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ। [3]ਵਾਜੇ। [4]ਇਕ ਹੱਲੇ ਦੀ (ਮਾਰ) ਤੁਰਕ ਹਨ। [5]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। [6]ਹੁਣ ਠਹਿਰਨਗੇ ਨਹੀਂ। [7] ਦਰੜੇ ਗਏ।

ਭਟਨਿ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰ।ਕੇਤਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਛਿਤ ਮੇਲੇ। ਕਿਤਿਕ ਸੰਘਾਰੇ ਹਾਥ ਧਕੇਲੇ ॥ ੧੧ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਤੁਫੰਗਨਿ ਚਲਿਬੋ ਕਰਯੋ। ਖੜਗ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਕਛੁ ਨ ਸਰਯੋ। ਤਥਾ ਭਈ ਜੋ ਅਬਿ ਕੀ ਬਾਰੇ। ਕਛ ਮਰਿ ਹੈਂ ਕੁਛ ਭਾਜਹਿਂ ਹਾਰੇ' ॥੧੨॥ ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਆਯੋ। ਮਾਰਿ ਤੁਪਕ ਜੇਤਿਕ ਨਿਯਰਾਯੋ। ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਨੀ[1] ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਛੋਰੀ। ਪਹੁੰਚਿ ਦੂਰ ਲੌ ਲਾਗਤਿ ਗੋਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਪਿਖੇ ਆਪਿ ਮੈਂ ਫੇਰ ਬਾਜੇ ਨਗਾਰੇ। ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਬੀਰ ਬੰਕੇ ਕਰਾਰੇ। ਪਲੀਤੇ ਧੁਖੇ ਜ੍ਵਾਲਮਾਲਾ[2] ਜਗਾਈ। ਉਠ੍ਯੋ ਨਾਦ ਉਚੇ ਨਭੇ ਧਾਮ[3] ਛਾਈ ॥੧੪॥ ਕਰੇ ਤੁੰਦ ਤਾਜੀ[4] ਭਏ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਸੌਹੈਂ। ਰਿਸੇ ਸੂਰ ਸਾਰੇ ਕਰੀ ਬੰਕ ਭੌਂਹੈਂ। ਧਵਾਵੈਂ ਤੁਰੰਗੀ ਤੁਫੰਗੀ ਚਲਾਵੈਂ। ਵਧੈ ਜੌਨ ਆਗੇ ਤਿਸੇ ਤਾਕਿ ਘਾਵੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਗਿਰੇ ਲਾਗਿ ਗੋਰੀ ਸੰਭਾਰੈਂ ਨ ਫੇਰੇ। ਚਲੇ ਆਇ ਨੇਰੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਨਚੀ ਜੋਗਣੀ ਹਾਥ ਧਾਰੇ ਕਪਾਲਾ[5]। ਭਰੈਂ ਸ਼੍ਰੋਣਿ ਸੋਂ ਫੇਰ ਪੀਵੈਂ ਕਰਾਲਾ ॥੧੬॥ ਤਬੈ ਭੀਮ ਭੈਰੋਂ ਫਿਰਯੋ ਮੋਦ ਪਾਏ। ਭਖੈਂ ਮਾਸ ਗੋਮਾਯ[6] ਕੰਕੈ[7] ਅਘਾਏ। ਮਹਾਂ ਕਾਕ ਬੋਲੈਂ ਉਡੰਤੇ ਭ੍ਰਮਾਏ। ਜਿਤੇ ਮਾਸਹਾਰੀ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਏ ॥੧੭॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਦਲ ਢੁਕੇ ਦੋਇ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ। ਬਹੁ ਛੁਟੀ ਤੁਪਕ ਗੋਰੀ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਗਿਰ ਪਰੇ ਸੂਰ ਫੂਟੇ ਸਰੀਰ। ਹਯ ਫਿਰੈਂ ਛੂਛ ਜਬਿ ਮਰਤਿ ਬੀਰ ॥ ੧੮ ॥ ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਲਕਾਂ ਚਲੰਤਿ। ਜਨੁ ਚੇਤ ਮਾਸ ਓਰੇ ਪਰੰਤਿ। ਇਤਿ ਉਤਿ ਭ੍ਰਮਾਇ ਘੋਰੇ ਧਵਾਇ। ਰਿਪੁ ਹਨਹਿਂ ਤਾਕਿ ਤੁਪਕਨਿ ਚਲਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਗਮਨੇ ਅਗਾਰਿ। ਦਿਢ ਚਾਂਪ ਆਪਿ ਕਰ ਲੀਨਿ ਧਾਰਿ। 'ਦਸ ਤਰਕਸ਼ ਸਰ ਆਗੇ ਚਲਾਇ[8]। ਪੁਨ ਭਰੇ ਫੇਰਿ ਨੀਕੇ ਮੰਗਾਇ[8]' ॥ ੨੦ ॥ ਖਰ ਖਪਰੇ ਅੰਜੁਲ ਕੇ ਸਮਾਨ। ਸਮ ਸੇਲ ਕਿਤਿਕ ਤੁੱਕੇ[9] ਮਹਾਨ। ਅਧ ਚੰਦ੍ਰ ਜਥਾ ਤਿਸ ਕੇ ਅਕਾਰ। ਸਰ ਮੀਨ ਮੁਖੇ ਜਿਨ ਅਧਿਕ ਮਾਰਿ ॥ ੨੧ ॥ ਖਰ ਕੰਟਕ[10] ਸੇ ਕੇਤਿਕ ਘਰਾਇ। ਤਬਿ ਚਲੇ ਸ਼ੂੰਕ ਜਨੁ ਨਾਗ ਜਾਇ। ਜਬਿ ਪਰੇ ਸੈਨ ਤੁਰਕਾਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਚਲਿ ਸਾਙ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁਭਟਨਿ ਲਗਾਹਿਂ ॥ ੨੨ ॥ ਇਕ ਬੇਧਿ[11] ਦੁਤਿਯ

---

[1]ਬੰਦੂਕਾਂ। [2](ਮਾਨੋਂ) ਅੱਗ ਦੀ ਲੜੀ। (ਅ) ਬੰਦੂਕਾਂ। [3]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਧੂਆਂ। [4]ਘੋੜੇ। [5]ਖੋਪਰੀ। [6]ਗਿਦੜੀਆਂ। [7]ਚਿੱਟੀ ਚੀਲ। [8]ਦਸ ਭਥੇ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਚਲਾਏ ਸਨ, (ਹੁਣ) ਫੇਰ ਚੰਗੇ ਤੀਰ) ਮੰਗਾਕੇ (ਭੱਥੇ) ਭਰ ਲਏ। [9]ਤੀਰ। [10]ਕੰਡੇ ਵਰਗੇ ਤਿਖੇ। [11]ਇਕ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ।

ਕੈ ਲਗਤਿ ਜਾਇ। ਤਿਹ ਛੇਦਿ ਤੀਸਰੇ ਕਰਹਿ ਘਾਇ। ਹਯ ਹੋਹਿ ਕਿ ਭਟ, ਜਿਸ ਕੇ ਲਗੰਤਿ। ਨਹਿਂ ਬਚਹਿ ਫੇਰਿ ਤੂਰਨ ਗਿਰੰਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਤਬਿ ਲਗੇ ਗਿਰਨਿ ਜੋਧਾ ਬਿਸਾਲ। ਪਰਖੰਤਿ ਬਾਨੁ ਛੂਟੇ ਕਰਾਲ। 'ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਾਥ ਕੇ ਲਗਤਿ ਆਇ। ਹਯ ਭਟਨਿ ਅਨੇਕਨਿ ਬਿਧਤਿ ਜਾਇ' ॥ ੨੪ ॥ ਬਹੁ ਬਡੇ ਰੁ ਮੋਟੇ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ। ਜੇ ਜਿਯਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਤੇ ਵਿਸ਼ੇਖ। 'ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੌਨ ਸਾਕਹਿ ਚਲਾਇ। ਬਡਿ ਇਨਹੁ ਉਚਿਤ ਧਨੁ ਜੋ ਕਰਾਇ'[1] ॥ ੨੫ ॥ ਕੋ ਸਕਹਿ ਐਂਚ ਬਡਿ ਹੁਇ ਕਠੋਰ। ਜਿਸ ਧਰੇ ਜੋਰ[2] ਬਹੁ ਭਟਨਿ ਫੋਰਿ। ਨਹਿਂ ਬਚਹਿ ਗਜਿੰਦ ਜਿ[3] ਲਗਤਿ ਜਾਇ। ਹਯ ਨਰਨਿ ਕੌਨ ਗਿਨਤੀ ਕਰਾਇ' ॥ ੨੬ ॥ ਤਬਿ ਮੁਗਲਸ-ਖਾਂ ਕਹੁ ਕਹਤਿ ਜਾਇ। 'ਇਹ ਦਿਖਹੁ ਤੀਰ ਗੁਰੁ ਗਨ ਚਲਾਇ। ਜੇ ਰਹਹੁ ਥਿਰੇ ਰਣ ਕਰਤਿ ਆਪਿ।ਤੌ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਭਟ ਦੇਹਿ ਖਾਪਿ॥੨੭॥ ਇਕ ਤੀਰ ਸੰਗਿ ਦੇਂ ਬਹੁਤ ਘਾਇ। ਨਹਿਂ ਸਮੁਹਿ[4] ਹੋਤਿ ਭਟ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ। ਹੋਨੀ ਸੁ ਹੋਇ ਹੱਲਾ ਕਰੇਹੁ। ਕਰਿ ਖੜਗ ਜੰਗ ਤੇ ਮਾਰਿ ਦੇਹੁ ॥੨੮ ॥ ਪਕਰਯੋ ਨ ਜਾਇ ਗੁਰੁ ਬਲਿ ਬਿਸਾਲ। ਜਿਨ ਕਰਯੋ ਖੇਤ ਸੰਘਰ ਕਰਾਲ'। ਸੁਨਿ ਮੁਗਲਸਖਾਂ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ—ਗੁਰੁ ਤੇ ਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਉਧਾਰ[5] ॥੨੯॥ ਜਬਿ ਪਿਖਹਿਂ ਸਮੁਖ, ਆਵਹਿਂ ਸੁ ਧਾਇ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੇਤੁ ਕੀਨਿ ਔਚਕ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਅਬਿ ਬਨਹਿਂ ਨਾਂਹਿ ਹਟਿਬੋ ਪਿਛਾਰਿ। ਮਰਿ ਗਏ ਬੀਰ ਲਰਿ ਕੈ ਜੁਝਾਰ ॥੩੦॥ ਜਿਨ ਕੋ ਭਰੋਸ ਥੋ ਜੁੱਧ ਮਾਂਹਿ। ਸੋ ਮਰੇ ਬੀਰ ਦਿਖਿਯੰਤਿ ਨਾਂਹਿ—। ਕੁਮਲਾਇ ਬਦਨ ਗੰਦੀ ਬਿਸਾਲ। ਗਨ ਸੁਭਟ ਹਕਾਰਿ ਲੀਨੇ ਸੁ ਨਾਲਿ ॥ ੩੧ ॥ ਤਬਿ ਚਲਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਬਾਜੇ ਨਿਸ਼ਾਨ[6]। ਸਭਿ ਦਏ ਛੋਰਿ ਫਰਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ[7]। ਉਤਸਾਹੁ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਦੇ ਪੁਕਾਰ। 'ਹਤਿ ਲੇਹੁ ਬੀਰ ਨਿਜ ਕਾਰ ਸਾਰ ॥ ੩੨ ॥ ਚਲਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਜਸੁ ਕਹਿਂ ਤੁਮਾਰਿ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਿ ਦਿਵਾਉਂ ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਭਾਰਿ'। ਸੱਯਦ ਦਿਦਾਰਲੀ ਕੀਨਿ ਬਾਮ[8]। ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ ਇਕ ਮੁਗ਼ਲ ਨਾਮ॥੩੩॥ਤਿਹ ਕਰਯੋ ਦਾਹਨੇ ਸੈਨ ਸੰਗਿ। ਇਹ ਬਚੇ ਬੀਰ ਦ੍ਵੈ ਕਰਤਿ ਜੰਗ। ਸਭਿ ਔਰ

---

[1]ਵੱਡਾ ਧਨੁਖ ਜੋ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਸੋ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਲਾਇਕ ਹੈ। [2]ਬਲ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੇ। [3]ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਜੋ। [4]ਸਾਹਮਣੇ। [5]ਪ੍ਰਾਣਾ (ਦਾ) ਬਚਾਉ। [6]ਧੌਂਸੇ। [7]ਝੰਡਿਆਂ ਦੇ ਫਰੇਰੇ। [8]ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਕੀਤਾ ਸੱਯਦ ਦੀਦਾਰ ਅਲੀ।

ਮਾਰਿ ਧੂਲੀ ਮਿਲਾਇ। ਚਲਿ ਅੱਗ੍ਰ ਜਿਤੇ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਹੱਲਾ ਤਿਆਰਿ ਕੀਨੋ ਨਿਹਾਰ। ਇਤਿ ਗੁਰੂ ਆਪਨੇ ਲੇ ਜੁਝਾਰ। ਭਟ ਪੈਂਦਖਾਨ ਨਿਜ ਬਾਮ ਕੀਨਿ। ਭਟ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦਾਏਂ ਸੁ ਲੀਨਿ ॥ ੩੫ ॥ ਬਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਲਕ ਜਾਤੀ ਕਰਾਲ। ਸੋ ਪਰਸੋ ਧਾਇ ਭਟ ਲੀਨਿ ਨਾਲਿ। ਦਲ ਮਿਲੇ ਦੋਇ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ। ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰਿ ਚਾਲੇ ਪ੍ਰਹਾਰਿ[1] ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ਉਤਿ ਧਵਾਇ ਆਪਾ ਬਚਾਇ। ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਤੁਪਕ ਤਾਕਹਿਂ ਚਲਾਇ। ਭਟ ਉਥਲ ਪਥਲ ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰੰਤਿ। ਜਿਸ ਲਗਹਿ ਘਾਇ ਨਹਿਂ ਸੋ ਬਚੰਤਿ ॥ ੩੭ ॥ ਤਬਿ ਪੈਂਦ ਖਾਨ ਕੁਪਿਓ ਬਿਲੰਦ। ਗਨ ਹਤਹਿ ਬਾਨ ਸੂਰਾ ਨਿਕੰਦ[2]। ਬਹੁ ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਰਨ ਖੇਤ ਮਾਂਹਿ। ਬਰਖੰਤਿ, ਅਧਿਕ ਦੋਂ ਟਿਕਨਿ ਨਾਂਹਿ ॥ ੩੮ ॥ ਜਿਤਿ ਤੁਰਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਿਤ ਸੂਕ ਜਾਤਿ[3]। ਬਡਿ ਕੰਕ ਪੰਖ ਜਿਨਿ[4],ਕਰਤਿ ਘਾਤਿ। ਨਹਿਂ ਨਿਫਲ ਏਕ ਹੋਵੈ ਖਤੰਗ। ਹਤਿ ਸੁਭਟ ਅੰਗ ਕੈ ਲਗਿ ਤੁਰੰਗ ॥੩੯॥ ਗਿਰ ਪਰਤਿ ਤੁਰਤਿ ਨਹਿਂ ਲਗਤਿ ਬਾਰ। ਇਤਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਮਾਰਿ। ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ ਕੋ ਹੋਇ ਤੀਰ। ਧਨੁ ਐਂਚਿ ਕਾਨ ਲਗਿ ਹਤਸਿ ਤੀਰ ॥ ੪੦ ॥ ਜਿਸਿ ਕੇ ਸੰਜੋਯ ਸਿਰ ਟੋਪ ਲੋਹ। ਬਚਿ ਗਯੋ ਤਾਂਹਿ ਤੇ,ਕਰਸਿ ਕ੍ਰੋਹ[5]। ਬਰਛਾ ਉਭਾਰਿ ਤਬਿ ਆਇ ਧਾਇ। ਤਕਿ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕੈ ਲਾਇ ਘਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਕਰਿ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ ਆਗੇ ਚਲਾਇ। ਲਗਿ ਭੁਜਾ ਬੀਚ ਭਾ ਤਨਕ ਘਾਇ। ਗੁਰੁ ਹਾਥ ਦੇਯ ਰਾਖਯੋ ਬਚਾਇ। ਜਬਿ ਚਲਯੋ ਮੁਗ਼ਲ ਹਟਿ ਪਾਛਿ ਧਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਕਹਿ ਬਿਧੀਚੰਦ 'ਕਯੋਂ ਜਾਤਿ ਕੂਰ[6]?। ਇਮਿ ਜੰਗ ਰੀਤਿ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਸੂਰ'। ਲਲਕਾਰਿ ਖੜਗ ਖੈਂਚਯੋ ਚਲਾਇ। ਤਬਿ ਮੁਗ਼ਲ ਢਾਲ ਆਡੀ ਅਗਾਇ[7] ॥ ੪੩ ॥ ਨਹਿਂ ਲਗਯੋ ਘਾਇ ਬਡਿ ਜਾਨਿ ਦਾਇ। ਤਬਿ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਬਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਪਾਇ। ਚਪਿ, ਗਯੋ ਦੂਰ, ਲਿਯ ਚਾਪ ਬਾਨ। ਕਰਿ ਓਜ ਐਂਚਿ, ਕਰ ਲਾਗਿ ਕਾਨ ॥੪੪॥ ਬਿਨੁ ਕਵਚ[8]ਖੋਦ[9]ਤੇ ਗ੍ਰੀਵ ਹੇਰਿ। ਤਹਿਂ ਤਾਕਿ ਤੀਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਦਲੇਰਿ। ਛੁਟਿ ਚਲਯੋ ਧਨੁਖ ਤੇ ਮਨਹੁ ਨਾਗਿ। ਬਡਿ ਬੇਗ ਸੰਗ ਤਿਹ ਕੰਠ ਲਾਗਿ ॥ ੪੫ ॥ ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ ਲਾਗੇ ਖਤੰਗ।

---

[1]ਮਾਰਨੇ ਨੂੰ। [2]ਬਹੁਤੇ ਤੀਰ ਮਾਰਕੇ ਸੂਰਮੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [3]ਸ਼ੂਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਚਿੱਟੀ ਚੀਲ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਖੰਭ (ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [5]ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ। [6]ਹੇ ਝੂਠੇ! [7]ਅੱਗੋਂ ਅੱਡੀ। [8]ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੁੜਤਾ, ਜ਼ਿਰਾ ਬਕਤਰ। [9]ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ।

ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਭੂਮ ਤਜਿ ਕੈ ਤੁਰੰਗ। ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਨਿ ਪਿਖਤਿ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਾਂਹਿ। ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ਗਯੋ ਤਬਿ ਭਿਸਤ ਮਾਂਹਿ ॥ ੪੬॥ ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਸ਼ੋਕ ਅਰੁ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ। ਇਤਿ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਭੇ ਨਿਹਾਰ। ਤਜਿ ਜਿਯਨਿ ਆਸ ਭੈ ਭੀਤਿ ਹੋਇ। ਇਮ ਜੁਟੀ ਸੈਨ ਕਰਿ ਬਹੁਤਿ ਢੋਇ॥ ੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਿਜਯ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਦਾਰੁਨ ਮਹਾਂ ਤਬਿ ਦਿਦਾਰਲੀ ਆਇ। ਪੈਂਦਾ ਖਾਨ ਬੰਗਾਰਿਓ ਜਨੁ ਨਿਜ ਕਾਲ ਬਨਾਇ[1] ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਹਯ ਕੋ ਧਵਾਇ* ਦੋਨਹੁਂ ਸੁ ਬੀਰ।ਲਿਯ ਚਾਂਪ ਆਪ ਖਰ ਸੰਧਿ ਤੀਰ[2]। ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਇਤਿ ਉਤਹਿ ਧਾਇ। ਦੁਹੁਂ ਦਿਸ਼ਨਿ ਸੂਰ ਲਗਿ ਅਨਿਕ ਘਾਇ ॥ ੨ ॥ ਢਲਕੰਤਿ ਢਾਲ, ਚਮਕੰਤਿ ਤੇਗ। ਥਰਕੰਤਿ ਛਟਾ ਘਨ ਜਯੋਂ ਸਬੇਗ[3]। ਲਗਿਯੰਤਿ ਘਾਇ,ਗਿਰਿਯੰਤਿ ਬੀਰ।ਧਰਿਯੰਤਿ ਧੀਰ,ਭਜਿਯੰਤਿ ਭੀਰ ॥੩॥ ਭਕਕੰਤਿ ਘਾਇ, ਢਰਿਯੰਤਿ ਸ਼ੋਂਣ[4]। ਦਲਿਯੰਤਿ ਦੀਹ, ਬੁਝਿ-ਯੰਤਿ ਕੌਣ[5]। ਘੁਮਿਯੰਤਿ ਹੂਰ,ਬਰਿਯੰਤਿ ਸੂਰ। ਹਰਖੰਤਿ ਹੇਰਿ,ਬਰਖੰਤਿ ਨੂਰ ॥੪॥ ਸੱਯਦ ਦਿਦਾਰਲੀ ਤਜਿ ਖਤੰਗ। ਪਿਖਿ ਪੈਂ ਦਖਾਨਕੇ ਹਨਤਿ ਅੰਗ। ਪਹਿਰੇ ਸੰਜੋਇ,ਨਹਿਂ ਲਗਤਿ ਕੋਇ। ਸਹਿ ਡੋਬ ਲੋਹ ਮਹਿਂ ਦੇਹਿ ਸੋਇ[6] ॥੫॥ ਬਹੁ ਕਰਿ ਉਪਾਇ ਹਥਿਯਾਰ ਡਾਰਿ। ਇਤਿ ਉਤਿ ਧਵਾਇ ਕਰਿ ਹੈ ਪ੍ਰਹਾਰਿ। ਤਬਿ ਪੈਂਦਖਾਨ ਗਨ ਤਜਤਿ ਬਾਨ।-ਗਰ ਕਵਚ[7] ਤਾਂਹਿ ਨਹਿਂ ਚੁਭਹਿ-ਜਾਨਿ ॥੬ ॥ ਇਮਿ ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਤਕਿ ਕੈ ਤੁਰੰਗ। ਹਤਿ ਤੀਰ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਭਾਲ ਅੰਗ। ਬਡਿ ਬੇਗ ਸਹਤ ਲਾਗਯੋ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਪਰਵਿਸ਼ਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗਾ ਪਿਛਲਿ ਪਾਰਿ ॥ ੭ ॥ ਤਤਕਾਲ ਗਿਰਯੋ ਸੱਯਦ ਤੁਰੰਗ। ਤਬਿ ਪਰਯੋ ਉਤਰਿ ਧਰਿ ਬੇਗ ਅੰਗ। ਸੜਕੰਤਿ[8] ਖੜਗ ਗਹਿ ਢਾਲ ਹਾਥਿ। ਰੁਪ ਰਹਯੋ ਬੀਰ ਕਹਿ ਖਾਨ ਸਾਥਿ:-॥ ੮॥ 'ਹਯ ਹਤਯੋ, ਕਹਾਂ ਕਿਯ ਓਜ ਤੋਹਿ। ਤੁਝ ਹਤਨਿਹਾਰ, ਪਿਖਿ ਲੇਹੁ ਮੋਹਿ। ਅਬਿ ਤਰੈ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਦੋਇ ਹਾਥ। ਤਬਿ ਲਖੋਂ ਹੋਹੁ ਬਲ ਅਧਿਕ ਸਾਥਿ[9]'

[1]ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਬਣਾ ਕੇ। [2]ਤੀਰ ਜੋੜੇ। [3]ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਹੈ। [4]ਲਹੂ ਢਲਦਾ ਭਾਵ ਵਗਦਾ ਹੈ। [5]ਕੌਣ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਕੋਈ ਪਛਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [6]ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ਲੋਹੇ ਵਿਚ ਡੁਬੀ ਹੋਈ ਹੈ। [7]ਸੰਜੋਇ। [8]ਕੱਢੀ। [9]ਤਦ (ਤੈਨੂੰ) ਮੈਂ ਜਾਣਾਂਗਾ (ਕਿ ਤੂੰ) ਭਾਰੀ ਬਲ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। *ਪਾ:-ਫੈਧਾਇ।

॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਬਚ ਪੈਂਦਖਾਨਿ। ਹਯ ਤਜਯੋ ਆਪਿ ਬਨਿ ਸਾਵਧਾਨ। ਹੁਇ ਨਿਕਟਿ ਕਹਯੋ 'ਕਯੋਂ ਮਰਨ ਚਾਹਿ। ਮਮ ਨਾਮ ਸੁਨਯੋ ਕੈ ਪ੍ਰਥਮ ਨਾਂਹਿ ? ॥੧੦॥ ਮਮ ਏਕ ਮੁਸ਼ਟਿ ਕੋ ਲੇ ਸਹਾਰਿ। ਪੁਨ ਕਰੌਂ ਖੜਗ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰ'। ਸੁਨਿ ਸੱਯਦਿ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਨੇਰਿ ਆਇ। ਤੁਵ ਪ੍ਰਥਮ ਹਾਥ ਕਾਟੌਂ ਬਨਾਇ' ॥ ੧੧ ॥ ਇਮ ਕਹਤਿ ਕਰਯੋ ਤਬਿ ਤੇਗ਼ ਵਾਰਿ। ਧਰਿ ਸਿਪਰਿ ਪੈਂਦ ਖਾਂ ਲਿਯ ਸਹਾਰ। ਪੁਨ ਉਛਲਿ ਆਪਿ ਕਰਿ ਮੁਸ਼ਟ ਜੋਰਿ। ਜਹਿਂ ਕਰਨ ਮੂਲ[1] ਤਹਿਂ ਹਤਿ ਕਠੋਰ ॥ ੧੨ ॥ ਸਹਿ ਸਕਯੋ ਨ ਸੱਯਦ ਕੰਪ ਖਾਇ। ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਬਾਯੁ ਜਨੁ ਤਰੁ ਗਿਰਾਇ। ਬਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗੇ ਹੋਯਸਿ ਬਿਨਾਸ਼। ਸਭਿ ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਆਸ ਪਾਸ ॥੧੩॥ ਪਿਖਿ 'ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ' ਕਹਿ ਖਾਨ ਸਾਥ। ਬਹੁ ਹਸੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨਾਥ। ਤਤਕਾਲ ਤੁਰੰਗ ਪਰਿ ਚਢਿ[2] ਸਿਧਾਇ। ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਨਿਕਟ ਭਾ ਠਾਂਢਿ ਆਇ॥ ੧੪॥ ਪਿਖਿ ਮੁਗ਼ਲਸ ਖਾਂ ਸਰਦਾਰ ਦੋਇ।–ਇਹ ਬਡੇ ਹੁਤੇ ਲਿਯ ਮਾਰਿ ਸੋਇ। ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਆਨ ਔਰ–। ਗੁਰੁ ਸਮੁਖ ਹੋਇ ਜਬਿ ਆਇ ਦੌਰ ॥੧੫॥ ਉਤਸਾਹ ਧਾਰਿ ਘੋਰਾ ਫੰਦਾਇ। ਰਣ ਕੇ ਮਦਾਨ ਮਹਿਂ ਆਇ ਧਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਸਮੁਖ ਹੋਇ। 'ਬਹੁ ਮਰੇ, ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਕਾਜ ਕੋਇ ॥ ੧੬ ॥ ਅਬਿ ਮੋਰ ਤੋਰ ਰਣ ਹੈ ਕਰਾਲ। ਅਵਿਲੋਕ ਲੋਕ ਹਰਖਹਿਂ ਬਿਸਾਲ। ਕੈ ਮਰੌਂ ਆਪਿ, ਕੈ ਲੇਉਂ ਮਾਰਿ। ਤਬਿ ਹੋਇ ਹਾਰਿ ਕੈ ਜੀਤਿ ਕਾਰ' ॥੧੭॥ ਗੁਰੁ ਸੁਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਦਿਯ ਹਟਾਇ। 'ਅਬਿ ਖਰੇ ਪਿਖਹੁ ਰਨ ਕੇਰ ਦਾਇ'। ਉਤਿ ਤੁਰਕ ਹਟੇ ਨਹਿਂ ਘਾਵ ਘਾਲਿ। ਇਤਿ ਸਿੱਖ ਮਿਟੇ ਗੁਰ ਬਾਕ ਨਾਲ॥੧੮॥ ਤਬਿ ਚਲੇ ਦੁਹੂੰ ਤੇ ਭੀਮ ਤੀਰ। ਅਰ ਪਰੇ ਬੀਰ ਦੋਨਹੁੰ ਸਧੀਰ। ਸਭਿ ਲਖਹਿ ਪਟੇ ਬਾਜ਼ੀ ਸੁ ਖਾਨ। ਪਿਖਿ ਗੁਰੂ ਸੰਗਿ ਕੀਨਸਿ ਬਖਾਨ ॥ ੧੯ ॥ 'ਮੈਂ ਚਹੌਂ ਖੜਗ ਕੋ ਕਰਨਿ ਜੰਗ। ਤੁਮ ਤੀਰ ਤਜਹੁ ਬਲ ਅਧਿਕ ਸੰਗਿ। ਸਮਤਾ ਨ ਚਾਂਪ ਬਿੱਦਯਾ ਮਝਾਰ। ਬਡਿ ਮਾਰਤਿ ਹੋ ਪ੍ਰਿਥਮੈਂ ਨਿਹਾਰਿ' ॥ ੨੦॥ ਸੁਨਿ ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜਾਨਿ। ਗੁਰੁ ਪਰੇ ਉਤਰਿ ਤਜਿ ਕੈ ਕਿਕਾਨ। ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਗਹੀ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਹਾਥ। ਬਹੁ ਗਰੁਵ ਪੁਲਾਦੀ ਬਾਢਿ ਸਾਥਿ ॥੨੧ ॥ ਜਹਿਂ ਲਗਤਿ ਲੋਹ ਕੋ ਕਾਟਿ ਜਾਇ। ਹਯ ਨਰਨਿ ਕਟਨਿ ਕਯਾ ਕਹਿ ਬਨਾਇ। ਸਭਿ ਲਿਪਤਿ

[1]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਕੋਲ। [2]ਚੜ੍ਹਕੇ (ਪੈਂਦਾ)।

ਹੇਮ[1] ਸੋਂ ਚਮਕ ਚਾਰੁ। ਕਰ ਬਾਮ ਸਾਥਿ ਗਹਿ ਮਹਦ ਢਾਰ॥੨੨॥ ਉਤ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂ ਖੈਂਚੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਗਹਿ ਸਿਪਰ ਭਯੋ ਜਬਿ ਸਾਵਧਾਨ। ਬਹੁ ਲਖਹਿ ਦਾਇ ਇਤ ਉਤ ਬਚਾਇ। ਰਣ ਰੀਤਿ ਵਿਰਤਿ ਚਹਿ ਕਰਨਿ ਘਾਇ॥ ੨੩ ॥ ਹੁਇ ਬਾਮ ਦਾਹਨੇ ਕਰਤਿ ਨੇਰਿ। ਗੁਰੁ ਸਮੁਖ ਆਇ ਚਾਹਤਿ ਸੁ ਤੇਰਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਤਬਿ ਕਹਿਸਿ ਤਾਂਹਿ। 'ਸੁਨਿ ਖਾਨ! ਜਿਤਿਕ ਬਿੱਦਯਾ ਸੁ ਪਾਹਿ ॥੨੪॥ਸਭਿ ਕਰਿਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਆਜਿ ਆਪ। ਬਿਸਵਾਸ ਜਾਸ ਕੇ ਧਰਹਿਂ ਦਾਪ[2]। ਦਲ ਦੁਹੂਨਿ ਕੇਰ ਜੋਧਾ ਦਿਖੰਤਿ। ਸਭਿ ਜੀਤਿ ਹਾਰਿ ਆਸਾ ਧਰੰਤਿ ॥ ੨੫॥ ਅਬਿ ਪ੍ਰਥਮਵਾਰਿ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਪ੍ਰਹਾਰ[3]। ਅਵਿਲੋਕਹਿਂ ਬਲ ਕੇਤਿਕ ਜੁਝਾਰ'। ਸੁਨਿ ਧੀਰ ਸਹਤ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸੁ ਬੈਨ। ਤਬਿ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂ ਕਰਿ ਸਮੁਖ ਨੈਨ॥ ੨੬ ॥ ਚਾਹਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਹਿਂ ਦਾਵ ਪਾਇ।-ਜੇ ਹਤੌਂ ਖੜਗ,ਤਨੁ ਲੇ ਬਚਾਇ।ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਢਾਲਿ ਆਡੋ[4] ਕਰੇਹਿ। ਹੁਇ ਬਿਫਲ ਵਾਰ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਸਰੇਹਿ[5]-॥ ੨੭ ॥ ਗੁਰੁ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਇ ਚੁਫੇਰ।ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਹਾਥ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਹੇਰਿ। ਤਕ ਰਹਯੋ ਬਹੁਤ, ਨਹਿਂ ਦਾਵ ਪਾਇ। ਤਬਿ ਪਰਯੋ ਆਨਿ ਅਸਿ[6] ਕੋ ਉਠਾਇ॥੨੮॥ ਊਪਰ ਜਨਾਇ ਤਰ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰ[7]। ਗੁਰੁ ਗਏ ਕੁਦਿ ਗਾ ਛੂਛ ਵਾਰ। ਪੁਨ ਖੜਗ ਸੀਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਾਇ। ਗੁਰੁ ਸਿਪਰ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਕਰਿ, ਬਚਾਇ ॥੨੯॥ ਤਿਹ ਰੋਕਿ ਉਪਰੇ ਹਾਥ ਲੀਨਿ।ਗਹਿ ਖੜਗ ਆਪਨੋ ਵਾਰਿ ਕੀਨਿ।ਭੁਜ ਕੇ ਤਰੇ ਸੁ ਤਹਿਂ ਲਗਿਯ ਜਾਇ। ਬਲ ਸਹਤ ਬਹਯੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਵਾਇ॥ ੩੦ ॥ ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਜਿ ਅੰਗ। ਕਟਿ ਗਏ ਸਕਲ ਇਕ ਬਾਰ ਸੰਗਿ। ਗਨ ਪਾਸਰੀਨਿ[8] ਸਭਿ ਕਾਟਿ ਦੀਨਿ। ਜੁਗ ਖੰਡ ਹੋਇ ਧਰ ਪਰਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੩੧ ॥ ਸਿਰ ਭੁਜਾ ਸਹਤ ਭਾ ਏਕ ਖੰਡ। ਜੁਗ ਚਰਨ ਜੁਕਤ* ਦੁਤੀਓ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਇਮ ਬਹਯੋ ਖੜਗ ਸਭਿ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿ। ਸਾਬੂ-ਣਹਿ ਤੇ ਜਿਮ ਤਾਰ ਪਾਰਿ[9] ॥੩੨॥ ਰਹਿ ਗਈ ਆਂਖਿ ਪਸਰੀ[10] ਬਿਸਾਲ। ਕਰ ਬਿਖੈ ਖੜਗ ਨਾਂਗੋ ਕਰਾਲ। ਤਿਹ ਮਰਯੋ ਦੇਖਿ ਗੁਰੁ ਦਲ ਬਿਲੰਦ।

[1]ਸੋਨਾ। [2]ਹੰਕਾਰ। [3](ਤੂੰ) ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਵਾਰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕਰ ਲੈ। [4]ਆਸਰਾ, ਰੋਕ। [5]ਕੁਛ ਸਰਨਾ ਨਹੀਂ। [6]ਤਲਵਾਰ। [7]ਭਾਵ ਉਪਰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰਕੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀ। [8]ਪੱਸਲੀਆਂ। [9]ਜਿਵੇਂ ਸਾਬੁਣ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਤਾਰ (ਸਾਬੁਣ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ) ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [10]ਖੁੱਲ੍ਹੀ।

*ਪਾ:-ਜੁਗਹੁ। ਜੰਘ।

ਕਹਿ 'ਬਿਜੈ ਸਦਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ'॥੩੩॥ਪਿਖਿ ਖੜਗ ਖਾਨ ਕੇ ਬਹਿਸਿ ਘਾਇ। ਬਿਸਮਾਦਿ ਭਏ ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਧਾਇ। ਇਕ ਬਾਰਿ ਓਰੜੇ ਗਨ ਤੁਫੰਗ[1]। ਸਭਿਹਿਨਿ ਚਲਾਇ ਬੇਗੀ[2] ਤੁਰੰਗ ॥ ੩੪॥ ਇਕਿ ਬਾਰ ਤੁਪਕ ਕੋ ਸਭਿਨਿ ਕੀਨਿ। ਪੁਨ ਖੜਗ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਐਂਚਿ ਲੀਨਿ। ਸਭਿ ਪਰੇ ਆਨਿ ਊਪਰਿ ਜੁ ਵਾਰ[3]। ਮਿਲਿ ਗਏ ਆਪਿ ਮਹਿਂ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ॥ ੩੫ ॥ ਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਕੀਨਿ 'ਸੁਨਿ ਪੈਂਦਖਾਨ ! ਇਕ ਮੱਲਕ ਜਾਤੀ ਭਟ ਮਹਾਨ। ਲਿਹੁ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕੋ ਸੰਗ ਧਾਰਿ। ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਦ ਹੀ ਤੁਮਾਰਿ॥੩੬॥ ਸਰਦਾਰ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੋਇ। ਗਹਿ ਖੜਗ ਕਰਹੁ ਇਕ ਤੇ ਸੁ ਦੋਇ। ਜੋ ਅਰਹਿ ਤਿਨਹੁਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ। ਭਟ ਭੀਰੁ ਭਜਾਇ ਦੀਜੈ ਨਿਦਾਨ ॥ ੩੭ ॥ ਅਬਿ ਗਯੋ ਹੋਇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅੰਤਿ। ਨਹਿਂ ਟਿਕਹਿਂ ਤੁਰਕ ਭਜਿ ਹੈਂ ਮਰੰਤਿ'। ਗੁਰੁ ਹੁਕਮੁ ਪਾਇ ਕਰਿ ਪੈਂਦਖਾਨ। ਗਹਿ ਖੜਗ ਖੈਂਚਿ ਬਡਿ ਬਾਢਿ ਵਾਨਿ[4] ॥੩੮॥ ਬਿਚ ਪਰਯੋ ਜਾਇ ਤੁਰਕਨਿ ਬਿਸਾਲ। ਜਿਮ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਬਿਖੈ ਕੇਹਰਿ ਕਰਾਲ। ਬਹੁ ਉਬਲ ਪ੍ਰਬਲ ਕਰਿ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿ। ਨਹਿਂ ਬਚਹਿ, ਲਗਹਿ ਜਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥੩੯॥ ਇਤਿ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦੌਰਯੋ ਰਿਸਾਇ। ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਦੀਨੋ ਗਿਰਾਇ। ਬਰ ਬੀਰ ਮਲਕ ਜਾਤੀ ਸ ਕ੍ਰੋਧ। ਗਹਿ ਖੜਗ ਸੰਘਾਰੇ ਅਨਿਕ ਜੋਧ ॥ ੪੦ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿ ਅਪਰ ਗੁਰੁ ਸੂਰ ਧਾਇ। ਜੇ ਪਰੇ ਦੌਰ,ਸਭਿ ਕੋ ਭਜਾਇ। ਕਟਿ ਗਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਧਰ ਪਰ ਗਿਰੰਤਿ।ਗਨ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਖੰਡਤਿਪਰੰਤਿ[5]॥੪੧॥ਕਿਹ ਕਟੇ ਹਾਥ,ਕਿਹ ਪੈਰ ਅੰਗ। ਕੋ ਮਰੇ ਤਰੇ ਦਾਬਿ ਹਤਿ ਤੁਰੰਗ। ਹਟਿ ਗਏ ਕਿਤਿਕ ਸੋ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ। ਸਰਦਾਰ ਹੀਨ ਭਾਜੇ ਗਵਾਰ ॥ ੪੨॥ ਗੁਰੁ ਸੈਨ ਪਿਛਾਰੀ ਜਾਤਿ ਘਾਇ। ਤਬਿ ਚਲੇ ਭੀਰੁ ਮ੍ਰਿਗਹਿਂ ਲਜਾਇ[6]। ਨਾਹਿਂ ਪਿਖਹਿਂ ਪਿਛਾਰੀ ਕਟਤਿ ਜਾਤਿ।ਕਰੋ ਜੋਰਿ ਕਿਤਿਕ,ਨਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਘਾਤ'[7]॥੪੩॥ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਛੀਨਿ ਦੀਨੇ ਭਜਾਇ। ਇਕਿ ਕੋਸ ਤੀਕ ਤਿਨ ਗੈਲ[8] ਜਾਇ। ਸਭਿ ਖੇਤ ਜੰਗ ਤੇ ਕਾਢਿ ਦੀਨਿ। ਹਟਿ ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਫਤਹਿ ਲੀਨਿ ॥ ੪੪ ॥

---

[1]ਬੰਦੂਕਾਂ। [2]ਛੇਤੀ, ਤੇਜ਼। [3]ਵਾਰ ਕਰਨ ਲਈ। [4]ਬੜੀ (ਤਿੱਖੀ) ਧਾਰ ਵਾਲੀ। [5]ਬਹੁਤੇ ਧੜ ਤੇ ਸੀਸ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ। [6]ਤਦ ਕਾਇਰ (ਭੱਜ) ਚੱਲੇ (ਐਤਨੇ ਤ੍ਰੇਜ਼ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਹਰਨ ਭੀ ਸ਼ਰਮ ਖਾਣ (ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਤਨਾ ਨਹੀਂ ਭੱਜ ਸਕਦੇ) ਮੁਰਾਦ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਹੈ। [7]ਕਈ ਜੁ ਹੱਥ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ। [8]ਪਿੱਛੇ।

ਤਬਿ ਜੀਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ। ਗੁਰੁ ਭੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਿਖ ਹਰਖ ਪਾਇ। ਨਿਜ ਸੁਭਟ ਘਾਇ ਜੁਤਿ[1] ਲਿਯ ਉਠਾਇ। ਜੋ ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮ ਤਹਿਂ ਸੋ ਪ੍ਰਚਾਇ ॥੪੫॥ ਸਭਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਸਾਰ ਲੀਨਿ। ਨਰ ਸੇਵ ਕਰਨ ਪਰ ਛੋਰਿ ਦੀਨ। ਰਣ ਖੇਤ ਫਤੇ ਗੁਰੁ ਏਵ ਪਾਇ। ਪੁਨ ਭਟ ਸੰਭਾਰਿ ਕੀਨਸਿ ਬਨਾਇ ॥੪੬॥ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਮਾਨਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਜਸੁ ਕਰਤਿ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ। ਰਣ ਥਾਨ ਭੀਮ ਬਹੁ ਸ਼ੋਣ ਮਾਸ। ਜਿਸ ਦੇਖਿ ਭੀਰੁ ਉਰ ਪਾਇ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੰਗ ਜੀਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ। ਝਬਾਲ ਪੁੱਜੇ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਯੋ ਦੁਪਹਿਰਾ ਲਰਤਿ ਬਹੁ ਰਾਤਿ ਜਾਮ ਤੇ ਜੰਗ। ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਮਹਿਂ ਹਨਿ ਦਈ ਸੈਨਾ ਸਹਤ ਤੁਰੰਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਚਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਣ ਥਲ ਹੇਰਾ। ਸ਼ੋਣ ਮਾਸ ਤੇ ਭੀਮ ਘਨੇਰਾ। ਲੋਥਹਿ ਪਰ ਲੋਥੈਂ ਬਹੁ ਪਰੀ। ਸੰਹਤ ਹਯਨਿ ਬਡਿ ਸੈਨਾ ਮਰੀ ॥ ੨ ॥ ਇਤਿ ਉਤਿ ਫਿਰਿ ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਭਏ। ਬਹੁਰ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਕੋ ਗੁਰ ਗਏ। ਤਹਾਂ ਸਿੱਖ ਜੇ ਮਰੇ ਨਿਹਾਰੇ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਸੋਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ ॥੩॥ 'ਹਯ ਦਿਹੁ ਬੰਧਿ ਲੇਹੁ ਨਰ ਸੰਗਿ। ਮਰੇ ਸਿੱਖ ਭਟ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਗ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਲਿਹੁ ਲੋਥ ਉਠਾਈ। ਇਕ ਥਲ ਕਰਹੁ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਮੁਦਾਈ'॥ ੪ ॥ ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਬਿਧੀਏ ਤਤਕਾਲ। ਲੇ ਮਾਨਵ ਗਨ ਅਪਨੇ ਨਾਲਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਸਿਖ ਅਪਨੇ ਭਾਲੇ। ਮਰੇ ਮਿਲੇ ਗਨ ਤੁਰਕ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੫ ॥ ਜਿਸ ਥਲ ਗੁਰੁ ਕੇ ਮਹਿਲ ਬਿਲੰਦ। ਤਹਿਂ ਇਕਠੀ ਕਰਿ ਲੋਥੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਹੇਤ ਬਨਾਹ ਕੋ ਕਾਸ਼ਟ ਪਰਯੋ। ਸੋ ਸਭਿ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਥਲ ਧਰਯੋ ॥ ੬ ॥ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਧਰਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਹਾਨ। ਮੋਹਨ ਸਹਤ ਗੁਪਾਲਾ ਦੋਇ। ਸਿਸਕਤਿ[2] ਪਰੇ, ਉਠਾਏ ਸੋਇ ॥ ੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਢਿਗ ਲੇ ਕਰਿ ਆਏ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਪਿਖੇ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਿਯ ਭਾਏ[3]। ਪੌਂਛਤਿ ਮੁਖ ਗਹਿ ਹਾਥ ਰੁਮਾਲ। ਸਾਦਰ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੮ ॥ 'ਭੋ ਮੋਹਨ ਸਿੱਖ ! ਸੁਨਹੁ ਗੁਪਾਲਾ !। ਤੁਮ ਪਜਾਰੇ ਮੋ ਕਹੁ ਸਦ ਕਾਲਾ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਬਰੁ ਜਾਚਨਿ ਕੀਜੈ। ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੁ ਨ

[1] ਆਪਣੇ ਜ਼ਖਮੀ ਸੂਰਮੇ। [2] ਸਹਿਕਦੇ। [3] ਪਿਆਰੇ ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਭਾਵਣ ਵਾਲੇ (ਸਿੱਖ) ਉੱਠ ਕੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਤੱਕੇ।

ਅਦੋਧ ਜਨੀਜੈ॥ ੯ ॥ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਹਮ ਭਾਖ॥ਬਿਨਸ਼ੰਕਾ ਪੂਰਹੁ ਅਭਿਲਾਖਾ । ਜੇ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜੀਵਨਿ ਕੋ ਚਾਹੋ। ਰਾਜ ਸਹਤ ਲਿਹੁ ਅਨੰਦ ਉਮਾਹੋ ॥ ੧੦॥ ਅਪਰ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਜਗ ਮਹੀਆ। ਭੋਗਹੁ ਸਕਲ ਲੇਹੁ ਹਮ ਪਹੀਆ[1]' । ਸੁਨਿ ਮੋਹਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਮਿਲਿ ਹਮ ਦ੍ਵੈ ਨਿਤਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ॥੧੧॥–ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤਿ ਜਬਿ ਹੋਹਿਂ ਹਮਾਰੇ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰੇਂ–। ਇਹ ਨਿਤ ਹੁਤੀ ਕਾਮਨਾ ਹਮੈਂ । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਆਨਿ ਸੋ ਸਮੈਂ ॥੧੨॥ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨਾ । ਯਾ ਤੇ ਰਣ ਮਹਿਂ ਹਤੇ ਨ ਪ੍ਰਾਨਾ । ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਦਿਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਇਸ ਤੇ ਲਾਭ ਨ ਅਪਰ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੩ ॥ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ਭਗਤ ਗਿਆਨੀ ਚਹਿਂ ਸੁਖ ਭਾਰੀ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ। ਇਸ ਹਿਤ ਘਾਲਹਿਂ ਘਾਲਿ ਉਮਾਹਤਿ ॥ ੧੪॥ ਨਹਿਂ ਜਾਚਨਿ ਕੁਛ ਇੱਛਾ, ਨਾਥ !। ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮਹਿਂ ਰਾਖਹੁ ਸਾਥ॥ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਹੁਇ ਅਵਤਾਰ ਤੁਮਾਰਾ । ਤਹਿਂ ਤਹਿ ਰਾਖਹੁ ਸੰਗ ਉਦਾਰਾ॥੧੫॥ਕਛੁ ਨ ਜਾਚਨਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕਬਿ-ਹੂੰ। ਰਹੈਂ ਸੰਗ, ਦੀਜੈ ਬਰੁ ਅਬਿ ਹੂੰ। ਅਪਰ ਜਿ ਮਰੇ ਸੁਭਟ ਰਣ ਮਾਂਹੂ। ਅਪਨੇ ਲੋਕ ਰਾਖਿਯਹਿ ਪਾਹੂ' ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਨਤਿ ਖਿਸਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ। 'ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮੋਹਨ ! ਧੰਨ। ਜਿਮ ਤੈਂ ਜਾਚਨਿ ਕੀਨਸਿ ਅਬੈ । ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਹੋਵਹਿਗੀ ਸਬੈ' ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਅੱਗ੍ਰ ਨਿਹਾਰੇ । ਦੋਨਹੁੰ ਤਬਿ ਪਰਲੋਕ ਪਧਾਰੇ। ਧੰਨ ਮਰਣ ਤਿਨ ਕੋ ਜਗ ਭਯੋ। ਅੰਤਿ ਸਮੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦਰਸਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਯੋ। ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ ਮੰਗਾਇ ਸੁ ਪਾਯੋ। ਏਕਹੁ ਚਿਖਾ ਬਨਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰੁ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਜਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਈਂਧਨ ਗਨ ਕੋ ਉਪਰ ਡਾਰਾ। ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਕਰ ਲਾਂਬੂ ਧਾਰਾ[2] । ਗਤਿ ਸਮੀਪ[3] ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦਈ। ਜੈ ਜੈ ਧੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਮੁਖ ਭਈ ॥ ੨੦ ॥ ਚੰਦਨ ਘ੍ਰਿਤਿ ਸਦਨ ਤੇ ਲ੍ਯਾਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਿਖਾ ਪਰ ਸਗਰੇ ਪਾਏ। ਨਭ ਤੇ ਗਨ ਬਿਮਾਨ ਤਬਿ ਆਏ। ਸਾਦਰ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ ਚਢਾਏ ॥੨੧॥ ਪਹੁੰਚਾਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਲੋਕ। ਜਹਿਂ ਮਦ ਮਾਨ ਮੋਹ ਨਹਿਂ ਸ਼ੋਕ। ਜਰਾ ਮਰਣ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਜਹਾਂ। ਪਦਵੀ ਅਚਲ ਥਿਰੇ ਚਲਿ ਤਹਾਂ॥

[1]ਸਾਰੇ ਪਾਸੋਂ । [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਲੰਬੂ ਲਾਇਆ । [3]ਸਾਮੀਪ ਮੁਕਤੀ ।

॥੨੨॥ ਸੂਰ ਸਰੀਰਨਿ ਛਾਰਿ ਕਟੀਹੈ[1]*। 'ਬਡਿ ਭਟ ਲਰੇ' ਸਰਾਹ ਰਰੀ ਹੈ[2]। ਚਢਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲੇ ਭਟ ਸਮਦਾਏ। ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਆਇ ਨਿਰਾਏ ॥ ੨੩ ॥ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ। ਬਹੁਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੌਰ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਕੇ ਆਗੇ ਖਰੇ। ਬਾਰਿਬਾਰ ਨਮੋਂ ਬਹੁ ਕਰੇ॥੨੪॥ ਬਿੱਪ੍ਰ, ਸਾਧ, ਸਿਖ ਦੀਨ[3] ਘਨੇਰੇ। ਮਿਲੇ, ਦਿਯੋ ਤਿਨ ਦਾਨ ਬਡੇਰੇ। ਚਤਰ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਫਿਰ ਕਰਿ ਦਈ। ਧਰਿ ਗੁਰੁ ਧ੍ਯਾਨ ਬੰਦਨਾਂ ਕਈ ॥ ੨੫ ॥ ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਆਨਿ ਕਰਿ ਖਰੇ। ਭਾਟ ਕਲਾਵਤਿ ਜਿਨਿ ਜਸੁ ਰਰੇ। ਧਨ ਦੇ ਤਿਨਕੋ ਹਰਖ ਵਧਾਏ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਾਇ ਤਿਨਹੁ ਜਸੁ ਗਾਏ ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰੁ ਬਜਵਾਇਸਿ ਵਡੋ ਨਗਾਰਾ। ਭਏ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਪੁਨ ਅਸੁਵਾਰਾ। ਚਲੇ ਝਬਾਲ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਤਬੈ। ਮੋਦਤਿ ਰਿਦੇ, ਉਲੰਘਿ ਮਗ ਸਬੈ ॥੨੭ ॥ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੁ

---

[1]ਭਾਵ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। [2]ਮਹਿਮਾਂ ਕਹੀ ਹੈ। [3]ਗਰੀਬ।

*ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਸਕਾਰ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਅੱਜ ਕਲ ਨਜ਼ਰੀਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਸ਼ਹਿਰ ਘੁੱਮ ਵਸ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਕਈ ਅੰਦੋਲਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਉਹ ਟਿਕਾਣਾ ਵਸੋਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਵੇਂ ਅਕਾਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵੇਲੇ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਜੋ ਇਸੇ ਮਹੱਲੇ ਵਿਚ ਸੀ ਬੇਪਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਅੰਗੀਠੇ ਦਾ ਇਕ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਏਥੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦੋ ਤੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਸਕਾਰੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਪਰ ਦਿਨ ਭਰ ਜਿੱਥੇ ਜੰਗ ਮਚਿਆ ਰਿਹਾ ਤੇ ਦੁਵੱਲੀ ਸੈਨਾਂ ਮਰੀ ਉਹ ਸਥਾਨ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ 'ਪਹਾੜ' ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਕੁਛਕ ਪੱਛੋਂ ਵਲ ਝੁਕਦੀ ਪਹਾੜ ਦਿਸ਼ਾ ਵਾਲਾ ਜੰਗ ਮੈਦਾਨ ਉਥੇ ਕੁ ਵਾਰ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਹੁਣ ਹੈ। ਪਿਪਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੋ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਉਰੇ ਹੈ.ਇਨ ਵਾਲੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਜੂਝੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਦਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਟਿਕਾਣਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਏ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਕੇ ਬੈਠਦੇ ਬੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਇਥੇ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵੇਲੇ ਤੇ ਕਈ ਬਰਸ ਮਗਰੋਂ ਕੁਛ ਟਿੱਬੇ ਸਫਾ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਇਨਸਾਨੀ ਅਸਥੀਆਂ ਬਹੁਤ ਨਿਕਲੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਭਵ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਸਾਰੀ ਜੂਹ ਮੁਖਲਸ ਖਾਂ ਦਾ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਹੁਣ ਪਿਪਲੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤਦੋਂ ਇਹ ਸੜਕ ਇਥੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੰਘਦੀ, ਉਹ ਲਹੌਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਛਿਹਰਟੇ ਦੇ ਲਾਗ ਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਬਾਹਰੀਂ ਸ਼ਾਹ ਰਾਹ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਾਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇਖਕੇ ਜੰਗ ਲਈ ਜਾ ਡਟੇ ਸੇ ਜੋ ਨਗਰੀ ਰਣਭੂਮੀ ਨਾ ਬਣੇ, ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਹੋਵੇ। ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਨਗਰੋਂ ਪਰੇ ਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਬੀ ਇਹ ਵਿਉਂਤ ਸੀ।

ਜਿਤਕੋ ਜਿਸਿ ਥਾਨ। ਉਤਰੇ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ। ਤਤਛਿਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਆਗਯਾ ਦੀਨਿ। ਜਿਤਿਕ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਬਨਾਹਨਿ ਚੀਨਿ ॥ ੨੮ ॥ ਤਹਿਂ ਕੇ ਬਨਕ ਬੁਲਾਇ ਸੁਨਾਇ। ਲੈਨਿ ਲਾਭ ਹਿਤ. ਸਗਰੀ ਲਯਾਇ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅੰਨ ਗਨ ਆਨਾ। ਘ੍ਰਿੱਤ ਸਮੂਹ,ਬਹੁਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ॥ ੨੯ ॥ ਲਗੇ ਕਰਨਿ ਸਗਰੇ ਪਕਵਾਨ। ਆਨੇ ਬਹੁ ਰੇਸ਼ਮ ਕੇ ਥਾਨ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਧਨ ਲੀਨਿ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਗਨ ਬਨਕਨਿ ਦੀਨਿ ॥ ੩੦ ॥ ਜਥਾਜੋਗ ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਤਯਾਰਿ। ਤੁਰਤ ਕਰਾਈ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ*। ਸੁਨੀ ਜਨੇਤ ਜਬਹਿ ਨਿਯਰਾਈ। ਪਠੇ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖ ਅਗਵਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਲਯਾਵਤਿ ਭਏ। ਪਟਹ ਬੇਸਰੀ ਢੋਲ ਬਜਏ। ਧਨ ਬਰਖਾਵਤਿ ਆਇ ਅਗਾਰੀ। ਦੂਲਹੁ ਤਨ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਧਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਕਰਿ ਕੈ ਬੇਸ਼ ਰੀਤਿ ਜੋ ਸਾਰੀ। ਸਾਦਰ ਭਾਖਿ ਬਰਾਤ ਉਤਾਰੀ। ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਦੂਲਹੁ ਅਭਿਰਾਮੇ ॥ ੩੩ ॥ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਸਭਿ ਸੁਸ਼ੀਲ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ ਧਾਰੀ।ਸੂਰਜ ਅਸਤ ਹੋਨਿ ਤੇ ਆਗੇ। ਭੋਜਨ ਪਠਯੋ, ਖਾਨ ਸੋ ਲਾਗੇ ॥ ੩੪ ॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਸਮੈਂ ਸੁਰਨਿ ਤਨ ਧਾਰੇ। ਗਏ ਬਰਾਤ ਸੇਵ ਕੋ ਸਾਰੇ।-ਗੁਰੁ ਸੰਗੀ ਨਰ ਸ਼੍ਰੁਮਤਿ ਮਹਾਨੇ। ਦੁਲਭ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਲਯਾਵਨਿ ਜਾਨੇ[1] ॥੩੫॥ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਬਿਗਰਯੋ ਰਣ ਭਏ। ਸੰਚਨਿ ਕਰੇ ਪਦਾਰਥ ਗਏ[2]-। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਦੇਵਨਿ ਮਨ ਜਾਨਿ। ਨਰ ਤਨ ਧਰੇ ਆਇ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਮੰਚ ਉਚਾਵ ਲਿਆਏ। ਗਿਲਮ ਗ਼ਲੀਚਾ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਏ। ਬਾਰੇ ਝਾਰ[3] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ।ਕੋ ਤ੍ਰਿਨ[4]

---

[1]ਲਿਆਵਣ ਜਾਣਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ).....। [2]ਇਕਠੇ ਕੀਤੇ ਪਦਾਰਥ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। [3]ਝਾੜ, ਫਾਨੂਸ ਬਾਲੇ। [4]ਘਾਹ (ਘੋੜਿਆਂ ਲਈ)।

*ਕਿਤਨਾ ਕਮਾਲ ਹੈ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਕ ਤੇ ਆਤਮਕ ਬਲ ਦਾ ? ਰਾਤ ਦਾ ਉਨੀਂਦ੍ਰਾ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦਾ ਜੁਧ ਜੋਧ, ਅਕਹਿ ਸ਼੍ਰਮ ਤੇ ਥਕਾਨ, ਪਿਆਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕਿੰਨੀ ਭਿਆਨਕ ਕਸ਼ਟਣੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਜੀਲੇ ਫਬੀਲੇ ਜੋਧੇ ਮਰੇ ਹਨ, ਕੈਸਾ ਅਸਹਿ ਵਿਜੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਪਰ ਵੇਖੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਦੇ ਪਾਲਿਕ, ਬੀਰ ਰਸ, ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ, ਵੀਭਤਸ ਰਸ ਦੇ ਕਮਾਲ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਬੀ ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਥਕੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਓਦਰੇ। ਹੁਣ ਵਿਆਹ ਦਾ ਕਾਰਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਅਰੰਭ ਦਿਤਾ ਹੈ ਮਾਨੋਂ ਕੁਛ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬੇਪਰਵਾਹੀ, ਇਹ ਸਭ ਅਸਰਾਂ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਪਨ, ਸਭ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਰਹਿ ਕੇ ਵਿਚਰਨਾ ਅਲ੍ਹਹੀਅਤ ਤੇ ਪੂਰਨ ਆਤਮ ਸੱਤਯਾ ਦੇ ਚਿੰਨ ਹਨ।

ਆਨਤਿ ਭੇ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੩੭ ॥ ਕਿਨਹੂੰ ਦਾਨਾ ਆਨਿ ਬ੍ਰਤਾਯਹੁ। ਘ੍ਰਿਤ, ਮਿਸ਼ਟਾਨ, ਅੰਨ ਕੋ ਲਜਾਯਹੁ। ਪਾਨਿ ਕਰਾਇ ਕਿਤਿਕ ਸਰਦਾਈ। ਕੋ ਕੁਮਕੁਮਾ[1] ਦੇਹਿਂ ਛਿਰਕਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਕਰਤਿ ਬੀਜਨਾ[2] ਖਰੇ। ਸਭਿ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਨਰ ਜੇਤਿਕ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਏ। ਸੁੰਦਰ ਆਸਤਰਨ ਸੋਂ[3] ਛਾਇ॥੩੯॥ ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰੈਂ ਬੰਧਨ ਕਰੀ। ਲਗੇ ਗੁੰਫ ਜਿਨ ਕੈ ਗਨ ਜ਼ਰੀ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੇਜ ਪਰ ਸਭਿ ਬੈਠਾਏ। ਅਦਭੁਤ ਦਿਖਤਿ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਏ ॥ ੪੦ ॥ ਕਲਸ ਭਰੇ ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਆਨੇ। ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤਿ ਪੀਵਨ ਬਹੁ ਠਾਨੇ। ਮਿਲੀ ਜਿਨਹੁ ਮਹਿਂ ਬਡਿ ਖੁਸ਼ਬੋਈ। ਅਜਬ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਜਾਨਤਿ ਸੋਈ ॥ ੪੧ ॥ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਠੇ ਗਏ ਨਰ ਜਬੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਸੇਵ ਹੋਈ ਲਖਿ ਸਬੈ। ਨੀਕੇ ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ ਬਰਾਤੀ। 'ਜੋ ਚਹੀਯਤਿ ਸਭਿ ਨਿਕਟਿ ਅਗਾਤੀ[4]' ॥ ੪੨ ॥ ਸਗਰੀ ਸੁਧਿ ਲੇ ਕਰਿ ਹਟਿ ਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੰਗ ਬਤਾਏ। 'ਗਨ ਬਰਾਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਾਰੀ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਸਿੱਖਨਿ ਕਰੀ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਜੋ ਜਿਹ ਚਹੀਯਤਿ ਸਕਲ ਪੁਚਾਈ। ਪਾਇ ਫੁਲੇਲ ਮਸਾਲ ਜਲਾਈ। ਤ੍ਰਿਣ ਆਦਿਕ ਦੁਗਨੇ ਸਭਿ ਪਾਸਿ। ਦੀਨੇ ਸਿੱਖਨਿ ਆਨਿ ਅਵਾਸ[5]' ॥ ੪੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਯੋ 'ਕਹਾਂ ਸਿਖ ਇਤਨੇ?।ਸੇਵਹਿ ਸਭਿਹਿ ਬਰਾਤੀ ਜਿਤਨੇ। ਨੀਕੇ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੀਜੈ। ਚਹਹਿਂ ਜੁ ਵਸਤੁ, ਪੁਚਾਵਨਿ ਕੀਜੈ'॥ ੪੫ ॥ ਪੁਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੋ'ਮਹਾਂ-ਰਾਜ ਸਭਿ ਪੂਛਨਿ ਠਾਨੇ। ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਤੇ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਪੁਰਿ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਖ ਆਏ' ॥ ੪੬ ॥ ਪੁਨਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤਬਿ ਜਾਨੇ।–ਆਇ ਸੁਰਨਿ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਠਾਨੇ–।ਉਤਿ ਤੇ ਹੁਇ ਨਿਚਿੰਤ ਸੁਖਦਾਈ। ਤਯਾਰੀ ਫੇਰਨਿ ਕੀ ਕਰਿਵਾਈ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਬਰਾਤ ਆਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਿ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਦਾ ਵਿਆਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੰਚ ਘਟੀ ਜਾਮਨਿ ਗਈ ਪ੍ਰੋਹਤ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਹੁ ਲਾਵਾਂ ਦੇਹੁ ਬੁਲਾਇ' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੁਰਨਿ ਤਬਹਿ ਹਕਾਰਨਿ ਗਯੋ। ਧਰਮੇ ਸਾਥਿ ਕਹਿਤਿ ਇਮ ਭਯੋ। 'ਲੇ ਕਰਿ ਦੂਲਹੁ

[1]ਗੁਲਾਬਦਾਨੀ [ਅ:, ਕ੍ਰਮਿਕ੍ਰਮਹ=ਕੂਜ਼ਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਗੁਲਾਬਦਾਨੀ] (ਅ) ਕੇਸਰ [ਸੰਸ:, ਕੁੰਕਮ=ਕੇਸਰ]। [2]ਪੱਖਾ। [3]ਵਿਛਾਵਣਿਆਂ ਨਾਲ। [4]ਜੋ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ (ਉਹ) ਸਭ ਕੋਲ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ। [5]ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ (ਆਪਣੇ) ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਕਰਹੁ ਅਗਾਰੇ। ਸਮਾਂ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਤੁਮੈ ਹਕਾਰੇ' ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਬਾਜਤਿ ਬਾਦਿਤ ਕਰੇ ਅਗਾਰੀ।ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਛੋਰਤਿ ਭਏ। ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਥਿਰ,ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਗਏ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਬੇਦਿਕਾ ਅੰਦਰਿ*। ਬੈਠਾਰਯੋ ਦੂਲਹੁ ਬਹ ਸੁੰਦਰ। ਗਣਪਤਿ ਨੌ ਗ੍ਰੈਹ ਕੌ ਪੂਜਵਾਇ*। ਅਗਨਿ ਕਰੀ ਅਭਿਸੇਚਨ ਲਗਾਇ[1]*॥ ੪ ॥ ਦੁਰਗ ਤੁਰਕ ਕੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਨੇਰੇ। ਬਡੀ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ ਜਿਸ ਬੇਰੇ। ਚਢ੍ਯੋ ਪਾਹਰੂ ਊਚ ਅਟਾਰੀ। ਦੇਖ੍ਯੋ ਬਡੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਗਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਝਾਰ ਮਤਾਬੀ ਜਲਤੀ ਹੇਰੇ। ਸੋਚਨਿ ਲਾਗਯੋ ਤੁਰਕ ਬਡੇਰੇ।—ਇਹ ਠਾਂ ਕੌਨ ਕੁਲਾਹਲ ਕਰੈ ?। ਬਡੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਮਸਾਲੈਂ ਜਰੈਂ[2] ॥ ੬ ॥ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਉਤਰਯੋ ਆਇ। ਸੁਨੀ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸੈਨ ਭਜਾਇ। ਲਸ਼ਕਰ ਬਡੋ ਜੰਗ ਕਰਿ ਮਾਰਾ। ਡੇਰਾ ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਅਬਿ ਡਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਕਸਿ ਤੁਫੰਗ ਇਨਿ ਕੋ ਅਬਿ ਮਾਰੋਂ। ਬਿਨ ਜਾਨੇ,ਮੁਖ ਤੇ ਨ ਪੁਕਾਰੋਂ[3]। ਧਰਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤਬਿ ਆਨ ਪਲਾਵੈਂ[4]। ਹਮਰੋ ਭੇਵ ਤਬਹਿ ਇਹ ਪਾਵੈਂ—॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਕਾਲ ਤੁਫੰਗ ਸੰਭਾਰੀ। ਸ਼ਿਸਤਿ ਬਾਂਧ ਕਰਿ[5] ਜਬਿ ਕਰ ਧਾਰੀ। ਜਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰ ਨਰੁ ਸਮੁਦਾਇ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਤਿ ਲਖਿ ਪਾਇ ॥ ੯ ॥ ਤਹਿਂ ਕੋ ਤਾਕ ਧੁਖਾਯਹੁ† ਤੋਰਾ। ਕਰਿਕੈ ਮੁਖ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਓਰਾ। ਫਟੀ ਤੁਪਕ, ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਯੋ। ਫੁਟਯੋ ਬਦਨ ਤੁਰਕ ਤਬਿ ਘਾਯੋ[6] ॥ ੧੦ ॥ ਤਤਛਿਨਿ ਮਰਯੋ,ਨ ਹਾਇ ਉਚਾਰੀ। ਅਪਰ

[1]ਜਲ ਛਿੜਕ ਕੇ ਅੱਗ ਬਾਲੀ [ਸਂ:, ਅਭਿਸ਼ਿਚ੍=ਛਿੜਕਣਾ]। [2]ਬਲਦੀਆਂ ਹਨ। [3]ਬਿਨਾ ਖਬਰ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਕੀਤੇ, ਤੇ ਮੂਖੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉੱਚੀ ਬੋਲਦਾ (ਤਾਂਕਿ ਰੌਲਾ ਪੈਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ)। [4](ਕਿਉਂਕਿ ਖਬਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ) ਡਰ ਕੇ ਹੋਰਥੇ (ਕਿਤੇ) ਨੱਸ ਜਾਣਗੇ। [5]ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। [6]ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

*ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੇ ਬਿਵਹਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਖ ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਹੋਰਥੇ ਟੁਰ ਪਏ ਸਨ, ਲੌਕਿਕ ਵੈਦਿਕ ਰੀਤੀਆਂ ਦੂਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਸਾਫ ਤਜਾਗੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ। ਤੀਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਨੰਦ ਟੋਰਿਆ, ਚੌਥੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਲਾਵਾਂ ਟੋਰੀਆਂ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਰੀਤੀਆਂ ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਹੋਈਆਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਪਾਸ ਸ਼ਕੈਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿੰਦਾ ਹੋਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਲੌਕਿਕ ਵੈਦਕ ਰੀਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਈ ਵੇਰ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ, ਫੇਰ ਕਦ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੌਕਿਕ ਵੈਦਿਕ ਰਸਮਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ ? ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੨੦ ਤੇ ੩੮ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ।

†ਪਾ:—ਧੁਖਾਯਹੁ।

ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਕੀਨਿ ਸੰਭਾਰੀ। ਪਰਿਯੋ ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸੁ ਜਾਨਯੋ। ਪਾਯੋ ਫਲ ਕੁਕਰਮ ਜਸ ਠਾਨਯੋ ॥੧੧॥ ਸੁਨਯੋ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦਲ ਨੇ ਜਬਿ ਹੂੰ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰ ਲੀਨਿ ਭਟ ਸਭਿਹੂੰ। ਹਯਨਿ ਤਯਾਰ ਕਰਨਿ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਸਿੱਖ ਤਿਨਹੁ ਬਚ ਭਾਖੇ ॥ ੧੨ ॥ 'ਬੈਠੇ ਕਹਾਂ ? ਬਨਹੁ ਸਵਧਾਨ। ਲਖੀਅਤਿ ਆਈ ਸੈਨ ਮਹਾਨ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਤਾਯੋ। 'ਥਿਰੇ ਰਹਹੁ ਨਹਿੰ ਕੋ ਰਿਪੁ ਆਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਅੰਤਰ ਦੁਰਗ ਤੁਰਕ ਮਰਿ ਰਹਯੋ। ਫਟੀ ਤੁਫੰਗ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਲਹਯੋ। ਗੀਦੀ ਛਪਿ ਔਚਕਿ ਲਗਿ ਮਾਰਨਿ। ਭਯੋ ਤਿਸੀ ਸਿਰ ਗ਼ਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰਨਿ॥੧੪॥ ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਆਇ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ। ਦੁਰਗ ਢਹੈ ਹਤਿ ਤੁਰਕ ਮਹਾਨਹੁ'। ਇਮ ਕਹਿ ਲਗੇ ਕਰਨਿ ਸੋ ਕਾਜ। ਫੇਰੇ ਫੇਰਨਿ ਕੇਰਿ ਸਮਾਜ ॥ ੧੫ ॥ ਦਿਜ ਆਗ੍ਯਾ ਤੇ ਕੰਨ੍ਯਾਂ ਆਨੀ। ਬੇਦੀ ਬਿਖੈ ਬਿਠਾਵਨਿ ਠਾਨੀ। ਬੈਦਿਕ ਲੌਕਿਕ ਕੀਨਸਿ ਰੀਤਿ*। ਲਾਵਾਂ ਦਈ ਮੁਦਤਿ ਸਭਿ ਚੀਤਿ॥੧੬॥ਸਗਰੋ ਕਾਜ ਸਪੂਰਨਿ ਭਯੋ।ਉਠਿ ਦੂਲਹੁ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਗਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਦਿਕ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ।ਗੁਰ ਦਾਸਨਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰੀ॥੧੭॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਹੀਨੇ। ਸਕਲ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸੁਪਤਨਿ ਕੀਨੇ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਦਾਜ ਕੀ ਤਯਾਰੀ। ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਸਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਹੇਮ ਬਿਭੂਖਨ ਮੁਕਤਾ ਹਾਰਿ[1]। ਜੋ ਦਮੋਦਰੀ ਰਖੇ ਸੁਧਾਰਿ। ਦਿਏ ਪਟੰਬਰ ਅਰੁ ਪਸ਼ਮੰਬਰ। ਸੁੰਦਰ ਅਧਿਕ ਜ਼ਰੀ ਕੇ ਅੰਬਰ ॥ ੧੯ ॥ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਦਾਜ ਮਹਿਂ ਦੀਨੇ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਸ-ਰਜਨਿ ਕੀਨੇ। ਧਰਮਾ,ਸੁਤ,ਜੁਗ,ਜੋਰੇ ਹਾਥ[2]। ਨਮੋ ਕਰੀ ਪਗ ਪੰਕਜ ਨਾਥ ॥ ੨੦ ॥ ਦੂਲਹੁ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਾ। ਸ਼ਕਤਿਵਾਨਿ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰਾ। ਪੁਨ ਦਮੋਦਰੀ ਪਾਇਨ ਪਰਯੋ। ਆਸ਼ਿਖ ਬਾਕ ਬਿਲੋਕਿ ਉਚਰਯੋ ॥੨੧॥ ਮਰਵਾਹੀ ਸੁ ਨਾਨਕੀ ਸਾਥ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਗ ਪਰ ਟੇਕਯੋ ਮਾਥ। ਸਭਿਨਿ ਦਈ ਆਸ਼ਿਖ ਮਨ ਭਾਈ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਵਾਰ ਮਿਲਯੋ ਸੁਖ ਪਾਈ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿ ਅਨਵਾਯਹੁ ਡੋਰਾ। ਮੁਕਤਾ ਕੀ ਝਾਲਰ ਚਹੁੰ ਓਰਾ। ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਨਗ ਬਹੁ ਜਰੇ। ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੇ॥ ੨੩ ॥ ਮਿਲਿ ਦਮੋਦਰੀ ਤਨੁਜਾ ਸੰਗ। ਬਹਯੋ ਬਿਲੋਚਨ ਨੀਰ ਉਮੰਗ। ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ

---

[1]ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਹਾਰ। [2]ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਧਰਮੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਹੱਥ ਜੋੜੇ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਮਿਲਯੋ ਕਰਿ ਪਯਾਰਿ । ਆਸ੍ਵਾਸਨਿ[1] ਜੁਤਿ ਸੀਖ ਉਚਾਰਿ ॥ ੨੪ ॥ ਬਹੁਰ ਪਿਤਾ ਢਿਗ ਬੀਰੋ ਗਈ । ਮਿਲੀ ਰੁਦਨ ਠਾਨਤਿ ਬਹੁ ਭਈ । ਨਰ ਅਨੁ-ਹਾਰ ਸੁਤਾ ਕੌ ਹੇਰਾ । ਗੁਰੂ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਗੇਰਾ ॥੨੫॥ ਕਰਤਿ ਪਯਾਰ ਡੋਰੇ ਬੈਠਾਈ । ਲਿਯੋ ਕਹਾਰਨਿ ਕੰਧ ਉਠਾਈ।ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਕੇ ਨਰ ਤਬਿ ਆਇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇ ॥੨੬॥ ਸਾਦਰ ਸਰਬ ਬਿਸਰਜਨਿ ਕਰੇ।ਗਮਨੇ ਤਬਹਿ ਮੋਦ ਉਰ ਭਰੇ।ਡੋਰੇ ਪਰ ਬਹੁ ਧਨ ਬਰਖਾਯਹੁ।ਧਰਮੋ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਉਰ ਪਾਯਹੁ ॥੨੭॥ ਇਮ ਕਰਿ ਬਯਾਹੁ ਸੁਤਾ ਕੋ ਤਬੈ। ਥਿਰੇ ਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਸਿਖ ਸਬੈ । ਬਿਧੀਚੰਦ ਇਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । 'ਭਯੋ ਪੁਨੀਤ ਮਹਾਂ ਇਹ ਥਾਨ॥੨੮॥ਰਚਯੋ ਬਯਾਹ ਕਿਤ[2],ਭਯੋ ਸੁ ਇਹਾਂ।ਕੌਨ ਲਖਹਿ ਤੁਮ-ਰੀ ਗਤਿ ਮਹਾਂ' । ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਸਮਾਂ ਜਬਿ ਆਇ । ਇਹਾਂ ਥਾਨ ਹਮਰੋ ਬਨਿ ਜਾਇ॥ ੨੯ ॥ ਪੂਜਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਸਿਰ ਨਯਾਵੈਂ । ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਪਾਵੈਂ । ਜੇਸ਼ਠ ਕੀ ਛਬੀਸਵੀਂ ਮਾਂਹਿ । ਦਰਸਹਿਂ ਆਇ,ਅਧਿਕ ਫਲ ਪਾਂਹਿ* ॥ ੩੦ ॥ ਸੰਮਤ ਸੋਰਹ ਸਹਿਸ ਉਨਾਸੀ[3] । ਸੁਤਾ ਬਯਾਹ ਕਿਯ ਗੁਰ ਅਬਿਨਾਸੀ । ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ । ਥਿਰੇ ਕੁਛਕ ਜੁਤਿ ਨਿਜ ਪਰਿਵਾਰ ॥੩੧ ॥ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਿ ਸਰਬ ਤਿਸ ਥਾਨ । ਨਿਜ ਨਿਜ ਕਾਰ ਭਇ ਸਵਧਾਨ । ਸੁਭਟ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਥਿਰ ਰਹੇ । ਪੁਨਹ ਅਰੂਢਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹੇ ॥ ੩੨ ॥ ਸਯੰਦਨ ਡੋਰੇ ਸਭਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ । ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰ ਭੁਇ ਅਸੁਵਾਰ । ਅਪਨੇ ਤੇ ਆਗੇ ਕਰਿ ਤੋਰੇ । ਤਾਰਨਤਰਨ ਸੁ ਤੀਰਥ ਓਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਪੰਚਹੁੰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸੰਗਿ । ਤੀਨਹੁੰ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਮਨ ਭ੍ਰੰਗ[4] ।–ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸਤਿ ਆਪਨੇ ਧਾਮ । ਆਇ ਤਯਾਗ ਸਮਾਜ ਤਮਾਮ ॥ ੩੪ ॥ ਥੋਰੀ ਬਾਤਿ ਬਾਜ਼ ਕੀ ਕਹਾਂ । ਕੀਨਿ ਬਿਗਾਰਨਿ ਕਾਰਜ ਮਹਾਂ । ਕੋ ਕਹਿ ਸਾਕਹਿ ਤਿਨਹੁੰ ਅਗਾਰੀ । ਤੁਰਨਿ ਸਫਲਹਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਮੋਰਨਿ ਕਰੇ ਹੇਤੁ ਪਕਵਾਨ।'ਤੁਰਕ ਖਾਹਿੰਗੇ'ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨ।ਨਿਜ

---

[1]ਦਿਲਾਸੇ । [2]ਰਚਿਆ ਕਿਥੇ ਸੀ ਤੇ.....। [3]ਸੰ: ੧੬੭੯ । [4]ਉਦਾਸ ।

*ਝਬਾਲ ਵਿਖੇ ਇਸ ਵਿਆਹ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਹਰ ਸਾਲ ਜੋੜ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਹੁਣ ਤਕ ਲਾਵਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉੱਥੇ ਰਾਗੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਦੇ ਤਦੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਇਕ ਦਲੀਲ ਹੈ ।

ਨੁਕਸਾਨ ਨ ਜ਼ਾਨਾ ਨੈਕ। ਸੁਤ੍ਰਾ ਬਜਾਹ ਮਹਿਂ ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ॥ ੩੬ ॥ ਸਜਾਨੀ ਸਾਸ ਰੁਤੀ ਇਸ ਕਾਲ। ਇਨ ਬਾਤਨਿ ਕੋ ਲੇਤਿ ਸੰਭਾਲਿ। ਤਊ ਭਈ ਸੁਖ, ਜੰਗ ਮਝਾਰੇ। ਜਿਯਤਿ ਬਚੇ ਸਨਬੰਧੀ ਸਾਰੇ–॥੩੭॥ ਇੱਤ੍ਯਾ-ਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਮਿਲਤਿ ਆਪੁ ਮਹਿਂ ਬੈਠਿ ਉਚਾਰਤਿ।ਚਿੱਤ ਪਰਾਇਨ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੂ। ਸਿਮਰਤਿ ਸਦਨ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰੂ ॥ ੩੮ ॥ –ਬਿਘਨ ਅਚਾਨਕ ਆਪ ਉਠਾਯਹੁ। 'ਬਿਗਰਹਿ ਕਾਰਜ' ਨਹਿਂ ਮਨ ਆਯਹੁ–।ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਹੁਰ ਭਏ ਅਸੁਵਾਰਾ । ਬਜਯੋ ਜੀਤ ਕੋ ਮਹਿਦ ਨਗਾਰਾ ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਭਟ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਹੁਇ ਚਰੇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਕਰਿ ਮਾਰਗ ਪਰੇ। ਹੁਤੋ ਨਿਕਟਿ ਹੀ ਤਾਰਨ ਤਰਨ।ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੂ ਸੁ ਕਾਰਨ ਕਰਨ॥੪੦॥ ਤੀਰਥ ਕੀ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹਿ। ਕਰਯੋ ਸਿਵਰ ਪਿਖਿ ਸ਼ੁਭ ਥਲ ਜਾਂਹਿ। ਸਭਿ ਸੂਰਨਿ ਕੀਨਿਸਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਮੱਜਨ ਕਰਯੋ ਤਾਲ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥੪੧॥ ਬਹੁ ਗ੍ਰੀਖਮ ਕੀ ਤਪਤ ਮਿਟਾਈ। ਤਟ ਪਰ ਬੈਠਿ ਸੁ ਗਏ ਗੁਸਾਈਂ ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਤੀਰਥ ਮਹਾਂ। ਮਹਿਮਾਂ ਸਹਤ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤਹਾਂ ॥੪੨॥ ਕਹਯੋ ਮਹਾਤਮ ਸਿੱਖਜਨ ਸਾਥ। 'ਸੁਨਹੁਂ, ਜੁ ਮੱਜਹਿ, ਫਲ ਕੀ ਗਾਥ। ਰੋਗ ਬਡੇ ਆਦਿਕ ਕੋ ਖੋਵੈ। ਪਾਪਨਿ ਮਲ ਬਹੁ ਜਨਮਨਿ ਧੋਵੈ॥ ੪੩ ॥ ਤ੍ਰਿਯਾ ਅਪੁੱਤ੍ਰਾ ਮੱਜਹਿ ਦਰਸ[1] । ਪਾਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਧਾਰਹਿ ਹਰਸ਼[2]। ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰਿ ਨਹਾਵੈ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ ਸੁ ਫਲ ਹੀ ਪਾਵੈ ॥੪੪॥ ਹੁਇ ਇਸ ਕੋ ਪਰਤਾਪ ਬਡੇਰਾ।ਲਾਗਹਿ ਮੇਲਾ ਦਰਸ[1] ਘਨੇਰਾ। ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਭਾ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ। ਭੋਜਨ ਤਯਾਰ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕੇ ਨਾਲਿ ॥ ੪੫ ॥ ਆਪਿ ਅਚਯੋ ਅਰੁ ਸਭਿ ਕੋ ਦਯੋ। ਬਿਸਰਾਮੇ ਸ਼੍ਰਮ ਤਨ ਤੇ ਗਯੋ। ਫਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਸਮਾਂ ਲਖਾਈ[3]। ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ ॥੪੬॥ 'ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਘਾਮ[4] ਹੋਇ ਹੈ ਘਨ[5]। ਮਗ ਮਹਿਂ ਚਲਹੁ ਅਨੰਦ ਕੇ ਸਨੋ'। ਬਜਵਾਇਸਿ ਤਬਿ ਕੂਚ ਨਗਾਰਾ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਚਲਨਿ ਨਿਰਧਾਰਾ॥੪੭॥ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੇ ਥਲ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਆਗੇ ਕਰਿ ਡੇਰੇ ਅਰੁ ਸਯੰਦਨ। ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੪੮ ॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ "ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁਤਾ ਬਜਾਹ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ" ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੮॥

---

[1]ਅਮੋਸਿਆ ਨੂੰ [ਸਿਸ:, ਦਰ੍ਸ਼]। [2]ਅਨੰਦ। [3]ਸਮਾਂ ਜਾਣਕੇ। [4]ਧੁੱਪ। [5]ਬਹੁਤ।

੧੯. [ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਲਸ ਖਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਦੀ ਹਾਰ ਦੀ ਖ਼ਬਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਗਮਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਉਤ ਲਵ-ਪੁਰਿ ਕੀ ਕਛ ਕਥਾ ਸਨੀਯਹਿ ਜਸ ਭਾ ਹਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੇਤਿਕ ਬਚੇ ਭਗੈਲ ਪਲਾਏ। ਕਿਸੁ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਿ ਭੋਰ ਸਿਧਾਏ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਸਿ। ਪਿਖ੍ਯੋ ਜੁੱਧ ਜਿਨ ਕੇ ਬਡਿ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੨ ॥ ਰਣ ਕੀ ਸਗਰੀ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਈ। 'ਜੇ ਸਰਦਾਰ ਪਠੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂ ਸਮੇਤ ਸਭਿ ਮਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਬਚੇ ਗੁਰੁ ਤੇ ਸਭਿ ਹਾਰੇ' ॥ ੩ ॥ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਿਸਮਾਨਯੋ।'ਏਤੋ ਲਸ਼ਕਰ ਕਿਸਬਿਧਿ ਹਾਨਯੋ?'।ਰਣਕੋ ਹੇਰਤਿ ਜੇ ਭਜਿ ਆਏ। ਸੁਨਿਬੇ ਹਿਤ ਸੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਏ ॥੪॥ ਜਾਇ ਸਲਾਮ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਕੀਨਿ। ਬੂਝਨਿ ਹਿਤ ਬੋਲਯੋ ਲਖਿ ਦੀਨਿ। 'ਭਯੋ ਜੰਗ ਕਿਮ ਸਭਿ ਹੀ ਮਾਰੇ?। ਕਰਯੋ ਕਪਟ ਕੁਛ ਨਹਿ ਸੰਭਾਰੇ[1]?॥੫॥ਕੈ ਗੁਰ ਢਿਗ ਲਸ਼ਕਰ ਭਟ ਭਾਰੇ?। ਹਤੇ ਅਲਪ ਜਿਸਤੇ[2] ਤੁਮਹਾਰੇ?'।ਸੁਨਿ ਭਗੈਲ ਗਨਕਹਯੋ ਬਨਾਇ। 'ਕਛੁ ਖੁਦਾਇ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ੬॥ ਹਮ ਤੇ ਦਸ ਗੁਨ ਤਿਹ ਦਲ ਥੋਰਾ। ਛਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭਯੋ ਤਿਸ ਠੌਰਾ। ਹਮ ਛਲ ਸੋਂ ਨਿਸ ਮਹਿ ਚਲਿ ਗਏ।ਪੁਰਿ ਤੇ ਉਰੇ*ਉਚਿ ਥਲ ਅਏ॥ ੭॥ ਤਹਾਂ ਪਰੀ ਇਕ ਤੋਪ ਨਿਹਾਰੀ। ਲਕਰਾ ਖੁਦਯੋ ਤਾਂਹਿ ਭਰਿ ਮਾਰੀ। ਬੀਸਿਕ ਭਟ ਤਹਿ ਲਰੇ ਬਡੇਰੇ। ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਨਰ ਹਤੇ ਘਨੇਰੇ ॥੮॥ ਲੇਨਿ ਤੋਪ ਹਿਤ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਨ। ਕਰਿ ਹੇਲਾ ਪਾਯੋ ਘਮਸਾਨ। ਘੇਰਿ ਸਬੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੋਂ ਮਾਰੇ। ਦੇਖਿ ਤੋਪ ਸਭਿ ਅਚਰਜ ਧਾਰੇ ॥ ੯॥ ਗੁਰੂ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਧਨ ਭੂਖਨ ਲੇ ਗਏ ਅਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਜਬਿ ਚੰਦ ਚਰ੍ਹਯੋ ਹੈ। ਗੁਰ ਲੈ ਕਰਿ ਦਲ ਆਨਿ ਲਰਯੋ ਹੈ ॥੧੦॥ ਭਈ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਮਾਰ। ਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲੇ ਤਿਸ ਬਾਰਿ। ਚਤੁਰੰਗਲਿ[3] ਚੌਰੇ ਬਡਿ ਤੀਖਨ।ਖਪਰੇਖਰੇ[4] ਪੁਲਾਦੀ ਭੀਖਨ॥੧੧॥ ਤੀਨਿ ਕਿ ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਕੇ ਪਾਰ। ਪਰੈਂ, ਇਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਦਾਰਿ।ਅਰੁ ਗੁਲਕਨਿ ਕੋ ਗਿਰਨੋ ਜੋਈ।ਦਲ ਥੋਰੋ ਬਰਖਾ ਬਡਿ ਹੋਈ॥ ੧੨ ॥ ਨਭ ਤੇ ਓਰਨਿ ਕੀ ਸਮ ਪਰੈਂ। ਲਸ਼ਕਰ ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਮਰੈਂ। ਇਤਿ ਕੀ ਚਲਹਿਂ ਲਗਹਿਂ ਤਿਨ ਥੋਰੀ। ਕੋ ਜਾਨੈ ਜਾਤੀ ਕਿਸ ਓਰੀ[5]॥੧੩॥ ਆਧਿਕ[6] ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਪਕਨਿ ਮਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਮਿਲੇ ਨਿਕਸੀ

[1]ਕੁਛ ਛਲ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸੈਨਾ) ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ? [2](ਤੇ ਤੁਸੀਂ) ਥੋੜੇ ਸਾਓ ਜਿਸ ਕਰਕੇ। [3]ਚਾਰ ਉਂਗਲ। [4]ਤਿੱਖੇ। [5]ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਿੱਧਰ ਸਨ। [6]ਅੱਧਾ ਕੁ। *ਪਾ:—ਉਠੇ।

ਕਰਵਾਰਾਂ[1]। ਮੁਗ਼ਲ ਖਾਨ ਕੀ[2] ਗਨ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਟੂਟਿ ਪਰੀ ਕਿਤਨੀ ਤਿਸ ਬੇਰਿ॥੧੪॥ਗੁਰ ਕੇ ਭਟ ਕਜਾ ਲੋਕ ਗਵਾਰ[3]।ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਬਿੱਦਯਾ ਹਥਿਆਰ। ਅਨਿਕ ਜਾਤਿ ਕੇ ਕਰਿ ਇਕ ਠਾਇ। ਦਲ ਕੋ ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧੫॥ ਤਬਿ ਖੜਗਨਿ ਕੀ ਮਾਰ ਮਚਾਈ। ਸੈਨਾਂ ਕਤਲ ਕਰੀ ਜਿਮ ਭਾਈ। ਪਰਯੋ ਅਪੁਠੋ ਲੋਹ ਹਮਾਰੋ। ਕਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਰਿਪੁ ਕੋ ਮਾਰੋ ॥੧੬॥ ਗਜ਼ਬ ਤਮਾਚਾ ਅਜਬ ਗੁਜ਼ਾਰਾ[4]। ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਾਵਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਰਾ। ਮੁਗਲਸਖਾਨ ਆਨਿ ਗੁਰੁ ਹਨਯੋ[5]। ਭਯੋ ਕੋਪ ਹਜ਼ਰਤ ਜਬਿ ਸੁਨਯੋ ॥੧੭॥–ਇਸ ਬਿਧਿ ਜੇ ਗੁਰੁ ਕਰਹਿ ਢਿਠਾਈ[6]। ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਫਤੂਰ ਉਠਾਈ। ਬੰਧਹਿਂ ਕੈ ਮਾਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜਾਵਦ। ਦੇਸ਼ ਰੁ ਹਮ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਤਾਵਦ–॥੧੮॥ ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਏ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਮੁਖਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ, ਆਏ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਰਹੰਤਾ। ਮਾਨਹਿਂ ਹਜ਼ਰਤ, ਜਥਾ ਕਹੰਤਾ ॥੧੯॥ ਬੋਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਸੰਗ। 'ਸੁਨਯੋ ਹੋਇ ਭ੍ਰਮ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਸਮ ਕੀਨੀ ਬਾਤ। ਸੈਨਾ ਪਠੀ ਭਈ ਸਭਿ ਘਾਤ ॥ ੨੦ ॥ ਅਬਿ ਗਮਨਹੁ ਉਮਰਾਵ ਘਨੇਰੇ। ਤੋਪ ਜਮੂਰੇ ਲੋਹੁ ਬਡੇਰੇ। ਗਹਿ ਆਨਹੁ ਕੈ ਕਰਹੁ ਸੰਘਾਰ। ਹੋਹਿ ਤਿਦਾਰਕ ਕਰਿਬੇ ਰਾਰ[7] ॥੨੧॥ ਲਿਯੋ ਬਾਜ਼ ਸੋ ਦਿਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਅਰਯੋ ਲਰਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗ ਸੋਈ'। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਜਯੋਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜ਼ਾਇ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਤੁਮਰੇ ਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਥੋਰੇ। ਅਨਿਕ ਵਲਾਇਤ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਲਿਹੁ ਮੰਗਾਇ ਜੇਤਿਕ ਮਨ ਭਾਵੈਂ ॥੨੩॥ ਪਿਤਾ ਆਪ ਕੇ ਢਿਗ ਗੁਰ ਗਏ। ਕਿੰਚੁ ਬੇਗ, ਮੈਂ ਲਯਾਵਤਿ ਭਏ। ਚੰਦੂ ਦਿਵਾਨ ਉਪਾਇ ਬਨਾਇ। ਦੁਰਗ ਗੁਆਲਿਯਰ ਦਿਏ ਪੁਚਾਇ॥੨੪॥ ਚਾਲੀ ਦਿਵਸ ਬੀਤਿ ਗੇ ਜਬਿਹੂੰ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ੇਰ ਆਇ ਦ੍ਵੈ ਤਬਿਹੂੰ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਛਾਤੀ ਧਰਿ ਪਾਂਇ।ਡਰ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਚਿਤ ਲਯਾਇ ॥ ੨੫ ॥ ਦੋਨਹੁਂ ਹਾਥਨਿ ਗਹੇ ਰੁਮਾਲ। ਗੁਰੁ ਹਟਾਵੈਂ ਬਲ ਕੇ ਨਾਲ। ਪੁਨ ਅਵਾਜ਼ ਕੋ ਸੁਨਿ ਹੈ ਐਸੇ।–ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਹੁ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ–॥ ੨੬ ॥ ਹੋਤਿ

[1]ਤਲਵਾਰਾਂ। [2]ਮੁਗਲਾਂ ਤੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀਆਂ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਕੀ (ਸਨ) ? ਗਵਾਰ ਲੋਕ (ਸਨ)। [4]ਅਚਰਜ ਫੁਰਤੀ ਦੇ ਹੱਲੇ ਨੇ ਕਹਿਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। [ਫਾ:, ਤੁਮਾਂਚਾ=ਧੱਪਾ। (ਅ) ਫੁਰਤੀ ਦਾ ਹੱਲਾ। (ੲ) ਤੁ:, ਤਬੰਚਹ=ਪਿਸਤੌਲ ਵਰਗਾ ਹੱਥਯਾਰ]। [5]ਹੱਨ। [6]ਹੋਵੇਗਾ। [7]ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇ ।[ਅ:, ਤਦਾਰਕ=ਪ੍ਰਬੰਧ, ਇਲਾਜ, ਦੰਡ, ਸਜ਼ਾ]।

ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਨਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਸਰਬ ਸੁਨਾਯੋ। ਲੇਨਿ ਹੇਤਿ ਜਬਿ ਮੋਹਿ ਪਠਾਵਾ। ਦਾਰੁਨ ਸ਼ੇਰ ਨ ਫੇਰ ਦਿਖਾਵਾ[1] ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਨਿ ਕੇ ਕਹੇ ਬਵੰਜਾ ਰਾਜੇ। ਛੋਰਿ ਦਿਏ ਅਪਨੇ ਸੁਖ ਕਾਜੇ। ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ ਅਧਿਕ ਸਨਮਾਨੇ। ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਅਰਪਨਿ ਠਾਨੇ॥੨੮॥ਤਿਨ ਕੇ ਕਹੇ ਚੰਦੂ ਗਹਿਵਾਯੋ। ਪਿਤਾ ਬੈਰ ਤੇ ਗੁਰ ਮਰਿਵਾਯੋ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਧਨੀ ਬਡੇਰੇ। ਕਰੈਂ ਬਾਕ,ਤੇ ਹਤਹਿਂ ਘਨੇਰੇ॥੨੯॥ਸੰਗ ਰਖੇ ਅਪਨੇ ਚਿਰਕਾਲ। ਨਿਜ ਸੈਨਾਂ ਦੇ ਕਰਿ ਸੰਗਿ ਨਾਲ[2]। ਕਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਅਦਾਇਬ। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ, ਰਹੇ ਸੰਗ ਸਾਹਿਬ ॥ ੩੦ ॥ ਸੋ ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ। ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਵੌਂ ਮੈਂ ਕਰਿ ਬਾਤਿ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਕੀ ਖ਼ੈਰ। ਚਹੈਂ ਸਦਾ, ਨ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਬੈਰ ॥ ੩੧ ॥ ਅਜ਼ਮਤਿ ਜੁਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ। ਕਰੇ ਸੇਵ ਬਨੀਯਤਿ ਅਹਿਲਾਦੀ। ਬਿਗਰਨਿ ਤੇ ਪਾਇ ਨ ਕੱਲਯਾਨ। ਇਹ ਤੋ ਸਾਰੇ ਬਿਦਤਿ ਜਹਾਨ ॥ ੩੨ ॥ ਮੀਆਂਮੀਰ ਪੀਰ ਗੰਭੀਰ। ਮਾਨਹਿ ਤੁਰਕਾਨੋ ਲਖਿ ਧੀਰ। ਤਿਨਹੁਂ ਅਦਾਇਬ ਕੇਤਿਕ ਰਾਖਾ। ਤੁਮ ਪੂਛਾ, ਗੁਰੁ ਜਸ ਅਤਿ ਭਾਖਾ॥੩੩॥ਗੁਰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਰੂਪ ਬਤਾਏ। ਸਕਲ ਪੀਰ ਜਿਹ ਨਿਸ ਦਿਨ ਧਯਾਏ। ਜੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਕਹਿਂ ਕੁਵਾਕ, ਬਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਨਿੰਦ ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨ ਉਪਾਇ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਹੈ ਕੋਈ। ਮਿਟ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਸਵੈਲ ਸੋ ਹੋਈ। ਕੁਸ਼ਲ ਸਰੀਰ ਆਪ ਕੀ ਚਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਇਮ ਕਹੀ ॥ ੩੫ ॥ ਆਗੈ ਮਾਲਿਕ ਆਪ ਬਿਚਾਰੋ। ਅਪਨੀ ਭਲੀ ਬੁਰੀ ਨਿਰਧਾਰੋ।ਅਰੁ ਮੈਂ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸੁ ਕਿਨਹੁਂ ਉਚਾਰੋ।–ਸ੍ਰੀਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਰੇ–॥ ੩੬ ॥ ਚਢਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕਿਤ ਜਾਇ ਪਿਛਾਰੀ[3]। ਰੌਰਾ ਪਰਹਿ ਮੁਲਖ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਲਰਨਿ ਬਿਖੈ ਅਨਗਨ ਹੈਂ ਦੋਸ਼। ਮਮ ਮਤਿ ਸੁਨਹੁ ਤ੍ਯਾਗ ਦਿਹੁ ਰੋਸ' ॥ ੩੭ ॥ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।– ਉਚਰਹਿ ਸਾਚ ਭਲੇ ਨਿਰਧਾਰੀ। ਤਨ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਸਰਬ ਤੇ ਨੀਕੇ। ਦੁਖ ਬਿਹੀਨ ਹੁਇ ਚਹਿਵਤਿ ਜੀ ਕੇ[4]–॥ ੩੮ ॥ ਤਜ੍ਯੋ ਕ੍ਰੋਧ, ਕਹਿ 'ਪਰਹਿ ਨ ਦ੍ਵੰਦ[5]। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਾਸਹਿ ਮੁਲਖ ਬਿਲੰਦ। ਕਹਾਂ ਬਾਜ਼ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁ ਥੋਰੀ। ਜ ਗੁਰ ਲਰਹਿਂ ਨ, ਤੌ ਹਮ ਛੋਰੀ[6]' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਿੰਚਬੇਗ ਤਬਿ

[1]ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸੇ। [2]ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਵੀ ਨਾਲ ਦੇਕੇ। ਨਾਲ=ਨਾਲੇ, ਫਿਰ। [3]ਜੇ ਕਿਤੇ ਪਿੱਛੇ ਚਲਾ ਜਾਏਗਾ। [4](ਹਰ ਕੋਈ) ਸੁਖੀ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਫਸਾਦ। [6](ਲੜਾਈ ਦਾ ਖਿਆਲ) ਛੱਡ ਦਿਤਾ।

ਕਹਨੋ। 'ਗੁਰ ਸੁਭਾਵ ਮੈਂ ਨੀਕੇ ਲਹਨੋ। ਦੇਸ਼ ਨਗਰ ਕੋ ਕੁਛ ਨਹਿਂਕਹੈਂ। ਅਰਹਿ ਸੈਨ ਤੌ ਰਣ ਹਠਿ ਗਹੈਂ॥ ੪੦॥ ਨਹੀਂ ਫਤੂਰ ਮੁਲਖ ਮੈਂ ਕਰੈਂ। ਸਭਿ ਕੀ ਰੱਛਨਾ ਪਰ ਹਿਤ ਧਰੈਂ"। ਕਹੈ ਸ਼ਾਹੁ 'ਇਹੁ ਆਛੀ ਬਾਤਿ। ਨਹਿ ਦਲ ਪਠਹਿਂ, ਹੋਹਿਂ ਨਰ ਘਾਤਿ ॥ ੪੧ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਸੇ ਨ ਸੋਈ। ਗਮਨੇ ਦੂਰ, ਬਿਗਾਰ ਨ ਕੋਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਉਰ ਤੇ ਬਾਤਿ ਬਿਸਾਰੀ। ਕਰੀ ਮਕੂਫ ਚਢਨਿ ਕੀ ਤਯਾਰੀ[1] ॥ ੪੨ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਹੋਤਿ ਭਈ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨੀਜੈ। ਜਨਮ ਸਫਲ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ॥ ੪੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸਿ 'ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਰੋਸ ਨਿਵਾਰਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕੋਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੁੰਚੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਉਲੰਘੇ ਪੰਥ ਅਸ਼ੇਖ। ਪਹੁੰਚੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤਬਿ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਦਿਨ ਸ਼ੇਖ[2]॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਹੋਈ ਤਤਕਾਲਾ। 'ਮੁਗ਼ਲ ਮਾਰਿ ਗੁਰ ਸੁਭਟ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਣ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਸੰਬੂਹ ਸੰਘਾਰੇ। ਜਿਯਤਿ ਬਚੇ ਜੋ ਭਾਜਿ ਸਿਧਾਰੇ ॥੨॥ ਇਸ ਬਲ, ਜੁਤਿ ਕੁਟੰਬ ਗੁਰੁ ਆਇ। ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਇ'। ਤਜਿ ਤਜਿ ਨਿਜਿ ਨਿਜਿ ਕਾਜ ਸਿਧਾਇ। ਕਹਿ 'ਗੁਰ ਦਰਸਹਿ' ਦੌਰਤਿ ਆਇ ॥੩॥ਲੇ ਕਰਿ ਮੇਵਾ ਗਨ ਪਕਵਾਨ। ਆਇ ਮਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ। ਧਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਖ ਭਏ ਅਧੀਨ॥੪॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਸਰਬ ਨਿਹਾਰੇ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਸੰਗ ਉਚਾਰੇ। ਆਸ੍ਵਾਸਨਿ[3] ਕਰਿ ਸਾਥ ਲਏ ਹੈਂ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਾਵਲੀ ਨਿਕਟਿ ਗਏ ਹੈਂ ॥ ੫ ॥ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ ਥਿਰੇ। ਡੇਰਾ ਸਕਲ ਵਹਿਰ ਹੀ ਕਰੇ। ਬੈਠਿ ਤਹਾਂ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨ ਪਠਾਯੋ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੬ ॥ 'ਪੰਚਹੁੰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਆਨੋ। ਕਹਹੁ ਜਾਇ–ਬਾਪੀ ਇਸ਼ਨਾਨੋ–'। ਧਾਇ ਸਿੱਖ ਡੇਰੇ ਮਾਂਹਿ ਆਯਹੁ।ਸਭਿ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯਹੁ॥੭॥ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਗਏ ਕਰਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਮਰਵਾਹੀ ਦਮੋਦਰੀ ਜਾਨਿ। ਅਪਰ ਨਾਨਕੀ ਤੀਨਹੁੰ ਆਈ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ, ਕਰਿ ਨਮੋ, ਨਹਾਈ ॥੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਆਦਿਕ ਨੰਦ। ਕਰੇ ਸ਼ਨਾਨ ਬਿਲੋਕਿ ਅਨੰਦ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮੱਜਨ ਕੀਨਾ।

[1]ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ। [2]ਬਾਕੀ ਸੀ। [3]ਪਿਆਰ ਦੇਕੇ [ਸੰਸ:, ਅਸ਼੍ਵਾਸਨ= ਦਿਲਾਸਾ]।

ਬੈਠੇ ਸੰਗਤਿ ਸਹਤ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਅੰਸ ਮਿਲਿ ਆਏ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਪਕਵਾਨ ਸੁ ਲਯਾਏ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਿ ਨਾਥ ॥੧੦॥ ਪੁਨ ਤਤਛਿਨ ਉਠਿ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਰੇ।ਜਹਿਂ ਰਹਿ[1] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦੁਬਾਰੇ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਪੁਰਿ ਅੰਤਰ ਗਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਇ ਕਰਤਿ ਤਬਿ ਭਏ ॥ ੧੧ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਰਜ ਮਸਤਕ ਲਾਈ। ਧਰਯੋ ਧਯਾਨ ਗੁਰ ਬਿਨੈ ਅਲਾਈ। ਹਟੇ ਗੁਰੂ ਨਿਵੇਸ ਕੋ ਆਏ। ਬੈਠੇ ਬਡੋ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਏ ॥ ੧੨ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੇ ਚਲਿ ਆਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਨੰਦ ਮੋਹਰੀ ਨਾਮ 'ਅਨੰਦ[2]'। ਤਿਹ ਨੰਦਨ 'ਸੁੰਦਰ[3]' ਮਤਿਵੰਦ ॥੧੩॥ ਜਿਸ ਨੇ ਸੱਦ ਬਨਾਇ ਬਖਾਨਾ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਲਿਖਿਬੋ ਠਾਨਾ। ਆਗੇ ਧਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਿਹ ਸਮੇਂ। ਹਰਖਤਿ ਮਿਲਯੋ ਕਰਤਿ ਭਾ ਨਮੇਂ॥੧੪॥ਆਦਰ ਅਧਿਕ ਕਰਯੋ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਕਰਿ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦਰਸ ਗੁਰ ਹੇਰਾ। ਬੈਠਿ ਨਿਕਟਿ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਪਾਛੇ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਆਛੇ॥੧੫॥ 'ਪੰਚਹੁੰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਨਿਤ ਰੂਰੇ। ਤੈਸੋ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਦੇਤਿ ਸਦਾ ਅਰੁ ਕਟਤਿ ਕਲੇਸ਼ ॥ ੧੬ ॥ ਰੀਤਿ ਆਪ ਨੇ ਅਪਰ ਚਲਾਈ। ਧਾਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅੰਗ ਸਮੁਦਾਈ। ਕਾਰਜ ਕਰੇ ਕਲੇਸ਼ਨਿ ਕੇਰੇ। ਤੁਰਕਨਿ ਸੋਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਘਨੇਰੇ॥ ੧੭ ॥ ਹਮ ਨੇ ਸੁਨਯੋ ਸ਼ਾਹ ਦਲ ਭਾਰੋ। ਕਰਿ ਸੰਘਰ ਕੋ ਸਭਿਹੂੰ ਮਾਰੋ। ਬਯਾਹੁ ਸੌਜ ਆਦਿਕ ਘਰ ਸਾਰਾ। ਲੁਟਯੋ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੀਨਿ ਉਜਾਰਾ ॥੧੮॥ ਰੀਤਿ ਪਾਛਲੀ ਰਾਵਰ ਤਯਾਗੀ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਯਨਿ ਕੇ ਭੇ ਅਨੁ-ਰਾਗੀ'। ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਬੋਲੇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੯ ॥ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਹਮ ਤਿਨ ਆਗਯਾ ਨਾਲਿ। ਜਿਮ ਰਜਾਇ ਤਿਮ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਤੁਰਕਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਭਾਵੈ ॥੨੦॥ ਭਏ ਨਿਚਿੰਤ ਪਾਪ ਕੋ ਲਾਗੇ। ਛਿਤਿ ਪਰ ਭਾਰ, ਗਈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੇ। ਅਬਿ ਹਮ ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭਿ ਰਾਜ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ॥੨੧॥ ਨਿਜ ਸਿੱਖਯਨ ਕੋ ਸਗਰੋ ਦੇਹੈਂ। ਚਲਹਿ ਕੁਚਾਲ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਛੈਹੈਂ। ਇਸ ਹਿਤ ਹਮ ਨੇ ਆਯੁਧ ਧਾਰੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਭਯੋ ਰਣ ਰਿਪੁ ਗਨ ਮਾਰੇ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਧਰਯੋ ਹਾਥ ਸਿਰ

[1]ਜਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [2]ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਨੰਦ ਜੀ। [3]ਤਿਸ(ਅਨੰਦ ਜੀ)ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁੰਦਰ ਜੀ।

ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਡੇ ਅਮਰ ਜੀ ਹੋਏ। ਬਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਮਨ ਮੋਹ ਬਿਗੋਏ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਨ ਸੁਤ ਕੇ ਪੋਤੇ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਬਡੋ ਥਾਨ ਮਹਿ ਸ਼ੋਭਾ ਲਹੋ'। ਇਤਨੈ ਮਹਿ ਸੁੰਦਰ ਕੀ ਮਾਤਾ। ਆਈ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਮਨ ਰਾਤਾ[2] ॥ ੨੪ ॥ ਸੰਗ ਅਹੈ ਸੁੰਦਰ ਕੀ ਦਾਰਾ।ਤ੍ਰਿਯ ਗਨ ਅਪਰ ਦਰਸ ਹਿਤ ਧਾਰਾ। ਆਇ ਵਾਰਨੋ ਗੁਰ ਪਰ ਕੀਨਾ। ਬੈਠਿ ਬੰਦਿ ਕਰ ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੨੫॥ 'ਅੰਤਰ ਚਲਹੁ ਨਿਕੇਤ ਹਮਾਰੇ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਨਿਸਾ ਬਸਹੁ ਹਿਤ ਧਾਰੇ। ਹਮਰੇ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਜਾਨਹੁ। ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਬਸਿਬੋ ਤੁਮ ਠਾਨਹੁ' ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਐਸੇ ਹੀ ਅਹੈ। ਤਉ ਸੈਨ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਅਹੈ। ਸਭਿ ਕੋ ਤਜਿ ਕਿਮ ਜਾਵਨਿ ਬਨੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ਨਿਤ ਸੁਖ ਸਨੈ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੀ 'ਜੇ ਤੁਮ ਥਿਰ ਥੀਜੇ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਆਇਸੁ ਦੀਜੈ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪੰਚਹੁੰ ਚਲੈਂ। ਤੀਨਿ ਮਾਤ ਤਿਨ ਕੀ ਸਭਿ ਮਿਲੈਂ ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸਹਿਂ ਨਿਸਾ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਬਾਲਿਕ ਅਹੈਂ ਵਹਿਰ ਰਹਿਂ ਨਾਂਹੀ'। ਹੇਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਖਾ। 'ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਹੁ ਜਿ ਅਸ ਅਭਿਲਾਖਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਗਈ। ਗੁਰ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਭਈ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸਾਥਿ। ਪੁਨ ਭਾਖੀ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥ ੩੦ ॥ ਲੇ ਸਭਿ ਕੋ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੀ। ਇਕ ਦਮੋਦਰੀ ਗੁਰੁ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਮਰਵਾਹੀ ਸੁ ਨਾਨਕੀ ਤੀਨਿ। ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਜੁਤਿ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨਿ ॥ ੩੧ ॥ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਿਖੇ ਉਤਾਰੇ। ਆਸਤਰਨ ਪਰਯੰਕ ਸੁਧਾਰੇ। ਸਾਦਰ ਸਰਬ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਦਾਸੀ ਸੰਗ ਮੰਚ ਤਿਨ ਦੀਨਿ ॥ ੩੨॥ ਭੋਜਨ ਮਧੁਰ ਸਹਿਤ[3] ਕਰਿਵਾਏ। ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਸਭਿਨਿ ਅਚਵਾਏ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਕੀਨਿਸਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਥਿਰੇ ਪ੍ਰਯੰਕਨਿ ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਧਾਮੂ ॥ ੩੩ ॥ ਬਾਤਿ ਸੁਧਾਸਰ ਬੂਝਨਿ ਲਾਗੀ। ਅਪਰ ਬਯਾਹ ਹਿਤ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੀ[4]। 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜਬਿ ਕਾਜ ਰਚਾਯੋ ?। ਹਮ ਕੋ ਪੂਰਬ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਅਪਰ ਮੇਲ ਭੀ ਕੋਇ ਨ ਭਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਬਿਘਨ ਜੁੱਧ ਕੋ ਭਯੋ। ਦਿਯੋ ਅਪਰ ਬਲ ਆਨਿ ਸੁ ਫੇਰੇ। ਸੁਨਿ ਹਮ ਸਭਿ ਕੋ ਚਿੰਤ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਆਗੇ ਸਦਾ ਹਕਾਰਤਿ ਰਹੇ। ਅਬਿ ਕੇ ਬਯਾਹ ਕਯੋਂ ਨ ਹਮ ਚਹੇ ?'। ਸੁਨਿ ਦਮੋਦਰੀ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ।

[1]ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [2]ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰ ਕੇ ਆਈ (ਜਿਸਦਾ) ਮਨ (ਨਾਮ ਵਿਚ) ਰੱਤਾ ਹੋਯਾ ਸੀ। [3]ਮਿੱਠੇ (ਖਾਣਿਆਂ) ਸਮੇਤ (ਅ) ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [4]ਫੇਰ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ (ਪੁੱਛਣ) ਲਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਈ।

ਕਹਨਿ ਲਗੀ ਬਿਰਥਾ[1] ਤਿਨ ਪਾਸ॥ ੩੬ ॥ 'ਬਡੇ ਪੁਰਖ ਕਿਸ ਕੇ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ[2] । ਬਰਤਹਿਂ ਜਿਮ ਭਾਵਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਲਾਭੁ ਰੁ ਤੋਟਾ ਸਮ ਹੀ ਜਾਨੈਂ । ਨਹਿਂ ਪਰਵਾਰ ਮੋਹ ਕੋ ਠਾਨੈਂ ॥ ੩੭ ॥ ਪੂਰਬ ਸਤਿਗੁਰ ਜੇਤਿਕ ਭਏ । ਐਸੀ ਰੀਤਿ ਬਰਤਿ ਸਭਿ ਗਏ। ਸਨਬੰਧਨਿ ਕੋ ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨੇ । ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਸੇਵਕ ਹੀ ਠਾਨੇ ॥ ੩੮ ॥ ਸਿੱਖਜਨਿ ਹਿਤ ਪਕਵਾਨ ਮੰਗਾਵਾ। ਨਹਿਂ ਮੈਂ ਦੀਨੋ ਸ੍ਰਾਪ ਅਲਾਵਾ ।–ਖਾਹਿ ਮਲੇਛਨਿ ਸੈਨ ਅਹਾਰਾ–। ਘਰ ਉਜਰਹਿ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਾ॥੩੯॥ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਗਤੀ ਸਭਿ ਜਾਨੈ। ਜਾਂਤੇ ਨਹੀ ਹਕਾਰਨਿ ਠਾਨੈ।ਪਰਹਿਂ ਬਜਾਹ ਮੈਂ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲਹਿਂ।ਹੁਇ ਹੈ ਇਮ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਹਾਲਹਿ ॥੪੦॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੇ ਹਾਥ ਬਚਾਏ। ਕੁਸ਼ਲ ਸਹਤ ਇਕ ਤਨ ਨਿਕਸਾਏ[3] । ਮੈਂ ਜਬਿ ਕਹਯੋ ਬੁਲਾਵਨਿ ਤੁਮੈ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ ਰਹੇ ਤਿਹ ਸਮੈ ॥੪੧॥ ਤੁਰਕਨਿ ਚਮੂੰ ਅਰਧਿ ਨਿਸ ਆਈ। ਸਿੱਖਜ ਬਿਚਾਰਨਿ[4] ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ । ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ਭਯੋ ਤਿਸ ਰਾਤਿ। ਹੇ ਅਲਿ ! ਕਹਾਂ ਕਹੌਂ ਸੋ ਬਾਤਿ ॥ ੪੨ ॥ ਹਮਹਿ ਨਿਕਾਸਿ ਝਬਾਲ ਪੁਚਾਏ। ਆਪ ਲਰੇ ਹਤਿ ਰਿਪੁ ਸਮੁਦਾਏ। ਤੀਨੋ ਪਹਿਰ ਤੁਪਕ ਤਰਵਾਰਿ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਭਟ ਮਰੇ ਸੁ ਮਾਰਿ[5] ॥ ੪੩ ॥ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਤੁਰਕ ਕੀ ਸੈਨਾ। ਸੰਘਾਰੀ ਸਭਿ ਸਿੰਘਰ ਐਨਾ। ਵਰੇ ਦੁਪਾਹਰੇ ਕੌਤਕ ਪਾਛੇ। ਹਮ ਸੋਂ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਜਥ ਬਾਂਛੇ ॥ ੪੪॥ ਤਹਾਂ ਬਰਾਤ ਮੋਰਿ ਕਰਿ ਆਨਿ[6]। ਫੇਰੇ ਫੇਰਿ ਸੁਤਾ ਤਿਸ ਥਾਨਿ। ਚਢੇ ਆਜ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ'।ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਤਬਿ ਬਿਸਮਾਏ ॥ ੪੫ ॥ ਪੁਨ ਅਨੰਦ ਕੀ ਤਰੁਨੀ ਕਹਯੋ। 'ਭਲੀ ਭਈ ਤਨ ਸਭਿ ਸੁਖ ਰਹਯੋ। ਧਨ ਤੋ ਆਵਨਿ ਜਾਨੋ ਜਾਨਿ। ਹੁਇ ਹੈ ਫੇਰ ਸਮਾਜ ਮਹਾਨ' ॥੪੬॥ ਕਰਤਿ ਬਾਤ ਨਿਸ ਜਾਮ ਬਿਤਾਈ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਤਬਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ ਜਿਮ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ। ਸੋ ਭੀ ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ॥ ੪੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਰਣ ਕਰਤੇ, ਬਜਾਹ ਪੁਨ[7], ਦ੍ਵੈ ਨਿਸ ਨੀਂਦ ਨ ਪਾਇ।ਬਿਨ ਸੰਸੇ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਿ ਸੁਪਤਿ ਭਏ ਸਮੁਦਾਇ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

---

[1] ਵਿਥਿਆ। [2] ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ (ਲਗਦੇ)। [3] ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਇਕ ਸਰੀਰ ਬਚਕੇ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। [4] ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਕੇ। (ਅ) ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ। [5] ਮਾਰਕੇ ਮਾਰੇ। (ਅ) ਸ਼ੁਮਾਰ=ਬੇਗਿਣਤ। [6] ਮੋੜਕੇ ਲਿਆਂਦੀ। [7] ਇਕ (ਰਾਤ ਤਾਂ) ਜੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਫਿਰ (ਦੂਸਰੀ) ਵਿਆਹ ਵਿਚ।

੨੧. [ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਭਤੀਜ ਕੋ 'ਸਾਵਣ ਮਲ' ਜਿਸ ਨਾਮ। ਨੰਦ 'ਚੰਦ ਮਲ' ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰੁ ਸਧਿ ਧਾਮ[1] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਤਛਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਧਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਸਾਦਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਸੁਖ ਲੀਨਿ॥੨॥ ਸੂਪਕਾਰ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਆਵਾ। 'ਅਸਨ ਤਯਾਰ' ਸਭਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਲੇ ਆਵਹੁ' ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। ਗਏ ਦਾਸ, ਲੈ ਥਾਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਵਾਦਲ਼ਿ ਅਸਨ ਪਰੋਸਨਿ ਕਰਯੋ। ਚੌਂਕੀ ਊਪਰ ਲਯਾਇ ਸੁ ਧਰਯੋ। ਦੋਇ ਥਾਰ ਕਹਿ ਔਰ ਅਨਾਏ।'ਸੁੰਦਰ' 'ਸਸਿ ਮਲ' ਅੱਗ੍ਰ[2] ਧਰਾਏ॥੪॥ ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤਬਿ ਬਰਤਾਯੋ। ਲੀਨਿ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਖਾਯੋ। ਲੇ ਜਲ ਹਾਥ ਪਖਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਅਨਿਕ ਬਚਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮੁਦ ਭਰੇ ॥੫॥ ਚੰਦ ਮੱਲ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸਰਾਹਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਸਹਤ ਦਰਸ ਬਹੁ ਚਾਹਯੋ। 'ਬਡੀ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ,ਘਰ ਜਾਵਹੁ। ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮ ਨੀਂਦ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ'॥੬॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਦੋਨਹੁ ਕਹੈਂ। 'ਸਕਲ ਜਾਮਨੀ ਤੁਮ ਢਿਗ ਰਹੈਂ। ਚਿਰੰਕਾਲਿ ਤੇ ਮੇਲ ਹਮਾਰਾ। ਰਹਿ ਸਮੀਪ ਸੁਖ ਲਹੈਂ ਉਦਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਦੁਰਲਭ ਸੇਵ ਆਪ ਕੀ ਪਾਵਨਿ[3]। ਨਿਸਿ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਰਹਹਿਂ ਹੁਇਂ ਪਾਵਨ[4]'। ਤਬਿ ਸਨਮਾਨ ਦਹਨਿ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਜੁਗ ਪ੍ਰਯੰਕ ਮੰਗਵਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੮ ॥ ਚੰਦ ਮੱਲ,ਸੁੰਦਰ ਪੌਢਾਏ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸੋਂ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ। 'ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਜਾਇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਭਏ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਬਹੁਰ ਸਭਿ ਆਵਹੁ' ॥ ੯ ॥ ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਸਭਿ ਗਮਨੇ ਧਾਮੂ। ਗੁਰ ਜਸ ਉਚਰਤਿ ਕਿਯ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਬਡੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੌਢਿ ਗੁਰੁ ਗਏ। ਦ੍ਵੈ ਸਿਖ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਥਿਤ ਭਏ ॥੧੦॥ਪੌਨ ਕਰਤਿ ਇਕ ਬੀਜਨ ਸਾਥ। ਦੁਤੀਓ ਚਰਨ ਪਲੋਟਤਿ ਹਾਥ। ਚਾਂਪੀ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸੋਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗਰ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਕੇ ਬਸਿ ਹੋਈ॥੧੧॥ਹੁਤੇ ਉਨੀਂਦੇ ਦ੍ਵੈ ਨਿਸਿ ਕੇਰੇ।ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ ਮੱਲ ਤਬਿ ਹੇਰੇ। ਕਰੈਂ ਪਰਸਪਰ ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਸ਼੍ਰਮਤ ਅਹੈਂ ਤੁਰਕਨਿ ਗਨ ਭੰਗ ॥੧੨॥ ਕਰਯੋ ਮਹਾਂਬਲ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ। ਤੀਨਿ ਜਾਮ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਸੰਘਾਰ[5]। ਕੈ ਤੌ ਗੁਰ ਥੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ

---

[1]ਘਰੋਂ। [2]ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਚੰਦ ਮੱਲ੍ਹੰਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ। [3]ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਾਉਣੀ (=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਬੜੀ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ। [4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [5]ਨਾਸ਼।

ਧਰੇ ਕਿਧ ਰੀਤਿ ਅਨੂਪ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧਾਰੇ ਹਥਿਆਰ। ਤੈਸੇ ਕਰੇਂ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰ। ਜਥਾ ਡੀਲ ਬਡ ਬਲ ਕੇ ਸਾਥਿ। ਤਥਾ ਰਿਪੁਨਿ ਦਿਖਰਾਏ ਹਾਥਿ ॥ ੧੪ ॥ ਸਫਲ ਕਰਯੋ ਬਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨਿ ਕੋ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕਰਯੋ ਰਣ ਗਨ ਕੋ।ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਸਿਖ ਸੇ ਬਡਭਾਗੇ। ਜੇ ਇਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਮਹੁ ਲਾਗੇ ॥ ੧੫ ॥ ਮਰੇ ਜੰਗ ਸੇ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਏ। ਜਿਯਤਿ ਸਾਥ ਹੈਂ ਸੇਵ ਕਮਾਏਂ। ਇਨ ਦੋਨਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖੋ। ਕਰਤਿ ਸੇਵ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਖੋ ॥ ੧੬ ॥ ਚੰਦ ਮੱਲ ਸੁਨੀਯਹਿ ਹਿਤ ਠਾਨਿ। ਸੇਵ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਆਨ। ਪਰਮ ਪਦਾਰਥ ਸੇਵਾ ਅਹੇ। ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਸਕਲ ਫਲ ਲਹੇ ॥ ੧੭ ॥ ਸਰਬ ਗੁਰੰਨਿ ਸੇਵਾ ਕੋ ਚੀਨ। ਨਿਜ ਪਦ ਊਚੋ ਸੇਵਕ* ਦੀਨਿ। ਹਮ ਤੇ ਨਹਿ ਅਬਿ ਸੇਵ ਕਰਾਵੈਂ।ਜਿਸ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਭਿ ਕੁਛ ਪਾਵੈਂ' ॥ ੧੮ ॥ ਇਮ ਚਰਚਾ ਆਪਸ ਮਹਿ ਕਹੇ। ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਹੇ। ਰਹੀ ਜਾਮਨੀ ਜਾਮ ਸਵਾ ਜਬਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨੀਂਦ ਤਜੀ ਤਬਿ ॥੧੯॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸੌਚ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਭਏ। ਬਾਨੀ ਕੰਠ ਪਾਠ ਕੋ ਕਏ।ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਰਬਾਬੀ ਆਏ। ਆਸਾਵਾਰ ਰਾਗ ਜੁਤਿ ਗਾਏ॥੨੦॥ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਜੁਨ ਅਮੀ ਬ੍ਰਖਾਯੋ। ਜਬਹਿ ਅਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਧਰਯੋ।ਆਸਾਵਾਰ ਭੋਗ ਤਬਿ ਪਰਯੋ ॥ ੨੧॥ ਗੁਰ ਜੁਤਿ ਸਭਿਹੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਉਦਯੋ ਤਰਨਿ[1] ਤਬਿ ਤਿਮਰ ਨਸਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਰਹੁ ਕੂਚ ਕੋ ਅਬਹਿ ਨਗਾਰਾ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਤਤ-ਛਿਨ ਹੀ ਬੰਬ[2] ਬਜਾਈ। ਭਏ ਸਨੱਧ ਸੂਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਆਪ ਬਾਪਿਕਾ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਚਲੇ। ਸੇਵਕ ਲੇ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਮਿਲੇ ॥੨੩॥ ਨਹੀਂ ਅਰੂਢੇ ਦੀਨਾ ਨਾਥ। ਗਏ ਚਰਨ ਸੋਂ ਦੋਨਹੁ ਸਾਥਿ। ਇਕ ਕਰ ਸੋਂ ਸੁੰਦਰ ਕਰ[3] ਗਹਯੋ। ਚੰਦ ਮੱਲ ਸੰਗ ਬਾਕਨਿ ਕਹਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪੀਛਹੁ ਆਏ। ਸੰਗ ਪਿਤਾ ਕੇ ਚਲਤਿ ਸੁਹਾਏ। ਸੰਗਤਿ ਜੁਤਿ ਤਹਿੰ ਕਰਯੋ ਸ਼ਨਾਨ। ਦੀਨ ਦਿਜਨਿ ਕੋ[4] ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ ॥੨੫॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਪਿਤ ਸੋਂ ਕਹਯੋ।'ਬਾਪੀ ਮਹਿਮਾ ਮੋ ਚਿਤ ਚਹਯੋ।ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਜੈਸੀ ਅਹੈ'। ਸੁਤ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਕਹੈਂ ॥ ੨੬ ॥ 'ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਗੁਰੂ ਇਹ ਸਿਰਜਨ ਕਰੀ। ਹਮਰੇ ਬਡੇ

---

[1]ਸੂਰਜ। [2]ਧੌਂਸੇ। [3]ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ। [4]ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ।

*ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉਤਰਾ: ਅਧ੍ਯਾ: ੪੨ ਅੰਕ ੫੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸਿਵ ਬਹੁ ਧਰੀ। ਜੋ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਇਹ ਮੱਜੈ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਮਲ ਭੱਜੈਂ ॥੨੭॥ ਮਨਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਸਿਮਰਿ ਉਰ ਸੋਇ। ਚੌਰਾਸੀ ਕੀਨੀ ਸੌਪਾਨ[1]। ਪਠਹਿ ਚੁਰਾਸੀ ਜਪੁ ਕਰਿ ਨ੍ਹਾਨਿ ॥ ੨੮ ॥ ਨਹੀਂ ਚੁਰਾਸੀ ਪਾਵਹਿ ਜੀਵ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗੁਰੁ ਕੀ ਪੁਰੀ ਸਦੀਵ’।ਇਮ ਕਹਿ ਪੁਨ ਦੋਨਹੁ ਸੰਗ ਕਹਯੋ। ‘ਗੁਰੁ ਸਥਾਨ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਤੁਮ ਲਹਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਦਰਸ ਕਰਾਵਹੁ। ਜਿਮ ਜਿਮ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਹੁ’। ਬਡ ਜਾਮਾ ਗੁਰੁ ਕੇ ਗਰ ਪਰਯੋ। ਖੜਗ ਬਿਸਾਲ ਗਾਤ੍ਰੇ ਧਰਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਕੰਚਨ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ। ਧਰਿ ਨਿਖੰਗ ਕਟਿ ਕਸਿਬੋ ਕਰੇ। ਤੀਖਨ ਤੀਖਨ ਤੀਰਨਿ ਭਰੇ। ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਬਡੋ ਕਰ ਧਰੇ॥੩੧॥ ਚਲੇ ਤਹਾਂ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਗਰੀ ਤੰਗ[2] ਪੁਰਿ ਕੀ ਜਹਿਂ ਚੀਨਿ। ਗੁਰੂ ਬਾਤ ਕਰਤੇ ਤਹਿਂ ਚਾਲੇ। ਸੁਨਿ ਆਵਤਿ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩੨ ॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਨਿਜ ਕਾਜ ਬਿਸਾਰੇ। ਘਰਿ ਤਜਿ ਤਜਿ ਠਾਂਢੇ ਸਭਿ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਨੇਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਡੀਲ ਬਲੀ ਜੁ ਬਡੇਰੇ॥੩੩॥ ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ ਮੱਲ ਰਸ ਰਾਤੇ।ਜਿਤ ਚਲਿਬੋ ਤਿਤ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਜਾਤੇ। ਬੀਥਨਿ ਮਹਿਂ ਘਰ ਘਰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਊ। ਦਰਸਤਿ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੩੪ ॥ ਭੀਰੀ ਗਲੀ ਕਿਤਿਕ ਤਹਿਂ ਆਈ।ਗੁਰੁ ਜਾਮੋ ਦੁਹੁਦਿਸ਼ਿ ਲਗਿ ਜਾਈ। ਜਿਨਿ ਕੋ ਡੀਲ ਸਰੀਰ ਬਡੇਰਾ। ਪੁਨ ਜਾਮਾ ਬਹੁ ਪਾਲਨਿ ਕੇਰਾ[3] ॥੩੫॥ ਭੀਰੀ ਬਹੁਤ ਬੀਥਿਕਾ ਸੋਈ। ਧਾਂਤੇ ਦੁਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਲਾਗਤਿ ਜੋਈ। ਤਬਿ ਸੁੰਦਰ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ‘ਇਹ ਗੁਰੁ ਰਾਮ ਦਾਸ ਉਦਪਾਨਾ[4]’ ॥ ੩੬ ॥ ਤਹਿਂ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ[5] ਲੇ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਦੇਖਿ ਚੁਬਾਰੇ ਪੁੰਨ[6] ਬਿਸਾਲੇ। ਏਕ ਕਿਲਕ ਤਹਿਂ ਕੰਧ ਮਝਾਰਾ। ਗਡਵਾਯਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਖਰੇ ਰਹਤਿ ਤਪ ਕਰਤੇ। ਥਕਤਿ ਹੋਤਿ ਤਬਿ ਤਾਂਹਿ ਪਕਰਿਤੇ। ਸੌ ਤੇ ਅਧਿਕ ਬਰਖ ਬਯ ਤਨ ਕੀ। ਦੇਹਿ ਜਰਜਰੀ ਭੂਤ[7] ਸੁ ਜਿਨਿ ਕੀ ॥ ੩੮ ॥ ਤਊ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿਨ ਕੀ ਤਪ ਮਾਂਹੀ। ਰਿਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ

[1]ਪੌੜੀਆਂ। [2]ਤੰਗ ਗਲੀ। [3]ਬਹੁਤੇ ਪੱਲਿਆਂ ਦਾ। [4]ਖੂਹੀ ਹੈ। [5]ਉਸ ਖੂਹੀ ਦਾ ਚੁਲੀ ਭਰ ਜਲ ਪੀਤਾ। ਕਿਸੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਥਾਉਂ ਤੇ ਚੁਲੀ ਭਰ ਜਲ ਲੈਣ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਪੈ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਚੁਲੀ+ਅੰਮ੍ਰਿਤ’ ਤੇ ‘ਚਰਣ+ਅੰਮ੍ਰਿਤ’ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਵਿਹ ਇੱਕੋ ਪਦ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। [6]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [7]ਬੁਢਾਪੇ ਵਾਲੀ।

ਨਿਸ਼ਫਲ ਨਾਂਹੀ।ਨਮੋ ਕਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਹੇਰਤਿ। ਪੁਨ ਸੁੰਦਰ ਸਸਿਮਲ[1] ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ॥੩੯॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰਿਆਈ। ਇਸ ਥਲ ਬੈਠਿ ਦਈ ਸੁਖਦਾਈ'। ਤਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦੇ। ਸੋ ਥਲ ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਬਹੁ ਬੰਦ ॥ ੪੦ ॥ ਪੁਨ ਸੁੰਦਰ ਨੇ ਭਨਯੋ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਜਹਾਂ ਜਨਮ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤ ਪਾਯੋ। ਤਿਸ ਥਲ ਕੋ ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਇਹ ਪੁਰਿ ਅਪਨੋ ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਚਰੀਯਹਿ'॥ ੪੧ ॥ ਰਾਇਬੇਲ[2] ਚੰਬੇਲੀ ਕੇਰਿ। ਲਜਾਯੋ ਮਾਲੀ ਫੂਲ ਘਨੇਰ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਖਸ਼ਯੋ ਬਹੁ ਦਰਬਾ। ਲੇ ਸਭਿ ਥਲਿ ਪਰ ਅਰਪੇ ਸਰਬਾ ॥ ੪੨ ॥ ਪਿਤਾ ਜਨਮ ਕੋ ਸੁਥਲ ਨਿਹਾਰਾ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਾਰਾ। ਗਨ ਫੂਲਨਿ ਕੇ ਭਰ ਕਰਿ ਅੰਜੁਲ। ਅਰਪਨਿ ਕਰੇ ਬਿਸਦ ਬਰ ਮੰਜੁਲ[3] ॥ ੪੩ ॥ ਫੂਲਨਿ ਮਾਲ ਲਈ ਜੁ ਚਢਾਈ। ਚੰਦ ਮੱਲ ਗੁਰੁ ਗਰ ਪਹਿਰਾਈ। ਤਿਸ ਤੇ ਬਧੀ ਅਧਿਕ ਹੀ ਸ਼ੋਭਾ। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਕਿਸਿ ਕੋ ਨਹਿ ਮਨ ਲੋਭਾ ॥ ੪੪ ॥ ਪੁਨ ਮੋਹਨ ਕੋ ਗਏ ਚੁਬਾਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ। 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਇਸ ਥਲ ਆਇ।ਲੈਬੇ ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੪੫ ॥–ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਊਚੇ ਮੰਦਰ–। ਗੌਰੀ ਛੰਤ ਉਚਾਰਯੋ ਸੁੰਦਰ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਬਿ ਮੁਸਕਾਏ। ਕਥਾ ਬਡਨਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਹਰਖਾਏ॥ ੪੬ ॥'ਸੁੰਦਰ, ਧੰਨ ਸਦਾ ਤੁਮ ਅਹੋ! ਕਥਾ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਸਗਰੀ ਲਹੋ। ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਮਾਨਨਿਧ ਜੋਇ। ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਅਬਿ ਸੋਇ' ॥ ੪੭ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬੰਦਤਿ ਹਾਥ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੀਨ ਦੇਹੁਰੇ ਵਹਿਰ ਸਥਾਨਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਜਾਤ੍ਰਾ ਸਫਲ ਬਡਿਨਿ ਕੀ ਕੀਜੈ' ॥੪੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਠੇ ਇਕ ਥਾਇੰ। ਤਯਾਰੀ ਹਿਤ੍ਰ ਕੁਟੰਬ ਸਮੁਦਾਇ। ਥਿਰੇ ਸਰਬ ਹੀ ਬਹੁ ਨਰ ਸਾਥਿ। ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਨਹਿਂ, ਦਰਸਹਿਂ ਗੁਰੁ ਨਾਥ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਗੋਇੰਦਵਾਲੋਂ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁੰਦਰ ਕੀ ਮਾਤਾ ਤਬੈ ਭੱਲਜਨਿ ਬੀਸ ਬਧੂਨਿ[4]। ਗਈ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇ ਬੈਠਿ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੂਨਿ[5] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ ਮੱਲ ਕੇ ਸੰਮਤਿ[6]। ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਹੀ ਸਿਰ ਕਰਿ ਨੰਮ੍ਰਿਤਿ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਰਾਖਹੁ

[1]ਚੰਦ ਮੱਲ ਜੀ। [2]ਰਵੇਲ। [3]ਬਹੁਤ ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਉੱਜਲ। [4]ਭੱਲੇ ਬੰਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ। [5]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੈਠੀ। [6]ਅਨੁਸਾਰ।

ਨਿਜ ਡੇਰਾ। ਕੀਜਹਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸੇਰਾ ॥੨॥ ਇਸ ਥਲ ਤੁਮਰੇ ਹਹੇ ਪਿਤਾਮਾ। ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਲਗਿ ਕੀਨੇ ਧਾਮਾ। ਬਹੁਰ ਆਪ ਕੇ ਪਿਤ ਜਬਿ ਆਵੈਂ[1]। ਮਾਸ ਦੁ ਮਾਸ ਸੁ ਬਾਸ ਬਿਤਾਵੈਂ[2] ॥੩॥ ਤਿਮ ਹੀ ਤੁਮ ਭੀ ਮੇਲ ਰਖੀਜੈ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਾਸ ਆਪਨੋ ਕੀਜੈ'।ਸੁਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਬੋਲੇ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ ॥੪॥ 'ਹਮਰੀ ਤੋ ਇਸ ਥਲ ਬੁਨਿਯਾਦਿ[3]। ਬਡੇ ਭਏ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[4]। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖ ਇਹਾਂ ਤੇ ਪਾਇ। ਕੀਰੀ ਤੇ ਗਜਰਾਜ ਬਨਾਇ ॥੫॥ ਜਿਸ ਕੇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਗ ਹੋਇਂ। ਬਸਿ ਪੁਰਿ ਤੁਮ ਕੋ ਸੇਵਹਿ ਸੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਬੰਸ ਕੀ ਸੇਵ। ਕਰਨਿ ਚਹੌਂ ਚਿਤ ਮੈਂ ਨਿਤ ਏਵ[5] ॥੬॥ ਗੁਰੂ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ। ਜਿਨ ਕੇ ਅਚਰਜ ਚਲਿਤ ਅਨੂਪ। ਮੋਹਿ ਸੰਗਿ ਭਾ ਤੁਰਕਨਿ ਦ੍ਵੈਖ।ਯਾਂਤੇ ਸੈਨਾਂ ਸੰਗ ਵਿਸ਼ੇਖ ॥੭॥ਰਹਨਿ ਬਨੈਂ ਨਹਿਂ,ਰਹਨੋ ਬਿਚਾਰੋਂ[6]।ਸੁਭਟ ਰੁ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰੋਂ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਤੇ ਪੁਨ ਇਨਹੁੰ ਉਚਾਰਾ। 'ਜਥਾ ਜੋਗ ਹੈ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰਾ ॥੮॥ ਤਉ ਆਪਿ ਕੋ ਜੋ ਪਰਿਵਾਰਾ। ਤਿਨਿ ਕੋ ਰਹਨਿ ਉਚਿਤ ਨਿਰਧਾਰਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਇਸ ਥਾਨ ਰਖੀਜੈ। ਜਹਿਂ ਬਹੁ ਬਸਹੁ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕੀਜੈ' ॥ ੯ ॥ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਭਿ ਕੋ ਤਿਸ ਕਾਲ।ਰਖਨਿ ਕੁਟੰਬ ਸੁ ਮਾਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਕੇਤਿਕ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਸਮੇਤ।ਕਹਨੋ'ਸਭਿਹਿ ਰਹਿਂ ਤੁਮਹਿਂ ਨਿਕੇਤ'॥੧੦॥ ਇਹ ਮਸਲਤਿ ਕਹਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸਾਥ।ਚਲੇ ਵਹਿਰ ਪੁਰਿ ਤੇ ਗੁਰੁ ਨਾਥ। ਸੁੰਦਰ ਚੰਦਮੱਲ ਹਰਖਾਇ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਬਚ ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਤੀਨ ਦੇਹੁਰੇ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸ।ਪਗ ਸੋਂ ਗਏ ਗੁਰੂ ਤਿਨ ਪਾਸਾ। ਪਿਤਾ ਮਾਤ ਭਾਨੀ ਅਸਥਾਨ[7]। ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਧਰਿ ਮਨ ਧ੍ਯਾਨ ॥ ੧੨ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਥਾਨ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਤਿਹ ਸਮੋਂ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮ-ਦਾਸ ਥਲ ਬੰਦੇ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਪੁਨ ਪਿਖਤਿ ਮੁਕੰਦੇ ॥੧੩॥ ਪੱਤ੍ਰ ਪਰੇ ਤਰੁ ਖਗ ਬਿਠ ਕੇਰੇ[8]। ਬਢਨੀ[9] ਭੀ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਫੇਰੇ। ਕਹਨੋ ਕਿ 'ਸਿੱਖ ਸਾਧ ਇਹ ਥਾਨ।ਕਨੋਂ ਨਹਿਂ ਕਰਨੋ ਬਿਠਾਵਨਿ ਆਨਿ?॥੧੪॥ਯਾਂਤੇ ਸਮੈਂ

[1]ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। [2]ਵੱਸਕੇ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਸਨ। [3]ਮੁੱਢ। [4]ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। [5]ਇਵੇਂ ਹੀ। [6](ਮੈਂ ਇਹ) ਵਿਚਾਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। [7]ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਸਥਾਨ। [8]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿੱਠਾਂ ਪਈਆਂ (ਹੋਈਆਂ ਦੇਖੀਆਂ)। [9]ਬੁਹਾਰੀ।

ਪਾਇ ਕਰਿ ਏਹਿ। ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਨਿਜ ਬਿਚ ਲੇਹਿ'। ਅਸ ਕਹਿ ਲਿਯੋ ਮੰਗਾਇ ਤੁਰੰਗਾ। ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਅੰਗਾ ॥ ੧੫ ॥ ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਕੰਦ। ਚੰਦ ਮੱਲ ਮੁਖ ਚੰਦ ਅਨੰਦ। ਵੂੰਦ ਬੰਦਿ ਕਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਬੰਦਤਿ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ[1] ॥ ੧੬ ॥ ਬਿਛਰ ਨ ਸਕਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਚਿਤ ਗਾਢੇ। ਭਨੇ ਗੁਰੂ[2],ਨਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਠਾਂਢੇ[3]। ਕਹਿ ਕਰ ਤਰਨੀ[4] ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੀ। ਚਢੇ ਤੁਰਤ ਹੋਵਨਿ ਹਿਤ ਪਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਦੋਨਹੁੰ[5] ਸੰਗ ਸੁ ਨੌਕਾ ਚਢੇ।–ਹਟਹਿਂ ਪਾਰ ਤੇ–ਆਨੰਦ ਬਢੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸੰਗ ਸੁਹਾਇ। ਤਰੀ ਅਪਰ ਪਰ ਭਟ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਪ੍ਰੇਰੀ ਸਰਿਤਾ ਮਹਿਂ ਬਰ ਤਰਨੀ[6]। ਪਿਖਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨੀ। ਮੱਛ ਕੱਛ ਜਲ ਜੰਤੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਤੀਰ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਸਾਰਸ ਜਾਲਾ[7] ॥੧੯॥ ਤਰੇ ਤੁਰਤ ਤਰਨੀ ਪਰ ਤੀਰ। ਉਤਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਧੀਰ। ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ ਮੱਲਨ ਕੇ ਸਾਥ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਉ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਨਾਥ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰੇ ਹਟਾਵਨਿ ਨਮੋ ਕਰੰਤੇ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਆਏ ਗੁਨ ਬਰਨੰਤੇ। ਉਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇ ਦਰਬ ਮਲਾਹੂ। ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਮਾਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੂ ॥ ੨੧ ॥ ਉਤ ਕੌਲਾਂ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਪਠਾਈ। ਤਬਿ ਤੇ ਬਜ੍ਰਾਧਿ[8] ਦੇਹਿ ਉਪਜਾਈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਧੇ ਭਈ[9] ਬਿਮਾਰੀ। ਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਨਿਤ ਭਾਰੀ ॥ ੨੨॥ ਸਿਮਰਤਿ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਭੋਜਨ ਤਜਾਗਾ। ਨਿਸਾ ਨੀਂਦ ਨਹਿ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਪਰੀ ਰਹੈ ਛਾਦਨ ਮੁਖ ਕਰੈ। ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਬ੍ਰਿਹਾ ਤੇ ਭਰੈ ॥ ੨੩ ॥ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਮਹਿਂ ਮਨ ਲਯ ਲੀਨ। ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬਹੁ ਦੁੱਖ ਭੀਨ।–ਪਰਯੋ ਜੰਗ ਭਾ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਤਰਫੰਤਿ ਬਿਹਾਲ॥੨੪॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਕਬਿ ਦੇਹਿਂ ਦਿਖਾਈ। ਬਿਛੁਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਛੁਟਿ ਜਾਈਂ–। ਭਯੋ ਰੋਗ ਤਨ ਵਧਤਿ ਬਿਲੰਦਾ। ਬਹੁਰ ਬ੍ਰਿਹਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸੂਖਮ ਅੰਗੀ ਭਈ ਲਚਾਰੀ।'ਦੇਹੁਦਰਸ ਪ੍ਰਭੁ ਮਰਿਬੇ ਵਾਰੀ। ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਜਾਨਹੁ ਮੋਹਿ ਰਿਦੇ ਕੀ ਸ੍ਵਾਮੀ॥੨੬॥ਕਯੋਂ ਨ ਦੇਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ?।

---

[1]ਵੰਦੇ' ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਇੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਪਰ (ਓਹ) ਖੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (ਭਾਵ ਨਾਲ ਹੀ ਟੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। [4]ਬੇੜੀ। [5]ਭਾਵ, ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਤੇ ਚੰਦ ਮੱਲ ਜੀ। [6]ਸੁਹਣੀ ਬੇੜੀ। [7]ਕੰਢਾ ਸਮੂਹ ਸਾਰਸ ਪੰਛੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। [8]ਰੋਗ। [9]ਵਧਦੀ ਗਈ।

ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਮਮ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ। ਲਾਖਹੁਂ ਦਾਸ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈਂ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਮੋਹਿ ਭਰੋਸਾ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ। ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ ਅੰਤ ਕੀ ਬੇਰਾ। ਮੁਝ ਜੀਵਤਿ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਿਖਤਿ ਕੋ ਸੁਧਾ ਪਿਆਵਹੁ ॥੨੮॥ ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ[1] ਰਣ ਦੀਰਘ ਹੋਈ। ਲਖਿ ਨ ਜਾਇ[2], ਸੁਧਿ ਪਠੀ-ਨ ਕੋਈ। ਪ੍ਰਿਯ ਦਾਸਨ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਯਾਰੇ! ਆਵਹੁ ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਬਾਰੇ'॥੨੯॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿਮਰਤਿ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਲਯੋ ਜਾਤਿ ਜਲ ਨੈਨ। ਇਮ ਕੌਲਾਂ ਕੀ ਗਤਿ ਗੁਰੁ ਜਾਨਿ।–ਸਮਾਂ ਸਮੀਪ ਤਜਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ॥ ੩੦ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਉਂ ਜੀਵਤੀ ਜਾਇ। ਮੋਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਅਤਿ ਅਕੁਲਾਇ–। ਹਯ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਤੂਰਨ ਚਾਲੇ। ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਆਦਿ ਭਟ ਨਾਲੇ ॥ ੩੧ ॥ ਬਿਧੀਆ ਜਾਤੀਮਲਕ ਸੁ ਬੀਰ। ਰਲਿ ਬਾਤਨਿ ਕਰਤੇ ਚਲਿ ਧੀਰ। ਜਿਮ ਜਿਮ ਹਤੇ ਮੁਗ਼ਲ ਅਰੁ ਖਾਨ। ਜਿਤਿਕ ਸੁਭਟ ਅਪਨੇ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥੩੨॥ ਚਾਰ ਘਟੀ ਦਿਨ ਜਬਿ ਰਹਿ ਗਇਊ। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਬਿ ਅਇਊ। ਅੰਤਰ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਗੁਸਾਈਂ। ਬੰਦਤਿ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਪ੍ਰਥਮੈ ਬੈਸ ਅਸਥਾਨ। ਉਤਰੇ ਹਯ ਤੇ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਹਰਖਾਇ। ਸੁਨਿ ਸੋਢੀ ਨਰ ਗਨ ਜੁਤਿ ਆਇ[3] ॥ ੩੪ ॥ ਧਰਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਪਰਸਾਦਿ ਅਗਾਰੀ। ਆਇ ਸਭਿਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਖਿਲਨਿ ਸੋਂ ਕੀਨਿ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਆਦਰ ਕੋ ਦੀਨਿ ॥ ੩੫ ॥ ਇਕ ਘਟਿਕਾ ਲਗ ਆਵਤਿ ਰਹੇ। ਸਾਦਰ ਮਾਧੁਰ ਬਾਕਨਿ ਕਹੇ। ਜਹਿਂ ਕੌਲਾਂ ਉਰ ਦੁਖੀ ਬਿਚਾਰੀ। ਸਿਮਰਤਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰੀ ॥੩੬॥ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੁਰਤ ਹੀ ਹੋਇ। ਕੌਲਾਂ ਕੌਲ ਨੇਤ੍ਰ ਕਰਿ ਜੋਇ। ਉਦਤਿ ਉਠਨਿ ਕੋ[4], ਉਠਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਬੋਲਯੋ ਚਹਿ, ਨ ਬੋਲ ਮੁਖ ਆਈ॥੩੭॥ਦੁਰਬਲ ਤਨ ਝੁਰ ਝੰਝਰ ਹੁਵਾ[5]। ਪੀਰੋ ਰੰਗ ਬਦਨ ਕੋ ਜੋਵਾ। ਤਤਛਿਨ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਗੁਰੂ ਹਟਾਈ[6]। ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਢਿਗ ਧੀਰ ਬੰਧਾਈ॥੩੮॥ਕਿਤਿਕ ਦੇਰਿ ਮਹਿ ਹਾਥ ਨਿਕਾਰੇ।

---

[1]ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ। [2]ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ (ਕੀ ਹੋਇਆ)। [3]ਸੋਢੀ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀਆਂ ਸਮੇਤ ਆਏ। [4]ਉਠਣਾਂ ਤਾਂਘਦੀ ਹੈ। [5]ਦੁਰਬਲ ਸਰੀਰ ਝੂਰ (=ਲਿੱਸਾ ਹੋਕੇ) ਝੰਝਰ (=ਜਾਲੀ ਵਾਂਙੂ ਪਤਲਾ) ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। (ਅ) 'ਝੁਰ ਝੰਝਰ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਾਸ ਦੇ ਝੁੱਲਾ ਹੋਕੇ ਝੁਰੀਆਂ ਪੈਣ ਦਾ ਬੀ ਹੈ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਉੱਠਣੇ ਤੋਂ) ਹਟਾਈ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰਸਤਿ ਹਿਤ ਧਾਰੇ। ਬਹੀ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰਾ।ਧਾਰਾ ਧੀਰਜ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥ ੩੯ ॥ 'ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਮਮ ਚਿਤ ਕੀ ਜੇਤੀ। ਕਹਾਂ ਕਹੋਂ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਸੇਤੀ[1]। ਜਾਨਿ ਦੀਨ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਆਇ ਦਰਸ ਦੀਨਸਿ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੪੦॥ਕੌਨ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਮ ਬਿਨ ਹੈ ਮੇਰਾ ?।ਸੁਖ ਦੁਖ ਬਿਖੈ ਅਲੰਬ ਬਡੇਰਾ।ਸਿਮਰਤਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਬ੍ਰਿਹ ਨੇ ਕੀਨਿ ਉਦਾਰਾ॥੪੧॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰੋਂ ਮਰਨਾ।ਦੀਨਿ ਦਰਸ, ਕੀਨਸਿ ਬ੍ਰਿਹੁ ਹਰਨਾ। ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਚਿੰਤ,ਮਰੋਂ ਇਸ ਕਾਲਾ।ਪੁਰੀ ਕਾਮਨਾ ਆਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ' ॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਮਾਂ ਮਰਨ ਕੋ ਤੁਵ ਨਿਯਰਾਨਾ। ਸਿਮਰਨ ਕਰ੍ਯੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੇਰਾ। ਆਨਿ ਮਿਲ੍ਯੋ ਤੋ ਕੋ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥੪੩॥ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਟਿਕਨਿ ਨ ਦਏ। ਯਾਂਤੇ ਸਕਲ ਕਾਜ ਤਜਿ ਅਏ। ਚਾਰ ਘਟੀ ਜਬਿ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕਾਲੀ।ਤਬਿ ਤਨ ਤੁਵ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਤੇ ਖਾਲੀ ॥ ੪੪ ॥ ਤਬਿ ਲਗਿ ਸਿਮਰਹੁ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ। ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੇ ਭਯੋ ਉਧਾਰਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਕੀ ਤੂੰ ਬਡਿਭਾਗਨਿ।ਹਮਰੇ ਬਿਖੈ ਭਈ ਅਨੁਰਾਗਨਿ ॥ ੪੫ ॥ ਬਹੁਰ ਨ ਹੋਇ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਫੇਰਾ। ਭਯੋ ਉਧਾਰ ਦੁਖਨ ਤੇ ਤੇਰਾ। ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਚਿੰਤ ਧਰਹੁ ਉਰ ਮਹੀਆ।ਧੰਨ ਜਨਮ ਉੱਤਮ ਪਦ ਲਹੀਆ' ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਇ ਘਟੀ ਲਗਿ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਅਰੁ ਬਹੁ ਕਹੇ। ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਚਰਨ ਛੁਟਕਾਵਤਿ। ਨਹਿਂ ਛੋਰਤਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਉਰ ਲਾਵਤਿ ॥੪੭॥ 'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਪਗ ਪ੍ਯਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਚਿਤ ਚਹਿਤਿ ਹਮਾਰੇ'। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਮੁਖ ਪਰ ਕੋ ਫੇਰਤਿ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਹੋਤਿ ਰੂਪ ਗੁਰੁ ਹੇਰਤਿ॥ ੪੮ ॥ ਆਸ੍ਵਾਸਨਿ ਦੀਰਘ ਤਬਿ ਕੀਨੋ[2]। 'ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਜਬਿ ਮੇਰੋ ਚੀਨੋ। ਸਨਮੁਖ ਮਮ ਬੈਠਹੁ ਤਬਿ ਆਇ। ਤੁਮ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਪ੍ਰਾਨ ਸਿਧਾਇਂ॥ ੪੯ ॥ ਇਹ ਬਿਨਤੀ ਮੇਰੀ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਡ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਆਇਂ ਤੁਵ ਪਾਸ। ਰਹੁ ਅਨੰਦ ਮਹਿਂ, ਚਿੰਤ ਬਿਨਾਸਿ'॥ ੫੦ ॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਜਹਾਂ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬੈਠਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਿ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਬੀਰ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੫੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

[1]ਆਪ ਨਾਲ। [2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਬੜਾ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੱਤਾ (ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਬੋਲੀ)।

੨੩. [ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਕਉਲਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਥੰਮ ਅਗਾਰੀ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਆਇ ਰਬਾਬੀ ਢਿਗ ਥਿਰੇ ਕਰਯੋ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਸੁਧਿ ਹੋਈ।ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਚਲਯੋ ਆਇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਅਰਪਿ ਅਕੋਰਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਮੋਦ ਉਪਜਾਵੈਂ ॥ ੨ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਨ ਕਰੈਂ। ਸਭਿ ਕੀ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੈਂ। ਸੰਧਯਾ ਸੋਦਰ ਲਗਿ ਤਹਿਂ ਥਿਰੇ। ਭੋਗ ਪਾਇ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰੇ ॥੩॥ ਉਠਿ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਆਇ।ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਨ ਕਉ* ਖਾਇ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੇਜ ਪਰ ਥਿਰੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ ॥੪॥ ਰਹੀ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਦੁਇ ਘਰੀ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸਰਬ ਹੀ ਕਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਇਕ ਕੂਪ ਬਨਾਯੋ। ਸ਼ਕਰਗੰਗ ਤਿਹ ਨਾਮ ਬਤਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਹਿਤ ਇਸ਼-ਨਾਨ ਗਏ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਲੇਕਰਿ ਸੰਗ ਦਾਸ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਤਹਿਂ ਕੀਨਿ। ਬੈਠੇ ਧਰਿ ਕੈ ਧਯਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੬॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਚਿਤਵਨ ਕਰਿਤੇ। ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ ਕੋ ਰਰਤੇ। ਆਦਿ ਸੁਖਮਨੀ ਊਚੇ ਸੁਰ ਤੇ। ਕਰਤਿ ਪਾਠ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤੀ ਉਰ ਤੇ॥੭॥ 'ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੇਰਿ ਉਧਾਰਨ ਕਾਰਨ। ਪਰਹਿ ਰੀਤਿ' ਇਮ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਨ। ਤਹਿਂ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਾਤੀ ਹੁਇ ਗਈ। ਦਸਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੁਤਿ ਭਈ ॥ ੮ ॥ ਆਇ ਰਬਾਬੀ ਚੌਂਕੀ ਕੀਨਿ। ਗਾਇ ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਲੌ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਪਰਯੋ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਭੋਗ ਸੁ ਜਾਨ ॥ ੯ ॥ ਆਇ ਲਾਂਗਰੀ ਥਿਰਯੋ ਅਗਾਰੇ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਹੈ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰੇ'। ਕਹਯੋ 'ਆਨ[1]', ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਖਾਯੋ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਇਕ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਯੋ ॥ ੧੦ ॥ 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ !। ਸੰਤ ਧੇਨੁ ਰੱਛਯਾ ਤੁਮ ਕਾਜ। ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਕੇਹਰਿ ਇਕ ਨੇਰੇ। ਮਾਰਤਿ ਹੈ ਨਿਤ ਜੀਵ ਘਨੇਰੇ ॥੧੧॥ ਮਹਿਖੀ ਗਊ ਸਮੂਹ ਨਿਕੇਤ[2]। ਗਯੋ ਪ੍ਰਾਤ ਮੈਂ ਚਾਰਨ ਹੇਤ। ਗੋ ਧਨ[3] ਬਿਖੈ ਆਨਿ ਸੋ ਪਰਯੋ। ਮਾਰ ਕਿਤਿਕ ਕੋ ਘਾਇਲ ਕਰਯੋ॥੧੨॥ਮੈਂ ਤਕ ਸ਼ਰਨ ਆਪ ਕੀ ਆਯੋ। ਨਿਭੈ ਕਰਹੁ ਦਿਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਯੋ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਨ ਮਹਿਂ ਘਾਸ ਘਨੇਰੇ। ਅਬਿ ਡਰਿ ਜਾਇ ਨ ਹੀਂ ਕੋ ਨੇਰੇ[4]' ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਧੀਰਜ

[1]ਲੈ ਆਓ। [2]ਘਰੋਂ। [3]ਗਊਆਂ ਦੇ ਵਗ। [4]ਹੁਣ ਡਰ ਕੇ ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

*ਪਾਠਾਂਤ—ਅਹਾਰਨਿ।

ਦੀਨੋ। ਦਾਸ ਸੰਗ ਐਸੇ ਬਚ ਕੀਨੋ। 'ਤੂਰਨ ਆਨਿ ਤੁਰੰਗ ਹਮਾਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਜ਼ੀਨ ਸੁਧਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਪੈਂਦਾ ਬਿਧੀਆ ਆਦਿ ਜਿ ਸੂਰਾ।ਤਯਾਰਿ ਤੁਰਤ ਲਖਿ ਚਢੇ ਹਜ਼ੂਰ[1]।ਹਯ ਕੋ ਹੇਰਿ ਜੁ ਹੋਯਹੁ ਤਯਾਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਭੁਏ ਤੁਰਤ ਅਸਵਾਰ॥੧੫॥ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਇਕ ਸੌ ਚਢਿ ਚਾਲੇ। ਆਗੇ ਕਰਿ ਸਿਖ ਗਮਨੇ ਨਾਲੇ। ਜਹਿਂ ਦੇਖਯੋ ਸੋ ਥਾਨ ਦਿਖਾਵਾ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਬਨ ਕੇ ਥਾਵਾ ॥ ੧੬ ॥ ਕਾਨਨ ਗਾਢੋ ਬਹੁਤ ਬਿਲੋਕਾ। ਜਹਾਂ ਗਮਨ ਹਯ ਕੋ ਮਗ ਰੋਕਾ[2]। ਤਿਹ ਸਿਖ ਨੇ ਸੋ ਥਾਨ ਬਤਾਯੋ। ਕੇਹਰਿ ਤਹਾਂ ਨਦਰ ਨਹਿ ਆਯੋ॥੧੭॥ਗੁਰੁ ਲਾਗੇ ਤਹਿਂ ਕਰਨਿ ਅਖੇਰੇ। ਸੂਕਰ ਸਸੇ ਮ੍ਰਿਗਯਨਿ ਘਨੇਰੇ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਯੋ 'ਖੋਜੀਯਹਿ ਸ਼ੇਰ। ਇਤਿ ਉਤਿ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ ਹੇਰਿ ॥ ੧੮ ॥ ਆਮਿਖ ਖਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੁਇ ਪਰਯੋ। ਨਹਿ ਗਮਨਯੋ ਕਿਤ ਉਦਰ ਜਿ ਭਰਯੋ।ਸੁਪਤਿ ਹੋਹਿ ਕਿਸ ਝਾਰਿ ਮਝਾਰ। ਕਰਹੁ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੋ ਕੜਕਾਰ' ॥ ੧੯ ॥ ਇਤਿ ਉਤਿ ਤੇ ਗਨ ਤੁਪਕ ਚਲਾਈ। ਜਾਗਯੋ ਸ਼ੇਰ ਲੀਨਿ ਅੰਗੁਰਾਈ[3]।ਮਹਾਂ ਕੇਹਰੀ[4] ਭੀਖਨ ਭਾਰਾ। ਬਡੀ ਬੇਲ[5] ਲਾਂਗੁਲ[6]ਬਡ ਧਾਰਾ॥੨੦॥ਮੁਖ ਪਸਾਰ ਕਰਿ ਤਬਿ ਜੰਭਾਯੋ[7]। ਗਰਜਯੋ ਭੂਰ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਬਿਖਮ ਸਥਾਨ ਝਾਰ ਕੇ ਤਰੇ। ਤਹਾਂ ਬਿਲੋਕਯੋ ਭਟ ਸੁਧਿ ਕਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਬਲੀ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਗਏ। ਕੇਹਰਿ ਭੀਖਨ ਦੇਖਤਿ ਭਏ। ਬਿਖਮ ਥਾਨ ਸੋ ਖਰਯੋ ਨਿਹਾਰਯੋ। ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਨਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਯੋ॥੨੨॥-ਨਹੀਂ ਤੁਫੰਗ ਸੰਗ ਇਸ ਮਾਰੈਂ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਗਹਿ ਸਮੁਖ ਸੰਘਾਰੈਂ। ਨਹੀਂ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਵਨਿ ਥਾਨ। ਕੰਟਕ ਜੁਤਿ ਤਰੁ ਖਰੇ ਮਹਾਨ-॥੨੩॥ਦੀਰਘ ਦਾੜ੍ਹੈਂ ਦਾਰੁਨ ਤੁੰਡ[8]।ਪਗ ਕੇ ਨਖ ਤੀਖੇ ਸੁ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਭੀਖਨ ਸਟਾ[9]ਉਠਾਏ ਟੌਰ[10]। ਦੇਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਜਨੁ ਭੁੱਖਯਤਿ ਦੌਰਿ[11]॥੨੪॥ ਬਡੇ ਪਖਾਰਿ ਗਾਤ ਪਰ ਪਰੇ। ਮਾਨਹੁਂ ਗਿਰ ਪਰ ਅਹਿ ਸਮਸਰੇ[12]। ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਰੰਗੀ ਆਂਖ ਮਨੋ ਹੈਂ। ਉਦਰ ਬਿਸਦ ਜਿਹ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਘਨੋ ਹੈ॥੨੫॥ਗੁਰੂ ਉਤਰਿ ਆਗੈ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਸਿਪਰ ਬਾਮ ਕਰ

---

[1](ਹਜ਼ੂਰ=) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਖਕੇ (ਉਹ ਵੀ) ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚੜ੍ਹ ਪਏ। [2]ਜਿੱਥੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਬੀ ਰਾਹ ਰੁਕਿਆ ਹੈ। [3]ਆਕੜ। [4]ਵਡਾ ਸ਼ੇਰ। [5]ਵਡੀ ਪਿੱਠ ਭਾਵ ਲੰਮਾਈ ਬਹੁਤ। [6]ਪੂਛ। [7]ਉਬਾਸੀ ਲਈ। [8]ਡਰਾਉਣਾ ਮੂੰਹ। [9]ਅਯਾਲ=ਸ਼ੇਰ ਜਾਂ ਘੋੜੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਵਾਲ। [ਸੰਸ:, ਸਟਾ]। [10]ਪੂਛ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ। [11]ਮਾਨੋਂ ਦੌੜਕੇ ਖਾਣਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [12](ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਐਉਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਮਾਨੋ ਪਹਾੜ ਤੇ ਸੱਪ ਪਏ ਹਨ।

ਵਿਢਿ ਤਬਿ ਧਰੇ। ਲਲਕਾਰਯੋ 'ਗੀਦੀ ਕਯੋਂ ਖਰਯੋ ?'।ਕਹਿ ਇਮ ਪਾਇ ਰੋਪਿਬੋ ਕਰਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਨਿਕਟਿ ਪਿਖਿ ਬਡਿ ਭਭਕਾਰਯੋ। ਖਰੇ ਜੁ ਭਟ ਹਯ ਗਨ[1] ਡਰ ਧਾਰਯੋ। ਭਾਜੇ ਆਪਿ ਆਪਿ ਕੋ ਗਏ। ਮੁਤੁ, ਪ੍ਰਰੀਖਿ[2] ਤ੍ਰਜਤਿ ਕੋ ਭਏ ॥ ੨੭ ॥ ਏਕਹਿ ਬਾਰਿ ਵਾਂਧਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਤੁੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪਸਾਰਤਿ ਧਾਯੋ। ਦੂਰਿ ਦੂਰ ਥਿਰ ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ।ਕੇਚਿਤ ਬਾਜਿ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਪਾਸਾ[3] ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਜ ਬਲ ਅਖਿਲ ਕਰੇ,ਮੁਖ ਬਾਏ[4]। ਚਰਨ ਸ-ਨਖ ਜੁਗ ਓਰਧ ਉਠਾਏ[5]।ਊਪਰਿ ਪਰਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਤਰੈ ਦਬਾਇ ਉਠਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜੈਸੇ ॥ ੨੯ ॥ ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਜਬਿ ਆਵਨਿ ਲਾਗਾ। ਆਡ ਸਿਪਰ ਕੋ, ਰੋਕਸਿ ਆਗਾ[6]। ਰਹਯੋ ਓਜ ਕਰਿ, ਅੱਗੂ ਨ ਆਵਾ। ਢਾਲ ਝੰਝੋਰਨਿ[7] ਬਦਨ ਚਲਾਵਾ ॥੩੦॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਗੁਰੂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਨਿਕਾਸੀ। ਤੀਖਨ ਭੀਖਨ ਚਲਿ[8] ਚਪਲਾਸੀ[9]।ਰੁਪਯੋ ਪਾਇਦਿਵ ਥੰਭ ਸਮਾਨਾ।ਨਹੀਂ ਥਾਨ ਤੇ ਚਲੇ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥ ਕੋਪ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮੁਖ ਪਰ ਛਾਯੋ। ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਨਚਤਿ ਲਾਲ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ ਅਰੁਨ ਦ੍ਰਿਗ ਭਏ। ਸਿਪਰ ਧਕੇਲਾ ਪੂਰਬ ਦਏ॥੩੨॥ਜੁਗ ਪਗ ਮੁਖ ਢਾਲੇ ਪਰ ਤੀਨਿ[10] ।ਹਟਿ ਪੀਛੇ ਤਨ ਊਚੋ ਕੀਨਿ[11]। ਦਾਹਨ ਕਰ ਕੋ ਬਲ ਕਰਿ ਸਾਰਾ। ਖੜਗ ਪੁਲਾਦੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਹਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਕਟ ਤੇ ਕਟਿ ਕਰਿ ਦੋਧਰ ਪਰਯੋ[12]। ਕਰਾਚੋਲ[13] ਧਰਨੀ ਮਹਿਂ ਬਰਯੋ। ਗੇਰਿ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਨਿਕਾਰੀ। ਰਿਸ ਤੇ ਬਹੁ ਬਲ ਸੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥੩੪॥ ਪਿਖਿ ਸਿੱਖਨਿ ਮਨ ਮਾਨਿ ਅਚੰਭਾ। ਕਟਯੋ, ਬਿਟਪ ਜਿਮ ਕਾਟਿਯ ਰੰਭਾ[14]। ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਮਰਿ ਸੁਰਗ ਪਧਾਰਾ। ਹਯ ਪਰ ਆਪ ਭਏ ਅਸਵਾਰਾ॥੩੫॥ਅਪਰ ਅਖੇਰ ਹੇਰਿ ਬਨ ਕਰੇ। ਸਿਮਰਤਿ ਕੌਲਾਂ ਲਖਿ ਕਰਿ ਮੁਰੇ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਕੇ ਇਕ ਲਿਵਲਾਗੀ। ਬਡਭਾਗਨ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੩੬ ॥ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਹਯ ਹੇਰਤਿ ਬਨ ਆਏ। ਪੁਰਿ

---

[1]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਜੋ ਖੜੇ ਸਨ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ। [2]ਲਿੱਦ। [3]ਕਈਕੁ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ (ਸਵਾਰ) ਨੇੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। [4](ਸ਼ੇਰ) ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਬਲ ਲਾ ਕੇ ਤੇ ਮੂੰਹ ਟੱਡ ਕੇ। [5]ਤਿੱਖੇ ਨਹੁੰਆਂ ਵਾਲੇ ਦੋਵੇਂ (ਅਗਲੇ) ਪੈਰ ਉੱਚੇ ਉਠਾ ਕੇ। [6]ਢਾਲ ਦਾ ਆਸਰਾ ਕਰਕੇ ਅੱਗਾ ਰੋਕਿਆ। [7]ਢਾਲ ਨੂੰ ਝੰਝੋੜਨ ਲਈ। [8]ਚਮਕ। [9]ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੀ। [10]ਦੋ ਪੈਰ ਤੇ ਮੂੰਹ ਢਾਲ ਪਰ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਸਨ। [11](ਜਦ ਧੱਕਾ ਦਿੱਤਾ) ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਕੇ (ਸ਼ੇਰ ਨੇ) ਤਨ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ। [12]ਲੱਕ ਤੋਂ ਕੱਟਕੇ ਦੋ ਟੋਟੇ ਹੋ (ਡਿੱਗ) ਪਿਆ। [13]ਤਲਵਾਰ। [14]ਜਿਵੇਂ ਕੇਲੇ ਦਾ ਬੂਟਾ ਕੱਟ ਦੇਈਦਾ ਹੈ।

ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਸਹਿਸਾਏ। ਕੌਲਾਂ ਕੇ ਮੰਦਰ ਕੋ ਗਏ। ਉਤਰਤਿ ਅੰਤਰ ਕੋ ਗਮਨਏ ॥ ੩੭ ॥ ਦਿਵਸ ਜਾਮ ਬਾਕੀ ਜਬਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਤਬਿ ਕੌਲਾਂ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹ੍ਯੋ। ਬਦਨ ਪੀਤ ਜੁਗ ਪਲਕ ਮਿਲਾਏ। ਗੁਰ ਮੂਰਤ ਉਰ ਧ੍ਯਾਨ ਬਸਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਮਨ ਲਯ ਲੀਨ ਗੁਰੁ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਨਿਕਟਿ ਖਰੇ ਕਹੁ ਨਾਂਹਿ ਨ ਜੋਵਾ। ਦਾਸੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰਤਿ ਬੋਲੀ। ਪਕਰਿ ਹਲਾਇ ਸਮਾਧੀ ਛੋਲੀ ॥ ੩੯ ॥ ਖੁਲੇ ਬਿਲੋਚਨ ਦੋਨਹੁਂ ਐਸੇ। ਕਮਲ ਪਾਂਖਰੀ ਬਿਕਸਤਿ ਜੈਸੇ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਖਰੇ ਸਮੀਪ ਨਿਹਾਰੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਨੀਠ ਨੀਠ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਦ ਗਹੇ। ਹਟੀ ਨ ਕਿਮ ਹਟਾਇ ਗੁਰ ਰਹੇ। ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। ਆਤੁਰ ਹੇਰੀ ਪ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੪੧ ॥ 'ਤੋਹਿ ਅਨੰਦ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ। ਚਲਿ ਆਏ ਹਮ, ਹੋਹੁ ਸੁਚੇਤ। ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਜੀਵਨ ਤੁਵ ਰਹ੍ਯੋ।ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਦਾਨ ਸਮੋਂ[1]ਅਬਿ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਦੇਹਿ ਅੰਤ ਲੌ ਬੈਠਹਿਂ ਤੀਰ। ਨਹਿਂ ਉਠ ਜਾਂਹਿ ਕਿਤੇ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਦੇਹਨਿ ਕੋ ਸਨੇਹ ਬਿਧਿ[2]ਰਾਚਾ। ਨਹਿਂ ਇਹ ਬਿਰਹਿ, ਜਾਨਿ ਕਚ ਪਾਚਾ[3] ॥ ੪੩ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਇਹ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਲਖਹੁ ਰੂਪ ਆਪਨਿ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਜਨਮਹਿ ਮਰਹਿ ਨ, ਜੋ ਨਿਤ ਨਯੋ। ਜਿਹ ਸੱਤਾ ਕਰਿ ਜਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਜੋ ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਕੋ ਦੇਖਿ ਲੁਭਾਵੈ। ਅੰਤਕਾਲ ਬਿਛੁਰੇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਸਚ ਕੋ ਲਗੈ ਸੁ ਬਿਛੁਰੇ ਨਾਂਹੀ। ਜਿਸ ਕੋ ਆਵਨ ਜਾਨਿ ਨ ਕਾਹੀ[4] ॥ ੪੫ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਰਖ ਕਲੀਵ[5]ਨ ਹੋਈ।ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਅਨੰਦ ਮਯ ਜੋਈ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਜਿਨ ਦੀਨਿ ਬਿਸਾਰੀ। ਦੁਖਦ ਸਦਾ ਤਨ ਹੰਤਾ ਧਾਰੀ ॥ ੪੬ ॥ ਸੋ ਨਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਧਾਰੈਂ। ਸਹਹਿਂ ਸੀਸ ਯਮ ਦੰਡ ਕਰਾਰੇ। ਯਾਂਤੇ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜੋਰਿ। ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਤਨ ਹੰਤਾ ਅਬਿ ਛੋਰਿ ॥ ੪੭॥ ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਆਦਿਕ ਜੋ ਧਾਰੇ। ਜਬਿ ਤਨ ਹੰਤਾ ਬਿਨਸਹਿ ਨੀਕੋ।ਰਹੇ ਨ ਕੋ[6],ਹੁਇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁ ਜੀ ਕੋ ॥੪੮॥ ਜਥਾ ਮੂਲ ਕੋ ਦੇਹਿ ਉਖਾਰੈ[7]। ਸੂਕਹਿ ਤਰੁ ਦਲ ਫੂਲ ਸ ਡਾਰੇ। ਤਿਮ ਤਨ ਹੰਤਾ ਸੰਗ ਬਿਕਾਰਾ। ਬਿਨਸਤਿ ਬਿਨਸਹਿਂ ਏਕੋ ਬਾਰਾ[8]।

[1]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ। [2]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ। [3]ਪਾਜ ਵਾਂਗੂ ਕੱਚਾ (ਅ) ਕੱਚਾ ਪੋਚਾ (ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ। [4]ਕਿਧਰੇ। [5]ਖੁਸਰਾ [ਸੰਸ:, ਕ੍ਲੀਵ]। [6](ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਆਦਿਕ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। [7]ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਢ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਦੇਵੀਏ। [8]ਤਨ ਹੰਤਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਇਕੋ ਵੇਰੀ (ਵਿਕਾਰ ਬੀ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

॥ ੪੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰ ਹੇਰੀ। ਦੂਰ ਕਰੀ ਤਨ ਹੰਤਾ ਬੇਰੀ[੧]। ਉਰ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਟਿਕੀ ਸੁਖ ਪਾਵਾ। ਤਤਛਿਨ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਰਸਾਵਾ॥੫੦॥ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਭਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। ਲੇਸ਼ ਨ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਮਦ ਮਾਨ। ਲਗੀ ਬਿਚਾਰਨਿ–ਜਗ ਕਸ ਭਯੋ। ਮਨ ਨੇ ਕਲਪ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹਿਂ ਲਯੋ ॥੫੧॥ ਜਥਾ ਰਜੂ ਮਹਿਂ ਅਹਿ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਡਰਪਤਿ ਭਾਜਤਿ ਕੰਪਾ ਠਾਨਿ। ਤਥਾ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਨੇ[੨] ਲੋਕ ਭ੍ਰਮਾਏ। ਅਨਹੋਵਤਿ ਕਲਪਯੋ ਦੁਖ ਪਾਏ –॥ ੫੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਰ ਭਯੋ ਬਿਚਾਰ। ਠਹਿਰ ਗਈ ਬ੍ਰਿਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਮਝਾਰ। ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਗਯਾਨਿਧਯਾਨਿਵਾਰੀ[੩]। ਸਕਲ ਅਵਿੱਦਯਾ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੀ* ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਕੇਹਿਰ ਹਤਨ ਕੌਲਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਕਉਲਾਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਮ ਮਦ ਉਤਰੇ ਹੋਤਿ ਸੁਧਿ[੪] ਤਿਮ ਅੱਗਯਾਨ ਨਿਵਾਰਿ। ਜਾਨਯੋ ਅਪਨਿ ਸਰੂਪ ਕੋ ਅਦਭੁਤ ਰਿਦੈ ਨਿਹਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਘਟਿਕਾ

---

[੧]ਭਾਵ, ਹਉਮੈ ਦੀ ਬੇੜੀ। [੨]ਭਰਮ ਨੇ। [੩]ਗਿਆਨੀਆਂ ਵਾਲੀ। [੪]ਜਿਵੇਂ ਨਸ਼ਾ ਉਤਰਿਆਂ ਹੋਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

*ਨਿਰਾ ਗਿਆਨ ਸਮਝ ਯਾ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਅੱਭਯਾਸ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦੀ ਜੀਵਤ ਕਣੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੌਲਾਂ ਨਾਮ ਅੱਭਯਾਸਣ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਧਯਾਨ ਸਿੱਧ ਸੀ, ਉਹ ਉੱਚੀ ਆਤਮਾ ਵਾਲੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਪਦ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਸਾਈਂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਲਣ ਵਾਲੀ ਸਦਗਤੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ। ਫੋਕਾ ਵੇਦਾਂਤ ਕਦੇ ਸਦਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਹਾਂ, ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਦੇਕੇ ਅਕਲਈਆ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਕੌਲਾਂ ਦੇ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਣ, ਧਯਾਨ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਤੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮਣ ਹੋਣ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁਕੇ ਹਨ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ੪੫ ਤੇ ੪੬ ਅੰਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰ ਦੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤੂੰ ਉਧਰ ਗਈ ਫੇਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਉੱਤਮ ਪਦ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕੌਲਾਂ ਨੇ ਕੈਸਾ ਗੁਰ ਘਰ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਅੰਕ ੪੯) ਕਿ ਉਹ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:–

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਙਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥ ੧ ॥ [ਗਉੜੀ ਮ: ੫

ਨਾਮ ਅਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਕੱਟ ਜਾਇ, ਉਹ ਨਿਰਮਲਤਾ ਸਦਗਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਗਯਾਨ ਹੈ।

ਲਗਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਗ੍ਯਾਨ ਦਿਯੋ ਭ੍ਰਮ ਜਾਏ*। ਮੁੱਦ੍ਰਿਤ ਨੈਨ ਸਰੂਪ ਬਿਚਾਰਯੋ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਲਗਿ ਆਨੰਦ ਧਾਰਯੋ॥ ੨॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਹੇਰਨਿ ਲਾਗੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ! ਮੈਂ ਬਡਿਭਾਗੀ। ਜਿਸ ਪਦ ਹੇਤ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ਜੋਗੀ ਆਦਿ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ ਧਾਰੀ ॥੩॥ ਸੋ ਮੋਕਹੁ ਛਿਨ ਮਾਹਂ ਦਿਖਾਯਹੁ। ਹੌਮੈਂ ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਮਿਟਾਯਹੁ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗਤਿ ਨ੍ਯਾਰੀ। ਨਮੋ ਨਮੋ ਭਵ ਭੰਜਨਹਾਰੀ!॥ ੪॥ ਗੁਹ੍ਯ[1] ਗੁਪਤ ਤਤਕਾਲ ਜਨਾਯਹੁ। ਕੋਟ ਜਨਮ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਯਹੁ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮੈਂ ਭਈ ਸਨਾਥਾ[2]'। ਇਮ ਕਹਿ ਧਰ੍ਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਮਾਥਾ॥ ੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਨਹੁ ਬਖਾਨਾ। 'ਤਵ ਤਨ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨਿਯਰਾਨਾ। ਹੋਹੁ ਕੁਸ਼ਾਸਨ[3] ਪਰ ਥਿਰ ਅਬੈ†। ਮਨਹਿ ਟਿਕਾਉ ਛੋਰ ਦਿਸ਼ਿ ਸਬੈ[4]' ॥੬॥ ਤਤਛਿਨ ਦਾਸੀ ਕੁਸ਼ਾ[5] ਡਸਾਈ। ਬਿਕੁਲਾਵਤਿ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਪਾਈ। ਆਂਖ ਉਘਾਰਤਿ ਹਰਤਿ ਗੁਰੂ ਕੋ। ਬਸਨਹਾਰਿ ਜੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ਉਰ ਕੋ॥ ੭॥ ਬੋਲਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਰਹੀ ਪੁਨ ਨਾਂਹੀ।ਚਖਨ ਪਲਕ[6]ਗੁਰਦਰਸ਼ਨਿ ਮਾਂਹੀ‡। ਹੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ‡ਨਿਕਸੇ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਭਈ ਧੰਨ ਪਦ‡ਪਾਇ ਮਹਾਨਾ॥ ੮॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਈ ਗੁਰ ਦਾਸ ਹਕਾਰੇ। ਤਿਸ ਕੀ ਦਾਸੀ ਸਾਥ ਉਚਾਰੇ।'ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਆ ਕੀਜਹਿ ਅਬਿ ਸਾਰੀ§। ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਸੁਭ ਬਾਗ ਮਝਾਰੀ'॥ ੯॥ ਕਹੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਿਲਿ ਨਰ ਨਾਰਿ। ਕਰੀ ਨੁਹਾਵਨਿ ਨਿਰਮਲ ਬਾਰ[7]। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਪਾਇ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਸਬਦ ਬਿਸ਼ਾਲਾ॥੧੦॥ਲੇ

---

[1]ਗੁੱਝਾ। [2]ਨਿਹਾਲ। [3]ਦੱਭ ਦੇ ਆਸਨ ਤੇ। [4]ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ। [5]ਦੱਭ। [6]ਝਪਕ ਬਿਨਾ ਝਮਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਟੱਕ। [7]ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਾਲ।

*ਹੁਣ ਤਕ ਕੌਲਾਂ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਸੀ, ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੈ। †ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮਗਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕੀਹ ਉਸ ਲਈ ਅਜੇ ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਵਹਿਮ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਸ਼ਾ ਦੇ ਆਸਨ ਤੇ ਮਰੇ ਤੇ ਜੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਮਰ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਦੌੜ ਜਾਏਗਾ? ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਭ੍ਰਮ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ, ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਮਲੋਮੱਲੀ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਯਾ ਆਖੇਪਕ ਹਨ। ‡ਮਹਾਨ ਤੇ ਧੰਨਤਾਂ ਯੋਗ ਪਦ ਦਾ ਰਾਹ ਜੋ ਆਪ ਰੂਪਕ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਾਣਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣਾ ਮੁਖ ਹੈ।

§ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰੋ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੀ ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਆ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ।

ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਉਪਬਨ ਮਾਂਹੀ। ਇਮ ਕੌਲਾਂ ਗਥ ਸਗਰੀ ਪ੍ਰਾਹੀ'*।
ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ।ਆਵਤਿ ਭਏ ਲੋਕ ਸਭਿ ਜਾਨਿ ॥੧੧॥
ਸ਼ੋਕ ਠਾਨਿ ਬੈਠਹਿਂ ਗੁਰ ਤੀਰ।ਆਧੋ ਪੈਂਦਖਾਨ ਬਰ ਬੀਰ। 'ਹਾਇ !
ਮਾਤ' ਕਹਿ ਉਚ ਪੁਕਾਰਾ।ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਰਵਾਰਾ ॥੧੨॥ ਸਭਿ
ਹੀ ਸੁਭਟ, ਸਿੱਖ ਨਰ ਪੁਰਿ ਕੇ।ਗਮਨੇ ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਢਿਗ ਗੁਰ ਕੇ।ਸੰਧ੍ਯਾ
ਭਈ ਗਏ ਗੁਰੁ ਡੇਰੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਸਕਲ ਚਲਿ ਹੇਰੇ ॥ ੧੩ ॥

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੌਲਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸ਼ੁਭਗਤੀ ਪਾ ਲਈ। [ਹਿੰਦੀ, ਗੱਥ=ਮਾਲ, ਪੂੰਜੀ, ਗਤੀ] (ਅ) ਇਉਂ ਕੌਲਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਾਥਾ (ਕਥਾ) ਆਖੀ ਹੈ।

*ਸ੍ਰੀ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ੈ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਜੋ ਪੋਥੀ ਹੈ ਸੋ ੧੮੫੭ ਬਿ: ਸੰਮਤ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ੪੩ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ; ਉਂਞ ਇਹ ਰਚਨਾਂ ੧੮੩੦–੩੩ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ੧੭੯੮ ਬਿ: ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਰਤਾ ਰਤਾ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਰਚਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਮਾਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਾਂ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਬੜੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ਬੀ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਲੇਖਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪੌੜੀ (ਵਾਰ ੨੬ ਪੌੜੀ ੨੪) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਜੀਵਨ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਵਾਂ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰਫ ਯਾ ਪਦ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਾਤ੍ਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੌਲਾਂ ਜੀ, ਯਾ ਉਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਉਲਾਂਭੇ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਵੇ ਯਾ ਸਪਸ਼ਟ ਉਲਾਂਭੇ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ–ਜਿਵੇਂ ਇਥੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ–ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਹਰ ਦੇ ਲਿਖੇ ਫਾਰਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਖੋਜ ਦਾ ਅਵਸਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਸਾਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਦਬਿਸਤਾਨਿ ਮਜ਼ਾਹਬ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੇਖਕ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਹ ਗੁਲ ਸੁਣੀ ਹੈ।" ਇਹ ਲੇਖਕ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਉਂਞ ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਬਾਬਤ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਲਾਂ ਕੱਲਯਾਨ ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਤੇ ਸਦਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਸਬੂਤ:–(੧) ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਨ ਆਉਣ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ ਵਾਲੇ ਪੱਤ੍ਰ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—'ਜੇ ਜਹਾਜ ਚਢ ਗਏ ਹਮਾਰੇ। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਹਮ ਤਿਸ ਰਖਵਾਰੇ। ਬਿਨਾ ਜਹਾਜ ਚਢੇ ਨਹਿੰ ਵਾਲੀ। ਬਡ ਪੁਰਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ ਅਸ ਚਾਲੀ'। [ਰਾਸਿ ੫ ਅੰਸੂ ੧੯ ਅੰਕ ੨੮, ੨੯]। ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕੌਲਾਂ ਲਿਖਦੀ ਹੈ:—'ਸੁਨੀਅਹਿ ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ। ਮੈਂ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਚਢੀ ਜਹਾਜੂ'। [ਰਾਸਿ ੫, ਅੰਸੂ ੧੯ ਅੰਕ ੩੨] ਸਿੱਖੀ ਬੋਲ ਚਾਲ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਸਿਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣਾ। (੨) ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੌਲਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣੋਂ ਸੰਕੋਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਬੜੀ ਤਪੱਸੁਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰੇ ਤੇ ਘਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਧਰਮ ਅਨੁਰਾਗਣਿ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੱਗਜਾਸੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਯਥਾ:—'ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਤਿ। ਅਬਿ ਭੀ ਹੈ ਨ ਆਪ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ?॥ ੧੬ ॥ ਕਿਸੂ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਤਨ ਤੁਰਕਾਨੀ। ਤਊ ਘਾਲ ਤੇ ਉਚਿਤੇ ਜਾਨੀ। ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਤ ਧਰੇ। ਕਸ਼ਟ ਅਧਿਕ ਤਨ ਸਹਿਬੋ ਕਰੇ' ॥ ੧੭॥ [ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੧੯] । (੩) ਫਿਰ ਕੌਲਾਂ ਆਪ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਝਿੜਕ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:—ਮੈਂ ਤੇ ਤਰੀ ਪਰੀ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਨਿਕਸੀ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਮਹੁ ਆਈ'। [ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੧੫] (੪) ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਜਾਣ ਲਗਿਆਂ ਕੌਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿੱਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:—'ਪਾਛਲ ਰਾਤ ਉਠਹੁ ਅਸ਼ਨਾਨਹੁ। ਜਪੁਜੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪਾਠ ਬਖਾਨਹੁ। ਭੋਗ ਪਾਇ ਜਬਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਦਰਸ ਹਮਾਰੋ ਤਬਿ ਤੂੰ ਪਾਵੈਂ'' । [ਰਾਸਿ ੫ ਅੰਸ ੩੧, ਅੰਕ ੨੨] । ਜਿਸ ਦਿਨ ਕੌਲਾਂ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਲਿੰਨੀ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਹੋਈ ਕਿ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ ਉਸ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਖਿੱਚ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਲ ਟਰਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਬਿਰਦ ਨੂੰ ਐਉਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—'ਭਗਤ ਵਛਲ ਜੋ ਬਿਰਦ ਉਦਾਰਾ। ਉਰ ਗਾਢੋ ਕਰਿ ਅੰਗੀਕ ਰਾ'। [ਰਾ: ੫ ਅੰਕ ੫੭ ਅੰਕ ੩੬]। (੬) ਜਦ ਕੌਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮਾਇਆ ਫੁਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਲੋੜ ਭਾਸਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਲਸਰ ਲਾਕੇ ਨਾਮ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣੇ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਬਲ ਬਿਰਦ ਰਿਹਾ ਹੈ:—ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਹੋਕੇ ਯਾ ਪ੍ਰੇਮਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਓਥੇ ਹੀ ਅੱਪੜੇ ਹਨ, ਯਾ ਜੇ ਸ਼ਰਨ ਮੰਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣਾ, ਡਰੋਲੀ ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬਹੁੜਨਾਂ, ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਸਾਧੂ ਪਾਸ ਅੱਪੜਨਾ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਦੀ ਖਿੱਚ ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਣਾ, ਕਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ। ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਤੇ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬ੍ਰਿਧਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੌਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਹ ਯੁਬਾ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਕਿੰਤੂ ਕਰਨਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਿਰਦ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕਣਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਲ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਹਰਨਾ, ਉੱਚੇ ਸੁਹਣੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਤੀਖਣਤਾ ਨੂੰ ਸੜ ਉੱਠਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੌ ਵਿਚ ਜਿਵਾਲ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਬਿਰਦ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਜੁਵਾ ਕਿ ਬ੍ਰਿੱਧ, ਮਨੁੱਖ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ

ਰਾਉ ਕਿ ਰੰਕ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਬਿਰਦ ਦੀ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਭੈਤਾ ਤੇ ਭਗਤ ਵੱਛਲਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਮਹਾਨ ਆਦਰ ਯੋਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਪਰ ਤੰਗ ਤੇ ਮੁਰਦਾਰ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿੰਤੂ ਫੁਰਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ੁਭਾਚਰਣ ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨः—

ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਇਹ ਤਰੁਨਾਈ। ਇਹ ਕਦ, ਇਹ ਬਲ, ਇਹ ਚਤੁਰਾਈ।
ਸਭਕੋ ਪਾਇ ਕਿਯੋ ਮਨ ਬਸ ਮੈ। ਨਹਿਂ ਦੌਰਤਿ ਕਬਹੂੰ ਕਿਸ ਰਸ ਮੈ॥
[ਰਾ: ੫ ਅੰ: ੭—੩੪]

ਪੁਨਾः—ਬਾਸਹਿਂ ਸਾਗਰ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਪਟ ਪਾਲੌ ਬੀ ਆਲੋ ਹੈ ਨ।
ਕਾਜਰ ਕੋ ਕੋਠਾ ਬਡ ਕਾਰੋ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਬਿਚ ਸਿਭ ਸਕਾਰੋ॥੬॥
ਤਉ ਸ਼ਜਾਮਤਾ ਛੁਈ ਨ ਲੇਸ਼। ਉੱਜਲ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੇ ਹਮੇਸ਼।
ਜੇਤਿਕ ਮਹਾਂ ਅਜ਼ਮਤੀ ਨਰ ਹੈਂਗੁਰਕੋ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਤਿ ਉਰ ਹੈਂ॥੭॥
ਪਰੇ ਜਗਤ ਬਿਵਹਾਰਨ ਐਸੇ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਉਰ ਛੁਹੇ ਨ ਕੈਸੇ॥ [ਰਾ: ੫ ਅੰ: ੫੫]

ਫਿਰ ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਜਾ ਪੁਕਾਰਨ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਉਲਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ ਤੇ ਉੱਥੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਨਰ, ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰੋਂ ਭੋਜਨ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨः—

'ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਂ ਕਿਸ ਕਹੀਅਹਿ। ਕਲਜੁਗ ਸਮਾਂ ਕਹਿਰ ਕੋ ਲਹੀਅਹਿ।
ਤਨੁਜਾ ਤਰੁਨ ਕੀਨਿ ਦੁਖਿਆਰੀ। ਕਰਯੋ ਨਿਕਾਹ ਨ, ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮਾਰੀ॥੮॥
ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਨਿਕਸੀ ਗ੍ਰਿਹ ਛੋਰਿ। ਬਿਚਰਤਿ ਗਈ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰਿ।
ਇਸਕੇ ਮਾਰਨ ਤੇ ਡਰਿ ਧਰਿ ਕੈ॥ ਬਸੀ ਤਹਾਂ, ਆਇ ਨ ਮੁਰ ਕਰਿਕੈ॥੯॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਪਰੇ ਅਨੇਕ ਰਹਹਿਂ ਨਰ ਬਾਲ।
ਅੰਨ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਦੇਤੇ ਰਹੈਂ। ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਸਹਿ ਜੁ ਤਹਿਂ, ਲਹੈ॥੧੦॥
ਤਿਨ ਪਰ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਅਜਾਨ। ਜਿਨਹੁ ਦੀਨਿ ਬਡ ਹਜ਼ਰਤ ਪ੍ਰਾਨ।
ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਆਦਿ ਜੇ ਪੀਰ। ਜਿਨਤੇ ਅਦਬ ਕਰਹਿਂ ਮਿਲਿ ਤੀਰ॥੧੧॥
[ਰਾਸਿ ੫ ਅੰਸੂ ੨੫]

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕ ਤੇ ਮਗਰਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੌਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਾਬਤ ਜੋ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੋ ਇਹ ਹੈः—

(੧) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਪਾਰਿਜਾਤ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਡਤ ਹਰਿ ਸਿੰਘ ਜੀਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਯਾਰ੍ਹਵੇਂ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਵਿਚੋ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈः—

ਪ੍ਰੇਖ਼ਤਾਬ ਤਥਾ ਦਾਸੀ ਗਤੇਚਾਸਤੇ ਦਿਵਾਕਰੇ।
ਸ਼੍ਰਾਵਤੇਚ ਤਯਾ ਵ੍ਰਿਤੇ ਪ੍ਰਾਹ ਦੇਵਸ ਤਦੁੱਤਰਮ੍॥੯੩॥

ਭਾਵः—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰਰੂਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਜਦ ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋ ਆਈ ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੋਲੀ ਭੇਜੀ ਜੋ ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ

ਪੁੱਜੀ ਤੇ (ਕੌਲਾਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣਾਈ)। ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਕੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਆਵਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਕਹੋ ਕਿਃ—

ਭੋਗ ਵਾਂਛਾ ਨਾ ਚੇਦ ਅਸਤਿ ਤਦਾ ਗਛੇਤ ਨ ਸੰਸ਼ਯਃ
ਇਦੰ ਸ਼੍ਰੁਤਵਾ ਗਤਾ ਦਾਸੀ ਪੁਨਃ ਸ਼ੀਘ੍ਰੰ ਸਮਾਗਤਾ ॥ ੯੪ ॥

ਭਾਵਃ—ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ (ਕਾਮ) ਭੋਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਪਰਮਾਰਥੀ) ਸ਼ਰਧਾ ਸਮੇਤ ਆਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਦਾਸੀ ਗਈ (ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾ ਗਲ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਇਹ ਉਤਰ ਲੈਕੇ) ਛੇਤੀ ਵਾਪਸ ਆਈ ਕਿਃ—

ਪ੍ਰਾਹ ਦੇਵੰ ਨ ਭੋਗੇਛਾ ਦਰਸ਼ਨੇ ਛੇਵ ਵਰਤਤੇ।
ਪ੍ਰਭੋ ਤਸ੍ਯਾਃ ਤ੍ਵਯਾ ਸਾਕੰ ਸਾ ਗਮਿਸ਼੍ਯਤਿ ਸਤਪੁਰਮ੍ ॥ ੯੫ ॥

ਭਾਵਃ—(ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ, ਹੇ ਦੇਵ ਉਸਨੂੰ ਕਾਮਭੋਗ ਦੀ ਮਲੀਨ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ, ਉਸਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਹੀ ਕੇਵਲ ਇੱਛਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੋ ਉਹ (ਕੌਲਾਂ ਜੀ) ਤੁਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤਿ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਕੌਲਾਂ ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿਚ ਉਰਵਸ਼ੀ ਨਾਮੁ ਅਪੱਸਰਾਂ ਸੀ ਤੇ ਕਪਿਲਮੁਨੀ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਕਰਕੇ ਯਵਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਕਾਲ ਵੇਲੇ ਕੌਲਾਂ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਇਹੋ ਕਥਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾਃ—

ਕੌਲੋ ਵਾਚ—ਅੰਤਕਾਲੇ ਮਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੌ ਸ੍ਰੀ ਮਤਾਂ ਪਦ ਪੁਸ਼ਕਰਮ।
ਅਤੋ ਜਾਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੋ ਮੁਨੇਃ ਸ਼ਾਪੋ ਵਰਾਯਤੇ ॥ [੧੧ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਸ਼ਲੋਕ ੧੯੪

ਭਾਵਃ—ਸ੍ਰੀ ਯੁਤ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਉ!) ਮੈਂ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲ ਦੇਖੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਾਣ ਲੀਤਾ ਹੈ ਕਿ (ਕਪਿਲ ਮੁਨੀ ਦੇ)ਸ੍ਰਾਪ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਦੰਚੋਕਤਾ ਗਤਾ ਦੇਵੀ ਨਿਜੰ ਰੂਪੰ ਸਨਾਤਨਮ। [੧੯੫ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਪੂਰਬਾਰਧ

ਭਾਵਃ—ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਉਹ ਦੇਵੀ ਆਪਣੇ ਆਦਿ ਨਿਜ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ।

(੨) ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ (ਹਿੰਦੀ) ਦੇ ਕਰਤਾ ਸਾਧੂ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਉਲਾਂ ਬਾਬਤ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨਃ—

"ਰੁਸਤਮ ਨਾਮਕ ਕਾਜ਼ੀ ਕੇ ਘਰ ਮੇਂ ਏਕ ਕੌਲਾਂ ਨਾਮਕ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਫਕੀਰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਕੀ ਮੁਰੀਦ (ਸ਼ਿਸ਼) ਥੀ, ਵਹੁ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰੀ ਹੋਨੇ ਪਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਤਥਾ ਲੱਜਾਵਤੀ ਥੀ, ਛੋਟੇਪਨ ਹੀ ਸੇ ਉਸਨੇ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਕੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਫਕੀਰੋਂ ਕੀ ਸੁਹਬਤ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਮਨ ਕੋ ਪਰਵਿਰਤ ਕਰ ਰਖਾ ਥਾ, ਯੁਵਤੀ ਹੋ ਕਰ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਅਪਨਾ ਵਿਵਾਹ ਕਰਨੇ ਸੇ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਕੋ ਇਨਕਾਰ ਕੀਆ ਥਾ ਔਰ ਘਰ ਮੇਂ ਭੀ ਏਕ ਇਕਾਂਤ ਸਥਲ ਮੇਂ ਪ੍ਰਤਿ ਛਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕਰਾ ਕਰਤੀ ਥੀਂ ਜਬ ਕਭੀ ਬਾਹਰ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਅਪਨੇ ਗੁਰੂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਫਕੀਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਕੋ ਜਾਤੀ ਅਨਯਥਾ ਘਰ ਸੇ ਬਾਹਰ ਪਾਉਂ ਭੀ ਨਾ ਨਿਕਾਲਤੀ ਥੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਕੀ ਮਜਲਿਸ ਮੇਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਕੇ ਮੁਖ ਸੇ ਤਥਾ ਔਰ ਅੱਛੇ ਅੱਛੇ ਫਕੀਰੋਂ ਕੇ ਮੁਖ ਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਕੀ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ

ਸੁਣੀ ਥੀ ਵੈਸੇ ਹੀ ਕਭੀ ਕਭੀ ਆਪਣੀ ਮਜਲਿਸ ਮੇਂ ਭੀ ਕਰਤੀ। ਇਸ ਕਾ ਪਿਤਾ ਕਾਜ਼ੀ ਤੋ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਇਸ ਕੇ ਵਿਵਾਹ ਨਾ ਕਰਵਾਨੇ ਸੇ ਤਥਾ ਇਸ ਕੇ ਫਕੀਰੋਂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਮੇਂ ਰਹਿਨੇ ਸੇ ਇਸ ਪਰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਸੇ ਅਪ੍ਰਸੰਨ ਥਾ। ਜਬ ਇਸ ਕੇ ਮੁਖ ਸੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਸੁਨੀ ਤੋ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋ ਕਰ ਕਹਿਨੇ ਲਗਾ ਕਿ 'ਏ ਕਾਫਰੇ! ਤੂੰ... ... ਕੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਤੀ ਹੈ ਔਰ ਸ਼ਰਅੱ ਮੁਹੰਮਦੀ ਕੋ ਨਹੀਂ ਮਾਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਕਾਫਰ ਕੀ ਤਾਰੀਫ (ਸ਼ਲਾਘਾ) ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕੋ ਹੁਕਮ ਕਤਲ ਹੈ'। ਕੌਲਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੀਆ ਕਿ 'ਬਾਪ ਜੀ ! ਸ਼ਰਆ ਮੁਹੰਮਦੀ ਫਕੀਰੋਂ ਕੇ ਲੀਏ ਯਾ ਮੇਰੇ ਲੀਏ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਮੂਰਖੋਂ ਕੇ ਲੀਏ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਵਾਏ ਸ਼ਰਅ ਕੇ ਦੂਸਰਾ ਕੁਛ ਜਾਨਤੇ ਮਾਨਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਔਰ ਫਕੀਰ ਤੋ ਖੁਦਾ ਕੇ ਬੰਦੇ ਹੈਂ, ਇਨ ਕੀ ਖੁਦਾ ਮਨਤਾ ਹੈ ਜੈਸਾ ਚਾਹੇਂ ਕਰੇਂ ਇਨ ਕੋ ਸ਼ਰਆ ਮੁਹੰਮਦੀ ਸੇ ਕਿਆ ਕਾਮ ਹੈ'। ਇੱਤਿਆਦਿ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਜਵਾਬ ਸੁਨ ਕਰ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਮੇਂ ਅਗਨ ਜਲ ਉਠੀ ਔਰ ਉਸੀ ਦਿਨ ਦੂਸਰੇ ਕਾਜ਼ੀਓਂ ਸੇ ਮਿਲ ਕਰ ਅਪਨੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕੌਲਾਂ ਕੋ ਸ਼ਰਆ ਕੇ ਬਾਹਰ ਬਰਤਾਵ ਕਰਨੇ ਕੇ ਅਪਰਾਧ ਮੇਂ ਹੁਕਮ ਕਤਲ ਨਿਕਾਲਾ। ਕੌਲਾਂ ਕੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਕੋ ਸੁਨ ਕਰ ਕੌਲਾਂ ਕੋ ਤਥਾ ਪੀਰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਕੋ ਭੀ ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਸੇ ਪਰਿ-ਚਿਤ ਕੀਆ, ਜਿਸ ਪਰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੇ ਕੌਲਾਂ ਕੋ ਕਹਾ ਕਿ 'ਯਹਾਂ ਪਰ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਤੇਰੇ ਬਚਨੇ ਕਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ,ਵਜਰਥ ਮਨਸੂਰ ਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ ਜ਼ਾਲਿਮ ਲੋਗੋਂ ਕੇ ਹਾਥ ਸੇ ਕਤਲ ਕਰੀ ਜਾਏਗੀ, ਇਸ ਸੇ ਅਛਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਤੂੰ ਅਭੀ ਸ਼ਰਣ ਪਾਲਕ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੇਂ ਚਲੀ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਸਿਵਾਇ ਉਨਕੇ ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਕੋ ਬਚਾਨੇ ਵਾਲਾ ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ'। ਕੌਲਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਕਹਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਾ ਉਸੀ ਵਕਤ ਬਾਂਧ ਬਨਾ ਕਰ ਇਕ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਭਾਈ ਕੋ ਸਾਥ ਲੇ ਕਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਰਵਾਨਾ ਹੁਈ। ਵਹਾਂ ਪਰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਕੀ ਪਹਿਚਾਨ ਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੀ ਸ਼ਰਣ ਮੇਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨੇ ਲਗੀ। ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਪੀਛੇ ਸੇ ਸੁਨ ਲੀਆ, ਵੁਹ ਲੇਨੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਿਆ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਤਲ ਭੈ ਭੀਤ ਕੌਲਾਂ ਨੇ ਸਰਵਥਾ ਜਾਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕੇ ਲੀਏ ਏਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਮੰਦਿਰ ਬਨਵਾਇਆ। ਔਰ ਕਹਾ ਕਿ 'ਜੈਸੇ ਤੁਮਾਰੀ ਇੱਛਾ ਹੋ ਅਪਨਾ ਜੀਵਨ ਪੂਰਾ ਕਰੋ'। ਉਸ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਛਿਣ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਰਾਇਣਤਾ ਦੇਖ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਤੇ ਔਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀ ਉਸ ਕੀ ਖਾਤਰੀ ਰਖਤੇ। ਕੁਛ ਸਮਯ ਐਸੇ ਹੀ ਬਯਤੀਤ ਹੂਆ ਤੋ ਏਕ ਦਿਨ ਕੌਲਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਭੀ ਆਭੂਖਣ ਤਥਾ ਕੁਛ ਨਕਦੀ ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਕੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਉਸ ਕੋ ਦਿਯੇ ਥੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੇ ਆਗੇ ਰਖ ਦੀਆ ਔਰ ਹਾਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਾ ਕਿ 'ਦੀਨ ਬੰਧੋ ਇਸ ਮੇਰੇ ਪੈਸੇ ਕੋ ਕਿਸੀ ਐਸੇ ਧਰਮ ਕਾਰਯ ਮੇਂ ਲਗਾ ਦੀਜੀਏ ਜਿਸ ਮੇਂ ਕੁਛ ਕਾਲ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਰਹਿ ਜਾਏ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਧਨ ਸੇ ਉਸੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਏਕ ਤਾਲਾਬ ਖੁਦਾ ਦੀਆ ਜੋ ਕਿ ਅਬ ਤਕ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਖ੍ਯਾਤ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਮੇਂ ਕੌਲਸਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ"।

[ਪੰਨਾ [illegible] ਤੋਂ [illegible]।

(੩) ਸਭ ਤੋਂ ਅਖੀਰਲੇ ਲੇਖਕ ਬਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਅਨਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਮਿ: ਐਮ. ਏ. ਮੇਕਾਲਫ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਬੀ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਵਾਲੀ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਦਾ ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਜਿਲਦ ਚਉਥੀ ਸਫਾ ੪੩ ਤੇ ੪੪ ਤੇ ਦਿਤਾ ਹੈ।

(੪) ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਲਾਲਾ ਕਨ੍ਹਯਾ ਲਾਲ ਜੀ ਆਪਣੀ ਤਾਰੀਖੇ ਪੰਜਾਬ (ਉਰਦੂ) ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

"ਕੌਲਾਂ *ਨਾਮ ਕਾਜ਼ੀ ਕੀ ਲੜਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਜਮਾਲੇ ਬਾ ਕਮਾਲ ਪਰ ਸ਼ੇਫਤਾ ਹੋ ਗਈ ਔਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਾਥ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਗਈ, ਉਸ ਕੀ ਦਰਖਾਸਤ ਅਗਰਚਿਹ ਔਰ ਥੀ ਮਗਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਤੁਮ ਗੈਰ ਖਿਆਲ ਦਿਲ ਮੇਂ ਨਾ ਕਰੋ ਹਮਾਰੀ ਗੁਰਿਆਈ ਕੇ ਖਾਨਦਾਨ ਮੇਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇ ਲੇਕਰ ਆਜ ਤਕ ਮੁਬਾਸ਼ਰਤ ਮਨ੍ਹਾ ਹੈ।" [ਸਫਾ ੫੦

(੫) ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

"ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਬੇਟੀ ਕੌਲਾਂ ਭੀ ਅਜੇਹੀ ਪ੍ਰੇਮਣ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਮੀਆਂਮੀਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਯਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸ ਨੇ ਯਾਦ ਕਰ ਲਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗੀ। ਕੌਲਾਂ ਦਾ ਬਾਪ ਕਾਜ਼ੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਲੈਣ ਬਦਲੇ ਲੜ ਪਿਆ ਹੋਯਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ੨੦ ਬਰਸ ਦੀ ਨੂੰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਜਲਸ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖਕੇ ਵਧੇਰੇ ਖਿਝਿਆ, ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਏਸ ਗਲੋਂ ਖਿਝਿਆ, ਅਰ ਕੌਲਾਂ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗਾ ਜੋ ਤੂੰ......ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰ; ਤਾਂ ਕੌਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਆਖੇ ਨਾ ਲਗੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਧੇਰੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗੀ। ਓੜਕ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸ਼ਰਾ ਮੁਹੰਮਦੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇਂਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ, ਪਰ ਜਦ ਕੌਲਾਂ ਸੱਚਾ ਪਾਸਾ ਛਡਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਨਾਵਟੀ ਗਲਾਂ ਪਰ ਨਾ ਰੀਝੀ ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਕੌਲਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਫਤਵਾ ਦਿਵਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਖਬਰ ਸੁਣਕੇ ਕੌਲਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਧੀ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੀਆਂਮੀਰ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਕੌਲਾਂ ਨੇ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਣਾਇਆ ਤਾਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲੇ ਅਬਦੁਲਾ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੌਲਾਂ ਨਾਲ ਦੇਕਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਵਲ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਖ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਕੌਲਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਈ ਹੈ, ਏਸ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣੀ ਤੁਹਾਡਾ ਤੇ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਾਸ

---

*ਧੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਤੇ ਨਾਮ 'ਕੌਲਾਂ' ਇਸ ਪਰ ਬੀ ਕਈ ਸੋਚਵਾਨ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੌਲਾਂ-ਕਮਲਾ-ਨਾਮ ਮਾਇਆ ਦਾ ਬੀ ਹੈ।

ਰੱਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਫਤਵਾ ਲਗ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਆਦਮੀ ਏਸ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣਗੇ, ਤੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਭੀ ਕੋਈ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ। ਤਾਂਤੇ ਸ਼ਰਨ ਆਈ ਦੀ ਲੱਜਾ ਰੱਖਕੇ ਇਸ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਓ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੇ, ਏਸ ਲਈ ਕੌਲਾਂ ਬੀ ਅਬਦੁਲਾ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੀ ਆ ਗਈ ਤੇ ਕੌਲਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਘਿਘਿਆਇ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ, ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਤੇ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ਸੋ ਮੇਰੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰੋ। ਕੌਲਾਂ ਦੇ ਦੀਨ ਬਚਨ ਤੇ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸੁਣਕੇ ਤੇ ਕੌਲਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗਾਹਕ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰੋਂ (ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਸੈਂਕੜੇ ਗ੍ਰੀਬ ਗੁਰਬਾ ਖਾਂਦੇ ਸੀ) ਰੋਟੀ ਕਪੜਾ ਮਿਲਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਛੀ ਸੱਤ ਸੌ ਕਰਵ ਦੀ ਵਿੱਥ ਪਰ ਫੁਲਾਂ ਵਾਲੀ ਢਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਕੋਠਾ ਉਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਦੇਕੇ ਆਖਿਆ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਫੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੈਜਾ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਆਏ, ਤੂੰ ਨਿਸ਼ੰਗ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋਕੇ ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕੌਲਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੇ ਓਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲੱਗੀ"।

[ਜਿਲਦ ੧ ਨੰ: ੨ ਪੰਨਾ ੧੯੬ ਤੋਂ ੧੯੯

(੬) ਉਮਦਾਤੁੱਤ੍ਵਾਰੀਖ (ਫ਼ਾਰਸੀ) ਦਫਤਰਿ ਅੱਵਲ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:—

"ਕਉਲਾਂ ਨਾਮੀ ਕਨੀਜ਼ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਕਿ ਅਜ਼ ਜ਼ੁਮਰਹਿ ਮੁਅਤਕਿਦਾਂ
ਈਂ ਜੁਨਾਬਿ ਆਲੀ ਬੂਦ, ਮੁਸ਼ਰਿਫ ਗਰਦੀਦ"। [ਪੰਨਾ ੨੭

ਅਰਥਾਤ—ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਕੌਲਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਕਨੀਜ਼ (ਦਾਸੀ) ਜੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਵਜਕਤੀ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਿਹਚਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ) ਵਡਜਾਈ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਹਾਨ ਪੁਰਖ ਤੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀ ਤੇ ਲੇਖਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਬਾਬਤ ਇੰਵ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਹਰਖਹੁੰ ਸੋਗਹੁੰ ਬਾਹਿਰਾ ਹਰਣ ਭਰਣ ਸਮਰੱਥ ਸਹੰਦਾ।
ਰਸ ਕਸ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਰੰਗ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੰਦਾ।
ਗੋਸ਼ਟ ਗਿਆਨ ਅਗੋਚਰਾ ਬੁਧਿ ਬਲ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਨ ਛੰਦਾ।
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰ 'ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ' ਸਦਾ ਵਿਗਸੰਦਾ।
ਅਚਰਜ ਨੋਂ ਅਚਰਜ ਮਿਲੈ ਵਿਸਮਾਦੇ ਵਿਸਮਾਦ ਮਿਲੰਦਾ।
ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ ਚੱਲਣਾ ਖੰਡੇਧਾਰ ਕਮਾ ਨਿਬਹੰਦਾ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਚਲੰਦਾ ॥ ੨੧ ॥ [ਭਾ. ਗੁ. ਵਾ. ੨੪

ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਭੋਰ ਹੁਇ ਆਈ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਗੁਰੁ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਤ ਕੋ ਆਏ॥ ੧੪॥ ਚਾਕਰ ਰਹਨਿ ਸੁਭਟ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਦੇਖਿ ਉਚਿਤ ਰਣ ਗੁਰੂ ਟਿਕਾਵੈਂ[1]।ਭਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖੇਰਾ।ਲਰ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਹਤਯੋ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੫॥ ਭਯੋ ਬਿਦਤ ਜਸੁ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਾਰੇ। 'ਅਰਹਿ ਆਜ ਕੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅਗਾਰੇ। ਬਿਨਾ ਮਵਾਸ ਗਿਰਨ ਕੇ ਥਾਨ[2]। ਅਟਕਹਿ ਕੌਨ,ਪ੍ਰਾਨ ਦੇ ਹਾਨ ॥ ੧੬॥ ਲਵਪੁਰਿ ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਨੇਰੇ। ਤਹਿਂ ਰਹਿ ਕਿਯੋ ਮਹਿਦ ਭਟ ਭੇਰੇ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਉਮਰਾਵਨਿ। ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਕਰੇ ਸਭਿ ਘਾਵਨਿ ॥ ੧੭॥ ਜਿਨ ਕੋ ਬਲ ਪਿਖਿ ਠਟਕਯੋ[3] ਸ਼ਾਹੂ। ਬਹੁਰ ਨ ਕੀਨਿ ਲਰਨਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਜੋਧਾ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਨਹਿਂ ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਮਹਿਂ ਬਲ ਵਾਲਾ॥ ੧੮॥ ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਨਾ[4]।ਤਿਸ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨੈਕ ਨਹਿਂ ਮਾਨਾ। ਹਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਧੂਰ ਮਿਲਾਯੋ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਬਾਸ ਦ੍ਰਾਬੇ ਅਬਿ ਆਯੋ' ॥ ੧੯॥ ਇਮ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸੁਜਸੁ ਕਰਹਿਂ ਜੋਧਾ ਬਲ ਅੰਗ। ਆਇ ਸੁਭਟ ਰਣ ਕੇ ਉਤਸਾਹੀ। ਚਾਕਰ ਹੋਇ ਰਹਤਿ ਗੁਰ ਪਾਹੀ॥੨੦॥ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਬਿੱਦਯਾ ਨਿਤ ਹੋਵੈ।ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਵਧਿ ਘਟਿ ਜੋਵੈਂ। ਚਲਹਿ ਤੁਫੰਗ,ਕਿ ਤੋਮਰ ਗਹੈਂ।ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਦਿਖਾਵਤਿ ਅਹੈਂ॥੨੧॥ਬਸਹਿਂ ਪਠਾਨ ਗ੍ਰਾਮ ਜੇ ਨੇਰੇ।ਹੱਥਯਾਰਨਿ ਕੋ ਗਹਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਸੋ ਸਭਿ ਸੁਨਹਿਂ'ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ।ਪੈਂਦੇਖਾਨ ਬੀਰ ਬਲਰਾਸਿ'॥੨੨॥ਮਿਲਨਿ ਹੇਤ ਬਹੁਤੇ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।ਬੈਠਹਿਂ ਰਣ ਕੀ ਬਾਤ ਚਲਾਵੈਂ।'ਕੌਨ ਕੌਨ ਗੁਰ ਕੋ ਭਟ ਅਰਯੋ। ਮਾਰ ਗਜ਼ਬ ਕੀ ਲਸ਼ਕਰ ਮਰਯੋ[5]'॥੨੩॥ਤਿਨ ਮੈਂ ਪੈਂਦੇ-ਖਾਨ ਬਖਾਨੈ। 'ਇਕ ਤੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਂਬਲ ਠਾਨੈਂ। ਮੈਂ ਤਬਿ ਕੀਨਿਸਿ ਨਿਮ-ਕ ਹਲਾਲ। ਕਰਯੋ ਜੰਗ ਕੋ ਤਬਹਿ ਕਰਾਲ॥ ੨੪॥ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਲੀਨਸਿ ਆਗਾ ਮੋਹਿ। ਮਾਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਹ। ਮੋ ਬਿਨ ਵਤੇ ਨ ਹੋਤਿ ਲਰਾਈ। ਗਨ ਜੋਧਾਨਿ ਕੌਨ ਇਮ ਘਾਈ[6]?॥ ੨੫॥ ਜਿਸਕੋ ਇਕ ਇਕ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਸਹਤ ਤੁਰੰਗ ਜੁਦਾ ਕਰਿ ਡਾਰਾ। ਕਿਸ ਕੋ ਦੀਨਿ ਧਕੇਲਾ

[1]ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [2]ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਆਕੀ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [3]ਠਠੰਬਰ ਗਿਆ। [4](ਜੋ) ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ। [5]ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਮਾਰ ਨਾਲ ਫੌਜ ਮਰੀ। [6]ਇਉਂ ਕੌਣ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਮਾਰਯੋ। ਕੋ ਹਯ ਪਗ ਗਹਿ ਉਲਟਾ ਡਾਰਯੋ॥ ੨੬ ॥ ਕੋ ਤੀਰਨਿ ਕੇ ਸਾਥ ਪਰੋਏ। ਭਾਗੇ ਰਿਪੁ,ਨਹਿੰ ਸਨਮੁਖ ਜੋਏ।ਜੌ ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨ ਹੋਤਿ। ਕਿਮ ਸੰਘਰ ਕੀ ਬਿਜੈ ਉਦੋਤਿ[1]?॥੨੭॥ ਮੁਝ ਕੋ ਜਾਨਿ ਬਡੋ ਬਲਵਾਨ। ਰਾਖਹਿਂ ਨਿਕਟ ਅਧਿਕ ਸਨਮਾਨ। ਫਤੇ ਮੋਹਿ ਭੁਜਦੰਡਨਿ ਬਸੈ। ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਸਹਿ, ਦੇਖਤਿ ਨਸੈਂ' ॥੨੮॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬੋਲਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਵਧਯੋ ਗਰਬ ਪੈਂਦੇ ਉਰ ਮਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨਯੋ-ਭਾ ਮਤਿ ਹੀਨਾ। ਜਰਹਿ ਬਡਾਈਨਹਿਂ,ਮਨ ਪੀਨਾ[2]॥੨੯॥ਨਹਿਂ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ, ਮਨ ਮਾਨੀ[3]। ਹੁਇ ਫਲ ਬੁਰੋ, ਪਰਹਿ ਅਸ ਜਾਨੀ-।ਨਾਮ ਮੀਰ ਛੋਟਾ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ।ਜਹਾਂ ਪਠਾਨਨਿ ਕੇ ਗਨ ਧਾਮ॥ ੩੦ ॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਆਈ ਤਬਹਿ ਸਗਾਈ । ਕਰਿਵਾਈ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਪਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਬ ਦੀਨਿ ਬਹੁਤੇਰਾ।ਕਰਯੋ ਨਿਕਾਹ ਤਬਹਿ ਬਿਨੁ ਦੇਰਾ॥ ੩੧ ॥ ਦਾਰਾ ਸੰਗ ਮਿਲਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਬਸਹਿ ਨਿਸਾ ਤਿਸ ਗ੍ਰਾਮਹਿਂ ਜਾਇ।ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਘਰ ਨ ਬਨਯੋ ਮੇਰੋ ਕਿਸ ਠੌਰ॥੩੨॥ਭਯੋ ਬਯਾਹ ਅਰ ਚਹਿਯਤਿ ਸੋਇ। ਬਿਨਾ ਨਿਕੇਤ ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਹੋਇ'।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸਾਚ ਪਛਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਦੀਨਸਿ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ॥ ੩੩ ॥ ਸਦਨ ਮੀਰ-ਛੋਟੇ ਬਨਿਵਾਇ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਕਹਿ ਚਿਨਵਾਇ।ਪੁਨ ਬੀਵੀ ਕੇ ਹੇਤ ਬਿਭੁਖਨ। ਕਰਿਵਾਏ ਗਨ ਦੀਨਿ ਅਦੂਖਨ[4] ॥ ੩੪॥ ਗ੍ਰਿਹ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਦਈ ਬਨਾਇ। ਪੈਂਦੇਖਾਨ ਪਾਇ ਹਰਖਾਇ। ਰਹਨਿ ਲਗਯੋ ਬੀਵੀ ਕੇ ਸਾਥ। ਬਹੁ ਸੁਖ ਲਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਰੁ ਨਾਥ ॥ ੩੫ ॥ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਅਬਿ ਸਦਨ ਬਸੀਜੈ।ਕਬਿ ਕਬਿ ਇਤਿ ਦਿਸ਼ ਆਵਨ ਕੀਜੈ। ਜਬਿ ਹਮ ਚਾਹੈਂ ਲੇਹਿਂ ਬੁਲਾਇ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਰਹੁ ਗ੍ਰਿਹ ਅਨੰਦ ਉਪਾਇ' ॥ ੩੬ ॥ ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਤੈਸੇ ਤਬਿ ਕਰੈ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਹੈ ਆਪਨੇ ਘਰੈ। ਇਮ ਪੈਂਦਾ ਹੋਯਹੁ ਹੰਕਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਕੀ ਲੈਂ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਕੋਈ।ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਦੇਂ ਗੁਰੁ ਸੋਈ। ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਰਿ ਜੇਤਿਕ ਅਹੈਂ।ਗੁਰੁ ਆਵਨਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੋ ਲਹੈਂ॥੩੮॥ਲੇ ਲੇ ਬਹੁ ਵਸਤੁਨਿ ਉਪਹਾਰੇ।ਆਵਹਿ ਜਿਤਿ ਕਿਤ ਤੇ ਦਿਨ ਸਾਰੇ। ਅਰਪਨਿ ਕਾਰ ਕਰਿ ਵਸਤੁਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬੰਦਤਿ ਸੁੰਦਰ ਪਦ ਅਰੁ-ਬਿੰਦ॥ ੩੯ ॥ ਕਰਹਿ ਮੇਵਰੋ ਢਿਗ ਅਰਦਾਸ। ਪੂਰਹਿਂ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸਭਿ

[1]ਕਿਵੇਂ ਜੰਗ ਦੀ ਫਤੇ ਹੁੰਦੀ ? [2]ਮਨ ਦਾ ਮੋਟਾ। [3]ਮਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

ਆਸ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ ਨਿਸਾ ਢਿਗ ਰਹੈਂ। ਗਮਨਹਿਂ ਘਰ ਗਨ ਖੁਸ਼ੀ ਧਨਿ ਲਹੈਂ ॥੪੦॥ ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਤੀਰ।ਆਇਂ ਜਾਇਂ ਸਿਖ ਹੋਵਤਿ ਭੀਰ। ਕੇਤਿਕ ਜੋਧਾ ਚਾਕਰ ਰਹੈਂ। ਜੋ ਹੱਥਯਾਰਨਿ ਬਿੱਦਯਾ ਲਹੈਂ॥੪੧॥ ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗ ਸਿੱਖਸ ਅਰਪੰਤੇ। ਕੇਤਿਕ ਲੇਤਿ ਮੋਲ ਖਰਚੰਤੇ।ਕਿਤਿਕ ਧਨੁਖ ਲੇ ਦਰਬ ਦਿਵਾਵੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਤਰਕਸ਼ ਢਿਗ ਬਨਿਵਾਵੈਂ ॥੪੨॥ ਖਰ ਤਤਾਰਚੇ ਲੋਹਾ ਖਰੇ[1]। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਘਰਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਖਪਰੇ ਸੇਲੇ ਆਦਿ ਬਨਾਵੈਂ। ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਕੌਨ ਗਿਨਾਵੈਂ ॥੪੩॥ ਗੁਲਕਾਂ ਗਾਲਬ ਮਹਿ[2] ਢਲਵਾਇ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰ ਰਖਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਬਹੁਤ ਬਰੂਦ ਅਨਾਵਨਿ ਕਰੈਂ। ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਸੰਭਾਰਤਿ ਧਰੈਂ ॥ ੪੪ ॥ ਨਮਸਕਾਰਨੀ[3] ਬਿਕਬੇ ਆਵੈਂ। ਲੇਤਿ ਮੋਲ ਕੋ ਦਰਬ ਦਿਵਾਵੈਂ। ਬੀਰਨਿ ਕੌ ਬਖਸ਼ਤਿ ਪਰਖੰਤੇ। ਹਤਹਿਂ ਨਿਸ਼ਾਨੋ ਨਹੀਂ ਚੁਕੰਤੇ ॥ ੪੫ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਅਭਿਆਸ। ਹੋਤਿ ਅਧਿਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ। ਮਾਰਿ ਬਕਾਰਾ ਸਿਖ ਕਰੇ ਹੈਂ। 'ਹਤਹੁ ਤੁਰਕ ਲਵਪੁਰੀ ਲੁਟੇ ਹੈਂ ॥ ੪੬ ॥ ਲੇਹੁ ਮਲੇਛਨਿ ਤੇ ਅਬਿ ਰਾਜ। ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਇਨ ਵਧਯੋ ਸਮਾਜ।ਕਰਹੁ ਗੁਰੂ! ਆਇਸੁ ਅਬਿ ਐਸੇ। ਪਰਹਿ ਜੰਗ, ਹਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਜੈਸੇ' ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟ ਰਾਸੇ 'ਕੌਲਾਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪੈਂਦਾ ਬਗਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਪਠਾਣ ਉਮਰਾਵ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਨਿਤ ਚਢਹਿਂ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਇ। ਹੱਥਯਾਰਨਿ ਵਿੱਦਯਾ ਕਰਹਿਂ ਜੀਵ ਅਨਿਕ ਬਨ ਘਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਜੀਵ ਬਨ ਕੇ ਬਹੁ ਮਾਰੇ। ਗੌ ਮਹਿਖਨਿ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਵਾਰੇ। ਨਿ੍ਭੈ ਹੋਇ ਨਰ ਤ੍ਰਿਣਨ ਚੁਗਾਵੈਂ। ਜਾਹਿਂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਬਨ, ਸੰਧਯਾ ਲਯਾਵੈਂ ॥ ੨ ॥ ਚੋਰ ਜਾਰ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪੰਨਾ[4]। ਪੁਰਿ ਨਰ ਉਚਰਹਿਂ 'ਗੁਰ ਧੰਨ ਧੰਨਾ'। ਸਤਿਜੁਗ ਭਾ ਗੁਰ ਰਾਜ ਮਝਾਰਾ। ਤਜੀ ਖੁਟਾਈ ਨਰ ਡਰ ਧਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਦੁਾਬੇ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ। ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮਹਿਂ ਭੀ ਬਿਸਤੀਰਤਿ। ਸੁਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਗਏ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਨਿਪੁਨਏ[5] ॥ ੪ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸੁ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ। ਉਪਬਨ ਮਹਿਂ ਗਮਨੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਦੇਖਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਬ੍ਰਿਛਨਿ

[1]ਖਰੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਬਾਣ। [2]ਸੱਚੇ ਵਿਚ। [3]ਬੰਦੂਕਾਂ। [4](ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਡਰ ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ। [5]ਚਤੁਰ ਹੋਏ।

ਮਹਾਨੀ ॥ ੫ ॥ ਮਨਹੁੰ ਨੀਲ ਘਟਿ[1] ਇਹ ਉਮਡਾਈ। ਕੈ ਨੀਲੀ ਮਣਿ ਗਿਰ ਸਮਦਾਈ[2]। ਅਰਣ ਬਰਣ ਕੇ[3] ਫਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਤਹੂੰ ਪੀਤਿ[4] ਬਿਸਦ[5]ਕੀ ਮਾਲਾ ॥੬॥ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਕੀ ਧਾਤੁ[6]ਮਨੋ ਹੈ। ਨੀਲੋ ਪਰਬਤ ਇਨਹਿ ਸਨੋ ਹੈ[7]। ਸ਼ੇਰ ਸਮਾਨ ਧਸੇ ਗੁਰੁ ਜਾਈ। ਪਰੀ ਰੈਨ ਜਨੁ ਨੈਨ ਦਿਸਾਈ[8] ॥ ੭ ॥ ਉਡਗਨਿ ਪੁਸ਼ਪ[9] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਜਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਚੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਤਹਾਂ।ਮੰਦ ਮੰਦ ਬਿਚਰਤਿ ਹਿਤ ਸੈਲ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ ਆਇ ਜਿਤ ਸੈਲ[10] ॥ ੮ ॥ ਗਨ ਮੋਰਨਿ ਕੋ ਸ਼ੋਰ ਸੁਨੀਜੈ। ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਸੋਭਾ ਅਧਿਕ ਜਨੀਜੈ। ਨਿੰਬੂ, ਨਾਰੰਗੀ ਰਸ ਭਰੇ। ਜਾਮਨੁ[11], ਗਨ ਰਸਾਲ ਤਰੁ[12]ਖਰੇ ॥ ੯ ॥ ਆਰੂ, ਆਮਰੂਦ,ਕਨਿ[13]ਲੀਨਿ। ਲਾਗੇ ਦਲ ਫਲ ਝੁਕਿਬੋ ਕੀਨਿ। ਦਾਰਮ[14], ਰਾਇਬੇਲ,ਚੰਬੇਲੀ।ਖਿਲੀ ਸੇਵਤੀ ਸੌਰਭ ਝੇਲੀ[15]॥੧੦॥ਸੁੰਦਰ ਸਬਲ ਫਰਸ਼ ਕਰਿਵਾਇਸ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਨੰਦ ਉਪਾਇਸਿ। ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ॥੧੧॥ਚੌਪਰ ਹਿਤ ਖੇਲਨਿ ਮੰਗਵਾਯੋ। ਸਨਮੁਖ ਅਪਨੇ ਖਾਨ ਬਿਠਾਯੋ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਦਾਵ ਪਰਚਬੋ ਕਰੈਂ। ਡਲ ਡਾਲਹਿਂ ਨਰਦਨਿ ਕੋ ਚਰੈਂ[16]॥੧੨॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਅਸ਼ਟਾਪਦ[17] ਖੇਲਾ। ਜੀਤਹਿਂ ਗੁਰੁ ਡਾਲਨਿ ਕੋ ਮੇਲ।ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਤਬਹਿ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਮਿਲਨਿ ਹੇਤੁ ਕੋ ਮਨ ਲਲਚਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਹਿਤ ਮੁਹਿੰਮ[18] ਕਿਤ ਸ਼ਾਹੁ ਪਠਾਵਾ। ਬਹੁਲਸ਼ ਕਰ ਤਿਹ ਸਾਥ ਪਠਾਵਾ। ਕਿਸੀ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ[19] ਪਰ ਚਢਿ ਗਯੋ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਰਣ ਠਾਨਤਿ ਭਯੋ ॥ ੧੪ ॥ਪਰਬਤੇਸ਼[19]ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ।ਖੜਗ ਤੁਫੰਗਨਿ ਮਾਰ ਮਚਾਈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰ ਭਗਾਏ। ਠਹਿਰਯੋ ਗਯੋ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਏ ॥ ੧੫ ॥ ਭਾਗੇ ਮਾਰਿ ਖਾਇ ਚਲਿ ਆਏ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਢਿਗ ਰੋਇ ਸੁਨਾਏ। ਕੋਪਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਤਿ ਰਣ ਹਾਰਾ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਉਮਰਾਵ ਧਿਕਾਰਾ ॥੧੬॥ 'ਬਡੋ ਨਿਲਾਜ ਲਾਜ ਨਹਿਂ ਆਵੈ। ਅਬਿ ਮਮ ਸਨਮੁਖ ਖਰੋ ਦਿਸਾਵੈ।ਦੂਰਿ ਹੋਹੁ

---

[1]ਨੀਲੀ ਘਟਾ। [2]ਯਾ (ਇਹ) ਸਾਰੇ ਨੀਲੀ ਮਣੀਆਂ ਪਹਾੜ ਹਨ। [3]ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ। [4]ਪੀਲੇ। [5]ਚਿੱਟੇ। [6].[7]ਮਾਨੋਂ ਨੀਲਾ ਪਰਬਤ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਧਾਤੂਆਂ ਸਣੇ ਹੈ। [8]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਰਾਤ ਪਈ ਦਿੱਸੀ। [9]ਫੁੱਲਾਂ ਰੂਪੀ ਤਾਰੇ। [10]ਜਿੱਧਰ ਪਹਾੜ ਸਨ। [11]ਜਾਮਨੂੰ। [12]ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਿੱਛ। [13]ਪੀਲੀ ਚੰਬੇਲੀ, ਪੀਲੀ ਕਨੇਰ [ਸੰਸ:-ਕਰ੍ਹਣਿਕਾਰ]। [14]ਅਨਾਰ। [15]ਸੁਗੰਧੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। [16]ਡਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਨਰਦਾਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [17]ਚੌਂਪੜ। [18]ਜੰਗ। [19]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ

ਗੀਦੀ ਰੁ ਗਵਾਰੇ। ਬਿਰਹੁ ਨ ਮੇਰੇ ਨੇਤ੍ਰ ਅਗਾਰੇ'॥੧੭॥ਲਖਿ ਕਾਇਰ ਕੋ ਦਿਯੋ ਨਿਕਾਸਿ। ਰਹਨਿ ਨ ਦਿਯੋ ਆਪਨੇ ਪਾਸ। ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਇ ਨਿਕਸਿ ਇਤਿ ਆਯੋ।—ਗੁਰੁ ਕੋ ਦੇਖੋਂ—ਜਿਯ ਲਲਚਾਯੋ॥ ੧੮॥ ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿਪਰ ਕੋ ਧਰੇ।ਆਯੋ ਨਿਕਟਿ ਗਰਬ ਉਰ ਭਰੇ। ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜਾਨਾ।—ਇਹ ਕਾਇਰ ਅਰੁ ਮਨ ਗਰਬਾਨਾ—॥੧੯॥ਜਾਇ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰ ਕੇਰਿ ਖਰੋਵਾ।ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਵਾ। ਅਸ਼ਟਾਪਦ[1] ਖੇਲਨਿ ਮਹਿਂ ਧਯਾਨੇ। ਡਲ ਡਾਲਤਿ ਅਰੁ ਨਰਦ ਪਯਾਨੇ[2] ॥ ੨੦ ॥ ਖਰਯੋ ਰਹਯੋ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖੇ।—ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖੇਂ। ਕਰੌਂ ਸਲਾਮ ਬੈਠਿ ਹੌਂ ਫੇਰੇ—। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਬਿਤਿ ਬਹੁ ਬੇਰੇ[3] ॥ ੨੧ ॥ ਖਰੇ ਪਠਾਨ ਕ੍ਰੋਧ ਬਡ ਜਾਗਾ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਚਿਤਵਨਿ ਇਮ ਲਾਗਾ।—ਇਕ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਪ੍ਰਹਾਰੌਂ ਐਸੇ। ਧਰ ਤੇ ਸਿਰ ਉਤਰਹਿ ਇਸ ਜੈਸੇ॥੨੨॥ ਆਦਰ ਅਪਰ ਕਰਨਿ ਤੇ ਰਹਯੋ। ਨੇਤ੍ਰ ਉਠਾਇ ਨ ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਲਹਯੋ—।ਚਿਤਵਯੋ ਜਬਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ। ਕਰਯੋ ਖਾਨ ਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰਨਿ ॥ ੨੩ ॥ ਕਹਯੋ ਤਾਹਿ 'ਨਿਜ ਸੁਭਟ ਕਹਾਵਹੁ[4] !। ਜਹਾਂ ਪਰਹਿ ਰਣ ਤਹਾਂ ਪਲਾਵਹੁ[5] !।ਜਹਾਂ ਖੜਗ ਕੋ ਜੰਗ ਮਚਾਵਨਿ। ਤਹਾਂ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਪੀਠ ਦਿਖਾਵਨਿ !॥੨੪॥ ਜਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੇ ਮਾਰਨਿ ਬਨੈ।ਤਿਸ ਥਲ ਹੋਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੇ ਸਨੈ !। ਉਚਿਤ ਨਿਵਨਿ ਜੱਹਿਂ ਫਕਰ ਅਗਾਰੀ।ਤਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਪ੍ਰਹਾਰੀ !॥੨੫॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੰਘਾਰਤਿ ਰਿਸਿ ਕਰਿ ਤੋਹੀ। ਫਕਰ ਬਿਨਾਸਹਿ ਕੁਟੰਬ ਜੁ ਹੋਹੀ। ਰਿਪੁ ਇਸ ਲੋਕਹਿ ਸੁਖਨਿ ਬਿਨਾਸੈ। ਫਕਰ ਦੁਹੂੰ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਗ੍ਰਾਸੈ[6] ॥੨੬॥ ਜਹਾਂ ਥਾਨ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਿ ਕੋ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਕੀਨਿਸਿ ਰਿਦਾ ਡਰਨਿ ਕੋ। ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਹੋਨਿ ਥੋ ਜਹਾਂ। ਫਕਰਨਿ ਆਗੈ ਗਰਬਤਿ ਮਹਾਂ ॥ ੨੭ ॥ ਗਹੀ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਤਰਵਾਰ। ਫਕਰ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਨਿਕਾਰ। ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਮਾਨੀ ਕੋ ਥਾਂਵ ਨ[7]। ਨਿਰਮਾਨੀ ਨਿਤ ਗੁਰੁ ਮਨ ਭਾਵਨਿ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਯੋ। —ਜਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ ਗੁਰੁ ਲਖਿ ਪਾਯੋ[8]—ਭਯੋ ਦੀਨ ਉਰ,ਜੋਰੇ ਹਾਥ।

---

[1]ਚੌਂਪੜ। [2]ਨਰਦਾਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਜਾਣ। [3]ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬੀਤ ਗਈ। [4]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੂਰਮਾ ਕਹਾਂਵਦੇ ਹੋ। [5]ਓਥੋਂ ਤਾਂ ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। [6]ਫਕਰ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਗ੍ਰਾਸ ਲੈਂਦੇ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [7]ਹੰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। [8](ਜੋ ਮੈਂ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਿਤਵਦਾ ਸਾਂ (ਉਹ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪਰਯੋ ਅਗਾਰੀ ਟੇਕਯੋ ਮਾਥ ॥ ੨੯ ॥ 'ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਤੁਮ ਭਾਰੇ। ਸਕਯੋ ਨ ਜਾਨਿ ਰਿਦੇ ਰਿਸ ਧਾਰੇ। ਛਿਮਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਮ ਹੋ ਬਲਦਾਯਕ। ਮੀਰੀ ਅਰੁ ਪੀਰੀ ਕੇ ਲਾਯਕ॥੩੦॥ ਮਮ ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਾ ਕੋ ਧਰੀਅਹਿ। ਸੇਵਕ ਨਿਜ ਪਗ ਪੰਕਜ ਕਰੀਅਹਿ। ਤਜਹੁ ਅਪਰ ਸਤਿਗੁਰੁ! ਸਭਿ ਗਿਨਤੀ। ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਰਨਿ, ਜੋ ਮਮ ਬਿਨਤੀ ॥ ੩੧ ॥ ਭੂਲਤਿ ਸਦਾ ਦਾਸ ਗਨ ਆਇ। ਪੀਰ ਛਿਮਾਂ ਹੀ ਕਰਤਿ ਰਹਾਏ'। ਦੇਖਿ ਦੀਨ ਗੁਰੁ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬੈਠਾਰਯੋ ਸਮੀਪ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੩੨॥ ਨਿਜ ਸਿਖ ਕਰਿਕੈ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦਈ। 'ਫਕਰਨਿ ਆਗੈ ਨਮ੍ਰਤਾ ਲਈ[1]'। ਸੰਤਨਿ ਢਿਗ ਗਮਨਹੁ ਤਜਿ ਮਾਨ। ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਹੋਹਿੰ ਸੁਖਵਾਨ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੋ। ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਪਰੋ'। ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਗੁਰੁ ਕੋ ਤਬਿ ਖਾਨ। ਬਾਜ਼ੀ ਜੀਤਿ ਉਠੇ ਭਗਵਾਨ ॥੩੪॥ਚਲਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਕਹੁ ਆਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤਿਸ ਖਾਨ ਦਿਵਾਇ। ਦਿਨ ਦੋਇਕ ਗੁਰੁ ਕੇ ਢਿਗ ਰਹ੍ਯੋ। ਭਾਉ ਬਿਸਾਲ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਲਹ੍ਯੋ॥੩੫॥ ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ। ਗੁਰੁ ਕੇ ਗੁਨ ਗਨ ਚਿਤਵਹਿ ਮਨ ਮੈਂ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬਿਲੋਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਿ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੩੬॥ 'ਜਾਹੁ ਖਾਨ! ਅਬਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ। ਬਨਹਿਂ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮ ਮਨਸਬ ਭਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਤੋਹਿ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਤਥਾ ਪੁਨ ਹੋਹਿ'॥੩੭॥ ਸੁਨਿ ਬਰ ਗੁਰੁ ਕੋ ਹਰਖ੍ਯੋ ਖਾਨ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ। ਮਾਨ੍ਯੋ ਬਚਨ ਭਾਉ ਕੋ ਧਾਰਾ। ਲੇ ਆਇਸੁ ਕੋ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ ॥ ੩੮ ॥ ਚਾਰਿਕ ਦਿਨ ਘਰ ਬੈਠ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ।ਸ਼ਾਹੁ[2] ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਐਸੇ ਕਹ੍ਯੋ।'ਸੋ ਉਮ-ਰਾਵ ਹੁਤੋ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੋ ਤ੍ਯਾਗ੍ਯੋ ਰਨ ਕੋ ॥ ੩੯॥ ਕਈ ਬਾਰਿ ਆਗੈ ਇਹ ਲਰ੍ਯੋ। ਕਾਰਜ ਸ਼ਾਹੁ ਸਦਨ ਕੋ ਕਰ੍ਯੋ'। ਪਠ੍ਯੋ ਦੂਤ ਤਿਹ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ।ਪੂਰਬ ਤੇ ਬਿਸਾਲ ਸਤਿਕਾਰਾ॥੪੦॥–ਭਯੋ ਅਨਾ-ਦਰ ਇਸ ਕੋ–ਜਾਨਾ। ਮਨਸਬ ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਮਹਾਨਾ। ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਭਾ ਸ਼ੇਰ[3]। ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਤਾ ਸੰਝ ਸੁਬੇਰ ॥ ੪੧॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਪੁਰਿ ਬਾਸੇ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬਹੁ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸੇ। ਕਬਿ ਉਪਬਨ ਮਹਿਂ ਦਿਵਸ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ। ਕਬਿ ਬਨ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਅਖੇਰ ਸਿਧਾਰੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਦਿਨ

[1]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਲਈ (ਰੱਖੀਂ) ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰੀ ਰੱਖੀਂ। [2]ਸ਼ਾਹ ਨੇ। [3]ਹਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਾਵਣ ਕੇ ਬਰਖਾ ਹੋਤਿ। ਬਰਣ ਬਰਣ ਕੇ ਜਲਦ ਉਦੋਤਿ[1] । ਘੋਖਤਿ ਘਨ ਗਨ ਇਤ ਉਤ ਧਾਵੈਂ। ਧਰਾ ਸਜਲ ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵੈਂ ॥੪੩॥ ਹਰਿਆਵਲ ਅਵਿਨੀ ਪਰ ਹੋਈ। ਇੰਦ੍ਰਬਧੂ[2] ਬਿਚਰਤਿ ਬਿਚ ਜੋਈ। ਮਨਹੁ ਸਬਿੰਦੂ ਨੀਲ ਉਢੌਨੀ। ਊਪਰ ਪਹਿਰੀ ਸੁੰਦਰ ਛੌਨੀ[3] ॥ ੪੪ ॥ ਬਹਸੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਦੀ ਬਹੁ ਨਾਰੇ[4] । ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਰਖਹਿ ਜਲਧਰ ਧਾਰੇ[5] । ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਬਿਰਾਜੇ।ਜਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਅਘ ਭਾਜੇ ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਖਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਕੂਚ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਰ ਬਾਰ ਕੋ ਬਾਰਦ ਬਰਸਤਿ ਬਿੰਦ[6]।ਪਿਖਤਿ ਬਹਾਰ ਉਦਾਰ ਕੋ ਨਿਤ ਸ੍ਰੀ* ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਰ ਤਰੁਵਰੁ ਸਰੁਵਰੁ ਪਰ ਖਰੇ[7] । ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਵੀਨ ਸੋਂ ਭਰੇ। ਧਰਾ ਤਰਾਵਤਿ ਜਹਿਂਕਹਿ ਪਿਖਿਯਤਿ। ਹਰਿਆਵਲ ਮੁਦ ਦਾਯਕ ਦਿਖਿਯਤਿ ॥ ੨ ॥ ਕੂਹਕਤਿ ਕੋਕਿਲਕਾ ਉਪਬਨ ਮੈਂ[8]।ਤੜਿਤਾ[9] ਦਮਕਤਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਘਨ ਮੈਂ। ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਉਪਜਤਿ ਘਨਘੋਰ।ਠੌਰ ਠੌਰ ਮੋਰਨਿ ਕੇ ਸ਼ੋਰ॥੩॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਸੁਹਾਏ। ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਏ। ਜਥਾ ਸੁਰਨਿ ਮਹਿ ਇੰਦ੍ਰ ਬਿਰਾਜੇ। ਦੁਤਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਸੁਧਰਮਾ[10] ਲਾਜੇ ॥੪॥ ਗੁਰੂ ਬਦਨ ਕੋ ਸਕਲ ਬਿਲੋਕੈਂ। ਚਲਨਿ ਅਪਰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦ੍ਰਿਗ ਰੋਕੈਂ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸਭਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰੈਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖਨਿ ਤੇ ਨਿਤ ਪ੍ਰੇਰੈਂ[11]॥੫॥ਚੰਦ ਬਦਨ ਤੇ ਸੁਧਾ ਸਮਾਨੀ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਨਿ ਬਾਨੀ। ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਪਾਵਸ[12] ਰੁਤਿ ਨੀਕੀ। ਅਬਿ ਸਰਿਤਾ ਤਟ ਹੁਇ ਰਮਨੀਕੀ[13]॥੬॥ ਬਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬੇਗ ਕੇ ਸੰਗ। ਬਿੰਦ ਉਠੰਤਿ ਉਤੰਗ ਤਰੰਗ। ਤਟ ਊਚੇ ਕਰਦਮ ਨਹਿਂ ਜੋਇ। ਤਹਾਂ ਅਖੇਰਬ੍ਰਿਤੀ ਭੀ ਹੋਇ ॥ ੭ ॥ ਪਰਖਹੁ ਥਾਨ ਪ੍ਰਥਮ ਜਿਨਿ ਪਿਖੇ[14]।ਚਢਹਿਂ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਿਸ ਬਿਖੈ। ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਕੋ ਅਸ

[1]ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ ਬੱਦਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਰੀਚ ਵਹੁਟੀਆਂ। [3]ਮਾਨੋਂ (ਲਾਲ) ਬਿੰਦੀਆਂ ਵਾਲੀ ਨੀਲੀ ਚਾਦਰ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੇ ਉਪਰ ਪਹਿਨੀ ਹੈ। [4]ਨਾਲਿਆਂ ਦਾ। [5]ਬੱਦਲ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ। [6]ਵਾਰ ਵਾਰ ਬਹੁਤੇ ਬੱਦਲ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ ਵਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। [7]ਸੁਹਣੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਸਰੋਵਰ ਪਰ ਖੜੇ ਹਨ (ਜੋ)......। [8]ਕੋਇਲਾਂ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕੂਕਦੀਆਂ ਹਨ। [9]ਬਿਜਲੀ। [10]ਦੇਵ ਸਭਾ। [11]ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [12]ਬਰਸਾਤ। [13]ਸੁਹਾਵਣੀ। [14]ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ (ਐਸਾ ਥਾਂ) ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇ (ਤਾਂ ਉਹ ਥਾਂ) ਪਰਖ ਲਓ।

*ਪਾ:-ਸੁ ਨਿਤ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ।

ਤੀਰ। ਬਸਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਲੇ ਭਟ ਭੀਰ'॥੮॥ਤਬਿ ਇਕ ਸਿਖ ਬੋਲਯੋ
ਕਰ ਬੰਦਿ। 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਜਿਮ ਚਹਹੁ ਅਨੰਦ। ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ ਸਭਿ
ਗ੍ਰਾਮੂ। ਤਹਾਂ ਦਾਸ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਧਾਮੂ ॥੯॥ ਬਾਘੇ ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਤਿਸ ਥਾਨਾ॥
ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੇ ਜਥਾ ਬਖਾਨਾ। ਕਰਦਮ ਅਲਪ ਹੋਤਿ ਥਲ ਊਚਾ।
ਕਰੋ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤ, ਹੈ ਮੂਚਾ[1] ॥ ੧੦ ॥ ਬਹੈ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਪਾਸਾ।
ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਬੈਸਿ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਿਨ ਕੇ ਬਹੁਤ ਬਿਨੋਦ।
ਬਿਲਸਹੁ ਰਾਵਰ, ਪਿਖਹੁ ਪਯੋਦ[2]॥੧੧॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੋ ਥਾਨ ਤੁਮਾਰਾ।
ਦਾਸਨਿ ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਸਤਾਰਾ[3]'।ਸਿਖ ਕੇ ਬਾਕ ਸਕਲ[4] ਸੁਨਿ ਲਯੋ।
ਮੋਨ ਰਹੇ, ਨਹਿਂ ਉੱਤਰ ਦਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ।
'ਏਕ ਸਥਾਨ ਭਲੋ ਮੈਂ ਜਾਨਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਜੈਸੇ। ਸਕਲ
ਰੀਤਿ ਕਹਿ[5] ਸੁੰਦਰ ਤੈਸੇ ॥ ੧੩ ॥ ਊਚੋ ਬਹੁ ਨਿਤ ਪੰਕ[6] ਬਿਹੀਨਾ। ਤਰੈ
ਬਿਪਾਸਾ ਨੀਰ ਨਵੀਨਾ। ਬਸਹਿਂ ਲੋਕ ਥੋਰੇ ਕਰਿ ਮੇਲਾ[7]। ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਮ
ਤਿਸ ਕਹਤਿ ਰੁਹੇਲਾ ॥੧੪॥ ਕਰਹੁ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤ ਮਨ ਭਾਈ।ਬੈਠੇ ਪਿਖਹੁ
ਨਦੀ ਜਲ ਜਾਈ। ਤਿਹ ਸਮ ਕਰਦਮ ਹੀਨ ਸਥਾਨ। ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ
ਰੁਚਿਰ ਨ ਆਨ ॥੧੫॥ ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੇ ਕਰਹੁ ਬਿਨੋਦ। ਅਵਿਲੋਕਹੁ
ਬਰਖੰਤਿ ਪਯੋਦ'। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਸੁਭ
ਸਥਾਨ ਸੋ ਲਹਯੋ' ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਜਾਨਾ। ਗਮਨ
ਤਹਾਂ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਾਨਾ[8]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਪਰਮ
ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥੧੭॥ 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਪ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ। ਮਿਲਹੁ
ਕੁਟੰਬ ਮੋਦ ਮਨ ਪਾਵਹੁ। ਨਿਜ ਮਾਤਾ ਅਰੁ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸੰਗ। ਸੋ ਤੁਵ
ਹੇਰਨਿ ਚਾਹਤਿ ਅੰਗ ॥ ੧੮ ॥ ਫਿਰਨਿ ਵਹਿਰ ਬਰਖਾ ਰੁਤਿ ਮਾਂਹੀ।
ਬਿਖਮ ਅਹੈ ਸਭਿ ਬਿਧਿ,ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ। ਅਰੁ ਤੁਰਕਨਿ ਸੋਂ ਵਧਯੋ ਬਿਖੇਰਾ॥
ਆਇ ਪਰਹਿ ਕਿਤ ਜੰਗ ਘਨੇਰਾ॥੧੯॥ ਅਲਪ ਬੈਸ ਯਾਂਤੇ ਸੁਖ ਲੀਜੈ।
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਾਸ ਕੋ ਕੀਜੈ'। ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕੈ।ਹਾਥ
ਬੰਦਿ ਬੰਦਨ ਪਦ ਕਰਿ ਕੈ ॥੨੦॥ ਹਯ ਤਯਾਰ ਪਰ ਭਯੋ ਅਰੂਢਾਸਮੁਝਿ
ਗੁਰੂ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਗੂਢ। ਸੰਗਿ ਸਓਰ ਇਕਾਦਸ਼ ਕਰੇ। ਪਹੁੰਚਨਿ ਹਿਤ

[1](ਥਾਂ) ਉੱਚਾ ਹੈ। [2]ਬੱਦਲ। [3]ਮੁਕਤੀ (ਦਾਤਾ) ਦਰਸ਼ਨ। [4]ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਲ। [5]ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਨਾਲ। [6]ਚਿੱਕੜ। [7]ਮਿਲ ਕਰਕੇ। [8]ਭਾ ਗਿਆ।

ਤੁਰਨ ਮਗ ਪਰੇ॥ ੨੧ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਈ। ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸਾਥ ਖੇਲਿਬੋ ਕਰੇ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੁਖ ਕੋ ਨਿਤ ਧਰੇ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਭੇ ਤਬਿ ਤਯਾਰ। ਹੇਰਨਿ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਬਾਰਿ। ਬਜਵਾਇਸਿ ਤਬਿ ਕੂਚ ਨਗਾਰਾ। ਭਯੋ ਸਨੱਧਬੱਧ ਦਲ ਸਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥ ਕਿਤਿਕਨਿ ਛੋਰੇ ਤੁਪਕ ਤੜਾਕੇ। ਸੁਨੇ ਦੂਰ ਲਗਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਜਾਂਕੇ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ। ਆਯੋ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਸੁਧਿ ਜਾਨ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਚਾਰਾ।–ਇਸ ਮੂਰਖ ਕੇ ਉਰ ਹੰਕਾਰਾ। 'ਮਮ ਭੁਜ ਅਲੰਬ ਬਿਜੈ ਗੁਰ ਲੇਤਿ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਤੌਂ ਰਣ ਖੇਤ' ॥ ੨੫ ॥ ਅਬਿ ਤਹਿੰ ਜੰਗ ਪਰਹਿਗੋ ਭਾਰੀ। ਜੋ ਕਰਿ ਹੁਇ ਹੈ ਸੰਗ ਹਮਾਰੀ। ਬਹੁਤ ਗਰਬ ਕੋ ਧਰਿ ਹੈ ਫੇਰੇ। 'ਗੁਰੁ ਕੀ ਜੀਤਿ ਭਈ ਬਲ ਮੇਰੇ' ॥ ੨੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਬਿਨ ਅਬਿ ਕੇ ਲਰੀਯਹਿ। ਬਿਜੈ ਲੇਹਿੰ ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਹਰੀਯਹਿ–।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ! ਰਹਹੁ ਘਰ ਥਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥ ਅਬਿ ਹੂੰ ਤੇਰੋ ਭਯੋ ਨਿਕਾਹ। ਬਸਹੁ ਆਪ ਬੀਵੀ ਕੇ ਪਾਹ। ਹਮ ਹੇਰਹਿਂ ਹਰਿ[1] ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ। ਬਰਖਤਿ ਬਦਰਾ[2] ਅਧਿਕ ਚੁਮਾਸਾ ॥ ੨੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਹਮ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਬਿਨ ਕਰਦਮ ਸੋਂ ਥਾਨ ਬਤਾਵੈਂ[3]।ਪਰੇ ਕਾਰ ਤੌ ਲੇਹਿ ਬੁਲਾਈ।ਤਬਿ ਲੌ ਸਦਨ ਬਸਹੁ ਸੁਖ ਪਾਈ' ॥੨੯॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ। 'ਮੈਂ ਕਿਮ ਬਸਹੁਂ ਅਪਨ ਘਰ ਥਾਨ। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਗਾਰ। ਭਯੋ ਅਧਿਕ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਮਾਰਿ ॥੩੦॥ ਔਚਕ ਪਰਹਿ ਜਿ ਆਨਿ ਲਰਾਈ। ਪਠਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੈਨਾਂ ਸਮੁਦਾਈ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਨ ਮੋ ਤੇ ਤਬੈ।ਕਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤਜਿ ਗਮਨਹੁਂ ਅਬੈ ?॥ ੩੧ ॥ ਜੇ ਮੈਂ ਕਾਜ ਨ ਆਇ ਤੁਮਾਰੇ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਹੀ ਦੇਖਿ ਧਿਕਾਰੇ। ਦੀਰਘ ਮੁਰਸ਼ਿਦ[4],ਪਿਤਾ,ਖੁਦਾਇ। ਤੁਮ ਹੀ ਹੋ ਮੇਰੇ ਸੁਖਦਾਇ ॥੩੨॥ਮੋਕਹੁ ਉਚਿਤ ਨ ਛੋਰੋਂ ਸਾਥ। ਰਣ ਕੋ ਸਮਾਂ ਲਖਹੁ ਗੁਰਨਾਥ!'। ਪੁਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਹਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਜਯੋਂ ਤੂੰ ਕਹੈਂ ਅਹੈ ਸੋ ਢਾਲਿ ॥ ੩੩ ॥ ਤਉ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਹਮ ਕਹਯੋ। ਬਸਨ ਸਮਾਂ ਤੁਵ ਘਰ ਕੋ ਲਹਯੋ। ਰਹੋ ਚੁਮਾਸਾ ਬਨਿਤਾ ਤੀਰ। ਪੁਨ ਹਮ ਸੋਂ ਮਿਲੀਅਹਿ ਬਡਿ ਬੀਰ॥੩੪॥ ਕਯੋਂ ਸੰਕਤਿ ਚਿਤ, ਬਸਹੁ ਅਵਾਸ। ਅਹੈਂ ਸਦਾ ਤੂ ਹਮਰੇ ਪਾਸ। ਮਾਨਿ

[1]ਜਲ। [2]ਬੱਦਲ। [3]ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [4]ਵਡੇ ਗੁਰੂ।

ਬਾਕ ਨਹਿੰ ਫੇਰ ਕਰੀਜੈ। ਕਰਹਿੰ ਹਕਾਰਨਿ ਆਨਿ ਮਿਲੀਜੈ' ॥ ੩੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ,ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ ਨਾਹਨ। ਤਊ ਸੁ ਬਿਛੁਰਨਿ ਕੀ ਚਿਤ ਚਾਹ ਨ। ਸਿਰ ਪਰ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕੀ ਧਾਰੀ। ਰਹਯੋ ਜਬਹਿ, ਪ੍ਰਭੁ ਸੀਖ ਉਚਾਰੀ॥ ੩੬॥ 'ਹੋਹੁ ਨ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਸੋਂ ਬਿਭਚਾਰੀ।ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਧਾਰਹੁ ਨਿਜ ਨਾਰੀ। ਦਯਾ ਧਰਹੁ ਦਿਹੁ ਦੀਨਨਿ[1] ਦਾਨ। ਕਿਹ ਕੋ ਦੁਖ ਨਹਿ ਦੇਹੁ ਸੁਜਾਨ! ॥ ੩੭॥ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਨ ਲਿਆਵਹੁ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਸੋਂ ਨਹਿੰ ਪੀਠ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਨਿਤ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਿਮਰਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਪ੍ਰਭੁੰਭਾਨਾ ਪਿਖਿਅਨੰਦ ਉਪਾਵਹੁ' ॥ ੩੮ ॥ ਕਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਬੋਲਯੋ ਪੈਂਦਾ। 'ਨਹਿੰ ਮੈ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਹੁੰ ਰਿਪੁ ਕੈਂਦਾ[2]। ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਿ ਮੋਹੀ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਆਨੰਦ ਹੋਹੀ' ॥ ੩੯ ॥ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ। ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਲਾਸ ਕਰੇ ਮਿਲਿ ਦਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਯੋ ਅਧਿਕ ਧੁਨਿ ਸੰਗ॥ ੪੦ ॥ ਮਨਹੁੰ ਬਿਦਤਿ ਹੀ ਬਿਜੈ ਬਤਾਵੈ। ਹਨੇ ਰੋਬ ਇਮ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਵੈ। ਸੁਭਟ ਅਰੂਢ ਹਯਨਿ ਪਰ ਭਏ। ਕਸੀ ਤੁਫੰਗ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਲਏ॥ ੪੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਚਲਯੋ ਤੁਰੰਗ। ਜਨੁ ਗਮਨਤਿ ਉਠਿ ਰੰਗ ਤਰੰਗ। ਸਾਵਣ ਦੁਤੀ ਦਿਵਸ ਸੁਰ ਗੁਰੂ[3]। ਏਕ ਮਾਸ ਬਸਿ ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ॥੪੨॥ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਤਜਿ ਚਾਲੇ। ਤੁਰਕ ਬਿਨਾਸਨ ਚਹਿਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਆਗੇ ਮਿਲੇ ਸ਼ਗੁਨ ਸ਼ੁਭ ਹੋਤਿ।ਰਿਪੁ ਨਾਸ਼ਨਿ ਗੁਰ ਬਿਜੈ ਉਦੋਤਿ[4] ॥ ੪੩ ॥ ਮਿਲੀ ਜੋਖਤਾ[5] ਬਾਲਕ ਗੋਦ। ਹੁਤੀ ਸੁਹਾਗਨ ਸਹਤ ਪ੍ਰਮੋਦ। ਸੁਰਭੀ ਬਤਸ ਚੁੰਘਾਵਤਿ[6] ਠਾਂਢੀ। ਚਾਟਤਿ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਬਾਢੀ ॥੪੪॥ ਸੁੰਦਰ ਗੌਨ ਪੌਨ ਤਬਿ ਕੀਨਿ[7]। ਮ੍ਰਿਗਨ ਸੁ ਮਾਲ ਦਾਹਿਨੇ ਲੀਨਿ[8]। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕਰਹਿੰ ਬਿਹੰਗ। ਜੋ ਸ਼ੁਭਿ ਹੋਤਿ ਭਏ ਸੁਖ ਅੰਗ ॥੪੫॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ ਮਾਰਗ ਚਾਲੇ। ਮਿਲਹਿੰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਮਾਨਵ ਜਾਲੇ। ਅਰਪਹਿੰ ਭੇਟ ਧਾਇ ਕਰਿ ਆਗੇ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਛੁਵੈਂ ਬਡ-ਭਾਗੇ ॥੪੬॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸੁਧਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਬਡੇ ਲਾਭ ਲਖਿ ਦੌਰਤਿ ਆਵੈਂ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਤਿ ਗਮਨੰਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਉਲੰਘੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪੰਥ

[1]ਦੀਨਾਂ ਨੂੰ। [2]ਕਿਸੇ ਵੈਰੀ ਦਾ। [3]ਵੀਰਵਾਰ। [4](ਜੋ ਸ਼ਗੁਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਿਜੈ ਦੇ ਸੂਚਕ ਹਨ। [5]ਇਸਤ੍ਰੀ। [6]ਗਊ ਵੱਛਾ ਚੁਘਾਉਂਦੀ। [7]ਤਦੋਂ ਸੁਹਾਵਣੀ ਵਾਉ ਚਲ ਪਈ। [8]ਹਰਨਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਨੇ ਸੱਜਾ ਪਾਸਾ ਲਿਆ।

ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਥਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਘੇਰੜ (ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ)] ।

ਦੋਹਰਾ । ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਤੀਰ ਪਰ ਥਿਰੈਂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ । ਚਲਤਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਬੇਗ ਜਲ ਖਰੇ ਦੇਖਿਬੇ ਕਾਜ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੇਸ਼ ਜੁ ਦ੍ਵਾਬੇ ਕੋ ਤਟ ਨੀਵਾ[1] । ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ ਤਟ ਉਚੋ ਥੀਵਾ[2] । ਕਰਤਿ ਬਿਭਾਗ[3] ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲੰਤਾ । ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ ਤਟ ਦ੍ਵੈ ਦੇਸ਼ ਕਰੰਤਾ[4] ॥ ੨ ॥ ਤੀਰ ਪਾਰ ਕੋ ਊਚੇ ਹੇਰੇ[5] । ਕੇਵਟ[6] ਆਵਾ ਤਰ ਤਿਸ ਬੇਰੇ । ਨੌਕਾ ਗਨ ਕੋ ਤੂਰਨ ਲਯਾਇ । ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਅਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ਚਢਿ ਤਰਨੀ ਪਰ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ਹੈਂ । ਤਟ ਊਚੇ ਪਰ ਜਾਇ ਖਰੇ ਹੈਂ। ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਜੇ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ । ਕਰੇ ਪਾਰ ਸਭਿ ਤਰੀ ਚਢਾਇ ॥ ੪ ॥ ਹਯ ਆਰੋਹ ਗੁਰੂ ਤਹਿਂ ਫਿਰੇ । ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਥਲ ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ । ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਪਰ ਉਚੋ ਥੇਹ । ਬੈਠੇ ਬਹੁ ਬਹਾਰ ਕੋ ਦੇਹਿ[7] ॥੫॥ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਬਸਹਿਂ ਲੋਕ ਕੁਛ ਥੋਰੇ । ਅਪਰ ਥੇਹ ਸੂਨੋ ਤ੍ਰੈ ਓਰੇ । ਪੁਰਿ ਕੇ ਬਸਨਿ ਉਚਿਤ ਲਖਿ ਥਾਨਾ । ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਏਵ ਉਠਾਨਾ॥੬॥ ਡੇਰਾ ਤਿਸੀ ਥੇਹ ਪਰ ਕੀਨੋ । ਪਿਖਤਿ ਬਿਪਾਸਾ ਜਲ ਸੁਭ ਚੀਨੋ । ਉਤਰਯੋ ਦਲ ਸਭਿ ਗੁਰ ਕੋ ਆਇ । ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੰਬੂ ਦਿਏ ਲਗਾਇ ॥ ੭॥ ਸੁਧਿ ਪਾਈ ਨਰ ਜੇ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮੂ । ਆਇ ਦਰਸ ਕੀਨਸਿ ਅਭਿਰਾਮੂ । ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਧਾਮੂ । ਤਹਾਂ ਬਸਤਿ ਇਕ ਘੇਰੜ ਨਾਮੂ ॥੮॥ ਥੇਹੁ ਮਾਲਕੀ ਧਾਰਤਿ ਸੋਊ*। ਤਿਸੀ ਕੀ ਆਗਯਾ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਊ । ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਗੁਰ ਆਏ । ਊਚੇ ਥਲ ਡੇਰੇ ਸਭਿ ਪਾਏ॥੯॥ ਸੰਸੈ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ ਰਿਦੇ ਤਿਹ ।–ਬਲਿ ਕੀ ਬਾਤ ਕਰਤਿ ਅਤਿਸ਼ੈ ਇਹ[8] । ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਾਰਾ । ਲਰ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਰਣ ਮਹਿਂ ਮਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਇਹਾਂ ਨ ਕਰੈ ਕਛੁਕ ਉਤਪਾਤਾ । ਆਯੋ ਕੌਨ ਕਾਜ ਕਯਾ ਜਾਤਾ[9]†–। ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਮੂਰਖ ਆਵਾ । ਜਿਸ ਕੋ ਕਾਲ ਹੋਨਿ ਨਿਯਰਾਵਾ॥ ੧੧ ॥ ਆਗੈ

[1]ਦਵਾਬੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਕੰਢਾ ਨੀਵਾਂ (ਢਿੱਗ ਰਿਹਾ) ਸੀ। [2]ਤੇ ਮੱਦਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਕੰਢਾ ਉੱਚਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਬਾਰੀ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਪਾਸਾ ਹੈ। [3]ਦੋ ਹਿੱਸੇ। [4](ਦਰਯਾ) ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਕੰਢਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਦੇਸ਼ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਪਾਰਲਾ ਕੰਢਾ ਉੱਚਾ ਦੇਖਕੇ। [6]ਮਲਾਹ। [7]ਅਨੰਦ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। [8]ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਏਹ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [9]ਕੀ ਜਾਣੀਏ।

*ਇਤਿਹਾਸ ਗੁ: ਖਾ: ਨੇ ਇਹ ਚੰਦੂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਜ਼ਬਤ ਹੋਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਨ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਘੇਰੜ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰ ਸੀ। †ਪਾ:–ਕਹਿ ਜਾਤਾ।

ਗੁਰ ਢਿਗ ਲਗਜੋ ਦਿਵਾਨ। ਬੈਠੇ ਸੁਭਟ ਥਿਰੇ ਸਵਧਾਨ। ਘੇਰੜ ਉਰ ਗਰਬਤਿ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਰਜੋ ਹੇਰਿ ਮੂਰਖ ਦੁਖ ਪਾਯੋ॥੧੨॥ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। ਨਹੀਂ ਉਪਾਇਨ ਆਗੇ ਦੀਨੀ। ਬੂਝਨ ਲਗਜੋ ਸੁ 'ਕਾਰਜ ਕੌਨ ?। ਨਿਕਸੇ ਬਰਖਾ ਮਹਿਂ ਤਜਿ ਭੌਨ' ॥੧੩॥ ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ 'ਥਲ ਊਚ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਰੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਦੀ ਜਲ ਭਾਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਠਹਿਰਹਿਂ ਇਸ ਥਾਨ। ਖੇਲਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਖੇਰ ਮਹਾਨ॥੧੪॥ ਬਿਨ ਕਰ-ਦਮ ਅਵਿਨੀ ਤਲ ਜਾਨਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਹਮ ਆਵਨ ਠਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਖੁਨਸਜੋ ਮਨ ਬੱਕ੍ਰ ਬਖਾਨੇ[1]। 'ਭਲੇ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਕੋ ਠਾਨੇ ॥੧੫॥ ਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੇ ਲੀਨਸਿ ਬਾਜ[2]। ਕਿਤਿਕ ਬਿਗਾਰੇ ਅਪਨੇ ਕਾਜ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਬਾਂਧਜੋ ਬਡ ਬੈਰ। ਬਹੁਰਿ ਕਹਾਂ ਬਾਂਛਤਿ ਹੈ ਖੈਰ॥ ੧੬॥ ਸਦਨ ਉਜਾਰ ਸੁਧਾਸਰ ਆਇ। ਅਜਹੁ ਨ ਤਜਾਗੇ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ[3]। ਠੋਕਰ ਲਾਗਹਿ ਸਮੁਝਹਿਂ ਸਜਾਨੇਂ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਕੋ ਸਕਲ ਪਛਾਨੇਂ॥੧੭॥ਬਡੇ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਭੁਏ ਅਗਾਰੀ। ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਪਰਮ ਉਪਕਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿ ਖਿਲਕਤ ਸਭਿ ਆਵੈਂ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਜਿਨ ਕੋ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਤੁਮ ਨੇ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨ ਚਲਾਈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਧੂਮ[4] ਉਠਾਈ। ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਉਤਪਾਤਿ[5]। ਕਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਘਾਤ' ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ 'ਹਮ ਅਪਨਿ ਬਿਗਾਰਾ। ਤੈਂ ਕਜੋਂ ਉਰ ਮਹਿਂ ਸੰਕਟ ਧਾਰਾ। ਬਿਗਰੇ ਕਾਰਜ ਹਮ ਦੁਖ ਹੋਇ। ਪਰਜੋ ਤੋਹਿ ਸਮ ਕੇ ਸਿਰ ਸੋਇ[6]?॥੨੦॥ਜੇ ਜੇ ਨਿੰਦਕ ਅਹੈਂ ਹਮਾਰੇ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਦੁਖ ਬਿਸਾਲ ਤਨ ਧਾਰੇ।ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੋ ਨਿਤ ਸੁਧਰਹਿ ਕਾਜ।ਤੁਰਕਨਿ ਛੀਨ ਲੇਹਿਂਗੇ ਰਾਜ'॥੨੧॥ ਗੁਰ ਕੋ ਤੌਰ ਹੇਰਿ ਬਿਧਿ ਔਰਿ। ਉਠਿ ਗਮਨਜੋ ਪਹੁੰਚਜੋ ਨਿਜ ਠੌਰਿ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿਵਾਏ। ਸੁਭਟਨਿ ਸਹਤ ਅਚੇ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੨੨ ॥ ਬਿਧੀ-ਚੰਦ ਸੋਂ ਬੂਝਨਿ ਕਰਜੋ। 'ਹਮ ਨੀਕੋ ਇਹ ਥਾਨ ਨਿਹਰਜੋ।ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਨਗਰ ਬਸਾਵੈਂ। ਸਦਾ ਚੁਮਾਸਾ ਇਹਾਂ ਬਿਤਾਵੈਂ॥ ੨੩॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਹ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਸਭਿ ਥਾਨਾ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਰਾਵਰ ਕੇਰੀ। ਪਰਾਲਬਧ ਤਹਿਂ ਨਰਨ ਘਨੇਰੀ' ॥ ੨੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਜੋ

[1]ਮਨ ਦੇ ਟਢੇ ਨੇ ਕਹਿਆ। (ਅ) ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਸੇ ਹੋਇਆ ਤੇ ਟੇਢਾ ਬੋਲਿਆ। [2](ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ) ਬਾਜ਼। [3]ਆਪਣਾ ਮੁੱਢਲਾ ਸੁਭਾਉ। [4]ਰੌਲਾ। [5]ਉਪੱਦ੍ਰਵ (ਉਠੌਣ) ਦੀ। [6]ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਦੇ ਸਿਰ ਕੀ ਉਹ ਕਸ਼ਟ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ?

'ਦੇਰ ਨਹਿ ਕਾਈ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਦਿਹੁ ਟੱਕ ਲਗਾਈ। ਬਹੁ ਨਰ ਕਰਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਕੋਟ[1] ਕੋ ਦਿਹ ਚਿਨਵਾਇ' ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਨਿਸ ਮਹਿ ਸੋਏ। ਜਾਗਤਿ ਭਏ ਸਮੋ ਨਿਜ ਜੋਇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਧਯਾਨ ਪਠਿ ਬਾਨੀ॥ਦਿਨਕਰ ਉਦਯੋ ਤਿਮਰ ਗਨ ਹਾਨੀ ॥੨੬॥ ਕਿਤਕਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੰਗਾਯਹੁ ਪਾਸ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਠਾਨੀ ਅਰਦਾਸਿ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ। ਸ੍ਰੀ ਗਰ ਅਮਰ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੁ ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖਰਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿਖ ਪੁਰਵਤਿ ਆਸ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂਨਾ। ਚਹਤਿ ਬਸਾਯਹੁ ਨਗਰ ਮਹਾਨਾ ॥੨੮॥ਅੰਗ ਸੰਗਿ ਨਿਤ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ। ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਸੁਖਦਾਇਕ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ। ਦਾਸਨ ਪਾਸ ਸਦਾ ਰਖਵਾਰੇ' ॥ ੨੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਫੇਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਹਾਂ ਬਰਤਾਯੋ। ਦੁੰਦਭਿ ਚੋਬ ਓਜ ਤੇ ਹਨੀ। ਬਿਜੈ ਸਨੀ[2] ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ ਘਨੀ ॥ ੩੦ ॥ ਟੱਕ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਲਗਾਯੋ। 'ਨਗਰ ਕੋਟ ਕੀਜਹਿ' ਫੁਰਮਾਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਹਨਤੀ ਦਏ ਲਗਾਈ। ਅਧਿਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਿ ਗੁਰਨਿ ਦਿਖਾਈ ॥੩੧॥ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸਰਬ। ਬਖਸ਼ੇ ਤਾਤਕਾਲ ਗਨ ਦਰਬ। ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਨਰ ਬੁਲਵਾਇ। ਦਈ ਦਿਹਾਰੀ ਕਾਰ ਲਗਾਇ ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਘੇਰੜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮੰਦਾਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿੰਤਾ ਵਧੀ ਬਿਲੰਦਾ–ਭੂਮ ਦਬਾਇ ਲੀਨ ਸਭਿ ਮੇਰੀ। ਸੀਨੇ ਜ਼ੋਰੀ[3] ਕਰਤਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਕਨਾ ਇਸ ਨੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਠਾਨੀ। ਕਿਸ ਕੀ ਸ਼ੰਕਾ ਤਨਕ ਨ ਮਾਨੀ–। ਨਰ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਬੂਝਨਿ ਲਾਗਾ। 'ਇਹ ਕਿਸ ਰਾਹ ਸੁ ਟੋਕਹਿ ਜਾਗਾ[4] ? ॥ ੩੪ ॥ ਹਮਹਿਂ ਕਿ ਤੁਮਹਿਂ ਬੂਝਿ ਨਹਿਂ ਲੀਨਿ। ਕਿਸ ਕੋ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੁਛ ਨਹਿ ਦੀਨ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਲੋਕਨਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਹ ਗੁਰੁ ਜਾਨੈ, ਕੈ ਤੁਮ ਜਾਨੋ॥੩੫॥ਕੋਟ ਹੋਇ ਅੰਤਰ ਘਰ ਬਾਸਹਿਂ। ਨਹਿਂ ਹੋਵਹਿ ਤੌ ਕਰਹਿਂ ਨ ਆਸਹਿ[5]। ਗੁਰ ਬਲਵਾਨ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕਾਨ। ਅਰਹਿ ਕੌਨ, ਦੇਂ ਪ੍ਰਾਨਨ

---

[1]ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ, ਫਸੀਲ। (ਅ) ਕਿਲਾ। [2]ਫਤੇ ਵਾਲੀ। [3]ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ। [4]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਾ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। [5](ਲੋਕਾਂ ਕਿਹਾ ਜੋ) ਫਸੀਲ ਬਣ ਗਈ ਅੰਦਰ ਘਰ (ਸਾਡੇ) ਪਏ ਵੱਸਣਗੇ ਜੇ ਨਾ ਬਣੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ (ਕਿ ਬਣੇ) ਭਾਵ ਸਾਡੀ ਹਾਨ ਲਾਭ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਹਾਨਿ ॥ ੩੬ ॥ ਸਪਤ ਹਜ਼ਾਰ ਮਾਰਿ ਅਬਿ ਆਵਾ। ਵਿਰਹਿ ਸ਼ੇਰ ਸਮ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਪਾਵਾ[1] । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰਤਿ ਅਨਾਦਰ ਬੋਲਾ।'ਮੈਂ ਕਰਿ ਹੌਂ ਆਛੇ ਇਸ ਹੌਲਾ॥੩੭॥ਕਿਮ ਪਰਿ ਪਾਇ ਸਕਹਿ ਇਸ ਥਾਨ। ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ। ਅਬਿ ਦੇਖਹੁ ਮੈਂ ਡਰ ਉਪਜਾਵੌਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਸੈਨ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਲਜਾਵੌਂ'[2] ॥੩੮॥ ਉਰ ਹੰਕਾਰੀ ਬਕਹਿ ਕੁਬੈਨਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਡਰ ਉਰ ਹੈਨਾ। ਸੇਤ ਬਾਰ[1] ਸਿਰ ਮੁਖ ਪਰ ਤਾਂਹੀ। ਤਊ ਓਜ ਬਹੁ ਤਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੯ ॥ ਮੋਟਾ ਪੇਟ ਓਠ ਭੀ ਮੋਟੇ। ਤੁੰਡ ਬਡੋ ਕੁਛ ਲੋਚਨ ਛੋਟੇ। ਧੋਤੀ ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਜੋ ਢੀਲੀ। ਗ੍ਰੀਵਾ ਛੋਟੀ ਜਨੁ ਧਰ ਲੀਲੀ[2] ॥ ੪੦ ॥ ਢੀਲੀ ਜਾਮੇ ਕੀ ਬਹੁ ਤਨੀਯਾਂ। ਝਗਰਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਬੀਨ ਜਨੁ ਬਨੀਆਂ[3]। ਪੋਲੀ ਬਡੀ ਪਾਗ ਸਿਰ ਧਾਰੈ।ਕਰ ਸੋਟੀ ਧਰਿ ਧਰਿ[4]ਪਗ ਡਾਰੈ॥੪੧॥ ਉਰ ਹੰਕਾਰੀ ਘਰ ਕੀ ਠੌਰ[5]। ਅਪਨੇ ਸਮ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਔਰ। ਅਪਨੀ ਜਾਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਨੇ। ਕਰੈ ਸ਼ਰੀਕਪਨੋ, ਹਿਤ ਹਾਨੇ[6] ॥ ੪੨ ॥–ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਤ ਇਹ ਗੁਰ ਕੀ। ਬਿਸਰਤਿ ਨਾਂਹਿਨ ਚਿੰਤਾ ਉਰ ਕੀ। ਕਹੌਂ ਜਾਇ ਮੈਂ ਜੇ ਹਟਿ ਰਹੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਕੋ ਸਹੈ–॥ ੪੩ ॥ ਇਮ ਚਿਤ ਠਾਨਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਚਲਨੇ। ਅਗਨਿ ਈਰਖਾ ਤੇ ਮਨ ਜਲਨੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੁਤੀ ਪਰਤਿ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਗੁਰਦਾਸ਼ ਸੁਨਤਿ ਹਤਿਯ ਜਨੁ ਦੰਡ[7] ॥ ੪੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਗਰ ਬਨਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਧਿਰਤ ਬਕਬਾਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਤਿ ਮੋਟੀ ਬਡ ਦੁਸ਼ਟ ਕੀ ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਰਿਦੇ ਰੋਸ ਖੱਦਯੋਤ[8] ਜਿਮ ਸਮਤਾ ਚਹਿ ਸਪਤਾਸ[9] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ, ਨ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਸਮ ਗਵਾਰ ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। 'ਕਹੁ ਭਾਈ ਅਰਜਨ ਕੇ ਨੰਦ!।ਕਯਾ ਕੀਨਸਿ ਉਤਪਾਤ ਬਿਲੰਦ?॥੨॥ ਇਸ ਭੂਮੀ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਕੋਇ। ਹੈ ਕਿ ਨਹੀ ? ਜਾਨਹਿ ਕਹੁ ਸੋਈ। ਕਿਸ ਕੋ ਤੈਂ ਬੂਝਨਿ ਕਰ ਲੀਨਿ। ਖਰਚਯੋ ਕਹਾਂ?ਮੋਲ ਕਿਸ ਦੀਨਿ?'॥੩॥ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹਸਿ ਕਰਿ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਸਿਰ ਉਤਪਾਤ ਉਠਾਯੋ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਭੂਮਿ ਕੋ ਮਾਲਿਕ। ਅਪਰ ਕਿਸੂ ਕੇ ਕਯਾ ਹੈ ਤਾਲਿਕ?॥੪॥ ਸੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਬੂਝਨਿ

[1]ਚਿੱਟੇ ਵਾਲ। [2]ਮਾਨੋ ਧੜ ਨੇ ਨਿਗਲੀ ਹੈ। [3]ਝਗੜੇ ਲਈ ਚਲਾਕ ਬਣੀਏਂ ਵਾਂਞੂ ਹੈ। [4]ਰੱਖ ਰੱਖ ਕੇ। [5]ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ। [6](ਆਪਣਾ) ਭਲਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। [7]ਮਾਨੋ (ਅੱਗ ਵਿਚ) ਡੰਡਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ। [8]ਟਿਟਾਣਾ। [9]ਸੂਰਜ ਦੀ।

ਕਰਯੋ।ਪੁਰਿ ਕੋ ਰਚਨਿ ਮਨੋਰਥ ਧਰਯੋ।ਹਰਿ ਚਰਨਨਿ ਰੁਚਿ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਪਰਚਯੋ। ਸਭਿ ਹਿਤ ਇਹੀ ਮੋਲ ਹਮ ਖਰਚਯੋ ॥ ੫ ॥ ਅਪਰ ਬੂਝਨੋ ਹਮ ਨਹਿਂ ਕੀਨੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਨੋ"। ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ਼ ਬੋਲਯੋ ਮਤਿ ਕਾਚਾ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਨਯੋ ਭਗਤਿ ਤੂੰ ਸਾਚਾ ॥ ੬ ॥ ਖੜਗ ਕਮਾਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਧਾਰੈਂ। ਨਿਤ ਉਠਿ ਗਨ ਜੀਵਨਿ ਕੋ ਮਾਰੈਂ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸੈਨ ਜੋ ਆਈ। ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਮਹਿਂ ਧੂੜਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੭ ॥ ਦਯਾ ਹੀਨ ਹੁਇ ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਰਾ।ਅਸ ਤੂੰ ਭਗਤ ਜਗਤਿ ਨਿਰਧਾਰਾ।ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਲਿਯੋ ਘੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਾਂਹੀ ॥੮॥ ਨੀਠਿ ਨੀਠ ਬਚਿ ਕੈ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਇਤਿ ਆਵਤਿ ਉਤਪਾਤ ਉਠਾਯੋ'। ਇਮ ਕਹਿ ਉਠਤਿ ਭਯੋ ਘਰ ਚਾਲਾ। ਬੋਲਤਿ ਬਚਨ ਅਨੁਚਿਤ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੯ ॥ 'ਭਲਾ ਭਯੋ ਗੁਰ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇਰਾ। ਕਰਨਿ ਕੁਕਰਮਨਿ ਮਹਿਂ ਮਨ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਪ੍ਰਾਨੀ ਘਾਤ ਚਹਤਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ।ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਕਰਨਿ ਉਤਪਾਤ ॥ ੧੦॥ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਇਤ ਨਾਹਨਿ ਤੇਰੋ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਕੋ ਨਹਿਂ ਡੇਰੋ। ਔਚਕ ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਕਰਿ ਡੇਰਾ। ਲਗਯੋ ਬਨਾਵਨਿ ਕੋਟ ਚੁਫੇਰਾ॥ ੧੧ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਜੇ ਚਾਹਤਿ ਨਿਜ ਭਲਾ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਜਾਹੁ ਤੂੰ ਚਲਾ। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕੋ ਨਾਂਹਨਿ ਜਾਨਹਿ।ਉਦੈ ਭਾਨੁ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਯਾਨਹਿ'॥੧੨॥ਇਹਾਂ ਨ ਬਸਨੋ ਪਾਵਹਿ ਕੋਈ। ਸਰਬ ਢਹਾਵੌਂ ਚਿਨਤੇ ਜੋਈ'। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਕਰਤੇ ਬਕਬਾਦ। ਧਾਮ ਗਯੋ ਗੁਰ ਕਹਿ ਅਪਵਾਦ ॥ ੧੩ ॥ ਕਹੀ ਕਠੋਰ ਅਨੁਚਿਤੀ ਬਾਨੀ। ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਛਿਮਾ ਮਨ ਠਾਨੀ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਰਿਸ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹ ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਚਹਿਯਤਿ ਮਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਨਹੀਂ ਅਦਾਇਬ ਸਾਹਿਬ ਕੇਰਾ। ਬੋਲਤਿ ਗਮਨਯੋ ਨਿਠੁਰ ਬਡੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਦੇਹੁ ਬਲੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਖ ਸਮਾਨਾ ॥੧੫॥ ਇਸ ਕੇ ਹਤੇ ਨੀਵ[3] ਥਿਰ ਹੋਇ। ਸਗਰੇ ਸ਼ਗੁਨ ਜਨਾਵਤਿ ਜੋਇ'।'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਆਇਸੁ ਅਬਿ ਦੀਜੈ। ਜਾਇ ਸਦਨ ਹਮ ਤਾਂਹਿ ਗਹੀਜੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਆਨਹਿਂ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਅਬਿ ਪਾਸ। ਚੰਦ ਕੇ ਸਮ ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼। ਪਨਹੀ ਕੇ ਮਾਰੇ ਮਰਿ ਜਾਇ। ਗੁਰੁ ਨਿੰਦਕ ਤਬਿ ਹੀ ਫਲ ਪਾਇ'॥੧੭॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਜੇਤਿਕ ਜਗ ਜਾਨੇ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਜੇ ਅਬਿ ਅਹੈਂ। [4]ਕਨੌਂ ਨ

[1]ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। [2]ਚਲਾ ਜਾਹੁ। [3]ਨੀਂਹ। [4]ਕੁਛ ਨਾਂ ਕਰੋ (ਆਪੇ) ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਲੈਣਗੇ।
(ਅ) ਕਯੋਂ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?

ਕਹੋ ਅਘ ਕੋ ਫਲ ਲਹੈਂ॥੧੮॥ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਜਰ ਉਖਰਹਿ ਸਾਰੀ। ਮਰਹਿ ਪਾਇ ਦੁਖ ਨਰਕ ਮਝਾਰੀ। ਕੋਇ ਨ ਵਾਲੀ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ। ਭੋਗਹਿਂ ਸੰਕਟ ਬਹੁ ਬਿਲਲਾਇ॥ ੧੯॥ ਇਹ ਘੇਰੜ ਅਬਿ ਅਬਿਗਤਿ ਪਾਵੈ।ਸਮ ਚੰਦੂ ਕੇ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵੈ। ਬਚਤਿ ਨਹੀਂ ਦੀਖਤਿ ਮਰਿ ਰਹੈ। ਆਜ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਲਹੈ' ॥੨੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮੌਨ ਕਰੀ ਜਗਨਾਥ । ਬਨਹਿ ਕੋਟ ਬਡ ਤੁਰਨ ਸਾਥ। ਮਾਨਵ ਲਗੇ ਕਾਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਖਰੇ ਸਿੱਖ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਨਵਾਇਂ॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਮਿਹਨਤਿ ਨਰ[1] ਆਵਤਿ ਧਾਈ। ਬਿਧੀ-ਚੰਦ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਲਗਾਈ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਹੋਯਸਿ ਤਯਾਰ। ਸੰਧਯਾ ਲਗਿ ਭਈ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁ ਕਾਰਿ ॥੨੨॥ ਪਰੀ ਨਿਸਾ ਤੇ ਸਭਿ ਪਰਿ ਸੋਏ। ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਜੋਏ। ਹੋਨਿ ਲਗਯੋ ਤੈਸੇ ਤਬਿ ਕਾਜ। ਹੇਰਯੋ ਫਿਰ ਕਰਿ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਕਰਯੋ ਤਯਾਰ ਜਨੁ ਬਨਯੋ ਬਨਾਯੋ।ਦਿਯੋਂ ਦਰਬ ਦੁਗਨੀ ਸੁ ਮਜੂਰੀ'। ਲੇ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਰੂਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਨਿਕਟਿ ਸੁਭਟ ਗਨ ਜੇ ਸਵਧਾਨ। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਘੇਰੜ ਦੇਖਯੋ ਲੀਨਿ ਬਨਾਯੋ॥ ੨੫ ॥ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ। ਗੁਰ ਇਰਖਾ ਦੁਖ ਰਿਦਾ ਪਰੋਯੋ । ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀਪ ਸਮ ਜਾਨਾਂ। ਪਰਿਬੇ ਚਹੈ ਪਤੰਗ ਸਮਾਨਾ ॥੨੬॥ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਬਲ ਤੇ ਗਰਬੰਤਾ। ਕਾਲ ਨਿਕਟਿ ਭਾ ਨਹੀਂ ਲਖੰਤਾ। ਆਯਹੁ ਚਾਲਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਓਰੀ। ਥੂਲ ਪਾਗ ਸਿਰ, ਹਾਥ ਸਟੋਰੀ[2] ॥ ੨੭ ॥ ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਕੁੜਿਯਾਰ ਕੁਪੱਤਾ। ਚਹਤਿ ਨਿਕਟ ਜੈਬੇ ਚਵਗੱਤਾ।–ਇਸ ਕੋ ਆਜਿ ਡਰਾਉਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਜੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿ ਕਰਿ ਟਾਲਾ ॥੨੮॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਲੇ ਆਊਂ। ਪਰ ਧਰ[3] ਰੋਕਨਿ ਫਲ ਦਿਖਰਾਊਂ। ਗਹਯੋ ਜਾਇ ਕ ਮਾਰਯੋ ਜਾਈ। ਆਗੇ ਰਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸ ਪਾਈ–॥ ੨੯ ॥ ਇਮ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਹਾਂ ਬੈਠਿ ਗੁਰਦੇਵ ਸੁਹਾਯੋ। ਬੋਲਯੋ ਮੂਰਖ ਨਮੋ ਨ ਕੀਨੀ। ਜਾਤਿ ਮਾਨ ਰਿਸ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਭੀਨੀ ॥੩੦॥'ਨਹੀਂ ਟਰਯੋ ਕਰਿਬੇ ਉਤਪਾਤਿ ?। ਸਮੁਝਯੋ ਭਲੀ ਨ ਅਪਨੀ ਬਾਤਿ। ਕਰਨਿ ਬੁਰਾ ਨਿਜ ਕੋ ਕਿਮ ਚਾਹਤਿ?। ਸਰਪ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਗਹਨਿ ਉਮਾਹਤਿ ॥ ੩੧ ॥ ਕਯੋਂ ਚਾਹਤਿ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨਿ

[1]ਮਜੂਰ ਲੋਕ। [2]ਸਿਰ ਤੇ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਪੱਗ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੋਟੀ। [3]ਪਰਾਈ ਧਰਤੀ।

ਹਾਨਾ ?। ਮਮ ਜੀਵਤਿ ਕਿਮ ਬਸਹਿ ਸਥਾਨਾ। ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਕੋ ਸਮੁ-
ਝਤਿ ਨਾਂਹੀ ?। ਨਾਹਕ ਮਰਹਿ ਕੈਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ
ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਮਾਰਯੋ ਚਹਿਤਿ ਕਯੋਂ ? ਮੂਢ ਮਹਾਨਾ!। ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਰਹਿ
ਹੈ ਕਿਸ ਥਾਈਂ। ਮਾਰਯੋ ਮਰਹਿੰ, ਕੂਰ[1] ! ਬਿਨੁ ਆਈ॥ ੩੩॥ ਪ੍ਰਾਨ
ਉਬਾਰ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਟਰੋ[2]। ਨਹਿੰ ਆਵਨਿ ਇਤਿ ਕੋ ਕਬਿ ਕਰੋ। ਸ਼ਾਹੁ
ਭਰੋਸੇ ਮਹਿੰ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਹਮ ਨਹਿੰ ਡਰਹਿੰ ਤੁਰਕ ਬਧ ਕੈ ਹੈਂ[3]' ॥੩੪॥
ਸੁਨਿ ਘੇਰੜ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਖਾਨਤਿ। 'ਅਜਹੁੰ ਨ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਕੋ ਜਾਨਤਿ।
ਜਿਸ ਤੇ ਆਧੀ ਰਾਤਿ ਪਲਾਯੋ। ਸਗਰੋ ਬਨਾਹ ਸਮਾਜ ਲੁਟਾਯੋ॥ ੩੫॥
ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਕਯੋਂ ਹੂ ਬਚਿ ਰਹਯੋ। ਅੰਧਕਾਰੀ ਮਹਿੰ ਕਿਨਹੁ ਨ ਲਹਯੋ।
ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਸਦਨ ਛਿਨਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਸਿਖ ਬਪੁਰੇ ਮਰਿਵਾਏ॥ ੩੬॥
ਅਜਹੁੰ ਨ ਸਮੁਝਤਿ ਭਾ ਅਸ ਹਾਲ।ਕਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਉਤਪਾਤਿ ਬਿਸਾਲ।
ਅਬਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਨ ਛੋਰੈ ਤੋਹੀ। ਪਹੁੰਚਨਿ ਦੇਹੁ ਨਿਕਟਿ ਅਬਿ ਮੋਹੀ'॥੩੭॥
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁਰੋ ਸਮੁਝਾਵੈਂ। 'ਹਮ ਤੇ ਸਮੁਝ ਰਹੇ ਜਿਮ ਭਾਵੈ।ਸ਼ਾਹ-
ਜਹਾਂ ਸੰਗ ਮੇਰੋ ਝਗਰਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਲਖਹਿ ਕੈ ਸੋ ਹਮ ਸਗਰਾ[4] ॥ ੩੮॥ ਤੂੰ
ਕਿਮ ਕਲਪਤਿ?ਮੂਢ ਗਵਾਰ !। ਇਨ ਬਾਤਿਨਿ ਕੀ ਕਹਾ ਤੁਝ ਸਾਰ ?।
ਛਿਮਾ ਧਰੀ ਅਬਿ ਲੌ ਤੁਵ ਉਪਰਾਨਾਂਹਿ ਤ ਮਰਹਿੰ, ਪਰਹਿੰ ਖਲ!ਭੂ ਪਰ[5]
॥੩੯॥ਮੁਖ ਕੋ ਰੋਕ, ਨ ਬੋਲ ਕਠੋਰਾ। ਨਤੁ ਆਈ ਅਪਦਾ ਅਬਿ ਘੋਰਾ।
ਕੋਇ ਨ ਹੋਇ ਹਿਮਾਇਤ[6] ਤੇਰੀ। ਮਰ ਜੈ ਹੈਂ ਮੂਰਖ ਬਿਨ ਡੇਰੀ॥ ੪੦॥
ਜੇ ਪੀਛੇ ਬਡ ਹੋਇ ਲਰਾਈ। ਤੋਹਿ ਕਹਾਂ, ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਪਾਈ[7]'। ਪਰੀ
ਰਹਹਿ ਭੂਮੀ ਸਭਿ ਇਹਾਂ। ਗਏ ਤਯਾਗ ਸੇ ਗਿਨੀਅਹਿ ਕਹਾਂ ॥੪੧॥ ਤੁਵ
ਛਿਤਿ ਤੁਵ ਢਿਗ ਰਹੇ ਸਦਾਮੂ[8]। ਕਰਹਿੰ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਹਮ ਬਿਸਰਾਮੂ।
ਰਾਖਿ ਮਾਲਕੀ ਆਪਨਿ ਸਦਾ। ਹੁਇ ਆਗਵਨ ਹਮਾਰੋ ਕਦਾ* ॥ ੪੨॥
ਜੋ ਨਿਜ ਭਲਾ ਚਹੈਂ, ਕਰਿ ਟਾਰਾ। ਬੈਠਿ ਜਾਹ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ।
ਕਬਿ ਲੌ ਛਿਮਾ ਧਰਹਿੰ ਹਮ ਐਸੇ। ਚੰਦਨ ਸੀਤਲ ਹੋਵਤਿ ਜੈਸੇ॥ ੪੩॥

[1]ਹੇ ਕੂੜੇ। [2]ਪਰੇ ਹੋ ਜਾ। [3]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। [4]ਸਾਰਾ ਸੋ (ਝਗੜਾ)। [5]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[6]ਮੱਦਦ। [7]ਤੈਨੂੰ (ਫਿਰ) ਕੀ, ਤੂੰ ਤੇ (ਫਿਰ) ਜੀਓ ਸਕਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। [8]ਹਮੇਸ਼ ਹੀ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਬਣਾਕੇ ਮਾਲਕ ਓਸੇ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦੇਣ ਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਲੇਖਕ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਲਕੀ'ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੨੯੦੨, ਟੂਕ।

ਜੋ ਕਰਿ ਤਿਸਹਿ ਘਸਾਇੰ ਘਨੇਰੇ। ਉਪਜਹਿ ਅਗਨੀ ਵਧਹਿ ਬਧੇਰੇ। ਦਾਰੁਨ ਕੇਹਰਿ ਕੋ ਕਿਮ ਛੇਰੈ।ਹਤਨਿ ਹਾਰ ਗਜਰਾਜ ਬਡੇਰੈ[1]॥੪੪॥ ਕਹਾ ਤੂੰ ਅਹੈਂ ਕੁਰੰਗ ਮਨਿੰਦ।ਗਰਜਨਿ ਸੁਨਤਿ ਪਲਾਵਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ[2]। ਗਿਰਹਿਂ ਗਰਤ ਕਸੋਂ ਜਾਂਨਿ ਅਗਾਰੀ[3]?। ਜਹਿਂ ਤੇ ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਉਬਾਰੀ।॥੪੫॥ ਅਵਿਨੀ ਪਰੀ ਰਹੈ ਸਭਿ ਇਹਾਂ। ਤੂੰ ਖੋਜਸੇ ਭੀ ਪਾਇੰ ਨ ਕਹਾਂ। ਜਿਸ ਕੋ ਬਲ ਰਾਖਹਿਂ ਮਤਿ ਮੰਦੇ !। ਸੋ ਇਸ ਬਲ ਤੇ ਦੂਰ ਬਿਲੰਦੇ॥੪੬॥ ਜੇਕਰਿ ਸੋ ਭੀ ਆਨਿ ਬਚਾਵੈ। ਤੋਂਹਿ ਸੰਗ ਹਮ ਤਿਸ ਕੋ ਘਾਵੈਂ। ਕਿਤ ਭੂਲਸੋ ਬੋਲਤਿ ਕੂੜਸਾਰੇ !। ਗਮਨਹੁ ਘਰ ਲਿਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰੇ' ॥ ੪੭ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮੁਝਾਵਤਿ ਸਸਾਨੇ। ਛਿਮਾ ਧਰੀ–ਹੋਇ ਨ ਕਿਮ ਹਾਨੇ–ਤਿਉ ਮੂਢ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਯਰਾਈ। ਨਹਿਂ ਸਮੁਝਸੋ ਮਤਿ ਦੈਵ ਭੁਲਾਈ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਧਿਰਜ਼ ਕੋ ਬਕਵਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਧਿਰਜ਼ ਮ੍ਰਿਤੂ]। –

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਰਿਸ ਭਰੇ ਓਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਮੇਤ। ਨਹਿਂ ਸਮੁਝਸੋ ਨਿੰਦਕ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਲਖਸੋ ਨ ਭੇਤਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਬੋਲਸੋ ਬਹੁ ਕਠੋਰ ਅਭਿਮਾਨੀ।। 'ਮੈਂ ਨ ਡਰੋਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤੁਵ ਬਾਨੀ। ਕਰੌਂ ਤਿਦਾਰਕ[4] ਤੋ ਸੰਗ ਐਸੇ। ਸਿਮਰਹਿਂ[5] ਸਕਲ ਆਰਬਲ ਜੈਸੇ ॥ ੨ ॥ ਪਿਤ ਅਰਜਨ ਕੋ ਜਸ ਭਾ ਹਾਲ। ਕਸੋਂ ਨਹਿਂ ਸਿਮਰਤਿ ਮਹਾਂ ਕਰਾਲ। ਮਰਸੋ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਹਠਿ ਨਹਿਂ ਹਾਰਸੋ। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਅਬਿ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਸੋ ॥੩॥–ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ–ਜਗ ਕਰਤੇ ਫਿਰੈਂ। ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਕੋ ਬੰਚਨ ਕਰੈਂ। ਧਨ ਬਹੁ ਆਇ ਜਰਸੋ ਨਹਿਂ ਜਾਈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਚਲਿ ਉਤਪਾਤ ਉਠਾਈ ॥ ੪ ॥ ਦਿਯੋ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ।ਅਜਹੁੰ ਨ ਸਮੁਝਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿਂ ਧਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਜਿ ਹੋਈ ॥ ੫॥ ਰਾਮਦਾਸ ਅਰਜਨ ਕਸਾ ਭਯੋ। ਜਗ ਤੇ ਬੰਚਨ ਕਰਿ ਧਨ ਲਯੋ। ਅਜ਼ਮਤਿਵੰਤਿ ਕਹਾਵਤਿ ਕੂਰੇ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਨਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥ ੬ ॥ ਚਲਸੋ ਜਾਹੁ ਜੇ ਭਲੋ ਚਹੰਤਾ। ਕਸੋਂ ਹੁਇ ਹੌਰੋ ਬਨਸੋ ਮਹੰਤਾ[6]। ਇਮ ਕਹਿ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਨਿ ਲਾਗਾ। ਸੁਨਤਿ ਕੋਪ ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਜਾਗਾ ॥੭॥ ਇਕ ਤੌ ਸ਼੍ਰੀ

[1]ਜੋ (ਸ਼ੇਰ) ਵਡੇ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। [2]ਤੂੰ ਹਰਨ ਸਮ ਹੈਂ (ਉਸ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਤਾਂ) ਗਰਜ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, [3]ਅੱਗੇ ਟੋਆ ਵੇਖਕੇ ਕਿਉਂ (ਉਸ ਵਿਚ) ਡਿੱਗਦਾ ਹੈਂ ? [4]ਭਾਵ ਸੱਕ੍ਰ ਦੇਊਂਗਾ। [5]ਯਾਦ ਰਖੇਂਗਾ। [6]ਪੂਜ ਬਣਿਆਂ ਹੋਯਾ ਹੈਂ ਕਿਉਂ ਹੌਲਾ ਹੋਯਾ (ਚਾਹੁੰਦਾ) ਹੈਂ।

ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿ। ਬੇਮਿਰਜਾਦਾ[1] ਕਹਯੋ ਅਪਵਾਦਿ। ਦੁਤੀਏ ਸਨਮੁਖ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਉਰ ਮਹਿਂ ਰਿਸ ਭਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਕਹਯੋ ਹੁਕਮ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ:'ਧਰੋ[2]।ਅਧਿਕ ਮਾਰਿ ਜੂਤਨ ਕੀ ਕਰੋ। ਦੇਖਹੁ ਇਸ ਕੀ ਸ਼ਾਹੁ ਸਹਾਇ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਦਿਹੁ ਅਕਲ ਗਵਾਇ ॥ ੯ ॥ ਜਿਸ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਾ ਕਹੈ। ਤਿਸ ਪਰ ਹਤਹੁ ਤੁਰਤ ਫਲ ਲਹੈ'।ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲੇ। ਊਠਿ ਪਕਰਯੋ ਸਿੱਖਨਿ ਬਲ ਵਾਲੇ ॥ ੧੦ ॥ ਤਊ ਗਵਾਰ ਗਾਰਿ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਅਪਨੇ ਪਰ ਅਪਦਾ ਕੋ ਲੇਤਿ। ਲਾਗੇ ਜੂਤ ਬਜਨਿ ਸਿਰ ਭਾਰੇ। ਕਿਨਹੂੰ ਡਾਰੀ ਪਾਗ ਉਤਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਪਨਹੀ ਹਤਹਿਂ ਵਾਰ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈਂ। ਰੋਡੇ ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਵੈਂ। 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਬਹੁ ਮੂਢ ਉਚਾਰਤਿ।ਤਊ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ॥੧੨॥ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਮੁਖ ਪਰ ਪਨਹੀ ਮਾਰੈਂ। ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਉਚ ਪੁਕਾਰੈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ। ਰਾਖੇ ਦੂਰ ਭਟਨਿ ਅਟਕਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੋਕੈਂ।ਨਿਕਟਿ ਨ ਹੋਨਿ ਦੇਤਿ ਭਟ ਰੋਕੈਂ। ਐਸੀ ਪਰੀ ਮਾਰ ਇਕ ਬਾਰ।ਕਰਿ ਮੂਰਛ ਧਰਨੀ ਪਰ ਡਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਬਹੁਰ ਉਠਯੋ ਨਹਿਂ ਸਮੁਝਯੋ ਮੰਦ। ਸਿਰ ਨਾਂਗੋ ਦੇ ਗਾਰਿ ਬਿਲੰਦ। 'ਰਹੁ ਬੈਠਾ ਪਲਟਾ ਅਬਿ ਲੇਵੌਂ। ਜਿਮ ਮਾਰਯੋ ਤੈਸੇ ਫਲ ਦੇਵੌਂ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਗਾਰ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਨਿੰਦਾ। ਜਾਨਿ ਪੁਕਾਰੂ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਿੰਦਾ[3]।ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।'ਇਹ ਮਹਿਖਾਸੁਰ[4] ਹਮ ਨੇ ਜਾਨਾ ॥੧੬॥ ਮਾਰਹੁ ਪੁਰਿ ਕੀ ਭੇਟ ਚਢਾਵਹੁ। ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਬਿਪਾਸਾ ਪਾਵਹੁ। ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਸੁਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਮਾਨਾ। ਇਸ ਮਾਰੇ ਹੋਵੈਂ ਸੁਖ ਨਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਨਹੀਂ ਪੁਕਾਰੂ ਇਸੇ ਪਠਾਵਹੁ।ਜਮ ਕੇ ਸਦਨ ਤੁਰਤ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ। ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਧਾਏ। ਲਾਤ ਮੁਸ਼ਟ ਕੇ ਘਾਵ ਲਗਾਏ ॥ ੧੮ ॥ ਐਸੀ ਪਰੀ ਮਾਰ ਤਿਸ ਬਾਰਾ। ਤਤਛਿਨ ਹਾਨਯੋ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਦਾਰਾ। ਲਗੇ ਮੁਸ਼ਟ ਸਿਰ ਮਹਿਂ ਬਲਵੰਤੇ। ਪਰਤਿ ਜੂਤ ਭਾ ਤਨ ਕੋ ਅੰਤੇ ॥ ੧੯ ॥ ਪਕਰੀ ਟਾਂਗ ਘਸੀਟਯੋ ਫੇਰ। ਦੀਨਿ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ ਬਿਚ ਗੇਰਿ। ਬਹਯੋ ਗਯੋ ਕਿਤ ਨਦਰ ਨ ਆਯੋ। ਨਾਹਕ ਮੂਰਖ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਯੋ ॥੨੦॥ ਰਤਨ ਚੰਦ ਘੇਰੜ ਕੋ ਨੰਦਨ[5]। ਜਬਿ ਦੇਖਯੋ ਨਿਜ ਪਿਤਾ ਨਿਕੰਦਨ।

---

[1]ਅਯੋਗ। [2]ਫੜ ਲਓ। [3]ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸੋਚਕੇ ਜਾਣਿਆਂ (ਜੋ ਇਹ) ਪੁਕਾਰੂ ਹੋਵੇਗਾ। [4]ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਮ। [5]ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਧਰਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬੜਵਾ ਚਢਿ ਚਾਲਾ। ਦੂਰਿ ਜਾਇ ਰੁਦਨੰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੧॥ 'ਹਾਇ ਪਿਤਾ! ਤੂੰ ਕਯੋਂ ਨ ਪਲਾਵਾ[1]। ਨਾਹਕ ਅਰਯੋ, ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਸਾਵਾ'। ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਬੈਠਿ ਬਿਚਾਰੋ[2]। ਨਿਜ ਨਰ ਸਗਰੇ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੇ॥ ੨੨॥ ਇਤਿ ਘੇਰੜ ਜਬਿ ਸਰਿਤਾ ਡਾਰਯੋ*। ਸਭਿਨਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੈ ਧਾਰਯੋ। 'ਬਿਜੈ ਸਦਾ ਗੁਰ ਕੀ ਅਰਿ ਮਰੈ"। ਊਚਿ ਧੁਨੀ ਇਮ ਉਚਰਨਿ ਕਰੈਂ॥੨੩॥ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਭਟ ਸਦਾ ਸਵਧਾਨੇ।ਗੁਰ ਜੈਕਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨੇ। ਕੋਟ ਚੁਗਿਰਦੇ ਕੋ ਬਡ ਹੋਤਿ। ਗਨ ਮਾਨਵ ਲਗਿ ਕੀਨਿ ਉਦੋਤਿ ॥੨੪॥ ਘੇਰੜ ਮਰਯੋ ਸਕਲ ਤਬਿ ਜਾਨਾ। ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਗੁਰੁ ਤੇ ਸਭਿ ਥਾਨਾ॥ਨਿੰਦਾ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਨ। ਡਰਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ ਗਨ ਕਰਹਿਂ ਨ ਮਾਰਨਿ॥ ੨੫॥ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੇ ਆਇ। ਆਨਿ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਿਪਾਇੰ। ਦਧਿ ਅਰੁ ਦੁਗਧ ਕਿਤਿਕ ਕੇ ਆਵੈਂ। ਧਰ ਆਗੈ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ ॥੨੬॥ਪੀਰੀ ਮੀਰੀ ਤੇਗ ਸੁ ਧਾਰੀ। ਬਿਦਤਿ ਭਈ ਅਬਿ ਜਗਤਿ ਮਝਾਰੀ।

---

[1]ਤੂੰ ਨੱਠ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਿਓਂ। [2]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ (ਰਤਨ ਚੰਦ ਨੇ)।

*ਘੇਰੜ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਜੁੱਧ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਮੁਫੱਸਲ ਪਤਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

"ਵਹਾਂ ਸੇ ਚਲ ਕਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪੁਰ ਮੇਂ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਬਟਾਲਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਮੇਂ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ, ਜਾਇ ਵਿਰਾਜੇ। ਯੇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਪ੍ਰਥਮ ਚੰਦੂ ਲਾਲ ਦੀਵਾਨ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰ ਮੇਂ ਥਾ। ਜਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਕੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ (ਸੰਪਤਿ) ਜਪਤ ਕਰਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮ ਦਿਯਾ ਥਾ, ਉਸੀ ਸਮਯ ਯੇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਭੀ ਵੈਰਾਨ ਕਰ ਦੀਆ ਗਿਆ ਥਾ। ਉਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਸਨਦ ਲੇ ਕਰ ਇਸ ਕੋ ਕਾਰਤਿਕ ਮਾਸ ਸੰਵਤ ੧੬੭੫ ਵਿੱਕ੍ਰਮੀ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਨਾਮ ਸੇ ਨੂਤਨ ਬਸਾਇਆ ਥਾ। ਵਹਾਂ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਕੀ ਆਬਾਦੀ ਕੀ ਉਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ, ਪਰੰਤੂ ਘੇਰੜ ਗੋਤ੍ਰ ਕਾ ਭਗਵਾਨ ਨਾਮਕ ਖੱਤ੍ਰਿਯ ਜੋ ਕਿ, ਦੀਵਾਨ ਚੰਦੂ ਕਾ ਨਾਤੇਦਾਰ ਤਥਾ ਉਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਕਾ ਮਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰ ਥਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋ ਇਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਦੇਖ ਕਰ ਉਸ ਨੇ ਇਨ ਕੋ ਉਸ ਗਰਾਮ ਸੇ ਬੇਦਾਵੇ ਕਰਨੇ ਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕਿਆ, ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਨੇ ਵੋਹ ਗਰਾਮ ਇਨ ਸੇ ਛੀਨ ਲੇਨਾ ਚਾਹਾ। ਇਸੀ ਲਿਯੇ ਇਨ ਕੇ ਆਬਾਦੀ ਕੀ ਉਨਤੀ ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨੇ ਲਗਾ, ਅਪਨੇ ਬਹੁਤ ਸੇ ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਬਟੋਰ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਲੜਨੇ ਕੋ ਭੀ ਤਿਆਰ ਹੂਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰਣ ਭੀ ਕਿਆ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਨੇ ਉਨਮਤ ਚਿਤ ਹੋ ਕਰ ਏਕ ਭੀ ਨਾ ਸੁਨੀ। ਅੰਤਿ ਮੇਂ ਖੂਬ ਲੜਾਈ ਹੂਈ ਔਰ ਵਹੀ ਭਗਵਾਨਾ ਅਪਨੇ ਸਭੀ ਸਹਿਕਾਰੀਓਂ ਕੇ ਸਾਥ ਮਾਰਾ ਗਿਆ।

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਜੋ ਜੋ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਅਦਬੀ ਕਰੈ। ਸੋ ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਫਲ ਦੁਖ ਭਰੈ॥ ੨੭॥
ਵਧਯੋ ਤੇਜ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਸਹਿ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਦੰਡ ਕਰਾਲਾ[1] ॥

---

[1]ਇਹ ਇਕ ਨੀਤੀ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਕਰੜੇ ਡੰਡ ਵਿਚ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਕਰਾੜੇ ਹੱਥਾਂ ਅਗੇ ਲੋਕੀ ਨੀਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਉਦਾਹਰਨ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਕੇ ਮਕਾਨੋਂ ਕੋ ਗਿਰਵਾ ਦਿਯਾ ਔਰ ਉਸੀ ਭੂਮਿ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਬਹਾਦੁਰ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਕੇ ਕਹਿਨੇ ਸੇ ਏਕ ਮਸਜਿਦ ਭੀ ਬਨਵਾ ਦਈ, ਉਸੀ ਕੇ ਪਾਸ ਏਕ ਸਰਾਏ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤੈਯਾਰ ਕਰਵਾ ਦਈ। ਔਰ ਵਹਾਂ ਪਰ ਏਕ ਸਦਾ ਵਰਤ ਲੰਗਰ ਭੀ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਗੋਂ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਯਾ।"

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ: ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਾ ਗਏ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨਾ ਨਾਮੇ ਚੰਦੂ ਦੇ ਇਕ ਨਾਤੇਦਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਵਿਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਥੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਨਾ ਛਡਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਫੇ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਚਾਲ ਚਲ ਜਾਏਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਰੋਕ ਪਾਈ ਤੇ ਲੜਾਈ ਮਚਾਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ; ਤਦ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਤਨ ਚੰਦ ਜਾਲੰਧਰ ਫਰਯਾਦੀ ਗਿਆ।"

ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਬੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਬਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ—"ਤਾਂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ ਜੋ ਬਯਾਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਰੇਤਲੀ ਜ਼ਿਮੀਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ......ਉਥੇ ਜਾ ਰਹੇ"। ਫਿਰ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਨਦ ਮਿਲਨੀ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨੀ ਹੈ।

ਉਮਦਾਤੁੱਤਵਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਨੇ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਤਾਰ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ ਪਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਮੰਨਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਸਾਏ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸ਼ਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਵਸਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜੁੱਧ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਲਈ ਗਿਹੋਸ਼ੀ ਟਿਕਾਣਾ ਕੋਟ ਆਦਿ ਰਚਣੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਬਨਾਉਣਾ ਆਪ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਘੇਰੜ ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰ ਤ ਅਮੀਰ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਜ਼ਿਮੀਂ ਖੋਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਵਾਹਰ ਲੈਕੇ ਮਾਰਨ ਆ ਪਿਆ ਤੇ ਇਉਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ 'ਇਕੱਲਿਆਂ ਆਉਣਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾਣਾ' ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।

ਜਿਮਿ ਦਧਿ ਮਥਿਯਤਿ ਇਤਉਤ ਬਲ ਤੇ।ਤਬਿ ਸੁੰਦਰ ਨਵਨੀਤ[1] ਨਿਕ-ਲਤੇ ॥ ੨੮ ॥ ਜਿਮ ਬਲ ਤੇ ਤਰ ਲਾਠ[2] ਦਬਾਵਹਿ। ਕੋਲੂ ਊਖ ਸੁਰਸ[3] ਨਿਕਸਾਵਹਿ। ਤਥਾ ਜਗਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁ ਲਾਗੇ। ਪਿਖਿਹਿਂ ਦੰਡ ਕਰ ਨੰਮ੍ਰਹਿਂ ਆਗੇ[4] ॥੨੯॥ ਰਹੇ ਭੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ।ਪ੍ਰਜਾ ਲੋਕ ਗਨ ਬੰਕੇ ਬੀਰ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਜੂਰ ਲਗੇ ਹਿਤ ਕਾਰ। ਕਰਤਿ ਕਰਾਵਤਿ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ੩੦ ॥ ਬਨਤਿ ਕੋਟ ਚੌਗਿਰਦਾ ਪੂਰਿ ਕੇ। ਨਰ ਗਨ ਕਹੈਂ 'ਨਾਮ ਹੁਇ ਗੁਰ ਕੋ'। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਿਤਿਕ ਉ ਸਾਰਾ।ਪਹੁੰਚਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਈਂਟ ਅਰੁ ਗਾਰਾ॥੩੧॥ਦੋਇ ਸਮੈਂ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਹੇਰਤਿ।'ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰ ਸ਼ੀਘ੍ਰ' ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਰਤਿ। ਉਤ ਧੀਰਜ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ। ਰਤਨ ਚੰਦ ਤਿਹ ਸੁਤ ਜਿਮ ਠਾਨੀ ॥ ੩੨ ॥ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਰੁਦਨਾਇ। ਦੇ ਧੀਰਜ ਤਿਹ ਬਾਕ ਅਲਾਇ। 'ਮੈਂ ਪਿਤ ਕੋ ਪਲਟਾ ਅਬਿ ਲੈ ਹੌਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਨੀਰ ਡੂਬਿ ਮਰਿ ਜੈਹੌਂ ॥ ੩੩ ॥ ਕੈ ਗੁਰ ਕੀ ਇਮ ਲੋਥ ਰੁਲੈ ਹੌਂ। ਕੈ ਜ਼ੰਜੀਰ ਪਾਇ ਗਿਰਵੈਹੌਂ[5]। ਜਿਮ ਮਮ ਪਿਤਾ ਨਦੀ ਮਹਿਂ ਡਾਰਾ। ਤਿਮ ਗੁਰੁ ਕੀ ਗਤਿ ਹੁਇ ਇਸ ਬਾਰਾ ॥੩੪॥ ਨਗਰ ਜਲੰਧਰ ਸੂਬਾ ਭਾਰਾ। ਤਿਹ ਸੰਗ ਮੇਰੋ ਹੈ ਬਹੁ ਪਯਾਰਾ। ਅਪਰ ਬਾਤ ਆਛੀ ਇਕ ਅਹੈ। ਚੰਦੂ ਕੋ ਨੰਦਨ ਤਹਿਂ ਰਹੈ ॥੩੫॥ ਤਿਸ ਕੋ ਭੀ ਪਿਤ[6] ਗੁਰੁ ਨੇ ਮਾਰਾ। ਗਹਿ ਰਾਖਯੋ ਚਿਰਕਾਲ ਚੰਡਾਰਾ[7]। ਦੋਨਹੁੰ ਮਿਲਿ ਹਮ ਮਸਲਤ ਕਰੈਂ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਗਹਿ ਕਰਿ ਧਰੈਂ[8] ॥ ੩੬ ॥ ਰਹਹੁ ਦੂਰਿ ਸਭਿ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਵਹੁ। ਕਹੇ ਸੁਨੇ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਪਤਿਆਵਹੁ[9]'। ਇਮ ਕਹਿ ਨਰ ਗਨ ਸੰਗੀ ਕੀਨੇ। ਚਲਯੋ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨੇ ॥੩੭॥ ਮਹਾਂ ਦੁਖਿਤ ਪਿਤ ਸਿਮਰਤਿ ਗਯੋ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਲੰਧਰ ਭਯੋ। ਕਰਮਚੰਦ ਚੰਦੂ ਕੋ ਨੰਦਨ। ਤਿਸ ਕੋ ਮਿਲਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ॥ ੩੮ ॥ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਰੁਦਨ ਕੋ ਠਾਨਾ। ਬੂਝਯੋ ਤਿਨਹੁੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ! ਜਿਮ ਤੁਝ ਸੰਗ ਕੀਨਿ। ਤਿਮ ਗੁਰ ਨੇ ਮੁਝ ਕੋ ਦੁਖ ਦੀਨਿ ॥ ੩੯ ॥ ਪਿਤਾ ਮੋਹਿ ਸੂਧਾ ਚਿਤ ਸਾਧੂ। ਨਹੀਂ ਕਰਯੋ ਤਿਸ ਕੋ ਅਪਰਾਧੂ। ਗਹਿ ਲੀਨਿਸਿ ਅਬਿਗਤਿ[10] ਕਰਿ

---

[1]ਮੱਖਣ। [2]ਲਠ। [3]ਵੇਲਣੇ ਤੋਂ ਰੀਨੇ ਦਾ ਰਸ। [4]ਹੱਥ ਵਿਚ ਡੰਡਾ ਵੇਖਕੇ ਅੱਗੋਂ ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ। [5]ਸੁਟਾਵਾਂਗਾ (ਨਦੀ ਵਿਚ)। [6]ਭਾਵ ਚੰਦੂ ਨੂੰ। [7]ਚੰਡਾਲਾਂ ਨੇ (ਚੰਦੂ ਨੂੰ)। [8]ਫੜ ਲਵਾਂਗੇ। [9]ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਕਰੋ। [10]ਬੁਰੀ ਮੌਤ।

ਮਾਰਾ। ਖੈਂਚਿ ਬਿਪਾਸਾ ਸਰਿਤਾ ਡਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਿ ਮੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ਪਲਾਯੋ। ਤਕਯੋ[੧] ਤਹਾਂ ਤੇ ਤੁਵ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਹਮ ਦੋਨਹੁਂ ਕੇ ਪਿਤ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਪਲਟਾ ਹਮ ਲੀਨਿ ਸੰਭਾਰਾ ॥੪੧॥ ਧਿਕ ਧਿਕ ਜਗਤ ਕਹੈ ਹਮ ਹੀ ਕੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਹਮਰੋ ਨਹਿਂ ਨੀਕੋ। ਪਿਤ ਕੋ ਮਾਰਨਿਹਾਰ ਉਦਾਰਾ।ਜਬਿ ਲੌ ਛਲਬਲ ਕਰ ਨਹਿਂ ਮਾਰਾ ॥ ੪੨ ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੌ ਰਖ-ਹਿ ਅਦਾਇਬ[੨]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਭਾਖਤਿ–ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ–। ਸੋ ਤੌ ਮਰਯੋ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਅਬੈ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੋਂ ਮਿਲਤਿ ਨ ਕਬੈ ॥ ੪੩ ॥ ਜੁਤਿ ਉਮਰਾਵ ਸੁ ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਰਾ। ਛੀਨਿ ਬਾਜ ਇਤਿ ਭਾਜਿ ਸੰਭਾਰਾ। ਸੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ-ਇਹ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨਾ। ਉੱਦਮ ਧਰਹੁ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਹਾਨਾ' ॥੪੪॥ਕਰਮ ਚੰਦ ਬੋਲਯੋ 'ਕਿਸ ਰੀਤਿ ?। ਗਹਹਿ ਕਿ ਮਾਰਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ ਜੀਤ। ਦਲ ਜਿਹ ਸੰਗ, ਆਪ ਬਡ ਜੋਧਾ। ਜਾਨਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਤਜਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੪੫ ॥ ਕਿਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਬਲ ਤੇ ਘਾਲਹਿਂ[੩]। ਕੈ ਕਰਿਬੋ ਕੁਛ ਕਪਟ ਕਰਾਲਹਿ[੪]। ਸੋ ਬਤਾਉ ਜਿਮ ਬਸਿ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਾਥ ਬਿਨਸਾਵਹਿਂ ॥੪੬॥ਸਭਿ ਪੀਰਨਿ ਕੋ ਤਬਹਿ ਮਨਾਵੌਂ।ਬਹੁਤ ਸ਼ੀਰਨੀ ਤਬਿ ਬਰਤਾਵੌਂ। ਸਿਰ ਪਰ ਪਾਗ ਬਾਂਧਿ ਹੌਂ ਤਬੈ। ਹਤਹਿਂ ਕਿ ਪਕਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਕੋ ਜਬੈ॥੪੭॥ ਤਬਿ ਹੀ ਜੀਵਨ ਹੁਇ ਸੁਖ ਭਰਯੋ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਮੈਂ ਬਿਤਾਵੌਂ ਮਰਯੋ।ਇਸ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਮੋਕਹੁ ਆਛੇ। ਪੂਰੀ ਕਰਹਿਂ ਪੀਰ ਮਨ ਬਾਂਛੇ[੫] ॥ ੪੮ ॥ ਧਨ ਖਰਚਨਿ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮਲ ਤੇਰੇ। ਕਰਿ ਹੌਂ ਜਿਤਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ ਮੇਰੇ। ਜੋ ਕਾਰਜ ਹੁਇ ਸ਼ਾਹੁ ਨਜੀਕਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਲਾਇ ਬਲ ਨੀਕਾ ॥ ੪੯ ॥ ਮੁਝ ਤੁਝ ਕੋ ਸਮ[੬] ਕਾਰਜ ਅਹੈ। ਪਿਤ ਕੋ ਪਲਟਾ ਦੋਨਹੁ ਲਹੈਂ। ਹੁਤੋ ਅਗਨਿ ਕੇ ਸਮ ਤਿਹ ਜਾਰਨਿ[੭]। ਨਹਿਂ ਏਕਲ ਤੇ ਹੋਯ ਉਜਾਰਨਿ[੮] ॥ ੫੦ ॥ ਮਿਲਯੋ ਪੌਨ ਸਮ ਤੂੰ ਅਬਿ ਆਇ। ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਲੈਂ ਬਾਤ ਬਨਾਇ। ਮਨਹੁਂ ਉਡੀਕਤਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਕਰਿ ਉੱਦਯੋਗ[੯] ਹੋਹਿ ਮਨ ਭਾਯੋ' ॥ ੫੧ ॥ ਕਰਮ ਚੰਦ ਇਮ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। ਅਪਨੇ ਘਰਿ ਮਹਿਂ ਆਦਰ ਕੀਨਿ।

---

[੧](ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ) ਤੱਕ ਕੇ। [੨]ਜਹਾਂਗੀਰ ਤਾਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਅਦਬ। [੩]ਮਾਰੀਏ। [੪]ਯਾ ਕੋਈ ਭਿਆਨਕ ਕਪਟ ਕਰੀਏ। [੫]ਪੀਰ (ਮੇਰੀ) ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ। [੬]ਇਕੋ ਜਿਹਾ। [੭]ਤਿਸ ਦਾ ਸਾੜਨਾ। [੮](ਮੈਥੋਂ) ਕੱਲੇ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਬਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ [ਹਿੰ: ਉਜਾਲਨਾ]। [੯]ਉੱਦਮ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਲੇ ਸਭਿ ਸਾਰ। ਮਿਲੇ ਦੁਖੀ ਦੋਨਹੁਂ ਕੁਰਿਆਰ ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਘੇਰਣ ਅਰ ਚੰਦੂ ਨੰਦਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕੋਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਰਤਨ ਚੰਦ ਤੇ ਕਰਮ ਚੰਦ ਨੇ ਸੂਬਾ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆਂਦਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਹਯੋ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਦੁਖੀ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਕੁੜਿਆਰ। ਕਰਮ ਚੰਦ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਰਤਨ ਚੰਦ ਦੁਖਧਾਰਿ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿਤਾ ਜਿਮ ਮਾਰਾ। ਹਮ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ। ਆਇ ਅਚਾਨਕ ਗੁਰੁ ਤਿਸ ਗ੍ਰਾਮੂ ।ਉਤਰਯੋ ਠਾਨਿ ਜਾਨਿ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੨ ॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਕੋਟ ਉਸਾਰਾ।-ਨਗਰ ਬਸਾਵੋਂ ਮੈਂ ਨਿਰਧਾਰਾ-। ਸੁਨਿ ਮਮ ਪਿਤਾ ਗਯੋ ਤਿਹ ਕਹਯੋ।-ਮਾਲਿਕ ਭੂਮਿ ਕੌਨ ਤੈਂ ਲਹਯੋ ? ॥੩॥ ਬੂਝਯੋ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਕੋਊ?।ਹਾਕਮ ਪ੍ਰਜਾ ਨ ਰਾਜੀ ਦੋਊ। ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਸਭਿ ਮੁਲਖਨਿ ਮਾਲਿਕ। ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕੇ ਤਾਲਿਕ-॥ ੪ ॥ ਏਕ ਨਹੀਂ ਮਮ ਪਿਤ ਕੀ ਮਾਨੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਾਮ ਤੇ ਗਾਰਿ ਬਖਾਨੀ।ਪਕਰਿ ਮਾਰਿ ਸਰਿਤਾ ਮੈਂ ਗੇਰਾ। ਤ੍ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਮਾਨਤਿ ਕਿਸ ਕੇਰਾ ॥ ੫ ॥ ਅਬਿ ਤਹਿਂ ਪਰਯੋ ਕੋਟ ਚਿਨਵਾਵੈ। ਅਪਨਿ ਨਾਮ ਪਰ ਨਗਰ ਬਸਾਵੈ। ਅਬਿ ਸੁਨਿ ਮਾਰਨਿ ਕੇਰ ਉਪਾਊ। ਜੈਸੇ ਮੈਂ ਆਯੋ ਤਕ ਦਾਊ ॥ ੬ ॥ ਇਕ ਤੌ ਤੇਰੋ ਹੋਹਿ ਸਹਾਰਾ। ਇਹਾਂ ਜੁ ਸੂਬਾ ਸੈਨ ਉਦਾਰਾ[1]। ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ ਮੋਹਿ ਮਿੱਤ੍ਰਾਈ।ਅਬਿਲੌ ਕਾਜ ਨ ਕੁਛ ਬਨਿ ਆਈ॥੭॥ਚਲਹਿਂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਇਸ ਕੇ ਪਾਸ। ਸਗਰੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਤਾਸਿ। ਸੈਨਾਂ ਸਹਤ ਚਲਹਿ ਜੇ ਆਪ। ਤੌ ਗਹਿ ਲੇਹਿਂ ਹਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਦਾਪ[2] ॥੮॥ ਹਮ ਤੁਮ ਦੋਨਹੁ ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰੂ। ਗੁਰ ਅਪਰਾਧ ਹੋਹਿ ਨਿਰਧਾਰੂ[3]'। ਕਰਮ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਵਧਾਯੋ। 'ਹਮ ਤੁਮ ਦੋਨਹੁ ਜਬਹਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਚਢਹਿ ਤੁਰਤ ਕੁਛ ਲਗਹਿ ਨ ਦੇਰਿ। ਲਸ਼ਕਰ ਜਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਬਡੇਰਿ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਨਜਾਉਂ ਚੁਕਾਵੈ। ਜਬਰੀ ਕਰਹਿ ਸੁ ਬਰਜਿ ਹਟਾਵੈ॥ ੧੦॥ ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਅਪਰ ਕਜਾ ਹੋਇ। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੇ ਕੋਪਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ।-ਭੂਮਿ ਪਰਾਈ ਛੀਨਿ ਸੁ ਮਾਰਾ। ਨਾਂਹਿ ਚਢਹੁ ਹੁਇ ਦੇਸ਼ ਉਜਾਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਗਢ[4] ਪਾਵਹਿ ਗੁਰ ਆਕੀ ਹੋਇ।ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਰੋਕਹਿ ਸੋਇ-'।ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਆਪਸ

[1]ਬਹੁਤੀ ਸੈਨਾਂ ਵਾਲਾ। [2]ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਾਂਗੇ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਹੰਕਾਰ (ਨਾਸ਼)। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਨਿਰਨੇ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [4]ਕਿਲ੍ਹਾ।

ਮਹਿ ਸੋਇ। ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਜੋਇ ॥ ੧੨॥ ਬੈਠਯੋ ਸੂਬਾ ਅਬਦੁਲ-ਖਾਨ।ਲਗੀ ਕਚਹਿਰੀ ਨਿਕਟਿ ਮਹਾਨ।ਸਿਰਨਾਂਗੋ ਕਰਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰਾ। 'ਕਰਯੋ ਕਹਿਰ, ਮੇਰੋ ਪਿਤ ਮਾਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਗੁਰ ਨੇ ਛੀਨਿ ਲੀਨਿ ਸਭਿ ਧਰਨੀ। ਬਿਨਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੀਨਸਿ ਅਸ ਕਰਨੀ। ਕੋਟ ਉਸਾਰਤਿ ਤਹਿ ਬਡ ਗਾਢੋ। ਹੋਹਿ ਮਵਾਸਿ ਗਰਬ ਉਰ ਬਾਢੋ' ॥੧੪॥ ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਸੁਨਿ ਪਾਸ ਹਕਾਰਾ। 'ਕਹੁ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਮਾਰਾ ?। ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕਯਾ ਪਿਖਿ ਅਪਰਾਧਾ।ਕਯੋਂ ਗਹਿ ਮਾਰਯੋ ਦੇ ਕਰਿ ਬਾਧਾ?' ॥੧੫॥ ਕਰਮ ਚੰਦ ਪੁਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਸੋ ਨਹਿਂ ਡਰਤਿ ਕਰਹਿ ਮਨ ਭਾਈ। ਜੇਠ ਬਿਖੈ ਏਤੋ ਉਤਪਾਤ। ਜਿਸ ਤੇ ਭਯੋ ਨਰਨਿ ਗਨ ਘਾਤ॥੧੬॥ ਲੇ ਕਰਿ ਬਾਜ਼ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਆਵਾ। ਸਦਨ ਸੁਧਾਸਰ ਤੇ ਨਿਕਸਾਵਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਰੁਹੇਲਾ ਤਹਿਂ ਸਭਿ ਧਰਨੀ। ਹੁਤੀ ਇਨਹੁਂ ਕੀ ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਰਨੀ[1] ॥੧੭ ॥ ਛੀਨਿ ਲੀਨਿ, ਗੜ੍ਹ ਕਰਹਿਂ ਉਸਾਰਨ। ਘੇਰੜ ਗਯੋ ਬਰਜਿਬੇ ਕਾਰਨ। ਪਕਰਿ ਮਾਰ ਸਰਿਤਾ ਮਹਿਂ ਡਾਰਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਾਰਾ ॥੧੮॥ ਅਬਿ ਤੁਮਰੋ ਕੁਛ ਡਰ ਨਹਿਂ ਧਰਯੋ। ਮਾਰ ਦੀਨਿ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਯੋ।ਤੁਮ ਸੋਂ ਬਿਗਰਹਿਗੋ ਇਕ ਦਯੋਸ। ਤਬਿ ਤੁਮਰੋ ਬਸ ਚਲੈ ਨ ਰੋਸ ॥ ੧੯ ॥ ਅਬਿ ਪਕਰਹੁ ਕੈ ਕਰਹੁ ਸੰਘਾਰਨਿ। ਅਹੈ ਸੁਖੈਨ,ਨ ਲਰਿਬੇ ਕਾਰਨਿ[2]। ਬਹੁਰ ਜਮਾਂ ਕਰਿ ਲੇਹਿ ਲਰਾਈ। ਗਢ ਪਾਇ ਕਰਿ ਹੈ ਤਕਰਾਈ ॥ ੨੦ ॥ ਜੇ ਨਹਿਂ ਚਢਹੁ, ਬਾਤਿ ਦਿਹੁ ਟਾਰਿ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਔਗਨਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਅਲਪ ਸੰਗ ਦਲ, ਪੁਨ ਹੁਇ ਭਾਰੋ। ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਸੰਚਿ ਲੇ ਸਾਰੋ॥੨੧॥ ਆਗੇ ਮਾਰਯੋ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਨ।ਔਚਕ ਚਲਹੁ ਗਹਹੁ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰਾਨ[3]। ਲਰਹਿ ਅਗਾਰੀ ਤੌ ਦਿਹੁ ਮਾਰ। ਹਜ਼ਰਤਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਦਾਰ ॥ ੨੨ ॥ ਛੀਨਹੁ ਬਾਜ਼ ਆਪ ਲੇ ਚਲੋ। ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਹਰਖਤਿ ਮਿਲੋ। ਬਖਸ਼ੈ ਮਨਸਬ ਬਹੁਰ ਸਵਾਇ।ਬਾਜ਼ ਅਮੋਲਕ ਜਬਿ ਲਿਹੁ ਪਾਇ ॥੨੩॥ ਤੋ ਢਿਗ ਲਸ਼-ਕਰ ਹੈ ਅਬਿ ਭਾਰਾ। ਲੇਹੁ ਵਤੇ ਮੈਦਾਨ ਮਝਾਰਾ। ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਜੇ ਗਹਿ ਲੈ ਹੈਂ। ਬਡੋ ਮਰਾਤਬ ਹਜ਼ਰਤ ਦੇ ਹੈ ॥੨੪॥ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਕੋ ਭਾਰੋ। ਸੁਧਰਹਿਂ ਸਭਿ ਕਾਰਜ, ਜਬਿ ਮਾਰੋ'। ਅਬਿਦੁਲ ਖਾਨ ਕਾਨਿ

[1]ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [2]ਲੜਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ (=ਸਮਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ) ਕੋਈ ਨਹੀ ਹਨ। [3]ਭਾਵ ਜੀਊਂਦਾ।

ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਨੀਕੇ ਮਨ ਗੁਨਿਕੈ॥ ੨੫ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨਿ -ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਹੌਂ।ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਹੌਂ। ਅਰ ਮਮ ਸਖਾ ਕਾਜ ਇਹ ਆਯੋ। ਕਰੌਂ ਭਲੋ ਚਲਿ ਕੈ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਬਾਜ਼ ਮਿਲੌਂ ਅਬਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਪਾਵੌਂ ਬਡ ਮਨਸਬ ਤਿਸ ਪਾਹੂ। ਔਚਕ ਫਤੇ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਪਾਈ।ਕਸੋਂ ਨ ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਅਲਪ ਲਰਾਈ-॥੨੭॥ ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਕੇ ਬੂਝਨ ਕਰੇ। ਸਭਿਨਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਅਬਿ ਕਹਾਂ ਗੁਰੁ ਲਰੇ ?। ਹੁਤੇ ਸਿੱਖ ਬਪੁਰੇ ਕੁਝ ਸੰਗਿ। ਹਤੇ ਗਏ ਸੋ ਕੀਨਸਿ ਜੰਗ ॥ ੨੮ ॥ ਦਈ ਖੁਦਾਇ ਤੋਹਿ ਬਡਿ-ਆਈ। ਅਬਿ ਔਚਕ ਬਿਧਿ ਆਨਿ ਬਨਾਈ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਹਜ਼ਰਤਿ ਕੋ ਅਤਿ ਅਹੈ। ਕਰਹਿਂ ਸੰਘਾਰਨਿ ਕੈ ਤਿਸ ਗਹੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਕਸੋਂ ਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਹੋਇ। ਤੁਝ ਕੋ ਹੈ ਸੁਖੇਨ ਅਬਿ ਸੋਇ। ਕਹਾਂ ਬੂਝਹੁ,ਚਢੀਅਹਿ ਅਬਿ ਤੂਰਨ। ਲੇਹੁ ਬਿਜੈ ਹੁਇ ਕਾਜ ਸੰਪੂਰਨ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਮਸਲਤਿ ਕੋ ਨਿਜ ਸਾਥੀਨਿ। ਹਰਖ੍ਯੋ ਗਰਬਤਿ ਆਗਯਾ ਦੀਨਿ । 'ਚਢਨਿ ਹੇਤੁ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਯੋ। ਗੁਲਕਾਂ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਜੋ ਜਿਸ ਚਹੀਅਹਿ ਸੋ ਸਭਿ ਦੀਜਹਿ। ਸੈਨਾ ਸਰਬ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ'। ਇਤ ਉਤ ਮਾਨਵ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਲਾਏ।ਹਿਤ ਤਯਾਰੀ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਏ ॥੩੨॥ ਸੈਨਾਪਤਿ ਸਭਿ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੇ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਖਸ਼ੇ ਸਮੁਦਾਇ। 'ਚਢਹੁ ਸਕਲ ਹੀ ਬਿਲਮ ਭੁਲਾਇ' ॥ ੩੩ ॥ ਤਰਕਸ਼,ਤੋਮਰ,ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰੇ।ਤੁਪਕ,ਤਮਾਂਚੇ ਗਜ਼ਬ ਗੁਜਾਰੇ[1]। ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ, ਬਰੂਦ ਮਨ ਭਾਈ। ਲੇ ਲੇ ਸੁਭਟ ਤਯਾਰ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੩੪ ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਖੜਗ ਬਿਲੰਦੇ। ਮੁਸ਼ਟਨਿ ਲਿਪ ਚਾਮੀਕਰ ਬ੍ਰਿੰਦੇ[2]। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੀ ਸਿਪਰ ਸੰਭਾਰੀ। ਭਯੋ ਸਨੱਧਬੱਧ ਦਲ ਭਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਅਧਿਕ ਉਤਸਾਹੂ। ਪਿਖਿ ਸੈਨਾ ਉਰ ਜੰਗ ਉਮਾਹੂ। -ਦਲ ਜੁਤਿ ਕਹਾਂ ਗੁਰ ਹਮਰੇ ਆਗੇ । ਗਹੈਂ ਕਿ ਮਾਰਹਿਂ ਜੋ ਨਹਿਂ ਭਾਗੇ-॥੩੬॥ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਬੰਬ ਬਜਵਾਈ। ਚਢੀ ਬਾਹਿਨੀ ਹੁਇ ਸਮੁਦਾਈ। ਜਥਾ ਘਟਾ ਪ੍ਰੇਰੀ ਬਡ ਪੌਨ। ਬਾਦਿਤ ਬਜਤਿ ਗਰਜਨਾ ਤੌਨ[3] ॥ ੩੭ ॥ ਚਮਕਹਿਂ ਸ਼ੱਸਤ੍ਰ ਚੰਚਲਾ[4] ਮਾਨੋ। ਗੁਲਕਾਂ ਓਰੇ ਭਰੇ

[1]ਗਜ਼ਬ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠਾਂ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਲਗਾ ਸੀ। [3]ਤਿਵੇਂ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵੱਜਣ ਦੀ ਗਰਜ ਹੈ। [4]ਬਿਜਲੀ।

ਮਹਾਨੇ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਦਲ ਪਾਕਯੋ ਖੇਤ।ਚਲੋ ਤਹਾਂ ਬਰਸਨ ਕੇ ਹੇਤੁ॥੩੮॥ ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਨ ਬਿਪਰਜੈ ਵਾਯੂ[1]। ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਚਲਿ, ਦੇਹਿ ਉਡਾਯੂ। ਚਲਯੋ ਬੇਗ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰੋ। ਉਤਸਾਹਤਿ ਬੋਲਤਿ 'ਗੁਰ ਮਾਰੋ' ॥ ੩੯ ॥ ਭੁਇ ਸਗੁਨ ਮੰਦੇ ਅਵਿਲੋਕ। ਸਜਾਨੇ ਦਿਲ ਮਹਿਂ ਧਾਰਤਿ ਸ਼ੋਕ। ਸਮੁਖ ਬਾਯੁ[2], ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਲ ਕੁਫੇਰੀ[3]। ਹਯ ਰੋਦਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਅੱਸ਼ੂ ਗੇਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਸਿਰ ਪਰ ਬਾਯਸ, ਗੀਧ ਭ੍ਰਮਾਵੈ[4]। ਸ਼ਿਵਾ ਅਸ਼ਿਵਾ[5] ਪੁਕਾਰਤਿ ਆਵੈਂ। ਗਿਰਹਿਂ ਅਚਾਨਕ ਚਾਲਤਿ ਘੋਰੇ। ਮਨ ਸੂਰਨਿ ਕੇ ਮਲਿਨ ਅਥੋਰੇ[6] ॥ ੪੧ ॥ ਮਿਲਯੋ ਕਾਠ ਕੋ ਭਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਖਰ ਬੋਲਯੋ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੂਚਤਿ ਭਾਰੀ[7]। ਦੁੰਦਭਿ ਨਾਦਤਿ ਅਲਪ ਮਲੀਨਾ। ਜਾਤਿ ਲਿਯੇ ਮਿਰਤਕ ਸਭਿ ਚੀਨਾ ॥ ੪੨ ॥ ਰਤਨ ਚੰਦ ਢਿਗ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ। ਕਰਮ ਚੰਦ ਚੰਦੂ ਸੁਤ ਜਾਨ।ਬੂਝਤਿ'ਕਿਤਿਕ ਕੋਟ ਕਰਿ ਲੀਨਿ?।ਸੰਗ ਕਿਤਿਕ ਦਲ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨਿ?' ॥੪੩॥ ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਕਯਾ ਤੁਮਰੇ ਆਗੇ ?।ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਮਨ, ਪਿਖਿ ਗੁਰੁ ਭਾਗੇ। ਆਟੇ ਬਿਖੈ ਲੋਨ ਅਨੁਮਾਨਾ। ਮਿਹਰ ਖੁਦਾਇ ਆਪ ਪਰ ਜਾਨਾ' ॥੪੪॥ ਚਲਯੋ ਬੇਗ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰਾ। ਜਨੋਂ ਸਲਿਤਾਪਤਿ ਤਜਯੋ ਕਿਨਾਰਾ[8]। ਉਛਰਯੋ ਬਡ ਤਰੰਗ ਜੁਤਿ ਜਾਵੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਨਦਰੀ ਆਵੈ ॥ ੪੫ ॥ ਜਰਾਸਿੰਧੁ ਜਨੁ ਮੀਤ[9] ਬੁਲਾਯੋ। ਕਾਲ ਜਮਨ ਦਲ ਬਡ ਜੁਤਿ ਧਾਯੋ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ[10]ਪਰ ਲਰਨਿ ਸਿਧਾਵਾ।ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ[11]ਪਰ ਤਿਮ ਇਹ ਆਵਾ॥੪੬॥ ਚਲੇ ਬੀਰ ਦਸ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ[12]। ਪੁਸ਼ਟ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਅਸੁਵਾਰ। ਲਿਏ ਸਹੰਸ੍ਰ ਚਤੁਰ ਦਸ਼ ਜੋਧਾ। ਖਰ[13] ਜਨੁ ਚਢਯੋ ਰਾਮ ਪਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੪੭ ॥ ਮਦਰਾ ਪਾਨ ਮਲੇਛ ਕਰੰਤੇ।ਕਹਿ ਕਹਿ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਸੁਨੰਤੇ। 'ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਗਹੈਂ ਤੁਰਤ ਕਯਾ ਜੰਗ ਮਚਾਇ ॥੪੮॥ ਕੋ ਅਬਿ ਅਟਕਹਿ ਲਰਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਨਿ ਦੇਹਿਂ ਸੰਘਾਰੀ। ਹਮਰੀ ਸੈਨਾ ਬਡ ਸਵਧਾਨ। ਕੌਨ

---

[1]ਉਲਟੀ ਹਵਾ। [2]ਸਾਹਮਣੀਵਾਉ। [3]ਤੇ ਹਰਨਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਉਲਟੇ ਪਾਸਿਓਂ। [4]ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। [5]ਗਿਦੜੀਆਂ ਅਮੰਗਲ ਰੂਪ। [6]ਬਹੁਤੇ ਮਲਿਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ। [7]ਗਧਾ ਬੋਲਿਆ ਜੋ ਭਾਰੀ ਮੌਤ ਜਣਾਂਵਦਾ ਹੈ। [8]ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰੇ ਛੱਡਕੇ ਵਹਿ ਟੁਰੇ। [9]ਜਰਾਸਿੰਧੁ ਨੇ ਮਾਨੋ (ਆਪਣੇ) ਮਿੱਤ੍ਰ (ਕਾਲ ਯਮਨ) ਨੂੰ। [10]ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੇ। [11]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੇ। [12]ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ। [13]ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਰਾਵਨ ਦਾ ਭਰਾ ਸੀ ਤੇ ਪੰਚ ਬਟੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਅਰਹਿ ਆਗੈ ਇਨ ਆਨਿ[7] ॥ ੪੯ ॥ ਜਥਾ ਸਗਰ[1] ਕੇ ਸੁਤ ਹੰਕਾਰੇ। ਗਿਨਹਿਂ ਨ ਕਾਹੂੰ ਅਵਨਿ ਮਝਾਰੇ।ਪਲਕ ਉਘਾਰਨਿ[2] ਤੇ ਜਰਿ ਗਏ।ਤਥਾ ਮੂਢ ਚਾਹਤਿ ਰਿਸਿ ਭਏ[3]॥੫੦॥ ਕਰਤੇ ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ ਚਾਲੇ। ਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਕੇਤਿਕ ਮਤਵਾਲੇ। ਹਯਨਿ ਬਾਗ ਕਰ ਗਹੈਂ ਕੁਦਾਵੈਂ। ਤੁਪਕ ਸੰਭਾਰਤਿ ਕਿਤਿਕ ਧਵਾਵੈਂ॥੫੧॥ਪਟਹਿ ਭੇਰਿ[4] ਰਣਸਿੰਙੇ ਬਜੇ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਜੋਧਾ ਸਜੇ। ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਤੇ ਬਾਜਤਿ ਢੋਲ। ਭਟ ਮੁਦ ਧਰਤਿ ਪੁਕਾਰਤਿ ਬੋਲ॥੫੨॥ਚਲਯੋ ਪੀਥ ਲਸ਼ਕਰ ਤਬਿ ਐਸੇ।ਗਿਰ ਪਰ ਬਰਖੇ ਤੇ ਹੜ੍ਹ ਜੈਸੇ। ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਦੁੰਦਭਿਨਿ ਪਰੀ। ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਲਗਿ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪਰੀ॥੫੩॥ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ ਰੁਹੇਲੇ ਤੀਰ।ਕਲਮਲਾਤਿ[5] ਇਕਠੀ ਭਟ ਭੀਰ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸੂਬਾ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ। ਪਿਖਿ ਲਸ਼ਕਰ ਉਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਾਨ ॥ ੫੪ ॥ ਦਯੋ ਹੁਕਮ ਮੰਗਵਾਇਸਿ ਤਰਨੀ[6]। ਪਾਰ ਸੈਨ ਸਭਿ ਤੂਰਨ ਕਰਨੀ। ਤਤਛਿਨ ਕੇਵਟ ਹੁਇ ਸਮੁਦਾਯਾ।ਲਸ਼ਕਰ ਕਰਯੋ ਪਾਰ,ਧਨ ਪਾਯਾ॥੫੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਸੂਬਾ ਅਰੂਢਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਜੰਗ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੋਸ ਰੁਹੇਲਾ ਜਬਿ ਰਹਯੋ ਠਾਂਢੋ ਅਬਦੁਲਖਾਨ। ਕਰੀ ਸੰਭਾਰਨਿ ਸੈਨ ਕੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਬਲਵਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਰਨਿ ਜੰਗ ਕੋ ਬਨੌਤ ਬਿਚਾਰਾ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਦਲ ਭਾਗ ਸੁਧਾਰਾ[7]। ਜਥੇਦਾਰ ਇਕ ਬੈਰਮ ਖਾਨ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਭਟ ਮਹਾਨ ॥ ੨ ॥ ਬਿੱਦਤਾ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਕੇਰੀ। ਪਟੇ ਬਾਜ਼ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੀ। ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਗ ਦਲ ਕੀਨਾ। ਹੱਥਿਯਾਰਨਿ ਮਹਿਂ ਜੋ ਬਲ ਪੀਨਾ॥੩॥ਦੁਤਿਯ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਸੁਜਾਨਾ। ਬਿੱਦਤਾ ਬਾਨਨਿ ਬਿਖੈ ਮਹਾਨਾ। ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਐਂਚਿ ਜੋ ਮਾਰਤਿ। ਬਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਗੈ ਜਿਸ ਹਾਰਤਿ ॥ ੪ ॥ ਜੀਤੇ ਆਗੈ ਜੰਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਲੀ ਅਧਿਕ ਅਰੁ ਪਿਖਹਿ ਕਰਾਲਾ।ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁਭਟ ਦਲ ਦੈ ਕੈ।ਸਾਵਧਾਨ ਹਿਤ ਲਰਿਬੇ ਕੈ ਕੈ ॥ ੫ ॥ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਖਾਨ ਬਲਵੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ[8]।ਪਰਹਿ ਜੁਧ ਤਬਿ ਕਰਹਿ ਘਮੰਡ[9]। ਕਰਿ ਮਹਿਂ ਤੋਮਰ ਬੀਥਲਿਆਲੇ। ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ

[1]ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਦੇ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ, ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਕਪਲ ਮੁਨੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਭਸਮ ਹੋ ਗਏ। [2](ਕਪਲ ਮੁਨੀ ਦੀ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ। [3](ਮਾਨੋਂ) ਤਿਵੇਂ ਚਾਹ ਰਹੇ ਹਨ। [4]ਭੇਰੀਆਂ। [5]ਕੁਰਬਲ ਕੁਰਬਲ ਕਰਦੀ। [6]ਬੇੜੀ। [7]ਦਲ ਦੇ ਹਿਸੇ ਕੀਤੇ ਸੁਵਾਰ ਕੇ। [8]ਬੜਾ ਬਲਵਾਨ। [9]ਘਮਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਰਨੋ ਜਿਸ ਨਾਲੇ ॥ ੬ ॥ ਚੌਥੋ ਅਲੀਬਖਸ਼ ਬਡਿ ਬੀਰ। ਤੁਪਕ ਚਲਾ-ਵਹਿ ਜੋ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਨਫਰ[1] ਤਜਾਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਸ ਦੇਤਿ। ਛੋਰਤਿ ਜਿਤਿਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਤਿ ਲੇਤਿ॥੭॥ਚਲੀ ਤੁਪਕ ਜਿਸ ਛੂਛ ਨ ਜਾਇ।ਬਿਦਤਿ ਲਖਹਿਂ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੁਭਟ ਇਮਾਮ ਬਖਸ਼ ਗਿਨਿ ਪੰਚ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਜਿਨ ਬਹੁ ਸੰਚਿ[2] ॥ ੮ ॥ ਹਯ ਅਰੂਢਿਬੇ ਵਿੱਦਯਾ ਮਹਾਂ। ਰਣ ਮਹਿ ਫੇਰਤਿ ਇਤਿ ਉਤਿ ਚਹਾ।ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਚਿ ਕੇ ਸੰਗ। ਕਰਿ ਸੁਚੇਤ ਦੀਨੇ ਹਿਤ ਜੰਗ ॥੯॥ ਅਬਿਦੁਲ ਖਾਂ ਕੇ ਨੰਦਨ ਦੋਇ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਜਾਨਹਿਂ ਜੋਇ। ਨਬੀਬਖਸ਼ ਜੇਠਾ ਸੁਤ ਅਹੈ। ਦੁਤਿਯ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਲਘੁ ਕਹੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਅਲੰਕਾਰ ਜਿਨ ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ। ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ੇਵਰ ਜ਼ਰ ਕੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਤਰੇ ਤੁਰੰਗ ਬਹੁ ਮੋਲੇ। ਨਟ ਜਿਮ ਫਾਂਦਤਿ ਇਤ ਉਤਿ ਡੋਲੇ ॥੧੧॥ ਦੋਇ ਸਹੰਸ੍ਰ ਏਕ ਸੰਗ ਕਰਿਕੈ।'ਹਤਹੁ ਰਿਪੁਨਿ ਕੋ ਓਜ ਸੰਭਰਿਕੈ'। ਜੁਗਮ ਹਜ਼ਾਰ ਦੁਤਿਯ ਸੰਗਿ ਦੀਨੇ। ਸਾਵਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਰਿਸ ਭੀਨੇ ॥ ੧੨ ॥ ਖਸ਼ਟ ਸਹੰਸ੍ਰ ਆਪਨੇ ਸੰਗ। ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਰਖੇ ਹਿਤ ਜੰਗ। ਇਮ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਕਰਯੋ ਬਿਭਾਗ[3]। ਹਿਤ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਧਾਰਿ ਅਨੁਰਾਗ॥੧੩॥ਇਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਆਈ। 'ਕਯਾ ਬੈਠੇ ਸੌਝੀ ਨਹਿਂ ਕਾਈ। ਦਸ ਅਰੁ ਪੰਚ ਸਹੱਸ੍ਰ ਜੋਧਾ। ਚਢਿ ਆਯੋ ਤੁਮ ਪਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੧੪ ॥ ਟੋਲ ਅਸ਼ਟ ਬਾਂਧੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਚਢਿ ਆਏ, ਅਬਿ ਪਰਹਿ ਲਰਾਈ। ਹੁਜਹੁ ਤਜਾਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰੋ।ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤੂਰਨ ਡਾਰੋ'॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਹਨਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਚੋਬ ਨਗਾਰੇ। ਸੱਜੀ ਸੁਭਟ ਸਕਲ ਹੁਇ ਜਾਉ[4]। ਗਹਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮੋਹਿ ਢਿਗ ਆਉ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਜੰਗ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਸੁਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿ ਭੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਜੱਟੂ ਗਹਿ ਤੁਰੰਗ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਯੋ ॥੧੭॥ 'ਲੇਹੁ ਸੰਗਿ ਜੁਗ ਸ਼ਤ[5] ਅਸੁਵਾਰ। ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ ਹੋਹੁ ਸੰਭਾਰੁ। ਰਾਖਹੁ ਤੁਪਕ ਤਜਾਰਿ ਕਰਿ ਸਾਰੀ। ਪਰੈ ਨੇਰ ਦਿਹੁ ਇਕਿ ਵਿਰਿ ਮਾਰੀ' ॥੧੮॥ਪੁਨ ਕੱਲਯਾਨੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਾ। ਸੌ ਅਸੁਵਾਰ ਦੀਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਤਾਤਕਾਲ ਤੋਰੇ ਸੁ ਲਗਾਵਹੁ। ਹਤਹੁ ਤੁਰੰਗੈਂ ਆਪ ਬਚਾਵਹੁ' ॥੧੯॥ ਪੁਨ ਨਾਨੋ ਇਕ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਮਹਿਂ

[1]ਨੌਕਰ। [2]ਧਾਰੀ ਹੈ। [3]ਵੰਡ। [4]ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇਂ ਸਜਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੋ। [5]ਦੋ ਸੌ।

ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਤੀਨ ਸੈ ਕੀਨੇ। 'ਹਤਹੁ ਮਲੇਛਨਿ ਕੋ ਬਲ ਪੀਨੇ' ॥੨੦॥ ਬਹੁਰ ਪਿਰਾਗਾ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਰਸਾਯੋ। ਕਰੇ ਪੰਚ ਸੈ ਸੂਰਾ ਸੰਗ। ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ 'ਰੋਕਹੁ ਆਗਾ ਜੰਗ' ॥ ੨੧ ॥ ਸਨਮੁਖ ਮਥਰਾ ਦੇਖਨਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਬਡਿ ਆਯੁਧ ਧਰ੍ਯੋ। ਤਾਂਕੇ ਸੰਗ ਚਾਰ ਸੈ ਘੋਰਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਹਤਹੁ ਤੁਰਕਨਿ, ਦਿਹੁ ਮੋਰਾ' ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰੂ ਨਿਕਟ ਪੁਨ ਜਗਨਾ ਖਰ੍ਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਤਿਸ ਓਰ ਨਿਹਰ੍ਯੋ। ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਸੌ ਕਰੇ।'ਹਤਹੁ ਤੁਰੰਗ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅਰਿ ਪਰੇ'॥ ੨੩ ॥ ਪਰਸਰਾਮ ਸ਼ਕਤੂ ਦੁਇ ਆਏ। ਤਰਕਸ਼ ਧਨੁਖ ਸਰੀਰ ਸਜਾਏ। ਜਿਨ ਕੇ ਬਾਨ ਗਿਨੇ ਭਟ ਮਾਂਹੀ[1]। 'ਹਤਹਿੰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੋ ਬਾਚਤਿ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੨੪ ॥ ਪਰਸਰਾਮ ਸੰਗ ਦੋ ਸੈ ਦੀਨੇ। ਸ਼ਕਤੂ ਕੋ ਗੁਰੁ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲੀਨੇ। ਮੋਲਕ, ਜਾਤੀ ਮਲਕ, ਅਨੰਦਾ। ਬਿਧੀਆ ਆਦਿਕ ਬੀਰ ਬਿਲੰਦਾ ॥ ੨੫ ॥ ਇਹ ਸਭਿ ਰਾਖੇ ਅਪਨੇ ਸੰਗ। ਕਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਰਿਪੁਨਿ ਸੋਂ ਜੰਗ। ਟੋਲ ਅਸ਼ਟ ਜਿਮ ਤੁਰਕ ਬਨਾਏ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਤਬਾ ਚਢਾਏ॥੨੬॥ ਇਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਜ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਜ਼ਾਫਤ[2] ਤੁਰਕਨਿ ਦੇਨਿ ਅਗਾਰੀ।ਸਿਪਰਨਿ ਕੇ ਬਡ ਹੋਹਿਂ ਰਕੇਬ[3]।ਤੀਰਨਿ ਖਪਰੇ ਮਨਹੁਂ ਜਲੇਬ[4] ॥੨੭॥ ਤਰਵਾਰਨ ਘੇਵਰ ਸਮ ਜਾਨਿ। ਤੋਮਰ ਕੇ ਫੁਲ ਬਰਫੀ ਮਾਨਿ। ਅਨਗਨ ਗੁਲਕਾਂ ਸ਼ੱਕਰਪਾਰੇ। ਜੋਧਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਰੋਸਨ ਹਾਰੇ ॥ ੨੮॥ ਤਬਿ ਭੇਜ੍ਯੋ ਨਰ ਅਬਦੁਲਖਾਨ। 'ਗੁਰੂ ! ਪਲਾਵਹੁ ਤਜਿ ਕਰਿ ਥਾਨ। ਸਭਿ ਅਪਰਾਧ ਮਿਟਹਿ, ਚਲਿ ਜਾਓ।ਭਲੋ ਨ ਨਿਤ ਉਤਪਾਤ ਉਠਾਓ' ॥੨੯॥ ਆਯਹੁ ਦੂਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ। ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਭਟ ਭੀਰ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। 'ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਸੰਦੇਸਾ ਦੀਨਿ ॥ ੩੦ ॥–ਨਾਹਕ ਤੁਮ ਘੇਰੜ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਭੂਮਿ ਛੀਨਿ ਕਰਿ ਕੋਟ ਉਸਾਰਾ। ਕਿਹ ਸੋਂ ਬੂਝਿ ਕੀਨਿ ਇਹ ਕਾਜ ?। ਲੀਨਸਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਬਾਜ ॥ ੩੧ ॥ ਗਾਦੀ ਫਕਰਨਿ ਕੇਰ ਤੁਹਾਰੀ। ਕ੍ਯੋਂ ਰਾਜਨਿ ਸਮ ਰੀਤੀ ਧਾਰੀ ?।ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਰੋ ਕਿਸੀ ਕੋ ਮਨ ਮੈਂ। ਸਨਮੁਖ ਹੋਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੌਂ ਰਨ ਮੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਛਿਮੈ ਸਕਲ ਅਪਰਾਧ ਤੁਮਾਰੇ। ਤਜਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਜਾਹੁ ਪਧਾਰੇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ

---

[1]ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਣ (ਐਉਂ) ਗਿਣੇ ਭਾਵ ਸਲਾਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ......। [2]ਭੋਜਨ [ਅ:, ਜ਼ਿਆਫ਼ਤ=ਮਹਿਮਾਨੀ ਖਾਣਾ]। [3]ਥਾਲ। [4]ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਖਪਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਨੋ ਜਲੇਬ।

ਆਯਹੁ ਦਲ ਜੋਰਿ। ਸੁਨਿ ਅਪਰਾਧ ਆਪ ਕੀ ਓਰ॥੩੩॥ ਪਲਟਾ ਪੂਰਬ ਕੋ ਸਭਿ ਲੈ ਹੌਂ। ਛੀਨ ਬਾਜ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਦੈ ਹੌਂ। ਤੁਮ ਕੋ ਗਹਿ ਲੈ ਚਲਿ ਹੌਂ ਜੀਵਤਿ। ਕੌਨ ਬਡਾਈ ਮੈਂ ਥਿਰ ਥੀਵਤਿ[1] ॥ ੩੪ ॥ ਦਸ ਅਰ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁ ਜੋਧਾ। ਆਵਤਿ ਉਮਡਯੋ ਦਲ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਮਾਰੇ ਜਾਹੁ ਕਿਧੌਂ ਗਹਿ ਲੇ ਹੈਂ। ਪੁਨ ਉਪਾਉ ਛੁਟਨਿ ਨਹਿਂ ਪੈਹੈਂ–'॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਰਿਸਾਏ। ਸੰਗ ਦੂਤ ਕੇ ਬਾਕ ਅਲਾਏ। 'ਭਾਜਹਿਂ ਗੀਦੀ ਹੋਹਿਂ ਗਵਾਰ। ਹਮ ਜੀਤਹਿੰਗੇ ਜੰਗ ਜੁਝਾਰ ॥ ੩੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਤੁਮਰੋ ਹੈ ਸ਼ਾਹੁ। ਹਮਰੋ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਲਾਹੁ। ਗਹਯੋ ਜਾਇ ਕੋ ਮਾਰਯੋ ਜਾਇ[2]। ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਕਾਇ॥੩੭॥ ਮੀਰੀ ਅਰੁ ਪੀਰੀ ਜਗ ਦੋਇ। ਗਾਦੀ ਤਖਤ ਲਿਏ ਹਮ ਸੋਇ। ਜੰਗ ਸੰਗ ਸਦ ਕਾਮ ਹਮਾਰਾ। ਮਾਰਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਬਧਯੋ ਅਖਾਰਾ ॥੩੮॥ ਜਿਸ ਮਗ ਭੇਜਯੋ ਮੁਗਲਸਖਾਨ। ਤਹਿਂ ਕੋ ਤੁਮ ਅਬਿ ਚਾਹਸਿ ਪਯਾਨ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬਧਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਅਪਰਾਧੁ। ਹੋਤਿ ਦੋਸ਼ ਜਹਿਂ ਦੁਖ ਲਹਿ ਸਾਧੁ ॥੩੯॥ ਤੁਮੈਰੇ ਹਤਨਿ ਹੇਤੁ ਉਤਪਾਤ। ਹੋਤਿ ਆਪ ਹੀ ਨਹਿਂ ਮਿਟ ਜਾਤਿ[3]। ਬਹੁ ਧੀਰਜ਼ ਕੋ ਹਮ ਸਮੁਝਾਵਾ। ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਮਨ ਲਗਾਵਾ ॥੪੦॥ ਹਮ ਨੇ ਕੌਨ ਦੁਰਗ ਅਬਿ ਪਾਯੋ। ਚਾਰਿ ਦਿਵਸ ਬਿਸਰਾਮ ਬਨਾਯੋ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਏ ਸਜ਼ਾਨ ਨ ਕਰੀ[4]। ਤਊ ਛਿਮਾ ਹਮ ਤੁਮ ਪਰ ਧਰੀ ॥੪੧॥ ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਜੇ ਚਹਹੁ ਜਿਠਾਈ[5]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਲਖਹੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਯਰਾਈ[6]–। ਕਹਹੁ ਦੂਤਿ ! ਇਮ ਅਬਦੁਲਖਾਨ।– ਜੇ ਮਿਲਿਬੋ ਚਹਿ ਮੁਗਲਸਖਾਨ[7] ॥ ੪੨ ॥ ਤੌ ਚਲਿ ਆਉ ਨ ਰੋਕਹਿ ਕੋਈ। ਜੇ ਹਟਿ ਜਾਹੁ ਤ ਜੀਵਨ ਹੋਈ। ਦੋ ਮਹਿਂ ਇਕ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਲਰਹਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਇ, ਹਟਿਬੇ ਜੀਜੈ–'॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿਰ ਧੁਨ ਗਮਨਯੋ ਤਬਿ ਦੂਤਿ। ਦੇਖਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਥਾ ਕਸੂਤ[8]। ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਜਾਇ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਕਹਯੋ ਨ੍ਰਿਭੈ ਜਿਮ[9], ਤਥਾ ਅਲਾਯੋ ॥ ੪੪ ॥ 'ਸੁਪਨੇ ਭੀ ਜਿਮ ਡਰਤਿ ਨ ਸ਼ੇਰ। ਤਿਮ ਹੇਰਯੋ ਗੁਰ ਬਡੋ ਦਲੇਰ। ਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿ

[1]ਕਿਸ ਵਡਿਆਈ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਮਾਣ ਨਾਂ ਕਰੋ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ। [2]ਕੌਣ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ (ਤੇ ਕੌਣ) ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [4](ਤੁਸੀਂ ਝੱਟ) ਚੜ੍ਹ ਆਏ ਹੋ (ਕੁਛ) ਪਛਾਣ ਨਾਂ ਕੀਤੀ। ਭਾਵ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਹਕੀਕਾਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ। [5]ਵਡਿਆਈ। [6]ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆਈ ਹੈ। [7]ਭਾਵ ਜੇ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। [8]ਜਿਸਤਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਦਸ਼ਾ। [9]ਜਿਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਨਿਰਭੈ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਸੂਬੇ ਉਮਰਾਏ। ਤਨਕ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਸ ਤੇ ਨਹਿਂ ਪਾਏ ॥ ੪੫॥ ਤਯਾਰ ਲਰਨ ਰਨ ਕੋ ਬਨਿ ਰਹਯੋ। ਡਰਤਿ ਨ, ਟਰਤਿ ਨ,ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਹਯੋ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੋਪਯੋ ਅਬਦੁਲਖਾਨ। ਜੰਗ ਕਰਨਿ ਕੋ ਭਾ ਸਵਧਾਨ ॥੪੬॥ ਚਲਯੋ ਸਮੁਖ ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰੇ। ਬਾਦਤਿ ਅਪਰ ਬਜੇ ਧੁਨਿ ਭਾਰੇ। ਸ਼ਲਖ ਤੁਫੰਗਨਿ ਸਮੁਖ ਚਲਾਈ। ਉਠਯੋ ਧੂਮ ਰਜ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੭ ॥ ਸੈਨਾ ਕਿਧੌਂ ਘਟਾ ਚਢਿ ਆਈ। ਧੁਖਹਿਂ ਪਲੀਤੇ ਛਟਾ ਸੁਹਾਈ। ਕਰਕਤਿ ਗਾਜ ਗਿਰਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ[1]। ਕਾਤੁਰ ਸਰਪ ਸੁਕਚਿ ਡਰ ਭਾਰੀ[2] ॥ ੪੮ ॥ ਮੋਰ ਸੂਰਮਾ ਸੁਨਿ ਹਰਿਖਾਏ।ਗੁਲਕਾਂ ਜਨੁ ਕਰਕਾ[3] ਬਰਖਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੀਰ ਸਮੀਰ ਬਹੋ ਬਿਨੁ[4]। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਦੀਖਤਿ ਹੈ ਬਨਿ ਠਨਿ[5] ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸਿ 'ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਯੁੱਧ। ਜੱਟੂ, ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਮਹਾਂ ਧੀਰ ਬਲਬੀਰ। ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਲਸ਼ਕਰ ਪਿਖਯੋ ਅਭੀਰ[6] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਟੋਲ ਅਸ਼ਟ ਜਿਨ ਬੰਧਨ ਕਰੇ। ਕੁਛ ਬਾਵੇਂ ਕੁਛ ਦਾਏਂ ਧਰੇ। ਆਗੇ ਅਰੁ ਪਾਛੇ ਨਿਜ ਕੀਨਿ। ਆਪ ਬੀਚ ਆਵਤਿ ਬਲ ਪੀਨ ॥ ੨ ॥ ਤਿਮ ਟੋਲਨਿ ਕੇ ਆਗੇ ਟੋਲਿ। ਕਰੇ ਆਪਨੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲਿ। 'ਡੇਰਾ ਤਜੀਅਹਿ ਕਰਹੁ ਪਿਛਾਰੀ। ਸ਼ਲਖ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ ਹੋਹੁ ਅਗਾਰੀ ॥੩॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਟੋਲਿ ਬਿਖੈ ਥਿਰਿ ਰਹੀਯਹਿ। ਵਧਿ ਬਹੁ ਆਗੇ ਹਤਨਿ ਨ ਕਹੀਯਹਿ'। ਸੈਨਾਂਪਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਸਮੁਝਾਏ। ਆਗੈ ਚਲੇ ਸੂਰ ਉਮਡਾਏ॥੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਕੇ ਬੀਚਿ ਬਿਰਾਜੈਂ। ਮਨਹੁ ਸੁਰਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਰਪਤਿ ਛਾਜੈ। ਕੈ ਜਾਦਵ ਮਹਿਂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ[7]। ਤਿਮ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ॥ ੫ ॥ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਧਾਰਾ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਐਂਚ ਸਕਹਿ ਬਲਿ ਭਾਰਾ। ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਈਛਨ ਦੇਖਿ। ਖਪਰੇ ਤਰਕਸ਼ ਭਰਯੋ ਅਸ਼ੇਖ[8] ॥ ੬ ॥ ਅਪਰ ਨਿਖੰਗ[9] ਸੰਗ ਉਚਵਾਏ। ਜਬਿ ਚਹੀਅਹਿ ਲੇਂ ਤੁਰਤ ਚਲਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਕਰਿਵਾਏ। ਸਿੱਖਯਾ ਕੋ

---

[1](ਕੜਕੜ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ) ਬਿਜਲੀ ਕੜਕਦੀ ਹੈ, (ਗੋਲੀਆਂ) ਬਹੁਤ ਡਿਗ- ਦੀਆਂ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ) ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [ਬਾਰੀ=ਪਾਣੀ, ਮੀਂਹ]। [2]ਸਰਪਾਂ ਰੂਪ ਕਾਇਰ ਬਹੁਤੇ ਡਰ ਨਾਲ ਸੰਕੁਚਦੇ ਹਨ। [3]ਗੜੇ। [4]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਾਣ ਰੂਪ ਪੌਣ ਚੱਲੇ ਬਿਨਾਂ। [5]ਬਣਾਉ ਤਣਾਉ। [6]ਬਹਾਦੁਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। (ਅ) (ਆਪਣੇ) ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਦਲੇਰ ਡਿੱਠਾ। [7]ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। [8]ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਤੇ ਭਯਾਨਕ (ਖਪਰੇ ਤੀਰ) ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰਾ ਤਰਕਸ਼ ਭਰ ਲਿਆ [ਸਿਸ:,ਤੀਕਸ਼ਣ=ਤ੍ਰਿੱਖੇ। ਭੀਖਣ=ਭਯਾਨਕ। ਈਕਸ਼ਨ=ਅੱਖ]। [9]ਹੋਰ ਭੱਥੇ।

ਦੈ ਦੈ ਘਰਿਵਾਏ ॥ ੭ ॥ ਸਿਪਰ ਬਿਸਾਲ ਧਰੀ ਭੁਜਮੂਲ[1]। ਸਵਾ ਪਾਂਚ ਸਿਰ ਕੋ[2] ਜਿਸ ਤੂਲ। ਖੜਗ ਖੇਤ ਕਰ ਬਾਮੇ ਧਰਨੀ[3]। ਪਦ ਸੋਂ ਫਾਂਦਨਿ ਰਿਪੁ ਤੇ ਜਰਨੀ ॥੮॥ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਚੌਰਾ ਖਰ ਧਾਰਾ[4]। ਦੀਰਘ ਹੁਤੋ ਦਿਪਤਿ ਗਰ ਧਾਰਾ। ਏਕ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਬਾਗ ਉਠਾਏ[5]। ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਲ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਏ ॥੯॥ ਜੱਟੂ ਗਯੋ ਸੈਨ ਲੈ ਸੰਗਿ। ਤੁਪਕ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਛੇਰਯੋ ਜੰਗ। ਠਹਾ ਠਹੀ ਬੰਦੂਕਨਿ ਹੋਈ। ਫੇਰਤਿ ਹਯ ਬਡ ਜੋਧਾ ਜੋਈ ॥ ੧੦॥ ਨਿਕਸਿ ਗੋਲ[6] ਤੇ ਲਰਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਤੁਫੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਜੱਟੂ ਕਰਯੋ ਨੇਰ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਲਾਗਤਿ ਗੁਲਕਾਂ ਰਿਦੇ ਕਰਾਲਾ ॥ ੧੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਬਹੁ ਵਧਯੋ ਅਧਿਕ ਜੱਟੂ ਸੁ ਬੀਰ। ਤਿਹ ਦੇਖਿ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਧੀਰ। ਲੇ ਸੰਗ ਸਹੱਸ੍ਰੈ ਅੱਗ੍ਰ ਚਾਲਿ। ਤਜਾਗੰਤਿ[7] ਤੁਪਕ ਨਾਦਤਿ ਕਰਾਲ ॥ ੧੨ ॥ ਲਗਿ ਗਿਰਤਿ ਸੁਭਟ ਘਾਇਲ ਘੁਮੰਤਿ। ਕਰਿ ਮਾਰ ਮਾਰ ਊਪਰ ਪਰੰਤਿ। ਕੁਛ ਢਰਯੋ ਭਾਨੁ ਤਬਿ ਦਯੋਸ ਮੱਧ[8]। ਭਿਰ ਪਰੇ ਸੂਰ ਚਹਿਂ ਜੀਤ ਜੁੱਧ ॥ ੧੩ ॥ ਕੜਕੰਤਿ ਦੀਹ ਛੁਟਕੰਤਿ ਜ੍ਵਾਲ[9]। ਕਸਿ-ਧੰਤਿ[10] ਬਹੁਰ ਬਾਰੂਦ ਡਾਲਿ। ਛਣਕੰਤਿ ਲਗਤਿ ਗਜ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ। ਗੁਲ-ਕਾਂਨਿ ਠੋਕਿ ਰਿਪੁ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ॥੧੪॥ ਧਰਿਧੰਤਿ ਸ਼ਿਸਤ[11] ਤੋਰਾ ਸੁ ਜੋਰਿ। ਧੁਖਿਧੰਤਿ ਪਲੀਤਾ ਠੌਰਿ ਠੌਰਿ। ਬਹੁ ਸ਼ਬਦ ਤੜਾ ਭੜ ਹੋਨਿ ਲਾਗਿ। ਛੁਟਿ ਗੁਲਕਾਂ ਜ੍ਵਾਲਾ ਜਾਗਿ ਜਾਗਿ ॥ ੧੫ ॥ ਬਡਿ ਉਠਯੋ ਧੂਮ ਲਿਯ ਗਗਨ ਛਾਇ। ਰਜ ਚਢੀ ਉਰਧ[12], ਰਵਿ ਨਹਿਂ ਦਿਖਾਇ। ਭਟ ਭਿਰੇ ਭੇਰਿ ਲਲ-ਕਾਰ ਬੋਲਿ। ਇਤ ਉਤ ਧਵਾਇ ਪਰਿ ਗਿਰਤਿ ਡੋਲਿ ॥ ੧੬ ॥ ਮਿਲਿ ਗਏ ਸੂਰ ਇਮ ਆਪ ਮਾਂਹਿ। ਦ੍ਵੈ ਨਦੀ ਬਹਤਿ ਇਕ ਥਾਨ ਜਾਂਹਿ। ਤੁਰਕਾਨ ਸੈਨ ਉਮਡੀ ਬਿਸਾਲ। ਗੁਲਕਾਂਨ ਮਾਰਿ ਗੇਰੇ ਉਤਾਲ॥੧੭॥ ਜੱਟੂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕੋ ਘੇਰਿ ਲੀਨਿ। ਤੁਰੰਗਨਿ ਧਵਾਇ ਆਗੇ ਸੁ ਕੀਨਿ। ਵਧਿ ਗਏ ਬਹੁਤ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ। ਹੁਇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਤੁਪਕਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥ ੧੮ ॥ ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਮੁਹੰਮਦਖਾਨ ਦੇਖਿ।"ਇਨ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਿ ਜੋ ਅਸ਼ੇਖ। ਭਟ ਅੱਗ੍ਰ

---

[1] ਮੋਢੇ (ਉਤੇ)। [2] ਸਵਾ ਪੰਜ ਸੇਰ ਦੇ। [3] ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਜੁੱਧ ਕਰਨ (ਵੇਲੇ ਜੋ ਢਾਲ ਕਿ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਧਾਰਨ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਉਛਲਕੇ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ (ਦਾ ਵਾਰ) ਸਹਾਰੀਦਾ ਹੈ। [4] (ਤਲਵਾਰ ਜਾਂ) ਖੰਡਾ ਚੌੜਾ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਵਾਲਾ [5] ਘੋੜੇ ਦੀ ਵਾਗ। [6] ਜੋਥਾ, ਝੁੰਮਲ। [7] ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [8] ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ (ਪਿੱਛੋਂ) ਤਦੋਂ ਕੁਝ ਸੂਰਜ ਢਲ ਗਿਆ। [9] ਤੋਪ ਬੰਦੂਕ। [10] ਭਰਦੇ ਹਨ। [11] ਸੇਧ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। [12] ਉੱਪਰ ਨੂੰ।

ਰੋਕ ਬਹੁ ਸਾਵਧਾਨ। ਇਕ ਬਾਰ ਪਰਹੁ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਹਾਨਿ'॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਸੈਨਪਤੀ ਕੇ ਬਾਕ ਬੀਰ।ਫਿਰਿ ਗਏ ਅੱਗ੍ਰ ਲਿਯ ਘੇਰ ਧੀਰ।ਜੱਟੂ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਚਿਤ ਤਨਕ ਕੀਨਿ। ਲਲਕਾਰ ਸੁਭਟ ਗਨ ਧੀਰ ਦੀਨਿ॥ ੨੦ ॥ ਇਕ ਬਾਰ ਮਾਰਿ ਗੁਲਕਾਂ ਗਿਰਾਇ। ਭਟ ਪਰੇ ਉਥਲ ਲਗਿ ਮਰਤਿ ਘਾਇ। ਕਿਸਹੂੰਨਿ ਸੀਸ ਫੁਟਯੋ ਮਰੰਤਿ। ਕਿਸ ਕੇਰਿ ਬਦਨ ਗੁਲਕਾ ਫੁਰੰਤਿ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਕਿਸ ਰਿਦਾ ਬਿਦੀਰਨਿ[2] ਪਰਤਿ ਭੂਮ। ਕਿਸਿ ਉਦਰ ਲਗੀ ਘਾਇਲ ਸੁ ਘੂਮਿ। ਕਿਸ ਬਾਂਹ ਟੂਟਿ,ਕਿਸ ਟਾਂਗ ਟੂਟਿ।ਬਹੁ ਤੁਪਕ ਛੋਰਿ ਦਲ ਅਧਿਕ ਜੁਟਿ ॥ ੨੨ ॥ ਬਹੁ ਗਿਰੇ ਸਿੱਖਯ ਤੁਰਕਾਂਨ ਸੰਗਿ। ਕਿਤ ਮਰੇ ਪਰੇ ਦੀਰਘ ਤੁਰੰਗ। ਕਿਤਹੂੰ ਭਜੰਤਿ ਛੂਛੇ ਪਲਾਂਣ[3]। ਕਿਤ ਘਾਇ ਸਹਤ ਦਰੜੇ ਕਿਕਾਂਣ[4] ॥੨੩॥ ਜੱਟੂ ਸੁ ਘਿਰੀਤ ਬਡ ਕੀਨ ਜੁੱਧ। ਗਨ ਤੁਰਕ ਮਾਰਿ ਮਾਰਤਿ ਸੁ ਕ੍ਰੁੱਧ।ਪਿਖਿ ਜਥੇਦਾਰ ਕੱਲਖਾਨ ਨਾਮ। ਸੋ ਭਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਬਡਿ ਜੰਗ ਧਾਮ ॥ ੨੪ ॥ ਤੁਪਕੰ ਤੜਾਕ ਬਹੁ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ। ਹਤਿ ਕਰੇ ਤੁਰਕ ਤਨ ਫੋਰਿ ਫੋਰਿ।ਜੋ ਹੁਤੇ ਅੱਗ੍ਰ ਕੁਛ ਮਾਰਿ ਦੀਨਿ। ਕੁਛ ਚਲੇ ਭਾਜਿ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਲੀਨਿ ॥ ੨੫ ॥ ਕਰਿ ਹਲਾਹੁਲ ਰੋਕੇ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਫਿਰ ਹਟੇਂ ਬੀਰ ਫੇਰੰਤਿ ਤੁੰਡ[5]। ਤੁਰਕਾਨ ਸੈਨ ਸਭਿ ਮੋਰਿ ਦੀਨਿ। ਗਿਸਿ ਪਰੇ ਸੁਭਟ ਰਣ ਅਧਿਕ ਕੀਨਿ ॥ ੨੬ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਬੈਰਮ ਖਾਂ ਮਨ ਕੋਪ ਭਯੋ, 'ਲਘੁ ਬਾਹਿਨੀ ਤੇ[6] ਕਿਮ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰੇ?। ਜੰਗ ਨਿਸੰਗ ਕਰੋ ਹਟਿ ਕੈ ਇਕ ਬਾਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਛੋਰਹੁ ਸਾਰੇ'। ਦੌਰ ਪਰੇ ਗੁਰੁ ਸੈਨ ਕੇ ਊਪਰ ਧੌਂ ਗੁਲਕਾਂ ਬਰਖੀ ਤਿਸ ਬਾਰੇ। ਚੇਤ ਮੈਂ ਬਾਰਦ ਘੋਰ ਕੈ ਧਾਇਹੁ[7] ਬੇਗਕਰੇ ਕਰਕਾ ਗਨ ਡਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਬੈਰਮ ਖਾਨ ਪਰਯੋ ਜਬਿ ਆਇਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਭਟ ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਭਾਰੇ।ਨੇਰ ਕਰਯੋ ਗਹਿ ਤੋਮਰ ਤੀਰਨਿ ਮਾਰਤਿ ਬੋਲਨਿ ਕੇ ਲਲਕਾਰੇ[8]।ਜੋ ਤੁਰਕਾਨਿ ਕੀ ਸੈਨ ਵਧੀ ਬਧ ਕੀਨਿ ਸਭੀ ਹਯ ਤੇ ਧਰ ਡਾਰੇ[9]। ਯੌਂ ਉਥਲੇ ਰਣਬੀਰ ਗਿਰੇ ਜਿਮ ਗਾਜ ਤੇ[10] ਦੀਹ ਸਮੂਹ ਮੁਨਾਰੇ ॥੨੮॥ ਟੂਟਿ ਕੇ ਜੁਟਿ ਤੁਫੰਗਨਿ ਛੂਟਤਿ ਫੇਰ ਅਰੇ ਕਰਵਾਰ ਨਿਕਾਰੇ[11]।

---

[1]ਗੋਲੀ ਫੋੜਦੀ ਹੈ। [2]ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜਾਕੇ। [3]ਸੱਖਣੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਵਾਲੇ। [4]ਘੋੜਿਆਂ ਨੇ। [5]ਮੁਖ। [6]ਥੋੜੀ ਫੌਜ (ਕੋਲੋਂ)। [7]ਬੱਦਲ ਗਰਜਕੇ ਧਾ ਕੇ ਆਏ। [8]ਬੋਲਕੇ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [9]ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਲਏ। [10]ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ। [11](ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡਿਗ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀ ਦੇ) ਜੱਟ ਟੁੱਟ ਗਏ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਛੁੱਟ ਗਈਆਂ ਫੇਰ ਤਲਵਾਰਾਂ ਧੂਹਕੇ ਅੜ ਖਲੋਤੇ।

ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਨੋ ਚਪਲਾ[1] ਚਮਕੈਂ ਲਿਪ ਸ਼੍ਰੋਣਤ[2] ਸੋਂ ਰੰਗ ਲਾਲ ਉਘਾਰੇ। ਮੋਂਢਨਿ ਤੇ ਕਟਿ ਬਾਹੁਨਿ ਕੋ ਤਜਿ ਬਾਹਨਿ ਭੂਮਿ ਪਰੰਤਿ ਜੁਝਾਰੇ[3]। ਗ੍ਰੀਵ ਕਟੀ ਕਿਸ, ਜਾਂਘ ਕਟੀ ਕਿਸ, ਛਾਤੀ ਫਟੀ ਗਿਰ 'ਹਾਇ' ਉਚਾਰੇਂ ॥ ੨੯॥ ਲੋਥ ਪੈ ਲੋਥ ਗਈ ਗਿਰ ਕੈ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕੇ ਛੁਟਿ ਚਾਲ ਪਨਾਰੇ[4]। ਬੋਲਤਿ ਘਾਵ ਭਕਾਭਕ, ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਿਰੇ ਹੁਇ ਘਾਇਲ, ਜਾੜਿ ਪੁਕਾਰੇ। ਹਾਥਨਿ ਮੈਂ ਤਰਵਾਰ ਗਹੀ ਨਿਕਸੇਤਨ ਪ੍ਰਾਨ,ਪੈ ਨਾਹਨਿ ਡਾਰੇ[5]।ਬਾਯਸ, ਗੀਧ, ਗੁਮਾਯ[6] ਮਹਾਂ, ਬਡਿ ਕੰਕ[7] ਅਘਾਤਿ ਹੈਂ ਮਾਸ ਅਹਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬਡਿ ਸੂਰਮਾ ਜੱਟੂ ਅਰਯੋ ਹੰਕਾਰ। ਖਾਂਨ ਮੁਹੰਮਦ ਤੁਰਕ ਕੌ ਦੋਨਹੁਂ ਭਿਰੇ ਜੁਝਾਰ ॥ ੩੧ ॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਤਬੈ ਸੁ ਕੋਪ ਸਿੱਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨੰਗਿਯਾਂ। ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੀ ਸੁਰੰਗ ਰੰਗ ਚੰਗਿਯਾਂ। ਕੜਾਕੜੀ ਮਚਾਇਕੈ ਨਚਾਇ ਕਾਲ ਜੀਹ ਸੀ[8]। ਉਭਾਰ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕੈ ਪੁਕਾਰ ਗਾਜ ਸੀਹ ਸੀ[9] ॥ ੩੨ ॥ ਸਧੀਰ ਬੀਰ ਬੀਰ ਕੈ ਸਰੀਰ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿਤੇ। ਅਭੀਰ ਪੀਰ ਨਾ ਗਿਨੈ[10] ਸਮੂਹ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਾਰਤੇ।ਘਮੰਡ[11] ਜੰਗਕੋ ਪਰਯੋ ਪ੍ਰਚੰਡ[11] ਸੂਰਮਾਨਿ ਤੇ[12]। ਗਿਰੰਤਿ ਖੰਡ ਖੰਡ ਹ੍ਵੈ, ਨ ਪੰਡ ਤੁੰਡ ਠਾਨਿਤੇ[13]॥੩੩॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ ਤਬਿ ਅਰਯੋ ਮੁਹੰਮਦਖਾਨ ਆਨਿ। ਜੱਟੂ ਸੁ ਬੀਰ ਜਹਿਂ ਜੁੱਧ ਠਾਨਿ। ਬਰਖੰਤਿ ਬਹੁਤ ਗੁਲਕਾਂ ਲਗੰਤਿ। ਪਟ ਭਰੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਸੂਰਾ ਪਰੰਤਿ[14] ॥ ੩੪ ॥ ਰਿਸਿ ਭਰਯੋ ਮੁਹੰਮਦਖਾਨਿ ਭਾਖਿ। 'ਨਹਿਂ ਭਾਗਿ, ਖਰੋ ਰਹੁ ਜੀਤ ਕਾਂਖਿ[15] !। ਮਮ ਹਾਥ ਕੇਰ ਇਕ ਤੀਰ ਦੇਖਿ। ਨਹਿਂ ਜਿਯਤਿ ਜਾਨਿ ਦੈ ਹੌਂ ਵਿਸ਼ੇਖ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਜਟੂ ਬਾਕ ਤਿਸ ਨਹਿਂ ਸਹਾਰ। ਲਲਕਾਰ ਪਰਯੋ ਇਕ ਬਿਰ ਪੁਕਾਰ। ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਤੁਪਕ ਤਿਹ ਤਾਕ ਲੱਛ[16]। ਗੁਲਕਾਂ ਚਲੀ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਰੱਛ[17] ॥੩੬॥ ਤਤਕਾਲ

[1]ਬਿਜਲੀਆਂ। [2]ਲਹੂ। [3]ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਾਂ ਕਟੀਆਂ ਜਾਕੇ (ਤਲਵਾਰ ਦਾ) ਵਾਹੁਣਾ ਛੁਟਦਾ ਜਾਕੇ ਸੂਰਮੇਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ (ਡਿੱਗ) ਰਹੇ ਹਨ। [4]ਪਰਨਾਲੇ। [5]ਪਰ (ਹੱਥੋਂ ਤਲਵਾਰਾਂ) ਨਹੀਂ ਸੁੱਟੀਆਂ। [6]ਗਿਦੜ। [7]ਚਿਟੀਆਂ ਚੀਲਾਂ, ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ। [8]ਕਾਲ ਦੀ ਜੀਭ ਵਰਗੀ (ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ)। [9](ਤਲਵਾਰ) ਉਭਾਰ ਕੇ 'ਮਾਰੋ ਮਾਰ' ਦੀ ਪੁਕਾਰ (ਐਉਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਮਾਨੋਂ ਸ਼ੇਰ ਗੱਜਦਾ ਹੈ। [ਗਾਜ ਸੀਂਹ ਸੀ] (ਅ) ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਙੂ ਹਸਦੀ (=ਚਮਕਦੀ) ਤਲਵਾਰ ਉਭਾਰ ਕੇ 'ਮਾਰੋ ਮਾਰ' ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। [10]ਸੂਰਮੇਂ ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦੇ। [11]ਪ੍ਰਚੰਡ ਘਮਸਾਨ। [12]ਸੂਰਮਿਆਂ ਤੋਂ। [13]ਪੀਲਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [14]ਰੰਗੇ ਹਨ। [15]ਹੇ ਜਿੱਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਿਆ! [16]ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ। [17]ਉਸ (ਜੱਟੂ ਨੇ) ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਦਾ ਬਚਾਉ ਕਰਕੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ।

ਤੁਰੰਗਮ ਮਾਰਿ ਲੀਨਿ। ਸਰ ਚਾਂਪ ਤੇ ਸੁ ਚਲਿਬੋ ਨ ਦੀਨਿ[1]। ਧਰ[2] ਖਰੋ ਭਯੋ ਨਿਜ ਕੋ ਸੰਭਾਰਿ। ਧਨੁ ਖੈਂਚਿ ਬਾਨ ਭਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰ॥੩੭॥ਛੁਟਿ ਗਯੋ ਸਰਪ ਸਮ ਜਾਇ ਲਾਗ। ਜੱਟੂ ਭੁਜਾਨ ਕੇ ਬੀਚਿ ਖਾਗ[3]।ਬਿਧ ਗਯੋ ਪਾਰਿ[4], ਗੁਰੁ ਰਾਖਿ ਲੀਨਿ। ਪੁਨ ਅਪਰ ਤੀਰ ਮਾਰਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੩੮ ॥ ਤਿਹ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗਮ ਦੀਨਿ ਗੇਰਿ। ਜੱਟੂ ਸੁ ਤਜਾਰਿ ਭਾ ਠਾਂਢਿ ਫੇਰਕਰਿ ਤੁਪਕ ਤਯਾਰ ਤਾਕੀ ਸੁ ਬੀਰ। ਧਨੁ ਖੈਂਚਿ ਮੁਹੰਮਦ ਤਾਕ ਤੀਰ ॥੩੯॥ ਛੁਟਿ ਪਰੇ ਦੁਹਨਿ ਤੇ ਏਕ ਬਾਰ। ਇਤਿ ਗੁਲਕਾਂ ਉਤ ਤੇ ਸਰ[5]ਪ੍ਰਹਾਰ। ਦੋਨਹੁ ਸੁ ਬੀਰ ਕੇ ਵਾਰ ਦੋਇ। ਲਗਿ ਦੁਹਨਿ ਅੰਗਿ ਉਰ ਬਿਧਤਿ ਸੋਇ ॥ ੪੦ ॥ ਜੱਟੂ ਕਿ ਰਿਦੇ ਲਗਿ ਤੀਰ ਪਾਰਿ। ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਭੂਮਿ ਖੈ ਕੈ ਭਵਾਰਿ[6]। ਉਤ ਲਗੀ ਜਾਇ ਗੁਲਕਾਂ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਫਟਿ ਗਯੋ ਤੁੰਡ ਭਟ ਪਿਖਤਿ ਝੁੰਡ॥੪੧॥ ਦੋਨਹੁਂ ਸੁ ਬੀਰ ਜੂਝੇ ਜੁਝਾਰ।ਦਲ ਦੁਹਨਿ ਦਿਸ਼ਨਿ ਤੇ ਭਟ ਨਿਹਾਰਿ। ਅਰਿਰਾਇ ਪਰੇ ਊਪਰ ਸੁ ਧਾਇ। ਇਕ ਬਾਰ ਖੈਂਚਿ ਕਰਵਾਰ, ਘਾਇ[7] ॥ ੪੨ ॥ ਲਰਿ ਮਰਤਿ ਤੁਰਤਿ ਨਹਿ ਅਟਕ ਹੋਤਿ। ਤਰਵਾਰ ਕਿ ਤੋਮਰ ਗਹਿ ਉਦੋਤਿ। ਵਾਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਹਿੰ ਦੇਰਿ ਲਾਇ। ਰਿਸ ਭਰੇ ਅਰੇ ਹੀ ਕਟਤਿ ਥਾਇੰ ॥ ੪੩ ॥ ਦਲ ਮਰਯੋ ਕਿਤਿਕ ਲੋਥਨ ਬਿਥਾਰਿ। ਪਰਿ ਰਹੇ ਬੀਰ ਬੰਕੇ ਜੁਝਾਰ। ਇਕ ਬਾਰਿ ਮਾਰਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸੁ ਕੀਨਿ। ਨਹਿੰ ਤੁਰਕ ਅਰੇ ਬਡ ਤ੍ਰਾਸ ਲੀਨਿ ॥ ੪੪ ॥ ਗੁਰੁ ਬੀਰ ਏਕ, ਦਸ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੰਗਿ।ਠਹਿਰੈਂ ਨ ਅੱਗ੍ਰ ਭਾ ਭੀਮ ਜੰਗ।ਬਹੁ ਕਰੀ ਮਾਰ ਕੱਲਯਾਨ ਬੀਰ। [8] ਤੋਮਰ ਤੁਫੰਗ ਤਰਵਾਰ ਤੀਰ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਜੱਟੂ ਅਰੁ ਮਹੰਮਦ ਖਾਨ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਦ੍ਵਿਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਬੈਰਮਖਾਨ, ਮਥੁਰਾ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਜਬਿ ਭਜੇ ਦੇਖੇ ਅਬਦੁਲਖਾਨ । ਬਡੋ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਤਪ ਗਯੋ ਬੋਲਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਮਹਾਨ ॥੧॥ ਸੈਯਾ ॥ ਬੈਰਮਖਾਨ ਕੋ ਤੀਰ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਕੋਪ ਕੋ ਧਾਰਿ ਕਹਯੋ ਸਮੁਦਾਈ[9]। 'ਕਯੋਂ ਨ ਥਿਰੋ ? ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਪਰਯੋ ਅਬਿ ਭਾਜਿ ਕੈ ਜਾਹੁਗੇ ਕੌਨ ਸੇ ਥਾਈਂ ? । ਕਯਾ ਤੁਮ ਲਾਜ

---

[1](ਮਹੰਮਦ ਖਾਨ ਦਾ) ਤੀਰ ਧਨੁਖ ਤੋਂ ਚੱਲਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। [2]ਧਰਤੀ ਤੇ । [3]ਚੁਭ ਗਿਆ। [ਹਿੰਦੀ, ਖਾਗਨਾ, ਚੁਭਣਾ, ਗੱਡ ਜਾਣਾ]। [4]ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ । [5]ਤੀਰ । [6]ਭਵਾਲੀ ਖਾਕੇ । [7]ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤੇ । [8]ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ।

ਪੈ ਗਾਜ ਪਰੀ[1], ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਥੇ ਮਿਲਿ ਕੈ ਅਗੁਵਾਈ[2]।–ਕੌਨ ਅਰੈ ਹਮ ਸੰਗਿ ਮਹਾਂ ਭਟ–, ਥੋਰੇ ਈ ਸਿੱਖਨਿ ਦੀਨੋ ਪਲਾਈ[3] ॥ ੨ ॥ ਤੂਰਨ ਤੂੰ ਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਜਾਹੁ ਸਭੈ ਭਟ ਰੋਕਹੁ ਦੈ ਲਲਕਾਰਾ'। ਬੈਰਮਖਾਨ ਸੁਨੇ ਬਚ ਬਾਨ ਸੇ, ਕ੍ਰੋਧ ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਸਹਾਰਾ॥ਲੈ ਦਲ ਕੋ ਉਮਡਯੋਇਕ ਵਾਰ ਹੀ, ਪੀਸਤਿ ਦਾਂਤਨਿ ਕੋ ਬਲ ਧਾਰਾ। ਆਇ ਪਰਯੋ ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਪੈ ਥਿਰ ਹੋਤਿ ਭਏ ਬਡ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰਾ[4] ॥ ੩ ॥ ਮਾਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਮਾਚੀ ਘਨੀ,ਨ ਅਰੇ ਸਿਖ,ਬੈਰਮਖਾਨ ਭਜਾਏ। ਤੋਮਰ ਤੀਰਨਿ ਸੋਂ ਗੁਲਕਾਨਿ ਕਰੀ ਬਰਖਾ ਇਕਸਾਰ ਧਵਾਏ[5]। ਦੋਨਹੁਂ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮਰਿ ਕੈ ਭਟ ਹੂਰ ਬਿਮਾਨ ਚਢੇ ਮੁਦ ਪਾਏ। ਦੇਹਿ ਤਜੀ ਸਭਿ ਪਾਪਨਿ ਕੇ ਜੁਤਿ ਪੁੰਨ ਸਰੀਰ ਕੋ ਧਾਰਿ ਸਿਧਾਏ[6] ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਆਦਰ ਤੇ ਮਥੁਰਾ[7] ਢਿਗ ਹੇਰਾ। 'ਜਾਹੁ ਬਲੀ ! ਇਹ ਖਾਨ ਜੁ ਆਵਤਿ ਮਾਰਤਿ ਹੈ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ। ਰੋਕਹੁ ਅੱਗ੍ਰ, ਹਤੋ ਕਰਿ ਜੰਗ, ਕਹਾਵਤਿ ਹੈ ਇਹ ਬੀਰ ਬਡੇਰਾ। ਮਾਰੇ ਘਨੇ ਭਟ,ਨਾ ਅਟਕਯੋ ਕਿਤ, ਕਾਟਤਿ ਹਾਥ ਗਹੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਾ[8] ॥ ੫ ॥ ਸਾਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਥੁਰਾ ਮਨ ਆਨੰਦ ਕੋ ਉਪਜਾਏ। 'ਆਪ ਸਹਾਇ ਕਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ ਮਾਰਤਿ ਹੌਂ ਇਸ ਕੋ ਉਥਲਾਇ। ਕਨਾ ਇਹ ਗੀਦੀ ਗਵਾਰ ਅਹੈ ਗਨ ਕਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਚਲੇ ਇਤ ਆਇ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਬਲ ਦੀਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੋ ਗਹੈਂ ਹਮ ਜਾਏ' ॥੬॥ ਯੌਂ ਕਹਿ ਕੈ ਗੁਰੁ ਆਇਸੁ ਲੇ, ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ, ਹਯ ਤੇਜ ਕਰਯੋ। ਚਾਰ ਸੈ ਸੂਰ ਚਲੇ ਜਿਹ ਸੰਗ ਸੁ ਮਾਰਿ ਹੀ ਮਾਰ ਕੋ ਸ਼ੋਰ ਪਰਯੋ। ਦੀਹ ਦਮਾਮਨਿ ਚੋਬ ਲਗੇ ਸੁਨਿ ਬੀਰਨਿ ਕੇ ਉਰ ਮੋਦ ਭਰਯੋ। ਤੇਜ਼ ਤੁਰੰਗ ਸੰਭਾਰਿ ਤੁਫੰਗਨਿ ਜੰਗ ਰਚਯੋ ਉਤਸਾਹੁ ਧਰਯੋ ॥ ੭ ॥ ਬੈਰਮਖਾਨ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਥਾਂਨ ਕਰੈ ਭਟ ਹਾਨ,ਗਯੋ ਤਹਿਂ ਧਾਇ।ਯੌਂ ਲਲਕਾਰਿ ਪਰਯੋ ਤੁਰਕਾਨ ਮੈਂ,ਸ਼ੇਰ ਪਰੈ ਮ੍ਰਿਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੈਂ ਜਾਇ।ਮਾਰਿ ਕਰੀ ਬਰਖਾ ਗੁਲਕਾਨਿ ਕੀ ਜਨੌਂ ਘਨ ਊਨਵ[9] ਕੈ ਬਰਖਾਇ। ਸੂਰ ਦੜਾਦੜ ਭੂਮਿ ਪਰੈਂ ਬਨ ਮੈਂ ਤਰੁ ਖਾਤੀ[10] ਜਨੌਂ ਕਾਟ ਗਿਰਾਇ ॥੮॥ ਲੋਹ ਮਚਯੋ ਦੁਹੂੰ ਓਰਨਿ ਤੇ ਜਨੁ

[1]ਕੀ ਤੇਰੀ ਲੱਜਾ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ? [2]ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮਿਲਕੇ ਵਧ ਵਧ ਕੇ ਬੋਲਦੇ ਸੀ। [3]ਥੋੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਹੀ (ਤੁਹਾਨੂੰ) ਨਠਾ ਦਿੱਤਾ। [4]ਜੰਗਜੂ ਸੂਰਮੇ। [5]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ। [6]ਪਾਪਾਂ ਵਾਲੀ ਦੇਹ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਪੁੰਨੀ ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੇ ਗਏ (ਭਾਵ ਦੇਵਤਾ ਰੂਪ ਹੋਕੇ)। [7]ਸੂਰਮੇ ਦਾ ਨਾਮ। [8]ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਫੜਕੇ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [9]ਓਰੜਕੇ। [10]ਤਰਖਾਣ।

ਓਰਨਿ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਪਾਕ[1] ਗਿਰੀ। 'ਹਾਇ' ਉਚਾਰਤਿ ਘਾਇਲ ਆਰਤ[2], ਬੀਰ ਬੰਗਾਰਤਿ ਧੀਰ ਧਰੀ। ਆਪਸ ਮੈਂ ਉਰਝੇ ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ ਮਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ ਦੀਹ ਕਰੀ। ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਭੂਮਿ ਰੰਗੀਨ ਭਈ ਗਨ ਲੋਥਨਿ ਪੈ ਗਨ ਲੋਥ ਪਰੀ॥੯॥ਬੀਰ ਟਿਕੇ ਨ ਕਟੇ ਰਨ ਖੇਤ ਮੈਂ, ਓਜ ਤੇ ਨਾਂਹਿ ਮਿਟੇ ਲਰਿ ਕੈ। ਹੋਤਿ ਭੁਏ ਪਟ ਲਾਲ ਸਮੂਹਨਿ ਚਾਚਰ[3] ਖੇਲਤਿ ਜਯੋਂ ਵਿਰਿਕੈ।ਕਾਸ਼ਟ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਨਿ ਕੋ[4] ਬਡ ਨਾਦ ਭਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ ਰਹੇ ਅਰਿਕੈ। ਕੋ ਨ ਮਿਟਯੋ ਦੁਹੂੰ ਓਰਨਿ ਤੇ ਚਪਿ[5] ਆਪਸ ਬੀਚਿ ਗਿਰੇ ਮਰਿਕੈ ॥ ੧੦ ॥ ਮਾਰ ਮਚੀ, ਕਹਿ 'ਮਾਰਿ ਹੀ ਮਾਰਿ' ਸੁ ਮਾਰ ਕਰੇ ਹਥਿਯਾਰਨਿ ਸੰਗਾ। ਭੀਮ ਭਯੋ ਰਣ ਖੇਤ ਮਹਾਂ ਪਿਖਿ ਕਾਇਰ ਕੇ ਉਰ ਹੋਤਿ ਅਤੰਗਾ[6]। ਸੂਰਨਿ ਕੇ ਮੁਖ ਲਾਲੀ ਚਢੀ ਰਿਪੁ ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ ਬਿਚ ਜੰਗ ਨਿਸੰਗਾ। ਸੀਸ ਕਟੇ ਗਨ, ਬਾਹੁ[7] ਕਟੇ ਗਨ, ਬਾਹ[8] ਕਟੇ ਗਿਰ ਗੇ ਬਿਨ ਅੰਗਾ ॥੧੧॥ ਰੋਕੀ ਅਗਾਰੀ ਜਬੈ ਮਥਰਾ ਤਬਿ ਬੈਰਮਖਾਨ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਏ। 'ਮਾਰਹੁ ਰੇ ਕਿਮ ਠਾਂਢਿ ਰਹੇ, ਭਟ ਥੋਰੇ ਅਹੈਂ ਕਿਸ ਨੇ ਅਟਕਾਏ ?'। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਹੱਸ੍ਰ ਸੂਰਮੇ ਆਇ ਪਰਯੋ ਹਥਿਆਰ ਉਠਾਏ। ਮਾਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਐਸੀ ਕਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਇਨ ਕੇ ਹਯ ਤੇ ਉਥਲਾਏ॥ ੧੨ ॥ ਕੇਤਿਨ ਕੇਰਿ ਤੁਰੰਗ ਹਤੇ ਰਣਿ[9], ਕੇਤਿਕ ਬੀਰ ਮਰੇ ਹਯ ਛੋਰੇ। ਕੇਤਿਨਿ ਕੀ ਭੁਜ ਕਾਟਿ ਦਈ ਅਰਿ ਕੇਤਿਨਿ ਕੇ ਗੁਲਕਾਂ[10] ਉਰ ਵੋਰੇ। ਕੇਤਿਨਿ ਕੀ ਕਟਿ ਗ੍ਰੀਵ ਗਈ ਸੁ ਕਬੰਧ[11] ਉਠੇ ਪਿਖਿ ਦਾਰੁਨ ਦੌਰੇ। ਕੇਤਿਨਿ ਕੀ ਕਟਿ ਜੰਘ ਗਈ ਲੰਗਰੇ ਸੁ ਖਰੇ ਮੁਖ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਓਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਰੋਸ ਭਰਯੋ ਮਥੁਰਾ ਹਯ ਫੇਰਤਿ ਮਾਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਟਾਵੈ। ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ ਬਜੈਂ ਦੁਹੁੰ ਓਰਨਿ ਤੀਰਨਿ ਤੋਮਰ ਤਾਕ ਚਲਾਵੈਂ।'ਮਾਰਹੁ ਮਾਰਿ' ਪੁਕਾਰਤਿ ਹੈਂ ਮੁਖ ਸ਼੍ਰੋਣ ਭਰੇ ਅਸਿ ਕੋ[12] ਚਮਕਾਵੈਂ। ਟੂਟ ਪਰੇ ਭਟ ਜੁਟ ਗਏ,ਅਟਕੇ ਨ ਮਿਟੈਂ, ਲਟਕੇ ਝਟਕਾਵੈਂ[13]॥੧੪॥ ਯੋਂ ਜਬਿ ਮਾਰਿ ਮਚੀ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ, ਬੀਰ ਗਿਰੇ

[1]ਪੱਕੀ ਖੇਤੀ। [2]ਦੁਖੀ ਜ਼ਖਮੀ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਹੋਲੀ [ਸੰਸਃ, ਚਰ੍ਚਰੀ=ਹੋਲੀ ਦਾ ਗੀਤ, ਤਮਾਸ਼ਾ, ਹੋਲਾ ਆਦਿ]। [4]ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ। [5]ਖਿਝਕੇ। [6]ਡਰ। [7]ਬਾਹਾਂ। [8]ਘੋੜੇ [ਸੰਸਃ, ਵਾਹ]। (ਅ) ਵੇਗਾਂ। [ਸੰਸਃ, ਵਹ੍=ਲਦੀ ਫਿਰਨਾ]। [9]ਜੰਗ ਵਿਚ। [10]ਗੋਲੀਆਂ ਨੇ। [11]ਧੜ। [12]ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੂੰ। [13]ਟੁਟ ਕੇ ਪਏ ਸੂਰਮੇ (ਤੇ ਆਪੋ ਵਿਚ) ਜੁੱਟ ਗਏ, (ਆਪੋ ਵਿਚ) ਅੜੇ ਹੋਏ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, (ਆਪ) ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ। (ਅ) (ਤਲਵਾਰ) ਟੁੱਟ ਪਈ ਤੇ ਸੂਰਮੇ ਜੁੱਟ ਗਏ (ਹਥੋ ਹਥੀ ਤੇ) ਪਰਸਪਰ ਅੜੇ ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ, ਚੰਬੜੇ ਹੋਏ ਝਟਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਮਰਿਕੈ ਸਮੁਦਾਈ । ਬੈਰਮਖਾਨ ਅਰਯੋ ਤਬਿ ਆਪ ਹੀ ਬੀਰ ਕਿਤੇਕ ਹੈਂ ਸੰਗ ਸਹਾਈ । ਖੈਂਚਿ ਲਈ ਕਰਵਾਰਨਿ ਮਯਾਨ ਤੇ ਮਾਰਤਿ ਬੇਗ ਅਰੈ[1] ਅਗੁਵਾਈ । ਆਵਤਿ ਗੇਰਤਿ ਸੂਰਨਿ ਕੋ, ਠਹਿਰੈ ਨਹਿਂ ਕੋ, ਅਸ ਮਾਰ ਮਚਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਹੰਸਕ ਛੰਦ ॥ ਬੈਰਮਖਾਨਾ । ਕੀਨਿ ਮਦਾਨਾ । ਖੈਂਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ । ਬੀਰਨਿ ਹਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥ ਕੋ ਨ ਅਰੰਤਾ । ਮਾਰਿ ਗਿਰੰਤਾ । ਰੌਰ ਮਚੰਤਾ । ਜੋ ਬਲਿਵੰਤਾ ॥ ੧੭ ॥ ਘੋਰ ਨਚਾਵੈ । ਵਾਰ ਚਲਾਵੈ । ਘਾਇਨਿ ਘਾਵੈ[2] । ਹੈ ਉਬਲਾਵੈ ॥੧੮॥ ਜਾਨਤਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਸਿ ਛਿੱਦ੍ਯਾ[3] । ਨਾ ਅਟਕੰਤਾ । ਸਿੱਖਨਿ ਹੰਤਾ ॥੧੯॥ ਸੂਰ[4] ਜੁ ਔਰੇ । ਆਵਤਿ ਦੌਰੇ । ਤੋਮਰ ਤੀਰੈ । ਬੇਧਿ[5] ਸਰੀਰੈ ॥੨੦॥ ਸਿੱਖਨਿ ਹੇਰਾ । ਬੀਰ ਬਡੇਰਾ । ਮਾਰਤਿ ਖੱਗੀ । ਧਾਵਤਿ ਅੱਗੀ ॥ ੨੧ ॥ ਦੀਹ ਹੰਕਾਰੀ[6] । ਆਇ ਅਗਾਰੀ । ਸੈਨ ਸੰਘਾਰੀ । ਹੈ ਬਲਿਭਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਹਰਿ ਬੋਲਮਨਾ ਛੰਦ ॥ ਪਿਖਿ ਕੈ ਮਥਰਾ । ਰਣ ਭਾ ਸੁਥਰਾ[7] । ਭਟ ਕਾਟਿ ਗਿਰੇ । ਗਨ ਦੇਹਿ[8] ਪਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਜਹਿਂ ਖਾਨ ਖਰੋ । ਤਹਿਂ ਆਨਿ ਅਰੋ । ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਿਏ । ਤਹਿ ਠਾਂਢ ਕਿਏ ॥੨੪॥ ਅਗਨੀ ਉਗਲਾ । ਗੁਲਕਾਨਿ ਡਲਾ[9] । ਕਸਿ ਛੋਰਿ ਦਈ[10] । ਬਹੁ ਮਾਰਿ ਕਈ ॥ ੨੫ ॥ ਭਟ ਭੂਮਿ ਗਿਰੇ । ਹਯ ਛੂਛ ਫਿਰੇ । ਤੁਰਕਾਨਿ ਹਨੇ । ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ਘਨੇ ॥੨੬॥ ਦਿਸਿ ਦ੍ਵੈ ਰਿਸ ਕੈ । ਤੁਪਕਾਂ ਕਸਿ ਕੈ । ਸਮੁਦਾਇ ਛਟੈਂ । ਮੁਖ ਸੂਰ[11] ਜੁਟੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਨਹਿਂ ਪਾਛਿ ਹਟੇ । ਤਿਸ ਥਾਨ ਲਿਟੇ । ਸਿਰ ਫਟਿ ਗਏ । ਗੁਲਕਾਨਿ ਹਏ ॥ ੨੮ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਲਾਇ ਕੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਰੋਸ ਭਰਯੋ ਮਥੁਰਾ ਮਨ ਮੈਂ । ਬੈਰਮਖਾਨ ਕੋ ਨੇਰ ਢੁਕਯੋ ਪਿਖਿ ਆਵਤਿ ਦੀਹ ਵਧਯੋ ਰਨ ਮੈਂ । ਊਚਿ ਪੁਕਾਰ ਕਹਯੋ ਲਲਕਾਰ 'ਹਨੇ ਭਟ ਤੈਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਗਨ ਮੈਂ । ਸੂਰ ਮਿਲਯੋ ਨਹਿਂ ਕੋ ਅਬਿ ਲੌਂ, ਥਿਰਤਾ ਕਰਿ ਬੀਰ ! ਅਯੋਧਨ ਮੈਂ[12] ॥ ੨੯ ॥ ਸਾਮੁਹੇ ਮੋਹਿ ਖਰੋ ਅਬਿ ਹੋਹੁ, ਟਰੋ ਨਹਿਂ, ਤੋਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁੰ ਹਾਥਾ' । ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਬੈਰਮਖਾਨ ਹਸਯੋ 'ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਕਯਾ ਹਥਿ-ਆਰਨਿ ਗਾਥਾ ? । ਮੈਂ ਜਬਿ ਲੌਂ ਨ ਕੁਪਯੋ ਤੁਮ ਪੈ ਤਬਿ ਲੌਂ ਤੁਰਕਾਨਿ

[1](ਜੋ) ਅੜੇ । [2]ਜ਼ਖਮਾਂ ਤੇ ਜ਼ਖਮ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । [3]ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਵਿੱਦਯਾ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟਣ ਦੀ (ਤਕੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦਾ ਅੰਸੂ ੩੧ ਅੰਕ ੩) । [4]ਸੂਰਮੇਂ । [5]ਵਿੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ । [6]ਬੜੇ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹੈ । [7]ਚੰਗਾ । [8]ਸਰੀਰ । [9]ਅਗਨੀ ਉਗਲਾ (=ਬੰਦੂਕਾਂ) ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਪਾਈਆਂ । [10]ਘਿਸਤੀ ਵੰਨ੍ਹਕੇ ਚਲਾਈਆਂ । [11]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ । [12]ਜੁੱਧ ਵਿਚ, ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਵਿਚ [ਸੰਸ:, ਆਯੋਧਨ]। (ਅ) ਮੈਂ ਉਹ (ਸੂਰਮਾ) ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । [ਸੰਸ:, ਅਯੋਧਯ] ।

ਹਨਹੁ ਬਲਿ ਸਾਥਾ। ਦੇਖਹੁ ਮਾਰਤਿ ਹੌਂ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹੌਂ ਬਹੁ ਰੁੰਡ[1] ਕਟੌਂ ਗਨ ਮਾਥਾ[2]॥੩੦॥ਬੋਲਤਿ ਬੈਰਮਖਾਨ 'ਖਰੋ', ਤਬਿ ਜੋਰਿ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਘੋਰ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਯੌਂ ਕੜਕੀ ਜਨੁ ਗਾਜ ਪਰੀ, ਲਖਿ ਖਾਨਿ ਤੁਰੰਗ ਕੁਦਾਇ ਅਗਾਰੀ[3]।ਆਪ ਗਯੋ ਬਚਿ ਬਾਹਨਿ ਕੇ ਲਗਿ[4] ਟੂਟ ਗਈ ਤਿਹ ਟਾਂਗ ਪਿਛਾਰੀ। ਤੂਰਨ ਹੀ ਅਵਿਨੀ ਗਿਰ ਗਾ, ਪਦ ਤੀਨ ਤੇ ਨਾਹਿਨਿ ਚਾਲਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਬੈਰਮਖਾਨ ਖਰੋ ਧਰਨੀ ਪਰ ਢਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋ ਹਾਥ ਸੰਭਾਰੇ। ਹ੍ਵੈ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਲਾਗਿ ਕਟੇ ਗਨ ਅੰਗ ਧਰਾ ਪਰ ਡਾਰੇ। ਘੋਰਨਿ ਕੈ ਅਰੁ ਸੂਰਨਿ ਕੈ ਅਸਿ ਮਾਰਤਿ, ਆਪ ਬਚਾਵਨਿ ਧਾਰੇ। ਕੇਤੇ ਗਿਰੇ ਭਟ ਨਾਂਹਿ ਸੰਭਾਰਤਿ ਕੇਤਿਕ ਆਇ ਪਰੈਂ ਲਲਕਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਭਟ ਮਾਰਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਬੈਰਮਖਾਨ ਕੋ ਘੇਰਿ ਲਯੋ। ਖਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸਿ ਤੇ, ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਪਾਇ ਨ ਘਾਇ ਘਯੋ[5]। ਚੰਚਲਤਾ ਧਰਿ ਨਾਚਤਿ ਹੈ ਜਨੁ ਢਾਲ ਤੇ ਵਾਰ ਕੋ ਰੋਕ ਦਿਯੋ। ਤੇਗ ਤੇ ਮਾਰਤਿ ਆਪਿ ਬਚਾਇ ਕੈ ਸੂਰ ਹਿਰਾਨ ਭਏ ਨ ਹਯੋ[6]॥੩੩॥ਯੌਂ ਪਿਖਿ ਕੈ ਮਥੁਰਾ ਰਿਸਿ ਕੈ ਹਯ ਤੇ ਉਤਰ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲ ਤਹਾਂ। ਦਾਵ ਤਕ੍ਯੋ, ਕਰ-ਵਾਰ ਨ ਖਾਇ, ਇਤੈ ਉਤ ਧਾਇ ਬਚਾਇ ਮਹਾਂ। ਤੂਰਨਤਾ ਧਰਿ ਕੈ ਤਬਿ ਔਚਕ ਜੋਰ ਕਰ੍ਯੋ ਹਤਿ ਵਾਰ ਜਹਾਂ[7]। ਦੋਨ ਭੁਜਾਨ ਕੇ ਬੀਚ ਗਹ੍ਯੋ, ਛੁਟਿ ਜਾਨ ਚਹ੍ਯੋ, ਛੁਟਿਬੋ ਨ ਲਹਾ ॥ ੩੪॥ ਬਾਹਿਨ ਕੇ ਬਲ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਉਲਟਾਇ ਕੈ ਬੈਰਮਖਾਂਨ ਗਿਰਾਯੋ। ਛੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹਨੀ ਤਿਸ ਗ੍ਰੀਵ ਕਟ੍ਯੋ ਧਰ ਤੇ ਸਿਰ ਦੂਰ ਬਗਾਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਮਥੁਰਾ ਬਲ ਕੋ[8] ਗੁਰੁ ਕੋ ਦਲ ਦੀਰਘ ਹੀ ਹਰਖਾਯੋ। ਖਾਨ ਕੀ ਸੈਨ ਰਿਸੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਜਿਨ ਕੋ ਸਿਰਦਾਰ ਧਰਾ ਉਥਲਾਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਆਨਿ ਪਰੇ ਮਥਰਾ ਸਿਰ* ਊਪਰ ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਹਨੈ ਤਰਵਾਰੈਂ। ਘੇਰਿ ਲਿਯੋ ਬਡ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਰਾਤਿ ਕੋ ਚੰਦ ਜਥਾ ਪਰਵਾਰੈਂ। ਹ੍ਵੈ ਪੁਰਜ਼ੇ ਪੁਰਜ਼ੇ ਗਿਰ ਗਾ ਤਬਿ ਆਪਿ ਮਰ੍ਯੋ ਬਹੁ

[1]ਧੜ। [2]ਸਿਰ। [3]ਬੈਰਮਖਾਨ ਨੇ ਲਖ ਲਿਆ ਤੇ ਘੋੜਾ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕੁਦਾ ਲਿਆ। [4]ਭਾਵ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਲੱਗੀ। [5]ਸਾਰੇ ਹੀ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ (ਪਰ ਉਸ) ਨੇ ਜ਼ਖਮ ਨਾ ਖਾਧਾ। (ਅ) ਭਾਵ ਦਾਉ ਘਾਉ ਨੂੰ ਬਚਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [6]ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। [7]ਬਲ ਨਾਲ ਵਾਰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ। [8]ਮਥਰਾ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ।

*ਪਾ:-ਸਿਖ।

ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਮਾਰੈ। ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਬਿਕਸੇ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ[1], 'ਧੰਨ' ਸਭੈ ਸਿੱਖ ਤਾਂਹਿ ਉਚੋਰੈਂ ॥੩੬॥ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਸੈਨ ਗਈ ਤਜਿ ਹਾਥ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੋ ਲਲਕਾਰੇ। ਤੋਮਰ ਕੀ ਬਡ ਮਾਰ ਮਚੀ, ਤਲਵਾਰ ਨਚੀ, ਚਲਿ[2] ਲੋਹੂ ਪਨਾਰੇ। ਫੇਰਿ ਕਟਾਰਨਿ ਜੂਟਿ ਗਏ ਜਨੁ ਹੇਰੁ ਬਰੰਗਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇ ਵਾਰੇ[3]। ਮਾਰਿ ਮਰੇ ਧਰ[4] ਬੀਚ ਪਰੇ, ਧਰ[5] ਸੀਸ ਕਟੇ ਨ ਹਟੇ ਪਿਛਵਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਮਾਚਯੋ ਘਮਸਾਨ ਤਬਿ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਬੀਰ। ਪਿਖਿ ਭਾਜੇ ਕਾਇਰ ਤਬੈ, ਸੂਰ ਰਹੇ ਧਰਿ ਧੀਰ ॥ ੩੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਬੈਰਮਖਾਨ ਅਰ ਮਥਰਾ ਸਿੱਖ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਬਲਵੰਡ ਖਾਂ ਤੇ ਕਲਜਾਨਾ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਜੇ ਜੁਝਾਊ[6] ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਉਮਡਿ ਚਲੀ ਬਡ ਸੈਨ। ਕੱਲਜਾਣਾ ਤਬਿ ਕੋਪ ਕੈ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਪਿਖਿ ਨੈਨ ॥ ੧ ॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ ਜਹਾਂ ਤੇਗ਼ ਗਾੜ੍ਹੇ, ਕਰਾਦੋਲ[7] ਚਾਲੈਂ। ਪਰਯੋ ਧਾਇ ਸੂਰਾ ਅਨੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਾਲੈਂ[8]। ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਮੈਂ ਦੋਇ ਡਾਲੰਤਿ ਗੋਰੀ। ਕਰਯੋ ਢੋਇ ਢੂਕੇ ਇਕੰਬਾਰ ਛੋਰੀ ॥ ੨ ॥ ਪਲੀਤੇ ਧੁਖੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜ੍ਵਾਲਾ ਉਗਾਲੀ[9]। ਉਠੈ ਨਾਦ ਊਚੇ ਦੁਊ ਓਰ ਚਾਲੀ। ਬਹੀ ਸੂੰਕ ਗੋਰੀ ਸੜਾਕੇ ਲਗੰਤੀ। ਕਿਸੂ ਤੁੰਡ ਕੈ ਮੁੰਡ ਖੰਡੇ ਧਸੰਤੀ[10] ॥੩॥ ਕਸੈਂ ਫੇਰ ਬਾਰੂਦ ਡਾਲੈਂ ਸ਼ਿਤਾਬੀ। ਲਗੈਂ ਸੂਰ ਘੂਮੈਂ ਗਿਰੈਂ ਜਯੋਂ ਸ਼ਰਾਬੀ। ਛਟੰਕਾਰ ਹਵੈ ਗਜੇ ਕੇਰ ਠੋਕੇ[11]। ਕੜਾਕਾੜ ਛੋਰੈਂ ਸਭੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਰੋਕੇ ॥ ੪ ॥ ਜਹਾਂ ਖਾਨਕੇ ਹੂੰਗ ਬਾਂਧੇ[12] ਲਰੰਤੇ। ਕਰੀ ਮਾਰ ਭਾਰੀ ਗਿਰੰਤੇ ਮਰੰਤੇ। ਪਰੇ ਜਾਇ ਜੋਧਾ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਬੰਕੇ। ਕਰੈਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਭੂਰ ਨਾਂਹੀ ਅਤੰਕੇ[13] ॥੫॥ ਧਰੈਂ ਸੂਰਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਕੋ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਬੰਗਾਰੈਂ ਮਲੇਛਾਨਿ ਸੌਹੈਂ ਚਲਾਵੈਂ। ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਬੰਕੇ ਕਰੇ ਮੂਛ ਬੰਕੀ[14]। ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਕਿਤੇ ਕੋਇ ਭਾਜੇ ਸਸ਼ੰਕੀ[15] ॥੬॥ ਪਰੀ ਲੋਥ ਪੈ ਲੋਥਪੋਥਾਨਿ[16] ਹੋਈ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਗਿਰੰਤੀ ਸੰਭਾਰੰਤਿ ਕੋਈ। ਉਤੇ ਖਾਨ ਢੂਕੇ ਇਤੈ ਸਿੱਖ ਗਾਜੇ। ਭਏ ਸੰਮੁਖੇ ਸੂਰ ਪੀਛੈ ਨ ਭਾਜੇ ॥੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਰ ਮਚੀ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਭਟ ਕੱਲਜਾਨਾ ਧਾਇ। ਪਰਯੋ ਬੀਰ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ 'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ'

---

[1]ਬਲ। [2]ਚੱਲ ਪਏ। [3]ਮਾਨੋ ਅਪੱਛਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਵਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। [4]ਧਰਤੀ। [5]ਧੜ। [6]ਮਾਰੂ ਵਾਜੇ। [7]ਤਲਵਾਰਾਂ। [8]ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀ। [9]ਸਮੂਹ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਪਲੀਤੇ ਧੁਖੇ [ਜ੍ਵਾਲਾ ਉਗਲਾ=ਬੰਦੂਕ]। [10]ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਯਾ ਸਿਰ ਤੋੜਦੀ ਹੋਈ ਧਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [11]ਗਜਾਂ ਦੇ (ਬੰਦੂਕਾਂ ਵਿਚ) ਠੋਕਿਆਂ......। [12]ਟੋਲੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ। [13]ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ। [14]ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਤਾਉ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [15]ਸਹਿਤ ਡਰ ਦੇ। [16]ਢੇਰ।

ਮੁਖ ਗਾਇ ॥ ੮ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਪਿਖਿ ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ 'ਰਣ ਭਾ ਬਿਸਾਲ। ਗੁਰੁ ਬੀਰ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇਤਿ ਜਾਲ। ਕਟਿ ਗਈ ਬਾਹਨੀ ਬਹੁਤ ਖੇਤਿ। ਗਨ ਖਾਨ ਅੱਗ੍ਰ ਦਿਢ ਨਹਿਂ ਸੁਚੇਤ ॥੯॥ ਉਤਸਾਹ ਹੀਨ ਨਹਿਂ ਲਰਤਿ ਧਾਇ'। ਤਬਿ ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰਿ ਬੋਲਯੋ ਸੁਨਾਇ। ਬਲਵੰਡ ਖਾਨ ਕੋ ਢਿਗ ਬੁਲਾਇ। 'ਤੁਮ ਹੁਤੋ ਬੀਰ ਤੋਮਰ ਭ੍ਰਮਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਤਨ ਦੇਤਿ ਕਯੋਂ ਨ ਅਬਿ ਲਰਨ ਹੇਤੁ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਰੋਕਯੋ ਜੰਗ ਖੇਤ। ਜੇ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕੋ ਲਿਹੁ ਨ ਮਾਰਿ। ਨਹਿਂ ਪਕਰਹੁ ਆਪਿ ਜਿ ਹੋ ਜਿ ਹਾਰਿ[1]* ॥ ੧੧ ॥ ਤੁਮ ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਬੈਠਨਿ ਸਥਾਨ। ਨਹਿਂ ਬੀਚ ਸੁ ਬੋਲਨਿ ਦੇਹਿਂ ਖਾਨ[2]। ਗੁਰ ਅਲਪ ਸੈਨ ਤੇ ਅਰਹਿ ਜੰਗ। ਪੁਨ ਲਰਹੁ ਕਹਾਂ ਨਿਜ ਅਧਿਕ ਸੰਗ[3]?॥ ੧੨॥ ਇਹ ਜਥੇਦਾਰ ਆਵਤਿ ਅਗਾਇ। ਸੁਰਖਾ ਤੁਰੰਗ[4] ਚੰਚਲ ਕੁਦਾਇ। ਇਸ ਹਤਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਰਿਸਾਇ। ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਬਾਹਨੀ ਦਿਹੁ ਪਲਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਅਟਕੈ ਨ ਕੋਇ ਹੱਲਾ ਸੁ ਘਾਲਿ। ਭਟ ਅਲੀ ਬਖਸ਼ ਤਿਸ ਲੇਹੁ ਨਾਲਿ'। ਬਲਵੰਡ ਖਾਨ ਪਰਚੰਡ ਬੀਰ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ ਕ੍ਰੋਧ ਬਰ ਅਤਿ ਅਭੀਰ[5] ॥ ੧੪ ॥ ਘੋਰਾ ਕੁਦਾਇ ਤੋਮਰ ਸੰਭਾਰਿ। ਢਿਗ ਅਲੀਬਖਸ਼ ਲੀਨੋ ਹਕਾਰਿ। ਹੁਇ ਸਮੁਖ ਚਲਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਰਿਸਾਇ। ਭਟ ਦ੍ਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਜਿਨ ਸੰਗ ਧਾਇ ॥੧੫॥ ਇਮ ਭਏ ਅੱਗ੍ਰ ਗੁਰ ਸਮੁਖ ਦੌਰਿ। ਕਰਿ ਹਲਾ-, ਹੂਲ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਠੌਰ। ਤਬਿ ਪਿਖਯੋ ਕਲਜਾਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰਿ। ਤਿਹ ਸਮੁਖ ਹੋਇ ਊਚੇ ਪੁਕਾਰਿ ॥੧੬ ॥ 'ਮੈ ਖਰੋ ਤੋਹਿ ਕੋ ਹਤਨਿਹਾਰ। ਕਿਮ ਜਾਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕੋ ਹਮਹੁ ਟਾਰਿ। ਬਿਨ ਮਰੇ ਕਿ ਮਾਰੇ ਜੰਗ ਮਾਂਹ। ਇਤ ਉਤਹਿ ਜਾਤਿ ਇਹ ਉਚਿਤ ਨਾਂਹਿ' ॥ ੧੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੰਭਾਰਿ ਤੁਪਕੰ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਬਲਵੰਡ ਮੁਰਯੋ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰਿ। 'ਕਯੋਂ ਚਹਿਤਿ ਨ ਜੀਵਨ ?, ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਤਿ'। ਕਹਿ ਭਯੋ ਸਮੁਖ, ਦੋਨਹੁ ਸੁਚੇਤ ॥ ੧੮ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਦੌਰਿ ਕਰਿ ਠੌਰਠੌਰ ਕੁਪੇ ਬੀਰ, ਦੋ ਦੋ ਗੋਰੀ ਠੋਕ ਤਯਾਰ ਤੁਪਕ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ। ਪਰੇ ਅਰਿਗਾਇ, ਧਾਇ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਇ ਜਾਇ, ਹਯਨਿ ਕੁਦਾਇ ਕੈ ਪਲਾਇ ਅਰਿ ਮਾਰਿ ਕੈ। ਜ੍ਵਾਲਾ ਉਗਲਾਵਣੀ ਤੇ[6] ਪਠਾਣੀ ਸੈਣ ਹਾਣੀ

[1](ਤੇ) ਜੇ ਆਪ ਨਾਂ ਪਕੜੋਗੇ (ਤਾਂ) ਹਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। [2](ਤੇ) ਖਾਨ (ਆਪਣੇ) ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ। [3]ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ (ਸੈਨਾਂ) ਨਾਲ ਫਿਰ ਕੀਕੂੰ ਲੜੋਗੇ ? [4]ਲਾਲ ਘੋੜਾ। [5]ਬੜੀ ਵੀਰਤਾ ਵਾਲੇ। [6]ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ। *ਪਾ:-ਜੈਹੈ ਜਿ ਹਾਰਿ।

ਗਨ, ਮਾਂਗਿ ਮਾਂਗਿ ਪਾਨੀ ਪ੍ਰਾਨ ਛੋਰੇ ਤਨ ਡਾਰਕੈ। ਆਯੁਧ ਪ੍ਰਹਾਰਕੈ ਸੁਭਟਨਿ ਬੰਗਾਰ ਕੈ ਮਰੇ ਹੈਂ ਅਰਿ ਮਾਰਿ ਕੈ, ਗਿਰੇ ਹੈਂ ਖਾਨ ਹਾਰਿ ਕੈ॥ ੧੯ ॥ ਖਾਨ ਬਲਵੰਡ ਬਲਿਵੰਡ ਭੁਜਦੰਡਨਿ ਤੇ[1] ਤੋਮਰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਇ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤੇ। ਘੋਰਨਿ ਕੋ ਮੋਰਨਿ ਮਨਿੰਦ ਸੋ ਨਚਾਇ ਕਰਿ ਮਾਰੈ ਸਿੱਖ ਓਰ,ਉਰ ਫੋਰਿ ਫੋਰਿ ਡਾਰਿਤੇ[2]।ਬਾਹੁਨਿ ਕੋ ਬਲਕਰਿ ਬਾਹਨੀ ਹਿਲਾਇ ਦਈ, ਬਾਹਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਿ ਬਾਹੁ ਘਾਉ, ਬਹੁ ਮਾਰਿ ਤੇ[3]। ਊਚੇ ਸੇ ਪੁਕਾਰਤੇ,ਬੰਗਾਰਤੇ,ਨ ਹਾਰਤੇ ਹੈਂ,ਖਰੇ ਲਲਕਾਰਤੇ ਤੁਫੰਗਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੇ ॥ ੨੦ ॥ ਜਬੈ ਬਲਵੰਡ[4] ਰਨ ਮੰਡਿ ਕੈ ਘਮੰਡ[5] ਕਰਯੋ ਭਏ ਖੰਡ ਖੰਡ ਚਲੀ ਚੰਡ ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ[6]। ਸਿੱਖਨਿ ਸਮੇਤ ਹ੍ਵੈ ਕਲਯਾਨੇ ਨੇ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤਬਿ ਬਾਜ਼ੀ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਾਇ[7] ਭਯੋ ਆਗੇ ਕੋਪ ਠਾਨਿ ਤੇ।ਗੋਰੀ ਦੇਇ ਡਾਰਿਕੈ ਤੁਫੰਗ ਨਿਜ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਮੇਲਿ ਕੈ ਪਲੀਤਾ ਕੋ ਉਭਾਰੀ ਧਰਿ ਪਾਨ ਤੇ[8]। ਲਗੀ ਜਾਇ ਜ੍ਵਾਨ ਤੇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਹਾਨਿ ਤੇ ਗਿਰਾਯੋ ਹੈ ਕਿਕਾਨਤੇ ਨ ਉਠਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨ ਤੇ ॥ ੨੧ ॥ ਨੇਜ਼ਾ ਨਹਿੰ ਤਯਾਗਯੋ, ਅਨੁਰਾਗਯੋ ਜੰਗ, ਭੰਗ ਭਯੋ[9] ਦੇਖਿ ਕੈ ਬਖਸ਼ਅਲੀ ਬਿਸਮਿਓ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ। ਬੀਰਨਿ ਸੋਂ ਕਹਯੋ 'ਬਲਵੰਡਖਾਨ ਗਿਰਯੋ ਮਰਯੋ, ਹੂਜੀਏ ਅਗਾਰੀ ਨਤੁ ਧਾਵੈਂ ਰਿਪੁ ਮਾਰਿ ਕੈ। ਰੋਕੋ ਆਗਾ ਜਾਇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਪਕ ਚਲਾਇ ਧਾਇ, ਬਡੇ ਭਟ ਘਾਇ, ਖਾਇ ਮਾਰੇ ਤਨ ਡਾਰਿ ਕੈ। ਆਯੁਧ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ ਬਿਸਾਲ ਧੀਰ ਧਾਰਿ ਕੈ ਅਰੀਜੈ[10] ਅਰਿ ਮਾਰਿ ਕੈ, ਸੁ ਹੋਸ਼ ਕੋ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ' ॥੨੨॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਕਹੈ ਯੋਂ ਪੁਕਾਰੀ। ਪਧਾਨੇ ਅਗਾਰੀ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਸੰਭਾਰੀ। ਬਰੂਦੇ ਸੁ ਡਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਗਜੇ ਠੋਕਿ ਗੋਰੀ। ਕਰੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਓਰੀ। ਪਲੀਤੇ ਮਿਲਾਏ। ਸੁ ਤੋੜੇ ਧੁਖਾਏ ॥੨੪॥ ਸਮੂਹੇ ਅਰਾਤੀ[11]। ਤੱਕੈਂ ਤਾਂਹਿ ਛਾਤੀ। ਛੁਟੀ ਸ਼ੂੰਕ ਜਾਤੀ। ਲਗੀ ਬੇਗ ਤਾਤੀ[12] ॥੨੫॥ ਬਡੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਘਾਤੀ। ਤੁਰੰਗੈਂ ਪਪਾਤੀ[13]। ਭਰੇ ਸ਼੍ਰੋਣ[14] ਝੂਲੇ। ਪਲਾਸੰ ਪ੍ਰਫੂਲੇ[15] ॥੨੬॥ ਅਲੀਬਖਸ਼ ਧਾਯੋ। ਤੁਰੰਗੈ ਨਚਾਯੋ। ਕਲਯਾਨੈ ਸੁ ਹੇਰਾ। ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ਬੇਰਾ ॥ ੨੭॥ 'ਹਤਯੋ

[1]ਬਲਵੰਡ ਖਾਂ ਬਲ ਵਾਲੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਨਾਲ। [2]ਫੋੜ ਫੋੜਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ। [3]ਬਾਹਾਂ ਦਾ ਬਲ ਕਰਕੇ (ਵੈਰੀ ਦੀ) ਸੇਨਾਂ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀ (ਫਿਰ) ਘੋੜੇ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਵਾਹ ਕੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ (ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਈ) ਮਾਰ ਹੀ ਦਿਤੇ। [4]ਬਲਵੰਡ ਖਾਨ ਨੇ। [5]ਘਮਸਾਨ, ਹੰਕਾਰ। [6]ਤਿੱਖੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੇ ਚਲਣ ਤੇਂ। [7]ਟਪਾਇਕੇ। [8]ਰੱਖਕੇ ਹੱਥ ਤੇ। [9]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। [10]ਅੜੇ। [11]ਵੈਰੀ। [12]ਤੱਤੀ। [13]ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ। [14]ਲਹੂ ਨਾਲ ਭਿੱਜੇ। [15](ਮਾਨੋ) ਛਿੱਛਰੇ ਫੁੱਲੇ ਹਨ।

ਖ਼ਾਨ ਆਗੇ। ਅਬੈ ਜੇ ਨ ਭਾਗੇ। ਪਠੌਂ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗਾ[1]। ਸੰਭਾਰੀ ਤੁਰੰਗਾ॥ ੨੮॥ ਕਬੈ ਬਾਮ ਪਾਸੇ। ਤੁਰੰਗੀ ਨਿਕਾਸੇ। ਕਬੈ ਹਾਥ ਦਾਂਏ। ਚਲਾਕੀ ਦਿਖਾਏ॥ ੨੯॥ ਚੁਕੇ ਨਾਂਹਿ ਗੋਰੀ।ਜਿਸੇ ਤਾਕਿ ਛੋਰੀ।ਹਤ੍ਯੋ ਸੋ ਨਿਸੰਸੇ। ਬਡੇ ਬੀਰ ਧੰਸੈ[2] ॥੩੦॥ ਕਲਜ਼ਾਨਾ ਜੁ ਧਾਯੋ। ਅਗਾਊ ਸੁ ਆਯੋ। ਅਲੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਧਾਰੀ। ਤੁਫੰਗੀ ਤਯਾਰੀ॥ ੩੧॥ ਤਕ੍ਯੋ ਅੱਗੂ ਆਵਾ । ਸੁ ਤੋਰਾ ਝੁਕਾਵਾ। ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਪਲੀਤਾ। ਉਠ੍ਯੋ ਨਾਦ ਕੀਤਾ॥ ੩੨॥ ਛੁਟੀ ਆਇ ਗੋਰੀ। ਰਿਦਾ ਦੀਨਿ ਫੋਰੀ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਝੁਮ ਐਸੇ। ਕਟ੍ਯੋ ਰੁਖ[3] ਜੈਸੇ॥੩੩॥ ਮਰ੍ਯੋ ਜੋ ਕਲਜ਼ਾਨਾ। ਭੁਏ ਮੋਦ ਖਾਨਾ[4]। ਹਲਾਹਾਲ ਕੀਨੇ। ਚੜ੍ਹੀ ਚੌਂਪ ਚੀਨੇ[5]॥੩੪॥ ਅਗਾਊ ਪਧਾਨੇ। ਭੁਏ ਸਾਵਧਾਨੇ। ਰਣੰ ਰੰਗ ਰਾਚੇ। ਮਹਾਂ ਰੋਸ ਮਾਚੇ ॥੩੫॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਨਿਕਾਰੀ। ਪਰੇ ਏਕ ਬਾਰੀ। ਤੁਛਾਮੁੱਛ ਕਾਟੇ। ਕਿਤੇ ਸਿੱਖ ਡਾਟੇ ॥੩੬॥ ਕਿਤੇ ਮਾਰ ਨੇਜ਼ੇ। ਪਰੋਏ ਕਰੇਜੇ। ਕਿਤੇ ਮੁਸ਼ਟ ਜੁੱਧੇ। ਕਰੈਂ ਸੂਰ ਕ੍ਰੱਧੇ ॥੩੭॥ ਕਰਾਚੋਲ ਭਾਰੇ। ਸੁ ਖੰਡੇ ਦੁਧਾਰੇ। ਤਜੀ ਢਾਲ ਆਗੇ[6]। ਭਿਰੇ ਸ਼ੰਕ[7] ਤ੍ਯਾਗੇ ॥੩੮॥ ਇਤੇ ਸਿੱਖ ਕੂਕੈਂ।ਉਤੇ ਖਾਨ ਢੂਕੈਂ। ਸਿਪਾਹੀ ਕਰਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਕੋਇ ਹਾਰੇ॥ ੩੯॥ ਕਟੇ ਅੱਗੂ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਹਤੈਂ ਕੋਪ ਕੈ ਕੈ। ਬਡੋ ਸ਼੍ਰੋਣ ਚਾਲਾ। ਸੁ ਲੋਥੈਂ ਕਰਾਲਾ ॥ ੪੦॥ ਪਰੀ ਖੇਤ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਹੰਗੇ ਸੁ ਖਾਂਹੀ। ਫਿਰੈਂ ਸ੍ਯਾਲ ਮਾਤੇ[8]। ਭੁਟੀ ਮਾਸ ਖਾਤੇ॥ ੪੧॥ ਗਨੈ ਕੰਕ ਆਏ। ਥਿਰੇ ਜੰਗ ਥਾਏਂ। ਬਡੀ ਗ੍ਰਿੱਝ ਬੋਲੈਂ। ਭੁਈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਡੋਲੈਂ॥ ੪੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਫਿਰੈਂ ਜੋਗਨੀ ਭੀਖਨਾਂ ਕਰਤੀ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪਾਨਿ। ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਚਤਿ ਹਸਤਿ ਉਠਿ ਉਠਿ ਪਰਤਿ ਮਸਾਨ॥ ੪੩॥ ਕਤਲ ਭਏ ਸਿਖ ਗਨ ਜਬੈ ਓਰੜ ਪਰੇ[9] ਪਠਾਨ । ਲਸ਼ਕਰ ਦੀਰਘ ਜਿਨਹੁ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਕਹਾਂ ਤਕ ਹਾਨ॥ ੪੪॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਅਰੁ ਖਾਨ ਕੋ ਪਰ੍ਯੋ ਜੰਗ ਬਿਕਰਾਲ। ਦੋਨਹੁਂ ਮਰਿ ਕਰਿ ਗਿਰਤਿ ਹੈਂ ਲੋਥ ਲੋਥ ਪਰ ਜਾਲ॥ ੪੫॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿਰ ਨਾਂਗੇ ਪਰੇ, ਜੰਬੁਕ ਖੈਂਚਤਿ ਮਾਸ। ਦ੍ਰਿਗ ਉਘਰੇ ਜਨੁ ਜਿਯਤਿ ਹੈਂ, ਨਿਕਸੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤਹਾਂਸੁ[10] ॥ ੪੬॥ ਤੋਮਰ ਤਰਵਾਰਨਿ ਤਬਰ[11] ਤੋਰੇ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ। ਅੰਗ ਭੰਗ ਬਿਚ ਜੰਗ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਲਾਲ ਤਨ ਰੰਗ॥ ੪੭॥ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਹਯ ਬਲੀ ਛੂਛੇ ਕੋ ਬਿਚਰੰਤਿ।

---

[1]ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [2]ਬ੍ਰਿੱਛ। [3]ਪਠਾਣ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। [4]ਉਤਸਾਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦਿੱਸਦਾ ਸੀ । [5]ਢਾਲ ਅਗੇ ਕਰਕੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਖੰਡੇ ਤੇ ਕਰਾਚੋਲ। [6]ਡਰ। [7]ਮੱਤੇ ਹੋਏ। [8]ਟੁੱਟਕੇ ਪਏ। [9]ਤਿੱਥੇ ਹੀ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ)। [10]ਵਡੇ ਸਵਾਜੰਗ [ਅ:, ਤਬਰ]।

ਕੋ ਘਾਯਲ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਖਰੇ ਘੂਮਤਿ ਨਹੀਂ ਚਲੈਤਿ ॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਬਲਵੰਡ ਖਾਨ ਕਲਜਾਨਾ ਸਿਖ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਅਲੀ ਬਖਸ਼, ਨਾਨੋ ਤੇ ਇਮਾਮ ਬਖਸ਼ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਲਪ ਸਿੱਖ ਆਗੈ ਰਹੇ ਘੇਰੇ ਆਨਿ ਪਠਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦੇਖਿ ਕੈ ਕੋਪੇ ਰਿਦੇ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਅਲੀ ਬਖਸ਼ ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਆਗੇ ਹਤਹਿ ਤਫੰਗ ਭਯੋ ਹੰਕਾਰ। ਸੈਨ ਸਕਲ ਤੁਰਕਾਨੀ ਉਮਡੀ ਬਹੁ ਧੌਂਸਨਿ ਕੀ ਉਠਿ ਧੁੰਕਾਰ। ਹਾਥਨਿ ਗਹੇ ਪਤਾਕਾ[1] ਆਵਤਿ ਫਰਰੇ ਛੋਰਿ ਦਿਏ ਤਿਸ ਬਾਰਿ।ਭਈ ਜੀਤਿ ਮਨਿ ਜਾਨਤਿ ਮੂਰਖ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਪਰੇ ਇਕਸਾਰ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਸੰਭਾਰਾ ਬਾਨ ਪਨਚ ਕੇ ਬਿਚ ਬਗਰਾਇ[2]।ਐਂਚਿ ਕਾਨ ਲਗਿ ਖਪਰਾ ਛੋਰਯੋ ਗਯੋ ਬੀਰ ਬੇਧਤਿ ਅਗਵਾਇ। ਇਕ ਦੁਇ ਤੀਨ ਚਾਰ ਲਗਿ ਪੰਚਹੁੰ ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਤਿਸ ਭੇਦਤਿ ਜਾਇ। ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਖਰੋ ਜਹਿਂ ਪਾਛੇ ਤਹਿਂਲੌ ਪਹੁੰਚਯੋ ਬਿੰਦਨ ਘਾਇ ॥ ੩ ॥ ਇਮ ਕਰਿ ਕੋਪ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਸਰ ਖਰ, ਗਿਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ। 'ਕੋ ਮਾਰਤਿ ਇਹੁ ਦਿਖੀਯਤਿ ਨਾਂਹਿਨ ਹਮਰੇ ਬੀਰ ਕੀਨਿ ਗਨ ਹਾਨ'। ਠਟਕ ਗਏ ਭਟ[3] ਅਟਕ ਰਹੇ ਤਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ। ਤਬਿ ਨਾਨੋ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਿ ॥੪॥ 'ਅਲੀ ਬਖਸ਼! ਇਹ ਆਗੇ ਆਵਤਿ ਤੋਹਿ ਹਾਥ ਤੇ ਅਬਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ। ਤੁਪਕ ਅਚੂਕ ਚਲਾਵਤਿ, ਚੌਕਸ ਬਚਹੁ ਆਪ[4],ਇਸਲੇਹੁ ਪਰੋਇ'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਨਾਨੋ ਤਿਹ ਛਿਨ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਯੋ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਜੋਇ। ਘੋਰਾ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਆਗੈ ਗਯੋ ਬੀਰ ਬਡ ਸੋਇ ॥ ੫॥ ਬੀਰਨਿ ਪਰ ਤੀਰਨਿ ਕੀ ਬਰਖਾ ਘਨ ਸਮਸਰ ਕਰਤਾ ਇਕ ਬਾਰਿ। ਸੰਗ ਤੀਨ ਸੈ ਸਿੱਖ ਸਮੁਖ ਭੇ ਛੂਟੀ ਤੁਫੰਗਨਿ ਸ਼ਲਖ ਉਦਾਰਿ।ਕਰਿਹੱਲਾ ਬਡਿ ਮੇਲ ਕੁਲਾਹਲ ਸ਼ਬਦ ਤੜਾ ਭੜ ਉਠਿ ਕੜਕਾਰ। ਵਧੇ ਪਠਾਨ ਦੜਾਦੜ ਗੇਰੇ ਧਰ ਊਪਰ ਮਰਿ ਪਰੇ ਜੁਝਾਰ ॥ ੬॥ ਅਲੀ ਬਖਸ਼ ਕੋ ਤਕਿ ਕਰਿ ਨਾਨੋ ਤੀਖਨ ਭੀਖਨ ਬਾਨ ਨਿਕਾਰ।ਜਿਸਤੇ ਜੀਵਤਿ ਰਹਹਿ ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਬਾਗ ਉਠਾਇ ਦੁਰਾਇ ਅਗਾਰ[5]। ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਐਂਚਿ

[1] ਝੰਡੇ। [2] ਚਿੱਲੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਕੇ ਭਾਵ ਜੋੜਕੇ। [3] ਠਿਠੰਬਰ ਗਏ (ਵੈਰੀ ਦੇ) ਸੂਰਮੇ। [4] ਬੰਦੂਕ ਅਚੂਕ (=ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਨਾ ਚੁੱਕਨ ਵਾਲੀ ਇਹ ਅਲੀਬਖਸ਼) ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਚੋਕਸ ਹੋਕੇ ਆਪ ਬਚਣਾ ਤੇ......। [5] ਘੋੜੇ ਦੀ ਵਾਗ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਦੁੜਾਕੇ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ।

ਕਾਨ ਲਗਿ ਅਲੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਪਿਖਿ ਤੁਪਕ ਸੰਭਾਰ। ਤਯਾਰ ਕਰਨਿ ਲਾਗਯੋ ਤਬਿ ਤੂਰਨ ਤੋਰਾ ਜਰਯੋ ਪਲੀਤੇ ਧਾਰਿ ॥ ੭॥ ਤਯਾਰਿ ਕਰਤਿ ਹੀ ਰਹੱਯੋ ਮੰਦ ਮਤਿ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਨਾਨੋ ਬਲਵਾਨ। ਤਕਯੋ ਤੁੰਡ ਦਰ ਖਪਰਾ ਛੋਰਯੋ[1], ਗਯੋ ਸਰਪ ਕੇ ਹੋਹਿ ਸਮਾਨ। ਧਰੀ ਸ਼ਿਸਤ ਬੰਦੂਕ ਰਹੀ ਕਰ ਬਰਮੀ ਜਿਮ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਮੁਖ ਬਾਨ[2]। ਗਿਰਯੋ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਖਾਇ ਭਵਾਰੀਐਂ ਧੋ ਪਰਯੋ ਜੰਗ ਕੇ ਥਾਨ ॥ ੮ ॥ ਅਲੀ ਬਖਸ਼ ਕੋ ਮਾਰਿ ਲੀਨਿ ਜਬਿ ਸਭਿ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਜਿਯਤਿ[3] ਪਠਾਨ। ਧਰਯੋ ਤ੍ਰਾਸ, ਕੁਛ ਪਾਛੇ ਹਟਿਗੇ, ਸਿੱਖ ਓਰੜੇ ਬਡਿ ਬਲਵਾਨ। ਐਂਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਲਈ ਮਹਾਨੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਹਾਨੈ ਬਡ ਰਣ ਠਾਨਿ।ਹਲੀ ਸੈਨ ਕੋ[4] ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਾ ਚਹਿ ਰੋਕਾ ਤੌਬਿ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ॥ ੯ ॥ ਹੁਤੋ ਇਮਾਮ ਬਖਸ਼ ਤਬਿ ਨੇਰੇ ਕਹਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ 'ਕਹਾਂ ਪਿਖੰਤਿ ?। ਗੁਰ ਤੇ ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਆਯੁਧਵੰਤਿ। ਲੇ ਨਿਜ ਲਸ਼ਕਰ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਮਾਰਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਬਲਵੰਤ।ਭਾਗੇ ਕਹਾਂ ਜਾਹੁਗੇ ਮੂਰਖ! ਮੋਰਹੁ ਸਕਲ ਧੀਰਧਰਿਧੰਤਿ[5]॥੧੦॥ ਸੁਨਤਿ ਇਮਾਮ ਬਖਸ਼ ਤਬਿ ਧਾਯਹੁ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਿ ਸਊਰ ਹਜ਼ਾਰ। ਜਹਾਂ ਲਰਤਿ ਨਾਨੋ ਭਟ ਮਾਰਤਿ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਚਲਤਿ ਹਥਿਆਰਿ।ਤਹਾਂ ਆਨਿ ਜੁਟਯੋ, ਬਹੁ ਛੂਟੈਂ ਗੋਰੀ,ਵੈਰਹਿਂ ਰਿਦੈ ਜੁਝਾਰ। ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰਹਿਂ ਪਵੰਗਮ ਤੇ[6] ਭਟ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰਿ ॥ ੧੧ ॥ ਭਿਰੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ ਤੁਰਕਨਿ ਮੁਰੇ ਨ ਪੀਛੇ ਇਕ ਪਗ ਥਾਨ। ਚਮਕਹਿਂ ਖੜਗ ਸ਼ੈਲ ਸੋਂ ਲਿਪਟੇ, ਕਟਹਿਂ ਅੰਗ ਭਟ ਘਾਇ ਮਹਾਨ। ਹਤਹਿਂ ਸੀਸ ਪਰ ਮੁਖ ਲਗਿ ਚੀਰਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਕੇ ਮੁਖ ਬਜਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਕਰਨ, ਨਾਸਿਕਾ ਛਿਦੇ ਕਿਤਿਕ ਕੇ ਕੇਚਿਤ ਕਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਹਾਨ॥੧੨॥ ਮੋਢੇ ਲਗਹਿ ਬੀਚ ਤੇ ਚੀਰਤਿ,ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹੇ ਹਾਥਨਿ ਕਟਿ ਜਾਤਿ। ਕੇਤਿਕ ਕੰਠ ਕਟਤਿ, ਸਿਰ ਉਤਰਤਿ,ਧਰ ਗਿਰਪਰਤਿ,ਕਿਤਿਕ ਤਰਫਾਤਿ। ਕਟ ਤੇ ਕਟਤਿ[7],

---

[1](ਨਾਨੋ ਨੇ ਵੈਰੀ ਦਾ) ਮੂੰਹ ਰੂਪੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤੱਕ ਕੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ। [2](ਉਸ ਵਲੋਂ) ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਬਧੀ ਸ਼ਿਸਤ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ, (ਤੇ ਉਸ ਦੇ) ਵਰਮੀ ਰੂਪੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਤੀਰ ਧਸ ਗਿਆ। [3](ਜੋ) ਜੀਂਵਦੇ ਸਨ। [4]ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੱਲ ਗਿਆਂ। [5]ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿਓ। [6]ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ। [7]ਕਮਰ ਤੋਂ ਕਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨ ਮਿਟਤਿ ਅਟਕ ਭਟ[1],ਮਾਰਤਿਖਰੇ ਖੜਗ ਸਹਿਗਾਤ[2]*।ਸ੍ਰੋਣਤ ਬਹਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇ ਤਨ ਘਾਉ[3] ਭੁਕਾ ਭੁਕ ਬੋਲਤਿ ਘਾਤਿ[4] ॥ ੧੩ ॥ ਸਮੁਖ ਇਮਾਮ ਬਖਸ਼ ਤਬਿ ਹੋਯਸਿ ਹਯ ਚਰਿਬੇ ਬਿੱਦਯਾ ਬਡ ਜਾਨਿ । ਅਧਿਕ ਫੰਦਾਵਤਿ ਇਤ ਉਤ ਫੇਰਤਿ ਕਬਹਿ ਤੁਰੰਗ ਹਤਹਿ ਢਿਗ ਆਨਿ।ਕਬਿ ਨੇਜ਼ਾ ਗਹਿ ਮਾਰਤਿ ਧਾਵਤਿ ਕਬਹੁੰ ਸੁਭਟ ਕੇ ਘਾਇ[4] ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਨਾਨੋ ਸੰਗ ਅਰਯੋ ਤਬਿ ਹ੍ਵੈ ਢਿਗ ਦੋਨਹੁ ਗਹੇ ਖੜਗ ਖਰ ਪਾਨ[5] ॥ ੧੪ ॥ ਫੇਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਦਾਵ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਦੋਨਹੁਂ ਚਮਕਾਵਤਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਘੇਰਨਿ ਫੇਰਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਬਿੱਦਯਾ ਕਰਤਿ ਆਪ ਮਹਿਂ ਢੂਕੇ ਨੇਰ । ਜਬਿ ਨਾਨੋ ਨੇ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ਰੋਕਯੋ ਨਿਜ ਕਰਿ ਖੜਗ ਅਗੇਰ। ਦੁਤਿਯ ਵਾਰ ਪੁਨ ਕੀਨਸਿ ਤੂਰਨ ਬਾਮ ਹਾਥ ਕਾਟਯੋ ਬਿਨ ਦੇਰਿ ॥੧੫॥ ਕੁਪਯੋ ਇਮਾਮ ਬਖਸ਼ ਕਰ ਕਟਿ ਗਾ, ਬਲ ਤੇ ਮਾਰਯੋ ਖੜਗ ਉਠਾਇ। ਲਗਿ ਸਿਕੰਧ[6] ਛਾਤੀ ਲਗਿ ਚੀਰਯੋ ਗਿਰਯੋ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਤੇ ਉਥਲਾਇ । ਸਾਦਰ ਦੇਵਬਧੁਨਿ[7] ਉਠਾਯਹੁ ਨਾਨੋ ਲੀਨਿ ਬਿਮਾਨ ਚਢਾਇ।ਸਿੱਖ ਬਿਲੋਕਿ ਓਰੜੇ ਸਨਮੁਖ ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਚਲਾਇ॥ ੧੬ ॥ ਇਕ ਕਰ ਕਟਯੋ ਏਕ ਕਰ ਮਾਂਹੀ ਖੜਗ ਗਹੇ ਮਾਰਤਿ ਬਿਚਲਾਇ[8]। ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ 'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ' ਕਹਿ ਆਇ ਪਰੇ ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਧਾਇ।ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਤਬਿ, ਉਠਯੋ ਸ਼ੋਰ ਬਡ,ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਦਮਾਮੇ ਵਾਇ[9]।ਤੁਪਕ,ਤਮਾਚੇ, ਤੋਮਰ,ਤੀਰਨਿ, ਤਰਵਾਰਨਿ, ਤਬਰਨਿ ਤਰ ਘਾਇ[10]॥੧੭॥ਭਾਗੇ ਸਿੱਖ ਕਿਤਿਕ ਹਟਿ ਪਾਛੇ ਕੇਚਿਤ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਦੌਰਿ।'ਮਹਾਰਾਜ!ਨਾਨੋ ਰਣ ਮਾਰਯੋ ਭੁਮਰੋ ਸਰਦਾਰ ਨ ਤਿਸ ਠੌਰਿ। ਪਰਯੋ ਜੋਰ ਉਤ ਸਿੱਖਨਿ ਊਪਰਿ ਭੇਜਹੁ ਜਥੇਦਾਰ ਕੋ ਔਰਿ। ਦੇਖਹੁ ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਚਨ ਉਤ ਕੋ ਵਧੇ ਤੁਰਕ ਮੇਲਯੋ ਬਡ ਰੌਰ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਿਹਾਰਯੋ ਕਰਯੋ ਪਿਰਾਗੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨ। 'ਤੂਰਨ ਤੂੰ ਰਨ ਕੋ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹੁ ਜਹਾਂ ਲਰਾਈ ਜ਼ੋਰ ਮਹਾਨ'। ਜਗਨਾ ਕਿਸ਼ਨਾ ਸੁਭਟ ਅਮੋਲਕ ਪਿਖਿ ਠਾਂਢੇ ਇਨ ਪਠਯੋ ਸੁਜਾਨ। ਔਰ ਸੂਰ ਸਭਿ ਦੌਰ ਠੌਰ ਤਿਸ ਜਾਇ ਲਰੇ ਮੇਲਯੋ ਘਮਸਾਨ ॥ ੧੯ ॥ ਚਲੀ ਤੁਫੰਗ

[1]ਸੂਰਮੇ ਨਾਂ ਹਟਦੇ ਹਨ ਨਾਂ ਅਟਕਦੇ ਹਨ। [2]ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਤਲਵਾਰ) ਸਰੀਰ ਤੇ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੇ ਘਾਉ। (ਅ) ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਜ਼ਖਮ! [4]ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [5]ਤਿੱਖੀਆਂ ਖੜਗਾਂ ਹੱਥ ਵਿਚ। [6]ਮੋਢੇ ਤੋਂ। [7]ਅਪੱਸਰਾਂ ਨੇ। [8]ਖਿੰਡਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [9]ਵਜਾਈ। [10]ਕੁਹਾੜਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਮਹਿ ਗਾਤ=ਸਰੀਰ ਵਿਚ।

ਤਮਾਚੇ ਤੂਰਨ, ਤੋਮਰ ਤੀਰਨਿ ਕੇਰ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਹਟਤਿ ਨ ਪੀਛੈ, ਥਿਰੇ ਖਾਨ ਤਹਿਂ, ਪਰੇ ਸੁ ਜੋਧਾ ਕਟੇ ਸੁ ਮਾਰਿ[1]। ਪਰ੍ਯੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਘੋਰ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਚਮਕਤਿ ਗਨ ਤਲਵਾਰ। ਫਿਰਤਿ ਇਮਾਮ ਬਖ਼ਸ਼ ਇਕ ਕਰ ਕਟਿ, ਜਗਨੇ ਮਾਰਿ ਦੀਨਿ ਬਲ ਧਾਰਿ॥੨੦॥ ਜਿਸ ਥਲ ਮਹਿ ਗੁਰੁ ਭਟ ਦਿਢ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਲਰਤਿ ਰਹੇ ਸੋ ਲਿਯੋ ਛੁਟਾਇ। ਗਾਡ ਪਤਾਕਾ[2] ਤਹਿਂ ਭੇ ਗਾਢੇ ਨਹਿਂਪਾਛੇ ਪੁਨ ਪਾਂਇ ਹਟਾਇ।ਸੋ ਥਲ ਚਹਿਤਿ ਛੁਟਾਵਨਿ ਕੋ ਪੁਨ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਰ੍ਯੋ ਪਿਰਾਗਾ ਊਪਰ ਤਿਨ ਕੇ ਕਰਵਾਰਨਿ ਕੀ ਮਾਰ ਮਚਾਇ॥ ੨੧ ॥ ਗਿਰੇ ਪਠਾਨ ਮੁਗਲ ਹ੍ਵੈ ਪੁਰਜ਼ੇ ਨਹਿਂ ਛੋਰਤਿ ਨਿਜ ਪਾਇ ਜਮਾਇ। ਗੁਰੁ ਭਟ ਭਨੈਂ 'ਸੁ ਥਾਨ ਛੁਰਾਵਹੁ ਪਰ੍ਯੋ ਜ਼ੋਰ ਰਣ ਕੋ ਤਿਸ ਥਾਇਂ'। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਗੁਰ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ 'ਮੋ [illegible] ਹੁਕਮ ਦੇਹੁ ਫੁਰਮਾਇ। ਤਹਿਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਭਯਾਨਕ ਮਾਚ੍ਯੋ ਪਹੁਚੌਂ [illegible] ਸੁ ਬਨੌਂ ਸਹਾਇ' ॥ ੨੨॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਆਇਸੁ ਭਾਖੀ ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਪਰ ਜੁਟਿਗੇ ਬੀਰ। 'ਜਾਹੁ ਛੁਟਾਇ ਤਾਹਿ ਹਟਿ ਆਵਹੁ,ਠਹਿਰਹੁ ਨਹਿਂ ਚਿਰ ਕਾਲ,ਸਧੀਰ !'। ਸੁਨਤਿ ਤੁਰੰਗਮ ਗਯੋ ਧਵਾਵਤਿ ਸੰਗ ਲਿਏ ਜੋਧਾ [illegible] ਬੀਰ।ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਪਰੇ ਤਬਿ ਹਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਗਿਰੇ ਸ[illegible]॥੨੩॥ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਸੁਭਟ[3] ਬਡੇਰੇ ਦੁਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮਾਚ੍ਯੋ ਘਮਸਾਨ। ਭਈ ਲੋਥ ਪੋਥਨਿ ਅਨਗਨ ਤਹਿਂ ਮਾਰਿ ਮਰੇ ਗਿਰਿ ਗੇ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤਿਸ ਥਲ ਥਿਰ ਛੀਨ ਪਤਾਕਾ ਲੀਨਿ ਸੁਜਾਨਿ। ਕਿਤਿਕ ਕਟੇ ਅਰ ਕਿਤਿਕ ਪਲਾਏ ਨਿਜ ਥਲ ਪਰ ਸਿਖ ਭੇ ਸਵਧਾਨ ॥ ੨੪ ॥ ਗਏ[4] ਦੌਰ ਕਰਿ, ਪਿਖਹਿਂ ਨ ਪਾਛੇ, ਜਹਾਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਅਬਦੁਲਖਾਨ।[5]"ਕਤਲ ਪਠਾਨ ਘਨੇ ਤਹਿਂ ਗਿਰਿ ਗੇ,ਭਾਗੀ ਚਮੂੰਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਠਾਨਿ। ਲੀਨੀ ਛੀਨਿ ਪਤਾਕਾ ਤੁਮਰੀ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ ਤਬਹਿ ਘਮਸਾਨ। ਅਰ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ, ਖਰ੍ਯੋ ਨ ਹੋਵਾ, ਪਰ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਰਣ, ਥਿਰ੍ਯੋ ਨ ਥਾਨ ॥ ੨੫ ॥ ਕਟੇ ਤਹਾਂ ਹੀ ਹਟੇ ਨ ਥੋਰੇ, ਜਹਿਂ ਤੇ ਭਾਜੇ ਸਿਖ ਪੁਨ ਆਇ। ਜੋਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਸੋ, ਆਗੇ ਆਵਤਿ ਮਾਰਿ ਮਚਾਇ'। ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਕਾਨ ਇਮ ਸੁਨਿਕਰਿ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨ ਮਨਹਿ ਪਛੁਤਾਇ।

---

[1]ਜੋ ਜੋਧਾ (ਆ ਕੇ) ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਝੰਡਾ ਗਡਕੇ। [3]ਸੂਰਮੇ। [4](ਪਠਾਣ) ਗਏ। [5]ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੋ ਨੇ।

—ਔਰਕ ਜੰਗ ਪਾਇ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਕੇ ਸਭਿ ਮਰਿਵਾਇ—॥੨੬॥ ਕਰਮਚੰਦਅਰੁ ਰਤਨਚੰਦ ਜੁਗ ਦੋਨਹੁੰਕੋ ਰਿਸਕਹਿ ਬੁਲਿਵਾਇ।ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ 'ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਹੇਰਤਿ ? ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਚਮੂੰ ਅਧਿਕ ਮਰਿਵਾਇ ?। ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਤੁਮ, ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਜੋਧਾ ਨਹਿਂ ਕੋ, ਰੰਕ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਟੇ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਲਵਨ ਬਤਾਵਤਿ, ਅਬਿ ਕਯਾ ਭਯੋ ਦਿਏ ਸਭਿ ਘਾਇ ?॥ ੨੭ ॥ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਚਮੂੰ ਕੇ ਸੰਗੇ ਪੰਚ ਚਮੂੰਪਤਿ ਦਿਏ ਸੰਘਾਰ। ਬਚੇ ਸੁ ਭਾਜੇ ਆਵਤਿ ਇਤਿ ਕੋ ਆਗੇ ਭਈ ਗ਼ਜ਼ਬ ਕੀ ਮਾਰ। ਨਬੀਬਖਸ਼ ਨੰਦਨ ਬਡ ਮੇਰੋ ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਸੁ ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰਿ। ਔਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੋਇ ਸੰਗ ਲੀਜਹਿ ਗਮਨਹੁ ਆਗੈ ਜਹਿਂ ਬਡ ਰਾਰ[1]॥੨੮॥ਮੈਂ ਆਯੋ[2], ਤੁਮ ਤੇ ਕੁਛ ਪਾਛੇ, ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਗੁਰੂ ਤਹਾਂ ਲਗਿ ਜਾਇ। ਗਹਹੁ ਕਿ ਮਾਰਹੁ ਬੇਗ ਸਿਧਾਰਹੁ'; ਬੋਲਯੋ ਰਤਨ ਚੰਦ ਬਿਸਮਾਇ:—'ਨਹੀਂ ਸੈਨ ਕੁਛ, ਤੁਮ ਭੀ ਜਾਨਹੁ,ਕੌਨ ਲਰਯੋ ਏਤੋ ਅਗੁਵਾਇ?।ਅਬਿ ਹਮ ਜੈ ਹੈਂ,ਪਿਖਹੁ,ਲਰੈ ਹੈਂ, ਕਿਮ ਅਟਕਹਿਂ ? ਸਭਿ ਜਾਹਿਂ ਪਲਾਇ' ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਬੀਬਖਸ਼ ਪਿਤ ਸੋਂ ਕਹਯੋ 'ਕਯੋਂ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਦੀਨਿ ?। ਜਬਿ ਲੌ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਹੀਂ ਤਬਿ ਲੌ ਸੰਘਰ ਕੀਨਿ[3]॥੩੦॥ਦੇਖਹੁ ਕੈਸੇ ਮੈਂ ਹਤੋਂ, ਕੌਨ ਲਰੈਗੋ ਆਨਿ। ਅਨਿਕ ਜਾਤਿ ਕੇ ਰੰਕ ਨਰ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਦਲ ਠਾਨਿ[4] ॥ ੩੧ ॥ ਹੰਸਕ ਛੰਦ॥ ਮੈਂ ਗਾਹ ਲੇ ਹੌਂ। ਨਾ ਅਟਕੈ ਹੌਂ। ਕੌਨ ਅਰੈ ਗੋ। ਜੰਗ ਪਰੈ ਗੋ ॥੩੨॥ ਆਵਹੁ ਪਾਛੇ। ਆਯੁਧ ਕਾਛੇ[5]। ਕੋਇ ਨ ਝਾਲੈ। ਜੇ ਭਜਿ ਚਾਲੈਂ ॥੩੩॥ ਤੌ ਤੁਮ ਰੋਕੋ। ਠਾਂਢਿ ਬਿਲੋਕੋ। ਛੋਰਿ ਤੁਰੰਗੈਂ। ਘੇਰਿ ਨਿਸੰਗੈਂ॥੩੪॥ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੋ। ਧਾਮ ਪਧਾਰੋ[6]। ਲਾਜ ਰਖੀਜੇ। ਕੀਰਤਿ ਲੀਜੈ' ॥ ੩੫ ॥ ਯੌਂ ਕਹਿ ਚਾਲਾ। ਕੋਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਲੈ ਕਰਵਾਲਾ। ਸੁੰਦਰ ਢਾਲਾ ॥ ੩੬ ॥ ਬੰਬਲਿਆਲਾ। ਤੋਮਰ ਭਾਲਾ[7]। ਰੂਪ ਕਰਾਲਾ। ਲੋਚਨ ਲਾਲਾ ॥ ੩੭ ॥ ਪ੍ਰੇਰਿ ਤੁਰੰਗਾ। ਚਚਲ ਅੰਗਾ। ਅਗ੍ਰ ਕੁਦਾਵਾ। ਜਯੋਂ ਨਟ ਜਾਵਾ ॥ ੩੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਪਰ ਚਮੂੰ ਚਾਲੀ ਤਬਹਿ ਜਿਮ ਜਲ ਕੇਰ ਪ੍ਰਵਾਹ। ਰਤਨਚੰਦ ਭਾ ਏਕ ਦਿਸ਼ਿ ਧਾਏ ਕਰਤਿ ਉਮਾਹ ॥ ੩੯ ॥ ਕਰਮਚੰਦ ਦੂਸਰ ਦਿਸ਼ਾ

---

[1]ਜੰਗ। [2]ਮੈਨੂੰ ਆਯਾ (ਜਾਣੋ)। [3]ਤਦੋਂ ਤੱਕ ਹੀ (ਗੁਰੂ) ਜੁੱਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਬਣਾਇਆ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [5]ਫਬਾਇਕੇ। [6]ਇਹ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰ ਲਓ (ਤੇ ਫੇਰ) ਘਰ ਨੂੰ ਟੁਰ ਚਲ। [7]ਬੰਬਲੀ (=ਫੁੰਮਣਾਂ) ਵਾਲਾ ਤੋਮਰ ਤੇ ਭਾਲਾ। (ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਯਾਇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧੧੩)

ਧੀਰ ਦੇਤਿ ਬਡਿ ਬੀਰ। ਗਹਿ ਲੈਹੈਂ ਅਬਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਕੋ ਪਹਿਲੇ ਹੱਲੇ ਚੀਰਿ[1] ॥੪੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸਿ 'ਇਮਾਮਬਖਸ਼ ਅਬਦੁੱਲਖਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੫॥

੩੬. [ਕਰਮ ਚੰਦ ਫੜਕੇ ਛੱਡਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਅਨੇਕ ਹੀ ਦਸ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਡ ਸੈਨ। ਉਮਡੀ ਆਵਤਿ ਜੰਗ ਕੋ ਬਿਧੀਚੰਦ ਪਿਖਿ ਨੈਨ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਪਿਖਯੋ ਪਿਰਾਗਾ ਨਿਕਟ ਨਿਜ ਤਿਸ ਕੋ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਜਾਹੁ ਅਬਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਢਿਗ ਧਾਯੋ:–[2]ਆਗੈ ਆਵਤਿ ਬਾਹਨੀ ਸਭਿ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਇ। ਪਾਵੈ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਹੈ ਫਰਰੇ ਛੁਟਵਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜੰਗ ਅੰਤ ਕੋ ਚਹਤਿ ਹੈ ਪੌਰੇ ਸਭਿ ਕਾਲਾ[3]। ਧੂਰ ਉਡਯੋ ਪੂਰਯੋ ਗਗਨ, ਜਨੁ ਘਟਾ ਬਿਸਾਲਾ–। ਸੁਧਿ ਦੀਜੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ–ਮਾਚਹਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਜਯੋਂ ਰਜ਼ਾਇ ਹੁਇ ਰਾਵਰੀ ਮਾਰਹਿ ਤੁਰਕਾਨਾ–' ॥੩॥ ਸੁਨਤਿ ਪਿਰਾਗਾ ਤੁਰਤਿ ਗਯੋ ਲੈ ਦਸਕ ਸਉ ਗਾ। ਜਿਸ ਬੁਲ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸੂਰਾ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਸਭਿ ਦਸ਼ਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਅਬਦੁਲਖਾਂ ਅਬਿ ਆਪ ਹੀ ਆਯਹੁ ਅਗੁਵਾਈ ॥ ੪ ॥ ਚਢੀ ਫੌਜ ਸਮ ਘਟਾ ਕੇ ਆਵਤਿ ਉਮਡਾਈ। ਤਜਾਗਹੁ ਤੀਰ ਸਮੀਰ ਸਮ ਜਿਸ ਤੇ ਮਿਟਿ ਜਾਈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੀਰ ਸੋਂ ਕਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ। ਕਰਯੋ ਸੁਚੇਤਾ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਮੁਛ ਸ਼ਮਸ[4] ਸਧਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਪਹਿਰ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ ਸਭਿ ਕਲਗ਼ੀ ਬਡ ਸ਼ੋਭੇ। ਜਿਗਾ ਬਧੀ ਹੀਰੇ ਬਡੇ ਜਿਨ ਪਿਖਿ ਮਨ ਲੋਭੇ। ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ[5] ਚੌਰਾ ਰੁਚਿਰ ਲੈਕਰਿ ਗਰ ਪਾਯੋ। ਤਰਕਸ਼ ਜਰਯੋ ਜਵਾਹਰਨਿ ਜ਼ਾਹਰ ਦਮਕਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਤੀਰ ਗਨ ਈਛਨ[6] ਤੇ ਹੇਰੇ। ਖਪਰੇ ਸਰਪ ਸਮਾਨ ਜੋ ਭਰਿ ਲੀਨਿ ਘਨੇਰੇ। ਗਰ ਮੈਂ ਪਾਇ ਨਿਖੰਗ ਅਸ[7] ਪੁਨ ਸਿਪਰ ਸੰਭਾਰੀ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਪਾਇ ਸਿਕੰਧ ਧਰਿ ਬਧਿ ਲੀਨ ਪਿਛਾਰੀ[8] ॥੭॥ ਫੱਟੀ ਦ੍ਵੈ ਚੌਰੀ ਅਧਿਕ ਦਿਢ ਮੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲਾ[9]। ਚਾਮੀਕਰ ਤੇ ਲਿਪਤਿ ਸਭਿ, ਦੀਪਤਿ ਦੁਤਿ ਜਾਲਾ। ਗਾਢੇ ਜੁਗ ਗੋਸ਼ੇ[10] ਬਡੇ ਪੈ ਬਹੁ ਲਪਟਾਏ[11]। ਕਾਰੀਗਰ ਰਾਖਿ ਨਿਕਟਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿਵਾਏ ॥ ੮ ॥ ਦੀਰਘ ਘੋਰ ਕਠੋਰ ਬਡ ਜਿਸ ਖਿਚੈ ਨ ਕੋਈ।

---

[1](ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ) ਚੀਰ ਕੇ। [2]ਤੇ ਆਖੇ ਕਿ......। [3]ਮੌਤ ਨੇ। [4]ਦਾਹੜ੍ਹਾ। [5]ਤਲਵਾਰ। [6]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ। [7]ਐਸਾ ਭੱਥਾ। [8]ਮੋਢੇ ਤੇ ਟੰਗਕੇ ਪਿੱਛੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲੀਤੀ (ਢਾਲ)। [9](ਧਨੁਖ ਦੀਆਂ) ਦੋ ਫਟੀਆਂ ਬਹੁਤ ਚੌੜੀਆਂ ਤੇ ਮੁੱਠ ਜਿਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪੱਕੀ ਹੈ। [10]ਧਨੁਖ ਦੇ ਸਿਰੇ। [11](ਉਪਰ) ਬਹੁਤ ਤੰਦੀ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਗਿਨਤੀ ਟੰਕਨਿ ਕੀ ਨ ਕਛੁ, ਦਿਢ ਜੇਹ ਸੰਜੋਈ[1]। ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਦੂਜਾ ਨ ਕੋ ਐਂਚਹਿ ਬਲ ਲਾਇ। ਲਿਯੋ ਸਰਾਸਨ ਹਾਥ ਅਸ ਗੁਨ ਜਾਂਹਿ ਸੁਨਾਇ ॥ ੯ ॥ ਸਰ ਮੋਟੇ, ਪਰ ਕੰਕ ਕੇ ਖਪਰੇ ਬਹੁ ਤੀਖੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਛੁਟਿ ਕਰਿ ਬੇਗ ਤੇ ਬਡ ਸਰਪ ਸਰੀਖੇ। ਬੇਧਤਿ ਹੈਂ ਗਨ ਅਰਿਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕਰਿ ਹਾਨਾ।ਗਹਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਲੀ ਹੋਇ ਸਵਧਾਨਾ॥੧੦॥ ਖੰਜਰ ਜਮਧਰ[2], ਕਮਰ ਸੋਂ ਪੁਨ ਧਰਯੋ ਤਮਾਚਾ। 'ਆਨਹੁ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਮਮ' ਬੋਲਯੋ ਗੁਰੁ ਸਾਚਾ। ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਆਨਯੋ ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ[3]। ਜਾਹਰ ਜਰਤਿ ਜਵਾਹਰਨਿ ਜਿਹ ਜ਼ੀਨ[4] ਸੁਧਾਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਲਾਂਗੁਲ[5] ਫੇਰਤਿ ਆਵਤੋ ਉਚੋ ਕਰਿ ਗਾਟਾ[6]। ਫੁਰਕਤਿ,ਪਗ ਕੋ ਧਰਤਿ ਹੈ ਧਰਨੀ ਕਹੁ ਕਾਟ॥ਬਰਨ ਕੁਮੈਤ[7], ਸੁਵਰਨ ਕੇ ਭੂਖਨ ਚਮਕੰਤੇ। ਗਜ ਗਾਹਨਿ[8] ਜੁਤਿ ਸ਼ੋਭਤੋ ਕਵਿਕਾ ਚਰਬੰਤੇ[9] ॥ ੧੨ ॥ ਮਨਹੁੰ ਕਰਭ[10] ਬਲਿ ਪੁਸ਼ਟ ਹੈ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦਰਕੰਤਾ। ਛਾਤੀ ਆਯੁਤ ਚਪਲ ਬਹੁ ਮਨ ਕਹਯੋ ਕਰੰਤਾ। ਪੂਰਬ ਕੇ ਬਡ ਭਾਗ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਰ ਆਯੋ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕਰਿ ਉਠੇ ਘੋਰਾ ਦਰਸਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਪਗ ਰਕਾਬ ਦੇ ਕਰਿ ਤਬੈ ਗਹਿ ਗ੍ਰੀਵ ਸੁ ਕੇਸਾ[11]। ਆਸਨ ਆਏ[12] ਵਾਗ ਗਹਿ ਬਲਿਵੰਡ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਾ॥ਦੀਹ ਦਮਾਮਨਿ ਚੋਬ ਲਗਿ ਉਠਿ ਨਾਦ ਬਿਸਾਲੇ। ਸੱਜੀ[13] ਸਭਿ ਜੋਧਾ ਚਢੇ ਗਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਲੇ ॥੧੪ ॥ ਸਮੁਖ ਭਏ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਕਰਿ ਚਹਿਸਿ ਬਿਨਾਸਾ। ਕੁਛਕ ਚਲੇ ਦੇਖਤਿ ਭਏ ਬਡ ਜੰਗ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਨਮਸਕਾਰਨੀ[14] ਗਨ ਚਲੈਂ,ਬਹੁ ਸ਼ਬਦ ਉਠੰਤੇ। ਮਨਹੁੰ ਮ੍ਰਿਦੰਗਨਿ[15] ਬਜਤਿ ਬਹੁ ਉਤਸਾਹ ਕਰੰਤੇ॥੧੫॥ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਮੁਖ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਜਨੁ ਗਾਵਤਿ ਗੀਤਾ। ਗੁਲਕਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੜਾਕ ਲਗਿ ਇਹ ਤਾਲ ਪੁਰੀਤਾ[16]। ਰੰਗ ਅਖਾਰਾ ਜੰਗ ਕੋ ਗੁਰੁ ਮਹਿਦ ਨਿਹਾਰਾ[17]।ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਹੋਨਿ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਬਿਚਾਰਾ॥੧੬॥ਪਰਸਰਾਮ ਸ਼ਕਤੂ* ਸੁਭਟ ਦੋਨਹੁ ਤਬਿ ਆਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਆਗੇ ਖਰੇ ਇਮ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ! ਅਵਿਲੋਕੀਏ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਆਪ ਰਹਹੁ ਠਾਂਢੇ

[1]ਚਿੱਲਾ ਬਹੁਤ ਪੱਕਾ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। [ਵਾ:, ਜ਼ਿਹ=ਚਿੱਲਾ]। [2]ਕਟਾਰ। [3]ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ। [4]ਕਾਠੀ। [5]ਪੂਛ। [6]ਗਰਦਨ। [7]ਲਾਖਾ ਰੰਗ ਹੈ। [8]ਗਜਗਾਹਾਂ ਨਾਲ। [9]ਲਗਾਮ ਚੱਬਦਾ ਹੈ। [10]ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। [11]ਗਰਦਨ ਦੇ ਵਾਲ ਪਕੜ ਕੇ। [12]ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਤੇ ਆਏ। [13]ਸੱਜ ਕੇ। [14]ਬੰਦੂਕਾਂ [15]ਢੋਲ। [16]ਤਾਲ ਪੂਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [17]ਭਾਵ ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਜੰਗ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਡਿੱਠਾ।

*ਪਾ:-ਛੱਟੂ।

ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਦਲ ਕੇ ਪਾਸਾ ॥੧੭॥ ਦਾਸਨ ਪ੍ਰਤਿ ਆਇਸੁ ਕਰਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਮਾਰੈਂ । ਰਾਵਰਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਬਲ ਧਰਿ ਸੰਘਾਰੈਂ। ਅਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ ਅਰਿ ਕਹਾਂ ਏ ਅਲਪ ਬਿਚਾਰੇ । ਲਵਪੁਰਿ ਦਿੱਲੀ ਆਗਰੇ ਲੁਟਿ ਕਰਹਿਂ ਉਜਾਰੇ' ॥ ੧੮ ॥ ਪਿਖਿ ਦੁਨਹਨਿ ਉਤਸਾਹ ਕੋ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਪਿਖਹੁ ਜ਼ੋਰ ਜਹਿਂ ਜੰਗ ਕੋ, ਪਾਵਹੁ ਘਮਸਾਨਾ । ਸਨੈਂ ਸਨੈਂ ਹਮ ਆਇ ਹੈਂ ਜਹਿਂ ਅਬਦੁਲਖਾਨਾ। ਆਜ ਨਿਦਾਨ[1] ਸੁ ਕਰਹਿਂਗੇ ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਹਾਨਾ' ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖੇ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਕੋ ਤਾਜ਼ੀ ਤਿਰਪਾਏ[2]। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਘਾਰੇ ਹਾਥ ਮੈਂ ਧੌਂਸੇ ਬਜਿਵਾਏ। ਲੇ ਕਰਿ ਕਿਤਿਕ ਅਨੀਕਨੀ[3] ਤੁਰਕਨਿ ਪਰ ਧਾਇ।ਜਥਾ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਗਨ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਕੇਹਰਿ ਇਹ ਧਾਏ* ॥੨੦॥ਪਰੇ ਜਾਇ ਤੁਪਕਨਿ ਚਲੀ ਐਸੀ ਇਕ ਬਾਰੇ । ਨਬੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸਹਿਤ ਹੀ ਆਇ ਕੁੜਿਆਰੇ। ਹੇਲਾ ਘਾਲਿ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਦੋਨਹੁਂ ਦਲ ਜੁਟੇ। ਬਾਜ਼, ਕੁਹੀ, ਜੁਰਰੇ ਮਨੋ ਪਿਖਿ ਆਮਿਖ ਟੂਟੇ ॥ ੨੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰੰਗੇਂ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਗਨ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ । ਪੁਨ ਤੋਮਰ ਤਰਵਾਰ ਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਕਰ ਡਾਰੇ[4] । ਜਮਧਰ[5] ਲੈ ਪਹੁਚੇ ਸੁਭਟ ਮਾਰਤਿ ਅਰੁ ਖਾਤੇ । ਮੁਸ਼ਟ ਜੁੱਧ ਕੋ ਭਿਰਿ ਪਰੇ ਸੰਘਰ ਰਸ ਰਾਤੇ ॥ ੨੨ ॥ ਨਹਿਂ ਪੀਛੇ ਕੋ ਪਗ ਧਰਤਿ ਨਿਜ ਲਾਜ ਨਿਬਾਹੀ । ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਮਰਿ ਮਰਿ ਗਿਰੇ ਕਟਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਪਰ ਲੋਹਾ ਉਲਟ ਇਮ ਪਰਯੋ ਬਡੇਰਾ। ਜਿਯਤਿ ਦਿਖਤਿ ਕੇ ਮਰਿ ਗਏ ਗਨ ਦਲ ਇਕ ਬੇਰਾ ॥੨੩॥ ਹੋਤਿ ਬੁਦਬੁਦੇ[6]ਬਿੰਦ ਜਿਮ ਬਹੁ ਬਾਧੁ ਬਿਨਾਸੈ। ਤਿਮ ਮਰਿਗੇ ਰਿਪੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਕੋ ਭਾਗਤਿ ਤ੍ਰਾਸੈ[7]। ਕੋਪਯੋ ਬਿਧੀਆ ਤਬਿ ਫਿਰਯੋ ਬਿਚ ਜੰਗ ਨਿਸੰਗੈ। ਤਾਨਤਾਨ ਕਰਿ ਕਾਨ ਲਗਿ ਗਨ ਹਤਹਿ ਖਤੰਗੇਂ ॥੨੪॥ ਦ੍ਵੈ ਦ੍ਵੈ ਬਾਨ ਸੰਚਾਰਿਕੈ ਦ੍ਵੈ ਦ੍ਵੈ ਤਨੁ ਪਾਰੇ[8]। ਅਨਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਹਨੇ ਨਹਿਂ ਹੋਤਿ ਸੰਭਾਰੇ। ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਹੂੰ ਟਿਕਾਏ। ਜਹਿਂ ਦੇਖੇ ਰਿਪੁ ਵਧਤਿ ਹੈਂ, ਤਹਿਂ ਦੇ ਉਥਲਾਏ ॥ ੨੫॥ ਤੁਰਕ ਬਿੰਦ ਮੈਂ ਬਰਿ ਗਯੋ ਹਨਿ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨਾ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਘਮਸਾਨ ਕਰਿ ਬਲਿਵਾਨ ਮਹਾਨ॥ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਬਿਚਰਤਿ ਬਲੀ ਹੁਇ

[1]ਅੰਤ। [2]ਘੋੜੇ ਟਪਾਏ। [3]ਸੈਨਾ। [4]ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਪੁਰ ਹੱਥ ਪਾਏ। [5]ਬਰਛੀ। [6]ਬੁਲਬੁਲੇ। [7]ਕਈ ਡਰ ਕੇ ਭੱਜ ਚੱਲੇ। [8]ਦੋ ਦੋ ਤੀਰ (ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ) ਸੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦੋ ਦੋ ਤਨ ਪਾੜ ਸਿੱਟੇ (ਅ) ਪਾਰ ਕੀਤੇ ।

*ਪਾ:—ਧਾਏ।

ਜਾਤਿ ਮਦੋਨ[1] ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਗਿਰਿ ਮਾਰਯੋ ਰਹਿਤ ਕਰਿ ਦਾਵ ਸੁ ਨਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਤੁਲ ਨ ਚਲਤਿ ਹੋ ਆਪ ਸੁ ਮਰਿ ਜੇ ਹੈਂ । ਗਰਜ ਬੈਗਾਰਤਿ ਹਨਿਬਿ, ਤੈਸਿਮ ਕਹਹਿ ਲਿਰਤੇ ਹੋ । ਐਂਚਿ ਚਾਪ ਕੋ ਸਰ ਤਜੀ ਤਕਿ ਤਕਿ ਰਿਪੁ ਛਾਤੀ । ਲਗਤਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਹੀ ਪਰਤਿ ਹੈਂ[2], ਹਯ ਤਰੇ ਪਪਾਤੀ ॥ ੨੭ ॥ ਬਿਤਨੋ ਮੈਂ ਚੰਦੂ ਤਨੁਜ ਚਲਿ ਸਨਮੁਖ ਆਵਾ ਪਰੀ ਲੋਥ ਪਰ ਲੋਥ ਜਹਿਂ ਜਲਤਿ ਬਿਕਰਾਲਾ । ਕਰਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਆਗੇ ਅਰਯੋ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਹੀਨਾ । ਬਿਧੀਚੰਦ ਚੀਨਿ ਬਿਲੋਕਿ ਕੋ ਬਡ ਆਨੰਦ ਲੀਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮਮ ਪਿਤ ਹਤਨਿ ਤੇ ਗੁਰੁ ਕੋ ਅੰਗੀਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਮੈਂ ਰਹਯੋ ਸੋ ਅਬਿ ਫਲ ਲਾਗੋ । ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਬਿਧਿ ਬਨੀ ਰਣ ਮਹਿ ਤੁਝ ਹੇਰੇ । ਪਿਤ ਪਲਟਾ ਇਹ ਕਰਜ਼ ਸਿਰ ਉਤਰਹਿ ਅਬਿ ਮੇਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਪੂਰਬ ਤੁਮ ਕੋ ਮਾਰਿ ਕੈ ਰਣ ਖੇਤ ਮਝਾਰੇ । ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਪੁਨ ਗਹੌਂ ਜੋਧਾ ਬਰਿਆਰੇ[3]' । ਸੁਨਤਿ ਹਸਯੋ ਬਿਧੀਆ ਅਧਿਕ ਉੱਤਰ ਕਰਿ ਦੀਨਾ । 'ਰਹਿਤ ਉਤਾਰਨੋ ਪਿਤ ਕਰਜ਼ ਤੂੰ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਅਬਿ ਤੁਝ ਕੋ ਮਾਰਹਿ ਤੁਰਤ ਰਿਣ ਕੌਨ ਉਤਾਰੇ ? । ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਜਬਿ ਕਰਤਿ ਹੌਂ ਕਿਮ ਨਿਰਣੈ ਧਾਰੇਂ ?' । ਕਰਮ ਚੰਦ[4] ਇਮ ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਤਕ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰਾ । ਤਨਿ ਬਿਧੀਏ ਕੋਤਿਕ[5] ਛੁਟਯੋ, ਗਹਿ ਖੈਂਚ ਨਿਕਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਪੁਨ ਤੂਰਨ ਹੀ ਤੀਰ ਖਰ ਤਕ ਔਰ ਚਲਾਯੋ* । ਹਯ ਕੁਦਾਇ ਬਿਧੀਏ ਤਬੈ ਨਿਜ ਗਾਤ ਬਚਾਯੋ । ਆਪ ਚਾਪ ਗਹਿ ਬਿਦ੍ਰ ਤੁਰਤ ਚਲਯੋ ਧਰਿ ਬਾਨਾ । ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਛੋਰਾ ਤਬਹਿ ਤਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥ ਲਗਯੋ ਬਾਜ ਕੇ ਭਾਲ ਮਹਿਂ ਗਾ ਪਾਛਲ ਧਾਰਾ । ਛੁਟਯੋ[6] ਅਵਨੀ ਪਰ ਗਿਰਤ ਪਰਯੋ ਜਨੁ ਗਾਜ ਸੰਘਾਰਾ । ਪਹੁੰਚਯੋ ਬਿਧੀਆ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਨਹਿ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਾ ਦਬੀ ਟਾਂਗ ਹਯ ਕੇ ਤਰੇ ਤਰ ਉਤਰ ਨਿਕਾਰਾ[7] ॥ ੩੩ ॥ ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਪਾਛੇ ਕੋ ਚਾਲਾ[8] । ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਅਰੁ ਤੁਰਕ ਤਹਿਂ ਰਣ ਮਚਯੋ ਕਰਾਲਾ । ਪਰੇ ਬਹੁਤ ਅਰਿ ਰਾਇ ਕੇ ਤਿਨ ਰਹਿਤ ਛੁਟਾਯੋ । ਗੁਰੁ ਦਲ ਤੇ ਸ਼ਲਖੇਂ ਚਲੀ ਸਭਿ ਕੋ

---

[1] ਮੈਦਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਫਾਇਆ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । [2] ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । [3] ਹੇ ਬਲਵਾਨ ਜੋਧਾ ਹੈ । (ਅ) ਹੇ ਬਲਵਾਨ ਜੋਧੇ । [4] ਚੰਦੂ ਦਾ ਪੁਤਰ । [5] ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ । [6] ਛੁੱਟ । (ਅ) ਝੜ ਕੇ । [7] ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਕੇ (ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਕਰਮ ਚੰਦ ਨੂੰ) ਕਢਿਆ । [8] ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਫੜਕੇ ਲੈ ਚਲਿਆ । *ਪਾ:—ਤੱਕਜੇ ਹੁ ਚਲਾਯੋ ।

ਅਟਕਾਯੋ॥੩੪॥ ਕਰੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਬਲ ਸਹਤ ਗਹਿ ਆਨਯੋ ਬੈਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜਹਿਂ ਪਾਯਹ ਤਿਨ ਪੈਰੀ। ਨੀਚ ਗ੍ਰੀਵ ਕੋ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਸਨਮੁਖ ਜੋਵਾ। ਬਿਧੀਆ ਬੋਲਯੋ 'ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਰਿਣ ਬਡ ਸਿਰ ਹੋਵਾ ॥ ੩੫ ॥ ਪਲਟਾ ਪਿਤ ਲੈਬੇ ਅਯੋ ਰਿਣ ਉਤਰਯੋ ਨਾਹੀ। ਬੰਧਹੁ ਮਸ਼ਕੈਂ ਪਾਗ ਸੋਂ ਪਗ ਸ਼ਿਖਲ ਪਾਹੀ"[1]। ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹਸਿ ਕਰਿ ਕਹਯੋ 'ਕਯਾ ਇਸ ਤੇ ਲੈਬੋ ?। ਛੋਰਿ ਦੇਹੁ ਕੁਣਿਆਰ ਕੋ ਪੁਨ ਕਰਹਿ ਨ ਐਬੋ ॥ ੩੬॥ਜਥਾ ਦੁਸ਼ਟ ਪਿਤ,ਸੁਤ ਤਥਾ,ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਚੇਰੇ। ਕਛਕ ਸੁਭ ਸਿਰ ਮੈਂ ਹਤਹ ਸਿਮਰਹਿ ਗੁਨ ਤੇਰੇ'। ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਤਯਾਗਯੋ ਤੁਬੈ ਪਨਹੀ ਕਛ ਮਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਮੁਖ ਆਵਤੋ ਭਾਗਯੋ ਛੁਟਿਹਾਰਿ[2] ॥ ੩੭ ॥ ਜਾਇ ਮਿਲਯੋ ਤੁਰਕਨਿ ਬਿਖੇ ਜਹਿਂ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨਾ। ਧਰਕਤਿ ਉਰ ਬਡ ਸ੍ਵਾਸ ਲੇ ਅਸ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਗਹਯੋ ਮੋਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ ਗੁਰੁ ਜਹਾਂ ਖਰੇ ਹੈ। ਛਲ ਬਲ ਕੋ ਧਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮੈਂ ਛੁਟਨਿ ਕਰੇ ਹੈ ॥ ੩੮ ॥ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਮਾਰਤਿ ਅਯੋ,ਸਭਿ ਭੇਦ ਨਿਹਾਰਾ।ਰਹਯੋ ਅਲਪ ਦਲ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ ਸਿਧਾਰਾ[3]। ਆਪ ਅਗਾਰੀ ਹੋਇ ਕੈ ਹੋਲਾ ਅਬਿ ਘਾਲੋ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕੋ ਲੇਹਿਂ ਗਹਿ, ਨਿਜ ਓਜ ਸੰਭਾਲੋ' ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਕੋ ਕਛ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਾਯੋ। ਅਪਰ ਤੁਰੰਗ ਜੁ ਸੰਗ ਥੋ ਤਿਸ ਪਰ ਚਢਿ ਧਾਯੋ। ਇਮ ਬਿਧੀਏ ਕੀ ਗਾਥ ਇਤਿ ਘਾਲਯੋ ਘਮਸਾਨਾ। ਪਰਸਰਾਮ ਸ਼ਕਤੂ ਓਤੇ ਦੋਨਹੁ ਰਣ ਬਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੂ ਸੁਤ ਗਹਿ ਕੈ ਛੋਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਨਬੀਬਖਸ਼, ਪਰਸਰਾਮ ਤੇ ਸ਼ਕਤੂ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਬੀਬਖਸ਼ ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਾਂ ਲੇਕਰਿ ਆਯੋ ਸੰਗ। ਤੋਮਰ ਤਰਵਾਰਨਿ ਤਬਰ ਗਹੇ ਤੁਰੰਗ ਖਤੰਗ ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ ਭਰਿਯੰਤਿ ਤੁਪਕ ਬਾਰੂਦ ਸੰਗ। ਛਨਕੰਤਿ ਗਜਨਿ[4] ਧਾਏ ਤੁਰੰਗ। ਠੁਕਿਯੰਤਿ ਗੁਲਕ ਤੋੜਾ ਸੰਭਾਰਿ। ਧੁਖਿਯੰਤਿ ਪਲੀਤਾ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਕੜਕੰਤਿ ਨਾਦ ਜ੍ਵਾਲਾ ਉਗਾਲ[5]। ਛੁਟਕੰਤਿ ਬਿੰਦ ਘਾਇਲ ਉਤਾਲ। ਇਤ ਉਤ ਤੁਰੰਗ ਸੂਰੇ ਧਵਾਇ। ਜੋ ਵਧਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਤਿਸ ਦੇਂ ਗਿਰਾਇ॥੩॥ ਗਿਰਯੰਤਿ

---

[1]ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਲ ਪਾ ਕੇ। [2]ਛੁਟ ਕਰਕੇ। [3]ਬਹੁਤਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [4]ਛਣਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਗਜਾਂ ਨੂੰ। [5]ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ।

ਸੁਭਟ ਹਯ, ਆਇ ਧਾਇ । ਮਿਲਿ ਗਏ ਆਪ ਮਹਿ ਕਰਤਿ ਘਾਇ । ਮੁਖ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਜੋਧਾ ਰਟੰਤਿ । ਬਾਹੈਂ[1] ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅੰਗਨਿ ਕਟੰਤਿ ॥ ੪ ॥ ਤਬਿ ਪਰਸਰਾਮ ਸ਼ਕਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ । ਗਹਿ ਦੁਹਨਿ ਚਾਂਪ ਸਰ ਕੋ ਨਿਕਾਲਿ। ਪ੍ਰੇਰੇ ਤੁਰੰਗ ਬਡ ਬੇਗ ਸੰਗ । ਗਨ ਸ੍ਰ ਸਹਤ ਪਕਰੇ ਤੁਰੰਗ ॥੫। ਜਹਿ ਨਬੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਬਡ ਬੰਧਿ ਟੋਲਿ । ਤਿਤ ਕੋ ਪਹੁੰਚਿ ਕਰਿ ਸਾਥਿ ਗੋਲ[2] । ਨਿਕਸੰਤਿ ਬੀਰ ਘੋਰਾ ਧਵਾਇ। ਛੁਟਕੰਤਿ ਤੁਪਕ ਰਿਪੁ ਨੇਰ ਜਾਇ ॥੬॥ ਬਜਿਯੰਤਿ ਪਟਹ ਭੇਰੀ ਬਿਲੰਦ। ਢਮਕੰਤਿ ਢੋਲ ਨਾਦਤਿ ਅਮੰਦ[3] । ਫਰਰੇ ਖੁਲਾਇ ਚਮਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ । ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਰੋਪ[4] ਗਾਢੇ ਸਥਾਨ ॥ ੭ ॥ ਸ਼ਲਖੈਂ ਤੁਫੰਗ ਛੂਟੀ ਬਿਸਾਲ। ਮੁਖ ਸੀਸ ਫੋਰਿ ਗੇਰਤਿ ਉਤਾਲ। ਨਿਕਸੰਤਿ ਮੀਝ ਬਿਥਰੰਤਿ ਪਾਸ। ਕਰਿ ਸੇਤ ਜੁ ਮੇਚਕ ਕੇਸ ਪਾਸ[5] ॥੮॥ ਮੁਖ ਲਗਹਿ ਦੰਤ ਕੋ ਤੋਰਿ ਦੇਤਿ। ਕਿਹ ਆਂਖ ਫੂਟਿ ਥਿਰ ਜੰਗ ਖੇਤਿ । ਮਿਲਿ ਗਏ ਸੂਰ ਪਰ ਘੋਰ ਸ਼ੋਰਿ[6] । ਕਰਤੇ ਪੁਕਾਰ ਰਿਪੁ ਤੋਰਿ ਫੋਰਿ ॥੯॥ ਕੋ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਭੁਏ ਖੜਗਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਿ । ਕੋ ਕਰਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਹੈ ਸੁਮਾਰਿ[7] । ਕਿਤਿ ਗਿਰੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਕਿਕਾਣ[8] । ਤਰਫੰਤਿ ਕਿਤੇ ਨਹਿੰ ਨਿਕਸਿ ਪ੍ਰਾਣ ॥੧੦॥ ਬਲਵੰਤ ਬੀਰ ਕਰਿ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ । ਪਰਚੰਡ ਜੁੱਧ ਗਿਰਿ ਖੰਡ ਖੰਡ । ਖਿਚਿਯੰਤਿ ਪਕਰਿ ਆਂਤ੍ਰੈਂ[9] ਗ੍ਰਿਮਾਧ[10] । ਬਡ ਆਇ ਜੋਗਣੀ ਧਾਧ ਧਾਧ ॥੧੧॥ ਭਰਿਯੰਤਿ ਖਪਰ ਸ਼੍ਰੋਣੰਤਿ ਪਾਨ[11]। ਸਿਰ ਖਿੰਡੇ ਬਾਰ[12] ਕਰਿ ਨਾਚ ਗਾਨ । ਬਹੁ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਿ ਬੋਲੈਂ ਬਕਾਰ।ਕਰਿ ਲਹੂ ਪਾਨ ਲੇਤੇ ਡਕਾਰ ॥੧੨॥ ਗਨ ਕੰਕ[13] ਨਾਦ ਚਾਵਡਿ[14] ਚਿੰਕਾਰ । ਬਡ ਭੀਮ ਕਾਕ ਕਾਂ ਕਾਂ ਪੁਕਾਰ । ਹਯ ਤਰੈ ਗਏ ਦਬਿ ਸੂਰ, ਸੋਇ । ਹਾਂਕਰਤਿ ਅਪਰ 'ਕਰਿ ਰੱਛ ਜੋਇ[15]' ॥੧੩॥ ਮੁਰ ਆਪ ਮੋਰਤੇ ਮਰਤਿ ਘੋਰ[16]। ਭਾ ਤੁਮਲ ਜੁੱਧ[17] ਬਡ

[1]ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । [2]ਨਾਲ ਟੋਲਾ ਬਣਾਇਕੇ । [3]ਭਾਰੀ, ਉੱਚੀ । [4]ਰੋਕਕੇ । [5]ਸਿਰ ਦੀ ਮਿੱਝ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਾਸ ਖਿਲਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਲੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਗੇਢ ਨੂੰ ਚਿੱਟਿਆਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । [ਪਾਸਿ=ਕੋਲ । ਪਾਸ੍ਰ=ਗੇਢ, ਜੂੜੀ]। [6]ਭਯਾਨਕ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ । [7]ਕਈ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ (ਦੇਖਕੇ) ਡਰ ਰਹੇ ਹਨ। (ਅ) ਕਈ ਡਰਦੇ ਤੇ ਕਈ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [8]ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ । [9]ਆਂਦਰਾਂ । [10]ਗਿੱਦੜ । [11]ਲਹੂ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ । [12]ਵਾਲ । [13]ਚਿੱਟੀ ਚੀਲ । [14]ਇੱਲਾਂ । [15]ਓਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਕਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ 'ਜੋ (ਸਾਡਾ) ਬਚਾ ਕਰਨਾ' । [16]ਅੰਨ੍ਵਯ:-ਮੁਰ ਮੋਰਤੇ ਘੋਰ ਮਰਤ ਆਪ । (ਓਹ) ਪਰਤ ਕੇ (ਮਰੇ) ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । [17]ਘੋਰ ਲੜਾਈ । (ਅ) ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ ਦਾ ਜੁੱਧ । [ਸੰਸ:, ਤੁਮੁਲ । ਪੰ:, ਤੁਮਲ]।

ਮਾਚਿ ਸ਼ੋਰ। ਜਹਿਂ ਨਬੀਬਖ਼ਸ਼ ਤਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਸੂਰ। ਬਹੁ ਲਰੇ ਮਰੇ ਗਿਰਿ ਪਰਤਿ ਧੂਰ ॥ ੧੪ ॥ ਤਬਿ ਪਰਸਰਾਮ ਸ਼ਕਤੂ ਮਹਾਂਨ। ਭਟ ਦੁਊ ਚਾਂਪ ਕੋ ਤਾਨਿ ਤਾਨਿ। ਸਰ ਸਰਪ ਸੁ ਸਮਸਰ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ।ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਸਮੁਖ ਤਾਂਕੇ ਜੁਝਾਰ[1] ॥੧੫॥ ਇਮ ਮਚੀ ਲੋਹ ਕੀ ਮਾਰਿ ਭੂਰ। ਬਹਿ ਚਲਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣ ਗਈ ਲੋਥ ਪੂਰ। ਤਬ ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰਿ ਭਾਗਿ। ਨਹਿਂ ਜਮੇ ਪਾਂਇ, ਬਡ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਾਗਿ ॥ ੧੬ ॥ ਗੁਰ ਬੀਰ ਇਕ, ਦਸ ਤੁਰਕ ਸੰਗ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਮਰਿ ਮਾਰਿ ਜੰਗ। ਤਬਿ ਨਬੀਬਖਸ਼ ਪਿਖਿ ਭਾ ਹਿਰਾਨ।–ਇਹ ਭਯੋ ਕਹਾਂ ਨਹਿ ਜਾਇ ਜਾਨ ॥ ੧੭ ॥ ਮਰਿ ਗਈ ਸੈਨ, ਸਿਖ ਅਲਪ ਪਾਸ[2]। ਠਹਿਰੈਂ ਨ ਅੱਗ੍ਰ ਬਡ ਪਾਇ ਤ੍ਰਾਸ। ਪਰਿ ਗਯੋ ਲੋਹੁ ਪ੍ਰਹੋ ਕਰਾਲ। ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ਸੂਰ ਮਰਿ ਤੁਰੰਗ ਜਾਲ–॥ ੧੮ ॥ ਨਿਜ ਹਯ ਧਵਾਇ ਰੋਕੰਤਿ ਬੀਰ। 'ਸਭਿ ਹਟੋ,ਥਿਰੋ, ਕਿਮ ਤਜਤਿ ਧੀਰ?।ਤੁਮ ਬਡ ਗ਼ਰੂਰ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਨੀਤਿ।–ਰਣ ਬਿਖੈ ਸਦਾ ਹਮ ਲੇਤਿ ਜੀਤਿ–॥ ੧੯ ॥ ਅਬਿ ਅਲਪ ਸਿੱਖ ਨਹਿਂ ਇਲਮ ਜਾਨਿ[3]। ਨਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਧਨੇ ਮਹਿਂ ਸੁਜਾਨਿ। ਤਿਨ ਪਾਸ ਤੇ ਸੁ ਤੁਮ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ। ਕਿਨ ਤੇ ਭਜੇ?ਜਿਨ ਕਹਿਂ ਗਵਾਰ[4]? ॥੨੦ ॥ ਪੁਨ ਜਿਯਤਿ ਸਭਾ ਮਹਿ ਕਹਹੁ ਕਾਹਿ[5]?।–ਹਮ ਬਚੇ ਭਾਜਿ ਤਹਿਂ ਲਰਿਯ ਨਾਹਿ–'। ਇਮ ਕਹਿ ਰਿਸਾਇ ਨਿਜ ਸੈਨ ਮੋਰਿ। ਬਿਚ ਥਿਰਯੋ ਆਪ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ॥ ੨੧ ॥ ਪਿਖਿ ਨਬੀਬਖਸ਼ ਕੋ ਪਰਸ ਰਾਮ। ਬਡ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਐਂਚਤਿ ਲਗਾਮ। ਤਨ ਬਿਖੈ ਬਿਭੂਖਨ ਜਟਤਿ ਹੀਰ। ਬਹੁ ਚਮਕਤਿ ਚਾਮੀਕਰ[6] ਸਰੀਰ ॥ ੨੨॥ ਸਿਰ ਬਧਯੋ ਸੁ ਚੀਰਾ ਛੋਰਦਾਰ[7]। ਬਡ ਮੋਲ ਕੇ ਸੁ ਪਟ ਸ਼ੁਭਤਿ ਚਾਰੁ। ਕਟਿ ਸੰਗ ਬੰਧਿ ਖੜਗੈਂ ਨਿਖੰਗ। ਕਰ ਮੈਂ ਕਮਾਨ ਬਿਚਰਤਿ ਨਿਸੰਗ॥੨੩॥ ਬਹੁ ਚਪਲ ਚਲਾਕੀ ਚਾਰੁ ਅੰਗ। ਬਡ ਮੋਲਿ ਬਲੀ ਸੁੰਦਰ ਤੁਰੰਗ। ਜਿਹ ਜ਼ੀਨ ਜਰਾਊ ਬਹੁ ਸੁਹਾਇ। ਰਣ ਬਿਖੈ ਚੌਂਪ ਸੋਂ ਸਮੁਖ ਆਇ ॥ ੨੪ ॥ ਪਿਖਿ ਪਰਸਰਾਮ ਚਾਹਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰ।ਤਬਿ ਤਜੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇਅਗਾਰ।ਸ਼ਕਤੂ ਬੁਲਾਇ ਅਪਨੈ ਸਮੀਪ। ਕਹਿ 'ਇਸਹਿ ਹਤਹੁ,ਹੈ ਬਡ ਮਹੀਪ[8]' ॥ ੨੫ ॥ ਪਿਖਿ ਅਨੰਦ ਪਾਇ ਦੋਨਹੁ ਸੁ ਬੀਰ। ਇਤ ਉਤ ਧਵਾਇ ਹਯ ਤਜਿਤ ਤੀਰ।

[1]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। [2]ਪਾਸੋਂ। [3](ਜੁੱਧ ਦੀ) ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। [4]ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਜਦੇ ਹੋ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੰਵਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ? [5]ਕੀ ਕਹੋਗੇ? [6]ਸੋਨੇ ਨਾਲ। [7]ਪੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ। [8](ਇਹੋ ਹੀ) ਵਡਾ ਰਾਜਾ ਹੈ।

ਕਾਲ ਸਭਟ ਸੰਗ ਲਲਕਾਰ ਲੀਨ। ਹੇਲਾ ਸੁ ਘਾਲਿ ਬਡ ਜੋਰ ਕੀਨਿ ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਲਕਾਨਿ ਕੋਪਿ ਬਡੂਖ ਬਿਸਾਲ। ਦੁਹੁ ਦਿਸਾਨਿ ਤੇ ਬਹੁ ਭੀ ਕਲੋਲਨ ਤਬਿ ਨਬੀਬਖਸ਼ ਆਇ ਸੁ ਬੀਰ। ਥਹ ਅੰਤਰ ਸੰਗ ਜਿਸ ਕੇ ਸੁ ਭੀਰ ॥ ੨੭ ॥ ਕਰ ਗਹਿ ਕਮਾਨ ਲੈ ਬਾਨ, ਰੋਪਿ[1]। ਮਾਰੇ ਸਬੇਗ ਚਿਤ ਚੋਪਿ ਕੋਪ। ਲਲਕਾਰ ਸਿੰਘਨਿ ਤੇ ਅੱਗ੍ਰ ਧਾਇ। ਦਲ ਕੋ ਹਟਾਇ ਨਿਜ ਸੈਨ ਲਸਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਿ ਤੋਮਰ ਤੁਰੰਗ। ਚਲਿ ਧੰਤਿ ਖੜਗ ਕਟਿ ਪੰਤਿ ਅੰਗ। ਦਰਕੰਤਿ ਸੂਰ, ਢਰਕੰਤਿ ਢਾਲ[2]। ਚਰੜੰਤਿ ਚਾਂਪ[3] ਸਰੜੰਤਿ ਜਾਲ[4] ॥ ੨੯ ॥ ਖਰੜੰਤਿ ਖੋਲ ਸਰੜੰਤਿ ਸੇਲ[5]। ਤੜਕੰਤਿ ਤੀਰ, ਭੜਕੰਤਿ ਭੇਲਿ[6]। ਤੜਕੰਤਿ ਘਾਵ ਬਰੜੰਤਿ[7] ਬੀਰ। ਥਿਰਕੰਤਿ ਥਪਕਿ, ਥਰਕੰਤਿ ਭੀਰੁ[8] ॥ ੩੦ ॥ ਕਹਿਰੰਤਿ ਕੂਕ[10] ਹਹਿਰੰਤਿ ਜਾਤਿ[11]। ਅਹਿਰੰਤਿ ਕੋਇ ਕਟਿ ਪੰਤਿ ਗਾਤ[12]। ਤਬਿ ਨਬੀਬਖਸ਼ ਕੇ ਬਾਨ ਸੰਗ। ਸਿਖ ਗਿਰੇ ਕਿਤਿਕ ਹੁਇ ਅੰਗ ਭੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਪਿਖਿ ਪਰਸਰਾਮ ਉਰ ਕੋਪ ਠਾਨਿ। ਇਕ ਹਨਯੋ ਬਾਨੁ ਧਨੁ ਅਧਿਕ ਤਾਨਿ। ਲਗਿ ਗਾ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਤੰਗ ਥਾਨ। ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਪਾਰਿ ਗਿਰਿ ਤਾਖ ਮਹਾਨ ॥ ੩੨ ॥ ਤਬਿ ਨਬੀਬਖਸ਼ ਸੰਭਰਿ ਅਧਾ। ਦਿਯ ਧਾਇ ਰੋਪ, ਕਰ ਧਾਰਿ ਚਾਂਪ। ਸਰ ਪਰਸਰਾਮ ਕੇ ਮਾਰਿ ਅੰਗ। ਖਰ ਪਰੇ ਪਾਰਿ ਗਿਰ ਤਜਿ ਤੁਰੰਗ ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਹ ਭਈ ਮੁਰਛਾ ਪਲਖ ਰੰਗਿ ਬਹੁ ਸਿੱਖ ਆਇ ਰੱਛਯੋ ਸੁ ਘੇਰਿ। ਗਹਿ ਖੜਗਾਹਿ ਸ਼ਕਤੂ ਦਿਢ ਬਿਸਾਲ। ਤਿਸ ਕੀ ਸਹਾਇ ਮਹਿ ਗਹਿ ਸੁ ਢਾਲ ॥ ੩੪ ॥ ਤੁਪ ਚਰਯੋ ਸੂਰ ਆਗੇ ਖਰੋਇ। ਉਤ ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੀਨਿ ਢੋਇ[13]। ਹੇਲਾ ਸੁ ਘਾਲਿ ਜਾਇ ਗੋ ਸੁਭੱਟ। ਤਨ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਕੋਤਿਕ ਦਬੱਟ ॥ ੩੫ ॥ ਤਬਿ ਪਰਯੋ ਜੋਰ ਦਲ ਕੋ ਮਹਾਨ। ਨਹਿ ਤਊ ਸਿੱਖ ਤਾਜ ਦੀਨਿ ਥਾਨ। ਜੋ ਨੇਰ ਆਇ ਤਿਸ ਕਰਤਿ ਘਾਵ[14*]। ਤਿਹ ਤੁਪਕ ਤੀਰ ਤੋਮਰ ਚਲਾਵ* ॥ ੩੬ ॥ ਉਤ ਪਰਸਰਾਮ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਠਾਂਢਿ। ਬਹੁ ਭਈ ਖੜਗ ਸੋਂ ਕਾਟ

[1](ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜ) ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸੂਰਮੇ (ਤੇ ਢਲੂ ਦੀਆਂ) ਤਿਰਗਦੀਆਂ ਹਨ ਢਾਲਾਂ। [3]ਚਿੜਕਦੇ ਹਨ ਧਨੁਖ। [4](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤੀਰ ਸੋ) ਸਾਰੇ ਅਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। [5]ਖੜਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੋਹੇ ਦੇ ਟੋਪਾਂ ਤੇ ਬਰਛੇ ਦੇ ਵਜਣ ਦਾ। [6]ਤੀਰ ਤੜਾਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [7]ਫਾਵ ਤਰਦੇ ਹਨ ਕਾਇਰ। [8]ਥੇਕਦੇ ਹਨ। [9]ਥਕ ਕੇ ਥਿੜਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੰਬਦੇ ਹਨ ਕਾਇਰ। [10]ਕੂਕਾਂ ਕਹਿਰ ਦੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [11](ਡਰ ਨਾਲ) ਕੰਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [12]ਕੋਈ ਅੜਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਕਈਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਕੱਟੇ ਜਾਕੇ ਲਕੜੀ ਵਾਂਗੂ ਤੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਕ੍ਰਿ, ਅਹਰਨਾ=ਛੋਲਣਾ, ਛਿੱਲਣਾ]। [13]ਬਹੁਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਏ। [14]ਨਾਸ਼। *ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਾਢ। ਘਟਿਕਾ ਮਝਾਰ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ। ਗਿਰ ਪਰੇ ਸੁਰ ਸੈਂਕਰ ਹਜ਼ਾਰ ॥੩੭॥ ਗਨ ਤੁਰਕ ਉਰੜੇ ਨੇਰ ਪਾਇ। ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ ਘੋਰ ਚਾਹਸਿ ਭਜਾਇ। ਤਬਿ ਖੜਗ ਹਤਹਿ ਸ਼ਕਤੂ ਕਰਾਲ। ਰਿਪੁ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਿ ਓਟ ਢਾਲ ॥ ੩੮ ॥ ਰਣ ਥੰਭ ਮਨਹੁ ਗਾਢੋ ਖਰੋਇ। ਬਹੁ ਸਿੱਖ ਸਹਾਇਕ ਸੰਗ ਜੋਇ। ਗਨ ਤੁਰਕ ਮਾਰਿ ਅੰਬਾਰ ਲਾਇ। ਜਿਮ ਦੀਪ ਪਤੰਗਨਿ ਪਰਤਿ ਆਇ ॥ ੩੯ ॥ ਤਬਿ ਪਰਸਰਾਮ ਸੁਧਿ ਪਾਇ ਅੰਗ। ਹੁਇ ਸਾਵਧਾਨ ਅਵਿਲੋਕ ਜੰਗ। ਉਠਿ ਠਾਂਢਿ ਹੋਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸੰਭਾਲਿ। ਪਿਖਿ ਨਬੀ ਬਖਸ਼ ਕੋ ਰਿਸਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੦ ॥ ਜਹਿਂ ਖਰੋ ਜਾਇ ਭਟ ਭੇਰਿ ਕੀਨ। ਖੜਗਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਬਹੁ ਦਾਵ ਲੀਨਿ। ਸੂਰੇ ਸਮੂਹ ਚਮਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਸ਼ਕਤੁ ਸਮੇਤਿ ਗਨ ਸਿੱਖ ਆਨਿ[1] ॥੪੧॥ ਬਹੁ ਚਲੇ ਖੜਗ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਸਿਰ ਨਬੀਬਖਸ਼ ਕੋ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿ। ਬਿਚ ਜੁੱਧ ਗਿਰੋ ਕਟਿ ਕਟਿ ਮਹਾਨ। ਤਨ ਛੁਟੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਹਿਂ ਛੁਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ॥ ੪੨ ॥ ਰਣ ਪਰੀ ਲੋਥ ਆਖਨ ਉਘਾਰ*। ਬਹੁ ਪਰੇ ਅਰਿਨਿ ਸੋਂ ਅਰਿ ਜੁਝਾਰ[2]। ਗਨ ਤੁਰਕ ਬਿਲੋਕਨੇ ਭਾ ਨਿਕੰਦ। ਰਣ ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਨੰਦਨ[3] ਬਿਲੰਦ ॥ ੪੩ ॥ ਜਹਿਂ ਪਰਸਰਾਮ ਸ਼ਕਤੂ ਜੁਝਾਰ। ਕਟਿ ਗਏ ਦੋਨ ਬਹੁ ਰਿਪੁਨਿ ਮਾਰਿ। ਲਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਦੀਨੇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨ। ਜੋ ਜਿਯਤਿ ਹਟੇ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰਮਾਨ ਮਾਨਿ[4] ॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਤੇ ਥਕਿ ਗਏ ਮਿਟੇ[5] ਜੰਗ ਤੇ ਸੂਰਿ। ਲੋਥਨਿ ਪਰਿ ਲੋਥੈਂ ਪਰੀ ਕਰਦਮ ਸ੍ਰੋਣਿਤ ਧੂਰਿ[6] ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ, 'ਨਬੀਬਖਸ਼ ਅਰ ਪਰਸਰਾਮ ਸ਼ਕਤੂ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਹੱਲੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਦੌਰਿ ਗਏ ਦ੍ਵੈ ਦਾਸ ਤਬ ਜਹਿਂ ਥਿਰ ਅਬਦੁਲਖਾਨ। 'ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਨਬਾਬ ਜੀ ! ਬਿਗਰਜੋ ਕਾਜ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਤੁਵ ਨੰਦਨ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਹੁਤੋ। ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਕੰਦਤਿ ਸੋ ਪਿ ਹਤੋ[7]। ਘਮਸਾਨ ਘਨੋ ਕਰਿ ਜੰਗ ਮਹੀ। ਪਿਛਵਾਇ ਹਟਜੋ ਇਕ ਪੈਰ ਨਹੀਂ॥੨॥ਅਰਜੋ ਸਰ ਤੇ[8]

---

[1]ਆਏ। [2]ਸੂਰਮੇ ਅੜ ਪਏ। [3](ਦਾ) ਪੁੱਤ੍ਰ। [4]ਜੇਹੜੇ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ ਓਹ ਬਹੁਤੀ ਥਕਾਨ ਮੰਨਕੇ ਹਟ ਗਏ। [5]ਹਟ ਗਏ। [6]ਧੂੜ ਤੇ ਲਹੂ (ਮਿਲਕੇ) ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ। [7]ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੋ ਬੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। [8]ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੇ। [ਹਿੰਦੀ, ਅਰਜਨਾ, ਅਰੁਝਨਾ=ਫਸਣਾ ਲੈਣਾ। ਸੰਸਃ, ਅਰ੍ਜ=ਪ੍ਰਾਪਤਕਃ]। (ਅ) ਅਰਿ ਜੋ=ਜੋ ਵੈਰੀ ਸਨ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ।

*ਪਾਃ—ਤ੍ਰੈਰਹਿ ਉਘਾਰ।

ਬਰਜੈ ਤਰਜੈ[1]। ਕਟਿ ਆਪਿ ਗਿਰਯੋ ਪੁਰਜੈ ਪੁਰਜੈ। ਬਹੁ ਬੀ... ਤਹ ਸੰਗ ਤਹਾਂ। ਗਨ ਲੋਥ ਪਰੀ ਬਹਿ ਸ੍ਰੋਣ[2] ਮਹਾਂ[3]॥੩॥ ਸ... ਬ ਸ਼ਿਤਾਬ ਤਬੈ।ਸਮ ਬਾਨ ਲਗੇ ਤਿਸ ਬੈਨ ਸਬੈ।ਰੁਦਨੰਤਿ ਬ... ਪ ਕਰੈ। 'ਤ੍ਰਿਪਤਯੋ ਨਹਿਂ ਦੇਖਿ,ਲਖਯੋ ਨ ਮਰੈ[4]॥੪॥ਗਮਨਯੋਂ ਕਿਸ ਥਾਨਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ। ਮੁਝ ਛੋਰਿ ਗਯੋਂ ਰਣ ਤੇ ਨ ਭ...! ਕਿਮ ਜਾਇ ਲਰਯੋ? ਨਹਿਂ ਪਾਛਿ ਰਹਯੋਂ।ਤੁਝ ਜਾਤਿ ਬਡੋ ਸਮੁਝਾਇ ਕਹਯੋਂ'॥੫॥ ਲਘੁ ਨੰਦਨ ਆਇ ਗਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਸਮੁਝਾਇ ਪਿਤਾ ਕਹੁ,ਯੌਂ ਭਨਿ ਕੈ। 'ਬਿਰਲਾਪਤਿ ਆਪ, ਨਿਲਾਯਕ ਤੈਂ[5]। ਸਭਿ ਲੋਕ ਨਿਹਾਰਤਿ ਨਾਯਕ ਤੈਂ[6]॥ ੬ ॥ ਅਬਿ ਧੀਰ ਧਰੋ, ਨਹਿਂ ਜੋਗ ਤੁਮੈਂ। ਨਹਿਂ ਰੋਦਨਿ ਕੋ ਇਹ ਜਾਨਿ ਸਮੈਂ। ਜਬਿ ਲੌ ਗੁਰ ਕੋ ਗਹਿ ਲੇਹੁਂ ਨਹੀਂ। ਰਣ ਬੀਚ ਕਿਧੌਂ ਹਤਿ ਦੇਹੁਂ ਤਹੀਂ॥ ੭॥ ਤਬਿ ਲੌ ਨ ਹਟੌਂ,ਬਡ ਜੰਗ ਕਰੌਂ।ਅਬਿ ਆਇਸੁ ਮੋਹਿ ਭਲੇ ਉਚਰੌ। ਗਹਿ ਲ੍ਯਾਇਂ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਬਾਤ ਰਹੈ। ਨਤੁ ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਧਿਧਿਕਾਰ ਕਹੈ'॥ ੮॥ ਲਘੁ ਨੰਦਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਤਬੈ। ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਕੋ ਤਜਿ ਸ਼ੋਕ ਸਬੈ। ਉਮਡਯੋ ਰਣ ਕੋ ਦਲ ਸੰਗ ਲਿਯੋ। ਹਥਿਆਰ ਸੰਭਾਰਿ ਅਗਾਰਿ ਭਯੋ॥੯॥ ਗਨ ਦੁੰਦਭਿ ਪੈ ਦੁਇ ਚੋਬ ਪਰੀ। ਬਡ ਨਾਦ ਵਧਯੋ ਕਿਲਕਾਰ ਕਰੀ। ਤੁਰਕਾਨ ਲਖਯੋ ਸਭਿ ਅੰਤਿ ਭਯੋ।ਬਿਸਮਾਇ ਰਹੇ ਰਣ ਹੇਰਿ ਲਯੋ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਲਘੁ ਸੁਤ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਮਰਯੋ ਬਿਸਾਲ। ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਜਿਸ ਕੋ ਭਯੋ ਪਿਖਿ ਪਿਤ ਰੋਦਤਿ ਹਾਲ॥ ੧੧॥ ਮਸੁ ਭੀਜਤਿ ਬਾਂਕੋ ਬਡੋ ਆਯੁਧ ਵਿੱਦਯਾ ਜਾਨਿ। ਕੰਚਨ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰਨਿ ਜਥਰ ਜ਼ੇਬ ਜਿਨ ਠਾਨਿ[7]॥ ੧੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਨਾਮ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਬਲਵੰਤਾ। ਅਭਿਮਾਨੀ ਨਹਿਂ ਕਿਸੇ ਗਿਨੰਤਾ। ਅਧਿਕ ਮੋਲ ਕੋ ਤਰੇ ਤੁਰੰਗ। ਚੰਚਲ ਕਰਤਿ ਚਲਾਕੀ ਅੰਗ॥ ੧੩॥ ਸਹਤ ਸੰਮਲੇ[8] ਸਿਰ ਪਰਚੀਰਾ। ਤੁਰਰਾ[9] ਧਰਯੋ ਅਪਰ ਸ਼ੁਭ ਚੀਰਾ। ਤੀਖਨ ਬਰਛੀ ਗਹਿ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਨਿਜ ਸਾਥੀ ਸਾਥ॥੧੪॥ 'ਭ੍ਰਾਤਾ ਨਬੀਬਖਸ਼ ਕਿਸ ਥਾਨ?। ਹਨਯੋ ਗਵਾਰਨਿ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨ?। ਤਿਸ ਕੀ ਲੋਥ ਦਿਖਾਵਹੁ ਮੋਹੀ।

[1]ਰੋਕਦੇ ਤਾੜਦੇ। [2]ਲਹੂ। [3]ਕੰਨੀਂ। [4](ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੈਨੂੰ) ਵੇਖਕੇ ਰੱਜਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ, (ਮੈਂ) ਨਾ ਲਖਿਆ ਕਿ (ਤੂੰ ਅੱਜ ਹੀ) ਮਰ ਜਾਏਂਗਾ। [5]ਇਹ ਤੇਰੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ। [6]ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਤੈਨੂੰ (ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦਾ) ਸੁਆਮੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। [7]ਧਾਰੀ ਹੈ। [8]ਪਿਛਲਾ ਲੜ (ਪੱਗ ਦਾ), ਸ਼ਿਮਲਾ। [9]ਪਗ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਟੁੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਲੜ।

ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਅਬਿ ਤਿਸ ਮਗ ਹੋਹੀ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਭਟਨਿ ਸਭਿ ਬਾਤ ਬਤਾਈ।'ਪਿਖਹੁ ਜਹਾਂ ਥਿਤਿ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਈ।ਗਾਢੇ ਖਰੇ ਤਵੰਗ ਸਿਭਾਰੇ। ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੇ ਪਿਖਹੁ ਭਟ ਭਾਰੇ ॥੧੬॥ ਤਿਨ ਤੇ ਦਾਹਿਨ ਓਰ ਨਿਹਾਰੋ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਠਾਂਢੋ ਬਲ ਭਾਰੋ। ਨਬੀ ਬਖਸ਼ ਕੋ ਜਬਿ ਹੂੰ ਮਾਰਾ। ਤੁਰਕ ਪਲਾਇ ਪਰੇ ਬਲ ਹਾਰਾ ॥੧੭॥ ਰੋਕਯੋ ਥਾਨ ਆਨਿ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਅਬਿ ਠਾਂਢੋ ਕਰਿ ਗੋਲ ਬਿਲੰਦ[1]'। ਸੁਨਤਿ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਸਭਿ ਗਾਥਾ। ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਮੁਖ ਰਿਸ ਸਾਥਾ ॥੧੮॥ ਨਬੀ ਬਖਸ਼ ਜਹਿਂ ਲਰਿ ਗਿਰ ਮਰਯੋ। ਬਲੀ ਸੁਭਟ ਲੇ ਚਲਿਬੋ ਕਰਯੋ। ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਊਚਿ ਪੁਕਾਰਾ'ਅਹੋ ਨੁਵਾਲੇ ਪਯਾਲੇ ਧਾਰਿ[2] ! ॥ ੧੯ ॥ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਲੋ ਪਹੁੰਚਹਿ ਜੋਇ। ਜੀਵਨ ਕੀ ਜਿਸ ਚਾਹਿ ਨ ਹੋਇ।ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਜੋ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਂਹੀ।ਸੋ ਮਮ ਸੰਗ ਚਲਹੁ ਰਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਹੈ ਭਾਰਾ। ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗ ਰਾਖਹਿ ਪਯਾਰਾ। ਸੋ ਹਟਿ ਜਾਹੁ ਸੰਗ ਨਹਿਂ ਆਵਹੁ। ਪਿਤ ਸਮੀਪਿ ਠਹਿਰਹੁ ਤਹਿਂ ਜਾਵਹੁ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਾਇਰ ਇਤ ਉਤਿ ਹੋਇ। ਜਾਨਯੋ-ਆਜ ਮਰਣ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਇਨਿ ਅਖਿਲਨਿ ਕੀ ਕਰਹਿ ਕੁਠਾਰੀ[3]। ਨਹਿਂ ਗੁਰੁ ਛੋਰਹਿ ਜੋਧਾ ਭਾਰੀ॥ ੨੨ ॥ ਨਾਹਕ ਧਾਰਿ ਗਰਬ ਚਢਿ ਆਇ।'ਹਮ ਪਕਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਕੋ ਅਬਿ ਜਾਇ'। ਸਪਤ ਸਹੰਸ੍ਰ ਅੱਗ੍ਰ ਜਿਨ ਮਾਰਾ। ਬਚੇ ਸੁ ਭਾਜੇ ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰਾ ॥੨੩॥ ਸੋ ਇਨ ਕੇ ਕਰ ਮਹਿਂ ਕਿਮ ਆਵੈ। ਕਰਾਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸਾਵੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਪੀਰਨਿ ਪੀਰ। ਤਿਨ ਗਾਦੀ ਪਰ ਇਹ ਬਡ ਬੀਰ ॥ ੨੪ ॥ ਗਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਨ ਮਾਰਯੋ ਜਾਇ।ਹਨਹਿ ਤੁਰਕ ਸੈਨਾ ਸਮੁਦਾਇ-। ਇਮ ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਿਨ ਡਰ ਮਾਨਾ। ਸੋ ਟਰਿ ਗਏ ਦਾਵ[4] ਕਰਿ ਨਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਨਿਤਰੇ ਬੀਰ ਮਰਨ ਡਰੁ ਜਾਂਹਿ ਨਾ।ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਨਾਂਹਿ ਨ। ਬਾਂਧਯੋ ਰੌਗ[5] ਪ੍ਰਿਥਕ ਜਬਿ ਹੋਵਾ। ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਦੂਰ ਤੇ ਜੋਵਾ ॥੨੬॥ ਬੂਝਯੋ ਸੁਭਟ ਸੁਨਾਵਨਿ ਠਾਨਾ[6]। 'ਜਾਤਿ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਬਲਿਵਾਨਾ। ਕਹੈ ਕਿ[7]-ਗੁਰੁ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਹੁੰ ਜਾਈ-। ਲੀਏ ਬੀਨ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਈ ' ॥ ੨੭ ॥ ਬਡੋ ਪੁੱਤ੍ਰ

[1]ਭਾਰੀ ਘੇਰਾ ਘੱਤਕੇ। [2]ਹੇ ਕੌਠੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲਿਓ ! [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕੁਠਾਲੀ ਕਰੇਗਾ। ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲ ਦੇਵੇਗਾ (ਗੁਰੂ)। [4]ਬਹਾਨੇ। [5]ਰੌਲਾ। [6](ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਨੇ ਇਕ) ਸੂਰਮੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ (ਉਸ ਨੇ ਇਹ) ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ:--[7](ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ।

ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ[1] ਕਹ੍ਯੋ। 'ਇਨ ਕ੍ਯੋਂ ਮਰਨਿ ਆਪਨੋ ਚਹ੍ਯੋ? । ਜਾਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਕਰਹੁ ਹਟਾਵਨਿ'। ਆਯੋ ਇਕ ਕਰਿ ਤੁਰੰਗ ਦਰਾਵਨਿ॥੨੮॥ 'ਬਰਜਤਿ ਹੈ ਨਬਾਬ ਤੁਝ ਖਰੋ।—ਠਹਿਰਹੁ, ਇਹਾਂ ਜੰਗ ਕੋ ਕਰੋ। ਕਹਾਂ ਕਸੂਤੇ ਜਾਹੁ ਮਰਨ ਕੋ। ਰਿਪੁ ਠਾਂਢੇ ਬਹੁ ਪਾਨ ਹਰਨ ਕੋ—' ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤੁ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋ। 'ਮੈਂ ਮਾਰੌਂ ਜਿਨ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹਾਨ੍ਯੋ'। ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।—ਹੇਲਾ ਤਯਾਰ ਕੀਨਿ ਅਭਿਮਾਨੀ[2]—॥੩੦॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕੋ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਹ ਸਨਮੁਖ ਜੋ ਟੋਲ ਮਹਾਨਾ । ਸੁਤ ਨਵਾਬ ਕੋ ਲਘੁ ਅਭਿਮਾਨੀ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਮਰੇ ਬ੍ਰਿਥਾ[3] ਬਹੁ ਮਾਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਹੇਲਾ ਘਾਲਨਿ ਕੋ ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ। ਬੀਨ ਸੂਰਮੇ ਆਇ ਉਮਾਹਤਿ। ਲਿਹੁ ਆਗਾ ਅਬਿ ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ। ਤਜਹੁ ਤੀਰ ਗਨ ਬੀਰ ਪਰੋਇ॥੩੨॥ਸਾਵਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਆਪ ਬਚਾਵਹੁ।ਲਿਹੁ ਦਲ ਸੰਗ ਅੱਗੂ ਕੋ ਧਾਵਹੁ'।ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਹਰਖ੍ਯੋ ਸੁਨਿ ਸਾਦਰ। ਗਰਜਤਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ॥ ੩੩ ॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਕਯਾ ਗੀਦੀ ਇਹੁ। ਹਤਹਿ ਸ੍ਯਾਲ ਸਮ, ਆਵਨਿ ਦੇਹੁ[4]'। ਇਮ ਕਹਿ ਬਡ ਧੌਂਸਾ ਬਜਵਾਯੋ।ਬਜੀ ਬੰਬ ਉਨਿ* ਜਨੁ ਗਰਜਾਯੋ[5] ॥੩੪॥ ਪਾਇ ਹੁਕਮ ਗੁਰੁ ਕੋ ਤਬਿ ਚਾਲਾ। ਲੇਕਰਿ ਸੰਗੀ ਸੁਭਟ ਬਿਸਾਲਾ। ਤੁਰਕਨਿ ਜਾਇ ਸੁ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। ਜਹਾਂ ਥਿਰ੍ਯੋ ਹੈ ਅਬਦੁਲਖਾਨ ॥ ੩੫ ॥ 'ਨਹੀਂ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਨੇ ਮਾਨਾ।ਕਹੈ—ਪਹੁੰਚਿਹੌਂ ਗੁਰੁ ਜਿਸ ਥਾਨਾ—'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਰ ਧੁਨਿ ਕੈ ਪਛੁਤਾਵਾ। 'ਗਯੋ ਬੰਸ ਜਗ ਤੇ, ਅਬਿ ਪਾਵਾ[6]† ॥ ੩੬ ॥ ਔਚਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਨਿ ਚਢਾਏ[7]। ਆਪ ਮਰ੍ਯੋ ਹਮ ਕੋ ਮਰਿਵਾਏ'। ਰਤਨ ਚੰਦ ਅਰੁ ਕਰਮ ਚੰਦ ਦੁਇ।ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਕੈ ਰਿਸ ਹੁਇ॥੩੭॥ ਕਹ੍ਯੋ ਛਰਸ ਕੈ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗਿ। 'ਇਹਾ ਖਰੇ ਕ੍ਯੋਂ ਭੁਇ ਨਿਸੰਗ ?। ਨਬੀਬਖਸ਼ ਕੋ ਜਿਸ ਬਲ ਮਾਰਾ। ਤਹਾਂ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਪਗ ਧਾਰਾ ॥੩੮॥

[1]ਯਾਦ ਕਰਕੇ। [2]ਇਧਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਅਭਿਮਾਨੀ (ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼) ਨੇ ਹੱਲੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [3]ਪੀੜਾ। [4]ਆਉਣ ਦਿਓ ਸੁ। [5]ਮਾਨੋਂ ਝੁਕ ਕੇ ਆਇਆ (ਬਦਲ) ਗਰਜਿਆ ਹੈ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਜੇ ਐਉਂ ਹੋਵੇ:- ਬਜੀ ਬੰਬ ਘਨ ਜਨੁ ਗਰਜਾਯੋ ਤਾਂ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। [6](ਇਹ ਮੈਂ) ਹੁਣ ਪਾ ਲਿਆ ਭਾਵ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ (ਕਿ ਮੇਰੀ) ਬੰਸ (ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ) ਜੱਗ ਤੋਂ ਗਿਆ ਭਾਵ ਹੋ ਮੁਕਾ। [7]ਖੱਤ੍ਰੀ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆਂਦਾ।

*ਪਾ:—ਉਠਿ। †ਪਾ:—ਪਛੁਤਾਵਾ।

ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗਿ। ਰੱਛਹੁ ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਬਿਚ ਜੰਗ।ਜਹਾਂ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਚਲਿ ਜਾਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਸਾਥ ਛੋਰਿ ਨਹਿੰ ਆਇ ॥ ੩੯ ॥ ਮੈਂ ਇਤ ਘਾਲੌਂ ਜੋਰ ਘਨੇਰਾ। ਹੋਇ ਅੰਤ ਰਣ ਕੋ ਇਸ ਬੇਰਾ। ਗਹਹੁ ਕਿ ਮਾਰੋ ਗੁਰ ਕੋ ਜਾਈ। ਨਬੀਬਖਸ਼ ਕੋ ਪਲਟੋ ਪਾਈ' ॥ ੪੦ ॥ ਰਿਸਿ ਕੋ ਬਚ ਨਬਾਬ ਕੋ ਸੁਨਯੋ। ਗੁਨਯੋ ਸਸ਼ੋਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਸ ਹਨਯੋ[1]। ਦੋਨਹੁ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਰਿ ਕੈ। ਪ੍ਰੇਰੇ ਹਯ ਤੁਰਨਤਾ ਕਰਿ ਕੈ ॥ ੪੧ ॥ ਕੁਛਕ ਸੁਭਟ ਲੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਮਿਲੇ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਬਨਿ ਪਜਾਰੇ। ਬਾਦਤ ਬਾਜਨਿ ਲਗੇ ਜੁਝਾਊ। ਗਮਨੇ ਅੱਗ੍ਰ ਟੋਲ ਸਮੁਦਾਊ ॥੪੨॥ ਜਬੈ ਤੁਰਕ ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰੇ। ਹਯ ਕੁਦਾਇ ਫੇਰੇ ਅਗਵਾਰੇ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਤਿਹ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਤਿ ਆਗੇ ਜੋਵਾ ॥ ੪੩ ॥ ਛੂਟਨਿ ਲਗੀ ਤੁਫੰਗੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਤੜਭੜ ਉਠਯੋ ਸ਼ਬਦ ਬਿਲੰਦ। ਤੁਮਲ ਜੁੱਧ[2] ਤਬਿ ਮਚਯੋ ਘਨੇਰਾ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਲਾ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ "ਹੇਲਾ ਕਰਨ" ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯, [ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਘੁ ਸੁਤ ਤਬਹਿ ਨਬਾਬ ਕੋ ਕਰਿ ਸ਼ਿਤਾਬ ਉਮਡੰਤਿ। ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਆਗੇ ਹੋਤਿ ਹੈ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਜੰਗ ਮਚੰਤਿ ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਕਰਿ ਹਲਾਹੂਲ ਬਹੁ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ। ਬਡ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਚਹੁੰ ਓਰ ਘੋਰ। ਭ੍ਰਮੰਤਿ ਗ੍ਰਿੱਧ ਮੁਖ ਮਾਸ ਧਾਰਿ। ਗਨ ਭਏ ਕਾਕ ਕੂਕੰਤਿ ਪੁਕਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਖੱਪਰ ਭਰੰਤਿ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰੋਣ ਸੰਗ। ਕਰ ਪਾਨ ਜੋਗਨੀ ਨਾਚਿ ਅੰਗਿ[3]। ਬਿਰ ਖਿੰਡ ਝੰਡ ਝੁੰਡਨ ਪ੍ਰਚੰਡ[4]। ਹੜ ਹੜ ਹਸੰਤਿ ਬਡ ਭੀਮ ਤੁੰਡ[5] ॥ ੩ ॥ ਆਮਿਖ ਭਖੰਤਿ ਗਹਿ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ[6]। ਗਨ ਦੰਤ ਸ਼ੰਗ ਕਰਿ ਖੰਡ ਖੰਡ। ਲੇ ਹਯਨਿ ਪੁਛ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੰਤਿ। ਨਰ ਮੁੰਡ ਮਾਲ[7] ਲਾਬੀ ਕਰੰਤਿ ॥੪॥ ਭਟਹੂੰਨਿ ਹਾਥ ਕੈ ਪਾਇ ਕਾਟਿ[8]। ਧਰਿ ਕੈ ਸਿਕੰਧ ਪਿਖਿ ਆਨਿ ਡਾਟਿ[9]। ਹਯ ਚਰਨ ਆਗਲੇ ਕਿਨ[10] ਉਖਾਰ। ਬਿਚਰੰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਾਥਨਿ ਉਭਾਰ ॥੫॥

---

[1](ਉਸਨੂੰ) ਸ਼ੋਕਵਾਨ ਜਾਣਿਆਂ (ਕਿਉਂਕਿ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। [2]ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਜੁੱਧ [ਸੰ, ਤੁਮੁਲ]। [3](ਅੰਗ=) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [4](ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਸਾਰੀਆਂ (ਜੋਗਣੀਆਂ ਦੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ (ਪ੍ਰਚੰਡ ਝੰਡ=) ਭਯਾਨਕ ਵਾਲ ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। [5]ਮੂੰਹ। [6]ਧੜ ਤੇ ਸਿਰ। [7]ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। [8]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਯਾ ਪੈਰ ਕੱਟ ਕੇ। [9]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਡਾਂਟਦੀਆਂ ਹਨ। [10]ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ।

ਕਿਨਹੂੰ ਸੁ ਆਂਤ੍ਰ ਗ੍ਰੀਵ ਡਾਰਿ। ਗਨ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਪਾਵਤਿ ਧਮਾਰ[੧]। ਬਹੁ ਖਾਹਿਂ ਮਾਸ,ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਣ ਪਾਨ। ਤਬਿ ਬਰਨ ਅਰੁਨ ਲਿਪਤੇ ਮਹਾਂਨ[੨]॥੬॥ ਰਣੁ ਖੇਤ ਦੀਖਿ ਭੀਖਨਿ ਬਿਲੰਦ*। ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਹੁਇ ਓਜ ਮੰਦ। ਸ਼ਲਖੈਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਛੂਟੈਂ ਤੁਫੰਗ। ਪੁਨ ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਫਿਰਤਿ ਜੰਗ॥੭॥ ਕਿਨਹੂੰ ਬਰੂਦ ਬਿਚ ਤੁਪਕ ਡਾਲਿ। ਬਹੁ ਠੋਕਿ ਠੋਕਿ ਗਜ ਕੋ ਨਿਕਾਲਿ। ਗੁਲਕਾਨਿ ਡਾਲਿ ਆਛੇ ਟਿਕਾਇ। ਪੁਨ ਭਰਤਿ,ਪਲੀਤਾ ਦੇਂ ਮਿਲਾਇ॥ ੮॥ ਤੋਰਾ ਉਭਾਰਿ [illegible][੩] [illegible]ਤਿ। ਧਰਿ ਸ਼ਿਸਤ [illegible] ਤੇ ਦਬੈਤਿ। ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ। [illegible] ॥੯॥ ਇਮਿ ਮਰਤਿ ਮਾਰਤੇ[੪] ਨੇਰ ਕੀਨ। [illegible]ਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਕਰਿ ਘਾਇ ਦੀਨਿ। ਚਰੜੰਤਿ ਚਾਂਪ, ਛੁਟਕੰਤਿ ਬਾਨ। ਭਟ ਕੋ ਨਿਖੰਗ ਤੇ ਕਾਢਿ ਤਾਨ[੫]॥ ੧੦॥ ਜੇਹਨਿ ਅਰੋਪਿ[੬] ਤਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਾਤਿ। ਬਲ ਤੇ ਛੁਟੰਤਿ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਘਾਤਿ। ਬਹੁ ਭੁਮਲ ਜੁੱਧ ਮਾਚ੍ਯੋ ਕਰਾਲ। ਮਿਲਿ ਗਏ ਪਰੀ ਬਹੁ ਹਾਲ ਚਾਲਿ॥ ੧੧॥ ਤੋਮਰ ਭ੍ਰਮਾਇ ਮਾਰੰਤਿ ਫੇਰਿ। ਤਨ ਲਗੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦੇਂ ਭੂਮਿ ਗੇਰਿ। ਬਹੁਰੋ ਨਿਕਾਸਿ ਤਕ ਔਰਿ ਮਾਰਿ[੭]। ਤਰਵਾਰਿ ਝਾਰ ਦੇਂ ਕੋਟ ਡਾਰਿ॥ ੧੨॥ ਬਰਛੀਨਿ ਤੀਛਨਾ ਓਜ ਸੰਗਿ। ਮਾਰੈਂ ਧਸਾਇ ਰਿਪੁ ਫੋਰ ਅੰਗਿ। ਖਰ ਸੇਲ ਮੇਲ ਭੀ ਰੇਲਿ ਪੇਲਿ[੮]। ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਛੈਲ ਗਿਰ ਪਰਤਿ ਝੇਲਿ[੯]॥ ੧੩॥ ਲਗਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚੋਟ ਹੁਇ ਲੋਟ ਪੋਟ। ਕੋ ਧਰਤਿ ਢਾਲ ਲੇ ਸਮੁਖ ਓਟ। ਜਮਧਰ ਨਿਕਾਰਿ ਕਿਨ ਉਦਰ ਮਾਰਿ। ਤਰਵਾਰ ਚਲਤਿ ਰਣ ਬਾਰ ਬਾਰ॥ ੧੪॥ ਲੋਹੂ ਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਲਾਲ ਜਾਲ। ਥਹਿਰੰਤਿ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਚਾਲਿ ਚਾਲਿ[੧੦]। ਕੇਤਿਕ ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ ਖੜਗ ਟੂਟਿ। ਰਹਿ ਮੁਸ਼ਟ ਹਾਥ ਮਿਲਿ, ਮੁਸ਼ਟ ਕੂਟਿ[੧੧] ॥੧੫॥ ਜਿਯਬੇ ਨਿਰਾਸ ਹੁਇ ਲਰਤਿ ਬੀਰ। ਭਾਗੇ ਕੁਰੰਗ ਤੇ ਭੂਰ ਭੀਰ। ਨੰਦਨ ਨਬਾਬ ਕੇ ਨੇਰ ਕੀਨਿ। ਜਿਨ ਸਾਥ ਬੀਰ ਲੇ ਬੀਨ ਬੀਨ ॥੧੬॥ ਊਚੇ ਪੁਕਾਰ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹੰਤਿ। 'ਮਿਲਿ ਜਾਹੁ ਹੇਲ

---

[੧]ਲੁੱਡੀ, ਨਾਚ। [੨]ਲਾਲ ਰੰਗ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਲਿਬੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। [੩]ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਘੋੜੇ ਵਿਚ। [੪]ਮਰਦਿਆਂ ਮਾਰਦਿਆਂ। [੫]ਕੋਈ ਸੂਰਮਾਂ ਭੱਥੇ ਵਿਚੋਂ (ਤੀਰ) ਕੱਢਕੇ ਤਾਣਦਾ ਹੈ। [੬]ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਕੇ। [੭]ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [੮]ਭਰਮਾਰ। (ਅ) ਧੱਕਾ ਧੱਕੀ। [੯]ਧੱਕਾ ਖਾ ਕੇ। [੧੦]ਲਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੰਚਲ (ਤਲਵਾਰ)। (ਅ) (ਤਲਵਾਰ) ਚਲ ਚਲ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਥਿੜਕਦੀ ਹੈ। [੧੧]ਹੱਥ (ਤਲਵਾਰ ਦੇ) ਕਬਜ਼ੇ ਨਾਲ ਚੰਮੜੇ ਰਹੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨਾਲ (ਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ) ਕੁੱਟਦੇ ਹਨ। *ਇੱਥੇ ਭਯਾਨਕ ਰਸ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਕਰਿਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੇਤਿ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਅਲਪ ਤੁਮਰੇ ਅਗਾਰਿ। ਕਰਿ ਕਤਲ ਸਭਿਨਿ ਦਿਹੁ ਮਾਰਿ ਡਾਰਿ॥੧੭॥ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕੋ ਘੇਰਿ ਲੇਹੁ।ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਮੂਹ ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ ਦੇਹੁ। ਰਣ ਕਰਤਿ ਜਿਯਤਿ ਕੋ ਗਹਹੁ ਧਾਇ। ਨਤੁ ਦੇਹੁ ਮਾਰਿ, ਨਹਿ ਭਾਜ ਜਾਇ॥ ੧੮ ॥ ਰਣ ਫਤੇ ਹੋਇ ਤੁਮਰੀ ਬਿਸਾਲ। ਪੁਨ ਦਰਬ ਜਗੀਰਨਿ ਲੇਹੁ ਜਾਲ। ਘਰ ਕਰਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਪੀਵਹੁ ਸ਼ਰਾਬ। ਮਿਲਿ ਸਭਿਨਿ ਬੀਚ ਭੱਖਹੁ ਕਬਾਬ ॥੧੯॥ ਬਹੁ ਸਿਫਤਿ ਹੋਇ ਸਭਿਕੀ ਜਹਾਨ। ਜਹਿਂ ਜਾਹੁ ਤਹਾਂ ਦੇਂ ਅਧਿਕ ਮਾਨ'। ਇਮ ਕਹਤਿ ਦਿਲਾਸਾ ਅਧਿਕ ਕੀਨਿ। ਲੇ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਆਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੨੦॥ ਜਬਿ ਵਧਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਘੋਰਾ ਕੁਦਾਇ। ਤਬਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨਾਇ। ਕਰ ਧਨੁਖ ਧਾਰਿ ਤੀਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਜੋ ਵਧਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਤਿਸ ਦੇਤਿ ਮਾਰਿ॥੨੧॥ ਅਪਨੋ ਤੁਰੰਗ ਤਹਿਂ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ। ਰਣ ਤੁਰਕ ਖਪਾਵਤਿ ਬੇਰਿ ਬੇਰਿ[1]। ਤਬਿ ਕ੍ਰੀਮਬਖਸ਼ ਬਰਛੀ ਸੰਭਾਰਿ। ਨਿਜ ਹਯ ਨਚਾਇ ਹਨਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਸਹਾਇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸੁ ਦੁੰਦ[2]। ਇਕ ਰਤਨਚੰਦ ਅਰੁ ਕਰਮਚੰਦ। ਬਹੁ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ। ਹਤਿ ਕੈ ਹਥਯਾਰ ਦੇਂ ਅਵਿਨਿ ਡਾਰਿ ॥੨੩॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ ਘਨੇ ਸਿੱਖ ਆਏ ਪਰੇ ਦੌਰ ਐਸੇ। ਪਿਖੇ ਮਾਸ ਕੋ ਬਾਜ ਧਾਵੰਤਿ ਜੈਸੇ। ਧਕਾ ਧੱਕ ਧੀਰੰ ਹਥਾ ਵੱਥ ਹੋਏ[3]। ਕਰਾਚੋਲ ਬਾਹੈਂ ਉਟੈਂ ਢਾਲ ਕੋਏ[4] ॥ ੨੪ ॥ ਤੁਟੈਂ ਤੀਖ ਤੇਗੇ ਲਗੈਂ ਲੋਹ ਊਪੇ। ਕਿਤੇ ਅੰਗ ਕਾਟੇ ਗਿਰੈਂ ਸੂਰ ਭੂ ਪੈ। ਮਹਾਂ ਲੋਥ ਪੋਥਾਨਿ ਹੋਈ ਕਰਾਲਾ। ਬਹਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣ ਜਾਤੇ ਧਰਾ ਰੰਗ ਲਾਲਾ ॥੨੫॥ ਕਰਯੋ ਖਾਨ ਹੇਲਾ ਗੁਰੂ ਸੂਰ ਹਾਲੇ। ਪਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦੰ ਕਹਾਂ ਤੀਕ ਝਾਲੇਂ। ਛੁਟਾਈ ਛਿਤੰ ਕੋ ਤਹਾਂ ਤੀਕ ਆਇ। ਨਬਾਬੰ ਤਨੂਜੰ[5] ਪਰਯੋ ਜੌਨ ਥਾਏਂ ॥ ੨੬ ॥ ਪਿਖਯੋ ਭ੍ਰਾਤ ਜੇਠਾ ਕਟੇ ਅੰਗ ਡਾਲਾ[6]। ਪਰਯੋ ਧੂਰ ਮੈਂ ਤੁੰਡ ਮੁੰਡੈ ਕਰਾਲਾ। ਗਿਰਯੋ ਨੈਨ ਤੇ ਨੀਰ ਰੋਦੰਤਿ ਹੇਰੇ। ਪੁਨੰ ਜੁੱਧ ਕੋ ਕੋਪ ਕੀਨੋ ਘਨੇਰੇ॥੨੭ ॥ ਦਬਾਏ ਅਗਾਰੀ,ਪ੍ਰਹਾਰੇ,ਭਜਾਏ। ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਜਾਮੇ ਘਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਏ। ਮਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਸੂਰ ਖੇਤੰ ਮਝਾਰਾ।ਨਬਾਬੰ ਤਨੂਜੰ ਕਰਯੋ ਜੰਗ ਭਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਰਿਦੇ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਕੋਪ ਜਾਗਯੋ ਬਡੇਰੇ। ਭਜੇ ਸਿੱਖ ਥੋਰੇ ਬਿਧੀਚੰਦ ਹੇਰੇ।

---

[1]ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ। [2]ਦੋਵੇਂ। [3]ਧੀਰਜੀ ਜਾਂ ਹਠੀਲੇ (ਸੂਰਮਿਆਂ) ਨੂੰ (ਆ) ਧੱਕਮਧੱਕਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹਥੋ ਹੱਥ ਦੀ (ਲੜਾਈ) ਛਿੜ ਪਈ। [4]ਕਈ ਆਸਰਾ ਕਰਕੇ ਢਾਲ ਦਾ ਤਲਵਾਰ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [5]ਨਬਾਬ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। [6]ਪਿਆ ਹੈ।

ਤਬੈ ਚਾਪ ਛੋ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਪ੍ਰਹਾਰੇ । ਲਗੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੇ ਅੰਗ ਪਾਰੇ ਪਧਾਰੇ[1] ॥
੨੯ ॥ ਲਿਯੋ ਰੋਕ ਆਗਾ ਜਥਾ ਦੇ ਕਪਾਟੇ। ਕੇਰੇ ਸਿੱਖ ਪੀਛੇ ਬਡੇ ਖਾਨ ਡਾਟੇ । ਉਥੱਲੇ, ਪਥੱਲੇ, ਲਥੇਰੇ, ਪਥੇਰੇ।ਪਰੀ ਧੂਮ ਭਾਰੀ ਪੁਕਾਰੈਂ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਲਏ ਰੋਕ ਸਾਰੇ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਜਾਨੋ । ਹੜ੍ਹੈ ਨੀਰ ਕੋ ਸੈਲ ਜੈਸੇ ਮਹਾਨੋ । ਜਥਾ ਜੰਗ ਥੰਭਾ ਬਿਧੀਚੰਦ ਹੋਵਾ । ਕਰੀਮੂ ਬਡੋ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਸੁ ਜੋਵਾ ॥੩੧॥ 'ਖਰੋ ਹੋਹੁ ਗੀਦੀ ਕਹਾਂ ਜਾਤਿ ਆਗੈ ?। ਲਰੋ ਸੰਗ ਮੇਰੇ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਤਯਾਗੈ'। ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਕਾਨੰ ਕਰੀਮੂ ਰਿਸਾਯੋ । ਗਹਯੋ ਸੇਲ ਤੀਖੋ ਤੁਰੰਗੈਂ ਧਵਾਯੋ ॥ ੩੨॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੇ ਨੇਰ ਢੂਕਯੋ ਸੁ ਆਈ। ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ਤਬੈ ਸਾਮੁਹੇ ਓਜ ਲਾਈ। ਲਗਯੋ ਜ਼ੀਨ ਬੀਚੈ ਖੁਗੀਰੰ ਪਰੋਯੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਾਯੋ, ਸਹਾਈ ਸੁ ਹੋਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਕਾਸਯੋ ਦੁਧਾਰਾ ਸੁ ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਚੰਡੈ । ਕਟਯੋ ਸੇਲ ਗੇਰਯੋ ਭਏ ਦੋਇ ਖੰਡੈ । ਕਹਯੋ 'ਜਾਹੁ ਨਾਂਹੀ ਮਮੰ ਵਾਰ ਦੀਜੈ । ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਦੈ ਹੌਂ ਥਿਰੋ ਜੰਗ ਕੀਜੈ ॥ ੩੪ ॥ ਗਜੇ ਗਾਹ[2] ਬੰਧ ਪੁਨੈ ਭਾਗ ਜਾਨੋ । ਨਹੀਂ ਬਾਤਿ ਆਛੀ ਕਰੀ ਲਾਜ ਹਾਨੋ'। ਕਰੀਮੂ ਰਿਸਯੋ ਮੋਰਿ[3] ਘੋਰਾ ਸੁ ਆਯੋ । ਮਨੋ ਪੂਛ ਤੇ ਨਾਗ ਕਾਹੂ ਦਬਾਯੋ ॥ ੩੫॥ ਲਯੋ ਖੈਂਚ ਤੇਗ਼ਾ—ਹਤੌਂ—ਚੀਤ ਚਾਹਯੋ। ਇਤੇ ਮੈਂ ਬਿਧੀਚੰਦ ਨੇ ਵਾਰ ਬਾਹਯੋ। ਕਰੀ ਢਾਲ ਆਗੈ ਬਚਯੋ ਅੰਗ ਸਾਰੋ।ਕਰੀਮੂ ਰਿਸਯੋ ਫੇਰਕੇ ਵਾਰ ਝਾਰੇ[4] ॥ ੩੬ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਨੇ ਤੇਗ਼ ਪੈ ਤੇਗ਼ ਲੀਨੀ । ਕੁਪਯੋ ਲਾਲ ਨੈਨੰ ਪੁਨੈ ਘਾਤਿ ਚੀਨੀ[5] । ਤੁਰੰਗੇ ਤੁਪਾਯੋ ਤਬੈ ਦੰਤ ਪੀਸੰ[6]। ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ਸ ਜ਼ੋਰੰ, ਕਟਯੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੀਸੰ ॥ ੩੭॥ ਕਰੀਮੂ ਗਿਰਯੋ ਭੂਮਿ ਝੂਮਯੋ ਜੁਝਾਰਾ । ਬਿਧੀ-ਚੰਦ ਗਾਜੋ ਮਨੋ ਸ਼ੇਰ ਭਾਰਾ । ਹਟੇ ਖਾਨ ਪੀਛੇ ਜਬੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇਖਾ । ਨਹੀਂ ਧੀਰ ਬਾਂਧੀ ਸੁ ਤ੍ਰਾਸੇ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥੩੮॥ ਤਬੈ ਦੋਇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਹਾਲੇ । ਹਟੇ ਪਾਂਇ ਪਾਛੈ ਨਹੀਂ ਅੱਗ੍ਰ ਘਾਲੇ ।—ਉਭੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੂਬੈ ਇਨ੍ਹੈ ਮਾਰਿ ਦੀਨੇ। ਬਰੈ ਕੌਨ ਆਗੇ—ਭਏ ਦੀਨ ਹੀਨੇ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਰਨ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਤਿ

[1]ਪਾਰ ਪੈ ਗਏ। [2]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ । ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਟਕਨ ਜੋ [illegible]ਰ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਬਣਾਕੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਦੁਵੱਲੀ ਲਟਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਘੋੜੇ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕਾਠੀ ਤੱਕ ਦੁਵੱਲੀ ਲਟਕਦੇ ਲਟਕਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਦੇ ਝੋਲ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਈ ਦਾਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ 'ਗਾਨਾ' ਤੇ 'ਤੁਰਲਾ' ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਮੋੜ ਕੇ । [4](ਆਪਣਾ) ਵਾਰ ਝਾੜਿਆ ਭਾਵ ਕੀਤਾ। [5]ਦਾਉ ਤਾੜਿਆ। [6](ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਨੂੰ) ਟਪਾਇਆ ਦੰਦ ਪੀਹਕੇ।

ਨਹਿਂ ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇ। ਉਤ ਨਬਾਬ ਤੇ ਡਰਤਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਇ ॥੪੦॥–ਬੁਰੀ ਭਈ–ਚਿਤ ਚਿਤਵਤੇ,ਟਰੇ ਅਪਰ ਹੀ ਥਾਨ।ਚਮੂੰ ਪਲਾਈ ਸਕਲ ਹੀ ਹਤਿ ਸੁਤ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ॥ ੪੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਨਬੀ ਬਖਸ਼ ਕੋ ਪੁਰਬਿ ਮਾਰਯੋ। ਪੁਨਹੁ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਹਨਿ ਡਾਰਯੋ। ਭਾਗੀ ਤੁਰਕ ਬਾਹਨੀ ਸਾਰੀ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਤਬਿ ਪਰਯੋ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥ ਕਟਹਿਂ ਖੜਗ ਸੋਂ ਹਾ ਹਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਕਿਤਿਕ ਦੌਰਤੇ ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰਿਹੀਂ।ਚਮਕੀ ਘਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਨੰਗੀ। ਥਹਿਰਤਿ ਹਾਥਨਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਰੰਗੀ[1] ॥ ੪੩ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਘਨੇਰੇ।ਜਗਨਾ ਮੋਲਕ ਹਯ ਬਡ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਜਮੇ ਹਾਥ ਕਬਜਿਨਿ ਕੇ ਸੰਗ[2]। ਲਿਪਟਯੋ ਲਹੂ ਲਾਲ ਸਰਬੰਗ ॥ ੪੪ ॥ ਭਾਜੇ ਖਾਨ ਤ੍ਰਾਸ ਬਹੁ ਧਾਰਾ। ਤਬਿ ਨਬਾਬ ਲਗਿ ਪਰੀ ਪੁਕਾਰਾ।'ਕਹਾ ਦੇਖਤਿ ਹੋ ਥਿਰੇ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੁਸਰੋ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ॥ ੪੫ ॥ ਆਗੇ ਵਧਿ ਏਕੋ ਲਰਿ ਮਰਯੋ। ਸਕਲ ਭਜਾਏ ਕੋਇ ਨ ਅਰਯੋ। ਇਕ ਗੁਰ ਕੇ ਦਲ ਤੇ ਭਟ ਆਯੋ। ਦੁਹਨਿ ਖੜਗ ਕੋ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ ॥ ੪੬॥ ਤਿਸ ਨੇ ਸੀਸ ਕਾਟ ਕਰਿ ਗੇਰਾ। ਲਸ਼ਕਰ ਪਿਖਿ ਭਾਜਯੋ ਤਬਿ ਤੇਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਨਬਾਬ ਸ਼ੋਕ ਧਰਿ ਭਾਰੀ। ਬਹਯੋ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕੋਨਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਅਬਦੁਲਖਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰੇ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਭਾ ਰੁਦਤਿ ਨਬਾਬ ਬਿਸਾਲ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਕੋ ਪਛੁਤਾਵਤੋ ਜਬਿ ਚਢਿ ਆਇ ਉਤਾਲ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਮ ਦੇਖਯੋ ਜਬਿ ਅਬਦੁਲਖਾਨ। ਲੋਕ ਲਰਨਿ ਤੇ ਹਟੇ ਮਹਾਨ। ਆਪ ਆਪਿ ਕੋ ਥਿਰੇ ਪਿਛੇਰੇ[3]। ਕੋ ਕੋ ਚਲਹਿ ਤੁਪਕ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੨॥ ਜੰਗ ਉਝਾਰ* ਸਮਾਨ ਬਿਲੋਕਾ[4]। ਪਿਖਿ ਨਬਾਬ ਕੋ ਸਭਿ ਕੋ ਸ਼ੋਕਾ[5]। ਦੋਨਹੁ ਖਤ੍ਰੀ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਏ। ਜਿਨਹੁ ਲਰਨਿ ਕੋ ਸਰਬ ਚਢਾਏ॥ ੩॥ ਕਰਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਥਿਰ ਦੂਰਿ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਮਰੇ ਬਹੁਤ ਲਘੁ ਜਿਯਤਿ ਲਹੇ ਹੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਬਾਰਿ ਲੌ ਰੁਦਤਿ ਥਿਰਯੋ ਹੈ। ਬਹੁਰ ਨਬਾਬ ਬਿਚਾਰ ਕਰਯੋ ਹੈ ॥ ੪ ॥–ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਅਹੌਂ ਅਧਾਰਾ[6]। ਬਿਦਤਹਿ ਬਾਤ 'ਗੁਰੂ ਤੇ ਹਾਰਾ'। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿ

[1] ਲਹਿਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਹੂ ਰੰਗੀਆਂ। [2] ਤਲਵਾਰ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠਾਂ ਨਾਲ। [3] ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਹੋ) ਖਲੋ ਗਏ। [4] ਜੰਗ ਉਜਾੜ ਤੁਲ ਡਿੱਠਾ (ਅ) ਜੰਗ ਵਿਚ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਡਿੱਠਾ। [5] ਨਵਾਬ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕ (ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਸ ਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ)। [6] ਮੈਂ ਆਸਰਾ ਹਾਂ। *ਪਾ:–ਉਜਾਰ।

ਦੋਹਿ ਨਿਕਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਰਹੌਂ ਮੈਂ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਏ ਮਰਿ
ਬੀਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਮੇਰੋ ਇਸ ਕਾਲੇ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕੋ ਗਹੌਂ ਕਿ
ਮਾਰੌਂ। ਤੌ ਜੀਵਨਿ ਕੋ ਨੀਕ ਨਿਹਾਰੌਂ ॥ ੬ ॥ ਨਤੁ ਜਹਿਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਏ ਮਰਿ
ਆਗੇ। ਜਾਉਂ ਆਪ ਮੈਂ ਤਿਨ ਸੰਗ ਲਾਗੇ। ਲਰਿਬੇ ਹਟੌਂ ਨਹੀਂ ਮੁਝ
ਨੀਕੀ[1]। ਬਾਤ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹੁਇ ਫੀਕੀ॥੭॥ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਿੰਦਾ ਬਿਥਰੈ
ਮੇਰੀ। ਅਸ ਜਿਯ ਤੇ[2]ਆਛੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੇਰੀ-। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਪੋਂਛਯੋ ਦ੍ਰਿਗ
ਬਾਰੀ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਭਾ ਜੰਗ ਉਝਾਰੀ[3] ॥ ੮ ॥-ਘਟਿਕਾ ਏਕ ਰਹਯੋ
ਦਿਨ ਆਈ। ਬਿਨਾ ਲਰੇ ਜੇ ਨਿਸ ਪਰ ਜਾਈ। ਬਹੁਰ ਕਹਾਂ ਜਾਨੈਂ ਕਯਾ
ਹੋਇ। ਲਰਿਬੇ ਸਮਾਂ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੋਇ ॥ ੯ ॥ ਸੈਨਾਪਤਿ ਜੁਤਿ ਸੁਤ ਮਰਿ
ਗਏ। ਮਮ ਆਗੇ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕੋ ਦਏ।ਜਿਨ ਕੇ ਬਿਨਾ ਲਰਨਿ ਤੇ ਸੈਨਾ।ਹਟਿ
ਕਰਿ ਥਿਰੀ ਅੱਗ੍ਰ[4] ਕੋ ਹੈ ਨਾ ॥ ੧੦ ॥ ਇਕ ਮੈਂ ਰਹਯੋ ਮਰੌਂ ਕੈ ਮਾਰੌਂ।ਦ੍ਵੈ
ਬਿਨ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੌਂ-। ਦੋਨਹੁਂ ਖਤ੍ਰੀ ਜੀਵਤਿ ਜਾਨੇ। ਰਿਸ ਕੈ
ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਨਿ ਠਾਨੇ:-॥੧੧॥'ਸਦਾ ਹੈਫ ਸਦ[5] ਤੁਮਰੇ ਤਾਈਂ।ਨਹੀਂ
ਭਏ ਗੁਰੁ ਸਨਮੁਖ ਜਾਈ। ਹਤੇ ਪੰਚ ਸੂਰੇ ਸਰਦਾਰ। ਦੋਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਣ
ਲੀਨੇ ਮਾਰਿ ॥ ੧੨ ॥ ਤੁਮ ਗੀਦੀ ਇਤ ਉਤ ਹੁਇ ਜਾਤੇ। ਨਹੀਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਮਾਰਤਿ ਅਰੁ ਖਾਤੇ।ਬੀਚ ਕਚਹਿਰੀ ਬਾਤ ਬਨਾਵਹੁ।ਰਾਰ ਛੋਰ ਕਰਿ ਬੀਰ
ਹਨਾਵਹੁ ॥ ੧੩ ॥ ਅਬਿ ਮੁਝ ਸੰਗ ਅਗਾਰੀ ਚਾਲਹੁ। ਜਯੋਂ ਬੋਲਤਿ ਤਯੋਂ
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਲਹੁ'। ਭਏ ਕ੍ਰੂਰ ਨਹਿਂ ਬੋਲੇ ਬੈਨ। ਨਹੀਂ ਨਬਾਬ ਦਿਸ਼ਾ
ਕਰਿ ਨੈਨ ॥ ੧੪ ॥ ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।ਬਜੇ ਦਮਾਮੇ ਨਾਦ
ਮਹਾਨਾ। ਆਗੇ ਭਏ ਪਤਾਕਾ ਵਾਰੇ[6]।ਉਮਡੇ ਬੀਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਭਾਰੇ ॥੧੫॥
ਚਲਯੋ ਨਬਾਬ ਆਪ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਲੀਨੇ ਸਕਲ ਸਕੇਲ ਸੁ ਜੋਧਾ। ਜਹਿਂ
ਰਣ ਖੇਤ ਗੁਰੂ ਭਟ ਠਾਂਢੇ। ਰੋਪੇ ਪਾਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿ ਗਾਢੇ ॥ ੧੬ ॥ ਮਰੇ
ਤੁਰਕ ਲਾਗੇ ਅੰਬਾਰਾ।ਹਯ ਪਰ ਹਯ ਮਰਿ ਗਿਰੇ ਉਦਾਰਾ।ਸ੍ਵਾਨ[7] ਸ੍ਰਿੰਗਾਲ[8]
ਮਾਸ ਕੋ ਖਾਤੇ। ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਡਾਕਨਿ ਡਕਰਾਤੇ ॥ ੧੭ ॥ ਭਯੋ ਰੁਦ੍ਰ ਫਿਰਿਬੇ
ਕੋ ਸਮੋ[9]। ਗਣ ਅਨੇਕ ਸੰਗ ਭੇ[10] ਕਰਿ ਨਮੋ। ਰਣ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਕੋ ਹਰਖਯੋ

[1]ਲੜਨ ਤੋਂ ਹੱਟ ਰਹਿਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। [2]ਐਹੋ ਜਹੇ ਜੀਉਣ ਨਾਲੋਂ। [3]ਜੰਗ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਡਿੱਠੋ ਸੁ। [4]ਮੁਖੀਆ। [5]ਸੌ ਵਾਰ ਅਫਸੋਸ ਭਾਵ ਲਾਨਤ। [6]ਝੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ। [7]ਕੁੱਤੇ। [8]ਗਿੱਦੜ। [9]ਸ਼ਾਮਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਰੁੱਦ੍ਰ ਸ਼ਾਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਕਲਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [10](ਰੁਦ੍ਰ ਦੇ) ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਗਣ ਹੋ ਲਏ।

ਹੇਰਤਿ। ਗ੍ਰਿੱਝ,ਪਿਸ਼ਾਚ,ਕਾਕ ਗਨ ਟੇਰਤਿ॥੧੮॥ ਬਹੁ ਰਣ ਕੀਨ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰਾ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਸਿਖ ਬੀਰ ਬਡੇਰਾ। ਪਿਖਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਸਗਰੋ ਭੇਤ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੧੯ ॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਹੇਰਹੁ ਰਿਪੁ ਆਇ।ਰਹੇ ਇਤਿਕ,ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਮੁਦਾਇ।ਅਬਿ ਕੇ ਮਚਹਿ ਜੰਗ ਬਡ ਭਾਰੀ। ਜਿਯਤਿ ਬਾਹਨੀ ਉਮਡੀ ਸਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਇਨ ਕੇ ਅੰਤ* ਭਏ ਰਣ ਅੰਤ।ਹੋਵਹਿਗੋ ਅਬਿ,ਗੁਰੁ ਭਗਵੰਤ!'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਉਚਾਰੇ। 'ਹੁਤੇ ਪੰਚ ਸਰਦਾਰ ਸੁ ਮਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਦ੍ਵੈ ਨਬਾਬ ਕੇ ਸੁਤਿ ਹਤਿ ਹੋਇ। ਮੁਖਿ ਭਟ ਰਹ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਕੋਇ। ਆਪੇ ਆਯਹੁ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ। ਰਣ ਕੀ ਚਾਹਤਿ ਬਿਜੈ ਮਹਾਨ ॥ ੨੨ ॥ ਅਪਰ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਮਾਰੇ। ਰਹੇ ਸ਼ੇਸ਼ ਸੋ ਆਏ ਸਾਰੇ†। ਅਬਹਿ ਸੰਗ ਇਸ ਜੰਗ ਹਮਾਰਾ। ਦੇਖਹੁ ਸਗਰੇ ਬਲ ਜਿਮ ਭਾਰਾ॥੨੩॥ਕਰੌਂ ਨਿਦਾਨ[1] ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲਖਤਿ ਇਹ ਮੇਰਾ। ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਨਿ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਮਾਨੀ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਹੋਵੈਂ ਹਾਨੀ ॥ ੨੪ ॥ ਕਰਹਿੰ ਰਾਜ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਮੇਰੇ। ਦਿਏ ਸਕਾਮ ਪ੍ਰਾਨ ਇਸ ਬੇਰੇ। ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਕੈਵਲ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਸਹਿਕਾਮੀ ਸਿਖ ਰਾਜ ਕਮਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਕੋ ਰਾਖਹਿੰ ਜਗ ਮੈਂ। ਚਲਹਿੰ ਚਲਾਵਹਿੰ ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਮੈਂ।ਪੁਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਹਿ ਮੋਹਿ ਮਿਲਿ ਆਏ।ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਜਾਏਂ' ॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਬਜਯੋ ਨਗਾਰਾ। ਸਾਵਧਾਨ ਭੇ ਸਿੱਖ ਜੁਝਾਰਾ। ਦੋਇ ਪਹਿਰ ਲਗਿ ਮਾਚ੍ਯੋ ਜੰਗ। ਭਏ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਲਰਤੇ ਰਿਪੁ ਸੰਗ[2] ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ।ਚਹਤਿ ਕਰ੍ਯੋ ਪੁਰਸ਼ਾ-ਰਥ ਭਾਰੀ[3]। ਹਨ੍ਯੋ ਚਹੈਂ ਤਬਿ ਅਬਦੁਲਖਾਨ। ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਛੁਟਿ ਰਹੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ॥੨੮॥ ਬਾਜਨ ਲਗੇ ਜੁਝਾਊ ਬਾਜੇ।ਭਯੋ ਨੇਰ ਪੁਨ ਜੋਧਾ ਗਾਜੇ। ਛੁਟਨਿ ਲਗੀ ਤੁਫੰਗੈਂ ਫੇਰਿ।ਫੇਰਤਿ ਫੇਰ ਫੇਰ ਹਯ ਛੇਰਿ[4]॥੨੯॥ ਨਿਕਸਿ ਗੋਲ ਤੇ ਤੁਪਕ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਦੂਸਰ ਆਇ ਬਿਲੋਕਿ ਬੰਗਾਰੈਂ। ਸਿੱਖ ਜਾਇ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਗੇਰਹਿਂ। ਤੁਰਕ ਆਇ ਹਤਿ ਆਗੇ ਘੇਰਹਿਂ ॥ ੩੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰ ਚਾਂਪ ਕਰਾਲਾ। ਚੁਟਕੀ ਫੇਰਹਿਂ ਬਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੀਨਸਿ

---

[1]ਖਾਤਮਾਂ। [2]ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦੇ (ਸਿੱਖ) ਥੱਕ ਗਏ। [3]ਮਹਾਨ ਜ਼ੋਰ, ਸਾਕਾ। [4]ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੇੜਕੇ ਫੇਰ ਫੇਰ ਕੇ ਫੇਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਦਿਨ ਕੇ ਅੰਤ।

†ਪਾ:-ਸੁਤ ਨਬਾਬ ਜੁਤ ਸੁਭਟ ਸਿਧਾਰੇ।

ਤੇਜ਼ ਤਰੰਗਮ ਭਾਰਾ। ਇਤ ਉਤ ਸਨਮੁਖ ਬਲੀ ਉਦਾਰਾ॥੩੧॥ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਦਲ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਜਹਾਂ ਨਬਾਬ ਸਸ਼ੋਕ ਬਿਲੰਦੇ। ਪ੍ਰੇਰੇ ਕਾਲ ਅਗਾਰੀ ਖਰੇ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਕਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਈਛਨਿ[1] ਹੇਰੇ। ਚਲੇ ਸਰਪ ਸਮ ਸ਼ੂਕ ਬਡੇਰੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਸਰੀਰ ਇਮ ਬਰੈਂ। ਬਰਮੀ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਿਮ ਕਰੈਂ[2] ॥ ੩੩॥ ਇਕੋ ਤਨ ਫੋਰਿ ਪਾਰ ਹੁਇ ਜਾਇਂ। ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਕੇ ਪਾਰ ਸਿਧਾਇਂ।ਜੋਧਾ ਕੈ ਤੁਰੰਗ ਹੁਇ ਕੋਇ। ਬੇਧਤਿ ਜਾਤਿ ਸਰਬ ਸਰ ਸੋਇ ॥੩੪॥ ਧਰ ਪਰ ਪਰਹਿਂ ਦੜਾ ਦੜ ਜੋਧੇ। ਦੇਖਤਿ ਮਹਾਂ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕ੍ਰੋਧੇ। 'ਬੇਧਹਿਂ ਦੂਰ ਖਰੇ ਹੀ ਤੀਰ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰੋਂ ਮਰਹੁ ਨ ਬੀਰ'॥ ੩੫ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਵਧੇ ਤੁਰਕ ਗਨ ਆਗੇ। ਧਰ ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਲੀ[3] ਰਿਸ ਜਾਗੇ। ਕੜਾਕੜੀ ਇਕ ਬਾਰ ਚਲਾਈ। ਗੁਰੂ ਦਲ ਪਰ ਗੁਲਕਾਂ ਬਰਖਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਜਬਹਿ ਲਗੀ ਸਿੱਖਨਿ ਤਨ ਗੋਰੀ। ਰਿਸ ਜਾਗੀ ਗਮਨੇ ਰਿਪੁ ਓਰੀ। ਛੋਰਿ ਤੁਫੰਗਨਿ ਘਾਲਯੋ ਜ਼ੋਰ[4]। ਪੁਨ ਬਾਰੂਦ ਪਾਇ ਕਰਿ ਔਰ ॥ ੩੭ ॥ ਗਜ ਸੋਂ ਠੋਕਤਿ ਪਾਇ ਦੁਗੋਰੀ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਰਿਪੁ ਦਿਸ਼ਿ ਛੋਰੀ। ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਮਾਚਯੋ ਰਣ ਘਮਸਾਨਾ। ਭਯੋ ਤੁਮਲ[5] ਬਡ ਰੌਰ ਉਠਾਨਾ ॥੩੮ ॥ ਚਾਂਪ ਕਠੋਰਨਿ ਤੇ ਸਰ ਚਾਲੇ। ਬੇਧਤਿ ਜੋਧਨਿ ਦੇਹਿ ਕਰਾਲੇ। ਹਯਨਿ ਕੁਦਾਵਤਿ ਤੋਮਰ ਮਾਰਤਿ। ਬੇਧਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਭੂਮ ਪਰ ਡਾਰਤਿ ॥੩੯॥ਤੀਛਨ ਬਰਛੀ ਛਿੱਪ੍ਰ ਛੁਰੰਤੀ। ਤਨ ਫੋਰਨਿ ਕਰਿ ਪਾਰ ਪਰੰਤੀ। ਬਿਧੇ ਸੂਰ ਤਤਛਿਨ ਧਰ ਡਾਰੇ। ਸੀਖ਼ ਵਿੰਨ੍ਹ ਜਨੁ ਵੜੇ ਉਤਾਰੇ[6]॥੪੦॥ਪੁਨ ਗਹਿ ਗਹਿ ਨੰਗੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ।ਸੂਰਾ ਭਿਰੇ ਓਜ ਸਮਸ਼ੇਰ।ਬਹੈਂ[7]ਪਰਸਪਰ ਕਾਟਤਿ ਅੰਗ। ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਗਿਰਤਿ ਲਾਲ ਛਿਤਰੰਗ ॥੪੧॥ਕਿਨਹੁੰ ਨਿਕਾਰੀ ਜਮਧਰ ਧਾਰੀ।ਨਿਕਟਿ ਢੁਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਤਨ ਮਾਰੀ। ਹਿਹਨਾਵਤਿ ਬਹੁ ਫਿਰਹਿਂ ਤੁਰੰਗ। ਛੂਛ ਜ਼ੀਨ,ਕੇ ਘਾਇਲ ਅੰਗ ॥ ੪੨॥ ਦੁਇ ਦਲ ਮਿਲਿ ਗੇ ਮਾਰ ਸੁ ਮਾਚੀ।ਕਰਦਮ ਸ਼੍ਰੋਣ ਮਾਸ ਛਿਤ ਰਾਚੀ।ਗਿਰੇ ਛਿਨਕ ਮਹਿ ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਹਥਿਯਾਰਨਿ ਕੇ ਭਏ ਪ੍ਰਹਾਰੋਂ[8] ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਰਣ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਤਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

---

[1]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ। [2]ਕਰਦੇ ਹਨ (ਸੱਪ)। [3]ਬੰਦੂਕਾਂ। [4]ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਾਉਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ। [5]ਘਮਸਾਨ। [6]ਸੀਖ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਮਾਨੋਂ ਵੜੇ ਉਤਾਰੇ ਹਨ। [7]ਵਾਹਕੇ (ਤਲਵਾਰਾਂ)। [8]ਵਾਰ, ਮਾਰ।

੪੧. [ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੱਲਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬਜੇ ਜੁਝਾਊ[1] ਬਹੁਤ ਹੀ ਜੁਟੇ ਸੁਭਟ ਸੁ ਕਟੱਕ[2]। ਕਟਿ ਕਾਟ ਝਟ ਪਟ ਬਿਕਟ ਜੇ ਸਟਪਟ ਕ੍ਰੈ ਨ ਅਟੱਕ[3]॥ ੧ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਚਲੇ ਤੀਰ ਗੋਰੀ। ਮਨੋ ਖੇਲਿ ਹੋਰੀ। ਸਟਾ ਸੱਟ ਸੇਲੇ[4]। ਮਨੋ ਮੂਠ ਮੇਲੇ[5] ॥੨॥ ਸਮੂਹੇਂ ਤੁਰੰਗਾ। ਕਰੇ ਘਾਉ ਅੰਗਾ। ਲਗੀ ਪੀਚਕਾਰੀ[6]। ਖਿਰਜੋ ਰੰਗ ਭਾਰੀ॥ ੩ ॥ ਪਤੰਗੀ ਸੁ ਰੰਗਾ[7]। ਚਲਜੋ ਸ੍ਰੋਣ ਅੰਗਾ। ਸੁ ਢਾਲੇ ਉਛਾਲੇ। ਛਵੈਂ ਜਨੋਂ ਬਿਸਾਲੇ ॥੪॥ ਸੁ 'ਮਾਰਿ' ਅਲਾਵੈਂ। ਮਨੋ ਗੀਤ ਗਾਵੈਂ। ਪਰੈਂ ਧਾਇ ਧਾਈ। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਚਲਾਈ॥੫॥ ਕਟੈਂ ਅੰਗ ਗੇਰੈਂ।ਸੁ ਲੋਥੈਂ ਘਨੇਰੈਂ। ਨਬਾਬੰ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਬਡੇ ਓਜ ਲਾਵੈਂ ॥ ੬ ॥ ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਪਾਛੇ। ਭਿਰੇ ਸੂਰ ਆਛੇ। ਇਤੇ ਸਿੱਖ ਦੌਰੇ। ਮਚਜੋ ਭੀਮ* ਰੌਰੇ ॥ ੭ ॥ ਪਰੈਂ ਹੂਹ ਦੈ ਕੈ[8]। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਚਲੈ ਕੈ। ਕਿਤੇ ਢਾਲ ਓਡੈਂ। ਕਿਤੇ ਹਾਥ ਛੋਡੈਂ ॥ ੮ ॥ ਸੁ ਬੰਕੇ ਸਿਪਾਹੀ। ਮਰੇ ਜੰਗ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਰੋਸਾ। ਬਡੀ ਜੰਗ ਹੋਸਾ[9] ॥ ੯ ॥ ਸੁ ਆਪੰ ਬਚਾਵੈ। ਘਨੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਘਾਵੈ। ਤਜੈ ਤੀਰ ਤੀਖੇ। ਜੁ ਸਰਪੰ ਸਰੀਖੇ॥ ੧੦ ॥ ਭਟੰ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੇ। ਗਿਰੇ ਜੰਗ ਥਾਨੇ। ਮੁਖੰ ਭਾਰ ਕੇਈ। ਸੁ ਔਂਧੇ ਪਰੇਈ[10]॥ ੧੧ ॥ ਜਹਾਂ ਘਾਵ ਹੋਹੂ। ਭਕਾਭੱਕ ਲੋਹੂ। ਕਹੂੰ ਕੰਪ ਧਾਰੇ। ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਭਾਰੇ ॥੧੨॥ ਕਹੂੰ ਕੋਪ ਠਾਨੇ। ਗਹਜੋ ਖੱਗ ਪਾਨੇ। ਝਟਾਝੱਟ ਬਾਹੇਂ। ਕਰੈਂ ਓਜ ਬਾਹੇਂ ॥ ੧੩ ॥ ਤਛਾ ਮੁੱਛ ਹੋਏ। ਬਡੀ ਨੀਂਦ ਸੋਏ। ਕਟੀ ਜੰਘ ਕਾਹੂੰ। ਖਰੇ ਜੰਗ ਮਾਹੂੰ ॥ ੧੪ ॥ ਕਟੇ ਕਾਂਹੁ ਪਾਸੇ। ਸੁ ਆਤ੍ਰੈਂ ਨਿਕਾਸੇ। ਰਿਦਾ ਕਾਂਹੁ ਛੇਦਾ। ਪਰੇ ਪਾਇ ਖੇਦਾ ॥ ੧੫ ॥ ਕਿਸੂ ਹਾਥ ਕਾਟਾ। ਦਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਡਾਟਾ। ਦੁਧਾਰੇ ਜੁ ਖੰਡੇ। ਸੁ ਤੀਖੇ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ॥ ੧੬ ॥ ਬਡੇ ਬਾਢਵਾਰੇ। ਪੁਲਾਦੀ ਕਰਾਰੇ। ਲਗੈਂ ਗ੍ਰੀਵ ਜਾਹੂੰ। ਗਿਰੇ ਸੀਸ ਤਾਹੂੰ ॥ ੧੭ ॥ ਭਏ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡੇ। ਪਰੇ ਖੰਡ ਖੰਡੇ। ਕਟੇ ਕਾਹੁੰ ਤੁੰਡੇ। ਲਿਟੇ ਸੂਰ ਝੁੰਡੇ ॥ ੧੮ ॥ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਘੁਮੰਡੇ[11]। ਕਟੇ ਬਾਹੁ ਦੰਡੇ। ਸਰੋਹੀ, ਹਲੱਬੀ। ਸੁ

---

[1]ਮਾਰੂ (ਵਾਜੇ)। [2]ਸੈਨਾ ਦੇ। [3]ਜੋਹੜੇ (ਬਿਕਟ=) ਬਹਾਦੁਰ (ਸੂਰਮੇਂ ਸਨ ਉਹ ਬੀ ਸਟਪਟਾ ਗਏ(ਜਦੋਂ)ਝੱਟ ਪੱਟ ਕਟਾ ਵੱਢ(ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤੇ) ਕੋਈ ਬੀ ਨਾ ਅਟਕਿਆ। [4]ਛੇਤੀ (ਛੇਤੀ) ਸੁੱਟਦੇ (=ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ) ਸੇਲੇ। [5]ਮਾਨੋਂ (ਗੁਲਾਲ ਦੀਆਂ) ਮੁੱਠਾਂ ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ। [6]ਪਿਚਕਾਰੀ। [7]ਚਕਮ ਲਕੜੀ ਜੋ ਬੜਾ ਸੁਹਣਾਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਿੰਦੀ ਹੈ [ਸੰ:, ਪਤ੍ਰੰਗ]। [8]ਯੁੱਧ ਨਾਦ ਕਰਕੇ। [9](ਜਿਸਨੂੰ) ਜੰਗ (ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ) ਬੜੀ ਖਬਰ ਹੈ। (ਅ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦੀ ਬੜੀ ਹਵਸ (=ਚਾਹ) ਹੈ। [10]ਮੂਧੇ ਹੋਕੇ ਡਿੱਗੇ। [11]ਭਾਰੀ ਹੰਕਾਰੀ (ਸੂਰਮਿਆਂ) ਦੇ...। *ਪਾ:-ਭੀਰ=ਭੀੜ ਕਰਕੇ।

ਤੇਗੋ ਜੁਨੱਬੀ[1] ॥ ੧੯ ॥ ਕੜਾਕਾੜ ਝਾੜੈਂ। ਬਨੇ ਭੀਮ[2] ਤਾੜੈਂ। ਬਡੇ ਸਿੱਖ ਕ੍ਰੋਧੇ। ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਜੋਧੇ ॥ ੨੦ ॥ ਮਲੇਛਾਨ ਹੱਲਾ। ਦਿਵੈ ਹੋਇ ਝੱਲਾ। ਘਨੀ ਮਾਰਿ ਮਾਚੀ। ਲਹੂ ਧੂਲਿ ਰਾਚੀ ॥ ੨੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਇਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸੁਭਟ ਜੇ ਦਸ ਦਸ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰਿ। ਕੋ ਸ਼ਹੀਦ ਕੋ ਜਿਯਤਿ ਭਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਬਲ ਧਾਰਿ ॥੨੨॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਹੋਏ। ਪਿਖੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਢੋਏ। ਮਲੇਛੈ ਸਮੂਹਾ। ਪਰੇ ਦੀਨਿ ਹੂਹਾ[3] ॥੨੩॥ ਕਰੇ ਲਾਲ ਨੈਨਾ। ਲਿੱਯੋ ਬਾਨ ਪੈਨਾ[4]। ਨਿਖੰਗੈਂ ਨਿਕਾਸਾ। ਮੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੨੪ ॥ ਹੁਤੋ ਮੋਟਿ ਕਾਨਾ। ਸੁ ਪੰਖੇ ਮਹਾਨਾ[5]। ਗੁਨੈ ਚਾਂਪ ਜੋਰਾ[6]। ਕਠੋਰੈਂ ਜੁ ਚੌਰਾ[7] ॥੨੫॥ ਕਰਯੋ ਤਾਨ ਤਾਨਾ[8]। ਲਗਯੋ ਪਾਨ ਕਾਨਾ[9]। ਤਕਯੋ ਗੋਲ[10] ਮਾਰਾ। ਚਲਯੋ ਬੇਗ ਪਾਰਾ[11] ॥ ੨੬ ॥ ਲਗਯੋ ਸ਼ੂੰਕ ਕੈਸੇ। ਬਰਯੋ ਨਾਗ ਜੈਸੇ। ਗਯੋ ਫੋਰਿ ਛਾਤੀ। ਧਰਾ ਪੈ ਪਪਾਤੀ ॥੨੭॥ ਦੁਤੀ ਜਾਇ ਭੇਦਾ[12]। ਤਿਸੈ ਅੰਗ ਛੇਦਾ[13]। ਪਰਯੋ ਭੂਮਿ ਜਾਈ। ਤ੍ਰਿਤੀ ਫੇਰਿ ਘਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਭਏ ਚੌਥ ਲਾਗੇ। ਤਬੈ ਪ੍ਰਾਨ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਪੁਨੈ ਪੰਚ ਬੀਧਾ[14]। ਗਡਯੋ ਜਾਇ ਸੀਧਾ ॥੨੯॥ ਧਰਯੋ ਤੀਰ ਦੂਵਾ। ਮਹਾਂ ਕੋਪ ਹੂਵਾ। ਤਜਯੋ ਬੇਗ ਸੰਗਾ। ਘਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਭੰਗਾ ॥ ੩੦ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਫੇਰੇ। ਪ੍ਰਹਾਰੇਂ ਘਨੇਰੇ। ਗਿਰੇ ਖਾਨ ਮਾਨੀ। ਦਿਏ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੀ ॥੩੧॥ ਲਗੈਂ ਬਾਨ ਜਾਏ। ਘਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਘਾਏ। ਭਰੇ ਜੋ ਨਿਖੰਗੈਂ। ਚਲਾਏ ਖਤੰਗੈਂ ॥੩੨॥ ਇਕੈ ਦੋਇ ਤੀਨੋ। ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਹੀਨੋ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਵਾਰੇ। ਲਗੈਂ ਫੋਰਿ ਪਾਰੇ[15] ॥ ੩੩ ॥ ਧਵਾਵੈਂ ਤੁਰੰਗਾ। ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਖਤੰਗਾ। ਚਲਾਵੈਂ ਤੁਫੰਗਾ। ਭਏ ਅੰਗ ਭੰਗਾ ॥ ੩੪॥ ਬਡੇ ਘਾਵ ਸੰਗਾ। ਲਹੂ ਲਾਲ ਰੰਗਾ। ਬਨੈਂ ਬੇਸ ਢੰਗਾ। ਮਚਯੋ ਭੀਮ ਜੰਗਾ ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਿੰ ਲਗਿ ਬਰਨੋ ਜੁੱਧ ਕੋ ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਘਮਸਾਨ। ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਫੰਗਨਿ ਤੇ ਮਰੇ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਅਵਸਾਨ[16] ॥ ੩੬ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਗੁਲਕਾਨਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ। ਰਣ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਸੁਪਤੇ ਮਹਾਂਨ। ਪੁਨ ਬਾਨ ਸੰਗ ਭਾ ਭੀਮ ਜੰਗ॥

---

[1]ਭਾਵ ਤਲਵਾਰਾਂ। [2]ਭਯਾਨਕ ਬਣਕੇ। [3]ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਯਾ ਯੁੱਧ ਨਾਦ ਕਰਕੇ ਆ ਪਏ। [4]ਤਿੱਖਾ। [5]ਵਡੇ ਖੰਭ ਵਾਲਾ। [6]ਧਨੁਖ ਦੀ ਤੰਦੀ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ। [7]ਜੋ ਕਰੜਾ ਤੇ ਚੌੜਾ ਹੈ। [8]ਬਲ ਨਾਲ ਤਾਣਿਆ। [9]ਕਿ ਹੱਥ ਕੰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਲਗਾ। [10]ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ। [11]ਝੱਟ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। [12](ਫਿਰ) ਦੂਜੇ (ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ) ਜਾ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ। [13]ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ। [14]ਫਿਰ ਪੰਜਵਾਂ (ਸੂਰਮਾਂ) ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ। [15]ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [16]ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਔਸਾਨ ਮਰ ਗਏ (ਹੌਂਸਲੇ ਢਿਲੇ ਪੈ ਗਏ)। [ਹਿੰ:, ਔਸਾਨ=ਹੋਸ਼, ਹੌਂਸਲਾ, ਧੀਰਜ]। (ਅ) ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। [ਸੰਸ:, ਅਵਸਾਨ=ਨਾਸ਼]।

ਤਬਿ ਭੁਏ ਤੁਰਕ ਗਨ ਪ੍ਰਾਨ ਭੰਗਿ ॥ ੩੭ ॥ ਖਰ ਸੇਲ ਸਕਤਿ ਤੋਮਰ ਪ੍ਰਹਾਰਿ। ਇਨ ਸਾਥ ਘਨੇ ਰਣ ਤੁਰਕ ਮਾਰਿ। ਪੁਨ ਚਲੇ ਖੜਗ ਇਕ ਬਾਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਟਿ ਗਏ ਬਹੁਤ ਛਿਨ ਮੈਂ ਨਿਕੰਦਿ[1]॥੩੮॥ਰਣ ਖੇਤ ਦੂਰਿ ਲਗਿ ਭਾ ਮਹਾਨ। ਜਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਜੋਗਨੀ ਸ੍ਰੋਨ ਪਾਨ। ਖੱਪਰ ਭਰੰਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ। ਹ੍ਵੈ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਬਹੁਤਿ ਲੇਤੀ ਡਕਾਰ ॥ ੩੯ ॥ ਬਹੁ ਗ੍ਰਿੱਝ ਕੰਕ ਬਾਇਸ ਪੁਕਾਰ। ਮਨ ਭਾਇ ਖਾਇ ਆਮਿਖ ਅਹਾਰ। ਗਨ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਨਿਰਭੈ ਗੁਮਾਯ[2]। ਲਖਿ ਸੇਝ ਬੋਲਤੇ ਧੁਨਿ ਉਚਾਯ ॥ ੪੦ ॥ ਬਹੁ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਚੰਤਿ ਗਾਇ। ਹੜ ਹੜ ਹਸੰਤਿ ਮਨ ਭਾਯ ਪਾਯ[3]। ਡਾਕਨਿ ਪਿਸ਼ਾਚ[4] ਬਹੁ ਰੁਧਿਰ ਰਾਚਿ।ਬਹੁ ਮਾਸ ਖਾਤਿ ਰੁਚਿ ਮਾਚਿ ਮਾਚਿ[5] ॥ ੪੧ ॥ ਬਿਥਰੇ ਸੁ ਪਰੇ ਬਹੁ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ। ਇਕ ਗਿਰੇ ਸੂਰ ਤਨ ਖੰਡ ਖੰਡ। ਗਨ ਤੁਪਕ, ਧਨੁਖ, ਤੋਮਰ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਬਹੁ ਪਰੇ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਮੁਲ ਮਹਾਨ[6]* ॥ ੪੨ ॥ ਮਰਿ ਗਏ ਬੀਰ ਜੇ ਧਰਨਿਹਾਰ[7]। ਕੁਛ ਰਹੇ ਆਨਿ ਥੋਰੇ ਜੁਝਾਰ। ਹਯ ਮਰੇ ਪਰੇ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਲੰਦ। ਕੌ ਤਰਫਿ ਤਰਫਿ ਹੋਵਤਿ ਨਿਕੰਦ ॥ ੪੩ ॥ ਜਿਨ ਜ਼ੀਨ ਰਜਤ ਅਰ ਹੇਮ ਕੇਰਿ। ਕੋ ਬਿਚਰਤਿ ਛੂਛੇ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ†। ਭਟ ਪਰੇ ਕਿਤਿਕ ਘਾਇਲ ਮਹਾਨ। ਦਰੜੰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ॥ ੪੪ ॥ ਕਿਸ ਕੀ ਸੰਭਾਰ ਨਹਿਂ ਕੋਇ ਲੇਤਿ। ਬਹੁ ਮਰੇ ਅਲਪ ਰਹਿਗੇ ਸੁ ਖੇਤ। ਤਿਸ ਕਾਲ ਮਾਰਿ ਭੀ ਕੁਛਕ ਐਸ। ਮਰਿ ਗਏ ਤੁਰਕ ਲਖਿਯਤਿ ਨ ਕੈਸ ॥੪੫॥ ਕੁਛ ਰਹੇ ਸ਼ੇਸ਼ ਤਜਿ ਜਿਯਨਿ ਆਸਿ। ਕਾਯਰ ਭਜੰਤਿ ਧਰਿ ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਾਸ।ਪਿਖਿ ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਬਿਸਮਯੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।–ਕਿਮ ਮਰੀ ਸੈਨ ਰਹਿ ਅਲਪ ਸ਼ੇਸ਼–॥੪੬॥ਰਣ ਬਿਖੈ ਜੀਤ ਅਰੁ ਜਿਯਨਿ ਆਸ। ਹੁਇਗੋ ਨਿਰਾਸ ਪਿਖਿ ਸਕਲ ਨਾਸ਼।–ਅਬਿ ਮਰੌਂ ਜੰਗ ਕੇ ਸਮੁਖ ਹੋਇ। ਕੈ ਹਤੌਂ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜੋਇ ॥ ੪੭ ॥ ਨਹਿਂ ਥਿਰੌਂ ਦੂਰ ਅਬਿ ਲੇਉਂ ਦੇਖਿ। ਕਿਮ ਹਤਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੁਰ ਭਾ ਵਿਸ਼ੇਖ[8]। ਤਿਹ ਸੰਗ ਜੁਟੌਂ ਮੈਂ ਆਪ

[1]ਕੱਟਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ। [2]ਗਿਦੜੀਆਂ। [3]ਮਨ ਭਾਂਵਦਾ (ਮਾਸ ਆਦਿਕ) ਪਾਕੇ। [4]ਡਾਇਣਾਂ ਤੇ ਜਿੰਨ, ਭੂਤ। [5]ਭਾਵ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਹੋਕੇ। [6](ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬੜੇ ਬੜੇ ਮੁਲ ਵਾਲੇ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਯੁੱਧ ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਏ ਹਨ। [7]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ ਮਰ ਗਏ ਹਨ। [8]ਗੁਰੂ ਜੋ ਵੱਡਾ (ਬਲੀ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੀਕੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। (ਅ) (ਮੈਂ ਤੱਕਾਂ ਤਾਂ ਸਹੀ) ਗੁਰੂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਵਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। *ਪਾः–ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਪੁਨਾः ਖੇਤ ਮੁਗਲੈ ਮਹਾਨ। †ਪਾः–ਕੋ ਫਿਰਤਿ ਛੂਛ ਭਜਿ ਹੇਰ ਹੇਰ।

ਜਾਇ। ਮੋ ਲਰੇ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਕੋ ਉਪਾਇ ॥੪੮॥ ਗੁਰ ਹਾਥ ਸਾਥ ਮਰਿਹੌਂ ਲਰੇ।ਤਿ।ਕੈ ਲੇਉਂ ਮਾਰਿ ਰਣ ਹੋਇ ਅੰਤ–।ਇਸਬਿਧਿ ਬਿਚਾਰ ਮਨਕ ਸ਼ਟ ਪਾਇ। ਹਿਤ ਮਰਣ ਚਲ੍ਯੋ ਸੂਬਾ ਅਗਾਇ॥੪੯॥ਜੁਗ ਸੰਗ ਲੀਨ ਖੱਤ੍ਰੀ ਧਿਲੰਦ। ਇਕ ਕਰਮਚੰਦ ਅਰੁ ਰਤਨਚੰਦ। ਕਰਿ ਬਾਮ ਦਾਹਿਨੇ ਦੁਹਨਿ ਬੀਰ। ਗੁਰੁ ਸਮੁਖ ਚਲ੍ਯੋ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਅਭੀਰ[1] ॥ ੫੦ ॥ ਬਿਧੀ ਆਦਿ ਸਿੱਖ ਜੋ ਲਰਤਿ ਔਰ। ਤਜਿ ਸੁਭਟ ਤੁਰਕ ਤਿਨ ਸੰਗ ਠੌਰਿ[2]। ਤਹਿਂ ਤੇ ਸੁ ਟਰ੍ਯੋ ਗੁਰ ਜਾਂਹਿ ਥਾਨ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨਬਾਬ ਤਹਿਂ ਤੁਰਤ ਆਨਿ॥ ੫੧ ॥ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਧਾਰਿ ਗੁਰੁ ਪਿਖਨਿ ਚਾਹਿ।–ਮਰਿ ਰਹੌਂ ਕਿ ਮਾਰੌਂ ਜੰਗ ਮਾਂਹਿ।ਨਿਜ ਬਲ ਦਿਖਾਇ,ਤਿਹ ਦੇਖਿ ਲੇਉਂ।ਕਰਿ ਹੌਂ ਨਿਬੇਰ-ਗੁਰ ਮਾਰਿ ਦੇਉਂ–॥੫੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਠਟਿ ਕਰਿ ਆਇਗੋ ਜਹਿਂ ਥਿਤ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਪਿਖਿਨਿ ਪਰਸਪਰ ਹੋਤਿ ਭਾ ਲਰਿਬੇ ਚੌਂਪ ਮਹਾਨ ॥ ੫੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸੁਭਟਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਸੂਬੇ ਤੇ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਨਮੁਖ ਭਯੋ ਨਬਾਬ ਜਬਿ ਬਹੁ ਸੈਨਾ ਮਰਿਵਾਇ।ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੇਰਿ ਤਬਿ ਪਿਖੇ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰ ਧਨੁ, ਕਟ ਇਖਧੀ[3] ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ[4]। ਸਿਪਰ ਸਹਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਮ ਸ਼ੇਰ। ਬਡੋ ਪ੍ਰਤਾਪਵੰਤਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਹਤਨਿ ਹੇਤ ਗਨ ਜਤਨ ਸਿਮਰਿਕੈ ॥ ੨ ॥ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵਤਿ ਜੁਤਿ ਗਜਗਾਹਨਿ[5]। ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਅਵਿਗਾਹਨਿ[6]। ਚਾਂਪ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰਤਿ।ਐਂਚਿ ਕਾਨ ਲਗਿ ਬਲ ਕਰਿ ਮਾਰਤਿ ॥ ੩ ॥ ਕੰਚਨਿ ਕੇਰ ਬਿਭੂਖਨ ਅੰਗ। ਜਬਰ ਜਵਾਹਰਿ ਜਰਤੀ ਸੰਗ। ਬਲੀ ਚਪਲ ਬਡ ਮੋਲ ਤੁਰੰਗ। ਠਹਿਰਤਿ ਨਹਿਂ ਥਰਕਤਿ ਬਿਚ ਜੰਗ[7] ॥ ੪ ॥ ਤਿਮ ਦੋਨਹੁਂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਚਲਿ ਆਇ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਹੇਰਿ ਰਿਦੇ ਤਪਤਾਇ। ਤਿਨਹੁਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ।'ਅਬਹਿ ਕਾਲ, ਪਲਟਾ ਪਿਤ ਕੋ ਲੈ[8]

---

[1]ਦਲੇਰ ਹੋਕੇ। [2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਲੜਨ ਲਈ) ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ (ਹੋਰ) ਤੁਰਕ ਸੂਰਮੇ ਛੱਡ ਕੇ। [3]ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ, ਲੱਕ ਵਿਚ ਭੱਥਾ [ਸੰ:, ਇਖ਼ੁਧੀ]। [4]ਤਲਵਾਰ। [5]ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦਾ ਅੰਸੂ ੩੯ ਅੰਕ ੩੫ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ। [6]ਹਲ ਚਲ ਪਾ ਦੇਣੀ। (ਅ) ਭਾਵ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਵਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [7]ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਥਰਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਦਾਉਘਾਉ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਧਰ ਉਧਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [8]ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਹੈ ਪਿਤਾ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲੈ।

॥ ੫ ॥ ਕਿਮ ਕਾਇਰ ਬਨਿ ਸਮੁਖ ਨ ਆਵਹੁ? । ਰਚਿ ਉਪਾਧਿ ਬਡਿ ਤੁਰਕ ਹਨਾਵਹੁ।ਬੈਠਿ ਕਚਹਿਰੀ ਬਾਤਿ ਬਨੈ ਹੈਂ:–ਪਿਤ ਪਲਟਾ ਗੁਰੁ ਤੇ ਹਮ ਲੈਹੈਂ–॥੬॥ ਤੁਮ ਕਹਿਬੇ ਕਹੁ ਮਹਿਦ ਧਿਕਾਰੂ। ਨਹਿਂ ਢਿਗ ਹੋਵਤਿ ਜੰਗ ਮਝਾਰੂ[1]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਰੇ, ਜਰੇ ਨਹਿਂ ਬੈਨ। ਰਿਸ ਤੇ ਕਰੇ ਲਾਲ ਜੁਗ ਨੈਨ॥ ੭ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਹਤ ਨਬਾਬ। ਚੰਚਲ ਕਰੇ ਤੁਰੰਗ ਸ਼ਤਾਬ। ਢੁਕੇ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰੁ ਚਾਹਸਿ ਮਾਰਾ। ਚਾਂਪਨ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਬਾਨ ਸੰਚਾਰਾ[2]*॥੮॥ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਤੀਨਹੁੰ ਬਲ ਪੀਨ।ਸਤਿਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਛੋਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਹਯ ਚਪਲਾਵੈਂ। ਇਤ ਉਤ ਫੇਰਤਿ ਅੰਗ ਬਚਾਵੈਂ ॥ ੯ ॥ ਅਪਨੋ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਸੰਭਾਰਾ। ਖਰ ਖਪਰਾ ਧਰਿ ਗੁਨ ਸੰਚਾਰਾ[3]। ਤਾਨ ਕਾਨ ਲਗਿ ਮਾਰਸਿ ਬਾਨਾ। ਗਯੋ ਬੇਗ ਜੁਤਿ[4] ਸਰਪ ਸਮਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥ ਰਤਨਚੰਦ ਕੋ ਤਾਕਿ ਚਲਾਵਾ। ਸੋ ਹਲਿ ਗਯੋ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਘਾਵਾ। ਉਛਰਤਿ ਕੀ ਛਾਤੀ ਬਿਧਿ ਗਇਉ। ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ਾ ਪਾਰ ਸਰ ਭਇਉ[5] ॥ ੧੧ ॥ ਗਿਰਯੋ ਉਥਲ ਅਸੁ ਹੇਰਤਿ ਖਰੇ। ਖਾਨ ਬਾਨ ਕੀ ਸਿਫਤੀ ਕਰੇ[6]।'ਮੋ ਸਰ ਕੀ ਏਤੀ ਨਹਿਂ ਮਾਰਿ। ਪਰਯੋ ਪਾਰ ਹਯ ਕੋ ਧਰਿ ਡਾਰਿ' ॥੧੨॥ ਰਤਨਚੰਦ ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਸੰਭਾਰਾ। ਕਰਮਚੰਦ ਤਬਿ ਭਯੋ ਅਗਾਰਾ। ਹਤਯੋ ਤੀਰ ਗੁਰੁ ਕੇ ਹਯ ਲਾਗਾ। ਘਾਵ ਗ੍ਰੀਵ ਮਹਿਂ ਗਿਰਯੋ ਨ ਆਗਾ[7] ॥ ੧੩ ॥ ਐਂਚਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰਾ। ਹਯ ਛੋਰਯੋ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬਲ ਭਾਰਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ ਉਠਯੋ ਕਰਿ ਛਾਲ। ਜਾਤਿ ਗ੍ਰੀਵ ਤੇ ਰੁਧਰ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਰਿਸਿ ਉਪਜੀ ਮਹਾਂ। ਨਿਜ ਵਾਹਨ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਲਹਾ। ਧਨੁਖ ਸਿਕੰਧ ਧਰਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਐਂਚਯੋ ਤੁਰਨ ਖੜਗ ਕਰਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥ ਦੜਬੜਾਇ ਘੋਰਾ ਤਬਿ ਛੋਰਾ। ਕਰਮਚੰਦ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਘੇਰਾ। ਦਾਰੁਨ ਗੁਰੁ ਸਰੂਪ ਜਬਿ ਹੇਰਾ। ਜੀਵਨ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਪ੍ਰੇਰਿ ਤੁਰੰਗ ਸਿਪਰ ਗਹਿ ਹਾਥ। ਖੈਂਚਯੋ ਖੜਗ ਕੋਪ ਕੇ ਸਾਥ।

---

[1](ਕਿਉਂਕਿ) ਜੰਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੇ ਹੋ। [2]ਜੋੜਕੇ। [3]ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ। [4]ਵੇਗ ਨਾਲ। [5](ਘੋੜੇ ਦੀ) ਛਾਤੀ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਜਾ ਨਿਕਲਿਆ। [6](ਅਬਦੁਲ) ਖਾਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਏ) ਬਾਣ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਕਿ...। [7]ਘੋੜੇ ਦੀ ਗਿੱਚੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜ਼ਖਮ ਤਾਂ ਹੋਗਿਆ, ਪਰ ਘੋੜਾ ਢੱਠਾ ਨਾ। *ਪਾ:–ਸੰਭਾਰਾ।

ਗੁਰੁ ਨੇ ਫਿਰ ਚੌਗਿਰਦ ਦਬਾਯੋ। ਜਾਨ੍ਯੋ ਤਬੈ ਕਾਲ ਨਿਯਰਾਯੋ* ॥੧੭॥
ਰਤਨਚੰਦ ਅਰੁ ਬਲੀ ਨਬਾਬ। ਕੀਨਸਿ ਤਿਨ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸ਼ਿਤਾਬ[1]।
ਬਲਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਨੇ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਕਰੀ ਸਿਪਰ ਆਗੈ ਤਿਸ ਬਾਰਾ॥
੧੮ ॥ ਜਬਹਿ ਵਾਰ ਤੇ ਅੰਗ ਬਚਾਵਾ। ਤਬਿ ਤੁਰੰਗ ਸਿਰ ਕਾਟਿ ਗਿਰਾਵਾ॥
ਗਿਰ ਕਰਿ ਚਰਮ ਚੇਦ ਹੁਇ ਖਰ੍ਯੋ। ਰਤਨਚੰਦ ਢਿਗ ਆਵਨਿ ਕਰ੍ਯੋ
॥ ੧੯ ॥ ਦੋਨਹੁ ਬਿਨ ਹਯ ਤੇ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਪਿਖਿ ਨਬਾਬ ਆਯਹੁ ਰਿਸਿ
ਧਰੇ। ਤੀਨਹੁੰ ਤੀਰ ਚਲਾਵਤਿ ਆਗੇ। ਗੁਰੁ ਤੁਰੰਗ ਕੈ ਬਹੁਤੇ ਲਾਗੇ ॥
੨੦ ॥ ਅੰਗ ਅੰਗ ਬੀਧ੍ਯੋ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਰਿਸਿ ਧਰਿ ਗੁਰੁ ਨਬਾਬ ਕੋ ਹੇਰਾ॥
ਖਰ ਖਪਰਾ ਧਨੁ ਐਂਚ ਚਲਾਯੋ। ਗਯੋ ਬੇਗ ਤੇ ਜਨੁ ਅਹਿ ਧਾਯੋ ॥੨੧॥
ਬਿਚਰਤਿ ਸੂਬੇ ਕੋ ਹਯ ਭਾਰਾ। ਲਗ੍ਯੋ ਜਾਇ ਤਿਹ ਭਾਲ ਮਝਾਰਾ। ਦੜ
ਅਵਨੀ ਪਰ ਗਿਰ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗ। ਖਰੋ ਨਬਾਬ ਸੰਭਾਰ੍ਯੋ ਅੰਗ ॥ ੨੨ ॥ ਤਬਿ
ਤੀਨਹੁੰ ਕੇ ਰਿਸਿ ਬਹੁ ਛਾਈ। ਚਹਤਿ–ਗੁਰੂ ਕੋ ਹਯ ਦੇਂ ਘਾਈ–। ਜੋਰਿ
ਜੋਰਿ ਤੀਨਹੁੰ ਸਰ ਮਾਰੇ।ਬੀਧੇ ਅੰਗ ਤੁਰੰਗਮ ਸਾਰੇ॥੨੩॥ਤਬਿ ਤੀਨਹੁੰ ਤੇ
ਛੁਟਿ ਕਰਿ ਤੀਰ। ਲਗੇ ਭਾਲ ਹਯ ਕੇ ਬਢਿ[2] ਪੀਰ। ਗਿਰਿ ਧਰਨੀ ਪਰ
ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਰਾ। ਗੁਰੁ ਤਰ ਰਹ੍ਯੋ ਭਾਗ ਜਿਸ ਭਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ-
ਗੋਵਿੰਦ ਬਡਿ ਬਲ ਜੋਧਾ। ਪਦ ਕੇ ਭਾਰ ਖਰੋ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਮਨੋ ਦਾਹਬੇ
ਜਗਤ ਅਸ਼ੇਖ[3]। ਬਨ੍ਯੋ ਰੁੱਦ੍ਰ ਕੋ ਰੁੱਦ੍ਰਹਿ ਬੇਖ[4] ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ
ਆਦਿਕ ਭਟ ਭਾਰੇ। ਲਰਤਿ ਤੁਰਕ ਕੁਛ ਅੰਤਰ ਧਾਰੇ[5]। ਲਖ੍ਯੋ ਨ, ਗੁਰੁ
ਕੋ ਹਯ ਮਰਿ ਗਯੋ। ਰੁਕੇ ਤਿਸੀ ਦਿਸ਼ਿ ਰਣ ਬਹੁ ਕਿਯੋ ॥ ੨੬॥ ਕੁਛਕ
ਤਿਮਰ ਜਗ ਪਸਰਨਿ ਲਾਗ੍ਯੋ। ਅਥਯੋ ਸੂਰ, ਸੂਰਨਿ ਰਿਸਿ ਜਾਗ੍ਯੋ।ਉਤ
ਨਵਾਬ ਜੁਤਿ ਚਾਹਤਿ ਸਾਰੇ–ਨਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਲੇਹਿਂ ਗੁਰੁ ਮਾਰੇ–॥ ੨੭ ॥
ਇਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਰ ਇਹ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ।–ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਮਰ ਤੇ ਰਿਪੁਨਿ
ਬਿਨਾਸ਼ਾ।ਹਤਿ ਕੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚਿੰਤ ਕੋ ਖੋਇ। ਰੈਨ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਸੋਂ ਪੁਨ ਸੋਇਂ–॥
੨੮ ॥ ਦੁਨਹੂਨਿ ਕੀ ਸੈਨਾਂ ਉਤਿ ਲਰੈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਮਾਰਤਿ ਮਰੈਂ।

---

[1](ਰਤਨ ਚੰਦ ਤੇ ਨਬਾਬ) ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ (ਉਸਨੂੰ) ਨਿਖੇੜ ਲਿਆ। [2]ਵਧੀ। [3]ਸਾੜਨੇ ਲਈ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ। [4]ਰੁੱਦ੍ਰ ਦਾ ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। [5]ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਸਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ) ਕੁਛ ਫਰਕ ਤੇ।

*ਪਾ:–ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਐਸੇ ਕਹਿ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਨੇ ਫਿਰ ਚੌਗਿਰਦ ਦਬਾਯੋ।

ਇਤ ਸੈਨਾ ਕੇ ਮੁਖਿ ਸਿਰਦਾਰ । ਮਾਚਯੋ ਜੰਗ ਮਹਾਂ ਬਿਕਰਾਰ ॥ ੨੯ ॥
ਤਬਿ ਤੀਨਹੁੰ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇ । ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ ।
'ਕਰਨੀ ਬਿਲਮ ਨ ਆਛੀ ਹਮੈਂ । ਗੁਰੁ ਇਕ, ਹਮ ਤੀਨਹੁੰ ਇਹ ਸਮੈਂ
॥ ੩੦ ॥ ਕਰਹੁ ਨੇਰ ਕੋ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ । ਗੁਰ ਕੇ ਅੰਗ ਤੁਰਤ ਕਟਿ
ਡਾਰਹੁ । ਨਾਂਹਿਤ ਘੇਰ ਗਹਹੁ ਗੁਰੁ ਜੀਵਤਿ । ਤਬਿ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰਨਿ ਤੁਮ
ਥੀਵਤਿ' ॥ ੩੧ ॥ ਰਤਨ ਚੰਦ ਤੇ ਸੁਨਿ ਇਮ ਕਾਨ । ਗਮਨਯੋਂ ਸੂਬਾ
ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ । ਦੋਨਹੁੰ ਖੱਤ੍ਰੀ ਲੇ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਭਏ ਅੱਗ੍ਰ ਗਹਿ ਢਾਲਨਿ
ਹਾਥ ॥੩੨॥ ਨਿਕਟਿ ਆਨਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਬੰਗਾਰਯੋ । 'ਤੈਂ ਬਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਰ-
ਕਨਿ ਮਾਰਯੋ । ਪ੍ਰਥਮ ਛਿਨਾਇ ਬਾਜ਼ ਕੋ ਆਨਾ । ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਡਰ
ਉਰ ਮਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥ ਅਬਿ ਭੀ ਨਿਰਭੈ ਕਾਰਜ ਕੀਨਾ । ਕਰਯੋ ਜੁੱਧ ਕੁਛ
ਬਲ ਨਹਿਂ ਚੀਨਾ[1] । ਘਨੇ ਸੁਭਟ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਦਾਰੇ। ਅਬਿ ਆਯੋ ਹੈਂ ਅੱਗ੍ਰ
ਹਮਾਰੇ॥ ੩੪ ॥ ਲੇ ਸਭਿ ਕੋ ਪਲਟਾ ਤੁਵ ਮਾਰਿ । ਤਬਿ ਸੁਪਤਹਿਂਗੇ ਲਾਤ
ਪਸਾਰਿ' । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਚੇ । 'ਅਰੇ ਮੂਢ ਕਯਾ ਕਹਿਂ ਮਤਿ
ਕਾਚੇ? ॥੩੫॥ ਪ੍ਰਥਮ ਮਰੇ ਤਿਨ ਪਲਟਾ ਲੇਤਿ । ਅਬਿ ਤੂੰ ਮਰਿ ਜੈਹੈਂ ਰਣ
ਖੇਤਿ । ਕੋ ਪਲਟਾ ਲੈ ਹੈ ਪੁਨ ਤੇਰੇ? ।ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਸੋ ਮਰਿਵਾਇ ਅਗੇਰੇ॥੩੬॥
ਜਿਸ ਮਗ ਮਹਿਂ ਅਗਲੇ ਚਲਿ ਗਏ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਬੰਦ ਭਯੋ, ਪ੍ਰਗਟਏ[2]।ਤਰੁ-
ਕਨਿ ਜਰਾਂ ਉਖੇਰਨਹਾਰ । ਮੁਝ ਕੋ ਜਾਨੋ ਬਲੀ ਉਦਾਰ ॥ ੩੭ ॥ ਤੁਮ
ਤੀਨੋਂ, ਮੈਂ ਏਕਲ ਖਰੋ । ਲਰੋ ਮਰੋ ਕੁਛ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕਰੋ । ਅਬਿ ਇਹ ਜੁੱਧ
ਮੂਲ ਉਪਜਾਯੋ[3]। ਸਨੇ ਸਨੇ ਜਗ ਮੈਂ ਵਧਿ ਜਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਹਮਰੇ ਸਿੱਖ
ਸਦਾ ਬਲ ਸੰਗ। ਤੁਰਕਨਿ ਸਾਥ ਕਰਹਿਂ ਬਡ ਜੰਗ। ਛੀਨਹਿਂ ਰਾਜ ਤੇਜ
ਹਮ ਸਾਰੇ । ਕਹਾਂ ਬਾਜ ਕੀ ਬਾਤ ਉਚਾਰੇ' ॥ ੩੯ ॥ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ
ਦਿਖਾਵਨਿ ਹੇਤੁ । ਕਰਮ ਚੰਦ ਹੁਇ ਸਨਮੁਖ ਖੇਤ । ਢਾਲ ਖੜਗ ਦੋਨਹੁੰ
ਕਰ ਧਾਰੇ । ਢਾਂਧਿ ਚਰਨ ਸੋਂ ਗੁਰੁ ਲਲਕਾਰੇ॥ ੪੦ ॥'ਬਨਿ ਸੁਚੇਤ ਅਬਿ
ਮੈਂ ਤੁਜ ਮਾਰੋਂ । ਪਿਤ ਹਤਿ ਕੋ ਰਿਣ ਸਕਲ ਉਤਾਰੋਂ । ਚੰਦੂ ਕੋ ਸੁਤ
ਮੋਕਹੁ[4] ਜਾਨ । ਪਿਤ ਪਲਟੇ ਹਿਤ ਤੁਮ ਕਿਯ ਹਾਨਿ[5] ॥ ੪੧ ॥ ਤੈਸੀ ਬਨੀ
ਬਾਤ ਮੁਹਿ ਆਇ। ਐਸੋ ਸਮੋਂ ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਪਾਇ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ

[1]ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ (ਸਾਡਾ) ਬਲ । [2]ਖੁਲ੍ਹਾ ਪਿਆ ਹੈ । [3]ਇਹ ਮੁੱਢ ਜੁੱਧ ਹੈ (ਹੋਰ ਜੁੱਧ ਅਾਗੇਂ ਵਧ ਵਧਕੇ ਹੋਣੇ ਹਨ)। [4]ਮੈਨੂੰ । [5](ਆਪਣੇ) ਪਿਤਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਲਈ ਤੁਸਾਂ (ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ)ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾ[1] । ਇਮ ਕਹਿ ਉਛਰਤਿ ਕੋ ਗੁਰ ਜੋਵਾ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਅਬਦੁੱਲਖਾਂ ਆਦਿ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਜੰਗ ਫਤਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਬਹਿ ਚੰਦੁ ਨੰਦਨ ਭਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਆਇ। ਰਤਨ ਚੰਦ ਸੂਬਾ ਦੁਊ ਆਏ ਤਿਸ ਪਿਛਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਖੜਗ ਉਭਾਰਿ ਗੁਰੂ ਪਰ ਆਯੋ। ਕਰਿ ਬਾਹੁਨ ਬਲ ਤਬਹਿ ਚਲਾਯੋ। ਸਿਰ ਪਰ ਆਵਤਿ ਵਾਰ ਨਿਹਾਰਾ । ਸਤਿਗੁਰ ਢਾਲਾ ਤੁਰਤ ਸੰਭਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਲਿਯੋ ਵਾਰ ਤਿਹ ਰੋਕਨੋ ਆਗਾ[1]।ਫੂਲਨਿ ਲਾਗਿ ਚਿਣਗ ਗਨ ਜਾਗਾ[2]। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੁਛ ਢਾਂਦਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਬਾਮ ਹਾਥ ਤੇ ਬਲ ਸੰਭਰਿ ਕੈ ॥ ੩ ॥ ਦੂਸਰ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਜਾਨਾ। ਹਤੀ ਬਦਨ ਪਰ ਸਿਪਰ ਮਹਾਨਾ। ਗਿਰਨੋ ਧਰਾ ਪਰ ਮੂਰਛਾ ਪਾਈ। ਕੋ ਸਹਿ ਸਕਹਿ, ਥਿਰਹਿ ਅਗੁਵਾਈ[3] ॥ ੪ ॥ ਰਤਨ ਚੰਦ ਢਿਗ ਦੂਜੀ ਓਰ। ਖੜਗ ਉਭਾਰਿ ਆਇ ਕਰਿ ਜੋਰ। ਨਟ ਜਿਮ ਢਾਂਦਤਿ ਆਨਿ ਚਲਾਯੋ। ਗੁਰੁ ਟਰਿ ਬਾਏਂ ਵਾਰ ਬਚਾਯੋ॥ ੫॥ ਉਪਰ ਕੋ ਉਛਰਤਿ ਪੁਨ ਆਵਾ। ਦੁਤਿਯ ਵਾਰ ਕੋ ਚਹਤਿ ਚਲਾਵਾ। ਤਾਵਤ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਾਰ[4] ਗੁਰ ਸਾਚਾ। ਕਾਢ ਕਮਰ ਤੇ ਹਤਿਸਿ ਤਮਾਚਾ॥ ੬ ॥ ਕਿਸੁ ਵਿਲਾ-ਇਤ ਤੇ ਸਿਖ ਲਜਾਯੋ। ਬਚਹਿ ਨ ਕਨੋਂ ਹੂੰ ਜਿਹ ਨਰ ਖਾਯੋ। ਰਤਨ ਚੰਦ ਕੇ ਲਾਗਸਿ ਛਾਤੀ। ਉਛਰਤਿ ਊਚੇ ਅਵਨਿ ਪਪਾਤੀ[5] ॥ ੭ ॥ ਉਗਲਤਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਬਦਨ ਪਸਾਰੇ। ਪ੍ਰਾਣ ਗਏ, ਨਹਿੰ ਹਾਇ ਉਚਾਰੇ। ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਵਿਲੋਕਤਿ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਜਾਨਨੋ ਰਿਦੇ–ਗੁਰੂ ਬਡਿ ਜੋਧਾ–॥ ੮ ॥ ਢਾਂਦਤਿ ਲਲਕਾਰਤਿ ਮੁਖ ਬੋਲਾ। 'ਖਰੇ ਰਹੋ, ਨਹਿੰ ਕੀਜਹਿ ਓਲਾ[6]'। ਕਹੇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸਿਪਰ ਜਿ ਹਾਥ। ਪਾਇ ਸਿਕੰਧ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਾਥ ॥ ੯ ॥ ਨਾਂਗੇ ਖੜਗ ਗਹੇ ਗੁਰੁ ਫਿਰੈਂ। ਇਤ ਉਤ ਦਾਵ ਤਾਕਬੋ ਕਰੈਂ। ਪੁਨ ਗੋ ਮੂਤ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰੰਤੇ[7]। ਸਮੁਖ ਪਰਾ ਮੁਖ ਕਬਿ ਬਿਚਰੰਤੇ[8] ॥ ੧੦ ॥ ਪਟੇ-ਬਾਜ਼ ਬਿੱਦਯਾ ਅੱਭ੍ਯਾਸ। ਅਬਦੁਲਖਾਂ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਉਪਾਸ[9]। ਜਿਮ ਗੁਰੂ ਕਰਤਿ ਖਾਨ ਤਿਮ ਕਰੈ। ਖਾਨ ਕਰਤਿ ਜਿਮ ਗੁਰੁ ਤਿਮ ਫਿਰੈਂ ॥ ੧੧ ॥

---

[1]ਵਾਰ ਦਾ ਅੱਗਾ। [2]ਢਾਲ ਦਿਆਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਕੇ ਚਿਣਗਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ। [3]ਅੱਗੇ ਠਹਿਰਕੇ। [4]ਛੇਤੀ ਕਰਕੇ। [5]ਉੱਚਾ ਉੱਛਲਦਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। [6]ਕੋਈ ਓਟ ਨਾ ਕਰ ਲੈਣੀ। [7]ਬਲਦ ਮੂਤਨੀ WW ਵਾਂਗ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। [8]ਕਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਦੇ ਪਰਾ (ਟੇਢਾ) ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। [9]ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਪਟੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਤੇ (ਉਪਾਸ=) ਤੀਰੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ (ਪਹਿਲੀ ਉਮਰੇ)। [ਸੰਸ:, ਉਪਾਸਨ=ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼ੀ।]

ਦੂਊ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਵਾਰ ਚਲਾਯੋ।ਜੈ ਹੋਵਨਿ ਦੋਨਹੁ ਮਨ ਭਾਯੋ।ਸੈਨਾਂ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਮੁਖਿ ਅਹੈਂ[1] । ਦੋਨਹੁੰ ਦਾਵ ਖੜਗ ਨਿਰਬਹੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਓਟ ਸਿਪਰ ਕੀ ਦੋਨਹੁੰ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਦੋਨਹੁੰ ਬੀਰ ਬੀਰ ਰਸ ਪਾਗੀ। ਦੋਨਹੁੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕਰਤਾ । ਲਰਨ ਹਟਨਿ ਕੇ ਦੋਨਹੁੰ ਭਰਤਾ[2] ॥ ੧੩ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਬੰਕੇ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਅਰੇ ਮਰਨਿ ਕੈ ਮਾਰੇ[3]। ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਬਹੁ ਭਾ ਉਤਸਾਹੂ। ਦੋਨਹੁੰ ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਰਨ ਮਾਂਹੂ ॥ ੧੪ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਕਰਹਿਂ ਵਾਰ ਕੋ ਨਾਨਾ। ਦੋਨਹੁੰ ਧਰਹਿਂ ਆਵਨੋ ਜਾਨਾ[4]। ਗੁਰ ਕੋ ਰਣ ਲਖਿ ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਉਤਲਾਵਤਿ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਆਇ ॥ ੧੫ ॥ ਥਿਰੇ ਗਗਨ ਮਹਿਂ ਹੇਰਤਿ ਜੁੱਧਾ। ਦੋਨਹੁੰ ਬੀਰ ਭਰੇ ਉਰ ਕ੍ਰੁੱਧਾ। ਕਬਹੁੰ ਖਾਨ ਗੁਰੁ ਊਪਰ ਆਵੈ। ਕਬਹੁੰ ਖਾਨ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਵੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਕਬਿ ਬਾਵੇਂ ਨਿਕਸਹਿਂ ਕਬਿ ਦਾਏਂ। ਖਿਚਰਤਿ ਉਛਰਤਿ ਖੜਗ ਉਠਾਇ। ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਤਬਿ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਖੜਗ ਅੱਗ੍ਰ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਸਹਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਬਹੁਰ ਹਟ੍ਯੋ ਲਖਿ ਛੂਛੋ ਵਾਰਿ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਫਾਂਦਤਿ ਹਾਥ ਉਭਾਰਿ। ਊਚੇ ਬੋਲਿ ਕਰ੍ਯੋ ਰਿਪੁ ਡਾਟਨਿ[5]। ਤਕ੍ਯੋ ਤਰੇ ਕੋ ਜੰਘਨ ਕਾਟਨਿ[6] ॥ ੧੮ ॥ ਜਾਨ੍ਯੋ ਖਾਨ ਸੁ ਤਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ[7] । ਵਾਰ ਬਚਾਵਨਿ ਹਿਤ ਸੰਭਾਰਹਿ। ਤਰੇ ਜੰਘ ਦਿਸ਼ਿ ਜਬਿ ਬਿਰਮਾਯੋ[8]। ਕਰਿ ਬਲ ਕੋ ਗੁਰੁ ਖੜਗ ਚਲਾਯੋ ॥੧੯॥ ਤਰੇ ਬਚਾਵਤਿ ਮੂਰਖ ਰਹ੍ਯੋ। ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਗ੍ਰੀਵਾ ਪਰ ਬਹ੍ਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਧਰ ਤੇ ਸੀਸ ਉਤਾਰਾ। ਬਹੋ ਸਾਫ ਬਹੁ ਤੀਖਨ ਧਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਚਕ ਪਰ ਬਾਸਨ ਕਰਿ ਜਿਮ ਤ੍ਯਾਰੂ। ਤੂਰਨ ਲੇਤਿ ਕੁਲਾਲ ਉਤਾਰੂ[9]।ਗਨ ਸਾਬਨ ਮਹਿਂ ਅਧ ਕੀ ਤਾਰੇ[10]। ਜਿਮ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਿ ਕੁਛਕ ਉਤਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਸਾਖਾ[11]ਮਨੋ ਪਾਕ ਫਲ ਰਹ੍ਯੋ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਸਬੇਗ ਬਾਯੁ ਕੇ ਬਹ੍ਯੋ।ਤਿਮ ਸਿਰ ਗਿਰਿਗਾ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ। ਲੋਚਨ ਪਸਰੇ ਰਹੇ ਮਹਾਨ ॥ ੨੨ ॥ ਮਨਹੁੰ ਗਾਜ ਨੇ ਮੰਡਪ ਡਾਰਾ[12]। ਕੈ ਭੁਚਾਲ ਤੇ ਗਿਰ੍ਯੋ ਮਨਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ

[1]ਮੁਖੀਏ ਹਨ। [2]ਪ੍ਰਬੀਨ [ਸਿਸ:,ਭਰਤ:=ਨਾਟਕ ਕਰਤਾ] (ਅ) ਮਾਲਕ ਹਨ। [ਸੰਸ:,ਭਰ੍ਤ੍ਰੀ=ਮਾਲਕ]।[3]ਮਰਨ ਯਾ ਮਾਰਨ ਲਈ। [4]ਵਧਣਾ ਤੇ ਘਟਣਾ।[5]ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਡ੍ਰਾਂਟਿਆਂ। [6](ਮਾਨੋਂ ਖਾਨ ਦੀਆਂ) ਜੰਘਾਂ ਕੱਟਣ ਲਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ। [7]ਹੇਠੋਂ ਹੀ ਮਾਰਨਗੇ। [8]ਹੇਠਾਂ ਲੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ (ਦੇ ਬਚਾਉ ਵਿਚ) ਜਦ (ਨਬਾਬ) ਪਰਚ ਗਿਆ ਭਾਵ ਲਗ ਗਿਆ। [9]ਘੁਮਿਆਰ ਜਿਵੇਂ ਚੱਕ ਤੇ ਭਾਂਡਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਤੁਰਤ (ਤਾਗੇ ਨਾਲ ਕੱਟਕੇ) ਉਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [10]ਸਾਬਨ ਦੇ ਚੱਕੇ ਵਿਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਾਰ। [11]ਟਾਹਣੀ ਨਾਲ। [12]ਗੁੰਬਦ ਡੇਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਾ। ਪਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਫੋਕਾ[1]॥ ੨੩ ॥ ਭਾ ਪ੍ਰਬ੍ਰਿੱਤ ਤਮ ਤੋਮ ਕਰਾਲਾ[2]। ਮ੍ਰਿਤਕ ਖਾਨ ਢਿਗ ਗੁਰੁ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। [3]'ਪਰ੍ਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਹਮ ਪਰ ਚਢਿ ਆਯੋ[4]। ਤੁਰਕ ਮੂਢ ਮਤਿ ਚਿਤ ਗਰਬਾਯੋ ॥੨੪॥ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਦਾ ਅਨੰਦ'। ਕਹ੍ਯੋ ਜਬਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਕਰਮਚੰਦ ਕੋ ਸੁਧਿ ਤਬਿ ਆਈ। ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਸ਼੍ਰਵਨ ਸੁਨਿ ਪਾਈ॥੨੫॥ [5]'ਚਿਤਵਤਿ—ਮ੍ਰਿਤ੍ਰੁ ਨਬਾਬ ਕੀ ਕਹੀਯਤਿ। ਰਤਨ ਚੰਦ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਲਹੀਯਤਿ*। ਮੈਂ ਢਿਗ ਪਰ੍ਯੋ, ਆਇਂ ਸਿਖ ਇਸਕੇ[5]'। ਹੇਰਤਿ ਹਤਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਲਖਿ, ਰਿਸਕੇ ॥ ੨੬ ॥ ਅਬਿ ਇਹ ਏਕਲ ਹੈ ਮਮ ਤੀਰ। ਲਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਸਰੀਰ[6]। ਉਠਿ ਮੈਂ ਹਤੋ ਮਹਾਂ ਜਸ ਪਾਊਂ। ਸ਼ਾਹ ਸਮੀਪ ਸੁ ਜਾਇ ਸੁਨਾਊਂ— ॥ ੨੭ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਉਠਿ ਲਲਕਾਰਾ। 'ਠਾਂਢੋ ਰਹੁ! ਨਬਾਬ ਤੈਂ ਮਾਰਾ। ਨਿਜ ਕਰਤੂਤਨਿ ਕੋ ਫਲ ਲੀਜੈ। ਜਮ ਸਥਾਨ ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਕੀਜੈ'॥ ੨੮ ॥ ਨੰਦਨ ਚੰਦੂ ਸ਼ਾਹੀ ਕੇਰਾ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹੇਰਾ। 'ਅਬਿ ਲੌ ਜੀਵਤਿ ਹੈਂ ਰਣ ਮਾਂਹੀ? ਨਿਜ ਸੰਗਨਿ ਸੰਗ ਗਮਨ੍ਯੋ, ਨਾਂਹੀ? ॥ ੨੯ ॥ ਤੋਹਿ ਉਡੀਕਤਿ ਹੋਹਿਂ ਅਗਾਰੀ। ਕਿਮ ਬਿਲੰਬ ਤਿਨ ਪੀਛੇ ਧਾਰੀ?। ਨਿਕਟਿ ਆਉ ਤਿਨ ਸਾਥ ਮਿਲਾਵੈਂ। ਬਹੁਰ ਇਕਾਕੀ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਵੈਂ[7]' ॥੩੦॥ ਇਮ ਕਹਿਤੇ ਗੁਰੁ ਊਪਰ ਆਯੋ। ਨਾਂਗੋ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਚਮਕਾਯੋ। ਜਿਮ ਦੀਪਕ ਪਰ ਜਾਇ ਪਤੰਗ। ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਅਪਨੇ ਅੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਮੂਰਖ ਜਾਇ ਨੇਰ ਤਬਿ ਠਾਨਾ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲੇ 'ਬਨ ਸਵਧਾਨਾ। ਕਰਿਲਿਹੁ ਵਾਰ ਪ੍ਰਥਮ ਬਲ ਧਰਿਕੈ। ਨਤੁ ਪਛੁਤੈ ਹੈਂ ਪੀਛੈ ਮਰਿਕੈ' ॥੩੨॥ ਸੁਨਤਿ

---

[1]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ। [2]ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। [ਸੰਸ:=ਸ੍ਤੋਮ=ਸਮੂਹ, ਬਹੁਤ। ਹਿੰਦੀ, ਤੋਮ]। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [4]ਜੋ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਸੀ। [5](ਕਰਮ ਚੰਦ) ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਬਾਬ ਦੀ ਮੌਤ ਕਹੀਜਾ ਰਹੀ ਹੈ,(ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀਦੀ ਕਥਨੀ ਤੋਂ ਕਰਮਚੰਦ ਨੇ ਨਵਾਬ ਮਰ ਗਿਆ ਸਮਝ ਲਿਆ ਤੇ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਰਤਨ ਚੰਦ ਦਾ ਪਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ (ਨਵਾਬ ਦੇ) ਕੋਲ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਇਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਆਉਣਗੇ...। [6]ਬੜਾ ਥੱਕਿਆ (ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ) ਸਰੀਰ। [7]ਪਿਛੋਂ ਇਕੱਲਾ ਜਾਏਂਗਾ ਜਮਪੁਰੀ ਨੂੰ। *ਪਾਃ—ਚਿਤਵਤਿ ਮ੍ਰਿਤ੍ਰ ਨਿਵਾਬ ਮਰਿ ਗਯੋ—। ਕਰਮ ਚੰਦ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਭਯੋ=ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਚੰਦ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆਂ ਕਿ 'ਨਵਾਬ ਸਾਡੀ ਮੌਤ ਚਿਤਵਦਾ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ', ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ ਨਬਾਬ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ।

ਵਾਰ ਕੀਨਸਿ ਤਬਿ ਆਇ। ਸਿਰ ਕੋ ਕਿਧੌਂ ਸਿਕੰਧ ਤਕਾਇ। ਖੜਗ ਚਲਾਯਹੁ ਗੁਰੁ ਅਵਿਲੋਕਾ। ਅਪਨ ਖੜਗ ਪਰ ਤਿਸ ਕੋ ਰੋਕਾ ॥ ੩੩ ॥ ਰਿਸਤੇ ਬਲ ਤੇ ਤਿਨਹਿਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਬਜ੍ਯੋ ਖੜਗ ਪਰ ਖੜਗ ਕਰਾਰਾ।ਦੋਨਹੁੰ ਟੂਟ ਧਰਾ ਪਰ ਪਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਮੁਸ਼ਟ ਰਹੇ ਕਰ ਧਰੇ[1] ॥ ੩੪ ॥ ਪਿਖਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਿਚਾਰੇ।–ਅਬਿ ਜਮਧਰ ਸੋਂ ਜੇ ਇਸ ਮਾਰੇਂ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮੌਤ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਿ ਮਰੈ ਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਹਾਥਨ ਸਾਥ ਹਤੇ ਹੈਂ ॥ ੩੫॥ ਇਹ ਭੀ ਖਰ੍ਯੋ ਨਿਰਾਯੁਧ[2] ਰਹ੍ਯੋ। ਹਤਨਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹਿਂ ਆਛੋ–ਲਹ੍ਯੋ। ਬਲ ਕਰਿ ਗਹੀ ਬਾਂਹੁ ਗੁਰੁ ਤਬੈ। ਜਤਨ ਛੁਟਨਿ ਹਿਤ ਠਾਨਤਿ ਸਬੈ ॥ ੩੬ ॥ ਜਿਮ ਗਜ ਸੁੰਡ ਬਿਖੈ ਗਹਿਵਾਵੈ। ਬਹੁਰ ਅੰਗ ਨਿਜ ਸਸਾ ਛੁਡਾਵੈ[3]। ਜੋਰ ਮਰੋਰ ਤੋਰ ਕਰਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਮੋਚਨਿ ਹਾਥ ਨ ਕਯੋਂਹੂ ਲਹ੍ਯੋ[4] ॥ ੩੭॥ ਦੁਤਿਯ ਹਾਥ ਤੇ ਓਜ ਦਿਖਾਵਤਿ। ਸ਼ੇਰ ਅੰਕ ਜਯੋਂ ਮ੍ਰਿਗ ਉਤਲਾਵਤਿ[5]। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਹਿ ਕੈ ਕਰ ਦਾਏਂ। ਅਲਪ ਭਾਰ ਲਖਿ ਲੀਨਿ ਉਠਾਇ ॥ ੩੮ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਭ੍ਰਮਾਵਨਿ ਕੇਤਿਕ ਫੇਰੇ। ਛਿਤ ਪਛਾਰ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਗੇਰੇ। ਫੂਟਿ ਗਯੋ ਸਿਰ, ਚੂਰਨ ਅੰਗ। ਤਨ ਕੀ ਸੰਧਿ ਛੁਟੀ ਸਰਬੰਗ[6] ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਬਿਨਾਸ ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਕਰਿਕੈ। ਪੁਨ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਭਲੇ ਨਿਹਰਿਕੈ।ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ ਲਰਿਬੇ ਜੋਗ। ਹੁਤੇ ਜਿਯਤਿ ਕੁਛ, ਭਾਗੇ ਲੋਗ ॥ ੪੦ ॥ ਭਯੋ ਅੰਧੇਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਨ ਪਰੈ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਰੈਂ। ਸੂਬਾ ਮਰ੍ਯੋ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਲੀਨੋ।ਜਿਯਤਿ ਸ਼ੇਖ਼ ਭਾਗੇ ਡਰ ਚੀਨੋ॥੪੧॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਕਾਇਰ ਜਬਿ ਭਾਗੇ। ਬਿਧੀਆ ਦੇਖਤਿ ਨਹਿਂ ਰਿਪੁ ਆਗੇ। ਗੁਰੁ ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਪਾਛੇ ਕਹੁ ਮੁਰ੍ਯੋ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਆਵਤਿ ਹੈ ਤੁਰ੍ਯੋ ॥੪੨॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ੍ਰਮ ਕੋ ਕੁਛ ਠਾਨਿ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਿਸ ਹੀ ਰਣ ਥਾਨ। ਤੀਨਹੁੰ ਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਹੀ ਪਰੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਬੀਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਥਿਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਅਵਿਨਿ ਗਗਨ ਮਹਿ ਤਮ ਬਿਸਤਾਰਾ[7]। ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਰ ਹੀ ਪਰਹਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਚਲਨਿ ਤੁਰੰਗ ਸਕਲ ਹਟਿ ਰਹੀ। ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਬੋਲਤਿ ਨਹੀਂ ॥ ੪੪ ॥ ਹਟੇ ਸਕਲ ਨਿਜ ਨਿਜ ਪਸਚਾਤ[8]। ਰੌਰਾ ਮਚਾਤਿ, ਭਯੋ ਸਭਿ ਸ਼ਾਂਤਿ। ਜਾਨ੍ਯੋ ਪਰੈ ਨਹੀਂ

[1]ਦੋਵੇਂ ਮੁਠਾਂ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। [2]ਬੇਹਥਿਆਰਾ। [3]ਸਹਿਆ ਛੁਡਾਉਣਾ (ਚਾਹੇ)। [4]ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟਣਾ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਭਾਵ ਛੁੱਟ ਨਾ ਸਕਿਆ। [5]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਮਿਰਗ ਕਾਹਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [6]ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਛੁੱਟ ਗਏ। [7]ਫੈਲ ਗਿਆ। [8]ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ।

ਕਿਤ ਕੋਇ। ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਲੌ ਹਟਿ ਥਿਰ ਹੋਇ ॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਰਤਨ ਚੰਦ ਕਰਮ ਚੰਦ ਬਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੀਨ ਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪.[ਯੁੱਧ ਫਤਹ। ਲੋਥ ਦੀ ਸੰਭਾਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਤੇ ਪਰੇ ਸਿਖ ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਨਿ[1]। ਤਿਮਰ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਹੇਲ ਕੋ ਮੇਲਿ ਦਿਯੋ ਘਮਸਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਜਨੌਂ ਬਾਢਨਿ ਲਾਗੇ। ਤਮ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਭਾਗੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਰਣ ਮਾਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਮਰੇ ਹੈਂ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਥਰੇ ਜਾਇ ਦੁਰੇ ਹੈਂ॥ ੨॥ ਅਰਤਿ ਜਾਤਿ ਕੋ* ਭਾਗਤਿ ਜਾਤਿ। ਪੀਛੇ ਸਿੱਖ ਖੜਗ ਕਰਿ ਘਾਤਿ। ਜਾਤਿ ਪਿਛਾਰੀ ਕਾਟਤਿ ਜਬੈ। ਗੁਰੂ ਦੁਹਾਈ ਬੋਲੇ ਤਬੈ ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਪੀਛੇ ਹਟਿ ਆਏ। ਨਹਿਂ ਮਾਰਨਿ ਹਿਤ ਹਾਥ ਉਠਾਏ†। ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਡੇਰੋ ਨਿਜ ਡਾਰਾ। ਤਜੇ ਦਾਸ ਤਹਿਂ ਰਾਖਿ ਸੁਧਾਰਾ॥੪॥ ਤਿਨਹੁਂ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।-ਤਿਮਰ ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਆਗਮ ਨਾਂਹੀ-। ਸੰਧ੍ਯਾ ਪਰੀ ਜਾਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਦ੍ਵੈ ਮਸ਼ਾਲਚੀ ਜਾਰਿ ਮਸਾਲਾਂ॥੫॥ਤੂਰਣ ਹੀ ਰਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਆਏ। ਖੋਜਨਿ ਲਗੇ ਨਹੀਂ ਗੁਰੁ ਪਾਏ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੁਗ ਦੇਖਿ ਮਸਾਲ। ਹਯ ਧਵਾਇ ਆਯਸਿ ਤਤਕਾਲ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰੁ ਸੁਧਿ ਬੂਝਤਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਸਕਲ ਕਹਤਿ'ਦੇਖੇ ਹਮ ਨਾਂਹੀ'।ਚਿੰਤਾ ਅਧਿਕ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਹੋਈ।ਖੋਜਨ ਲਗੇ ਖੇਤ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੭॥ ਇਤ ਉਤ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਅਸੁਵਾਰ। 'ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ' ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ। ਸਭਿ ਕੈ ਮਨ ਸੰਦੇਹ ਵਧੇਰਾ। ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੇਰੇ ਇਸ ਬੇਰਾ ॥ ੮ ॥ ਖੋਜਤਿ ਪਰੀ ਲੋਥ ਸਮੁਦਾਏ। ਪਸਰਨੋ ਸ੍ਰੋਣਤਿ ਪਗ ਫਿਸਲਾਏ। ਦਾਰੁਣ ਜੰਗ ਭੂਮਕਾ ਭਾਰੀ। ਮਰੇ ਪਰੇ ਭਟ ਹਯਨਿ ਹਜ਼ਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਰਲ ਮਿਲੇ ਸਿਖ ਤੁਰਕ ਘਨੇਰੇ।ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਹੇਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਮਸਾਲਨਿ ਕੇਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਇਸ ਬਿਧਿ ਗਏ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ॥ ੧੦ ॥ ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਮਾਰਿ ਢਿਗ ਥਿਰੇ। ਨਿਕਟਿ ਅਪਰ ਮਾਰੇ ਬਹੁ ਪਰੇ‡। ਸ੍ਰਿਘਰ ਘਾਇ ਘਨੇ ਲਗਿ ਘੋਰ[2]। ਸੋ ਭੀ ਮਰਯੋ ਖੇਤ ਰਣ ਘੋਰੇ[3] ॥ ੧੧ ॥ ਥਿਰ ਇਕਾਕੀ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਗੁਰੁ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਭਏ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਪਾਇਨ ਪਰੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਭਿ ਧੀਰਜ ਧਰੇ ॥੧੨॥ਬਿਧੀਚੰਦ

[1]ਬਿਧੀਚੰਦ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਖਲੋਤੇ) ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫਤੇ(ਹੋਈ) ਜਾਣਕੇ। [2]ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਖਮ ਲੱਗੇ ਸਨ। [3]ਭਯਾਨਕ ਜੁੱਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ।

*ਪਾ:-ਆਰਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ। †ਇਹ ਸੂਰਮਗਤੀ ਤੇ ਦਇਆ ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੈ ਕਿ ਭਜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ। ‡ਪਾ:-ਨਿਕਟਿ ਅਪਾਰ ਪਰੇ ਬਹੁ ਮਰੇ।

ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਿਮ ਥਿਰ ਰਹੇ, ਪ੍ਰਭੁ! ਰਣ ਠਾਨਾ[1]?*। ਦਾਸ ਨ ਪਾਸ[2],ਇਕਾਕੀ ਅਹੋ।ਕਹੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿ ਕਹਾ ਚਿਤ ਚਹੋ?' ॥੧੩॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਉਚਾਰਾ। 'ਜੋ ਚਿਤ ਚਹੈਂ ਕਰਨਿ ਹਮ ਕਾਰਾ। ਸੋ ਭੁਨਸਾਰ ਭੁਏ ਤੇ ਹੋਇ। ਅਬਿ ਡੇਰੇ ਗਮਨਹੁ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੧੪॥ ਕੋ ਸਿਖ ਘਾਇਲ ਹੋ ਰਣ ਬਿਸੈ[3]। ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰਨਿ ਆਨਹੁੰ ਤਿਸੈ†'। ਅਸ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੈਂ ਹਯ ਲੀਨਿ। ਭੁਏ ਅਰੂਢਨਿ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਕਹੁ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਇ।ਬਿਧੀਏ ਘਾਇਲ ਸਿਖ ਉਠਵਾਇ।ਸਭਿ ਰਣ ਖੇਤ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਆਵਤਿ ਭਾ ਪਾਛੇ ॥ ੧੬ ॥ ਆਇ ਸਿਵਰ ਮਹਿਂ ਅਨੰਦ ਵਧਾਇ।ਦੁੰਦਭਿ ਫਤੇ ਕੇਰਬਜਵਾਇ।ਸਭਿ ਕੀ ਕਰੀ ਸੰਭਾਰਨਿ ਡੇਰੇ ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਦੀਨਿ ਘਨੇਰੇ॥੧੭॥ਭੁਏ ਨਚਿੰਤ[4]ਸ਼ੱਤ੍ਰਗਨ ਮਾਰੇ।ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਭੇ ਤਬਿ ਸਾਰੇ। ਪਾਛਲਿ ਨਿਸਾ ਉਠੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।ਨਿਤ ਕੀ ਸੌਚ ਸਕਲ ਤਬਿ ਠਾਨੀ॥੧੮॥ਕਰਿ ਮੱਜਨ,ਸੁਖ[5]ਧਯਾਨਲਗਾਯੋ।ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸ਼ਿ[6] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਜਿਸ ਕਾਲ।ਭੁਏ ਅਰੂਢਨਿ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੧੯ ॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਦੇਖੀ ਜਾਇ ਭੁਮਿਕਾ ਜੰਗ। ਤੁਰਕ ਸਹੱਸ੍ਰ ਚਤੁਰਦਸ[7] ਮਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਬੀਚ ਤਿਨ ਪਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੇ ਗਰਤ ਖਨਾਵਾ। ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਉਠਾਇ ਪੁਵਾਵਾ। ਪੁਨ ਤਿਸ ਕੇ ਸੁਤ ਖੋਜਿ ਉਠਾਇ। ਤਿਸੀ ਗਰਤ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਸੁ ਪਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਪੁਨ ਪੰਚਹੁੰ ਸਰਦਾਰ ਅਨਾਇ। ਪਾਇ ਗਰਤ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਦਫਨਾਇ‡। ਊਪਰ ਰਚਯੋ ਦਮਦਮਾ ਤੁੰਗ[8]। ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਅਰਿ ਭੰਗ ॥ ੨੨ ॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਸੋਂ ਕਹਿ ਮੁਸਕਾਵਤਿ। 'ਜਿਸ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕੋ ਸਦਾ ਕਮਾਵਤਿ।ਸੋ ਅਬਿ ਆਈ ਕਾਮ ਹਮਾਰੇ।ਅਰੇ ਰਿਪੁਨਿ ਗਨ ਕੋ ਰਣ ਮਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਅਰਯੋ ਬਹੁ ਲਰਯੋ। ਖੜਗ ਜੰਗ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਰਯੋ। ਘਨੇ ਘਾਇ ਘਾਲੇ ਅਰੁ ਖਾਇ। ਦੋਨਹੁੰ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਇ॥ ੨੪॥ ਪਿਤ ਪਲਟਾ ਚਾਹਤਿ ਨਿਤ ਰਹੇ। ਅਬਿ ਸਭਿ ਹੀ ਪੂਰੇ ਕਰਿ ਦਹੇ। ਸੰਘਰ ਘੋਰ ਘਨੋ ਘਮਸਾਨ[9]। ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਅਵਸਾਨ[10]' ॥੨੫॥

---

[1]ਰਣ ਕਰਕੇ। [2]ਦਾਸ ਪਾਸ ਨਹੀਂ। [3]ਵਿਚ। [4]ਬੇਫਿਕਰ। [5]ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਵਿਚ। [6]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ। [7]ਚੌਦਾਂ ਹਜ਼ਾਰ। [8]ਉੱਚਾ। [9]ਘਮਸਾਨ ਹੋਯਾ। [10]ਅੰਤ ਹੋਇਆ। *ਪਾ:-ਨਿਰ-ਬਾਨਾ। †ਅਪਣਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ‡ਵੈਰੀ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦਫਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਸਾੜੇ ਨਹੀਂ।

ਸੁਨਿ ਸਾਦਰ ਬਿਧੀਏ ਤਬਿ ਕਹੇਸੋ । 'ਜਿਨਹੁੰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨ ਰਾਵਰਿ ਲਹਸੋ। ਸੋ ਮਤਿਮੰਦ ਹਾਨ ਹੀ ਪਾਵੈਂ । ਤੁਮ ਤੇ ਕਵਨਿ ਜੀਵਤੋ ਜਾਵੈ ॥੨੬॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮੈਂ ਬਲੀ ਨ ਕੋਈ। ਅਰਹਿ ਆਪ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਈ। ਤੁਰਕ ਬਾਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਅਗਾਰੀ। ਸਮਤਾ ਚਹਤਿ ਮਰੇ ਰਣ ਹਾਰੀ' ॥ ੨੭ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਨਰ ਇਕਠੇ ਕੀਜਹਿ ਇਸ ਥਾਨਾ।ਜੇਤਿਕ ਅਹੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਆਨਹੁ । ਸਕਲ ਮਿਹਨਤੀ ਸਾਥ ਬਖਾਨਹੁ ॥ ੨੮ ।ਸੈ। ਤਾ ਕੇ ਨਰ ਇਕਠੇ ਹੋਇ। ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਪਰੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜੇਤਿਕ ਦਰਸਾਹੀਂ । ਡਾਰਹੁ ਸਕਲ ਬਿਪਾਸਾ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੯॥ ਪ੍ਰਥਮ ਆਪਨੇ ਸਿੱਖ ਉਠਾਵਹੁ।ਹਮਹਿ ਨਾਮ ਤਿਨ ਕੇਰ ਸੁਨਾਵਹੁ।ਬੀਚ ਬਿਪਾਸਾ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹਾ।ਹਮ ਬੈਠਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਟ ਪਾਹਾ*'॥੩੦॥ਇਮ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਸੰਗ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਦੇ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਆਇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਥਿਰੇ ਬਿਪਾਸਾ ਪਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੩੧ ॥ ਬਿਜਨਾ ਚਮਰ ਹੋਇ ਫਿਰ† ਫੇਰੇ[1] । ਬੈਠੇ ਪੂਰ ਬਿਪਾਸਾ[2] ਹੇਰੇ। ਬੀਨ ਬੀਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਦੇਹਿ। ਆਨਹਿਂ, ਨਾਮ ਸੁਨਾਇ ਸੁ ਦੇਹਿਂ ॥ ੩੨ ॥ ਪੁਨ ਸਰਿਤਾ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਬਹੇ ਅਧਿਕ ਹੀ ਜਲ ਕੇ ਮਾਂਹੂ।ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਿਖਹਿਂ ਕਿਨਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਸਹਕਾਮੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਜਾਨੇ। ਭੋਗ ਮੋਖ ਬਖਸ਼ੀ ਤਿਸ ਥਾਨੇ । ਸਹਿਕਾਮੀ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜਾ।ਬਖ਼-ਸ਼ਯੋ ਸੰਗ ਹੀ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ॥ ੩੪ ॥ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਕੇ ਬੰਧ ਨਿਵਾਰੇ।ਦਈ ਮੁਕਤਿ ਜਾਨੇ ਅਤਿ ਪਯਾਰੇ। ਸਕਲ ਸਿਖ ਜਬਿ ਦਿਏ ਬਹਾਇ।ਪੁਨ ਤੁਰ-ਕਨਿ ਕੀ ਲੋਥਨਿ ਲਯਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਹੁਤੇ ਸਹੰਸ੍ਰ ਪੰਚ ਦਸ ਜੋਈ। ਬਚੇ ਹਜ਼ਾਰ ਪਲਾਇ ਸੁ ਤੇਈ।ਅਪਰ ਮਰੇ ਸਭਿ ਲੇਲੇ ਆਵੈਂ। ਬਹੁਰ ਟਾਂਗ ਕੋ ਗਹੈਂ ਬਗਾਵੈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਜਲ ਕੇ ਜੰਤੁ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਆਏ। ਆਮਿਖ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਸ਼ਵ[3] ਖਾਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਨੁਜ ਲਾਗੇ ਤਹਿਂ ਲਯਾਵਨਿ। ਤੁਰਨਿ ਕਰਹਿਂ ਨਦੀ ਮਹਿਂ ਪਾਵਨਿ ॥ ੩੭ ॥ ਸਕਲ ਖੇਤ ਰਣ ਕੇ ਜੇ ਮਰੇ। ਨਰ ਗਨ ਆਨਿ ਆਨਿ ਬਲ ਕਰੇ[4] । ਕੋਊ ਸਯਾਲ[5] ਕੇ ਹੈਂ ਅਧਿ ਖਾਏ। ਅੰਗ ਭੰਗ

---

[1]ਪੱਖਾ (ਫਿਰ=) ਝੱਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚੌਰ ਫੇਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਅ) ਪੱਖਾ ਤੇ ਚੌਰ ਫਿਰ ਫਿਰ (ਲਗਾਤਾਰ) ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । [2]ਬਿਆਸਾ ਦਾ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ। [3]ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ। [4]ਕਰਕੇ। [5]ਗਿਦੜਾਂ ਦੇ। *ਜਲ ਦਾਹ ਦੇਣ ਲਗੇ ਹਨ ਤੇ ਬਿਰਦਪਾਲ ਜੀ ਬਹਾਦਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਮੁਕਤ ਭੁਕਤ ਦੇਣ ਲਗੇ ਹਨ। †ਪਾ:-ਦਾਸ ਕਰ ।

ਕਰਵਾਰਨਿ ਘਾਇ॥੩੮॥ਧਰਿ ਧਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਬੀਚ ਬਗਾਵੈਂ।ਉਛਰਹਿ ਨੀਰ ਲੀਨਿ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ। ਸਭਿ ਉਚਵਾਇ ਨਦੀ ਗਿਰਵਾਏ। ਸਕਲ ਸਥਾਨ ਭਲੋ ਕਰਿਵਾਏ* ॥ ੩੯ ॥ ਉਠੇ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਡੇਰੇ। ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਪਰ-ਮੁਦਿਤਿ[1] ਘਨੇਰੇ। ਰਣ ਕੀ ਬਾਤ ਅਨੇਕ ਕਰੰਤੇ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਵੈਂ ਗੁਰੁ ਭਗਵੰਤੇ ॥ ੪੦ ॥ 'ਬਡ਼ੀ ਮਾਰ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਹੋਈ। ਬਿਦਤਹਿ ਜਗਤ ਲਖਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਭੀ ਜਾਨਹਿਂ ਨੀਕੇ। ਲਗੇ ਹਾਥ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨਿ ਹੀਕੇ' ॥੪੧॥ ਆਨਿ ਆਪਨੇ ਸਿਵਰ ਬਿਰਾਜੇ।ਜਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਜਮ ਭਾਜੇ। ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬੇ ਮਾਝੇ ਸਾਰੇ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਸ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ॥ ੪੨॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਫੈਲਯੋ ਜੁੱਧ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। 'ਭਯੋ ਮਹਿਦ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਘਾਤ। ਆਯੁਧ ਧਰਿਬੋ ਗੁਰੁ ਸਫਲਾਏ। ਅਨ ਗਨ ਦੋਖੀ ਦੁਸ਼ਟ ਖਪਾਏ ॥ ੪੩ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਹੁਤੀ ਗੁਰੁ ਘਰ ਮਹਿਂ ਪੀਰੀ। ਲਖੀ ਪਰਤਿ, ਲੈ ਹੈਂ ਅਬਿ ਮੀਰੀ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਕੋ ਗਰਦ ਮਿਲਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਾਵੈਂ॥੪੪॥ ਇਮ ਜੇ ਕਰਿ ਨਿਤ ਰਖਹਿਂ ਲਰਾਈ। ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨੋ ਦੇਹਿਂ ਖਪਾਈ'। ਸੱਜਨ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਧਰੰਤੇ। ਦੁਰਜਨ ਜਰਹਿਂ, ਨ ਰਿਦੇ ਜਰੰਤੇ[2]। ॥੪੫॥ ਪੂਰਬ, ਦੱਛਨ, ਪੱਛਮ,ਉੱਤਰਗਫੈਲਯੋ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸ ਪਵਿੱਤਰ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਨ।ਜੋਧਾ,ਮਹਦ ਬਲੀ,ਅਰਿ ਚੂਰਨ' ॥ ੪੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸਿ 'ਲੋਥਨ ਨਦੀ ਗੇਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਭਾਈ ਸੁਭਾਗਾ ਪੰਜ ਘੋੜੇ ਭੇਟ ਲਿਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਹੁ ਸਿੰਘ ਸਿਖ ਗਨ ਸਕਲ[3] ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਥਾ ਰਸਾਲ।ਭਯੋ ਯੁੱਧ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਇਹ ਬਰਨਯੋ ਸੁਜਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੈਠਯੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੋਧਾ। ਮਨਹੁਂ ਰੂਪ ਇਹ ਧਰਯੋ ਪ੍ਰਬੋਧਾ[4]। ਹੁਕਮ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਰੋ ਕੋਟ ਚੌਗਿਰਦ ਮਹਾਨਾ॥੨॥ ਬਸਹਿ ਨਗਰ ਸੁੰਦਰ ਜਿਸ ਬੀਚਿ। ਪਰਹਿਂ ਮਹਲ ਗਨ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚਿ। ਰਾਖਹੁ ਪੰਚ ਪੌਰ ਪੁਰਿ ਕੇਰੇ। ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਲਗਾਇ ਘਨੇਰੇ ॥੩॥ ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਲੇਹੁ ਬਨਾਇ। ਦਿਹੁ ਧਨ ਮਿਹਨਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦਨਿ ਕੀਨਸਿ

---

[1]ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ। [2]ਦੁਰਜਨ ਸੜਦੇ ਹਨ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [3]ਸਮੂਹ ਸਿੰਘੋ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖੋ ਸੁਣੋ। [4]ਮਾਨੋ ਗਿਆਨ ਨੇ ਇਹ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

*ਮੁਰਦੇ ਸੜਦੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈਣ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਸੌਖਾ ਰਸਤਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਸੀ ਆਪਣੇ ਤੇ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਤੋਰ ਦਿੱਤੇ।

ਤੈਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫਰਮਾਵਹੁ ਜੈਸੇ ॥ ੪ ॥ ਦਿਯੋ ਦਰਬ ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਭਾਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਜਾਵੇ[1] ਕਹਿ ਰਚਿਵਾਏ। ਪਾਕੀ ਈਂਟਨਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰੈਂ। ਆਇਂ ਮਿਹਨਤੀ ਜਿਹ ਸੁਨਿ ਪਰੈਂ ॥੫॥ ਕਾਰੀਗਰ ਸਮੂਹ ਮੰਗਵਾਏ।ਦੇ ਦੇ ਦਰਬ ਸੁ ਸਰਬ ਲਗਾਏ। ਚਿਨਿਬੇ ਲਗੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰੀ। ਪਾਕੀ ਈਂਟ ਕਰੀ ਬਹੁ ਤਯਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ ਕਾਰ ਕੋ ਕਰਿ ਹੀਂ। ਧਨ ਗਨ ਲੀਨ ਭਾਉ ਪੁਨ ਧਰਿਹੀਂ।ਅੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਲਗੇ ਉਸਾਰਨਿ।ਗਨੀ ਗਰੀਬ[2] ਬਾਸਿਬੇ ਕਾਰਨ ॥੭॥ਬਹੁ ਰਉਨਕ ਤਬਿ ਹੋਵਤਿ ਭਈ।ਮਿਲੇ ਲੋਕ ਲਖਿ ਨਗਰੀ ਨਈ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਘਰ ਘੇਰੜ ਕੋ ਜਹਾਂ ਨਿਹਾਰਾ ॥੮॥ ਚਹਤਿ ਉਖਾਰਨੋ ਰਿਪੁ ਕੋ ਮੂਲ।ਗਰਬਤਿ ਜੋ ਹੋਯਸਿ ਪ੍ਰਤਿ-ਕੂਲ।–ਨੀਵ ਨ ਉਖਰਹਿ*ਜੇ ਇਸ ਕੇਰੀ।ਤਉ ਮਾਲਿਕੀ ਕਰਿ ਹੈ ਫੇਰੀ ॥ ੯ ॥ ਪੁਰ ਮਹਿ ਅਵਿਨੀ ਅਪਨੀ ਜਾਨਿ। ਘੇਰੜ ਕੇਰਿ ਸੰਬੰਧੀ ਆਨਿ। ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਸਹਾਇਕੋ ਪਾਇ।ਬਹੁਰ ਲੇਹਿੰਗੇ ਸੇ ਅਪਨਾਇ–॥੧੦॥ਇਮ ਲਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਘਰ ਘੇਰੜ ਕੋ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਨਾ। ਦੂਰ ਕਰਹੁ ਤਿਸ ਕੀ ਬੁਨਿਆਦ[3]।ਨੀਵ ਉਖੇਰਹੁ ਹੋਇ ਨ ਬਾਦ[4]॥੧੧॥ਕਰਿਬੇ ਉਚਿਤ ਹੁਤੀ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ। ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਬਲ ਹੁਇ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਰਹਿ ਬਾਦ ਮਤਿਮੰਦ ਢਹਾਵਹਿਂ। ਘਰ ਘੇਰੜ ਕੋ ਬਹੁਰ ਬਨਾਵਹਿਂ ॥੧੨॥ ਹਮ ਨੇ ਕਰੀ ਬਾਦ[5] ਬੁਨਿਯਾਦ। ਹ੍ਵੈ ਨ ਬਿਬਾਦ ਤਿ ਜਨੋਂ ਅਹਿਲਾਦ[6]।ਯਾਤੇ ਇਹਾਂ ਮਸੀਤ ਬਨਾਵਹੁ। ਸੁੰਦਰ ਦਰ ਤਿਮ ਹੀ ਰਖਵਾਵਹੁ॥੧੩॥ ਧਰਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗਨ ਤੁਰਕ ਮਸੀਤ। ਕਬਿ ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਹੈਂ ਪੁਨ ਬਿਪਰੀਤਿ†'। ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦਨਿ ਤਥਾ ਬਨਾਈ। ਅਬਿ ਲੌ ਬਿਦਤਿ ਅਹੈ ਤਿਸ ਥਾਈਂ॥ ੧੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਰਹੇ। ਰੁਤਿ ਬਰਖਾ ਕੇ ਆਨੰਦ ਲਹੇ। ਬਿਦਤੇ ਜਲਧਰ[7] ਗਗਨ ਮਝਾਰੀ। ਜਨੋਂ ਤਨ ਧਰਹਿਂ ਸੰਤ ਉਪਕਾਰੀ ॥ ੧੫॥ਕੱਲਰ,ਖੇਤ,ਸਕਲ ਥਲ ਬਰਖੈਂ।ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਜਨ ਗਨ ਹਰਖੈਂ। ਜਿਮ ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਸੁਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਪ੍ਰੇਮ ਬੀਜ ਕਹੂੰ ਉਤਪਤਿ ਹੋਈ।

[1]ਆਵੇ। [2]ਅਮੀਰ ਗ਼ਰੀਬ ਦੇ। [3]ਨੀਂਹ। [4]ਝਗੜਾ ਨਾ ਹੋਵੇ । (ਅ) ਬਅ੍ਦ=ਪਿਛੋਂ। [5]ਭਾਵ ਨਾਸ਼। [6]ਜਿਵੇਂ ਝਗੜਾ ਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸੁਖ ਰਹੇ। [7]ਬੱਦਲ।

*ਪਾ:–ਨੀਵ ਉਖੇਰਹਿ । †ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ (ਹਿੰਦੀ) ਨੇ ਇਹ ਮਸੀਤ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਵਾਈ ਗਈ ਲਿਖੀ ਹੈ।

॥੧੬॥ ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮੋਰ । ਠੌਰ ਠੌਰ ਬੋਲਤਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ। ਜਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਿ ਜੱਗਯਾਸੀ । ਬਸਹਿ ਰਿਦੇ ਪੁਨ ਗਾਇ* ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੧੭ ॥ ਦਾਦਰ ਟੇਰਤਿ ਹੈਂ ਚਹੂੰ ਓਰ । ਜਿਮ ਸਿਖ ਪਢਹਿਂ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਜੋਰ। ਬਹੁ ਜਲ ਪਾਇ ਮੁਦਤਿ ਭੇ ਮੀਨ । ਜਥਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੧੮॥ ਜਰਯੋ ਜਵਾਸਾ,ਜਰਯੋ ਨ ਜਲ ਕੋ[1] । ਸੁਨਿ ਨਿੰਦਕ ਜਸੁ ਗੁਰੂ ਬਿਮਲ ਕੋ। ਹਰਿਆਵਲਿ ਸਗਰੇ ਜਗ ਹੋਈ।ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਜਿਮ ਸਭਿ ਥਲ ਜੋਈ॥੧੯॥ ਸਰਿਤਾ ਕੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹੁ ਬਾਢਾ। ਜੁਗ ਕੰਠਨਿ ਤੇ[2]ਜਲ ਕਹੁ ਕਾਢਾ॥ਜਿਮ ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹੂ।ਰਸ ਕੋ ਲੈਬੇ ਵਧਹਿ ਉਮਾਹੂ॥੨੦॥ਪਾਵਸ[3]ਪਾਇ ਬੀਜ ਬਹੁ ਉਪਜੈਂ। ਜਿਮ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਗੁਨ ਗਨ ਨਿਪਜੈਂ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਲਿਤਾ ਕੇ ਤਟਿ ਜਾਇ।ਬੈਠਿ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਜਲ ਸਮੁਦਾਇ॥੨੧॥ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਬਗਹਿ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਕਾਸ਼ਟ ਬਹੇ ਜਾਇਂ ਗਨ ਮਾਂਹੂ।ਨੀਰ ਨਵੀਨ ਮਲੀਨ ਸੁ ਪੀਨ[4] ।ਤਰੁ ਜੁਤਿ ਤਟ ਕੋ ਢਾਹਨਿ ਕੀਨਿ॥੨੨॥ਸਹਤ ਅਨੇਕ ਬਿਕਾਰ ਅਸ਼ੇਖੂ। ਹਤਹਿ ਗਯਾਨ ਜਿਮ ਰਾਗ ਰੁ ਦ੍ਵੈਖੂ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਲਾਗਹਿ ਤਹਾਂ ਦਿਵਾਨ। ਕਰਹਿਂ ਰਬਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਗਾਨਿ ॥੨੩॥ ਦੇ ਦੇ ਲੋਕ ਮਿਲਹਿਂ ਉਪਹਾਰਾ। ਜਾਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਦਾਰਾ† । ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਘਰ ਘਰ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ । ਵਧਯੋ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਤੇਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੨੪॥ ਬਹੁਤ ਘਾਵ ਬਿਧੀਏ ਕੇ ਘੋਰੇ[5]। ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ ਸੋ ਭੀ ਤਿਸ ਠੌਰੇ‡। ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਕੇ ਮਰੇ ਤੁਰੰਗ।ਕੇਤਿਕ ਜੋਧਾ ਘਾਇਲ ਅੰਗ ॥੨੫॥ ਸਭਿ ਕੀ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ।ਲੇਤਿ ਸਦਾ ਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ।ਲਗੇ ਖਰੀਦਨਿ ਹਯ ਬਡਿ ਮੋਲ । ਧਾਇਂ ਅਧਿਕ,ਬਲ ਜੁਤਿ ਅਰੁ ਲੋਲ[6] ॥ ੨੬ ॥ ਦੇਤਿ ਭਏ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਤਰੇ। ਲੈ ਲੈ ਸੁਭਟ ਸਰਾਹਤਿ ਚਰੈਂ । ਬਹੁ ਕੀਮਤਿ ਕੋ ਹਯ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈਂ।ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਚਢੈਂ ਹਰਖਾਵੈਂ ॥੨੭॥ਬਡੋ ਚਲਾਕ ਬਲੀ ਤਨ ਹੋਇ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਾਰ ਉਠਾਵਹਿ ਸੋਇ । ਇਕ ਤੌ ਬਲ ਜੁਤਿ ਡੀਲ ਬਿਸਾਲਾ[7] । ਦੁਤਿਯ ਅਰੂਢਨਿ ਤੇਜ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[8] ॥੨੮॥ ਨਹਿਂ ਪਸੰਦ ਮਹਿਂ ਕੋ ਹਯ ਆਵੈ। ਗੁਰੁ ਅਸਵਾਰੀ

[1]ਸੜ ਗਿਆ ਜਵਾਹਾਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਾਰ ਕੇ। [2]ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ। [3]ਬਰਸਾਤ। [4]ਮੈਲਾ ਤੇ ਗਾੜ੍ਹਾ। [5]ਘੋੜੇ ਨੂੰ (ਲਗੇ ਸਨ)। [6]ਤੇਜ਼ ਦੌੜਨ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਬਲੀ ਤੇ ਚੰਚਲ। [7](ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਵਡੀ ਡੀਲ ਹੈ। [8]ਦੂਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਤੇਜ (ਘੋੜੇ ਤੇ ਹੀ) ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਦੂਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ (ਬੜਾ) ਤੇਜਵਾਲਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਪੀਤਿ।

†ਪਾ:-ਲੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਤ ਨਿਸਤਾਰਾ। ‡ਪਾ:-ਥੋਰੇ।

ਜੋ ਨਿਬਹਾਵੈ। ਸਿਮਰਤਿ ਹੈਂ ਨਿਤ ਪ੍ਰਥਮ ਤਰੰਗ। ਗੁਨ ਗਨ ਸਰਬ ਹੁਤੇ ਜਿਸ ਅੰਗ ॥੨੯॥ 'ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਬਹੁ ਕਰੇ ਉਪਾਯ।ਤਬਿ ਕੇ ਹਮ ਲਜਾਏ ਹਰਖਾਯ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਦੀਨਸਿ ਅਸਵਾਰੀ। ਲਗੇ ਘਾਵ ਗਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਧਾਰੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਕਹੂੰ ਜੇ ਪਾਵੈਂ। ਮੁਖ ਮਾਂਗਯੋ ਧਨ ਦੇਵਨਿ ਕਰੈਂ। ਅਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹਮ ਤਿਸ ਪਰ ਧਰੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨ ਪੱਯਤਿ ਹੈ ਇਸ ਦੇਸ਼।ਕਹਾਂ ਬਤਾਵਹਿ ਕੋ ਅਸ ਬੇਸ[1]'।ਅਪਰ ਸੁਭਟਿ ਸਿਖ ਰਹਨਿ ਜੁ ਐ ਹੈਂ[2]। ਤਿਨ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਖਤਿ ਜੈ ਹੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਇਮ ਹੀ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬਿ ਬੀਤਾ। ਹਯ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਚੀਤ ਸੁ ਨੀਤਾ।ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ।ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਭੀ ਇਕ ਠਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਸ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸਭਾਗਾ[3]।ਧਨੀ ਬਡੋ ਅਰੁ ਨਾਮ ਸਭਾਗਾ। ਗੁਰੁ ਕੀ ਕਾਰ ਸਕੇਲਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਹਯ ਲੀਨੇ ਗੁਰੁ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਚਰਿਕੈ ॥੩੪॥ ਲਾਖ ਲਾਖ ਕੀ ਕੀਮਤ ਭਾਰੇ। ਪੰਚ ਤੁਰੰਗ ਲਿਯੇ ਬਲ ਭਾਰੇ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸੰਗਤਿ ਜਾਨਿ।ਮਿਲ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ ॥੩੫॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਨਿਤ ਲੇਤਿ ਛਪਾਈ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਅਨਿਕ ਪਰਕਾਰ।ਆਇ ਪਹੂਚੇ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ॥ ੩੬ ॥ ਨਿਸਾ ਭਈ ਲਖਿ, ਦਰਸੇ ਨਾਂਹੀ। ਡੇਰਾ ਕਰਤਿ ਭਏ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਲਗਯੋ ਦੀਵਾਨ। ਦਈ ਮੇਵੜੇ ਤਬਿ ਸੁਧਿ ਆਨਿ ॥੩੭॥ 'ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸਮੋ ਜਨੀਜੈ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਲੀਜੈ'।ਲੈ ਲੈ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਉਪਹਾਰ।ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ॥੩੮॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਈ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਭਾਉ ਰਿਦੇ ਅਧਿਕਾਈ। ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਿ। ਬੈਠੇ ਤਖ਼ਤ ਸੁਭਤਿ ਬਲ ਪੀਨ ॥੩੯॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸਿਰ ਚਾਮਰ ਢੁਰੈ।ਢਿਗ ਅਰਦਾਸ ਮੇਵਰੋ ਕਰੈ।ਆਗੈ ਸਕਲ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ॥ ੪੦ ॥ ਸੰਗਤਿ ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਮਨ ਪਾਯੋ । ਜਗ ਗੁਰ ਪਾਵਨਿ ਕੋ ਦਰਸਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਿਹਾਰੇ। ਪੁਨ ਘੋਰੇ ਆਇ ਬਲਿ ਭਾਰੇ॥੪੧॥ਰੂਪ ਰੰਗ ਤਿਨ ਕੋ ਸਭਿ ਹੇਰੇ।ਸੁੰਦਰ ਆਕ੍ਰਿਤ[4] ਬਲੀ ਬਡੇਰੇ।ਖੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਹੀ ਸਿਖ ਪਰ ਕੀਨਿ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਕਟਿ ਦੀਨ ॥ ੪੨ ॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖ

---

[1]ਕਿਧਰੋਂ (ਕੋਈ) ਪਤਾ ਹੀ ਦੇਵੇ ਐਸੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ (ਘੋੜੇ) ਦਾ। [2]ਆਂਵਦੇ ਹਨ । [3]ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। [4]ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ। [ਸਿਂਸ:, ਆਕ੍ਰਿਤਿ]।

ਸੰਗਤ ਗਨ ਸਾਰੇ। ਜਸ ਇੱਛਾ ਧਰਿ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੀ ਤਬਿ ਪੂਰਨ ਕਰਿ ਦਈ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਆਗੇ ਉਪਜਈ ॥ ੪੩ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਚੰਦ ਮਾਨਿੰਦ। ਮੁਦਤਿ ਦੇਖਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਹਰਖੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਾਇ। ਨਰ ਤਨ ਅਪਨੇ ਕੋ ਸਫਲਾਇ ॥ ੪੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ। ਸੰਗਤਿ ਗਮਨੀ ਮੁਦ ਉਰ ਧਰਿਕੈ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜਸ ਕਹਿਤੇ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਚਲਤਿ,ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਰਹਿਤੇ॥੪੫॥'ਤੁਰਕ ਬਿਨਾਸ਼ਕ ਗੁਰੁਅਵਤਾਰੀ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖਕਾਰੀ'[1]।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਭਾਖਤਿ। ਸੁਨਹਿ ਅਪਰ ਸੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਂਖਤਿ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਤੁਰੰਗ ਸੰਗਤ ਲਯਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ਸ਼ੁਧ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਧਾ ਬਲਵਾਨ। ਸ਼ੌਕ ਬਿਲੰਦ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਚਢਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੋ ਠਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੰਚ ਪਵੰਗਮ ਲਗੇ ਤਬੇਲੇ। ਸੇਵਕ ਲਾਗੇ ਕਰਨਿ ਸੁਹੇਲੇ[2]। ਪੁਨ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਇਕ ਇਕਿ ਫਿਰਵਾਯੋ।ਫਾਂਧਨਿ ਚੰਚਲ ਬੇਗ ਧਵਾਯੋ॥੨॥ਤਿਨ ਪੰਚਹੁ ਮੈਂ ਇਕ ਭਲੇਰੋ। ਚੰਚਲ ਬਲ ਮੈਂ ਬੇਗ ਬਡੇਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਆਪ ਚਰ੍ਹਨਿ ਕੋ। ਰਖਵਾਯਹੁ ਕਹਿ,ਸੁਸ਼ਟ ਬਰਨ ਕੋ[3]*॥੩॥ ਜ਼ੀਨ ਜਰਾਊ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ। ਜਬਰ ਜ਼ੇਬ ਜਗਮਗ ਜਿਸ ਜ਼ਾਹਰ।ਸੁੰਦਰ ਕੋਰਦਾਰ ਬਰ ਹੀਰੇ।ਜੋਗ ਥਾਨ ਕੇ ਜਾਨਤਿ ਚੀਰੇ[4] ॥੪॥ ਅਪਰ ਅਜਾਇਬ ਜੁਕਤਿ ਬਨਯੋ ਹੈ। ਸੁ ਵਰਨ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸੂਰਨ ਸਨਯੋ ਹੈ[5]। ਐਸੋ ਤੁਰੰਗ ਸੁਗਮ ਨਹਿਂ ਆਵੈ†। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਭਾਵੈ† ॥੫॥ ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ 'ਆਨਹੁ ਕਰਿ ਤਯਾਰ'। ਦਾਸਨ ਤਤਛਿਨ ਮਾਂਹਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ। ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਗਹੇ ਕਰ ਆਨਯੋ। ਧੰਨਭਾਗ ਜੁੱਤ ਸਭਿ ਨੇ ਜਾਨਯੋ ॥ ੬ ॥ ਤਨ ਕੋ ਬਰਨ ਦਿਪਤਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਮਨਹੁੰ ਤਾਫਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਤੀ[6]। ਜੁਗਮ ਸ੍ਰੋਨ ਲਘੁ ਸੁੰਦਰ ਖਰੇ[7]। ਆਯੁਤ ਛਾਤੀ

[1]ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਹਨ। [2]ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਲਗੇ, ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ। [3]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਦਾ। [4]ਭਾਵ ਸੁਹਣੇ ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਹੀਰੇ ਜਿਸ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਸੇ ਉਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜਾਣਕੇ ਚੀਰੇ ਗਏ ਸਨ। [5]ਸੋਨੇ ਸਮੇਤ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਦਾ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ। [6]ਸੁਹਣੀ ਦਮਕ ਦਾ ਤਾਫਤਾ ਹੈ [ਫ਼ਾ:, ਤਾਫਤਹ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ, ਯਾ ਵਧੀਆ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦਾ ਕਪੜਾ ਜੋ ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਲੁਸ ਲੁਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਮਕਦਾ ਹੈ]। [7]ਖੜੇ। *ਪਾ:-ਕਹਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਚਨ ਕੋ। †ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤੇ ਚੌਪਈ ਦੋ ਦੋ ਹੀ ਚਰਨ ਹਨ।

ਲੋਚਨ ਖਰੇ[1] ॥੭॥ ਅਲਪ ਗਾਮਚੀ[2], ਸੁੰਮ ਬਡੇਰੇ। ਬੰਕੀ[3] ਗ੍ਰੀਵ ਚਲਹਿ ਜਿਸ ਬੇਰੇ।ਸਿਮਰਿ ਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕਆਦਿਚਢੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਅਹਿਲਾਦੇ ॥ ੮ ॥ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਪਾਇ ਕਰਿ ਫੇਰਾ। ਰੋਕਤਿ ਚਾਹਤਿ ਬੇਗ ਬਡੇਰਾ। ਬਹੁਰੋ ਲਾਰਾ[4] ਛੋਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਕਰਤਿ ਓਜ ਗੁਰੁ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ॥ ੯ ॥ ਛੋਟੀ ਛਾਲ ਉਛਾਲਨਿ ਕਰੇ। ਗਿਨ ਗਿਨ ਚਰਨ ਮਨਹੁਂ ਧਰਿ ਧਰੇ। ਬਹੁਰ ਧਵਾਇ ਬੇਗ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਭਾਖਤਿ ਕਵਿ ਤਿਹ ਸੁਜਸ ਬਡੇਰਾ ॥੧੦॥ ਜਨੁ ਬਾਜੀ ਮੇਲੀ ਬਡ ਬਾਜੀ। ਨਟ ਬਾਜੀ ਜਿਸ ਦੇਖਤਿ ਲਾਜੀ[5]। ਪੌਨ ਗੌਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪਿਛੇਰੈਂ[6]।ਬਪੁਰੇ ਮ੍ਰਿੱਗ ਕਹਾਂ ਸਮ ਦੌਰੈਂ॥੧੧॥ਮਨ ਕੇ ਸਾਥ ਸਖਾਪਨ ਧਾਰੈ*।ਜਨੁ ਚਪਲਾ ਕੋ ਚਪਲ ਸਿਖਾਰੈ[7]। ਨਯਨ ਨਾਗਰੀ ਤੇ ਹੁਇ ਆਗਰ[8]। ਕਿਧੌਂ ਜੂਪ ਕੋ ਦਾਵ ਉਜਾਗਰ ॥੧੨ ॥ ਛਾਤੀ ਛੁਵੈਂ ਛਾਲ ਪਗ ਦੌਨ[9]। ਛਿਤ ਲਗਿ ਪਾਛਲਿ ਪਾਇ ਸੁ ਔਨ[10]। ਥਰਕਤਿ ਮਨਹੁਂ ਥਾਰ ਮਹਿ ਮੋਤੀ[11]।ਜਨੁ ਜਲ ਮਛਲੀ ਇਤਉਤ ਹੋਤੀ ॥੧੩॥ ਸਭਿਬਿਧਿ ਪਿਖਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਭਏ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਕਰਿ ਪਸੰਦ ਇਕ ਰਾਖਯੋ ਆਪ। ਜਿਹ ਅਰੂਢਿ ਪਾਪੀ ਨਰ ਖਾਪਿ॥ ੧੪ ॥ ਅਪਰ ਪਿਖਯੋ ਸੁੰਦਰ ਬਲ ਪੀਨ।ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕੋ ਬਾਜੀ ਦੀਨ।ਹੁਇ ਅਰੂਢ ਤਿਨ ਫੇਰਿ ਦਿਖਾਯੋ। ਮਨਹੁਂ ਪੌਨ ਕੋ ਪੂਤ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੧੫॥ ਲੇ ਕਰਿ ਭਯੋ ਅਨੰਦਤਿ ਭਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਝੁਕਾਈ। ਪੁਨ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਘੋਰਾ ਮੰਗਵਾਇ। ਊਪਰ ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਸੁਹਾਇ॥ ੧੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁਦਿੱਤੇ ਹੇਤੁ ਪੁਚਾਯੋ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੇਵਕ ਤਤਛਿਨ ਆਯੋ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੁਚਯੋ ਜਾਇ। ਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸੁਧਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇ॥ ੧੭ ॥ ਚੌਥੋ ਤੁਰੰਗ ਹਜ਼ੂਰ ਹਕਾਰਾ। ਜ਼ੀਨ ਬਿਭੂਖਨ ਜੁਕਤਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ। ਪੈਂਦੇਖਾਨ ਸਮੀਪ ਪਠਾਯੋ।ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿ ਹਰਖਾਯੋ॥ ੧੮ ॥ ਏਕ ਤੁਰੰਗ ਸ਼ੇਖ ਰਹਿ ਗਯੋ। ਖਾਸ ਤਬੇਲੇ ਮਹਿਂ ਰਖਿ ਲਯੋ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰਾ। ਸੁਭਟ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ

[1]ਸੁੰਦਰ। [2]ਸੁੰਮ ਦੇ ਉੱਪਰ ਤੇ ਗਿੱਟੇ ਦੇ ਹੇਠ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਥਾਂ। [3]ਬਾਂਕੀ। [4]ਦੁਲਕੀ ਚਾਲ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਪਵੇ। [5]ਘੋੜੇ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਬਾਜ਼ੀ ਪਾਈ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਨਟ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲੱਜਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [6]ਪਿੱਛੇ। [7]ਮਾਨੋ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਚਲਤਾਈ ਸਿਖਾਲਦਾ ਹੈ। [8]ਨੈਨ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਤੋਂ ਵੀ ਵਧਕੇ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਆਕਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਵਧਕੇ, ਉੱਤਮ]। [9]ਛਾਲ ਸਮੇਂ ਦੋਵੇਂ (ਅਗਲੇ) ਪੈਰ ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਛੁਹੰਦੇ ਹਨ। [10]ਪਿਛਲੇ ਪੈਰ (ਸਿਰਫ ਛੁਹਣ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ) ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [11]ਜਿਵੇਂ ਥਾਲ ਵਿਚ ਮੋਤੀ। *ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਸੁਭਤਿ ਹਜ਼ਾਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਮੁਕੰਦ ਬਖਾਨੀ। 'ਕੋ ਸਿਖ ਸੁੱਧ ਪਠਹਿ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਰੁ ਬਰਣ[1]।ਪਠਹਿ ਸੰਭਾਰਿ ਸੁਨਾਵਹਿ ਕਰਣ[2]' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਗਨ ਸਿੱਖ ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ।ਕਹੈਂ 'ਗੁਰੂ ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਜੋਰ। ਨਿਤ ਹੀ ਪਾਠ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਕੰਠ ਹਮਾਰੇ ਅਹੈ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਛੇਮ ਹੇਤੁ, ਹਮ ਨੇਮ ਸਮੇਤਾ। ਰਟਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ, ਕਟਹਿਂ ਕੁਹੇਤਾ[3]'। ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ 'ਹੈ ਨੀਕੀ।ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੀ ਕੀ॥੨੨॥ਤਊ ਸਿੱਖ ਜੋ ਹੁਇ ਬੁਧਿਵੰਤਾ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਖਿ ਸੁੱਧ ਪਠੰਤਾ। ਸੋ ਅਬਿ ਸਨਮੁਖ ਥਿਰਹਿ ਹਮਾਰੇ। ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਕਰਹਿ ਨਿਰਧਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਸੁੱਧ ਸੁਨਾਇ ਰਿਝਾਵਹਿ ਮੋਹੀ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਹੀ। ਨਹਿਂ ਅਦੇਯ ਵਸਤੁ ਪੁਨ ਕੌਨ। ਜਿਮ ਜਾਚਹਿ ਹਮ ਦੈ ਹੈਂ ਤੌਨ' ॥੨੪॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪੁਨ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਚਾਰਿ ਗੁਰੂ ਰੁਖ਼ ਲਹ੍ਯੋ। ਇਕ ਸਿਖ ਗੁਰੁਮੁਖ ਨਾਮ–ਗੁਪਾਲਾ–। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ 'ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ! ॥੨੫॥ ਜੌ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਤਿ ਆਇਸੁ ਕਰੀਯਹਿ। ਅਪਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਲ ਮੋ ਪਰ ਧਰੀਯਹਿ। ਕਰੌਂ ਸੁਨਾਵਨਿ ਮੈਂ ਥਿਰ ਹੋਇ। ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਜਿਮ ਜਪੁ ਕੋ ਜੋਇ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਬਖਾਨਾ । 'ਆਛੀ ਬਾਤਿ, ਥਿਰਹੁ ਇਸ ਥਾਨਾ'। ਨਿਜ ਸਨਮੁਖ ਆਸਨ ਡਸਿਵਾਵਾ। ਕਰਿ ਆਇਸੁ ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠਾਵਾ॥੨੭॥'ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸੁਧ ਜਪੁ ਮੋਹੀ।ਜਾਚਹਿਂ ਕਹੈਂ ਜੁ, ਦੇਵੋਂ ਤੋਹੀ'। ਬੈਠ੍ਯੋ ਸਨਮੁਖ ਲਗ੍ਯੋ ਉਚਾਰਨਿ। ਸਿਮਰ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਕਾਰਨਿ ॥ ੨੮ ॥ ਪੂਰਬ ਕਹਿ 'ਇਕਿ ਓਅੰਕਾਰਾ'। 'ਸਤਿਨਾਮ' ਕੋ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ।ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਨੀ ਸਿਖ ਓਰਿ ॥ ੨੯ ॥ ਪਠ੍ਯੋ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਬਹੋਰੀ। ਬਰਨਨਿ ਕੀਨਸਿ ਜੋ ਖਟ ਪੌਰੀ। 'ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ' ਜੁਤਿ ਅਨੁਰਾਗ। ਪਠੀ[4], ਕਹ੍ਯੋ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬੈਰਾਗ ॥ ੩੦ ॥ ਬਹੁਰ ਚਤੁਰ ਪਠਿ[5] 'ਸ੍ਰਵਣ' ਮਹਾਤਮ। ਕਰਿਬੇ ਸ੍ਰਵਣ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਦਾਤਮ।ਬਹੁਰ 'ਮਨਨ' ਕੀ ਪਵਰੀ ਚਾਰ। ਕਰੀ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਿ ॥੩੧॥ਪੁਨਹ ਪਠਤਿ ਭਾ 'ਪੰਚ ਪ੍ਰਵਾਨ'।ਨਿੱਧ੍ਯਾ-

---

[1]ਲਗਾਂ ਤੇ ਅੱਖਰ । [2]ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਸੁਨਾਵੇ [ਗ੍ਰਿਸ:, ਕਰਣ=ਦੇਹ, ਇੰਦ੍ਰੇ, ਮਨ ਆਦਿ] (ਅ) ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ । [3]ਭਾਵ ਛੇਮ ਦੇ ਕੁਹੇਤਾ=ਮੁਕਤੀ ਦੇ (ਕੁਹਿਤੂ ਭਾਵ) ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਸਮਾਨਾਂ ਨੂੰ। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ। [5]ਚਾਰ (ਪੌੜੀਆਂ) ਪੜ੍ਹੀਆਂ ।

ਸਨ ਜਹਿਂ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ'। ਸਖਤਾਤ-ਕਾਰ ਪਰ ਤੁਕ ਇਹ ਚਾਰ ॥ ੩੨ ॥ ਪਠੀ ਅਸੰਖਨ ਪਵਰੀ ਫੇਰ।ਸ਼ਕਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁ ਹੇਰਿ। ਬਹੁਰ ਤਾਮਸੀ ਸ਼ਕਤਿ ਬਖਾਨੀ। ਜਿਨ ਕੋ ਅੰਤ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਜਾਨੀ ॥੩੩॥ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਜੁ ਗਯਾਨ। ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। ਪੁਨ ਬਿਅੰਤਤਾ ਕਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ। ਜੀਵ ਈਸ਼ ਇਕਤਾ ਕਰਿ ਸਮ ਕੀ[1] ॥ ੩੪ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਸੰਭਾਰ। ਮਾਤ੍ਰਾ ਬਰਣ ਭਲੇ ਨਿਰਧਾਰਿ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।-ਜਪੁ ਕੇ ਸਮ ਕਯਾ ਵਸਤੁ ਉਦਾਰੀ॥ ੩੫ ॥ਜੋ ਇਸ ਕੋ ਅਬਿ ਦੈਬੋ ਕਰੈਂ।ਕੋਇ ਨ ਸਮਤਾ ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਧਰੈ।ਜੋ ਸਗਰੇ ਜਗ ਕੀ ਗੁਰਿਆਈ।ਇਹ ਦੈਹੈਂ-,ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਹਿਰਾਈ ॥੩੬॥ 'ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ'। ਇਹ ਤੁਕ ਪਠੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਨਾਲ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਯੋ। ਜਾਨੂੰ[2] ਉਠਿਬੇ ਹੇਤ ਉਠਾਯੋ॥੩੭॥ਤਿਲਕਿ ਦੇਨਿ ਕੋ ਚਾਹਯੋ ਰਿਦੈ।ਸਿਖ ਨੇ ਕਰਯੋ ਮਨੋਰਥ ਤਬੈ[3]। -ਰਹਯੋ ਪੰਚਮੋਂ ਹਯ ਬਡ ਮੋਲ।ਸੋ ਮੈਂ ਲੇਉਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬੋਲ॥੩੮॥ਜ਼ੀਨ ਸਮੇਤ ਪਾਇ ਕਰਿ ਸੋਊ।ਚਵੋਂ ਤਿਸੀ ਪਰ ਮਨ ਮੁਦ ਹੋਊ।ਅਸ ਅਸੂ ਪਰ ਹੋਵਨਿ ਅਸੁਵਾਰ[4]।ਪਾਇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਸੁਰਗ ਬਹਾਰ[5]॥੩੯॥ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਸਿਹਾਵਤਿ ਨੈਨ[6]। ਸੋ ਮੋਕਹੁ ਗੁਰੁ ਕਰਿ ਹੈਂ ਦੈਨਿ।'ਮੁਖ ਮਾਂਗਯੋ ਦੇ ਹੈਂ' ਕਹਿ ਲੀਨਿ -। ਏਵ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਮਨ ਕੀਨਿ॥੪੦॥ਜਬਹਿ ਪਿਖਯੋ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਉਠਾਯੋ। ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਯਾ ਨੈ ਤਬਿ ਬਿਰਲਾਯੋ।ਸਮਝਯੋ ਰਿਦੇ-ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਚਲੈਂ।ਸੁਨਹਿਂ ਸਲੋਕ ਨ ਸਭਿ ਫਲ ਫਲੇ[7]-॥੪੧॥ ਬਿਫਲ ਮਨੋਰਥ ਹੋਵਤਿ ਦੀਖਾ।-ਰਹਯੋ ਛੂਛ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਸਰੀਖਾ-। ਲਖਿ ਉਰ ਕੀ ਗੁਰੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। 'ਬੋਲੇ ਕਹਾਂ ਕੀਨ ਤੈਂ ਕਾਮੀ?॥੪੨॥ਬਿਨਾ ਮਨੋਰਥ[8] ਜਪੁਜੀ ਸਾਰੋ।ਪੂਰਬ ਸਮ ਜੇ ਸਕਲ ਉਚਾਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਬਡਿਆਈ।ਸਗਰੇ ਜਗ ਕੀ ਬਰ ਗੁਰਿਆਈ ॥ ੪੩ ॥ ਸੋ ਹਮ ਦੇਨਿ ਉਠਤਿ ਇਸ ਸਮੇਂ।ਜਿਸ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨਮੇ। ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਂ, ਬਸ ਤੋਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਜਹਾਂ ਉਚਿਤ ਹੁਇ

[1] ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਸਮਤਾ ਕਰ ਏਕਤਾ ਕਹੀ। [2] ਗੋਡਾ। [3] ਭਾਵ ਇਕ ਮਨ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰ ਪਿਆ। [4] ਐਸੇ ਘੋੜੇ ਪਰ ਅਸਵਾਰ ਹੋਣਾ। [5] ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸੁਰਗਾਂ (ਦਾਂ) ਅਨੰਦ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। [6] ਨੈਨ ਲਲਚਦੇ ਹਨ, ਠਰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [7] ਸਲੋਕ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸੁਣਨਾ ਨਹੀਂ ਤੇ (ਮੇਰੀ) ਸਾਰੀ (ਘਾਲ ਦਾ) ਫਲ ਫਲਨਾ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਘੋੜਾ ਮਿਲਣਾ ਨਹੀਂ। [8] ਸ੍ਵਾਰਥ ਰਹਿਤ ਰਹਿਕੇ। (ਅ) ਅਫੁਰ ਰਹਿਕੇ।

ਪਹੁੰਚੇ ਸੋਈ॥੪੪॥ ਅਬਿ ਭੀ ਧੰਨ ਜਨਮ ਤੁਵ ਭਯੋ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਸਭਿ ਮਿਟਿ ਗਯੋ।ਕਰਨੋ ਮਨੋਰਥ ਜੋ ਅਬਿ ਜੈਸੇ।ਸੋਲੀਜਹੁ ਨਹਿੰ ਬਿਲਮਹੁ ਜੈਸੇ' ॥ ੪੫॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸੋ ਘੋਰਾ ਮੰਗਵਾਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਜਿਸ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਸੁਹਾਯੋ। ਸਵਾ ਲਾਖ ਕੀ ਕੀਮਤ ਜਾਂਹੀ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਖ਼ਸ਼ਤਿ ਭੇ ਤਾਂਹੀ ॥੪੬॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਧਨ ਕੁਛ ਔਰ।ਦੇਤਿ ਭਏ ਸੋਢੀ ਸਿਰ-ਮੌਰ। ਲਏ ਗੁਪਾਲੇ ਅਨੰਦ ਉਪਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਛੁਤਾਯੋ॥ ੪੭॥ ਮਾਤ੍ਰਾ ਬਰਣ ਸੰਭਾਰਹਿ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ ਸਿੱਖ ਉਚਾਰੇਂ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ। 'ਨਹਿੰ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਮੈਂ ਸਮ ਕੁਛ ਪਾਯੋ'[1] ॥ ੪੮ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਹੁ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸਾ। ਘਨੇ ਸੁਭਟ ਰਾਖਹਿਂ ਨਿਜ ਪਾਸਾ। ਤੁਰੰਗ ਬਿਕਨਿ ਆਵੈਂ ਸੋ ਲੇਤਿ। ਸੈਨਾਂ ਮਹਿੰ ਬਰਤਾਇ ਸੁ ਦੇਤਿ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰਾਸੇ 'ਤੁਰੰਗਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੬॥

੪੭. [ਨਵੇਂ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਪੁਰ' ਧਰਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਧ ਅਕੋਰ ਗਨ ਦੇਧ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਗਈ ਬਿਸਾਲ। ਜਾਇ ਸ਼ਨਾਨੇ ਸੁਧਾਸਰ ਦੇਖਤਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੀਰਥ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਪੁਨ ਗਏ। ਤਹਾਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਭਏ । ਤਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। 'ਬ੍ਰਿਧਸਾਹਿਬ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨॥ ਜਿਸ ਕੇ ਬਚਨ ਪਾਇ ਗੁਰੁ ਜਨਮੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਿਦਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮੇਂ।ਇਹਾਂ ਨਿਕਟਿ ਤਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।ਜਾਨਹੁ ਤਿਸੈ ਗੁਰੂ ਸਮਸਰੋ[2]' ॥ ੩ ॥ ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਗਈ। ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਹਿਂ ਸੁਧਿ ਲਈ। ਆਗੈ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸਿ। ਦੋਨਹੁਂ ਬੈਠੇ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[3] ॥ ੪ ॥ ਸਭਿਨਿ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿ ਧਰਿ ਬੰਦੇ।ਦਰਸ਼ਨ ਲੇ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦੇ।ਦਈ ਪ੍ਰਦਛ-ਨਾ ਸਨਮੁਖ ਬੈਸੇ। ਤਬਿ ਭਾਈ ਬੂਝੇ ਸਭਿ ਐਸੇ ॥ ੫॥ 'ਕਹਿਂ ਤੇ ਆਏ? ਕਹਾਂ ਪਧਾਨੇ?'। ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸ਼ੁਭ ਵਾਕ ਬਖਾਨੇ।'ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਗ੍ਰਾਮ ਰੁਹੇਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ੬ ॥ ਤਿਹ ਠਾਂ ਮਚਨੋ ਅਧਿਕ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਗੇ ਜਮ ਧਾਮੂ । ਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਇਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਆਏ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਬਿ ਪਾਏ' ॥੭॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਯੋ

---

[1](ਕਿ) ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ (ਸ਼ੁਧ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਦੇ) ਤੁੱਲ ਪਾਈ ਦੀ ਨਹੀਂ।
[2]ਬਰਾਬਰ। [3]ਗਯਾਨ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਹਰਖਾਏ।ਸੰਗਤਿ ਕੌ ਬਰ ਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਨਿਜ ਥਾਨ ਪਯਾਨੀ । ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਬਹੁਰੋ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ ॥ ੮ ॥ 'ਸੁਨਿ ਗੁਰੁਦਾਸ ! ਬਿਤੀ ਬਹੁ* ਬੇਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ । ਕਰਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਰਣ ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪੁਨ[1] ਅਧਿਕ ਸਿਧਾਰੇ॥੯॥ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੋ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸੁਧਿ ਸਗਰੀ ਕੋ ਪਾਵੈਂ'।ਸੁਨਿ ਗੁਰੁਦਾਸ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਭਾਈ[2] । ਪੰਥ ਚਲੇ ਸਭਿ ਬਿਲਮ ਬਿਹਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸੁਧਾਸਰ ਆਨਿ ਸ਼ਨਾਨੇ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦਰਸ਼ਨ ਠਾਨੇ । ਤੀਨ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ ਅਪਰ ਮਿਲੇ ਹੈਂ । ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਗੁਰੁ ਕੇ ਦਰਸ ਚਲੇ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਜੋਧ, ਅਜਿੱਤਾ,ਤੀਸਰ ਜੀਵਾ । ਪੰਚਹੁੰ ਚਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਸੀਵਾ । ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ ਚਲਿ ਆਏ । ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਸੁ ਘਰ ਘਰ ਸੁਨਿ ਪਾਏ॥੧੨॥'ਮੁਗ਼ਲਮਾਰ ਗੁਰੁ ਭਯੋ ਬਡੇਰ। ਰਣ ਘਾਲਯੋ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ' । ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਕਹਹਿਂ ਸੁਨਾਵੈਂ ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਮੋਦ ਉਪਜਾਵੈਂ ॥ ੧੩ ॥ ਆਗੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕਥਾ ਸੁਨੀਜੈ।ਜਿਸ ਤੇ ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਲੀਜੈ।ਸੁੰਦਰ ਸਗਰੋ ਕੋਟ ਚਿਨਾਵਾ ।ਨਗਰ ਬਸਾਵਨਿ ਮਨ ਲਲਚਾਵਾ ॥ ੧੪ ॥ ਤਬਿ ਬਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਨਰ ਤਨ ਧਰਿ ਕੈ । ਗੁਰੁ ਕਾਰਜ ਕੋ ਚਿਤਵਨ ਕਰਿ ਕੈ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਲੀਨਾ । ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨਾ ॥ ੧੫॥ 'ਮੇਧਾਵੀ' ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ ।ਗੁਰੁ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ।'ਅਪਨਿ ਸਫਲਤਾ ਕਰਿਬੇ ਕਾਰਨਿ । ਆਯੋ ਤੁਮ ਹਿਤ ਨਗਰ ਉਸਾਰਨਿ ॥ ੧੬ ॥ ਇਸ ਵਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਆਇਸੁ ਦੀਜਹਿ ਰਚੌਂ ਨਵੀਨਾ' । ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨਿ । ਕਹਯੋ ਭਲੇ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਿ॥੧੭॥'ਸਭਿ ਕਾਰੀਗਰ ਮੈਂ ਮੁਖਿ ਹੋਵਹੁ। ਰਚਹੁ ਨਗਰ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋਵਹੁ । ਸਭਿ ਕੋ ਨਿਜ ਕਰ ਦੇਹੁ ਮਜੂਰੀ । ਤੂਰਨ ਕਰਹੁ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਰੀ' ॥ ੧੮ ॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਕਰੀ ਸਭਿ ਕਾਰ। ਰਚਯੋ ਨਗਰ ਬੀਥੀ ਰੁ ਬਜਾਰ[3]।ਆਦਿ ਮਸੀਤ ਸਦਨ ਤਬਿ ਸਾਰੇ।ਕਰਿ-ਵਾਵਨਿ ਲਾਗਸਿ ਤਬਿ ਤਯਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨਾ। ਗਾਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਯਾਨ । ਆਇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਤਬਹਿ ਸੁਨਾਯੋ।'ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਾਸਹਿ ਆਯੋ' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮੁਦਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ । ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਯੋ ਬਿਧੀਆ ਚੰਦ । 'ਲੇ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿੱਖ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ।

[1](ਤੇ ਹੁਣ) ਫਿਰ ਤਿਥੇ (ਰੁਹੇਲੇ) ਜਾਕੇ । [2]ਚੰਗੀ ਲਗੀ । [3]ਗਲੀਆਂ ਤੇ ਬਜ਼ਾਰ । * ਪਾ:-ਚਿਰ

ਸਾਦਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਇਤ ਲਯਾਵਹੁ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਆ ਸਿਖ ਗਨ ਲੇ ਗਯੋ। ਜਾਇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ ਦਰਸਤਿ ਭਯੋ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਸਭਿ ਨੇ ਸਨਮਾਨ। ਆਇ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਕਰਿ ਅਗਵਾਨ[1] ॥ ੨੨ ॥ ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਉਠੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਜੁਤਿ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ।ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਕਰ ਬੰਦੇ ॥ ੨੩ ॥ ਬੁੱਢੇ ਚਰਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਗਹੇ। ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਿਧ ਪਦ ਪਰ ਕਰ ਧਰਿ ਰਹੇ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਮ ਜਾਨਹਿਂ ਤੁਮ ਕੋ।ਲਖਹੁ ਆਪਨੇ ਸੇਵਕ ਹਮ ਕੋ' ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਮ ਗੁਰਦਾਸ ਸੰਗ ਗੁਰ ਮਿਲੇ।ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਿਤ ਸੋਂ ਭਲੇ। ਤੀਨਹੁਂ ਸਿੱਖਨਿ ਗੁਰੁ ਪਦ ਬੰਦੇ।ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਭਿ ਬੈਠਿ ਅਨੰਦੇ॥੨੫॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਗਹਿ ਕਰਿ ਹਾਥ।ਇਕ ਆਸਨ ਬੈਠੇ ਲੇ ਸਾਥ । ਮਨੋ ਦੇਵ ਗੁਰੁ[2] ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਿਲੇ ਹੈਂ। ਉੱਗ੍ਰਸੈਨ ਜਿਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਲੇ ਹੈਂ ॥੨੬॥ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਮੁਦਤਿ ਹੁਇ ਕਰੇ। 'ਰਣ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਮਰੇ'। ਬੈਠੇ ਜਬਹਿ ਤਿਮਰ ਹੁਇ ਆਯੋ।ਘਰ ਨਵੀਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਨਵਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਡੇਰਾ ਬ੍ਰਿੱਧ ਉਤਾਰਾ। ਸਾਦਰ ਜੁਤਿ ਗੁਰੁਦਾਸ ਉਦਾਰਾ। ਦਾਸਨਿ ਪ੍ਰਤਿ ਆਇਸੁ ਫੁਰਮਾਈ। 'ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਸਕਲ ਮਨ ਭਾਈ'॥੨੮॥ਸੁੰਦਰ ਪਲੰਘ ਪਠੇ ਤਤਕਾਲਾ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਹਿਤ ਅਸਨ ਰਸਾਲਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੇਵਕ ਭੇ ਠਾਂਢੇ। ਜਿਮ ਜਿਮ ਕਹੈਂ ਕਰੈਂ ਹਿਤ ਗਾਢੇ[3] ॥ ੨੯॥ ਸਾਦਰ ਸਭਿ ਸੇਵਾ ਕਰਿਵਾਈ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਏ ਸਲਿਤਾ ਕੇ ਤੀਰ।ਜਾਇ ਸ਼ਨਾਨੇ ਸੌਚ ਸਰੀਰ ॥ ੩੦ ॥ ਜਪੁ ਆਦਿਕ ਨਿਤ ਨੇਮ ਜੁ ਬਾਨੀ।ਪਢਿ ਕਰਿ ਨਦੀ ਕੂਲ ਮਨ ਭਾਨੀ[4] । ਆਏ ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ। ਅਦਭੁਤਿ ਲੀਲਾ ਜਗ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ॥ ੩੧ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਆਏ ਤਹਾਂ। ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਬਿਰਾਜਤਿ ਜਹਾਂ।ਗਹਿ ਕਰ ਕੋ ਗੁਰੁ[5] ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਏ।ਸ਼ਬਦ ਬਿਲਾਵਲ ਆਦਿ ਜਿ ਗਾਏ ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਹਿਂ ਰਬਾਬੀ ਤੇ ਆਨੰਦਹਿਂ। ਆਇ ਅਨਿਕ ਨਰ ਗੁਰੁ ਪਗ ਬੰਦਹਿਂ। ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਜਬਿ ਬੈਠਿ ਬਿਤਾਵਾ। ਮੇਧਾਵੀ ਕਾਰੀਗਰ ਆਵਾ॥੩੩॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।'ਮਹਾਰਾਜ ! ਬਹੁ

---

[1]ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ (ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਨੂੰ)। [2]ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ। [3]ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [4]ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ (ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ) ਪੜ੍ਹਕੇ। [5]ਗੁਰਾਂ ਨੇ (ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ) ਹੱਥ ਫੜਕੇ।

ਕਾਰ ਸੁਧਾਰਾ। ਫਿਰਹੁ ਨਗਰ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕੀਜੈ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲੀਜੈ' ॥ ੩੪ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਗੁਰੁਦਾਸ ਲਿਏ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਗਮਨੇ ਅਪਰ ਸੰਗ ਸਭਿ ਨਾਥ। ਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਇ ਹੇਰਨਿ ਲਾਗੇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਤਿ ਝਤਾਵਤਿ ਆਗੇ[1]॥ ੩੫ ॥ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਬੀਥੀ ਜਿ ਬਨਾਈ।ਮੇਧਾਵੀ ਤਬਿ ਸਰਬ ਦਿਖਾਈ। ਮੰਦਰ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਕੀਨਿ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨੇ ਸਭਿ ਚੀਨ ॥ ੩੬ ॥ ਸਕਲ ਬੀਥਿਕਾ ਮਹਿਂ ਫਿਰਿ ਆਏ। ਖਰੇ ਮਸੀਤ ਭਈ ਜਿਸ ਥਾਏਂ। ਤਬਿ ਗੁਰੁਦਾਸ ਪ੍ਰਛਿਬੋ ਕਰਯੋ। 'ਇਹ ਤੌ ਅਦਭੁਤ ਕਰਮ ਨਿਹਰਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਰਾਵਰ ਨੇ ਮਸੀਤ ਚਿਨਵਾਈ। ਇਹ ਕਰਾ ਕਾਰਨ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ?'।ਤਬਿ ਘੇਰੜ ਕੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸੋ ਸਰਬੰਗ ॥੩੮॥ ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਹਰਖੇ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ। ਬਹੁ ਚਾਤੁ-ਰਤਾ ਗੁਰੁ ਕੀ ਉਰ ਧਰਿ। ਕਾਰਣ ਰਣ ਕੋ ਇਸ ਤੇ ਭਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰਕ ਰਿਪੁ ਛਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਸਕਲ ਨਗਰ ਕੋ ਫਿਰੇ ਨਿਹਾਰਾ। ਬਹੁ ਜਸੁ ਤਬਿ ਗੁਰੁਦਾਸ ਉਚਾਰਾ। ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਪੁਰਿ ਅਧਿਕ ਸਰਾਹਾ। 'ਰਚਯੋ ਰੁਚਿਰ ਸ਼ੁਭ ਸਲਿਤਾ ਪਾਹਾ ॥ ੪੦॥ ਊਚੇ ਥਲ ਬਡ ਸੈਲ ਹੁਵੰਤੀ[2]। ਬਸਹਿ ਪ੍ਰਜਾ ਬਹੁ ਮੋਦ ਭਵੰਤੀ[3]'। ਕਰਤਿ ਸਰਾਹਨਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ।ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਖ ਉਪਾਏ ॥੪੧॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਇਹ ਗੁਰੁ ਪੁਰਿ ਨਿਤ ਬਸਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਬਿ ਲੌ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਧਰਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਨਾਮ ਕੋ ਨਾਸ਼ਨ ਕਰਯੋ' ॥ ੪੨ ॥ ਬਾਤ ਸਮੈਂ ਸਿਰ ਭਾਖਨਿ ਕਰੀ। ਗੁਰੂ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁ ਤਿਸਿ ਪਰ ਧਰੀ। ਮੁਸ਼ਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਡੇ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੪੩ ॥ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ਧਰਹਿੰਗੇ ਏਹੀ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਥਰਹਿ ਸਦਾ ਰਹੇਹੀ[4]'। ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪ੍ਰਥਮ ਬਸਾਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਰਾਵਰ ਕੇਰ ਪਿਤਾਮਾ ਜੋਈ। ਜਿਸ ਕੋ ਜਸੁ ਗਾਵਤਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੁਮ ਪਿਤਾ ਸੁਜਾਨਾ। ਤਿਨਹੁ ਨਾਮ[5] ਪਰ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੫॥ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਂ ਲਿਖਨ ਕਰਯੋ ਹੈ। ਬਿਦਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿ ਜਾਨਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਕਰਯੋ ਆਪ ਨੇ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥ ੪੬॥ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਹੀ

[1]ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਹੋਕੇ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਮੇਧਾਵੀ)। [2]ਸੈਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [3]ਬੜੀ ਅਨੰਦ ਹੋਕੇ। [4]ਫੈਲੇਗਾ ਤੇ ਸਦਾ ਰਹੇਗਾ। [5]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ।

ਹੁਇ ਅਭਿਰਾਮੂ।-ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪੁਰਿ-ਸ਼ੁਭ ਨਾਮੂ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰਚਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਬਿਬ ਗੁਰੁ[1] ਕਰੀ ਖਡੂਰ ਉਦਾਰਾ ॥ ੪੭॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸਾਯਹੁ ਤੀਜੇ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਚਤੁਰਥ ਥੀਜੇ।ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰਾ ਵਿਚ ਦ੍ਵਾਬੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕੀਨਿ ਅਜਾਬੇ[2] ॥ ੪੮॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪੁਰਿ ਤੁਮ ਕੀਨੇ। ਮੈਂ ਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਚੀਨੇ। ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਆਦਿ ਸਭਾ ਜੋ ਸਾਰੀ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ 'ਧੰਨਹਿ ਧੰਨ' ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾਮ ਤਬਿ ਹੋਵਾ। ਸਗਰੇ ਅਨੰਦ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਜੋਵਾ।ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਿ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ।ਅਬਿ ਲੌ ਸਗਰੇ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ॥ ੫੦॥ ਖਾਸ ਮਹਿਲ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਰ ਚਿਨੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਚੇ ਨਗ ਕੰਚਨ ਸਨ। ਰੁਚਿਰ ਰੀਤਿ ਕੇ ਦਰ ਰਖਵਾਏ। ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਦੇਵ ਲੁਭਾਏ॥੫੧॥ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਕਰੇ ਗੁਜ਼ਾਰਨਿ। ਸਿੱਖ ਅਨੇਕੈਂ ਕਰਤਿ ਉਧਾਰਨਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਬਹੁ ਫੈਲਾ। ਜਿਸ ਆਗੇ ਨਿਸਪਤਿ ਲਗਿ ਮੈਲਾ[3] ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਬ੍ਰਿੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮ [ਖ੍ਵਾਜਾ ਤੇ ਜਾਨੀ ਸੱਯਦ, ਨੰਦ ਲਾਲ 'ਸੋਹਣਾ']।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਬੀਰ ਧੀਰ ਗੰਭੀਰ। ਦਾਸਨ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲ ਗਨ ਜੋ ਸੇਵਤਿ ਹੁਇ ਤੀਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਖ੍ਵਾਜਾ ਨਾਮ। ਪੂਰਬ ਭਾਗ ਜਗੇ ਅਭਿਰਾਮ। ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗਹੀ। ਸਾਵਧਾਨ ਸਦ ਆਲਸ ਨਹੀਂ ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੇਰਿ ਤੁਰੰਗ॥ ਮਲਹਿ ਸੁਧਾਰਹਿ ਸਗਰੇ ਅੰਗ। ਜਬਿ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਪੰਥ ਪਧਾਰਹਿਂ।ਆਗੇ ਅਸੁ ਕੇ ਸਦਾ ਸਿਧਾਰਹਿ ॥ ੩ ॥ ਇਕ ਸਰੂਪ ਸੋਂ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਯੋ।ਕਹਨਿ ਸੁਨਨਿ ਕਿਹ ਸੰਗ ਨ ਭਾਯੋ। ਰਹੇ ਇਕਾਂਕੀ ਮੇਲਿ ਨ ਠਾਨਿ[4]। ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਸਵਧਾਨ ॥੪॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਖਿ ਧਾਰੀ। ਦੌਰਤੇ ਗਮਨਤਿ ਤੁਰੰਗ ਅਗਾਰੀ। ਸ੍ਵੇਦ[5] ਅੰਗ ਤੇ ਚਲਹਿ ਬਿਸਾਲਾ।ਤਨ ਕੋ ਸ਼੍ਰਮ[6] ਨ ਪਿਖਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੫ ॥ ਇਕ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਹੋਵਾ। ਸੁਖ ਦੁਖ ਆਦਿ ਦ੍ਵੰਦ[7] ਸਮ[8] ਜੋਵਾ।ਉਤਰਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ।'ਕਹੁ ਕਹਾ ਇੱਛਾ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ ?' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਚ ਭਾਖਾ।

[1] ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2] ਅਣੋਖਾ। [3] ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਬੀ ਮੈਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। [4] ਇਕੱਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ (ਕਿਸੇ ਨਾਲ) ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। [5] ਮੁੜ੍ਹਕਾ। [6] ਥਕਾਨ। [7] ਭਾਵ ਦ੍ਵੰਦਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ—ਯਥਾ, ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ, ਦੁਖ ਸੁਖ। [8] ਇਕ ਬਰੋਬਰ।

'ਇਕ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਅਪਰ ਚਾਹਿ ਨਹਿਂ ਮੇਰੇ ਕੋਈ। ਸਦਾ ਸਮੀਪੀ ਤੁਮਰੇ ਹੋਈ ॥ ੭ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਰਹੋਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮਾ। ਪिਖੋਂ ਬਦਨ ਰਾਵਰਿ ਸੁਖ ਧਾਮਾ'। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। 'ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ' ਸੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ॥ ੮ ॥ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਰਹੇ।ਕਿਹ ਸੰ ਕੈਸੇ ਕਬਹੁੰ ਨ ਕਹੇ। ਇਕ ਸੱਯਦ ਜਾਨੀ ਜਿਸ ਨਾਮੂ।ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਭਯੋ ਤਜਿ ਧਾਮੂ[1]॥੯॥ਖੋਜਹਿ ਮਗ ਜਿਮ ਹੁਇ ਕੱਲਜਾਨ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਹਤਿ ਫਿਰਤੋ ਬਹੁ ਥਾਨ।ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਖੋਜੇ। ਪੰਚ ਨਿਵਾਜ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਰੋਜੇ ॥੧੦॥ ਜ਼ੁਹਦ ਕਰਤਿ[2], ਖੋਜਤਿ ਬਹੁ ਥਾਈਂ। ਕਛੁ ਨ ਮੌਲਾ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਕਿਤੇ ਫਕੀਰ ਤੁਰਕ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਹਿੰਦੂ ਸਾਧਨਿ ਤੇ ਚਹਿ ਭੇਵਾ॥੧੧॥ਕਹੂੰ ਨ ਹੋਈ ਪੂਰਨ ਆਸ਼ਾ।ਖੋਜਤਿਫਿਰਤਿ ਮਨੋ ਮ੍ਰਿਗ ਪਜਾਸਾ। ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਮਿਲਜੋ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪੰਥੁ ਦਿਖਾਵਹਿ ਜੋਈ॥੧੨॥ ਅਤਿ ਬਜਾਕੁਲ ਚਿਤ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਵਾ। ਕਿਸ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਵਾ। 'ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਕੀ ਗਾਦੀ ਮਹਾਂ। ਸਿੱਖੀ ਪਸਰੀ ਜਗ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਪਾਯੋ। ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਬੇ ਕੋ ਪੰਥ ਬਤਾਯੋ। ਸਿੱਧਾਂ ਜਿਨਹੁ ਅਗਾਰੀ ਖਰੀ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਤਿਨ ਜਨ ਕਰੀ[3] ॥ ੧੪ ॥ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ-ਬਡ ਜੋਧਾ। ਬਧਜੋ ਸ਼ਾਹੁ ਘਰ ਸੰਗ ਬਿਰੋਧਾ। ਸੋ ਅੰਤ੍ਰਜਾਮੀ ਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਮਿਲਿ ਸੇਵਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਗ ਰੂਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਨਿੰਦ ਖੁਦਾਇ। ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਤਿਮ ਲੇਤਿ ਬਨਾਇ। ਦਾਸ ਨਿਹਾਲ ਕਰਹਿ ਤਤਕਾਲੂ। ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸਾਲੂ' ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਯੋ। ਖੋਜਤਿ ਪਾਰਸ ਮਨਹੁਂ ਬਤਾਯੋ। ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਉਤਲਾਵਤਿ ਸੋਊ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ–ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਜੋਊ[4]–॥ ੧੭ ॥ ਸੰਕਤਿ[5] ਆਇ ਸੁ ਖ੍ਵਾਜੇ ਮਿਲਜੋ।ਜੋ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੈ ਢੁਲਿ ਰਲਜੋ[6]। ਸਗਰੀ ਅਪਨੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਮੈਂ ਖੋਜਤਿ ਨੇ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ॥ ੧੮ ॥ ਤੂੰ ਮਮ ਮੇਲੀ ਤੁਰਕ ਸਰੀਰ। ਗੁਰੂ ਕੋ ਭੇਵ ਬਤਾਵਹੁ, ਬੀਰ[7]!। ਕਿਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੇਂ। ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਕੋ ਪੰਥ ਦਿਖਾਰੇਂ' ॥ ੧੯ ॥ ਤਬਿ ਖ੍ਵਾਜ ਨੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਹੀ। 'ਇਨ ਸਮ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਮਹਿ ਮਹੀ[8]। ਗੁਰੂ

[1]ਘਰ ਛਡ ਫਕੀਰੀ ਵੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ। [2]ਤਪ ਕਰਦਾ। [3]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅੰਗੀ–ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ। [4]ਕਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ। [5]ਸੰਕੁਚਦਾ। [6]ਪਸੀਜ ਕੇ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। [7]ਹੇ ਭਾਈ! [8]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਖੇ।

ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਖਹਿੰ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥ ੨੦ ॥
ਕਰਹਿੰ ਉਧਾਰਨਿ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵੈਂ।ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਰੁਨਾਰਸ ਢਲਿ ਆਵੈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ ਬਹੋ। ਕਿਸ ਤੇ ਸੁਨਹੁੰ ਨ ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਹੋ ॥ ੨੧॥
ਰਿਦੇ ਅਰਾਧਹੁ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੋ। ਨਿਜ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਹ ਸੋਂ ਨ ਬਖਾਨੋ। ਜਬਿ
ਜਾਨਹਿੰ ਤੇਰੋ ਅਹਿਵਾਲ। ਕਸਹਿੰ ਕਸੌਟੀ, ਰਹੋ ਸੰਭਾਲ॥ ੨੨ ॥ ਦਏ
ਤਾਉ ਤੇ ਉਤਰਹਿੰ ਪੂਰਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿੰ ਹੁਇ ਤਵ ਉਰ ਰੂਰਾ। ਜਿਮ
ਕੰਚਨ ਕੋ ਆਗਾਂ ਦੇਤਾ[1]*।ਖੋਟ ਨਿਕਾਰਿ ਸੁੱਧ ਕਰਿ ਲੇਤਾ*॥੨੩॥ ਭਲੀ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੇਹਿੰ ਜਬਿ ਸੋਧੇ। ਤਬਿ ਖੁਦਾਇ ਮਗ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਬੋਧੇਂ। ਸਫਲਹਿ
ਕਹਨਿ ਇਨਹੁ ਤਤਕਾਲੂ। ਸੁਨਹਿੰ ਪੀਰ ਜੀ ! ਹੋਹਿੰ ਨਿਹਾਲੂ' ॥ ੨੪ ॥
ਸੁਨਿ ਜਾਨੀ ਸੱਯਦ ਅਸ ਗਾਥਾ। ਮਨ ਕਰਿ ਤਹੀਂ ਨਿਵਾਇਸਿ ਮਾਥਾ।
ਥੁਯੋ ਸਥਿਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਭੁਖ ਪਿਪਾਸਾ ਸਹਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੨੫॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਹੇਰਹਿ ਜਿਹ ਸਮੇ। ਮਹਾਂ ਦੀਨ ਹੁਇ ਧਾਰਤਿ ਨਮੇ। ਅਪਰ
ਕਛੂ ਕਿਮ ਸੁਨਹਿ ਨ ਕਹੈ। ਆਤਪ ਛਾਂਵ ਦਿਵਸ ਨਿਸ ਸਹੈ ॥ ੨੬ ॥
ਨੀਚ ਗ੍ਰੀਵ ਬੈਠਯੋ ਇਕ ਥਾਨ। ਮਨ ਮਹਿੰ ਰਾਖਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧ੍ਯਾਨ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿੰ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਸਾਈਂ। 'ਇਹ ਕੋ ਬੈਠਯੋ? ਬੂਝਹੁ ਜਾਈ'
॥ ੨੭ ॥ ਪਠ੍ਯੋ ਸਿੱਖ, ਇਮ ਪੂਛ ਪਠਾਯਹੁ[2]। '-ਕੌਨ ਅਰਥ ਧੂੰਆ ਤੁਮ
ਪਾਯਹੁ[3]?।ਬਸਤੂ ਦਰਬ ਤੇ ਆਦਿਕ ਆਨ[4]।ਸੋ ਮੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਠਾਨਿ
॥ ੨੮ ॥ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਘਰ ਤੇ ਲੀਜਹਿ ਪਾਇ। ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਕੋ ਸਦਨ
ਸਿਧਾਇ-'। ਗਯੋ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ। 'ਨਿਜ ਅਭਿਲਾਖਾ ਦੇਹੁ
ਜਨਾਈ॥੨੯॥ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਪਰਵਾਹ ਨ ਕੋਈ।ਤੋਹਿ ਭਾਗ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਸੋਈ'। ਸੁਨੀ ਸਿੱਖ ਤੇ ਸੱਯਦ ਜਾਨੀ[5]। ਹੋਇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ ॥
੩੦ ॥ 'ਨੱਸ੍ਵਰ[6] ਅਹੈਂ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਲੋਭ ਨ ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੇ।
ਮੈਂ ਤਾਲਿਬ ਮੌਲਾ[7] ਕੋ ਏਕ। ਦੇਹਿੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ'॥ ੩੧॥

---

[1]ਜਿਵੇਂ (ਸੁਨਿਆਰਾ)ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਅੱਗਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [2]ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ (ਤੇ ਉਸ ਹੱਥੀਂ) ਇਉਂ ਪੁਛ ਭੇਜਿਆ। [3]ਕਿਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਧੂੰਆਂ ਪਾ ਬੈਠਾ ਹੈਂ', ਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। [4]ਹੋਰ। [5]'ਜਾਨੀ' ਨਾਮ ਹੈ ਸੱਯਦ ਦਾ। [6]ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ। [7]ਰੱਬ ਦਾ ਜੱਗਯਾਸੂ।

*ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਚੌਪਈ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਚਰਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਸ ਪਾਠ ਹੈ:-
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹੁ ਸੇਵ ਮਨ ਅਹੋ ਤਜਾਹੀ।

ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ।ਕਰੀ ਮੌਨ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਗੋਸਾਈਂ।ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਆਗਯਾ ਦੀਨਿ। 'ਕਰਹੁ ਓਟ ਇਸ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚੀਨ ॥੩੨॥ ਭੀਤ[1] ਉਚੇਰੀ ਦਿਹੁ ਚਿਨਵਾਈ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਈ[2]'। ਤਬਿ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਤੈਸੇ ਕੀਨਸਿ। ਤਿਸ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਚਿਨਾਇ ਸੁ ਦੀਨਸਿ॥ ੩੩॥ ਜਾਨੀ[3] ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਗਹਿ ਸੇਵਾ। ਦਰਸ ਨਹੀਂ ਹ੍ਵੈ ਤਬਿ ਗੁਰੁਦੇਵਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਜਪੈ। ਆਤਪ, ਛੁਧਾ ਆਦਿ ਤੇ ਤਪੈ॥ ੩੪॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦ੍ਰਿਢਾਇ ਬਿਸਾਲ।ਧਰਹਿ ਧਯਾਨ ਇਸਥਿਰ ਸਭਿ ਕਾਲ॥ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੇਵਕ ਖ੍ਵਾਜਾ ਜੋਈ। ਕੁਛ ਸੁਧਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਲੇ ਸੋਈ॥ ੩੫॥ ਜਾਨੀ[3] ਕੋ ਇਕ ਜਾਨਾ ਬਿਨਾ[4]। ਕਛੁ ਨ ਸੁਹਾਵਤਿ ਉਰ ਇਕ ਛਿਨਾ[5]। ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਚਿਤ ਮਸਤਾਨਾ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬ੍ਰਿਧਤੋ ਜਾਤਿ ਮਹਾਨਾ॥੩੬॥ ਗੁਰੁ ਪਯਾਰੇ ਕੀ ਲਾਗੀ ਲਗਨ। ਸਕਲ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਮਗਨ[6]। ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਨਾ ਦਰਸ ਕਰਿ ਨੀਤ[7]। ਬਿਨਾਂ ਸੁਨਾਇ ਸੁ ਸੁਨਤੋ ਚੀਤ ॥ ੩੭॥ ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਯੋ ਰਹੈ।ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਸਤ ਮੌਨ ਸੁਖ ਲਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹਿਂ ਕਰੀ ਸੰਭਾਲ॥ ੩੮॥ ਤਿਸ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਟੀ ਨਹਿ ਕਯੋਂ ਹੂੰ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਤਿ ਜਾਤਿ ਸੁਖ[8] ਤਯੋਂ ਹੂੰ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਬਿਸਾਲਾ।–ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਕਿਸ ਕਾਲਾ ?॥੩੯॥ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰ।ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਬਡ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਸੱਯਦ ਜਾਨੀ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤੀ ਠਾਨੀ'॥੪੦॥ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ'–ਜੇ ਕਰਿ ਦਿਢ ਹਠ ਐਸੇ ਗਹਯੋ।ਤੌ ਅਬਿ ਜਾਇ ਡੁਬਹੁ ਦਰਿਆਉ–।ਹਮ ਢਿਗ ਤੇ ਤਿਹ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਉ' ॥੪੧॥ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਤਿਹ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਮ ਫੁਰਮਾਵਾ'। ਜਾਨੀ ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਅਸ ਬਚ ਕੋ। 'ਕਹਿਓ ਅਹੈ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤਿ ਸਚੁ ਕੋ'॥੪੨॥ਦੌਰਯੋ ਜਾਇ ਨਦੀਮਹਿਂ ਪਰਯੋ।ਤੂਰਨ ਸਿਖਗੁਰੂ ਪਠਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਡੁਬਤਿ ਜਾਨੀ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਾ।ਆਨਿ ਬਿਠਾਇ ਦੀਨਿ ਥਲ ਤਾਸਾ[9] ॥ ੪੩॥ ਬਹੁਰ ਸਿੱਖਨ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਸਪਾਰਸ਼। 'ਤੁਮਰੀ

---

[1]ਕੰਧ। [2](ਕੋਈ) ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਨਾ ਦਿੱਸੇ ਸੁ। [3]ਨਾਮ ਹੈ ਸੱਯਦ ਦਾ। [4]ਪਿਆਰ ਬਿਨਾ [ਫਾ:, ਜਾਨਾਂ=ਪਿਆਰਾ।]। [5]ਛਿਨ ਮਾਤ੍ਰ। [6]ਮਸਤ। [7](ਬਾਹਰਲੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਨਾਂ (ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ। [8]ਅੰਦਰ ਦਾ ਦੁਖ। [9]ਤਿਸੇ ਹੀ ਥਾਂ।

ਆਗ੍ਯਾ ਮਹਿਂ ਬਿਨ ਆਰਸ[੧]। ਉਠੈ ਨਹੀਂ ਤਿਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਜੇ ਹੈ।ਨਾਤੁਰ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪੈ ਹੈ' ॥ ੪੪ ॥ ਕਸ੍ਯੋ ਕਸੌਟੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਦੇਖਾ। ਜਾਨੀ ਜਾਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਖਾ[੨]। ਪੁਨ ਕਹਿ ਪਠ੍ਯੋ 'ਰਿੱਧ ਸਿੱਧ ਲੇਹੁ। ਜਿਮ ਚਾਹਹੁ ਤਿਮ ਕਿਸ ਕਰਿ ਦੇਹੂ[੩]' ॥ ੪੫ ॥ ਕਹਿ ਜਾਨੀ 'ਇਕ ਜਾਨਾ[੪] ਬਿਨਾਂ। ਅਪਰ ਨ ਜਾਨੋਂ ਕੁਛ ਹੁਇ ਘਨਾ'। ਜਬਿ ਇਨ ਕੋ ਭੀ ਤ੍ਯਾਗ ਬਖਾਨਾ। ਦਰਸ਼ਨਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾਨਾ॥੪੬॥ਤਬਿ ਜਾਨੀ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇਵ। ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪੰਥ ਬਤਾਇਵ। ਸੁਨਤਿ ਸਮਾਧਹੁ ਪਰਮਾਨੰਦ। ਪਰ੍ਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਕਰ ਜੁਗ ਬੰਦਿ॥੪੭॥ਤਬਿ ਅੰਤਰ ਗਤਿ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ। ਮਿਟ ਗਈ ਬ੍ਯਾਧ ਰੁ ਆਧਿ ਉਪਾਧਿ। ਤਬਿ ਖ੍ਵਾਜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੁਲਵਾਯੋ। ਦੋਨਹੁਂ ਪ੍ਰਤਿ ਅਸ ਹੁਕਮ ਅਲਾਯੋ ॥ ੪੮ ॥ 'ਪੂਰੀ ਪਰੀ ਤੁਮਾਰੀ ਸੇਵਾ। ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਲੇ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਅਬਿ ਕਿਸ ਥਲ ਹੁਇ ਰਹੋ ਇਕੰਤ। ਜਿਸ ਰਹਿਨੀ ਮਹਿਂ ਸੰਤ ਮਹੰਤ'॥੪੯॥ਮਾਨ੍ਯੋ ਬਾਕ 'ਕਰਹਿਂ ਹਮ ਐਸੇ'। ਰਹੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਪੂਰਬ ਜੈਸੇ। ਟਹਿਲ ਕਰਹਿਂ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ। ਚਰਨ ਸਪਰਸਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਥ ॥ ੫੦ ॥ ਬੇਪਰਵਾਹ ਮਗਨ ਮਨ ਰਹੈਂ। ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਧਾ ਕੋ ਉਰ ਨਿਰਬਹੈਂ।ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਸੁ ਜਥਾ ਉਠਾਇ। ਨੰਦ-ਲਾਲ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਆਇ[੫] ॥ ੫੧ ॥ ਦੋਇਨ ਅਪਨਾ ਚੇਲਾ ਕੀਨਸਿ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪੰਥ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਦੀਨਸਿ। ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਤਾਈਂ। 'ਸੇਵਾ ਕੀਜਹਿ ਗੁਰੁ ਗੋਸਾਈਂ'॥੫੨॥ਨਿਜ ਬਦਲੇ ਮਹਿਂ ਸੇਵਾ ਹੇਤੁ। ਛੋਰ੍ਯੋ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਕੇਤ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਕਰਹਿ ਘਾਲਨਾ ਘਾਲਾ॥ ੫੩ ॥ ਸੁੰਦਰ ਤਿਹ ਸਰੂਪ ਗੁਰੁ ਹੇਰਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗ ਘਨੇਰਾ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ 'ਸੋਹਿਣਾ'ਨਾਮ।ਤਿਸ ਕੋ ਭਾਖਤਿ ਭੇ ਸੁਖ ਧਾਮ ॥ ੫੪ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਭਿ ਮਹੀਆ। ਨਾਮ ਸੋਹਿਣਾ ਜਿਸ ਕਿਸ ਕਹੀਆ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਸੇਵੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ।ਮਨ ਧਾਵਤਿ ਪਾਯਹੁ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਖ੍ਵਾਜੇ ਅਤੇ ਜਾਨੀ ਸੱਯਦ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

[੧]ਬਿਨਾਂ ਆਲਸ। [੨]ਜਾਨੀ ਦਾ ਜਾਣਿਆਂ ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰੇਮ। [੩]ਰਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਲੈ ਲੋ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ) ਜੋ ਜਿਸਨੂੰ ਚਾਹੋਂ ਸੋ ਕਰ ਦੇਵੇਂਗਾ। [੪]ਪਿਆਰੇ। [੫]ਜਯੋਂ ਹੀ ਕਿ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਇਆ, (ਕਿ ਕੋਈ ਅਪਣੇ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਛੋਡ ਕੇ ਤੁਰੀਏ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਇਕ) ਨੰਦ ਲਾਲ ਨਾਮੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ।

੪੯. [ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਆਦਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਸੁਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਰਤਿ ਦਾਸ ਕੱਲਯਾਨ । ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ, ਉਡਗਨ ਚੰਦ ਸਮਾਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ । ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਵਹਿਂ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਆਨੰਦ ਧਾਰਾ । ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢੇ ਸਮੁਖ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਬਖਾਨਾ । 'ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਮ ਬੈਸ ਮਹਾਨਾ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕੀਨੀ ਸੇਵਾ।ਸੇਵੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੩ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਅਪਰ ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ । ਕਰੀ ਨਿਹਾਰਨਿ ਦੁਰਮਤਿ ਦਰਨੀ[1] । ਜਥਾ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੀਏ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ । ਬਾਕ ਅਮੋਲ ਮਨੋ ਮਨਿ ਮਾਨਕ[2] ॥ ੪ ॥ ਭੁਕਤਿ ਮੁਕਤਿ ਸਭਿ ਹਾਜ਼ਰ ਜਿਨ ਕੇ । ਕਰੇ ਕਰਮ ਹੇਰੇ ਤੁਮ ਤਿਨ ਕੇ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਅਮਰ ਗੁਸਾਈਂ । ਸਭਿ ਲੀਲਾ ਜਿਮ ਕੀਨਿ ਸੁਹਾਈ ॥ ੫ ॥ ਸੁਖਦ ਕਰੀ ਜਸ ਤੀਨਹੁ[3] ਕਰਨੀ । ਹਮਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਤਿਮ ਦੁਖ ਹਰਨੀ । ਸੁਨੀ ਅਪਰ ਨੇ ਕਿਸ ਤੇ ਕਾਨ[4] । ਤੁਮ ਬਿਦਮਾਨ ਬਿਲੋਕਨਿ ਠਾਨਿ[5]॥੬॥ਅਹੋ ਪੁਰਾਤਨ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ । ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਸ਼ਰਧਾ ਮਨ ਭੀਨਾ' । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨੇ । ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੁੱਢਾ ਬਚ ਭਨੇ ॥ 7 ॥ 'ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨੋ । ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਨਾਂਹਿ ਨ ਛਾਨੋ[6] । ਤੁਮ ਸੂਰਜ ਮੈਂ ਦੀਪ ਸਮਾਨੋ । ਕਹਾ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਖਾਨੋ ॥ ੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਮਹਦ ਮਹਾਨੋ । ਮਮ ਮਤਿ ਲਘੁ ਕੈਸੇ ਤਿਸ ਜਾਨੋ । ਕਿਮ ਸੁਕਤਾ ਤੇ ਸਿੰਧੁ ਉਲੀਚੋ[7] । ਕਿਮ ਕਰਿ ਛਾਦੌਂ ਭਾਨੁ ਮਰੀਚੋ[8] ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਹਮ ਜਾਨੈਂ।ਜਿਮ ਤੁਮ ਭਾਖਹੁ ਤਥਾ ਪਛਾਨੈਂ । ਸਭਿ ਕਿਛ ਹਮਰੇ ਗਯਾਤ ਜਦਾਪੀ[9]।ਸੁਨਯੋ ਚਹੈਂ ਤੁਵ ਬਦਨ[10]ਤਦਾਪੀ ॥ ੧੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਿਤ ਸਨਮੁਖ ਰਹਯੋ।ਕਰਨੀ ਜੁਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਸੁ ਲਹਯੋ।ਯਾਂ ਤੇ ਸਭਿ ਹੂ ਬਰਨਨ ਕਰੀਐ । ਹਮਰੇ ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੀਐ' ॥ ੧੧॥ ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਪਰਮ ਸਿਆਨਾ । ਲਗਯੋ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਧਯਾਨਾ।–ਕੋ ਕੋ ਜੁਗਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਹੌਂ । ਮੈਂ ਅਜਾਨ ਗਤਿ ਸਭਿ ਕਿਮ ਲਹੌਂ–॥ ੧੨ ॥ ਇਮ

[1]ਦੁਰਮਤ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ। [2]ਮਨ ਦੇ ਰਤਨ । (ਅ) ਮਣੀ ਤੇ ਮਾਣਕ । [3]ਜਿਵੇਂ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ) ਨੇ। [4]ਹੋਰ ਤਾਂ (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। [5]ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ੍ਯ ਵੇਖੀ ਹੈ । [6]ਛਿਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। [7]ਸਿਪੀ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੀਕੂੰ ਖ਼ੱਟਿਆ ਜਾਵੇ। [ਉਲੀਚਨਾ=ਖ਼ੱਟਣਾ]। [8]ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਢੱਕੀਆਂ ਜਾਣ । [9]ਭਾਵੇਂ । [10]ਮੂੰਹ ਤੋਂ ।

ਚਿਤਵਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਤਿ ਮਥਾ[1]। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਅਦਭੁਤ ਕਥਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ!' ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥੧੩॥ 'ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ। ਸੁਭਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਕਰਨੀ ਸਾਰ। ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਅਜ਼ਮਤ ਬਿਦਤਾਈ। ਸਗਰੇ ਜਗ ਮਹਿ ਮਹਿਮਾ ਛਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਮਤਿਮੰਦਨਿ ਕੋ ਪੰਥ ਬਤਾਯੋ। ਸੰਤਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ। ਮੀਰ,ਪੀਰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸਾਰੇ।ਪਰੇ ਸ਼ਰਨ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੇ॥੧੫॥ਜੋਗੀ,ਸਿੱਧ,ਨਾਥ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ਤਪੀ, ਦਿਗੰਬਰ[2], ਜੇ ਪਟਧਾਰੀ[3]। ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਆਦਿਕ ਕੋ ਗਨੈ। ਸਾਧ ਬੇਖ ਬਡ ਲਘੁ ਜੇ ਘਨੇ ॥ ੧੬ ॥ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿੰ ਤਿਨ ਕੋ ਬਡ ਮਾਨੇ। ਗੁਰੂ ਸਕਲ ਜਗ ਨੇ ਕਰਿ ਜਾਨੇ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿੰ ਬਧਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪੇ। ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ ਸਿੱਖ ਨਿਜ ਥਾਪੇ ॥ ੧੭ ॥ ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਸਤਿ-ਨਾਮ ਬਟੋਰਾ। ਜਿਸਹਿ ਅਹੰ ਮਮ ਲਗੈ ਨ ਚੋਰਾ[4]। ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੇ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰੇ। ਭਰਿ ਸਤਿਨਾਮ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸਾਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਸੌਂਪਨਿ ਕਰੇ।ਨਿਖੁਟਹਿਂ ਜੋ ਨ[5], ਰਹੈਂ ਸਦ ਭਰੇ।ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਖਰਚੇ ਬ੍ਰਿਧਤਾ ਲਹੈਂ[6]। ਦਾਰਿਦ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਦਹੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਦੁਤੀਏ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਲੀਨਸਿ। ਰਾਖੇ ਗੁਹਜ ਬਿਦਤਿ ਨਹਿਂ ਕੀਨਸਿ। ਕਿਸ ਕੋ ਹਿਤ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਦਿਖਰਾਏ*। ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂ ਸੁਨਾਏ ॥੨੦॥ ਪਲ ਪਲ ਬਧਹਿ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕਾਈ। ਅਤਿ ਅਪਾਰ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ।ਭਾਉ ਦਿਖਾਇ ਪਰਮ ਅਵਧੂਤ। ਨਿਰਵਿਕਲਪ[7] ਨਿਰਲੰਬ[8], ਸ ਪੂਤ[9] ॥ ੨੧ ॥ ਸਿੱਧਿ, ਸ਼ਕਤਿ ਨਹਿਂ ਬਿਦਤਨਿ ਪਾਵੈ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਨਿਮਗਨ ਬਿਹਾਵੈ। ਅੰਤਰ ਗਤੀ ਅਖੰਡ ਸਮਾਧਿ। ਇਕ ਰਸ ਪੁੰਨ ਨ ਪਾਪ ਬਯਾਧਿ ॥ ੨੨ ॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਗਤਿ ਅਸ ਦਿਖਰਾਈ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਨ ਕਿਸ ਹੂੰ ਪਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਬ੍ਰਿਨਾ ਨ ਆਨ[10]।ਸੁਨੀ ਨ ਹੇਰੀ ਕਿਤਹੁੰ ਜਹਾਨ ॥ ੨੩ ॥ ਅਮਰ-ਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਸਕਲ ਖਜ਼ਾਨੋ ਤਿਨ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ। ਜਿਨ ਗੁਨ ਅੰਤ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਨਹੁੰ ਨਵੀਨ ਜੁਗਤਿ ਬਿਦਤਾਈ। ਆਏ ਸ਼ਰਨ ਜਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ੇ ਸਭਿ ਕੋ ਨਾਮ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਨੌਂ ਨਿਧਿ, ਰਿਧਿ, ਸਿਧਿ ਦੀਨਿ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸੋ

---

[1]ਬੁੱਧਿ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। [2]ਨਾਂਗੇ ਜੈਨੀ। [3]ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ। [4]ਹੰਕਾਰ ਮਮਤਾ ਆਦਿ ਚੋਰ। [5]ਮੁਕਦੇ ਨਹੀਂ। [6]ਖਰਚਣ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਹਨ। [7]ਕਲਪਨਾ ਰਹਿਤ। [8]ਆਸਰਾ ਰਹਿਤਾ। [9]ਸਹਿਤ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। [10]ਹੋਰ ਥਾਂ। *ਪਾ:-ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਏ।

ਹਰਿ ਧਨ ਦੁਹੂ ਹਾਥ ਲੁਟਾਯੋ।ਜੋ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਸਭਿ ਨੇ ਪਾਯੋ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਬਿਦਿਸ਼ਿਨਿ ਮਹਿਂ ਪਸਰਾਯੋ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਜਪਾਯੋ ॥੨੬॥ ਗੁਰ ਸਮ ਦਾਤਾ ਕਹੂ ਨ ਅਹੇ। ਬਡਭਾਗੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਲਹੇ। ਜਿਨ ਸੇਵੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਨਿਹਕਾਮ। ਤਿਸ ਨੇ ਲਯੋ ਨਕਦ ਹਰਿਨਾਮ ॥ ੨੭ ॥ ਜਿਨ ਸਕਾਮ ਗੁਰ ਸੇਵਨਿ ਕੀਨਾ। ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਹਤ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨਾ।[1]ਇਕ ਕਰ ਭਯੋ 'ਭੁਗਤਿ'ਗੁਰ ਸੇਵਾ। ਦੁਤਿਯ ਹਾਥ'ਕਰੁਨਾ'ਗੁਰਦੇਵਾ[1]॥ ੨੮ ॥ ਇਨ ਦੁਉ ਹਾਥਨਿ[2] ਨਾਮ ਖਜਾਨਾ।ਪ੍ਰਗਟ ਲੁਟਾਯਹੁ ਸਭਿ ਜਗ ਜਾਨਾ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਅਸ ਲੀਲਾ। ਬਖ਼ਸ਼ਤਿ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਅਧਿਕ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ॥ ੨੯ ॥ ਤਬਿ ਮੈਂ ਦੇਖੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧ੍ਯਾਨਾ।ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਨਾਮ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਰੰਚਕ ਹਰਿ ਧਨ ਘਟਸੈ ਨ ਕੋਈ। ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਅਵਿਲੋਕੀ ਸੋਈ ॥ ੩੦ ॥ ਬਧਸੈ ਅਨੰਤ ਗੁਨਾ ਭੰਡਾਰਾ। ਜਿਸ ਨਿਸਤਾਰੇ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ। ਪਿਖਿ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਨਿਜ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਤਬਿ ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਹੋਇ ਅਗਾਰੀ। ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸਤੁਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਬੱਖਸ਼ਾਤਾ।ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡ ਦਾਤਾ ॥ ੩੨ ॥ ਸਮ ਪਾਰਸ ਕੀ ਪਰਸਤਿ ਰਹੇ। ਨਰ ਲੋਹਾ ਕੰਚਨਤਾ ਗਹੇ[3]।ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਸਮ ਜਗ ਥਿਰੇ।ਨਰ ਤਰੁਵਰ ਸ੍ਰੀ ਖੰਡ[4] ਸਭਿ ਕਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਗੰਗਾ ਜਲ ਪਾਵਨ ਸਮ ਹੋਏ। ਆਇ ਅਪਾਵਨ ਭੀ ਮਿਲਿ ਕੋਏ[5]। ਇਕ ਸਮ ਸੋ ਸਗਰੇ ਕਰਿ ਦਏ। ਮੋਖ ਉਚਿਤ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਕਿਏ ॥੩੪॥ ਜਿਮ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਹਿਂ ਜਲ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਤਿਨ ਸਰੂਪ ਸੋ ਅਪਨਿ ਬਨਾਯੋ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਚਲਿਤ ਤੁਮਾਰੇ। ਅਨ ਗਨ ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਉਧਾਰੇ'॥੩੫॥ ਕਹਤਿ ਬਿੱਧ'ਮੈਂ ਐਸੇ ਦੇਖੇ। ਤੀਨ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਕਰਮ ਵਿਸ਼ੇਖੇ। ਅਪਰ ਬਾਤ ਕਹਾ ਬਰਨਨ ਕਰੌਂ। ਸਭਿ ਕਹਿਬੇ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਧਰੌਂ ॥੩੬॥ ਤੁਮ ਸੁਬੱਗ ਕੁਛ ਨਾਹਿਨ ਛਾਨੋ[6]। ਜੋ ਜੋ ਕੀਨਿ ਆਪ ਹੀ ਜਾਨੋ'। ਸੁਨਿ

---

[1]ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ, ਸੋ ਇਕ ਹੱਥ ਤਾਂ ਗੁਰਸੇਵਾ 'ਭਗਤੀ' ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹੱਥ ਨਾਮ ਆਦਿ ਸੱਚੇ ਧਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਹੱਥ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਵ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਰੂਪ ਹੋਰਿਹਾ ਹੈ। [2]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਹਾਂ ਹਥਾਂ ਨਾਲ,.....। [3]ਭਾਵ—(ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨਰਾਂ ਰੂਪੀ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਪਾਰਸ ਸਮ ਛੂੰਹਦੇ ਰਹੇ (ਉਹ ਨਰ) ਸੋਨਾ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। [4]ਚੰਦਨ। [5]ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਦੀ ਨਾਲੇ ਮੈਲੇ ਕਚੈਲੇ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਗੰਗਾ ਹੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਤੇ ਉਹੋ ਸਤਿਕਾਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [6]ਕੁਛ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ)।

ਬਿ੍ਧ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਨਿਜ ਸਮਾਧਿ ਮਹਿਂ ਥਿਰੇ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੭ ॥ ਅਚਲ ਸਰੀਰ ਸਕਲ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਕੋ ਨ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ। ਰਹੇ ਨਿਮਗਨ ਜਾਮ, ਪੁਨ ਜਾਗੇ। ਬਹੁਰ ਬਿ੍ਧ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੇ ॥ ੩੮ ॥ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ' ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਹੁਂ ਉਚਾਰਾ। 'ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਮ ਸਿੱਖ ਉਦਾਰਾ। ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਨਿਤ ਬਹੁ ਪਯਾਰੋ। ਤੋ ਸਮ ਸਿੱਖੀ ਅਪਰ ਨ ਧਾਰੋ[1] ॥੩੯॥ ਅਦਭੁਤ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਹਮਰੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ਬਡ ਦੀਨਿ। ਐਸੀ ਗਾਥਾ ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਭੇਵ ਪਛਾਨੋਂ ॥ ੪੦ ॥ ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਹਮ ਬੂਝ ਸੁ ਲੀਨੋ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਮ ਭਾਖਨਿ ਕੀਨੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸਿੱਖ ਹਰਖਾਏ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਬਿ੍ਧ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਏ॥ ੪੧ ॥ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਲੀਨਿ। ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸਾ। ਸੰਤ ਉਧਾਰਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ੪੨ ॥ ਬੀਰ, ਅਰਿੰਦਮ[2], ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਅਚਲ ਬਲੀ, ਭੁਜ ਭਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਧਨੁਖ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਧਰਿ ਹਾਥ। ਸਰਪ ਸਮਾਨ ਬਾਨ ਖਰ ਸਾਥ॥੪੩॥ ਹਤਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਗਨ ਅਰਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਬਚੇ ਸੁ ਰਣ ਤਜਿ ਭਾਜਹਿ ਜੋਈ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਰਾਖਹਿਂ ਗੋਈ[3]।ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿੱਤ ਨਰ ਅਨੁਹਰ[4]ਹੋਈ ॥੪੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸਿ 'ਭਾਈ ਬਿ੍ਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਊਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਬਾਬਾ ਵਿਦਾ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਸੰਗਤ । ਬਾਜ ਬਟੇਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਹੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਬਿ੍ਧ ਸਾਹਿਬ ਬਡ ਧੀਰ। ਬਿ੍ੱਧ ਅਵਸਥਾ ਪਰਮ ਭੀ[5] ਨਿਰਬਲ ਭਯੋ ਸਰੀਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਖ੍ਯੋ ਚਲਨਿ ਚਿਤ ਅਪਨਿ ਸਥਾਨੀ। ਤਜਨਿ ਸਰੀਰ ਦਸ਼ਾ ਨਿਯਰਾਨੀ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਸਿਖ ਹੋਯੋ।ਖਸ਼ਟਮ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰ ਜੋਯੋ ॥੨॥ ਖ਼ਸ਼ਟ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਚਲਿਤ ਨਿਹਾਰੇ। ਰਹਯੋ ਸਮੀਪੀ ਗਯਾਨ ਉਦਾਰੇ । ਜਿਸ ਕੇ ਕਰ ਤੇ ਨਿਕਸਹਿ ਟੀਕਾ[6]। ਸੋ ਗੁਰ ਬਨਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋ ਟੀਕਾ[7] ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਆਨ ਨ[8]। ਫੁਰਹਿ ਬਾਕ ਜਿਮ ਨਿਕਸਹਿ ਆਨਨ[9]। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਬਿਨਾਂ ਭਨੇ ਸਭਿ ਕੀ ਤੁਮ ਜਾਨੀ ॥ ੪ ॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਗਮਨ ਚਹੋਂ ਨਿਜ ਨਗਰੀ। ਬੀਤ ਗਈ ਆਵਰਦਾ[10] ਸਗਰੀ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ!ਇਕ ਬਰ ਅਬਿ ਦੀਜੈ।ਮੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਕੋ

[1]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਧਾਰੀ। [2]ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ਕ (ਤੇ)। [3]ਗੁਪਤ। [4]ਮਨੁਖ ਸਮਾਨ। [5]ਬਹੁਤੀ ਹੋਈ। [6]ਤਿਲਕ। [7]ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣ। [8]ਹੋਰ ਨਹੀਂ । [9]ਮੂੰਹੋਂ ਜਿਵੇਂ ਨਿਕਲੇ। [10]ਆਯੂ!

ਸਫਲੀਜੈ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਅਦੇਯ ਹਮ ਜਾਨਾ।ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਜੇਤਿਕ ਹੈ ਮੇਰੋ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਨਿਤ ਹੇਰੋ॥ ੬ ॥ ਮੋਕਹੁ ਸੇਵਕ ਅਪਨਿ ਪਛਾਨਹੁ । ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਤਿਮ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਹੁ'। ਸੁਨਤਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਨੇ ਕਿਯ ਬਡਿਆਈ। 'ਇਹੀ ਰੀਤਿ ਰਾਵਰਿ ਬਨਿ ਆਈ ॥੭॥ ਅਬਿ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਸਨਾਤਨ ਅਹੈ[1]। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸੰਤ ਸਭਿ ਕਹੈਂ। ਜਨ ਕੀ ਅਪਨੇ ਤੇ ਅਧਿਕਾਈ[2]। ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ,ਸਭਿ ਲਖਿ ਪਾਈ ॥ ੮ ॥ ਅਪਨੋ ਪ੍ਰਨ ਰਨ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਕਾਚਾ। ਭੀਖਮ ਕੌ ਨਿਰਬਾਹਯੋ ਸਾਚਾ[3]*। ਇੱਤ੍ਰਯਾਦਿਕ ਕੇਤਿਕ ਥਲ ਭਨੀਯਹਿ। ਅੰਤ ਨ ਪਾਇ ਸਕਹਿ ਜੇ ਗਨੀਅਹਿ॥ ੯ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਹਿਂ ਬਸਹੁ ਗੁਸਾਈਂ। ਸਥਿਰ ਸੁਮੇਰ ਸਮਾਨ ਸਦਾਈ। ਜਬਿ ਮੇਰੋ ਕਬਿ ਆਇ ਸੰਦੇਸਾ। ਸੁਨਹੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਅਸ਼ੇਸ਼॥੧੦॥ਤਬਿ ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ।ਇਹ ਬਿਨਤੀ ਮੇਰੀ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ'। 'ਇਮ ਹੀ ਹੋਇ' ਕਹਯੋ ਗੁਰ ਜਬੈ। ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਤਬੈ॥੧੧॥ਜੋਧ,ਅਜਿੱਤਾ,ਜੀਵਾ ਤੀਨ। ਤਿਨਹੂੰ ਗੁਰੁ ਕੌ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਚਾਰੋਂ ਚਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੋ ਪਾਇ। ਸਿਮਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖਦਾਇ॥ ੧੨ ॥ ਲਖਿ ਕੈ ਰੁਖ ਗੁਰ ਕੌ ਗੁਰਦਾਸ।ਕਰਯੋ ਬਾਸ ਸੁਖਰਾਸਹਿ ਪਾਸ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੌ ਬਿਦਾ ਕਰਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਘਨੇਰੇ॥ ੧੩ ॥ ਗਏ ਦੂਰ ਲਗਿ ਬ੍ਰਿਧ ਥਿਰ ਹੋਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਇਨ ਆਵਤਿ ਜੋਯੋ। ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬੰਦਨ ਭਲੇ। ਗੁਰ ਕੋ ਮੋਰਿ ਅਗਾਰੀ ਚਲੇ ॥ ੧੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਮਦਾਸ ਕੇ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਸਦਨ ਸਦਾਇ। ਤਹਿਂ ਕੋ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਗੁਨ ਭਨਿ ਸਮੁਦਾਇ॥੧੫॥ ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਾਜੈਂ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੇ ਬਿਰਾਜੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਆਵੈ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈ ॥ ੧੬॥ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ ਸਿਧਾਰੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰੇ।

[1]ਹਣ ਕੋਈ (ਨਵੀਂ) ਨਹੀਂ, ਪੁਰਾਤਨ (ਰੀਤ) ਹੈ। [2]ਦਾਸ ਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਅਧਿਕਤਾ। [3]ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮੇ ਦਾ (ਵਾਕ) ਸੱਚਾ ਨਿਬਾਹ ਦਿੱਤਾ।

*ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਿ ਮੈਂ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਪਕੜਾਂਗਾ, ਭੀਸ਼ਮ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਕੜਾਵਾਂਗਾ ਉਸ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਅੰਤ ਅਰਜਨ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਹਿਤ ਪਹੀਆ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ॥

ਇਕ ਆਵਤਿ ਇਕ ਜਾਤਿ ਸਦਨਕੋ।ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਸਾਰਦ ਚੰਦ ਬਦਨ ਕੌ[1]॥
੧੭॥ਇਕ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਅਖੇਰ ਕਰਨਿ ਕੋ। ਲੇਕਰਿ ਜੁਰਰੇ ਬਾਜ ਨਰਨਿ
ਕੋ। ਚੀਤੇ ਸ੍ਵਾਨ ਸੰਗ ਬਹੁ ਲੀਨਿ। ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਬਡ ਬਿਚਰਨ ਕੀਨਿ॥
੧੮॥ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਗਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੁਰੰਗ। ਹਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਛੋਰਿ ਤੁਫੰਗ।
ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਬਿਹੰਗਨਿ ਸੂਕਰ ਘਨੇ। ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਹਨੇ॥੧੯॥
ਪੁਨ ਉਚੇ ਥਲ ਆਨਿ ਸੁਹਾਏ। ਨਾਮ ਦਮਦਮਾ ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਏ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੇ
ਚਲਿ ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਚਾਹ ਵਧਾਈ॥੨੦॥ ਏਕ ਸਿੱਖ
ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਮਤਿਵੰਤਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਤੁਰਨ ਲਲਚੰਤਾ। ਸੰਗਤਿ ਛੋਰਿ
ਬਿਪਾਸਾ ਪਾਸੀ। ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਗਯੋ ਜਹਾਂ ਸੁਖਰਾਸੀ॥ ੨੧॥ ਆਮਿਖ ਮਦ[2]
ਨਹਿਂ ਅੰਗੀਕਾਰੇ। ਧਰਹਿ ਸੁਮਤਿ ਪਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰਹਿ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਹੂੰਚਯੋ ਧਰੀ
ਉਪਾਯਨ।ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਕਮਲ ਸੇ ਪਾਇਨ॥੨੨॥ਤਬਿ ਗੁਰ ਕੇ ਕਰ ਬਾਜ
ਬਡੇਰਾ। ਦੁਤਿਯ ਹਾਥ ਸੋਂ ਗਹੇ ਬਟੇਰਾ। ਆਮਿਖ ਤਹਾਂ ਖੁਵਾਵਨਿ ਕਰੇ।
ਦੋਨਹੁ ਕਰ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸੋਂ ਭਰੇ॥੨੩॥ ਹੇਰਤਿ ਸਿਖ ਨੇ ਤਰਕ ਬਿਚਾਰੀ।
–ਗਾਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਭਾਰੀ। ਦਯਾ ਬਿਹੀਨ ਕਰਤਿ ਇਹ ਕਾਜਾ। ਜਿਨ
ਕੋ ਨਾਮ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ॥੨੪॥ ਕਾਸ਼ੀ ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੂਰ ਘਨੇਰੇ। ਆਏ
ਇਹਾਂ ਰੀਤਿ ਅਸ ਹੇਰੇ–। ਇਮ ਗਿਨਤੀ ਮਨ ਗਿਨਤਿ ਮਹਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ
ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਭਿ ਜਾਨੀ॥ ੨੫॥ 'ਕਹਾ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਬਹੁ
ਤਰਕਾ। ਭੇਵ ਨ ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਤੂੰ ਧੁਰਕਾ[3]'। ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਸ-
ਮਾਯਹੁ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਅਲਾਯਹੁ॥ ੨੬॥ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ!
ਆਪ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ। ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਨਹਿਂ ਛਾਨਹੁ। ਮੈਂ ਕਹਾ ਕਹੌਂ
ਨ ਸਮਰਥ ਕੋਈ। ਵਹਿਰ ਕ੍ਰਿਆ ਪਿਖਿ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਈ'॥ ੨੭॥ ਤਬਿ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਤਿਨ ਖਗ ਕੀ ਗਾਥਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਕੀ ਕਹਿ ਸਿਖ ਸਾਥਾ। 'ਹੁਤੋ
ਬਟੇਰਾ ਕੇਵਟ ਸਰਿਤਾ[4]। ਲੇਤਿ ਮਜੂਰੀ ਪਾਰ ਉਤਰਿਤਾ॥੨੮॥ ਚਤੁਰਥ
ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ[5]। ਹੁਤੋ ਬਾਜ ਇਹ ਸਿੱਖ ਸਰੀਰ। ਕਿਸ ਕਾਰਜ
ਕੋ ਜਬਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਚਲਿ ਮਾਰਗ ਇਸਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ॥ ੨੯॥ ਕਹਯੋ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ ਮੁੱਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ। [2]ਮਾਸ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ।
[3]ਆਦਿ ਦਾ, ਪਿਛਲਾ। [4]ਨਦੀ ਤੇ ਮਲਾਹ ਸੀ। [5]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ।

ਕਿ–ਮੋ ਕੋ ਪਾਰ ਉਤਾਰ। ਗੁਰ ਕੋ ਕਾਜ ਕਰਨ ਬਿਨ ਬਾਰ[1]–। ਚਢਿ ਬੈਠਯੋ ਤਰਨੀ[2] ਪਰ ਜਬੈ। ਸਰਿਤਾ ਬੀਚ ਚਲੀ ਤਰ ਤਬੈ ॥੩੦॥ ਸਭਿ ਤੇ ਲਈ ਮਜੂਰੀ ਜਾਚਿ। ਸਿਖ ਕੇ ਪਾਸ ਸੁ ਪੈਸੇ ਪਾਂਚ। ਸੋ ਸਭਿ ਦੇਇ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਲੀਨਿ।ਰਿਸ ਧਰਿ ਅਧਿਕ ਤਾੜਨਾ ਕੀਨਿ ॥੩੧॥–ਤੁਰਕ ਜੇਜੀਆ ਅਧਿਕ ਲਗਾਯਹੁ। ਇਨ ਤੇ ਚੌਗੁਨ ਦੇਹਿ ਤ ਜਾਯਹੁ–। ਸੁਨਿ ਸਿਖ, ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਬਹੁ ਕਹਯੋ।–ਅਬਿ ਮਮ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਰਹਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਕਾਰਜ ਗੁਰ ਕੇ ਉਲੰਘਨ ਪਾਰ। ਲੀਜੈ ਇਹ, ਨ ਕਰਹੁ ਤਕਰਾਰ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹਯੋ ਨ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ। ਲੀਨਿ ਉਠਾਇ ਗਹਯੋ ਦ੍ਰਿਢ ਪਾਨੀ[3] ॥੩੩ ॥ ਥਲ ਤੇ ਸਿਖ ਕੋ ਦੀਨਿ ਧਕੇਲਾ। ਹੁਇ ਨਿਰਦੈ ਸਲਿਤਾ ਮਹਿਂ ਮੇਲਾ[4]। ਸਹਤ ਕ੍ਰੋਧ ਸਿਖ ਚਾਹਤਿ ਐਸੇ।–ਆਮਿਖ ਕਾਟ ਖਾਉਂ ਇਸ ਜੈਸੇ ॥ ੩੪ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਅਦਬ ਨ ਕਰੁਨਾ[5] ਕੀਨਿ–। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਪ੍ਰਾਨਨ ਤਜਿ ਦੀਨਿ। ਸਿਖ ਨੇ ਦੇਹਿ ਬਾਜ ਕੇ ਪਾਯੋ।ਦੈਵ ਜੋਗ ਤੇ ਹਮ ਕਰ ਆਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਮਰਿ ਕੇਵਟ ਇਹ ਭਯੋ ਬਟੇਰਾ।ਲੇ ਪਲਟਾ ਅਬਿ ਪੂਰਬ ਕੇਰਾ। ਤਯਾਗ ਦੇਹਿਂਗੇ ਤਨ ਕੋ ਦੋਊ। ਜਨਮ ਧਰਨਿ ਅਨ ਕਾਜ ਨ ਕੋਊ' ॥ ੩੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿਤੇ ਦੋਨਹੁਂ ਤਨ ਤਯਾਗਾ। ਨਭ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੁਛ ਦੀਖਨਿ ਲਾਗਾ। ਗੁਰ ਕਰ ਲਗੇ ਸੁ ਆਇ ਬਿਮਾਨ। ਗਏ ਸੁਰਗ ਕੋ ਬਹੁ ਸੁਖ ਠਾਨਿ ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਸਿਖ ਨੇ ਬੂਝੇ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਕਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾ ਨਭ ਕੀ ਓਰ ?। ਇਨ ਕੇ ਮਰਤਿ ਤੁਰਤ ਹੀ ਭਯੋ।ਪਲਕ ਫੁਰਨ ਮਹਿਂ ਹਟਿ ਸਭਿ ਗਯੋ' ॥ ੩੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਸੁਰਗ ਇਹ ਗਏ। ਬਿਦਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਮਾਨਨ ਕਿਏ'। ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕੈ। ਗਯੋ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਚਲਿਤ ਨਿਹਰਿਕੈ ॥ ੩੯ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਮਿਲਯੋ ਤਬਿ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਦਯੋ ਸੁਨਾਇ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਕੋ ਤਬਿ ਹਰਖਾਏ। ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਏ ॥੪੦॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨੇ ਥਲ ਆਇ।ਬੈਠੇ ਬਡੋ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਇ। ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਨਿ ਲਾਗੇ।ਸੁਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਪਗ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥੪੧॥ ਜੋ ਜੋ ਸੰਗਤਿ ਲਯਾਇ ਅਕੋਰ। ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਆਏ ਗੁਰ ਓਰ। ਆਗੈ ਧਰਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮੁਦ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੪੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਹੇਰੈਂ। ਕੀਨਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰ

[1]ਬਿਨਾ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। [2]ਬੇੜੀ। [3]ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੱਥ ਨਾਲ। [4]ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। [5]ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਤੇ ਤਰਸ।

ਘਨੇਰੈਂ। ਸਭਿ ਕੋ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝ ਸਨਮਾਨੇ। ਬੈਠੇ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਠਾਨੇ॥ ੪੩॥ ਜੋ ਜੋ ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਗਾਥਾ। ਬੂਝਨ ਕਰੀ ਕਹੀ ਗੁਰ ਸਾਥਾ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਗਿ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਸੋਦਰ ਭੋਗ ਪਰ੍ਯੋ ਸੁਨਿ ਕਾਨ॥ ੪੪॥ ਗਏ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ ਫੇਰੇ। ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਗਮਨੀ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਦ੍ਯੋਸ ਬਸੇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ੈਂ। ਬਾਕ ਸੁਨਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਉਰ ਹਰਸ਼ੈਂ[1]॥ ੪੫॥ ਬਹੁਰੋ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗਏ। ਜਾਇ ਸੁਧਾਸਰ ਮੱਜਨ ਕਿਏ। ਅਪਰ ਤੀਰਥਨਿ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨੇ। ਮਨ ਭਾਵਤ ਕਰਿ ਸਦਨ ਪਯਾਨੇ॥ ੪੬॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ। ਰਹੈਂ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸੇਵਕ ਪਾਸ।ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਤਿ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਿੱਖੀ ਅਧਿਕ ਉਦੋਤਿ॥ ੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸੰਗਤਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੫੦॥

੫੧. [ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਆ। ਮੀਆਂ ਦੌਲਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਿੱਖ ਹੁਤੋ ਗੜ੍ਹੀਆ ਮਹਾਂ ਰਹਿ ਹਜੂਰ ਲਹਿ ਗ੍ਯਾਨ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੇਵਤਿ ਸਦਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ। ਸਿੱਖਨ ਚਕੋਰਨਿ ਕੋ ਨਿਤ ਚੰਦ। ਗੜ੍ਹੀਏ ਪ੍ਰਤਿ ਆਗ੍ਯਾ ਫੁਰਮਾਈ।'ਅਬਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਰੀ ਕਹੁ ਜਾਈ[2]॥੨॥ਤਹਿਂ ਕੀ ਕਾਰ ਸਕੇਲਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਲੇ ਆਵਹੁ ਇਤ, ਰਹਿ ਕਿਤ ਕਾਲਾ'। ਸੁਨਿ ਗੜ੍ਹੀਏ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ। ਮਾਨੀ ਆਗ੍ਯਾ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ॥ ੩॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੰਦ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਿਤ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਰਾਖੇ। ਰਸਨਾ ਸੱਤ੍ਯਨਾਮ ਕੋ ਭਾਖੇ॥੪॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਕੈ ਗੁਜਰਾਤ।ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ ਹੁਤੋ ਥੱਖ੍ਯਾਤ।ਬਸਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਤਿਨਹੁਂ ਸੁਨੀ 'ਗੜ੍ਹੀਆ ਪੁਰਿ ਆਇ'॥ ੫॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਇਕਠੀ ਹੁਇ ਕਰਿਕੈ। ਹਿਤ ਸਨਮਾਨ ਭਾਉ ਬਹੁ ਧਰਿ ਕੈ। ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਹੋਇ।ਮਨਹੁਂ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਇ॥੬॥ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਉਤਾਰੇ। ਤਾਤੇ ਜੋਲ ਤੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਸਿਹਜਾ ਤਬੈ ਡਸਾਇ। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਦਿਏ ਬਿਠਾਇ॥ ੭॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲੀਨਾ। ਅਪਰ ਸੇਵ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ ਕੀਨਾ। ਸ੍ਵਾਦਲ ਬਹੁ ਅਹਾਰ ਕਰਿ-ਵਾਏ। ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਆਛੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ॥ ੮॥ ਇਕ ਮੀਆਂ ਦੌਲਾ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਸਹਿਬ ਕੌ[3] ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੁ ਮਹਾਨ। ਸੰਤ ਸੰਗ ਕੀ ਨਿਤ ਅਭਿਲਾਖਾ।

[1]ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਜਾਕੇ। [3]ਰੱਬ ਦਾ।

ਮੌਲਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਕਾਂਖਾ ॥੯॥ ਗੜ੍ਹੀਏ ਕੌ ਆਵਨਿ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ ਬਹੁ ਮਿਲਿਬੇ ਆਯੋ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਸੰਤ ਕੇ ਲੱਛਨ। ਪਰ-ਉਪਕਾਰੀ ਸਦਾ ਬਿਚੱਛਨ ॥੧੦॥ ਦੇਖਯੋ ਜਾਇ ਨ ਦੁਖੀਆ ਕਬੈ। ਕਰਿ ਅਤਿ ਜਤਨ ਹਤੇ ਦੁਖ ਸਬੈ। ਮਨ ਤੇ, ਤਨ ਤੇ, ਧਨ ਤੇ ਸਦਾ॥ ਦੁਖ ਕੌ ਹਰਹਿ ਦੁਖੀ ਪਿਖਿ ਜਦਾ॥ ੧੧ ॥ ਰੰਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਜਬਿਹੂੰ ਲਹੈ। ਛੁਧਿਤ ਰੁ ਬਸਨ ਰਹਤਿ ਜੋ ਰਹੈ। ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੋ ਮਿਹਨਤੀ ਲਗਾਵੈ। ਢਹੇ ਕੂਪ ਕੇ ਪੁਲ ਬਨਵਾਵੈ ॥ ੧੨ ॥ ਬਿਖਮ ਪੰਥ ਕੋ ਸਮ ਕਰਵਾਵੈ[1]। ਮਾਰਗ ਪਰ ਤਰੁਵਰ ਲਗਵਾਵੈ। ਜਬਹਿ ਮਜੂਰੀ ਬਹੁ ਚਢਿ ਜਾਇ। ਜਾਚਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਰੰਕ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਅਵਿਨੀ ਕੋ ਖਨਿਕੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਦਰਬ ਨਿਕਾਸਹਿ ਤਹਾਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਥਾਜੋਗ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਦੈ ਕੈ। ਪ੍ਰਤਿ-ਪਾਲਤਿ ਇਮ ਰੰਕ ਦਿਖੇਕੈ॥ ੧੪ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਇ ਦੁਖੁ ਮਾਂਹਿ। ਸਭਿ ਮੀਆਂ ਦੌਲੇ ਢਿਗ ਜਾਹਿਂ। ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿਂ ਹੋਇ ਹਜ਼ੂਰੀ। ਕਰਹਿ ਮੁਰਾਦ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਪੂਰੀ॥੧੫॥ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਹੁਤੋ ਇਮ ਰੀਤਿ। ਸੰਤ ਪ੍ਰੀਤ ਨਿਤ ਚੀਤ ਸੁ, ਮੀਤ[2]!। ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਏ ਕੋ ਲਖਿ ਸੰਤ। ਆਯੋ ਮਿਲਨਿ ਹੇਤੁ ਹਿਤਵੰਤਿ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਜਬਿ ਦਿਖੇ ਪਰਸਪਰ। ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਉ ਸੁ ਰਹੇ ਹਰਖਿ ਭਰਿ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਭਰਿ ਅੰਕ ਮਿਲੇ ਹੈਂ। ਬੂਝਿ ਕੁਸ਼ਲ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਢੁਲੇ ਹੈਂ ॥੧੭॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮ ਕਹੈਂ। ਦੋਨੋ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਸੁ ਲਹੈਂ*। 'ਲਾਖਹੁੰ ਸੇਵਕ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ। ਜਿਹ ਬਡ ਭਾਗ ਸੁ ਮਿਲਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ' ॥ ੧੮ ॥ ਤਬਿ ਮੀਆਂ ਦੌਲਾ ਹਰਖਾਇ। ਸਹਤ ਬੇਨਤੀ ਬੈਨ ਅਲਾਇ।'ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜੀ ਕੀਨਿ ਜੁ ਬਾਨੀ।ਸੁਨਨਿ ਸੁਖਮਨੀ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨੀ ॥੧੯॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵੋ। ਕਹਿ ਗੁਰ ਬਾਕ ਰਿਦਾ ਹਰਖਾਵੋ। ਜਿਸ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਿਫਤ ਬਹੁ ਮੌਲਾ'। ਇਮ ਜਬਿ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿਕਹਿ ਦੌਲਾ॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਗੜ੍ਹੀਆ ਤਬਿਲਗਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਮੀਆਂ ਭਯੋ ਮਗਨ ਰਸ ਪਾਵਨ। ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਪੌਰੀ ਜੁਤਿ ਗਾਯੋ। ਪੁਨ ਰਹਾਉ ਕੋ ਪਾਠ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੨੧ ॥ 'ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ। ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੇ ਮਨਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮ'। ਸੁਨਿ ਦੌਲਾ ਮਨ ਭਯੋ ਅਨੰਦ। ਲਗਯੋ

[1]ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਰਾਹ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ। [2]ਹੇ ਮਿਤ੍ਰ! ਉਸਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸੰਤਾ ਦੀ ਸਦਾ ਪ੍ਰੀਤ ਸੀ। *ਪਾ:—ਮਹਿਮਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਹੁ ਲਹੈਂ।

ਬਿਚਾਰਨਿ ਅਰਥ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੨ ॥ ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਹਾਸਲ ਭ੍ਰਾ ਮਕ਼ਸੂਦ[1] ਹਮਾਰਾ। ਇਹ ਗੁਰ ਬਾਕ ਰਿਦੈ ਲਖਿ ਲੀਨਿ। ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਪੀਨ[2] ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਖ ਬਿਲੰਦ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਮੁ। ਬਿਨਾ ਸੰਤ ਨਹਿ ਪੂਰਨ ਕਾਮੁ। ਇਸ ਤੇ ਖ਼ਾਤਰ ਜਮਾ[3] ਹਮਾਰੀ। ਅਪਰ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਨਿਵਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਗੁਰਬਾਨੀ ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਬਾਨੀ। ਇਕ ਤੁਕ ਸੁਨੇ ਪਰਮ ਗਤਿ ਜਾਨੀ। ਤੁਕ ਰਹਾਉ ਕੀ ਦੋਇਨ ਮਾਂਹਿ। ਜੋਗ ਭੋਗ ਸਭਿ ਪਾਯੋ ਜਾਹਿ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੜ੍ਹੀਆ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹ੍ਯੋ ਬਿਹਸਿ 'ਦੌਲਾ ! ਤੁਮ ਧੰਨ'। ਇਮ ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਹਰਖੇ ਦੋਊ। ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਮਨ ਸੋਊ॥੨੬॥ਦਿਨ ਦੋਇਕ ਰਹਿ ਗੜ੍ਹੀਆ ਚਲ੍ਯੋ। ਤਬਹਿ ਆਨਿ ਪੁਨ ਦੌਲਾ ਮਿਲ੍ਯੋ। ਸਭਿ ਸੌਂ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਚਲਿ ਪਰ੍ਯੋ। ਮੀਆਂ ਨੇ ਧਾ ਕੇ ਸੰਗ ਕਰ੍ਯੋ[4] ॥੨੭॥ ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਪਹੁੰਚਾਵਨਿ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਜਸੁ ਬੂਝਤਿ ਸੁਨਤੋ ਭਯੋ। ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਕੇਤਿਕ ਚਾਲਾ॥ਦੇਖ੍ਯੋ ਸਿਕਤਾ[5], ਆਇ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥ ਟੂਟੀ ਪਨਹੀ[6] ਗੜ੍ਹੀਏ ਚਰਨ। ਬਾਰੁ ਪਰਹਿ ਧਰਹਿ ਜਬਿ ਧਰਨਿ[7]। ਜਬਹਿ ਉਠਾਵਹਿ ਉਝਹਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਜਾਨੁ ਲਗਿ[8] ਜੰਘਨ ਕੇ ਨਾਲੇ ॥ ੨੯ ॥ ਦੇਖਤਿ ਦੌਲੇ ਮਨ ਠਹਿਰਾਈ। –ਪਨਹੀ ਅਪਰ ਨ ਕਿਤਹੂੰ ਪਾਈ–। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸੰਗ ਸੁ ਜਾਇ। –ਬਿਨ ਧਨ ਤੇ ਇਹ ਅਸ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਕੋ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਗੜ੍ਹੀਏ ਕੋ ਦੇਵੋਂ। ਦੇ ਸੁਖ ਸੰਤ ਪੁੰਨ ਮੈਂ ਲੇਵੋਂ–। ਜੋ ਦੌਲੇ ਚਿਤ ਚਿਤਵਨ ਠਾਨੀ। ਸਭਿ ਗੜ੍ਹੀਏ ਤਤਛਿਨ ਪਹਿਚਾਨੀ॥੩੧॥–ਮੁਝ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੋ ਨਿਰਧਨ ਜਾਨਾ। ਸ਼ਕਤਿ ਹੀਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਪਹਿਚਾਨਾ। ਅਪਨੀ ਕਲਾ ਕੁਛਕ ਦਿਖਰਾਵੋਂ। ਤਬਿ ਇਸ ਕੀ ਸਭਿ ਸ਼ੰਕ ਮਿਟਾਵੋਂ–॥੩੨॥ ਤਬਿ ਠਾਂਢੇ ਹੁਇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਬਿਖੈ ਹੇਮ ਛਿਤ ਸਾਰੀ। ਸਭਿ ਸਿਕਤਾ ਭੀ ਕੰਚਨ ਕਿਨਕੇ। ਬਡੇ ਰੋਰ ਸਮ ਦਿਪਹਿਂ ਰਤਨ ਕੇ ॥ ੩੩ ॥ ਦੌਲੇ ਪੀਰ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸਿਧਿ ਕੋ। ਜਾਨਤਿ ਭ੍ਯਾ–ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ। ਲਛਮੀ ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਇਸ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ, ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਪਾਹੀ ॥ ੩੪ ॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਉਰ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਅਤਿ ਤ੍ਯਾਗੀ,ਨਾਂਹਿਨ ਹਿਤਕਾਰੀ[9]–। ਹਾਥ

[1]ਪ੍ਰਯੋਜਨ। [2]ਭਾਰੀ। [3]ਤਸੱਲੀ। [4]ਭਾਵ ਗੜ੍ਹੀਏ ਦੇ ਨਾਲ ਗਿਆ। [5]ਰੇਤ। [6]ਜੁੱਤੀ। [7]ਰੇਤਾ (ਜੁੱਤੀ ਵਿਚ) ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ (ਪੈਰ ਧਰਤੀ ਤੇ) ਧਰਦਾ ਹੈ। [8]ਗੋਡੇ ਤੱਕ। [9](ਮਾਇਆ ਦਾ) ਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ।

ਜੋਰਿ ਕਦਮਨਿ ਪਰ ਪਰਯੋ। ਰਹਿਨੀ ਦੇਖਿ ਸੁਜਸੁ ਬਹੁ ਕਰਯੋ॥੩੫॥'ਧੰਨ ਤੁਮਹਿ ਗੁਰ ਧੰਨ ਤੁਮਾਰੋ। ਇਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਰਿਦੇ ਸਹਾਰੋ'। ਗੜ੍ਹੀਏ ਕਹਯੋ 'ਨ ਗੁਰ ਘਰ ਕਮੀ[1]। ਬਲ ਦੀਰਘ ਤੇ ਹੋਵਤਿ ਛਮੀ[2]'॥੩੬॥ਇਮ ਕਹਿ ਦੌਲੇ ਤੇ ਹੁਇ ਬਿਦਾ। ਮਗ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪਯਾਨਯੋ ਤਦਾ। ਜਬਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਆਈ। ਕਰੇ ਭਾਉ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈ॥ ੩੭॥ ਪਦ ਰਜ ਸੋਂ ਮਖ ਪਰ ਕਰ ਫਿਰਯੋ[3]।ਲਯੋ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਸਿਰ ਧਰਯੋ।ਪਢਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਉਰ ਆਨੰਦ ਭਰਯੋ। ਗੁਰੂ ਪੁਰਬ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਕਰਯੋ॥ ੩੮॥ ਕਰਿ ਇਕਠੀ ਗੁਰ ਕਾਰ ਤਗੀਦ। ਦੇ ਕੈ ਸਰਬ ਲਿਖਾਇ ਰਸੀਦ। ਗੜ੍ਹੀਏ ਦਰਬ ਪਾਇ ਗਰ ਕੇਰੋ।ਨਾਨਾ ਭੋਜਨ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੇ॥੩੯॥ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਕੌ ਕਰਿ ਭੋਗਾਏ। ਦਿਯੋ ਰੰਕ ਜੋ ਮਾਂਗਨਿ ਆਏ। ਕਰਯੋ ਖਰਚ ਜੇਤਿਕ ਗੁਰ ਦਰਬਾ। ਪੁਰਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਿਖੈ ਸੋ ਸਰਬਾ॥ ੪੦॥ ਹਟਿ ਆਯਹੁ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਾ। ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਬੂਝਯੋ ਸਤਿਗੁਰ "ਕਹੁ ਕਯਾ ਲਯਾਯਹੁ। ਕਯਾ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਤੁਵ ਅਰਪਾਯਹੁ[4]"। ॥ ੪੧॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਾਮੀ। ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਤੁਵ ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ। ਗੁਰ ਪੂਜਾ ਜੋ ਸਿੱਖਨਿ ਦੀਨੀ। ਸੋ ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੋ ਅਰਪਨ ਕੀਨੀ ॥ ੪੨॥ ਕਰਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਿੱਖ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਤੁਮ ਸਭਿ ਘਟ ਭੋਗੀ ਸੁਖ ਪਾਏ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਗਸਨ ਕੀਨਾ। 'ਭਲੀ ਕਰੀ ਤੈਂ, ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੀਨਾ!' ॥੪੩॥ ਸਰਬ ਮਸੰਦ ਜਿ ਗੁਰ ਅਗੁਵਾਈ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕੈ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕਾਰ ਧਨ ਭਾਰੀ। ਹਮ ਗੜ੍ਹੀਏ ਤੇ ਲੀਨਿ ਸੰਭਾਰੀ'॥ ੪੪॥ ਭੁਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਅਸ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਅਬਿ ਤੁਮ ਗ੍ਰਿਹ ਬੈਠਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਸਿੱਖੀ ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਬਿਦਤਾਵਹੁ॥ ੪੫॥ ਪਰੀ ਥਾਇੰ ਸਭਿ ਘਾਲ ਤੁਮਾਰੀ। ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਮੁਰਾਰੀ'। ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗ੍ਰਿਹ ਆਇਵ।ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਤੈਸੇ ਧਯਾਇਵ॥ ੪੬॥ ਜੋ ਜਾਚਨ ਜਾਵਹਿ ਤਿਸ ਪਾਸੁ। ਦੇ ਤਤ-ਕਾਲ ਨਿਕਾਸਿ ਅਵਾਸ[5]।ਜਬਿ ਖਰਚੀ ਤਿਸ ਤੇ ਥਰਿ ਜਾਇ। ਜਾਚਨਹਾਰ ਆਇੰ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੪੭॥ ਤਬਿ ਇਹ ਬਾਤ ਪੁਕਾਰ ਕਹੰਤਾ। 'ਜੋ ਸੁਤ

---

[1]ਘਾਟਾ। [2]ਭਾਰੀ ਬਲ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਹਨ ਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [3]ਫੇਰਿਆ। [4]ਭੇਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [5]ਘਰੋਂ (ਧਨ) ਕੱਢਕੇ ਦੇ ਦੇਵੇ।

ਚਾਹੈ ਬਿਨ ਸੁਤਵੰਤਾ। ਪੰਚ ਰਜਤਪਣ ਆਨਿ ਚਢਾਵਹਿ। ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪਾਵਹਿ' ॥ ੪੮ ॥ ਇਮ ਲੇ ਕਰਿ ਭੂਖੇ ਕਉ ਦੇਵਹਿ। ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੇਵਹਿ। ਸਦਾ ਰਹੈ ਮਨ ਤੇ ਉਪਕਾਰੀ।ਕਰੁਨਾ ਕਰਹਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਏ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

੫੨. [ਪੰਡਤ ਨਿਤਾਨੰਦ ਦੀ ਕਥਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕਥਾ ਸੁਨਹਿਂ ਅਬਿ ਕੋਇ'। ਪਠਯੋ ਵਟਾਲੇ ਨਗਰ ਕੋ ਏਕ ਸਿੱਖ ਛਿਨ ਸੋਇ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥'ਨਿਤਾ-ਨੰਦ ਦਿਜ ਪੰਡਤਿ ਮਹਾਂ। ਆਨ ਹਕਾਰਿ, ਬੰਸਹਿ ਪੁਰਿ ਤਹਾਂ'। ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਤੂਰਨ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਪੰਡਤ ਸੰਗ ਕਹਤਿ ਇਮ ਭਯੋ॥ ੨ ॥ 'ਤੁਮ ਤੇ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਗੁਰ ਚਾਹੈਂ। ਪੁਸਤਕ ਲੇਹੁ ਚਲਹੁ ਤਿਨ ਪਾਹੈਂ'।ਸੁਨਿ ਮੁਦ ਧਰਿ ਦਿਜ ਹੋਯਹੁ ਤਯਾਰੀ। ਪਰਯੋ ਪੰਥ ਹੁਇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਾਰੀ॥ ੩ ॥ ਆਇ ਮਿਲਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ। ਸਨਮਾਨਯੋ ਬਹੁ ਲਖਿ ਦਿਜ ਅੰਗ। ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਕਥਾ ਕਰਿਵਾਈ। ਬਹੁ ਰਾਜਨਿ ਕੀ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ ॥੪॥ ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ ਆਨਿ ਕਰਿ ਭਾਰਾ। ਸੁਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਜੁਤਿ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਚਿਰ ਲੌ ਬੈਠਹਿਂ ਕਥਾ ਸੁਨੰਤੇ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਨ ਕੋ ਬਰਨੰਤੇ ॥ ੫॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਕਥਾ ਮਨ ਲਾਯੋ। ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਬਿ ਐਸੋ ਆਯੋ।–ਜਮ ਕੀ ਪੁਰੀ ਦੂਰ ਮਗ ਜਾਇ। ਏਕ ਬਰਖ ਮਹਿਂ ਨਰ ਪਹੁੰਚਾਇ–॥ ੬॥ ਇਹ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਰਯੋ। ਕਥਾ ਕਹਨਿ ਤ ਜਬਿ ਹਟਿ ਪਰਯੋ।ਚਾਰ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਆਪਸ ਮਹੀਆ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਰ ਐਸੇ ਕਹੀਆ ॥ ੭ ॥ ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਲਹਯੋ। 'ਪੰਥ ਬਰਖ ਕੋ ਪੰਡਿਤ ਕਹਯੋ।ਮੈਂ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਚਲਿ ਜੈ ਹੌਂ। ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਿਧੈ ਹੌਂ' ॥੮॥ਸੁਨਿ ਲਾਲਾ ਸਿਖ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ। 'ਗੁਰੂ ਦਯਾ ਤੇ ਉਲੰਘੌਂ ਸਬੈ।ਦੋਇ ਪਹਿਰ ਕੇ ਮਾਰਗ ਮੇਰੋ। ਪਹੁੰਚੌਂ, ਅਪਰ ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਹੇਰੋਂ' ॥ ੯ ॥ ਪੁਨ ਮੱਯਾ ਸਿਖ ਬਾਕ ਬਖਾਨੋ। 'ਉਲੰਘੌਂ ਜਾਮ[2]ਦਯਾ ਗੁਰ ਠਾਨੇ'।ਬਹੁਰ ਨਿਹਾਲੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਨਿਮਖ ਮਝਾਰੇ[3]*॥੧੦॥ਜਾਉਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜੁ ਪੰਡਿਤ ਭਨਿਓ†'। ਇਮ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਹਿਓ ਸੁਨਿਓ†। ਇਨ ਰੀਤਨ ਕੇ ਕਹੇ ਵਾਕ ਜਬਿ‡।

[1]ਓਸੇ ਛਿਨ। [2]ਇਕ ਪਹਿਰ ਵਿਚ। [3]ਪਲ ਵਿੱਚ ਹੀ। *ਪਾਃ ਨਿਹਾਰੇ। †ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ‡ਪਾਃ–ਇਮ ਆਪਸ ਮਹਿ ਕਹਯੋ ਸੁਨਯੋ ਜਬ।

ਪੰਡਿਤ ਇਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਤਬਿ॥੧੧॥ਬਿਸਮਜੋ ਮਨ ਮਹਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਬੂਝਾ। 'ਸਿਖਿ ਕਿਮ ਕਹਤਿ? ਕਹਾਂ ਇਨ ਸੂਝਾ?। ਬੇਦ ਬਜਾਸ ਕੇ ਕਰੇ ਪੁਰਾਨਾ। ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥੧੨॥ ਲਿਖਜੋ ਪੁਰਾਨ ਬਿਖੈ ਕੈ ਕੂਰ। ਕੈ ਸਿਖ ਬੋਲਤਿ ਕੂਰ ਹਜ਼ੂਰ। ਚਾਰਿ ਜਾਮ ਕੈ ਨਿਮਖ ਮਝਾਰਾ। ਪੰਥ ਬਡੋ ਕਿਮ ਉਲੰਘਹਿ ਸਾਰਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਰਦਾਸ ਨਿਹਾਰਾ। 'ਦਿਹੁ ਪੰਡਿਤ ਕੋ ਸੰਸੈ ਟਾਰਾ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਉੱਤਰ ਕੋ ਦੀਜੈ। ਦਿਜਬਰ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਉਰ ਕੀਜੈ' ॥੧੪॥ ਗੁਰ ਰੁਖ਼ ਪਾਇ ਕਹਜੋ ਗੁਰਦਾਸ। 'ਸੁਨਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸਚ ਕਹਿੰ ਤੁਮ ਪਾਸ। ਕਹੇ ਬਜਾਸ ਕੇ ਸਕਲ ਪੁਰਾਨ। ਹੈਂ ਸਾਚੇ ਸਭਿ ਸੁਨਹਿ ਜਹਾਨ ॥੧੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਸੋ ਭੀ ਸਾਚੇ। ਸਦਾ ਉਪਾਸਨ ਗੁਰ ਕੀ ਰਾਚੇ[1]। ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਮੈਂ ਜੋ ਜਗ ਜੀਵਾ[2]। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਸਰਬ ਸਦੀਵਾ ॥ ੧੬ ॥ ਤਿਨ ਕੋ[3] ਪੰਥ ਤਥਾ ਹੀ ਜਾਨਾ।ਪੁੰਨੀ ਕੋ ਅਸਵਾਰੀ ਨਾਨਾ। ਤਉ ਬਰਖ ਦਿਨ ਮਹਿ ਤਹਿਂ ਜਾਇ। ਲੇਖਾ ਧਰਮ ਰਾਇ ਢਿਗ ਪਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਜੇ ਪਾਪੀ ਤਿਨ ਮਾਰਤਿ ਜਾਤੇ। ਦੁਖ ਕੋ ਪਾਇ ਸੁ ਪਾਇ ਪ੍ਰਯਾਤੇ[4]। ਸੋ ਭੀ ਜਾਹਿਂ ਬਰਖ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਲਹੈਂ ਸਜ਼ਾਇਨਿ ਅੰਤਕ ਪਾਹੀ[5] ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਜਾਨੈ ਭਨਹਿ ਪੁਰਾਨ[6]। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਨਹਿਨ ਬਖਾਨ[7]। ਇਨ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਨਹੀਂ ਜਮ ਆਵੈ। ਰਹੈ ਦੂਰ ਦੀਰਘ ਡਰ ਪਾਵੈ ॥ ੧੯ ॥ ਧਰਮਰਾਇ ਆਦਰ ਕਰਿ ਮਿਲੈ। ਸਾਧ ਸਾਧ ਸਭਿ ਕਹਿ ਜਬਿ ਚਲੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਮਹਾਂ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਹੈ* ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥ ੨੦ ॥ ਜੇਤਿਕ ਬਲ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਆਵੈ। ਤੇਤਿਕ ਕਹੈ ਨ ਕੂਰ ਅਲਾਵੈ। ਇਨ ਸਿੱਖਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤੀ* ਐਸੇ। ਦਈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਭਾਖਤਿ ਜੈਸੇ॥੨੧॥ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ* ਵਲ ਪੈ ਹੈਂ।ਨਿਮਖ ਨ ਲਾਗਹਿ

---

[1]ਰਚੇ ਹੋਏ। [2]ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਅ ਜੋ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਵਿਚ (ਲਗੇ ਹਨ)। [3]ਭਾਵ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀਆਂ ਦਾ। [4]ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। [5]ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਜਮ ਪਾਸੋਂ। [6]ਪੁਰਾਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਹੀ ਜਾਣਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [7]ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਬਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ।

*ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡੋਰ ਹਰਿਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਂਈ ਦਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਓਹ ਲੱਗੇ ਹਨ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਤੇ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ, ਜਾਣਾ ਆਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਜੋ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮੲੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਹੋਨ, ਕਰਮ ਤੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਅਗਜਾਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਹੋਨ।

ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਲ ਕਹ੍ਯੋ*। ਜਮ ਨਹਿਂ ਪਿਖਹਿ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਲਹ੍ਯੋ*॥੨੨॥ ਯਾਂਤੇ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁ ਭਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਮਹਾ-ਤਮ ਜਾਇ ਉਚਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤਮਾਂਹੀ।-ਕਹਾਂ ਕਥਾ ਉਚਰੌਂ ਗੁਰ ਪਾਹੀ॥ ੨੩॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤਿ ਕੇ ਇਹ ਗ੍ਯਾਤਾ। ਸਗਰੇ ਜਗਤ ਪੂਜ ਬੱਖ੍ਯਾਤਾ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਸਿੱਖ ਕਰੋਰ। ਜੋ ਸਿਮਰਹਿਂ ਹਾਜ਼ਰ ਤਿਸ ਓਰ॥ ੨੪॥ ਕਾਰਜ ਪੂਰਹਿਂ ਹੋਹਿਂ ਸਹਾਇ। ਇਹ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਜਾਨੀ ਜਾਇ। ਤਥਾ ਸਹਾਇਕ ਬਨਹਿਂ ਅਗਾਰੀ। ਜਾਨੀ ਪਰਹਿ ਭਲੇ ਨਿਰਧਾਰੀ॥ ੨੫॥ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਸਭਿ ਜਗ ਕੇਰਾ। ਗਹੌਂ ਸ਼ਰਨ ਕਾਟਹਿਂ ਦੁਖ ਮੇਰਾ-। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਪਾਇਨ ਪਰ੍ਯੋ। 'ਛਿਮਹੁ ਜਾਤਿ ਕੋ ਮਦ ਮੈਂ ਕਰ੍ਯੋ॥ ੨੬॥ ਲਗ੍ਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ। ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਨਕਾਰੀ। ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ਨਹੀਂ ਤੁਮਾਰੀ। ਪਰ੍ਯੋ ਸ਼ਰਨ ਦਿਹੁ ਕੁਮਤਿ ਬਿਦਾਰੀ॥੨੭॥ ਨਹੀਂ ਜਾਤਿ ਕੋ ਅਬਿ ਕੁਛ ਮਾਨ। ਕਰਹੁ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਬੰਧਨ ਹਾਨਿ'। ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਸਕਾਏ। ਦਿਜ ਕੇ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਸੁਹਾਏ॥ ੨੮॥ ਕਰ੍ਯੋ ਸਿੱਖ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲੀਨਾ। ਭਯੋ ਮਾਨ ਤੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਹੀਨਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰ ਐਸੀ ਕਰੀ। ਸਰਬ ਬਾਤ ਕੀ ਸੋਝੀ ਪਰੀ॥ ੨੯॥ ਪੰਥ ਬਰਖ ਦਿਨ ਕੋ ਜੋ ਕਹ੍ਯੋ। ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ ਕੋ ਦਿਜਬਰ ਲਹ੍ਯੋ। ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੋਕੇ ਦੀਖਾ[1]। ਦੇਨਿ ਜੁ ਅਯੋ ਆਪ ਲੀ ਸੀਖਾ[2]॥ ੩੦॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਸਭਿ ਪੁਰਾਨ ਕੀ ਕਥਾ ਉਚਾਰੀ। ਸਿੱਖ ਸੁਭਟ ਸਭਿ ਸੁਨਹਿ ਬਿਚਾਰਹਿਂ†।ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਾਂ ਉਚਾਰਹਿਂ॥ ੩੧॥ ਪਰ੍ਯੋ ਭੋਗ ਧਨ ਦੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਦਿਜ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲਾ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਬ ਚਢਾਯੋ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਰਿਦੇ ਉਪਾਯੋ॥੩੨॥ ਰਹਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਧਨ ਕੋ ਭੇਜ੍ਯੋ ਅਪਨਿ ਅਵਾਸ। ਨਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਿਹਾਰੇ। ਚਲਿਤ ਅਨਿਕ ਅਸਚਰਜ ਬਿਚਾਰੇ॥੩੩॥ ਸੰਗਤਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵੈ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸਗਲੇ ਬਰ ਪਾਵੈਂ।ਅਨ ਗਨ ਧਨ ਨਿਤ ਆਇ ਉਪਾਇਨ। ਜਗ

---

[1]ਦੇਖਕੇ। [2]ਸਿੱਖਿਆ ਲੀਤੀਓਸੁ। *ਯਥਾ:-ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟਕਾਰਿ॥ ਪੁਨ:-ਨਾ ਹਉ ਨਾ ਤੂੰ ਨਹ ਛੁਟਹਿ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਈਅਹੁ ਦੂਤ॥ ਪੁਨ:-ਦੂਰਿ ਰਹੀ ਉਹ ਜਨ ਤੇ ਬਾਟ॥ †ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਰਣਯੁੱਧ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਣਵਾਏ ਹੋਸਨ ਜੋ ਬੀਰਰਸ ਵਧੇ। ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੩੨।

ਪੂਜਹਿ ਕਮਲਨ ਸੇ ਪਾਇਨ ॥ ੩੪॥ ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤ ਮਨ ਭਾਈ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਸੁਖਦਾਈ। ਨਿਤ ਹੀ ਨਵੇਂ ਬਿਲਾਸ ਹੁਵੰਤੇ। ਅਨਗਨ ਨਰਨ ਉਧਾਰ ਕਰੰਤੇ ॥੩੫॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕੋ ਅੱਭ੍ਯਾਸ। ਕਰਹਿਂ ਆਪ ਅਰੁ ਸੁਭਟ ਜਿ ਪਾਸ। ਅਧਿਕ ਤੁਰੰਗਨ ਮਿਲਹਿਂ ਚਲਾਵਹਿਂ।ਹਤਹਿਂ ਨਿਸ਼ਾਨੋ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਵਹਿਂ॥੩੬॥ ਤੀਰਨਿ ਕੀ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਬਡ ਹੋਇ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਧਾਰਤਿ ਜੋਇ। ਰਣ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਿਤ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹਿਂ। ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਮੌਜ[1] ਅਨੰਦ ਉਪਾਵਹਿਂ ॥ ੩੭॥ ਤੁਰਕਨ ਮਾਰਨਿ ਕੀ ਰਨ ਗਾਥਾ। ਕਰਹਿਂ ਆਪਨੇ ਸੁਭਟਨ ਸਾਥਾ। 'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਰੇ ਮਤਿ ਹੀਨੇ। ਆਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਾਜ ਮਦ ਕੀਨੇ'॥੩੮॥ ਰਣ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਜੈਸਿਕ[2] ਤਬਿ* ਭਯੋ। ਸਗਰੇ ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਗਟਯੋ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਭਾ ਇਸ ਬਿਧ ਬੋਧਾ[3]।'ਗੁਰ ਸਮਾਨ ਜਗ ਅਪਰ ਨ ਜੋਧਾ॥੩੯॥ਅਤਿ ਦੀਰਘ†ਪਰ ਸੈਨ[4] ਨ ਗਿਨੈ। ਇਕਲ ਹੋਇ ਤ ਇਕ ਹੀ ਹਨੈ। ਬਹੁ ਥੋਰਨਿ ਕੀ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰ। ਜੁਟਹਿਂ ਜੰਗ ਸੋ ਲੀਨਸਿ ਮਾਰਿ ॥ ੪੦ ॥ ਤੀਰਨਿ ਕੀ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਬਡ ਠਾਨੈਂ। ਬਹੁਤਨ ਕੇ ਬਿਚ ਪਾਰ ਸੁ ਹਾਨੈਂ[5] ।ਜਿਨਕੋ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਐਂਚ ਸਕਹਿ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੪੧॥ ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਭਾ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰਨੋ। ਜੀਵਤਿ ਰਹਨੋ ਭਾਜਿ ਸੋ ਹਾਰਨੋ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਸੁ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜ਼ਾਹਿਰ। ਕਹਤਿ ਮਿਲੈਂ ਨਰ ਘਰ ਕੈ ਬਾਹਰਿ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿੱਪ੍ਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੨ ॥

੫੩. [ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਮਦਾਸ ਕੇ ਤਹਾਂ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ ਧਾਮ। ਕਰੇ ਬਿਤਾਵਨ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ[6] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤ੍ਯਜਨਿ ਸਰੀਰ ਸਮਾ ਨਿਯਰਾਵਾ। ਸਕਲ ਭੇਵ ਬੁੱਢੇ ਲਖਿ ਪਾਵਾ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਐਸੇ ਕੀਨਿ। ਅੰਤ ਸਮੇ ਅਪਨੇ ਢਿਗ ਚੀਨਿ ॥ ੨ ॥—ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਹੋਵਹਿਂ ਤੀਰ। ਜਬਿ ਮੈਂ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਲਗੋਂ ਸਰੀਰ।ਦੇਖਤਿ ਆਗੇ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦਾ।ਜਿਸ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਮੁਨਿਜਨ ਬ੍ਰਿੰਦਾ॥ ੩॥ ਅਪਰ ਕਾਜ ਇਕ ਔਰ ਲਖਾਊਂ। ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਅਬਿ‡ਕਰ ਪਕਰਾਊਂ।ਉਚਿਤ ਅਹੇ ਮੋਕਹੁ ਇਹੁ ਕਰਨੀ॥

[1]ਦੌਲਤ। ਬਖਸ਼ੀਸ਼। (ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੫, ਅੰਸੂ ੧੫, ਅੰਕ ੯)। [2]ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ। [3]ਗਿਆਨ। [4]ਪਰਾਈ ਸੈਨਾਂ। [5]ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [6]ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ।

*ਪਾ:—ਜਬ। †ਪਾ:—ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ‡ਪਾ:—ਤਿਨ।

ਹਮ ਸਗਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ॥ ੪ ॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਆਦਿ ਅਰੁ ਅੰਤ। ਹਮਰੋਨਹਿਂ ਕੋ ਬਿਨ ਭਗਵੰਤੁ–।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਹਕਾਰਾ।ਭਾਉ ਸੁਮਤਿ ਜਿਸ ਬਹੁ ਉਰ ਧਾਰਾ ॥ ੫॥ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ਸਕਲ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਮਨਹੁ ਬਿਮਲ ਬਿਹਾਈ । ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਇਹ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵਹੁ ।–ਦਾਸ ਕਦੀਮੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਆਵਹੁ ॥ ੬ ।। ਜਿਮ ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਬਿਖੈ ਰਣ ਠਾਨੇ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਸਤਨਾਪੁਰੀ ਪਧਾਨੇ। ਸਭਿ ਪਾਂਡਵ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ । ਅਭਿਸੇਂਚਯੋ[1] ਧਰਮਜ ਨਰਨਾਥ ॥੭॥ ਸਰ[2] ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਭੀਸ਼ਮ ਪਰਯੋ। ਧਰਮ ਨਿਬਾਹ ਆਪਨੋ ਕਰਯੋ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਅਪਨੋ ਤਿਨ ਜਾਨਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਕਾਰੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧ੍ਯਾਨਾ ॥ ੮ ॥ ਤਤਛਿਨ ਅਪਨੋ ਸਿਮਰਨ ਚੀਨਾ[3] । ਸਭਿ ਕੁਛ ਤਜਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨੋ ਕੀਨਾ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਯੋ। ਤੈਸੋ ਸਮੋਂ ਆਨਿ ਅਬਿ ਭਯੋ* ॥ ੯ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਆਵਹੁ ਹਿਤ ਧਾਰੇ। ਜਿਮ ਜਟਾਯੁ ਤਨ ਤਜਤਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਸੀਤਾ ਖੋਜਤਿ ਇਤ ਉਤ ਧਾਏ। ਨਿਜ ਜਨ ਜਾਨਿ ਤੁਰਤ ਹੀ ਆਏ॥੧੦॥ ਤਿਮ ਅਬਿ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਤਿ ਆਵਹੁ। ਅਘ ਹਾਨੀ ਨਿਜ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ–' । ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਸਿਖ ਚਲਯੋ। ਤੂਰਨ ਆਇ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਮਿਲਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿਧ ਸੰਦੇਸਾ। ਬੈਠਯੋ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਇ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਪ੍ਰਿਯ ਕੀ ਬਾਤ। ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ॥ ੧੨॥ ਬਿਧੀਆ ਅਰੁ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ।'ਬ੍ਰਿਧ ਤਨ ਅੰਤ'ਕਹਯੋ ਸਭਿ ਪਾਸ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਥੇਦਾਰ ਇਕ ਛੋਰਾ।ਕਿਤਿਕ ਸੈਨ ਦੇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਠੌਰ॥੧੩॥ ਪੁਰਿ ਜਨ ਸਭਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। ਚਢਿਬੇ ਤੁਰੰਗ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਚਮੂੰ ਸਕਲ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਬਿ ਤ੍ਯਾਰ। ਚਢੇ ਸੰਗ ਗੁਰ ਕੇ ਅਸਵਾਰ ॥ ੧੪ ॥ ਕੁਛਕ ਸੈਨ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਹਾਲੇ। ਸੌਂਪਯੋ ਪੁਰਿ ਕੋ ਰਾਖਿ ਸੰਭਾਲੇ। ਚਢਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਪੰਥ ਪਧਾਨੇ। ਕਰੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਾਨੇ॥੧੫॥ ਖਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਏ। ਤੂਰਨ ਪੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਆਏ। ਨਾਮਦੇਵ ਕੋ ਹੁਤੋ ਸਥਾਨ। ਰੁਚਿਰ ਦੇਹੁਰਾ ਕਰਿਬੋ ਠਾਨਿ[4] ॥ ੧੬ ॥ ਬਿਨਾ ਕਬੀਰ ਭਗਤ

[1]ਭਾਵ ਗਦੀ ਦਿੱਤੀ। [2]ਬਾਣਾਂ ਦੀ। [3]ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਜਾਣਿਆਂ (ਭੀਸ਼ਮ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ)। [4](ਉਸ ਥਾਂ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। *ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੀ ਵਾਕਫੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਟਸ਼ਾਂਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਰਚਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨੇ ਲਈ।

ਜੋ ਔਰ।ਸਭਿ ਕੇ ਬਿਖੇ ਲਖ੍ਯੋ ਸਿਰਮੌਰ।ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।
ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਭਗਤ ਲਖ੍ਯੋ ਰਸ ਭੀਨ ॥ ੧੭॥ ਜਥਾ ਮਤੰਗ ਮਨੀ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਮ।
ਪਹੁੰਚੇ ਰਘੁਪਤਿ[1] ਧਾਰਿ ਮਹਾਸ਼੍ਰਮ। ਮੁਨਿ ਸਥਾਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।ਤਥਾ
ਰੀਤਿ ਇਹ ਠਾਂ ਸਭਿ ਚੀਨੀ ॥ ੧੮ ॥ ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ।ਬਸੇ
ਨਿਸਾ ਇਕ ਗਏ ਅਗਾਰੀ। ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੀਪ ਜਬੈ ਪਹੁੰਚਯੋ। ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ
ਇਕ ਨਰ ਗਯੋ ॥ ੧੯॥ 'ਬ੍ਰਿਧ ਜੀ ! ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਆਏ'।ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰੇਮ
ਉਮਗ੍ਯੋ ਅਧਿਕਾਏ। ਸਭਿ ਤਨ ਮਹਿਂ ਰੁਮੰਚ ਹੁਇ ਆਵਾ। ਰੁਚਿਰ
ਬਿਲੋਚਨ ਮਹਿਂ ਜਲ ਛਾਵਾ ॥ ੨੦ ॥ ਗੁਦਗਦ ਬਾਨੀ ਜਾਇ ਨ ਬੋਲਾ।
ਮਨਹੁਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਨ ਭਰਿ ਤੋਲਾ[2]। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਭਯੋ ਸਥੰਭਾ।
ਚਲਤਿ ਨ ਪਗ ਮਨ ਮਾਨਿ ਅਚੰਭਾ॥੨੧॥ ਥਕਤਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਹੀ
ਬੈਸਾ।ਸਕਲ ਸ਼ਰੀਰ ਪਨਸ ਫਲ ਜੈਸਾ[3]।ਮੂੰਦਿ ਬਿਲੋਚਨ ਲੇ ਰਸ ਧ੍ਯਾਨਾ।
ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਿਬਸ ਮਹਾਨਾ॥ ੨੨ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਗਏ ਅਵਾਸ।
ਸੰਗ ਲਿਏ ਬਿਧੀਆ ਗੁਰਦਾਸ। ਅਚਲ ਸਮਾਧਿ ਮਨਹੁਂ ਚਿਰਕਾਲਾ।
ਬੈਠ੍ਯੋ ਜੋਗੀ ਕੋਇ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੩॥ ਦੇਖਤਿ ਰਹਿ ਗਏ ਠਾਂਢੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਲਖੀ ਰਿਦੈ ਗਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਆਵਾ।
ਦੋਨ ਬਿਲੋਚਨ ਜਲ ਭਰਿ ਆਵਾ॥੨੪॥ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਕਹ੍ਯੋ ਗਯੋ ਰਹਿਖਰੇ।
ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬ੍ਰਿੱਧ ਪਗ ਧਰੇ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕੁਛਕ ਹਿਲਾਏ।
ਪੰਕਜ ਸੇ ਲੋਚਨ ਬਿਕਸਾਏ ॥ ੨੫ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਬਸ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰੇ।
ਤੂਰਨ ਗਹੇ ਪਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।ਨੰਮ੍ਰਿ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਗਹੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ॥ ੨੬ ॥ ਬੈਠਨਿ ਕੇ ਸਥਾਨ ਲੇ ਗਏ। ਸਭਿ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ
ਬੰਦਤਿ ਭਏ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੋ ਕਿਯ ਨਮੋ । ਬੈਠਤਿ ਭਏ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਤਿਹ ਸਮੋਂ ॥ ੨੭ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ।'ਇਹ ਕੁਛ ਰੀਤਿ
ਨਈ ਨ ਤੁਮਾਰੀ। ਦਾਸਨ ਬਸਿ ਹੁਇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਹੌਂ। ਕਛੂ ਨ ਲੋਕ
ਲਾਜਕੋ ਧਰਿ ਹੌਂ ॥ ੨੮ ॥ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਿ ਆਪਨੋ ਆਏ। ਮੇਰੋ ਅੰਤ ਸਮਾਂ
ਨਿਯਰਾਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੀਨਾ। ਨਿਤ ਸਿੱਖਨਿ ਬਸਿ ਗੁਰੂ

---

[1]ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ। [2]ਮਾਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਤੋਲ (ਵਜ਼ਨ) ਪੂਰਨ ਭਰ ਗਿਆ ਹੈ। [3]ਕਟਹਰ ਦੇ ਫਲ ਵਰਗਾ, ਭਾਵ ਕਟਹਰ ਫਲ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਂਙੂ ਰੁਮਾਂਚ ਹੋ ਗਏ।

ਪ੍ਰਬੀਨਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ੁਭ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ। 'ਤੁਮ ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਉੱਜਲ ਕੀਨਾ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਆਚਰਨ ਗਹੈਂਗੇ। ਸੋ ਸਿਖ ਅਘ ਬੰਨ੍ਹੀ ਨ ਦਹੈਂਗੇ[1] ॥ ੩੦॥ ਤੋਰ ਨਾਮ ਲੇ ਸਿੱਖੀ ਧਰੈਂ। ਕਹੋ ਕਸੋਂ ਨ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰੈਂ'।ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।ਕਹੀ ਸੁਨੀ ਮਹਿਮਾ ਥਿਤ ਪਾਹੀ ॥ ੩੧ ॥ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਡੇਰਾ। ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਸਾਦਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦਯੋ। ਦੇਗ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਯਾਰ ਤਬਿ ਭਯੋ॥ ੩੨ ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰੇ। ਮਧੁਰ ਤੁਰਸ਼ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦਨਿ ਭਰੇ। ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਗੁਰ ਕੋ ਅਚਵਾਯੋ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਕੋ ਬਰਤਾਯੋ ॥੩੩॥ ਸੁਪਤਨਿ ਸਮੇਂ ਜਾਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ। ਮ੍ਰਿਦੁ ਸਿਹਜਾ ਸੁੰਦਰ ਡਸਿਵਾਈ। ਭੂਮਾਸਨ ਅਪਨੋ ਤਬਿ ਕੀਨਿ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਚੀਨਿ॥੩੪॥ ਤਜਿ ਸਿਹਜਾ ਭੂਮਾਸਨ ਕਰੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਢਿਗ ਗੁਰ ਥਿਰੇ। ਨਿਸ ਮਹਿ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰੰਤਿ। ਭਨਤਿ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਗਵੰਤ ॥ ੩੫ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਗੁਰ ਸਾਰੇ। ਰਹੇ ਨਿਕਟਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੀ ਜਾਨਹੁ। ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਕੁਛ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਹੁ॥ ੩੬ ॥ ਸੇਵਕ ਜਾਨਿ ਦਯਾ ਰਸ ਢਰੀਅਹਿ। ਸੀਛਾ ਭਲੀ ਬਤਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ'। ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਕਹਯੋ 'ਆਪ ਨਾਰਾਇਨ।ਛਠਮ ਰੂਪ ਤੁਮ ਧਰਨੋ ਸੁਹਾਇਨ ॥ ੩੭॥ ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਗੋ ਦਿਜ ਅਰੁ ਧਰਨੀ[2]। ਧਰਯੋ ਦੇਹਿ ਰੱਛਾ ਇਨ ਕਰਨੀ। ਧਯਾਨ ਬਿਖੈ ਆਰਾਧਤਿ ਜੋਗੀ।ਭੋਗਨ ਹਿਤ ਸੇਵਤਿ ਸਭਿ ਭੋਗੀ ॥ ੩੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾਨੰਦ ਸਰੂਪ। ਠਾਨਤਿ ਅਚਰਜ ਚਲਿਤ ਅਨੂਪ। ਸਭਿ ਕੋ ਸੀਖਕ[3] ਰਾਵਰ ਅਹੋ। ਕਹਾਂ ਸੀਖ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੌਂ ਕਹੌਂ ॥ ੩੯ ॥ ਮਮ ਸੁਤ ਕੀ ਅਬਿ ਭੁਜਾ ਗਹੀਜੈ। ਮਮ ਸਮਾਨ ਹੀ ਨਿਤ ਨਿਬਹੀਜੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਔਰ। ਪੁਨ ਕੁਲ ਭੱਲਨਨਿ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ ॥੪੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ,ਗੁਰ ਅਰਜਨ। ਕਰੀ ਸੁ ਬਹੁ ਸਿੱਖੀ ਜਗ ਸਿਰਜਨ। ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਜਥਾ ਨਿਰਬਾਹੀ। ਤਿਮ ਮਮ ਸੁਤ ਰਹਿ ਤੁਮਰੇ ਪਾਹੀ' ॥ ੪੧ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਅਪਨੋ ਸੁਤ ਬੁਲਵਾਯੋ। ਚਰਨ ਪਾਇ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ। ਭਾਨਾ[4] ਹਾਥ ਗਹਯੋ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਗਹਿਵਾਈ

[1]ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਨਹੀ ਸੜਨਗੇ। [2]ਸਿੱਖਾਂ, ਗਊਆਂ,ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ (ਭਾਵ ਭਲੇ ਪੁਰਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ) ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲਈ। [3]ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [4]ਬ੍ਰਿਧ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਤਬਿ ਹੀ ਪਿਖਿ ਨਾਥ ॥੪੨॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗਹਿ ਕਰ ਸਾਥੇ। ਰਾਖੀ ਬਾਹੁ ਤਾਂਹਿ, ਨਿਜ ਮਾਥੇ।ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ।ਅਪਰ ਕਰੀ ਚਰਚਾ ਰਸ ਭੀਨ॥੪੩॥ ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਜਾਗਤਿ ਹੀ ਰਹੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਅਰੁ ਕਹੇ। ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕੀ ਲੇ ਉਠਿ ਖਰਯੋ। ਜਲ ਸੀਤਲ ਸੋਂ ਮੱਜਨ ਕਰਯੋ ॥ ੪੪॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਸਨਮੁਖ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ। ਇਕ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਜਪੁਜੀ ਸਾਰਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੰਭਾਰਿ ਉਚਾਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਪਠਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਆਇਸੁ ਦੀਨਾ'ਪਾਵਨ ਕੁਸ਼ਾ ਕਰਹੁ ਛਿਤੁ ਪਾਵਨ*। ਬੈਠਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕੀਜੈ ਗਾਵਨ ॥ ੪੬ ॥ ਸਭਿ ਸੁਗੰਧਿਤਾ ਕਰਿ ਛਿਰਕਾਵਨਿ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿਖਾਵਨ। ਦੀਪਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਰ ਕਰਿ ਧਰੀਅਹਿ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਲ ਇਕੱਤਰ ਕਰੀਅਹਿ' ॥ ੪੭ ॥ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਹੁਕਮ ਦਾਸ ਗਨ ਆਏ। ਕਹਯੋ ਜਥਾ ਸਭਿ ਕਾਜ ਬਨਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ।ਹਾਥਜੋਰਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ॥੪੮॥'ਆਇਸੁਦੀਜੈਅੱਗ੍ਰਸਿਧਾਊਂ। ਪਦਵੀ ਪਰਮ ਆਪ ਕੀ ਪਾਊਂ'। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਬਿਰਾਜਹੁ ਪਯਾਰੇ !। ਗਗਨ ਸਮਾਨ ਬਿਆਪਹੁ ਸਾਰੇ'॥੪੯॥ਸੁਨਿ ਪੌਢਯੋ ਕੁਸ਼ ਆਸਨ ਊਪਰ। ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਲੀਨਿ ਤਨੂਪਰ[1]। ਖੁਲ੍ਹੇ ਬਿਲੋਚਨ ਸਨਮੁਖ ਹੇਰਤਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ॥ ੫੦ ॥ ਤਨ ਕੋ ਤਯਾਗਿ ਪ੍ਰਾਨ ਜਬਿ ਗਯੋ। ਗੁਰੂ ਬਿਖੇ ਲੈ ਹੋਵਤਿ ਭਯੋ। ਤਜੀ ਰਹੀ ਤਹਿੰ ਕਾਂਯਾਂ ਖਾਲੀ। ਜਨੁ ਗਜ ਫੂਲ ਮਾਲ ਕੋ ਡਾਲੀ ॥੫੧॥ ਸੁਗਮ ਦੇਹਿ ਤੇ ਹੋਯੋ ਭਿੰਨ। ਜੋ ਗੁਰ ਸੋਂ ਨਿਤ ਰਹਯੋ ਅਭਿੰਨ। ਧੰਨ ਜਨਮ ਨਿਤ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਜਨੁ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਨੀਵ ਉਸਾਰੀ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਤਨ ਤਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੩ ॥

ਪ੪. [ਮਾਈ ਦੇਸਾਂ ਜੱਟੀ ਨੂੰ ਸੱਤ ਪੁੱਤ ਬਖਸ਼ੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਂ ਸਿਖ ਜੈਸੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ।ਦੇਹਿ ਅੰਤ ਸੁਰ ਜਾਨਿ ਕੈ ਆਇ ਬਿਮਾਨਨਿ ਭੀਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਰਣ ਬਰਣ ਭਾ

---

[1] ਤਨ ਉੱਤੇ । *ਏਹ ਭਰਮ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਸਨ। ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੈਸੇ ਪਰਮਪਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਐਸੀ ਰਸਮ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀ। ਦੀਵਾ ਆਦਿ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਨਿਰਾ ਕੁਸ਼ਾ ਦਾ ਭਰਮ ਪ੍ਰਿਥਾ ਹੈ, ਹਾਂ ਸਫਾਈ, ਖੁਸ਼ਬੋ ਰੋਸ਼ਨੀ ਇਹ ਸੁਹਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ।

ਗਗਨ ਮਝਾਰਾ। ਮਿਲਿ ਸੁਰ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਉਚਾਰਾ।ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ। ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ ਕਰ ਬੰਦਿ॥ ੨ ॥ ਉਤਸਵ ਰਚਿਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਹੋਵਾ। ਨਭ ਅਵਨੀ ਮਹਿਂ ਅਚਰਜ ਜੋਵਾ। ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਹਿਂ। ਬਹੁ ਬਿਰਾਗ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵਹਿਂ॥੩॥ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਜ਼ਰੀ-ਬਾਦਲਾ ਸਹਤ ਬਿਮਾਨ। ਫੂਲਨ ਮਾਲਾ ਛਾਇ ਮਹਾਨ॥ ੪ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਤਬਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਨਰਨ ਉਚਾਇ ਬੀਰ ਪੌਢਾਯੋ।ਊਪਰ ਸੁੰਦਰ ਪਾਇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਬਿਮਾਨ ਉਠਾਲੇ॥ ੫ ॥ ਭਾਨਾ, ਬਿਧੀ ਚੰਦ, ਗੁਰਦਾਸ। ਸੰਗਤਿ ਘਨੀ ਲਗੀ ਚਹੁ ਪਾਸ। ਬ੍ਰਿਧ ਪੋਤਾ ਤਬਿ ਚਵਰ ਢੁਰਾਵੈ। ਆਗੈ ਗਮਨ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਵੈ ॥ ੬ ॥ ਅਤਰ ਗੁਲਾਬ ਮਹਿਕ ਛਿਰਕਾਵਾ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਬਾਦਤ[1] ਬਜਵਾਵਾ। ਧਨ ਬਰਖਾਵਤਿ ਘਨੋ ਅਗਾਰੀ। ਧਨ,ਘਰ ਕੀ ਨਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਿਸਾਰੀ ॥ ੭॥ ਸਗਰੇ ਸਿਮਰਤਿ ਮਰਨ ਕਰਾਲਾ।ਵਿਸ਼ਯ ਵਿਰਾਗੀ ਭਏ ਬਿਸਾਲਾ[2]। ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਅਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਹਿਂ ਭਾਵਾ।ਸਿੱਖਨਿ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੁਇ ਆਵਾ॥ ੮ ॥ ਚੰਦਨ ਚਿਖਾ ਰਚੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਊਪਰ ਧਰਿ ਜਵ ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਡਾਲਾ।ਭਾਨਾ ਲੇ ਕਰ ਲਾਬੂ ਲਾਯੋ। ਸ਼ਬਦ ਰੁਦਨ ਕੋ ਤਬਹਿ ਉਠਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਲਖਿ ਪ੍ਰਿਯ ਅਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਤਜੇ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਬੁੰਦ। ਗੁਰ ਕੋ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਵਿਰਾਗਾ। ਕਰਿ ਕਪਾਲਕ੍ਰਿਆ ਮਨੁ ਰਾਗਾ[3]*॥ ੧੦ ॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਡੇਰੇ ਕਉ ਆਏ। ਬੈਠਿ ਲਗਾਯੋ ਅਧਿਕ ਦਿਵਾਨ। ਮਿਲੀ ਸਕਲ ਹੀ ਸੰਗਤਿ ਆਨਿ ॥ ੧੧ ॥ ਸਿੱਖ ਅਜਿੱਤੇ ਚਰਿਤ ਨਿਹਾਰਾ[4]। ਬ੍ਰਿਧ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਸੁ ਚਹਤਿ ਬਿਥਾਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਬਖਾਨਾ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਸੇ ਦਿਹੁ ਮਮ ਹਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ਜਬਿ ਸਸਕਾਰਨਿ ਕੋ ਲੇ ਚਾਲੇ। ਪਿਖਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸਿਰ ਛਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਰਿ ਕੇ ਦਾਹੁ ਜਬੈ ਹਟਿ ਆਏ।ਤੁਮ ਪਰ ਹੀ ਇਕ ਛਤ੍ਰ ਸੁਹਾਏ ॥੧੩॥ ਕਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕਸਾ ਇਹ ਭਯੋ ?'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਉੱਤਰ ਦਿਯੋ। 'ਜਬਹਿ ਗਏ ਸਿਮਰਤਿ ਸਭਿ

[1]ਵਾਜੇ। [2]ਭਯਾਨਕ ਮੌਤ ਸਭ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੪)। [3]ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [4]ਅਜਿਤੇ ਨੇ ਕੌਤਕ ਵੇਖਿਆ।

*ਪਾ:—ਅਨੁਰਾਗਾ ।

ਮਰਨਾ। ਜਗ ਵਿਰਾਗ ਧਾਰਨੋ ਰਸ ਕਰੁਨਾ[1] ॥੧੪॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਜਬਿ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ਿ ਹਟਿ ਆਏ। ਸੁਤ ਤ੍ਰਿਯ ਧਨ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਏ। ਫਸੇ ਮੋਹ ਮਨ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨੇ। ਯਾਂਤੇ ਛਤ੍ਰ ਭੁਏ ਸਭਿ ਹਾਨੇ[2] ॥੧੫॥ ਪੁਨ ਭਾਨੇ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਧੀਰ। ਦੇਤਿ ਭਏ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਰ ਬੀਰ। 'ਹੋਨਹਾਰ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨ ਕਰੀਯਹਿ। ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਨਿਹਰੀਅਹਿ ॥ ੧੬ ॥ ਜਨਮ ਧਾਰਿ ਜਗ ਕਰਸ ਕਮਾਵੈ।ਆਇ ਕਾਲ ਸਭਿ ਤਨ ਬਿਨਸਾਵੈ।ਸਾਧਿ ਲੀਨਿ ਜਿਨਹੁ ਪਰਲੋਕ। ਜਸ ਬਿਸਤਾਰਹਿ ਪੁਰਿ ਪੁਨਿ ਓਕ[3] ॥ ੧੭॥ ਸੋ ਨਹਿ ਮਰੇ ਜਿਯਤਿ ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਅਪਰ ਮਰੇ ਦੁਖ ਲਹਹਿਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਬ੍ਰਿਧ ਜੀ ਆਪ ਤਰੇ ਜਗ ਸਾਗਰ। ਤਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਮੂਹ ਉਜਾਗਰ ॥੧੮॥ ਇਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਨਹਿ ਕਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਸਦ ਅਟੱਲ ਜਸੁ ਮਿਟਹਿ ਸੁ ਨਾਂਹੀ।ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਉ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਇਨ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰੀ'॥ ੧੯ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇ ਸੁ ਗਯਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਸਭਿ ਭਾਨੇ ਕੋ ਆਨਿ ਬੁਲਾਵੈਂ ॥ ੨੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੇਗ ਕਰਾਈ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੀਨਿ ਬ੍ਰਤਾਈ। ਭਾਨੇ ਸਹਤ ਆਪ ਪੁਨ ਖਾਯੋ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕਾਜ ਕਰਾਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਆ* ਸਗਰੀ ਕਰਿਵਾਇ।ਦਿਨ ਚੌਥੇ ਮਹਿਂ ਅਸਥਿ ਚੁਨਾਇ।ਕਰੇ ਸੰਗ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਮਹਿਂ ਦੀਨਿ ਪੁਚਾਏ* ॥ ੨੨ ॥ ਪਾਠ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੋ ਸਭਿ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਾਸ ਪਢਨੋ ਮਨ ਲਾਯੋ।ਨਿਤ ਨਵੀਨ

---

[1]ਕਰੁਨਾਰਸ। [2]ਭਾਵ ਏਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਰਨ ਵਿਰਾਗ ਵਿਚ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਨਗਰ ਨਗਰ ਤੇ ਫਿਰ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ।

*ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਆ ਆਦਿ ਪਰ ਅੱਗੇ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੨ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੪੧ ਤੇ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੨੩ ਅੰਕ ੨੭ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਵਰਗੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤੇ ਤਾਰਨਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਐਸੇ ਕਰਮ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਜੋ ਕਿ ਆਦਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਵਿਵਰਜਤਿ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਸਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਸੀ:-

ਜਗ ਅਰ ਕੁਲ ਕੇ ਜਿਤਕ ਅਚਾਰੇ। ਹਮਰੇ ਹੇਤ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰਨਾ। ਕੀਰਤਿ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ। ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾਚਾਰਾ। ਦੇਹੁ ਸਰੀਰ ਅਗਨਿ ਸਸਕਾਰਾ। [ਰਾ: ੧ ਅੰ: ੨੦—੩]। ਦੂਸਰੇ, ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਆ ਤੇ ਫੁੱਲ ਗੰਗਾ ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ।

ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਆਵੈ। ਕਿਤਿਕ ਰਹੈਂ ਢਿਗ ਕਿਤਿਕ ਸਿਧਾਵੈਂ॥੨੩॥ਦਿਵਸ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ੀ ਕੋ ਜਬਿ ਆਯੋ। ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਭੋਗ ਪਵਾਇ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਜਬੈ। ਪਗ ਭਾਨੇ ਕੋ ਦੀ ਗੁਰ ਤਬੈ॥੨੪॥ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਧ* ਕੀ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਰਯੋਂ[1]। ਦੇ ਨਰ ਭੇਟ ਪ੍ਰਨਾਮ ਸੁ ਕਰ੍ਯੋ।ਸ਼ਬਦ ਬਿਲਾਵਲ ਆਨੰਦ ਗਾਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਬਾਬੀ ਧਨ ਗਨ ਪਾਯੋ॥ ੨੫॥ ਜਥਾਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਾ। ਕੀਨਿ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਨਵੀਨਾ। ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਲੇ ਪੁੰਜ ਉਪਾਇਨ। ਦੇ ਭਾਨੇ ਕੋ ਬੰਦਹਿਂ ਪਾਇਨ॥੨੬॥ਜਿਮ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਜਥੋਚਿਤ ਦੀਨਾ। ਤਿਮ ਭਾਨੇ ਅਰੁ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਬੈਠੇ ਦਿਪਤਿ ਸੰਗਤਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ॥ ੨੭॥ ਏਕ ਅੰਗਨਾ[2] ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਈ। ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਸੋਂ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ! ਹਮ ਬਸਤੇ ਪੱਟੀ। ਦੇਸਾਂ ਨਾਮ ਜਾਤਿ ਕੀ ਜੱਟੀ॥ ੨੮॥ ਕੁਲ ਸਿੱਧੂ ਮਹਿਂ ਮੋ ਕਹੁ ਬ੍ਯਾਹੀ। ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਬਹੁ ਆਈ ਤੁਮ ਪਾਹੀ। ਆਸਾਵੰਤਨ ਕੀ ਨਿਤ ਆਸਾ। ਪੂਰਵਤਿ ਹੋ, ਗਾਵਹਿ ਭਰਵਾਸਾ॥ ੨੯॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਉਪਜਤਿ ਹੈ ਮੇਰੇ। ਹਾਰੀ ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ ਘਨੇਰੇ। ਅਬਿ ਸਮੀਪ ਤੁਮਰੇ ਚਲਿ ਆਈ। ਦਿਹੁ ਸੁਤ ਮੋ ਕਹੁ ਲਖਿ ਸ਼ਰਨਾਈ'॥ ੩੦॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਲਿਖ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਲਿਲਾਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਉਦਾਸ ਭਈ ਸਹਿ ਚਿੰਤਾ। ਲਖ੍ਯੋ –ਭਾਗ ਮਮ ਨਹਿਂ ਸੁਤਵੰਤਾ[3]–॥੩੧॥ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਕਿਸ ਥਲ ਬੈਸੀ। ਦਿਖੀ ਚਲਤਿ ਗੁਰਦਾਸਹਿਂ ਤੈਸੀ[4]। ਦੁਖੀ ਜਾਨਿ ਬੂਝੀ 'ਕ੍ਯਾ ਭਯੋ?। ਕ੍ਯੋਂ ਸਚਿੰਤ ਮਨ ਅਪਨੋ ਕਿਯੋ'॥੩੨॥ਤਿਯ ਨੇ ਸਗਰੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਸੁਤ ਹਿਤ ਮਮ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਈ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। –ਲਿਖ੍ਯੋ ਨ ਤਵ ਮਸਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ†–'॥ ੩੩॥ ਦੀਨ ਬਾਤ ਸੁਨਿਕੈ ਤਬਿ ਭਾਈ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਲੇਨਿ ਕੀ ਸੀਖ ਸਿਖਾਈ। 'ਅਬਿ ਕੇ ਜਾਹੁ ਧਾਰਿ ਸੁਤ ਆਸ। ਲੇਹੁ ਕਲਮ ਰੁਸ਼ਨਾਈ[5] ਪਾਸ॥ ੩੪॥ ਜਬਿ ਗੁਰ ਕਹੈਂ–ਲਿਖ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਤੇਰੈ–। ਤਬਿ ਇਮ ਕਹੁ ਕਰਿ ਕਲਮ ਅਗੇਰੈ।–ਲਿਖਨ ਹਾਰ ਇਤ

[1]ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠਾ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ। [3]ਸਮਝੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ। [4]ਓਵੇਂ ਭਾਵ ਉਦਾਸ ਜਾਂਦੀ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਦੇਖੀ। (ਅ) ਗੁਰਦਾਸ ਹਿਤੈਸ਼ੀ=ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਡਿੱਠੀ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ। [5]ਸਿਆਹੀ।

*ਆਮ ਪਾਠ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ' ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚੋਂ ਐਤਕੀ ਇਹ ਪਾਠ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਹੈ।

†ਇਹ ਚੌਪਈ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਲਿਖਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ।

ਉਤ ਤੁਮ ਸਾਰੇ। ਤਹਿਂ ਨ ਲਿਖ੍ਯੋ ਜੋ ਭਾਗ ਹਮਾਰੇ ॥੩੫॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਤਬਿ ਅਬਿ ਲਿਖਿ ਦੀਜੈ।ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਲਖਿ ਆਸ ਪੁਰੀਜੈ–'।ਸੁਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਹਿਤ ਕੀ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਧਰੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਤਥਾ ਬਿਧਿ ਕਰੀ॥੩੬॥ ਬੀਤੀ ਨਿਸ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਧਾਰੇ। ਹਯ ਸਜ਼ੀਨ ਕੋ ਲੀਨਿ ਹਕਾਰੇ॥੩੭॥ਚਢੇ ਸੁਭਟ ਸੁਭ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਬਾਜ, ਕੁਹੀ, ਸ੍ਵਾਨਨ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਹਯ ਅਰੂਢਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ।ਚਲੇ,ਪਿਛਾਰੀ ਜੋਧਾ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੩੮॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਬਿ ਪ੍ਰੇਰਿ ਤੁਰੰਗ। ਨਿਕਸਨ ਲਗੇ ਗ੍ਰਾਮ ਭਟ ਸੰਗ। ਸੋ ਤ੍ਰਿਯ ਤਬਿ ਪਹੁੰਚੀ ਉਤਲਾਵਤਿ। ਆਗੈ ਭਈ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਤ ਜਾਵਤਿ ॥ ੩੯ ॥ 'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ! ਪੁਰਵਹੁ ਸੁਤ ਕੀ ਆਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਸ ਸੁਨਿ ਚਲੀ ਦੂਰ ਤੇ ਆਈ। ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਕੀ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਾਈ' ॥ ੪੦ ॥ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਪਿਖ੍ਯੋ। 'ਤੋਹਿ ਭਾਗ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਸੁਤ ਲਿਖ੍ਯੋ'।ਤਬਿ ਤ੍ਰਿਯ ਅਵਸਰ ਪਾਯਹੁ ਨੀਕਾ। ਚਲਿ ਆਗੇ ਹੁਇ ਪ੍ਰਭੁ ਨਜ਼ੀਕਾ ॥ ੪੧ ॥ ਕਰ ਮਹਿਂ ਲਿਏ ਕਲਮ ਰੁਸ਼ਨਾਈ[1]। ਭਨੀ ਬਿਨੈ ਸੋ ਕਰਿ ਅਗਵਾਈ। 'ਇਤ ਉਤ ਲਿਖਨਹਾਰ ਹੋ ਰਾਵਰ!।ਜੋ ਨ ਲਖਹਿਂ ਇਮ, ਸੋ ਨਰ ਬਾਵਰ॥੪੨॥ ਤਹਿਂ ਨਹਿਂ ਲਿਖ੍ਯੋ ਆਪ ਨੇ ਜੋਈ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਅਬਿ ਲਿਖ ਦਿਹੁ ਸੋਈ'। ਬਿਕਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੁਗਤਿ ਕੋ ਜਾਨਾ। 'ਹੁਇ ਸੁਤ ਤੇਰੇ' ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਦੇਸਾਂ*ਕਹਿ'ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਤੀਤ।ਲਿਖਹੁ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਹੁਇ ਥਿਰ ਚੀਤ'। ਭੇ

---

[1]ਸਿਆਹੀ। *ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇਸਾਂ ਨਾਮੇ ਪੱਟੀ ਦੀ ਜੱਟੀ ਦਾ ਏਥੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੂਬਹੂ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਲੱਖਣੀ ਨਾਮੇ ਜੱਟੀ ਜੋ ਚੱਬੇ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਐਨ ੬ ਅੰਸੂ ੨੧ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚੱਬਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਤ੍ਰੈ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਰੇਲ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗ੍ਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਚੱਬੇ ਦੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਦਸਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸੀ।

ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਚੱਬਾ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਕ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਾਗਲਾ ਹੈ, ਦੇਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲੇ ਚੱਬੇ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਨੇ, ਤੇ ਸੁਲੱਖਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਸਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਤਵਾ: ਖਾ: ਹਿੱਸਾ ੧ ਨੰ: ੨ ਪੰਨਾ ੮੨੨ ਤੇ ਹਿੱਸਾ ੧ ਨੰ: ੩ ਪੰਨਾ ੨੦੫੯।

ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਲਿਖਨਿ ਸੁ ਲਾਗੇ। ਗਹੀ ਕਲਮ ਹਥ ਚਾਲਤਿ ਆਗੇ॥੪੪॥ ਕਰਨਿ ਇਕਾਂਗ ਚਹ੍ਯੋ, ਕਰ ਹਾਲਾ[1]। ਸਾਤ੍ਰਾ ਲਿਖ੍ਯੋ ਗਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥ ਭਯੋ ਅੰਕ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਹੇਰਾ। ਬਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥ ੪੫॥ 'ਇਕ ਸੁਤ ਹੇਤੁ ਗਹੀ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਅੰਕ ਸਪਤ ਕੋ ਭਾ ਬਰਿਆਈ[2]। ਅਬਿ ਘਰ ਜਾਹੁ ਸਪਤ ਸੁਤ ਪਾਵਹਿ। ਭਈ ਆਸ ਪੂਰੀ ਜਿਤ ਆਵਹਿ'॥੪੬॥ ਸੁਨਿ ਦੇਸਾਂ ਉਰ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ' ਕਹਿ ਨਮਹਿਂ ਸੁ ਬੰਦਿ। ਲੇ ਕਰਿ ਬਰ ਕੋ ਘਰਹਿ ਸਿਧਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਿਤ[3] ਬਿਸਤਾਰੀ॥ ੪੭॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਗਏ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਆਨੰਦੇ। ਉਬਟ[4] ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਘਨੀ ਨਿਹਾਰੀ। ਗਈ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਅਸੁਵਾਰੀ॥ ੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਦੇਸਾਂ ਜੱਟੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੫੪॥

੫੫. [ਗਊ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਧਰਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬਹਿ ਸਲਿਤਾ ਐਰਾਵਤੀ ਤਿਸ ਤੇ ਉਰੇ ਕਿਤੇਕ। ਬਿਚਰਤਿ ਹੇਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਦੇਖੀ ਜਬਿ ਉਦਯਾਨ ਮਹਾਨ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਏਕ ਮਾਨਵ ਤਹਿਂ ਆਨਿ। ਹਿੰਦੂ ਹੁਤੋ ਹੇਰਿ ਗੁਰ ਪੂਰਨ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਬੰਦੇ ਤਿਨ ਤੂਰਨ॥੨॥ ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਤਾਇਸਿ ਬਾਤਿ। 'ਨਿਕਟ ਦੁਸ਼ਟ ਗੋ[5] ਕਰਤੇ ਘਾਤਿ। ਤਿਨ ਕੇ ਬਸ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਸੋਈ। ਕਰਤਿ ਓਜ ਕੋ[6] ਮੈਂ ਤਹਿਂ ਜੋਈ'॥ ੩॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋ ਆਗੇ ਕਰ੍ਯੋ। ਹਯ ਧਵਾਇ ਚਾਲੇ ਰਿਸਿ ਧਰ੍ਯੋ। ਹੁਤੇ ਨਿਕਟ ਹੀ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ। ਖੜਗ ਨਿਕਾਸ੍ਯੋ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰੇ॥ ੪॥ ਭਾਜ ਚਲੇ ਕੁਛ ਘੇਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਧਰ ਪਰ ਡਾਰੇ। ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੀਪਿ ਹੁਤੋ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਸੁਨ੍ਯੋ ਰੌਰ ਧਾਏ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥ ੫॥ ਚਾਂਪ ਬੰਦੂਕ ਸੰਭਾਰਤਿ ਆਏ। ਮਰੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸਮੁਖ ਚਲਾਏ। ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਗੁਰੁ ਕੀ ਤਬਿ ਧਾਈ। ਤਜੀ ਤੁਫੰਗ ਸ਼ਲਖ ਸਮੁਦਾਈ॥੬॥ ਗੁਲਕਾਂ ਲਗੀ ਮਰੇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਭਾਜੇ ਜਿਯਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰੀ। ਗ੍ਰਾਮ ਛਾਪਰੀ ਕੋ ਗਨ ਘਾਲੇ। ਬਸਹਿਂ ਜਮਨ[7] ਜੇ ਅਘੀ ਬਿਸਾਲੇ॥੭॥ ਸੁਭਟ ਪਹੁੰਚਿ ਤਿਨ ਆਗ ਲਗਾਈ। ਜਰ ਕਰਿ ਛਾਰ ਭਈ ਸਮੁਦਾਈ। ਪਾਪੀ ਤੁਰਕ ਜਿਤਿਕ ਤਹਿਂ ਹੇਰੇ। ਕਾਟੇ ਖੜਗਨਿ ਸੋਂ

---

[1] ਹੱਥ ਹਿੱਲ ਗਿਆ। [2] ਮੱਲੋਮਲੀ। [3] ਕੀਰਤੀ। [4] ਕਠਨ ਥਾਂ (ਜੰਗਲ ਦੀ) [ਸਿਂਸ:, ਉਦ੍ਵਾਟ]। [5] ਗਊ ਦਾ। [6] ਬਲ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਉਸਦੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਨੂੰ)। [7] ਤੁਰਕ।

ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੮॥ ਧਰਨੀ ਧੇਨੁ ਹੁਤੀ ਤਨ ਔਰ। ਧਰਿ ਸੁਰ ਜੁਤਿ ਆਈ ਤਿਸ ਠੌਰ'*। ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਰਹਿ ਦਿਖਾਈ। ਅਪਰ ਨ ਪਿਖਹਿਂ ਖਰੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੯ ॥ ਸੁਰ ਜੁਤਿ ਅਵਿਨੀ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਤੁਰਕਨਿ ਮੋਕਹੁ ਕੀਨਿ ਦੁਖਾਰੀ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਪਾਪ ਕਰੈਤਿ। ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਕੋ ਭਾਰਿ ਸਹੈਤਿ ॥ ੧੦ ॥ ਜਿਸ ਹਿਤ ਆਪ ਲੀਨਿ ਅਵਤਾਰਾ। ਰਾਜ ਮਲੇਛ ਬਿਨਾਸਹੁ ਸਾਰਾ। ਬਿੱਪ੍ਰ, ਧੇਨੁ, ਸੰਤਨਿ ਸੁਖ ਦੀਜੇ। ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਕੌ ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬਿ ਦੀਨ ਦਿਲਾਸਾ।'ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸਾ। ਪੌਤ੍ਰ ਹਮਾਰੋ ਹੁਇ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਰਹਿ ਖਲਨਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕਰਾਲਾ ॥ ੧੨ ॥ ਉਪਜਾਵੈਂ ਤਬਿ ਪੰਥ ਵਿਸ਼ਾਲਾ। ਅਵਿਨੀ ਰਾਜ ਕਰਹਿਂ ਚਿਰਕਾਲਾ।ਸਭਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਰਾਜ ਉਠਾਵੈਂ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਇਹ ਸਭਿ ਖਪਿ ਜਾਵੈਂ†' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਤੇ ਸੁਰ ਧਰਨੀ ਸਾਰੇ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਖਲ ਹਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਛਾਰ ਕਰਿਦੀਨਾ। ਫਿਰੇ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤ ਕੁਛਕੀਨਾ ॥ ੧੪ ॥ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਕੋ ਪੁਨ ਹਟਿ ਆਏ।

'ਧਰਤੀ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਗਊ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਤਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਆਈ ਸੀ ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਉੱਪਰ ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਗਊ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਾਉਣ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਡੰਡ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਓਹ ਇਥੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ (ਹਿੰਦ ਦੀ ਧਰਤੀ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਰਾਜ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮ ਕਰਮਚਾਰੀ ਅਨੀਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਜੀ ਨੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਡੰਡ ਦੇ ਕੇ ਧਰਤੀ ਰੂਪੀ ਧੇਨੂ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾਇਆ । ਧਰਤੀ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕ ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਤੁਰਕ ਦਬੇਲ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਰਖਦੇ ਤੇ ਸੁਰਤ ਉੱਚੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਉੱਠਣ ਦੇਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸੇ। ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਇਸ ਬੁਝਾਰਤ ਰੂਪ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ।

†ਜੋ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛੇਵੇਂ ਯਾ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜ਼ੁਲਮੀ ਰਾਜ ਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਓਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਐਸੀ ਵਿਉਂਤ ਰਚ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਕਿ ਪ੍ਰਜਾ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਤ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਕੇ ਬਲ ਧਾਰੇ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਕਵੀ ਜੀ ਏਥੇ 'ਸਨੈ ਸਨੈ' ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ । ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੱਦ ਸੁਣੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਮੰਨਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ (ਹਿੰਦੀਆਂ ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ) ਆਖ਼ਰ ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਮਿਟਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਵਿਉਂਤ ਵਕਤ ਸਿਰ ਆ ਕੇ ਸਫਲ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਏ ।

ਕਰਤਿ ਬਾਤਿ ਜਿਮ ਦੁਸ਼ਟ ਖਪਾਏ। ਭਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ।
ਉਤਰੇ ਆਇ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ ॥ ੧੫ ॥ ਤਜਿ ਆਸਨ ਤਿਨ ਗੁਰੂ ਬਿਠਾਏ।
ਬੂਝੇ 'ਕਿਤ ਅਖੇਰ ਕਰਿ ਆਏ ?'। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਤਬਿ ਸਰਬ ਉਚਾਰੇ।
'ਆਜ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡ ਮਾਰੇ ॥੧੬॥ ਜਾਰਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰ ਕਰਯੋ ਹੈ।
ਪਾਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕੋਪ ਧਰਯੋ ਹੈ'। ਸੁਨਿ ਭਾਨੇ ਜੁਤਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ।'ਧੰਨ
ਧੰਨ ਗੁਰ' ਸਭਿਨਿ ਅਲਾਏ ॥ ੧੭ ॥ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨਿ ਕੋ ਕਾਰਨ ਏਹੀ।
ਜਿਤ ਕਿਤ ਹਤਨ ਮਲੇਛਨਿ ਕੇਹੀ[1]'। ਸੁਜਸੁ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਸਰਯੋ ਸਾਰੇ।
ਸੰਤ ਉਧਾਰਤਿ ਦੋਖੀ ਮਾਰੇ ॥੧੮॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿੰ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ।
ਬ੍ਰਿਧ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਸੁਨਾਏ। 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ।ਜਗੇ
ਭਾਗ ਇਹ ਗਏ ਅਚਾਨਕ॥ ੧੯ ॥ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ਬਡੋ ਪਦ ਪਾਏ।ਸੰਗ
ਉਧਾਰੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਤਹਾਂ ਹਮ ਜਾਇੰ। ਸ੍ਰੀ
ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਦਰਸਾਇੰ' ॥੨੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ।
ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨਿ ਤਬਿ ਭਾਨਾ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਭਟ ਜੇਈ। ਨਾਥ
ਸਾਥ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਤੇਈ॥੨੧॥ਐਰਾਵਤੀ ਉਲੰਘਤਿ ਗਏ।ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ
ਦਰਸਏ। ਜਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਅਸਥਾਨ। ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਿ ਨਮੋ ਤਿਹ
ਠਾਨਿ॥੨੨॥ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਫਿਰ ਕਰਿ ਚਾਰ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਇਸਿ
ਤਯਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰੇ ਅਰਦਾਸ। ਕਰਯੋ ਬ੍ਰਤਾਵਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਪਾਸ
॥੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗਾਦੀ ਦੀਨਿ। ਤਿਸ ਥਲ ਜਾਇ ਦਰਸ ਕੋ ਕੀਨਿ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਫਿਰੇ। ਤਿਹ ਕੇ ਨਰ ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਕਰੇ ॥ ੨੪ ॥
'ਨਹੀਂ ਦੇਹੁਰਾ ਅਬਿ ਇਸ ਥਾਨ'। ਸਕਲ ਭੇਵ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ।
'ਰਾਵੀ ਇਹਾਂ ਬੇਗ ਕਰਿ ਆਈ। ਸੋ ਅਵਿਨੀ ਜਲ ਬਿਖੈ ਵਹਾਈ*॥੨੫॥

---

[1]ਮਲੇਛਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ।

*ਰਾਵੀ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਤਾਂ ਅਜੇ ਖੜਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਨਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਰਾਰ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਨਗਰੀ ਹੈ ਤੇ ਬੇਦੀਆਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੋ ਪਾਰ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਰਾਵੀ ਦਾ ਧਾਵਾ ਹੋਣ ਲਗਾ ਸੀ, ਸ਼ੁਰੂ ਦਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੯ ਤੋਂ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਆਪ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਬਨਾਵਣ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਏਸੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਪਾਰ ਸਥਾਨ ਜਾਇ ਅਬਿ ਕਰਯੋ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਬੰਸ ਤਹਾਂ ਹੀ ਥਿਰਯੋਂ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਗਾਥਾ। ਚਢੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੈਨਾ ਗਨ ਸਾਥਾ॥ ੨੬॥ ਰਾਵੀ ਲਾਂਘਤਿ ਤਤਛਿਨ ਗਏ। ਪਹੁੰਚਿ ਦੇਹੁਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਏ। ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਿ ਗਏ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰੇ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਣਾਮ ਦਰਸ ਕੋ ਹੇਰੇ॥ ੨੭॥ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਪੁਨ ਅੱਗ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਧਰਮ ਚੰਦ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੋਤਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਬੇਦਨਿ ਬੰਸ ਉਦੋਤਾ[1]॥ ੨੮॥ ਤਿਹ ਸੁਧਿ ਭਈ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਜੁਤਿ ਆਨੰਦ ਪਾਏ। ਦੋਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਲੈ ਕਰਿ ਸਾਥ। ਆਇਸਿ ਤੂਰਤ ਜਹਾਂ ਗੁਰੁ ਨਾਥ॥ ੨੯॥ ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਨ ਰਾਖਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਖਰੇ ਭਏ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਕੇਤੁ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਹਿਮਾ ਬਡ ਜਾਨਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਬੰਦਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਠਾਨਿ॥ ੩੦॥ ਸਾਦਰ ਬਹੁਰ ਬੈਠਿਬੋ ਕਰੇ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਭਰੇ। ਬਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੰਗਵਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਅਰਪਿ ਬ੍ਰਤਾਯੋ॥ ੩੧॥ ਏਕ ਸਹੰਸ੍ਰ ਰਜਤਪਨ ਲਯੋ। ਅੱਗ੍ਰ ਦੇਹੁਰੇ ਕੇ ਧਰਿ ਦਯੋ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੰਕਨ ਮੰਗਵਾਇ। ਕੋਸ਼ਪ[2] ਤਬਿ ਆਨੇ ਸਹਿਸਾਇ॥੩੨॥ ਮਿਹਰਚੰਦ ਮਾਨਕ ਚੰਦ ਦੋਊ। ਪਹਿਰਾਏ ਕਹਿ ਸਾਦਰ ਸੋਊ। ਧਰਮਚੰਦ ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਡੇਰਾ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਥਲ ਦੀਨਿ ਬਸੇਰਾ॥ ੩੩॥ ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰਿਵਾਈ। ਤਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਧਰਮ ਚੰਦ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਥਮ ਕੇ ਚਲਿਤ ਸੁਨਾਏ॥ ੩੪॥ ਬੂਝਨ ਕਰੇ 'ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੋਈ। ਕਿਸ ਸਥਾਨ ਤਪ ਤਾਪਤਿ ਤੋਈ। ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਯਹਿ। ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧ ਪਦ ਪਰਸਨਿ

---

[1]ਬੇਦੀਆਂ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [2]ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਨੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਫਿਰ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਦੋ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਤੇ ਉਧਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਇੰਜਨੀਅਰ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਅਰ ੧੦੧੬੦੦) ਦੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਬੰਨ੍ਹ ਪਰ ਖਰਚ ਕੀਤੀ। ਇਕੀ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਈ ਚੰਦੇ ਦੀ ਰਕਮ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਖਰਚ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਰਕਮ ਲੱਗੀ ਉਸਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਕਾਰਜ ਮਾਹਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਨੂੰ ਅੱਪੜਿਆ। ਹੁਣ ਰਾਵੀ ਇਸ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਧਰੀਯਹਿ' ॥ ੩੫ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਲਏ ਧਰਮਸਸਿ[1] ਸੰਗ ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਰੁਚਿਰ ਬਿਲਾਸ।ਮਗ ਮਹਿਂ ਕਰਤੇ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩੬ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਥਿਤ ਟਾਲ੍ਹੀ ਕੇ ਤਰੇ। ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸ਼ਭ ਆਸਨ ਕਰੇ।ਹਯਤੇ ਉਤਰਿ ਦੂਰ ਤੇ ਆਇ।ਸ੍ਰੀਹਰਿਗੋਵਿੰਦਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ ॥੩੭॥ ਧਰਮ ਚੰਦ ਕੋ ਲੈ ਕਰਿ ਸਾਥ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥ । ਅਪਰ ਸਕਲ ਹੀ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਨਾਮ। ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਤਪ ਕੇ ਧਾਮ॥ ੩੮॥ ਬੈਠੇ ਸਨਮੁਖ ਮੋਦ ਉਪਾਇ।ਸਿਰੀਚੰਦ ਬੋਲੇ ਸਤਿਭਾਇ[2]। 'ਕਹੁ ਪੁਰਖਾ! ਹੈ ਕੁਸ਼ਲ ਤੁਮਾਰੇ ?।ਕਰਯੋ ਜੰਗ ਗਨ ਦੁਸ਼ਟਨ ਮਾਰੇ?'॥੩੯॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਉਚਾਰੀ। 'ਕੁਸ਼ਲ ਹਮਾਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਪਾਇ ਆਪ ਕੋ ਬਲਿ ਰਿਪੁ ਘਾਏ। ਰਣ ਬਿਸਾਲ ਮਹਿਂ ਕਰੀ ਸਹਾਏ'॥੪੦॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ। ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਪਾਸ । ਬਹੁਰ ਬੰਦਿ ਕਰ ਆਇਸੁ ਲੀਨਿ। ਉਠੇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ* ॥੪੧॥ਧਰਮਚੰਦ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ। ਆਏ ਨਿਜ ਨਿਵੇਸ ਕਹੁ ਨਾਥ।ਤੀਨ ਜਾਮਨੀ[3] ਬਸਿ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਪੁਨ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥ ੪੨ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਦੇਹੁਰੇ ਜਾਇ।ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਦੇ ਗੁਰੁ ਥਾਇਂ।ਧਰਮਚੰਦ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਚਢੇ। ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਗਨ ਮਨ ਮੁਦ ਬਢੇ ॥ ੪੩ ॥ ਤਤਛਿਨ ਆਇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮੁ। ਡੇਰਾ ਕਰਤਿ ਭਏ ਸੁਖ ਧਾਮੁ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਨਵੀਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬੀਰ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੪੪॥ਕਬਿ ਕਬਿ ਚਢਹਿਂ ਅਖੇਰ ਬਿਹਾਰੈਂ। ਬਨ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਜੀਵ ਗਨ ਮਾਰੈਂ। ਭਾਨਾ ਰਹੈ ਸੰਗ ਜਹਿਂ ਜਾਵੈਂ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੇਹੁਰੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੫ ॥

---

[1]ਧਰਮ ਚੰਦ। [2]ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। [3]ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ।

*ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਲਖਮੀ ਚੰਦ, ਧਰਮ ਚੰਦ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਨਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਹਿਣ ਜਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਦੀਦਾ ਦਲੇਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਇਤਹਾਸ ਤੇ ਵਾਕਿਆਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਟੁਰ ਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਸਪਸ਼ਟ ਦੱਸਿਆ ਹੈ 'ਤਿਨਕੇ ਮਾਨ ਰਾਖਬੇ ਹੇਤੁ'। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਧਰਮ ਚੰਦ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ 'ਜਥਾਸ਼ਕਤ ਸੇਵਾ ਕਰਿਵਾਈ।'

੫੬. [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੀਪਮਾਲ ਕੋ ਦਿਵਸ ਤਬਿ ਆਇ ਸਮੀਪ ਪਛਾਨਿ।ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਸ ਕੋ ਇੱਛਾ ਭਈ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿਖ ਅਪਰ ਜਿ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਨਹੁ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥੨॥ ਦਰਸ਼ਨ ਸਬੈ ਸੁਧਾਸਰ ਚਾਹਤਿ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਨਰ ਮੇਲ ਉਮਾਹਤਿ। ਦੀਪ ਮਾਲ ਕਾ ਦਿਨ ਨਿਯਰਾਵਾ। ਯਾਂਤੇ ਅਧਿਕ ਰਿਦਾ ਲਲਚਾਵਾ' ॥ ੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। 'ਆਛੀ ਬਾਤ' ਕਹੀ ਤਬਿ ਮਾਨੀ। 'ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ'। ਸਭਿਨਿ ਭਯੋ ਮਨ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ ॥੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦਿਨ ਅਰੁ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।ਭਾਨੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਥ !। ਮੈਂ ਅਬਿ ਚਲੌਂ ਆਪਕੇ ਸਾਥ॥੫ ॥ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦੀਨਾ। ਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਨ ਤਯਾਗੌਂ ਕਬੈ। ਦਿਹੁ ਆਇਸੁ ਹੋਵੋਂ ਸੰਗ ਅਬੈ' ॥ ੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਿਸ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦਯੋ। 'ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਲੋਕ ਅਬਿ ਭਯੋ।ਇਹਾਂ ਰਹਨਿ ਹੀ ਅਬਿ ਬਨਿ ਆਵੇ। ਬਹੁਰੋ ਸੰਗ ਰਹਨਿ ਹੀ ਭਾਵੈ' ॥ ੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਹਯ ਆਰੂਢ ਸੁਾਮੀ। ਭਏ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਰਗ ਗਾਮੀ। ਦਿਵਸ ਢਰੇ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਆਈ ਸਮੁਦਾਇ ॥੮॥ ਇਕ ਸੇਵਕ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰ ਪਠਾਯੋ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਰਾਸ[1] ਕਰਿਵਾਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ। ਕਰਨੋ ਸ਼ਨਾਨ ਕੂਪ ਕੇ ਬਾਰੇ[2] ॥ ੯ ॥ ਪੁਨਹ ਸੁਧਾਸਰ ਗਮਨੇ ਤੀਰ। ਕਰਿਕੈ ਨਮੋ ਨਹਾਨੇ[3] ਧੀਰ। ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਭਈ ਅਰਦਾਸ। ਸੰਗਿ ਸਮੂਹ ਸੁਭਟ ਅਰੁ ਦਾਸ ॥ ੧੦ ॥ ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੁਨਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਭਏ। ਢੋਰ ਪਹੁੰਚਿ ਦਰਬਾਰਿ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਿ ਬਰੇ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਅੰਤਰ ਗੁਰੁ ਥਿਰੇ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਸੁ ਤਹਾਂ ਬਰਤਾਏ। ਬਹੁਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਕੋ ਆਏ ॥ ੧੨ ॥ ਬੈਠਿ ਬਿਸਾਲ ਲਗਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਪੁਨਿ ਜਨ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਦੇਖਹਿਂ ਆਨਿ। ਅਰਪਿ ਅਰਪਿ ਕਰਿ ਗਨ ਉਪਹਾਰ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬਲਿਹਾਰ ॥੧੩॥ ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਅਨੰਦ ਖਿਲੰਦਹਿਂ। ਅਵਿਲੋਕਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ

[1] ਬਹੁਤਾ। [2] ਖੂਹ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ। [3] ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ।

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਹਿਂ। 'ਹਮਰੋ ਗੁਰੂ ਸੁਾਮਿ ਸੁਖ ਧਾਮ। ਜਥਾ ਅਜੁੱਧਯਾ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ' ॥੧੪॥ ਨਿਸਾ ਭਈ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸੁਪਤਾਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਪਠ੍ਯੋ ਇਕ ਦਾਸ।ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਾਹੁ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਪਾਸ ॥੧੫॥ ਆਨਹੁ ਹਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ। ਦੀਪਮਾਲਿ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮੇ ਆਇ'। ਦੁਤਿਯੋ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਠਾਵਾ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਤਬਹਿ ਬੁਲਾਵਾ ॥ ੧੬॥ ਦੋਨਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਨਹੁ ਚਲਿ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਸੰਦੇਸਾ ਭਾਖਤਿ ਭਏ। ਕਹਿ ਦਮੋਦਰੀ ਸੰਗ ਸੁਨਾਏ। 'ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਲਿਹੁ ਸੰਗ ਬੁਲਾਏ ॥ ੧੭ ॥ ਚਲਹੁ ਸੁਧਾਸਰ ਕਰੇ ਬੁਲਾਵਨਿ'। ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਉਰ ਭੇ ਹਰਖਾਵਨਿ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਲੇ ਸੁੰਦਰ ਸੰਗ। ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ॥ ੧੮ ॥ ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਉਤਰੇ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਸੁੰਦਰ ਚਲਿ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਕੋ ਲਪਟਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਕਰਿ ਸਾਰੀ।ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰੀ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਮੰਦਿਰ ਗਏ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲੇ ਸੁਖ ਦਏ ॥ ੨੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁਦਿੱਤੇ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਸੂਰਜਮਲ, ਅਣਿਰਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਅਟਲਰਾਇ ਥਿਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਪ੍ਰਿਯ ਸੁਤ ਚਤੁਰ ਪਿਖੇ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੨੧॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਅੰਕ ਉਠਾਇ। ਪਿਖ੍ਯੋ ਪਿਤਾ ਵੀਰੋ ਤਬਿ ਆਇ[1]।ਸੁਤਾ ਅੰਕ ਤੇ ਸੁਤ[2] ਕੋ ਲੀਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਿਯ ਦੁਲਾਰ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ॥ ੨੨ ॥ ਇਮ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਾ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਭਿ ਮੋਦ ਉਪਾਵਾ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਆਈ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ ਪਦਾਰਥ ਲ੍ਯਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬਿਰਾਜੇ ਆਨਿ। ਦਰਸਹਿਂ ਸਿਖ ਗਨ ਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ। ਪੈਂਦੇਖਾਂਨ ਪਹੁੰਚਿ ਦਿਨ ਮੇਲੇ।ਸੰਗ ਭਾਰਜਾ ਲ੍ਯਾਇ ਸੁਹੇਲੇ[3]॥੨੪॥ਮਿਲ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਸਨ ਕਰਿ ਪਗ ਨਮੋ।ਬੂਝਿ ਕੁਸ਼ਲ ਸਾਦਰ ਤਿਹ ਸਮੋ।ਸਾਥ ਭਾਰਜਾ ਸੁਨਿ ਦੁਖ ਕਦਨਿ[4] । ਕੌਲਾਂ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਤਿਹਿ ਸਦਨਿ ॥ ੨੫ ॥ ਬਸ੍ਯੋ ਤਹਾਂ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਏ। ਗੁਰੁ ਘਰ ਤੇ ਸਭਿ ਹੀ ਕੁਛ ਪਾਏ। ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਯੋ ਮੇਲਾ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ॥੨੬॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਬਰ ਬੀਰ। ਹੋਇ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ। ਅਰਪਿ ਅਕੋਰਨਿ

[1]ਤਦੋਂ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਕੁਛੜ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਿਤਾ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ) ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। [2]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚੋਂ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ)। [3]ਸੁਖੀ। [4]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ਕ ਜੀ ਨੇ।

ਲਗਹਿ ਅੰਬਾਰਾ[1]। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਹਯ ਹਥਿਆਰਾ* ॥ ੨੭॥ ਧਨ ਅਨਗਨ ਆਨਹਿਂ ਗੁਰੁ ਆਗੇ। ਅਰਪਿ ਅਰਪਿ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਮਾਂਗੇ।ਸਤਿਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਧਰੀ। ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਬਿਸਰਜਨ[2] ਕਰੀ॥੨੮॥ ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਸੁਖ ਜੁਤਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਨਿਤ ਨਿਕਟਿ ਰਹਾਇ। ਬੂਝਯੋ ਗੁਰੂ 'ਤੁਰੰਗਮ ਜੋਈ।ਤੋ ਹਿਤ ਪਠਯੋ ਕਹਹੁ ਕਸ ਸੋਈ ?'॥੨੯॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਖਾਨ ਬਖਾਨਾਂ। 'ਹਯ ਹਥਿਆਰ ਨੀਕ ਜੋ ਜਾਨਾ[3]। ਕਰਹੁ ਮਿਹਰ ਸੋ ਮੋਕਹੁ ਦੈਹੋ। ਇਕ ਹਯ ਕਹਾ ਸਕਲ ਸੁਖ ਪੈਹੋਂ ॥੩੦॥ ਮਹਾਰਾਜ ! ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੰਗ। ਭਯੋ ਅਗਾਰੀ ਤੇ[4] ਬਡਿ ਜੰਗ। ਨਹੀਂ ਦਾਸ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਪੂਰਬ ਸਮ ਮੈਂ ਕਾਮ ਨ ਆਯੋ' ॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ 'ਕਾਜ ਕੁਛ ਥੋਰਾ। ਚਹਤਿ ਹਕਾਰਨਿ ਨਹਿਂ ਮਨ ਮੋਰਾ। ਤੁਰਕ ਸਹੱਸ੍ਰ ਪੰਚ ਦਸ ਆਇ। ਔਚਕ ਨਿਕਟਿ ਜੰਗ ਕੋ ਧਾਏ[5] ॥ ੩੨ ॥ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਤਿਨ ਪਰ ਇਮ ਗਏ। ਖਗ ਪਰ ਬਾਜ ਛੁਧਿਤਿ ਜਿਮ ਭਏ। ਸੁਭਟਨਿ ਇਮ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕੀਨਿ।ਕੇਹਰਿ ਹਤਹਿਂ ਹੇਰਿ ਗਜ ਪੀਨ॥੩੩॥ ਸਿੱਖਨਿ ਫਤੇ ਲਈ ਬਹੁ ਮਾਰੇ। ਏਕ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਚੇ ਭਜਿ ਹਾਰੇ'।ਸੁਨਿ ਪੈਂਦੇ ਨਿਜ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।–ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ -ਗੁਰੂ ਬਲਿ ਭਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਮਮ ਗਰਬਨਿ ਉਰ ਭਾ ਸਭਿ ਕੂਰੇ†। ਕਿਧੋਂ ਲਖਯੋ ਸੋ ਸਭਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ–। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਖਿ ਕਰਿ ਪਛੁਤਾਏ।'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੁਮ'ਮੁਖਹੁਂ ਅਲਾਏ॥੩੫॥

---

[1]ਅਰਪੀ ਹੋਈ ਭੇਟਾ ਦੇ ਢੇਰ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਵਿਦਾ। [3]ਘੋੜਾ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੋ ਵੀ ਚੰਗਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਸੋ.....। [4]ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ। [5]ਅਚਾਨਕ ਹੀ (ਸੂਬਾ ਜੋ) ਨੇੜੇ ਹੀ ਸੀ ਜੰਗ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ।

*ਘੋੜੇ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲੇ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਬੀਰ ਰਸੀ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੈਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਦੂਸਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਧਦਾ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਾਗ ਲਗਦੀ ਤੇ ਵਧਦੀ ਫੈਲਦੀ ਸੀ।

†ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਦਾ ਐਉਂ ਗਰਬ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਭਾਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਕੌਮ ਦਾ ਦੀਨ ਭਾਈ ਸੀ ਤੇ ਗਰਬ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਨਿਰਾ ਆਸਰਾ ਰੱਖਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਸਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਲੀ ਤੇ ਉੱਚੇ ਹਨ ਅਰ ਮੇਰੀ ਮੁਥਾਜੀ ਬਿਨਾ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਧਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਵੈਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਨਿਜ ਭਰੋਸਾ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਪਾਹੀ, ਜਥੇਦਾਰ, ਸੈਨਾਪਤ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਤਾਬੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

'ਚਹਹੁ ਜਥਾ ਤਿਮ ਠਟਹੁ ਗੁਸਾਈਂ !। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਕਾਈ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਬਿ ਛਿਰਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਜਿਮਜਿਮ ਠਾਨੇ ਪੁਰਬ ਜੰਗ॥੩੬॥ ਬਿਨ ਹੰਕਾਰ ਭਯੋ ਤਬਿ ਪੈਂਦਾ।ਗੁਰੁ ਨ ਗਰਬ ਰਹਨਿ ਦੇ ਕੈਂਦਾ।ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਜਬਿ ਏਵ ਬਿਤਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੁਖ ਬਹੁ ਪਾਏ॥ ੩੭॥ ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੇ ਕੰਨਯਾਂ ਭਈ।ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਆਨਿ ਤਬੈ ਸੁਧਿ ਦਈ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ। 'ਪਾਰਹੁ ਨਿਜ ਸੰਤਤਿ ਕੋ ਚੀਨਾ'॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਗਯੋ। ਸੁਤ ਸਮ ਜਾਨਿ ਮੋਦ ਮਨ ਲਯੋ। ਪੀਛੇ ਹਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਹੇਰੇ। ਬੋਲਯੋ ਜੇਠਾ ਹੋਇ ਅਗੇਰੇ ॥੩੯॥'ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੇ ਕੰਨਯਾਂ ਹੋਈ। ਬਿਕਸਨਿ ਹੇਤੁ ਲਖਯੋ ਨਹਿਂ ਕੋਈ[1]'। ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ 'ਜੰਗ ਕੋ ਕਾਰਨ।ਉਪਜੀ, ਬਨਹਿ ਤੁਰਕ ਗਨ ਮਾਰਨਿ[2]'॥ ੪੦॥ ਕੁ[illegible]ਕ ਭੇਦ ਜੇਠਾ[3] ਸਮੁਝਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਉਰ ਬਿਸਮਾਯੋ।ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਰਖ ਕੁਛ ਬੀਤੇ। ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਬਹੁ ਸੁਖ ਲੀਤੇ॥ ੪੧॥ ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰੈਂ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੇ ਕੁਮਤਿ ਬਿਦਾਰੈਂ।ਇਕ ਦਿਨ ਢਿਗ ਦਮੋਦਰੀ ਹੋਇ। ਬੋਲੀ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਦੋਇ॥ ੪੨॥ 'ਪੌਤ੍ਰਾ ਨਿਜ ਘਰ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਹ ਮੋ ਪਰ ਧਰੀਅਹਿ। ਹੇਰਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਵ ਘਨੇਰਾ। ਕਰਹੁ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਮੇਰਾ'॥ ੪੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰੁ-ਨਾ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਹੁਇੰ ਪੌਤ੍ਰੇ ਜੁਗਿ ਲਿਹੁ ਮਨ ਜਾਨੀ। ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਕੋ[4] ਬਾਕ ਨ ਖਾਲੀ।–ਵਧੀ ਵੇਲ ਬਹੁ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚਾਲੀ–॥ ੪੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਦਿੱਤੇ ਕੇ ਸੁਤ ਦੋਇ। ਉਪਜਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿਂ ਸੋਇ। ਪੂਰਨ ਹੋਇਂ ਮਨੋਰਥ ਤੇਰੇ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਮੋਦ ਪੌਤ੍ਰ ਕੋ ਹੇਰੇ'॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸੁਧਾਸਰ ਆਗਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ॥ ੫੬॥

੫੭. [ਧੀਰਮਲ ਜਨਮ। ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਖੇਡ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਡ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ ਬਿਠਾਇ। ਹੋਯਹੁ ਤਰੁਨ ਬਿਸਾਲ ਬਲਿ ਅਸ ਆਇਸੁ ਫੁਰਮਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਸ੍ਰੀ

---

[1] ਭਾਵ ਆਪ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ? [2] ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਧੀ ਜੰਮੀ ਹੈ ਤੇ ਜੰਗ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਮਰਨੇ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣੇਗੀ, (ਇਸ ਅਸਚਰਜ ਭਵਿੱਖਤ ਤੋਂ ਹੱਸੇ ਸਾਂ)। ਇਹ ਗਲ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਸ ੯ ਦੇ ਅੰਸੂ ੭ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂਆਂ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। [3] ਜੇਠੇ ਨੂੰ। [4] ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ।

ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਹਮਰੇ ਪਿਤ ਕੋ ਰੁਚਿਤਿ ਮਹਾਨ। ਭਾ ਚਿਰ-ਕਾਲਿ ਨ ਗਮਨੇ ਤਹਾਂ।ਪ੍ਰਜਾ ਬਸਤਿ ਹੈ ਅਪਨੀ ਜਹਾਂ॥ ੨॥ ਤਹਾਂ ਸਮੀਪ ਸੰਗਤਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਦਿਵਸ ਪੁਰਬ ਕੇ ਚਹਤਿ ਬਿਲੰਦ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਉਪਾਇਨ ਦੈਬੇ। ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਬਾਂਛਤਿ ਲੈਬੇ॥ ੩ ॥ ਤੁਮ ਸਭਾਰਜਾ[1] ਬਸੀਅਹਿ ਜਾਇ।ਕਬਿ ਹਮ ਮਿਲਹਿਂ, ਕਬਹਿ ਤੁਮ ਆਇ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਬਾਤਿ। ਮਾਨੀ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮੁਦ ਗਾਤਿ[2] ॥ ੪॥ ਮਾਤਾ ਕੋ ਬਿਧਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਕਹਿ ਦਾਸਨਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ । ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਮਾਤਨਿ ਕੋ[3] ਕਰਿ ਨਮੋ। ਮਿਲਿ ਦਮੋਦਰੀ ਸੋਂ ਤਿਸ ਸਮੋ ॥੫ ॥ ਸਹਤ ਸਨੁਖਾ ਸੁਤ ਕੋ ਹੇਰੇ। ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ ਦਲਾਰ ਘਨੇਰੇ।ਸ਼ੁਭ ਸਿੱਖਯਾ ਦੋਨਹੁ ਕਹੁ ਕਹੀ । ਰਿਦੇ ਬਿਛੁਰਿਬੋ ਚਾਹਤਿ ਨਹੀਂ ॥ ੬ ॥ ਤਊ ਪਿਤਾ ਕੀ ਆਇਸੁ ਜਾਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਮਾਰਗ ਚਲਤਿ ਭਏ ਤਿਹ ਸਮੋਂ ॥ ੭ ॥ ਇਕ ਨਿਸ ਕੋ ਬਿਤਾਇ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਥਲ ਜਾਂਹੀ। ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਬਾਸੋ ਠਾਨਿ। ਆਧੋ ਮੇਲ ਵਿਸੋਆ[4] ਜਾਨਿ ॥ ੮ ॥ ਦਿਵਸ ਵਿਸਾਖੀ ਕੇ ਤਹਿਂ ਜਾਇ।ਬਹੁ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਭੇਟ ਚਢਾਇ। ਜਿਮ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ ਮਾਨਿ ਪਿਤ ਬੈਨ। ਬਸਯੋ ਸਦਾਰਾ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਐਨ[5] ॥ ੯ ॥ ਸੋਲਾ ਸਤ ਤਿਰਾਸੀਆ ਸਾਲ। ਮਾਘ ਮਾਸ ਤ੍ਰੋਦਸਵੀਂ ਕਾਲ[6]। ਵਾਰ ਸਨਿਸ਼ਚਰ ਜਬਿ ਹੀ ਅਯੋ। ਨੱਤੀ[7] ਤੇ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਿਸ ਭਯੋ ॥ ੧੦॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਡ ਆਨੰਦ ਹੋਵਾ। ਦਰਬ ਦਾਨ ਦੇ ਮੰਗਲ ਜੋਵਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗਨ ਮਾਂਗਨ ਕੋ ਆਏ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਉਰ ਹਰਖਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਧਨ ਗਨ ਬਰਤਾਯੋ।ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਸੇਵਕ ਤੁਰਤ ਪਠਾਯੋ। ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸੀ। ਪੌਤ੍ਰ ਜਨਮ ਕੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੧੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮੰਗਲ ਕੀਨਾ। ਜਾਚਕ ਗਨ ਕੋ ਧਨ ਬਹੁ ਦੀਨਾ। ਸੁਨਿ ਦਮੋਦਰੀ ਅਨੰਦ ਕਰੇਤੀ। ਹੋਤਿ ਵਧਾਈ ਦਰਬ ਦਿਵੇਤੀ॥੧੩॥ਜਥਾਜੋਗ ਭਾ ਮੰਗਲਚਾਰ। ਹਰਖ ਪਾਇ ਸਗਰੇ ਪਰਵਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ । ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਭੇਟ ਚਢਾਵੈ ॥

---

[1]ਸਹਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ। [2]ਭਾਵ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਕੇ। ਭਾਵ ਬਹੁਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਮਤ੍ਰੇਈਆਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ। [4]ਵੈਸਾਖੀ । [5]ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਤਿੱਥੇ ਘਰ ਕਰ ਕੇ ਵੱਸਿਆ। [6]ਮਾਘ ਦੀ ੧੩ ਸੰ: ੧੬੮੩ । [7]ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ।

੧੪॥ਦਿਵਸ ਪੁਰਬ ਕੇ ਆਵਹਿਂ ਮੇਲਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਨਰ ਹੋਹਿਂ ਸਕੇਲਾ। ਚਾਰੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪਾਸ। ਖੇਲਹਿਂ ਬਿਰਧਹਿਂ ਮਹਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ੧੫॥ ਕੌਤਿਕ ਚਿਰ ਪਿਤ ਕੌ ਢਿਗ ਆਵੈਂ। ਮਿਲਿ ਬਾਲਕ ਸੰਗ ਖੇਲ ਮਚਾਵੈਂ। ਪੁਰਿ ਕੀ ਬੀਥਨਿ ਬਿਖੈ ਪਲਾਵੈਂ। ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਵੈਂ॥੧੬॥ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਸੰਗ ਤਿਨ ਜਾਇ। ਅਲਪ ਬੈਸ ਤੇ[1] ਰਖਿ ਢੁਕਸਾਇ।ਬਨਕ[2] ਸਿੱਖ ਜੇ ਪੁਰਿ ਕੇ ਬਾਸੀ। ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਸ ਆਵੈਂ ਨਿਤ ਪਾਸੀ॥ ੧੭॥ ਅਟਲਰਾਇ ਨਵ ਬਰਖਨਿ ਕੇਰੇ। ਫਿਰਿ ਬੀਥਨਿ ਮਹਿਂ ਹਸਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਅਧਿਗ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਦਨ ਸੋ ਰਹੈਂ।ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਜੋਤਿ ਜਗਤ ਜਗ ਲਹੈ॥੧੮॥ ਨਿਕਸਿ ਜਾਇ ਮੁਖ ਤੇ ਜਿਮ ਬਾਨੀ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੈ ਰਿਸ ਉਰ ਠਾਨੀ॥ ਤਤਛਿਨ ਸਫਲ, ਸਿੱਖ ਪਤਿਆਵੈਂ[3]। ਯਾਂਤੇ ਅਦਬ ਕਰਹਿਂ ਡਰ ਪਾਵੈਂ॥ ੧੯॥ ਖੇਲਨਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਆਦਿ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਤਿਨਹੁ ਧਰਹਿਂ ਅਹਿ-ਲਾਦ[4]। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਕਰਹਿ ਕਬਿ ਕੋਈ। ਤੇਜ ਸੁਭਾਵ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸੋਈ॥੨੦॥ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਧਰੈਂ।ਖੇਲਨਿ ਮਹਿਂ ਚੰਚਲਤਾ ਕਰੈਂ। ਜੋ ਸਿਖ ਚਹੈ ਕਾਮਨਾ ਕੋਊ। ਅਟਲਰਾਇ ਸੰਗ ਬਿਚਰਤਿ ਸੋਊ॥ ੨੧॥ ਜਥਾ ਕਹਹਿਂ, ਸੇਵਾ ਤਿਮ ਠਾਨਹਿ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਹਿਤ ਸ੍ਵਾਦਲ ਆਨਹਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਤਬਿ ਕਹਿਵਾਵੈ। ਕਰਹਿ ਬਾਕ ਤਿਮ ਹੀ ਹੁਇ ਜਾਵੈ॥ ੨੨॥ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਤੈਸੇ ਕਰਤਿ। ਹੈ ਜਿ ਸ਼ਕਤਿ ਸੋ ਗੁਰੁ ਤੇ ਡਰਤਿ। ਨਹਿਂ ਬਿਦਤਾਇਂ, ਗੋਪ ਕਰਿ ਰਾਖੀ। ਗੁਰੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖੀ[5]॥ ੨੩॥ ਅਟਲਰਾਇ ਨਹਿਂ ਟਲਹਿਂ ਕਹਨਿ ਤੇ। ਟਹਿਲ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਦੇਤਿ ਬਚਨ ਤੇ। ਤਊ ਕਹੈਂ ਨਹਿ ਗੁਰੁ ਕਿਸ*ਭਾਂਤਿ।ਜਾਨਹਿਂ –ਅਜ਼ਮਤਿ ਜੁਤਿ ਮਮ ਤਾਤ॥੨੪॥ਮਨ ਉਦਾਰ ਹੈ,ਦਾਸਨਿ ਦੇਤਿ।ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਰਿਝਾਵਤਿ ਲੇਤਿ–। ਨਹੀਂ ਵਾਸਤਵ ਆਛੀ ਜਾਨਹਿ।–ਕਰਤਿ ਅਧਿਕ ਨਹਿਂ ਨਿਬਹਿ–ਪਛਾਨਹਿਂ[6]॥੨੫॥ ਇਮ ਬਹੁ ਅਜ਼ਮਤਿ ਦਾਸਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਕਰਹਿਂ ਬਚਨ, ਸੋ ਨਿਫਲੈ ਨਾਂਹਿ। ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇਰੀ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਇਨਹੁ ਬਡੇਰੀ॥੨੬॥ ਜਾਨਹਿਂ–ਮਹਾਂਜੋਤਿ[7] ਕੇ ਧਨੀ।

[1]ਛੋਟੀ ਆਯੂ ਦੇ ਕਾਰਣ। [2]ਵਪਾਰੀ। [3]ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਜ਼ਮਾ ਲਿਆ ਹੈ। [4]ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਖਦੇ ਹਨ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਦੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਹੋਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ)। [6]ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਿ (ਇਹ) ਬਹੁਤੀ (ਅਜ਼ਮਤ) ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਿਭਣੀ ਨਹੀਂ। [7]ਭਾਵ ਆਤਮਕ ਤੇਜ। *ਪਾ:–ਜਿਸ।

ਕਰਹਿੰ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਘਨੀ–। ਗੁਰੁ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਭੇਟਾ ਧਰੈਂ ॥੨੭॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਵਸਤੁ ਆਛੇ। ਦੇ ਕਰਿ ਲੇਤੇ ਬਰ;ਜਿਮ ਬਾਂਛੇ।ਕਬਿ ਗੁਰੁ ਏਕਲ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵੈਂ।'ਸਮੁਝਿਸਮੁਝਿ ਬਰਤਹੁ, ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ'॥੨੮॥ਤਊ ਸੁਭਾਇ ਉਦਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੇਖਿ ਸਿੱਖ ਕੋ ਕਰਹਿੰ ਨਿਹਾਲਾ। ਸੁਕਚਹਿੰ ਅਲਪ[1] ਗੁਰੁ ਤੇ ਸੋਇ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਬਿਦਤਿ ਲਖੀ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੨੯॥ ਸੁਇਨੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਇਕ ਵਿਵਹਾਰੀ। ਹੁਤੋ ਨਿਕੇਤ ਬਿਖੈ ਧਨ ਭਾਰੀ। ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਤਿਸੀ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਤਿਸ ਕੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਸੁਤ ਅਹੈ ॥ ੩੦ ॥ ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਮੋਹਨ ਤਿਸ ਕੇਰੋ। ਅਟਲਰਾਇ ਸਮ ਬੈਸ ਭਲੇਰੋ।ਸੋ ਖੇਲਨਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹੀ ਆਵੈ। ਗੁਰੁ ਸੁਤਨਿ ਕੋ ਬਹੁ ਪਰਚਾਵੈ॥੩੧॥ ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਮਿਲਿ ਖੇਲਤਿ ਰਹੈ। ਸੋਵਨਿ ਸਮੈਂ ਅਪਨਿ ਘਰ ਲਹੈ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਧਨੀਅਨਿ ਬਾਲਾ।ਖੇਲਤਿ ਹੈਂ ਗਨ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਜਾਲ ॥ ੩੨ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਿਸ ਮੋਹਨ ਕੇ ਸਾਥਿ। ਅਟਲਰਾਇ ਖੂੰਡੀ ਗਹਿ ਹਾਥ। ਕਿੰਦਕ[2] ਸੰਗਹਿ ਖੇਲ ਮਚਾਈ। ਬਦਹਿੰ ਸੀੜ[3] ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਧਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਪੇਲਿ ਧਕੇਲੈਂ। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਗਨ ਬਾਲਿਕ ਖੇਲੈਂ।ਸੀੜ ਬੰਧ[3] ਮੋਹਨ ਕੇ ਸਾਥਿ।ਅਟਲਰਾਇ ਖੂੰਡੀ ਲੇ ਹਾਥ॥੩੪॥ ਖੇਲਤਿ ਜੀਤਹਿੰ,ਕਬਹੂੰ ਹਾਰੈਂ।ਬਹਿਸ ਬਹਿਸ[4] ਬਹੁ ਬਲ ਕੌ ਧਾਰੈਂ। ਸੰਧਯਾ ਸਮੈਂ ਭੰਈ ਇਮ ਖੇਲਤਿ। ਸੋਟਿਨਿ ਤੇ ਕਿੰਦਕ ਕੋ ਪੇਲਤਿ[5]॥੩੫॥ ਭਯੋ ਅੰਧੇਰਾ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਤਜਯੋ ਖੇਲ ਘਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਚਾਲੇ। ਅਟਲਰਾਇ ਮੋਹਨ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਅਬਿ ਤੋ ਅਧਿਕ ਅੰਧੇਰੋ ਲਹਯੋ ॥੩੬॥ ਖੇਲਨਿ ਤੇ ਸਕਲੇ ਹਟਿ ਰਹੇ। ਮੇਰੀ ਜੀਤ ਭਈ, ਸਭਿ ਲਹੇ। ਧਰੀ ਸੀੜ ਪੀਛੈ ਮਮ ਸਾਥਿ[6]। ਜੀਤ ਲੀਨ ਮੈਂ ਬਲਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ॥੩੭॥ ਰਹੀ ਤੋਹਿ ਸਿਰ, ਅਬਿ ਘਰ ਚਾਲੇ। ਰਾਖਹੁ ਯਾਦ, ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਕਾਲੇ[7]"। ਮੋਹਨ ਕਹਯੋ 'ਪ੍ਰਾਤ ਕੋ ਦੇਉਂ। ਅਪਰ ਸੀੜ ਬਦਿ ਜੀਤਿ ਧਰੇਊਂ[8]" ॥੩੮॥ ਇਮ ਕਹਿ, ਆਪਹੁ ਅਪਨੇ ਧਾਮੂ। ਜਾਇ ਕਰਯੋ ਬਾਲਨਿ ਬਿਸਰਾਮੂ।ਦੈਵ ਜੋਗ ਤੇ ਐਸੇ ਭਯੋ। ਸਰਪ ਨਿਕਸਿ ਮੋਹਨ ਡਸਿ ਲਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਕਰਤਿ ਰਹੇ

---

[1]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ। [2]ਗੇਂਦ। [3]ਸ਼ਰਤ ਬੰਨ੍ਹਕੇ। [4]ਝਗੜ ਝਗੜ ਕੇ, ਜ਼ਿਦ ਜ਼ਿਦ ਕੇ। [5]ਰੇੜ੍ਹਦਿਆਂ। [6]ਪਿੱਛੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸ਼ਰਤ ਲਾਈ ਸੀ। [7]ਕਲ ਨੂੰ ਲਵਾਂਗਾ (ਬਾਜ਼ੀ)। [8]ਹੋਰ ਸ਼ਰਤ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਿੱਤਾਂਗਾ।

ਜੇਤਿਕ ਉਪਚਾਰਾ। ਬਾਲਿਕ ਮਰਯੋ ਹੋਤਿ ਭੁਨਸਾਰਾ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੇ ਨੰਦਨ ਏਕ। ਕਰਤੇ ਭਏ ਬਿਲਾਪ ਅਨੇਕ ॥੪੦॥ 'ਹੇ ਸੁਤ! ਕਿਤ ਹਮ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਰਾ। ਤੁਵ ਬਿਨ ਕਯਾ ਹੁਇ ਹਾਲ ਹਮਾਰਾ? ਦੇਖਤਿ ਰਹਤਿ ਬਦਨ ਸ਼ੁਭ ਤੇਰਾ। ਉਦਯੋ ਪਾਪ ਫਲ ਆਨਿ ਬਡੇਰਾ'॥੪੧॥ਰੋਦਤਿ ਊਚੇ ਸ਼ਬਦ ਪੁਕਾਰਤਿ। ਪੀਟਤਿ ਬਲ ਤੇ ਬਹੁ ਸ਼ੋਕਾਰਤਿ। ਸੁਨਤਿ ਪਰੋਸੀ ਦੌਰਤਿ ਆਵੈਂ।'ਹਾਇ ਹਾਇ'ਕਹਿ, ਸੋ ਬਿਲਲਾਵੈਂ ॥ ੪੨॥ 'ਬਡਾ ਕਸ਼ਟ ਤੁਮ ਕੋ ਇਹ ਪਰਯੋ।ਇਕ ਸੁਤ,ਡਸਯੋ ਸਰਪਤੇ ਮਰਯੋ'।ਇਕ ਸੁਨਿ ਦੁਤੀਏ ਨਿਕਟਿ ਸੁਨਾਵੈ।। ਜੋ ਜੋ ਸੁਨਹਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਰਧਾਵੈ॥ ੪੩ ॥ ਧਨੀ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਇਕ ਸੁਤ ਜੋਇ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਅਚਾਨਕ ਤਾਂਕੀ ਹੋਇ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਭਯੋ ਸਕਲ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰਮੱਲ ਜਨਮ ਅਰ ਅਟਲਰਾਇ ਖੇਲਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੭॥

੫੮ [ਸ੍ਰੀ ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹਨ ਜਿਵਾਇਆ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਟੱਲਰਾਇ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭੀ ਜਾਗੇ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ। ਕਰਿ ਨਿਤ ਕੀ ਕਿਰਿਆ ਭਲੇ ਤਯਾਗਯੋ ਤਬਹਿ ਨਿਕੇਤ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਖੇਲਨਿ ਕੇ ਸਥਾਨ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੇਵਕ ਸਾਥ ਬਾਲ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਆਨੰਦ ਕੈ ਕੈ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਸੰਗੀ ਲੈ ਕੈ ॥ ੨ ॥ ਸੰਧਯਾ ਸਮੈਂ ਖੇਲ ਜੋ ਤਯਾਗੀ। ਸੋ ਸਿਮਰੀ ਦੀਰਘ ਅਨੁਰਾਗੀ[1]।'ਅਬਿ ਲੌ ਮੋਹਨ ਨਹਿਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਦਾਉ ਸੀਤ ਕੋ ਸੀਸ ਚਢਾਯੋ[2]॥ ੩ ॥ਦੈਬੇ ਹੇਤੁ ਟਰਯੋ[3],ਘਰ ਰਹਯੋ'। ਇਮ ਲਖਿ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਜਾਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਆਨਿ ਬੁਲਾਇ। ਸਿਰ ਹੈ ਸੀਤ, ਨ ਅਬਿ ਲੌ ਆਇ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਤਿਹ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯਹੁ। ਮਰਯੋ ਪਰਯੋ ਮੋਹਨ ਦਰਸਾਯਹੁ। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਸਸ਼ੋਕ ਪੁਕਾਰਤਿ। ਹਾਥ ਉਸਾਰਤਿ ਸਿਰ ਪਰ ਮਾਰਤਿ ॥ ੫ ॥ ਬਡੋ ਬਿਲਾਪ ਹੇਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਮਿਲਤਿ ਨਾਤਿ[4] ਨਰ ਨਾਰਿ ਘਨੇਰੇ। ਅਟਲਰਾਇ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਆਯੋ। 'ਮੋਹਨ ਮਰਿਗਾ ਸਰਪ ਡਸਾਯੋ'॥੬॥ਸੁਨਯੋ ਅਚਾਨਕ ਮੋਹਨ ਮਰਨਾ। ਅਟਲਰਾਇ ਨਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਜਰਨਾ। ਸਭਿ ਲਰਕਨਿ ਕੇ ਹੋਇ ਸਮੇਤ। ਗਏ ਧਾਇ ਤਿਸ ਬਨਕ[5] ਨਿਕੇਤ ॥ ੭ ॥ ਹੇਰਨਿ ਹੇਤ ਧਾਇ ਉਤਲਾਵਤਿ। ਸੁਨਯੋ ਦੂਰ ਤੇ ਬਹੁ ਬਿਲਲਾਵਤਿ।ਆਗੇ ਮਿਲੇ ਹੁਤੇ

---

[1] ਯਾਦ ਕੀਤੀ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। [2] ਭਾਵ, ਮੀਟੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। [3] ਟਾਲਾ ਕੀਤਾ ਸੂ। [4] ਸ਼ਰੀਕ, ਸਾਕ। [5] ਤਿਸ ਵਪਾਰੀ ਦੇ।

ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਆਯਾ॥ ੮ ॥ਮੋਹਨ ਕੇ ਰੋਦਤਿ ਪਿਤ ਮਾਤ। ਕਹਨਿ ਲਗੇ 'ਤੁਮ ਗੁਰੁ ਕੇ ਤਾਤ। ਸਾਥੀ ਖੇਲਨਿ ਕੇਰ ਤੁਮਾਰਾ। ਪਰਯੋ ਮਰਯੋ, ਡਸਿਗਾ ਅਹਿ ਕਾਰਾ[1] ॥ ੯ ॥ ਨਹਿਂ ਉਪਚਾਰ ਲਗਯੋ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਇਸ ਕੋ ਤਨ ਦਹੇ। ਤੁਮ ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਹੋ ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਰਹੁ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਉਰ ਧਰਹੁ'॥੧੦॥ਮੋਹਨ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜੇ ਅਹੇ।ਸਕਲ ਨਰਨਿ ਜੁਤਿ ਬਿਨਤੀ ਕਹੇ।ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਟਲਰਾਇ ਪਿਖਿ ਕਹਯੋ। 'ਇਸ ਸਿਰ ਦਾਵ ਸੀੜ[2] ਕੋ ਰਹਯੋ' ॥ ੧੧ ॥ ਕਰ[3] ਖੂੰਡੀ ਕੋ ਚੰਚਲ ਕਰਤੇ। ਮਰੇ ਬਾਲ ਕੋ ਬਦਨ ਨਿਹਰਿਤੇ। 'ਉਠਿ ਪਜਾਰੇ! ਦਿਹੁ ਸੀੜ ਹਮਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਸਮੋ, ਕਿਮ ਸੁਪਤਯੋ ਭਾਰੀ?' ॥੧੨॥ ਇਮ ਕਹਿ ਖੂੰਡੀ ਸਿਸ ਗਰ ਪਾਈ। ਕਰਿ ਬਾਹੁਨਿ ਬਲ ਦੀਨਿ ਉਠਾਈ। ਬੈਠਯੋ ਮੋਹਨ ਆਂਖ ਉਘਾਰੀ।ਬਿਕਸਤਿ ਉਠਯੋ ਹਰਖ ਨਰ ਨਾਰੀ॥੧੩॥ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ,ਗੁਰੁ ਨੰਦਨ ਧੰਨ। ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਲਗਿ'ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕੈ ਤੋ ਹੁਤੋ ਰੁਦਨ ਕੋ ਰੌਰਾ। ਕੈ ਭਾ ਹਰਖ ਸ਼ੋਰ ਤਿਸ ਠੌਰਾ॥੧੪॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂਅਟਲ-ਰਾਇ ਕੀ ਕੀਰਤਿ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਭਈ ਬਿਸਤੀਰਤਿ। 'ਧਨੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਮਰਯੋ ਜਿਵਾਯੋ। ਕਰ ਖੂੰਡੀ ਕੋ ਛ੍ਵਾਇ ਉਠਾਯੋ' ॥ ੧੫ ॥ ਸਭਿ ਮਾਤਨਿ ਕੋ ਸਧਿ ਤਬਿ ਹੋਈ। ਮੁਦਤਿ ਕਹਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਤਖਤ ਅਕਾਲਾ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਸਹਤ ਸਿਖ ਜਾਲਾ॥ ੧੬॥ ਮੁਦਤਿ ਰਿਦੇ ਤੇ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ। ਬਿਗਸਤਿ ਕਰਤਿ ਥਿਰੇ ਜੇ ਪਾਸ। ਤਹਿਂ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਅਟਲਰਾਇ ਬਡਿ ਕੀਰਤਿ ਪਾਈ ॥ ੧੭ ॥ ਗੁਰੁਮੁਖ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਸੁਤ ਏਕ। ਮਿਲਿ ਖੇਲਤਿ ਸਿਸ ਅਪਰ ਅਨੇਕ।ਰਾਤਿ ਬਿਖੇ ਡਸਿਗਾ ਅਹਿ ਕਾਰਾ। ਮਰਯੋ ਤੁਰਤ ਨ ਲਗਯੋ ਉਪਚਾਰਾ॥ ੧੮॥ ਅਟਲਰਾਇ ਤਿਸ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਸੰਗੀ ਪਰਯੋ ਸੁ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਿਹਾਰੇ।ਖੂੰਡੀ ਹਾਥ ਸੁ ਛ੍ਵਾਇ ਉਠਾਯੋ।–ਹਮ ਸੋਂ ਖੇਲਹੁ–ਭਾਖਿ ਜਿਆਯੋ[4]' ॥ ੧੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਿਸਮਾਏ।ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਲੌ ਨਹੀਂ ਅਲਾਏ।ਪੁਨ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਰਿਸ ਭਈ ਘਨੇਰੇ।–ਇਹ ਕਲਾ ਕਰਯੋ ਨਿਕਟਿ ਹੀ ਮੇਰੇ ॥ ੨੦॥ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਰਾਜ ਤੇਜ ਅਬਿ ਅਹੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਕਿ ਸ਼ਾਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ[5]ਮ੍ਰਿਤੁ ਲਹੈ।ਆਨਿ

[1]ਕਾਲਾ ਸੱਪ। [2]ਦਾਵ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਰਾਵ ਮੀਟੀ। [3]ਰੱਬ ਦੀ। [4]ਜਿਵਾ ਦਿੱਤਾ। [5]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਪਰਹਿਂ ਸੋ ਗਰੇ ਹਮਾਰੇ। ਦੀਨ ਹੋਹਿਂ ਕੈ ਓਜ ਦਿਖਾਰੇਂ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਹਮ ਤੇ ਰਹਹਿਂ ਜਿਯਾਵਹੁ ਸੋਈ[2]। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਗ ਸ਼ਰੀਕੀ ਹੋਈ[3]। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰਮਨਿ ਫਲ ਦੇਯ। ਹਮ ਜਿਵਾਇ ਕਰ ਤਾਂਹਿ ਮਿਟੇਯ ॥ ੨੨ ॥ ਇਹ ਤੌ ਬਾਤ ਨ ਨੀਕੀ ਅਹੈ। ਮਰਹਿ ਜੁ ਫੇਰ ਜਿਯਨਿ ਕੋ ਲਹੈ। ਹਮ ਨੇ ਨਹਿਂ ਕਰਿਈ ਇਹ ਕੈਸੇ[4]। ਦੇਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਨਹਿਂ ਬਿਧਿ ਐਸੇ[5]-* ॥੨੩॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਗਟੋ ਬਿਚਾਰੈਂ। ਅਟਲਰਾਇ ਸੁਤ ਪਰ ਰਿਸ ਧਾਰੈਂ। ਧਰੀ ਮੌਨ ਮੁਖ ਭਨੈਂ ਨ ਬੈਨ। ਕਿਸਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨ ਕਰਤੇ ਨੈਨ ॥ ੨੪ ॥ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਰਿਦੇ ਰਿਸ ਛਾਈ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨੈਂ-ਨ ਇਹ ਭਲਿਆਈ। ਅਬਿ ਅਮੋਹ ਹੁਇ ਜੌ ਨ ਹਟਾਵੈਂ। ਟਰਹਿਂ ਨ ਇਹ, ਪੁਨ ਅਪਰ ਜਿਆਵੈਂ ॥੨੫॥ ਦੁਹ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਵਧਹਿ ਕਲੇਸ਼। ਭਲਿਆਈ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਲੇਸ਼-। ਰਿਸ ਮਹਿਂ ਬੈਠੇ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰੀ। ਗੁਰੁ ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੁਂ ਉਚਾਰੀ ॥੨੬॥ ਖੇਲਤਿ ਅਟਲ ਰਾਇ ਤਬਿ ਆਇ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਭੂਖਨ ਤਨ ਪਾਇ। ਖੁੰਡੀ ਕਰ ਮਹਿ ਧਾਰਨ ਕਰੀ। ਧੂਲ ਅਧਿਕ ਉਡਿ ਜਿਸ ਤਨ ਪਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਆਗੈ ਨੰਦਨ ਜੋਵਾ। ਬਿਨਾ ਸਨੇਹ ਕੋਪ ਉਰ ਹੋਵਾ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਕੋ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤਿ ਬਿਦਤਾਇ ਜਹਾਨਾ? ॥੨੮॥ ਜਰ ਨਹਿ ਸਕਹੁ ਓਜ ਨਿਜ ਅੰਤਰ ?। ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਲਾਇ ਨਿਰੰਤਰ ?। ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਕਹਿਰ ਕਹੈਤੇ†। ਸੋ ਤੈਂ ਕਰਤਿ, ਨ ਸਮੁਝਿ

---

[1]ਨੀਵੇਂ ਹੋਕੇ ਯਾ ਬਲ ਦਿਖਾਕੇ। [2]ਸਾਥੋਂ ਉਸ (ਮੋਏ ਹੋਏ) ਨੂੰ ਜਿਵਾਇਆ ਚਾਹੁਣਗੇ। [3](ਮੁਰਦੇ ਜਿਵਾ ਦੇਣਾ) ਰੱਬ ਨਾਲ ਬ੍ਰਾਬਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। [4]ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। (ਅ) ਅਸਾਂ (ਕਦੇ) ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਇਹ (ਅਟਲ ਰਾਇ) ਕਿਵੇਂ (ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ)? [5]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

*ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਮੋਹਨ ਦਾ ਮਰਨਾ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਅਟਲ ਰਾਇ ਜੀਨੇ ਦਖ਼ਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਯਾ ਉਹ ਯਾ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇਵੀਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੋਹਨ ਦਾ ਜਿਵਾਉਣਾ ਰਜ਼ਾ ਦੀ ਅਨਕੂਲਤਾ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਮੋਹਨ ਦੇ ਪਲਟੇ ਜਾਨ ਦੇਣੀ ਅਮਿੱਟ ਰਜ਼ਾ ਤੱਕੀ। ਤਾਂ ਹੀ ਅੰਕ ੩੦ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਯਾ ਤੂੰ ਰਹੁ ਯਾ ਅਸੀਂ। ਫੇਰ ਅੰਕ ੪੧ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਦੈਵਗਤੀ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਆਤਮ ਅਸੂਲ ਪਰ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਵਾਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰਾਃ ੧੦ ਅੰਃ ੧੭। †ਸਿਹਜ ਵਿਚ ਹਰਿਜਨ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਆਪੂੰ ਜੋ ਹੋਵੇ ਸੋ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸੁਰਤ ਬੜੇ ਵੇਗ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਕਹਿਰ ਯਾ ਗ਼ਜ਼ਬ ਦਾ ਮਕਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰਹੈਤੇ ॥ ੨੯ ॥ ਇਸ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਫਲ ਅਬਿ ਇਹੀ। ਜ ਤੂੰ ਰਹੈਂ ਤ ਹਮ
ਜਗ ਨਹੀਂ।ਹਮ ਜੇ ਰਹੈਂ ਤ ਤੁਮ ਨਹਿੰ ਰਹੋ।ਇਹੀ ਬਾਕ ਅਬਿ ਸਾਚੋ ਲਹੋ'॥
੩੦॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਟਲਰਾਇ ਗੁਰੁ ਬਚ ਕੋ।ਮਾਨਨੋ ਰਿਦੈ, ਕਰਯੋ ਚਹਿੰ ਸਚੁ
ਕੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜਿਮ ਸਨਮੁਖ ਖਰੇ। ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਤਹਿੰ ਬੰਦਨ ਕਰੇ।
॥ ੩੧ ॥ ਹਟਤਯੋਂ ਨਹੀਂ ਪੀਠ ਦਿਖਰਾਈ। ਪਾਛਲ ਪਾਇਨਿ ਚਲਿ
ਸਹਿਸਾਈ। ਨਹੀਂ ਨਿਕੇਤ ਗਮਨਿ ਕੋ ਕੀਨਾ। ਸੁਨਯੋ ਨ ਕਿਛੁ ਨਹਿੰ
ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨਾ[1] ॥ ੩੨ ॥ ਧਰੇ ਮੌਨਿ ਕੌਲਾਂ ਕੇ ਤਾਲ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ਜਾਇ
ਤਤਕਾਲ। ਤਹਿੰ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ। ਦਰਭ[2] ਛਸਾਇ ਸੁ
ਆਸਨ ਠਾਠਿ[3] ॥ ੩੩ ॥ ਕਰ ਖੂੰਡੀ ਸਿਰ ਨੀਚੇ ਧਰਿ ਕੈ। ਬਸਤ੍ਰ ਸਰੀਰ
ਅਛਾਦਯੋ ਪਰਿਕੈ।ਤਤਛਿਨ ਤਨ ਕੋ ਤਯਾਗਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਜਯੋਂ ਉਦਾਰ ਨਰ
ਕਰ ਤ੍ਰਿਣ ਡਾਰੇ[4] ॥ ੩੪ ॥ ਤਜਿ ਸੁਖੇਨ ਤਨ ਬੈਕੁੰਠ ਗਏ। ਜਹਿੰ ਮਦ
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਹਿ ਭਏ। ਉੱਤਮ ਪਦ ਮਹਿੰ ਜਾਇ ਸਮਾਏ। ਜਿਸ ਕੋ ਜੋਗੀ
ਜਨ ਨਿਤ ਧਯਾਏ ॥ ੩੫ ॥ ਦਾਸ ਰਹਯੋ ਦੇਖਤਿ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਨਾਂਹਿਨ
ਜਾਨੀ ਤਯਾਗਤਿ ਪ੍ਰਾਨ।ਜਬਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਯੋ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਯੋ।ਦੌਰਤਿ ਗੁਰੁ ਸੋਂ
ਜਾਇ ਬਤਾਯੋ ॥ ੩੬॥ 'ਥਿਰੇ ਜਾਇ ਤਟ ਕੌਲਾਂ ਤਾਲ। ਤਨ ਕੋ ਤਯਾਗਿ
ਗਏ ਤਤਕਾਲ'। ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਉਠੇ ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ। ਚਲੇ ਤਹਾਂ
ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ॥ ੩੭ ॥ ਗਈ ਸਦਨ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਤਾ। ਸਭਿ
ਰੋਦਤਿ ਛੋਰਤਿ ਜਲ ਤਾਤਾ[5]।ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਮਹਤ ਪੁਕਾਰੀ।'ਕਹਾਂ ਕਰਯੋ,
ਹੇ ਸੁਤ ਅਵਤਾਰੀ! ॥ ੩੮ ॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਵਨਿ ਸਮਰਥ ਤੇਰੀ। ਪਿਤ
ਬਚ ਤੇ ਕਿਤ ਗਾ ਇਸ ਬੇਰੀ?'। ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਗੁਰੂ ਕੋ ਆਯੋ। ਤਹਿੰ
ਮਿਲਿ ਰੋਦਨਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਯੋ॥੩੯॥ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੋਊ।ਹਰੀਚੰਦ
ਹਰਦੇਈ ਦੋਊ। ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਬਹੁ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸਮੇਤਾ। ਹੋਰਯੋ ਅਵਿਨੀ
ਪਰਯੋ ਅਚੇਤਾ॥੪੦॥ਸਕਲ ਕਰਹਿੰ ਬਿਰਲਾਪ ਘਨੇਰੇ।ਗੁਰੂ ਦੇਤਿ ਧੀਰਜ
ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਦੈਵ ਗਤੀ ਐਸੇ ਹੀ ਜਾਨੋ। ਨਹਿੰ ਕਿਸ ਬਸਿ ਮਹਿ ਬਲੀ
ਮਹਾਨੋ' ॥ ੪੧ ॥ ਚੰਦਨ ਕੇ ਬਹੁ ਭਾਰ ਮੰਗਾਏ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਸਸਕਾਰ
ਤਿਥਾਏਂ। ਭਨੇ ਬਚਨ ਤੇ ਜਿਨ ਤਨੁ ਤਯਾਗਾ। ਦੀਨਿਸਿ ਬਰ,ਕਰਿ ਸੁਤ
ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੪੨ ॥ 'ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ ਬਸਹਿ ਬਡੇਰਾ। ਸਗਰੇ ਮਾਨ

[1]ਸਿਆਣੇ (ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਜੀ) ਨੇ ਨਾ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਨਾ ਸੁਣਿਆਂ। [2]ਕੱਖ।
[3]ਠਾਟ=ਬਣਾਕੇ। [4]ਹੌਖੇ ਤੀਲਾ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [5]ਤੱਤਾ ਜਲ, ਭਾਵ ਅੱਥਰੂ।

ਕਰਹਿਗੋ ਤੇਰਾ। ਇਕ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੀ ਹੁਇ ਪੂਜਾ। ਪੁਨ ਪੂਜਹਿਂ ਤੇਰੋ ਬਲ ਦੂਜਾ ॥ ੪੩ ॥ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਮਾਨਹਿਂ ਤੋਹੀ। ਦਰਸਹਿਂ ਪੂਰ ਕਾਮਨਾ ਹੋਹੀ। ਮੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੇ ਹੁਇ ਸਨੈ। ਸਭਿ ਤੇ ਊਚ ਅਧਿਕ ਹੀ ਬਨੈ॥੪੪॥ ਜੀਵਤਿ ਇਤੇ ਨਹੀਂ ਬਿਦਤਾਵੈਂ। ਜਿਤੋ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈਂ। ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੋ ਸੂਬਾ ਬਡ ਹੋਯੋ*। ਤੋ ਸਮ ਨਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਿਸਿ ਜੋਯੋ' ॥ ੪੫ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ ਬਨਾਇ। 'ਥਾਨ ਇਕਾਂਕੀ† ਇਹ ਲਖਿ ਪਾਇ। ਨਹੀਂ ਨਿਕਟਿ ਕਿਹ ਅਪਰ ਸਥਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੬॥ 'ਦੁਰਲਭ ਹੋਇ,ਪਾਇ ਹੈ ਕੋਈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੋ ਥਲ ਹੁਇ ਸੋਈ।

---

*ਹੁਣ ਤਕ ਬਾਬੇ ਅਟਲ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹੁਰੇ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀ ਕਬਿਤਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦ ਸਨ। ਕਈ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰੇ ਦਾ ਕੋਤਵਾਲ ਬੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

†ਕੌਲਸਰ ਦੇ ਪਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੁਛਕੁ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਇਹ ਦੇਹੁਰਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਮਾਨੋਂ ਉੱਚਾ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਪਕ ਜਗਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਬਿਜਲੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰੋਂ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਪਛਾਣਿਆਂ ਜਾਏ ਕਿ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਹੁਰੇ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸ਼ਵ ਦਾਹ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਨਾਮੀ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਹੁਰੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗਿਰਦੇ ਬਣੇ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਦਾ ਦਾਹ ਇੱਥੇ ਹੁੰਦਾ, ਆਮ ਲੋਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਦਾਹ ਹੁੰਦੇ। ਫੇਰ ਅਮੀਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਹੱਕ ਬਣਾਇਆ, ਹੁਣ ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਬੀਸ ਬਰਸ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਦਾ ਦਾਹ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਹੈ। ਜੋ ਸਮਾਧਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬੜੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਏਥੇ ਸਨ, ਸੋ ਮਈ ਸੰਨ ੧੯੨੩ ਈ: ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਇਕ ਰਾਤ ਗਿਆ ਕੇ ਉਡਾ ਦਿੱਤੇ, ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘਜੀ ਦੀਆਂ ਸੰਗਮਰਮਰੀ ਸਮਾਧਾਂ ਸਨ ਸੋ ਬੀ ਗਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਬਾਬੇ ਹਰੇ ਦਾ ਦੇਹੁਰਾ, ਮਹਾਰਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾਤਾ ਭਾਈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ, ਗਜਾਨੀ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਨਾਮੀ, ਤੇ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉਡ ਗਏ। ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਸਮਝਕੇ ਢਾਹੁਣ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜਾਨ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬੀ ਗੁੰਮ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤਾਂ ਗੁਰ ਘਰ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ; ਪਰ ਦੇਹੁਰੇ ਤੇ ਸਮਾਧਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣੇ ਯਾਦਗੀਰੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕੌਮੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਿੱਸਾ ਤੇ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਅਜੇ ਬੀ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਜੋ ਬੁੰਗਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਸਮਾਧਾਂ ਹਨ ਸੋ ਬਚੀਆਂ ਖਲੀਆਂ ਹਨ, ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਵੈਸਟ ਮਿਨਸਟਰ ਐਬੇ' ਵਾਂਙੂ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜਾਨ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਪੂਜਾ ਮਨ੍ਹੇ ਰਹੇ।

ਜੋ ਇਹ ਠਾਂ ਸ਼ਵ ਦਾਹਿ ਕਰਾਇ। ਅਟਲਰਾਇ ਤਿਹ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇ' ॥ ੪੭ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸਭਿ ਧ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਿਵਾਇ ਜੁ ਸਬੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਯਹੁ ਤਬੈ॥੪੮॥ਸੋਰਹਿ ਸਤਪਚਾਸੀਆ ਜਾਨਿ।ਬਦੀ ਅਸੌਜ ਸੁ ਦਸਮੀ ਮਾਨਿ। ਅਟਲਰਾਇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਪਯਾਨੇ।ਅਬਿ ਲੌ ਮਹਿਮਾ ਥਾਨ ਮਹਾਨੇ॥੪੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਟਲ ਰਾਇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥੫੮॥

੫੯. [ਸ਼ੋਕ ਨਵਿਰਤੀ, ਰਾਸ ਸਮਾਪਤਿ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਏ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਅਚਰਜ ਕਰਤਿ'ਕਸਾ ਹੁਇ ਗਈ ਮਹਾਨ' ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੁਰਿ ਜਨ ਊਚ ਨੀਚ ਤਬਿ ਆਏ। ਸਭਿ ਬੋਲਤਿ ਬਹੁ ਸ਼ੋਕ ਵਧਾਏ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਇਹ ਗਤਿ ਕਸਾ ਕਰੀ ?। ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਅਜਹੁੰ ਨ ਟਰੀ ॥ ੨॥ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ।ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਜਨਨਿ ਦੇਤਿ ਅਹਿਲਾਦੇ। ਸਕਲ ਬਾਲ ਕੇ ਸੰਗ ਵਿਰੰਤੇ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਬਿਛੁਰੰਤੇ' ॥ ੩ ॥ ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਚ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਗੁਰੁ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਸਮੁਝਾਵੈਂ। ਦੈਵਗਤੀ ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ। ਜਿਸ ਕੇ ਬਸਿ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕ ਸਦਾਈ ॥ ੪ ॥ ਬਾਲਕ ਤਰੁਨ ਬ੍ਰਿੱਧ ਨਹਿਂ ਜਾਨੈਂ।ਬਲੀ ਨਿਬਲੀ ਏਕ ਸਮ ਮਾਨੈਂ।ਸੋ ਕਿਮ ਮਿਟਹਿ ਦੈਵਗਤਿ ਨਸਾਰੀ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਨਹਿਂ ਕਿਹ ਸੋਂ ਧਾਰੀ ॥੫॥ ਤਿਸ ਕੋ ਜਾਨਿ ਸ਼ੋਕ ਕਸਾ ਧਰੀਅਹਿ।ਬੁਧਿ ਅਰੁ ਬਲ ਕਰਿ ਜੋ ਨ ਪ੍ਰਹਰੀਅਹਿ'। ਦੁਖੀ ਨਾਨਕੀ ਅਧਿਕ ਸਭਿਨਿ ਤੇ। ਪਸਾਰੋ ਪਰਮ ਪੌਤ੍ਰ ਗੁਨ ਭਨਤੇ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਤਿ ਨਿਤ ਹੇਰਤਿ ਰਹੇ। ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਮੋਦ ਕੋ ਲਹੇ। ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਇ ਰੁਦਤਿ ਬਿਰਲਾਪਹਿ। ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਯ ਮਹਿਂ ਗੁਨ ਸਿਮਰਿ ਕਲਾਪਹਿ ॥੭॥ ਸਭਿ ਦਮੋਦਰੀ ਆਦਿਕ ਜੋਈ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਧੀਰ ਦੇਤਿ ਬਹੁ ਤੇਈ। ਤਉ ਸਨੇਹ ਮਹਾਂ ਦੁਖਵੰਤੀ।ਸੁਤ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਸ਼ੋਕ ਵਧੰਤੀ॥ ੮ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। ਹਿਤ ਧੀਰਜ ਕੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਹੇ ਸੁਮਤੇ ! ਨਹਿਂ ਸੰਕਟ ਪਾਵਹੁ। ਹੁਤੀ ਇਸੀ ਬਿਧਿ, ਨਹਿਂ ਪਛੁਤਾਵਹੁ॥੯॥ਜਥਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਿਯਤ ਕੋ ਹੋਤਿ। ਤਿਸ ਤੇ ਅਬਹਿ ਬਿਸਾਲ ਉਦੋਤਿ। ਅਟਲਰਾਇ ਹੈ ਅਟਲ ਸਦਾਈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਅਧਿਕ

ਬਡਿਆਈ' ॥ ੧੦॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਈ। ਸਨਬੰਧਨਿ ਕੇ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਸਹਤ ਭ੍ਰਾਰਜਾ[1] ਤੇਹਣ ਆਏ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਿਤੇ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੧੧ ॥ ਆਇ ਨਰਾਇਨ ਦਾਸ ਸਦਾਰਾ[1]। ਤ੍ਰਿਧਾ ਸਹਤ ਮਿਲ ਆਯਹੁ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਲੇ ਰਾਮੋ ਸੰਗ ਸਾਈਂ ਦਾਸ। ਰਾਮਾ ਆਇ ਭ੍ਰਾਰਜਾ ਪਾਸ॥ ੧੨ ॥ ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਪਾਏ। ਸ਼ੋਕ ਕਰਤਿ ਚਾਲੇ ਸਹਿਸਾਏ*। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਪੀਰ ਸਿਧਾਏ* ॥ ੧੩ ॥ ਨੱਤੀ ਲਿਏ ਧੀਰਮਲ ਗੋਦ। ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਹੀਨ ਪ੍ਰਮੋਦ[2]। ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਭਾ ਰੁਦਨ ਬਿਸਾਲਾ।ਪੀਟਤਿ ਮਿਲੀ ਜਾਲ ਹੀ ਬਾਲਾ†॥ ੧੪ ॥ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾਰਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਅਜ਼ਮਤਵੰਤ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। 'ਮਹਾਂ ਵਲੀ ਹੋਵਤਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਹੀਯਹਿ ਕਹਾਂ ਜਿਯੋ ਸੋ ਨਾਂਹੀ'॥੧੫॥ ਅਧਿਕ ਸ਼ੋਕ ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਭਯੋ।ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਪਠਿ ਦਯੋ। ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨ। 'ਨਹਿਂ ਰੁਦਨਹੁਂ ਕਰਿ ਬਦਨ ਮਲੀਨਾ॥ ੧੬ ॥ ਜਗ ਖੇਤੀ ਇਹ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀ ਹੈ। ਕਾਚੀ

---

[1]ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ। [2]ਉਦਾਸ। *ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਕ੍ਰੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਚੌਪਈ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਚਰਣ ਹਨ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:—ਆਵਤਿ ਭਏ ਨ ਦਰ ਲਗਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਦ ਕੰਜ ਸਿਰ ਨਜਾਈ।

†'ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਮੇਰੀ ਮਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੈ ਪਾਇਆ' ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇਸਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ 'ਰੁਦਨ ਬਿਸਾਲਾ' ਤੇ 'ਪੀਟਤਿ ਬਾਲਾ' ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ ਵਾਕਿਆ ਤੇ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੈਸੇ ਮਹਾਂਬਲੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਸਮ ਕਾਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕਦੋਂ 'ਪਿਟਣ ਤੇ ਰੋਣ' ਦਾ ਘਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਓਥੇ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ ਰਜ਼ਾ ਉੱਤੇ ਸਿਰ ਸਿਜਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਤਿ ਸਾਫ ਇਹ ਹੈ:—ਮਤ ਮੈ ਪਿਛੈ ਕੋਈ ਰੋਵਸੀ ਸੋ ਮੈ ਮੂਲਿ ਨ ਭਾਇਆ। ਅੰਕ ੧੮ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਗੁਰ ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਅੰਕ ੨੧ ਤੇ ੨੨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਿਰਜਾਦਾ ਦੱਸੀ ਨੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਦੇ ਬੀ ਗੁਰ ਰੀਤੀ ਦੇ ਸਿਵਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕੁਛ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਯਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਖੇਪ ਹੈ ਯਾ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸੂਹਮਣੀ ਚੋਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਕਰਕੇ ਹੈ।

ਗਦਰੀ[1] ਪਾਕ[2] ਖਰੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੋ ਚਹੈ ਬਾਢ ਕਰਿ ਲੇਤਿ। ਇਸ ਕੋ ਸ਼ੋਕ
ਕਰਹਿ ਕਿਸ ਹੇਤੁ[3] ॥੧੭॥ ਸਗਰੇ ਆਪੋ ਅਪਨੀ ਵਾਰੀ। ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਕੋ
ਧੀਰ ਨ ਧਾਰੀ[4]। ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲਾ।ਚਹਿਯਤਿ ਨਹੀਂ,ਰਹੈ
ਚਿਰਕਾਲਾ ॥ ੧੮ ॥ ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਨਿਤ
ਜਿਯਬੋ ਧਾਰੇ। ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਜਸੁ ਸਦ ਕਾਲਾ। ਰਹ੍ਯੋ ਅਟਲ ਜਗ
ਬਿਦਤਿ ਬਿਸਾਲਾ’॥੧੯॥ਮ੍ਰਿਦੁਲਬਾਕ ਕਹਿਕਹਿ ਗੁਰਦਾਸ।ਧੀਰ ਧਰਾਈ
ਸ਼ੋਕ ਬਿਨਾਸ਼ਿ। ਦਿਵਸਿ ਤ੍ਰੋਦਵੀਂ ਕੋ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁਤ
ਕਰਿਵਾਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਭੋਗ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਪਾਇ। ਬਹੁਰ ਰਬਾਬੀ ਚੌਂਕੀ
ਗਾਇ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਹੁ ਮੌਲੀ ਬਨਿਵਾਈ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੇਤੁ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ ॥
੨੧ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਰਤਾਯੋ। ਸ਼ੋਕ ਸਦਨ ਤੇ ਸਕਲ ਨਸਾਯੋ।
ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਮਰਜਾਦਾ ਜੇਤੀ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਵਾਇਸਿ ਤਬਿ ਤੇਤੀ॥੨੨॥
ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਬਿਸਰਜਨ ਕਰੇ।ਅਟਲਰਾਇ ਹਿਤ ਆਇ ਜੁ ਬਰੇ।ਤ੍ਰਿਯ
ਜੁਤਿ ਦਾਸ ਨਰਾਇਣ ਗਯੋ। ਪੁਰਿ ਡੱਲੇ ਜਸ ਉਚਰਤਿ ਭਯੋ ॥ ੨੩ ॥
ਦ੍ਵਾਰਾ ਭਾਗਣ ਸਹਤ ਸਿਧਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕੋ ਬੰਸ ਪਧਾਰਾ।ਤੇਹਣ ਗਏ
ਖਡੂਰ ਮਝਾਰੀ। ਰਾਮਾ ਗਮਨ੍ਯੋ ਲੇ ਨਿਜ ਨਾਰੀ॥ ੨੪ ॥ ਇਨ ਤੇ
ਆਦਿ ਜੁ ਆਵਤਿ ਭਏ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਨਿਜ ਘਰ ਗਏ। ਸਭਿ
ਹੀ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਚਰਜ ਗਾਥਾ। ‘ਸਿਸ ਜੀਵਾਯਸਿ ਅਜ਼ਮਤ ਸਾਥਾ॥੨੫॥
ਪਿਤਾ ਰਿਸ੍ਯੋ ਜਬਿ ਹੇਰਨਿ ਕੀਨਾ। ਅਪਨੌ ਤਨ ਤਬਿ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕੀਨਾ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਅਸ ਕੋਈ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਅਸ ਅਜ਼ਮਤ ਹੋਈ’ ॥ ੨੬॥
ਕਹਹਿ ਸੁਨਹਿ ਬਿਸਮਹਿਂ ਇਮ ਸਾਰੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਗ੍ਰਾਮ
ਉਚਾਰੇ।ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ‘ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਭਾਰੀ।ਗਾਦੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖਕਾਰੀ॥
੨੭॥ ਜਿਨ ਕੇ ਸਮ ਜਗ ਭਯੋ ਨ ਕੋਈ।ਦਾਸ ਘਨੇ ਅਜ਼ਮਤਿ ਜੁਤਿ ਹੋਈ।
ਲਾਖਹੁਂ ਭਗਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਜੁਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਲਹ੍ਯੋ ਪਰਮ ਪਦ ਗੁਰਮਤਿ ਪੈ
ਕੈ ॥ ੨੮ ॥ ਦਾਸ ਦਾਸ ਕੇ ਦਾਸ ਬਿਸਾਲੇ। ਤਿਸ ਘਰ ਕੇ ਭੇ ਅਜ਼ਮਤਿ
ਵਾਲੇ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਸੁਤ ਹੋਵਾ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਕ੍ਯਾ ਅਚਰਜ ਤੁਮ
ਜੋਵਾ ॥ ੨੯ ॥ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਜਗ ਪਤਿ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ ਜੰਗ

[1]ਡਡਰੀ।। [2]ਪੱਕੀ। ਗੁਰਵਾਕ–ਹਰੀ ਨਾਹੀ ਨਹ ਡਡੁਰੀ ਪਕੀ ਵਢਣਹਾਰ ॥ (ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੫)।
[3]ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ। [4]ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅਟਕਦਾ।

ਕਰਾਲਾ। ਆਜ ਕੌਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਿਗਾਰੇ। ਐਸੇ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿਨਹੁੰ ਤੇ ਹਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਪੰਚ ਗੁਰੂ ਬਰਤੇ ਬਿਚ ਪੀਰੀ।ਅਬਿ ਦ੍ਵੈ ਧਾਰਿ–[1]ਪੀਰੀ ਅਰੁ ਮੀਰੀ–। ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਕੋ ਪੀਰ ਨ ਅਰੈ। ਕੋ ਅਸ ਮੀਰ ਜਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਰੈ ॥੩੧॥ ਤਿਸ ਘਰ ਕੋ ਬੇਦਨ ਹੀ ਬਨੈ[2]। ਇਮ ਜਗ ਸਗਰੋ ਗੁਰੁ ਜਸ ਭਨੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ। ਬੈਠੇ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬਿਲੰਦ॥ ੩੨ ॥ ਬਡੋ ਕੁਟੰਬ ਭਯੋ ਜਿਨ ਕੇਰ। ਸੁਤ ਪੋਤ੍ਰਾ ਸਨਬੰਧ ਬਡੇਰ। ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਬਰਤਹਿੰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਜਿਮ ਅਰਬਿੰਦ ਨ ਜਲ ਲਿਪਤਾਇ॥ ੩੩ ॥ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਉਪਜਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰ[3]।ਮਿਟਹਿ ਸੁ ਕਿਮ ਜੁ ਵਧਨੋ ਪਰਵਾਰ।ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਦਾ ਸੰਗ ਹੀ ਰਹੈਂ। ਕਬਿ ਪ੍ਰਿਯ ਕਬਿ ਅੱਪ੍ਰਿਯ[4] ਹੁਇ ਰਹੈਂ॥੩੪॥ ਇਸ ਤੇ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਉਪਜੰਤੇ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਕੋ ਬਹੁਰ ਬਧੰਤੇ। ਤਿਨ ਤੇ ਉਪਜਹਿੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਕਾਰਾ। ਫਸੇ ਸਕਲ ਹੀ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਮੂਲ ਲਖਹੁ ਤਨਹੰਤਾ। ਪੁਨ ਮਮਤਾ ਇਸ ਤੇ ਉਪਜੰਤਾ। ਇਤ ਤੇ[5] ਆਗੇ ਉਤਪਤਿ ਜਾਨਹੁ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਆਦਿਕ ਜੋ ਮਾਨਹੁ ॥ ੩੬ ॥ ਸੋ ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਬਡ ਦੋਈ। ਗੁਰ ਕੈ ਤੀਨ ਕਾਲ ਨਹਿੰ ਹੋਈ। ਜਹਿੰ ਕਾਰਨ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਜਾਨਿ। ਕਨੌਂ ਕਾਰਜ ਉਪਜਹਿੰ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੩੭ ॥ ਜਿਸ ਧਰਨੀ ਮਹਿੰ ਬੀਰਜ[5] ਬੋਵਹੁ।ਦਲ ਫਲ ਸਹਤ ਤਹਾਂ ਤਰੁ ਜੋਵਹੁ[6]।ਜਿਸ ਅਵਿਨੀ ਮਹਿੰ ਬੀਜ ਨ ਪਰਯੋ। ਕਨੌਂ ਦਲ ਫਲ ਜੁਤਿ ਹੁਇ ਤਰੁ ਹਰਯੋ॥ ੩੮ ॥ ਸਦਾ ਏਕ ਰਸ ਮਹਿੰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਹੇ। ਉਥਿਤਿ ਨ[7] ਕਬਹੂੰ, ਸਮਾਧੀ ਅਹੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਜੋ ਬਿਚਰਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ[8]। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੁਸ਼ਕ[9] ਰਾਖਿ ਕਰਿ ਸਾਰੀ ॥੩੯॥ ਅੰਜਨ ਕੋਸ਼ਟ[10] ਬਸਿਬੋ ਹੁਵੈ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਨਾਮਤਾ ਕਬਹੁੰ ਨ ਛੁਵੈ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਬਿਖੈ ਦਿਨ ਰੈਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨਿ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੇ ਬਹੁ ਜਹਿ ਕਾਰਨਿ ॥ ੪੦ ॥ ਸੋ ਨਹਿੰ ਹੋਨਿ ਦੇਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਆਨਿ ਪਿਖੈ ਇਹ ਨਾਂਹੀ[11]। ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਦੇਂ ਸੀਖਾ। ਤਿਸ ਹੂੰ ਅਸ ਕੌਤਕ ਉਰ ਦੀਖਾ ॥ ੪੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ। ਪਰੇ ਰਹੋ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਰਨੀ। ਜਬਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿਂ।ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਹਰਿ ਦੇਹਿ[12]

[1]ਦੋਵੇਂ ਧਾਰ ਲਈਆਂ ਹਨ:—। [2]ਬਹੁਤ ਵੇਰ। [3]ਦੁਖਦਾਈ। [4]ਇਸ ਤੋਂ। [5]ਬੀਜ। [6]ਵੇਖੋਗੇ। [7]ਉਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। [8]ਬਹੁਤੇ ਜਲ (ਵਿਚ)। [9]ਸੁੱਕੀ। [10]ਸੁਰਮੇ (ਕਾਲਖ) ਦੇ ਕੋਠੇ (ਵਿਚ)। [11]ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਕਿਸੇ) ਹੋਰ ਦੀ ਇਹ (ਦਸ਼ਾ) ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦੀ। [12]ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵਨਗੇ।

ਅਸ਼ੇਖਹਿਂ ॥ ੪੨ ॥ ਭੁਗਤਿ ਗਯਾਨ ਕੋ ਦੇਂ ਉਪਜਾਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਪਰਮ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਪਾਇ।ਜਿਸ ਗੁਰ ਨੇ ਕਈ ਕੋਟ ਉਧਾਰੇ।ਸੋ ਗੁਰਿ ਹੋਹਿਂ ਸਹਾਇ ਹਮਾਰੇ॥੪੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਜੋ ਇਹ ਕਥਾ ਸੁਨੈ ਮਨਿ ਲਾਇ*। ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੰਕਟ ਮਿਟ ਜਾਇ। ਜੋ ਗੁਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ। ਸੋਊ ਕਰਤਿ ਭਵ ਮਹਿਂ ਕੱਲਯਾਨ ॥ ੪੪ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤਨ ਉਪਜਹਿ ਚੈਨ। ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਨਿਜ ਧਾਰਨ ਕੀਨਿ। ਅਤਿਸ਼ੈ ਪਰਮ ਮੁਕਤਿ ਤਿਸ ਲੀਨਿ† ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਾਖਾਯਾਂ ਵਿਰਚਤਾਯਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰਾ ਬਨਾਵਨ ਔ ਸ੍ਰੀ ਅਟੱਲਰਾਇ ਕੀ ਬਡ਼ਾਈ ਔ ਸਿਖਾਂ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵਨ ਅਰ ਦੁਧਾਸਰ ਮੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਸਠਵੀ ਅੰਸੂ‡ ॥ ੫੯ ॥

ਛੇਵੀਂ ਰਾਸ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥

---

*ਮਨ ਲਾਇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਧਿਆਨ ਅੰਦਰ ਵਸਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਤੇ ਨਾਮ ਕਮਾਵੇ, ਹਉਮੈਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ। ਅੰਕ ੪੩ ਤਕ ਇਹ ਸਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਥਾ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਪਵੇ ਤੇ ਇਹ ਕਮਾਈ ਕਰੇ, ਸੋ ਜ਼ਰੂਰ ਭਵਜਲ ਤਰੇ। ਕਵਿ ਜੀ ਅਗਲੀਆਂ ਛੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ੪੪, ੪੫ ਦੀਆਂ ਚੌਪਈਆਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ। ਓਥੇ ਰਾਸ ਅੰਕ ੪੩ ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੌਪਈ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ ਅੰਕ ੪੩ ਦੇ ਬਾਦ ਫੇਰ 'ਚੌਪਈ' ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਵਿਤਾ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

‡ਇਤਿ ਤੋਂ ਅੰਸੂ ਤਕ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਖੇ ਹੂਬਹੂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਫਰਕ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਰਾਸ ਸੱਤਵੀਂ ਚੱਲੀ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ
ਅਥ ਸਪਤਮਿ ਰਾਸਿ ਕਥਨੰ॥

ਅੰਸੂ ੧. [ਮੰਗਲ। ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਦੀ ਸਗਾਈ]।

੧. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਮਾਯਾ ਸੋ* ਸਵਲ ਜੁ ਭਯੋ ਜਿਤਿ ਕਿਤਿ ਬਯਾਪਿ ਸਮਾਨ।
ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਕਰਿ ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਮਹਾਨ॥ ੧॥

ਮਾਯਾਸਵਲ=ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ।
ਜਿਤਿ ਕਿਤਿ—ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ।
ਸਾਰ ਅਸਾਰ=ਸੱਤ ਅਸੱਤ, ਆਤਮ ਜਗਤ। ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਆਪ ਅਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ ਓਹ ਏਹ ਹਨ 'ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਕੂਰ ਸਭਿ ਜਾਨਾ। ਸਾਚ ਆਤਮਾ ਸਾਰ ਪਛਾਨਾ' [ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ਰ ਅੰਕ ੩੦]

ਅਰਥ—ਇਸ ਦੋਹੇ ਦਾ ਅਨਵਯ ਐਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:—ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਯਾਪ ਸਮਾਨ ਜੁ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਮਹਾਨ, ਸੋ ਮਾਯਾ ਸਵਲ ਭਯੋ (ਅਰ ਮਾਯਾ ਸਵਲ ਹੋਕੇ) ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਕਰਿ। ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ:—
ਜੋ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ (ਸਮਾਨ=) ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਵਿਆਪਕ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਮਹਾਨ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਮਾਯਾ (ਨਾਮਕ ਨਿਜ) ਸ਼ਕਤੀ ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ (ਸਾਰ=) ਆਤਮਾ (ਅਰ ਅਸਾਰ=) ਪੰਜ ਭੌਤਕ ਜਗਤ ਨੂੰ ਰਚਿਆ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਆਤਮਾ ਵਿਚ 'ਅਸਤੀ ਭਾਂਤੀ ਪ੍ਰਿਯਤਾ' ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਹੈ ਅਰ ਜਗਤ ਵਿਚ 'ਨਾਮੁ ਰੂਪਤਾ' ਮਾਯਾ ਦੀ ਹੈ। ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਸਮਾਨ ਵਿਆਪਕ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਮਹਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਯਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਵਾਰਾ (ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ=) ਸੱਤਿ ਅਸੱਤਿ ਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣ (ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ)ਜਗਤ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਬਿਖ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਗਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਰ ਬਿਖ ਰੂਪ ਕੀਤਾ ਹੈ।

---

*ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੰ' ਹੈ, ਤਦ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ:—ਮਾਯਾ ਨਾਲ ਜੋ ਸਬਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਰ੍ਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਸਦਾ ਸਾਰਦਾ ਸਾਰ ਦਾ ਸਾਰਦ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ*।
ਪਾਰਦ ਬਰਨੀ ਪਾਰ ਦਾ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨ† ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੨॥

[ਸਾਰਦਾ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ।
ਸਾਰ ਦਾ=ਵਿੱਦ੍ਯਾ, ਵਿੱਗ੍ਯਾਨ ਆਦਿ ਦੇ ਤੱਤ੍ਵ ਦੀ ਦਾਤੀ।
[ਸਾਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਸ਼ੁਭ]।
ਸਾਰਦ=[ਸਾਰ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਦ=ਦਾਤਾ] ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਦਾਤਾ। ਚੰਦ ਨੂੰ ਫਲਾਂ ਬੂਟੀਆਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਦਾਤਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।
(ਅ) ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ। ਪਾਰਦ=ਪਾਰਾ।
ਬਰਨੀ=ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਅ) ਰੰਗ ਵਰਗੀ।
ਪਾਰ ਦਾ=[ਪਾਰ+ਦਾ। ਪਾਰ=ਸੰਸ: 'ਪ੍ਰੀ' ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਹੈ ਭਰਪੂਰਤਾ, ਖੁਸ਼ੀ। ਦਾ=ਦਾਤਾ।] ਜੋ (ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੰਕਟ ਹਰਕੇ) ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਪਾਰ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਜੋ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਗ੍ਯਾਨ ਆਦਿ ਦੇ ਉਰਾਰ ਪਾਰ (ਸੰਪੂਰਣਤਾ) ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ।]

ਅਰਥ—ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਜਿਵੇਂ (ਬੂਟੀਆਂ) ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ) ਸਾਰਦਾ ਸਦਾ (ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਵਿੱਗ੍ਯਾਨ ਆਦਿ ਦੇ) ਤੱਤ੍ਵ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਾ (ਸਰੀਰਕ ਸੰਕਟ ਹਰਕੇ) ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਸਾਹਿੱਤ੍ਯ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ (ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ)।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਸਦਾ ਸਾਰ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। (ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਉਸ ਦਾ) ਸਰਦ ਰਿਤੂ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗਾ (ਸੀਤਲ) ਹੈ। ਉਹ ਪਾਰੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਰਗੀ (ਉੱਜਲ) ਹੈ। (ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਉਰਾਰ) ਪਾਰ ਦ ਦਾਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਭਾਵ—'ਪਾਰਦ ਬਰਨੀ' ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਉੱਜਲਤਾ ਯਾ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਕਿ ਰੂਪ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਰੂਪਕ ਵਰਣਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਸਾਰਦ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ' ਵਿਚ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਸੀਤਲਤਾ ਭਾਵ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ।

੩ ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ॥ **ਪਾਰ ਪਰੇ ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਉਰ ਤੇ ਪਰਦਾ ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਸਭਿ ਪਾਰਿ। ਪਾਰਦ ਕੇ ਸਮ ਜੋ ਮਨ ਚੰਚਲ ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਮੂਲ ਬਿਕਾਰ ਉਪਾਰਿ।**

---

*ਪਾ:—ਸਰਦ ਚੰਦ ਮਾਨਿੰਦ। †ਪਾ:—ਬਿਸਾਲਨਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ+ਸੱਲਨ= ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਪਾਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੇ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿ।
ਪਾਰਸ ਜਯੋਂ ਛੁਇ ਜਾਤਿ ਜਿਨੈ ਸਮ ਲੋਹ ਜੁ ਕੰਚਨ ਹੋਇ ਅਪਾਰਿ ॥ ੩॥

{ ਪਾਰ ਪਰੇ=ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਪਾਰਿ=ਪਾੜਕੇ।
ਜੋ ਮਨਚੰਚਲ=ਜੋ ਮਨ ਕਿ ਚੰਚਲ ਹਨ। (ਅ) ਜੋ ਚੰਚਲ ਮਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਮੂਲ ਬਿਕਾਰ=ਅਸਲ ਵਿਕਾਰ। (ਅ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ।
(ੲ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੂਲ।
ਪਾਰਨ=ਪਾਲਣਾ। ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ=ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹੋਏ, ਦਾਸ, ਸਿੱਖ।
ਅਪਾਰ=ਪਾਰ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। }

ਅਰਥ—੩. (ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਗੁਰ ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ) ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰੋ ਜੋ ਸ਼ਰਨਾਗਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੨. (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਨਾਗਤਾਂ ਦੇ) ਪਾਰੇ ਵਤ ਚੰਚਲ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਮੂਲ ਵਿਕਾਰ ਸਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟਿਆ। ੧. (ਐਸੇ ਸ਼ਰਨਾਗਤ) ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਦਿਲ ਤੋਂ ਭਰਮ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਦਾ ਪਾੜਕੇ। ੪. ਪਾਰਸ (ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਛੁਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ (ਚਾਹੋ) ਲੋਹੇ ਵਰਗੇ ਹੋਣ, ਸੋਨੇ ਵਰਗੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਦਾ) ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

੪. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੰਦ ਨ ਪਰਹਿ ਸਬੰਧ ਹੁਇ* ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਦ ਬੰਦਿ।
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਬ੍ਰਿੰਦ॥ ੪ ॥

ਅਰਥ—ਮੈਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵਨਾਂ ਦਾ) ਸਬੰਧ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ (ਕੋਈ) ਬੰਦ (ਕੈਦ) ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, (ਹਾਂ) ਜੋ (ਬੀ) ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਰਨ ਆ ਪਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ।

੫. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਪਰਮ ਉਦਾਰ ਸਦੀਵ।
ਪਰਮ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਸੇਵਕਨਿ, ਪਰਮ ਉਧਾਰਕ ਥੀਵ ॥੫॥

{ ਪਰਮ=ਵੱਡੀ। ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧ=ਵਡੀ ਬ੍ਰਿਧ (ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ)।
ਪਰਮ=ਮੁੱਖੀ, ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼੍ਟ। ਪਰਮ=ਮੁਕਤੀ। ਪਰਮਗਤੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। }

*ਪਾ:=ਬੰਦਨ ਕਰੇ ਨਿਬੰਧ ਹੋਇ=(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਪਰਮ=ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧੀਕ, ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਉਧਾਰਕ=ਉਧਾਰਨ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਬਡੀ ਬਿਰਧ (ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰ (ਦੇਵ ਜੀ) ਸਦੀਵ ਹੀ ਮੁਖੀ ਉਦਾਰ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਗਤੀ ਬਖਸ਼ੀ (ਤੇ ਅਗੋਂ ਓਹ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ) ਅਨੇਕਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਕਰਤਾ ਹੋਏ ਹਨ।

੬. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾਸਨ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਨਾਸ਼ਿ।
ਨਿਜ ਪਰ ਜਨ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ ਲਖਿ ਬਖਸ਼ਤਿ ਹੈਂ ਸੁਖਰਾਸ ॥੬॥

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ (ਜੀ ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨਹਾਰ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਜਾਣਕੇ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁੰਜ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।

੭. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਭਾਰੀ ਉਪਕਾਰੀ ਸਦਾ, ਧ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ, ਗੁਨਖਾਨ।
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਦ ਪਦਮ ਕੋ ਨਮੋ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਪਾਨ ॥੭॥

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ) ਸਦਾ ਹੀ ਭਾਰੇ ਉਪਕਾਰੀ ਹਨ, ਧੀਰਜ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਇਥੇ ਜੋ ਨਮਸਕਾਰ ਆਈ ਹੈ ਇਹੋ ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ।

੮. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਬਲਿੰਦ।
ਦਾਸਨ ਕੁਮਦ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਰਬਿੰਦ ॥ ੮ ॥

ਬਲਿੰਦ=ਬਿਲੰਦ=ਉੱਚੇ [ਫਾ:, ਬੁਲੰਦ]।
ਕੁਮਦ=ਕਮੀਆਂ, ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਵਿਚ ਖਿੜਦੀਆਂ ਹਨ।
ਅਰਬਿੰਦ=ਕਵਲ, ਜੋ ਦਿਨੇ ਖਿੜਦੇ ਹਨ।
ਸ਼ਤ੍ਰੂ=ਮੁਰਝਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ [ਸੰਸ: ਪਦ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਬਣਦਾ ਹੈ ਸ਼ਦ ਧਾਤੂ ਤੋਂ। ਸ਼ਦ=ਮੁਰਝਾ ਜਾਣਾ।] (ਅ) ਵੈਰੀ।

ਅਰਥ—ਉੱਚੇ ਸ੍ਰੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਤ ਹਨ, ਦਾਸਾਂ

(ਰੂਪੀ) ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਤੇ) ਸਾਰੇ (ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਰੂਪੀ) ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰਝਾਵਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

੯. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸੁ ਹਰਤਿ ਹੈਂ ਦਾਸਨ ਕੇ ਦੁਖ ਜਾਲ।
ਹਰ ਇੱਛਾ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ, ਹਰਿ ਜਨੋਂ ਹੋਇ ਦਿਆਲ* ॥ ੯ ॥

{ ਹਰਤਿ ਹੈਂ=ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਹਰ=ਸਾਰੀਆਂ। (ਅ) ਨਾਸ਼, ਦੂਰ ਕਰਨਾ।
ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ। }

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ (ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਵਤ ਦਿਆਲੂ ਹੋਕੇ (ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅਥਵਾ ਇਛਿਆ ਨੂੰ ਹਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਨਿਰਵਾਸ ਕਰਕੇ ਸਦਗਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)।

੧੦. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ! ਦਿਹੁ ਗੁਰਮਤਿ ਉਪਜਾਇ॥
ਉਰ ਬਿਕਾਰ ਕਉ ਪਰਿਹਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਲਿਵਲਾਇ॥ ੧੦॥

ਅਰਥ—(ਹੇ) ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀਓ ! ਗੁਰਮਤਿ ਉਪਜਾ ਦਿਓ ਤੇ (ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਸੱਤਿਨਾਮ (ਵਿਖੇ ਮੇਰੀ) ਲਿਵ ਲਗਾ ਦਿਓ।

੧੧. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਰਮ ਬਹਾਦੁਰ ਧੀਰ।
ਸਾਦਰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ ਦੀਓ ਸਰੀਰ ॥੧੧॥

---

*ਛਾਪੇ ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਤੇ ਤ੍ਰੈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੋਹਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਐਉਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹਨ।

ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਵਿਖੇ:—ਉਤਪਤਿ ਪਾਲਨ ਲਯ ਕਰਤਿ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸੁਭਾਇ।
ਸੋ ਸਰੂਪ ਧਰਿ ਅਵਤਰੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਰਾਇ।

ਦੋ ਲਿਖਤੀਆਂ ਵਿਖੇ:—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਧਜਾਦਿ ਧਜਾਦਿ ਸੁਖ ਪਾਇ।
ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਕੱਲਯਾਣ ਕੋ ਜਹਿ ਕਹਿ ਹੋਇ ਸਹਾਇ।

ਇਕ ਹੋਰ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਖੇ:—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦੇਹੁ ਕੁਮੱਤਿ ਨਸਾਇ।
ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਲੇਹੁ ਸੁਮੱਤਿ ਉਪਾਇ।

{ ਸਾਦਰ=ਆਦਰ ਸਹਿਤ। ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਲਾ, ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਬੜੇ ਬਹਾਦੁਰ ਤੇ ਧੀਰਜੀ (ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ (ਆਪਣੇ) ਆਦਰ ਯੋਗ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ(ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ) ਤ੍ਰਿਣ ਵਤ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਵ—ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਆਦਰ ਯੋਗ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਣਵਤ ਦੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਟਾਖ੍ਯ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।

੧੨. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ ॥ **ਆਦਿ ਤਿਮਰਲੰਗ ਤੇ ਅਨੇਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਭਏ ਕੇਤੀ ਕੁਲਿ ਬੀਤਿ ਗਈ ਅਮਲ ਚਲਾਇਕੇ। ਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਿਦੇਸ਼ ਚਾਰੋਂ ਚੱਕ ਸਭਿ ਨਿਵੇਂ ਆਇ ਕਹੂੰ ਨ ਮਵਾਸ਼ੀ ਭਟ ਦੀਏ ਬਿਚਲਾਇਕੇ। ਅਨਗਨ ਸੈਨ, ਕੋਸ਼ ਦੀਰਘ, ਦੁਰਗ ਭਾਰੀ, ਰਾਜ ਕੇ ਸਮਾਜ ਕੌਨ ਸਕੈ ਸੁ ਗਿਨਾਇਕੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਰੂਪ ਪੰਥ ਖਾਲਿਸਾ ਕੋ ਕੌਨ ਜਾਨੈ ਦੈਂਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਤ ਖਪਾਇਕੇ ॥ ੧੨ ॥**

{ ਆਦਿ=ਪਹਿਲਾਂ। ਅਮਲ ਚਲਾਇਕੇ=ਪਾਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਕੇ। ਹਕੂਮਤ ਕਰਦਿਆਂ। [ਅ:,=ਹਕੂਮਤ, ਕੰਮ ਕਾਰ]। ਮਵਾਸੀ=ਆਕੀ। ਬਿਚਲਾਇਕੇ=ਚਲ ਵਿਚਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਛੱਕੇ ਛੁੜਾ ਦਿੱਤੇ। }

ਅਰਥ—ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਮਰ ਲੰਗ ਨੇ (ਫੇਰ ਉਸ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ) ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋਏ (ਤੇ) ਕਈ ਕੁਲਾਂ ਹਕੂਮਤ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈਆਂ। ਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਿਦੇਸ਼ ਚਾਰੇ ਚੱਕ ਸਭ ਆਕੇ ਨਿਵੇਂ, ਕਿਤੇ ਬੀ ਕੋਈ ਆਕੀ ਨਾਂ (ਰਿਹਾ, ਸਭ) ਸੂਰਮੇਂ ਵਿਚਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਅਣਗਿਣਤ ਸੈਨਾਂ (ਤੇ) ਵਡੇ ਖਜ਼ਾਨੇ (ਪਾਸ ਸਨ,) ਭਾਰੀ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ (ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਰਾਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕੌਣ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ (ਐਡੀ) ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਦੇ ਸਰੂਪ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਖਪਾ ਦੇਣਗੇ।

੧੩. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ **ਸਤਿਗੁਰ ਦਸ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੁਖਕੰਦ।**
ਰਚੌਂ ਰਾਸਿ ਅਬਿ ਸਪਤਮੀ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬੰਦ ॥ ੨੩॥

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਮੂਲ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ (ਦੋਵੇਂ) ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੰਦਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਪਤਮੀ ਰਾਸ (ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ) ਰਚਦਾ ਹਾਂ।

੧੪. ਗੁਰ ਸਿਖ, ਸੰਤ ਮੰਗਲ।

ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਤਨ ਨਮੋ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੈ ਚਰਨ ਮਨਾਇ।
ਉਚਰੌਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸ ਕੋ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਦਾਇ॥ ੧੪॥

ਅਰਥ-ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ (ਤੇ) ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਮਨਾਂਇਕੇ (ਸ੍ਰੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਸ ਉਚਰਦਾ ਹਾਂ (ਜੋ) ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

[ਮੰਗਲ ਸਮਾਪਤਿ ਤੇ ਕਥਾ ਦਾ ਆਰੰਭ]।

ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬੈਠਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲ।ਅਨਿਕ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ ਸਿਧਾਰੈਂ।ਕੋ ਮੁਖ ਸੁੰਦਰ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰੈਂ ॥ ੧੫॥ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ ਕਰਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ਜਿਸਤੇ ਹੋਯ ਸਦਾ ਸ਼ੁਭ ਸ੍ਵਾਰਥ। ਸਾਂਈਦਾਸ ਰਹਯੋ ਤਬਿ ਪਾਸ। ਕਰਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ॥ ੧੬॥ ਦੀਪਮਾਲ ਕੋ ਮੇਲਾ ਆਯੋ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਸਿਖ ਗਨ ਉਮਡਾਯੋ। ਮੁੱਖਜ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਲਯਾਵੈਂ। ਦਰਬ ਸੰਚਿ ਗਨ ਆਪ ਸੁਹਾਵੈਂ[1] ॥ ੧੭॥ ਅਟਲਰਾਇ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੋ ਪਾਇ। ਯਾਂਤੇ ਚਲਿ ਆਇ ਸਮੁਦਾਇ। ਦਰਬ ਸੰਚਿ ਗਨ ਅਪਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਕਲ ਆਇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੧੮॥ ਪੂਰਬ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਵੈਂ। ਅਟਲਰਾਇ ਕੇ ਹੇਤੁ ਬੁਲਾਵੈਂ। ਪੁਨਹਿ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਗੁਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਬੰਦਿ ਕਰ ਪਾਵੈਂ॥੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਸੁਹਾਇ। ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਜੋ ਸਿਖ ਲਯਾਇ। ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵੈ। ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵੈਂ॥੨੦॥ ਮਹਾਂ ਮਸੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਥਿਤਿ ਪਾਸ। ਖਰੋ ਮੇਵਰੇ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ। ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਬਡ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ॥ ੨੧॥ ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਢੁਰੈ। ਹੰਸਨ ਕੀ ਸਮਸਰਤਾ ਧਰੈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਨਿ ਜੋ ਅਰਪਤਿ ਆਗੇ। ਤਿਸਹਿ ਗਹੈਂ ਕਬਿ, ਹੇਰਨਿ ਲਾਗੈਂ॥ ੨੨॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੇਠਾਦਿਕ ਔਰ। ਪਰਵਾਰਤਿ[2] ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ।ਕਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਸੰਗ ਕਹਿਂ ਬੈਨ। ਕਬਹੁੰ ਕਰਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਨੈਨ॥ ੨੩॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਨਿਕਟਿ ਸੁਹਾਏ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਸੂਰਜ ਮਲ ਦੁਤਿ ਪਾਏ। ਅਣੀਰਾਇ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਤੀਰ। ਆਵਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਸੰਗਤਾਂ ਭੀਰ॥ ੨੪॥ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ

[1]ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ (ਮਸੰਦ)। [2]ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਆਗੈ। ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਸਮੁਝਤਿ ਵਡਭਾਗੇ।ਦਾਸ ਅੇਕ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਸਾਦਰ ॥ ੨੫ ॥ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਭਿਨਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਯੋ। ਸਹਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਕੰਨਯਾਂ ਹੁਤੀ ਤਾਂਹਿ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਬਰ ਖੋਜਤਿ ਕਿਤ ਪਾਯੋ ਨਾਂਹੀ।ਤਿਸ ਪਿਖਿ ਕੈ ਅਭਿਲਾਖਾ ਧਰੀ। ਚਹਤਿ ਸਗਾਈ ਗੁਰ ਸੁਤ[1] ਕਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ। ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਥਿਤ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ। ਪੂਰਨ ਕਰਹੁ ਦੀਨ ਕੀ ਆਸ॥੨੮॥ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਕੋ ਬਾਸੀ। ਜਾਤਿ ਸਿਲੀ[2] ਜਗ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ।ਨਵ ਬਰਖਨ ਕੀ ਕੰਨਯਾਂ ਮੇਰੀ। ਚਹੌਂ ਕਰਨਿ ਸੂਰਜ-ਮਲ ਚੇਰੀ॥ ੨੯ ॥ ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਬਿਚਰੀਅਹਿ'। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਰੁਖ ਬਿਧੀਏ ਪਾਯੋ। ਦੇ ਧੀਰਜ ਤਿਹ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ 'ਜਿਮ ਚਾਹਹਿਂ ਕਰਿਬੋ ਤਿਮ ਠਾਨਿ।ਗੁਰ ਘਰਿ ਅਹੈ ਨਿਮਾਨਨਿ ਮਾਨ। ਦਰਬ ਆਦਿ ਇਹ ਪਿਖਹਿਂ ਨ ਕੋਈ। ਚਹਹਿਂ ਸੁ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਜੁਤਿ ਹੋਈ'॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਪਾਯੋ।ਬੋਲਿ ਗਨਿਕ ਕੋ ਸਮੋ ਸੁਧਾਯੋ। ਜੋਤਿਕ* ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕਰੀ†। ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਬਿਠਾਇ ਸ਼ੁਭ ਘਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਏ। ਸੰਗ ਨਫੀਰਨਿ ਰਾਗ ਮਿਲਾਏ।ਗੁਰ ਕੇ ਮਹਿਲ ਨਾਰਿਗਨ ਆਈ।ਗੁਰ ਤ੍ਰਿਯ ਤ੍ਰੈ ਕੋ[3] ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਭਯੋ ਸਦਨ ਢੋਲਕ ਬਜਵਾਇ। ਪਿਕ ਬੈਨੀ ਮਿਲਿ ਗੀਤਨਿ ਗਾਇ। ਮੰਗਲ ਮਹਾਂ ਕਰਯੋ ਤਿਹ ਸਮੈਂ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਗ ਪਗ ਨਮੈ ॥ ੩੪ ॥ ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਲਖਿ ਭਾਗ ਭਲੇਰੇ। ਭਯੋ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।ਆਇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ ਆਦਰ

---

[1]ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਨਾਲ)। [2]ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ਾਤ ਹੈ। [3]ਤਿੰਨਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਜੋਤਿਕ।

†ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਥਾਂਈ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋਤਿਸ਼ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਣ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜੋ ਕੁਛ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸੋ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹੈ। ਪੂਛਤਿ ਨ ਜੋਤਿਕ ਅਉ ਬੇਦ ਥਿਤ ਵਾਰ ਕਛੂ ਗ੍ਰਹ ਅਉ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸ਼ੰਕਾ ਉਰਧਾਰੀ ਹੈ। ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨੇਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਬਾਲਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿਕ ਹੁਇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ ॥ ੪੪੮ ॥ [ਕ: ਭ:

ਦੀਨ ॥ ੩੫ ॥ ਪਾਂਧੇ ਤਬਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿਵਾਈ। ਗ੍ਰਹ ਨਵ ਗਨਪਤਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਜਾਈ* ॥ ਆਗਯਾ ਪਾਇ ਉਠ੍ਯੋ ਹਰਖਾਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਗੁਰ ਪ੍ਰਥਮ ਮਨਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਸੂਰਜਮਲ ਮੁਖ ਖਾਰਕ[1]ਦੀਨੋ। ਕੁੰਕਮ[2]ਤਿਲਕ ਭਾਲ ਮੈਂ ਕੀਨੋ। ਮੰਗਲ ਭਯੋ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਮੋਦਕ ਮੋਦਤਿ ਲੇ ਤਿਸ ਬਾਰੇ[3] ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਬਹੁਤੇ ਬਰਤਾਏ। ਪਿਖਿ ਉਤਸਵ ਕੋ ਉਰ ਹਰਖਾਏ। ਜਾਚਕ ਗਨ ਕੋ ਧਨ ਬਹੁ ਦੀਨਿ। ਲੇ ਲੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਕੀਨਿ ॥੩੮॥ ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਸਦਨ ਅਨੰਦ ਕੋ ਧਰਿਕੈ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਉਤਸਵ ਕੋ ਕੀਨਾ। ਕਹਿ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਹਰਖ ਸੁ ਦੀਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਾ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਸਹਤ ਮਸੰਦ ਬਿਸਰਜਤਿ[4]ਪਾਛੇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਦੈਦੈ ਸਿਰਪਾਉ। ਤਿਸੀਦੇਸ਼ ਭੇਜੇ ਕਰੁਨਾਉ[5] ॥੪੦॥ ਸਕਲ ਅਨੰਦ ਪਾਇ ਜਸੁ ਕਹੈਂ। ਗਮਨੇ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਜਿਮ ਕਹੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਰਾਮੋ ਸਹਤ ਜ ਸਾਈਂ ਦਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਦਿਹੁ ਰਜ਼ਾਇ ਕਰੁਨਾ ਕੋ ਠਾਨਿ। ਰਹੇ ਦਿਵਸ ਬਹੁ, ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨ। ॥ ੪੨ ॥ ਆਪ ਅਗਵਨ ਹੋਇ ਤਿਸ ਦੇਸ਼। ਤਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਹਿਤਿ ਅਸ਼ੇਸ਼[6]'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਸਾਰੀ[7] ਜਾਨਿ। ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ ॥ ੪੩ ॥ 'ਪ੍ਰਥਮ ਰਹੇ ਤੁਮ ਘਰ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਹਮ ਬਸਹਿਂ ਬਿਸਾਲ। ਰਹਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ, ਨਿਸ਼ਚੈ ਐ ਹੈਂ। ਤੁਮਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਰਹਨਿ ਨਹਿਂ ਦੈ ਹੈਂ' ॥ ੪੪ ॥ ਤ੍ਰੈ ਦਮੋਦਰੀ ਆਦਿਕ ਜੇਈ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹਿ ਨਮਹਿਂ ਕਰਿ ਸੇਈ। ਗਏ ਡਰੋਲੀ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰਹਿਂ ਚਿਤ† ਪਾਇ ॥੪੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਪਿਤ ਰੁਖ ਜਾਨਿ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਤਿਆਰੀ ਠਾਨਿ। ਨੱਤੀ ਧੀਰਮੱਲ ਲੇ ਗੋਦ। ਸਭਿ ਸਾਸਨਿ ਸੰਗ ਮਿਲੀ ਪ੍ਰਮੋਦ ॥੪੬॥ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਸਯੰਦਨ ਚਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਮਗ ਪਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ। ਬਸੇ ਤਹਾਂ ਹੀ ਸੁਖ

---

[1]ਛੁਹਾਰਾ। [2]ਕੇਸਰ ਦਾ। [3]ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਲੱਡੂ ਲੈ ਕੇ। [4]ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ। [5]ਕਰੁਨਾਉ= ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ। [ਸੰਸ:, ਕਰੁਣਾ] (ਅ) ਕਰਿ+ਨਾਉਂ=ਨਾਉਂ ਲੈ ਕੇ (ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ), ਭਾਵ ਸਨਮਾਨ ਕਰ ਕੇ। (ਏ) ਕਰਨਾਉ=ਕਾਰਦਾਰ, ਕਰਿੰਦੇ। [6]ਸਾਰੇ। [7]ਸਾਲੀ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਪਾ:-ਸੁਖ।

ਉਪਜਾਇ ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤ ਰਾਸੇ 'ਸੂਰਜ ਮਲ ਸਹਾਈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

੨. [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਘੋੜੇ ਖ਼੍ਰੀਦਣੇ]।

ਦੋਹਰਾ। ਕੁਛਕ ਕਥਾ ਗੁਰਦਾਸ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਸਕਲ ਗੁਰ ਦਾਸ[1]! । ਗੁਰ ਮਾਯਾ ਦੁਸ਼ਤਰ ਮਹਾਂ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ ਨਿਰਜਾਸ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ। ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਬੈਠੇ ਮਦ ਧਾਰੇ। ਭਗਤੂ ਬਹਿਲੋ ਆਦਿਕ ਥਿਰੇ। ਜੇਠਾ ਬਿਧੀਆ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਕਰੇ ॥੨॥ ਬੈਠਯੋ ਵਿਗ ਪ੍ਰਬੀਨ ਗੁਰਦਾਸ। ਸਿੱਖੀ ਕੇ[3] ਹੁਇਂ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ। ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਧਰੈਂ। ਮਾਯਾ ਤੇ ਸੁ ਬਚਾਵਨਿ ਕਰੈਂ ॥੩॥ ਮਨ ਠਹਿਰਾਵੈਂ ਚਰਨ ਮਝਾਰਾ। ਸਹੈ ਕਸੌਟੀ ਸੋ ਸਿਖ ਭਾਰਾ। ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਿਤ ਨ ਜਾਹਿਂ ਬਿਚਾਰੇ[4]। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਭਰਮਹਿਂ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰੇ' ॥੪॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਬੋਲਯੋ ਗੁਰਦਾਸ। 'ਜੇ ਕਰਿ ਹੋਇ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਨਿਰਬਾਹਨਿ ਕਰੇ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਉਰ ਭਰਮ ਨ ਧਰੇ ॥੫॥ ਜੇਕਰਿ ਸਾਂਗ ਅਰੰਭੈਂ ਪਰਖਨਿ[5]। ਧਾਰੈਂ ਰੂਪ ਬਿਪਰਜੈ ਕੁਛ ਤਨ[6]। ਕਿਧੌਂ ਗਿਰਾ ਕਹਿਂ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਕੈ ਸੁਭਾਵ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤੇ ਧਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਕਿਧੌਂ ਅਜੋਗ ਕਰਾਵਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਆਗੇ ਕਹੀ ਕਰੀ ਨਹਿਂ ਜੈਸੇ[7]। ਸਿੱਖ ਸਿਦਕ ਅਪਨੋ ਦ੍ਰਿੜ ਰਾਖੈ। ਸਹੈ ਕਸੌਟੀ ਮਨ ਕੋ ਗਾਖੈ[8] ॥੭॥ ਅਪਨੀ ਕਵਿਤਾ ਬਿਖੈ ਬਨਾਈ। ਸੋ ਤੁਕ ਪਠਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਜੇ ਗੁਰ ਸਾਂਗ ਕਛੂ ਬਰਤਾਰੇ। ਦ੍ਰਿਢ ਸਿਖ ਰਹੈ ਸਿਦਕ ਨਹਿਂ ਹਾਰੇ*' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਪੁਨ ਭਨੀ ਸੁ ਬਾਨੀ। 'ਹੈ ਐਸੇ ਤੁਮ ਜਥਾ ਬਖਾਨੀ। ਤਊ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਬਲ ਗੁਰ ਮਾਯਾ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਨਹਿਂ ਇਨਹਿਂ ਭ੍ਰਮਾਯਾ ॥ ੯ ॥ ਸਿਦਕ ਰਾਖਿਬੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਅਹੇ। ਜਿਨਹੁ ਕਰੇ ਤਪ ਕਾਨਨ ਰਹੇ। ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੁਰ ਗੰਧ੍ਰਬ ਕੋ ਗਿਨੀਅਹਿ। ਜਿਨਹੁ ਗਿਨੇ ਕੋ ਅੰਤ ਨ ਭਨੀਅਹਿ ॥੧੦॥ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਯਾ ਨੇ ਘਨੇ ਭ੍ਰਮਾਇ। ਤਰੀ ਨ ਕਿਮ ਬਿਨ ਗੁਰੂ ਸਹਾਇ[9]। ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ। ਕਰੀ ਹੁਤੀ ਜੋ ਅਪਨੀ

[1]ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖੋ! [2]ਨਿਰਨੇ ਕਰ ਲਓ। [3]ਸਿੱਖੀ ਬਾਬਤ। [4]ਭਾਵ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਗਿਆਂ ਕਈ ਵੇਰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ। [5]ਸਾਂਗ ਅਰੰਭ ਦੇਣ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪਰਖਨ ਲਈ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ। [6]ਸਰੀਰ ਦਾ। [7]ਜਿਵੇਂ ਨਾ (ਕਿਸੇ) ਅੱਗੇ ਕਹੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨਾ (ਕਿਸੇ) ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। [8]ਕਸੌਟੀ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੇਵਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦੇ। (ਅ) ਕਸੌਟੀ ਸਹਿਣੀ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਬੀ (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਨਹੀਂ ਤਰੀ।

*ਜੇ ਗੁਰ ਸਾਂਗ ਵਰਤੇਂਦਾ ਸਿਖ ਸਿਦਕ ਨ ਹਾਰੇ। [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੩੫—੨੦,

ਬਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਅੰਬਰ ਪਾਟੇ ਥਿੱਗਲੀ ਲਾਇ ਕਰਹਿ ਕੂੜਿਆਰ'[1]। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਰ ਅਲਪ ਜੇ ਦੇਤਿ ਸਿਦਕ ਕੋ ਟਾਰਿ॥੧੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਰ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿਂ ਗਾਢੋ ਜੋਇ। ਗੁਰੂ ਸਿਦਕ ਮਨ ਰਾਖਿ ਪਰੋਇ। ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕੋ ਥਿਰ ਗਹੈ।ਹੁਇ ਗਾਢੋ ਹਲਿਬੋ ਨਹਿਂ ਲਹੈ'॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਚਰਚਾ ਚਾਰੂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੂ।–ਅਪਰ ਸਰਬ ਗੁਰ ਆਸ਼੍ਰਾ ਚਹੈਂ[2]। ਨਿਜ ਬਿਸਾਸ ਗੁਰਦਾਸਹਿ ਕਹੈ[3] ॥ ੧੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਬੀਜ ਮਾਤ੍ਰ ਅਹੰਕਾਰ*। ਹੈ ਇਸ ਬਿਖੈ ਸੁ ਬੁਰੋ ਬਿਕਾਰ। ਰਹਿਬੋ ਸਦਾ ਸਮੀਪ ਹਮਾਰੇ। ਚਹੀਅਹਿ ਉਰ ਤੇ ਮੂਲ ਉਖਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ [4]ਇਮ ਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾਸਯੋ ਜੇ ਨ। ਤਉ ਹਮ ਕੋ ਚਹੀਅਤਿ ਹਤਿ ਦੇਨਿ[4]। ਦੇਹਿਂ ਕਸੌਟੀ, ਸਹੈ ਕਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤੀ ਕੁਛ ਪਰਖਨ ਮਾਂਹੀਂ[5] ॥ ੧੬ ॥ ਗਰਬਤਿ ਚਿਤ, 'ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲ'। ਜਾਨਯੋ ਪਰੈ, ਪਰਖਿਬੇ ਕਾਲ[6]–। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਮੈਂ ਠਹਿਰਾਈ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਮੈਂ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਈ॥ ੧੭॥ 'ਕਹੂੰ ਤੁਰੰਗ ਜਿ ਹੋਹਿ ਬਿਕਾਊ। ਚਾਹਤਿ ਲੀਏ ਆਇ ਮਨ ਭਾਊ। ਹਿਤ ਅਪਨੇ ਭੀ ਹਮ ਅਸੁ ਲੈਬੇ। ਅਰੁ ਜੋਧਾਨ ਕਿਤਿਕ ਹੈਂ ਦੈਬੇ'॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ। 'ਧੰਨੀ ਘੇਪ ਦੇਸ਼ ਬਹੁ ਪਾਇ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗਨ ਥਾਨ ਬਤਾਇ।'ਆਨਹੁ ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਜੋ ਜਾਇ' ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਬਤਾਈ। ਨਹੀਂ ਬਾਤ ਕੁਛ ਗੁਰ ਮਨ ਭਾਈ। ਏਕ ਸੁਭਟ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਬਾਸੀ। ਕਰ ਕੋ ਜੋਰਤਿ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ॥੨੦॥ 'ਜਸ ਤੁਰੰਗ ਚਾਹਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਤਸ ਕਾਬਲ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰੂਰੇ। ਰਾਵਰ ਕੇਰ ਅਰੂਢਨਿ ਜੋਗ। ਆਨਹਿਂ, ਪਠਹੁ ਸੁਮਤਿ ਜੁਤਿ ਲੋਗ' ॥ ੨੧ ॥ ਜੋ

[1]ਅਕਾਸ਼ ਪਾਟੇ ਨੂੰ ਟਾਕੀ ਝੂਠੇ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਹੋਰ ਸਿਖ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–'ਆਸ਼ਾ' ਬੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [3]ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨਿਰਾ ਸਿੱਖ ਦਾ ਅਪਣਾ ਭਰੋਸਾ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। [4]ਭਾਵ, ਸੁਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚਾਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪੇ ਜੇ ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਖਾਸ ਕੋਈ ਚੋਜ ਵਿਖਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [5]ਪਰਖਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕੌਤਕ ਕਰੀਏ। [6]ਪਰਖਣੇ ਸਮੇਂ। [7]ਞਿਆਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ।

*ਬੀਜ ਮਾਤ੍ਰ ਅਹੰਕਾਰ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਬੜੇ ਵਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਹੰਕਾਰੀਆ ਵਾਂਙ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਭੁੱਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਲੋਕੈਸ਼ਾਵਿੱਦਜਾ ਤੇ ਬੀਜ ਮਾਤ੍ਰ ਹੰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਅੰਤਮ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਛੇ ਪਰਖਹਿੰ ਗੁਨ ਅੰਗ। ਹੋਵਹਿ ਚਪਲ ਸਬੇਗ ਤੁਰੰਗ। ਬਡ਼ੀ ਬਡ਼ੀ ਕੀਮਤ ਕੇ ਅਹੈਂ। ਦੇ ਧਨ ਕਰਿ ਪਸੰਦ ਕੋ ਲਹੈ' ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ।'ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਹਾਂ ਤੁਰੰਗ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਜੋ ਕਿਕਾਨ ਬਡ ਕੀਮਤ ਕੇਰਾ। ਸੋ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਹੀ ਹੇਰਾ'॥੨੩॥ ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਦਿਸ਼ਾ ਗੁਰ ਦੇਖਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਿ ਤੁਮ ਤੇ ਕੌਨ ਵਿਸ਼ੇਖ॥ਬ੍ਰਿੱਧ ਬੈਸ ਗੁਰ ਪਾਸ ਬਿਤਾਈ[1]। ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਪਾਈ।੨੪॥ਉਭੈ[2]ਤੁਰੰਗਮ ਹੇਤੁ ਹਮਾਰੇ।ਲਯਾਉ ਸਬੇਗ ਚਪਲ ਬਲਭਾਰੇ।ਸੁਭਟਨ ਹੇਤੁ ਅਪਰ ਪਿਖਿ ਆਨਹੁ। ਲੇਹੁ ਸੰਗ ਧਨ ਗਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨਹੁ ॥ ੨੫ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਚਾਵਹੁ ਪਾਸ ਹਮਾਰੇ। ਪਰਖਿ ਲੇਹਿੰਗੇ ਜਿਮ ਗੁਨ ਭਾਰੇ। ਤੁਮ ਤਹਿੰ ਟਿਕਹੁ ਸਿੱਖ ਜਬਿ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਦੀਜਹਿ ਧਨ, ਮੋਲ ਬਤਾਇ[3]" ॥੨੬॥ ਇਮ ਆਯਸੁ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ। 'ਮੈਂ ਜੈ ਹੌਂ, ਅਸੁ ਲਯਾਉ'' ਬਖਾਨੀ।ਤਬਿ ਬੇਸਰ[4] ਲਾਦੀ ਧਨ ਸਾਥ। ਦੇ ਪੰਚਾਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁ ਨਾਥ॥ ੨੭॥ ਨਰ ਕੇਤਿਕ ਤਿਹ ਸੰਗ ਪਠਾਏ।ਹਿਤ ਤਕਰਾਈ ਧਨ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਰਿ ਗੁਰ ਬੰਦਨ ਪੰਥ ਪਧਾਰਾ। ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮਹਿ ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰਾ॥ ੨੮ ॥ ਦਿਵਸ ਪਯਾਨਹਿ ਪਸ਼ਚਮ ਓਰੇ। ਬੂਝਤਿ ਜਾਤਿ 'ਹੋਹਿ ਕਿਤ ਘੋਰੇ ?'। ਐਰਾਵਤੀ ਉਲੰਘਤਿ ਚਾਲਾ। ਚੰਦ੍ਰਭਗਾ[5] ਤਰਿ ਗਯੋ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੯॥ਪੁਨਹਿ ਬਿਦਸਤਾ[6] ਤੇ ਹੁਇ ਪਾਰਾ। ਚਲਤਿ ਸਿੰਧੁ[7] ਨਦ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਜਿ ਪਸ਼ੌਰ ਕੋ ਆਗੇ ਗਯੋ। ਕਾਬਲ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ ॥੩੦॥ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਘੋਰੇ ਪੁਨ ਬੂਝੇ।ਨਰਨ ਬਤਾਏ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਸੂਝੇ[8]।ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਜਾਇ ਕਰਿ ਹੇਰੇ। ਫੇਰੇ ਚਪਲ ਸਬੇਗ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਦਰਬ ਮੋਲ ਪੰਚਾਸ ਹਜ਼ਾਰ। ਪੁਨ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਏਵ ਤਕਰਾਰ[9]। 'ਲੇ ਹਮ ਲੀਏ* ਦਰਬ ਤੁਵ ਦੇਹੈਂ। ਏਕ ਵੇਰ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਪਠੈ ਹੈਂ॥੩੨॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਜਬਿ ਨਰ ਕੋ ਆਵੈ।ਤਤਛਿਨ ਦਰਬ ਸਰਬ ਹੀ ਪਾਵੈ"। ਸੁਨਤਿ ਸੁਦਾਗਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈ। 'ਬਲੀ ਬਿਐਬ ਤੁਰੰਗ ਮਹਾਨੈ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਠਹੁ ਨ ਸੰਸਾ ਕੋਈ। ਪੀਛੇ ਲੇਹਿੰ ਮੋਲ ਜੋ

[1]ਭਾਵ ਬਹੁਤੀ ਆਯੂ। (ਅ) ਵਡੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਆਯੂ ਬਿਤਾਈ। [2]ਦੋ। [3]ਜੋ ਮੁੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਤਦੋਂ ਦੇ ਦੇਣਾ। [4]ਖੱਚਰ। [5]ਚਨਾਬ। [6]ਜੇਹਲਮ। [7]ਅਟਕ। [8]ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਸੀ ਸੋ ਦੱਸੀ। [9]ਇਕਰਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ ਤਕਰਾਰ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਤਕਰਾਰ ਦੇ ਅਰਥ ਝਗੜਾ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਹਮ ਹੈਂ ਲੀਏ।

ਹੋਈ'।ਕਰਿ ਤਕਰਾਰ ਕਿਕਾਨ ਪਠਾਏ।ਮਗ ਕੋ ਉਲੰਘਿ ਸੁਧਾਸਰ ਆਏ॥ ੩੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖਾਏ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਫੇਰ ਧਵਾਇ ਫੇਧਾਏ। ਖਾਸ ਤਬੇਲੇ ਸੋ ਬੰਧਵਾਏ। ਪਠਯੋ ਸਿੱਖ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ ਸਹਿਸਾਏ ॥ ੩੫ ॥ ਜਾਇ ਬਾਤ ਗੁਰਦਾਸ ਸੁਨਾਈ। 'ਘੋਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਏ ਬੰਧਾਈ। ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਅਏ ਮਨ ਭਾਏ।–ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਕੋ–ਭਾਖਿ ਪਠਾਏ' ॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਹਰਖ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਪਠਿ ਨਰ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕੀਨਾ। 'ਲੇਹੁ ਮੋਲ ਗੁਰ ਨੇ ਕਹਿ ਦੀਨਾ' ॥ ੩੭॥ ਸੌਦਾਗਰ ਤੰਬੂ ਦਰ ਥਿਰਿਓ। ਬਿਚ ਗੁਰਦਾਸ ਜਾਇ ਤਬਿ ਵਰਿਓ। ਤਾਰੀ ਲਾਇ ਖੋਲਿ ਕਰਿ ਤਾਰੋ[1]। ਦਰਬ ਨਿਕਾਸਨਿ ਕੋ ਕਰ ਡਾਰੋ॥੩੮॥ ਭਈ ਠੀਕਰੀ ਜਿਤਿਕ ਰਜਤਪਨ। ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੀ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਯੋ ਮਨ।ਪੰਚਹੁਂ ਖੱਚਰ ਪਰ ਦਸ ਭਾਰੇ[2]।ਖੋਲਿ ਖੋਲਿ ਸੋ ਸਕਲ ਨਿਹਾਰੇ॥੩੯॥ ਪਿਖੀ ਠੀਕਰੀ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਤੈਸੇ। ਚਿੰਤਾ ਅਧਿਕ ਬਿਚਾਰਤਿ ਐਸੇ।–ਇਹ ਕਯਾ ਕਾਰਨ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਈ ?। ਕਿਧੌਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹੈ ਪਠਾਈ ॥੪੦॥ਕੈ ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਹੋਯਹੁ ਔਰ। ਕੈ ਇਹੁ ਦਰਬ ਲੀਨਿ ਕਿਨ ਚੋਰਿ[3]। ਰਾਜ ਤੁਰਕ ਕੌ, ਗਹਹਿ ਉਜਾਗਰ।ਹਟਹਿ ਨ,ਧਨ ਅਬਿ ਲੇਹਿ ਸੁਦਾਗਰ॥੪੧॥ ਜੇ ਅਬਿ ਭਾਗ ਚਲੋਂ ਉਠਿ ਚੋਰੀ।ਬਨਹਿ ਨ ਗਮਨ ਮਿਲਿਨ ਗੁਰਓਰੀ[4]–। ਨਿਕਸਯੋ ਤਬਿ ਤੰਬੂ ਤੇ ਵਹਿਰ।ਕਹਯੋ ਸੁਦਾਗਰ ਸੋਂ 'ਕੁਛ ਠਹਿਰ ॥੪੨॥ ਗਿਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਅਬਿ ਲੇ ਆਊਂ। ਲਗਹਿ ਬਿਲਮ ਕੁਛ, ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗਿਨਾਊਂ[5]'।ਅਪਰ ਥਾਨ ਵਿਗਤਾਂਹਿ ਬਿਠਾਯੋ।ਆਪ ਬਹੁਰਤੰਬੂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ ॥੪੩॥ ਦਰ ਕੋ ਪਿਖਤਿ ਸੁਦਾਗਰ ਥਿਰਯੋ। ਲਖਹਿ--ਗਿਨਹਿ ਧਨ ਅੰਤਰ ਬਰਯੋ–।ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨ ਕੁਛ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਤੰਬੂ ਪਾੜ ਪਿਛੈ ਨਿਕਸਾਯੋ ॥੪੪॥ ਇਕ ਦੁਇ ਮਜ਼ਲ ਬਡੇਰੀ ਕਰਿ ਕੈ।–ਗੁਰ ਤਜਿ ਕਾਂਸ਼ੀ ਚਲੋਂ– ਬਿਚਰਿ ਕੈ।ਤਨ ਸੰਤਨ ਕੋ ਭੇਖ ਬਨਾਵਾ। ਕੋਇ ਨ ਕਰੈ ਚਿਨਾਰੀ ਪਾਵਾ[6] ॥ ੪੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਆਇ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਮਹਿਂ ਸਹਿ ਚਿੰਤ ਬਸਾਇ। ਤਹਾਂ[7] ਸੁਦਾਗਰ ਦਰ ਕੋ ਹੇਰਤਿ। ਬਿਤਯੋ ਸਮਾਂ ਬਹੁ, ਪੁਨ ਸੋ

[1]ਕੁੰਜੀ ਲਾਕੇ ਜੰਦਰਾ ਖੋਲ੍ਹਕੇ। [2]ਦਸੇ ਭਾਰ। [3]ਕਿਸੇ ਨੇ ਚੁਰਾ ਲਿਆ ਹੈ। [4]ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫ ਜਾਣਾਂ (ਤੇ ਜਾਕੇ) ਮਿਲਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। [5]ਗਿਣਾਂਗਾ ਛੇਤੀ ਪਰ ਕੁਛ ਦੇਰੀ ਲਗੇਗੀ। [6]ਪਛਾਣ ਨ ਸਕੇ। [7]ਭਾਵ ਕਾਬਲ ਵਿਚ।

ਟੇਰਤਿ ॥ ੪੬ ॥ 'ਅੰਤਰ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਨਹਿਂ ਆਈ। ਬੈਠਯੋ ਡੇਢਕ ਜਾਮ ਬਿਤਾਈ'। ਉਠਿ ਕਰਿ ਅੰਤਰ ਹੇਰਨਿ ਕਰਯੋ। ਸੋ ਨਹਿਂ, ਦਰਬ ਖੁਲਯੋ ਤਹਿਂ ਪਰਯੋ ॥ ੪੭ ॥ ਜੋ ਗੁਰਦਾਸ ਸੰਗ ਨਰ ਅਹੈਂ। ਤਿਨਹਿ ਬੁਲਾਇ ਦਿਖਾਇ ਸੁ ਕਹੈਂ'ਪਰਯੋ ਦਰਬ,ਨਹਿਂ ਦੇਵਨਹਾਰਾ। ਕਯੋਂ ਤਜਿ ਭਾਜਯੋ? ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰਾ[1]?' ॥੪੮॥ ਸਗਰੇ ਨਿਕਟਿ ਖਰੇ ਤਬਿ ਕੀਨੇ।ਹਯ ਕੋ ਮੋਲ ਸੁ ਧਨ ਗਨ ਲੀਨੇ। ਬਾਕੀ ਸੌਂਪ ਦਿਏ ਤਿਨ ਪਾਸ। 'ਕਿਤ ਗੁਰਦਾਸ?' ਕਹਤਿ ਸਭਿ ਦਾਸ ॥ ੪੯ ॥ ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਸੰਭਾਰਨ ਕੀਨਾ।ਦਾਸਨ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਮਗ ਲੀਨਾ। 'ਜਾਨਯੋ ਪਰੈ ਨਹੀਂ, ਕਹਾ ਹੋਵਾ ?। ਧਨ ਧਰਿ ਗਯੋ ਆਪ ਨਹਿਂ ਜੋਵਾ' ॥ ੫੦ ॥ ਆਇ ਮਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਕਿਤ ਗਾ ਗੁਰਦਾਸ। ਤਜਿ ਕਰਿ ਤੰਬੂ ਮਹਿਂ ਧਨ ਰਾਸ' ॥੫੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਜਾਨੀ ਨਿਜ ਮਾਯਾ–ਗਯੋ ਭਾਜਿ ਸੋ ਰਿਦਾ ਭ੍ਰਮਾਯਾ। ਭਈ ਠੀਕਰੀ ਜਿਤਿਕ ਰਜਤਪਨ। ਭਾਜਯੋ ਦੇਖਤਿ ਹੁਇ ਅਧੀਰ ਮਨ–॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਖੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਕਸਯੋ ਡੇਰਾ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਹਿਮ ਰਿਤੁ ਥੀ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਨਿਤ ਚਰਨ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰਮ ਕੋ ਲਹਤਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਧਿਕ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਨ ਸੀਤ ਨ ਜਾਵੈ। ਹੁਤੋ ਜੁ ਢਿਗ,ਤਿਹ ਕੌਨ ਉਠਾਵੈ। ਕਿਤ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਕਿਤ ਨਾਂਹੀ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਗਮਨਤਿ ਮਾਰਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨ ॥ ਮਹਾਂ ਖੇਦ ਤੇ ਦੁਰਬਲ ਹੋਯੋ। ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਅਸ ਸੰਕਟ ਜੋਯੋ। ਪਾਇਨਿ ਪਰੇ ਫਾਲਰੇ[2] ਘਨੇ। ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਨਿਤ ਸ਼੍ਰਮ ਕੇ ਸਨੇ॥੩॥ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ[3] ਜੋਵਾ।ਕਿਸ ਥਲ ਜਾਇ ਕੀਨਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਤਹਿਂ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਬਹੁ ਧਾਮੂ ॥੪॥ ਜੋ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਹਿਤ ਆਏ। ਤਿਨਹੁ ਪਛਾਨ ਲੀਨਿ ਹਰਖਾਏ।ਸਭਿਨਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ। ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ ਤਾਤੇ ਪਾਨੀ[4] ॥ ੫ ॥ ਚਾਂਪਤਿ ਹੈਂ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਕਰੰਤੇ। ਸ੍ਵਾਦਲ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਅਚਵੰਤੇ। ਜੋ ਤਬਿ ਹੁਤੋ ਪੁਰੀ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਕੀ ਬੁਲਵਾਯੋ। ਕਹਿ ਊਚਾਸਨਿ ਪਰ ਬੈਠਾਯੋ। ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰੂ

[1]ਕੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈਸੁ ? [2]ਛਾਲੇ। [3]ਕਾਂਸ਼ੀ। [4]ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ।

ਕੀ ਗਾਥਾ।ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਭਨੀ ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਥਾ॥੭॥'ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ ਸੁਧਾਸਰ ਰਾਜੈਂ। ਜਪੇ ਨਾਮ, ਦਰਸ਼ਨ[1], ਦੁਖ ਭਾਜੈਂ'। ਨਿਜ ਬਾਨੀ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਜਸ ਗਾਯੋ।ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮਹਿਪਾਲ ਸੁਨਾਯੋ ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖ੍ਯੋ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਉਤਾਰਾ।ਪੁਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਹਿਉ ਚਾਰਾ।'ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਪਾਸ। ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਪੂਰਬ ਗੁਰਦਾਸ॥੯॥ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਹੁ ਸੇਵਾ।ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਕੀ ਸਮ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਗੁਰੂ ਸਮੀਪੀ ਇਹ ਚਿਰਕਾਲੂ। ਕਰਿਵਾਇ ਕਹਿ ਸਿੱਖ ਨਿਹਾਲੂ' ॥ ੧੦ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿ ਭਾਰੀ। ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਲੈਬੇ ਇਛ ਧਾਰੀ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਘਨੋ ਕਰਿਵਾਇ। ਨਿਕਟਿ ਲੀਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬੁਲਾਇ ॥੧੧॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ 'ਪਾਹੁਲ ਦੈ ਹੋ। ਮੋਕਹੁ ਸਿੱਖ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਕੈ ਹੋ[2]'।ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ।ਭਯੋ ਮਹਾਨ ਭਾਉ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸ ॥ ੧੨ ॥ ਜਬਿ ਨ੍ਰਿਪ ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਇਸ ਕੇਰਾ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਪ੍ਰਗਟਾਯੁ ਬਡੇਰਾ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਸਿਖ ਭਏ ਸੁ ਆਇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਨਹਿਂ ਮਨੁਜ[3] ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਭਏ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਥਾਰਿ ਉਚਾਰੋ। ਨਿਤ ਮਹਿਪਾਲਕ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵੈ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਇਸ ਪਾਸ ਪਢਾਵੈ ॥ ੧੪ ॥ ਅਰਥ ਸਮੇਤ ਸੁਨਹਿ ਮਨ ਲਾਈ। ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿ ਮੋਦ ਉਪਾਈ। ਅਧਿਕ ਚਤੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕਨ ਕਹੈ। ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਹੈਂ॥੧੫॥ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਕਥਾ ਨਿਤ ਕਰੈ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿਬੇ ਹਿਤ ਜੁਰੈ। ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਕੀਨਿ। ਵਿਰਹਿਂ ਸੰਗ ਗਨ ਲਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੧੬ ॥ ਭੂਪਤ ਕੋ ਗੁਰ* ਜਬਿ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ। ਸਕਲ ਨਗਰ ਸਨਮਾਨਤਿ ਭਯੋ। ਇਕ ਦਿਨ ਦਿਜ ਪੰਡਿਤ ਸੰਨਿਆਸੀ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਇਸ ਪਾਸੀ ॥੧੭॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਗੁਰੂ ਲਖ੍ਯੋ ਲਲਚਾਏ[4]। ਨਿਜ ਮਤ ਲਗਾਵਨਿ ਹੇਤੁ ਅਲਾਏ। 'ਇਹ ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਬਾਸਾ।ਯਾਂਤੇ ਬਨਹੁ ਰੁੱਦ੍ਰ ਕੋ ਦਾਸਾ॥੧੮॥ਬੈਠੇ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸ਼ਿਵ ਧ੍ਯਾਨ। ਕਯਾ ਗੁਰ ਤੇ ਅਬਿ ਲੇਹੁ ਸੁਜਾਨ !'। ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਜੋ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਵਿਖਰੀਜੈ[5]॥੧੯॥ਪਰ ਪਤਿ[6] ਰਮਹਿ ਨਿੰਦ

[1]ਦਰਸ਼ਨ (ਕੀਤਿਆਂ)। [2]ਸਾਰੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਕਰੋ। [3]ਮਨੁਖ (ਸਿਖ) ਬਣਦੇ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਈ। [5]ਜੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਦਿੱਸ ਪਵੇ। [6](ਉਹ ਜੋ) ਪਰਾਇਆ ਪਤੀ। *ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਵ ਮੁਰਸ਼ਦ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗਲ ਸਿਧ ਹੋ ਜਾਊ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਜੀ ਸਭ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਾਉਣਗੇ।

ਜਗ ਗਾਵਹਿ। ਆਗੇ ਨਰਕ ਸਜ਼ਾਇਨਿ ਪਾਵਹਿ। ਇਮ ਗੁਰ* ਤਯਾਗ ਜਪਹਿ ਜੋ ਔਰ। ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮਹਿਂ ਲਹਹਿ ਨ ਠੌਰ ॥ ੨੦ ॥ ਜੋ ਗੁਰ ਦਯਾ ਤਾਂ ਸਭਿ ਕੀ ਦਯਾ। ਜੇ ਗੁਰ ਰਿਸਹਿ ਤ ਸਭਿ ਰਿਸ ਕਿਯਾ[੧]। ਇਸ ਪਰ ਏਕ ਸਵੱਯਾ ਗਾਯੋ। ਸਭਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੋ ਤਬਹਿ ਸੁਨਾਯੋ॥੨੧॥† ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ 'ਮਾਤ ਬਿਓਗ ਪਰੈ ਬਛਰਾ ਅਨ ਗਾਯ ਧਰੈ ਥਨ[੧] ਲਾਤ ਲਗਾਵੈ। ਹੰਸ ਜੁ ਤਯਾਗ ਕੈ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਖੋਜਤਿ ਪੋਖਰ ਚੋਗ ਨ ਪਾਵੈ[੨]।ਛੱਤ੍ਰਪਤੀ ਨਿਜ ਭੂਪਤਿ ਤਯਾਗ ਕੈ ਔਰ ਪੈ ਜਾਇਕੈ ਦਾਸ ਲਜਾਵੈ। ਤੈਸੇ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸੇਵ ਕਰੈ ਜਗ ਔਰ ਸੁ ਦੇਵ, ਨ ਪਾਪ ਬਚਾਵੈ[੩]" ॥ ੨੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉੱਤਰ ਦੀਏ ਦਿਜਨਿ ਮਾਨ ਕਰਿ ਭੰਗ। ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਆਸ਼ਰਾ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨਿ ਅਭੰਗ ॥ ੨੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੁਗਲ ਜੋਰਿ ਕਰ ਦਿਜਹਿ ਬਖਾਨੀ[੪]। 'ਸੈਸੇ ਏਕ ਹਰਹੁ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ! । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਾਸ ਬਿਮਲ ਮਤਿ ਮਾਨੀ[੫] ! । ਤੱਤ੍ਵ ਗਯਾਨ ਮਧ ਬੋਧ ਪ੍ਰਮਾਨੀ[੬]!॥੨੪॥ਦੋਹਰਾ॥ ਗੋਵਿੰਦਾਦਿਕ ਰਾਮ ਇਤਿ ਬਰਨੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ[੭]।ਭਿੰਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਪਤਾ-ਤਨੁਯ ਕਿਮ ਭਾਖਯੋ ਭਗਵਾਨ[੮] ? ॥ ੨੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਹ-ਯਾਰਥ ਬਖਾਨਹੁ[੯]। ਨਿਗਮਾਗਮ ਕੀ ਸਾਖ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ[੧੦]। ਕਿਧੌਂ ਕਾਲ

---

[੧]ਹੋਰ ਗਾਂ ਦੇ ਥਣ ਨੂੰ ਫੜੇ ਤਾਂ। [੨]ਛਪੜਾਂ ਨੂੰ ਖੋਜੇ ਤਾਂ (ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ) ਚੋਗ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। [੩]ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਖ ਜਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ (ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਵਤਾ ਉਸ ਨੂੰ) ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ। [੪]ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ। [੫]ਨਿਰਮਲ ਮਤੀ ਵਾਲੇ ਮਾਨਯੋਗ। [੬](ਤੁਸਾਡਾ) ਬੋਧ ਤਤ੍ਵਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਤਤਵੇਤਾ ਹੋ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। [੭]ਰਾਮ ਗੋਬਿੰਦਾਦਿਕ (ਜੋ ਸਾਰੇ) ਨਾਮੁ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। [੮](ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ) ਵੱਖਰਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੇ ਕਿਉਂ ਕਹਿਆ ਹੈ ? [੯]ਗੁੱਝੇ ਅਰਥ ਕਥਨ ਕਰੋ। [੧੦]ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਦੇਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰੋ।

*ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਗਾਦੀ ਤੇ ਇਸਥਿਤ 'ਗੁਰ-ਅਵਤਾਰ' ਹੈ।

†ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲ ਕਬਿੱਤ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਕਬਿੱਤ ॥ ਜੈਸੇ ਬਛੁਰਾ ਬਿਛੁਰਿ ਪਰੈ ਆਨ ਗਾਇ ਥਨ ਦੁਗਧ ਨ ਪਾਨ ਕਰੈ ਮਾਰਤ ਹੈ ਲਾਤ ਕੀ। ਜੈਸੇ ਮਾਨਸਰ ਤਿਆਗਿ ਹੰਸ ਆਨ ਸਰ ਜਾਤ ਖਾਤ ਨ ਮੁਕਤ ਫਲ ਭੁਗਤ ਜੁ ਗਾਤ ਕੀ। ਜੈਸੇ ਰਾਜਦੁਆਰ ਤਜਿ ਆਨ ਦੁਆਰ ਜਾਤ ਜਨ ਹੋਤ ਮਾਨ ਭੰਗ ਮਹਿਮਾ ਨ ਕਾਹੂ ਬਾਤ ਕੀ। ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਆਨ ਦੇਵ ਕੀ ਸਰੰਨ ਜਾਤਿ ਰਹਿਓ ਨ ਪਰਤ ਰਾਖਿ ਸਕਤ ਨ ਪਾਤਕੀ ॥ ੪੭੧ ॥

ਸਤਿ ਵਾ ਕੁਛ ਔਰ[੧] । ਬਿਬਿਧਿ ਭਾਂਤਿ ਬਰਨੇ ਮੁਨਿ ਔਰ[੨]॥੨੬॥ਦੁਤਿਯ ਬੇਦ ਬਾਹਯ ਤੁਮ ਗ੍ਰੰਥ[੩]।ਤਾਸ ਪੂਜ, ਭਾਖਤਿ ਇਤਿ ਪੰਥ[੪]। ਪੁਸ਼ਟ ਬਚਨ ਜਿਮ ਤੁਮ ਅਬਿ ਭਾਖੋ[੫] । ਸੋ ਸਭਿ ਵਿਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰੁਚਿ ਰਾਖੋ[੬] ॥ ੨੭ ॥ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਸੁਧਾਸਰ ਤੀਰਥ ਰਾਜੂ । ਕਵਨ ਪੁਰਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਸਮਾਜੂ[੭]?।ਇਹ ਸੰਸੈ ਹਮਰੇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਸੰਸੈ ਹਰਿ ਨਾਂਹੀ[੮] ॥ ੨੮ ॥ ਅਸ ਸੁਨਿ, ਬਚਨ ਕੀਨ ਮਹਾਂ ਗ੍ਯਾਤਾ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਾਸਅਵਨਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤਾ[੯]। "ਵਾਹਿ ਅਰਥ ਬਿਸਮਯ ਪਦ ਗਾਵਾ।ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਹ ਬੇਦ ਬਤਾਵਾ[੧੦]॥ ੨੯॥[੧੧]ਜਿਹ ਅਨਜਾਨ ਦਿਪੈ ਭਵ ਨਾਨਾ।ਹੋਤਿਨ੍ਰਿਬਾਨਜਾਂਹਿਕੇ ਜਾਨਾ[੧੧]। ਅੱਖਰ, ਅਕਹਿ, ਅਗਾਧ, ਅਪਾਰ[੧੨] । ਸਹਸਾਨਨ[੧੩] ਜਿਹ ਲਹੈ ਨ ਪਾਰ ॥੩੦॥ਅਸੁਰ,ਸੁਰਾ,ਤ੍ਰਿਨ,ਬਿਧਿ, ਮੁਨਿਬ੍ਰਿੰਦ[੧੪]।ਭਨਤਿ ਪਰਾਵਰ ਪਰਮਾ-ਨੰਦ[੧੫]।ਮਨ,ਬੁਧਿ,ਚਿੱਤ,ਗਿਰਾ, ਲਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[੧੬]।ਅਨੁਭਵ ਲਖਿ[੧੭], ਬੋਧਕ

---

[੧]ਜਾਂ (ਸਤਿਕਾਲ=) ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ (ਇਹ ਪਦ ਹੈ ਸੀ,) ਯਾ ਕੋਈ ਹੋਰ (ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ)। (ਅ) (ਕਾਲ=) ਸਮੇਂ (ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤ=) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ) ਭਾਵ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਓਂ' ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹ ਨਵਾਂ ਪਦ ਰਚਿਆ ਹੈ। [੨]ਹੋਰਨਾਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ) ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। [੩]ਦੂਜੇ ਬੇਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ (ਗੁਰ) ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ। [੪]ਤਿਸਦੇ ਪੂਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਪੰਥ ਆਖਦੇ ਹੋ (ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦੋਂ ਬਾਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂਤੇ ਵੇਦ ਵਾਲੇ ਕੁਪੰਥੀ ਹੋਏ)। [੫]ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਾਰਕ ਬਚਨ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ। [੬]ਓਹ ਸਭ (ਬਚਨ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਰੇ ਰੁਚਿ ਨਾਲ (ਚਿੱਤ ਵਿਚ) ਧਾਰਨ ਕਰਨਗੇ। [੭]ਕਿਸ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹੈ (ਅ) ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਸਮਾਗ੍ਯਾ=ਕੀਰਤੀ]। [੮]ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਸੰਸੇ ਨਾਸ਼ਕ (ਹੋਰ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [੯]ਐਸਾ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਗੁਰਦਾਸ (ਨਾਮ) ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਂ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ। [੧੦]ਵਾਹ ਪਦ (ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ)ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਨੇ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ। [੧੧]ਜਿਸਦੇ ਨਾ ਜਾਣਨ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਜਾਣਨ ਨਾਲ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਉਹ ਨਾਨੱਤਵ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੧੨](ਉਹ ਵਿਸਮਯ ਰੂਪ) ਕਦੇ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕਥਨੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, (ਸੋਚ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ) ਡੂੰਘਾ ਹੈ ਤੇ ਬੇਹੱਦ ਹੈ। [੧੩]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। [੧੪]ਦੈਂਤ, ਦੇਵਤੇ, ਸੂਖਮ ਜੀਵ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਮੁਨੀ ਸਾਰੇ। [੧੫]ਜਿਸਨੂੰ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਤੇ ਪਰਾਵਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਪਰਾਵਰ=ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਵੱਡੇ ਉਰੇ ਹਨ]। [੧੬]ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। [੧੭]ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਸ ਮਾਂਹੀ[1] ॥ ੩੧ ॥ ਦੁਤਿਯ ਪਦਾਰਥ–ਗੁਰ–ਇਤਿ ਨਾਮਾ[2] । ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਾਖਤੇ ਪਰਧਾਮਾ[3] । ਜਾ ਸਮ ਅਵਰ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੋਊ। ਸੋ ਗੁਰਦੇਵ ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਭੁ* ਓਊ[4] ॥ ੩੨ ॥ ਜਿਹ ਪਾਏ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ[5] ਰਿਖਿ, ਜੋਗੀ । ਬਹੁਰ ਨ ਹੋਇ ਭਰਮ ਭਵ ਭੋਗੀ[6]।–ਗੋ–ਇਤਿ ਅੰਧਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਭਾਖਾ[7]।–ਰੋ–ਚੈਤੰਨਯ ਵੇਦ ਮਤਿ ਸ਼ਾਖਾ[8] ॥੩੩॥ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਮੂਲ ਜੋਗ ਅਵਸਾਨੀ[9] । ਜਾਂਹਿ ਸਮਾਵਤਿ ਮੁਨਿਵਰ ਗ੍ਯਾਨੀ[10] । ਸ਼ੂੰਨਵਾਦ ਸ਼ੂੰਨਹਿ ਜਿਹ ਗਾਵਹਿਂ[11] । ਬ੍ਰਹਮ ਵਾਦ ਜਿਹ ਬ੍ਰਹਮ ਬਤਾਵਹਿਂ॥ ੩੪ ॥ ਕਾਲਮਤੀ ਜਿਹ ਕਾਲ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[12] । ਨਾਨਾ ਮਤ ਠਾਨਤੇ ਮਤ ਨਾਨਾ[13]।ਸਗੁਣ† ਜਾਂਹਿ ਨਾਰਾਯਨ ਕਹਿਹੀਂ[14]।ਕਰਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਿ ਜਾਂ ਪਦ ਲਹਿਹੀਂ[15]॥੩੫॥ਲੱਖ ਰੂਪ ਵਾਚ੍ਯਾਰਥ ਜਾਸ ਕਹਿ[16] । ਅਵਰ ਨ ਪਾਵਨ ਰਹਤਿ ਜਾਸ ਲਹਿ[17] । ਤਤ੍ਵਮਸੀ ਵੇਦਾਰਥ ਪ੍ਰਮਾਨਤਿ[18] । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ

---

[1]ਤੱਤਵੇਤਿਆਂ ਦੇ ਰਿਦੇ (ਵਿਚ) ਵਸਦਾ ਹੈ (ਅ) ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। [2-3]ਦੂਸਰੇ ਪਦ 'ਗੁਰੁ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ (ਉਸਦਾ) ਨਾਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੁਤੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ [ਯਥਾ, 'ਅਜ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਪਰ ਧਾਮ' ਤੁਲਸੀ]। [ਸਿਸ਼ਃ, ਪਰ=ਪਰੇ, ਧਾਮ=ਸਰੀਰ । ਪਰ=ਸੰਪੂਰਨ, ਧਾਮ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ।] । [4]ਓਹੀ । [5]ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [6]ਭੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ (ਓਹ) ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਦੇ ਨਹੀਂ । (ਅ) (ਜਿਸਨੂੰ ਪਾਕੇ) ਫੇਰ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਤੇ ਭਰਮ ਨਾ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ) ਜਨਮ (ਮਰਨ ਨਹੀਂ) ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ । [7]ਹੁਣ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨਃ– 'ਗੋ' ਇਤਨੈ (ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ) 'ਅੰਧਕਾਰ, ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। [8]ਵੇਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ 'ਰ' (ਦਾ ਅਰਥ) ਹੈ 'ਚੇਤਨ'। [9](ਉਹ ਚੇਤਨ) ਗਿਆਨ ਦਾ ਮੂਲ ਤੇ ਯੋਗ ਦਾ ਅੰਤ (=ਅਵਧੀ) ਹੈ । [10]ਜਿਸ (ਵਿਚ) ਸਮਾਂਵਦੇ ਹਨ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਨਿ ਤੇ ਗਿਆਨੀ । [11]ਸ਼ੂਨਵਾਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸ਼ੂੰਨ੍ਯ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । (ਅਕਸਰ ਸ਼ੂਨਵਾਦੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਬੋਧ ਮਤਿ' ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ)। [12]ਕਾਲ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ (ਜੋ ਕਾਲ ਨੂੰ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਲ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। [13]ਨਾਨਾ ਮਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਸਨੂੰ (ਮੂਲ ਯਾ ਪਰਮਾਦ) ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। [14]ਸਗੁਣ (ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਰਾਇਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । [15]ਭਾਵ, ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਨਾਲ ਜਿਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । [16]ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਚਯ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਲੱਖ ਰੂਪ ਆਖਦੇ ਹਨ। [17]ਜਿਸਨੂੰ (ਲਹਿ=) ਲਖਕੇ (ਫੇਰ) ਹੋਰ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ । [18]ਵੇਦ ਦੇ 'ਤਤ੍ਵਮਸਿ' (ਵਾਕ) ਦਾ (ਲੱਖ) ਅਰਥ ਜਿਸ ਨੂੰ (ਪ੍ਰਮਾਨਤਿ=) ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।

*ਪਾਃ–ਸਭਿ । †ਪਾਃ–ਸਭਿ ਗੁਣ ।

ਠਾਨਤਿ[1] ॥੩੬॥ ਨਾਂ ਅਨਿਕੈ ਮਨ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਨਤਿ[2]। ਇਕ ਦਸ ਰੁੱਦ੍ਰ
ਦਸੋਹਰਿ ਜਾਨਤਿ[3]।ਨਵ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਣਵ ਵਿੱਸ੍ਵ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨ[4]।ਚਤਰ ਵਰਗ
ਦਾ ਭਵ ਜਨ ਤਾਰਨ[5] ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਰਤਰੁ ਸਮਰਨ ਕੋ* ਸੁਖ ਦਾਤਾ[6]।
ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਚਿੰਤਤਿ ਹਰਿ ਗ੍ਯਾਤਾ[7]। ਵਾਸੁਦੇਵ ਸਤਿਜੁਗ ਮਣਿ ਨਾਮ[8]।
ਹਰਿ ਹਰਿ ਤ੍ਰੇਤਾ ਫਲਦ ਅਕਾਮ[9]॥੩੮॥ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਜਯ ਪ੍ਰਚੰਡ[10]।
ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਰਾਕਾਰ ਅਖੰਡ[11]। ਵੇਦ ਚਤਰ ਜੁਗ ਜਿਹ ਨਿਸਤਾਰੇ[12]।

---

[1]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਠਾਨਤਿ=) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਚੌਪਈ ਦਾ ਭਾਵ ਇਉਂ ਹੈ। 'ਵਾਚ੍ਯ ਅਰਥ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਪਦ ਯਾ ਵਾਕ੍ਯ ਦੇ ਸੈਂਕੇਤੀ ਅਰਥ। 'ਲਖ੍ਯ ਅਰਥ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਲੱਛਣਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਯਾ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਵੇ। (ਦੇਖੋ ਰੁਤ ਪੰਜਵੀਂ ਅੰਸੂ ੪੮) ਯਥਾ 'ਤਤ ਤ੍ਵੰ ਅਸੀ' ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਅਰਥ ਹਨ, 'ਓਹ ਤੂੰ ਹੈਂ' ਇਸਦੇ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰਥ ਨਾਲ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵ ਅਲਪੱਗ, ਪਰਛਿੰਨ ਤੇ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਉਪਾਧੀ ਸਹਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਰਬੱਗ ਵ੍ਯਾਪਕ ਤੇ ਮਾਯਾ ਉਪਾਧੀ ਸਹਿਤ ਹੈ, ਪਰ 'ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦਤਾ' ਜਿਵੇਂ ਜੀਵ ਵਿਚ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ 'ਲਖ੍ਯ ਅਰਥ' ਨਾਲ 'ਤਤ ਤ੍ਵੰ ਅਸੀ' ਦਾ ਭਾਵ ਸਿਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਿਵੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਥੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਖ੍ਯ ਅਰਥ ਕਰਕੇ 'ਤਤਤ੍ਵੰ ਅਸੀ' ਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦਾ ਇਕੋ ਭਾਵ ਹੈ। 'ਤਤਤ੍ਵੰਅਸੀ' ਦਾ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰਥ ਹੈ 'ਮਾਯਾ ਸਬਲ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਜੀਵ', ਇਸ ਦਾ ਲੱਖ੍ਯਾਰਥ ਹੈ 'ਸ਼ੁਧ ਬ੍ਰਹਮ'। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਇਕੋ ਅਰਥ ਹੈ, 'ਸ਼ੁਧ ਬ੍ਰਹਮ'। ਸੋ 'ਤਤਤ੍ਵੰਅਸੀ' ਦਾ ਲੱਖ੍ਯ ਅਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ। [2](ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਵਿਚ) ਅਨੇਕਤਾ ਨਹੀਂ, (ਤੇ ਜਿਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਵਿਚ) ਮਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [3]ਜੋ ਯਾਰਾਂ ਰੁਦ੍ਰਾਂ ਤੇ ਹਰਿ ਦੇ ਦਸ (ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ) ਇਕੋ (ਦਾ ਖੇਲ) ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। [4]ਜੋ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਵਾਂ ਅਵਸਥਾਂ ਵਾਲੇ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ (ਇਕੋ ਅਪਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੱਸਦਾ ਹੈ)। [5](ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ) ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨੇ ਲਈ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। [6]ਸਿਮਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਕੂ (ਸਾਰੇ) ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। [7]ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਿ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। [8]ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਨਾਮ (ਹਰੀ ਦਾ) ਵਾਸਦੇਵ ਸੀ। [9]ਤ੍ਰੇਤਾ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ (ਨਾਮ) 'ਹਰਿ' ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਫਲ ਦਾਤਾ ਹੈ ਸੀ। [10]ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿਚ ਗੋਬਿੰਦ (ਨਾਮ) ਤੇਜ ਤੇ ਫਤੇ (ਦਾ ਦਾਤਾ ਸੀ)। [11]ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਰਾਰਾ (ਰਾਮ) ਅਵਿਛਿੰਨ (ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ਸੀ)। [12]ਜਿਸਨੇ ਚਹੁਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਅ) ਜਿਸ ਨੇ ਚਹੁਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਵਲੰਬ ਹਮਾਰੇ[੧]॥੩੯॥ਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਬਨ ਤ੍ਰਿਨਮਾਹੀ।ਸੂਤ੍ਰਾ-ਤਮਕ ਇਸ ਬਿਨ ਕੋ ਨਾਂਹੀ[੨]। ਅਰਥ ਔਰ ਪਰਮਾਰਥ ਖਾਨੀ[੩]। ਵਾਹਿ-ਗੁਰੂ ਸਾਰਰਥ* ਪ੍ਰਮਾਨੀ[੪] ॥ ੪੦ ॥ ਸਾਦਰ ਜਿਹ[੫] ਸੇਵਨੋ, ਮਾਹਦੇਵਾ[੬] !। ਸਫਲ ਭਈ ਤਿਹ ਜਨ ਕ੍ਰਿਤ ਸੇਵਾ[੭]। ਇਨ ਤਜਿ ਜੋ ਅਨ ਆਸ਼ੇ ਲਹਿਹੀਂ[੮]। ਤੇ ਜਨ ਸੁਧਾ ਛਾਡ ਖਲ[੯] ਗਹਿਹੀਂ॥੪੧॥ ਚਤਰ ਵੀਜ ਚਹੁੰ ਜੁਗ ਕੇ ਕਾਢੇ[੧੦]।ਵੀਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੁਗਨ ਬਲ ਬਾਢੇ[੧੧]।ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਵੀਜ ਮਹੀ†ਪੁਨ[੧੨]।ਪ੍ਰਣਵ ਆਦਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਹੈ ਧਰ ਧਨ[੧੩]‡॥੪੨॥ਵਿਸ੍ਵ ਪਦਾਰਥ ਅਮਰ ਤੇਤੀਸਾ[੧੪]।ਚਤੁਰਾਖਰ ਵਿਸ§ਵਿਸਵੇਵੀਸਾ[੧੫]। ਯੋਧੇ ਚਿੰਤਤਿ ਰੁਚਿ ਅਵਗਾਹਾ[੧੬]। ਤੈਤੇ ਲਹਤਿ ਭਗਤ ਇਨ ਮਾਂਹਾ[੧੭]॥੪੩॥ਵਰਨ ਨ ਸਾਕੋਂ

[੧]ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਡਾ ਆਸ਼੍ਰਾ ਹੈ। [੨]ਸੂਤ੍ਰ ਸਮਾਨ (ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਮਿਆਂ ਹੋਇਆ) ਇਸ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [੩]ਅਰਥ ਤੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਖਾਣ (ਮੂਲ)। [੪]ਵਾਂਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਾਰ ਅਰਥ (ਅਰਥ ਦਾ ਤੱਤ੍ਵ ਭਾਵ) (ਇਉਂ) ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੈ ਅਥਵਾ ਮੰਨ ਲਓ। [੫]ਜਿਸ ਨੇ। [੬]ਹੇ ਬ੍ਰਹਮਣੋ! [੭]ਘਾਲ ਤੇ ਸੇਵਾ। (ਅ) ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ। [੮]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਚਹੁੰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਲਏ ਹਨ। [੯]ਫੋਕ। [੧੦]ਚਾਰੇ (ਅੱਖਰ) ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ (ਮੰਤਰਾਂ ਦੇ) ਬੀਜ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਹਨ। [੧੧](ਚਾਰ)ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਬਲ ਵੱਧ ਹੈ। (ਅ) (ਚਹੁੰ) ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ਕਿ (ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ) ਬਲ ਵਧਦਾ ਹੈ। [੧੨]ਫਿਰ ਚਹੁੰ ਪਦਾਰਥਾਂ (ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਏਹ) ਬੀਜ (ਕਾਰਣ ਹਨ ਚਾਰ ਅੱਖਰ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉਤੇ। [੧੩]ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਧਨ ਆਦਿ ਇਸੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [ਸਿਸ:, ਪ੍ਰਣਵ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ]। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਨ ਇਸੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦੇ ਜਪ ਤੋਂ ਲੱਭਦੇ ਹਨ। [ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੂਰ: ਅਧ੍ਯਾ: ੧ ਅੰਕ ੬੮]। (ਅ) ਧਰ ਧਨ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਧਨ, ਭਾਵ ਬ੍ਰਿਛ। ਪ੍ਰਣਵ=ਬ੍ਰਹਮ। ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਜ ਰੂਪ ਚੌਹਾਂ ਅਖਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿਛ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਨਾਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ੲ) ਆਦਿ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਓਅੰਕਾਰ ਬੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ) ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਤੇ ਧਨਤਾ (ਜੋਗ ਹੋਇਆ) [ਸਿਸ:, ਪ੍ਰਣਵ=ਓਂ]। [੧੪]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ੩੩ (ਕ੍ਰੋੜ) ਦੇਵਤਾ। [੧੫]ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰ ਕੇ ਚਾਰ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈਨ [ਸਿਸ:, ਵਿਸ਼=ਵੜਨਾ, ਵਿਚ ਹੋਣਾ, ਵਸਣਾ]। [੧੬]ਜਿਸ ਜਿਸ (ਪਦਾਰਥ ਦੀ) ਰੁਚੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਮਗਨ ਹੋ ਕੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇ। [੧੭]ਭਗਤ ਤਿਸ ਤਿਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਅਖਰਾਂ) ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਸ੍ਵਾਰਥ। †ਪਾ:—ਯਹੀ।

‡ਪਾ:—ਤਨ। ਅਰਥ ਬਨੂ:—ਆਦਿ (ਨਾਮ) ਪ੍ਰਣਵ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ) ਰੂਪਧਾਰੀ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸੀ। §ਪਾ:—ਵਸ।

ਵਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪੁ[1]। ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਜਿਹ ਜਾਪ ਸੁ ਜਾਪੁ[2]। ਸਰਬ ਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ। ਜੋ ਵੇਦਨ ਗੁਹਯਾਰਥ ਗਾਯੋ"॥੪੪॥ਵਿੱਪ੍ਰੋਵਾਚ॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਚਤੁਰਾਖਰ ਇਹ ਸਾਰ ਸੁਠ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਸੁਨਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਤਾਸ ਸਤੋਤ੍ਰ ਬਖਾਨੀਏ ਜਾਪ ਕਰਹਿੰ ਰੁਚਿ ਜਾਪ' ॥ ੪੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਾਸੋ ਵਾਚ ॥ ਅਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੋਤ੍ਰ ॥

ਸੂਚਨਾ—ਹੇਠਲੇ ਛਿਆਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਮੂਲ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਾਂ ਨੇ ਰੱਖੇ ਹਨ ਸੋ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨੇ ਤੇ ਢੁਕੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਵ੍ਯਾਕਰਨ ਤੇ ਪਿੰਗਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ ਵਿਚ ਹਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਸ਼ਟਪ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਕਰਕੇ ਅਥਵਾ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਕਾਇਦਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਅਜੇ ਬੀ ਕੁਛ ਕੁਛ ਅਸ਼ੁੱਧੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਮਖੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾ ਜਾਨਣ ਕਰ ਕੇ ਅਰ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਪਈਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ। ਅਸਲੀ ਨੁਸਖਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਤ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਸਲ ਸੁਧਾਈ ਤਦੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਅਸਲੀ ਨੁਸਖਾ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ।

ਅਨੁਸ਼੍ਟਪ ਛੰਦ॥ ਵਿਸ਼੍ਵੇਸ਼ੰ, ਵਿਸ਼੍ਵ ਮਿਤ੍ਯੁਕ੍ਤੰ, ਸਿੰਪੁਟੇ ਵਿਸ਼੍ਵ ਭੂਖਣੇ।
ਵਿਸ਼੍ਵ ਬੋਧੰ, ਸ੍ਵਯੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ, ਤੰ* ਪ੍ਰਣਵਾਦੀ ਨਮਾਮਿਹੰ† ॥ ੧ ॥

ਵਿਸ਼੍ਵੇਸ਼ੰ=ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵ (=ਸੰਸਾਰ) ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ।
ਵਿਸ਼੍ਵ ਮਿਤ੍ਯੁਕ੍ਤੰ=ਵਿਸ਼੍ਵੰ+ਇਤਿ+ਉਕ੍ਤੰ=ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਸਿੰਪੁਟੇ ਵਿਸ਼੍ਵ ਭੂਸ਼ਣੇ=ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਡੱਬੇ ਦਾ ਭੂਖਣ ਹੈ। ਜੀਕੁਰ ਗਹਿਣਾ ਡੱਬੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਵਚਿੱਤ੍ਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਗਹਿਣੇ ਵਤ ਸ਼ੋਭਾਦਾਇਕ ਤੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ।
ਵਿਸ਼੍ਵ ਬੋਧੰ=ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੈ।
ਸ੍ਵਯੰ ਬ੍ਰਹਮ=ਜੋ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੰ=ਤਿਸਨੂੰ, ਉਸ ਨੂੰ।
ਪ੍ਰਣਵਾਦੀ=ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਬੀ ਜੋ ਆਦਿ ਹੈ (ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ)।
ਨਮਾਮਿਹੰ=ਨਮਾਮਜਹਮ੍=ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

---

[1](ਇਨ੍ਹਾਂ) ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ। [2]ਭਾਵ, ਜਪਣੇ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਜਾਪ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। *ਅਨੁਸ਼੍ਟਪ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਮੂਜਬ 'ਤੰ' ਪਦ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਤੇ ਸੁਧ ਪਾਠ ਬਣੇਗਾ 'ਪ੍ਰਣਵਾਦੀ ਨਮਾਮਿ ਤੰ', ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਵਾਂ ਲਘੂ ਤੇ ਛੀਵਾਂ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੇ ਚੌਥਾ ਪਾਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੱਤਵਾਂ ਬੀ ਲਘੂ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੀ ਕੁਝ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। †ਇਸ ਦਾ ਸਿਸਕ੍ਰਿਤ ਪਾਠ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਠੀਕ ਹੈ: ਨਮਾਮਜਹਮ੍

ਅਰਥ–(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ ਸੋ) ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਈਸ਼ਰ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਡੱਬੇ ਦਾ (ਏਹ) ਭੂਸ਼ਣ ਰੂਪ ਹੈ, (ਫਿਰ ਜਿਸਨੂੰ) ਸੰਸਾਰ ਦਾ (ਸਾਰਾ) ਗਿਆਨ ਹੈ ਤੇ (ਏਹ) ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ (ਹਾਂ) ਉਸ ਨੂੰ (ਜੋ) ਓਅੰਕਾਰ ਦੀ ਵੀ ਆਦਿ ਹੈ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਵਰ੍ਣਾਵਰ੍ਣ ਵਿਹੀਨਾਯ* ਵੇਦ ਸਾਰ ਪ੍ਰਵਰ੍ਤੁਕ:
ਵਿਸ੍ਵ ਵਰ੍ਗ† ਮਹੀਧੀਸ਼‡ ਵਕਾਰੰ§ ਤੰ ਨਮਾਮਿਹੰ ॥ ੨ ॥

[ਵਰ੍ਣਾਵਰ੍ਣ ਵਿਹੀਨਾਯ=ਵਰਣਾਂ ਅਵਰਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [ਵਰਣ=ਬ੍ਰਹਮਣ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ। ਅਵਰ੍ਣ=ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਜੋ ਵਰਣਾਂ ਵਿਚ ਨਾਂ ਹੋਣ। ਵਿਹੀਨਾਯ=ਬਿਨਾ]। (ਅ) ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਬੇਰੰਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [ਵਰਣ=ਰੰਗ] (ੲ) ਕਥਨ ਤੇ ਅਕਥਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
ਵੇਦ ਸਾਰ ਪ੍ਰਵਰ੍ਤੁਕ:=ਵੇਦਾਂ (ਯਾ ਤੱਤ੍ਵ ਗਿਆਨ) ਦੇ ਸਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਵਿਸ੍ਵਵਰ੍ਗ ਮਹੀਧੀਸ਼=ਸਮੂਹ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਤੀ‡। (ਅ) ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ (ਚਾਰੇ) ਪਦਾਰਥਾਂ (ਦਾ ਦਾਤਾ) ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਤੀ। (ੲ) ਵਰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁਕਤੀਆਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਵਕਾਰੰ ਤੰ=ਤਿਸ 'ਵੱਵੇ' ਅੱਖਰ ਨੂੰ।]

ਅਰਥ–ਵਰਣ ਅਵਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ ਵੇਦ ਸਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤਕ ਹੈ (ਜੋ, ਫਿਰ ਉਹ) ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ (ਚਾਰੇ) ਪਦਾਰਥ (ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਤਿ ਹੈ, ਤਿਸ (ਦੇ ਲਖ ਯਕ) 'ਵੱਵੇ' ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ§।

ਹਰੀ ਹਰਾਦਿ ਸ੍ਵਯੰ ਬ੍ਰਹਮ੍ ਹੰਸ ਬੋਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੰ[]।
ਹਸਖ਼ਮਲ ਵਰਯ ਵੀਜੰ ਹਕਾਰੰ ਤੰ ਨਮਾਮਿਹੰ ॥ ੩ ॥

*ਵਿਹੀਨਾਯ ਦੀ ਜਗਾ ਦਰੁਸਤ ਪਾਠ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:–'ਵਿਹੀਨਾਖ਼ਜੰ', ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ 'ਵਿਹੀਨਾਯ' ਦੀ ਵਿਭਕਤੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ। 'ਵਿਹੀਨਾਖ਼ਜੰ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਊ= (ਵਰਣ ਅਵਰਣ ਤੋਂ) ਵਿਹੀਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਵਿਸ਼੍ਵੰਭਰ=ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲਾ। ‡ਮਹੀਧੀਸ਼ੰ ਦੀ ਸੰਧਿ ਅਸ਼ੁਧ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹੋਵੇਗਾ= (ਮਹਾ+ਅਧੀਸ਼ੰ) ਮਹਾਧੀਸ਼ੰ, ਫਿਰ 'ਵਿਸ੍ਵਵਰ੍ਗ ਮਹਾਧੀਸ਼ੰ' ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ= ਸਮੂਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮਹਾਨ ਮਾਲਿਕ। §ਵਾਸੁਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ 'ਬ੍ਰਹਮ ਯਾ ਪਰਮਾਤਮਾ' ਮੰਨਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਬੀਜ ਰੂਪ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂਤੇ 'ਵਵੇ' ਦੇ ਅਰਥ ਬੀ 'ਬ੍ਰਹਮ' ਮੰਨਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹ.ਗ.ਰ. ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਬ੍ਰਹਮ ਲਖਾਯਕ ਦੱਸਕੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਨਗੇ।

[]'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕੰ' ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ, ਅਰਥ ਹੋਊ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ'।

[ਹਰੀ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ। ਹਰਾਦਿ=ਹਰ+ਆਦਿ=ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ।
(ਅ) ਹਰ=ਸ਼ਿਵ, ਆਦਿ=ਮੁੱਢ, ਮੂਲ। ਅਥਵਾ ਆਦਿਕ।
ਸ੍ਵਯੰ ਬ੍ਰਹਮ=ਉਹ ਜੋ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੈ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ। ਅਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ।
ਹੰਸ=ਉੱਜਲ। ਬੋਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੰ=ਜੋ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
(ਅ) ਹੰਸ ਬੋਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੰ=ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ।
ਹਸਖਮਲ*=[ਹ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ। ਸ=ਸ੍ਵਤੇ। ਖ=ਅਕਾਸ਼ ਵਤ ਪੂਰਣ।
ਮ=ਮਾਯਾ। ਲ=ਲਯਤਾ] ਜੋ ਸ੍ਵਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਤ ਪੂਰਣ ਹੈ।
ਤੇ ਮਾਯਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਯ ਹੈ (ਅ) ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ
ਪਦ ਹਸ੍ਤਾਮਲਕ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ:-ਹੱਥ ਤੇ ਧਰੇ
ਆਉਲੇ ਵਾਂਗੂ ਸਾਫ ਦਿੱਸਦਾ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ। ਵ੍ਰਯ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
ਵੀਜੰ=ਮੂਲ ਨੂੰ, ਕਾਰਣ (ਰੂਪ) ਨੂੰ। ਬੀਜ ਨੂੰ। ਹਕਾਰੰ='ਹਾਹਾ' ਅੱਖਰ ਨੂੰ।]

ਅਰਥ-ਮੈਂ ਉਸ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਾਰਣ (ਰੂਪ ਦੇ ਲਖਾਯਕ)'ਹਾਹੇ'ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਜੋ) ਸ੍ਵਯੰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਉੱਜਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਸ੍ਵਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਤ ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ (ਤੇ ਫਿਰ) ਮਾਯਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਯ ਹੈ

ਹੋਰ ਅਰਥ-(ਹਰੀ=) ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਤੇ ਹਰ=) ਸ਼ਿਵ ਦੀ (ਬੀ ਜੋ) ਆਦਿ ਹੈ, (ਤੇ) ਅਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਦਾ) ਪ੍ਰਤੱਖਾਂ ਵੀਜ ਰੂਪ (ਹਾਹਾ ਅੱਖਰ ਹੈ) ਉਸ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਗ੍ਯਾਨਾਰ੍ਕੰ ਗਿਰਾਧੀਸ਼ੰ ਗੋਤੀਤੰ‡ ਸ੍ਵੱਛ ਸਾਖਿਣੰ।
ਗਮਨਾਗਮਨ§ ਵਿਹੀਨਾਧ[] ਤੰ ਗਕਾਰੰ ਨਮਾਮਿਹੰ ॥੪॥

[ਗ੍ਯਾਨਾਰ੍ਕੰ=ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹੈ [ਗ੍ਯਾਨ+ਅਰ੍ਕ=ਸੂਰਜ]।
ਗਿਰਾਧੀਸ਼ੰ=ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਤੀ। (ਅ) ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਪਤੀ।
ਗੋਤੀਤੰ=ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਅਤੀਤ, ਅਕੱਥਨੀਯ। [ਸੰਸ:, ਗੋ=ਬਾਣੀ।
ਅਤੀਤ=ਰਹਤ]। (ਅ) ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ [ਗੋ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ]।

*'ਹਸਖਮਲ ਵਰਯ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ-'ਹਸਤਾਮਲਕ ਵਦ'=ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਧਰੇ ਆਉਲੇ ਵਾਂਗੂ, ਫਿਰ 'ਹਸ੍ਤਾਮਲਕ ਵਦ ਵੀਜੰ ਹਕਾਰੰ ਤੰ ਨਮਾਮ੍ਯਹਮ' ਦਾ ਅਰਥ ਬਣੂ=ਜੋ ਹੱਥ ਤੇ ਧਰੇ ਆਉਲੇ ਵਾਂਗੂ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਬੀਜ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸ (ਦੇ ਲਖਾਯਕ) ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। †ਇਹ ਅਰਥ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨੂੰ 'ਹਸ੍ਤਾਮਲਕ ਵਦ' ਮੰਨਕੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਾਂਤ੍ਰਿਕਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਹ੍ਰੀ, ਸ਼੍ਰੀ, ਲ੍ਰੀ ਆਦਿ ਹਨ। ਉਧਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਤੇ ਹੋਵੇ ਪਰ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਮਤਿ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ। ‡ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ 'ਗੋऽਤੀਤੰ'।

§'ਗਮਨਾਗਮਨ' ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਹੋਵੇਗਾ, ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਮੂਜਬ। ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ 'ਗਗਨਾਗਮਨ' ਬੀ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

[]'ਵਿਹੀਨਾਖ੍ਯੰ' ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਹੈ, 'ਵਿਹੀਨਾਯ' ਦੀ ਵਿਭਕਤੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ।

{ ਸੁੱਛ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਸਾਖਿਣੰ=ਸਾਖੀ ਰੂਪ, ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਜਾਣਨਹਾਰ। ਸਭ ਦਾ ਦੇਖਣਹਾਰਾ ਪਰ ਅਸੰਗ।
ਗਮਨਾਗਮਜਾਵਹੀਨਾਯ=[ਗਮਨ+ਆਗਮਨ+ਵਿਹੀਨਾਯ]। ਆਉਣ ਜਾਣ (=ਜੰਮਣ ਮਰਨ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਗਕਾਰੰ='ਗੱਗੇ' ਅੱਖਰ ਨੂੰ। }

ਅਰਥ–(ਜੋ) ਗਜਾਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਤੀ,ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਤੇ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤਹੈ ਉਸ(ਦੇ ਲਖਾਯਕ)'ਗਗੇ'ਅੱਖਰਨੂੰ ਮੈਂਨਮਸ਼ਕਾਰਕਰਦਾਹਾਂ।

ਰਾਮ ਵੀਜ*, ਸੁਰੇਸ਼੍ਵਰੰ, ਦੇਵ ਦੈਤਯਾਭਿਬੰਦਿਤੰ।
ਸਰ੍ਵਾਸ਼੍ਰਯੇ, ਸਰ੍ਵ ਮਿਤੀ† ਸ਼ਕ੍ਤੀ,ਤੰ ਰਕਾਰੰ ਨਮਾਮਿਹੇ ॥ ੫॥

{ ਰਾਮ=ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ, ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਵੀਜੰ=ਕਾਰਣ ਨੂੰ। ਮੂਲ ਨੂੰ।
ਸੁਰੇਸ਼੍ਵਰੰ=ਸੁਰ+ਈਸ਼ਰੰ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਬੀ ਈਸ਼ਰ ਨੂੰ, ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ।
ਦੇਵ ਦੈਤਯਾਭਿਬੰਦਿਤੰ=ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
ਸਰਵ੍ਵਾਸ਼੍ਰਯ=ਸਰਬ ਦਾ ਜੋ ਆਸ਼ਰਾ ਹੈ।
ਸਰਵ੍ ਮਿਤੀ ਸ਼ਕ੍ਤੀ=ਜੋ ਸਰਬ ਮਿਰਯਾਦਾ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਪੰਨ ਹੈ।
(ਅ) ਜੇ ਪਾਠ ਕੇਵਲ–ਸਰਵ੍ ਸ਼ਕ੍ਤੀ–ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਲਗੇਗਾ–ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। (ੲ) 'ਸਰਵ੍ਮਿਤੀ' ਦਾ ਪਦ ਛੇਦ 'ਸਰਵੰ ਇਤਿ' ਕਰੀਏ ਤਾਂ 'ਸਰਬ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ' ਅਰਥ ਹੋਸੀ। ਯਾ, ਇਤੀ=ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ।
ਤੰ ਰਕਾਰੰ=ਉਸ 'ਰਾਰੇ' ਅਖਰ ਨੂੰ। }

ਅਰਥ–(ਜੋ ਸਰਬ ਵਿਖੇ) ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ (ਸਰਬ ਦਾ) ਕਾਰਣ ਹੈ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਬੀ ਈਸ਼ਰ ਹੈ, ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਜੋ) ਸਰਬ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਸਭ ਮਿਰਜਾਦਾ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਪੰਨ ਹੈ ਉਸ (ਦੇ ਲਖਾਯਕ) 'ਰਾਰੇ' ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਇਤ੍ਰੇਵ ਮਹਾਂ ਵਰ੍ਣੇ, ਭਾਵਨਾਯ ਮੁਹੁਰ੍ਮੁਹੁਃ।
ਚਤੁਰ੍ ਵਰ੍ਗ ਫਲੰ ਦਾਸ਼ਜ‡ ਸਿੱਧੀ ਏਵ§ ਨ ਸੰਸ਼ਯਃ॥ ੬॥

---

*ਸ਼ੁਧ 'ਵੀਜੰ' ਪਾਠ ਹੈ। 'ਰਾਮ ਵੀਜੰ' ਦਾ ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ–ਪਦ 'ਰਾਮ' ਦਾ ਜੋ 'ਵੀਜ' ਰੂਪ ਹੈ, ਭਾਵ 'ਰਾਰਾ' ਅੱਖਰ। †'ਮਿਤੀ' ਪਾਠ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਛੰਦ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਦੋ ਅੱਖਰ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‡'ਤਸਜ' ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਸ੍ਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਦਾਸ਼ਜ ਦਾ ਅਰਥ ਦਾਤਾ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

§ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ 'ਸਿਦ੍ਧਿਰੇਵ'। ਫਿਰ ਇਸ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ–ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਪ੍ਰਾਪਤ), ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[ਇਤ੍ਰੈਵ=ਐਸੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਮਹਾਂ ਵਰਣੈ=ਮਹਾਨ ਅੱਖਰ।
ਭਾਵਨਾਯ=ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਕੇ, ਭਾਵਨਾਂ ਨਾਲ। ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ=ਬਾਰ ਬਾਰ।
ਚਤੁਰ ਵਰਗ=ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥ–ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ।
(ਅ) ਚਾਰੇ ਮੁਕਤੀਆਂ–ਸਾਲੋਕ, ਸਾਰੂਪ, ਸਾਮੀਪ, ਸਾਯੁਜ""।
ਫਲੈ=ਫਲ ਦਾਤਾ। ਦਾਸ਼ਜ=ਦਾਸਾਂ, ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ। (ਅ) ਦਾਤਾ।
ਏਵ ਨ ਸ਼ੰਸ਼ਯ:=ਇਸ ਵਿਚ (ਕੋਈ) ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ। ਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ।]

ਅਰਥ–(ਏਹ ਚਾਰੇ ਅੱਖਰ) ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਵਰਣ ਹਨ (ਕਿ ਜੇਹੜੇ) ਦਾਸ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਕੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਬਾਰ ਬਾਰ (ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਫਲ ਦਾਤਾ ਹਨ ਏਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਮੰਤ੍ਰਰਾਜ'[1] ਸੰਛੇਪ ਕਰਿ ਕਹਯੋ ਜਥਾ ਮਤਿ ਸਾਰ। ਜਿਹ ਸਮੁਝੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਲਹਿ ਹੋਤਿ ਸਿੰਧੁ ਭਵ ਪਾਰ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਹੁ ਦੁਤਿਯ[3], ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜੁ ਬਾਨੀ। ਰਤਨਾਕਰ[4], ਅਨਗਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਹ ਨਮਿਤ ਅਵਤਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਵ[5] ਨਿਸ਼ਚੈ ਵਪੁ ਧਾਰਾ ॥੨॥ ਨਿਰਖਯੋ ਕਲਿ ਜਨ ਆਯੁ ਸੁ ਥੋਰੀ[6]।ਜੋਗ,ਜੱਗ,ਜਪ ਬਨੈ ਨ ਭੋਰੀ[7] ।ਪੂਰਬ[8]ਧਰਮ ਸਥਾਪਨ ਹੇਤੂ। ਤਨ ਧਾਰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤੂ ॥੩॥ਤਾਂਤੇ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਜਗ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਹੋਤਿ, ਵਹੀ ਬਿਧਿ ਕ੍ਰਿਤ ਭਗਵਾਨਾ। ਅਵਰ ਸਾਧਨਾ ਬਨੈ ਨ ਕੋਈ। ਗਿਰੀਵਾਨ ਵਾਚਾ ਅਤਿ ਗੋਈ[9] ॥ ੪ ॥ ਪਢਤਿ ਪਢਤਿ ਹ੍ਵੈ ਆਯੁ ਬਿਤੀਤਾ[10]।ਹ੍ਵੈ ਕਬਿਧਯਾਨ ਧੇਯ ਬਿਪਰੀਤਾ[11]*। ਪਰਉਪਕਾਰਹੇਤੁ

---

[1]ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਮੰਤਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ)। [2]ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ। [3]ਦੂਜੇ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ) ਸੁਣੋ। [4]ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। [5]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ। [6]ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਮਰਾ ਥੋੜੀ ਹੈ। [7]ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। [8]ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ। [9]ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ) ਬੋਲੀ ਬਹੁਤ ਲੁਕਾ ਕੇ (ਯਾ ਗੁਹਯ ਕਰਕੇ) ਰੱਖੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। [10](ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਬੀ ਤਾਂ) ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਮਰਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [11](ਫੇਰ ਇਹ ਗੱਲ) ਕਦੋਂ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੇ ਕਿ ਧਿਆਨ ਤੇ ਧੇਯ ਉਲਟ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਜਗਤ ਸਾਡਾ ਧੇਯ ਹੈ ਤੇ ਧਯਾਨ ਉਸ ਵਲ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹ ਉਲਟੇ ਤਾਂ ਧੇਯ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋਵੇ ਤੇ ਧਯਾਨ ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਮਲ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰਾਕਾਰ ਤੋਂ ਈਸ਼੍ਰਾਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕਦੋਂ ਆਊ, ਉਮਰ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਈ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ। *ਪਾ:–ਬ੍ਰਿਤਰੀਤਾ=ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵੱਲੋਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। (ਅ) ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਭੀ ਧੇਯ (ਬ੍ਰਹਮ) ਵਲ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸੁਲਭ ਗਿਰਾ ਬਰਨੀ ਗੁਨ ਗਾਮੀ[1] ॥ ੫ ॥ ਨਾਮੀ ਨਾਮ ਏਕ ਦਿਖਰਾਵਾ। ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਾਰਗ ਇਮ ਗਾਵਾ[2]:–ਸੱਤਿ ਅਸੱਤਿ ਦੋਊ ਪਦ ਜੋਰੇ[3]। ਸੱਤਿ ਸੱਤਿ ਕਰਿ ਅਸਤਿ ਬਿਛੋਰੇ[4] ॥ ੬ ॥ [5]ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ, ਅਸਤਿ ਅਵਿੱਦਜਾ। ਮਹਾਂ ਗੁਢ ਕਰਿ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਸਦਜਾ[5]। ਸਤਜ ਅਸਤਜ ਭੇਦ ਲਖਿ ਪਾਵਾ। ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਰੀਤਿ ਬਤਾਵਾ[6] ॥ ੭ ॥ [7]ਨਾਮ ਅਰੂਪ ਅਰੂਪ ਸੁਆਮੀ। ਨਾਮ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤੇ ਤਦ ਵਪੁ ਗਾਮੀ[7]। ਸੁਲਭ ਸਗਲ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗੁਰ ਬਰ। ਜਾਂ ਤੇ ਹੋਇ ਅਮਰ ਥਿਰ[8] ਇਹੁ ਨਰ ॥ ੮ ॥ [9]ਬੇਦ ਹੂੰ ਕਹਾ ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ ਬਿਧਾਨਾ। ਕਠਨ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨ ਗਯਾਨਾ[9]। ਮਹਾਂ ਜਤਨ ਸਾਧਕ ਇਹੁ ਸਾਧਨ[10]। ਕਲਿ ਕੁਲ ਜਨ ਕੇ ਭਰਮਨਿ ਬਾਧ ਨ[11] ॥ ੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਕੇ ਅਰਥ ਫਲ ਜਦਪਿ ਵਿਚਾਰੈ

---

[1]ਸੌਖੀ ਬਾਣੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਨ ਵਾਲੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ। [ਸੰਸ:, ਗੁਣ+ ਹਿੰਦੀ, ਗਾਮ=ਗਾਉਣਾ।] (ਅ) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਯ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਨੇ ਸੌਖੀ ਬਾਣੀ ਕਹੀ ਹੈ। [ਗਾਮ=ਪਿੰਡ, ਭਾਵ ਆਸ਼੍ਰਯ]। [2]ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੁਰਤ ਦਾ ਰਾਹ ਇਕੁਰ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, (ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਇਹ ਰਸਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:–)। [3]ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ। [4]ਸਤਿ ਨੂੰ ਸਤਿ (ਸਿੱਧ) ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਸੱਤਿ ਨੂੰ (ਸੱਤ ਤੋਂ) ਵੱਖ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ। [5]'ਆਤਮਾ' ਸੱਤਿ ਹੈ ਤੇ 'ਅਵਿੱਦਯਾ' ਅਸੱਤਿ ਹੈ (ਇਸ, ਡਾਢੇ ਗੁੱਝੇ (ਭੇਤ) ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, [ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ:, ਸੱਦ=ਸ਼ਬਦ। ਸੱਦ ਤੋਂ ਸਦਜਾ] (ਅ) ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਸੱਦਜ:= ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ [ਸੰ:, ਸਦਜ:=ਤੁਰਤ]। [6](ਅਵਿੱਦਯਾ ਜੋ ਅਸੱਤਿ ਦੱਸੀ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਦਾ ਉਪਾਉ) ਨਾਮ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਰੀਤੀ ਦੱਸੀ। [7]ਸੁਆਮੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਰੂਪ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਅਰੂਪ ਹੈ, ਨਾਮ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤਿ (ਲਗਾਇਆਂ) ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ ਸੋ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਠ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਚ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਕਾਗ੍ਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਏਕਾਗ੍ਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਉਸੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਨਿਰੁੱਧ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਨਿਰੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਜੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕੇਵਲ ਅਪਣੇ ਨਿਰੋਧ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਪੜਦੀ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ (ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ) ਈਸ਼ਰ ਵਿਚ ਆਪੇ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਆਪਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਿਆ, ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਹੈ 'ਤਦ ਵਪੁ ਗਾਮੀ' ਦੀ। ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਦੇ ਭਾਵ 'ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ' ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੀ ਯਥਾਰਥ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਗਈ। [8]ਅਮਰ ਹੋ ਕੇ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [9]ਵੇਦ ਨੇ (ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ) ਤ੍ਰੀਕਾ ਤ੍ਰੈ ਕਾਂਡਾਂ–ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਤੇ ਗਯਾਨ–ਵਿਚ ਕਠਨ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। [10]ਮਹਾਂ ਜਤਨ ਕਰ ਜਗਿਆਸੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। [11]ਕਲਜੁਗ ਵਿਖੇ ਸਮੂਹ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਧਾਰਿ[1] । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਿਲੋਕਤੇ ਦੇਤਿ ਬੇਗ ਫਲ ਚਾਰ[2]॥੧੦॥ ਅੜਿਲ॥
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਰੁਚਿ ਉਰ ਧਾਰਿ ਦਰਸ ਗੁਰ[3] ਕੀਜੀਐ । ਨਿਖਲ ਜਨਮ ਤਮ ਪਾਪ ਖਿਨਕ ਹਰਿ ਦੀਜੀਐ । ਕੋਟ ਜੱਗ ਫਲ ਦਾਨ ਸੁਨਤਿ ਰਵ ਭਾਵਨੀ[4] । ਹੋ ! ਹੋਤਿ ਮੋਖਿ ਅਧਿਕਾਰ, ਪ੍ਰਣਤਿ ਦੁਤਿ ਦਾਮਨੀ[5] ॥ ੧੧ ॥
[6]ਸਾਦਰ ਸੋੜ ਸੰਭਾਰਤਿ ਧਤਿ ਮਤਿ ਮਾਨਵੀ* । ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਦੋਖ ਪਾਪ ਜਿਵ ਜਾਨਵੀ[6] । ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸੁਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਾਂਹਿ[7] ਉਸਤਤਿ ਰਰੈਂ । ਹੋ ! ਨਿਜ ਕਰ ਪੁਸ਼ਪਹਿਂ ਵਿਸ਼ਨੁ† ਗ੍ਰਿੰਥ ਪੁਰ ਲੈ ਧਰੈ॥੧੨॥ ਮਹਿ ਤੀਰਥ, ਦਿਗ, ਈਸ਼, ਸ਼ੇਸ਼, ਸਾਰਦ ਰਰੈਂ[8] । ਸ੍ਰੀ ਬਚਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰ ਵਰਗ ਅਘੁ ਸਭਿ ਟਰੈਂ[9] । ਮੋਖਾਰੋਹਣ ਪ੍ਰਗਟ ਗਿਰਾ ਅਘ ਖੰਡਣੀ[10]।ਹੋ !

---

[1]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਜਦ ਵਿਚਾਰੇ ਤੇ ਧਾਰਨ ਕਰੇ (ਤਦ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ)। [2]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰਤ ਚਾਰੋਂ ਫਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [3]ਜੋ ਗੁਰੂ (ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ । [4]ਕ੍ਰੋੜ ਜੱਗ ਤੇ ਦਾਨ ਦਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਨਾਲ । [ਰਵ=ਬਾਣੀ] । [5](ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੇ ਤੇ ਦੁਤੀ ਬਿਜਲੀਵਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ (ਜੀਵ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ [ਸਂ:, ਪ੍ਰਣਤਿ=ਨਮਸਕਾਰ] । (ਅ) ਪ੍ਰਣਤ=ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ (ਜਨਾਂ ਨੂੰ) ਸ਼ੋਭਦਾਤੀ ਹੈ । [6]ਆਦਰ ਨਾਲ ਥੋਹੜਾ ਭੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ ਜੋਹੜੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁਖ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗੰਗਾ (ਪਾਪ ਕਟਦੀ ਹੈ)। [ਸੋੜ=ਥੋੜਾ] (ਅ) ਜਿਹੜੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ੧੬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ)'''[ਸੋੜ+ਸੰਭਾਰ=ਖੋੜਸ+ਸੰਭਾਰ=੧੬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ:-੧. ਜਿਸ ਥਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਜਲ ਨਾਲ ਧੋਣ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਫਾ ਕਰਨਾ। ੨. ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਨਾ । ੩. ਵਿਛਾਈ ਕਰਨੀ ਤੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸਜਾਉਣੀ। ੪. ਆਵਾਹਨ=ਗ੍ਰਿਹ ਵਿਖੇ ਸੱਦਣਾ ਯਾ ਲਿਆਉਣਾ। ੫. ਅਦਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ੬. ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਾਣੇ ਯਾ ਰੁਮਾਲ ਚਾੜ੍ਹਨੇ। ੭. ਚੌਰ ਕਰਨਾ। ੮. ਸਿਹਰੇ ਚੜ੍ਹਾਨੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਨੇ। ੯. ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ। ੧੦. ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭੇਟ ਕਰਨਾ। ੧੨. ਧੂਪ ਧੁਖਾਉਣੀ। ੧੨. ਖੁਸ਼ਬੂ ਛਿੜਕਣੀ। ੧੩. ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਨੀ । ੧੪. ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਨੀ । ੧੫. ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ । ੧੬. ਸੰਤੋਖ ਕੇ ਅਸਵਾਰਾ ਕਰਨਾ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਖੋੜਸ਼ੋਪਚਾਰ, ੧੬. ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੂਜਨ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਖੋੜਸ ਸੰਭਾਰ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ । [7]ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ । [8]ਧਰਤੀ ਵਿਖੇ ਤੀਰਥ, ਦਿਸ਼ਾਪਾਲ, ਈਸ਼ਰ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਆਦਿ ਸਾਰੇ) ਕਰਦੇ ਹਨ (ਮਹਿਮਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ)। [9]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰ ਰੂਪ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਂਙ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਵਰਗ=ਸਮੂਹ। ਇਕ ਥਾਉਂ ਬੋਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰ, ਪ੍ਰਕਰਣ, ਅਧਯਾਯ]। [10](ਗੁਰ) ਬਾਣੀ ਮੁਕਤੀ ਵਿੱਚ ਉੱਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪਾਪ ਖੰਡਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ [ਸਿਸ:, ਮੋਕਸ਼+ਆਰੋਹਣ=ਚੜ੍ਹਨਾ] । *ਪਾ:-ਸਾਦਰ ਖੋੜਸ ਭਾਂਤਿ ਅਰਚਿਤ ਮਤਿ ਮਾਨਵੀ। †ਪਾ:-ਪੱਤ੍ਰ।

ਦੋਖ, ਦਰਿੱਦ੍ਰ, ਸੰਤਾਪ, ਪਾਪ ਬਲ ਦੰਡਨੀ[1] ॥ ੧੩ ॥ ਜਾਸ ਸਦਨ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿੰਥ ਗਿਰਾ ਆਲਾਪ ਹੀ[2] । ਪੁਨ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਯਾਨ ਧ੍ਯਾਨ ਜਪ ਜਾਪ ਹੀ[3]।ਸੋ ਵੈਕੁੰਠ* ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਹਾਂ, ਛਿਨ ਨਾ ਟਰੈ[4] । ਹੋ ! ਸਭਿ ਸੰਪਦ ਰਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਰਮਾ ਨਿਜ ਘਰ ਕਰੈ[5] ॥ ੧੪ ॥ ਤਾਂਤੇ ਤਜਹੁ ਅਸਾਰ ਜਾਨਿ ਮਤਿ ਮੰਦਨੀ[6] । ਇਹ ਸਰਵੋਤਮ ਸਾਰ ਭਰਮ ਭਵ ਕੰਦਨੀ[7] । ਕਲਮਖ ਕਲਿ ਕੁਲ ਹਾਰ ਅਵਾਰ ਬਿਲਾਸਨੀ[8] । ਹੋ ! ਅਲਪ ਕਹ੍ਯੋ ਬਹੁ ਜਾਨਿ, ਗ੍ਰਿੰਥ ਸੁਖ ਵਾਸਨੀ[9]॥੧੫॥ਸੋਰਠਾ॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿੰਥ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਬੋਧ ਬਪੁ[10] ਮਾਨੀਏ। ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਬਖਾਨ–ਮਮ ਸਰੂਪ ਭਵ ਸੇਤ ਇਹ[11]–॥੧੬॥

†ਸੈਯਾ॥ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਬਿਚਾਰ ਮਹੀ ਮਨਿ[12],ਆਦਿ ਕਥਾ ਸੁਨਿ ਵਿਪ੍ਰ ਮਹਾਨਾ !। [13]ਦੇਵ ਸੁਰਾਸੁਰ ਖੀਰ ਮਥ੍ਯੋ,ਚਤੁਰਾਦਸ਼ ਕਾਢਿ ਦੀਏ ਵਿਧ ਨਾਨਾ[13] । ਰੌਰ ਪਰੀ ਸੁਰ ਦੈਤਨਿ ਮੱਧ, ਅਲੀ ਨਿਜ ਆਪਨੋ ਆਪਨ ਮਾਨਾ[14]।ਮੋਹਨ ਮੋਹਨਿ ਮੋਹ ਲੀਏ ਸਭਿ ਮੋਹਿ ਬਿਦਾਰ ਤਬੈ ਸੁਖਜਾਨਾ[15]॥ ੧੭॥ਦੇਇ ਵਿਭਾਗ[16] ਸੁਧਾ ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਖੇਲ ਦਿਖਾਯ ਦਿਆਲ ਮੁਰਾਰੀ॥

---

[1]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [2]ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । [3](ਉਥੇ) ਬਾਰ ਬਾਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਧਿਆਨ ਤੇ ਜਪ ਦਾ ਜਪਣਾਂ (ਆ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ) ਹਨ । [4]ਓਥੇ ਵੈਕੁੰਠ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਛਿਨ ਭਰ ਨਹੀਂ ਹਟੇਗਾ । [5](ਓਥੇ) ਲੱਛਮੀ ਆਪਣਾ ਘਰ ਕਰਦੀ ਹੈ । [6]ਇਸ ਕਰਕੇ (ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ) ਅਸਾਰ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਮੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਣ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿਓ । [7]ਭਰਮ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹ (ਗੁਰਬਾਣੀ)। [8]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਦੇਰੀ ਦੇ ਅਨੰਦਦਾਤੀ ਹੈ। [9]ਇਹ ਥੋੜਾ ਕਹਿਆ ਹੈ ਬਹੁਤਾ (ਫਲ) ਜਾਣੋ, (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਖ ਰੂਪ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਹੈ। [10]ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰੂਪ । [11]ਬਾਣੀ ਮੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਭਵ ਸਾਗਰ ਦਾ ਪੁਲ ਹੈ। [12]ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਵਿਚਾਰੋ । [13]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ, ਚੌਦਾਂ (ਰਤਨ) ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ । (ਅ) ਦੇਵ ਸੁਰਾਸੁਰ=ਅਜਾਨ ਦੇਵ ਤੇ ਕਰਮ ਦੇਵ ਨੇ। [14]ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਸਮਰਥ ਮੰਨਿਆਂ । [ਸੰਸ:, ਅਲਿ=ਲਾਇਕ ਹੋਣਾ] । [15]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਮੋਹਣੀ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਸਾਰੇ ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਕੇ (ਰਤਨ) ਲੈ ਲਏ ਤੇ (ਰਤਨਾਂ ਦੇ) ਮੋਹ ਦੇ ਤਿਆਗ ਵਿਚ (ਸਭ ਨੇ) ਸੁਖ ਜਾਨਿਆਂ । [16]ਛਾਂਦੇ । *ਪਾ:–ਦ੍ਵੈ ਕੰਠ=ਕੰਠ ਕੀਤਿਆਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

†ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਕਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਹਰਿਮੰਦਰ ਬਾਬਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ।

ਪੂਰਬ ਰੂਪ ਬਨਾਯ ਕੈ ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਮਨਿ ਮੰਦਿਰ ਕੀ ਰੁਚਿ ਧਾਰੀ[1]। ਤਾਂਹੀ ਸਮੈਂ ਰਿਖ ਮਾਧਵੀ ਹ੍ਵੈਕਰ ਜੋਰਿ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਥ ਉਚਾਰੀ।–ਪਾਤ੍ਰ ਸੁਧਾ[2] ਬਖ਼ਸ਼ੋ ਮੁਝ ਕੋ ਤਿਹ ਆਸਰ* ਜਾਇ ਕਰੌਂ ਤਪ ਭਾਰੀ–॥ ੧੮ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਆਇਸੁ ਦੀਨਿਸਿ ਸਾਰਿੰਗ ਪਾਨਿ–ਤਪੋ ਬਨ ਏਕ ਭਯੋ ਸਮ ਯਾ ਨਾ[3]। ਜਾਇ ਕਰੋ ਤਪ ਉੱਗ੍ਰ ਮਹਾਂ ਤਿਲ ਤੇ ਮਨਿ ਹੋਤਿ ਸੁ ਸਿੱਧ ਮਕਾਨਾ[4]।ਦੇਸ਼ ਪੰਚਾਲ[5] ਰਸਾਲ ਸਨਾਤਨ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਸੁਧਾਸਰ ਜਾਨਾ–। ਤੌ ਸੁਨਿ ਮਾਧਵੀ ਪਾਦ ਗਹੇ–ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ! ਨਾਮ ਪੁਰਾ ਨ ਬਖਾਨਾ[6] ॥ ੧੯ ॥ ਹੌਂ ਨਿਰਖ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੀਰਥ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਇ ਦਿਆਲ ਮੁਰਾਰੀ–। ਭਗਤਿ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਚਲੇ ਜਨ ਦੀਨ ਪੈ ਧਾਰਿ ਮਯਾ[7] ਬਨਵਾਰੀ। ਬਾਹਨ, ਬਾਮ, ਬਿਸਾਰ ਸਭਾ ਸੁਰ, ਬਾਰਜਲੋਚਨ[8] ਸ੍ਰੀ ਗਿਰਧਾਰੀ। ਦੇਖਿ ਸਭੈ ਸੁਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਯਹੈ ਬਿਧਿ, ਰੌਰ ਪਰੀ–ਚਲਿਯੋ ਛਬਿ ਭਾਰੀ[9]–॥ ੨੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਰ ਆਸੁਰ ਸੰਗ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਬਰ[10]। ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਸੁਰ। ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਰਾਜੈ।–ਰਮਾ[11] ਸਹਤ ਸਿੰਘਾਸਨ ਛਾਜੈ†॥ ੨੧ ॥ ਪੂਰਬ ਮੁਖ ਹਰਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ[12]।–ਸੁਨਿ ਮਾਧਵ ਰਿਖਿ ਬ੍ਰਹਮਾਚਾਰੀ ! ਇਹ ਸਨਮੁਖ ਦੁਖ ਭੰਜਨਿ ਮਾਈ‡। ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਤਾਪ ਹਰਨੀ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਮੱਧ ਮਹਾਂ ਤੀਰਥ[13], ਮੁਨਿ ਰਾਜਾ !। ਗੋਪ ਪਦਾਰਥ ਮਮ ਉਪਰਾਜਾ[14]। ਧਨੁਸ਼ ਧਨੁਸ਼ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਰ ਬੈਠਾਰੋ।ਅਬਿ ਅੰਤਰ ਤਿਨਕੇ

[1]ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਮੰਦਰ (ਦੇ ਰਚਨ) ਦੀ ਰੁਚੀ ਕੀਤੀ। (ਅ) ਸ੍ਰੀ=ਲਖਮੀ, ਮਣੀ=ਕੌਸ਼ਤਭ ਮਣੀ। ਚੌਦਾਂ ਰਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਭੀ ਨਿਕਲੀਆਂ ਸਨ, ਤੇ ਏਹ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਛਮੀ ਲੈਕੇ ਤੇ ਮਣੀ ਪਾਕੇ ਹੁਣ ਮੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਕੀਤੀ। [2]ਭਾਂਡਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ। [3]ਉਸ ਤਪੋਬਨ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [4]ਭਾਵ, ਥੋੜਾ ਕੀਤਿਆਂ ਬਹੁਤ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਧਿ ਭੂਮੀ ਹੈ। [5]ਪੰਜਾਬ। [6]ਹੇ ਕਰੁਨਾਨਿਧ! (ਇਸ ਤੀਰਥ ਦਾ) ਨਾਮ ਅੱਗੇ (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਤੇ ਮੈਂ ਡਿੱਠਾ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਪੁਰਾਤਨ (ਆਪਦਾ) ਨਾਮ ਕਰੁਨਾਨਿਧ ਕਹਿਆ ਹੈ। [7]ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰ ਕੇ। [8]ਸਵਾਰੀ (ਗਰੜ), ਇਸਤ੍ਰੀ (ਲਛਮੀ) ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸਭਾ (ਤ੍ਰੈਏ) ਛੱਡਕੇ ਕਵਲਨੈਨ (ਟੁਰਪਏ)। [9]ਭਾਰੀ ਛਬਿ ਵਾਲੇ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਚਲੇ। [10]ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਨਾਲ। [11]ਲੱਛਮੀ। [12]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਬਾਣੀ ਕਹੀ। [13]ਵਿਚਾਲੇ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਹੈ। [14]ਗੁੱਝ ਪਦਾਰਥ ਮੇਰਾ ਉਤਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਆਸ਼੍ਰਿਤ। †ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕ ੨੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

‡ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਰਖਿਆ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦਾ ਅੰਸੂ ੧੧ ਅੰਕ ੮।

ਅਨੁਸਾਰੇ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਜਲ ਮਹਿੰ[2] ਬਸਹਿਂ ਆਨ ਸਠ ਤੀਰਥ । ਇਨ ਮਹਿ ਧਰਹੁ ਸੁਧਾਸਰ ਸਮਰਥ[3] । ਇਨ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਕਰਹੁ ਤਪ ਭਾਰੀ । ਇਹ ਮਮ ਸਦਨ ਸਨਾਤਨ ਚਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਗੋਪ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ–।ਯਾ ਤੀਰਥ ਫਲ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਗਾਯੋ ।–ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮੁ ਅਰ ਮੋਖੁ । ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਅਘ ਕਲਿ ਹਰਿ ਦੋਖੂ[4]॥੨੫॥ਜਬਿ ਜਬਿ ਹੋ ਵੈਕੁੰਠ ਉਦਾਸਾ । ਤਬਿ ਹੌਂ ਆਇ ਸੁ ਕਰੌਂ ਨਿਵਾਸ॥ਇਹ ਤੀਰਥ ਮਮ ਦੇਹਿ ਸਰੂਪਾ । ਗੰਗਾਦਿਕ ਪਦ ਜਲ ਮੁਨਿ ਭੂਪਾ[5]*॥ ੨੬ ॥ਬੀਜ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਮਹਿ ਰਾਜੂ[6] । ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਥਲ ਸਜਯੋ ਸਮਾਜੂ[7] । ਜੋ ਨਰ ਸਹਜ ਦਰਸ ਹਿਤ ਆਵੈਂ । ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਸਹਜ ਹੀ ਪਾਵੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਜੋ ਪੁਨ ਤਿਨਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੈ ਹੈਂ । ਤੇ ਵਿਦੇਹ ਹੁਇ ਮਮ ਪੁਰਿ ਜੈ ਹੈਂ । ਕੋਨ ਈਸਾਨ ਨਿਰਖ ਬ੍ਰਿਖਕੇਤੂ[8]। ਦੱਖਨ ਦਿਸਹਿ ਭੂਤਗ੍ਰਿਹ ਹੇਤੂ[9] ॥ ੨੮ ॥ ਵਰਨ, ਕੁਮੇਰ, ਇੰਦ੍ਰ, ਦਿਸ਼ਰਾਜਾ[10]। ਨਿਜ ਅਸਥਲ[11], ਸਭਿ ਸਜੇ ਸਮਾਜਾ । ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸੇਵਹਿਂ ਮਨ ਲਾਈ । ਮਮ ਰੁਚਿ ਲਖਿ ਖਟਪਦ ਜਿਮ ਛਾਈ[12]–॥ ੨੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਦੇਵ ਬੁਲਾਏ।ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਸਭੈ ਤਬਿ ਆਏ । ਖੋੜਸ ਬਿਧਿ ਧਯਮਾਨਤਿ ਭਏ[13] । ਤੀਰਥ ਦੇਹਿ ਧਾਰਿ ਸਭਿ ਅਏ ॥ ੩੦ ॥ ਸਿੰਧੁ,

---

[1]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਜੁ ਸੰਕਲਪ ਹੈ) ਤਿਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤੇ ਬਿਠਾਏ (ਅ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ (ਅਭ ਅੰਤਰ=) ਜਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਠਾਏ । ਭਾਵ ਜੀਕਣ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਧਨੁਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਰਕ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੈਸੇ ਹੀ ਜਲ ਵਿਚ ਓਨੀ ਓਨੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਟਿਕਾਏ । ਤੱਕੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਛੰ: ੩੮ ਜਿਥੇ ਸਭ ਦੇਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਯ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । [2]ਭਾਵ ਇਥੋਂ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ । [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਧਰੋ ਸਮਰੱਥ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਨੂੰ ਜੋ ਇਹ ਸੁਧਾਸਰ (ਕਹਿਲਾਵੇ) । (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਧਰੋ ਸੁਧਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ) ਸਮਰੱਥ ਸਰੋਵਰ ਹੈ । [4]ਕਲਜੁਗ (ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਦੋਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । [5]ਹੇ ਮੁਨੀਰਾਜ (ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ) ਦਾ ਨੀਰ (ਮੇਰੇ) ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਜਲ ਹੈ । [6]ਭਾਵ ਇਹ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਰੂਪ ਹੈ । [7]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ (ਸਹਿਤ) । [8]ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਨ (ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ) ਦੇਖੋ ਸ਼ਿਵਜੀ ਹੈ । [9]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਣਵਾਲੇ (ਧਰਮਰਾਜ) ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਉਸ ਨੇ ਹਿਤ ਕਰ (ਲਈ) ਹੈ । [10]ਦਿਸ਼ਾਦੇ ਰਾਜਾ । [11]ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਥਾਂ । [12]ਭੌਰਿਆਂ ਵਾਂਙ ਛਾ ਰਹੇ ਹਨ । [13]ਸੋਲਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪੌਰਾਣਿਕ ਢੰਗ ਵਿਚ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਕਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਇਸੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੇ ਜਾਣੂ ਸੇ । ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੇ ਬੀ ਪੂਜਯ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨਮਿੱਤ ਸਾਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੩੦ ਅੰਕ ੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ।

ਸੁਮੇਰੁ, ਗਗਨ, ਅਪ[1] ਪਵਨਾ। ਹਰਖਤਿ ਆਇ ਧਰਨੀ ਦਵਨਾ[2]। ਪੱਤ੍ਰ ਚਢੇ ਪਰਸੂਨ ਬ੍ਰਖਾਵੈਂ[3]।-ਜਯਤਿ ਜਯਤਿ ਜਯ ਜਯ-ਧੁਨਿ ਗਾਵੈਂ॥੩੧॥ ਬਰਨ, ਕੁਬੇਰ; ਸੇਸ, ਸਸਿ, ਸੂਰਾ[4]। ਖਟ ਮੁਖ[5] ਆਦਿਕ ਚੜ੍ਹੇ ਮਯੂਰਾ[6]। ਖੇਚਾਰੀ[7],ਪਾਤਾਲਾ,ਮਹੀਚਰੁ[8]।ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਸਭਿ ਆਇ ਸੁਰ ਬਰ॥੩੨॥ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਨਿਗਮਾ[9] ਤਨ ਧਾਰੇ। ਸਨਮੁਖ ਠਾਂਢੇ ਦੇਵ ਮੁਰਾਰੇ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਯੋ।-ਆਇਸੁ ਕਰਹੁ ਭਗਤ ਸੁਖਦਾਯੋ!-॥੩੩॥ ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰੁਨਾ ਸੀਵ[10]।-ਇਹਾਂ ਬਸਹੁ ਤੁਮ ਸੰਭੈ ਸਦੀਵ। ਬਿਸ਼ਨੁ*ਕਲਪਤਰੁ ਤੀਰਥ ਰਾਜੂ[11]। ਸਾਦਰ ਮੱਜਹੁ ਦੇਵ ਸਮਾਜੂ!॥੩੪॥ ਬ੍ਯਾਸ ਭਵਿੱਖਤ ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ। ਅਸ ਸੁਰ ਵਰਗ[12]† ਸੁ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ-।ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਬਿਬਾਨਗਤਿ[13] ਸਾਰੇ।-ਮੱਜਨ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁ ਕੌਨ ਉਚਾਰੇਂ?-॥੩੫॥ ਤਬਿ ਕਮਲੇਸ਼[14] ਹਰਖ ਹ੍ਵੈ ਦਯਾਲਾ।ਕਹ੍ਯੋ,-ਸੁਨਹੁ ਸਭਿ ਭੂ ਸੁਰ ਸਾਲਾ[15]!।ਯੱਸ਼ਹ ਉਚਾਰ ਉਦਕ ਭੁਕਵਾਰੀ[16]। ਤੀਰਥਰਾਜ ਦੇਤਿ ਫਲਚਾਰੀ॥ ੩੬॥

ਅਥ ਮੰਤ੍ਰ॥

ਓਂ ਅਮ੍ਰਿਤੋਦਭਵਾਯ[17] ‡ਅਮ੍ਰਿਤਰੂਪਾਯ[18] ਤੀਰਥਰਾਜਾਯ ਨਮੋਨਮਃ[19]।

ਚੌਪਈ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਇਹੁ ਕਹੀਏ[20]§। ਮਹਾਂ ਗੋਪ ਵਡ ਭਾਗਨਿ ਲਹੀਏ-। ਇਹ ਸੁਨਿ ਮੱਜਨ ਕਰਨੇ ਲਾਗੇ। ਸਰਬ ਦੇਵ ਤੀਰਥ ਜਸੁ ਪਾਗੇ॥੩੭॥ ਕਮਲਾਦਿਕ, ਬਿਧਿ, ਸ਼ਿਵ, ਸੰਗਬਾਮਾ[21]।ਸਭਿ

[1]ਜਲ। [2]ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਗਨੀ।(ਅ) ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਦਬਾਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਦਿਗਪਾਲ। [3]ਬਿਬਾਨਾਂ ਤੇ (ਦੇਵਤੇ) ਚੜ੍ਹੇ ਫੁੱਲ ਬਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। [ਪਤ੍ਰ=ਕੋਈ ਅਸਵਾਰੀ]। [4]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਚੰਦਰਮਾਂ, ਸੂਰਜ। [5]ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ-ਸ਼ਾਮਕਾਰਤਕ। [6]ਮੋਰ ਉਪਰ। [7]ਆਕਾਸ਼ ਚਾਰੀ। [8]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ। [9]ਵੇਦਾਂ ਨੇ। [10]ਮੇਹਰ ਦੀ ਹੱਦ। [11]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਰੂਪ ਇਹ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਹੈ। [12]ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ। [13]ਬਿਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ (ਯਾ ਬਿਬਾਨਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਵਾਲੇ ਯਾ ਬਿਬਾਨਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ) ਭਾਵ ਦੇਵਤੇ। [14]ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [15](ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਤਦੋਂ ਕਮਲੇਸ਼ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਦਿਆਲ ਹੋਕੇ (ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ) ਆਖਿਆ, (ਸੋ ਮੰਤ੍ਰ) ਹੇ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭੂਸੁਰੋ (=ਬ੍ਰਾਹਮਣੋਂ) ਸੁਣੋ। [ਸਾਲ=ਸਾਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ] (ਅ) ਸੁਣੋ, ਹੇ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੇਵਤਿਓ (ਜੋ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹੋ! [16]ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਚਾਰੇ ਜਲ ਦੇ ਲੈਣ ਵੇਲੇ। [17]ਓਂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤੋਦਭਵਾਯ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। [18]ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। [19]ਐਸਾ ਜੋ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। [20]ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। [21]ਸਮੇਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ।

*ਪਾਠ-ਵਿਸ਼੍ਰ-ਸ਼ੁੱਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:-ਅਸੁਰ ਵਰਗ।

‡ਪਾ:-ਓਮੰ ਮ੍ਰਿਤੋਦਭਵੇ। §ਪਾ:-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਹੁ ਕਹੀਏ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਧ ਭਏ ਸੁਧਾ ਮਾ[1]। ਨਿਰਖ ਮਾਧਵੀ ਬਿਸਮੈਂ ਭਯੋ। ਕਹ੍ਯੋ
–ਸੁਰ ਅਮਰਾ ਕਿਤ ਗਯੋ[2]?–॥ ੩੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁਰ ਸਮੋਧਨ
ਕੀਨਾ[3]।–ਯੇ ਤੀਰਥਮਧ ਭਏ ਪ੍ਰਬੀਨਾ!–। ਤਬਿ ਫਿਰ ਮੁਨਿ ਪੁਟ
ਅੰਜੁਲ ਜੋਰੇ[4]।–ਕਹੋ ਭਵਿੱਖਤ ਕਥਾ ਬਹੋਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਜਿਮ ਕਰਿਹੋ ਜੁਗ
ਆਗਲ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਬਰਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਮੋ ਪਾਹੀ–। ਤਬਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕਪਤਿ ਬਚਨ
ਬਖਾਨੇ। ਉਨ ਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਮਨ ਮਾਨੇ[5] ॥ ੪੦ ॥–ਤ੍ਰੇਤਾ ਮਾਂਹਿ ਹੋਹਿ
ਹਮ ਰਾਮਾ। ਲਵ ਕੁਸ਼ ਸਹਤ ਆਇ ਇਸ ਧਾਮਾ। ਸੁਰ ਸਮੂਹ ਸੁ*ਮੱਜਨ
ਕਰਿ ਹੈਂ। ਤੀਰਥਰਾਜ ਪੂਜ ਪਰਚੁਰਿ ਹੈਂ[6] ॥ ੪੧ ॥ ਜੱਗ ਕਰਹਿੰਗੇ
ਪਸ਼ਚਮ ਅੰਗਾ[7]। ਤੀਨ ਲੋਕ ਸੈਨਾ ਸਭਿ ਸੰਗਾ। ਤਬਿ ਮਮ ਸੁਵਨ ਜਾਨਿ
ਮਮ ਪਯਾਰਾ[8]। ਬਾਂਧੈਗੇ ਦ੍ਵੈ ਪੁਰਿ ਅਗਾਰਾ[9] ॥ ੪੨ ॥ ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਲੀਲਾ
ਤਬਿ ਕੈ ਹੈਂ। ਸਿੰਧੁ ਛੇਤ੍ਰ[10] ਕੋ ਮਾਨ ਸੁ ਦੈ ਹੈਂ। ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਦੁਨਿ ਮੈਂ
ਹੋਹੀਂ[11]†। ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਾਂਹਿ ਫਿਰੈ ਮਮ ਦੋਹੀ[12] ॥੪੩॥ ਸਭਿ ਲੀਲਾ ਕਰਿ
ਫਿਰ ਅਵਸਾਨ[13]। ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮਾਂਨ[14]। ਫਿਰ ਕਲਜੁਗ ਸ਼੍ਰੀ
ਚੰਦਹਿ ਤਾਤ[15]। ਮਮ ਸਰੂਪ ਛਿਤਿ ਅਤਿ ਵੱਖਯਾਤ ॥ ੪੪ ॥ ਦਸ ਔ
ਚਤੁਰਦਸ਼ਾ[16] ਵਪੁ ਧਰਿਕੈ। ਸਿੰਧੁਛੇਤ੍ਰ[10] ਜਸੁ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਚੁਰਿਕੈ[17]। ਵਡਪਰਤਾਪ
ਕਰੌਂ ਇਹ ਧਾਮੈ[18]। ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੈ[19] ॥ ੪੫ ॥ ਜੁਗ
ਜੁਗ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਸੇਵ। ਆਇ ਨਿਵਾਸ ਕਰੈਂ ਸੰਗ ਦੇਵ–। ਇਮ ਸੁਨਿ
ਸੁਨਿ ਮਾਧਵਿ ਹਰਖਾਨੋ। ਸੁਧਾ ਪਾਤ੍ਰ ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਮਾਨੋ ॥੪੬॥ ਪਾਤ੍ਰ ਸੰਗ

---

[1]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ। (ਅ) ਸੁ ਧਾਮਾ=ਉਸ ਥਾਂ ਵਿਚ। [2]ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਕਿਧਰ ਗਏ? [3]ਸਮਝਾਉਣਾ ਕੀਤਾ। [4]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਡੋਨੇ ਵਾਂਙ। [5]ਉਹਨਾਂ ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਪਤੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿਚ ਮਨ ਮੰਨਿਆਂ। [6]ਫੈਲਾਵਾਂਗੇ। [7]ਪੱਛਮ ਦੀ ਤਰਫ। [8]ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ (ਤੀਰਥ) ਜਾਣਕੇ। [9](ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ) ਅਗੇਰੇ ਦੋ ਸ਼ਹਿਰ ਬੰਨ੍ਹਣਗੇ। ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਕਸੂਰ ਬੰਨ੍ਹਣਗੇ। [10]ਸਿੰਧੁ ਛੇਤ੍ਰ [ਸਿੰਧੁਜਕਸ਼ੇਤ੍ਰ]-ਸਿੰਧੁਜ=ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ+ਕਸ਼ੇਤ੍ਰ=ਟਿਕਾਣਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਟਿਕਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਟਿਕਾਣੇ, ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। (ਅ) ਪੰਜਾਬ [ਸਿੰਧੁ ਛੇਤ੍ਰ-ਸਿੰਧ ਨਦੀ ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਵਹੇ]। [11]ਜਾਦਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋਵਾਂਗਾ। [12]ਦੁਹਾਈ। [13]ਅੰਤ ਨੂੰ। [14]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸਮਾਵਾਂਗਾ। [15]ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ। [16]ਭਾਵ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ। [17]ਬਹੁਤ ਜਸ ਫੈਲਾ ਕੇ। [18]ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ। [19]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਨਾਮ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ)।

*ਪਾ:–ਜੁ। †ਪਾ:–ਦ੍ਵਾਪਰ ਜਾਦੁਵੰਸ਼ ਹਮ ਹੋਹੀਂ।

ਮੁਨਿ ਸਜੀ ਸਮਾਧਾ। ਆਪ ਸਥਾਪਨ ਕੀਯੋ ਅਗਾਧਾ। ਕਰਿ ਅਸਥਾਪਨ ਚਲੇ ਮੁਰਾਰੀ। ਤਬਿ ਮਾਧਵ ਰਿਖਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥ ੪੭ ॥-ਮੁਹਿ ਕਬਿ ਬਹੁਰ ਦਰਸ ਪ੍ਰਭੁ ਦੈ ਹੋ? ਭਵ ਮੋਚਨ ਪਦ ਕੀ ਜਬਿ ਜੈ ਹੋ[1]-। ਕਹਯੋ ਤ੍ਰਿਲੋਕੇਸ਼ੁਰ ਰੁਚਿ ਬਾਨੀ।-ਕਲਜੁਗ ਵਪੁ ਹ੍ਵੈ ਸਾਰੰਗ ਪਾਨੀ[2] ॥ ੪੮ ॥ ਜੁਗ ਸੈਂ ਬਾਨ ਧਰੈ ਅਵਤਾਰਾ[3]।ਤਬਿ ਤੁਮਕੌ ਦੈ ਹੌਂ ਦਰਸਾਰਾ[4]-। ਇਮ ਕਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗੋਚਰ ਭਏ[5]। ਸ੍ਰੀ ਬਿਨ[6] ਏਕਲ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਗਏ[7]॥ ੪੯॥ਇਹ ਅੱਖਯਾਨ[7] ਸੁਨਯੋ ਕਾਂਸ਼ੀਸ਼[8]।ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਭਏ ਚਰਨ ਧਰਿ ਸੀਸ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿ ਭਾਗ ਸਰਾਹਾ। 'ਗੋਪ ਕਥਾ ਬਰਨੀ ਮੁਨਿ ਨਾਹਾ[9]' ॥ ੫੦ ॥ ਜਯ ਗੁਰਦਾਸ ਵਿਮਲ ਮਤਿ ਗਯਾਨੀ।।ਅਬਿ ਹਮਰੇ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨੀ। ਤੁਮ ਤੇ ਸੈਸ਼ਯ ਗਯੋ ਹਮਾਰਾ। ਬਿਬਿਧਿ ਬੇਦ ਬਿਧਿ ਕੀਓ ਉਚਾ-ਰਾ[10]*॥੫੧॥ਸਭਿ ਬੰਦਨਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਭੀ[11] ਮਹਿਮਾ ਗੁਰਦਾਸ ਉਦਾਰੇ। ਇਕ ਤੌ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਗੁਰ ਬਨਿ ਗਯੋ। ਅਰੁ ਨਰ ਕੌ ਗਨ ਸਿੱਖਯ ਸੁ ਭਯੋ ॥ ੫੨ ॥ ਸਰਬ ਪੁਰੀ ਜਸ ਇਸ ਕੋ ਕਰੈ। ਬੰਦਹਿੰ ਚਰਨ ਅੱਗ੍ਰ ਨਰ ਪਰੈਂ।'ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ' ਸਭਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰੈਂ।ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਧਰਿ ਭੇਟ ਅਗਾਰੈਂ ॥ ੫੩ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੇਵਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕਰਿਵਾਵੈ। ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਕੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਵੈ।ਮਹਿਮਾਂ ਭਈ ਮਹਾਂ ਤੇ ਮਹਾਂ।ਤਉ ਗੁਰੁ ਵਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦੁਖ ਲਹਾ॥੫੪॥ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਹੀਨ। ਤਰਫਤਿ ਚਿਤ ਜਿਮ ਜਲ ਬਿਨ ਮੀਨ। ਸੁਖਦ ਵਸਤੁ ਬਹੁ ਮੌਲੀ ਆਵੈ। ਗੁਰੂ ਬਿਰਹਿ ਕਰਿ ਨਹਿੰ ਉਰ ਭਾਵੈ ॥ ੫੫ ॥ ਜਿਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਇਕ ਬੂੰਦ ਚਹੰਤਾ। ਆਦਿ ਸਿੰਧੁ ਨਦਿ ਨੀਰ ਤਜੰਤਾ[12]। ਜਥਾ ਕੰਤ ਕੇ ਬ੍ਰਿਹੁ ਕਰਿ ਤਰਨੀ[13]।ਦੁਖਦ ਹੋਤਿ ਜੋ ਸੁਖਦਾ

---

[1]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਛੁਡਾਵਣ ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਜੇਜੇਕਾਰ ਹੋਵੇ। [2]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ। [3](ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੇ) ਬਾਣਾਂ ਦੇ ਦੂਣੇ (੫×੨=੧੦) ਭਾਵ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਜਦ ਧਾਰਾਂਗਾ। [4]ਦਰਸ਼ਨ। [5]ਲੋਪ ਹੋ ਗਏ। [6]ਲੱਖਮੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [7]ਸਾਖੀ, ਕਥਾ। [8]ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਈਸ਼ੁਰਾਂ ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ। (ਅ) ਕਾਂਸ਼ੀ (ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੇ) ਰਾਜੇ ਨੇ। [9]ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ। (ਅ) ਮਾਧਵ ਦੀ। [10]ਨਾਨਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੇਦ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। [11]ਹੋਈ। [12]ਸਮੁੰਦਰ ਦਰਿਆ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [13]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ।

*ਅੰਸੂ ਤੀਜੇ ਦੇ ਅੰਕ ੨੩ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਇਸ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੫੧ ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ੧੯੧੯ ਬਿ: ਦੇ ਲਿਖੇ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਬਰਨੀ[1] ॥ ੫੬ ॥ ਨੀਰ ਨੈਨ ਚਿਤ ਚੈਨ ਨ ਕੈਸੇ। ਦਰਬ ਕ੍ਰਿਪਨ ਕੋ ਬਿਨ ਸਤਿ ਜੈਸੇ। ਦੁਰਨੋ ਲਹੇ ਸੰਕਟ ਉਰ ਭਾਰੇ।ਤਬਿ ਮਨ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਿਤਾਰੇ ॥੫੭॥ 'ਹੇ ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸ੍ਵਾਮੀ !। ਬਖ਼ਸ਼ਤਿ ਸਦਾ ਸੇਵਕਨਿ ਖਾਮੀ[2]।ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜਾ!।ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਇਮ ਰੰਕ ਕਿ ਰਾਜਾ॥ ੫੮ ॥ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਹਕਾਰਹੁ ਮੋਹੀ । ਨਹੀਂ ਆਪ ਤੇ ਆਵਨਿ ਹੋਹੀ। ਨਹੀਂ ਦਾਸ ਕੇ ਬਸਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤੀ। ਆਪ ਅਹੋ ਸਮਰਥ ਬੱਖਸ਼ਾਤੀ॥ ੫੯ ॥ ਜਿਮ ਚਾਹਹੁ ਤਿਮ ਰਚਹੁ ਗੁਸਾਈਂ । ਬਿਗਰੇ ਸੁਧਰਹਿਂ ਸੁਧਿ ਬਿਗਰਾਹੀਂ[3]' । ਇਮਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕਵਿਤ ਬਨਾਏ। ਗੁਰੁ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਏ ॥ ੬੦ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਗਾਇ ਸੁਤ[4] ਜੈਸੇ ਮਿਲ ਮਾਤ ਮਨ ਚਾਹਿ ਐਸੁ ਕੂਦ ਬਿਲਲਾਯ, ਗਰ ਬੰਧਨ ਬਸਾਇ ਨਾ[5]।ਜੈਸਿ ਤੋ ਬਿਗਾਰ ਨਿਜ ਧਾਮ ਕੋ ਪਧਾਰ ਚਾਹੈ,ਜਾਨ ਪਰਾਧੀਨ[6] ਚਿੰਤ ਚਿਤਵਤਿ ਜਾਇ ਨਾ॥ ਜੈਸੇ ਬਿਰਹਨੀ ਪਤਿ ਸੰਗ ਕੋ ਸਨੇਹ ਚਾਹੇ, ਦੇਖਿ ਕੁਲ ਅੰਕ ਲਾਜ[7] ਸੰਗਮ[8] ਸੁ ਪਾਇ ਨਾ।ਤੈਸਿ ਹੌਂ ਸ਼ਰੇਨ ਗੁਰ ਚਰਨਨ ਚਾਹ ਸਦਾ ਆਇਸੁ ਬਿਦੇਸ ਬਸਿ[9]ਅਤਿ ਬਿਲਲਾਇ ਨਾ* ॥ ੬੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਮੀਨ ਸਦਾ ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਨੀਰ ਕੋ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬੂੰਦ ਸਦਾ ਮਨ ਚਾਹੈ। ਨੀਰਜ ਚਾਹਿ ਸਦਾ ਰਵਿ ਕੀ ਪੁਨ ਔ ਨਲਿਨੀ ਸਸਿ[10] ਦੇਖਿ ਉਮਾਹੈ। ਅੱਗ੍ਰਜ ਤਾੜਿਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ਹੀ ਵਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਨ ਤ੍ਯਾਗ ਸਦਾ ਰੁਚਿ ਆਹੈ।ਤੈਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਮ ਪ੍ਰੀਤ ਰਿਦੇ ਤੁਮ ਤਾੜਤਿ ਹੋ ਜਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧਾ ਹੈ†'॥੬੨॥ਚੌਪਈ॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਨਾਇ

[1]ਜੋ (ਵਸਤੂ) ਸੁਖਦਾਈ ਕਹੀਦੀ ਹੈ। [2]ਕਮਿਆਈ। [3](ਜੇ) ਸੁਧਰੇ ਹੋਏ ਵਿਗੜ ਜਾਣ (ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਵਿਗੜਿਆਂ (ਨੂੰ ਫੇਰ) ਸੁਧ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। [4]ਵੱਛਾ। [5]ਪਰ ਗਲ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਵੱਸ ਚੱਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ । [6]ਪਰਾਏ ਦੇ ਅਧੀਨ। [7]ਕੁਲ ਲੱਜਜਾ ਦਾ ਅੰਕੁਸ। [8]ਮਿਲਾਪ। [9]ਆਗਿਆ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ। [10]ਕਵੀਆਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ।

*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕਬਿੱਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਹ ਹੈ:—ਜੈਸੇ ਬਛੁਰਾ ਬਿਲਲਾਤ ਮਾਤ ਮਿਲਬੇ ਕਉ ਬੰਧਨ ਕੇ ਬਸਿ ਕਹੁ ਬਸੁ ਨ ਬਸਾਤਿ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਤਉ ਬਿਗਾਰੀ ਚਾਹੈ ਭਵਨ ਗਵਨ ਕੀਓ ਪਰ ਬਸਿ ਪਰੇ ਚਿਤਵਤ ਹੀ ਬਿਹਾਤ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਬਿਰਹਨੀ ਪ੍ਰਿਆ ਸੰਗਮ ਸਨੇਹ ਚਾਹੈ ਲਾਜ ਕੁਲ ਅੰਕਸ ਕੈ ਦੁਰਬਲ ਗਾਤ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਗੁਰਬਚਨ ਸ਼ਰਨਿ ਸੁਖ ਚਾਹੈ ਸਿਖੁ ਆਗਿਆ ਬਧ ਰਹਤ ਬਿਦੇਸ ਅਕੁਲਾਤ ਹੈ ॥ ੫੨੦ ॥

†ਇਸਦਾ ਪਾਠ ਭਾ: ਗੁ: ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਵਯਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਭਾਵ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਪੁਨਹਿ ਸੁਨਾਵੈ ਬਨਿ ਗੁਰ ਧਯਾਨੀ। 'ਭੂਲ ਪਰਯੋ ਮੈਂ ਆਇ ਬਿਦੇਸ਼ਾ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥੬੩॥ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਜ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਮੋਹਿ ਜਿ ਅਵਗੁਨ ਪਾਵਹੁ'। ਹੁਇ ਇਕਾਂਤ ਇਵ ਬਿਨਤੀ ਕਰੈ। ਧਯਾਨ ਰਿਦੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਧਰੈ॥੬੪॥ ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਤਿਸ ਕੀ ਜਾਨੀ।–ਹਤਯੋ ਗਰਬ ਅਬਿ ਭਾ ਨਿਰਮਾਨੀ–। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਬੀਚ ਦਿਵਾਨ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ ॥ ੬੫ ॥ 'ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਗਾ ਗੁਰਦਾਸ ?। ਹਯ ਖਰੀਦ ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਾਸ। ਕਹਾਂ ਗਯੋ, ਕੋ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਆਈ ?। ਕੋ ਬਿਗਾਰ ਹੋਯੋ ਕਿਸ ਥਾਈਂ?॥ ੬੬ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਸਗਰੀ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ। ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੁਤੋ ਬਹੁ ਭਾਈ। ਬਿਨਾਂ ਮਿਲੇ ਕਯੋਂ ਆਨ ਪਧਾਰਾ। ਹਮ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਕਛੂ ਉਚਾਰਾ ॥੬੭॥ ਕਿਤ ਸੁਧਿ ਕਿਸ ਨੇ ਸੁਨੀ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਕਯੋਂ ਗਮਨਯੋਂ?ਥਿਰ ਕਹਾਂ? ਬਤਾਵਹੁ'। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੇਠਾਦਿਕ ਪਾਸ। ਬੋਲੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ॥ ੬੮॥'ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਅਰੁ ਬ੍ਰਤਮਾਨ। ਰਾਵਰਿ ਉਰ ਗਯਾਤਾ ਸਭਿ ਥਾਨ। ਜਾਨਹੁ ਆਪ ਗਯੋ ਕਿਸ ਹੇਤੁ। ਕਹਾਂ ਜਾਇ ਬਸਿ ਕਰੇ ਨਿਕੇਤ'॥੬੯॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਏ।ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਸਭਾ ਥਿਰ ਥਏ।ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਹਿ ਗੁਰਦਾਸਹਿ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ। ਗੁਰ ਚਿਤ ਖਿਚਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ॥ ੭੦॥ ਬਿਨਾ ਪਠੇ ਨਰ ਉਰ ਅਕੁਲਾਏ। ਬਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ। ਬਿਲਮਯੋ ਜਾਇ ਨਹੀਂ[1]ਕਿਸ*ਕਾਲ। ਭਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਖੈਂਚ ਬਿਸਾਲ ॥੭੧॥ ਚਹਤਿ ਟਰਯੋ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਔਰ। ਤਊ ਨ ਟਰਯੋ ਜਾਤਿ ਸੁਖ ਠੌਰ[2]। ਪਠਨਿ ਹੇਤੁ ਮਾਨਵ ਤਤਕਾਲ। ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੭੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਾਂਸ਼ੀਓਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਗੁਰਦਾਸ ਕੋ[3] ਖੈਂਚ ਲੀਨਿ ਗੁਰ ਚੀਤ। ਕਰਯੋ ਤਯਾਰ ਤਬਿ ਮੇਵਰੋ ਪੁਨ ਪਰਖਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਲਿਖਯੋ ਹੁਕਮ ਨਾਵਾਂ ਤਬਿ ਐਸੇ। ਬਰਨਨ ਕਰੌਂ ਸੁਨਾਵੌਂ ਤੈਸੇ। 'ਕਾਸ਼ੀ ਈਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ! ਸੁਨੀਅਹਿ[4]। ਤੁਵ ਢਿਗ ਚੋਰ ਗੁਰੂ ਕੋ ਜਨੀਅਹਿ ॥ ੨ ॥ ਬਾਸ ਕਰਹਿ ਕਾਂਸ਼ੀ ਮੈਂ ਹੋਇ†। ਖੋਜਹੁ ਦਿਹੁ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਧਿ ਸੋਇ। ਨਾਮ ਅਹੈ ਤਿਸ ਕੋ

[1](ਹੋਰ)ਅਟਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [2]ਸੁਖ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [3]ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ। [4]ਹੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ!ਸੁਣੋ। *ਪਾ:–ਜਿਸ। †ਪਾ:–ਸੋਇ।

ਗੁਰਦਾਸ। ਕਰਿ ਕੈ ਕੈਦ ਪਠਹੁ ਹਮ ਪਾਸ ॥ ੩ ॥ ਤਬਿ ਹੁਇ ਗੁਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਖੋਜਹੁ ਚੋਰ ਪਠਹੁ ਤਤਕਾਲਾ'। ਲਿਯੋ ਹੁਕਮ ਨਾਵਾਂ ਤਬਿ ਗਯੋ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ॥੪॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਜਹਿਂ ਹੁਤੋ ਮਹੀਪਤਿਹ ਠਾਂ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ ਸਮੀਪ। ਦਿਯੋ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਨ੍ਰਿਪ ਚੀਨਾ। ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਸੀਸ ਧਰਿ ਲੀਨਾ ॥ ੫ ॥ ਪਠਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਜਾਨਿ ਅਹਿਵਾਲ। ਬੂਝੀ ਸਭਾ ਸਰਬ ਤਿਸ ਕਾਲ। 'ਗੁਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਕੌਨ ਲੈ ਆਵਾ? । ਪੁਰੀ ਬਿਖੈ ਹੁਇ ਹੈ ਕਿਸ ਥਾਵਾਂ'[1]॥੬॥ ਸਭਿ ਨੇ ਭਨਨੋ 'ਨ ਅਸ ਕੋ ਆਯੋ। ਜੇ ਆਯੋ ਲਿਹੁ ਨਗਰ ਖੁਜਾਯੋ'। ਤਬਿ ਰਾਜੇ ਡਿੰਡਮ[2] ਤਹਿਂ ਫੇਰਾ। 'ਕਿਹ ਬਲ ਗੁਰੂ ਚੋਰ ਕਿਨ ਹੇਰਾ?' ॥ ੭ ॥ ਫਿਰਨੋ ਨਗਰ ਸਾਰੇ ਕਹਿ ਪਾਯੋ[3]। ਪੁਨ ਗੁਰਦਾਸ ਸਭਾ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਊਚਾਸਨ ਪਰ ਬੈਠਿ ਉਚਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਤਿ ਨਿਰਧਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਭੋਗ ਪਰਨੋ ਨ੍ਰਿਪ ਭਨਨੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹੌਂ ਤੁਮ ਸੰਗ। ਲਿਏ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਨਰ ਆਯੋ। ਪਠਨੋ ਪ੍ਰਾਤਿ ਇਮ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਯੋ ॥੯॥–ਚੋਰ ਹਮਾਰੋ ਇਕ ਤੁਮ ਪਾਸ। ਆਇ ਬਸਨੋ ਆਖਯ ਗੁਰਦਾਸ। ਤਿਸ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਧਿ ਪਠਾਵਹੁ। ਕਾਰਜ ਕਰਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰ ਪਾਵਹੁ–॥੧੦॥ ਹਮ ਨੇ ਸਗਰੋ ਪੁਰਿ ਖੁਜਵਾਯੋ। ਕਿਸੀ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਸੋ ਪਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਸੁ ਚਿੱਤ ਬਿਚਾਰੀ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰੀ ॥੧੧॥ 'ਇਹ ਤੋ ਬਾਤ ਲਿਖੀ ਸਭਿ ਮੇਰੀ। ਸਭਿ ਅਵਗੁਨ ਨਿਜ ਲੀਨੇ ਹੇਰੀ। ਮੈਂ ਗੁਰ ਤੇ ਤਸਕਰਤਾ ਕਰਿਕੈ। ਆਯੋ ਭਾਗਿ ਬਿਮੁਖਤਾ ਧਰਿਕੈ ॥੧੨॥ ਬਡੋ ਅਹੈ ਮੇਰੋ ਅਪਰਾਧੂ। ਜਿਸਕੋ ਨਹੀਂ ਸਕਹਿ ਕਰਿ ਸਾਧੂ[4]। ਤਊ ਦਯਾਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ। ਬਖ਼ਸ਼ਨ ਹਿਤ ਕਰ ਨਿਕਰਿ ਹਕਾਰਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਨੋ 'ਕਹਾਂ ਕਹਤਿ ਹੋ? । ਇਤੋ ਦੋਸ਼ ਕਿਮ ਅਪਨਿ ਲਹਤਿ ਹੋ। ਲਿਖੀ ਕਿ–ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਬੰਧਿ ਪਠਾਵੈ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਸਹਿ ਤਹਾਂ ਖੁਜਵਾਵੈ–॥ ੧੪ ॥ ਕਹਾਂ ਕਰਨੋ ਤੁਮ ਗੁਰ ਅਪਰਾਧੂ[5] ? । ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬੀਨ, ਸੁਮਤਿ ਸੁਖ ਸਾਧੂ[6]। ਇਹ ਕੋ

---

[1]ਪੁਰੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। [2]ਡੌਂਡੀ, ਢੰਡੋਰਾ। [3]ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ (ਢੰਡੋਰਾ) ਕਹਿੰਦਾ ਫਿਰਿਆ (ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਣ) ਪਾਇਆ। [4]ਜਿਸ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਧੂ (ਪੁਰਸ਼) ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। [5]ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੀ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ"। [6](ਆਪ ਤਾਂ) ਬੜੇ ਪ੍ਰਬੀਨ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤ ਵਾਲੇ, ਸੁਖ ਰੂਪ ਤੇ ਸਾਧੂ ਹੋ।

ਅਪਰ ਲਿਖ੍ਯੋ[1],ਪੁਰਿ ਮਹੀਆ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਖੋਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹੀਆ[2]॥ ੧੫॥
ਇਹਾਂ ਹੋਇ ਤੌ ਪਠਹਿਂ ਬਨਾਈ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਲਿਖਹਿਂ–ਨ ਕੋ ਇਸ ਥਾਈਂ–'
ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਨ੍ਰਿਪਤ ਸੋਂ ਗਾਯੋ।'ਕਹਾਂ ਮੇਵਰਾ ਜੋ ਚਲਿ ਆਯੋ?'॥੧੬॥
ਤਬਿ ਭੂਪਤਿ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਕਰਿ ਚਿਨਾਰਿ ਗੁਰਦਾਸ ਹਕਾਰਾ।
ਕਰੀ ਮੇਵਰੇ ਨੇ ਤਬਿ ਬੰਦਨ।ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੇ ਹੁਇ ਅਭਿਨੰਦਨ[3]॥੧੭॥
ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਹਰਖਤਿ ਹੋਏ। ਨੇਹ ਸਨੇ ਬਹੁ ਸਭਿਹਿਨਿ ਜੋਏ। ਪੁਨ
ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਖਨਿ ਬਸੰਤ ਬਨਾਯੋ ॥ ੧੮॥
ਪ੍ਰਥਮ ਠੀਕਰੀ ਧਨ ਕੀ ਕੀਨਿ। ਮੈਂ ਤਬਿ ਭਰਮ੍ਯੋ ਸਕ੍ਯੋ ਨ ਚੀਨਿ।ਗੁਰ
ਕੇ ਚਰਿਤ ਅਗੰਮ, ਨ ਜਨਿਯਤਿ।ਸਿੱਖ ਸੰਭਾਰ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿ ਭਨਿਯਤਿ[4]
॥ ੧੯ ॥ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬਾਂਧਨ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਹਿਬੋ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਤਿਮ ਪਰਖਨਿ
ਬਿਧਿ ਲਹਿਬੋ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਨਹਿ ਭਰਮਨ ਕੋ ਧਰਿਹੂੰ[5]। ਲਿਖ੍ਯੋ ਜਥਾ
ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਕਰਿਹੂੰ ॥ ੨੦ ॥ ਤਿਮ ਤਸਕਰ ਹੁਇ ਦਰਸੋਂ ਜਾਇ[6]। ਚੋਰੀ
ਕਰੀ ਜੁ ਲਿਹੁ ਬਖ਼ਸ਼ਾਇ। ਤੁਮ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਨ ਫੇਰਨਿ ਕਰੀਏ। ਦਿਹੁ
ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਧਿ ਆਗੇ ਧਰੀਏ' ॥ ੨੧ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਜੁਤਿ ਸਭਾ ਸਭੀ ਬਿਸਮਾਈ।
ਅਗਮ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਈ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਭੁਜਾ ਬੰਧਵਾਈ।
ਚਲਿਬੇ ਤਯਾਰ ਭਯੋ ਸਹਿਸਾਈ॥੨੨॥ਤਬਿ ਨ੍ਰਿਪ ਭਨ੍ਯੋ'ਮੋਹਿ ਲਿਹੁ ਸਾਥ।
ਦਰਸ ਕਰਾਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥ'। ਧੀਰਜ ਦਈ ਤਿਨਹਿ ਗੁਰਦਾਸ।
'ਪੁਨ ਆਗਵਨ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਪਾਸ॥੨੩॥ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਨਹਿਂ ਬਨਹਿ ਚਲਨਿ
ਕੋ'। ਤਬਿ ਸਭਿ ਇਸ ਕੇ ਸਿੱਖਨ ਮਿਲਨਿ ਕੋ। ਭਏ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਮਿਲਿ
ਇਕ ਥਾਂਈ[7]। ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਕੋ ਦੀਨਿ ਬਨਾਈ ॥ ੨੪॥ ਸੰਗ ਚਲਨਿ ਕੋ
ਸੰਗਤਿ ਭਈ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਹਟਾਇ ਸੁ ਦਈ। ਤਊ ਸਾਤ ਸੈ ਸਿਖ ਭੇ
ਸਾਥ।ਬਿਸਮਤਿ ਭਨਹਿਂ'ਪਿਖਹਿਂ ਗੁਰਨਾਥ'[8]॥੨੫॥ਮੁਸ਼ਕਨ ਕੋ ਬੰਧਵਾਇ
ਪਯਾਨਾ। ਹਟ੍ਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਠਾਨਾ।ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਬੁਝ੍ਯੋ ਸਭਿ
ਰੀਤਿ। ਪਿਖਿ ਕੌਤਕ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਚੀਤ ॥ ੨੬ ॥ ਪੰਚ ਕੋਸ ਲਗਿ ਨ੍ਰਿਪ
ਜੁਤਿ ਆਇ।ਪੁਨ ਬਹੁ ਬਾਰੀ ਕਹ੍ਯੋ ਹਟਾਇ।ਏਕ ਮਜਲ ਸਭਿ ਚਲਿ ਕਰਿ

[1]ਕਿਸੇ ਹੋਰ (ਲਈ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। [2]ਸ਼ਹਰ ਵਿੱਚ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਖੋਜਾਂਗੇ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ। [3]ਆਨੰਦ, ਪ੍ਰਸੰਨ। [4]ਸਿੱਖ ਨਾ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਨਾ) ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। [5]ਭਾਵ ਹੁਣ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਭਰਮਾਂਗਾ। [6]ਜਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗਾ। [7]ਤਦ ਇਸ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ) ਮਿਲਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। [8]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੇ ਨਾਥ ਗੁਰ (ਜੀ ਦੇ)।

ਆਇ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਮੇਵਰੋ ਬਾਕ ਅਲਾਇ॥੨੭॥'ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮ ਸਿਖ ਸਿਰਮੌਰ। ਨਹਿਂ ਸਮਾਨ ਦੂਸਰ ਕਿਸ ਠੌਰ।ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸਗਰੋ ਮਾਨਾ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਡਿਆਈ ਨਿਜ ਹਾਨਾ॥ ੨੮ ॥ਸਭਿ ਮਗ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਇਮ ਪੁਜਿ ਆਵੈ। ਭੁਜਾ ਖੁਲਾਇ ਚਲਯੋ ਤਬਿ ਜਾਵੈ।ਜਿਸ ਦਿਨ ਚਲੋ ਸੁਧਾਸਰ ਥਾਇਂ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਲਿਹੁ ਬੰਧਵਾਇ'॥੨੯॥ਇਮ ਕਹਿ ਚਰਨ ਪਕਰ ਕਰਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਚੋਰ ਉਚਿਤ ਚਹੀਯਤਿ ਇਮ ਕਰੀ। ਜੇ ਤੁਮ ਅਬਿ ਔਰੇ ਮਤਿ ਧਰੀ॥੩੦॥ਗੁਰੁ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਰਹੁ ਦੇਹੁ ਖੁਲਿਵਾਯੋ'।ਸਭਿ ਮਾਰਗ ਕੋ ਉਲੰਘਤਿ ਆਇ। ਜਬਹਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਨਿਯਰਾਇ॥ ੩੧ ॥ਤਿਮ ਹੀ ਭੁਜ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਧਵਾਈ। ਆਗੈ ਭਯੋ ਪਾਛ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਸੁਹਾਇ। ਸਿਰ ਪਰ ਚਮਰ ਢੁਰਹਿ ਛਬਿ ਪਾਇ॥੩੨॥ਸਿੱਖ ਸੁਭਟ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਪਰਵਾਰੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਧਾਰੇ। ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਵਾਈ॥ ੩੩ ॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਧਰਨੀ ਪਰ ਪਰੇ।ਭਾਉ ਸਮੇਤ ਡੰਡਵਤ ਕਰੇ। ਖਰੋ ਭਯੋ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਗੁਰ ਕੇ । ਪਿਖਤਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਉਰ ਕੇ ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਮੋਦ। ਗੁਰ ਅਰੁ ਸਿੱਖਨਿ ਹੋਤਿ ਬਿਨੋਦ[1]। ਚਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਾਹਿਰ ਰਿਸ ਧਰੈਂ। ਕਹੈਂ ਕਠੋਰ ਤਾੜਨਾ ਕਰੈਂ:—॥੩੫॥'ਕਰੇ ਖਰੀਦਨਿ ਭਲੇ ਤੁਰੰਗ। ਤੁਰਤ ਪਹੂਚਯੋ ਲੈ ਕਰਿ ਸੰਗ।ਬੇਸਰ[2]ਲਾਦਿ ਦਰਬ ਲੇ ਗਯੋ। ਤਜਿ ਸੂਨੋ[3]ਸਭਿ ਭਾਜਤਿ ਭਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਨੁਕਸਾਨ ਨ ਜਾਨਾ । ਬਾਸ ਬਿਦੇਸ਼ ਜਾਇ ਕਰਿ ਠਾਨਾ। ਤੁਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸਿਦਕੀ ਬਡ ਜੋਵਾ। ਪਰਯੋ ਕਾਜ ਗੁਰ ਕੋ, ਅਸ ਹੋਵਾ ॥ ੩੭ ॥ ਕਯੋਂ ਅਬਿ ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਨ ਕੋਈ।ਇਮ ਚਲਿ ਗਯੋ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਹੋਈ?'।ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਬਿਚਾਰੇ। ਦੋਇ ਸਵੈਯੇ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਸੈਯਾ ॥ 'ਬੂੰਦ ਔ ਰੇਤ ਗੁਮਾਨ ਕਰੈ ਮਨ, ਸ਼ੋਭ ਨ ਸਿੰਧੁ ਰਵੀ ਸਮੁਹਾਵੈ[4]। ਪੰਖ ਔ ਧੂਮ[5] ਉਡੈ ਨਭ ਕੋ ਪਿਖਿ ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਧ ਰਿਦੈ ਸੁਕਚਾਵੈ। ਗੂਲਰ ਜੰਤ[6] ਉਡੰਤਿ ਕਹੋ ਕਿਮ ਪੇਖਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਲਜਾਵੈ।

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ (ਕਈ ਵੇਰ ਕੋਈ ਮੱਤ ਦੇਣ ਲਈ) ਬਿਲਾਸ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[2]ਖੱਚਰ। [3]ਸੁੰਞੀ। [4]ਸਾਹਮਣੇ। [5]ਪੰਛੀ ਤੇ ਧੂੰਆਂ। [6]ਗੂਲਰ ਦੇ ਫਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜੀਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਹਮ ਜੰਤੁ[1] ਕਿਏ ਤੁਮ,ਤੋ ਪਹਿ ਬੋਲਨ ਕਯੋਂ ਬਨਿਆਵੈ*॥੩੯॥ ਭਿਖਾਰਿ ਅਨਾਥ ਨਹੀਂ ਹਮਰੇ ਸਮ, ਤੋ ਸਮ ਨਾਥ ਨ ਔਰ ਦਤਾਰੀ। ਦੀਨ ਅੱਗਜਾਨ ਕਹੀਂ ਨਹਿ ਮੋ ਸਰ,ਤੋ ਸਰ ਦਯਾਲ ਨ ਆਨ ਬਿਚਾਰੀ। ਮੋ ਸਮ ਪਾਪਿ ਬਿਕਾਰਿ ਨਹੀਂ ਜਗ, ਤੋ ਸਮ ਪਾਵਨ ਔ ਉਪਕਾਰੀ।ਔਗੁਨ। ਸਿੰਧ ਹੌਂ,ਤੂੰ ਗੁਨ ਸਾਗਰ,ਜਾਤਿ ਅਧੋ ਪ੍ਰਭੁ!ਓਟ ਤੁਮਾਰੀ*'॥੪੦॥ਚੌਪਈ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਆਗੇ ਹੁਇ ਲਲਚਾਯੋ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਿਕਟਿ ਚਰਨ ਲਪਟਾਯੋ। ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਬਿਕਾਰ ਬਿਹੀਨਾ। ਸ਼ੁੱਧ ਭਯੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚੀਨਾ ॥ ੪੧ ॥ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਕਸਿ ਪਰੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਧੰਨ ਤੋਹਿ ਗੁਰ ਸਿਦਕ ਕਮਾਯੋ। ਉਠਹੁ ਚਰਨ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਤ੍ਯਾਗੀ[2]। ਤੂੰ ਮਮ ਪਯਾਰੋ ਅਤਿ ਅਨੁਰਾਗੀ॥ ੪੨ ॥ ਕਹਯੋ-ਸਿੱਖ ਹੁਇ ਸਿਦਕ ਨ ਹਾਰੇ-। ਇਸ ਤੁਕ ਪਰ ਭਾ[3] ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ। ਕਸੇ ਕਸੌਟੀ ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਰੀ। ਸਿੱਖਯ ਨ ਆਨ ਸਮਾਨ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬਿਕਸੰਤਿ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਖੋਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਛੋਰੀ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯਹੁ।ਸਰਬ ਸਭਾ ਗੁਰ ਚਰਿਤ ਲਖਾਯੋ ॥੪੪॥ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਧੰਨ। ਅਗਮਗਤੀ,ਕੋ ਲਖਹਿ ਨ ਅੰਨ'। ਪਠੀ ਭੇਟ ਕਾਂਸ਼ੀਸ਼[4] ਬਿਸਾਲ॥ਅਪਰ ਸਪਤ ਸੈ ਸਿਖ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੪੫॥ ਅਰਪਨ ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੇ।ਪਿਖੇ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸਕਲ ਅਨੁਰਾਗੇ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਹੋਰਿ ਅਲਾਯੋ। ਏਕਲ ਗਯੋ ਸੁ ਸਾਤਸੈ ਲ੍ਯਾਯੋ ॥੪੬॥ ਧੰਨ ਪੁਨਹਿ ਗੁਰਸਿਖ ਉਪਕਾਰੀ।ਜਹਿਂ ਜੈ ਹੈਂ ਤਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਉਧਾਰੀ।ਪਰ ਦੁਖ ਦੇਖਿ ਨ ਸਕਹਿਂ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।ਦੇਤੇ ਗੁਰੁਮਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲੂ' ॥੪੭॥ ਤੌਬ

[1]ਜੀਵ। [2]ਛਡੋ। [3](ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ) ਹੋਇਆ। [4]ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ।

*ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਵੈਯਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸਵੈਯੇ ਹੋਰ ਬੀ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੇ ਉਪਰਲੇ ਸਵੈਯੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ:- ਜਉ ਗਰਬੈ ਬਹੁ ਬੂੰਦ ਚਿਤੰਤਰ ਸਨਮੁਖ ਸਿੰਧੁ ਸ਼ੋਭ ਨਹੀਂ ਪਾਵੈ । ਜਉ ਬਹੁ ਉਡੇ ਖਗ ਧਾਰਿ ਮਹਾਂ ਬਲ ਪੇਖ ਅਕਾਸ਼ ਰਿਦੇ ਮੁਕਚਾਵੈ। ਜਿਉਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਿਲੋਕਤਿ ਗੂਲਰ ਜੰਤ ਉਡੰਤ ਲਜਾਵੈ । ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਹਮ ਕੀਏ ਤਿਹਾਰੇ ਜੀ ਤੇ ਪਹਿ ਬੋਲਨ ਕਿਉਂ ਬਨਿਆਵੈ ॥ ੫੨੭ ॥ ਤੋ ਸੋ ਨ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਨ ਮੋ ਸਰਿ, ਤੋ ਸੋ ਨ ਦਾਨੀ ਨ ਮੋ ਸੋ ਭਿਖਾਰੀ । ਮੋ ਸੋ ਨ ਦੀਨ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੋ ਸਰ, ਮੋ ਸੋ ਅਗਜਾਨਿ ਨ ਤੋ ਸੋ ਬਿਚਾਰੀ । ਮੋ ਸੋ ਪਤਿਤ ਨ ਪਾਵਨ ਤੋ ਸਰ, ਮੋ ਸੋ ਬਿਕਾਰੀ ਨ ਤੋ ਸੋ ਉਪਕਾਰੀ । ਮੋਰੇ ਹੈਂ ਅਵਗੁਨ, ਤੂੰ ਗੁਨ ਸਾਗਰ ਜਾਤ ਰਸਾਤਲ ਓਟ ਤਿਹਾਰੀ ॥ ੫੨੮ ॥

ਭਾਈ ਤੁਕ ਫੇਰ ਬਨਾਈ।ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਤੇ ਉਚਰਿ ਸੁਨਾਈ।'*ਬਿਖ ਦੇ ਮਾਤ, ਕੌਨ ਸਿਸ[1] ਰੱਖੈ?।ਚੋਰਹਿ ਪਹਿਰੂ ਕੋ ਤਿਸ ਲੱਖੈ[2] ॥੪੮॥ ਬੋਰਤਿ ਕਰੀਆ[3] ਕੋ ਤਬਿ ਤਾਰੈ। ਹਤਹਿ ਭੂਪ,ਕਿਸ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰੈ। ਜੇ ਗੁਰ ਸਾਂਗ ਕਛੂ ਬਰਤਾਰੈ। ਸਿਖ ਆਗੇ ਤਬਿ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰੈ†' ॥੪੯॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਸਿਫਤ ਸੁਨਾਈ। ਨਿਜ ਲਘੁਤਾ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਡਾਈ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਹਿ ਬਾਂਹ ਉਠਾਯੋ। ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਤਬਿ ਲਾਯੋ ॥ ੫੦ ॥ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਬਡ ਮਾਨ ਬਧਾਯੋ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਨਿਜ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਯੋ।ਆਗੇ ਤੇ ਦਸ ਗੁਨ ਬਹੁ ਮਾਨ। ਕਰਿਕੈ ਰਾਖ੍ਯੋ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ॥ ੫੧ ॥ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਭਾਈ ਜਸ ਭਯੋ।ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿ ਲਯੋ। ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਗੁਰਦਾਸ ਵਡੇਰਾ। ਗੁਰ ਸਿਖ ਮਾਨਤਿ ਭਏ ਘਨੇਰਾ ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬ [ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਜੀ ਦਾ ਵਿਵਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸਹਿ ਬਾਸ[4] ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ ਸੂਰਜਮਲ ਸਸੁਰਾਰ[5]। ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਢਿਗ ਗਯੋ ਤਬਿ ਬ੍ਯਾਹੁ ਬਨੰਤ ਸੁ ਬਿਚਾਰਿ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ 'ਮੋ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਦੇਵਹੁਂ ਬ੍ਯਾਹੂ। ਆਯੋ ਬੂਝਨਿ ਤੁਮਰੇ ਪਾਹੂ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਪੁਨ ਕਹ੍ਯੋ। ਭਲੇ ਮਨੋਰਥ ਤੌਂ ਉਰ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੨ ॥ ਸਾਹੇ ਕੋ ਨਿਕਸਾਇ ਪਠਾਵਹੁ‡।ਗੁਰ ਹਰਖਹਿਂ,ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸਲਾਹ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ ਆਯੋ।ਬੈਠਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ॥ ੩॥ 'ਮਮ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਸੋਧਹੁ ਸਾਹਾ‡। ਲਿਖਿ ਭੇਜਹਿਂ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹਾ'। ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਪੱਤ੍ਰੀ ਦੇਖਿ ਬਿਚਾਰ੍ਯੋ। ਮਾਸ ਵਿਸਾਖ ਬਿਖੈ ਨਿਰਧਾਰ੍ਯੋ ॥ ੪ ॥ ਸਤਾਈਸਵੀਂ ਲਿਖਿ ਦੀ ਪਾਤੀ। ਦਿਜਬਰ ਕਰ੍ਯੋ ਤ੍ਯਾਰ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਦਿੱਤੇ ਤਬਿ

[1]ਬਾਲ ਨੂੰ। [2]ਚੋਰੀ ਕਰੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸੱਕਦਾ ਹੈ। [3]ਮਲਾਹ ਡੋਬਣਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ। [4]ਘਰ (ਬਣਾਕੇ)। [5](ਦਾ) ਸਹੁਰਾ।

*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਅਸਲ ਪਉੜੀ ਐਉਂ ਹੈ:—ਜੇ ਮਾਂ ਪੁੱਤੈ ਵਿਸੁ ਦੇਇ ਤਿਸ ਤੇ ਕਉਣੁ ਪਿਆਰਾ। ਜੇ ਘਰ ਭੰਨੈ ਪਾਹਰੂ ਕਉਣੁ ਰਖਣ ਹਾਰਾ ॥ ਬੇੜੀ ਡੋਬੈ ਪਾਤਣੀ ਕਿਉਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ। ਆਗੂ ਲੈ ਉੱਝੜ ਪਵੈ ਕਿਸੁ ਕਰੈ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਖੇਤੈ ਖਾਇ ਵਾੜ ਕੋ ਲਹੈ ਨ ਸਾਰਾ ॥ ਜੇ ਗੁਰ ਭਰਮਾਏ ਸਾਂਗ ਕਰ ਕਿਆ ਸਿਖ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੩੫

†ਪਾ—ਭਰਮੈ ਸਿਖ ਕਿਆ ਹਾਥ ਬਿਚਾਰੇ।

‡ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੭ ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕਹਿ ਭੇਜਾ । 'ਹਮ ਹੈਂ ਤਯਾਰ ਸੰਗ ਦਿਜ ਲੇ ਜਾ'[1]॥੫॥ ਇਕ ਦਿਨ ਪੁਰਿ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਚਾਲੇ । ਦਿਜ ਸਾਹਾ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਨਾਲੇ।ਆਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ । ਮਿਲੇ ਤਬਹਿ ਪਰਿਵਾਰ ਅਸ਼ੇਸ਼ੇ ॥ ੬ ॥ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਕਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ । ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਧਾਰੇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਲੇ ਦਿਜ ਸਾਥ । ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਨਿਜ ਪਿਤ ਜਗਨਾਥ ॥ ੭ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਯੋ ਤਬਿ ਪਾਸ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਮੋਦ[2]ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਧਰਿ ਸਨੇਹ ਸਿਰਪਰ ਕਰ ਫੇਰਾ। ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਪ੍ਰਿਯ[3]ਬਰ ਮੁਖਹੇਰਾ॥੮॥ਦਿਜ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਯੋ ਤਬਿਆਨਿ। ਕਰੀ ਬਯਾਹੁ ਕੀ ਬਾਤ ਬਖਾਨ[4] । 'ਬਿੱਪ੍ਰ ਪਠਾਯੋ ਸਾਹਾ ਦੈ ਕੈ । ਅਪਰ ਸਕਲ ਤਯਾਰੀ ਨਿਜ ਕੈ ਕੈ ॥ ੯ ॥ ਫਾਗੁਣ ਬੀਸ ਦਿਵਸ ਅਬਿ ਗਯੋ । ਬਯਾਹ ਵਿਸਾਖ ਮਾਸ ਕੋ ਦਯੋ' । ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਰਾਹਨ ਕੀਨਾ । 'ਆਛੀ ਬਾਤ ਭਈ ਤਿਨ ਦੀਨਾ[5]' ॥ ੧੦ ॥ ਕਹਿ ਦਿਜ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਸਦਨ ਉਤਾਰਾ।ਸੁਧਿ ਜਬਿ ਭਈ ਸਕਲ ਪਰਵਾਰਾ।ਜੇ ਮੰਗਲ ਕੇ ਸਗੁਨ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਰੇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਬਿਨੋਦਨ ਜਾਲੇ[6] ॥੧੧॥ ਨੇਤੀ ਮਿਲ ਤ੍ਰੈ ਸਾਸਨ ਸਾਥ । ਕਰ ਬੰਦਤਿ ਪਗ ਟੇਕਯੋ ਮਾਥ।ਮਨਹੁੰ ਅਨੰਦ ਕੇ ਉਦਧਿ ਮਝਾਰੂ । ਮਿਲੇ ਮੀਨ ਸਮ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੂ॥ ੧੨ ॥ ਬਜੇ ਸਦਨ ਦਰ ਪਰ ਸ਼ਦਿਯਾਨੇ[7] । ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਦੁੰਦਭਿ ਧੁਨਿ ਠਾਨੇ । ਢੋਲ ਨਫੀਰੀ ਝਾਂਝ ਬਜਾਵੈਂ । ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਜਨ ਬਹੁ ਆਵੈਂ ॥੧੩॥ ਤਿਸ ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਉਤਸਵ ਅਤਿ ਕੀਨਾ । ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਦਿਜ ਰਾਖਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ । ਬਹੁਰ ਬਿਦਾ ਹੁਇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਜਾਇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੁਧਿ ਕਰੀ ਉਚਾਰਾ ॥੧੪॥ ਪ੍ਰੇਮ ਚੋਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਯੋ। ਸੰਚੈ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਕਰਾਯੋ । ਤ੍ਰਿਣ ਅਰੁ ਅੰਨ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ । ਦੁਗਨ ਖਰਚ ਤੇ ਕਰੇ ਮਹਾਨ ॥ ੧੫ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ । ਮੇਲ ਬਸੋਏ ਕੋ ਨਿਯਰਾਏ । ਸਭਿਨਿ ਸਥਾਨ ਸਬੰਧੀ ਜੇਤੇ । ਪਠਿ ਨਰ ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਤੇਤੇ॥੧੬॥ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਬਯਾਹ ਸੁਨਤਿ ਹਰਖਾਏ। 'ਭਲੀ ਭਈ ਐਸੇ ਦਿਨ ਆਏ । ਆਛੀ ਰਿਤੁ ਬਹੁ ਤਪਤ ਨ ਸੀਤ । ਉਤਸਵ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀ[8] ਸਭਿ ਰੀਤ' ॥ ੧੭॥ ਪੁਨ ਬਡ ਹੋਇ ਸੁਧਾਸਰ ਮੇਲਾ । ਸਿਖ ਮਸੰਦਨ ਬਨਹਿ ਸਕੇਲਾ । ਧਾਤੇ ਬਹੁ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਮੇਲੀ। ਆਵਹਿੰ ਘਰ

---

[1]ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ । [2]ਅਨੰਦ । [3]ਪਿਆਰੇ ਦਾ । [4](ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੇ) ਆਖੀ । [5]ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਮਲ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਨੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦਿੱਤਾ । [6]ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਿਲਾਸ । [7]ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਾਜੇ । [8]ਵਿਆਹ ਦੇ ਉਤਸਵ ਦੀ ।

ਕੋ ਕਾਰਜ ਪੇਲੀ[1] ॥੧੮॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਨੁਜ ਕੋ ਲੈ ਲੈ ਸਾਥ। ਆਨਿ ਬਿਲੋਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਥ। ਦਾਤੂ ਕੇ ਸੁਤ ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ। ਆਇ ਮਿਲੇ ਗੁਰ, ਹੀਨ ਬਿਲੰਬ[2] ॥ ੧੯ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਿਸਾਲ ਉਤਾਲੇ[3]। ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਹੋਇ ਨਰ ਜਾਲੇ।ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ।ਜਥਾਜੋਗ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਹਰਖਾਏ ॥ ੨੦ ॥ ਡੱਲੇ, ਡਾਰੋਲੀ, ਮੰਡਿਆਲੀ। ਆਏ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲੀ। ਮਊ,ਮੱਲੇ ਅਰੁ ਨਗਰ ਵਟਾਲੇ।ਆਇ ਮਿਲੇ ਜੁਤਿ ਮਾਨਵ ਜਾਲੇ ॥੨੧॥ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਸੁਤ ਭਾਨਾ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਸੰਗ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰਨ ਕੋ ਲ੍ਯਾਯੋ।ਹਰੀਚੰਦ ਨਿਤ ਪਾਸ, ਅਵਾਸਾ। ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥੨੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਲ ਗਯੋ ਭਰਿ ਸਬੈ। ਆਈ ਸਭਿ ਥਲ ਤੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਬੈ।ਅਪਰ ਸਦਨ ਗਨ ਹੁਤੇ ਚਿਨਾਏ। ਕਹਿ, ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸਿਵਰ ਕਰਾਏ ॥੨੩॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਏ। ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਮੱਜ ਨਹਾਏ[4]। ਅਸਨ ਬਨਤਿ ਹੈਂ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਸ੍ਵਾਦਲ ਖਟ ਰਸ ਖਾਇ ਅਹਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਸਮੈ ਅਚਵਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ। ਅਨਗਨ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ ਆਵੈ। ਦਿਵਸ ਨਿਸਾ ਨਰ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਕਰਹਿਂ ਦੇਗ ਕੁਛ ਗਨੀ ਨ ਜਾਈ॥੨੫॥ਇਕ ਤੌ ਬ੍ਯਾਹ ਮੇਲ ਅਰੁ ਮੇਲਾ। ਸੁਨ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਕੇਲਾ।ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇਂ ਦਿਵਾਨ। ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬੈਠਹਿਂ ਆਨਿ ॥ ੨੬ ॥ ਜੋ ਸਨਬੰਧੀ ਸਭਿ ਤਬਿ ਆਵੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਅਨਗਨ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵੈ। ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਗੁਰ ਕੇ ਚਹੁੰਫੇਰੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰਹੁਂ ਨੇਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਇਮ ਨਿਤ ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਨਵੀਨਾ।ਨਿਕਟਿ ਬ੍ਯਾਹ ਕੋ ਬਾਸੁਰ ਚੀਨਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਜਹੁ ਬਰਾਤਿ ਤਯਾਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਸਭਿ ਕੇ ਚਿਤ ਚਾਉ।ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਦੇਹੁ ਸਜਾਉ।ਸਜਿ ਸਜਿ ਸੁੰਦਰ ਬਾਹਨ ਨਾਨਾ। ਭਏ ਅਰੂਢਨ ਤਯਾਰ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਿ ਲ ਪਕਵਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨਾ। ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਅਰਪਿ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲੇ॥੩੦॥ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁ ਅੰਗ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸੰਗ। ਸੂਰਜਮਲ ਕੋ ਆਗੇ ਕੀਨਿ। ਬਾਂਮ ਭਾਗ[5] ਅਣਿਰਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੩੧॥ ਦਿਸ਼ ਦਾਹਨ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਦਾਸ ਗੋਦ ਮਹਿਂ ਲੀਨੇ ਸਾਦਰ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਤਥਾ

[1] ਛੱਡਕੇ। [2] ਛੇਤੀ। [3] ਛੇਤੀ ਕਰ ਕੇ। [4] (ਪਹਿਲੋਂ ਖੂਹ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ) ਨ੍ਹਾ ਕੇ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। [5] ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ।

ਉਚਾਇ। ਸੰਗ ਮਸਾਹਿਬ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੩੨ ॥ ਜਾਇ ਥਿਰੇ ਦਰਬਾਰ
ਅਗਾਰੀ। ਕਰ ਬੰਦਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨਾ ਧਾਰੀ। ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਖਰੇ।
ਤਬਿ ਅਰਦਾਸ ਮੇਵਰੋ ਕਰੇ ॥੩੩॥ 'ਸੁਤ ਪੌਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖ ਧਾਰੈਂ'। ਮਸਤਕ ਟੇਕ ਸੁ ਨਿਕਸੇ ਬਾਹਰ। ਜਿਨ ਕੋ
ਸਭਿ ਜਗ ਮੈਂ ਜਸੁ ਜ਼ਾਹਰ ॥ ੩੪ ॥ ਚਢੇ ਪਾਲਕੀ ਮਹਿਂ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਬਾਦਤ ਕੀ ਧੁਨਿ ਊਚ ਉਠਾਨੀ। ਦੀਰਘ ਦੌਂ ਦੌਂ[1] ਬਜੈਂ ਦਮਾਮੇ। ਢੋਲ ਪਟੇ
ਕੀ ਧੁਨਿ ਮਿਲ ਤਾ ਮੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਡਫ ਮੁਰਲੀ ਬਹੁ ਬਜਹਿਂ ਨਫੀਰਾ।
ਚਢਨ ਸਮੈਂ ਹੋਈ ਬਡ ਭੀਰਾ। ਲੌਕਿਕ ਬੈਦਿਕ ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ। ਨਰ
ਤ੍ਰਿਯਨ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ* ॥ ੩੬ ॥ ਸਭਿ ਬਰਾਤਿ ਕੋ ਤੁਲੇ ਚਢਾਇ।
ਗਾਵਤਿ ਮੁਰੀ ਸਦਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੂਰਜ ਮਲ ਕੋ ਆਗੈ ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨੇ
ਸਕਲ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿ ਕੈ॥ ੩੭ ॥ ਉਲੰਘੇ ਸਲਿਤਾ ਆਇ ਬਿਪਾਸਾ।
ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਤਾਂਹਿ ਤਟ ਪਾਸਾ। ਜਥਾਜੋਗ ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਕੇਰੀ। ਕਰੀ ਮਸੰ-
ਦਨ ਮਿਲਿ ਬਹੁਤੇਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਚਢੇ ਮਗ ਚਾਲੇ। ਸੁਨਿ
ਸੁਨਿ ਜਾਚਕ ਆਇ ਬਿਸਾਲੇ। ਲੇਤਿ ਦਰਬ, ਕੋ ਹਟਯੋ ਨ ਖਾਲੀ। ਕਹਯੋ
ਗੁਰੂ 'ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਸੰਭਾਲੀ' ॥ ੩੯ ॥ ਡੇਢ ਜਾਮ ਦਿਨ ਬੀਤਤਿ ਆਇ। ਸ੍ਰੀ
ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਜਿਸ ਥਾਇ। ਸ਼ਕਰ ਗੰਗ ਉਦਪਾਨ ਜੁ ਪਾਵਨ[2]। ਸ੍ਰੀ ਅਰ-
ਜਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਯੋ ਲਗਾਵਨ ॥੪੦॥ ਸਹਤ ਬਰਾਤ ਉਤਰ ਤਹਿਂ ਪਰੇ। ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰਦੇਵ ਤਰੋਵਰੁ ਤਰੇ। ਸਮ ਸੂਰਜ ਕੇ ਬਿਜਨਾ ਹੋਤਿ। ਚਮਰ ਢੁਰਹਿ
ਛਬਿ ਕਰਹਿ ਉਦੋਤਿ॥ ੪੧ ॥ ਜੋ ਜੋ ਮੰਗਤ ਜਨ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਤਤਛਿਨ
ਲੈ ਲੈ ਦਰਬ ਸਿਧਾਵੈ। ਡੇਢ ਜਾਮ ਲੌ ਸਭਿ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ
ਤਨ ਅਭਿਰਾਮੇ ॥ ੪੨ ॥ ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਨਰ ਪਠਿ ਅਗਵਾਇ। ਸਨਮਾਨੇ
ਸਤਿਗੁਰ ਸਤ ਭਾਏ[3]†। 'ਮਹਾਂਰਾਜ! ਅਬਿ ਅੰਤਰ ਚਾਲੋ। ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ
ਬਿਸਰਾਮ ਸੰਭਾਲੋ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਯੋ ਸਭਿਨਿ 'ਅਬਿ ਅੰਤਰ ਚਾਲੇ'। ਬਹੁ
ਬਾਦਿਤ ਧੁਨਿ ਊਚ ਉਠਾਲੇ। ਚਢੇ ਛੈਲ ਹਯ ਚਪਲ ਚਲਾਵੈਂ। ਕੋ ਸਯੰਦਨ
ਪਰ ਚਢੇ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥ ੪੪ ॥ ਕੋਤਿਕ ਗਜ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਚਲੇ। ਧਨ
ਬਰਖਾਵਤਿ ਜਨੁ ਘਨ ਭਲੇ। ਬਹੁਤ ਬਰਣ ਕੇ ਗਹੇ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਆਗੈ

[1]ਦੌਂ ਦੌਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ। [2]ਸ਼ਕਰ ਗੰਗ (ਨਾਮ ਦਾ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਖੂਹ। [3]ਸਚੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਪਾਃ—ਸਭਿ ਭਾਏ।

ਗਮਨਹਿਂ ਸ਼ਭਤਿ ਮਹਾਨ ॥ ੪੫ ॥ ਗਰੀ ਗਰੀ ਮਹਿਂ ਧਨ ਬਰਖਾਯੋ ਪਰਿ ਜਨ ਦੇਖਤਿ ਅਨੰਦ ਵਧਾਯੋ।ਅਪਨੇ ਮੰਦਿਰ ਉਤਰੇ ਜਾਈ। ਲੈ ਲੈ ਭੇਟ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸੂਰਜ ਮਲ ਬਿਆਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਬਰਾਤ ਵਾਪਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਆਨੰਦ। ਜਿਨ ਜਿਨ ਤਿਸ ਛਿਨ ਗੁਰ ਪਿਖੇ ਤਿਨ ਫਲ ਪੁੰਨ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਤਬਿ ਪਠੀ ਬਟੇਰੀ[1]। ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੀ। ਹਿਤ ਮਿਲਨੀ ਕੇ ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਏ। ਹੁਇ ਤਿਆਰ ਚਾਲੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੨ ॥ ਸੂਰਜ ਮਲ ਬੜਵਾ ਪਰ ਆਛੇ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਪਾਛੇ। ਤਬਿ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਚਲਿਵਾਈ। ਦੇਖਤਿ ਲੋਕ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੩॥ਕੇਤਿਕ ਚਰਖੀ[2] ਅਧਿਕ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ। ਕੋ ਸਜ਼ੋਰ ਉਡਿ ਗਗਨ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਅਧਿਕ ਕੁਲਾਹਲ ਸੁਨਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਤਾਬੀ ਮੋਕਤਿ[3]* ॥ ੪ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਲੇ ਬਹੁਤ ਉਪਾਇਨ। ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨ। ਤਿਹ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਕੰਠ ਲਗਾਯੋ। ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਅੰਗ ਕੋ ਲਾਗਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਉਰ ਅਤਿ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਗਨ ਪੁੰਨ ਸਕੇਲਾ। ਤਿਨਹੁੰ ਦੀਨਿ ਫਲ, ਗੁਰ ਗਲ ਮੇਲਾ॥੬॥ਲੇ ਦੂਲਹੁ ਕਉ ਦ੍ਵਾਰ ਸਿਧਾਰੇ। ਬੈਦਿਕ ਲੌਕਿਕ ਕਰਿ ਬਿਵਹਾਰੇ†। ਪੁਨ ਨਿਕੇਤ ਅਪਨੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕ ਸਿਧਾਏ ॥ ੭ ॥ ਬਹੁਰੋ ਭੋਜਨ ਹੇਤੁ ਬੁਲਾਏ।ਦਿਪਹਿਂ ਮਤਾਬੀ ਅਰੁ ਫੁਲਵਾਏ।ਜਾਰਤਿ ਝਾਰਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸਾਲੇਂ[4]। ਬਾਦਤ ਬਾਜਤਿ ਨਾਦ ਉਠਾਲੇਂ ॥ ੮॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਾਲਤਿ ਪਗ ਡਾਰਤਿ।

---

[1]ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਞੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਰਸਦ ਘੱਲੀ ਜਾਵੇ। ਕਈ ਥਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਦ ਨੂੰ 'ਹਲੂਫਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ 'ਕੁਆਰੀ ਰੋਟੀ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਚਰਖੀ। [3]ਛੱਡਦੀ ਹੈ। [4]ਬਹੁਤੇ ਝਾੜ ਤੇ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਬਾਲਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਹੋਵਤਿ।

†ਕਿਤਨੀ ਥਾਈਂ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਬੈਦਿਕ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤੀ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਬੈਦਿਕ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਾਂ ਨਾ ਛਡ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਬਖੇੜੇ ਸ਼ਕੇਤਾਂ ਤੇ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਕੇ ਕਿਉਂ ਵਰਤਦੇ। ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਏਹ ਰਸਮਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

'ਪੂਛਤ ਨਾ ਜੋਤਿਕ ਨਾਂ ਬੇਦ ਥਿਤ ਵਾਰ ਕਛੂ:'। ਤੇ ਆਪ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ 'ਦੁਤੀਆ ਤਿਆਗੀ ਲੋਗਾ ਰੀਤਿ' ॥ [ਆਸਾ ਮ: ੫

ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਤਿ। ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਕੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਬਰਾਤ ਅਸ਼ੇਸ਼ੇ ॥ ੯ ॥ ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਕੋ ਡਸਵਾਇ। ਊਪਰ ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਾਇ।ਤਿਸ ਪਰ ਸਾਦਰ ਗੁਰੂ ਬਿਠਾਏ। ਅਪਰ ਪੰਕਤੀ ਅਨਿਕ ਲਗਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਬਿਚ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਉਡੁ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਮਹਿ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਸੂਪਕਾਰ ਤਤਛਿਨ ਚਲਿ ਆਏ। ਪਰੁਸਨ ਲਾਗਿ ਅਸਨ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਦੂਸਰ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਧਰਿ ਥਾਰ। ਗੁਰ ਆਗੈ ਖਟ ਰਸਨਿ ਅਹਾਰ। ਹੁਤੇ ਚਤੁਰ ਤਤਛਿਨ ਸਭਿ ਆਗੇ। ਭੋਜਨ ਧਰਨੇ, ਖਾਨ ਗਨ ਲਾਗੇ ॥ ੧੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਚਢਿ ਕੋਠਨਿ ਪਰ ਉਮਡੀ ਸਾਰੀ।ਪ੍ਰਥਮ ਦਰਸ ਕਰਿ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ।ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਸਭਿਨਿ ਗੁਰ ਓਰੇ॥ ੧੩ ॥ ਮਨ ਮੈਂ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ। ਗਾਵਨ ਲਗੀ ਸਕਲ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਹੁਤੀ ਅਨੁਚਿਤ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਾਰੀ।ਤਊ ਭਈ ਉਤਸਵ ਬਸਿ ਸਾਰੀ[1]*॥੧੪॥ ਲੈ ਲੈ ਨਾਮ ਗਾਇਂ ਗਨ ਗੀਤਾ। ਸੁਨਿ ਬਰਾਤ ਹਰਖਤਿ ਸਭਿ ਚੀਤਾ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਤੇ। ਤਨੈਂ ਤਨੈਂ ਮੋਦ ਰਿਦੇ ਅਧਿਕਾਤੇ ॥ ੧੫ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ। ਉਠੇ ਜੂਠ ਮਹਿਂ ਧਨ ਗਨ ਡਾਰੇ।ਬਾਜੇ ਬਜਤਿ ਸਦਨ ਕਹੁ ਆਏ। ਪੁਨ ਲਾਵਨ ਕੈ ਹੇਤੁ ਬੁਲਾਏ॥ ੧੬ ॥ਗਮਨੇ ਦੂਲਹੁ ਕਰਨੈ ਅਗਾਰੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਬੇਦੀ ਜਹਾ ਸੁਧਾਰੀ। ਸੂਰਜਮਲ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਖਾਰੇ। ਪੂਜੇ ਗਣਪਤ ਜੁਤਿ ਗ੍ਰੈਹ ਸਾਰੇ† ॥ ੧੭ ॥ ਤਬਿ ਕੰਨਯਾ ਤਹਿਂ ਆਨਿ ਬਿਠਾਈ। ਅਭਿਖੇਕਨ ਕਰਿ ਅਗਨਿ ਜਰਾਈ। ਕਰਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਲਏ ਪੁਨ ਫੇਰੇ। ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਦੇ ਧਨ ਲਾਗ ਘਨੇਰੇ[2] ॥ ੧੮ ॥ ਪੁਨਿ ਨਿਜ ਸਦਨ ਆਨਿ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਪੌਢੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਪਤਾਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਬਜਤਿ ਬਹੁ ਬਾਜੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਸਾਜੇ॥੧੯॥ਸੂਰਜ

[1]ਸਾਰੀਆਂ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਉਤਸਵ ਦੇ) ਉਤਸਾਹ ਵਸ ਹੋਈਆਂ। [2]ਲਾਗ ਦਾ ਧਨ ਬਹੁਤੇ (ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ) ਦਿੱਤਾ। *ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਲੇ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਈਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਖ ਭਰੀ ਹੈ "ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਸਖੀ ਅਨੰਦ ਗਾਵੈ ॥ ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ" ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਘਰ ਨਾਮ ਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਵਾਕ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਣ। ਇਹ ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸਨ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਦੇ ਏਹ ਵਰਤਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

†ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ਆਪਿ ਕਵਿ ਜੀ ਗਣਪਤ ਆਦਿ ਨਾ ਪੂਜਣਾ ਅਨਿੰਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ।

ਮਲ ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰੇਗਬਹਾਦਰ। ਸੇਵਹਿਂ ਦਾਸ ਬ੍ਰਿੰਦ ਢਿਗ ਸਾਦਰ। ਭਾਟ ਕਲਾਵਤ ਢਾਢੀ ਆਇ। ਧਨ ਕੋ ਪਾਇ ਮਹਾਂ ਜਸੁ ਗਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਬਹੁ ਬਾਲਿਕ ਹੈਂ ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ। ਸੂਰਜਮਲ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗ[1]। ਬਧ ਲਘੁ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਪਠੇ ਬੁਲਾਇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਸਾਦਰ ॥ ੨੧ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਦ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਦਾਰਾ। ਪਿਖਿ ਜਮਾਤ[2] ਆਨੰਦ ਉਦਾਰਾ। ਗਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਬੈਠਾਏ। ਸ੍ਵਾਦਲ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰ ਕਰਾਏ ॥ ੨੨ ॥ ਲਾਲਚੰਦ ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਹਾਂ। ਤਿਸੀ ਮੇਲ ਮਹਿਂ ਮੇਲੀ ਅਹਾ। ਬਿਸ਼ਨ ਕੁਇਰ ਤਿਹ ਸੁੰਦਰ ਦਾਰ। ਰੂਪਵਤੀ ਜਿਹ ਭਾਗ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥ ਗਨ ਤ੍ਰੀਯਨ ਮਹਿਂ ਬੈਠੀ ਤਹਾਂ। ਤਿਨ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਲਹਾ। ਬੂਝੇ ਕਿਤ ਸਬੰਧ ਨਹਿਂ ਭਯੋ। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਮੁਦਤਿ ਬਿਚਾਰਨ ਕਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਗਮਨੀ ਪਤਿ ਕੇ ਢਿਗ ਤਤਕਾਲਾ। ਅਪਨ ਮਨੋਰਥ ਕਹਯੋ ਸੁ ਢਾਲਾ[3]। 'ਹੇ ਗੁਜਰੀ ਪਿਤ! ਸੁਨਹੁ ਅਨੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਮ ਕੌਨ ਬਿਲੰਦ? ॥੨੫॥ ਜਿਨ ਕੇ ਭਾਗ ਉਦੇ ਜਗ ਥਿਏ। ਸੋ ਸਨਬੰਧੀ ਗੁਰ ਕੇ ਭਏ। ਪੰਚ ਬਰਖ ਕੀ ਸੁਤਾ ਹਮਾਰੇ। ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਤ ਹੈਂ ਜੁਗਲ[4] ਕੁਆਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਇਨ ਤੇ ਆਛੋ ਥਾਨ ਨ ਕੋਊ। ਜਹਾਂ ਦੇਹਿਂ ਤਨੁਜਾ ਨਿਜ ਜੋਊ'। ਲਾਲਚੰਦ ਨੇ ਸੁਨਿ ਸਨਮਾਨੀ। 'ਇਹ ਤੈਂ ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ ॥੨੭॥ ਇਸ ਕਾਰਜ ਮੈਂ ਬਿਲਮ ਨ ਕੀਜੈ। ਦਿਜ ਕੌ ਆਜ ਤਹਾਂ ਪਠਿ ਦੀਜੈ'। ਦੰਪਤਿ ਕਹਿ ਇਮ ਆਪਸ ਮਹੀਆ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਲਾਇ ਪਠਯੋ ਤਬਿ ਤਹੀਆਂ ॥ ੨੮ ॥ ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਏ। ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਸੁਹਾਏ। ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਨੁ ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁਲਾ। ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਸਭਿ ਮੰਗਲ ਮਲਾ ॥ ੨੯ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਕੌ ਦੀਨਾ। ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਗੁਰ ਸੁਤ ਹਿਤ ਮੈਂ ਆਨਿ ਸਗਾਈ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਮਨਯੋ ਤਬਿ ਭਾਈ। ਕਹੀ ਬਾਰਤਾ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਤਾਈ। ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਯਹੁ ਪਾਸ। ਅਣੀਰਾਇ ਢਿਗ ਪਠਿ ਗੁਰਦਾਸ ॥ ੩੧॥ 'ਬੂਝਹੁ ਆਸ਼ੈ ਕਰਿ ਨਿਰਜਾਸੂ। ਮਾਨਹਿ ਪ੍ਰਥਮ, ਬਜ਼ਾਹ ਹੁਇ ਤਾਸੂ[5]। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ-ਬਹਾਦਰ ਕਹੈਂ। ਜਿਮ ਜਗ ਰੀਤਿ ਤਥਾ ਅਨੁਸਰੈ' ॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਚ ਗਮਨਯ ਗੁਰਦਾਸ। ਬੈਠ ਅਣੀਰਾਇ ਕੇ ਪਾਸ। ਜਿਸ ਕੈ ਹਰਖ ਸੋਗ

[1]ਸਰਬ ਅੰਗਾਂ ਵਿਖੇ। [2]ਜਵਾਈ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ। [3]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। [4]ਦੋ। [5]ਭਾਵ ਅਣੀਰਾਇ ਦਾ।

ਨਹਿਂ ਕੋਊ । ਹਾਨ ਰੁ ਲਾਭ ਸਮਾਨੇ ਦੋਊ ॥ ੩੩ ॥ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਮਾਨ ਅਮਾਨਾ । ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਿਤ ਲਖਹਿ ਸਮਾਨਾ । ਬਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਰੁ ਮਾਟੀ ਹੇਮ । ਸਮ ਜਾਨੇਹਿ, ਬ੍ਰਿਤਿ ਆਤਮ ਛੇਮ[1] ॥੩੪॥ ਬੈਠਨੋ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਗੁਰਦਾਸ । ਕਹੀ ਸਗਾਈ ਕਰਿਬੇ ਤਾਸ । ਸਮ ਉਨਮੱਤ[2] ਸੁਨਤਿ ਬਚ ਬੋਲਾ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਮਾਂਹਿ ਸਦਾ ਅਡੋਲਾ॥੩੫॥'ਕਹਾਂ ਨਾਮ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਸਗਾਈ[3]?। ਕੋ ਕਾਰਜ ਸੁਧਰਹਿ ਕਰਿਵਾਈ?' । ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ 'ਰੀਤਿ ਜਗਤ ਕੀ । ਸਭਿ ਉਤਪੱਤੀ ਅਹੈ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੀ ॥ ੩੬ ॥ ਜਬਹਿ ਬਯਾਹ ਤਬਿ ਹੁਇ ਘਰਵਾਰੋ।ਆਗੈ ਬੰਸ ਵਧਹਿ ਪਰਵਾਰੋ'।ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਯੋ'ਮੋਹਿ ਨ ਬਾਛੈ[4]।ਬਿਨਾ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਤੇ ਹਮ ਇਮਿ ਆਛੈ॥੩੭॥ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਮੂਲ ਬਿਸਾਲਾ।ਜਾਲ ਫਸਾਵਨ ਕੋ ਜੰਜਾਲਾ[5]।ਅਬਿ ਇਕਰਸ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਿਤ ਝੂਲਤਿ । ਸਰਬ ਜਗਤ ਸਮਤਾ ਨਹਿਂ ਭੂਲਤਿ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਕਰੀ ਤਬਿ ਨਮੋ । ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਕਹਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋਂ । ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ । 'ਸਦਾ ਮਸਤ ਹੀ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨਾ॥ ੩੯ ॥ਅਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਧੀਰ । ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਦਿਪਤਿ ਸਰੀਰ । ਤਿਸ ਮਸਤਕ ਨਿਕਸਾਵਹੁ ਟੀਕਾ । ਕਰੋ ਸੁਧਾਵਨਿ ਸਮੋ ਸੁ ਨੀਕਾ'॥ ੪੦ ॥ ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਯੋ । ਜਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਲਹਯੋ । 'ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕਰਿਵਾਉ ਸਗਾਈ।ਹੇਤੁ ਤੁਮਾਰੇ ਸੋ ਚਲਿ ਆਈ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਕਹਯੋ 'ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕੇਰੀ । ਸਭਿ ਸੁਭਦਾ[6] ਕੋ ਸਕਹਿ ਨ ਫੇਰੀ । ਮਾਨਹਿਂ ਸਦਾ ਸੀਸ ਧਰਿ ਹਮ ਹੀ । ਦੋਤਿ ਦਾਤ ਜੋ ਹੋਤਿ ਨ ਕਮ ਹੀ'॥੪੨॥ਤਬਿ ਭਾਈ ਨੇ ਗਣਕ[7] ਬੁਲਾਯੋ । ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ । ਸੋਧਿ ਮਹੂਰਤ ਭਲੋ ਸੁਨਾਯੋ* । ਆਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਤਬਹਿ ਦਿਖਾਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ-

[1] ਬ੍ਰਿਤੀ ਆਤਮ ਆਨੰਦ (ਵਿਚ) ਹੈ। (ਅ) ਬ੍ਰਿਤੀ ਸੁਖ ਰੂਪ ਆਤਮਾ (ਵਿਚ ਟਿਕ ਰਹੀ ਹੈ)। [2] ਮਸਤਾਂ ਵਾਂਗ । [3] ਸਗਾਈ ਕਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ? [4] ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹ। [5] (ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਰੂਪੀ) ਜੰਜਾਲ (ਜੀਵ ਨੂੰ) ਫਸਾਉਣ ਦਾ (ਮਾਨੋ) ਜਾਲ ਹੈ। [6] ਸ਼ੁਭਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ। [7] ਜੋਤਸ਼ੀ ।

*ਇਹਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗਣਕ (ਜੋਤਸ਼ੀ) ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਮਹੂਰਤ ਸੁਧਾਇਆ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ॥
ਪੂਛਤ ਨ ਜੋਤਕ ਔ ਬੇਦ ਥਿਤ ਵਾਰ ਕਛੂ ਗ੍ਰਿਹ ਔ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸ਼ੰਕਾ ਉਰ ਧਾਰੀ ਹੈ ॥

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ)

ਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਢਿਗ ਸਾਦਰ। ਆਨਿ ਬਿਠਾਏ ਤੇਗਬਹਾਦਰ।ਦਿਜ ਨੇ ਦੇਖਿ ਆਨੰਦ ਕੋ ਧਾਰਾ। ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਮਹਿਂ ਦੀਨ ਛੁਹਾਰਾ॥ ੪੪॥ ਉਤਸਵ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਹੋਵਾ। ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਮਿਲਿ ਆਨੰਦ ਜੋਵਾ। ਬਾਜ ਉਠੇ ਦੁੰਦਭਿ ਸ਼ਦਿਧਾਨੇ। ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕ ਮਹਾਨੇ॥ ੪੫॥ ਅਧਿਕ ਦਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਦੀਨਾ। ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਾਚਕ ਧਨ ਲੀਨਾ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਛਾਯੋ ਆਨੰਦ। ਦਸ ਹੂ ਦਿਸ਼ਿ ਜਸੁ ਭਯੋ ਬਿਲੰਦ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਬਯਾਹੁ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਗਾਈ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ॥੭॥

੮. [ਵਾਪਸ ਆਏ। ਵਲੀਖਾਨ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਜਸੁ ਕੇ ਰਚਿਤ[1] ਰਹੇ ਨਗਰ ਕਰਤਾਰ। ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਸੇਵੇ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਰਨ ਬਿਸਰਜਨ ਹੇਤ ਹਕਾਰੇ। ਬਾਦਿਤ ਬਜਤਿ ਆਇ ਤਿਸ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਯਥਾਸ਼ਕਤਿ ਦਾਇਜ ਧਰਿ ਦੀਨਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨ॥ ੨॥ 'ਮੋ ਤੇ ਸਰਯੋ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਾਜਾ। ਰਾਖੀ ਲਾਜ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ। ਇਕ ਦਾਸੀ ਮੈਂ ਦੁਹਿਤਾ ਦਈ। ਲਖਿ ਅਨਾਥ ਮੈਂ ਕਰੁਨਾ[2] ਭਈ'॥ ੩॥ ਸ੍ਰੀਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਦੁਹਿਤਾ ਦੀਨਿ ਕਹਾਂ ਰਹਿ ਆਨਾ[3]। ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਕੀਨਿ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਲੀਨਿ'॥੪॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਨਰ ਗਨ ਹਰਖਾਏ। ਬਹੁਰ ਬਸਤ੍ਰ ਆਨੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਜਨ ਗਨ ਕੋ ਅਰਪਾਏ॥ ੫॥ ਭਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਅਰ ਗੁਰਦਾਸ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਸਭਿ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਲੀਨਿ ਹਰਿਖਾਯੋ। ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਜਸੁ ਚੰਦ ਚਢਾਯੋ॥੬॥ਦੁਹਿਤਾ ਕੋ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਡੋਰੇ। ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਕਰ ਜੁਗ ਜੋਰੇ। [4]ਖੇਮਕੌਰ ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਸਾਥ।ਮਿਲਤਿ ਅੰਕ ਗਹਿ ਜਨਨੀ ਹਾਥ[4]॥ ੭॥ ਆਗੇ ਕਰਿ ਡੋਰੇ ਕਹੁ ਚਾਲੇ। ਪਾਛੇ

---

[1]ਜਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚਦੇ ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਕਾਰਜ ਜਸ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ (ਅ)(ਵਿਆਹ) ਰਚਦੇ ਤੇ ਜਸ ਖੱਟਦੇ। [2]ਮੇਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰ। [3]ਧੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ (ਬਾਕੀ) ਹੋਰ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। [4](ਕਾਕੀ ਦੀ) ਮਾਂ(ਸਿਭ੍ਰਾ ਦੇਈ)ਅਪਨੀ ਧੀ ਖੇਮ ਕੌਰ ਦਾ ਹਥ ਫੜਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾਕੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨੇਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ। ਸਿਖ ਸੰਤ ਬਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਪਾਲਕ ਹ੍ਵੈਇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ॥ ੪੪੮॥

ਅਜਿਹੇ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਾਲੇ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇਆ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਤੁਕਾਂ ਆਖੇਪਕ ਹੋਣ।

ਸੂਰਜਮਲ ਨਰ ਨਾਲੇ । ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਜੁਤਿ ਸੋਭਾਦੇਈ[1]। ਦੰਪਤਿ ਹਟਿ ਸਨਾਥ ਭੇ ਤੇਈ ॥ ੮ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਨੁਖਾ ਆਗੈ ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਹਿਨ ਚਰਿਕੈ। ਘਨ ਸਮ ਧਨ ਗਨ ਕੋ ਬਰਖਾਵਾ। ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਜਾਚਕਨਿ ਪਾਵਾ ॥ ੯ ॥ ਜਥਾਜੋਗ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਪਾਛੇ ਸਰਬ ਹਟਾਇਦਿ ਨਾਥ। ਸਗਲ ਬਰਾਤ ਤਬਹਿ ਚਢਿ ਚਾਲੀ। ਬਾਦਿਤ ਕੀ ਧੁਨਿ ਉਚਿ ਉਠਾਲੀ ॥ ੧੦ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਆਇਨ ਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਕੋ ਉਲੰਘਾਇ। ਨਿਸ ਬਸਿ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਆਇ ਪਹੂਚੇ । ਦੁੰਦਭਿ ਡੰਕ ਹਨੇ ਤਬਿ ਊਚੇ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਧਿ ਕੋ ਪਾਇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਕ ਥਲ ਭਈ ਨਾਗਰੀ ਜਾਲਾ। ਸੂਰਜਮਲ ਜਨਨੀ ਹਰਖਾਈ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਭਿ ਕਹੈਂ 'ਬਧਾਈ' ॥ ੧੨ ॥ ਸਭਿ ਤ੍ਰਯਾਰੀ ਕੀਨਸਿ ਮਰਵਾਹੀ।ਆਗੇ ਲੇਨਿ ਉਮਗ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਗਾਵਤਿ ਗੀਤਨਿ ਮਿਲੀ ਸੁਹਾਗਨ।ਦੂਲਹੁ ਦੁਲਹਨਿ ਪਿਖਿ ਅਨੁਰਾਗਨ ॥ ੧੩ ॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਲੇ ਕਰਿ ਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਗਏ ਅਹਿਲਾਦਿ। ਕਰਿ ਕੈ ਨਮੋ ਭਲੇ ਬਰਤਾਇ।ਪੌਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਗੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਦੂਲਹੁ ਦੁਲਹਨਿ ਆਗੇ ਕਰਿਕੈ। ਦਈ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਫਿਰਿਕੈ ॥ ੧੫ ॥ ਬਹੁਰ ਨਿਕਸਿ ਭੇ ਗੁਰੁ ਅਸਵਾਰ। ਬਨੀ ਬਰਾਤ ਚਲੀ ਸਭਿ ਲਾਰ[2]।ਹਯਨ ਕੁਦਾਵਤਿ ਕੇਤਿਕ ਜਾਤੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਧਾਤੇ[3] ॥ ੧੬ ॥ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ ਬੰਦਤਿ। ਉਤਸਵ ਦੇਖਤਿ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ।ਮਰਵਾਹੀ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪੌਰ। ਜੁਤਿ ਦਮੋਦਰੀ ਤ੍ਰਿਯ ਗਨ ਔਰ ॥ ੧੭ ॥ ਸਹਿਤ ਸੁਨੁਖਾ ਸੁਤ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਕਰਿ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਸਕਲ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਲੇ ਅੰਤਰ ਘਰ ਬਿਖੈ ਪਧਾਰੀ। ਬੈਠਾਰੀ ਉਮਡੀ ਤ੍ਰਿਯ ਸਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਝੋਰੀ ਦਰਬ ਪਾਇ ਮੁਖ ਦੇਖਾ। ਕਰਤਿ ਸਰਾਹਨ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਸਕਲ ਨਿਵੇਸ ਕਰੇ[4] ਸੁਖ ਪਾਏ। ਸੇਵਾ ਜਥਾਜੋਗ ਕਰਿਵਾਏ ॥ ੧੯ ॥ ਭਈ ਬਯਾਹ ਕੀ ਗਾਥਾ ਪੂਰੀ। ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਆਗੇ ਜਿਮ ਰੂਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮੇਲ ਸਭਿ ਰਹਯੋ। ਪੁਨ ਨਿਜ ਸਦਨ ਗਮਨ ਕੋ ਚਹਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਗਯੋ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਸ ਬਾਮ[5]। ਦੁਆਰਾ ਭਾਗਣ ਗਮਨੇ ਧਾਮ।ਰਾਮਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਗਰ ਵਟਾਲੇ।ਤ੍ਰੇਹਣ ਕੁਲ ਖਡੂਰਕੋ

[1]ਨਾਮ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ। [2]ਨਾਲ (ਅ) ਕਤਾਰ । [3]ਜਾਂਦੇ ਹਨ । [4]ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਕੇ। [5]ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ।

ਚਾਲੇ ॥ ੨੧ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਏ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਧਰਮਾ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਏ। ਰਾਮੋ ਜੁਤਿ ਗਾ ਸਾਂਈਦਾਸ।ਅਪਰ ਸਕਲ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚਿ[1] ਅਵਾਸ ॥੨੨॥ ਜਥਾਜੋਗ ਦੈ ਦੈ ਉਪਹਾਰ। ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ। ਸਾਧੂ ਅਰੁ ਭਾਨਾ ਦ੍ਵੈ ਪਾਸ। ਰਾਖੇ ਕਾਂਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੨੩ ॥ ਅਪਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੀ ਜਾਨਿ ਸਗਾਈ। ਰਿਦੇ ਨਾਨਕੀ ਬਹੁ ਹਰਖਾਈ। ਸਾਦਰ ਤੇਗ-ਬਹਾਦਰ ਹੇਰਹਿ।ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਹਿ, ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਬਡੇਰਹਿ[2] ॥ ੨੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਸੇ ਸੁਧਾਸਰ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਸੇਵਹਿਂ ਦਾਸ ਗਯਾਨ ਲਹਿਂ ਉਰ ਮੈਂ। ਭਗਤੂ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਆਦਿ। ਜਿਨਹੁਂ ਅਨੰਦ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸ੍ਵਾਦ ॥ ੨੫ ॥ ਛਠੇ ਮਾਸ ਆਵਹਿਂ ਚਲਿ ਜਾਹਿਂ। ਇਕ ਦਇ ਮਾਸ ਬਸਹਿਂ ਗੁਰ ਪਾਹਿ । ਕੇਤਿਕ ਨਏ ਸਿੱਖਨ ਨਰ ਬਨੈਂ। ਸੇਵਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ਼ਰਧਾ ਸਨੈ ॥ ੨੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਯਨ ਕੇ ਸੁਤ ਆਵਹਿਂ।ਨਿਕਟਿ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਸੇਵਕ ਮਾਵਹਿਂ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤੇ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਬਹੁ ਸਿੱਖਨ ਉਰ ਗਯਾਨ ਉਪਾਏ ॥ ੨੭॥ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਚਲਿ ਕੈ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਜਹਾਂ ਜਲੰਧਰ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ। ਆਨਿ ਤਹਾਂ ਤਬਿ ਡੇਰਾ ਘਾਲਾ। ਲਿਏ ਬਾਹਨੀ ਸਾਥ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥ ਤਹਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਕ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ । ਵਲੀ ਖਾਨ ਤਿਸ ਨਾਮ ਬਖਾਨ। ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤਾ ਜਿਸ ਕੇ ਰਣ ਮਾਰੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਪਹੁੰਚੀ ਨ ਪੁਕਾਰੇ॥੨੯॥ ਰਹਯੋ ਸੰਭਾਰਤਿ ਅਪਨ ਸਮਾਜਾ। ਤਿਨ ਜਾਨੀ ਮਨ–ਅਵਸਰ ਆਜਾ। ਮੇਲ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੋਵੈ। ਕਰਿ ਕੈ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਜੋਵੈ ॥ ੩੦ ॥ ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਮੈ ਦੇਉਂ ਸੁਨਾਇ। ਪਿਤ ਕੋ ਪਲਟਾ ਲੇਹੁਂ ਬਨਾਇ–। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਧਨ ਗਨ ਕੋ ਲੇ ਕੈ। ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਨ ਤਯਾਰੀ ਕੈ ਕੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਕੰਚਨ ਜੀਨ ਜਰਾਉ ਡਾਲੇ। ਜਿਨ ਪਿਖਿ ਹਰਖਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਾਲੇ।ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਗਨ ਸੁੰਦਰ ਲੀਨ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਕੋ ਭੇਟ ਸੁ ਦੀਨ ॥ ੩੨ ॥ ਕਿਹ ਉਮਰਾਵ ਮਿਲਾਵਨ ਠਾਨਾ। ਦੇਖਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਬਦਲ-ਖਾਨ ਮਿਲਯੋ ਨਹਿਂ ਆਇ। ਨਗਰ ਬਿਖੇ ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ' ॥ ੩੩ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਤੇ ਸੁਨਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ। ਵਲੀਖਾਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਮੋਹਿ ਪਿਤਾ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਲੈ ਕਰਿ ਸੈਨਾਂ ਸੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤਾ[3]॥੩੪॥ ਹਿੰਦੁਨ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਜਾਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਰਿ ਉਤਪਾਤ ਬਿਲੰਦ।

[1]ਪਹੁੰਚ ਗਏ। [2]ਪਾਲਣਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਦੇਹ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। [3]ਗਿਆ ਸੀ।

ਗ੍ਰਾਮ ਰੁਹੇਲੇ[1]ਅਵਨੀ ਰੋਕੀ। ਤਹਿਂ ਘੇਰੜ ਭਗਵਾਨ ਬਿਲੋਕੀ[2] ॥ ੩੫ ॥
ਤਿਨ ਬਰਜਯੋ, ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਇਤ ਆਨ ਪੁਕਾਰਯੋ।
ਸੁਨ ਮਮ ਪਿਤਾ ਗਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਲਰਯੋ ਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਘਮਸਾਨਾ
॥ ੩੬ ॥ ਜੁਗ ਸੁਤ ਜੁਤਿ ਪਿਤ ਹਤਿ ਕਰਿ ਡਾਰਯੋ।ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗ ਸਕਲ
ਹੀ ਮਾਰਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਰਹੇ ਸਮੁਝਾਇ ਨ ਮਾਨਯੋ। ਪਠਯੋ ਦੂਤ ਕੋ ਨਿਠੁਰ
ਬਖਾਨਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਚੰਦੂ ਨੰਦਨ, ਘੇਰੜ ਨੰਦਨ। ਕਰਯੋ ਕਹਰ ਗੁਰ[3]ਕਰੇ
ਨਿਕੰਦਨ। ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਪਾਇ ਕਹੂੰ ਤੇ ਸੋਈ। ਨਰਨ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ
ਹੋਈ ॥੩੮॥ ਸਭਿ ਕੋ ਮਾਰਿ ਬਿਸਾਰਯੋ ਤ੍ਰਾਸ। ਰਚ੍ਯੋ ਨਗਰ ਅਰ ਅਪਨਿ
ਅਵਾਸ'। ਸੁਨਿ ਜ਼ੁਲਮੀ ਕੋ ਸ਼ਾਹ ਰਿਸਾਯੋ[4]। ਉਮਰਾਵਨਿ ਪ੍ਰਤਿ ਹੁਕਮ
ਅਲਾਯੋ ॥ ੩੯ ॥ 'ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਨੀ ਜਾਵੈ। ਗੁਰ ਕੋ ਪਕਰਿ ਮੋਹਿ
ਢਿਗ ਲ੍ਯਾਵੈ। ਬਾਜ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਕੀਨਸਿ ਟਾਰੋ। ਪੁਨ ਲਰਿ ਮੁਗਲਸਖਾਂ
ਰਲ ਮਾਰੋ ॥ ੪੦ ॥ ਜਾਲੰਧਰ ਸੂਬਾ ਬਰਿਆਮੂ[5]।ਸੈਨਾ ਸਹਤ ਪਠਯੋ ਜਮ
ਧਾਮੂ। ਬਹੁਰ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ਫਤੂਰ। ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਕੋ ਡਰ ਭਾਦੂਰ'॥
੪੧॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਆਯੋ। ਰਿਸਯੋ ਲਖਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਯੋ।
'ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨੀ ਮੈਂ ਇਹ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ। ਅਬਿ ਰਾਵਰਿ ਢਿਗ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰੀ॥
੪੨ ॥ਸਤਿਗੁਰ ਪੀਰ ਰੂਪ ਉਪਕਾਰੀ।ਸਭਿ ਪਰ ਕਰੁਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੀ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਏਕ ਸਮ ਜਾਨਹਿਂ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਹਿ
॥ ੪੩ ॥ ਅਲਪ ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਸ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਯੋ। ਡੇਰਾ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ
ਉਤਾਰਯੋ। ਤਹਾਂ ਤੁਰਕ ਮਿਲਿ ਆਨ ਉਚਾਰੇ[6]। ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ਨ ਥਾਨ
ਹਮਾਰੇ ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤਿਨ ਦੀਨਨਿ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਤਹਾਂ ਮਸੀਤ
ਚਿਨਾਵਨਿ ਠਾਨੀ। ਹਿੰਦੁਨ ਪੱਖੀ ਘੇਰੜ ਭਯੋ।ਗੁਰ ਕੋ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ
ਭਯੋ ॥ ੪੫ ॥ ਸੁਤ ਕੋ ਪਠਿ ਕਰਿ ਕੈ ਇਸ ਥਾਨਾ। ਕਰਯੋ ਚਢਾਵਨਿ
ਅਬਦੁਲਖਾਨਾ। ਜਾਇ ਲਰਯੋ ਤਿਹ ਬਿਨਾਂ ਬਿਚਾਰੇ। ਹਤੇ ਸੁਭਟ ਦਸ
ਚਤੁਰ ਹਜ਼ਾਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਕੋ ਮੁਹਿੰਮ ਕਰਿ ਇਨਹੁਂ ਮਰਾਏ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ
ਕਛੁ ਕਾਮ ਨ ਆਏ। ਇਕ ਮਸੀਤ ਕੇ ਹੇਤ ਬਿਦਾਰਨ[7]। ਕਰਯੋ ਉਪੱਦ੍ਰਵ

---

[1]ਰੁਹੇਲੇ ਪਿੰਡ ਦੀ। [2]ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਘੇਰੜ ਨੇ (ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਰੋਕੀ) ਹੋਈ ਦੇਖੀ।
[3]ਗੁਰ ਨੇ। [4]ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਇਆ। [5]ਬਹਾਦੁਰ। [6]ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਕਿਹਾ। [7]ਢਾਹਣ ਲਈ।

ਲਸ਼ਕਰ ਗਾਰਨ[1] ॥ ੪੭ ॥ ਜੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮਰਜ਼ੀ ਇਮ ਹੋਇ। ਨਹੀਂ ਮਸੀਤ ਰਾਖਨੀ ਸੋਇ। ਤੌ ਮੋਕਹੁ ਅਬਿ ਆਇਸੁ ਦੇਹੂ। ਮੈਂ ਇਕ ਜਾਇ ਕਰੌਂ ਤਿਸ ਥੇਹੁ ॥ ੪੮ ॥ ਇਸ ਕੌ ਚਹੀਐ ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ। ਕਰਹੁ ਦੂਰ ਮੁਖ ਲਗੈ ਨ ਆਇ। ਘਰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹਿਤ ਰਾਰ ਉਠਾਈ। ਨਾਹਕ ਸੈਨ ਇਤੀ ਮਰਿਵਾਈ'॥੪੯॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਰ ਮੈਂ ਹਰਖਾਯੋ।–ਗੁਰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਧਾਮ ਬਨਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਕੌ ਭੇਦ ਨਿਵਾਰੇ–॥ ੫੦ ॥ ਵਲੀਖਾਨ ਕੋ ਵਹਿਰ ਕਢਾਯੋ। ਮਨਸਬ ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਗਹਿਵਾਯੋ। ਦਿਯੋ ਦੰਡ ਧਨ ਲਿਯੋ ਘਨੇਰਾ। ਬਿਸਮਤਿ ਲੋਕ ਹੇਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੫੧ ॥ ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹਿ ਸਿਧਾਰਾ। ਜਾਇ ਬਰਜੋ ਲਵਪੁਰਿ ਮਝਾਰਾ। ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਮਨ ਆਨੇ ਸੋਇ। ਚੁਗਲੀ ਉਗਲਤਿ ਕਬਹੁੰ ਨ ਕੋਇ ॥੫੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਾਹੁ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ । ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਬਜ਼ਾਹੁ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਸੰਗ। ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਕੇ ਤਯਾਰ ਹ੍ਵੈ ਗਮਨੇ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਲਪ ਸੈਨ ਲੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਚਾਰਹੁੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਯਨ ਅਸਵਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੌ ਤਬਿ ਛੋਰਿ। ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਰਨਿ ਕੀ ਓਰ ॥ ੨ ॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੋ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰਾ। ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਸੁਪਤਾਇ। ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਜੁਤਿ ਜੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੩ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਜਾਗ ਕਰਿ ਥਿਰੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਮੂਹਨਿ ਕਰੇ। ਦੇਸ਼ ਮਨੋਹਰ ਪਰਬਤ ਕਾਛੈ[2]। ਤਿਸੇ ਨਿਹਾਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਂਛੈ[3] ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਜੋ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨੰਦਨ ਰਹਿ ਤਾਂਹੀ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜਿਨ ਬੈਸ ਬਿਲੰਦੇ। ਜੋਗ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕੋ ਲੇਤਿ ਅਨੰਦੇ ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚਹਜੋ–ਨਿਹਾਰੈਂ।ਗਮਨੈਂ ਤਿਸ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਬਿਹਾਰੈਂ[4]–। ਇਮ ਚਿਤ ਧਾਰਤਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਤੁਰਨ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰੀ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਸਕਲ ਸੰਭਾਲੇ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਤਤਛਿਨ ਡਾਲੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਹਯਨਿ ਅਰੋਹੇ।ਸੈਨ ਸਹਤ ਸਭ ਚਾਰਹੁੰ ਸੋਹੇ ॥ ੭॥ ਪਰਬਤ ਕੀ ਕਾਛਰ[5] ਕਹੁ ਗਏ।ਕਿਤਿਕ

---

[1]ਗਾਲਣ ਦਾ। [2]ਪਰਬਤ ਦੇ ਕੋਲ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਸੋਹਣਾ ਹੈ [ਸਿਸ:, ਕਛੂ]। ਦੇਖੋ ਹੇਠਾਂ ਪ੍ਰਯਾਯ ਅੰਕ ੫। [3]ਚਾਹਿਆ। [4]ਚੱਲ ਵਿਚਰੀਏ। [5]ਕੱਛ, ਕਛਾਰ=ਨਦੀ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਜ਼ਿਮੀਂ। ਇਥੇ ਕਾਛਰ ਪਹਾੜ ਤੇ ਨਦੀ ਦੇ ਲਾਗਲੇ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਅਖੇਰਨ ਖੇਲਤਿ ਭਏ। ਬਹੁਰ ਜਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨੰਦ। ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ॥ ੮ ॥ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਲੇ ਸੁਤ ਚਾਰੀ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਦਰਸੇ ਤਪ ਧਾਰੀ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸਮੁਖ ਆਸੀਨ ॥ ੯ ॥ ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧ ਜੋਗੇਸ਼ਰ ਹੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਸੁਤ ਕਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਕਹੁ ਪੁਰਖਾ! ਕੇਤਿਕ ਹੈਂ ਨੰਦ ?'। ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ॥ ੧੦ ॥ 'ਪੰਚ ਹੁਤੇ ਇਕ ਭਾ ਪਰਲੋਕਹਿ। ਚਤਰ ਆਪ ਕੋ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਹਿਂ'। ਕਹਯੋ ਸ੍ਰੀ 'ਚੰਦ ਇਕ ਹਮ ਦੇਹੋ। ਅਪਰ ਆਪਨੇ ਸੰਗ ਰਖੇ ਹੋ'॥ ੧੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਵਿੰਦ।ਬਡ ਸੁਤ ਅਰਪਯੋ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਾਇ ਨਵੀਨ। ਢਿਗ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ॥ ੧੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਤ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ[1]। 'ਧਰਹੁ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਯਾਂ ਤੇ ਧੰਨ। ਸਭਿ ਕਿਛ ਲੀਨੋ ਪੂਰਬ ਤੁਮੇ। ਟੋਪੀ ਰਹੀ ਹੁਤੀ ਇਹੁ ਸਮੇਂ ॥ ੧੩ ॥ ਸੌਂਪਿ[2] ਲਈ ਤੁਮ ਜੁਤਿ ਬਡਿਆਈ। ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਤੁਮੈ ਬਨਿਆਈ[3]'। ਇਮ ਕਹਿ ਟੋਪੀ ਸਿਰ ਤੇ ਲੀਨਿ। ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੇ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੀਨਿ॥੧੪॥ ਅਪਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਕੇ ਲਖਿ ਚਿੱਤਾ। ਭਯੋ ਸੁ ਬਾਬੇ ਕੋ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ[4]। ਇਹੀ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਸਭਿ ਜਗ ਲਹੈ। 'ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ' ਕਹੈਂ* ॥ ੧੫ ॥

[1]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਕਿਹਾ। [2]ਸੌ ਬੀ। [3]ਤੁਹਾਡੇ (ਜੇਹੀ) ਕਰਨੀ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। [4](ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ) ਹੋਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਬਾਬੇ (ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ) ਦੇ ਹੋਏ (ਲਖੇ)।

*ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਵੇਂ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਨੇ ਲਈ ਕੋਈ ਯੋਗ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ, ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਘਰ ਹੀ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਸਮਝਕੇ ਬੇਟਾ ਮੰਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾਂ ਟਿੱਕਾ ਪੁੱਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸਤੋਂ ਦੋ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੁਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਤ ਦੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਅਤੀਤ ਰਹਿਣਾਂ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਣਾਂ ਸੁਭਾਵ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਚਾਹੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨਾਲ ਖੁਣਸੇ ਸੇ, ਪਰ ਗੁਰਗਾਦੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗਾਦੀ ਸਮਝ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਅਰ ਕੋਈ ਵਿਖੇਵਾਂ ਮਤ ਭੇਦ ਯਾ ਦ੍ਵੈਖ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਪਣੀ ਥਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਹੀ ਲੈਕੇ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ, ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਆਪ ਅਤੀਤ ਸੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸੇ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਉਸਤੋਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨਹੀਂ ਤਜਵਾਇਆ। ਅੱਗੋਂ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਬਾਬੇ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਤੋਂ ਹੀ ਤੁਰੀ ਹੈ। ਧੂਇਆਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪਦਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਵਿਖੇਵਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਨਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਤਪ ਬਲ ਤੇ ਭਰੀ। ਟੋਪੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਸਿਰ ਧਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਰਹੇ ਤਿਨ ਪਾਸ। ਸੁਨੇ ਭਨੇ ਬਚ ਬਿਬਿਧ ਬਿਲਾਸ॥ ੧੬॥ ਚਰਣ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਤਟ ਕੇ ਥਲ ਦਿਖਰਾਏ। ਬਡੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮੁਝਾਯੋ ਤਬੈ। 'ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਕਰਹ ਬਸਾਵਨਿ ਅਬੈ' ॥੧੭॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਚਲਿ ਪੁਨ ਆਏ। ਬਸਿ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਏ। ਜੇਸ਼ਟ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਿਦੈ ਬਹੁ ਪਯਾਰੇ। ਸਨੇ ਸਨੇਹੁ ਸਰੀਰ ਨਿਹਾਰੇ[1] ॥ ੧੮ ॥ ਲਖੀ ਭਵਿੱਖਤ ਗਤਿ ਚਿਤ ਮਾਹੂੰ। ਹੋਨਹਾਰ ਨਹਿਂ ਮਿਟੈ ਕਦਾਹੂੰ। ਸੁਤ ਤੇ ਨਗਰ ਬਸਾਵਨਿ ਚਾਹਾ। ਜਥਾ ਗੁਰਨ[2] ਪੁਰਿ ਰਦੇ ਉਮਾਹਾ ॥੧੯॥ ਇਕ ਦਿਨ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ ਬਿਠਾਏ।ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਥਿਰ ਭੇ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਅਬਿ ਕਾਰਜ ਕਰੋ। ਸੈਲਨ ਦਿਸ਼ਿ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਕੋ ਤਰੋ॥੨੦॥ ਕੇਤਿਕ ਪਰੇ ਅਪਰ ਗਿਰ ਅਹੈਂ। ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹੁ ਸੰਤ ਇਕ ਰਹੈ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਧਾਰਤਿ ਧਯਾਨਾ। ਤੁਮ ਕੋ ਮਿਲਯੋ ਚਹੈ ਤਿਸ ਥਾਨਾ' ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ-ਦਿੱਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਕਿਮ ਬੈਠਯੋ ਮੇਲਾ ਕਿਮ ਲੋਰੇ ?। ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੋ ਜਾਇ। ਕੌ ਕਾਰਜ ਮਿਲਿਬੇ ਹੁਇ ਜਾਇ॥ ੨੨ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ! ਸਭਿ ਭੇਤ ਬਤਾਵਹੁ।ਹੋਇ ਗੁਹਯ ਭੀ ਤਊ ਸੁਨਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉਚਰਨਿ ਲਾਗੇ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਆਗੇ॥ ੨੩॥ ਰਹਤਿ ਹੁਤੋ ਤਹਿਂ ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹੁ। ਅਜਾ[3] ਦੋਇ ਰਾਖਤਿ ਨਿਤ ਪਾਹੁ। ਤਿਨ ਪਯ[4] ਪਾਨਿ ਕਰਤਿ ਸੋ ਰਹੈ। ਤਪ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਕਹੈ॥ ੨੪ ॥ ਬਾਲਾ ਮਰਦਾਨਾ ਸੰਗਿ ਦੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੇਖਤਿ ਭਾ ਸੋਇ। ਲਖੇ ਸੰਤ ਸੇਵਨਿ ਕਰਿ ਚਾਹੁ। ਅਜਾ ਦੁਗਧ ਆਨਤਿ ਭਾ ਪਾਹੁ ॥੨੫॥– ਮੈਂ ਬੈਠਯੋ ਤੁਮ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਉਚਿਤ ਸੇਵ ਕੇ ਯੌਂ ਲਖਿ ਪਾਏ। ਯਾਂਤੇ ਦੁਗਧ ਧਰਯੋ ਇਹ ਆਨਿ। ਅਚਹੁ ਸੰਤ ਜੀ ਰੁਚਿ ਕੋ ਠਾਨਿ–॥੨੬॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ।–ਤਪ ਕੋ ਤਪਤਿ ਸਵਲ ਭੀ ਚੀਨ[5]?। ਉਪਜੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਿ ਨਹਿਂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ?। ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਕਰਤਿ ਹਿਤ ਜਾਂਹੀ[6]–॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਉਚੇ ਬਚ ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹੂ–ਤੁਮਰੋ ਨਾਮ ਸੁਨਿਨਿ ਚਿਤ ਚਾਹੂ–। ਗੁਰ ਰੁਖ ਲਖਯੋ ਭਨੇ ਮਰਦਾਨਾ।–ਇਹੁ ਜਗ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਨਾ॥

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [2](ਪਹਿਲੇ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ। [3]ਬੱਕਰੀਆਂ। [4]ਦੁੱਧ। [5]ਤੂੰ ਤਪ ਨੂੰ ਤਪਦਾ ਹੈਂ ਕੀ ਇਸਦੀ ਸਫਲਤਾ ਬੀ ਦੇਖੀ ਹੈ ? [6]ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ।

੨੮ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਕੁਛ ਉਪਦੇਸ਼ਾ[1]।ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਤਿ ਜਗ-ਤੇਸ਼ਾ–। ਸੁਨਤਿ ਨਾਮ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰਿਓ। ਕਹਤੋ ਕਿ–ਮੁਹਿ ਨਿਹਾਲ ਅਬਿ ਕਰਿਓ ॥੨੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੋ ਜਸੁ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ । ਮਿਲਿਬੇ ਚਹਿਤਿ ਰਹਤਿ ਚਿਤ ਮੇਰਾ। ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ ਆਨਿ ਅਬਿ ਮਿਲੇ। ਕਰੇ ਅਧਿਕ ਤਪ ਸੋ ਫਲ ਫਲੇ ॥ ੩੦॥ ਅਬਿ ਮਮ ਹੋਇ ਗਯੋ ਕਲਿਆਨ । ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਸਿ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨ–। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤਬਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ ॥੩੧ ॥–ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵਲਾਈ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਕਹੁ ਦੇਹੁ ਉਠਾਈ।ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸੰਬੰਧ ਜਿ ਹੋਨਾ। ਇਹ ਬੰਧਨ ਜਾਨਹੁ ਦੁਖ ਜੋਨਾ[2] ॥ ੩੨ ॥ ਮਨ ਠਹਿਰਾਵਹੁ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰ। ਨਹਿਂ ਸਬੰਧ ਇੰਦ੍ਰਯ ਸੰਗਿ ਧਾਰਿ[3]। ਕੂਰਮ ਸਮ ਇਕਠੋ ਹੁਇ ਰਹੈ[4]। ਨਹੀਂ ਉਥਤ ਇੰਦ੍ਰਯ ਸੰਗ ਲਹੈ[5]॥੩੩॥ ਤਿਸ ਕੋ ਮੁਕਤਿ ਰੂਪ ਪਹਿਚਾਨ । ਇਤੋ ਭੇਦ ਲਖਿ ਸਾਧਹੁ ਧ੍ਯਾਨ–। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਈ। ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਜਬਿ ਬੈਠੇ ਜੁਗ ਜਾਮ ਬਿਤਾਏ। ਬਾਲੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਜਗਾਏ। ਜਬਿ ਸੁਧ ਭਈ ਚਰਨ ਗੁਰ ਗਹੇ ।–ਰਾਖਹੁ ਸੰਗ–ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹੇ ॥ ੩੫ ॥–ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਮਨ ਟਿਕਿ ਗਇਊ। ਤਨਕ ਭੇਦ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਪਾਇਊ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨੇ, ਬਿਖ ਦ੍ਵੈਤ[6]। ਦੂਰ ਕਰੀ ਬਡ ਸੰਕਟ ਹੇਤੁ ॥੩੬ ॥ ਤ੍ਯਾਗਨੋ ਜਾਇ ਨ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰਾ–। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ।–ਅਬਿ ਤੁਵ ਕਾਜ ਗਯੋ ਸਭਿ ਹੋਇ। ਬੈਠਹੁ ਮਨ ਸਤਿਨਾਮ ਪਰੋਇ ॥ ੩੭ ॥ ਅਧਿਕ ਆਰਬਲ ਤੇਰੀ ਅਹੇ । ਚਿਰੰ-ਕਾਲ ਹਮ ਪਾਛੈ ਰਹੈਂ। ਤਬਿ ਲੌ ਛਠਮ ਸਰੂਪ ਹਮਾਰੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਤਨ ਹੋਇ ਤਿਹਾਰੋ–॥ ੩੮ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਨੋ ਬੂਝਨ ਲਾਗਾ ।– ਮੈਂ ਕਿਮ ਲਖੌਂ ਧਰੇ ਅਨੁਰਾਗਾ?–।ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਪਤੇ ਬਤਾਇ।–ਰਹਹੁ ਪ੍ਰਤੀ-ਖਤਿ ਦੇਉਂ ਸੁਨਾਇ॥੩੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਗੁਰ ਸੁਤ ਹੋਇ।ਤੋ ਕਹੁ ਆਨਿ ਮਿਲੈ ਜਬਿ ਸੋਇ।ਨਗਰ ਬਸਾਵੈ ਸੋ ਤਬਿ ਜਾਨਹੁ।ਤਬਿ ਲੌ ਸਿਮਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ ਠਾਨਹੁ॥੪੦॥ ਨਿਤ ਮਨ ਥਿਰਤਾ ਕੋ ਸਿਧ ਕਰੀਅਹਿ। ਪਰੇ ਦ੍ਵੈਤ ਕੇ

[1]ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ। [2]ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ, (ਅ) ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। [3]ਮਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਾ ਧਾਰੇ । [4]ਕਛੂ ਵਾਂਗੂ (ਮਨ) ਇਕੱਠਾ ਹੋਯਾ ਰਹੇ। [5]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਲੈਕੇ ਉਥਾਨ ਨਾਂ ਹੋਵੇ। [6]ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਦ੍ਵੈਤ।

ਬੈਧਨ ਹਰੀਅਹਿ–। ਇਮ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਤਬਿ ਕੋ ਤਹਾਂ ਧ੍ਯਾਨ ਸੋ ਠਾਨੇ ॥੪੧॥ ਗੁਰ ਗੁਰ ਸਿਮਰਤ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ। ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਸ਼ੁਧਿ ਜਿਸ ਉਰ ਨੀਕਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਮਿਲਹੁ ਕਰਹੁ ਪੁਨ ਡੇਰਾ। ਨਗਰ ਬਸਾਵਹੁ ਆਪਨ ਕੇਰਾ ॥੪੨॥ ਜਥਾ ਰਚੇ ਪੁਰਿ ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ। ਤਿਮ ਤੁਮ ਰਚਹੁ ਅਪਨ ਪੁਰਿ ਭਾਰੇ।ਹਮਰੋ ਹੋਵਤਿ ਹੀ ਰਚਿ ਲੀਜਹਿ। ਕੇਤਿਕ ਬਾਸ ਅਪਨ ਤਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ॥ ੪੩ ॥ ਪੁਨ ਤੁਵ ਸੰਤਤਿ ਗਾਦੀ ਲੇਹਿ। ਬਸਹਿ ਕਾਲ ਚਿਰ ਸਹਤ ਸਨੇਹ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਗਮਨ ਕਰੀਜੈ।ਅਬਿ ਸ਼ੁਭ ਸਮੋ ਨਗਰ ਰਚਿ ਲੀਜੈ'॥੪੪॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸੁਨਿ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ।ਹਰਖਤਿ ਤੁਰਤ ਕਰੀ ਤਬਿ ਤਯਾਰੀ। ਧਨ ਗਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਲੀਨਿ। ਤੀਨ ਮਾਤ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ॥ ੪੫ ॥ ਪੁਨ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਫਿਰਿਕੈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਚਢਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗਾਏ। ਨੱਤੀ ਸ੍ਯੰਦਨ ਚਢੀ ਚਲਾਏ ॥ ੪੬ ॥ ਧੀਰ ਮੱਲ ਕੋ ਲੀਨੇ ਗੋਦ। ਅਧਿਕ ਦੁਲਾਰਤਿ ਕਰੇ ਪ੍ਰਮੋਦ।ਤੀਨ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਦਾਸ ਸਮੁਦਾਇ॥੪੭॥ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ ਸੈਲ ਕੇ ਤੀਰ।ਤੰਬੂ ਤਾਨ ਥਿਰੇ ਬਰ ਬੀਰ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਮੁਦਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।ਪੁਰਿ ਹਿਤ ਖੋਜਹਿਂ ਥਾਨਨਿਹਾਰੇ॥੪੮॥ਊਪਰ ਪਰਬਤ ਕੇ ਤਬਿ ਗਏ। ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ[1]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਸਿਮਰਤਿ ਸੋਈ।–ਗੁਰ ਸੁਤ ਆਇ ਦੁਗਧ ਲੇ ਜੋਈ[2]॥੪੯॥ ਬ੍ਰਿੱਧ ਮਹਾਂ ਤਨ ਕੋਂ ਤਬਿ ਤ੍ਯਾਗੋਂ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਰਾਗੋਂ–।ਘੋਰੇ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਅਸਵਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਚਢੇ ਪਹਾਰ ॥ ੫੦ ॥ ਕੁਛਕ ਪਰੇ ਕਾਨਨ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਅਜਾ[3] ਚਰਾਵਤਿ ਸ਼ੇਰ ਬਡੇਰ।ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਪਰੇ ਤਬਿ* ਬੈਸਾ। ਤਪ ਮੂਰਤਿ ਧਾਰੀ ਹੁਇ ਜੈਸਾ ॥ ੫੧ ॥ ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧ ਜਰਜਰੀ ਸ਼ਰੀਰ।ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਕਹਿ ਧੀਰ। 'ਉਠਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਪੈ[4] ਮੁਝ ਦੀਜੈ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਅਹੋਂ ਛੁਧਤਿ ਲਖਿ ਲੀਜੈ' ॥ ੫੨ ॥ ਬਾਨੀ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ।ਉਠਿ ਤੁਰਨ ਹੀ ਜੁਗ ਪਦ ਬੰਦੇ।ਗਹਿ ਰਕਾਬ ਕੋ ਤਰੇ ਉਤਾਰੇ। ਬੈਠਾਰੇ ਤ੍ਰਿਣ ਛਿਤ ਕੁਛ ਡਾਰੇ ॥ ੫੩॥ ਆਨਿ ਅਜਾ ਕੋ ਦੁਗਧ ਪਿਲਾਯੋ। ਪੂਰਬ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਗਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਨਗਰ ਬਸਾਵਨਿ ਕੋ ਹਮ ਚਹ੍ਯੋ ॥੫੪॥ ਕਹਾਂ ਰਚਹਿਂ ਸੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ?। ਕੁਛ

[1]ਏਖੇ। [2]ਆਕੇ ਜੋ ਦੁੱਧ (ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ) ਲਏ। [3]ਬੱਕਰੀਆਂ। [4]ਦੁੱਧ। *ਪਾ:–ਪਰਬਤ ਪਰ।

ਆਗਲ ਸੁਧਿ ਕਹੋ ਬੁਝਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਮੇਲੀ ਅਹੇ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਪ ਤਾਪਤਿ ਰਹੇ' ॥ ੫੫ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹੂ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ ਸਕਲ ਤੁਮ ਪਾਹੂ। ਕੁਛਕ ਅਹੈ ਮੋ ਤੇ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਇਸ ਗਿਰ ਨਿਕਟਿ ਨਗਰ ਕੋ ਕੀਜੈ ॥ ੫੬ ॥ ਇਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਤੁਮਾਰੋ ਹੋਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਆਇ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਕਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ[1] ਪਹੂਚਹਿਂ ਇਹਾਂ। ਹੋਹਿਂ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰਨ ਮਹਾਂ॥੫੭॥ਤਨ ਤਜਿ ਗੁਰ ਪਰਲੋਕ ਪਧਾਰੈਂ। ਤੁਮਰੋ ਸੁਤ ਬਹੁ ਸੁਜਸੁ ਬਿਥਾਰੈ। ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬਾਸਹਿਂਗੇ ਚਿਰਕਾਲ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਬਿਸਤਰਹਿਂ ਬਿਸਾਲ ॥ ੫੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਸਿਮਰਨ ਧਰੌਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੌਂ। ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਕੀਨਿ ਕਮਾਈ[2]। ਨਿਕਟਿ ਪਹੂਚੌਂ ਚਰਨ ਮਨਾਈ'॥੫੯॥ ਇਮ ਕਹਿ ਰਹਯੋ ਮੌਨ ਕੋ ਠਾਨਿ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕਾਨ। ਉਤਰੇ ਗਿਰ ਤੇ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਲਗੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਥਾਨ ਸੁਹਾਇ ॥੬੦॥ਕਾਰੀਗਰ ਮਜੂਰ ਬੁਲਿਵਾਏ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਹਿ ਗੁਰੂ ਮਨਾਏ। ਬਾਂਟਯੋ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ। ਟੱਕ ਲਗਾਯੋ ਅਪਨੇ ਪਾਨ ॥ ੬੧ ॥ ਰਚਨ ਲਗੇ ਕਾਰੀਗਰ ਘਨੇ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਚਿਨੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਗਨ ਲੋਕ ਬਸਾਏ। ਗੁਰਪੁਰਿ ਜਾਨਿ ਭਏ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੬੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸਭਿ ਸੁਖ ਦੈ ਕੈ। ਨਰ ਸਕੇਲਿ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਬਸੈਕੈ। ਬਸੇ ਆਪ ਭੀ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੰਭਾਰਿ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥ ੬੩ ॥ ਧਰੇ ਗਰਭ ਨੱਤੀ ਬਡਭਾਗਨ।ਬਸਹਿ ਸਦਾ ਪਤਿ ਕੀ ਅਨੁਰਾਗਨ।ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਸਪਤਮੇ[3] ਪ੍ਰਸੂਤ। ਬਧਤਿ ਚੰਦ ਸਮ ਗਰਭ ਸਪੂਤ[4] ॥੬੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿਤਾ' ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਮਿਲਣ ਅੰ ਨਗਰ ਬਸਾਵਣ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮਿ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਵਡਾਲੀ ਸੂਰ ਮਾਰਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਧਾਰਯੋ ਗਰਭ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਬਧਯੋ ਸੁ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਚਿਤ ਵਿਖੇ ਚਿਤਵਯੋ–ਅਬਿ ਹੁਇ ਨੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਨਮਿੱਤ ਕਰਿ ਨਗਰ ਬਸਾਯਹੁ। 'ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ' ਨਾਮ ਅਲਾਯਹੁ[5]। ਮਨ ਮਹਿਂ ਇਹੀ ਮਨੋਰਥ ਰਾਖ।।ਇਸੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਿਤ ਰਚਿ ਪੁਰਿ ਕਾਂਖ[6]*–॥੨॥

[1]ਜੰਗ ਕਰਕੇ। [2](ਮੈਂ) ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ। [4]ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ। [5]'ਗੁਰਕੀਰਤ ਪੁਰ' ਨਾਮ ਧਰਿਆ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਸ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ। [6]ਇੱਛਾ ਧਾਰਕੇ।

*ਭਾਵ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਣਹਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੁਣ ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਜਨਮੇਗਾ। (ਅ) ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਨਗਰ ਬਸਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੯ ਦਾ ਅੰਕ ੧੯।

ਸੁਖ ਕੇ ਸਹਤ ਬਸੇ, ਦਿਨ ਟਾਰੇ। ਖਿਲਹਿਂ ਅਖੇਰ ਹੋਹਿਂ ਅਸਵਾਰੇ।ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਚਢਿ ਬਿਚਰਹਿ ਬਾਹਰ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਸਨੋ ਨਗਰ ਭਾ ਜ਼ਾਹਰ ॥੩॥ ਉਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੀ ਗਾਥਾ।ਸੁਨਹੁਂ ਸੰਤ ਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਾਥਾ।ਸੁਭਟਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਕੇਲਨਿ ਕਰੈਂ। ਆਯੁਧ ਵਿੱਦਯਾ ਮਹਿ ਹਿਤ ਧਰੈਂ ॥ ੪ ॥ ਛੋਰਹਿ ਬਾਨ ਤੁਫੰਗਨ ਭਰਿ ਭਰਿ। ਹਤਹਿਂ ਨਿਸ਼ਾਨੈਂ ਆਗੈ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਕਬਹੁ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਮ੍ਰਿਗਨ ਉਧਾਰੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਜਿ ਹਰੈਂ ॥੫॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਵਹਿਂ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਬਰ ਪਾਵਹਿਂ। ਕੀਰਤਿ ਕਿਧੌਂ ਮਾਲਤੀ ਫੂਲੀ। ਪੰਕਤਿ ਕਿਧੌਂ ਮਰਾਲਨ ਝੂਲੀ ॥ ੬ ॥ ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਜਗਤ ਬਿਥਾਰੀ। ਪਾਰਦ ਸਮ ਉਚਰਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ਸੁਹੇਲੀ[੧]। ਰਾਇਬੇਲ[੨] ਕੈ ਖਿਰੀ ਚੰਬੇਲੀ ॥ ੭ ॥ ਜੋਧਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਂ ਉਪਕਾਰੀ।ਰਿਦੈ ਗਯਾਨ ਘਨ[੩] ਸਦ ਇਕਸਾਰੀ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸਗਲ ਜਹਾਨ। ਤੁਰਤ ਸਹਾਇਕ ਹੁਹਿਂ ਸੁਖਦਾਨ ॥ ੮ ॥ ਅਨਿਕ ਕਾਮਨਾ ਹਲਤਿ ਮਝਾਰੀ[੪]। ਪੁਰਵਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰੀ[੫]।ਪਲਤ[੬] ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਜਮ ਪੀਰਾ ਤੇ ਲੇਤਿ ਉਬਾਰੇ ॥ ੯ ॥ ਜਾਨਹਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪੀਰ ਅਨੇਕ। ਗੁਰ ਬਡ ਸਮਰਥ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ[੭]। ਸਿੱਧ ਤਪੇ ਪੰਡਿਤ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਰਗ ਕੇ ਜੇ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥੧੦॥ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਜੇ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰੈਯਾ। ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਚਹਤਿ ਸਹੈਯਾ[੮]। ਸ਼ਰਨੀ ਪਰਜੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਜੋਊ। ਦੂਹਿ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਸੋਊ ॥ ੧੧ ॥ ਬਖਸ਼ੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਅਨੇਕ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਦੀਨਿ ਬਿਬੇਕ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਗਯਾਨ ਜਿ ਲਹੇ। ਇਨਹੁਂ ਬਿਖੇ ਜੀਵਤਿ ਜੇ ਰਹੇ ॥੧੨॥ਸਭਿ ਆਵਹਿਂ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਿ ਲਹੈਂ ਸੁਖਸਾਰ। ਕੇਤਿਕ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਰਹੰਤੇ। ਕੇਚਤਿ ਘਰ ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਚਰੰਤੇ ॥ ੧੩॥ ਸਿੱਖਯ ਬਨਾਵਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਾਇ। ਬਿਸਥਾਰਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿ ਥਾਇਂ। ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਭਗਤੂ ਆਦਿਕ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਕਰਹਿਂ ਸਿਖ ਸਾਦਿਕ[੯] ॥ ੧੪ ॥

ਸੁਖਦਾਇਕ। [੨]ਰਵੇਲ। [੩]ਇਕਰਸ ਗਿਆਨ। [੪]ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ। [੫]ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਦੇ ਹਨ (ਆਪਣਾ) ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਲਕੇ। [੬]ਪ੍ਰਲੋਕ। [੭]ਜਗਤ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਡੇ ਸਮਰਥ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸਾਗਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [੮]ਸਹਾਇਤਾ। [੯]ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ, ਸੱਚੇ।

ਇਮ ਗੁਰ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੋ ਬਹੁ ਸਿੱਖ। ਹੋਹਿ ਲਖਹਿਂ ਸਭਿ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ। ਸਾਹਿਬ ਭਾਨਾ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਰਹੈ। ਸੇਵਤਿ, ਬਾਕ ਸੁਨੈ ਅਰੁ ਕਹੈ ॥ ੧੫॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਤਿ। ਧਨ ਕੋ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਦ ਬੰਦਤਿ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਹੁ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ। ਚਲੀ ਆਇ ਕੁਛ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰ॥੧੬॥ ਤਿਮ ਹੀ ਖਰਚ ਹਮੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ। ਕਾਰ ਚਲਾਇਂ ਮਸੰਦ ਅਸ਼ੇਸ਼ੂ। ਕਰਹਿ ਤੁਰੰਗ ਖਰੀਦਨ ਭਾਰੇ। ਬਰਤਹਿ ਦੇਗ ਅਚਹਿਂ ਨਰ ਸਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਦੋਨਹੁਂ ਵਸਤੁ ਸਾਰ। ਦੇਗ਼ ਰੁ ਤੇਗ਼ ਕਰਨਿ ਜੈਕਾਰ। ਸੋ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਭਈ ਉਦਾਰਾ। ਜਿਹ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮ ਰਹ੍ਯੋ ਜਗ ਸਾਰਾ॥ ੧੮ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢੇ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਭਏ ਸੰਗ ਤਬਿ ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰ।ਬਿਧੀਆ, ਜੇਠਾ, ਸਾਹਿਬ ਭਾਨਾ। ਸਾਧੂ ਪੈਂਦੇਖਾਨ ਪਧਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ। ਚਲੇ ਕੁਦਾਵਤਿ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਤੀ ਬਿਚਰੇ ਉਦਿਯਾਨ। ਜਬਿ ਲੌ ਘਾਮ ਨ ਭਯੋ ਮਹਾਨ ॥ ੨੦ ॥ ਹਨੇ ਸਸੇ ਸੂਕਰ ਉਠਿਵਾਇ।ਗ੍ਰਾਮ ਵਡਾਲੀ ਕੋ ਚਲਿ ਆਇ।ਜਾਨਿ ਤਪਤ ਕੋ ਉਤਰ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਅਹਾਰ ਕਰੇ ਹੈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜਨਮ ਸਥਾਨ। ਜਿਸ ਦੇਖਨਿ ਤੇ ਪੁੰਨ ਮਹਾਨ।ਗਏ ਸਕਲ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਵਡ ਧਰਿਬੇ ॥ ੨੨ ॥ ਭਾਨਾ, ਸਾਧੂ ਆਦਿਕ ਜਾਇ। ਭਈ ਭੀਰ ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਪਾਇ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਕਹੋ।'ਇਹ ਠਾਂ ਜਨਮ ਸੁ ਖੇਲਤਿ ਰਹੇ ॥ ੨੩ ॥ ਰਿੰਙਮਾਣ ਹੁਇ ਅਜਰ ਬਿਹਾਰੇ°। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਪਗ ਬਲ ਧਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਭਾਨੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਿਮ ਬ੍ਰਿਜ ਬਿਚਰੇ ਪਾਵਨ ਥਾਨਾ ॥੨੪॥ ਤਥਾ ਭੂਮਿਕਾ ਇਹੀ ਸੁਹਾਵੈ।ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਘ ਓਘ ਨਸਾਵੈਂ'। ਤਹਾਂ ਟਿਕੇ ਕੀਨਸਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਜਬਿ ਦਿਨ ਰਹ੍ਯੋ ਸਵਾ ਇਕ ਜਾਮੂ ॥ ੨੫ ॥ ਕੂਪ ਛਿਹਰਠੇ ਕੋ ਚਲਿ ਗਏ। ਭੰਗ ਪਾਨ ਕਰਿ* ਸੌਚਨ ਕਿਏ। ਅਧਿਕ ਘਾਮ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ। ਜਲ ਸਰੀਰ ਪਰ ਪਾਇ ਮਹਾਨ ॥ ੨੬ ॥ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਬਹੁ ਸੀਤਲ ਭਏ।ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜਲ ਊਪਰ ਪਏ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਤਿ ਸਵਧਾਨ। ਸੋਭਤਿ

°ਵੇਹੜੇ ਵਿੱਚ ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ।

*ਪਾ:-ਅਚ ਸਖਾ ਸੁਤਿ । ਭੰਗ ਪੀਣਾ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਤਦੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੁਰਿਆ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸੁਭਟਨ ਸਾਥ ਮਹਾਨ ॥ ੨੭ ॥ ਇਕ ਰਾਹਕ[1] ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਇਕ ਸੂਕਰ[2] ਭਾਰਾ। ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਖਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਜਾਰਾ'॥੨੮॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦੇ। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਮ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦੇ। ਰਾਹਕ ਆਗੇ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨੇ। ਸੁਭਟ ਪਿਛਾਰੀ ਚਢਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ॥੨੯॥ ਝਾਰ ਤਰੇ ਥਿਰ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਬਦ ਸੂਕਰ ਭਭਕਾਰਾ। ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਕੋ ਭਾਜ੍ਯੋ ਘਨੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਮਘਵਾ[3] ਮਨੋ॥੩੦॥ਗ੍ਰਸਨੇ ਚੰਦ ਕੋ ਦੌਰ੍ਯੋ ਰਾਹੂ[4]। ਚਹਤਿ ਛੁਰਾਇ ਨ ਛੋਰਹਿ ਤਾਹੂ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੈਂਦਾ[5] ਲਲਕਾਰਾ। 'ਜਾਨ ਨ ਪਾਵੈ ਸੂਕਰ ਭਾਗਾ' ॥੩੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗਮ ਧੀਰਾ। ਬੇਗ ਕਰ੍ਯੋ ਪੈਂਦੇ[6] ਬਰ ਬੀਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਪਿਛਾਰੀ ਗਯੋ। ਕਰੇ ਨੇਰ ਸੂਕਰ ਥਿਰ ਭਯੋ ॥ ੩੨॥ ਤੋਮਰ ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਸੰਭਾਰਾ। ਰਿਸ੍ਯੋ ਕੋਲ[2] ਅਰ ਰਹ੍ਯੋ ਜੁਝਾਰਾ[7]। ਘੁਰ ਘੁਰ ਕਰਤਿ ਸਮੁਖ ਕੋ ਆਯੋ। ਲਗ੍ਯੋ ਨ ਪੈਂਦ[8] ਪ੍ਰਹਾਰ ਚਲਾਯੋ॥ ੩੩॥ ਹਯ ਕੇ ਕਰੀ ਚੋਟ ਤਤਕਾਲਾ[9]। ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿੰ ਗਯੋ ਸੰਭਾਲਾ। ਬਿਖਮ ਭੂਮਿਕਾ ਮਹਿਂ[10] ਤਬਿ ਘੋਰਾ। ਡਰ ਪਥਕ੍ਯੋ[11] ਪਿਖਿ ਸੂਕਰ ਘੋਰਾ[12] ॥ ੩੪ ॥ ਗਿਰ੍ਯੋ ਪੈਂਦਖਾਂ ਨਹਿਨ ਸੰਭਾਰ੍ਯੋ। ਗੁਰ ਧਵਾਇ ਹਯ, ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ। ਖੜਗ ਨਿਕਾਸੇ ਜਬਿ ਨਿਯਰਾਵਾ। ਰੁਪ੍ਯੋ ਕੋਲ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਆਵਾ ॥੩੫॥ ਖਰੀ ਦੂਰ ਸਭਿ ਚਮੂੰ ਨਿਹਾਰੈ। ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਅਬਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਾਰੈ। ਅਤਿਸ਼ੈ ਨਿਕਟਿ ਆਇ ਜਬਿ ਗਯੋ। ਹਤਨ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਭਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਇਕ ਰਕਾਬ ਕੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਭਾਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਲਗ੍ਯੋ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਦੁਖੰਡ[13]। ਕਿਮ ਅਟਕਹਿ ਬਲਿ ਤੇਗ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥ ੩੭ ॥ ਸਾਧੂ ਭਾਨਾ ਤਤਛਿਨ ਆਇ। ਮਾਸਲ[14]* ਬਲੀ ਕੋਲ ਦਿਖਰਾਏ[15]।ਨਿਕਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਅਗਨਿ ਸਰੀਖਾ[16]।ਗੁਰੂ ਅਰ ਇਕ ਭਾਨੇ ਕਹੁ ਦੀਖਾ॥੩੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਪਦ ਬੰਦੇ। ਚਲ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਚਿਤ

---

[1]ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ। [2]ਸੂਰ। [3]ਇੰਦਰ। [4]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਕੇ ਰਾਹੂ ਜਿਵੇਂ ਦੌੜਿਆ ਸੀ (ਤਿਵੇਂ ਰਾਹੂ ਰੂਪ ਸੂਰ ਦੌੜਿਆ)। [5]ਪੈਂਦੇ ਨੂੰ। [6](ਘੋੜਾ) ਕਾਹਲਾ ਕੀਤਾ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। [7]ਸੂਰਮਾ (ਪੈਂਦਾ) ਅੜ ਰਹਿਆ। [8]ਪੈਂਦੇ ਨੂੰ ਨਾ ਲਗਾ। [9](ਸੂਰ ਨੇ) ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਚੋਟ ਕੀਤੀ। [10]ਔਖੀ ਥਾਂ ਵਿਚ। [11]ਡਰਕੇ ਤ੍ਰਬਕਿਆ। [12]ਭਿਆਨਕ। [13]ਦੋ ਟੋਟੇ। [14]ਮਾਸਲ=ਮਾਸ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਮੋਟਾ। [15]ਦੇਖਿਓ ਨੇ। [16](ਸੂਰ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਅੱਗ ਵਰਗਾ (ਵਜੂਦ) ਨਿਕਲਿਆ।

*ਪਾ:-ਮਹਾਂ ਸੁ।

ਅਧਿਕ ਅਨੰਦੇ। ਬੂਝ੍ਯੋ ਭਾਨੇ ਸਾਹਿਬ ਤਬੈ।'ਅਹੈਂ ਕੌਨ?, ਮੁਹਿ ਕੋ ਕਹੁ ਸਬੈ'॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਕੋਲ ਜਨਮ ਕੋ ਪਾਯੋ।'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਮੈਂ ਸਿਖ ਭਾਰੀ।ਮਾਤ ਗੰਗ ਜਬਿ ਬੀੜ ਪਧਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਗਯੋ ਬਤਾਵਤਿ ਆਗੇ ਤਹਾਂ। ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਸੀ ਬੈਠੇ ਜਹਾਂ। ਪਿਖਿ ਸਜੈਦਨ ਕੋ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।–ਗੁਰ ਘਰ ਨੇ ਭਾਜਤ ਕਿਤ ਧਾਰੀ?– ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਕੋਪ ਕੀਨਿ ਲਖਿ ਬੈਠਾ[੧]। ਜਾਨਿ ਅਜੋਗ ਨਾਕ ਮੈਂ ਐਂਠਾ[੨]।–ਰਾਹਕ। ਤੂੰ ਗਵਾਰਹੀ ਰਹ੍ਯੋ। ਗੁਰ ਘਰ ਨੀਕ ਹੁਸਮੁਝਿਨ ਕਹ੍ਯੋ॥ ੪੨ ॥ ਨਹੀਂ ਸੁਭਾਵ ਜਾਤਿ ਕੋ ਜਾਵੈ। ਉਚਿਤ ਨ ਜਾਨੈ, ਤਉ ਅਲਾਵੈ–। ਪਿਖਿ ਮਮ ਕੋਪ ਸ੍ਰਾਪ ਤਬਿ ਦੀਨਾ।–ਧਰਹੁ ਨੀਚ ਸੂਕਰ ਤਨ ਪੀਨਾ[੩]–॥ ੪੩॥ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਸ੍ਰਾਪ ਰਿਦੇ ਪਛੁਤਾਇ।–ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਬਾਕ ਸਾਚ ਹੁਇ ਜਾਇ–। ਹੋਇ ਦੀਨ ਮੈਂ ਬੂਝ ਫੇਰ।–ਸ੍ਰਾਪ ਅੰਤ ਕਬਿ ਹੁਇ ਹੈ ਮੇਰਾ?–॥੪੪॥ਮਮ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕਰੁਨਾ ਧਰੀ। ਸ੍ਰਾਪ ਅੰਤ ਭਾਖ੍ਯੋ ਤਿਸ ਘਰੀ।–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੇ ਹੁਇੰ ਨੰਦ। ਆਯੁਧ ਧਾਰਨਿ ਬਿਖੈ ਬਿਲੰਦ॥ ੪੫ ॥ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਤੋਹਿ ਕਹੁ ਮਾਰੈਂ। ਤਨ ਬਿਰਾਹ ਤੇ[੪] ਤਬਹਿ ਉਧਾਰੈਂ–।ਤਬਿ ਕੋ ਮੈਂ ਸੂਕਰ ਤਨ ਪਾਇ। ਬਿਚਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਵਡਾਲੀ ਥਾਇੰ॥੪੬॥ ਅਬਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਨੇ ਆਨਿ ਉਧਾਰਾ[੫]। ਖਿਲਤਿ ਅਖ਼ੇਰ ਮੋਹਿ ਕੋ ਮਾਰਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਪਰਮ ਗਤੀ ਕਹੁ ਗਯੋ। ਭਾਨਾ ਸਾਧੂ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਯੋ॥ ੪੭ ॥ ਤਹਾਂ ਦਮਦਮਾ ਕੁਛ ਬਨਿਵਾਇ*। ਬੈਠੇ ਪੈਂਦਾ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ। ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਕੀਨਿ ਸਨਮਾਨਾ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰਿ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ॥੪੮॥ਭਾਨੇ ਸਾਥ ਕਥਤਿ ਗਥ ਆਇ। 'ਜੋ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿਧ ਕੀ ਨਿੰਦ ਅਲਾਇ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰਾਪ ਸਭਿਨਿ ਦੁਖ ਮਾਨਾ। ਸੋ ਤਨ ਧਰਿ ਮ੍ਰਿਗ ਪੰਛੀ ਨਾਨਾ ॥ ੪੯ ॥ ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਕੇ ਤਿਨਹਿਂ ਸੰਘਾਰੋਂ। ਅਘ ਮਿਟਾਇ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਉਧਾਰੋਂ''। ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਆਇ। ਬੈਠਿ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਛਬਿ ਪਾਇ ॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਅਖੇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਸ਼ਿਕਾਰ। ਬਾਸਰਕੇ ਤੇ ਬੀੜ ਦਰਸ਼ਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੂ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਉਲਾਸ[੬]।ਦਾਸਨਿ

---

[੧](ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਨੂੰ) ਬੈਠਾ ਦੇਖਕੇ। [੨]ਨੱਕ ਵਟਿਆ (ਤੇ ਮੈਂ ਆਖਿਆ)। [੩]ਮੋਟਾ ਤਨ। [੪]ਸੂਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ। [੫]ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ। [੬]ਆਨੰਦ ਨਾਲ। *ਇਥੇ ਪਹਿਲੇ ਦਮਦਮਾ ਸੀ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਹੈ।

ਕੋ ਹਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਦੈਂ ਆਪਨਿ ਭਰਵਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਤਟ ਪਰ ਬੈਠੇ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਕੇ । ਦੁਖਭੰਜਨਿ ਬਦਰੀ ਅਸਥਾਨ । ਸੁਭਟ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ ਆਨਿ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਹੁੰ ਗਿਰਦ ਸੁਹਾਏ । ਜਥਾ ਚੰਦ ਪਰਵਾਰਨਿ ਪਾਏ[1] । ਦੁਖ ਭੰਜਨਿ ਕੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਭਾਨਾ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ । 'ਇਸ ਬਦਰੀ ਤੇ ਤੀਰਥ ਜਾਨਾ।ਕਛੁ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪੰਚਮ ਖੋਜਤਿ ਭਏ ॥ ੪ ॥ ਰਾਜ ਸੁਤਾ ਕੁਸ਼ਟੀ ਪਤਿ ਧਰਯੋ । ਆਪਿ ਜਾਇ ਕਿਤ ਮਾਂਗਨਿ ਕਰਯੋ।ਬਾਇਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕੁਸ਼ਟੀ ਗਿਰਯੋ।ਜਲ ਮੱਜਨ ਤੇ ਭਾ ਤਨ ਹਰਯੋ[2]॥੫॥ ਆਇ ਪਿਖਯੋ ਪਰਤੀਤ ਨ ਧਰੈ।–ਅਪਰ ਪੁਰਖ ਇਹੁ[3]–ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੈ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਰੀ । ਸਗਰੀ ਗਾਥਾ ਦੁਹਿਨਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਗੁਰ ਤਬਿ ਕਹਾ । –ਤੇਰੋ ਪਤਿ ਇਹੁ ਕੁਸ਼ਟੀ ਅਹਾ । ਚਲਿ ਹਮ ਕੋ ਸੋ ਥਾਨ ਦਿਖਾਵਹੁ।ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਬਰ ਹਮ ਤੇ ਪਾਵਹੁ–॥ ੭ ॥ ਆਇ ਸੰਗ ਲੇ ਗੁਰੁ ਕੋ ਇਹਾਂ। ਕਰਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਤੀਰਥ ਮਹਾਂ । ਬਦਰੀ ਕੋ ਦੁਖਭੰਜਨਿ ਨਾਮ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤ ਰਾਖਯੋ ਅਭਿਰਾਮ* ॥ ੮ ॥ ਕਰਿਵਾਈ ਪਾਕੀ ਸੋਪਾਨ[4] । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਮੰਦਿਰ ਬੀਚ ਮਹਾਨ । ਕੁਸ਼ਟਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਨੇ ਜਾਚਯੋ ਬਰ ਕੋ।–ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!ਦਿਹੁ ਸਮਾਜ ਸਭਿ ਘਰ ਕੋ--॥੯॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤ੍ਰਿਯ ਪਿਤਾ ਬੁਲਾਯੋ।ਪੱਟੀ† ਪੁਰਿ ਜਿਨ ਰਾਜ ਕਮਾਯੋ । ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਾ।–ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਤੇਰੀ ਸੁਤਾ ਕਮਾਵਾ ॥ ੧੦ ॥ ਪਤਿ ਕੁਸ਼ਟੀ ਕੇ ਰਹਿ ਕਰਿ ਸੰਗ । ਅਬਿ ਇਹ ਭਯੋ ਰੋਗ ਬਿਨ ਅੰਗ । ਤੂੰ ਸੁਤ ਹੀਨ, ਸੁਤਾ ਸੁਤ ਜਾਨ[5] । ਦੇਹੁ ਰਾਜ ਅਬਿ, ਬਿਨਸਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੧੧ ॥ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਤਵ ਬੈਸ ਬਿਹਾਈ।ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਅਬਿ ਸੰਗ ਜਵਾਈ–। ਗੁਰ ਬਚ ਮਾਨਯੋ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਢਿਗ ਜਾਨੀ। ਚੇਤਿ ਭਯੋ ਅਪਨੀ ਰਜਧਾਨੀ ॥ ੧੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਭਾਨਾ ! ਸੁਨਿ ਦੇ ਕਾਨ । ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਸੁਧਾਸਰ ਜਾਨਿ। ਗੰਗ ਜਮਨ ਸਰਸੁਤਿ[6] ਕੁਰਖੇਤ ।

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪਰਵਾਰ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । [2]ਨਵਾਂ ਨਿਰੋਆ । [3]ਇਹ ਓਪਰਾ ਆਦਮੀ ਹੈ । [4]ਪੌੜੀਆਂ । [5]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਾਣ । [6]ਸਰਸ੍ਵਤੀ । *ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿਛੇ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੩੭, ੩੮, ੩੯ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। †ਪੱਟੀ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਇਸਦਾ ਨਾਮ 'ਚੀਨਾ ਪਤੀ' ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੁਣ 'ਪੱਟੀ' ਮਾਤ੍ਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਰਗਮਾਲ ਵਿਚ ਆਂਦਾ ਚੀਨੀ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਏਥੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਕਾਂਸ਼ੀ, ਅਰੁ ਪਰਯਾਗ ਸਮੇਤ ॥੧੩॥ ਨਈਮਖਾਰ[1], ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ, ਮਥਰਾ। ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ[2], ਰਾਮਪੁਰਿ, ਸੁਥਰਾ[3]। ਗਯਾ, ਗੋਮਤੀ, ਨਦਿ ਗੋਦਾਵਰਿ। ਅਪਰ ਨਰਮਦਾ[4], ਮਾਨਸਰੋਵਰ ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਰੀ ਅਯੁੱਧਯਾ, ਅਰੁ ਕੇਦਾਰ। ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੇਵ ਸਥਾਨ ਉਦਾਰ। ਨਦੀ ਗੰਡਕਾ ਬਰ ਗਿਰ ਨੀਲਾ। ਥਲ ਰਿਖਿ ਸਿੱਧਨਿ ਜਹਿਂ ਰਚਿ ਲੀਲਾ॥ ੧੫॥ ਰਿਖੀਕੇਸ਼, ਆਵੰਤਿ,ਕਟਾਖ[5]। ਤੀਰਥ ਅਨਗਨ ਜੋ ਅਭਿਲਾਖ[6]। ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਇਨ ਕਹੁ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਸਭਿ ਖੋਵੈਂ ਪਾਪ ॥ ੧੬ ॥ ਨਹੀਂ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇ ਸਮ ਕੋਇ। ਭਜਨ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਹੋਇ। ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਵਹਿਂ ਮਨ ਕੀ। ਜੋ ਮੱਜਹਿਂ ਕਰਿ ਸੁਚਤਾ ਤਨ ਕੀ' ॥੧੭॥ ਬਹੁ ਮਹਿਮਾ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਕੈ। ਚਲੇ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਚਹਿ ਕੈ। ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬੈਠਿ ਮਨ ਭਾਏ। ਮੰਦਿਰ ਬਿਖੇ ਬਹੁਰ ਗੁਰੁ ਆਏ ॥ ੧੮ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਾਵਸ ਕੇ ਮਾਂਹੀ[7]। ਛਾਇ ਗਗਨ ਘਨ, ਘਾਮ ਸੁ ਨਾਂਹੀ[8]। ਹੋਤਿ ਸਕਾਰ[9] ਸ਼ਿਕਾਰ ਪਯਾਨੇ। ਜਿਤ ਬਾਸਰਕੇ* ਗ੍ਰਾਮ ਸਥਾਨੇ॥ ੧੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਥਾਨਾ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨਾ। ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਸਾਧੂ ਅਰੁ ਭਾਨਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!ਇਹੁ ਸਥਾਨ ਕਿਸ ਕੇਰਾ?। ਭਾਉ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਧਰਿ ਤੁਮ ਹੇਰਾ?'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਛਪੇ ਇਸ ਥਾਈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਤਬਿ ਆਇ ਨਿਕਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਾਥ ਅਨੰਦਤਿ ਸਾਰੇ।ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਤਹਿਂ ਬੈਠਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਚਰਿ ਕੈ ॥ ੨੨ ॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਜਾਤੇ। ਭਾਨੇ ਸੰਗ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਬਾਤੈਂ। ਬਰੇ ਬੀਰ ਮਹਿਂ ਬੀਰਨ ਬੀਰ[10]। ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਲ ਕੇ ਤੀਰ ॥ ੨੩ ॥ ਪਾਸ ਚਲਤਿ ਗੁਰ ਕੇ, ਗੁਰਦਾਸ। ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਕਹਯੋ ਸੁਖਰਾਸ। 'ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਬਸਨ ਸਥਾਨ।ਹੁਤੋ ਕਹਾਂ?ਤਿਹ ਕਰਹੁ ਪਛਾਨ॥ ੨੪ ॥ਚਿਰ ਲਗਿ ਸੰਗ

---

[1]ਸੀਤਾਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤੀਰਥ। [2]ਦ੍ਵਾਰਕਾ। [3]ਥਾਨੇਸਰ। [4]ਨਰਬਦਾ ਨਦੀ। [5]ਕਟਾਸ। [6]ਜੋ ਅਨਗਿਣਤ ਤੀਰਥ ਹਨ (ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ)ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [7]ਇਕ ਦਿਨ ਬਰਖਾ ਰੁਤ ਵਿਖੇ। [8]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੱਦਲ ਛਾਏ ਧੁੱਪ (ਮੂਲੋਂ) ਨਹੀਂ ਸੀ। [9]ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ। [10]ਬੀਰ ਵਿਚ ਵਡੇ ਬੀਰਾਂ ਦੇ ਬੀਰ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)।

*ਬਾਸਰ ਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿੱਛੇ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੩੫, ੩੬ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਰਹੇ ਤੁਮ ਦੋਊ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰੀ[1] ਸਿਖ ਜੋਊ'। ਸੁਨਤਿ ਚਲ੍ਯੋ ਗੁਰ ਦਾਸ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਕੀ ਕੀਨਿ ਚਿਨਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਹਟਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਆਪ ਇਤ ਆਵਹੁ। ਚਹਹੁ ਜੁ ਥਲ ਤਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਹੁ'। ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਹਯ ਕੋ ਤਬਿ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਤੁਰਤ ਪੁਨੀਤ ਥਾਨ ਕੋ ਹੇਰਾ ॥੨੬॥ ਬ੍ਰਿਧ ਸਮ ਜਾਨਿ ਕਰੀ ਤਬਿ ਬੰਦਨ। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦਨ। ਭਾਨਾ ਭੂਰ ਭਾਵਨਾ ਕਰਿਕੈ।ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਭੂਤਲ ਸਿਰ ਧਰਿਕੈ॥ ੨੭ ॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਬੰਦਨ ਠਾਨੈਂ।ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ। 'ਮੰਜੀ ਸੁੰਦਰ ਇਹਾਂ ਬਨਾਵਹੁ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਸਭਿ ਸੁਧਰਾਵਹੁ' ॥ ੨੮॥ ਆਇਸੁ ਦੀਨਸਿ ਕਰਨ ਅਹਾਰੂ। ਫਰਸ਼ ਕਰਾਇ ਥਿਰੇ ਥਲ ਚਾਰੂ। 'ਬੀੜ ਭਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ?'।ਭਾਨੇ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ॥੨੯॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ।'ਜੈਮਲ ਫੱਤੇ ਸ਼ਾਹ[2] ਲਰਾਈ।ਚਲਿ ਅਕਬਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਇਹ ਸਭਿ ਅਰਪੇ ਗ੍ਰਾਮ ਅਕੋਰ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਨਿਹੋਰਿ ਨਿਹੋਰਿ। ਤਬਿ ਕੋ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਰਹ੍ਯੋ। ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁ ਬਾਸਾ ਲਹ੍ਯੋ' ॥ ੩੧ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ। ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਮੁਖ ਕਮਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਦ ਸਘਨ ਘਨ ਛਾਯਾ। ਸੀਤਲ ਸਮੇਂ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਭਾਯਾ ॥ ੩੨ ॥ ਪੌਨ ਗੌਨ ਕੋ ਨਿਬਹਤਿ ਮੰਦ[3]।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦਿਪਤਿ ਅਨੰਦ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ ਹਰਿਆਵਲ ਦਿਖੀਅਤਿ। ਇੰਦ੍ਰ ਬਧੂ[4] ਬ੍ਰਿੰਦੈਂ ਬਿਚ ਪਿਖੀਅਤਿ ॥ ੩੩॥ ਜਨੁ ਅਵਿਨੀ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪੋਈ[5]। ਨੀਲ ਓਢਨੀ ਲੀਨੀ ਸੋਈ। ਬਹੁਤ ਬਹਾਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਗੁਰੂ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਜਨੁ ਅਰਿਰੁਰੁ[6] ॥ ੩੪ ॥ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਬਿਧ ਬਿਧਿ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰਾ। ਸੂਪਨਿਕਾਰ ਪਰੋਸ੍ਯੋ ਥਾਰਾ। ਪਾਵਨ ਅਵਨੀ ਕੋ ਕਰਿ ਲਯਾਏ। ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਏ॥ ੩੫ ॥ ਲੇ ਪਾਨੀ, ਜੁਗ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ। ਕਵਲ ਕਰੇ[7] ਮੁਖ ਕਵਲ ਸੁਧਾਰੇ। ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਇ। 'ਸਭਿ ਕੋ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ' ਸੁਧਿ

[1]ਮੁਖੀ। [2]ਜੈਮਲ ਫੱਤੇ ਤੇ ਸ਼ਾਹ (ਅਕਬਰ) ਦੀ। [3]ਹਵਾ ਦੀ ਚਾਲ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। [4]ਚੀਚ ਵਹੁਟੀਆਂ। [5]ਪ੍ਰੋਤੀ ਗਈ। [6]ਇਧਰ ਉਧਰ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ। [ਅਰਿ+ਰੁਰੁ=ਹਰਨ ਦਾ ਵੈਰੀ-ਸ਼ੇਰ]। [7]ਕੁਲੇ ਕਰਕੇ।

*ਪਾ:-ਅਤਿ ਉਰ।

ਮੰਗਵਾਇ॥੩੬॥ਤਬਿ ਦਾਸਨ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਵਾ।ਆਸਤਰਨ ਉੱਜਲ ਸੋਂ ਛਾਵਾ। ਤਿਸ ਪਰ ਪਉਢੇ ਹਿਤ ਬਿਸਰਾਮ। ਉਠੇ ਪੁਨਹਿ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਜਾਮ ॥ ੩੭ ॥ ਕਰਯੋ ਪਾਨ ਸੁੱਖਾ ਸੁਖਦਾਇ* । ਸੁਰਤਾ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਹਰਖਾਇ। ਪਹਿਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਸਦ ਬਰ ਝੀਨੇ[1]। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਥੋਚਿਤ ਧਾਰਨ ਕੀਨੇ ॥ ੩੮ ॥ ਥਲ ਮੰਜੀ ਕੇ ਪੁਨ ਚਲਿ ਗਏ। 'ਪੁੰਨ ਥਾਨ ਇਹੁ' ਉਚਰਤਿ ਭਏ।'ਜੋ ਨਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਹਿਤ ਆਵੈ। ਕਯੋਂ ਨ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਕੀ ਪਾਵੈ ? ॥੩੯॥ ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਮੇਲਾ ਲਗਿ ਜੈ ਹੈ। ਖਸ਼ਟਕੋਸ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਤੇ ਐਹੈਂ[2]'। ਹਯ ਆਰੂਢ ਭਏ ਤਬਿ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਹੇਰਤਿ ਖੇਲਿ ਅਖੇਰ ਘਨੇਰਾ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੰਗ ਸਰਬ ਹੀ ਭਟ ਸਮੁਦਾਏ। ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਸੁ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਦੇਖਿ ਉਠੇ ਸਭਿ ਹਿਤ ਸਨਮਾਨ ॥ ੪੧ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਤਿਹ ਸਮੈਂ। ਸੋਦਰ ਪਠਿ ਸਗਰੇ ਤਬਿ ਨਿਮੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਠਿ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਗਏ।ਕਰੀ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਬੰਦਤਿ ਭਏ॥੪੨॥ਪੁਨ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ ਗਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਸੁਪਤ ਜਥਾਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ, ਕੀਨਿ ਤਨ ਮੱਜਨ। ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਿਲ ਸੱਜਨ ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਅਖੇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਸ੍ਰੀ ਚੋਲ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਪਾਵਸ ਮਾਸ ਸੁ ਭਾਦ੍ਰਪਦ[3] ਆਵਤਿ ਭਾ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨ ਸੰਗਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਲਿਖੋ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਸਭਿ ਥਾਨ। ਜਹਿਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਹੈ ਮਹਾਨ ॥ ੨ ॥ ਤੀਰਥ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਦਿਵਸ ਦਰਸ਼† ਕੇ[4]ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਲਹੈਂ ਫਲ ਚਾਰ'। ਸੁਨਯੋ ਮਸੰਦਨ, ਲਿਖੇ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਵਦਿ ਦਸਮੀ ਜਬਿ ਆਈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਥ ਭਾ ਤਯਾਰ। ਤੀਰਥ ਕਰਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਉਦਾਰ ॥੪॥ ਚਢਿ ਦਮੋਦਰੀ ਸਯੰਦਨ ਮਾਂਹੀ। ਅਪਰ ਨਾਨਕੀ ਚਲੀ ਮੁਦਾਹੀ। ਸੁਨੁਖਾ ਖੇਮ ਕੁਇਰ ਚਢਿ ਡੋਰੇ। ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਚਲੀ ਬਹੁ ਔਰੇ ॥ ੫ ॥ ਗੁਰ

---

[1]ਬਰੀਕ। [2]ਛੇ ਕੋਹ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤੋਂ (ਲੋਕ) ਆਯਾ ਕਰਨਗੇ। [3]ਭਾਦੋਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ।
[4]ਅਮਾਵਸ ਦੇ ਦਿਨ। *ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।
†ਪਾ:-ਪੂਰਬ।

ਤਨੁਜਾ ਬੀਰੋ ਬਡਭਾਗਨ। ਮਾਤਾ ਸੰਗ ਚਢੀ ਹਰਖਤਿ ਮਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਏ ਦਰਬਾਰ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ ॥ ੬ ॥ ਸਗਰੇ ਸੰਗ ਵਹੀਰ ਤਬਿ ਆਇ। ਚਢਿ ਖਾਸੇ[1] ਪਰ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਇ। ਅਣੀਰਾਇ ਸੂਰਜਮਲ ਸੰਗ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ॥੭॥ਸਜੇਂਦਨ ਪਰ ਗੁਰਦਾਸ ਚਢਾਏ।ਅਪਰ ਚਲੇ ਸਭਿ ਹਯ ਹਰਖਾਏ।ਬਡੀ ਭੀਰ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਚਾਲੇ। ਸੁਭਟ ਮਸੰਦ ਲੀਏ ਗਨ ਨਾਲੇ ॥ ੮ ॥ ਡੇਰਕ ਜਾਮ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਗਏ। ਤੀਰਥ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਕਰਨੋ ਨਿਵੇਸ।ਉਤਰਨੋ ਆਨਿ ਕੁਟੰਬ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੯ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਛੇ ਕਰਿਵਾਏ। ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸਨ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਏ। ਤੀਰਥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਿਮ ਕਰਨੋ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਗੁਰੂ ਉਚਰਨੋ॥੧੦॥ਭਾਨਾ ਆਦਿ ਸੁਨਤਿ ਹਰਿਖਾਏ।ਤ੍ਰੋਦਸਮੀ ਚੌਦਸ਼ ਨਰ ਆਏ। ਧਰਹਿਂ ਅਕੋਰਨ ਬੰਦਨ ਠਾਨੈਂ। ਉਤਰਹਿਂ ਤੀਰਥ ਤੀਰ ਸ਼ਨਾਨੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਦਿਵਸ ਅਮੱਸਯਾ ਮੱਜਨ ਠਾਨਿ। ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਥਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ ਲਗਾਈ। ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਆਇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੨॥ ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਵਲ ਕੋ ਬਰਤਾਵੈ। ਬਸਤ੍ਰ ਦਰਬ ਕੀ ਭੇਟ ਚਢਾਵੈ। ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਕੀ ਅਰਦਾਸ। ਪੂਰਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਾਸਿ ॥ ੧੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਮਹਿਮਾਂ ਤੀਰਥ ਪੁੰਨ ਮਹਾਨੀ। ਸਭਿਨਿ ਅਮਾਵਸ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ। ਸੁਤ ਆਦਿਕ ਫਲ ਲਹੈਂ ਮਹਾਨ ॥੧੪॥ ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਦਰਸ[2] ਮਹਾਤਮ ਮਹਾਂ।ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਆਨਿ ਜੋ ਇਹਾਂ। ਅਘ ਓਘਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼। ਬਿਮਲ ਹੋਹਿਂ ਪੂਰਵਹਿਂ ਸਭਿ ਆਸ ॥੧੫॥ ਦਿਵਸ ਆਜ ਕੇ ਪੂਰਨ ਮੇਲਾ। ਹੋਇ ਸਦਾ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸਕੇਲਾ। ਆਧਿ ਨ ਬਯਾਧਿ ਉਪਾਧਿ ਨ ਬਯਾਪੈ। ਜੋ ਮੱਜਹਿ ਅਰੁ ਜਪੁਜੀ ਜਾਪੈਂ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਹੋਵਾ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਤੀਰਥ ਜੋਵਾ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿ ਪਾਸ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗਏ ਅਵਾਸ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨੋ ਮੁਕਾਮੁ। ਬਚ ਗੁਰਦਾਸ ਭਨੇ ਅਭਿਰਾਮੁ। 'ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੋਸਨ ਚੋਲ੍ਹਾ ਨਾਮ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਥਲ ਹੈ ਤਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ॥ ੧੮ ॥ ਚਲਹੁ ਤਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਨਰ ਨਾਰਨਿ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਮਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਚਢੇ ਪ੍ਰਾਤਿ

[1]ਪਾਲਕੀ। [2]ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਦਾ।

ਸੰਗ ਸੈਨਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੧੯ ॥ ਸਗਲ ਕੁਟੰਬ ਲਿਏ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਜਾਇ ਪਹੂਚੇ ਦੀਨਾਨਾਥ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਥਲ ਕੇ ਢਿਗ ਡੇਰਾ। ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ ॥੨੦॥ ਤੀਰ ਤੀਰ ਜੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸੰਤੇ। ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਜਾਨਿ ਪਹੁੰਚੰਤੇ। ਲੈ ਲੈ ਦੁਗਧ ਦਧੀ ਸਮੁਦਾਏ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚੌਂਪਤਿ ਚਲਿ ਆਏ ॥੨੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪਿਤਾ ਸਥਾਨ। ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿਂ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸਭਿ ਆਈ ॥੨੨॥ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਅਰੁ ਨਮੋ ਕਰੰਤੇ। ਰਸਦ ਅੰਨ ਕੋ ਗਨ ਅਰਪੰਤੇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਘ੍ਰਿਤ ਪੈ ਦਧਿ ਲ੍ਯਾਏ। ਚਹਤਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕੋ ਆਨਿ ਚਢਾਏ ॥੨੩॥ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਸੁੰਦਰ ਹੋਤਿ। ਜਿਸ ਉਰ ਬਾਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਉਦੋਤਿ। ਮੇਲ ਸਕੇਲਨਿ ਅਤਿਸ਼ੈ ਹੋਵਾ। ਧਰਹਿ ਭਾਉ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ ॥ ੨੪ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠੇ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਭਾਨਾ ਪਿਖਿ ਸਥਾਨ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। 'ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਇਤ ਆਏ। ਕੋ ਕਾਰਜ ਕੀਨਸਿ ਮਨ ਭਾਏ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖ੍ਯੋ ਗੁਰਦਾਸ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਹੁਤੋ ਇਹ ਪਿਤ ਕੇ ਪਾਸ ਗਾਥਾ ਤਬਿ ਕੀ ਸਗਰੀ ਜਾਨੈ। ਜਯੋਂ ਆਏ ਅਰੁ ਗਏ ਬਖਾਨੈ' ॥ ੨੬ ॥ ਪਾਇ ਹੁਕਮ ਗੁਰੁ ਕੋ ਤਬਿ ਭਾਈ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਸ਼ੁਭ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਸੁਨ ਭਾਨਾ ਸਾਹਿਬ! ਹਮ ਸੰਗ[1]। ਜਿਮ ਦੇਖ੍ਯੋ ਤਿਮ ਭਨੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥ ੨੭॥ ਜਬਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਬਹੁ ਬਾਦ ਉਠਾਯੋ। ਗਾਰ ਰਾਰ ਧਨ ਤੇ ਗਰਬਾਯੋ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ। ਸਹੀ ਨ ਕਲਹਾ ਕਰੀ ਅਤੇਵ[2] ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਸੁ ਆਇ ਸਿ੍ਹਾਲੀ। ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ ਕਿਤਿਕ ਸਿਖ ਨਾਲੀ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਧਾਰੇ ॥ ੨੯॥ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ—ਦੀਜਹਿ ਕੋ ਥਾਨ। ਕੋ ਦਿਨ ਕਰਹਿਂ ਬੈਠਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨ—। ਸੁਨਿ ਪੁਰਿ ਜਨ ਦੀਨੋ ਸ਼ੁਭ ਥਾਊਂ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਤਿ ਭਏ ਬਹੁ ਭਾਊ ॥੩੦॥ ਦਿਨ ਦੁਇ ਚਾਰ ਬਾਸ ਜਬਿ ਠਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਗਨ ਆਨਿ ਮਹਾਨਾ। ਪੂਜਾ ਕਰਹਿਂ ਅਕੋਰ ਚਢਾਵੈਂ। ਭਈ ਭੀਰ ਆਵਤਿ ਇਕ ਜਾਵੈਂ ॥ ੩੧॥ ਜੋਗੀ ਬਸਤਿ ਗੁਰੂ ਪੁਰਿ ਜਨ ਕੋ[3]। ਦੇਖਤਿ ਜਰ੍ਯੋ ਈਰਖਾ ਮਨ ਕੋ। —ਮਮ ਮਹਿਮਾ ਪੁਰਿ ਤੇ ਘਟ ਜੇ ਹੈ। ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਇਸ ਪ੍ਰਜਵੈ ਹੈਂ।

[1]ਅਸੀਂ (ਤਦੋਂ) ਨਾਲ ਸਾਂ। [2]ਬਹੁਤੀ ਕਲਹਾ ਕੀਤੀ ਸੋ ਸਹਾਰੀ ਨਾਂ (ਅ) ਅਤੇਵ=ਭਾਵ ਅੰਤਿ ਕੀਤੀ। [3]ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਗਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਇਕ ਜੋਗੀ ਵਸਦਾ ਸੀ (ਏਥੇ)।

੩੨ ॥ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਗੁਰ ਦੰਭ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਿਲੇ ਰਹੈਂ ਜਿਸ ਢਿਗ ਨਰ ਜਾਲਾ। ਮਮ ਸਮੀਪ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਕੋਈ-।ਇਮ ਜੋਗੀ ਕੈ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ ॥ ੩੩ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਸਕਲ ਬੁਲਾਇ। ਕਹਤਿ ਕੁਤਰਕਨ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਇ।-ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਹੈ ਇਹੁ ਚੋਰ। ਆਯੋ ਭਾਜਿ ਤੁਮਾਰੀ ਓਰ॥੩੪॥ ਅਬਿ ਇਤ ਆਨਿ ਪਸਾਰਯੋ ਦੰਭਾ। ਨਰਨ ਠਗਤਿ ਦਿਖਰਾਇ ਅਚੰਭਾ। ਸਿਖ ਸਕੇਲਿ ਕੈ ਰਕਹਿ ਪੁਰੀ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਕੋ ਹੁਇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬੁਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ* ਜੇ ਸੁਨਹਿ ਰਿਸਾਵੈ। ਲੂਟਹਿ ਤੁਮਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਰਾਵੈ। ਨਤੁ ਇਸ ਕੋ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਸੀ।ਹੋਇ ਜਿ ਦੂਖਦ ਰਖਹੁ ਕਯੋਂ ਪਾਸੀ- ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸਚਿੰਤ ਪੁਰਿ ਜਨ ਭਰਮਾਏ। ਪ੍ਰੇਰੇ ਜੋਗੀ,ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਹਯੋ,-ਨ ਇਸਥਲ ਰਹੀਯਹਿ। ਉਠਿ ਗਮਨਹੁ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਚਿਤ ਚਹੀਯਹਿ-॥੩੭॥ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ-ਬੈਠੇ ਤੁਮ ਬੂਝੇ[1]।ਰਿਸ ਕਰਿ ਬੋਲਹੁ, ਅਬਿ ਕਯਾ ਸੂਝੇ[2]। ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰਯੋ ਕੋਇ। ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਿਮ ਰਿਸ ਹੋਇ?-॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਪੁਰਿਜਨ ਪੁਨ ਕਹਿਸਿ ਕਠੋਰਾ। -ਠਟਹੁ ਪਖੰਡ, ਟਿਕਹੁ ਜਿਸ ਠੌਰਾ।ਨਹਿਂ ਹਮ ਕੋ ਬਡ ਰੌਰਾ ਆਛੋ।ਉਠਿ ਗਮਨੋ ਅਬਿ ਜਿਤ ਚਿਤ ਬਾਂਛੋ-॥ ੩੯ ॥ ਤਬਿ ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਰਿਸ ਹੁਇ ਆਈ। ਭਗਨ ਈਂਟਕਾ ਕਰਿ ਚਹੁੰ ਥਾਈਂ[3]। ਚਾਰ ਓਰ ਕੋ ਕਰੇ ਬਗਾਵਨ[4]। ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਕੀਨੇ ਤਬਿ ਲਯਾਵਨ ॥ ੪੦ ॥ ਆਨੇ ਤੀਨ ਨ ਚੌਥਾ ਪਾਯੋ।-ਕਰਤਿ ਕਹਾਂ ਤੁਮ?-ਗੁਰੂ ਅਲਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਬਿਨਤੀ ਸਹਤ ਬਖਾਨਾ।--ਤੀਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਮੇਲੇ ਆਨਾ[5]॥ ੪੧ ॥ਚਤੁਰਥ ਭਾਗ ਨ ਪਾਯੋ ਕੋਈ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਜਿਮ ਹੋਈ--। ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ--ਤੁਮ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ। ਤੀਨ ਦਿਸ਼ਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਉਪਜਹਿ ਸਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥ ਚਤੁਰਥ ਦਿਸ਼ ਕਲਰ ਹੁਇ ਜਾਇ--। ਸੋ ਅਬਿ ਲਗਿ ਇਤ ਪਰਯੋ ਦਿਖਾਇ।ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਆਗੇ ਗੁਰ ਚਾਲੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਗਨ ਨਾਲੇ' ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਧ੍ਰਮੇਰ' ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਚੇਲ੍ਹਾ (ਭੇਣੀ) ਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਕਥਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥[6]ਇਸ ਥਲ ਕੋ ਆਇ ਗੁਰੂ ਉਤਰੇ ਜਬਿ ਹੀ ਥਾਨ।ਪੈਂਚ ਹੁਤੇ ਗੁਰ

---

[1]ਤੁਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਕੇ ਬੈਠੇ ਸਾਂ। [2]ਕੀ ਸੁੱਝੀ ਨੇ? [3]ਭੈਨਕੇ (ਇਕ) ਇੱਟ ਦੇ ਚਾਰ ਟੋਟੇ ਕੀਤੇ। [4]ਚਹੁੰਵੀਂ ਪਾਸੀਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ (ਉਹ ਚਾਰੇ ਟੋਟੇ)। [5]ਲਿਆਕੇ ਮੇਲੇ ਹਨ। [6]ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਹੀ ਕਥਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ।

ਸਿੱਖ ਸੋ, ਸੁਨਿ ਆਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਧਰਨੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਉਪਾਇਨਿ ਆਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾਗੇ॥–ਜਾਨਹੁ ਦਾਸ ਨਿਵਾਸ ਕਰੀਜੈ। ਹੋਹਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ–॥ ੨ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰ ਇਸ ਥਾਨ ਟਿਕਾਏ। ਸਰਬ ਸੇਵ ਕੀਨੀ ਮਨ ਲਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰ। ਹਿਤ ਬਸਿਬੇ ਲੇ ਗਯੋ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿਯਾ ਨੇ[1] ਬਹੁ ਸਨਮਾਨੀ। ਮਾਤ ਸਮਾਨ ਜਾਨਿ ਹਿਤ ਠਾਨੀ। ਸੁੰਦਰ ਪਲੰਘ ਡਸਾਵਨ ਕਰੈ। ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਨਯੋ–ਦਿਨ ਬਡ ਅਬਿ ਚਰੈ[2] ॥੪॥ ਪਹਤਿ ਕਰਤਿ ਕੋ[3] ਲਾਗੀ ਦੇਰੀ। ਗੁਰ ਕੇ ਹੁਇ ਹੈ ਛੁਧਾ ਘਨੇਰੀ–। ਸਿਤਾ, ਘ੍ਰਿੱਤ ਕੋ ਬਹੁਤ ਮਿਲਾਇ। ਕਛੁ ਚੂਰੀ ਤਤਕਾਲ ਬਨਾਇ ॥੫॥ ਬਡੇ ਭਾਵ ਸੋਂ ਪੂਰਿ ਕਟੋਰਾ। ਆਈ ਤੁਰਤ ਗੁਰੂ ਜਿਤ ਓਰਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੀ ਬਡਭਾਗਨ।ਗੁਰੂ ਬੂਝੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗਨ ॥ ੬ ॥–ਕਰ ਮਹਿਂ, ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਲੇ ਆਈ ?। ਕਹਾਂ ਕਾਮਨਾ ਰਿਦੇ ਉਠਾਈ ?–।–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੁਮਰੀ ਛੁਧਾ ਬਿਚਾਰੀ। ਕਛੁਕ ਖਾਨ ਹਿਤ ਲਯਾਇ ਅਹਾਰੀ–॥ ੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਧਰਯੋ ਕਟੋਰਾ ਆਗੇ। ਹੁਤੇ ਛੁਧਤਿ ਗੁਰ ਅਚਵਨ ਲਾਗੇ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਬਹਿ ਸੋ ਖਾਈ। ਕਹਯੋ–ਮਨਹੁ ਚੋਲ੍ਹਾ[4] ਕਰਿ ਲਯਾਈ–॥੮॥ ਪਾਨ ਪਖਾਰਿ ਚੁਲਾ ਜਬਿ ਕਰਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਯੋ। ਬਿਚ ਧਨਾਸਰੀ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲਾ[5]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਿਧ ਸੁੰਦਰ ਚੋਲ੍ਹਾ*॥੯॥ ਅੰਤ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਪਦ ਇਹ ਰਾਖਾ। ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਭਾਖਾ।–ਸੁਖ ਪੈ ਹੈਂ–ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਬਰ ਦੀਨਿ।ਸਦਨ ਗਈ ਮਨ ਆਨੰਦ ਕੀਨਿ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਪੁਰਿ ਜਨ ਚਲਿ ਆਏ। ਬੈਠੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਸਭਾ ਲਗਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੋਲੇ ਅਭਿਰਾਮੂ।–ਕਹਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਤੁਮਰੇ ਕੋ ਨਾਮੂ ?–॥੧੧॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਭਾਖਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।–ਭੈਣੀ ਨਾਮ ਭਨਹਿਂ ਇਸ ਕੇਰਾ–।ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ–ਚੋਲ੍ਹਾ ਅਬਿ ਨਾਮੂ।ਪ੍ਰਥਮ ਨਾਮ ਨਾਹਨ ਅਭਿਰਾਮੂ–॥ ੧੨॥ ਇਕ ਨਰ ਬੀਚ ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਕਹਯੋ।–ਭੈਣੀ ਬਿਦਤਿ ਨਾਮ ਸਭਿ ਲਹਯੋ। ਅਬਿ ਚੋਲ੍ਹਾ ਕਿਮ ਹੋਵੈ ਨਾਮੂ। ਬੁਰੇ ਧਰਯੋ ਕੈ ਹੁਇ

[1]ਪੈਂਚ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। [2]ਹੁਣ ਦਿਨ ਬਹੁਤਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। [3]ਦਾਲ ਰਿੰਨ੍ਹਦਿਆਂ ਨੂੰ। [4]ਕੋਈ ਸੁਹਣੀ ਮੁਆਦਲ ਖਾਣੇ ਦੀ ਚੀਜ਼। [5]ਧਨਾਸਰੀ (ਰਾਗ) ਵਿਚ ਉਹ ਗੀਤ ਗਾਵਿਆਂ। [ਬੋਲ=ਰਾਗ ਵਿਚ ਗਾਵਿਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਂ ਤੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਾਕ ਯਾ ਵਾਕ ਸਮੂਹ.]। *ਧਨਸਾਰੀ ਮਃ ੫ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਸ਼ਬਦ–ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਊਪਰਿ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯਾ ॥....

ਅਭਿਰਾਮੁ[1]–॥ ੧੩ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ–ਭਨ੍ਯੋ ਹੈ ਚੋਲ੍ਹਾ। ਨਹੀਂ ਹਟਾ-ਵਨ ਬੋਲਹੁ ਬੋਲਾ[2]–। ਪੁਨ ਰਾਹਕ ਮਤਿਮੰਦ ਬਖਾਨੈ ।–ਕਯਾ ਚੋਲ੍ਹਾ ਹਮ ਨਾਂਹਿਨ ਜਾਨੈਂ ?–॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ–ਅਬਿ ਚੋਲ੍ਹਾ ਹੋਵੈ। ਭੈਣੀ ਨਾਮ ਸਕਲ ਹੀ ਖੋਵੈ–। ਸੁਨਿ ਮੂਰਖ ਨੇ ਫੇਰ ਹਟਾਯੋ ।--ਇਹੁ ਕਮਲਾ--ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਅਲਾਯੋ ॥ ੧੫॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬੈਠ੍ਯੋ ਬਾਵਰ ਭਯੋ।ਬਸਤ੍ਰ ਫਾਰ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਥਿਰ ਥਿਯੋ। ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮੈ ਮਾਨਵ ਸਾਰੇ। ਪੰਚ[3] ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥--ਛਿਮਹੁ ਗੁਰੂ, ਨਹਿਂ ਲਖਹਿ ਗਵਾਰ। ਬਾਕ ਹਟਾਯੋ ਬਾਰੰਬਾਰ। ਮੋ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਕਰੁਨਾ।ਬਾਵਰਪਨਾ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਹਰਨਾ--॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ--ਨ ਮਿਟਿ ਹੈ ਸਰਬ। ਮੂਢ ਨ ਮਾਨਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਗਰਬ। ਤਨਕ ਰਹੈ ਸੁਧ ਬਾਵਰ ਅਹੈ। ਇਸ ਕੀ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਇਕ ਅਸ ਰਹੈ–॥ ੧੮ ॥ ਗਜ ਕੇ ਦੰਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੈਨ। ਮੁਖ ਨਿਕਸੇ ਪੁਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਤਿ ਹੈ ਨ*। ਬਹੁਰ ਪੰਚ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ।–ਏਕ ਬਾਤ ਅਸਮੰਜਸ[4] ਜਾਨੀ॥੧੯॥ਜਬਿ ਹਮ ਟਕੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਤਾਰੈਂ।ਤਬਿ ਕਿਮ ਚੋਲ੍ਹਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰੈਂ। ਲਿਖ੍ਯੋ ਜਹਾਂ ਕਹਿ ਭੈਣੀ ਨਾਇ। ਕਿਮ ਤਹਿਂ ਔਰ ਨਾਮ ਉਲਟਾਇਂ ॥ ੨੦ ॥ ਤਹਾਂ ਬਚਨ ਕਿਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਾਚਾ ?--।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਸੁਨਤਿ ਉਬਾਚਾ ।–ਤਹਿਂ ਭੀ ਚੋਲ੍ਹਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰੋ।ਲਿਖ੍ਯੋ ਜਾਇਗੋ, ਸ਼ੰਕ ਨ ਧਾਰੋ ॥ ੨੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਮਹੁ ਤੈਂ ਦਫਤਰ ਮਾਂਹਿ। ਭੈਣੀ ਨਾਮ ਸਕਲ ਮਿਟ ਜਾਹਿ।ਇਹੀ ਨਾਮ ਜਾਨਹਿਂਗੇ ਸਾਰੇ--।ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਧਾਰੇ॥੨੨॥ਪੁਨ ਬਾਵਰ ਹਿਤ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ।–ਕਬਿ ਬਾਵਰ ਹ੍ਵੈ ਕਬਿ ਸੁਧਿ ਆਵੈ।ਇਸ ਕੀ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਅਸ ਜਨ ਮਾਵੈ–॥ ੨੩ ॥ ਅਬਿ ਲਗਿ ਤਿਸ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਮਾਂਹਿ। ਬਾਵਰ ਕਬਿ ਹੁਇ ਕਬਿ ਸੁਧਿ ਪਾਹਿ। ਬਿਦਤ ਅਹੈ ਤਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੇ। ਪੁਨ ਰਾਹਕ ਇਕ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ॥ ੨੪ ॥–ਬੂਹ ਗੋਤ ਕੋ ਰਾਹਕ ਭਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਚਰਨ

---

[1]ਭੈੜਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਸੁੰਦਰ ਰਖਿਆ ਹੋਵੇ। [2]ਹਟਾਵਨ ਦਾ ਵਾਕ ਨਾ ਬੋਲੋ। [3]ਲੰਬਰਦਾਰ ਨੇ। [4]ਅਣਬਣ, ਮੁਸ਼ਕਿਲ।

*ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਖੀਆਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਹੈ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਤਾਂ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੌਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰਾਪ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਸ੍ਰਾਪ ਰਖਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ 'ਅਮੋਘ ਬਚਨ' ਲੈਣਾਂ ਚਾਹੀਏ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧੦, ਅੰ: ੧੫, ਅੰਕ ੯ ਤੋਂ ੧੨।

ਦੈਂ ਧੇਨੁ ਹਮਾਰੀ।ਜੋ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਤਿਨਹੁੰ ਕੀ ਓਰ। ਮਾਰ ਹਟਾਇ ਧਰਹਿਂ ਬਹੁ ਸ਼ੋਰ–॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ।--ਸਗਰੋ ਬੂਹ ਜੂਹ ਹੁਇ ਜਾਇਂ¹ । ਸੁਖ ਕੇ ਸਹਿਤ ਧੇਨੁ ਸਭਿ ਚਾਰੋ । ਇਹੁ ਚੋਲ੍ਹਾ ਓਲ੍ਹਾ ਗੁਰ ਭਾਰੋ--॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ, ਬੂਹ ਪੁਰਿ ਮਹਾਂ। ਉਜਰਿ ਗਏ, ਚਾਰਹਿਂ ਗੋ ਤਹਾਂ²।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਥਿਰ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਤਬਿ ਅਸਨ ਰਸਾਲ॥੨੭॥ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਅਚਿ ਕੈ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਨਿਸ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਕਰੇ ਇਸ ਥਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਦੇਨਿ ਟਕੇ ਦਿੱਲੀ ਕਹੁ ਤਯਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਆਇਸੁ ਤਬਿ ਜਾਚੀ। ਵਿਦਾ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ।–ਚੋਲ੍ਹਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ੰਕ ਬਖਾਨੋ।ਸੁਖ ਸੋਂ ਆਵਹੁਅਬਹਿ ਪਯਾਨੋ–॥ ੨੯ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਮਾਰਗ ਗਏ। ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਏ। ਮਿਲੇ ਦਿਵਾਨ ਸੰਗ ਤਹਿਂ ਜਾਏ। ਕਹਯੋ–ਟਕੇ ਚੋਲ੍ਹੇ ਕੇ ਲਯਾਏ–। ॥੩੦॥ ਸੁਨਤਿ ਦਿਵਾਨ ਦਫਤਰੀ ਭਨਯੋ ।--ਚੋਲ੍ਹਾ ਗ੍ਰਾਮ ਨ ਅਬਿ ਲੌ ਸੁਨਯੋ। ਬਸਯੋ ਨਯੋ ਕੋ? ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ।ਸੋ ਨਾਵਾਂ ਅਬਿ ਲੇਹਿਂ ਚਢਾਇ ॥ ੩੧॥ ਭੈਣੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚ ਤੂੰ ਅਹੈਂ–। ਸੁਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੈਂ ਰਾਹਕ ਕਹੈ। --ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਨਾਮ ਸੁ ਅਪਰ ਉਚਾਰੋ। ਦਫਤਰ ਅਪਨੋ ਲਿਖਯੋ ਬਿਚਾਰੋ। ੩੨॥*ਸੁਨਿ ਦਿਵਾਨ ਮਨ ਸੰਸਾ ਭਯੋ। ਦਫਤਰ ਖੋਲਿ ਸੁ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਚੋਲ੍ਹਾ ਲਿਖਯੋ ਸੁ ਬੀਚ ਨਿਹਾਰਾ। ਦੇਖਤਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਅਚਰਜ ਧਾਰਾ* ॥ ੩੩ ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਢਿਗ ਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਅਚਰਜ ਪਾਯੋ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। --ਰਾਹਕ ਭੈਣੀ ਕੋ ਨਿਤ ਆਵੈ। ਅਬਿ ਚੋਲ੍ਹਾ ਤ੍ਰਿਹ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵੈ ॥ ੩੪॥ ਕਹੈ³ ਕਿ 'ਦਫਤਰ ਲਿਖਯੋ ਨਿਕਾਰਹੁ'। ਕਬਿ ਹੂੰ ਕਾਨ ਨ ਸੁਨਯੋ ਬਿਚਾਰਹੁ–। ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੈ--ਹਮ ਸੁਨਯੋ ਨ ਸ਼੍ਰੋਨ।ਖੋਜਹੁ ਲਿਖਯੋ ਹੋਇ ਜੋ ਕੌਨ⁴–॥ ੩੫ ॥–ਦਫਤਰ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਨਿਹਾਰਯੋ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਚੋਲ੍ਹਾ ਲਿਖਯੋ ਬਿਚਾਰਯੋ। ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਪਿਖਿ ਚੋਲ੍ਹਾ,ਭੈਣੀ ਛਹਿ

¹ਬੂਹਾਂ (ਦਾ) ਸਾਰਾ (ਗ੍ਰਾਮ) ਜੂਹ=(ਚਰਾਗਾਹ) ਹੋ ਜਾਏਗੀ । ਭਾਵ ਖੇਤੀ ਨਾ ਰਹੇਗੀ ਚਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਉ । ²ਬੂਹ ਗੋਤ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਉਜੜ ਗਿਆ ਤਿਥੇ (ਹੁਣ ਏਹ ਲੋਕ) ਗਊਆਂ ਚਾਰਦੇ ਹਨ। ³(ਰਾਹਕ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ । ⁴ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ । *ਇਹ ੩੩ ਅੰਕ ਦੀ ਚੌਪਈ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਲਿਖਤੀਆਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦੂਜੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਨਾਂਹੀ–॥ ੩੬ ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੁਨਿ ਮਨ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਗਾਹਕ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਯੋ।–ਕਹੁ ਤੂੰ ਸਾਚ ਕਹਾਂ ਇਹ ਭਯੋ?–। ਪੈਂਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਕਲ ਕਹਿ ਦਯੋ ॥੩੭॥ਧਰਯੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਇਹੁ ਨਾਮੂ। ਉਤਰੇ ਆਨਿ ਹਮਾਰੇ ਧਾਮੂ–। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਮਾਫੀ ਪਟਾ ਲਿਖਾਇ ਦਿਵਾਯੋ॥ ੩੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ।–ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰਹਿਂ ਨ ਇਸ ਮਹਿਂ ਸੰਸਾ–। ਰਹਯੋ ਪੈਂਚ ਢਿਗ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਾਨਾ। ਛੀਨਯੋ ਪਾਪੀ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਾਸਾ ਗੁਰ ਕਿਏ। ਬਹੁਰ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਚਲਿ ਗਏ। ਸੁਨਿ ਭ੍ਰਾਤਾ! ਇਹ ਗਾਥਾ ਸਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਅਬਹਿ ਉਚਾਰੀ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਗਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸੋ ਥਲ ਬੰਦਿ[1]। ਆਇ ਸਿਵਰ ਮਹਿ ਜੁਤਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੪੧ ॥ ਤਿਸੀ ਪੈਂਚ ਕੋ ਸੁਤ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਖਟ ਰਸ ਭੋਜਨ ਕੋ ਕਰਿ ਲਯਾਯੋ। ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਪਦ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਗੁਰ ਬੂਝੀ ਸਭਿ ਕੁਸ਼ਲ ਉਚਾਰੀ॥੪੨॥ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਬਿਧ ਬਿਧਿ ਅਚਯੋ ਅਹਾਰੇ। ਭਈ ਨਿਸਾ ਕੀਨਸਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਰਹੀ ਜਬਿ ਜਾਮੂ ॥ ੪੩ ॥ ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਮਨ ਦੈ ਸੁਨੈਂ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਸਿਖ ਸੁਖਦਾ ਭਨੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ। ਕਰਯੋ ਬਾਸ ਸੁਖ ਸੰਗ ਪ੍ਰਬੀਨਿ॥ ੪੪ ॥ ਪੁਨ ਪਿਤ ਕੋ ਥਲ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਚਰਿ ਕੈ। ਪੁਰਿਜਨ ਆਏ ਕਰੀ ਪ੍ਰਣਾਮ। ਧੀਰ ਦਈ ਗੁਰੁ ਗਮਨੇ ਧਾਮ ॥ ੪੫ ॥ ਪੈਂਚ ਤ੍ਰਿਯਾ ਨੇ[2] ਪੂਜਾ ਕੀਨਿ। ਤ੍ਰੈ ਗੁਰੁ ਮਹਿਲਾ ਤੇਵਰ ਦੀਨਿ। ਸੂਰਜ ਮਲ ਕੀ ਬਧੂ ਨਿਹਾਰੀ। ਇਕ ਤੇਵਰ ਤਿਹ ਦਯੋ ਸੁਧਾਰੀ ॥ ੪੬॥ ਅਪਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸਭਿ ਆਈ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੇਟਨਿ ਅਰਪਾਈ। ਦੇ ਅਸੀਸ ਸਭਿ ਕੋ, ਚਢਿ ਚਾਲੀ। ਕਰਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਸਿਫ਼ਤਿ ਬਿਸਾਲੀ ॥੪੭॥ਕੋਸ ਤੀਨ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ। ਇਕ ਅਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ। ਉਤਰਿ ਤਰੰਗ ਤੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਬੈਠੇ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਗੁਨਖਾਨੀ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਰੋਲ੍ਹੂ ਗ੍ਰਾਮ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੋਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪ [ਭਾਈ ਹੇਮਾ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ। ਤਿਸ ਥਲ ਜਬਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਉਰ ਸੰਸੈ ਠਾਨਿ। ਕਰ ਜੋਰੇ ਬੂਝਤਿ ਭਏ 'ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਇਹੁ ਆਨਿ[3]' ?॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਰਿ

[1]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ। [2]ਪੈਂਚ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। [3]ਕਿਹੜਾ ਠਿਕਾਣਾ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ?

ਬੰਦਨ ਕੋ ਰਾਵਰ ਬੈਸੇ। ਕਿਸ ਕੋ ਥਲ, ਹੋਯੋ ਇਹ ਕੈਸੇ ?'। ਦਯਾ ਸਿੰਘੁ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਇਸਥਾਨੇ ॥ ੨ ॥ ਪਠੇਵਿੰਡ ਪੁਰਿ ਨਾਮ ਕਹੰਤੇ। ਖੱਤ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਬਿੰਦ ਬਸੰਤੇ।ਸੰਗ ਹੁਤੇ ਬਾਲਾ ਮਰਦਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਏ ਇਸ ਥਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਆਨਿ ਬੇਦੀਯਨ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਕਰਤਿ ਕੁਤਰਕਨ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ-ਕਹਾਂ ਬੇਦੀਯਨਿ ਬੰਸੁ ਲਜਾਵਾ ?। ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਕੁਰਾਹੁ ਚਲਾਵਾ ॥ ੪ ॥ ਇਸ ਪੁਰਿ ਭ੍ਰਾਤਨ ਮਹਿਂ ਰਹਿਂ[੧] ਥਾਨ।ਕਰਹਿਂ ਪਸਾਰਨਿ ਦੰਭ ਮਹਾਨ। ਹਮ ਸ਼ਰੀਕ ਤੁਵ ਬਸਨ ਨ ਦੇਹੈਂ। ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਨਹਿਂ ਪਕੜ ਉਠੈ ਹੈਂ-॥ ੫ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ-ਹਮ ਬਾਸ ਨ ਕਰੈਂ। ਕੋ ਦਿਨ ਬਸਹਿਂ,ਆਨ ਥਲ ਫਿਰੈਂ।ਨਹੀਂ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਸੰਗ ਸ਼ਰੀਕੀ। ਤਜੀ ਲਾਲਸਾ, ਨਾਂਹਿਨ ਨੀਕੀ-॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਬੇਦੀਨਿ ਕੋਪ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ।-ਇਹੁ ਤੁਵ ਦਾਵ ਸਭਿਨਿ ਹਮ ਲਹ੍ਯੋ।ਮਿਲਿ ਅਪਨਾਇ ਲੇਹਿੰਗੇ ਕੇਈ[੨]। ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇਕ ਤੁਵ ਤਬਿ ਤੇਈ[੩] ॥ ੭ ॥ ਯਾਂਤੇ ਅਬਹਿ ਉਠਾਵਨਿ ਕਰੈਂ।ਤੁਵ ਬਚ ਪਰ ਨ ਭਰੋਸਾ ਧਰੈਂ। ਉਠਹੁ ਜਾਹੁ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਹਮਾਰੇ। ਨਤੁ ਭੁਜ ਗਹਿ ਕੈ ਤੁਰਤ ਉਠਾਰੇਂ-॥ ੮ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਕ*ਬਖਾਨਾ।-ਤੁਮ ਵਿਰਸਾ ਘਰ ਨਿਜ ਦਿਢਜਾਨਾ[੪]।ਸੋ ਸਭਿ ਕੂਰਛਾਰ[੫] ਮਿਲਿ ਜਾਵੈ। ਪੁਰਿ ਉਜਰਹਿ ਕਿਤ ਖੋਜ ਨ ਪਾਵੈ-॥ ੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਪੁਨ ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਵਧੀ ਸਪਰਧਾ[੬] ਮਿਟਹਿ ਜੁ ਨਾਂਹੀ ॥੧੦॥ ਲਰਿ ਲਰਿ ਭਾਜੇ ਪੁਰਿ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਪਰ੍ਯੋ ਥੇਹ ਤਬਿ ਕੋ ਇਸ ਠੌਰ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ। ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਨਿਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈ॥ ੧੧ ॥ ਥਿਰੇ ਘਰੀ ਜੁਗ ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਰੇ। ਦੋਇ ਕੋਸ ਜਬਿ ਚਲੇ ਅਗਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਤਹਿਂ ਅਸਥਾਨ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ॥੧੨॥ ਸਵਾਜਾਮ ਦਿਨ ਤਬਿ ਲੌ ਚੜ੍ਹਯੋ। ਕਹਿ ਸਭਿਹਿਨ ਸੋਂ ਡੇਰਾ ਕਰ੍ਯੋ। ਆਗਯਾ ਦਈ ਅਹਾਰ ਕਰਨਿ ਕੀ। ਕਰੀ ਦੂਰ ਜਿਨ ਕੁਮਤਿ ਨਰਨ ਕੀ ॥ ੧੩ ॥ ਬੈਠੇ ਲਗ੍ਯੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ। ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ ਗੁਰ ਤਬਿ ਭਾਨ[੭]। 'ਪੁਰਿ ਉਜਾਰ

---

[੧]ਭਾਵ ਇਸ ਪਿੰਡ ਜਾਤ ਭ੍ਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ ਲੋੜਦੇ ਹੋ'। [੨]ਮਿਲਕੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰ ਲਓਗੇ। [੩]ਓਹ। [੪]ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਵਿਰਸੇ ਭਾਵ ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ। [੫]ਖੇਹ। [੬]ਈਰਖਾ। [੭]ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। *ਪਾ:-ਸ੍ਰਾਪ।

ਕਛ ਦੂਰ ਦਿਖਾਏ। ਕਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਇਸ ਥਲ ਆਏ?' ॥੧੪॥ਸੁਨਿ
ਗੁਰ, ਬਿਧੀਏ ਓਰ ਨਿਹਾਰਾ। 'ਹੁਤੇ ਸੰਗ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਾ'। ਆਇਸੁ
ਮਾਨੀ ਬੈਨ ਅਲਾਏ[1]। 'ਬਿਚਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਇਤ ਆਏ ॥ ੧੫ ॥
ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਹਮ ਗੁਰ ਕੇ ਸਾਥ। ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਇਸ ਥਲ ਜਬਿ ਨਾਥ। ਹਿਮ
ਰਿਤੁ[2] ਹੁਤੀ ਸੀਤ ਬਹੁ ਪਰੇ। ਘਨ ਜੁਤਿ ਪੌਨ ਬਹੇ ਤਨ ਠਰੇ ॥੧੬॥ਹਮ
ਪੰਚਹੁੰ ਮਿਲਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।–ਚਲਹੁ ਆਪ ਉਠਿ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ।ਸੁਖ ਸੋਂ
ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਪਧਾਨੈ[3]--। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ--ਦੂਰ ਕੁਛ ਜਾਨੈ[4] ॥੧੭॥
ਬਸਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਜਨ ਭਾਉ ਬਿਹੀਨੇ। ਜਾਨੋਂ ਪਰਹਿਂ[5] ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਹੀਨੇ–॥
ਪੁਨ ਹਮ ਕਹ੍ਯੋ–ਉਤੰਗ ਅਵਾਸ। ਪਿਖਿ ਜਨਵਾਸ[6] ਕਰਹਿਂ ਨਿਸ ਬਾਸ–
॥੧੮॥ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ–ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਮ ਜੱਯੋ।ਪਿਖਿ ਸਥਾਨ ਪੁਨ ਹਮ ਢਿਗ
ਅੱਯੋ–।ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰੇ।ਦੇਖੇ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਚੁਬਾਰੇ॥੧੯॥
ਨਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਨਿ ਕੋ ਥਾਨ। ਕਿਨਹੁੰ ਬਿਠਾਇ ਨ ਕਿਯ ਸਨਮਾਨ।
ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਂ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ। ਪਰਨਿ ਫੁਹਾਰ ਲਗੀ ਘਟ ਆਈ[7]'।
੨੦ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।–ਏਕ ਬਸੈ ਇਹਠਾਂ ਮਮ ਪ੍ਯਾਰੋ।
ਤਿਸ ਢਿਗ ਬਸੋਂ ਮੋਹਿ ਮਨ ਭਾਯੋ।ਕਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿਸ ਐਂਚਿ ਮੰਗਾਯੋ–॥੨੧॥
ਉਠਿ ਸਗਰੇ ਤਿਸ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਏ।ਭਗਨਿ ਛਾਪਰੀ ਪਰ ਤ੍ਰਿਣ ਛਾਏ[8]।
ਪਰਮ ਸੰਤ ਸਿੱਖ ਹੇਮਾ ਨਾਮ। ਜੋ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪਹਿ ਸਭਿ ਜਾਮ ॥ ੨੨ ॥
ਫਟੀ ਕਾਮਰੀ[9]ਊਪਰ ਲੀਨਿ। ਪੀਸਤਿ ਅੰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਭੀਨ। ਦੇਖਿ ਸਿੱਖ
ਕੋ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹ੍ਯੋ–ਸੰਤ ਹਰਿ ਕੇ ਨਿਤ ਧੰਨ–॥ ੨੩ ॥ ਭੁਏ ਛਾਪਰੀ
ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੁ। ਹੇਮਾ ਹੇਰਤਿ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਉਠਿ ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨ ਲਪ-
ਟਾਯਹੁ। ਡਾਰਿ ਕਾਮਰੀ ਤਰੇ ਬਿਠਾਯਹੁ ॥੨੪॥ ਪਗ ਪਖਾਰਿ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ
ਲੀਨੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦ ਮਨ ਭੀਨੋ। ਜਾਚਯੋ ਅੰਨ[10] ਸੰਚਿ ਜੋ
ਧਰ੍ਯੋ। ਪੀਸ ਪਕਾਇ ਅਹਾਰ ਸੁ ਕਰ੍ਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਗੁਰ ਕੋ
ਅਚਵਾਯੋ। ਹਮ ਕੋ ਦੀਨਿ ਸਕਲ ਤਬਿ ਖਾਯੋ।ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਾਂਹਿ ਪੁਨ

[1]ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਹੇ। [2]ਸਰਦੀ। [3]ਰਾਤ੍ਰੀ ਸੁਖ ਨਾਲ ਬਿਤਾਕੇ (ਅਗੇ) ਟਰਾਂਗੇ। [4]ਜਾਣਕੇ ਕੁਛ ਦੂਰ (ਠਹਿਰੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਏਥੇ)। [5]ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [6]ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਥਾਂ, ਸਰਾਂ। (ਅ) ਜੰਞ ਘਰ। [7]ਬੱਦਲੀ ਆਈ ਤੇ ਫੁਹਾਰ (ਮੀਂਹ ਦੀ) ਪੈਣ ਲਗ ਪਈ। [8]ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਛੱਪਰੀ ਓੱਪਰੋਂ ਕੱਖਾਂ ਨਾਲ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। [9]ਕੰਬਲੀ। [10]ਮੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ।

ਲੀਨਾ। ਧਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਨ ਖਾਵਨ ਕੀਨਾ ॥ ੨੬॥ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਚਾਂਪਤਿ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ ।–ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੋ ਪਰ–ਹਰਖਾਵਤਿ। ਤਿਸਕੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ। ਸਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨਿ ਤਹੀ ਛਿਨ ॥ ੨੭ ॥ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫

ਭਲੀ ਸੁਹਾਵੀ ਛਾਪਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਗੁਨ ਗਾਏ ॥ ਕਿਤ ਹੀ ਕਾਮਿ ਨ ਧਉਲਹਰ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਦੁ ਗਰੀਬੀ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਚਿਤਿ ਆਏ ॥ ਜਲਿ ਜਾਉ ਏਹੁ ਬਡਪਨਾ ਮਾਇਆ ਲਪਟਾਏ ॥ ੧ ॥ ਪੀਸਨੁ ਪੀਸਿ ਓਢਿ ਕਾਮਰੀ ਸੁਖੁ ਮਨੁ ਸੰਤੋਖਾਏ ॥ ਐਸੋ ਰਾਜੁ ਨ ਕਿਤੈ ਕਾਜਿ ਜਿਤੁ ਨਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥ ੨ ॥ ਨਗਨ ਫਿਰਤ ਰੰਗਿ ਏਕ ਕੈ ਓਹੁ ਸੋਭਾ ਪਾਏ ॥ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਬਿਰਥਿਆ ਜਿਹ ਰਚਿ ਲੋਭਾਏ ॥ ੩ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੁਮ੍ਹ੍ਹਰੈ ਹਾਥਿ ਪ੍ਰਭ ਆਪਿ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਰਹਾ ਨਾਨਕ ਦਾਨੁ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੪੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੋ ਬਡ ਉਮਰਾਉ।ਖਾਨ ਪੁਰਾ ਜਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਗਾਉਂ। ਗੁਰ ਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਉਜਰਿ ਸਭਿ ਗਯੋ। ਛੂਛ ਪਰਯੋ ਅਬਿ ਐਸੇ ਭਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਜਹਿੰ ਗੁਰ ਸੰਤਨ ਕੋ ਨਹਿੰ ਮਾਨ। ਸੋ ਪੁਰਿ ਜਾਨਹੁ ਥਾਨ ਮਸਾਨ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਰਹੇ। ਹੇਮੇ ਬਧ ਪੂਰਨ ਨਿਜ ਲਹੇ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਪੰਚ ਭੂਤ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਾ। ਗੁਰਪੁਰਿ ਕੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਬਡ ਭਾਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਿਸ ਕੋ ਸਸਕਾਰੇ। ਬਹੁਰੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ' ॥੩੦॥ ਕਹਿ ਬਿਧੀਆ 'ਸੁਨਿ ਭਾਨਾ ਸਾਹਿਬ !। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਅਸ ਗਾਥ ਅਜਾਇਬ। ਤਬਿ ਕੋ ਇਹ ਸਥਾਨ ਹੈ ਪਾਵਨ'। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਨੇ ਕਿਯ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਨ ॥੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਉਰ ਹਰਖਾਏ। ਬਹੁਰ ਅਹਾਰ ਮੰਗਾਇ ਸੁ ਖਾਏ।ਕਰਯੋ ਦੁਪਹਿਰੇ ਕੋ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਭਏ ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ ਦਿਨ ਜਾਮੂ[1] ॥ ੩੨ ॥ ਲਖਿ ਗੁਰੁ, ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਗੁਰਦਾਸ। ਚਢਿਬੇ ਹਯ ਮੰਗਵਾਇਸਿ ਪਾਸ। ਗੋਇੰਦ ਵਾਲ ਪੁਰੀ ਕਹੁ ਚਾਲੇ। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਨਾਲੇ ॥ ੩੩ ॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਦਿਨ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਢਿਗ ਬਾਪੀ ਕੇ ਸਿਵਰ ਲਗਾਇ।ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਕੋ, ਗਏ ਚੁਬਾਰੇ। ਸਰਬ ਸਥਾਨ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਡੇਰੇ ਸਿਖ ਸਿਧਾਏ। ਸੁੰਦਰ, ਪਰਮਾਨੰਦ ਚਲਿ ਆਏ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਤ੍ਰੈ, ਬੈਠੇ ਤੀਰ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਬਿ ਕਹੀ ਸਗੀਰ ॥ ੩੫ ॥ ਭੋਜਨ ਅਚਿ ਕੀਨਸਿ ਬਿਸਰਾਮੂ।ਜਾਗੇ ਰਹੀ ਡੇਢ ਨਿਸ ਜਾਮੂ। ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹਯੋ।

[1]ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਰਹੇ।

'ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਮੈਂ ਅਪਨੋ ਲਹ੍ਯੋ' ॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਮਨੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਸੁੰਦਰ,ਪਰਮਾਨੰਦ,ਗੁਰੁ ਨਾਥ। ਕਰਿਕੈ ਸੌਚ, ਸ਼ਨਾਨ ਕਰੰਤੇ। ਬੈਠੇ ਆਸਾਵਾਰ ਸੁਨੰਤੇ ॥ ੩੭ ॥ ਬਿਨਤੀ ਪੁਨ ਗੁਰਦਾਸ ਸੁਨਾਈ।'ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਮਹਿ ਬਿਲਮ ਨ ਕਾਈ। ਡਾਰਹੁ ਭਸਮ ਬਿਪਾਸਾ ਮਾਂਹੀ। ਮੇਰੀ ਮੜ੍ਹੀ ਕੀਜੀਏ ਨਾਂਹੀ' ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ'ਕਰੈਂ ਤਵ ਕਹ੍ਯੋ'।ਮਨ ਅਡੋਲ ਭਾਈ ਹੁਇ ਰਹ੍ਯੋ। ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਕੀਨਿ। ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਧ੍ਯਾਨ ਸੁ ਲੀਨਿ ॥ ੩੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬੇਦ ਅਲਾਯੋ। 'ਧੰਨ ਜਨਮ ਤੁਮਰੋ ਜਗ ਆਯੋ। ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਮਹਿੰ ਜਸੁ ਬਿਸਥਾਰਾ। ਪਾਇ ਪਰਮ-ਗਤਿ ਪੰਥ ਪਧਾਰਾ*[1] ॥ ੪੦ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੇਰੋ ਰਹਿ ਨਾਮੂ।ਜਾਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਅਭਿਰਾਮੂ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਬੈਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕੈ। ਬਦਨ ਅਛਾਦਨੋ ਆਗੈ ਧਰਿ ਕੈ ॥੪੧॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪੁਰਿ[2]ਬਿਨ ਬੇਰਾ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਸਿਖ ਗੁਰਦਾਸ ਬਡੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦੇਖਤਿ ਆਗੇ।ਅਹੋ ਧੰਨ ਜਿਨ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਆਗੇ ॥ ੪੨ ॥ ਆਸਾਵਾਰ ਭੋਗ ਤਬਿ ਪਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਸਸਕਾਰਨ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਚਹਿਯਤਿ ਸੌਜ ਸਭੀ ਮੰਗ-ਵਾਈ ॥ ੪੩ ॥ ਭਾਨਾ ਆਦਿਕ ਚਲੇ ਉਠਾਇ। ਕੀਮਤ ਅਧਿਕ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਪਾਇ। ਸੂਰਜਮਲ ਕਰ ਚਵਰ ਝੁਲਾਵੈ।ਸੰਖਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਬਹੁਤ ਬਜਾਵੈ॥ ੪੪ ॥ ਗਮਨਤਿ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ। ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ ਚਲਿ ਜਾਵਤਿ।ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਕਰੀ।ਦੇਖਿ ਚਿਖਾ ਕੇ ਊਪਰ ਧਰੀ॥੪੫॥ ਕਰ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਲਾਂਬੁ ਲਾਯੋ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕਰਮ ਕਰਾਯੋ। ਸਕਲ ਦਗਧ ਕਰਿ ਨਦੀ ਨਹਾਏ। ਦਈ ਤਿਲਾਂਜੁਲ† ਲੇ ਤਿਸ ਨਾਏ ॥ ੪੬॥ ਚੌਕੀ ਸ਼ਬਦ ਭੋਗ ਕੋ ਪਾਇ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ 'ਗੁਰੂ ਪੁਰਿ ਜਾਇ'[3]। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਤਬਹਿ ਬਰਤਾਏ। ਬਰਨਤਿ ਗੁਨ ਨਿਵੇਸ[4] ਕੋ ਆਏ ॥ ੪੭॥ ਗੁਰਢਿਗ ਪੁਰਿ ਜਨ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਏ।ਬੈਠਿ ਬਾਤ ਗੁਰਦਾਸ ਚਲਾਏ।ਚੌਥੇ ਦਿਵਸ ਅਸਥਿ ਚੁਨੁ ਲੀਨਿ। ਭਸਮ ਬਿਪਾਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀਨਿ ॥ ੪੮ ॥

[1](ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ) ਰਸਤੇ ਟੁਰ ਪਏ ਹੋ। [2]ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ,ਪਰਮ ਉੱਚ ਪਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। [3]ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ (ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ) ਗੁਰਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾਵਣ। [4]ਘਰ।

*ਪਾ:-ਸੁਧਾਰਾ। †ਇਹ ਗੁਰ ਘਰ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੪੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਬਾਪੀ ਮਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਤਬੈ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਪੂਜਨ ਬਲ ਸਬੈ। ਤਤਛਿਨ ਹਯ ਪਰ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰੀ। ਚਲੇ ਸੁਧਾਸਰ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਚੌਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫ [ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਰਮਰਯਾਦਾ। ਭਾਈ ਜੱਲਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁੰਦਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੋ ਅਪਰ ਸਰਬ ਪਰਿਵਾਰ। ਜਥਾਜੋਗ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਹਯ ਹੋਇ ਅਸਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਚਢਿ ਚਲਯੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਅਪਨੀ ਅਸਵਾਰੀ।ਪੁਰਿ ਖਡੂਰ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਉਤਰਿ ਤਰੰਗ ਪਰੇ ਤਿਸ ਥਾਈਂ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਗਏ। ਫਿਰੇ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਬੰਦਨ ਕਿਏ। ਸੁਭਟ ਕੁਟੰਬ ਮਿਲੇ ਤਿਹ ਸਮੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਧਿ ਦਾਤੂ ਸੁਤ ਆਯੋ। ਝੁਕੇ ਪਰਸਪਰ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ। 'ਕਰਹੁ ਸਿਵਰ ਪ੍ਰਭੁ!' ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਸੇਵੌਂ ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਹਿਤ ਠਾਨੀ' ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਚਹੈਂ ਆਜ ਹੀ ਪੰਥ ਪਯਾਨਾ। ਸਿਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੁਖਰਾਸ। ਪਾਠ ਕਰਾਵਹਿਂ ਹਿਤ ਗੁਰਦਾਸ' ॥੫॥ ਰਹਯੋ ਨਿਹੋਰਤਿ[1],ਦੇ ਕਰਿ ਧੀਰ। ਚਢੇ ਪਵੰਗਮ[2] ਸਤਿਗੁਰ ਬੀਰ। ਰਹਯੋ ਅਲਪ ਦਿਨ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ।ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਘੋਰੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੬ ॥ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਨਿਵਾਇ ਸੁ ਮੌਰ[3]। ਚਲਿ ਕਰਿ ਗਏ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੌਰ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਅੰਤਰ ਕੋ ਗਏ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬੰਦਤਿ ਭਏ ॥ ੭ ॥ ਦਈ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬੈਠਿ ਦਰਸਾਏ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਆਨੰਦ ਪਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਆਏ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੮ ॥ ਧਰਹਿਂ ਅਕੋਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਗਾਰੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਗਨ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਭਈ ਭੀਰ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਗੁਰ ਬੂਝੀ ਸਭਿ ਕੁਸ਼ਲ ਉਚਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਸੋਦਰ ਲਗਿ ਲਾਗਯੋ ਬਡ ਮੇਲਾ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਅਧਿਕ ਸਕੇਲਾ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਜ ਮਹਿਲ ਪਯਾਨੇ। ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਆਨਿ ਸੁਖ ਠਾਨੇ॥੧੦॥ ਸੁਭਟ ਸਕਲ ਬਾਸੇ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਸੁਪਤੇ ਕਰਿਕੈ ਖਾਨੁ ਰੁ ਪਾਨ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ। ਸਿਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਖੁਲ੍ਹਵਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਹਿਤ ਗੁਰਦਾਸ ਪਾਠ ਧਰਿਵਾਯੋ।ਬਿਧੀਆ ਪਠਿਬੇ ਹੇਤੁ ਬਿਠਾਯੋ। ਚੌਦਸ਼ਮੇਂ ਦਿਨ ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਸੁ

[1]ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ (ਦਾਤੂ ਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ)। [2]ਘੋੜੇ ਤੇ। [3]ਸੀਸ।

ਦੀਨਿ*॥੧੨॥ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਤਾਇ ਬਿਸਾਲ॥ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੇਵਕ ਕੋ[1] 'ਬਹੁ ਕਾਲਾ'।
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਕਹਿ ਭ੍ਰਾਨਾ। 'ਆਗਯਾ ਰਹਤਿ ਧਾਮ ਕੋ ਜਾਨਾ'॥
੧੩॥ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਬਿ ਕਰਹਿਂ ਹਕਾਰਨਿ। ਆਵਹੁ ਤਬਿ ਕਰਿ ਬਿਲਮ
ਬਿਸਾਰਨ[2]'। ਕਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕੋ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰ੍ਯੋ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਗੁਰੁ ਉਰ
ਮਹਿਂ ਧਾਰ੍ਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪਾਇ[3]।ਸਾਧੂ ਬਾਂਛਤਿ
ਸਦਨ ਸਿਧਾਇ । ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਦੀਏ ਤੁਰੰਗਨ
ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਬੀਰੋ ਬਡਿਭਾਗਨ ਹੁਇ ਤਯਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਦਮੋ-
ਦਰੀ ਤਨੁਜਾ ਪਯਾਰੀ। ਅਪਰ ਬਿਮਾਤਨ ਮਿਲਿ ਦ੍ਰਿਗ ਨੀਰ। ਕਰੇ ਪ੍ਰੇਮ
ਸਭਿ ਦੀਨਸਿ ਧੀਰ ॥ ੧੬ ॥ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸੋਂ ਮਿਲੀ। ਰਥ ਅਰੂਢ
ਕਰਿ ਮਾਰਗ ਚਲੀ। ਸਾਧੂ ਤ੍ਰੈ ਸਾਸਨ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਗੁਰ ਪਗ ਪਰਸਤਿ ਭਾ
ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੧੭ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਖਦ ਆਸ਼ਿਖਾ[4] ਪਾਇ । ਬਿਛੁਰਤਿ, ਪ੍ਰੇਮ
ਭਯੋ ਅਧਿਕਾਇ। ਹਯ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਪੰਥ ਪਧਾਰਾ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਮੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ
ਮਝਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੋਧਾ ਬਲੀ।ਕੀਰਤਿ ਜਗਤ ਬਿਥਾਰਤਿ
ਭਲੀ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਚਢਹਿਂ ਅਖੇਰ ਸਿਧਾਵਹਿਂ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਸੋਂ ਖੇਲ
ਮਚਾਵਹਿਂ ॥ ੧੯ ॥ ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਸੁਭਟ ਕਰੰਤੇ।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਵਧਿ ਕਮਿ
ਪਰਖੰਤੇ। ਕਰਿ ਬਰਕਸ[5] ਦਿਖਰਾਵਹਿ ਪੈਂਦਾ। ਜਿਸ ਮਾਨਿੰਦ ਨ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ
ਕੈਂਦਾ[6]॥੨੦॥ ਡੀਲ ਦਰਾਜ਼ ਮਹਾ ਭੁਜਦੰਡੋ[7]। ਮਹਿਖਨ ਕੋ ਲਰਵਾਹਿਂ
ਪ੍ਰਚੰਡੋ। ਪੈਂਦਾ ਬੀਚ ਖਰੋ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਗਹਿ ਬਖਾਨ[8] ਦੋਨਹੁ ਅਟਕਾਇ
॥੨੧॥ ਬਡੀ ਸਿਪਰ ਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਆਇ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਗਹਿ ਚੀਰ ਦਿਖਾਇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ[9] ਭੁਜਦੰਡਨ ਤੇ ਭੰਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ॥੨੨॥
ਤੁਰੰਗ ਬਲੀ ਅਸਵਾਰ ਦੁੜਾਵਤਿ। ਹਾਥ ਪਾਇ ਬਲ ਤੇ ਅਟਕਾਵਤਿ।
ਨਰ ਕੋ ਭਾਰ ਮੁੰਗਰੋ ਭਾਰੀ[10]। ਦੋ ਗਹਿ ਦੋਨੋ ਹਾਥ ਮਝਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥

[1]ਭਾਵ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ। [2]ਭਾਵ ਛੇਤੀ। [3]ਕੁਛ ਦਿਨ ਪਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ (ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈਕੇ)। [4]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ। [5]ਕਸਰਤ, ਵਰਜ਼ਸ਼। [6]ਜਿਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬਲ ਨਹੀਂ। [7]ਸਰੀਰ ਲੰਬਾ, ਬੜੀਆਂ ਬਾਹਾਂ। [8]ਸਿੰਙ। [9]ਨਲੀਏਰ। [10]ਮਨੁਖ ਦੇ ਭਾਰ ਦੀ ਮੁੰਗਲੀ ਭਾਰੀ।

*ਸਪਸ਼ਟ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗੁਰ ਮਿਰਯਾਦਾ ਦੀ ਰੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ੧੩ਵੇਂ ਦਿਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਥੇ ਭੋਗ ੧੪ਵੇਂ ਦਿਨ ਪਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਅਨਮਤੀ ਮਿਸਕਾਰ ਲਿਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਰਾਜ-ਗ੍ਰਿਹ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦਬਾਉ ਹੇਠ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਯਾ ਓਹ ਪਾਠ ਆਖੇਪਕ ਹਨ।

ਦੋਇ ਮੱਲ ਬਾਹਨ ਲਟਕਾਵੈ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਖਰੋ ਭ੍ਰਮਾਵੈ।ਗੁਰੂ ਕਮਾਨ ਬਿਨਾ ਜੋ ਔਰ। ਗਹਿ ਦੁਇ ਤੀਨ ਐਂਚ ਦੇ ਤੋਰਿ[1] ॥ ੨੪॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਲ ਅਧਿਕ ਦਿਖਾਵਨਿ। ਬਰਕਸ ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਹਰਖਾਵਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਚਢੇ ਅਖੇਰ ਸਿਧਾਰੇ।ਗਏ ਦੂਰ ਨਹਿਂ ਹਟੇ ਪਿਛਾਰੇ॥੨੫॥ ਜੱਲ੍ਹਨ ਸਾਧ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਥਾਨ। ਤਹਿਂ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ।ਦੇਖਿ ਦੂਰਿ ਤੇ ਬੰਦਿ ਅਗਾਰੀ[2]। ਸਿਵਰ ਕਰਾ, ਇਵ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ[3] ॥ ੨੬॥ 'ਕਰਹੁ ਸਨਾਥ[4] ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਜ ਧਾਰਿ। ਨਿਸਾ ਬਸਹੁ ਦਿਹੁ ਦਰਸ ਉਦਾਰ'। ਉਤਰੇ ਹਯ ਪਰਯੰਕ ਬਿਠਾਏ। ਸਰਬ ਸੇਵ ਠਾਨੀ ਸੁਖ ਪਾਏ॥ ੨੭॥ ਨਾਮ ਰਾਮਕੀ ਤਿਸ ਕੀ ਦਾਰਾ। ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਪਿਖਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਪੂਰਬ ਕੇ ਬਡਭਾਗ ਹਮਾਰੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ'॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬੈਠੇ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਜਬਿ ਪਾਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਹੁ ਜੱਲ੍ਹਨ ! ਤੂੰ ਸਾਧ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੯॥ ਤੁਰਕ ਪਰੇ ਕਸੋਂ ਖ੍ਯਾਲ ਹਮਾਰੇ ?। ਪਠਹਿਂ ਚਮੂੰ ਬਹੁ ਬਿਨਾਂ ਬਿਚਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਜੁੱਧ ਮਾਰਨ ਅਰੁ ਮਰਨੋ। ਨਰਨ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਹੁਇ ਹਰਨੋ' ॥ ੩੦॥ ਸੁਨਿ ਜੱਲ੍ਹਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ! ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਉਦਾਰਾ। "[5]ਮੁਗਲ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਸਰਮਾ ਮਾਯਾ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਾਸਹਿ ਮਨ ਭਾਯਾ"॥ ੩੧॥ ਸੋ ਰਾਵਰ ਨੇ ਗਹਿ ਕਰ ਲੀਨਿ[6]।ਪਾਵੇ ਸਾਥ ਬੰਧਿਬੋ ਕੀਨਿ। ਜਿਸ ਨੇ ਅਖਿਲ ਜਗਤ ਕੋ ਕਾਟਾ। ਸੋ ਭੌਂਕਤਿ ਹੈ ਸਭਿਨਿ ਉਚਾਟਾ[7]' ॥੩੨। ਕੂਕਰ ਮੁਗਲ ਕੋਪ ਕਰਿ ਦੌਰਤਿ।-ਕਹਾਂ ਭਯੋ?-ਲਖਿ ਮਤਿ ਤੇ ਬੌਰਤਿ[8]। ਮਾਰਤਿ ਮਰਤਿ ਖੇਦ ਕੋ ਪਾਇ। ਭੌਂਕਤਿ ਖੁਨਸਤਿ ਹਟਯੋ ਨ ਜਾਇ॥ ੩੩॥ ਨਿਜ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਾਵੇ ਤੇ ਤ੍ਯਾਗਹੁ। ਨਹਿਂ ਬੰਧਹੁ ਇਸ ਨਿਕਟਿ ਵਿਰਾਗਹੁ[9]। ਬਹੁਰ ਮੁਗ਼ਲ ਸਗਲੇ ਹਟਿ ਜੈਹੈਂ। ਖ੍ਯਾਲ ਨ ਪਰਹਿਂ ਸਮੀਪ ਨ ਐਹੈਂ' ॥ ੩੪॥ ਬਿਕਸੇ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਖ ਜਨੁ ਅ਼ਰਬਿੰਦ। 'ਬੰਧੀ ਗਈ ਸੁ ਬੰਧੀ ਰਹੀ।ਛੁਟਹਿ ਨ ਕਿਮ ਜੋ ਛੁਟਨ ਚਹੀ॥

---

[1]ਖਿੱਚ ਕੇ ਤੋੜ ਦੇਵੇ। [2](ਜੱਲ੍ਹਣ) ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। [3](ਜੱਲ੍ਹਣ ਨੇ) ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। [4]ਨਿਹਾਲ। [5]ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਕੁੱਤੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਵੱਸਣਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। [6]ਹਥ ਨਾਲ ਫੜ ਲਈ ਹੈ। [7]ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਟ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [8](ਹੈਂ ਇਹ) ਕੀਹ ਹੋ ਗਿਆ ? (ਇਹ) ਵੇਖ ਕੇ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਬੋਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [9]ਤਿਆਗ ਕਰੋ (ਮਾਇਆ ਦਾ)।

੩੫॥ ਤੇਰਾ ਭਗਤਿ ਅਹੈਂ ਤੂੰ ਸੰਤ। ਸਿਮਰਿ ਏਕ ਚਿਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤੁ*¹।
ਸੁਨਿ ਜੱਲ੍ਹਨ ਪਦ ਪੰਕਜ ਨਮੇ। ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸਮੇ॥ ੩੬॥
ਭਗਤਿ ਗਿਆਨ ਕੀ ਚਰਚਾ ਚਾਰੂ। ਕਰੀ ਮੁਦਤਿ ਚਿਤ ਜਾਨਤਿ ਸਾਰੂ।
ਜਿਸ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਰਹਯੋ। ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਤਿਮ ਉੱਤਰ ਕਹਯੋ॥
੩੭॥ ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕਰਿ ਗੋਸਾਈਂ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸਕਲ
ਬਿਤਾਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਕਰੀ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤ ਉਦਯਾਨੇ॥
੩੮॥ ਆਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਬਹੁਰ ਬਿਰਾਜੇ। ਜੋ ਗੁਰ ਰਖਹਿਂ ਦਾਸ ਕੀ ਲਾਜੇ।
ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਦੋਨਹੂ ਕਾਲ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਖ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲ॥ ੩੯॥
ਸੰਗਤਿ ਨਈ ਆਨਿ ਸਿਖ ਹੋਵਤਿ। ਅਘ ਓਘਨ ਹਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਤਿ।
ਲਾਖਹੁਂ ਦਰਬ ਚਲਯੋ ਨਿਤ ਆਵਤਿ। ਤਿਮ ਹੀ ਖਰਚ ਹੋਤਿ ਸਭਿ
ਜਾਵਤਿ॥੪੦॥ ਜੋਧਾ ਕਰੇ ਸਕੇਲਨ ਘਨੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੂਖਨ ਸੰ ਬਨੇ।
ਤੁਰੰਗਨ ਕੀ ਖਰੀਦ ਬਹੁ ਕਰੈਂ। ਚਪਲ ਚਲਾਕ ਮਹਾ ਬਲ ਧਰੈਂ॥੪੧॥
ਕਰਹਿਂ ਸੁਭਟ ਗਨ ਕੋ ਅਸਵਾਰ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਰੀਦਹਿਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ।
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਸਿਖ ਲਯਾਵੈਂ। ਖੁਸ਼ੀ ਲੇਹਿਂ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਚਢਾਵੈਂ॥੪੨॥
ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਕੇ ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਰਹਿ ਸੁਨਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮਿਲਿ ਸੰਗ।
ਸਦਾ ਰਬਾਬੀ ਕਿਰਤਨ ਕਰੈਂ। ਸੁਨੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸਿਖ ਜਗ ਤਰੈਂ॥ ੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਜਲ੍ਹਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੧੫॥

*ਮਾਇਆ ਦਾ ਭਾਵ ਇੱਥੇ ਨਿਰੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੁਲਕ ਦਾ ਹਕੂਮਤ, ਤਾਕਤ, ਦੌਲਤ, ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੱਭੋ ਕੁਛ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੱਲ੍ਹਣ ਬੜੇ ਭਗਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਫਕੀਰੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਹਲਤ ਪਲਤ ਸਵਾਰਨੇ ਹਨ। ਯਵਨ ਰਾਜ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਹਲਤ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਲਤ ਵਿਗੜੇ ਤਾਂ ਪਲਤ ਬੀ ਕਈ ਵੇਰ ਨਾਲ ਵਿਗੜਦਾ ਹੈ। ਅਰ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਖਹਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮਰੱਥ ਸਨ, ਕਸ਼ਟ ਝੱਲਕੇ ਅਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਖੇਡ ਕੇ ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਿਬਾਹ ਕੇ ਇਕ ਰੌਸ਼ਨ ਮੁਨਾਰਾ ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਬਨ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਇੱਕੋ ਜੇਹੀ ਬਲ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਕੜੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੀਰ ਰਸ ਇਸ ਲਈ ਆਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਪੰਨ ਹੋ ਜਾਣ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਓਹ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ ਮਾਂਇਆ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਤੁਰਕ ਸਾਡੇ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਅਸਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਉਹੋ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਾਰਗ ਤੇ ਉਦਾਸ ਮਾਰਗ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨਗੇ, ਪਰ ਨਿਆਂ ਤੇ ਸੱਚ ਤੇ ਟੁਰ ਕੇ ਰਾਜ ਬੀ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ 'ਸੰਤ' ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਭੋਲਾ ਸੰਤ ਹੈਂ ਅਪਣੇ ਰੰਗ ਲੱਗਾ ਰਹੁ ਤੈਨੂੰ ਕੇਵਲ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਸਾਰੀ ਖ਼ਲਕਤ, ਸੰਗਤ ਪੂਜਾ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਉੱਨਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

੧੬. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜਨਮ, ਮਾਲਵੇ ਵਲ ਟੁਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸੁਖ ਬਸੇ ਰਚਿ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਚਾਰੁ।ਕਰੇ ਸਕੇਲਨ ਲੋਕ ਤਹਿਂ ਬਸੇ ਮੋਦ ਕੋ ਧਾਰਿ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਸਤਿ ਦਿਨ ਟਾਰੇ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਕਰਤਿ ਸ਼ਿਕਾਰੇ। ਸੇਵਹਿ ਦਾਸ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਏ। ਦਰਬ ਆਂਦ ਮਨੁ ਕਾਮਨ ਪਾਏ[1]॥੨॥ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਤੇ ਨਰ ਸਨਮਾਨਹਿ। ਸੁਖ ਦੇ ਨਗਰ ਬਸਾਵਨ ਠਾਨਹਿਂ। ਨੱਤੀ ਗਰਭ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮ ਧਰਯੋ[2]।ਵਧਯੋ ਚੰਦ ਸਮ ਭਾਗਨਿ ਭਰਯੋ ॥ ੩॥ ਸਮੋਂ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਨਿ ਕੋ ਆਯੋ।ਸੁੰਦਰ ਸਮਾ ਸੁਖਦ ਦਰਸਾਯੋ। ਮਕਰ ਰਾਸ ਮਹਿਂ ਸੂਰਜ ਬਾਸਾ। ਤ੍ਰੈਦਸ ਬਾਸੁਰ ਬੀਤੇ ਮਾਸਾ ॥ ੪ ॥ ਪੁਰਿ ਜਨ ਅਨੰਦ ਅਚਾਨਕ ਹੋਵਾ।ਮਾਨਵ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਜੋਵਾ। ਸਵਾ ਜਾਮ ਜਬਿ ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ[3]। ਜਨਮਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਦਨ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੫॥ ਦੇਵਨ ਆਨਿ ਅਰਚਨਾ ਕਰੀ।ਬਾਰ ਬਾਰ ਕੁਸਮਾਂਜੁਲ ਝਰੀ[4]। ਔਚਕ ਸਿਖ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਸੁਨਯੋ। ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਭਨਯੋ ॥ ੬॥ ਮਿਲਿ ਦਾਸੀ ਗਨ ਮੰਗਲ ਗਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸੁਨਿ ਹਰਿਖਾਯੋ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਗਨ ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ। ਪਾਇ ਦਰਬ ਕੋ ਆਸ਼ਿਖ ਗਾਈ ॥੭॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੰਤੇ। ਸੁਨਿ ਜਾਚਕ ਆਏ ਹਰਖੰਤੇ। ਦਾਨ ਮਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੀਨ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਸੁਜਸੁ ਅਧਿਕ ਤਬਿ ਲੀਨਿ ॥ ੮ ॥ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਦਾਸ ਪਠਾਏ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਬਿਨੈ ਲਿਖਾਏ[5]। 'ਨਾਮ ਰਾਖੀਯਹਿ ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ । ਪੌਤ੍ਰ ਆਪ ਕੋ ਦੁਤੀ ਸੁਹਾਵਤਿ' ॥ ੯॥ ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਬਸਿ ਚਲਿ ਕੋ[6] ਦਿਨਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲੇ ਘਨਾ। ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਪੌਤ੍ਰ ਜਨਮ ਸੁਨਿ ਮਨ ਆਨੰਦੇ। ਆਨਿ ਬਧਾਈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਨੰਦੇ[7]। ਗੁਰ ਘਰ ਮੈਂ ਬਡ ਮੰਗਲ ਕਰੈਂ । ਬਾਜੇ ਬਜਤਿ ਪੁੰਜ ਮੁਦ ਭਰੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਜਿਨਹੁੰ ਆਨਿ ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨਾਈ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਦਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਅਪਰ ਦੀਨ ਗਨ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਿ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਗੁਰ ਪਤਨੀ ਤੀਨ ॥ ੧੨ ॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਉਤਸਵ ਸਾਜੇ।

---

[1]ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਙੂੰ (ਫੇਰ) ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। [3]ਰਾਤ। [4]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ ਭਰ ਭਰ ਝੜੀ ਲਾ ਦਿਤੀ, ਭਾਵ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕੀਤੀ। [5]ਬੇਨਤੀ (ਚਿੱਠੀ) ਪਰ ਲਿਖਾਈ। [6]ਕੁਛ। [7]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦੁੰਦਭਿ ਲਘੁ ਬਿਸਾਲ ਦਰ ਬਾਜੋ।ਜੋ ਜੋ ਸੁਨਿ ਆਯੋ ਤਿਨ ਪਾਯੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਜਗਤ ਪਰ ਛਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ 'ਗੁਰਤਾ ਮਾਲਕਿ' ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨਾ[1]॥੩॥ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ' ਸੁ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੰਕਨ ਘਰਿਵਾਏ ॥ ਹੀਰਨ ਪੰਕਤਿ ਖਚੀ[2] ਬਨਾਏ ॥੧੪॥ ਝਗਲੀ ਝੀਨੀ[3] ਅਲਪ ਕਰਾਇ। ਊਪਰ ਗੋਟਾ ਅਧਿਕ ਲਗਾਇ। ਮੇਵਾ ਅਰੁ ਪਕਵਾਨ ਘਨੇਰਾ। ਤੀਨਹੁੰ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੧੫॥ ਸਹਤ ਸਨੇਹ ਸੁ ਤੁਰਤ ਪਠਾਇ।ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਪੌਤ੍ਰਾ ਜਨਮਾਏ। ਗਨ ਮੰਗਲ ਇਮ ਨਏ ਰਚੰਤੇ। ਗੁਰੁ ਸਨਬੰਧੀ ਅਨੰਦ ਮਚੰਤੇ ॥ ੧੬ ॥ ਜਬਿ ਦੁਇ ਮਾਸ ਬਿਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਪਠੀ ਤਬਿ ਪਾਤੀ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਬਹੁ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ। 'ਆਵਹੁ ਮਿਹਰ ਕਰਹੁ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ॥ ੧੭ ॥ ਦਿਵਸ ਬਸੋਏ ਕੋ ਬਡ ਮੇਲਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਰ ਹੋਇ ਸਕੇਲਾ। ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਕੈ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ।ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਦਾਸਨ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੧੮ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਨੋ ਕਰਿਬੋ ਸਾਚੀ।–ਉਤੈ ਜੁੱਧ ਹਮ ਕੀਨਿ ਬਿਰੋਧਾ[4]। ਅਬਹਿ ਸ਼ਾਹ ਨਹਿੰ ਠਾਨਤਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਮਤਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਸਮੁਝਾਵੈ। ਕਹਿ ਮਹਿਮਾ ਰਿਸ ਉਰ ਬਿਸਰਾਵੈ।ਅਬਿ ਜੰਗਲ[5] ਚਲਿ ਦਿਵਸ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ। ਤਹਾਂ ਲਰੈਂ ਰਿਪੁ ਗਨ ਕੋ ਮਾਰੈਂ ॥ ੨੦ ॥ ਜੰਗ ਨ ਭਲੋ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਂਹੀ। ਆਵਹਿਂ ਤੁਰਕ ਅਦਬ ਰਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਰੁ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਨੇਰ ਘਨੇਰਾ। ਚਢਿ ਆਵਹਿ ਲਸ਼ਕਰ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥੨੧॥ ਨਹੀਂ ਮਵਾਸ[6] ਹੋਨਿ ਕੋ ਥਾਨ। ਨਹੀਂ ਬਿਖਮ ਕਿਤ ਦੁਰਗ ਮਹਾਨ। ਲਰਨ ਸਥਲ ਜੰਗਲ ਮਹਿਂ ਆਛੋ। ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਜਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਾਛੋ[7] ॥ ੨੨ ॥ ਮਹਾਂ ਉਜਾਰ ਖਰੋ ਬਨ ਜਹਾਂ। ਮਾਰਹਿਂ ਘਨੋ ਤੁਰਕ ਹਮ ਤਹਾਂ। ਜਿਮ ਕਿਮ ਕਰਹਿਂ ਦਾਵ ਲੇ ਫਤੇ[8]। ਸ਼ਾਹੁ ਜਿ ਆਪ ਜਾਇ,ਤਿਹ ਹਤੈਂ ॥੨੩॥ ਜਲ ਕੋ ਘੇਰਿ ਚਮੂੰ ਥਿਰ ਹੋਇ। ਜਹਿਂ ਰਿਪੁ ਕੋ ਜਲ ਪਾਇ ਨ ਕੋਇ–।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ। ਜੰਗਲ ਕੋ ਪਯਾਨ ਨਿਰਧਾਰਾ॥ ੨੪ ॥ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਮਹਿਲ ਗਏ ਗੋਸਾਈਂ।

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਜਾਣਿਆਂ। [2]ਜੜਾਊ ਜੜਤਿ। [3]ਬਰੀਕ। [4]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਝ ਕੇ। ਅੜਕੇ। [5]ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਮਾਰੂ ਥਲਾ ਦੇਸ਼। [6]ਐਸਾ ਥਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਓਟ ਲੈਕੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।(ਅ) ਕਿਲ੍ਹਾ। [7]ਲੋੜ ਪਈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਲਈ ਇਕ ਬੁਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। [8]ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਦਾਉ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤ ਲਵਾਂਗੇ।

ਢਿਗ ਦਮੋਦਰੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਤੋਹਿ ਭਗਨੀ ਪਠਿ ਪਾਤੀ। ਹਮਹਿ ਹਕਾਰਨ ਹਿਤ ਉਮਹਾਤੀ॥ ੨੫॥ ਸਾਈਂਦਾਸ ਲਿਖੀ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ।–ਆਵਹੁ ਮਿਹਰ ਧਰਹੁ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ–।ਤੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਕਹਾ[1]? ਸੁਨਾਵਹੁ। ਈਹਾਂ ਬਸਹੁ ਕਿ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵਹੁ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਦਮੋਦਰੀ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ । 'ਕਰਹੁ ਆਪ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਨੀ । ਚਲਹੁ ਚਲਹਿੰਗੇ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ। ਬਸਹੁ ਬਸਹਿੰਗੇ ਸਭਿ ਨਿਰਧਾਰੇ' ॥ ੨੭ ॥ ਅਰਧ ਚੇਤ ਕੋ ਮਾਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਗਮਨ ਆਪਨੋ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਚਮੂੰ ਭਟ ਸੰਗ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿ ਧਾਰਤਿ ਸਹਤ ਤੁਰੰਗ ॥ ੨੮ ॥ ਸਿੱਖਜ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜੇ ਘਨੇ। ਦਾਸ ਅਨੇਕ ਤਿਨਹਿੰ ਕੋ[2] ਗਨੇ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਤਯਾਰੀ ਸਭਿ ਧਾਰੈਂ। ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰੈਂ॥੨੯॥ਸਤਿਗੁਰ ਵਸਤੂ ਸਕਲ ਸੰਭਾਰੀ।–ਆਵਨ ਹੋਇ ਕਿ ਨਹਿੰ–ਉਰਧਾਰੀ। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਦਾਸੀ ਦਾਸਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਯੋ॥ ੩੦॥ ਚਲਿ ਕਰਿ ਗਏ ਪ੍ਰਥਮ ਦਰਬਾਰ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰਿ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਮਮ ਆਵਨ ਕੈ ਨਾਂਹੀ। ਬਸਹੁ ਸਦਾ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੧ ॥ ਜੰਗਲ ਜਾਇ ਜੰਗ ਮੈਂ ਠਾਨੌਂ*। ਮਾਨੀ[3] ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਗਨ ਹਾਨੌਂ*'। ਤਬਿ ਅਵਾਜ ਭੀ ਮੰਦਿਰ ਮਾਂਹੀ*। 'ਤੁਮਰੀ ਬਿਜੈ, ਅਰਹਿੰ ਰਿਪੁ ਨਾਂਹੀ*' ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦੇ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਦੁੰਦ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਦੇ ਕਰਿ ਚਾਰਿ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਸਿਧਾਰਿ॥੩੩॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦਯੋ ਬਰਤਾਇ। ਤਬਹਿ ਮੰਗਾਇ ਜਰਾਊ ਖਾਸਾ। ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਸੁੰਦਰ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੩੪॥ ਸਿਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਿਚ ਥਾਪਿ। ਕਰ੍ਯੋ ਅਗਾਰੀ ਪਾਛੇ ਆਪ । ਦੋਇ ਦਿਸ਼ਾ ਦੁਇ ਚਮਰ ਢੁਰਾਵੈਂ। ਚਲੇ ਕਿਤਿਕ ਲੇ ਸੰਖ ਬਜਾਵੈਂ ॥੩੫॥ ਰਥ ਅਰੂਢਿ ਗੁਰੁ ਮਹਿਲਾ ਤੀਨ। ਡੋਰੇ ਨੁਖਾ ਅਰੂਢਨਿ ਕੀਨਿ। ਤੀਨਹੁੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੰਗ ਚਢਿ ਚਾਲੇ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੈਂ ਸੁਭਟ ਗਨ ਨਾਲੇ ॥ ੩੬ ॥ ਪਨਹੀ ਬਿਨਾ[4] ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੇ

---

[1]ਕੀ ਹੈ ? [2]ਕੌਣ। [3]ਹੰਕਾਰੀ। [4]ਭਾਵ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ।

*ਸਾਰੀ ਚੌਪਈ ਦਾ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਐਉਂ ਬੀ ਹੈ:–ਪ੍ਰਭਿ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ਦਿਆਲਾ। ਯਵਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਾਸਿਯ ਤਤਕਾਲਾ । ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ ਭੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ । ਤੁਮਰੀ ਬਿਜੈ ਅਰੈਂ ਅਰਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥

ਪਾਛੇ। ਪੁਰਿ ਨਿਕਸੇ ਚਲਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਛੇ। ਥਿਰ ਜਬਿ ਭੁਏ ਸੁ ਬਿਧੀਆ ਕਹੈ। 'ਹੁਕਮ ਕਰਹੁ ਜੋ ਪਾਛੇ ਰਹੈ ॥ ੩੭ ॥ ਸੇਵ ਸੰਭਾਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ। ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਠਾਨਹਿ ਬਿਵਹਾਰ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬੋਲੇ'ਸਿੱਖ ਅਨਾਥ[1]'।ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਾਥ ॥ ੩੮ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਅਵਿਚਲ ਸਿੱਖ ਘਨੇਰੇ[2] ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਡੇਰੇ। ਹਮਰੋ ਆਵਨਿ ਹੋਇ ਨ ਹੋਇ। ਸੇਵਕ ਗੁਰ ਕੇ ਰਹਿੰ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਗਰੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰੀ। ਠੌਰ ਠੌਰ ਦਾਸਨਿ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਘਰ ਸਮਾਜ ਸਭਿ ਲਾਦਿ ਚਲਾਯੋ।ਉਸ਼ਟਰ ਭਾਰ[3] ਭੁਏ ਸਮੁਦਾਯੋ॥ ੪੦ ॥ ਪੁਰਿ ਜਨ ਗਨ ਸੁਨਿਕੈ ਅਸ ਪਯਾਨਾ। ਸਭਿ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਿਖਾਦ[4] ਮਹਾਨਾ। ਆਪਸ ਮਹਿੰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਆਵਤਿ ਮੋਚਿ ਬਿਲੋਚਨ ਬਾਰੀ ॥੪੧॥ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਨਹੀਂ ਨਿਕਸੰਤਾ। ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਗਵੰਤਾ। ਜਥਾ ਰਾਮ ਬਨ ਓਰ ਪਧਾਰੇ। ਔਧਪੁਰੀ[5] ਨਰ ਬ੍ਰਿਹ ਕੋ ਧਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਭਈ ਤਥਾ ਗਤਿ ਰੋਦਤਿ ਆਵੈਂ। ਏਕ ਕਹੈਂ 'ਹਮ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਘਰ ਸਮਾਜ ਸਭਿ ਲੇ ਕਰਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਜਹਿ ਗੁਰ ਦਰਸੈਂ ਤਹਾਂ ਬਸੈ ਹੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਹਮਹਿੰ ਬਸਾਯੋ। ਅਬਿ ਲੌ ਇਹ ਪਾਲਤਿ ਸੁਖਦਾਯੋ। ਪਾਛੇ ਕਿਸ ਅਲੰਬ ਹਮ ਰਹੈਂ। ਗੁਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਬੋ ਚਹੈਂ ॥੪੪॥ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਅਬਿ ਹੋਇ ਹਮਾਰੇ। ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਸਭਿ ਰਹੈਂ ਦੁਖਾਰੇ। ਜੋ ਸਨਮਾਨ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਸੋ ਤਜਿ ਚਲੇ, ਨ ਬਿਹਰਤਿ ਛਾਤੀ[6] ॥੪੫॥ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹੁਇ ਬੀਥਨਿ ਮਹਿੰ ਡੋਲਤਿ। ਦੁਖ ਬ੍ਰਿਹੁ ਤੇ ਬਾਵਰ ਜਿਮ ਬੋਲਤਿ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਛੇ। ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਦਰਸ ਕੋ ਬਾਂਛੇ ॥ ੪੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਦੇਖਯੋ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਆਵਤਿ ਨਰ ਨਾਰਨਿ ਬਿਲਲਾਤੀ। ਥਿਰ ਹੁਇ ਰਹੇ ਨ ਆਗੇ ਚਲੇ। ਆਨਿ ਅਖਿਲ ਪੁਰਿ ਕੇ ਜਨ ਮਿਲੇ ॥ ੪੭ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨਿ ਕਹਿੰ 'ਇਮ ਤੁਮ ਚਾਲੇ। ਬਹੁਰ ਨ ਆਵਹੁ ਜਿਮ, ਸੰਭਾਲੇ[7]'। ਕਿਸ ਕੇ ਹਮਹਿੰ ਸੌਂਪ ਕਰਿ ਛੋਰਾ ?। ਗਮਨੇ ਤੁਮ ਜੰਗਲ ਕੀ ਓਰਾ ॥ ੪੮ ॥ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਚਲਹਿੰਗੇ ਸਾਰੇ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾਦਿਕ ਲੇ ਪਰਵਾਰੇ। ਰਾਵਰਿ ਬਿਰਹ ਸਹਯੋ

---

[1](ਕੋਈ) ਗ਼ੀਬ ਸਿੱਖ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਅਟਲ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਹਨ। [3]ਊਠਾਂ ਦਾ ਭਾਰ। [4]ਦੁਖ। [5]ਅਜੁੱਧਿਆਪੁਰੀ। [6]ਛਾਤੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਫੱਟਦੀ। [7]ਐਉਂ ਸਭ ਕੁਛ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਟੁਰੇ ਹੋ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ।

ਨਹਿਂ ਪਰੈ। ਰਹਿ ਪਸਚਾਤ ਕੌਨ ਦੁਖ ਭਰੈ ॥੪੯॥ ਭਲਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਮਝਾਰੈ। ਨਿਤ ਉਠਿ ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੈਂ।ਪੁਰਿ ਉਜਾਰ ਹੁਇ ਬਸਜੋਨ ਜਾਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਰੁਦਤਿ ਭਏ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫੦॥–ਅਸਮੰਜਸ–ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰੈਂ।–ਪੁਰਿ ਜਨ ਜੇ ਹਮ ਸਾਥ ਸਿਧਾਰੈਂ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਰਿ ਪਰਮ ਬਸਾਵਾ। ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਜੇ ਇਸਹਿ ਦੁਖਾਵਾ–॥ ੫੧ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਥਿਰੇ ਨਿਹਾਰੈਂ[1]। ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਧੀਰ ਉਚਾਰੈਂ। ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਪੁਰਿ ਬਸਨ ਪਿਛਾਰੀ। ਸੋਰ ਬਿਮੋਚਨ[2] ਸੋਚਤਿ ਭਾਰੀ ॥੫੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਡਰੋਲੀ ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਦੇ ਘਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਰੀ ਚੰਦ ਗੁਰੁ ਸਸੁਰ ਜੋ ਪਿਤਾ ਨਾਨਕੀ ਕੇਰ। ਆਯੋ ਵਹਿਰ ਸਭਾਰਜਾ ਉਰ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਜੁਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹੇਰਾ। ਮੋਚਤਿ ਨੀਰ ਬਿਲੋਚਨ ਕੇਰਾ[3]। ਬੋਲਯੋ 'ਗੁਰ ਅਲੰਬ ਪੁਰਿ ਸਾਰੋ। ਤੁਮ ਤ੍ਯਾਗਤਿ[4] ਨਹਿਂ ਕਰੀ ਅਵਾਰੋ ॥ ੨ ॥ ਪਤਿ ਬਿਹੀਨ ਜਿਮ ਰਹਤਿ ਨ ਨਾਰੀ। ਸਸਿ ਬਿਨ ਨਿਸਾ[5],ਨਦੀ ਬਿਨ ਬਾਰੀ[6]। ਮਹਿਪਾਲਕ ਬਿਨ ਚਮੂੰਨ ਆਛੇ। ਤਥਾ ਪੁਰੀ ਸਭਿ ਤੁਮਰੇ ਪਾਛੈ ॥੩॥ ਰਹੇ ਉਡੀਕਤਿ ਆਗੇ ਗਏ[7]। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਆਵਨ ਕਿਏ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਨਿਰਾਧਾਰ ਕਿਮ ਰਹੈਂ। ਉਜਰ ਜਾਹਿਂ, ਕੈ ਤੁਮ ਸੰਗ ਲਹੈਂ ॥ ੪ ॥ ਮੈਂ ਅਬਿ ਤ੍ਯਾਰ ਹੋਇ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਚਹੌਂ ਆਪ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ। ਸੁਤਾ, ਸੁਤਾ ਸੁਤ[8], ਸਹਿਤ ਤਿਹਾਰੇ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਨਿਤ ਲਹੌਂ ਨਿਹਾਰੇ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਸੁਰ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਭਾਰੀ। ਧੀਰਜ ਦੇਬੇ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੀ। 'ਇਹ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਨਿਤ ਬਸਹਿ ਸਵਾਧਾ। ਅੰਨ ਦਰਬ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਕਾਧਾ[9] ॥ ੬ ॥ ਟੰਕ ਬਸੈ ਜੋ ਧਨੀ ਬਨੈ ਹੈ। ਅੰਨ ਬਸਨ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ। ਜੋ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਬਿਘਨ ਉਠੈ ਹੈ। ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਆਪੇ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ ॥੭॥ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰਿ ਬਾਹੁ ਪਕਰਾਈ। ਅਬਿਚਲ ਜਿਸ ਕੀ ਨੀਵ ਰਖਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਬੰਦਹੁ ਨਿਤ ਹੱਛਕ ਹੁਇ ਆਪੂ' ॥੮॥ ਕਹਿ ਇੱਤਿਯਾਦਿ ਸਗਲ

---

[1]ਠਹਿਰ ਗਏ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ) ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [3]ਭਾਵ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਲਚਲਦਾ ਹੈ। [4]ਆਪ ਨੇ(ਪੁਰੀ) ਛੋਡਦਿਆਂ। [5]ਚੰਦ ਬਿਨਾ ਰਾਤ੍ਰੀ। [6]ਜਲ। [7]ਜਦ ਆਪ ਅੱਗੇ ਗਏ ਸਾਓ। [8]ਪੁਤ੍ਰੀ ਤੇ ਦੋਹਤਾ ਭਾਵ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ। [9]ਕੋਈ।

ਸਮੁਝਾਏ। ਨਿਜ ਮਾਯਾ ਕਰਿ ਉਰਿ ਬਿਰਮਾਏ[1]। ਸਭਿ ਕੋ ਸਦਨ ਲਗੇ ਤਬਿ ਆਛੇ। ਪਾਛੇ ਹਟਨਿ ਅਖਿਲ ਮਨ ਬਾਂਛੇ ॥੯॥ ਦੈ ਧੀਰਜ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਤਾਂਈ। ਹਰੀ ਚੰਦ ਕੋ ਭੁਜ ਪਕਰਾਈ। ਜਾਨਿ ਸਸੁਰ ਬਡ, ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਮੁਰੇ ਸਰਬ ਹੀ ਦਰਸ ਨਿਹਰਿਕੈ ॥੧੦॥ ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਆਰੂਢੇ। ਮਾਰਗ ਗਮਨੇ ਜਿਸ ਗੁਨ ਗੂਢੇ। ਹਰੀ ਚੰਦ ਮਿਲਿ ਤਨੁਜਾ ਸਾਥ। ਫੇਰਿ ਹਾਥ ਦੋਹਤ ਕੇ ਮਾਥ[2]॥੧੧॥ਤ੍ਰੈ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾਂ ਸੋਂ ਨਰਨਾਰੀ। ਮਿਲਿਮਿਲਿ ਅਖਲ ਬੰਦਨਾਂਧਾਰੀ।ਜਥਾ ਜੋਗਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।ਆਪ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ॥੧੨॥ ਚਮੂੰ ਸਹਤ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਯੋ ਕਿ ਘਨ ਗਰਜਾਨਾ। ਸਗਲ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗ ਮੈਂ ਲੀਨਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗੁਰ ਚਲਿਬੋ ਕੀਨਾ ॥੧੩॥ ਹੁਤੇ ਕੋਸ ਨੌ ਤਾਰਨ ਤਰਨ। ਤੀਰਥ ਪਿਖਯੋ ਪਾਪ ਗਨ ਹਰਨ।ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਡੇਰੇ ਪਾਇ।ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਤੰਬੂ ਲਾਇ ॥੧੪॥ ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮ ਜਾਮਨੀ[3]ਟਾਰੀ। ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੌਚ ਕੋ ਧਾਰੀ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਦੇ ਕਰਿ ਧਨ ਦਾਨਾ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਗਏ ਸਥਾਨ॥ ੧੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਿਵਕਾ[4]ਮੰਗਵਾਈ।ਚਢਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ। ਸੰਗ ਚਮੂੰ ਚਲਿ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰੇ॥੧੬॥ਅੱਗ੍ਰ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਸਵਾਰੀ। ਚਾਰੁ ਚਮਰ ਢੋਰਤਿ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ। ਪਾਛੇ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਮਗ ਚਾਲਤਿ। ਸ਼ਬਦ ਹੋਤਿ ਬਡ ਹਯ ਪਗ ਡਾਲਤਿ ॥ ੧੭ ॥ ਗਗਨ ਅਛਾਦਹਿ ਉਡ ਕਰਿ ਧੂਰ। ਮੰਦ ਤੇਜ ਤਿਸਤੇ ਹੁਇ ਸੂਰ[5]। ਚਲਤਿ ਬਾਹਨੀ ਪੰਕਤਿ ਕਰੈ[6]। ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਿਨ ਕ੍ਰਿਖ ਦਰੈ[7]*॥੧੮॥ ਤ੍ਰਿਣ ਕਾਸ਼ਟ ਛੀਨਹਿਂ ਜਹਿਂ ਡੇਰਾ†।ਪਿਖਹਿਂ ਲੋਕ ਰਿਸ ਧਰਹਿਂ ਘਨੇਰਾ। ਪੂਜਾ

---

[1]ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਪਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਪਰਚਾ ਦਿੱਤੇ (ਪਿਛੇ ਰਹਿਣ ਲਈ)। [2]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ)ਸਿਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕੇ। [3]ਰਾਤ। [4]ਪਾਲਕੀ। [5]ਸੂਰਜ ਦਾ। [6]ਫੌਜ ਸਫ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਚਲਦੀ ਹੈ,ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਵੈਦ ਫੌਜ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਕੇ ਪੈਂਤੜੇ ਬੰਦ ਟੁਰਨਾ, ਲੜਨਾ, ਮੁੜਕੇ ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਆਪ ਸਿਖਾਏ ਸਨ। [7]ਰਾਹ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਘਾਹ ਖੇਤੀ ਦਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਫੌਜ)। *ਪਾਠ:-ਚਰੈ।

†ਇਸਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜ਼ੁਲਮ ਰਵਾ ਰੱਖਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਅਸੂਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਨ ਦਾਣਾ ਤ੍ਰਿਣ ਮੁੱਲ ਦੇਕੇ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਉਤਰਦੇ ਸਨ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਦ ਦਲ ਚਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹਿ ਸੁਭਾ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਹੋ ਜਾਂਦਾ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਕਿਧੌਂ ਹਾਕਮ ਸਹਿ ਸੈਨਾ। ਜੇ ਬੇਮੁਖ ਮਹਿਮਾ ਸਮੁਝੈਂ ਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸੋ ਖੁਨਸਾਹਿਂ ਜਰੈਂ, ਨਹਿਂ ਜਰੈਂ[1]।ਮਨਹੁਂ ਉਖਾਰਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਜਰੈਂ[2]। ਪਿਖਹਿਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮਹਾਂ ਬਲ ਵਾਰੇ। ਕਹਹਿਂ"ਕਿ ਇਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਮਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਅਰੁ ਜੋ ਅਰਹਿਂ[3] ਚਹਹਿਂ ਸਮਤਾਈ। ਤੂਰਨ ਜਮ ਘਰੌ ਦੇਤਿ ਪਠਾਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਰੈਂ। ਸੈਨ ਅਸੰਖਨ ਸੋਂ ਲਰਿ ਪਰੈਂ* ॥ ੨੧ ॥ ਸਪਤ ਹਜ਼ਾਰ ਹਤੇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਪੁਨਹ ਦੁਗਨ ਇਸ ਤੇ ਸੰਘਾਰੀ[4]। ਟਰਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਰਣ ਤੇ ਧਰਿ ਸ਼ੰਕਾ। ਇਹ ਨਹਿਂ ਮਿਟਯੋ ਬੀਰ ਬਰ ਬੰਕਾ ॥ ੨੨ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪੰਚ ਗੁਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ। ਇਹੁ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਯੋ ਬਡਿ ਭੂਪ। ਜੋਧਾ ਮਹਾਂ ਕਰਨਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਦੀਹ ਬਲ ਧਾਮੂ[5] ॥ ੨੩ ॥ ਡੀਲ ਦਰਾਜ ਨ ਦੂਸਰ ਕੋਈ। ਬਲ ਅਰ ਸ਼ਕਤਿ ਕਹਾਂ ਸਮ ਹੋਈ।ਸੁੰਦਰ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਦਰਸੰਤਾ। ਦੀਰਘ ਬੀਰਜ[6] ਧੀਰਜਵੰਤਾ[7] ॥ ੨੪ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਘਰ ਦਬਕਹਿਂ[7] ਨਿਕਸਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।–ਚਲਯੋ ਜਾਇਂ ਇਕ ਦਿਨ ਹੀ ਰਹੈਂ–। ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਕਠੋਰ ਕੋ ਕਹੈ ॥ ੨੫ ॥ ਹੁਇ ਨੁਕਸਾਨ ਸੀਸ ਸਹਿ ਲੇਤਿ। ਨਹਿਂ ਬਿਗਰਹਿਂ ਸਮੁਝਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੇਤੁ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਮਨਤਿ ਸਹਿ ਸੈਨਾ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਬਸੇ ਚਲਤਿ ਦੁਇ ਰੈਨਾ ॥੨੬॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਇ ਸੁਧਿ ਸਾਂਈ ਦਾਸ। ਇਤ ਆਗਮਨ ਭਯੋ ਸੁਖਰਾਸ[8]। ਚਮੂੰ ਸਰਬ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਨਿਕਟਿ ਪਹੂੰਚੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ ॥ ੨੭ ॥ ਲੇ ਨਰ ਸੰਗ ਆਇ ਅਗੁਵਾਈ। ਬਿਕਸਯੋ ਸਦਨ ਅਨੰਦ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਰਦ ਇੰਦੁ[9] ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਓਰਾ।ਕਰਯੋ ਚਕੋਰਨ ਕੋ ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਰਾ[10]॥੨੮॥ । ਨਮੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜੀ ਕਰਿ ਧਰਿ ਭਾਵਾ[11]। ਪਿਖਿ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਉਤਲਾਵਾ। ਗਹਿ ਰਕਾਬ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰੇ। ਅਨੰਦ ਨੀਰ ਲੋਚਨ ਕੋ ਡਾਰੇ ॥੨੯॥ ਜਨੁ ਸਨੇਹ ਅਰੁ ਆਤਮ ਗਯਾਨਾ। ਚਿਰ ਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਕੀਨਿ ਮਿਲਾਨਾ।

[1]ਸੜਦੇ ਹਨ ਝੱਲਦੇ ਨਹੀਂ। [2]ਜੜ੍ਹਾਂ। [3]ਅੜਦੇ ਹਨ। [4]ਮਾਰੇ। [5]ਬਲ ਦਾ ਘਰ ਹਨ। [6]ਮਹਾਂ ਬਲੀ। [7]ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਦਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [8]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [9]ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [10]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ। (ਅ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ। [11]ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਕੇ। *ਪਾ:–ਮਰੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਹੈ। ਕਿਤੇ ਦਾਣਾ ਪੱਠਾ ਦੇਣੋਂ ਕੋਈ ਨਾਂਹ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀਮਤ ਦੇ ਕੇ ਪਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੁਭੀਤੀ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਤਾਂ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਖੁਣਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਗਲ ਦਾ ਵੱਚਰ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਬਲ ਤੇ ਸੈਨਾ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਭੈਤਾ ਦੇਖਕੇ ਅਚਰਜ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬਤਾਈ। ਡੇਰਾ ਕਰਨੋ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੦॥ ਤੀਨਹੁੰ ਗੁਰ ਪਤਨੀ ਜਬਿ ਦੇਖੀ।ਪਰਨੋ ਪਾਇ ਧਰਿ ਭਾਉ ਵਿਸ਼ੇਖੀ।ਅਪਰ ਸਗਲ ਗੁਰ ਕੇਰ ਨ ਜੀਕੀ।ਮਿਲਨੋ ਤਬਹਿ ਪੂਰੀ ਇਛ ਜੀਕੀ ॥੩੧॥ ਤਿਮ ਰਾਮੋ ਮਿਲਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਸਹਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ। ਸੁੰਦਰ ਗਨ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਏ। ਉਜਲ ਆਸਤਰਨ ਸੋਂ ਛਾਏ ॥ ੩੨ ॥ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਥਿਰੇ।ਸੈਨਾ ਵਹਿਰ ਸਿਵਰ ਬਹੁ ਕਰੇ।ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਬਹੁ ਤਾਨੇ। ਗਾਡਨੋ ਝੰਡਾ ਊਚ ਮਹਾਨੇ ॥ ੩੩ ॥ ਜਥਾਜੋਗ ਉਤਰੇ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਆਦਿ ਮਸੰਦਨ ਚਮੂੰ ਨਿਕਾਯਾ[1] । ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦੰਪਤੀ ਹੁਲਾਸ। ਸੇਵਤਿ ਰਾਮੋ ਸਾਂਈਦਾਸ[2] ॥ ੩੪ ॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਅਸਨ ਬਨਾਯੋ।ਬੈਠਿ ਨਿਕਟਿ ਧਰਿ ਭਾਉ ਅਚਾਯੋ। ਤਥਾ ਗੁਰੁ ਕੇ ਨੰਦਨ ਸਾਰੇ। ਧਰਿ ਅਨੰਦ ਅਚਵਾਇ ਅਹਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਪੁਨ ਰਾਮੋ ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਡ ਧਾਰੀ। ਅਰਿ ਦਮੋਦਰੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ। ਕਹਨੋ ਗੁਰੂ 'ਸੁਨਿ ਸਾਂਈਦਾਸ!।ਤੋਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਆਨੇ ਪਾਸ ॥ ੩੬ ॥ ਨਿਤ ਚਿਤ ਸਿਮਰਤਿ ਹਾਥਨ ਜੋਰਿ।ਕਰਤਿ ਰਹਨੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲੋਰ। ਯਾਂਤੇ ਪਠਿ[3] ਕਰਿ ਤੁਵ ਅਰਦਾਸ[4]। ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਆਇ ਪੁਰਿ ਆਸੁ[5]*' ॥ ੩੭ ॥ ਸਾਂਈਦਾਸ ਕਹਨੋ ਧਰਿ ਭਾਉ। 'ਇਹੀ ਆਪ ਕੋ ਸਹਜ ਸੁਭਾਉ। ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਦਰਬ ਨਹਿੰ ਹੇਰੋ। ਲਖਹੁ ਨ ਸਾਕ ਸਬੰਧ ਬਡੇਰੋ ॥ ੩੮ ॥ ਜਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਚਿਤਹੁ ਗੁਸਾਈਂ !। ਸਭਿ ਤਯਾਗਹੁ ਤਹਿੰ ਪਹੁੰਚਹੁ ਜਾਈ।ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਛੋਡਿ ਕੁਰੁਰਾਈ[6]।ਜਾਇ ਬਿਦਰ ਕੇ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਦਿਜਬਰ ਪੰਡਿਤ ਗੁਨਿ ਗਨ ਵਾਨੇ[7]। ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ ਤਯਾਗੇ ਸਯਾਨੇ। ਸੂਦ੍ਰ ਭਗਤ ਕੇ ਸੰਗ ਵਿਰੰਤੇ। ਬਿਦਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਨਹੀਂ ਛਪੰਤੇ ॥ ੪੦ ॥ ਬਸਿ ਦਾਸਨ ਕੇ ਸਦਾ ਗੁਸਾਈਂ ! ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੁਮ ਕੋ ਬਨਿਆਈ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਸਮਤਾ ਕੋ ਧਰੈ। ਬਸ ਦੀਨਨਿ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਰੈਂ[8]' ॥੪੧॥ ਰਹਤਿ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ[9]।ਸਦਾ ਸੁਧਾਰਹਿ ਸਿੱਖਨ ਕਾਜ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਸਿਧਾਵੈ। ਕਬਹੂੰ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸਭਾ

[1]ਸਾਰੀ। [2](ਆਪਣੀ) ਸ਼ਕਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਦੰਪਤੀ ਰਾਮੋ ਤੇ ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਪੜ੍ਹ ਕੇ। [4]ਤੇਰੀ ਚਿੱਠੀ। [5]ਛੇਤੀ। [6]ਕੌਰੁਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜਾ (ਦਰਯੋਧਨ) ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੇ। [7]ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ। [8]ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਤੇ ਨਿਤ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ। [9]ਡਾਕ ਡਰੋਲੀ ਵਿਚ। *ਪ:-ਪਾਸੋ।

ਲਗਾਵੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਬਹੁਰ ਵਿਸੋਏ ਕਾ ਭਰਿ ਮੇਲਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਗੁਰ ਕੀ ਭਯੋ ਸਕੇਲਾ। ਬਹੁ ਉਪਹਾਰ ਤਨ ਆਨਿ ਚਢਾਵੈਂ। ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਦਰਸ ਕੋ ਪਾਵੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬਸਹਿਂ ਲਾਭ ਕੋ ਜਾਨੈਂ। ਦਰਸਹਿਂ ਅਪਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਮਾਨੈਂ। ਅਨਗਨ ਵਸਤੁ ਅਰਪਹਿਂ ਆਇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਹੋਏ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੪੪ ॥ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ ਸਿਧਾਰੇ। ਨਿਸਾ ਤੀਨ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਸੁਜਸੁ ਕਰਤਿ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਭਏ ॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਡਰੋਲੀ ਪਹੁੰਚਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਵੱਡੇ ਘਰ, ਭਾਈ ਸਾਦਾ ਸਾਧੂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸਤਿ ਡਰੋਲੀ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਕੀਨੇ ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ। ਏਕ ਗਾਥ ਹੋਈ ਜਥਾ ਸੁਨਹੁ ਤਥਾ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੧ ॥ ਘਰ ਵੱਡੇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਸਿਖ ਬਸਹਿ ਤਿਖਾਨ। ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਧਰੀ ਮਹਾਨ ॥ ੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਛਠੇ ਮਾਸ ਦਰਸਨ ਕੋ ਜਾਇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਨ ਭੇਟ ਚਢਾਇ। ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਿ ਬਨਹਿ ਸੁ ਦਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਭਉ[1] ਉਰ ਬਿਖੈ ਭਾਉ[2] ਕੋ ਧਾਰੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਉਚਾਰੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੇਵਤਿ ਰਹਯੋ। ਬਪੁ ਬਹੁ ਬਰਖਨ ਬਯ ਨਿਰਬਹਯੋ[3] ॥ ੪ ॥ 'ਆਕਲ' ਕਹਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਨਾਮੂ। ਮਨ ਕੋ ਗੁਰਮਤ ਮਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਤਿਸ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਨਿਪਜੀ ਇਕ ਕੰਨਯਾ। ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਪੁੰਨ ਕੀ ਧੰਨਯਾ[4] ॥੫॥ ਸਪਤ ਬਰਖ ਜਬਿ ਆਕੁਲ ਜਾਨੀ। 'ਕਿਤ ਸਨਬੰਧ ਕਰੌਂ' ਮਨ ਠਾਨੀ। ਦਿਜ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਦਯੋ ਪਠਾਈ। 'ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਥਲ ਮਮ ਸੁਤਾ ਸਗਾਈ' ॥ ੬ ॥ ਫਿਰਯੋ ਕਿਤਿਕ ਥਲ ਮਿਲਯੋ ਨ ਹਾਲੀ[5]। ਖੋਜਤਿ ਆਯੋ ਪੁਰਿ ਤੁਕਲਾਣੀ। ਬੂਝਤਿ ਘਰ ਤਿਖਾਣ ਕੇ ਗਯੋ। ਸਮਤਾ ਮਹਿਂ ਨੀਕੋ ਪਿਖਿ ਲਯੋ ॥ ੭ ॥ ਕਹਯੋ ਸਬੰਧ ਕਰਨ ਕੋ ਜਬੈ। ਸਾਦਾ ਨਾਮ ਸੁ ਖਾਤੀ[6] ਤਬੈ। ਸਨਮਾਨਯੋ ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਠਾਨੀ। ਨਿਸ ਬਸਾਇ ਕਰਿ ਗਾਥ ਬਖਾਨੀ ॥ ੮ ॥ ਭਲੋ ਮਹੂਰਤ ਤਬਹਿ ਸੁਧਾਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਸਾਧੂ*

---

[1]ਭੈ। [2]ਪ੍ਰੇਮ। [3]ਸਰੀਰ ਦੀ ਆਯੂ ਬਹੁਤੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਨਿਰਬਾਹੀ। [4]ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ। [5]ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਵਰ। [6]ਤਰਖਾਣ।

*ਇਹ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਅੰਸੂ ਵਿਚ 'ਸੰਧੂ' 'ਸਾਧੂ' ਤੇ 'ਸੱਧੂ' ਤ੍ਰੈ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਠ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਅਸਾਂ ਇਕ ਪਾਠ 'ਸਾਧੂ' ਵਰਤਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬੈਠਾਇ। ਕਾਢਿ ਤਿਲਕ ਕੁਲਰੀਤਿ ਕਰਾਈ। ਪੁਨ ਆਕੁਲ ਕੋ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ ॥ ੯ ॥ 'ਪੁਰ ਤੁਕਲਾਣੀ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਧਾਮ। ਭਲੇ ਜਾਤਿ ਮਹਿਂ ਸਾਦਾ ਨਾਮ। ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਸਾਧੂ ਬਯ ਬਾਲਾ[੧]। ਕਰਯੋ ਸਬੰਧ ਬਹੁਤ ਬਲ ਭ੍ਰਾਲਾ' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ ਆਕੁਲ ਨੇ ਬੂਝਨ ਕਰਯੋ। 'ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਕਿ ਨਹੀਂ ਨਿਹਰਯੋ?'। ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹੈ 'ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਾ।ਨੀਕੋ ਏਕ ਨਿਕੇਤ ਨਿਹਾਰਾ'॥੧੧॥ ਪਛੁਤਾਯੋ ਬਸ ਚਲਯੋ ਨ ਫੇਰ।ਬੀਤੇ ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਪੁਨ ਹੇਰਿ।ਗੁਰ ਕੋ ਰਹਯੋ ਅਰਾਧਿਤਿ ਸਦਾ। 'ਕਹਹੁ ਸਬੰਧੀ ਸਿਖ ਜਦ ਕਦ'॥ ੧੨ ॥ ਇਮ ਆਕੁਲ ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਹੋਵਾ।ਸਮੈਂ ਸੁ ਬਯਾਹ ਕਰਨਿ ਕੋ ਜੋਵਾ। ਲਿਖ ਕਰਿ ਪਾਤੀ ਦਈ ਪਠਾਇ। ਪਿਖਿ ਸਾਦੇ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਇ ॥੧੩॥ ਸੇਵਕ ਸਰਵਰ ਕੋ ਨਿਤ ਸੋਈ। ਸਦਨ ਮੁਕਾਮ ਕਰਯੋ ਰਤਿ ਹੋਈ[੨]।ਸਾਧੂ ਸੁਤ ਕੋ ਮਾਥ ਟਿਕਾਵਾ।ਕਰਯੋ ਰੋਇ* ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਮਨਾਵਾ[੩] ॥੧੪॥ ਵੱਡੇ ਗ੍ਰਿਹ[੪] ਬਯਾਹਨਿ ਪੁਨ ਗਯੋ।ਜਾਇ ਢੁਕਾਉ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕਿਯੋ। ਆਕੁਲ ਸਾਦੇ ਮਿਲਨੀ ਕੀਨਿ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦੇ[੫] ਕੀਰਤਿ ਲੀਨ ॥ ੧੫ ॥ ਸਾਧੂ ਕੋ ਦੀਨੇ ਤਬਿ ਫੇਰੇ। ਜਥਾਜੋਗ ਕਰਿ ਰੀਤਿ ਭਲੇਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੇ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨੇ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਰਾਖੇ ਸੁਖ ਠਾਨੇ ॥ ੧੬ ॥ ਪੁਨ ਆਕੁਲ ਨੇ ਭਲੇ ਪਛਾਨੇ।–ਇਹੁ ਸਰਵਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨੇ–।ਲੋਕ ਜਾਤਿਕੋਪਿਖਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਾਹਿਂ ਬੋਲਯੋ ਮਨ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਅਪਨ ਸੁਤਾ ਸੋਂ ਸਕਲ ਬਖਾਨੀ। 'ਤੁਵ ਸਸੁਰਾਰ ਅਹੈ ਸੁਲਤਾਨੀ। ਤੈਂ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹੁ, ਕਹਹਿ ਕਦਾਈ[੬]। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮਾਨਹੁ ਮਨ ਲਾਈ' ॥ ੧੮ ॥ ਭਈ ਦੁਖਦ ਬਹੁ ਆਕੁਲ ਤਨਿਯਾ। ਰਿਦੈ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸਿਰ ਕੋ ਧੁਨਿਯਾ। ਨਹਿਂ ਬਸ ਚਲੈ ਸਹਯੋ ਦੁਖ ਉਰ ਮੈਂ।–ਮੈਂ ਸਿਖ ਸੁਤਾ, ਸਰਵਰੀ ਘਰ ਮੈਂ!–॥ ੧੯ ॥ ਕਰੀ ਬਿਸਰਜਨ ਰੁਦਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨੁਖਾ ਲੇ ਤਬਿ ਚਾਲਾ[੭]।ਗੁਰੂ ਡਰੋਲੀ ਪੂਰਬ ਆਇ। ਉਤਰੇ ਹੁਤੇ ਦਸ਼ ਬਿਦਤਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਤੁਕਲਾਣੀ ਕੇ ਮਗ ਮੈਂ ਡੇਰਾ। ਭਜਨ ਕੀਰਤਨ ਹੋਤਿ ਘਨੇਰਾ। ਵੱਡੇ ਘਰ ਸੁ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਚਾਲੇ। ਦਿਨ ਮੈਂ ਪਰਿ ਹੀ ਘਾਮ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੨੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਬਡੀ ਰੈਨ ਤੇ

[੧]ਬਾਲਕ। [੨]ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ (ਸਰਵਰ ਦਾ) ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। [੩](ਸਰਵਰ) ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ। [੪]'ਵਡੇ ਘਰ' ਨਾਮੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ। [੫](ਮਿਲਣੀ ਵਿਚ) ਦੇ ਕੇ (ਪਦਾਰਥ)। [੬]ਤੂੰ (ਸਹੁਰੇ ਦਾ) ਕਹਿਣਾ (ਸਰਵਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬਾਬਤ) ਕਦੇ ਨਾ ਮੰਨਣਾ। [੭]ਚਲਿਆ (ਸਾਦਾ)।

*ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਰੋਟ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰੋਇ, ਰੌਇ ਪਾਠ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਪਜਾਨਾ । ਅਰਣੋਦੈ[1] ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਥਾਨਾ । ਸਾਦਾ ਸਹਤ ਬਰਾਤ ਅਗਾਰੀ । ਡੋਰੀ ਸਾਧੂ ਸਹਤ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਸਾ ਵਾਰ ਸੁ ਗਾਵੈਂ । ਬਾਦਤਿ ਆਦਿ ਰਬਾਬ ਬਜਾਵੈਂ । ਆਕੁਲ ਕੀ ਦਹਿਤਾ ਸਨਿ ਕਾਨ ।–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਡੇਰਾ ਅਹੈ–ਪਛਾਨ ॥ ੨੩ ॥ ਪਿਤ ਕੇ ਸੰਗ ਗਈ ਬਹੁ ਬਾਰੀ । ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਯੋ ਹੁਤੋ ਅਗਾਰੀ।ਚਿਤਹਿ ਉਪਾਇ ਸਮੀਪ ਗਵਨ ਕੋ।ਕਹ੍ਯੋ ਕਹਾਰਨ ਸੰਗ ਬਚਨ ਕੋ ॥ ੨੪ ॥ 'ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਸਗਰੀ ਬਾਤ । ਹਮ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਸਦ ਬੱਖਯਾਤ। ਇਹੁ ਡੇਰਾ ਢਿਗ ਹੈ ਗੁਰ ਕੇਰਾ । ਚਲਤਿ ਚਹੌਂ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ' ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦਰਬ ਕਹਾਰਨ ਦੀਨਿ । ਲਗੇ ਲੋਭ ਤਬਿ ਚਲਿਬੋ ਕੀਨਿ । ਦੂਰ ਟਿਕਾਇ ਉਤਰ ਕਰਿ ਡੋਰੀ। ਗਮਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਓਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਆਕੁਲ ਸੁਤਾ ਅਨੰਦ ਮਨ ਧਾਰਯੋ । ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਯੋ । ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ ਲਗੀ ਚਹੁੰ ਫੇਰੇ । ਨਰ ਨਾਰੀ ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਘਨੇਰੇ ॥੨੭॥ ਜੁਗ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾਕੀਨਿ । ਬੈਠੀ ਸ਼ਬਦ ਬਿਖੈ ਚਿਤ ਦੀਨਿ। ਕਿਤਿਕ ਵਾਰ ਮਹਿਂ[2] ਆਸਾਵਾਰ । ਪਾਯੋ ਭੋਗ ਅਨੰਦ ਕੋ ਧਾਰਿ॥ ੨੮ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਓਰ ਨਿਹਾਰੇ। ਸਗਰੇ ਬੇਸ ਬਜਾਹਿ ਕੋ ਧਾਰੇ* । 'ਬਡ਼ੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਿਤ ਤੇ ਚਲਿ ਆਈ। ਕੋ ਕਾਰਜ ਅਰੁ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਈ ?' ॥ ੨੯ ॥ ਆਕੁਲ ਸੁਤਾ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ । 'ਗ੍ਰਿਹ ਵੱਡੇ ਘਰ ਨੈਹਰ[3] ਮੇਰੇ ।ਸਰਵਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸਸੁਰਾਰੇ । ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਭਈ ਉਦਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹੌਂ ਗੁਰ ਕਾ। ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕਾ । ਪੁਨ ਮੈਂ ਪਰ ਬਸਿ ਪਰੌਂ ਦੁਖਾਰੀ । ਨਹਿ ਮੇਰੋ ਬਸ ਚਲਹਿ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਅਬਿ ਆਈ । ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ਼ਬਦ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਈ'।ਸੁਨਿ ਕੰਨਯਾ ਤੇ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ । ਹੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲ ॥ ੩੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮ ਕਹ੍ਯੋ । 'ਤੇਰੋ ਲੇਖ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਲਹ੍ਯੋ । ਚਲਿ ਆਈ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸ਼ਰਨੀ । ਲਿਖਹਿ ਲੇਖ ਅਬਿ ਜਿਉਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ[4]' ॥ ੩੩ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਪਿਤਾ ਦਿਯੋ ਪਕਵਾਨ ਕਛ ਸੋ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਚਢਾਇ । 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਲੀਜਹਿ

[1] ਪਹੁ ਫੁਟੇ । [2] ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ । [3] ਪੇਕੇ । [4] ਹੁਣ ਲੇਖ ਲਿਖਾਂਗੇ ਜਿਵੇਂ (ਤੇਰੀ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ) ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ (ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੋਵੇ) । (ਅ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਭ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

*ਪਾ:–ਏਸ ਬਸਤ੍ਰਾਦਿ ਬਜਾਹ ਕੇ ਧਾਰੇ।

ਮੋਹਿ ਬਚਾਇ' ॥ ੩੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਨਵੋਂ ਲੇਖ ਲਿਖਿਬੋ ਤੁਵ ਠਾਨਾ[1]। ਪਿਤਾ ਤੋਹਿ ਸਿਖ, ਸੋ ਤੌ ਤਰਯੋ। ਘਰ ਸਸੁਰਾਰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ ਦੀਨਿ ਹਮ ਤੋਹੀ। ਅਧਿਕ ਸਿੱਖ ਸੁਤ ਤੇਰੋ ਹੋਹੀ। ਪਤਿ ਭੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਹੈ ਭਲੇ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਮਾਰਗ ਚਲੇ' ॥ ੩੬ ॥ ਇਮ ਗੁਰ ਬਾਕ ਸੁਨਯੋ ਹਰਿਖਾਈ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜੋ ਸ਼ਾਖ ਬਚਾਈ'। ਜਬਿ ਸਾਧੋ ਨੇ ਪਿਖੀ ਨ ਡੋਰੀ। ਏਕਲ ਸੁਤ ਆਯੋ ਨਿਜ ਓਰੀ ॥ ੩੭ ॥ 'ਕਹੁ ਸਾਧੂ! ਡੋਰੀ ਕਿਤ ਛੋਰੀ?'। ਕਹਯੋ 'ਸੁ ਗਾਮਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਓਰੀ'। ਸੁਨਿ ਸੁਤ ਤੇ ਰਿਸ ਉਰ ਮਹਿਂ ਛਾਈ। 'ਕਹਯੋ ਕਰਾਂ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਕਰਹਿ ਕੋਪ ਸਰਵਰ ਸੁਲਤਾਨ। ਗੁਰ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਭੁਲਿ ਬਖਾਨਿ। ਜਾਹੁ ਤੁਰਤ ਡੋਰੀ ਲੇ ਆਵਹੁ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਿਸ ਕਰੁ ਸਮਝਾਵਹੁ' ॥੩੯॥ ਸੁਨਤਿ ਪਿਤਾ ਤੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਯੋ।ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਗਯੋ ਹਟਾਵਨ ਜੋਇ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੀਤਲ ਹੋਇ ॥ ੪੦ ॥ ਰਹਯੋ ਨ ਗਯੋ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਖਾਨੀ। 'ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਸਸੁਰ ਹੈ ਤੋਰਾ।ਤਿਸ ਕੀ ਸੁਤਾ ਸੰਧੋਧੇ ਜੋਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਤਜਹੁ ਤੁਰਕ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਮਾਨਹੁੰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਦੇਵਾ। ਦੇਹੁ ਦਰੂਦ ਫੇਰ ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ[2]। ਤੁਰਕ ਜੂਠ ਤੇ ਜਨਮ ਗਵਾਵਹੁ[3] ॥ ੪੨ ॥ ਹਿੰਦੂ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਨਾ। ਕਯੋਂ ਬਿਅਰਥ ਖੋਵਹੁ ਮਤਿ ਹੀਨਾ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਯੋ। ਸਾਧੂ ਬਾਲਿਕ ਤਬਿ ਬਿਰਮਾਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਕਰਯੋ ਬਿਚਾਰਨ ਬਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਾ।—ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਕਯੋਂ ਮਾਨਹਿਂ ਤੁਰਕਾ। ਧਰਿਕੈ ਰੋਟ ਦਰੂਦ ਦਿਵਾਵਹਿਂ। ਤੁਰਕ ਜੂਠ ਲਖਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਖਾਵਹਿਂ—॥ ੪੪ ॥ ਤਰਕ ਬਿਚਾਰਨ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰੀ।ਗੁਰ ਪਗ ਲਪਟਾਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। 'ਮੋਕਹੁ ਅਪਨੋ ਸਿੱਖ ਬਨਾਵਹੁ। ਤੁਰਕ ਸੇਵ ਤੇ ਮੋਹਿ ਹਟਾਵਹੁ' ॥ ੪੫ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੀ ਜਾਨਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਦੀਨੋ ਦੁਖ ਹਾਨੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। 'ਤਵ ਸੁਤ ਉਪੰਜਹਿ ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ' ॥੪੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੰਪਤਿ ਉਰ ਹਰਖਾਏ।ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ।ਮਿਲੇ ਬਰਾਤ ਆਨਿ ਮਗ ਚਲੇ।ਤੁਕਲਾਣੀ ਪੁਰਿ ਮਾਰਗ ਭਲੇ ॥ ੪੭ ॥ ਜਬਿ ਘਰ ਗਏ ਨਾਰਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਮਿਲੀ

[1]ਤੇਰਾ ਲੇਖ ਨਵਾਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। [2]ਦਰੂਦ ਦੇਕੇ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਖਾਂਦੇ ਹੋ। ਦੇਖੋ [ਅੰਕ ੪੪। ਰੋਟ ਤੇ ਦੁਆ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪੀਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲੁਆਕੇ ਵੰਡਦੇ ਹਨ। [ਫਾ: ਦਰੂਦ=ਦੁਆ]। [3]ਗਵਾਉਂਦੇ ਹੋ।

ਗੀਤ ਗਾਵਤਿ ਹਰਿਖਾਇ । ਸਰਵਰ ਕੇ ਮੁਕਾਮ ਲੇ ਗਈ । ਦੂਲੋ ਦੁਲਹਨਿ ਦੇਖੀ ਨਈ ॥ ੪੮॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤ੍ਰਿਖਾਨ ਤ੍ਰਿਖਾਨੀ ਮਿਲੇ। ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਸਿਰ ਟੇਕਹੁ ਇਸ ਥਲੇ'। ਸੁਨਿ ਸਾਧੁ ਨੇ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ।'ਤੁਰਕ ਮੀਨਤਾ ਹਮਹੁਂ ਬਿਸਾਰੀ॥ ੪੯ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਹੁਲ ਲੇ ਹਮ ਆਏ । ਇਸ ਥਲ ਕੋ ਅਬਿ ਦੇਉਂ ਢਹਾਏ'। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਹਯੋ 'ਮੂਢ ਕਰਿ ਮੌਨ । ਇਹੁ ਬਿਧਿ ਸਿਖਰਾਈ ਤੁਹਿ ਕੌਨ[1] ?॥ ੫੦ ॥ ਹਮ ਸਰਵਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਮਹਾਂ। ਕੁਲ ਕਲੰਕ ਤੈਂ ਬੋਲਯੋ ਕਹਾਂ। ਕਰਹਿ ਬਾਵਰਾ ਦੇਹਿ ਬਿਨਾਸ। ਅਬਿ ਭੀ ਕਹੁ –ਮੈਂ ਸਰਵਰ ਦਾਸ–'॥੫੧॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹਿ ਕਹਿ ਹਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਸਾਧੂ ਨੇ ਕਿਹ ਬਚ ਧਾਰੇ। ਹਟਿ ਸਭਿ ਰਹੇ ਪਰਸਪਰ ਇਮ ਕਹਿ। 'ਕਰਯੋ ਬਾਵਰਾ ਸਰਵਰ ਨੇ ਇਹ' ॥ ੫੨ ॥ ਸਰਬ ਸੁਪਤਿ ਜਬਿ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਕਹੀ ਸੁ ਥਾਨ ਬਿਦਾਰਾ[2]। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਉਠਿ ਸੋ ਸਕਲ ਬਨਾਵੈਂ। ਇਹ ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਢਾਹਿ ਗਿਰਾਵੈ॥ ੫੩॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਉਰ ਭਾਯੋ । ਗੁਰੂ ਧਯਾਨ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਯ ਸੋਂ ਮਿਲਾ। ਗਰਭ ਧਰਨ ਕੀਨਸਿ ਤਬਿ ਭਲਾ ॥੫੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸਾਧੂ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਰੂਪਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੂਰਨ ਭੇ ਨਵ ਮਾਸ ਜਬਿ ਉਪਜਯੋ ਸੁਤ ਬਡਭਾਗ। ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਸੁਹਾਇ ਪਿਖਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਭਯੋ ਬਰਖ ਦਿਨ ਕੋ ਜਬਿ ਬਾਲਿਕ। ਲੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਤਤਕਾਲਕ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਹੁਤੇ ਸੁਧਾਸਰ। ਸਾਧੂ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਅਘਨਹਰ[3] ॥ ੨ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਭੇਟ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਬਾਨੀ ਬਿਨਤੀ ਸਹਤ ਉਚਾਰੀ। 'ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੈ ਕੁਮਤਿ ਬਿਦਾਰੀ॥ ੩॥ ਇਹੁ ਰਾਵਰ ਕੀ ਬਖਸ਼ੀ ਦਾਤ। ਸੁੰਦਰ ਭਾਗਵਾਨ ਭਾ ਤਾਤ। ਨਾਮ ਆਪ ਹੀ ਰਾਖਨ ਕਰੀਅਹਿ । ਹੁਇ ਸਿਖ ਤੁਮਰੋ ਬਾਕ ਉਚਰੀਅਹਿ' ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਯੋ ਰੂਪ ਅਭਿਰਾਮੂ। 'ਰੂਪ ਚੰਦ' ਧਰਿ ਧਾਂਤੇ ਨਾਮੂ। 'ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਇਹੁ ਬਿਦਿਤਾਇ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਧਰਿ ਹੈ ਅਧਿਕਾਇ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਰ ਦੰਪਤਿ ਹਰਖਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਤਾਏ। ਪੁਨ

---

[1]ਕਿਸ ਨੇ ? [2]ਢਾਹ ਦਿਤਾ। [3]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ (ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ)।

ਆਗ੍ਯਾ ਲੇ ਕਰਿ ਘਰ ਆਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੬ ॥ ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਕਬਿ ਬਰਖ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਧਰਹਿਂ ਭਾਉ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਵੈਂ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਪਟ ਦਰਬ ਚਢਾਵੈਂ। ਲੇ ਆਇਸੁ ਪੁਨ ਨਿਜ ਘਰ ਆਵੈਂ ॥ ੭ ॥ ਧਾਰਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰਾ। ਸਿੱਖੀ ਮਹਿ ਚਿਤ ਜਾਹਿ ਘਨੇਰਾ। ਪਿਤ ਸੁਤ ਸਿੱਖੀ ਅਧਿਕ ਕਮਾਈ। ਜਥਾ ਹੁਤੀ ਬਹੁ ਆਕੁਲ ਜਾਈ[1]॥੮॥ ਪੁਨ ਰੂਪਾ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਲਾਗੋ। ਜਥਾ ਕਰਤਿ ਅਪਨੇ ਬ੍ਰਿਧ ਆਗੈ[2]। ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੁਗ ਕਰਹਿਂ ਕਮਾਈ। ਸਦਾ ਰਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਣਾਈ ॥੯॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸਿਖ ਹੁਤੇ ਅਗਾਰੀ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਬਿ ਭਾਰੀ। ਲਖਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਰੂਪ। ਸਦਾ ਅਰਾਧਹਿਂ ਰਿਦੈ ਅਨੂਪ ॥੧੦॥ ਰੁਤ ਰੂ ਡਰੋਲੀ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਆਇ। ਸੁਨਿ ਮਨ ਬਿਖੈ ਅਧਿਕ ਹੁਲਸਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਵਸ ਵਿਸੋਏ[3] ਕਰਯੋ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਤਿ ਉਰ ਹਰਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਆਗ੍ਯਾ ਲੇ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ ਆਇ। ਗੁਰੁ ਜਸੁ ਕਹਿਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਸਦਾ। ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਭਾਖਹਿਂ ਜਦ ਕਦਾ ॥ ੧੨॥ ਜੇਠ ਮਾਸ ਆਯੋ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਚੰਡ ਸੂਰ ਤੇ ਘਾਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਦਸਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਤਪਤ ਘਨੇਰੀ। ਲੋਵਾਂ ਚਲਹਿਂ ਬੇਗ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੧੩॥ ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਜੁਗ ਮਿਲੇ। ਬਾਢਨ[4] ਕਾਠ ਬਹਿਰ ਕੋ ਚਲੇ। ਹੁਤੇ ਦੂਰ ਸਾਧੂ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਤਪਤਿ ਅਧਿਕ ਬਾਹਿਰ ਹੁਇ ਲਹਯੋ[5] ॥ ੧੪ ॥ ਹੇ ਸੁਤ ! ਜਲ ਕੂੰਨਾ[6] ਭਰ ਲੀਜਹਿ। ਬਹਿਰ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਹੁਇਂ ਜਬਿ, ਪੀਜਹਿਂ'। ਸੁਨਿ ਰੂਪੇ ਤਬਿ ਨੀਰ ਨਵੀਨ। ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਪੂਰ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਕੰਧੇ ਧਰਿ ਕੁਠਾਰ ਕੋ ਚਲੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਭਾਗ ਉਦਤਿ ਹੈਂ ਭਲੇ। ਗਏ ਦੂਰ ਜਲ ਨਿਕਟਿ ਉਠਾਏ। ਪਿਖੇ ਜਾਇ ਕਾਸ਼ਟ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੬ ॥ ਹੁਤੋ ਜੰਡ ਤਰੁ ਏਕ ਬਿਸਾਲ। ਲਟਕਾਯੋ ਜਲ ਤਿਸ ਕੇ ਨਾਲ। ਅਪਨਿ ਕਾਰ ਕੋ ਕਾਠ ਨਿਹਾਰੇ। ਕਾਟਨਿ ਲਾਗੇ ਹਾਥ ਕੁਠਾਰੇ[7] ॥ ੧੭ ॥ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਘਰਿ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਤਪਤ ਘਾਮ ਤੇ ਭਏ ਤਿਸਾਏ। ਪਾਨ ਕਰਨਿ ਜਲ ਕੋ ਚਲਿ ਗਏ। ਜੰਡ ਤਰੇ ਥਿਤ ਹੋਵਤਿ ਭਏ ॥ ੧੮ ॥ ਪਿਤ ਕੋ ਪਯਾਵਨ ਹਿਤ ਉਕਸਾਯੋ[8]। ਜਲ ਕੋ ਰੂਪੇ ਹਾਥ ਲਗਾਯੋ। ਅਤਿ ਸੀਤਲ

---

[1]ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਆਕਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਵਧੀ ਹੋਈ ਸੀ। [2]ਜੋ ਅਗਲੇ ਵੱਡੇ (ਉਸ ਦੇ) ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [3]ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ। [4]ਵੱਢਣ ਨੂੰ। [5]ਹੋਵੇਗੀ (ਏਹ) ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। [6]ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੱਟੀ। (ਅ) ਪਪੜੇ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਮਸ਼ਕ। [7]ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੁਹਾੜੇ ਲੈਕੇ। [8]ਉੱਠਿਆ।

ਲਟਕਤਿ ਸੋ ਹੋਵਾ। ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਿਖਾ ਤੇ ਪਿਤ ਬਹੁ ਜੋਵਾ॥੧੯॥ਕਹ੍ਯੋ ਤਬੈ 'ਹੇ ਪਿਤਾ! ਸੁਨੀਜੈ। ਅਤਿ ਸੀਤਲ ਜਲ ਬਿਮਲ ਜਨੀਜੈ। ਲੂੰਵਨ ਲਗਿਬੋ ਛਾਯਾ ਬਿਖੈ[1]। ਯਾਂਤੇ ਭਯੋ ਨ ਅਸ ਕਬਿ ਪਿਖੈ॥ ੨੦॥ ਹਮ ਤੁਮ ਅਹੈਂ ਮਿਹਨਤੀ ਲੋਗ। ਸ਼ੁਭ ਅਸ ਵਸਤੂ ਕੇ ਨਹਿਂ ਜੋਗ॥ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਲਾਇਕ ਜਲ ਭਯੋ। ਅਪਰ ਉਚਿਤ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਲਖਿ ਲਯੋ॥੨੧॥ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਜੋ ਸਭਿ ਜਗ ਨਾਇਕ। ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਸਕਲ ਤਿਨ ਲਾਇਕ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਜੇ ਨਰ, ਲਖਿ ਲੇਤਿ। ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਗੁਰਨ ਹਿਤ ਦੇਤਿ॥ ੨੨ ॥ਅਪਨੇ ਉਚਿਤ ਜਾਨਿ ਹਰਖਾਵੈਂ[2]। ਜਗ ਸਾਗਰ ਦੇ ਹਾਥ ਤਰਾਵੈਂ'। ਸੁਨਿ ਸਾਧੂ ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਬੈਨ। ਕਰਤਿ ਧਯਾਨ ਗੁਰ ਮੂੰਦਤਿ ਨੈਨ॥ ੨੩ ॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਲਗੇ ਕਾਟਿਬੇ ਲਕਰੀ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਪੀਵੈਂ' ਟੇਕ[3] ਸੁ ਪਕਰੀ। ਘਰੀ ਬਿਤਾਇ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਹੋਇ। ਪੁਨ ਹਰਿ ਤਹਿਂ ਆਇ ਮਿਲਿ ਦੋਇ॥ ੨੪ ॥ ਜਬਿ ਸਾਧੁ ਨੇ ਹਾਥ ਲਗਾਯਹੁ।ਜਲ ਕੂਨ੍ਹਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਸਿਤਲਾਯਹੁ[4]। ਚਹਤਿ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਆਵਨ[5]। ਤਪਤ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਹੇਤੁ ਹਟਾਵਨ[6] ॥ ੨੫ ॥ ਲਖਿ ਜਲ ਸੀਤਲ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ।-ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਸੁਤ ਸਾਚ ਉਚਾਰਾ। ਗੁਰੁ ਲਾਇਕ ਇਹੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਹਾ। ਤਉ ਆਨਿ ਕਰਿ ਪੀਵਹਿਂ ਕਹਾਂ ?-॥ ੨੬ ॥ ਜਲ ਕੋ ਤਜਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਸੁਤ ਪਾਸ। ਲਾਗੀ ਬਹੁ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਪਯਾਸ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਕੰਠ ਮੁਖ ਓਸ਼ਟ ਭਏ[7]। ਰਸਨਾ ਚਲਤਿ ਨ ਬਹੁ ਮੁਰਝਏ ॥ ੨੭ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਬਿ ਨੀਠਹਿ ਨੀਠ । ਬੋਲਹਿਂ ਦਿਸ਼ਨਿ ਚਲਾਵਹਿਂ ਡੀਠਿ[8]।'ਸਤਿਗੁਰੁ ਡਾਰਿ ਡਰੋਲੀ ਡੇਰਾ। ਤੀਸ ਕੋਸ ਕੋ ਪੰਥ ਘਨੇਰਾ॥ ੨੮ ॥ ਪਰਹਿ ਸਮੇ ਇਸ ਘਾਮ ਬਿਸਾਲਾ[9]।ਕਿਮ ਅਬਿ ਐਹੈਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ'।ਤਬਿ ਰੁਪੇ ਪਿਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਯੋ।'ਇਮ ਸੰਸੈ ਨ ਕਰਨਿ ਬਨਿਆਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਮਾਲਿਕ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ । ਜਹਿ ਸਿਮਰੈ ਸਭਿ

---

[1]ਛਾਵੇਂ ਲੂ (ਤੱਤੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ਕ ਹਵਾ) ਲਗਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। [2](ਉੱਤਮ ਵਸਤੂ) ਆਪਣੇ ਲਾਇਕ ਜਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਟੇਕ। [4]ਬੜਾ ਹੀ ਠੰਢਾ ਸੀ। [5]ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਪਿਲੌਣਾ। [6]ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਹੋਏ (ਪੁੱਤ੍ਰ) ਦੀ ਗਰਮੀ ਹਟਾਉਣ ਲਈ। [7]ਗਲਾ, ਹੋਠ ਤੇ ਮੂੰਹ ਸੁੱਕ ਗਏ। [8]ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਚਾਰੇਂ) ਪਾਸੇ ਤੱਕਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਕਿਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਫੇਰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ)। [9]ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਰੀ ਧੁੱਪ।

ਥਾਨ ਹਜ਼ੂਰਾ। ਹਮਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਣ[1] ਨਿਰਬਾਹੇਂ। ਪਾਨ ਕਰਹਿਂ ਲਾਯਕ ਨਿਜ ਚਾਹੇਂ[2]' ॥੩੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਏ ਕਾਰ ਕੋ ਕਰਿਬੇ। ਕਰੀ ਨ ਗਈ, ਹਟੇ ਪੁਨ ਪਰਿਬੇ[3]। ਭਏ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਲਕਰੀ ਕਾਟੀ। ਸੂਕ ਓਠ, ਲਾਗਿ ਮੁਖ ਲਾਟੀ[4]*॥੩੧॥ ਅਤਿ ਸੀਤਲ ਜਲ ਉੱਤਮ ਜਾਨਿ। ਚਹਿਤਿ ਕਰਾਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਨ[5]। ਖਿੰਨ ਬਦਨ ਮਨ[6] ਉਮਗ ਬਡੇਰੀ। ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਤ੍ਰਾਕੁਲ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੩੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ। ਥਿਰੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੀਠ[7] ਮ੍ਰਿਦੁ ਸੁੰਦਰ। ਖਸ ਟਾਟੀ ਕੀਨੇ ਛਿਰਕਾਵ[8]। ਜਲ ਸੀਂਚਤਿ ਸੀਤਲ ਮਹਿਕਾਵ[9] ॥੩੩॥ ਅਰਕ ਗੁਲਾਬਨ ਕੰਧ ਉਲੀਚੇ[10]। ਅਤਰ ਸੁਗੰਧਤਿ ਬਸਤ੍ਰਨ ਬੀਚੇ[11]। ਰਾਮੋ ਖਰੀ ਬਿਜਨ ਕੋ ਕਰੈ[12]। ਸਾਂਈ ਦਾਸਹਿ ਬਾਤ ਉਚਰੈ ॥ ੩੪ ॥ ਕਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਖੈਂਚ ਬਡੇਰੀ। ਸਭਿ ਕਿਛ ਤ੍ਯਾਗ ਦੀਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਕਹਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਯੋ। ਚਢਿਬੇ ਹੇਤੁ ਤੁਰੰਗ ਮੰਗਾਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਭਏ ਇਕਾਕੀ ਤਬਿ ਅਸਵਾਰ। ਨਹਿਂ ਦਾਸਨਿ ਦੁਖ ਸਕੇ ਸਹਾਰ। ਤੀਸ ਕੋਸ ਪਹੁੰਚੇ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਹੋਇ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਇਤ ਉਤ ਜਾਂਹੀ ॥ ੩੬ ॥ ਜਿਮ ਜਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਹੂੰ ਨ ਹੋਵਾ। ਜੰਗਲ ਬਿਖੈ ਭ੍ਰਮਤਿ ਥਲ ਜੋਵਾ। ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਬਤ੍ਰਾਕੁਲ ਛਿਤ ਪਰੇ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਬਦਨ ਓਸ਼ਠ ਜੁਗ ਜੁਰੇ ॥੩੭॥ ਇਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਆਸਾ ਲਾਗੇ। ਪਾਨਿ[13] ਪਿਆਵਨ ਪਰ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਪੂਰਬ ਅਰਪ ਦੀਨਿ ਜਲ ਸੀਤਲ।—ਬਿਨ ਗੁਰੁ ਪਿਯੇਂ ਨ—ਹਠ ਧਰਿ ਹੀਤਲ[14] ॥੩੮॥ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਲੌ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਬਾਹਾ। ਕਿਮ ਗੁਰੁ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿਂ ਤਿਨ ਪਾਹਾ। ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਦੋਇਨ ਦਾਸਾ। ਊਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੩੯ ॥ 'ਕੋ ਤੁਮ ਪਰੇ ਬਤਾਵਹੁ ਹਮੈ? । ਤ੍ਰਿਖਾ ਬਿਖਾਦ ਦੇਤਿ ਇਹੁ ਸਮੈ। ਜਲ ਜੰਗਲ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹਿਨ ਪਾਵੈਂ। ਖੋਜਤਿ ਫਿਰੈਂ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਵੈ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨ ਗੁਹਾਰ[15] ਕੋ ਆਂਖ ਉਘਾਰੀ। ਉਠਿ ਸਾਧੂ ਬਤ੍ਰਾਕੁਲ ਦਿਖ ਭਾਰੀ।—ਕੌਨ ਪੁਕਾਰਤਿ ਜੰਗਲ ਮਾਂਹੀ। ਜੇਠ ਦੁਪਹਿਰੇ ਥਿਰ ਕਨੌਂ

[1] ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ। [2] (ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੇ ਇਸ ਪਾਣੀ ਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਲਾਇਕ ਦਾ ਦੇਖਣ ਤਾਂ ਆਪ) ਪੀਣ। [3] (ਲੰਮੇ) ਪੈ ਗਏ। [4] ਹੋਠ ਸੁੱਕ ਗਏ ਤੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਥੁੱਕ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਗਿਆ। [ਜਿਵੇਂ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ:—ਮੁਖਹਿ ਅਧਰ ਲਾਗ ਮੁੰਹ ਲਾਟੀ। ਲਾਟੀ ਪੂਰਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਪਦ ਹੈ]। [5] (ਨੂੰ) ਪਿਆਵਣਾ। [6] ਮੂੰਹ ਕਮਲਾਏ (ਪਰ) ਮਨ ਖਿੜ। [7] ਪਲੰਘ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਭਾਵ ਸੇਜਾ ਤੇ। [8] ਖਸ ਦੀ ਟੱਟੀ (ਲੱਗੀ ਹੋਈ), ਛਿੜਕਾਉ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। [9] ਠੰਢਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ। [10] ਗੁਲਾਬਾਂ ਦਾ ਅਰਕ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਛਿੜਕਾਇਆ ਹੋਇਆ। [11] ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ। [12] ਪੱਖਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। [13] ਪਾਣੀ। [14] ਮਨ ਵਿਚ। [15] ਅਵਾਜ਼, ਪੁੱਛ ਦੀ ਸੱਦ, ਹਾਕ। *ਪਾ:—ਮਾਟੀ।

ਨਾਂਹੀ ?–॥ ੪੧ ॥ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਆਵਤਿ ਹੇਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਹੈਂ ਇਸ ਬੇਰੇ। [1]ਜਿਮ ਬਹੁ ਤਪਤ ਗਯੋ ਸੁਕ ਨੀਰ। ਅਲਪ ਤਾਲ ਜੁਗ ਮੀਨ ਸਰੀਰ ॥ ੪੨ ॥ ਤਰਫਤਿ[1], ਇਕ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਸ। ਹੁਇ ਜਲਧਰ[2] ਗੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਸ। ਜਥਾ ਕਮਲ ਜੁਗ, ਘਾਮ ਤਪਾਏ। ਜਲ ਬਿਹੀਨ ਹੁਇ ਕਰਿ ਮੁਰਝਾਏ॥੪੩॥ਨਦੀ ਰੂਪ ਗੁਰੁ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ। ਬਿਨ ਜਲ ਪਾਨ, ਉਠੇ ਹਰਖਾਇ। ਸੁਤ ਰੂਪੇ ਸੰਗ ਸਾਧੂ ਕਹਯੋ।'ਉਠਹੁ, ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਆਵਤਿ ਲਹਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਭਏ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਜਾਚਤਿ ਨੀਰ। ਕਰਹੁ ਪਿਆਵਨਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧੀਰ'। ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਮਾਨ ਹੁਤੋ ਮੁਰਝਾਯੋ। ਉਠਯੋ ਸੁਨਤਿ ਜਨੁ ਅਮੀ ਪਿਲਾਯੋ ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਖਰੇ ਦੂਰ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਗੁਰ ਹਯ ਪ੍ਰੇਰਿ ਗਏ ਤਿਨ ਓਰੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਚ ਬਦਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਹਮ ਕੋ ਲਾਗੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਹਾਨੇ ॥ ੪੬ ॥ ਖੋਜ ਰਹੇ ਜਲ ਕਤਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ। ਜੇਠ ਦੁਪਹਿਰੇ ਬਹੁ ਤਪਤਾਯੋ'। ਗਏ ਸਮੀਪ ਦੋਨ ਪਗ ਪਰੇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਜਲ ਸੁ ਤਯਾਰ ਹਮ ਕਰੇ ॥ ੪੭ ॥ ਕੂੰਨ੍ਹਾ[3] ਜੰਡ ਬ੍ਰਿਛ ਲਟਕਾਯੋ। ਲਗ ਲੋਵਾਂ[4] ਅਤਿ ਹੀ ਸਿਤਲਾਯੋ। ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੇ ਪਾਨੀ ਜਾਨਾ। ਭਏ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਕਰਯੋ ਨ ਪਾਨਾ'॥੪੮॥ ਗਹਿ ਰਕਾਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਤਾਰੇ।ਤਨ ਕੋ ਬਸਨ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਡਾਰੇ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਊਪਰ ਬੈਠਾਏ।ਪਾਤਨਿ ਕੋ ਡੋਨਾ[3] ਕਰਿ ਲਯਾਏ ॥੪੯॥ ਤਬਿ ਰੂਪੇ ਜਲ ਤਰੇ ਉਤਾਰਾ। ਭਰਿ ਡੋਨਾ ਸਾਧੂ ਕਰ ਧਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਪਕਰਾਯੋ। ਕਰਯੋ ਪਾਨ, ਪੁਨ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥ ੫੦ ॥ 'ਜਲ ਐਸੋ ਕਬਿ ਪੀਯੋ ਨ ਆਗੇ। ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਦੀਨਸਿ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਿਖਾ ਕਰਿ ਪਾਨ[5] ਮਿਟਾਈ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਪਿਯਹੁ ਜਿਯਹੁ ਸੁਖਦਾਈ॥੫੧॥ਹਿਮ ਅਰੁ ਸ਼ੋਰੇ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਰਾਖਾ। ਅਤਿ ਸੀਤਲ ਕਰਿਬੇ ਅਭਿਲਾਖਾ[6]। ਇਸ ਜਲ ਸਮ ਹਮ ਕਬਹੂੰ ਨ ਪਿਯੋ'। ਬਰੰਬਾਰ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ (ਕਿਸੇ) ਛੋਟੇ ਤਾਲ ਦਾ ਜਲ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਹੋਵੇ (ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਦੀਆਂ) ਮੱਛੀਆਂ (ਤੜਫਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਓਵੇਂ ਏਹ) ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰ ਤੜਫ ਰਹੇ ਹਨ। [2]ਬੱਦਲ। [3]ਲੋਆਂ ਲੱਗ ਕੇ। [4]ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਡੂੰਨਾ। [5]ਪੀ ਕਰਕੇ । [6]ਅਤਿ ਠੰਢਾ ਕਰਨੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਮਾਨੋਂ ਸ਼ੋਰੇ ਵਿਚ ਕਿ ਬਰਫ ਵਿਚ ਰੱਖਕੇ (ਠਾਰਿਆ ਹੈ)। (ਅ) ਡਾਢਾ ਠੰਢਾ ਕਰਨੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਬਰਫ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰਾ ਰਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਰੱਖਕੇ (ਠੰਢਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਅਸਾਂ ਪੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ........) ਨੋਟ–ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੋਹ ਵਿਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀਆ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਜਮਾਕੇ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦੱਬ ਛੱਡਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਲ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਠਾਰਨ ਤੇ ਕੁਲਫੀਆਂ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਸਨ।

ਸਨ੍ਹਾਹਿਨ ਕਿਯੋ॥ ੫੨॥ ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਪਾਈ। ਕਰਤੇ ਪਾਨਿ ਜਲ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਿਟਾਈ। ਹਰਖਤਿ ਪੌਨ ਕਰਨਿ ਪੁਨ ਲਾਗੇ। ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਪੁੰਨ ਜਿਨ ਜਾਗੇ ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸਾਧੂ ਰੂਪੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਉਨੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਰੂਪਾ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਾਧੂ ਧਰਿ ਆਨੰਦ ਉਰ 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਕਿਸ ਥਾਨ ?। ਬਿਚਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸਮੀਪ ਕਿਤ ਕੀਨਿ ਪਾਨ ਜਲ ਆਨਿ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੇ ਹਮ ਨੇ ਜਾਨਾ। ਤੁਮ ਹਿਤ ਧਰਨੋ, ਕਿਯੋ ਨਹਿੰ ਪਾਨਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਪੁਰਵੀ ਆਸ। ਦਾਸ ਜਾਨ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਸ' ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੀਸ ਕੋਸ ਹਮ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਧਾਏ ਪੀਵਨ ਨੀਰ ਤੁਮਾਰਾ। ਜੇਠ ਦੁਪਹਿਰੀ ਅਬਿ ਕਛੁ ਢਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਕਾਰ ਤਿਖਾਨਨਿ ਕੀ ਅਬਿ ਤ੍ਯਾਗਹੁ। ਕਰਹੁ ਦੇਗ਼ ਗੁਰੁ ਕੀ ਅਨੁਰਾਗਹੁ।ਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਜਾਚਨ ਕੀਜੈ। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਸੁ ਲੀਜੈ' ॥ ੪ ॥ ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ । 'ਆਨਿ ਆਪਨੇ ਦਾਸ ਉਧਾਰੇ। ਦਿਹੁ ਨਿਜ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਅਬਿ ਦਾਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਹਾਨਿ ॥ ੫ ॥ ਤੁਮਰੇ ਚਰਨਨ ਕੋ ਹੁਇ ਪ੍ਰੇਮ। ਬਿਸਰਹਿ ਨਹਿੰ ਕਬਿ ਦਾਤਾ ਛੇਮ[1]। ਜੋ ਤੁਮ ਟਹਿਲ ਦੇਹੁ ਹਮ ਤਾਂਈ। ਕਰਹਿੰ ਦੇਗ ਨਿਤ, ਬਨਹੁ ਸਹਾਈ ॥ ੬ ॥ ਅਪਰ ਨ ਬਾਂਛਾ ਹਮਰੇ ਕੋਈ। ਕਰਹਿੰ ਅਚਾਵਨ ਦਿਹੁ ਤੁਮ ਜੋਈ। ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਗੁਰ ਸਿਖ ਅਹੈਂ ਨ, ਮੂੜੇ[2]। ਮਤਸਰ ਅਗਨਿ ਜਰਹਿੰ ਨਿਤ ਕੂੜੇ ॥ ੭॥ ਤਿਨ ਮਹੁਂ ਬਾਸ ਅਹੈ ਦੁਖਿਆਰਾ।ਇਕ ਅਲੰਬ ਤੁਮ ਅਹੋ ਹਮਾਰਾ। ਜਿਮ ਰਾਖਹੁ ਤਿਮ ਰਹੈਂ, ਗੁਸਾਈਂ !। ਬਿਨਾ ਸੇਵ ਅਪਰ ਨ ਚਤੁਰਾਈ'॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇ ਧੀਰਜ ਕਹੈਂ। 'ਨਰ ਦੋਖੀ ਤੁਮਰੇ ਨਹਿੰ ਰਹੈਂ। ਉਜਰ ਜਾਇਗੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਾਨਾ। ਰਚਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਅਪਨੋ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨਾ ॥ ੯ ॥ ਵਧਹਿ ਬੰਸ ਤੇਰੋ ਤਹਿੰ ਰਹੈ। ਬਹੁਤ ਬਡਾਈ ਬਿਦਤਿ ਸੁ ਲਹੈ' ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸਾਧੂ ਪੁਰਿ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਭਿ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ ॥੧੦॥ ਸੁਨਤਿ ਭਾਰਜਾ ਉਰ ਹਰਿਖਾਈ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਆਈ। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰੀ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ! ਹਮਰੀ ਕੁਲ ਤਰੀ॥ ੧੧ ॥ ਹਮ ਸਮ ਦੀਨਨ ਕੀ ਕੋ ਸੁਨੈ। ਅਸ ਕਾਰਜ ਰਾਵਰ ਕੋ ਬਨੈ'। ਰੂਪ ਚੰਦ

[1] ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। [2] ਮੂਰਖ (ਪੁਰਖ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)।

ਕੋ ਹੇਰਨਿ ਕੀਨ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਦੀਨਿ ॥੧੨॥ ਗੁਰੂ ਡਰੋਲੀ ਤੇ ਜਬਿ ਧਾਏ । ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਏ। ਪ੍ਰਬਲ ਤੁਰੰਗਮ ਤਬਿਹੂੰ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਕਿਤ ਧਵਾਇ ਕਿਤ ਪੇਈਆ ਛੇਰਾ[1] ॥੧੩॥ ਪੁਨ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਆਦਿਕ ਸੁਨੇ। ਚਢੇ ਤੁਰਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਸਨੇ। 'ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਕਿਤ ਗਏ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਭਟ ਅਰੂਢਤਿ ਭਏ॥੧੪॥ ਨਹਿਂ ਕੋ ਕਿਸ ਹੂੰ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵੈ। ਖੋਜ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਹਯਨ ਧਵਾਵੈਂ। ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਲੋਹਾ ਦੇਹੁ। ਆਵਤਿ ਚਮੂੰ ਚਢੀ ਗੁਰ ਨੇਹੁ[2]॥੧੫॥ ਕੁਛਕੁ ਰਹੇ ਦਿਨ ਬਿਧੀਆ ਆਯੋ। ਦਰਸ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਸੰਗ ਬਾਕ ਬਖਾ-ਨਤਿ।–ਇਨ ਹਿਤ ਧਾਏ–ਰਿਦੈ ਪਛਾਨਤਿ ॥੧੬॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਏਕਲ ਹੀ ਆਏ। ਤੁਰਤ ਚਢਨੋ ਮੈਂ, ਨਹਿਂ ਦਰਸਾਏ'। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਨੋ 'ਨ ਮੈਂ ਇਮ ਆਵਤਿ[3]। ਸਿੱਖਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਹੁਇ ਜਾਵਤਿ॥੧੭॥ਇਨਹੁੰ ਉਬਾ-ਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਧਾਏ। ਜੇਠ ਦੁਪਹਿਰੀ ਮਹਿਂ ਉਤਲਾਏ'। ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਤਹਿ ਤੇ ਚਢਿ ਚਾਲੇ। ਸਾਧੂ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਜੁਤਿ ਨਾਲੇ ॥ ੧੮ ॥ ਗੁਰਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਜੋ ਲੀਏ।ਸੋ ਸੁਧਾਰਿ ਸਿਰ ਧਾਰਨ ਕੀਏ। ਚਲਤਿ ਸੰਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਹਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਹਤ ਬਿਕਸੰਤਿ ਉਚਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ 'ਰੂਪ ਚੰਦ ! ਤੈਂ ਬਸਤ੍ਰ ਨ ਪਾਏ।ਦਿਯੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੋ ਅੰਗ ਨ ਲਾਏ। ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਕਨੌਂ ਨ ਪਹਿਰ, ਭ੍ਰਾ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲਾ ?' ॥ ੨੦॥ ਰੂਪ ਚੰਦ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਮੈਂ ਦਾਸਨ ਕੋ ਦਾਸ ਬਿਚਾਰਾ। ਤੁੱਛ ਜੀਵ ਮਤਿ-ਮੰਦ ਮਲੀਨਾ। ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਗੁਨ ਗਨ ਤੇ ਹੀਨਾ ॥ ੨੧ ॥ ਸਭਿ ਜਗ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਰਹਹੁ ਸੁ ਕਰਿਹੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਜੋ ਤੁਮ ਤਨ ਕੇਰੇ। ਸੁਖਦ ਸੁ ਪੂਜਨਮਾਨ ਹੈਂ ਮੇਰੇ ॥੨੨॥ ਇਤੀ ਬਿਅਦਬੀ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਤੁਮ ਸਮ ਜਾਨਿ ਪੂਜਿਬੋ ਭਾਵੈ'। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਭਗਤਿ ਪਛਾਨੇ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ ॥ ੨੩॥ 'ਧਰਹੁ ਨ ਤੇਗ਼ ਜੁ ਦਈ ਹਮਾਰੀ। ਤੌ ਹੁਇ ਰਸਨਾ ਤੇਗ਼ ਤੁਮਾਰੀ। ਜਿਸ ਕੇ ਸ੍ਰਾਪਹੁ* ਬਿਲਮ ਨ ਹੋਇ। ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਤਤਛਿਨ ਹੀ ਸੋਇ' ॥ ੨੪ ॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਤੁਰ ਕੋਸ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੁੰਦਰ ਧਰਨੀ ਤਹਿਂ ਦਰਸਾਏ। ਡੇਰਾ

---

[1] ਪੇਈਏ ਪਾਇਆ। [2] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ। [3] ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨ ਆਂਵਦਾ।

*ਸ੍ਰਾਪਹੁ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਵਰ ਸ੍ਰਾਪ' ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਹੈ।

ਕਰਤਿ ਭਏ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। 'ਰਚਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਇਹ ਠਾਂ' ਕਹਿ ਬਾਨੀ ॥ ੨੫ ॥ ਜਬਿ ਸੰਧਯਾ ਹੋਈ ਤਹਿਂ ਆਇ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਸੋਂ ਭਟ ਸਮੁਦਾਇ। ਹਯਨ ਭਜਾਵਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ। ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਯੋ ਸੁਖ ਮਹਾਂ॥੨੬॥ ਕਿਤਿਕ ਚਮੂੰ ਮਗ ਮਹਿ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਪਸਰਯੋ ਅੰਧਕਾਰ ਜਬਿ ਹੇਰਾ। ਤਹਿਂ ਬਸਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਸਕਲ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥ ੨੭ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਗੁਰ ਟੱਕ ਲਗਾਇਵ। ਮੋਹੜ੍ਹਾ ਗਾਡ[1] ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇਵ। ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਕਹਯੋ 'ਹੁਇ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਅਪਨ ਨਾਮ ਪਰ ਧਰਿ ਇਸ ਨਾਮੂ' ॥ ੨੮॥ ਸੁਨਿ ਸਾਧੂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਮੁਝ ਤੇ ਮਮ ਸੁਤ ਸਿੱਖ ਉਦਾਰਾ॥ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਧਿਕ ਆਪ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਬਸਹੁ ਰਿਦੇ ਕਬਿ ਬਿਸਰਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਪਰ ਰਾਖਹੁ ਨਾਮੂ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ 'ਰੂਪਾ ਗ੍ਰਾਮੂ'। ਕਹਯੋ ਬਹੁਰ'ਅਬਿ ਸਦਨ ਬਨੀਜੈ।ਬਿਦਤਹਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਖੈ ਜਨੀਜੈ॥੩੦॥ ਹਮ ਭੀ ਪੁਨ ਆਵਹਿਂ ਇਸ ਥਾਨ। ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਕਰਹਿਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇ ਅਸਵਾਰ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਖਿਲਤਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ॥ ੩੧ ॥ ਸਾਧੂ ਰੂਪਚੰਦ ਮਿਲਿ ਦੋਊ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ ਸੋਊ। ਗੁਰ ਬਰ ਕਰਿ ਨਰ ਗਨ ਤਬਿ ਬਾਸੇ। ਆਨਿ ਆਪਨੇ ਰਚੇ ਅਵਾਸੇ॥੩੨॥ ਸੇਵ ਦੇਗ਼ ਕੀ ਕਰਿਬੇ ਲਾਗੇ।ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਰਹਿਂ ਨਿਤ ਪਾਗੇ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਟਹਿਲ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ। ਛੁਧਿਤਿ ਅਸਨ ਦੇ ਭਾਉ ਸੁ ਧਰਿਹੀਂ॥ ੩੩॥ ਅਬਿ ਲਗਿ ਤਿਨ ਕੇ ਹੈ ਇਹੁ ਰੀਤਿ।ਸੇਵਹਿਂ ਦੇਗ਼ ਧਰਹਿਂ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਬਡੇ ਸਮ੍ਰਿੱਧਵਾਨ[2] ਭੀ ਭਏ। ਸੇਵਕ ਅੱਗ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਇ ਗਏ॥੩੪॥ ਤਊ ਆਪ ਹੀ ਤ੍ਰਿਯ ਜੁਤਿ ਸਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਦੇਗ਼ ਕੀ ਟਹਿਲ ਸੁਧਾਰੇ। ਗਰਬ ਹੀਨ ਸੰਤਤਿ ਸਭਿ ਹੋਈ। ਅਸਨ ਅਚਾਵਹਿਂ ਛੁਧਤਿ ਜਿ ਕੋਈ॥ ੩੫॥ ਪੈਂਦਖਾਂਨ ਤਬਿ ਜੋਰੇ ਹਾਥ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕੋਇ ਨ ਲੀਨੋ ਸਾਥ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਪਾਛੇ ਸਭਿ ਆਏ। ਕੇਤਿਕ ਆਜ ਮਿਲੇ ਦਰਸਾਏ' ॥ ੩੬ ॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਸਿੱਖਾਨ ਵਤਸਲ ਬਿਰਦ ਉਤੰਗ। ਬਿਸ਼ਨੁ ਰੂਪ ਮਹਿ ਬਰਤਹਿ ਜੈਸੇ। ਨਹੀਂ ਸੁਭਾਉ ਮਿਟਤਿ ਸੋ ਕੈਸੇ ॥ ੩੭॥ ਭਗਤਨਿ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੇਤੁ। ਤਜਾਗਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਰਮਾ ਸਮੇਤ[3]। ਜਬਿ ਸਹਾਇ ਨਿਜ ਜਨ ਕੀ ਕਰੈਂ। ਤਿਹ ਪਸ਼ਚਾਤ ਸਭਿਨਿ ਸੁਧਿ ਧਰੈਂ ॥੩੮॥

[1] ਭਾਵ ਪਿੰਡ ਦੀ ਨੀਂਹ ਧਰ ਦਿੱਤੀ। [2] ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਤਾਪੀ। [3] ਲੱਛਮੀ ਸਮੇਤ।

ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਇਨਹੁ ਕੋ ਐਸੇ । ਜਨ ਕੋ ਰੱਛੈਂ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ । ਸੋ ਗਤਿ ਈਹਾਂ ਕੀਨਿ ਗੁਸਾਈਂ । ਤਪਤ ਜੇਠ ਤੂਰਨ ਕਰਿ ਧਾਈ' ॥੩੯॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਗੁਰ ਚਰਿਤ ਉਦਾਰਾ । ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਉ ਅਧਿਕ ਉਰ ਧਾਰਾ । ਕਰਤਿ ਬਤਕ[1] ਇਮ ਖਿਲਤਿ ਅਖੇਰ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਪੰਥ ਬਡੇਰ ॥ ੪੦ ॥ ਏਕ ਜਾਮਨੀ ਮਗ ਮਹਿਂ ਰਹੇ । ਬਿਚਰਤਿ ਜੰਗਲ ਮਹਿਂ ਮੁਦ ਲਹੇ। ਬਹੁਰ ਡਰੌਲੀ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ । ਸਾਂਈਦਾਸ ਮਿਲ੍ਯੋ ਹਰਿਖਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਬਿਥਰ੍ਯੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਏਕ ਕਹਹਿ ਦੂਸਰ ਕੇ ਸੰਗ । 'ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਤੀਸ ਕੋਸ ਗੁਰ ਧਾਏ । ਮਰਹਿਂ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ[2] ਸਿੱਖ ਬਚਾਏ ॥ ੪੨ ॥ ਤੀਸ ਕੋਸ ਪਰ ਤਿਨ ਸੁਧਿ ਜਾਨੀ॥ਪਿਯਤਿ ਨ ਗੁਰੂ ਉਚਿਤ ਲਖਿ ਪਾਨੀ॥ ਪਰਖਿ ਪ੍ਰੇਮਕੋ ਬਹੁ ਉਤਲਾਇ॥ਪਿਯੋ ਜਾਇ ਜਲ,ਬਨੇ ਤਿਸਾਏ[3]*'॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸਾਧੂ ਰੂਪ ਦੇਂਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਗੁਰਪੁਰੀ ਪਯਾਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸਤਿ ਡਰੌਲੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ । ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਆਵਤਿ ਅਨਿਕ ਦਰਸਤਿ ਅਨਿਕ ਸਿਧਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਨਗਰ ਬਸਾਯੋ । ਬਨਿਕ[4] ਆਦਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਟਿਕਾਯੋ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪੁਰਿ ਜਨ ਕੇਰੀ[5] । ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਤਰ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੀ ॥੨॥ ਬਹੁਰ ਪਿਤਾ ਕਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਾ । ਚਲਿਬੇ ਕਾਰਨ ਕੀਨਿ ਉਮਾਹਾ । ਅਸੁਵਾਰੀ ਕਰਵਾਇਸਿ ਤਯਾਰੀ । ਸ੍ਯੰਦਨ ਆਇ ਮੋਲ ਕੇ ਭਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਨੱਤੀ ਜੁਗ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਕੋ ਲੀਨੇ। ਆਨੰਦ ਸਹਤ ਅਰੂਢਨ ਕੀਨੇ। ਧੀਰ ਮੱਲ ਕਛੁ ਭਯੋ ਬਡੇਰਾ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅੰਕ ਤਿਸ ਬੇਰਾ[6] ॥ ੪ ॥ ਬਹਿਲਨਿ ਮਹਿਂ ਦਾਸੀ ਚਢਿਵਾਈ । ਗਮਨੇ ਦਾਸ ਸਾਥ ਸਮੁਦਾਈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ । ਚੰਚਲ ਢਾਂਦਤਿ ਮਨਹੁਂ ਕੁਰੰਗ ॥੫॥ ਇਮ ਕੁਟੰਬ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸਾਥ । ਗਮਨੇ ਦਰਸ਼ਨਿ ਹਿਤ ਪਿਤ ਨਾਥ । ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਇਕ ਤਯਾਗ੍ਯੋ ਦਾਸ । ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਰੱਛਕ ਚਹੁਂ ਪਾਸ ॥ ੬ ॥ ਪੁਰਿ ਜਨ ਮਿਲੇ

---

[1] ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ । [2] ਤ੍ਰੇਹ ਨਾਲ ਮਰ ਰਹੇ । [3] ਤਿਹਾਏ ਬਣ ਕੇ । [4] ਵਪਾਰੀ ਲੋਕ (ਵਸਾਏ ਕੀਰਤ ਪੁਰ) । [5] ਨਗਰ ਵਿਚ ਆ ਵਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ । [6] ਗੋਦ ਵਿਚ ਸਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ।

*ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰਾਂ ਤੇ ਦੁਖਵੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਇੰਞ ਬਹੁੜਨਾਂ ਇਕ ਅਚਰਜ ਅੰਗ ਹੈ, ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਲ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਲ ਦੀ ਅਤੁੱਟ ਦ੍ਰਵਣਤਾ ਨਾਲ ਬਹੁੜ ਕੇ ਠੰਢ ਪਾਉਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅਚਰਜ ਬਿਰਦ ਹੈ ਸੀ ।

ਧੀਰ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਪੁਨ ਮਗ ਬਿਖੈ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਹਿਂ ਗਮਨਏ। ਸੂਧੇ ਪੰਥ ਆਵਤੇ ਭਏ॥੭॥ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਮਗ ਬਿਖੈ ਬਿਤਾਇ। ਬਹੁਰ ਡਰੋਲੀ ਕਹੁ ਚਲਿ ਆਇ। ਪਿਤ ਕੇ ਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬਤਾਇ ਸੁ ਦੀਨਿ ॥ ੮ ॥ ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹਿ ਮਿਲਨ ਜਿਮ ਜੋਵਾ। ਨਗਰ ਬਸਾਵਨ ਕੋ ਜਿਮ ਹੋਵਾ। ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਸੈਲ ਸਮੀਪੀ ਸ਼ੁਭ ਇਸਥਾਨੀ ॥ ੯ ॥ ਚਰਨ ਆਪ ਚਲਿ ਪਾਵਹੁ ਜਬੈ। ਸ਼ੋਭਹਿ ਪਾਵਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਬੈ'। ਸੁਨਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ 'ਸਾਧ[1]' ਬਖਾਨਾ।ਕਰਜੋ ਕਰਮ ਸਗਰੋ ਸਨਮਾਨਾ[2] ॥ ੧੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਰਾਇ ਅੰਕ ਮੈਂ ਲਏ। ਨੱਤੀ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਿਏ। ਜੁਗ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਾਏ। ਪਿਖਿ ਪੌਤ੍ਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਖਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਬੈਠਾਰੇ ਨਿਜ ਅੰਕ ਮਝਾਰੇ। ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ ਕੋ ਸਹਤ ਦੁਲਾਰੇ। ਗੁਰੁਤਾ ਉਚਿਤ ਲਖੇ ਹਰਿਰਾਇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਿਨ ਪਰ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਅੰਤਰ ਗਯੋ।–ਤੀਨ ਮਾਤ ਕੋ ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ। ਪਿਖਿ ਦਮੋਦਰੀ ਸੁਤ ਹਰਖਾਈ। ਸੁਧਾ ਸਮਾਨ ਆਸ਼ਿਖਾ ਗਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਬਹੁਰ ਨਾਨਕੀ ਅਰੁ ਮਰਵਾਹੀ। ਦਈ ਅਸੀਸ 'ਰਹਹੁ ਮੁਦ ਮਾਂਹੀ'। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਤਬਿ ਆਏ। ਮਿਲੇ ਸਕਲ ਹੀ ਬੰਦਨ ਗਾਏ[3] ॥ ੧੪ ॥ ਸਾਂਈਦਾਸ ਆਦਿ ਬਿਧੀ ਆਦਿ। ਮਿਲੇ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਤਿ ਅਹਿਲਾਦਿ । ਗੁਰ ਸੁਤ ਸਕਲ ਬਾਤ ਕੇ ਲਾਇਕ । ਮਿੱਤ੍ਰਨ ਹਰਖਤਿ*, ਸ਼ਤ੍ਰੁਨਿ ਘਾਇਕ ॥ ੧੫ ॥ਪੁਨ ਨੱਤੀ ਘਰ ਅੰਤਰ ਬਰੀ। ਸਭਿ ਸਾਸਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰੀ।ਪੌਤ੍ਰੇ ਪਿਖਤਿ ਪਰਮ ਹੁਲਸਾਈ।ਗਹਿ ਬਾਹੁਨਿ ਲੇ ਅੰਕ ਬਿਠਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਕਰੀ ਨਮੋ ਰਾਮੋ ਪਗ ਫੇਰ। 'ਜੁਗ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਹੁਇ ਬੈਸ ਬਡੇਰ'। ਸਭਿ ਸਾਸਨ ਸ਼ੁਭ ਨੁਖਾ ਨਿਹਾਰੀ।ਸਨਮਾਨੀ ਬਹੁ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਆਨੰਦ ਬਡ ਹੋਵਾ । ਗੁਰ ਪਰਿਵਾਰ ਏਕ ਥਲ ਜੋਵਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪੁਨ ਬਸਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਮੇਲਾ ਦਿਵਸ ਬਿਸੋਵਾ ਆਏ ॥੧੮॥ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਲਏ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਉਮਡਾਈ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਤੇ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦਰਸ ਨਿਹਰਿਤੇ ॥ ੧੯ ॥ ਬਡ ਮਸਨੰਦ[4] ਬਿਛਾਵਨ ਕਰੈਂ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ

[1]ਸ਼ਾਬਾਸ਼। [2]ਸਾਰੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। [3]ਨਮਸਕਾਰ ਕਹੀ। [4]ਗੱਦੀ [ਅ਼ਾ, ਮਸਨਦ]।

*ਪਾਠ–ਹਰਖਦ।

ਸਜਾਇ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਥਿਰੈਂ।ਬਿਸਦ ਮਰਾਲਨਿ ਕੇਰ ਮਨਿੰਦ।ਢੁਰਤਿ ਚਮਰ ਦੁਤਿ ਹੋਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੦ ॥ ਖਰੋ ਮੇਵਰੋ ਹੋਇ ਅਗਾਰੀ । ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਧਨੀ ਹੈਂ। ਆਨਹਿੰ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਘਨੀ ਹੈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਜਥਾਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਹਰਖਾਵਹਿਂ। ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਦਸਤਾਰ ਬੰਧਾਵਹਿਂ। ਕਿਤ ਤੇ ਲੱਛ[1], ਜੁਗਮ ਲਛ ਲਜਾਵਹਿਂ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਚਲੀ ਨਿਤ ਆਵਹਿ ॥ ੨੨ ॥ ਆਦਿ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਨਿਕਾਧਾ[2]। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਪਹੁੰਚਤਿ ਬਹੁ ਮਾਧਾ॥ਛਠੇ ਮਾਸ ਕੋ ਆਇ ਮਸੰਦ।ਕੋ ਸੰਮਤ[3] ਮਹਿਂ ਲੇ ਧਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੨੩ ॥ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਪਰ ਬੰਧ ਅਜਾਰੇ[4]। ਨਿਤ ਹੀ ਆਨਤਿ ਧਨ ਗੁਰ ਕਾਰੇ। ਕੇ ਸਿਖ ਲੇ ਪਹੁੰਚਤਿ ਹੈਂ ਆਪ। ਆਇ ਜਿ ਦਰਸਤਿ ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਪਾਪ॥੨੪॥ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਹੁਇ ਲੇਨਿ ਰੁ ਦੇਨਿ।ਅਰਪਹਿਂ ਵਸਤੂ ਜੇਨ ਰੁ ਕੇਨ[5]।ਜੋ ਮਸੰਦ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ। ਸੋ ਲੇ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਆਨਿ ਕਰਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਧਰਹਿ ਉਪਾਇਨ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਦੈਬੋ।ਜਬਿ ਬੈਠਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੁਤਿ ਲੈਬੋ ॥ ੨੬ ॥ ਅਨਿਕ ਪਦਾਰਥ ਕੇ ਅੰਬਾਰ[6]। ਹੋਤਿ ਜਾਤਿ ਨਹਿਂ ਪਰਹਿ ਸ਼ੁਮਾਰ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ ਸਿਧਾਵਹਿ ॥ ੨੭ ॥ ਸਾਵਣ ਮਾਸ ਪ੍ਰਬਿਰਤਨੋ ਸਾਰੇ। ਗੁਰ ਪਰਿਵਾਰ ਮਿਲਨੋ ਮੁਦ ਧਾਰੇ ।ਸਰਬ ਇਕੱਤ੍ਰ ਮਿਲੇ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਪਿਖਤਿ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿ ਸੁਖ ਮਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਤਬਿ ਦਮੋਦਰੀ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ। ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਅਪਨੋ ਲਖਿ ਪਾਈ। ਪਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਚ ਬਿਨੈ ਉਚਰਯੋ ॥੨੯॥ 'ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ ਲਾਇਕ। ਬਡੋ ਪੁੰਨ ਫਲ ਭ੍ਰਾ ਮਮ ਨਾਇਕ[7]। ਮੈਂ[8] ਅਨਜਾਨ ਪਨੇ ਕੁਛ ਕਹਯੋ। ਨਹੀਂ ਮਹਾ-ਤਮ ਨੀਕੇ ਲਹਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਬਖਸ਼ਨ ਕੀਜੈ। ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਮੇਰੋ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।ਨਿਜ ਚਰਨਨ ਕੀ ਦਾਸੀ ਜਾਨੋ। ਬੀਚ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਿਲਾ-ਵਨਿ ਠਾਨੋ ॥ ੩੧ ॥ ਮੈਂ ਅਜਾਨ ਪੁਨ ਤ੍ਰਿਯ ਮਤਿ ਅਹੈ।ਰਾਵਰਿ ਭੇਵ ਦੇਵ

[1]ਲੱਖ । [2]ਸਾਰੇ (ਥਾਵਾਂ) ਤੋਂ । [3]ਸਾਲ । [4]ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਸੰਦ ਥਾਪੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਜ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾਂ ਖਰਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ (ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਸਨ। ਕਾਰ ਦਾ ਧਨ ਓਹ ਗੁਰੂ ਅਰਪਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। [ਅਜਾਰਾ=ਠੇਕਾ] [5]ਭਾਵ ਹਰ ਕੋਈ। [6]ਢੇਰ। [7]ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਹੋਏ ਹੋ। [8]ਮੈਂ (ਜੋ ਕਦੇ)।

ਨਹਿਂ ਲਹੈ[1]'। ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਗੁਰ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਸਦਾ ਸੰਗ ਤੂੰ ਹਮਰੇ ਚੀਨ ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਡਿ ਭਾਰੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ ਸੁ ਨਰ ਕੈ ਨਾਰੀ।ਪਰਮ ਗਤੀ ਸੋ ਪਹੁੰਚਹਿ ਜਾਇ।ਤੂੰ ਮਮ ਦਾਰਾ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਸਦ ਸੰਗੀ ਕਿਮ ਬਿਛੁਰਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਤਨੁ ਤ੍ਯਾਗਨ ਸਭਿ ਹੀ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਥਿਰ ਕੋ ਰਹੈ ਨ ਬੂਲ ਸਰੀਰ। ਨਿਜ ਬਾਰੀ ਸਭਿ ਪਾਇਂ ਬਹੀਰ[2]'॥੩੪॥ਸੁਨਿ ਪਤਿ ਤੇ ਉਰ ਬਹੁ ਹਰਖਾਈ। ਬਹੁਰ ਕੁਟੰਬ ਮਿਲੀ ਸਮੁਦਾਈ।ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਪੌਢੀ ਤਹਾਂ।ਕੁਸ਼ ਕੋ ਆਸਤਰਨ[3]ਰਚਿ ਜਹਾਂ॥ ੩੫॥ ਕੈਤ ਧ੍ਯਾਨ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਲੈ ਲੀਨ। ਤਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਤਤਛਿਨ ਕੀਨਿ । ਗੰਗ ਸਾਸ ਕੇ ਪਾਸ ਪਧਾਰੀ। ਚਢਿ ਬਿਬਾਨ ਦੀਪਤ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ ॥੩੬ ॥ ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰ ਨਿਹਾਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ।ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਹੋਯਸ ਜਬਿ ਲਹ੍ਯੋ। ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਅਠਾਸੀਏ ਮਾਂਹੀ[4]। ਭਾ ਪਰਲੋਕ ਗੁਰੂ ਤ੍ਰਿਯ ਤਾਂਹੀ ॥ ੩੭ ॥ ਰੁਦਨ ਕੀਨਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਨਾਰੀ। ਰਾਮੋ ਸੁਸਾ ਸਨੇਹ ਦੁਖਾਰੀ[5]। 'ਹੁਤੀ ਸੁਮਤਿ ਬਡਭਾਗਨ ਯਾਹੀ[6]। ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰ ਉਧਾਰ੍ਯੋ ਜ੍ਯਾਂਹੀ' ॥ ੩੮ ॥ ਮਾਤਾ,ਪਿਤਾ,ਮੋਹਿ,ਬਹੁ ਆਨ[8]।ਗੁਰਪਤਿ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਕੱਲ੍ਯਾਨ[9]। ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜਯੋ। ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰਿਯ ਭਰਤਾ ਭਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਇਸ ਕੀ ਪਦਵੀ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰੀ । ਤਰੇ ਸਬੰਧੀ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਅਨਿਕ ਉਚਾਰਤਿ। ਰੋਦਤਿ ਸੁਸਾ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਤਿ ॥ ੪੦ ॥ ਰੁਦਤਿ ਨਾਨਕੀ ਤਥਾ ਮ੍ਰਿਵਾਹੀ। ਨੁਖਾ[10] ਬਿਲਾਪਤਿ ਬਹੁ ਦੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਰੋਦਨ ਨਾਦ[11] ਉਠ੍ਯੋ ਅਧਿਕਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਕਲ ਹਟਾਈ ॥ ੪੧ ॥ 'ਇਹੁ ਜਗ ਰੀਤਿ ਸਭਿਨਿ ਸਿਰ ਹੋਈ। ਮਤ ਰੁਦਨਹੁ ਅਚਰਜ ਨਹਿਂ ਕੋਈ'। ਮ੍ਰਿਤੁ ਰੀਤਿ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਨੰਦ। ਕਰੀ ਸਕਲ ਜਿਮ ਭਨੀ ਬਿਲੰਦ ॥੪੨॥ ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਪਰ੍ਯੋ ਮੁਰਛਾਇ। ਉਠਿਕੈ 'ਹਾਯ ਹਾਯ' ਬਿਲਲਾਇ। 'ਹੇ ਬਡਿਭਾਗਨਿ ! ਤੁਵ ਉਪਕਾਰਾ । ਭਯੋ ਸਬੰਧੀ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ ॥ ੪੩ ॥ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਸੁਰ ਸਰਬ ਉਮਾਹਤਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ

---

[1]ਆਪਦਾ ਭੇਦ (ਯਾ ਅੰਤ) ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। [2]ਭਾਵ; ਸਭ ਚਲਾਣਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਵਿਛਾਵਣਾ। [4]੧੬੮੮ ਬਿ:। [5]ਭੈਣ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਈ। [6]ਭਾਵ ਦਮੋਦਰੀ। [7]ਜਿਸ ਨੇ। [8]ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਹੋਰ (ਸਬੰਧੀਆਂ) ਨੂੰ। [9]ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਈ। [10]ਨੂੰਹ। [11]ਸ਼ਬਦ।

ਜਿਸ ਕੀ ਨਿਤ ਚਾਹਤਿ।ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਿਹ ਸੰਗ।ਹਮ ਭੀ ਧੰਨ ਭੁਏ ਸਰਬੰਗ॥੪੪॥ ਹਮ ਸਭਿ ਕੋ ਤਜਿ ਪ੍ਰਥਮ ਪਧਾਰੀ। ਹੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤੇ! ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰੀ[1]। ਗੁਰ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋ ਰੁਦਨ ਹਟਾਯੋ। ਬਾਬਕ ਤੇ ਕਿਰਤਨੁ ਕਰਿਵਾਯੋ॥੪੫॥ ਬਿਧੀਆ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਪੁਕਾਰਾ। 'ਅਹੋ ਮਾਤ! ਕਿਤ ਗੀ? ਇਸ ਬਾਰਾ'। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਕ੍ਰਿਤ ਸਾਰੀ। ਰਚਯੋ ਬਿਵਾਨ ਮੋਲ ਕੋ ਭਾਰੀ॥੪੬॥ ਬਹੁ ਕੀਮਤ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁ ਪਾਇ। ਚਾਰਹੁ ਤਤਛਿਨ ਕੰਧ ਉਠਾਇ। ਲੇ ਪੁਰਿ ਵਹਿਰ ਚਲੇ ਸਮੁਦਾਇ।ਧੀਰਮੱਲ ਤਬਿ ਚਵਰ ਢੁਰਾਏ॥੪੭॥ ਬਹੁ ਸਿਖਨ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਜਾਵਤਿ। ਆਗੇ ਚਲਤਿ ਸੁ ਮਾਰੂ ਗਾਵਤਿ। ਚੰਦਨ ਚਿਤਾ ਬਿਸਾਲ ਬਨਾਈ। ਧਰਿ ਕਰਿ ਊਪਰਿ ਅਗਨਿ ਲਗਾਈ॥ ੪੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਊਚ ਪੁਕਾਰਾ।ਨੀਰ ਬਿਲੋਚਨ ਮੋਚਿਤਿ ਧਾਰਾ।ਕਰੀ ਕਪਾਲ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤਿਸਿ ਕਾਲਾ।ਸਭਿ ਉਠਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਿਲਾਲਾ[2]॥ ੪੯॥ ਗਾਇ ਕੀਰਤਨ ਭੋਗ ਪਵਾਯਹੁ। ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁਰੋ ਬਰਤਾਯਹੁ।ਸਨੇ ਸਨੈ ਆਇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ।ਬੈਠ ਬੈਠ,ਨਰ ਉਠੇ ਘਨੇਰੇ॥੫੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਦਮੋਦਰੀ ਮਾਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕੀਸਮੋ ਅੰਸੁ॥ ੨੧॥

੨੨. [ਰਾਮੋ, ਸਾਈਂ ਦਾਸ, ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਤੇ ਦਯਾ ਕੌਰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਯਾਨ।]

ਦੋਹਰਾ॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਹੁਤੇ ਸਬੰਧ ਗੁਰੁ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਇ। ਆਇ ਨਰਾਇਨ ਦਾਸ ਤਬਿ ਦਾਰਾ ਜੁਤਿ ਰੁਦਨਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਰਾਮੋ ਪਤਿ ਕੇ ਸਹਤ ਦੁਖਾਰੀ।ਕੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪਰਲੋਕ ਪਧਾਰੀ[3]।ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਉਦਾਸ ਅਵਾਸ[4]। ਪ੍ਰਾਨ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਗਯੋ ਤਮਾਸਾ[5]॥ ੨॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਦੀਨਿ।ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੀਨਿ।ਏਕ ਸੁਤਾ[6]ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਏ[7]। ਪਿਖ ਦੂਜੀ ਕੋ ਬਹੁ ਰੁਦਨਾਏ॥ ੩॥ ਤ੍ਰਿਯ ਜੁਤਿ ਬਸਯੋ ਨਰਾਇਨ ਦਾਸ। ਜਗਤਿ ਬਿਨਾਸੀ ਲਖਯੋ ਉਦਾਸ। ਦਿਨ ਥੋਰਨ ਮਹਿਂ ਤਯਾਗੇ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਭਯੋ ਤਥਾ[8] ਪਰਮੇਸੁਰ ਭਾਨਾ॥੪॥ ਦਯਾਕੌਰ ਜੁਤਿ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਈ। ਜਿਨ ਕੀ ਕੁਲ ਸਿੱਖੀ ਚਲਿ ਆਈ। ਸਭਿ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੁ

---

[1]ਛੇਤੀ ਕੀਤੀ। [2]ਜਲ ਵਿਚ [ਸੰਸ:, ਕੀਲਾਲ=ਪਾਣੀ]। [3]ਭਾਵ ਰਾਮੋ ਬੀ ਚਲ ਬਸੀ। [4]ਘਰ ਵਿਚ। [5]ਤਮਾਸ਼ਾ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ। (ਅ) ਝੱਟ ਪੱਟ ਚਲਾ ਗਿਆ। [6]ਇੱਕ ਪੁੱਤ੍ਰੀ (ਦਮੋਦਰੀ ਜੀਦੀ)। [7]ਆਏ ਸਨ (ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀਦੇ ਸਹੁਰੇ ਜੀ)। [8](ਜਿਵੇਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਸਾਥ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਸੀ) ਤਿਵੇਂ।

ਪੁਸ਼ਪ[1] ਚੁਨਾਇ।ਧਰਿ ਡੋਰੇ ਸੁਰਸਰ ਪਹੁੰਚਾਏ*॥੫॥ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਿਤਕਿਤ ਤੇ ਚਲਿ ਆਇ।ਬਹੁ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲਖਿ ਉਰ ਬਿਸਮਾਇ। ਬੈਠਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਾ ਲਗਾਇ।ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਿ ਸਮੁਦਾਇ॥੬॥ਹਰੀਚੰਦ ਆਯੋ ਧ੍ਰਿਤਿ ਦਾਰਾ। ਸਹਤ ਭਾਰਜਾ ਆਯੋ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਸੁੰਦਰ ਪਰਮਾਨੰਦ। ਦਈ ਦਿਖਾਈ ਦਾਤੂ ਨੰਦ॥੭॥ਰਾਮਾ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਹਤ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਧਰਮਾ ਸਭਿ ਕਟੰਬ ਕੋ ਲ੍ਯਾਯੋ।ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਲੇ ਦਾਰਾ ਸਾਥ।ਆਇ ਬਿਲੋਕੇ ਸ੍ਰੀਗੁਰੁ ਨਾਥ ॥ ੮॥ ਗੁਰੂ ਸੁਤਾ ਬੀਰੋ ਬਿਲਲਾਇ। 'ਹੇ ਜਨਨੀ ! ਮੈਂ ਪਿਖੀ ਨ ਆਇ। ਸਕਲ ਮੇਲ[2] ਮਿਲਿ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ। ਜਨੁ ਕਰੁਨਾ ਸਰਿਤਾ ਕੀ ਧਾਰ[3] ॥੯ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਨ ਕੋ ਰੁਦਨੰਤੇ। ਉਚ ਪੁਕਾਰਤਿ ਬਹੁ ਬਿਲਲੰਤੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਈ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਧੀਰ। 'ਗਤਿ ਐਸੀ, ਜੋ ਧਰਤਿ ਸਰੀਰ॥੧੦ ॥ ਲਖਹੁ ਸਾਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਭਾਣਾ। ਜੋ ਆਯੋ ਤਿਸ ਸਰਪਰ ਜਾਣਾ। ਅਪਨੋ ਆਪ ਨਹੀਂ ਥਿਰ ਹੋਇ। ਤੌ ਕਾਹੇ ਕੋ ਪਰ ਹਿਤ ਰੋਇ'॥੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਠਵਾਯੋ। ਦਿਨ ਤ੍ਰੋਦਸਮੇਂ ਭੋਗ ਪਵਾਯੋ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕੈ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਖੋਇ ਸ਼ੋਕ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਅਧਿਕ ਦਾਨ ਦੀਨਸਿ ਸਭਿ ਕਾਰਨ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਪਾਗ ਬੰਧਾਈ। ਦਈ ਸਭਿਨਿ, ਹੋਈ ਸਮੁਦਾਈ[4] ॥ ੧੩ ॥ ਰਹ੍ਯੋ ਮੇਲ[5] ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪਾਸ। ਕਰੇ ਜੱਗ,ਭੋਜਨ ਦੇ ਰਾਸ[6]। ਬਿੱਪ੍ਰ, ਸਾਧ, ਸਿਖ, ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੇ। ਖਸ਼ਟ ਰਸਨ ਕੇ ਸ੍ਵਾਦ ਅਹਾਰੇ ॥ ੧੪॥ ਪ੍ਰਪ ਪੂਰਿਕਾ, ਬਰੇ, ਪਕੌਰੇ। ਮਿਰਚ ਧਨਿਯ ਸੌਂ ਦਾਧ ਮਹਿਂ ਬੋਰੇ। ਗਨ ਪੰਕਤਿ ਬੈਠਾਇ ਅਚਾਵਤਿ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਲੇ ਸਭਿ ਹੀ ਖਾਵਤਿ ॥ ੧੫ ॥ ਪੁਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦਰਬ ਦਿਵਾਯੋ।ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਮੁਖ ਗੁਰ ਜਸ ਗਾਯੋ।ਇਮ

---

[1]ਫੁੱਲ। [2]ਸਾਰੇ ਮੇਲ ਨੇ। [3]ਕਰੁਨਾਰਸ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਵਹਿ ਤੁਰੀ। [4]ਬਹੁਤ (ਪੱਗਾਂ) ਹੋਈਆਂ। [5]ਇਕੱਠ। [6]ਸਭ ਨੂੰ।

*ਪਾਠ ਕਿਤੇ 'ਸੁਰਸਰ' ਹੈ ਕਿਤੇ 'ਸੁਰਸਰਿ'। ਜੇ ਪਾਠ ਸੁਰਸਰਿ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਗੰਗਾ, ਗੋਦਾਵਰੀ ਤੇ ਕਾਵੇਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੁਰਸਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ=ਮਾਨਸਰੋਵਰ। ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਗੁਰ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੧੨–੧੩)। ਫੁਲ ਗੰਗਾ ਜਾ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਘੱਲਣੇ ਇਕ ਵਾਧੂ ਗਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੈਂਥਲ ਰਾਜ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਇਤਨੀ ਦੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਫੁਲ ਘੱਲਣੇ ਮੁੰਕਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ।

ਸਭਿ ਸ਼ੋਕ ਨਿਵਾਰਨ ਕੀਨੋ। ਸਕਲ ਮੇਲ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨੋ ॥੧੬॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਚਲੇ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ। ਗੁਰੂ ਬਿਸਰਜਨ ਕਰੇ, ਸਿਧਾਰੇ[1]।ਸੁੰਦਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਧਾਨੇ। ਹਰੀਚੰਦ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ[2] ॥ ੧੭ ॥ ਰਾਮਾ ਧਰਮਾ ਲੇ ਪਰਵਾਰੇ। ਆਪੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ।ਗੁਰੂ ਸੁਤਾ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। ਆਦਰ ਸੰਗ ਬਿਸਰਜਨ ਕੀਨਿ ॥ ੧੮ ॥ ਸਕਲ ਮੇਲ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਗਏ।ਪੁਨ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਵਤਿ ਭਏ।ਬੈਠਿਇਕਾਂਕੀ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਸਮੈ ਭਵਿੱਖਨ ਵਿਚਾਰਨ ਠਾਨਿ ॥ ੧੯ ॥–ਕਰਿਬੋ ਚਹੀਅਹਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰੇ । ਚਿਰ ਬੀਤਯੋ ਰਿਪੁ ਤੁਰਕਨ ਮਾਰੇ। ਘਨੀ ਸੈਨ ਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਪਠਾਵੈ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿਖ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਵੈ ॥ ੨੦ ॥ ਅਬਿ ਕੇ ਅਸ ਕਰਿਹੈਂ ਘਮਸਾਨਾ। ਥਰਹਰ ਕੰਪ ਉਠਹਿ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਬਨਹਿ ਨਿਰਾਲੇ। ਤਬਿ ਕਰਿਹੈਂ ਨਿਜ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਲੇ–॥ ੨੧ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਬਡ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਕਾਰਾ। ਸਾਦਰ ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਬੈਠਾਰਾ। ਸਗਲ ਗਾਥ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਇਹਾਂ ਰਹਿਨ ਅਬਿ ਨਹਿ ਮਨ ਭਾਈ॥ ੨੨ ॥ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਰਬ ਪਰਿਵਾਰ। ਬਸਹੁ ਛੇਮ ਸੋਂ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧ ਲੇਵਤਿ ਤਹਿਂ ਰਹੀਯਹੁ। ਚਹਤਿ ਸੁ ਦੇਹੁ ਭਲੇ ਨਿਰਬਹੀਯਹੁ ॥ ੨੩ ॥ ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਚਮੂੰ ਅਬਿ ਭਾਰੀ। ਬਿਚਰਹਿੰਗੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਤ੍ਰਿਣ ਅਰੁ ਅੰਨ ਅਹੈ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੁਭਟ ਸੁ ਬਾਹਨ[3] ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਇਂ' ॥ ੨੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੋਰੇ ਹਾਥ। ਬੋਲਯੋ ਅਨੁਸਾਰੀ ਪਿਤ ਨਾਥ। 'ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਇ। ਹਮ ਸਭਿ ਕੋ ਨੀਕੀ ਸਦ ਸੋਇ ॥ ੨੫ ॥ ਤਊ ਬੇਨਤੀ ਕਹੌਂ ਸੁਨਾਈ। ਜਬਿ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਪਰਹਿ ਲਰਾਈ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਸੁਧ ਕਰਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਚਲਿ ਆਵੋਂ ਮੈਂ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥੨੬॥ ਅਬਿ ਲੌ ਮੋਹਿ ਨ ਜੰਗ ਦਿਖਾਵਾ। ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਮਮ ਮਨ ਲਲਚਾਵਾ'। ਸੁਨੇ ਬੀਰ ਰਸ ਕੇ ਸੁਤ ਬੈਨ। ਕਮਲ ਮਨਿੰਦ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਨੈਨ ॥ ੨੭ ॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਏਕ ਜੁੱਧ ਤੂੰ ਪਿਖਹਿਂ ਹਮਾਰਾ। ਅਬਿ ਕੁਟੰਬ ਕੀ ਪਾਲਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਸਭਿ ਲੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਸਿਧਰੀਅਹਿ' ॥ ੨੮ ॥ ਮਾਨਯੋ ਜਨਕ[4] ਹੁਕਮ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਮਨ ਕੀਨਸਿ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਕੀ ਓਰ।

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਟੁਰ ਗਏ। [2]ਚਲੇ ਗਏ। [3]ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਵਾਹਨ। [4]ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ।

ਗਮਨ ਹੇਤੁ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇ। ਸ੍ਯੰਦਨ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗ ਜੁਰਾਇ॥੨੯॥ਡੇਰੇ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤਯਾਰ। ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟਿ ਕਹਾਰ। ਕੇਤਿਕ ਬਹਿਲ ਬ੍ਰਿਖਭ ਬਲਵਾਨਾ। ਸਕਟਨ[1] ਲਾਦੀ ਵਸਤੁ ਨਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅੰਕ ਲੇ ਨਾਲੀ[2]। ਨੱਤ੍ਰੀ ਡੋਰੇ ਪਰ ਚਢਿ ਚਾਲੀ। ਖੇਮ ਕੁਇਰ ਸੂਰਜਮਲ ਦਾਰਾ। ਸੋ ਡੋਰੇ ਚਲਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਚਢੀ ਨਾਨਕੀ ਸ੍ਯੰਦਨ ਮਾਂਹੀ। ਦੂਸਰ ਪਰ ਆਰੂਢ ਮਰਵਾਹੀ । ਸਾਹਿਬ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਚਲੇ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਮ ਭਲੇ ॥ ੩੨ ॥ ਅਣੀਰਾਇ ਸੂਰਜਮਲ ਦੋਊ। ਚਢੇ ਹਯਨ ਪਰ ਗਮਨੇ ਸੋਊ। ਸੁੰਦਰ ਖਾਸਾ ਗੁਰ ਮੰਗਵਾਯੋ।ਤਿਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਰਖਵਾਯੋ*॥ ੩੩ ॥ ਚਲਨ ਸਮੇਂ ਬਡ ਸੁਤ ਕੇ ਸਾਥ।ਬਾਕ ਬਖਾਨਯੋ ਜਗ ਗੁਰ ਨਾਥ।'ਚੰਦਨ ਚਰਚਹੁ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਹੁ। ਫੂਲਨ ਮਾਲਾ ਗ੍ਰਿੰਥ ਚਢਾਵਹੁ ॥ ੩੪ ॥ ਘ੍ਰਿਤ ਦੀਪਕ ਕੋ ਨਿਸਾ ਜਰਾਵਹੁ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਜਾਨਿ ਸਮਾਨਾ।ਪੂਜਹੁ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕਹੁ ਨਾਨਾ[3]॥ ੩੫ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਨਿਤ ਕਹਿ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਪਠਹੁ[4] ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਮੁਦ ਉਪਜਾਵਹੁ।ਹਮ ਭੀ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿਂ।ਰਹੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਮਿਲਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ'॥ ੩੬॥ ਅਸ ਕਹਿ ਧੀਰ ਦੀਨਿ ਪਰਿਵਾਰ।ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਪੰਥ ਮਝਾਰੇ। ਕਰਯੋ ਸੰਗ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂਨ। 'ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤ

[1]ਗੱਡਿਆਂ ਉਤੇ। [2]ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਨਾਲ ਲੈਕੇ। [3]ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। [4]ਪੜ੍ਹੋ।

*ਆਦਿ ਬੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਰਾਜ ਨੈਤਕ ਦਸ਼ਾ ਐਸੀ ਦੇਖੀ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਹਿਣਾ ਜੋਗ ਨ ਜਾਣਿਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬੀੜ ਤਰੋਲੀ ਨਾਲ ਲੈ ਆਏ ਜੋ ਕਿਸੇ ਜੰਗ ਮਚੇ ਤੇ ਤੁਰਕ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਬੀੜ ਨਾ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਏ। ਹੁਣ ਜੰਗ ਨੇੜੇ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀੜ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਸੀਸ ਦੇ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਟੋਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਨਾ ਯਤਨ ਇਸ ਅਮੋਲਕ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਤੁੱਲਜਤਾ ਦੇ ਕੇ ਕੇਡਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀੜ ਤਦ ਤੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੀ ਰਹੀ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਉੱਥੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। ਪਿੱਛੋਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਸ ਬੀੜ ਦਾ ਹੋਇਆ ? ਇਹ ਖੋਜ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੋ ਬੀੜ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮੰਦਿਰ ਸਾਜਣ ਦੇ ਬਾਹਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਈ ਸੋ ਹੁਣ ਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬੀੜ ਬੀ ਜੋ ਹੁਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਪੁਰਾਤਣ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਹੈ। ਇਕ ਬੀੜ ਸੋਨੇ ਦੀ ਜਿਲਦ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਦਮਦਮੇ ਦੀ ਬੀੜ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਉਤਾਰਾ ਕਰਾਕੇ ਭੇਜੀ ਹੋਈ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨ ਆਲਸ ਠਾਨਿ' ॥ ੩੭॥ ਬੀਵੀ[1] ਸੰਗ ਹੁਤੀ ਲੇ ਚਾਲਾ।ਗੁਰ ਆਗ੍ਯਾ ਤੇ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਭਿਨਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ॥ ੩੮ ॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਤੇ ਦੀਨਿ ਦਿਲਾਸਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇ ਭਰਵਾਸਾ। ਉਲੰਘਿ ਪੰਥ ਸਗਰੋ ਪਰਵਾਰ। ਆਨਿ ਪਹੂੰਚੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ॥੩੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਭ ਥਾਨ ਰਖਾਯੋ।ਪੂਜਨ ਕਰਸੋ ਜਥਾ ਗੁਰੁ ਗਾਯੋ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਬਾਸੇ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਬਿਖਿਧਿ ਬਿਲਾਸੇ ॥ ੪੦ ॥ ਬਿਗਸਤਿ ਭਾ ਸਗਰੋ ਪਰਿਵਾਰੁ। ਮੰਗਲ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੂ। ਬ੍ਰਿਧਤਿ ਸਰੀਰਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਮਿਲਿ ਬੈਠਤਿ ਬੋਲਤਿ ਅਹਿਲਾਦੇ[2] ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮਿ ਰਾਸੇ 'ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਪਰਵਾਰ ਪਠਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਡਰੋਲੀਓਂ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਯੋ ਬਿਸਰਜਨ ਸਰਬ ਕੋ ਹਟਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਹੀ ਥਿਰੋ ਵਹਿਰਿ[3]ਢਿਗ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸਭਾਬਿਖੇ ਬਿਰਤਾ ਗੁਰ ਲਈ। ਸੌਦਰ ਸੰਧ੍ਯਾ ਜਿਸ ਛਿਨ ਭਈ। ਸੁਜਨ ਤਿਮਰ ਬਿਥਰਯੋ ਨਭ ਛਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਮੰਦਿਰ[4] ਆਏ॥੨॥ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਸੂੰਨ[5]ਸਦਨ ਦਿਸਿ ਆਵੈਂ[6]। ਨਏ ਚਿਨੇ ਜਨੁ ਅਬਹਿ ਬਸਾਵੈਂ[7]। ਸਾਈਂਦਾਸ ਅਵਾਸ ਨ ਕੋਈ। ਗੁਰ ਆਵਤਿ ਪਿਖਿ ਸਨਮੁਖ ਹੋਈ॥੩॥ਬਿਜਨਾ[8] ਪੌਨ ਕਰਹਿ ਤੇ ਆਦਿ। ਰਾਮੋ ਸੇਵ ਕਰਤਿ ਧ੍ਰੇ ਧਾਦਿ। ਰਹਤਿ ਨਜ਼ੀਕੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਨਹਿਂ ਚਾਰਹੁੰ ਮਹਿਂ ਕੋ ਅਹਿਲਾਦੇ ॥ ੪ ॥ ਤੀਨਹੁੰ ਮਹਿਲਾ ਇਕ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਈ। ਗਮਨੀ ਪੁਰਿ[9]ਦਾਸੀ ਜੁਤਿ ਦੋਈ। ਪੌਤ੍ਰੇ ਨਿਕਟ ਜੁਗਮ ਕਬਿ ਆਵਤਿ। ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਮੋਦ ਉਪਜਾਵਤਿ ॥੫॥ ਗਏ ਸਮਸਤ ਸਮੀਪ ਨ ਕੋਈ। ਸੂੰਨੋ ਸਦਨ ਉਦਾਸੀ ਹੋਈ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਬਾਕ ਬਿਰਾਗ ਸਮੇਤ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬ ॥ 'ਦੇਖਹੁ ਜਗ ਸਨੇਹੁ ਕੀ ਚਾਲੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਭਰੇ, ਏਕ ਦਿਨ ਖਾਲੀ। ਕਬਹੂੰ ਹਰੇ, ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਕਬਿ ਜਾਵਹਿਂ। ਕਬਹੂੰ ਜਨਮ,ਕਬਹੁੰਬਿਨਸਾਵਹਿਂ॥੭॥ਕਬਿਮੇਲਾ,ਕਬਿ ਬਿਰਹਿਦੁਹੇਲਾ[10]। ਕਬਿ ਸੰਕਟ, ਕਬਿ ਹੋਤਿ ਸੁਹੇਲਾ[11]। ਸਦਾ ਪ੍ਰਨਾਮ ਵੰਤਿ[12] ਜਗ ਅਹੇ।

[1]ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੀ। [2]ਅਨੰਦ ਸਹਤ। [3](ਡਰੋਲੀ ਨਗਰ ਤੋਂ) ਬਾਹਰ ਹੀ (ਜਿੱਥੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਦੇਰਜਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਸਨ)। [4]ਭਾਈ ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਵਾਲੇ ਮੰਦਰ। [5]ਖਾਲੀ। [6]ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [7]ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਹਨ ਮਾਨੋਂ ਹੁਣੇ ਵੱਸਣਗੇ। [8]ਪੱਖੇ ਦੀ। [9]ਨਗਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ। [10]ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ। [11]ਸੁੱਖ। [12]ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ।

ਨਹੀਂ ਏਕ ਰਸ ਥਿਰਤਾ ਗਹੈ ॥ ੮ ॥ ਮਿਲਿਬੇ ਤੇ ਹਰਖਹਿ ਨਹਿਂ ਗ੍ਯਾਨੀ। ਬਿਛੁਰੇ ਸ਼ੋਕ ਨ ਦੁਖ ਕੋ ਜਾਨੀ। ਲਖਹਿ ਕੂਰ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਸਨੇਹਾ। ਬਿਨਸ ਜਾਇ ਜਬਿ, ਕਯੋਂ ਦੁਖ ਲੇਹਾ॥੯॥ਜੋ ਵਸਤੂ ਨਿਤ ਇਕਰਸ ਰਹੈ। ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗ ਤਿਸਹਿ ਉਰ ਲਹੈ। ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਸੰਤ ਉਦਾਰਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਅਹੈ ਹਮਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਬਸਿਬੋ ਇਸ ਥਲ ਮੋਹਿ ਨ ਭਾਵੈ। ਸਾਂਈਦਾਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿ ਆਵੈ*। ਰਾਮੋ ਸਹਤ ਸੇਵ ਕੋ ਠਾਨੈ।

---

*ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ 'ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ' ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਲ ਮਿਲੇ, ਸਦਾ ਉਦਾਸ, ਸਦਾ ਵਿਰਾਗ, ਰਾਗ ਵੈਰਾਗ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਕ ੧੦ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ, ਬੀਤਰਾਗ ਦਾ ਪੂਰਨ ਆਦਰਸ਼ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ੧੦ ਅੰਕ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਨਸਾਨੀ ਵਜੂਦ ਦੇ 'ਦਿਲੀ ਅਹਸਾਸ' ਤੇ 'ਡੂੰਘੇ ਭਾਵਾਂ' ਦਾ ਕਮਾਲ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਇਨਸਾਨੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਨੇ ਅਸਹਿ ਦੁਖ ਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਆਪ ਨੇ ਦੇਖੇ ਹਨ, ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸੱਪ, ਜ਼ਹਿਰ, ਸੀਤਲਾ ਦੇ ਕਸ਼ਟ, ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਖੇਦ ਤੇ ਵਿਛੋੜਾ, ਫਿਰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੀ ਬੰਦ, ਫਿਰ ਜੁੱਧਾਂ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋਹਾਂ ਜੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਚੋਣਵੇਂ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਅਨਿੰਨ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੇ ਮੇਹਨਤਾਂ ਨਾਲ ਸਿਖਾਕੇ ਬਲੀ ਕੀਤੇ ਰਣ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਬਿਰਹੇ ਦੇਖੇ ਤੇ ਝੱਲੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਬ੍ਰਿੱਧ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਰਗੀਆਂ ਅਨਮੋਲ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਤੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰ ਨੁਛਾਵਰੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਬਿਰਹੇ ਦੇਖੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਇਕ ਪਿਆਰੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਘੋਲ ਘੋਲ ਘੁਮਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲੀ ਤੇ ਸਾਂਢੂ ਜੀ, ਸਸ, ਸਹੁਰਾ, ਕਿਤਨਾ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਦਮ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਊਂਦਾ ਪਰਵਾਰ ਦੂਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ: 'ਮਿਲਿਬੇ ਤੇ ਹਰਖਹਿ ਨਹਿ ਗਜਾਨੀ ॥ ਬਿਛੁਰੇ ਸ਼ੋਕ ਨ ਦੁਖ ਕੋ ਜਾਨੀ'। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਦ੍ਰਵਣਤਾ ਦਾ ਉਹ ਕਮਾਲ ਹੈ ਕਿ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:—'ਬਸਿਬੋ ਇਸ ਥਲ ਮੋਹਿ ਨ ਭਾਵੈ। ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿਂ ਆਵੈ'। ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਡੂੰਘਾਣ, ਇਹ ਅੰਦਰਲੇ ਦੀ ਪੰਘਰ ਇੰਨੀ ਗਹਿਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:--ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕੂਚ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਤੀਸਰਾ ਕਮਾਲ ਆਪਣੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਨਿਰਬਾਹ ਦਾ ਹੈ। ਕਿਸ ਪਿਆਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੇ ਆਨ ਵਿਯੋਗ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਸ 'ਵਿਯੋਗ ਅਨੁਭਵ' ਵਿਚੋਂ ਹੁਣ 'ਫ਼ਰਜ਼ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ' ਅਰਥਾਤ 'ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਧਾਰੇ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਲਗਨ' ਕੀਕੂੰ ਇਕ ਦਮ ਦੁਖਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਟੁਰਨ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ—ਅਤਿ ਕਰੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ—ਖੁਰਦਰਾ ਜੀਵਨ, ਜੰਗ ਜਦਲ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੇ ਖੇਦਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੇਖੋ ਇਹ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਨਿਤ ਨੂਤਨ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨੈ ॥ ੧੧ ॥ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਹੀ ਕਰੀਯਹਿ ਤਯਾਰੀ।
ਅਸ ਮਨਸਾ ਅਬਿ ਅਹੈ ਹਮਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਏ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]
ਅਚਰਜ ਵਜਕਤੀ ਕਿਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਅਪਣੇ ਕਠਨ ਤੋਂ ਕਠਨ 'ਕਰ' ਨੂੰ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਖੁਸ਼ਖੁਸ਼ਾਂ ਅਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਲੱਖਤਾ ਨਾਲ ਉੱਠ ਟੁਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦੀ ਹਸਤੀ ਇਨਸਾਨੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਇਕ ਅਚਰਜ ਮੁਤਾਲਿਆ ਜੋਗ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਜਾਯ ਹੈ । ਇਤਨੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਅੰਦਰਲੇ ਦੀ ਤੇ ਇਤਨੀ ਮਹਾਨਤਾ ਆਚਰਨ ਤੇ ਕਰਨੀ ਕਰਤੱਵ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਡੁੱਬਦਾ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕਿ ਫਕੀਰ ਹੈ ਕੇ, ਨਾ ਦੇਸ਼, ਨਾ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਨਾ ਕੋਟ ਹੈ; ਨਾ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰੇ ਹਨ, ਨਾ ਕੋਈ ਕੁਲ, ਕੌਮ, ਕਬੀਲਾ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਵਾਲਾ ਮਗਰ ਹੈ; ਪਰ ਅਚਰਜ ਹੈ ਕਿ ਪਰਦੇਸੋਂ ਆ ਕੇ ਡਟ ਗਈ ਮੁਗਲ ਕੌਮ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਹਬੀ ਕੁਨਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਅਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰ ਮਿਟੀ ਅਪਣੀ ਕੌਮ ਵਿਚ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਤੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਬਾਵਰਾਪਨ ਐਸਾ ਭਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਿਤਨਾ ਔਖਾ ਕੰਮ ਚਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਸਾਧੂ ਚੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰ ਕੇ ਜੁਝਾਊ ਕੌਮ ਬਨਾਉਣੀ ਹੈ, ਨੰਗੇ ਧੜ ਲੜਨਾ ਤੇ ਧਰਮ ਹੇਤ ਮਰਨਾ ਸਿਖਾਲ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਦਾ ਅਮਲੀ ਰੰਗ ਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਫਾਕੇ ਕੜਾਕੇ ਸਹਿ ਕੇ ਬਿਨ ਕਿਲੇ ਕੋਟ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਕ 'ਧਰਮ ਭਾਵ ਦੀ ਓਟ' ਦੇ ਆਸਰੇ ਲੜਨਾ ਹੈ। ਦੋ ਜੰਗ ਚਾਹੇ ਛੋਟੇ, ਚਾਹੇ ਵੱਡੇ, ਚਾਹੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੈਨਾਂ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰਾਂ ਯਾ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰਜਾ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਫਕੀਰੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਫਤਹ ਪਾਈ ਹੈ ਤੇ ਅਜੇ ਡਟੇ ਖੜੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਨੀਤੀ ਨਿਪੁਨਤਾ ਕੈਸੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਜੰਗ ਮਗਰੋਂ ਰਹਿਣੇ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਬਦਲਦੇ, ਕੌਤਕ ਕਰਦੇ, ਸਿੱਖੀ ਬੀ ਟੋਰਦੇ, ਅਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਪੈਗੰਬਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾ ਕਰਦੇ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਫਰਜ਼ ਨਿਬਾਹੁੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਅਕਹਿ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦੇ, ਬੀਰ ਰਸੀ ਫਰਜ਼ ਲਈ ਕੀਕੂੰ ਤੱਤਪਰ ਰਹੇ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਹਨ। ਦੂ ਹਜ਼ਾਰ ਸਨੱਧਬੱਧ ਸੂਰਮੇ, ਮੌਤ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਲਏ ਹਨ । ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਖਸਮਾਨੇ ਕਰਕੇ, ਨਿਰਾਲੇ ਤੇ ਨਿਰਮੋਹ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਲੜਨਾ ਸੌਖਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਕੁਛ ਫੁਰੇ ਤੇ ਇੰਨਾ ਉਹ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ਤੇ ਕਮਾਲ ਕਰ ਦਿਖਾਏ, ਉਹ (ਇਨਸਾਨੀ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਬੀ) ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ, ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਮਾਲ ਦਾ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮਲੇਵਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਅਤਯੰਤ ਫਖ਼ਰ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਫਖ਼ਰ ਨਾਲ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਹੋ ਸਦਾ ਰੁਮਕਵੀਂ ਤੇ ਹੁਲਾਰੇ ਮਾਰਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਰੂਹਾਨੀ ਕਮਾਲ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਤੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ।

'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਤਿ ਇਹ ਧੁੰਧ ਪਸਾਰਾ'[1] ॥ ੧੨ ॥ ਕਾਲਬਾਯੁ ਕੇ[2]ਬੇਗ ਬਹੰਤੇ। ਛਿਨ ਮਹਿ ਬਿਨਾਧੀਰ ਬਿਨਸੰਤੇ[3]। ਜਿਨ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰੀ। ਲਾਭੁ ਲੇਤਿ ਜਪਿ ਨਾਮ ਮਰਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਹਾਥ ਝਾਰਿ ਗਮਨੰਤੇ। ਚਲੇ ਜਾਤਿ, ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਨ ਰਹੰਤੇ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਕੀਜਹਿ ਅਸਵਾਰੀ। ਬਿਚਰਹੁ ਇੱਛਾ ਜਹਾਂ ਤੁਮਾਰੀ॥੧੪॥ ਜਿਨਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਖਿਚ ਆਵਤਿ।ਸੋ ਦੰਪਤਿ ਅਬਿ ਨਹੀਂ ਦਿਸਾਵਤਿ'।ਇਮ ਕਹਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਛ ਕੀਨੋ।ਰਹਿ ਉਦਾਸ ਬਿਸਰਾਮ ਸੁ ਕੀਨੋ ॥ ੧੫॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਹੀ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ।ਜਾਗੇ ਜੋਧਾ ਬਲੀ ਕਰਾਰੇ । ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਭਿ ਕੀਨਿ। ਡਾਰੇ ਸਰਬ ਤੁਰੰਗਮ ਜ਼ੀਨ ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਚਹਤਿ ਲਰਾਈ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਸਮੁਦਾਈ।ਪੁਰਿ ਜਨ ਲਖੇ ਕੂਚ ਗੁਰ ਡੇਰੋ।ਚਲਿ ਆਇ ਮਨ ਦੀਨ ਘਨੇਰੋ[4] ॥ ੧੭ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹਨੋ।'ਸਾਈਂਦਾਸ ਪਰਮ-ਪਦ ਲਹਨੋ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਚਢੇ ਛੋਡਿ ਪੁਰਿ ਜਨ ਕੋ। ਮਹਾਰਾਜ ! ਕੋ ਰੱਖਕ ਇਨ ਕੋ ? ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਕਟਿ ਕੌਨ ਕੇ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੈਂ।ਯਾਂਤੇ ਮਨ ਸਚਿੰਤ ਦੁਖ ਧਾਰੈਂ'। ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਤਬਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ । 'ਬਸਹੁ ਸੁਖੇਨ ਸੰਦੇਹ ਬਿਹੀਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜਨਮ ਸਥਾਨ। ਤਹਿਂ ਪੂਜਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਮਾਨ[5]*।ਅਰੁ ਤਿਸ ਮਾਤ ਜਹਾਂ ਸਸਕਾਰੀ। ਰਚਹੁ ਦੇਹੁਰਾ ਤਹਿਂ ਸੁਖ ਕਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਕਾਜ ਕਹੂੰ ਅਟਕਾਇ। ਕਰਹੁ ਬੇਨਤੀ ਤਿਸ ਬਲ ਜਾਇ। ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਹਿਂ ਤੁਮਾਰੀ। ਸੰਕਟ ਪਰਹਿਂ ਸੁ ਲੇਹਿ ਉਬਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਸਿੱਖਨ ਸੰਤ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਸੇਵਾ। ਸਿੱਖੀ ਧਰਿ ਪੂਜਹੁ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ ਨਿਤ ਰਰਨੋ ॥ ੨੨ ॥ ਇਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੇਹੁ ਰਿਦ ਧਾਰੇ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਰਹਹੁ ਸੁਖਾਰੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਯ ਮੰਗਵਾਯੋ । ਜ਼ੇਵਰ ਜ਼ੀਨ ਸਹਤ ਚਲਿ ਆਯੋ॥੨੩॥ਬਾਰ ਬਾਰ ਫੁਰਕਤਿ ਬਲ ਐਨ[6]। ਚੰਚਲ ਮਨਹੁਂ ਨਾਗਰੀ ਨੈਨ। ਦਾਸ ਗਹੇ ਕਰਿ ਨੀਠ[7] ਸੁ ਰੋਕੈ। ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ, ਮਨ ਹਰਤਿ ਬਿਲੋਕੈ[8] ॥ ੨੪ ॥ ਤ੍ਰਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਯ ਕੋ ਕਰਿ

[1]ਇਹ (ਸੰਸਾਰ) ਪਸਾਰਾ ਧੁੰਧ ਵਾਂਙ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [2]ਮੌਤ ਰੂਪ ਵਾਯੂ ਦੇ। [3]ਛਿਨ ਵਿਚ ਵਿਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸਥਿਰਤਾ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ। [4]ਬੜੇ ਦਿਲਗੀਰ। [5]ਤਿਸ ਨੂੰ ਪੂਜੋ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਕੇ ਮੰਨੋ। [6]ਬਲ (ਦਾ) ਘਰ। [7]ਮਸਾਂ। [8]ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਰਾਂਵਦਾ ਹੈ ਦੇਖਦਿਆਂ (ਸਾਰ)। *ਪਾ:-ਧਜਾਨ।

ਨਮੋ*। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰੇ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਭਏ ਅਰੂਢ ਪਿਖਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ। ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਅਗੁਵਾਈ ॥ ੨੫॥ ਪੁਰਿ ਜਨ ਹਟੇ ਸੁ ਪ੍ਰੇਰਜੋ ਘੋਰਾ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਮਨੋ ਘਨ ਘੋਰਾ[1]। ਤੀਨ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹਿਨੀ ਚਲੀ। ਖੜਗ ਤੁਫੰਗ ਧਰੇ ਕਲਮਲੀ[2] ॥ ੨੬ ॥ ਚਲਤਿ ਸੁਭਟ ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵੈਂ। ਕੋ ਧਵਾਇ ਕਰਿ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵੈਂ। ਬਲੀ ਏਕ ਤੇ ਏਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਫੇਰਤਿ ਹਯ ਕੋ ਚਲਿ ਭਟ ਜਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥ ਨਾਮ ਦਰਕੋ ਰੁਪਾ ਜਿਸ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਅਧਿਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਤਹਾਂ। ਪ੍ਰਸ-ਥਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਲਿ ਮਹਾਂ ॥ ੨੮ ॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਏਕ ਨਿਸਾ ਕਰਿ ਡੇਰਾ।

---

[1]ਮਾਨੋ ਬੱਦਲ ਗਰਜਿਆ। [2]ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਰੋਕ ਹੇਠ ਚੰਚਲਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣਾ, ਅਜਰ ਬਲ ਕਰਕੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਕੁਲਬੁਲਾਉਣਾ।

*ਇਹ ਘੋੜੇ ਦੀ ਖਲੜੀ ਮਾਸ ਮਿੱਝ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਅਤੁੱਲ ਬਲ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਤੇ ਅਣੋਕ ਹੁਲਾਰੇ ਤੇ ਨਾ ਜਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਡੁਲ੍ਹ ਡੁਲ੍ਹ ਪੈ ਰਹੇ ਬਲਕਾਰ ਦੀ ਕਦਰਦਾਨੀ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਘੋੜੇ ਵਿਚੋਂ ਫੁਟ ਫੁਟ ਕੇ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੇ ਕਮਾਲ ਵਿਚ ਜਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਦਾ ਖੇੜਾ ਤੇ ਹੁਲਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਰੂਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਲਾਲ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ,ਜੋ ਵਿਸਮਾਦੀ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਓਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕਦਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਮਰੇ ਹੋਏ ਹਿਸਾਬੀ ਮਨ ਤੇ ਗੇਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਪਿੰਜਰ ਹੋ ਗਏ ਲੋਕ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਘਾਬਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋ ਗਈ, ਇੱਥੇ ਐਸਾ ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਨਾਗੇ ਫਿਰਹਿ ਜੰਤ' ਬੀ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਵਿਸਮਾਦ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੇ ਖੇੜੇ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਤੋਂ ਰੇੜ੍ਹੂ ਦੇ ਟੱਟੂ ਵਾਂਙੂ ਮਰੀਅਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਖੇੜੇ ਹੁਲਾਰੇ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਝੁਟਾਲੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਮਰੀਅਲ ਮਨ, ਨੀਵੇਂ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਚ ਦਿਮਾਗ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ 'ਜੀਵਨ ਹੁਲਾਰੇ' ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕਦਰਦਾਨੀ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਨਮੋ ਦਾ ਅਰਥ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਮੋ ਦਾ ਅਰਥ ਇਥੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਘੋੜੇ ਵਿਚ ਆਦਰਸ਼ਕ 'ਘੋੜਾ ਪਨ' ਵੇਖਕੇ ਜੋ ਵਿਸਮਾਦੀ ਰੰਗ ਆਪ ਉਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਤੇ ਸਲਾਹੁਤ ਦਾ ਛਾਇਆ ਤਾਂ 'ਵਾਹ ਤੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕਮਾਲ' ਆਦਿ ਕੁਛ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਵਾਕ ਕਹਿਣਾ ਤੇ ਉਸ ਪੁਚਕਾਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸਿਰ ਦਾ ਹਿੱਲ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਨਮੋ ਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਮੋ ਦਾ ਧਾਤੂ ਹੈ 'ਣਮੁ' ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ 'ਝੁਕਣਾ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ'। ਸੋ ਇਥੇ ਨਮੋ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ 'ਕਦਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁਚਕਾਰਾ ਦੇਣਾ'।

ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਗ੍ਰਾਮ ਸੋ ਹੇਰਾ।ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਧੂ ਅਰੁ ਰੂਪਾ।ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਅਨੂਪਾ ॥੨੯॥ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਇ ਰਚੇ ਸੁਭ ਮੰਦਿਰ।ਬਾਂਛਤਿ-ਗੁਰੂ ਬਸਹਿਂ ਇਨ ਅੰਦਰ-। ਕਰਿ ਲੀਪਨ ਬਿਧਿ ਨੀਕ ਸੁਧਾਰੇ। ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਜਿਨਹੁ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ ਆਵਤਿ ਸੁਨੇ। ਗੁਰ ਡੇਰਾ ਲਖਿ ਹਰਖਤਿ ਘਨੇ। ਦੋਨਹੁਂ ਦੌਰਿ ਦਰਸ ਕੋ ਧਾਇ।ਮਨਹੁਂ ਮਿਲ੍ਯੋ ਜਲ-ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜੁਤਿ ਸ਼ੁਭਤਿ ਰਕਾਬ। ਧਰ੍ਯੋ ਸੀਸ ਗਹਿ ਜਾਇ ਸ਼ਿਤਾਬ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਸੰਗਾ।ਘਰ ਮਹਿ ਆਨੇ ਮੋਦ ਉਮੰਗਾ[1] ॥ ੩੨ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਦਿਖਾਯੋ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਇਹਾਂ ਬਸਾਯੋ'।'ਆਛੋ ਕੀਨਿ'ਗੁਰੂ ਪਿਖਿ ਕਹ੍ਯੋ।ਪੁਨ ਬਿਸਰਾਮ ਪ੍ਰਯੰਕਹਿ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਹਿਤ ਸੇਵਾ ਦੋਨੋ ਰਹਿ ਖਰੇ। ਦੇਖਤਿ ਦਰਸ ਹੋਤਿ ਜਨ ਹਰੇ।-ਹਮ ਸੇ ਰੰਕਨ ਕੇ ਗੁਰੁ ਆਵਨਿ। ਦੀਨ ਬੰਧੁਤਾ ਕਰਹਿਂ ਜਨਾਵਨ- ॥ ੩੪ ॥ ਹਾਕਹਿਂ ਪੌਨ ਆਨਿ ਸੁਭ ਬਾਰੀ[2]।ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਰ ਧਰਹਿਂ ਪਖਾਰੀ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਸੇਵਾ ਕਰੈਂ। ਭਾਉ ਅਧਿਕ ਹੀ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਧਰੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਹੇਰੈਂ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਠਾਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਘਨੇਰੇ। ਕਿਯੋ ਬਾਸ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਹਾਂ। ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੇਵ ਰਿਝਾਇ ਮਹਾਂ ॥ ੩੬ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਸੋਂ ਕਹੀ ਗੁਸਾਈਂ।'ਰੂਪਚੰਦ ਬਡ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕੇ ਬਸਿ ਨਿਤ ਰਹੌਂ। ਮਨ ਤਨ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਬੋ ਚਹੌਂ ॥ ੩੭ ॥ ਸੇਵਕ ਤੇ ਅਦੇਯ ਨਹਿ ਮੋਰੇ। ਸਾਚ ਉਚਾਰਤਿ ਹੌਂ ਢਿਗ ਤੋਰੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਰੂਪਾ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਮੰਜੀ ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਬੈਠਾਰਾ ॥ ੩੮ ॥ 'ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਜਾਤਿ ਮੋਰੀ' ਕਹਿ ਰੂਪਾ। 'ਮੰਜੀ ਬੈਠਹਿ ਊਚ ਅਨੂਪਾ[3]। ਮੈਂ ਨਿਤ ਚਹੌਂ ਦਾਸ ਬਹੁ ਸੇਵਾ। ਅਪਰ ਨ ਇੱਛਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਾ!' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਆਕਰ[4]। 'ਨੀਚਹੁਂ ਊਚ ਕਰੈ ਮਮ ਠਾਕੁਰ'। ਅਸ ਕਹਿ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਨੀਕਾ। ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ ਕਰਿ ਟੀਕਾ[5] ॥੪੦॥ 'ਅਬਿ ਜਿਮ ਕਰਹੁ ਸਾਚ ਹੁਇ ਜਾਈ। ਤੀਖੀ ਤੇਗ਼ ਨ ਜਿਮ ਅਟਕਾਈ।ਤੁਝ ਤੇ ਸਪਤ ਪੁਤ੍ਰ ਉਪਜੈ ਹੈਂ। ਆਗੇ ਬਡੋ ਬੰਸ ਬਿਰਧੈ ਹੈ ॥ ੪੧ ॥ ਕਰਹੁ ਦੇਗ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਹੋਇ ਫਲ ਪਾਵਹੁ।ਭਾਉ ਸਦੇਗ ਰਹਹਿ

[1]ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ। [2]ਜਲ। [3]ਕੋਈ ਅਨੁਪਮ ਤੇ ਉੱਚਾ ਮੰਜੀ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਏ। [4]ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। [5]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਤਿਲਕ (ਦਿੱਤਾ)।

ਕੁਲ ਜਬਿ ਲੌਂ[1]। ਸ਼ਕਤਿ ਸਮੇਤ ਹੋਇੰਗੇ ਤਬਿ ਲੌਂ ॥ ੪੨ ॥ ਜਬਿ ਦੋਨਹੁ ਨਹਿਂ ਰਹਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ।ਮਿਲਹਿਂ ਤਿਖਾਨਨਿ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਸਾਰੇ।ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਤੁਮ ਪਾਈ। ਕਰੀ ਉਧਾਰਨ ਕੁਲ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਰਖਾਏ। ਮਨ ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਹੁਇ ਸੇਵ ਕਮਾਏ। ਜਨਨੀ ਰੂਪੇ ਕੀ ਹਰਖਾਈ। ਸਿਖ ਦੀਰਘ ਸ਼ੁਭ ਆਕੁਲ ਜਾਈ ॥ ੪੪ ॥ ਮਾਸ ਭਾਦ੍ਰਪਦ ਅਰਧ ਬਿਤਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਸਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਬਹੁ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ। ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੁਖ ਦਏ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਜੋਧ ਸ਼ਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਸਰ੍ਯੋ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ 'ਰੂਪਾ ਕੀਯੋ ਨਿਹਾਲ। ਕਰੈਂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਗੁਰੁ ਰਜ ਕਨ ਸੈਲ ਬਿਸਾਲ[2] ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ॥ ਰਿਸਹਿਂ ਸੈਲ ਕਨ ਧੂਲ ਕਰਾਵੈਂ[3]।ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁਰੇਸ਼ ਬਨਾਵੈਂ।ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ-ਦੇਵ। ਸੁਰ ਗਨ ਭੀ ਨ ਲਖਹਿਂ ਜਿਸ ਭੇਵ'॥੨॥ਨਿਕਟਿ ਬਸਹਿ ਕਾਂਗੜ ਪੁਰਿ ਭਾਰਾ। ਤਹਿਂ ਬਸਿ ਜੋਧ ਸ਼ਾਹੁ ਸਰਦਾਰਾ*।ਸੈਨ ਚਢਹਿ ਤਿਹ ਸਾਥ ਘਨੇਰੀ। ਅਧਿਕ ਸੂਰਮਾ ਮਾਰਤਿ ਬੈਰੀ ॥ ੩ ॥ ਮਿੱਠਾ ਮਹਿਰ ਬਡੋ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਤਿਨਹੂੰ ਪਾਯਸ ਰਾਜ ਵਡੇਰਾ। ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਭਯੋ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਕਿਯ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੪ ॥ ਮਿੱਠੇ ਮਹਿਰ ਸੁਤਾ ਉਪਜਾਈ। ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਕੁਛ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ। ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਸੋ ਜਾਚਨ ਕੀਨਿ। 'ਮੁਝ ਕੋ ਬ੍ਯਾਹੁ ਦੇਹੁ ਸ਼ੁਭ ਚੀਨਿ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਿੱਠੇ ਮਹਿਰ ਬਿਚਾਰੀ।-ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਦੇਸ਼ਨ ਪਤਿ ਭਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਦੈਹੌਂ ਤਬਿ ਲੈ ਹੈ ਛੀਨ। ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਬਸ ਬਸਾਇ ਹਮ ਦੀਨ[4]-॥ ੬ ॥ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ।'ਜੇ ਮਮ ਤਨੁਜਾ ਬ੍ਯਾਹਨਿ ਚਹ੍ਯੋ।ਤੌ ਘਰ ਆਵਹਿ ਦੂਲਹੁ ਹੋਇ। ਫੇਰੇ ਫਿਰਿ,ਲੇ ਗਮਨਹਿ ਸੋਇ' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਮਾਨ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੈਨ। ਬਨਿ ਦੂਲਹੁ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਬਿ ਐਨ। ਮਿੱਠੇ ਕੀ ਦੁਹਿਤਾ ਕੋ ਬ੍ਯਾਹਿ। ਦਿਯੋ ਖਿਤਾਬ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਮਾਹਿ ॥੮॥ ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮ ਗਨ ਸਗਰੇ ਦੀਨਿ। ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਅਧਿਕ ਬਧਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਤਬਿ ਕੋ ਰਾਜ ਤਹਾਂ ਕੋ ਕਰੈ। ਬਿੰਦ

[1]ਜਦ ਤਕ ਕੁਲ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਹੇਗਾ। [2]ਧੂੜੀ ਦੇ ਕਿਣਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਾੜ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਜੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਧੂੜੀ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। [4]ਅਸਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ।

*ਪਾ:-ਜੋਧ ਸਾਹੁ ਸਰਦਾਰ ਉਦਾਰਾ।

ਬਾਹਿਨੀ ਸੰਗੇ ਚਰੈ[1] ॥ ੯ ॥ ਮਿੱਠੇ ਮਹਿਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਜਾਯੋ। ਰੇਨ ਬੇਗ ਤਿਹ ਨਾਮ ਅਲਾਯੋ।ਸੋ ਭੀ ਰਾਜ ਕਰਤਿ ਤਹਿੰ ਰਹਯੋ।ਗਨ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਤੇ ਧਨ ਕੋ ਲਹਯੋ॥ ੧੦ ॥ ਰੇਨ ਬੇਗ ਕੇ ਸੁਤ ਜਨਮਯੋ। ਸ਼ਾਹ ਉਮਰ ਸੁ ਨਾਮ ਧਰਿ ਦਯੋ। ਸੋ ਭੀ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੇ ਕੇਰਾ। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਸੰਭਾਰਿ ਬਡੇਰਾ ॥੧੧॥ ਸੁਤ ਭਾ ਉਮਰਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਧਾਮ। ਜੋਧਸ਼ਾਹੁ ਜੋਧਾ ਅਭਿਰਾਮ। ਹੁਤੋ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਅਧਿਕ ਉਮਾਹਾ। ਤਿਸ ਕੀ ਸੁਤਾ ਸੰਗ ਇਹ[2] ਬਯਾਹਾ ॥੧੨॥ ਪਿਤਾ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ[3]। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕੋ ਧਰਤਿ ਸਦਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਆਗਵਨੂ। ਸੁਨਯੋ ਕਿਸੂ ਤੇ ਅਪਨੇ ਭਵਨੂ॥ ੧੩ ॥ ਕੰਤ ਜੋਧ ਕੋ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਕਹਿ[4]। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਬੋਧਨ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਚਹਿ ਚਹਿ[5]। 'ਭਯੋ ਨਿਕਟਿ ਆਗਵਨ ਅਚਾਨਕ। ਜੋ ਸਰੂਪ ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰ ਨਾਨਕ॥ ੧੪ ॥ ਜੇ ਕੁਛ ਭਾਗ ਉਦੈ ਤੁਵ ਮਾਥੇ।ਚਲਿ ਕਰਿ ਮਿਲਹੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਥੇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਪਾਵਨ ਕਰੋ। ਪਿਖਿ ਕੈ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ॥ ੧੫ ॥ ਦਾਤਾ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੁਖਕੇਰੇ।ਅਹੈਂ ਕਰੋਰਹੁੰ ਜਿਨ ਪਗ ਚੇਰੇ।ਜੇ ਸੇਵਾ ਮਨ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕਰੈਂ। ਬਹੁਰ ਨ ਚਿੰਤਾ ਕੁਛ ਉਰ ਧਰੈਂ' ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਜ ਪਤਨੀ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗਾਥ। ਚਾਹਤਿ ਭਯੋ ਮਿਲਿਨਿ ਗੁਰ ਸਾਥ।ਆਛੀ ਕਰੀ ਉਪਾਇਨ ਤਯਾਰ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ॥ ੧੭ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਧਨ ਕੋ ਲੀਨਿ। ਚਲਯੋ ਮਿਲਿਨਿ ਸੰਗ ਸੈਨਾ ਕੀਨਿ।ਦੁੰਦਭਿ ਕੋ ਬਜਵਾਵਤਿ ਆਯੋ। ਭ੍ਰਾਤ ਸਲੇਮਸ਼ਾਹ ਸੰਗ ਲਯਾਯੋ॥ ੧੮ ॥ ਦਾਰਾ ਆਨਿ ਸਾਥ ਨਿਜ ਪਯਾਰੀ। ਪੂਰਬ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਜਿਨ[6] ਧਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਯੋ। ਆਨਿ ਦੂਤ ਪਗ ਮਾਥ ਨਿਵਾਯੋ ॥੧੯॥'ਜੋਧ-ਸ਼ਾਹ ਆਯੋ ਮਹਾਰਾਜ!। ਇਕ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਕਾਜ।ਜਬਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ!। ਆਨਿ ਲਗਹਿ ਤਬਿ ਪੰਕਜ ਪਾਈ' ॥੨੦॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਮੇਲਾ। ਕੇਤਿਕ ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗ ਸਕੇਲਾ?'। ਦੂਤ ਬਤਾਵਨ ਕੀਨਿ ਤਦਾਈ।'ਰਹੈਂ ਪੰਚ ਸੈ ਸੂਰ ਸਦਾਈ' ॥ ੨੧ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਗੁਰੂ ਸਭਾ ਲਗਾਈ।ਸੁਭਟ

[1]ਚਰ੍ਹਦੀ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਜੋਧ ਸ਼ਾਹ। [3](ਜੋਧ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤ ਸਿੱਖੀ ਸੀ। [4](ਜੋਧ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਜੋਧ ਨੂੰ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ) ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਕਹਿਕੇ। [5]ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਰਫ ਦਾ (ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ) ਚਾਹ ਚਮਕ ਪਵੇ। ਅਥਵਾ ਚਾਹ ਚਾਹਕੇ। [6]ਜਿਸ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਨੇ।

ਮਸੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਥਿਤ ਪਾਸ। ਖਰੋ ਮੇਵਰੋ ਹਿਤ ਅਰਦਾਸ ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗ ਅਜਾਬ। ਬਜਤਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗੇ ਸੰਗ ਰਬਾਬ। ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਢੋਰਤਿ ਚਹੁੰ ਓਰ। ਸਿਖ ਟੇਕਤਿ ਮਸਤਕ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥੨੩॥ ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ ਬੀਜਨਾ ਫਿਰਿਹੀ। ਸਰਬ ਸਰੀਰਨ ਸ੍ਵੇਦ[1] ਸੁ ਹਰਿਹੀ। ਖਰੇ ਨਕੀਬ ਅਗਾਰੀ ਬੋਲਤਿ। ਅਰਪਤਿ ਲੋਕ ਅਗਾਰੀ ਦੌਲਤ ॥੨੪॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਜੋਧ ਸਜਾਇ। ਸੰਗ ਲੀਏ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਰਪਨ ਹਿਤ ਅਕੋਰ ਕਰਿ ਆਗੇ। ਆਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੨੫ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਧਰਿ ਧਾਬ। ਹੋਇ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਪੁਨ ਟੇਕਯੋ ਮਾਥ। 'ਚਿਤ ਆਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ' ਗੁਰ ਕਹਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਰਹਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਇਕ ਤੌ ਡੀਲ ਸ਼ਰੀਰ ਬਿਲੰਦ। ਜਰੇ ਜਰਾਉ ਬਿਭੂਖਨ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਸਮ ਆਯੁਤ[2] ਲੋਚਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖਨਿ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ॥੨੭॥ਸਤਿਗੁਰ ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬਤਾਈ।ਪੁਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਕੀ ਬਾਤ ਚਲਾਈ। ਬਹੁਰ ਜੁੱਧ ਕੋ ਚਲਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਜੈਸੇ ਭਏ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸੰਗਿ ॥ ੨੮ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ। ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਬਿੱਦਤਾ ਅੱਭ੍ਯਾਸ। ਘਰੀ ਦੋਇ ਬੈਠਯੋ ਪੁਨ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਕੇ ਭਟ ਹਯ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਲਰਨ ਉਚਿਤ ਆਛੇ ਸਭਿ ਹੇਰੇ। ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਜੋਧ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਲਗੀ ਲਗਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਸਮੈਂ ਇਕੰਤ ਪਾਇ ਤਿਸ ਦਾਰਾ। ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ। 'ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਸਿਖ ਕੀ ਹੌਂ ਤਨਿਯਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮ ਦੀਰਘ ਸੁਨਿਯਾ ॥ ੩੧ ॥ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਹੀ ਕੇਤਿਕ ਬਾਰ।ਮਮ ਪਿਤ ਪਾਯਹੁ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ। ਰਾਵਰਿ ਪਿਤਾ ਨਿਕਟਿ ਸੋ ਜਾਇ। ਚਿਰੰ-ਕਾਲ ਕੇ ਸਿਖ ਸੁਖ ਪਾਇ[3] ॥ ੩੨ ॥ ਨਹਿਂ ਸਸੁਰਾਰ ਹੁਤੇ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਗੁਰ ਗੁਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੇ। ਆਨਿ ਆਪ ਕੇ ਪਗ ਦਰਸਾਏ। ਕਰਹੁ ਸਿੱਖ ਅਬਿ ਇਹ ਸਮੁਝਾਏ*' ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁ ਕਰਿਕੈ। ਦੀਨਸਿ ਬਰ ਬਚ ਮ੍ਰਿਦੁਲ† ਉਚਾਰਿਕੈ।'ਤੋਹਿ ਬੰਸ ਬਡ ਸਿੱਖੀ ਪਾਵੈ।ਵਧਹਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਵੈ ॥ ੩੪ ॥ ਦਸਮ ਰੂਪ ਮੇਰੋ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਤੁਵ ਪਰਪੋਤ੍ਰ ਗੁਰ ਸਿਖ ਜੋਇ। ਲੇ ਆਵਹਿੰਗੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ।

[1]ਮੁੜ੍ਹਕਾ। [2]ਦੀਰਘ। [3]ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਦੇ (ਅਸੀਂ) ਸਿੱਖ ਹਾਂ (ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਦਰੋਂ) ਸੁਖ ਪਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

*ਪਾ:-ਸਮੁਦਾਏ। †ਪਾ:-ਮ੍ਰਿਦੂ।

ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਿਝ ਸਕਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਤਬਿ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਬੀਸ ਉਧਾਰੋਂ ।ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ ਦੇਸ਼ ਬਿਥਾਰੋਂ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਤਿ ਹੋਈ।ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਦੋਈ ॥ ੩੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਪਤਿ ਕੋ ਤਜਿ ਪੁਨ ਗਈ ਅਵਾਸ। ਰਹਯੋ ਜੋਧ,ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਨਿਤ ਆਵੈ।ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਨ ਸੁਨਹਿ ਸੁਨਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਸੁਨਿ ਸੁਭਟਨ ਕੇਰੇ। 'ਮਾਰਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਸ਼ਾਹੁ ਘਨੇਰੋ।ਸਪਤ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਰੇ।ਗਏ ਭਗੇਲ ਬਚੇ ਰਣ ਹਾਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਦਸ ਅਰੁ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਬਹੋਰੀ।ਰਿਸ ਕਰਿ ਚਢਿ ਆਇ ਹਮ ਓਰੀ। ਤਹਾਂ ਖੇਤ[1] ਐਸੋ ਕੁਛ ਭਯੋ। ਭਾਜਯੋ ਬਚਯੋ, ਅਰਯੋ ਮਰਿ ਗਯੋ[2]" ॥੩੯॥ ਜੋਧਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਿ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਹੈ 'ਜਿ ਮੈਂ ਹੋਵਤਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਤੁਮ ਬਲ ਤੇ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ। ਰਚਿ ਸੰਘਰ ਕੋ ਕਰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਤੁਮ ਸਮਤਾ[3] ਕੋ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਈ । ਸੇਵਤਿ ਮੈਂ ਜੇਤੋ ਬਲ ਹੋਈ'।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਜੋਧਸ਼ਾਹੁ! ਤੂੰ ਜੋਧ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪੧ ॥ ਹਮਰੋ ਕਾਰ ਪਰਹਿ ਜਬਿ ਆਈ। ਉਚਿਤ ਤੋਹਿ ਕੋ ਹੋਨਿ ਸਹਾਈ। ਤੁਰਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਤਿਬੇ ਕੇ ਜੋਗ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਇਨ ਸਭਿ ਛੈ ਹੋਗ[4]॥ ੪੨॥ ਗੁਰੁ ਪੀਰ ਕੋ ਲੇਖਹਿਂ ਨ ਮੂੜੇ। ਛਿਤ ਛੀਨੈਂ ਕਰਿ ਤੁਰਕਨ ਕੂੜੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਮ ਸਿਖ ਹੁੈਂ ਰਾਜੇ।ਰਚਹਿਂ ਜੰਗ, ਰਿਪੁ ਬਚਹਿਂ ਜੁ ਭਾਜੇ'॥੪੩॥ ਜੋਧਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਿ ਬਚ ਸਨਮਾਨੇ। 'ਰਾਵਰਿ ਕਹਿਬੋ ਹੈ ਫਲ ਦਾਨੇ। ਚਹਹੁ ਮਸ਼ਕ ਤੇ[5] ਗਰੁੜ ਬਨਾਵਹੁ। ਸੈਲ ਬਡੇ ਕੋ ਗਰਦ ਮਿਲਾਵਹੁ ॥ ੪੪ ॥ ਜੰਬੁਕ ਕੋ ਕੇਹਰਿ[6] ਕਰਿ ਦੇਹੋ। ਬਡ ਮਤੰਗ ਢਿਗ ਕੀਟ[7] ਹਤੇ ਹੋ । ਕਰਹੁ ਬਸਾਵਨ[8] ਬਸੇ ਉਜਾਰਹੁ।ਕਹਨ ਮਾਤ੍ਰ ਤੇ ਸਰਬ ਸੁਧਾਰਹੁ'॥੪੫॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਿਤ ਚਲਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸੈਨਾ ਸਹਤ ਚਹਤਿ ਬਡ ਜੰਗ। ਰਹਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਡੇਰਾ ਪਾਇ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬਿਛੁਰਾਇ ॥ ੪੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਰਾਇ ਜੋਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਬਖਤ ਮੱਲ ਤਾਰਾ ਚੰਦ। ਘੋੜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤ ਭੇ ਤਹਾਂ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਿ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤਾਂ ਸੁਨਿ ਇਤ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਚਾਲਿ[9] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਨਗਨ

---

[1] ਜੁੱਧ। [2] ਜੋ ਅੜਿਆ ਸੋ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। [3] ਬਰਾਬਰੀ। [4] ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। [5] ਮੱਛਰ ਤੋਂ। [6] ਗਿਦੜ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ। [7] ਕੀੜੀ ਪਾਸੋਂ। [8] (ਉੱਜੜੇ ਹੋਏ) ਬਸਾਵਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। [9] ਚੱਲ ਕੇ।

ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਭੀਰ।ਇਕ ਪਹੁੰਚਤਿ ਹੈਂ ਪਾਇ ਬਹੀਰ।ਇਕ ਬਿਸਰਜਨ ਹੋਤਿ ਪਯਾਨੈ। ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨੈਂ ॥ ੨ ॥ ਧਨ ਸਮੁਦਾਇ ਚਲਯੋ ਨਿਤ ਆਵੈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਅਨਿਕ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਬਸਤ੍ਰ ਅਜਾਇਬ ਆਇਂ ਅਪੂਰਬ[1] । ਉੱਤਰ, ਪਸ਼ਚਮ, ਦੱਖਨ, ਪੂਰਬ ॥ ੩ ॥ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਕਾਬਲ ਤੇ ਆਈ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਧਨੀ ਮਨੁਜ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਦੋਇ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਨਾਮ ਬਖਤ ਮਲ, ਤਾਰਾ ਚੰਦ॥ ੪ ॥ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਵਰ ਕਰਿ ਕੈ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ। ਕਰ ਪਦ ਬਦਨ ਪਖਾਰੇ ਪਾਨ[2]।ਨਿਜ ਨਿਜ ਭੇਟ ਲੀਏ ਕਰ ਨੀਕੀ। ਕਰਨਿ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਨ ਜੀ ਕੀ ॥ ੫ ॥ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਲੇ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ਸਭਾ ਲਗਾਏ। ਜਨੁ ਉਡਗਨ ਮਹਿਂ ਚੰਦ ਸੁਹਾਏ ॥ ੬ ॥ ਸਿੱਖ ਸੁਰਨਿ ਮਹਿਂ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨਾ।ਕੈ ਜਾਦਵ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ ਨਰ ਖਰੇ। ਬੰਦਨ ਹੋਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਿਤ ਕਰੈਂ ॥ ੭ ॥ ਰਿਦੈ ਗਯਾਨ ਘਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਵਹਿਰ ਕ੍ਰਿੱਤ ਨਰਪਤਿ ਜਿਮ ਸ੍ਵਾਮੀ[3]।ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਢੋਰਤਿ ਹੈਂ ਖਰੇ। ਅੱਗ੍ਰ ਅਰਦਾਸ ਮੇਵਰੋ ਕਰੇ ॥ ੮ ॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਨਾਮ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਚਨ ਤਿਤ ਅਭਿਰਾਮ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਦੋਨਹੁਂ ਚਲਿ ਆਏ। ਜਿਨ ਕੇ ਥੂਲ ਦੇਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਏ ॥ ੯ ॥ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥਨਿ ਆਇ ਅਗਾਰੀ। ਮਨੁਜ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਸਿੱਖ ਪਿਛਾਰੀ।ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸਿਰ ਨਿਜ ਧਾਰੇ। ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ ਪਲੋਸਤਿ ਪਗਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਪਾਇਨ[4]। ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ।-ਸਫਲ ਬਿਲੋਚਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੇ। ॥ ੧੧ ॥ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਕਰੈਂ। 'ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਕੇ ਰੱਖਯਕ ਅਹੈਂ'। ਜੁਗਲ ਮਸੰਦਨ ਕੇ ਜੁਤਿ ਬੈਸੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਕੋਰ ਚੰਦ ਪਿਖਿ ਜੈਸੇ॥ ੧੨॥ ਬੂਝੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੁਸ਼ਲ ਬਤਾਈ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਸਭਿ ਨੇ ਪਾਈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮਿਹਰ ਕੀ ਤਿਨ ਪਰ ਡਾਰੀ।ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸੰਗਤਿ ਲਖਿ ਪਯਾਰੀ॥ ੧੩॥ ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹਿਂ ਥੋਰਾ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੀ ਓਰਾ। ਬੂਝਯੋ ਬਹੁਰ ਮਸੰਦਨ ਸੰਗ। 'ਕਹਹੁ ਸਕਲ ਜਸ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥ ੧੪ ॥

[1]ਅਨੋਖੇ। [2]ਪਾਣੀ ਨਾਲ। [3]ਬਾਹਰਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਸੁਆਮੀ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਜੀ ਦੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਙ ਹੈ। [4]ਚਰਣੀ ਪਈ।

ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ?।ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਦਰਸਾਏ? ।ਕਿਧੌਂ ਅਪਰ ਹੀ ਮਾਰਗ ਆਏ ?। ਤੁਮ ਤੇ ਸੁਧਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਪਾਏ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਖਤ ਮਲ ਤਾਰਾ ਚੰਦ।ਦੁੰਦ ਮਸੰਦ ਕਹਤਿ ਕਰ ਬੰਦਿ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ! ਸੁਨੀਜਹਿ ਅਰਜ਼ੀ। ਭਈ ਜਥਾ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਰਜ਼ੀ ॥੧੬॥ ਸੂਧੇ ਮਗ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਆਇ। ਹਟਤਿ ਚਹਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਏ[1]।ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਹੁ ਚਾਹਾ। ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਪੂਰਬ ਤੁਮ ਪਾਹਾ'[2]॥ ੧੭॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਗ ਕੇਰਾ। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਲਵਪੁਰਿ ਸ਼ਾਹਿਜਹਾਂ ਕੀ ਬਾਤ। ਕਿਮ ਦੇਖੀ ਕਹੀਯਹਿ ਬੱਖਜਾਤ? ॥੧੮॥ਕਿਤਿਕ ਬਾਹਿਨੀ ਬਾਹਰ ਪਰੀ?। ਕੇਤਿਕ ਤੀਰ[2] ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੀ ?'। ਜੁਗਲ ਮਸੰਦ ਕਹਨਿ ਪੁਨ ਲਾਗੇ। 'ਜਥਾ ਪਿਖੀ ਸੋ ਕਹਿਂ ਤੁਮ ਆਗੇ ॥ ੧੯ ॥ ਜਿਸ ਦਿਨ ਹਮ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ ਦੇਖਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਏਂ। ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਹਮ ਤਬਹੂੰ ਸੁਨਨੇ।-ਹੈ ਬਕਰੀਦ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ-ਭਨਨੇ ॥ ੨੦॥ -ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨਿਕਸਹਿਗੋ ਬਾਹਰ।ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ[3] ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਜ਼ਾਹਰ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਲੋਕਨ ਕੇ ਹਿਤ ਆਏ-॥ ੨੧॥ ਤਬਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸੰਗਤਿ ਕਹਿ ਬਾਤ।-ਨਿਕਸਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਹਾਰਹੁ ਪ੍ਰਾਤਿ-। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਸ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਸਗਲ ਭੋਰ ਹੁਇ ਆਈ॥ ੨੨ ॥ ਸਮਾਂ ਭਯੋ ਨਿਕਸਨਿ ਕੋ ਸ਼ਾਹੂ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਮਿਲੇ ਉਮਾਹੂ। ਸੁੰਦਰ ਤੁੰਗ ਮਤੰਗ[4] ਸੰਗਾਰੇ। ਕੰਚਨ ਜਰਤਿ ਸ਼ਿੰਖਲਾ[5] ਡਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ ਝੂਲ ਝਮਕੰਤ।ਹੌਦਾ ਅੰਬਾਰੀ ਦਮਕੰਤੇ।ਗਜ ਗਾਹਿਨ[6]ਜਿਨ ਕੇ ਲਟਕੰਤੇ।ਰਸ਼ਮ ਕੀ ਡਰੇਂ ਦੁਤਿਵੰਤੀ॥੨੪॥ਗਿਨਤੀ ਕੁਛ ਨ ਚਮੂੰ ਕੀ ਆਈ। ਇਤ ਉਤ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਉਮਡਾਈ। ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਕੋਤਲ ਆਏ। ਰੇਸ਼ਮ ਜ਼ਰੀ ਡੋਰ ਡੁਰਿਆਏ[7] ॥ ੨੫ ॥ ਜ਼ੀਨ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਸੋਹੈਂ। ਰਤਨ ਖਚਤਿ ਦਮਕਤਿ ਮਨ ਮੋਹੈਂ। ਚਾਂਮੀਕਰ ਕੇ ਚਮਕਤਿ ਚਾਰੂ । ਬਲੀ ਚਪਲ ਤਨ ਪੀਨ ਉਦਾਰੂ ॥ ੨੬ ॥ ਥਈ ਥਈ ਕਰਿ ਨਚਿ ਥਲ[8]

[1]ਮੁੜਦਿਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਣਾ। [2]ਪਾਸ। [3]ਭਾਵ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੇਗਾ। [4]ਉੱਚੇ ਹਾਥੀ। [5]ਸੰਗਲ। [6]ਅਰਥ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੩੯ ਅੰਕ ੩੫ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ 'ਗਜਿਗਾਹ' ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ। [7]ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਬਾਗ ਡੋਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। [ਹਿੰਦੀ, ਡੋਰਿ ਜਾਨਾ]। [8]ਠੁਮਕ ਠੁਮਕ ਕੇ ਨਚਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਸਨ।

ਚਾਲਤਿ। ਅਧਿਕ ਉਤਾਇਲ ਲੇ ਪਗ ਡਾਲਤਿ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਤਬਿ ਬਾਹਿਰ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਮਗ ਮਹਿਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ॥ ੨੭ ॥ ਦੋਇ ਤੁਰੰਗ ਚਲਤਿ ਭੇ ਆਗੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਸਾਥ ਮਹਾਂ ਅਨੁਰਾਗੇ[1]। ਨਿਜ ਆਂਖਨਿ ਕੇ ਆਗੇ ਰਾਖਹਿ। ਮਗ ਮਹਿ ਬਿਛੁਰਨ ਨਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖਹਿ ॥੨੮॥ ਤਹਾਂ ਲੋਕ ਹਮ ਪੂਛੇ ਜਬੈ। ਭਾਖੇ ਗੁਨ ਅਰੁ ਕੀਮਤ ਸਬੈ। ਮਨਹੁਂ ਕਾਮ ਕਾਰੀਗਰ ਹੋਇ[2]। ਘਰੀ[3] ਸੁ ਮੂਰਤਿ ਸੁੰਦਰ ਦੋਇ ॥੨੯॥ ਹਮਰੀ ਮਤਿ ਮੈਂ ਤਬਿ ਇਮ ਆਵੈ। ਪਿਖਹਿ ਇਨ੍ਹੈ ਤੋ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਵੈ। ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਨ ਕਿਛੁ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਈ। ਸੁਨੇ ਕਹਿਤ ਨਰ, ਹਯ ਦਰਿਆਈ[4] ॥ ੩੦ ॥ ਇਕ ਗੁਲਬਾਗ, ਦੁਤਿਯ ਦਿਲਬਾਗ। ਸੁਨੇ ਨਾਮ ਉਪਜਹਿ ਅਨੁਰਾਗ[5]। ਭੂਰੇ ਨਦੀ ਨਦ ਹੋਵਤਿ ਪਾਰ। ਨਹਿਂ ਭੀਗਨਿ ਦੇਂ ਜਲ ਅਸੁਵਾਰ ॥ ੩੧ ॥ ਛਿਤ ਪਰ ਚਰਣ ਰਖਹਿਂ ਕੈ ਨਾਂਹੀ। ਲਖੇ ਨ ਪਰਹਿਂ[6] ਚਲਤਿ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਘਨੀ ਆਰਜਾ ਹਮਹੁਂ ਬਿਤਾਈ। ਅਸ ਅਸੁ[7] ਪਿਖੇ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਥਾਈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਪਿਖਿ ਸੰਗਤਿ ਆਨੰਦਤਿ ਹੋਈ। ਕਹ੍ਯੋ—ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਚਹੀਅਤਿ ਦੋਈ। ਜਿਨ ਕੇ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ ਸ਼ੌਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਚਢਹਿਂ, ਕਰਹਿਂ ਰਣ ਰਿਪੁਨਿ ਕਰਾਲਾ ॥ ੩੩ ॥ ਤੁਰਕੇਸੁਰ ਢਿਗ ਹੈ ਤੋ ਸਹੀ। ਲਰਨ ਅਰੂਢਨ ਜਾਨਹਿ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਡੀਲ ਬਡੇਰੋ। ਹੋਹਿਂ ਅਰੂਢਨ ਸ਼ੁਭਹਿਂ ਘਨੇਰੋ ॥ ੩੪ ॥ ਚਢਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੈਹੈਂ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਆਨੰਦ ਉਪਜੈਹੈਂ—। ਹਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹੀ।—ਚਹੈਂ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕਠਨ ਕੁਛ ਨਹੀਂ —॥ ੩੫ ॥ ਨਿਸ਼ਚੇ ਉਚਿਤ ਤੁਮਾਰੇ ਅਹੈਂ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੇ ਹੀ ਕਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ! ਜਬਿ ਦੇਖਹੁ ਤਿਨਕੋ। ਲਖਹੁ ਤਬਹਿ ਸੁਖ ਹੁਇ ਜਿਮ ਮਨ ਕੋ' ॥ ੩੬ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਕਹਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਰਮਾਏ[8]। ਇਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਸਿਵਰ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਛਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਜਬਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਜਾਇ। ਜੁਗਮ ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਇ। 'ਤਿਨ ਸਮਾਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕਿਤ ਨਾਂਹੀ। ਫਿਰੀਅਹਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਜਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੮ ॥ ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੇ

[1]ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਹੈ (ਸ਼ਾਹ ਦਾ)। [2]ਮਾਨੋ ਕਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕਾਰੀਗਰ ਬਣਕੇ। [3]ਘੜੀਆਂ ਹਨ [4]ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ। [5]ਨਾਉਂ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆਰ ਫੁੱਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [6]ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ [7]ਐਸੇ ਘੋੜੇ। [8]ਮੋਹਤ ਕਰ ਲਏ।

ਸਭਿ ਹੀ ਜਾਨੇ। ਚਪਲ ਚਲਾਕ ਚਾਰੁ ਪਹਿਚਾਨੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਨਿਕਟਿ ਸੁਨਾਵੈਂ।–ਅਹੈਂ ਜਥਾਰਥ–ਸੁਨਿ ਹੁਲਸਾਵੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।ਚਲਨਿ ਸਦਨ ਕੋ ਉਮਗੇ ਸਾਰੇ। ਜਥਾਜੋਗ ਸਿਰੁਪਾਉਨਿ ਦੀਨਿ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਲ ਬਿਸਰਜਨ ਕੀਨਿ ॥ ੪੦ ॥ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ ਪਧਾਨੇ। ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨੇ। ਬਾਪੀ ਮੱਜੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਦਰਸ ਖਡੂਰ ਸੁ ਪੁੰਨ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੧ ॥ ਜਾਇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਇਸ਼ਨਾਨੇ।ਬਹੁਰ ਸੁਧਾਸਰ ਮੱਜਨ ਠਾਨੇ।ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਕਾਬਲ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਪੁਨ ਗਈ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਭਈ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ। ਜਿਮ ਦੇਖੀ ਕੀਨੀ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਬਲ ਸੰਗਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਕਰਿ ਹਯ ਚਾਹਤਿ ਜਿਮ ਆਇ*। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਭੇ ਬਹੁਤ–ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਲ੍ਯਾਇ ? ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਧਨ ਖਰਚਹਿਂ ਜੇਤੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ। ਮੋਲ ਦਿਏ ਸੋ ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਕੇ ਕਮੀ ਨ ਕਾਈ।ਲੇਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਸੁਕਵਨ ਉਪਾਈ*॥੨॥ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਸ਼ਾਹੁ ਰਖਹਿ ਤਕਰਾਈ।ਲਾਖਹੁਂ ਭਟ ਨਿਤ ਰਹਤਿ ਸਹਾਈ।ਜੇਕਰਿ ਲਰਹਿਂ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ। ਮਹਾਂ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਤਿਨਹਿ ਰਖਾਵਤਿ– ॥੩॥ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਬਾਤ ਚਲਾਈ।ਹਯਨਿ ਪ੍ਰਸੰਸ਼ਾ ਅਧਿਕ ਸੁਨਾਈ।'ਕਿਮ ਦੇਖਨਿ ਮੈਂ ਆਇਂ ਹਮਾਰੇ ?। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰੇ ?' ॥੪॥ ਚਿਤਵਹਿਂ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।ਤਬਿ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਤੁਮ ਸੁਮਤਿ ਨਿਧਾਨੇ। ਅੱਗ੍ਰ ਆਪ ਕੇ ਕੌਨ ਬਖਾਨੇ ॥ ੫ ॥ ਤਉ ਦੇਖੀਯਹਿ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰਿ। ਹੋਇ ਨ ਬਿਨ ਬਿਧੀਏ ਨਿਰਧਾਰ। ਤੁਮ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਇ ਸੁ ਲ੍ਯਾਵਹਿ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਆਵਹਿ ॥ ੬ ॥ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬੁਧਿ ਇਸ ਮਹਿਂ ਅਹੈ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਨਰ ਦੁਸਕਰ ਲਹੈਂ। ਜਿਮ ਤਿਨ ਹਯਨਿ ਸਮਾਨ ਨ ਹੋਈ। ਤਿਮ ਲ੍ਯਾਵਨਿ ਇਸ ਸਮ ਨਹਿਂ ਕੋਈ ॥ ੭ ॥ ਤੁਮ ਸਮ ਨਹੀਂ ਸਹਾਇਕ ਦੂਵਾ।

---

*ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਘੋੜੇ ਆ ਜਾਣ।

*ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਇਹ ਘੋੜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਈ ਆਏ ਹੋਏ 'ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਖੋਹ ਲ੍ਹਏ' ਦੱਸੇ ਹਨ।

ਤੀਨਹੁਂ ਮੋਲ ਏਕ ਸਮ ਹੁਵਾ । ਜੇ ਕਰਿ ਲਜਾਵਹਿ ਹਯ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਅਚਰਜ ਬਿਥਰਹਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਬਿਧੀਏ ਓਰ ਨਿਹਾਰਾ। 'ਹਯ ਗੁਨ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਜੋ ਹਮਾਰਾ॥ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨ ਸੋਈ*। ਤੁਵ ਸਮਾਨ ਦੂਸਰ ਨਹਿਂ ਕੋਈ ॥ ੯ ॥ ਇਹੁ ਕਾਰਜ ਤੁਝ

*ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾ ਸ਼ਾਹੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਸਾਖੀ ੧੫੪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਈ ਇਰਾਕੀ ਘੋੜਾ ਆਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇੰਜ ਸੀਨਾ-ਜ਼ੋਰੀ ਤੇ ਅਨਿਆਇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਤਦ ਆਪ ਨੇ ਬਿਧੀਏ ਨੂੰ ਭੇਜਕੇ ਅਪਨਾ ਘੋੜਾ ਮੰਗਾ ਲਿਆ। ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹੋ ਸਾਖੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਵਿਲਾਇਤ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਇਕ ਇਰਾਕੀ ਘੋੜਾ ਵੱਡੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਆਂਦਾ, ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਘੋੜਾ ਛੀਨ ਲੀਤਾ, ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਘੱਲਿਆ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਚਾਬਕ ਸੁਵਾਰ ਬਣਕੇ ਨੌਕਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਘੋੜਾ ਲੈ ਆਇਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਘੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਘੋੜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਲਿਆਏ ਸਨ, ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਜਬਰੀ ਖੋਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਉਸ ਜਬਰੀ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ ਘੋੜਾ ਲੇ ਆਂਦਾ। ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ (ਫਾਰਸੀ) ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ (ਹਿੰਦੀ) ਤੇ ਤਵਾਃ ਸਃ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਸੁਦਾਗਰ ਕਾਬਲੋਂ ਦੋ ਘੋੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਇਆ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਜਬਰਨ ਖੋਹ ਲਏ। ਮੈਕਾਲਫ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਖਤਮਲ ਤਾਰਾ ਚੰਦ ਦੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਬਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਸੰਗਤ ਪਾਸ ਦੋ ਘੋੜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਨ, ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਕਾਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਜਬਰਨ ਖੋਹ ਲਏ ਸਨ। ਇਹੋ ਖੁੱਸੇ ਘੋੜੇ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਆਂਦੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। 'ਅਨਿਆਇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ' ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਰੀਤੀ ਤਾਂ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਬਿਨ ਹਕ ਆਪ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਦੇ ਰਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸੇ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਇਹ ਗਲ ਕਿ ਓਹ ਘੋੜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਾਬਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਲਿਆਈ ਸੀ ਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਜਬਰੀ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ, ਉੱਕ ਗਈ ਹੈ,ਯਾ ਘੋੜੇ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਪੱਤ੍ਰਾ ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਹੇਠ ਉੱਤੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ; ਯਾ ਕਿਵੇਂ ਕੁਛ ਹਸਤਖੇਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਬਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਘੋੜੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਕਹਿਣੀ ਆਪ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਸਤੋਂ ਪਤਾ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਤੇ ਬਨਿ ਆਵੈ'। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਵੈ। 'ਕਾਰਜ ਕਠਨ ਜਥਾ
ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ। ਸਿਧ ਹੁਇ ਰਾਵਰ ਤੇ ਸਭਿ ਮਾਨਹੁ ॥ ੧੦ ॥ ਮੈਂ ਤੌ ਬਨਿ
ਹੌਂ ਏਕ ਬਹਾਨਾ। ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਤੁਮ ਆਪ ਸੁਜਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਏ। 'ਬਿਧੀਆ! ਤੁਵ ਮਾਨਿੰਦ ਨ ਕੋਏ ॥ ੧੧ ॥ ਰਾਮਚੰਦ
ਜਿਮ ਲੰਕ ਪਠਾਵਨ। ਸਭਿ ਕਪਿ ਮਹਿਂ ਖੋਜਨੋ ਮਨ ਪਾਵਨ। ਹਨੂਮਾਨ
ਬਡ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕੀਨਾ ॥ ੧੨ ॥
ਤਸਕਰ ਸਮ ਸਭਿ ਲੰਕ ਨਿਹਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਸੀਤਾ, ਹਤਿ ਰਾਖਸ਼ ਭਾਰੀ[1]।
ਆਗ ਲਗਾਇ ਸਿੰਧੁ ਉਲੰਘਾਵਾ। ਤਿਮ ਹੀ ਅਬਿ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਆਵਾ॥੧੩॥
ਅਬਿਲੌ ਜਸ ਜਗ ਮਹਿਂ ਹਨੁਮਾਨਾ। ਕਾਜ ਕਠਨ ਤਿਮ ਬਨਹਿ ਸਮਾਨਾ'।
ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਸੁਨੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਬੋਲਨੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੧੪॥
'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ! ਤੁਮ ਸਹਾਇ ਜੇ ਪਾਊਂ। ਕਹਾਂ ਸ਼ਾਹੁ, ਅਸੁ ਰਵਿ ਕੇ ਲਯਾਉਂ[2]।
ਸੁਨੇ ਬਰੁਨ ਢਿਗ ਸੁੰਦਰ ਘੋਰੇ[3]। ਤਹਿਂ ਤੇ ਲਯਾਇ ਸਕੌਂ ਤੁਮ ਜੋਰੇ[4] ॥
੧੫ ॥ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਇ। ਕੋ ਅਸ ਕਾਜ ਜੋ ਨ ਬਨਿ

---

[1]ਭਾਰੀ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। [2]ਸੂਰਜ ਦੇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਆਵਾਂ। [3]ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਰੁਣ ਪਾਸ ਵੀ ਸੁਹਣੇ ਘੋੜੇ ਹਨ। [4]ਆਪ ਜੀ ਦੇ (ਬਖਸ਼ੇ) ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।

*ਨੋਟ: [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਰਣ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਮਹਿਮਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀਹ ਲੋੜ ਸੀ? ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੨, ਅੰਕ ੩੬ ਵਿਚ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ, 'ਅਪਨੀ ਵਸਤ ਆਪ ਅਨਵਾਈ', ਯਾਨੇ ਘੋੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਸਨ। ਫਿਰ ਸੋਚੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕੀਹ ਪਰਵਾਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਘੋੜੇ ਸਨ, ਤੇ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਅੱਗੇ ਟੁਰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੋੜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ, ਸੰਗਤ ਲਿਆਈ ਸੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਸ ਲੈਣਾ ਅਨੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਅਨੀਤੀ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸ਼ੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੀ ਮੰਗਾ ਲੈਣੀ, ਇਕ ਨਿਰਭੈਤਾ ਸਿਖਾਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਦੇਖੋ ਕਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹਾਰੇ ਲਸ਼ਕਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ, ਹਥਿਆਰ, ਦੌਲਤ, ਘੋੜੇ ਲੈ ਲੈਣੇ ਹਰ ਕੌਮ ਨੇ ਰਵਾ ਸਮਝੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਹੋਏ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹਾਰੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਲੈਣੋਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦਾ ਅੰਸੂ ੧੪ ਅੰਕ ੧੪ ਅਤੇ ਅੰਕ ੨੮)। ਇਹ ਕਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦਾ ਇਕ ਘੋੜਾ ਯਾ ਦੋ ਘੋੜੇ ਮੰਗਵਾਉਂਦੇ।

ਜਾਇ?'। ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਏ ਤੇ ਭੁਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। 'ਹਨੁਮਤ ਸਮ ਤੁਮ, ਕੋ ਨਹਿਂ ਅੰਨ[1] ॥੧੬॥ ਕਲੀਕਾਲ ਕੋ ਜੈਸੋ ਸਮੈਂ। ਤੈਸੇ ਕਰਨ ਬਨਤਿ ਹੈ ਤੁਮੈਂ।ਸੋ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਆਵਹੁ।ਅਚਲ ਸੁਜਸੁ ਜਗ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਵਹੁ॥੧੭॥ ਪੀਛੇ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਤੁਵ ਗਾਥਾ। ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿ ਹੁਇ ਅਚਰਜ ਮਾਥਾ। ਪੁੰਨਾਤਮ[2] ਤੇਰੋ ਜਸੁ ਕਰੈਂ*।ਇਹੁ ਕਾਰਜ ਤੁਮ ਬਿਨ ਨਹਿ ਸਰੈ'॥੧੮॥ ਬਹੁ ਅਭਿਲਾਖਾ ਗੁਰ ਕੀ ਜਾਨਿ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸਵਧਾਨ।-ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤਿ ਅਧਿਕ ਬਡਿਆਈ-।ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਸਨਮੁਖ ਖਰੋ ਹੋਇ ਮਤਿ ਧਾਮੁ[3]। ਸਰਬ ਗੁਰਨ ਕੇ ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮੁ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਅੰਗ ਸੰਗ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਵਾਸ ॥ ੨੦ ॥ ਬਾਟ ਘਾਟ ਮਹਿਂ ਬਨਹੁ ਸਹਾਈ'। ਗੁਰ ਆਗੇ ਤਬਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰਿਯ ਪਰਸਨ ਕਰੇ।ਸਭਿ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਲੀਨਿ ਬਲ ਧਰੇ॥ ੨੧ ॥ਉਰ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਬਸਾਇ ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਹਰਖਤਿ ਜਾਤੋ।-ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਮੋਹਿ ਗੁਰੁ ਜਾਤੋ[4]॥ ੨੨ ॥ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਸਭਾ ਸਮਾਜ[5]। ਕਯੋਂ ਨ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਦੁਸ਼ਤਰ ਕਾਜ-। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਪੁਰਿ ਦਰ ਢਿਗ ਅਰਦਾਸ ਅਲਾਈ ॥੨੩॥ ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ ਕੌ ਬੰਦਨ ਕਰੀ।ਤਤਛਿਨ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਪੁਰੀ। ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਨ ਅਨਿਕ ਉਪਾਈ।-ਕਿਮ ਤੁਰੰਗ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੋਂ ਜਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਦਿਯੋ ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਸੰਨ੍ਹਿ[6] ਕਦਾਈ। ਗਾਢੀ ਕੰਧ ਰਹਿਤ ਚੁਕਸਾਈ।ਨਹਿਂ ਓਪਰੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਾਵੈ[7]। ਪੌਰ ਅਨਿਕ ਪਰ ਨਰ ਥਿਰਤਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਨਿਕਟਿ ਦਰੋਗੇ ਬਨ ਕਰਿ ਦਾਸ।ਜੇ ਕਰਿ ਰਹੌਂ ਜਾਉਂ ਹਉਂ ਪਾਸ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਰਾਖਹਿ ਬਿਨਾ ਚਿਨਾਰੀ। ਬਿਨਾ ਰਹੇ ਹੁਇ ਕਾਜ ਨ ਭਾਰੀ॥ ੨੬ ॥ ਧਾਂਤੇ ਜਤਨ ਰਹਿਨ ਹਿਤ ਕਰੌਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਨੀ ਮਨਸਾ ਪੂਰੌਂ-।ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ।ਖਾਤ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਜਾਈ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਕਹਿ 'ਪਰਨੋ ਪਾਈ[8]'। ਰਹਤਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਜੀਵਨ ਤ੍ਰਿਨਯੋ ਜਾਨਿ ਗੁਰ

[1]ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [2]ਪਵਿਤ੍ਰ ਲੋਕ। [3]ਬੁਧੀਵਾਨ। [4]ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। [5]ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਨੇ ਵੰਗਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। [6]ਸੰਨ੍ਹ, ਪਾੜ। [7]ਓਪਰਾ ਅੰਦਰ ਵੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [8]ਪੈਰੀ ਪੈਣਾ।

*ਜੇ ਇਹ ਕੰਮ ਅਪਣਾ ਹੱਕ ਲੈਣ ਦਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਚੋਰੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਪੁੰਨਆਤਮਾਂ ਤੇਰਾ ਜੱਸ ਕਰਨਗੇ ?

ਪਸਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਹੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਨਾਮੂ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਰਹੁ ਪਾਵਨ ਮਮ ਧਾਮੂ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੁਸਾਹਿਬ ਭਾਰਾ।ਆਨਿ ਚਰਨ ਮਮ ਘਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਮੰਚ ਡਸਾਇ ਬਸਾਇ ਅਨੰਦ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਸੇਵ ਬਿਲੰਦ। ਜਲ ਤਾਤੋ ਕਰਿ ਪਾਂਇ ਪਖਾਰੇ। ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧਿ ਅਹਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖ ਪਰਸਪਰ ਬੈਸੇ। ਕਹਿ ਜੀਵਨ 'ਆਗਵਨੁ ਕੈਸੇ ?। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਆਏ ?। ਕਿਧੌਂ ਚਹੈਂ ਕੁਛ ਅਪਨਿ ਬਨਾਏ ? ॥ ੩੧ ॥ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਥਮ ਕੇ ਮੇਰੇ। ਰਾਵਰ ਕਰ੍ਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਡੇਰੇ'। ਬਿਧੀਚੰਦ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਉਚਿਤਿ ਵਸਤੁ ਇਸ ਥਾਈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਮੈਂ ਜਾਨੌਂ ਕੈ ਤੂੰ ਲਖਿ ਪਾਵਹੁ[1]।ਨਹੀਂ ਪੰਚਮੋ ਕਰਨ ਸੁਨਾਵਹੁ[2]। ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਸਾਰੇ। ਹੁਯੋ ਚਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਸਵਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਕਿਮ ਪਹੁੰਚਹੁੰ ਮੈਂ ? ਜੁਗਤਿ ਬਤਾਵਹੁ। ਕਿਮ ਨਿਕਸਹਿਂ ਸਭਿ ਭੇਦ ਬੁਝਾਵਹੁ। ਤੂੰ ਪੁਰਿ ਬਸਹਿਂ ਲਖਹਿਂ ਸਭਿ ਕਾਹੂ[3]।ਕਿਸ ਥਲ ਖਰੇ, ਰਹਿਤ ਕੋ ਪਾਹੂ ? ॥ ੩੪ ॥ ਕਹਾਂ ਨਾਮ ਜੋ ਰਹੈ ਦਰੋਗਾ ?। ਤਕਰਾਈ ਹਿਤ ਕੇਤਿਕ ਲੋਗਾ ?'। ਸੁਨਿ ਜੀਵਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਯੋ। 'ਦੁਸ਼ਤਰ ਕਾਜ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਸੈਮਨ ਬੁਰਜ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਬਾਸਾ। ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਨ ਪਾਸ ਨਿਵਾਸਾ। ਨਰਨ ਸੈਂਕਰੇ ਕੀ ਰਖਵਾਰੀ। ਸੇਵਕ ਸੇਵ ਕਰਹਿਂ ਤਿਨ ਭਾਰੀ॥੩੬॥ ਪੌਰ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇ ਰਹਿਂ ਅੰਤਰ[4]। ਗਨ ਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਹਤਿ ਨਿਰੰਤਰ।ਸੌਂਧੇਖਾਨ ਜੁ ਨਾਮ ਦਰੋਗਾ।ਜਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਹੁ ਲੋਗਾ ॥ ੩੭ ॥ ਕਿਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਜੋ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ[5]। ਤੂੰ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਵੈ। ਅਗਮ ਥਾਨ ਕਿਮ ਪਹੁੰਚਨਿ ਪਾਸ। ਕਹਾਂ ਸੁ ਲੇ ਕੇ ਜਾਨਿ ਅਵਾਸ[6] ॥੩੮॥ ਗੁਰ ਦੁਰਗਮ ਕੋ ਸੁਗਮ ਬਨਾਵੈਂ। ਅਬਲ ਬਲੀ ਕਰਿ ਬਲ ਨਿਬਲਾਵੈਂ। ਅਪਰ ਕੌਨ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਹਿਂ ਜਾਈ। ਹੁਇ ਤਸਕਰ ਲੇ ਚਲਹਿ ਪਲਾਈ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਆ ਕਹਿ 'ਗੁਰੂ ਭਰੋਸੇ। ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ ਏਤਿਕ ਕੋਸੇ। ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਹਰਨ ਹਯ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਦੂਬ ਖੁਰਚਨਾ ਇਕ ਕਰਿ ਦੀਜੈ[7]।–ਪੁਰਹੁ[8] ਮਨੋਰਥ–ਬਾਕ ਕਹੀਜੈ'। ਜੀਵਨ ਕਹ੍ਯੋ 'ਦੇਉਂ ਕਰਿ

---

[1]ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਂ ਹੀ ਜਾਣੀਏਂ। [2]ਹੋਰ ਪੰਜਵਾਂ ਕੰਨ (ਤੀਸਰਾ ਆਦਮੀ ਭੇਤ) ਨਾ ਜਾਣੇਂ। [3]ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [4]ਅਨੇਕਾਂ ਡਿਊਢੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਜੋ (ਗਲ) ਨਹੀਂ ਬਣ ਆਵਣੀ। [6](ਘੋੜੇ) ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ। [7]ਘਾਹ ਖੋਤ੍ਰਨ ਵਾਲਾ(ਰੰਬਾ)ਇਕ ਬਣਾ ਦੇਹੁ। [8]ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ।

ਆਛੇ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਲੀਜਹਿ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ' ॥ ੪੧ ॥ ਬਿਧੀਆ ਕਹੈ 'ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਚਾਹੂ।ਬਾਂਛਤਿ ਹੁਤੋ ਕਹ੍ਯੋ ਤੁਵ ਪਾਹੂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਪਤ੍ਯੋ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਇ । ਜੀਵਨ ਲਗ੍ਯੋ ਕਰਨਿ ਹਰਖਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਲੇ ਆਛੋ ਲੋਹਾ ਤਿਨ ਘਰ੍ਯੋ। ਦਸਤਾ-ਕਾਸ਼ਟ ਕੋ ਕਰਿ ਜਰ੍ਯੋ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਲੈ ਕਰਿ ਕੈ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੇ ਧਰ੍ਯੋ ਅਗਾਰੀ ॥੪੩॥ ਦੇਖਤਿ ਹਰਖ੍ਯੋ'ਆਛੋ ਕਰ੍ਯੋ'। 'ਸੱਤਿਨਾਮ' ਕਹਿ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਰ੍ਯੋ। ਹਿਤ ਬੰਧਨ ਕੇ ਲੇ ਇਕ ਜਾਰੀ[1] । ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਗਮਨ੍ਯੋ ਮਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੪੪ ॥ ਐਰਾਵਤੀ[2] ਕੀਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਮੁਖ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਬਖਾਨਾ।ਨਿਸ ਕੀ ਜਮੀ ਦੂਰਬਾ[3]ਜਹਾਂ। ਖੁਰਚਨ ਲਗ੍ਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ॥੪੫॥ ਉਰ ਗੁਰ ਧ੍ਯਾਨ, ਬਦਨ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਗੁਰ ਕੋ ਹਯ ਲਖਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੇ ਕਰਤਿ ਬਟੋ-ਰਨ। ਹਰਿਤ, ਰੁਚਿਰ ਕੀਨਸਿ ਹਿਤ ਬੋਰ ਨ[4]* ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਲਵਪੁਰਿ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਘਸਿਆਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਢਿ ਖੁਰਚਤੋ ਜਮੀ ਜਾਮਨੀ ਜੋਇ[5] । ਕਰਤਿ ਬਟੋਰਨ ਟੋਰ ਕਰਿ[6] ਬਹੁ ਠੌਰਨ ਤੇ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਥਾ ਬਿਡੂਰਜਮਣਿ[7] ਕੋ ਬਰਣ । ਤਥਾ ਦੂਰਬਾ[8] ਸੁਭ ਮਨ ਹਰਣ । ਕਰਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਿਰ ਲੀਨਿ ਉਠਾਇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਇ ॥ ੨ ॥ਗਮਨ੍ਯੋ ਪੁਨ ਬਜ਼ਾਰ ਕੀ ਓਰ। ਸਨਮੁਖ ਮਹਾਂ ਦੁਰਗ ਕੇ ਪੌਰ। ਤ੍ਰਿਣ ਕੋਮਲ ਅਰੁ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ। ਨਰ ਬਿਰਮਾਇ[9] ਕਹੈਂ ਇਹ ਸੰਗ ॥੩॥ 'ਜੇ ਬੇਚਤਿ ਹੈ ਮੋਲ ਭਨੀਜੈ। ਲੇਹੁ ਨਗਦ, ਇਹੁ ਹਮ ਕੋ ਦੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਆ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹੈ। 'ਇਸ ਕੋ ਮੋਲ ਰਜਤਪਣ[10] ਅਹੈ' ॥੪॥ ਭੂਸ਼ਨ ਹੋਤਿ ਦੇਤਿ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਚਲ੍ਯੋ ਜਾਤਿ ਆਗੇ ਕਹੁ ਸੋਈ। ਰਹ੍ਯੋ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰੀ। ਪਹੁੰਚ ਦੁਰਗ ਕੇ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਸੌਂਧੇ ਖਾਂ

[1]ਇਕ ਜਾਲੀ ਲਈ (ਘਾਹ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ । [2]ਰਾਵੀ ਵਿਚ । [3]ਰਾਤ ਦਾ ਫੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ (ਨਰਮ) ਦੂਬ ਦਾ ਘਾਹ। [4]ਹਰੇ ਹਰੇ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਪੱਠੇ ਕੱਠੇ) ਕੀਤੇ । [5]ਜੋ ਰਾਤ ਦਾ ਉਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [6]ਟੋਲ ਕੇ। [7]ਭਾਵ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ। [ਬਿਡੂਰਜ ਮਣਿ=ਲਹਸਨੀਆਂ। ਸੰਸ:, ਵੈਡੂਰ੍ਯ ਮਣਿ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ 'ਲੈਪਿਜ਼ ਲਾਜ਼ੁਲੀ' ਤੇ 'ਕੇਟਸਆਈ'(ਲਸਨੀਆਂ) ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਰੰਗ ਧੂਮ੍ਰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਪੱਛਮੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੰਗ ਨੀਲਾ, ਸਾਵਾ, ਊਦਾ, ਲਾਲ ਟਿਮਕਣਿਆਂ ਦਾ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ]। [8]ਤ੍ਰਿਣ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਘਾਹ, ਖੱਬਲ। [9]ਲੁਭਾ ਕੇ। [10]ਇਕ ਰੁਪੱਯਾ। *ਪਾ:-ਬੋਰਨ। ਕੋਰਨ।

ਆਯੋ। ਹਯਨਿ ਸੇਵ ਪਰ ਜੋ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਨਰ ਗਨ ਸੰਗ ਸੁ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਪੌਰ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਦੇਖ੍ਯੋ ਤਿਸ ਓਰ ॥ ੬ ॥ ਬੂਝ੍ਯੋ ਨਰਨ ਸੰਗ 'ਇਹੁ ਕੌਨ ?। ਆਵਤਿ ਧਰੇ ਭਲੇ ਪਟ ਜੌਨ[1]'। ਲੋਗਨ ਕਹ੍ਯੋ 'ਦਰੋਗਾ ਅਹੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਇਹੁ ਰਹੈ' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿੰ ਭਯੋ ਅਨੰਦ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਧੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਪ੍ਰਥਮ ਦਿਵਸ ਹੀ ਮੇਲਾ ਕਿਯੋ'। ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਯੋ ॥ ੮ ॥ ਸੋਂਧੇਖਾਨ ਪਿਖੇ ਤ੍ਰਿਣ ਐਸੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਡੂਰਯਮਣਿ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸੇ। ਮਨ ਬਿਰਮਾਯੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਨਿਜ ਸੰਗਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ ॥ ੯ ॥ 'ਇਹੁ ਤ੍ਰਿਣ ਚਾਰੁ[2], ਨ ਅਸ ਕਬਿ ਹੇਰੇ। ਨਵਰ ਨ ਆਨਹਿਂ, ਅਹੈਂ ਘਨੇਰੇ[3]। ਇਹ ਦਿਲਬਾਗ ਉਚਿਤ ਹੈਂ ਖੈਬੇ। ਮੋਲ ਕਰਾਇ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਲੈਬੇ' ॥ ੧੦ ॥ ਬਿਧੀਏ ਨਿਕਟਿ ਗਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨ। ਲੇ ਕਰ ਮਹਿਂ ਪਿਖਿ ਸੋਂਧੇਖਾਨ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੋਲਾ। 'ਕਹੁ ਘਾਹੀ! ਕ੍ਯਾ ਦਿਹਿਂ ਇਸ ਮੋਲਾ?॥੧੧॥ ਨੀਕੇ ਥਾਨ ਕਹੂੰ ਤੇ ਲ੍ਯਾਵਾ। ਹਮ ਆਗੇ ਨਹਿਂ ਕਬਿ ਦਰਸਾਵਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਹਯਨਿ ਕੇ ਖੈਬੇ ਜੋਗ। ਅਰੁ ਤੂੰ ਦਿਖੀਯਤਿ ਆਛੋ ਲੋਗ' ॥੧੨॥ ਕਹਿ ਬਿਧੀਆ 'ਤੁਮ ਕਦਰ ਸ਼ਨਾਸ[4]। ਬਡ ਬੁਧਿ ਰਹਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸ। ਮਮ ਉਰ ਬਿਖੈ ਕਾਮਨਾ ਘਨੀ। ਸਾਚੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਗ ਧਨੀ ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਤੁਰੰਗ* ਤ੍ਰਿਣਨ ਕੋ ਖਾਇਂ। ਇਸ ਹਿਤ ਕੀਨੋ ਅਧਿਕ ਉਪਾਇ। ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਜਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਥਲ ਹੇਰੇ। ਤਹਿ ਚਿਰਕਾਲ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਜਮੀ ਜਾਮਨੀ ਦੂਬ ਨਵੀਨ। ਬੁਧਿ ਬਲ ਧਰੇ ਬਟੋਰਨ ਕੀਨਿ। ਮਮ ਉਰ ਭਈ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਉਚਿਤ ਥਾਨ ਇਹ ਰੂਰੀ[5]' ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਰੰਗ ਸਚੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਜੋ ਕਰਿ ਮਮ ਤ੍ਰਿਣ ਖਾਹਿ। ਦੇਹੁ ਸੁ ਲੇਵੌਂ ਹਰਖ ਧਰਿ ਨਾਂਹਿ ਕਰੌਂ ਮੈ ਨਾਂਹਿ'॥ ੧੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੋਂਧੇ ਖਾਂ ਭਯੋ। ਗਿਰਾ ਮਧੁਰ ਜਨੁ ਮੋਹਨਿ ਕਯੋ। ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਦੁਰਗ ਮੈਂ ਗਮਨ੍ਯੋ। ਲਖਿ ਘਾਹੀ[6] ਟੋਕ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਕਵਨਨੋ[7] ॥ ੧੭ ॥ ਜਹਿਂ ਗੁਲਬਾਗ ਦੁਤਿਯ ਦਿਲਬਾਗ। ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰਨ ਕੇ

---

[1]ਜੋ ਭਲੇ ਭਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ? [2]ਸੁਹਣੇ ਹਨ ! [3](ਚਾਹੇ) ਨੌਕਰ ਹੈਨ ਬਹੁਤ। [4]ਕਦਰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। [5]ਯੋਗ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸੋਹਣਾ (ਘਾਹ) ਪਹੁੰਚੇ। [6]ਘਸਿਆਰਾ ਜਾਣ ਕੇ। [7]ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਟਕਿਆ ਨਾ।

*ਏਥੋਂ ਏਥੇ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਗ ਲਾਗ[1]। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਥਾਨ ਖਰੇ ਗੁਨ ਖਰੇ[2]। ਤਨ ਕੋ ਚਹੁ[3] ਨਹਿਂ ਲਾਗਨਿ ਪਰੇ॥੧੮॥ਮੂਤ੍ਰ,ਪੁਰੀਖ[4] ਦਾਸ ਲੇਂ ਊਲੇ।ਲਗਨ ਨ ਦੇਤਿ,ਥਾਨ ਰਖਿ ਸੂਚੇ। ਸੌਂਧੇ ਖਾਨ ਭਨਯੋ 'ਇਨ ਪਾਵਹੁ। ਝਾਰਿ ਭਲੇ ਇਨ, ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਵਹੁ' ॥ ੧੯ ॥ ਬਿਧੀਏ ਸੁਨਿ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਤ੍ਰਿਣ ਡਾਰੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਨੀਕੇ ਤਬਿ ਝਾਰੇ।ਗੁਰੁ ਪ੍ਰੇਰੇ, ਹਯ ਖਾਵਤਿ ਐਸੇ।ਹੁਤੇ ਛੁਧਤਿ ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਜੈਸੇ ॥੨੦॥ ਉਠਯੋ ਤੁਰੰਗਨ ਕੇ ਪਗ ਪਰਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਉਚਰਯੋ। 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਘੋਰੇ। ਬੰਦਨੀਯ ਹਮ ਕੋ ਕਰ ਜੋਰੇ' ॥ ੨੧ ॥ ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਦੀਨਿ ਦਰੋਗੇ। ਆਛੋ ਜਾਨਿ ਅਧਿਕ ਹੀ ਜੋਗੇ[5]। ਨਿਕਸਤਿ ਦੁਰਗ ਦੇਖਿ ਚਹੁਂ ਓਰੇ।-ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਹਾਂ ਨਿਕਸਨੋ ਘੋਰੇ-॥ ੨੨॥ ਆਨਿ ਬਜ਼ਾਰ ਟਕੇ ਤਿਸ ਲੀਨਿ। ਰੰਕਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਰਾਇਤ ਦੀਨਿ। ਤਿਮਰ ਭਏ ਜੀਵਨ ਕੇ ਧਾਮ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀਨਸਿ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ੨੩ ॥ ਜਾਗਯੋ ਰਹੀ ਜਾਮਨੀ ਜਾਮੂ[6]। ਸਿਮਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਅਰਣੋਦੈ[7] ਨਿਕਸਯੋ ਪੁਰਿ ਛੋਰਿ। ਗਯੋ ਤ੍ਰਿਣਨਿ[8] ਕੋ ਸਲਿਤਾ ਓਰ॥੨੪॥ ਮਨ ਕੋ ਹਰਤਿ ਹਰਿਤ ਮ੍ਰਿਦੁ ਖੂਬ[9]। ਦੇਖਿ ਸੁਥਲ ਕੋ ਖੁਰਚਤਿ ਦੂਬ। ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਫਿਰਿ ਸ਼ੁਭ ਠੌਰੀ।ਖੋਦਿ ਖੋਦਿਕਰਿ ਅਖਲ ਬਟੋਰੀ॥੨੫॥ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਪੌਰ ਦੁਰਗ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਯੋ। ਪਿਖਿ ਜੋ ਮੋਲ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਚਹੈ। 'ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਦਿਹੁ' ਤਿਸ ਕਹੈ ॥ ੨੬॥ ਨਹਿਂ ਕੋ ਲੇਤਿ ਚਲਯੋ ਤਹਿਂ ਆਯੋ। ਜਹਾਂ ਦੁਰਗ ਕੇ ਪੌਰ ਸੁਹਾਯੋ। ਜ਼ਬਿ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰੀ। ਸੌਂਧੇ ਖਾਂ ਨਿਕਸਯੋ ਤਬਿ ਦ੍ਵਾਰੀ॥੨੭ ॥ ਖਰੋ ਰਹਯੋ ਤ੍ਰਿਣ ਸੀਸ ਉਠਾਏ। ਧਰਿ ਉਡੀਕ ਨਿਜ ਦਾਵ ਲਗਾਏ। ਪਿਖੇ ਦਰੋਗੇ ਦ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਣ ਹਰੇ।ਉਚਿਤ ਹਯਨਿ ਕੇ ਖੈਬੇ ਖਰੇ ॥੨੮॥ ਕਰਿ ਗੁਹਾਰ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਕੀਨਿ ਚਿਨਾਰਿ-ਪ੍ਰਥਮ ਇਹੁ ਲਯਾਯੋ-। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਹਰਖਾਇ ਬਖਾਨੈ। 'ਤ੍ਰਿਣ ਸ਼ੁਭ ਠੌਰ ਬਟੋਰਤਿ ਆਨੈ' ॥ ੨੯ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਗਯੋ ਹਯ ਪਾਹੀ। ਪਾਯਹੁ ਝਾਰ ਚਾਹਿ ਕਰਿ ਖਾਹੀਂ। 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਘੋਰੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਪਗ ਓਰੇ ॥ ੩੦ ॥

[1] ਬੱਧੇ ਹੋਏ। [2] ਖੜੇ ਸਨ ਚੰਗੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ। [3] ਦਾਗ। [4] ਲਿੱਦ। [5] (ਘਾਹ) ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਤੇ (ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ) ਲਾਇਕ ਜਾਣਕੇ। [6] ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹੀ। [7] ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ। [8] ਘਾਹ ਲਈ। [9] ਹਰਾ, ।ਕੂਲਾ ਤੇ ਚੰਗਾ (ਘਾਹ), ਮਨ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ

ਸਹਿਤ ਦਿਲਾਸੇ ਕਰ ਕੋ ਫੇਰਾ। ਰੁਖ਼ ਕਰਿ ਫੁਰਕਤਿ ਭਾ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਜਾਨਿ ਸ਼ਕੁਨ ਸ਼ੁਭ[੧] ਪੁਨ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਮੋਲ ਦਰੋਗੇ ਦਿਯ ਤਿਸ ਸਮੋ॥੩੧॥ ਆਨਿ ਬਜ਼ਾਰ ਟਕੇ ਤਬਿ ਲੀਨਿ। ਹੇਤੁ ਖਰਾਇਤ ਰੰਕਨ ਦੀਨਿ।-ਨਹੀਂ ਤੁਰਕ ਘਰ ਕੋ ਕੁਛ ਖਾਊਂ। ਲੂਣਹਰਾਮੀ ਖਾਇ ਕਹਾਊਂ ॥ ੩੨ ॥ ਮੈਂ ਗੁਰ ਹੇਤੁ ਲਿਜਾਨੋ ਘੋਰਾ।ਅਚੌਂ ਨ ਬਦਨ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਥੋਰਾ[੨]।ਤਨਕ ਪਾਪਭੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ,ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਨਾਂਹੀ॥੩੩॥ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਡ ਜ਼ੋਰਾ।ਛੀਨਿਨੋ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਘੋਰਾ।ਮੈਂ ਬੁਧਿ ਬਲ ਕਰਿਪਲਟਾ ਲੈ ਹੌਂ। ਮਹਾਂ ਤੁਰੰਗ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੈ ਹੌਂ ॥ ੩੪ ॥ ਰਾਖਨਿ ਕੋ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਹਤਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਅਸੁ ਰੂਰੇ[੩]-।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਉਰ ਮੈਂ। ਘਰ ਜੀਵੰਣ ਕੇ ਜਾਇ ਤਿਮਰ ਮੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਵੈ। ਅਰਣੋਦੈ ਕੋ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਵੈ। ਦਿਵਸ ਰਹੇ ਜਬਿ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰੀ। ਤ੍ਰਿਣ ਲੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ ॥੩੬॥ ਪਿਖਿ ਉੱਤਮ ਕੋ ਲੇਤਿ ਦਰੋਗਾ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਸਗਰੇ ਲੋਗਾ। ਜਬਹਿ ਦਿਵਸ ਖਟ ਸਪਤ ਬਿਤਾਇ। ਹਯ ਬੋਲਹਿਂ ਪਿਖਿ ਘਾਸ, ਲਿਜਾਏ[੪] ॥ ੩੭ ॥ ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸੇ ਨਿਤ ਕਰ ਫੇਰਹਿ।ਸੰਧੇ ਖਾਂ ਹਰਖਤਿ ਹਿਤ ਹੇਰਹਿ।ਬੂਝਤਿ'ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਰਹੈਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜਿ ਰਾਖਹਿਂ[੫] ਤੋਹੀ?' ॥੩੮॥ਬਿਧੀਚੰਦ ਤਬਿ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨ। 'ਨਾਮ ਕਸੇਰਾ[੬] ਕਹੈਂ ਸੁਜਾਨਾ।ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਕੋ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਤ੍ਰਿਣ ਆਨਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਹਰਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ[੭]' ॥ ੩੯ ॥ ਸਾਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਹਯ ਜੋਗ। ਬਿਰਮਹਿਂ[੮] ਅਪਰ ਹੇਰ ਕਰਿ ਲੋਗ। ਸੁਨਹਿਂ ਮੋਲ ਤਬਿ ਕੋਇ ਨ ਲੇਤਿ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਆਇ ਤੁਮਹਿਂ ਕੋ ਦੇਤਿ ॥ ੪੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਚਾਕਰ ਰਖਹੁ ਬਨਾਈ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਹੇਰਹੁ ਸੇਵ ਸਵਾਈ। ਦਰਬ ਲੋਭ ਤੇ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਕਰਿਹੂੰ। ਅਪਰ ਨ ਲਾਲਚ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਹੂੰ ॥ ੪੧ ॥ ਲਖਿ ਸਾਚੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਤੁਰੰਗ। ਸੇਵਾ ਕਰਹੁੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸੰਗ। ਕਬਿਹੂੰ ਹਾਸਲ ਹੋਇ ਮੁਰਾਦ। ਟਹਿਲ ਹਯਨਿ ਕੀ ਜਾਇ ਨ ਬਾਦ[੯]' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਦਰੋਗ।

[੧](ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਹਿਤ ਕਰਨਾ ਰੂਪ) ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗਨ। [੨]ਥੋੜਾ ਮਾਤ੍ਰ ਭੀ। [੩]ਸੁਹਣੇ ਘੋੜੇ ਤੇ। [੪](ਜਦ) ਲੈ ਜਾਵੇ (ਘਾਸ)। [੫](ਨੌਕਰ) ਰਖੀਏ ਤਾਂ। [੬]ਭਾਵ ਘਸਿਆਰੇ ਤੋਂ ਹੈ। [ਪੰਜਾਬੀ, ਕੱਖ=ਘਾਹ, ਘਾਹ+ਏਰਾ=ਪ੍ਰਤੇ। ਘਾਹ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ। ਕਖੇਰਾ ਤੋਂ ਕਸੇਰਾ]। [੭]ਹਰੇ ਬਹੁਤ। [੮]ਲੁਭਾਂਵਦੇ ਹਨ। [੯]ਬਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗੀ।

ਹਰਖਿਤਿ ਹੋਵਾ। ਸੇਵ ਹਯਨਿ ਕੀ ਲਾਇਕ ਜੋਵਾ। ਰੋਜ਼ ਰਜਤਪਨ ਤਬਿ ਕਰਿ ਰਾਖਾ। ਕਰਿ ਤਾਗੀਦ ਫੇਰ ਬਚ ਭਾਖਾ ॥ ੪੩ ॥ 'ਕਰਿਬੇ ਟਹਿਲ ਹਯਨਿ ਕੇ ਜੋਗ। ਤੁਝ ਰਾਖ੍ਯੋ ਲਖਿ ਆਛੇ ਲੋਗ। ਖਰੀ ਚਾਕਰੀ ਅਪਨੀ ਲੇਹੋ। ਸੇਵ ਤੁਰੰਗਨ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਦੇਹੋ' ॥ ੪੪ ॥ ਕਹਿ ਬਿਧੀਆ 'ਕਹਿਬੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂ[1]। ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ ਜਬਿ ਹੋਵਹਿ ਮਹਾਂ। ਭਲੇ ਨਰਨਿ ਕੇ ਕਹਿਬੋ ਥੋਰਾ। ਅਪਨੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨਿਬਾਹਤਿ ਓਰਾ[2]' ॥ ੪੫ ॥ ਰਹ੍ਯੋ ਹਯਨਿ ਢਿਗ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹਿ।ਹਰਿਤ ਦੂਰਬਾ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਹੁ ਲ੍ਯਾਵਹਿ।ਜਬਿ ਲੌ ਵਹਿਰ ਰਹਿਤਿ, ਤ੍ਰਿਣ ਆਨਤਿ।ਪੁਨ ਅਹਿਨਿਸ ਸੇਵਾ ਹਯ ਠਾਨਤਿ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਚਾਕਰੀ ਰਹਿਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਕਸੇਰੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਵਲੋਂ ਇਨਾਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਹ੍ਯੋ ਹਯਨਿ ਢਿਗ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪੌਰਦਾਰ ਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨ ਹਟਕ ਕੋ ਤੁਮ ਕਹਿ ਦੇਹੁ ਨਿਰਿੰਦ' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੰਗ ਦਰੋਗੇ ਕੇ ਸਭਿ ਪੌਰ। ਕਹਿਵਾਯਹੁ 'ਇਹ ਚਾਕਰ ਔਰ। ਖਾਸ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਹਯ ਪਰ ਰਹ੍ਯੋ। ਨੀਕੇ ਉਚਿਤ ਸੇਵ ਕੋ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੨ ॥ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਅਬੇਰ ਸਵੇਰ[3]।ਨਹਿਂ ਬਰਜਹੁ ਇਸਕੋ ਕਬਿ ਹੇਰਿ'।ਪੌਰਨ ਤੇ ਨਿਸ਼ੰਗ ਤਬਿ ਹੋਵਾ। ਮਨਹੁਂ ਮਾਤਬਰ ਘਰ ਕੋ ਜੋਵਾ ॥ ੩ ॥ ਲਾਗ੍ਯੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਮਾਂਹਿ। ਹਯਨਿ ਪਾਸ ਕੋ ਛੋਰਹਿ ਨਾਂਹਿ। ਜੇਤਿਕ ਸੇਵਕ ਸੇਵਾ ਧਰੈਂ।ਸਭਿ ਕੇ ਥਾਉਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈ॥ ੪ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖ ਹੋਯਹੁ ਹਰਖਾਵੈਂ। 'ਭਲੋ ਪੁਰਖ ਇਹੁ' ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਖਰੋ[4] ਖਰਖਰਾ[5] ਖਰੋ[6] ਕਰੇਤਾ। ਲੇ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹਾਥ ਫਿਰੇਤਾ[7] ॥ ੫ ॥ ਬਦਨ ਨਾਸਕਾ ਪੋਂਛਤਿ ਆਛ। ਸੁੰਬ ਉਠਾਇ ਅੱਗ੍ਰ ਅਰੁ ਪਾਛ।ਮਸਤਕ, ਕਰਨ, ਜਾਤ, ਦ੍ਰਿਗ, ਗ੍ਰੀਵਾ[8]। ਪੋਂਛਤਿ ਉਦਰ ਹੋਇ ਬਹੁ ਨੀਵਾ[9] ॥੬॥ ਆਯੁਤ ਛਾਤੀ, ਪੀਠ ਬਡੇਰੀ। ਫੇਰਤਿ ਕਰ, ਦੇ ਜੋਰ ਹਥੇਰੀ[10]।ਪੁੱਠੇ[11] ਬਡੇ,ਪੁੰਛ ਸਟਕਾਰੀ[12] ।ਬਾਰਬਾਰ ਕਰ ਧਾਰਿ ਸੁਧਾਰੀ[13] ॥ ੭ ॥ ਦਸਕ ਦਾਸ ਕੀ ਸੇਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੰਭਾਰੀ ਠਾਨਤਿ ਸਭਿ ਕਾਲਾ।

---

[1] ਆਖਣ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ। [2] ਓੜ ਤਕ ਨਿਬਾਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਭਲੇ ਲੋਕ)। [3] ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ। [4] ਚੰਗਾ। [5] ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪੁਰ ਕੰਘੀ ਵਾਂਙੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਸੰਦ। [6] ਖਲੋਕੇ। [7] ਗੱਦੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ (ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ) ਫੇਰਦਾ। [8] ਮੱਥਾ, ਕੰਨ, ਜੋੜ, ਨੇਤਰ ਤੇ ਗਰਦਨ। [9] ਨੀਵਾਂ ਹੋਕੇ ਢਿੱਡ ਪੂੰਝਦਾ ਹੈ। [10] ਤਲੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਕੇ। [11] (ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ) ਲੱਕ ਤੋਂ ਥੀ ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ। [12] ਲਮਕਦੀ ਪੂਛ। [13] ਸੁਆਰਦਾ ਹੈ।

ਸਭਿਨਿ ਭਯੋ ਸੁਖ, ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹੁ। 'ਇਹੁ ਆਛੋ ਆਯੋ ਹਮ ਮਾਹੂ'। ॥ ੮ ॥ ਦ੍ਵੈ ਤੀਨਕ ਦਿਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਸੌਂਧੇਖਾਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਵਿਕਾ[1] ਦੇਨਿ ਉਤਾਰਨ ਧਰਨ। ਰਹੈ ਕਸੇਰੇ ਕੇ ਅਬਿ ਕਰਨਿ[2] ॥ ੯ ॥ ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਕਰਹਿਂ ਰੁਖ਼ ਘੋਰੇ।ਬਾਸੁਰ ਨਿਸਾ ਨ ਸੇਵਹਿ ਥੋਰੇ।ਦੂਬ ਖੁਰ-ਚਨੋ ਕਬਿ ਕਬਿ ਜਾਵਹੁ।ਮਰਦਨ ਪੌਂਛਨ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹੁ'॥੧੦॥ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਮਹਿ ਕਹਤਿ ਕਸੇਰਾ। 'ਸੁਨਹੁੰ ਦਾਰੋਗਾ ! ਕਹਿਬੋ ਮੇਰਾ। ਸੇਵ ਕਰਨ ਲਗਿ ਕਾਰਜ ਮੋਹੀ[3]। ਜਾਉਂ ਵਹਿਰ, ਕੈ ਅਸੁ ਢਿਗ ਹੋਹੀ[4] ॥੧੧॥ ਸਾਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਹਯ ਸੇਵੌਂ। ਨਿਜ ਮੁਰਾਦ ਹਾਸਲ ਕਰਿ ਲੇਵੌਂ। ਅਪਰ ਕਰਹੁੰ ਕੈ ਨਾਂਹਿਨ ਕਰਹੁੰ। ਬੈਠੋ ਰਹਹੁੰ ਕਿਧੌਂ ਉਠਿ ਫਿਰਹੁੰ ॥ ੧੨ ॥ ਮੈਂ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਤੀਰ ਨ ਤ੍ਯਾਗੌਂ। ਇਕ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਲਾਗੌਂ'। ਸੌਂਧੇ ਆਦਿਕ ਮਾਨਵ ਸਾਰੇ। ਸੁਨਹਿਂ ਬਾਕ ਅਰੁ ਸੇਵ ਨਿਹਾਰੇਂ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਯੋ ਭਰੋਸਾ ਸੌਂਪਤਿ ਸੇਵ। ਮੂਰਖ ਅਪਰ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਭੇਵ। ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਰੇ। ਬਿਨਾ ਦਿਏ ਸਕਲਨਿ ਮਨ ਹਰੇ[5] ॥੧੪॥ ਸਰਬ ਸਰਾਹਹਿਂ 'ਆਛੋ ਆਛੋ'। ਰਹਨਿ ਕਸੇਰੇ ਕੋ ਸੁਭ ਬਾਂਛੇ। ਕਵਿਕਾ ਦੇਨ ਰੁ ਕਾਜੇ[6] ਕਰਿਬੇ। ਕਾਜ ਸੰਭਾਰਤਿ ਭਾ ਜਬਿ ਸਰਬੇ ॥ ੧੫ ॥ ਲੇਨਿ ਦੂਰਬਾ ਬਾਹਿਰ ਗਯੋ। ਇਕ ਖਿੰਘਰ ਤਬਿ ਆਨਤਿ ਭਯੋ। ਦਿਨ ਤ੍ਰਿਣ ਗਨ ਮਹਿਂ ਰਾਖਿ ਛਪਾਈ। ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਅਰਧ ਲਖਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਕਰਿ ਬਾਹਨ ਬਲ ਬੇਗ ਬਗਾਯੋ[7]। ਪਰਯੋ ਨਦੀ ਮਹਿਂ ਜਲ ਉਛਲਾਯੋ। ਸ਼ਬਦ ਬਿਲੰਦ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਸੁਨ੍ਯੋ। ਜਾਗੇ ਸੁਪਤਿ, 'ਸ਼ੋਰ ਕੋ' ਭਨ੍ਯੋ[8]॥੧੭॥ਪਿਖਤਿ ਪਾਹਰੂ ਜਾਰਿ ਮਸਾਲੈਂ। 'ਕੋ ਜਲ ਮਹਿਂ ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਲੇ ?'। ਖੋਜ ਰਹੇ ਪਾਯਹੁ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਕਹੈਂ ਪਾਹਰੂ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੮ ॥ 'ਕੋ ਜਲ ਜੰਤੁ ਮੱਛ ਤੇ ਆਦਿ। ਨੀਰ ਉਛਾਲਿ ਉਠਾਯਹੁ ਨਾਦ'। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਸਹਿ ਬੇਗਮ ਜਾਗਾ। ਰੌਰਾ ਪਰ੍ਯੋ ਸੁਨਨਿ ਸਭਿ ਲਾਗਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸਰਬ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਰੌਰਾ। ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਲਖਯੋ ਪਰੈ, ਨਿਜ ਠੌਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਕਹਤਿ 'ਕਿੰਗੁਰਾ

[1]ਲਗਾਮ। [2]ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ। [3]ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੱਕ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ। [4]ਬਾਹਰ ਜਾਵਾਂ ਭਾਵੇਂ ਘੋੜਿਆਂ ਪਾਸ ਹੋਵਾਂ। [5](ਕੁਝ) ਦਿਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਹਰ ਲਏ। [6]ਅਰਥ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੨ ਅੰਕ ੭੫। [7]ਬਾਹਾਂ ਦਾ ਬਲ ਲਾਕੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ। [8]ਕਹਿਆ 'ਕੀ ਸ਼ੋਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ?'

ਚਹਯੋ’। ‘ਕੰਧ ਪੁਰਾਨੀ’ ਕੇਚਿਤ ਕਹਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਲਗਿ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਏ। ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਪੁਨ ਸਭਿ ਸੁਪਤਾਏ। ਰਹੇ ਪਾਹਰੂ ਬੋਲਤਿ ਘਨੇ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੀ ਚੌਕੀ ਸਨੇ ॥੨੧॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਬਹੁ ਦਾਵ ਬਿਚਾਰੇ।–ਨਿਕਸਿ ਨ ਸਕਹਿ ਤੁਰੰਗਮ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਦੁਰਗ ਕੰਧ ਕੋ ਫਾਂਦਹਿ ਜਬੈ। ਪਰਹਿ ਬੀਚ ਰਾਵੀ ਕੇ ਤਬੈ ॥ ੨੨ ॥ ਤਹਾਂ ਸੰਭਾਰਿ ਚਲਹਿ ਜਬਿ ਘੋਰਾ। ਲੇ ਪ੍ਰਹੁਚੌਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਰਾ। ਇਸ ਬਿਨ ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਊ। ਬਡ ਤਕਰਾਈ ਸਭਿ ਬਲ ਜੋਊ[1] ॥੨੩॥ ਲਾਖਹੁਂ ਸੈਨਾ ਅੰਤਰ ਬਾਹਰ। ਜੇ ਸੁਧਿ ਹੋਇ ਚਢਹਿਂ ਸਮਿ ਆਹਰ[2]। ਜੋ ਤੁਰੰਗ ਕੀ ਪੀਠ ਰਹੌਂ ਮੈਂ। ਢਿਗ ਢੁਕਨ ਨਹਿ ਦੇਊਂ ਕਿਸੂ ਮੈਂ[3] ॥੨੪॥ ਕੰਧ ਆਦਿ ਤੇ ਹਯ ਨ ਰੁਕਹਿ ਜੇ। ਕੋ ਦ੍ਵੈ ਮਾਥ ਪਹੂਚ ਸਕਹਿ ਜੋ[4]। ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਇ ਹੈਂ ਆਪ ਸਹਾਈ। ਸੰਸੈ ਕਰਨਿ ਨ ਮੁਹਿ ਬਨਿਆਈ ॥ ੨੫ ॥ ਥੋਰੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਮੈਂ ਢਿਗ ਹੋਵਾ। ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਭੇਵ ਸਭਿ ਜੋਵਾ। ਆਪਹਿ ਬਨਤਿ ਜਾਤਿ ਸਭਿ ਕਾਰਜ। ਗੁਰੂ ਭਰੋਸਾ ਤਜਹਿ ਨ ਆਰਜ[5]–॥ ੨੬ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਦਾਵ। –ਗੁਰ ਢਿਗ ਲੇ ਪਹੁੰਚੌਂ– ਚਿਤ ਚਾਵ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਦਮਕਤਿ ਦੇਹਿ ਤੁਰੰਗ ਦਰਸਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਕਰਤਿ ਕਸੌਰਾ ਸੇਵ ਖਰੋਵਾ। ਹਰਖਤਿ ਹਜ਼ਰਤ ਲੋਚਨ ਜੋਵਾ। ‘ਕਬਿ ਕੋ ਇਹੁ ਚਾਕਰ ਤੁਮ ਰਾਖਾ?’। ਹਾਥਨਿ ਜੋਰ ਦਰੋਗੋ ਭਾਖਾ ॥ ੨੮ ॥ ‘ਦਿਨ ਏਖਵ[6] ਬੀਤੇ ਇਸ ਰਹੇ। ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ਉਚਿਤ ਬਹੁ ਲਹੇ। ਮਧੁਰ ਬੋਲਨੋ ਭਲੋ ਸੁਭਾਊ। ਟਹਿਲ ਹਯਨਿ ਕੀ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਚਾਊ ॥ ੨੯ ॥ ਜਬਿ ਕੋ ਰਾਖਨੋ, ਦਿਖੇਂ ਸਵਾਏ[7]। ਮਾਲਸ਼ ਕਰਤਿ ਪਹਿਰਿ ਹਥਵਾਏ[8]। ਮੁਕਤਾ ਸਮ ਦਮਕਤਿ ਦੁਤਿ ਤਨ ਕੀ। ਅਸ ਦੀਪਤਿ ਇਨ ਕੀਨਿ ਹਯਨਿ ਕੀ ॥ ੩੦ ॥–ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੇ ਘੋਰੇ–। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਇਸ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਤੁਰੰਗ। ਮਿਲਯੋ ਰਹੈ ਸੰਗੈ ਜਨੁ ਅੰਗ[9]’ ॥ ੩੧ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਬਦਨ ਬਿਧੀਏ ਕੋ ਦੇਖਾ। ਪਰਖ੍ਯੋ–ਇਹੁ ਮਤਿ ਚਤੁਰ ਵਿਸ਼ੇਖਾ–। ਕਹ੍ਯੋ ‘ਚਪਲ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰੇ।

---

[1]ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ। [2]ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹ ਪੈਣਗੇ। [3]ਨੇੜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਣ ਦਿਆਂਗਾ। [4](ਐਸਾ) ਕੌਣ ਦੋ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ (ਜੰਮਿਆਂ) ਹੈ (ਜੋ ਮੇਰੇ) ਨੇੜੇ ਢੁੱਕ ਸਕੇਗਾ। [5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼। [6]ਥੋੜੇ। [7](ਘੋੜੇ) ਸਵਾਏ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। [8]ਗੱਦੀ ਪਹਿਰ ਕੇ। ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਦੀ ਜੋ ਹਥ ਤੇ ਪਾਕੇ ਮਲਦੇ ਹਨ। [9]ਮਾਨੋ (ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ) ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਖਹੁ ਸਾਦਰ ਸੇਵਾ ਕਰੈ[1] ॥ ੩੨ ॥ ਭਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਨ ਤੁਰੰਗ ਨਿਹਾਰੇ। ਕਰੀ ਬਖਸ਼ ਤਬਿ ਏਕ ਹਜ਼ਾਰੇ।ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਤਬਹਿ ਕਸੇਰੇ ਤਾਹਿ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਦਰੋਗ਼ਾ! ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰੇ।ਮੈਂ ਰਾਖਯੋ ਸਭਿ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰੇ। ਅਪਰ ਚਾਕਰੀ ਕੋ ਧਨ ਜੋਇ। ਜਾਹੁ ਸੰਭਾਰਤਿ ਆਪੇ ਸੋਇ ॥ ੩੪ ॥ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੋਕਹੁ ਬਨਿ ਹੈ ਲੈਨਾ। ਜਿਤਿਕ ਚਹੌਂ ਤਬਿ ਕੀਜੈ ਦੇਨਾ। ਮੋ ਕਹੁ ਕੁਛ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹੁ। ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਉਪਕਾਰ ਪਛਾਨਹੁੰ[1] ॥ ੩੫ ॥ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੇ ਹੌਂ ਅਨੁਸਾਰੀ।ਆਨ ਸਮੀਪੀ ਲਗੋ ਤੁਮਾਰੀ[2]'। ਸੁਨਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕ ਦਰੋਗ਼ਾ ਹਰਖਯੋ।–ਲੋਭੀ ਹੋਇ,ਅਲੋਭੀ ਪਰਖਯੋ[3]–॥੩੬॥ ਲੇ ਧਨ ਕੋ ਨਿਜ ਸਦਨਪਠਾਯੋ।ਬਿਧੀਏ ਪਰ ਭਰੋਸ ਬਹੁ ਪਾਯੋ। ਗਨ ਦਾਸਨ ਤੇ ਆਛੇ ਠਾਨਾ। ਸਭਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੇ ਹਿਤੁ ਮਾਨਾ[4] ॥ ੩੭॥ ਸਭਿ ਪਰ ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਕੋ ਲਾਗਾ। ਮਿਲਯੋ ਰਹੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਜਥਾ ਸਖਾਪਨ[5] ਤਿਨ ਸਮ ਹੋਇ। ਤਥਾ ਕਰਹਿ ਬੋਲਨ ਮ੍ਰਿਦੁ ਸੋਇ ॥੩੮॥ ਤਿਮਰ ਭਏ ਜੀਵਨ ਘਰ ਜਾਵੈ। ਕਰਯੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈ। ਸੁਪਤਹਿ ਆਨਿ ਹਯਨਿ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਛਿਨ ਛਿਨ ਕਰਿ ਤਿਹ ਦੇਹਿ ਦਿਲਾਸਾ ॥ ੩੯ ॥ ਘ੍ਰਾਣ[6], ਬਿਲੋਚਨ ਪੌਛਹਿ ਚੀਰ[7]। ਕਰ ਕੋ ਫੇਰਹਿ ਸਰਬ ਸਰੀਰ।ਸੁੰਬ,ਗਾਮਚੀ[8],ਦੁਮਚੀ ਚਾਰੂ[9]।ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਧਾਰਿ ਸੁਧਾਰੂ ॥ ੪੦ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤ੍ਯਾਗਨ ਕੀਨਿ। ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਆਲਸ ਤਜਿ ਦੀਨਿ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਨ ਘਨੋ। –ਨੀਕੋ ਕਾਮ ਸਗਲ ਹੀ ਬਨੋ ॥ ੪੧ ॥ ਬਿਨਾ ਜ਼ੀਨ ਹੋਇ ਨ ਅਸਵਾਰੀ। ਕਿਸ ਥਲ ਅਹੈ, ਨ ਤਿਹ ਸੁਧ ਸਾਰੀ[10]।ਜਬਿਲੌ ਜ਼ੀਨ ਨ ਕਰ ਮਹਿਂ ਪਾਵੈਂ। ਤਬਿ ਲੌ ਕਾਰਜ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ–॥ ੪੨॥ਇਮ ਤਰਕਤਿ[11] ਚਿਤ ਦਾਵ ਬਿਚਾਰਾ। ਮਿਲਯੋ ਸਖਾ ਸਮ ਜਿਸ ਢਿਗ ਤਾਰਾ[12]। ਕਹਿ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁ

[1]ਪਛਾਣਦਾ ਹਾਂ। [2]ਭਾਵ ਤੁਸਾਡੇ ਮਾਤਹਿਤ ਨੌਕਰੀ ਲੱਗਾ ਹਾਂ। [3]ਦਰੋਗਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ (ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਣਿਆਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਧਨ ਦਾ) ਲਾਲਚੀ ਹੋਵੇਗਾ (ਪਰ ਹੁਣ) ਪਰੀਖਯਾ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਨਿਰ੍ਲੋਭੀ ਨਿਕਲਿਆ [ਵੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਸੂ ੩੦ ਅੰਕ ੯]। [4](ਦਰੋਗੇ ਨੇ) ਆਪਣਾ ਹਿਤੂ ਮੰਨਕੇ (ਹੋਰ) ਸਾਰੇ (ਨੌਕਰ ਉਸ ਦੇ) ਮਾਤਹਿਤ ਕਰ ਦਿਤੇ। [5]ਮਿਤ੍ਰਤਾਈ। [6]ਨਾਸਾਂ। [7]ਕਪੜੇ ਨਾਲ। [8]ਗਿੱਟੇ ਤੇ ਸੁੰਮ ਦਾ ਵਿਚਲਾ ਹਿੱਸਾ। [9]ਪੱਠਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਥਾਂ। ਪੂਛ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਥਾਂ। ਪੂਛ। [10]ਤਿਸ (ਕਾਠੀ ਦੀ)। [11]ਦਲੀਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ। [12]ਤਾਲਾ-ਜੰਦਰਾ, ਭਾਵ ਜੰਦਰੇ ਕੁੰਜੀ ਤੋਂ ਹੈ।

ਬਾਕਨਿ ਅਪਨਾਯੋ। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸਨ ਕਰਿ ਹਰਿਖਾਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਾਤਨ ਭੋਰੀ। ਲਖਹਿਂ ਗਵਾਰ ਜਾਟ ਮਤਿ ਥੋਰੀ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹਸਹਿਂ ਮੋਦ ਉਪਜਾਵੈਂ। ਲਗ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਿਯ ਰਿਦੇ ਰਿਝਾਵੈ॥੪੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ' ਲਵਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਕਸੇਰੇ ਨੇ ਹੋਰ ਭੇਤ ਲੈਣੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਭਨਤਿ ਅਜਾਨ ਸਮਾਨ। 'ਘੋਰੇ ਸਚ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਬਲੀ ਚਲਾਕ ਮਹਾਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਜ਼ਰਤ ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ ਰਖਾਏ। ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਉਰ ਹਰਖਾਏ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਹਹਿਂ ਇਸੀ ਥਲ ਖਰੇ। ਕਿਧੋਂ ਜ਼ੀਨ ਭੀ ਡਾਰਨ ਕਰੇਂ ?' ॥ ੨॥ ਸੁਨਿ ਇਕ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਤੂੰ ਮਤਿ ਭੋਰੇ। ਇਨ ਕੇ ਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਮੁਲ ਥੋਰੇ। ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜਰੇ। ਚਾਮੀਕਰ ਮਹਿਂ ਦੀਪਤਿ ਖਰੇ ॥ ੩ ॥ ਮੁਕਤਾ ਕੋਰਦਾਰ ਬਰ ਹੀਰੇ। ਕਾਰੀਗਰਨ ਚੁਕੋਰਨ[1] ਚੀਰੇ। ਤਿਨ ਕੀ ਪੰਕਤਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਐਸੀ। ਦਿਪਤਿ ਗਗਨ ਮੈਂ ਤਾਰਨ ਜੈਸੀ॥੪॥ਕਬਹੁੰ ਨ ਤੈਂ ਦੇਖ੍ਯੋ ਕਿਮ ਕੋਈ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਇਨ ਸਮ ਜੋਈ। ਸਵਾਲਾਖ ਕੀਮਤ ਤਿਨ ਕੇਰੀ। ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਕਬਿ ਹੋਇ ਨ ਹੇਰੀ[2]* ॥੫॥ਕੌਨ ਗਵਾਰਨ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਹੋਨਿ ਨਹਿ ਪਾਵੈਂ। ਬਿਨਾ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਕੌਨ ਬਨਾਵੈ[3]? ਏਤੋ ਧਨ ਕੋ[4] ਖਰਚ ਲਗਾਵੈ?' ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਘਿਘਿਆਨੋ। 'ਮੈਂ ਤੁਮਬਿਖੈ ਮਿਲ੍ਯੋ ਅਬਿ ਮਾਨੋ। ਸਚਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਹਯਨਿਕੋ ਦਾਸ। ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਬਾਸੋਂ ਤੁਮ ਪਾਸ ॥ ੭ ॥ ਅਸ ਮਨਸਾ[5] ਭੀ ਹੋਹਿ ਨ ਪੂਰੀ। ਤੌ ਸਭਿ ਕਾਰ ਕਰਵ ਮੈਂ ਕੂਰੀ। ਪਾਂਚ ਕਿ ਸਾਤ ਰਜਤਪਣ ਕੇਰੀ। ਕੀਮਤਿ ਇਤਕ ਵਸਤੁ ਹਮ ਹੇਰੀ॥੮॥ ਸਵਾਲਾਖ ਕੋ ਕਹਾਂ ਬਨਾਯਹੁ ?। ਸੁਨਤਿ ਰਿਦੇ ਮਮ ਅਚਰਜ ਆਯਹੁ। ਜ਼ੀਨ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀ ਬਹੁ ਚਾਹੀ। ਇਹੈ ਸੁਾਲ ਮੇਰੋ ਤੁਮ ਪਾਹੀ' ॥ ੯ ॥ ਇਕ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਸੋ ਕੁਲਫਨ ਅੰਤਰ[6]। ਧਰ੍ਯੋ ਰਹੈ ਸੰਭਾਰਿ ਨਿਰੰਤਰ।ਸਦਾ ਕਲੀਦ[7] ਰਹੈ ਜਿਸ ਹਾਥ। ਕਰਹਿ ਦਿਖਾਵਨ,ਕਹੁ ਇਹ ਸਾਥ[8]॥੧੦॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ ਕਲੀਦਨਿ ਵਾਰੇ[9]। 'ਹਮ ਤੇ ਸਦਾ ਖਾਨ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਬਿਨਾ ਦਰੋਗ਼ੋ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।

[1] ਚੋਨਕਰੇ। [2] ਤੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ ਕਦੇ ਦੇਖੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। [3] ਕੌਣ ਬਣਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ? [4] ਕੌਣ। [5] ਐਸੀ (ਮੇਰੀ) ਚਾਹ। [6] ਉਹ ਜੰਦਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਹੈ [ਅ:, ਕੁਫ਼ਲ]। [7] ਕੁੰਜੀ [ਫ਼ਾ:, ਕੁਲੀਦ]। [8] ਇਸ ਨੂੰ ਕਹੁ। [9] ਕੁੰਜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ। *ਪਾ:-ਨੇਰੀ।

ਜ਼ੀਨ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੇ[1] ॥ ੧੧ ॥ ਕਹੈ ਕਸੇਰਾ ਜੇ ਤਿਸ ਪਾਸ[2]। ਕੁਲਫ ਕੁਸ਼ਾਦਹਿਂ ਲੇਹਿਂ ਨਿਕਾਸਿ। ਆਛੀ ਰੀਤ ਇਸੈ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਏਕ ਬਾਰ ਜੇ ਆਇਸੁ ਪਾਵੈਂ ॥੧੨॥ ਖਾਨ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਜੇ ਨਹਿਂ ਧਰੈਂ[3]। ਤੌ ਹਮ ਤੁਰਤ ਦਿਖਾਵਨ ਕਰੈਂ'। ਇਮ ਉਚਾਰਿ* ਕਰਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਖਾਨ ਕਹਾਵਨ ਤੇ ਸਭਿ ਚਾਹੀ ॥ ੧੩ ॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਦਰੋਗਾ ਆਯੋ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਰਚਾਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਸੌਂਧੇਖਾਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਕਹਾ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਕੈ ਮਤਾ ਪਕਾਯੋ ?'॥੧੪॥'ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ ਤੁਮ ਰਖਨੋ ਕਸੇਰਾ। ਭੋਰਾ ਬਡ ਸੁਭਾਵ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਅਨਿਕ ਬਾਰਤਾ ਐਸੀ ਕਹੈ। ਸਦਾ ਹਸਾਵਤਿ ਹੀ ਬਹੁ ਰਹੈ ॥ ੧੫ ॥ ਅਬਿ ਹੀ ਹਟੇ ਹਾਸ ਬਹੁ ਕੀਨਿ। ਕੀਮਤ ਸਵਾ ਲਾਖ ਕਹਾ ਜ਼ੀਨ। ਦਸ ਬੀਸਕ ਕੈ ਸੌ ਲਗਿ ਜਾਵੈ। ਦਰਬ ਇਤੋ ਲਗਿ ਕਹਾਂ ਬਨਾਵੈ[4]' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਕਸੇਰੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ। ਦੇਖਨ ਚਹਤਿ ਦਿਖਾਹਿਂ ਨ ਸੋਈ। ਕਹਤਿ ਰਹਨੋ, ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ ਕੋਈ॥੧੭॥ਸਕਲ ਆਪ ਕੇ ਨਾਮ ਬਤਾਵਤਿ।ਕਹੇ ਤੁਮਾਰੇ ਬਿਨ ਨ ਦਿਖਾਵਤਿ। ਮੋਕਹੁ ਭੀ ਅਭਿਲਾਖ ਮਹਾਨਾ। ਜਬਿ ਲੌ ਪਿਖੌਂ ਨ ਮਾਨ ਹਿਰਾਨਾ[5]' ॥੧੮॥ ਸੌਂਧੇ ਭਨਨੋ 'ਈਦ ਜਬਿ ਆਵੈ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਜੁਗਲ ਹਯਨਿ ਪਰ ਪਾਵੈਂ।ਲੇਹੁ ਬਿਲੋਕਿ ਅਜਾਇਬ ਭਾਰੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਸਮ ਕਬਿਹੂੰ ਨ ਨਿਹਾਰੇ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਕਸੇਰੇ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। 'ਇਸ ਦਮ ਕਾ ਕਹੁ ਕਹਾ ਭਰਵਾਸ॥ ਘਰੀ ਨ ਲਾਗਹਿ ਹੋਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ।ਨਿਕਸਤਿ ਆਇ ਕਿ ਨਹਿਂ ਪੁਨ ਸ੍ਵਾਸਾ[6]' ॥ ੨੦ ॥ ਕੀਨਿ ਤਰੀਫ ਜ਼ੀਨ ਕੀ ਸਭਿਹੂੰ। ਮੋਹਿ ਰਿਦਾ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਯੋ ਤਬਿਹੂੰ। ਚੈਨ ਨ ਪਰਹਿ ਬਿਲੋਕੇ ਬਿਨਾ। ਸਵਾ ਲਾਖ ਧਨ ਅਚਰਜ ਸੁਨਾ ॥੨੧॥ ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਸਦੀਵ ਰਹਾਊਂ। ਅਸ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਊਂ। ਯਾਂਤੇ ਆਇਸੁ ਦੀਜਹਿ ਖਾਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਜ਼ੀਨ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਆਨਿ' ॥੨੨॥ ਦੇਖਿ ਦਰੋਗੇ ਅਸ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਖਰੋ ਕਲੀਦ-ਵਾਰ[7], ਤਿਹ ਭਾਖਾ। 'ਜ਼ੀਨ ਨਿਕਾਸਿ ਦੇਹੁ ਦਿਖਰਾਇ। ਰਿਦੇ ਕਸੇਰਾ ਜੇ

[1]ਅਸੀਂ ਕੌਣ ਵਿਚਾਰੇ ਹਾਂ। [2]ਜੇ ਕਸੇਰਾ ਤਿਸ (ਦਰੋਗੇ) ਨੂੰ ਕਹੇ ਤਾਂ। [3]ਜੇ ਖਾਨ ਕੋਲੋਂ ਅਸੀਂ ਡਰਦੇ ਨਾ ਹੋਈਏ। [4](ਕਾਠੀ ਵਿਚ ਹੋਰ) ਕੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਨਾ ਧਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਇਤਨਾ ਧਨ ਲਾਕੇ ਕੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। [5]ਅਸਚਰਜ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। [6]ਨਿਕਲਿਆ ਸਾਹ ਫੇਰ ਆਵੇ ਕਿ ਨਾ ਆਵੇ। [7]ਖੜਾ ਸੀ ਕੁੰਜੀ ਵਾਲਾ। *ਪਾ:-ਬਿਚਾਰ।

ਹਰਖਾਇ॥ ੨੩॥ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਫੇਰ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਅੰਤਰ ਧਰਿ ਤਾਰੇ ਤਹਿਂ ਮਾਰਹੁ'। ਲੇ ਆਇਸੁ ਕੋ ਲਾਇ ਕਲੀਦ। ਕੁਲਫ ਖੋਲਿ ਕਰਿ ਲਖੀ ਤਗੀਦ[1] ॥੨੪॥ ਅੰਤਰ ਹੁਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਲੈ ਆਯੋ।ਆਨ ਵਹਿਰ ਧਰਿ ਬੈਠਿ ਖੁਲ੍ਹਾਯੋ।ਜਬਿ ਵਸਤੁਨਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰ।।ਜਰੇ ਜਵਾਹਿਰ ਦਮਕ ਉਦਾਰ॥੨੫॥ਹੇਰਿ ਕਸੇਰੇ ਫੇਰ ਉਚਾਰੇ।'ਇਹੁ ਤੋ ਪਾਹਨ ਉੱਜਲ ਸਾਰੇ। ਹਮਰੇ ਜਬਿ ਜਵਾਰ ਪਕ ਜਾਇ। ਇਨ ਮੁਕਤਾ ਸਮ ਕਹਤਿ ਚਬਾਇ[2]॥ ੨੬॥ ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਕੁਛ ਆਛੇ ਹੋਇ।ਇਨ ਸਮ ਹਮ ਚਰਬਤਿ ਦੇ ਖੋਇ[3]। ਕਹਾਂ ਜਵਾਹਰਿ ਲਗਿ ਇਸ ਮਾਂਹੀ। ਮੁਝ ਕੋ ਤੌ ਭਾਸਤਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ॥ ੨੭॥ ਸਵਾਲਾਖ ਧਨ ਕਹਾਂ ਲਗਾਯੋ। ਉੱਜਲ ਪਾਹਨ ਬਹੁ ਖਰਿਵਾਯੋ। ਕੈ ਜੁਵਾਰ ਸਮ ਦਾਨੇ ਪੋਏ। ਗੁੱਛੇ ਲਰਕਤਿ ਹੈਂ ਗਨ ਜੋਏ'॥੨੮॥ਸੁਨਤਿ ਹਸੇ ਸਭਿ ਕਹਿਂ 'ਮਤਿ ਭੋਰੇ! ਹੀਰੇ ਚਾਰੁ ਚੀਰ ਢੁਕੋਰੇ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨ ਖਰਚੇ ਪਾਵੈਂ। ਜਿਸ ਕੋ ਤੂੰ ਪਾਹਨ ਬਤਰਾਵੈਂ॥ ੨੯॥ ਲਿਏ ਨ ਦੀਏ ਕਹਾਂ ਤੁ ਜਾਨਹਿਂ। ਇਨ ਕੀ ਕੀਮਤ ਕਹਾਂ ਪਛਾਨਹਿਂ। ਇਹ ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਹੋਤਿ ਸਮੀਪ। ਨਹੀਂ ਮਵੱਸਰ ਅਪਰ ਮਹੀਪ[4]'॥ ੩੦॥ ਨਿਜ ਕਰ ਲਾਇ ਕਸੇਰੇ ਹੇਰੇ। ਕਹੈ 'ਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ, ਕਠੋਰ ਘਨੇਰੇ। ਚੁਭੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਤਨ ਜਬਿ ਛ੍ਵੈ ਹੈਂ।ਇਨ ਲਾਗੇ ਸੁਖ ਕਹਾ ਤਿਸ ਹ੍ਵੈ ਹੈ?'॥੩੧॥ਕਹਿ ਸੌਂਧਾ'ਇਨ ਮ੍ਰਿਦੁ ਸੁਭਿ ਜਾਨੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਪਾਨ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਖਾਨੇ[5]।ਇਨ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁੰਦਰ ਦੀਖਤਿ ਅਧਿਕ ਉਜਾਲਾ॥ ੩੨॥ ਤੂੰ ਭੋਰਾ ਕੁਛ ਜਾਨੇ ਨਾਂਹੀ। ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ ਆਗੇ ਕਾਹੀ[6]। ਵਸਤੂ ਅਪਰ ਜਿ ਪਾਇ ਨ ਕੋਇ। ਸੋ ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਢਿਗ ਉੱਤਮ ਹੋਇ'॥ ੩੩॥ ਸੁਨਤਿ ਕਸੇਰੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਹਮ ਸਮ ਜੇ ਧਨ ਪਾਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਸਭਿ ਬਧ ਲੈਂ ਠਾਨੈਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨ। ਨਿਜ ਅਰੁ ਸੁਤ ਕਰਿ ਬਯਾਹੁ ਮਹਾਨ॥੩੪॥ ਇਹ ਤੋ ਦਰਬ ਜਿ ਬਾਦ ਲੁਟਾਵੈਂ। ਇਹੁ ਸ਼ਾਹਨਿ ਕੋ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ'। ਬਸਤ੍ਰ ਲਪੇਟੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨਾ। ਭੁਲੇ ਸੰਭਾਰਨੇ ਸੌਂਧੇ ਖਾਨਾ॥ ੩੫॥ ਹਾਥ ਕਸੇਰੇ ਕੇ ਉਚਰਵਾਏ। ਗਏ

[1](ਦਰੋਗੇ ਦੀ) ਤਾਕੀਦ ਜਾਣੀ। [2]ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਙ (ਦਾਣੇ) ਚਬਦੇ ਹਾਂ। [3]ਚਬਾਕੇ ਗੁਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। [4]ਹੋਰਨਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਐਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ [ਅ:-ਮੁਯੱਸਰ=ਜੋ ਸੌਖਾ ਲੱਭ ਪਵ]। [5]ਹਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਕੁਛ ਖਾਣੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। [6]ਕਿਧਰੇ। (ਅ) ਕਦੇ।

ਸੰਗ ਲੇ ਅੰਤਰ ਥਾਏਂ।ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਸੰਭਾਰਿ ਧਰਾਯੋ। ਬਿਧੀਏ ਦੇਖਿ ਭੇਦ ਸਭਿ ਪਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਇਤ ਉਤ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਆਵਾ। ਕਰ ਕਲੀਦ ਜਿਸ ਕੁਲਫ ਲਗਾਵਾ।ਸੌਂਧੋ ਖਾਨ ਗਯੋ ਨਿਜ ਕਾਜ।ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ ਮਨ, ਸਕਲ ਸਮਾਜ ॥ ੩੭ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਕਲੀਦ ਜਹਿਂ ਰਖੀ। ਸੋ ਭੀ ਥਾਇ ਕਸੇਰੇ ਲਖੀ[1]। ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ਭਯੋ ਅੰਧਕਾਰ।ਘਰ ਜੀਵਨ ਕੇ ਕੀਨਿ ਅਹਾਰਾ ॥ ੩੮ ॥ ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਪਯਾਨਾ। ਖੁਰਚੀ ਦੂਬ ਦੇਖਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨਾ। ਆਨਿ ਹਯਨਿ ਕੇ ਆਗੇ ਪਾਈ।ਹਰਖਤਿ ਧਾਰਤਿ ਸੇਵ ਸਵਾਈ॥੩੯॥ਦੇਖਿ ਦਰੋਗੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਤੁਹੀਂ ਕਸੇਰੇ!ਦੇਇ ਨਿਹਾਰੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੁਰੰਗਨ ਕੋ ਸਾਰਾ। ਦੇਹੁ ਤੁਹੀਂ ਲਿਹੁ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਾਰਾ' ॥ ੪੦ ॥ ਬਿਧੀਆ ਦੇਨਿ ਲਗਯੋ ਤਬਿ ਤੈਸੇ। ਆਗੇ ਸੇਵਕ ਚਾਰਤਿ ਜੈਸੇ। ਲੇਨੀ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। ਧਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਸਰਬ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਜਬੈ ਕਸੇਰੇ ਹੇਰਹਿਂ ਘੋਰੇ। ਹਿਹਨਾਵੈਂ ਉਰ ਮੁਦਤਿ ਨ ਥੋਰੇ।ਲਖਿ ਸੇਵਾ ਕੋ ਬਹੁ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਪੌਰ ਉਠਾਵਤਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਆਗੇ ॥ ੪੨ ॥ ਬਦਨ ਬਿਲੋਚਨ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰੈ। ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸਾ ਬੋਲਿ ਘਨੇਰੈ। ਮਾਲਸ਼ ਕਰਹਿ ਪਹਿਰਿ ਹਥਵਾਈ[2]। ਨਖ ਸਿਖ ਲੌ ਤਨ ਦੈ ਦਮਕਾਈ[3] ॥ ੪੩ ॥ ਖਿੰਘਰ ਇਕ ਵਹਿਰ ਤੇ ਆਨੇ। ਆਧੀ ਰਾਤਿ ਪਰੀ ਜਬਿ ਜਾਨੇ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਨਦੀ ਗਿਰਾਵੈ।ਜਲ ਉਛਾਲ ਕਰਿ ਨਾਦ ਉਠਾਵੈ ॥੪੪॥ ਤੀਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਜਾਗ ਨਿਹਾਰੇ[4]। ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਲਖਹਿਂ ਸੁਪਤ ਹੁਇ ਸਾਰੇ। ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਦਿਵਸ ਕਰਤਿ ਇਮ ਰਹਯੋ।-ਕੋ ਜਲਜੰਤੁ ਹੋਇ-ਅਸ ਲਹਯੋ ॥ ੪੫ ॥ ਬਹੁਰ ਦੇਖਿਬੋ ਨਾਂਹਿਨ ਕਰੈਂ। ਪਹਿਰਾ ਦੇਤਿ ਪਾਹਰੂ ਪਰੈਂ[5]। ਘੋਰਾ ਲੇ ਨਿਕਸਨਿ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਅਚਰਜ ਕਰਿਬੇ ਸਭਿਨਿ ਮਝਾਰੀ ॥ ੪੬ ॥ ਅਪਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਰੇ ਸਭਿ ਕੀਨਾ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਫਾਂਦਨ ਥਲ[6] ਚੀਨਾ। ਅਪਨੀ ਘਾਤ ਲਾਇਬੇ ਹੇਤੁ। ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਬਿਧਿ ਸੁਮਤਿ ਸਮੇਤ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀਆ ਸਰਬ ਭੇਦ ਲੇਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਊਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਸੇਰੇ ਵਲੋਂ ਹਿਦਾਇਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਰਬ ਭੇਦ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਨਿਕਸਨਿ ਹੇਤੁ ਉਪਾਵ। ਰਚਤਿ ਸੁਮਤਿ ਕਰਿ ਆਪਨੀ ਜਨੌਂ ਲਾਗਹਿ ਨਿਜ ਦਾਵ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥-ਕਿਸ

[1]ਜਾਣ ਲਈ। [2]ਰਗੜੀ। [3]ਚਮਕਾ ਦੇਵੇ। [4](ਪਹਿਰੇਦਾਰ) ਜਾਗ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਵੇਖਦੇ। [5]ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਪਏ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦੇ ਰਹਿਣ। (ਅ) ਪਰੇ=ਦਰ ਦੂਰ। [6]ਟੱਪਣ ਦੀ ਥਾਂ।

ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹੁ ਸੁਪਤਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਲਖਹਿਂ ਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਡਾਰੇ। ਸੋ
ਉਪਾਵ ਮੋਕਹੁ ਬਨਿ ਆਵਹਿ। ਜਾਗਹਿਂ ਜਬਿ ਸਭਿ ਬਹੁਤ ਜਗਾਵਹਿਂ-॥
੨ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ ਉਪਾਵ ਅਰੰਭਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਸਭਿਨਿ ਅਚੰਭਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਮਨਾਵਹਿ।-ਅਪਨੋ ਕਾਰਜ ਆਪ ਬਨਾਵਹਿਂ-
॥ ੩ ॥ਹੁਤੇ ਹਯਨਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ।ਰਾਗ ਰੰਗ ਕਰਿ ਮੋਦਤਿ ਭਾਰੇ[1]। ਕੈਫ[2]
ਕੰਚਨੀ[3] ਮਹਿਂ ਧਨ ਖੋਵਹਿਂ। ਬਾਰਿਬਾਰ ਤਮਾਸ਼ੇ ਜੋਵਹਿਂ ॥੪॥ ਇਕ ਦਿਨ
ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿ ਸਾਰੇ। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸਨ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। ਦਾਸ ਕਹੈਂ
'ਸੁਨਿ ਭ੍ਰਾਤ ਕਸੇਰੇ!। ਰਹਜੋ ਨਵੀਨ ਆਇ ਇਸ ਡੇਰੇ ॥ ੫ ॥ ਅਧਿਕ
ਚਾਕਰੀ ਸਭਿ ਤੇ ਭਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ। ਨਹਿਂ ਭ੍ਰਾਤਨਿ
ਮਹਿਂ ਜ਼ਯਾਫਤ ਕਰੀ[4]। ਇਹੁ ਆਛੀ ਨਹਿਂ ਤੁਝ ਤੇ ਸਰੀ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ
ਬਿਧੀਏ ਉਰ ਹਰਖ ਉਪੰਨਾ।-ਕਾਰਜ ਬਨਜੋ ਭਲੋ-ਮਨ ਮੰਨਾ[5]।
ਕਹਨਿ ਲਗਜੋ 'ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਕਜੋਂ ਨ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਤੁਮਾਰੀ॥੭॥
ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ, ਸਭਿ ਤੁਮ ਕਹੀ[6]। ਆਛੀ ਕਰੌਂ, ਅਬਹਿ ਉਰ ਲਹੀ।
ਇਕ ਅਜੋਗ ਮੁਹਿ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਾ। ਜਨਮ ਹਿੰਦੂ ਮਮ, ਤੁਰਕ ਤੁਮਾਰਾ
॥੮॥ ਜ਼ਾਫਤ ਨਹਿਂ ਅਹਾਰ ਕੀ ਬਨੈ। ਅਪਰ ਕਰਵ[7], ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਿਮ
ਭਨੈ। ਧਨ ਲਾਲਚ ਮੋਰੇ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਖਾਇ ਖੁਲਾਇ ਦੇਉਂ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ[8]
॥ ੯ ॥ ਮੈਂ ਨਿਜ ਭਨੋਂ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਕੋ।ਜ਼ਾਫਤ ਕਰੌਂ ਕੈਫ[9] ਸਭਿਹਿਨਿ
ਕੋ। ਜੇਤਿਕ ਚਾਹੋ ਤੇਤਿਕ ਪੀਓ। ਬਨਹੁ ਅਨੰਦਤਿ ਅਮਲੀ ਥੀਓ ॥
੧੦ ॥ ਮਿਲਿ ਬੈਠਹੁ ਤੁਮ ਇਕਥਲ ਸਾਰੇ। ਭਰਿ ਭਰਿ ਘਟ ਮਹਿਂ[10] ਧਰੌਂ
ਮਝਾਰੇ। ਰਾਗ ਰੰਗ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਵਹੁ। ਅਮਲੀ ਹੋਇ ਅਪਨ ਥਲ
ਜਾਵਹੁ ॥ ੧੧ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਭਰਿ ਭਰਿ ਪਯਾਲੇ ਦੇਹੌਂ। ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ
ਖੁਸ਼ੀ ਮੈਂ ਲੇਹੌਂ। ਕਰਹੁ ਪਰਸਪਰ ਬਾਕ ਬਨਾਇ[11]। ਕਰਹੁ ਮਜਾ ਤੁਮ
ਦਿਯੋ ਖ਼ੁਦਾਇ[12] ॥ ੧੨ ॥ ਨਹਿਂ ਇਸ ਦਮ ਕੋ ਕੁਛ ਭਰਵਾਸਾ। ਇਹੀ

[1]ਰਾਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ। [2]ਸ਼ਰਾਬ। [3]ਵੇਸ਼ਵਾ। [4]ਰੋਟੀ [ਅ:,ਜ਼ਯਾਫਤ =ਖਾਣਾ। ਦਾਅਵਤ]। [5]ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆਂ। [6]ਮੈਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਆਪ) ਇਹ ਸੁੱਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਜੋ) ਤੁਸਾਂ ਸਾਰੀ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਹੈ। [7]ਕਰਾਂਗਾ। [8]ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਖਾ ਖੁਲਾ ਦਿਆਂਗਾ। [9]ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ। [10]ਘੜੇ ਵਿਚੋਂ। [11]ਆਪਸ ਵਿਚ ਖੂਬ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰੋ। [12]ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਦਿਤੇ ਮਜ਼ੇ ਕਰਨੇ।

ਲਾਭ, ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਬਿਲਾਸਾ'। ਸੁਨਿ ਹਯ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਹਰਖਾਏ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਮੁਖ ਬਾਕ ਅਲਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰਹਿਂ ਸਾਰੇ। 'ਪੀ ਪੀ ਕੈਫ ਬਨਹਿਂ ਮਤਵਾਰੇ। ਖਾਨੇ ਕੋ ਖਾਨਾ ਕਢਾ ਅਹੈ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਹਮੇਸ਼ੈਂ ਲਹੈਂ[1] ॥੧੪॥ ਮਿਲਿ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹਿਂ ਪੀਵਤਿ ਕਬਿਹੂੰ।ਬਰਨ ਬਿਲਾਸ ਨ ਹੋਯਹੁ ਸਭਿਹੂੰ। ਜ਼ਾਫਤ ਇਸਤੇ ਨਾਂਹਿਨ ਨੀਕੀ। ਇਹੈ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਸਭਿ ਕੇ ਜੀ ਕੀ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਏ ਮਨ ਘਾਤ ਬਿਚਾਰੀ। —ਅਸ਼ਟਮ ਵਦੀ ਆਜ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਬਡ ਅੰਧਕਾਰਾ। ਉਦਹਿ ਚੰਦ ਪੁਨ ਗਗਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਤਮ ਮਹਿਂ ਦੁਰਗ ਤੁਰੰਗ ਢੰਦਾਵੌਂ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿਖਿ ਪੰਥ ਸਿਧਾਵੌਂ।ਕਰੌਂ ਆਜ ਹੀ ਜ਼ਾਫਤ ਕੈਫ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤ ਮਿਲੈ ਇਨ ਹੈਫ[2]—॥ ੧੭ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਸੋਇ। 'ਖਾਨਾ ਖਾਹੁ ਆਜ ਨਹਿਂ ਕੋਇ। ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੋ ਹੈ ਕਸਮ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਜੋ ਨ ਮਿਲਹੁ ਇਹਠਾਂ ਸਮੁਦਾਇ॥੧੮॥ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਇ ਬਾਰਨੀ ਲਯਾਊਂ। ਅਤਿ ਨੀਕੀ ਨਿਜ ਹਾਥ ਪਿਲਾਊਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਨ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਇਸ ਥਾਨ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਲੇ ਅਮਲ ਮਹਾਨ॥ ੧੯ ॥ਬਹੁਰ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਖਾਨ ਕਰੀਜੈ। ਬੈਸਨਾ ਰਮਹੁ ਕਿ ਘਰ ਗਮਨੀਜੈ*। ਨਹੀਂ ਜਾਉਂ ਇਹਠਾਂ ਪਰ ਰਹੌਂ। ਆਜ ਚਿੰਤ ਨਹਿ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਲਹੌ॥ ੨੦ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਿਲਸਹੁ ਐਸ਼[3] ਬਿਸਾਲਾ। ਮੈਂ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਲੇਹੁਂ ਸੰਭਾਲਾ'। ਇਮ ਕਹਿਤੇ ਸੰਧਯਾ ਹੁਇ ਆਈ। ਪਸਰਯੋ ਤਿਮਰ ਗਗਨ ਲਿਯ ਛਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਸ ਥਲ ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਸਮੁਦਾਇਆ। ਆਪ ਲੈਨਿ ਹਿਤ ਕੈਫ ਸਿਧਾਇਆ। ਘਰ ਤਿਖਾਨ ਜੀਵਨ ਕੇ ਗਯੋ। ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ ਲੇਤਿ ਸੁ ਭਯੋ ॥ ੨੨॥ ਬੂਝਯੋ ਸੌਂਡਕ[4] ਸਦਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਿਤ ਸ਼ਰਾਬ ਕੇ ਤਤ-

[1]ਭਾਵ (ਖਾਣਾ) ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਖਾਂਦੇ ਹੀ ਹਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ'। [2]ਪਛੁਤਾਵਾ [ਅ:, ਹੈਫ਼= ਅਫ਼ਸੋਸ, ਸਿਤਮ, ਜ਼ੁਲਮ]। [3]ਐਸ਼ ਮਨਾਓ। [4]ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਲੇ ਦਾ ਘਰ [ਸੰ:, ਸ਼ੌਂਡਿਕ]।

*ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਤੇ ਵੇਰਵਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਚਿੱਤ੍ਰ ਵਾਂਙੂ ਚਿਤਰ ਦੇਣ ਦਾ ਕਮਾਲ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੋਰ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਥੋਂ ਇਹ ਮਤਲਬ ਕੱਢਣਾ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਅਨਯਾਇ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਭੈੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਪਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਣ।

ਛਿਨ ਚਾਲਾ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਾਂਹੀ। 'ਸਾਰ ਬਾਰਨੀ[੧] ਹੈ ਤੁਵ ਪਾਹੀ ?॥ ੨੩ ॥ ਆਛੀ ਦੇਹੁ ਮੋਲ ਬਹੁ ਲੀਜਹਿ। ਅਮਲ ਘਨੋ ਜਿਸ ਥੋਰੀ ਪੀਜਹਿ'। ਕਹ੍ਯੋ 'ਮੋਲ ਡਿਉਢਾ ਮੈਂ ਲੈ ਹੌਂ। ਸਾਰ ਬਾਰਨੀ[੧] ਘਰ ਤੇ ਦੈ ਹੌਂ ॥ ੨੪ ॥ ਪੀਜੈ ਅਲਪ ਹੁਜੀਏ ਬੌਰਾ।ਖੋਜਹਿ ਪਾਇ ਨ ਘਰ ਕੋ ਪੌਰਾ[੨]। ਔਰ ਤਰੀਫ ਕਹਾਂ ਕਰਿ ਕਹੈਂ। ਨਿਕਸਹਿ ਮੂਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਸੁਧਿ ਲਹੈ' ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਧੀਆ ਕਹੈ 'ਮੋਲ ਲਿਹੁ ਦੂਨਾ। ਦਿਹੁ ਸ਼ਰਾਬ ਜਿਸ ਅਮਲ ਚਊਨਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ ਦੀਨਿ।ਸਾਰਬਾਰਨੀ ਘਟ[੩] ਭਰਿ ਲੀਨਿ ॥ ੨੬ ॥ ਨਿਜ[੪]ਦਾਸਨ ਕੇ ਸਿਰ ਉਚਵਾਇ। ਬਿਧੀਏ ਸੰਗ ਸੁ ਦਏ ਪਠਾਇ।ਬੀਤੀ ਜਾਮਨਿ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰੀ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਮਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਆਗੈ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਮਿਲੇ ਸਕਲ ਸਠ ਲਖਹਿ ਨ ਮਾਯਾ। ਥਿਰੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ-ਅਜਹੂ ਨ ਆਯੋ-। ਭਏ ਮੁਦਿਤ ਚਿਤ ਜਬਿ ਦਰਸਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਫਰਕ ਸਾਥ[੫]ਪੰਕਤਿ ਬੈਠਾਈ। ਪਿਖਿ ਬਿਧੀਏ ਸਭਿਹੂੰਨ ਸੁਨਾਈ। 'ਸਾਰਬਾਰਨੀ ਟੋਰਿ[੬] ਘਨੇਰੀ।ਮੈਂ ਆਨੀ ਫਿਰਿ ਕੈ ਬਹੁਤੇਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਥੋਰੀ ਕਰਿ ਪਾਨ। ਕਰਹੁ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਸੁਜਾਨ[੭]। ਪੰਚ ਰਜਤਪਨ ਇਹ ਅਬਿ ਲਹੀਅਹਿ। ਨੁਕਲ[੮] ਅਨਾਵਹੁ ਜੋ ਚਿਤ ਚਹੀਅਹਿ ॥ ੩੦ ॥ ਮੈਂ ਭਰਿ ਭਰਿ ਦੇਵੌਂ ਤੁਮ ਪਜ਼ਾਲੇ। ਕੀਜਹਿ ਆਜ ਬਿਨੋਦ ਬਿਸਾਲੇ। ਬਿਛੁਰਹਿ ਯਾਦ ਰਖੋਗੇ ਸਾਰੇ'।ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਬਚ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪਜ਼ਾਰੇ ॥੩੧॥ ਨੁਕਲ ਘਟੀ ਦੋ ਇਕ ਮਹਿਂ ਆਈ। ਤਨਕ ਤਨਕ ਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਿਆਈ। ਬਤਰਸ[੯] ਕੇ ਲਾਲਚ ਤਬਿ ਲਾਇ।ਹੰਕਾਰਤਿ ਕੇਤੇ* ਹੁਲਸਾਏ[੧੦] ॥ ੩੨ ॥ ਮਾਦਕ[੧੧] ਚਢ੍ਯੋ ਭਭੂਕੇ ਜੈਸਾ। ਕੋ ਬਿਹਸਤਿ, ਕੋ ਬਹਿਸਤਿ ਬੈਸਾ[੧੨]।ਚਰਬਹਿਂ[੧੩]ਨੁਕਲਨ,ਪੀਵੈਂ ਪਜ਼ਾਲੇ।ਭਏ ਗਵਾਰ ਦਾਸ ਮਤਵਾਲੇ[੧੪]॥੩੩॥ਡੇਢ ਜਾਮ ਨਿਸ ਜਬੈ ਬਿਤਾਈ।-ਕੈਫ ਛੂਟ ਕੀ[੧੫] ਤਬੈ ਪਿਲਾਈ।ਤਹਿਂ ਕੇ ਹੁਤੇ ਪਾਹਰੂ ਸਬੈ। ਭਰਿ ਕਰਿ ਦੇਨਿ

---

[੧]ਚੰਗੀ ਸ਼ਰਾਬ। (ਅ) ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ। [੨](ਐਸਾ ਬੌਰਾ ਹੋਵੇ) ਕਿ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਬੂਹਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਭੇ। [੩]ਘੜਾ। [੪](ਸੌਂਕਿਕ ਨੇ) ਆਪਣੇ। [੫]ਭਾਵ ਜੋੜੀ ਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਤੇ। [੬]ਲੱਭ ਕੇ। [੭]ਹੇ ਸੁਜਾਨੋ ! ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰੋ। [੮]ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੈਆਂ। [੯]ਗਲਾਂ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ। [੧੦]ਹੰਕਾਰਦੇ ਹੋਏ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਚੜ ਗਏ। [੧੧]ਨਸ਼ਾ। [੧੨]ਕੋਈ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਬੈਠਾ ਬਰੜਾਂਦਾ ਹੈ। [੧੩]ਖਾਂਦੇ ਹਨ। [੧੪]ਨਸ਼ਈ। [੧੫]ਘੁੱਟ੍ਹੀ ; (ਅ) ਅਖੀਰਲੀ।

*ਪਾ:-ਹੁੰਕਾਰਤਿ ਕੇਚਿਤ……।

ਲਗ੍ਯੋ ਤਿਨ ਜਬੈ ॥੩੪॥ ਕਹੈਂ ਬਾਤ 'ਸੁਨਿ ਭ੍ਰਾਤ ਕਸੇਰਾ!। ਪਹਿਰਾ ਦੇਨਿ ਆਜ ਕ੍ਰਿਤ ਤੇਰਾ। ਹਮ ਤੇ ਜਾਗ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨ ਕੋਈ। ਦਈ ਸ਼ਰਾਬ ਤ ਸਾਂਭਹੁ ਸੋਈ' ॥ ੩੫ ॥ ਕਹਿ ਬਿਧੀਆ 'ਤਜਿ ਦਿਹੁ ਦਹਿਤਾਈ'[1]। ਜਾਗੌਂ ਜਾਮਨਿ ਆਜ ਸਬਾਈ।ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਨਿ ਕੋ ਸਕੈ।ਹੈ ਇਕ ਰਾਜ ਆਨ ਕੋ ਤਕੈ[2]?'॥ ੩੬ ॥ ਖਾਤਰ ਜਮਾ[3] ਭਈ ਤਿਨ ਮਨਿ ਕੀ। ਕੀਨਸਿ ਛੂਟ[4] ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਯਨ ਕੀ। ਦਿਯੋ ਕਲੀਦਦਾਰ ਕੋ ਭਰਿ ਕੈ। ਲੇ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਹਸ ਕਰਿਕੈ ॥ ੩੭ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਕਸੇਰਾ! ਮੈਂ ਇਸ ਬੇਰਾ।ਕਰੌਂ ਪਾਨ ਇਹੁ ਲਖਿ ਹਿਤ ਤੇਰਾ। ਮਮ ਕੋਠੇ ਕੀ ਸਭਿ ਤਕਰਾਈ। ਤੋਰ ਹਵਾਲੇ, ਦੇਉਂ ਸੁਨਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਜਾਗਤਿ ਰਹਹੁ ਨ ਤੈਂ ਕਰਿ ਪਾਨੁ[5]।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਰਹੀਐ ਸਵਧਾਨੁ'। ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਏ ਬਹੁ ਦੀਨਿ ਭਰੋਸਾ। 'ਕਜ਼ਾ ਤੁਮ ਕਲਪਤਿ ਹੋ ਅਸ ਦੋਸ਼ਾ ॥ ੩੯ ॥ ਤਪਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਕੋ ਇਤ ਆਨਿ ਸਕੈ ਮਤਿ ਭਾਰੀ[6]*। ਨਹੀਂ ਗੈਮਤਾ ਖਗ ਕੀ ਆਵਨ। ਧਰਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਹੋਹਿਂ ਪਲਾਵਨ ॥ ੪੦ ॥ ਅਰੁ ਮੈਂ ਜਾਗੌਂ ਜਾਮਨਿ ਸਾਰੀ। ਤੁਮ ਸੁਪਤਹੁ ਅਬਿ ਨੀਂਦ ਸੁਖਾਰੀ'।ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ। ਦੇਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਬਹੁ ਪਾਤ੍ਰ ਭਰੇਤਿ[7] ॥ ੪੧ ॥ ਅਲਪ ਬਿਸਾਲ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ ਜ੍ਵਾਨ।ਸਭਿਨਿ ਪਿਲਾਈ ਏਕ ਸਮਾਨ।ਜਬਿ ਪੀਛੇ ਪਜ਼ਾਲੇ ਭਰਿ ਦਏ।ਸੁਧਿ ਤਨ ਧਨ ਕੀ ਬਿਸਰਤਿ ਭਏ ॥ ੪੨ ॥ ਬਾਤਨ ਕਰਤਿ ਗਿਰੇ ਤਬਿ ਐਸੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਰਹੀ ਨ ਕੈਸੇ। ਮੁਖ ਬੋਲਨ ਤੇ ਰਹੇ ਬਿਚਾਰੇ।ਪਗੀਆ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਤਿ ਡਾਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਬਾਹੁ ਪਕਰਿ ਬੂਝਤਿ ਸਭਿ ਸੰਗ। ਬੋਲਹਿ ਜਬਹਿ ਨ ਰਹਿ ਸੁਧ ਅੰਗ[8]। ਤੌ ਤਜਿ ਦੇਤਿ–ਸਰਬ ਸੁਪਤਾਏ। ਨਹਿਂ ਸੁਧਿ ਰਹੀ–ਭਲੇ ਪਤੀਆਏ ॥ ੪੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਕੈ। ਬਾਰਿਬਾਰਿ ਧਰ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਭਯੋ ਮੁਦਿਤਿ ਮਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਬੈ। ਜਨੁ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਲੀਨਹੁ ਸਬੈ ॥ ੪੫ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕੋ ਛੋਰ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹ੍ਯੋ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਘੋਰਾ। ਇਤ ਉਤ ਫਿਰ ਕਰਿ ਦੁਰਗ ਨਿਹਾਰਾ। ਦ੍ਰੂਰ ਪਾਹਰੂ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰਾ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

---

[1]ਚਿੰਤਾ। [2]ਹੋਰ ਕੌਣ ਤੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। [3]ਤਸੱਲੀ। [4]ਖੁੱਲ੍ਹ, ਭਾਵ ਬਹੁਤੀ ਪੀਤੀ। [5]ਤੂੰ ਨਾ ਪੀਵੀਂ। [6]ਮੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲਾ। [7]ਬਰਤਨ ਭਰ ਭਰਕੇ। [8]ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ (ਤੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਬਧੀਆ ਕਿ) ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸੁਧ। *ਪਾਃ–ਬਲਿਭਾਰੀ।

੩੧. [ਇਕ ਘੋੜਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਟ ਕਟ ਸੋਂ ਕਸ ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਪਗੀਆ ਭਲੇ ਸੁਧਾਰਿ। ਆਰੇ ਮਹਿਂ ਤਾਰੀ[1] ਧਰੀ, ਗਮਨਯੋ ਦਾਵ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਡਾਰਯੋ ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਹਾਥ। ਗੁਰ ਰਜ਼ਾਇ ਲਾਗੀ ਕਰ ਸਾਥ। ਲੇ ਕਰਿ ਕੂਲਫ[2] ਤੁਰਤ ਹੀ ਛੋਰਾ। ਜਾਨਹਿਂ ਜ਼ੀਨ ਧਰੈਂ ਜਿਸ ਓਰਾ ॥੨॥ ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਲੀਨਿ ਉਠਾਇ। ਹਯ ਦਿਲਬਾਗ ਨਿਕਟਿ ਤਬਿ ਜਾਇ। ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰਹਿਂ ਛੋਰਨ ਕਰੀ। ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸੋ ਧੀਰਜ ਧਰੀ ॥ ੩ ॥ ਤਤਛਿਨ ਕਵਿਕਾ ਮੁਖ ਪਹਿਰਾਈ। ਗਹਿ ਗ੍ਰੀਵਾ ਪਰ ਬਾਗ ਟਿਕਾਈ। ਤਾਹਰੂ[3] ਡਾਰਿ, ਜ਼ੀਨ ਕਰ ਲੀਨਿ[4]। ਪੀਠ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ॥ ੪ ॥ ਹੁਤੋ ਪਟੰਬਰ ਕੋ ਮ੍ਰਿਦੁ ਤੰਗ[5]। ਖੈਂਚ ਡਾਰਿ[6] ਖੈਚਯੋ ਬਲ ਸੰਗ। ਚਾਂਮੀਕਰ ਰਕਾਬ ਨਗ ਜਰੀ। ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਲਰਕਾਵਨ ਕਰੀ ॥ ੫ ॥ ਦੁਮਚੀ ਦੁਮਚੀ ਮਹਿਂ ਪਹਿਰਾਈ[7]। ਚਰਨ ਪਿਛਾਰੀ[8] ਤੁਰਤ ਛੁਰਾਈ। ਧਰਿ ਗੁਰ ਧਯਾਨ ਸਿਮਰਿ ਸਤਿਨਾਮੁ। 'ਕਰਹੁ ਸਪੂਰਨ ਅਪਨੋ ਕਾਮੁ ॥ ੬ ॥ ਹੋਤਿ ਬਿਅਦਬੀ ਮੋਤੇ ਜੋਇ। ਦਿਹੁਂ ਤਨਖਾਹ[9] ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਇ। ਪੰਚ ਰਜਤ ਪਣ ਕੋ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ। ਅਰਪੋਂ ਮੈਂ ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਕੇ ਹਿਤ ॥੭॥ ਗੁਰ ਹਯ ਪਰ ਮੈਂ ਪੂਰਬ ਚਰਿਹੌਂ। ਕਾਜ ਸਰੈ ਨਹਿਂ ਯਾਂਤੇ ਕਰਿ ਹੌਂ'। ਦਈ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਫਿਰ ਚਹੁਂ ਆਸਾ[10]। ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ ਚਰਨ ਕੇ ਪਾਸਾ ॥ ੮ ॥ ਲੇ ਸਤਿਨਾਮ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂੜਾ। ਹੁਤੋ ਜ਼ੀਨਮਹਿਂ ਚਾਬੁਕ ਰੂੜਾ। ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਜਵਾਹਰ ਜਰਿਓ[11]। ਸੋ ਬਿਧੀਏ ਕਰ ਧਾਰਨ ਕਰਿਓ ॥ ੯ ॥ ਇਤ ਉਤ ਕੁਛ ਫੇਰਯੋ ਤਬਿ ਘੋਰਾ। ਤੁੰਦ ਬਿਸਾਲ ਕੀਨਿ ਬਡ ਜੋਰਾ। ਦੁਰਗ ਕੰਧ ਜੋ ਹੁਤੀ ਟਪਾਵਨ। ਤਿਸ ਕੇ ਕਰਿ ਸਨਮੁਖ ਚਲਿ ਜਾਵਨ ॥੧੦॥ ਏਕ ਹਾਥ ਚਾਬੁਕ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਰਿਸ ਤੁਰੰਗ ਤਨ ਓਜ ਸੰਭਾਰਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਭੂਲ ਛਰੀ ਨਹਿਂ ਲਾਈ[12]। ਲਗਤਿ ਉਠਯੋ, ਕਰ ਬਾਗ ਉਠਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਛਾਲ ਕੰਧ ਲਗਿ ਕੀਨਿ। ਰਿਸ

---

[1]ਆਲੇ ਵਿਚ ਕੁੰਜੀ। [2]ਜੰਦਰਾ [ਅ:, ਕੁਫ਼ਲ]। [3]ਜ਼ੀਨ ਹੇਠਾਂ ਜੋ ਕਪੜਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। [4]ਕਾਠੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਈ। [5]ਪੇਟੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ੀਨ ਕੱਸੀ ਦੀ ਹੈ ਘੋੜੇ ਤੇ। [6]ਖਿੱਚ ਪਾ ਕੇ। [7]ਪੂਛ ਵਿਚ ਦੁਮਚੀ ਪਹਿਰਾਈ। ਦੁਮਚੀ ਇਕ ਚਮੜੇ ਦੇ ਸਾਜ ਦਾ ਇਕ ਹਿਸਾ ਹੈ ਜਿਸ-ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਛ ਵਿਚ ਪਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [8]ਪਿਛਾੜੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰ ਬੱਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [9]ਦੇਵਾਂਗਾ ਤਨਖਾਹ। [10]ਚਾਰੇਂ ਪਾਸੇ। [11]ਸੋਨੇ ਦਾ ਡੰਡਾ ਜਵਾਹਰਾਂ ਨਾਲ ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ। [12]ਭੁੱਲਾਂ ਦੀ ਛਟੀ ਨਹੀਂ ਲਗੀ ਸੀ (ਕਦੇ)।

ਤੇ ਊਚੀ ਕਛੂ ਨ ਚੀਨਿ[1] । ਚਾਰਹੁੰ ਚਰਨ ਉਚਾਇ ਉਚੇਰੇ । ਭਯੋ ਕੰਧ ਤੇ ਉਰ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਸਟਕਾਰੀ[2] ਦੁਮਚੀ ਭਰਮਾਈ । ਸਰਿਤਾ ਬਿਖੈ ਪਰਯੋ ਤਬਿ ਜਾਈ । ਹੁਤੋ ਗੰਭੀਰ ਨੀਰ ਤਿਸ ਥਾਨ । ਭੀਗਯੋ ਏਕ ਬਾਰ ਬਲਵਾਨ ॥ ੧੩ ॥ ਹਯ ਅਰੂਢਬੇ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਮਹਾਂ । ਵਾਗ ਉਸਾਰਿ ਸੰਭਰਯੋ ਤਹਾਂ[3] । ਜਾਨੂ ਲਗਿ ਜਲ ਕਰਿ ਕੈ ਤਰਯੋ । ਭਯੋ ਪਾਰ ਬਲ ਤਨ ਸੰਭਾਰਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਜਬਿਹੂੰ ਛਾਰ ਬਾਰ ਮੈਂ ਮਾਰੀ । ਉਛਰਯੋ ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਬਾਰੀ । ਸ਼ਬਦ ਬਿਲੰਦ ਭਯੋ ਤਬਿ ਐਸੇ । ਜਰ ਖਰ ਗਿਰਹਿ ਅਟਾਰੀ ਜੈਸੇ[4] ॥ ੧੫ ॥ ਹੁਤੇ ਪਾਹਰੂ ਜਾਗਤਿ ਜੋਈ । ਨਿਤ ਜਲ ਜੰਤੁ ਬਿਚਾਰਹਿ ਤੋਈ । ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਾਦ ਤੂਸ਼ਨੀ ਰਹੇ । ਕਛੁ ਨਹਿ ਲਹੇ ਨ ਬਚ ਮੁਖ ਕਹੇ ॥ ੧੬ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਬਡ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ । ਤਟ ਥਿਰ ਤੁਰੰਗ ਦਿਲਾਸੋ ਦੀਨਾ । ਗ੍ਰੀਵਾ ਪਰ ਧਰਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ । ਹੁਤੇ ਤੇਜ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਸਾਥ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਤ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪਿਖਿ ਘਾਤ ਬਿਚਾਰਤਿ । ਕੰਧ ਨਦੀ ਪਿਖਿ ਪੰਥ ਨਿਹਾਰਤਿ[5] । ਸੋ ਸਭਿ ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਮਗ ਚਾਲਾ । ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਮੁਖ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੧੮ ॥ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਸੁਮਤਿ ਬਿਲੰਦ । ਚਲਹਿ ਤੁਰੰਗ ਪੌਨ ਮਾਨਿੰਦ । ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਦਨ ਤੇ ਗਾਵੈ । ਭ੍ਰਾ ਪ੍ਰਮੋਦ ਸੋ ਰਿਦੈ ਨ ਮਾਵੈ[6] ॥ ੧੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਗੁਰੁ ਮੇਰੇ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮ੍ਹਾਲੇ ॥

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤੁਕ ਗਾਵਤਿ ਆਵੈ । ਹਯ ਕੀ ਪੀਠ ਚਢਨਿ ਸੁਖ ਪਾਵੈ । ਇਮ ਬਡ ਬਲ ਤੇ ਗਮਨਯੋ ਘੋਰਾ । ਨਹਿਂ ਬਿਧੀਏ ਤਨ ਹਾਲਹਿ ਥੋਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਉਦਯੋ ਚੰਦ ਜੁਗ ਘਟਿਕਾ ਪਾਛੇ । ਦੀਖਨ ਲਗਯੋ ਪੰਥ ਸਭਿ ਆਛੇ । ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸਾ ਮਾਰਗ ਚਾਲਹਿ । ਭੁਲਨ ਤੇ ਨਭ ਉਡਨਿ ਸੰਭਾਲਹਿ[7] ॥ ੨੧ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਕਿ ਨਗਰੀ ਆਇ ਅਗਾਰੀ । ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਕਿਸੂ ਮਝਾਰੀ । ਵਹਿਰ ਵਹਿਰ ਹੀ ਮਾਰਗ ਚਲੇ । ਆਇ ਨਦੀ ਜਹਿਂ ਦੋਨੌ[8] ਮਿਲੇ ॥ ੨੨ ॥ ਆਪ੍ਰੁਤ ਦੇਖਿ ਘਾਟ ਕੋ ਠੇਲਯੋ ਬਾਰੀ[9] । ਜ਼ੀਨ ਸੁਸ਼ਕ ਰਖਿ ਹੋਯੋ ਪਾਰੀ ।

---

[1](ਕੰਧ) ਕੁਝ ਉੱਚੀ ਨਾਂ ਜਾਣੀ । [2]ਝਟਕਾਰੀ, ਫੇਰੀ । [3]ਵਾਗ ਉਭਾਰ ਕੇ ਸੰਭਾਲਿਆ (ਘੋੜਾ) ਤਿੱਥੇ । [4]ਜੜ੍ਹ (=ਨੀਂਹ) ਦੇ ਖਰ ਗਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਅਟਾਰੀ ਡਿੱਗੇ । [5]ਦੀਵਾਰ ਤੇ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਰਾਹ ਲਭਦਾ ਸੀ (ਪਹਿਲੇ) । [6]ਸਮਉਂਦਾ ਨਹੀਂ । [7]ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਤਾਰੇ ਪਰਖ ਕੇ (ਰਸਤਾ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ) । [8]ਭਾਵ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ । [9]ਜਲ ਵਿਚ ।

ਛਾਤੀ ਲਗਿ ਜਲ ਛੁਯੋ। ਸੂਕੇ ਰਾਖ ਤੀਰ ਪਰ ਗਯੋ॥ ੨੩ ॥ ਸਾਧਿ ਬ੍ਰਿੱਛ ਸੋਂ ਮੱਜਨ ਕਰਯੋ*। ਧਰਿ ਗੁਰ ਧ੍ਯਾਨ ਹਯ ਊਪਰ ਚਰਯੋ*। ਥਲ ਤੇ ਜਲ ਥਲ ਮਹਿਂ ਤੁਲ[1] ਚਾਲਹਿ। ਸੁਖ ਅਸੁਵਾਰੀ ਕਰਤਿ ਨ ਹਾਲਹਿ ॥ ੨੪ ॥ ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਗਮਨਹਿ ਘਨੋ। ਗਗਨ ਬਿਮਾਨ ਪਯਾਨਤਿ ਮਨੋ। ਧ੍ਯਾਨ ਗੁਰੂ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਮਨ ਮੈਂ†। ਕਾਰਜ ਬਨ੍ਯੋ ਅਲਪ ਹੀ ਦਿਨ ਮੈਂ† ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੇ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ। ਨਹਿਨ ਹੋਨਿ ਦੇ ਤੁੰਦ ਬਿਲੰਦ।ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਮਜਲ ਬਿਸਾਲ।।ਇਕ ਥਲ ਖਰੇ ਬਿਤਾ ਚਿਰ ਕਾਲਾ ॥ ੨੬ ॥ ਹੋਇ ਨ ਅਸ, ਅਸੁ ਹੁਸ ਨਹਿਂ ਜਾਇ[2]। ਗੁਰ ਢਿਗ ਏਕ ਬਾਰ ਪਹੁੰਚਾਇ। ਧੀਰਾ[3] ਕਰਤੇ ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸਾ। ਚਢਿਬੇ ਮਹਿਂ ਚਾਤੁਰ ਮਤਿ ਰਾਸਾ ॥ ੨੭ ॥ ਦੇਤਿ ਬਾਗ ਕੋ ਚਾਲ ਚਲਾਵੈ। [4]ਤਊ ਬੇਗ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਿਧਾਵੈ। ਥੋਰੋ ਚਲਹਿ, ਲਖਹਿ ਅਸਵਾਰ[4]। ਪਹੁੰਚਹਿ ਦੂਰ ਨ ਲਾਗਿ ਅਵਾਰ ॥ ੨੮ ॥ ਆਨ ਰਹ੍ਯੋ ਦਿਨ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰੇ। ਰੂਪੇ ਪੁਰਿ ਕੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਿਹਾਰੇ।ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਆਨੰਦਤਿ ਹੋਵ।।ਕੁਸ਼ਲ ਸਮੇਤ ਪਹੁੰਚਬੋ ਜੋਵ।।੨੯।। ਉਤਰ ਪਰ੍ਯੋ ਘੋਰਾ ਛੁਰਿਰਾਯੋ[5]। ਅਦਬ ਹੇਤੁ ਮਗ ਚਰਨਨਿ ਆਯੋ। ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਗੇ ਦਿਵਾਨ। ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਕਰਤੇ ਗਾਨ ॥ ੩੦ ॥ ਦਿਖ੍ਯੋ ਦੂਰ ਤੇ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗ। ਆਵਤਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਮੁਦ ਅੰਗ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਜੁਗ ਬਿਗਸਾਏ। ਉਠੇ ਹੇਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਲੁਭਾਏ ॥ ੩੧ ॥ ਜਿਮ ਸੀਤਾ ਸੁਧਿ ਕੋ ਹਨੁਮਾਨ। ਰਾਮ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿਵਾਨ। ਪਰ੍ਯੋ ਪਾਇੰ ਪੰਕਜ ਪਰ ਦੌਰਿ। ਰਘੁਬਰ ਸਮ ਉਠਾਇ ਭਰਿ ਕੌਰ[6]।।੩੨।।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਕਰ੍ਯੋ ਨਿਹਾਲ। ਬਿਧੀਆ ਹਨੁਮਾਨ ਕੇ ਢਾਲ। ਤਿਨ ਦੋਇਨ ਸਮ[7]

---

[1]ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ। [2]ਘੋੜਾ ਘਬਰਾ ਨ ਜਾਵੇ। [3]ਹੌਲੀ। [4]ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੋੜਾ ਥੋੜਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਂਦਾ ਵੇਗ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੀ। [5]ਵਾਗ ਡੋਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ ਟੋਰਿਆ। ਭਾਵ ਆਪ ਬੀ ਪੈਰੀਂ ਟੁਰਿਆ। [6]ਜੱਫੀ ਭਰਕੇ। [7]ਤਿਨਾਂ ਦੋਹਾਂ (ਭਾਵ ਬਿਧੀਏ ਤੇ ਹਨੂਮਾਨ) ਵਰਗਾ।

*ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਚੌਪਈ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਚਰਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਉਂ ਹੈ:-ਨਿਕਸ ਨਦੀ ਤੇ ਗੁਰ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਪਿਖਿ ਮੁਦਤਿ ਬਿਲੰਦਨ। †ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਤੇ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਵਿਚ ਹਨ।

ਕੇ ਬਡਭਾਗੀ। ਦੁਸ਼ਕਰ[1] ਕਰਨੇ ਭਏ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੩੩ ॥ ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਤੇ ਜੋ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਹਿਤ ਸੋ ਕਾਜ ਬਨਾਯੋ। ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਨ ਪਜਾਰੇ ਜੁਗ[2] ਕੀਨੇ। ਕਰਨ ਕਾਜ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿਂ ਭੀਨੇ ॥ ੩੪ ॥ ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਸਰਸ ਰਘੁਬਰ ਕੇ। ਕਹੀ ਸਕਲ ਹਨੁਮਤਿ ਸਮਸਰ ਕੇ*। ਜਿਨ ਕੋ ਮੁਨਿ ਜਨ ਜੋਗੀ ਧਯਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਉਰ ਠਹਿਰਾਵੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਅੰਕ ਭਰੇ ਜੋ। ਤਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕੌਨ ਕਰੈ ਜੋ। ਕਹਿ ਬਿਧੀਆ 'ਤੁਮ ਸਦਾ ਸਹਾਇ। ਸੰਕਟ ਨਿਕਟਿ ਹੋਨਿ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕਾਜ ਕਰਾਯੋ। ਬਿਖਮ ਦੁਰਗ ਤੇ ਹਯ ਨਿਕਸਾਯੋ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਕੋ ਮਾਲਿਕ। ਲਾਖਹੁਂ ਸੈਨਾ ਜਿਸ ਕੇ ਤਾਲਿਕ[3] ॥ ੩੭ ॥ ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਪਾਹਰੂ ਰਾਖੇ। ਰੱਖਯਾ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਨਿ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਹਯ ਹਰਿ ਆਨਾ[4]। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕਰਤਿ ਕਾਜ ਕੋ ਆਨਾ ?' ॥ ੩੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਤ ਜੋਧ ਤੇ ਆਦਿ। ਹਯ ਕੋ ਪਿਖਿਨਿ ਉਠੇ ਅਹਿਲਾਦਿ। ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਲੌ ਪਿਖਿ ਹਰਖਤਿ ਸਾਰੇ। ਸਹਿਤ ਜ਼ੀਨ ਜ਼ੇਵਰ ਸਭਿ ਡਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤਿ ਹਯ ਕੀ ਹੇਰੇ। ਜਿਮ ਕਾਗਦ ਪਰ ਲਿਖੀ ਚਿਤੇਰੇ। ਜਨੁ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਕਲ ਬਟੋਰੀ। ਅੰਗ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਿ ਬਿਧ ਕਰਿ ਜੋਰੀ ॥ ੪੦ ॥ [5]ਰੂਪ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਸੁ ਛਬਿ ਕਰਿ ਨੇਤੀ। ਮਹਾਂ ਬੀਰਰਸ ਮੰਦਰ ਸੇਤੀ। ਕਰ ਅਰਬਿੰਦ ਮਦਨ ਗਹਿ ਕਰਿਕੈ। ਅਦਭੁਤ ਮਥਨ ਕੀਨਿ ਬਲ ਧਰਿਕੈ ॥ ੪੧ ॥ ਮਨਹੁਂ ਤੁਰੰਗਮ ਇਹੁ ਨਿਪਜਾਯੋ[5]।

---

[1]ਔਖਾ ਕੰਮ। [2]ਦੋਹਾਂ ਨੇ। [3]ਅਧੀਨ। [4]ਖਸ ਲਿਆਂਦਾ। [5](ਰੂਪ=) ਸੁੰਦਰਤਾ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਛਬੀ ਦਾ ਨੇਤਰਾ ਪਾਕੇ ਮੰਦਰਾਚਲ (ਸਮਾਨ) ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਰਸ ਰੂਪੀ (ਮਧਾਣੇ) ਨਾਲ, ਕਾਮਦੇਵ ਨੇ ਹੱਥਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨਾਲ (ਨੇਤ੍ਰਾ) ਫੜਕੇ, ਬਲ ਨਾਲ ਅਚਰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿੜਕਿਆ ਕਿ (ਉਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ) ਮਾਨੋ ਇਹ ਘੋੜਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, (ਕਿ) ਸੂਰਜ ਦਾ ਸਤਮੁਖਾ ਘੋੜਾ (ਬੀ) ਇਸਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਸ ਐਸਾ ਕੋਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਕਵਿ ਜੀਦੀ ਵਾਕਫੀ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਹਿੰਦੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ ਹਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਉਸੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੀ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਅੰਸੂ ੩੩ ਅੰਕ ੨੩ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਨ, ਤੇ ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੩੯ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀ ਰੂਪਕ ਸਮੁੰਦਰ ਮਥਨ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਪਤਮੁਖਾ ਰਵਿ ਕੋ ਦਰਸਾਯੋ। ਇਸ ਕੀ ਸਮਤਾ ਲਹੈ ਨ ਸੋਈ। ਅਪਰ ਸਮੀਪ ਕਹਾਂ, ਕਿਮ ਹੋਈ[1] ॥ ੪੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕਰ ਧਰਿਓ। ਅੰਗ ਅੰਗ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕਰਿਓ। ਜਿਮ ਸੰਗਤਿ ਹਯ ਕੀਨਿ ਬਤਾਵਨਿ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਤਿਮ ਕਰਯੋ ਦਿਖਾਵਨ॥ ੪੩ ॥'ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਪਲਟਾ ਲਿਯੋ। ਹਰਯੋ ਹਮਾਰੋ ਹਯ ਬਲ ਕਿਯੋ। ਤਿਮ ਬਿਧੀਏ ਬਧਿ ਬਲ ਕੋ ਠਾਨਾ। ਤਿਸ ਪਲਟੇ ਕਰਿ ਹਯ ਕੋ ਆਨਾ' ॥ ੪੪ ॥ ਰੂਪਚੰਦ ਸਾਧੂ ਅਰੁ ਜੋਧ। ਇਨ ਤੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜੋਧ[2]। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਗਲੇ ਬਿਸਮਾਏ।—ਬਿਖਮ ਸਥਲ ਤੇ ਕਿਮ ਨਿਕਸਾਏ ?—॥੪੫॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਜਾਨਯੋ—ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਆਪੇ ਆਪ। ਮਾਨਸ ਬਪੁਰੇ ਤੇ ਕਯਾ ਹੋਇ। ਕਰੀਯਤਿ ਬੀਚ ਬਹਾਨਾ ਸੋਇ—॥ ੪੬ ॥ ਜੇਠਾ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਹੇਰਾ। ਸੌਂਪ ਤੁਰੰਗਮ ਦੀਨਿ ਬਡੇਰਾ। 'ਬਿਧੀਚੰਦ ਜਿਮ ਕਰਹਿ ਬਤਾਵਨ। ਤਿਮ ਸੇਵਾ ਕੀਜੈ ਮਨ ਭਾਵਨ' ॥ ੪੭ ॥ ਨਵਰ ਦੋਇ ਮਾਲਸ਼ ਪਰ ਲਾਏ। ਖਰੇ ਖਰਖਰੇ ਖਰੇ ਕਰਾਏ।ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੋ ਹੁਤੋ ਖਰੋਵਾ।ਮਜਲ ਬਿਸਾਲ ਕਰੇ ਸ਼੍ਰਮ ਹੋਵਾ ॥ ੪੮ ॥ ਬਦਨ ਨਾਸਕਾ ਆਦਿਕ ਅੰਗ। ਸਰਬ ਸੁਧਾਰਨ ਕਰੇ ਤੁਰੰਗ। ਬਿਤੇ ਜਾਮ ਤੇ ਜ਼ੀਨ ਉਤਾਰਾ। ਹੀਰਨਿ ਕੇ ਜਰਾਵ ਕਰਿ ਸਾਰਾ ॥ ੪੯ ॥ ਖੇਬੇ ਉਚਿਤ ਹਰੇ ਤ੍ਰਿਨ ਪਾਏ। ਖਰੋ ਹੋਨਿ ਥਲ ਖਰੋ[3] ਬਨਾਏ। ਕੀਨਿ ਤਿਹਾਵਲ ਦੀਨਿ ਨਿਹਾਰੀ।ਊਪਰ ਸ਼ੁਭ ਪਟ ਰਾਖਯੋ ਡਾਰੀ॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਤੁਰੰਗ ਲਿਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੧॥

੩੨. [ਘੋੜਾ ਉਦਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤ ਐਸੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤੁਰੰਗ ਉਤ ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਗਾਥ। ਜਿਮ ਹੋਈ, ਸੰਤਹੁ ! ਸੁਨਹੁ, ਕਹਤਿ ਕਵੀ ਤੁਮ ਸਾਥ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਨਿਜ ਖਾਨੇ ਮਹਿੰ[4] ਸੋਂਧੇਖਾਨ। ਖਾਨਾ ਖਾਨ ਕਰਯੋ ਸੁਪਤਾਨ[5]*। ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਬਡ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਿਧਾਰਾ। ਇਕ ਹਯ ਨਹਿੰ, ਇਕ ਖਰਯੋ, ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਦੇਖਿ ਭਯੋ ਸੰਦੇਹ ਮਹਾਨਾ। ਸਭਿ ਦਾਸਨ ਸੋਂ ਉਚ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਹਾਂ ਸੁਪਤ ਹੋ ਸਭਿ ਮਤਿ ਅੰਧੋ ?।ਇਕ ਹਯ ਲੈ ਤੁਮ ਕਿਸ ਥਲ ਬੰਧੋ ?' ॥੩॥ਹਤੇ ਕੈਫ ਕੇ ਪਰੇ ਬਿਹਾਲਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਪਨੋ ਕੀਨਿ ਸੰਭਾਲਾ। 'ਘਰ ਤੇ ਚਲਯੋ ਦਰੋੜਾ ਆਯੋ'। ਉਠੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਇਮ ਲਖਿ ਪਾਯੋ[6] ॥੪॥ ਸਭਿਨਿ

---

[1]ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਹੇਠ ਅੰਕ ੫ ਵਿਚ ਮੁੱਕਾ ਹੈ। [2]ਸੂਰਮੇ। [3]ਚੰਗਾ। [4]ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ। [5]ਖਾਣਾ ਖਾ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ। [6]ਭਾਵ ਦਰੋੜੇ ਨੂੰ ਆਇਆ ਜਾਣਿਓ ਨੇ।

*ਪਾ:—ਰਸ ਖਾਨ।

ਆਨਿ ਸੋ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਾ। ਘੋਰਾ ਨਹੀਂ, ਪਿਖ੍ਯੋ ਘਰ ਸਾਰਾ।ਹੌਲੇ ਹਹਿਰ[1] 'ਕਹਾਂ ਚਲਿ ਗਯੋ ?। ਨਹੀਂ ਸੈਨ੍ਹਿ ਕਿਤ, ਜਹਿਂ ਨਿਕਸਯੋ[2] ॥ ੫ ॥ ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ ਸਾਰੇ। ਲਘੁ ਤਾਕੀ ਬਿਨ ਨਹੀਂ ਉਘਾਰੇ[3]'। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਈ। 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਹਯ ਨਹਿਂ ਇਸ ਥਾਈਂ?' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸੰਭ੍ਰਮ ਤੇ[4]ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਯੋ।-ਇਕਹ ਯਖਰੋ ਨ ਇਕ ਦਰਸਾਯੋ-। ਮਿਲੇ ਲੋਕ ਗਨ ਇਤ ਉਤ ਹੇਰੇ।ਲਖ੍ਯੋ ਖੋਜ 'ਹਯ ਘਰ ਮਹਿਂ ਫੇਰੇ'॥੭॥ ਪੁਨ ਨਿਕਸਨਿ ਕੇ ਥਾਨ ਨ ਜਾਨੈਂ।-ਕਹਾਂ ਗਯੋ ?-ਨਹਿਂ ਭੇਵ ਪਛਾਨੈ ॥ ਬੂਝੇ ਦਾਸ ਬੁਲਾਇ ਬਹੋਰੀ। 'ਤੁਮ ਨੇ ਕਸੇਂ ਨ ਪਿਖੀ ਹਯ ਚੋਰੀ?' ॥੮॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਪੌਰ ਪੰਥ ਹਮ ਕਰਿ ਤਕਰਾਯੋ[5]। ਭਯੋ ਨਿਕੇਤ ਬਿਖੈ ਹਯ ਲੀਨਿ।ਵਹਿਰ ਆਨਿ[6]ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਲੀਨਿ॥੯॥ਕਿਧੌਂ ਭੂਮਕਾ ਛਿੱਦ੍ਰ ਉਘਾਰਾ। ਬਰਨੋ ਬੀਦ, ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਨਿਹਾਰਾ। ਕਿਧੌਂ ਗਗਨ ਮੈਂ ਉਡਿ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਕੈ ਪਤਾਲ ਕੋ ਗਮਨਤਿ ਭਯੋ॥੧੦॥ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਇਤ ਗੰਮਤ ਨ ਕੋਈ। ਆਵਹਿ ਤਸਕਰ ਬਨਿ ਕਰਿ ਜੋਈ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਜਾਨੇ ਗਨ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੁਮਤਿ ਕਰਤਿ[7] ਕਛੁ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਜਾਏ॥ ੧੧॥ਅਟਕਲ[8]ਕਰਹਿਂ ਪੇਸ਼ ਨਹਿਂ ਜਾਇ।ਹੇਰਹਿਂ ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਪਛੁਤਾਇ। 'ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਹਯ ਮੇਰੋ ਕਿਨ ਲਯੋ ?। ਅਪਨ ਬਿਨਾਸ਼ ਕਾਹਿ ਉਪਜਯੋ ॥ ੧੨॥ ਮੋਹਿ ਮੰਜ਼ਲ ਮਹਿਂ ਕੋ ਅਸ ਅਹੈ। ਮੇਰੋ ਤ੍ਰਾਸ ਜੁ ਨਹਿਂ ਉਰ ਲਹੈ। ਅਪਰ ਵਲਾਇਤ ਕੇ ਪਤਿ ਸ਼ਾਹੁ। ਮੋਹਿ ਵਸਤੁ ਰਖਿ ਸਕਹਿਂ ਨ ਪਾਹੂ ॥ ੧੩ ॥ ਕਿਸ ਕੇ ਸੀਸ ਉਭੈ ਹੁਇ ਗਏ[9]। ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਘੋਰਾ ਜਿਨਿ ਲਏ। ਛਪਹਿ ਪਹਾਰਨ ਮੈਂ ਕੋ ਜਾਇ। ਤਹਾਂ ਸੈਨ ਮਮ ਆਨਹਿ ਧਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਮਰੁ, ਦੁਰਗ[10] ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ਛੋਰਹਿ ਤਹਾਂ ਨ ਚਮੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬਿਸਾਲ ਮੋਹਿ ਅਬਿ ਸੋਇ। ਹਤੌਂ ਸਹੀ ਕਰਿ, ਕੋ ਕਿਤ ਹੋਇ[11]' ॥

[1]ਡਰੇ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਹੋਏ। [2]ਜਿਥੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਵੇ। [3]ਛੋਟੀ ਤਾਕੀ ਬਿਨਾ (ਕੋਈ) ਖੁਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ। [4]ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਨਾਲ। [5]ਰਸਤੇ ਤੇ ਦਰਵਾਜੇ ਦੀ ਅਸਾਂ ਤਕੜਾਈ ਰੱਖੀ ਹੈ। [6]ਬਾਹਰੋਂ ਆਕੇ। [7]ਸਿਆਣਪ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਪਰ)। [8]ਕਿਆਸ, ਟੋਹ ਲਾਉਣੀ। [9]ਕਿਸ ਦੇ ਦੋ ਸਿਰ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵ ਮਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋ ਆਈ ਹੈ, ਯਾ ਸੀਸ ਦੋ ਦੋ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। [10]ਮਾਰੂ ਥਲ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ। [11]ਕੋਈ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੇ ਹੋਵੇ।

੧੫॥ਰਿਸਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਘੋਰਾ ਚਿਤ ਆਵੈ[1]।ਨਿਜ ਥਲਕਹਿਕੈ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵੈ। 'ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਥਲ ਅਸ ਅਸੁ ਦਰਯਾਈ[2] । ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਗਨ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਈ' ॥ ੧੬ ॥ ਪਿਖ੍ਯੋ ਦਰੋਗਾ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ। ਕੋਪ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਖੋਜੀ ਅਬਹਿ ਹਕਾਰਹੁ ਸਾਰੇ। ਨਿਜ ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਖੋਜ ਨਿਕਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਸੈਨਾ ਦਿਹੁ ਖੋਜੀ ਕੇ ਸੰਗ। ਚਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਜਹਿਂ ਖੋਜਿ ਤੁਰੰਗ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਸੁਧਿ ਜਬਹਿ ਸੁਨਾਵੈ। ਤਬਿ ਭਾਰੀ ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਿ ਜਾਵੈ ॥ ੧੮ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਪਲਟਾ ਲੈ ਹੋਂ।ਅਪਰ ਦੰਡ ਨਹਿਂ ਕੋ ਤਿਸ ਦੈ ਹੋਂ" । ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਿਲ ਨਿਜ ਗਯੋ। ਲਖਿ ਅਪਰਾਧ ਕ੍ਰੋਧ ਬਹੁ ਭਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਖੋਜੀ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਬੁਧਿ ਬਲ ਕੋ ਉਪਜਾਏ। ਘੋਰਾ ਅਜਰ[3] ਫਿਰ੍ਯੋ ਉਤਲਾਯੋ। ਇਹ ਤੌ ਖੋਜ ਸਭਿਨਿ ਹੀ ਪਾਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਕਸਨਿ ਵਹਿਰ ਭੇਵ ਨਹਿਂ ਜਾਨਾ। ਗੁਰ ਮਾਯਾ ਤੇ ਮਤਿ ਭਈ ਹਾਨਾ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਭੂਮਿ ਕਿ ਨਭ ਉਡਿ ਗਯੋ। ਆਗੇ ਖੋਜ ਨ ਕਤ ਹੂੰ ਭਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਨਿਕਸੇ ਦੁਰਗ ਵਹਿਰ ਚਲਿ ਆਏ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਬਿਚਰਹਿਂ ਖੋਜ ਨ ਪਾਏ।ਕੋਸ ਕੋਸ ਲਗਿ ਫਿਰੇ ਚੁਫੇਰੇ। ਨਿਸ ਗਮਨ੍ਯੋ ਅਸੁ ਖੋਜ ਨ ਹੇਰੇ[4]॥੨੨॥ਮਿਲਹਿਂ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ਬਿਸਮਹਿਂ ਸਾਰੇ—ਇਸ ਅਚਰਜ ਕੀ ਪਰਹਿ ਨ ਸਾਰੇ[5]। ਕਹਾਂ ਭਯੋ, ਪੰਛੀ ਕੋ ਆਇ। ਉਡ ਕਰਿ ਗਯੋ ਤੁਰੰਗ ਉਠਾਇ—॥ ੨੩ ॥ ਹਾਰ ਪਰੇ ਜਬਿ,ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਾਏ। 'ਕਹਹੁ, ਕਹਾਂ ਮਤਿ ਮੈਂ ਤੁਮ ਲਗਾਏ?।ਪਾਯਹੁ ਖੋਜ ਕਿ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ[6]?।ਕਿਮ ਲੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਅਸ੍ਵ ਅਸ, ਬਿਸਮੈ[7]" ॥੨੪॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਜੀ! ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ।ਲੇ ਫਰੇਸ਼ਤੇ ਗੇ ਅਸਮਾਨ।ਕੈ ਪਤਾਲ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਇਸ ਥਾਨ ॥ ੨੫ ॥ ਏਕ ਅਕਲ ਮੈਂ ਆਵਹਿ ਔਰ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਤੁਰੰਗਮ ਪੌਰ[8]। ਦਿਸ਼ਿ ਦਰਿਆਉ ਦੁਰਗ ਦੀਵਾਰ।ਹੁਇ ਅਸਵਾਰ ਕਰਾਇਵ ਛਾਰ[9] ॥ ੨੬ ॥ ਨੀਰ ਨੀਰ ਹੀ ਸਰਿਤਾ ਮਾਂਹਿ। ਲੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਕੋ ਤਸਕਰ ਤਾਂਹਿ। ਔਰ ਭੇਵ ਕੋ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਹਾਰੇ ਬੁਧਿ ਕੋ

---

[1]ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [2]ਐਸਾ ਦਰਿਆਈ ਘੋੜਾ। [3]ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ। [4]ਰਾਤੀਂ ਗਏ ਘੋੜੇ ਦਾ ਖੋਜ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। [5]ਖ਼ਬਰ। [6]ਕਿਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੋਜ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? [7]ਕਿਵੇਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ? ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ। [8]ਦਰਵੱਜੇ ਵਿਚ ਦੀ। [9]ਛਾਲ ਮਰਵਾਈ ਹੈ।

ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕੇਤਿਕ ਬਾਤ ਹਟਾਈ । 'ਦੀਰਘ ਦੁਰਗ ਦਿਵਾਰ ਉਚਾਈ । ਨੀਰ ਗਹੀਰ ਅਗਾਰੀ ਫੇਰ[1]।ਕੋ ਤਸਕਰ ਇਮ ਹੋਇ ਦਿਲੇਰ ?॥ ੨੮ ॥ ਅਨਬਨ ਹੈ, ਮਨ ਲਗੈ ਨ ਕੈਸੇ । ਹਯ ਕੇ ਪੰਖ ਲਗੇ ਹੁਇ ਜੈਸੇ' । ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗ ਕਹੌਂ ਬਨਾਈ । ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਅਕਲ ਦ੍ਰਿਢਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹ੍ਯੋ ਸਭਿ ਸੰਗ । 'ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਖੋਜਨ ਕਰਹੁ ਤੁਰੰਗ । ਰਮਲੀ ਗਣਕ[2] ਸ਼ਕੁਨ ਤੇ ਆਦਿ।ਜਿਨ ਪੁਰਖਨਿ ਕੋ ਵਿੱਦਯਾ ਯਾਦਿ ॥ ੩੦ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵੈਂ । ਤਿਨ ਬੂਝਹੁ ਬਿਧਿ ਜਥਾ ਬਤਾਵੈਂ । ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਸੁਧਿ ਕੋ ਮੰਗਵਾਵਹੁ । ਸਭਿ ਸੂਬਨਿ ਪਰ ਲਿਖ੍ਯੋ ਪਠਾਵਹੁ' ॥ ੩੧ ॥ ਬਹੁ ਤਾਗੀਦ ਕੀਨਿ ਇਮ ਸ਼ਾਹੂ । ਖੋਜ ਕਰਤਿ ਭੇ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਾਂਹੂ । ਕਹ੍ਯੋ ਦਰੋਗੇ 'ਕਹਾਂ ਕਸੇਰਾ?। ਨਹਿਂ ਦੀਖਤਿ ਕਿਤਹੂੰ ਇਸ ਬੇਰਾ' ॥ ੩੨ ॥ ਸਭਿ ਦਾਸਨ ਫਿਰ ਇਤ ਉਤ ਦੇਖਾ । ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ ਤਬਿ, ਕਰਤਿ ਪਰੇਖਾ[3]।'ਘੋਰਾ ਗਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਨ ਜਾਨਾ[4]।ਤੁਮ ਤੇ ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਮਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥—ਮੁਝ ਤੇ ਭਈ ਨ ਹਯ ਤਕਰਾਈ । ਹਤਹਿ ਦਰੋਗਾ—ਗਯੋ ਪਲਾਈ' । ਸਭਿ ਕੀ ਮਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਚਲਾਈ। ਹਯ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਨਹਿਂ ਪਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਅਨੰਦੇ । ਪਿਖਹਿਂ ਤੁਰੰਗਮ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦੇ । ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਤੇ ਗਾਥਾ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ।'ਸਾਧਸਾਧ' ਭਨਿ 'ਬਡ ਬੁਧਿ' ਗੁਨਿ ਗੁਨਿ॥੩੫॥'ਕ੍ਰਿਪਾਆਪਕੀ ਤੇ ਸਭਿ ਬੰਚੇ[5]। ਮੂੜ੍ਹ ਭਏ, ਲਖਿ ਭੇਵ ਨ ਰੰਚੇ[6]। ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਆਪ ਅਨਿਵਾਈ।ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਡਾਈ'॥੩੬॥ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਖਾਨਪਾਨ ਕਰਿ ਸੋਏ । ਪੂਰ ਮਨੋਰਥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਹੋਏ । ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਰਹੀ ਸੁ ਜਾਗੇ । ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਿ ਸਭਿ ਲਾਗੇ ॥੩੭॥ ਪਠਹਿਂ ਕੰਠ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ। ਜਪੁਜੀ, ਸੁਖਮਨਿ ਆਦਿ ਮਹਾਨੀ । ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵੈਂ । ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਰਾਗ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਹੋਤਿ ਉਚਾਰਿ । ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕੇਰ ਜੈਕਾਰ।ਹੁਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਬਨਹਿਂ ਇਕਾਂਤੀ ॥੩੯॥ ਮਨਹੁ ਬਿਕੁੰਠ ਗੁਰੁ ਦਰਬਾਰ । ਹਤੇ ਕਾਮ

[1]ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਡੂੰਘਾ ਪਾਣੀ ਹੈ। [2]ਰਮਲੀ ਤੇ ਜੋਤਸ਼ੀ । [3]ਅਨੁਮਾਨ, ਕਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ । [4]ਉਸ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਗੁਆਚਣ ਦੀ ਖਬਰ ਪਹਿਲੋਂ ਲਗੀ ਹੈ। [5]ਮੋਹੇ ਗਏ। [6]ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਭੇਦ ਨ ਜਾਣ ਸਕੇ ।

ਕ੍ਰੋਧਾਦਿ ਬਿਕਾਰ। ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਦਿਸ਼ਿ ਬੀਚ[1]। ਗਗਨ ਦੁਰੇ ਉਡ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚ[2]॥੪੦॥ ਆਸਾਵਾਰ ਭੋਗ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਚਲਿ ਜੇਠਾ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।'ਮਹਾਰਾਜ! ਘੋਰਾ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥੪੧॥ ਰੁਖ਼ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਨਹਿੰ ਖਾਇ। ਬਹੁਤ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਜਾਇ। ਖਰੋ ਅਚੇਤਲ ਮਨ ਮੁਰਝਾਯੋ। ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ ਨ, ਕਿਮ ਨਿਬਲਾਯੋ[3] ? ॥ ੪੨॥ ਸੇਵਤਿ ਰਹਯੋ ਦੀਪ ਨਿਸ ਬਾਰੇ[4]। ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੀ ਕੋ ਮੁਖ ਧਾਰੇ[5]। ਸੁਮਤਿ ਹੁਤੋ ਮਾਲਸ਼ ਬਹੁ ਕੀਨਿ। ਫੇਰਤਿ ਹਾਥ ਦਿਲਾਸਾ ਦੀਨਿ ॥ ੪੩ ॥ ਲੇਹੁ ਆਪ ਸੁਧ ਫੇਰਹੁ ਹਾਥ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਤਿਹ ਕਰੋ ਸਨਾਥ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੋਧਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਬੋਲਾ।'ਬਹੁ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਥਾਨ ਤੇ ਖੋਲਾ ॥੪੪॥ ਮਜਲ ਬਿਸਾਲ ਪਹਿਲ ਹੀ ਆਯੋ। ਹੁਯੋ ਸੁਮਤਿ ਯਾਤੇ ਮੁਰਝਾਯੋ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਜੋਧ! ਇਮ ਪਰੈ ਪਛਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥ ਬਹੁਤ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਬਹਿ ਬਾਰੀ[6]। ਉਰ ਪੀਰਾ ਜਨੁ ਵਹਿਰ ਪਸਾਰੀ[7]। ਹੁਯੋ ਹੋਇਗੋ ਬ੍ਰਿਹੁ ਇਸ ਤਾਈਂ। ਜਿਸ ਢਿਗ ਰਹਤਿ ਸਮੀਪ ਸਦਾਈ'॥ ੪੬ ॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ। 'ਘੋੜੇ ਦੋਇ ਹੁਤੇ ਦਰਿਆਈ। ਇਹ ਦਿਲਬਾਗ, ਦੁਤਿਯ ਗੁਲਬਾਗ। ਬੰਧਤਿ ਨਿਕਟਿ ਬਢਯੋ ਅਨੁਰਾਗ॥੪੭॥ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਣਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਦੋਨਹੁਂ ਖਾਤਿ ਖਰੇ ਇਕ ਸਾਰੀ। ਈਦ ਆਦਿ ਦਿਨ ਖੋਲਹਿਂ ਕਬੈ। ਨਤੁ ਰਹਿੰ ਖਰੇ ਜਿ ਸੰਬਤ ਸਬੈ[8] ॥ ੪੮ ॥ ਤਿਸ ਹਯ ਕੋ ਬ੍ਰਿਹੁ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ। ਸੰਕਟ ਤੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਚਲਿ ਆਇ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ। 'ਬ੍ਰਿਹਾ ਤੁਰੰਗਮ ਤੇ ਦੁਖ ਬਿਯੋ' ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਘੋੜਾ ਲਗਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਦੂਜਾ ਘੋੜਾ। ਜੋਧ ਰਾਇ ਦੇ ਪਾਸ ਗਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਤੁਰੰਗ ਦੁਖ ਉਠੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ। ਕੌਤਕ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਬਡੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨਵਾਜ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਜਾਇ ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਤਬਿ ਹੇਰਾ। ਬਹਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਬਾਰਿ ਬਡੇਰਾ॥ਇਤ ਉਤ ਨਹਿਂ ਦੇਖਤਿ,

---

[1]ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ। [2]ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਤਾਰੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲੁਕ ਗਏ। [3]ਕਿਉਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ? [4]ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਬਾਲਕੇ। [5]ਨਿਹਾਰੀ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ। [6]ਜਲ। [7]ਮਾਨੋਂ ਦਿਲ ਦੀ ਪੀੜਾ ਬਾਹਰ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। [8]ਸਾਰਾ ਵਰ੍ਹਾ।

ਮੁਰਝਾਯੋ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਈਖਦ[1] ਹੀ ਖਾਯੋ ॥ ੨ ॥ ਜੋਧ ਸੰਗ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ। 'ਬ੍ਰਿਹੁ ਕੀ ਪੀਰ ਇਸੇ ਹਮ ਜਾਨੀ। ਅਪਰ ਨ ਤਨ ਮਹਿਂ ਸੰਕਟ ਕੋਈ। ਏਕ ਥਾਨ ਬੰਧੇ ਰਹਿਂ ਦੋਈ' ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਜੋਧ[2] ਸਨਮਾਨਾ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਪ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਜਾਨਾ। ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਰਾਵਰ। ਕਹਨੋ ਜੁ ਤਰਕਹਿ ਸੋ ਮਤਿ ਬਾਵਰ ॥੪॥ ਅਬਿ ਕਰ ਫੇਰ ਧੀਰ ਕਹੁ ਦੇ ਹੋ। ਮਨ ਇਸ ਕੋ ਥਿਰ ਭਲੇ ਕਰੇ ਹੋ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਪੰਕਜ ਹਾਥ। ਫੇਰਨਿ ਕੀਨਿਦਿਲਾਸੇ ਸਾਥ ॥੫॥ ਬਦਨ ਬਿਲੋਚਨ ਪੀਠ ਉਦਾਰਾ। ਧਰ ਕਰਿ ਕਰ ਕੋ ਰੁਚਿਰ ਉਚਾਰਾ[3]।ਨਾਮ'ਜਾਨ ਭਾਈ!' ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੈ। 'ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਅਚਵਹੁ ਹਿਤ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਆਇ ਕਸ਼ਟ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹੁ।ਤਨ ਮਨ ਕੀ ਸਭਿ ਪੀਰ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਜਿਸ ਕੋ ਚਹੈਂ ਆਇ ਸੋ ਜੈਹੈ। ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੈ ਹੈ' ॥੭॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਫੁਰਕਯੋ ਘੋਰਾ ਉਰ ਹਰਖਾਏ। ਆਗੇ ਪਰੇ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਮੁਖ ਡਾਰੇ। ਜੋਧ ਆਦਿ ਤਿਹ ਸਰਬ ਨਿਹਾਰੇ॥੮॥ ਖਾਨ ਲਗਯੋ ਲਖਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦੇ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦੇ'। ਪੁਨ ਇਕਾਂਤ ਮਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਾਇ।ਜੋਧਰਾਇ ਕੋ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ ॥ ੯ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਪੁਨ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਸਾਦਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬੈਠਾਰਾ। 'ਭੋ ਸੁਮਤੇ[4]! ਘੋਰਾ ਹਰਿ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਕਰਿ ਅਚਰਜ ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਖਰਾਯੋ ॥੧੦॥ਇਹੁ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ[5]ਇਕ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ। ਅਪਰ ਨਰਨ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਅਸ ਨਾਂਹੀ। ਹਯ ਦੂਜੇ ਬਿਨ ਭਈ ਅਜੋਗ। ਮੁਰਝਾਯੋ ਜਨ ਉਪਜਯੋ ਰੋਗ॥੧੧॥ ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਬਨਿ ਰੋਦਤਿ ਇਹਾਂ। ਦੂਸਰ ਐਸੋ ਹੁਇ ਹੈ ਤਹਾਂ। ਭਯੋ ਸੰਤਾਪ ਦੁਹਿਨ ਕੇ ਮਨ ਕੋ। ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਕਿਮ ਹੋਇ ਨ ਤਨ ਕੋ ॥੧੨॥ ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਦੂਸਰ ਕੋ ਲ੍ਯਾਵਹੁ। ਨਾਹਿ ਤ ਇਸ ਕੋ ਤਾਂਹਿ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ। ਜੋਰੀ ਰਹੈ ਏਕ ਥਲ ਮਿਲੀ।ਹਮਰੇ ਉਰ ਭਾਵਤਿ ਇਮ ਭਲੀ' ॥੧੩॥ ਸੁਨਤਿ ਜੋਧ ਕਹਿ 'ਲ੍ਯਾਵਨ ਠਾਨੋ। –ਇਹ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ–ਮੁਖ ਨ ਬਖਾਨੋ।ਹੈ ਅਤਿ ਕਠਨ ਹਰਨ ਹਯ ਕੇਰਾ। ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਤਊ ਆਪ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਪਾਇ। ਲ੍ਯਾਯਹੁ ਬਿਧੀਆ ਬੁਧਿ ਉਪਜਾਇ। ਹਮ ਕੋ ਮਹਾਂ ਚਤੁਰ ਇਹ ਦੀਖਾ। ਅਪਰ ਨ ਜਗ ਮਹਿ ਇਸੀ ਸਰੀਖਾ ॥ ੧੫ ॥ ਪੂਰਬ ਤੇ ਦੂਸਰ ਹਯ

[1]ਥੋੜਾ। [2]ਭਾਈ ਜੋਧ ਨੇ। [3]ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਪਿਆਰ (ਦਾ ਵਾਕ) ਕਿਹਾ। [4]ਹੇ ਦਾਨੇ! [5]ਬਲ।

ਲਜਾਵਨ। ਅਧਿਕ ਕਠਨ ਤੇ ਕਠਨ ਸੁ ਆਵਨਿ। ਤਉ ਮੋਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਸ ਹੋਵਾ। ਤੁਮ ਚਿਤ ਚਹਹੁ ਤ ਆਵਤਿ ਜੋਵਾ[1]" ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਏ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਪਰ ਨਰਨ ਕੋ ਕਠਨ ਮਹਾਨਾ। ਤੁਰੰਗ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਅਤਿ ਤਕਰਾਈ। ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ॥੧੭॥ ਬਹੁਰ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਘੋਰਾ ਖਰਨੋ। ਅਧਿਕ ਸਭਿਨਿ ਸਵਧਾਨੀ ਕਰਨੋ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ, ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨੌਂ। ਲੋਹੁ ਦੁਰਗ ਤੇ ਮੈਂ ਹਰਿ ਆਨੌਂ[2] ॥੧੮॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਅਸ ਮਤਿ ਮਾਰੀ। ਲਖੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਛਲ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਰੀ। ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਨੌਂ ਦੈਬੋ ਘੋਰਾ[3]। ਆਨਿ ਮਿਲਾਵੌਂ ਮੈਂ ਇਸ ਜੋਰਾ ॥੧੯॥ ਆਯੁਧ-ਪਾਨੀ ਜੋ ਭਟ ਲਾਖੇ[4]। ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ ਬਨਹਿਂ ਸਭਿ ਰਾਖੇ। ਐਸੀ ਕਰੌਂ ਬੰਚਨਾ[5] ਤਿਨ ਕੀ। ਚਹੋਂ ਸੁ ਲਜਾਵੌਂ ਅੱਗ੍ਰ ਨਯਨ ਕੀ[6] ॥੨੦॥ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਆਗਯਾ ਦੇਹੁ ਸਿਧਾਵੌਂ। ਲਯਾਇ ਤੁਰਤ ਹਯ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੌਂ"। ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਕਹਯੋ ਗੁਸਾਈਂ। 'ਗਮਨਹੁ ਬਿਧੀਆ! ਗੁਰੂ ਸਹਾਈ ॥੨੧॥ ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਤੁਰਨ ਹੀ ਆਵਹੁ। ਬਹੁਰ ਜੰਗ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਖਪਾਵਹੁ'। ਸੁਨਤਿ ਉਠਯੋ ਪਗ ਪੰਕਜ ਹਾਥਾਧਰ ਕਰਿ ਪ੍ਰਿਯ ਉਰ ਟੇਕਯੋ ਮਾਥ ॥੨੨॥ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹੁ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਅਦਭੁਤ ਕੌਤਕ ਕਰਨਿ ਮਹਾਨਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਕ੍ਰਿੱਤ ਹਨੁਮਾਨ ਸਮਾਨਾ। ਅਧਿਕ[7] ਕਰਨ ਕਹੁ ਅਬਹਿ ਪਯਾਨ ॥੨੩॥ ਜਬਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਝੁਕਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਥਾਪੀ ਦੀਨਿ ਗੁਰੂ ਬਲ ਭਾਰੀ। 'ਜਸ ਚਿਤ ਚਹਹਿ ਕਰਹਿਗੋ ਸੋਊ। ਤੁਵ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਅਟਕਾਇ ਨ ਕੋਊ ॥੨੪॥ ਤੁਵ ਬੁਧਿ ਸਭਿ ਕੇ ਉਪਰ ਛਾਵੈ। ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਸੁਰ ਨਹਿਂ ਲਖਿ ਪਾਵੈਂ'। ਲੇ ਬਰ ਲਵਪੁਰਿ ਮਾਰਗ ਪਰਯੋ। ਉਰ ਨਿਸ਼ੰਕ ਕਿਸ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਰਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰਹੇ। ਜੋਧਾ[8] ਜੋਧ ਬਿਨੈ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਡੇਰਾ ਪਰਯੋ ਭਯੋ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਮੋਰ ਕਾਮਨਾ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੬ ॥ ਤੀਨ ਕੋਸ ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਪੁਰਿ ਹੈ। ਤਹਿਂ ਤੁਮਰੇ ਸੇਵਕ ਕੋ ਘਰ ਹੈ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਚਰਨ ਨਿਜ ਪਾਵਹੁ। ਪਾਵਨ ਹੋਹਿ, ਮੋਹਿ ਮਨ ਭਾਵਹੁ ॥ ੨੭ ॥ ਦੇਹੁ ਦਾਸ ਕੋ ਚਲਿ ਬਡਿਆਈ। ਤਹਾਂ ਕਰਹੁ ਕੁਛ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਈ'।

ਆਂਵਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। [2]ਲੋਹੇ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ (ਵੀ) ਮੈਂ ਕੱਢ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। [3]ਦੇਣਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ਘੋੜਾ। [4]ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਜੋ ਸੂਰਮੇ ਲੱਖਾਂ ਹੋਵਣ। [5]ਭਾਵ ਐਸਾ ਮੋਹਲਵਾਂ। [6]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅਗੋਂ ਲੈ ਆਵਾਂ। [7](ਹਨੂਮਾਨ ਤੋਂ ਬੀ) ਵੱਧ। [8]ਸੂਰਮਾਂ।

ਆਗੇ ਕਹਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਬਹੁ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ॥ ੨੮॥ ਸਾਧੂ ਰੂਪਚੰਦ ਤਬਿ ਜਾਨੀ।ਆਇ ਜੋਰਿ ਕਰ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਹਮ ਭੀ ਰਾਵਰਿ ਸਾਥ ਸਿਧਰਿ ਹੈਂ। ਗਨ ਸੇਵਕ ਸਮ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੈਂ॥ ੨੯॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਰਹੈਂ ਆਨੰਦਹਿਂ। ਹੋਹਿ ਜਨਮ ਨਰ ਸਫਲ ਬਿਲੰਦਹਿ। ਬਿਛੁਰਨ ਨਹਿ ਮਨ ਭਾਇ ਹਮਾਰੇ। ਰਾਵਰਿ ਸੰਗ ਸਦਾ ਸੁਖ ਭਾਰੇ'॥ ੩੦॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ। 'ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਸਦਾ ਤੁਮ ਲੀਨ॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਕਹ੍ਯੋ ਮਾਨਿ ਪੁਰ ਵਾਸਹੁ[1]। ਕਰਹੁ ਦੇਗ ਨਿਤ ਜਗਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹੁ॥ ੩੧॥ ਕਹ੍ਯੋ ਤੁਮਾਰੋ ਹੋਵਹਿ ਸਾਚਾ। ਵਸ ਮਹਿਂ ਰਾਖਹੁ ਅਪਨੋ ਬਾਚਾ[2]। ਜੋਨ ਕੋਨ ਥਲ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ॥ ੩੨॥ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀਜੀਯਹਿ ਵਾਸਾ। ਹੁਇ ਹੈ ਦੀਰਘ ਬੰਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਲਿਹੁ ਸੁਖ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੩੩॥ ਕਈ ਰੀਤਿ ਕੇ ਚਲਿਤ ਹਮਾਰੇ। ਕਰਿਬੇ ਜੰਗ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਤੁਰਕ ਸੰਗ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਹਮਾਰਾ। ਬਜਹਿ ਲੋਹ ਪਰ ਲੋਹ ਕਰਾਰਾ॥ ੩੪॥ ਸ਼ੁਭ ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਸੇਵਹੁ ਦੇਗ਼ ਸਕਲ ਨਰ ਨਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਦ ਪੁਨ ਪੁਨ ਬੰਦੇ॥ ੩੫॥ ਰੂਪਚੰਦ ਕੀ ਜਨਨੀ ਆਈ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਸੋ ਲਪਟਾਈ। ਦੇ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਪ੍ਰਭੁ ਉਦਾਰੇ। ਭਏ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਅਸਵਾਰੇ॥ ੩੬॥ ਨਾਮ 'ਜਾਨ ਭਾਈ' ਗੁਰ ਧਰ੍ਯੋ। ਤਿਸ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਪਾਇਬੋ ਕਰ੍ਯੋ। ਜਬਰ ਜਵਾਹਿਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜਰੇ। ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਹੋਤਿ ਛਬਿ ਭਰੇ॥ ੩੭॥ ਨਗ ਮਾਨਿਕ ਹੀਰੇ ਬਹੁ ਬਰਣ[3]। ਲਗੇ ਕਿਰਣ ਤੇ ਛੁਟਤਿ ਕਿਰਣ[4]। ਬਾਂਧੀ ਜਿਗਾ ਜਰਾਊ ਮਾਥੇ।ਕਲਗੀ ਤੁੰਗ ਦਿਪਤਿ ਦੁਤਿ ਸਾਥੇ॥ ੩੮॥ ਬਰ ਅੰਬਰ ਬਸਤਰੀ[5]* ਬਿਰਾਜੇ। ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ ਝੁਲਤਿ ਸੁਭ ਸਾਜੇ[6]।ਮਨਹੁ ਚਪਲਤਾ ਸਕਲ ਸਕੇਲੀ।ਸਹਤ ਚਾਤੁਰੀ ਬਿਧਿ ਹਯਮੇਲੀ[7]॥ ੩੯॥ ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਸੰਗ ਡੁਰਿਆਯਹੁ। ਚਲੇ ਦਾਸ ਕੇ ਹਾਥ ਗਹਾ-

---

[1]ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਕੇ (ਆਪਣੇ) ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਵੱਸੋ। [2]ਬਚਨ। [3]ਬਹੁਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ। [4]ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਨ ਪੈਣ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਆਂ) ਕਿਰਣਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ। [5]ਸੁਹਣੇ ਕਪੜੇ ਦੀ ਬਸਤਰੀ (=ਕਾਠੀ ਦੇ ਉਪਰਲਾ ਸੁਹਣਾ ਕਪੜਾ)। [6]ਸੁਹਣੀ ਸਜ ਰਹੀ ਹੈ। [7]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ ਘੋੜੇ ਵਿਖੇ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। *ਪਾਃ—ਬਸਤੀਨ।

ਘਹੁ । 'ਜਬਿ ਜੁਗ ਮਿਲੈਂ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰੈਂ।ਤੌ ਅਸਵਾਰੀ ਹਮ ਇਸ ਕਰੈਂ' ॥੪੦॥ ਕਰਿ ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਯਾਨੇ। ਬਜਜੋ ਦਮਾਮਾ ਬਡਿ ਧੁਨਿ ਠਾਨੇ। ਕਰਤਿ ਬਤਕ ਹੀ[1] ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਵਤਿ। ਜੋਧ ਸੰਗ ਇਮ ਪੰਥ ਸੁਹਾਵਤਿ ॥ ੪੧ ॥ ਚਢੇ ਲੰਕ ਪਰ ਰਘੁਬਰ ਨਾਥ। ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾ ਕਪਿਪਤਿ[2] ਸਾਥ। ਤੀਨ ਕੋਸ ਕਾਂਗੜਿਪੁਰਿ ਅਹੇ। ਗਏ ਤੁਰਤ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਲਹੇ ॥ ੪੨ ॥ ਜੋਧਰਾਇ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਊਚੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰੇ ਨਿਕਟਿ ਪਹੂਚੇ। ਉੱਤਮ ਥਲ ਪੁਰਿ ਤੇ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ।ਲੇ ਡੇਰਾ ਉਤਰਾਯੋ ਤਿਸ ਮੈਂ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੋਧ ਰਾਇ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਪਹੁੰਚੀ ਲੇ ਬਹੁ ਭੇਟ ਅਗਾਰੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਚਰਨ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਜਿਨ ਤੇ ਹਰਨ॥੪੪॥ ਜੋਧਰਾਇ ਕਰਿਵਾਇਵ ਡੇਰਾ। ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਸੰਭਾਰਿ ਬਡੇਰਾ। ਨਿਤ ਨੂਤਨ ਚਿਤ ਧਾਰਤਿ ਭਾਉ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਸਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਉ ॥ ੪੫ ॥ ਬਸਿ ਕਰਿ ਬਾਸੁਰ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ। ਬਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ। ਜੋਧ ਸੰਗ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ। ਕਰਤੇ ਰਹਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ॥ ੪੬ ॥ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਬਿਧੀਏ ਕੇਰੀ। 'ਹਯ ਕੋ ਲਜਾਵਹਿਗੋ ਜਿਸ ਬੇਰੀ। ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਬਹੁ ਐਹੈ।ਹਮ ਰਿਪੁ ਹਤਿ ਘਮਸਾਨ ਮਚੈ ਹੈਂ'॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸਿ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਬਹੁਰ ਪਠਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਰਮਲੀ ਦੇ ਭੇਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਤ ਬਿਧੀਏ ਕੀ ਕਥਾ ਜਿਮ ਲਜਾਵਨ ਦੁਤਿਯ ਤੁਰੰਗ । ਸੁਨਿਯਹਿ ਸ੍ਰੋਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਉਤੰਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹੁਇ ਬਿਦਾ ਪਯਾਨਾ। ਗਮਨਤਿ ਦਾਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਨਾਨਾ।ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਪੌਰ ਸਮੀਪ ਸਥਾਈ[3]॥ ੨ ॥ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰੇ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਧਰਾ ਸਿਰ ਧਾਰੇ[4]। 'ਅੰਗ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਬਨਹੁ ਸਹਾਈ। ਪੂਰਵਹੁ ਇਹੁ ਕਾਰਜ ਸਹਿਸਾਈ[5]' ॥ ੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਗਯੋ ਜਹਾਂ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਪੈਰੀ ਪੈਣਾ ਕਹਿ ਸਭਿ ਸਾਥ। ਬੈਠਯੋ ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਥ ॥੪॥ ਜਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਸਨਮਾਨਯੋ ਸਭਿ ਨੇ ਤਿਹ ਸਮੇ। ਆਯੋ ਸੰਧ੍ਯਾ ਮੈ ਬੁਧਿਵਾਨ।ਪਸਰ ਪਰਯੋ ਤਮ ਤੁਰਤ ਮਹਾਨ ॥੫॥ ਕੁਸ਼ਲ ਛੇਮ

[1]ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ। [2]ਸੁਗ੍ਰੀਵ (ਅ) ਹਨੂਮਾਨ। [3]ਖੜੋਕੇ। [4]ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। [5]ਛੇਤੀ ਹੀ।

ਬੂਝੀ ਰੁ ਬਤਾਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੁਭ ਕੀਨਿ ਤਦਾਈ। ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਫਿਰਤਿ ਢੰਡੋਰਾ। ਆਯਹੁ ਧਰਮਸਾਲ ਕੀ ਓਰਾ ॥ ੬ ॥ ਕਹਤਿ ਫਿਰਤਿ ਇਮ ਊਚ ਪੁਕਾਰੈ। 'ਜੋ ਨਰ ਖੋਜ ਤੁਰੰਗਮ ਡਾਹੈ।ਮੁਖ ਮਾਂਗ੍ਯੋ ਹਜ਼ਰਤ ਤੇ ਪਾਵੈ। ਜੋ ਚਾਹਤਿ, ਕਾਰਜ ਬਨਿਵਾਵੈ' ॥੭॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਬੂਝੇ ਸਿਖ ਤਹਾਂ। 'ਇਹ ਕਹਾ ਬੋਲਤਿ ਊਚੇ ਮਹਾਂ ?'। ਤਿਨਹੁੰ ਸਰਬ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਤੁਰੰਗਮ ਕਿਸੇ ਚੁਰਾਯੋ ॥ ੮ ॥ ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਹਯ ਗਏ। ਦਿਨ ਚਾਰਿਕ ਇਹੁ ਕਹਤਿ ਸੁਨਏ। ਖੋਜ ਨ ਪਾਇ ਹਾਰ ਸਭਿ ਰਹੇ। ਪੀਛੇ ਡਿੰਡਮ[1] ਦੇ ਇਮ ਕਹੇ॥੯॥—ਮੁਖ ਮਾਂਗ੍ਯੋ ਹਜ਼ਰਤ ਤੇ ਲੇਹਿ।ਜੋ ਨਰ ਖੋਜ ਤੁਰੰਗਮ ਦੇਹਿ—'।ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਆ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਿਚਾਰੈ।—ਕੌਨ ਦਾਵ ਤੇ ਦੁਤੀ ਨਿਕਾਰੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਪੂਰਬ ਸਮ ਅਬਿ ਤਹਾਂ ਨ ਜਾਈ। ਕਿਮ ਗਮਨੌਂ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿਸ ਥਾਈਂ। ਨਿਸ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਪਾਵੌਂ। ਜਿਮ ਕਿਮ ਬਰੌਂ ਨ ਪੁਨ ਨਿਕਸਾਵੌਂ ॥ ੧੧ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਹੈਂ ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਅਟਕਾਵਹਿਂ, ਕੇਤਿਕ ਤਬਿ ਮਾਰੋਂ[2] ?। ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਦੇ ਹੈਂ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਪਕਰੇ ਪਰਹਿ ਗਰੇ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ[3] ॥੧੨॥ਸੋ ਬਲ ਮਤਿ ਉਪਾਇ ਹੁਇ ਰੂਰਾ[4]। ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਜ ਲੇਹਿਂ ਕਰਿ ਪੂਰਾ। ਬਿਗਰ ਜਾਇ ਕਾਰਜ[5] ਮੈਂ ਮਰੌਂ। ਗੁਰ ਅਪਵਾਦ ਜਗਤ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ॥ ੧੩ ॥ ਯਾਂਤੇ ਨੀਕੇ ਬਨੈ ਬਿਚਾਰਨ। ਕਰੌਂ ਤੁਰੰਗ ਸੁਖੈਨ ਨਿਕਾਰਨਿ। ਪਲਟੌਂ ਬੇਸ ਪਛਾਨੈਂ ਨਾਂਹੀ। ਬੁਧਿ ਬਲ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਤੁਰਕਨ ਮਾਂਹੀ॥੧੪॥ਅਬਿ ਖੋਜੀ ਕੀ ਚਾਹਿ ਘਨੇਰੋ।ਰੋਜ ਪੁਕਾਰਤਿ ਕਰਤੇ ਫੇਰੋ।ਸੋ ਸਰੂਪ ਧਰਿ ਪਹੁੰਚੌਂ ਜਾਈ।ਪਿਖੌਂ ਸ਼ਾਹੁ,ਹਯ ਕੋ ਨਿਕਸਾਈ ॥੧੫॥ ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਸੁਪਤ੍ਯੋ ਰਾਤੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਜਾਗ੍ਯੋ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਸਲਿਤਾ ਕੂਲ ਦੂਰ ਹੀ ਜਾਇ। ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਮਨ ਭਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਫਿਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਪੁਰਿ ਕੋ ਮੁਰ੍ਯੋ। ਦਾਵ ਆਪ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰ੍ਯੋ। ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਿੱਖ ਬਹੋੜਾ ਨਾਮੂ। ਕਰਹਿ ਬਜਾਜੀ ਕੋ ਇਹੁ ਕਾਮੂ॥੧੭॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਜਾਇ।ਦੇਖਤਿ ਉਠ੍ਯੋ ਭਾਉ ਅਧਿਕਾਇ। ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਬੰਦਨ ਦੋਊ। ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸੋਊ॥੧੮॥'ਗੁਰੂ ਮੁਸਾਹਿਬ ਤੂੰ ਮਤਿ

[1]ਢੌਂਡੀ। [2]ਰੋਕਣਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿੰਨ ਕੁ ਮਾਰਾਂਗਾ ? [3](ਮੇਰੇ) ਫੜੇ ਗਿਆਂ ਉਲਟੀ (ਬਲਾ) ਗਲ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। [4]ਇਸ ਲਈ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਬਲ ਲਾਵਾਂ ਤਾਕਿ ਕੋਈ ਸੁਹਣਾਂ ਉਪਾਉ ਹੋ ਜਾਵੇ। [5](ਕਿਉਂਕਿ) ਜੇ ਕੰਮ ਵਿਗੜ ਗਿਆ ਤਾਂ।

ਭ੍ਰਾਤਾ। ਪਾਵਨ ਕੀਨੋ ਸਦਨ ਹਮਾਰਾ'। ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਨ ਕੀਨਾ। ਤਹਿਂ ਬਿਠਾਇ ਬਹੁ ਆਦਰ ਦੀਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਦੰਪਤਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਂਇ ਪਖਾਰੇ। ਸੋ ਜਲ ਸੀਸ ਬਦਨ ਮਹਿਂ ਡਾਰੇ।ਸਕਲ ਸਦਨ ਕੋ ਸਿੰਚਨ ਕਰਿ ਕੈ[1]।ਅਪਨੇ ਦੀਰਘ ਭਾਗ ਬਿਚਰਿਕੈ ॥ ੨੦ ॥ ਖਟ ਰਸ ਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਿ-ਵਾਏ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਧਰਿ ਭਾਉ ਅਚਾਏ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਬਧੋੜਾ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ 'ਮਮ ਲਾਇਕ ਜੋ ਸੇਵਾ ਹੋਇ। ਫੁਰਮਾਵੋ ਸਭਿ ਕਰਿਹੋਂ ਸੋਇ। ਗੁਰ ਸਮ ਤੁਮਰੀ ਟਹਿਲ ਪਛਾਨੋ। ਅਧਿਕ ਸ੍ਰੇਯ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਜਾਨੋਂ ॥ ੨੨॥ ਕਹਿਤਿ ਨ ਸੁਕਚਹੁ ਚਹੀਅਹਿ ਲੇਹੀ[2]। ਤੂੰ ਪੂਰਨ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਨੇਹੀ'। ਬਿਧੀਚੰਦ ਪਿਖਿ ਭਾਉ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ਼ੁਭ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ॥ ੨੩ ॥ ਸੋ ਬਨਿਵਾਇ ਦੇਹੁ ਅਬਿ ਮੋਹੀ। ਇਹੀ ਸੇਵ ਸ਼ੁਭ ਲਾਇਕ ਤੋਹੀ'। ਸੁਨਤਿ ਬੰਦਿ ਕਰ ਭਨਹਿ ਬਧੋਰਾ। 'ਮੈਂ ਬਨਿਵਾਇ ਦੇਉਂ ਹੁਇ ਭੋਰਾ[3]'॥੨੪॥ਪਰਿ ਕੈ ਸੁਪਤੇ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਸਾਧ ਬਧੋੜੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਭਾਖਾ। 'ਅਸ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀ ਮੁਝ ਅਭਿਲਾਖਾ॥੨੫॥ਸੂਖਮ ਸੂਤ ਬਸਤ੍ਰ ਬਰ ਝੀਨੋ[4]। ਤਿਸ ਕੇ ਕਰਹੁ ਪਿਰਾਹਨ[5] ਤੀਨੋ। ਏਕ ਬਡੋ ਜ਼ਾਨੂ ਤੇ ਤਰੈ[6]। ਦੂਤੀਓ ਛੋਟਾ ਤਿਸਤੇ ਕਰੈ ॥ ੨੬ ॥ ਤਿਸਤੇ ਛੋਟਾ ਤੀਸਰ ਹੋਇ। ਪਾਇਨ ਹੇਤੁ[7] ਪਜਾਮਾ ਜੋਇ। ਗੁਲਫ ਲਗੇ ਹੋਵਹਿ ਬਡ ਚੌਰਾ[8]। ਘੇਰ ਦਾਰ ਦੀਖਹਿ ਜਿਮ ਗੌਰਾ ॥ ੨੭ ॥ ਸੁੰਦਰ ਤਿਹ ਇਜ਼ਾਰਬੰਦ[9] ਪਾਇ। ਆਜ ਤਯਾਰ ਇਹੁ ਦਿਹੁ ਕਰਿਵਾਇ। ਲਾਂਬੀ ਗਜਨ ਬਿਖੈ ਇਕ ਪਾਗ[10]। ਜਿਸ ਕੇ ਛੋਰ[11] ਜ਼ਰੀ ਬਡ ਲਾਗ ॥ ੨੮ ॥ ਪੀਛੇ ਹੀਨੋ, ਨੋਕ ਦਰਾਜ਼[12]। ਜੋਰਾ ਜ਼ਰੀ ਜੁਗਤਿ [13] ਲਿਹੁ ਆਜ। ਰਹੇ ਜਾਮ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤਬਿ ਆਊਂ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਿ ਅਬਿ ਜਾਊਂ'॥ ੨੯ ॥ 'ਆਛੀ ਬਾਤ' ਬਧੋਰੇ ਕਹੀ।'ਬਨਹਿਂ ਤਯਾਰ ਕਿਮ ਬਿਲਮਹਿ ਨਹੀਂ'। ਬਿਧੀਏ ਬਡੇ ਚਾਦਰੇ ਸੰਗ। ਕਰੇ ਅਛਾਦਨ ਸਗਰੇ ਅੰਗ ॥ ੩੦ ॥ ਨਿਕਸਯੋ ਸਦਨ ਗਯੋ ਪੁਰਿ ਛੋਰਿ।ਜਾਵੀ ਤੀਰ ਦੂਰ

[1]ਸਾਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਛਿੜਕ ਕੇ। [2]ਆਖਦਿਆਂ ਸੰਗੋ ਨਾ, ਜੋ ਲੋੜ ਹੈ ਸੋ ਲਵੋ। [3]ਸਵੇਰੇ। [4]ਬਰੀਕ। [5]ਈਰਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਲੰਮਾਂ ਚੋਲਾ। [ਫਾ:, ਪੈਰਾਹਨ]। [6]ਗੋਡਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠ ਤਕ। [7]ਭਾਵ ਤੇੜ ਪਹਿਨਣ ਲਈ। [8](ਲੰਮਾਂ) ਗਿੱਟਿਆਂ ਤਕ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਚੌੜਾ। [9]ਨਾਲਾ [ਫਾ:, ਆਜ਼ਾਰਬੰਦ]। [10]ਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲੰਮੀ ਪਗ। [11]ਪੱਲਿਆਂ ਨੂੰ। [12]ਅੱਡੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਲੰਮੀ ਨੋਕ ਵਾਲਾ। [13]ਜੋੜਾ (=ਜੁੱਤੀ) ਜ਼ਰੀ ਵਾਲਾ।

ਕਿਤ ਓਰ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਬਾਰੀ[1]। ਗੁਰੂ ਗਿਰਾ ਜਪੁ ਆਦਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਪੁਨ ਵਹਿਰ ਬਿਤਾਇ। ਸਦਨ ਬਹੋਰੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੵੋ ਆਇ। ਮੰਚ ਬਸਾਇ ਸਹਿਤ ਸਨਮਾਨਾ। ਤਯਾਰ ਅਹਾਰ ਕਰੵੋ ਰਸ ਨਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥ ਹੁਤੀ ਬਹੋਰੇ ਕੀ ਤਬਿ ਤ੍ਰੀਆ।ਭੋਜਨ ਸਭਿ ਅਚਿਵਾਵਨ ਕੀਆ। ਸੰਧਯਾ ਲਗੌਂ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਾਇ। ਸਭਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਸੁਭ ਬਨਿਵਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਆਨਿ ਬਹੋਰੇ ਧਰੀ ਅਗਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਖੁਸ਼ੀ ਉਚਾਰੀ। 'ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਿਖ ਕਰੈ। ਨਿਜ ਤੇ ਵਧਿ ਗੁਰੁ ਲੇਖੇ ਧਰੈ ॥ ੩੪ ॥–ਮੇਰੋ ਜਾਨਿ[2] ਮਾਨ ਇਨ ਕੀਨਿ–। ਪਿਖਹਿਂ ਭਾਉ ਹੁਇਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੀਨ। ਸੁੰਦਰ ਇਕ ਗੁੱਛਾ ਸੰਗਰੀਨ[3]। ਦਿਹੁ ਘਰਿਵਾਇ ਲੁਹਾਰ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੩੫ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਏ ਮੁਝ ਪਾਸ ਪਠਾਵਹੁ। ਅਪਰ ਭੇਵ ਨਹਿਂ ਕਿਸੂ ਸੁਨਾਵਹੁ'। ਇਮ ਕਹਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਲੀਨਿ ਬਿਸਾਲ।ਤਿਮਰ ਭਏ ਆਯੋ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਪਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਸਹਿਸਾਈ। ਆਨ ਆਪਨਾ ਭੇਸ ਬਨਾਯਹੁ। ਚਾਰੁ ਚਿਕਰ ਚੋਪਰ ਚਮਕਾਯਹੁ[4] ॥ ੩੭ ॥ ਸਾਫ ਸ਼ਮਸ਼ ਕੋ ਕਰ ਬਿਚ ਚੀਰੇ[5]। ਦਿਸ਼ ਦੋਨਹੁ ਕਰਨੈਤਿ ਉਚੀਰੇ।ਚਿਬੁਕ ਸਥਲ ਕੋ ਕਾਢਿ ਦਿਖਾਵਾ[6]। ਜੁਗ ਮੂਛਨ ਕਰਿ ਊਚ ਮਿਲਾਵਾ ॥ ੩੮ ॥ ਪੂਰਬ ਪਹਿਰ ਪਿਰਾਹਨ ਨੀਵਾ। ਬਹੁਰ ਦੂਸਰੋ ਪਹਿਰ ਊਚੀਵਾ। ਅਲਪ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਉਪਰਿ ਪਾਇ। ਉਤਰੋਤਰ[7] ਤਬਿ ਤੀਨ ਬਨਾਇ॥੩੯॥ਚੌਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਧਿ ਦਸਤਾਰ। ਸਿਪਰ ਸਮਾਨ ਸੁ ਕੀਨਿ ਅਕਾਰ। ਪਾਇਨ ਪਰਮ ਪਜਾਮਾ* ਪਾਯੋ[8]। ਬੰਧ ਇਜ਼ਾਰਬੰਦ ਦਿਖਰਾਯੋ[9] ॥ ੪੦ ॥ ਜੋਰਾ ਨੋਕਦਾਰ ਪਗ ਪਹਿਰਾ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਬਨਿ ਕੈ ਗਹਿਰਾ।ਬੈਠਯੋ ਹੁਤੋ ਸੰਗਰੀ[10]ਆਈ।ਲੇ ਕਰ ਬਿਖੇ ਅੱਗ੍ਰ ਲਟਕਾਈ॥੪੧॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਪਗ ਧਰਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਗਰੀ ਬਜ਼ਾਰਨ ਕੇਰਿ ਮਝਾਰੀ।ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਚੰਚਲ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਸੂਛਮ ਛਰੀ ਖਰੀ ਦੁਤਿਵਾਰੀ† ॥ ੪੨ ॥

[1]ਜਲ ਵਿਚ। [2]ਮੇਰਾ (ਸਿੱਖ) ਜਾਣਕੇ। [3]ਇਕ ਸਹਣਾ ਸਿਗਲੀਆਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ। [4]ਸੁਹਣੇ ਕੇਸ ਚੋਪੜ ਕੇ ਚਮਕਾ ਲਏ। [5]ਸਾਫ ਕੀਤੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਚੀਰ ਕੇ। [6]ਜੇਹਾ ਤਰਫਾਂ ਤੋਂ ਕੰਨਾ (ਤਕ) ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਵਿਚੋਂ ਠੋਡੀ ਦਿੱਸ ਪਏ। [7]ਉੱਤੋੜੁੱਤੀ। [8]ਲੰਮਾਂ ਪਜਾਮਾ ਜੋੜ ਪਾਯਾ। [9]ਨਾਲਾ (ਇਉਂ) ਬੱਧਾ ਕਿ ਹੇਠ ਲਮਕਦਾ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ਪਵੇ। [10]ਸੰਗਲੀ।

*ਪਾ:–ਪਰ ਪੈਜਾਮਾ। ਪਰ ਸੁ ਪਜਾਮਾ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੂਰਬੀਏ ਰਮਲੀਏ ਦਾ ਰੂਪ ਬੰਧਾ ਹੈ।

ਨਰਨ ਅਜਾਇਬ ਬੇਸ ਨਿਹਾਰਾ।ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ ਆਇਂ ਚਲਿ ਲਾਰਾ[1]। 'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਇਹੁ ਚਲਿ ਆਯੋ ? ਆਗੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਦਰਸਾਯੋ' ॥੪੩॥ ਕੇਚਿਤ ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਹੁਇ ਪਾਸ। 'ਕੌਨ ਨਾਮ ਅਰੁ ਕਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ?'। 'ਸਾਹਿਬ ਲੋਕ ਦੂਰ ਹਮ ਦੇਸ਼। ਗੁਨੀ ਮਹਾਂ ਗੁਨ ਧਰਹਿਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼' ॥੪੪॥ ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਕਹਤਿ ਇਮ ਜਾਇ। ਜਹਾਂ ਦੁਰਗ ਕੋ ਪੌਰ ਸੁਹਾਇ। ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ ਅਨਿਕ ਨਰ ਸੰਗ। ਚਲਯੋ ਜਾਤਿ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਉਤੰਗ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਬੇਸ ਬਨਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੪॥

੩੫. [ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੁਰਗ ਪੌਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਇਕ ਕੰਧ ਉਚੇਰੀ ਥੋਰ। ਤਿਸ ਪਰ ਚਢਿ ਬੈਠਯੋ ਸੁਮਤਿ ਦਾਵ ਕਰਨ ਕੋ ਔਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਆਏ। ਤਿਨ ਬੂਝਯੋ ਸਭਿ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਏ। 'ਖੋਜੀ, ਗਣਕ, ਗੁਨੀ ਬਡਿ ਮੈ ਹੌਂ। ਗਈ ਵਸਤੁ ਕੋ ਸੋਧਿ ਬਤੈ ਹੌਂ' ॥੨॥ ਕੇਚਿਤ ਭਾਖਤਿ 'ਗਯੋ ਹਮਾਰੋ। ਵਿਹੁ ਬਤਾਇ ਜੋ ਗਣਕ[2] ਉਚਾਰੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੰਗਰੀ ਹਾਥ ਲਗਾਵੈ। ਸੂੰਘਤਿ ਤਿਸ ਕੌ ਬਹੁਰ ਬਤਾਵੈ ॥ ੩ ॥ 'ਬਡੋ ਉਪਾਇ ਕਰਹਿ ਧਨ ਪਾਯੋ[3]। ਬਿਖਮ ਸਥਾਨ ਗਯੋ ਕਿਤ ਧਾਯੋ[4]'। ਕਿਹ ਕੋ ਕੁਛ, ਕਿਹ ਕੋ ਕੁਛ ਕਹੈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲੋਕ ਅਚੰਭੌ ਲਹੈਂ ॥ ੪ ॥ ਹੇਰਨ ਵੇਸ਼ ਹਤੁ ਬਹੁ ਮਿਲੇ। ਖਰੇ ਕਿਤਿਕ ਬਾਤਨਿ ਰਸ ਢਲੇ। ਬੈਠਿ ਦਿਖਾਵਤਿ ਆਪਾ ਊਚੇ[5]। ਲਗੈ ਬਿਲੋਕਨ ਤਹਿਂ ਜੁ ਪਹੂਚੇ ॥੫॥ ਚਾਰੁ ਮੁਕਰ[6] ਇਕ ਧਰਯੋ ਅਗਾਰੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੁਖ ਚਾਰੁ ਨਿਹਾਰੇ। ਸ਼ਮਸ਼[7] ਸੁਧਾਰਹਿ ਊਚ ਚਢਾਇ। ਪਕਰਹਿ ਸੰਗਰੀ ਹਾਥ ਕਦਾਇ ॥ ੬ ॥ ਦਾਸ ਦਰੋਗੇ ਕੋ ਇਕ ਆਯੋ। ਭੀਰ ਹੇਰਿ ਲਖਿਬੇ ਬਿਰਮਾਯੋ। ਗਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬੂਝਯੋ 'ਇਹ ਕੌਨ ?। ਬੇਸ ਅਜਾਇਬ, ਕਿਸ ਪੁਰਿ ਭੌਨ ?' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।'ਖੋਜੀ ਗਣਕ ਨਾਮ ਹੈ ਮੇਰਾ।ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਜੰਗਲ ਹਮ ਰਹੈਂ। ਗੁਣ ਅਪਨੋ ਦਿਖਰਾਯੋ ਚਹੈਂ' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸ ਅਚੰਭੌ ਭਯੋ। ਬੋਲਨ ਬੇਸ[8], ਬੇਸ ਬਪੁ ਨਯੋ[9]। 'ਇਹ ਠਾਂ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਇਕ ਘੋਰਾ।

---

[1] ਕਤਾਰਾਂ, ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ। [2] ਜੋ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਜੋਤਸ਼ੀ। [3] ਉਪਾਇ ਕਰਕੇ ਧਨ ਪਾਇਆ ਸੀ। [4] ਔਖੇ ਥਾਂ ਵਿਚ (ਲੈਕੇ) ਕੋਈ ਦੌੜ ਗਿਆ ਹੈ। [5] ਉੱਚੇ ਬੈਠਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿਖਾਂਵਦਾ ਹੈ। [6] ਸ਼ੀਸ਼ਾ। [7] ਦਾੜ੍ਹਾ। [8] ਚੰਗਾ ਬੋਲਣਾ [ਫਾ:, ਬੇਸ਼]। (ਅ) ਬੋਲਨ ਦਾ ਢੰਗ। [9] ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭੇਸ ਬੀ ਨਵਾਂ ਹੈ।

ਲੇ ਤਸਕਰ ਗਮਨ੍ਯੋ ਕਿਤ ਓਰਾ ॥੯॥ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਕੇ ਗੁਨੀ ਬੁਲਾਏ। ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਨਹਿਂ ਗਯੋ ਬਤਾਏ। ਜੋ ਹੁਇ ਤੁਰੰਗ ਬਤਾਵਨ ਹਾਰ। ਤਿਸ ਕੌ ਚਾਹਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਦਾਰ ॥੧੦॥ ਤੋ ਮਹਿਂ ਜੇ ਗੁਨ, ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸੁਧਿ ਹਮ ਜਾਇ'। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਜੇ ਖੋਜੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਨਹਿਂ ਮੁਹਿ ਜਾਨਹੁ ਤਿਨ ਮਾਨਿੰਦ ॥ ੧੧ ॥ ਮੈਂ ਸੁਗੰਧਿ ਬਲ ਲੇਤਿ ਬਤਾਵੌਂ। ਸੁਧਿ ਪਾਤਾਲ ਗਗਨ ਕੀ ਪਾਵੌਂ। ਮਹਿ ਮਹਿਂ ਖੋਜਨ ਕਰਾ ਮੁਹਿ ਆਗੇ। ਦੇਹੁੰ ਬਤਾਇ ਚੋਰ ਜਿਮ ਲਾਗੇ ॥ ੧੨ ॥ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਜਹਿਂ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਘੋਰਾ। ਸਭਿ ਸੁਧਿ ਕਹੌਂ ਗਯੋ ਜਿਸ ਓਰਾ। ਅਬਿ ਜਹਿਂ ਖਰੋ ਬਤਾਵੌਂ ਥਾਨ। ਜਿਮ ਲੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਕਰੌਂ ਬਖਾਨ ॥੧੩॥ ਬਿਨ ਗੁਨ ਹੇਰੇ ਤਰਕ ਨ ਕਰੀਅਹਿ। 'ਬਡੇ ਬਡੇ ਨਰ ਜਗਤ ਬਿਚਰੀਅਹਿ। ਮਹਿ ਮਹਿਂ ਰਤਨ ਅਹੈਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੇ। ਖੋਜੇ ਪਾਵਹਿਂ ਗੁਨੀ ਬਿਬਿਧਕੇ[1] ॥੧੪॥ ਲ੍ਯਾਇ ਸੁ ਦੇਨੋ ਹਮ ਬਸਿ ਨਾਂਹਿ। ਕਰੌਂ ਬਤਾਵਨ ਜਿਸ ਬਲ ਮਾਂਹਿ। ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਹਯ ਲੇਹਿ। ਹਮ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਦੇਹਿ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੇਵਕ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨ੍ਯੋ। ਜਾਇ ਦਰੋਗੇ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨ੍ਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ ਜੀ! ਖੋਜੀ ਭਲੋ। ਤੁਮ ਖੋਜਤਿ ਸੋ ਅਬਿ ਹੈ ਮਿਲੋ ॥੧੬॥ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਸੋ ਦਿਸ ਆਵੈ। ਗੁਨ ਖੋਜਨਿ ਕੋ ਅਧਿਕ ਬਤਾਵੈ। ਕਹੈ-ਸੁਗੰਧਿ ਸੁ ਲੇਯ[2] ਬਤਾਊਂ। ਜਹਾਂ ਖਰੋ ਹਯ ਥਾਨ ਜਨਾਊਂ-' ॥੧੭॥ ਸੁਨਤਿ ਦਰੋਗਾ ਹਰਖਤਿ ਗਯੋ। ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਟਿ ਬਤਾਵਤਿ ਭਯੋ। 'ਟੋਰਨਿ ਖੋਜੀ ਕੋ ਤੁਮ ਕਹ੍ਯੋ। ਏਕ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਅਬਿ ਲਹ੍ਯੋ ॥੧੮॥ ਭਾਖਤਿ-ਜਹਾਂ ਖਰੋ ਹੁਇ ਘੋਰਾ। ਕਰੌਂ ਬਤਾਵਨਿ ਸੋ ਅਬਿ ਠੌਰਾ-'। ਹਰਖ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ 'ਤਿਸਹਿ ਬੁਲਾਵਹੁ। ਜਾਹੁ ਆਪ ਤੂੰ ਅਬਿ ਹੀ ਲ੍ਯਾਵਹੁ' ॥ ੧੯ ॥ ਲੇ ਸੰਗ ਦਾਸ ਦਰੋਗਾ ਗਯੋ। ਭੀਰ ਸਮੇਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ। ਦੇਸ਼ ਦੂਰ ਕੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਖਾਨ ਬਖਾਨੀ ॥੨੦॥ 'ਚਲਿ ਖੋਜੀ! ਤੁਝ ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਾਵੈ। ਖੋਜ ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਨਿਕਸਾਵੈ'। ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਿ ਹਰਖ ਹੁਇ ਖਰ੍ਯੋ। ਸੰਗ ਦਰੋਗੇ ਅੰਤਰ ਬਰ੍ਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਗਯੋ ਕਚਹਿਰੀ ਮਾਂਹਿ ਹੁਇ ਠਾਂਢੋ। ਤਸਲੀਮਾਤ

---

[1] ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਡੇ ਵਡੇ ਪੁਰਖ ਹਨ, ਵਿਚਾਰ ਲਓ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ(ਗੁਣੀਆਂ ਰੂਪੀ) ਰਤਨ ਹਨ, ਪਰ ਖੋਜਿਆਂ ਮਿਲਦੇ ਹੈਨ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਗੁਣੀ। [2] ਮੁਸ਼ਕ ਲੈਕੇ।

ਕਰੀ ਮਨ ਗਾਢੋ[1] । ਗੁਰ ਮਾਯਾ ਸਭਿ ਕੀ ਮਤਿ ਮਾਰੀ । ਤਬਿ ਕੋਇ ਨ ਕਰਿ ਸਕੈ ਚਿਨਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕਰਿ ਆਛੇ । ਬੋਲਯੋ ਮਿਲਯੋ,ਲਯੋ ਹਯ ਗਾਛੇ[2] । ਤਊ ਨ ਜਾਨ ਸਕਹਿਂ ਮਤਿ ਮੰਦੇ।ਖਰੇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਧੀਰ ਬਿਲੰਦੇ ॥੨੩ ॥ ਬੂਝਯੋ ਸ਼ਾਹੁ 'ਕਹਾਂ ਤੂੰ ਰਹੈਂ?। ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੇਰੋ ? ਕਹੁ ਲਹੈਂ[3]। ਕੋ ਗੁਨ ਤੋ ਮਹਿਂ, ਕਿਮ ਚਲਿ ਆਯੋ ?।ਕੌਨ ਨਾਮ ਅਪਨੋ ਕਹਿਵਾਯੋ?' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਯੋ ਸਧੀਰਜ ਬੈਨ । 'ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰੇ ਐਨ । ਖੋਜੀ ਗਣਕ ਨਾਮ ਨਰ ਕਹਯੋ। ਅਪਨੇ ਗੁਣ ਬਿਸਾਲ ਤੇ ਲਹਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਸ਼ਕੁਨ ਵਿਚਾਰੋਂ, ਖੋਜ ਬਤਾਵੌਂ । ਕਰੌਂ ਗਣਕ, ਲੇ ਗੋਧਿ[4] ਜਨਾਵੌਂ । ਇਸ ਕਾਰਨ ਆਗਵਨ ਹਮਾਰਾਃ-ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਰੀਕ ਬੈਰ ਕੋ ਭਾਰ॥੨੬॥ਸੋ ਬਹੁਤੇ ਮੈਂ ਏਕਲ ਰਹਯੋ । ਤਿਨ ਤੇ ਬਡੋ ਕਸ਼ਟ ਨਿਤ ਲਹਯੋ। ਹੇਤ ਨਕਾਂਵ ਕੇ ਇਤ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਦੇਉਂ ਤਾਂਹਿ ਸੁਧਿ, ਹਯ ਜੁ ਗਵਾਯੋ' ॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਜਾਨਯੋ-ਨਰ ਭਲੋ।ਇਸਤੇ ਖੋਜ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਮਿਲੋ-।ਘਨੇ ਮੋਲ ਜੋ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ । ਤਤਛਿਨ ਮੁਦਿਤ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਦਈ ॥ ੨੮ ॥ 'ਦਰਬ ਦਿਵਾਵੌਂ ਹਿਤ ਮਿਹਮਾਨੀ[5] । ਖੋਜਿ ਬਤਾਵਹੁ ਹਯ ਜਿਸਥਾਨੀ॥ਜਬਿ ਤੂੰ ਹਮ ਕੋ ਖੋਜ ਬਤਾਵੈਂ।ਲਾਖਨਿ ਲਾਂਗ ਗਿਨਤੀ ਧਨ ਪਾਵੈਂ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਏ ਕਰਿ ਸੰਗਰੀ ਡਾਰੀ । ਧਰਾ ਹਾਥ ਧਰਿ ਸਿਰ ਤ੍ਰੈ ਬਾਰੀ[6] । ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਖਰਾਇ । ਅਪਨੋ ਮੁਰਸ਼ਦ ਬਹੁਰ ਮਨਾਇ॥ ੩੦ ॥ਸੰਗ ਅੰਗੁਸ਼ਠ ਅੰਗੁਰਿਨਿ ਪੋਰੀ[7] ।ਗਿਨੇ ਗਿਨਿ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਸਭਿ ਓਰੀ । ਇਤ ਉਤ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚੇ ਦੇਖੈ।ਨਗਨ ਜਨਾਵਤਿ ਸ਼ਕੁਨ ਪਰੇਖੈ[8] ॥੩੧॥ ਕਿਤਿਕ ਬਾਰ ਲਗਿ ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰਤਿ । ਸ਼ਾਹੁ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਇਸੇ ਨਿਹਾਰਤਿ। ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਹਜ਼ਰਤ ! ਜਹਿਂ ਘੋਰਾ। ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ ਜਿਸ ਠੌਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਜਿਸ ਥਲ ਹਰਯੋ ਗਯੋ ਲੇ ਜੈਸੇ। ਚਹੌਂ ਪਿਖਿਨਿ ਇਕ ਥਾਰੋ ਤੈਸੇ। ਪੁਨ ਮੈਂ ਨੀਕੇ ਦੇਉਂ ਬਤਾਇ। ਤਸਕਰ ਕੋ ਕਹਿ ਨਾਮ ਸੁਨਾਇ ॥੩੩॥ ਜਿਮ ਨਿਕਸਯੋ ਹਯ, ਕਹਿਬੇ ਕਰੌਂ । ਇਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਧਰੌਂ । ਤਹਿਂ ਤੇ ਲੇਨੋ ਬਸੀ ਤੁਮਾਰੇ । ਬਲ ਕਰਿ ਲਰੋ ਕਿ ਲੇਹੁ ਸੁਖਾਰੇ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ

[1]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮਨ ਨਾਲ। [2]ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਦਿਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਕੇ ਮਿਲਿਆ ਬੋਲਿਆ ਸੀ (ਤੇ ਫੇਰ) ਘੋੜਾ ਲੈਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ : [3]ਦੱਸ ਅਸੀਂ ਜਾਣੀਏਂ। [4]ਮੁਸ਼ਕ ਲੈਕੇ। [5]ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ। [6]ਧਰਤੀ ਤੇ ਹਥ ਧਰ ਕੇ ਸਿਰ ਤ੍ਰੈ ਵਾਰੀ ਨਿਵਾਇਆ। [7]ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ। [8]ਸ਼ਗੁਨ ਪਰਖਦਾ ਹੈ।

ਮਾਨਿ ਅਚੰਭਾ। ਗੁਰ ਮਾਯਾ ਕਰਿ ਲਖਹਿ ਨ ਦੰਭਾ[1]। 'ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਰੰਗ ਬਤਾਵੈਂ ਮੋਹੀ। ਮਨਸਬਦਾਰ ਕਰੌਂ ਢਿਗ ਤੋਹੀ[2] ॥੩੫॥ ਚਾਰ ਲਾਖ ਤੁਵ ਗੁਨ ਕੋ ਦੇਉਂ। ਤੋਹਿ ਸ਼ਰੀਕ ਬਸੀ ਕਰਿ ਦੇਉਂ। ਏਕ ਬਾਰ ਹਯ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਮੈਂ ਲੇਵੋਂ ਨਿਜ ਓਜ ਲਗਾਇ'॥੩੬॥ਕਹਿ ਬਿਧੀਆ'ਤੁਮ ਬਲੀ ਬਡੇਰੇ।ਕਾਗਦ ਪਰ ਲਿਖਿ ਦਿਹੁ ਇਸ ਬੇਰੇ। ਕਹਹਿ ਕਚਹਿਰੀ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰੇ।–ਬਿਛੁਰੇ ਮਿਲਹਿਂ ਉਭੈ ਅਬਿ ਘੋਰੇ–॥੩੭॥ਬਹੁਤਨਿਕੀ ਭਾਖਾ ਫੁਰਿ ਜਾਇ। ਸਾਹਿਬ ਬੀਚ ਨਰਨਿ ਸਮੁਦਾਇ[3]।–ਹਾਸਲ ਹੁਇ ਮੁਰਾਦ ਉਰ ਮੋਰੀ–। ਬਿਨੈ ਸੁ ਕਰਿ ਖੁਦਾਇ ਕੀ ਓਰੀ'॥੩੮॥ਸੁਨਿ ਖੁਸ਼ਾਮਤੀ ਨਰ ਜੇ ਨੇਰੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਭਾਖਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਲਿਖਿ ਦੀਨਸਿ ਕਾਗਦ ਪਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਚਾਹਤਿ ਮੂਢ–ਆਇ ਅਸੁ[4]ਪਾਹੂ–॥੩੯॥'ਅਬਿ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਖੋਜ ਨਿਕਾਰੋ। ਸਭਿ ਮਾਨੀ ਹਮ, ਜਥਾ ਉਚਾਰੋ'। ਬਿਧੀਆ ਕਹੈ 'ਚਲਹੁ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਜਹਿਂ ਤੇ ਚੋਰਯੋ[5] ਤੁਰੰਗ ਮਹਾਨ ॥੪੦॥ ਤਹਾਂ ਸੰਗਰੀ ਡਾਰਿ ਨਿਹਾਰੋਂ। ਰਮਲ ਗਣਕ ਅਰੁ ਸ਼ਕੁਨ ਬਿਚਾਰੋਂ। ਜਹਿਂ ਘੋਰਾ ਸੋ ਪੁਰੀ ਬਤਾਵੈਂ। ਤਸਕਰ ਕੋ ਲੇ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵੈਂ॥੪੧॥ਹਮ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਨ ਬੋਲਹਿਂ ਕੂਰ।ਬਹੁਰ ਕਚਹਿਰੀ ਸ਼ਾਹੁ ਹਜੂਰ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਹਾਂ ਕੋ ਚਾਲਾ। ਜਿਸ ਥਲ ਖਰੋ ਤੁਰੰਗ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੨ ॥ ਸੰਗ ਦਰੋਗਾ ਅਪਨੇ ਲੀਨਿ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਕੋ ਬਰਜਨ ਕੀਨਿ। ਥੋਰਨਿ ਸਾਥ ਸ਼ਾਹੁ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਹਯਨਿ ਤਬੇਲੇ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਹਯ ਖੋਜਨ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਬੇਸ ਧਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਦੂਜਾ ਘੋੜਾ ਲੈਕੇ ਟੁਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਯਨਿ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਿਓ ਕਹਿ ਬਿਧੀਏ ਕੇ ਸੰਗ। 'ਇਸ ਘਰ ਮਹਿਂ ਤੇ ਲੈ ਗਯੋ ਤਸਕਰ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਜ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਇਤ ਦੇਖਿ ਬਿਚਾਰੋ।ਜਹਾਂ ਗਯੋ ਅਬਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰੋ'।ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਆ ਇਤ ਉਤ ਮਹਿਂ ਫਿਰਯੋ। ਸਦਨ ਕੋਨ ਕੌ[6] ਸੂੰਘਨ ਕਰਯੋ॥੨॥ ਖੁਲਯੋ ਤੁਰੰਗ ਸੋ ਸੂੰਘਯੋ ਥਾਨ।ਐਂਠਤਿ ਨਾਕ[7] ਬਿਲੋਕਿ ਸੁਜਾਨ। ਸੂੰਘੀ ਸਭਿ ਦਿਵਾਰ ਫਿਰ ਕਰਿ ਕੈ। ਡਾਰਿ ਸੰਗਰੀ ਧਰਨੀ ਧਰਿ ਕੈ॥੩॥ਬਾਰ ਬਾਰ ਪੋਰੀ ਅੰਗੁਰੀਨ। ਧਰਿ ਅੰਗੁਸ਼ਟ ਸੁ ਗਿਨਨਾ ਕੀਨ।ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਉਚੇ ਕਹਯੋ।'ਲਿਯੋ

[1]ਬਨਾਵਟ ਨੂੰ। [2](ਆਪਣੇ) ਪਾਸ ਤੈਨੂੰ। [3]ਬਹੁਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਘੋੜਾ। [5]ਚੋਰੀ ਹੋਇਆ। [6]ਮਕਾਨ ਦੀਆਂ ਨੁੱਕਰਾਂ ਨੂੰ। [7]ਨੱਕ ਵੱਟਕੇ।

ਖੋਜ ਪਰ ਸੰਸੈ ਰਹਯੋ॥੪॥ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਪਾਇ ਨਿਕਾਰਾ। ਕਿਧੌਂ ਉਲਾਣਾ ਲੀਨਿ ਸਿਧਾਰਾ ?। ਅਰੁ ਕਿਸ ਕਾਲ ਹਰਯੋ ? ਸੁ ਬਤਾਵੇ। ਇਹੁ ਸੁਧਿ ਦੇ ਹਯ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪਾਵੋਂ' ॥੫॥ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ 'ਨਿਸ ਅਰਧ ਮਝਾਰਾ।ਪਾਇ ਜ਼ੀਨ ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਨਿਕਾਰਾ।ਫਿਰਯੋ ਅਜਰ ਮਹਿਂ ਖੋਜ ਨਿਹਾਰਾ। ਵਹਿਰ ਨ ਹੇਰਯੋ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਰਾ'॥੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਇਸ ਹੇਤੁ ਤੇ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਮੁਝ ਪਾਇ। ਜੇ ਹੋਤੋ ਬਿਨ ਜ਼ੀਨ ਕੇ ਤਾਤਕਾਲ ਸੁਧਿ ਆਇ॥੭॥ ਚੌਪਈ॥ਅਬਿ ਉਪਾਇ ਇਕ ਇਮ ਕਰਿ ਲੈਹੌਂ।ਦੁਤੀਏ ਹਯ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਪਵੈ ਹੌਂ।ਕਵਿਕਾ ਮੁਖ ਦੇ ਤਯਾਰ ਕਰੀਜੈ। ਜਬਿ ਲਗਿ ਹਯ ਕੋ ਖੋਜ ਨ ਲੀਜੈ॥੮॥ ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਲੌ ਅਬਹਿ ਬਿਚਾਰੋਂ। ਉਠੌਂ ਤਬਹਿ, ਜਬਿ ਖੋਜ ਨਿਕਾਰੌਂ।ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਕੀ ਕੀਮਤ ਹੁਇ ਤੁਮ ਤੇ। ਲੇਹੁ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਹਮ ਤੇ' ॥ ੯ ॥ ਹਜ਼ਰਤ ਨੇ ਕਹਿ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਯੋ। ਕਵਿਕਾ ਦੇ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਕਰਾਯੋ। 'ਸੁਨਿ ਖੋਜੀ ! ਤੈਂ ਬਿਲਮ ਬਤਾਇ[1]।ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਜਿਸ ਕਾਲ ਬਿਤਾਇ[2] ॥ ੧੦ ॥ ਨਿਸ ਕੇ ਸਮ ਜੇ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਸਵਾ ਲਾਖ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਵਧ ਪਾਵੈਂ। ਤਸਕਰ ਕੋ ਇਕਵਾਰ ਬਤਾਵੇ। ਥਾਨ ਬਿਖਮ ਤੇ ਬਿਖਮ ਜਨਾਵੈ[3] ॥ ੧੧ ॥ ਬਹੁਰ ਨ ਮੈਂ ਕੈਸੇ ਬਿਲਮਾਊਂ।ਪਠੌਂ ਬਾਹਨੀ ਤੁਰਤ ਮੰਗਾਊਂ'। ਬਿਧੀਆ ਕਹੈ 'ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਐਸੇ[4]। ਪੁਰਿ ਜਨ ਸਭਿ ਟਿਕਾਇ ਨਿਸ ਜੈਸੇ ॥ ੧੨॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਬਰ ਮਾਰਹਿਂ ਤਾਰੇ[5]। ਕੋਟ ਦੁਰਗ ਦਰ[6] ਭੇੜਹੁ ਸਾਰੇ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਘਨੇਰੀ। ਕਹਯੋ ਜਥਾ ਨਰ ਪਠਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਗਰੀ ਗਰੀ ਅਰੁ ਸਗਰੇ ਪੌਰ। ਆਦਿ ਦੁਰਗ ਜੇਤੀ ਸਭਿ ਠੌਰ। 'ਵਹਿਰ ਨ ਨਿਕਸਹਿ ਪੁਰਿ ਤੇ ਕੋਇ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਮੈਂ ਥਿਰ ਕੈ ਸੋਇ' ॥੧੪॥ ਤਤਛਿਨ ਫਿਰੇ ਕਹਤਿ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਖੋਜ ਨਿਕਾਰੇ'।ਪੁਰਿ ਕੇ ਪੌਰ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।ਕਰੇ ਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ ਭਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਕੁਲਫਨਿ ਮਾਰਿ ਸੁ ਲੀਨਿ ਕਲੀਦ। ਸਭਿ ਕੀ ਲੀਨੀ ਸ਼ਾਹੁ ਰਸੀਦ।ਪਿਖਿ ਬਿਧੀਏ ਤਬਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਹਜ਼ਰਤ! ਦਿਹੁ ਕਲੀਦ ਮੁਝ ਸਾਰੀ ॥ ੧੬॥ ਹਯ ਕੇ ਹਰਤਿ ਜਹਾਂ ਤੁਮ ਸੋਵਹੁ[7]। ਸੁਖ ਸੋਂ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਥਿਰ ਹੋਵਹੁ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਲਾਗੋਂ ਕਰਨ ਬਿਚਾਰ। ਖੋਜਿ ਪਾਇ ਤਬਿ ਕਹੋਂ

---

[1](ਤੂੰ ਬੜੀ) ਡੇਰ ਦੱਸੀ ਹੈ। [2]ਬੀਤੇਗੀ। [3]ਥਾਂ ਭਾਵੇਂ ਔਖੀ ਤੋਂ ਔਖੀ ਦੱਸੇ। [4]ਛੇਤੀ ਐਉਂ (ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ)। [5]ਜੰਦਰੇ। [6]ਫਸੀਲ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ। [7]ਚੋਰੀ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁੱਤੇ ਸੀ।

ਪੁਕਾਰ॥੧੭॥ਕੋ ਲਾਗਯੋ ਬਡ ਚੋਰ ਹਠੀਲ॥ਖੋਜਤਿ ਖੋਜਲਾਗਤੀ ਢੀਲ॥ ਮੁਰਸ਼ਦ ਪੂਰਾ ਤਸਕਰ ਕੇਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਮ ਭੀ ਖੋਜ ਨ ਹੇਰਾ॥੧੮॥ ਸੋ ਮੁਰਸ਼ਦ ਹੀ ਅਬਿ ਬਿਲਮਾਵੈ।ਪਰੇ ਨਿਸਾ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਜਾਵੈ¹।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਗਮਨਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਥਿਰਯੋ ਬੁਰਜ ਸੰਮਨ ਕੀ ਬਾਰੀ॥੧੯॥ ਗੁਰ ਮਾਯਾ ਐਸੇ ਭੁਰਮਾਇ। ਤਥਾ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਜਥਾ ਬਤਾਇ।ਟਿਕਯੋ ਦਰੋਗਾ ਅਪਨ ਠਿਕਾਨੇ। ਤਹਾਂ ਕੁਲਫ ਦੀਨਸਿ ਨਿਜ ਪਾਨੇ¹॥੨੦॥ਪੁਰਿ ਕੋ ਪੌਰ ਦੁਰਗ ਕੋ ਪੌਰ। ਕੁਲਫ ਦੀਏ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਔਰ। ਬਿੰਦ ਕਲੀਦ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਲੀਨਿ। ਪਾਇ ਜੇਬ ਮਹਿਂ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੨੧ ॥ ਭੌਨ ਭੌਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਨਰ ਮੌਨ।ਸ਼ਾਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਕਹਹਿ ਨ ਕੌਨ।'ਖੋਜ ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਨਿਕਸਾਵੈ'। ਇਮ ਲਖਿ ਥਿਰੇ, ਨ ਬਾਹਰ ਆਵੈਂ ॥੨੨॥ ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਇਮ ਸੰਧ੍ਯਾ ਪਈ*। ਬੋਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੁਛਕ ਰਿਸ ਅਈ†। 'ਕਸੋਂ ਨਹਿਂ ਅਬਿ ਲੌ ਖੋਜ ਨਿਕਾਰਤਿ ?। ਬਿਤੇ ਜਾਮ ਇਮ ਗਿਨਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ' ॥੨੩॥ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੋ।'ਹਜ਼ਰਤ ਜੀ! ਅਬਿ ਦੇਰ ਨ ਜਾਨੋਂ। ਮੋਹਿ ਰਿਦੈ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਤਸਕਰ ਨਾਮ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਜਬਿ ਲੌ ਨਾਮ ਨ ਜਾਇ ਬਖਾਨੋ।ਤਬਿ ਲੌ ਨਿਜ ਬਿਦ੍ਯਾ ਲਘੁ ਜਾਨੋਂ।ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਗਯੋ ਅਹੈ ਜਹਿਂ ਘੋਰਾ। ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ ਮਨ ਮਾਨਯੋ ਮੋਰਾ ॥ ੨੫॥ ਕਠਨ ਅਹੈ ਇਹ ਗਿਨਤੀ ਕਾਮ। ਤੁਮ ਕੀਜੈ ਸੁਖ ਸੰਗ ਅਰਾਮ। ਚਾਰ ਘਰੀ ਕੇ ਜਾਮ ਬਿਤਾਊਂ। ਨਾਮ ਠਾਮ ਤੁਮ ਪਾਸ ਬਤਾਊਂ' ॥ ੨੬ ॥ ਭਈ ਨਿਸਾ ਪਸਰਯੋ ਅੰਧਕਾਰਾ। ਲਖਯੋ ਸ਼ਾਹੁ–ਇਹ ਖੋਜੀ ਭਾਰਾ। ਜੇਕਰਿ ਥਾਨ ਰੁ ਨਾਮ ਬਤਾਵੈ। ਤੌ ਮੇਰੇ ਹਯ ਕਹੂੰ ਨ ਜਾਵੈ॥੨੭॥ ਅਪਨੋ ਕੋਪ ਨਿਕਾਰੌਂ ਸਾਰਾ। ਕੈਸੇ ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਦਿਹੁ ਮਾਰਾ–। ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਫੇਰ। ਅਚਰਜ ਬਰਤਹਿਰਿਦੈ ਬਡੇਰ॥੨੮॥ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਲਾਰਾ² ਇਮਦੇਤਿ। ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੁਚੇਤ। ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਬਧਯੋ ਸ਼ੁਭ ਘੋਰਾ।ਗੀਠ ਛੋਰਿ ਤੂਰਨ ਬਡ ਜੋਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਖਸ਼ਟ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਅਪਨਾ ਕਾਰਜ ਆਪ ਬਨਾਵਹੁ। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਮੁਹਿ ਜਸੁ ਬਿਦਤਾਵਹੁ' ॥ ੩੦ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਧਰਨੀ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਯੋ। ਬਹੁਰ

¹ਤਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ (ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ) ਜੰਦਰਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ²ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਆਸ ਲਾਈ ਜਾਣੀ।

*ਪਾ:–ਪਾਈ।

†ਪਾ:–ਆਈ।

ਪ੍ਰਣਾਮ ਤੁਰੰਗ ਪਗ ਕਰਯੋ। ਚਰਣ ਰਕਾਬ[1] ਸਿਮਰਿ ਸਤਿਨਾਮ। ਭਯੋ ਅਰੂਢਨਿ ਹਯ ਅਭਿਰਾਮ॥੩੧॥ ਇਤ ਉਤ ਫੇਰਯੋ ਕੀਨਸਿ ਤੁੰਦ[2]। ਉਠਿ ਪਾਇਨਿ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਬਿਲੰਦ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਉਰ ਉਚਾਰਾ। 'ਕੋ ਹਯ ਛੂਟਯੋ ਹੋਇ ਨਿਰਧਾਰਾ'॥ ੩੨ ॥ ਬਿਧੀਏ ਕਹਯੋ 'ਨ ਛੂਟਯੋ ਆਪ। ਮੈਂ ਖੋਲਯੋ ਬਲ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ।ਤੋ ਸੰਗ ਬਚਨ ਕਹਯੋ ਮੈਂ ਜੋਈ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਕਰੋ ਸਾਚ ਸੁਨਿ ਸੋਈ ॥੩੩॥ ਖੋਜਿ ਨਿਕਾਸਿ ਦੇਨਿ ਹਯ ਕੇਰਾ। ਥਾਨ ਬਤਾਵਨ ਕਾਰਜ ਮੇਰਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਦੋਸ਼ ਨਹਿਂ ਰਹੈ। ਜਿਹ ਸੁਨਿਬੇ ਕੋ ਤੁਵ ਚਿਤ ਚਹੈ'॥ ੩੪ ॥ ਹਰਖਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਖੋਜ ਜਨੁ ਪਾਯੋ। ਕਹਿ ਸੌਂਧੇ ਕੋ ਉਚ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਜਹਾਂ ਤੁਰੰਗਮ ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਧਾਮ। ਤਸਕਰ ਅਰੁ ਤਸਕਰ ਪਤਿ ਨਾਮ ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਿਖਹੁ ਕਿ ਯਾਦ ਰਖੀਜੈ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਚਹਿਰੀ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਦੀਜੈ'। ਬਿਧੀਆ ਕਹਿ 'ਸਭਿ ਹੂੰ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਬਿਸਰਨ ਹਾਰੋ ਨਹੀਂ ਜਨੀਜੈ ॥ ੩੬ ॥ ਬੰਦਨੀਯ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ। ਜਸੁ ਬਿਲੰਦ ਜਿਨ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਨਹੁੰ ਕੋ ਹਯ ਬਲ ਪੀਨਾ। ਤੈਂ ਦਲ ਬਲ ਤੇ ਛੀਨਿ ਸੁ ਲੀਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਸੋ ਪਲਟਾ ਸਤਿਗੁਰ ਅਬਿ ਕਿਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰੰਗ ਬੁੱਧਿ ਕਰਿ ਲਯੋ। ਮੈਂ ਗੁਰਦਾਸ[3] ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨਾਮੂ। ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਪੂਰਬ ਅਭਿਰਾਮੂ[4]॥ ੩੮॥ ਹਯ ਦਿਲਬਾਗ ਰੁਦਨ ਬਹੁ ਕੀਨਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਰੁਖ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਲੀਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਘੋਰੇ ਹਿਤ ਆਯੋ। ਤਨ ਖੋਜੀ ਕਹੁ ਭੇਸ ਬਨਾਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਮੈਂ ਤਸਕਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਤਿ ਮੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਬਿਸਰਹੁ ਲਖਿ ਨਾਮ ਬਡੇਰਾ। ਅਬਿ ਗੁਲਬਾਗ ਜ਼ੀਨ ਕੋ ਪਾਇ। ਤੁਮ ਨੇ ਦੀਨਸਿ ਮਤਿ ਉਪਜਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਸਕਲ ਕਚਹਿਰੀ ਕੀ ਬੁਧਿ ਘਨੀ। ਪਰਖਨਿ ਕੀਨਿ, ਪਿਖੀ ਅਰੁ ਸੁਨੀ। ਜਿਸ ਪੁਰਿ ਬਾਜ਼ੀ ਅਹੈ ਉਚਾਰੋਂ। ਕਹਿ ਸਭਿ ਅਪਨੋ ਦੋਸ਼ ਉਤਾਰੋਂ ॥ ੪੧ ॥–ਭਾਈ ਰੂਪਾ–ਗ੍ਰਾਮ ਨਵੀਨ। ਕਿਯ ਡੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਤਹਿਂ ਦਿਲਬਾਗ ਖਰੋ ਹਯ ਜਾਨਿ। ਅਬਿ ਗੁਲਬਾਗ ਜਾਇ ਤਿਸ ਥਾਨ' ॥ ੪੨ ॥ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਹਿ ਊਚੇ। 'ਗਹਹੁ ਦਰੋਗ਼ਾ! ਨਿਕਟਿ ਪਹੂੰਚੇ। ਇਹੁ ਤਸਕਰ ਲੇ ਜਾਇ ਨ ਘੋਰਾ। ਸੁਭਟ ਹਕਾਰਿ ਘੇਰਿ ਚਹੂੰ ਓਰਾ' ॥ ੪੩॥ ਸੌਂਧਾ ਕਹੈ 'ਕਲੀਦ ਨ ਪਾਏ। ਸਰਬ ਪੌਰ ਕੋ ਕੁਲਫ ਲਗਾਏ।ਸੁਭਟ ਸਹਿਤ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚੋਂ ਕੈਸੇ।ਪ੍ਰਥਮ ਕਰੇ ਇਨ

[1]ਰਕਾਬ ਵਿਚ ਪੈਰ (ਧਰਕੇ)। [2]ਤ੍ਰਿੱਖਾ। [3]ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਾਸ। [4]ਪਹਿਲਾ ਸੁਹਣਾ (ਘੋੜਾ)।

ਕੈਦੀ ਜੈਸੇ ॥੪੪॥ ਰਸਰਨਿ ਸੋਂ ਜਨੁ[1]ਬੰਧਿ ਬਿਠਾਏ। ਬਨਹਿਂ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋ ਬਲਲਾਏ'। ਖਿਝ ਕਰਿ ਹਜ਼ਰਤ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰੈ। 'ਕੋ ਨਰ ਪਹੁੰਚਹੁ' ਊਚ ਪੁਕਾਰੈ ॥ ੪੫ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਏ ਪੁਨ ਊਚ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਹੋ ਸ਼ਾਹੁ! ਕਯੋਂ ਕੁਪਤਿ*ਮਹਾਨਾ[2]?।ਘੋਰੇ ਜਥਾ ਜੋਗ ਮੈਂ ਲੀਨੇ।ਸਿਮਰੋ ਬਚ ਜੋ[3]ਤੁਮ ਕਹਿ ਦੀਨੇ ॥ ੪੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਚਾਕਰੀ[4] ਮੇਰੀ ਰਹੀ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਈ, ਨ ਸੋ ਮੈਂ ਲਹੀ।ਖੋਜ ਦੇਨਿ ਕੇ ਚਾਰਹੁਂ ਲਾਖਾ। ਰਹੇ ਇਹਾਂ, ਜੋ ਤੁਮ ਤਬਿ ਭਾਖਾ॥ ੪੭ ॥ ਸਵਾਲਾਖ ਤੁਮ ਫੇਰ ਬਤਾਏ। ਇਕ ਬਿਰਾਟਕਾ[5] ਮੋਹਿ ਨ ਪਾਏ। ਲੀਨੇ ਮੋਲ ਸਮਾਨ ਕਿਕਾਨ। ਜ਼ੀਨ ਸਮੇਤ† ਇਤੇ ਹੀ ਜਾਨਿ[6] ॥ ੪੮ ॥ ਰਹੀ ਕੁਛਕੁ ਬਾਕੀ ਮਮ ਜੋਇ। ਬਨਹੁ ਅਰਿਣੀ[7] ਪੁਚਾਵਹੁ ਸੋਇ। ਨਤੁ ਲੇਖਾ ਮੇਰਾ ਅਰੁ ਤੇਰਾ। ਹੁਇ ਦਰਗਾਹ ਬੀਚ ਬਡ ਝੇਰਾ॥੪੯॥ ਜੇ ਅਬਿ ਚਹਹੁ ਰੋਕਿਬੇ ਮੋਹੀ। ਧਨ ਕੋ ਦੇਨਿ ਮਤੋ ਨਹਿਂ ਤੋਹੀ। ਮੈਂ ਗਮਨੌਂ ਨੀਕੇ ਕਰਿ ਕੂਰਾ। ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ॥੫੦॥ ਇਹੁ ਕਲੀਦ ਸਭਿ ਹੈਂ ਮਮ ਤੀਰ। ਗੇਰੌਂ ਸਰਿਤਾ ਨੀਰ ਗਹੀਰ[8]। ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਘੇਰਾ ਪਾਵਨ। ਪ੍ਰਥਮ ਤਾਰੀਅਨ ਕਰਿ ਨਿਕਸਾਵਨ' ॥੫੧॥ ਇਮ ਸਭਿ ਕਹਿ ਕੈ ਧੀਰਜ ਸਾਥ। ਨਿਭੈ ਬੀਰ ਸਿਮਰਯੋ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਪੰਚਨ ਕੋ ਮਾਨਾ। ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਧਰਿ ਗੁਰ ਧਯਾਨਾ॥੫੨॥ 'ਅਬਿ ਮੈਂ ਜਾਉਂ, ਫੇਰ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਕਰਿਬੇ ਹੋਇ ਜਤਨ ਸੋ ਕੀਜੈ। ਬਹੁਰ ਨ ਪਛੁਤਾਵਹੁ ਮਮ ਪਾਛੇ। ਕਹਹੁ ਕਿ ਸੁਧਿ ਹੋਈ ਨਹਿਂ ਆਛੇ' ॥ ੫੩ ॥ ਹਾਥ ਗਹਯੋ ਗੁੱਛਾ ਗਨ ਤਾਰੀ। ਕਹਿ ਕੈ ਊਚੇ ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਬਾਰੀ। ਡਾਰੀ ਸਰਿਤਾ ਨੀਰ ਗਹੀਰ[8]। 'ਤੁਮ ਖੁਜਵਾਇ ਲੇਹੁ ਧਰਿ ਧੀਰ'॥੫੪॥ ਤਬਿ ਘੋਰੇ ਕਹੁ ਚਾਬੁਕ ਮਾਰਾ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਅਪਨੋ ਬਲ ਸੰਭਾਰਾ। ਉਛਰਯੋ ਛਾਰ ਪਾਰਿ ਦੀਵਾਰ[9]। ਪਰਯੋ ਜਾਇ ਵਿਚ ਦੀਰਘ ਬਾਰਿ ॥੫੫॥ ਹਯ ਅਰੂਢਬੇ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਬਿਧੀਏ ਭਲੇ ਸੰਭਾਰਨ ਕੀਨਿ। ਏਕ ਬਾਰ ਭੀਗੇ ਸਭਿ ਅੰਗ। ਪੁਨ ਜ਼ਾਨੂ ਲਗਿ ਨੀਰ ਤੁਰੰਗ ॥ ੫੬ ॥ ਬਹੁ ਬਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਲ ਪਾਰ। ਰੋਕ ਬਾਗ ਕਰ

---

[1]ਰੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਨੋਂ। [2]ਕਿਉਂ ਐਡਾ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ? [3]ਯਾਦ ਕਰ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ। [4]ਨੌਕਰੀ। [5]ਕੌਡੀ। [6]ਕਾਠੀਆਂ ਸਮੇਤ (ਮਸਾਂ) ਇਤਨੇ ਕੁ (ਮੁੱਲ) ਦੇ ਹੀ ਜਾਣ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [7]ਕਰਜ਼ ਰਹਿਤ ਹੋਵੋ, ਭਾਵ ਅਦਾ ਕਰੋ। [8]ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ। [9]ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਕੰਧ ਦੇ ਪਾਰ ਹੋਇਆ।

*ਪਾ:-ਕੁਮਤਿ। †ਪਾ:-ਸਮਾਨ।

ਗ੍ਰੀਵਾ ਧਾਰਿ । ਦੀਨਿ ਦਿਲਾਸਾ ਭਲੇ ਟਿਕਾਯੋ । ਚਾਬਕ ਤੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਚਪਲਾਯੋ ॥ ੫੭॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਰਿ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ । ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਯੋ[1] । ਕਰਿ ਤਾਰਨ ਕੀ[2] ਸੋਧ ਪਯਾਨੋ । ਚੀਨਤਿ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਤਿ ਸੁਖ ਠਾਨੋ ॥ ੫੮ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਦੂਤੀ ਘੋਰਾ ਨਿਕਾਸਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਪਿਖਿ ਪੰਥ ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ।ਗਾਵਤਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਉਮਗੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

> ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥ ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੈ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜੋ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸੋਇ ਸੁਣੀ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਤਿਸੁ ਨਾਨਕ ਪਰਸਣਿ ਆਵੈ ॥ ੨॥ ੭ ॥ ੧੨੯ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਰ ਸਬਦਨਿ ਗਾਵੈ।ਊਚੀ ਧੁਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਗਾਵੈ । ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਜੋ ਮਗ ਮਹਿਂ ਆਵੈ । ਵਹਿਰ ਵਹਿਰ ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ਸਿਧਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਧੀਰਜ ਦੇਤਿ ਚਲਾਵਤਿ ਘੋਰਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਹੋਹਿ ਤਨ ਥੋਰਾ। ਮਜਲ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਚਲਨਿ ਬਿਸਾਲਾ।ਰਹਯੋ ਬੰਦ*ਹਯ ਭਾ ਬਹੁ ਕਾਲਾ[3] ॥ ੩ ॥ ਮਹਾਂ ਚਤੁਰ ਸ਼ੁਭ ਬੁਧਿ ਉਪਜਾਵਤਿ । ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਚਲਯੋ ਮਗ ਜਾਵਤਿ।ਸਰਿਤਾ ਜੁਗਲ ਏਕ ਥਲ ਬਹੈਂ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਹਾਂ ਨੀਰ ਬਡ ਅਹੈ॥ ੪ ॥ ਲਖਿ ਸ਼ੁਭ ਘਾਟ ਉਤਾਰਯੋ ਘੋਰਾ । ਚਰਨਨ ਕੋ ਜ਼ਾਨੂ ਲਗਿ ਬੋਰਾ । ਤਰਿ ਕਰਿ ਪਾਰ ਭਯੋ ਸਭਿ ਬਾਰੀ[4] । ਲਖਹਿ ਭੇਵ ਸਭਿ ਦੂਸਰ ਬਾਰੀ[5] ॥ ੫ ॥ ਚਲਯੋ ਜਾਤਿ ਬਿਨ ਭੈ ਬੁਧਿਵਾਨ । ਆਸਮਾਨ ਮਹਿਂ[6] ਜਥਾ ਬਿਮਾਨ। ਪੀਠ ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਆਨੰਦ । ਮਨਹੁ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਲਹਯੋ ਬਿਲੰਦ ॥ ੬ ॥ ਬਿਨਾ ਡੋਲ ਬਲ ਤੇ ਕਲ ਚਾਲੇ[7]।ਥੋਰੇ ਕਾਲ ਪਯਾਨ ਬਿਸਾਲੇ।ਰੋਕਿ ਰੋਕਿ ਹਯ ਪੰਥ ਚਲਾਵੈ। 'ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਨ ਹੋਇ' ਸਧੀਰਜ ਜਾਵੈ ॥ ੭ ॥ ਰਹਯੋ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਜਬਿਹੀ ਆਇ।ਰੁਪਾ ਗ੍ਰਾਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਬਿ ਥਾਇ।ਤੌਬ੍ਰੁਨਹੀਂ ਸੰਬੂਹ ਨਿਹਾਰੇ ।–ਕਿਤ ਗਮਨੇ ਗੁਰ–ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੮ ॥–ਕੂਚ

[1] ਸੁਹਣੀ ਚਾਲੇ ਪਾਇਆ । [2] ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ । [3] ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਰਹਿਆਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । [4] ਸਾਰਾ ਜਲ । [5] (ਕਿਉਂਕਿ) ਦੂਸਰੀ ਵਾਰੀ (ਆਇਆ ਹੈ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਭੇਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । [6] ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ । [7] ਸੁਹਣੀ ਚਾਲੇ ।

*ਪਾ:–ਜਾਇ ਬੰਦ।

ਕਰਯੋ ਇਹ ਥਲ ਤੇ ਕੈਸੇ?। ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਤੈਸੇ?–। ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਤੂਰਨ ਹੀ ਆਯੋ। ਬੂਝਨ ਕੀਨੋ ਨਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਤਬਿ ਭਨਯੋ 'ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੇ।ਬਿਨਤੀ ਕੀਨੀ ਜੋਧ ਸਭਾਗੇ[1]। ਕਾਂਗੜ ਪੁਰਿ ਨਿਜ ਘਰ ਲੈ ਗਯੋ। ਇਸ ਹਿਤ ਡੇਰਾ ਗਮਨਤਿ ਭਯੋ' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਕਹਤਿ 'ਧੰਨ ਗੁਰ,ਧੰਨ ਬਿਸਾਲਾ'। ਜੁਗ ਕੋਸਨ ਤੇ ਉਤਰਿ ਚਲਾਯੋ।ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰਨਿ ਤੇ ਡੁਰਿਆਯੋ॥ ੧੧ ॥ ਜਗ ਮਗ ਜ਼ੀਨ ਕਰੈ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।ਗੁਰ ਡੇਰੇ ਕਹੁ ਜਬਿ ਨਿਯਰਾਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਸਿਰ ਨਯਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਆਗੇ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨੂ। ਰਾਗ ਰੰਗ ਕਰਿ ਰਹੇ ਸੁਜਾਨੂ। ਜੋਧ ਮਹੀਪ ਸਮੀਪ ਗੁਸਾਈਂ। ਸਿਮਰਤਿ ਸੇਵਕ[2]–ਹਯ ਲੇ ਆਈ[3]–॥ ੧੩ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਆਵਤਿ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਸੰਗ ਤੁਰੰਗਮ ਚਪਲ ਬਡੇਰਾ।ਉਠਿ ਦਿਵਾਨ ਤੇ ਆਗੂ ਆਇ। ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਬਾਜੀ ਲਲਚਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਉਤਲਾਵਤਿ ਬਿਧੀਏ ਪਗ ਗਹੇ। ਸੀਸ ਧਰਯੋ ਬਡ ਆਨੰਦ ਲਹੇ। ਭੁਜਾ ਪਕਰਿ ਗੁਰ ਉਰਧ ਉਠਾਯੋ ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਗੁਰ ਲਾਯੋ ॥੧੫ ॥ ਕਹਯੋ 'ਕੀਨ ਤੈਂ ਬਡ ਉਪਕਾਰਾ। ਜੋ ਦੁਸ਼ਕਰ ਅਤਿ ਕਠਨ ਕਰਾਰਾ[4]। ਭਯੋ ਅਧਿਕ ਰਿਣ ਸੀਸ ਹਮਾਰੇ। ਜਾਚਹੁ ਬਰ ਅਬਿ ਦੇਹਿਂ ਉਤਾਰੇ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਬਰਤਹੁ ਸਭਿ ਹੀ ਠੌਰੇ। ਕਰਜ਼ ਆਪ ਅਰੁ ਆਪ ਚਢਾਵੈਂ[5]। ਬਹੁਰ ਦੇਨ ਆਪੇ ਲਲਚਾਵੈਂ[6] ॥੧੭॥ ਇਹ ਸਭਿ ਤੁਮਰੇ ਚੋਜ ਵਿਡਾਨਾ।ਕਰਹੁ ਆਪ ਅਰੁ ਆਪ ਹਿਠਾਨਾ[7]।ਮੁਝ ਪਰ ਤੇ ਬਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ। ਜਾਚਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਹਰੀ[8] ॥ ੧੮ ॥ ਦਿਹੁ ਗੁਰ ! ਸੰਗ ਨਾਮ ਕੋ ਰੰਗ[9]। ਬੀਤਹਿ ਬੈਸ ਸੰਤ ਕੇ ਸੰਗ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੀਨਾ।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਉਚਰਨ ਕੀਨਾ॥ ੧੯ ॥ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਛੀਨਾ ਗੁਰ ਸੀਨਾ[10]। ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿ ਭੀਨਾ। ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਨ ਤੇ ਉਰ ਹੀਨਾ। ਹਮਰੇ

---

[1]ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਇ ਜੋਧ ਨੇ। [2]ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੇਵਕ ਨੂੰ। [3]ਘੋੜਾ ਲੈ ਆਵੇਗਾ। [4]ਜੋ ਬੜਾ ਔਖਾ ਤੇ ਕਰੜਾ ਕਠਨ ਕੰਮ ਸੀ। [5]ਕਰਜ਼ਾ ਵੀ ਆਪ ਹੋ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆਪ ਹੋ। [6]ਫਿਰ (ਕਰਜ਼ਾ) ਦੇਣਾ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। [7]ਆਪੇ (ਕਾਰਜ ਆਰੰਭ) ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਆਪੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਕਰਦੇ ਹੋ। [8]ਮੰਗਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੂਰ ਕੀਤੀ। [9]ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਿਓ। [10]ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਛੀਨ', ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸੀਨਾਂ ਹੈ। ਭਾਵ ਛੀਨਾ ਬਿਧੀਚੰਦ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਛੀਨਾ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦੀ ਗੋਤ ਸੀ।

ਉਰ ਅਨੰਦ ਕੋ ਦੀਨਾ ॥੨੦॥ ਦੁਸ਼ਕਰ ਕਾਜ ਸੁਗਮ ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਗੁਰੂ ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਇਸਕੇ ਸਮਸਰ ਅਪਰ ਨ ਚੀਨਾ। ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਬਿਸਮਾਵਨ ਕੀਨਾ ॥ ੨੧ ॥ ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਤੋਹਿ ਬਡਾਈ।ਅਤਿ ਚਾਤੁਰਤਾ ਚਿਤ ਉਪਜਾਈ। ਛਲੇ ਸ਼ਾਹੁ ਜੁਤਿ ਤੁਰਕ ਘਨੇਰੇ। ਅਚਰਜ ਚਲਿਤ ਲਖੇ ਨਹਿਂ ਤੇਰੇ'॥੨੨॥ ਜੋਧ ਰੁ ਜੇਠਾ ਬਿਧੀਆ ਮਿਲੇ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰਜੋ ਸਰਾਹਨਿ ਭਲੇ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਸਭਿ ਸਭਾ ਸੁਨਾਵੈ। 'ਇਹ ਕਾਰਜ ਤੋਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ॥੨੩॥ਅਪਰ ਕੌਨ ਕਰਿ ਸਾਕਹਿ ਐਸੇ।ਛਲੇ ਤੁਰਕ ਤੁਰ-ਕੇਸ਼ੁਰ ਜੈਸੇ । ਮਨਹੁਂ ਕਲੰਕਤਿ ਕੀਨੇ ਸਾਰੇ । ਰਹੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਕੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰੇ' ॥ ੨੪ ॥ ਹਯ ਗੁਲਬਾਗ ਲਿਯੇ ਗੁਰ ਸੰਗ । ਮਿਲਜੋ ਜਹਿਂ ਦਿਲਬਾਗ ਤੁਰੰਗ । ਪਿਖਤਿ ਪਰਸਪਰ ਜੁਗ ਹਿਹਨਾਏ। ਕਰੇ ਨੇਰ ਦ੍ਵੈ ਘ੍ਰਾਣ[1] ਮਿਲਾਏ ॥ ੨੫॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਹਿਰੇਖਾ[2] ਬੋਲਤਿ ਭਲੇ। ਜਨੁ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤ, ਬਿਛੁਰਿ ਬਹੁ,ਮਿਲੇ। ਦਾਸਨ ਕੋ ਤਾਗੀਦ ਬਖਾਨੀ।'ਹਯ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੀ॥ ੨੬ ॥ ਅਹੈ ਸ਼ੁਮਤਿ ਬਹੁ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੀਅਹਿ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਆਗੇ ਧਰੀਅਹਿ'। ਸੌਂਪਨਿ ਕਰਿ ਜੇਠੇ ਕਹੁ ਤਬੈ। 'ਰਾਖਹੁ ਤਕਰਾਈ ਬਿਧਿ ਸਬੈ' ॥ ੨੭ ॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕੀ ਗਹਿ ਕਰਿ ਬਾਹੂ। ਆਏ ਪੁਨ ਦਿਵਾਨ ਕੇ ਮਾਂਹੂ। ਬਿਕਸਤਿ ਬੋਲਤਿ ਬੂਝਤਿ ਬਾਤ। 'ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ॥੨੮॥ ਕਿਮ ਤੁਰੰਗ ਪੂਰਬ ਕੋ ਆਨਜੋ?।ਮਿਲਜੋ ਸ਼ਾਹ ਸੋਂ ਕਹਾਂ ਬਖਾਨਜੋ ?।ਹਯ ਦੂਸਰ ਕੋ ਕੈਸੇ ਹਰਜੋ?।ਮਤਿ ਅੰਧੇ ਸਭਿ ਕੋ ਕਿਮ ਕਰਜੋ ? ॥ ੨੯ ॥ ਬਿਖਮ ਸਥਾਨ ਦੁਰਗ ਬਡ ਗਾਵੈ। ਰਹਤਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਰ ਜਹਿਂ ਠਾਂਵੈ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜਹਿਂ ਤਕਰਾਈ। ਕਿਮ ਉਲੰਘ ਆਯੋ ਇਸ ਥਾਈਂ ? ॥ ੩੦ ॥ ਜਿਨ ਦੇਖੀ ਸੋ ਅਤਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਸੁਨਹਿਂ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੋ ਭੀ ਸਗਰੇ ਲਖਹਿਂ ਅਚੰਭਾ। ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਜੋ ਦੰਭ ਅਰੰਭਾ[3] ॥੩੧॥ ਅਪਰ ਕੌਨ ਕਰਿ ਸਾਕਹਿ ਐਸੇ। ਅਚਰਜਲਖਿ ਕਹਿਂ–ਕੀਨਸਿ ਕੈਸੇ[4]?–।ਬ੍ਰਿੰਦਮਸੰਦ ਜੋਧ ਤੇ ਆਦਿ।ਕਹੁ ਗਾਥਾ,ਸੁਨਿ ਹੁਇਂ ਬਿਸਮਾਦਿ'॥੩੨॥ਬਿਧੀਆ ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਸੁਨ ਸੁਆਮੀ ! ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਮੋਹਿ ਬਦਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਸ੍ਰੌਨ।

[1]ਨਾਸਾਂ। [2]ਹਿਣਕਣਾ। [3]ਜੋ ਬਣਾਉਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। [4]ਅਚੰਭਾ ਜਾਣਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਲਿਆ ?'

ਚਹਹੁ ਸੁਨਾਵਨ ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ ! ॥ ੩੩ ॥ ਤੌ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਅਬਿ ਸਾਰਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਰਹ੍ਯੋ ਬਨਿ ਕਰਿ ਘਸਿਆਰਾ।ਸੇਵ ਹਯਨਿ ਕੀ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਿਏ। ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਰੀਝ ਸਭਿ ਗਏ ॥ ੩੪ ॥ ਧਰ੍ਯੋ ਜ਼ੀਨ ਸੋ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਾ। ਨਿਕਸਨਿ ਹੇਤੁ ਭੇਤ ਲੇ ਸਾਰਾ। ਕਰਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸੇਵਕ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਾਰ-ਬਾਰਨੀ[1] ਆਨਿ ਪਿਲਾਈ॥੩੫॥ ਸਭਿ ਅਚੇਤ[2] ਭੇ, ਲੇ ਨਿਸ ਘੋਰਾ।ਪਾਇ ਜ਼ੀਨ ਰਸਰਨਿ[3] ਤੇ ਛੋਰਾ। ਦਿਸ਼ਿ ਦਰੀਆਉ ਦੁਰਗ ਦੀਵਾਰ।ਹਯ ਚਢਿ ਚਾਬੁਕ ਹਤਿ ਕਿਯ ਛਾਰ ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਕੂਦ੍ਯੋ ਐਸੇ। ਪੰਛੀ ਉਡ੍ਯੋ ਜਾਤਿ ਕੋ ਜੈਸੇ। ਏਕ ਬਾਰ ਭੀਗ੍ਯੋ ਲਗਿ ਬਾਰੀ[4]।ਪੁਨ ਜ਼ਾਨੂੰ ਲਗਿ ਰਖਿ ਭਾ ਪਾਰੀ[5] ॥ ੩੭ ॥ ਮਗ ਨਿਚਿੰਤ ਸਲਿਤਾ ਤਰਿ ਆਯੋ।ਸਿਰ ਧੁਨਿ ਧੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਪਛੁਤਾਯੋ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਗਏ[6] ਰਿਸ੍ਯੋ ਕਹਿ ਤਬੈ।–ਚਾਰ ਲੱਛ ਲਿਹੁ ਖੋਜਹਿ ਜਬੈ–॥੩੮॥ਮੈਂ ਪੁਨ ਗਯੋ ਦੂਸਰੇ ਹੇਤੁ।ਉਤਰ੍ਯੋ ਧਰਮ ਸਾਲ ਹਿਤ ਭੇਤ। ਡਿੰਡਮ ਵਿਰਤਿ ਸੁਨ੍ਯੋ ਮੈਂ ਜਬੈ। ਖੋਜੀ ਬਨ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਜਿਹ ਤਬੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨੀ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਧਿ ਖੋਜੀ ਆਯੋ। ਬਾਂਛਤਿ ਹੁਤੋ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਯੋ। ਬੇਸ ਧਰ੍ਯੋ ਅਸ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ।ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਹੂੰ ਤੇ ਗਯੋ ਪਛਾਨੀ ॥ ੪੦ ॥–ਰਮਲ ਗਨਕ ਅਰੁ ਸ਼ਗੁਨ ਬਿਚਾਰਨ। ਇਹ ਗੁਨ ਮੋ ਮਹਿਂ–ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ।ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ।ਹਯ ਕੋ ਖੋਜ ਲੇਹੁ ਮਨ ਭਾਯੋ॥੪੧॥ਅਸੁ ਗੁਲਬਾਗ ਪਾਸ ਲੇ ਗਯੋ। ਜਿਮ ਮੈਂ ਕਹਤਿ ਰਹ੍ਯੋ,ਤਿਮ ਕਿਯੋ। ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਇ ਪਠਾਯਹੁ ਡੇਰੇ[7]। ਸੰਮਨ ਬੁਰਜ ਗਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਤਿਸ ਨੀਚੇ ਢਿਗ ਮੈਂ ਅਰੁ ਘੋਰਾ। ਤਾਰੇ ਮਾਰਿ ਦਿਏ ਸਭਿ ਪੌਰਾ[8]। ਭਯੋ ਇਕਾਂਕੀ ਸਭਿ ਅਟਕਾਏ। ਕਰੇ ਕੈਦ ਜਨੁ ਬਸ ਨ ਬਸਾਏ॥ ੪੩ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਮੈਂ ਬੋਲਤਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਦੇਉਂ ਖੋਜ ਮੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ਲਹ੍ਯੋ। ਲਾਗ੍ਯੋ ਦੇਤਿ ਨਿਸਾ ਬਡ ਬੀਤੇ। ਘੋਰਾ ਛੋਰਿ ਚਢ੍ਯੋ ਨਿਰਭੀਤੇ[9] ॥ ੪੪ ॥ ਬੂਝਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅਸੁ ਖੋਜ[10]।ਕਹ੍ਯੋ ਸਾਚ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਓਜ[11]। ਸਕਲ ਜਥਾਰਥ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ–ਗਹਹੁ ਗਹਹੁ–ਸੁਨ ਸ਼ਾਹੁ ਅਲਾਯੋ ॥ ੪੫॥–ਹਯ ਪਲਟੇ ਹਯ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਲੀਨ।ਮੋਹਿ ਨਾਮ–ਕਾਹਿ[12]–ਬਿਧੀਆ ਛੀਨਾ।

[1]ਵੰਗੀ ਸ਼ਰਾਬ। [2]ਬੇਖ਼ਬਰੇ। [3]ਰਸਿਆਂ। [4]ਜਲ ਲੱਗਕੇ। [5](ਜਲ ਨੂੰ) ਰੋਕਕੇ ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। [6]ਪਿਆਰਾ (ਘੋੜਾ) ਚਲਾ ਗਿਆ। [7](ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ) ਡੇਰੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। [8]ਸਾਰੇ ਦਰਵੱਜ਼ੇ। [9]ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ। [10]ਘੋੜੇ ਦਾ ਖੋਜ। [11]ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ। [12](ਮੈਂ) ਕਾਹ ਖਿੜਾ।

ਆਦਿ ਚਾਕਰੀ ਧਨ ਕ੍ਰਾ ਮੇਰੋ। ਲਿਯੋ ਮੋਲ ਸਮ ਆਛੇ ਹੇਰੋ॥੪੬॥ਸ਼ਾਹੁ!ਕੋਪ ਕਰੋਂ ਬਾਦ ਕਰੰਤਾ?ਜੇ ਅਬਿ ਮੋਕੋਂ ਗਹਨੇ ਚਹੰਤਾ। ਸਭਿ ਤਾਰੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਮੰਗਾਈ–।ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਖਾਈ ॥੪੭॥–ਇਹੁ ਸਭਿ ਪਰੀ ਨਿਕਾਸਨ ਕੀਜੈ। ਖੋਲ ਕੁਲਫ ਮੋਕਹੁ ਗਹਿ ਲੀਜੈ–। ਇਮ ਕਹਿ ਘੋਰਾ ਤੇਜ ਕੁਦਾਯੋ*।ਉਲੰਘਿ ਦਿਵਾਰ ਬਾਰਿ ਮਹਿਂ[1] ਆਯੋ ॥ ੪੮ ॥ ਪੀਛੇ ਹਾਇ ਹਾਇ ਬਡ ਰੌਰਾ।ਬਸਿ ਨ ਬਸਾਇ ਭਿਰੇ ਸਭਿ ਪੌਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਗਾਯੋ। ਮਗ ਸੁਖੇਨ ਗਾਵਤਿ ਚਲਿ ਆਯੋ ॥ ੪੯ ॥ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਅਸ ਦੁਸ਼ਕਰ ਜੋ ਕਾਰਾ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੋ ਕਰਿ ਸਕੈ ਬਿਚਾਰਾ।ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਮਾਨੁਖ ਲੀਲਾ। ਤੈ ਲੋਕਨ ਪਤਿ ਕਰਹੁ ਸੁਸ਼ੀਲਾ! ॥੫੦॥ ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਾਈ। ਤੌ ਇਹ ਕਾਰ ਕਰਨ ਬਨਿ ਆਈ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਮਾਨਯੋ ਸਮੁਦਾਯੋ। ਸੋ ਚਹੀਐ ਗੋ ਅਬਿ ਕਰਿਵਾਯੋ' ॥੫੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਦੁਤਿਯੋ ਪੌਰਾ ਲਿਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਧੀਏ ਸਕਲ ਕਹਯੋ ਸਹਿਤ ਵਿਸਤਾਰ। ਮੈਂ ਸੰਛੇਪ ਬਰਨਨ ਕਰਯੋ ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸੁਖ ਸਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਇਹ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਤੁਮ ਹੀ ਕੀਨਿ। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਜਸੁ ਮੋਕਹੁ ਦੀਨਿ'। ਇਮ ਕਹਿ ਬੰਦੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਸੁਨਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਾ ਨਰ ਬਿੰਦ ॥ ੨ ॥ ਅਚਰਜ ਭਏ ਸੁਨਤਿ ਚਤੁਰਾਈ।'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਇਹੁ ਕਾਰਜ ਤੁਝ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇ। ਕਰਿ ਨ ਸਕਹਿ ਜਗ ਮਾਨਵ ਕੋਇ' ॥ ੩ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਿਧੀਏ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਕਰਿਬੇ ਸਿੱਖ ਪਠਾਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋ ਹਮ ਨੇ ਮਾਨਾ ॥੪॥ ਅਬਿ ਹੀ ਲਯਾਵੋ ਸਭਿ ਕਰਿਵਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਕਰਤਿ ਭੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਜੁ ਨੇਰੇ। ਲੇਨਿ ਹੇਤੁ ਚਲਿ ਆਇ ਘਨੇਰੇ ॥ ੫ ॥ ਹੁਕਮ ਦਿਯੋ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਏ। ਉਤਸਵ ਅਧਿਕ ਭਯੋ ਨਰ ਆਏ।ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੀ ਹੁਇ ਭੀਰ। ਦਰਸਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਸੋਢੀ ਬਰ ਬੀਰ ॥੬॥ ਕੇਤਿਕ ਕੌਤਕ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ। ਰਚਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਬਾਦਿਤ ਅਪਰ ਨਗਾਰ ਕੇ ਆਇ। ਡਫ, ਢੋਲਾਦਿਕ ਬਹੁਤ ਬਜਾਇ ॥ ੭ ॥ ਅਧਿਕ

---

[1]ਜਲ ਵਿਚ।

*ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੬ ਅੰਕ ੨੯ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਮੋਦਿਤ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਦਰਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹ੍ਵੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਕੋਲਾਹਲ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਸੁਨੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਅਚਰਜ ਜੋਵਾ ॥ ੮ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਆਯੋ ਸਮੁਦਾਇ।ਪੰਕਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਿਯੋ ਬਿਠਾਇ।ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਾਗੀ ਗਨ ਪਾਂਤੀ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬੈਠੇ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ॥੯ ॥ ਬਹੁ ਬਰਤਾਵੇ ਤਬੈ ਲਗਾਏ। ਦਿਯੋ ਇਤੋ ਜਿਹ ਅਚਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਚਾਰ ਘਟੀ ਲਗਿ ਇਤਿਕ ਬ੍ਰਤਾਯੋ। ਲੇ ਜਿਨ ਅਚਯੋ ਰਹਯੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ* ॥ ੧੦ ॥ ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਨਹਿਂ ਨਿਖੁਟਯੋ ਸਗਰੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।ਲੀਨਿ ਭਿਹਾ-ਵਲ ਸਦਨ ਸਿਧਾਏ। ਗੁਰ ਜਸੁ ਪੂਰਿ ਪੂਰਿ ਘਰ ਘਰ ਛਾਏ ॥੧੧॥ ਜੋਧ ਸੁ ਜੋਧਾ ਗਨ ਢਿਗ ਬੈਸੇ[1]। ਬਿਧੀਏ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਐਸੇ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਅਬਿ ਦੇਰ ਨ ਕੋਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਕੇ ਰਿਸ ਅਤਿ ਹੋਈ ॥ ੧੨ ॥ ਆਪ ਚਢਹਿ ਤੂਰਨ ਹੀ ਆਵਹਿ। ਕੈ ਗਾਢੇ ਉਮਰਾਵ ਚਢਾਵਹਿ।ਆਇ ਲਰਹਿ ਲਸ਼ਕਰ ਅਬਿ ਭਾਰਾ। ਇਮ ਜਾਨਹੁ ਜਿਮ ਮੋਹਿ ਨਿਹਾਰਾ[2] ॥੧੩॥ਪਹੁੰਚੇ ਹੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਲਖੋ।ਬਨਿ ਸੁਚੇਤ ਨਹਿਂ ਆਲਸ ਰਖੋ। ਡਾਰੇ ਰਹੈਂ ਤੁਰੰਗਮ ਜ਼ੀਨ। ਸਕਲ ਭੁਵੰਗਨਿ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਿ' ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਗਨ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਆਗਵਨੁ। ਜਗਯੋ ਬੀਰ ਰਸ ਉਰ ਅਰਿੰਦਵਨੁ[3]। ਬੂਝਯੋ ਤਬੈ ਜੋਧ ਕੇ ਸੰਗ। 'ਇਹਾਂ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਜੰਗ?॥੧੫॥ ਅਪਨੇ ਹੋਹਿ ਅਲਪ ਭਟ ਨਾਲ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਢਿ ਅਏ ਬਿਸਾਲ। ਕਠਨ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੂ। ਕੈ ਜੰਗਲੋਂ ਥਲ ਪਿਖਹੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ ॥੧੬॥ ਕਿਧੌਂ ਮਰੂ ਥਲ ਹੈ ਇਤ ਕੋਇ।ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਰਹਹੁ ਮਵਾਸੇ ਹੋਇ ?'। ਜੋਧ ਕਹਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਹੋਰ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਹੁਇ ਸੰਘਰ ਘੋਰ॥ ੧੭ ॥ ਅਹੈ[4] ਦਿਲੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਬਹੁ ਸੈਨਾ। ਰਾਜ ਜਗਤ ਕੋ, ਗਿਨਤੀ ਹੈ ਨਾ। ਟਰਹੁ ਆਪ ਕਿਮ ਸਰਬਰ ਹੋਵਹੁ[5]। ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨ ਕੇ ਗਨ ਜੋਵਹੁ ॥੧੮॥ ਜੰਗਲ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹੁ ਦੂਰ। ਭਾਲ ਬਿਲੋਕਹੁ ਜਹਿਂ ਜਲ ਰੂਰ। ਤਿਸਕੇ ਤੀਰ ਰਾਖੀਅਹਿ ਡੇਰਾ। ਭੇਜਹਿ ਲਸ਼ਕਰ ਸ਼ਾਹੁ ਘਨੇਰਾ ॥੧੯॥ ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਇਤ ਉਤ ਥਾਨ। ਹਰਿ

[1]ਜੋਧ ਰਾਇ ਜੀ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸਨ। [2]ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ (ਛੇਤੀ ਆਏ ਨੂੰ) ਤਕ ਰਹੇ ਹੋ (ਇਵੇਂ ਮੈਨਾ ਆਈ) ਜਾਣੋ। [3]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ। [4]ਦਿਲੀਪਤ। [5]ਆਪ ਟਲ ਜਾਓ ਕਿਵੇਂ ਬਰੋਬਰ ਹੋ ਸਕੋਗੇ।

*ਇਥੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋ ਹੋਰ ਤੁਕਾਂ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ:-
ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਮਨ ਸੱਭ ਕੇ ਹੋਵਾ। ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਬਾਲਿਕ ਸਭਿ ਖੋਵਾ।

ਜੈ ਹੈ ਹੁਇ ਕਰਿ ਵੈਰਾਨ। ਜੰਗਲ ਵਿਖੇ ਸੁ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੈ ਨਾਂਹੀ। ਜਲ ਕੇ ਥਲ ਭੇਵ ਨ ਤਿਨ ਪਾਹੀ[1] ॥ ੨੦ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੈ ਦਿੱਲੀ ਚਲਿ ਜਾਇ। ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹੁ* ਇਸ ਥਲ ਆਇ। ਬਿਬਿਧ ਬਿਲਾਸ ਕਰਹੁ ਹਰਖਾਵਹੁ। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੋ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵਹੁ ॥ ੨੧ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਮਤਿ ਹੈ ਏਕ। ਬਿਨ ਬਿਖਾਦ[2], ਹੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ!’। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸੁਮਤਿ ਨਿਧਾਨ। ਸੁਨਤਿ ਜੋਧ ਤੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ ॥ ੨੨ ॥ ‘ਇਹ-ਮਤਿ ਨਹੀਂ ਪਸੰਦ ਹਮਾਰੇ। ਹੋਹਿ ਨ ਜੰਗ, ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਾਰੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਹਿਤ ਗਨ ਤੁਰਕ ਬਖਾਨੈਂ। —ਲਰਹਿ ਨ ਅਬਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰ ਮਾਨੈ-- ॥੨੩॥ ਪਲਟਾ ਲੇਨਿ ਤੁਰੰਗਮ ਕੇਰਾ। ਤੌ ਰਣ ਚਹੀਅਤਿ ਕਰਨਿ ਬਡੇਰਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਮ ਸੈਨਾ ਰਾਖਨ। ਹੋਤਿ ਸਫਲ ਸੰਘਰ ਕੇ ਕਾਂਖਨ[3] ॥ ੨੪ ॥ ਤੁਰਕਨਿ ਸਾਥ ਲਰਨ ਗੁਨ ਘਨੇ। ਮਰੇ ਦੇਵ ਪੁਰਿ ਬਾਸਾ ਬਨੇ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਇ ॥ ੨੫ ॥ ਜੀਵਤਿ ਜਸੁ ਥੀਵਤਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਖ ਭੋਗਤਿ ਹੁਇ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾ ਹੀ। ਲੋਕ ਜਿ ਦੋਨਹੁਂ ਹਲਤਿ ਪ੍ਰਲੰਤੇ। ਸੁਭਟਨਿ ਕੀ ਭੁਜ ਸੋਂ ਲਟਕੰਤੇ ॥੨੬॥ ਹਮ ਛੱਡ੍ਰੀ ਕਿਮ ਛੋਰਹਿ ਰਨ ਕੋ। ਅਬਹਿ ਮਨੋਰਥ ਹੋਯਸਿ ਮਨ ਕੋ। ਦੇਖਹੁ ਜਬਹਿ ਪਰਹਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਠਾਵੈਂ ਜਮ ਕੇ ਧਾਮੂ ॥ ੨੭ ॥ ਭਯੋ ਯੁੱਧ ਜੁਗ ਸਮੈ[4] ਹਮਾਰਾ। ਅਬਿ ਬਿਸਾਲ ਹੀ ਪਰਹਿ ਅਖਾਰਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਬਡੇ ਉਮਰਾਵ। ਮਾਰਹਿਂ ਪੁਨ ਦਫਨਹਿਂ ਰਣ ਥਾਵ ॥੨੮॥ ਊਪਰ ਬੈਠਕ ਬਨਹਿ ਹਮਾਰੀ। ਬੈਠਹਿਂ ਬੋਲਹਿਂ ਸਾਥ ਤੁਮਾਰੀ। ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਬਤਾਵਹੁ ਥਾਨ। ਜਹਾਂ ਪਰਹਿ ਤੁਰਕਨ ਘਮਸਾਨ ॥ ੨੯ ॥ ਰਣ ਤਜਿਬੋ ਮੁਹਿ ਨਹਿਂ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਅਹੈ ਉਚਿਤ ਲਰਿਬੇ ਜਸੁ ਪਾਵੈਂ’। ਜੋਧਰਾਇ ਲਖਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਸ਼ੈ। ਹਰਖਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ॥ ੩੦ ॥ ‘ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਕੁਛ ਤੁਮ ਹਾਥ। ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਰਹੁ ਬਾਕ ਕੇ ਸਾਥ। ਲਰਿਬੇ ਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਨ ਸੱਕਈ[5]? ਮਰਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਰਿਸ ਕਰਿ ਜੋ ਤੱਕਈ ॥੩੧॥ ਇਹਾਂ ਲਰਨ ਕੋ ਘਾਤ ਸੁਨੀਜੈ। ਭਰਯੋ ਤਾਲੋ ਜਲ ਜਹਾਂ ਲਖੀਜੈ। ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਉਜਾਰ

---

[1]ਜਲ ਦੇ ਥਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [2]ਬਿਨਾ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਇਕ ਮਤਾ ਇਹ ਹੈ। [3]ਜੁੱਧ ਦੇ ਚਾਹਿਆਂ। [4]ਦੋ ਵਾਰੀ (ਅਗੇ) ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। [5]ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। *ਪਾ:—ਬਿਰਾਜਹੁ।

ਹੁਇ ਭਾਰੀ। ਖੋਜਯੋ ਪਾਇ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਬਾਰੀ॥ ੩੨॥ ਸੋ ਸਰੁਵਰੁ ਘੇਰਹੁ ਚਹੁੰ ਓਰ। ਪਾਇ ਨ ਹਲਹਿਂ ਪਰੇ ਬਡ ਜੋਰਿ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬਿ ਜੁੱਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਰਿਪੁ ਗਨ ਕੋ ਬਹੁ ਲਾਗਹਿ ਪਯਾਸੇ॥ ੩੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਮਰਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੇ ਮਾਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਚਹਤਿ ਜਲ ਕੋ ਤਿਸ ਬਾਰੇ।ਖੋਜਯੋ ਪਾਇਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਤਬਿ ਭਾਜਹਿਂ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੩੪ ॥ ਬਹੁਰ ਨ ਜਾਨਿ ਦੇਹਿਂ ਸੁਖ ਸੇਤੀ।ਕਟਹਿਂ ਖੜਗ ਸੋਂ ਜਯੋਂ ਪਕਿ ਖੇਤੀ।ਲੂਟ ਲੇਹਿਂਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ। ਰਾਖਹਿਂ ਮਾਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਜੰਗ'॥ ੩੫॥ ਕਹੇ ਬਚਨ ਉਤਸਾਹਿ ਸਮੇਤ।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ।'ਸੁਨਹੁ ਜੋਧ!ਐਸੋ ਅਬਿ ਥਾਨੋ। ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨ ਤੂੰ ਸਭਿ ਜਾਨੋ॥ ੩੬॥ ਗਾਹਯੋ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਘਨੇਰਾ। ਬਿਖਮ ਸੁਗਮ ਥਲ ਤੈਂ ਸਭਿ ਹੇਰਾ'। ਜੋਧਰਾਇ ਮਨ ਮੈਂ ਕਰਿ ਗਿਨਤੀ। ਸਭਿ ਥਲ ਕੀ ਲਖਿ,ਭਾਖਤਿ ਬਿਨਤੀ॥ ੩੭॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਜਾਨਯੋ ਥਾਨ। ਜਹਾਂ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਜੰਗ ਮਹਾਨ। ਹਤਹਿਂ ਤੁਰਕ ਅਰੁ ਰਹਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ। ਭਾਜਹਿਂ ਰਿਪੁ ਕਰਿ ਪਾਨਨਿ ਪਯਾਰੇ॥੩੮॥ ਪੰਚ ਰੁ ਚਾਰ ਕੋਸ ਇਸ ਥਲ ਤੇ। ਭਰਯੋ ਸਰੋਵਰ ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਤੇ। ਤਿਸ ਕੇ ਗਿਰਦ ਕਰਹੁ ਚਲਿ ਡੇਰਾ। ਹਮ ਤੇ ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਹੇਰਾ॥ ੩੯॥ ਚਾਰਕਿ ਪੰਚ ਕੋਸ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ। ਜਿਹ ਕੌ ਕਹੈਂ ਨਿਥਾਣਾ ਨਾਮ। ਹਮ ਨਹਿ ਤਯਾਗਹਿਂ ਗੇ ਜਲ ਸੋਇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਲਾਇਂ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਹੋਇ'॥੪੦॥ਸੁਨਤਿ ਜੋਧ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਨੀ।'ਇਹੁ ਤੈਂ ਆਛੀ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ। ਅਬਿ ਤੌ ਪਰੀ ਸੰਝ ਲਖਿ ਲੀਜੈ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੋ ਕੀਜੈ॥੪੧॥ ਆਵਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਿ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰੋ।ਹੱਥਯਾਰਨ ਕੋ ਪਕਰਿ ਸੰਭਾਰੋ'।ਮਸਲਤ ਜਬਿ ਨੀਕੇ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਬਹੁ ਬਾਰੂਦ ਅਨਾਵਨਿ ਕੀਨਿ[1]॥ ੪੨॥ ਮਣ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਕਾ ਮੰਗਵਾਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਨਾਰਨਿ ਤੇ ਢਲਿਵਾਯੋ। ਦੀਨੀ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ।ਡਾਰਤਿ ਗੋਰੀ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵਤਿ॥੪੩॥ਜਿਸ ਢਿਗ ਧਨੁਖ,ਤੀਰ ਕੋ ਛੋਰਤਿ। ਨਿਜ ਵਿੱਦਯਾ ਕਰਿ ਅਰਿ ਉਰ ਫੋਰਤਿ। ਤਿਨ ਕੋ ਤਰਕਸ਼[2] ਬਖ਼ਸ਼ਨ ਕਰੇ।ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਸਰ ਗਨ ਭਰੇ॥੪੪॥ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਤੋਮਰ ਖਰ ਦਏ। ਸਰਬ ਲੋਹ[3] ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ[4] ਲਏ।ਸੈਫ,ਸਰੋਹੀ,ਤੇਗ਼ੇ ਚੌਰੇ।ਖੰਡੇ,ਖੜਗ ਦੁਧਾਰੇ ਗੌਰੇ[5]॥੪੫॥ ਹੁਤੇ ਤਬੇਲੇ ਖਰੇ ਤੁਰੰਗ।ਬਖ਼ਸ਼ਿ ਦਿਏ ਤਿਸ ਛਿਨ

[1]ਸੰਗ ਵਣਾ ਕੀਤਾ। [2]ਭੱਥੇ। [3]ਫੌਲਾਦ। [4]ਬਰਛੀ। [5]ਭਾਰੇ।

ਹਿਤ ਜੰਗ। ਕਰਾਬੀਨ[1] ਬਹੁ ਤੁਪਕ ਤਮਾਂਚੇ[2]। ਜਿਸ ਕੇ ਲਗਤਿ ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬਾਚੇ ॥ ੪੬ ॥ ਕੋਸ਼ ਬਿਖੈ ਤੇ ਸਭਿ ਮੰਗਵਾਏ। ਬਖ਼ਸ਼ ਦਏ ਸੁਭਟਨਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਲੇ ਰਜ਼ਾਇ ਘਰ ਜੋਧ ਸਿਧਾਰਾ। ਤਿਨ ਭੀ ਤਯਾਰ ਕਰਯੋ ਦਲ ਸਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥ ਕੇਤਿਕ ਚਾਕਰ, ਕੇਤਿਕ ਭਾਈ। ਸਰਬ ਬਟੋਰਿ ਕਰੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕ ਤਿਹ ਸੰਗ। ਤਿਨ ਭੀ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ॥੪੮॥ ਸਾਵਧਾਨ ਲਰਿਬੇ ਹਿਤ ਕਰੇ। ਗੋਰੀ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਲੇ ਭਰੇ। ਸਰਬ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿੰ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਭਈ ਸੁਚੇਤ ਬਾਹਿਨੀ ਸਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗ ਤਯਾਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਕਾਂਗੜ ਪੁਰੋਂ ਕੂਚ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿਆਰੇ ਆਦਿਕ ਸਕਲ ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਕਰੀ ਸੁ ਕਾਰ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੌਢੇ ਨਿੰਦ੍ਰਾਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਗੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਿ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੁੰਦਭਿ ਕੋ ਬਜਵਾਯੋ। ਮਹਾਂ ਧੁਨੀ ਜਨੁ ਘਨੁ[3] ਗਰਜਾਯੋ ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਜੋਧ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਤਬਿ ਜਾਗਾ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਕਹੁ ਲਾਗਾ। ਦੋਨਹੁੰ ਧੁਜਨੀ[4] ਕੇ ਭਟ ਭਾਰੇ। ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਕੀਨਿ ਸੁਚੇਤਾ[5] ਸਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਨਿਜ ਅੰਗਾ। ਡਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਾ। ਸੁਭਟ ਸਕਲ ਉਤਸਾਹੁ ਸਮੇਤ। ਚਾਹਤਿ ਬਿਜੈ ਕਰਨੋ ਰਨ ਖੇਤ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਅਨੰਦੇ। ਹਿਤ ਰਨ ਕੇ ਉਤਸਾਹਿ ਬਿਲੰਦੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ ਸਰਬ ਹੀ ਪਾਏ। ਦੀਰਘ ਜਾਮਾ ਗਰਹਿ ਸੁਹਾਏ ॥੫॥ ਸੁੰਦਰ ਸੇਤ ਬਡੀ ਦਸਤਾਰ। ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਜੁਗ ਛੋਰ[6] ਉਦਾਰ। ਪੇਚ ਅਨੂਠੇ[7] ਕਰਿ ਕਰਿ ਲਾਏ। ਊਪਰ ਬਾਂਧੀ ਜਿਗਾ ਸੁਹਾਏ ॥ ੬॥ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ। ਦੀਪਤਿ ਦਿਪਤਿ ਸੁ ਦੀਪਤਿ ਹੋਤਿ[8]। ਤੀਖਨ ਖੰਡਾ ਖਰੋ ਦੁਧਾਰਾ। ਲੇਕਰ ਬਿਖੇ ਗਰੇ ਮਹਿੰ ਡਾਰਾ॥ ੭॥ ਤਰਕਸ਼ ਖਰ ਖਪਰੇ ਭਰਿਵਾਯੋ। ਊਪਰ ਹੀਰਨ ਤੇ ਦਿਪਤਾਯੋ। ਗੁਰ ਮਹਿੰ ਡਾਰਿ ਸੁ ਬਾਂਧਯੋ ਕਟਸੋਂ। ਕਸਿ ਕਟਿ[9] ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਦਿਢ ਪਟ ਸੋਂ॥ ੮ ॥ ਜਮਧਰ ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਕਰੀ ਸਜਾਵਨ। ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਲੀਨਿ ਮਨ ਭਾਵਨ। ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਕੋ ਜਬਿ ਤਯਾਰੀ। ਜੋਧ ਪਠਯੋ ਨਰ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।

[1]ਛੋਟੀ ਬੰਦੂਕ [ਫ਼੍ਰਾਂਸੀਸੀ, Carbine]। [2]ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਸਤੌਲ। [3]ਬੱਦਲ। [4]ਸੇਨਾ। [5]ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। [6]ਦੋਵੇਂ ਪੱਲੇ। [7]ਅਚਰਜ। [8]ਦੀਵੇ (ਜਿਵੇਂ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ (ਤਿਵੇਂ) ਸੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ। [9]ਲੱਕ ਕਸਿਆ।

੯॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮੋਕਹੁ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ॥ ਆਪ ਅਰੋਹੋ ਤੇਜ ਤੁਰੰਗ'। ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਬਸਤ੍ਰ ਬੈਸੇ ਗੁਰ ਪਹਿਰੇ। ਜੋਧ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਹੈਂ ਕੁਛ ਠਹਿਰੇ ॥੧੦॥ ਸਿਖ
ਕੀ ਤਨੁਜਾ ਸੁਨਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਤੁਰਕਨ ਸੰਗ ਪਰਹਿ ਗੁਰ ਜੰਗ'। ਜੋਧ
ਆਪਨੋ ਪਤਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਭਲੀ ਕਰੀ ਤੁਮ, ਮਮ ਮਨ ਭਾਯੋ॥੧੧॥ਸਰਬ
ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਮਾਨਵ ਸਮ ਹੂਰਾ। ਕਬਹੂ ਨ
ਹੂਜਹਿ ਇਨ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਰਹੀਅਹਿ ਅਨਕੂਲ ॥੧੨॥ ਨਹਿ
ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਡਰ ਕੋਈ। ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਰਕ ਜਿ ਦਸ ਗੁਨ ਹੋਈ। ਨਰ
ਬਪੁਰੇ ਇਹ ਕਹਾਂ ਅਗਾਰੀ। ਸੁਰਪਤਿ ਲਰਹਿ ਜਿ ਲੇ ਸੁਰ ਝਾਰੀ[1]॥੧੩॥ਸ੍ਰੀ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਭਿਨਿ ਪਲਾਵਹਿੰ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਤਹਿੰ ਜੀਤ ਕੋ ਪਾਵਹਿੰ। ਨਹੀਂ
ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਕੀਜਹਿ ਤ੍ਰਾਸ। ਗੁਰੁ ਸਹਾਇ, ਤੌ ਸਦਾ ਬਿਲਾਸ[2] ॥ ੧੪ ॥
ਸਨਮੁਖ ਹਤਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਰਣ ਬਿਖੈ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੁ ਪਿਖੈਂ। ਨਿਜ
ਕੁਲ ਓਰ ਨਿਹਾਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਸੁਜਸੁ ਜਗਤ ਜ਼ਾਹਰ ਬਿਸਤਰੀਅਹਿ'
॥੧੫॥ ਨਿਜ ਤ੍ਰਿਯ ਤੇ ਸੁਨਿ ਜੋਧ ਉਚਾਰੀ। 'ਮਮ ਉਰ ਉਪਜੀ ਸ਼ਰਧਾ
ਭਾਰੀ। ਗੁਰ ਕੋ ਸੰਗ ਨ ਤਜੋਂ ਕਦਾਈਂ। ਇਨ ਪਦ ਤਰ[3] ਦਿਉਂ ਪ੍ਰਾਨ
ਗਵਾਈ ॥੧੬॥ ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਕ ਭਲਾ ਜੋ ਕਰਿਹੀਂ[4]। ਮੂਰਖ ਇਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨ
ਪ੍ਰਹਰਿਹੀਂ। ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ ਰਣ ਮਹਿ ਆਇਸੁ ਦੈ ਹੈਂ। ਜਹਾਂ ਪਠਹਿੰ, ਜਿਹ
ਸੰਗ ਲਰੈ ਹੈਂ ॥੧੭॥ ਤਹਿ ਘਾਲੌਂ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ। ਸੁਨੀਅਹਿ ਇਹਾਂ
ਜਥਾ ਬਲ ਮੇਰਾ'। ਇਮ ਦੰਪਤਿ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ
ਪਹਿਰੇ ਤਨ ਤਾਂਹੀ॥੧੮॥ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਪਗ
ਪੰਕਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਭ੍ਰਾਤ ਸਲੇਮ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਆਨਾ। ਦੋਨਹੁੰ ਜੋਧਾ ਬਲੀ
ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ ਬਿਠਾਏ। ਏਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸੈਨ
ਸੰਗ ਲਆਏ। ਜੋਧ ਰਾਇ ਕਹਿ 'ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ! ਅਬਿ ਅਰੂਢਿਬੋ ਬਨਹਿੰ
ਜ਼ਰੂਰੇ' ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਹਮ ਬੈਠੇ ਬਨਿ ਕਰਿ
ਅਬਿ ਤਯਾਰੀ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਦਿਵਸ ਕੇ ਡੇਰਾ। ਗਮਨਹਿੰ, ਕਰਹਿੰ ਤਾਲ
ਜਲ ਘੇਰਾ' ॥ ੨੧ ॥ ਨਾਮ 'ਜਾਨ ਭਾਈ' ਹਯ ਮੇਲਾ[5]। ਧਰਿ ਦੂਸਰ ਕੋ
ਨਾਮ 'ਸੁਹੇਲਾ'। ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ੀਨ ਜਰਾਊ। ਦਨਹੁੰ ਪਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਦੁਤਿ

[1]ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਲੈਕੇ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰ ਬੀ ਲੜੇ। [2]ਤਾਂ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਹੈ। [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਹੇਠ।
[4]ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ) ਭਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5](ਇਕ) ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਜਾਨ
ਭਾਈ' ਰਖਿਆ ਸੀ।

ਦਾਊ[1] ॥ ੨੨ ॥ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਾਨ ਭਾਈ' ਮੰਗਵਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੁਮਤਿ ਸੁਹੇਲਾ ਲਖਿ ਨ ਅਨਾਯੋ[2]। 'ਕੋਤਲ ਚਲਹਿ ਸੰਗ ਛੁਰਿਆਯੋ[3]'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਤੁਰਤ ਲੇ ਆਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਜੋਧਾਰਾਇ ਕੋ ਕਰ ਗੁਰ ਗਹ੍ਯੋ। ਆਗੇ ਹੋਇ ਤੁਰੈਗਮ ਲਹ੍ਯੋ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਿਨ ਤਬਿ ਆਰੋਹੇ। ਮਨਹੁ ਬਿਸ਼ਨੁ ਖਗ-ਪਤਿ[4] ਪਰ ਸੋਹੇ॥੨੪॥ਕਹ੍ਯੋ,ਰਾਇ ਤਬਿ ਨਿਜ ਹਯ ਚਢ੍ਯੋ।ਉਰ ਉਤਸਾਹੁ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਬਢ੍ਯੋ। ਪਰੀ ਚੋਬ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਅਰੂਢ੍ਯੋ ਤਬਿ ਦਲ ਸਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਚਮੂੰ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਕਾਂਗੜ ਪਤਿ ਹਜ਼ਾਰ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।ਚਤੁਰ ਸਹੰਸ੍ਰ ਸੰਗ ਛਬਿ ਚਾਲੀ। ਲਰਿਬੇ ਹਿਤ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੨੬ ॥ ਮਾਰਗ ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ । ਜੋਧ ਬਰਾਬਰ ਕਰ੍ਯੋ ਹਕਾਰੀ। ਚਲੇ ਸਰਾਹਤਿ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ।ਅਰੁ ਲਜਾਵਨ ਕੋ ਕਹਤਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥ ੨੭ ॥ 'ਬਿਖਮ ਸਥਾਨ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਤੀਰ। ਰਹਹਿ ਸੁਭਾਇਕ ਬਹੁ ਭਟ ਭੀਰ।ਬਲ ਬੁਧਿ ਤੇ ਬਡ ਕਰੀ ਦਲੇਰੀ। ਬਨ੍ਯੋ ਘਸੇਰਾ ਸੇਵ ਘਨੇਰੀ ॥੨੮॥ ਹਯ ਗੁਨ ਬਡੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਪਜਾਰੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰੇ ਸੇਵਕ ਮਤਿਵਾਰੇ[5]। ਆਨ੍ਯੋ ਘੋਰਾ ਪ੍ਰਥਮ ਕੁਦਾਇ । ਸਭਿ ਕੇ ਬਦਨ ਕਲੰਕ ਲਗਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਜੋਧਰਾਇ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਾ। ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ ਪੂਰਬ ਤੁਰੰਗ ਨਿਕਾਰਾ । ਗਯੋ ਬਹੁਰ ਇਹੁ ਲਜਾਇ ਸੁਹੇਲਾ। ਪਹੁੰਚਨਿ ਭੀ ਢਿਗ ਹੁਤੋ ਦੁਹੇਲਾ॥ ੩੦ ॥ ਬੇਸ ਬਨਾਯੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ। ਨਹਿਂ ਪਰਖਨ ਤੇ ਇਹੁ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ।ਖੋਜੀ ਬਨਿ ਕੀਨੋ ਸੰਬਾਦਿ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ* ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਆਦਿ ॥ ੩੧ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਰਜਤਪਣ ਲਾਖਹੁੰ ਦੈਨਿ।ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਚਹੇ ਨ ਲੈਨਿ। ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਸਗਰੇ ਜਾਨੇ। ਸਿੱਖੀ ਰਖੀ ਸਾਚ ਕੋ ਮਾਨੇ[6] ॥ ੩੨॥ਤਹਿਂ ਦੇਖਹੁ ਬੁਧਿ ਬਲ ਇਸ ਕੇਰਾ।ਤਿਨ ਤੇ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਯਹੁ ਫੇਰਾ। ਕੁਲਫ ਲਗਾਇ ਕੈਦ ਸਭਿ ਕਰੇ। ਹਯ ਲਜਾਯਹੁ ਮੂਰਖ ਸਭਿ ਛਰੇ ॥੩੩॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬੁਧਿ ਬਿਧੀਏ ਮਾਂਹਿ। ਅਪਰ ਕਿਸੀ ਕੇ ਲਖੀਯਤਿ ਨਾਂਹਿ'। ਸੁਨਤਿ ਜੋਧ ਕਹਿ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਮਹਿਂ ਉੱਤਮ

---

[1] ਸੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ (ਕਾਠੀਆਂ)। [2] ਨਹੀਂ ਮੰਗਵਾਇਆ। [3] ਵਾਗ ਫੜ ਕੇ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਤੁਰਿਆ ਚੱਲੇ [ਫਾ:, ਕੋਤਲ=ਸਜਾਵਟ ਲਈ ਖਾਲੀ ਚਲਦਾ ਘੋੜਾ। ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਕੋਤਲ= ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਵਿਚ ਕੋਤਲ ਨਾਮ ਕਬੂਤਰ ਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਘੋੜੇ ਦੀ ਧੌਣ ਕਬੂਤਰ ਵਰਗੀ ਹੋਵੇ]। [4] ਗਰੁੜ। [5] ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਮਸਤ। [6] ਸਿਖੀ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਮੰਨਕੇ ਧਾਰੀ ਰੱਖਿਆ।

*ਪਾ:-ਤੇ ਔਗੁ।

ਭਾਰੀ॥੩੪॥ਭਯੋ ਨ ਹ੍ਵੈਹੈ ਕਬਿ ਅਸ ਦੇਭਾ।ਦੇਖਤਿ ਸੁਨਤੇ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗਮਨਤਿ ਕਰਿ ਬਾਤੀ । ਨਿਸ ਬਿਤੀਤ ਪ੍ਰਗਟੀ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਤੀ ॥੩੫॥ ਤੇਜ ਜਾਨਭਾਈ ਕਰਿ ਛੇਰਾ[1] । ਗਿਨ ਗਿਨ ਚਰਨ ਧਰਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥ਲਘੁ ਛਾਲਨਿ ਤੇ ਸੋਹਤਿ ਬਾਜੀ[2] ।ਜਨੁ ਉੱਤਮ ਨਟ ਕੀਨਸਿ ਬਾਜ਼ੀ[3] ॥ ੩੬ ॥ ਸੁੰਮ ਆਗਲੇ ਛੁਵਤਿ ਸੁ ਛਾਤੀ[4] । ਕਰਤਿ ਕੁੰਡਲੀ ਜੁਗ ਇਕ ਭਾਂਤੀ[5] । ਛਿਤ ਛੁਹਾਇ ਪਾਛਲ ਪਗ ਜਾਨੁ[6] । ਉਠਿ ਉਠਿ ਪਰਤਿ ਸੁਭਤਿ ਬਲਵਾਨੁ ॥੩੭॥ ਚਪਲਤਿ ਚਲਤਿ, ਕਹਾਂ ਮ੍ਰਿਗਛੌਨਾ[7] । ਧਾਇ ਪਿਛਾਰੀ ਡਾਰਤਿ ਪੌਨਾ[8] । ਇਕ ਦੂਇ ਛਾਰ ਕਰਾਇ ਬਡੇਰੀ । ਧੀਰ ਦੇਤਿ ਰੋਕਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਚੰਚਲਿ ਚਲਤਿ ਚਾਲ ਚਤੁਰਾਈ । ਚਾਰੁ ਬਿਲੋਚਨ ਚਤੁਰ ਨਚਾਈ[9] । ਚਿਤਵਤਿ ਚਾਹਿ ਚਕਤਿ ਚਿਤ ਸਾਰੇ[10] । ਹਰਖਤਿ ਕਹਿਂ 'ਬਿਧਿ[11] ਆਪ ਸੁਧਾਰੇ' ॥੩੯॥ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਰਵ ਬਡਾਈ । ਤੁਰੰਗਨ ਕੇ ਗੁਨ ਗਨ ਇਕ ਥਾਈਂ । ਕਾਂਗੜ ਤੇ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਿ ਗਏ । ਮਹਾਂ ਉਜਾੜ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥ ੪੦ ॥ ਭਰਯੋ ਬਿਮਲ ਜਲ ਤਾਲ ਨਿਹਾਰਾ । ਜੋਧਰਾਇ ਗੁਰ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ।'ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹੁ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾ । ਲਰਿਬੇ ਹਿਤ ਹਮ ਪਰਖਨਿ ਠਾਨਾ ॥ ੪੧ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਬਡੀ ਉਜਾਰੀ।ਖੋਜਯੋ ਪਾਇ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਬ੍ਰਾਰੀ[12] । ਹਮ ਆਗੇ ਬਹੁ ਬਾਰ ਨਿਹਾਰਾ । ਖੇਲਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਅਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਰਾ ॥੪੨॥ ਰਹੇ ਬਿਚਾਰਤਿ–ਕਬਿ ਇਸ ਥਾਂਈ।ਰਿਪੁ ਆਵਹਿਂ ਜਬਿ ਕਰਹਿਂ ਲਰਾਈ–। ਚਹਤਿ ਹੁਤੇ ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਹੋਈ । ਹਤਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੈ ਕੋਈ' ॥੪੩॥ ਪਿਖਿ ਸਥਾਨ ਗੁਰ ਹਰਖ ਨ ਥੋਰਾ । 'ਸਾਧ ਸੋਧ, ਆਛੇ ਥਲ ਟੋਰਾ'।ਇਹ ਕਹਿ ਉਤਰ ਪਰੇ ਸਰ ਤੀਰ । ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਯੋ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ॥ ੪੪ ॥ ਕੀਨੋ ਸੈਨਾ ਸਿਵਰ ਪ੍ਰਮੋਦ । ਭਰੇ ਤਾਲ ਕੇ ਚਾਰਹੁ ਕੋਦ[13]।ਸਾਵਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਬਰ ਬੀਰ । ਖ਼ਰ ਆਯੁਧ ਕੀ[14] ਜਹਿ ਕਹਿ ਭੀਰ ॥ ੪੫ ॥ ਤਾਲ ਤੀਰ ਥਲ

[1] ਛੇੜਕੇ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ । [2] ਘੋੜਾ । [3] (ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਦੀ) ਖੇਡ । [4] ਅਗਲੇ ਸੁੰਮ ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਛੁਹਾਕੇ । [5] (ਇਕੱਠੇ) ਦੋਹਾਂ ਪੈਰਾਂ (ਨਾਲ) ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੰਡਲੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । [6] ਪਿਛਲੇ ਪੈਰ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਛੁਹਾਕੇ । [7] ਹਰਨ ਦਾ ਬੱਚਾ ਵੀ ਕਿੱਥੇ (ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ) । [8] ਪੌਣ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ (ਜਦ) ਦੌੜਦਾ ਹੈ । [9] ਚਹੁੰਆਂ (ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ) ਨਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸੁਹਣੇ ਨੈਣ । [10] ਸਾਰੇ ਚਾਹ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । [11] ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ । [12] ਜਲ । [13] ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ । [14] ਤਿੱਖੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ।

ਭਲ ਅਵਿਲੋਕ।ਗੁਰ ਤੰਬੂ ਲਗਿ ਦੋਬ ਸੁ ਦੋ ਕਾ[1]।ਬਿਚ ਸੁੰਦਰ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਏ। ਆਸਤਰਨ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਏ ॥੪੬॥ ਦਿਸ਼ਾ ਦੂਸਰੀ ਹੇਰਿ ਸਥਾਨ। ਲਗਯੋ ਰਾਇ ਤੰਬੂ ਦੁਤਿਵਾਨ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੁਭਟਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗਾਏ। ਹਿਤ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਖਰੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਂਗੜ ਤੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਚਤੁਰਾਤਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਸੀ ਤਾਲ ਕੇ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਾ ਲਹਿਰਾ ਔਰੁ ਮਹ੍ਰਾਜ[2]। ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜਬਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਏ ਸਾਜ[3] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੁਇ ਦੁਇ ਕੋਸ ਦੋਇ ਦਿਸ਼ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਲਹਿਰਾ ਅਰੁ ਮਹ੍ਰਾਜ ਜਿਸ ਨਾਮੂ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਬਸਾਏ। ਅੱਗ੍ਰ ਕਥਾ ਇਹ ਦੇਉਂ ਸੁਨਾਏ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਹੁਤੀ ਉਜਾਰ ਤਹਾਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਹੀਂ ਗ੍ਰਾਮ ਨੇਰੇ, ਨਹਿੰ ਪਾਨੀ। ਦਏ ਮਵਾਸ ਮਹਾਂ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤ ਕਰਹੁ ਤਕਰਾਈ। ਰਿਪੁ ਗਨ ਪਹੁੰਚੇ ਹੀ ਅਬਿ ਜਾਨੋਂ। ਦ੍ਵੈ ਗੁਲਕਾ ਭਰਿ[4] ਹਤਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨੋ॥੪॥ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਜਵ ਰਿਪੁ ਬਨੈਂ[5]। ਆਇ ਸਮੂਹ ਸੁਗਮ ਹੀ ਹਨੈਂ।ਜਿਮ ਹਯ ਲਜਾਇ ਲਗਾਇ ਕਲੰਕ[6]।ਤਿਮਲਿਹੁ ਬਿਜੈ ਸਿੰਘਾਰਿ ਨਿਸ਼ੰਕ'॥੫॥ਸੁਨਿਉਤਸਾਹ ਭਟਨਕੋ ਹੋਵਾ॥ਅਧਿਕ ਬੀਰ ਰਸ ਰਿਦੇ ਪਰੋਵਾ॥ਜ਼ੀਨ ਸਮੇਤ ਖਰੇ ਹਯ ਰਾਖੇ॥ਆਪ ਸਨੱਧਬੱਧ ਰਿਪੁ ਕਾਂਖੇ[7] ॥੬॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਅਬਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰਾ।ਜਬਿ ਬਿਧੀਏ ਹਯ ਕੀਨਿ ਕੁਦਾਵਨ।ਦੁਰਗ ਦਿਵਾਰ ਨਦੀ ਤਰਿ ਜਾਵਨ ॥੭॥ ਸ਼ਾਹ ਸਰਬ ਹੀ ਚਰਿਤ ਨਿਹਾਰੇ।ਹਾਕ ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਉਚਾਰੇ[8]।'ਕਹਾਂ ਭਈ ਤੁਮ ਮਾਰ ਖੁਦਾਇ।ਪ੍ਰਿਯ ਤੁਰੰਗ ਲੇ ਚਲਯੋ ਧਵਾਇ ॥ ੮ ॥ ਤੁਮ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਅਸਿ ਮਤਿ ਮਾਰੀ। ਨਹਿੰ ਤਸਕਰ ਕੀ ਕੀਨਿ ਚਿਨਾਰੀ'।ਜਹਾਂ ਪਾਹਰੂ ਅਰੁ ਨਰ ਕੋਈ।ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਾਨੀ ਦੁਖਭੋਈ[9]॥੯॥ਉਤਰਹਿ ਤਰੇ ਬਹੁਰਿ ਚਢਿ ਜਾਇ।ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਨਿ ਕੋ ਪਾਵਹਿ ਥਾਇ।ਸਭਿ ਪੌਰਨ ਕੋ ਕੁਲਫ ਲਗਾਏ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਹਿ ਬਸ ਨ ਬਸਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਜਥਾ ਬਿਹੰਗ ਪਿੰਜਰੇ ਕੋਇ। ਛੇਰੀਂ ਭਰਮੈ

[1]ਦੋ ਦੋਬਾ ਤੰਬੂ। [2]ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [3]ਸਜਾਕੇ। [4]ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਭਰਕੇ। [5]ਵੈਰੀ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [6](ਵੈਰੀ ਨੂੰ) ਕਲੰਕ ਲਾ ਕੇ। [7]ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੇ ਹਨ। [8]ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। [9]ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਮਿਲੀ।

ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ[1]।ਊਚੇ ਚਢਹਿ ਪੁਕਾਰਤਿ ਭਾਖੇ।ਕ੍ਰਿਖੀ ਮਨੋ ਜਿਮਬੋਲਤਿ ਰਾਖੋ[2] ॥ ੧੧ ॥ ਮਨਹੁਂ ਗਿਰਨ ਕੇ ਸਿਖਰ ਪਹਾਰੀ। ਉਤਰਯੋ ਜਾਇ ਨ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਹੁਇ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲੇ। ਦੰਤਨਿ ਪੀਸੰਤਿ ਵਸ ਨਹਿਂ ਚਾਲੇ ॥ ੧੨ ॥ ਮਰਦਤਿ ਹਾਥਨ ਕੋ ਦੁਖ ਭਰੇ। ਲੇ ਲੇ ਨਾਮ ਪੁਕਾਰਨ ਕਰੇ। ਊਚੇ ਬੋਲਤਿ ਲੋਕ ਸੁਨਾਵੈਂ।'ਹਜ਼ਰਤ ਜੀ! ਕਛੁ ਵਸ ਨ ਵਸਾਵੈ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਹਿਂ ਉਖੇਰਨਿ ਅਬਹਿ ਕਿਵਾਰ। ਨਿਕਸਹਿਂ ਵਹਿਰ ਸਰੈ ਨਹਿਂ ਕਾਰ। ਹਯ ਗੁਲਬਾਗ, ਗਹੈ ਤਿਸ ਕੌਨ। ਜੋ ਪਾਛੇ ਹੀ ਛੋਰਤਿ ਪੌਨ' ॥ ੧੪ ॥ ਜ਼ੋਰ ਦਰੋਗੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਹੂ। ਕਰਯੋ ਕਿਵਾਰ ਉਖਾਰਨ ਤਾਹੂ। ਨਿਕਸਯੋ ਵਹਿਰ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਗਯੋ। ਸੰਮਨ ਬੁਰਜ ਕੁਲਫ ਤਹਿਂ ਦਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਲੇ ਕੁਠਾਰ ਕਹੁ ਤੋਰਯੋ ਤਾਰਾ। ਅੰਤਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਹਾਰਾ। ਮਹਾਂ ਦੁਖਤਿ ਬਯਾਕੁਲ ਹੁਇ ਰਹਯੋ। ਦੇਖਿ ਦਰੋਗੇ ਕੋ ਤਬਿ ਕਹਯੋ ॥੧੬॥'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਅਚਰਜ,ਮਤਿ ਮੰਦਹੁ!।ਦੰਭ[3] ਨ ਜਾਨਯੋ ਮਿਲਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਹੁ!। ਬਿਨ ਤਾਰੀ ਤਾਰੇ[4] ਤੁਰਵਾਵਹੁ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਅਧਿਕ ਮਸਾਲ ਜਲਾਵਹੁ ॥੧੭॥ ਸੌਂਧੇ ਮਾਨਵ ਕਿਤਿਕ ਹਕਾਰੇ। ਜਾਰਿ ਮਸਾਲੈਂ ਤੋਰਤਿ ਤਾਰੇ। ਕਹੂੰ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਅਧਿਕ ਕਰੰਤੇ। ਆਗ ਲਗਾਇ ਕਿਵਾਰ ਜਲੰਤੇ॥ ੧੮ ॥ ਕਹੂੰ ਕੁਠਾਰਨਿ ਸੌਂ ਕਰਿ ਕਾਟੈਂ। ਡਰਤਿ ਸਰਬ ਹੀ, ਹਜ਼ਰਤ ਡਾਂਟੈ। ਕਹੂੰ ਕੰਧ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਬਿਦਾਰਨ। ਫਸੇ ਜੁ ਨਰ ਸੋ ਕਰੇ ਨਿਕਾਰਨ ॥੧੯॥ ਹੁਤੇ ਕੈਦ ਜਨੁ ਕਰੇ ਖਲਾਸੀ।ਕੋ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸੀ।ਭਯੋ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਏਕ ਅਚੰਭਾ।ਪਿਖਯੋ ਨ ਅਸ ਕਬਿ ਕੌਤਕ ਦੰਭਾ ॥੨੦॥ ਜਾਗ ਪਰੇ ਸਗਰੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਠੌਰ ਠੌਰ ਰੌਰਾ ਪਰਿ ਭਾਰੀ।'ਕਹਾਂ ਭਯੋ?'ਬੂਝਤਿ ਕੋ ਖਰੇ।ਕੋ ਕੋ ਲਖੈਂ, ਬਤਾਵਨ ਕਰੇ॥੨੧॥ਹੁਤੇ ਸਮੀਪੀ ਸੋ ਚਲਿ ਗਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਕੋ ਬੂਝਤਿ ਭਏ। 'ਕਹਹੁ ਉਪਾਇ ਕੌਨ ਬਨਿ ਆਵੈ?। ਲੇ ਅਬਿ ਗਯੋ ਨ ਪਕਰਯੋ ਜਾਵੈ॥੨੨॥ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਮ ਅਰੁ ਜੋ ਗੁਰ ਬਲੀ। ਕਹਿ ਇਹੁ ਗਯੋ ਲਖਹੁ ਬਹੁ ਭਲੀ[5]। ਅੰਧਕਾਰ ਫੈਲਯੋ ਨਿਸ ਮਹਾਂ। ਅਬਿ ਹਯ ਤਸਕਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਹਾਂ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਰਿਸ

[1]ਇਹ ਤੁਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹੈ। ਅਰਥ ਹੈ:-(ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਜਰੇ ਪਿਆ ਪੰਛੀ ਪਿੰਜਰੇ ਦੇ) ਛੇਕਾਂ ਵਿਚ (ਸਿਰ ਦੇ ਦੇ) ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਛੁੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [2]ਖੇਤੀ ਦਾ ਰਾਖਾ। [3]ਬਨਾਉਟ। [4]ਕੁੰਜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਜੋ) ਜੰਦਰੇ ਹਨ। [5](ਇਹ) ਵੀ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਜਾਣੋ।

ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਕਿਨਹੁੰ ਸੁਮਤਿ ਕਰਿ ਚੋਰ ਨ ਲਹ੍ਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਅਗਾਰੀ ਰਹ੍ਯੋ। ਅਬਿ ਲੇ ਗਯੋ ਰਿਦਾ ਮਮ ਦਹ੍ਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਸਰਬ ਲੋਕ ਕਰਿ ਕੈ ਮਤਿ ਮੰਦੇ। ਲੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਮਮ ਤੁਰੰਗ ਬਿਲੰਦੇ। ਅਬਿ ਤੇ ਹੋਤਿ ਉਪਾਵ ਨ ਕੋਈ। ਗਯੋ ਸੁ ਗਯੋ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥੨੫॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਚਢਤਿ ਸਿਧਾਰੌਂ।ਕੈ ਗੁਰ ਗਹੌਂ ਕਿ ਰਣ ਕਰਿ ਮਾਰੌਂ। ਮੁਝ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਕਰੈ। ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਬਲ ਅਰਿ ਪਰੈ॥੨੬॥ ਅਬਿ ਕੇ ਲਸ਼ਕਰ ਲੇ ਕਰਿ ਭਾਰਾ। ਗਹੌਂ ਕਿ ਮਾਰੌਂ, ਬਨੌਂ ਸੁਖਾਰਾ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਕਬਾਦ ਕਰੰਤਾ। ਰਿਸ ਅਗਨੀ ਤੇ ਮਨਹੁੰ ਜਰੰਤਾ ॥ ੨੭ ॥ ਸਭਿ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਿਧਾਵੋ[1]। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਵੋ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਗਮਨੇ ਸਭਿ ਨਿਜ ਧਾਮੂ। ਪਰੇ ਸੁਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੀਨਿ ਅਰਾਮੂ ॥ ੨੮ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਰਹਿ ਜਾਗਾ[2]। ਪਲਕ ਬਿਲੋਚਨ ਕੈ ਨਹਿਂ ਲਾਗਾ[3]। ਨਿਤ ਨਵੀਨ ਸੋ ਪਾਲਨਿ[4] ਜਾਮਾ। ਪਹਿਰਤਿ ਸੂਖਮ ਅਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੨੯ ॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਗਿ ਸੋ ਫਟਿ ਕਰਿ ਜਾਇ। ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਨਵੋਂ ਪੁਨ ਪਾਇ।ਆਮਖਾਸ[5] ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਬੈਠਤਿ ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਬਡੇ ਬਡੇ ਜਾਮੇ ਗਰ ਪਾਏ।ਹੁਤੇ ਦਿਵਾਨ ਮੁਸਾਹਿਬ ਜੋਈ। ਮਹਾਂ ਸੁਭਟ ਕਹਿਲਾਵਤਿ ਕੋਈ ॥ ੩੧ ॥ ਹੁਤੇ ਸਲਾਹੀ ਬਾਕ ਪ੍ਰਬੀਨ[6]। ਤਸਲੀਮਾਤ ਆਨਿ ਗਨ ਕੀਨਿ[7]। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ ਤਨ ਮੈਂ। ਜਰਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਗਨ ਮੈਂ[8] ॥ ੩੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਆਯੋ। ਸੁਮਤਿਵੰਤਿ ਬਡ ਸਿਦਕ ਕਮਾਯੋ। ਲਗੀ ਕਚਹਿਰੀ ਚਾਰਹੁੰ ਕੋਦ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਹਜ਼ਰਤ ਹੀਨ ਪ੍ਰਮੋਦ[9] ॥੩੩॥ ਅਤਰਨਿ ਕੀ ਛੂਟੀ ਮਹਿਕਾਰ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਧਰੀ ਆਨਿ ਗੁਲਜ਼ਾਰ[10]। ਚਾਮੀਕਰ ਤੇ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤਿ ਥਾਨ। ਤਿਸ ਹੇਰੇ ਉਰ ਹਰਖ ਮਹਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ 'ਸਭਿ* ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ !। ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਕਪਟ ਪਰਖਿਬੋ ਕੀਨਿ ?। ਇਕ ਹਯ ਲੀਨਿ ਬਨ੍ਯੋ ਘਸਿਆਰੋ।ਕੈਫ ਪਿਲਾਇ ਕਰੇ ਮਤਵਾਰੋ ॥੩੫॥ ਸੋ ਤੋ

---

[1]ਜਾਓ। [2]ਸਵੇਰ ਹੋਈ (ਤਕ) ਸ਼ਾਹ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿਆ। [3]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਪਲਕ ਨਾ ਲੱਗੀ। [4]ਸੋ ਧੱਲਿਆਂ ਦਾ। [5]ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਉਸ ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਸਭ ਅਹਿਲਕਾਰ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਆ ਸਕਦੇਹਨ। [6]ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਿਚ ਜੋ ਚਤੁਰ ਸਨ। [7]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਕੇ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ। [8]ਸਾਰੇ (ਗਹਿਣਿਆਂ)ਵਿਚ ਜਵਾਹਰ ਜੜੇ ਹਨ। [9]ਨਾਖੁਸ਼, ਉਦਾਸ। [10]ਭਾਵ ਗੁਲਦਸਤੇ।*ਪਾ:-ਸੁਨਿ

ਗਯੋ ਅਚਾਨਕ ਜਾਨਹੁ। ਦੂਸਰ ਕੋ ਬਡ ਅਚਰਜ ਮਾਨਹੁ। ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਹਮ ਆਪਹੁੰ ਦੀਨੋ। ਨਹਿਂ ਕਿਮ ਹੂੰ ਕਿਨ ਪਰਖਨਿ ਕੀਨੋ ॥ ੩੬ ॥ ਹੇਰਹੁ ਤਸਕਰ ਕੇਰ ਦਿਲੇਰੀ। ਬਿਨ ਡਰ ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਜੁਗ ਬੇਰੀ[1]। ਸੁਨਯੋ ਨ, ਹਮ ਨੇ ਆਂਖ ਨਿਹਾਰਾ। ਕੀਨਿ ਕਪਟ ਹਮ ਸਭਿਨਿ ਮਝਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਬੋਲਤਿ ਬਾਤ ਕਰਤਿ ਲੇ ਗਯੋ। ਹਮਹੁੰ ਕੈਦ ਸਮ ਠਾਨਤਿ ਭਯੋ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਸਗਲ ਬਤਾਏ[2]।-ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਹਯ ਨਿਕਰਾਏ[3]-॥੩੮॥ ਜੰਗਲ ਬਿਖੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਰੂਪਾ । ਤਹਿਂ ਲੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤੁਰੰਗ ਅਨੂਪਾ। ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਸੁਹਾਵਤਿ ਮੋਹੀ। ਤਯਾਰੀ ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਿਮ ਹੋਹੀ ॥੩੯॥ ਜ਼ੀਨ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜਰੇ। ਪ੍ਰਿਯ ਹਯ ਸਹਿਤ ਨਿਕਾਰਨਿ ਕਰੇ।ਜਬਿ ਲੌ ਗੁਰ ਕੋ ਗਹੌਂ ਕਿ ਮਾਰੌਂ।ਤਬਿ ਲੌ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਨਹਿਂ ਸੁਖ ਧਾਰੌਂ ॥੪੦॥ ਕਹਹੁ ਅਰੂਢਹਿ ਲਸ਼ਕਰ ਸਾਰਾ। ਜਬਰ ਜੰਜੈਲ, ਜੰਮੂਰਨ ਵਾਰਾ । ਦਿਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਬਾਰੂਦ ਰੁ ਗੋਰੀ। ਤੋਪ ਸਮੂਹ ਚਲਹਿ ਗੁਰ ਓਰੀ' ॥੪੧॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਹਿਤਿ ਫਿਰੈਂ ਹਲਕਾਰੇ। 'ਸਾਮਾਂ ਜੰਗ[4] ਲੇਹੁ ਕਰਿ ਤਯਾਰੇ'।ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਲ ਮੈਂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੀਨਿ। ਗੋਰੀ ਅਰੁ ਬਾਰੂਦ ਮਹੀਨ ॥ ੪੨ ॥ ਚਢਨਿ ਹੇਤੁ ਹਜ਼ਰਤ ਅਸਵਾਰੀ।ਸੁਨਿ ਆਦਿਸੁ ਤਤਛਿਨ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਇਤ ਉਤ ਦੌਰੇ ਮਾਨਵ ਫਿਰੈਂ । ਰਣ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰੈਂ॥੪੩॥ ਹਲਾਚਾਲ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਹੋਈ । 'ਭਯੋ ਅਚੰਭਾ' ਭਾਖਤਿ ਕੋਈ । 'ਪ੍ਰਥਮ ਹਯਨਿ ਕੀ ਸੋ ਬਿਧਿ ਭਈ।ਸ਼ਾਹੁ ਚਢਨਿ ਤਯਾਰੀ ਅਬਿ ਲਈ॥੪੪॥ ਨਹਿਂ ਸੁਧ ਕਿਸ ਕੋ ਕਯਾ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ ਭੇਰ ਪਰਹਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਉਤ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਘਰ ਭਾਰੀ। ਜਿਨ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਕਿਹ ਨ ਸਹਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਬਡ ਮਾਲਿਕ। ਕਈ ਲਾਖ ਲਸ਼ਕਰ ਜਿਸ ਤਾਲਿਕ[5] । ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਰਾਖਯੋ ਰੰਗ । ਇਹ ਬਿਗਰਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ॥੪੬॥ ਨਹੀਂ ਆਦਿ ਤੇ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਈ। ਰਖੀ ਨ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਬਡਿਆਈ। ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਹਯ ਪੂਰਬ ਸ਼ਾਹੁ।ਤਬਿ ਤੇ ਭਾ ਬਿਰੋਧ ਇਨ ਮਾਂਹੂ ॥ ੪੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚਾਰੁ ਛਬੀਲਾ । ਪੀਰ ਮੀਰ ਬਡ ਬੀਰੁ ਹਠੀਲਾ।ਬਾਜ ਰੁ ਬਾਜੀ[6] ਲੀਨਿ ਸੁ ਛੀਨਿ। ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਪਲਟਾ

[1]ਦੋਨੋਂ ਵੇਰੀ। [2]ਸਾਰੀ (ਗਲ ਉਸ ਨੇ) ਦੱਸੀ। [3]ਘੋੜੇ ਕਢਵਾਏ । [4]ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਮਾਨ । [5]ਤਅੱਲੁਕ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਅਧੀਨ । [6]ਬਾਜ਼ ਅਤੇ ਘੋੜਾ।

ਕੀਨਿ' ॥੪੮॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ ਕਹੈਂ। 'ਲਰਹਿਂ ਮਹਾਂ ਜੁਗ[1]' ਸਗਲੇ ਲਹੈਂ। ਇਮ ਤਕਾਰੀ ਸਾਰੀ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਚਹਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਚਢਿਬੋ ਰਿਸ ਧਾਰੀ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਾਹ ਤਕਾਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਲਲਾਬੇਗ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਬਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤਕਾਰੀ ਹਜ਼ਰਤ ਕੀਨਿ। ਕਿੰਚਬੇਗ* ਕਹਿ ਆਦਿ ਕਛ ਨਿਜ ਮਸਲਤ ਮਹਿਂ ਲੀਨਿ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰਹੁ ਜਿਤਿਕ ਨਜੀਕੀ ?। ਤਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਨੀਕੀ। ਹਮ ਇਸ ਕੇ ਹੈਂ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ। ਕਯੋਂ ਨ ਕਹਹੁ ਇਸ ਰਖਹੁ ਹਟਾਈ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਘਰ ਅਜ਼ਮਤ ਭਾਰੀ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਰੇ ਜੰਗ, ਹੁਇ ਹਾਰੀ'। ਕਰਿ ਸੰਗੀ ਸਭਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਲਾਹੀ[3]। ਕਹੀ ਮਿਟਹਿ ਜਿਸ ਤੇ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ[4]॥੩॥ ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ ਗੁਜ਼ਾਰਤਿ ਅਰਜ਼ੀ। 'ਕਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਜਾਨ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਸੋ ਆਛੀ ਨਹਿ ਸਭਿਨਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਤੁਮਰੋ ਚਢਨਿ ਅਹੇ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਲਾਇਤ ਲਿਖਨੋ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਗਰੇ ਤੁਮਰੇ ਕਰਮ ਬਿਚਾਰੇਂ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਅਲਪ ਬਾਹਨੀ ਰਹੈ। ਤੁਮ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਮੁਲਖਨਿ ਕਹੈਂ ॥੫॥ ਹੋਹਿ ਬਰੋਬਰ ਤੌ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਲਰਿਬੇ ਸੈਨ ਪਠਾਵੈ। ਜੇ ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਭਜਾਵੈ। ਹਜੋ[5] ਆਪ ਕੀ ਜਗਤ ਅਲਾਵੈ॥੬॥ ਦੂਰਗ ਸਮੀਪ ਨ ਗੁਰ ਕੇ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਬਡੋ ਜਤਨ ਕੋ ਜੋਈ'। ਕਿੰਚਬੇਗ* ਤਬਿ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਕਹਤਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਹਿਤ ਠਾਨੀ ॥ ੭ ॥ ਹਮ ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੁਖਦਾਈ। ਬਿਗਰਤਿ ਕਾਰ ਸਹੀ ਨਹਿਂ ਜਾਈ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਆਪ ਚਢਨਿ ਕੋ ਚਹੈਂ। ਲਖਹਿ ਅਨੁਚਿਤੀ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਕਹੈਂ'॥੮॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਅਪਰ ਜਿ ਸਾਰੇ। ਬਾਕ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਸਤਿਕਾਰੇ। 'ਰਾਵਰ ਚਢਹੁ ਬਿਚਾਰਨ ਕਰਿਕੈ। ਲਾਇਕ ਅਨਲਾਇਕ ਉਰਿ ਧਰਿਕੈ ॥ ੯ ॥ ਤਨ ਤੁਮਰੇ ਕੀ ਹਮ ਸੁਖ ਚਹੈਂ। ਉਤ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਗੁਰ ਘਰ ਲਹੈਂ'। ਬਾਕ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਪੁਨ ਕਹਯੋ। 'ਲਸ਼ਕਰ ਪਠਹੁ ਜਿਤਿਕ ਚਿਤ

[1]ਭਾਵ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ ਹੋਵੇਗਾ। [2]ਕਿੰਚਬੇਗ ਨੂੰ ਪਹਿਲੋਂ ਕੁਝ ਕਹਿਕੇ ਆਪਣੀ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। [3]ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੰਗੀ ਕਰ ਲਏ। [4]ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕਹੀ (ਗਲ) ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਨਾ ਮਿਟੇ। ਭਾਵ ਐਸੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਕਿ ਉਹ ਮੰਨ ਜਾਵੇ। [5]ਨਿੰਦਿਆ [ਫਾ:, ਹਜੋ]। *ਪਾ:-ਕਿਲਚਬੇਗ।

ਚਹਨੋ ॥੧੦॥ ਬਹੁ ਤੋਪਨ ਕੋ ਨਹੀਂ ਪਠਾਵਹੁ। ਥੋਰੀ ਪਠਹੁ ਸੰਘ ਭਟ ਲਾਵਹੁ। ਨੰਗੀ ਤੇਗ ਰਖਾਵਹੁ ਬੀਰਾ। ਆਨਿ ਉਠਾਵਹਿ ਜੋ ਬਰ ਬੀਰਾ[1]॥ ੧੧ ॥ ਸੋ ਚਢਿ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਊਪਰ। ਲਰਹਿ ਮਰਹਿ ਕਟਿ ਕਰਿ ਰਣ ਭੂ ਪਰ। ਪੀਛੇ ਲਖਹੁ ਕਰਹੁ ਜਿਮ ਲਾਇਕ। ਤੁਮ ਹੋ ਸਰਬ ਜਗਤ ਕੇ ਨਾਇਕ' ॥ ੧੨ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਨ ਬਾਨੀ। ਆਛੀ ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਸੈਨਾਪਤਿ ਉਮਰਾਵ ਬੁਲਾਏ।ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੩॥ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ ਗਈ ਭਰਿ ਸਾਰੀ। ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਬਡੇ ਹੰਕਾਰੀ।ਤਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਰਵਾਰ ਨਿਕਾਰੀ।ਧਰ ਬੀਰੇ[2]ਕੇ ਸਹਤ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਖਰੋ ਅਰਜ਼ ਬੇਗੀ[3] ਤਿਸ ਥਾਨੈ। ਨਾਮ ਸਲਾਬਤ ਖਾਨ ਬਖਾਨੈ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਐਸੇ ਕਹਨੋ। 'ਗੁਰ ਅਰਿ ਹਜ਼ਰਤ ਜੀਤਨਿ ਚਹਨੋ ॥੧੫॥ ਗਹਿ ਆਨਹੁ ਕੈ ਰਣਿ ਕਰਿ ਮਾਰਹੁ। ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕ ਜਿ ਓਜ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਨਗਨ ਤੇਗ ਸੋ ਲੇਹੁ ਉਠਾਈ। ਪਾਨਨਿ ਬੀਰਾ ਮੁਖ ਚਰਬਾਈ' ॥੧੬॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਜੋਈ। ਠਾਂਢੇ ਧਾਰਿ ਤੂਸ਼ਨੀ ਤੇਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਬਲ ਧਰਿ ਮਾਰੇ। ਜਿਨਹੁਂ ਸੁਨਯੋ ਸੋ ਨਹਿਂਨ ਉਠਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਲਲਾ ਬੇਗ ਕਾਬਲ ਠਕੁਰਾਈ[4]। ਸੋ ਗਰਬਤਿ ਚਿਤ ਲੀਨਿ ਉਠਾਈ। ਗਹਿ ਤਰਵਾਰ ਮਜਾਨ ਕੋ ਕੀਨਾ।ਪਾਨਨਿ ਬੀਰਾ ਚਰਬ ਸੁ ਲੀਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਜੁ ਹਯ ਕਾਬਲ ਤੇ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਮਗ ਮਹਿ ਸਿਖ ਕਰਿ ਜਤਨ ਛੁਪਾਯੋ। ਆਵਤਿ ਇਸਨੇ ਹੀ ਲਖਿ ਲੀਨਿ। ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਹਜ਼ਰਤ ਕੌ ਸੁਧ ਦੀਨਿ ॥ ੧੯ ॥ ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਹਤਨਿ ਹੇਤੁ ਇਸ ਕੀ ਮਤਿ ਪ੍ਰੇਰੀ। ਲਖੀ ਸ਼ਾਹੁ ਤਰਵਾਰ ਉਠਾਈ।ਦੀਨੋ ਸਿਰੇ ਪਾਉ ਬਡਿਆਈ ॥ ੨੦॥ ਕੰਚਨ ਲਿਪਤਿ ਜਰੇ ਥਿਰ ਹੀਰੇ। ਦਈ ਤੁਰੰਗ ਕਹੇ ਬਰ ਧੀਰੇ। ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਇਕ ਦਿਯੋ ਤੁਰੰਗ। ਕੰਚਨ ਕਟਕ[5] ਜਵਾਹਰ ਸੰਗ ॥ ੨੧ ॥ ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਬਖਸ਼ਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਹਿਤ ਸੰਘਰ ਕੇ ਹਰਖਤਿ ਕੀਨਿ।ਕਹਨੋ ਸ਼ਾਹੁ'ਲੀਜੈ ਦਲ ਭਾਰੇ।ਜਾਨਿ ਨ ਦੀਜੈ

---

[1] ਨੰਗੀ ਤੇਗ (ਉਤੇ) ਬੀੜਾ (ਪਾਨ ਦਾ) ਰਖਵਾਓ, ਜੋ ਬੀਰ ਹੈ ਆਕੇ ਚੁੱਕੇ। ਭਾਵ ਜੋ ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ। [ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਰਸਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਸਭਾ ਵਿਚ ਰੱਖਕੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਜੋ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਲਵੇ ਮੋਰਚਾ ਲਵੇ। ਜੋ ਬੀੜਾ ਚਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਸੋ ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਤਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ]। [2] ਪਾਨ ਦੀ ਗਿਲੌਰੀ। [3] ਭਾਵ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [4] ਕਾਬਲ ਪਰ ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। [5] ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ।

ਬਿਨ ਅਰਿ ਮਾਰੇ ॥੨੨॥ ਜੇ ਗੁਰੁ ਗਹਨੋ ਜਾਇ ਤੌ ਆਛੋ। ਪੁਨ ਮਾਰਨ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਬਾਂਛੋ।ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੇ ਲੀਜੈਘੇਰ।ਗਹਿਲੀਜੈਮਿਲਿਕੈਇਕਬੇਰ॥੨੩॥ ਜੇ ਆਨੈ[1]ਮਨਸਬ ਲਿਹੁ ਦੂਨਾ।ਅਬਿ ਤੇ ਕਰਿ ਹੌਂ ਮਾਨ ਚਊਨਾ।ਭਾਜ ਨ ਜਾਇ ਕਹੂੰ ਲੇ ਘੇਰੇ।ਪਰਹੁ ਅਚਾਨਕ ਰਣ ਕਰਿ ਘੋਰੇ' ॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਬਡ ਮਾਨੀ। 'ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਮਮ ਅਗਵਾਨੀ। ਇਕ ਬਾਰ ਭੀ ਹੇਰਨਿ ਪਾਵੌਂ।ਗਹਿ ਲੈਹੌਂ ਜੀਵਤਿ,ਨਤੁ ਘਾਵੌਂ'' ॥੨੫॥ਲਲਾਬੇਗ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ ਖਰਯੋ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਤਬਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਯੋ ਹੈ। ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਨਾਮ ਤਿਹ ਲੀਨਾ। ਦਾਨ ਮਾਨ ਦੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਕੀਨਾ ॥੨੬॥ ਦੋਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋ ਨਿਕਟਿ ਖਰੇ ਹੈਂ। ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਪਿਖਿ ਸੰਗ ਕਰੇ ਹੈਂ। 'ਕਾਸਮ ਬੇਗ ਸ਼ਮਸਾ ਬੇਗ। ਤੁਮ ਭੀ*ਗਮਹੁ ਸੰਗ ਕਰਿ ਬੇਗ'' ॥ ੨੭ ॥ ਬੇਗਲਲਾ ਭ੍ਰਗਨੀ ਕੋ ਨੰਦ। ਸਭਿ ਤੇ ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਹਿ ਬਿਲੰਦ। ਬਕਰਾ ਇਕ ਹਲਾਲ ਕਰਿ ਖਾਵੈ। ਕਿਤਿਕ ਅੰਨ ਜੁਤਿ ਤਬਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥੨੮॥ਲਘੁ ਘਟਕਾ ਸਮ[2]ਸਿਰ ਜਿਸ ਕੇਰਾ।ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਗਿਨੀਅਤਿ ਓਜ ਬਡੇਰਾ।ਗਹੇ ਰਜਤਪਣਹਰਫਮਿਟਾਵੈ। ਸਿਪਰ ਚੀਰ ਕਰਿ ਦੋਇ ਬਨਾਵੈ ॥ ੨੯ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਡ ਬਲ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀਂ। ਹਜ਼ਰਤ ਕਹਯੋ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ। 'ਤੂੰ ਮਾਤੁਲ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੋ। ਡੀਲ ਦਰਾਜ਼,ਗੁਰੁ ਗਹਿ ਮਾਰੋ' ॥ ੩੦ ॥ ਅਧਿਕ ਕਠੋਰ ਕਮਾਨ ਮੰਗਾਈ। ਜੁਗ ਤਰਕਸ਼ ਤੀਰਨਿ ਭਰਿਵਾਈ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਜੁਤਿ ਬਹੁ ਦੀਨਿ। ਮਾਨ ਬਡੋ ਹਜ਼ਰਤ ਨੇ ਕੀਨਿ ॥ ੩੧ ॥ ਪੰਚਹੁੰ ਬੀਰਨ ਕੋ ਸਨਮਾਨਾ। ਲਸ਼ਕਰ ਦੀਨੋ ਸੰਗ ਮਹਾਨਾ। ਸੁਭਟ ਸਹੰਸ੍ਰ ਪੰਚ ਅਰੁ ਤੀਸ। ਕਰੇ ਸੰਗ ਕਹਿ ਤੁਰਕਨ ਈਸ਼[4] ॥ ੩੨ ॥ ਲੇ ਬਡਿਆਈ ਨਿਕਸਯੋ ਬਾਹਿਰ। ਲਾਖਹੁੰ ਨਰ ਮੈਂ ਹੋਯਸਿ ਜ਼ਾਹਰ। 'ਲਲਾਬੇਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰ ਚਢਿਓ। ਬਡੋ ਬਿਰੋਧ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਬਢਿਓ' ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਜ ਲਸ਼ਕਰ ਮੈਂ ਦਿਯੋ ਨਗਾਰਾ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰ ਹੋਇ ਦਲ ਸਾਰਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਡਾਰੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੂਰਨ ਹੀ ਧਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨ ਹਜ਼ਰਤ ਨਰ ਭਲੋ ਪਠਾਯੋ। 'ਲਲਾਬੇਗ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਯੋ।—ਮਗ ਮਹਿਂ ਬਿਲਮ ਨ ਕਰੀਅਹਿ ਕੈਸੇ। ਗਮਨਹੁ ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚੋ ਜੈਸੇ ॥ ੩੫ ॥ ਤ੍ਰਾਮ ਪਾਇ ਕਰਿ ਜਾਇ ਪਲਾਇ। ਪਿਖਿ ਲਸ਼ਕਰ ਬਹੁ ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਾਇ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਦੀਰਘ ਜੰਗਲ

---

[1]ਜੇ (ਫੜ) ਲਿਆਵੇਂ ਤਾਂ। [2]ਛੋਟੀ। [3]ਛੋਟੇ ਘੜੇ ਜਿੱਡਾ। [4]ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ। *ਪਾ:-ਹੀ।

ਜਬੈ । ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਇ ਖੋਜਨੋ ਤਬੈ ॥ ੩੬ ॥ ਨਹਿਂ ਜਹਿਂ ਜਲ ਤਹਿਂ ਦਲ ਨਹਿਂ ਜਾਇ। ਬਨਹਿ ਮਵਾਸ ਕਹੂੰ ਸਰ ਪਾਇ[1] । ਜੇ ਨਹਿਂ ਭਾਜਹਿ ਬਨੈ ਦਲੇਰ। ਤੁਮਰੇ ਪਹੁੰਚਨਿ ਮਾਂਹਿ ਹੁਇ ਦੇਰ ॥ ੩੭ ॥ ਸੈਨਾ ਲੇਹਿ ਸਕੇਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਿਖ ਅਪਨੇ ਕੋ ਧਨ ਦੇ ਜਾਲਾ। ਬਿਲਮ ਲਗਨ ਮਹਿਂ ਇਹੁ ਜੁਗ ਦੋਸ਼–। ਨਿਫਲ ਹੋਇ ਤਬਿ ਹਜ਼ਰਤ ਹੋਸ ॥ ੩੮ ॥ ਤੋਕਹੁ ਭੀ ਆਛੀ ਇਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਗਹਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਭਾ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਰਹਿ ਆਵਹਿ ਤੁਝ ਕੋ ਇਹੁ ਭਲੀ। ਗਮਨਹੁ ਹਤਹੁ ਕਿ ਗਹੁ ਗੁਰ ਬਲੀ' ॥ ੩੯ ॥ ਲਲਾਬੇਗ ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਜਿਹਿਂ ਲਗਿ ਚਲਯੋ ਜਾਨਿ ਤਹਿਂ ਜਾਇ। ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੈ ਕਹੁ ਧੀਰਜ ਦੀਜੈ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਲਪ ਜਾਇ ਜੀਅ ਲੀਜੈ ॥ ੪੦ ॥ ਅਧਿਕ ਜਤਨ ਕਰੌਂ ਠਾਨਤਿ ਐਸੇ। ਲਖਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਾਰਯੋ ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਇਤੀ ਚਮੂੰ ਗਨ ਮੈਂ ਲੇ ਸੰਗ। ਦੁਰਗ ਮਵਾਸੇ ਕਰਿ ਹੌਂ ਭੰਗ ॥ ੪੧ ॥ ਲਾਖਹੁਂ ਸੈਨਾ ਕੋ ਹਨਿ ਡਾਰੌਂ। ਬਿਰੌਂ ਜੰਗ ਮੈਂ ਨਾਹਿਨ ਹਾਰੌਂ। ਆਗੇ ਕਰੀ ਅਨੇਕ ਲਰਾਈ। ਮਾਰਤਿ ਮਰਤੇ ਅਵਧ ਬਿਤਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਰਹਹਿ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਜੀਤ ਹਮਾਰੀ। ਪਰਖਨਿ ਕੀਨਸਿ ਕੇਤਿਕ ਬਾਰੀ। ਕਹਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ–ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਊਂ। ਨਹਿਂ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਊਂ–'॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਸੋ ਗਯੋ ਕਹਯੋ ਸਭਿ ਜਾਇ। 'ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਾਨਯੋ ਗੁਰ ਗਹਿ ਲ੍ਯਾਇ। ਕੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸੋਂ ਮਾਰਯੋ ਜਾਇ। ਹਧ ਨਿਕਸਾਵਨ ਤਬਿ ਫਲ ਪਾਇ' ॥ ੪੪ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਅਸ ਤਸਕਰ ਨਹਿਂ ਸੁਨਯੋ ਨਿਹਾਰਾ। ਕਰਿ ਬਿਸਾਲ ਛਲ ਠਗ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਅਧਿਕ ਅਚੰਭਾ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਿਯੋ' ॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਲਲਾ ਬੇਗ ਆਗੁਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਮਾਲਵੇ ਪੁੱਜੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ ਕੂਚ ਕੇ ਕਰਿ ਸਮਾਜ ਸਭਿ ਜੰਗ। ਲਲਾਬੇਗ ਭਟ ਚਢਿ ਚਲਯੋ ਅਤਿ ਗਰਬਤਿ ਦਲ ਸੰਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਲੇ ਤੁਰਕ ਜਿਨ ਜਾਤਿ ਅਨੇਕ[2] । ਈਸੁਬਜ਼ਈ[3] ਬਡੋ ਦਲ ਏਕ। ਦਾਓਜ਼ਈ[4] ਰੁਹੇਲੇ ਘਨੇ। ਮਹਾਂ ਸੁਭਟ ਸੰਜੋਇਨਿ ਸਨੇ ॥੨॥ ਕਾਬਲ ਕੇ ਗਿਲਜੇ ਜਿਨ ਕਹੈਂ।

---

[1] ਕਿਤੇ (ਕੋਈ) ਤਾਲਾਬ ਲੱਭ ਕੇ। [2] ਅਨੇਕ ਜ਼ਾਤੀਆਂ ਦੇ। [3] 'ਯੂਸਫਜ਼ਈ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮਰਦਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ। [4] ਦਾਊਦਜ਼ਈ।

ਛੀਲ ਦਰਾਜ਼ ਜਿਨਹੁ ਕੇ ਅਹੈਂ। ਆਮਿਖ ਸਭਿ ਪਸੂਅਨਿ ਕੇ ਭੱਖਤਿ। ਇਕ ਸੂਕਰ ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਰੱਖਤਿ[1]॥੩॥ਪਸੁਨਿ ਸਮਾਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਿਨ ਚੀਨੇ। ਬਹੁ ਨਿਰਦਈ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਹੀਨੇ। ਹਵਸ ਵਲਾਇਤ[2] ਕੇ ਤਨ ਕਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਮਲੇਛ ਮਹਾਂ ਬਲਵਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਮੋਟੇ ਨਾਕ ਓਠ ਜਿਨ ਕੇਰੇ। ਕਹਯੋ ਨ ਸਮੁਝਹਿਂ ਮੰਦ ਬਡੇਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਬਰਨ ਦੇਹ ਕੇ ਭੂਰੇ। ਪੁਰਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿ ਬਸਿ ਝੂਰੇ[3] ॥ ੫ ॥ ਕਾਚੋ ਮਾਸ ਖਾਹਿਂ ਸੁਖ ਕਰੈਂ। ਪਸ਼ਤੋ ਬੋਲਤਿ ਸਮੁਝਿ ਨ ਪਰੈ।ਤੁਰਕੀ ਤਰੇ ਤੁਰੰਗਮ ਤੋਰੈਂ[4]।ਗਮਨਹਿਂ ਬਡ ਮਗ,ਥਕਤਿ ਨ ਥੋਰੈ ॥ ੬ ॥ ਟੈਮਕ ਬਾਂਧੇ[5] ਸਭਿਨਿ ਅਗੇਰੇ। ਹੇਲਾ ਕਰਤਿ ਬਜਾਇ ਬਡੇਰੇ। ਬਾਜੇ ਅਨਿਕ ਬਜਾਵਤਿ ਚਲੇ।ਤੁਰ,ਤੁਰਮ, ਰਣਸਿੰਙੇ ਭਲੇ॥੭॥ ਬਡੇ ਦਮਾਮੇ ਚੋਬ ਲਗੀਤੀ। ਲੇਹਾ ਦੇਹਿ[6] ਸੈਨ ਗਮਨੰਤੀ। ਚਲੇ ਤੁਰਕ ਮਤਿਮੰਦ ਗਵਾਰੇ*। ਹਾਨ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਬਿਚਾਰੇ* ॥ ੮ ॥ ਭਏ ਕੁਸ਼ਗੁਨ ਅਗਨਿ ਮਿਲਿ ਆਗੇ। ਈਂਧਨ ਭਾਰ ਸਮੁਖ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਗੇ। ਮੁਰਦਾ ਦਾਹ ਦੇਨਿ ਲੇ ਚਲੇ। ਇਨ ਕੇ ਢਵਤਿ ਅਗਾਰੀ ਮਿਲੇ॥੯॥ ਛੂਟੇ ਬਾਰ[7] ਨਾਰਿ ਰੁਦਨਾਵੈਂ ?। ਸ਼ਿਵਾ ਬਮਤਿ ਬੰਨੀ ਕੂਕਾਵੈਂ[8]।ਬੋਲਿ ਉਠੇ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਖਰ[9] ਘੋਰ।ਲਖਤਿ ਨ ਮੰਦ ਜਾਹਿ ਗੁਰ ਓਰ॥੧੦॥ ਕਹੂੰ ਚਾਲ ਕਹੂੰ ਪੋਈਆ ਪਾਏ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਹਯ ਗਮਨਾਏ। ਉਡੀ ਧੂਲ ਰਵਿ ਬੀਚ ਸਮਾਯੋ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੋ ਛਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਹਿਮ ਰਿਤੁ ਹੁਤੀ ਪਰਹਿ ਬਹੁ ਪਾਰਾ। ਚਲਯੋ ਜਾਇ ਲਸ਼ਕਰ ਖਲ ਭਾਰਾ। ਸਗਰੇ ਦਿਵਸ ਗਮਨਤੇ ਆਏ।ਰਾਤਿ ਪਰੀ ਤੇ ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਾਏ॥੧੨॥ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਕੋ ਸਮ ਚਾਲੇ[10]। ਪੀ ਪੀ ਕੈਫ[11] ਭਏ ਮਤਵਾਲੇ। ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ ਕਰਤਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਹਮ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ ॥ ੧੩ ॥ ਹਮ ਤੇ ਆਗੇ ਭਾਗ ਨ ਜਾਇ। ਹਾਸਲ ਕਰਹਿ ਮੁਰਾਦ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਹਯ ਦੇ ਕਰਿ ਮਿਲੇ। ਇਹ ਭੀ ਹਮ ਕੋ ਨਾਹਿਨ ਭਲੇ॥੧੪॥ ਬਜਹਿ ਲੋਹਿ ਸੋਂ ਲੋਹ ਕਰਾਰਾ। ਮਾਰਨ

---

[1]ਭਾਵ ਸੂਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। [2]ਹਬਸ਼, ਐਬੇਸੀਨੀਆਂ। [3]ਕਸ਼ਮੀਰੋਂ ਪਰੇ ਯਾਗਸਤਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [4]ਤੁਰਕੀ ਘੋੜੇ ਹੇਠ ਤੁਰਦੇ ਹਨ । [5]ਛੋਟੀਆਂ ਤੌਰੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ (ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ)। [6]ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਕਰਦੀ, ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ। [7]ਖੁੱਲੇ ਵਾਲ। [8]ਗਿਦੜੀਆਂ ਬੋਲਦੀਆਂ ਕਿ ਅੱਗ ਉਗਲ-ਦੀਆਂ ਹਨ । [9]ਖੋਤੇ। [10]ਬਰਾਬਰ ਹੋਕੇ। [11]ਸ਼ਰਾਬ। *ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹਨ ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਮਰਿਬੋ ਮਚਹਿ ਅਖਾਰਾ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਹਮ ਤਬਿ ਕਰਿ ਲੇ ਹੈਂ। ਮਾਨਹਿ ਗੁਰੂ ਕਿਧੌਂ ਪਕਰੇ ਹੈਂ' ॥੧੫॥ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਮਿਲੀ ਬਿਪਾਸਾ ਦੋਊ। ਆਵਤਿ ਭਈ ਅਗਾਰੀ ਦੋਊ। ਗਨ ਤਰਨੀ[1] ਬਹੁ ਘਾਟਨਿ ਕੇਰੀ।ਗਹਿ ਮੰਗਵਾਇ ਬਟੋਰਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਲਗੀ ਰਾਤਿ ਕੋ ਹੋਵਨਿ ਪਾਰ। ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਸੁ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ।ਸਿਖ ਕੀ ਸੁਤਾ ਜੋਧ ਕੀ ਦਾਰਾ[2]।ਤਿਨ ਦਲ ਕੋ ਆਗਵਨ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਧਰਯੋ ਹੁਤੋ ਧਰਨੀ ਪਰ ਥਾਰ[3]। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਮੁਕਤਾ ਚਾਰੁ ਸੁ ਡਾਰਿ। ਧਰ ਕਰਿ ਨਾਥ ਸੁਧਾਰਤਿ ਸੋਇ[4]। ਮੰਦ ਮੰਦ ਸੋ ਥਰਕਨ ਹੋਇ ॥ ੧੮ ॥ ਹੁਤੀ ਚਤਰ ਪੁਨ ਪਰਖਤਿ ਮੋਤੀ।-ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਇਨ ਕੀ ਥਿਰਤਾ ਹੋਤੀ ?-।ਬਾਰ ਬਾਰ ਸੋ ਨੀਕੇ ਦੇਖਿ। ਜਾਨਯੋ-ਲਸ਼ਕਰ ਆਇ ਵਿਸ਼ੇਖ ॥੧੯ ॥ ਧਰਾ ਇਹਾਂ ਲਗਿ ਹਾਲਤਿ ਮੰਦ[5]। ਪਰਤੇ ਸੁੰਮ ਤੁਰੰਗਮ ਬ੍ਰਿੰਦ-। ਤਤਛਿਨ ਨੀਕੇ ਨਿਰਨੇ ਕੀਨਿ। ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਨਰ ਪਠਾਇ ਕਰਿ ਦੀਨਿ ॥੨੦॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁ ਰਾਇ ਜੋਧ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਘਰ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸਿੰਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਯੋ। ਜਿਮ ਪਰਖਯੋ ਸੋ ਰੀਤਿ ਬਤਾਈ। 'ਦੇਰਿ ਨ ਲਖਹੁ ਸੈਨ ਬਡ ਆਈ' ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਸ ਲੇ ਜੋਧ ਆਪਨੇ ਸਾਥ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰ ਬੀਰ। ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਤੀਰ॥੨੨॥ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਬਹਿਲੋ ਦੋਇ। ਇਹੁ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਹੋਇ। ਜਬਿ ਕੇ ਜੰਗਲ ਕੋ ਗੁਰ ਆਏ। ਤਬਿ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹਤਿ ਸੁਖ ਪਾਏ॥੨੩॥ਦਰਸ਼ਨ ਲਾਭ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਲੋਚਨ। ਬੀਰ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਕਸ਼ਟ ਬਿਮੋਚਨ। ਬੈਠਯੋ ਜੋਧ ਗੁਰੂ ਸਨਮਾਨਾ। 'ਲਸ਼ਕਰ ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਹਾਨਾ॥੨੪॥ ਇਹ ਨਰ ਸੁਧਿ ਲੇ ਕਰਿ ਅਬਿ ਆਵਾ॥ ਪਰਖਨਿ ਸਿੱਖ ਸੁਤਾ ਜਿਮ ਪਾਵਾ।ਥਰਕਤਿ ਥਿਰਾ[6] ਇਹਾਂ ਲਗਿ ਜਾਨੌਂ। ਯਾਂਤੇ ਜਾਨੀ ਸੈਨ ਮਹਾਨੋ ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਲਮ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਆਵਨ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਹਿ ਜੰਗ ਘਮਸਾਨ ਮਹਾਂ ਹੀ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕਹਿਂ ਐਸੇ। 'ਹਮ ਭੀ ਤਯਾਰ ਅਗਾਰੀ ਬੈਸੇ ॥ ੨੬ ॥ ਜ਼ਾਫਤ[7] ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਸਵਧਾਨਾ। ਸਮੁਖ ਸਿਪਰ ਇਹ ਪਾਤ੍ਰ[8] ਨਾਨਾ। ਗੋਰੀ ਗਨ ਜਨੁ ਸ਼ੱਕਰ ਪਾਰੇ।ਖਪਰੇ ਮਨਹੁਂ ਜਲੇਬ ਉਤਾਰੇ॥੨੭॥ਢੱਕੂ ਬੱਕੂ[9] ਘੇਵਰ[10]

---

[1]ਬੇੜੀਆਂ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। [3]ਥਾਲ। [4]ਉਸ (ਥਾਲ ਵਿਚ) ਨੱਥ ਧਰਕੇ ਠੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। [5]ਧਰਤੀ ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹਿਲਦੀ ਹੈ। [6]ਧਰਤੀ। [7]ਜ਼ਿਆਫਤ, ਖਾਣਾ। [8]ਭਾਂਡੇ ਹਨ। [9]ਢੇਵੇ ਢੱਕਰ। [10]ਇਕ ਮਠਿਆਈ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਗਨ ਦੈ ਹੈਂ। ਬਡੇ ਸੁਹਾਰ[1] ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੁਐ ਹੈਂ"। ਕਹਿ ਬਿਧੀਆ 'ਜਬਿ ਹੀ ਹਯ ਲਯਾਯੋ। ਤਬਿ ਕੇ ਤਯਾਰ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਧਾਯੋ[2] ॥੨੮॥ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਹਿਂ ਰਿਪੁ ਆਵਨ ਮਾਂਹੀ।ਆਵਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਿ ਲਸ਼ਕਰ ਤਾਂਹੀ।ਮਗ ਮਹਿਂ?ਨਹਿਂ ਸੁਧਿ,ਹੈਂ'ਅਬਿ ਕਹਾਂ ?। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਪਹੁਂਚੈਂਗੇ ਇਹਾਂ' ॥ ੨੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਇ।ਬਹਿਲੋ ਕੋ ਬੂਝਤਿ ਬਿਕਸਾਇ।'ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਸੀ ਕਰੇ ਸਭਿ ਤੇਰੇ॥੩੦॥ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਧ ਮੰਗਵਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਜਹਿਂ ਲਸ਼ਕਰਿ,ਅਬਿ ਤਹਾਂ[3] ਬਤਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਬਹਿਲੋ ਇਕ ਪ੍ਰੇਤ ਧਵਾਯੋ। ਮਨ ਸਮ ਬੇਗ ਕਰਤਿ[4] ਸੁਧਿ ਲਯਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਬਾਤਨਿ ਕਰਤਿ ਤਹਾਂ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਅਬਿ ਲਹ੍ਯੋ।ਸਾਰੇ ਦਿਵਸ ਚਲੇ ਹੀ ਆਇ।ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਬਹੁ ਤਹਾਂ ਥਿਰਾਇ॥੩੨॥ਕੇਤਿਕ ਪਾਰ, ਉਰਾਰ ਕਿਤੇਕ। ਕੇਤਿਕ ਨੌਕਾ ਚਢੇ ਅਨੇਕ। ਥਕਤਿ ਥਿਰੇ, ਕੋ ਸੁਪਤਿ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਕੋ ਸ਼ਰਾਬ ਕਰਿ ਪਾਨ ਗਿਰੇ ਹੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਕਿਤਿਕ ਮਿਲੇ ਬਹੁ ਪਾਵਕ[5] ਜਾਰੀ। ਲਗ੍ਯੋ ਸੀਤ ਬਹੁ ਕੰਪਾ ਧਾਰੀ।ਕਰ ਪਗ ਸੁੰਨ ਭਏ ਜਿਨ ਕੇਰੇ। ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਕਰਿ[6] ਸੀਤ ਘਨੇਰੇ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਤੇ ਬੈਨ। 'ਪਰੀ ਨਦੀ ਤਟ ਸਗਰੀ ਸੈਨ'। ਜੋਧ ਆਦਿ ਸਭਿ ਅਚਰਜ ਮਾਨ੍ਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ੍ਯੋ॥੩੫॥'ਅਬਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰੇਤ ਪਠਾਵਹੁ ਕੋਈ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਰਹੇ ਤਿਸ ਲਸ਼ਕਰ ਸੋਈ। ਜਬਿ ਹੁਇ ਕੂਚ ਬਤਾਵਹਿ ਆਇ। ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ ਰਹੈ ਸਮੁਦਾਇ' ॥ ੩੬ ॥ ਡੇਢ ਕੁ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਗਈ।ਇਹ ਬਾਤੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕਈ।ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਪੁਨ ਪੌਢਿ ਪ੍ਰਯੰਕ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤੇ ਬਿਨਾ ਅਤੰਕ[7] ॥੩੭॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਸਭਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਅਰਧ ਸੁਭਟ ਸਵਧਾਨੀ ਕਏ। ਅਰਧ ਸੁਪਤਿ ਭੇ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਪਾਈ।ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ॥੩੮॥ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਸਭਿ ਕੀਨਿ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਸਾਵਾਰ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਸਕਲ ਚਲਿ ਆਇ।ਸੁਭਟ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ॥੩੯॥ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ ਭੂਤਨੀ ਪਹਿਲੋਂ।ਪਠੀ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਸੁਧ ਹਿਤ

[1]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੋਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਲੂਣਾ ਪਕਵਾਨ ਜੋ ਮੈਦੇ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤ੍ਰਿਕੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [ਹਿੰਦੀ, ਸੁਹਾਲ। ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ 'ਸੁਹਾਰੀ' ਸਾਦੀ ਪੂਰੀ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। [2]ਧਾਵਾ ਕਰਨਾ। [3]ਭਾਵ ਉਹ ਥਾਂ। [4]ਮਨ ਵਤ ਛੇਤੀ ਕਰਕੇ। [5]ਅਗਨੀ। [6]ਨਦੀ ਦਾ ਕੰਢਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ। [7]ਬੇ ਡਰ ਹੋਕੇ।

ਬਹਿਲੋ'ਜਬਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਹੋਵਹਿ ਕੂਚ। ਤਬਿ ਸੁਧਿ ਦਿਹੁ ਇਤ ਆਇ ਪਹੂਚਿ'॥੪੦॥ਸੋ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਦਲ ਮਹਿਂ ਗਈ।ਸੁਧ ਹਿਤ ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਈ।ਤਹਾਂ ਹੁਤੋ ਇਕ ਪਠਤਿ ਮੁਲਾਨਾ।ਭੂਤਨ ਬਿੱਦਯਾਬਿਖੈ ਮਹਾਨਾ॥੪੧॥ । ਲਖੀ ਭੂਤਨੀ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਂਹੂ।ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਪਹੁੰਚੀ ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਂਹੂ।ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੰਗ ਪਕਰਿ ਸੋ ਲਈ।ਭੂਤਨ ਸੌਂਪਿ ਕੈਦਕਰਿਦਈ ॥੪੨॥ ਬਹਿਲੋ ਕੋ ਸੁਧਿ ਭਈ ਨ ਆਇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਯੋ ਕਿ–ਇਹੁ ਸੁਧ ਲਯਾਇ–।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬੈਠਯੋ ਤਬਿ ਜਾਈ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ॥੪੩॥ਸਾਦਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ ਜਬੈ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਤਬੈ। 'ਕਹੁ ਭਾਈ ਸੁਧ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇਰੀ। ਕੂਚ ਕਿ ਹੈ ਮੁਕਾਮ ਇਸ ਬੇਰੀ?' ॥ ੪੪॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਦੋਨਹੁ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਤੁਰਕ ਜਿ ਕੂਚ ਕਰਹਿਂ ਇਤਿ ਓਰੇ। ਤਤਛਿਨ ਹੀ ਸੁਧ ਮੋ ਢਿਗ ਆਇ। ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਦੇਉਂ ਸੁਨਾਇ' ॥ ੪੫ ॥ ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਭਯੋ ਕੂਚ ਲਸ਼ਕਰ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ । ਤਹਾਂ ਭੂਤਨੀ ਤੋਹਿ ਪਠਾਈ। ਗਹੀ ਮੁਲਾਨੇ ਤਿਨ ਸੁਧ ਪਾਈ ॥ ੪੬ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਅਬਿ ਤਜਿ ਦਿਹੁ ਭਰਵਾਸਾ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਛੂਟਹਿ ਕਰਸਿ ਬਿਨਾਸਾ[1]'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਦਨ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਏ। ਤਬਿ ਬਹਿਲੋ ਬਹੁ ਭੂਤ ਪਠਾਏ ॥ ੪੭ ॥ ਤਿਨ ਤਤਛਿਨ ਸੁਧ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ।'ਗਹੀ ਭੂਤਨੀ[2], ਸੈਨ ਸੁ ਆਈ'।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਏ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ' ਅਲਾਏ* ॥ ੪੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਲਸ਼ਕਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਹਸਨ ਖਾਂ ਦੂਤ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਲਿਤਾ ਉਤਰੇ ਜਾਮਨੀ ਸਗਲੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਇ[3]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਸੂ, ਰਹੇ ਛੂਛ ਹੀ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੁਗ ਤ੍ਰੈ ਜਾਮ ਕੀਨਿ ਬਿਸਰਾਮੇਂ। ਬਜੇ ਕੂਚ ਕੇ ਦੀਹ ਦਮਾਮੇ। ਮਹਾਂ ਸੀਤ ਮਹਿਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਏ। ਸੁੰਨ ਚਰਨ ਅਰੁ ਕਰ ਸਭਿ ਕੋਏ ॥ ੨ ॥ ਅਗਨੀ ਜਾਰਿ ਜਾਰਿ ਨਰ ਸੇਵੈਂ। ਡਾਰਿ ਜ਼ੀਨ ਹਯ ਤਯਾਰੀ ਹੋਵੈਂ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਹੀ ਸੈਨਾਂ ਚਾਲੀ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਲੀਨਿ ਸੰਭਾਲੀ ॥ ੩ ॥ ਉਦੈ ਭਯੋ ਸੂਰਜ ਭਗਵਾਨ। ਸੀਤ ਬਿਨਾਸਯੋ ਮਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨ।ਲਲਾ ਬੇਗ ਜਬਿ ਪੁਰਿ ਤੇ ਧਾਯੋ।ਭੇਤ ਹੇਤੁ ਇਕ ਦੂਤ ਪਠਾਯੋ ॥੪॥ 'ਡੇਰਾ ਕਹਾਂ ਸੈਨ ਹੈ ਕੇਤੀ?। ਬਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਇ ਹੇਰਹੁ

[1] ਕਰੇਗਾ ਨਾਸ਼ (ਉਸ ਦਾ)। [2] ਭੂਤਨੀ ਫੜੀ ਗਈ ਹੈ, ਤੇ। [3] ਸਾਰੇ ਔਖੇ ਹੋਕੇ।

*ਭੂਤ ਵਿੱਦਯਾ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗਜਾਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

ਤੇਤੀ। ਕਬਿ ਹਮ ਲਰਹਿਂ ਸੁ ਪਰਖਹੁ ਕਾਲ[1]। ਇਸ ਕਾਰਨ ਆਗੇ ਤੂੰ ਚਾਲਿ' ॥ ੫ ॥ ਹਯ ਕੋ ਤਜਾਗਿ ਗ੍ਰਾਮ ਕਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਬੇਖ ਆਪਨੋ ਰਾਖ੍ਯੋ ਨਾਂਹੀ।ਸੇਵਕ ਏਕ ਸੰਗ ਜਿਹ ਲੀਨੋ। ਗੁਰ ਦਲ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੋ ਕੀਨੋ ॥ ੬ ॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਸਮੇ ਪਿਖਿਨਿ ਹਿਤ ਫਿਰ੍ਯੋ।ਦਲ ਗਨ ਨੀਰਤ੍ਰਾਲ[2]ਕੋ ਘਿਰ੍ਯੋ। ਫਿਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸੈਨਾ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਰਾਇ ਚਮੂੰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੭ ॥ ਤਿਨਹੂੰ ਪਰਖ੍ਯੋ ਮਨੁਖ ਬਿਗਾਨਾ।ਗਹਿ ਬੂਝ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ। ਤਤਛਿਨ ਤਿਸਕੀ ਪਾਗ ਉਤਾਰੀ। ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਬਾਂਧਿ ਕਰੀ ਬਹੁ ਮਾਰੀ॥ ੮ ॥ ਦਈ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਭੂਰ ਦੁਹਾਈ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਹਿ ਲੇਹੁ ਛੁਟਾਈ'। ਪਰ੍ਯੋ ਸ਼ੋਰ ਸਗਰੇ ਨਰ ਧਾਏ। ਗਹ੍ਯੋ ਤਾੜ ਕਰਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਲ੍ਯਾਏ ॥ ੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਤਿ ਦੁਹਾਈ। ਪਠਿ ਬਿਧੀਆ ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਖੁਲਿ-ਵਾਈ।ਸੰਗ ਆਨਿ ਥਿਰ ਕਰ੍ਯੋ ਹਜੂਰੇ।ਹੇਰਤਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ॥੧੦॥ 'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ?ਕਿਤ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ ?। ਕਹਹੁ ਸਾਚ, ਨਤੁ ਦੈਂ ਮਰਿਵਾਯੋ'। ਡਰਤਿ ਮਾਰ ਤੇ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!ਤਜਹੁ ਕਿ ਕਰ ਦਿਹੁ ਹਾਨਾ॥ ੧੧ ॥ ਕਹੌਂ ਸਾਚ ਮੈਂ ਆਪ ਅਗਾਰੀ। ਲਲਾਬੇਗ ਕਾਬਲ ਪਤਿ ਭਾਰੀ। ਭੇਤ ਹੇਤੁ ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ!। ਪਠ੍ਯੋ ਮੋਹਿ ਬਡ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਮੇਤ ॥ ੧੨ ॥ ਦਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਮੈਂ ਸਕਲ ਨਿਹਾਰਾ। ਭਟਨ ਪਛਾਨਿ ਲੀਨਿ ਬਹੁ ਮਾਰਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮ ਪੀਰਨ ਕੇ ਪੀਰ। ਦੁਹ ਲੋਕਨ ਕੇ ਮੀਰਨ ਮੀਰ' ॥ ੧੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬੂਝਨ ਠਾਨਾ। 'ਕਹਾਂ ਸੈਨ ਤੁਰਕਾਨ ਮਹਾਨਾ ?। ਕੇਤਿਕ ਗਿਨਤੀ ਮਹਿਂ ਚਢਿ ਧਾਈ। ਕਬਿ ਇਤ ਪਹੁੰਚਹਿ ਹੇਤੁ ਲਰਾਈ!' ॥ ੧੪॥ ਸੁਨਤਿ ਹਸਨਖਾਂ ਦੂਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਾਬਲ ਕੇ ਉਮਰਾਵ ਮਹਾਨਾ। ਲਸ਼ਕਰ ਪੰਚ ਰੁ ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰ। ਤੁਰਕੀ ਘੋਰੇ ਪਰ ਅਸਵਾਰ ॥੧੫॥ ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ-ਮਗ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਾਵਹੁ। ਲਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ,ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਵਹੁ[3]-। ਨਹੀਂ ਦੇਰ ਅਬਿ ਆਵਨ ਮਾਂਹੀ। ਪਹੁੰਚੀ ਲਖਹੁ ਚਮੂੰ ਨਿਜ ਪਾਹੀ॥੧੬॥ ਮੈਂ ਪਿਖਿ ਪਰਖਨ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰ।[4]ਤੁਮਰੇ ਸਤ, ਸੋ ਆਇਂ ਹਜ਼ਾਰ।ਮਾਰ ਲੇਹਿਂਗੇ ਦੇਹਿਂ ਨ ਜਾਨੇ[4]। ਇਮ ਤੁਰਕਾਨਾ ਕਰਿ ਹੋ ਹਾਨੇ[5] ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਸੋ ਸਮਾਂ ਦੇਖੀਂ। [2]ਜਲ ਦਾ ਤਲਾ। [3]ਗੁਰ ਨੂੰ (ਸਾਡੇ) ਪਾਸ ਭੇਜੋ (ਫੜਕੇ)। [4]ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਜੇ ਸੌ (ਜੁਆਨ) ਹੈ ਤੇ ਓਹ (ਓਧਰੋਂ) ਹਜ਼ਾਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ (ਓਹਨਾ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਲੈਣਗੇ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ। [5]ਤੁਸੀਂ ਮਾਰੋਗੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ।

ਸਵਾਧਾਨ ਗਾਵਰ ਕੀ ਸੈਨ॥ਬਿਸਰਾਮੀ,ਇਨ ਕੇ ਸ਼੍ਰਮ ਹੈ ਨਾ[1]। ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਠਾਂਵੇ। ਬਹੁ ਅਨੰਦਤਾ ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਥਾਵੈ' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਢਿਗ ਤੇ ਪਾਗ ਦਿਵਾਇ ਪਠਾਯੋ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਦੇਹੁ ਸੁਧਿ ਤਿਨ ਕਹੁ ਜਾਈ'। ਛੁਟ੍ਯੋ ਹਸਨ ਖਾਂ ਗਮਨ੍ਯੋ ਧਾਈ॥੧੯॥ਲਲਾ-ਬੇਗ ਕੋ ਮਿਲ੍ਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਆਵਤਿ ਲਿਏ ਜੁ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰੀ। ਕਰ੍ਯੋ ਸਲਾਮ ਖਰੋ ਤਬਿ ਭਯੋ।'ਕਹੁ ਸੁਧ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤੂੰ ਗਯੋ॥੨੦॥ ਕਿਤਿਕ ਸੈਨ ਸੋ ਗੁਰ ਹੈ ਕਹਾਂ? ।ਭਾਜਿ ਕਿ ਨਹਿਂ ਪਿਖਿ ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਾਂ[2]?।ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਗਾਢੋ ਭੀ ਦੇਖਾ?। ਭਾਖਹੁ ਭੇਤ ਜੁ ਕੀਨਿ ਪਰੇਖਾ' ॥ ੨੧॥ ਸੁਨਤਿ ਹਸਨਖਾਂ ਭੇਵ ਬਤਾਯੋ। 'ਡੇਰਾ ਗੁਰ ਉਜਾਰ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ। ਜਲ ਕੇ ਤਾਲ ਚੁਗਿਰਦੇ ਘੇਰਾ।ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਉਤਸਾਹੁ ਘਨੇਰਾ ॥੨੨॥ਕਰਹਿਂ ਉਡੀਕਨਿ ਭਟ ਬਲਵਾਨਾ। ਤੁਰੰਗ ਜ਼ੀਨ ਧਰਿ ਆਯੁਧ ਨਾਨਾ।ਤਿਨ ਕੈ ਕਹਾਂ ਪਲਾ-ਵਨ ਬਾਤ।ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਘਾਤ॥੨੩॥ਮੋਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਐਸੀ ਆਵੈ।ਸੌ ਭਟ,ਤੁਮ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋ ਘਾਵੈ।ਗੁਰੂ ਬਿਲੰਦ ਬਲੀ ਸਮ ਸ਼ੇਰ।ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਗਹਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ॥ ੨੪ ॥ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਮਨਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਵ ਸੈਨਾ।ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਹੈ ਨਾ। ਦਲ ਹੈ ਅਲਪ ਤਊ ਸਮ ਬਾਜ਼[3]। ਕਾਕ ਬਟੇਰਾ ਤੋਹਿ ਸਮਾਜ[4] ॥੨੫॥ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਭਟਨਿ ਕੇ ਟੋਲ। ਚਾਰਹੁੰ ਕਰੇ ਸ਼ੇਰ ਸਮ ਬੋਲ'। ਸੁਨਿਕਰਿ ਬਾਕ ਦੂਤ ਕੇ ਸਾਰੇ।ਤੁਰਕ ਤੁਰਕਪਤਿ ਸਭਿ ਰਿਸ ਰਾਚੇ॥੨੬॥'ਇਹੁ ਕ੍ਯਾ ਮੂਰਖ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ।ਬਡ ਜੋਧਾ ਹੌਂ ਬਿਦਤਿ ਜਹਾਨ। ਕਈ ਜੰਗ ਮੈਂ ਰਿਪੁ ਗਨ ਹਤੇ। ਕਰਿ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਲੀਨਸਿ ਫਤੇ' ॥ ੨੭ ॥ ਪਾਨ ਬਾਰਨੀ ਕੋ ਕਰਿ ਰਹ੍ਯੋ[5]। ਸੁਨਤਿ ਦੂਤ ਤੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਇਹ ਕੁਛ ਗੁਰ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਚਾਹਤਿ ਹਮੈਂ ਡਰਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੋ ਪੱਖੀ ਇਹ ਜਾਨਾ। ਤਿਸ ਕੀ ਜੀਤ, ਹਮਹਿਂ ਚਹਿ ਹਾਨਾ। ਪਨਹੀ ਮਾਰਹੁ ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਸੀ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਹੈ ਆਨਿ ਕੋ ਪਾਸੀ ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰ ਤਰੀਫ, ਕਰਿ ਨਿੰਦ ਹਮਾਰੀ। ਕਹਾਂ ਮਤੀ

---

[1]ਇਹ ਤਰੋਤਾਜ਼ਾ ਹਨ ਕੋਈ ਥਕਾਨ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਨੇ। [2]ਬਹੁਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। [3]ਬਾਜ਼ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ। [4]ਕਾਕ ਤੇਰਾ ਲਸ਼ਕਰ। [5]ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਨ ਮੂਢ ਬਿਚਾਰੀ'। ਇਮ ਕਹਿ ਮਾਰਤਿ ਖੇਦਿ ਖਦੇਰਾ[1]। ਜਾਨਿ ਅਨਾਦਰ ਬਹੁ ਨਿਜ ਕੇਰਾ॥੩੦॥–ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਊਂ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਤਿਨ ਤੇ ਬਰਪਾਊਂ–। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਇਮ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਕਹਿ ਨਿਜ ਨਾਮ ਬੂਝ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਸਮੁਖ ਗੁਰ ਭਯੋ। 'ਆਨਿ ਪਰ੍ਯੋ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨੀ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਤਿਨ ਢਿਗ ਬਰਨੀ ॥ ੩੨ ॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕੇ ਮਤਿਮੰਦ ਗੁਮਾਨੀ। ਮਾਰ੍ਯੋ ਮੋਹਿ ਕਟਕ[2] ਕਹਿ ਬਾਨੀ। ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਪੀਰ ਜੀ ਮੋਰੀ। ਨਹੀਂ ਅਲੇਖ ਰਹ੍ਯੋ ਅਬਿ ਹੋਰੀ' ॥ ੩੩ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁਨਿ ਕਰੀ। –ਹਮ ਹਿਤ–ਲਖ੍ਯੋ–ਮਾਰ ਇਸ ਪਰੀ[3]–। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਕਹਿ ਦੀਨਸਿ ਧੀਰ। 'ਪਿਖਹੁ ਜੰਗ ਰਹਿ ਕਰਿ ਹਮ ਤੀਰ' ॥ ੩੪ ॥ ਜੋਧ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠੇ ਤਬਿ ਭਾਖ੍ਯੋ। 'ਨੀਕੀ ਨਹੀਂ, ਨਿਕਟਿ ਇਸ ਰਾਖ੍ਯੋ। ਛਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਰਹੈ ਦਲ ਬੀਚ। ਦੇਖਿ ਭੇਤ ਕਹਿ ਤੁਰਕਨਿ ਨੀਚ' ॥ ੩੫ ॥ ਬਿਗਸਤਿ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ 'ਸੁਨਿ ਜੋਧ! ਹਮ ਜਸੁ ਸੁਨਿ ਹੁਇ ਤੁਰਕ ਸਕ੍ਰੋਧ। ਆਨਿ ਪਰੈ ਕੋ ਸ਼ਰਨ ਜਦਾਈ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਕਦਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਇਹਾਂ ਨ ਰੱਛ੍ਯਾ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵੋਂ। ਤੌ ਜਮ ਤੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਬਚਾਵੋਂ। ਐਸੋ ਬਿਰਦ ਜਾਨੀਐ ਮੋਹਿ। ਸੋ ਸਭਿ ਸਾਚ ਸੁਨਾਵੋਂ ਤੋਹਿ ॥ ੩੭॥ ਬਿਨ ਅਲੇਖ ਹੁਇ ਦੀਨ, ਲਚਾਰੀ। ਕਹੈ ਜੁ–ਮੈਂ ਅਬਿ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ–। ਤਿਸ ਕੀ ਰੱਛ੍ਯਾ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖੋਂ। ਕ੍ਯਾ ਨਰ ਬਪੁਰਾ, ਜਮ ਤੇ ਰਾਖੋਂ ॥ ੩੮ ॥ ਲੋਧ ਭੇਤ ਤੇ ਕ੍ਯਾ ਹੁਇ ਮੇਰਾ। ਹਤੌਂ ਛਿਨਕ ਮਹਿਂ ਦਲ ਰਿਪੁ ਕੇਰਾ। ਦੇਊਂ ਮਾਲਕੀ ਕਾਬਲ ਸਾਰੀ। ਇਹ ਉਮਰਾਵ ਕਰੌਂ ਤਿਨ ਮਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਮਨਸਬ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਦਿਵਾਊਂ। ਇਸ ਤੇ ਕਾਬਲ ਰਾਜ ਕਰਾਊਂ''। ਬਿਸਮੇ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚ ਐਸਾ। –ਇਹੁ ਤੌ ਭਯੋ ਬਿਭੀਖਨ ਜੈਸਾ ॥ ੪੦ ॥ ਆਨਿ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸਲਿਤਾਪਤਿ[4] ਉਰੇ। ਲੰਕਾਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬਰ ਕਰੇ–। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੋਧ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ। ਰਾਮਚੰਦ ਇਹੁ ਰੂਪ ਸੁ ਚੀਨ ॥ ੪੧ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਬਿਦਤਿ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨੋ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਭਿ ਬਦਨ ਉਚਾਰੇ। ਦੀਨਦਯਾਲ ਕੋ ਬਿਰਦ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਅਰਧ ਰਾਤਿ

[1]ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਖੇਦ ਦੇ ਕੇ ਨਸਾ ਦਿੱਤਾ [ਹਿੰਦੀ, ਖਦੇਰਨਾ=ਪਰੇ ਹਟਾਉਣਾ, ਨਸਾ ਦੇਣਾ]। [2]ਫੌਜੀ। [3]ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪਈ ਹੈ। [4]ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ।

ਰੋਈ ਤਬਿ ਆਇ। ਕਹਤਿ ਹਸਨ ਖਾਂ 'ਰਿਪੁ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਨਹੁ ਰਖੀਅਹਿ ਤਯਾਰੀ। ਬੀਚ ਤੁਫੰਗ ਦੁਗੀਰਨਿ ਡਾਰੀ' ॥ ੪੩ ॥ ਸਭਿ ਦਲ ਮਹਿਂ ਨਰ ਸਤਿਗੁਰ ਫੇਰਾ। 'ਸੁਭਟ ਸੁਚੇਤ ਬਨਹੁ ਇਸ ਬੇਰਾ'। ਸੌ ਸਊਰ ਕੋ ਪਠਯੋ ਅਗਾਰੀ।'ਆਇ ਤੁਰਕ ਤਹਿਂ ਦਿਹੁ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ'॥੪੪॥ਗੁਰ ਦਲ ਮਹਿਂ ਅੰਗੀਠੇ ਲਾਗੇ। ਜਿਨਹੁਂ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਪਾਲੇ ਭਾਗੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਜੁਤਿ ਸਿਮਰਤਿ ਜਗਦੀਸ਼[1]। ਮਿਲ ਥਿਤਿ ਕਿਤ ਦਸ, ਪੰਦ੍ਰਾਂ, ਬੀਸ ॥ ੪੫ ॥ ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਕੇ ਤਨ ਬਿਨਪਾਲੇ[2]। ਹਤਨ ਰਿਪੁਨਿ ਸਵਧਾਨ ਬਿਸਾਲੇ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕ ਚਢੇ ਸਭਿ ਆਇ।ਜੜ ਸਮ ਸੀਤ ਕਰੇ ਨਰ ਪਾਇ[3]॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਦੂਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਦਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਕੇ ਚਢੇ ਤੇ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ। ਤੀਨ ਜਾਮ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਪੁਨ ਨਿਸ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੁਛ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਕੀਨਿ ਸ਼੍ਰਮ ਹੋਇ[4]।ਦੋ ਇਕ ਜਾਮ ਨੀਠਿ ਹੀ ਸੋਇ[5]*। ਬਹੁਰ ਚਢੇ ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਚਾਲੇ। ਚਾਰ ਜਾਮ ਮਹਿਂ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲੇ ॥੨॥ ਬਹੁਰ ਨਿਸਾ ਦੂਸਰਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਕਿਸ ਕਿਸ ਖਾਨੋ ਕੀਨਿ ਬਨਾਈ। ਦਾਨਾ ਦੀਨਸਿ ਕਿਨਹੂੰ ਨਿਹਾਰੀ। ਤਊ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਬਡ ਭੇ ਮਗ ਭਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਰੂਪਾ ਗ੍ਰਾਮ ਉਲੰਘਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਆਗੂ ਲਯਾਇ। ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਜਿਸ ਥਲ ਗੁਰ ਕੋ ਡੇਰਾ। ਹਮਹਿਂ ਦਿਖਾਇ ਦੇਹੁ ਇਕ ਬੇਰਾ' ॥ ੪ ॥ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਨਰ ਕੋ ਬਹੁ ਤਾਰੈਂ[6]। ਡਰਿ ਕਰਿ ਆਗੂ ਅੱਗ੍ਰ ਪਧਾਰੈ। ਤ੍ਰੈਦਸ ਜਾਮ ਸੁ ਚਲਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਚੌਦਸਮੇਂ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਨਿਯਰਾਏ॥ ੫ ॥ ਮਹਾਂ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਅਰੁ ਛੁਧਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਠਰੇ ਚਰਨ ਕਰ ਲਾਗਤਿ ਪਾਲੇ[7]। ਤੀਨਹੁਂ ਕਾਰਨ ਤੇ ਤੁਰਕਾਨਾ।ਬਯਾਕੁਲ ਬਹੁ, ਕਿਮ ਹੁਇਂ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੬ ॥ ਲਲਾਬੇਗ ਯੁਤ ਸਭਿ ਸਰਦਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਹਾਲ ਬਿਚਾਰਾ। ਆਪ ਧਰੀ ਤਨ ਪਰ ਪ੍ਰਸਤੀਨ[8]। ਤਯਾਰਿ ਕਰਾਇ ਖਾਨ ਕਰਿ ਲੀਨਿ[9]॥੭॥ ਅਪਰ ਸੁਭਟ

[1]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਸਹਿਤ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਨਿੱਘੇ। [3]ਪਾਲੇ ਨੇ (ਜੋਧ) ਪੈਰ ਠਾਰ ਕੇ ਜੜ੍ਹ ਵਾਂਙ ਕਰ ਦਿਤੇ। [4]ਥੱਕਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਕੁਛਕ ਅਰਾਮ ਕੀਤਾ। [5]ਦੋ ਇਕ ਪਹਿਰ ਮਸਾਂ ਹੀ ਸੁੱਤੇ ਸਨ। [6]ਤਾੜਦੇ ਹਨ। [7]ਹੱਥ ਪੈਰ ਪਾਲਾ ਲਗ ਕੇ ਠਰ ਗਏ। [8]ਵਾਲਾਂ ਸਣੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਚੋਗੇ ਵਰਗਾ ਗਲ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ। [9]ਭਾਵ ਖਾਣਾਂ ਖਾ ਲਿਆ। *ਪਾঃ-ਦੋ ਇਕ ਜਾਮਨੀ ਰਹੀ ਸੋਇ। ਪੁਨਾঃ-ਜਾਮਨੀ ਠਾਈ ਸੋਇ। ਪੁਨਾঃ-ਕੀਨ ਨਿਸ ਸੋਏ।

ਜਿਨ ਲਰਿਬੋ ਆਗੇ[1] । ਤੀਨਹੁੰ ਕਾਰਨ ਤਿਨ ਤਨ ਲਾਗੇ[2] । ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹੇ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਮਾਨੀ । ਕਰੈਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸ਼ਾਹੁ ਬਖਾਨੀ[3] ॥ ੮ ॥ ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਲਜਾਇ । ਸੌ ਅਸਵਾਰਨਿ ਕੇ ਨਿਯਰਾਇ । ਜਜੋਂ ਆਵਤਿ ਥੇ ਬਾਗ ਉਠਾਇ । ਤਜਾਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਸ਼ਲਖ ਚਲਾਇ ॥੯॥ ਕੜਾ ਕਾੜ ਜਬਿ ਇਕਠੀ ਛੋਰੀ । ਗਿਰੇ ਕਿਤਿਕ ਰਿਪੁ ਲਾਗਤਿ ਗੋਰੀ । ਆਵਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਮੁਖ ਤੋਰਾ। ਦਿਖਤਿ ਨ ਜਾਮਨਿ ਕੌ ਤਮ ਘੋਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਲਲਾਬੇਗ ਜਾਨਜੋ ਗੁਰ ਇਹਾਂ । ਝਾਰ ਮਤਾਬੀ ਜਾਰੇ ਮਹਾਂ । ਅਨਿਕ ਮਸਾਲ ਜਲਾਵਨ ਕੀਨੋ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਤਮ ਹੀਨੋ[4]॥੧੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਧ ਚਢਾਯੋ। ਸੰਗੀ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਮਿਲਾਯੋ। 'ਪਰੇ ਹਾਥ ਇਮ ਰਿਪੁ ਮਤਿ ਮੋਟੇ[5] । ਜਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੈਦਾਨ ਸੁ ਹੋਟੇ[6] ॥ ੧੨ ॥ ਛੁਧਤਿ ਸ਼ੂਮਤਿ, ਬਹੁ ਨੀਂਦ ਦਬਾਇ । ਪਾਰਾ[7] ਪਰੇ ਠਰੇ ਕਰ ਪਾਇ[8] । ਜਾਹੁ ਬਾਜ਼ ਸਮ ਬੇਗ ਬਡੇਰੇ । ਹਤਹੁ ਤੁਰਕੁ ਜਨੁ ਲਵੇ ਬਟੇਰੇ[9] ॥ ੧੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨੀ ਬਿਜੈ ਸੁਖੈਨ । ਬਜਾਕੁਲ ਜੇਨਿ ਕੇਨਿ ਅਰਿ ਸੈਨ' । ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸਾਲੈਂ ਜੋਧ ਅਗਾਰੀ । ਗੁਰ ਕੋ ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਕਰਿ ਜਾਰੀ ॥੧੪॥ ਗੁਰ ਨਗਾਰਚੀ ਕੌ ਕਹਿ ਨਾਮਾ। 'ਦੈਰੇ ਦੈਰੇ ਦੀਹ ਦਮਾਮਾ[10]'ਇਮ ਤੁਫੰਗ ਅਰੁ ਚਲਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ । ਸ਼ੋ੍ਣਿਤ ਅਵਨੀ ਬਹੈ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੫ ॥ ਦੁਹਰਿ ਚੋਬ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰੇ[7] । ਵਧਜੋ ਬੀਰਰਸ ਭਟ ਲਲਕਾਰੇ । ਚਢਜੋ ਜੋਧ ਚਲਿ ਆਗੈ ਗਯੋ । ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਰੂ ਬਾਜਤਿ ਭਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥ ਦਮਾਮੇ ਬਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭੇਰੀ ਭੁੰਕਾਰੇ[11] । ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਗੋਰੀ ਕਸੇ ਫੇਰ ਮਾਰੇ । ਕਰੇ ਤੇਜ ਘੋਰੇ ਅਗਾਰੀ ਧਵਾਇ । ਕਿਨੂੰ ਤੀਰ ਮਾਰੇ ਸੁ ਨੇਜ਼ੇ ਭ੍ਰਮਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਭੁਏ ਨੇਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਤਕੈਂ ਤਾਂਹਿ ਮਾਰੈਂ । ਲਗੈਂ ਅੰਗ ਜਾਂਕੇ ਗਿਰੈਂ, ਨ ਸੰਭਾਰੈਂ । ਭਯੋ

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ (ਹੋਕੇ) ਲੜਨਾ ਸੀ । [2](ਥਕਾਨ, ਭੁੱਖ ਤੇ ਪਾਲਾ)ਤਿੰਨੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। [3]ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਛੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਹਰ ਪਾਸੇ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। [5]ਮਤ ਦੇ ਮੋਟੇ ਸ਼ੱਤਰੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਥ ਆਏ। [6]ਜਿਵੇਂ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। [7]ਪਾਲਾ। [8]ਹੱਥ ਪੈਰ। [9]ਲਵੇ ਤੇ ਬਟੇਰੇ [ਸੰਸ:, ਲਵ। ਲਵਾ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਪੰਛੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਟੇਰੇ ਤੇ ਕਈ ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਬਟੇਰੇ ਤੋਂ ਬੀ ਸੁਹਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 'ਲਵਾ' ਸੁਹਲ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। [10]ਦੇਰੇ ਦੇਰੇ ਵੱਡਾ ਦਮਾਮਾ ਵਜਾਓ। ਦਮਾਮੇ ਵੱਜਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ 'ਦੇਰੇ' ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ। [11]ਭੇਰੀਆਂ ਵੱਜੀਆਂ।

ਭੇੜ ਭਾਰੋ ਨ੍ਰਿਭੈ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ। ਸਹਾਈ ਗੁਰੂ ਜਾਨਿ ਦੌਰੇ ਚਲਾਕੈ[1] ॥੧੮॥ ਉਡੀ ਧੂਲ ਗੈਨੰ[2] ਦੁਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਾਰੇ। ਮਸਾਲੈਂ ਕਰੀ ਮੰਦ[3],ਭੇ ਅੰਧਕਾਰੇ[4]। ਪਲੀਤੇ ਧੁਖੇ ਪੁੰਜ ਤੋੜੇ ਲਗਾਏ। ਮਨੋ ਰੈਣ ਭਾਦੋਂ ਖਦਯੋਤੇ ਦਿਖਾਏ[5] ॥੧੯॥ ਮਹਾਂ ਨਾਦ ਹੋਯੋ ਸੁ ਬਾਜ਼ੀ ਹਿਰੇਖਾ। ਬਕੈਂ 'ਮਾਰ ਲੀਜੈ' ਸਕੋਪੰ[6] ਵਿਸ਼ੇਖਾ। 'ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਦੀਜੈ ਗਹੋ ਕਾਟਿ ਡਾਰੋ। ਚਲੋ ਸਾਮੁਹੇ ਬੀਰ ਸ਼ੰਕਾ ਨਿਵਾਰੋ' ॥੨੦॥ ਬਜੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਜੇ ਹਕਾਹਾਕ ਬੋਲੈਂ।ਭਿੜੇ ਭੇੜ ਭਾਰੇ ਕਿਤੇ ਬੰਧਿ ਟੋਲੈਂ। ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਕੀ ਮਾਰ ਮਾਚੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਜੈ ਕੇ ਠਨੰਕੇ ਉਠੈਂ ਠੋਕ ਜਾਲਾ[7]॥੨੧॥ਪਰੈਂ ਪੌਰ ਘੋਰੇ ਧਰਾ, ਨਾਦ ਠਾਨੈਂ। ਮਚ੍ਯੋ ਜੰਗ ਭੀਮੰ ਰਿਪੂ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੈਂ। ਚਲਾਵੈਂ, ਕਸੈਂ ਫੇਰ ਬਾਰੂਦ ਡਾਲੈਂ। ਕਿਤੇ ਏਕ ਗੌਰੀ ਦੁਗੌਰੀਨ ਘਾਲੈਂ ॥੨੨॥ ਕਲਾ ਪੈ ਜੜੇ ਮੋੜ ਤੋੜੇ ਭਖੰਤੇ। ਧਰੈਂ ਹਾਥ ਪੈ ਤਾਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਡਭੰਤੇ[8]। ਪਲੀਤਾ ਭਖੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜ੍ਵਾਲਾ ਉਗਾਲੈਂ[9]। ਚਲੈਂ ਸ਼ੂਕ ਗੋਰੀ ਤੜਾਕੇ ਉਠਾਲੈਂ ॥ ੨੩ ॥ਲਗੈਂ ਅੰਗ ਭੈਰੰ ਤੁਰੰਗਾਨਿ ਡਾਲੈਂ[10] । ਕਿਤੇ ਸੂਰ ਘਾਏ ਹਲਾਚਾਲ ਘਾਲੈਂ। ਕਿਤੇ ਘਾਇ ਘੂੰਮੇ ਗਿਰੈਂ ਬੀਰ ਭੂਮੈ। ਕਿਤੇ ਖਾਇ ਗੋਰੀ ਖਰੇ ਧੀਰ ਝੂੰਮੈ ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਯਾ॥ ਯੌਂ ਜਬਿ ਮਾਰ ਮਚੀ ਸੁ ਘਨੀ ਤਬਿ ਬੇਗ ਲਲਾ ਸੁਧਿ ਜਾਨਿ ਲਰਾਈ। ਕੰਬਰਬੇਗ ਸਮੀਪ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬਡ ਬੀਰ ਬਲੀ ਤਿਹ ਸੰਗ ਸੁਨਾਈ। 'ਭ੍ਰਾਤ ! ਸੁਨੋ ਘਮਸਾਨ ਘਨੋਂ ਰਣ ਹੋਇ ਰਹ੍ਯੋ ਸਭਿ ਕੇ ਅਗਵਾਈ।ਪਾਨ ਸ਼ਰਾਬ ਕਰੋ ਕੁਛ ਥੋਰਈ,ਤੋ ਸਿਰ ਪਾਗ*, ਕਰੋ ਅਬਿ ਧਾਈ[11]' ॥੨੫॥ ਆਇਸੁ ਭ੍ਰਾਤ ਬਡੇ ਕੀ ਸੁਨੀ ਤਬਿ ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਨੇ ਬਾਕ ਕਹ੍ਯੋ।'ਕਹਾ ਗੁਰ ਸੈਨ ਡਰੋ ਜਿਸ ਤੇ ਅਬਿ, ਮਾਰਿ ਸਭੈ ਨਿਸ ਅੰਤ ਲਹ੍ਯੋ[12]।ਆਪ ਖੁਦਾਇ ਨੇ ਬਾਂਧਿ ਦਯੋ[13],ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੇ ਇਸ ਥਾਨ ਰਹ੍ਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਤੁਰੰਗਨਿ ਲੈ ਅਬਿ ਦੋਨਹੁ, ਜਾਇ ਮਿਲੈਂ,ਗੁਰ ਲੇਹਿੰ ਗਹ੍ਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰੇ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਮਹਾਂ ਜਸੁ ਫੈਲਿ ਪਰੈ ਸਗਲੇ

---

[1]ਚਾਲਾਕੀ ਨਾਲ। [2]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ। [3](ਧੂੜ ਨੇ) ਮਸਾਲਾਂ ਦੀ ਲੋ ਮੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। [4]ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। [5]ਮਾਨੋਂ ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਟਿਟਾਣੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। [6]ਸਹਿਤ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ। [7]ਗਜਾਂ ਦੇ ਠੋਕਣ ਨਾਲ ਠਣਕਾਰੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤੇ। [8]ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ (ਤੋੜੇ) ਡੇਗਦੇ ਹਨ। [9]ਸਮੂਹ ਬੰਦੂਕਾਂ ਵਿਖੇ ਪਲੀਤੇ ਭਖਦੇ ਹਨ। [10]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਭੰਗ (ਕਰਕੇ) ਡੇਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [11]ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਪੱਗ (ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ) ਹੈ, (ਇਸ ਲਈ ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ) ਹੁਣ ਧਾਈ ਕਰੋ। [12]ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮੁਕਦੀ ਤਕ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ। [13]ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੇ ਹਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ)। *ਪਾ:-ਭਾਰ।

ਤੁਰਕਾਨਾ।ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਸੈਨ ਸੁਨੀ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਹੇਰਹੁ ਪੁੰਜ ਮਹਾਨਾ। ਆਟੇ ਮੈਂ ਲੌਨ ਸਮਾਨ ਮਿਲਾਵਹੁ ਕੌਨ ਥਿਰੈ ਲਰਿਬੇ ਅਗਵਾਨਾ ?। ਏਕ ਗੁਰੂ ਸਿਖ,ਹੈਂ ਹਮਰੇ ਦਸ,ਕੋ ਬਲਵਾਨ ਜੁ ਹੋਇ ਨ ਹਾਨਾ[੧]?'॥੨੭॥ ਪਾਨ ਸ਼ਰਾਬ ਕਰੈਂ ਬਹੁਤੀ, ਪਿਖਿ ਬੇਗਲਲਾ ਰਣ ਫੇਰ ਉਚਾਰੀ:–'ਜ਼ੋਰ ਪਰ੍ਯੋ ਬਹੁ ਘੋਰ, ਸੁਨੈ ਰਵ[੨], ਤੂੰ ਪ੍ਰਸਥਾਨਹੁ ਠੌਰ ਅਗਾਰੀ।ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰ ਸਊਰ[੩] ਜਿ ਸੂਰ, ਕਰੋ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਮੈਂ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਆਗੇ ਕੋ ਰੋਕੋ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਹੁ ਰੌਰ ਮਹਾਂ, ਕਿਮ ਹੋਤਿ ਪੁਕਾਰੀ' ॥ ੨੮ ॥ ਭ੍ਰਾਤ ਕੀ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਚਲ੍ਯੋ ਬਹੁ ਪਾਨਿ ਸੁਰਾ ਕਰਿ[੪] ਬੀਰ ਹੰਕਾਰੀ। ਕੰਬਰਬੇਗ ਨੇ ਬੇਗ ਕਰ੍ਯੋ ਉਦਬੇਗ, ਸੁ ਬੇਗਲਲਾ ਨ ਸਹਾਰੀ[੫]। ਦੀਹ ਦਮਾਮੇ ਸਮੂਹ ਬਜੇ, ਦਲ ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰ ਚਲੇ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਹੇਲਾ ਪੁਕਾਰਤਿ ਗੋਰਿਨਿ ਮਾਰਤਿ ਤੋਮਰ ਧਾਰਤਿ ਆਇ ਅਗਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਧੀਰ ਬਲੀ ਬਰ'ਬੀਰ ਸਮੀਰ'ਕੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ[੬]।'ਆਇ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇ ਅਬੈ, ਲਗਿ ਸੈਲ ਹਿਮਾਲਹਿ ਸੀਤ ਮਹਾਨਾ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੇ ਤਨ ਸੀਤ ਕਰੋ ਜਿਨ ਤੇ ਨ ਬਨੈ ਕੁਛ, ਹ੍ਵੈ ਠਰਵਾਨਾ[੭]।ਕੰਪ ਉਠੈਂ[੮] ਸਭਿ ਕੇਰ ਸਰੀਰ ਅਧੀਰਜ ਬੀਰਜ[੮] ਕੋ ਕਰਿ ਹਾਨਾ' ॥ ੩੦ ॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਚਲ੍ਯੋ[੯] ਹਰਖਾਇ, ਲਗ੍ਯੋ ਹਿਮ ਸੈਲ ਕੋ ਜਾਇ ਸਥਾਨਾ। ਸੀਤ ਕੋ ਲ੍ਯਾਇ ਬਹ੍ਯੋ ਇਤ ਆਇ, ਜਹਾਂ ਰਣ ਥਾਇਂ,ਲਰੈਂ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਲਗ੍ਯੋ ਸਰੀਰਨਿ,ਧੀਰ ਤਜੀ, ਠਰਿ ਭੂਰ ਭਯੋ, ਬਡ ਸੀਤ ਕੋ ਮਾਨਾ। ਹਾਥ ਕੀ ਆਂਗੁਰੀ ਨਾਂਹਿ ਖੁਲੈਂ, ਮੁਖ ਦੰਤ ਬਜੈਂ[੧੦]ਬਲ ਹੀਨ ਅਜਾਨਾ ॥੩੧॥ਚੀਰ ਤੇ ਛਾਦ[੧੧]ਸਰੀਰਨ ਕੋ ਜੁਗ ਹਾਥਨਿ ਦੇਤ ਹੈਂ ਕਾਂਖ ਮਝਾਰਾ[੧੨]।ਕੌਨ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਇ ਸਕੈ,ਛੁਟਿ ਬਾਗ ਗਈ,ਨ ਕਿਕਾਨ ਸੰਭਾਰਾ।ਕੰਪਤਿ ਹੈਂ ਤਨ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਲੁਛ'ਆਇ ਭਿਰੇ[੧੩]' ਮੁਖ ਬੋਲ ਉਚਾਰਾ।ਕੰਬਰਬੇਗ ਭਯੋ ਰਣ ਸੰਮੁਖ ਹੋਇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੇ ਕੜਕਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਭੀਰ ਅਈ ਜਬਿ, ਜੋਧ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਪਰ੍ਯੋ ਤਬਿ ਜਾਨਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਲੇਮ ਸੁ ਭ੍ਰਾਤ ਹੁਤੋ ਬਲਵਾਨ ਕਿ ਸਾਥ

[੧]ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਜੇ ਇਕ ਸਿੱਖ (ਹੈ ਤਾਂ) ਸਾਡੇ (ਪਾਸ) ਦਸ (ਸੂਰਮੇ) ਹਨ, ਕਿਹੜਾ ਬਲੀ ਹੈ ਜੋ (ਇਕ ਦਸਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ) ਨਾ ਮਰੇਗਾ। [੨](ਇਹ) ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀਂਦੀ ਹੈ। [੩]ਸਵਾਰ। [੪]ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕੇ। [੫]ਛੇਤੀ ਕੀਤਾ (ਉਦ੍ਵੇਗ=) ਔਗੇ ਜਾਣਾ, ਲਲਾਬੇਗ ਦੀ (ਬਾਣੀ) ਨ ਸਹਾਰੀ। [੬]ਹਵਾ ਦੇ ਬੀਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। [੭](ਠੰਢ ਨਾਲ) ਠਰ ਜਾਣ। [੮]ਬਲ। [੯]ਭਾਵ ਹਵਾ ਦਾ ਬੀਰ ਗਿਆ। [੧੦]ਦੰਦ ਵਜਣ ਲਗ ਗਏ। [੧੧]ਕਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਢਕਕੇ। [੧੨]ਵੱਖੀਆਂ (ਕੱਛਾਂ) ਵਿਚ। [੧੩]ਆ ਭਿੜੇ ਹਨ।

ਸੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਮਾਰਿ ਤੁਫੰਗਨ ਭੰਗ ਕਰੋ ਇਹ ਆਵਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਬਧਯੋ ਤੁਰਕਾਨਾ।ਪੰਚ ਸੈ ਲੇਹੁ ਪਵੰਗਮ ਸੰਗ ਉਠਾਇ ਕੈ ਬਾਗ ਕਰੋ ਘਮਸਾਨਾ' ॥੩੩॥ ਜੋਧ ਸੁ ਭ੍ਰਾਤ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਲੇਮ ਚਲ੍ਯੋ ਉਤਸਾਹੁ। ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਤੋਮਰ ਤੇ ਤਰਵਾਰਨ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ ਕਰ ਮਾਂਹੂ। ਜਾਇ ਤੁਫੰਗਨ ਕੋ ਛੁਰਿਵਾਯਹੁ ਏਕ ਹੀ ਬਾਰ ਪਰੇ ਬਿਧਿ ਯਾਂਹੂ। ਜਯੋਂ ਦਲ ਟੀਡਨਿ ਕੋ[੧] ਲਖਿ ਕੈ,ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਧਾਇ ਬਿਹੰਗਮ[੨] ਤਾਂਹੂ ॥੩੪॥ ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰਨ ਊਪਰ ਪਾਂਚਸੈ ਦੌਰ ਗਏ ਇਮ ਮਾਰਨ ਕੋ। ਹੋਤਿ ਛੁਧਾਤੁਰ ਕੇਹਰਿ ਜਯੋਂ ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਸੁਨਿ ਨਾਦ ਨਿਹਾਰਨ ਕੋ। ਹਾਥ ਉਠਾਇ ਸਕੈ ਨ ਰਿਪੂ, ਠਰਿ[੩] ਸੁੰਨ ਭਏ ਹਿਤ ਹਾਰਨ ਕੋ[੪]।ਹ੍ਵੈ ਨ ਤੁਫੰਗ ਸਿਭਾਰਨ ਕੋ ਤਬਿ ਕੌਨ ਗਹੈ ਤਰਵਾਰਨ ਕੋ ॥੩੫॥ ਆਧ ਹਜ਼ਾਰ ਤੁਫੰਗ ਛੁਟੀ ਰਿਪੁ ਚਾਰ ਸੈ ਮਾਰਿ ਕੈ ਭੂਮਿ ਗਿਰਾਏ।ਫੂਟ ਗਏ ਰਾਨ ਤੁੰਡ ਰੁ ਮੁੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੀ ਘਾਉ ਲਗੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਠਾਨ ਗਿਰੇ ਮੁਗ਼ਲੇ, ਹੱਥਯਾਰ ਨ ਹੋਇ ਸਕੈ[੫], ਪਛੁਤਾਏ। 'ਹਾਇ' ਕਰਾਹਤਿ[੬], ਕੋ ਹਤਿ ਭੇ, ਕੁਛ ਜੀਵਤਿ ਪਾਇ ਦੁਰੇ ਹਯ ਧਾਏ[੭] ॥੩੬॥ ਅੰਗਨਿ ਭੰਗ ਤੁਰੰਗ ਭਏ ਬਿਚ ਜੰਗ ਗਿਰੇ ਭਟ ਸੰਗ ਗਿਰਾਏ। ਬੀਰ ਮਸ਼ਾਲਚੀ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ, ਅੰਧਕਾਰ ਮਹਾਂ ਅਰੁ ਧੂਲ ਉਡਾਏ।ਪੂਰਨ ਸ੍ਰੋਣ ਬਿਲੋਚਨ ਭੇ,ਤਨ ਖੇਹ ਜਮੀਂ,ਅਤਿ ਸ਼ੈ ਅਕੁਲਾਏ[੮]। ਘੋਰੇ ਮਰੇ ਅਟਕੈਂ ਚਲਤੇ ਤਿਨ ਊਪਰ ਔਰ ਗਿਰੈਂ ਜੁ ਦਵਾਏ[੯] ॥੩੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਏ ਨਹਿ[੧੦] ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹਸਲੇਮ ਸੁ ਜਾਨਿ।ਖੈਂਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਮਿਲਿ ਗਏ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਜ੍ਵਾਨ ॥੩੮॥ ਤੁਰਤ ਆਪ ਹੀ ਮੁਰਿ ਪਰੇ ਤੌਰਾ ਤੁਰਕਨਿ ਪਾਇ। ਕਟਨਿ ਲਗੇ ਤਬਿ ਆਪ ਮਹਿ[੧੧] ਕਛੁ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ ॥੩੯॥ ਸੈਯਾ॥ ਪੂਤ ਪਿਤਾ ਕੇ ਹਤੈ ਸਿਰ ਮੈਂ ਪਿਤ ਮਾਰਤਿ ਪੂਤ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਜਾਨੈ। ਭ੍ਰਾਤ ਸੋਂ ਭ੍ਰਾਤ ਗਿਰਯੋ ਕਟਿਕੈ ਤਿਮ ਨਾਂਹਿ ਚਚਾ ਕੋ ਭਤੀਜ ਪਛਾਨੈ। ਮੀਤ ਸੋਂ ਮੀਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਹੀ, ਮਤਿ ਹੋਤਿ ਭਈ ਹਤਿ, ਆਪ ਹੀ ਹਾਨੈਂ[੧੨]।ਮਾਰਿ ਮਰੇ ਸੁ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਥੋਰ ਹੀ ਕਾਲ ਬਿਖੈ

[੧]ਟਿਡੀ ਦੇ ਦਲ ਨੂੰ। [੨]ਮੁਰਾਦ ਤਿਲੀਅਰ ਤੋਂ ਹੈ। ਤਿਲੀਅਰ ਮਕੜੀ ਨੂੰ ਕਟ ਸਿਟਦਾ ਹੈ। [੩]ਠਰੇ ਹੋਏ (ਵੈਰੀ)। [੪]ਹਾਰਨੇ ਲਈ। [੫]ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ (ਵਾਰ) ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ (ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ)। [੬]ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਹਿਕੇ ਕੁਰਲਾਂਵਦੇ ਹਨ। [੭]ਜੋ ਕੁਛ ਜੀਂਵਦੇ ਸਨ (ਉਹ ਮੌਕਾ) ਪਾ ਘੋੜੇ ਭਜਾਕੇ ਲੁਕ ਗਏ। [੮]ਕੰਨ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰ (ਧੂੜ ਨਾਲ) ਭਰ ਗਏ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਖੇਹ ਜਮ ਗਈ, ਬੜੇ ਹੀ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਏ। [੯]ਜੋ ਦੌੜੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। [੧੦]ਭਾਵ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾ ਚੱਲ ਸਕੇ। [੧੧]ਭਾਵ ਤੁਰਕ। [੧੨](ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ) ਆਪ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤੁਰਕਾਨੈ॥੪੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਪਤ ਸਹੱਸ੍ਰਨਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪਰੀ ਰੌਰ ਇਸ ਭਾਇ। –ਕਿਤ ਹਮਰੋ ਦਲ, ਕਿਤ ਗੁਰੂ–ਨਹਿਂ ਕਿਛੁ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ॥੪੧॥–ਕਿਤ ਗਮਨੇ, ਕਿਤ ਤੇ ਹਟੇ–ਰਹਯੋ ਨ ਕੁਛ ਮਨ ਗ੍ਯਾਨ। ਇਕ ਤਮ, ਪੁਨ ਹਿਮ,ਰਜੁ[1]ਅਧਿਕ,ਪਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਹਾਨਿ॥੪੨॥ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਕਿਤ ਟਰਿ ਗਯੋ ਦੇਵ ਜੋਗ ਤੇ ਕੋਇ। ਬਚਯੋ ਰਹਯੋ, ਬਾਕੀ ਸਕਲ ਪਰੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਣ ਹੋਇ ॥ ੪੩ ॥ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖਨਿ ਤੇ ਕਹਹੁ ਪੂਰਾ ਉਤਰੈ ਕੌਨ।ਗੁਰੁ ਸੰਤਨਿ ਸੋਂ ਅਰਹਿ ਸੋ ਮੰਦ ਭਾਗ ਹ੍ਵੈਂ ਜੌਨ ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਜੁੱਧ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਜੁੱਧ–ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਭਿਰ ਜਾਂਹਿ ਜੇ ਤਬਹਿ ਕਰਹਿਂ ਹੱਥਯਾਰ[2]। ਨਤੁ ਪਾਰੇ ਮਾਰੇ ਸਰਬ[3] ਪਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁਮਾਰ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਹੇਰਿ ਅਫਾਤ[4] ਪਰੀ ਕਹੁ ਦੀਰਘ, ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਹਟਯੋ ਪਿਛਵਾਈ। ਫੇਰਿ ਮਸਾਲ ਬਿਸਾਲ ਜਲਾਇ, ਕਰਾਲ ਪਿਖਯੋ ਦਲ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਬੀਰਨਿ ਪੈ ਬਹੁ ਬੀਰ ਪਰੇ, ਗਨ ਘੋਰਨਿ ਪੈ ਮਰਿ ਘੋਰੇ ਇਥਾਈਂ।–ਕੈਸੇ ਭਏ ਮ੍ਰਿਤੁ ਏ ਸਗਰੇ?–ਬਹੁ ਸੋਚਤਿ ਹੈ ਚਿਤ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਘਾਉ ਭਕਾਭਕ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਭੂਤਲ ਬੀਚ* ਬਹਯੋ। ਬਾਂਹੁ ਕਟੀ, ਕਿਹ ਜੰਘ ਕਟੀ,ਕਿਹ ਗ੍ਰੀਵ ਕਟੀ, ਧਰ ਹੋਇ ਰਹਯੋ[5]। ਕੋ ਗੁਲਕਾਂ ਲਗਿ ਪ੍ਰਾਨ ਦਏ ਤਰਫੰਤਿ ਕਿਤੇ ਮੁਖ 'ਹਾਇ' ਕਹਯੋ। ਊਂਧੇ[6] ਪਰੇ, ਇਕ ਸੀਧੇ ਪਰੇ, ਇਕ ਟੇਢੇ ਪਰੇ,ਬਡ ਘਾਵ ਲਹਯੋ ॥ ੩ ॥ ਕੰਬਰਬੇਗ ਪਠਯੋ ਨਰ ਕੋ, ਜਹਿਂ ਬੇਗਲਲਾ, ਸੁਧਿ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ। 'ਏਕ ਤੌ ਸੀਤ ਤੇ ਅੰਗ ਗਏ ਠਰਿ, ਦੂਸਰੇ ਹ੍ਵੈ ਤਮ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਆਪਸ ਮੈਂ ਕਟਿ ਸੈਨ ਮਰੀ, ਨ ਸਰਯੋ ਕੁਛ,ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਖਰੇ ਸਮੁਹਾਈ।ਜੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਦਲ ਅੱਗ੍ਰ ਪਠਾਵਹੁ[7], ਸੰਮੁਖ ਹੋਇ ਕਰੈ ਜੁ ਲਰਾਈ' ॥ ੪ ॥ ਯੌ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ[8] ਰਹਯੋ ਬਿਸਮਾਇ,–ਮਰਯੋ ਦਲ ਬਾਦ, ਸਰਯੋ ਨਹਿਂ ਕਾਜੁ–। ਬੇਗਲਲਾ ਪੁਨ ਆਇਸੁ ਦੀ 'ਸਵਧਾਨ ਕੋ ਹੋਇ ਸਮੂਹ ਸਮਾਜੁ। ਆਪਸ ਕੀ ਕਰਿ ਲਹੁ ਪਛਾਨ, ਮਹਾਂਨ ਹਨੋ ਗੁਰ, ਜਾਇ ਨ ਭਾਜੁ[9]।

[1]ਧੂੜ। [2]ਜਦੋਂ ਆਪੋ ਵਿਚੋਂ ਭਿੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਦੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਯੋਧੇ ਵੈਰੀ ਪਰ ਮਾਰ) ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਨਹੀਂ ਤਾਂ (=ਜੇ ਨਾ ਭਿੜਨ ਤਾਂ) ਪਾਲਾ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਆਫ਼ਤ, ਬਲਾ। [5]ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਕਟੀ ਗਈ (ਗੱਲ ਕੀ) ਸੱਥਰ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਗ੍ਰੀਵ ਕਟੀ ਜਾਣ ਤੇ ਧੜ ਹੀ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। [6]ਮੂਧੇ। [7]ਜੋ (ਆਪਣੀ) ਫੌਜ (ਹੁਣ) ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਹਰੇ ਘੱਲੋ। (ਅ) ਜੋ ਅੱਗੇ ਦਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ (ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਹੋਰ) ਘੱਲੋ। [8]ਕੰਨੀ। [9]ਭੱਜ ਨਾ ਜਾਏ। *ਪਾ:–ਬੀਰ।

ਰਾਤਿ ਕੀ ਘਾਤ ਭਲੀ ਹਮ ਕੋ, ਦਿਨ ਮੈਂ ਨ ਥਿਰੈਂ, ਗਹਿ ਲੀਜਹਿ ਆਜੂ' ॥ ੫ ॥ ਦ੍ਵੈ ਸਰਦਾਰ ਪਠਾਨਨਿ ਕੇ ਦਲ ਆਠ ਹਜ਼ਾਰ ਅਹੈਂ ਜਿਨ ਸੰਗ। ਆਇਸੁ ਦੀਨਸਿ ਸੀਖ ਸਿਖਾਇ, ਚਲੇ ਰਣਕੋ ਚਿਤ ਚਾਵ ਉਮੰਗ। ਭੀਖਨ ਖਾਨ ਬਡੋ ਬਲਵਾਨ ਸੰਜੋਇ ਕੋ ਧਾਰਿ ਰਹ੍ਯੋ ਸਰਬੰਗ। ਦੂਸਰ ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਗੁਲਖਾ[1], ਜਿਨ ਆਗੇ ਕਰੇ ਬਹੁ ਬਾਰ ਹੀ ਜੰਗ॥੬॥ ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਮਰਿਵਾਇ ਕੈ ਆਠ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੇ ਪੁਨ ਆਗੇ। ਚੋਬ ਦਮਾਮਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਰੈ, ਬਡ ਰੌਰ ਕਰੈਂ ਰਸ ਬੀਰ ਮੈਂ ਪਾਗੇ। ਬੀਰ ਕਹਾਂ ਬਲ ਠਾਨਿ ਭਿਰੈਂ ਤਿਨ ਤੀਨਹੂੰ ਕਾਰਨ[2] ਜੇ ਤਨ ਲਾਗੇ। ਕਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਕਹਾਂ ਬਸ ਚਾਲਹਿ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸੰਭਾਲਨ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਭਾਗੇ[3]॥੭॥ ਜਾਨਿ ਬਡੋ ਦਲ ਆਇ ਗਯੋ ਤਬਿ ਜੋਧ ਪਰੇਰਿ ਤੁਰੰਗ ਅਗਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਲੇਮ ਸੋਂ ਆਨਿ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੁਖ ਬੂਝ ਤਿਨੈ ਸੁਖਸਾਰ[4] ਉਚਾਰੀ। 'ਜ੍ਯੋਂ ਕਟ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਰਿ ਗੇ ਹਮ ਦੂਰ ਖਰੇ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਆਪ ਹੀ ਤੇ ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਮਰੇ, ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕੋ ਸੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ਭਾਰੀ' ॥ ੮ ॥ ਜੰਬੁਕ[5] ਆਮਿਖ ਖਾਹਿੰ ਘਨੇ, ਬਹੁ ਘਾਵ ਸਨੇ ਭਟ ਜੰਗ ਗਿਰੇ। ਜੋਗਨਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪੀਵਤਿ ਹੈਂ, ਪੁਨ ਲੇਤਿ ਡਕਾਰ ਅਨੰਦ ਭਰੇ। ਭੂਤ ਮਹਾਂ ਗਨ ਪ੍ਰੇਤ ਪੁਕਾਰਤਿ, ਨਾਚਤਿ ਹਾਥ ਕਪਾਲ[6] ਧਰੇ। ਆਂਤ੍ਰ ਨਿਕਾਰਿ ਗਰੇ ਮਹਿਂ ਡਾਰਤਿ ਗਾਵਤਿ ਤਾਲ ਬਜਾਇ ਖਰੇ॥੯॥ ਆਠ ਹਜ਼ਾਰ ਪਰ੍ਯੋ ਦਲ ਆਇ ਉਠਾਇ ਸਕੈਂ ਨ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੋ। ਸੀਤ ਤੇ ਹੋਇ ਰਹੈਂ ਜੜ ਕੇ ਸਮ, ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਤੁਰੰਗਨ ਕੋ। ਤਾਪਤਿ ਪਾਵਕ ਕੋ ਭਟ ਜੋਧ ਕੇ, ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਠਰ ਅੰਗਨਿ ਕੋ। ਹ੍ਵੈ ਸਵਧਾਨ ਧਰੇ ਸਭਿ ਆਯੁਧ ਆਵਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਭੰਗਨ ਕੋ॥੧੦॥ ਤ੍ਯਾਰ ਤੁਫੰਗ ਹਜ਼ਾਰ ਹੁਤੀ ਇਕ ਬਾਰ ਚਲੀ ਔਰਿ ਮਾਰਨ ਕੋ। ਸੰਮੁਖ ਰੌਰ ਕੇ ਛੋਰਿ ਦਈ ਤੁਰਕਾਨਿ ਲਗੀ ਤਨ ਗਾਰਨ ਕੋ[7]। ਫੇਰ ਬਰੂਦ ਬੰਦੂਕਨਿ ਪਾਇ ਕਸੀ ਗੁਲਕਾਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਕੋ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਲਾਇ ਦਈ ਰਣ ਦਾਰੁਨ ਮਾਰਨ ਆਠ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ॥ ੧੧॥ ਤੂਰਨਤਾ ਇਮ ਧਾਰਿ ਮਹਾਂ, ਕਹਿ ਜੋਧ ਨੇ[8] ਮਾਰ ਬਡੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਚਾਰ ਕਰੇ ਇਮ ਵਾਰ ਬੰਦੂਕਨਿ ਏਕ ਹੀ ਬਾਰ ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚਲਾਈ[9]। ਭੂਮ ਧੜਾਧੜ ਗੇਰਤਿ ਸੂਰ ਤੜਾਤੜ ਯੌਂ ਗੁਲਕਾਨ ਮਚਾਇ। ਛੂਛ ਤੁਰੰਗ

---

[1]ਗੁਲਖਾਨ। [2]ਭੁੱਖ, ਥਕੇਵਾਂ ਤੇ ਪਾਲਾ। [3](ਇਨਾ ਦੀ) ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਸੁੱਖ ਦੀ ਖਬਰ। [5]ਗਿਦੜ। [6]ਖੋਪਰੀਆਂ। [7]ਗਾਲਣੇ ਨੂੰ। [8]ਰਾਇ ਜੋਧ ਨੇ ਕਹਿ ਕਹਿ (ਕੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ)। [9](ਇਨ ਭਿੜ ਵਿਚ) ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਬੀ ਨਾ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਈ।

ਫਿਰੈਂ ਹਿਹਨਾਵਤਿ ਕੇਤਿਕ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਏ ਲਗਿ ਘਾਈ[1] ॥੧੨॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ।
ਗੁਰੂ ਸੂਰ ਦੌਰੇ। ਕਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬੌਰੇ। ਕਛੂ ਨਾਂਹਿ ਸੂਝੇ। ਲਗੈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੂਝੈਂ॥
੧੩॥ ਥਕੇ ਪੰਥ ਮਾਂਹੀ। ਭੁੱਈ ਨੀਂਦ ਨਾਂਹੀ। ਕਿਤੇ ਭੁਖ ਭਾਰੇ। ਛੁਧਾ ਨਾ
ਨਿਵਾਰੇ ॥੧੪॥ ਪਰੈ ਭੂਰ ਪਾਰਾ। ਨ ਜਾਈ ਸੰਭਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਰਜ਼ਾਇ।
ਸਮੀਰੰ ਚਲਾਇ ॥੧੫॥ ਮਹਾਂ ਸੀਤ ਬਯਾਪੇ। ਬਡੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕਾਂਪੇ। ਜੁਟੇ ਦੰਤ
ਬੋਲੈਂ। ਮਸੇਂ[2] ਹਾਥ ਖੋਲੈਂ ॥੧੬॥ ਕਿਤੀ ਦੇਰ ਲਾਗੇ।ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਤਯਾਗੇ[3]।
ਕਰਯੋ ਜੋਧ ਹੱਲਾ। ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਝੱਲਾ॥ ੧੭ ॥ ਲਖੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਾਰੇ। ਮਿਲੇ
ਬੀਰ ਭਾਰੇ। ਕਰੇ ਖੱਗ ਨੰਗੇ। ਜਿਨੈਂ ਬਾਢ[4] ਰੰਗੇ ॥੧੮॥ਪਰੌਯੋ ਭੂਰ ਰੌਰਾ॥
ਸੁਨਯੋ ਦੂਰ ਠੌਰਾ। ਗੁਰੂ ਜਾਨਿ ਲੀਨੋ। ਰਣੰ ਭੂਰ ਕੀਨੋ[5] ॥ ੧੯ ॥ ਪਠੋ
ਔਰ ਸੂਰੇ। ਹਜ਼ਾਰੈਂ ਸਊਰੇ। ਰਣੇ ਰੰਗ ਰਾਤੇ। ਚਲੇ ਬੀਰ ਮਾਤੇ ॥ ੨੦ ॥
ਜਹਾਂ ਜੋਧ ਜੋਧਾ। ਰੁਪਯੋ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ॥ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਬੋਲੇ। ਬਡੇ ਬੰਧਿ ਟੋਲੇ
॥੨੧॥ ਤਪੇ ਬੰਨ੍ਹਿ ਜਾਰੀ[6]। ਨਹੀਂ ਸੀਤ ਭਾਰੀ। ਚਲਾਇ ਤੁਫੰਗਾ। ਲਗੈਂ
ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅੰਗਾ ॥ ੨੨ ॥ ਕਸੈਂ ਫੇਰ ਮਾਰੈਂ। ਨ ਬੈਰੀ ਸੰਭਾਰੈਂ। ਨਹੀ ਹਾਥ
ਚਾਲੈਂ।ਟਿਕੇ ਜਾਇ ਘਾਲੈਂ[7] ॥੨੩॥ ਕਬੈ ਏਕ ਗੋਰੀ। ਹਤੈਂ ਜੋਧ ਓਰੀ।
ਨਹੀਂ ਓਜ ਹੋਵੈਂ। ਬ੍ਰਿਥਾ ਪ੍ਰਾਨ ਖੋਵੈਂ ॥੨੪॥ਪਲਾਯੋ ਨ ਜਾਵੈ।ਨਹੀਂ ਪੰਥ
ਪਾਵੈਂ। ਭਏ ਦੁੱਖਿ ਕੋਈ। ਨਹੀਂ ਧੀਰ ਲੇਈ ॥ ੨੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦ੍ਵੈ
ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਰ ਸੈਨ ਤਬਿ ਹੇਰਿ ਸੁਗਮ ਹੀ ਜੰਗ॥ ਖੜਗ ਨਿਕਾਸੇ ਮਯਾਨ ਤੇ
ਤੁਰਕਨਿ ਹਤੈਂ ਨਿਸ਼ੰਗ ॥ ੨੬ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਚਲਾਈ। ਸੁ
ਲੋਹੂ ਚਖਾਈ। ਕਟੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅੰਗਾ। ਭਈ ਲਾਲ ਰੰਗਾ ॥ ੨੭ ॥ ਪਲਾਵੈਂ
ਤੁਰੰਗਾ॥ ਮਿਲੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੰਗਾ। ਪਿਖੈਂ ਸੋ ਸੰਭਾਰੈਂ[8]। ਨਹੀਂ ਓਜ ਧਾਰੈਂ ॥੨੮॥
ਠਰੇ ਹਾਥ ਭਾਰੇ। ਨੈ ਜਾਹੀਂ ਉਭਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਵਾਰ ਓਟੈਂ[9] ?। ਕਰੈ ਕੌਨ
ਚੋਟੈਂ[10] ? ॥੨੯॥ ਮਰੈਂ ਮੂਢ ਮਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਕਿਨੂੰ ਤੀਰ ਛੋਰੇ।
ਰਿਦੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਫੋਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਕਿਨੂੰ ਫੇਰਿ ਨੇਜ਼ਾ। ਪਰੋਯੋ ਕਰੇਜਾ। ਹਲਾਹਾਲ
ਮਾਚੀ। ਲੋਹੂ ਧੂਲ ਰਾਚੀ ॥੩੧॥ ਗਿਰੇ ਅੰਗ ਭੰਗੇ। ਸਮੂਹੰ ਤੁਰੰਗੇ। ਕਿਤੇ

---

[1]ਜ਼ਖਮ ਲੱਗਕੇ। [2]ਮਸਾਂ ਹੀ। [3]ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਾਉਂਦਿਆਂ। [4]ਧਾਰਾਂ। [5]ਬੜਾ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।
[6]ਅੱਗ ਬਾਲਕੇ ਸੇਕੀ। [7](ਵੈਰੀ ਦੇ) ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੇ (ਮਾਨੋ) ਖੜੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਮਾਰਦੇ ਹਨ
(ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਧੇ)। [8]ਦੇਖਕੇ (ਸੋ ਤੁਰਕ) ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ। [9]ਵਾਰ ਦਾ ਬਚਾਉ ਕਿਥੋਂ ਕਰਨ ?
[10]ਤੇ ਚੋਟ ਕੌਣ ਕਰੇ ?

'ਹਾਇ' ਬੋਲੈਂ। ਕਿਤੇ ਛੂਛ ਡੋਲੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਇਕ ਗੁਰ ਕੇ ਸੂਰਮੇਂ ਪੰਚ ਕਿ ਸਪਤ ਸੰਘਾਰਿ। ਕਰੇ ਨਿਬੇਰਨ ਤੁਰਕ ਗਨ ਜਿਮਖਾਤੀ ਬਢਿ ਦਾਰ[੧] ॥ ੩੩ ॥ ਰਸਾਵਲਛੰਦ॥ ਪਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੋਥੈਂ। ਫਿਰੈਂ ਬਾਜ ਪੋਥੈਂ[੨]। ਲਹੂ ਦੀਹ ਚਾਲਾ। ਭਯਾਨੈਂ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ ਮਰੇ ਪੁੰਜ ਘੋਰੇ[੩]। ਤਮੀ ਮੋਟ ਘੋਰੇ[੪]। ਦਿਖੈ ਹੈ ਨ ਆਗੇ[੫]। ਲਖੈਂ ਅੰਗ ਲਾਗੇ[੬] ॥੩੫॥ ਚਲੈ ਬੇਗ ਜੋਈ। ਗਿਰੈ ਲਾਗ ਸੋਈ[੭]।ਕਿਤੇ ਘਾਇ ਖਾਏ। ਕਹੈਂ 'ਹਾਇ ਹਾਏ' ॥੩੬॥ ਚਹੈਂ ਕੋਇ ਭਾਗੇ। ਨ ਸੁਝੈ ਸੁ ਆਗੇ। ਬਿਸਾਲੈ ਉਜਾਰਾ। ਨ ਪੀਛੈ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਕਹਾਂ ਭਾਗ ਜਾਵੈਂ। ਨਹੀ ਭੇਵ ਪਾਵੈਂ। ਸੁ ਹੋਏ ਲਚਾਰਾ। ਖਰੇ ਖਾਇੰ ਮਾਰਾ ॥੩੮॥ ਨ ਹਾਥੈ ਉਠਾਵੈਂ।ਨ ਗੋਰੀ ਚਲਾਵੈਂ। ਬਹੀ ਬਾਯੁ ਸੀਰੀ[੮]। ਮਹਾਂ ਸੀਤ ਗੀਰੀ[੯] ॥ ੩੯ ॥ ਲਗੀ ਦੇਹਿ ਮਾਂਹੀ। ਸਹੀ ਜਾਇ ਨਾਂਹੀ। ਪੁਕਾਰੈਂ ਕਹੈਤੇ:-'ਕਰਾਮਾਤ ਵੈਤੇ ॥੪੦॥ ਗੁਰੂ ਪੌਨ ਪ੍ਰੇਰੀ। ਕਬੈ ਧੌਂ ਨ ਹੇਰੀ। ਸਭੈ ਸੁੰਨ ਕੀਨੇ। ਭਏ ਓਜ ਹੀਨੇ ॥੪੧॥ ਕਹੋ ਕੌਨ ਬੀਰਾ। ਸਹਾਰੈ ਸਮੀਰਾ। ਲਰੈ ਫੇਰ ਜੁੱਧੰ। ਕਰੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁੱਧੰ ॥ ੪੨ ॥ ਕਰਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਪਾਰੇ[੧੦]। ਸਭੀ ਆਨਿ ਮਾਰੇ'। ਸੁਨੈ ਕੌਨ ਬਾਨੀ। ਪਰੀ ਧੂਮ ਧਾਨੀ ॥੪੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਤੇ ਸੀਤ ਭਾ ਸਕਹਿਂ ਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਇ।ਤਨ ਕੰਪਤਿ ਬਾਜਤਿ ਦਸਨ[੧੧] ਭਏ ਬਿਬਸ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ੪੪ ॥ ਹੁਤੇ ਸੈਨ ਸਰਦਾਰ ਜੋ[੧੨] ਰਹੇ ਪਿਛਾਰੀ ਸੋਇ। ਛੋਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਅੱਗ੍ਰ ਨਿਜ ਥਕਤਿ, ਛੁਧਤਿ ਠਰਿ ਜੋਇ ॥੪੫॥ ਭਾਜਯੋ, ਲਰਯੋ ਨ ਲਖਿ ਪਰੈ[੧੩] ਹੁਤੋ ਅੰਧੇਰਾ ਪੀਨ। ਸੈਨਾਪਤਿ ਬਾਚੇ ਸਕਲ, ਸੈਨਾ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਹੀਨ ॥ ੪੬ ॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਨਿਬਲਤਾ ਭਈ ਜੁ ਤੁਰਕਨ ਮਾਂਹਿ। ਭਾਜੇ ਗਏ ਨ ਮੁਰਿ ਲਰੇ, ਖਰੇ ਖਰੇ ਮਰਿ ਜਾਹਿਂ ॥ ੪੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੈਨ ਗਨ ਸੁਨੀ ਅਵਾਈ ਭੂਰ[੧੪]। ਮਾਰੇ ਸੁਗਮ, ਨ ਕੁਛ ਲਰੇ ਉਰ ਪ੍ਰਮੋਦ ਬਹੁ ਸੂਰ[੧੫] ॥ ੪੮ ॥ ਸਪਤ ਸੁ

---

[੧]ਜਿਵੇਂ ਤ੍ਰਿਖਾਣ ਵੱਢਦਾ (ਕੱਟਦਾ) ਹੈ ਲਕੜੀਆਂ ਨੂੰ। [੨]ਫਿਰਦੇ ਹਨ (ਪੋਥ=) ਬਹੁਤ ਘੋੜੇ ਭਾਵ ਘੋੜੇ ਲਿਤਾੜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਲੋਥਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਲਹੂ ਚਲਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਤੇ ਘੋੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਗਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਲਹੂ। [੩]ਘੋੜੇ। [੪]ਹਨੇਰਾ ਡੂੰਘਾ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਸੀ। [੫]ਅੱਗੇ ਦਿੱਸਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। [੬](ਜਦ ਆਣ ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਜਦਾ ਹੈ (ਤਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। [੭]ਉਹ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਲਗਕੇ ਗਿਰਦਾ ਹੈ। [੮]ਠੰਢੀ। [੯]ਬਹੁਤ ਪਾਲਾ (ਗੀਰੀ=ਗਿਰਿਆ=) ਪਿਆ। [੧੦]ਪਾਲੇ ਨੇ। [੧੧]ਦੰਦੋੜਿਕਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੨] ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [੧੩]ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ। [੧੪]ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤੇ (ਵੈਰੀ) ਦੇ ਆਵਣ ਦੀ ਸੋ ਸੁਣੀ ਸੀ। [੧੫](ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਹਨ।

ਅਸ਼ਟ ਹਜ਼ਾਰ ਭਟ ਮਰੇ ਅੰਧੇਰੇ ਮਾਂਹਿ। ਲਲਾਬੇਗ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਗਈ 'ਲਰਤਿ ਸੁਭਟ ਅਬਿ ਨਾਂਹਿ॥੪੯॥ਜਾਨੇ ਪਰੇ ਨ ਭਾਜਿ ਗੇ ਕਿਧੌਂ ਮਰੇ ਰਣ ਖੇਤ। ਛੁਟਤਿ ਨ ਤੁਪਕ, ਨ ਸ਼ੋਰ ਹੈ, ਬਕੈਂ ਨ ਕੋਪ ਸਮੇਤ' ॥੫੦॥ ਲਲਾ-ਬੇਗ ਕਾਬਲਪਤੀ ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਬਿਸਮਾਇ।–ਦਸ ਅਰੁ ਪੰਚ ਸਹੱਸ੍ਰ ਭਟ ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤਿਹ ਜਾਇ॥ ੫੧ ॥ ਤਿਮਰ ਅਧਿਕ ਸੁਝਤਿ ਨਹੀਂ ਰਹਤਿ ਨ ਬਿੰਦ ਮਸਾਲ[1]। ਤਾਕਿ ਤੁਪਕ ਗਨ ਕੋ ਹਤਹਿਂ ਮਰਤਿ ਕਿ ਬੂਝਤਿ* ਕਾਲ[2] ॥ ੫੨ ॥ ਭਯੋ ਨ ਆਛੋ ਜੰਗ ਕੁਛ–, ਸੋਚਤਿ ਅਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ। ਭਗਨੀ ਨੰਦਨ ਢਿਗ ਹੁਤੋ ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਜੁ ਆਹਿ॥ ੫੩ ॥ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੀਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਪਰੈ ਨਿਕਸਤਿ ਹਾਥ ਨ ਕੋਇ। ਭਏ ਬਿਬਸ ਕਿਤ ਭਾਗਿ ਗੇ ਕੈ ਸਗਰੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ ?॥੫੪॥ਦਿਵਸ ਚੜ੍ਹੈ ਜਬਿ ਜੰਗ ਕੀ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਤਬਿ ਠਾਨਿ। ਗਹਿ ਲੈ ਹੈਂ ਕੈ ਮਾਰਿ ਹੈਂ ਦੇਹਿਂ ਨਹੀਂ ਗੁਰੁ ਜਾਨਿ' ॥ ੫੫ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਆਯੋ ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਰਿਦੇ ਉਦਬੇਗ ਧਾਰਤਿ ਹੋ[3]?ਸੁਖ ਸੋਂ ਥਿਰੇ ॥੫੬॥ਆਇ ਪਰਹਿ ਗੁਰ ਸੈਨ, ਤੁਮ ਤੇ ਕੁਛ ਹੋਵਹਿ ਨਹੀਂ।ਪਠਿ ਦੈ ਹੈਂ ਜਮ ਐਨ, ਜਿਮ ਲਸ਼ਕਰ ਆਗੋ ਹਤ੍ਯੋ ॥ ੫੭ ॥ ਕਾਟਤਿ ਤੁਮ ਕੋ ਜਾਇ ਲਵਪੁਰਿ ਲਗਿ, ਮਿਟਿ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਉਪਾਇ, ਜਬਿ ਲਗਿ ਇਹਾਂ ਨ ਆਵਈ ॥ ੫੮ ॥ ਭਲੇ ਆਇ ਹਯ ਲੈਨਿ ਨਿਕਟ ਰਹੇ ਭੀ ਜਾਇ ਹੈਂ[4]। ਕਰਿਹੋ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਦੈਨ, ਮੋਕਹੁ ਇਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਈ[5] ॥ ੫੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸਚਿੰਤ ਚਿਤ ਹੋਇ, ਲਲਾਬੇਗ ਕੁਛ ਮੌਨ ਧਰਿ। ਗਹ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਗੁਰ ਸੋਇ, ਜਮ ਤੇ ਗਹ੍ਯੋ ਸੁ ਜਾਵਹੀਂ[6] ॥ ੬੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਜੁੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚਤੁਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਸਭ ਮਸਾਲਾਂ ਬੁਝ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। [2]ਵੈਰ (ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ) ਤੱਕ ਕੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ (ਸਾਡੇ ਆਦਮੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ) ਬਹੁਤੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, (ਮਾਨੋਂ ਆਪ ਹੀ) ਮੌਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ (ਫਿਰਦੇ ਹਨ)। (ਅ) ਮਾਨੋਂ ਕਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [4](ਘੋੜੇ) ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਬੀ ਖੁਹਾ ਲਵਾਂਗੇ। [5](ਘੋੜੇ ਕੀ) ਮੈਨੂੰ (ਤਾਂ ਇਹ) ਨਜ਼ਰੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣ (ਭੀ ਸਾਨੂੰ) ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ। [6](ਪਰ) ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਫੜੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਭੁੰਚਤ=ਭਾਵ, ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਕਾਲ ਹੀ ਆਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ।

੪੬. [ਜੁੱਧ ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਲਾਬੇਗ ਕੇ ਸੁਤ ਖਰੇ ਬੋਲੇ ਕੋਪ ਸਮੇਤ। 'ਟਰਹੁ ਨ ਅਬਿ ਆਗੈ ਪਠਹੁ ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ ਰਣ ਖੇਤ॥੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਤਹਿਂ ਰਹੈਂ ਲਰਤਿ ਆਗਾ ਸੁ ਰੋਕਿ। ਨਹਿਂ ਜੰਗ ਖੇਤ ਛੂਛਾ ਬਿਲੋਕਿ। ਜਬਿ ਲੌ ਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਵੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਜੁੱਧ ਰਿਪੁ ਗਨ ਬਿਨਾਸ਼ ॥ ੨ ॥ ਦਿਨ ਚਰੇ ਬੀਰ ਸਗਰੇ ਸੰਭਾਲ।ਇਕ ਬਾਰ ਰਿਪੁਨਿ ਪਰ ਹੇਲ ਘਾਲ। ਤਬਿ ਲੇਹਿਂ ਪਕਰਿ ਕੈ ਦੇਂ ਸੰਘਾਰ। ਹਯ ਲੇਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ[1] ॥ ੩ ॥ ਅਬਿ ਜੰਗ ਪਾਇ ਜੋ ਪਠਹੁ ਨਾਂਹਿ। ਲਸ਼ਕਰ ਸਮੂਹ ਨਿਜ ਰਖਹੁ ਪਾਹਿ। ਸਭਿ ਦਲ ਸਕੇਲਿ ਸੋ ਪਰਹਿ ਧਾਇ। ਜਿਨ ਬਹੁਤ ਬੀਰ ਮਾਰੇ ਰਿਸਾਇ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਲਲਾਬੇਗ ਮਸਲਤ ਬਿਸਾਲ। ਤਬਿ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਰਦਾਰ ਨਾਲ। ਕਹਿ ਤਿਨਹੁ ਸਾਥ 'ਆਗੈ ਲਰੇਹੁ। ਨਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਹੁ ਬਧਨਿ[2] ਦੇਹੁ ॥ ੫ ॥ ਬਡ ਅੰਧਕਾਰ ਫੈਲ੍ਯੋ ਕਰਾਲ। ਨਹਿਂ ਕਟੋਹੁ ਆਪ ਮਹਿਂ,ਰਖਿ ਸੰਭਾਲ'। ਸੁਨਿ ਕਹੈਂ ਬੀਰ 'ਸੀਰੀ ਸਮੀਰ[3]। ਬਹੁ ਪਰਤਿ ਸੀਤ ਠਰਿ ਹੈ ਸਰੀਰ ॥ ੬ ॥ ਇਹ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਕੀਨੀ ਅਜਾਨ। ਇਕ ਥਕਤਿ, ਛੁਧਤਿ, ਪਾਰਾ ਮਹਾਂਨ।ਅਬਿ ਭਟਨਿ ਥਾਨ ਕਹੁ ਲਰਹਿ ਕੌਨ।ਉਕਸੈਂ ਨ ਹਾਥ ਤਨ ਸੁੰਨ ਜੌਨ॥੭॥ਦਲ ਮਰ੍ਯੋ ਅਰਧ ਰਣ ਕੁਛ ਨ ਕੀਨਿ। ਰਿਪੁ ਤਪਤਿ ਅਗਨਿ ਉਠ ਮਾਰਿ ਦੀਨਿ[4]। ਅਬਿ ਜਾਇਂ ਜੌਨ ਤਿਨ ਤੇ ਨ ਹੋਇ[5]। ਥਿਰ ਖਰੇ ਸਮੁਖ, ਪਿਖਿ ਹਤਹਿਂ ਸੋਇ' ॥੮॥ ਇਮ ਕਹੈਂ ਤੁਰਕ,ਨਹਿਂ ਸੁਨਹਿ ਕੌਨ। ਲਘੁ ਲਗਹਿ ਸੀਤ ਸਰਦਾਰ ਜੌਨ[6]। ਹੁਇ ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਇ ਛੇਰ੍ਯੋ ਸੁ ਜੰਗ। ਕਰਿ ਹਲਾਹੂਲ ਬਡ ਰੌਰ ਸੰਗ ॥ ੯ ॥ ਇਕ ਬਾਰ ਸ਼ਲਖ ਚਾਲੀ ਬਿਸਾਲ। ਬਡ ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਿ ਸੁਨਤਿ ਜਾਲ। ਤਬਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕਹਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ।'ਸੁਨਿਯੰਤਿ ਨਾਦ ਬਡ ਪਰਤਿ ਸ਼ੋਰ ॥੧੦॥ ਮਚਿ ਰਹ੍ਯੋ ਜੁੱਧ ਮਾਚੰਤਿ ਰੌਰ।ਲਖਿਯੰਤ ਤੁਰਕ ਗਨ ਅੱਗ੍ਰ ਠੌਰ। ਬਹੁ ਪਰੇ ਆਇ ਛੂਟਹਿਂ ਤੁਰੰਗ। ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਬੋਲਤਿ ਉਤੰਗ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਇਕ

---

[1]ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘੋੜੇ ਲੈਣ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ। [2]ਵਧਣ। [3](ਬੜੀ) ਠੰਢੀ ਹਵਾ (ਵਗ ਰਹੀ) ਹੈ। [4]ਵੈਰੀ ਨੇ ਅੱਗਾਂ ਸੇਕ ਸੇਕ (ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੋ ਹੋਕੇ) ਉੱਠ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। [5]ਹੁਣ ਬੀ ਜੇਹੜੇ ਜਾਣਗੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਭੀ (ਕਛ) ਨਹੀਂ ਸਰਨਾ। [6]ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਪਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਕਪੜੇ ਨਿੱਘੇ ਹਨ, ਖਾਣਾਂ ਖਾਧਾ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੈ)।

ਹਜ਼ਾਰ ਪੁਨ ਗੁਰ ਪਠਾਇ। ਭਟ ਚਲੇ ਗਰਜ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ। ਜੋ ਹੁਤੇ ਤਯਾਰ ਚਹਿ ਕਰਨ ਜੰਗ। ਕਟ ਕਸੇ ਤਪਤ ਜੋ ਅਗਨਿ ਸੰਗ॥੧੨॥ਜਿਨ ਕੇਰ ਤਯਾਰਿ[1]ਤੁਪਕੈ ਉਠਾਇ।ਸਭਿ ਚਲੇ ਹਰੀਵਨਿ[2]ਹਤਨਿ ਚਾਇ।ਉਤ-ਕੰਠਤਿ[3]ਅਧਿਕ ਜਿਲਰਨ ਬੀਰ।ਗੁਰ ਰਖਹਿਂ ਰੋਕਿ ਦੈ ਬਹੁਤ ਧੀਰ॥੧੩॥ ਤਬਿ ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਸੁਰ ਜਾਤਿ[4]। 'ਮਨ ਭਾਵਤੀ ਸੁ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਬਾਤ' ਇਮ ਕਹਿ ਕੁਦਾਇ ਗਮਨੇ ਤੁਰੰਗ। ਇਕ ਬਾਰ ਪਹੁੰਚਿ ਛੋਰੀ ਤੁਫੰਗ॥ ੧੪॥ ਤਬਿ ਜੋਧ ਮਲਕ ਜਾਤੀ ਬੁਲਾਇ। ਬਚ ਕਹਿਤਿ 'ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਕੋਇ ਦਾਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਨਾਸ਼ ਤੁਰਕਾਨ ਹੋਇ।ਸਮੁਦਾਇ ਸ਼ਤ੍ਰ ਉਬਰੈ ਨ ਕੋਇ॥੧੫॥ਇਹੁ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਨਮੁਖ ਲਰਾਹਿ।ਹਮ ਹੋਇ ਦੂਰ* ਲਖਿ ਸਕਹਿਂ ਨਾਹਿ।ਪਸ਼ਚਾਤ[5]ਤੁਰਕ ਦਲ ਕੇਰ ਹੋਇ।ਪੁਨ ਪਰਹਿਂ ਆਨਿ ਕਰਿ ਨੇਰ ਢੋਇ॥੧੬॥ ਸਭਿ ਅਪਨਿ ਸੂਰ ਕੋ ਦਿਹੁ ਸੁਨਾਇ। ਰਹਿਂ ਟੋਲ ਬੀਚ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਿ ਜਾਇਂ। ਇਕ ਹਤਹਿਂ ਤਮਾਚਾ[6] ਗਜ਼ਬ ਕੇਰ।ਹੁਇਂ ਤੁਰਤ ਦੂਰ ਨਹਿਂ ਰਹਹਿਂ ਨੇਰ॥੧੭॥ਕਟਿ ਮਰਹਿਂ ਆਪ ਮਹਿਂ† ਮੰਦ ਸ਼ਤ੍ਰ। ਨਹਿਂ ਲਖਹਿਂ ਤਿਮਰ ਮਹਿਂ ਹਤਹਿਂ ਮਿੱਤ੍ਰ'।ਸੁਨਿ ਹਰਖ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਿਮ ਕਰਿ ਉਚਾਰਿ।ਕਰਿ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸੁਭਟ ਤਜਿ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ[7] ॥੧੮॥ ਕਹਿ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਐਸੇ ਸੁਨਾਇ‡।'ਮਾਰਹੁ ਸੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਾਨੈਂ ਨ ਪਾਇਂ‡'। ਤਯਾਰੀਤਿ ਤੁਪਕ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ। ਉਗਲੰਤਿ ਜ੍ਵਾਲ ਬਾਰੂਦ ਡਾਰਿ।ਕਸਿ ਧੰਤਿ ਫੇਰ ਬਹੁ ਠੋਕਿ ਠੋਕਿ। ਛਣਕੰਤਿ ਗਜਨ ਗੁਲਕਾ ਅਰੋਕ[8]॥੧੯॥ਤੋਰਾ ਉਭਾਰਿ ਧਰਿ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ।ਕਰਿ ਦਸਤ ਰਵਾਂ ਤਕਿ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ।ਇਤ ਕਰਤਿ ਜੁੱਧ ਬਹੁ ਤੁਰਕ ਹਾਨਿ। ਗੁਰ ਕਰੀ ਸੌਚ ਪੁਨ ਤਨ ਸ਼ਨਾਨ॥੨੦॥ਪਠਿ ਗੁਰੂ ਗਿਰਾ ਨਿਜ ਨੇਮ ਕੀਨਿ। ਪੁਨ ਬਸਤ੍ਰ ਜੁੱਧ ਕੇ ਪਹਿਰ ਲੀਨਿ। ਖਰ ਧਾਰ ਖੜਗ ਕੀ ਧਾਰਿ ਅੰਗ। ਮੁਕਤਾ ਸੁ ਗੁੱਛ ਲਾਗੇ ਨਿਖੰਗ॥ ੨੧ ॥ ਭਰਿ ਤੀਖਨ ਖਪਰੇ ਗਨ ਖਤੰਗ। ਗਰ ਪਹਿਰ, ਕਸੀ ਕਟ ਸੁਪਟ ਸੰਗ[9]। ਜਿਹ ਫੂਲ ਸੇਰ ਪੰਚ ਭਾਰ ਕੇਰ। ਧਰਿ ਕੰਧ ਸਿਪਰ[10] ਬੰਧੀ ਬਡੇਰ॥੨੨॥ ਇਮ ਗੁਰੂ ਤਯਾਰ ਭੇ ਜੁੱਧ ਹੇਤੁ। ਤੁਰਕਾਨ ਸੰਘਾਰਨਿ ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ।ਉਤ ਪਰਜੇ ਜੋਧ

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸੀ। [2]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। [3]ਉਤਸਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ। [5]ਪਿਛੋਂ ਦੀ। [6]ਅਚਾਨਕ ਦਾ ਹਮਲਾ। [7]ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸੂਰਮਾ (ਅਚਾਨਕ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਹਟ ਆਉਣ ਲਈ) ਤੋਰਿਆ। [8]ਗੋਲੀਆਂ ਬਿਨਾ ਰੋਕ ਤੋਂ। [9]ਗਲ ਵਿਚ ਪਹਿਰਿਆ (ਜਾਮਾ) ਤੇ ਲੱਕ ਕੱਸਿਆ ਸੁਹਣੇ ਬਸਤ੍ਰ ਨਾਲ। [10]ਢਾਲ। *ਪਾ:-ਅਲਪ। †ਪਾ:-ਮਤਿ। ‡ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਬਹੁਤੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੋਪਈ ਦੇ ਚਰਣ ਬੀ ਛੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਹੁਇ ਕੈ ਪਿਛਾਰ। ਤਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਪਕ ਗਜ਼ਬੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ॥ ੨੩ ॥ ਇਕ ਸ਼ਲਖ ਛੋਡਿ ਬਿਚ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ਗਹਿ ਖੜਗ ਮਯਾਨ ਤੇ ਖੈਂਚਿ ਤੇਗ਼[1]।ਬਡ ਅੰਧਕਾਰ ਮਹਿਂ ਮਾਰ ਮਾਰ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਨਿ ਜੰਗ ਪਿਖਿ ਤੁਰਕ ਹਾਰ[2] ॥ ੨੪ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਨਹੀਂ ਭੇਵ ਜਾਨੈਂ।–ਕਹਾਂ ਆਇ ਹਾਨੈਂ? ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਡੇਰਾ?ਨਹੀਂ ਥਾਨ ਹੇਰਾ ॥੨੫॥ ਕਟੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅੰਗਾ।ਕਿਸੂ ਸੀਸ ਭੰਗਾ। ਕਟਯੋ ਹਾਥ ਕਾਂਹੂ। ਗਿਰੈਂ ਭੂਮ ਮਾਂਹੂ ॥ ੨੬ ॥ ਕਿਸੂ ਜੰਘ ਕਾਟੈਂ। ਅਸੀ[3] ਸ਼੍ਰੋਣ ਚਾਟੈਂ। ਕਟੇ ਕੰਧ ਕਾਂ ਕੇ। ਕਰੇ ਦੋਇ ਫਾਂਕੇ[4] ॥ ੨੭॥ ਤੁਰੰਗਾਨ ਭੰਗਾ। ਚਢੈਂ ਖੱਗ ਸੰਗਾ।ਭਏ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡਾ। ਕਟੇ ਕਾਂਹੁ ਤੁੰਡਾ ॥੨੮॥ ਪ੍ਰਚੰਡੈਂ ਘੁਮੰਡੈਂ। ਕਰੇ ਖੰਡ* ਖੰਡੈਂ। ਪਿਛਾਰੀ[5] ਤਮਾਂਚਾ। ਹਤਯੋ ਬੀਰ ਗਾਢਾ[6] ॥ ੨੯ ॥ ਗਏ ਆਪ ਛੋਰੀ। ਭਏ ਸੈਨ ਓਰੀ[7]। ਰਿਪੂ ਆਪ ਮਾਂਹੀ। ਪਛਾਨੈਂ ਸੁ ਨਾਂਹੀ॥੩੦॥ ਚਲੈਂ ਖੱਗ[3] ਖੰਡੋ।ਕਰੈਂ ਦੋਇ ਖੰਡੋ[7]।ਪਰਯੋ ਭੂਰ ਰੌਰਾ। ਕਟੇ ਕੋਇ ਠੌਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਕਿਤੇ ਭਾਜੇ ਚਾਲੇ। ਨ ਦੇਸੰ ਸੰਭਾਲੇ। ਗੁਰੂ ਸੈਨ ਜਾਂਹੀ। ਬਰੈਂ ਆਨਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥ ਖਰੇ ਸਾਵਧਾਨੇ।ਜਬੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਾਨੇ। ਹਤੈਂ ਤਾਂਹਿ ਗੋਰੀ। ਕਿ ਖੱਗੀ ਸ ਜ਼ੋਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਭਏ ਮੂਢ ਅੰਧੇ। ਮਨੋ ਕਾਲ ਫੰਧੇ। ਜਹਾਂ ਜਾਹਿਂ ਭੈ ਤੇ। ਤਹਾਂ ਹੋਇਂ ਛੈ ਤੇ ॥੩੪॥ ਮਰੇ ਆਪ ਮਾਂਹੀ। ਬਚੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਂਹੀ। ਭਈ ਘੋਰ ਰਾਤੀ। ਕਰੀ ਭੂਮਿ ਰਾਤੀ[9]॥੩੫॥ ਪਰੇ ਸੂਰ ਘੋਰਾ। ਭਯੋ ਖੇਤ ਘੋਰਾ[10]। ਕਰਾਹੈਂ[11] ਬਿਸਾਲਾ। ਜਿਨੈਂ ਘਾਵ ਘਾਲਾ[12] ॥੩੬॥ ਰਚਯੋ ਜੋਧ ਦਾਉ। ਮਰੇ ਘਾਇ ਘਾਉ[13]।ਖਰੇ ਹ੍ਵੈ ਕਿਨਾਰੇ। ਕਟੰਤੇ ਨਿਹਾਰੇ[14] ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਰੌਰੇ ।ਭਏ ਜਾਨਿ ਬੌਰੇ।ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਮਾਰਾ। ਨ ਹੋਈ ਸੰਭਾਰਾ ॥ ੩੮ ॥ ਮਹਾਂ ਅੰਧਕਾਰਾ।ਪਰੈ ਭੂਰ ਪਾਰਾ।ਥਕੇ ਪੰਥ ਭਾਰੀ। ਦੁਖੀ ਏਕ ਬਾਰੀ ॥੩੯॥ ਤੋਮਰ ਛੰਦ ॥ ਤੁਰਕਾਨ ਸੈਨ ਨ ਚੈਨ। ਦੁਖਕਾਰ[15] ਬੀਤਤਿ ਰੈਨ। ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ਬੀਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸਮ ਮ੍ਰਿਤੂ ਜੇ ਅਵਿਸ਼ੇਸ਼[16] ॥੪੦॥ ਕਛੁ ਥੋਰ ਸੈਨ ਰਹੀ ਜੁ। ਮਨ ਤਾਸ ਦੀਰਘ ਭੀਜੁ। ਬਿਸੁਵਾਸੁ ਹੈ ਕਿਤ ਨਾਂਹਿ। ਸਭਿ ਮਾਰਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਹਿਂ ॥ ੪੧ ॥ ਬਡ ਘੋਰ

[1]ਤੇਗ਼ ਖਿੱਚਕੇ। [2]ਹਾਰ ਭਾਵ ਘਬਰਾ ਗਏ। [3]ਤਲਵਾਰਾਂ। [4]ਫਾੜੀਆਂ। [5]ਪਿਛੋਂ ਦੀ। [6]ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਮਾਰਿਆ। [7]ਭਾਵ ਸਿਖ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟਕੇ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾਂ ਦੇ ਹੁਖ ਹੋ ਗਏ। [8]ਟੋਟੇ। [9]ਧਰਤੀ ਲਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ। [10]ਭਿਆਨਕ। [11]ਕੁਰਲਾਂਵਦੇ ਹਨ। [12]ਜ਼ਖਮ ਖਾਧਾ। [13](ਆਪੋ ਵਿਚ) ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ ਮਰੇ। [14]ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਕਟੀਂਦਾ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। [15]ਦੁਖਦਾਈ। [16]ਜੋ ਬਾਕੀ ਰਹੇ ਸੋ ਮੋਇਆਂ ਵਰਗੇ ਸਨ। *ਪਾ:–ਖੱਗ।

ਆਪਦ[1] ਪਾਇ। ਨਹਿਂ ਸੂਝ ਬੂਝ ਉਪਾਇ। ਕਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀਨਸਿ ਡਾਰਿ।
ਕਿਮ ਹ੍ਵੈ ਸਕੈ ਨ ਸੰਭਾਰਿ ॥੪੨॥ ਕਿਨ ਸੀਤ ਤੇ ਠਰ ਪਾਇ। ਛੁਟਿ ਆਪ
ਆਯੁਧ ਜਾਇ। ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਔ ਹਿਮ[2] ਦੋਇ। ਇਨ ਤੇ ਸਕੰਪਨ ਹੋਇ ॥੪੩॥
ਉਤਸਾਹੁ ਓਜ ਬਿਹੀਨ। ਤਜਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੋਯਸਿ ਦੀਨ। ਸਿਰ ਪਾਗ ਤੇ
ਬਿਨ ਕੋਇ। ਤਨ ਘਾਉ ਘੂਮਤਿ ਜੋਇ ॥ ੪੪ ॥ ਇਕ ਜੇ ਬਹਾਦੁਰ ਬੀਰ।
ਥਿਤ ਹੋਇ ਤ੍ਯਾਗ ਸਰੀਰ। ਮਰਿ ਸਾਮੁਹੇ ਰਣ ਮਾਂਹਿ। ਸੁਰ ਲੋਕ ਮੈਂ ਸੁਖ
ਪਾਹਿਂ ॥ ੪੫ ॥ ਗਨ ਸ੍ਯਾਲ ਆਮਿਖ ਖਾਤਿ। ਲਗਿ ਘਾਵ ਕੋ ਬਿਲਲਾਤਿ।
ਕਿਹ ਚੀਰ ਹੀਨ ਸਰੀਰ। ਤਜਿ ਧੀਰ ਕੋ ਬਡ ਭੀਰੁ ॥ ੪੬ ॥ ਗੁਰ
ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਅਸ ਹਾਲ। ਤੁਰਕਾਨ ਸੈਨ ਬਿਹਾਲ। ਬਹੁ ਆਪਦਾ ਪਰਿ ਸੀਸ।
ਸਮ ਕੌਨ ਹ੍ਵੈ ਜਗਦੀਸ਼ ॥ ੪੭ ॥ ਪਰਿ[3] ਕਾਲ ਫਾਸ ਅਚੇਤ। ਲਰਿਬੇ ਨ
ਭਾਜਨ ਭੇਤ। ਰੁਕਿ ਚਾਰ ਓਰ ਕੁਥਾਇ। ਬਿਨ ਜਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਲਾਇ ॥੪੮॥
ਤੁਰਕਾਨਿ ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸ਼। ਤਮ ਨਾਸ਼ ਸੰਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[4]। ਨਿਸ ਬੀਤਿ ਗੀ ਇਸ
ਰੀਤਿ। ਉਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੀ*ਬਿਪਰੀਤ ॥ ੪੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੁਛਕ ਬਚੇ ਸਭਿ
ਮਰਿ ਗਏ ਭਾਜੇ ਕੋਇ ਬਿਹਾਲ। ਸਾਵਧਾਨ ਹੁਇ ਗੁਰ ਉਠੇ ਅਰਣੋਦਯ[5]
ਕੇ ਕਾਲ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਜੁੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚਤ੍ਵਾ-
ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਦਾ ਜੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਮਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਤੁਰਕ ਗਨ ਭਈ ਭੋਰ ਤਬਿ ਆਇ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ
ਲਸ਼ਕਰ ਰਹ੍ਯੋ ਅਪਰ ਖਪ੍ਯੋ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ਬੀਸ ਰੁ ਪੰਚ
ਸਹੰਸ੍ਰ[6] ਦਲ ਤਮ ਮਹਿਂ ਇਮ ਨਾਸ਼ਾ। ਜਿਮ ਤਮ ਕੋ ਸੂਰਜ ਹਤ੍ਯੋ ਕਰਿ
ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਜਿਮ ਉਡਗਨ ਸਗਰੇ ਦੁਰੇ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਦਿਖਾਈ।
ਤਿਮ ਤੁਰਕਾਨਾ ਛਪਿ ਗਯੋ, ਜਿਨ ਧੂਮ ਮਚਾਈ ॥ ੨ ॥ ਬਡੀ ਨੀਂਦ
ਸੁਪਤੇ ਪਰੇ ਰਣ ਖੇਤ ਮਝਾਰਾ। ਦੀਰਘ ਮਗ ਤੇ ਥਕਤਿ ਭੇ ਜਨੁ ਸ਼੍ਰਮ
ਨਿਰਵਾਰਾ। ਗਿਰੇ ਤੁਰੰਗ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਧਰ ਪਰ ਧਰ[7] ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਖਰੇ ਪਰੇ ਜਨੁ ਬੀਜ ਬਿਲੰਦਾ ॥੩॥ ਲਲਾਬੇਗ ਲਸ਼ਕਰ ਪਿਖ੍ਯੋ
ਜਬਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ[8]। ਅਲਪ ਅਹੈਂ ਬਹੁਤੇ ਮਰੇ ਤਜਿ ਜੈ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸਾ। ਦੇਤਿ

[1]ਕਸ਼ਟ। [2]ਪਾਲਾ। [3]ਪਈ। [4]ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਹਨੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਪਹੁ ਫੁੱਟੇ। [6]੨੫੦੦੦ ਪੰਝੀ ਹਜ਼ਾਰ। [7]ਧੜ ਉਤੇ ਧੜ। (ਅ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਧੜ। [8]ਜਦੋਂ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਆਇਆ। *ਪਾ:-ਉਤ ਸ਼ਤ੍ਰੂਨਿ।

ਕਿਤਿਕ ਸੁਧ ਆਨਿ ਕਰਿ ‘ਅਮਕੋ[1] ਸਿਰਦਾਰਾ । ਸਹਿਤ ਸੈਨ ਕੇ ਖਪਿ
ਗਯੋ ਨਹਿ ਪਰਹਿ ਨਿਹਾਰਾ’॥੪॥ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਪੁਨ ਦੂਸਰੋ ਤੀਸਰ ਸੁਧਿ
ਦੇਹੇ। ਮਰੇ ਅਨਿਕ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਛੈਹੇ। ਦੂਰ ਹੁਤੋ ਰਣ ਖੇਤ ਤੇ
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਯੋ।‘ਏਤੋ ਲਸ਼ਕਰ ਕਿਹ ਹਤਯੋ,ਨਹਿਂ ਪਰਯੋ ਲਖਾਯੋ’
॥ ੫ ॥ ਇਤ ਉਤ ਕਰਹਿ ਬਿਲੋਕਿਬੋ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਭਗਨੀ
ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮੀਤ ਥਿਤ, ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ‘ਮਾਤੁਲ ! ਕਯਾ ਦੇਖਤਿ
ਖਰੇ, ਰਣ ਸਮੈਂ ਬਿਚਾਰੇ। ਹੋਇ ਨ ਅਸ ਰਿਪੁ ਆਇ ਇਤ[2] ਨਿਜ ਓਜ
ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਮਰੇ ਸੁ ਗਏ ਨ ਆਇਂ ਫਿਰ, ਜੀਵਤ ਹੈਂ ਜੋਈ। ਤਿਨਹੁਂ
ਜਤਨ ਕਰਿਬੋ ਬਨਹਿ, ਦਾਨੇ ਬਡ ਤੋਈ। ਚਢੇ ਹੁਤੇ ਹਮ ਲਰਨ ਕੋ
ਨਹਿਂ ਖਾਨਾ ਖਾਨੇ। ਮਾਰਨ ਮਰਣੋ ਕਾਜ ਰਨ ਕਯਾ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੇ’ ॥੭॥
ਲਲਾਬੇਗ ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ ਭਨਯੋ ‘ਕਯੋਂ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੋ? । ਚੌਥੋ ਭਾਗ ਸੁ ਦਲ
ਰਹਯੋ ਤ੍ਰੈ ਭਾਗ ਸੁ ਮਾਰੋ[3] । ਕਹਾਂ ਬਿਜੈ ਅਬਿ ਹੋਇ ਗੀ ਰਹਿਗੇ ਭਟ ਥੋਰੇ।
ਲਖਯੋ ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਭੇਤ ਕੋ ਡੇਰਾ ਕਿਤ ਓਰੇ ॥੮॥ ਆਇ ਅਗਾਊ ਰੋਕ ਕਰਿ
ਤਮ ਮਹਿਂ ਦਲੈਂ ਮਾਰਾ।ਕਟੇ ਆਪ ਮਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿਨਹਿਂ ਕਰੀ ਸੰਭਾਰਾ’।
ਕਾਸਮਬੇਗ ਅਰੁ ਸ਼ਮਸ ਬੇਗ ਦੋਨਹੁਂ ਸੁਤ ਤੀਰਾ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੇਬਰਬੇਗ
ਢਿਗ ਬੋਲਯੋ ਧਰਿ ਧੀਰਾ ॥ ੯ ॥ ‘ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਂ, ਲਸ਼ਕਰ ਮਰਯੋ, ਕਰਿ
ਕੁਮਤਿ ਮਰਾਯੋ।ਥਕਤਿ ਛੁਧਤਿ ਪਾਰਾ ਪਰਯੋ, ਕਹਿ ਭੇਰ[4] ਕਰਾਯੋ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ
ਤਪਤਿ ਪਾਵਕ ਨਿਕਟਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਿਸਰਾਮੇ[5]। ਉਠਤਿ ਤੁਰਤਿ ਤਜਿ[6]
ਤੁਪਕ ਗਨ ਹਾਤ ਪਠਿ ਜਮ ਧਾਮੇ ॥ ੧੦ ॥ ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬੁਧਿ ਕਰਿ
ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਬਨਯੋ ਉਪਾਈ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਇਕ ਤੁਪਕ ਭਟ ਰਣ ਸਕੇ
ਚਲਾਈ।ਉਕਸੇ ਹਾਥ ਨ ਸੀਤ ਤੇ ਰਿਪੁ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇ
ਆਨਿ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਬਿਕੁਲਾਯਾ ॥ ੧੧ ॥ ਜਾਨੇ ਪਰੇ ਨ ਅਪਰ ਪਰ[7]
ਕਟਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਨਾ ਨੀਤਿ ਤੇ ਲਰਨ ਰਨ ਜੈ ਪਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ।ਅਬਿ
ਤਮ ਥਿਨਸਯੋ ਜਾਨੀਏ, ਪਾਰਾ[8] ਹੁਇ ਥੋਰਾ। ਹੁਤੇ ਹੇਤ ਦੁਇ[9] ਮਰਨ
ਕ ਸੋ ਰਹੇ ਨ ਘੋਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਛੁਧਤਿ ਸ਼ੁਮਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਅਹੈ ਸੋ ਮਿਟਹਿ ਨ

[1] ਫਲਾਣਾ। [2] ਐਸਾ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਵੈਰੀ ਇਧਰ ਆ ਪਵੇ। [3] ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [4] ਮੁਕਾਬਲਾ।
[5] ਵੈਰੀ ਨਿੱਘੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅੱਗ ਦੇ ਨੇੜੇ (ਬੈਠੇ ਹੋਏ) ਤੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਾਮ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। [6] ਚਲਾ
ਕੇ। [7] ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਏ [ਪਰ=ਪ੍ਰਾਯਾ।ਅ+ਪਰ=ਜੋ ਪ੍ਰਾਯਾ ਨਾ ਹੋਵੇ]। [8] ਪਾਲਾ। [9] ਭਾਵ ਪਾਲਾ ਤੇ ਹਨੇਰਾ।

ਜੈ ਹੈ[1]।ਅਬਿ ਹਟਿਬੋ ਨਹਿ ਬਨਤਿ ਹੈ ਰਿਪੁ ਸਿਰ ਪਰ ਐਹੈ।ਦੇਹੁ ਦਮਾਮੈ ਚਢਹੁ ਸਭਿ ਦੇਖਹੁ ਰਣ ਓਰਾ। ਰੌਰ ਪਰ੍ਯੋ ਆਵਤਿ ਉਰੇ, ਘਾਲ੍ਯੋ ਬਡ ਜ਼ੋਰਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਬੇਗਲਲਾ ਜਾਨੀ ਤਬੇ–ਇਹ ਨੀਕ ਬਖਾਨੈ। ਅਬਿ ਕ੍ਯਾ ਹੋਵਤਿ ਜਤਨ ਕੁਛ ਰਿਪੁ ਗਨ ਰਣ ਹਾਨੈਂ–। ਚਢ੍ਯੋ ਆਪ ਸਭਿ ਸੰਗ ਲੈ ਹੁਇ ਕੈ ਸਮੁਹਾਈ। ਚਾਹਤਿ ਭਾ–ਰਣ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਲਰਾਈ–॥ ੧੪॥ ਇਤ ਤੇ ਇਹ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲ੍ਯੋ ਬਡ ਸ਼ੋਰ ਉਠੇਤਾ। ਬਜੇ ਦਮਾਮੇ ਸੈਂਕਰੇ ਉਤਸਾਹ ਧਰੇਤਾ।ਆਵਤਿ ਭਾ ਰਣ ਭੂਮਿਕਾ, ਕੋਸਨ ਲਗਿ ਹੇਰਾ। ਮਰੇ ਪਰੇ ਹਯ ਸੂਰਮੇ ਥਲ ਘੋਰ ਘਨੇਰਾ ॥੧੫॥ ਆਮਿਖ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਛੁਟਤਿ ਬਹੁ ਬਹਿ ਚਾਲ੍ਯੋ ਸਾਰੇ। ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਕੀ ਚੂਨਰੀ ਅਵਨੀ ਜਨੁ ਧਾਰੇ[2]। ਪੰਛੀ ਉਡ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ, ਬਾਇਸ, ਗ੍ਰਿਝ ਆਏ। ਕੰਕ[3] ਆਦਿ ਆਮਿਖ ਭਖੀ ਭ੍ਰਮਹਿਂ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੬॥ਜੰਬੁਕ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਪੁਕਾਰਤੇ ਖਾਯੋ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਮਨਹੁਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਤਿ ਗੁਰ, ਲਖਿ–ਹਮ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ–। ਲਲਾ ਬੇਗ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਪਿਖਤਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਭਯ ਮਾਨਾ।'ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ! ਇਹ ਕ੍ਯਾ ਭਯੋ, ਕਿਮ ਲਸ਼ਕਰ ਹਾਨਾ' ॥੧੭॥ ਛੁਟਤਿ ਸ਼ਲਖ ਬਡ ਰੌਰ ਭਾ ਬਿਰਿ ਜੋਧ ਲਰੰਤਾ। 'ਤੁਰਕਾਨੀ ਸੈਨਾਘਨੀ ਆਈ' ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੰਤਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਮੋਲ ਕੇ ਹਯ ਥਕਿਤਿ ਬਡੇਰੇ। ਦਿਪਤਿ ਬਿਭੁਖਨਿ ਜਿਨਹੁਂ ਕੇ ਬਹੁ ਕੰਚਨ ਕੇਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਇਕ ਸਉਰ ਦੌਰ੍ਯੋ ਗਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਦੀਨੀ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ! ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ ਸੈਨਾ ਬਡ ਚੀਨੀ। ਸਭਿ ਉਮਡੀ ਰਿਸ ਬਹੁ ਕਰੀ ਰਨ ਖੇਤ ਮਝਾਰਾ। ਲਰਤਿ ਜੋਧ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਉਤਸਾਹੁ ਉਦਾਰਾ॥ ੧੯॥ ਬਾਕੀ ਰਹੇ ਨ ਤੁਰਕ ਅਬਿ ਜੀਵਤਿ ਸਭਿ ਆਏ[4]। ਮਰੇ ਪਰੇ ਬਹੁ ਕੋਸ ਲਗਿ ਅਸੁ ਭਟ[5] ਸਮੁਦਾਏ।ਅਬਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾ ਦਿਖਤਿ ਹੈ ਏਤੇ ਕਿਨ ਮਾਰੇ। ਪਰੇ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਤੁਰੰਗ ਬਹੁ ਧਰ ਪਰ ਧਰ[6] ਡਾਰੇ ॥ ੨੦॥ ਤਬਲ ਨਗਾਰੇ ਗਨ ਬਜੈਂ ਹੋਯਹੁ ਭਟ ਭੇਰਾ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਂ ਰਿਸ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸਗਰੀ ਸੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਸੁ ਚਢੇ ਸੁਹੇਲੇ[7]। ਚੋਬ ਪਰੀ ਰਨਜੀਤ[8] ਪਰ ਭਟ ਆਯੁਧ ਲੇ ਲੇ ॥੨੧॥ ਛੇਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਚਲੇ

[1]ਭਾਵ (ਹੁੱਖ ਤੇ ਥਕੇਵਾਂ) ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [2]ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਧਰਤੀ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਪਾਹਿਰੀ ਹੈ। [3]ਇੱਟੀ ਚੀਲ। [4](ਪਿੱਛੇ) ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਜੀਉਂਦੇ ਸਭ ਆ ਪਏ ਹਨ। [5]ਘੋੜੇ ਤੇ ਸੂਰਮੇ। [6]ਧੜ ਉਤੇ ਧੜ। [7]ਸੁਹੇਲੇ ਘੋੜੇ ਤੇ। [8]ਨਗਾਰਾ। ਪਰ ਇਹ ਨਾਮ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਦਾ ਸੀ।

ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ।ਆਇ ਥਿਰੇ ਢਿਗ ਜੋਧ ਕੇ ਜਹਿਂ ਮਚਤਿ ਲਰਾਈ।
ਦੂਤ ਹਸਨ ਖਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। 'ਲਲਾਬੇਗ ਕਹੁ
ਕਹਾਂ ਹੈ ? ਜੋ ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਯੋ' ॥ ੨੨॥ ਸੁਨਤਿ ਨਿਹਾਰੇ ਸਕਲ ਤਿਨ
ਜੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਹਾਨੇ। ਬਰਣ ਬਰਨ ਕੀ ਬੈਰਖਾਂ[1] ਨਿਜ ਨਿਜ ਅਗਵਾਨੇ।
ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਪ੍ਰਭੂ! ਉਪਰ ਪ੍ਰਸਤੀਨ।ਸਿਰ ਪਰ ਕੰਚਨਖੋਦ
ਜਿਹ ਦਮਕਹਿ ਦੁਤਿ ਭੀਨਾ ॥ ੨੩ ॥ ਜ਼ਰੀ ਬਸਤ੍ਰ ਕੀ ਕੁਛ ਬਡੀ ਜਿਹ
ਦਿਪਤਿ ਪਤਾਕਾ[2]। ਸੁਰਖਾ[3] ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ ਹਯ ਬਡ ਬੇਗ ਸੁ ਜਾਂਕਾ।
ਬਾਤ ਕਰਤਿ ਬੂਝਤਿ ਤੁਮਹਿਂ ਕਰਿ ਹਾਥ ਉਚੇਰਾ। ਲਲਾਬੇਗ ਸੋ ਜਾਨੀ-
ਯਹਿ, ਉਰ ਗਰਬ ਘਨੇਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਬਾਮ ਦਿਸ਼ਾ ਤਿਸ ਤੇ ਖਰੋ ਸੋ ਕੰਬਰ
ਬੇਗਾ। ਤੁਰਕੀ ਤੁਰੰਗ ਕੁਮੈਤ ਹੈ, ਬਹੁ ਚਲਹਿ ਸੁ ਬੇਗਾ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਇਸ ਕੋ
ਅਲਪ ਹੈ ਬਡ ਬੀਰ ਕਹਾਵੈ[4]। ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਬਿਸਾਲ ਹੀ ਬਹੁ ਦਾਵ
ਬਤਾਵੈ ॥ ੨੫ ॥ ਪਿਖਹੁ ਦਾਹਨੀ ਦਿਸ਼ਾ ਮਹਿਂ ਸਬਜ਼ਾ ਬਡ ਘੋਰਾ। ਨਾਮ
ਕਾਬਲੀਬੇਗ ਇਸ ਰਾਖਹਿ ਬਡ ਜ਼ੋਰਾ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਬਹੁਤ ਹੀ
ਚਿਰਕਾਲ ਕਮਾਈ।ਕਰਤਿ ਪਟੇਬਾਜ਼ੀ ਅਧਿਕ ਗਨ ਪਿਖੀ ਲਰਾਈ॥੨੬॥
ਲਲਾਬੇਗ ਮਾਤੁਲ ਲਗਹਿ ਨਿਤ ਰਹਿ ਇਸ ਤੀਰਾ। ਮਲਤਿ ਰਜਤਪਣ
ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਬਲਿ ਅਧਿਕ ਸਰੀਰਾ। ਇਹੁ ਸਨਮੁਖ ਜਬਿ ਲਰੈ ਗੋ ਮਾਰੇ
ਸਮੁਦਾਈ। ਹਤਹੁ ਆਪ ਇਸ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਨਹਿਂ ਸੁਭਟ ਖਪਾਈ ॥ ੨੭ ॥
ਦੋਨਹੁਂ ਇਸ ਕੇ ਸੁਤ ਖਰੇ ਇਕ ਕਾਸਮ ਬੇਗਾ। ਸ਼ਮਸਬੇਗ ਸੁਤ ਦੂਸਰੋ
ਜਿਸ ਕੇ ਕਰ ਤੇਗਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੋਲ ਕੋ ਬਾਂਧ ਕੈ[5] ਇਹੁ ਚਹਤਿ ਲਰਾਈ।
ਪਰੇ ਆਨਿ ਮੁਖ ਕਾਲ ਕੇ ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਨ ਬਚਾਈ॥੨੮॥ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ !।
ਦੂਰ ਲਗਿ ਨਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਵੈ।ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਮਰਿ ਕਰਿ ਪਰੇ ਤਿਨ ਕੌਨ
ਗਿਨਾਵੈ। ਚੌਥੋ ਭਾਗ ਨ ਚਮੂੰ ਅਬਿ, ਸਭਿ ਸੁਗਮ ਸਿਧਾਰੇ। ਤੁਮ ਆਗੇ ਕੋ
ਅਰੇ ਨਹਿਂ ਮੈਂ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰੋਂ ॥੨੯॥ ਗਮਨੇ ਤੁਲ ਦਲ ਸ਼ਲਭ ਕੇ ਕਰਿ
ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ[6]। ਅਬਿ ਇਹੁ ਖਰੇ ਉਦਾਸ ਹੈਂ ਤੁਮ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰੋ[7]'। ਸ੍ਰੀ

---

[1]ਘੋੜੀਆਂ [ਤੁਰਃ, ਯੇਰਕ]। [2]ਝੰਡੀ। [3]ਸੁਰਖ ਰੰਗ ਦਾ। [4]ਭਾਰੀ ਸੂਰਮਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। [5]ਜੰਗ ਦੀ ਇਕ ਢੰਗ:, ਟੋਲੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਮਿਥੇ ਦਾਵਾਂ ਤੇ ਲੜਨਾ। ਸੰਸ: ਗੋਲ=ਮੰਡਲੀ। ਫ਼ਾ: ਗ਼ੁਲ=ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਟੋਲਾ। ਤੁਰ:, ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਦਸਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਵੀ ਹੋਵੇ]। [6]ਟਿੱਡੀ ਸਮਾਨ ਦਲ 'ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ' ਕਰਦਾ ਤੁਰ ਗਿਆ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ਲਭ=ਟਿੱਡੀ, ਮਕੜੀ)। [7]ਛੇਤੀ ਕਰੋ।

ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਕਸੇ ਸੁਨਤਿ ਕਰ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ।ਤੀਰ ਨਿਕਾਸਯੋ ਖਰ ਬਡੋ ਤਕਿ ਕੈ ਤਬਿ ਮਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਲਲਾਬੇਗ ਕੇ ਸੀਸ ਪਰ ਜੋ ਕੰਚਨ ਕੇਰਾ[1]। ਤਕਿ ਮਾਰਯੋ ਤਿਸਕੋ ਤੁਬਹਿ ਅਵਨੀ ਪਰ ਗੇਰਾ। ਪਿਖਿਕਰਿ ਬਿਸਮੇ ਹਲਚਲੇਇਤ ਉਤ ਕੋਹੋਇ।ਖਰਖਪਰਾਧਰਨੀਗਰਯੋਦੇਖੇਸਭਿਕੋਇ॥੩੧॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਜੁੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚਤੁਰਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

ਪ੪੮. [ਇਨ ਦਾ ਜੁੱਧ-ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਰ ਤੇ ਕੰਚਨ ਖੋਦ ਜਬਿ ਪਗੀਆ ਸਹਿਤ ਗਿਰਾਇ। ਨਗਨ ਮੂੰਡ ਮੂੰਡਯੋ ਹੁਤੋ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਗੇ ਬਿਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਇਤਿ ਉਤ ਸਗਰੇ ਹਲਚਲੇ ਕੁਛ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪੰਨਾ।ਲਲਾਬੇਗ ਲੱਜਤਿ ਭਯੋ ਮਾਨਹੁ ਮਨ ਹੀਨਾ। ਕਟ ਕੋ ਪਟ ਝਟਪਟ ਠਟਯੋ ਲਟਪਟਾ ਲਪੇਟਾ[2]। ਝਪਟ ਬਾਗ[3] ਦਬਟਯੋ ਤੁਰੰਗ, ਸਟਕਯੋ ਮੁਗ਼ਲੇਟਾ[4]॥ ੨ ॥ ਕੁਪਯੋ ਬਿਲੋਚਨ ਰਕਤ ਕਰਿ ਕਹਿ ਭੁਜਾ ਉਠਾਏ। 'ਕਯੋਂ ਨ ਕਰਤਿ ਹੇਲਾ ਅਬਹਿ ਮਾਰਹੁ ਸਮੁਦਾਏ। ਇਕ ਇਕ ਛੋਰਿ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਖੈਂਚਹੁ ਖਰ ਖੰਡੇ। ਕਰਤਿ ਚਲਹੁ ਸਿਰ ਧਰ ਜੁਦੇ ਹਯ ਬੇਗ ਪ੍ਰਚੰਡੇ[5]'॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਤੁਰਕ ਭਟ ਬਡ ਮੁਗ਼ਲ ਰਿਸਾਏ। ਮੁੰਡਤਿ ਮੂੰਡ ਬਿਲੰਦ ਜਿਨ ਬਡ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਏ। ਕਯੋਂਹੂੰ ਅਟਕੀ ਪਾਗ ਸਿਰ ਟੋਪੀ ਨਿਤ ਧਾਰੇ। ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਬਡ ਛੋਰ ਕੋ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਕ[6] ਡਾਰੇ ॥੪॥ ਆਮਿਖ ਭੱਖੀ ਅਧਿਕ ਹੀ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰੇ। ਸੁਰਾਪਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡ ਮਾਨੀ ਮਤਵਾਰੇ। ਗੌਰ ਬਰਨ ਸਭਿ ਕੇ ਅਹੈਂ ਸੂਖਮ ਪਟ ਸੇਤਾ। ਬਹੁਤੇ ਰਖਹਿਂ ਕਮਾਨ ਕੋ ਸਰ ਹਤਨੇ ਹੇਤਾ॥੫॥ਕਿਸ ਕਿਸ ਨਿਕਟਿ ਤੁਫੰਗ ਹੈ, ਕਿਹ ਤੋਮਰ ਧਾਰਾ। ਕਿਨ ਕਿਨ ਲੀਨਹੁ ਮਯਾਨ ਤੇ ਕਰਵਾਰ ਦੁਧਾਰਾ। ਜਮਧਰ ਫੇਂਟਨ[7] ਸਭਿਨਿ ਕੇ, ਬੋਲਤਿ ਨਿਜ ਬੋਲੀ। ਚਰਯੋ ਨੇਰ ਗੁਰ ਸੈਨ ਸੋਂ ਛੂਟਤਿ ਸਰ ਗੋਲੀ ॥੬॥ ਦੂਤੀ ਪਠਾਨਨਿ ਕੀ ਚਮੂੰ ਬਡ ਉਰੜ ਆਈ। ਬਡੇ ਬਹਾਦੁਰ ਕੀ ਜਿਨਹੁਂ ਸਭਿ ਦੇਂ ਬਡਿਆਈ[8]। ਛੋਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਫੰਗ ਕੋ ਚਹਿਂ ਮੇਲ

[1] ਭਾਵ ਸੋਨੇ ਦਾ (ਖੋਦ)। [2] (ਲਲਾਬੇਗ ਨੇ) ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲੱਕ ਨੂੰ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਕਪੜਾ (ਲਾਹ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ) ਲਟਪਟਾ (=ਵਿੰਗਾ ਟੇਢਾ) ਜਿਹਾ ਲਪੇਟ ਲੀਤਾ। [3] ਵਾਗ ਨੂੰ ਝਪਟਾ ਮਾਰ ਕੇ। [4] ਟਲ ਗਿਆ ਮੁਗ਼ਲ ਬੱਚਾ। [5] ਤਿੱਖੀ ਚਾਲ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਰੋ। [6] ਪਿੱਠ ਤਕ। [7] ਕਮਰ ਬੰਦ ਵਿਚ ਕਟਾਰ ਹੈ। [ਹਿੰਦੀ, ਪੇਟ ਤੋਂ ਪੇਟੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਫੇਂਟ, ਫੇਂਟੀ, ਫੇਂਟਨ=ਪੇਟੀ, ਕਮਰ ਬੰਦ]। 'ਫੇਂਟੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹਥੋ ਹਥ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਵਰਤੀਂਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਕਮਰ ਬੰਦ ਜਾ ਪੇਟੀ ਵਿਚੋਂ ਝੱਟ ਕਢ ਲਈਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਫੇਂਟੇ' ਕਹੀਦੇ ਹਨ। [8] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਦੇ ਹੇਲਾ[1] । 'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ' ਬਕ 'ਹਾਇ ਹੁਹ' ਕੀਨਸਿ ਬਡ ਹੇਲਾ ॥ ੭ ॥ ਇਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਢਿਗ ਜੋਧ ਹਕਾਰਾ। 'ਅਰਧ ਚਮੂੰ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲੈ ਹੁਜਹਿ ਅਬਿ ਨਜ਼ਾਰਾ। ਹਮ ਸਨਮੁਖ ਇਸ ਲਰਹਿੰਗੇ ਝਾਲਹਿ ਬਡ ਹੇਲਾ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤੁਮ ਪਰਹੁ ਦੇ ਰੇਲੁ ਰੁ ਪੇਲਾ'॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤੇ ਭਟ ਜੋਧ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਉਦਯੋ[2] ਤੁਰਕਨਿ ਤਮ ਹਾਨਾ। ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਇਨ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਗਨ, ਗਜਰਾਜ ਬਡੇਰੇ। ਕੇਹਰਿ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਅਰਹਿਂ, ਹੁਇ ਸਕਹਿਂ ਨ ਨੇਰੇ' ॥੯॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੋ ਮ੍ਰਿਦੁ ਚਾਰੁ ਬਿਲੋਕਾ।ਬੰਦਨੀਯ ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ ਘੋਰਾ ਪੁਨ ਰੋਕਾ । ਦ੍ਵੈ ਸਹੰਸ੍ਰ ਕਛ ਨ੍ਯੂਨ ਭਟ ਲੇ ਕਰਿ ਹੁਇ ਨਜ਼ਾਰੇ। ਚਢ੍ਯੋ ਬਰੋਬਰ ਰਿਪੁਨਿ ਕੇ ਮਾਰਤਿ ਲਲਕਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਭਯੋ ਨੇਰ ਸੈਨਾ। ਕੁਪੇ ਲਾਲ ਨੈਨਾ। ਤੁਰੰਗਾਨਿ ਛੋਰੀ। ਪਰੀ ਮਾਰ ਗੋਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਹਲਾਹਾਲ ਹੋਈ। ਭਈ ਸੂਰ ਢੋਈ। ਮਚੇ ਬੀਰ ਧੀਰਾ। ਚਲੇ ਖੱਗ ਤੀਰਾ॥ ੧੨ ॥ ਤੁਰੰਗਾਨਿ ਮੇਲਾ। ਭਯੋ ਭੂਰ-ਹੇਲਾ। ਮਚ੍ਯੋ ਰੌਰ ਭਾਰੀ॥ਬਕੈਂ 'ਮਾਰ ਮਾਰੀ'॥੧੩॥ਕਿਨੂੰ ਮਾਰਿ ਨੇਜ਼ਾ। ਕਰੀ ਭੂਮ ਸੇਜਾ। ਕਿ ਸਾਰੀ[3] ਸੰਭਾਰੀ॥ ਸੁ ਊਚੇ ਉਭਾਰੀ ॥ ੧੪॥ ਲਗੈ ਬੀਰ ਦੇਹੀ। ਸੁਤਾ ਨਾਗ ਜੇਹੀ। ਚਲੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ। ਬਿਖੀਰੇ ਸਰੀਖੇ[4]॥੧੫॥ਪਰੈਂ ਪਾਰ ਅੰਗਾ। ਗਿਰੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਭੰਗਾ॥ ਕਿਨੂੰ ਛੋਰਿ ਗੋਰੀ। ਰਿਪੂ ਦੇਹਿ ਫੋਰੀ ॥੧੬॥ ਕਿਨੂੰ ਫੇਰਿ ਘੋਰਾ।ਗਹੇ ਖੱਗ[5] ਘੋਰਾ। ਕਟੇ ਕੰਧ ਗੋਰੇ। ਧਕਾ ਧੱਕ ਭੇਰੇ ॥੧੭॥ ਕਟ੍ਯੋ ਮੁੰਡ ਕਾਂਹੂ। ਪਰੇ ਭੂਮ ਮਾਂਹੂ। ਕਟੇ ਪਾਇ ਹਾਥਾ। ਤ੍ਰਿਖੀ ਤੇਗ ਸਾਥਾ ॥ ੧੮ ॥ ਕਿਸੀ ਤੁੰਡ ਖੰਡਾ[6]। ਲਗੈ ਦੀਹ ਖੰਡਾ। ਭਏ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨਾ[7]।ਕਿਸੀ ਭੈ ਉਪੰਨਾ ॥੧੯॥ ਹਥਾ ਵੱਥ[8] ਹੋਏ। ਰਸੇ ਬੀਰ ਭੋਏ।ਛਿਨੰ ਏਕ ਲਾਗੇ। ਭਏ ਲਾਲ ਬਾਗੇ[9]॥ ੨੦ ॥ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਭਾਰੇ। ਜੁਝਾਊ ਨਗਾਰੇ। ਖਜੇ ਔਰ ਬਾਜੇ। ਸੁਨੈਂ ਸੂਰ ਗਾਜੇਂ ॥ ੨੧ ॥ ਜੁਟੇ ਆਪ ਮਾਂਹੀ। ਫਿਰੈਂ ਫੇਰ ਨਾਂਹੀ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਤੜਾਕੈਂ।ਸੁ ਗੋਰੀ ਸੜਾਕੈਂ ॥ ੨੨ ॥ [10]ਲਗੈ ਮੁੰਡ ਛੰਡੀ। ਮਨੋ ਫੂਟ ਹੰਡੀ[10]।ਕਟੀ ਬਾਹੁ

[1]ਸੌਖਾ ਮੇਲ ਭਾਵ ਮੁੱਠ ਭੇੜ ਕੀਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਆਪਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰੂਪ ਉਦੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। [3]ਤਲਵਾਰ। [4]ਸਰਪਾਂ ਵਰਗੇ। [5]ਤਲਵਾਰ [ਸੰ, ਖੰਗ]। [6]ਮੂੰਹ ਫੱਟ ਦਿਤਾ। [7]ਕੱਟੇ ਵੱਢੇ ਗਏ। ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ। [8]ਹਥੋ ਹੱਥੀ। [9]ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ। [10](ਗੋਲੀ) ਵਜਕੇ ਸਿਰ ਫੁਟਦਾ ਹੈ ਮਾਨੋਂ ਹਾਂਡੀ ਫੁਟਦੀ ਹੈ।

ਕੋਈ।ਪਰੀ ਤੀਰ ਡੋਈ[੧]॥੨੩॥ਬਹੀ ਮੀਝ ਸੇਤਾ। ਕੜ੍ਹੀ ਖਾਨ ਹੇਤਾ[੨]।ਤਹਾਂ
ਪ੍ਰੇਤ ਭਾਰੇ। ਮਨੋ ਸੂਪਕਾਰੇ[੩] ॥ ੨੪ ॥ ਰਸੋਈ ਬਨਾਵੈਂ।ਕਿਤੇ ਬੈਠਿ ਖਾਵੈਂ।
ਕਪਾਲੈਂ[੪] ਬਿਸਾਲੈਂ। ਲਹੂ ਪਾਨ ਵਾਲੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਖਿਚੈਂ ਆਂਤ੍ਰ ਕੋਈ। ਗਰੇ
ਪਾਇ ਸੋਈ। ਮਨੋ ਫੂਲਮਾਲਾ। ਭੁਲੇ ਡਾਲਿ ਚਾਲਾ ॥ ੨੬ ॥ ਭਖੈਂ ਮਾਸ
ਫਾਰੇ। ਅਘਾਵੈਂ ਡਕਾਰੈਂ। ਮਿਲੇ ਸ੍ਰਗਾਲ[੫] ਬ੍ਰਿੰਦਾ।ਸੁ ਖਾਵੈਂ ਬਿਲੰਦਾ॥੨੭॥
ਘਨੀ ਜੋਗਨੀਆਂ। ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਕੀਆ। ਭਰੈਂ ਖੱਪ੍ਰ ਲੋਹੂ।ਕਰੈਂ ਪਾਨ ਓਹੂ॥
੨੮॥ ਫਿਰੈਂ ਹੂਰ ਗੈਨੰ। ਸੁਧਾਰੇ ਸੁ ਨੈਨੰ। ਮਰੇ ਕੋਪ ਧਾਰੀ। ਬਰੈਂ ਓਪ
ਭਾਰੀ[੬] ॥੨੯॥ ਚਢਾਵੈਂ ਬਿਮਾਨਾ। ਕਰੈਂ ਅੱਗ੍ਰ ਗਾਨਾ। ਘਨੋ ਮਾਨ ਠਾਨੈਂ।
ਰਿਝਾਵੈਂ ਮਹਾਨੈਂ ॥੩੦॥ ਭਰੈਂ ਅੰਕ ਤਾਹੂੰ। ਕਰੈਂ ਮੋਦ ਮਾਹੂੰ। ਮੁਖੀਂ ਚੰਦ
ਬੋਲੈਂ। ਲੁਭਾਵੈਂ ਕਪੋਲੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਮਨੋ ਕਾਮ ਸੀਸੈ। ਅਮੀ ਤਾਲ ਦੀਸੈ[੭]।
ਬਡੇ ਚਾਰੁ ਦ੍ਰਿੱਗੇ। ਮਨੋ ਬਾਲ ਮ੍ਰਿੱਗੇ[੮] ॥ ੩੨ ॥ ਕਰੇ ਸ਼੍ਯਾਮ ਆਂਜੇ[੯]।ਭਲੀ
ਰੀਤਿ ਮਾਂਜੇ।ਨਚੈਂ ਖੰਜਨੈ ਸੇ[੧੦]।ਸੁ ਇੰਦੀਬਰੈ[੧੧]ਸੇ॥੩੩॥ ਲੁਭਾਵੈਂ ਸੁ ਬੀਰੰ।
ਫਿਰੀ ਆਨਿ ਤੀਰੰ। ਮਨੋ ਸੀਸ ਸਾਂਟੇ। ਬਰੈਂ ਹੂਰ ਬਾਂਟੇ[੧੨] ॥ ੩੪ ॥ ਚਲੇ
ਤੀਰ ਸੀਧੇ। ਬਡੇ ਬੀਰ ਬੀਧੇ। ਭਯੋ ਦੇਖਿ ਹੱਲਾ। ਰਹੇ ਖੇਤ ਮੱਲ॥੩੫॥
ਗੁਰੂ ਚਾਂਪ ਲੀਨਾ। ਕਠੋਰੈਂ ਜੁ ਪੀਨਾ। ਸਰੇ ਜੋਰਿ ਛੋਰੇ।ਰਿਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਫੋਰੇ ॥
੩੬ ॥ ਵਧੈ ਜੌਨ ਆਗੇ। ਤਿਸੈ ਬਾਨ ਲਾਗੇ। ਪਰੈ ਪਾਰ ਤਾਂਹੂੰ। ਲੱਗੈ ਔਰ
ਮਾਂਹੂੰ ॥ ੩੭ ॥ ਦੁਤੀ ਬੇਧਿ ਜਾਵੈ। ਤ੍ਰਿਤੀ ਫੇਰ ਘਾਵੈ। ਲਗੈ ਚੌਥ ਜਾਈ।
ਕਰੈ ਪੰਚ ਘਾਈ ॥ ੩੮॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਮਾਰੇ। ਸੁ ਤੀਰੰ ਕਰਾਰੇ।ਉਡੈਂ ਨਾਗ
ਮਾਨੋ। ਕਰੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਾਨੋ ॥ ੩੯ ॥ ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਧਾਰਾ । ਤਜੀ ਤੀਰ ਧਾਰਾ।
ਦੜਾਦਾੜ ਗੇਰੇ। ਕਰਾਹੈਂ[੧੩] ਘਨੇਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਤਜੇ ਪ੍ਰਾਨ ਡਾਰੇ। ਸੁ ਪੈਰੰ
ਪਸਾਰੇ। ਬਮੈਂ[੧੪] ਸ਼੍ਰੋਣ ਤੇਈ। ਰਿਦੇ ਫੂਟ ਜੇਈ ॥ ੪੧ ॥ ਪਰੇ ਧੂਲ ਮਾਂਹੀ।
ਜਮੰ ਧਾਮ ਜਾਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਲਾਲ ਨੈਨੰ। ਕਹੇ ਊਚ ਬੈਨੰ॥੪੨॥'ਕਰੋ ਦੁਸ਼ਟ
ਨਾਸ਼ੰ। ਹਤੋ ਜੀਤ ਆਸੰ[੧੫]। ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਦੀਜੈ।ਇਹਾਂ ਗੇਰ ਲੀਜੈ'॥੪੩॥

---

[੧]ਪਈ ਹੈ ਪਾਸ ਕੜਛੀ (ਵਾਂਙੂ)। [੨](ਮਾਨੋਂ) ਕੜ੍ਹੀ(ਪਈ ਹੈ) ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ। ਇਹ ਵੀਭਤਸ ਰਸ ਹੈ। [੩]ਰਸੋਈਏ ਹਨ। [੪]ਖੋਪਰੀਆਂ। [੫]ਗਿੱਦੜ। [੬]ਵਰਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਰੀ ਉਪਮਾਂ ਵਾਲੇ (ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ)। [੭](ਗੱਲ੍ਹਾਂ) ਮਾਨੋਂ ਕਾਮ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹਨ (ਯਾ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਤਲਾਉ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੮]ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਬੱਚੇ (ਦੇ) ਹਨ (ਨੇਣ)। [੯](ਸੁਰਮਾ) ਪਾਕੇ। [੧੦]ਮਮੋਲੇ ਵਾਂਙੂ। [੧੧]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਮਲ [ਸੰਸ: ਇੰਦੀਵਰ=ਨੀਲਾ ਕਵਲ]। [੧੨](ਸੂਰਮੇ) ਹੂਰਾਂ ਵਰਦੇ ਹਨ ਸੀਸ ਦੇ (ਥਾਂਟੇ ਸਾਂਟੇ=) ਵੱਟੇ ਸੱਟੇ। [੧੩]ਕੁਰਲਾਂਵਦੇ ਹਨ। [੧੪]ਉਗਲੱਛਦੇ ਹਨ। [੧੫](ਵੈਰੀ) ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਆਸ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।

ਕਰਯੋ ਬਾਕ ਜੋਈ। ਸੁਨਯੋ ਸੂਰ ਸੋਈ।ਮਨੋ ਓਜ ਦੀਨੇ। ਸਵਾਧਾਨ ਕੀਨੇ ॥ ੪੪ ॥ ਖਿਚੇ ਖੜਗ ਖੰਡੇ। ਦੁਧਾਰੇ ਪ੍ਰਚੰਡੇ। ਕੁਦਾਵੈਂ ਤੁਰੰਗੀ। ਕਟੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅੰਗੇ ॥ ੪੫ ॥ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਦੇਤੇ। ਰਖੈਂ ਜੰਗ ਖੇਤੇ।ਲਲਾਬੇਗ ਧਾਯੋ। ਸੁ ਚੌਹੇ ਹਲਾਯੋ ॥ ੪੬ ॥ 'ਪਲਾਵੌਂ ਅਗਾਰੀ'। ਕਰਯੋ ਜੋਰ ਭਾਰੀ। ਪਰੇ ਹੂਹ ਦੈ ਕੈ। ਨਗਾਰੇ ਬਜੈ ਕੈ ॥ ੪੭ ॥ ਗੁਰੁ ਫੇਰਿ ਘੋਰਾ।ਤਜੈਂ ਤੀਰ ਘੋਰਾ। ਬਿਧੈਂ ਪਾਰ ਸਾਤਾ। ਪਰੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਘਾਤਾ[1] ॥ ੪੮ ॥ ਫਿਰੈਂ ਛੂਛ ਘੋਰੇ। ਜਰੀ ਜ਼ੀਨ ਬੋਰੇ[2]।ਅਲੰਕਾਰ ਵਾਰੇ।ਹਰੇਖਾ ਪੁਕਾਰੇਂ॥੪੯॥ ਪਰਯੋ ਖੇਤ ਭਾਰੀ।ਕਰੇ ਮਾਰ ਮਾਰੀ। ਗਿਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਾਗੇ। ਨਹੀਂ ਪੈਰ ਭਾਗੇ ॥ ੫੦ ॥ ਖਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਲਹੂ ਰੰਗ ਪਾਗੇ। ਭਏ ਲਾਲ ਬਾਗੇ। ਤਊ ਕੋਪ ਜਾਗੇ ॥ ੫੧ ॥ ਤਛਾਮੁੱਛ ਹੋਈ। ਕਟੀ ਬਾਂਹਿ ਦੋਈ। ਕਿਸੂ ਪਾਇੰ ਕਾਟੇ। ਕਟੇ ਸੀਸ ਸਾਟੇ[3] ॥੫੨॥ ਗੁਰੂ ਜੁੱਧ ਕੀਨਾ।ਰਣੈ ਰੰਗ ਭੀਨਾ। ਉਤੈ ਜੋਧ ਜੋਧਾ।ਪਰਯੋ ਆਇ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੫੩ ॥ ਖਚਾ ਖੱਚ ਖੰਡੇ। ਚਲਾਏ ਪ੍ਰਚੰਡੇ। ਕਟੇ ਮੁੰਡ ਤੁੰਡੇ। ਭਏ ਖੰਡ ਖੰਡੇ ॥੫੪॥ ਗਨੈਂ ਅੰਗ ਭੰਗੇ। ਸੁ ਡਾਰੀ ਤੁਫੰਗੇ। ਜਮਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣ ਮੁਸ਼ਟੈ। ਹਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੁਸ਼ਟੈ ॥ ੫੫ ॥ ਦੁਪਾਸੇ ਲਰਾਈ। ਸੁ ਮਾਰੈ ਮਚਾਈ। ਫਿਰੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦੌਰੇ। ਮਨੋ ਹੋਇ ਬੌਰੇ ॥ ੫੬ ॥ ਮਹਾਂ ਧੂਮ ਮਾਚੀ। ਲਹੂ ਧੂਲਿ ਰਾਚੀ। ਭਯੋ ਲਾਲ ਗਾਰਾ। ਭਜੈ ਹੈਂ ਮਝਾਰਾ[4] ॥ ੫੭ ॥ ਲਲਾਬੇਗ ਜੋਰਾ। ਕਰਯੋ ਹੈ ਨ ਥੋਰਾ। ਤਊ ਰਾਖਿ ਖੇਤੇ। ਗੁਰੂ ਹੈ ਸੁਚੇਤੇ ॥੫੮॥ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਹਾਲਾ[5]।ਬਡਾ ਹੇਲ ਘਾਲਾ।ਪਰਯੋ ਜੋਧ ਆਈ। ਮਹਾਂ ਘਾਉ ਘਾਈ[6] ॥੫੯॥ ਰਿਪੂ ਹਾਲਿ ਚਾਲੇ। ਮਰੇ ਹੈ ਬਿਸਾਲੇ।ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਮਾਰੈਂ। ਕਰੈਂ ਏਕ ਵਾਰੈ[7]॥ ੬੦ ॥ ਅਨੇਕਾਨਿ ਘਾਵੈਂ। ਗਿਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਵੈਂ। ਇਮੰ ਮਾਰ ਕੀਨੀ। ਭਏ ਸੈਨ ਹੀਨੀ ॥੬੧॥ ਝਟਾ ਝੱਟ ਬਾਹੈਂ[8]ਕਿਟੈਂ ਅੰਗ ਲਾਹੈਂ।ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਘੋਰਾ। ਭਈ ਭੂਮਿ ਘੋਰਾ ॥ ੬੨ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ਕਹਾਂ ਲਗੇ ਬਰਨਨ ਕਰੌਂ ਮਾਚਯੋ ਜਿਮ ਘਮਸਾਨ।ਹਾਨਿਭਈ ਤੁਰਕਾਨਕੀ ਪਾਛੇ ਹਟੇ ਨਿਦਾਨ[9]॥੬੩॥ਸੰਭਾਰੇ ਸੂਰਾ ਸਰਬ ਇਕ ਸਹੰਸ੍ਰ ਹਯ ਸੰਗ[10]। ਨੌ ਸਹੱਸ੍ਰ ਰਣਖੇਤ ਮਹਿਂ ਕੌ ਤਰਫਤਿ ਕੌ ਭੰਗ ॥੬੪॥ ਇਕ ਸਹੰਸ੍ਰ ਗੁਰ ਸੂਰਮੇ ਮਰੇ ਕਰਤਿ ਬਡ ਜੰਗ। ਜਨਮ

---

[1]ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [2]ਲੱਦੇ ਹੋਏ (ਅ) ਤੇਘੰਗਾਰੁ ਵਾਲੇ। [3](ਕਿਤੇ) ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਸਿਰ ਪਏ ਹਨ। [4](ਗਾਰੇ) ਵਿਚ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। [5]ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲੇ। [6]ਬੜੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। [7]ਇੱਕੋ ਹੀ ਵਾਰ (ਤੀਰ ਸਰ) ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ। [8]ਚਲਾਂਵਦੇ ਹਨ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ)। [9]ਅੰਤ ਨੂੰ। [10]ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ (ਬਚੇ)।

ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਮਹਾਂ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸੋ ਭੰਗ[1]॥੬੫॥ਸਰਬ ਗਰਬ ਤੁਰਕਨਿ ਹਰ੍ਯੋ ਐਸੀ ਮਾਰ ਮਚਾਇ। ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਹਿ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਇ ॥ ੬੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਜੁੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਥਕਤਿ ਭਏ ਗਨ ਸੂਰਮੇ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਵਾਰ। ਗਏ ਤੁਰੰਗਮ ਹੁਸ ਘਨੇ[2] ਭਯੋ ਖੇਤ ਬਿਕਰਾਰ ॥ ੧ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਤਰਵਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਨੰਗ ਪਰੀ। ਜਿਨ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗਤਿ ਸ਼੍ਰੋਣ ਭਰੀ[3]। ਬਹੁ ਟੂਟਿ ਗਈ ਲਗਿ ਲੋਹਨਿ ਪੈ।ਕਬਜ਼ੇ ਪਰਿ ਭਿੰਨ ਅਸੋਹਨ ਪੈ[4]॥੨॥ਤਿਮ ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗਨਿ ਟੂਟਿ ਗਈ। ਗਨ ਕਾਸ਼ਟ ਕੁੰਦ ਨਿਕੰਦ ਭਈ[5]। ਬਹੁ ਸਾਬਤ ਕੰਚਨ ਕਾਮ ਕਰੀ[6]। ਬਿਨ ਸੂਰਨਿ ਤੇ ਰਣ ਭੂਮ ਪਰੀ॥੩॥ਧਰ ਪੈ ਧਰ ਜ੍ਯੋਂ ਕਿਹ ਕੰਧ ਚਿਨੀ[7]। ਕਿਹੁੰ ਬਾਂਹੁ ਕਟੀ ਕਿਹੁੰ ਜੰਘ ਹਨੀ। ਤੁਰਕਾਨਿ ਛੁਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮਰੇ। ਗੁਰ ਸੂਰ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਹਰੇ ॥ ੪ ॥ ਇਕ ਜਾਮ ਚਢ੍ਯੋ ਦਿਨ ਜੰਗ ਭਏ। ਅਸ ਮਾਰ ਮਚੀ ਭਟ ਪ੍ਰਾਨ ਹਏ। ਜੁਗ ਜਾਮ ਕਛੂ ਘਟ ਰੈਨ ਹੁਤੀ। ਲਰਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰਮ ਤੇ ਜਨੁ ਸੈਨ ਸੁਤੀ ॥੫॥ ਗਨ ਦੁੰਦਭਿ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗ ਪਰੇ। ਗਹਿ ਡੰਕ ਬਜਾਵਨਹਾਰ ਪਰੇ। ਪੁਤਲੀਨਿ ਸੁ ਖੇਲ ਮਨੋ ਕਰਿਕੈ। ਤਰ ਊਪਰਿ ਫੇਰਿ ਦਈ ਧਰਿਕੈ[8] ॥੬॥ ਲਹਿ ਗੰਧ ਲਹੂ ਮੁਰਛਾਇ ਪਰੇ[9]। ਮੁਖ ਨੈਨ ਪਸਾਰ ਕਿਤੇਕ ਮਰੇ। ਰਜ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਪੰਕ[10] ਧਸੇ ਮਰਿ ਕੈ ।ਬਹੁ ਘਾਇਲ ਘੋਰਨਿ ਤੇ ਦਰਿਕੈ[11] ॥ ੭ ॥ ਗੁਰ ਸੈਨ ਖਰੀ ਇਕ ਓਰ ਭਈ। ਗਨ ਦੁੰਦਭਿ ਚੋਬਨਿ ਮਾਰਿ ਦਈ। ਥਿਰ ਬੇਗਲਲਾ ਹੁਇ ਦੂਰ ਖਰਾ। ਮੁਰਝਾਇ ਗਯੋ ਮੁਖ, ਜੰਗ ਕਰਾ ॥੮॥ ਸਮੁਦਾਇ ਚਮੂੰ ਨਹਿ ਪਾਸ ਪਿਖੇ।

---

[1]ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋਏ। (ਅ) ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਭੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ। [2]ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਗਏ। [3]ਜੋ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜੀਆਂ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਰੰਗੀਜ ਗਈਆਂ ਹਨ। [4]ਕਬਜ਼ੇ (ਧਰਤੀ) ਤੇ ਜੁਦੇ ਪਏ ਸ਼ੋਭ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਹਨ। [5]ਕਾਠ ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਟੁੱਟ ਗਏ। [6]ਬਹੁਤੀਆਂ (ਬੰਦੂਕਾਂ) ਸਾਬਤ ਭੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। [7]ਧੜ ਤੇ ਧੜ (ਇਵ ਪਏ ਹਨ) ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੰਧ ਚਿਣੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [8]ਮਾਨੋਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਦਾ ਖੇਲ ਕਰਕੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤੇ ਫੇਰ ਧਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ (ਪੁਤਲੀਆਂ)। [9]ਕਈ ਲਹੂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕ ਨਾਲ ਹੀ ਮੂਰਛਾ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ। [10]ਧੂੜੀ ਤੇ ਲਹੂ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ। [11]ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਦਲੇ ਜਾ ਕੇ।

ਪਛੁਤਾਇ ਖਰੋ ਮਨ ਚਿੰਤ ਬਿਖੈ। 'ਇਹ ਕਰਾਮਤ ਆਇ, ਨ ਜੰਗ ਭਯੋ। ਨਹਿਂ ਕਾਜ ਸਰ੍ਯੋ ਦਲ ਪ੍ਰਾਨ ਹਯੋ ॥ ੯ ॥ ਗੁਰ ਤੀਰ ਚਮੂੰ[1] ਥਿਤ ਦੀਹ ਦਿਖੈ।ਸਰਦਾਰ ਰਹੇ ਮਮ ਸੈਨ ਬਿਖੈ। ਧ੍ਵਜਨੀ[1] ਲਘੁ ਲਾਗਤਿ ਮੋਹਿ ਅਬੈ। ਕਰਿ ਜੰਗ ਮਹਾਂ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਬੈ ॥੧੦॥ ਗੁਰ ਕੋ ਨ ਗਹ੍ਯੋ, ਨਹਿਂ ਮਾਰਿ ਲਯੋ। ਕਰਿ ਹੋਲ ਘਨੋ ਨ ਪਲਾਇ ਦਯੋ। ਨਹਿਂ ਖੇਤ ਤਜ੍ਯੋ ਅਰ ਬੀਰ ਰਹੇ[2]। ਬਹੁ ਮਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹੇ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਬਿਸਾਲ ਬਲੀ। ਨਿਜ ਮਾਤੁਲ ਸੋਂ ਕਹਿ ਧੀਰ ਭਲੀ। 'ਅਬਿ ਹੋਹਿ ਕਹਾਂ ਪਛੁਤਾਵਨ ਤੇ। ਕਿਮ ਬਾਤ ਬਨੈ ਹਟਿ ਜਾਵਨ ਤੇ॥੧੨॥ਗਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਲਈ । ਕਹਿ ਬਾਕ ਅਯੋ[3]-ਹਯ ਲ੍ਯਾਉਂ ਜਈ[4]-।-ਗੁਰ ਕੋ ਗਹਿਬੋ ਨਤੁ ਮਾਰ ਦਿਜੈ-।ਇਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੀ,ਉਰ ਜਾਨਿ ਲਿਜੈ॥੧੩॥ਮਰਿ ਬਾਦ ਗਯੋ ਸਮੁਦਾਇ ਦਲੈ। ਨਹਿਂ ਕਾਜ ਸਰ੍ਯੋ, ਨਹਿਂ ਕੀਨਿ ਬਲੈ।ਅਬਿ ਇਕਲ ਮੈਂ ਚਲ ਜਾਤਿ ਭਲੇ। ਲਲਕਾਰ ਕਰੋਂ ਗੁਰ ਕੋ ਇਕਲੇ ॥ ੧੪ ॥ ਬਿਦਤ੍ਯੋ ਜਗ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਹੈ। ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਕਰੇ ਨ ਨਿਰਾਦਰ ਹੈ। ਹੁਇ ਏਕ ਖਰੋ ਮਮ ਸਾਥ ਲਰੈ। ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਚੰਦ ਜਹਾਨ ਚਰੈ ॥ ੧੫॥ ਅਸ ਜੰਗ ਕਰੌਂ ਗੁਰ ਸੰਗ ਘਨੋ। ਗਹਿ ਲੇਹੁਂ ਕਿਧੌਂ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਹਨੋਂ।ਬਲ ਮੋਹਿ ਬਡੋ ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋ। ਥਿਰ ਹੇਰਹੁ ਮੈਂ ਰਣ ਠਾਨਤਿ ਹੋਂ' ॥੧੬॥ ਕਹਿ ਮਾਤੁਲ ਕੋ ਇਮ ਬੀਰ ਬਲੀ। ਚਹਿ ਜਾਨਿ,ਧਰੈ ਰਣ ਚੌਂਪ ਭਲੀ[5]। ਤਬਿ ਕੈਬਰਬੇਗ ਪੁਕਾਰ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਗੁਰ ਓਜ ਮਹਾਂ ਚਿਤ ਤੈਂ ਨ ਲਹ੍ਯੋ[6]? ॥੧੭॥ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੋਹਿ ਬਖਾਨਤਿ ਹੌਂ। ਗਰਬੋ ਨ ਰਿਦੈ ਸਵਧਾਨ ਬਨੋ। ਕਰਿ ਘਾਤ ਅਨੇਕਨਿ ਦਾਵ ਘਨੋ[7] ॥ ੧੮ ॥ ਬਚਿ ਆਪ, ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੋ ਗੁਰ ਕੋ। ਬਿਨ ਆਲਸ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰੋ ਉਰਕੋ[8]। ਤੁਮ ਡੀਲ ਦਰਾਜ਼ ਬਲੀ ਜਿਮ ਹੈ। ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪੀਰ ਸੁਨ੍ਯੋ ਤਿਮ ਹੈ ॥ ੧੯ ॥ ਅਬਿ ਜਾਹੁ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸੁ ਖੈਰ ਕਰੇ । ਇਹੁ ਕਾਰਜ ਤੌ ਬਿਨ ਨਾਂਹਿ ਸਰੇ'।ਕਿਤ ਹੂੰ ਕਿਤ ਛੂਟ ਤੁਰੰਗ ਰਹੀ।ਸਭਿ ਕਾਬਲ ਬੇਗਹਿ ਘਾਤ ਲਹੀ[9] ॥ ੨੦ ॥ ਬਲਵਾਨ ਤੁਰੰਗਮ ਛੇਰਨ ਕੌ[10]। ਗਮਨ੍ਯੋ ਗੁਰ

[1]ਸੈਨਾ। [2]ਅੜ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਆਇਆ ਹੈਂ। [4]ਜਾਕੇ। [5]ਜੰਗ ਕਰਨੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁਤੀ ਧਾਰਕੇ। [6]ਤੂੰ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ । [7]ਬਹੁਤੇ ਦਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਘਾਤ ਕਰਨੇ। [8]ਡਰ ਤੇ ਆਲਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਦਿਲ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਤਕੜੇ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋਵੋ। [9]ਦਾਉ ਤੱਕ ਲਿਆ। [10]ਛੇੜ ਕਰਕੇ।

ਸਿਮੁਖ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕੋ।ਢਿਗ ਦੂਤ ਖਰਯੋ ਤਿਹ ਦੇਖਿ ਜਬੈ।ਕਿਧ ਬੂਝਨ[1]ਤਾਹਿ ਕਿ ਸੰਗ ਤਬੈ॥ ੨੧॥ 'ਇਹ ਕੌਨ ਅਹੈ? ਅਸੁ[2] ਫੇਰਤਿ ਹੈ।ਹਿਤ ਸੰਮੁਖ ਆਵਨ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਹੈ। ਨਿਜ ਚਾਤੁਰਤਾ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਹੈ।ਗਹਿ ਬਾਗ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵਤਿ ਹੈ' ॥ ੨੨॥ ਸੁਨਿ ਦੂਤ ਕਹਯੋ 'ਬਡ ਬੀਰ ਭਲਾ। ਇਸ ਮਾਤੁਲ ਲਾਗਤਿ ਬੇਗਲਲਾ। ਤੁਮ ਏਕਲ ਸੰਗਹਿ ਜੰਗ ਚਹੈ। ਮਗ ਆਵਤਿ ਭੀ ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਹੈ[3] ॥੨੩॥ਬਲ ਕੋ ਇਹ ਮਾਨ ਧਰੈ ਮਨ ਮੈਂ।ਬਹੁ ਦਾਵ ਲਖੈ ਬੁਧਿ ਤੇ ਰਨ ਮੈਂ।ਪਟਬਾਜ਼ਨਿ ਸੋਂ ਨਿਤ ਮੇਲ ਕਰੈ। ਚਿਰਕਾਲ ਲਗੈ ਤਿਨ ਸੰਗ ਅਰੈ॥ ੨੪॥ ਇਸ ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ ਸੁ ਆਵਤਿ ਹੈ। ਗਤਿ ਮੰਦ[4] ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਵਤਿ ਹੈ'। ਇਮ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵਤਿ ਦੂਤ ਖਰਯੋ।ਤਬਿ ਲੌ ਤਿਨ ਆਇ ਕੈ ਨੇਰ ਕਰਯੋ॥ ੨੫॥ ਕਹਿ ਕਾਬਲਬੇਗ 'ਗੁਰੂ! ਸੁਨੀਏ। ਭਟ ਨਾਹਕ ਆਨ ਨਹੀਂ ਹਨੀਏ। ਤੁਮ ਪੀਰ ਸੁ ਲੋਕ ਉਬਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਸਭਿ ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ॥੨੬॥ ਰਣ ਦ੍ਵੰਦ[5] ਇਹਾਂ ਅਬਿ ਮਾਂਗਤਿ ਹੌਂ ਤੁਮ ਸੌਂ ਲਰਿਬੇ ਅਨੁਰਾਗਤਿ ਹੌਂ। ਇਹੁ ਕਾਮਨ ਪੂਰਨ ਮੋਰ ਕਰੋ। ਇਤ ਹੋਇ ਜੁਦੇ ਮੁਝ ਸੰਗ ਲਰੋ ॥ ੨੭॥ ਥਿਰ ਹੋਇ ਬਿਲੋਕਨ ਲੋਕ ਕਰੈਂ। ਤਬਿ ਲੌ ਪਖ ਬਾਦ ਨ ਬੀਰ ਧਰੈਂ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਿਰਾ। ਬਡਿ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਕੋਪ ਕਰਾ॥ ੨੮॥ 'ਹਮ ਤਯਾਰ ਖਰੇ ਚਿਤੋਂ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ।ਤੁਰਕਾਨਿ ਪਨੋ ਸਭਿ ਗਾਹਤਿ ਹੈਂ[6]।ਅਰਿ ਕੋ ਨ ਅਰੈ[7], ਬਲ ਕੋ ਨ ਧਰੈ। ਰਣ ਹੇਰਤਿ ਕਾਤੁਰ ਭਾਜ ਧਰੈਂ॥ ੨੯॥ ਸਮੁਹਾਇ ਥਿਰੇ ਨਹਿ ਧੀਰ ਧਰੀ। ਜਿਮ ਹੋਤਿ ਬਧੂ ਨਵ ਲਾਜ ਭਰੀ। ਹੱਥਯਾਰ ਦਿਖਾਵਨ ਹੇਤਿ ਧਰੇ। ਮਰਿ ਕੂਰ ਗਏ ਨਹਿੰ ਅੱਗ੍ਰ ਅਰੇ॥ ੩੦॥ ਤੁਵ ਸਾਧ[8]ਅਹੈ, ਅਸ[9]ਬਾਕ ਕਹਯੋ। ਸਭਿ ਸੈਨ ਬਿਖੈ ਇਕ ਬੀਰ ਲਹਯੋ। ਹਮਰੀ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਪੁਜਾਵਨ ਕੋ। ਅਬਿ ਆਇ ਕਰੋ ਮਨ ਭਾਵਨ ਕੋ'॥ ੩੧॥ ਸੁਨਿ ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਬਡੋ ਹਰਖਯੋ। ਗੁਰ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਕੋ ਪਰਖਯੋ :-'ਤਜਿ ਦੇਹੁ ਤੁਰੰਗਮ ਭੂਮ ਥਿਰੋ। ਗਹਿ ਢਾਲ, ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ ਵਾਰ ਕਰੋ[10]' ॥੩੨॥ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬੀਰ ਮਹਾਂ। ਉਤਰੇ ਹਯ ਤੇ ਤਤਕਾਲ ਤਹਾਂ। ਕਰ ਬਾਮ ਬਿਖੈ ਗਹਿ ਢਾਲ ਲਈ। ਉਤਸਾਹ

---

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਪੁੱਛਿਆ (ਹਸਨਖਾਂ ਦੂਤ ਨੂੰ)। [2]ਘੋੜਾ। [3]ਆਉਂਦਿਆਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ (ਇਹੋ ਗਲ) ਕਈ ਵਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। [4]ਹੌਲੀ ਚਾਲ। [5](ਅਸਾਂ) ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਜੰਗ। [6]ਪਛਾਣ ਰਹੇ ਹਾਂ। [7]ਵੈਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅੜਦਾ। [8]ਸ਼ਾਬਸ਼ ਹੈ ਤੈਨੂੰ। [9]ਐਸੇ। [10]ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰੋ।

ਬਡੋ ਚਿਤ ਚਾਹੁ ਜਈ[1] ॥ ੩੩ ॥ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਕਾਬਲਬੇਗ ਜਬੈ। ਤਜਿ ਦੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਤੇਜ਼ ਤਬੈ। ਜੁਗ ਓਰਨਿ ਕੇ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਥਿਰੇ। ਹੱਥਯਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨ ਕੋਇ ਕਰੇ ॥੩੪॥ ਉਤ ਬੇਗਲਲਾਦਿਕ ਹੇਰਤਿ ਹੈਂ।'ਗੁਰ ਜੀਤ ਲਿਜੈ' ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਹੈਂ।ਮਨ ਜਾਨਤਿ ਬੀਰ ਸੁਸਾ ਸੁਤ ਕੋ[2]। ਪਟਿ ਬਾਜ[3] ਸੁਚੇਤ ਬਲੀ ਅਤਿ ਕੋ ॥ ੩੫ ॥–ਬਡ ਤੂਰਨਤਾ ਰਣ ਧਾਰਤਿ ਹੈ। ਨ ਸੰਭਾਰਨ ਦੇ ਅਰਿ ਮਾਰਤਿ ਹੈ। ਨਹਿਂ ਛੋਰਹਿ ਗੋ, ਅਬਿ ਘਾਤ ਕਰੈ।ਸ਼ੁਭ ਬਾਤ ਬਨੀ ਗੁਰ ਏਕ ਲਰੈ–॥ ੩੬ ॥ ਚਿਤ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਾਕ ਕਹੇ। –ਸੁਨਿ ਕਾਬਲਬੇਗ ਲਰੈਤਿ ਅਹੈ[4]। ਭੁਜ ਤੋਰ ਬਿਖੈ ਜਯ ਆਸ ਰਹੀ[5]। ਅਬਿ ਔਰ ਅਲੈਬ ਰਹਯੋ ਨ ਕਹੀਂ–॥ ੩੭॥ ਇਤ ਜੋਧ ਬਲੀ ਗੁਰ ਤੀਰ ਖਰੇ। ਭਟ ਔਰ ਬਿਧੀਸਸਿ[6] ਆਦਿ ਥਿਰੇ। ਗੁਰ ਪੈ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ ਮਹਾਂ ਧਰਿ ਹੀਂ।–ਬਿਨ ਦੇਰ ਸੰਘਾਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹੀਂ ॥ ੩੮ ॥ ਇਹ ਕਯਾ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ[7] ਕਰੈ ਥਿਰਤਾ। ਗਜ ਮੱਤਹਿ ਕੇਹਰਿ ਸੋਂ ਭਿਰਤਾ[8]। ਖਗਰਾਜ ਕਹਾਂ, ਚਟਕਾ ਸੁ ਕਹਾਂ[9]। ਸਮਤਾ ਚਹਿ ਹੀ, ਗਰਬਾਤਿ ਮਹਾਂ[10]–॥੩੯॥ਰਣ ਦ੍ਵੰਦ ਬਿਲੋਕਨ ਹੇਤੁ ਖਰੇ। ਚਹਿਂ ਮੂਢ–ਗੁਰੂ ਹਤਿਬੋ ਕਿ ਧਰੇਂ[11]–।ਗਹਿ ਢਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਫਿਰਯੋ ਗਰਬੇ। ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਚਾਤੁਰਤਾ ਸਰਬੇ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁ ਫਾਂਦਤਿ ਓਜ ਧਰੇ। ਇਤ ਊਤ ਫਿਰਯੋ ਹੁਇ ਅੱਗ੍ਰ ਖਰੇ। ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚੰਚਲਤਾ ਕਰਿਕੈ।ਕਰਿ ਦਾਵ ਫਿਰੈਂ ਅਸਿ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ[12]॥ ੪੧ ॥ ਕਬਿ ਸੰਮੁਖ ਹੋਇ ਤਕਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਚਹਿਂ ਮਾਰਨ ਆਪ ਬਚਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਸਮ ਦੋਨਹੁਂ ਦਾਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਉਛਲੈਤਿ ਮਹਾਂ ਪਗ ਧਾਰਤਿ ਹੈਂ[13] ॥ ੪੨॥ ਗੁਰਵਾਕ ਕਹਯੋ'ਕਰਿ ਵਾਰ ਪੁਰਾ[14]। ਨਤੁ ਹ੍ਵੈ ਪਛੁਤਾਵਨ–ਨਾਹਿ ਕਰਾ–। ਮਮ ਵਾਰ ਚਲੇ ਨਹਿਂ ਬਾਚਹਿਂ ਗੋ।ਰਜ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਦੀਰਘ ਰਾਚਹਿ ਗੋ'॥੪੩॥ ਤਬਿ ਕਾਬਲਬੇਗ ਸ਼ਿਤਾਬ ਕਰੈ।ਇਤ ਊਤਹਿਂ ਫਾਂਦਤਿ ਵਾਰ ਕਰੇ। ਗੁਰ ਛਾਰ ਕਰੀ[15] ਸੁ ਬਚਾਇ ਗਏ।ਜਬਿ ਛੂਛ ਪਰਯੋ ਤਬਿ ਕ੍ਰੋਧ ਭਏ[16] ॥੪੪॥

---

[1]ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਦੀ ਚਾਹ ਹੈ। [2]ਭੈਣ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ। [3]ਪਟੇਬਾਜ਼ ਤੇ......। [4]ਹੇ ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਸਣ! ਤੂੰ ਲੜ ਰਹਿਆ ਹੈਂ। [5](ਇਕ) ਤੇਰੀ ਬਾਂਹ ਵਿਚ ਫ਼ਤਹ ਦੀ ਆਸ ਬਾਕੀ ਹੈ, (ਤੇਰੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ)। [6]ਬਿਧੀਚੰਦ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ। [8]ਭਿੜਦਾ ਹੈ। [9]ਗਰੁੜ ਕਿੱਥੇ ਤੇ ਚਿੜਾ ਕਿੱਥੇ। [10]ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤਾ। [11]ਮਾਰ ਲਈਏ ਯਾ ਫੜ ਲਈਏ। [12]ਤਲਵਾਰ ਫੜਕੇ। [13]ਬਹੁਤ ਉਛਲ਼ ਕੇ ਪੈਰ ਰਖਦੇ ਹਨ। [14]ਪਹਿਲਾਂ। [15]ਛਾਲ ਮਾਰਕੇ। [16]ਵਾਰ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਤਾਂ (ਕਾਬਲ ਬੇਗ) ਕੋਪਿਆ।

ਕਰਿ ਨੇਰ ਬਹੋਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਯੋ। ਨਟ ਕੇ ਸਮ ਫਾਂਦਤਿ ਬੇਗ ਧਰਯੋ। ਪੁਨ ਢਾਲਿ ਸੁ ਊਪਰ ਰੋਕਿ ਲਯੋ[1]। ਗੁਰ ਆਪਨਿ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਿਯੋ[2] ॥੪੫॥ ਤਰ ਨੰਮ੍ਰਿਤ ਭੂਤਲ ਸਾਥ ਛੁਯੋ[3]। ਲਘੁਤਾ ਕਰਿ ਦਾਵ ਬਚਾਇ ਗਯੋ। ਕਰਵਾਰ ਉਭਾਰਤਿ ਵਾਰ ਕਰਯੋ[4]। ਤਿਰਛੀ ਸੁ ਤਿਛੀ ਹਤਿ ਮਾਨ ਭਰਯੋ[5]॥ ੪੬॥ ਬਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰੇ ਸੁ ਬਚਾਇ ਰਹੇ[6]। ਪਿਪਲਾ ਖਗ ਅੱਗ੍ਰ ਸਰੀਰ ਛੁਹੇ[7]। ਛੁਟਿ ਸ਼ੂਲ ਬਹਯੋ ਗੁਰ ਚੀਰ ਭਿਗੇ। ਪਿਖਿ ਘਾਵ ਲਗਯੋ ਉਰ ਕੋਪ ਜਗੇ ॥ ੪੭ ॥ ਭੁਭਕਾਰ ਪਰੇ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਤਬੈ। ਚਮਕੈ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਿਲੋਕਿ ਸਬੈ। ਕਰਿ ਢਾਲ ਸੁ ਅੱਗ੍ਰ ਦਬਾਇ ਲਯੋ[8]।ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤ ਉਭਜਿ ਦੂਰ ਭਯੋ[9]॥੪੮॥ ਪਿਖਿ ਬੇਗਲਲਾਦਿਕ 'ਸਾਧ' ਕਹਯੋ:–'ਕਰਿ ਘਾਤ, ਕਿਧੌਂ ਗੁਰ ਲੇਹੁ ਗਹਯੋ'। ਨਹਿ ਜਾਨਤਿ ਮੂਢ ਖਿਲਾਵਤਿ ਹੈਂ[10]। ਕ੍ਰਿਤ ਮਾਨਵ ਕੀ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਹੈਂ॥੪੯॥ਚਪਲੈਤਿ ਚਲਯੋ ਪੁਨ ਨੇਰ ਕਿਯੋ। ਲਘੁਤਾ ਦਰਸਾਇ ਹੰਕਾਰ ਹਿਯੋ[11]। 'ਪ੍ਰਥਮੈਂ ਸਮ' ਚਾਹਤਿ 'ਵਾਰ ਕਰੌਂ। ਧਰ ਦ੍ਵੈ ਕਰਿਕੈ ਧਰ ਪੈ ਸੁ ਧਰੌਂ[12]॥੫੦॥ਕਰਵਾਰ[13]ਸੰਭਾਰਿ ਉਭਾਰਿ ਮਹਾਂ। ਤਕਿ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਬੇਗ ਲਹਾ[14]। ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਭਏ ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ਤਬੈ। ਦਿਸ਼ ਦੋਇਨਿ ਕੇ ਭਟ ਠਾਂਢਿ ਸਬੈ ॥ ੫੧ ॥ ਰਿਪੁ ਢਾਲਹਿ ਢਾਲ ਭਿਰਾਇ ਦਈ। ਕਰਿ ਊਚ ਉਸਾਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਲਈ[15]।ਬਹੁ ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਬਚਾਇ ਰਹਯੋ।ਬਲ ਸਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮਹਾਨ ਬਹਯੋ ॥ ੫੨ ॥ ਲਗਿ ਤੁੰਗ ਸਿਕੰਧਹਿ[16]ਚੀਰ ਦਯੋ। ਅਟਕਯੋ ਨ ਕਹੂੰ ਚਲਿ ਪਾਰ ਭਯੋ। ਜਿਮ ਹੋਤਿ ਜਨੇਊ ਪਰਯੋ ਗਰ ਮੈਂ। ਤਿਮ ਦੋ ਧਰ ਹੋਇ ਗਿਰਯੋ ਧਰ ਮੈਂ ॥ ੫੩ ॥ ਭਟ ਜੋਧ ਸੁ ਆਦਿ ਨਿਹਾਰਤਿ ਹੈਂ। 'ਗੁਰ ਜੈ, ਗੁਰ ਜੈਤਿ' ਉਚਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਲਖਿ ਕੌਤਕ ਆਨੰਦ ਧਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਉਤਸਾਹਿ ਕਰੇ ਲਲਕਾਰਤਿ ਹੈਂ ॥੫੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸਿ 'ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

---

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਰੋਕਲਿਆ। [2](ਹੁਣ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਵਾਰ ਦੀ ਮਾਰ ਕੀਤੀ। [3]ਹੇਠਾਂ ਨਿਉਂਕੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਾਥ ਛੁਹਿਆ (ਕਾਬਲ ਬੇਗ)। [4](ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਨੇ) ਵਾਰ ਕੀਤਾ। [5]ਟੇਢੀ ਤੇ ਤਿੱਖੀ ਮਾਰੀ ਹੰਕਾਰ ਭਰੇ ਹੋਏ ਨੇ। [6]ਬਚਾ ਗਏ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [7]ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ ਜਾਮੇ ਦੀ ਆਸਤੀਨ ਕੋਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੁਹ ਗਈ [ਸੰਸ:, ਪਿਪਲ:=ਜਾਮੇ ਦੀ ਆਸਤੀਨ। ਖਗ-ਅੱਗ੍ਰ=ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ]। [8](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [9](ਕਾ: ਬੇ:) ਦੂਰ ਹੋਗਿਆ [10](ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:–)ਖਿਡਾ ਰਹੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [11]ਛੇਤੀ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ (ਕਾਬਲਬੇਗ)। [12]ਧੜ ਨੂੰ ਦੋ (ਟੋਟੇ) ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰਾਂ। [13]ਤਲਵਾਰ। [14]ਚਾਹਿਆ। [15]ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਉਭਾਰ ਲਈ (ਕ੍ਰਿਪਾਨ)। [16]ਮੋਢਾ।

੫੦. [ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਜੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਸੁ ਬੇਗ ਹਤਿ[1] ਦੇਖਿ ਤੁਰਕ ਸਰਦਾਰ । ਸੋਚਤਿ ਚਿਤ ਹਟਿ ਫਰਕ ਕਰਿ ਖਰੇ ਦੂਰਿ ਲਖਿ ਹਾਰ ॥ ੧॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਪਿਖਿ ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਮਰਯੋ ਰਨ ਮੈਂ । ਬਨੀਆ ਜਿਮ ਲੂਟ ਲਯੋ ਬਨ ਮੈਂ। ਚਿਤ ਬੇਗਲਲਾ ਦੁਖ ਪਾਇ ਘਨੋ ।-ਬਡ ਬੀਰ ਹਤਯੋ ਗੁਰ ਕਾਲ ਮਨੋ ॥ ੨ ॥ ਅਬਿ ਕੌਨ ਭਿਰੈ ਸਵਧਾਨ ਬਨੈ। ਜੁਤਿ ਸੈਨ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਜੰਗ ਹਨੈ।ਜਿਸ ਪੈ ਬਿਸਵਾਸ ਹੁਤੋ ਜਯ ਕੋ। ਜਮ ਧਾਮ ਗਯੋ, ਗੁਰ ਦੈ ਭੁਯ ਕੋ[2] ॥ ੩ ॥ ਜਹਿਂ ਕਾਬਲਬੇਗ ਖਰੋ ਹੁਇਬੋ। ਥਿਰ ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਹ੍ਵੈ ਕੁਇਬੋ[3]?।ਤਿਸ ਹੀਨ ਅਬੈ ਰਨ ਕੌਨ ਕਰੈ?।ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਕੋ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਅਰੈ ?-॥ ੪ ॥ ਮਨ ਦੀਨ ਬਨਯੋ ਬਹੁ ਬੇਗਲਲਾ। ਪਿਖਿ ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਸੁ ਧੀਰ ਭੁਲਾ । ਕਹਿ ਬਾਕ 'ਨ ਚਿੰਤ ਕਛੂ ਧਰੀਏ। ਰਣ ਭੀਮ ਰਚੌਂ ਪਿਖਿਬੋ ਕਰੀਏ ॥ ੫॥ ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਤਰਵਾਰਨਿ ਸੋਂ । ਕਤਲਾਮ ਕਰੋਂ ਬਹੁ ਵਾਰਨ ਸੋਂ'। ਪੰਜ ਸੈ ਅਸਵਾਰਨਿ ਸੰਗ ਲਏ। ਨਿਜ ਦੁੰਦਭਿ ਦੋਹਰ ਚੋਬ ਦਏ ॥ ੬ ॥ ਤੁਪਕਾਨਿ ਚਲਾਵਤਿ ਨੇਰ ਕਰਯੋ। ਨਿਜ ਹਾਰ ਲਖੇ ਉਰ ਕੋਪ ਭਰਯੋ । ਗੁਰ ਕੇ ਤਨ ਘਾਵ ਲਘੂ ਜੁ ਲਗਯੋ। ਛੁਟਿ ਸ਼ੋਣਤਿ ਚੀਰ ਸੁ ਰੰਗ ਪਗਯੋ ॥ ੭॥ਉਤਰਯੋ ਤਤਕਾਲਹਿਂ ਜੋਧਿ ਬਲੀ।ਤਿਹ ਬੰਧਤਿ ਭਾ ਪਟ ਰੀਤਿ ਭਲੀ। ਗੁਰ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਚਢੇ ਰਣ ਮੈਂ । ਨਹਿਂ ਮਾਨਤਿ ਘਾਵ ਲਗਯੋ ਤਨ ਮੈਂ॥੮॥ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਕੰਬਰਬੇਗ ਅਯੋ। ਬਹੁ ਸੂਰਨ ਕੋ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਯੋ। ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਯੋ ਤਬਿ ਜੋਧ ਬਲੀ। 'ਰਣ ਆਪ ਬਿਲੋਕਹੁ ਰੀਤਿ ਭਲੀ॥ ੯ ॥ ਮੁਝ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਸੰਘਾਰ ਕਰੌਂ । ਤੁਰਕਾਨਿ ਮਹਾਂ ਰਿਪੁ ਤੇਜ ਹਰੌਂ' । ਢਿਗ ਦੂਤ ਸੁ ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ ਤਬੈ । 'ਇਹੁ ਕੌਨ ਅਯੋ ਰਣ ਹੇਤੁ ਅਬੈ?' ॥ ੧੦ ॥ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਨਿ ਦੂਤ ਕਰੀ:-'ਸੁਨਿਯੇ ਗੁਰ ਪੀਰ ਰਿਪੁਨਿ ਹਰੀ !। ਇਹ ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਸੁ ਬੇਗ ਅਯੋ। ਭਗਨੀ ਸੁਤ ਮਾਰਤਿ ਕੋਪ ਭਯੋ ॥੧੧॥ ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤ ਲਖੋ ਇਹੁ ਬੇਗਲਲਾ।ਮਰਿ ਹੈ ਅਬਿ ਸੰਘਰ ਠਾਨਿ[4] ਭਲਾ'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਦੇਤਿ ਭਏ। 'ਤੁਮ ਜੋਧ ਬਲੀ ਬਡ ਜੁੱਧ ਕਏ॥੧੨॥ਹਤਿ ਲੇਹੁ ਇਸੇ ਜਸੁ ਪਾਇ ਭਲੋ' । ਗੁਰਬਾਕ ਸੁਨੇ ਹੁਲਸਾਇ ਚਲੋ।ਬਹੁ ਸੈਨ ਪਠੀ ਪਸ਼ਚਾਤ ਤਿਸੇ। ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਹਤੈ ਤੁਪਕਾਂਨਿ

---

[1]ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। [2]ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਭੌ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3]ਕੌਣ (ਅੱਗੇ) ਟਿਕੇ । [4]ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ।

ਰਿਸੇ॥੧੩॥ਬਿਚਰੇ ਬਰ ਬੀਰ ਸੁ ਅੱਗ੍ਰ ਭਏ।ਤਜਿ ਟੋਲ ਤੁਰੰਗਨਿ ਛੋਰਿ ਦਏ।
ਕੜਕਾਰਨ ਕੇ ਬਡ ਨਾਦ ਉਠੇ।ਲਗਿ ਗੋਰਨਿ ਤੇ ਧਰ ਸੂਰ ਲੁਠੇ[1] ॥੧੪॥
ਤਬਿ ਜੋਧ ਰੁ ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਭਿਰੇ। ਹੁਇ ਸੰਮੁਖ ਤੇਜ਼ ਤੁਰੰਗ ਕਰੇ। ਦੁਹੂੰ
ਓਰਨਿ ਤੀਰ ਚਲਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਹਯ ਕੋ ਚਪਲਾਇ ਬਚਾਵਤਿ ਹੈਂ॥ ੧੫ ॥
ਧਨੁ ਤਾਨਤਿ ਕਾਨ ਛੁਵਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਕਰਿ ਪੂਰਨ[2] ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤਕਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਉਰ
ਰੋਸ ਭਰੇ ਲਲਕਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਭਟ ਅੱਗ੍ਰ ਵਧੇ ਤਿਸ ਮੋਰਤਿ ਹੈਂ॥ ੧੬ ॥
ਉਤ ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਰੁ ਜੋਧ ਬਲੀ। ਸਰ ਛੋਰਨਿ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨਿ ਭਲੀ।
ਜਿਸ ਕੇ ਤਨ ਮੈਂ ਤਕ ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰੇ ਧਰ ਡਾਰਤਿ ਹੈਂ॥
੧੭ ॥ ਲਗਿ ਤੀਰ ਸ਼ਰੀਰਨਿ ਫੋਰਤਿ ਹੈਂ। ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਖਤੰਗਨਿ ਛੋਰਤਿ
ਹੈਂ। ਜਿਮ ਜੋਧ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਬਾਨ ਘਨੇ। ਤਿਮ ਕੰਬਰਬੇਗ ਬਿਸਾਲ ਹਨੇ॥
੧੮ ॥ ਕਰਿ ਹੇਲ ਧਕੇਲਤਿ ਪੇਲਨ ਕੋ[3]।ਇਕ ਠੇਲਤਿ ਹੈਂ ਦ੍ਰਿਢ ਝੇਲਨ
ਕੋ[4]।ਜਬਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅਰੇ,ਟਿਕਿ ਜੰਗ ਗਯੋ। ਥਿਤ ਦੂਰ ਤੁਰੰਗਨਿ ਛੋਰਿ ਦਿਯੋ
॥ ੧੯ ॥ ਤਬਿ ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਬਿਲੰਦ ਕੁਪ੍ਯੋ। ਮੁਖ ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ
ਰੁਪ੍ਯੋ[5]। ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵਤਿ ਹੈ। ਲਲਕਾਰਤਿ ਬੀਰ ਲਰਾਵਤਿ
ਹੈ ॥ ੨੦ ॥ ਵਧਿ ਅੱਗ੍ਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਜੋਧ ਜਹਾਂ। ਕਰਿ ਤੀਰਨਿ ਕੀ
ਬਰਖਾ ਸੁ ਤਹਾਂ।ਜਬਿ ਕੇਤਿਕ ਸੂਰ ਗਿਰਾਇ ਦਿਏ।ਕਰਿ ਹੇਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁ
ਨੇਰ ਕਿਏ ॥ ੨੧ ॥ ਤਬਿ ਜੋਧ ਕੁਪ੍ਯੋ ਨ ਸਹਾਰ ਸਕ੍ਯੋ। ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਲ
ਕਰੇ ਅਰਿ ਓਰ ਤਕ੍ਯੋ। ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਤੇ ਖਰ ਸਾਂਗ[6] ਲਈ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ
ਬਹੁ ਭਾਰਹਿ ਲੋਹੁ ਮਈ॥੨੨॥ ਨਿਜ ਹਾਥ ਗਹੀ ਬਹੁ ਤੋਲਤਿ ਹੈ। 'ਥਿਤ
ਹੋਹੁ ਅਬੈ' ਰਿਸ ਬੋਲਤਿ ਹੈ। ਬਲਵਾਨ ਤੁਰੰਗਮ ਤੇਜ਼ ਕਿਯੋ। ਦਿਸ਼ਿ
ਕੰਬਰਬੇਗਹਿ ਛੋਰਿ ਦਿਯੋ ॥੨੩॥ਗਰੁਵੀ[7] ਖਰ ਸਾਂਗ ਸੰਭਾਰ ਲਈ। ਜਬਿ
ਨੇਰ ਭਯੋ ਬਹੁ ਊਚ ਕਈ। ਤਬਿ ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਨ ਪਾਛ ਮੁਰ੍ਯੋ।ਹੁਇ ਸੰਮੁਖ
ਕੇ ਨਿਜ ਓਜ ਕਰ੍ਯੋ॥ ੨੪ ॥ ਕਰਵਾਰ ਨਿਕਾਰਤਿ ਨੰਗ ਕਰੀ। ਬਹੁ
ਕੀਮਤਿ ਲੋਹ ਪੁਲਾਦ ਖਰੀ। ਅਟਕੈ ਨ ਲਗੀ ਕਟਿ ਜਾਤਿ ਅਯੋ[8]।ਚਿਤ
ਚਾਹਤਿ ਭਾ ਰਿਪੁ ਘਾਤ ਕਿਯੋ॥ ੨੫ ॥ ਤਬਿ ਲੌ ਬਲ ਜੋਧ ਸੰਭਾਰਿ ਘਨੋ।

[1]ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੂਰਮੇ ਲੁਛਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਪੂਰੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚਕੇ। [3]ਹਲਾ ਕਰਕੇ ਧਕੇਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾ ਦੇਣ। (ਅ) ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਧੱਕਦੇ ਹਨ ਜੋ (ਡਿੱਗਰੇ) ਲਿਤੜੇ ਜਾਣ। [4]ਇਕ ਧੱਕਾ ਮਾਰਕੇ (ਫਿਰ ਆਪ ਵਾਰ) ਝੱਲਣ ਲਈ ਜੰਮ ਖੜੋਂਦੇ ਹਨ। [ਹਿੰਦੀ:, ਠੇਲਨਾ=ਧੱਕਾ ਮਾਰਨਾ। ਝੇਲਨਾ=ਸਹਾਰਨਾ, ਧੱਕਣਾ]। [5]ਸਥਿਤ ਹੋਇਆ। [6]ਭਾਲੇ ਜੇਹੀ ਬਰਛੀ, ਉਸਤੋਂ ਘਟ ਲੰਮੀ। [7]ਭਾਰੀ। [8]ਲੋਹੇ ਨੂੰ।

ਖਰ ਸਾਂਗ ਦਈ ਤਿਹ ਗਾਤ ਹਨੋ। ਤਨ ਬੇਧਨਿ ਕੈ[1] ਤਬਿ ਪਾਰ ਪਰੀ। ਨਿਕਸੀ ਬਿਕਸੀ ਬਹੁ ਸ੍ਰੋਣ ਭਰੀ॥ ੨੬॥ ਝੁਕ ਝੂਮਿ ਝੜਾਕ[2] ਪਰਯੋ ਧਰ ਮੈਂ। ਰਹਿ ਗੀ ਤਰਵਾਰ ਗਹੀ ਕਰ ਮੈਂ।ਗਰੁਵੀ ਖਰ ਸਾਂਗ ਨਿਕਾਰਿ ਲਈ। ਕਰ ਜੋਧ ਧਰੀ ਛਬਿ ਦੇਤਿ ਭਈ॥ ੨੭ ॥ ਤਨ ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ ਸਹੀ। ਲਸ਼ਕੈ ਜਨੁ ਨਾਗਨਿ ਲਾਹ ਲਹੀ[3]*।ਜਿਮ ਜੋਗਨਿ ਬਸਤ੍ਰ ਕਸੁੰਭ ਧਰੇ। ਬਹੁ ਪਯਾਸਨਿ ਸ੍ਰੋਣਤਿ ਪਾਨ ਕਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਸਤਿਹੂੰਨਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਮਾਰਿ ਲਯੋ। ਨ ਬਚਾਵਨ ਕੋ ਸਮਰੱਥ ਭਯੋ। ਤੁਰਕਾਨਿ ਚਮੂੰ ਪਿਖਿ ਕੋਪ ਕਿਯੋ।ਗਨ ਆਨ ਪਰੇ ਉਤਸਾਹ ਹਿਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਜਹਿਂ ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਪਰਯੋ ਗਿਰਿ ਕੈ।ਤਹਿਂ ਲੌ ਪਹੁੰਚੇ ਬਲ ਸੋਂ ਲਰਿ ਕੈ।ਬਹੁ ਕੀਨਸਿ ਮਾਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੀ। ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਇ ਖਤੰਗਨਿ ਕੀ॥ ੩੦॥ ਇਕ ਬਾਰਹਿ ਓਰੜ ਆਨ ਪਰੇ। ਭਟ ਜੁਝਤਿ ਆਯੁਧ ਮਾਰਿ ਗਿਰੇ। ਮਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗਮ ਜੰਗ ਬਿਖੈ। ਬਹੁ ਆਮਿਖ ਸ੍ਰੋਣਤਿ ਬੀਰ ਪਿਖੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਤਜਿ ਖੇਤ ਗਏ ਉਰ ਕਾਤੁਰ ਜੇ। ਫਿਰ ਨਾਹਿ ਫਿਰੇ ਡਰ ਆਤੁਰ ਜੇ। ਤਜਿ ਦੀਨਸਿ ਆਯੁਧ ਧਾਰਨ ਕੋ। ਜਗ ਕਾਰਜ ਕੀਨਿ ਗਵਾਰਨ ਕੋ[4]॥੩੨॥ਤਨ ਕੰਪ ਭਯੋ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਯੋ। ਬਹੁ ਬੀਰ ਮਰੇ ਬਡ ਸ੍ਵਾਸ ਭਰਯੋ। ਘਰ ਜਾਇ ਮਿਲੇ ਪਰਵਾਰਨ ਸੋਂ। ਨ ਸਭਾ ਮੁਖ ਕੀਨਿ ਦਿਖਾਰਨਿ ਕੋ ॥੩੩॥ ਪਿਖਿ ਕੈ ਗੁਰ ਸੰਘਰ ਦਾਰੁਨ ਕੋ। ਭਟ ਮਾਰਤਿ ਲੈ ਹੱਥਯਾਰਨ ਕੋ। ਬਲਵਾਨ ਤੁਰੰਗਮ ਜੋਧ ਤਰੇ। ਅਰਿ ਮਾਰਨ ਕੇ ਗਨ ਕਾਮ ਕਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਬਿਚ ਜੰਗ ਫਿਰੇ ਜਿਮ ਨਾਚਤਿ ਹੈ। ਅਸਵਾਰ ਕਹੇ ਮਹਿ ਬਾਚਤਿ ਹੈਂ[5]। ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਲਾਗਿ ਸਰੀਰ ਗਈ। ਗਨ ਅੰਗਨਿ ਭੰਗਤਿ ਪਾਰ ਭਈ॥੩੫॥ਇਕ ਭਾਲ ਲਗੀ ਰਨ ਸੰਮੁਖ ਤੇ[6]। ਤਜਿ ਦੇਹਿ ਗਯੋ ਛੁਟਿਕੈ ਦੁਖ ਤੇ। ਦੜ ਭੂਮ ਗਿਰਯੋ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਰਹੇ। ਤਬਿ ਜੋਧ ਸਿਭਾਰਤਿ ਓਜ ਲਹੇ॥੩੬॥ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਹਯੋ। ਅਸੁ ਕਾਬਲਬੇਗ ਸਮੀਪ ਲਹਯੋ[7]। 'ਦਿਹੁ

[1]ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ। [2]ਛੇਤੀ। (ਅ) ਧੜਾ ਕਰਕੇ। [3](ਕੰਬਰ ਬੇਗ ਦਾ) ਤਨ ਡਾਢਾ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਲਾਲ ਹੈ, (ਉਸ ਨਾਲੋਂ) ਮਾਨੋਂ ਨਾਗਨ (ਖਿੱਚਕੇ) ਉਤਾਰੀ ਹੋਈ ਲਿਸ਼ਕ ਰਹੀ ਹੈ, (ਇਹ ਜੋ ਜੋਧ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਾਂਗ ਧੂਹਕੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ)। [4]ਜਗਤ ਵਿਚ ਗਵਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਰੰਭ ਦਿਤਾ (ਮਜੂਰੀ ਆਦਿ)। [5]ਅਸਵਾਰ ਦੇ ਕਹੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। [6]ਜੰਗ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣਿਓਂ (ਘੋੜੇ ਨੂੰ)। [7]ਕਾਬਲ ਬੇਗ ਦਾ ਘੋੜਾ ਪਾਸ ਡਿੱਠਾ।

*ਪਾ:-ਨਾਗਿਨ ਲਾਲ ਲਹੀ।

ਜਾਹੁ ਅਬੈ[1], ਅਸਵਾਰ ਕਰੋ।ਰਨ ਖੇਤ ਰੁਪਯੋ ਪਗ ਨਾਂਹਿ ਟਰੋ'॥੩੭॥ਤਬਿ ਸੇਵਕ ਦੌਰਿ ਗਯੋ ਤਹਿੰਵਾ।ਨਿਜ ਸੈਨ ਸੁ ਜੋਧ ਖਰੋ ਜਹਿੰਵਾ। 'ਤਤਕਾਲ ਚਢੋ ਨਹਿੰ ਦੇਰ ਕਰੋ। ਗੁਰੁ ਕੀਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਰ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰੋ' ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਬੰਦਨ ਜੋਧ ਕਰੀ। ਹਯ ਪਾਇ ਨਮੋ ਕਰ ਬਾਗ ਧਰੀ। ਚਢਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤਿਸੀ ਥਲ ਫੇਰਨਿ ਕੈ। ਹੱਥ੍ਯਾਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਰਨਿ ਕੈ॥੩੯॥ ਮਨ ਮੋਦ ਭਯੋ ਹਤਿ ਤੀਰਨਿ ਕੋ। ਗਨ ਬੇਧਤਿ ਬੀਰ ਸ਼ਰੀਰਨਿ ਕੋ। ਗੁਰੁ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਅਸੁ[2] ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਰੇ। ਤੁਰਕਾਨਨਿ ਕੇ ਤਿਮ ਬੀਰ ਪਰੇ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਨ ਕੇਰ ਤੁਰੰਗਮ ਧਾਇ ਗਹੇ। ਅਸੁਵਾਰ ਭਏ ਰੰਣ ਫੇਰ ਚਹੇ। ਹਯ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਊ ਹਿਹਨਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਭਟ ਹੀਨ ਸੁਛੰਦਹਿ ਧਾਵਤਿ ਹੈਂ[3] ॥ ੪੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਸੂਰਮਾ ਮਾਰੇ ਮਰੇ ਬਿਸਾਲ। ਕੋਸਨਿ ਲਗਿ ਰਣਭੂਮਕਾ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਹਾਂ ਕਰਾਲ ॥ ੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਕੈਬਰ ਬੇਗ ਬੱਧ ਕਰਨ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਕਾਸਮ ਬੇਗ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਰ੍ਯੋ ਕੈਬਰਬੇਗ ਜਬਿ ਭਯੋ ਕਸ਼ਟ ਚਿਤ ਪੀਨ। ਲਲਾਬੇਗ ਆਂਸੂ ਗਿਰੇ ਪ੍ਰਿਯ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬਹੁ ਚੀਨ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਤਿਹ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਨ ਕਹਿ ਬਿਸਾਲ। 'ਗੁਜ਼ਰ੍ਯੋ ਬਿਲੰਦ ਅਚਰਜ ਕਰਾਲ। ਮਨ ਲਖੈ ਕੌਨ ਇਹ ਰੀਤਿ ਹੋਇ। ਗਿਰਿ ਭਾਰ ਧਰੈ ਨਰ ਹਾਥ ਕੋਇ[4] ॥ ੨ ॥ ਲਸ਼ਕਰ ਬਿਸਾਲ ਮਮ ਸੰਗ ਆਇ। ਬਰਿਆਮ ਬੀਰ ਬਹੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਧਾਇ। ਜੋ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਆਛੋ ਕਹਾਇ। ਜਿਨ ਕਰੇ ਜੰਗ ਨਿਤ ਭਿਰਨਿ ਚਾਇ ॥ ੩ ॥ ਬਡ ਦਰਬ ਚਾਕਰੀ ਲੇਤਿ ਨੀਤ। ਬਹੁ ਲਖਹਿ ਦਾਇ ਅਰੁ ਜੰਗ ਰੀਤਿ। ਇਤ ਆਇ ਸਰਬ ਨੇ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਸੈਨ ਭਟ ਅਲਪ ਜਾਨ ॥੪॥ ਇਹ ਭਯੋ ਕਹਾਂ, ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ ਜਾਇ।ਕਿਮ ਮਰੇ ਸਰਬ ਤਨ ਘਾਇ ਖਾਇ। ਅਬਿ ਜੀਤ ਆਸ ਕਿਸ ਕੇ ਭਰੋਸ?।ਕੋ ਕਰੌਂ ਜਤਨ? ਨਹਿਂ ਹੋਤਿ ਹੋਸ਼[5] ॥ ੫ ॥ ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤ ਹੁਤੋ ਕੈਬਰ ਦਨਾਇ। ਸਭਿ ਲਰਨ ਭੇਤ ਦੇਤੋ ਬਤਾਇ। ਅਸੁ ਕਹੈਂ ਕੌਨ-ਹੇ ਭ੍ਰਾਤ-ਆਇ। ਤੁਝ ਬਿਨਾ ਮੋਹਿ ਨਹਿ ਲਰਨ ਦਾਇ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਾਸਮਬੇਗ ਸੁ ਸ਼ਮਸਬੇਗ। ਬੋਲੈ ਬਿਲੰਦ ਗਹਿ ਹਾਥ ਤੇਗ । 'ਇਹ ਨਹੀ ਲਾਇਕੀ ਤੋਹਿ ਕੇਰ। ਜਬਿ

[1]ਤੇ ਕਿਹਾ 'ਹੁਣੇ ਜਾਕੇ (ਜੋਧ ਨੂੰ ਇਹ ਘੋੜਾ) ਦਿਓ'। [2]ਘੋੜੇ। [3]ਭਾਵ ਸੱਖਣੇ ਘੋੜੇ ਦੌੜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । [4](ਜਿਵੇਂ) ਕੋਈ ਨਰ ਹੱਥ ਤੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਬੋਝ ਧਾਰੇ। [5]ਭਾਵ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਫੁਰਦੀ।

ਚਢਨੋ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਹੁਇ ਦਲੇਰ॥੭॥ਬਿਚ ਸਭਾ ਤੇਗ ਬੀੜਾ ਉਠਾਇ।ਉਮਰਾਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੇਖਤਿ ਬਡਾਇ। ਸਿਰੁਪਾਉ ਦੀਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਵਧਾਇ। ਨਿਜ ਮੁਖ ਸਲਾਹ[1]ਹਜ਼ਰਤ ਪਠਾਇ॥੮॥ਜਿਹਸ਼ਾਹੁਹਮੈਂ ਸੂਬੇ ਬਨਾਇ।ਦੌਲਤ ਬਿਲੰਦ ਜਿਸ ਪਾਸ ਪਾਇ। ਸਮੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗਮ ਅਰੁ ਮਤੰਗ। ਲਸ਼ਕਰ ਤਮਾਮ ਕਹਿ ਕੀਨਿ ਸੰਗ ॥ ੯ ॥ ਤਿਹ ਸ਼ਾਹੁ ਬਾਜ਼ ਕੋ[2] ਲੇਨਿ ਕਾਜ। ਕਹਿ ਰਵਾਂ ਕੀਨਿ[3]*ਬਡ ਦੇ ਸਮਾਜ। ਅਬਿ ਨਿਮਕਹਰਾਮ ਬਨਿਬੋ ਨ ਨੀਕ। ਤਿਹ ਕਰਨ ਕਾਜ ਇਹ ਬਾਤ ਠੀਕ ॥੧੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕੋ ਗਹਹੁ ਧਾਇ। ਕੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਗ ਰਿਪੁ ਜੰਗ ਥਾਇਂ[4]। ਦੋਨਹੁ ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰਿਯ ਸ਼ਾਹੁ ਜੋਇ।ਲੇ ਕਰਿ ਮਿਲਾਹੁ ਤਬਿ ਨੀਕ ਹੋਇ॥੧੧॥ਇਮ ਨਹੀਂ ਬਨੈ ਤਬਿ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਾਨ। ਰਨ ਲਰਨ ਮਰਨ ਹਮਰੋ ਇਮਾਨ'। ਸੁਨਿ ਲਲਾਬੇਗ ਮਨ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰਿ। –ਇਸ ਸਮੈਂ ਇਨਹੁਂ ਆਛੀ ਉਚਾਰਿ ॥ ੧੨ ॥ ਅਬਿ ਮਰਹੁਂ ਆਪ,ਕੇ ਲੇਹੁਂ ਮਾਰਿ। ਇਸ ਤੇ ਸੁ ਭਲੀ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਕਾਰ–।ਨਿਜ ਪੌਂਛ ਆਂਖ ਹੋਯੋ ਸੁਚੇਤ। ਪੁਨ ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਲਰਿਬੇ ਸੁ ਹੇਤੁ॥੧੩॥ਪਕਰੀ ਕਮਾਨ ਕਰਰੀ[5] ਮਹਾਨ। ਪਿਖਿ ਕਾਸਮਬੇਗ ਕੀਨਸਿ ਬਖਾਨ। 'ਤੁਮ ਰਹਹੁ ਪੀਠ ਪਰ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇ। ਹਮ ਲਰਹਿਂ ਜੰਗ ਆਗੇ ਸਿਧਾਇ' ॥ ੧੪ ॥ ਇਮ ਲਲਾਬੇਗ ਠਹਿਰਾਇ ਪਾਛ। ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤ ਚਲੇ ਲਰਿਬੇ ਸੁ ਬਾਂਛ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ ਉਤਸਾਹੁ ਕੀਨਿ। ਬਾਜੀ ਨਚਾਇ ਰਸ ਬੀਰ ਭੀਨ ॥ ੧੫॥ ਨਹਿਂ ਗਿਨਤਿ ਥੋਰ ਕੈ ਬਹੁ ਸੁਭੱਟ।ਸਮੁਹਾਇ ਗਮਨ ਕੀਨਸਿ ਦਬੱਟ। ਤੀਛਨ ਖਤੰਗ ਭੀਖਨ ਪ੍ਰਹਾਰਿ।ਈਛਨ[6] ਬਿਲੋਕਿ ਤਾਕਤਿ ਜੁਝਾਰ ॥ ੧੬ ॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਵਧੇ ਗੁਰ ਸੂਰ ਜਾਇਂ।ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਪਰਜੋ ਤੀਰਨਿ ਚਲਾਇ।ਛੂਟਤਿ ਤੁਫੰਗ ਗੁਲਕਾਂ ਸੜਾਕ। ਪੁਨ ਕਸੈਂ ਫੇਰ ਤੂਰਨ ਤੜਾਕ ॥ ੧੭ ॥ ਦਿਸ਼ ਦੁਤਿਯ ਬਿਖੈ ਤਿਹ ਅਨੁਜ ਦੌਰ।ਸੋ ਸ਼ਮਸ ਬੇਗ ਬਡ ਇ ਰੌਰ।ਗੁਰਬੀਰ ਅੱਗ੍ਰ ਤੇ ਮੋੜਿ ਦੀਨਿ। ਆਯੁਧ ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਹੁ ਮਾਰ ਕੀਨਿ ॥ ੧੮ ॥ ਭਟ ਰੇਲ ਪੇਲ ਕਰਿ ਹੇਲ ਧਾਇ[7]। ਜਿਨ ਕੇਰ ਰਿਦੇ ਬਡ ਰੋਸ ਆਇ। ਤਿਨ ਸੰਗ ਪੰਚ ਸੈ ਬੀਰ ਭੂਰ। ਤਜਿ ਤੁਪਕ ਮਾਰਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਪੂਰਿ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਜ ਹਾਰ ਜਾਨਿ ਬਲ ਕਰਿ ਬਿਸਾਲ। ਬਡ ਹਾਲ ਚਾਲ ਮੇਲੀ[8] ਕਰਾਲ। ਬਹੁ

[1]ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸਲ੍ਹਾਹ ਕੇ। [2]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ। [3]ਕਹਿਕੇ ਤੋਰਿਆ ਹੈ। [4]ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਥਾਂ ਰੱਖੋ। [5]ਕਰੜੀ। [6]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ। [7]ਸੂਰਮੇ ਕੱਠ ਹੋ ਕੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਦੌੜੇ। [8]ਭ੍ਯਾਨਕ ਹੂਲ ਥਲੀ ਪਾ ਦਿਤੀ।

*ਪਾ:–ਕੂਨਦ।

ਕਰਿ ਉਤਾਲ ਬਾਰੂਦ ਡਾਲਿ । ਥਲ ਕੌ ਸੰਭਾਲਿ ਗਜ ਕੋ ਨਿਕਾਲਿ।੨੦॥
ਗੁਲਕਾਨਿ ਠੋਕ,ਜੁਗ ਪਾਇ ਕੋਇ। ਬਾਰੂਦ ਪਲੀਤਾ ਮੇਲਿ ਸੋਇ।ਤੋੜਾ ਸੁ
ਮੋੜਿ ਜੋੜੈਂ ਚੜ੍ਹਾਇ । ਧਰਿ ਦਸਤਰਵਾ[1] ਤਤਛਿਨ ਚਲਾਇ ॥ ੨੧ ॥
ਧਖਿਯੰਤਿ ਪਲੀਤਾ ਬਾਰ ਬਾਰ । ਬਮਿਯੰਤਿ ਹੁਤਾਸਨ[2] ਹਤਿ ਜੁਝਾਰ[3] ।
ਪਿਖਿਯੰਤਿ ਜ੍ਵਾਲ ਸੁਨਿਯੰਤਿ ਨਾਦ । ਕੜਕੰਤਿ ਦੀਹ ਤੜਿਤਾਨਿ ਬਾਦ[4] ॥
੨੨॥ ਲਗਿਯੰਤਿ ਅੰਗ ਘੁਮਿਯੰਤ ਬੀਰ।ਗਿਰਿਯੰਤਿ ਭੂਮ ਝੂਮਤਿ ਸੁ ਧੀਰ।
ਦਰਿਯੰਤਿ ਗਿਰੇ ਭਜਿਯੰਤਿ ਬਾਜ[5]।ਤਜਿਯੰਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮਿ ਕਾਜ ॥
੨੩ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪੁਕਾਰ ਊਚੇ ਉਚਾਰਿ।ਸੁਰ ਲੋਕ ਜਾਤਿ ਸੰਮੁਖ ਜੁਝਾਰ।
ਗਨ ਦੇਵ ਬਧੂ ਹੁਲਸੰਤਿ ਆਇ। ਕੇਸਰ, ਸਨੇਹ[6] ਨਿਜ ਸਿਰ ਚਢਾਇ ॥
੨੪ ॥ ਭਟ ਬਰਹਿਂ ਆਨ ਜੋ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਲੇਤੀ ਚਢਾਇ ਸੁੰਦਰ
ਬਿਮਾਨ । ਉਤਸਵ ਕਰੰਤਿ ਨਿਜ ਬਨਾਹ ਜਾਨਿ । ਮਿਲਤੀ ਸੁ ਬੀਰ ਮੁਦ
ਮਾਨਿ ਮਾਨਿ ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਦਾਰੁਨ ਘਨੇਰ । ਮਿਲਿ ਗਏ
ਬਦਨ, ਭ੍ਰਾ ਅਧਿਕ ਭੇਰ।ਚਮਕੰਤਿ ਖੜਗ ਢਲਕੰਤਿ[7] ਢਾਲ। ਕਟਿਯੰਤਿ
ਅੰਗ ਉਛਲੰਤਿ ਛਾਲ ॥ ੨੬ ॥ ਖਿਚਿਯੰਤਿ ਚਾਂਪ ਤਜਿਯੰਤਿ ਤੀਰ।
ਘਲਿਯੰਤਿ ਘਾਵ ਭਜਿਯੰਤਿ ਭੀਰੁ[8]। ਮਚਿਯੰਤਿ ਰੌਰ ਭਬਕੰਤਿ ਬੀਰ।
ਬਹਿਯੰਤਿ ਸ੍ਰੋਨ ਸੂਰਨਿ ਸਰੀਰ॥੨੭॥ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤ ਏਵ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਜੰਗ॥
ਤਬਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਬਡ ਕੋਪ ਸੰਗ । 'ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਹੁ ਹੁਕਮ ਇਨ ਸਮੁਖ ਜਾਉਂ।
ਹੱਥਨਾਰ ਮਾਰ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਘਾਉ'' ॥ ੨੮ ॥ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਮਲਕ ਜਾਤੀ
ਜਿ ਬਿੱਪ੍ਰ। ਇਸ ਲੇਹੁ ਸੰਗ, ਹਤਿ ਦੋਹੁ ਛਿੱਪ੍ਰ।ਕੁਛ ਰਹੇ ਅਲਪ ਰਣ ਅੰਤ
ਆਇ। ਨਿਜ ਤਨ ਬਚਾਇ ਦਿਉ ਰਿਪੁਨਿ ਘਾਇ' ॥ ੨੯ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥
ਬਿਧੀਚੰਦ ਛੀਨਾ। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਲੀਨਾ।ਦਿਜੈ ਸੰਗ ਕੀਨਾ।ਮਨੋ ਦ੍ਰੋਣ[9] ਚੀਨਾ
॥ ੩੦ ॥ ਚਲ੍ਯੋ ਧਾਇ ਐਸੇ।ਛੁਟ੍ਯੋ ਬਾਜ਼ ਜੈਸੇ। ਗੁਰੂ ਰੋਕਿ ਰਾਖਾ। ਨਹੀਂ
ਬਾਕ ਨਾਖਾ[10] ॥ ੩੧ ॥ ਅਬੈ ਦੀਨਿ ਆਗ੍ਯਾ। ਰਸੈ ਬੀਰ ਪਾਗ੍ਯਾ।

---

[1] ਹੱਥ ਰਵਾਂ ਕਰਕੇ ,ਭਾਵ।ਸ਼ਿਸਤ ਬੰਨ੍ਹਕੇ। [ਫਾ:,ਦਸਤਰਵਾਂ=ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਹਾਰਤ ਹੋਣੀ]।
[2] ਉਗਲਛੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅੱਗ, ਭਾਵ ਬੰਦੂਕ ਚਲਦੀ ਹੈ । [3] ਮਰਦੇ ਹਨ ਜੋਧੇ। [4] ਮਾਨੋਂ ਭਾਰੀ
ਬਿਜਲੀਆਂ ਦਾ ਕੜਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5] ਭੱਜੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਦਰੜੇ ਗਏ ਜੋ ਡਿਗੇ ਸਨ।
[6] ਕੇਸਰ ਤੇ ਤੇਲ । [7] ਹੇਠਾਂ ਉਪਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘੁਮਾਉਣਾ । [8] ਕਾਇਰ ਨੱਸਦੇ ਹਨ ।
[9] ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਜ। [10] (ਹੁਣ ਤਾਈਂ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਅਗੇ ਵਧਣੋਂ ਇਸਨੂੰ) ਰੋਕੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ (ਤੇ
ਇਸ ਬੀ) ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਲੰਘਿਆ। [ਹਿੰ:, ਨਾਖਨਾ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਉਲੰਘਨਾ]।

ਜਥਾ ਸ਼ੇਰ ਛੇਰਾ। ਗਯੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਓਰ॥੩੨॥ਤਕੇ ਤੀਰ ਮਾਰੇ।ਗਣੇ ਫੇਰ ਪਾਰੇ। ਚਲਯੋ ਬੀਰ ਜੇਠਾ। ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਜੇਠਾ[1] ॥੩੩॥ਮਿਲੇ ਤੀਨ ਧਾਏ। ਰਿਪੂ ਦੈ ਪਲਾਏ। ਪਰੀ ਧੂਮ ਭਾਰੀ। ਦਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਾਰੀ॥੩੪॥ਜਬੈ ਸੈਨ ਹਾਲੀ। ਨ ਹੇਲਾ ਸੁ ਝਾਲੀ[2]। ਦਈ ਪੀਠ ਚਾਲੇ। ਨਹੀਂ ਕੋ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੩੫ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਯੋ ਕਾਸਮਬੇਗ ਤਬਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੇ ਤੀਰ। ਕਸੀ ਕਮਾਨ ਕਠੋਰ ਤੇ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਤੀਰ ॥ ੩੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਲੱਖੂ ਦੀਰਘ ਜ੍ਵਾਨ। ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਂਗ ਰਖੈ ਨਿਜ ਪਾਨ। ਪਰੈ ਜੁੱਧ ਚਾਹਤਿ ਗੁਰ ਜਬੈ। ਦੇਤਿ ਸੰਭਾਰਿ ਨਿਕਟਿ ਹੁਇ ਤਬੈ॥੩੭॥ਤਿਨ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਧਵਾਇ ਤੁਰੰਗ। ਗਰੁਵੀ ਸਾਂਗ ਉਠਾਇ ਉਤੰਗ। ਕਾਸਮਬੇਗ ਲਖਯੋ ਜਬਿ ਆਯੋ। ਖੈਂਚਿ ਖੜਗ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਲਯੋ ਸੈਹਥੀ ਪਰ ਤਿਸ ਵਾਰ।ਜਬਿ ਹੀ ਬਜਯੋ ਸਾਰ ਪਰ ਸਾਰ[3]। ਟੂਟਯੋ ਖੰਡਾ ਭਯੋ ਦੁਖੰਡ। ਰਾਹਕ ਲੱਖੂ ਰਿਸਯੋ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥੩੯॥ ਰਿਪੁ ਕੋ ਵਾਰ ਨਿਫਲ ਕਰਿ ਦੀਨਿ।ਕਰ ਤੇ ਸਾਂਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਕੀਨਿ। ਲਗਿ ਛਾਤੀ ਮਹਿਂ ਬੀਧਯੋ ਸਾਰੋ। ਪੁਨ ਝੰਝੋਰ ਭੂਮ ਪਰ ਡਾਰੋ[4] ॥ ੪੦ ॥ ਗੁਰ ਹੇਰਤਿ ਹਰਖਾਇ ਉਚਾਰਾ। 'ਲੱਖੂ ਹੇਹਰਿ[5] ਨੇ ਰਿਪੁ ਮਾਰਾ'। ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਦੀਨਸਿ ਬਡਿਆਈ। 'ਅਬਿ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਕਜ਼ਾਮਤ[6] ਆਈ'॥ ੪੧॥ ਨੰਦ ਸੰਘੇਰਾ ਰਣ ਬਿਚ ਬਿਚਰਤਿ।ਮੁਹਰੂ ਰੰਧਾਵਾ ਰਿਪੁ ਹਤਿ ਹਤਿ। ਅਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੱਲ੍ਹ[7] ਕੋ ਸੂਰ। ਮਾਰਿ ਤੁਰਕ ਕੀਨੇ ਬਹੁ ਦੂਰ ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰੀ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰ ਬਹੁ ਘਨੋ ਘਾਲਿ ਘਮਸਾਨ। ਕਰੇ ਪਲਾਵਨ ਤੁਰਕ ਰਣ ਲਿਯੋ ਛੁਰਾਇ ਮਦਾਨ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸਿ ਕਾਸਮ ਬੇਗ ਬੱਧ ਕਰਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

੫੨ [ਭਾਈ ਜੇਠਾ, ਸ਼ਮਸ ਬੇਗ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੋਧਾ ਜੋਧ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੁਧ ਕਰੇ ਉਥੱਲ ਪਥੱਲ[8]। ਸ਼ਾਹੁ ਸਲੇਮ ਸੁ ਅਨੁਜ ਜੁਤਿ ਤੁਰਕ ਸਮੂਹ ਦਬੱਲ ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਪਿਖਿ ਮਰਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਕ ਲਰਤਿ ਬੀਰ[9]।ਤੁਰਕਾਨ ਸੈਨ ਪਰ ਅਧਿਕ ਭੀਰ[10]।ਤਬਿ ਲਲਾਬੇਗ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੁਹਰੀ (ਯਾ ਵੱਡਾ) ਸਿੱਖ। [2]ਨਾਂ ਝੱਲ ਸਕੇ। [3]ਲੋਹੇ ਪਰ ਲੋਹਾ। [4]ਸਿੱਟ ਲਿਆ (ਕਾਸਮ ਬੇਗ ਨੂੰ)। [5]ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [6]ਪਰਲੋ [ਅ:, ਕ਼ਜ਼ਾਮਤ]। [7]ਜੱਲ੍ਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [8]ਜੁੱਧ ਨੀਤੀ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਭਾਈ ਜੋਧਰਾਇ ਸੂਰਮੇ ਨੇ (ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਿਚ) ਉਥਲ ਪਥਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। [9]ਇਕ ਸੂਰਮਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲੜਕੇ ਮਰਿਆ ਵੇਖਕੇ। [10]ਮੁਸ਼ਕਲ ਆ ਬਣੀ।

ਬਡ ਕੋਪ ਧਾਰਿ। ਗੁਰ ਜੀਤ ਹੋਤਿ, ਸਕਹਿ ਨ ਸਹਾਰ॥੨॥ ਸੌ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਜਿਸ ਕੇ ਉਦਾਰ। ਨਿਤ ਰਹਤਿ ਸਾਥ ਬਾਂਕੇ ਜੁਝਾਰ। ਮਿਲਿ ਖਾਂਨ ਪਾਨ ਜਿਨ ਸੌਂ ਕਰੀਤਿ। ਹਸਿਬੇ ਬਿਲਾਸ ਆਨੰਦ ਧਰੀਤਿ॥੩॥ਗਿਨੀਯੰਤਿ ਜੰਗ ਅਹਿੰ ਪ੍ਰਥਮ ਜਾਨ। ਸਭਿ ਲਖਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਾਨ। ਜਿਨ ਸੰਗ ਬਾਰਨੀ[1] ਪਾਨ ਕੀਨਿ। ਤਨ ਅਲੰਕਾਰ ਧਾਰੇ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੪॥ ਕੁਲ ਮੁਗ਼ਲ, ਡੀਲ ਗੋਰੇ ਦਰਾਜ਼। ਬਡ ਮੁੰਡ ਮੁੰਡ[2] ਮੁਖ ਮਾਸ ਖਾਜ। ਬਹੁ ਮੋਲ ਬਸਤ੍ਰ ਊਪਰ ਧਰੀਤਿ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਕਮਾਨ ਧਾਏ ਤੁਰੀਤਿ॥੫॥ ਬਾਹਨ ਬਿਸਾਲ ਕੇਤਿਕ ਪਠਾਨ।ਨਿਜ ਰਖਹਿਂ ਆਨ ਸਭਿ ਤੇ ਮਹਾਨ।ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਬਹਾਦਰੀ ਕਹਿਂ ਬਿਲੰਦ। ਦੇਰਲ ਤੁਰੰਗ ਚਾਲਤਿ ਅਮੰਦ॥੬॥ ਤਿਨ ਲਲਾ-ਬੇਗ ਲੇ ਸੰਗ ਬੇਗ। ਬਿਚ ਪਰਯੋ ਜੰਗ ਗਹਿ ਤੇਜ਼ ਤੇਗ਼[3]। ਜਹਿਂ ਪਰਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਹਤਿ ਸ਼ਰੀਰ[4]। ਇਕਵਾਰ ਪਹੁੰਚਿਬੇ ਚਹਿਸ ਤੀਰ[5]॥੭॥ ਮੁਕਤੰਤਿ[6] ਤੀਰ, ਤੋਮਰ ਉਭਾਰਿ। ਗਮਨੰਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕਹਿ 'ਮਾਰ ਮਾਰ'। ਨਿਜ ਹਾਰ ਜ਼ਾਨਿ ਬਹੁ ਰਿਸਤਿ ਬੀਰ। ਮੁਗ਼ਲਨਿ ਪਠਾਨ ਮਹਿਂ ਨੀਕ ਧੀਰ॥੮॥ਗੁਰ ਸੂਰ ਵਧੇ ਦੀਨੋ ਸੁ ਮੋਰ[7]। ਇਕ ਵਾਰ ਢੂੰਗ[8] ਮਿਲਿ ਕੀਨਿ ਜ਼ੋਰ। ਤੁੱਪਕ ਤੜਾਕ, ਤੀਰਨਿ ਸੜਾਕ। ਕਿਨ ਕਾਢਿ ਖੜਗ ਹਤਿ ਤਾਕਿ ਤਾਕਿ॥੯॥ ਇਮ ਘਨੇ ਘਾਲ ਘਮਸਾਨ[9] ਘਾਇ। ਗਿਰ ਪਰੇ ਸੁਭਟ ਬਹੁ ਜੰਗ ਥਾਇ। ਪਿਖਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲੋਥ ਮਿਲਿ ਰਹਿਸਿ ਧੂਰ[10]।ਬਹੁ ਸ਼ੋਕ ਧਾਰਿ ਜਲ ਨੈਨ ਪੂਰਿ॥੧੦॥ ਕੁਛ ਥਿਰਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨਹਿਂ ਦਿਖਿ ਸਕਾਹਿ। ਜਨੁ ਫਟਤਿ ਰਿਦਾ ਬਹੁ ਕਸ਼ਟ ਮਾਂਹਿ। ਤਬਿ ਲੈ ਸੁਭੱਟ ਜੇਠਾ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਬਲਬੰਡ ਬਡੋ ਚਿਤ ਚਹਿ ਘਮੰਡ॥੧੧॥ ਕਰਿ ਤੁੰਦ ਤੁਰੰਗਮ ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਇ। ਸਮੁਦਾਇ ਬਾਨ ਮਾਰੇ ਰਿਸਾਇ। ਜਹਿਂ ਲਲਾਬੇਗ ਤਹਿਂ ਸਮੁਖ ਹੋਇ। ਗੁਪਿ ਰਹਯੋ ਬੀਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਪਰੋਇ॥੧੨॥ ਮੁਗ਼ਲਾਨਿ ਬੀਚ ਗਰਜਯੋ ਬਿਲੰਦ। ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ਸ਼ਸੱਤ੍ਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਨਿਕੰਦਿ। ਚਹਿ ਲਲਾਬੇਗ ਕੋ ਕਰਨਿ ਘਾਤਿ। ਗਹਿ ਕਰਾਚੋਲ[11] ਖੈਂਚਯੋ ਰਿਸਾਤਿ॥੧੩॥ ਹਯ ਪ੍ਰੇਰਿ ਸਮੁਖ ਕਿਯ ਨੇਰ ਜਾਇ। ਸਿਰ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰ[12] ਦੀਨ ਚਲਾਇ। ਲਗਿ ਗਯੋ ਲੋਹ ਪਰ, ਨਿਫਲ ਘਾਤ।

---

[1]ਸ਼ਰਾਬ [2]ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਿਰ ਮੁੰਨੇ ਹੋਏ। [3]ਤੇਜ਼। [4]ਮੁਰਦਾ ਸ਼ਰੀਰ। [5]ਪਾਸ। [6]ਛੱਡਦਾ ਹੈ। [7]ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। [8]ਟੋਲੇ ਨੇ। [9]ਬਹੁਤੇ ਘਮਸਾਨ ਪਾਕੇ। [10]ਧੂੜ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਹੀ ਲੋਥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਦੇਖਕੇ। [11]ਤਲਵਾਰ। [12]ਵਾਰ।

ਤਬਿ ਲਲਾਬੇਗ ਉਰ ਬਹੁ ਰਿਸਾਤਿ ॥ ੧੪ ॥ਨਿਜ ਖੜਗ ਖੈਂਚਿ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਹਾਰ । ਹਯ ਚਪਲ ਹੋਤਿ ਕੇ ਲਗਸਿ ਵਾਰ[1] ।ਕਛ ਤਨਕ ਘਾਵ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਚਲੰਤਿ।ਜੇਠਾ ਸੁ ਬੀਰ[2] ਜੇਨਾ ਲਰੰਤਿ ॥੧੫॥ ਇਮ ਖੜਗ ਚਲਤਿ ਮੁਗ਼ਲਾਨਿ ਦੇਖਿ । ਸਭਿ ਪਰੇ ਆਨ ਓਰੜਿ ਵਿਸੇਖ। ਕਿਹ ਖੜਗ ਤੁਪਕ ਨੇਜ਼ਾ ਉਭਾਰਿ। ਸਭਿ ਪਰੇ ਜ਼ਾਇ ਕਹਿ 'ਮਾਰ ਮਾਰ' ॥ ੧੬ ॥ ਘਿਰਿ ਗਯੋ ਬੀਰ ਇਕ ਸਭਿਨਿ ਮਾਂਹਿ । ਮੁਖ ਸ਼ਮਸ ਸੇਤ[3] ਬਡ ਬੈਸ ਜਾਂਹਿ । ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਝਿਝਕ ਬਾਹਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰ[4]। ਇਕ ਮੁਗ਼ਲ ਕੰਧ ਕਰਵਾਰ ਝਾਰਿ॥ ੧੭ ॥ਹਯ ਤਰੇ ਗੇਰਿ ਕਰਿ ਕੋਪ ਸਾਥ। ਪੁਨ ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ਾ ਹੁਇ ਖੜਗ ਹਾਥ। ਝਝਕਾਇ[5] ਸਭਿਨਿ ਇਕ ਕੈ ਪ੍ਰਹਾਰ[6]। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਮੁਗ਼ਲ ਢੁਕੇ ਪੁਕਾਰ ॥ ੧੮ ॥ ਪਰਵੇਖ ਜਥਾ ਸਸਿ ਸੂਰ ਪਾਇ[7] । ਤਿਮ ਗਰਜ ਬੀਚ ਸਭਿ ਮਹਿੰ[8] ਸੁਹਾਇ। ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਿਜ ਬਚਾਇ । ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਘਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਇਕ ਅਲੀਬੇਗ ਤੋਮਰ ਉਭਾਰਿ। ਹੁਇ ਬਾਮ ਦਿਸ਼ਾ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਲਗਿ ਗਯੋ ਬਬਰ[9] ਫੋਰਯੋ ਬਿਸਾਲ। ਪੁਨ ਚਲਯੋ ਕਾਢ ਕਰਿ ਮਨੋ ਮਾਰ[10] ॥ ੨੦॥ ਬਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਰਿਦੇ ਨਹਿੰ ਘਾਵ-ਜਾਨ।ਤਿਹ ਗੈਲ ਹੋਇ ਕਰਿ ਹਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ[11] । ਸੋ ਲਯੋ ਗੇਰ, ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਸ਼। ਬਹੁ ਤੁਰਕ ਆਨਿ ਕਰਿ ਢੁਕੇ ਪਾਸ ॥੨੧॥ ਤਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਹੁ ਖਾਇ ਖਾਇ। ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਿ ਪਹੁੰਚਿ ਰਿਪੁ ਘਾਇ ਘਾਇ।ਤਬਿ ਗਿਰਯੋ ਆਪ ਬਹੁ ਰਿਪੁਨਿ ਮਾਰਿ* । ਚਢਿ ਗਾ ਬਿਮਾਨ ਬਡ ਮੋਦ ਧਾਰਿ* ॥੨੨॥ਪਿਖਿ ਲਲਾਬੇਗ ਬਿਸਮਯੋ ਬਿਲੰਦ ।-ਬਹੁ ਲਰਯੋ ਬਹਾਦਰ ਓਜਵੰਦ। ਗੁਰ ਸੁਭਟ ਬਡੇ ਲਸ਼ਕਰ ਖਪਾਇ।ਹੁਇ ਟੂਕ ਟੂਕ ਹਯ ਜੁਤਿ ਨਸਾਇ[12]॥੨੩॥

---

[1]ਲੱਗਾ ਵਾਰ। [2]ਬੜਾ ਸੂਰਮਾ ਹੋ ਕੇ । [3]ਦਾੜ੍ਹਾ ਚਿਟਾ। [4]ਖਿਝ ਖਿਝਕੇ ਵਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। [5]ਖਿਝ ਖਿਝਕੇ। [6]ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। [7]ਜਿਵੇਂ ਪਰਵਾਰ ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [8]ਸਭ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ। [9]ਪਸਲੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ [ਪੰ:, ਸਰੀਰ ਦਾ ਅਗਲਾ ਤੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ । ਹੇਠਲੀ ਪਸਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਗਿੱਚੀ ਤਕ]। [10]ਮਾਨੋਂ ਮਾਰ ਲਿਆ ਸੂ। [11](ਜੇਠੇ ਨੇ) ਮਾਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। [12]ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ।

*ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:-ਹੁਇ ਟੂਕ ਟੂਕ ਰਣ ਖੇਤ ਮਾਂਹਿ। ਬਹੁ ਮਾਰ ਮਾਰ ਗਿਰ ਪਰਸਿ ਤਾਂਹਿ। ਤੇ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਅੰਕ ੨੨ ਦੀ ਚੌਪਈ ਦੀਆਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਪਰਲਾ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।

ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ਲਰਤ ਨਹਿੰ ਗਿਨਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬਹੁ ਤੁਰਕ ਮਾਰਿ ਗਰਜਤਿ ਬਿਲੰਦ। ਇਮ ਗੁਰੂ ਘਿਰਹਿ ਜਬਿ ਬੀਚ ਆਇ। ਗਹਿ ਲੇਹਿਂ ਘੇਰ ਕਿਮ ਜਾਨ ਪਾਇ॥੨੪॥ ਜੇ ਕਰਹਿ ਬਹੁਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ।ਹਥਯਾਰ ਮਾਰਿ ਦੈ ਹੈਂ ਸੰਘਾਰ–। ਇਤ ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਜੇਠੇ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਗੁਰ ਪੁਰੀ ਪਹੁੰਚਿ ਹੁਇ ਖੰਡ ਖੰਡ ॥ ੨੫ ॥ ਉਤ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਰਿਸਾਇ ਧਾਇ । ਜਹਿਂ ਸ਼ਮਸਬੇਗ ਤਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਇ। ਖੈਂਚੀ ਕਮਾਨ ਮਾਰੇ ਖਤੰਗ। ਲਗਿ ਗਏ ਪਾਰ ਭੇ ਫੋਰ ਅੰਗ ॥੨੬॥ ਚਰੜੰਤਿ ਚਾਪ, ਮੁਕਤੰਤਿ[1] ਤੀਰ। ਖਰੜੰਤਿ ਖੋਲ, ਭਰੜੰਤਿ ਭੀਰੁ[2]। ਫਰੜੰਤਿ[3] ਢਾਲ, ਸੜਕੰਤਿ[4] ਤੇਗ।ਛੁਟਕੰਤਿ ਲਹੂ, ਦਰੜੰਤ ਬੇਗਿ ॥੨੭॥ਥਹਿਰੰਤਿ ਮਰਤਿ[5],ਭਹਿਰੰਤਿ ਭ੍ਰਾਗ[6]।ਬਹਿਕੰਤਿ[7] ਖੜਗ ਜਿਨ ਸ੍ਰੋਣ ਲਾਗਿ॥ਇਮ ਮਚੀ ਮਾਰ ਘਮਸਾਨ ਘਾਲਿ।ਬਹੁ ਗਿਰਤਿ ਬੀਰ ਅਰੁ ਤੁਰੰਗ ਜਾਲ ॥ ੨੮ ॥ ਢੁਕਿ ਨੇਰ ਮਲਕ ਜਾਤੀ ਰਿਸਾਇ। ਪਿਖਿ ਸ਼ਮਸਬੇਗ ਕੇ ਘਾਲ ਘਾਇ। ਕਰਿ ਢਾਲ ਅੱਗ੍ਰ ਨਿਜ ਕੋ ਬਚਾਇ। ਹੁਇ ਗਯੋ ਦੂਰ ਬਾਜ਼ੀ ਧਵਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਤਬਿ ਅਪਨਿ ਆਪ ਕੋ ਬਲ ਸੰਭਾਲ। ਬਲਵਾਨ ਬਾਜ ਤੇ ਕਰਿ ਉਤਾਲ। ਢਿਗ ਭਯੋ ਆਇ ਕਰਿ ਖੜਗ ਨੰਗਿ। ਕਰ ਕੋ ਉਭਾਰਿ ਬਡ ਬੇਗ ਸੰਗ ॥ ੩੦ ॥ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤਨ ਸੁਭਟ ਬਿੱਪ੍ਰ। ਰਣ ਚਤੁਰ ਹਾਥ ਧਰਿ ਸਿਪਰ[8] ਛਿੱਪ੍ਰ। ਲੀਨਸਿ ਬਚਾਇ ਆਪਨ ਸਰੀਰ। ਉਰ ਭਯੋ ਕੋਪ ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ਧੀਰ ॥ ੩੧ ॥ ਅਤਿ ਨਿਕਟਿ ਤੁਰੰਗ ਲਰਿ ਆਪ ਮਾਂਹਿ[9]।ਦਿਜ ਕੋ[10] ਬਿਲੰਦ ਅਰੁ ਥਕਿਯ ਨਾਂਹਿ[11]।ਹਟਿ ਤੁਰਤ ਪਛੇਡਾ ਮਾਰਿ ਦੀਨਿ। ਹਯ ਬਲੀ ਤੁਰਕ ਕੋ ਥਕਤਿ ਕੀਨਿ॥੩੨॥ਲਗਿ ਸ਼ਮਸਬੇਗ ਕੀ ਜਾਂਘ ਚੋਟ।ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਜਤਨ,ਹੁਇ ਕਹਾਂ ਓਟ। ਦਿਜ[12] ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਾਰਿ ਹਯ ਤਾੜ ਫੇਰ। ਪੁਨ ਕਰਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਨੇਰ ॥ ੩੩ ॥ ਮਾਰਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਲਗਿ ਕੰਠ ਘਾਇ। ਸਿਰ ਪਰਯੋ ਜਾਇ ਭੂ ਪਰ ਲੁਠਾਇ[13] । ਜਿਮ ਪਕਯੋ ਹੋਇ ਫਲ ਡਾਲ ਸੰਗ। ਤਿਸ ਹਤਹਿ ਲਸ਼ਟਕਾ ਗਿਰਹਿ ਭ੍ਰੰਗ[14] ॥੩੪॥ ਧੜ ਸਹਿਤ[15] ਤੁਰੰਗ ਆਗੇ ਚਲੰਤਿ[16]।ਪਗ ਫਸੇ ਰਕਾਬਨ ਮਹਿਂ ਗਿਰੰਤਿ।

[1]ਛੁਟਦੇ ਹਨ। [2](ਤੀਰ ਵੱਜਕੇ) ਖੋਦ ਖੜਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਾਇਰ ਡਰਦੇ ਹਨ । [3]ਫੋਟ ਉੱਪਰ ਕਰਕੇ ਘੁਮਾਉਣਾ। [4]ਚਲਦੀ ਹੈ। [5]ਕੰਬ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਜੋ ਟਿਕਦੇ ਹਨ ਮਰਦੇ ਹਨ। [6]ਜੋ ਡਰਦੇ ਹਨ ਭਜਦੇ ਹਨ। [7]ਲਿਸ਼ਕਦੀਆਂ ਹਨ। [8]ਢਾਲ । [9]ਘੋੜੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜ ਪਏ । [10]ਦਿਜ ਦਾ (ਘੋੜਾ)। [11]ਥਕਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। [12]ਭਾਵ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਨੇ। [13]ਲੁੜ੍ਹਦਾ। [14]ਮੋਟੀ ਮਾਰਿਆਂ ਟੁੱਟਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [15]ਧੜ ਸਮੇਤ। [16]ਚੱਲ ਪਿਆ।

ਜਬਿ ਚਲਤੋ ਅੱਗ੍ਰ ਤਰ ਲਟਕ ਆਇ[1]। ਤਿਭਕਯੋ[2] ਤੁਰੰਗ ਕਰਿ ਬੇਗ ਧਾਇ ॥੩੫॥ ਜਤੋਂ ਜਤੋਂ ਚਲੰਤਿ[3] ਐਂਚਯੋ ਸੁ ਜਾਇ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਤ੍ਰਸੰਤਿ ਸਬਦੁ ਜੁ ਉਠਾਇ[4]। ਨਹਿਂ ਟਿਕਹਿ ਕਿਤਹੁਂ ਭਾਜਯੋ ਫਿਰੰਤਿ। ਧਰ ਕੋ ਘਸੀਟ ਅਤਿਸ਼ੈ ਡਰੰਤਿ॥੩੬॥ਸਭਿ ਸੈਨ ਬਿਖੈ ਇਤ ਉਤ ਸੁ ਜਾਇ।ਜਹਿਂ ਲਲਾਬੇਗ ਲਰਿ ਕਸ਼ਟ ਪਾਇ। ਘੋਰਾ ਪਛਾਨਿ ਧਰ ਲਟਕ ਦੇਖਿ[5]। ਮਰਿ ਗਯੋ ਜਾਨਿ,ਸ਼ੋਕਤਿ ਬਿਸ਼ੇਖ ॥ ੩੭ ॥ ਫਿਰ ਮੁਗ਼ਲ ਹੇਰਿ ਕਹਿਃ-'ਅਸੁ ਚਿਨਾਰ[6]।ਇਹੁ ਸ਼ਮਸਬੇਗ ਕੇ ਤਰ[7] ਉਦਾਰ?। ਨਹਿ ਮੁੰਡ ਸੰਗ,ਲਟਕੰਤਿ ਰੁੰਡ[8]। ਭਿਰ ਮਰਯੋ ਹੋਇ ਰਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਚੰਡ'॥੩੮॥ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ'ਤੁਮ ਲਖਯੋ ਜੋਇ[9]।ਬਿਨ ਮੂੰਡ ਤੁਰੰਗ ਜੁਤ ਰੁੰਡ ਸੋਇ।ਗਤਿ ਹੋਤਿ ਭਟਨਿ ਕੀ ਜਿਮ ਸੁ ਜੰਗ।ਸੋ ਭਈ*ਲਖਹੁ, ਕਟ ਜਾਂਹਿ ਅੰਗ'॥੩੯॥ਸੁਨਿ ਲਲਾਬੇਗ ਕੇ ਸ਼ੋਕ ਭਾਰ[10]।'ਪਰਵਾਰ ਮੋਰ ਨਰ[11] ਭੇ ਸੰਘਾਰ। ਜਾਨੀ ਨ ਰੀਤਿ ਇਮ ਮੋਹਿਹੋਇ[12]।ਲਰਿਬੇ ਫਰੇਸ਼ਤੇ ਸੰਗਜੋਇ॥੪੦॥ਇਹ ਕਰਨਹਾਰ ਕਰਾਮਤ ਬਿਲੰਦ।ਨਹਿਂ ਸਕਯੋ ਜਾਨਿ,ਲਖਿ ਸੈਨ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਦਲ ਗੁਰੂ ਕੇਰ[13]ਮੈਂ ਅਲਪ ਜਾਨਿ।ਲਖਿ ਕੈ, ਸੁਖੇਨ ਕਰਿ ਦੇਉਂ ਹਾਨ'॥੪੧॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਾਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਰੁਦੰਤਿ। ਪਛੁਤਾਇ ਅਧਿਕ ਸੰਕਟ ਭਰੰਤਿ। ਨਿਜ ਮ੍ਰਿਤੁ ਰਿਦੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸੁ ਕੀਨਿ। ਨਹਿਂ ਜਿਯਨਿ ਆਸ ਭਾ ਅਨੰਦ ਹੀਨ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਸ਼ਮਸਬੇਗ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਿ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੫੨॥

੫੩. [ਲਲਾ ਬੇਗ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰੋਦਤਿ ਸ਼ੋਕਤਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਹੁਤੋ ਮੁਸਾਹਿਬ ਪਾਸ। ਗੁਲ ਖਾਂ ਨਾਮ ਪਠਾਨ ਕੋ ਬੋਲਯੋ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੧॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ 'ਲਲਾਬੇਗ! ਸ਼ੋਕੈ ਨ ਕੀਜੈ ਸੁਜਾਨਾ। ਸਮੋ ਜੰਗ ਕੇ ਜਾਨਿ ਲੀਜੈ ਮਹਾਨਾ। ਫਤੇ ਹੋਇ ਕੈ ਹਾਰ ਏਕੋ ਸੁ ਪਾਵੈ। ਲਰੈਂ ਬੀਰ ਸਾਰੇ ਇਹੀ ਰੀਤਿ ਭਾਵੈ॥੨॥ ਤਜੈ ਜੰਗ ਜੋਧਾ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਹੋਵੈ। ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਕੋ ਮੋਦ, ਤਾਰੀਫ[14]ਖੋਵੈ। ਬਡੇ ਆਪ ਦਾਨਾ, ਕਹੇ ਕੌਨ ਸਜਾਨੋ?।ਭਲੀ ਬਾਤ ਜੇਤੀ ਸਭੈ ਬੁੱਧਿ ਜਾਨੋ ॥੩॥ ਰਚੀ ਆਪ ਮੌਲਾ ਬਨੈ ਅੱਗ੍ਰ ਸੋਈ। ਸਹੈਂ ਸੀਸ ਸਾਰੇ ਨ ਮੋਰੈ ਸੁ ਕੋਈ। ਕਹਾਂ ਹੋਤਿ

---

[1]ਘੋੜਾ ਅੱਗੇ ਚਲਿਆ ਤਾਂ(ਧੜ)ਹੇਠਾਂ ਲਟਕ ਪਿਆ। [2]ਤ੍ਰਬਕਿਆ। [3]ਚਲੇ (ਘੋੜਾ)। [4]ਡਰਦਾ ਹੈ (ਘੋੜਾ) ਜੋ (ਘਸੀਟਨ ਦਾ) ਸ਼ਬਦ ਉਠਦਾ ਹੈ। [5]ਧੜ ਲਟਕਦਾ ਵੇਖਕੇ। [6]ਵੇਖਕੇ ਕਿਹਾ ਘੋੜਾ ਪਛਾਣ। [7]ਹੇਠਾਂ ਸੀ। [8]ਬੇ ਸਿਰਾ ਧੜ। [9]ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੈ। [10]ਭਾਰੀ। [11]ਮੇਰੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਨਰ। [12]ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਐਸੀ ਹੋਵੇਗੀ। [13]ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਲ। [14]ਜਸ। *ਪਾਃ-ਭਲੀ।

ਰੋਇ ਮਿਟੈ ਨਾਂਹਿ ਕੈਸੇ। ਲਰੋ ਅੱਗ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਰਵੈ ਆਪ ਜੈਸੇ॥ ੪ ॥ ਹਜੋ ਨ ਕਰੈਂ ਤੋਹਿ ਤਾਰੀਫ ਸਾਰੇ।ਰਖੋ ਲਾਜ ਆਛੈ, ਕਰੋ ਨਾਂਹਿ ਟਾਰੇ[1]।ਗੁਲੇਖਾਨ ਕੇ ਬੈਨ ਜਾਨੇ ਸੁਜਾਨੇ[2]। ਲਲਾਬੇਗ ਨੇ ਸ਼ੋਕ ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਮਹਾਂਨੇ ॥ ੫ ॥ ਕਰਯੋ ਉਤਸਾਹੰ ਰਿਦੈਧੀਰ ਧਾਰੇ।ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਚਾਹੈ–ਭਿਰੋਂ ਜੰਗ ਭਾਰੇ–।ਹੁਤੋ ਫੈਜ਼ ਖਾਂ ਪਾਸ ਦੀਨੀ ਦਲੇਰੀ। 'ਅਹੈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਜੌ ਲੌ ਸੁਨੋ ਬਾਤ ਮੇਰੀ ॥ ੬॥ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਹੈਂ ਕੈ ਹਤੈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰੈਂ।ਤਬੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸ ਆਪਾ ਦਿਖਾਰੈਂ। ਨਹੀਂ ਤੋ ਇਹਾਂ ਬੀਰ ਖੇਤੇ ਮਝਾਰਾ। ਸਰੀਰੰ ਤਜੈਂਗੇ ਸਹੈਂ ਖੱਗ ਧਾਰਾ' ॥ ੭ ॥ ਇਹੀ ਬਾਤ ਆਛੀ ਲਲਾਬੇਗ ਮਾਨੀ। ਚਲ੍ਯੋ ਸਾਮੁਹੇ ਜੰਗ ਕੇ ਹੇਤੁ ਮਾਨੀ। ਬਜੈ ਸੰਗ ਧੌਂਸਾ ਜੁਝਾਊ ਬਡੇਰਾ। ਲਰੈ ਬੇਰਿ ਦੋ[3] ਚਾਵ ਠਾਨੈ ਘਨੇਰਾ ॥੮॥ ਹਕਾ ਹਾਕ ਬਾਜੀ[4], ਲਖੈ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤਾਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਪਰੈ ਆਜ ਕੋਊ ਬਚੈਤਾ।ਭਏ ਸਾਮੁਹੇ ਤੁੰਦ ਤਾਜ਼ੀ[5] ਕੁਦਾਏ।ਗਹੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੀਖੇ ਤੁਰੰਗੀ ਚਲਾਏ ॥ ੯ ॥ ਕਿਨੂੰ ਚਾਂਪ ਲੀਨੇ ਸੁ ਬਾਨੈ ਸੰਧਾਨੇ[6]। ਧਰੇ ਦੀਹ[7] ਨੇਜੇ ਕ੍ਰਿ ਸਾਂਗੀ ਮਹਾਨੇ। ਕਰ੍ਯੋ ਹੇਲ[8], ਮੇਲ੍ਯੋ ਭਟੰ ਸ਼ੋਰ ਭਾਰੋ। 'ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਦੀਜੈ ਗਹੋਂ ਕੈ ਪ੍ਰਹਾਰੋਂ'॥੧੦॥ ਗੁਰੂ ਸੂਰ ਠਾਂਢੇ ਪਿਖੇ–ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਏ। ਨਹੀਂ ਭਾਜਤੇ, ਪ੍ਰਾਨ ਚਾਹੈਂ ਖਪਾਏ–।ਬਡੀ ਰੰਗ ਬਾਂਧੇ ਮਿਲੇ ਨੇਰ ਕੀਨੇ।ਤੁਫੰਗਾਨ ਗੋਰੀ ਤਬੈ ਛੋਰਿ ਦੀਨੇ ॥ ੧੧ ॥ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਭੇੜ ਮਾਚ੍ਯੋ ਦੁਹੇਲਾ[9]। ਸਟਾਸਾਟ ਸੇਲੇ ਭਈ ਰੇਲ ਪੇਲਾ[10]। ਚਲੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਲਗੇ ਅੰਗ ਗਾਢੇ। ਛੁਟੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਚਾਲ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਰੌਸ ਬਾਢੇ ॥੧੨॥ ਚਲੇ ਆਇ ਸੂਧੇ[11] ਮਿਲੇ ਤੁੰਡ ਨੇਰੇ।ਅਪੋ ਆਪ ਮੈਂ ਜੰਗ ਮਾਚ੍ਯੋ ਹੇਰੇ।ਪਰੀ ਕੂਕ ਭਾਰੀ ਸੁਨੈ ਦੂਰ ਜੋਈ। ਲਗੀ ਛੂਟਿ ਗੋਰੀ ਤਜੇ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋਈ ॥ ੧੩ ॥ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਮਾਚ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੰਦੇ। ਲਧੋ ਚਾਂਪ ਗਾਢੋ[12] ਤਜੈਂ ਤੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਕਹ੍ਯੋ ਜੋਧ ਸੋਂ 'ਜੰਗ ਕੀਨੇ ਬਡੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਵੈ, ਪਿਖੋ ਬੀਰ ! ਭੇਰੇ[13] ॥੧੪॥ ਬਡੀ ਰਾਤ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੈਰੀ ਲਰੰਤੇ।ਖਪਾਏ ਘਨੇ ਮਾਰਿ ਦ੍ਵੈਹੀ ਦੁਰੰਤੇ[14]।ਛੁਟੈਂ ਤੀਰ ਗੋਰੀ ਬਚਾਵੈ ਸਰੀਰੰ। ਭਯੋ ਅੰਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਨਿ, ਜੀਤੇ ਸੁ ਧੀਰੰ[15]' ॥੧੫॥ ਗੁਰੂ ਬੈਨ

[1]ਨਿੰਦਾ। [2](ਸਿਆਣਿਆਂ ਵਾਲੇ। [3](ਅੱਗੇ) ਦੋ ਵੇਰ ਲੜ ਚੁਕਾ ਸੀ। [4]ਸ਼ੋਰ ਪਿਆ। [5]ਘੋੜੇ। [6]ਤੀਰ ਸਿੰਧਿਆ। [7]ਭਾਰੀ। [8]ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ। [9]ਕਠਨ। [10]ਧਕੋਧੱਕੀ। [11]ਸਿੱਧੇ ਚਲੇ ਆਏ। [12]ਕਰੜਾ। [13]ਭੇੜ, ਲੜਾਈ। [14]ਲੁਕ ਗਏ। [15]ਧੀਰਜ ਨਾਲ (ਹੁਣ) ਜਿੱਤ ਲਈਏ।

ਮਾਨਯੋ ਅਮੋਰੈ[1] ਪਛਾਨਯੋ। ਕਰਯੋ ਭੀਮ ਜੁੱਧੰ ਦਲੰ ਕ੍ਰੂਰ ਹਾਨਯੋ। ਕਛੂ ਅੰਗ ਮੈਂ ਘਾਵ ਲਾਗੇ ਦਿਖੰਤੇ। ਸ੍ਰਮੰ ਹੋਤਿ ਭਾ ਖੇਤ ਘੋਰਾ ਭ੍ਰਮੰਤੇ ॥੧੬॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਚਾਹੈ'ਬਰੌਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮੱਧੰ।ਬਧੌਂ ਏਕ ਬਾਰੀ ਕਰੌਂ ਜੁੱਧਸੁੱਧੰ'। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਵਾਰਯੋ ਉਚਾਰਯੋ 'ਥਿਰੰ ਹੀਜੈ[3]।ਲਗੇ ਘਾਵ ਅੰਗੰ,ਸ੍ਰਮੰ ਜਾਨਿ ਲੀਜੈ॥੧੭॥ ਅਬੈ ਅੰਤ ਕੋ ਜੁੱਧ ਦੇਖੋ ਹਮਾਰਾ।ਲਲਾਬੇਗ ਕੇ ਸਾਥ ਖੱਗੰ ਪ੍ਰਹਾਰਾ[4]।ਜਿਤੀ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸੈਨ ਜੋਧਾ ਕਹਾਵੈ।ਮਰੈ*ਮਾਰ ਐਸੀ,ਨਹੀਂ ਸ਼ੇਖ ਪਾਵੈ[5]' ॥ ੧੮ ॥ ਬਿਧੀ ਜੋਧ ਦੋਨੋ ਕਹਯੋ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। 'ਸਮੰ[6]ਆਪ ਕੇ ਕੌਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਅਰੇ ਕੈ। ਨਹੀਂ ਦੇਵ ਦੈਂਤਾਨਿ ਮੈਂ ਬੀਰ ਕੋਈ। ਕਹਾਂ ਬਾਪੁਰੇ[7] ਮਾਨੁਖਾ ਜੂਨ ਜੋਈ ॥ ੧੯ ॥ ਕਹੋ ਏਕ ਵਾਰੰ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਬਿਨਾਸੋ। ਰਚੋ ਫੇਰ ਤੈਸੇ, ਕਰੈ ਮੂਢ ਸਾਂਸੋ[8]'। ਇਤੇ ਬੋਲਤੇ ਆਪ ਮਾਂਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਇਤੇ ਬੀਰ ਆਏ ਮਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਘਾਲਾ[9]॥ ੨੦ ॥ ਤੁਰੰਗਾਨਿ ਤੀਰਾਨਿ ਨੇਜ਼ਾਨਿ ਸੰਗਾ।ਮਹਾਂ ਕੋਪ ਧਾਰੇ ਕਰੇ ਘਾਵ ਅੰਗਾ। ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਮਾਰੇ ਹਲਾਹਾਲ ਹੋਈ। ਪਰਯੋ, ਹੋਲ ਘਾਲਯੋ ਮਿਟਯੋ ਨਾਂਹਿ ਕੋਈ ॥੨੧॥ ਗੁਰੂ ਜਾਨਿ ਲੀਨੀ, ਤਜੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸਾਰੇ। ਲਯੋ ਚਾਂਪ ਗਾਢੋ ਤ੍ਰਿਖੇ ਤੀਰ ਮਾਰੇ।ਬਿਧੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੈਰੀ ਪਰੇ ਜਾਇ ਭੂ ਮੈਂ[10]। ਇਕੋ, ਦੋਇ, ਤੀਜੇ ਹਤੇ, ਕੋਇ ਝੂਮੈ[11]॥੨੨॥ਭਏ ਟੋਲ ਆਗੇ ਰਿਪੂ ਸਾਮੁ-ਹਾਏ। ਲਲਾਬੇਗ ਦੇਖੇ ਗੁਰੂ ਆਪ ਆਏ।-ਚਹੌਂ ਚਿੱਤ ਜੋਊ ਭਈ ਬਾਤ ਸੋਈ। ਅਬੈ ਜੰਗ ਮੇਰੋ ਗੁਰ ਸੰਗ ਹੋਈ-॥ ੨੩ ॥ ਭਯੋ ਟੋਲ ਆਗੇ ਗੁਰੂ ਜਯੋਂ ਨਿਹਾਰੇ। ਤਕੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਧਨੁ ਐਂਚ ਮਾਰੇ। ਹਯੰ ਅੰਗ ਬੀਧੇ[12]ਲਗੇ ਘਾਵ ਜਾਈ। ਛੁਟਯੋ ਸ਼ੋਨ ਬ੍ਰਿੰਦੰ ਸੁ ਧਾਰਾ ਚਲਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਹੇਲਾ ਪਿਖਯੋ ਘਾਵ ਲਾਗੇ ਘਨੇਰੇ।ਰਿਦੇ ਰੋਸ ਜਾਗਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋਬਡੇਰੇ।ਜਿਨ੍ਹੇਂ ਅੱਗ੍ਰ ਚੌਰੇ ਖਤੰਗੰ ਨਿਕਾਸੇ। ਕੁਦੰਡੰ ਸੰਧਾਨੇ[13] ਬਿਖੀ ਸੇ[14] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥੨੫॥ ਕਰਯੋ ਜੋਰ ਘੋਰੇ ਲਗਯੋ ਕਾਨ ਹਾਥੰ[15]।ਲਲਾਬੇਗ ਸੌਂਹੇ ਤਜਯੋ ਬੇਗ ਸਾਥੰ।ਚਲਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸ਼ੁਕ ਬਾਨੰ ਮਹਾਨਾ। ਉਡਯੋ ਪੰਖ ਧਾਰੇ ਫਨੀ[16] ਕੇ ਸਮਾਨਾ॥੨੬॥ ਲਗਯੋ ਭਾਲ ਮੈਂ[17] ਤਾਤਕਾਲੰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ।ਲਲਾਬੇਗ ਘੋਰਾ ਬਲੀ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।

[1]ਅ+ਮੋੜ=ਨਾ ਮੋੜਨੇ ਜੋਗ। [2]ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ। [3]ਠਹਿਰੋ। [4]ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵਾਰ। [5]ਬਚਣਾ ਨਾ ਪਾਵੇ। [6]ਬਰੱਬਰ। [7]ਵਿਚਾਰੇ। [8]ਸੰਸਾ,ਸ਼ੱਕ [ਸੰ:,ਸੰਸ਼ਯ। ਗ੍ਰਾਮੀ:ਹਿੰਦੀ,ਸਾਸਾ]। [9]ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਿਆ [10]ਧਰਤੀ ਤੇ। [11](ਘਾਉ ਖਾਕੇ) ਲੋਟ ਪੋਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [12]ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਗਏ। [13]ਧਨੁਖ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਏ। [14]ਸਰਪ ਵਤ। [15]ਕੰਨਾਂ ਤਕ (ਖਿੱਚਿਆ) ਹੱਥ ਜਾ ਲਗਾ। [16] ਸਰਪ। [17](ਘੋੜੇ ਦੇ) ਮੱਥੇ ਵਿਚ। *ਪਾ:-ਮਰੇ।

ਘਨੋ ਦੀਨ ਮੋਲੰ[1] ਚਲਾਕੇ ਬਡੇਰਾ। ਪਿਛਾਰੀ ਨਿਕਾਸਯੋ ਪਰਯੋ ਪਾਰ, ਫੇਰਾ[2]॥੨੭॥ਗਡਯੋ ਜਾਇ ਭੂ ਮੈਂ, ਸ ਲੋਹੂ ਸੁਰੰਗ॥ਗਿਰਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਘੋਰਾ ਸਜੈ ਜ਼ੀਨ[3] ਚੰਗਾ। ਲਲਾਬੇਗ ਨੇ ਬੇਗ ਤੇ ਤਯਾਗਿ ਦੀਨਾ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਤੀਰ ਤਯਾਗੇ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਹੇਲਾ ਅਮੋਲਾ ਤਕੇ ਤਾਂਹਿ ਮਾਰੈ। ਦਯੋ ਬੀਧ ਆਗੋ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਪ੍ਰਹਾਰੈ। ਰਿਦੇ ਭਾਲ ਮੈਂ[4] ਤੀਰ ਲਾਗੇ ਘਨੇਰੇ। ਗਿਰਯੋ ਜੰਗ ਖੇਤੇ ਹਤਯੋ ਤਾਂਹਿ ਬੈਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਂਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਸੰਗੇ। ਮਿਲੇ ਸੋ ਰਹੇ, ਪ੍ਰਾਨ ਤਯਾਗੇ ਤੁਰੰਗੇ। ਗਯੋ ਦੇਵਲੋਕੈ ਤਜੇ ਸ਼ੋਕ ਮੋਹੇ । ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਵੈਰੀ ਜਗੀ ਬੀਚ ਹੋਹੇ ॥ ੩੦ ॥ ਧਿਧੀਚੰਦ ਸ਼ੀਘ੍ਰੰ ਕਹਯੋ ਹੋਹਿ ਨੇਰੇ। 'ਚਢੋ ਔਰ ਘੋਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਧਾਹਿ ਬੈਰੇ'।ਗੁਰੂ ਧਰਮ ਜੁੱਧੇ ਬਿਚਾਰਯੋ ਉਚਾਰੇ[5]। 'ਖਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਬੈਰੀ ਹਯੰ ਤਾਂਹਿ ਮਾਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਨਹੀਂ ਔਰ ਲੀਨੰ, ਪ੍ਰਿਥੀ ਬੀਚ ਠਾਂਢੋ। ਅਹੇ ਸੰਮੁਖੰ, ਜੰਗ ਕੋ ਚਾਵ ਬਾਢੋ। ਤਥਾ ਜਾਨਿ ਮੋਹੀ ਅਰੂਢੈਂ ਨ ਘੋਰੈ[6]। ਅਬੈ ਜੰਗ ਖੱਗੀ ਕਰੈਂ ਭੇਰ ਘੋਰੈ[7]'॥ ੩੨ ॥ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਐਸੋ, ਭਏ ਫੇਰ ਸੌਂਹੇਂ[8]। ਕਰਾਚੋਲ ਐਂਚਯੋ, ਕਰੀ ਬੰਕ ਭੌਹੈਂ। ਲਲਾਂਬੇਗ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਆਯੋ ਪਠਾਨਾ। ਮਹਾਂ ਕੋਪ ਤੇ ਸੰਗ ਤਾਂਕੇ ਬਖਾਨਾ[9] ॥ ੩੩ ॥ 'ਗੁਰੂ ਔਰ ਮੋਰੇ ਨ ਬੀਚੰ ਪਰੀਜੇ। ਟਰੋ ਆਨ ਥਾਨੰ, ਮਰੀਜੈ ਕਿ ਜੀਜੈ। ਇਨੈ ਸੰਗ ਜੰਗੇ ਕਰੋਂ ਆਪ ਆਛਾ।ਮਰੌਂ ਕੈ ਸੰਘਾਰੌਂ, ਨਹੀਂ ਆਨ ਬਾਂਛਾ ॥ ੩੪ ॥ ਕਿਧੌਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਬਾਜ ਲੈ ਕੈ ਚਲੈਂਗੇ। ਕਿਧੌਂ ਪ੍ਰਾਨ ਦੈ ਸੰਗ ਧੂਲੀ ਮਿਲੈਂਗੇ। ਖਰੇ ਦੂਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਤਮਾਸ਼ੇ ਪਿਖੀਜੈ। ਕਿਧੌਂ ਔਰ ਜੋਧਾਨਿ ਸੋਂ ਜੁੱਧ ਕੀਜੈ' ॥ ੩੫ ॥ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਟਾਏ। ਮਚਯੋ ਦ੍ਵੰਦ[10] ਜੁੱਧੰ ਕ੍ਰਿਪਾਨੰ ਚਲਾਏ। ਕਬੈ ਨੇਰ ਢੂਕੈਂ ਕਬੈ ਦੂਰ ਹੋਵੈਂ।ਦੁਹੂੰ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਹਤੈਂ ਘਾਤ ਜੋਵੈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਦੁਹੂੰ ਕੀਰਤੀ ਚਾਹਿਂ, ਚੌਂਪੇ ਜੁਝਾਰੇ। ਦੁਹੂੰ ਸੈਨ ਕੇ ਸੂਰ ਸ੍ਵਾਮੀ ਉਦਾਰੇ।ਬਿਜੈ ਬਾਂਛਿ ਦੋਊ ਰਸੰ ਬੀਰ ਭੀਨੇ । ਦੁਹੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਯਾ ਕਮਾਈ ਪ੍ਰਬੀਨੇ ॥ ੩੭ ॥ ਦੋਊ ਜੁੱਧ ਜੈਤਾ[11] ਘਨੇ ਜੰਗ ਕੀਨੇ। ਹਯੰ ਹੀਨ ਦੋਨੋਂ, ਰਣੰ ਧਰਮ ਚੀਨੋ।ਦੋਊ

[1]ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਤਾਰਿਆ ਸੀ। [2]ਫਿਰ……। [3]ਕਾਠੀ। [4]ਮੱਥੇ ਤੇ ਛਾਤੀ ਵਿਚ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਜੁੱਧ ਕਰਨਾ (ਚਾਹੀਏ, ਇਹ) ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ। [6]ਘੋੜੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾਂਗੇ। [7]ਜੰਗ ਵਿਚ ਖੰਡੇ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਭੇੜ ਕਰਾਂਗੇ। [8]ਸਾਹਮਣੇ। [9](ਲਲਾ ਬੇਗ) ਨੇ ਕਿਹਾ। [10]ਦੋਹਾਂ ਦਾ। [11]ਜੁਧ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ।

ਦਾਵ ਤਾਕੈਂ ਅਰੈਂ ਆਪ ਮਾਂਹੀ। ਮਨੋ ਸ਼ੇਰ ਦੋਨੋ ਮਿਟੈਂ ਪਾਇ ਨਾਹੀਂ[1] ॥੩੮॥ ਰੁਪੇ ਬੀਰ ਦੋਨੋ ਗਜੇਰਾਜ ਭਾਰੇ। ਬਡੇ ਦੇਤ ਧਾਰੀ, ਮਹਾਂ ਛੋਭ ਵਾਰੇ। ਦੁਹੂੰ ਢਾਲ ਢੋਈ ਢਕਾ ਢੁਕ ਕੀਨੀ। ਦੁਹੂੰ ਖੱਗ ਧਾਰੀ ਮਤੀ ਕੋਪ ਭੀਨੀ॥੩੯॥ ਲਲਾਬੇਗ ਧਾਯੋ ਕਰਾਚੋਲ[2] ਮਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਢਾਲ ਪੈ ਲੀਨਿ ਓਜੇ ਸੰਭਾਰਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਵਾਰ ਔਰੈ ਕਰੋ ਘਾਤ ਪੈਕੈ। ਪਿਛਾਰੀ ਬਿਸੂਰੈਂ ਗਿਰੈਂ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹ੍ਵੈ ਕੈ'॥ ੪੦ ॥ ਦਲੇਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਹਾਨੀ ਪਛਾਨੀ। ਕਰੈ ਵਾਰ ਤੇ ਵਾਰ ਕੋ ਖੱਗ ਪਾਨੀ[3]। ਪੁਨੰ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਾਥੈ ਕਰ੍ਯੋ ਨੇਰ ਆਯੋ। ਚਹ੍ਯੋ ਮਾਰਿਬੇ ਹਾਥ ਊਚੇ ਉਠਾਯੋ॥ ੪੧ ॥ ਕਰੀ ਢਾਲ ਸੌਹੈਂ ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਆਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਲਾਯੋ ਰਿਦੈ ਕੋਪ ਜਾਗੇ। ਲਲਾਬੇਗ ਨੇ ਆਪ ਨਾਂਹੀ ਪ੍ਰਹਾਰ੍ਯੋ। ਗੁਰੂ ਵਾਰ ਤੇ ਅੰਗ ਸਾਰੋ ਉਬਾਰ੍ਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਕਰੀ ਛਾਲ ਸ਼ੀਘ੍ਰੈ ਇਤੈ ਊਤ ਹੋਯੋ। ਪਹੂੰਚੇ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਗਯੋ ਦੂਰ ਜੋਯੋ। 'ਖਰੋ ਹੋਹੁ ਗੀਦੀ ਕਹਾਂ ਜਾਨਿ ਪਾਵੈਂ। ਦਿਜੈ ਵਾਰ ਮੇਰੋ ਕਹਾਂ ਲੈ ਬਚਾਵੈਂ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਕੋਪ੍ਯੋ ਲਲਾਬੇਗ ਬੀਰੋ। ਬਿਰ੍ਯੋ ਵੈਰ ਐਸੇ ਰਿਦੈ ਧਾਰਿ ਧੀਰੋ। ਭਯੋ ਸਾਮੁਹੇ ਜਨੋਂ ਬਿਖੀ[4] ਹੋਇ ਭਾਰੋ। ਦਬੈ ਪੂਛ ਤੇ ਕਾਟਿਬੇ ਕੋ ਪਧਾਰੋ[5]॥੪੪॥ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਕਈ ਵਾਰ ਕੀਨੋ। ਤਥਾ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਾਰੇ ਗੁਰੂ ਓਟ ਲੀਨੇ। ਧਰੀ ਹਾਥ ਬਾਮੇ ਬਡੀ ਢਾਲ ਭਾਰੀ। ਦੁਤੀ ਹਾਥ ਮਾਂਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨੰ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥ ਤਰੇ ਵਾਰ ਤਾਕ੍ਯੋ ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਸਮਾਨਾ[6]। ਕਰੀ ਓਟ ਤਾਹੂੰ ਲਲਾਬੇਗ ਜਾਨਾ[7]।–ਤਰੇ ਦਾਵ ਕੋ ਮੈਂ ਬਚਾਵੋਂ–ਚਹੰਤਾ। ਕਰੀ ਢਾਲ ਆਗੇ ਸੁ ਪੈਰੀ ਰੁਪੰਤਾ[8] ॥੪੬॥ ਗੁਰੂ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੇ ਹਾਥ ਉਚੇ ਉਭਾਰਾ। ਕਰਾਚੋਲ[2] ਬਾਹ੍ਯੋ, ਲਗੀ ਜਾਇ ਧਾਰਾ। ਬਹੀ ਕੰਠ ਮੈਂ ਪਾਰ ਭੀ ਰੀਤਿ ਐਸੇ। ਕਰੇ ਕਾਟ ਸਾਂਬੂਨ ਕੋ ਤਾਰ ਜੈਸੇ ॥ ੪੭ ॥ ਗਿਰ੍ਯੋ ਸੀਸ ਸ਼ੀਘ੍ਰੰ ਰਹੇ ਨੈਨ ਬਾਯੋ[9]। ਮਨੋ ਸ਼੍ਰੀਫਲੈ ਬਾਯੁ[10] ਸ਼ਾਖਾ ਗਿਰਾਯੋ। ਬਿਨਾ ਮੂੰਡ ਤੇ ਰੁੰਡ ਭੂ ਮੈਂ ਪਰ੍ਯੋ ਹੈ। ਤਰੂ ਮੂਲ ਛਿੰਨੇ[11] ਮਨੋਂ ਸੋ ਗਿਰ੍ਯੋ ਹੈ॥ ੪੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਹ੍ਯੋ ਬਚਾਵਤਿ ਤਰੇ ਕੋ ਉਪਰ ਭਯੋ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਪ੍ਰਾਨ ਤ੍ਯਾਗਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਭਿਸਤ ਸਤਿਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਨਿਹਾਰਿ॥੪੯॥ (ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ

[1]ਪੈਰ (ਪਿੱਛੇ) ਹਟਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ। [2]ਤਲਵਾਰ [ਫ਼ਾ:, ਕ਼ਰਾਚੁਰ]। [3]ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਲੈਕੇ। [4]ਸਰਪ। [5](ਸੱਪ ਦੀ) ਪੂਛ ਦੱਬਣ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਟਣ ਨੂੰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। [6](ਖਾਨ ਨੇ) ਮੰਨਿਆਂ (=ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ) ਹੇਠੋਂ ਦੀ ਵਾਰ ਤੱਕ ਕੇ ਮਾਰਨਗੇ। (ਅ) ਹੇਠੋਂ ਦੀ ਤੱਕਕੇ ਮਿਲਵਾਂ ਵਾਰ ਮਾਰਨਗੇ। [7]ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਲਲਾ ਬੇਗ ਨੇ (ਉਸ ਪਾਸਿਓਂ) ਬਚਾਉ ਕੀਤਾ। [8]ਥੰਮ੍ਹਕੇ। [9]ਨੈਣ ਹੋਡੇ ਰਹਿ ਗਏ। [10]ਨਲੀਏਰ ਨੂੰ ਵਾਯੂ ਨੇ। [11]ਬ੍ਰਿੱਖ ਜੜ੍ਹੋਂ ਕਟਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਪਤਮ ਰਾਸਿ 'ਲਲਾਬੇਗ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੩ ॥

੫੪. [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਿਜੈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੇਗਲਲਾ ਕੋ ਮਾਰਿ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਇ ਪ੍ਰਮੋਦ। ਫਤੇ ਲੀਨਿ ਬਡ ਜੰਗ ਕੀ ਹਟੇ ਪਾਛਲੀ ਕੋਦ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾਛੰਦ ॥ ਦਿਯੋ ਹੁਕਮ ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ 'ਹੇਲ[੧] ਕਰਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਪਰ ਧਾਇ। ਅਰਹਿ ਸੁ ਕਟਹੁ ਮਿਲਹਿ ਸੋ ਛੋਰਹੁ,ਤਜਾਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ।ਸਰਬ ਚਮੂੰਪਤਿ ਹੌਤਿ ਭਯੋ ਹਤਿ, ਬਿਨ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਲਰ ਨ ਸਕਾਇ। ਕਰਹੁ ਫਤੇ, ਅਬਿ ਅੰਤ ਭਯੋ ਰਣ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭਏ ਸਹਾਇ' ॥੨॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਗਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੇਂ ਬਾਜ ਸਮਾਨ ਗਏ ਸਭਿ ਸੂਰ। ਮਨਹੁੰ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਪਰ ਕੇਹਰਿ ਦੌਰੇ 'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ' ਕਰਿ ਭਰੇ ਗ਼ਰੂਰ। ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਤਜੈ[੨] ਤੁਰੰਗਨਿ, ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਤੁਰਕ ਭਟ ਭੂਰ।ਸਭਿ ਪਰ ਪਰੀ ਮਾਰ*ਇਕ ਸਮਸਰ[੩]ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕਰਿ ਮੇਲੇ ਧੂਰਿ॥੩॥ਕੰਠ ਕਟਜੋ ਕਿਹ, ਭੁਜਾ ਤੁੰਡ ਕਿਹ,ਸਿਰ ਪਰ ਬਜੀ ਕਾਂਹਿ ਕਰਵਾਰ।ਕੁਛਕ ਅਰੇ ਪੁਨ ਭਾਜਿ ਪਰੇ ਤਹਿਂ,ਕਿਸ ਨੇ ਤਜਾਗ ਦੀਨਿ ਹੱਥਯਾਰ। ਕੋ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਖਰੋ ਨਿਹੋਰਤਿ, 'ਗੁਰੂ ਦੁਹਾਈ' ਕਾਂਹਿ ਉਚਾਰ[੪]। ਦੀਨ ਭਏ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਂਤਨਿ ਗਹਿ ਕਰਿ[੫] ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰਿ[੬] ॥ ੪ ॥ ਜੰਗ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਫਤੇ ਭਈ ਗੁਰੁ ਜਬਹਿ'ਦੁਹਾਈ' ਤੁਰਕ ਪੁਕਾਰ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪਠਜੋ,'ਦੀਨ[੭]ਤਿਨ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰ'। ਗਯੋ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਵਤਿ ਦੇਖੇ ਬਰਜੇ ਭਟ'ਨਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਮਾਰ'। ਸਰਬ ਚਮੂੰ ਕੋ ਇਕਠੀ ਕਰਿ ਕੈ ਹਟਜੋ, ਬੋਲਿ 'ਸਤਿਗੁਰ ਜੈਕਾਰ'॥ ੫ ॥ ਜੋ ਘਾਇਲ ਗੁਰ ਬੀਰ ਪਰਜੋ ਰਣ ਤਿਸ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਉਠਾਇ।ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ ਜੀਤ ਕੇ ਬਾਜਤਿ ਸੁਭਟ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਭੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਜੋਧ ਸਹਿਤ ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕਰਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਕੋ ਤਹਿਂ ਆਇ। ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਤਿ,ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ, ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ॥ ੬॥ ਸਭਿ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਜੋ ਸੰਭਾਰਨਿ ਬੂਝਤਿ ਜੋਧ ਸੰਗ ਸਤਿ ਭਾਇ[੮]। 'ਗਮਨਹੁ ਸਿਵਰ, ਕਾਜ ਭਾ ਪੂਰਨ' ਇਮ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕੀਨ ਹਰਖਾਇ। ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਉਤਰੇ ਆਇ ਸੁ ਗਿਨਵਾਏ ਜੋਧਾ ਸਮਦਾਇ। ਸੈਨਪਤੀ

[੧]ਹੱਲਾ। [੨]ਚਲਾਵੇ। [੩]ਇਕੋ ਜੇਹੀ। [੪]ਕੋਈ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। [੫]ਦੰਦਾਂ ਵਿਚ ਘਾਹ ਲੈ ਕੇ। [੬]ਕਈਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾ ਲਏ। [੭](ਜੋ) ਦੀਨ (ਹੋਏ ਹਨ)। [੮]ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ। (ਅ) ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ।

*ਪਾ:-ਸਾਰ=ਤਲਵਾਰ।

ਸਭਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ 'ਕੇਤਿਕ ਸੁਭਟ ਰਹੇ ਰਣ ਥਾਇਂ'?' ॥੭॥ ਗਿਨਿਕੈ ਸਭਿਨਿ ਆਨਿ ਸੁਧ ਦੀਨਸਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਰਾਵਰ ਕੇ ਬੀਰ। ਜੋਧਰਾਇ ਕੀ ਚਮੂੰ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਰਗ ਜੁ ਤ੍ਯਾਗਿ ਸਰੀਰ। ਸਭਿ ਗਿਨਿ ਲੀਨਿ ਭਲੇ ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਦੋ ਸੈ ਇਕ ਸਹੱਸ੍ਰ ਰਣਧੀਰ[1]। ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਲਰ ਹੋਤੁ ਆਪ ਕੇ ਰਹੇ ਖੇਤ, ਰਣ ਬਿਖੈ ਗਹੀਰ' ॥ ੮ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿ ਬਿਸਰਾਮੇ, ਘਾਇਲ ਸੁਭਟ ਕਿਤਿਕ ਲੇਂ ਸਾਰ। ਸਭਿ ਪਰ ਸੇਵਕ ਸੇਵਾ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰੇ ਸਪੁਰਦ ਭਲੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿ।ਜੋਧਰਾਇ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰ੍ਯੋ ਤਨ ਮਹਿਂ ਛਦ ਤੇ ਭਯੋ ਸੁਮਾਰ[3] । ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਦੇਖ੍ਯੋ ਹਾਥ ਸਪਰਸ਼ਨ ਕਰ੍ਯੋ ਉਦਾਰ ॥੯॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਘਾਵ ਅਲਪ ਕੈ ਦੀਰਘ ਸਭਿ ਕੀ ਪੀਰ ਹਰੀ ਗੁਰ ਪੀਰ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਅਰੁ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਜੁ ਸਭਿ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਡਾਰਿ ਸੁਖ ਪੀਰ।ਨਹੀਂ ਛਦਨਿ ਕੋ[4] ਕਸ਼ਟ ਰਹ੍ਯੋ ਕਿਸ, ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਨਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਰੀਰ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਸਰਾਮੇ ਘੋਰਨਿ ਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਣ ਨੀਰ॥੧੦॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਡਾਰਿ ਕਰਿ ਕਾਇਰ ਆਏ ਜਲ ਤਲਾਉ ਤੇ ਪਾਨ ਕਰੰਤਿ। ਹਸਨੇ ਖਾਂਨ ਦੂਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਦਲ ਬਿਖੇ ਰਹੇ ਅਚਵੰਤਿ[5]।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਰ ਗਨ ਭੇਜੇ'ਜਹਿਂ ਜੇਠੋ ਕੀ ਲੋਥ ਦਿਖੰਤਿ। ਤਿਸ ਤੇ ਆਦਿ ਅਪਰ ਸਿਖ ਜੋਧਾ ਮਰੇ ਪਰੇ ਲਰਿਕੈ ਬਲਵੰਤਿ ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਦਾਹੁ ਦੇਹੁ ਤਿਨ, ਕਰਹੁ ਭਸਮ ਗਨ ਕਾਸ਼ਟ ਪਾਇ। ਗਰਤ ਖ਼ਨਹੁ ਇਕ ਦੀਰਘ ਨੀਕੋ ਜਿਸ ਮਹਿ ਤੁਰਕ ਪਰੈਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਭਿਨਿ ਉਠਾਇ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰੀਯਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਬਸਤ੍ਰ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੁ ਲ੍ਯਾਇ। ਬੀਰ ਪੰਚ ਉਮਰਾਵ ਸੰਘਾਰੇ ਤਿਨ ਕੋ ਊਪਰ ਧਰਹੁ ਬਨਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਤਿਸ ਪਰ ਅਧਿਕ ਮ੍ਰਿਤਕਾ[6] ਡਾਰਹੁ ਕਰਹੁ ਸਥੰਡਲ[7] ਕਿਤਿਕ ਉਤੰਗ। ਇਕ ਸਮ ਬੈਠਨਿਹੇਤੁ ਬਨਾਵਹੁ ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸੰਗ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਰ ਗਨ ਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਕੋ ਜਾਇ ਚਿਨਾਰ ਕੀਨਿ ਭਟ ਅੰਗ । ਜੇਠੋ ਆਦਿਕ ਲੇ ਸਭਿ ਦਾਹੇ, ਜੋ ਰਣ ਖੇਤ ਗਿਰੇ ਤਨ ਭੰਗ ॥੧੩॥ਨਰ ਗਨ ਲਗੇ ਗਰਤ ਕੋ ਖੋਦਨ ਜੇਤਿਕ ਤੁਰਕ ਬਚੇ ਸਮੁਦਾਇ।ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ

---

[1] ਭਾਵ ਮਰੇ ਹਨ। [2] ੧੨੦੦ ਸੂਰਮੇ। [3] ਫੱਟ ਲਗਣ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸਰੀਰ। [4] ਜ਼ਖਮਾਂ ਦਾ। [5] ਅਰਥਾਤ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਲ ਤੋਂ ਜੋ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠੀ ਪਾਣੀ ਮਿਲੀ। [6] ਮਿੱਟੀ। [7] ਥੜਾ [ਸੰਸ:, ਸ੍ਥੰਡਿਲ=ਯਗ ਲਈ ਠੀਕ ਕੀਤੀ ਜ਼ਿਮੀਂ ਆਦਿ]।

ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ[1] 'ਮ੍ਰਿਤਕ ਜੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੁ ਲਯਾਇ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਕਰਹੁ ਵਸਤੁ ਕੁਛ ਸਭਿ ਹੀ ਪਾਇ ਦੇਹੁ ਇਸ ਥਾਇਂ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਗੇ ਕਰਨਿ ਬਿਧਿ ਤੈਸੀ ਜਾਇ ਖੇਤ ਤੇ ਲਯਾਇਂ ਉਚਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਮਰੇ ਤੁਰਕ ਜੇ ਪਰੇ ਲਰੇ ਰਣ ਸਭਿਨਿ ਉਠਾਇ ਗਰਤ ਦੇਂ ਪਾਇ। ਘਨੇ ਸਿੱਖ ਅਰੁ ਗਾਹਿਕ ਲਾਗੇ ਅਪਰ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਜੇ ਆਇ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕੋ ਮਾਨਿ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਲੋਥ ਉਠਾਇ ਘਸੀਟਤਿ ਲਯਾਇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੁ ਗੇਰਹਿਂ, ਪੂਰਨ ਕਰ੍ਯੋ ਤੁਰਤ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਕੋ ਲ੍ਯਾਵਤਿ, ਕੋ ਧਾਵਤਿ ਜਾਵਤਿ, ਭਏ ਅਨੰਦਤਿ ਜੇ ਗੁਰ ਜਾਨਿ। ਗਨ ਤੁਰਕਾਨ ਹਾਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਅਚਰਜ ਸਭਿ ਕੇ ਭਯੋ ਮਹਾਨ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸੁਨਤਿ ਪਿਖਿਨਿ ਹਿਤ ਧਾਏ ਭਯੋ ਸਮੂਹ ਨਰਨ ਕੋ ਆਨ। ਗਰਤ ਪੂਰ ਕਰਿ ਊਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਉਮਰਾਵ ਲਯਾਇ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥੧੬॥ ਇਕ ਮਰ੍ਹਾਜ[2] ਕੋ ਸਿੱਖ ਹੁਤੋ ਬਿਰ ਕੰਬਰਬੇਗ ਲੋਥ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਮੁਸ਼ਟ ਗਹੀ ਤਰਵਾਰ ਨਗਨ ਕੀ[3] ਜਿਸ ਕੀ ਕੀਮਤ ਹੁਤੀ ਵਿਸੇਖ। ਖਰ ਫੁਲਾਦ ਕੀ ਘੜੀ ਵਲਾਇਤ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਤਿਸ ਨੇ ਪੇਖਿ। ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਕਿਸ ਥਾਨ ਦੁਰਾਈ ਜਿਸ ਥਲ ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਪਰੇਖਿ[4] ॥ ੧੭ ॥ ਗੁਰ ਭੈ ਧਾਰਿ ਛਪਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ ਮਹਾਂ ਲੋਭ ਉਰ ਪਿਖਿ ਤਰਵਾਰ। ਅਪਰ ਨ ਕਿਨਹੂ ਤਹਿਂ ਕੁਛ ਲੀਨਸਿ ਪਾਇ ਗਰਤ ਮਹਿਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਪਾਇ ਮ੍ਰਿਤਕ[5] ਗਨ ਊਪਰ ਕਰ੍ਯੋ ਸਥੰਡਲ ਤੁੰਗ[6] ਸੁਧਾਰਿ। ਸਭਿ ਬਨਾਇ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਕਹ੍ਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ 'ਬਨ੍ਯੋ ਸੁ ਤਯਾਰ' ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੌਚ ਕਰੀ ਸਭਿ, ਪੁਨ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਕਾ ਦਿਨ ਰਹ੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਲਗਿ ਗਮਨੇ ਸੰਗ ਜੋਧ ਬੁਲਵਾਇ। ਬਜੀ ਜੀਤ ਕੀ ਬੰਬ ਬਿਸਾਲੀ ਭਏ ਸਾਥ ਸਿਖ ਭਟ ਸਮੁਦਾਇ। ਚਢੇ ਸਥੰਡਲ ਪਰ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਆਛੋ ਫਰਸ਼ ਤਹਾਂ ਕਰਿਵਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਵ ਗਾਵਨ ਲਗੇ ਰਬਾਬੀ ਆਇ। ਸਗਲ ਮੁਦਿਤਿ ਮਨ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਭਨਿ, ਕਰਹਿਂ ਜੰਗ ਬਾਤਨਿ ਮੁਸਕਾਇ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਿਖ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਤੈਂ ਜੁ ਤਰਵਾਰ ਦੁਰਾਈ ਲੇ ਆਵਹੁ ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਗਡਾਇ ॥੨੦॥ ਨਹੀਂ ਉਚਿਤ ਰਾਖਨ ਕੇ ਜਾਨਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ਗਰਤ

[1] ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਤੁਰਕ ਬਚ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। [2] ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ ਹੈ। [3] ਨਗਾਂ ਵਾਲੀ। [4] ਦੇਖ ਨਾ ਸਕੇ। [5] ਮੁਰਦਿਆਂ। [6] ਉੱਚਾ ਥੜ੍ਹਾ।

ਦਿਹੁ ਡਾਰਿ'। ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਸਮੁਝਯੋ:-ਕਿਸਹੁ ਕਹਯੋ ਹੁਇ, ਮਤਸਰ ਤੇ ਚਾਰੀ[1] ਸੁ ਉਚਾਰਿ—। ਨਹੀਂ ਲੋਭ ਤੇ ਗੁਰੁ ਬਚ ਮਾਨ੍ਯੋ, ਮੁਕਰ ਪਰ੍ਯੋ'ਨ ਲਈ ਤਰਵਾਰ'।ਤਿਸ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਿ ਲਈ ਲੋਭ੍ਯੋ ਹਿਤ ਧਾਰਿ ॥ ੨੧ ॥ ਦਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬਿ ਤਿਸ ਕੋ 'ਨਹੀਂ ਬਾਕ ਮਾਨ੍ਯੋ ਲਬ ਧਾਰਿ। ਤ੍ਰਾਖਨ ਕਰੀ, ਸੁ ਤੇਰੀ ਕੁਲ ਮਹਿ ਚਲਤਿ ਰਹੇਗੀ ਖਰ[2] ਤਰਵਾਰ*। ਆਪਸ ਮਹਿ ਰਿਸ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਕਟੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੰਗ ਬਹੁ ਬਾਰ'।ਅਬਿ ਲੌ ਸ੍ਰਾਪ ਬਿਦਤਿ ਹੀ ਤਿਨ ਮੈਂ ਲਰਤਿ ਰਹੈਂ ਹੁਇ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥ ੨੨ ॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਗਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਦਰਸ਼ਨ ਆਇਂ।ਪਿਖਿ ਰਣ ਕੋ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰੋ, ਮਰੇ ਬਹੁਤ ਅਰਿ,ਉਰ ਬਿਸਮਾਇਂ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਰਹਿਂ ਸਨਮੁਖ, ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਭੇਟ ਚਢਾਇਂ। ਅਦਭੁਤਿ ਸਹਿਤ ਸਰਬ ਹੀ ਹਰਖੇ ਸੰਘਰ[3] ਬਾਤ ਕਰਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ ॥੨੩॥ ਤਿਮਰ ਭਏ ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਆਇ ਸਿਵਰ ਤੰਬੂ ਬਡ ਮਾਂਹਿ। ਚਾਰੁ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੀਠ ਪਰ ਬੈਠੇ ਅਪਰ ਗਏ ਸਭਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਂਹਿ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਮਨ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਹਿ।ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਸੁ ਫਤੇ†ਬਡ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਹਿਂ ॥ ੨੪ ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ

---

[1]ਚੁਗਲੀ। [2]ਤ੍ਰਿਖੀ। [3]ਜੰਗ ਦੀ। *ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਦਿਤ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਲੋਭ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਗਰਬੀ, ਹੰਕਾਰੀ ਪਠਾਣਾਂ, ਮੁਗਲਾਂ (ਮਲੇਛਾਂ=ਬਿਦੇਸ਼ੀਆਂ) ਦਾ ਜੋ ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਤੇ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨੀਵੀਂ ਜ਼ਾਤ ਹਾਂ, ਇਹ ਸੁਤੇ ਹੀ ਉੱਚੇ ਤੇ ਬਲੀ ਹਨ, ਇਹ ਮੋਹਨ ਮੰਦਿਰਾ ਦਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤੋੜਨੀ ਸੀ। ਇਹ ਅਸੂਲ ਸਿਖਾਉਣਾਂ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੀ ਸੂਰਮੇ ਹੋ, ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ; ਜੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਵੋ ਨਿਰਲੋਭ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਮਰਨਾ ਸਿੱਖ ਲਵੋ ਤਾਂ। ਜੰਗ ਦੇ ਨੇਮਾਂ ਵਿਚ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤਰ ਗਹਿਣੇ ਗਟੇ ਲੈਣੇ ਵਿਹਤ ਹਨ, ਪਰ ਲੋਭ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉੱਚਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਵੈਰੀ ਦਾ ਕੁਛ ਬੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਤਕ ਹੋਰ ਖੋਜ ਨਾਲ ਕੁਛ ਥਹੁ ਨਾ ਪਵੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਮਾਨ ਤੋਂ ਇਹੋ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੰਗ ਬੀ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਸੀ, ਕਿ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਜਬਰੀ ਤੇ ਅੰਨਿਆਯ ਨੂੰ ਹਰ ਝੱਲਣਾ ਨਹੀਂ, ਮੂੰਹ ਤੋੜਵਾਂ ਜੁਆਬ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜਿਸੀਂ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਦੱਬਣਾ ਤੇ ਸਾੜਨਾ ਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਖਿਆਲ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ। ਖੜਾ ਬਣਾਕੇ ਉਪਰ ਬੈਠਣਾ ਬੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਜਾਦੂ ਦੇ ਤੋੜਨ ਲਈ ਹੈਸੀ ਜੋ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨੀਵੇਂ ਹਾਂ ਤੇ ਮੁਗਲ ਪਠਾਣ ਉੱਚੇ ਹਨ।

†ਇਹ ਬੋਲਾ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਲੈਣੇ ਹਨ।

ਠਾਨਿ। ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ, ਭਜਨ ਹੋਤ ਦਲ ਬਿਖੈ ਮਹਾਨ। ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਕੋ ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਕੋ, ਹੋਵਤਿ ਬਰਖਾ ਸੁਧਾ ਸਮਾਨ। ਨਿਰ-ਮਲ ਉਰ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸਿਖ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਜਾਨ॥੨੫॥ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਸਭਾ ਲਗਾਇਵ ਜੋਧ ਸਲੇਮਸ਼ਾਹਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਦਿਜ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਸੁ ਬੈਠਤਿ ਭਏ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਗਰੇ ਹਰਖਾਇ।ਮੁਦਤਿ ਸੁ ਦੂਤ ਹਸਨਖਾਂ ਆਇਵ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ॥ ੨੬ ॥ 'ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ, ਬਡ ਆਰਿਫ[1], ਸਮਸਰ ਨਹੀਂ ਜਗਤ ਮੈਂ ਕੋਇ। ਤੁਮ ਹੀ ਜੀਯ ਜੰਤ ਕੇ ਦਾਤੇ, ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਹਹੁ ਬਨਤਿ ਹੈ ਸੋਇ। ਮੋਕਹੁ ਹੁਕਮ ਅਹੈ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ, ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਮ ਸਿਦਕੀ ਹੋਇ[2]। ਮਰੇ ਤੁਰਕ ਸਭਿ, ਫਤੇ ਲਈ ਤੁਮ, ਬਿਦਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਕੋ ਜੋਇ'॥੨੭॥ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਗੁਰੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ 'ਸੂਬਾ ਕਾਬਲ ਕੋ ਬਨ ਜਾਇਂ। ਮਨਸਬ ਲਲਾਬੇਗ ਕੋ ਲੈ ਹੈਂ ਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ ਫਲ ਪਾਇਂ। ਜੇਤਿਕ ਬਚੇ ਤੁਰਕ ਲਿਹੁ ਸੰਗੇ ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਕੋ ਸੁਧਿ ਦਿਹੁ ਧਾਇ। ਤਿਨ ਕੇ ਤੁਰੰਗ ਜੁ ਦਲ ਮਹਿ ਆਏ ਸੋ ਤੁਝ ਕੋ ਦੇ ਹੈਂ ਫਿਰਵਾਇ[3]*॥ ੨੮ ॥-ਸਹਿਤ ਸੈਨ ਸੁਤ ਬੰਧਪ ਜੇਤਿਕ ਲਲਾਬੇਗ ਹਤਿ ਭਾ-ਕਹਿ ਜਾਇ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਸਿਦਕ ਕੋ ਧਰਿ ਉਰ ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਬਚ ਪਾਇ[4]।ਸੰਗ ਤੁਰਕ ਸਹਿ ਤੁਰੰਗ ਏਕ ਸੌ ਚਲਨ ਸਮੈ ਗੁਰ ਕੇ ਪਰਿ ਪਾਇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਦੇ ਕਰਿ ਸਿਰੁਪਾਇ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਯੋ ਬਿਸਰਜਨ, ਗਮਨਯੋ ਤੂਰਨ,ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਚਲਿਬੋ ਕੀਨਿ।ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਸੁਧ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰੰਤਾ, ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਲਵਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਮਹਾਂ ਥਕਤਿ ਹੁਇ, ਕਿਤਿਕ ਬਿਹਾਲ[5] ਸੰਗ ਮਹਿਂਲੀਨਿ।ਨਿਸ਼ ਪ੍ਰਭੁ†,ਘਾਇਲ ਬਿਨ ਉਤਸਾਹਾ ਫਟੇ ਬਸਤ੍ਰ ਅਰੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਹੀਨ[6] ॥ ੩੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਜੈ ਪਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੪ ॥

---

[1]ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੇ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨੀ ਹੋ ਆਪ। [2]ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ ਹੋਵਾਂ। [3]ਮੁੜਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। [4]ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਕੇ। [5]ਭਾਵ ਦੁਖੀ (ਆਦਮੀ)। [6]ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ (=ਸੈਨਾਪਤਿ) ਬਿਹੀਨ, ਜ਼ਖਮੀ, ਬਿਨ ਉਤਸਾਹੇ, ਕਪੜੇ ਫਟੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੀਨ ਸਨ।

*ਘੋੜੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਵਾਪਸ ਦੇਣੇ ਫਿਰ ਉਹੋ ਨਿਰਲੇਭਤਾ ਤੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਬੀਰਤਾ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਨਿਜ ਪ੍ਰਭੂ। ਨਿਜ ਪਰ।

੫੫. [ਹਸਨ ਖਾਂ ਕਾਬਲ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਪਨੋ ਆਪ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਜੋ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ[1]। ਕਰਨੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਿਤਿਕ ਕੋ-ਹੁਤੋ ਸੁ ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਂਹੁ[2]-॥ ੧॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਨਿਜ ਹਯਾਨਿ ਉਡੀਕਤਿ 'ਪਹੁੰਚਹਿ ਲਲਾਬੇਗ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਕਰਹਿ ਜੰਗ ਗੁਰ ਕੋ ਗਹਿ ਆਨਹਿ ਕਿਧੌਂ ਲਰਤਿ ਹੀ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸਿ। ਲਸ਼ਕਰ ਘਨੋ ਸੰਗ ਤਿਸ ਗਮਨੋ ਕੋ ਲਰ ਧਰਹਿ ਬਿਜੈ ਕੀ ਆਸ[3]। ਅਸ ਦਿਲ-ਖ਼ਾਗ ਅਪਰ ਗੁਲਬਾਗਹਿ ਲਗਾਵਹਿ ਗੋ ਖੜ ਉਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼* ॥ ੨॥ ਜਬਿ ਕੋ ਗਏ ਨਹੀਂ ਸੁਧ ਆਈ ਰਣ ਹੋਯਹੁ ਕੈ ਨਹੀਂ ਮਹਾਨ।-[4]ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤੁਰਨ ਹੀ ਗਮਨੇ, ਨਹਿ ਬਿਸਰਾਮ ਕੀਨਿ ਕਿਸ ਥਾਨ-।ਇਕ ਬਾਰ ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਭੇਜੀ[4], ਗੁਰ ਹਵਾਲ ਨਹਿ ਲਿਖਯੋ ਨ ਜਾਨਿ। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਕੈ ਮਿਲਯੋ ਇਨਹੁ ਸੋਂ ਦੇ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ ਚਪਲ ਕਿਕਾਨ' ॥ ੩ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਉਮਰਾਵਨਿ ਕੇ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਇਮ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ।ਸੁਨਤਿ ਸਲਾਬਤੁ-ਖਾਨ ਭਨਯੋ ਤਬਿ,'ਤਹਿਂ ਤੇ ਆਇਵ ਇਕਅਫ਼ਗਾਨ[5]।ਨਿਕਟਿ ਆਪ ਕੇ ਅਬਿ ਮੈਂ ਆਵਤਿ,ਕਰਯੋ ਬਿਲੋਕਨ,ਬੂਝਨ ਠਾਨਿ[6]।ਕਹਯੋ ਤਹਿਂ-ਜੰਗਲ ਕੇ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਲਲਾਬੇਗ ਸੰਗੀ ਮੁਝ ਜਾਨਿ-॥ ੪ ॥ ਇਤਨੀ ਸੁਨਤਿ ਚਲਯੋ ਮੈਂ ਆਇਵ ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਯੋ ਨਹਿ ਕੋਇ'। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਚਹਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ† 'ਆਨਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਦੇਹਿ ਸੁਧਿ ਸੋਇ। ਪੌਰ ਬਿਖੈ ਰੋਕਹਿ ਨਹਿ ਕੋਊ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕਹੈ ਜਿਮ ਹੋਇ'। ਸੁਨਤਿ ਅਰਜ਼ਬੇਗੀ[7]ਤਬਿ ਤੁਰਨ ਨਿਕਸਯੋ ਵਹਿਰ ਪਠਯੋ ਨਰ ਜੋਇ ॥ ੫ ॥ 'ਲਲਾਬੇਗ ਡੇਰੇ ਥਲ ਗਮਨਹੁ ਤਹਿਂ ਨਵੀਨ ਆਏ ਅਸਵਾਰ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਮੁਖਿ ਤਿਹ ਤੁਰਤ ਹਕਾਰਹੁ ਹਜ਼ਰਤ ਅਧਿਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰਿ'।ਸੁਨਤਿ ਧਾਇ ਗਮਨਯੋ ਹਯ ਚਰਿ ਕੈ ਖੋਜਿ ਗਯੋ ਤਿਸ ਥਲ ਬਿਨਬਾਰ[8]।ਉਤਰਯੋ ਹੁਤੋ ਹਸਨ ਖਾਂ ਅਸੁ

---

[1](ਹਸਨ ਖਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਅਪਣਾ ਆਪ ਵਿਖਾਇਆ ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸਨ। [2]ਤੇ (ਉਸਨੇ) ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਵੀ ਕਿ (ਉਹ ਲਲਾ ਬੇਗ ਦੇ) ਲਸ਼ਕਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ (ਤੇ ਉਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈ)। [3](ਉਸ) ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਕੌਣ ਵਿਜੈ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਇਕ ਵੇਰ ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਲਲਾ ਬੇਗ ਨੇ ਘੱਲੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਤੁਰੇ ਹੀ ਗਏ ਹਾਂ ਤੇ ਟਿਕੇ ਨਹੀਂ। [5]ਪਠਾਣ। [6]ਮੈਂ (ਉਸਤੋਂ) ਪੁੱਛਿਆ। [7]ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਰਦਲੀ। [8]ਛੇਤੀ। *ਪਾ:-ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਟੀ ਬਿਚਾਰਤਿ ਕਬਿ ਆਵਹਿ ਸੁਧ ਹਮਰੇ ਪਾਸ। †ਪਾ:-ਅਤਿ।

ਤੇ ਤਬਿਹੂ ਪਰੰਚਸੇ ਕਰਸੇ ਉਚਾਰ ॥ ੬ ॥ 'ਹਜ਼ਰਤ ਤੋਹਿ ਹਕਾਰਤਿ ਅਬਿ ਹੀ ਚਲਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਨਹਿੰ ਬਿਲਮ ਲਗਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਪਹਿਰ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਹੁ ਮੋਲੀ ਗਮਨਯੋ ਸੰਗ ਪੌਰ ਪਰ ਆਇ। ਖਰੋ ਸਲਾਬਤਖਾਨ ਅਗਾਰੀ ਲੇਕਰਿ ਸਾਥ ਗਯੋ ਅਗਵਾਇ। ਤਸਲੀਮਾਤ ਕਰਤ ਬਰੁ ਬਾਰਾ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ॥੭॥ ਗੁਰ ਸਿਖ ਨਿਕਟਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਤਬਿ ਬਹੁ ਬੁਧਿਵੰਤਿ ਨੀਤ ਕੋ ਗਯਾਨ। ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਸ ਕੇ ਰਿਦੈ ਕਮਾਵੰਤਿ ਸਿਦਕ ਮਹਾਨ।ਬਡਿ ਉਮਰਾਵ ਕਹਨ ਜਿਸ ਮਾਨਹਿ ਦੇ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਸੀਖ ਸੁਜਾਨ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਅਰੁ ਸੁਖ ਹੁਇ ਕਹੈ ਬਾਤ ਸੁਭ ਲੈਂ ਸਭਿ ਮਾਨ ॥ ੮ ॥ ਹਸਨ ਖਾਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਤਬਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ। 'ਕਹੁ ਕਿਮ ਭਈ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦੌਨ ਤੁਰੰਗਮ ਭੀ ਤੁਮ ਲੀਨ ?। ਮੇਲ ਕਰਯੋ ਕੈ ਲਰਯੋ ਸਾਮੁਹੇ ਕਿਸ ਬਲ ਮਿਲੇ, ਗੁਰੁ ਕਿਤ ਚੀਨ ?। ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਛੋਰ ਤੇ[1] ਭਾਖਹੁ ਲਲਾਬੇਗ ਜਿਮ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨ' ॥੯॥ ਸੁਨਤਿ ਹਸਨ ਖਾਂ ਕਰ ਜੁਗ ਜੋਰੇ 'ਹਜ਼ਰਤ ਜੀ ! ਤੁਮ ਦਏ ਚਢਾਇ। ਪਹੁੰਚਨ ਤੁਰਤ ਤਗੀਦ ਕਰੀ ਬਹੁ* ਲਲਾਬੇਗ ਸੋ ਲਖੀ ਰਜ਼ਾਇ[2]।ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਤੂਰਨ ਹੀ ਗਮਨਯੋ ਨਹਿਂ ਬਿਸ-ਰਾਮ ਕੀਨਿ ਕਿਸ ਥਾਇ।ਛੁਧਤਿ ਥਕਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਬਡ ਹੋਵਾ ਥਿਰਯੋ ਨ ਤਊ ਗਯੋ ਬਹੁਧਾਇ॥੧੦॥ਸੁਭਟ ਸਕਲ ਹੀ ਰਹੇ ਪੁਕਾਰਤਿ–ਆਗੇ ਕਾਜ ਲਰਨ ਕੋ ਜੰਗ।ਨਹਿ ਲਸ਼ਕਰ ਤੇ ਹੁਇ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ– ਮੈਂ ਭੀ ਕਹਯੋ ਬਹੁਤ ਤਿਨ ਸੰਗ। ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਕਹਿ–ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਕਮ ਇਮ, ਤੂਰਨ ਜਾਹੁ ਸੁ ਲੇਹੁ ਤੁਰੰਗ–।ਅਰਧ ਰਾਤਿ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਸੁਧ ਲੇ ਗੁਰ ਕੀ ਭਏ ਨਿਸ਼ੰਗ॥੧੧॥ਦੀਹ ਦਮਾਮਨਿ ਦੁਹਰੀ ਚੋਬਨਿ ਦਿਏ ਬਜਾਇ ਗੁਰੂ ਦਲ ਆਇ। ਛੂਟਤਿ ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਅਰੁ ਤੋਮਰ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਰੌਰ ਮਚਾਇ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਭਯੋ ਸੀਤ ਅਤਿ ਐਸੋ ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਹਮ ਦਿਖਯੋ ਕਦਾਇ। ਖੁਲਹਿਂ ਨ ਹਾਥਨ ਉਸਰਤਿ ਅੰਗ ਜਿ ਸੁਭਟਨਿ ਤੇ ਹੱਥ ਨਾਗਿਰਾਇ॥੧੨॥ ਹਤਨ ਹਰੀਫ[3] ਰਹਯੋ ਇਹ ਕਿਤ ਹੂੰ,ਨਹੀਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰ ਪਕਰਯੋ ਜਾਇ। ਜਨੁ ਰਸਰਿਨ ਸੋਂ[4] ਜੂਰ ਦਿਯੇ ਭਟ, ਭੇ ਬਯਾਕੁਲ,ਨਹਿਂ ਬਨਯੋ ਉਪਾਇ।

[1]ਖੋਲ੍ਹਕੇ । (ਅ) ਮੁੱਢ ਤੋਂ । [2]ਉਹ ਹੁਕਮ (ਆਪਦਾ) ਮੰਨਿਆ । [3]ਮਾਰਨਾ ਵੈਰੀ ਨੂੰ . [4]ਮਾਨੋ ਰੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ।

*ਪਾ.–ਤੁਮ ।

ਗੁਰ ਭਟ ਹੁਤੇ ਅਗਨਿ ਸੋਂ ਤਾਪਤਿ ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਪਰੇ ਅਰਰਾਇ[1]। ਮਾਰ ਮਾਰਿ ਬਹੁ ਚਮੂੰ ਖਪਾਈ, ਗਿਰੇ ਤੁਰੰਗਮ, ਭਟ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧੩॥ ਅਪਰ ਏਕ ਬਡ ਅਚਰਜ ਹੋਵਾ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਭਟਨਿ ਕਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰ[2]।ਬਹੁਰ ਨਿਕਸਿ ਨਜਾਰੇ ਇਕਦਿਸ਼ਿ ਭੇ*,ਢਿਗ ਹੁਇਹੁਇ ਕਰਿ ਗੋਰਿਨਿ ਮਾਰ।ਲਖਿਅਰਿ ਕੋ[3]ਆਪਸ ਮੈਂ ਕਟਿਗੇ,ਬਚਿਬੇ ਹੇਤੁ ਨ ਕੀਨਿ ਸੰਭਾਰ।ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲੌ ਤੀਨ ਭਾਗ ਦਲ ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਹੀ ਭਏ ਸੰਘਾਰ ॥ ੧੪ ॥ ਚਢੇ ਦਿਵਸ ਉਮਰਾਵ ਜਿ ਪੰਚਹੁੰ ਹੇਰਿ ਜੰਗ ਕੋ ਭਏ ਹਿਰਾਨ।ਸਭਿ ਦਲ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਬਜਵਾਇ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਉਮਡਯੋ ਹੱਥਨਾਰਨ ਕੋ ਪਕਰੇ, ਉਤ ਤੇ ਭਏ ਗੁਰੂ ਸਵਧਾਨ। ਭੀਖਨ ਭਾ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰੋ ਘਾਲਿਘਾਲਿ ਘਾਵਨ ਕਰਿ ਹਾਨ ॥੧੫॥ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਾਰਯੋ ਬਲੀ ਕਾਬਲੀ ਬੇਗ ਮਹਾਨ।ਤਨਕ ਜ਼ਖਮ ਗੁਰ ਕੇ ਤਨ ਲਾਗਯੋ ਨਹਿੰ ਮਾਨਯੋ ਤਿਮ ਹੀ ਸਵਧਾਨ।ਲਲਾਬੇਗ ਸੋਂ ਜੰਗਪਰਯੋ ਪੁਨ ਅਸੁਗੁਲਬਾਗ ਰਪਲਬਲਵਾਨ। ਗੁਰੂ ਤਰੇ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਧੋ ਤਬਿ ਲਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਤਜਾਗੇ ਪ੍ਰਾਨ॥ ੧੬॥ ਰਿਸ ਕਰਿ ਗੁਰ ਤਬਿ ਲਲਾਬੇਗ ਕੌ ਕਰਯੋ ਸੰਘਾਰਨ ਗਹਿ ਤਰਵਾਰ। ਚਤਰ ਸਹੱਸ੍ਰ ਗੁਰੂ ਦਲਮਹਿੰ ਤੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਸੈ ਸਭਿ ਭਏ ਸੰਘਾਰ।ਇਮਬਿਨ ਨੀਤਿ ਆਪ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਮਰਯੋ ਸਰਬ ਹੀ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਰ। ਸੁਪਤਿ ਪਰੇ ਰਣ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਸਭਿ, ਬਚੇ ਸੰਗ ਮਮ ਸੈ ਅਸਵਾਰ' ॥ ੧੭ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਬਿਖਾਦ ਅਧਿਕ ਉਪਜਾਇ। 'ਕਹਾਂ ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਰਯੋ ਤਿਨ ਸਿਰ ਪਰ ਵਡੇ ਕਹਾਵਤਿ ਹੁਤੇ ਦਨਾਇ। ਰਾਜਨੀਤ ਮਹਿੰ ਚਤੁਰ ਬਖਾਨਤਿ ਜਾਨਤਿ ਸਕਲ ਜੰਗ ਕੇ ਦਾਇ। ਕੁਛ ਨਹਿੰ ਸਰਯੋ, ਨ ਕਰਯੋ ਓਜ ਕੋ, ਮਰਯੋ ਤੁਰਤ ਹੀ ਅਰਿ ਅਗੁਵਾਇ' ॥ ੧੮ ॥ ਕਹਤਿ ਹਸਨਖਾਂ'ਅਬਿ ਕੇ ਰਣਮਾਹਿੰ,ਹਠਕਰਿ ਮਰਯੋ ਕਰਤਿ ਹੰਕਾਰ।ਰਾਜਨੀਤਿ ਅਰੁ ਦਾਵ ਜੰਗ ਕੇ, ਲਸ਼ਕਰ ਸਭਿ ਕੀ ਕਰਹਿਨ ਸੰਭਾਰ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਤਿ ਸੁਰਤ ਵਿਸਾਰੀ ਮੁਝ ਆਦਿਕ ਬਹੁ ਰਹੇ ਪੁਕਾਰ। ਨਹਿੰ ਜਾਨੀ ਨਹਿੰ ਮਾਨੀ ਕਿਸ ਕੀ, ਕਰਿ[4] ਹਾਨੀ ਮੂਰਖਤਾ ਧਾਰ ॥੧੯॥ਮੇਰੋ ਅਧਿਕ ਅਨਾਦਰ ਕੀਨਾ, ਪੁਨ ਕਾਂਹਬੋ ਸਭਿ ਨੇ ਤਜਿ ਦੀਨ[5]। ਦੇਖਤਿ ਹਮਰੇ

---

[1]ਬੋਲ ਕੇ। [2]ਭਾਵ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। [3](ਅਸੀਂ ਇਹ) ਸਮਝਕੇ ਕਿ ਵੈਰੀ (ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਹਾਂ)। [4]ਲੀਤੀ। [5]ਭਾਵ ਮੈਂ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਰੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। *ਪਾ:-ਤੇ।

ਸਗਲ ਸਿਧਾਰੇ ਮਨਹੁ ਕਿਸੂ ਨੇ ਬੰਧਨ ਕੀਨਿ। ਨਿਸ ਮਹਿ ਸੀਤ ਸਮੂਹ ਲਗੇ ਤੇ ਪਿੰਗਲ ਲੁੰਢਨ ਕੇ ਸਮ[1] ਚੀਨ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰੇ ਇਮ ਗੁਰ ਫਤੇ ਸੁਗਮ ਹੀ ਲੀਨ'॥੨੦॥ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕਹਿ 'ਕਈ ਬਾਰ ਪਤਿਆਰੋ[2] ਲੀਨਿ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਬਡ ਗੁਰ ਘਰ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਪੀਰਨਪੀਰ ਭਏ ਜਗ ਜ਼ਾਹਰ ਅਹੇ ਸੁ ਹਾਰੇ ਸਭਿ ਨੇ ਚੀਨ। ਅਬਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਹੇਰਹੁ ਚਿਤ ਮਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਮਤਿ ਮੈਂ ਆਵਹਿ ਕਹਾ ਕੀਨਿ। ੨੧॥ ਬਡੋ ਆਪ ਕੋ ਹਜ਼ਰਤ ਬਾਬਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਬਰ ਕੋ ਪਾਇ। ਰਾਜ ਲਿਯੋ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਖਾਨਨਿ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਛੁਟਾਇ। ਅਵਚਲ ਤਖਤ ਬਚਨ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਬਿਦਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਾਨੀ ਜਾਇ। ਮਿਲਯੋ ਏਮਨਾਬਾਦ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬਰ ਲੀਨਿ ਰਿਝਾਇ॥ ੨੨॥ ਭਯੋ ਹੁਮਾਊਂ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁਰ ਜਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤੇ ਬਰ ਕੋ ਲੀਨਿ। ਦਿੱਲੀ ਆਦਿਕ ਰਾਜ ਕਰਯੋ ਸਭਿ ਲਯੋ ਸਲੇਮਸ਼ਾਹੁ[3]ਜੋ ਛੀਨਿ। ਸੁਮਤਿਵੰਤਿ ਬਡ ਅਕਬਰ ਹੋਯਸਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਤਿਸੇ ਬਰ ਦੀਨਿ। ਗਢ ਚਿਤੌੜ ਕੋ ਤੋੜਯੋ ਬਲ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਅਰਪਨਿ ਕੀਨਿ॥ ੨੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਰੁ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਹਜ਼ਰਤ ਇਮ ਸੰਗ। ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ,ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਆਦਰ, ਸਭਿ ਤੇ ਜਾਨਤਿ ਰਹਯੋ ਉਤੰਗ।ਰੱਛਾ ਕਰੀ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਸ ਪਾਵਤਿ ਪਿਖਿ ਅਜ਼ਮਤ ਨੰਮ੍ਰੀ ਸਰਬੰਗ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਤੁਮ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਬਿਰੋਧਾ ਪੂਰਬ ਲੀਨੋ ਛੀਨਿ ਤੁਰੰਗ॥ ੨੪॥ ਨਹਿਂ ਅਰੁਝਿਬੋ ਤੁਮਕੋ ਪਾਇਸਿ, ਰੁਜੀ ਜਾਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਕਰਿ ਮਿਸ ਮੋਲ[4] ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਲੀਨਸਿ[4], ਭਯੋ ਅਰੁਜਿ ਸਭਿ ਲਖਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਬਾਜ਼ ਹੇਤੁ ਰਣ ਘਾਲ ਘਨੇਰੋ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਤੇ ਹੀਨਿ। ਬਹੁਰ ਜਲੰਧਰ ਕੋ ਬਡ ਸੂਬਾ ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਲਰਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੀਨਿ॥ ੨੫॥ ਅਬਿ ਤੁਰੰਗ ਕੀ ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਥੀ ਲਸ਼ਕਰ ਰਾਵਰ ਦਿਯੋ ਪਠਾਇ। ਸੀਤ ਉਪਾਇ ਸਕਲ ਹੀ ਮਾਰੇ ਬਚਯੋ ਨ ਕੋ ਭਟ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਇ। ਚਤੁਰ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹਨੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਤੁਮਰੀ ਅਨਗਨ ਦਈ ਖਪਾਇ। ਏਕ ਬਾਕ ਕੇ ਕਹੇ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਜਿਮ

[1]ਲੂਲਿਆਂ ਵਰਗੇ। [2]ਪਰਤਾਵਾ। [3]ਭਾਵ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਨੇ। [4](ਘੋੜਾ ਲੰਘਦਾ) ਦੇਖਕੇ ਮੁਲ ਕਰਕੇ ਲੀਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [ਮਿਸ ਦਾ ਸੰ: ਧਾਤੂ ਮਿਖੁ ਹੈ=ਅੱਖ ਖੁਹਲਣੀ, ਦੇਖਣਾ। ਯਥਾ:ਮਿਸ਼ਤੇ ਬੰਧੁ ਵਰਗਸਜਾ=ਸਾਰੇ ਸਾਕਾਂ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ]।

ਚਾਹਤਿ ਗੁਰੁ ਲੇਹਿਂ ਬਨਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਨਿ ਆਵੈ ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰਤਿ ਹੋ ਮਨ ਲਾਇ। ਅਪਨ ਬਡਨਿ ਕੀ ਰਖਹੁ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਜਿਨ ਆਗੈ ਤਿਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ।ਤਿਮ ਹੀ ਤੁਮ ਕੋ ਚਹੀਯਤਿ ਹਜ਼ਰਤ! ਜੇ ਨ ਕਰਹੁ ਕਾਰਜ ਬਿਗਰਾਇ। ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਤੇ ਚਢਨਿ ਲਗੇ ਜਬਿ,ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੋ ਰਾਖਯੋ ਅਟਕਾਇ॥ ੨੭ ॥ ਤੋਹਿ ਬਡਨ ਜਿਨ ਤੇ ਲੇ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਰਾਜ ਕਰਯੋ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼।ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਜੰਗ ਤੁਮ ਠਾਨਹੁ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਮਨ ਲਖਹੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਬਾਜ਼ ਬਾਜਿ ਕੀ ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਥੀ[1] ਤੁਮ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਨਿਕ ਹਮੇਸ਼ । ਨਹਿਂ ਬਿਰੋਧ ਕਰਿਬੋ ਬਨਿ ਆਵੈ ਸਮਝੋ ਹਜ਼ਰਤ ! ਸੁਮਤਿ ਅਸ਼ੇਸ਼' ॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਹੁਇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਰਿਸ ਤਜਿ ਦੀਨਿ।–ਤਿਨਸੋਂ ਲਰਿ ਕਰਿ ਫਤੇ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੁਈ ਹਾਰ ਰਣ ਭਾ ਬਲ ਛੀਨਿ।ਮਨ ਕਰਿ ਸ਼ੁੱਧਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਅਬਿ ਨਹਿ ਲਰੌਂ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਚੀਨ–। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਮੁਖ ਊਚੋ ਹਸਨਖਾਨ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨਿ ॥੨੯॥ ਬਹੁਰ ਸਲਾਬਤ ਖਾਨ ਬਖਾਨੀ 'ਸੁਤ ਜੁਤਿ ਲਲਾਬੇਗ ਭਾ ਘਾਤ। ਅਬਿ ਕਾਬਲ ਦਿਸ਼ਿ ਸੂਬਾ ਕਰਿ ਕੈ ਪਠਹੁ ਕਿਸੀ ਕੋ ਸਾਂਭਹਿ ਜਾਤਿ[2]। ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਬਿਲੰਦ ਪਛਾਨਹੁ ਜੋ ਨਹਿਂ ਹੋਨਿ ਦੇਹਿ ਉਤਪਾਤ । ਦਿਹੁ ਸਿਰੁਪਾਉ ਸਪੁਰਦ ਕਰਹੁ ਉਤ ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ ਬਿਚਾਰਹੁ ਬਾਤ'॥੩੦॥ਸਤਿਗੁਰ ਮਨ ਫੇਰਯੋ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਹਸਨਖਾਨ ਕੋ ਪਿਖਤਿ ਸੁਨਾਇ। 'ਇਨ ਆਛੀ ਬਹੁ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਬਿਲੰਦ ਲਖਾਇ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇ ਤਿਤ ਕੋ ਭੇਜੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਇ'। ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਕਹਿ 'ਆਛੀ, ਮਨਸਬ ਦੇ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਪਠਾਇ' ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਲਾਬਤਖਾਨ ਤਬਿ ਉਚਿਤ ਕਰੀ ਤਤਕਾਲ। ਕਾਬਲ ਕੋ ਸੂਬਾ ਭਯੋ ਲੇ ਦਲ ਗਯੋ ਬਿਸਾਲ ॥੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਪਾਇ ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲ। ਹਸਨਖਾਨ ਸੂਬਾ ਭਯੋ, ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਸੁ ਨਿਹਾਲ ॥ ੩੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਦੂਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਾਲਾ ਕਾਲੂ ਨਾਥ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਸੁਮਤਿ ਕੋ ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਠਾਨਯੋ ਨਹੀਂ

---

[1] ਬਾਜ਼ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਗਲ ਕੀਹ ਸੀ। [2] ਜਾਕੇ।

ਬਿਰੋਧ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾਛੰਦ ॥–ਜਿਸ ਹਿਤ ਲਸ਼ਕਰ ਪਠ੍ਯੋ ਮਰਾਯੋ, ਸੋ ਗੁਲਬਾਗ ਮਰ੍ਯੋ ਰਣ ਮਾਂਹਿ। ਖਾਲੇਂ[1] ਭਰੀ ਪੌਨ ਕੀ ਸਮ ਇਹੁ, ਮੋ ਢਿਗ ਹੋਤਿ ਤਊ ਮਰਿ ਜਾਹਿ। ਖਰਚ ਬਿਸਾਲ ਲਾਭੁ ਲਘੁ ਜਿਹ ਥਲ ਸੋ ਕਾਰਜ ਬੁਧਿ[2] ਕਰਿਤੇ ਨਾਂਹਿ। ਕ੍ਯਾ ਕੁਛ ਬਾਤ ਬਾਜ਼ ਕੇ ਕਾਰਣ ਲਸ਼ਕਰ ਮਰ੍ਯੋ ਇਤੋ ਰਣ ਮਾਂਹਿ–॥੨॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ ਬੈਰ ਬਿਸਾਰ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ। ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਿਸ ਸਰ ਪਰ ਡੇਰਾ ਰਖ੍ਯੋ ਜੀਤਿ ਕੈ ਜੰਗ। ਤਹਾਂ ਦਮਦਮਾਕਰਿ ਕੈ ਸੁੰਦਰ,ਬੈਠਤਿ ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਉਤੰਗ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਸੰਗਤੀ ਆਵੈ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਅਨੰਦਤਿ ਅੰਗ ॥੩॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਲੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਆਇ ਆਇ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸੰਤਿ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ,ਪਿਖਿ ਥਲ,ਮਰੇ ਤੁਰੰਗ ਨਰ, ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਹ੍ਵੈਂ ਅਚਰਜਵੰਤਿ। ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ, ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਿਤ ਕਿਤ,ਗੁਰ ਜਸੁ ਉੱਜਲ ਕੋ ਉਚਰੰਤਿ। 'ਕਹਹੁ ਆਜ ਹੈ ਕੌਨ ਧਰਾ ਤਲ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਜੋ ਲਰਨ ਚਹੰਤਿ ॥ ੪ ॥ ਬਿਨਾ ਦੁਰਗ ਗਿਰ ਅਰਹਿ ਅਗਾਰੀ ਰਣ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਹਾਰ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ਪਤਿ ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ,ਬਿਨ ਗੁਰ ਕਰੈ ਕੌਨ ਅਸ ਕਾਰ। ਅਧਿਕ ਤੁਰਕ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਖਪਾਏ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਤੁਰਕਨੀ ਪੁਕਾਰ। ਕੇਸ ਉਖਾਰਤਿ ਪੀਟਤਿ ਹੈਂ ਸਿਰ ਰੋਦਤਿ ਬਹੁ ਅੱਸ਼੍ਰੁਨਿ ਕੋ ਡਾਰਿ ॥ ੫ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਜੰਨੁ ਚੰਦ ਅਕਾਸ਼।ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਲਰੈ ਨਿਤ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿ ਤੁਰਕਾਨਾ ਸਭਿ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਣ ਰਾਸ। ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਐਸ਼੍ਵਰਜੰ,ਅਰਹਿ ਸੁ ਝਰਹਿ ਮਰਹਿ ਦੁਖ ਗ੍ਰਾਸ'॥੬॥ ਹਯ ਦਿਲਬਾਗ ਰਹ੍ਯੋ ਇਕ ਗੁਰ ਢਿਗ ਨਾਮ'ਜਾਨਭਾਈ' ਧਰਿ ਦੀਨ। ਬਿਧ ਗੁਲਬਾਗ'ਸੁਹੇਲਾ' ਕਹਿਂ ਜਿਸੁ ਸੋ ਰਣ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਾਨ ਤੇ ਹੀਨ।ਪਰ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿਹ ਬਹੁਰੋ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਚੀਨ। ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨ੍ਯੋ 'ਨੱਸ੍ਵਰ ਤਨ, ਸਨੇਹ ਕ੍ਯਾ ਕੀਨ ॥ ੭ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਿਛੁਰਨਿ ਹੈ ਇਸ ਕੇਰਾ,ਬਿਨ ਸੰਸੇ ਮਨ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ।ਜਿਸ ਕੋ ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ'ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ'ਸੱਤ ਸੁ ਜਾਨਿ।ਮਨੁਖ ਨ ਪਸੂ,ਨ ਪੰਛੀ ਪੰਨਗ, ਕੋ ਅਕਾਰ ਸੋ ਨਹੀਂ ਮਹਾਨ[3]।ਸੋ ਸਰੂਪ ਤੂੰ ਅਪਨੋ ਲਖਿ ਕੈ ਬ੍ਰਿਹ ਸੰਕਟ

[1]ਖੱਲਾਂ। [2]ਬੁਧਿਵਾਨ। [3]ਭਾਵ ਮਹਾਨ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅਕਾਰ ਨਹੀਂ।

ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ ਹਾਨ'॥੮॥ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਰ ਫੇਰਾ ਮੁਖ ਲੋਚਨ
ਸਿਰ ਗ੍ਰੀਵਾ ਪੀਠ। ਤਤਖਿਨ ਆਤੁਮਗ੍ਯਾਨ ਭਯੋ ਹਯ[1], ਹੇਰ੍ਯੋ ਜਬਹਿ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀ ਡੀਠ।ਸੁਖ ਤੇ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਅਰੁ ਪਾਨੀ ਖਾਨ ਪਾਨਕਰਿ ਬਿਸਰ੍ਯੋ
ਈਠ[2]। ਤਿਸਪਰ ਹੋਇ ਅਰੂਢਨਿ ਗਮਨਹਿਂ ਜਨੁ ਮਨ ਕੋ ਹੁਇ ਚਲਹਿ
ਬਸੀਠ[3]॥੯॥ਸਭਾਬਿਖੈ ਥਿਤ ਸ਼੍ਰੀਹਰਿਗੋਵਿੰਦਕਹ੍ਯੋ'ਮੋਹਿਰਣਥੰਭਾਥਾਨ[4]।
ਨਾਮ'ਗੁਰੂ ਸਰ'ਤੀਰਥ ਪਾਵਨ ਕਲਮਲ ਗਨ ਨਾਸ਼ਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨ।ਧਰਿ
ਸ਼ਰਧਾ ਨਰ ਪਰਸਹਿ ਆਇ ਜੁ ਪੂਰਵਹਿ ਮਨਹੁਕਾਮਨਾਠਾਨਿ।ਗੁਰਸਿਖੀ
ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹਿ' ਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ ॥ ੧੦ ॥ ਜੋਧ ਸਲੇਮ-
ਸ਼ਾਹੁ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ ਗੁਰ ਮਰਜ਼ੀ ਲਖਿ ਅਰਜ਼ੀ ਕੀਨਿ।'ਮਹਾਰਾਜ ! ਅਬਿ
ਕਾਂਗੜ਼ ਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨ। ਇਸ ਥਲ ਕੋ
ਆਗਵਨ ਜਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਕੈ ਜੰਗ ਫਤੇ ਬਡ ਲੀਨਿ। ਅਸ਼ਟ ਦਿਵਸ
ਅਬਿ ਬੀਤਿ ਗਏ ਥਿਤਿ, ਰਿਪੁਨਿ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਰਹੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੧੧ ॥ ਸ਼ਾਹੁ
ਜਹਾਂ ਮਹਿਮਾ ਤੁਮ ਲਖਿ ਕਰਿ ਹਟਕ ਰਹ੍ਯੋ ਹੁਇ[5], ਜਾਨੀ ਜਾਇ।
ਬੈਰ ਬਿਸਾਰਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਨ ਕੀਨਸਿ ਯਾਂਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਨਹਿੰ ਚਢਿ ਆਇ।
ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਬਿ ਲੌ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਭਿਰੇ ਹੁਤੇ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੈਨਾ
ਮਰਤਿ ਹੋਤਿ ਸੰਗਰਾਮੁ ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਦੇਤਿ ਖਪਾਇ'॥੧੨॥ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਨਿ
ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਲਖਿ ਕਰਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਲੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ । 'ਚਲੈਂ ਤੁਮਾਰੇ
ਪੁਰਿ ਇਕ ਬਾਰਹਿਂ,ਰਹਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਮਿਲਿਨਿ ਬਿਸਾਲ'।ਇਮ ਕਹਿ
ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਕੇਰਾ*,ਬਸੇ ਤਹਾਂ ਸੋ ਜਾਮਨਿ ਟਾਲਿ[6]।ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਏ ਤੇ
ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜ੍ਯੋ ਪਰੇ ਹਯਨਿ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਉਤਾਲ ॥ ੧੩ ॥ ਤੁਰੰਗ 'ਜਾਨ
ਭਾਈ' ਪਰ ਸੁੰਦਰ ਸੁਵਰਨ ਜਟਤਿ ਜ਼ੀਨ ਤਬਿ ਪਾਇ। ਸਭਿ ਭੂਖਨ
ਪਹਿਰਾਵਨ ਕੀਨੇ ਕਰ੍ਯੋ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ
ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਸਜਤਿ ਬਿਭੂਖਨ ਤਨ ਸਮੁਦਾਇ।ਭਏ ਅਰੂਢਨ, ਗਮਨ
ਕੀਨਿ ਤਬਿ ਚਢੀ ਬਾਹਨੀ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਥਾਨਾ ਹਤੋ

---

[1]ਘੋੜੇ ਨੂੰ। [2]ਪਿਆਰਾ (ਸਾਥੀ)। [3]ਮਨ ਨਾਲ ਮਾਨੋ ਟੋਰਿਆ ਹੋਇਆ ਟਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਮਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ [ਸੰਸ:, ਅਵਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟ=ਘੱਲਿਆ ਹੋਇਆ। ਹਿੰਦੀ, ਬਸੀਠ]। [4]ਮੇਰੇ ਰਣਥੰਭੇ ਦਾ ਥਾਂ। [5]ਹੱਟ ਰਹਿਆ ਹੈ। [6]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਉਨਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ) ਟੋਰਿਆ ਤੇ ਆਪ ਉਥੇ ਰਹਿਕੇ ਓਹ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। *ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਡੇਰਾ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨਿਕਟਿ ਹੀ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਕਾਲੂ ਨਾਥ ਰਹੰਤਿ। ਇਕ ਨਰ ਪਠਯੋ ਕਹਯੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ 'ਤਿਸ ਕੋ ਪਰਖਹੁ ਜਾਇ ਇਕੰਤ। ਹਮਰੀ ਸੁਧ ਦਿਹੁ ਵਹਿਰ ਸਿਵਰ ਹੁਇ, ਮਿਲਹਿ ਆਨਿ ਇਹ ਲਖਹੁ ਮਤੰਤ'। ਸੁਨਿ ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਤੇ ਸੋ ਪੂਰਬ ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਚਿਤਵੰਤਿ[1] ॥ ੧੫॥–ਧੇਨੁ ਗੌਰ[2] ਦੂਧ ਕੋ ਦੁਹਿ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਕਰਾਵਹਿ ਪਾਨਿ ਜਿ ਲਯਾਇ। ਤੌ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਨਾਥ ਪਛਾਨੌਂ–ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਿਕਟਿ ਚਿਤਵ ਇਸ ਭਾਇ। ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ, ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਯੋ,ਤਬਿ ਕਾਲੂ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਪਾਇ। ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਬੂਝਿ ਗੁਰ ਗਾਥਾ ਜਥਾ ਤੁਰਕ ਘਮਸਾਨ ਮਚਾਇ॥੧੬॥ਪੁਨ ਉਠਿ ਗੌਰ ਬਰਨ ਕੀ ਸੁਰਭੀ[3] ਤਿਹ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਦੋਹਿਨ ਕੀਨਿ। ਤਪਤ ਠਾਨਿ ਤਬਿ ਪਾਨ ਕਰਨਕੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰਕੇ ਨਰਕੋ ਦੀਨਿ।ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਕਰਿਜਾਨਯੋ ਮਨ ਮਹਿ ਕਾਲੂ ਕਰਾਮਾਤ ਮਹਿ ਪੀਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਆਗਵਨੁ ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੧੭॥ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਪੁਰਿ ਤੇ ਜਬਿ ਨਿਕਸਯੋ ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀ ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਜੋਧ ਸਮੇਤ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਇ।ਜੀਤੇ ਜੰਗ ਅਨੰਦ ਉਮੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਦੁੰਦਭਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਇ।ਧੂਲ ਅਕਾਸ਼ ਚਢਤਿ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਤਰਨਿ[3] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਢਾਂਪਤੋ ਜਾਇ॥ ੧੮॥ ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਬਿਲੋਕਿ ਜਲ ਕਲ[4] ਕੋ ਕਰਯੋ ਨਿਵੇਸ ਗੁਰੂ ਜਗ ਰਾਇ। ਉਤਰੀ ਜੁਤਿ ਬਿਸਤਾਰ ਬਾਹਿਨੀ,ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲ[5] ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਆਇ।ਜ਼ੀਨ ਉਤਾਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਟ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹੋਤਿ ਹਿਰੇਖਾ ਹਯਨਿ ਲਗਾਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰੇ ਜਥਾ ਰੁਚਿ, ਬਿਸਰਾਮੇ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਅਸਨ ਅਚਵ ਕਰਿ ਠਾਨਿ ਦੁਪਹਿਰੇ ਮਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮ। ਸਵਾਜਾਮ ਦਿਨ ਰਹੇ ਉਠੇ ਜਬਿ ਭਏ ਸੁਚੇਤ ਗੁਰੂ ਅਭਿਰਾਮ। ਸੁੰਦਰ ਫਰਸ਼ ਅਨੇਕ ਬਰਨ ਕੇ ਡਸੇ[6] ਮਖਮਲੀ ਦੀਹ ਤਮਾਮ। ਚਾਰ ਓਰ ਜਿਸ ਛੋਰ ਜ਼ਰੀ ਕੇ, ਮੁਕਤਾ ਜਟਤਿ ਜਹਾਂ ਛਬਿ ਧਾਮ॥੨੦॥ਅਸ ਗਾਦੀ ਡਸਿ ਰੁਚਿਰ ਫਰਸ਼ਪਰ ਉਪਾਧਾਨ[7] ਦੀਰਘ

---

[1] ਚਿਤਵਦਾ ਹੋਇਆ (ਉਹ ਸਿਖ)। [2] ਗੋਰੀ ਗਊ। [3] ਸੂਰਜ। [4] ਸੁੰਦਰ। [5] ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਜਥੇ ਵਿਚ [ਅ: ਮਿਸਲ=ਜੋ ਸਭ ਸਿਫਤਾਂ ਵਿਚ ਬਰੱਬਰ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਥੇ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿਆ, ਫਿਰ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਹੇਠ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿਆ]। [6] ਵਿਛ ਗਏ। [7] ਤਕੀਆ। ਸਿਰਹਾਣਾ।

ਧਰਿ ਦੀਨਿ। ਲਰਕਤਿ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛਨਿ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਤੇ ਰਚਨੈ ਨਵੀਨ।ਬੈਠਿ ਬਿਰਾਜਤਿ ਭੇ ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਚਮਰਦਾਰ ਤਬਿ ਚਾਮਰ[1] ਕੀਨਿ। ਗਾਵਨ ਲਗੇ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸਾਂਤਿ ਰਸ ਭੀਨ॥ ੨੧॥ਸਿਖਜੋਧਾ ਗਨ ਜੋਧ ਸਹਿਤ ਮਿਲਿ ਦਰਸਰਿਂ ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਜਥਾ ਉਚਿਤ ਕਰਿ ਸਭਾ ਸੁ ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬੀਚ ਸੁਹਾਇਂ। ਮਨਹੁ ਸੁਰਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਰਪਤਿ ਦੁਤਿਮਤ[2] ਕਿਧੌਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਵਨੀ ਪਰ ਆਇ। ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਆਇਵ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਅਰਪਾਇ॥੨੨॥ 'ਜੰਗ ਜੀਤ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ' ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਗਨ ਨਰ ਨਾਰਿ। ਚੌਂਪ ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿਂ'ਧੰਨੁ ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰ ਜੈਕਾਰ'।ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਆਗਵਨ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦ੍ਵੈ ਘਟ ਦੁਗਧ ਲਿਏ ਕਰਿ ਤਯਾਰ। ਇਕ ਬਾਲਕ ਕੇ ਸਿਰ ਧਰਿ ਲ੍ਯਾਯੋ ਏਕ ਉਠਾਇ ਆਪ ਕਰ ਧਾਰਿ॥ ੨੩॥ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਗ ਮਸਤਕ ਟੇਕ੍ਯੋ ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਤਿ ਕਰ੍ਯੋ ਵਾਕ ਤਿਹ ਸਾਥ। 'ਘਾਲੀਘਾਲ ਮਾਨਤੇ ਮਾਨਵ ਨਾਮ ਭਯੋ ਅਬਿ ਕਾਲੂ ਨਾਥ[3]'। [4]'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਹੀਂ ਨਾਥ ਮੁਹਿ ਜਾਨਹੁਂ, ਤੁਮਰੋ ਕੂਕਰ ਧਰਿ ਪਦ ਮਾਥ[5]'। ॥੨੪॥ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਖਿਦਤਿ ਨਾਥ ਤੂੰ ਹੋਹਿਂ ਜਹਾਨ। ਸਭਿ ਮਾਨਹਿਂ ਤੁਵ ਨਾਥ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਰੁਨਿ ਕੀ ਭਈ ਮਹਾਨ'। ਪੁਨ ਕਾਲੂ ਕਹਿ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨੀਅਹਿ ਆਪ ਬਖਾਨਤਿ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਿ। ਇਤੀ ਬਡਾਈ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਦਰ ਪੌਰੇ ਕਹੁ ਸ੍ਵਾਨ[6]'॥ ੨੫॥ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਕੀ ਅਧਿਕ ਨੰਮ੍ਰਿਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦਯੋ ਵਰ ਦੀਰਘ'ਭਾ ਨਾਥਨਿ ਕੋ ਨਾਥ ਬਿਸਾਲ।ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਹਿ ਮਹਿਮਾ ਪਰੀ ਥਾਥਿਂ ਘਾਲੀ ਬਡ ਘਾਲ।ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਧਿਕਤਾ ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ, ਬਡ ਪੁਰਖਨਿ ਕੀ ਹੈ ਅਸ ਚਾਲ'॥੨੬॥ ਕਰ੍ਯੋ ਬਚਨ ਜਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕਾਮਲ ਕਰਾਮਾਤ ਤਬਿ ਪਾਇ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਸੀਸ ਕੋ ਨ੍ਯਾਇ। ਬਾਲਕ

[1]ਚਉਰ। [2]ਸੋਭਾਵਾਨ। [3]ਤੂੰ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁਖ ਤੈਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੁਣ ਤੋਂ ਕਾਲੂ ਨਾਥ ਹੋਇਆ। [4](ਕਾਲੂ ਨੇ ਕਿਹਾ)। [5]ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸੀਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। [6]ਦਰਵਾਜੇ ਵਿਚ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਹਾਂ।

ਹੁਤੋ ਸੰਗ ਪਯ ਲਯਾਯੋ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਇ। ਦੁਗਧ ਚੁਰੂ ਭਰ ਤਿਸ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪਾਨ ਕਰਿ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਇ' ॥ ੨੭ ॥ ਮਾਨ ਬਾਕ ਕੋ ਪਾਨ ਕਰ੍ਯੋ ਜਬਿ ਭਈ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਬਾਤ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਬਦਰੀ ਫਲ ਤਿਮ[1] ਬੱਖ੍ਯਾਤ। ਅਚਰਜ ਚਿਤ ਧਰਿ ਗੁਰ ਪਦ ਬੰਦੇ, ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਦੀਰਘ ਦਾਤ। ਕਛੁ ਤੇ ਕਛੂ ਛਿਨਕ ਮਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਕੌਨ ਕਰੈ ਸਮਤਾ ਕਿਸ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ॥ ੨੮ ॥ ਕਾਲੂ ਜਾਨ ਲਈ ਤਿਸ ਕੀ ਗਤਿ, ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨਾਵਹੁ ਬਾਲ !। ਅਬਿ ਗੁਰ ਦੂਤੀ ਰੂਪ ਕਿਸ ਥਲ ਹੈਂ ? ਉਠੇ ਕਿਧੌਂ ਬੈਠੇ, ਕਿਤ ਚਾਲ ?'। ਸਿਸ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਤੁਮ ਸੁਨਹੁ ਨਾਥ ਜੀ ! ਅਰਬ ਵਲਾਇਤ ਬਿਖੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੁਰਕ ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਾਨਹਿ ਤਿਨ ਸਿਮਰੇ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਨਾਲ॥੨੯॥–ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜੋ ਹੈਂ ਮੇਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖ ਸੋ ਆਇ।ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਾਮਲ ਕਰਾਮਾਤ ਸਮੁਦਾਇ–। ਤਹਾਂ ਤਰੋਵਰ ਕੇ ਤਰੁ ਠਾਂਢੇ ਸ਼ਾਖਾ ਪਕਰੀ ਹਾਥ ਉਠਾਇ। ਤੁਰਕ ਮੁਰੀਦ ਸਿਦਕ ਕੋ ਲਖਿ ਕਰਿ ਬਿਨਾ ਬਿਲੰਬ ਪਹੁਚੇ ਧਾਇ'॥੩੦॥ਕਾਲੂ ਬਿਸਮ੍ਯੋ–ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਲਈ ਇਨ, ਇਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਉਚਿਤ ਨ ਬਾਲ। ਸਭਿ ਜਹਾਨ ਕੀ ਉਰ ਸੁਧ ਪ੍ਰਾਪਤਿ,ਗੁਰੁ ਦਈ ਲਖਿ ਕਰਿ ਮਮ ਨਾਲ–। ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰ ਕੋ ਧਰਿ ਐਂਚੀ ਤੁਰਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਾਲ। ਪੋਲ ਤੀਲ ਮਹਿ ਫੂਕ ਸੁ ਬਲ ਤੇ ਜਲ ਕੋ ਖੈਂਚਿ ਲੇਤਿ ਤਤਕਾਲ[2]॥੩੧॥ਪੁਨ ਬੂਝਤਿ ਭਾ 'ਅਬਿ ਸੁਧ ਦੀਜੈ' ਬਾਲਕ ਭਨ੍ਯੋ 'ਨ ਮੈਂ ਕੁਛ ਜਾਨ'।ਸ਼੍ਰੀਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ–ਸਿਸ ਕੀ ਅਰੁ ਹਮ ਦਈ ਮਹਾਨ[3]। ਘਾਲ ਨ ਘਾਲੀ ਸੰਗ ਰਹ੍ਯੋ ਨਾਹਿਂ,ਅਬਿ ਪਰਖੈ ਨਿਸ਼ਚਾਇ ਇਸ ਥਾਨ[4]–।ਇਕਲੌਟਾ ਤਿਸ ਨਿਕਟਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਿਯ ਕਿਸੂ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਆਨਿ॥੩੨॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬਿ ਜਾਚਨ ਕੀਨਸਿ 'ਹਮ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਨ੍ਯੋ ਇਹੁ ਚਾਰੁ'। ਕਾਲੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਿਯ ਮੇਰੋ ਨਿਤ ਰਾਖੌਂ ਸੁਧ ਭਲੇ ਸੁਧਾਰ। ਇਹ ਨਹਿਂ ਦਿਯੋ ਜਾਇ ਕਬਿ ਮੋ ਤੇ ਜੀਵਤਿ ਤ੍ਯਾਗ ਨ ਸਕੌਂ ਬਿਚਾਰ।ਲੌਟੇ ਸਹਿਤ ਆਪ ਕੋ ਮੈਂ ਨਿਤ[5],

---

[1]ਹੱਥ ਤੇ ਧਰੇ ਬੇਰ ਵਾਂਗੂ। [2]ਜਿਵੇਂ ਪੋਲੇ ਤੀਲੇ (ਭਾਵ ਨਾੜ) ਨਾਲ ਫੂਕ ਖਿੱਚਕੇ ਪਾਣੀ ਖਿੱਚ ਲਈਦਾ ਹੈ। [3]ਬਾਲਕ ਦੀ (ਖਿੱਚ ਹੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਭੀ ਇਸ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ਤੇ) ਅਸਾਂ ਨੇ ਭੀ ਬਹੁਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [4]ਨਿਸ਼ਚਾ (ਨਾਥ ਦਾ) ਏਥੇ। [5]ਲੋਟੇ ਸਮੇਤ ਨਿੱਤ ਮੈਂ ਆਪਦਾ (ਦਾਸ) ਹਾਂ।

ਇਹੁ ਬਖਸ਼ਹੁ ਮੁਹਿ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ !' ॥੩੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਲਖਿ ਬਹੁ ਮਮਤਾ 'ਹਮ ਨਾਥਨਿ ਕੋ ਨਾਥ ਬਨਾਇ। ਨਹਿਂ ਤੈਂ ਰਹ੍ਯੋ[1] ਪ੍ਰਥਮ ਸਮ ਹੁਜਹਿ, ਨਹੀਂ ਬਾਕ ਮਾਨ੍ਯੋ ਮਨ ਲ੍ਯਾਇ।ਲਈ ਬਾਲ ਤੇ,ਆਪ ਭਯੋ ਬਡ ਤੌ ਕਹੁ ਭੀ ਨ ਉਚਿਤ ਇਸ ਭਾਇ'। ਕਹਿਬੇ ਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਕੇ, ਤਿਮ ਹੀ ਕਾਲੂ ਹੋਯੋ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ॥ ੩੪ ॥ ਰਿਦੈ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਮਝਾਰ। ਧਰੇ ਨੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ,ਪੁਨ ਗੁਰ ਮਾਧਾ ਪ੍ਰਬਲ ਉਦਾਰ। ਭਰਮਾਯੋ, ਨਹਿਂ ਸਮੁਝਿ ਸਕ੍ਯੋ ਮਨ, ਇਮ ਕਾਲੂ ਕੀ ਗਾਥ ਬਿਥਾਰ। ਅਬਿ ਲੌ ਥਾਨ ਤਹਾਂ ਤਿਸ ਕੇਰਾ ਬਿਦਤ ਅਹੈ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਧੀਵਰ[2] ਕਾਲੂ ਔਰ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਕਥਾ ਨ ਜਾਨ[3]। ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਥਾਨੇ ਸੋ[4] ਬਸਹਿ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਵਧਾਨ ॥ ੩੬ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਲੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਕਾਂਗੜ ਪੁਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਜਗਰ ਮੁਕਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਏ ਉਠੇ ਸਭਾ ਤੇ ਆਇ। ਤੰਬੂ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਬੈਠੇ ਅਨੰਦ ਉਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀਛੰਦ॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਜਾਮਨੀ ਸੁਖ ਤੇ ਪਰਿ ਸੋਏ। ਭਈ ਭੋਰ ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਵਧਾਨਹਿ ਹੋਏ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਜਬਿਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਹੇਤੁ ਅਰੂਢਨਿ ਕੇ ਤੁਰੰਗ ਅਨਵਾਯੋ ਪਾਸਾ ॥ ੨ ॥ ਜੋਧ ਸਹਿਤ ਜੋਧਾ ਸਕਲ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਤ੍ਯਾਰੀ।ਜ਼ੀਨ ਪਵੰਗਮ ਪਾਇ ਕਰਿ ਠਾਨੀ ਅਸਵਾਰੀ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ ਸ਼ਬਦ ਬਡ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਢਿ ਚਾਲੇ। ਕਰਤੇ ਬਿਰਤ ਅਖੇਰ ਕੋ ਹਨਿ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਬਿਸਾਲੇ॥੩॥ਕਰਤਿ ਬਤਕ[5] ਬਹੁ ਜੋਧ ਸੋਂ ਮੁਖ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸੇ। ਕਾਂਗੜਪੁਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ਉਤਰੇ ਤਿਸੁ ਪਾਸੇ। ਆਵਤਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਰ ਤਤਕਾਲ ਡਸਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਤਬਹਿ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ ॥ ੪ ॥ 'ਜੋਧਸ਼ਾਹੁ ਗਮਨਹੁ ਸਦਨ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਕਰੀਜਹਿ। ਮਿਲਹੁ ਸਕਲ ਪਰਵਾਰ ਸੋਂ ਸੁਖ ਲੇ ਸੁਖ ਦੀਜੈ'।ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ ਗਯੋ ਘਰ,ਆਈ ਤਿਸ ਦਾਰਾ[6]। ਲਗੇ ਘਾਵ ਗਨ ਤਨ ਬਿਖੈ ਪਤਿ ਸੂਰ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਜਾਨ੍ਯੋ ਭਯੋ ਸਹਾਇ ਗੁਰੁ ਏਤਿਕ ਰਣ ਘਾਲਾ। ਜਿਯਤਿ ਪਿਖ੍ਯੋ ਨਿਜ ਕੰਤ ਕੋ, ਬਲ ਕਰੇ ਬਿਸਾਲਾ[7]। ਤਬਿ ਬੂਝ੍ਯੋ ਸਭਿ ਕਹਿਤਿ ਭਾ 'ਗੁਰ ਸਮ ਨਹਿਂ ਦੂਜਾ।

[1]ਤੂੰ (ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਨਾਥ) ਨਹੀਂ ਰਹਿਆ। [2]ਝੀਵਰ। [3](ਇਹ) ਕਥਾ ਉਸਦੀ ਨਾ ਜਾਣੋ। [4]'ਸੋ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਓਹ ਨਾਥ ਕਾਲੂ' ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ। [5]ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ। [6]ਇਸਤ੍ਰੀ। [7](ਜਿਸਨੇ) ਬਹੁਤ ਬਲ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜੰਗ ਵਿਚ)। *ਇਸਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਪਥਨੰਗਲ ਪਿੰਡ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।

ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਬਲੀ ਸਗਰੇ ਜਗ ਪੂਜਾ ॥੬॥ ਚਹੈਂ ਜਥਾ ਠਾਨਹਿਂ ਤਥਾ, ਮਾਨਹਿਂ ਸੁਰ ਆਨਾ[੧]। ਬਡੇ ਭਾਗ ਹਮਰੇ ਭੁਏ ਮਿਲਿ ਕਿਯ ਸੁਖ ਨਾਨਾ। ਫਤੇ ਪਾਇ ਜਸੁ ਕੋ ਲਿਯੋ ਗਨ ਤੁਰਕ ਖਪਾਏ। ਕੌਨ ਕਰੈ ਅਸ ਜੰਗ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਬਡ ਆਏ ॥ ੭ ॥ ਤੁਰਕ ਹੁਤੇ ਬਹੁ ਅਧਿਕ ਹੀ ਹਮ ਭਟ ਬਹੁ ਥੋਰੇ। ਰਣ ਕਰਿ ਇਮ ਮਾਰੇ ਸਕਲ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਛੋਰੇ’। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਤਿ ਤੇ ਸੁਨੀ ਮਨ ਅਨੰਦ ਉਪਾਈ।ਬੂਝਤਿ ਅਨਿਕਅਕੋਰ ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਈ॥੮॥ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥਨਿ ਜੋਰ ਕਰਿ ਪਗ ਪਰ ਧਰਿ ਮਾਥਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਭਈ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਸਾਥਾ। ਸਿਖ ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਲਖਿ ਬਰ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। ‘ਰਹਹੁ ਸੁਹਾਗਨ ਲੋਕ ਜੁਗ ਭੋਗਹੁ ਸੁਖ ਨਾਨਾ ॥ ੯ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਮਹੁੰ[੨] ਮਨ ਰਹਹਿ ਪੂਰਵਹੁ ਉਰ ਆਸ਼ਾ। ਸੰਕਟ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਤੁਮ ਤੇ ਹੁਇਂ ਨਾਸ਼ਾ’।ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਿਨ ਜਾਨਤਿ ਭਈ, ਮਮ ਕੰਤ ਰਿਝਾਏ। ਉਰ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕਹੁ ਪਾਇ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ ॥ ੧੦॥ ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਹਮ ਸੇਵਕ ਅਹੈਂ, ਤੁਮ ਹੋ ਰਖਵਾਰੇ। ਦੇਹੁ ਬਡਾਈ, ਦਾਸ ਕੋ ਰਾਵਰਿ ਬਿਵਹਾਰੇ[੩]। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਿਮ ਚਹੋ ਬਨਾਵੋ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਬਸਹਿਂ,ਨਹਿਂ ਕਬਹੁੰ ਭੁਲਾਵੋ’ ॥੧੧॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਿ, ਧਾਮ ਕੋ ਡੇਰੇ ਚਢਿ ਆਈ।ਨਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਕਲ ਹੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਮਧੁਰ ਤੁਰਸ਼ ਖਟ ਰਸਨਿ ਕੇ ਬਹੁ ਪਠੇ ਅਹਾਰਾ। ਹਯਨਿ ਹੇਤੁ ਤ੍ਰਿਣ ਹਰਿਤ ਗਨ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਿ ਭਾਰਾ[੪] ॥ ੧੨ ॥ ਕਰਤਿ ਸਰਾਹਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ੁਭ ਅਚਨੋ ਅਹਾਰੇ। ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਪਾਨੀ ਪਾਨ ਕਰਿ,ਪੁਨ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ । ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗੇ ਜਬਿ ਜਾਮੂ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਹਿਂ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਆਤਮ ਰਾਮੂ[੫]॥੧੩॥ਭਯੋ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਬਿ ਸ਼ੁਭ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਏ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਿਪਰ ਕਟ ਧਾਰਿ ਕੈ ਬਡ ਸਭਾ ਲਗਾਏ।ਪੁਰਿ ਕੀ,ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਅਨਿਕ ਕੀ,ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਆਈ।ਦੁਗਧਦਹੀ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿ ਗਨ ਉਪਹਾਰਨ[੬] ਲਯਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਮਰਾਲ[੭] ਸਮ ਢੁਰਤੋ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈ। ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਜੋਰਿ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਦਰਸਾਵੈਂ। ਚੰਦ ਮਨਹੁੰ ਰਿਤੁ ਸਰਦ ਕੋ ਉਡਗਨ ਮਹਿਂ ਸੋਹੈ। ਐਸੋ ਕੌਨ ਕਠੋਰ ਨਰ

[੧]ਦੇਵਤੇ ਈਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [੨]ਵਿਚ। [੩]ਭਾਵ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਹੀ ਆਪਦਾ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਣਾ। [੪]ਪੰਡਾਂ ਚਾਰੇ ਦੀਆਂ। [੫]ਆਤਮਾ ਵਿਖੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਲਗਾਈ। [੬]ਭੇਟਾ। [੭]ਹੰਸ ਵਾਙੂ।

ਪਿਖਿ ਨਹਿਂ ਮਨ ਮੋਹੈ॥੧੫॥ਸਾਧੂ ਰੂਪਾ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਦੋਨਹੁਂ ਚਲਿ ਆਏ। ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਆਗੇ ਪਭੂ ਪਾਇਨਿ ਲਪਟਾਏ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕੈ ਭਲੇ ਪੇਖਤਿ ਹਰਖਾਨੇ।ਸਿੱਖ ਆਪਨੇ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਨੀਕੇ ਸਨਮਾਨੇ॥੧੬॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮਾਨਵ ਮੰਦ ਮਤਿ ਜਾਨਹਿਂ ਨਹਿਂ ਭੇਵਾ।ਸਮਤਾ ਚਾਹਤਿ ਆਪ ਸੋਂ,ਤੁਮ ਦੇਵਨ ਦੇਵਾ।ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਹਿਂ ਸੁਰਾਸੁਰ ਰਣ ਖੇਤ ਮਝਾਰੇ। ਕੌਨ ਤੁਰਕ ਗਨ ਬਾਪੁਰੇ ਜੋ ਥਿਰਹਿਂ ਅਗਾਰੇ'॥੧੭॥ਸ੍ਰੀਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕਹਤਿ ਭੇ 'ਹਯ-ਨਾਮ ਸੁਹੇਲਾ। ਰਹ੍ਯੋ ਜੰਗ ਮਹਿਂ,ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਹਤਿ ਬਹੁ ਘਾਵਨਿ ਮੇਲਾ[1]'। ਸੁਨਤਿ ਜੋਧ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਿ'ਸਨਮੁਖ ਰਣ ਮਾਂਹੀ। ਤੁਮਰੇ ਚਰਣਸਪਰਸ਼ ਤੇ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਹੀ[2] ॥ ੧੮ ॥ ਉੱਤਮ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਤਿਨ ਧੰਨ ਮਹਾਨਾ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਪੂਰਬ ਹੁਤੇ ਨਹਿਂ ਆਨ ਸਮਾਨਾ'। ਬਿਧੀਚੰਦ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹ੍ਯੋ'ਬਿਛੁਰਨ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਰਾਵਰਿ ਬਾਕਨਿ ਤੇ ਮਿਟ੍ਯੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਨ ਧਾਰੀ॥ ੧੯ ॥ ਜੇਕਰਿ ਹੋਤੋ ਅਪਰ ਢਿਗ ਇਕ ਕੇ ਮਰ ਜਾਨੇ। ਦੋਨੋ ਮਰਤੇ ਰਹਤਿ ਨਹਿਂ ਅਸ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨੇ'। ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਬਖਾਨਤੋ 'ਇਨ ਸਮ ਨਹਿਂ ਆਨਾ[3]। ਹੁਤੇ ਉਚਿਤ ਇਹੁ ਆਪ ਕੇ ਤੁਮ ਮਹਦ ਮਹਾਨਾ'॥ ੨੦ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਰਣ ਬਾਰਤਾ ਮਾਰਨਿ ਤੁਰਕਾਨੇ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਬੀਤੀ ਜਥਾ[4] ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਨੇ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਤ੍ਰੈ ਜਾਮਨੀ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਈ। ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਢੇ ਬਡ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਈ॥੨੧॥ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਕੇ ਗਮਨ ਕਿਯ ਗਨ ਚਮੂੰ ਪਯਾਨੀ। ਸੰਗ ਜੋਧ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲ੍ਯੋ ਹਿਤ ਸੇਵ ਮਹਾਨੀ।ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਲੌ ਚਲਿ ਗਏ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਡੇਰਾ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸੀ ਥਲ ਪਿਖਿ ਥਾਨ ਸੁਹਾਯੋ॥੨੨॥ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਖਰੇ ਹੁਇ ਕਿਛੁ ਭਟ ਢਿਗ ਆਏ। ਜੋਧਰਾਇ ਸੋਂ ਬਾਤ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਿਕਸਾਏ[5]। ਇਕ ਅਜਗਰ ਭਾਰੀ ਮਹਾਂ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਮੁਖ ਬਾਏ[6]। ਦਾਰੁਨ ਦੀਰਘ ਦੁਖੀ ਬਹੁ ਗਮਨਤਿ ਫੁੰਕਰਾਏ॥ ੨੩ ॥ ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਗਤਿ ਬੱਕ੍ਰ[7] ਕਰੰਤਾ।ਨੀਠ ਨੀਠ ਹੀ ਚਲਤਿ ਹੈ ਚਿਤ ਮ੍ਰਿਤੂ ਚਹੰਤਾ।

---

[1]ਵੈਰੀ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੇ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਆ ਭਾਵ, ਮਰ ਗਿਆ। [2]ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ। [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। [4]ਜਿਵੇਂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਬੀਤੀ। [5]ਗਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ। [6]ਮੂੰਹ ਟੱਡਕੇ। [7]ਟੇਢੀ ਚਾਲ।

ਭਟ ਦੌਰੇ ਤਿਹ ਬਰਜਿਬੇ[1]ਕੌ ਚਹਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰਾ[2] । ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਤਬਿ ਬਚ ਊਚ ਉਚਾਰਾ॥੨੪॥'ਹਟਕਹੁ ਨਹਿਂ ਪਰਹਾਰੀਯਹਿ,ਆਵਨ ਇਤ ਦੀਜੈ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਸਭਿ ਖਰੇ ਹੁਇ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਜੈ' । ਅਚਰਜ ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ ਤਬਿ ਹੋਇ ਥਿਰ ਸਾਰੇ । ਮੰਦ ਮੰਦ ਅਜਗਰ ਚਲਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਖਰੇ ਰਹੇ ਨਿਸ਼ਚਲ ਸਕਲ[3] ਨੇਰੇ ਤਬਿ ਆਯੋ । ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਤੇ ਪਨਹੀ ਨਿਕਸਾਯੋ[4] । ਦਹਨ ਅੰਗੁਸ਼ਟ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਤਿਹ ਸੀਸ ਛੁਹਾਯੋ।ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਹਿ ਕੋ ਪਰਸ ਬਹੁ ਪਾਪ ਮਿਟਾਯੋ[5] ॥ ੨੬ ॥ ਭਗਨ ਸੀਸ ਭਾ ਉਦਰ ਲਗਿ ਮਰਿ ਗਾ ਤਤਕਾਲਾ । ਕਲਮਲਾਤ ਬਿਚ ਕਿਰਮ ਲਘੁ, ਕਾਟਤਿ ਨਿਤ ਜਾਲਾ[6] । ਅੰਤਰ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੁਤੋ[7] ਆਮਿਖ ਤਿਸ ਖਾਤੇ । ਸਦਾ ਦੇਤਿ ਸੰਕਟ ਅਧਿਕ, ਬਸ ਚਲਹਿ ਨ ਜਾਂ ਤੇ[8] ॥ ੨੭ ॥ ਨਿਕਟਿ ਖਰੇ ਸਭਿ ਦੇਖਤੇ ਸੁਨਿ ਪਹੁੰਚੇ ਧਾਇ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਅਰੁ ਜੋਧ ਆਦਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਇ । ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ ਜੋਰਿ ਕਰ 'ਅਹਿ ਇਹ ਕਿਮ ਆਯੋ ?।ਚਰਨ ਛੁਵਤਿ ਹੀ ਆਪ ਕੋ ਨਿਜ ਤਨ ਮੁਕਤਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਪਰੇ ਕਿਰਮ ਕਿਮ ਘਨੇ ਤਨ ਇਹ ਅਚਰਜ ਜੋਵਾ । ਕਿਹ ਕਲਮਲ ਕੇ ਕਰੇ ਤੇ ਇਮ ਦੁਖ ਫਲ ਹੋਵਾ ?' । ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਅਹਿ ਗਾਥ ਉਚਾਰੀ। 'ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਮਹੰਤ ਇਹ ਬਿਦਤ੍ਯੋ ਜਗ ਭਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਨਰ ਮੰਨਤਾ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ । ਅਨਿਕ ਪਦਾਰਥ ਆਨ ਕਰਿ ਇਸ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ । ਜਿਤੇ ਕਿਰਮ ਤਨ ਮਹਿਂ ਪਰੇ ਸਗਰੇ ਤਬਿ ਚੇਲੇ । ਹੋਇ ਬਡਾਈ ਜਗਤ ਬਡ ਇਸ ਹਿਤ ਕਰ ਮੇਲੇ[9] ॥ ੩੦॥ ਅਹੰਕਾਰ ਉਰ ਮਹਿਂ ਬਡੋ—ਮਮ ਸਮ ਨਹਿਂ ਦੂਜਾ । ਕਰਹਿ ਦੇਸ਼ ਸਭਿ ਬੰਦਨਾ ਚਰਨਨਿ ਕੀ ਪੂਜਾ।ਸਿਮਰ੍ਯੋ ਨਹਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਨ ਕੀਨਾ । ਗਨ ਚੇਲਨਿ ਕਰਿਬੋ ਭਜਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਦੀਨਾ[10] ॥ ੩੧ ॥ ਹੰਕਾਰਤਿ ਹੀ ਮਰਿ ਗਯੋ ਜੂਨੀ ਅਹਿ ਪਾਈ । ਲੋਕ ਪਲੋਕ ਸੁਖ ਤੇ

[1]ਸੂਰਮੇ ਤਿਸ(ਅਜਗਰ ਨੂੰ) ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਦੌੜ ਗਏ। [2]ਤੇ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੈ । [3]ਸਾਰੇ । [4]ਜੁੱਤੀ ਤੋਂ ਚਰਨ ਕਵਲ ਕੱਢਿਆ । [5]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਚਰਨ ਕਵਲ ਨੂੰ) ਪਰਸਕੇ ਅਪਣਾ ਪਾਪ ਉਸਨੇ ਮਿਟਵਾਯਾ । [6]ਵਿਚ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਕਿਰਮ ਕਰਬਲ ਕੁਰਬਲ ਪਏ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਸਾਹ(ਸਪ ਨੂੰ) ਕਟਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । [7]ਭਰਿਆ ਸੀ (ਕੀੜਿਆਂ ਨਾਲ)। [8]ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਦਾ । [9]ਇਕਠੇ ਕੀਤੇ ਸੀ (ਚੇਲੇ)। [10]......ਨੂੰ ਭਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ (ਇਸਨੇ) ਨਾ ਦਿੱਤਾ ।

ਰਖੇ, ਸੋ ਕ੍ਰਿਮ, ਸਮੁਦਾਈ[1] । ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਗਨ ਖਾਤਿ ਹੈਂ ਨਹਿੰ ਇਨਹਿ ਉਧਾਰ॥ਪਲਟਾ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੋ ਲੇਤੇ ਇਸ ਬਾਰ॥੩੨॥ਆਪ ਨ ਉਧਰਯੋ ਜਗਤ ਤੇ, ਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਉਬਾਰੇ। ਨਿਜ ਮਨਤਾ ਕੇ ਹੇਤੁ ਕਹਿ ਸੁਭ ਕਾਜ ਵਿਸਾਰੇ* । ਇਨ ਸਮ ਕੀ ਗਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਜੇ ਨਹਿੰ ਸਿਮਰੰਤੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਉਚਰਯੋ ਹਿਤਵੰਤੇ ॥ ੩੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਕੁਲਹਾਂ ਦੇਂਦੇ ਬਾਵਲੇ ਲੈਂਦੇ ਵਡੇ ਨਿਲਜ ॥ ਚੂਹਾ ਖਡ ਨ ਮਾਵਈ
ਤਿਕਲਿ[2] ਬੰਨ੍ਹੈ ਛਜ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰ ਨ ਸਕਹਿਂ ਅਪਨੋ ਭਲੋ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਪਾਇੰ ਨ ਗ੍ਯਾਨ। ਉਰ ਅੰਧੇ ਅਹੰਕਾਰ ਤੇ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਠਾਨਿ ॥ ੩੪ ॥ ਹਿਤ ਮਨਤਾ ਕਰਿ ਜਤਨ ਬਹੁ ਚੇਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਨਾਇ । ਤਿਨ ਕੀ ਹੋਵਤਿ ਅਸ ਦਸ਼ਾ, ਬਹੁ ਜੂਨੀ ਭਰਮਾਇ॥੩੫॥ਹੁਤੋ ਸੁਕਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਸ ਆਇ ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨਾਇ॥ਅਬਿ ਸੁਭ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਤਨ ਪੰਨਗ ਮੁਕਤਾਇ'॥੩੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਅਜਗਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੭ ॥

੫੮. [ਕਾਂਗੜ ਪੁਰ ਡੇਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਤਰਯੋ ਡੇਰਾ ਜਹਿ ਕਹਾਂ ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਚਹੁੰ ਓਰ।ਕਰਤਿ ਹਿਰੇਖਾ, ਹਯ ਲਗੇ ਬਡੇ ਕਿਲਕ ਬੰਧਿ ਡੋਰ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਕਰੇ ਵਰਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਥਿਰੇ ਬੈਠੇ ਬਹੁ ਪਾਸਾ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਬਾਰਤਾ ਧੁਤਿ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸਾ। ਸੂਪਕਾਰ ਤਿਸ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਹਿਤ ਕਰਨ ਰਸੋਈ॥ਲਗੇ ਸੁਧਾਰਨ ਥਾਨ ਕੋ ਖਨਿ ਅਵਿਨੀ ਜੋਈ ॥ ੨ ॥ ਕੁਛਕ ਖਨੀ ਜਬਿ ਅਸਥਿ ਗਨ ਨਿਕਸੇ ਨਰ ਕੇਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਕਹ੍ਯੋ 'ਉਦਿਆਨ ਘਨੇਰੇ। ਨਿਕਸਤਿ ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਅਸਥਿ ਇਕ ਥਲ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਇਕਠੇ ਗਡੇ, ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਜਾਏ'॥੩॥ਸੈਯਾਛੰਦ॥ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਹਿਤ ਹੇਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਧੀਚੰਦ ਆਦਿਕ ਸਮੁਦਾਇ॥ਜੋਧਰਾਇ ਸੰਗ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਤਿ ਜਾਇ ਪਿਖ੍ਯੋ ਠਾਂਢੇ ਤਿਸ ਥਾਇਂ। ਖਨਵਾਵਤਿ ਨਿਕਸੇ ਨਰ ਅਸਥੀ ਭਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਹਿਂ ਢੇਰ ਲਗਾਇ[3]।ਸਭਿ ਕੇ ਤਰੇ ਕਰੰਗ ਇਕ ਸਾਰੋ ਅਸਥਿ ਨ ਭਗਨ ਤਾਂਹਿ ਦਰਸਾਇ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬੂਝੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਅਤਿ ਦੁਰਭਿੱਛ[4] ਪਰਯੋ ਇਕ ਕਾਲ।ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਬਰਖਾ ਨ ਕਰੀ ਘਨ

[1]ਜੋ ਸਾਰੇ ਕੀੜੇ (ਹੋ ਗਏ)। [2]ਲੱਕ ਨਾਲ। [3]ਸਮੂਹ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਉਥੇ ਢੇਰ ਲਗ ਗਿਆ।
[4]ਕਾਲ। *ਪਾ:—ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ।

ਧਰਾ ਭਈ ਤਬਿ ਸੁਸ਼ਕ ਬਿਸਾਲ।ਨਿਕਟਿ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਅੰਨ ਨ ਉਪਜਯੋ ਛੁਧਾ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਮਨੁਖ ਬਿਹਾਲ। ਤਜਿ ਤਜਿ ਸਦਨ ਫਿਰੇ ਸਭਿ ਇਤ ਉਤ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਤਿ, ਰਹੇ ਬਹੁ ਭਾਲ॥੫॥ਜਿਸ ਕੋ ਸਰਬ ਕਰੰਗ ਇਹ ਦੇਖਤਿ, ਹੁਤੋ ਸਮੈ ਤਿਸ ਅਜ਼ਮਤਵਾਨ। ਜੋ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਅਪਨੇ ਇਹ ਤਬਿ ਖਸ਼ਟ ਰਸਨਿ ਕੇ ਅਸਨ ਮਹਾਨ। ਪਕੀ ਰੋਟਕਾ ਸੂਪ[1] ਰੁ ਓਦਨ[2] ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਗਨ ਪਕਵਾਨ। ਸਭਿ ਅਵਿਨੀ ਕੋ ਛਾਦਨ ਕਰਤੋ, ਬਾਂਛਤਿ ਬਨਤਿ ਜਿ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਭਾਣਾ ਮਾਨਿ ਸੀਸ ਪਰ ਕਰਾਮਾਤ ਕਯੋਂਹੂੰ ਨ ਤਬਿ ਕੀਨਿ। ਛੁਧਤਿ ਦੁਖਯੋ ਅਤਿ ਅੰਨ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਪਨੋ ਸਦਨ ਤਯਾਗਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਵਸਤੁ ਟੋਕਰਾ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਲੋਕਨਿ ਸੰਗ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਫਿਰਤਿ ਅੰਨ ਬਿਨ ਬਯਾਕੁਲ ਦੁਰਬਲ ਅੰਗਨਿ ਓਜ ਬਿਹੀਨ॥੭॥ਬਿਚਰਤਿ ਇਤ ਉਤ ਥਕਤਿ ਪ੍ਰਾਨਿ ਹੁਇ ਆਨ ਪਰੇ ਸਗਰੇ ਇਸ ਥਾਇਂ। ਇਕ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਗਨ ਜਿਯਤਿ ਰਹੇ ਜੋ ਤਿਨਹੂੰ ਉਠਾਇ। ਛੇਰੇ[3] ਬਿਖੈ ਧਾਇ ਕਰਿ ਦਫਨੇ, ਤਬਿ ਕੇ ਅਸਥਿ ਅਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਰੰਗ ਸਕਲ ਜਿਸ, ਧੰਨ ਪੁਰਖ ਇਹੁ, ਅਜਰ ਜਰਨ ਭਾਖਹਿਂ ਇਸ ਭਾਇ ॥ ੮ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਜਰਯੋ ਪ੍ਰਾਨਿ ਤਨ*ਛੋਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਸੁਖ ਮਾਨਿ। ਬੰਦਨੀਯ ਸਭਿ ਜਗ† ਕੇ ਅਸ ਹੁਇਂ ਧੀਰਜ ਬੀਰਜਵੰਤਿ ਮਹਾਨ'।ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਬਿਰਾਜੇ ਬਿਸਮ ਭਏ ਸੁਨਿ ਗਾਥ ਪੁਰਾਨ[4]।ਸੂਪਕਾਰ ਤਬਿ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰ ਸੁ ਕਰਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਆਨ ਸਥਾਨ॥ ੯॥ ਲਯਾਇ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰ ਕੋ ਅਚਵਾਇਵ ਸਗਰੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਏਕ ਜਾਮਨੀ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਈ, ਚਢੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਪੁਰਿ ਕਾਂਗੜ ਕੇ ਢਿਗ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੋਧ ਪਰ ਧਰਤਿ ਬਿਲੰਦ।ਮਿਲਯੋ ਰਹੈ ਨਿਸਦਿਨ ਸੁਖਪਾਵੈ ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਅਨੰਦ॥੧੦॥ਹਾਥ ਜੋਰਿਕਰਿ ਜੋਧਬਖਾਨੀ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਇਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ !। ਪਾਵਨ ਕੋ ਕਰਿ ਪਾਵਨ ਘਰ ਮਮ ਪਾਵਨ ਕਰਹੁ ਦਾਸ ਕੋ ਜਾਨਿ[5]। ਅਚਹੁ ਅਹਾਰ ਆਪ ਤਹਿਂ ਬੈਠਹੁ, ਪੁਨ ਚਾਹਤਿ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[6]। ਇਹ ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰਨ ਕੀਜੈ, ਸਰਬ ਕਲਾ

[1]ਦਾਲ। [2]ਚਾਵਲ। [3]ਟੋਏ। [4]ਪੁਰਾਣੀ। [5]ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ। [6]ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ। *ਪਾ:-ਤਬਿ। †ਪਾ:-ਜਨ।

ਸਮਰਥ ਗੁਨਵਾਨ’[1] ॥ ੧੧ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ ਬਸਿ ਬਿਨਤੀ ਮਾਨੀ ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨਨੋ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਗੁਰਿਰਾਸਨ’ ਇਕ ਡਾਸਿ ਬਿਸਾਲ। ਕਰ ਕੋ ਜੋਰਿ ਬਿਠਾਵਨ ਕੀਨੇ,ਦੰਪਤਿ ਆਇ ਹਰਖ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਜਲ ਕਰ ਧਾਰਿ ਜੋਧ ਤਬਿ ਡਾਰਤਿ, ਚਰਨ ਭਾਰਜਾ ਭਲੇ ਪਖਾਲਿ[2] ॥੧੨॥ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਾਨ ਕਰਨੋ ਜੁਗ[3] ਸੀਸ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋ ਤਬਿ ਲਾਇ। ਸਦਨ ਕਰਨੋ ਛਿਰਕਾਵਨ ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕ ਵਧਾਇ।ਨਾਨਾਬਿਧਿ ਕੇ ਸ੍ਵਾਦਲ ਭੋਜਨ ਥਾਰ ਪਰੋਸਿ ਆਪ ਹੀ ਲਯਾਇ। ਧਰਿ ਆਗੇ ਨਿਜ ਲੇ ਰੁਮਾਲ ਕਰ,ਦੰਪਤਿ ਠਾਂਢੇ ਅਸਨ ਅਚਾਇਂ ॥੧੩॥ ‘ਇਹੁਸ੍ਵਾਦਲ ਬਹੁ ਮਧੁਰ ਬਨਯੋ ਪ੍ਰਭੁ,ਇਹ ਬਹੁ ਤੁਰਸ਼ ਸਲਵਨਪ੍ਰਕਾਰ’। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਧਰਿਧਰਿ ਭਾਉ ਸਨੇ ਸਨੇ ਅਚਵਾਇ ਅਹਾਰ। ‘ਮਹਾਂਰਾਜ ਇਹ ਅਪਰ ਅਸਨ ਸ਼ੈ,ਲੀਜਹਿ ਸ੍ਵਾਦ ਕਰਯੋ ਹਿਤਧਾਰਿ’।ਇਮ ਕਹਿ ਨਏ ਨਏ ਧਰਿ ਆਗੈ ਕਰਹਿਂ ਰਿਝਾਵਨ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥ ੧੪ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ,ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਸੀਤਲ ਸਿੱਖ ਸੁਤਾ ਲੇ ਕਰਿਨਿਜ ਹਾਥ।ਦਿਯੋ ਪਾਨ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਤਿਸ ਛਿਨ,ਲੇ ਕਰਿ ਪੀਵਤ ਭੇ ਜਗ ਨਾਥ। ਕਰਯੋ ਚੁਰਾ ਅਰੁ ਪਾਨ ਪਖਾਹੇਂ[4] ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖਿ ਲਖਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸਾਥ।ਬਰ ਕੋ ਦੇਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰ ਜਬਿ ਦੰਪਤਿ ਪਦ ਧਾਰਯੋ ਮਾਥ ॥ ੧੫॥ ‘ਤੁਮਰੇ ਉਰ ਗੁਰਮਤਿ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ,ਹਮ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਿਂ ਬਨਹਿਂਸਹਾਇ।ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਅਭ੍ਯਾਸੋ ਦੰਪਤਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵਲਾਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਣੇ ਮਹਿਂ ਹਰਖਹੁ ਹਿਤ ਧਰਿ, ਹਉਮੈ ਤਯਾਗਹੁ ਮਿਥ੍ਯਾ ਭਾਇ। ਅਨਹੋਵਤਿ ਹੀ ਉਪਜੀ ਹਿਯ ਮਹਿਂ[5], ਲਖਹੁ ਸਰੂਪ ਜੁ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਹੁਤੋ ਭੂਤ ਜੋ ਰਹੈ ਭਵਿੱਖਤ ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਮਾਨਿ[6]। ਸੋ ਸਰੂਪ ਤੁਮ ਅਪਨੋ ਜਾਨਹੁ ਨਹਿਂ ਉਪਜੈ ਨਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਹਾਨ।ਸੂਖਮ ਤੇ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਹੈ ਨਿਤ, ਅਹੈ ਮਹਦ ਤੇ ਮਹਦ ਮਹਾਨ। ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਉਪਾਧੀ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਇੰਦ੍ਰਯ ਸੋਂ ਸਬੰਧ ਪੁਨ ਠਾਨਿ॥੧੭॥ਹਰਖਸੋਗ ਕੋ ਭਾਗੀ ਬਨਿ ਕਰਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਾਇ।ਨਹਿਂ ਸੰਖ੍ਯਾ ਪੂਰਬ ਤਨ ਧਾਰਨ[7] ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ

[1]ਸਮਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਡਿਆਂ। [2]ਧੋਤੇ। [3]ਦੋਹਾਂ ਨੇ। [4]ਹੱਥ ਧੋਤੇ। [5]ਹਉਮੈ ਭਾਵਨਾ ਤਿਆਗੋ (ਕਿਉਂਕਿ) ਇਹ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ ਅਣਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਪਜੀ ਹੈ । [6]ਜਾਣੋ । [7]ਪਿਛੇ ਜੋ ਸਰੀਰ ਧਾਰੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

ਭ੍ਰਮਾਇ। ਆਗੇ ਜੁਗ ਅਸੰਖ ਮਹਿਂ ਜਾਨਹੁ ਧਰਹਿ ਦੇਹਿ[1], ਭੋਗਹਿ, ਬਿਨਸਾਇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਮ ਕੈ ਬਸ ਪਰਿ ਕੈ ਊਚ ਕਿ ਨੀਚ ਹਰਟ ਕੇ ਭਾਇ[2] ॥ ੧੮ ॥ ਜਹਿਂ ਤਨ ਧਰਹਿ ਥਿਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕਿਤਹੂੰ, ਬਿਨ ਤਨ ਰਹਹਿ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕਾਲ।ਯਾਂਤੇ ਬਡ ਸੰਕਟ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਨਿ, ਕਰਹਿ ਭਲੇ ਨਰ ਜਤਨ ਬਿਸਾਲ। ਇਕ ਸਿਮਰਨ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰੇ ਬਿਨ ਫਸਯੋ ਰਹੈ ਇਹ ਨਿਤ ਜਮ ਕਾਲ[3]*।ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਨਾਮ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗੁਰਸੇਵਹਿ ਤਬਿ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲ†' ॥ ੧੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਜੋਧ ਕਹਿ ਜੋਰਿ ਕਰ 'ਲਖਹੁ ਆਪਨੇ ਦਾਸ। ਰਖਹੁ ਲਾਜ ਨਿਜ ਨਾਮ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੨੦ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਹੁ ਰੁਚਹਿ ਨ ਤਜਿਬੋ ਸਾਥ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਆਨੰਦ ਹੁਇ ਲੇਹੁ ਸੰਗ ਮੁਝ ਨਾਥ' ॥੨੧॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ। ਪਿਖਿ ਦੰਪਤਿ ਕੇ ਭਾਵ ਕੋ ਕਹਤਿ ਸੁ ਮੁਖ ਤੇ ਬੈਨ ॥੨੨॥ 'ਅਬਿ ਤੁਮ ਕਾਂਗੜ ਪੁਰਿ ਬਸਹੁ ਰਿਦੈ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਧ੍ਯਾਨ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਦਿਹਿ ਲੋਕਨਿ ਕਲਿਆਨ ॥ ੨੩ ॥ ਪੁਨ ਹਮ ਪਠਹਿਂ ਹਕਾਰ ਜਬਿ, ਕੇ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਇਂ। ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਆਨੰਦ ਸੋਂ ਹੁਇ ਡੇਰਾ ਜਿਸ ਥਾਇਂ'॥੨੪॥ਬਹੁਰ ਜੋਧ ਕੀ ਭਾਰਜਾ ਬੋਲੀ ਬਿਨੈ ਸਮੇਤ। 'ਰਾਵਰ ਭੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਆਵਹੁ ਕਬਹਿ ਨਿਕੇਤ' ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕਹ੍ਯੋ 'ਰੂਪ ਅਪਰ ਕੋ ਧਾਰਿ । ਤੁਵ

---

[1]ਅਗਲੇ ਜੁਗ ਵਿਚ ਜਾਣੋ ਬੇਅੰਤ ਦੇਹਾਂ ਧਾਰੇਗਾ। [2]ਹਰਟ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [3]ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਵਿਚ।

*ਪਾ:-ਜਾਲਿ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਖਿਆਲ ਤੇ ਹੋਰ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਖਰੜ ਗਿਆਨੀ ਬੜੇ ਵਧੇ ਹਨ । ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਖਾਸ ਤਾਕੀਦ ਪਰ ਵਾਚਕ ਗਿਆਨੀ ਕਦੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਜੋ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ 'ਇੱਕ ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰੇ ਬਿਨਾਂ ਜਮ ਦੇ ਵੱਸ ਪਿਆ ਰਹੇਗਾ, ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।' ਇਹ ਜੋ ਨਾਮ ਅਰਾਧੇ ਬਿਨਾ, ਹਾਂ, 'ਲਖੁ ਲਖੁ ਗੇੜਾ ਆਖੀਅਹਿ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਜਗਦੀਸ' ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਤ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾ ਜੋ ਬਹੁ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਰਸਾਏ ਹਨ:-'ਸੁਣਿ ਗਲਾ ਆਕਾਸ ਕੀ ਕੀਟਾ ਆਈ ਰੀਸ'। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਦਸਿਆ ਹੈ 'ਕੂੜੀ ਕੂੜੈ ਠੀਸ' (ਜਪੁਜੀ)।

ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਸਦਨ ਮਹਿ ਬਸੈਂ ਆਨਿ ਤਿਸ ਬਾਰ*॥੨੬॥ ਬੰਸ ਪ੍ਰਵਿਰਤਹਿ ਅਧਿਕ ਸੁਖ, ਤੁਮ ਆਏ ਮਮ ਕਾਜ[1]। ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਰੱਖਯਕ ਅਹੌਂ ਭੁਗਤਹੁ ਰਾਜ ਸਮਾਜ' ॥ ੨੭॥ ਇਮ ਬਰ ਦਿਯੋ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਦੁਹੂੰ ਲੋਗਨਿ ਸੁਖ ਕੋਰ। ਦੰਪਤਿ ਪਾਇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕੋ ਸਿਰ ਧਰਿ ਪਦ ਪਰ ਫੇਰ॥ ੨੮॥ ਆਸ਼ਿਖ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਉਠੇ ਸਿਵਰ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਜਾਮਨੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਪੁਨ ਆਇ ॥ ੨੯ ॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਿ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਾਇ। ਤ੍ਯਾਰਿ ਅਰੂਢਨਿ ਕੋ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਂਗੜ ਪ੍ਰਤਿ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੮ ॥

ਪ੯.[ਕਾਂਗੜ ਪੁਰੋਂ ਕੂਚ। ਫਤੂਹੀ ਰਾਹਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤ੍ਯਾਰ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਸਾਧੂ ਰੂਪਾ ਦੌਨ ਮਿਲਿ ਬੰਦਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾਛੰਦ॥ 'ਹਮ ਕੋ ਹੁਕਮ ਅਹੇ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਉਰ ਅਧਿਕ ਲਾਲਸਾ ਜਥਾ ਕਮਲ ਬਾਂਛਤਿ ਦਿਨ ਰਾਇ[2]।ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ ਦੀਨਿ ਬਡਿਆਈ ਜੁਗ ਲੋਕਨ ਕੇ ਬਨੇ ਸਹਾਇ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਮਾਨਿੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨ ਰਜ ਕਨ ਤੇ ਸਮ ਮੇਰੁ ਬਨਾਇ'॥ ੨॥ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ 'ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਦੇਗ਼ ਕੋ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਸਨ ਬਰਤਾਇ। ਬਰੁ ਅਰੁ ਸ੍ਰਾਪ ਸਫਲ ਹੁਇੰ ਤੁਮਰੇ ਤ੍ਰਿਖੀ ਤੇਗ਼ ਸਮ ਕਾਟਤਿ ਜਾਇ।ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰ ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਅਪਰ ਰੂਪ ਧਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਆਇ[3]†।ਤੁਵ ਸੰਤਤਿ ਸਭਿ ਮਿਲਹਿ ਸੇਵ ਕਰਿ ਅੰਗ ਸੰਗ ਗੁਰ ਤੁਮਹਿ ਸਹਾਇ'॥੩॥ਜੋਧਰਾਇ ਲੇ ਸੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਚਰਨਕਮਲ ਟੇਕ੍ਯੋ ਸਿਰਆਇ।ਭਏਅਰੂਢਨ ਸਤਿਗੁਰਸ੍ਵਾਮੀਪਹੁੰਚਾਵਨ ਹਿਤ ਸਾਥ ਸਿਧਾਇ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ, ਨਕੀਬ ਪੁਕਾਰਤਿ, ਸੈਨਾ ਚਲੀ ਮਨਹੁੰ ਦਰੀਆਇ। ਏਕ ਕੋਸ ਪਰ ਥਿਰ ਹੁਇ ਬੋਲੇ 'ਹਟਹੁ ਅਬੈ ਸਾਦਰ

---

[1]ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਆਏ ਹੋ। [2]ਸੂਰਜ ਨੂੰ। [3]ਮੈਂ ਫਿਰ ਆਵਾਂਗਾ ਹੋਰ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ।

*ਇਹ ਵਰ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਫਲੇਗਾ, ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੫੩ ਅੰਕ ੨੮ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਿੱਥੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸ਼ਮੀਰ-ਲਖਮੀਰ ਪਾਸ ਕਾਂਗੜ ਪੁਰ ਜਾ ਕੇ ਉਤਰਦੇ ਹਨ।

†ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੫੪ ਜਿੱਥੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁੜਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਵਰ ਉੱਥੇ ਫਲਦੇ ਹਨ।

ਹਿਤ ਆਇ"[1] ॥੪॥ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਜੋਧਰਾਇ ਤਬਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਪਕਰੇ ਪਾਇ। 'ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਯਾਦ ਮੁਝ ਰਾਖਹੁ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ ਆਪ ਸਹਿਸਾਇ। ਨਹਿਂ ਬਿਛੁਰਨਿ ਕੋ ਮਨ ਕਬਿ ਕਰਤਾ ਤਊ ਰਾਵਰੀ ਅਮਿਟ ਰਜ਼ਾਇ। ਤੁਮਰੋ ਸੰਗ ਸਰਬ ਤੇ ਉਤਮ ਅਵਚਲ ਅਨੰਦ ਜਿਨਹੁ ਤੇ[2] ਪਾਇ' ॥੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਮਿਲਯੋ ਤੈਂ ਨਿਤ ਹੀ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕਹਿ ਗੁਰੂ ਸਹਾਇ। ਤੁਵ ਸੰਤਤਿ ਕੋ ਹਮਰੀ ਸੰਤਤਿ ਪਿਖਿ ਸੇਵਾ ਕੋ ਅਨੰਦ ਉਪਾਇ। ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਬਡ ਮੇਲ ਭਯੋ ਸ਼ੁਭ, ਯਾਂਤੇ ਰਹਹੁ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਬਿਘਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੇ ਬਿਬਿਧ ਬਿਧਿਨ ਕੇ ਭਏ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਬਨਹਿ ਨ ਕਾਇ' ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਯੋ ਹਟਾਵਨ ਘਰ ਕੋ, ਗਹਯੋ ਚਰਨ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਇ। ਗਮਨਤਿ ਮੁਰਿ ਮੁਰਿ ਪਾਛੇ ਹੇਰਤਿ ਜਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਧਿਕਾਇ। ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਉਰ ਧਰਿ ਕਰਤਿ ਸਰਾਹਨ ਜਨਨਿ ਸੁਨਾਇ।'ਨਹੀਂ ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ ਗੁਰੂ ਸਮ ਦਾਸਨਿ ਸੁਖਦ ਰਿਪੁਨਿ ਦੁਖਦਾਇ' ॥ ੭ ॥ ਸਾਧੂ ਰੂਪਚੰਦ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹਟੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਇ। ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਬਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਹਾ ਮਹਿਮਾ ਤਿਨ ਕਹੌਂ ਬਨਾਇ। ਬਿਛੁਰਤਿ ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਢਰਕਯੋ ਨੀਠ ਨੀਠ ਪਾਛੈ ਪਰਿ ਪਾਇ[3]।ਅਪਰ ਲੋਕ ਭੀ ਦੇ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਕਰੇ ਹਟਾਵਨਿ ਤਬਿ ਸੁਖਦਾਇ ॥੮॥ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਬਜਤਿ ਬਡ ਦੁੰਦਭਿ,ਚਮੂੰ ਚਲਤਿ ਨਭ ਧੂਲਿ ਉਡੰਤਿ। ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਚਲਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਨਿਸ ਕੀਨਿ ਬਿਤੰਤਿ। ਖਿਲਤਿ ਅਖੇਰ ਚਲਤਿ ਚਿਤ ਭਾਵਤਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ। ਮਿਲਹਿਂਆਇ ਨਰ ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨਿ, ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖਵੰਤਿ ॥੯॥ ਗਮਨਹਿਂ ਇਮ ਸੁਖੇਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ, ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਆਇ। ਸ਼ੁਭ ਸਥਾਨ ਪਿਖਿ ਸਿਵਰ ਕਰਯੋ ਤਹਿਂ ਉਤਰੀ ਸੈਨਾ ਮਿਸਲ ਬਨਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਇਵ ਬੈਠਿ ਗਏ ਜੁਤਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਨੀ ਸੁਧਿ ਲਏ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਦਰਸਾਇਂ॥ ੧੦ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਘਰ ਮਹਿਂ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ' ਇਮ ਕਹਿ ਆਵਤਿ ਮੋਦ ਉਪਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਹੋਤਿ ਸਿਖ ਨਵੇਂ ਦਰਸ ਕਰਿ ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰਥਮ ਕੇ

---

[1] ਜੋ ਆਦਰ ਤੇ ਹਿਤ ਕਰਕੇ (ਟੋਰਨ ਲਈ) ਆਏ ਹਨ ਸੋ ਹੁਣ ਮੁੜ ਜਾਣ। [2] ਜਿਸ (ਆਪ ਜੀ) ਤੋਂ। [3] ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪੈਰ ਧਰਦੇ ਹਨ।

ਪਹੁੰਚਹਿੰ ਧਾਇ।ਰਹਤਿ ਭੀਰ ਨਿਤ ਸੰਗਤਿ ਕੀਬਹੁ ਦਰਸਹਿੰ ਬਿਨੈ ਕਰਹਿੰ ਬਰ ਪਾਇੰ। ਅੰਨ,ਦੁਗਧ,ਦਧਿ,ਦਰਬ, ਦੁਕੂਲਨਿ,ਤੁਰੰਗ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ,ਹਿਤ ਚਹਿੰ ਅਰਪਾਇ[1] ॥੧੧॥ ਤਹਿੰ ਕੋ ਰਾਹਕ ਵਧਯੋ ਹੁਤੋ ਬਹੁ[2] ਸੁਨੀ ਤਾਂਹਿ ਸੁਧਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਹਰਖ ਰਿਦੈ ਉਪਜਾਇ ਮਹਾਨ। ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਦਿਵਸ ਕੇ ਆਯਹੁ ਨਰ ਗਨ ਸੰਗ ਲਿਏ ਸਵਧਾਨ। ਅਧਿਕ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਨ ਕੇ ਹਿਤ ਲ੍ਯਾਇ ਸਦਨ ਤੇ ਰੁਚਿ ਕੋ ਠਾਨਿ ॥੧੨॥ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਨਿਜ ਅੰਗ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਬਾਜ ਹਾਥ ਪਰ ਲਿਯੋ ਬਿਠਾਇ। ਕੁਛ ਕੂਕਰ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਕਰਿ ਕੈ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਅਖੇਰ ਸਮਾਜ ਬਨਾਇ।'ਗੁਰ ਕੋ ਮਿਲਿ ਪੁਨ ਚਲਹਿੰ ਵਹਿਰ ਕੌ ਕਰਹਿੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਦਨ ਤਬਿ ਆਇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਕਿਤਿਕ ਸਊਰ ਸੰਗ ਦੁਤਿ ਪਾਇ॥ ੧੩॥ ਗੁਰੂ ਸਿਵਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਆਗੈ ਕਰਿ ਅਕੋਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਹੁੰਚਿ ਸਮੀਪ ਗਹੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਸੀਸ ਕੋ ਨ੍ਯਾਇ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬਿਕਟ ਭਟ ਗੁਰ ਕੇ[3] ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਸ਼ੇਰ ਸਮਤਾਇ। ਰਣ ਕੀ ਬਾਤ ਬੂਝਿ ਹਰਖਾਯੋ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਸਭਿ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ॥ ੧੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ, ਕਰ ਪਰ ਬਾਜ਼ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨਿ। ਬੂਝਤਿ ਭਏ 'ਕਹਹੁ ਇਹੁ ਕਸ ਹੈ ? ਗਹੈ ਬਿਹੰਗਮ ਕਿਮ ਬਲ ਪੀਨ[4] ?।ਸੀਛਤਿ ਕਰਯੋ ਕਿ ਨਹਿੰ ਅਬਿ ਲੌ[5] ਇਹੁ ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ, ਕਿਧੌਂ ਮੁਲ ਲੀਨਿ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕੋ ਤੁਮ ਸਮੀਪ ਹੈ? ਕਰਨਿ ਅਖੇਰ ਸ਼ੌਕ ਚਿਤ ਲੀਨ' ॥੧੫॥ ਨਾਮ ਫਤੂਹੀ ਰਾਹਕ ਕੋ ਤਿਹ, ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨੀਯਹਿ ਮਹਾਂਰਾਜ !। ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਮੁਝ ਢਿਗ ਆਯਹੁ ਇਹੁ ਸੁੰਦਰ ਸੀਛਤਿ ਹੈ ਬਾਜ। ਝਪਟਤਿ ਬਡੇ ਬਿਹੰਗਨਿ ਗਨ ਕੋ ਰਾਖਯੋ ਮੈਂ ਅਖੇਰ ਕੇ ਕਾਜ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਇਸ ਪਾਰਨ ਕਰਿਹੌਂ ਜਤਨ ਅਨੇਕਨਿ ਕੋ ਉਪਰਾਜ[6]॥੧੬॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਇਸ ਕੋ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਕਰਤਿ ਰਹੌਂ ਮੈ ਨਿਕਟਿ ਰਖਾਇ। ਅਧਿਕ ਅਖੇਰ ਤਮਾਸ਼ ਦਿਖਾਵਤਿ ਕੋ ਖਗ

[1] (ਅਪਣੇ) ਭਲੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਅਰਪਦੇ ਹਨ। [2]ਬਹੁਤ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ)। [3]ਅਜਿੱਤ ਸੂਰਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਬੈਠਾ [ਬਿਕਟ=ਨਾ ਕੱਟੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ= ਅਜਿਤ]। [4]ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਫੜਦਾ ਹੈ ? [5]ਹੁਣ ਤਕ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। [6]ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰਕੇ।

ਝਪਟੇ ਨਹਿੰ ਬਚ ਜਾਇ।ਜੋ ਬਾਜਨਿ ਕੇ ਗੁਨ ਸਭਿ ਧਾਰਤਿ ਕਰਿ ਤਰੀਫ ਮੈਂ ਕਿਤਿਕ ਸੁਨਾਇ।ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਮਹਿੰ ਨਹਿੰ ਬਿਸਾਹ ਕਰਿ, ਰਾਖੌਂ ਨਿਤ ਹੀ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ'॥੧੭॥ਸੁਨਤਿ ਬਾਜ਼ ਗੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਪਜਾਰੀ ਵਸਤੁ ਗੁਰੂ ਅਰਪੀਤਿ। ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਅਤਿਸ਼ੈ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਕੌ ਦੇਹੁ ਸੁਹੇਤਿ[1]। ਕਰਹਿੰ ਅਖੇਰ ਸੰਗ ਅਬਿ ਇਸ ਕੇ ਹੇਰਹਿੰ ਗੁਨ ਜੇਤਿਕ ਬਰਨੰਤਿ। ਕਿਮ ਝਪਟਤਿ ਹੈ ਬਡੇ ਬਿਹੰਗਮ, ਕਿਮ ਕਰਿ ਬੇਗ ਉਡਤਿ ਪਕਰੰਤਿ*'॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਫਤੂਹੀ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੁਝ ਤੇ ਦਿਯੋ ਨ ਜਾਇ।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਇਸ ਮਹਿੰ ਮਨ ਕੋ,ਨਹਿ ਨਕਾਰੋ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਕਦਾਇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸਗਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤੁਮ ਕੋ ਵਸਤੁ ਚਲੀ ਗਨ ਆਇ। ਮੁਝ ਢਿਗ ਤੇ ਇਕ ਇਹੀ ਬਾਜ਼ ਹੈ ਪ੍ਰਿਯ ਮਨ ਕੋ ਮੈਂ ਰਖੌਂ ਬਨਾਇ'॥੧੯॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਲਖੀ–ਕ੍ਰਿਪਨ ਇਹ ਮਨ ਕੋ–ਕਰਨੇ ਬਚਨ ਤਿਸ ਕੋ ਤਤਕਾਲ। 'ਜੇ ਗੁਰ ਉਚਿਤ ਵਸਤੁ ਕੁਛ ਹੋਵਹਿ ਸੋ ਪਹੁੰਚੈਗੀ

---

[1]ਸਾਨੂੰ ਦੇਣਾ (ਤੈਨੂੰ) ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ। *ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਚੋਜ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ਸਿੱਖ ਦਾ ਉਧਾਰ। ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਸਫਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਨੋਖੇ ਅਨੋਖੇ ਢੰਗ ਵਰਤਣੇ ਦੀਆਂ ਵਾਰਤਾ ਕਈ ਵੇਰ ਵਰਤਦੀਆਂ ਸਨ। ਬਾਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਅਸਲ ਮਤਲਬ (ਇਹ ਹੈ) ਕਿ ਫਤੂਹੀ ਬਾਜ਼ ਵਿਚ ਲਗੇ ਅਪਨੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਤਿਆਗੇ ਤੇ ਹਉਂ ਨੂੰ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਨੀਵਾਂ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਵਲ ਰੁਖ਼ ਹੋ ਆਵੇ। ਐਸ੍ਰਰਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਰਾਇ ਜੋਧ ਵਾਂਙ ਓਹ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਪੂਜਾ ਰੱਖਯਕ ਜੋਧਾ ਬੀ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਪ੍ਰਿਯ ਵਸਤੂ ਦੇ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਸਬਕ ਸਿੱਖ ਲਵੇ ਤਾਂ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐਸੇ ਅਮੀਰ ਤਾਂ ਤਦੋਂ ਬਥੇਰੇ ਸਨ ਜੋ ਪੂਜਾ ਪਾਲਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੂਜਾ ਦ੍ਰੋਹੀ ਸਨ। ਬਾਜ਼ ਦਾ ਲੋਭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੮, ਅੰਸੂ੮, ਅੰਕ ੧੧, ੧੨, ੧੩ ਵਿਚ ਦੁਰਲਭ ਬਾਜ਼ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਬਦਖਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭੇਟਾ ਆਇਆਹੈ ਤਾਂ ਤਤਛਿਨ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘੋੜਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫਤੂਹੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ "ਮੇਰਾ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਭ ਗੁਰੂ ਅਰਪਣ ਹੈ"। ਫਿਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਉਸਦਾ ਸਿਦਕ ਪਰਖਣ ਲਈ ਓਹੋ ਜਾਨਵਰ ਉਸ ਥੋਂ ਮੰਗ ਲੀਤਾ" ਸੋ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਰਤਾਵਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਫਤੂਹੀ ਬੀਮਾਰ ਹੋਏ ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਵੱਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤਦੋਂ "ਫਤੂਹੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲੀਤੇ, ਮਨੋਂ ਤਨੋਂ ਸਿਖ ਬਣ ਗਿਆ। ਕਈ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰਖਿਆ"। (ਪੰਨਾ ੧੦੩੩)। ਸੋ ਬਾਜ ਮੰਗਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ ਕਰਨੀ ਸੀ।

ਆਇ ਉਤਾਲ । ਨਹਿਂ ਦੇਵਨਿ ਕੋ ਅਪਜਸੁ ਲੇਵਨਿ ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੀ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲ'। ਮੂਢ ਫਤੂਹੀ ਲਖਿ ਨਹਿਂ ਸਾਕਹਿ ਕਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਉਠਿ ਤਬਿ ਚਾਲਿ ॥ ੨੦ ॥ ਭ੍ਰਾ ਮਨ ਭੰਗ ਬਿਰਸ ਗੁਰ ਸੰਗਹਿ, ਗਯੋ ਨ ਢਹਿਰ, ਹਟਯੋ ਘਰ ਆਇ। ਪਿਖਿ ਆਡੇ ਪਰ[1] ਬਾਜ ਬਿਠਾਇਵ ਆਪ ਮੰਚ ਪਰ ਬਿਰਯੋ ਤੁਦਾਇ।ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ-ਗੁਰ ਜਾਚਨ ਕੀਨਸਿ,ਪ੍ਰਿਯ ਮਨ ਕੋ ਕਿਮ ਦਿਯੋ ਨ ਜਾਇ । ਕਰ ਪਰ ਮੈਂ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਨੀਕੀ ਇਹੁ ਤਿਨਹੁਂ ਦਿਖਾਇ-॥ ੨੧ ॥ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਾਜ਼ ਨਿਹਾਰਤਿ ਇਕ ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰਾ ਤਿਸ ਪਾਸ।ਗਹਤਿ ਚੋਂਚ ਮੈਂ ਨਿਗਲ ਗਯੋ ਤਬਿ ਦਿਖਤਿ ਫਤੂਹੀ ਰਹਿਗਾ ਤਾਸ[2] । ਤੂਰਨ ਕਰਤਯੋਂ ਗਹਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਤਿਹ[3]*,ਨਹਿ ਬਚਾਵ ਹੋਯਹੁ,ਪਛੁਤਾਸੁ। ਅੰਤਰ ਗਯੋ ਬਿਹਾਲ ਭਯੋ ਤਬਿ ਲੋਟ ਪੋਟ ਦੁਖ ਤੇ ਜਿਮ ਨਾਸ਼ ॥ ੨੨ ॥ ਘਨੇ ਉਪਾਵਨ ਕਰਤਿ ਫਤੂਹੀ ਭਯੋ ਬਾਜ ਜਿਮ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਾਨ। ਜਾਤਿ ਹਾਥ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਇ ਅਬਿ ਗੁਰ ਗਾਥਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਆਨਿ।-ਦੇਵੌਂ ਤਿਨਹਿਂ ਮਰਨ ਅਬਿ ਲਾਗ੍ਯੋ,ਬਨੌਂ ਸਮੁਖ ਤਿਨ ਬਾਕ ਸੁ ਮਾਨਿ।ਪੁਨਿ ਮਰਿ ਜਾਇ ਰਹੈ ਕੈ ਜੀਵਤਿ,ਉਤਰਹਿ ਦੋਸ਼ ਕੀਨਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ॥ ੨੩॥ ਬਚਨ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋ ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੋ ਤਬਿ ਕਿਧੌਂ ਭਯੋ ਅਪਰਾਧ ਜੁ ਸੋਇ।ਦੇਨੋ ਉਚਤਿ ਹੁਤੋ,ਮੈਂ ਦੀਯ ਨ,ਯਾਂਤੇ ਦਸ਼ਾ ਬਾਜ਼ ਅਸ ਹੋਇ-।ਇਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਤੁਰਤ ਤੁਰੰਗ ਚਢਿ ਲੇਕਰਿ ਚਲ੍ਯੋ ਬਿਲਮ ਕੋ ਖੋਇ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਹੂੰਚ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਨਿਕਟਿ ਸੋ ਦੀਨ ਮਨਾ ਚਿਤ ਲਾਜ ਪਰੋਇ ॥ ੨੪ ॥ ਬਾਜ ਬਿਠਾਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੇ ਕਰ ਜੋਰੇ ਜੁਗ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ । 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਹੁ ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਬਿ ਲੀਜਹਿ ਨਿਜ, ਕੀਜਹਿ ਸਵਧਾਨ। ਬਾਕ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋ ਭਯੋ ਦੋਸ਼ ਬਡ ਲੈ ਅਬਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ!।ਭੂਲਨ-ਹਾਰ ਸਦਾ ਇਹੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ਬਖਸ਼ਨਹਾਰ ਸੁ ਆਪ ਮਹਾਨ' ॥ ੨੫ ॥ 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ?' ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੂਝ੍ਯੋ , ਸੁਨਤਿ ਫਤਹੀ ਸਗਲ ਬਤਾਇ। 'ਤੁਮ ਢਿਗ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਇ ਬਿਠਾਇਵ,ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰਾ ਗਯੋ ਲੰਘਾਇ।ਤਤਛਿਨ ਭਯੋ ਬਿਹਾਲ ਮਰਨ ਕੋ ਪਹਿਚਨ੍ਯੋ ਆਨ੍ਯੋ ਉਤਲਾਇ। ਜੇ ਚਿਤ ਚਹਹੁ ਜਿਵਾਇ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ!ਨਾਤੁਰ ਮਰਹਿ,ਨਹੀਂ ਬਿਲਮਾਇ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ

[1]ਅੱਡੇ ਉਤੇ। [2]ਉਸਨੂੰ। [3]ਛੇਤੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ।

*ਪਾ:-ਗ਼ਰਤ ਰਹ੍ਯੋ ਤਿਹ=ਉਸ (ਡੋਰੇ ਨੂੰ) ਨਿਗਲ ਗਿਆ।

ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਗੁਰਅਪਨੇ ਹਾਥ ਬਿਠਾਵਨਿਕੀਨਿ।ਕਹਤਿ ਭਏ'ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਿ ਕੈ ਡੋਰਾ ਬਦਨ ਨਿਗਲ ਤੈਂ ਲੀਨਿ ?। ਜਿਮ ਨਿਗਲ੍ਯੋ ਤਿਮ ਉਗਲ ਤੁੰਡ ਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਬਨਿ ਕੈ ਬਲਪੀਨ'।ਇਮ ਭਨਤੇ ਤਤ-ਛਿਨ ਹੀ ਮਖ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਉਗਲ ਕਰਿ ਦੀਨਿ ॥੨੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਧਰ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਆਗੇ ਤਬਹਿ ਕੀਨਿ ਬਿਲੋਕਨ ਡੋਰ। ਰਿਦੈ ਫਤੂਹੀ ਬਿਸਮ ਕਰਿ ਰਹ੍ਯੋ ਜੁਗਲ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੨੮ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਰੱਥ ਤੁਮ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਮਾਰਨ ਅਰੁ ਜੀਵਾਵਨੋ ਕਰਹੁ ਬਾਕ ਕੇ ਨਾਲ ॥ ੨੯ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਦੋਸ਼ ਸੋ ਬਖਸ਼ੀਏ ਲੀਜਹਿ ਬਾਜ਼ ਸੰਭਾਲ'। ਇਮ ਕਹਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਸਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਤਤਕਾਲ ॥ ੩੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਫਤੂਹੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕੋਨ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. [ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲੇ ਬਾਜ ਕੋ ਸੌਂਪ੍ਯੋ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਭਲੇ ਬਿਸਰਾਮੇ ਸੁਖ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ਸਤਿਗੁਰੂਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ।ਤਿਮਰਬਿਨਾਸ਼ਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾ ਹੋਏ ਸਵਧਾਨਾ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਹਯ ਨਿਕਟਿ ਮੰਗਾਯੋ। ਨਾਮ 'ਜਾਨ ਭਾਈ' ਧਰ੍ਯੋ ਨੀਕੋ ਉਰ ਭਾਯੋ ॥ ੨॥ ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਾ। ਸਕਲ ਬਾਹਨੀ ਸੁਨਿ ਰਵੀ ਹੱਥਜਾਰਗਨਿ ਧਾਰਾ।ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਤਬਹਿ ਅਰੁ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰਾ। ਨਵੇ ਬਾਜ਼ ਕੋ ਛੋਰਤੇ ਪਿਖਿ ਲਵਾ[1] ਬਟੇਰਾ ॥ ੩ ॥ ਪੰਛੀ ਪਿਖਹਿਂ ਸੁਕਾਬ[2] ਕੋ ਛੋਰਹਿਂ ਤਿਹ ਪਾਛੇ। ਝਪਟਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਬੇਗ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਆਛੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਮਹਿਂ ਚਲਤਿ ਇਮ ਕਰਤਿਬਿਲਾਸੇ। ਖੇਲਤਿ ਭਏ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੋ ਅਵਿਲੋਕ ਤਮਾਸ਼ੇ ॥ ੪ ॥ ਜਥਾ ਕ੍ਰਮ[3] ਮਗ ਉਲੰਘਤੇ ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਆਏ। ਕਰਨਿ ਬਾਹਨੀ ਪਾਰ ਸਭਿ ਕੇਵਟ[4] ਸਮੁਦਾਏ। ਤਰਨੀ ਕੀਨਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਬਹੁ ਆਵਹਿ ਇਕ ਜਾਈ। ਸੁਭਟਨਿ ਸਹਿਤ ਪਵੰਗਮਨਿ ਦੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾਈ ॥ ੫ ॥ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਘਾਟ ਪਰ ਭਰਿ ਪੂਰ ਚਲਾਵੈਂ[5]। ਜਾਇ ਉਤਾਰਤਿ ਪਾਰ ਤਟ ਪੁਨ ਤੂਰਨ ਲਯਾਵੈਂ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੌਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਪਾਰ ਲੰਘਾਏ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਹੇਤੁ ਪੁਨ ਤਰਨੀ ਸੁਭ ਲ੍ਯਾਏ॥੬॥ਹੁਤੀ ਨਵੀਨੀ ਦੀਰਘਾ ਬਹੁ ਰੰਗ ਲਗਾਏ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਹੇਤੁ ਜੋ ਆਛੀ ਬਨਿਵਾਏ। ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰਨ

[1] ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਪੰਛੀ [ਸੰਸਃ, ਲਵਃ]। [2] ਸੁਰਖਾਬ। [3] ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [4] ਮਲਾਹ। [5] ਪੂਰ ਨੂੰ ਭਰਕੇ।

ਤਟ ਪਰ ਥਿਰ ਕਾਰੀ। ਹਾਥਿ ਜੋਰਿ ਕੇਵਟ ਤਬਹਿ ਇਮ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ॥ ੭॥ 'ਮਹਾਰਾਜ! ਸਭਿ ਬਾਹਨੀ ਹਮ ਪਾਰ ਲੇਘਾਈ। ਰਾਵਰ ਕੇਰ ਚਢਾਵਨੋ ਇਹੁ ਤਰਨੀ ਆਈ। ਦਿਨ ਸਾਰੇ ਮਹਿਂ ਪਾਰ ਕਰਿ ਅਬਿ ਆਪ ਚਢੀਜੈ।ਸਲਿਤਾ ਸਤਦ੍ਰਵ ਦੀਰਘਾ ਚਢਿ ਪਾਰ ਕਰੀਜੈ'॥੮॥ਸੁਨਿ ਕੇਵਟ ਕੀ ਬਿਨੈ ਕੋ ਉਠਿ ਚਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸੈਲ ਕਰਾਵਤਿ ਨੀਰ ਕੀ ਲੇ ਚਲੇ ਬਿਸਾਲਾ॥ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੇ ਗਨ ਦਰਬ ਦਿਵਾਇ।ਲੀਨਿ ਰਜਤ-ਪਨ ਪੰਚ ਸੈ ਕੇਵਟ ਹਰਖਾਇ॥ ੯॥ ਉਤਰੇ ਪਾਰ ਕਰਾਰ[1] ਪਰ ਸਤਦ੍ਰਵ ਜਲ ਹੇਰੇ। ਸਕਲ ਬਾਹਨੀ ਰੁਚਿਰ ਥਲ ਕੀਨਸਿ ਜਹਿਂ ਡੇਰੇ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੇ ਤਹਿਂ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਸੌਚ ਕੋ ਮੱਜੇ ਗੋਸਾਈਂ॥ ੧੦॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਰ ਕੈ ਆਰੂੜ੍ਹਿ ਤੁਰੰਗਾ। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਨ ਕੋ ਜਸੁ ਗੰਗਾ[2]।ਜਥਾ ਕਰਮ ਮਗ ਕੋ ਉਲੰਘ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਿ ਜਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਜਹਾਂ ਗੁਰ ਰਚਯੋ ਬਨਾਈ॥ ੧੧॥ ਸਰਬ ਜਹਾਂ ਪਰਵਾਰ ਹੈ ਗੁਰ ਕੋ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਰਹਤਿ ਹੈ ਕਬਿ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੀ।ਬਨਿਤਾ, ਨੁਖਾ, ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਬਸਿ ਅਰੁ ਪੌਤ੍ਰ ਅਛੇਰੇ।ਕਬਿ ਕਰਿਹੈਂ ਆਗਵਨ ਕੋ ਇਮ ਚਹਿਤ ਘਨੇਰੇ॥੧੨॥ਗੁਰੂ ਦੂਰ ਪੁਰਿ ਤੇ ਹੁਤੇ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰੇ। ਨਰਨ ਸੁਨੀ ਧੁਨਿ ਕਾਨ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰੇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਆਗਵਨ ਗੁਰ ਬਡਿ ਆਨੰਦ ਰਾਚੇ। ਮਨੋ ਮੋਰ ਘਨਘੋਰ ਤੇ ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ ਉਬਾਚੇ[3]॥੧੩॥ਇਤ ਉਤ ਦੌਰਤਿ ਨਰ ਫਿਰਹਿਂ ਕੋ ਕਾਂਹਿ ਸੁਨਾਵਹਿ। ਕਰਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਆਪ ਮਹਿਂ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਆਵਹਿਂ'। ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧ ਭਈ ਸਭਿ ਤ੍ਯਾਗਨੇ ਕਾਜਾ। ਤਤਪਰ ਇਕ ਗੁਰ ਦੇਖਿਬੇ ਰੱਯਤ ਨਿਜ ਰਾਜਾ[4]॥ ੧੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਹਯ ਚਢਨੇ ਸੂਰਜ ਮਲ ਸੰਗਾ।ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਤੁਰਤ ਚਢਿ ਮੰਗਵਾਇ ਤੁਰੰਗਾ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਬਹੁ ਚਢਿ ਚਲੇ ਹੁਇ ਇਨਕੇ ਸਾਥਾ। ਲੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮਨ ਭਾਵਤੇ ਅਵਿਲੋਕਨ ਨਾਥਾ॥ ੧੫॥ ਆਇ ਅਗਾਊ ਗੁਰ ਮਿਲੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ।ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਆਗੇ ਪੁਨ ਚਾਲੇ। ਨਿਕਸੇ ਪੁਰਿ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਗਮਨੇ

[1]ਕਿਨਾਰ। [2]ਭਾਵ ਉੱਜਲ। [3]ਭਾਵ ਮੋਰ ਵਾਂਙੂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪੇ ਵਿਚ ਬੋਲ ਉਠੇ 'ਗੁਰੂ ਆਏ'। [4]ਜਿਵੇਂ ਰਈਅਤ ਆਪਣੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ (ਦੇਖਦੀ ਹੈ)।

ਪਗ ਨਾਲੇ[1] ॥ ੧੬ ॥ ਸੋ ਆਗੇ ਆਵਤਿ ਮਿਲੇ ਦੇ ਭੇਟ ਅਗੇਰੇ। ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਪਰਸਤੇ ਧਰਿ ਮੋਦ ਘਨੇਰੇ।ਸਭਿ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲ ਕਰਿ ਪ੍ਰਿਯ ਬਾਕ ਬਿਸਾਲੇ। ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਬਡ ਸ਼ੋਭਾ ਨਾਲੇ ॥ ੧੭ ॥ ਸੈਨਾ ਸਭਿ ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਰਿ ਏਕਲ ਹੁਇ ਆਗੇ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਾਗੇ। ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪੁਰੀ ਦਰ ਜਨੁ ਉਦਯੋ ਸੁ ਚੰਦੂ।ਨਿਜ ਦਰ ਦਰ ਦਾਰਾ ਖਰੀ, ਲੇ ਮਾਲ ਬਿਲੰਦੁ[2] ॥ ੧੮ ॥ ਪਹਿਰਾਵਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਗਰੇ, ਗਨ ਪੁਸ਼ਪ ਵਸਾਵੈਂ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਆਰਤੀ ਸਨਮੁਖ ਦਰ-ਸਾਵੈਂ। ਬਲਿਹਾਰੀ ਹੁਇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਗੁਰ* ਮੂਰਤ ਹੇਰੈਂ। ਸੁਨੀ ਲਰਾਈ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕਰਿ ਫਤੇ ਘਨੇਰੈ॥੧੯॥ਸਾਦਰ ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕਤੇ ਬੋਲਤਿ ਕਿਹ ਸਾਥਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਪੁਰਿ ਕੋ ਚਲਤਿ ਹਰਖਤਿ ਗੁਰ ਨਾਥਾ। ਦੇਤਿ ਮੋਦ ਕੋ ਪੁਰਿ ਜਨਨਿ, ਬੂਝਤਿ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ॥ਇਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਪਨੇ ਮਹਲ ਪਹੁੰਚੇ ਰਿਪੁ ਘਾਤੀ ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਪੂਰਬ ਆਇ। ਧਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਨਿਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਸੁਨੇ ਸ਼ਬਦ ਤਬਿ ਪੰਚ ਤਹਿਂ ਥਿਰ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਬੈਠੇ ਸਗਲ ਗਨ ਪਿਖਿ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੧ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੂਝਨ ਕਰੇ 'ਰਣ ਭਯੋ ਘਨੇਰਾ। ਰਹੀ ਸ਼੍ਰੇਯ ਤਨੁ ਆਪ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!ਤਿਸ ਬੇਰਾ'। ਬਿਧੀਚੰਦ ਤਬਿ ਸਭਿ ਕਹੀ ਜਿਮ ਤੁਰਕ ਖਪਾਏ।'ਸ਼ਲਭਾ[3]'† ਸਮ ਅਨਗਿਨਤ ਹੀ ਰਿਪੁ ਚਢਿ ਕਰਿ ਧਾਏ ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਾਨੇ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ।ਸੁਗਮ ਹਤੇ ਰਿਪੁ ਪ੍ਰਬਲ ਜੋ ਰਾਖੇ ਰਣ ਮਾਂਹੀ।ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਡ ਭਈ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਈ। ਕੋ ਨ ਅਰਹਿ, ਅਰਿ ਗਨ ਮਰਹਿਂ, ਥਿਰਹਿਂ ਨ‡ ਸਮੁਹਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਭਾ ਅਚਰਜ ਸੁਨਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਕੰਪਯੋ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹੂ—ਮੇਰੋ ਤਖਤ ਨ ਛੀਨ ਲੇ—ਤ੍ਰਾਸਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੁ। ਕਾਬਲ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰ ਲੌ ਬਡ ਧਾਂਕ ਉਠਾਈ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤਿ ਗਰਦਸ਼ ਕਰੀ[4]ਗੁਰ ਧੁਮ ਮਚਾਈ ॥੨੪॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੇ ਸੂਬੇ ਡਰੇ—ਗੁਰ ਨਹਿਂ ਇਤ ਆਵਹਿ—। ਦਬਕੇ ਚਾਰਹੁੰ ਚੱਕ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕੋ ਗਰਬਾਵਹਿ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਵਧਾਨੀ ਕਰੇ, ਕੋ ਚਹਤਿ ਪਲਾਈ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਬਾਰਤਾ ਸੁਨਿ ਮੋਦ ਉਪਾਈ ॥੨੫॥ ਪੁਰਿ

[1]ਪੈਦਲ। [2]ਮਾਲਾ ਵੱਡੀਆਂ। [3]ਟਿੱਡੀ, ਮੋਕੜੀ। [ਸੰਸ:, ਸ਼ਲਭ]। [4]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਹਿੱਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
*ਪਾ:—ਪ੍ਰਿਯ। †ਪਾ:—ਸ਼ਲਭਾ। ‡ਪਾ:—ਸੁ।

ਜਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਭਨਯੋ 'ਇਨ ਸਮ ਨਹਿਂ ਦੂਜਾ। ਜਿਨ ਕੀ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਮਿਲਿ ਠਾਨਤਿ ਪਗ ਪੂਜਾ। ਬੰਦਨੀਯ ਇਹ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਜਿਨਕੋ ਨਿਮਹਿਂ, ਹਾਰੇ ਸਭਿ ਬਾਦੀ'॥੨੬॥ ਕੇਤਿਕ ਘਟਿਕਾ ਦਿਨ ਰਹਯੋ ਤਬਿ ਉਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਪੁਰਿਜਨ ਕਰੇ ਬਿਸਰ ਜਨਾ ਪ੍ਰਿਯ ਭਾਖਿਬਿ ਸਾਲਾ॥ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰੇ ਗੁਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ॥ ਮਰਵਾਹੀ ਅਰੁ ਨਾਨਕੀ ਉਰ ਅਨੰਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ ॥ ੨੭ ॥ ਪਗ ਪੰਕਜ ਗੁਰੁ ਕੇ ਲਗੀ ਮੂਰਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਹੇਰੀ। ਲੈ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕੋ ਆਈ ਤਬਿ ਚੇਰੀ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਸਹਿਤ ਹੀ ਗੁਰ ਚਰਨੀਂ ਲਾਏ। ਨੁਖਾ ਦੋਨਹੂੰ ਆਇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੨੮ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਗਰੀ ਬੰਦਨਾ ਪਹੁੰਚੀ ਨਿਜ ਥਾਨੇ। ਬਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਗੁਰ ਥਿਰੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। ਲਏ ਗੋਦ ਹਰਿਰਾਇ ਕੋ ਦੈ ਮੋਦ ਦੁਲਾਰੈਂ। ਧੀਰਮੱਲ ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਤਿਸ ਓਰ ਨਿਹਾਰੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਢਿਗ ਥਿਰਯੋ ਕਰਿ ਲੋਚਨ ਨੀਚੇ। ਸੂਰਜਮਲ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਨੁ ਸੀਂਚੇ। ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਦਹਿਨ ਦਿਸ਼ਿ ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜਾਂਹੀ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਸਿਰ ਹਾਥ ਧਰਿ ਬਾਨੀ ਮ੍ਰਿਦੁ ਪ੍ਰਾਹੀ ॥ ੩੦ ॥ ਅਣੀਰਾਇ ਸਨਮੁਖ ਥਿਰਯੋ ਪਿਤ ਰੂਪ ਦਿਖੰਤੇ। ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਵਾਰ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰੰਤੇ। ਦਾਸ ਰੁ ਦਾਸੀ ਸਭਿਨਿ ਹੀ ਠਾਂਢੀ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਦੇਖਿ ਅਨੰਦਤਿ ਉਰ ਕਰੇ ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਬੋਰੇ[1]॥੩੧॥ ਪਰਿਵਾਰਤਿ ਪਰਵਾਰ ਤੇ ਦ੍ਵੈ ਘਰੀ ਬਿਤਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦਿਸ਼ਿ ਪਿਖਯੋ ਮ੍ਰਿਦੁ ਗਿਰਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬੁਲਾਇ ਢਿਗ ਬਾਹਿਰ ਥਿਰ ਹੂਜੈ॥ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਣਾ, ਖਾਣਾ ਭਲੋ ਜਿਮ ਸਭਿ ਕੋ ਪੂਜੈ[2] ॥੩੨॥ ਕਰਹੁ ਦਿਵਾਵਨ ਧੀਰ ਸੋਂ ਨਰ ਖਰੇ ਕਰੀਜੈ। ਜਥਾਜੋਗ ਸਭਿ ਸੈਨ ਕੀ ਨੀਕੇ ਸੁਧ ਲੀਜੈ'। ਸੂਰਜਮਲ ਅਣਿਰਾਇ ਤਬਿ ਉਠਿ ਬਾਹਿਰ ਆਏ। ਧੀਰਮੱਲ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਤਿਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ ॥ ੩੩ ॥ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਪੁਨ ਉਠੇ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸੰਗਾ। ਪਿਖਯੋ 'ਜਾਨਭਾਈ' ਭਲੋ ਬਡ ਬੇਗ ਤੁਰੰਗਾ॥ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਤੇ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਅੰਗਾ। ਮਨਹੁਂ ਚਿਤਰੇ ਲਿਖਿ ਕਰੀ ਮੂਰਤ ਸਰਬੰਗਾ* ॥

[1] ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ। [2] ਪਹੁੰਚੇ। *ਇਥੋਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੇਠਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਾਧੂ ਹਨ ਬਾਕੀ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ।—ਚੰਦ ਮਹਿੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹ੍ਵੈ ਬਚ ਕਰਤੇ ਧੀਰਾ। ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਵੈਰਾਗ ਮੈਂ ਹੈਂ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ।

੩੪ ॥ ਇਮ ਉਤਸਵ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਪਰਵਾਰ ਮਝਾਰਾ। ਦੀਪ ਮਾਲਿਕਾ[1] ਬਹੁ ਕਰੀ ਘਰ ਗਰੀ ਬਜਾਰਾ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਸਭਿ ਮੈਂ ਭਯੋ ਜਿਮ ਰਾਵਣ ਮਾਰਾ। ਰਾਮਚੰਦ ਪੁਰਿ ਆਪਨੇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਰਵਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੦ ॥

੬੧. [ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਦਰਬਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਜ ਘਰ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਸੁਨਿ ਆਯੋ ਕਰਤਿ ਉਤਾਲ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਮਿਲਤਿ ਭਾ ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਤਤਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧ ਬੂਝਿ ਜਬਿ ਮੰਦਰ ਨਿਜ ਮਾਂਹੀ॥ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਕਰਿ ਬਾਰਤਾ 'ਕਿਮ ਭੀ ਰਨ ਮਾਂਹੀ ?'। ਬਿਧੀਏ ਸਕਲ ਬਖਾਨ ਤਬਿ ਜਿਮ ਭਾ ਘਮਸਾਨਾ। 'ਤੁਰਕਾਨੀ ਬਹੁ ਬਾਹਿਨੀ ਧਰਿ ਆਯੁਧ ਨਾਨਾ ॥ ੨॥ ਆਇ ਪਰੀ ਅਧ ਜਾਮਨੀ ਗਨ ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗਾ॥ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਮੇ ਕਰਿ ਤੇਜ਼ ਤੁਰੰਗਾ॥ਲਰਤਿ ਭਏ ਮਿਲਿ ਆਪ ਮਹਿ ਤੋਮਰ ਤਰਵਾਰੈਂ॥ਨਹਿਂ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਕਛੁ ਸਰੀ ਇਹ ਸਮੁਖ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ॥੩॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਮਰੇ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਹੁ ਪੁਨ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਚਢੇ ਆਪ ਹਯ ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਰਿਪੁਨਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ॥ਬਲੀ ਕਾਬਲੀ ਬੇਗ ਭਟ ਉਮਰਾਵ ਮਹਾਨਾ। ਦ੍ਵੰਦ ਜੁੱਧ ਕੀਨੋ ਮਹਾਂ ਗਹਿ ਹਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ॥੪॥ਸਤਿਗੁਰ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਕੈ ਰਾਖਯੋ ਬਿਚ ਖੇਤਾ। ਲਲਾਬੇਗ ਸਭਿ ਚਮੂੰ ਮੁਖਿ[1] ਆਯੋ ਰਣ ਹੇਤਾ। ਅਰਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਜੇਠਾ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਕਰਿ ਹੱਥਯਾਰਾ। ਘਿਰਯੋ ਤੁਰਕ ਗਨ ਮਹਿਂ ਬਲੀ ਬਹੁਤਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਗਮਨੇ ਸਮੁਖ ਤਿਹ ਸੰਘਰ ਬਡ ਠਾਨਾ। ਲਲਾਬੇਗ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੋਇ ਹਯ ਹਾਨਾ। ਸੋ ਭੀ ਲੀਨੋ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਚਮੂੰ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਭਈ ਪਰਾਜੈ ਤੁਰਕ ਇਮ ਗੁਰ ਜੈ ਕਰਿ ਭਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਜਿ ਆਦਿ ਭਟ ਗਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਕਹਤਿ ਭਾ 'ਕਯਾ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰੇ। ਮੈਂ ਹੋਤੋ ਜੇ ਰਣ ਬਿਖੈ ਬਲ ਕਰਤ੍ਰਿ ਘਨੇਰੇ। ਗੁਰ ਕੋ ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਤਿ ਕਬਿ ਹਯ ਹਤਯੋ ਅਗੇਰੇ[2] ॥ ੭ ॥ ਕਯੋਂ ਜੇਠਾ ਰਣ ਹੋਇ ਹਤਿ ਮੈਂ ਬਨਤਿ ਸਹਾਈ। ਸਸਾਂ ਨ ਆਵੈ ਹਾਥ ਕਬਿ, ਕਯਾ ਕਹੌਂ ਸੁਨਾਈ। ਬਲ ਮੇਰੋ ਜਗ ਬਿਦਤ ਹੈ ਜਿਹ ਨਾਮ ਸੁਨੰਤੇ। ਭਾਜਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਿਤ ਨਹਿਂ ਠਹਿਰ ਸਕੇਤੇ॥੮॥ਤੀਰਨ ਸੌਂ ਬੇਧਤਿ ਘਨੇਂ ਗਹਿ ਫੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਸੰਘਾਰਤਿ ਹੀ ਕਰਤਿ ਮੈਂ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਮਦਾਨਾ॥ਨਿਕਟਿ ਨ ਹੋਨੇ ਦੇਤ ਰਿਪੁ

[1]ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਮੁਖੀਆ। [2]ਅਗੇ (ਗਿਆਂ) ਘੋੜਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਘਾਲਤਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਕਸੋਂ ਜੇਠਾ,ਹਯ ਮਰਤਿ ਰਣ, ਕਸਾ ਕਰੌਂ ਬਖਾਨਾ' ॥ ੯ ॥ ਬਿਧੀਆ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਤਿ ਭਾ 'ਕਹਿਂ ਜਿਮ, ਹੈ ਤੈਸੇ। ਪਰ ਗੁਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹਾਂ, ਲਖਿ ਸਕਿਯ ਨ ਕੈਸੇ'। ਇਮ ਨਿਸ ਮੈਂ ਕਰਿ ਬਾਰਤਾ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸੰਗਾ।ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਜਿ ਆਦਿ ਹੈਂ ਸੁਖ ਬਭਤਿ ਅੰਗਾ ॥ ੧੦ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸਭਿ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਅਨੰਦ ਕਰਤਿ ਘਰ ਘਰ ਬਿਖੈ ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮੇ। ਰਹੀ ਜਾਮ ਜਬਿ ਜਾਮਨੀ ਜਗ ਗੁਰ ਤਬਿ ਜਾਗੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਬੈਠਿ ਪੁਨ ਧਯਾਨ ਸੁ ਰਸ ਪਾਗੇ ॥੧੧॥ ਆਸਾਵਾਰ ਸੁ ਰਾਗਿ ਧੁਨਿ ਗਾਵਤਿ ਸੁਨਿਧਤੇ। ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਸਿਖ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਠੰਤੇ। ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਨੌਬਤ ਬਜਤਿ ਅਨੰਦ ਉਪਜੰਤੀ। ਸੰਗ ਨਫੀਰੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਗਾਵਤਿ ਸੁਖਵੰਤੀ[1] ॥੧੨॥ ਬਰਖਾ ਸੁਧਾ ਮਨਿੰਦ ਹੈ ਧੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਬਾਨੀ। ਉਠੇ ਅਨੰਦਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ'ਸਤਿਨਾਮ'ਬਖਾਨੀ।ਇਮਪ੍ਰਭਾਤਿ ਮੰਗਲ ਸਹਤ ਸ਼ੁਭ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਭਾਟ ਨਕੀਬ ਉਚਾਰਤੇ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਰਾਸਾ ॥ ੧੩ ॥ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਸਾਚਾ ਜਗਤ ਹੁਇ ਅੰਤ ਸਹਾਈ। ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਹਿਂ ਬਿਦਭਾਂ[2] ਨਿਸਰਾਈ। ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ ਪੂਰੋ ਧਨੀ ਬਡ ਡੀਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਫਤੇ ਕਰਾਂਕ ਅਨਗਨ ਰਿਪੁਨਿ ਰਣ ਕਰਮ ਕਰਾਲਾ ॥ ੧੪ ॥ ਪੀਰੀ ਅਰੁ ਮੀਰੀ ਮਹਾਂ ਦੋਨੋ ਨਿਤ ਧਾਰੀ। ਧਰਤਾ ਦੋਨੋ ਖੜਗ ਕੋ ਦੋਨਹੁਂ ਭੁਜ ਭਾਰੀ। ਰੱਖਸਕ ਦੋਨੋ ਲੋਕ ਕੋ ਦਾਸਨ ਸੁਖ ਦੇਤਾ। ਮੁਗਲਸਖਾਂ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਨਿ ਰਾਖਯੋ ਰਣ ਖੇਤਾ ॥ ੧੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤ ਕੋ ਰਿਪੁ ਮਹਾਂ ਚੰਦੂ ਗਹਿ ਮਾਰਾ। ਅਬੁਦੁਲਖਾਂ ਸੁਤ ਸਖਾ ਜੁਤਿ[3]ਕਰਿ ਜੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਬਲੀ ਕਾਬਲੀ ਬੇਗ ਕੋ ਸੰਘਾਰਕ ਬੀਰੰ। ਲਲਾਬੇਗ ਬਡ ਚਮੂੰ ਜੁਤਿ ਮਾਰਯੋ ਧਰਿ ਧੀਰੰ ॥ ੧੬ ॥ ਪਰੀ ਧਾਂਕ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ, ਕੰਪੇ ਗਨ ਰਾਜੇ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਜਨਿ ਚਹਤਿ ਸਭਿ ਤਜਹਿ ਸਮਾਜੇ। ਦਿੱਲੀ ਲਵਪੁਰਿ ਆਦਿ ਗਢ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਧਰਿ ਲਾਜੇ।ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਦਿਨ ਬਿਖੈ ਖੋਲਤਿ ਦਰਵਾਜੇ[4] ॥੧੭॥ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਤੇ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਰਣ ਤੇ ਚਿਤ ਟਾਰਾ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਹਿ ਕੋ ਅਰਿ ਸਕਹਿ ਪਰਤਾਪ ਉਦਾਰਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਬਲੀ ਸਭਿ ਮਾਨਹਿਂ ਆਨਾ।

[1]ਨਾਲ ਸੁਖਾਉਂਦੀ ਨਫੀਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਤ। [3]ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ। [4]ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਹੀ (ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ) ਦਰਵਾਜੇ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ। [ਅ਼, ਬਾਅਜ਼]।

ਸਕਲ ਸੁਰਾਸੁਰ ਸਿਰ ਧਰਹਿਂ ਜਿਮ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨਾ॥੧੮॥ਜਸੁ ਕਰਤਾ[1] ਇੱਤਯਾਦਿ ਗੁਨ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਸੰਖ ਸ਼ਬਦ ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੇ ਪੁਰਿ ਬਿਖੇ ਉਠਾਵੈਂ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਗੁਰ ਬਾਹਿਰ ਆਏ।ਬਰਣ ਬਰਣ ਕੋ ਫਰਸ਼ ਤਬਿ ਦੀਰਘ ਡਸਵਾਏ ॥ ੧੯ ॥ ਬਰ ਗਾਦੀ ਉਪਧਾਨ ਜੁਤਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਸੇ।ਚਮਰ ਚਲਾਚਲ ਵਰਤਿ ਹੈ ਦੁਤਿ ਹੰਸਨ ਜੈਸੇ। ਸੁਭਟ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਜੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਆਏ। ਮੁਦਤਿ ਹੋਤਿ ਪੁਰਿ ਜਨ ਸਰਬ ਉਰ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਏ ॥੨੦॥ ਆਇ ਸਭਾ ਪੂਰਨ ਭਈ ਲੋਚਨ ਅਰਬਿੰਦਾ। ਬੰਦਤਿ ਬਿਕਸਤਿ ਦੇਖਤੇ ਰਵਿ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦਾ। ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਆਯੋ ਤਬਹਿ ਜੁਤਿ ਸਿਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ।ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਯੋ ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਠਾਨਾ॥੨੧॥ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਯੋ,ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ[2]। 'ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸਦ ਹੀ ਸੁਖਸਾਨਾ[3]। ਸੰਘਰ ਭਯੋ ਬਿਲੰਦ ਹੀ ਨਹਿਂ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਵਾ । ਨਹਿਂ ਆਯੋ ਤਬਿ ਕਾਜ ਤਹਿਂ, ਨਿਸ਼ਫਲਤਾ ਪਾਵਾ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਧੀਰਜ ਦਈ 'ਪੁਨ ਜੰਗ ਮਚੈਗੋ। ਤੁਅਂ ਕਾਮ ਤੂੰ ਆਇ ਹੈਂ, ਰਜ ਸ਼੍ਰੋਣ ਰਚੈਗੋ[4]'। ਤੁਸ਼ਨਿ ਹੋਯੋ ਖਾਨ ਤਬਿ ਨਹਿਂ ਬੋਲ ਸਕੰਤਾ । ਸਭਾ ਭਰੀ ਉਡਗਨ ਮਨਹੁਂ ਗੁਰ ਚੰਦ ਸੁਭੰਤਾ ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਆਗਮਨਿ ਕੋ ਢਿਗ ਢਿਗ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਉਤਲਾਵਤਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਪਿਖਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਅਰਪਹਿਂ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ ਕੋ ਗਨ ਬੰਦਨ ਠਾਨੈਂ। ਪੁਰਿਯਤਿ ਹੈਂ ਗਨ ਕਾਮਨਾ ਸੁਖ ਹੋਇ ਮਹਾਨੇ ॥ ੨੪ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਭਿ ਪਰ ਕਰਹਿਂ ਹੁਇ ਧਨੀ ਕਿ ਰੰਕਾ। ਮਨਹੁਂ ਚਕੋਰਨਿ ਅਨੰਦ ਦੇ ਰਿਤੁ ਸਰਦ ਮਯੰਕਾ। ਹਯ ਲਯਾਵਨਿ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਪੁਰਿ ਜਨਨ ਸੁਨਾਈ । ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੇ ਗੁਨ ਕਥੇ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਈ॥੨੫॥ਬਹੁ ਨਰ ਪਿਖਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਗੁਨ ਗਨ ਜਿਸ ਭਾਖੇ। 'ਉਚਿਤ ਹੁਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਆਯੋ ਅਭਿਲਾਖੇ'। ਚਾਰਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਗੁਰੁ ਅਸ ਉਪਮਾ ਪਾਈ।ਮੂਰਤਿ ਜਨੁ ਬੇਦਨਿ[5]ਧਰੀ ਬਿਧਿ ਨਿਕਟਿ[6]ਸੁਹਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਕੇ ਚਢੇ ਲਗਿ ਬਿਚ ਸਭਾ ਥਿਰੇ ਹੈਂ। ਜਥਾ ਮਨੋਰਥ ਜਿਨ ਧਰੇ ਤਿਮ ਪੂਰਨ ਕਰੇ ਹੈਂ । ਅੰਤਿ ਅਨੰਦ ਉਤਸਵ ਕਰਯੋ

---

[1]ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਨਕੀਬ ਆਦਿ)। [2]ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਦੱਸੀ। [3]ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਨਾਲ ਹਾਂ। [4]ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਲਹੂ ਰਚੇਗਾ। [5]ਵੇਦਾਂ ਨੇ। [6]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਪਾਸ।

ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਆਇ।ਹੋਤਿ ਭਈ ਅਰਦਾਸ ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਇ॥੨੭॥ ਬਹੁਰ ਉਠੇ ਅੰਤਰ ਗਏ ਸਭਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮੇਤਾ। ਬੈਠੇ ਬਡੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਜੋ ਰੁਚਿਰ ਨਿਕੇਤਾ। ਆਇ ਮ੍ਰਵਾਹੀ ਨਾਨਕੀ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਲਾਗੀ।ਦਾਸੀ ਦਈ ਹਟਾਇ ਸਭਿ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਨੁਰਾਗੀ॥ ੨੮॥ ਥਾਲ ਪਰੋਸਯੋ ਆਪ ਹੀ ਬਿਧਿ ਬਿਬਿਧਿ ਅਹਾਰਾ। ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਧਰਯੋ ਚਤੁਰਈ ਸੁਧਾਰਾ[1] ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਪਾਤ੍ਰ ਸਭਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਧਰਿ ਆਗੇ। ਖਸ਼ਟ ਰਸਨਿ ਕੇ ਅਸਨ ਸ਼ੁਭ ਗੁਰ ਅਚਵਨਿ ਲਾਗੇ ॥ ੨੯ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ।ਤਿਮ ਹੀ ਚਾਰਹੁਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਹਿਂ ਅਚਿ ਲੀਨਿ ਅਹਾਰੇ।ਮਰਵਾਹੀ ਅਰੁ ਨਾਨਕੀ ਲੇ ਕੰਚਨ ਥਾਰਾ। ਅਚ ਕਰਿ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕੋ ਉਰ ਆਨੰਦ ਧਾਰਾ॥ ੩੦॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰ ਥਿਰ ਹੋਇ ਪ੍ਰਯੰਕਾ। ਪੌਢਿ ਗਏ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਹਿਤ ਜਿਨ ਜਸੁ ਅਕਲੰਕਾ । ਭਈ ਸਪਤਮੀ ਰਾਸਿ ਅਬਿ ਪੂਰਨ ਇਸ ਥਾਨਾ। ਕਵਿ* ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ ਧਰ ਕਰਿ ਉਰ ਧਯਾਨਾ॥ ੩੧ ॥ †ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸ਼੍ਰੀ ਬਰ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਜੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੋਢਿਬੰਸ ਅਵਿਤਾਰ ॥ ੩੨ ॥ ਜਾਮ ਰਹੀ ਜਬਿ ਜਾਮਨੀ ਕੀਨਸਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ।ਨਿਜਾਨੰਦ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹ੍ਵੈਂ ਰੈਂ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ॥ ੩੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੋ ਇਹੁ ਕਥਾ ਸੁਨੈ ਧਰਿ ਧਯਾਨ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਨਾਮ। ਬਾਨੀ ਪਢੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਲਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਦਾ ਸਹਾਇ॥ ੩੪ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਬਢਯੋ ਉਤੰਗ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ।ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਾਵੈ ਬਲਿ-ਹਾਰ ॥੩੫॥ ‡ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਖਸਟਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕਰ ਤੁਰਕੇਸਰ ਤੇ ਸਰ ਹੇਥ ਮੰਗਵਾਵਨ ਪੁਨਾ ਲਲਾਬੇਗ ਦਾ ਜੁੱਧ ਭਾਈਏ ਰੂਪੇ ਹੋਣਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕੀ ਜੀਤ ਭਈ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਨਾਮ ਏਕਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੧ ॥

॥ ਸੱਤਵੀਂ ਰਾਸ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ ॥

---

[1]ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਸੁਧਾਰ ਕੇ। *ਪਾ:-ਕਰਿ।

†ਅੰਕ ੩੧ ਤੋਂ ੩੫ ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ ਆਮ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

‡੧੯੧੯ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਲਿ: ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:-'ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਸਪਤਮ ਰਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਬਰਨਨੰ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਨਾਮ ਏਕ ਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੧ ॥ ਸਪਤਮ ਰਾਸ ਸੰਪੂਰਣੰ ਮਸਤ ਸ਼ੁਭ ਮਸਤ ॥' ਅਕਸਰ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹੋ ਹੈ। ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਲੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਨੌਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਨੌਵੀਂ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ - ਜਿਲਦ ੯)

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

[ਰਾਸਿ ਅਠਵੀਂ, ਨੌਵੀਂ ਸਾਰੀ ਤੇ ਦਸਵੀਂ ਜਾਰੀ]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ
ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼
ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ।

ਸੰਪਾਦਿਤ:-
ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
(ਕਰਤਾ 'ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ')

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. IX (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਨੌਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਨ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 1991
ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 2011
ਕਾਪੀਆਂ : 5000
ਕੀਮਤ : 240/- ਰੁਪਏ

1120 – ਹ.ਪ੍ਰ. – 1578

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ, ਸ਼ਾਪ ਨੰ: 107, ਬੜਹੇੜੀ, ਸੈਕਟਰ 41-ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਜਿਲਦ ੯.

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰਾਸਿ ਅੱਠਵੀਂ।		
ਮੰਗਲ।ਬਿਧੀਚੰਦ ਆਦਿ ਕਥਾ।	੧	੩੩੦੭
ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ।	੨	੩੩੧੫
ਬਿਧੀ ਚੰਦ।	੩	੩੩੧੯
ਬਿਧੀ ਚੰਦ। ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ।	੪	੩੩੨੩
ਪੈਂਦੇ ਦਾ ਜਵਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਵਿਆਹ ਆਰੰਭ।	੫	੩੩੨੬
ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਵਿਆਹ।	੬	੩੩੩੦
ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਉਪਹਾਰਾਂ।	੭	੩੩੩੪
ਪੈਂਦੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ।	੮	੩੩੩੭
ਪੈਂਦੇ ਦਾ ਜਵਾਈ। ਬਾਜ਼।	੯	੩੩੪੧
ਪੈਂਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ।	੧੦	੩੩੪੬
ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਦੀ ਬੇਮੁਖਤਾ।	੧੧	੩੩੫੧
ਕੁਤਬ ਖਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ।	੧੨	੩੩੫੬
ਫਰਿਆਦ ਪੁਚਾਈ।	੧੩	੩੩੬੧
ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਨੇ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ।	੧੪	੩੩੬੪
ਲਸ਼ਕਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੧੫	੩੩੬੮
ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ। ਤਸਵੀਰ ਚਿੱਠੀ। ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ ਦੂਤ।	੧੬	੩੩੭੧
ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ ਦੂਤ।	੧੭	੩੩੭੬
ਖੋਜੇ ਅਨਵਰ ਨੂੰ ਹਾਰ।	੧੮	੩੩੮੦
ਲਸ਼ਕਰ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ।	੧੯	੩੩੮੪
ਜੰਗ ਆਰੰਭ।	੨੦	੩੩੮੭
ਰਾਤ ਦਾ ਜੰਗ।	੨੧	੩੩੯੦
ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਗ।	੨੨	੩੩੯੪
ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ ਬੱਧ।	੨੩	੩੩੯੭
ਜੰਗ ਜਾਰੀ।	੨੪	੩੪੦੧

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਜੰਗ ਜਾਰੀ।	੨੫	੩੪੦੪
ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਬੱਧ।	੨੬	੩੪੦੮
ਪੈਂਦੇ ਦਾ ਅੰਤ ਤੇ ਉਧਾਰ।	੨੭	੩੪੧੧
ਅਸਮਾਨ ਖਾਂ ਬੱਧ।	੨੮	੩੪੧੫
ਮਿਹਰਾ ਤੇ ਕੁਤਬਾ ਬੱਧ।	੨੯	੩੪੨੦
ਜੰਗ ਜਾਰੀ।	੩੦	੪੨੪
ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਬੱਧ।	੩੧	੩੪੨੯
ਵਿਜਯ।ਕੀਰਤਪੁਰ ਨੂੰ ਤਯਾਰੀ।	੩੨	੩੪੩੩
ਕੀਰਤਪੁਰ ਪੁੱਜੇ। ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ।	੩੩	੩੪੩੬
ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਲੋਕ। ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੀ ਖ਼ਬਰ।	੩੪	੩੪੪੦
ਦੇਉ ਨਗਰ, ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹ।	੩੫	੩੪੪੪
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੋਈ ਗਊ ਜਿਵਾਈ।	੩੬	੩੪੪੮
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ।	੩੭	੩੪੫੧
ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰਲੋਕ।	੩੮	੩੪੫੪
ਧੀਰ ਮੱਲ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ।	੩੯	੩੪੫੮
ਰਾਇ ਜੋਧ ਆਦਿ ਦਾ ਆਉਣਾ।	੪੦	੩੪੬੧
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ।	੪੧	੩੪੬੪
ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਦੀਪਮਾਲਾ।	੪੨	੩੪੬੭
ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੰਭੀਰਤਾ।	੪੩	੩੪੭੦
ਬਿਧੀਚੰਦ ਸੁੰਦਰਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਲੋਕ।	੪੪	੩੪੭੪
ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਜਾਮੇ ਨਾਲ ਅੜਕੇ ਫੁੱਲ ਟੁੱਟਾ	੪੫	੩੪੭੭
ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਮਰਵਾਹੀ।	੪੬	੩੪੮੦
ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ।	੪੭	੩੪੮੩

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਬਾਬਕ ਰਬਾਬੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ।	੪੮	੩੪੮੮
ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼।	੪੯	੩੪੯੧
ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਪ੍ਰਲੋਕ। ਸੰਗਤ।	੫੦	੩੪੯੪
ਧੀਰ ਮਲ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ।	੫੧	੩੪੯੮
ਹੋਲੀ ਖੇਲਨਾ।	੫੨	੩੫੦੨
ਸ਼੍ਰੀਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ	੫੩	੩੫੦੫
ਸੂਰਜ ਮਲ ਤੇ ਮਾਤਾ ਮਰਵਾਹੀ	੫੪	੩੫੦੮
ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਬਿਨਯ।	੫੫	੩੫੧੧
ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ।	੫੬	੩੫੧੫
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰ ਗੋਵਿੰਦ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨ।	੫੭	੩੫੧੯
ਸੱਚ ਖੰਡ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।	੫੮	੩੫੨੨
ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ।	੫੯	੩੫੨੫
ਭਾਈ ਭਗਤੂ, ਭਾਈ ਫੇਰੂ।	੬੦	੩੫੨੯

ਰਾਸ਼ਿ ਨੌਵੀਂ।

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਮੰਗਲ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਯਾ।	੧	੩੫੩੫
ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਲੋੜ। ਹਰੀੜ।	੨	੩੫੪੭
ਬਿੱਧਾਂ ਪ੍ਰੇਮਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਛਕਿਆ	੩	੩੫੫੧
ਅਜਗਰ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ।	੪	੩੫੫੬
ਭਾਈ ਗੋਂਦਾ ਧਯਾਨ ਮਗਨ।	੫	੩੫੬੧
ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼।	੬	੩੫੬੫
ਰਾਜੇ ਹਾਥੀ ਮੰਗਣ ਆਏ।	੭	੩੫੬੯
ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ।	੮	੩੫੭੨
ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬੀਮਾਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਆਕੀ।	੯	੩੫੭੭
ਸ਼ੁਜਅ ਮੁਹੰਮਦ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੧੦	੩੫੮੦
ਮੁਰਾਦ ਬਖਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਗ।	੧੧	੩੫੮੩
ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ।	੧੨	੩੫੮੬
ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦ। ਦਾਰਾ ਨੱਸਿਆ।	੧੩	੩੫੯੦
ਦਾਰੇ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਨਾਮਾ।	੧੪	੩੫੯੪
ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਂਦਵਾਲੋਂ ਖਡੂਰ।	੧੫	੩੫੯੮
ਦਾਰਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ।	੧੬	੩੬੦੧
ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼।	੧੭	੩੬੦੪
ਦਾਰਾ ਵਿਦਾ। ਨੁਰੰਗੇ ਨਾਲ ਜੰਗ।	੧੮	੩੬੦੮
ਦਾਰਾ ਤਕੀਏ ਵਿਚੋਂ ਕੈਦ।	੧੯	੩੬੧੪
ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ ਦਾ ਕਤਲ।	੨੦	੩੬੧੭
ਸਰਮਦ।	੨੧	੩੬੨੧
ਸਰਮਦ—ਜਾਰੀ।	੨੨	੩੬੨੪
ਸਰਮਦ ਕਤਲ।	੨੩	੩੬੨੮
ਨੁਰੰਗੇ ਦਾ ਵੇਸ਼੍ਹਾਂ ਤੇ ਫਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਖਤ ਸਲੂਕ।	੨੪	੩੬੩੩
ਬੇਨਵਾ।	੨੫	੩੬੩੬
ਮਥੁਰਾ।	੨੬	੩੬੪੦
ਜੈ ਪੁਰਿ।	੨੭	੩੬੪੫
ਪੁਸ਼ਕਰ।	੨੮	੩੬੪੯
ਪੁਸ਼ਕਰ।	੨੯	੩੬੫੨
ਅਜਮੇਰ।	੩੦	੩੬੫੬
ਕਾਂਸ਼ੀ।	੩੧	੩੬੬੦
ਕਾਂਸ਼ੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ।	੩੨	੩੬੬੪
ਮੁੱਲਾਂ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਨੁਰੰਗੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾ।	੩੩	੩੬੬੭
ਨੁਰੰਗੇ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ।	੩੪	੩੬੭੦
ਸ਼ਾਹੀ ਦੂਤ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਆਯਾ।	੩੫	੩੬੭੪
ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਹਿਤ ਵਿਚਾਰ।	੩੬	੩੬੭੮
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ।	੩੭	੩੬੮੨
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕਰਾਮਾਤਾਂਦਿਖਾਈਆਂ;ਮੋਯਾਬੱਕਰਾ ਜਿਵਾਯਾ।	੩੮	੩੬੮੫

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨੀ। ਖਾਣੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬਣਾਏ।	੩੯	੩੬੯੦
ਖੂਹ ਤੇ ਬੈਠੇ। ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਫਲ।	੪੦	੩੬੯੩
ਹਿਤੂ ਬੇਗਮ। ਪਦਮਨੀ।	੪੧	੩੬੯੭
ਦੋ ਚੰਦ। ਤੋਸ਼ੇ ਖਾਨੇ ਗਿਣੇ।	੪੨	੩੭੦੧
ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਬਾਜ਼ ਦਾ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਦੱਸਿਆ।	੪੩	੩੭੦੪
ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਫਲ। ਕੇਸ ਕਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਜਮਨਾ ਤੇ ਟੁਰੇ।	੪੪	੩੭੦੭
ਗੜੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ। ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ।	੪੫	੩੭੧੧
ਨਿੰਦਕ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੰਦ। ਦਿਨੇ ਤਾਰੇ। ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤੀ।	੪੬	੩੭੧੪
ਮਰੀ ਹਟਾਈ। ਬੱਦਲਾਂ ਛਾਂ ਕੀਤੀ।	੪੭	੩੭੧੭
ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਪੀੜਾ ਹਰੀ। ਉਜ਼ਬਕ ਢਹਾਇਆ।	੪੮	੩੭੨੧
ਅਲਾਦੀਨ ਦੀ ਮੌਤ। ਸੁਪਨਾ। ਬੇੜੀ ਜੋੜੀ। ਲੋਕਾਂਜਨ।	੪੯	੩੭੨੪
ਗਊ ਜਿਵਾਈ। ਤਸਬੀ ਦਾ ਚੋਰ ਦੱਸਿਆ। ਮੋਤੀ ਦਿੱਤਾ।	੫੦	੩੭੨੭
ਖਾਧਾ ਦੱਸਿਆ। ਖਟ ਰੁਤ ਮੇਵੇ। ਅੱਗ ਉੱਤੇ ਬਾਗ।	੫੧	੩੭੩੧
ਸਮੀਰ ਚਲਾਈ। ਸਮਾਧੀ। ਦਰਯਾਈ ਘੋੜਾ।	੫੨	੩੭੩੪
ਭੂਮ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ। ਸੁਜਨੀ ਹੇਠੋਂ ਪੱਤਰੇ ਕੱਢੇ।	੫੩	੩੭੩੮
ਜੰਦਰੇ ਖੋਲ੍ਹੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ।	੫੪	੩੭੪੧
ਕਹਾਰਾਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਲਕੀ।	੫੫	੩੭੪੪
ਸਖਾਵਤ। ਸਾਹ ਨ ਸਾਹ।	੫੬	੩੭੪੮
ਮਿੱਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ।	੫੭	੩੭੫੧
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਜਾਗਿਆ।	੫੮	੩੭੫੫
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਿਵੇਂ ਅਗੇ ਕਦੇ ਪਰਖੇ ਸਨ।	੫੯	੩੭੫੯
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ।	੬੦	੩੭੬੩

ਰਾਸ਼ਿ ਦਸਵੀਂ

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਮੰਗਲ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਏ।	੧	੩੭੬੭
ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ।	੨	੩੭੭੫
ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਦੀ ਕਥਾ।	੩	੩੭੭੮
ਭਾਈ ਭਗਤੂ।	੪	੩੭੮੨
ਕੌੜੇ ਤੇ ਮਰ੍ਹਾਜਕੇ ਰਾਹਕ।	੫	੩੭੮੬
,, ,,	੬	੩੭੮੯
,, ,,	੭	੩੭੯੨
ਜੋਤ ਪਿਰਾਣਾ ਬੱਧ।	੮	੩੭੯੬
ਮਰ੍ਹਾਜਕਿਆਂ ਦਾ ਵੱਸਣਾ।	੯	੩੭੯੯
ਗੌਰਾ ਜਨਮ। ਭਗਤੂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੁਤਾ ਦਾ ਹਾਲ। ਜੱਸੇ ਦੀ ਬੋਲੀ।	੧੦	੩੮੦੪
ਜੱਸੇ ਦੀ ਮੌਤ। ਗੌਰੇ ਨੂੰ ੧੦੧ ਸ੍ਰਾਪ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਆਏ।	੧੧	੩੮੦੮
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿੱਤ ਬਿਵਹਾਰ।	੧੨	੩੮੧੨
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦ ਡੇਰਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ।	੧੩	੩੮੧੬
ਗੌਰੇ ਦਾ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ।	੧੪	੩੮੧੯

ਰਾਸਿ਼ ਅਠਵੀਂ ਦੱਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ॥

ਅਥ ਅਸ਼ਟਮਿ ਰਾਸਿ ਕਥਨੰ ॥

ਅੰਸੂ ੧. [ਮੰਗਲ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ]

੧. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਸਿ ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੁਖ, ਜਾਨੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬੰਦੋਂ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਿ ॥੧॥

{ ਬਿਨ ਜਾਨੇ=ਬਿਨਾ ਜਾਣੇ, ਨਾਂ ਜਾਣਨ ਕਰਕੇ।
ਬਿਲੰਦ=ਵੱਡਾ, ਬਹੁਤ, ਉੱਚਾ। }

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਂ ਜਾਣਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ (ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ) ਜਾਣਿਆਂ ਉੱਚਾ ਅਨੰਦ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਉਸ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ—ਇੱਥੇ ਨਾਂ ਜਾਣਨਾ ਤੇ ਜਾਣਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਜਾਣਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਹੱਦ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ; ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਨਮਿੱਤ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ; ਆਦਿ ਅੰਤ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ 'ਪੜ੍ਹਿਆ' ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ। ਵਾਚਕ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਇਹ 'ਉੱਚਾ ਸੁਖ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ ਮਨ ਬੁੱਧਿ ਦੇ ਟਿਕ ਜਾਣ 'ਸਿਧ' ਯਾ 'ਸੁਧ' ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਜਾਕੇ, ਆਪੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਰਸੀਆ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਬਦਨ ਵਾਰੀ, ਉੱਜਲ ਰਦਨਵਾਰੀ, ਬਿਘਨ ਕਦਨ ਵਾਰੀ, ਦਾਤੀ ਹੈ ਸ਼ਰਨ ਕੀ। ਦੀਪਕ ਬਰਨ ਵਾਰੀ, ਕਵਿਤਾ ਬਰਨ ਵਾਰੀ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਰਨ ਵਾਰੀ ਉਰ ਮੈਂ ਧਰਨਿ ਕੀ। ਕੁੰਡਲ ਕਰਨਿ ਵਾਰੀ, ਸੁਮਤਿ ਕਰਨਿ ਵਾਰੀ, ਕਮਲ ਕਰਨਿ ਵਾਰੀ, ਗਤੀ ਹੈ ਕਰਿਨਿ ਕੀ। ਲੋਚਨ ਹਰਨ ਵਾਰੀ, ਦਰਨਿ ਅਰਿਨਿ ਵਾਰੀ, ਦੋਸ਼ਨਿ ਹਰਿਨਿ ਵਾਰੀ ਮਹਿਮਾ ਚਰਨ ਕੀ ॥੨॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਵਾ, ਭੈ ਹਰਾ, ਭਵ ਭਰੀ, ਬਲੀ ਬਾਹੁ ਸਮ ਸ਼ੇਰ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮਮ ਬੰਦਨਾ ਬਰ ਕਰਿ ਹਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ॥੩॥

[ਬਦਨ ਵਾਰੀ=ਮੁੱਖ ਵਾਲੀ। ਕਦਨ ਵਾਰੀ=ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ।
ਬਰਨ ਵਾਰੀ=ਰੰਗ ਵਾਲੀ। ਬਰਨ ਵਾਰੀ=ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਰਨ ਵਾਰੀ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗੁਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। (ਅ) ਸ਼ੁਭ ਕੀਰਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। (ੲ) ਸ਼ੁਭ ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਸ਼ੁਭ। ਬਰਨ=ਗੁਣ, ਕੀਰਤੀ, ਵਰ। ਬਰ ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ, ਬਰਨ। ਵਾਰੀ=ਵਾਲੀ, ਦਾਤੀ।]
ਕਰਣ ਵਾਰੀ=ਕੰਨਾਂ ਵਾਲੀ। ਕਰਨਿ ਵਾਰੀ=ਹੱਥਾਂ ਵਾਲੀ।
ਕਰਿਨਿ ਕੀ=ਹਥਣੀ ਦੀ, ਹਸਤਨੀ ਜੇਹੀ, ਹਾਥਣੀ ਵਾਂਙ।
ਲੋਚਨ ਹਰਨਿ ਵਾਰੀ=ਹਰਨ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ।
ਦਰਿਨ ਅਰਿਨਿ ਵਾਰੀ=ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਲ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੀ।
ਦੋਸ਼ਨ ਹਰਿਨ ਵਾਰੀ ਮਹਿਮਾ ਚਰਨ ਕੀ=ਜਿਸ ਦੇ ਚਰਨਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਵਾ=ਭਵਾਨੀ।
ਭਵ ਭਰੀ=ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾਤੀ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੀ। [ਭਵ=ਪ੍ਰਤਾਪ+ਭਰੀ=ਦਾਤੀ, ਵਾਲੀ]। (ਅ) ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ।
ਸਮ ਸ਼ੇਰ=ਸ਼ੇਰ ਵਤ।
ਬਰ ਕਰਿ ਹਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ=ਬਲ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ। (ਅ) ਸ਼ੇਰ ਵਤ ਬਲੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਜੇ ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ 'ਬਲੀ ਬਾਹੁ ਸਮਸ਼ੇਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਾਂਗੇ= ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ।]

ਅਰਥ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਰਗੇ) ਮੁੱਖ ਵਾਲੀ, ਚਿੱਟੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੀ, ਬਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ) ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਚੰਬੇ (ਵਰਗੇ ਚਿੱਟੇ) ਰੰਗ ਵਾਲੀ; ਕਵਿਤਾ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਤੇ ਇਸ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗੁਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ; ਕੰਨਾਂ ਵਿਖੇ ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲੀ, ਚੰਗੀ ਬੁਧਿ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਕਮਲ (ਧਾਰਨ ਕਰਨ) ਵਾਲੀ, ((ਜਿਸ ਦੀ) ਚਾਲ ਹਾਥਣੀ ਵਾਂਗ (ਗੰਭੀਰ ਹੈ)। ਹਰਨ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਲ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੀ (ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ (ਕਾਰਜ ਦੇ) ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਅਤੇ)

ਭੈ ਹਰਨ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾਤੀ (ਜਿਸ ਦੀਆਂ) ਬਾਹਾਂ ਸ਼ੇਰ ਵਤ ਬਲੀ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਬਲ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਐਸੀ) ਭਵਾਨੀ (ਨੂੰ) ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੇਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਆਏ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਯਪਦ 'ਭਵਾ' ਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾਪਦ

'ਬੰਦਨਾ' ਅਰਥਾਤ 'ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ', ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਬਿੱਤ ਤੇ ਦੋਹੇ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ।

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗੁਣ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸੀ ਗੁਣ ਕਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਬੀਰ ਰਸੀ ਪੰਥ ਦੇ ਕਵਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਪਣੀ (Muse) ਸ਼ਾਰਦਾ ਵਿਚ 'ਕਾਵਜ ਤੇ ਬੀਰਤਾ' ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਗੁਣ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨।

੩. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸਰਬੋਤਮ ਜਨ ਸਰਬਦਾ ਸਰਬੋਪਰਿ ਜਸੁ ਚਾਰੁ॥
ਜਗ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਮੋ ਧਰਨੀ ਪਰ ਸਿਰ ਧਾਰਿ॥੪॥

ਸਰਬੋਤਮ=ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ।
ਸਰਬ ਦਾ=ਸਭ ਕੁਛ ਦੇ ਦਾਤੇ। ਭਾਵ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰਕੇ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਨਿਹਕਾਮ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ।
ਸਰਬੋਪਰਿ=ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ, ਭਾਵ ਸਭਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ।
ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ, ਉੱਜਲ। ਧਰਨੀ=ਧਰਤੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
ਧਾਰਿ=ਧਰਕੇ, ਰੱਖ ਕੇ।

ਅਰਥ—ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿਰ ਧਰ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹਨ, ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ (ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ) ਦਾਤੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਉੱਜਲ ਜਸ ਸਾਰਿਆਂ (ਦੇ ਜਸ) ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋਕੇ (ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ)।

ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਕੀਰਤੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਮਹਾਨ ਵਜਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ (ਉੱਚਾ) ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਥੀ ਭਵਾਨੀ ਭੀ ਇਸ 'ਸਰਬ' ਪਦ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਭਵਾਨੀ ਤੋਂ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤਮ ਹਨ, ਅਰ ਉਸਦੇ ਜਸ ਨਾਲੋਂ ਆਪਦਾ ਜਸ ਬਹੁਤ ਉਚਾ ਹੈ, ਇਹ ਭਾਵ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੪. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਰਵਿ ਗਯਾਨ ਕੇ ਤਿਮਰ ਬਿਕਾਰ ਬਿਨਾਸ਼।
ਪਦ ਅਰਵਿੰਦਨਿ ਬੰਦਨਾ, ਕੀਜਹਿ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੫॥

ਅਰਥ—ਹੇ ਵਿਕਾਰਾਂ (ਰੂਪੀ) ਅੰਧੇਰੇ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਗਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਸੂਰਜ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰ) ਅੰਗਦ (ਜੀਓ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਉਪਰ ਨਮਸਕਾਰ

(ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਖੇ)ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਿਓ।

ਭਾਵ—ਪਿਛੇ ਅੰਕ ੨ ਵਿਚ ਭਵਾਨੀ ਨੂੰ 'ਸੁਮਤਿ ਕਰਨ ਵਾਰੀ' ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ, ਏਥੇ ਫੇਰ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਤੋਂ 'ਕੀਜਹਿ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੁਮਤਿ ਦਾ ਦਾਤਾ ਅਪਣੇ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਮੰਨ ਰਹੇ ਤੇ ਬੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅੱਡ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਵਾਨੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਕੁਲ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਮਾਤ੍ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੫. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰ ਅਮਰ ਜੀ ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਦੇ ਦਾਨ।
ਜ਼ਾਹਰ ਕਰੇ ਜਹਾਨ ਜਨ ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਨਿ ਠਾਨਿ ॥ ੬ ॥

{ ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਅ) ਵਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ। ਜਨ=ਦਾਸ, ਜਨ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ, ਪੀੜ੍ਹੇ ਤੇ ਪੰਘੂੜਿਆਂ ਅਰਥਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲ। ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਨ ਠਾਨਿ=ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ, (ਅ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਜੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਤੇ ਗਯਾਨ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਹੇ ਮਨ ਤੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ।

੬. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸੂਰਜ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਕੇ ਬਿਦਤਿ ਸਕਲ ਜਗ ਜੋਇ।
ਨਮੋ ਚਰਨ ਪਰਿ ਨਿਤ ਕਰੌਂ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਸੋਇ ॥ ੭ ॥

ਅਰਥ—ਸੂਰਜ ਬੰਸ ਦੇ ਸੋਢੀ (ਕੁਲ ਵਿਚੋਂ) ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ)ਵਿੱਦਤ ਹੈਨ,ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੧. ਸੋਢੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸੂਰਜ ਜੋ (ਸਚਮੁਚ ਸੂਰਜ ਵਤ) ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਦਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਨਿਤ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੭. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਅਜਰ ਜਰਨ, ਧੀਰਜ ਧਰਨਿ, ਤਾਰਨ ਜਨਨਿ ਜਹਾਜ* ॥
ਨਮੋ ਚਰਨ ਅਰਵਿੰਦ ਕਉ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਖ ਸਾਜ† ॥ ੮ ॥

*ਪਾ:—ਤਾਰਨ ਜਨ ਨਿਜ ਹਾਥ। †ਪਾ:—ਸੁਖ ਸਾਥ।

{ ੭ ਜਰ ਜਰਨਿ=ਅਜਰ ਵਸਤੂ—ਅਮਿੱਤ ਆਤਮ ਬਲ—ਨੂੰ ਜਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ । (ਅ) ਨਾ ਸਹੇ ਜਾ ਸੱਕਣ ਵਾਲੇ (ਖੇਦਾਂ ਨੂੰ) ਸਹਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ । ਜਨਨਿ=ਦਾਸਾਂ ਦੇ । ੮ ਖਸਾਜ=ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜਣ ਵਾਲੇ । }

ਅਰਥ—ਅਮਿਤ ਆਤਮ ਬਲ ਨੂੰ ਜਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਧੀਰਜ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ (ਅਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ (ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਤਾਰਣ ਲਈ ਜੋ ਜਹਾਜ਼ (ਤੁੱਲ) ਹਨ, (ਔਹ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਜਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ।

੮. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਆਯੁਧ ਧਰਨਿ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕਨਿ ਹਰਿਨਿ ਸਮਾਜ।
ਬੰਦਨ ਠਾਨੈਂ ਬੰਦਿ ਕਰ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਮਹਾਂਰਾਜ ॥੯॥

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਿਖੇ (ਸਭ ਤੋਂ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ (ਤੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ) ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੯. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਦਾਤਾ ਭੋਗ ਰੁ ਮੋਖ ਕੇ ਦਾਸਨਿ ਸਦਾ ਸਹਾਇ।
ਨਮੋ ਨਮੋ ਪਗ ਕਮਲ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿਰਾਇ॥੧੦॥

{ ਨਮੋ ਨਮੋ=ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ । }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਜੋ ਭੋਗ ਤੇ ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਹੀ ਸਹਾਇਕ ਹਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ।

੧੦. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਗਜ਼ਾਨ ਘਨ, ਨਾਸ਼ਕ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲ।
ਚਰਨ ਸਰੋਜਨਿ ਕੋ ਨਮੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੧੧॥

{ ਗਿਆਨ ਘਨ=ਇਕ ਰਸ ਗਿਆਨ, ਅਵਿਰਲ ਗਿਆਨ। ਪੂਰਨ ਗਜ਼ਾਨ। (ਅ) ਗਜ਼ਾਨ ਦੇ ਬੱਦਲ, ਗਜ਼ਾਨ ਦਾਤਾ। ਸਰੋਜਨਿ=ਕਵਲਾਂ। }

ਅਰਥ—ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜੋ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਖੇ ਹੀ ਪੂਰਨ ਗਜ਼ਾਨ (ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹਨ) ਤੇ ਸਾਰੇ ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

੧੧ ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ –ਮੰਗਲ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਾਦਰ ਜਹਿਂ ਸਿਮਰੰਤਿ।
ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰਣਾਮ ਲਿਹੁ ਪਰਮ ਰੂਪ ਭਗਵੰਤ ॥੧੨॥

ਅਰਥ–(ਹੇ ਸ਼੍ਰੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀਓ! ਜਿੱਥੇ (ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ) ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ (ਆਪ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਹੇ ਪਰਮ ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ ਜੀਓ। (ਆਪਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰੋ।

੧੦. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ –ਮੰਗਲ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੇ ਆਸਰਾ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇਜ ਬਿਨਾਸ਼।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਨਮੋ ਚਰਨ ਕੇ ਪਾਸਿ ॥੧੩॥

ਅਰਥ–ਹੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀਓ! ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਆਸਰਾ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! (ਆਪਦੇ) ਚਰਨਾਂ (ਕਵਲਾਂ) ਦੇ ਉੱਤੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

[ਮੰਗਲ ਸਮਾਪਤਿ ਤੇ ਕਥਾ ਦਾ ਆਰੰਭ]

ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਈ ਕਥਾ ਬਰਨੰਤਿ ਸੁਨਾਵੈ। ਸੁਨਹਿਂ ਸਿੰਘ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਸੋਂ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਵੈਂ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੁਇਂ ਚਿਤ ਰੁਚਿ ਬਧਹਿ ਬੂਝਤਿ ਪੁਨ ਔਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਰਨਿ ਸਿਰਮੌਰੇ ॥੧੪॥ ਅਸਨ ਅਚਵਿ ਮੰਦਿਰ ਥਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਮਰਵਾਹੀ ਅਰੁ ਨਾਨਕੀ ਢਿਗ ਸੇਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੂਝਤਿ ਭੀ ਰਣ ਬਾਰਤਾ 'ਕਿਮ ਬਧ੍ਯੋ ਬਖੇਰਾ? । ਜਿਸ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਚੜ੍ਹਿ ਆਇ ਬਡੇਰਾ'॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਉਚਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਤਿਨ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਾ। 'ਬਿਧੀਚੰਦ ਬੁਧਿਵਾਨ ਬਡ ਹਯ ਤਹਿਂ ਤੇ ਲ੍ਯਾਵਾ। ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯ ਹੁਤੇ,ਰਹਿ ਬਨਿ ਕਰਿ ਘਾਸੀ।ਘਾਤ ਲਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪਾਸੀ॥੧੬॥ ਦੁਰਗ ਦਿਵਾਰ ਫੰਦਾਇ ਕਰਿ ਲੇ ਆਇ ਤੁਰੰਗਾ।ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਕੇ ਹਿਤ ਗਯੋ ਬਹੁ ਚਤੁਰ ਨਿਸ਼ੰਗਾ। ਖੋਜੀ ਬਨਿ ਸਭਿ ਦੇਖਿਕੇ ਦੀਵਾਰ ਫੰਦਾਯੋ। ਇਮ ਦੋਨੋ ਹਯ ਗਏ ਲਖਿ ਚਿਤ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸਾਯੋ ॥੧੭॥ ਲਸ਼ਕਰ ਭੇਜ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਹੀ ਬਡ ਭਈ ਲਰਾਈ। ਤੁਰਕਾਨਾ ਬਹੁ ਖਪਿ ਗਯੋ ਹ੍ਵੈ ਕੇ ਸਮੁਹਾਈ'। ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਨੀ ਨਾਨਕੀ 'ਅਸ ਚੋਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁਨ੍ਯੋ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਕਬਿ ਨਹੀਂ ਕਿਯ ਕਰਮ ਕਰਾਲਾ॥ ੧੮ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਹਯਨਿ ਨਰ ਗਨ ਪਿਖਤਿ, ਰਾਖੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਸਭਿ ਕੋ ਛਲ ਕਰਿ ਪੁਰੀ ਤੇ ਲੇ ਆਇ ਕਿਕਾਨਾ। ਲੋਚ

ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਬੀਚ ਤੇ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਆਵਾ। ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਪੁਨ ਫਿਰ ਗਯੋ ਨਾਹਿਂ ਨ ਡਰਪਾਵਾ' ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਬਲ ਬੁੱਧਿ ਬਡੇਰਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਹਮ ਦੂਤੀ ਨ ਹੇਰਾ । ਚੋਰੀ ਕਰਿਬੇ ਚਾਤੁਰੀ ਐਸੀ ਉਪਜਾਵੈ। ਸੁਨਿਬੇ ਦੇਖਨ ਹਾਰ ਨਰ ਸਭਿ ਕੋ ਬਿਸਮਾਵੈ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰੀ ਪ੍ਰਥਮ ਭੀ ਬਹੁਤ ਹੈ ਹਿਤ ਪਰ ਉਪਕਾਰ।।ਸਿੱਖ ਬਨਯੋ ਬਡ ਗੁਰਨਿ ਕੋ, ਰਣ ਸੂਰ ਉਦਾਰਾ"। ਕਹਤਿ ਨਾਨਕੀ'ਹੇ ਪ੍ਰਭੋ! ਤਿਸੁ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ। ਕਿਮ ਕੀਨਸਿ ਦੁਸ਼ਕਰਮ ਕੋ ਤਿਮ ਦੇਹਿ ਸੁਨਾਈ' ॥ ੨੧ ॥ ਪਠਯੋ ਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਆਇ ਕਰੀ ਤਬਿ ਬੰਦਨਾ ਨਿਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਕੋ ਮਾਤ ਕਹਿ ਮਸਤਕ ਕੋ ਟੇਕਾ। ਆਗਯਾ ਲੇ ਬੈਠਯੋ ਜਬਹਿ ਕਹਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੨੨॥ 'ਕਹਹੁ ਆਪਨੇ ਕਰਮ ਕੋ ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਆਯੋ।ਕਿਮ ਚੋਰੀ ਦੁਸ਼ਕਰ ਕਰੀ ਧਨ ਕੋ ਹਰਿ ਲਯਾਯੋ ?। ਕਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਛੋਰ ਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਬੋ ਚਾਹੈ"। ਬਿਧੀਚੰਦ ਤਬਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਉਚਰਯੋ ਗੁਰ ਪਾਹੈ ॥ ੨੩ ॥ 'ਪੂਰਬ ਤਸਕਰ ਕਰਮ ਕੋ ਮੈਂ ਕਰਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਮਹਿਖੀ ਸੁੰਦਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਚੋਰੀ ਇਕ ਬੇਰੇ। ਲੇ ਨਿਕਸਯੋ ਤੂਰਨ ਕਰਤਿ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ ਚਾਲਾ। ਸੁਧ ਹੋਈ ਪੁਨ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਿਕਸੇ ਨਰਿ ਜਾਲਾ ॥ ੨੪॥ ਖੋਜ ਪਾਇ ਮਹਿਖੀਨਿ ਕੋ ਪਰਿ ਪਾਛ ਪੁਕਾਰਾ[੧]। ਆਗੇ ਮੈਂ ਉਤਲਾਵਤੋ ਬਹੁ ਦੂਰ ਸਿਧਾਰਾ।ਚੌਲ੍ਹੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੀਪ ਜਬਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਉਤਲਾਇ। ਆਇ ਸੁ ਮਿਲੀ ਗੁਹਾਰ[੨] ਤਬਿ ਇਮ ਕਰਯੋ ਉਪਾਇ ॥ ੨੫ ॥ ਹੁਤੋ ਤਾਲ ਜਲ ਕੋ ਭਰਯੋ ਸਭਿ ਮਹਿਖ [illegible]ਵੇਸ਼ੀ। ਅਦਲੀ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ ਜਿਹ ਸੁਮਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀ। ਜਾਇ [illegible]ਰਨ ਪਰ ਮੈਂ ਪਰਯੋ ਸਭਿ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ।-ਰੱਛਯਾ ਕੀਜੈ ਰਿਪੁਨਿ ਤੇ ਤੁਮ [illegible] ਸਹਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਬਹੁਰ ਕਰਹੁ ਸਿਖ ਆਪਨੋ ਦੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। [illegible]ਕਾਰੀ ਤੁਮ ਸੰਤ ਹੋ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ-। ਅਦਲੀ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ [illegible]ਹ ਬਹੁ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕੀਨਿ ਦਤਾਵਨ ਸ਼ੁਭ ਮਤੀ ਮਮ ਭਾਗ [illegible]ਸਾਲਾ॥੨੭॥-ਸਿਮਰਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਰਾਖਹਿ ਤੁਵ ਲਾਜਾ।ਬਹੁਰ [illegible] ਸਿਖ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਜਿਕੈ ਅਸ ਕਾਜਾ-। ਸੁਨਿ ਤਿਸਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ [illegible] ਮੈਂ ਧਾਰਨ ਕੀਨਾ। ਕਹੇ ਅਰਾਧਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਿ ਸ਼ਰਨੀ ਦੀਨਾ ॥

[੧] [illegible] ਪਿੱਛੇ ਪੁਕਾਰ [illegible] ਗਈ। [੨] ਵਾਹਰ।

੨੮॥–ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਦਾਸ ਲਖਿ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਪੁਨ ਮੈਂ ਰਹੌਂ ਸਮੀਪ ਹੀ ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮੀ–। ਉਰ ਮਹਿਂ ਧ੍ਯਾਨ ਸੁ ਧਾਰਿ ਕੈ ਥਿਰ ਭਾ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਤਬਿ ਲੌ ਆਇ ਗੁਹਾਰ[1] ਗਨ ਲੇ ਖੋਜ ਮਹਾਨ॥੨੯॥ ਸਰ ਲਗਿ ਖੋਜ ਨਿਹਾਰਤੇ[2] ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਚਾਲਾ। ਇਤ ਉਤ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਭੇ ਸੋ ਮਾਨਵ ਜਾਲਾ। ਅਦਲੀ ਸਿੱਖ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਤਿਨ ਸਾਥ ਬਖਾਨਾ। –ਕ੍ਯਾ ਖੋਜਤਿ ਤੁਮ ਫਿਰਤਿ ਬਹੁ? ਕੁਛ ਸਕੋ ਨ ਜਾਨਾ[3]–॥ ੩੦॥ ਕਹਤਿ ਭਏ–ਮਹਿਖੀਨਿ ਕੋ ਇਕ ਤਸਕਰ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਖੋਜ ਇਹਾਂ ਲਗਿ ਆਇਕੈ ਨਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਾਯੋ। ਖੋਜਤਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਖੋਜ ਕੋ ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਹੇਰਾ। ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨ ਸੰਤ ਜੀ! ਕਿਤ ਗਯੋ ਅਗੇਰਾ–॥ ੩੧॥ ਸੁਨਿ ਅਦਲੀ ਉੱਤਰ ਦੀਯੋ ਮਹਿਖੀ–ਸਰ ਮਾਂਹੀ[4]। ਇਨ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਮੈਂ ਪਿਖੀ, ਕੋ ਗਮਨ੍ਯੋ ਨਾਂਹੀ[5]–। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ–ਦੇਖੀ ਭਲੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹਮਾਰੀ। ਕਪਲ[6] ਬਰਨ ਕੀ ਇਹੁ ਸਕਲ, ਹਮਰੀ ਸਭ ਕਾਰੀ[7]–॥ ੩੨॥ ਇਮ ਕਹਿ ਇਤ ਉਤ ਬਹੁ ਫਿਰੇ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ। ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਭਏ ਸਗਰੇ ਹਟੇ ਨਹਿਂ ਸਕੇ ਪਛਾਨੀ। ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਗਈ ਗੁਹਾਰ ਜਬਿ ਮਿਲਿ ਅਦਲੀ ਸੰਗਾ ਕਹ੍ਯੋ–ਪਿਖਹੁ ਗੁਰ ਕੀ ਕਲਾ ਜਿਨ ਸੁਜਸੁ ਉਤੰਗਾ ॥ ੩੩ ॥ ਹੋਹਿਂ ਸਹਾਇਕ ਸਿਮਰਤੇ ਦੁਹਿਲੋਕਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਅਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜੋ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਹੈਂ ਤਿਨਕੇ ਬੁਧਿ ਨਾਂਹੀ। ਜ੍ਯੋਂ ਕ੍ਯੋਂ ਰਾਖਹਿਂ ਦਾਸ ਪਤਿ ਸਭਿ ਬਿਘਨ ਮਿਟਾਵੈਂ। ਇਹ ਬਡਿਆਈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਭਾਵੈ॥੩੪॥ ਸਭਿ ਕਾਰੀ ਮਹਿਖੀਨਿ ਕੋ ਔਰੈ ਕਰਿ ਰੰਗਾ। ਸਿਮਰੇ ਕਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਹੁ ਤੁਰਨ ਸੰਗਾ। ਤਸਕਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੈ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰਿ ਜਾਈ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਕਲ੍ਯਾਨ ਕੋ ਤੁਵ ਭਾਗ ਭਲਾਈ–॥੩੫॥ ਤਬਿ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋ ਸਰ ਮਹਿਖ ਨਿਕਾਰੀ। ਧਰਮਸਾਲ ਸਿਖ ਸੰਤ ਕੋ ਦੀਨੀ ਤਬਿ ਸਾਰੀ[8]*।

---

[1]ਵਾਹਰ ਆ ਗਈ। [2]ਛਪੜ ਤਕ ਖੋਜ ਦੇਖਿਆ। [3]ਕੁਛ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕੀਦਾ। [4]ਮਹੀਆਂ ਇਸ ਛੱਪੜ ਵਿਚ ਹੈਨ। [5]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਮਹੀਆਂ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਦੇਖੀ ਹੈ ਨਾਂ ਅਗੇ ਲੰਘੀ ਹੈ। [6]ਭੂਰੇ। [7]ਕਾਲੀ। [8]ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਗੁਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪੁਚਾ ਦੇਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਟੁਰ ਪਏ ਦੱਸੇ ਹਨ। *ਅਦਲੀ ਨੇ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦੀ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਮਹੀਆਂ ਸਾਈਂ ਪਛਾਣ ਨ ਸਕੇ, ਇਹ ਅਦਲੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਕਲਾ ਬੀ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਫੇਰ ਮਹੀਆਂ ਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰਤਾਉ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਐਸਾ ਮਾਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ, ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ 2 ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਤੁਕ।

ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਅਦਲੀ ਸੰਗ ਲੀਨਾ। ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕੀਨਾ' ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀਆ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧॥

੨. [ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ ਅਪਨੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਲੇ ਕਰਿ ਅਦਲੀ ਸੰਗ ਮੈਂ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਉਰ ਧਾਰਿ। ਅਮੀਂ-ਤਾਲ[1] ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਉਦਾਰ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਥਿਰ ਸਭਾ ਸੁਹਾਇ।ਜਨੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੁਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਲਾਇ। ਧਰੀ ਉਪਾਇਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕੁਛ ਗਹਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ।ਢਿਗ ਬੈਠਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿਕੈ ਪਿਖਿ ਦਰਸ ਬਿਲੰਦ ॥੨॥ ਅਦਲੀ ਨੇ ਸਭਿ ਬਾਰਤਾ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਸੁਨਾਈ।–ਆਯੋ ਅਬਿ ਸਿਖ ਹੋਨ ਕੋ ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨਾਈ।ਰੱਖਯਕ ਦੀਰਘ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਜੁਗ ਲੋਕ ਮਝਾਰਾ[2]। ਰਹਯੋ ਚਹੈ ਢਿਗ ਆਪ ਕੇ, ਲਖਿ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ[3]–॥੩॥ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਗੁਰ ਦਯਾਨਿਧਿ ਬਹੁ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨੇ। ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਮੋਕਹੁ ਦਿਯੋ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਅਨੰਨੇ। ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਦਿਨ ਰੈਨਾ[4]। ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਮੁਝ ਆਪਨੋ, ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਨੈਨਾ[5] ॥ ੪ ॥–ਚੋਰੀ ਤਯਾਗਹੁ ਅਬਹਿ ਤੇ ਆਛੇ ਮਗ ਚਾਲੋ। ਗੁਰੂ ਗਿਰਾ ਪਠੀਐ ਸੁਨਹੁ,ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਦੇ ਸਮਾਲੋ–।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਮੈਂ ਤਬਿ ਕਹਯੋ–ਮੁਹਿ ਪਰਯੋ ਸੁਭਾਉ। ਛੁਟਹਿ ਨ ਚੋਰੀ ਚਹਤਿ ਚਿਤ, ਇਹ ਸਾਚ ਅਲਾਉਂ–॥੫॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਕਸੇ ਬਦਨ ਪੁਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।–ਜੇ ਚੋਰੀ ਤੇ ਹਟਤਿ ਨਹਿਂ ਇਮ ਕਰਹੁ ਸੁਜਾਨਾ। ਰੰਕ ਹੋਇ ਦੁਖ ਅਸਨ ਜਿਹ ਕੁਛ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ[6]। ਤਿਸ ਹਿਤ ਕਰਿ ਉਪਕਾਰ ਕੋ, ਅਚਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ। ੬ ॥ ਅਧਿਕ ਧਨੀ ਕੋ ਤਨਕ ਧਨ[7] ਲੇ ਆਵਹੁ ਦੀਜੈ। ਜੇ ਤਯਾਗੀ ਨਾਹਿ ਜਾਇ ਕਬਿ, ਤੌ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ*–। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ

---

[1]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। [2]ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ (ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ) ਰੱਖਯਕ ਜਾਣਕੇ। [3](ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਲਖਕੇ। [4]ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਸਿਮਰਨ (ਭਾਵ ਲਗਾਤਾਰੀ ਸਿਮਰਨ) ਉਪਦੇਸ਼ਿਆ (ਮੈਨੂੰ)। [5]ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ (ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ)। [6]ਕੁਛ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। [7](ਕਿਸੇ) ਮਹਾਨ ਧਨੀ ਦਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਧਨ।

*ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ:–ਚੋਰ ਕੀ ਹਾਮਾ ਭਰੇ ਨ ਕੋਇ ॥ ਚੋਰੁ ਕੀਆ ਚੰਗਾ ਕਿਉ ਹੋਇ' ॥

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋ ਮੈਂ ਧਾਰਨ ਕੀਨਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਨਿਕਟੀ ਰਹਨੋ ਸੇਵਾ ਚਿਤ ਦੀਨਾ ॥੭॥ ਪੁਨ ਅਦਲੀ ਕੇ ਸੰਗ ਮੈਂ ਕਰਿ ਚੌਂਪ ਬਿਸਾਲੀ। ਗਮਨਨੋ ਅਪਨੇ ਨਾਨਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜੁ ਸਿਰਹਾਲੀ। ਜਬਿ ਕਬਿ ਰੁਚਿ ਉਪਜੈ ਰਿਦੇ ਗਮਨੌਂ ਹਿਤ ਚੋਰੀ।ਰੰਕਾਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਦੋਤਿ ਭਾ, ਉਰ ਗੁਰ ਪਗ ਡੋਰੀ¹ ॥੮॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਬੈਠਨੋ ਹੁਤੋ ਆਈ ਦਿਜ ਨਾਰੀ। ਕਹਤਿ ਭਈ ਨਿਜ ਬਾਰਤਾ ਚਿਤ ਅਧਿਕ ਦੁਖਾਰੀ।-ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਸਿਖ! ਮੈਂ ਸੁਨਨੋ ਤੁਮਰੋ ਜਸੁ

---

¹ਰਿਦੇ ਦੀ ਡੋਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ (ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ)।

[illegible] (ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਓਹ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਚੋਰੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਪਿੱਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਅਦਲੀ ਸਿਖ ਨੂੰ ਮਿਲਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਉਣ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਚੋਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤੋਂ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਹਨ, ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਅਦਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਬਹੁਰ ਬਨਹੁ ਸਿਖ ਜਾਇ ਕੇ ਤਜਿ ਕੈ ਅਸ ਕਾਜਾ' ਤੇ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਪੁਨ ਤਿਸ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋ ਮੈਂ ਧਾਰਨ ਕੀਨਾ'। ਸੋ ਚੋਰੀ ਤਾਂ ਬਿਧੀਚੰਦ ਛੋੜ ਚੁਕਾ ਸੀ ਤੇ ਮਿਤ ਛੁਡਵਾ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਫੇਰ 'ਚੋਰੀ ਮੋਢੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁਟਦੀ' ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਕਹਿਣਾ ਵਦਤੋਵਜ਼ਾਘਾਤ ਹੈ, ਯਾ ਮਗਰਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਰਾ ਆਖੇਪਕ ਹੈ।

ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚੋਰੀ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਦਲੀ ਇਸੇ ਮਤਲਬ ਲਈ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਲੈ ਗਿਆ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਚੋਰੀ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਲੇਖ ਯਾ ਸਿਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਆਤਮ ਬਲ ਨਾਲ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲਗ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਉਸ ਪਰ ਚੋਰੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਵਾਕਿਆ ਫਿਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਯਾ ਕਿਸੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਖੇਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩ ਅੰਕ ੩ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਜੋ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੨੬ ਤੋਂ ੩੩ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਬ੍ਯਾਨ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੨੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ।

ਆਛੋ।ਦੀਨਨਿ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕੋ ਕਰਿਬੋ ਨਿਤ ਬਾਂਛੋ॥੯॥ਦਾਰਿਦ ਹਮਰੇ ਬਦਨ ਬਹੁ ਨਹਿੰ ਪਾਇੰ ਅਹਾਰ।ਬਸਨ ਆਦਿ ਤੇ ਥੁਰ ਗਏ ਅਤਿ ਮੰਦ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਸੁਤਾ ਕੁਮਾਰੀ ਉਚਿਤ ਬਰੁ ਦੇਖੇ ਦੁਖ ਪਾਵੇਂ। ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੂਸਰ ਦਿਨ ਖਾਵੇਂ॥ ੧੦ ॥ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਂ ਬਿਤਹਿ ਹੋਤਿ ਨ ਉਪਚਾਰ।ਜਿਸ ਤੇ ਬਯਾਹੋਂ ਸੁਤਾ ਨਿਜ, ਦੇ ਤਿਨਹਿ ਅਹਾਰ।–।ਸੁਨਿ ਬੂਝੀ–ਕਹੁ ਸਾਚ ਅਬਿ, ਕੇਤਿਕ ਧਨ ਲੇ ਕੈ। ਕਾਰਜ ਕੋ ਪੂਰਾ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋ ਹਰਖੈ ਕੈ?॥੧੧॥ਸਰਬ ਸੁ ਬਯਾਹ ਸਮਾਜ ਕੋ ਕਰਿ ਪੂਰਨ ਆਛੋ। ਕਿਤਿਕ ਦਰਬ ਤੇ ਹੋਹਿਗੋ?ਕਹੁ ਚਿਤ ਕੀ ਬਾਂਛੋ–। ਦਿਜ ਬਨਿਤਾ ਬੋਲੀ ਤਬਹਿ–ਪੰਜ ਸੈ ਧਨ ਪਾਊਂ। ਮਹਾਂ ਫਰਾਗਤ ਸਾਥ[1] ਮੈਂ ਨਿਜ ਸੁਤਾ ਉਠਾਊਂ–॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੋ ਤਬਿ ਕਹਯੋ–ਧਨ ਦੇਵੋਂ ਤੋਹੀ।ਦਿਨ ਪੰਚਕ ਮਹਿਂ ਆਇ ਪੁਨ ਮਿਲੀਅਹਿ ਇਤ ਮੋਹੀ–। ਹਰਖਤਿ ਅਪਨੇ ਘਰ ਗਈ, ਮੈਂ ਜਤਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੀ ਬੇਗਮਾ ਸੁਨਿ ਪੰਥ[2] ਮਝਾਰਾ॥੧੩॥ ਪੱਤਨ ਚੇਬੇਦੂਨ*ਕੋ ਡੇਰਾ ਤਹਿਂ ਘਾਲਾ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਭਲੇ ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਲਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਦੇਖਯੋ ਜਾਇ ਤਬਿ ਸੰਗ ਮਾਨਵ ਜਾਲਾ। ਲਾਇ ਘਾਤ ਨੀਕੇ ਰਹਯੋ ਨਿਸ ਤਿਮਰ ਬਿਸਾਲਾ॥੧੪॥ ਅਰਧ ਰਾਤਿ ਤਬਿ ਹੁਇ ਭਈ ਮਿਲਿ ਪਹਿਰੂ ਮਾਂਹੀ†। ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬੇਗਮ ਹੁਤੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਿਸ ਪਾਹੀ। ਖਿਚ ਤੰਬੂ ਕੋ ਸੁਪਤ ਸਭਿ ਦਾਸੀ ਗਨ ਜੋਈ। ਧਨ ਕੇ ਧਰੇ ਸੰਦੂਖ ਗਨ ਦੇਖੇ ਦਿਵ ਤੋਈ॥ ੧੫॥ ਬੈਠਯੋ ਤਿਨ ਕੇ ਬੀਚ ਮੈਂ ਕਰਿ ਕੈ ਬਲ ਹਾਥਾ। ਤੋਰਯੋ ਤਾਰੋ ਏਕ ਕੋ ਪੁਰ ਜੋ ਧਨ ਸਾਥਾ। ਬਾਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤ ਹੈਂ ਇਕ ਤਬਹਿ ਨਿਕਾਸੀ। ਹੁਤੋ ਪੰਚ ਸੈ ਜਿਸ ਬਿਖੈ ਸੋ ਲੇਕਰਿ ਪਾਸੀ॥ ੧੬ ॥ ਸੰਪਟ[3] ਜ਼ੇਵਰ ਕੇ ਭਰੇ ਸਭਿ ਤਯਾਗਨਿ ਕੀਨੇ। ਖੋਲ੍ਹਿ ਖੋਲ੍ਹਿ ਧਰਿ ਕੈ ਤਹਾਂ ਨਹਿਂ ਕਰ ਮੈਂ ਲੀਨੇ। ਇਕ ਥਾਤ੍ਰੀ ਲੇ ਨਿਕਸਿਓ, ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰੰਤਾ। ਸਭਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਚਾਇ ਕੈ ਆਯੋ ਉਤਲੰਤਾ॥ ੧੭॥ ਦਿਜ ਨਾਰੀ ਕੋ ਦੀਨਿ ਤਬਿ, ਤਨੁਜਾ ਨਿਜ ਬਯਾਹੀ। ਇਮ ਕੀਨਸਿ ਉਪਕਾਰ ਕੋ, ਮੈਂ ਲੀਨਸਿ ਨਾਂਹੀ।ਬਹੁਰ ਸੁਨਹੁ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਤ ਭੀ ਬੇਗਮ ਤਬਿ ਜਾਗੀ। ਸੰਪੁਟ ਜ਼ੇਵਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਗਨ ਤਿਨ ਹੇਰਨਿ ਲਾਗੀ॥

[1]ਬੜੀ ਖਨੂ ਨਾਲ। [ਨ:, ਫ਼ਰਾਗਤ] [2]ਰਾਹ ਵਿਚ। [3]ਡੱਬੇ। *ਪਾ:–ਚੇਬੇਦੂਲ। †ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਓਪਰਾ ਆਦਮੀ ਕੀਕੂੰ ਰਲ ਗਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਮੰਨਣੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ।

੧੮ ॥ ਦਾਸੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਗਾਇ ਕਰਿ ਪਾਯਹੁ ਬਡ ਹੌਰਾ। ਸਰਬ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰਤਿ ਭੀ ਇਤ ਉਤ ਧਨ ਟੋਰਾ।—ਤਸਕਰ ਇਕ ਥਾਤੀ ਲਈ ਔਰੈ ਸਭਿ ਛੋਰਾ॥ਇਹ ਕੈਸੇ ਕਾਰਨ ਭਯੋ ਬਹੁ ਤਜਿ ਲੇ ਥੋਰਾ—॥੧੯॥ਜਹਾਂਗੀਰ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ॥—ਜੇਵਰ ਲਾਖਹੁੰ ਕੇ ਤਜੇ ਤਸਕਰ ਇਕ ਆਈ॥ਦਰਬ ਪੰਚਸੈ ਲੈਗਯੋ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ॥ਬਿਸਮਤ ਮਤਿ ਸਗਰੇ ਭਏ—ਰਿਸ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਨ॥੨੦॥ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜੇ ਸਭਿ ਪਕਰਿ ਮੰਗਾਏ।ਦਈ ਸਜਾਇ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਦਿਹੁ ਚੋਰ ਦਿਖਾਏ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਫਾਂਸੀ ਡਾਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕਰੌਂ ਬਿਨਾਸ਼॥ਸਕਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਆਨਹੁ ਤਿਸ ਪਾਸਾ[1]—॥੨੧॥ਗ੍ਰਾਮਸਿਹਾਲੀ ਕੇ ਗਏ ਤਿਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨ॥—ਬਿਧੀਆ ਹਮਰੋ ਦੋਹਿਤਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਬੁਧਿਵਾਨ॥ਉਪਕਾਰੀ ਸੋ ਕਰੈ ਗੋ ਤੁਮਰੋ ਦੁਖ ਹਾਨ॥ਗਮਨਹੁ ਬੂਝਹਿੰ ਤਾਹਿ ਕੋ—ਕਹਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨ॥੨੨॥ਕਹਯੋ, ਜੋਰ ਕਰ[2] ਜਬਿ ਮਿਲਯੋ—ਇਹੁ ਕਰਿ ਉਪਕਾਰਾ। ਬੰਧਨ ਮਹਿੰ ਨਰ ਕੈਦ ਹੈਂ ਮਾਰੇਂ ਬਹੁ ਬਾਰਾ—।ਬਹੁਤਨਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਦੀਨਤਾ ਮੈਂ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋ।—ਇਕ ਮੇਰੇ ਉਪਚਾਰ ਤੇ ਹੋਵਤਿ ਸੁਖ ਸਾਰੇ—॥ ੨੩ ॥ ਗਯੋ ਸੰਗ ਤਿਨ ਕੇ ਤਬੈ ਨਹਿਂ ਭੈ ਉਰ ਧਾਰਾ॥ਗੁਰੂ ਭਰੋਸਾ ਮੋਹਿ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਬਾਂਕ ਨ ਬਾਰਾ[3]। ਜਹਾਂਗੀਰ ਜਹਿਂ ਥਿਰ ਹੁਤੋ ਤਹਿਂ ਲੇ ਪਹੁੰਚਾਯੋ । ਮੇਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਇਮ ਸ਼ਾਹੁ ਅਲਾਯੋ ॥ ੨੪ ॥—ਤੂੰ ਤਸਕਰ ਹੈਂ ਦਰਬ ਕੋ—ਮੈਂ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨ॥ —ਕਹਯੋ ਆਪ ਕੋ ਸਾਚ ਹੈ, ਹੌਂ ਹੀ ਹਰਿਆਨਾ—।ਸ਼ਾਹੁ ਭਨਤਿ—ਕਿਸ ਹੇਤੁ ਤੇ ਧਨ ਲੀਨਸਿ ਥੋਰਾ। ਹੀਰੇ ਮੁਕਤਾ ਵਿਪਤਿ ਗਨ ਕੰਚਨ ਮਹਿਂ ਬੋਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸੋ ਤ੍ਯਾਗੇ ਤਹਿਂ ਹੀ ਪਰੇ ਸਭਿ ਖੋਲ੍ਹਿ ਨਿਹਾਰੇ॥ਕਹਹੁ ਸਾਚ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋ ਨਤੁ ਦੇ ਹੈਂ ਮਾਰੇ—। ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਤਬਿ ਮੈਂ ਕਹੀ—ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥਾ। ਸੋ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਹੈਂ ਮਾਥੇ ਪਰ ਹਾਥਾ ॥ ੨੬ ॥ ਤਿਨ ਕਹਯੋ ਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਚੋਰੀ ਬੀ ਠਾਨੋ। ਸੋ ਸੀਖ੍ਯਾ ਮੈਂ ਧਾਰਿ ਉਰ ਬਰਤੌਂ ਹਿਤ ਜਾਨੌਂ[4]। ਦਿਜ ਤਨੁਜਾ ਕੁਆਰੀ ਹੁਤੀ ਦੇਖ੍ਯੋ ਘਰ ਦੀਨ॥ ਕਰੀ ਜਾਚਨਾ ਆਨਿ ਢਿਗ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਬਿਹੀਨਾ॥੨੭॥ ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਬ੍ਯਾਹ ਕੇ ਹਿਤ ਖਰਚ ਬਖਾਨਾ । ਤਿਸ ਹਿਤ ਮੈਂ ਗਮਨ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਕਿਯ ਕਾਜ ਮਹਾਨਾ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਕੁਛ ਕਰੌਂ ਨਹਿਂ ਲਾਲਚ ਮੇਰੇ। ਜਿਤਿਕ ਚਾਹਿਯ ਉਪ-

[1]ਤਿਸ (ਚੋਰ) ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਲੈ ਆਓ। [2]ਹਥ ਜੋੜਕੇ। [3]ਵਾਲ ਨ ਵਿੰਗਾ। [4]ਭਲਾ ਜਾਣਕੇ।

ਕਾਰ ਹਿਤ ਲਗਾਯਹੁ ਬਿਨ ਦੇਰੋ–॥ ੨੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਸਿਰ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਵਾਯੋ। ਦਿਯੇ ਛੋਰਿ ਮਾਨਵ ਸਕਲ ਲੇ ਕਰਿ ਮੈਂ ਆਯੋ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਰ ਮੈਂ ਹਿਤ ਪਰਉਪਕਾਰਾ। ਆਨ੍ਯੋ ਦਰਬ ਚੁਰਾਇ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਅੰਗੀਕਾਰਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਨੀ ਨਾਨਕੀ ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੀ।–ਕਰੈ ਕਿ ਨਹਿਂ ਇਹ ਮੋਹਿ ਹਿਤ–ਪਰਖਨਿ ਬਿਧਿ ਧਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਮੁਖ ਹਸਤਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਬਿਧੀਚੰਦ ! ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਤੂੰ ਮਤਿ ਚਤੁਰ ਮਹਾਨੀ ॥ ੩੦ ॥ ਘਨੇ ਕਰੇ ਉਪਕਾਰ ਤੈਂ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੇ ਕਾਜਾ। ਅਤਿਸ਼ੈ ਚਾਤੁਰਤਾ ਧਰੇ ਆਨੇ[1] ਜੁਗ ਬਾਜਾ[2]। ਕਰੇ ਰਿਝਾਵਨ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਬਿ ਮੇਰੋ ਭੀ ਕਾਜ ਕਰਿ ਨਿਤ ਰਹਹੁ ਸੁਖਾਲਾ' ॥ ੩੧ ॥ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬਿਧੀਏ ਕਹ੍ਯੋ 'ਮੈਂ ਧੰਨ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ, ਨਿਜ ਕਾਜ ਬਖਾਨਾ[3]। ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਤਨ ਤੁਮ ਹਿਤ ਲਗਹਿ ਨਹਿਂ ਆਛੋ ਔਰੀ। ਕਰੌਂ ਆਪ ਕੇ ਕਾਰ ਮੈਂ ਕਸ ਬਿਖਮ ਸੁ ਠੌਰੀ[4] ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼ਰਧਾ ਕੇ ਬਾਕ ਕੋ ਤਬਿ ਮਾਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੀ ਬੇਗਮਾਂ ਅਬਿ* ਹੁਇ ਜਿਸ ਥਾਨਾ। ਜ਼ੇਵਰ ਜੋ ਵਰ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਮਮ ਹਿਤ ਲ੍ਯਿਹੁ ਆਨੀ। ਹੀਰੇ ਮੁਕਤਾ ਜਿਨਹੁ ਮਹਿਂ ਲਗਿ ਮੋਲ ਮਹਾਨੀ' ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਏ ਬੰਦਨ ਕਰੀ 'ਮੈਂ ਲ੍ਯਾਵੋਂ ਜਾਈ। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਗਮਨ ਕਿਯ ਉਰ ਹਰਖ ਉਪਾਈ। ਦਈ ਆਸ਼ਿਖਾ ਨਾਨਕੀ 'ਸੁਖ ਤੋਹਿ ਸ਼ਰੀਰ। ਨਹਿਂ ਸੰਕਟ ਕਬਿਹੂੰ ਬਨਹਿ ਗੁਰ ਸਿਖ ਬਡ ਬੀਰੇ' ॥ ੩੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਬਿਧੀਚੰਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਆਸ਼ਿਖ ਮਾਤ ਤੇ ਗੁਰ ਰਜਾਇ ਕੋ ਪਾਇ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਚਲ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਧ੍ਯਾਇ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਗਮਨ੍ਯੋ ਮਾਰਗ ਕਾਜ ਹਿਤ ਤਟ ਆਇ ਬਿਪਾਸਾ। ਹੁਤੇ ਘਾਟ ਪਰ ਲੋਕ ਤਹਿਂ ਬੂਝ੍ਯੋ ਤਿਨ ਪਾਸਾ। 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਮੀਪ ਇਹੁ ਡੇਰਾ ਕਿਨ ਘਾਲਾ ?। ਲਾਗਤਿ ਹੈਂ ਤੰਬੂ ਅਬਹਿ ਜਿਹ ਸ਼ੋਭ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੨ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਬਤਾਵਨ ਤਿਨਹੁ ਤਬ 'ਹਜ਼ਰਤ† ਕੀ ਦਾਰਾ। ਬੇਗਮਾਤ ਆਗਵਨ ਭਾ ਤਿਹ ਸਿਵਰ

---

[1] ਘੋੜੇ। [2] ਆਖੇ। [3] ਕੈਸੀ ਹੀ ਔਖੀ ਥਾਂ ਹੋਵੇ। *'ਅਬ' ਤਾਂ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਮਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਥਾ ਅਖੇਪਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

†ਹਜ਼ਰਤ' ਹੋਵੇ ਵਕਤ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਉਤਾਰਾ। ਅਬਿ ਲੌ ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਈ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਪਾਛੇ। ਤਯਾਰੀ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਕਰਤਿ ਥਲ ਸੋਧਤਿ ਆਛੇ" ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖਸੋ ਪਰਖਸੋ ਤਬਹਿ -ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਬੇਗਮ ਪੁਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਹੀ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਪਾਵੈਂ-। ਰਹਸੋ ਤਹਾਂ ਕਰਿ ਘਾਤ ਕੋ ਦਿਨ ਟਾਰਨ ਕੀਨਾ। ਰਵਿ ਅਸਤਸੋ ਫੈਲਸੋ ਤਿਮਰ ਨਿਸ ਚੰਦ ਬਹੀਨਾ ॥ ੪ ॥ ਦੇਖਤਿ ਦਾਵ ਬਿਚਾਰਤੇ ਬੇਗਮ ਢਿਗ ਜਾਨੇ। ਖਰੇ ਪਾਹਰੂ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਬਨ ਕਰਿ ਸਵਧਾਨੇ। ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੁਇ ਸਕਹਿ ਅਵਕਾਸ਼ ਨ ਪਾਵੈ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਰਹੇ ਇਕ ਦੁਤਿਯ ਜਗਾਵੈ ॥੫॥ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਤਸਕਰਨਿ ਕੋ ਗਹਿ ਸਿਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਖਰੇ ਰਹੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿਨਿ ਭਟ ਨਹਿੰ ਆਲਸ ਠਾਨਾ। ਰਹਸੋ ਤਕਾਵਤਿ ਦਾਵ ਕੋ ਅਵਿਕਾਸ਼ ਨਿਹਾਰੇ। ਬੇਗਮ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਸੋ ਨ ਕਿਮ ਬਿਧਿ ਅਧਿਕ ਬਿਚਾਰੈ॥੬॥ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਬੀਤੀ ਨਿਸਾ ਸਭਿ ਜਾਗ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਚਲਨਿ ਪੰਥ ਬਿਨ ਘਾਮ ਤੇ ਹੁਇ ਤਯਾਰ ਖਰੇ ਹੈਂ। ਬੇਗਮ ਜਾਗੀ ਤਿਸੀ ਛਿਨ ਕੀਨਸਿ ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ। ਹਥਨੀ ਤੁੰਗ ਬਿਲੰਦ ਇਕ ਤਿਸ ਪਰ ਅੰਬਾਰੀ ॥ 7 ॥ ਕੰਚਨ ਕੀ ਦਮਕਤਿ ਮਹਦ ਨਗ ਜਰੇ ਬਿਸਾਲੇ। ਜ਼ਰੀ[3] ਸਤਾਰਨ ਤੇ ਅਧਿਕ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੁਭ ਢਾਲੇ। ਬੇਗਮ ਹੇਤੁ ਅਰੂਢਨੇ ਸੋ[4] ਨਿਕਟਿ ਮੰਗਾਈ। ਸੰਪੁਟ ਮਹਿਂ ਜ਼ੇਵਰ ਧਰੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਤਨ ਪਾਈ ॥੮॥ ਹਾਲਤਿ ਚਾਲਤਿ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਧਾ ਤੇ ਸੁ ਉਤਾਰੇ। ਹੀਰੇ ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛ ਬਡ ਜਿਨ ਮੋਲ ਉਦਾਰੇ। ਸੰਪੁਟ ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲ ਹੀ ਕੰਚਨ ਕੋ ਚਾਰੂ। ਭਰ ਕਰਿ ਦਾਸੀ ਹਾਥ ਦੇ ਬੇਗਮ ਅਸਵਾਰੂ[5] ॥ ੯ ॥ ਚਢਿ ਹਥਨੀ ਪਰ ਸੋ ਲਿਯੋ ਉਰੂ ਤਰ ਰਾਖ੍ਯੋ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਮਿਲਿ ਨਰਨਿ ਮੈਂ ਪਿਖਿ ਧਰਿ ਅਭਿਲਾਖ੍ਯੋ। ਸਭਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਜ਼ੇਵਰ ਲਖੇ ਹਰਖਸੋ ਬੁਧਿਵਾਨਾ।-ਲੈਹੋਂ ਸੰਪੁਟ ਪੰਥ ਮੈਂ-ਦਿਢ ਚਿਤਵਨ

[1]ਮਾਫ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। [2]ਜਾਨ ਦਾ। [3]ਜ਼ਿਲਾ ਅਦਿ (ਜ਼ਰੀ)। [4]ਭਾਵ ਹਥਨੀ। [5]ਅਸਵਾਰ ਹੋਈ।

☞ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਹੈ। ਪਿਛੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਚੋਰੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਬੇਗਮਾਂ ਦੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆ (ਦੇਖੋ ਪਿਛਲਾ ਨੋਟ ਅੰਕ ੩੩), ਸੋ ਜੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਬੇਗਮਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਤੇ 'ਹਜ਼ਰਤ' ਤਦੋਂ ਓਹ ਸੀ ਤਾਂ ਪਰਾਣਾ ਕਿੱਸਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਕਿ 'ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਦੇ ਕਹੇ ਟਹਲ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਗਿਆ' ਤਾਂ ਓਹ ਆਪੇ ਝੂਠੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਈ। ਆਖੇਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹਾਫਜ਼ਾ ਖਰਾਬ ਹੈ ਜੋ ਝੂਠੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਬੇਗਮ ਦਾ ਹੋਰਵਾ ਬੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਖੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਠਾਨ॥੧੦॥ਕਿਤਿਕ ਅਗਾਰੀ ਚਲਿ ਪਰੇ ਮਗ ਮਹਿਂ ਨਰ ਲਾਰਾ[1]। ਹੁਇ ਨਿਚਿੰਤ ਗਵਨੇ ਸਕਲ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਰਾ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕਰਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮਹਿਂ ਬੇਗਮ ਅਸਵਾਰੀ। ਚਲਯੋ ਸੰਗ ਚਾਹਤਿ ਲਿਯੋ ਜ਼ੇਵਰ ਮੁਲ ਭਾਰੀ॥੧੧॥ ਮੂਤ੍ਰ ਤਜਨਿ ਹਿਤ ਟਿਕ ਗਯੋ ਜੋ ਹਥਨੀ ਪਾਛੇ। ਦਾਵ ਜਾਨਿ ਅਵਕਾਸ਼ ਲਹਿ ਅਬਿ ਲੇਵੌਂ ਆਛੇ। ਤਿਹ ਸਮ ਬਨ ਹੋਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬੋਲਤਿ ਤਿਸ ਜੈਸੇ। ਲਾਸ[2] ਗਹੀ ਦ੍ਰਿਢ ਹਾਥ ਮੈਂ ਜੋਹਨ ਕਰਿ[3] ਤੈਸੇ॥੧੨॥ ਭੁਜ ਬਲ ਤੇ ਆਰੂਢ ਕਰਿ ਅੰਤਰ ਕਰ ਘਾਲਾ[4]। ਲਗਯੋ ਜਾਇ ਸੰਪੁਟ ਜਹਾਂ ਗਹਿ ਖੈਂਚਿ ਨਿਕਾਲਾ। ਬਿਸਮਤਿ ਬੇਗਮ ਬੋਲਤੀ,'ਕੋ ਹੈਂ,ਤੂੰ ਕੋ ਹੈਂ?'।ਲੇਵਤ ਹੀ ਉਤਰਯੋ ਤਰੇ ਕਰਿ ਛਾਰ ਉਚੋਹੈਂ[5]॥੧੩॥'ਚੋਰ ਚੋਰ' ਕੂਕੀ ਤਬਹਿ ਦੌਰੇ ਨਰ ਆਏ। ਹਥਨੀ ਕੇ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਫਿਰੇ ਨਹਿਂ ਕਛੁ ਦਰਸਾਏ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਤਜਿ ਮਗ ਤਤਕਾਲਾ। ਸੰਪੁਟ ਦ੍ਰਿਢ ਸੰਭਾਰਿ ਕਰਿ ਪਾਛੈ ਹਟਿ ਚਾਲ॥੧੪॥ਦੂਰ ਫਰਕ ਕੋ ਪਾਇ ਕਰਿ ਪਾਤੀ ਹੁਇ ਆਈ।ਉਲੰਘਿ ਬਿਪਾਸਾ ਨਦੀ ਕੋ ਸਭਿ ਚਿੰਤ ਗਵਾਈ। ਤਮ ਮਹਿਂ ਨਰ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੇ ਮਗ ਨੇਰੇ ਨੇਰੇ। ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ ਤਸਕਰ ਗਯੋ[6],ਬਿਸਮਾਇੰ ਘਨੇਰੇ॥੧੫॥ ਬੇਗਮ ਭਈ ਹਿਰਾਨ ਮਨ 'ਅਸ ਚੋਰ ਨ ਹੇਰਾ। ਤੁਮ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਤੇ ਲੇ ਗਯੋ ਹਠ ਧਾਰਿ ਬਡੇਰਾ'। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨ ਗਾਵਤੋ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਵੈ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਿ ਮਾਰਗ ਕੋ ਆਵੈ॥੧੬॥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਗਯੋ ਮਹਿਲ ਜਹਿਂ ਨਾਨਕੀ ਆਨੰਦ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥ਸੁੰਦਰ ਸੰਪੁਟ ਹੇਮ ਕੋ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਸਭਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥੧੭॥'ਮਾਤਾ! ਕਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਇਹ ਭੂਖਨ ਆਨੇ।ਬੇਗਮ ਡੇਰਾ ਨਿਕਟਿ ਹੀ ਮਿਲਿ ਗਯੋ ਮਹਾਨੇ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਕਾਰਜ ਪੁਰਹੁ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ਸਹਾਈ। ਰਾਖਹੁ ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਨਿਤ ਇਹ ਕਹਾਂ ਬਡਾਈ'॥੧੮॥ ਬਿਸਮਤਿ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਨਾਨਕੀ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਯੋ। 'ਚੋਰੀ ਮੈਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਚਤੁਰ ਤਰਨ ਹੀ ਲਜਾਯੋ'। ਦਾਸੀ ਸੰਗ ਬਖਾਨਿ ਕੈ ਸੰਪੁਟ ਖੁੱਲ੍ਹਵਾਯੋ।ਭਰਨ ਜਵਾਹਰ ਖਿੰਦ ਤੇ ਜਗਮਗ ਝਮਕਾਯੋ॥੧੯॥ਮੁਕਤਾ ਗਨ ਕਰਨਾ ਭਰਨ[7] ਬਡ ਆਬ ਸੁਢਾਰੇ[8]।

[1]ਕਤਾਰ, ਵਹੀਰ। [2]ਫਿਟਾ ਹੋਇਆ। [3]ਨੀਹ ਕਰਕੇ। [4](ਅੰਬਾਰੀ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ। [5]ਉੱਚੀ ਛਾਲ। [6]ਚੋਰ ਨਾ ਪਾਯਾ ਗਿਆ। [7]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ। [8][illegible] ਸੁਹਣੀ ਆਬ ਵਾਲੇ। [9]ਪਾ:-ਨਰ=ਨਾਰ।

ਸੀਸ ਫੂਲ[1] ਹੀਰੇ ਜਰੇ ਜਿਨ ਮੋਲ ਉਦਾਰੇ। ਬੇਸਰ[2], ਗਰ ਭੂਖਨ ਭਲੇ ਅਰੁ ਹਾਥਨਿ ਕੇਰੇ। ਦੇਖਤਿ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕੋ ਦੁਤਿਵੰਤ ਬਡੇਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਉਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਨਾਨਕੀ ਬਰ ਸੁੰਦਰ ਦੀਨੇ।'ਗੁਰ ਜਸੁ ਕੇ ਸੰਗ ਜਸੁ ਰਹੈ ਜਗ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਲੀਨੇ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਮਨਿ ਮਹਿਂ ਬਸਹਿ ਸਿੱਖੀ ਬਡ ਧਾਰੋ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨਿ ਛੁਟਹਿਂ ਗੁਰਿ ਤੋਹਿ ਉਧਾਰੋ ॥ ੨੧ ॥ ਤੋਹਿ ਨਾਮ ਕੋ ਉਚਰ ਕਰਿ ਰਿਪੁ ਤੇ ਜੈ ਪਾਵੈਂ।ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਗੁਰ ਹਿਤ ਕਰੇ ਸਭਿ ਬਿਘਨ ਮਿਟਾਵੈਂ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਬਹੁ ਰਹਨੋ ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਦੁਖ ਬਿਹੀਨ ਤਨ ਤੁਵ ਰਹੈ ਸਭਿ ਕਰੈਂ ਸਰਾਹੀ' ॥੨੨॥ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਮ ਨਾਨਕੀ ਆਸ਼ਿਖ ਬਹੁ ਦੀਨੇ। ਆਗਯਾ ਲੇ ਕਰਿ ਮਾਤ ਤੇ ਉਠਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਦਰਸ ਪੁਨ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਾ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਧਰਿ ਪਰਸੰਗ ਉਚਾਰਾ॥੨੩॥ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਨ ਖਾਨਿ ਸੁਨਿ ਸਨ-ਮਾਨ ਬਿਠਾਯੋ। 'ਤੁਵ ਸਮਤਾ ਨਹਿਂ ਕਿਸੁ ਮਹਿਂ' ਜਸੁ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਕੇ ਕਰਮ ਅਸੁ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਵੈ।ਜਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚਨੋ ਜਾਇ ਕਿਸ, ਤਤਛਿਨ ਤਹਿਂ ਜਾਵੈ ॥ ੨੪ ॥ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਦਿਰ ਗਏ ਸੁਠ ਪਲੰਘ ਸੁਹਾਏ। ਸਕਲ ਬਿਭੂਖਨ ਨਾਨਕੀ ਤਬਿ ਆਨਿ ਦਿਖਾਏ।'ਬਿਖਮ ਥਾਨ ਤੇ ਆਨ ਕਰਿ ਇਹ ਅਰਪਨ ਕੀਨੇ।ਬੁਧਿ ਬਲ ਮੈਂ ਅਤਿ ਚਤੁਰ ਹੈ ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਚੀਨੇ'॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਇਸ ਕਰਮ ਬਿਸਾਲੇ। ਹਾਥ ਲਗਾਵਨ ਅਚਰਜ ਕਰਨੋ ਬਿਚ ਮਾਨਵ ਜਾਲੇ। ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਕਹਿਬੇ ਬਿਖੈ[3] ਕਯਾ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਈ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਕਰਿ ਦਾਸ ਬਡਾਈ॥੨੬॥ਦੇਖਿ ਬਿਭੂਖਨ ਨਾਨਕੀ ਨਹਿਂ ਪਹਿ-ਰਨ ਚਾਹੇ।ਅਪਨੇ ਉਚਿਤ ਨ ਚੀਨਿ ਕੈ ਕਹਿ ਭਰਤਾ ਪਾਹੇ। ਪੈਂਦੇਖਾਂ ਕੀ ਭਾਰਜਾ ਕਹਿ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ। ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਤਤਛਿਨ ਦਿਏ ਲੈ ਕਰਿ ਹਰਿਖਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਪੁਨ ਬਾਬਕ ਕੀ ਨਾਰਿ ਕੋ ਬਖਸ਼ੇ ਤਤਕਾਲਾ*।ਜਬਰ

[1]ਫੈਂਕ। [2]ਨੱਥ। [3](ਇਸ ਦੇ ਕਰਮ) ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੇ। *ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੈਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੋਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦੀ ਚਤੁਰਤਾ ਦੀ ਅਜ਼ਮਾ-ਇਸ਼ ਸੀ। ਪਰ ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਣਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਖੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਬੀ ਅਟਪਟੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬੀਰ ਬਲ ਦੀ ਚਤੁਰਤਾ ਸ਼ੇਖ ਚਿਲੀ ਦੀ ਮਸਖਰੀ ਤੇ ਮੁਬਾਰਕ ਜੀ ਦੇ ਫਿੰਦਾ ਦਿਲੀ ਦੇ ਠਿੱਠੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਲ਼ ਚਤਰ ਲੋਕ ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਵੇਂ ਘੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਚਤਰ ਦੀ ਘੜੀ ਘਾੜਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਟੋਪਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਬੀ ਫਰਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ ਜਿਨ ਬਰ ਦਿਪਹਿਂ ਉਜਾਲਾ। ਲੇਕਰਿ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਤੀ ਉਰ ਮੋਦ ਉਪਾਏ। ਲਾਖਹੁਂ ਕੀਮਤ ਜਿਨਹੁਂ ਕੀ ਨਿਜ ਤਨ ਪਹਿਰਾਏ ॥ ੨੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਟਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵੈਂ ਸੰਗਤਾਂ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਨਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ ਕਰਿ ਗਨ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵੈਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਪੁਰਬਨਿ ਦਰਸਾਵੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਬਿਖੈ ਮਸੰਦ ਗਨ ਆਨਹਿਂ ਗੁਰ ਕਾਰਾ। ਲਾਖਹੁਂ ਧਨ ਕੋ ਅਰਪਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਬਾਰਾ। ਤਿਮ ਹੀ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲ ਹੈ ਗੁਰ ਦੇਗ ਚਲਾਵੈਂ। ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਦੇ ਚਾਕਰੀ ਸਿਰੁਪਾਉ ਦਿਵਾਵੈਂ॥੩੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਖਰਚ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਤਿਮ ਹੀ ਆਵਤਿ ਦਰਬ ਬਹੁ ਪੂਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੩੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਬਿਧੀਚੰਦ। ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ। ਪੈਂਦੇ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਏ ਮਹਿਲ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇ ਬੈਠੇ ਤਹਾਂ ਸੁਹਾਹਿਂ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਬਹਿ ਨਾਨਕੀ ਅਰੁ ਮਰਵਾਹੀ। ਬੈਠੀ ਆਇ ਬੰਦਿ ਕਰ ਪਾਹੀ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੂਝਤਿ ਗੁਰ ਸੰਗਾ। 'ਬਿਧੀਚੰਦ ਤੁਮਰੋ ਸਿਖ ਚੰਗਾ ॥ ੨॥ ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਆਪ ਕੋ ਭਾਰਾ। ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਕੁਟਿਲ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ। ਬਨਜੋ ਸਿੱਖ ਰਾਵਰ ਕੋ ਆਇ। ਤਉ ਸੁਭਾਵ ਨ ਪਲਟਯੋ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਚੋਰੀ ਕਰਤਿ ਹੇਤੁ ਉਪਕਾਰੇ। ਗੁਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਅਨਿਕ ਸੁਧਾਰੇ?'। 'ਬਿਧੀਚੰਦ ਭਾਈ! ਹਿਤ ਧਰੇ। ਅਪਰ ਕਰਮ ਜੋ ਕਿਛ ਤੈਂ ਕਰੈ ॥ ੪ ॥ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਹਮ ਕੋ ਸੋਇ। ਜਿਨ ਸੁਨਿਬੇ ਮਨ ਅਚਰਜ ਹੋਇ। ਤੋਹਿ ਸਮਾਨ ਸੁਨਯੋ ਨਹਿਂ ਕਾਨਾ। ਕਿਮ ਦੇਖਨਿ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿ ਜਾਨਾ[1]* ॥ ੫ ॥ ਤੁਝ ਸਮ ਇਕ ਤੁਝਹੀ ਕਉ ਜਾਨਾ। ਅਪਰ ਕਰਯੋ ਸੋ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਏ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ! ਇਕ ਕਰਮ ਕਮਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮੁਝ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ।—ਤੁਵ ਸਿਰ ਚੋਰੀ ਲੇਖ ਉਦਾਰਾ। ਜੇ ਅਬਿ ਚਹਹੁ[2] ਕਰਹੁ ਉਪਕਾਰਾ। ਪਰ ਧਨ ਆਪ ਨ ਲਿਹੁ ਕਰ ਧਾਰਾ[3]—॥ ੭ ॥

---

[1]ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ (ਕੋਈ ਚੋਰ) ਕੰਨੀਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆਂ, ਦੇਖਣ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਿਚ ਕੀਕੂੰ ਆ ਸਕੇ। [2](ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ) ਚਾਹਵੇਂ ਤਾਂ। [3]ਪਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਆਪ ਹੱਥ ਨਾਂ ਲਾਈਂ ਅਥਵਾ ਧਾਰਨ ਨਾ ਕਰੀਂ। *ਪਾ:—ਨਹਿੰ ਦੇਖਨ ਨਹਿ ਆਇਸ ਜਾਨਾ। ਪੁਨਾ: ਕਿਮ ਦੇਖਨ ਨਹਿੰ ਆਵਹਿ ਜਾਨਾ।

ਇਮ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਇਕ ਕੇ ਘਰ ਗਯੋ । ਤਿਨ ਕੌ ਬਹੁ ਦਾਰਿਦ ਪਿਖਿ ਲਯੋ। ਦੰਪਤਿ ਬੈਠੇ ਬਹੁ ਮੁਰਝਾਏ । ਇਕ ਸਮੇ ਦਿਨ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ[1]॥੮॥ਇਕ ਕੰਨਯਾਂ ਤਿਨ ਕੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।ਬਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਧਨਬਿਨਨਹਿਂ ਯਾਹੀ। ਨਿਤ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਂ ਰਹੈਂ ਬਿਸੂਰਤਿ। ਰਹੈਂ ਸਥਿਰਜਿਮ* ਪਾਹਿਨ ਮੂਰਤਿ॥੯॥ਤਿਨਕੌ ਦੇਖਿਦਯਾਮੁਹਿਆਈ।–ਮੈਂ ਦੈਹੋਂਧਨੁ–ਗਿਰਾ ਸੁਨਾਈ। –ਜਿਸਤੇ ਕੰਨਯਾਂ ਕੋ ਹੁਇ ਬਯਾਹੁ। ਅਰੁ ਬੈਠੇ ਭੋਜਨ ਲਿਹੁ ਖਾਹੁ–॥੧੦॥ ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਇਕ ਘਰ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੇਲ ਤਹਿਂ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਮਿਲਯੋ ਨਰਨ ਮਹਿਂ ਅੰਤਰ ਬਰਯੋ। ਹੁਤੋ ਬਯਾਹੁ ਸਭਿ ਦੇਖਨਿ ਕਰਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਤਬਿ ਬਰਾਤ ਅੰਤਰ ਬੁਲਵਾਈ।ਹਿਤ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਪਾਂਤਿ ਬਿਠਾਈ। ਤਹਿਂ ਮੈਂ ਭਯੋ ਪਰੋਸਨ ਵਾਰ।ਭਰਯੋ ਟੋਕਰਾ ਲਯਾਉਂ ਅਹਾਰ ॥ ੧੨ ॥ ਤਬਿ ਮੈਂ ਲੈ ਪਕਵਾਨ ਘਨੇਰਾ। ਗਯੋ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਹੇਰਾ। ਤਿਨ ਛੁਧਿਤਨਿ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਆਨਿ। ਲੇ ਹਰਿਖਾਇ ਸੁ ਕੀਨਸਿ ਖਾਨ ॥ ੧੩ ॥ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕੁਛ ਹਾਥ ਨ ਆਈ। ਜਾਇ ਅਪਰ ਘਰ ਸੰਨ੍ਹ ਲਗਾਈ। ਅੰਤਰ ਬਰਯੋ ਚੁਬਾਰੇ ਚਰਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਬਨੀਆ ਤਹਾਂ ਨਿਹਰਯੋ ॥੧੪॥ [2]ਰੁਜਨਾਵੇ ਲੇਖੇ ਕੀ ਬਿਧੀ। ਰਹਯੋ ਜੋਰਿ ਹੋਵਤਿ ਨਹਿਂ ਸਿਧੀ[2]। ਤੀਨ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਬਿਤ ਗਈ। ਗਿਨਤਿ ਮੰਦਮਤਿ ਤਯਾਗਿ ਨ ਦਈ ॥ ੧੫ ॥ ਜਾਗਤਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਯਾਕੁਲ ਹੋਈ। ਦੂਧ ਕਟੋਰਾ ਭਰਿ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਢਿਗ ਹੁਇ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਵਨ ਕਾਜ ।–ਖਾਇ ਨ ਪੀਓ ਤੈਂ ਕਿਛੁ ਆਜ ॥ ੧੬ ॥ ਜੇ ਅਬਿ ਤੁਝ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਦੇਖਾ[3]। ਤਯਾਗਿ ਦੇਹੁ ਪੁਨ ਕੀਜਹਿ ਲੇਖਾ–। ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਕੋ ਰਿਸ ਤੇ ਰਾਚਾ। ਨਿਜ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਹਤਸਿ ਤਮਾਚਾ ॥੧੭॥ ਭਈ ਕ੍ਰੋਧ ਧਰ ਗੇਰਿ ਕਟੋਰਾ। ਦੂਧ ਬਿਥਾਰਯੋ ਪਤਿ ਕੀ ਓਰਾ। ਕਹਯੋ–ਸੂਮ ਤੂੰ ਭਯੋ ਮਹਾਨੇ। ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਕਿਸਹੂੰ ਨਹਿਂ ਮਾਨੇ ॥ ੧੮ ॥ ਇਕ ਦਮਰੀ ਪਰ ਰਾਤਿ ਗੁਜਾਰੀ।ਸਮੁਝਾਯੋ ਤੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਮਾਰੀ–।ਇਮ ਕਹਿ ਰੁਦਤਿ ਹੋਇ ਦੁਖਿਆਰੀ।ਸੁਪਤੀ ਜਾਇ ਨੀਂਦ ਮੈਂ ਭਾਰੀ ॥੧੯॥ ਭਈ ਕਲਹ,ਬਨੀਏ ਦੁਖ ਪਾਯਹੁ।ਤਜੀ ਵਹੀ ਤਿਹ ਠਾਂ ਪਛੁਤਾਯਹੁ। ਜਬ ਦੋਨ ਕਹੁ ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਰਹੀ। ਦੂਰਯੋ ਏਕ ਥਲ ਮੈਂ

[1] ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਜ ਖਾਂਦੇ। [2] ਰੁਜ਼ਨਾਮਚੇ (ਦੀ ਵਹੀ) ਦੇ ਲੇਖੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਜੋੜ ਰਹਿਆ, ਪਰ ਸਿਧ ਨ ਹੋਈ, ਭਾਵ ਵਿਧ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। [3] (ਹਿਸਾਬ) ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

*ਪਾ:–ਜਨੁ।

ਸਭਿ ਲਹੀ ॥ ੨੦ ॥ ਜਾਇ ਚੁਬਾਰੇ ਮਹਿਂ ਬਰਿ ਗਯੋ। ਧਰਯੋ ਸੰਦੂਖ ਨਿਹਾਰਤਿ ਭਯੋ।ਕਰਿ ਬਲ ਕੋ ਬਹੁ ਤੋਰਯੋ ਤਾਰਾ।ਤਾਕੀ ਖੋਲਿ ਬੀਚ ਕਰ ਡਾਰਾ॥੨੧॥ਥੈਲੀ ਧਨ ਕੀ ਲਾਗਸਿ ਹਾਥ। ਲੈ ਕਰਿ ਮੈਂ ਤੂਰਨਤਾ ਸਾਥ। ਨਿਕਸਯੋ ਵਹਿਰ ਗਯੋ ਘਰ ਤਿਨ ਕੇ। ਦੀਰਘ ਦਾਰਿਦ ਹੁਤੋ ਸੁ ਜਿਨ ਕੇ ॥੨੨॥ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਪਟੇ ਦੰਪਤਿ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਕਰੇ ਜਗਾਵਨ ਦੁਖੀ ਪਰੇਖਿ। ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਆਨਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥੨੩॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ, ਸਿਰ ਕਰ ਧਰਯੋ। ਕਹਯੋ–ਲੇਖ ਚੋਰੀ ਅਬਿ ਟਰਯੋ[1]। ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਬਹੁ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਹਿਂ। ਆਪ ਤਰੈਂ ਅਵਰਨ ਕੋ ਤਾਰਹਿਂ–॥ ੨੪॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬਰ ਹੈ ਮੋਹੀ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਕਰਿ ਮਿਲਿਬੋ ਹੋਹੀ। ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗਨ ਪਾਪ ਨਿਵਾਰੇ। ਅਪਨੇ ਚਰਨ ਲਾਇ ਨਿਸਤਾਰੇ'॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਪਤਨੀ ਅਚਰਜ ਲਹਯੋ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਬਿਧੀਏ ਕਹੁ ਕਹਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠਯੋ ਦਰਸਾਯੋ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਥਲ ਚਲਿ ਆਯੋ ॥੨੬॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਬੈਠਹਿਂ ਪੁਨ ਦਿਵਾਨ ਗਨ ਸੂਰੇ ॥੨੭॥ ਇਕ ਬਾਲੁ ਸਿਖ ਸੇਵਾ ਲਾਗਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਇ ਪੰਕਜ ਕੇ ਪਾਗਯੋ। ਜਬਿ ਗੁਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਕਿਤਹੁੰ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਅੱਗ੍ਰ ਤੁਰੰਗਮ ਦੌਰਯੋ ਜਾਵੈ ॥ ੨੮ ॥ ਖੇਦ ਨ ਮਾਨਹਿ ਦੂਰ ਸਿਧਾਰੈ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਗੁਰ ਜਹਾਂ ਪਧਾਰੈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਮੁਖ ਹੇਰਹਿ। ਹਸਹਿ ਅਧਿਕ ਹੁਇ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰਹਿ ॥੨੯॥ ਬੈਠਤਿ ਚਲਤਿ ਸਮੁਖ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਹਸਹਿ ਬਦਨ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਸੋਇ। ਧਰਯੋ ਨਾਮ ਤਬਿ ਗੁਰ ਨਿਜ ਰਸਨਾ। 'ਭਯੋ ਆਜ ਤੇ ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ' ॥ ੩੦ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਤਿਸ ਕੋ ਗੁਰ ਕਹੋ[2]। 'ਅਬਿ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੋ'। ਮਾਨਯੋ ਬਾਕ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਰੰਗ। ਰਹਨਿ ਲਗਯੋ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਸੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਚਢੇ ਵਹਿਰ ਤਬਿ ਆਗੇ ਧਾਵਹਿ। ਜਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹਿ ਚਲਿ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਗਏ। ਬਨ ਅਖੇਰ ਕੋ ਖੇਲਤਿ ਭਏ ॥ ੩੨ ॥ ਨਿਕਸਯੋ ਸੂਕਰ ਚਲਯੋ ਪਲਾਈ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਦੇਖਿ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਈ।ਗਏ ਦੂਰ ਲੌ ਸਭਿ ਹਟਿ ਰਹੇ।

[1]ਚੋਰੀ ਦਾ ਲੇਖ ਮੇਟ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਬੀ ਚੋਰੀ ਦੀ ਛੁਟ ਚਲਨੀ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਿਖ੍ਯਾ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਆ।

ਪਹੁੰਚਯੋ ਗਯੋ ਨ ਸ੍ਰਮ ਕੋ ਲਹੇ ॥ ੩੩ ॥ ਇਕ ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ ਤਹਿਂ ਗਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੀਂਦ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ। ਅਧਿਕ ਜਾਨਿ ਸੇਵਾ, ਹਰਖਾਏ। ਟੋਪੀ ਬਖਸ਼ਿ ਦਈ ਤਿਸ ਥਾਏਂ ॥ ੩੪॥ ਲੇਕਰਿ ਸਿੱਧ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਪਾਈ। ਭਯੋ ਗ੍ਯਾਨ ਮਨੁ ਆਨੰਦ ਪਾਈ। ਹਤਯੋ ਕੌਲ ਸੋ ਆਨਿ ਉਠਾਏ। ਪੁਰਿ ਕਰ-ਤਾਰ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੩੫ ॥ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ ਗੁਰ ਕੋ। 'ਬਖ-ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਖਿ ਉਰ ਕੋ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਬਖਾਨਿ ਬਦੰਨ ॥ ੩੬ ॥ 'ਅਬਿ ਤੇਰੀ ਪੂਰੀ ਭਈ ਸੇਵਾ। ਕਰੇ ਰਿਝਾਵਨਿ ਬਹੁ ਗੁਰਦੇਵਾ।ਬੈਠਹੁ ਭਜਨ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰਾ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਾਟਯੋ ਅਬਿ ਤੇਰਾ' ॥ ੩੭ ॥ ਲੇ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦ੍ਵਾਰ ਥਿਰ ਰਹਯੋ। ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਲਹਯੋ। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਰੇ ਉਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੮॥ ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰੀ।ਪੈਂਦਖਾਨ ਆਯੋ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਕਹੇ।'ਸੁਤ ਜਨਮਯੋ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਲਹੇ[1] ॥੩੯॥ ਨਿਜ ਰਸਨਾ ਤੇ ਨਾਮ ਬਖਾਨੋ। ਜੀਵਤ ਰਹੇ ਦਾਸ ਨਿਜ ਜਾਨੋ'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਕੋ ਸੈਦੇ ਖਾਨ ॥ ੪੦ ॥ ਤਵ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ ਜੋ ਉਪਜੈਹੈ। ਹਮ ਤੇ ਪਲਟਾ ਸੋ ਪੁਨ ਪੈਹੈ'। ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਯੋ ਕਹਿ ਪੈਂਦੇਖਾਨ। 'ਕਹਾਂ ਬਾਕ ਇਹ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ?'॥੪੧॥ਤਬਿਗੁਰ ਭਨਯੋ'ਨੇਤਿ[2]ਹੈਐਸੇ।ਜਿਸਹਿ ਨ ਮੇਟਿ ਸਕਹਿ ਕੋ ਕੈਸੇ। ਜਬਿ ਹੁਇ ਹੈ ਤਬਿ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ'। ਸੁਨਿ ਦਿਵਾਨ ਸਗਰੋ ਬਿਸਮਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਗਿਦੀਰੰਦ ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਨੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਪੈਂਦੇ ਦਾ ਘਰ ਜਵਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਨੁਜਾ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਕੀ ਬਰ ਕੇ ਉਚਿਤ ਪਛਾਨ। ਛੋਟੇ ਮੀਰ ਸੁ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਬਾਸਹਿ ਏਕ ਪਠਾਨ ॥ ੧ ॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ ਤਿਹ ਨਾਮ ਖਾਨ ਅਸਮਾਨਾ। ਬਯ ਖੋੜਸ ਬਰਖਨਿ ਜਾਨਾ।ਸੋ ਪਦਰ[3] ਸਮੇਤ ਬਸੰਤਾ।ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ਚਾਕਰੀ ਦੇਤਾ ॥ ੨ ॥ ਸਨਮਾਨ ਸਮੇਤ ਮਹਾਨਾ। ਧਨ ਸ਼ਾਹੁ ਦੇਤਿ ਭਟ ਜਾਨਾ। ਨਿਜ ਸਮਤਾ[4] ਭਲੇ ਪਛਾਨੀ।ਕੁਲ,ਧਨ, ਬਯ ਸੁੰਦਰ ਮਾਨੀ ॥੩॥ ਤਬਿ ਪੈਂਦ ਖਾਨ ਕਰਿ ਨਾਤਾ।ਦੇ ਸੁਤਾ ਸੁ ਕੀਨਿ ਜਮਾਤਾ।ਤੱਤਕਾਲ ਨਿਕਾਹੁ ਕਰਾਯੋ। ਘਰ ਅਪਨੇ ਤਿਸੈ ਬਸਾਯੋ ॥ ੪ ॥ ਸੁਤ ਉਪਜਯੋ

[1]ਭਾਵ ਆਪ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ। [2]ਹੋਣਹਾਰ। [3]ਪਿਤਾ। [4]ਬਰਾਬਰੀ।

ਬਾਰਿਕ ਸੋਈ[1]। ਤਨੁਜਾਪਤਿ ਸੁਤ ਸਮ ਜੋਈ[2]। ਤਿਸ ਦੇਖਿ ਰਹੈ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਕਰਿ ਰਾਖ੍ਯੋ ਸਦਨ ਜਵਾਈ[3] ॥ ੫ ॥ ਲੇ ਗੁਰ ਤੇ ਵਸਤੁ ਮਹਾਨਾ। ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਤਾਂਹਿ ਸੁਖ ਮਾਨਾ। ਤਿਮ ਪੈਂਦ ਖਾਨ ਕੀ ਦਾਰਾ। ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਨਿਤ ਪਜ਼ਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਸ੍ਵਾਦਲ ਨਾਨਾ। ਅਚਿਵਾਇ ਆਪਨੇ ਪਾਨਾ। ਇਮ ਬੀਤ੍ਯੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ। ਮਿਲਿ ਭੋਗਹਿ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਧਰੰਤੇ। ਚਢਿ ਜਾਤਿ ਅਖੇਰ ਕਰੰਤੇ। ਗਨ ਜੀਵਨ ਜਗਤ ਉਧਾਰੈਂ। ਬਿਚਰੰਤੇ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ[4] ॥੮॥ ਬਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਕਿਹ ਕਾਟਤਿ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ਾ। ਬਡ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ। ਜਸ ਦਸ ਦਿਸ਼ਿ ਅਧਿਕ ਬਿਥਾਰੇ ॥ ੯ ॥ 'ਬਡ ਮੁਗ਼ਲ ਮਾਰ ਗੁਰ ਸੂਰਾ। ਨਿਜ ਦਾਸ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਾ। ਪਰਵਿਰਤ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਤੈਸੇ। ਨਿਰਬਿਰਤ ਬਿਖੈ ਰਹਿਂ ਜੈਸੇ[5] ॥ ੧੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਚੰਦੰ। ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਖਕੰਦੰ। ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਿਮ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ॥੧੧॥ ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬੀਰਾ। ਉਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤਥਾ ਗਹੀਰਾ। ਜਿਮ ਪੰਚਹੁ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪੰ। ਤਿਮ ਖਸ਼ਟਮ ਭਏ ਅਨੂਪੰ ॥੧੨॥ [6]ਪਰਵਿਰਤਿ:-ਰਾਖਿਬੋ ਦਲ ਕੋਟ ਕਰਨਿ ਬਟੋਰਨ ਬਲ ਕੋ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੋਂ ਬਡ ਝੇਰਾ। ਨਿਤ ਕਰਨ ਉਖੇਰ ਬਿਖੇਰਾ ॥੧੩॥ ਰਿਪੁ ਹਤਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਏ। ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕਰੇ ਕਰਾਏ। [7]'ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨਾ' ॥ ੧੪ ॥ ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਸਮਾ ਬਿਤਾਯੋ। ਸ਼ੁਭ ਮਾਘ ਮਾਸ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਪਿਖਿ ਲਾਲਚੰਦ ਮਨ ਆਨੀ। ਨਿਜ ਦਾਰਾ ਸੰਗ ਬਖਾਨੀ ॥੧੫॥ 'ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਗੁਜਰੀ ਕੇਰਾ। ਹੈ ਬ੍ਯਾਹਨਿ ਸਮਾ ਅਛੇਰਾ। ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ'। ਸੁਨਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੁਇਰ ਬਚ ਭਾਖਾ ॥ ੧੬ ॥ 'ਇਹ ਤੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਆਛਾ। ਮਮ ਉਰ ਮਹਿਂ ਦੀਰਘ ਬਾਂਛਾ। ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਬਿਲੰਬ ਨ ਕੀਜੈ। ਲਿਖਿ ਸਾਹਾ ਗੁਰ ਕੋ

---

[1](ਪੈਂਦੇ ਦੇ ਘਰ ਜੋ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਉਹ ਅਜੇ ਬਾਲਕ ਸੀ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ)। [2]ਜਵਾਈ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਵਾਂਗ ਦੇਖਦਾ ਸੀ (ਪੈਂਦਾ)। [3]ਘਰ ਜਵਾਈ ਬਣਾ ਰਖਿਆ। [4]ਬਾਹਰ ਵਿਚਰਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਹੈ। [5]ਪਰਵਿਰਤੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਤਿਵੇਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਨਿਵਿਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਪੂਰਨ ਹਨ। ਰਾਜ ਤੇ ਜੋਗ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਹਨ। [6]ਅਗੇ ਪਰਵਿਰਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-। [7]ਅਗੇ ਨਵਿਰਤੀ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਦੀਜੈ' ॥ ੧੭ ॥ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਲਾਯੋ। ਕਹਿ ਸਾਹਾ ਤਬਹਿ
ਸੁਧਾਏ*। 'ਜਬਿ ਫਲਗੁਨ ਨੌਮੀ ਆਵੈ।ਤਬਿ ਬਯਾਹ ਰਚਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵੈ'॥
੧੮ ॥ ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਬਿੱਪ੍ਰ ਪਠਾਯੋ। ਚਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ।
ਕਹਿ ਆਸ਼ਿਖ ਬੈਠਿ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਮੈਂ ਸਾਹਾ ਲੈ ਕਰਿ ਆਵਾ' ॥ ੧੯ ॥ ਕਰਿ
ਪਾਤੀ ਤਬਹਿ ਪਠਾਈ । ਸੁਨਿ ਮੰਦਿਰ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਤਿਨ ਰੀਤਿ
ਕਰੀ ਕੁਲ ਜੇਤੀ। ਉਤਸਾਹੁ ਬਿਸਾਲ ਸਮੇਤੀ ॥ ੨੦ ॥ ਮਿਲਿ ਗਾਵਤਿ
ਗੀਤ ਰਸਾਲੇ। ਉਪਜਾਵਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲੇ । ਦਿਜ ਸੇਵ ਕਰਾਇ
ਰਖਾਯੋ। ਪੁਨ ਦੀਨਿ ਬਿਦਾਇ ਪਠਾਯੋ॥੨੧॥ਜਬਿ ਬਯਾਹ ਦਿਵਸ ਨਿਯ-
ਰਾਏ। ਸਨਬੰਧੀ ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ। ਪਕਵਾਨ ਭੋਜ ਸਭਿ ਠਾਨੇ। ਉਤਸਾਹ
ਕੀਨਿ ਹਰਖਾਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੇ ਜੁਤਿ ਦਾਤੂ। ਗੁਰ ਅਮਰ ਬੰਸ
ਹਰਖਾਤੂ। ਗੁਰ ਸਸੁਰ ਆਇ ਹਰਿਚੰਦੂ। ਲਖਿ ਦੋਹਿਤ ਬਯਾਹ ਅਨੰਦੂ॥
੨੩ ॥ ਧਨ ਬਨਿਤਾ ਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾ।ਚਲਿ ਆਏ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।ਸਰਸੁਧਾ
ਛੋਰਿ ਨਰ ਔਰੀ। ਹਰਿਚੰਦ ਸੰਗ ਤਿਸ ਠੌਰੀ ॥੨੪॥ ਸਭਿ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ
ਕੇ ਆਏ। ਸੁਤ ਬਯਾਹ ਸੁਨਤਿ ਮੁਦ ਪਾਏ। ਯੁਤ ਭਾਗਨ ਆਯੋ ਦ੍ਵਾਰਾ।
ਲੇ ਰਾਮਾ ਅਪਨੀ ਦਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਜੋਧ ਰਾਇ ਨਰ ਗਨ ਕੋ। ਸ਼ੁਭ
ਵਸਤੁ ਗੁਰੂ ਅਰਪਨ ਕੋ। ਤ੍ਰਿਯ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਏ ਪਟਰਾਨੀ। ਚਲਿ ਆਈ
ਅਨੰਦ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸਾਧੂ ਰੂਪਾ ਆਯੋ। ਪਰਿਵਾਰ ਸੰਗ ਸਭਿ
ਲਯਾਯੋ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਿਨ ਸੁਧ ਪਾਈ। ਸਭਿ ਪਹੁੰਚੇ ਬਿਲਮ ਭੁਲਾਈ
॥੨੭॥ ਸੁਤ ਸਾਧੂ ਧਰਮਾ ਲੀਨੇ। ਗੁਰ ਮਿਲਿਬੇ ਮਗ ਪਗ ਦੀਨੇ। ਰਥ
ਚਢਿ ਕਰਿ ਬੀਰੋ ਆਈ। ਗੁਰ ਸੁਤਾ ਮਿਲਨਿ ਲਲਚਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਸਭਿ
ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਦ ਬੰਦੇ। ਮਿਲਿ ਭੱਲੇ ਤ੍ਰੇਹਣ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਗੁਰ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਨ-
ਮਾਨੇ। ਸੁਧ ਲੀਨਿਸਿ ਖਾਨੁ ਰੁ ਪਾਨੇ ॥ ੨੯ ॥ ਸਨਬੰਧੀ ਅਰੁ ਪਰਵਾਰਾ।
ਮਿਲਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਮੁਦ ਧਾਰਾ। ਸ਼ੁਭ ਨਾਨਕੀ ਰੁ ਮਰਵਾਹੀ। ਕਹਿ ਗਿਰਾ
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਭਿ ਪਾਂਹੀ ॥ ੩੦ ॥ ਤ੍ਰਿਯ ਜਿਤ ਕਿਤ ਜੇਤਿਕ ਆਈ। ਕਰਿ
ਮੰਗਲ ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ। ਮਿਲ ਗਾਵਤਿ ਸੁੰਦਰ ਗੀਤਾ। ਜੋ ਅਨੰਦ ਬਧਾ-
ਵਤਿ ਚੀਤਾ ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਦੇਖਿ ਸਮਾਜਾ। ਜਿਮ ਦੇਸ਼ਨਪਤਿ

*ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਵੇਰ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ; ਦੇਖੋ
ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੭ ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਮਹਾਰਾਜਾ। ਸਨਬੰਧੀ ਸਰਬ ਸਰਾਹੈਂ। 'ਇਨ ਉਦਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮਹਾਂ ਹੈ ॥ ੩੨ ॥ ਰਨ ਕਰਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਾਯੋ। ਪਦ ਪਾਛੈ ਨਹੀਂ ਹਟਾਯੋ। ਅਸ ਅਪਰ ਨ ਜਗ ਮੈਂ ਕੋਈ। ਇਨ ਸੰਗ ਜੰਗ ਚਹਿ ਜੋਈ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿ ਪੁਰਬ ਪੀਰੀ। ਅਬਿ ਇਨਹੁ ਦੁਤੀ ਲੇ ਮੀਰੀ।ਪਰਤਾਪ ਸੁਜਸੁ ਜਗ ਛਾਯੋ। ਸਮ ਰਾਜਨਿ ਐਸ੍ਵਰਜ ਪਾਯੋ' ॥ ੩੪ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਭਾਖੈਂ। ਰਨ ਗਾਥ ਬੂਝਿ ਅਭਿਲਾਖੈਂ। ਨਿਤ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਭਿ ਬੈਠਤਿ ਆਨੰਦ ਨਾਲਾ ॥ ੩੫ ॥ ਨਿਤ ਸ੍ਵਾਦਲ ਹੋਤਿ ਅਹਾਰਾ। ਖਟ ਰਸ ਕੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਬਹੁ ਰਾਗ ਰੰਗ ਨਿਤ ਹੋਵੈਂ। ਨਿਜ ਧੰਨ ਮਾਨਿ ਮਿਲਿ ਜੋਵੈਂ[1] ॥੩੬॥ ਗਨ ਮੰਗਤ ਜਨ ਸੁਨਿ ਆਵੈਂ।ਧਨ ਧਾਨ ਬਸਨ ਬਹੁ ਪਾਵੈਂ। ਜੰਸ ਗਾਵਤਿ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। 'ਜੈ ਸਤਿਗੁਰ' ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੈਂ ॥ ੩੭ ॥ ਦਿਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਬੀਤੇ।ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਬਯਾਹ ਕੀ ਰੀਤੇ। ਧੁਨਿ ਉਚੀ ਬਾਜਤਿ ਬਾਜੇ। ਸ਼ਰਨਾਇ ਮ੍ਰਿਦੰਗਨਿ ਸਾਜੇ[2] ॥ ੩੮ ॥ ਗਨ ਢੋਲਕ ਢੋਲ ਬਜਾਵੈਂ। ਬਡ ਦੁੰਦਭਿ ਨਾਦ ਉਠਾਵੈਂ। ਡਫ ਮੁਰਲੀ ਝਾਂਝ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਿਲਿ ਪਟਹਿ ਨਫੀਰੀ ਜਾਲਾ ॥ ੩੯ ॥ ਨਿਤ ਨੌਬਤ ਦ੍ਵਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਕੁਲਾਹਲ ਭਾਰੀ। ਕਿਤ ਹੋਵਤਿ ਬਿਬਿਧ ਤਮਾਸ਼ੇ। ਸੁਰਲੋਕ ਮਨਿੰਦ ਬਿਲਾਸੇ ॥ ੪੦ ॥ ਕਿਤ ਨਟ ਗਨ ਕਰਤਿ ਅਖਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਦਿਨ ਬੀਤਤਿ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਮੰਗਲ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸੋਹੇ। ਨਰ ਨਾਰਿ ਰੂਪ ਪਿਖਿ ਮੋਹੇ। ਸਮ ਪਿਤ ਕੇ ਦੀਰਘ ਡੀਲੇ।ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਚੰਦ ਸੁਸ਼ੀਲੇ॥੪੨॥ ਭੁਜ ਲਾਂਬੀ ਆਯੁਤ ਛਾਤੀ। ਬਿਸਤਿਰਤਿ ਆਂਖ ਕੁਛ ਰਾਤੀ[3]। ਜੁਗ ਕੰਧ ਉਤੰਗ ਸੁਹਾਏ। ਗਤਿ ਮੰਦ ਮੰਦ ਛਬਿ ਪਾਏ ॥ ੪੩ ॥ ਉਦਬਰਤਨ[4] ਮਲਿਬੇ ਹੇਤਾ। ਮਿਲਿ ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗ ਸਮੇਤਾ। ਮੁਖ ਗਾਵਤਿ ਮਰਦਨ ਕੀਨਾ। ਸਭਿ ਤਨ ਕੌ ਗਹਿ ਭੁਜ ਪੀਨਾ ॥੪੪॥ ਇਸ਼ਨਾਨੇ ਸੌਰਭ ਸੰਗਾ[5]। ਸੁਭ ਸੋਭਤਿ ਭੇ ਸੁਭ ਅੰਗਾ। ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਚੀਰ ਜਿ ਚਾਰੂ। ਕਰਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪੀਤ ਉਦਾਰੂ ॥ ੪੫ ॥ ਤਨ ਪਹਿਰਤਿ ਦੁਤੀ[6] ਬਧਾਈ। [7]ਜਨੁ ਸਿਮਟਿ ਛਟਾ ਇਕ ਥਾਈਂ।ਮੁਖ ਚੰਦ ਬੀਚ ਮੈਂ ਲੀਨਾ'। ਜਗ ਨਯਨਿ ਕਮਲ ਰਸ

[1]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਸਾਜ਼। [3]ਲਾਲ। [4]ਵੱਟਣਾ। [5]ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਨਾਲ। [6]ਸ੍ਰਿਦੁਤਾ। [7]ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ (ਮਾਨੋ) ਬਿਜਲੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਕੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ।

ਲੀਨਾ[1] ॥ ੪੬ ॥ ਕਰ ਕੰਙਨਾ ਬੰਧਨ ਕੀਨਾ। ਬਹੁ ਦਾਜ ਦਿਜਨਿ ਕੋ ਦੀਨਾ। ਮਿਲਿ ਗਾਵਤਿ ਕੋਕਿਲ ਬੈਨੀ। ਬਡ ਤੀਛਨ ਪੰਕਜ ਨੈਨੀ ॥ ੪੭ ॥ ਕਟ ਕੇਹਰਿ ਬਰ, ਗਜਗੌਨੀ। ਧਰ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਲੌਨੀ[2]।ਸਭਿ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸੰਗਾ। ਚਲਿ ਗਾਵਤਿ ਅਨੰਦ ਉਮੰਗਾ ॥ ੪੮ ॥ ਗਨ ਮਿਲੀ ਬਰਾਤ ਸੁਹਾਈ । ਦੁਤਿ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਛਾਈ । ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਕਰਨੇ ਢੁਕਾਊ। ਨਹਿ ਬਾਹਿਨ ਲੀਨਸਿ ਕਾਊ ॥ ੪੯ ॥ ਗੁਰ ਚਲੇ ਰੂਪ ਅਭਿਰਾਮੂ । ਜਹਿ ਲਾਲਚੰਦ ਕੋ ਧਾਮੂ। ਧਰਿ ਜੋਧ ਹਾਥ ਪਰ ਹਾਥਾ। ਸਭਿ ਭੱਲੇ ਤ੍ਰੇਹਣ ਸਾਥਾ ॥ ੫੦ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਬਰ-ਬੀਰ ਸੰਗ ਛਬਿ ਪਾਏ। ਧਰਿ ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਨਿਜ ਅੰਗਾ। ਜੇ ਅਹੈਂ ਬਹਾਦੁਰ ਜੰਗਾ ॥ ੫੧ ॥ ਗਨ ਮੇਲ ਅਪਰ ਸਭਿ ਚਾਲੇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿੰ ਭੀਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਗਰੀ ਜਿ ਬਜ਼ਾਰਾ । ਗਨ ਮਾਨਵ ਸਭਿਨਿ ਮਝਾਰਾ ॥ ੫੨ ॥ ਧਰਿ ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨੇ। ਬਨਿ ਛੈਲ ਫਿਰਤਿ ਰਸ ਲੀਨੇ। ਗਨ ਬਾਦਿਤ ਬਜੇ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਭਿ ਆਗੇ ਦੂਲਹੁ ਚਾਲੇ ॥ ੫੩ ॥ ਸਿਰ ਸ਼ੇਖਰ[3] ਸੁੰਦਰ ਸੋਭੇ। ਨਰ ਨਾਰਿ ਪਿਖਤਿ ਮਨ ਲੋਭੇ। ਇਮ ਗਮਨੇ ਕਰਨ ਢੁਕਾਊ। ਬਰਖਾਵਤਿ ਬਿਤ[4] ਚਿਤ ਚਾਊ ॥੫੪॥ ਤਬਿ ਲਾਲਚੰਦ ਹੁਇ ਆਗੇ। ਕਰਿ ਮਿਲਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਾਗੇ। ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਬਿਲੰਦ ਅਕੋਰੇ। ਤਹਿ ਖਰੋ ਹੁਇ ਕਰ ਜੋਰੇ ॥ ੫੫ ॥ ਪਗ ਪੰਕਜ ਕੋ ਲਪਟਾਯੋ।ਗੁਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ਉਠਾਯੋ। ਮਿਲਿ ਅੰਕ ਗਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮਾ।। ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਭਲੇ ਸਭਿ ਸਾਮਾ[5] ॥ ੫੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਭਾਏ। ਸੁਸਰਾਲ ਦ੍ਵਾਰ ਲਗਿ ਆਏ। ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬਹੁ ਗਾਵਤਿ ਦੇ ਕਰਿ ਗਾਰੀ* ॥ ੫੭ ॥ ਪੁਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਕੀਨਾ।ਪੁਰਿ ਅਧਿਕ ਕੁਲਾਹਲ ਚੀਨਾ।ਸਭਿ ਟਿਕੀ ਬਰਾਤ ਅਨੰਦੇ । ਗਨ ਮੰਗਲ ਪਿਖਿ ਹਰਖੰਦੇ ॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬਰਾਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਵਿਆਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੁਗ ਘਟਿਕਾ ਨਿਸ ਕੇ ਬਿਤੇ ਭੋਜਨ ਹੇਤੁ ਬੁਲਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਚਲੇ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਹਾਕੂਲ ਛੰਦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ-

[1]ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹਨ। [2]ਸੁੰਦਰ। [3]ਮੁਕਟ, ਸਿਰ ਤੇ ਪਹਿਨਣੇ ਦਾ ਸੇਹਰਾ [ਸੰ:, ਸ਼ੇਖਰ]। [4]ਧਨ। [5]ਸਾਮਾਨ। *ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਬਹਾਦਰ ਦੂਲੋ। ਸਭਿ ਆਗੇ ਗੁਰ ਅਨਕੂਲੋਂ[1]। ਘਰ ਲਾਲਚੰਦ ਕੇ ਚਾਲੇ। ਗਨ ਬਾਦਤ ਦੁਨੀ ਉਠਾਲੇ ॥੨॥ ਤਬਿ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਛੋਰੇ। ਚਢਿ ਜਾਤਿ ਗਗਨ ਕੀ ਓਰੇ। ਬਹੁ ਝਾਰ ਮਤਾਬੀ ਬਾਰੀ। ਜਨੁ ਫੂਲ ਰਹੀ ਫੁਲਵਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਕੋ ਛੂਟਤਿ ਸਬਦ ਉਠਾਲੈਂ। ਕੋ ਚਰਖੀ ਭ੍ਰਮਤਿ ਬਿਸਾਲੈਂ। ਬਡ ਕਰਤਿ ਜੋਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਇਮ ਅਧਿਕ ਤਮਾਸ਼ੇ ਠਾਨਾ ॥੪॥ ਨਰ ਨਾਰਿ ਬਿਲੋਕਿ ਅਨੰਦੇ। ਜਿਹ ਕਿਹ ਠਾਂ ਭੀਰ ਬਿਲੰਦੇ। ਚਲਿ ਸਨੈ ਸਨੈ ਗੁਰ ਧੀਰਾ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਚਲਤਿ ਪ੍ਰਬੀਰਾ[2] ॥ ੫॥ ਘਰ ਲਾਲਚੰਦ ਕੇ ਜਾਈ। ਗਨ ਪੰਕਤਿ ਕਰਿ ਬੈਠਾਈ। ਬਰ ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਚਾਰੁ। ਰੁਚਿਰਾ-ਸਨ ਤਿਸ ਪਰ ਡਾਰੂ ॥ ੬ ॥ ਸਨਮਾਨ ਗੁਰੂ ਬੈਠਾਏ। ਕਰ ਧੋਵਨਿ ਕੋ ਜਲ ਲਯਾਏ। ਪੁਨ ਥਾਰ ਸੁ ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਪਕਵਾਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਦਏ ਅਹਾਰਾ। ਸਭਿ ਅਚਹਿਂ ਸ੍ਵਾਦ ਲੇ ਭਾਰਾ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਅਚਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਪੁਨ ਪਾਨ ਪਖਾਰਿ ਸਬਾਏ ॥੮॥ ਧਨ ਡਾਰਿ ਜੁਠ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਬਿਖੈ ਸੁਹਾਏ। ਨਿਸ ਜੁਗ ਜਾਮ ਜਬਿ ਬੀਤੀ। ਹਿਤ ਲਾਵਾਂ ਦੇਨਿ ਸਪ੍ਰੀਤੀ ॥ ੯ ॥ ਨਰ ਪਠਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਏ। ਲਖਿ ਸਮਾ ਤੁਰਤ ਚਲਿ ਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬੈਸੇ। ਜਹਿਂ ਬੇਦੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈਸੇ ॥ ੧੦ ॥ ਗਣਪਤਿ ਸੁਰ ਪੂਜਨ ਕੀਨੇ*। ਤਿਹ ਜਥਾ ਜੋਗ ਧਨ ਦੀਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਲੇ ਆਏ। ਦਿਸ਼ ਬਾਮ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਬਿਚ ਹਵੀ[3] ਪਾਇ ਬਹੁ ਭਾਸੀ[4]। ਦਿਜ ਬਚ ਤੇ ਫਿਰ ਕਰਿ ਫੇਰੇ। ਸਭਿ ਲਾਗ ਦਿਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਕਰਿ ਰੀਤਿ ਜਥੋਚਿਤ ਸਾਰੀ। ਚਲਿ ਆਏ ਡੇਰ ਮਝਾਰੀ। ਤਬਿ ਸੰਮਤ ਸੋਰਹਿ ਸੈਯਾ। ਬਿਤ ਅਪਰ ਉਨਾਨਵ ਭੈਯਾ[5]† ॥ ੧੩ ॥ ਪੁਨ ਸੁਪਤਿ ਭਏ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤੀ ਸਕਲ ਨਹਾਏ। ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਪਾਠ ਬਡ ਹੋਤਾ। ਸੁਨਿ ਰਾਗ ਅਨੇਕ ਉਦੋਤਾ ॥੧੪॥ ਬਹੁ ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਨੀਕੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਖ ਹੋਵਤਿ ਜੀਕੇ। ਪੁਨ ਸਭਾ ਲਗੀ ਗੁਰ ਪਾਸੀ। ਸਭਿ ਆਏ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੧੫ ॥ ਜਿਤ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ (ਦੀ) ਆਗਿਆਨੁਸਾਰ। [2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੂਰਮੇ [ਸੰਸ: ਪ੍ਰਵੀਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਬੀਰ, ਜੋਧਾ। ਮਹਾਨ ਪੁਰਖ। [3]ਘਿਉ। [4]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। [5]ਤਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੮੯ ਹੈ ਸੀ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਖਾਲਸਾ ਤਵਾਰੀਖ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਕਿਤ ਤੇ ਜਾਚਕ ਆਏ। ਜਸ ਗਾਵਤਿ ਧਨ ਕੋ ਪਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੇ। ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ ਭਏ ਬਿਲੰਦੇ ॥੧੬॥ ਸੁਤ ਚਾਰਹੁੰ ਬੇਦ ਸਮਾਨਾ। ਬਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗਜਾਨ ਮਹਾਨਾ*। ਸੁਰਰਾਜ[1] ਮਨਹੁੰ ਸੁਰ ਮਾਂਹੀ। ਸਿਰ ਚਮਰ ਬਿਸਾਲ ਢੁਰਾਹੀਂ ॥੧੭॥ ਕੋ ਕੋ ਬਡ ਕਹੌਂ ਸਮਾਜਾ। ਬਿਚ ਸਭਾ ਸੁਭਹਿ ਮਹਾਰਾਜ। ਹਿਤ ਭੋਜਨ ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਏ। ਮਗ ਪਰਤਿ ਪਾਵੜੇ ਆਏ[2] ॥੧੮॥ ਕਰਿ ਪੰਕਤਿ ਬਿਤ ਸਮੁਦਾਈ। ਗੁਰ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਦੁਤਿ ਪਾਈ। ਬਰ ਨੁਗਦੀ, ਮੋਦਕ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਧਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਜਲੇਬ ਬਿਲੰਦਾ॥ ੧੯ ॥ ਇੱਤਜਾਦਿ ਪਰੋਸਿ ਅਹਾਰਾ। ਬਡ ਹੋਤਿ ਭਈ ਜਿਵਨਾਰਾ[3] ।ਤਬਿ ਗਾਵਤਿ ਨਾਗਰਿ ਨਾਰੀ। ਲੇ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਾਰੀ† ॥ ੨੦ ॥ ਤਜੋਂ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦਾ। ਅਚਿ ਲੀਨਿ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਦੇ ਲਾਗ ਭਲੇ ਚਲਿ ਆਏ।ਇਮ ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਖਿਤਾਏ ॥੨੧॥ ਤਬਿ ਲਾਲਚੰਦ ਦੇ ਦਾਜਾ।ਬਹੁ ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਸਮਾਜਾ। ਧਰਿ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰ ਜੋਰੇ।'ਨਹਿਂ ਸਰਨੋ ਕਛੁ ਢਿਗ ਮੋਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਇਕ ਤਨੁਜਾ ਮੈਂ ਹਿਤ ਸੇਵਾ। ਅਰਪੰਨ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਦੇਵਾ!'। ਲੇ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੁਇਰ ਸੰਗ ਦਾਰਾ। ਹੁਇ ਦੀਨ ਸੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਤੁਮ ਦੀਨੋ ਸਕਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਿਨ ਤਨੁਜਾ ਅਰਪਨ ਕੀਨੇ। ਕਜਾ ਪਾਛੇ ਤਿਨ ਰਖਿ ਲੀਨੇ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਲਾਲਚੰਦ ਪਦ ਬੰਦੇ। ਪੁਨ ਡੋਰਾ ਲਜਾਇ ਬਿਲੰਦੇ। ਤਹਿਂ ਗੁਜਰੀ ਸੁਤਾ ਬਿਠਾਈ। ਪਤਿ ਸੇਵਨ ਸੀਖ ਸਿਖਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਸਭਿ ਕਰੇ ਬਿਸ-ਰਜਨ ਚਾਲੇ। ਧਨ ਬਰਖਾ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਨਿਜ ਘਰ ਲੈ ਆਵਤਿ ਸਾਰੇ। ਧਨ ਡਾਰਤਿ ਗਰੀ ਬਜ਼ਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਗਨ ਬਾਜ ਬਜਾਵਤਿ ਉਚੇ। ਗੁਰ ਮੰਦਿਰ ਆਨਿ ਪਹੂਚੇ। ਮਿਲਿ ਆਗੇ ਨਾਗਰ ਨਾਰੀ। ਬਹੁ ਗਾਇ ਗੀਤ ਮੁਦ ਭਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਨਾਨਕੀ ਆਵੈ।ਸੁਤ ਬਧੂ ਪਿਖਿਨਿ ਲਲਚਾਵੈ।ਜਬਿ ਪਹੁੰਚੇ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ।ਸਿਰ ਵਾਰ ਵਾਰਿ ਤਿਸ ਬਾਰੀ[4]।।੨੮।। ਕਰਿ ਪੀਵਨ ਆਨੰਦ ਧਾਰੇ। ਹੁਇ ਸੁਤ ਊਪਰ ਬਲਿਹਾਰੇ। ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਮਨ ਭਾਈ। ਲੇ ਅੰਤਰ ਮਹਿਲ ਸਿਧਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਧਨੁ ਬਾਤੀ[5] ਦੇ

[1]ਇੰਦ੍ਰ। [2]ਰਾਹ ਵਿਚ ਪਾਵੜੇ ਪੈਂਦੇ ਭਾਵ ਕਪੜੇ ਵਿਛੌਂਦੇ ਆਏ। [ਫ਼ਾ, ਪਾਵੜਾ=ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਵਿਛਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਪੜਾ, ਪਾਯੰਦਾਜ਼]। [3]ਜ਼ਿਆਫਤ। (ਅ) ਰਸੋਈ। [ਮਿਸ਼, ਜ਼ਿਮਨ=ਖਾਣਾ। ਸੰ: ਜੇਵਨਾਰ]। [4]ਸਿਰ ਤੋਂ ਜਲ ਤ੍ਰਸ ਵੇਹੇ ਵਾਰਿਆ। [5]ਧੇਲੀ।

*ਪਾ:-ਸਭ ਦੇ ਗਜਾਨਾ। †ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੫ ਅੰਕ ੫੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕਰਿ ਝੇਰੀ। ਪਿਖਿ ਨੁਖਾ ਬਦਨ ਕੀ ਓਰੀ॥ਸੁਭ ਥਾਨ ਖਿਠਾਵਨ ਕੀਨੀ॥ ਤ੍ਰਿਯ ਹੇਰਤਿ ਬਧੂ ਨਵੀਨੀ॥ ੩੦॥ ਦੇ ਦਰਬ[1] ਸਰਬ ਹੀ ਹੇਰੈਂ। ਮੁਖ ਕਹਤਿ ਸਰਾਹ ਘਨੇਰੈਂ।ਕਹਿ 'ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੋਰੀ। ਬਿਧ[2] ਰਚੀ ਰੁਚਿਰ ਰੁਚਿ ਬੋਰੀ[3]॥ ੩੧ ॥ ਕਰ ਕੰਙਣਾ ਤਬਿ ਛੁਰਵਾਯੋ। ਇਮ ਬ੍ਯਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਨਾਯੋ। ਨਹਿਂ ਬਰਨਨ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਸ ਪਢੇ ਸੁਫਲ ਸੁਖ ਜਾਲਾ॥੩੨॥ ਸਭਿ ਮੇਲ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਪਾਛੇ। ਹੁਇ ਹਰਖ ਰਹਿਨ ਹੀ ਬਾਂਛੇ। ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਰਿਨਿ ਤੇਂ ਆਇ। ਸਨਬੰਧੀ ਪ੍ਰੇਮਿ ਸਬਾਇ॥ ੩੩॥ ਚਿਰਕਾਲ ਬਿਤੇ ਭਾ ਮੇਲਾ। ਪੁਨ ਬ੍ਯਾਹ ਉਛਾਹ ਸੁਹੇਲਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸੁਖ ਭਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਦਨ ਪਿਛਾਰੀ॥ ੩੪॥ ਬਹੁ ਬਾਸੁਰ ਜਬਹਿ ਖਿਤਾਇ। ਲਖਿ-ਗਮਨ ਅਬਹਿ ਬਨ ਆਇ-। ਧਨ ਬਸਨ ਬਿਭੁਖਨ ਦੀਨੇ। ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਰਜਨ ਕੀਨੇ॥੩੫॥ ਸਭਿ ਤ੍ਰੇਹਣ ਭੱਲੇ ਚਾਲੇ। ਕਹਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਨਾਲੇ। ਪੁਨ ਹਰੀ ਚੰਦ ਅਰੁ ਰਾਮਾ। ਚਢਿ ਬਹਿਲਨਿ ਗਮਨੇ ਧਾਮਾ॥੩੬॥ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜਸੁ ਉਚਰੰਤੇ। ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਪੰਥ ਕਰੰਤੇ। ਨਿਜ ਤ੍ਰਿਯ ਧੁਤਿ ਗਮਨਸੋ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਕਰਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਬਿਵਹਾਰਾ॥੩੭॥ ਸੁਤ ਸਾਧੂ ਧਰਮਾ ਲੈਕੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੈਕੈ। ਮਿਲਿ ਬੀਰੇ ਗੁਰ ਪਿਤ ਸੰਗਾ। ਦੁਹ ਮਾਤਨਿ ਮਿਲੀ ਉਮੰਗਾ॥੩੮॥ ਧਨ ਬਸਨ ਬਿਭੁਖਨ ਲੀਨੇ। ਮਿਲਿ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸੋਂ ਹਿਤ ਕੀਨੇ। ਨਿਜ ਸਦਨ ਗਈ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਪਰਿਵਾਰ ਹੇਰਿ ਸਮੁਦਾਇ॥੩੯॥ਤਬਿ ਰਾਇ ਜੋਧ ਗੁਰ ਪਾਸਾ। ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਾ। ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਪਾਇਨਿ ਪਾਵਾ॥ ਜਿਸ ਵੱਤਾ ਨਾਮ ਰਖਾਵਾ॥੪੦॥ ਪੁਨ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸ਼ਾਹਿ ਸਲੇਮੁ। ਕਰ ਬੰਦਨ ਚਾਹਤਿ ਛੇਮੁ। ਤ੍ਰਿਯ ਸਿੱਖ ਸੁਤਾ ਚਲਿ ਆਈ। ਪਗ ਕਰਸੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਗੁਸਾਈਂ॥ ੪੧॥ ਸਭਿ ਊਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰ ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਹੁਇ ਬਿਦਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਗੁਰ ਜਸੁ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੇ॥੪੨॥ ਪੁਨ ਸਾਧੂ ਰੂਪਾ ਆਯੋ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਸਦਨ ਪਧਾਨੇ। ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਨਿ ਹਿਤ ਠਾਨੇ॥ ੪੩॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮੇਲ ਜਿ ਸਾਰਾ। ਮਿਲਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ।ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਭਾਖਤਿ ਜਾਤੇ। ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਰਾਤੇ[4]॥ ੪੪॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਾ ਬਿਤਾਯੋ।

[1](ਨੌਂਹ ਨੂੰ) ਧਨ ਦੇਕੇ। [2]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ। [3]ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਡੂਬੀ ਹੋਈ। [4]ਸੁਖਦਾਈ।

ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਸੁਖ ਪਾਯੋ । ਜਬਿ ਦਿਵਸ ਪੁਰਬ ਕੋ ਆਵੈ । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਜਾਵੈ ॥੪੫॥ ਦਿਨ ਦੀਪਮਾਲ ਬੈਸਾਖੀ । ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਕਾਂਖੀ । ਗਨ ਅਰਪਹਿਂ ਵਸਤੁਨਿ ਆਨੈਂ । ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦਨ ਠਾਨੈਂ ॥੪੬॥ ਬਹੁ ਦਰਬ ਬਿਭੂਖਨ ਨਾਨਾ । ਪਟ ਅਦਭੁਤ ਮੋਲ ਮਹਾਨਾ। ਗਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਹਯ ਆਨਹਿਂ ਦੇਂ ਧਨ ਭਾਰੀ॥੪੭॥ਮਨ ਕਰਤਿ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈਂ । ਸਿਖ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵੈਂ । ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਸਿਖ ਜੋਵਹਿਂ । ਸਭਿ ਥਾਨ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵਹਿਂ ॥੪੮॥ ਕੋ ਦਸਵੰਧ ਦੇਵੈ ਆਈ। ਕੋ ਅਰਪ ਮਨੌਤ ਬਨਾਈ । ਕਰਿ ਚਾਉ ਪ੍ਰਥਮ ਕੋ ਆਵੈ । ਕੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੪੯ ॥ ਸੁਤ ਆਦਿ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈ। ਕੋ ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਲਿਵ ਲਾਵੈ । ਇਸ ਲੋਕ ਲਹੈ ਸੁਖ ਕੋਈ । ਪਰਲੋਕ ਚਹੈ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਕਰਤਾਰ' ਪੁਰਿ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਉਪਹਾਰਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਤ ਗਏ ਖਟ ਮਾਸ ਇਮ ਬਾਸੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ । ਦੀਪਮਾਲ ਮੇਲਾ ਮਿਲਯੋ ਗਨ ਨਰ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਮਾਰ ॥੧॥ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਭੂਰ ਸਿਖ ਪੂਰਿ ਕਾਮਨਾ ਹੇਤੁ[1] । ਆਇ ਹਜ਼ੂਰ ਨਿਹਾਰਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ॥੨॥ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ । ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਹਨਿ ਗੁਰ ਸੰਤ ਸਹਾਏ। ਬਡੀ ਭੀਰ ਨਿਤ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ । ਆਇਂ ਜਾਇਂ ਨਰ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਮਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਬਡ ਪੂਰਬ ਤੇ[2] ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ । ਤਹਿਂ ਤੇ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਲਯਾਵੈ । ਜੋ ਸਲਿਤਾਪਤਿ ਟਾਪੂ ਵਾਸੀ । ਆਇਂ ਜਤਨ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸੀ ॥ ੪ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਦੱਛਨ ਕੇ ਸਮੁਦਾਈ । ਦਰਸਹਿਂ ਬੰਦਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਬਡਾਈ । ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਅੰਗ[3] ਬੰਗ[4] ਤੇ ਆਦੀ । ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਹੁਇਂ ਅਹਿਲਾਦੀ ॥ ੫ ॥ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲਾਇਤ ਜੇਤੀ । ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੁ ਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤੀ॥ਲੇ ਕਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਨਿ ਆਵੈਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈਂ ॥ ੬ ॥ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨੇ । ਵਸਤੁ ਦਰਬੁ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਨੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਅਵਨੀ । ਬਿਸਤਾਰਨ ਕਰਿ ਸਿੱਖੀ ਰਵਨੀ ॥ ੭ ॥ ਜਹਿਂ ਤੇ ਆਵਨਿ ਸਮਰਥ ਹੋਈ । ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ

---

[1]ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ । [2]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ । [3]ਭਾਗਲ ਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਤੇ ਉੜੀਸਾ ਬੀ ਵਿਚ ਗਿਣਦੇ ਹਨ । [4]ਬੰਗਾਲਾ ।

ਆਇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਜਹਿਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਨੋ ਜਾਇ ਨ ਇਹਾਂ। ਕਰਹਿਂ ਤਿਹਾਵਲ ਹੁਇਂ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥ ੮ ॥ ਹੁਇ ਇਕ ਥਾਇਂ ਅਰਾਧਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਭਾਵਨਾ ਪੁਰ ਕੋ[1]। ਥਰਨੈਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਹਿਂ ਤੀਕਾ[2]। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਦਤਿ ਜਗਤ ਰਹਿਂ ਨੀਕਾ ॥ ੯ ॥ ਦਿਵਸ ਵਿਸੋਏ[3]ਕੋ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਵਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਹੁਇ ਅਧਿਕਾਯੋ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸੰਗਤ ਸਮੁਦਾਈ। ਲੇ ਕਰਿ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਆਈ ॥ ੧੦ ॥ ਧਰਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਚਿਤ ਚਾਉ। ਛੋਮ ਲੇਨਿ ਚਾਹਤਿ ਅਧਿਕਾਉ।ਜਿਸ ਦਿਨ ਮਾਧਵ[4] ਕੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤ। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ॥ ੧੧ ॥ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਡੇਰੇ ਗਨ ਛਾਇ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਛਾਇ। ਅਰੁ ਜਲ ਕੋ ਸੁਖ ਜਹਾਂ ਨਿਹਾਰਾ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਨਰ ਗਨ ਡੇਰੋ ਡਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਪੁਰਿ ਕੇ ਚਹੁ ਫੇਰੇ। ਬੀਚ ਨ ਮੇਵ ਸਕਹਿਂ ਬਹੁ ਡੇਰੇ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਧੁਨਿ ਹੋਵਤਿ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਗੁਰ ਜੈਕਾਰਾ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨੀ ॥ ੧੩ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਦੀਨਿਸਿ ਹੁਕਮ 'ਫਰਸ਼ ਹੁਇ ਰੂਰੇ। ਸਭਾ ਲਗਨ ਕੀ ਕਰੀਯਹਿ ਤਯਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਫਰਸ਼ ਬਨਾਇ।ਬਡੋ ਥਾਨ ਥਿਤ ਜਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਝਾਲਰ ਲਗ ਜ਼ਰੀ। ਹੀਰੇ ਮੁਕਤਨਿ ਸੋਂ ਬਹੁ ਜਰੀ[5] ॥ ੧੫ ॥ ਅਸ ਗਾਦੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਡਸਾਈ। ਬਹੁਤ ਦਰਬ ਲਗਿ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ। ਤਿਸ ਪਰ ਰਾਖੇ ਬਡ ਉਪਧਾਨੋ। ਬਸਤ੍ਰ ਅਜਾਇਬ ਲਗਯੋ ਮਹਾਨੋ॥੧੬॥ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰਨਿ ਗੁੰਫੇ ਜ਼ਰੀ।ਜਿਨਹੁ ਲਗੀ ਮੁਕਤਾਹਲ ਲਰੀ[6]। ਬਡੀ ਭੋਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਸਦ ਪਹਿਰਾਨੇ ॥ ੧੭ ॥ ਖੜਗ ਬਿਸਾਲ ਗਰੇ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ। ਸਿਪਰ ਸਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਹਾਯੋ।ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਦ ਧਰਿ ਗਰ ਮੰਦਰ। ਜਨੁ ਅਰਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ॥੧੮॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖ ਬਿਲੋਕਤਿ ਆਇ। ਪੀਛੇ ਬੀਰ ਦਾਸ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਹੁੰਚਿ ਕਰੀ ਗਾਦੀ ਕੋ ਬੰਦਨ। ਊਪਰ ਬੈਠੇ ਦੋਸ਼ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੧੯ ॥ ਚਮਰਦਾਰ ਲੇ ਚਵਰ ਖਲੋਵਾ। ਹੰਸ ਮਨਿੰਦ ਢੁਰਾਵਤਿ ਹੋਵਾ। ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ ਲਗੀ ਚਹੁੰਫੇਰੇ। ਲਾਜਤਿ ਜਾਂਹਿ ਸੁਧਰਮਾ[7] ਹੇਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਭਯੋ ਮੇਵਰੋ ਖਰੋ

[1]ਪੂਰਨ (ਹੋਣ ਲਈ)। [2]ਕਿਥੋਂ ਤਕ। [3]ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ। [4]ਵੈਸਾਖ [ਸੰ:, ਮਾਧਵ=ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ਬਸੰਤ ਦੀ ਰੁਤ]। [5]ਜੜੀ ਹੋਈ। [6]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ। [7]ਇੰਦਰ ਸਭਾ, ਭਾਵ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਗਾਰੀ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। ਚਾਰਹੁੰ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਹਾਵਤਿ ਪਾਸ। ਤਾਗ ਪੌਤ੍ਰ ਦਤਿ ਰਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੨੧ ॥ ਭ੍ਰਾਟ ਨਕੀਬ ਕਹੈਂ ਜਸੁ ਠਾਂਢੇ। ਕੰਦਨ ਛਰੀ ਦਾਰ ਛਬਿ ਬਾਢੇ। ਹੁਕਮ ਭਯੋ 'ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਆਵੈ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਚਾਹਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ੨੨ ॥ ਸਨਮੁਖ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵੈਂ। ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵੈਂ'। ਹੁਇ ਹੁਇ ਤਯਾਰ ਸਿੱਖ ਗਨ ਆਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਰੁਚਿਰ ਅਕੋਰਨਿ ਲਯਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਬੰਦਹਿਂ ਭੇਟ ਅਗਾਰੀ ਧਰੈਂ। ਮੁੱਖਿ ਜਿ ਸਿੱਖ ਬੈਠਿ ਥਿਰ ਹੋਵੈਂ। ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵੈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਨਹਿਂ,ਮਨ ਰਹੈਂ ਲੁਭਾਈ। ਜਨੁ ਅਰਬਿੰਦ ਮਲਿੰਦ ਭ੍ਰਮਾਈ। ਹੋਤਿ ਅਨੇਕਨ ਕੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ! ਸਿਖ ਕਾਰਜ ਹੁਇ ਰਾਸ' ॥ ੨੫ ॥ ਵਸਤੁਨਿ ਕੇ ਲਾਗੇ ਅੰਬਾਰੂ। ਧਨ ਗਨ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਚਾਰੂ। ਹਯ ਹੱਥਯਾਰ ਆਇ ਸਮੁਦਾਇ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਸਭਿ ਦਰਸਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਹੁਤੋ ਸੁਦਾਗਰ ਭਾਰੀ। ਬਸਹਿ ਬਦਖ਼ਸ਼ਾਂ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਵਹਾਰੂ। ਜਿਸ ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਦਰਬ ਉਦਾਰੂ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਸ ਨੇ ਧਨ ਦਸਵੰਧ ਨਿਕਾਰਾ। ਅਰੁ ਮਨੌਤ ਕੋ ਸੰਚਯੋ ਸਾਰਾ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਸੁੰਦਰ ਦੇਖਿ। ਕਰੀ ਖਰੀਦਨ ਮੋਲ ਵਿਸ਼ੇਖਿ॥੨੮॥ਦੇ ਧਨ ਲਾਖ ਤੁਰੰਗਮ ਲੀਨੋ। ਬਹੁ ਚੰਚਲ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪ੍ਰਬੀਨੋ। ਇਕ ਪੁਸ਼ਾਕ ਬਨਿਵਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੂਖਮ ਅਧਿਕ ਅਜਾਬ[1] ਉਜਾਲਾ ॥੨੯॥ ਤਿਸ ਪਰ ਮੋਲ ਖਰਚ ਬਡ ਕੀਨੋ। ਚੀਰਾ ਚਾਰੁ ਦਰਬ ਦੈ ਲੀਨੋ। ਬਾਜ ਸੁਪੇਦ ਹੰਸ ਕੀ ਨਯਾਈ। ਕਿਸੂ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਲੀਨਿ ਮੰਗਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਮੁਖ ਮਾਂਗੀ ਕੀਮਤਿ ਤਿਸ ਦੀਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੇਤੁ ਸੋ ਲੀਨਿ। ਖੰਡਾ ਏਕ ਬਿਲੰਦ ਦੁਧਾਰਾ। ਘਰਯੋ ਪੁਲਾਦੀ ਲੋਹ ਕਰਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਕਲਗ਼ੀ ਏਕ ਜਰਾਵਨ ਜਰੀ। ਜ਼ਾਹਰ ਅਜਬ ਜਵਾਹਰ ਖਰੀ। ਸਿਪਰ ਅਧਿਕ ਸੁੰਦਰ ਲੇ ਆਇਵ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇਕ ਲਖਿ ਪਾਇਵ ॥ ੩੨॥ ਏ ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਬਹੁਤ ਉਜਾਗਰ। ਲੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸੌਦਾਗਰ। ਧਰਿ ਹਜ਼ੂਰ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨਿਮੇਖ ਨ ਪਰੀ[2]॥੩੩॥ਰਹਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਖੁਸ਼ੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਪਿਖਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬੂਝਯੋ 'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਵਾ?

[1]ਅਸਚਰਜ। [2]ਅੱਖ ਨ ਝਮਕੀ।

ਕੌਨ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਪਾਵਾ?' ॥ ੩੪ ॥ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਿਨੈ ਸਨੀ ਬਰ ਬਾਨੀ 'ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ, ਨਾਂਹਿਨ ਛਾਨੀ। ਤਊ ਬੂਝਿਬੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਹੌਂ। ਮੁਲਖ ਬਦਖ਼ਸ਼ਾਂ ਕੇ ਤਹਿਂ ਰਹੌਂ ॥੩੫॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਚਲਹਿ ਖੇਪ[1] ਭਰਿ ਵਸਤੁ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਮਝ ਆਵਤਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਤਿਹ ਦਸਵੰਧ ਜਿਤਿਕ ਮਨ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਸੋ ਮੈਂ ਸੰਚਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਘਨੇਰੇ। ਅਰੁ ਜਬਿ ਕਾਜ ਅਟਕ ਕਛ ਮੇਰੇ। ਮਾਨਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਮਨੌਤ ਮਹਾਨੀ। ਤਹਿਂ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਵਰ ਠਾਨੀ ॥ ੩੭ ॥ ਸੋ ਮੈਂ ਤਿਹ ਸੋਂ ਰਹ੍ਯੋ ਮਿਲਾਵਤਿ। ਸੰਚ੍ਯੋ ਦਰਬ ਭਯੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ।ਉਰ ਮਹਿ ਇਹੀ ਮਨੋਰਥ ਧਾਰੇ।–ਜਬਿ ਚਲਿ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੋਂ ॥੩੮॥ ਦੈ ਹੌਂ ਆਪ ਹਦੂਰ ਸਿਧਾਇ–। ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਮ ਗਯੋ ਬਿਤਾਇ। ਇਕ ਵਕੀਰ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਰਹ੍ਯੋ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਸੁਭਾਉ ਸਭਿ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੩੯ ॥–ਆਯੁਧ ਧਰਨ ਕਰਨ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਚਢਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਖੇਲਨਿ ਬਹੁ ਅਖੇਰ ਮਨ ਭਾਵੈਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਮ ਮੌਜ ਬਨਾਵੈਂ॥੪੦॥ਹਯ ਆਯੁਧ ਜੋ ਸਿੱਖ ਲਿਆਵੈ। ਕਰਿ ਅਰਪਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਿਝਾਵੈ। ਅੰਗ ਸੰਗ ਸੋ ਲੇਹਿਂ ਲਗਾਏ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹਿਂ ਸਿਖ ਪਰ ਸੁਖਦਾਏ–॥ ੪੧ ॥ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਰਚੇ ਉਪਾਇ। ਆਛੀ ਵਸਤੁ ਖਰੀਦੀ ਜਾਇ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਦੇ ਲ੍ਯਾਇ ਤੁਰੰਗਾ। ਅਤਿ ਚੰਚਲ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗਾ ॥ ੪੨ ॥ ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਬਡ ਕੀਮਤ ਕੇਰੇ। ਕਲਗ਼ੀ ਕੋ ਦੇ ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ। ਦੁਰਲਭ ਬਾਜ ਸੇਤ[2] ਇਹੁ ਆਨਾ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਹਿਤ ਧਨ ਖਰਚਿ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪੩ ॥ ਵਸਤੁਨਿ ਪਰ ਕੇਤਿਕ ਬਿਤ ਲਾਗਾ। ਬਚ੍ਯੋ ਜਿਤਿਕ ਸੋ ਰਾਵਰ ਆਗਾ[3]। ਅਧਿਕ ਭਾਰ ਤੇ ਲੈ ਦੀਨਾਰ[4]।ਅਰਪਨ ਕੀਨਿ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ॥੪੪॥ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕੀਜੈ। ਲ੍ਯਾਯੋ ਬਡੇ ਜਤਨ ਸੋਂ, ਲੀਜੈ। ਦਾਸਨ ਕੀ ਰਾਖਤਿ ਹੋ ਲਾਜ। ਬਿਰਦ ਬਿਸਾਲ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖ ਵਸਤੂ ਲਿਆਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸੌਦਾਗਰ ਬਾਕ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾ ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਬਿ ਕਹਤਿ ਭਏ ਇਸ ਭਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਅਪਨੋ ਜਨਮ

[1]ਵਪਾਰ। [2]ਚਿੱਟਾ। [3]ਆਪ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਮੁਹਰਾਂ।

ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਨਾ। ਸਭਿ ਕੁਲ ਕੋ ਸੰਕਟ ਕਰਿ ਛੀਨਾ। ਇਤੀ ਦੂਰ ਤੇ ਵਸਤੁ ਲਿਆਵਾ। ਬਹੁ ਧਨ ਖਰਚਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਵਾ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਹਿਤ ਨਿਤ ਦਸੌਂਧ ਕੋ ਰਾਖਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਕਾਂਖਾ। ਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਜਾਚਨ ਕੀਜੈ। ਅਪਨੀ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਿ ਲਈਜੈ' ॥ ੩ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਦਾਗਰ। 'ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖਿਬੇ ਨਾਗਰ ਆਗਰ[1]। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਚਿਤ ਹੋਵਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਮੋਕਉ ਜੋਵਾ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਮੁਝ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲੁ। ਬਰ ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੁ। ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਅਰੁ ਕਟ ਸੋਂ ਭਾਥਾ। ਭੁਏ ਸਨੱਧ ਗਹੇ ਧਨੁ ਹਾਥਾ ॥ ੫ ॥ ਇਹ ਸਰੂਪ ਉਰ ਬਸਹੁ ਤੁਹਾਰਾ। ਜਥਾ ਚਲਹਿ ਨਹਿਂ ਮੇਰੁ ਉਦਾਰ॥ਨਿਸਦਿਨ ਜਿਹਵਾ ਨਾਮ ਮੁਕੰਦ। ਰਟਤਿ ਰਹੌਂ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ॥ ੬ ॥ ਇਹੁ ਬਰ ਮੋਕਉ ਦੀਜਹਿ ਸੁਾਮੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਜਬਿ ਲੌ ਹੁਇ ਨ ਆਪ ਸੌਂ ਮੇਲ[2]। ਕਰਮਨਿ ਬਸਿ ਜੂਨਨ ਮਹਿ ਖੇਲ[3] ॥੭॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਜਨਮ ਧਰੌਂ ਮੈਂ ਜਾਈ। ਰਹੌਂ ਸਿੱਖ ਤੁਬਿ ਲੌ ਗੁਨ ਗਾਈ'। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਖਾਨਯੋ ਬੈਨ। 'ਤੇਰੋ ਜਨਮ ਅਪਰ ਅਬਿ ਹੈ ਨ ॥੮॥–ਉਰ ਮਹਿਂ ਬਸੈ– ਮਾਂਗਿ ਬਰ ਲੀਨੋ। ਭਯੋ ਕਰਮ ਕੇ ਬੰਧ ਬਿਹੀਨੋ। ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਕਾਮਨਾ ਤੇਰੀ। ਮਿਟੀ ਸਕਲ ਭਵਜਲ ਕੀ ਫੇਰੀ' ॥ ੯ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੈ ਥਿਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ। ਪੁਨ ਆਇਸੁ ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਡੇਰੇ। ਅਰਪੀ ਵਸਤੁ ਸਕਲ ਗੁਰ ਦੇਖੀ॥ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰੰਗਮ ਚਪਲ ਵਿਸ਼ੇਖੀ॥੧੦॥ਕਰ ਪਰ ਬਾਜ ਬਿਠਾਇ ਨਿਹਾਰਾ। ਅਧਿਕ ਗੁਨਨ ਮਹਿਂ ਦੁਲਭ ਉਦਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਿੱਤੇ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਦੂਰ ਕਹੂੰ ਤੇ ਅਸ ਕਰ ਆਈ[4] ॥੧੧॥ ਅਪਰ ਨ ਕਹੂੰ ਦੇਖਿਬੇ ਆਵੈ। ਬਡੋ ਅਹੈ ਗੁਨ ਬਿਸਦ ਸੁਹਾਵੈ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ, ਸੁਤ ਚਿਤ ਕੀ ਜਾਨੀ।–ਅਹੈ ਅਜਾਇਬ ਦੁਲਭ ਬਖਾਨੀ–॥ ੧੨ ॥ 'ਇਹ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਅਖੇਰ ਕਰੀਜੈ। ਪਰਖਹੁ ਸੰਗ ਬਿਹੰਗ ਛੁਰੀਜੈ। ਹੋਤ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਰਹੁ॥ਕਿਮ ਖਗ ਪਕਰੈ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰਹੁ'॥੧੩॥ਪੈਂ ਦੇਖਾਨ ਦਿਸ਼ਾ ਪੁਨ ਹੇਰਾ। ਘੋਰਾ ਬਖਸ਼ਯੋ ਮੋਲ ਬਡੇਰਾ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਚੀਰ ਚਾਰੁ ਅਰੁ ਚੀਰਾ। ਦੇ ਕਰਿ ਭਾਖਯੋ 'ਪਹਿਰੁ ਸਰੀਰਾ' ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਨ ਖੰਡਾ ਲੇ ਹਾਥ ਨਿਹਾਰਾ।

---

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਤੁਰ ਹੋ। [2]ਭਾਵ ਆਪ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਨਾ ਹੋਵਾਂ। [3]ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਹੋਕੇ ਜੂਨ ਵਿਚ ਖੇਡਦਾ ਰਹਾਂ। [4]ਐਸੀ (ਵਸਤੂ) ਦੇਖ ਆਂਵਦੀ ਹੈ।

ਪੰਰਖਯੋ ਆਛੋ ਲੋਹ ਕਰਾਰਾ। ਮਾਨ ਬਾਕ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਸ਼ੀਰ। ਸਭਿ ਪੁਸ਼ਾਕ ਕੋ ਪਹਿਰਿ ਸ਼ਰੀਰ॥੧੫॥ਕਰੀ ਸਲਾਮ ਦੇਖਿ ਮੁਸਕਾਇ। 'ਇਹੁ ਖੰਡਾ ਲਿਹੁ ਅੰਗ ਲਗਾਇ'। ਸ਼ੋਭਾ ਦੂਨ ਚਊਨੀ ਹੋਈ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਲਗਿ ਜੋਈ ॥ ੧੬ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁਰ ਸਮੁਝਾਵਹਿਂ। 'ਜਬਿ ਤੂੰ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਇਹ ਪੋਸ਼ਸ਼ ਤਨ ਪਹਿਰ ਸੁ ਆਵਹੁ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਤਬਿ ਅੰਗ ਸਜਾਵਹੁ ॥ ੧੭ ॥ ਅਬਿ ਤੂੰ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਕਹੁ ਫੇਰਿ। ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਚਪਲ ਬਡੇਰ'।ਸੁਨਿ ਪੈਂਦਾ ਹਰਖਯੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਧਰ ਕਰਿ ਕਟ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੮ ॥– ਮੁਝ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਬਡ ਬਲਵਾਨਾ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਬੀਰ ਕਰਹਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਤਿ। ਮੋ ਸਮਤਾ ਕੋ ਦੁਤਿਯ ਨ ਲੇਤਿ–॥ ੧੯ ॥ ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਲੇਤਿ ਗਰਬ ਕੋ ਧਾਰਤਿ। ਉਠਿ ਹਯ ਪਰ ਆਰੂਢਨ ਭਯੋ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਦਰਬ ਲਾਖ ਗਿਨਿ ਦਿਯੋ॥੨੦॥ਮੰਦ ਮੰਦ ਚਢਿ ਪ੍ਰਥਮ ਚਲਾਯੋ। ਫਿਰ ਫੇਰੇ ਪੁਨ ਪੋਈਏ ਪਾਯੋ। ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਬਾਰ ਘੋਰਾ ਜਬਿ ਛੇਰਾ। ਦੌਰਯੋ ਅਸੁ ਕਰਿ ਬੇਗ ਬਡੇਰਾ ॥੨੧॥ਪੌਨ ਗੌਨ ਕੋ ਪਾਵਤਿ ਪਾਛੈ। ਬਪੁਰੇ ਹਰਨ ਕਿ ਸਮਤਾ ਬਾਂਛੈ[1]। ਠੌਰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਜਾਨੈ[2]। ਮਨ ਕੋ ਮਨਹੁਂ ਸਿਖਾਵਨ ਠਾਨੈ[3]॥ ੨੨॥ ਨੈਨ ਨਾਗਰੀ ਕੇਰ ਸਰੀਖੈ[4]। ਪਲਟਨ ਮਨੋ ਇਸੀ ਤੇ ਸੀਖੈ[5]। ਉਠੀ ਖੁਰਨ ਤੇ ਰਜ ਪਿਖਿਯੰਤਿ।ਗਯੋ ਛੁਰਤਿ ਤੈ[6] ਹਯ ਨ ਦਿਖੰਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਹੇਰਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੇ। 'ਤੁਰੰਗ ਬਿਕੀਮਤਿ'ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੇ।ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖਤਿ ਬਾਕਅਲਾਯੋ।'ਵਾਉਵਰੋਲਾ ਹੁਇ ਜਨੁ ਧਾਯੋ'॥੨੪॥ਇਮਗੁਰਕੇਕਹਿਬੋ ਸੁਨਿ ਸਾਰੇ।ਵਾਉ ਵਰੋਲਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰੇ।ਚੌਥੀ ਬੇਰ ਤੁਰੰਗ ਫੇਦਾਯੋ।ਨਰ ਜਿਮ ਗਿਨਗਿਨ ਪਾਵ ਟਿਕਾਯੋ॥ ੨੫॥ਛਾਤੀ ਛੂਵਤਿ ਹੈਂ ਪਗਭੌਨ[7]।ਕਰਤਿ ਕੁੰਡਲੀ ਸੁੰਦਰ ਦੌਨ[8]।ਛੁਇਛੁਇ ਪਾਛਲ ਜਾਨੁ ਅਵਨੀ[9]।ਉਠਿਉਠਿ ਪਰਤਿ ਕਰਤਿ ਗਤਿ ਰਵਨੀ[10]॥੨੬॥

---

[1]ਵਿਚਾਰੇ ਹਰਨ! ਨੇ ਕੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। [2](ਇਤਨਾ ਤੇਜ਼ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਠੌਰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ=) ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਮਾਨੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਬੀ ਇਹ (ਤੇਜ਼ੀ) ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। [4]ਨੇਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ (ਨੈਣਾਂ) ਵਰਗੇ ਹਨ। [5](ਪਰ ਮਲੂਮ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਨੇ) ਪਲਟਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਾਨੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ। [6]ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਗਿਆ। [7]ਭਉਂਕੇ ਪੈਰ ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਛੁਹੰਦੇ ਹਨ। [8]ਦੋਵੇਂ (ਅਗਲੇ ਪੈਰ) ਸੁਹਣੀ ਕੁੰਡਲੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਪਿਛਲੇ ਗੋਡੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਛੁਹ ਛੁਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਸੁਹਣੀ ਚਾਲ।

ਬਹੁਰੋ ਲਾਂਘੀ ਛਾਰ ਕਰਾਇ।ਜਾਇ ਸੁ ਚਾਰਹੁਂ ਚਰਨ ਉਠਾਇ।ਇਮ ਸਭਿ ਗੁਨ ਚੰਚਲ ਚਤੁਰਾਈ। ਬਲ ਅਰੁ ਬੇਗ ਸਹਤ ਦਿਖਰਾਈ ॥੨੭॥ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਤਬਿ ਆਨਿ ਖਰੋਵਾ। ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਆਨੰਦ ਹੋਵਾ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਿਧਾਇ॥ ੨੮ ॥ ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਕੇ ਸੰਗ ਚਢੀਜੈ। ਬਾਜ਼ ਬਿਹੰਗਨਿ ਪਰ ਪਰਖੀਜੈ। ਅਬਿ ਤੂੰ ਸਦਨ ਜਾਹੁ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਭੋਰ ਅਰੁ ਵਹੁ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ' ॥੨੯॥ ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੀਨਸਿ ਪੁਨ ਨਮੋ। ਹਰਖਤਿ ਗਮਨ ਕਰ੍ਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲਹਿ[1] ਗਰਬ ਵਧਾਯੋ।–ਮੋ ਸਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਨ ਜਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਜੋ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ। ਸੋ ਆਵਹਿ ਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ। ਨਿਜ ਹਿਤ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਕਰੈਂ।ਅਪਰ ਕਿਸੁ ਪਰ ਨਜ਼ਰ ਨ ਧਰੈਂ ॥੩੧॥ ਸੁਤ ਆਦਿਕ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁਤਨਾਗਿ।ਮੋ ਪਰ ਕਰਹਿਂ ਅਧਿਕ ਅਨੁਰਾਗ। ਬਲੀ ਸੂਰਮਾ ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ। ਮੁਝਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਧਰਹਿਂ ਅਨੰਦ ॥ ੩੨ ॥ ਜੋ ਸਿਖ ਲਯਾਵਤਿ ਵਸਤੁਨਿ ਆਛੇ। ਸੋ ਮੁਝ ਕੌ ਦੇਵਤਿ ਬਿਨ ਬਾਂਛੇ। ਅਪਰ ਨ ਮੁਝ ਸਮਾਨ ਕੋ ਹੇਰੈਂ।ਰਣ ਕੋ ਧਰੈਂ ਭਰੋਸ ਬਡੇਰੈਂ॥੩੩॥'ਬਿਜੈ ਇਸੀ ਤੇ ਹਮ ਕਬਿ ਪਾਵਹਿਂ'। ਇਮ ਜਾਨਤਿ ਸ਼ੁਭ ਵਸਤੁ ਦਿਵਾਵਹਿਂ–। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰੰਤਾ। ਖਾਨ ਜਾਤਿ ਖਾਨਹਿ ਹਰਖੰਤਾ[2] ॥ ੩੪॥ ਜਿਹ ਹੰਕਾਰ ਲੰਕਪਤਿ ਮਾਰਾ। ਕੁਲ ਕੌਰਵ ਕੋ ਸਕਲ ਸੰਘਾਰਾ। ਹਰਣਾਖਸ਼ ਹਿਰਨਾਛ ਨ ਰਹੇ। ਮਰ੍ਯੋ ਸ੍ਵਾਸਬੀਰਜ[3] ਜਿਸੁ ਲਹੇ[4] ॥੩੫॥ ਰਕਤਬੀਜ[5] ਅਰ ਸੁੰਭ[6] ਨਿਸ਼ੁੰਭ[6]।ਕੁੰਭਕਾਨ[7] ਅਰੁਕੁੰਭ[8]ਨਿਕੁੰਭ[9]।ਕੇਤਿਕ ਇਸ ਬਲ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾਸ਼ੇ ॥ ੩੬ ॥ ਕਹਾਂ ਬਾਪਰੋ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ। ਕਰ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਅਪਨੇ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਭਾਵੀ ਨੇ ਤੈਸੇ ਮਨ ਫੇਰਾ। ਲੇ ਵਸਤੁ ਵਧਿ ਗਰਬ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਨਿਜ ਵਡਿਆਈ ਅਧਿਕ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਢਿਗ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਗਯੋ ਹੰਕਾਰਤਿ। ਚਢ੍ਯੋ ਆਇ ਆਗੇ ਦਾਮਾਦ। ਖਾਂ ਅਸਮਾਨ ਦੇਖਿ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੩੮ ॥ ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਇਹੁ ਤੁਰੰਗ ਕਿਥ ਪਾਯ?।ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਈ ਪਹਿਰਿ ਕਿਤ ਆਯੋ?'।ਪ੍ਰਿਯ ਦਮਾਦ ਕੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਇਹੁ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਦੂਰ

੧ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇਖਕੇ। ੨(ਪੈਂਦੇ) ਖਾਨ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੩ਇਕ ਦੈਂਤ ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਆਸਾਂ ਤੋਂ ਰਾਕਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ੪ਜਿਸ (ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ) ਲੈਕੇ। ੫ਜਿਸ ਦੀ ਲਹੂ ਦੀ ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਰਾਕਸ਼ ਉਪਜਦੇ ਸਨ। ੬ਦੋ ਰਾਕਸ਼ ਭਿਰਾ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰੇ ਸਨ। ੭ਇਹ ਰਾਵਣ ਦਾ ਭਿਰਾ ਸੀ ਤੇ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੮ਦੈਂਤ ਕੁੰਭ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੯ਦੈਂਤ ਨਿਕੁੰਭ ਜੋ ਸਤ ਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਥੋਂ ਮਰਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਨਿਕੁੰਭ ਕੁੰਭਕਰਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ ਜੋ ਹਨੂਮਾਨ ਦੇ ਹਥੋਂ ਮਰਿਆ।

ਦੇਸ਼ ਤੇ ਇਕ ਸਿਖ ਲਜਾਯੋ।ਲਾਖਹੁਂ ਦਰਬ ਖਰਚਿ ਕਰਿ ਪਾਯੋ। ਛੋਰਦਾਰ ਚੀਰਾ ਬਰ ਚੀਰ। ਗੁਰ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹਿਰਾਇ ਸਰੀਰ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਿ ਬਖ਼-ਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।-ਪਹਿਰਹੁ ਤਬਹਿ ਆਇ ਹਮ ਪਾਸਾ-'। ਸੁਨਿ ਅਸਮਾਨਖਾਨ ਕਹਿ ਬੈਨ। 'ਇਹੁ ਸਭਿ ਤੁਮਰੀ ਲਾਇਕ ਹੈ ਨ ॥ ੪੧ ॥ ਤੁਮ ਹੋ ਬਡੇ ਛੋਟ ਮੁਹਿ ਜਾਨਹੁ। ਦਿਹੁ ਤੁਰੰਗ ਮੈਂ ਫੇਰਨਿ ਠਾਨਹੁਂ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੀਜਹਿ ਹੋਤਿ ਸਕਾਰੇ। ਉਚਿਤ ਬਾਤ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਪੈਂਦੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਇਮ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਬਿ ਜਾਨਹਿਂ ਗੁਰ ਅਧਿਕ ਰਿਸਾਵੈਂ। ਬਾਲਪਨੇ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਕੀਜੈ। ਘਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਅਪਰ ਪਿਖਿ ਲੀਜੈ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਮ ਦਮਾਦ ਸੋਂ ਕਹਿ ਰਿਸ ਸੰਗਾ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਕੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗਾ। ਫਿਰ੍ਯੋ ਰਾਮ ਕੇ ਗਿਰਦ ਦਿਖਾਵਤਿ। ਸਭਿ ਗਰੀਅਨਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਫਿਦਾਵਤਿ ॥ ੪੪ ॥ ਨਿਜ ਉੱਤਮਤਾ ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨ। ਸਭਿ ਖਾਨਨਿ ਕੋ ਫੇਰ ਦਿਖਾਵਨਿ। ਜੋ ਮਿਲਿ ਜਾਇ ਬਾਤ ਤਿਸ ਕਹੈ।'ਨਿਜ ਬਲ ਗੁਨ ਤੇ ਇਮ ਹਮ ਲਹੈਂ?' ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਈ। ਬਾਜ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸਮਾਂ ਖਾਂ ਚਿਤ ਲਟਪਟੀ ਵਸਤੁ ਸੁਸਰਕੀ[1] ਦੇਖਿ।-ਲੈਹੋਂ ਕਹਿ ਨਿਜ ਸਾਸ ਕੋ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹ ਤਜੌਂ ਅਸ਼ੇਖ ॥੧॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਬਨੌਂ ਫਕੀਰ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਮਿਲੌਂ ਨ ਤਿਨਕੀ ਤਨੁਜਾ ਸੰਗ। ਮੋਹਿ ਉਚਿਤ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਚੀਰਾ ਛੋਰਦਾਰ ਸਜਿ ਸੰਗ। ਖਾਨ ਮਹਾਨ ਆਰਬਲ ਹੋਇ ਤਊ ਬਾਂਕਪਨ*ਰਿਦੈ ਉਮੰਗ[2]। ਮੁਝ ਸਮ ਸੁਤ ਕੋ ਦੇਤਿ ਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਅਨਲਾਇਕ ਨਹਿਂ ਸਹੌਂ ਪ੍ਰਸੰਗ[3]-॥ ੨॥ ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਬੈਠਿ ਸਾਸ ਢਿਗ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਨੀਰ। ਮੁਰਝਾਨੋ ਮੁਖ,ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬੋਲੀ 'ਕਿਮ ਤੂ ਦੁਖ ਤੇ ਦਿਖਾਤ ਅਧੀਰ ?'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕੀਨਿ ਅਪ-ਮਾਨਾ ਮੋਂ ਜਾਚੇ ਦੇ ਖਾਨ ਨ ਚੀਰ। ਗੁਰੂ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਲਜਾਯੋ ਹਯ ਕੋ ਮੁਹਿ ਅਰੁਢਿਬੇ ਦਿਯੋ ਨ ਬੀਰ ॥ ੩ ॥ ਤੈਂ ਦਿਵਾਇ ਤੌ ਕੁਸ਼ਲ ਅਹੈ ਮਮ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਰਿ ਹੌਂ ਦੇਰਿ ਨ ਲਾਇ। ਹਮ ਪਠਾਨ ਕੇ ਪੂਤ ਸਹੈਂ

---

[1]ਸਹੁਰੇ ਦੀ। [2]ਖਾਨ ਵਡੀ ਆਯੂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਬਾਂਕੇਪਨ ਦੀ ਉਮੰਗ ਹੈ। [3]ਅਜੋਗ ਗਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ। *ਪਾ:-ਬਾਲਪਨ।

ਨਹਿੰ ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੀ ਬਾਤ ਬਨਾਇ[1]। ਸੁਤ ਸਮ ਮੋਕਹੁ ਪਜਾਰ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਧਾਂਤੋ ਛਲ ਕੋ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੁਰੰਗ ਦੇਹੁ ਤਬਿ ਜੀਵਨ ਇਹੁ ਸਾਚੀ ਮੈਂ ਦੇਹੁਂ ਸੁਨਾਇ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਾਸ ਨੇ ਦੀਨਿ ਦਿਲਾਸਾ 'ਹੇ ਸੁਤ ! ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਲੇਹੁ ਬਿਸਾਲ[2]। ਹਮਰੀ ਵਸਤੁ ਸਕਲ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਤੌ ਹਿਤ ਕਰਿ ਸੰਚਤਿ ਧਨ ਮਾਲ। ਖਾਨਹਿ ਆਇ ਖਾਨ ਲੈ ਦੈਹੌਂ[3], ਕਹਾਂ ਬਸਤ੍ਰ ਅਰੁ ਤੁਰੰਗ ਕਮਾਲ[4]'। ਇਮ ਕਹਿ ਨੇਤ੍ਰ ਪੌਂਛਿ, ਦੇ ਧੀਰਜ ਕਰਤੀ ਪਜਾਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਨਾਲ ॥ ੫ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਪੈਂਦਾ ਗ੍ਰਿਹ ਆਯੋ ਹਰਖਤਿ ਬਦਨ ਕਮਲ ਸਮ ਕੀਨਿ। ਬੈਠਯੋ ਪਲੰਘ ਧਰਯੋ ਖਰ ਖੰਡਾ ਸਿਪਰ ਸਹਿਤ ਬਪੁ ਗਰਮੀ ਚੀਨ। ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਧਰੇ ਸਭਿ ਤਤਛਿਨ ਦਾਰਾ ਔਗੁ ਬਨਹਿ ਨਿਤ ਦੀਨਿ।ਪ੍ਰਬਲ ਆਇ ਤਬਿ ਕੈਤ ਸਮੀਪੀ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਿਖਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਲੀਨਿ ॥ ੬ ॥ ਕਹਤਿ ਭਈ 'ਇਹ ਗੁਰ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਚਤਿ ਚਹਿਤਿ ਖਾਨ ਅਸਮਾਨ।ਰੁਦਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਹਠ ਬਹੁ ਧਾਰਸਿ ਕਹੈ ਕਿ ਖਾਨ ਕੀਨਿ ਅਪਮਾਨ।ਤੁਝ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਇਮ ਕਰਿਬੋ ਅਨਖਵਾਨ ਹੈਂ ਪੂਤ ਪਠਾਨ। ਸੁਤਾ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਗਮਨ ਜਾਇ ਕਿਤ ਤੌ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤਵ ਬਨਹਿ ਮਹਾਨ'॥੭॥[5]"ਗੁਰਬਖਸ਼ਿਸ਼ਦੇ, ਮੁਝਸੋਂ ਭਾਖਯੋ–ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹੀ ਪਹਿਰ ਨਿਤ ਆਇ। ਹਯ ਪਰ ਚਢਹੁ ਅਖੇਰ ਕਰਹੁ ਜਬਿ ਧਾਂਤੋ ਅਬਿ ਨ ਦਿਯੋ ਕੁਛ ਜਾਇ–। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਲੇ ਸਭਿ ਦੇਹੁਂ ਬਨਾਇ।ਬਾਲਿਕ ਮੂਢ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੁਧਿ ਕੋ ਇਕ ਹਠ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਉਪਜਾਇ ॥੮॥ ਜਿਸ ਗੁਰ ਤੇ ਨਿਤ ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਕਿਮ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਨਹਿੰ ਮਾਨਿ'। ਕਹੈ ਭਾਰਜਾ 'ਕਜਾ ਮੁਖ ਭਾਖਤਿ ਨਹਿੰ ਦਮਾਦ ਕੀ ਕਰਹਿੰ ਪਛਾਨ। ਬਨਹਿੰ ਫਕੀਰ,ਜਾਇ ਮਰਿ ਕੈਧੌਂ,ਤੌ ਸ਼ੋਭਾ ਬਡ ਪਾਇਂ ਜਹਾਨ। ਸੁਤਾ ਤਰੁਨ ਪਿਖਿ, ਹੋਇ ਮਰਨ ਤਬਿ, ਕਹਾਂ ਰਹੈਗੀ ਤੌ ਕੁਲ ਕਾਨ' ॥ ੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਝਿਰਕਯੋ ਖਾਨ'ਕਰਹੁ ਬੁਧਿ'[6] ਬਸਤ੍ਰ ਸਿਰਾਨੇ ਲਿਏ ਉਚਾਇ[7]:–'ਨਿਤ ਗੁਰ ਢਿਗ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਵਤਿ ਕਹਾਂ ਏਸ ਬਿਨ ਜੀਓ ਨ ਜਾਇ'। 'ਪਾਵਤਿ ਹਾਥ[8],ਕਹਾਂ ਤੂੰ ਕਰਤੀ ?

[1]ਜੇ (ਕੋਈ ਸਾਡੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੇ) ਉਲਟ ਗਲ ਕਰੇ। [2]ਭਾਵ ਹੁਸਕਾਰੇ ਨਾ ਭਰ। [3]ਘਰ (ਪੈਂਦੇ) ਖਾਂ ਆ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਲੈ ਦੇਵਾਂਗੀ। [4]ਕਮਾਲ ਦੇ (ਭਾਵ ਵਧੀਆ) ਕਪੜੇ ਤੇ ਘੋੜਾ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹਨ। [5]ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਬੋਲਿਆ। [6]ਇਉਂ ਕਹਿਕੇ (ਪੈਂਦੇ) ਖਾਨ ਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ 'ਅਕਲ ਕਰ'। [7]ਤੇ ਸਿਰਹਾਣਿਓਂ ਕਪੜੇ ਉਠਾ ਲਏ (ਤੇ ਕਿਹਾ):–। [8]ਪੈਂਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:–ਹੱਥ ਪਾਂਵਦੀ ਹੈਂ (ਪੁਸ਼ਾਕ ਨੂੰ)।

ਰੋਜ਼ੀ ਖਾਨ ਬਿਗਾਰਤਿ ਕਾਇ'। ਕਰ ਤੇ ਤਜਹਿ ਨ ਪੈਂਦਾ ਪੋਸ਼ਿਸ਼, ਛੀਨਤਿ ਦਾਰਾ ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਇ ॥੧੦॥ ਝਟਕਿ ਹਾਥ ਪਟ ਝਟਪਟ ਛੀਨੇ[1] ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਤ[2] ਤੇ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਇ। ਜੇ ਨਹਿਂ ਕਟਹਿਂ ਸੁਭਟ ਕੇ ਠਟ*ਤੇ,ਲੋਹਾ ਸਹੈਂ ਨਹੀਂ ਤਜਿ ਥਾਇਂ[3]। ਸੋ ਨਰ ਅਬਲਾਮ੍ਰਿਦੁਲ ਜੀਤ ਕਰਿ ਬਸੀ ਬਨਾਇ ਲੇਤਿ ਸਤਿ ਭਾਇ[4]†। ਨੀਚਗ੍ਰੀਵ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਿੰਤਤਿ–ਮਿਲੌਂ ਜਬੈ ਕਥਾ ਕਹੌਂ ਤਦਾਇ–॥੧੧॥ ਦੈਠ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਸੂਰਤਿ ਮੂਰਖ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿਂ ਬਨ੍ਯੋ ਉਪਾਇ। ਖਾਂ ਅਸਮਾਨ ਸਾਸ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਹੇਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਇ। ਨਹਿਨ ਬਿਲੋਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਕਬਹੁਂ ਅਸ ਕਹਾਂ ਪਹਿਰਿਬੋ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਆਇ। ਚੀਰਾ ਛੋਰਦਾਰ ਸਿਰ ਬੰਧ੍ਯੋ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰੀ ਅੰਗ ਸਜਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਕੋ ਤਨ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਫਿਰ੍ਯੋ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮ ਦਿਖਾਇ। ਪੈਂਦਾ ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਪਿਯੋ ਨ ਪਾਨੀ ਭੋਜ ਨ ਖਾਇ। ਪਰ੍ਯੋ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਕੇ ਬਸਿ ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਚਨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਪਾਇ। ਜਾਗਤਿ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ਰੋਗਾਤੁਰ ਸਮਿ ਪੌਢ ਰਹਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਾਨਿ ਅਸਮਾਨ ਖਾਨ ਤਬਿ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰੰਤਿ। ਚੀਰਾ ਛੋਰਦਾਰ ਸਿਰ ਸਜਿ ਕੈ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਪਾਛੇ ਲਰਕੰਤਿ। ਖੰਡਾ ਸਿਪਰ ਲਗਾਇ ਅੰਗ ਸੋਂ ਦਿਖਿ ਸ਼ੋਭਾ ਤਨ ਮਨ ਹਰਖੰਤਿ।ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੇ ਬਿਨਾ ਬੂਝਿਬੇ ਹਯ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਦ੍ਰੁਤਿਵੰਤਿ ॥੧੪॥ਕਰਿ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਅਰੋਹ ਭਯੋ ਹਯ ਵਹਿਰਅਖੇਰ ਕਰਨਿ ਕੋਚਾਲਿ। ਮੁਦਤਿ ਫੇਰਾਵਤਿ ਕਬਹੁਂ ਭਜਾਵਤਿ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਗੁਨ ਚਪਲਾਦਿ ਬਿਸਾਲ। ਬਨ ਮਹਿਂ ਗਯੋ ਫਿਰ੍ਯੋ ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਖੋਜਤਿ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਬਿਹੰਗਨ ਜਾਲ।ਬਹੁ ਫਿਰ ਕਰਿ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਬਾਗ ਢਿਗ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਬੈਠ੍ਯੋ ਆਇ ਸੁਖਾਲ ॥੧੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਪਿਤਾ ਬਚਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਏ ਤਯਾਰੀ ਨਿਜ ਕੀਨਿ। ਸੁੰਦਰ ਹਯ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਪੁਵਾਇਵ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਕਾਰਿ ਸੁ ਲੀਨਿ।ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਕਛੁ ਸੰਗ ਚਢਾਇਵ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਆਇਵ ਨਹਿਂ, ਚੀਨਿ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਬਹੁਰ ਅਰੂਢੇ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ ਸੁ ਬਾਜ਼

[1]ਹੱਥ ਨਾਲ ਝਟਕਾ ਦੇਕੇ ਕਪੜੇ ਝਟ ਪਟ ਖੋਹ ਲਏ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇ (ਪੈਂਦੇ) ਤੋਂ। [3]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਤੋਂ ਜੋ ਕੱਟੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਜੋ (ਲੋਹਾ=) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਹਾਰਦੇ ਪਰ ਥਾਓਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੱਲਦੇ। [4]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਨਰਮ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਵਸ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। *ਪਾ:–ਫਟ। †ਪਾ:–ਸਭ ਭਾਇ।

ਨਵੀਨ ॥ ੧੬ ॥ ਗਮਨੇ ਜਬਿ ਉਦਿਆਨ ਪਹੁਚੇ ਬਾਜ਼ ਬਿਹੰਗਨਿ ਪਰ ਛੁਟਿਵਾਇ। ਗਹੇ ਕਿਤਿਕ, ਤਿਸ ਤਾਮੋਂ[1] ਦੇ ਪੁਨ ਅਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਨਿ ਮਨ ਭਾਇ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨ 'ਬਾਜ਼ ਅਮੋਲਕ ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਨਹਿਂ ਪਿਖਯੋ ਕਦਾਇ। ਝਪਟਤਿ ਖਗ ਕੋ ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਤੋ' ਭੱਖਤਿ ਮਾਸ ਭਯੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਗਯੋ ਅਘਾਇ ਨ ਭਯਾਗਯੋ ਸੋ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਹਟਿਬੋ ਕੀਨਿ। ਦਿਨ ਕੁਛ ਚਢਯੋ ਘਾਮ ਭਾ ਤੀਛਨ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਮਗ ਲੀਨ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਰੋਬਰ ਹੁਤੀ ਝੀਲ ਤਹਿਂ ਆਇ ਸੁ ਚੀਨ। ਨਿਕਸਿ ਸੁਕਾਬ[2] ਚਲਯੋ ਉਚ ਨਭ ਕੋ ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤਿਤ ਦ੍ਰਿਗ ਦੀਨ ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਤਬਿ 'ਤਜਹੁ ਬਾਜ਼ ਇਸ ਲੇਹੁ ਗਹਾਇ'।ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਟਤਿ ਬਹੁ ਤੇਰਾ 'ਅਬਿ ਇਹੁ ਗਹਹਿ ਨ, ਰਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ'। ਤਊ ਛੁਟਾਇਵ, ਗਯੋ ਗਗਨ ਕੋ, ਨਹਿਂ ਸੁਕਾਬ ਕੋ ਪਾਛੈ ਧਾਇ। ਜਹਿ ਅਸਮਾਨਖਾਨ ਥੋ ਉਤਰਯੋ ਤਿਸੀ ਬਾਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਜਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਹੁਤੇ ਬਿਹੰਗ ਉਭੇ ਤਹਿਂ ਸਭਿ ਹੀ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਖਾਨ ਅਸਮਾਨ। ਬੈਠਯੋ ਬਾਜ਼ ਸਫੇਦ ਕਿਸਮ ਕੋ ਪਕਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਜਤਨ ਸੁ ਠਾਨਿ।ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਕੈ ਪਕਰ ਲੀਨਿ ਤਿਸ 'ਦਿਯੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਆਪ ਮੁਝ ਆਨਿ'। ਆਇ ਪਿਛਾਰੀ ਦੇਖਹਿ ਕੋਇ ਨ ਧਾਂਤੇ ਕੀਨਸਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਯਾਨ ॥ ੨੦ ॥ ਨੀਕੇ ਤਿੰਹ ਛਿਪਾਇ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਬਿਨਾ ਪਿਖ ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਜਾਇ। ਨਿਕਟਿ ਸਾਸ ਕੇ ਤਬਹਿ ਸੁਨਾਇਵ 'ਮੋ ਕਹੁ ਦੀਨਸਿ ਬਾਜ਼ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਬਿਨਾਂ ਜਤਨ ਤੇ ਬੈਠਯੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਡ ਕੀਮਤ ਕੋ ਸੇਤ ਸੁਹਾਇ'। ਕਹਨਿ ਲਗੀ 'ਸੁਤ ! ਕਰਹੁ ਛੁਪਾਵਨ ਜਿਸਤੇ ਪਿਖਹਿ ਨ ਕੋ ਝਗਰਾਇ' ॥ ੨੧ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਤਿ ਬਾਜ਼ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਉਠਿ ਤਬਿ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ। ਦੇਖਨਿ ਲਗਯੋ ਪਛਾਨ ਲਿਯ–ਇਹੁ ਗੁਰ ਕੋ ਬਲਵਾਨ–॥ ੨੨ ॥ ਸੈਯਾਛੰਦ ॥ 'ਲੇ ਕਰਿ ਬਾਜ਼ ਜਾਉਂ ਮੈਂ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸਭਿ ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਾ ਕਰਿਵਾਇ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰਿ ਅਰੂਢਨਿ ਹਯ ਪਰ ਕਰਯੋ ਹਕਾਰਨ ਗਯੋ ਨ ਕਾਇ[3]। ਇਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪੁਨ ਹੋਵੈਂ ਅਪਨੋ ਜਾਨੈਂ ਹਿਤ

[1]ਤਾਮਾ, ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ । [ਅ:, ਤੁਅ੍ਹਮਾ=ਖੁਰਾਕ] । [2]ਸੁਰਖਾਬ । [3]ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਰਕੇ ਤੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ (ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਸੱਦਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਮੈਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ।

ਉਪਜਾਇ। ਰੋਜ਼ੀ ਬਨੀ ਰਹੈ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਜਿਨ ਤੇ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਨਿਤ ਪਾਇਂ' ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਅਸਮਾਨ ਬਖਾਨੀ'ਕਹਾਂ ਖਾਨ ਜੀ!ਖੋਯਹੁ ਦੀਨ।ਹਿੰਦੂ ਗੁਰਕੋ ਸੇਵਕ ਬਨਿਕੈ ਟੁਕਰਾ ਖਾਹਿਂ ਇਮਾਨ ਬਿਹੀਨ।ਅਪਰ ਥਾਨ ਕਤ ਨਹੀਂ ਜੀਵਕਾ ਸਕਲ ਖ਼ਾਨ ਕਤ ਰੋਜ਼ੀ ਹੀਨ। ਇਤੋ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ,ਕਹਤਿ ਬਾਜ਼ ਦਿਹ,ਚਹੈ ਖਤਾ ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਕੀਨਿ ॥੨੪॥ਜੇ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧ ਹੋਇ ਬਾਜ਼ ਕੀ ਪਠੈ ਸੈਨ ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ ਜੰਗ।ਜੇ ਬਲ ਅਧਿਕ ਮੋਹਿ ਪਰ ਘਾਲਹਿ, ਜਾਇ ਮਿਲੌਂ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਸੰਗ। ਪ੍ਰਥਮ ਚੁਰਾਯੋ ਬਾਜ਼ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਇਸਤੇ ਭਲੋ ਸੇਤ ਤਨ ਰੰਗ।ਸੋ ਪਲਟੇ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੋਪਰ ਸਰਬੰਗ॥੨੫॥ਤਮਸਮ ਨਹੀਂ ਦੀਨਤਾ ਕਰਿਹੌਂ ਐਂਠਦਾਰ[1]ਮੈਂ ਪੂਤ ਪਠਾਨ।ਰਣਕਰਿਮਰਨਿ ਸਹੌਂ ਸਭਿ ਤਨ ਪਰਦੇਨੋ ਬਾਜ਼ਨ ਕਬਿਹੂੰਮਾਨਿ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਪਾਇ ਅਚਾਨਕ ਦਈ ਖ਼ੁਦਾਇ ਰਿਦੈ ਇਮੁ ਜਾਨਿ।ਕੌਨ ਮਰਦ ਅਸ ਗੀਦੀ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਹੈ ਧਰਹਿ ਜੁ ਕੁਲ ਕੀ ਕਾਨ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਪੈਂਦਾ ਬਹੁ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਮਨ ਚਿੰਤ੍ਰਾ ਬਸਿ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨਿ। ਬਸਿ ਨ ਬਸਾਇ ਮਹਾਂ ਪਛੁਤਾਵਹਿ–ਭਯੋ–ਲਖਹਿ–ਉਤਪਾਤ ਮਹਾਨ–। ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਤਨ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਖੋਜਤਿ ਬਾਜ਼ ਉਤਾਇਲ ਠਾਨਿ।ਬਾਗ਼ ਬਿਖੈਫਿਰਸਭਿਦਿਸ਼ਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਨ ਭੁਏ ਹਿਰਾਨ ॥੨੭॥ ਪੁਨ ਪੈਂਦੇ ਕੇ ਗਏ ਸਦਨ ਦਰ,ਕਰਿ ਗੁਹਾਰ ਕੋ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ।ਨਿਕਸਤਿ ਵਹਿਰ ਨਾਰਿ ਸਿਖਰਾਇਵ, ਦੇਖਹੁ ਕਿਸਹੂੰ ਨ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ।ਚਹੈ ਦਮਾਦ ਜਿਯਨਿ ਕੌ ਜੇ ਚਿਤ ਮੁਕਰ ਜਾਹੁ ਕਹੁ–ਇਤਹੂੰ ਨ ਆਇ–। ਨਾਂਹਿਤ ਮਰਨ ਅਰੰਭ ਰਹ੍ਯੋ ਇਹੁ,ਸੁਨਿ ਲੀਨਸਿ ਤ੍ਰਿਮਜਿਤਿਕ ਅਲਾਇ' ॥ ੨੮ ॥ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰਨ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਇਤ ਦਿਸ਼ ਤੌ ਹਮ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਕੋਇ' । ਕਹਿ ਕਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਡਿੰਡਮ ਫੇਰਾ 'ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਜ਼ ਪਿਖ੍ਯੋ ਕਿਤ ਹੋਇ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਅਬਿ ਤਾਂਹਿ ਮੰਗਾਵਤਿ ਨਹੀਂ ਦੁਰਾਵਨ ਕੀਜਹਿ ਸੋਇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਘਰ ਘਰ ਨਰ ਬਿਚਰੇ ਕੌਨ ਕਹੈ 'ਤੂ ਨਿਜ ਘਰ ਜੋਇ' ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਇ ਘਰੀ ਲਗਿ ਕਰਿ ਖੁਜਵਾਵਨ ਆਇਵ ਤਬਹਿ ਖਾਨ ਅਸਮਾਨ। 'ਖੋਜ੍ਯੋ ਸਭਿ ਥਲ ਬਾਜ਼ ਨ ਪਾਯੋ, ਕਰੋ ਨਿਹਾਰਨ ਆਨ ਜਿ ਥਾਨ'। ਨਿਮਕ ਹਰਾਮ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮਰਨੋ ਪ੍ਰੇਰੇ ਕਾਲ ਸੁ

[1]ਆਕੜ ਵਾਲਾ। ਅਣਖ ਵਾਲਾ।

ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ।ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੁਨਤਿ ਬਿਸਮਾਨੇ[1]'ਭਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਕਪਟ ਮਹਾਨ'॥ ੩੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਤਿ "ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਮ ਰਹੇ ਆਇਬਾਜ ਇਸ ਥਾਨ[2]। ਨੀਕੇ ਖੋਜਹੁ ਲ੍ਯਾਈਏ[3] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਜ ਮਹਾਨ' ॥ ੩੧ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਤੁਰਤ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਿਰਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਢਿਗ ਧਾਇ ਕਹਿਨ 'ਬਾਜ਼ ਘਰ ਖਾਨ[4]" ॥ ੩੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਬਾਜ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਪੈਂਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਧਾਏ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਪਾਸ। ਖਾਨਨਿ ਸਦਨ ਦੁਰਾਇ ਲਿਯ ਬਾਜ਼ ਬਿਸਦ ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ॥੧॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਫੇਰਯੋ ਡਿੰਡਮ ਬਿਦਤ ਜਨਾਵਹਿ[5], ਬਾਜ ਭਲੋ ਪਿਖਿ ਲਾਲਚ ਕੀਨਿ। ਨਹੀਂ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਵਹਿਰ ਉਡਯੋ ਕਿਤ, ਰਹੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਮ ਦ੍ਰਿਗ ਦੀਨਿ। ਕਪਟ ਕਰਤਿ ਮਨ, ਰਾਖਨ ਕੇ ਹਿਤ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਨੀਕੇ ਲਖਿ ਲੀਨਿ'। ਗੁਰ ਸੁਤ ਸੁਨਤਿਬਿਚਾਰਨ ਕਰਿਕੈ ਚਲੇ ਪਿਤਾ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੨॥ਬਦਨ ਖਿੰਨ ਕਛ ਚਿੰਤਾ ਕੇ ਬਸਿ, ਗਏ ਉਤਾਇਲ ਸਤਿਗੁਰ ਤੀਰ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ, ਅਵਲੋਕੇ,ਬੂਝਤਿ ਭਏ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਧੀਰ। 'ਗਏ ਅਖੇਰ ਬਾਜ ਕਸ ਦੇਖਯੋ? ਖਗ ਪਰ ਚੋਟ ਕਰੀ ਕਿਮ ਬੀਰ?। ਝਪਟਤਿ ਬਿਹੰਗ ਕਿ ਨਹਿਂ ਉਡ ਕਰਿ ਕੈ, ਜਾਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਤੇ ਨੀਰ[6]'॥੩॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ'ਗਏ ਵਹਿਰ ਪਿਖਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਹੰਗ। ਜਿਸ ਪਰ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰਨਿ ਛੋਰਯੋ ਤਿਸ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਬਲ ਕੇ ਸੰਗ। ਲਿਯੋ ਦਬਾਇ, ਜਾਨ ਨਹਿਂ ਦੀਨਸਿ, ਉਕਸ ਨ ਪਾਯੋ ਕੋ ਖਗ ਅੰਗ।ਤਾਮੋ ਖਾਤਿ ਰਹਯੋ, ਤਬਿ ਤ੍ਰਿਪਤਯੋ,ਹਟੇ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕੋ ਢੰਗ ॥੪॥ ਛੋਟੇ ਮੀਰ ਨਿਕਟਿ ਜਬਿ ਆਏ ਇਕ [7]ਕਾਬ ਨਿਕਸਯੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇ। ਤਿਸ ਪਰ ਬਾਜ਼ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਕਰੀ ਨ ਚੋਟ ਰਹਯੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ। ਉਡਿ ਕਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਏ ਤਬਿ ਧਾਇ। ਸਦਨ ਛੁਪਾਯੋ ਕਿਸ ਪਠਾਨ ਪਿਖਿ,ਖੋਜਿ ਰਹੇ ਤਹਿਂ ਹਾਥ ਨ ਆਇ ॥ ੫ ॥ ਜਿਮ ਮਨ ਭਾਇ ਕਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਅਬਿ, ਬਿਨ ਪੈਂਦੇ ਘਰ ਅਪਰ ਨ ਸੋਇ'। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਘਟ ਘਟ ਸੁਾਮੀ ਖਾਮੀ' ਕਰੀ

---

[1](ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ) ਕਹਿਣ ਲਗੇ। [2]ਇਸੇ ਥਾਂ ਬਾਜ਼ ਆਇਆ ਹੈ। [3](ਹੇ ਖਾਨ ਜੀ!) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜ ਕੇ ਲਿਆਓ। [4]ਖਾਨ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਬਾਜ਼ ਹੈ। [5]ਢੰਡੋਰਾ ਫੇਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਜਣਾਇਆ ਹੈ। [6]ਨੇੜੇ। [7]ਕਚਿਆਈ, ਖੋਟ।

ਲਈਸਭਿ ਜੋਇ।ਹੋਨਹਾਰ ਕੋ ਲਖਿਮੁਸਕਾਏ–ਤੁਰਕ ਇਮਾਨ ਬਿਹੀਨ ਸੁ ਹੋਇ–। ਭੂਸ਼ਨਿ ਕਰੀ ਛਿਮਾ ਉਰ ਧਾਰੀ ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਮਨ ਭੋਇ॥ ੬॥ ਮੇਲਾ ਅਧਿਕ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸਤਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਬਰ ਪਾਇ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਹੋਤਿ,ਬਿਲੋਕਤਿਦ੍ਰਿਗ ਭਰਿ,ਬੈਠਤਿ ਨਿਕਟਿਮੋਦਉਪਜਾਇ। ਸੁਨਹਿਂ ਬਾਕ ਸਨਮੁਖ ਇਕ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਰੂਪ ਬਸਾਇ। ਜਪਹਿਂ ਨਾਮ ਸਿੱਖੀ ਬਡਿ ਸ਼ਰਧਾ, ਚਾਹਤਿ ਇਕ ਪਰਲੋਕ ਸਹਾਇ॥੭॥ ਇਮ ਮੇਲਾ ਬਡ ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲੌ ਰਹਯੋ ਹਜ਼ੂਰ ਸਮੇਤ ਅਨੰਦ। ਮੁੱਖਜ ਸਿੱਖ ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਮਹਾਂ ਮਸੰਦ। ਦੇਦੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਜਥਾ ਬਿਲੰਦ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੇ ਇਮ ਸਗਰੇ ਬਰਨਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੮॥ 'ਸ਼ੀਲ ਬਿਸਾਲ, ਸੁਭਾਉ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ,ਉਪਕਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰ ਬੀਰ। ਦਾਤਾ ਮਹਿਦ ਨਿਹਾਲ ਕਰਤਿ ਜਨ, ਰਿਪੁ ਤੁਰਕਨਿ ਗਨ ਹਰਤਾ ਧੀਰ । ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦਾਸਨਿ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇਕ ਜੇ ਸਿਮਰਤਿ ਉਰ ਪਰਤੇ ਭੀਰ[1]। ਧਨੁਖ ਤੀਰ ਧਰਿ ਹਰਿ ਅਰਿ ਤੀਰਹਿਂ[2] ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਸੁ ਮੀਰਨ ਮੀਰ' ॥ ੯॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਬਰਨਤਿ ਜਾਤੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਇ। ਅਦਭੁਤ ਕਰਮ ਜਿਨਹੁਂ ਕੇ ਦਿਖੀਯਤਿ,ਅਨਗਨ ਸੈਨਾ ਦੀਨਿ ਖਪਾਇ।ਸਮਸਰ ਪੁਜਯੋ ਨ ਮੁਲਖਨਿ ਮਾਲਿਕ[3] ਅਪਰ ਕੌਨ ਅਰ ਸਕਹਿ ਅਗਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਹਿਂ ਸੁਰਾਸਰ ਜਿਨ ਕੇ ਪਾਇ ॥੧੦॥ ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਅਸ ਬੀਤ ਗਏ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਇ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕੀਨਸਿ–ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਇਤ ਨਹਿਂ ਆਇ ?। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਰ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਨਿਜ ਬਦਨ ਦਿਖਾਇ। ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਕਿ ਹਯ ਤੇ ਗਿਰ ਗਾ,ਲਗੀ ਚੋਟ, ਕੈ ਰਹਯੋਲਜਾਇ–॥੧੧॥ਕਾਰਨ ਘਨੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰੇ ਇਮ, ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਠਾਯੋ ਦਾਸ। 'ਸੁਧ ਸਗਰੀ ਨੀਕੇ ਅਬਿ ਲੀਜਹਿ, ਗਮਨਹੁਂ ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੇ ਪਾਸ। ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤਿਸ ਜਾਇ ਹਕਾਰਹੁ ਆਨਹੁਂ ਸੰਗ ਹੋਇ ਨਿਰਜਾਸ[4]'। ਸੁਨਤਿ ਗਯੋ ਤਬਿ ਪਹੁੰਚਿ

[1]ਭੀੜਪਈ ਤੇ ਚਿੱਤੋਂ ਜੋ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। [2]ਧਨੁਖ ਤੀਰਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀ ਦੇ ਤੀਰਖਸ ਲੈਣਵਾਲੇ। (ਅ)ਧਨੁਖ ਤੀਰ ਧਾਰਕੇ ਵੈਰੀਆਂਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸਿੱਧਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ[ਪੰ:,ਤੀਰ ਕਰਨਾ=ਸਿਧਿਆਂ ਕਰਨਾ]। [3]ਭਾਵ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ। [4]ਨਿਰਣਯ ਹੋ ਜਾਵੇ (ਕਿ ਕੀਹ ਕਾਰਨ ਹੈ)। (ਅ) ਪਤਾ ਕਰਕੇ।

ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਮਾਲਨ ਬਸਨ[1] ਜੁਤਿ ਹੁਤੋ ਉਦਾਸ ॥੧੨॥ 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਤਿ,ਕਹ੍ਯੋ–ਸੰਗ ਅਪਨੇ ਤੂੰ ਲ੍ਯਾਇ–'। ਮੂਢ ਕੁਭਾਗੀ ਪ੍ਰੇਰ੍ਯੋ ਕਾਲ ਸੁ ਜਿਮ ਬੈਠ੍ਯੋ ਤਿਮ ਉਠ੍ਯੋ ਸਿਧਾਇ। ਨੀਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹਿਂ ਪਹਿਰੇ, ਹੋਨਹਾਰ ਨੇ ਤਥਾ ਕਰਾਇ। ਨਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਬਿਸੁਰਤਿ ਆਇਵ ਪਾਂਇ[2] ॥ ੧੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠ੍ਯੋ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਇ। ਦੇਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਸਮੁਖ ਮਨ ਖੋਟਾ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਲਖਿ ਪਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਚੀਰਾ ਪਹਿਰ ਭਲੇ ਤਨ ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿਂ ਆਇ? ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਜੁਤਿ ਚਢ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗ ਨ ਕਿਮ ਆਯੋ ਅਸ ਹੁਕਮ ਮਿਟਾਇ?॥੧੪॥ ਮਲਿਨ ਬੇਸ ਅਰੁ ਮਲਿਨ ਬਦਨ ਬਨਿ, ਕਿਮ ਸਚਿੰਤ ਉਰ, ਬਿਨਾ ਹੁਲਾਸ। ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਲੇਕਰਿ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਅਨੰਦਤਿ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼*। ਕੋ ਕਾਰਜ ਕਿਮ ਬਿਗਰ੍ਯੋ ਤੁਵ ਪ੍ਰਿਯ ? ਸਕਲ ਸਾਚ ਕਹੀਯਹਿ ਹਮ ਪਾਸ। ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਤੇ[3] ਸੁਧ ਰਤਿ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ[4], ਸਾਚ ਕਹੇ ਸੁਖ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ' ॥ ੧੫ ॥ ਪ੍ਰੇਰ੍ਯੋ ਭਾਵੀ ਕੂਰ ਕਹਤਿ ਭਾ, ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੱਦਪਿ ਕੁਛ ਜਾਨਿ। 'ਦਾਸ ਆਪ ਕੋ ਗਯੋ ਹਕਾਰਨ ਬੈਠ੍ਯੋ ਜਥਾ ਹੁਤੋ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਤਥਾ ਵਹਿਰ ਤੇ ਇਤਿ ਚਲਿ ਆਯੋ ਨਹੀਂ ਬਸਤ੍ਰ ਸੋ ਪਹਿਰਨ ਠਾਨਿ। ਪੁਨ ਦਰਸੈਂ ਤਨ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੋ ਧਰਿ ਕੋਇ ਨ ਬਿਗਰ੍ਯੋ ਕਾਜ ਮਹਾਨ॥੧੬॥ ਪਾਨ ਬਦਨ ਨਹਿਂ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ[5] ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਮਨ ਅਲਸਾਇ। ਸਿਮਰਨ ਤੂਰਨ ਰਾਵਰ ਕੋ ਲਖਿ ਉਠਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਇਤ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ'। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਬਾਜ ਉਡਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤੋਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਲਿਯੋ ਦੁਰਾਇ। ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਹੈ–ਹਮ ਹੇਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਤਹਾਂ ਨ ਗਯੋ ਅਗੁਵਾਇ–' ॥੧੭॥ ਪੈਂਦੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਹੁਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮਲ ਆਇ ਖੋਜਤਿ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਤਬਿ ਡਿੰਡਮ ਕਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਦਿਵਾਯੋ ਲਈ ਸਤਰ ਲੌ ਸਭਿ ਕੀ ਸਾਰ[6]। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਨਹੀਂ, ਕਹਾਂ ਥਿਤ ਮੇਰੋ, ਗਯੋ ਕਹੂੰ ਉਡਿ,ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰ। ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਬਾਜ਼,ਸ੍ਵਾਨ,ਅਰੁ ਨਾਉ[7]-ਜਾਹਿਰ ਅਹੈ-ਕਰੈਂ ਨਹਿ ਕਾਰ ॥ ੧੮ ॥ ਗਯੋ ਦੂਰ ਉਡ, ਬੂਝ ਬਹੁ ਨਰ, ਨਹੀਂ ਖੋਜ ਪਾਯਹੁ

[1]ਮੈਲੇ ਕਪੜੇ। [2]ਪੈਦਲ। [3]ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਤੇ। [4]ਮੈਰੋਗੀ ਨਹੀਂ (ਗਲ)। [5]ਹਥ ਮੂੰਹ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਧੋਤੇ। [6]ਭਾਵ ਪਰਦੇ ਵਾਲੇ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਥਾਂ ਤੱਕ ਸਭ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਹੈ। [7]ਬਾਜ ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਨਾਈ ਰੱਜੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

*ਪਾ:–ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਅਨੰਦ ਤੁਵ ਹ੍ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

ਕਿਸ ਥਾਨ। ਬੀਚ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਬਾਜ ਨ ਲੌਪਨੋ[1] ਤੁਮ ਢਿਗ ਕੀਨਸਿ ਕੂਰ ਬਖਾਨ।ਤਹਿਂ ਜੇ ਹੁਤੋ,ਸਦਨ ਹੈ ਤੁਮਰੋ,ਕੋ ਅਸ ਕਰਹਿ ਕਪਟ ਕੋ ਠਾਨਿ। ਗਯੋ ਬਿਪਨ[2] ਕਿਸ, ਕਨੋਂ ਅਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤ[3] ਬਾਜ਼ ਸੁਪੇਦ ਸੁ ਬੇਗ ਮਹਾਨ'॥੧੯॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੁਛ ਨਿਠੁਰ ਗਿਰਾ ਜੁਤਿ ਸਮੁਝਾਵਤਿ ਹਿਤ ਕੀ ਤਿਹ ਬਾਤ। 'ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਕੋ ਸਾਰ ਉਚਾਰਹੁ, ਗੁਨ ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ[4]।ਲੇਹੁ ਸਦਨ ਸੁਧ,ਬੁਧਿ ਤੇ ਸਿਧ ਕਰਿ,ਬਿਬਧ ਬਿਧਿਨ ਕੇ ਛਲ ਕਰਿ ਘਾਤ[5]। ਜੇ ਉਰ ਲਖਹੁ, ਭਾਖਿ ਦਿਹੁ ਸਭਿ ਮਹਿਂ, ਬਹੁਰ ਨ ਦੋਸ਼ ਰਹੈ ਤੁਮ ਗਾਤ' ॥੨੦॥ ਸੁਨਿ ਮੂਰਖ ਕੁਛ ਸਹਿਤ ਬੱਕ੍ਰਤਾ[6] ਕਹਿਤ, 'ਨ ਹਮ ਹੇਰਨੋ ਕਿਤ ਨੈਨ। ਕਹੋ ਕਿਸੂ ਕੇ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਕਿਸ ਕੋ ਕਿਮ ਬਸ ਹੈ ਨ। ਵਸਤੁ ਆਪ ਕੀ ਕਰਹਿਂ ਦੁਰਾਵਨ,ਉਚਿਤ ਨ ਹਮ ਕੋ, ਹੁਇ ਦੁਖ ਦੈਨ'। ਗਯੋ ਅਪਰ ਥਲ ਉਡਿ ਕਰਿ ਪੰਖੀ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਹੈ ਨ' ॥੨੧॥ ਕਾਰਨ ਕੂਰਾ ਕਰਨਿ ਨੀਕ ਬਿਧਿ[8] ਤ੍ਰਿਤੀ ਵੇਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹੰਤਿ। 'ਸਮੁਝਿ ਸੁਮਤਿ ਕੋ,ਕਪਟ ਤਜਾਗਿ ਚਿਤ,ਸਾਚੀ ਬਾਤ ਕਹਹੁ ਹਿਤਵੰਤਿ। ਪਿਖਨੋ ਬਾਜ ਤੌ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ, ਰਹਨੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਸਕਲ ਭਨੰਤਿ।ਗੁਰਘਰ ਕੋ ਸੇਵਕ ਤੂੰ ਆਛੋ ਬਾਂਛਹੁ ਭਲੋ, ਨ ਬਨ ਛਲ-ਵੰਤਿ' ॥ ੨੨ ॥ ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਸ੍ਵਾਨ ਕੈ ਰਿਸ ਧਰਿ ਬਦਨ ਬਿਲੋਚਨ ਕੀਨਸਿ ਲਾਲ। 'ਤੁਹਮਤ ਦੇਤਿ ਤੁਫਾਨ ਬਕੇ ਤੇ[9], ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕਨੋਂ ਨ ਬਿਸਾਲ।ਭਲੇ ਨਰਨ ਕੀ ਪਤਿਮਹਿਂ ਰਖ਼ਨਾ ਡਾਲਤਿ ਹੋ[10],ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਲ। ਅਹੈ ਜੀਵਕਾ ਸਹਿ ਹੌਂ ਯਾਂਤੇ, ਨਾਹਿਂ ਤ ਕੌਨ ਕਹੈ ਇਸ ਢਾਲ?'॥੨੪॥ਮੰਦਮਤੀ ਕੋ ਹਠ ਬਡ ਜਾਨਨੋ ਮਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਕਰੀ ਢਿਗ ਕਾਲ[11]। ਭਯੋ ਪਾਪ ਰਤਿ[12], ਸਮੁਝਤਿ ਨਹਿਂ ਚਿਤ, ਬੈਠ ਰਹਨੋ ਕਰਿ, ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲ।ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਨੋ ਕਹਨੋ ਕਾਨ ਮਹਿ[13]'ਅਬਿ

[1](ਕਿਸੇ)ਲੁਕਾਇਆ ਨਹੀਂ। [2]ਬਨ ਵਿਚ। [3]ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭੇ। [4]ਅਪਰਾਧ ਖਿਮਾ ਰੂਪੀ ਗੁਣ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਲ(ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ)ਘਾਤ ਕਰ ਕੇ ਭਾਵ ਛਲ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ। [6]ਵਿਰੋਧਪਨ ਨਾਲ। [7]ਦੁਖਦਾਈ। [8]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੂਠਾ ਕਰਨ ਲਈ। [9](ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ) ਤੂਫਾਨ (ਝੂਠ) ਕਹਿਣ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਮਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। [10]ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਬਰੋ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ [ਫ਼ਾ:, ਰਖ਼ਨਾ=ਐਬ, ਨੁਕਸ, ਫਰਕ]। [11]ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆਈ ਹੈ। [12]ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [13]ਕੰਨ ਵਿਚ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ) ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਤੂੰ ਚਾਲ। ਸਮਾ ਦੁਪਹਿਰੇ ਕੋ ਸਮ ਜਾਮਨਿ[1] ਗਮਨਹੁ, ਆਨਹੁ ਬਾਜ ਉਤਾਲ[2] ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪਧਾਨੋ[3] ਬੀਰ ਤੀਰ ਸਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਗ ਕਮਲ ਮਨਾਇ। ਛੋਟੇ ਮੀਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਬਦਨ ਅਛਾਦਯੋ ਬਸਨ ਬਨਾਇ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਸਗਰੇ ਸੁਪਤਿ ਪਰੇ,ਕੋ ਬੈਠਿ ਰਹਾਇ। ਪੈਂਦ ਖਾਨ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਬਰ ਕਰਿ ਪਿਖਯੋ ਨ ਮਾਨੁਖ ਇਤ ਉਤ ਜਾਇ ॥ ੨੫ ॥ ਪ੍ਰਿਥਕ ਚੁਬਾਰਾ ਸਭਿ ਕੇ ਅੰਤਰਿ[4] ਸੁਪਤਯੋ ਤਹਾਂ ਖਾਨ ਅਸਮਾਨ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਜ ਸਹਿਤ ਤਿਸ, ਆਡੇ ਪਰ ਬਿਠਾਇ ਸੁਖ ਮਾਨਿ। ਪਰਯੋ ਨਿਚਿੰਤ ਨਹੀਂ ਸੁਧ ਤਨ ਕੀ, ਆਵਤਿ ਜਾਤ ਬਾਇ ਮੁਖ ਪ੍ਰਾਨ[5]।ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਢਿਗ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਆਨੰਦ ਠਾਨਿ ॥ ੨੬ ॥ ਧਰੇ ਕਿਲਕ ਪਰ[6] ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ, ਚੀਰਾ ਬੰਧਯੋ ਹੁਤੋ ਸੋ ਲੀਨਿ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਜੁਗ ਧਰੀ ਸਿਰ੍ਹਾਨੇ ਤਤਛਿਨ ਹਾਥ ਉਠਾਵਨਿ ਕੀਨਿ।ਆਡੇ ਪਰ ਤੇ ਬਾਜ਼ ਗਹਯੋ ਤਬਿ,ਨਿਕਸਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਕਿਸੂ ਨ ਦੇਖਯੋ ਅਦਭੁਤ ਕਰਮਾ,ਆਧੋ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਸੁ ਲੀਨਿ[7]॥੨੭॥ ਅਨਤ ਥਾਨ ਧਰਿ ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ 'ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਲ੍ਯਾਇ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਾਜ਼ ਸਮੇਤ, ਸਿਪਰ, ਅਸਿ, ਧਰੀ ਆਨਿ ਕਰਿ ਆਨ ਸਥਾਇ[8]। ਸ਼੍ਰਵਨ ਲਾਗਿ ਕਰਿ ਮੰਦ ਮੰਦ ਸੁਰ, ਕਰਯੋ ਕਾਜ ਸੋ ਦਯੋ ਸੁਨਾਇ।ਪੈਂਦਾ ਬੈਠਯੋ ਰਹਯੋ ਤਹਾਂ ਹੀ ਅਪਰ ਖਯਾਲ ਗੁਰ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇ ॥੨੮॥ਬਹੁਰ ਖਾਨ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨ ਕੀਨਿ। 'ਅਜਹੁੰ ਸਮੁਝਿ ਕੁਛ ਬਿਗਰਯੋ ਨਾਹਿਨ ਦੀਜਹਿ ਬਾਜ਼ ਤੋਹਿ ਜੋ ਲੀਨਿ। ਲੈਬੇ ਹੇਤੁ ਕਰਹਿਂ ਜੋ ਲਾਲਚ ਤਊ ਦੇਹਿਂ ਤੁਝ ਚਿਤ ਲਿਹੁ ਚੀਨ।ਹਮ ਕੋ ਦਿਹੁ ਦਿਖਾਇ ਇਕ ਬਾਰੀ, ਬਹੁਰ ਲੇਹੁ ਤੁਮ, ਕੂਰ ਕਹੀਂ ਨ[9] ॥ ੨੯ ॥ ਨਾਹਕ ਜਨਮ ਬਾਦ ਕਯੋਂ ਖੋਵਤਿ ਸਾਚੇ ਬਨੋ ਭੋਗ ਸੁਖ ਬ੍ਰਿੰਦ'। ਸੁਨਤਿ ਕਹਤਿ ਭਾ, ਲਖਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨ, ਭਾਵੀ ਪ੍ਰਬਲ ਕਰਯੋ ਮਤਿ ਮੰਦ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ! ਤੁਮ ਕੂਰ ਕਹਤਿ ਹੋ ਔਚਕ ਤੁਹਮਤ ਦੇਤਿ ਬਿਲੰਦ। ਜੋ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਤਿ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਭੁ! ਰਾਵਰਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁਗੰਦ' ॥ ੩੦ ॥

[1]ਰਾਤ ਵਾਂਙ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਨਾਲ ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਸਭ ਲੋਕੀਂ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਮੁਰਾਦ ਗੁਪਤ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਗਿਆ। [4]ਸਾਰੇ (ਘਰ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਖਰਾ ਚੌਬਾਰਾ ਸੀ। [5]ਅੱਡੇ ਹੋਏ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਸਵਾਸ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [6]ਕਿੱਲੀ ਤੇ। [7]ਲੈ ਕੇ। [8]ਦੂਰ ਥਾਵੇਂ। [9](ਪਰ) ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੋ।

ਕਰਿਕੈ ਚਰਨ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਜ ਕਰ ਕੋ ਤੀਨ ਬੇਰ ਕਰਿ ਸਪਥ[1] ਸੁਨਾਇ। ਭਾਵੀ ਬਸਿ ਹੁਇ ਭਾਖਤਿ ਮਿੱਥਯਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀਨਸਿ ਬਿਸਰਾਇ। ਅੰਤਿਰਜਾਮੀ ਸਮਰਥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ ਕੋ ਸਭਿ ਨਰ ਸਮ ਲਖਿ ਪਾਇ।ਕੂਰ ਸਪਥ ਕਰਿ ਸਾਚ ਬਨ੍ਯੋ ਚਹਿ 'ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਪਿਖੀ ਬਾਜ਼ ਕੀ ਛਾਇ' ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰਕੋ ਡਰ ਉਰ ਤੁਰਕ ਤਜਿ, ਕੂਰ ਆਨ[2] ਕੋ ਜਾਨਿ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਤਬਿ ਕੀਨਸਿ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਾਨ ॥੩੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਦੀ ਬੇਮੁਖਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੂਰ ਆਨ[2] ਕੋ ਜਾਨਿ ਮਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਬਿਧੀਚੰਦ ਸਭਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦਿਹੁ ਦਿਖਾਇ ਲੇ ਮਾਨ' ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਬਾਜ਼, ਪੁਸ਼ਾਕ,ਖੜਗ ਲੇ ਆਇ।ਸਭਾ ਬੀਚ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਅਗਾਰੀ ਧਰਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬਲ ਦੀਏ ਦਿਖਾਇ। ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਤਿ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਕਹੁ ਪਾਪੀ ਇਹੁ ਕਹਿਂ ਤੇ ਲ੍ਯਾਇ ?। ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਮੁਝਾਇ ਰਹੇ ਤੁਝ, ਰੇ ਮਤਿਮੰਦ ! ਨ ਮਿੱਥਯਾ ਗਾਇ[3] ॥੨॥ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋ ਮੂਰਖ ! ਤੈਂ ਕਛੁ, ਕੂਰ ਕਹਤਿ ਭਾ ਬਡ ਹਠ ਧਾਰਿ'। ਲਾਜ ਬਿਲੋਚਨ ਬੋਲ ਨ ਸਾਕਹਿ,ਨੀਚੀ ਗ੍ਰੀਵ ਸਚਿੰਤ ਬਿਚਾਰ।ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਹੈਂ ਕਸ੍ਯੋਂ ਨਾਂਹੀ, ਧਿਕ ਤੋਕਹੁ, ਨਹਿਂ ਸਾਚ ਉਚਾਰਿ। ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਸੂਰਤ ਬਨਿ ਕੈ ਬੈਠਿ ਰਹ੍ਯੋ ਕਸ੍ਯਾ ਕੀਨਿ ਗਵਾਰ' ॥ ੩ ॥ ਬੈਨ ਬਾਨ ਤੇ ਬਿਧ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਹੀ, ਝੂਠਾ ਭਯੋ, ਸਹ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਇ।ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਰਿਸ ਧਰਿ ਕੈ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਨਾਹਕ ਤੁਹਮਤ ਮੋਹਿ ਲਗਾਇ। ਬਾਜ਼ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਰਾਖਨ ਕੀਨਸਿ ਕਹ੍ਯੋ ਚੋਰ ਕਿਨ ਲੀਨਿ ਛਿਪਾਇ।ਅਬਿ ਨਿਕਾਸ ਲੇ ਆਇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ, ਬਿਧੀਚੰਦ ਇਹੁ ਕਪਟ ਬਨਾਇ' ॥ ੪ ॥ ਝੂਠਾ ਭਯੋ ਬਿਦਤ ਹੀ ਮੂਰਖ ਤਊ ਨ ਹਠ ਤਜਿ ਬੋਲਤਿ ਬੈਨ।ਦੇਖਿ ਕੁਮਤਿ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਰਿਸ ਤੇ ਰਕਤ ਭਏ ਜੁਗ ਨੈਨ। ਤਊ ਛਿਮਾ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਬਿਚਾਰਤਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਮੰਦ ਇਹ ਕਲਮਲ ਐਨ[4]।ਅਜਹੁੰ ਨ ਸਮੁਝਤਿ,ਸਾਚ ਬਨਹਿ ਜੜ੍ਹ[5]',ਭਏ ਕੁਭਾਗ ਜੀਵਬੋ ਹੈ ਨ[6]॥੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਸਨੰਦ ਪਰ ਕੂਰੀ ਸਪਥ ਕਰੰਤਿ। ਨਹੀਂ ਉਚਿਤ ਹਮਰੇ ਰਹ੍ਯੋ, ਅਜਹੂੰ ਕੂਰ

[1] ਸੁਗੰਦ। ਸਹੁੰ। [2] (ਉਸ ਦੀ) ਸਹੁੰ ਨੂੰ ਝੂਠੀ ਜਾਣਕੇ। [3] ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲ। [4] ਇਹ ਮੰਦਾ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। [5] ਮੋਟਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਮੂਰਖ। [6] ਜੀਵਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ (ਇਸ ਦਾ)।

ਉਚਰੰਤਿ ॥ ੬ ॥ ਲਾਤ ਮੁਸ਼ਟ ਕਬਜ਼ਾਨ ਕੀ¹ ਕਰੀਅਹਿ ਮਾਰ ਨਿਕਾਰ। ਉਠਹੁ ਸੁਭਟ ਗਹੀਯਹਿ ਤੁਰਤ ਗੀਦੀ ਤੁਰਕ ਗਵਾਰ' ॥੭॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਉਠੇ ਸੁਭਟ ਗਨ ਕਹੇ ਕੁਬਾਕਨਿ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰ। 'ਗਤੁ ਸਭਾ ਤੇ ਨਿਕਸਹੁ ਬਾਹਰ' ਕਿਨਹੁ ਚਪੇਟ ਬਦਨ ਪਰ ਮਾਰਿ। ਮੁਸ਼ਟਨਿ ਮਾਰ, ਹਤਹਿ ਕੋ ਕਬਜ਼ੇ, ਰਿਸ ਤੇ ਪਗੀਆ ਦੀਨਿ ਉਤਾਰਿ। ਦੇਤਿ ਧਕੇਲਾ ਚਾਲਤਿ ਮੇਲਾ*, ਉਠਜੇ ਧਕੇਲਤਿ ਫੇਰ ਨਿਹਾਰ² ॥ ੮ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਤਿ ਮਾਰ ਬਹੁ ਕਰਤੇ ਤਊ ਗਰਬ ਤੇ ਗਿਰਾ ਸੁਨਾਇ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਜਿਮ ਕੀਨੀ ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਤੁਮ ਲੇਹੋ ਪਾਇ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੌਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕਹਿ, ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਾਹਨੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਢਾਇ। ਆਨਿ ਗਹੌਂ ਤੁਮ ਕੋ ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਤੌ ਪਲਟਾ ਮੇਰੇ ਕਰ ਆਇ' ॥੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈ 'ਜਥਾ ਤੁਵ ਮਨ ਮੈਂ ਤਥਾ ਕਰਹੁ ਬਲ ਬੁਧਿ ਉਪਜਾਇ। ਇਮ ਤੁਵ ਕਹਿਬੇ ਡਰਤਿ ਨਹੀਂ ਹਮ, ਨਿਜ ਕਰਨੀ ਫਲ ਕੋ ਅਬਿ ਪਾਇ। ਨਿਮਕਹਰਾਮੀ ਬਾਜ਼ ਦੁਰਾਯੋ ਕੂਰੀ ਸਪਥ ਕਰੀ ਇਸ ਥਾਇੰ। ਚਹੀਯਤਿ ਰੈਦ, ਤਊ ਤੁਝ ਛੋਰਾ, ਕਰਤਿ ਰਹੋ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਇ' ॥ ੧੦ ॥ ਨਿਸ਼ਠੁਰ³ ਸੁਨਿ ਪੁਨ, ਸੁਭਟਨਿ ਰਿਸ ਮਨ, ਗਹੀ ਗ੍ਰੀਵ ਲੇ ਚਲੇ ਧਕੇਲ। ਮਾਰਤਿ ਮੁਸ਼ਟਨ ਲਾਤਨਿ ਕੋ ਤਨ ਕਰਜੋ ਅਗਾਰੀ ਬਲ ਤੇ ਪੇਲ⁴। 'ਅਜਹੁੰ ਮੂਢ ਜੂ ਬੋਲਤਿ ਸਮਸਰ, ਥਰਕੇ ਜਾਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਜ ਗੈਲ⁵'। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਕੀ ਹਦ ਲੌ ਕਰਜੋ ਨਿਕਾਰਨ ਹੁਇ ਕਰਿ ਗੈਲ⁶ ॥ ੧੧ ॥ ਅਧਿਕ ਮਾਰ ਕਰਿ ਦੁਖਤਿ ਕਰਜੋ ਬਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਜੋਧਾ ਪੁਨ ਆਇ। ਛੁਟੇ ਮੀਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਮਾਰਗ ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਮੋਚਤਿ ਜਾਇ। ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਲੇਤਿ ਹੈ ਪੁਨ ਪੁਨ ਸੂਕੇ ਅਧਰ ਬਦਨ ਕੁਮਲਾਇ। ਸਿਰ ਕੇ ਬਾਰ ਉਰਝ ਕਰਿ ਬਿਥਰੇ, ਬਸਤ੍ਰ ਫਟੇ ਕੁਛ ਬਡ ਬਿਲਲਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ ਪੰਥ ਸਿਧਾਰਤਿ--ਗੁਰ ਕੇ ਸਮੁਖ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਜੰਗ। ਹੁਇ ਸਮੀਪ ਗਹਿ ਲੈਹੌਂ ਤਤਛਿਨ, ਗਰ ਮੈਂ ਬਸਤ੍ਰ ਪਾਇ ਬਲ ਸੰਗ। ਕਰੌਂ ਦੀਨ ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਲਟਾ, ਜੀਵਨ ਹੋਇ ਤਬੈ ਸਰਬੰਗ। ਤੌ ਪੈਂਦਾ ਮੈਂ ਨਾਮ ਕਹਾਵੌਂ, ਬੈਠੌਂ ਖਾਨਨਿ ਸਭਾ ਉਮੰਗ†--॥੧੩॥

¹(ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ) ਮੁੱਠਾਂ ਦੀ। ²ਧੱਕੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਮਿਲਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ—ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ³ਕਰੜੇ [ਬਿਸ:, ਨਿਸ਼ਠੁਰ]। ⁴ਧੱਕ ਕੇ। ⁵ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਾਹ। ⁶ਪਿੱਛੇ।
*ਪਾ:- ਚਾਲਤਿ ਮੇਲਾ=ਨਾਲ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। †ਪਾ-ਉਮੰਗ।

ਜਿਨ ਮਹਿ ਹੁਤੋ ਸਨੇਹ ਅਧਿਕ ਹੀ, ਹੋਨਹਾਰ ਅਸ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਉਪਾਇ। ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੵੋ ਤੂਸ਼ਨਿ ਮੁਖ ਤੇ ਅੱਗ੍ਰ ਦਮਾਦ ਮਿਲੵੋ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਬਿਸਮਤਿ ਕਹਤਿ 'ਬਾਜ਼ ਕਿਨ ਚੋਰੵੋ? ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਖੜਗ ਸਮੇਤ ਉਠਾਇ। ਨਹੀਂ ਸਦਨ ਮੈਂ, ਕੋ ਨਰ ਤਸਕਰ, ਕੋ ਅਸ ਪਹੁੰਚੵੋ ਲਿਯੋ ਚੁਰਾਇ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਦਮਾਦ ਤੇ ਦੁਖੀ ਅਧਿਕ ਮਨ ਤਾੜ੍ਹਬਿਲੋਚਨ ਬੋਲਤਿਬਾਤ।'ਪਤਿ ਮੇਰੀ ਮਹਿਂ ਰਖ਼ਨਾ[1] ਪਾਇਵ, ਕਰੀ ਹਟਾਵਨ ਰੋਜ਼ੀ ਖਾਤਿ। ਤਊ ਨ ਬਾਜ਼ ਨਿਕਟਿ ਰਖਿ ਸਾਕੵੋ, ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਚੁਰਿਵਾਇਵ ਲਖਿ ਘਾਤ।ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਗੁਰੂ ਮਾਰ ਕਰਿਵਾਇਸੁ ਦਿਯੋ ਨਿਕਾਸਿ ਮੋਹਿ ਹਤਿ ਲਾਤਿ[2]' ॥ ੧੫ ॥ ਕਹਿ ਦਮਾਦ'ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਧਰੀਯਹਿ ਤੁਝ ਬਲ ਜਾਨਤਿ ਜਗ ਬਖ੍ਯਾਤ*।ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵੋਂ ਅਧਿਕ ਜੀਵਕਾ ਦੇ ਹੈ ਦਾਤਿ[3]। ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਲੈ ਕੈ ਪੁਨ ਆਵਹਿਂ ਹਮ ਚਢਿ ਕਰਿ ਘਾਤ[4]। ਕਿਧੌਂ ਪਕਰਿ ਕਰਿ ਲੇ ਗੁਰ ਚਲਿ ਹੈਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਢਿਗ, ਤੌ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤ ॥ ੧੬ ॥ ਬਾਜ਼ ਚੁਰਾਯੋ ਪਿਖੵੋ ਨ ਦ੍ਰਿਗ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚੵੋ ਕੁਸ਼ਲ ਸਹਿਤ ਤਹਿਂ ਜਾਇ। ਕੈਸੇ ਹੋਤਿ ਅਨਿਕ ਭਟ ਸੰਗੀ, ਮਾਰਿ ਖੜਗ ਦੇਤੇ ਉਥਲਾਇ। ਸੁਪਤਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੇ ਸਮਸਰ ਕਹੀਯਤਿ, ਕਹਾਂ ਕਰੌਂ ਕੁਛ ਕਹਨੋ ਨ ਜਾਇ। ਅਬਿ ਪਲਟਾ ਲੈਬੇ ਕਹੁ ਸਮਰਥ, ਦਿਨ ਥੋਰਨ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਉਪਾਇ॥੧੭॥ਧਰਹੁ ਖ਼ਾਨ ਜੀ ਧੀਰਜ ਉਰ ਮੈਂ, ਤ੍ਯਾਗੋ ਚਿੰਤਾ,ਸ਼ੋਕ ਨ ਧਾਰਿ।ਡੀਲ ਬਡੋ ਅਰੁ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਦੀਰਘ, ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਰਣ ਬਿਖੈ ਸਹਾਰ। ਅਪਨੋ ਬਲ ਨ ਬਿਸਾ-ਰਹੁ ਚਿਤ ਤੇ ਉੱਦਮ ਧਰਹੁ ਲੇਹੁ ਰਿਪੁ ਮਾਰਿ। ਕਰਹੁ ਸ਼ਨਾਨ ਬਸਨ ਸ਼ੁਭ ਪਹਿਰੋ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਨਿਜ ਹਾਨੀ ਨ ਉਚਾਰਿ' ॥ ੧੮ ॥ ਕਹਿ ਪੈਂਦਾ 'ਮੁਝ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਪਰਿ ਹੈ, ਕਰਕਤਿ ਰਿਦੇ ਪਰੀ ਤਨ ਮਾਰ। ਅਧਿਕ ਅਨਾਦਰ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ, ਮਰੵੋ ਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਲਈ ਸਹਾਰ। ਜਬਿ ਲੌ ਪਲਟਾ ਲੇਉਂ ਨ ਅਪਨੋ, ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਮੇਰੋ ਸੰਸਾਰ। ਦਿਵਸ ਆਜ ਕੋ ਬਿਸਰੈ ਨਾਂਹੀ ਮਰਣ ਪ੍ਰਯੰਤ,ਕਰੵੋ ਨਿਰਧਾਰ[5]'॥੧੯॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਰਿ ਬਾਤ ਪਰਸਪਰ ਕਰੵੋ ਸ਼ਨਾਨ ਪੈਂਦਖਾਂ ਬਾਹਿ[6]। ਨੀਠ ਨੀਠ ਤੇ ਖ਼ਾਨਾ ਖਾਯਹੁ,ਖਾਂ ਅਸਮਾਨ ਭਨੵੋ ਬਹੁ ਬਾਰ।ਚਿਤਵਤਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਬਿਨ, ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਦਿਏ ਇਮ ਟਾਰਿ। ਸਭਿ ਖਾਨਨ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਿ

ਫਰਕ। [2]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਾਰਦੇ। [3](ਉਪ)ਜੀਵਕਾ ਦੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇਵੇਗਾ। [4]ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਵਾਂਗੇ ਤੇ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ। [5]ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। [6]ਪਾਣੀ ਨਾਲ। *ਪਾ:—ਤੁਝ ਬਲ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਬਖ਼ਜਾਤਰ।

ਭਈ ਗਤਿ 'ਨਿਮਕਹਰਾਮੀ' ਕਿਤਿਕ ਉਚਾਰ* ॥ ੨੦ ॥ ਬਸੀ ਨਾਮ,

*ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਵਾਲੇ ਜੰਗ ਬਾਬਤ ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਵਲੋਂ ਜੋ ਰਾਜਨੈਤਕ ਚਾਲੇ ਚਲੇ ਗਏ ਓਹ ਖੋਜ ਤਲਬ ਹਨ, ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਾਕਮ ਜੋੜ ਤੋੜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਸਲ ਗਾਲ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਹੁਣ ਤਕ ਮਿਲੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਸ਼ੁਬਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਦਾ ਜੁਆਈ ਵਸੀਲਾ ਸੀ ਇਸ ਗਾਲ ਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਦੀ ਵਿਗੜੇ, ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦੀ ਅਗੁਵਾਨੀ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਪਏ । ਹੋਂਦਾ ਭੇਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਭੇਤ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗੇ । ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਤ੍ਰੈ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤੇ ਗਏ, ਜਿੱਤ ਲਵਾਂਗੇ । ਇਸ ਗਾਲ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੧੬ । ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰੇ ਧੀਰ ਮਲ ਨੂੰ ਬੀ ਇਸ ਰਾਜਨੈਤਕ ਚਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲ ਜੋੜ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਹ ਗਾਲ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੇ ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਤੋਂ ਵਿਦਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਜੰਗ ਦੇ ਜੋ ਕਾਰਨ ਪੈਂਦੇ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਗੜਨ ਤੋਂ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੀ ਸਾਰੀ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਤੇ ਹੈ ।

ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਇਕ ਸੈਨਾਪਤ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਅਪਨਾ ਸਕਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਤ੍ਰਿਆਕਲ ਦੇ ਨੂੰ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪ ਇਕ ਰੁਕਨ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ੈ ਉਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਹੈ ਨਾਕਿ ਨਿਜ ਦੀ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੱਖ ਲਈ ਲੜਨਾ ਮਰਨਾ ਉਸ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਨਾਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣਾ, ਲੁਕਾਉਣਾ ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ। ਉਸ ਦੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਤੇ ਤ੍ਰੈ ਵਾਰੀ ਝੂਠੀ ਕਸਮ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਖਾ ਜਾਣ ਪਰ (ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੩੧ ਤੇ ਖਾ: ਤਵਾ: ਪੰਨਾ ੧੦੫੯), ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਨਿਕਲ ਆਏ ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਦੀ ਨਿਮਕ ਹਲਾਲੀ, ਅੰਗ ਪਾਲਨਾ ਤੇ ਸੁਆਮੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਟੁਟ ਹੋ ਗਏ। ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਲਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਚੋਰੀ ਹੋਏ ਬੀ ਉਸ ਦੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ । ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਫੇਰ ਦਲਾਂ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ ਯੋਗ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕੀਕੂੰ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਮਾਮਲਾ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ ਅਸੂਲ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਕ ੨੯ ਪਿੱਛਲੇ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲ, ਜੇ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਹੀ ਲੋਭ ਹੈ ਤਾਂ ਸੱਚ ਕਹਿ ਦੇ, ਬਾਜ਼ ਦਿਖਾ ਦੇ, ਫੇਰ ਬਾਜ਼ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਉਸਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣਨਾ ਤੇ ਲੜਨ ਲਈ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਭਾਰੀ ਧ੍ਰੋਹ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਮਕਹਰਾਮੀ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਜੰਗ ਦੀ ਸਾਰੀ ਛੇੜ ਛਾੜ ਉਸ ਨੇ ਯਾ ਉਸਦੀ ਪਿਠ ਪਿਛਲੇ ਪੱਖ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗਲੇ ਆ ਪਿਆ। ਸੋ ਮਜਬੂਰੀ ਜੰਗ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਪਿਆ ਤੇ ਉਹ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਤਾਂਤੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੈਂਦੇ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦੁੱਖ ਤੇ ਜੰਗ ਦਾ ਖੇਦ ਸਹਿਕੇ ਬੀ ਜਦ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਡਿਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਪਰ ਪਸੀਜਦੇ ਹਨ, ਪਿਆਰ ਅੱਥਰੂ ਕੇਰਦੇ ਹਨ, ਅਪਣੀ ਢਾਲ ਨਾਲ ਛਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਹਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੋ ਕਹਿ ਸਕਲ ਪਠਾਨਨਿ ਲੀਨਿ ਬਸਾਇ[1]। ਸਭਿ ਮਹਿ ਫਿਰਯੋ ਸਲਾਹ ਕਰਤਿ ਇਮ 'ਹਿੰਦੂ ਗੁਰ ਸਭਿ ਕੋ ਦੁਖਦਾਇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਛੀਨਹਿ ਘਰ ਤੁਮਰੇ, ਨਹਿੰ ਜਾਨਹੁ[2], ਕੁਛ ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ। ਮਿਲਹੁ ਸਕਲ, ਬਲ ਧਰਹੁ ਬਿਸਾਲਾ,ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਲੇਂ ਜਿਮ ਘਾਇ ॥੨੧॥ ਗੁਰ ਮਾਰੇ, ਹਜ਼ਰਤ ਉਰ ਹਰਖੈ, ਮਨਸਬ ਸੱਭਿ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸਵਾਇ। ਸੰਚ੍ਯੋ ਦਰਬ ਧਰ੍ਯੋ ਜਿਸ ਬਲ ਮੈਂ ਸੋ ਜਾਨੋਂ ਮੈਂ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ। ਲਾਖਹੁਂ ਲੂਟ ਕਰਹੁ ਸੁਖ ਭੋਗਨ, ਕਿਮ ਹਿੰਦੂ ਢਿਗ ਰਹਿਬੋ ਪਾਇ। ਸੈਨਾ ਸਾਥ ਲਰਹੁ ਤੁਮ ਸਗਰੇ ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੋ ਰਣ ਲੈਹੋਂ ਘਾਇ॥੨੨॥ਥੋਰੇ ਜਤਨ ਦਰਬ ਬਡ ਪਾਵਹੁ ਪੁਨ ਹਜ਼ਰਤਿ ਬਖ਼ਸ਼ਹਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਲੀ ਬਾਰਤਾ ਜਾਨੋ ਕਯੋਂ ਨ ਲੇਹੁ ਧਨ ਅਰੁ ਜਸੁ ਪਾਇ'। ਸਭਿ ਬਸੀਅਨਿ ਮਹਿ ਕਹਿ ਕਹਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਨੇ ਸੰਗੀ ਕਰੇ ਬਨਾਇ। ਲੋਭ ਲਗੇ ਧਨ ਕੇ ਸਭਿ ਮਾਨੀ[3] 'ਕਰਿ ਉਦਮ ਤੁਮ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ[4]' ॥੨੩॥ ਜੋ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨ ਖਾਨ ਪਰਧਾਨੋ[5] ਮਿਲੇ ਪੰਚਸੈ ਕਰੀ ਸਲਾਹ। ਕਿਤਿਕ ਕਹਯੋ 'ਇਹ ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ,ਪਾਰਯੋ ਜਿਨਹੁਂ ਹੋਤਿਸਮੁਹਾਇ[6]'।ਭੂਲਯੋ ਮੂਰਖਲਖੈ–ਗਹੋਂ ਗੁਰ–ਕਰਤਿ ਜਤਨ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ। ਪੁਨ ਅਸਮਾਨ ਖਾਨ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ਅਬਿ ਬਿਲਮਹੁ ਨਾਂਹਿ ॥੨੪॥ ਕੁਤਬਖਾਨ ਇਕ ਚਚਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਮ, ਸੂਬਾ ਨਗਰ ਜਲੰਧਰ ਮਾਨਿ। ਦਿਨ ਥੋਰਨਿ ਤੇ ਮਨਸਬ ਦੀਰਘ ਪਾਯੋ ਭਲੇ ਬਸਹਿ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਪੂਰਬ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਕੈ ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਜੰਗ ਸੰਗ ਗੁਰ ਕੇ ਠਾਨਿ। ਭਏ ਪਠਾਨ ਸਹਾਇਕ ਇਹ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਹੋਵਹਿ ਸਿੱਧ ਮਹਾਨ' ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਉਚਾਰਿ ਕਰਿ ਸੰਗ ਚਢਾਯੋ ਅਪਰ ਪੰਜ ਸੈ ਚਢੇ ਪਠਾਨ।ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਗਏ ਜਲੰਧਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਉਤਰੇ ਬਾਗਨਿ ਮੈਂ ਰੁਚਿ ਠਾਨਿ।ਕੁਤਬਖਾਨ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਾਨ। ਕਹਿ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤਨਿ ਕਰਿ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਪੈਂਦਖਾਨ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ ॥ ੨੬ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ! ਹਮ ਸਗਰੇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤੁਝ ਢਿਗ ਅਏ

[1]ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪਿੰਡ ਬਹੁਤੇ ਵਸਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਬਸੀ (ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ (ਲੋਕੀਂ), ਬਸੀ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਬਸਤੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੨੩। [2]ਤੁਸੀਂ (ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ) ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। [3]ਸਭਿ ਨੇ ਮੰਨ ਲਈ। [4](ਤੂੰ) ਉੱਦਮ ਕਰ, (ਅਸੀਂ) ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ। [5]ਮੁਖੀ। [6]ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਲੇਨਿ ਕੋ ਸੰਗ। ਲਖਿ ਲਾਇਕ ਕੋ, ਮਨਸਬ ਦੀਰਘ ਸਭਿ ਤੇ ਤੋਕਹੁ ਜਾਨਿ ਉਤੰਗ'। ਕੁਤਬਖਾਨ ਬੋਲਜੋ 'ਤੁਮ ਕਿਤ ਕੋ ਭਏ ਏਕਠੇ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ?। ਮਝ ਮਿਲਾਇ ਕਰਿ ਗਮਨਹੁ ਕਿਸ ਥਲ, ਕੋ ਤੁਮ ਕਾਰਜ ਭਯੋ ਕੁਢੰਗ?॥੨੭॥ਗਾਰਾਢੰਗ ਰਹਤਿ ਮਹਿਦ ਨਿਤ ਹਰਖਤਿ ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਕਹੁ ਭਈ ਬਿਚਾਰ'।ਪੈਂਦ ਖਾਨ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਭ੍ਰਾਤ ਤੇ ਕੀਨੋ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰਿ। 'ਬਿਗਰ ਪਰਜੋ, ਗੁਰ ਸੰਗ ਬਿਰਸ ਭਾ, ਸਭਾ ਬੀਚ ਪਤਿ ਦਈ ਉਤਾਰਿ। ਅਪਰ ਕਰੀ ਜਬਰੀ ਕਨਾ ਉਚਟੌਂ,ਪਰਜੋ ਬੈਰ ਅਬਿ ਰਿਸ ਉਰ ਧਾਰਿ॥੨੮॥ਜਤਨ ਰਚਜੋ ਜਿਮ,ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ! ਸੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੋਂ ਮਿਲਿਹੌਂ ਜਾਇ। ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਭੇਦ ਬਿਲੰਦੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਦੇਹੌਂ ਸਮੁਝਾਇ। ਭਈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਹਾਰ ਤੀਨ ਰਣ ਸੋ ਪਲਟਾ ਅਬਿ ਲੈਹੌਂ ਪਾਇ।-ਪਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਮੈਂ ਢਿਗ ਲਜਾਵੌਂ-ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਧੀਰ ਧਰਾਇ[1]॥ ੨੯॥ ਜਜੌਂ ਕਜੌਂ ਕਰਿ ਬਡ ਲਸ਼ਕਰ ਲੈ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕੋ ਪਾਇ। ਕਰੌਂ ਘਾਤ ਕੈ ਪਕਰੌਂ ਬਲ ਸੋਂ ਤਬਿ ਮੇਰੋ ਤਨ ਮਨ ਸਿਤਲਾਇ। ਤੁਮ ਭੀ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਗਮਨਹੁ, ਲਾਇਕ ਭ੍ਰਾਤ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਆਇ। ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਅਸ ਕਾਰਜ ਪਰਿਹੈ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੁਇ ਨਹਿੰ ਇਸ ਭਾਇ॥ ੩੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਭੀਰ ਪਰੇ ਰੱਖਜਕ ਬਨੈਂ, ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੁਭ* ਕੈ ਮੀਤ। ਤਿਮ ਦਾਤਾ ਦੁਰਭਿੱਛ[2] ਮਹਿੰ ਤੀਨਹੁੰ ਲੇਂ ਜਸੁ ਨੀਤ॥ ੩੧॥ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਜੋ ਜਿਮ ਧਨ ਸੰਚਜੋ ਹੋਤ।ਪਰੈ ਭੀਰ ਦਾਰਿਦ ਜਬੈ ਸਭਿ ਸੰਕਟ ਕੋ ਖੋਤਿ॥ ੩੨॥ ਰਾਜਨੀਤਿ ਜਾਨਤਿ ਭਲੇ ਮਿਲਨਿ ਲਰਨਿ ਕੇ ਘਾਤ।ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਬਿਲੰਦ ਤੂੰ ਕਰੀਅਹਿ ਮਸਲਤ ਬਾਤ'॥ ੩੩॥ ਕੁਤਬਖਾਨ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮ ਮਨ ਤੁਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਕੁਛ ਕਾਲ। ਬੁਰਾ ਹੋਨਿ ਤਿਸ ਕੋ ਲਖਜੋ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਜਾਨਿ ਬਿਸਾਲ॥ ੩੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸਮੋ ਅੰਸੂ॥੧੧॥

੧੨. [ਕੁਤਬ ਖਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪੈਂਦ ਚਚਾ ਕੋ ਸੁਤ ਹੁਤੋ ਕੁਤਬ ਖਾਨ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਤਰਕਤਿ ਬੋਲਜੋ ਭ੍ਰਾਤ ਸੋਂ ਬਿੱਪ੍ਰੈ[3] ਜਾਨ ਮਹਾਨ॥ ੧॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ॥ 'ਬਾਜ

---

[1]ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇਕੇ। [2]ਕਾਲ। [3]ਉਲਟੀ ਗਲ, ਮਾੜੀ ਗਲ।

*ਪਾ:-ਸਭ, ਸੁਤ।

ਬਸਨ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਕਰੇ ਗਰ ਨਿਜ ਪੁਨ ਲੀਨੇ*।ਬਡ ਪੁਰਖਨਿ ਕੈ ਬਹੁ ਮਤੇ ਕੈਸਿਹੁੰ ਰਿਸ ਕੀਨੇ। ਉੱਤਮ ਵਸਤੂ ਤੋਹਿ ਦੇ ਬਹੁ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਾ। ਪ੍ਰਤਿ-ਪਾਰਯੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਸਭਿ ਦਾਰਿਦ ਹੰਨਾ ॥ ੨ ॥ ਦਈ ਵਸਤੁ ਅਪਨੀ ਲਈ, ਤੈਂ ਕਯੋਂ ਰਿਸ ਧਾਰੀ?ਲਰਨਿ ਹੇਤੁ ਕਹੁ ਕੌਨ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਜਿਨਹੁੰ ਹਾਥ ਤੇ ਤਨ ਵਧਯੋ ਸੁਖ ਲਹੇ ਘਨੇਰੇ । ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਰੂ ਤਿਨਹੁ ਪਰ ਕਰਿ ਨਿੰਦ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩ ॥ ਨਿਮਕਹਰਾਮੀ ਨਾਮ ਇਮ†ਮਰਿ ਦੋਜ਼ਕ ਜਾਵੈਂ।ਬੈਠਹਿੰ ਉਮਰਾਵਨ ਬਿਖੈ ਅਪਜਸ ਕੋ ਪਾਵੈਂ।ਬਨਹਿੰ ਕ੍ਰਿਤ-ਘਨੀ ਲਵਨ ਅਚਿ, ਉਚਿਤ ਨ ਇਹੁ ਤੇਰੇ। ਕਿਧੌਂ ਦਿਵਸ ਪਹੁੰਚੇ ਬੁਰੇ ਜਮ ਕੋ ਘਰ ਹੇਰੈ[੧] ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਐਸੋ ਘਟ ਕਯਾ ਲਖਯੋ ਜੋ ਰਣ ਤੇ ਹਾਰੈ। ਬਡੋ ਬਹਾਦੁਰ ਜੰਗ ਮੈਂ ਅਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਮਾਰੈ। ਕਿਮ ਜਾਨਤਿ ਅਨਜਾਨ ਭ੍ਰਾ, ਭਾਵੀ ਮਨ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਜਿਯਨਿ ਚਹਤਿ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰਹੁ, ਮਾਨਹੁੰ, ਹਿਤ ਤੇਰਾ[੨] ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਭ੍ਰਾਤ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਪੈਂਦੇ ਦੁਖ ਪਾਵਾ। ਕਰਯੋ ਭਲੋ, ਮਾਨਯੋ ਬੁਰੋ, ਭਾਵੀ ਬਿਰਲਾਵਾ। ਕਹਯੋ 'ਕਿ ਤੇਰੇ ਉਦਰ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋਰ ਕਰਾਹੂ[੩]। ਸੋ ਬੋਲਤਿ–ਮਿਟਿ ਦੀਨ ਤੇ–ਜਾਨੀ ਮਨ ਮਾਂਹੂ[੪] ॥ ੬ ॥ ਮਾਰਯੋ ਕੈ ਬੰਧਯੋ ਚਹੈਂ ਜਿਸ ਕੋ ਕਰਿ ਦਾਵਾ।ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਬਨੌਂ ਅਬਿ ਅੱਗ੍ਰ ਤਿਸ,ਇਹੁ ਸੀਖ ਸਿਖਾਵਾ। ਮਹਿੰਮਾ ਬਰਨਨ ਕਰਤਿ ਹੈ ਗੁਰ ਕੀ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਮਾਨੌਂ, ਮੈਂ ਮਿਲੌਂ ਨਹਿਂ, ਕੁਲ ਕਾਨ ਹਮਾਰੀ' ॥ ੭ ॥ ਮੁਸਕਾਨਯੋ ਸੁਨਿ ਕੁਤਬਖਾਂ 'ਇਹ ਠੀਕ ਬਖਾਨੀ। ਪਾਰਯੋ ਦੇ ਦੇ ਗ੍ਰਾਸ ਮੁਖ,ਜਗ ਬਿਦਤ ਸੁ ਜਾਨੀ। ਲਾਖਹੁੰ ਧਨ ਕੋ ਪਾਇ ਕਰਿ ਲਾਇਕ ਕੋ ਹੋਵਾ। ਅਬਿ ਤਿਨਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨੇ ਜਨੁ ਸੂਲ ਪਰੋਵਾ ॥ ੮ ॥ ਮੈਰੇ ਉਦਰ ਕਰਾਹੁ ਹੈ ਕੈ ਅੰਤਰ ਤੇਰੇ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਇਹੁ ਸਭਿ ਲਖਹਿਂ ਬਹੁ ਬਰਖਨਿ ਹੇਰੇ। ਹਿਤ ਕੇ ਬਾਕ ਨ ਮਾਨਤੋ ਕਹਿ ਤਰਕ ਸੁਨਾਵੈਂ[੫]। ਗਾਰਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ,ਤਿਸ ਕੋ ਤੂੰ ਘਾਵੈਂ[੬] ॥ ੯ ॥ ਐਸੀ ਹੀ ਬੁਧਿ ਠਾਨਿ ਕੈ ਨਿਜ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਾ। ਲਘੁਤਾ ਬਡਿਤਾ[੭] ਨਹਿਂ ਲਖਹਿ ਉਰ ਵਧਿ ਹੰਕਾਰਾ। ਦੀਨ ਬਨਤਿ ਆਗੈ

[੧]ਭਾਵ ਮੌਤ ਲੱਭਦਾ ਹੈਂ । [੨](ਇਸ ਵਿੱਚ) ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੈ। [੩]ਭਾਵ ਕੜਾਹ। [੪]ਉਹ (ਕੜਾਹ) ਡੋਲਦਾ ਹੈ(ਕਿ ਮੈਂ) ਦੀਨ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਵਾਂ, ਇਹ ਗਲ ਮੈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਜਣੀ ਹੈ। (ਅ) ਤੈਨੂੰ ਦੀਨ ਤੋਂ ਹਟਾਕੇ ਉਹ ਕੜਾਹ ਡੋਲਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝ ਲਈ ਹੈ। [੫]ਤਰਕਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। [੬](ਜਿਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲਸ਼ਕਰ ਗਾਲ ਦਿੱਤਾ, ਉਸਨੂੰ ਤੂੰ ਮਾਰਿਆ (ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ)। [੭]ਛੁਟਿਆਈ ਵਡਿਆਈ। *ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕ ੧੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ †ਪਾ:–ਇਸ ।

ਸਭਿਨਿ ਪੁਨ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੁ।ਇਹੀ ਬਾਤ ਆਛੀ ਲਖੀ,ਖਾਵਿਂਦ ਕੋ ਮਾਰੁ[1]!' ॥੧੦॥ ਘਨੀ ਬੱਕ੍ਰਤਾ ਗਿਰਾ ਸੁਨਿ ਪੈਂਦੇ ਦੁਖ ਪਾਯੋ।ਨੀਚ ਗ੍ਰੀਵ ਲੱਜਿਤਿ ਭਯੋ ਕ੍ਛੁ ਬੋਲ ਨ ਆਯੋ । ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਨੋ ਕੁਤਬ ਖਾਂ–ਸਭਿ ਮਿਲੇ ਪਠਾਨਾ। ਸਭਿਹੂੰ ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕਰੀ ਹਜ਼ਰਤ ਢਿਗ ਜਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥ ਬੁਰਾ ਨ ਭਲਾ ਬਿਚਾਰਿਓ ਮੁਝ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਇ। ਭਯੋ ਸਮਾਂ ਇਨ ਗ਼ਾਰਕੀ[2] ਅਸ ਜਾਨੀ ਜਾਇ । ਕਨੋਂ ਸਭਿ ਕੀ ਕਹਿਵਤਿ ਸਹੌਂ ਹਿਤ ਕੀ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। ਜਿਮ ਮਤਿ ਹੈ ਸਗਰੇਨਿ ਕੇ ਤਿਮ ਕਹੌਂ ਬਖਾਨੀ–॥ ੧੨॥ ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਚਿਤ ਹੁਤੋ ਤਬਿ ਪੈਂਦ ਉਚਾਰੀ।'ਲਖਿ ਲਾਯਕ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ ਹਮ ਢਿਗ ਆਦਿ ਤੁਮਾਰੀ । ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੇ ਧਰਿ ਮਾਨ ਕੋ, ਤੈਂ ਕਰਿ ਅਪਮਾਨਾ। ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਕੀ ਤਜਿ ਕਾਨ ਕੋ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਕੁਤਬਖਾਨ ਕਹਿ 'ਸਾਚ ਤੂੰ,ਪਰ ਲਹੁ ਬਿਚਾਰੀ। ਦੀਨ ਇਮਾਨ ਪਛਾਨਿ ਕੈ ਮੈਂ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ। ਜਿਨਹੁ ਦਿਯਾ ਖਾਵਤਿ ਰਹਯੋ ਤਿਨ ਮਾਰਨ ਚਾਹ। ਕਹੁ ਇਮਾਨ ਤਬਿ ਕਿਤ ਰਹਯੋ,ਉਰ ਦੀਨਿ ਭੁਲਾਹਾ' ॥੧੪॥ਕਹਿ ਪੈਂਦਾ 'ਸੁਨਿ ਭ੍ਰਾਤ ਜੀ ! ਤਜਾਗੋਂ ਨ ਇਮਾਨਾ। ਸਦਾ ਦੀਨ ਕੀ ਬਾਤ ਪਰ ਹਮ ਹੈਂ ਸਵਧਾਨਾ। ਛੀਨ ਵਸਤੁ* ਗੁਰ ਸਰਬ ਹੀ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਾ । ਹਿੰਦੂ ਗਾਰ ਉਚਾਰਤੇ ਮੁਝਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਾ॥੧੫॥ਲਾਖਹੁ ਭ੍ਰਾਤਨਿਭ੍ਰਾਤ ਮੈਂ[3] ਕਿਮ ਜਾਇ ਸਹਾਰਿ।ਜਾਵਦ ਕਰਿ ਕੈ ਜੰਗ ਕੋ ਗੁਰ ਲੇਹੁ ਨ ਮਾਰਿ।ਪੁਨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸੁਭ ਘਾਤ ਬਿਚਾਰੀ।ਖਾਨ ਪੀਰ ਸੇ ਮਿਲਿ ਗਏ ਅਬਿ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰੀ॥੧੬॥ਦਿਹੁ ਉਤਸਾਹੁ ਸਹਾਇ ਕੋ ਮਿਲਿ ਹਜ਼ਰਤ ਸੰਗਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਲੇ ਬਡੋ ਠਾਨੈਂ ਬਹੁ ਜੰਗਾ'। ਇਮ ਪੈਂਦਾ ਜਬਿ ਦੀਨ ਭਾ ਪਿਖਿ ਕੁਤਬ ਉਚਾਰਾ। 'ਨਹਿੰ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ ਧਰਹੁ ਬਨ ਕਾਜ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਬਨੈਂ ਸਹਾਇਕ ਸਗਲ ਬਿਧਿ ਬਲ ਜੇਤਿਕ ਮੋਹੀ।ਹਜ਼ਰਤ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿ ਮਹਿਮਾ ਤੋਹੀ। ਤੁਮ ਸਭਿ ਗਮਨਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਅਬਿ ਮੈਂ ਆਇ ਪਿਛੇਰਿ।ਸ਼ਾਹੁ ਮਾਨਿ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋ,ਦੇ ਸੈਨ ਬਡੇਰਿ॥ ੧੮॥ਕਰਨੈ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਗੁਰ ਮਾਰੇ ਉਮਰਾਉ। ਬਾਜ ਰੁ ਬਾਜੀ[4] ਰਖੇ

---

[1] ਹੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਘਾਤਕ ! । [2] ਗ਼ਾਰਕ ਹੋਣ ਦਾ। [3] ਲਖਾਂ ਭਾਈਆਂ ਦਾ ਭਾਈ ਮੈਂ ਹਾਂ। [4] ਘੋੜੇ।

*ਪੈਂਦਾ ਇਥੇ ਭੀ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਲਾਸ਼ੀ ਕਰਾਕੇ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਸਨ, ਕਿ ਛੀਨ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਜ਼ ਭੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ? ਮੋੜ ਕਹਿ ਦੇ, ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੧੦ ਅੰਕ ੨੬।

ਲਰਿ*ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ਸੁਭਾਉ। ਯਾਂਤੇ ਜਾਨੀ ਪਰਤਿ ਹੈ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗਾ। ਬਨਹਿ ਬਡਾਈ ਤੋਹਿ ਕਹੁ ਕਰਿ ਸਨਮੁਖ ਜੰਗਾ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿ ਪੈਂਦੇ ਆਨੰਦ ਲਹਿ ਤਿਹ ਕਰੀ ਬਡਾਈ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੂੰ ਕੁਤਬਖਾਂ ਇਮ ਹੀ ਬਨਿਆਈ।ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਮਹਿਂ ਸਿਰਮੌਰ ਹੈਂ ਸਭਿ ਕੀ ਤੁਹਿ ਲਾਜਾ। ਲਾਇਕ ਹੈਂ ਸਭਿ ਬਾਤ ਕੇ ਅਸ ਕਰਿਬੇ ਕਾਜਾ' ॥ ੨੦॥ ਦੀਨੀ ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਕੀ 'ਆਵਹੁ ਸਹਿਸਾਈ।ਸਰਹਿ ਨ ਕਾਰਜ ਤੁਝ ਬਿਨਾ ਕਰਿ ਬੁੱਧਿ ਉਪਾਈ'। ਬਾਂਧਿ ਅਹਿਦ[੧] ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਪੈਂਦੇ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਸੰਗ ਖਾਨ ਲੈ ਪੰਚ ਸੈ ਹਿਤ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ[੨]॥੨੧॥ਮਸਲਤ ਠਾਨਿ ਦਮਾਦ ਸੋਂ† 'ਹੁਇ ਕਾਜ ਹਮਾਰੇ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਕੁਤਬ ਖਾਂ ਭਾ ਪੱਖ ਹਮਾਰੇ'।ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਰਗ ਪਰੇ ਨਿਸ ਠਾਨਹਿਂ ਡੇਰਾ। ਜਥਾਕ੍ਰੱਮ[੩] ਸਭਿ ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਪਿਖਿ ਨਗਰ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਉਤਰੇ ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬਿਸਰਾਮਤਿ ਹੋਇ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕੋ ਰਚਤਿ ਭੇ ਰਲ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। 'ਕਿਮ ਪਹੁੰਚਹਿ ਹਮ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ' ਚਿੰਤਾ ਬਡ ਧਾਰੀ। ਅਰਜ਼ੀ ਕਿਸ ਉਮਰਾਵ ਨੇ ਤਿਹ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰੀ ॥੨੩॥ ਖਾਂਦਜ਼ੋਰ ਕੋ ਸੁਧ ਭਈ 'ਗੁਰ ਪਰ ਸੁ ਪੁਕਾਰੂ। ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਬਨਿ ਗਯੋ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੂ[੪]'।ਬਰਜ੍ਯੋ ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਕੋ 'ਅਰਜ਼ੀ ਨ ਉਚਾਰੋ'। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਹਟਿ ਕਰਿ ਰਹੇ ਉਰ ਮਹਿ ਡਰ ਧਾਰੋ॥੨੪॥ਸਭਿ ਕੇ ਢਿਗ ਪੈਂਦਾ ਗਯੋ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਹਾਰਾ। ਤਿਮ ਹੀ ਖਾਂ ਅਸਮਾਨ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ਉਪਚਾਰਾ। ਏਕ ਮਾਸ ਲਗਿ ਬਹੁ ਫਿਰੇ ਕਰਿ ਜਤਨ ਅਨੇਕਾ। ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਨਹਿ ਪੁਕਾਰ ਕੋ,ਬਸ ਚਲ੍ਯੋ ਨ ਏਕਾ॥੨੫॥ ਸਹਿਤ ਦਮਾਦ ਬਿਲੰਦ ਦੁਖ ਚਿੰਤਾ ਨਿਤ ਬਾਢੀ। ਰਿਦੈ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸੂਲ ਲਗਿ ਗਾਢੀ ਨਹਿਂ ਕਾਢੀ[੫]।ਕਰਕਤਿ ਉਠਤਿ ਬੈਠਿਤੇ ਬਡ ਪੀਰ ਉਪਾਵੈ। ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਬਸ ਨਹਿਂ ਚਲਹਿ ਬਿਰਥਾ ਸਭਿ ਜਾਵੈ[੬] ॥੨੬॥ 'ਕਯਾ ਮੁਖ ਲੈ ਘਰ ਕੋ ਚਲੈਂ ਹੋਜੀ ਨਿਤ ਖੋਈ।ਕਹਾਂ ਕਹੈਂਗੇ ਐਂਠਿ ਕਰਿ ਜਬਿ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਜੀਵਨ ਤੇ ਮਰਿਬੋ ਭਲੋ, ਧਿਕ ਖਾਨਾ ਖਾਨੇ।–ਘਰ ਕੋ ਰਹੇ ਨ ਘਾਟ ਕੇ–, ਇਮ ਲੋਕ ਬਖਾਨੇ'॥੨੭॥ਨਿਸ਼ਚਾਰਹਿਬੋ ਚਲਨ ਕੋ ਠਹਿਰਤਿ

[੧]ਇਕਰਾਰ [ਅ:, ਅਹਦ]। [੨]ਜੋ (ਪੈਂਦੇ ਦਾ) ਹਿਤ ਉਚਰਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। [੩]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [੪]ਪਾਲਿਆ ਹੋਯਾ। [੫]ਤਕੜੀ ਸੂਲ ਲੱਗੀ ਜੋ ਕੱਢੀ ਨਾ ਗਈ। [੬]ਸਾਰੇ ਜਤਨ ਬਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:–ਲਹਿ। †ਪਾ:–ਦਸੋ ਦਿਸ਼, ਦੁਸਾਬ ਸੋਂ।

ਨਹਿ ਕੋਈ[1]। ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਖਾਨਾ ਖਾਇ ਨਹਿ ਦ੍ਰਿਗ ਨੀਂਦ ਨ ਹੋਈ। ਕਰਤਿ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਥਕਿ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਸਰਯੋ ਸੁ ਕਾਜਾ।ਦਰਬ ਸਰਬ ਕੋ ਖਰਚ ਕਰਿ ਭਾ ਛੀਨ[2] ਸਮਾਜਾ ॥ ੨੮ ॥ ਏਕ ਮਾਸ ਬੀਤਯੋ ਜਬੈ ਇਮ ਭਏ ਬਿਹਾਲਾ। ਕੁਤਬਖਾਨ ਆਗਵਨ ਕਿਯ ਲਵਪੁਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨ ਕਿਸੂ ਨਰ 'ਜਾਲੰਧਰ ਸੂਬਾ। ਉਤਰਯੋ ਆਨਿ ਸ ਸੈਨ ਕੇ ਕਯਾ ਹੁਇ ਮਨਸੂਬਾ'॥੨੯॥ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦਤਿ ਪੈਂਦਖਾਂ ਜਨੁ ਤਰੁ ਕੁਮਲਾਯੋ। ਸੀਂਚਯੋ ਜਲ ਕਿਨ ਆਨਿ ਕੈ ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਟਹਿਕਾਯੋ।ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਜਬਿ ਦਿਨ ਰਹਯੋ ਗਮਨੇ ਤਿਸ ਡੇਰੇ। ਜਾਇ ਤਮਾਮ ਸਲਾਮ ਕਿਯ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਿਜ ਕਹਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਹਾਰੇ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਕਰਿ ਕੁਛ ਭੇਵ ਨ ਪਾਯੋ। ਅਬਿ ਲੌ ਨਹੀਂ ਪੁਕਾਰ ਕਿਨ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਾਰੀ।ਮੇਲ ਕਰਨਿ ਸਨਮਾਨ ਸੋਂ ਬਿਸਵਾਸ ਨ ਧਾਰੀ[3]॥੩੧॥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਨਿ ਖੁਸ਼ਾਮਦਨਿ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਕੋ ਦੇਬੋ।ਸਭਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਕੇ ਸਦਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਨਿਤ ਜੈਬੋ। ਕਿਨਹੂੰ ਕਹਯੋ ਨ ਸ਼ਾਹ ਸੋਂ ਹਮ ਸਭਿ[4] ਕਰਿ ਲੀਨੇ।ਢਿਗ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਰਹਨ ਤੇ ਡਰਪਹਿਂ ਧ੍ਰਿਤ ਹੀਨੇ ॥ ੩੨॥ ਰਹੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਤੋਹਿ ਕਹੁ,ਨਾਤੁਰ ਘਰ ਜਾਤੇ।ਧਨਕੋ ਦੀਰਘ ਖਰਚਹੈ,ਮੁਝਤੇ ਸਭਿ ਖਾਤੇ। ਮਮ ਕਾਰਜ ਸਗਰੇ ਬਿਖੇ ਤੁਮ ਬਨਹੁ ਜਹਾਜੂ।ਸਭਿ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਕੀ ਰਾਖਿ ਹੈਂ ਪਤਿ ਦੀਰਘ ਲਾਜੂ' ॥ ੩੩ ॥ ਕਹੈ ਕੁਤਬ 'ਸੁਨਿ ਪੈਂਦ ਖਾਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨੀ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਤੇ ਸਭਿ ਡਰੈਂ ਹੋਹਿਂ ਨ ਸਨ੍ਹਾਨੀ।ਮੁਝ ਤੇ ਭੀ ਤਿਸ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਇਹੁ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ। ਯਾਂਤੇ ਕਾਰਜ ਕਠਨ ਹੈ, ਕੈਸੇ ਬਨਿ ਆਈ'।॥੩੪॥ ਅਤਿ ਸਚਿੰਤ ਪੈਂਦਾ ਭਯੋ ਤੂਟੀ ਸਭਿ ਆਸਾ। ਜਨੁ ਮਲਾਹ-ਵਿਚ ਧਾਰਕੈ[5] ਤਜਿ ਤਰੀ[6] ਨਿਰਾਸਾ। 'ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਬਿਲੰਦ ਤੂੰ ਕੁਛ ਜਤਨ ਬਤਾਵੈ। ਜਿਸ ਬਿਧ ਕਾਰਜੁ ਇਹੁ ਸਰਹਿ ਸੋ ਜੁਕਤਿ ਬਨਾਵੈ ॥੩੫॥ ਤੁਮ ਵਾਕਫ ਦਰਬਾਰ ਕੇ ਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਜੀਕੇ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰ ਤਹਿਂ, ਹੁਇ ਕਾਰਜ ਨੀਕੇ।ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਹਮਰੋ ਹਿਤੂ ਸਮ ਤੋਹਿ ਸੁਜਾਨਾ। ਲਖਯੋ ਅਲੰਬ ਬਿਸਾਲ ਉਰ ਆਵਨ ਤਬਿ ਠਾਨਾ'॥੩੬॥

---

[1]ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [2]ਨਾਸ਼। [3]ਇਜ਼ਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੋ ਮਕਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਬੱਝਾ (ਅਜੇ ਤਕ)। [4]ਸਾਰੇ ਉਪਾਏ। [5]ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੇ ਵਿਚ, ਮਿਝਧਾਰ ਵਿਚ। [6]ਬੇੜੀ।

ਕਹਤਿ ਕੁਤਬਖਾਂ 'ਜਤਨ ਸੁਨਿ ਲਿਹੁ ਬੇਨੁ ਉਤੰਗਾ[1]। ਮੁਰਗੀ ਬੰਧਿ ਬੁਲਾਈਏ ਊਚੀ ਤਿਹ ਸੰਗਾ। ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਲੇ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ। ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਈਏ, ਮੈਂ ਬਨੌਂ ਸਹਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਇਸ ਉਪਾਇ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨਹਿੰ ਕੀਜਹਿ ਤਤਕਾਲਾ'। ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦਤਿ ਪੈਂਦ ਖਾਂ ਲਖਿ ਜਤਨ ਸੁਖਾਲਾ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਉਠਯੋ ਗਾ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਸਭਿ ਸਾਥੀਨ ਸੁਨਾਇਕੈ ਹਰਖੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ' ਨਾਮ ਦੁਆਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਫਰਿਆਦ ਕਰਾਈ ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਹੁੰਚਤਿ ਡੇਰੇ ਜਤਨ ਕਿਯ ਮੁਰਗ਼ੀ ਮੋਲ ਮੰਗਾਇ। ਦੀਰਘ ਬੇਨੁ[1] ਸੰਗ ਤਿਹ ਊਪਰ ਭਲੇ ਬੰਧਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਤਰੇ ਮਸਾਲ ਬੰਧਾਈ। ਸੰਗ ਸਨੇਹ[2] ਬਿਸਾਲ* ਭਿਗਾਈ। ਬੀਤੀ ਅਰਧ ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਜਾਨੀ। ਅਗਨਿ ਲਗਾਇ ਜਗਾਵਨਿ ਠਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਸੰਗ ਪਠਾਨ ਪੰਚ ਸੈ ਕਰੇ। ਗਮਨੇ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਲ ਕੇ ਤਰੇ। ਕਰੈਂ 'ਫਿਰਾਦ, ਫਿਰਾਦ' ਪੁਕਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਰੌਰ ਕੋ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ॥੩॥ਐਰਾਵਤੀ ਦਿਸ਼ਾ ਥਲ ਮੰਦਿਰ।ਸ਼ਾਹ-ਜਹਾਂ ਸੁਪਤਯੋ ਤਿਸ ਅੰਦਰ। ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਭੇਦ ਪੂਛਿ ਸਭਿ ਲੀਨਾ। ਤਿਸੀ ਸਥਾਨ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ ॥ ੪ ॥ ਐਰਾਵਤੀ ਤੀਰ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਸੋ ਮਸਾਲ ਮੁਰਗ਼ੀ ਢਿਗ ਕਰੇ। ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਤਾਥੇ ਚੀਕਤਿ ਊਚੀ । ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਸੋ ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੀ॥ ੫ ॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਛੇਰਤਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਨੇਰੇ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਚੀਕਤਿ ਊਚ ਬਡੇਰੇ। ਸਭਿਨਿ 'ਫਿਰਾਦ, ਫਿਰਾਦ' ਪੁਕਾਰੀ। ਇਮ ਰੌਰਾ ਕੀਨਸਿ ਜਬਿ ਭਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਅਰੁ ਮਸਾਲ ਕੋ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।ਜਾਗੀ ਬੇਗਮ ਜਨੁ ਲਹਿ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਕੇ ਸੁਪਤੀ ਸੰਗ । ਸੋ ਭੀ ਜਾਗਯੋ ਹਾਲਤਿ ਅੰਗ[3] ॥ ੭ ॥ ਕਹਿ ਬੇਗਮ 'ਕੋ ਹੈ ਇਸ ਕਾਲ ?। ਕਿਸਨੇ ਕੀਨਸਿ ਕੌਨ ਬਿਹਾਲ। ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਸੁਨਹੁ ਨ ਨਰਨ ਪੁਕਾਰਾ। ਇਸ ਹਿਤ ਤੇ ਰੌਰਾ ਨਿਸ ਭਾਰਾ' ॥ ੮ ॥ ਕਹਤਿ ਸ਼ਾਹੁ 'ਪ੍ਰਾਤੀ ਹੁਇ ਜਾਇ । ਸੁਨੌਂ ਪੁਕਾਰ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਇ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਪਹਿਰੂ ਦੌਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਕੋ ਗਵਾਰ ਤੁਮ ਰੌਰ ਉਚਾਰਾ ? ॥ ੯ ॥ ਜਾਗਯੋ ਹਜ਼ਰਤ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ। ਸੁਨਹਿ ਪੁਕਾਰ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹਕਾਰਿ।ਅਬਿ ਨਹਿੰ ਬੋਲਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸੈ ਹੈ।ਪਠਹਿ ਸਿਪਾਹੀ ਮਾਰ ਕਰੈ ਹੈ' ॥ ੧੦ ॥ ਪੈਂਦਾ ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਤਬਿ ਚਾਲਾ । 'ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਨੀ

[1]ਊੱਚਾ ਬਾਂਸ, ਲੰਮਾ ਵਾਂਸ। [2]ਤੇਲ। [3]ਅੰਗ (ਜਾਂ ਸਰੀਰ) ਹਿਲਣੇ ਕਰ। *ਪਾ:-ਮਸਾਲ਼।

ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਹੁਇ ਨਜਾਂਵ ਹਮਾਰਾ'। ਇਮ ਭਾਖਤਿ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਪਧਾਰਾ ॥੧੧॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੁਤਬਖਾਂ ਪਾਸ। ਨਿਜ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਤੌ ਮਤਿ ਤੇ[1] ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਜਬਹਿ ਹਕਾਰਹਿ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ' ॥ ੧੨ ॥ ਕਹੈ ਕੁਤਬ 'ਉਰ ਧਾਰਹੁ ਧੀਰ। ਮੈਂ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਪਹੁੰਚਹੁੰ ਤੀਰ। ਜੇਤਿਕ ਮੋ ਤੇ ਤਹਿਂ ਬਨਿਆਵੈ। ਕਰੌਂ ਸਹਾਇ ਕਾਜ ਹੁਇ ਜਾਵੈ' ॥ ੧੩ ॥ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਟਿ ਚਲਯੋ ਕਹਿ ਸੋਇ। ਨਗਰ ਜਲੰਧਰ ਸੂਬਾ ਜੋਇ। ਰੁਚਿਰ ਕਚਹਿਰੀ ਕੋ ਇਸਥਾਨ। ਚਾਮੀਕਰ ਤੇ ਲਿਪਯੋ ਮਹਾਨ ॥ ੧੪ ॥ ਨਾਨਾਬਿਧਿ ਕੇ ਤਰੁਵਰੁ ਲਿਖੇ। ਅਨਿਕ ਬਿਹੰਗ ਚਿੱਤ੍ਰ ਜਿਨ ਬਿਖੇ। ਜਹਿਂ ਖੁਸ਼ਬੋਇ ਮਹਾਂ ਮਹਿਕਾਈ। ਮਨਹੁਂ ਨਰਨ ਕੋ ਲੇਤਿ ਬੁਲਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਆਇ ਤੁਰਕਪਤਿ ਬੈਠਯੋ ਬੀਚ। ਖਸ ਟਾਟੀ[2] ਪਰ ਜਲ ਬਹੁ ਸੀਂਚ। ਨਾਨਾਬਿਧਿ ਕੇ ਪੁਸ਼ਪ ਬਖੇਰੇ। ਲਰਕਾਈ ਮਾਲਾ ਚਹੁੰਫੇਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਬੈਠਿ ਤਖਤ ਪਰ ਲੇਤਿ ਸਲਾਮ। ਚਲਿ ਆਏ ਉਮਰਾਵ ਤਮਾਮ। ਬਹੁਰ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਕੁਤਬ ਸਲਾਮ ਕਰੀ ਮੁਦ ਪਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਬੋਲਯੋ ਸ਼ਾਹੂ। 'ਕੌਨ ਹੁਤੋ ਅਸ ਨਿਸ ਕੇ ਮਾਂਹੂ? । ਜਾਰ ਮਸਾਲੈਂ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰੂ। ਕਿਸ ਕੋ ਛੀਨਯੋ? ਕੈ ਕਿਨ ਮਾਰੂ ॥੧੮॥ ਦਈ ਨੀਂਦ ਉਚਟਾਇ ਹਮਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਪੁਨ ਆਈ, ਰਹੀ ਖੁਮਾਰੀ[3]। ਮਹਾਂ ਦੁਖਿਤਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪੁਕਾਰੇ। ਸੁਨਤਿ ਪਾਹਰੂ ਸੋ ਹਟਕਾਰੇ' ॥ ੧੯ ॥ ਅਸ ਪਾਯੋ ਅਵਕਾਸ਼ ਸੁਖਾਰੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕੁਤਬ ਉਚਾਰੇ। 'ਪੈਂਦਖਾਨ ਜੋ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ। ਚਾਕਰ ਢਿਗ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ ॥੨੦॥ ਗੁਰ ਕੁਛ ਜਬਰੀ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਰੀ। ਦਿਯੋ ਨਿਕਾਸਿ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਹਰੀ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੋ ਫਿਰਹਿ ਪੁਕਾਰੂ। ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ ਨ ਪਹੁੰਚੀ ਸਾਰੂ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨੀ ਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਕੀ ਗਥ ਜਬੈ। ਖਾਂਵਜ਼ੀਰ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਯੋ ਤਬੈ। ਤਿਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਪਿਖਹੁ ਸਮਾਂ ਕਸ ਆਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੇ ਤ੍ਰੈਦਸਮੀ ਸਦੀ[4]। ਹੋਵਹਿਂ ਨਰ ਖੋਟੇ ਕਰਿ ਬਦੀ। ਸੋ ਅਬ ਲੌ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਭਈ। ਆਗੇ ਹੀ ਲੱਛਨ ਬਿਦਤਈ ॥ ੨੩ ॥ ਇਸ ਪਠਾਨ ਕੀ ਸੁਨੀਅਹਿ ਬਾਤ। ਜਿਮ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਕਹੌਂ ਬੱਖਜਾਤ।

[1]ਤੇਰੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ। [2]ਖਸ ਦੀ ਟੱਟੀ। [3]ਆਲਸ ਜਿਹਾ ਰਿਹਾ। (ਅ) ਮਸਤੀ ਟਿਕੀ ਰਹੀ। [4]ਤੇਰਵ੍ਹੀਂ ਸਦੀ (ਹਿਜਰੀ ਸੰਨ ਦੀ)।

ਮਾਦਰ ਪਦਰ ਹੀਨ ਇਹ ਰਹਯੋ।ਰੁਲਤਿ ਫਿਰਤਿ ਕਿਤ ਥਾਉਂ ਨ ਲਹਯੋ[1] ॥ ੨੪ ॥ ਦਯਾਲੁ ਸੁਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਹੇਰਾ। ਰਾਖਯੋ ਨਿਕਟਿ ਜਥਾ ਹੁਇ ਚੇਰਾ। ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ ਬਲੀ ਇਹ ਜਾਨਾ। ਪਾਰਯੋ ਇਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਦੇਤੇ ਰਹੇ ਗਿਰਾਸ[2]। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਰਾਖਯੋ ਪਾਸ। ਜਬਿ ਇਨ ਅਪਨੋ ਆਪ ਸੰਭਾਰਾ। ਆਯਹੁ ਤਿਨ ਪਰ ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਲਵਨ ਖਾਇ ਕਰਿ ਦ੍ਰੋਹ ਬਧਾਈ। ਨਿਮਕਹਰਾਮੀ ਦਾਦ[3] ਉਠਾਈ। ਯਾਂਤੇ ਸਮਾਂ ਜਾਨਿਯਤਿ ਖੋਟਾ। ਅਦਬ ਨ ਰਾਖਹਿ ਬਡ ਕੋ ਛੋਟਾ ॥ ੨੭ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਤਾ ਕੋ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਪਤਿ ਕੋ ਹਤਿ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਦਾਰਾ। ਕਰਹਿ ਭਲੇ ਪਰ ਬੁਰਾ ਬਿਸਾਲ। ਸੁਨੇ ਨ ਪਿਖੇ ਜਾਇਂ ਅਸ ਹਾਲ' ॥ ੨੮ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤੂਸ਼ਨੀ ਭਯੋ। ਕੁਛਕ ਸਮਾਂ ਜਬਿਹੂੰ ਬਿਤਿ ਗਯੋ। ਪੁਨ ਅਸ ਕਾਜ ਆਨ ਕਰਿ ਪਰਯੋ। ਖਾਂਵਜ਼ੀਰ ਕੋ ਪਠਵਨ ਕਰਯੋ ॥੨੯॥ 'ਜਾਇ ਸੁਧਾਰਹੁ ਬਿਗਰੈ ਨਾਂਹੀ। ਤੁਝ ਬਿਨ ਬਨੈ ਨ ਬੁਧਿ ਬਹੁ ਚਾਹੀ[4]'। ਗਯੋ ਵਹਿਰ ਉਠਿ ਖਾਨਵਜ਼ੀਰ।ਹਰਖੇ ਤਬਿ ਉਮਰਾਵ ਜਿ ਤੀਰ ॥ ੩੦ ॥ ਇਤ ਪੈਂਦਾ ਲੇ ਸੰਗ ਦਮਾਦਾ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੌਰ ਪੁਚਾਵਨ ਦਾਦਾ। ਸੰਗ ਪਠਾਨ ਪੰਚ ਸੈ ਭਏ। ਸਭਿ ਇਕ ਥਾਨ ਬੈਠਤੇ ਭਏ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਹੁਤੇ ਪਾਹਰੂ ਜੋਇ। ਆਯੋ ਪੌਰ ਬਿਲੋਕੇ ਸੋਇ[5]। ਜਾਨਿ ਪੁਕਾਰੂ ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ। 'ਰੌਰ ਕਰਯੋ ਤੁਮ ਹੂੰ ਨਿਸ ਚੀਨੇ?'॥੩੨॥ਸੁਨਤਿ ਪੈਂਦਖਾਂ ਉਠਿ ਸਹਿਸਾਇ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਥਿਰ ਅਗੁਵਾਇ। 'ਕਿਮ ਹਜ਼ਰਤ ਨੇ ਰਾਤਿ ਉਚਾਰਾ। ਕਰਹਿ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ਨਯਾਵ ਹਮਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਜੇ ਅਬਿ ਸਿਮਰਨ ਦੇਹੁ ਕਰਾਇ। ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਹਮ ਤੇ ਪਾਇ'। ਕਹਤਿ ਪਾਹਰੂ 'ਨਯਾਵ ਤੁਮਾਰਾ। ਕਰਿਬੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਨਿਸ ਕੀ ਬਾਤ ਹੋਇ ਜੇ ਸਿਮਰਨ। ਤੁਮਹੁ ਹਕਾਰਨ ਕਰਿ ਹੈ ਤਤਛਿਨ'। ਲਾਲਚ ਲਗੇ ਪਾਹਰੂ ਗਯੇ। ਮੇਲ ਸਲਾਬਤ ਖਾਂ ਸੋਂ ਕਿਯੋ ॥ ੩੫ ॥ 'ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਨੀ ਪੁਕਾਰ। ਕਹਯੋ–ਨਯਾਵ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਸਕਾਰ–। ਸੋ ਅਬਿ ਆਇ ਪੌਰ ਪਰ ਬੈਸੇ। ਅਰਜ਼ ਸੁਨਾਇ ਦੀਜੀਯਹਿ ਐਸੇ' ॥ ੩੬ ॥ ਕਹੀ ਸਲਾਬਤ ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਨਿਸ ਕੇ ਅਏ ਪੁਕਾਰੂ ਪੌਰ। ਹੁਕਮ ਜਥਾ ਹੁਇ

[1]ਕਿਧਰੇ (ਕੋਈ) ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ। [2]ਗ੍ਰਾਹੀਆਂ। [3]ਫਰਿਆਦ। [4]ਤੂੰ ਧੀ ਕਹੁਤੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ(ਇਸ ਵਿਚ)। [5]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ।

ਤੈਸੇ ਕਰੈਂ'।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਇਮ ਚਿਤਵਨ ਧਰੈ ॥੩੭॥–ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਭਏ ਰਨ ਜੈਸੇ । ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ ਲਖਹਿਂ ਸੁਨਿ ਤੈਸੇ । ਥੋਰੇ ਸੁਭਟਨਿ ਬਹੁਤ ਖਪਾਏ । ਅਦਭੁਤ ਭਈ ਲਖੀ ਨਹਿਂ ਜਾਏ॥੩੮॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਬਾਤੀ। ਜਾਨਹਿਂ ਸਕਲ ਭੇਦ ਬੱਖਯਾਤੀ–।ਦਯੋ ਹੁਕਮ 'ਆਨਹੁ ਹਮ ਪਾਸ'।ਸੁਨਤਿ ਪਾਹਰੂ ਹਰਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੩੯॥ ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੋ ਜਾਇ ਹਕਾਰਾ। 'ਚਲੋ ਹੋਇ ਹੈ ਨਯਾਵ ਤੁਮਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਪੈਂਦਾ ਅਨੰਦ ਕੇ ਸਾਥ। ਨਿਜ ਦਮਾਦ ਕੋ ਗਹਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ॥ ੪੦ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ। ਅੰਤਰ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਜਾਇ। ਆਗੇ ਖਰੋ ਸਲਾਬਤ ਹੇਰਾ।'ਗਮਹੁ ਅੱਗ੍ਰ, ਧਨ ਦਿਹੁ ਕੁਛ ਮੇਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੇਹੌਂ ਬਾਤ ਰੁਲਾਇ'। ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਲਿਯ ਠਹਿਰਾਇ । ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਤਬਹਿ ਲੇ ਗਯੋ। ਜਾਇ ਕਚਹਿਰੀ ਦਾਖਲ ਭਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਪੈਂਦਖਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚੌਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਨੇ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਨਿਵ ਨਿਵ ਕਰਤਿ ਸਲਾਮ । ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਇ ਠਾਂਢੋ ਭਯੋ ਜਿਹ ਠਾਂ ਸਭਾ ਤਮਾਮ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸੁੰਦਰਡੀਲਬਿਲੰਦ ਨਿਹਾਰਾ। ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲ ਬਡੋ ਬਲਵਾਰਾ। ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਦਤਿ ਭਨੀ ਤਬਿ ਬਾਨੀ।'ਤੈਂ ਕਿਮ ਕੀਨਿ ਪੁਕਾਰ ਮਹਾਨੀ?॥੨॥ਕਯਾ ਤੁਮ ਛੀਨਯੋ ਕੈ ਕਿਨ ਮਾਰਾ?।ਹੈ ਅਸ ਕੌਨ ਦਿਯੋ ਦੁਖਭਾਰਾ ?'। ਸੁਨਿ ਪੈਂਦੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਮਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਹਾਨਾ॥ ੩ ॥ਕਰਤਿ ਚਾਕਰੀ ਰਿਪੁ ਬਹੁ ਹਨੇ।ਠਾਨਤਿ ਜੰਗ ਕੀਨਿ ਬਲ ਘਨੇ। ਮਮ ਬਾਹਨ ਕੇ ਹੋਇ ਅਲੰਬ। ਤੁਮਰੇ ਲਸ਼ਕਰ ਹਨੇ ਕਦੰਬ ॥ ੪ ॥ ਬਡੀ ਬਡੀ ਮੈਂ ਜੋਖੌਂ ਖਾਇ[1]। ਲਈ ਫਤੇ ਬਹੁ ਜਸੁ ਉਪਜਾਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਇਹ ਇਨਾਮੁ ਮੁਝ ਦੀਨੋ। ਆਯੁਧ ਬਸਤ੍ਰ ਛੀਨ ਕਰਿ ਲੀਨੋ ॥ ੫ ॥ ਜਾਟ ਗਵਾਰਨਿ ਤੇ ਮਰਿਵਾਯੋ। ਤੁਮਰੋ ਤ੍ਰਾਸ ਤਨਕ ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ। ਜਬਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਦਈ ਦੁਹਾਈ । ਸੁਨਿ ਬਹੁਤੀ ਤਬਿ ਮਾਰ ਕਰਾਈ ॥ ੬ ॥ ਜਿਤਿਕ ਚਮੂੰ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੈ। ਮਮ ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਬਲ ਮੈਂ ਅਹੈ'। ਸੁਨਤਿ ਕੁਤਬਖਾਂ ਕਹਤਿ ਬਨਾਇ। 'ਇਸ ਕੋ ਨਾਮ ਰਹਯੋ ਬਿਦਤਾਇ ॥ ੭ ॥ ਰਣ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕਰੇ ਬਡੇਰੋ।ਖੜਗ ਖਤੰਗਨਿ

---

[1] ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ [ਪੰ:, ਜੋਖੋਂ=ਬੜੇ ਕਸ਼ਟ ਯਾ ਵਿਪਤਾ ਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ, ਖਤਰਾ]

ਹਤੇ ਘਨੇਰੇ। ਅਬਿ ਹਜ਼ੂਰ! ਇਸ ਡੀਲ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਅਪਰ ਮਨਿੰਦ ਨ ਕੋਇ ਬਿਚਾਰਹੁ ॥ ੮ ॥ ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਨਾ ਜਾਨਤਿ ਸਾਰੀ। ਨਿਜ ਬਗਾਇ ਦੇ ਰਿਪੁਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਨਰ ਉਠਾਇ ਪਟਕੈ ਛਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਇਹ ਕਿਮ ਅਰਨ ਦੇਹਿ ਬਲ ਬਾਂਹੀ"[1] ॥੯॥ ਰਣ ਬਾਤਨਿ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਫਰਯੋ।ਬਹੁਰ ਬੂਝਿਬੇ ਹਸ ਕੈ ਕਰਯੋ।'ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕਹੁ ਜੰਗ ਪਰੇ ਹੈਂ?ਕਿਮ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੇ ਹੈਂ?'॥ ੧੦ ॥ ਤਬਿ ਪੈਂਦੇ ਕਹਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇ।'ਮੁਗਲਸਖਾ ਸੈਨਾ ਧੁਤਿ ਧਾਇ। ਗੁਰਪੁਰਿ[2] ਮਹਿਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਉਦਾਰੇ। ਤਹਿਂ ਮੈਂ ਜੀਤ ਲੀਨਿ ਗਨ ਮਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਨਹਿ ਰੁਹੇਲਾ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ। ਲੇ ਦਲ ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਸਿਧਾਰਾ।ਤਹਾਂ ਜੁਧ ਐਸੋ ਕੁਛ ਭਯੋ।ਹਟਿ ਜੀਵਤਿ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹ ਨਹਿਂ ਗਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਤਹਿਂ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕੀਨ ਘਨੇਰਾ*। ਫਤੇ ਲਈ ਜਸੁ ਪਸਰਯੋ ਮੇਰਾ। ਪੁਨ ਰਾਵਰ ਕੇ ਤੁਰੰਗ ਚੁਰਾਇ। ਲਲਾਬੇਗ ਜੁਤਿ ਕ਼ੰਬਰ ਧਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਤਹਿ ਮੈਂ ਕਰੀ ਲਬੇਰ ਪਥੇਰਾ*। ਕਾਟਯੋ ਰਾਵਰਿ ਕਟਕ ਬਡੇਰਾ। ਫਤੇ ਲਈ ਇਮ ਤੀਨਹੁ ਬਾਰੀ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਅਬਿ ਚਿੱਤ ਬਿਸਾਰੀ ॥੧੪॥ ਕਰਿ ਮੇਰੋ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਨਿਕਾਰਾ। ਦਰਬ ਚਾਕਰੀ ਜਾਨਿ ਉਦਾਰਾ[3]। ਚਾਕਰ ਹੁਤੋ, ਅਦਬ ਮੈਂ ਰਾਖਾ। ਨਹਿਂ ਸਨਮੁਖ ਕੁਛ ਉੱਤਰ ਭਾਖਾ ॥ ੧੫ ॥ ਨਤੁ ਗੁਰ ਹੁਤੋ ਅੱਗ੍ਰ ਮਮ ਐਸੇ। ਤੋਰਤਿ ਗ੍ਰੀਵ ਕਾਕਰੀ ਜੈਸੇ[4]। ਦੇਤਿ ਬਗਾਇ ਨ ਲਾਵਤਿ ਬਾਰੀ।ਗਿਰਤਿ ਸੀਸ ਜਿਮ ਫਲ ਟੂਟਿ ਛਾਰੀ[5] ॥ ੧੬ ॥ ਕਹਾ ਬਲ ਗੁਰ ਕੋ ਮੋਰਿ ਅਗਾਰੀ। ਜਿਸ ਕੋ ਲੋਕ ਕਹੈਂ ਭੁਜ ਭਾਰੀ। ਅਬਿ ਆਵਨ ਕੋ ਹੇਤੁ ਬਤਾਵੌਂ। ਤੁਮ ਸਹਾਇ ਤੇ ਬਦਲਾ ਪਾਵੌਂ ॥ ੧੭ ॥ ਇਕ ਤੁਰੰਗ ਰਾਵਰ ਕੋ ਮਰਨੋ। ਦੂਸਰ ਅਹੈ ਤਿਨਹੁਂ ਢਿਗ ਖਰਨੋ। ਹਯ ਸਮੇਤ ਗੁਰ ਕੌ ਗਹਿ ਲ੍ਯਾਵੌਂ। ਪੀਛੈ ਰਹਨਿ ਜੀਵਕਾ ਪਾਵੌਂ[6] ॥੧੮॥ਅਬਿ ਮੁਝ ਕੌ ਦਿਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗ। ਕਰੌਂ ਜਾਇ ਮੈਂ ਦੀਰਘ ਜੰਗ। ਗੁਰ ਕੇ ਗਰ ਦੁਪਟਾ ਗਹਿ ਪਾਵੌਂ। ਐਂਚਿ ਆਪਕੇ ਨਿਕਟਿ ਲਿਆਵੌਂ ॥੧੯॥ ਪੈਂਦਖਾਨ ਤਬਿ ਨਾਮ ਕਹਾਉਂ।ਨਤੁਰ ਆਇ ਮੈਂ ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਊਂ'। ਸੁਨਿ ਬਹਾਦੁਰੀ ਕੇ ਬਚ ਸ਼ਾਹੂ। ਮਹਾਂ ਅਨੰਦਤਿ ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਮਾਂਹੂ

---

[1]ਕਿਵੇਂ ਅੜਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ। [2]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। [3]ਬਹੁਤੀ। [4]ਖਖੜੀ ਵਾਂਙੂ। [5]ਡਾਲ੍ਹੋਂ ਟੁਟਣੇ ਫਲ। [6]ਪਿੱਛੋਂ (ਆਪ ਪਾਸ) ਰਹਿਕੇ ਰੋਜ਼ੀ ਪਾਵਾਂਗਾ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਹਾਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

॥ ੨੦ ॥ 'ਅਪਨੀ ਸਿਫਤ ਜਥਾ ਤੈਂ ਬਰਨੀ। ਅਬਹਿ ਲਾਯਕੀ ਸਚ ਇਹ ਕਰਨੀ। ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ ਬਲੀ ਬਡ ਬਾਹੂ। ਤਿਮ ਦਿਖੀਯਤਿ ਮਨ ਕੋ ਉਤਸਾਹੂ ॥ ੨੧ ॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਸਮੁਦਾਇ ।ਹਮ ਦੈ ਹੈਂ ਤੁਵ ਸੰਗ ਚਢਾਇ। ਚਮੂੰ ਚਮੂੰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਲਰੈ। ਤੁਮ ਪਹੁੰਚਹੁ ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਥਿਰ ਅਰੈ ॥ ੨੨ ॥ ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਗੁਰ ਕੇ ਬਲਵੰਤੇ। ਤੁਝ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਿ ਨ ਦੇਹਿਂ ਕਦੰਤੇ[1]। ਤੇਰੋ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੋ ਰਣ ਦ੍ਵੰਦ। ਜੁਟਹੁ ਜ਼ੋਰ ਕਰਿ ਬਾਹੁ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੩ ॥ ਜੇ ਬਲ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ਗਹਿ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਮਨਸਬ ਮਨ ਸਭਿ ਬਾਂਛਤਿ[2] ਪਾਵੈਂ। ਹਯ ਦਿਲਬਾਗ ਸੰਗ ਲੈ ਆਉ। ਬਿਨਾਂ ਬਿਲੰਬ ਲੇਹੁ ਸਿਰੁਪਾਉ' ॥ ੨੪ ॥ ਪੈਂਦੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਹਜ਼ੂਰ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ, ਨ ਕੂਰ ਉਚਾਰੀ। ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਮੈਂ ਸੰਗ।ਲਖ੍ਯੋਂ ਡੀਲ ਬਲ ਜੇਤਿਕ ਅੰਗ ॥ ੨੫ ॥ ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਰਹੇ ਬਧਾਵਤਿ[3]। ਮੈਂ ਦਬਿ ਜਾਤਿ ਜਿ ਓਜ ਲਗਾਵਤਿ[4]। ਰਾਵਰ ਹਾਥ ਧਰਹੁ ਸਿਰ ਮੇਰੇ। ਅਬਿ ਲ੍ਯਾਵੈਂ ਗਹਿ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ[5]'॥੨੬॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦਈ ਕਰ ਸ਼ਾਰਤ।'ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੁ' ਸਮੁਝਾਇ ਬਿਚਾਰਤ[6]। ਥਿਰ ਉਮਰਾਵ ਹੁਤੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਈ॥ ੨੭॥ 'ਨਗਨ ਤੇਗ ਅਰੁ ਪਾਨਨ ਬੀਰਾ। ਧਰਹੁ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬਿਚ, ਬਡ ਬੀਰਾ। ਜੋ ਉਤਸਾਹ ਜੰਗ ਕੋ ਧਰੈ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਪਰ ਚਢਿਬੋ ਕਰੈ ॥ ੨੮ ॥ ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੈ। ਕਰਿ ਬਹਾਦੁਰੀ ਅਰਿ ਕੌ ਮਾਰੈ। ਤੀਨ ਬਾਰ ਕਰਿ ਰਾਰ ਉਦਾਰਾ। ਜੋ ਉਮਰਾਵ ਚਢ੍ਯੋ ਸੋ ਮਾਰਾ ॥ ੨੯॥ਇਸ ਪਠਾਨ ਕੇ ਬਲ ਕਰਿ ਜੀਤਾ। ਅਬਿ ਕੇ ਗਹਿ ਲੀਜੈ ਦੇ ਭੀਤਾ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ। ਤੀਨ ਬਾਰ ਜਬਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਮੁਗਲਸਖਾਨ ਭ੍ਰਾਤ ਇਕ ਅਹੈ। ਕਾਲੇਖਾਨ ਨਾਮ ਜਗ ਕਹੈਂ। ਸੂਬਾ ਪੁਰਿ ਪਿਸ਼ੌਰ ਕੋ ਭਾਰਾ। ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਪਚਾਸ ਹਜ਼ਾਰਾ ॥੩੧॥ ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰਾ। ਭ੍ਰਾਤ ਮਰੇ ਕੋ ਬੈਰ ਸੰਭਾਰਾ।-ਤਿਸ ਕੋ ਪਲਟਾ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਲੀਨੋ। ਖਾਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਭਿ ਭਾਖਹਿਂ ਹੀਨੋ ॥ ੩੨ ॥ ਅਬਿ

---

[1] ਕਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ (ਸਾਡੇ ਸੂਰਮੇ) ਤੇਰੇ ਨੇੜੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ। [2] ਅਹੁਦਾ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸਭਿ (ਕੁਛ) ਪਾ ਲਵੇਂਗਾ। [3] ਵਧਾਂਵਦਾ ਰਹਿਆ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ)। [4] ਜਦੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਬਲ ਲਗਾਂਵਦੇ ਸੈਂ (ਜਾਣਕੇ) ਦਬ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ। [5] ਹੁਣੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਫੜ ਅਗੇ ਲਾਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। (ਅ) (ਆਪਣੇ) ਅਗੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। [6] ਹੱਥ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦਿਤਾ (ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਹੁਣ) ਚੁਪ ਰਹੁ (ਇਸ ਨਾਲ) ਮਾਨੋਂ ਪੈਂਦੇ ਨੂੰ (ਇਹ) ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੁਛ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਵਕਾਸ਼ ਭਲੋ ਮੁਝ ਪਾਵੈਂ[1]। ਗਹੌਂ ਗੁਰੂ ਕੋ, ਸ਼ਾਹੁ ਪਠਾਵੈ। ਇਕ ਤੌ ਹਜ਼ਰਤ ਕਾਰਜ ਅਹੈ। ਦੁਤੀਏ ਜਸੁ ਮੇਰੋ ਜਗ ਰਹੈ ॥ ੨੩ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਪਲਟਾ ਮੁਗਲਸਖਾਨ। ਇਮ ਮੇਰੋ ਹੁਇ ਕਾਜ ਮਹਾਨ-। ਉਠਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬੋਲਯੋ ਸੋਇ।'ਹਜ਼ਰਤ ਹੁਕਮ ਮੋਹਿ ਕਉ ਹੋਇ॥੨੪॥ਸੈਨਾ ਸਕਲ ਜੰਗ ਕਰਿ ਘੇਹੈਂ।ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਜੀਵਤਿ ਗਹਿ ਲੈਹੈਂ।ਨਿਕਟਿ ਆਪ ਕੇ ਜਦ ਹਮ ਲਯਾਵੈਂ।ਭ੍ਰਾਤ ਮਰੇ ਕੀ ਕਰਕ ਮਿਟਾਵੈਂ॥੨੫॥ਭਰਯੋ ਰਿਦਾ ਰਿਸ ਜ੍ਵਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ।ਸੋ ਸਭਿ ਗੁਰ ਪਰ ਕਰਵ ਨਿਕਾਸੀ'। ਤਿਸ ਦਿਨ ਸੁਪਤੌਂ ਨੀਂਦ ਸੁਖਾਰੀ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਗਹਿ ਲੇਹੁੰ ਕਿ ਮਾਰੀ' ॥੨੬॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਹਰਖ ਵਧਾਵੈ।'ਕਾਲੇਖਾਂ! ਇਮ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਪੈਂਦਖਾਨਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਸਜਹੁ ਸੈਨ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਵਹੁ' ॥੨੭॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਾਲੇਖਾਂ ਹਰਖਾਯੋ। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਕੋ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ। ਨਗਨਤੇਗ ਬਿਚ ਸਭਾ ਉਠਾਈ। ਪਾਨਨ ਬੀਰਾ ਲੀਨਿ ਚਬਾਈ॥੨੮॥ਪਿਖਿ ਉਤਸਾਹ ਸ਼ਾਹੁ ਤਿਸਕਾਲਾ।ਸਿਰੋਪਾਉ ਮੰਗਵਾਇ ਬਿਸਾਲਾ । ਜ਼ਰੀ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁੰਦਰ ਮੁਦਧਾਰੇ। ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਜਿਨਹੁ ਪਰ ਧਾਰੇ ॥੩੯॥ ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਹੀਰਨ ਜਰੇ। ਦ੍ਵੈ ਮੰਗਵਾਇ ਸੁ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਕੈਠਾ ਬਡ ਕੀਮਤ ਮੁਕਤਨ ਕੋ[2]। ਉੱਜਲ ਗੋਲ ਦਿਯੋ ਪਹਿਰਨ ਕੋ ॥ ੪੦ ॥ ਸਵਾ ਲਾਖ ਕੋ ਖਿਲਤ ਕਹਾਵੈ। ਲੇ ਕਾਲੇਖਾਂ ਉਰ ਹਰਖਾਵੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਬਿ ਦੀਨਾ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਹੇਰਨ ਕੀਨ॥੪੧॥ਹੁਤੋਮੀਤਇਕ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ।ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ ਨਾਮ ਬਖਾਨਿ। ਤਿਨ ਭੀ ਦੇਖਤਿ ਚੌਂਪ ਬਢਾਈ।ਚਹੀ ਗੁਰੂ ਪਰ ਕਰਨ ਚਢਾਈ॥੪੨॥ਦ੍ਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਪ੍ਰਤਨਾ[3] ਕੋ ਮਾਲਿਕ। ਬੈਰ ਸੰਭਾਰਿ ਖਰਯੋ ਤਤਕਾਲਕ । ਜਿਤੇ ਵਕੀਲ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਜਾਨੋਂ।ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੋ ਸਿਰਮੌਰ ਪਛਾਨੋਂ॥੪੩॥'ਹਜ਼ਰਤ! ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਪਾਉਂ।ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਉਂ।ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਮੀਤ ਮਮ ਮਾਰਾ। ਅਹੈ ਕਰਜ਼ ਸਿਰ ਕਰੌਂ ਉਤਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਦਾਵ ਭੇਤ ਬੁਧਿ ਕੋ ਉਪਜਾਇ। ਕਾਲੇਖਾਂ ਕੋ ਬਨੌਂ ਸਹਾਇ'। ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਸਿਰੁਪਾਇ। ਹਰਖ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਦਿਵਾਇ॥ ੪੫ ॥ 'ਜਨੌਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਗੁਰਿ ਕੋ ਗਹਿ ਆਨੌਂ। ਲਰਤਿ ਬਾਹਨੀ ਰਨ ਕਰਿ ਹਾਨੌਂ'। ਸਹਿਤ ਦਮਾਦ ਜੁ ਪੈਂਦੇਖਾਨ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਤਿਨ ਦੇਵਨ ਠਾਨਿ ॥ ੪੬ ॥ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਬਿਦਾ

[1]ਕੱਢਾਂਗਾ। [2]ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ। [3]ਸੈਨਾ [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਿਤਨਾ]।

ਸਭਿ ਕਰੇ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਮੋਦ ਉਰ ਭਰੇ।ਜਬਿ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਗਏ। 'ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਹਿ' ਹੁਕਮ ਕੋ ਦਏ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਉਮਰਾਵਨ ਚੜ੍ਹਾਈ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚੌਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਲਸ਼ਕਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੁਤਬਖਾਂਨ ਬੈਠਯੋ ਪਿਖਯੋ ਹਜ਼ਰਤ ਆਪਨੇ ਤੀਰ। 'ਤੂੰ ਭੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕੋ ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਬਡ ਬੀਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਨਗਰ ਜਲੰਧਰ ਤਾਲਖ ਤੇਰੇ[1]। ਦਿਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਉਤਸਾਹੁ ਘਨੇਰੇ। ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧ ਲਿਹੁ ਦੇਖਹੁ ਜੰਗ। ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਪੈਂਦੇ ਸੰਗ ॥ ੨ ॥ ਨਿਕਟਿ ਰਹਨਿ ਤੇ ਤੂੰ ਸਭਿ ਜਾਨਹਿ। ਗਹਯੋ ਜਾਇ ਗੁਰ ਤਿਮ ਬਿਧਿ ਠਾਨਹਿ। ਅਪਨਿ ਚਮੂੰ ਸਭਿ ਸੰਗ ਰਲਾਵੈ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਾਜ ਕਰੋ ਇਤ ਆਵੈਂ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਕੁਤਬਖਾਂ ਕਹਿ ਕਰ ਬੰਦਿ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਗਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਜਬਿ ਤੇ ਉਠਿ ਆਵਾ। ਤਬਿ ਕੋ ਮੋਹਿ ਭਰੋਸ ਉਪਾਵਾ ॥੪॥ ਪੁਨ ਲਸ਼ਕਰ ਅਬਿ ਚਢਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਿਮ ਗੁਰ ਬਚਹਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਜਾਇ ਸੰਗ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਗਹਾਇ। ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਕੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ' ॥੫॥ ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਡ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਸਿਰੁਪਾਉ ਸੁ ਦੈ ਕੈ। ਕੁਤਬਖਾਨ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਬਿਦਾ। ਹਰਖਤਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਤਦਾ ॥ ੬ ॥ ਕਾਲੇਖਾਨ ਸੰਗ ਸਭਿ ਮਿਲੇ। ਚਢਿਨਿ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਭਲੇ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਤੇ ਆਦਿਕ ਕਹੈਂ। 'ਲੂਟਹਿ ਗੁਰ' ਧਨ ਗਨ ਕੋ ਲਹੈਂ[2] ॥ ੭ ॥ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਮੈਂ ਭੇਦ ਬਤਾਵੌਂ[3]। ਕਰ ਗਹਿ ਕੈ ਗੁਰ ਕਉ ਲੇ ਆਵੌਂ'।ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਲ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਏ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਏ ॥ ੮ ॥ ਗਨ ਗੁਲਕਾਂ ਬਾਰੂਦ ਘਨੇਰੀ। ਬਰਤਾਈ ਲਸ਼ਕਰ ਬਹੁਤੇਰੀ। ਹਯ ਹੱਥਯਾਰ ਅਪਰ ਬਰਤਾਏ। ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਮਨ ਸਭਿਨਿ ਵਧਾਏ ॥ ੯ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੈਨ ਅਸੂਦੀ ਕਰਿ ਕੈ। ਪੰਚਹੁੰ ਬੀਰ ਚਢੇ ਰਿਸ ਧਰਿ ਕੈ। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਭਏ ਸ਼ਰਾਬੀ। ਬੋਲ ਅਟਪਟੇ ਚਹਤਿ ਖਰਾਬੀ ॥ ੧੦॥ 'ਗੁਰ ਕਯਾ ਵਸਤੁ ਹਮਾਰੇ ਆਗੇ। ਚਢਹਿਂ ਇਰਾਨ ਵਲਾਇਤ ਭਾਗੈ[4]। ਅਬਿ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੀ ਬਿਲਮ ਹਮਾਰੀ। ਇਕ ਹਮਲੇ[5] ਰਿਪੁ ਦੇ ਹੈਂ ਮਾਰੀ' ॥੧੧ ॥ ਸੂਬਾ ਕਾਲੇ-

[1] ਤੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹੈ [ਅ:, ਤਅੱਲੁਕ]। [2] ਲਵਾਂਗੇ। [3] ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਭੇਤ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਧਨ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਉਹ) ਦੱਸਾਂਗਾ। [4] ਸਾਡੇ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਈਰਾਨ ਵਲੈਤ ਬੀ ਭੱਜ ਜਾਏਗੀ। [5] ਇਕ ਹਮਲੇ ਵਿਚ।

ਖਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੁਤਿਯ ਕੁਤਬਖਾਂ ਚਢਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ ਭਯੋ ਅਰੂਢਨ। ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਕਾਲ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਮੂਢਨਿ॥੧੨॥ਪੈਂਦੇਖਾਨ,ਖਾਨ ਅਸਮਾਨਾ। ਪੰਚਹੁੰ ਜੋਧਾ ਠਾਨਿ ਗੁਮਾਨਾ। ਪਾਪ ਬਿਖੈ ਰਤਿ ਜੋ ਬਡ ਪਾਪੀ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਤਬਿ ਹੋਇ ਸੁਰਾਪੀ[1] ॥ ੧੩ ॥ ਬਾਦਿਤ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਬਜਵਾਏ। ਸਕਲ ਅਰੂਢੇ ਦਲ ਸਮੁਦਾਏ। ਮਨਹੁੰ ਟੀਡਗਨ[2] ਗਮਨੇ ਐਸੇ। ਹਿਮ ਮਹਿਂ ਗਰਨ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਜੈਸੇ[3] ॥੧੪॥ ਮਨਹੁੰ ਮਕੌਰਨ[4]ਲਾਗੇ ਪੰਖ। ਸਮੁਖ ਬਿਹੰਗਨ ਚਲੇ ਅਸੰਖ[5]। ਅਪਰ ਭਾਵ ਕਵਿ ਕੇ ਮਨ ਮਿਲਯੋ। ਜਨੁ ਸਲਿਤਾਪਤਿ ਉਛਲਤਿ ਚਲਯੋ ॥੧੫॥ ਪਰਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਮਾਰਗ ਮਾਂਹੀ। ਉਡੀ ਧੂਲ ਰਵਿ ਢਾਂਪਯੋ ਤਾਂਹੀ। ਧਰਾ ਹਲਾਵਤਿ ਗਮਨੀ ਸੈਨਾ। ਮਾਨਹੁੰ ਆਪ ਚਲੀ ਜਮ ਐਨਾ[6] ॥ ੧੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਚਢੇ ਉਤੰਗ ਮਤੰਗਨਿ। ਕਿਤਿਕ ਨਚਾਵਤਿ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਨਿ। ਗਜਗਾਹਨ ਬੰਧੇ ਬਡ ਬੀਰ।ਗਹਿ ਕਮਾਨ ਭਰਿ ਤਰਕਸ਼ ਤੀਰ ॥ ੧੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਤੁਫੰਗਨ ਹਾਥ ਉਠਾਵੈਂ। ਹਯਨਿ ਭਗਾਇ ਨਚਾਇ ਦਿਖਾਵੈਂ*। ਦੀਰਘ ਤੋਮਰ ਹਾਥ ਉਭਾਰੇ। ਬੰਬਲਿਆਲੇ ਖਰ ਅਨਿਯਾਰੇ[7] ॥ ੧੮ ॥ ਖਰ ਖੰਡੇ ਤੇਗੇ ਦਰ-ਮਯਾਨੀ[8]। ਸੈਫ, ਸਰੋਹੀ, ਸਾਂਗ ਮਹਾਨੀ। ਇਮ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਹਿਤ ਲਰਨ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੧੯ ॥ ਪੰਦ੍ਰਹ ਕੋਸ ਜਾਇ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਨਿਸ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਕਰਨਿ ਬਲ ਹੇਰਾ।ਮੌਜੂਦਾਤ[9] ਲੀਨਿ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਕੀ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲ ਬਨਾਇ ਭਟਨਿ ਕੀ ॥ ੨੦ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਜੋ ਜਿਹ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਤਿਹ ਦੀਨਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਲਸ਼ਕਰ ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਠਾਨਿ ॥ ੨੧ ॥ ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ।ਜੋਧਾ ਉਠੇ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਤਯਾਰੇ।ਪਾਇ ਹਯਨਿ ਪਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਜ਼ੀਨ। ਤੁਰਨ ਤਬਹਿ ਅਰੂਢਨ ਕੀਨਿ ॥੨੨॥ ਬਡ ਮਤੰਗ ਪਰ ਪਾਇ ਅੰਬਾਰੀ। ਲਾਗੀ ਜ਼ਰੀ ਸਤਾਰਨ ਸਾਰੀ। ਚਢਿ ਕਾਲੇਖਾਂ ਮਾਰਗ ਚਾਲਾ। ਗਮਨਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੩॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਹਿਂ

---

[1]ਸ਼ਰਾਬੀ। [2]ਟਿੱਡੀ ਦਲ। [3]ਬਰਫ ਵਿਚ ਗਲਨ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [4]ਮਕੌੜਿਆਂ ਨੂੰ। [5]ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਸੰਖਾਂ ਹੀ ਚਲੇ ਹਨ (ਪੰਛੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। [6]ਜਮ ਦੇ ਘਰ। [7]ਬਲਾਂ ਵਾਲੇ, ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਨੋਕਦਾਰ। [8]ਮਿਆਨਾਂ ਵਿਚ। (ਅ) ਵਿਚਲੇ ਮੇਲ ਦੇ। [9]ਹਾਜ਼ਰੀ।

*ਪਾ:-ਦਿਖਾਇ ਚਲਾਵੈਂ।

ਸੈਂਕਰੇ ਆਗੇ। ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਸਿੰਘਰ ਅਨੁਰਾਗੀ[1]।'ਮਾਰਹਿਂ, ਗਹਹਿਂ' ਕਰਤਿ ਬਕਬਾਦਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਾਲੇਖਾਂ ਅਹਿਲਾਦਾ ॥ ੨੪ ॥ ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ ਤਟ ਆਇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਕੇਵਟ ਬੁਲਿਵਾਇ।ਕਰੀ ਸਮੂਹ ਏਕ ਥਲ ਤਰਨੀ[2]। ਤੂਰਨ ਪਾਰ ਸੈਨ ਸਭਿ ਕਰਨੀ ॥ ੨੫॥ ਲਗੇ ਉਤਾਰਨਿ ਭਰਿ ਭਰਿ ਪੂਰ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਉਤਰੇ ਸੂਰ। ਪੀਛਹੁਂ ਜੋਧਾ ਲਸ਼ਕਰ ਸਾਰੇ। ਭਏ ਪਾਰ ਨਹਿਂ ਲਗੀ ਅਵਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਕੁਤਬਖਾਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕੇ ਆਗੇ। ਚਲੇ ਜਲੰਧਰ ਕੇ ਮਗ ਲਾਗੇ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਕਰਯੋ ਸਭਿ ਡੇਰਾ। ਛਾਯਾ ਸਹਿਤ ਥਾਨ ਜਹਿਂ ਹੇਰਾ॥੨੭॥ਤੰਬੂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗੇ ਚਹੁਂ ਫੇਰੇ।ਮਨਹੁਂ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਘੇਰੇ। ਦੀਪ ਸਮਾਨ ਨਗਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਤਿ।ਹਯ ਹਿਰੇਖ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ਉਠਾਵਤਿ॥੨੮॥ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਕੇਰੀ।ਕੁਤਬਖਾਨ ਕਰਿਵਾਇ ਘਨੇਰੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਨਮਾਨ ਸਮੇਤਾ। ਬੂਝਿ ਬੂਝਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਦੇਤਾ ॥ ੨੯ ॥ ਨਿਸ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਕਰਯੋ ਸਭਿ ਕਾਹੂ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਅਪਨੀ ਮਿਸਲਨਿ ਮਾਂਹੂ[3]। ਭਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੁਰਕ ਜੁ ਉਮਰਾਵ। ਚਿਤਵਹਿਂ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ॥ ੩੦॥ ਭਏ ਇਕ ਥਲ ਮਸਲਤਿ ਕਰਿਬੇ। ਗੀਦੀ ਡਰਤਿ, ਲਖਤਿ, ਹੁਇ ਮਰਿਬੇ[4]।ਕੀਨਸਿ ਕਾਲਖਾਨ ਬਖਾਨ। 'ਕੁਤਬਖਾਨ ਸੁਨਿ ਤੂੰ ਮਤਿਵਾਨ ! ॥ ੩੧ ॥ ਆਗੇ ਜੰਗ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਕਰੇ। ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਸੈਨ ਜੁਤਿ ਮਰੇ। ਸੋ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਨ, ਕਹੋ ਉਪਾਇ। ਨਿਕਟਿ ਰਹਹਿਂ ਤੂੰ ਜਾਨਹਿ ਦਾਇ' ॥ ੩੨ ॥ ਕਹਤਿ ਕੁਤਬ 'ਜੋਧਾ ਗੁਰ ਬਲੀ। ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕਰਹਿ ਲਰਹਿ ਬਿਧਿ ਭਲੀ। ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਪਾਵਹੁ ਜ਼ੋਰ। ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਿੰਘਰ ਕੀਜਹਿ ਘੋਰ ॥ ੩੩ ॥ ਅਪਰ ਭੇਦ ਮੈਂ ਲਖੌਂ ਨ ਕੋਈ। ਨਹੀਂ ਮੇਲ ਗੁਰ ਸੋਂ ਕਬਿ ਹੋਈ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਜੇ ਹੋਇ। ਤੌ ਬਸ ਚਲਹਿ ਨ ਹਮਰੋ ਕੋਇ' ॥ ੩੪ ॥ ਪੈਂਦਾ ਕਹੈ 'ਵਹਿਮ ਕ੍ਯਾ ਕੀਜੈ। ਮੈਂ ਗੁਰ ਪਕਰੌਂ ਦੇਖਨਿ ਕੀਜੈ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਜੇ ਕਹਹੁ। ਸਭਿ ਛਿਤ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਹੁਇ ਲਹਹੁ[5]' ॥ ੩੫ ॥ ਕਹਿ ਕਾਲੇਖਾਂ 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਹੈ। ਤਊ ਲਰਨ ਕੋ ਭੇਦ ਜਿ ਲਹੈ। ਤੌ ਅਛੇ ਰਿਪੁ ਤੇ ਜੈ ਪਾਵੈ।ਗ਼ਾਫਲ ਹੋਇ ਹਾਰ ਸੋ ਜਾਵੈ ॥ ੩੬ ॥ ਦਾਵ ਘਾਵ ਜੋ ਜਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਕੀ ਫਤਹ ਨ ਹੈ

[1]ਯੁੱਧ ਦੇ ਚਾਉ ਵਿਚ। [2]ਬੇੜੀਆਂ। [3]ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ। [4]ਗੀਦੀ ਡਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। [5](ਤਾਂ ਇਹ) ਜਾਣ ਲਓ (ਕਿ ਓਹ) ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ।

ਰਣ ਮਾਂਹੀ। ਰਿਪੁ ਕੋ ਬਲ, ਦਲ, ਦੁਰਗ, ਸੁ ਕੋਸ਼ ।ਸਖਾ ਸਹਾਇਕ ਜਾਂਹਿ ਭਰੋਸ ॥ ੩੭ ॥ ਲਖਿਬੇ ਉਚਿਤ ਅਹੈਂ ਇਹ ਸਾਰੇ[1]। ਬਹੁਰ ਆਪਨੇ ਹੇਰਿ ਬਿਚਾਰੇ। ਅਧਿਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਜੋਇ[2]। ਤਿਹ ਕੋ ਜਤਨ ਕਰਹਿ ਬੁਧਿ ਸੋਇ[3] ॥੩੮॥ ਯਾਂਤੇ ਗਰਬ ਬਾਤ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਹੁ। ਕਰੋ ਬਿਚਾਰ ਨੀਤ ਮਗ ਲਾਗਹੁ। ਅਨਵਰ ਕੋ ਅਬਿ ਭੇਜਨਿ ਕੀਜੈ।–ਆਇ ਲਰਨ– ਭੇਦ ਨਹਿਂ ਦੀਜਹਿ[4] ॥੩੯॥ ਪਰਖਹਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸਗਰੀ ਬਾਤ। ਦਲ ਬਲ ਆਦਿ ਪਾਇ ਹੈ ਘਾਤ। ਇਸ ਆਏ ਤੇ ਪੁਨ ਰਣ ਮੰਡਹਿਂ[5]।ਖੜਗ ਖਰਨ ਤੇ ਕਰਿ ਖੰਡ ਖੰਡਹਿਂ[6] ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ ਖਾਨ ਸੁਨਿ ਕੀਨਿ ਸਰਾਹਨਿ ਬਾਤ। 'ਇਮ ਹੀ ਆਛੀ ਕਰਨਿ ਹੈ ਜਾਨਿ ਲੀਜੀਐ ਘਾਤਿ' ॥ ੪੧ ॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰੀ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਉਮਰਾਵ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਤਬਿ ਚਲਨ ਕੋ ਅਨਵਰ ਜਾਂਕੋ ਨਾਵ ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਅਨੰਤੇ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਬਖਸ਼ਵਾਇਆ। ਤਸਵੀਰ ਚਿੱਠੀ। ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਹਿਤ ਇਮ ਪੈਂਦ ਕੋ ਭਾਖਯੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਕੋ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸੰਗ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਲਾਇ ਬਿਸਾਲ ਸੁਧਰਮਾ[7] ਕੇ ਸਮ ਦਿਪਤਿ ਸਭਾ ਗੁਰ ਇੰਦ੍ਰ ਮਨਿੰਦ।ਰਹੁਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਆਵਹਿ ਦਰਸਹਿ ਪੂਜਹਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਸੁਰ ਸਮ ਸਿਖ ਕੀ ਭੀਰ ਨਿਕਟਿ ਬਹੁ ਅਰਪ ਅਨੇਕ ਅਕੋਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੇ ਜਸੁ ਉਚਰਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ॥ ੨ ॥ ਸ਼ੁਭਤਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਮਨਹੁਂ ਬਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਬਿਲੰਬ ਨ ਕੋਇ।ਤਊ ਮਾਨਵੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਧਾਰੈਂ ਰਾਮਚੰਦ ਕੇ ਸਮਸਰ ਸੋਇ*। ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਿਯ ਰਣ ਕੋ ਠਾਨਹਿਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਉਪਮਾ ਤਬਿ ਹੋਇ*। ਕਰਹਿਂ ਭੋਗ[8] ਮਹਿਂ ਜੋਗ ਅਨੰਦਤਿ ਰੋਗ ਸੋਗ

---

[1]ਵੈਰੀ ਦਾ ਬਲ, ਫੌਜ, ਕਿਲਾ ਖਜ਼ਾਨੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਮਦਦਕਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ। [2]ਵੈਰੀ ਪਾਸ ਜੋ (ਕਿਲ੍ਹੇ, ਸੈਨਾ ਆਦਿ ਚੀਜ਼) ਬਹੁਤ ਜਾਣੇ। [3]ਤਿਸ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੇ ਸੋ ਬੁਧੀਵਾਨ ਹੈ। [4](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਭੇਤ ਨਾ ਦੇਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੜਨ ਆਏ ਹਾਂ। [5]ਫਿਰ ਜੁੱਧ ਕਰਾਂਗੇ। [6]ਤਿੱਖੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। [7]ਦੇਵ ਸਭਾ। [8]ਗ੍ਰਿਹਸਥ।

*ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਡਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਾ ਤੋਂ ਵਡੇ ਤੇ ਪਰਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਨਾਃ ਪ੍ਰਾ ਪ੍ਰ: ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੪। ਇਥੇ ਕੇਵਲ ਲੀਲ੍ਹਾ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਖੋਇ॥੩॥ਜਿਸ ਪਰ ਕਰਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੀ ਦੇਂ ਸਿਮਰਨ ਸਤਿਨਾਮ ਕਿ ਗਯਾਨ । ਠਾਂਢੀ ਰਹੈਂ ਅਠਾਰਹਿਂ ਸਿੱਧਾਂ ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿਂ ਜੋਰਤਿ ਪਾਨ।ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ ਪਾਇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਨਹਿਂ ਨ ਜਨਾਵਹਿਂ, ਅਪਰ ਸਮਾਨ । ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਗੁਰ ਕੇ ਦਿਵਸ ਪੁਰਬ[1] ਕੇ ਦਰਸਹਿਂ ਆਨਿ॥੪॥ ਕੂੱਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਤੋ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੋ ਪਠਨ ਸ੍ਰਵਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨ।ਤਿਹ ਸੁਤ ਨਾਮ ਅਨੰਤਾ ਜਾਨਹੁ ਗੁਰਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਸਵਧਾਨ। ਸੂਪਕਾਰ ਕਹਿ[2] 'ਦੇਗਬਾਨ ਢਿਗ ਗਹਿ ਗੁਲੇਲ ਹਤਿ ਬਾਇਸ ਤਾਨਿ[3] । ਨਿਕਟਿ ਨ ਦੇਨ ਦੇਹੁ, ਗਨ ਆਵਤਿ[4], ਇਸੀ ਕਾਜ ਪਰ ਰਹੁ, ਸਿਖ ਮਾਨਿ[5]' ॥ ੫॥ ਗੂੰਧ ਚੂਨ[6] ਪਿਖਿ ਬਾਇਸੁ ਆਯੋ,ਗਹਿ ਗੁਲੇਲ ਤਿਹ ਦਯੋ ਭਗਾਇ।ਪੁਨ ਆਵਤਿ, ਹਟਕਾਵਤਿ ਪੁਨ ਪੁਨ,ਜਬਿ ਚਿਤ ਲਖਯੋ-ਨਹੀਂ ਇਹੁ ਜਾਇ-।ਤਾਨ ਗੁਲੇਲਾ ਫਰ ਮਹਿ ਮਾਰਯੋ[7] ਲੰਗਰਾ ਭਯੋ ਕਾਗ ਦੁਖ ਪਾਇ।ਭੋਜਨ ਕਰਨਿ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਪਹੁੰਚੇ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਅਚਿ ਕੈ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ॥ ੬ ॥ ਗਨ ਕਾਗਨਿ ਕੋ ਟੁਕਰਾ ਪਾਏ ਤਤਛਿਨ ਮਿਲੇ ਖਾਇ ਸਮੁਦਾਇ।ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਲੰਗਰਾ ਦੁਖ ਤੇ ਬਿਚਰਤਿ, ਪਿਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਇਮ ਸ੍ਰਾਪ ਅਲਾਇ । 'ਜਾਇ ਰਸਾਤਲ[8]', ਕਿਨ ਇਹ ਮਾਰਯੋ'ਤਬਿ ਬਾਇਸੁ ਕੀ ਪੀਰ ਨਸਾਇ।ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਤਾ ਚਿੰਤ ਅਨੰਤਾ[9] ਜਾਇ ਪਿਤਾ ਸੋਂ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ ॥ ੭ ॥ ਸੁਤ ਪਿਤ ਜੁਗ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਏ ਚਿੰਤਾ ਦੁਖਤਿ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਦੀਨ। ਦੁਰਬਲ ਭਯੋ ਅਨੰਤਾ ਅਤਿ ਸ਼ੈ,ਕੂੱਕੋ ਦੇਖਿਦੇਖਿ ਨਿਤ ਛੀਨ[10]। ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਬਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਆਗੈ।'ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਹੁ ਮਮ ਸੁਤ ਸੁਖ ਹੀਨ'।ਤਿਨਹੁੰ ਕਹਯੋ 'ਬਿਧੀਏ ਢਿਗ ਗਮਨਹੁ,ਉਪਕਾਰੀ,ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰਬੀਨ' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਜਾਇ ਤਿਸ ਕੇ ਪਗ ਪਕਰੇ ਭਾਖਯੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਇ । 'ਗੁਰ ਬਚ ਕਹਯੋ ਰਸਾਤਲ ਜਾਵਹਿ, ਇਹ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਹੁ ਜਤਨ ਉਪਾਇ । ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਨਾਹਿਂ ਅਪਰ ਸਹਾਇਕ ਤੁਮ ਬਿਨ ਹਮ ਕੋ ਥਾਇਂ ਨ ਕਾਇ'। ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਬਿਧੀਏ ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਚਿੰਤਾ ਦੇਹੁ ਗਵਾਇ ॥ ੯॥

[1]ਮਾਸਆ ਆਦਿਕ । [2]ਰਸੋਈਏ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। [3]ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ । [4]ਬਹੁਤੇ (ਕਾਂ) ਆਂਵਦੇ ਹਨ। [5]ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਨਕੇ। [6]ਗੁੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ ਆਟਾ । [7]ਖਿੱਚਕੇ (ਕਮਾਨ) ਗੁਲੇਲਾ (ਕਾਂ ਦੇ) ਬਾਜ਼ੂ ਵਿਚ (ਯਾ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਕੇ) ਮਾਰਿਆ। [ਹਿੰ: ਫਰ=ਸਾਹਮਣੇ। ਫਾ:, ਫਰ=ਖੰਭ, ਖੰਭ ਵਾਲਾ ਬਾਜ਼ੂ] । [8]ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ । [9]ਸੁਣਕੇ ਅਨੰਤਾ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਹੋ ਕੇ। [10]ਲਿੱਸਾ (ਯਾ ਦੁਬਲਾ) ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ।

ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਮੈਂ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਨ ਕਰਿ ਹੌਂ ਸਮਾਂ ਕਹਨਿ ਕੋ ਜਬਿ ਬਨ ਜਾਇ'।
ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਤਬਿ ਗਮਨਯੋ ਸੁਤ ਪਿਤ ਸੁਨਤਿ ਰਹੇ ਹਰਖਾਇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਚਢੇ ਅਖੇਰ ਕਰਨਿ ਕੋ ਚਲਯੋ ਸੰਗ ਹਯ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਇ*।
ਬਹਿਰੀ, ਬਾਜ, ਕੁਹੀ, ਬਹੁ ਸ਼ਿਕਰੇ, ਚੀਤੇ ਬਲੀ, ਸ੍ਵਾਨ ਸਮੁਦਾਇ॥੧੦॥
ਬਨ ਬਿਚਰਤਿ ਬਨ ਜੀਵਨ ਧਾਵਤਿ ਕਰੇ ਮੁਕਤਿ ਜੋ ਨਿਜ ਕਰ ਘਾਇ।
ਹਟਿ ਕਰਿ ਟਿਕੇ ਆਨ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਛੋਟੇ ਮੀਰ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਟਾਇ।
ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਅਵਕਾਸ਼ ਬਿਲੋਕਯੋ ਸਿਖ ਸੁਤ ਕੀ[1] ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਇ। 'ਦੇਹੁ
ਰਸਾਤਲ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਬਿ ਸਿਸ ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਹੁ ਸੁਖਦਾਇ' ॥੧੧॥
ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਸਿਸ ਕੋ ਨ ਰਸਾਤਲ, ਤੂੰ ਮਮ ਪ੍ਰਿਯ ਹੈਂ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ।
ਛੋਟਾਮੀਰ ਰਸਾਤਲ ਪਹੁੰਚੈ ਜਹਾਂ ਬਸਾਹਿ ਨਰ ਕੁਟਿਲ ਕੁਚਾਲ†'। ਇਮ
ਕਹਿ ਸਿਖ ਸੁਤ ਬਖਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ ਭਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਕੁਚਾਲ। ਚਢਿ
ਆਇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਪੁਨਿ ਬੈਠੇ ਸੈਂਧਨਾ ਸਮੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੧੨ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ
ਸੋਂ ਪਿਤ ਸੁਤ ਦੋਨਹੁੰ ਆਇ ਬੰਦਨਾ ਪਦ ਪਰ ਕੀਨਿ।ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਚਰਨਾਂ-
ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੀਨੋ ਸਿਖ ਸੁਤ ਪਾਨ ਕਰਯੋ ਦੁਖ ਹੀਨ। ਤਨ ਮਨ ਸੰਕਟ
ਸਕਲ ਨਾਸ਼ ਕਰਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ ਭਯੋ ਪਲ‡ ਪੀਨ[2]। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ
ਕੁਛ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਸਿੱਖਨਨਿ ਦੀਨ॥੧੩॥ਮਾਸ ਅਸਾਢ
ਪ੍ਰਵਿਰਤਯੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚਢੇ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਬਰਨ ਸੁਪੇਦ
ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਜਿਮ ਰਵਿ ਬਾਹਨ[3] ਸੁਭਤਿ ਉਦਾਰ। ਜਾਮਾ ਗਰ
ਅਭਿਰਾਮ ਝੀਨ ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਸੂਤ ਦਿਪਹਿ ਤਨ ਚਾਰੁ। ਸਿਰ ਉਸ਼ਨੀਕ[4]
ਨੀਕ ਬਿਧਿ ਬੇਧਨ ਹੀਰੇ ਸ੍ਵੇਤ ਜਿਗਾ ਦੁਤਿਕਾਰ ॥ ੧੪ ॥ ਮੁਕਤਾ ਗੋਲ
ਮੋਲ ਬਹੁ ਜਿਨ ਕੋ ਉੱਜਲ ਮਾਲਾ ਦਿਪਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਬਾਜ਼ ਸੁਪੇਦ
ਹਾਥ ਪਰ ਬੈਠਯੋ ਮਨਹੁਂ ਮਾਨਸਰ ਆਇ ਮਰਾਲ[5]। ਚੰਦ,ਕੁੰਦ, ਮਾਨਿੰਦ,

---

[1]ਸਿਖ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ। [2]ਮਾਸ ਮੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ। [3]ਸੂਰਜ ਦਾ (ਚਿੱਟਾ) ਘੋੜਾ। [4]ਦਸਤਾਰ।
[5]ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਹੰਸ ਆਇਆ ਹੈ। *ਪਾ:—ਉਪਾਇ।

†ਇਥੇ ਅਨੌਤੇ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਛੋਟੇ ਮੀਰ ਨੂੰ ਅਕਾਰਣ ਰਸਾਤਲ ਜਾਣ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਸਲੀਅਤ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਮੀਰ ਦੇ ਰਸਾਤਲ ਜਾਣ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਉਸ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾਪੀ ਤੇ ਕੁਟਿਲ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਰਸਾਤਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ। ‡ਪਾ:—ਬਲ।

ਸੁਧਾ ਨਹਿੰ ਸਜਤਿ ਸ੍ਵੇਤਤਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਾਲ[1]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਅੱਗ੍ਰ
ਸਿਧਾਵਤਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਗੁਰ ਪਾਛੈ ਚਾਲਿ ॥ ੧੫ ॥ ਬੰਕੇ ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਲ-
ਵੰਤੇ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲ ਚਢੇ ਬਾਜ਼ੀਨਿ[2]।ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਤੁਫੰਗ ਸੰਭਾਰਤਿ ਪੀਛੈ
ਗਮਹਿਂ ਬੀਰ ਰਸ ਭੀਨ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਾਗ ਗਹੀ ਕਰ, ਸੁੰਦਰ
ਸ਼ੁਭਤਿ ਤੁਰੰਗਮ ਪੀਨ। ਜਨੁ ਐਰਾਵਤ ਬਤਸ[3], ਚਪਲ ਅਤਿ, ਚਲਤਿ
ਚਾਲ ਚੌਰਤਿ ਚਿਤ ਚੀਨ ॥੧੬॥ ਮਨਹੁਂ ਦੁਗਧ ਕੋ ਉਦਧਿ ਮਥਨ ਕਰਿ
ਸਾਰ ਸੇਤਤਾ ਲਈ ਨਿਕਸਿ[4]। ਕਮਲਾਸਨ ਇਕ ਚਿਤ ਹੁਇ ਸਿਰਜਨੋ
ਅੰਗ ਅੰਗ ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਰਜਾਸ। ਮਨਹੁ ਕਾਮ ਕਾਰੀਗਰ ਕਰ ਸੋਂ ਆਕ੍ਰਿਤ-
ਕਰੀ[5], ਰਹੀ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਕਿਧੌਂ ਤੁਰੰਗਮ ਰਚਿ ਕਰਿ ਤਨ ਸਭਿ ਲੇਪਨ
ਕੀਨਿ ਸੁਧਾ ਪੁਨ ਤਾਸ[6]*॥੧੭॥ਅੱਗ੍ਰ ਨਾਸਕਾ ਤੀਖਨ ਸੁੰਦਰ ਊਚੀ ਗ੍ਰੀਵ
ਚਲਤਿ ਬਲ ਸੰਗ। ਦੋਨ ਸ੍ਰੌਨ ਲਘੁ ਤੀਖਨ ਊਚੇ[7], ਰੁਚਿਰੁ ਬਿਲੋਚਨ
ਕੁਛਕ ਉਤੰਗ। ਕਰਤਿ ਕੁੰਡਲੀ ਅਗਲੇ ਪਾਇਨਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਿਸ ਕੇ
ਸਰਬੰਗ। ਸਟਕਾਰੀ ਲਾਂਗੁਲ[8] ਬਹੁ ਫੇਰਤਿ, ਮਨ ਸੋਂ ਲੀਨ ਹੋਤਿ ਇਕ
ਰੰਗ[9] ॥੧੮॥ ਰਹਨੋ ਜਾਮ ਦਿਨ ਗਮਨਤਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੋਇ ਸਿੱਖ ਆਏ
ਅਗੁਵਾਇ।ਪਹੁੰਚਿ ਅਗੇਰੇ ਕਰਿ ਪਗ ਬੰਦਨ,ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਠਾਢੇ ਤਿਸ
ਥਾਇਂ। ਬੂਝਨ ਕਰੀ 'ਕਹਾਂ ਤੇ ਤੁਮ ਹੋ ? ਕਹਾ ਤੁਮ ਕਾਜ ਕਰਤਿ ਸਤਿ
ਭਾਇ ? ਕਿਤ ਕੌ ਗਮਨੋ? ਕਹਾ ਚਿਤ ਇੱਛਾ?' ਸੁਨਿ ਦੋਇਨ ਮੁਖ ਬਾਕ
ਅਲਾਇ ॥੧੯॥ 'ਕਰਤਿ ਚਿਤੇਰੇ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸੁੰਦਰ ਜਾਤਿ ਹਮਾਰੀ ਲਖਹੁ
ਤਿਖਾਨ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ, ਦਿਵਸ ਬਹੁਤ ਕੀ ਚਾਹ
ਮਹਾਨ । ਉਚਿਤ ਹਮਾਰੇ ਕ੍ਰਿੱਤ ਆਪ ਕੀ, ਸੇਪਿ ਕਰਹਿ ਹਮ ਇੱਛਾ
ਠਾਨਿ'। ਸਤਿਗੁਰ ਦਈ ਨ ਤਬਿ ਕੁਛ ਆਇਸੁ ਬਿਧੀਚੰਦ ਨੇ ਮਨ ਕੀ
ਜਾਨਿ॥੨੦॥ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਅਬਿ ਪੌਸ਼ਿਸ਼ ਜੈਸੀ ਬਾਜ਼ੀ ਬਾਜ਼ ਸਮੇਤ ਸੁਹਾਇ।

[1]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਮਰਤਬਾਨ ਦਾ ਫੁੱਲ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਭੀ ਤੁੱਲ) ਨਹੀਂ, ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਫੇਦੀ ਸਜ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ। [3]ਐਰਾਵਤ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਬੱਚਾ। [4]ਮਾਨੋਂ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਕੇ ਉੱਜਲਤਾ ਰੂਪ ਸਾਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਹੈ । [5]ਮੂਰਤੀ ਮਾਨ ਕੀਤੀ। [6]ਤਿਸ (ਉਤੇ) ਅੰਮ੍ਰਤ ਦਾ ਲਿਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। [7]ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ ਛੋਟੇ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਉੱਚੇ ਹਨ। [8]ਪਲਮਦੀ ਪੂਛ। [9]ਇਕ ਰੰਗ ਹੋਕੇ ਮਨ ਨਾਲ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਨ ਅਨੁਸਾਰੀ ਚਲਦਾ ਹੈ।

*ਸ੍ਵੇਤਤਾ ਦੇ ਰੂਪਕਾਲੰਕ੍ਰਤ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਇਹ ਮੂਰਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮੋ ਕਹੁ ਲਿਖਿ ਦੀਜਹਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਕਰਹੁ ਸੁਫਲ ਅਪਨੀ ਸਭਿ ਵਿੱਦਯਾ ਹਾਥ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋ ਸਫਲਾਇ। ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਲੌ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਕਰਿ ਆਛੇ ਇਹੁ ਉਪਕਾਰ ਕਰਹੁ ਮਨ ਲਾਇ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਯੋ ਨਕਾਸ਼ ਭਨਯੋ ਜੁਤਿ ਬਿਨਤੀ 'ਸ਼ੇਸ਼ ਗਨੇਸ਼ ਸਾਰਦਾ ਮਾਇ। ਪਾਰ ਨ ਪਾਇ ਸਕਹਿੰ ਜਿਨ ਕੇਰਾ ਸੋ ਮਮ ਪਾਸ ਲਿਖੇ ਕਿਮ ਜਾਇਂ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਇਕ ਐਸੇ:-ਗੁਰ, ਕੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸਿੰਧੁ ਤਰਾਇਂ। ਕਰਹਿੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੌ ਮੈਂ ਲਿਖਿ ਸਕਿਹੌਂ, ਅਲਪ ਜੀਵ ਕੇ ਬਨਹਿੰ ਸਹਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਬਿ ਲਿਖਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਮ' ਬਿਧੀਚੰਦ ਤਿਹ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ। 'ਹੇ ਸੁਤ ! ਲਿਖਹੁ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਨਿਤ ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਮਮ ਹਿਤ ਲਾਇ'।ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਦੋਨਹੁ ਤਹਿੰ ਬੈਠੇ ਲਿਖਨ ਲਗੇ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਇ। ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਲੌ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਹਯ ਕੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਜਥਾ ਸੁਹਾਇ ॥੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਖੇਰ ਗਏ ਬਨ ਜੀਵ ਅਨਿਕ ਕੋ ਮੁਕਤੀ ਦੀਨਿ। ਤੁਰੰਗ ਪਲਾਇ ਫੰਦਾਇ ਚਲਾਇ ਸੁ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਦਿਨ ਲਘੁ ਰਹਯੋ ਜਾਨਿ ਹਟਿ ਆਏ ਸੰਗ ਬਾਹਨੀ ਸਗਰੀ ਲੀਨ। ਸਿੱਖ ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਇਕ ਆਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ॥ ੨੪॥'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰ ਸੁਨੀਯਹਿ,ਸੈਨਾ ਆਨ ਪਰੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਗਰ ਜਲੰਧਰ ਕੇ ਚਹੁੰਗਿਰਦੇ, ਦਿਢ ਸਮਾਜ ਹਿਤ ਜੰਗ ਬਨਾਇ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਭੀ ਅਹੈ ਇਨਹੁ ਸੰਗ,ਕੋਕੋ ਕਹੈ:-ਇਹੀ ਦਲ ਲਯਾਇ-।ਭੇਤ ਨ ਦੇਤਿ ਕਪਟ ਕਿਯ ਚਾਹਤਿ ਸੁਨ ਮੈਂ ਸੁਧ ਹਿਤ ਪਹੁੰਚਯੋ ਧਾਇ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਯੋ'ਧੀਰ ਧਰਿ ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਨਹੀਂ ਚਿਤ ਕੋਇ। ਚਢਿ ਆਵਹਿ, ਜਮ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿ, ਨਹਿੰ ਥਿਰਤਾ ਪਾਵਹਿ ਜਗ ਸੋਇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਭਲੀ ਕਰਹਿ ਸਭਿ,ਬਿਘਨ ਅਨੇਕਨਿ ਤਤਛਿਨ ਖੋਇ'। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਚਲਿ ਉਤਰੇ ਆਇ ਸੁ ਬਾਗ ਬਿਖੇ ਤਰੁਵਰ ਬਹੁ ਜੋਇ ॥੨੬॥ ਭਯੋ ਫਰਸ਼ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਤਿਹ ਛਿਨ, ਸੋ ਨਕਾਸ਼ ਮੂਰਤਿ ਲਿਖ ਲਯਾਇ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਕੀਨਿ ਦਿਖਾਵਨ ਦੇਖਤਿ ਰਹਯੋ ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਇ। ਤਿਨ ਤੇ ਲੈ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰੀ ਜਬਿ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਇ। ਲਿਖਯੋ ਤੁਰੰਗ ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਲੌ ਸੁੰਦਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁ ਬਚਨ ਅਲਾਇ ॥੨੭॥ 'ਆਛੀ ਕਰੀ ਹਰੀ ਭਵ ਪੀਰਾ,ਕਯੋਂ ਨ ਲਿਖਹੁ,ਬਿਧਿ ਹੈ

ਬੁਧਿਵਾਨ[1]। ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਨਿ ਮੋਦ ਉਪੰਨਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਦੂਖ ਭ੍ਰਾਹਾਨ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਤਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਠਾਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕਰਿਕੈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੇ ਦੀਨਸਿ ਪਾਨ ॥ ੨੮ ॥ ਲੈ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਅਦਬ ਸਾਥ ਢਿਗ ਰਾਖਨਿ ਕੀਨਿ। ਅਬਿਲੌ ਤਿਸ ਕੀ ਕੁਲ ਜੋ ਉਪਜੇ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਸੁੰਦਰ ਸੋ ਚੀਨਿ[2]*। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਹਿ ਆਕ੍ਰਿਤ[3]ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਦੇਖੇ ਲਗਯੋ ਚਿਤੇਰਨਿ ਕੋ ਧਨ, ਭਏ ਦੀਨ ਮਨ ਤਿਨਹੁਂ ਨ ਲੀਨ ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਬਿਲੰਦ। ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਸੰਕਟ ਦਾਸ ਨਿਕੰਦ ॥ ੩੦ ॥ ਉਠੇ ਬਾਗ਼ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਹੁੰਚੇ ਮੰਦਿਰ ਜਾਇ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਸੁਪਤਿ ਭਏ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ ਦੂਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਪਠਯੋ ਹੁਤੋ ਖੋਜਾਨਵਰ[4] ਸੂਬੇ ਕਾਲੇ ਖਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੂਰਬ ਕਈ ਬਾਰ ਸੋ ਆਵਾ। ਕਹਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਜਬਹਿ ਪਠਾਵਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਯੋ ਬਹੁਬਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਭੇਜਯੋ ਜਾਨਿ ਚਿਨਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਨਗਰ ਜਲੰਧਰ ਕੋ ਤਜਿ ਆਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਨਿਯਰਾਯੋ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਪਟ ਬਿਚਾਰਾ। –ਅਬਿ ਮੈਂ ਪਰਖੋਂ ਕਰਿ ਨਿਰਧਾਰਾ॥੩॥ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ ਕਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲਧਰਿ ਮਾਂਹੀ[5]। ਪ੍ਰਥਮ ਆਵਤੋ ਮਸਲਤ ਕਰਨੇ। ਅਬਿ ਕੈ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਨ ਹਮ ਹਰਨੇ–॥ ੪ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਦੁਇ ਦੀਨਾਰ। ਦੋਨਹੁਂ ਹਾਥਨਿ ਪਰ ਤਬਿ ਧਾਰਿ।ਤਰੇ ਹਾਥ ਕਰਿ ਏਕ ਛਪਾਈ।ਇਕ ਕਰ ਊਪਰ ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਈ ॥ ੫ ॥–ਜੇ ਅਜਮਤ, ਲੋਂ ਦੋਨਹੁਂ ਜਾਨ। ਅਪਨੀ ਭੇਟ ਧਰਾਇ ਬਖਾਨਿ[6]–। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਸੁਨੇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਗੀਦੀ

---

[1]ਬੁਧੀਵਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। [2]ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ। [3]ਮੂਰਤੀ। [4]ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ। [5]ਕਰਾਮਾਤ ਧਾਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਲ ਹਨ (ਕਿ ਨਹੀਂ)। [6]ਆਪਣੀ ਭੇਟ ਧਰਾ ਦੇਵਾਂਗੀ ਕਹਿਕੇ।

*ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂਰਤ ਅਜੇ ਤਕ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ (ਮਾਝੇ) ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਖਣੇ ਤੇ ਸਹੀ ਕਰਨੇ ਦਾ ਅਵਕਾਸ਼ ਨਹੀ ਹੋਇਆ, ਗੱਦੀ ਬੀ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਚਲਦੀ ਹੈ।

ਤਰਕਤਿ ਘਨੇ॥੬॥ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਗਯੋ ਅਗਾਰੀ।ਤਿਮ ਦੀਨਾਰ ਹਾਥ ਪਰ ਧਾਰੀ। ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਨਜ਼ਰ ਦਿਖਾਈ।ਕੀਨਿ ਬਿਲੋਕਨ ਭਨਯੋ ਸੁਨਾਈ॥ ੭॥ 'ਆਵਹੁ ਖਾਨ ! ਸੁਮਤਿ ਬਿਪਰੀਤੀ । ਕਰੀ ਪ੍ਰਥਮ ਤੇ ਅਪਰ ਅਨੀਤੀ'। ਕਹੇ 'ਸੁ ਅਬਿ ਲੌ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਨ । ਕਹਾਂ ਕੁਮਤਿ ਕਿਯ, ਦੇਹੁ ਬਤਾਵਨ'[1]॥੮॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਉਚਰਯੋ,[2]ਜਬਿ ਜੁਗ ਫੂਟੈਂ। ਤਿਸ ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤੁਰਤ ਹੀ ਕੂਟੈਂ। ਘਰ ਲਗਿ ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਹਿ ਸੁਜਾਨ।ਪਹੁੰਚਹਿ ਤੁਰਤ ਕਰਹਿ ਤਿਸ ਹਾਨ[2]॥ ੯ ॥ [3]ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਕੋ ਭਯੋ ਕੁਸੈਨ । ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿਬੇ ਭੌਨ[3]।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਨਕ ਕੋ ਘਰ ਅਗਮ[4]।ਇਹਾਂ ਨ ਚਲਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਛਦਮ[5] ॥੧੦॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਬੱਖਯਾਤੀ[6]।ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਨਿ ਕਹਿਰੋ ਸੱਖਯਾਤੀ[7]। ਜੇ ਗੀਦੀ ਚਿਤ ਚਾਹਹਿ ਕੋਇ[8]। ਜਲ ਕਨ ਉਦਧਿ ਨ ਘਾਟੋ ਹੋਇ[9]॥ ੧੧ ॥ ਤੁਰਕ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਛਿਮਾ ਹੇਤੁ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਯੋ। 'ਧੰਨ ! ਧੰਨ ! ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਅਹੋ। ਸਭਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਅਹੋ ॥੧੨॥ ਹੁਈ ਸੁ ਬਿਤੀ ਛਿਮਹੁ ਅਪਰਾਧੁ। ਸਰਲ ਸੁਭਾਉ ਸਦਾ ਸਮ ਸਾਧੁ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਹਟਾਯੋ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਤਾਂਹਿ ਬਿਠਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਸੰਗਤਿ ਕੁਛਕ ਤਬਹਿ ਚਲਿ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਭੇਟ ਬਹੁ ਲਯਾਈ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਅੱਗ੍ਰ ਚਢਾਵੈ। ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈ ॥੧੪॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਭੂਖਨ ਨਗ ਜਰੇ। ਅਨਿਕ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀਨਸਿ ਖਰੇ। ਜਬਹਿ ਅਕੋਰਨ ਲਗੇ

---

[1](ਖੋਜਾ) ਬੋਲਿਆ (ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ) ਅਜੇ ਆਕੇ ਪੁਜਾ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਕੁਮਤੀ ਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਦਸ ਤਾਂ ਦਿਓ ? [2]ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਭਾਵ ਹਨ, ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਜੋੜੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਫੁਟੇ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਨਿਰਬਲ ਹੋਕੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਨਰਦਾਂ ਜੋਟੇ ਫੁੱਟਣ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਮਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਸਲ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਦੀਨਾਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਤੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਹ ਤੁਸਾਡੀ ਹਾਨੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਦੀਨਾਰਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਨਖੇੜਿਆ ਹੈ ਇਹ ਕੁਸ਼ਗਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਘਰ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੇਂਗਾ। [4]ਅਗੰਮ=ਗੰਮਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਾਂ ਜਾਣੀਏ ਪਰ ਓਹ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣੇ, ਬੇਅੰਤ। [5]ਛਲ। [6](ਇਹ ਘਰ) 'ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਚ ਕਾਮਲ' ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [7]ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਦੇਣਾ ਕਹਰ ਸਾਖਯਾਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। [8]ਜੇ ਕੋਈ ਗੀਦੀ (ਕਰਾਮਾਤ ਲੈਣੀ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਰ ਨੂੰ ਸਾਖਯਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਭਾਵ ਸੱਦ ਰਿਹਾ ਹੈ)। [9](ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਦਾ ਉਹ) ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਇਕ ਬੂੰਦ ਦੇਣ ਨਾਲ ਘਟ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਭਾਵ ਕਰਾਮਾਤ ਲੈਣ ਵਿਚ ਹੇ ਅਨਵਰ ਤੇਰੀ ਹੀ ਹਾਨੀ ਹੈ।

ਅੰਬਾਰੂ। ਓਰ ਬਿਸਮਾਨਯੋ ਤੁਰਕ ਉਦਾਰ ॥੧੫॥–ਸ਼ਾਹੁ ਮੁਲਖ ਮਾਲਿਕ ਜੋ ਅਹੈ। ਇਤੋ ਧਨ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਹਿਂ ਲਹੈ। ਜਬਰੀ ਕਰਹਿ ਪੂਜਾ ਤੇ ਲੇਤਿ। ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਜੇਤਿਕ ਨਰ ਦੇਤਿ ॥੧੬॥ ਧਨੀ ਕਿ ਰੰਕ ਇਹਾਂ ਧਨ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਅਰਪਿ ਅਨੰਦਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੈਂ। ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ! ਧਨ ਆਇ ਮਹਾਨੇ–॥ ੧੭ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਤਬਿ ਲੈ ਏਕ ਸਿੱਖ ਸੁਨਿਆਰਾ। ਅਚਰਜ ਚੌਪਰ[1] ਧਰਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਰਚਯੋ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਡਲ ਕੰਚਨ ਕੇ ਨਗ ਵਿਚ ਜਰੇ। ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਕੇ ਦੀਪਤਿ ਖਰੇ। ਚਾਮੀਕਰ ਕੀ ਨਰਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਚੂਨੀ ਜਰੀ ਜਿਨਹੁ ਮਹਿਂ ਜਾਲਾ[2] ॥੧੯॥ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਬਨਯੋ ਅਜਾਇਬ। ਅਰਪਯੋ ਆਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਗੁਰੁ ਸਾਹਿਬ। ਸੋ ਦੇਖਤਿ ਇਕਠੋ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜ਼ਾਨੂ ਤਰੇ ਟਿਕਾਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਜਬਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਿ। ਸਰਬ ਅਕੋਰ ਅਰਪਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਬੈਠੇ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ। ਤਬਿ ਅਨਵਰ ਬੋਲਯੋ ਇਸ ਭਾਇ ॥ ੨੧ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪੀਰ! ਕਯਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਾਯੋ। ਬੇ ਰੁਖ਼ ਤੌਰ ਹਮਹਿਂ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਮਿਲਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮੇਤ ਹਮੇਸ਼। ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਕਰਿ ਕਾਰ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੨ ॥ ਅਬਿ ਕੇ ਲਈ ਨਜ਼ਰ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਅਪਰ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਕਿਤ ਰਹੀ। ਗਨ ਰੰਕਨਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਰੁਖ਼ ਕਰੋ। ਲੇ ਲੈ ਨਜ਼ਰ ਸੰਭਾਰਨ ਧਰੋ' ॥ ੨੩ ॥ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸੁਜਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ! ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨਾ।ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਸਮ ਪੈ ਪਾਨੀ[3]।ਮਿਲਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਏਕ ਸਮਾਨੀ ॥ ੨੪ ॥ ਜਬਿ ਮੇਲਹਿ ਕੋ ਕਪਟ ਖਟਾਈ[4]। ਲਗਹਿ ਨ ਬਿਲਮ ਤੁਰਤ ਬਿਲਗਾਈ[5]। ਬਹੁਰ ਨ ਮਿਲਹਿ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਤੇ।ਤਥਾਵਰਕਪਰਿਹੈ ਮਨਮਨ ਤੇ॥੨੫॥ਪੈ ਪਾਨੀ ਨ ਖਟਾਈ ਸਹੈ। ਤਥਾ ਕਪਟ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਨ ਰਹੈ।ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਹੂਜੈ ਮੌਨ। ਨਤੁ ਉਘਰਤਿ ਜੋ ਹੈ ਛਲ, ਜੌਨ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਅਨਵਰ ਸੋ ਤਜਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਬਹੁਰ ਮਿਲਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਸੰਗ[6]।–ਬੈਠੇ ਬੋਲਤਿ

[1]ਚੌਪੜ ਦੇ ਪਾਸੇ। [2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਨਰਦਾਂ) ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਚੂਨੀਆਂ ਜੜੀਆਂ ਹਨ। [3]ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਰੀਤ ਦੁੱਧ ਪਾਣੀ ਵਾਙੂ ਹੈ। [4]ਕਪਟ ਰੂਪੀ ਖਟਾਸ। [5]ਫਿੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਬਿਲਗਨਾ=ਅਲੱਗ ਹੋ ਜਾਣਾਂ] [6]ਅਗਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਅਨਵਰ ਜੀ ਚਿੱਤ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ੨੭ ਅੰਕ ਦੇ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋ ਗਲ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੇਤਿ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰੇ ਨਹੀ ਕੁਛ ਦੇਤਿ[1]–॥੨੭॥'ਸੁਨਹੁ ਪੀਰ ਜੀ! ਚੌਂਪਰ ਚਾਰੂ। ਜ਼ਾਨੂੰ ਤਰੇ ਧਰਯੋ ਸੰਭਾਰੂ। ਅਦਭੁਤ ਬਨਯੋ ਪਿਖਿਨਿ ਲਲਚਾਵੈਂ। ਤੁਮ ਸੋਂ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਲ ਮਚਾਵੈਂ ॥ ੨੮ ॥ ਧਰਿਯਹਿ ਧਨ ਨਿਜ ਦਾਵ ਵਿਚਾਰੀ। ਖੇਲਤਿ ਜੈ ਲਿਹੁਂ ਕੈ ਦਿਹੁਂ ਹਾਰੀ'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਉਚਾਰੀ। 'ਇਹ ਤੋ ਖੇਲਹਿਂ ਜੂਪ ਜੁਆਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਹਮ ਅਲਾਹ ਕੇ ਫਕਰ[2] ਬਿਸਾਲੇ। ਭਲ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਭਲੇ ਸੰਭਾਲੇ। ਜੇ ਕਰਿ ਚਿਤ ਪਰਚਾ ਤੁਮ ਧਰੋ। ਬਿਨਾ ਦਾਵ ਧਨ ਖੇਲਨ ਕਰੋ*' ॥ ੩੦॥ ਅਨਵਰ ਭਨੇ'ਛੂਛ ਨਹਿਂ ਆਛੇ। ਕੁਛ ਧਰਿ ਕਰਿ ਖੇਲਨ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ'। ਜਾਨਿ ਖਾਨ ਕੀ ਅਧਿਕ ਖੁਟਾਈ। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਹਮ ਚਾਹਿ ਨ ਕਾਈ ॥੩੧॥ ਕਰਹੁ ਆਪ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹਾਰ, ਜੀਤ ਨਹਿ ਪਾਵੈਂ[3]'। ਅਸ ਕਹਿ ਚੌਂਪਰ ਅੱਗ੍ਰ ਬਿਛਾਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਸਮੁਖ ਮੂਢ ਹਰਖਾਯੋ ॥ ੩੨॥ ਚਿਤਵਹਿ–ਖੇਲਨ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਮੇਰੇ[4]।ਚਹੌਂ ਸੁ ਲਯਾਵੌਂ ਡਲ ਕੇ ਗੇਰੇ[5]। ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਜੀਤਤਿ ਰਹਯੋ। ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਧਨ ਮੈਂ ਬਹੁ ਲਹਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਅਪਰ ਬਾਤ ਮੈਂ ਦਾਵ ਨ ਖਾਵੈ। ਚੌਂਪਰ ਖੇਲਤਿ ਦਰਬ ਹਰਾਵੈ[6]।ਉਤੌਂ ਜੀਤ ਕਰਿ ਜੋ ਧਨ ਸੰਗ। ਤੌ ਲਖਿ ਹੌਂ ਗੁਰ ਹਾਰਹਿ ਜੰਗ–॥ ੩੪ ॥ ਦਾਵ ਪੰਚ ਸੈ ਦਰਬ ਲਗਾਇਦਿਵਾ।ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਡਲ ਡਾਰਿਰਿਝਾਇਦਿਵਾ।ਚਮਕਤਿ ਚੂੰਨੀ ਕੰਚਨ ਜਰੇ।ਪੁਨ ਲੇ ਖਾਨ ਗੇਰਿਬੋ ਕਰੇ॥੩੫॥ਸਭਾ ਲਗੀ ਸੁਭਟਨਿ ਕੀ ਹੇਰਹਿ। ਚਲਹਿ ਨਰਦ ਨਿਜ ਡਲ ਕੋ ਗੇਰਹਿ[7]। ਦਾਉ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਲਯਾਵੈਂ।ਤੁਰਕ ਨਰਦ ਕੌ[8] ਮਾਰਿ ਹਟਾਵੈਂ॥੩੬॥ ਪੁਨ ਕਾਚੀ ਹੁਇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੈ[9]।ਆਨੈ ਫੇਰਤਿ ਚਾਰਹੁਂ ਪਾਸੇ[10]।ਅੰਤਰ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਬੋ ਪਾਵਤਿ। 'ਮਾਰਯੋ' ਕਹਿ, ਗੁਰ ਮਾਰ ਹਟਾਵਤਿ ॥ ੩੭ ॥ ਅਪਨੀ ਆਠਹੁਂ

[1]ਏਨਕੇ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਭੇਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਚੁਪ ਕੀਤਿਆਂ (ਕੋਈ) ਕੁਛ (ਭੇਦ) ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। [2]ਫਕੀਰ। [3](ਤੈਨੂੰ) ਹਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ (ਹੋਵੇਗੀ) ਜਿੱਤਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਂਗਾ। [4]ਮੇਰੇ (ਯਾਦ ਹੈ)। [5]ਪਾਸੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਜੋ (ਦਾਉ) ਚਾਹਾਂ ਪਾ ਲਵਾਂਗਾ। [6]ਹੋਰ ਗੱਲੇ ਦਾਉ (ਗੁਰੂ) ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਪਰ ਚੌਪੜ ਖੇਲਦਿਆਂ ਧਨ ਹਾਰੇਗਾ। [7]ਪਾਸਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਰਦਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਅਨਵਰ)। [8]ਤੁਰਕ ਦੀ ਨਰਦ ਨੂੰ। [9](ਅਨਵਰ ਦੀ ਨਰਦ ਨੂੰ) ਕੱਚੀ ਕਰਕੇ ਕਢ ਦੇਣ। [10](ਅਨਵਰ) ਚਾਰੋਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਫੇਰ ਫੇਰ ਕੇ ਨਰਦ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਵਾਕ ਕਹਿਕੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚੌਪੜ ਖੇਲਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਜਸੂਸ ਦਾ ੧੫ ਸੈ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਲੈਕੇ ਆਉਣਾ ਬੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

ਨਰਦ ਪਕਾਈ। ਰਾਖੀ ਤਿਸ ਕੀ[1] ਚਾਰ ਕਚਾਈ। ਹਾਰਯੋ ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਮੂੜਾ। ਸਰਬਰ ਹੁਯੋ ਚਹਤਿ ਹੈ ਕੂੜਾ ॥੩੮॥ ਲੱਜਿਤਿ ਭਯੋ ਕਛੁਕ ਪੁਨ ਚਪਯੋ।ਦਾਵ ਪੰਚ ਸੈ ਧਨ ਤਬਿ ਥਪਯੋ[2]।ਬਾਜ਼ੀ ਪ੍ਰਥਮ ਹਰਾਇ ਸੁ ਚਾਹਾ। -ਅਬਿ ਕੈ ਦਰਬ ਲਹੌਂ ਇਨ ਪਾਹਾ-॥੩੯॥ਚੂਨੀ ਚਮਕਤਿ ਹੇਮ ਲਪੇਟੀ॥ ਜਨੁ ਸੂਰਜ ਕੀ ਕਿਰਨ ਸਮੇਟੀ। ਤਿਨ ਪਰ ਨਵ ਗ੍ਰੈਹ ਜਨੁ ਥਿਰ ਕਰੇ। ਅਸ ਡਲ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈਂ ਦੁਤਿ ਭਰੇ ॥੪੦॥ ਬਹੁਰ ਦੂਸਰੀ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਲਤਿ। ਗੁਰ ਕਰ ਕਮਲਨਿ ਤੇ ਡਲ ਮੇਲਤਿ। ਕਰਹਿ ਤੁਰਕ ਬਿੱਦਨਾ ਬਹੁਤੇਰੀ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਨਰਦ ਨ ਮਰਿ ਇਕ ਬੇਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਨਰਦ ਆਇ ਜਬਿ ਆਗੇ। ਕਹਿ ਗੁਰ ਮਾਰਹਿਂ, ਜਨੁ ਸਰ[3] ਲਾਗੇ। ਚਪਯੋ ਤੁਰਕ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕਾ।ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਅਬਿਬੇਕਾ[4]॥੪੨॥ਬਾਜ਼ੀ ਜੀਤ ਲਈ ਜਨੁ ਜੰਗ। ਬੇਧਹਿਂ ਬਾਕ ਬਾਨ ਕੇ ਸੰਗ। ਬੈਠਯੋ ਦਰਬ ਹਰਾਇ ਹਜ਼ਾਰ। ਦੁਖ ।ਚੰਤਾ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਗਵਾਰ ॥ ੪੩ ॥ ਨਹਿਂ ਉਚੇ ਸਨਮੁਖ ਕਰਿ ਨੈਨ। ਬੋਲਿ ਨ ਸਕਹਿ ਗਰਬ ਕੇ ਬੈਨ। ਚਪਯੋ ਲਾਜ ਤੇ ਪੁਨ ਚਹਿ ਖੇਲਾ। ਅਹਿ ਤੇ ਗਰੜ ਡਰਾਇ ਸਪੇਲਾ[5]॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਚੌਪਰ ਅਨਵਰ ਖੇਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੭॥

੧੮. [ਖੇਜੇ ਅਨਵਰ ਨੂੰ ਹਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੇਰ ਤੀਸਰੀ ਫੇਰ ਜਬਿ ਬਾਜ਼ੀ ਦਈ ਲਗਾਇ। ਬਸ ਨਹਿਂ ਮੂਰਖ ਕੋ ਚਲਹਿ ਦੁਖ ਜੁਤਿ ਦਰਬ ਹਰਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਥਮ ਡਲ ਡਾਲਤਿ। ਨਿਜ ਨਰਦਨਿ ਕੋ ਜੁਗ ਕਰਿ ਚਾਲਤਿ[6]।ਤੁਰਕ ਗੇਰਤੇ ਜੁਗ[7] ਨਹਿਂ ਆਵੈ। ਰਾਖੇ ਦਾਵ ਸੁ ਉਠਨਿ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਜਹਾਂ ਨਰਦ ਤਿਸ ਕੀ ਮਿਲਿ ਜਾਇ। ਆਨਹਿਂ ਦਾਵ ਹਤਹਿਂ ਤਿਸ ਥਾਇਂ। ਪੌਬਾਰਾਂ,ਕੈ ਆਨਿ ਅਠਾਰਾ। ਖੋੜਸ, ਪੰਦ੍ਰਹਿ, ਕੈ ਦਸਚਾਰਾ ॥੩॥ ਤੁਰਕ ਤੀਨ ਕਾਨੇ ਕੈ ਚਾਰ। ਪਾਂਚ ਤੀਨ ਕੇ ਨੌ[8] ਨਿਰਧਾਰ। ਕਬਿ ਜੁਗ ਚਲਨ[9] ਤੁਰਕ ਢਿਗ ਆਵੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਿਛਰੀ ਨਰਦ ਚਲਾਵੈ ॥ ੪ ॥ ਪੁਨ ਘਾਟ ਬਾਢ ਚਲਨਿ ਕੋ ਲਾਗ॥ ਛਲ ਤੇ ਜੀਤ ਚਹਨਿ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਜਥਾ ਹਲੀ

---

[1]ਭਾਵ ਅਨਵਰ ਦੀਆਂ। [2]ਥਾਪਿਆ (ਦੂਜੀ ਵੇਰ)। [3]ਮਾਨੋ ਤੀਰ। [4]ਮੂਰਖ। [5](ਮਾਨੋ) ਸਪਾਧਾ ਸਪ ਨਾਲ ਗਰੜ ਨੂੰ ਡਰ ਉਂਦਾ ਹੈ। [6]ਨਰਦਾਂ ਦਾ ਜੋਟਾ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [7]ਜੋਟਾ। [8]ਅੰਕ ਦੋ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਿਚ ਚੌਪੜ ਦੇ ਦਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ। [9]ਕਦੇ ਕਦੇ ਜੋਟੇ ਦੀ ਚਾਲ।

ਰੁਕਮੀ ਸੰਗ[1] ਅਰਯੋ। ਖੇਲਤਿ ਕੂਰ ਘਾਤ ਸੋ ਕਰਯੋ[2] ॥ ੫ ॥ ਤਥਾ ਰਹੇ ਮੂਰਖ ਕਰਿਵਾਈ। ਲਗਹਿ ਦਾਵ ਘਟ, ਬਾਢ ਰਲਾਈ। ਤਊ ਛਿਮਾ-ਨਿਧਿ ਛਿਮਾ ਧਰੰਤੇ। ਜਹਾਂ ਧਰਹਿ ਤਹਿਂ ਮਾਰ ਕਰੰਤੇ ॥ ੬ ॥ ਪੁਨ ਪੌਂਬਾਰਾ ਰਾਖ੍ਯੋ ਦਾਵ। ਕਰਤਿ ਉਪਾਵ ਨ ਸਕ੍ਯੋ ਉਠਾਵ। ਆਨਿ ਢੁਕੀ ਬਾਜ਼ੀ ਤਬਿ ਨੇਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਕੀ ਨਰਦ ਅਗੇਰੇ[3] ॥ ੭ ॥ ਚੌਦਹਿਂ ਦਾਵ ਤੁਰਕ ਕੋ ਪਰ੍ਯੋ। 'ਪੌਂਬਾਰਾ' ਕਹਿ ਉਠਿਬੋ ਕਰ੍ਯੋ। ਗੁਰ ਡਾਲੇ ਡਲ ਆਇ ਸਤਾਰਾਂ। ਲਗੇ ਉਠਾਵਨਿ ਗ੍ਰੇਹ ਮਝਾਰਾ[4] ॥ ੮ ॥ ਗਈ ਤੀਸਰੀ ਬਾਜ਼ੀ ਜਾਨਿ। ਤੁਰਕ ਕੂਰ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਭਏ ਕੁਫਰ ਕੇ ਪੀਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਚੌਂਪਰ ਖਿਲਤਿ ਕੁਫਰ ਹੀ ਚਾਲੇ' ॥ ੯ ॥ ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਹਮਰੇ ਨ ਦਰੋਗ਼[5]। ਫਕਰ ਅਲਾਹੀ[6] ਲਖਿਬੇ ਜੋਗ।ਤੁਵ ਸਮ ਛਲੀ ਦਰੋਗ਼ ਉਚਾਰੇ। ਬਸਹਿ ਦਰੋਗ਼ ਨਿਕੇਤ ਤੁਮਾਰੇ' ॥ ੧੦ ॥ ਜਬਿ ਜਾਨੀ–ਬਾਜ਼ੀ ਅਬਿ ਗਈ–।ਗਹਿ ਕਰਿ ਸੋਂ ਚੌਪਰ ਉਲਟਈ।ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਮਤਿਮੰਦ। 'ਤੁਮਰੇ ਸਦਨ ਦਰੋਗ਼ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੧ ॥ ਜੈਸੇ ਫਕਰ ਅਲਾਹੀ ਬਨੇ। ਸਭਿ ਜਗ ਜਾਨਤਿ, ਗੁਨ ਤਿਮ* ਭਨੇ। ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਸੰਗ ਕਰ੍ਯੋ ਬਸ ਭਾਰੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਬਿਗਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੂਰੇ ਕਪਟ ਕੁਢਾਲ। ਚੰਦੂ ਗਹ੍ਯੋ ਦਿਵਾਨ ਬਿਸਾਲ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਤਰਸਾਇ ਸੰਘਾਰਾ। ਬਿਨਾਂ ਰਹਿਮ,ਜਾਨਹਿ ਜਗ ਸਾਰਾ॥੧੩॥ਪੁਨ ਕਾਜ਼ੀ ਕੀ ਸੁਤਾ ਲੁਭਾਇ। ਬਸਿ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਕਰਿ ਲਈ ਭੁਜਾਇ। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਕੋ ਲੇ ਪੁਨ ਬਾਜ਼। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਕਰ੍ਯੋ ਰਣ ਸਾਜ਼ਿ' ॥ ੧੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਨਿੰਦ। ਕਾਰਨ ਕੂਰੇ ਕਰਨਿ[7] ਬਿਲੰਦ।ਮੌਨ ਠਾਨਿ ਸਨਮੁਖ ਤਿਸ ਹੇਰੇ। ਸਮ ਸਿਸਪਾਲ ਸੁ ਬੋਲਤਿ ਬੇਰੇ[8]:–॥੧੫॥'ਰਾਖਨ ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰਨਿ। ਕਰਨਿ ਅਖੇਰਨਿ ਜੀਵ ਸੰਘਾਰਨਿ। ਭੋਗਹੁ ਸਗਲ ਜਗਤ ਕੇ ਭੋਗ। ਕਹਤਿ ਦਰੋਗ਼ ਠਗਹੁ ਬਹੁ ਲੋਗ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਛਿਮਾਨਿਧਿ ਛਿਮਾ ਧਰੇਤੇ। ਜਾਨਿ ਵਕੀਲ ਨ ਮਾਰ ਕਰੇਤੇ। ਸੋ ਮੂਰਖ ਲਖਿ ਲਸ਼ਕਰ ਜ਼ੋਰ। ਬੋਲਤਿ ਕਰਤਿ ਤਰਕਨਾ ਘੋਰ:॥੧੭॥'ਪੁਨ ਧੀਰਜ ਭਗਵਾਨ[9]ਸਿਧਾਰ੍ਯੋ।

---

[1]ਬਲਭੱਦਰ ਰੁਕਮਣ ਦੇ ਭਾਈ ਨਾਲ। [2]ਖੇਡਦਿਆਂ ਝੂਠਾ ਦਾਉ ਉਸਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। [3]ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ। [4]ਘਰੋਂ (ਨਰਦ ਨੂੰ)। [5]ਝੂਠ [ਫਾ:, ਦਰੋਗ਼]। [6]ਰਬ ਦੇ ਫ਼ਕੀਰ। [7]ਝੂਠਾ ਕਰਨ ਲਈ [8]ਵੇਰ। [9]ਭਗਵਾਨ ਦੈਦ ਧੀਰਜ। *ਪਾ:–ਤਿਸ।

ਅਬਦੁਲਖਾਨ ਸੈਨ ਜੁਤਿ ਮਾਰ੍ਯੋ। ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਹਯ ਢੁਰਿਵਾਇ। ਲਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸੁਭਟ ਖਪਾਇ॥ ੧੮॥ ਲਾਖਹੁੰ ਧਨ ਦੇ, ਚਢਹੁ ਤੁਰੰਗ। ਬਰਤਹੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਬਿਸਾਲ ਅਨੰਗ।ਜਗ ਕੇ ਲੋਕ ਅਪਰ ਹੈਂ ਜੈਸੇ।ਤੁਮਰੇ ਕਰਮ ਵਿਖਤਿ ਸਭਿ ਐਸੇ॥ ੧੯॥ ਇਮ ਦਰੋਗ਼ ਕੇ ਫਕਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਨਾਮ ਅਲਾਹ ਨ ਕਬਹੁੰ ਸਮ੍ਹਾਲੇ।ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਫਾਰਕ ਨਿਰਦਾਵੇ¹।ਫਕਰ ਅਲਾਹੀ ਸੁਉ ਕਹਾਵੇ॥ ੨੦॥ ਤੁਮਰੇ ਮਤੇ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਲਖੇ ਗਏ ਪੂਰਬ ਗੁਰ ਤੈਸੇ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿ ਜੁ ਸਾਰੇ।ਜਾਨੇ ਪਰੇ ਕੂਰ ਮਤਿ-ਵਾਰੇ॥ ੨੧॥ ਗੁਰੂ ਕਹਾਇ ਠਗਤਿ ਜਗ ਰਹੇ। ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਭੇਤ ਤੁਮਾਰੋ ਲਹੇ'। ਨਾਮ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ॥ ੨੨॥ ਪਿਖਿ ਸੁਭਟਨ ਦਿਸ਼ਿ ਊਚ ਉਚਾਰੇ। 'ਜੋ ਇਸ ਕੇ ਸਿਰ ਪਨਹੀ ਮਾਰੇ। ਤਿਸ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਲਾਤ ਮੁਸ਼ਟ ਕੀ ਮਾਰ ਬਡੇਰੀ' ॥ ੨੩॥ ਰਿਸ ਕੇ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਦੇਖਿ।ਉਠੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਬਲੀ ਬਿਸ਼ੇਖ। ਬਿਧੀਏ ਗਹਿ ਕਰਿ ਪਾਗ ਉਤਾਰੀ। ਊਚੀ ਲਾਤਿ ਉਭਾਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰੀ॥੨੪॥ ਲਿਯੋ ਖਰੋ ਕਰਿ ਨਰ ਤੇ ਨ੍ਯਾਰੋ। ਲਗੇ ਜੂਤ ਮੁਖ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰੋ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਜਿਸ ਮੁਖ ਕੀਨੀ ਨਿੰਦ ਬਡੇਰੀ॥ ੨੫॥ ਤਿਸ ਪਰ ਪਨਹੀ ਅਨਗਨ ਮਾਰਹੁ। ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਇਸ ਕੇਰਿ ਉਤਾਰਹੁ'।ਸੁਨਿ ਭਟ ਬਡੇ ਡੀਲ ਬਲਵਾਰੇ।ਉਚ ਉਭਾਰਤਿ ਜੂਤ ਪ੍ਰਹਾਰੇ॥ ੨੬॥ ਹੋਵਨ ਲਗੀ ਮਾਰ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਜਨ ਬਾਸਨ ਕੋ ਘੜ਼ਹਿਂ ਠਠੇਰੇ। ਸਰਬ ਅੰਗ ਪਰ ਮਾਰ ਪਰੰਤੀ। ਇਕ ਰਹਿ ਖਰੇ ਨ ਥਾਉਂ ਦਿਖੰਤੀ॥੨੭॥ ਜਬਿ ਅਨਗਨ ਹੀ ਬਰਖੇ ਜੂਤ। ਧਰੀ ਮੌਨ ਲਖਿ ਮਹਾਂ ਕਸੂਤ। ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਬਨੀ। ਅੰਗ ਅੰਗ ਪਰ ਚੋਟਾਂ ਘਨੀ॥ ੨੮॥ ਕੰਪਤਿ ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰੇ।ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਬਹੁ ਮਾਰ ਮਰਾਈ। ਜਾਨਤਿ ਭਾ—ਆਬ ਹੈ ਨ ਬਚਾਈ—॥ ੨੯॥ ਕੰਪਤਿ ਦੇਹਿ ਗਿਰ੍ਯੋ ਤਬਿ ਧਰਨੀ। ਪਾਪਤਿ ਫਲ ਜਸ ਕੀਨਸਿ ਕਰਨੀ। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਗਨ ਚਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਤਰਜਤਿ ਗਾਰੀ ਸਗਲ ਨਿਕਾਰੈਂ॥ ੩੦॥ ਪਰ੍ਯੋ ਬਿਹਾਲ ਨਹੀਂ ਸੁਧ ਕੋਈ। ਕੇਤਿਕ ਕਹਤਿ 'ਮ੍ਰਿਤੂ ਇਸ ਹੋਈ'। ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਧਾਇ ਤਬਿ ਗਯੋ। ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਠਾਂਢੋ ਭਯੋ॥

¹ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਤੇ ਦਾਵੇ ਰਹਿਤ (ਜੋ ਹੋਵੇ)।

੩੧॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ਪੈਂਦਾ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਲਾਖ ਗਿਨਨ ਤਕ ਸੈਨਾ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਹੇਤੁ ਭੇਤ ਇਹ ਪਠ੍ਯੋ,ਗੁਸਾਈਂ! ਸਮਤਾ ਕਰਤਿ[1] ਮਾਰ ਬਡ ਖਾਈ॥੩੨॥ ਅਬਿ ਛੁਰਾਇ ਦਿਹੁ ਸੁਭਟ ਹਟਾਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਾਰ੍ਯੋ ਇਹ ਮਰਿ ਜਾਇ। ਜੀਤ੍ਯੋ ਦਰਬ ਫੇਰਿਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਆਪ ਜੂਪ ਕੇ ਨਾਹਿ ਨ ਲੀਜੈ'॥੩੩॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਭੁਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ਦਿਯੋ ਛੋਰਿ ਸਗਰੋ ਤਤਕਾਲ। ਪੈਂਦ੍ਰਹ ਸਦ ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਧਨ ਜਬੈ। ਲੈਕਰਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਦਿਜਬਰ ਤਬੈ॥੩੪॥ ਸੁਭਟ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਸਕਲ ਹਟਾਏ। ਦਈ ਧੀਰ ਸਿਰ ਪਾਗ ਬੰਧਾਏ। 'ਤੀਨ ਲੋਕਪਤਿ ਰਾਵਣ ਬਲੀ। ਜਿਨਹੁੰ ਜੀਤ ਲੀਨਸਿ ਬਿਧਿ ਭਲੀ॥੩੫॥ ਜਰਾ ਸਿੰਧੁ ਗਨ ਚਮੂੰ ਬਟੋਰਿ। ਆਇ ਅਨੇਕ ਬਾਰਿ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰ। ਜੀਤ ਨ ਸਕ੍ਯੋ ਮਰ੍ਯੋ ਬਲਵੰਤ। ਤਿਨ ਆਗੇ ਕਹੁ ਤੂੰ ਕ੍ਯਾ ਜੰਤ?'॥੩੬॥ ਦੇ ਪਾਨੀ, ਮੁਖ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਸਗਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰੇ। ਦਰਬ ਸਰਬ ਜਬਿ ਧਰ੍ਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਹਰਖਤਿ ਭਾ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਝਾਰ ਪਿਛੋਰ ਭਲੇ ਕਰਿਵਾਇ[2]*। ਮੌਨ ਧਰੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਸਹਿਸਾਇ। ਤੁਰੰਗ ਅਰੂੜ੍ਹ ਸੰਗ ਲੇ ਦਾਸ। ਗਯੋ ਜਲੰਧਰ ਨਗਰ ਜਹਾਂ ਸੁ[3] ॥ ੩੮ ॥ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿਤਵਤਿ -ਮਮ ਗਤਿ†ਐਸੀ। ਲਖ ਨਹਿੰ ਸਕਹਿੰ, ਇਹਾਂ ਬਿਧਿ ਕੈਸੀ[4]। ਮੋ ਕਹੁ ਤਿਮ ਕਰਨੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਹਤੌਂ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਪਲਟਾ ਪਾਵੈਂ ॥੩੯॥ ਨਿਸਾ

[1](ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ) ਬਰਾਬਰੀ (ਭਾਵ ਬੇ ਅਦਬੀ) ਕਰਦਿਆਂ। [2]ਝੰਬ ਝਾੜ ਭਾਵ ਮਾਰ ਕੁਟ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਕੇ। [3]ਜਿਥੇ ਹੈ। [4]ਇਥੇ (ਮੇਰਾ) ਕੀ ਹਾਲ (ਹੋਇਆ ਹੈ)।

*ਤੁਰਕਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜਿਤਨੀ ਮਾਰ ਏਥੇ ਵਰਣਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਸਿਰ, ਤੂਲ੍ਹ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਸੁੱਜ ਜਾਣਾਂ, ਲਹੂ ਸਿੰਮ ਪੈਣਾ, ਨੀਲ ਪੈ ਜਾਣੇ, ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਬਾਤ ਹੈ; ਪਰ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋਕੇ ਇਸ ਹੱਤਕ ਨੂੰ ਲੁਕਾਕੇ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਜਾਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਕੋਈ ਬੜੀ ਹੀ ਮਾਮੂਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੋ ਬੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨ ਕਰਕੇ। ਅਪਣੀ ਹੱਤਕ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸਹਨਸੀਲਤਾ ਨਾਲ ਸਹਾਰੀ ਹੈ।

ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਨਵਰ ਬੇਗ ਤਿੰਨ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਹਾਰਕੇ ਅਪਣੀ ਹਾਰ ਸਮਝਕੇ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾਕੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਨਾ ਕਰੇ, ਪਰ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੱਖੀ ਸਮਝਿਆ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਮਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਇਹ ਬੀ ਲਿਖਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਸੂਬੇ ਨੇ ਧੀਰ ਮਲ ਵਲ ਜਾਸੂਸ ਘੱਲ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਨਖੇੜਿਆ ਤੇ ਅਪਣਾ ਪੱਖੀ ਤੇ ਸੂਹੀਆ ਬਣਾਇਆ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਚੁਕਾ ਸੀ। †ਪਾ:-ਮੇਰ ਮਤਿ।

ਪਰੀ ਅਬਿ ਹਇ ਅੰਧਕਾਰੇ। ਆਇ ਨ ਜਾਇ ਨ ਕੋ ਇਸ ਬਾਰੇ। ਅਸ ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਕਰੌਂ ਉਪਾਇ। ਕਾਲੇਖਾਨ ਸੁਨਤਿ ਚਢਿ ਜਾਇ॥ ੪੦॥ ਪਰਹਿ ਜਾਮਨੀ ਬਿਖੈ ਲਰਾਈ। ਹਮਲਾ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਲੇ ਘਾਈ। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਲੂਟ ਸਭਿ ਲੈ ਹੈਂ। ਗੁਰ ਬਾਹਨੀ ਸਭਿ ਹਨਿ ਦੈ ਹੈਂ॥ ੪੧॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਹ੍ਵੈ ਘਮਸਾਨ। ਕੈ ਗੁਰ ਭਾਜਹਿ ਡਰ ਉਰ ਮਾਨਿ। ਰਖਨਾ ਪਰਸੋ ਆਬਰੁ ਮੇਰੀ। ਨਹਿਂ ਬਿਦਤਹਿ--, ਇਮ ਗਿਨ ਕਰਿ ਹੇਰੀ[1]॥੪੨॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਸਮੈਂ ਸੁ ਉਤਰਸੋ ਜਾਇ। ਅਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਪਰ ਬਦਲਾਇ। ਕਾਲੇਖਾਨ ਪਾਸ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਕੋ ਬੈਠਤਿ ਭਯੋ॥ ੪੩॥ ਪੈਂਦੇਖਾਨ ਕੁਸ਼ਾਮਦ ਕਾਰਨ। ਬਾਤ ਮ੍ਰਿਦੁਲਵਿਗ[2] ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਨ। ਸੇਵਾ ਹੇਤੁ ਕੁਤਬ ਖਾਂ ਬੈਸਾ।' ਦੇਤਿ ਹੁਕਮ ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਤੈਸਾ॥ ੪੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਦੇਪਾਰ ਮੇਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੧੮॥

੧੯. [ਲਸ਼ਕਰ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਨਵਰਖਾਨ ਵਿਚਾਰਿਕੈ ਚਤੁਰਾਈ ਉਪਜਾਇ। ਕਹਸੋ 'ਗਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਭੇਤ ਪਾਇ ਸੁਧ ਲ੍ਯਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਬਿ ਲੌ ਸੁਧ ਗੁਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਹੋਈ। ਕੀਨਸਿ ਨਹੀਂ ਸੁਚੇਤੀ[3] ਕੋਈ। ਲਰਹੁ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਹੇਲਾ। ਕਰਿ ਲੈਹੋ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸੁਹੇਲਾ॥ ੨॥ ਕੁਛ ਥੋਰੀ ਸੀ ਚਮੂੰ ਨਿਹਾਰੀ। ਪਰਹੁ ਬਿਖ਼ਬਰੀ ਕੀਜਹਿ ਮਾਰੀ। ਕਾਜ ਸੁਗਮ ਹੀ ਜੇ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਇ॥ ੩॥ ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਹੋ ਅਧਿਕ ਜਦਾਪੀ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨ ਗਿਨੀਅਹਿ ਅਲਪ ਕਦਾਪੀ। ਕਨਕਾ ਪਾਵਕ[4] ਸੁਗਮ ਬੁਝੱਯਤਿ। ਬਨੋ ਲਗਿ ਬਧਹਿਂ[5] ਨ ਕਿਮਹੁੰ ਮਿਟੱਯਤਿ*॥ ੪॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲੌ ਲਰਹੁ ਨ ਜਾਈ[6]। ਬਨਹਿ ਸੁਚੇਤ ਲੇਹਿ ਸੁਧ ਪਾਈ। ਦੀਰਘ ਲਰਹਿ ਕਿ ਜਾਵਹਿ ਭਾਜਿ। ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਬਨਿ ਹੈ ਕਾਜ'॥੫॥ ਸੁਨਿ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਭਲੇ ਸਰਾਹਾ। 'ਇਮ ਹੀ ਬਨਹਿ, ਹਨਹਿਂ ਰਣ ਮਾਂਹਾ। ਕਾਰਜ ਹੋਇ, ਸੁ ਕਰਿ ਹੀ ਲੇਹਿ। ਮ੍ਰਿਗ ਜਿਮ ਸਿੰਘ ਜਾਨ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿ॥੬॥ ਫਤੇ ਕਰਹੁ ਲਿਹੁ ਸੁਜਸੁ ਬਡਾਈ। ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਖਾਈ। ਸਭਿ ਕੇ ਮਨਸਬ ਹੋਇੰ ਸਵਾਏ। ਹਯ ਸਮੇਤ ਗੁਰ ਦੇਹੁ ਪੁਚਾਏ'॥ ੭॥

[1]ਇਉਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ। [2]ਕੋਮਲ (ਦੇਣਾ)। [3]ਤਕੜਾਈ। [4]ਤੀਲੇ ਨੂੰ ਲਗੀ ਅੱਗ। (ਅ) ਅੱਗ ਦਾ ਕਿਣਕਾ। [5]ਬਨ ਤਕ (ਅੱਗ) ਵਧ ਜਾਵੇ ਤਾਂ। [6]ਜਾਕੇ ਜੇ ਨਾ ਲੜੋਗੇ।

*ਪਾঃ—ਜਰੇ ਬਿਲੰਦ ਨ ਬੁਝੇ ਲਖੱਯਤਿ।

ਕਾਲੇਖਾਨ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। 'ਕਹਾਂ ਕੁਤਬ ਖਾਂ! ਮਸਲਤ ਤੇਰੀ? ਜੰਗ ਜਾਮਨੀ ਕੇ ਦਿਨ ਕੇਰਾ। ਗਹ੍ਯੋ ਜਾਇ ਜਿਮ ਗੁਰੂ ਬਡੇਰਾ ॥੮॥ ਅਸ ਨ ਹੋਇ ਜਨੁ ਪ੍ਰਥਮ ਲਰਾਈ। ਲਲਾ ਸੁ ਕੰਬਰ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ। ਸੋਵਤਿ ਅਬਿ ਲੌ ਪਾਇ ਪਸਾਰੇ। ਕਾਰਜ ਸਰ੍ਯੋ ਨ, ਰਣ ਮੈਂ ਹਾਰੇ॥੯॥ਧਾਂਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰਨ ਕੇ ਕਾਜਾ। ਹਤਨਿ* ਸਿੰਘ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸਮਾਜਾ। ਇਮ ਕਹਵਤਿ ਲੋਕਨਿ ਤੇ ਸੁਨੀ। ਪਰਖਨ ਕੀਨਿ ਬਾਤ ਹੈ ਘਨੀ' ॥੧੦॥ ਕਹ੍ਯੋ ਕੁਤਬ ਖਾਂ 'ਨਿਸਚੇ ਐਸੇ। ਆਪ ਕਰੀ ਫੁਰਮਾਵਨ ਜੈਸੇ। ਤਊ ਦੇਖੀਏ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰੋ। ਗੁਰੂ ਸਰਮਾ ਹਤੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ॥੧੧॥ ਏਕਾ ਏਕੀ ਗਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਇ। ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ ਸੁਭਟ ਗਿਰਾਇ। ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਨਾਂ ਸਵਧਾਨੀ[1]। ਇਹੁ ਨੀਕੀ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਭਾਨੀ ॥੧੨॥ ਪਾਛਲ ਗਤਿ ਪਰੋ ਕਰਿ ਹੇਲਾ। ਕਰੋ ਚਮੂੰ ਹਤਿ ਰੇਲ ਰੁ ਪੇਲਾ। ਪੈਂਦਾ ਸਨਮੁਖ ਤਿਨ ਕੇ ਜੈ ਹੈ। ਬਲ ਬਿਸਾਲ ਤੇ ਗਹਿ ਗੁਰ ਲੈ ਹੈ ॥ ੧੩ ॥ ਅਲਪ ਬਾਹਿਨੀ ਮਾਰਨ ਕਹਾਂ[2]। ਹਤਹਿੰ ਤੁਰਤ ਹਮ ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਾਂ'।ਇਮ ਠਾਨਤਿ ਮਸਲਤ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਛਹਤਿ ਚਢਨ ਕਹੁ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੪ ॥ ਤਬਿ ਲੌ ਧੀਰਮਲ ਕੀ ਪਾਤੀ। ਪਹੁੰਚੀ ਤਿਨ ਢਿਗ ਕੁਮਤਿ ਕੁਬਾਤੀ[3]।ਅਪਨਾ ਆਪ ਬਚਾਵਨ ਕਾਰਨ†। ਪਿਤ ਗੁਰ ਤ੍ਯਾਗ ਤੁਰਕ ਅਨੁਸਾਰਨ† ॥ ੧੫ ॥ ਖੋਲਿ ਪਠੀ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬੱਖਜਾਤ। 'ਲਿਖਤੁਮ ਧੀਰਮਲ ਨਿਜ ਬਾਤ। ਪੈਂਦਖਾਨ! ਮੈਂ ਪੱਖੀ ਤੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਅਪਮਾਨ ਸਹੈ ਮਨ ਮੇਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਅਬਿ ਤੂੰ ਆਉ ਬਿਲੰਬ ਨ ਧਾਰੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਕਰਿ ਮੇਲ ਹਮਾਰੋ। ਮੈਂ ਨ ਬਿਰੋਧ ਕਮਾਵਨ ਕਰੋਂ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰੋਂ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ। ਪਰ੍ਯੋ ਭੇਦ[4] ਘਰ ਮੈਂ ਇਮ ਜੋਇ। "ਉੱਤਰ ਲਿਖਹੁ—ਦੇਤਿ ਸੁਧ ਰਹੋ। ਜਿਮ ਹੁਇ ਫਤੇ ਹਮਾਰੀ ਕਹੋ—'॥੧੮॥ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਲਿਖਾਇ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਧੀਰ ਮੱਲ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪੁਚਾਯੋ।ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਤ੍ਯਾਰੀ ਤਬਿ ਕੀਨਿ।ਜਹਿਂ

[1]......ਸਾਵਧਾਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ ਭਾਵ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। [2]ਥੋੜ੍ਹੀ ਫੌਜ ਦਾ (ਸਾਡੇ ਅਗੇ) ਮਾਰਨਾ ਕੀ ਹੈ। [3]ਖੋਟੀ ਮਤਿ (ਨਾਲ ਲਿਖੀ) ਖੋਟੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਾਲੀ (ਪਤ੍ਰਿਕਾ)। [4]ਫੁੱਟ। [5]ਤੁਰਕਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਕਹਿਆ। *ਪਾ:—ਹਰਣ।

†ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਖੇ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਚਉਪਈ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਚਰਨ ਹਨ। ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:- ਚਲਿ ਕਰਿ ਦੂਤ ਗਯੋ ਤਿਹਠਾਂ ਹੀ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਜਹਿ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਈ।

ਕਹਿੰ ਤੇ ਹਕਾਰਿ ਨਰ ਲੀਨ॥੧੯॥ਨਹੀਂ ਜੰਗ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਕਹੈਂ'ਸੁ
ਰੋਪੜ ਕੋ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ। ਕਾਲੇਖ਼ਾਨ ਨਜ਼ਾਰ਼ ਤਿਹ ਦੇਨੀ[1]। ਨਿਜ ਮੁਰਾਦ
ਹਾਸਲ ਕਰਿ ਲੇਨੀ॥੨੦॥ਪੀਰਸਖਾਲਤ*ਵਲੀਬਿ ਸਾਲਾ।ਲਸ਼ਕਰ ਸਹਿਤ
ਤਹਾਂ ਕੋ ਚਾਲਾ।ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਜਬਿ ਕੇ ਇਤ ਚਾਲੇ।ਭੇਤ ਨ ਦੇਤਿ ਕਹਤਿ
ਇਸ ਢਾਲੇ॥੨੧॥ਜੇਤਿਕ ਦੁਆਬੇ ਬਿਖੈ ਪਠਾਨ। ਕਰੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹਕਾਰਨ
ਠਾਨਿ।ਅਧਿਕ ਬਾਹਿਨੀ ਕਰੀ ਬਟੋਰ॥ਕਿਤਿਕ ਆਇਮਿਲਿਲੂਟਨ ਲੋਰ[2]
॥ ੨੨ ॥ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਸਭਿ ਕੋ ਸਨਮਾਨੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਖਾਨੈ।
ਲਸ਼ਕਰ ਬਡੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਫੂਲਾ।ਜੰਗ ਕਰਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਅਨਕੂਲਾ॥੨੩॥ਚਢ੍ਯੋ
ਨਿਸਾ ਮਹਿੰ ਬਜੇ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਤਤਛਿਨ ਪਾਏ ਜ਼ੀਨ ਕਿਕਾਨ। ਗੁਲਕਾਂ
ਗਨ ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਈ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਥਿਰ ਥਾਈਂ ॥ ੨੪ ॥
ਅਰਧ ਲਾਖ ਅਰੁ ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰ[3]।ਕਾਲੇਖਾਨ ਸਾਥ ਅਸਵਾਰ।ਸੈਨਾ ਸਹੱਸ੍ਰ
ਇਕਾਦਸ਼ ਆਨਿ[4]। ਕੁਤਬਖਾਨ ਕੇ ਸੰਗ ਪਧਾਨ ॥ ੨੫ ॥ ਸਭਿ ਦੁਆਬੇ
ਤੇ ਕਰੀ ਬਟੋਰਿ। ਚਮੂੰ ਸਹੱਸ੍ਰ ਦੋਇ ਦਸ ਔਰ[5]। ਸਗਰੀ ਭਈ ਪਛੱਤ੍ਰ
ਹਜ਼ਾਰ। ਅਪਰ ਸੈਂਕਰੇ ਮਿਲਿ ਅਸਵਾਰ॥੨੬॥ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਜਿਤ ਕਿਤ
ਤੇ ਤੁਰਕ। ਪ੍ਰੇਰੇ ਕਾਲ ਹੋਨਿ ਕੋ ਗ਼ਰਕ। ਕਿਤਿਕ ਊਨ ਭਾ ਲਸ਼ਕਰ
ਲਾਖ[6]।ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ ਜੰਗ ਅਭਿਲਾਖ॥੨੭॥ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲਨਿ ਬਜੇ
ਨਗਾਰੇ। ਨਿਕਸੇ ਨਗਰ ਹੋਇ ਸਭਿ ਤਯਾਰੇ। ਪੀਵਤਿ ਮਿਲਿ ਸ਼ਰਾਬ
ਮਤਵਾਰੇ। ਬਾਕ ਅਟਪਟੇ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ ॥੨੮॥ ਸਾਗਰ ਮਨਹੁ ਉਛਲ
ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਏਵ ਬਿਸਾਲਾ।ਉਡੀ ਧੂਲ ਛਾਦ੍ਯੋ ਅਸ-
ਮਾਨਾ। ਕਰਨਿ ਨੈਨ ਮਹਿੰ ਪਰਹਿ ਮਹਾਨਾ[7] ॥ ੨੯ ॥ ਉਡਗਨ ਚੰਦ ਨ
ਪਰਹਿ ਦਿਖਾਈ। ਮਨਹੁੰ ਘਟਾ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਘਿਰ ਆਈ। ਚਲ੍ਯੋ ਸ਼ਲਭ
ਦਲ[8] ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਸਿੰਧੁ ਅਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ॥ ੩੦ ॥ ਬੂਡਿ ਬੂਡਿ[9]
ਸਗਰੇ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਥਿਰ ਹੋਵਨਿ ਕੋ ਥਾਂਵ ਨ ਪੈਹੈਂ। ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗ ਲਏ
ਇਮ ਸਾਰਾ। ਕਾਲੇਖਾਂ ਗਮਨ੍ਯੋ ਮੁਦ ਧਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਭਏ ਕੁਸ਼ਗਨ ਸੁ
ਮਰਨ ਜਨਾਵੈਂ। ਬਾਮ ਬਿਲੋਚਨ ਸਭਿ ਫੁਰਕਾਵੈਂ।ਸ਼ਿਵਾ ਅਸ਼ਿਵਾ[10]ਸਮੁਖ

[1]ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ ਹੈ। [2]ਚਾਹ ਕਰਕੇ। [3]ਬਵੰਜਾ ਹਜ਼ਾਰ। [4]ਗਿਆਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਰ। [5]ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਰ। [6]ਲਖ ਤੋਂ ਕੁਛਕੁ ਘਟ। [7]ਨੈਨਾਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ (ਧੂੜ) ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [8]ਟਿੱਡੀ ਦਲ। [9]ਡੁੱਬ ਡੁੱਬ ਕੇ। [10]ਅਸ਼ੁਭ ਗਿੱਦੜੀਆਂ।

*ਪਾ:-ਸਖਾਵਤ।

ਕੋ ਧਾਵੈਂ। ਮੁਖ ਤੇ ਅਗਨੀ ਬਮਤਿ ਦਿਖਾਵੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਉਲਕਾਪਾਤ ਹੋਤਿ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਉਲੂਕ ਚਹੁੰਫੇਰੇ। ਮਰਯੋ ਹੁਤੋ ਕੋ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ। ਰੁਦਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਨਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਪੈਂਦਾ ਕੁਤਬਖਾਨ ਬਲਵਾਨਾ। ਲੀਨੇ ਸੰਗ ਖਾਨ ਅਸਮਾਨਾ। ਮਸਲਤ ਕਰਤਿ ਲਰਨ ਕੀ, ਚਾਲੇ॥੩੪॥ ਮਾਰਗ ਅਰਧ ਗਏ ਚਲਿ ਜਬੈ।ਮਿਲਯੋ ਮਲਕ ਦਾਤਾਰ ਸੁ ਤਬੈ। ਕੁਛਕ ਸੈਨ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗ।ਕੁਤਬਖਾਨ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁ ਅੰਗ ॥੩੫॥ ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਕੋ ਬੂਝਤਿ ਖਰਯੋ। 'ਕਿਤ ਕੋ ਸਭਿਨਿ ਪਯਾਨਾ ਕਰਯੋ ?'।ਕਾਲੇਖਾਂ ਬੋਲਯੋ ਗਰਬਾਇ । 'ਕੇਹਰਿ ਬਲੀ ਰਹੈ ਇਸ ਥਾਇੰ ॥ ੩੬ ॥ ਬਹੁਤ ਜੀਵ ਸੰਘਾਰਨਿ ਕਰੈ।ਕੋ ਬਲ ਧਾਰਿ ਨ ਆਗੇ ਅਰੈ। ਤਿਸ ਕੇ ਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੋ ਚਾਲੇ। ਅਬਿ ਸੰਘਾਰਹਿਂ ਖੋਜਿ ਬਿਸਾਲੇ' ॥੩੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖ ਕਰੰਤੇ । ਚਲਤਿ ਅਗਾਰੀ ਚੌਂਪ ਧਰੰਤੇ। ਛੋਟੇ ਮੀਰ ਗ੍ਰਾਮ ਲੈ ਗਏ। ਜਾਇ ਸੁ ਲਸ਼ਕਰ ਇਕ ਥਲ ਭਏ ॥੩੮॥ ਭਰਯੋ ਧੂਰ ਤੇ ਸੋ ਤਬਿ ਗ੍ਰਾਮ। ਲੂਟ ਪਰੀ ਢਹਿਗੇ ਸਭਿ ਧਾਮ । ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਨਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਪਛਾਨੇ । ਮਿਲਯੋ ਗਰਦ ਮੈਂ ਭਾ ਸਭਿ ਹਾਨੇ॥੩੯॥ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਸਾਚ ਸੋ ਭਯੋ।ਉਤਰੇ ਜਬਹਿ ਉਚਰਿ ਜੋ ਦਯੋ[1]। ਪੈਂਦੇਖਾਨ, ਖਾਨ ਅਸਮਾਨ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕੁਤਬਖਾਨ ਇਕ ਥਾਨ ॥ ੪੦ ॥ ਅਨਵਰਖਾਨ, ਮਲਕ ਦਾਤਾਰ ।ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕੋ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ। 'ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਅਬਿ ਚਲਿ ਪਰੀਯਹਿ। ਸ਼ਕਲ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਰੀਅਹਿ' ॥ ੪੧ ॥ ਪੈਂਦਾ ਕਹੈ 'ਜਾਉਂ ਮੈਂ ਤਹਾਂ। ਗੁਰ ਕੋ ਪੌਰ ਨਿਕਸਿਬੇ ਜਹਾਂ। ਨਿਕਸਤਿ ਅੰਕ ਭਰੌਂ ਬਸਿ ਕਰੌਂ। ਜੀਵਤਿ ਗਹੌਂ, ਮਹਾਂ ਬਲ ਧਰੌਂ ॥ ੪੨ ॥ ਪੁਰਿ ਕੇ ਲੂਟ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਐਨ। ਹਤਹੁ ਤੁਰਤ ਗੁਰ ਕੀ ਲਘੁ ਸੈਨ। ਕਾਰਜ ਸੁਗਮ ਭਲੇ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਇਹੀ ਰੀਤਿ ਹਮਰੇ ਮਨ ਭਾਇ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਿ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਜੰਗ ਆਰੰਭ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਬਡੇ ਬਹਾਦੁਰ ਧੀਰ। ਮਾਰ ਨਿਕਾਸਯੋ ਖਾਨ ਕੋ ਲਖਿ ਨਿੰਦਕ ਬੇਪੀਰ ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਕਰਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਵਧਾਨ ਬੀਰ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਭੀਰ। 'ਹੁਇ ਸਨਧ ਬੱਧ ਭਟ ਅਰਧ ਜੋਇ। ਬਿਸਰਾਮ ਹੇਤੁ ਲਿਹੁ ਅਰਧ ਸੋਇ॥੨॥ਤੁਰਕਾਨ

[1]ਜਦੋਂ ਉਤਰੇ ਸਨ (ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਤਦੋਂ) ਜੋ ਵਾਕ ਉਚਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਸੈਨ ਤੇ ਬਨਿ ਸੁਚੇਤ। ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਹੁ ਸਭਿ ਜੰਗ ਹੇਤੁ ।ਗੁਲਕਾਂ ਬਰੂਦ ਲੀਜਹਿ ਸੰਭਾਲ'। ਸੁਨਿ ਸੁਭਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਲਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸੁਚੇਤ। ਗਰਜੇ ਬਿਲੰਦ ਬਡ* ਜੰਗ ਹੇਤੁ।ਗਹਿ ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਕਟ ਕਸਨਿ ਕੀਨਿ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਪਾਇ ਜ਼ੀਨ ॥੪॥ ਹੁਇ ਸਨਧਬੱਧ ਫਿਰਤੇ ਚੁਫੇਰ। ਤੁਰਕਾਨ ਹਾਨਿ ਰਣ ਚਹਿਂ ਬਡੇਰ। ਜਬਿ ਸਵਾ ਜਾਮ ਰਹਿ ਗੀ ਸੁ ਰਾਤਿ। ਗੁਰਗਿਰਾ[1] ਪਢਤਿ ਸਿਖ ਫਿਰਤ ਜਾਤਿ[2] ॥ ੫ ॥ ਧੁਨਿ ਉਠਤਿ ਉਚ ਸੁਨਿਯੰਤਿ ਦੂਰ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਚਹੁ ਗਿਰਦ ਭੂਰ। ਜਬਿ ਸੁਨੀ ਆਨਿ ਤੁਰਕਾਨ ਕਾਨ[3]। ਉਰ ਭਏ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਿ ਕਪਟ ਹਾਨਿ॥੬॥ਤਬਿ ਕਾਲੇਖਾਂ ਬੋਲਯੋ ਸੁਨਾਇ।'ਅਬਿ ਭਯੋ ਨੇਰ ਜਾਨਯੋ ਸੁ ਜਾਇ। ਸਮ ਕਾਤੁਰ ਦੁੰਦਭਿ ਨਹਿਂ ਬਜਾਇ[4]। ਇਹੁ ਅਨੁਚਿਤ ਗਤਿ, ਨਹਿਂ ਮੁਹਿ ਸੁਹਾਇ ॥ ੭ ॥ ਤਜਿ ਦੇਹੁ ਕਪਟ, ਭਾ ਜੰਗ ਭੇਰ । ਧੌਂਸਨਿ ਬਜਾਇ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਨੇਰ'। ਕਹਿ ਕੁਤਬਖਾਨ ਅਰੁ ਪੈਂਦਖਾਨ। 'ਇਹੁ ਆਪ ਜਿ ਮਰਜ਼ੀ ਦਿਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨ ॥ ੮ ॥ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਨ ਬਿਲਮ ਬਿਹਾਇ ਕਾਲ। ਇਕਬਾਰ ਪਰਹੁ ਹਮਲਾ ਬਿਸਾਲ।ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਹੁਇ ਕਰਹੁ ਮਾਰ। ਨਹਿਂ ਅਰਨ ਦੇਹੁ ਸੈਨਾ ਅਗਾਰ'॥੯॥ਜਬਿ ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ।ਤਬਿਦਈ ਚੋਬਦੁਹਰੀ ਲਗਾਇ।ਧੁਨਿਪਰੀ ਕਾਨਜੋਧਾਨਿ ਆਇ।ਸਵਧਾਨ ਹੁਤੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਫਿਰਾਇ॥੧੦॥ਦਿਜ ਮਲਕਜਾਤਿ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਫਿਰੰਤਿ। 'ਹੁਜਹਿ ਤਯਾਰ' ਸਭਿ ਕੋ ਕਹੰਤਿ। 'ਸੁਧ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ, ਜਾਇ ਧਾਇ। ਸਵਧਾਨ ਬਨਹੁ ਹਿਤ ਲਰਨ ਆਇ' ॥ ੧੧ ॥ ਹਯ ਕੋ ਭਜਾਇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤੁਰੰਗ।ਉਤਰਯੋ ਸੁ ਪੌਰ ਅੰਤਰਿ ਬਰੰਗਿ।ਗੁਰ ਅੱਗੂ ਸੌਚ ਕਰਿ ਕੈ ਸ਼ਨਾਨ। ਥਿਰ ਰੂਪ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਧਯਾਨ ॥੧੨॥ ਤਬਿ ਗਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੀਨਸਿ ਬਖਾਨ। 'ਦਲ ਤੁਰਕ ਆਇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਮਹਾਨ । ਜਿਮ ਹੋਇ ਹੁਕਮ ਕੀਜਹਿ ਉਪਾਇ।ਚਢਿ ਚਲਹਿ ਬੀਰ, ਜਿਸ ਲੋਹੁ ਤਾਇ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਧ ਭਾਖਿ ਬਿੱਪ੍ਰ, ਰਹਿ ਠਾਂਢਿ ਤੀਰ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਬੀਰ ਧੀਰ। ਜਪ ਕੀਨ ਪਾਠ ਚਿਤ ਏਕ ਹੋਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਸੋਇ॥ ੧੪ ॥ ਪਠਿ ਅੰਤ ਕੀਨ ਸਿਰ ਕੋ ਨਿਵਾਇ। ਤਬਿ ਸੁਨੀ ਤੁਰੰਗਨ ਧੁਨਿ

[1]ਗੁਰਬਾਣੀ। [2]ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ। [3]ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਸੁਣੀ (ਬਾਣੀ ਦੀ ਧੁਨਿ)। [4]ਕਾਇਰਾਂ ਵਾਂਗ (ਜੋ ਅਸੀਂ) ਧੌਂਸੇ ਨਹੀਂ ਵਜਾਉਂਦੇ।

*ਪਾ:-ਸਭਿ।

ਉਠਾਇ। ਸਵਧਾਨ ਬੀਰ ਜੇ ਅੱਗ੍ਰ ਠਾਂਢਿ[1]। ਰਨ ਭਯੋ ਪ੍ਰਥਮ, ਤਹਿਂ ਰੋਸ ਬਾਢ[2] ॥੧੫॥ ਜਿਮ ਭਾਠ ਬਿਖੈ ਭੁਜਿਯੰਤਿ ਧਾਨ। ਸੁਨਿਯੰਤਿ ਤਥਾ ਬਹੁ ਸ਼ਬਦ ਕਾਨ। ਤਬਿ ਭਨਯੋ[3] ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੋਂ 'ਛਿੱਪ੍ਰ ਜਾਇ। ਲੱਖੂ ਸੁ ਬੀਰ ਦੀਜੈ ਚਢਾਇ' ॥ ੧੬ ॥ ਜਬਿ ਹੁਤੀ ਸਾਂਗ ਰਨ ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਂਹਿ। ਕਿਧ ਸੈਨਪਤੀ ਲਖਿ ਸੁਭਟ ਤਾਂਹਿ।ਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਪੰਚ ਸੈ ਸੈਨ ਸੰਗ। ਤੁਰਕਾਂਨ ਹਾਨ ਹਿਤ ਰਚਹਿ ਜੰਗ ॥ ੧੭ ॥ ਭਟ ਮਿਹਰ ਚੰਦ, ਅਮੀਆਂ ਸੁ ਦੋਇ। ਦਲ ਸੰਗ ਚਾਰ ਸੈ ਲੇਹਿਂ ਸੋਇ। ਤਿਸ ਕੀ ਸਹਾਇ ਮਹਿਂ ਸਾਵਧਾਨ। ਦੁਹੁਂ ਦਿਸ਼ਾ ਰਹਹਿਂ ਰਿਪੁ ਕਰਹਿਂ ਹਾਨ ॥ ੧੮ ॥ ਨੌਂ ਸੈ ਸਊਰ[4] ਹੈਂ ਸ਼ੇਖ ਜੋਇ। ਪੁਰਿ ਕਰਹਿ ਵੱਛ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿਨਿ ਸੋਇ'। ਭਟ ਹੁਤੇ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਸੈ[5] ਤੁਰੰਗ।ਜੋ ਬਚੇ ਕਰਤਿ ਜੰਗਲ ਸੁ ਜੰਗ ॥੧੯॥ ਸਿਖ ਹੁਤੇ ਬਹੁਤ ਦੇਸ਼ਨਿ ਆਇ। ਸਭਿ ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਅਲਾਇ। ਦਿਜ ਮਲਕਜਾਤਿ ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਧਾਇ। ਲੱਖੂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਦੀਨਸਿ ਚਢਾਇ ॥੨੦॥ਪਸ਼ਚਾਤ ਸੈਨਪਤਿ ਜੁਗ ਸੁਚੇਤ। ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਚਢੇ ਬਡ ਜੰਗ ਹੇਤੁ। ਬਹੁ ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਸਗਲ ਥਾਨ। ਚਲਿ ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ[6] ਸ਼ਬਦ ਠਾਨਿ॥੨੧॥ਸੂਰਨਿ ਅਨੰਦ, ਕਾਤੁਰ ਡਰੰਤਿ। ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਊਚੇ ਬਜੰਤਿ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਨਿਕਟਿ ਆਇ। ਹੁਇ ਸਨਧਬੱਧ ਰਿਪੁ ਲਰਨਿ ਚਾਇ ॥੨੨॥ ਪਿਤ ਕੀ ਨਿਦੇਸ਼ ਚਾਹਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਕਰ ਧਰਯੋ ਧਨੁਖ ਨਿਸ਼ਠੁਰ[7] ਕਰਾਲ। ਮਿਲਿ ਸੁਭਟਨ ਮਹਿਂ ਪੂਰਬ ਕਹੰਤਿ[8]।–'ਰਨ ਸਮੈ ਨ ਪਿਤ ਕੇ ਢਿਗ ਰਹੰਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਰਹਤਿ ਲਹਿ ਮੁਦਤਥਾਨ[9]–। ਲਖਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਾਮਨਾ ਗੁਰ ਬਖਾਨਿ। 'ਜਬਿ ਲਗਿ ਸੁ ਨਿਸਾ ਰਹਿ ਅੰਧਕਾਰ। ਪਰ ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਨਹਿਂ ਪਰਿ ਚਿਨਾਰ॥੨੪॥ਤਬਿ ਲਗੇ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਰਹੁ ਥਿਰੰਤਿ। ਸਵਧਾਨ ਸਭਿਨਿ ਜੋਧਾ ਕਰੰਤਿ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਤਿ,ਲਰਹਿਂ ਤਬਿ ਖੇਤ ਮਾਂਹਿ। ਗਨ ਤੁਰਕ ਆਇਂ, ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਤਾਂਹਿ' ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਕੋ ਸੀਸ ਧਾਰਿ।ਹਯ ਚਢਯੋ ਫਿਰੰਤਿ ਸੂਰਨਿ ਮਝਾਰ। ਜਿਤ ਗੋਲ[10] ਤੁਰਕ ਕੋ ਆਇ ਜ਼ੋਰ। ਤਿਤ ਜਾਤਿ ਸੂਰਮੇ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ॥ ੨੬ ॥ ਤਜਿ ਤੁਪਕ ਤੁੰਡ

[1] ਖਲੋਤੇ ਸੀ। [2] ਓਥੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਰੋਸ ਨਾਲ। [3] (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ। [4] ਸਵਾਰ। [5] ੧੮੦੦। [6] ਤੋਪਾਂ। [7] ਕਰੜਾ। [8] ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। [9] ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ (ਕਦੇ) ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਚਿਤ ਚਾਉ ਨਾਲ (ਪਾਸ ਹੋਣਾ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [10] ਭੀੜ।

ਕੋ ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ । ਕਰਿ ਘੋਰ ਜੰਗ, ਦੇਂ ਮੋਰਿ ਮੋਰਿ । ਤੀਖਨ ਖ਼ਤੰਗ ਤਬਿ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ । ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸਰੀਰ ਗਨ ਫੋਰਿ ਫੋਰਿ ॥ ੨੭ ॥ ਗਨ ਤੁਰਕ ਜਿ ਹੇਲਾ ਘਾਲਿ ਘਾਲਿ। ਹਯ ਸੂਰ ਮਾਰਿ ਛਿਤ ਡਾਲਿ ਡਾਲਿ।ਘਮਸਾਨ ਘਨੋ ਕਰਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ । ਜੇ ਪਰਹਿਂ ਆਇ ਤਿਨ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ* ॥ ੨੮ ॥ ਪ੍ਰਮਾਣਕਾ ਛੰਦ ॥ ਤੁਰੰਗ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਕੈ । ਖਤੰਗ ਚਾਂਪ[1] ਜੋਰਿ ਕੈ । ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗੇਰਤੇ । ਪਰੇ ਬਿਹਾਲ ਟੇਰਤੇ॥੨੯॥ ਤੁਰੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹ੍ਵੈ। ਗਿਰੰਤਿ ਸੂਰ ਸੰਗ ਹ੍ਵੈ[2] । ਤਜੰਤਿ ਫੇਰ ਧਾਇ ਹੈਂ । ਪਰੰਤਿ ਏਕ ਆਇ[3] ਹੈਂ ॥੩੦॥ ਕੁਲਾਹਲੰ ਹਲਾ ਹਲੀ । ਬਲੀਨ ਮੈਂ ਚਲਾਚਲੀ । ਸੁ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇ ਆਵਤੇ।ਥਿਰੰਤਿ ਲਾਗਿ ਘਾਵ ਤੇ[4]॥੩੧॥ ਨ ਤੀਰ[5] ਹੋਨਿ ਪਾਵਤੇ।ਸੁ ਚਾਰ ਓਰ ਧਾਵਤੇ । ਪਰੰਤਿ ਹੂਹ ਦੇਧ ਕੈ । ਮੁਰੰਤਿ ਘਾਵ ਖੇਧ ਕੈ[6] ॥ ੩੨ ॥ ਬਿਲੰਦ ਕੋਪ ਧਾਰਿ ਹੀਂ।ਉਚਾਰਿ'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ' ਹੀ।ਲਗੈਂ ਤੁਰੰਗ ਤੀਰ ਹੀ। ਗਿਰੰਤਿ ਧੀਰ ਬੀਰ ਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਪਰੇ ਤੁਰੰਗ ਸੂਰਮਾ । ਮਿਲੰਤਿ ਜਾਤਿ ਧੂਰ ਮਾ[7] । ਦਿਖੰਤਿ ਨਾ ਅੰਧੇਰ ਮੈਂ । ਦਬਾਇ ਜੋ ਦਰੇਰ ਮੈਂ[8] ॥ ੩੪ ॥ ਗਿਰੰਤਿ ਤਾਂਹਿ ਊਪਰੇ । ਬਿਨਾ ਹਤੇ ਸੁ ਭੂ ਪਰੇ । ਦਰੰਤਿ ਪਾਇ ਸੰਗ ਤੇ। ਪਲਾਇਕੇ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ॥ ੩੫॥ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਤੜਾਕ ਹ੍ਵੈਂ । ਖਤੰਗ ਕੇ ਸੜਾਕ ਹ੍ਵੈਂ । ਮਚ੍ਯੋ ਘਮੰਡ ਘੋਰ ਹੀ । ਮਰੈਂ, ਨ ਤੁੰਡ ਮੋਰਿ ਹੀ ॥ ੩੬ ॥ ਕਿਤੇਕ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਕੈ । ਨ ਹੋਤਿ ਸਾਮੁਹਾਇਕੈ । ਟਰੰਤਿ ਆਨ ਥਾਨ ਕੋ । ਪ੍ਰਹਾਨ ਕੈ ਗੁਮਾਨ ਕੋ[9] ॥ ੩੭ ॥ ਬਜੇ ਜੁਝਾਊ ਬਾਦਿਤਾ । ਉਤੰਗ ਜੰਗ ਨਾਦਤਾ[10]। ਪ੍ਰਚਾਰ[11] ਬੀਰ ਆਵਤੇ। ਮਰੈਂ ਤੁਰੰਗ ਘਾਵ ਤੇ॥੩੮॥ ਬਿਲੰਬ ਨਾ ਲਗੰਤਿ ਹੈ । ਚਟਾਪਟੀ ਜੁਝੰਤਿ ਹੈਂ । ਬਿਸਾਲ ਸ਼ੋਰ ਮਾਚਿਓ। ਲਹੂ ਸੁ ਧੂਲਿ ਰਾਚਿਓ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਘਰ ਮਚ੍ਯੋ ਤਿਮਰ ਜਾਮਨੀ ਮਾਂਹਿ । ਧੁਖਹਿਂ ਪਲੀਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਉਠਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਬਡ ਜਾਂਹਿ ॥ ੪੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਰਾਤ ਦਾ ਜੰਗ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਿਏ ਬਾਹਨੀ ਲਰਤਿ ਭਾ ਲੱਖੂ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲ । ਜਿਤ ਦਿਸ਼

---

[1]ਤੀਰ ਧਨੁਖ ਵਿਚ । [2](ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ) ਨਾਲ ਹੀ ਡਿਗਦੇ ""। [3]ਇਕ (ਹੋਰ) ਆਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । [4]ਘਾਉ ਲਗਣ ਨਾਲ ਅਟਕਦੇ। (ਅ) (ਜੋ) ਠਹਿਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮ ਲਗਦੇ । [5]ਨੇੜੇ । [6]ਮੁੜਦੇ ਹਨ ਜ਼ਖਮ ਖਾ ਕੇ । [7]ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ । [8](ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ) ਦੌੜਾਵਣ ਵਿਚ ਦਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । [9]ਗੁਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰਾਕੇ । [10]ਸ਼ੋਰ ਹੋਇਆ । [11]ਵੰਗਾਰ ਕੇ । *ਪਾ:—ਬਾਰ ਬਾਰ ।

ਆਵਹਿ ਟੋਲ ਰਿਪੁ ਹਨਹਿ ਤੁਫੰਗ ਕਰਾਲ ॥ ੧ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥ਨਹੀਂ
ਨੇਰ ਢੂਕੇ ਕੁਪਯੋ ਖਾਨ ਕਾਲਾ। ਸੁ ਓਚੇ ਉਚਾਰਯੋ ਕਠੋਰੰ ਬਿਸਾਲਾ।
'ਕਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਯੋ ਖਰੇ ਦੇਰ ਲਾਵੇ ? ਕਰੋ ਕਯੋਂ ਨ ਹੇਲਾ ਸੁ ਆਪਾ
ਬਚਾਵੈਂ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਸੈਨ ਥੋਰੀ ਜਥਾ ਲੋਨ ਆਟਾ।ਪਰੋ ਏਕ ਬਾਰੀ ਅਸੀ[1]
ਕਾਢਿ ਕਾਟਾ। ਚਢੈ ਸੂਰ ਜੌ ਲੌ[2], ਫਤੇ ਲਹੁ ਪਾਈ'। ਜਬੈ ਕ੍ਰੋਧ ਕੈ ਖਾਨ,
ਬਾਨੀ ਸੁਨਾਈ ॥ ੩ ॥ ਹੁਤੇ ਬੀਰ ਸੈਨਾਪਤੀ ਓਜ ਧਾਰੇ। ਚਮੂੰ ਸੋਂ ਕਹਯੋ
ਕ੍ਰੁਰਠਾਢਿ ਨਿਹਾਰੇ। 'ਚਲੋ ਕਯੋਂ ਨ ਆਗੇ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪਯਾਰੇ। ਪਰਯੋ
ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਕਾਜ ਕੀਜੈ ਸੁਧਾਰੇ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨੀ ਖਾਨ ਕਾਨੈ ਜੁ ਬੀਸੈ ਹਜ਼ਾਰ॥
ਦਲੀ ਚਾਲਿ ਆਗੈ ਚਹਯੋ ਜੰਗ ਭਾਰ॥ਹਕੰ ਹਾਕ ਬਾਜੀ[3], ਤੁਰੰਗੀ ਧਵਾਇ।
ਕਰੇਂ ਤਯਾਰ ਹਾਥੈਂ ਤੁਫੰਗੈਂ ਉਠਾਇ॥੫॥ਹਲਾ ਹਾਲ ਬੋਲੈਂ ਧਕਾਧੱਕ ਹੋਇ।
ਅੰਧੇਰਾ ਮਹਾਂ ਧੂਰ ਦੀਖੇ ਨ ਕੋਇ। ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਕੇਤੇ ਮਰੇ ਸੋ ਅਟੰਕੇ।ਪਰੇ
ਊਪਰੇ ਨਾ ਉਠੇ ਹੈਂ ਅਤੰਕੇ[4] ॥ ੬ ॥ ਸੰਭਾਰੈਂ ਕਿਤੇ, ਹਾਥ ਭਾਰੀ ਤੁਫੰਗੈਂ।
ਕਿਤੇ ਛੂਟਿ ਕੈ ਛੂਛ ਦੌਰੇ ਤੁਰੰਗੈ। ਬਿਨਾ ਮਾਰ ਕੀਨੇ ਮਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੇਤੇ।ਤਰੇ
ਊਪਰੇ ਹੋਤਿ ਭੈ ਕੇ ਸਮੇਤੇ ॥ ੭ ॥ ਸਹੰਸ੍ਰੇ ਜੁ ਬੀਸੰ ਢੁਕੇ ਵਾਇ[5]ਧੌਂਸੇ।
ਇਤੇ ਬੀਰ ਲੱਖੂ ਲਿਏ ਸੰਗ ਨੌਸੈ।ਭਯੋ ਠਾਢਿ ਆਗੇ ਤੁਫੰਗੇ ਚਲਾਈ।ਦਰਜ਼ਾ
ਦਾਰੁ ਗੋਰੇ ਲਗੀ ਬੇਗ ਜਾਈ ॥ ੮ ॥ ਜਿਤੀ ਛੋਰਿ ਗੋਰੀ ਸਭੀ ਲਾਗਿ ਬੀਰ।
ਨਹੀਂ ਛੂਛ ਕੋਈ ਗਈ ਹੋਇ ਤੀਰ[6]। ਇਕੰਵਾਰ ਮੈਂ ਸੂਰ ਨੌ ਸੈ ਗਿਰਾਇ।
ਪੁਨੈ ਪਾਇ ਬਾਰੂਦ ਤਯਾਰੀ ਕਰਾਇ॥੯॥ ਛਨੰਕਾਰ ਹੋਵੈਂ ਗਜੇ ਕੇਰ ਭਾਰੇ।
ਦੁ ਗੋਰੀ ਸੁ ਪਾਵੈਂ ਠੁਕੈਂ ਛਿੱਪ੍ਰ ਭਾਰੇ। ਪਲੀਤਾਨਿ ਬਾਰੂਦ ਮੇਲੈਂ ਜਮਾਵੈਂ।
ਕਲਾ ਪੈ ਜੜੈਂ ਮੋੜ ਤੋੜੇ ਟਿਕਾਵੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਧਰੈਂ ਹਾਥ ਪੈ, ਸਾਮੁਹੇ
ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਚਲਾਵੈਂ, ਲਗੈਂ ਜਾਇ ਜੋਧੇ ਨਿਕੰਦਾ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ ਪਲੀਤੇ,
ਸੁਭੈਂ ਜੰਗ ਬਾਨੇ। ਅੰਧੇਰੀ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਸਮੂਹੇ ਟਨਾਨੇ॥੧੧॥ਮਨੋ ਬਾਰਿ-
ਧਾਰੀ ਗਿਰੈ ਗਾਜ ਭਾਰੀ[7]। ਇਮੰ ਹੋਤਿ ਨਾਦੰ ਤੁਫੰਗੈਂ ਛੁਟਾਰੀ। ਦੁਹੂੰ ਓਰ
ਧੌਂਸਾਨਿ ਧੁੰਕਾਰ ਗਾਢਾ। ਮਨੋ ਮੇਘ ਗਾਜੇ ਮਹਾਂ ਨਾਦ ਬਾਢਾ॥੧੨॥ ਪਰੈਂ
ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੋਰੀ, ਵੁਠੇ ਖੇਤ ਓਰੇ[8]। ਕ੍ਰਿਖੀ ਬੀਰ ਏਕੇ ਸੁ ਥੋਰੇ ਨ ਤੋਰੇ[9]।

[1]ਤਲਵਾਰਾਂ। [2]ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। [3]ਘੋੜੇ ਹਿੱਕਣ ਦੀ ਵਾਜ। (ਅ) ਹਾਕ ਤੇ ਹਾਕ।
[4]ਡਰ ਕਰਕੇ। [5]ਵਜਾਕੇ। [6]ਕੋਲ ਦੀ ਹੋਕੇ। [7]ਮਾਨੋਂ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰੀ ਬਿਜਲੀ ਗਿਰਦੀ
ਹੈ। [ਸਿਃ, ਵਾਰਿਧਰ=ਬਦਲ]। [8](ਮਾਨੋ) ਖੇਤ ਤੇ ਗੜੇ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। [9]ਖੇਤੀ (ਰੂਪ) ਬਾਂਕੇ
ਸੂਰਮੇ ਥੋੜੇ ਨਹੀਂ (ਬਹੁਤੇ) ਤੋੜੇ।

ਤੁਫੰਗਾਨ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ਸੁ ਵਾਰ।ਗਿਰੇ ਸੂਰ ਗੋਰੇ ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਭਾਰ॥੧੩॥ ਜੁਆਲਾ ਬਮੰਤੀ ਤਬੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਆਵੈ। ਅੰਧੇਰਾ ਸੁ ਦੂਰੰ ਨ ਦੇਖੰਨ ਪਾਵੈ। ਸੁ ਹੋਏ ਬਿਹਾਲੰ ਮਹਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰੀ।ਹਯੰ ਸੂਰ ਕੇ ਸ਼ੋਣ ਸੋਂ ਭੂਮਿ ਰਾਰੀ॥੧੪॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਮਾਰੇ ਘਮੰਸਾਨ ਮਲਾ। ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਮੋਰੇ ਜਬੈ ਘਾਲਿ ਹੇਲਾ[1]। ਫੁਟੈਂ ਤੁੰਡ ਆਗੈ ਮਿਟੇ ਜਾਹਿੰ ਪਾਛੈ[2]। ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਆਵੰਨ ਕੋ ਚੀਤ ਬਾਛੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਦਿਸ਼ਾ ਦੂਸਰੀ ਕੋ ਪੁਰੰ ਕੇਰ[3] ਜਾਵੈਂ। ਤਹਾਂ ਔਰ ਬੀਰੰ ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲਾਵੈਂ। ਨਹੀਂ ਹੋਨਿ ਦੇਂ ਨੇਰ, ਹੇਲਾ ਜੁ ਘਾਲੈਂ।ਕਰੈਂ ਮਾਰ ਗੋਰੀ ਤਤੰਕਾਲ ਡਾਲੈਂ ॥੧੬॥ ਫਿਰੈਂ ਆਲਬਾਲੇ[4], ਚਲੈਂ ਹੁੰਗ ਹੋਇ।ਜਿਤੇ ਜ਼ੋਰ ਘਾਲੈਂ ਸਕੈਂ ਨਾ ਖਰੋਇ। ਪਰੈ ਮਾਰ ਗੋਰੀਨ ਕੀ ਏਕ ਬਾਰਾ। ਸਹਾਰੈਂ ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਿਰੈਂ ਹੈਂ ਸੁਮਾਰਾ[5] ॥ ੧੭॥ ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੇ ਕਿਤੇ ਭਾਜ ਜੈ ਹੈਂ। ਕਿਤੇ ਦੇਖਿ*ਕੈ ਮੂਰਛਾ ਤੇ ਗਿਰੇ ਹੈਂ।ਪਰੈਂ ਭੂਮ ਔਂਧੇ[6] ਬਹੈਂ ਸ਼੍ਰੋਣ ਅੰਗਾ। ਭਏ ਅੰਧ ਜੈਸੇ ਬਡੀ ਧੂਲ ਸੰਗਾ॥ ੧੮॥ ਰੁਕੀ ਸ੍ਵਾਸ ਸੋਂ ਸੀਸ ਸੋਂ ਨਾਸਕਾਂ ਮੈਂ। ਗਏ ਕਾਨ ਪੂਰੇ ਤਥਾ ਬਾਹਿਕਾ ਮੈਂ[7]। ਧਕਾ ਧੱਕ ਹੋਈ ਧਵਾਏ ਤੁਰੰਗਾ। ਗਿਰੇ ਖੇਤ ਜੋਧਾ ਮਲੇ[8] ਪਾਇ ਸੰਗਾ॥ ੧੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਰੇ ਅਧਿਕ ਗੁਰ ਸੂਰਮੇ ਮਰੇ ਤੁਰਕ ਗਨ ਜਾਨਿ।ਕੁਤਬਖਾਨ ਸੋਂ ਰਿਸੁ ਕਹ੍ਯੋ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਕਾਲੇਖਾਨ ॥ ੨੦ ॥ 'ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਮੈਂ ਫਜਰ ਹ੍ਵੈ ਸਰ੍ਯੋ ਨ ਕਾਰਜ ਕੋਇ।ਪੁਰਿ ਸਮੀਪਤਾ ਨਹਿਂ ਭਈ,ਕਹਾਂ ਮਾਰਿ ਲੁਟਿ ਹੋਇ'॥੨੧॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿ ਕੁਤਬਖਾਨ ਧਾਰੰਤਿ ਧੀਰ। 'ਤੁਮ ਧੁਰ ਅਧਿਕ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਬੀਰ।ਲਰ ਸਕੇ ਨ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੁਛ ਦਿਖਾਇ।ਨਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਨ੍ਯੋ ਸੁ ਜਾਇ॥੨੨॥ਜਬਿ ਕਰਹਿਂ ਹੇਲ ਹਯ ਮੇਲਿ ਪੇਲਿ[9]। ਭਿਰ ਪਰਹਿ ਆਪ ਲਾਗਤਿ ਧਕੇਲ।ਗਿਰ ਮਰੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਠਨੇ ਨ ਪਾਇ। ਦਰਸ਼ੰਤਿ ਜਾਤਿ ਊਪਰ ਧਵਾਇ॥੨੩॥ਬਹੁ ਲਰੇ ਬੀਰ, ਨਹਿਂ ਸਰਹਿ ਕਾਰ।ਅਬਿ ਹੋਇ ਫਜਰ ਤਬਿ ਲੇਹੁ ਮਾਰ।ਲਸ਼ਕਰ ਨ ਬਾਦ ਦੀਜੈ ਮਰਾਇ।ਪੁਰਿ ਸਨੈ ਸਨੈ ਲੈਹੈਂ ਛੁਰਾਇ' ॥ ੨੪ ॥ ਫਿਰ ਪੈਂਦਖਾਨ ਕਹਿ 'ਨੀਕ ਬਾਤ। ਸਵਧਾਨਿ ਕਰਹੁ ਅਬਿ

[1]ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ (ਵੈਰੀ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ) ਮੋੜ ਦਿੱਤੇ। [2]ਪਿਛੇ ਹਟਦੇ ਜਾਣ (ਕਿਉਂਕਿ) ਅਗੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਵੈਰੀ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਭੰਨੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3]ਨਗਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਨੂੰ। [4]ਭਟਕਦੇ। [5]ਜ਼ਖਮੀ ਦੇ ਹੋਕੇ। [6]ਮੂਧੇ। [7]ਤੁਰਦੇ ਹੀ (ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ) ਠੋਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ। [8]ਮਟੇ ਗਏ। [9]ਘੋੜੇ ਮੇਲਕੇ ਧਕਕੇ ਜਦੋਂ ਹੱਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। *ਪਾ:—ਦੂਸ।

ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ। ਮੈਂ ਮਿਲੌਂ ਸੰਗ ਹੇਲਾ ਕਰਾਇ।ਇਕਬਾਰ ਗਹੋਂ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ' ॥ ੨੫ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿ ਖਰੇ ਸਭਿ ਕਹਤਿ ਬੈਨ। ਬਡ ਜੰਗ ਹੋਤਿ ਚਹਿ ਪਿਖਿਨਿ ਨੈਨ। ਕਿਮ ਅਰੇ ਬੀਰ ਥੋਰੇ ਅਗਾਇ। ਬਿਸਮਾਇ ਰਿਦੈ ਲਸ਼ਕਰ ਲਰਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਬਹੁ ਨਮਸਕਾਰਨੀ[1] ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ। ਸੁਭਟਨਿ ਸਰੀਰ ਕੋ ਫੋਰਿ ਫੋਰਿ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਛਿਤ ਡਾਲਿ ਡਾਲਿ।ਗਨ ਲੋਥ ਪੋਥ ਹਯ ਘਾਲਿ ਘਾਲਿ ॥ ੨੭ ॥ ਬਹੁ ਤੁਰਕ ਤੁਰੰਗ ਅੰਬਾਰ ਲਾਗ। ਰਣਖੇਤ ਪਰੇ ਤਨ ਤਯਾਗਿ ਤਯਾਗਿ।ਇਕ ਮੁਖ ਕਰਾਹਤੇ[2] 'ਹਾਇ ਹਾਇ'। ਦੁਖ ਮਹਾਂ, ਘਾਵ ਗਨ ਖਾਇ ਖਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਗੁਰ ਸੂਰ ਥੋਰਹੂ ਲਾਗਿ ਘਾਇ।ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਾਰਾਜ ਹੋਵਤਿ ਸਹਾਇ।ਤੁਰਕਨਿ ਹਜ਼ਾਰ ਹੂ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ। ਮਿਲਿ ਧੂਰ ਪਰੇ ਸੁਪਤੇ ਮਹਾਨ ॥ ੨੯ ॥ ਬਹੁ ਭਯੋ ਪੰਕ ਸ਼੍ਰੋਣਿਤਿ ਚਾਲਿ। ਇਮ ਲਰਤਿ ਮਰਤਿ ਰਣ ਘਾਲਿ ਘਾਲਿ। ਬਿਤਿ ਗਈ ਜਾਮਨੀ ਤਮ ਸਮੇਤ। ਨਭ ਚਢ੍ਯੋ ਦਿਨੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੇਤੁ[3]॥੩੦॥ਤਬਿ ਲਗੇ ਦਿਖਨ ਭਟ ਆਪ ਮਾਂਹਿ। ਤਕ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਹਤਹਿ ਤਾਂਹਿ। ਤੋਮਰ ਬਿਲੰਦ ਊਚੇ ਉਭਾਰਿ।ਕਿਨ ਕਰਾਚੋਲ ਲੀਨੇ ਨਿਕਾਰਿ॥੩੧॥ ਜੁਟ ਪਰੇ ਕਾਟਿਬੇ ਸੁਭਟ ਅੰਗ। ਖੰਡੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਦੁਇ ਧਾਰ ਸੰਗ।ਬਹਿ ਚਲਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਲਾਲ। ਜਨੁ ਕੁਸਮਤ ਕਿੰਸਕ ਤਰੁ[4] ਬਿਸਾਲ ॥ ੩੨ ॥ ਕੈ ਰੰਗ ਪਤੰਗੀ[5] ਪਾਇ ਪਾਇ। ਭਟ ਫਾਗ[6] ਖੇਲਤੇ ਧਾਇ ਧਾਇ। ਕਹਿੰ 'ਮਾਰ' ਗੀਤ ਜਨੁ ਗਾਇ ਗਾਇ। ਮਿਲਿ ਜਾਹਿੰ ਬੀਰ ਚਿਤ ਚਾਇ ਚਾਇ ॥ ੩੩॥ ਹੁਇ ਜੂਥ ਜੰਬੁਕਨਿ[7] ਕਰਿ ਪੁਕਾਰ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਅਧਿਕ ਆਮਿਖ ਅਹਾਰ। ਬਹੁ ਫਿਰਤਿ ਜੋਗਨੀ ਸ਼੍ਰੋਣ ਪਾਨ। ਭਰਿ ਭਰਿ ਕਪਾਲ[8] ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਮਹਾਨ॥੩੪॥ ਨਿਜ ਉਦਰ ਪੂਰਿ ਲੇਤੀ ਡਕਾਰ। ਗਾਵੰਤਿ ਗੀਤ ਪਾਵਤਿ ਧਮਾਰ[9]। ਗਨ ਕਾਕ ਕੰਕ ਕੂਕੈਂ ਕਰਾਲ। ਬਹੁ ਮਿਲੀ ਗ੍ਰਿੱਝ ਭੱਖਹਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੩੫ ॥ ਬਡ ਭਯੋ ਭੀਮ ਰਣ ਖੇਤ ਹੇਰਿ। ਨਰ ਤੁਰੰਗ ਮਰੇ ਧਰ ਪਰ ਘਨੇਰ। ਦਾਰੁਨ ਮਹਾਨ ਕੂਕਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਲ।ਮਿਲਿ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਬਿਹੰਗ ਜਾਲ॥੩੬ ॥ ਕਹਕਹ ਹਸੰਤਿ[10] ਕਾਲੀ ਕਰਾਲ। ਕਰ ਰਕਤ ਖਪਰ[11] ਲਟਕੰਤਿ

[1]ਬੰਦੂਕਾਂ। [2]ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। [3]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਚਾਨਣੇ ਵਾਸਤੇ। [4]ਕੇਸੂ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਬਿਛ ਫੁੱਲੇ ਹਨ ਮਾਨੋ। [5]ਲਾਲ ਰੰਗ[ਸਿੰਸ:, ਪਤੰਗ। ਹਿੰਦੀ,ਪਤੰਗ=ਵਕਮ,ਲਾਲ ਚੰਦਨ]। [6]ਹੋਲੀ। [7]ਗਿੱਦੜਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ। [8]ਖੋਪਰੀਆਂ। [9]ਨਾਚ। [10]ਖਿੜ ਖਿੜ ਹਸਦੀ ਹੈ। [11]ਹੱਥਾਂ (ਵਿਚ) ਲਹੂ ਦਾ ਖੋਪਰ।

ਬਾਲ । ਪੋਈਤਿ ਮੁੰਡ ਮਾਲਾ ਬਿਸਾਲ[1] । ਬਹੁ ਨਚਹਿ ਜੋਗਨੀ ਬਜਹਿ ਤ੍ਰਾਲ[2] ॥ ੩੭ ॥ ਛੁਟਕੰਤਿ ਤੁਪਕ ਫਟਕੰਤਿ ਦੇਹਿ । ਲਟਕੰਤਿ ਗਿਰਤਿ ਮਿਲਿਧੀਤਿ ਖੇਹ । ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਦੀਪਕ ਮਨਿੰਦ । ਜਨੁ ਤੁਰਕ ਪਤੰਗ ਸੁ ਪਰਤਿ ਵ੍ਰਿੰਦ ॥ ੩੮ ॥ ਬਿਨ ਬਿਲਮ ਮਰੇ ਲਾਗੇ ਸੁ ਵੇਰ । ਜਿਤ ਕਿਤ ਦਿਖੀਤਿ ਪੁਰਿਕੇ ਚੁਫੇਰ।ਤਬਿ ਕਾਲੇਖਾਂ ਉਮਰਾਵ ਜੋਇ।ਲਸ਼ਕਰ ਸੁ ਮਰਯੋ ਬਹੁ ਨੈਨ ਜੋਇ ॥ ੩੯ ॥–ਇਹ ਭਯੋ ਕਹਾਂ–ਮਨ ਮੈਂ ਹਿਰਾਨ ।–ਨਹਿਂ ਲਗਯੋ ਕਾਲ[3] ਭਟ ਨਾਸ਼ ਪ੍ਰਾਨ । ਰਹਿ ਸ਼ੇਖ ਅਰਧ, ਜਾਨੇ ਸੁ ਜਾਇ–। ਮਨ ਪਾਇ ਤ੍ਰਾਸ, ਮੁਖ ਨਹਿਂ ਅਲਾਇ ॥੪੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਨਿਸ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਬਿੰਸਤੀ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੁਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਲਸ਼ਕਰ ਹਤਿ ਭਾ ਬ੍ਰਿੰਦ । ਕੁਤਬ, ਪੈਂਦ, ਅਨਵਰ ਅਪਰ ਲਖਿ ਕੈ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ "ਰਿਸਯੋ ਖਾਨ ਕਾਲਾ । ਇਨੋ ਤਾਤਕਾਲਾ । ਕਹਯੋ ਕੋਪ ਸੰਗਾ[4] । 'ਨ ਕੋਟੰ ਉਤੰਗਾ ॥੨॥ ਨਹੀਂ ਦੀਹ[5] ਖਾਈ । ਲਰੇ ਦੂਰ ਆਈ । ਮਰੇ ਬੀਰ ਆਧੇ । ਨਹੀਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਾਧੇ ॥ ੩ ॥ ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਹੋਈ । ਕਰੋ ਕਯੋਂ ਨ ਢੋਈ ? ਪਰੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੇਲਾ । ਰਿਪੂ ਰੇਲਿ ਪੇਲਾ॥੪॥ਜਿਤੀ ਦੇਰ ਧਾਰੋ। ਤਿਤੋ ਹੈ ਬਿਗਾਰੋ । ਚਹੂੰ ਓਰ ਘੇਰਾ । ਕਰੋ ਏਕ ਬੇਰਾ ॥ ੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੁਤਬਖਾਨ ! ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੈ ਸੈਨ । ਪੁਰਿ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੇਲ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਹੁ ਬਿਨ ਚੈਨ ॥੬॥ ਅਨਵਰ ਅਰੁ ਅਸਮਾਨ ਖਾਂ ! ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਓਰ । ਪੁਰਿ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਪਹੁਚਿਕੈ ਕਰੀਐ ਸੰਘਰ ਘੋਰ ॥ ੭ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲਿਹੁ ਸੰਗ ਜਬਿ ਹੇਲਾ ਸਗਰੇ ਕਰਹਿਂ । ਕਰਾਚੋਲ ਕੇ ਜੰਗ ਲਰਤਿ ਲਰਤਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਰਹਿਂ॥੮॥ ਮੈਂ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਠਾਂਢਿ ਇਤਿ ਤੇ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੋ । ਹਤਹਿਂ ਖੜਗ ਕੋ ਕਾਢਿ ਅਰਹਿ ਜੁ ਆਇ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਕੋ[6] ॥੯॥ ਪੈਂਦਖਾਨ ਬਲਵਾਨ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਿ ਲਰਿ ਕੈ ਪਰਹਿ[7] । ਲਿਹੁ ਸਿਜਲਾਇ ਮਹਾਨ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿਕੈ ਬਰਹਿਂ[8] ॥੧੦॥ ਇਮ ਮਸਲਤ ਕੇ ਧਾਰਿ ਲੇ ਲੈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦਲ । ਚਾਰ ਓਰ ਹੁਇ ਚਾਰ ਭਨਤਿ ਪਰਸ-

[1]ਪ੍ਰੋ ਰਹੀ ਹੈ (ਕਟੇ ਹੋਏ) ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਮਾਲਾ । [2]ਤਾਲੀਆਂ । [3]ਸਮਾਂ । [4](ਕਾਲੇ ਖਾਨ ਨੇ) ਤਤਕਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਕੁਤਬ ਖਾਂ ਪੈਂਦਾ ਅਨਵਰ ਆਦਿਕਾਂ) ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ । [5]ਡੂੰਘੀ । [6]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ । [7]ਉਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲੋਂ ਪੈਕੇ ਲੜੇ । [8]ਵੜੀਏ (ਨਗਰ ਵਿਚ) ।

ਪਰ ਅਪਨ ਬਲ ॥੧੨॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਬਜਾਏ ਨਗਾਰੇ। ਚਲੇ ਚੌਂਪ ਧਾਰੇ। ਜੁਦੀ ਸੈਨ ਕੀਨੀ। ਨਿਜੈ ਸੰਗ ਲੀਨੀ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਰਾ[1] ਪਾਨ ਕੀਨੇ।ਰਣੰ ਰੰਗ ਭੀਨੇ। ਬਡੇ ਚੁੰਗ[2] ਹੋਏ। ਚਹੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਢੋਏ ॥ ੧੩॥ ਬਕੈਂ ਬੀਰ ਬੰਕੇ। ਬਿਸਾਲੇ ਨਿਸ਼ੰਕੇ। 'ਗੁਰੂ ਥਾਨ ਕੌਨੇ ?। ਪਿਖੋ ਕਨੌਂ ਨ ਤੌਨੇ ॥ ੧੪ ॥ ਬਲੀ ਜੋ ਕਹਾਵੈ। ਨਹੀਂ ਦਾਵ ਖਾਵੈ। ਗਹੋ ਕਨੌਂ ਨ ਜੈ ਕੈ। ਕਿਧੌਂ ਮਾਰਿ ਧੈਕੈ' ॥ ੧੫ ॥ ਇਮੈਂ ਉਚ ਭਾਖੈਂ। ਬਿਸਾਲਾਭਿਲਾਖੈਂ[3]। ਭਏ ਚਾਰ ਓਰੈ। ਕਰਨੈ ਜੰਗ ਘੋਰੈ ॥ ੧੬ ॥ ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲਾਈ। ਤੁਰੰਗੈਂ ਧਵਾਈ।ਮਹਾ ਨਾਦ ਹੋਵਾ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੋਵਾ॥ ੧੭ ॥ ਚਹੂੰ ਓਰ ਹੇਰਾ। ਜਥਾ ਪਾਇ ਘੇਰਾ। ਸਭੀ ਭੇਤ ਜਾਨਾ। ਜਥਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਠਾਨਾ ॥੧੮॥ ਪੁਰੀ ਕੇ ਜੁਫੇਰੇ। ਫਿਰਨੈ ਬੀਰ ਹੇਰੇ। ਜਥਾ ਚਾਰ ਥਾਈਂ । ਰਿਪੂ ਸੈਨ ਆਈ॥੧੯॥ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਜੈਕੈ। ਸੁਨਾਈ ਸਬੈ ਕੈ। 'ਬੰਧੇ ਚਾਰ ਗੋਲੰ[4]। ਬਕੈਂ ਉਚ ਬੋਲੰ ॥ ੨੦ ॥ ਚਹੈਂ ਬੀਰ ਆਏ। ਬਡੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਏ।ਸੁ ਕੀਜੈ ਉਪਾਈ। ਰਿਪੂ ਲੇਹੁ ਘਾਈ'॥੨੧॥ ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਸਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਯੌਂ ਉਚਾਰੀ। "ਜਤੀ ਸੈਨ ਭਾਰੀ। ਕਰੌ ਥਾਉਂ ਚਾਰੀ[5] ॥ ੨੨ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਲੇ ਦਲ ਸੰਗ ਸਮੁਹਾਇ। ਮਿਹਰਚੰਦ ਅਮੀਆਂ ਦੁਤੀ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਜਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਲੱਖੂ ਪਸ਼ਚਮੁ ਦਿਸ਼ਿ ਲਰੈ ਲੈ ਸੈਨਾ ਸਵਧਾਨ।ਰਹਹਿ ਪੀਨ*ਕਰਿ[6] ਪੁਰਿ ਨਿਕਟਿ ਹਨਹਿ ਤੁਫੰਗ ਮਹਾਨ ॥ ੨੪ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ। ਸੰਗ ਚਮੂੰ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਪਧਾਰਿ। ਵਧਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਨਹਿੰ ਅਧਿਕ ਤੁਮ, ਢਿਗ ਰਿਪੁ ਪਹੁੰਚਹਿ ਮਾਰ[7]"॥੨੫॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਬੈਨ ਸ਼੍ਰੋਨੇ[8]।ਲਏ ਮਾਨਿ ਤੌਨੇ[9]।ਕਰੀ ਸੰਗ ਸੈਨਾ। ਚਲੇ ਬੀਰ ਭੈ ਨਾ॥੨੬॥ਜਹਾਂ ਖਾਨ ਕਾਲ।ਬਡੋ ਹੇਲ ਘਾਲ।ਗਯੋ ਬੀਰ ਲੱਖੂ। ਮਹਾਂ ਓਜ ਰੱਖੂ ॥੨੭॥ ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲਾਈ। ਕਿ ਨੇਜੇ ਭ੍ਰਮਾਈ। ਬਡੇ ਬਾਨ ਮਾਰੇ। ਸੁ ਲੋਹਾ ਕਰਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਿਤੇ ਸਾਂਗ ਮਾਰੈਂ। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਮੇਲ।ਲਿਯੋ ਝਾਲਿ ਹੇਲਾ ॥੨੯॥ ਖਰੇ ਥੰਭ ਜੈਸੇ। ਹਲੇ ਸੋ ਨ ਕੈਸੇ। ਅਰੇ ਹੋਇ ਸੌਹੈਂ[10]।ਕਰੀ ਬੰਕ ਭੌਹੈਂ ॥੩੦॥ ਦੜਾ ਦਾੜ ਗੋਰੈਂ। ਤੁਰੰਗੈਂ ਘਨੇਰੈਂ। ਉਥੱਲੈਂ ਪਥੱਲੈਂ।ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਹੱਲੈਂ॥੩੧॥ ਮਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਾਏ। ਰਿਪੂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਘਾਏ।ਭਯੋ ਜੰਗ ਭਾਰੀ । ਪਰੀ ਭੂਰ

[1]ਸ਼ਰਾਬ। [2]ਟੋਲੇ। [3]ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [4]ਟੋਲੇ। [5]ਚਾਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ। [6]ਤਕੜਾਈ ਕਰਕੇ ਰਹੋ। [7](ਤਦੋਂ) ਮਾਰੋ। [8]ਸੁਣੇਂ। [9]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਾਰਿਆਂ) ਨੇ। [10]ਸਾਹਮਣੇ। *ਪਾ:-ਪੀਠ।

ਮਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਚਲੇ ਖੱਗ ਖੰਡੇ। ਦੁਧਾਰੇ ਪ੍ਰਚੰਡੇ। ਕਰੇ ਖੰਡ ਖੰਡੇ। ਘਨੇ ਹੀ ਘੁਮੰਡੇ[1] ॥ ੩੩ ॥ ਭਏ ਰੁੰਡ[2] ਮੁੰਡੇ[3]*। ਕਿਨੂ ਜੰਗ ਛੰਡੇ[4]। ਕਟੀ ਗ੍ਰੀਵ ਬਾਹੂ। ਪਰੇ ਭੂਮਿ ਮਾਂਹੂ ॥ ੩੪ ॥ ਕਿਸੂ ਸੀਸ ਕਾਟਾ। ਕਿਨੂ ਕੋਇ ਡਾਟਾ[5]। ਰਿਪੂ ਨੇਰ ਹੋਏ। ਸੁ ਨੇਜ਼ ਪਰੋਏ ॥ ੩੫ ॥ ਤੁਰੰਗਾਨਿ ਛੋਰੀ। ਕਿਸੂ ਮਾਰਿ ਗੋਰੀ। ਕਿ ਸਾਂਗੇ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਭਜੇ ਭੀਰੁ[6] ਭਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਮਹਾਂ ਲੋਹ ਮਾਚਾ। ਲਹੂ ਧੂਲ ਰਾਚਾ। ਕਿਸੂ ਤੁੰਡ ਖੰਡਾ। ਕਿ ਸੀਸੰ ਬਿਹੰਡਾ[7] ॥ ੩੭ ॥ ਹਥਾ-ਵੱਥ ਹੋਏ। ਰਿਪੂ ਕੀਨਿ ਢੋਏ। ਚਲੈਂ ਤੀਰ ਤੀਖੇ। ਜੁ ਸਰਪੰ ਸਰੀਖੇ ॥ ੩੮ ॥ ਭਯੋ ਭੂਰ ਨਾਦੰ। ਕਰੈਂ ਸੂਰ ਬਾਦੰ। ਗੁਰੂ ਤਯਾਰ ਹੋਏ। ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਜੋਏ ॥ ੩੯ ॥ ਧਰੇ ਜੁੱਧ ਚੀਰੇ। ਸੁਭੰਤੇ ਸ਼ਰੀਰੇ। ਬਡੋ ਖੱਗ ਭਾਰਾ। ਗਰੇ ਬੀਚ ਧਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਲਈ ਢਾਲ ਚੌਰੀ। ਹੁਤੀ ਭਾਰ ਗੌਰੀ[8]। ਲਗਾਈ ਪਿਛਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਭ ਧਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸ਼ੁਭੈ ਭੂਰ ਭਾਥਾ। ਭਰਯੋ ਬਾਨ ਸਾਥਾ। ਲਗਯੋ ਹੇਮ ਜਾਂਹੀ। ਦਿਪੈਂ ਹੀਰ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੨ ॥ ਸੁ ਮੋਤੀਨਿ ਗੁੱਛੇ। ਝੁਲੇ ਗੋਲ ਸੁਛੇ[9]। ਸਜਯੋ ਅੰਗ ਸੰਗਾ। ਗਹਯੋ ਚਾਂਪ ਚੰਗਾ ॥ ੪੩ ॥ ਕਠੋਰੈਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਹਾਂ ਭਾਰ ਵਾਲਾ। ਹਯੰ 'ਜਾਨ ਭਾਈ'। ਸੁ ਲੀਨੋ ਮੰਗਾਈ ॥ ੪੪ ॥ ਬਡੋ ਰੌਰ ਹੌਵਾ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਜੋਵਾ। ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਭਾਰਾ। ਸੁ ਲੋਹਾ ਕਰਾਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਗੁਰੂ ਕੋਟ ਤੀਰੇ[10]। ਖਰੇ ਜੋਧਿ[11] ਤੀਰੇ। ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੇਰੇ। ਲਰੰਤੇ ਘਨੇਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਤਿਨੂੰ ਤਾਕਿ ਮਾਰਾ। ਚਲਯੋ ਸੂਕ ਮਾਰਾ[12]। ਡਸੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਾਈ। ਜੁ ਆਯੋ ਅਗਾਈ ॥ ੪੭ ॥ ਬਿਧਯੋ[13] ਏਕ ਦੋਊ। ਤ੍ਰਿਤੀ ਚੌਥ ਸੋਊ। ਜੁਊ ਆਇ ਆਗੇ। ਗਯੋ ਬੀਧ, ਲਾਗੇ ॥ ੪੮ ॥ ਪਰਯੋ ਪਾਰ ਜਾਇ। ਰਿਪੂਨਾ ਅਗਾਈ[14]†। ਮਰੇ ਬੀਰ ਘੋਰਾ। ਇਕੇ ਬਾਨ ਛੋਰਾ ॥ ੪੯ ॥ ਜਥਾ ਪੌਨ ਕੇਲੇ। ਗਿਰਾਵੈ ਧਕੇਲੇ। ਤਥਾ ਏਕ ਬਾਰੀ। ਗਿਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਝਾਰੀ[15] ॥ ੫੦ ॥ ਪੁਨੀ ਔਰ ਜੋਰਾ। ਧਨੂ ਐਂਚਿ ਘੋਰਾ[16]। ਲਗਯੋ ਕਾਨ[17] ਪਾਨਾ। ਕਰੇ ਤਾਨ

---

[1]ਬੜੇ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੇ। [2]ਸਿਰ ਬਿਨਾਂ ਧੜ। [3]ਧੜ ਬਿਨਾਂ ਸਿਰ। [4]ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਅ) (ਮਾਨੋਂ) ਕਿਸੇ ਨੇ 'ਜੰਗ=) ਜੰਗਲ ਛਾਂਗ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। (ੲ) ਕਈਆਂ ਨੇ ਜੰਗ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ [ਛੰਡਾ=ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੨੪ ਦਾ ਅੰਕ ੧੯]। (ਸ) ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ 'ਜੰਗ' ਨਹੀਂ 'ਜੰਘ' ਸੀ, ਅਰਥ:-ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਕੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ। [5]ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਾਂਟਦਾ ਹੈ। [6]ਕਾਇਰ। (ਅ) ਭੀੜ। [7]ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ। [8]ਬਹੁਤੀ ਭਾਰੀ। [9]ਸੁੱਚ, ਸ਼ੁਧ। [10]ਕੋਟ ਦੇ ਪਾਸ। [11]ਜੋੜ ਕੇ। [12]ਸੱਪ(ਵਾਂਙ)। [13]ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ। [14]ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ (ਜਾ ਪਿਆ)। [15]ਬਹੁਤੇ। [16]ਭਿਆਨਕ। [17]ਚੋਬ ਕੰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਲੱਗਾ।

*ਪਾ:-ਰੂੰਡ ਮੁੰਡੇ। †ਪਾ:-ਅਘਾਈ।

ਤਾਨਾ[1]॥੫੧॥ਤਜਾੈ,ਨਾਦ ਹੋਵਾ। ਰਿਪੂ ਚੈ ਪਰੋਵਾ। ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਜਾਨਾ॥ ਪਰੈ ਪਾਰ ਬਾਨਾ॥ ੫੨॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਛੋਰੇ। ਫਿਰੇ ਚਾਰ ਓਰੇ। ਜਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਘਾਲੈਂ[2]। ਤਹਾਂ ਛਿੱਪ੍ਰ ਚਾਲੈਂ॥ ੫੩॥ ਹਤੈਂ ਤੀਰ ਤੀਖੇ। ਜੁ ਸਰਪੰ ਸਰੀਖੇ। ਮਰੈਂ ਸੂਰ ਘੋਰੇ। ਪੁਰੀ ਚਾਰ ਓਰੇ॥ ੫੪॥ ਬਡਾ ਹੇਲ ਮੇਲਾ[2]। ਚਹੈਂ ਰੇਲਿ ਪੇਲਾ। ਪਰੇ ਮਾਰ ਆਗੇ[3]। ਗਿਰੈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਾਗੇ ॥੫੫॥ ਪਿਛੈ ਪਾਇ ਘਾਲੈਂ।ਨਹੀਂ ਅੱਗ੍ਰ ਚਾਲੈਂ। ਡਰੈਂ–ਹੇਰਿ ਮਾਰੈਂ–।ਨਹੀਂ ਧੀਰ ਧਾਰੈਂ॥ ੫੬॥ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਗੋਰੀ। ਲਗੇ ਅੰਗ ਫੋਰੀ। ਪਰੈਂ ਝੂਮ ਘੂਮੈਂ[4]। ਮਿਲੈਂ ਧੂਲਿ ਭੂ ਮੈਂ॥ ੫੭॥ ਨਹੀਂ ਅੱਗ੍ਰ ਆਵੈਂ। ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਵੈਂ। ਗੁਰੂ ਬਾਨ ਲਾਗੇਂ। ਤਬੈ ਪ੍ਰਾਨ ਤ੍ਯਾਗੈਂ॥ ੫੮॥ ਚਹੂੰ ਓਰ ਮਾਰੇ। ਸੁ ਲਾਗੇ ਅੰਬਾਰੇ। ਤੁਰੰਗੰ ਕਿ ਬੀਰਾ। ਪਰੇ ਹੈ ਬਿਖੀਰਾ[5] ॥੫੯॥ ਪਰੈਂ ਦੌਰ ਕੈ ਕੈ।ਫਿਰੈਂ ਮਾਰ ਖੈ ਕੈ। ਤਬੈ ਖਾਨ ਕਾਲਾ। ਹਿਰਾਨੰ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੬੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੨੨॥

੨੩. [ਖੇਜਾ ਅਨਵਰ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਮ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ ਗੋਲ ਦਲ ਸੰਗ ਲਿਏ ਸਰਦਾਰ। ਚਹਤਿ ਬਰਨ* ਕੋ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਸਭਿ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ॥੧॥ ਤੋਮਰ ਛੰਦ॥ ਗਹਿ ਤੀਰ ਤੋਮਰ ਫੇਰ।ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਹਤਿ ਗੇਰ। ਮਿਹਰਾ ਮਹਾਂ ਬਰ ਬੀਰ। ਅਮਿਧਾਂ ਸਹਾਇਕ ਧੀਰ॥ ੨॥ ਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸਾਲ। ਕਰਿ ਜੰਗ ਕੋਪ ਕਰਾਲ। ਅਸਮਾਨ ਖਾਨ ਮਹਾਨ। ਜਹਿਂ ਠਾਂਢਿ ਮਾਰਤਿ ਬਾਨ॥੩॥ਜਿਹ ਸੰਗ ਦੂਤ[6] ਸਹਾਇ। ਜਿਨ ਮਾਰ ਪੂਰਬ ਖਾਇ। ਬਿਨ ਲਾਜ ਮੂਰਖ ਫੇਰ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਚਹੈ ਭਟ ਭੇਰ[7] ॥ ੪॥ ਦਿਸ਼ ਦੌਨ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ। ਬਹੁ ਕੋਪ ਤੇ ਭਟ ਚਾਰ। ਗਨ ਸੈਨ ਲੈ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਪਗ ਰੋਪਿ ਕੈ ਕਿਯ ਜੰਗ॥ ੫॥ ਦਿਸ਼ਿ ਦੱਖਨੀ ਘਮਸਾਨ। ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਹਾਂ[8] ਭਟ ਪ੍ਰਾਨ। ਗੁਲਕਾਨ ਕੋ ਬਰਖਾਇ। ਕਰਕਾ[9] ਮਨੋ ਘਨ ਪਾਇ॥ ੬॥ ਸਿਰ ਫੂਟਿ ਹਾਂਡਨਿ ਜੈਸ[10]।ਉਰ ਫੋਰਿ ਮਾਰਤਿ ਹੈਸ[11]।ਤੁਰਕਾਨਿ ਹੇਲ ਸੁ ਘਾਲਿ। ਕਰ ਐਂਚਿ ਕੈ ਕਰਵਾਲ[12]॥੭॥ਗੁਰ ਸੈਨ ਪੈ ਚਲਿ ਆਇ।ਮਿਲਿ ਗੇ ਤਬੈ ਸਮੁਦਾਇ।

[1](ਐਂਡਾ) ਬਲ ਨਾਲ ਖਿੱਚਿਆ। [2](ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ) ਵੱਡਾ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ। [3]ਅਗੋਂ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [4]ਝੂਮ ਕੇ ਘੇਰਨੀ ਖਾ ਕੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [5]ਖਿੰਡੇ ਪਏ ਹਨ [ਹਿੰ: ਬਿਖੇਰਨਾ=ਖਿੰਡਾਉਣਾ]। [6]ਭਾਵ ਅਨਵਰ ਖਾਂ। [7]ਮੁਕਾਬਲਾ। [8]ਨਾਸ਼। [9]ਗੜੇ। [10]ਹਾਂਡੀਆਂ ਵਤ। [11]ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [12]ਤਲਵਾਰਾਂ। *ਪਾ:–ਹਤਨਿ।

ਮੁਖ 'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ' ਉਚਾਰਿ। ਗਹਿ ਤੋਮਰੈਂ ਤਰਵਾਰ ॥ ੮ ॥ ਮਿਹਰੰ ਰੁਪਯੋ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਧਨੁ ਐਂਚਿ ਮਾਰਤਿ ਤੀਰ। ਸੁਭਟਾਨਿ ਕੋ ਲਲਕਾਰਿ। ਤੁਪਕਾਨਿ ਗੋਰਿਨਿ ਮਾਰਿ ॥ ੯॥ ਖਰ ਸਾਂਗ ਮਾਰਿ ਧਸਾਇ। ਤਰਵਾਰ ਤੇ ਕਢ਼ਿ ਘਾਇ। ਗਨ ਤੁੰਡ ਮੁੰਡ ਬਿਹੰਡ[1]।ਕਰਿ ਖੰਡ ਖੰਡ ਘਮੰਡਿ ॥੧੦॥ ਜੁਟਿ ਆਪ ਮੈਂ ਤਿਸ ਬਾਰ। ਇਕਸਾਰ ਹੋਵਤਿ ਮਾਰਿ।ਕਟਿ ਅੰਗ ਸ੍ਰੋਣਤ ਭੀਜ। ਰਣ ਖੇਤ ਮੈਂ ਜਨੁ ਬੀਜ[2] ॥੧੧॥ ਬਹੁ ਬੀਰ ਘਾਇਲ ਹੋਇ। ਮਰਿ ਭੂਮ ਪੈਂ ਪਰਿ ਕੋਇ। ਅਸਮਾਨਖਾਨ ਖਤੰਗ। ਗੁਰ ਬੀਰ ਬੇਧਤਿ ਅੰਗ ॥ ੧੨ ॥ ਕਿਹ ਸੀਸ ਪੈ ਤਰਵਾਰ। ਕਿਹ ਕੰਧ ਕੋ ਕਟਿ ਡਾਰਿ। ਮੁਖ ਛੇਦ ਕੀਨਸਿ ਕਾਹਿ। ਕਟਿ ਜੰਘ ਕੋ ਚਲਿ ਨਾਂਹਿ[3] ॥੧੩॥ ਦਿਸ਼ ਦੱਖਣੀ ਬਡ ਸ਼ੋਰ। ਤੁਰਕਾਨ ਦੀਨਸਿ ਜ਼ੋਰ। ਗੁਰ ਤੀਰ ਧਾਇ ਸੁਨਾਇ। 'ਢਿਗ ਆਇਗੇ ਸਮੁਦਾਇ'॥੧੪॥ਬਿਧੀਆ ਹੁਤੋ ਤਬਿ ਤੀਰ। ਤਿਹ ਸੰਗ ਬੋਲਤਿ ਧੀਰ[4]:–।'ਉਤ ਜਾਹੁ ਬੀਰ ! ਸ਼ਿਤਾਬ। ਦਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਲੀਜਹਿ ਦਾਬ ॥੧੫॥ ਹਤਿ ਆਯੁਧਾਨਿ ਹਟਾਇ[5]। ਦਿਹੁ ਕਾਟ ਜੋ ਸਮੁਹਾਇ'। ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਕੋ ਹਰਿਖਾਇ। ਤਤਕਾਲ ਬਾਜ ਧਵਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਅਮਿਧਾਂ ਘਿਰਯੋ ਜਹਿ ਬੀਰ। ਰੁਪ ਮਾਰਿਤੋ ਗਨ ਤੀਰ। ਮਿਹਰਾ ਸਹਾਇ ਕਰੰਤਿ। ਲਲਕਾਰ ਕਾਟਿ ਗਿਰੰਤਿ ॥ ੧੭ ॥ ਬਿਧੀਆ ਗਯੋ ਜਿਮ ਸ਼ੇਰ। ਨਿਜ ਬੀਰ ਦੇਤਿ ਦਲੇਰ[6]।'ਗੁਰ ਓਜ ਕੋ ਉਰ ਧਾਰਿ।ਤੁਰਕਾਨਿ ਕੋ ਲਿਹੁ ਮਾਰਿ'॥੧੮॥ਤਜਿ ਤੀਰ ਆਪ ਕਰਾਲ। ਬਹੁ ਬੇਧਿ ਕੈ ਰਿਪੁ ਸਾਲ[7]।ਪਗ ਰੋਪਿ ਕੈ ਅਗਵਾਇ। ਸਮ ਥੰਭ ਕੇ ਥਿਰ ਥਾਇ॥੧੯॥ਤੁਰਕਾਨ ਆਇ ਜਿ ਹੇਲ।ਸਭਿ ਮਾਰਿ ਕੈ ਤਿਹ ਝੇਲਿ। ਤਿਨ ਮੋਰਿ ਪਾਛਲ ਪਾਇ।ਰੁਪਿ ਕੈ ਰਹਯੋ ਅਗੁਵਾਇ॥੨੦॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ਤਬਿ ਅਨਵਰਖਾਨ ਬਿਲੋਕਿ ਸੈਨ। ਕਿਮ ਸੁਭਟ ਹਟਤਿ ਰਣ ਲਰਤਿ ਹੈ ਨ। ਕੋ ਅਰਯੋ ਆਇ ਨਹਿੰ ਜਾਨਿ ਦੇਤਿ। ਗਮਨਯੋ ਅਗਾਇ ਬਿਚ ਜੰਗ ਖੇਤ ॥ ੨੧॥ ਲੈ ਬੀਰ ਕਿਤਿਕ ਕਰਿ ਰੇਲ ਪੇਲ। ਬਿਚ ਬਰਯੋ ਆਇ ਬਕਿ[8]'ਹੇਲ ਹੇਲ'। ਪਿਖਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਲਲਕਾਰ ਤਾਂਹਿ। ਮਿਲਿ ਪਰੇ

---

[1]ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [2]ਜੰਗ (ਰੂਪ) ਖੇਤ ਵਿਚ ਕੱਟ ਹੋਏ ਅੰਗ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ ਮਾਨੋਂ ਬੀਜ (ਖਿਲਰੇ ਹਨ)। (ਅ) ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਪਈ ਹੈ। [3]ਕਿਸੇ ਦੀ ਜੰਘ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ (ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ) ਚਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ। [5]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰਕੇ ਹਟਾਓ। [6]ਦਲੇਰੀ। [7]ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਤੀਰ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। [8]ਕਹਿ ਕੇ।

ਬੀਰ ਤਬਿ ਆਪ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੨ ॥ ਕੀਨਸਿ ਚਿਨਾਰਿ ਤਬਿ ਖਾਨ ਦੇਖਿ। –ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਧਿਕ ਰਹਿਵਿਗ ਵਿਸ਼ੇਖ–।'ਇਹਕਾਰਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀਹਰਿਗੁਵਿੰਦ। ਲਿਹੁ ਮਾਰਿ ਮਿਲਹੁ ਚਹੁੰ ਓਰ ਬ੍ਰਿੰਦ'॥੨੩॥ਅਸਮਾਨਖਾਨਕੋ ਸੰਗਲੀਨਿ। ਚਹੁੰ ਓਰ ਓਰੜੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀਨਿ। ਬਡ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਛੂਟਹਿਂ ਤੁਫੰਗ। ਇਤਿ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਮਿਲਿ ਏਕ ਸੰਗ ॥ ੨੪ ॥ ਹੱਥਯਾਰ ਹਾਥ ਲੈ ਸਾਵਧਾਨ।ਤਬਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋਪਯੋ ਮਹਾਨ। ਧਨੁ ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਤਯਾਗੰਤਿ ਤੀਰ।ਤੁਰਕਾਨਿ ਤਾਕਿ ਬੇਧਤਿ ਸਰੀਰ ॥ ੨੫ ॥ ਜਿਸ ਲਗਹਿਂ, ਨਹੀਂ ਜਾਚੰਤਿ ਨੀਰ। ਪਰਿ ਪਾਰ ਸ਼ੁਸ਼ਕ[1] ਗੇਰੰਤਿ ਬੀਰ। ਤਬਿ ਅਰਯੋ ਆਇ ਅਨਵਰ ਪਠਾਨ। ਬਹੁ ਕੋਪ ਸੰਗ ਕੀਨਸਿ ਬਖਾਨ ॥ ੨੬ ॥ 'ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕੀਨਿ ਬਹੁ ਮਾਰ ਮੋਹਿ। ਬਿਚ ਸਭਾ ਆਬਰੂ ਖੋਇ ਤੋਹਿ। ਅਬਿ ਲੇਹੁਂ ਸੁ ਪਲਟਾ ਕਰਿ ਬਿਨਾਸ਼।ਤਜਿ ਦੇਹੁ ਸਰਬ ਜੀਵੰਨਿ ਆਸ॥੨੭॥ਤਵ ਮਾਰ,ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਹਹਿ ਜਾਇ।ਤਬਿ ਰਹੇ ਮੋਹਿ ਪਤਿ, ਪੁਰਿ ਲੁਟਾਇ। ਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਤਨਕ ਕੀਨਿ। ਲਸ਼ਕਰ ਤਮਾਮ ਢਿਗ ਨਾਂਹਿ ਚੀਨ ॥ ੨੮ ॥ ਨਹਿਂ ਕਰਨ ਉਚਿਤ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਸੰਗ[2]। ਅਬਿ ਲੇਹੁ ਸੁ ਪਲਟਾ ਬੀਚ ਜੰਗ'। ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੀਨਸਿ ਬਖਾਨਿ।'ਬਲਵਾਨ ਕੇਹਰੀ ਗੁਰ ਮਹਾਨ ॥੨੯॥ ਸਮ ਤੋਹਿ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰੇ ਅਨੇਕ। ਜਿਨ ਕੋ ਗਿਨੰਤਿ ਨਹਿ ਹੁਇ ਬਿਬੇਕ[3]।ਅਰ ਬਡੇ ਮਸਤ ਬਲ ਜੁਤਿ ਮਤੰਗ। ਸੋ ਲਲਾਬੇਗ ਕੰਬਰ ਜਿ ਅੰਗ ॥ ੩੦ ॥ ਹਤਿ ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂ, ਅਵਦੁਲ ਪਠਾਨ। ਪਰਿ ਕੈ ਨਿਚਿੰਤ ਸੁਪਤੇ ਮਹਾਨ। ਜੋ ਸੁਪਤਿ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮ੍ਰਿਗ ਜਗਾਹਿ*। ਤੌ ਜੀਵਨ ਤਿਸਕੋ ਹੋਤਿ ਨਾਹਿਂ* ॥ ੩੧ ॥ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਜਗਾਵਨ ਤੁਮਹੁ ਆਇ। ਬਲਧਾਰ ਆਜ ਦੇਂ ਸਭਿ ਖਪਾਇ। ਨਹਿਂ ਤਜਹਿਂ, ਕਰਹੁ ਕੇਤਿਕ ਉਪਾਇ । ਜੋ ਜਿਯਨਿ ਚਾਹਿ, ਅਬਿ ਤੇ ਪਲਾਇ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਅਨਵਰ ਮਨ ਰਿਸ ਅਧਿਕ ਧਾਰਿ। ਧਨੁ ਐਂਚਿ ਤਾਕਿ ਕਰਿ ਸਰ ਪ੍ਰਹਾਰ।ਲਗਿ ਜੀਨ ਮਾਂਹਿ ਅਟਕਯੋ

---

[1]ਸੁੱਕਾ ਪਾਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਲਹੂ ਵਿਚ ਭਿਜਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਅਤੀ ਤਿਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। [2]ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਹ ਕੀਤੀ ਸਾਈ ਜੋ ਕਰਨੀ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। [3]ਭਾਵ ਜੋ ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

*ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਹ ਪਾਠ ਬੀ ਹੈ:–ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਚਾਹਤਿ ਗਵਾਰ ! ਬਿਨ ਹੇਤਿ ਚਹੈਂ ਗੁਰ ਸੋਂ ਜੁ ਰਾਰ॥੩੧॥

ਮਝਾਰ। ਤਬਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਹਯ ਕੋ ਸੰਭਾਰਿ ॥ ੩੩ ॥ ਇਤਿ ਉਤ ਧਵਾਇ ਚੌਗਿਰਦ ਫੇਰਾਗੁਨ[1] ਮਹਿਂ ਅਟੋਪਿ ਖਪਰਾ ਬਡੇਰ। ਧਨੁ ਤਾਨ ਕਾਨ ਲਗਿ ਰਿਸ ਮਹਾਨ। ਰਿਪੁ ਤਾਕਿ ਲੱਛ[2] ਛੋਡਯੋ ਸੁ ਬਾਨ ॥੩੪॥ ਸਮ ਸਰਪ ਸ਼ੂੰਕ ਚਾਲਯੋ ਬਿਸਾਲ। ਬਡ ਬੇਗ ਸਹਿਤ ਲਗਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਭਾਲ[3]। ਪੰਖਨਿ ਸਮੇਤ ਧਸਿ ਹੋਇ ਪਾਰ। ਕੁਛ ਰਹਯੋ ਦਿਖਤਿ ਬਾਗਰ ਅੱਕਾਰ[4] ॥ ੩੫ ॥ ਜੁਗ ਭੌਂਹ ਬੀਚ ਸੋ ਅਸੁ ਸੁਹਾਇ। ਜਨੁ ਤਿਲਕ ਲਾਲ ਸੁੰਦਰ ਲਗਾਇ। ਕਿਹ ਜਤਨ ਸੰਗ ਕੈ ਗੁਲ ਅਨਾਰ। ਬਹੁ ਸਜਹਿ, ਭਾਲ ਰਾਖਯੋ ਸੁਧਾਰਿ[5] ॥੩੬॥[6] ਜਨੁ ਬੈਠਿ ਨਿੱਡਜ ਮਹਿਂ ਸਿਰ ਨਿਕਾਰਿ। ਇਹੁ ਬਤਸ ਸਾਰਕਾ ਮੁਖ ਪਸਾਰਿ[6]। ਜਨੁ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਕ੍ਰੋਧ ਲਾਲ[7]। ਥਿਰ ਭਯੋ ਜਾਇ ਤਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਭਾਲ* ॥੩੭॥ ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਭੂਮਿ ਪਰ ਝੂਮ ਸੋਇ। ਲਗਿ ਬਾਯੁ ਬੇਗ ਜਨੁ ਬ੍ਰਿਛ ਕੋਇ। ਪਿਖਿ ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇ ਭੂਰ। ਤਜਿ ਚਲੇ ਜੰਗ ਪਿਖਿ ਸ਼ੋਰ ਸੂਰ ॥ ੩੮॥ ਗੁਰ ਸੈਨ ਅਧਿਕ ਹਮਲਾ ਸੁ ਘਾਲਿ। ਪੁਨ ਪਰੇ ਰਿਪੁਨਿ ਪਰ ਬਰ ਕਰਾਲ। ਅਸਿ ਕੌ ਨਿਕਾਸਿ ਚਮਕਾਇ ਹਾਥ। ਕਰਿ ਤਬਾ ਮੁੱਛ ਬਡ ਬੇਗ ਸਾਥ ॥ ੩੯ ॥ ਭਾਜਤਿ ਕਟੰਤਿ ਨਹਿ ਟਿਕਤਿ ਪਾਇ। ਅਸਮਾਨਖਾਨ ਬਹੁਕਰਿ ਉਪਾਇ। ਜਬਿ ਲਖਯੋ ਕਿ ਮੇਰੋ ਹੁਇ ਬਿਨਾਸ਼। ਤਜਿ ਸਾਮੁਹਾਇ[8] ਟਰਿ ਹੋਇ ਪਾਸ[9] ॥ ੪੦ ॥ ਗੁਰ ਸੈਨਾ ਸਭਿ ਕੇ ਪਗ ਜਮਾਇ। ਭਟ ਕਰੇ ਠਾਂਢਿ ਰਣ,ਲੇਤਿ ਨਾਇ[10]। ਤਬਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਇਮ ਜੀਤ ਪਾਇ। ਗੁਰ ਖਰੇ ਲਰਤਿ ਚਲਿ ਨਿਕਟਿ ਆਇ ॥੪੧॥ ਸਭਿ ਕਹੀ ਗਾਥ ਅਨਵਰ ਪਠਾਨ[11]। "ਰਣ ਲਰਤੋ ਪਲਟੇ ਹਿਤ ਮਹਾਨ। ਪਹੁੰਚਾਇ ਭਿਸ਼ਤ ਨਿਜ ਦਲ ਟਿਕਾਇ। ਤੁਪਕਾਨਿ ਤਜਾਗ ਤਰਕਾਨਿ ਘਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਬਹੁ ਲਰਤਿ ਸੁਭਟ ਘਮਸਾਨ ਘਾਲਿ। ਇਮ ਦਿਸ਼ਾ ਦੱਖਣੀ ਰਣ ਕਰਾਲ। ਗੁਰ ਫਤੇ ਭਈ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੰਤਿ। ਸਭਿ ਕਹਤਿ ਸ਼ਬਦ ਜੈਕਾਰਵੰਤਿ ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

---

[1] ਚਿੱਲੇ। [2] ਨਿਸ਼ਾਨਾ। [3] ਮੱਥੇ ਵਿਚ। [4] ਬਾਗੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ [ਪੰਜਾਬੀ; ਬਾਗੜ, ਤੀਰ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ]। [5] ਯਾ ਕਿਸੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਅਨਾਰ ਦਾ ਫੁੱਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਟਿਕਾਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੱਥੇ ਤੇ। [6] ਇਹ ਮਾਨੋਂ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਮੈਨਾ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਸਿਰ ਕੱਢ ਕੇ ਮੂੰਹ ਪਸਾਰਿਆ ਹੈ। [7] ਲਾਲ ਗੁੱਸਾ। [8] ਸਾਮ੍ਹਣਿਓਂ। [9] ਲਾਂਭੇ ਨੂੰ ਟਲ ਗਿਆ। [10] ਨਾਂ ਦੇ ਲੈ ਕੇ ਸੂਰਮੇ ਖੜੇ ਕੀਤੇ। [11] ਅਨਵਰ ਪਠਾਣ ਦੀ। *ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

੨੪. [ਜੰਗ ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਧਾ ਬਲੀ ਛੋਰਤਿ ਤੀਛਨ ਬਾਨ। ਕਰਹਿ ਏਕ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਗਨ ਗਿਰਹਿਂ ਤੁਰਕ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੧ ॥ ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ ॥ ਲਰਿਤੇ ਸੁ ਬੀਰ। ਬਿਧਿਤੇ ਸਰੀਰ। ਹੁਇ ਅੱਗ੍ਰ ਧੀਰ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੰਤਿ ਤੀਰ ॥ ੨ ॥ ਤੁਪਕੈਂ ਤੜਾਕ। ਗੁਲਕਾਂ ਸੜਾਕ। ਲਗਿ ਅੰਗ ਫੋਰ। ਉਕਸੈਂ ਨ ਬੋਰ[1] ॥ ੩ ॥ ਗਿਰਤੇ ਬਿਹਾਲ। ਬਹਿ ਸ੍ਰੋਣ ਲਾਲ।ਛੁਟਕੇ ਤੁਰੰਗ। ਅਸਵਾਰ ਭੰਗ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰਿ। ਬਹੁ ਬਾਨ ਮਾਰਿ। ਟਿਕਨੇ ਨ ਦੇਤਿ। ਬਡ ਜੰਗ ਖੇਤ ॥ ੫ ॥ ਉਤ ਪੈਂਦਖਾਨ। ਮੁਚਕੰਤਿ ਬਾਨ। ਲਗਿ ਕਾਹੁ ਨਾਂਹਿ। ਨਿਫਲੇ ਸੁ ਜਾਹਿਂ ॥ ੬ ॥ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਾਲ।-ਕਿਤ ਜਾਹਿਂ ਜਾਲ[2]-। ਗੁਰ ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਥਿਰਤੇ ਬਿਲੰਦ ॥੭॥ ਨਹਿਂ ਘਾਵ ਖਾਹਿਂ।ਤਿਮ ਹੀ ਦਿਖਾਹਿਂ। ਤੁਰਕਾਨ ਨਾਸ਼। ਦਿਖਤੇ ਰੁਪਾਸ ॥ ੮ ॥ ਰਦ[3] ਪੀਸ ਪੀਸ। ਦਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਈਸ਼[4]। ਸੁਭਟਾਨਿ ਪ੍ਰੇਰਿ। ਹੁਇ ਕੈ ਦਲੇਰ॥੯॥ਜਬਿ ਹੋਤਿ ਮਾਰ। ਗਿਰਤੇ ਸੁਮਾਰ[5]। ਠਟਕੰਤਿ ਹੇਰਿ। ਨਹਿਂ ਹ੍ਵੈਂ ਅਗੇਰ ॥ ੧੦ ॥ ਦਿਸ਼ਿ ਪ੍ਰਾਚਿ[6] ਮਾਂਹਿ। ਕੁਤਬਾ ਲਰਾਹਿ। ਜਿਸ ਅੱਗ੍ਰ ਬਿੱਪ੍ਰ[7]।ਸਰ ਛੋਰਿ ਛਿੱਪ੍ਰ ॥੧੧॥ ਰਹਿ ਬੀਰ ਜਾਨਿ। ਪੂਰਿ ਕੇ ਸਥਾਨ।ਜਬਿ ਹੇਲ ਘਾਲਿ।ਤਜਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਾਲ॥੧੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਦਿਜ ਮਾਰਤਿ ਕਸਿ ਕਸਿ ਬਾਨ। ਸੱਯਦ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਗਨ ਗਿਰਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਹਾਨ ॥ ੧੩ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਸੂਰ ਬੰਕੇ।ਸੁ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਨਿਸ਼ੰਕੇ।ਕਬੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਾਗੈਂ।ਕਊ ਪ੍ਰਾਨ ਤ੍ਯਾਗੈਂ॥ ੧੪ ॥ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨੈਂ। ਮਿਲੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਾਨੈਂ। ਸਭੀ ਬੀਰ ਬਿੱਪ੍ਰੰ। ਤਜੈ ਤੀਰ ਛਿੱਪ੍ਰੰ ॥੧੫॥ਪਰਸੋ ਆਨਿ ਹੇਲਾ। ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਰ ਮੇਲਾ।ਤੁਰੰਗਾਨਿ ਨਾਦੀ। ਬਕੈਂ ਬੀਰ ਬਾਦੀ ॥ ੧੬ ॥ ਰੁਪੈਂ ਢਾਲ ਹਾਥੇ। ਦੁਤੀ[8] ਖੱਗ ਸਾਥੇ। ਸਰੋਹੀ ਸੁ ਖੰਡੇ। ਦੁਧਾਰੇ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ॥ ੧੭ ॥ ਕਟਾਕੱਟ ਕਾਟੈਂ[9]। ਮਨੋ ਮਾਸ ਬਾਟੈਂ। ਭਏ ਖੰਡ ਖੰਡਾ। ਪਰੇ ਭੂਮਿ ਮੰਡਾ ॥੧੮॥ ਕਿਸੂ ਕਾਟਿ ਤੁੰਡਾ। ਪਿਖੇ ਭੀਰੁ ਪੀਂਡਾ[10]।ਚਲੇ ਜੰਗ ਛੰਡਾ[11]।ਨਚੈ ਨੰਗ ਖੰਡਾ॥੧੯॥ਫਟੇ ਬਸਤ੍ਰ ਝੰਡਾ।ਭਯੋ ਬੰਸ ਖੰਡਾ[12]। ਬਡੋ ਜੁੱਧ ਮੰਡਾ।ਪਰੀ ਮਾਰ ਚੰਡਾ॥੨੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਕੁਤਬਖਾਨ

---

[1]ਛੇੜਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਉਕਸਦੇ। [2]ਸਾਡੇ (ਤੀਰ) ਕਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3]ਦੰਦ। [4]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ। [5]ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ। [6]ਪੂਰਬ। [7]ਜਾਤੀ ਮਲਕ। [8]ਦੂਜੇ (ਹੱਥ) ਨਾਲ। [9]ਦਬਾ ਸੱਟ ਕੱਟਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਲਕ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਹਨ ਕਟਾ (=ਵਾਰ) ਨਾਲ। [10]ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ (ਮੁੱਖ) ਪੀਲੇ। [11]ਛੱਡਕੇ [ਛੰਡਾ= ਛੇਡਕੇ]। [12]ਬਾਂਸ (ਝੰਡੇ ਦਾ) ਟੁੱਟ ਗਿਆ।

ਜਾਨੀ ਮਲਕ ਲਰਤਿ ਕਰਤਿ ਘਮਸਾਨਾ।ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਕੇ ਸੂਰਮਾ ਲਗਿ ਅਜਾਧ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥੨੧॥ਸੈਯਾ॥ ਯੌਂ ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੇ ਮਾਰ ਮਚੀ ਤੁਰਕਾਨਿ ਕੇ ਢੇਰ ਲਗੇ ਮਰਿ ਕੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਤੀਰਨਿ ਤੇ ਬਹੁ ਬੀਰ ਸਰੀਰ ਪਰ ਥਰਕੈਂ[1]। ਬੇਧਤਿ ਪਾਰ ਪਰੈਂ ਅਸੁ ਕੈ ਨਰ ਨਾ ਅਟਕੈਂ ਖਪਰੇ ਬਰਿ ਕੈ। ਬੇਧਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਸਰਕੈਂ ਪਿਖਿ ਕਾਤੁਰ ਹੀ ਧਰਕੈਂ ਡਰਿ ਕੈ[2] ॥੨੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਪੰਨਗ ਕੇ ਸਮ ਬਾਨ ਚਲਾਵੈਂ। ਬਿੰਦ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਡਾਰਤਿ,ਛੂਛ ਨਿਖੰਗ ਹ੍ਵੈ,ਔਰ ਮੰਗਾਵੈਂ।ਲਾਘਵਤਾ ਕਰਿ ਛੋਰਤਿ ਹੈਂ ਇਕਸਾਰ ਹੀ ਸਾਰ[3]* ਮਹਾਂ ਬਰਖਾਵੈਂ। ਏਕ ਕੋ ਬੇਧਤਿ ਦ੍ਵੈ ਪੁਨ ਤੀਨਹੁ, ਚਾਰ ਕਿ ਪੰਚ, ਛਠੋਂ ਸੁ ਗਿਰਾਵੈਂ ॥੨੩॥ ਜਾਂਹਿ ਸਥਾਨ ਲੌ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਖਰੇ ਹੁਇ ਸੂਰ ਬਲੀ ਕਿ ਸਮੂਹ ਤੁਰੰਗਾ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਤਕ ਬੇਧਤਿ ਤੀਰ ਗਿਰੈਂ ਤਤਕਾਲ ਫੁਟੈਂ† ਜਿਨ ਅੰਗਾ। ਮੋਟ ਬਡੇ ਅਰੁ ਦੀਰਘ ਦਾਰੁਨ ਆਯੁਤ ਹੈਂ ਖਪਰੇ ਸੁਖਤੰਗਾ‡।ਤੀਖਨ ਲੋਹ ਪੁਲਾਦ ਕਰੇ ਤਨ ਪਾਰ ਪਰੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਭੰਗਾ ॥੨੪॥ ਧਾਂਕ ਪਰੀ ਦਲ ਜੀਵਤਿ ਮੈਂ 'ਨਰ ਕੌਨ ਬਲੀ ਅਸ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਕੌਨ ਕੁਦੰਡ ਕਠੋਰ ਖਿਚੇ ਇਸ ਲਾਇਕ ਨਾ ਜਗ ਬੀਰ ਨਿਹਾਰੇ। ਬੇਧਤਿ ਬੀਸ ਕ ਲੌ ਚਲਿ ਜਾਤਿ,ਪਰੈਂ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨਨ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੇ'। ਤੀਰ ਕੋ ਘਾਵ ਸਰੀਰ ਬਿਲੋਕਿ ਅਧੀਰਜ ਬੀਰ ਹ੍ਵੈ ਭੀਰੁ ਪਧਾਰੈਂ ॥੨੫॥ ਸ਼੍ਰਕਤਿ ਜਾਤਿ ਸਬੇਗ ਸਪੰਖਨ ਜਨੋਂ ਚਲਿ ਘਾਵਤਿ ਤੋਪ ਕੋ ਗੋਰਾ। ਓਟ ਬਚੈ ਨਹਿਂ ਕੋਟ ਉਪਾਵ ਤੇ[4], ਲੋਟਤਿ ਭੂਮ ਪਰੈ ਤਨੁ ਘੋਰਾ। ਪਾਨ[5] ਨ ਹਾਲਤਿ,ਪਾਨ[6] ਨ ਜਾਚਤਿ, ਤੂਰਨ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਦੇਤਿ ਹੈ ਛੋਰਾ।ਜਾਂਘ ਕਟੇ ਕਿ ਭੁਜਾ ਕਟਿ ਜਾਤਿ, ਫੁਟੇ ਸਿਰ ਭਾਲ ਕਿ ਦੈਂ ਉਰ ਫੋਰਾ॥ ੨੬॥ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਤਿ ਤੀਰ ਸੁ ਆਵਤਿ ਧਾਵਤਿ ਤਾਂ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਟਰਿ ਕੈ।ਘਾਵਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵਤਿ ਨਾਹਕ ਨਾ ਸਮੁਹਾਵਤਿ ਹੈਂ[7] ਅਰਿ ਕੈ। ਕਾਹਿ ਨ ਭਾਵਤਿ ਹੈ ਲਰਿਬੋ, ਪਛੁਤਾਵਤਿ 'ਕਜੋਂ ਗਮਨੇ ਚਰਿ ਕੈ[8]'। ਕੋ ਸਮਝਾਵਤਿ ਦੂਸਰ ਕੋ,'ਇਤ ਕਜੋਂ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਨਾ ਡਰਿ ਕੈ[9]'

[1]ਫੜਕਦੇ ਹਨ। [2]ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਅਗੇ ਤੀਰ) ਸਰਕਦੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਵੇਖਕੇ ਡਰ ਨਾਲ ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਧੜਕਦੇ ਹਨ। [3](ਮਾਨੋਂ) ਲਗਾਤਾਰ ਲੋਹੇ (ਦਾ ਮੀਂਹ)। [4]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਤਨ ਕਰ ਕਿਸੇ ਆਸਰੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ। [5]ਹੱਥ। [6]ਪਾਣੀ। [7]ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [8]ਕਿਉਂ ਚੜ੍ਹ ਆਏ। [9]ਡਰ ਕੇ ਇਧਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦਾ? (ਅ) ਕਿਉਂ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ?

*ਪਾ:-ਮਾਰ। †ਪਾ:-ਛੁਟੈਂ। ‡ਪਾ:-ਖਰ ਹੈਂ ਸੁ ਖਤੰਗਾ।

॥੨੭॥ਛੋਰਿ ਤੁਫੰਗ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ, ਗੁਲਕਾਂ ਘਨ ਓਰਨਿ ਜਨੋਂ ਬਰਖਾਵੈਂ। ਫੇਰ ਬਰੂਦ ਉਤਾਇਲ ਡਾਲਤਿ, ਕੋ ਗਜ ਕਾਢਤਿ ਠੋਕ ਉਠਾਵੈਂ। ਪਾਇ ਦੁਗੋਰਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਸੂਰ ਪਲੀਤਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਜੋਰ ਮਿਲਾਵੈਂ।ਪਾਵਕ ਡਾਰਿ[1] ਉਠਾਵਤਿ ਨਾਦ ਤੜਾਭੜ ਯੌਂ ਇਕ ਬਾਰ ਚਲਾਵੈਂ ॥ ੨੮ ॥ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੈਂ ਚਹੂੰ ਓਰਨ ਤੇ ਮਿਲਿ ਹੇਲ ਕੋ ਘਾਲਤਿ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਫੰਗ ਖਤੰਗਨ ਕੋ ਹਤਿ ਬੇਧਤਿ ਅੰਗ ਤੁਰੰਗ ਦਵਾਇ। ਤੋਮਰ ਤੁੰਗ[2] ਘੁਮਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ,ਯੌਂ ਤੁਰਕਾਨਿ ਪਰੇ ਤਹਿਂ ਆਇ।ਰੈਨ ਮੈਂ ਦੌਂ ਲਾਗ ਕਾਨਨ ਕੋ[3] ਤਿਹ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗ ਮਰੈਂ ਜਨੁ ਆਇ ॥ ੨੯ ॥ ਕਾਲਖਾਂ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਟੋਹਾਣ ਹੈ ਪੁਰਿ ਘੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ ਮਾਰ ਮਚਾਈ। ਆਗੇ ਤੁਫੰਗਨਿ ਤਯਾਰ ਕਰੀ, ਜਬਿ ਨੇਰ ਪਰੈ, ਗੁਰ ਸੂਰ ਚਲਾਈਂ। ਪੈਂਦ ਪਠਾਨ ਪਰੈ ਦਿਸ਼ਿ ਦੂਸਰ, ਤੀਸਰ ਪਾਸ ਮੈਂ ਤਾਂਹਿ ਜਮਾਈ[4]।ਓਰੜਿ ਯੌਂ ਚਹੂੰ ਓਰਨ ਤੇ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰ ਕੈ ਸ਼ੋਰ ਲਰੈਂ ਸਮੁਹਾਈ ॥੩੦॥ ਜਿਤ ਜ਼ੋਰ ਪਰੈ ਭਟ ਘੋਰ ਮਹਾਂ ਤਿਤ ਓਰ ਬਿਧੀਸਸਿ[5] ਜਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਆਪ ਕਿਧੌਂ ਤਜਿ ਬਾਨ ਕਠੋਰ ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਨਿਵਾਰੈਂ। ਪਿਖਿ ਈਛਨ ਤੇ ਰਣ ਭੀਛਨ ਕੋ ਬਹੁ ਤੀਛਨ ਐਂਚਤਿ ਕਾਨ ਲੌ ਮਾਰੈਂ। ਕਰਿ ਭੰਗ ਤੁਰੰਗਨਿ ਸੂਰਨਿ ਅੰਗਨਿ ਜੰਗ ਮੈਂ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਪਸਾਰੈ[6] ॥ ੩੧ ॥ ਨਾਦ ਤੁਫੰਗਨ ਹੋਤ ਘਨੋ ਨਭ ਧੂਮ ਮਹਾਂ ਪਸਰਯੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ। ਮਾਨਹੁ ਸ਼ਯਾਮ ਘਟਾ ਘਨ ਕੀ ਗਨ ਗੋਰਨਿ ਓਰਨ ਜਨੇਂ ਬਰਖਾਵੈਂ। ਪਾਵਕ ਹੋਤ ਬਰੂਦ ਭਖੇ[7],ਤੜਿਤਾ ਸਮ ਦੀਖ ਮਹਾਂ ਚਮਕਾਵੈਂ। ਧੁਰ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਰਹਯੋ ਪੁਰ, ਤੂਰਨ ਮ੍ਰਿਗਨ ਦੂਰ ਲਿਜਾਵੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਚਾਵੰਡ[8] ਚੀਕਤਿ ਮਾਸ ਅਚੈਂ, ਬਹੁ ਬਾਇਸੁ ਕੰਕ ਅਘਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਕੂਕਰ ਜੰਬੁਕ ਕੂਕਤਿ ਹੈਂ ਗਨ ਆਮਿਖ ਐਂਚਤਿ ਖਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪੀਵਤਿ ਆਨਦ ਥੀਵਤਿ ਜੋਗਨਿ ਨਾਚਤਿ ਗਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਦੁੰਦਭਿ, ਢੋਲ,ਪਟੇ ਤੁਰਰੀ ਗਨ ਨਾਦ ਉਠਾਇ ਬਜਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥੩੩ ॥ ਪੁਰਿ ਆਵਨਿ ਕੇ ਰੁਕਿ ਪੰਥ ਗਯੋ ਬਡ ਢੇਰ ਭਗਨੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਘੇਰਨ ਕੇ। ਗਨ ਸੂਰਨਿ ਕੇ ਤਨ ਬੀਰ ਪਰ, ਬਹਿ ਸ਼੍ਰੋਣ ਚਲਯੋ ਦੁਹੂੰ ਓਰਨ ਕੋ ਜਨੁ

---

[1]ਅੱਗ ਲਾਕੇ। [2]ਉੱਚੀ। [3]ਬਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗਿਆਂ। [4]ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਈ। [5]ਬਿਧੀਚੰਦ। [6]ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਹੀ ਰੰਗ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। [7]ਬਰੂਦ ਦੇ ਭਖਿਆਂ। [8]ਇੱਲਾਂ।

ਗੇਰੂ ਕੇ ਸੈਲ ਸ੍ਰਵੈਂ ਬਹੁ ਥਾਨਨ[1]*, ਹੋਤਿ ਨਦੀ ਲਘੁ ਬੋਰਨ ਕੌ[2]। ਜਨੁ ਦੂਸਰ ਕੋਟ ਰਚਯੋ ਲਰਿਬੇ ਹਿਤ ਓਟ ਕਰੇ ਰਿਪੁ ਮੋਰਨਿ ਕੋ॥੨੪॥ਭੈਰਵ[3] ਥਾਨ ਭਯੋ ਚਹੁੰ ਓਰਨ: ਆਮਿਖ ਹਾਡ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਚਾਲਾ। ਹਾਥ ਕਟੇ, ਕਿਤ ਮੁੰਡ ਪਰਯੋ ਕਟਿ, ਜਾਂਘ ਕਟੀ, ਗਨ ਰੁੰਡ ਕਰਾਲਾ।ਆਇ ਸਕੈਂ ਨ ਉਲੰਘ ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਗਿਰੈਂ ਹਯ ਹੇਰਿ ਕਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਛੋਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਅੰਗਨ ਭੰਗਤਿ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਬਨੈਂ ਤਤਕਾਲਾ ॥੨੫॥ ਸੂਰ ਤੁਰੰਗ ਸਰੀਰ ਪਰੇ ਮ੍ਰਿਤ, ਸੈਲ ਮਨਿੰਦ ਪਰਯੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈਂ। ਮੁੰਡ ਕਟੇ ਜਨੁ ਪਾਥਰ ਕੇ ਗਨ,ਜਾਂਘ ਭੁਜਾ ਕਟਿ ਕਾਠ ਲਖਾਵੈਂ। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕੇ ਝਰਨੇ ਸੁ ਝਰੈਂ, ਮਿਝ ਬਿੰਦ ਪਰੀ ਜਨੁ ਫੇਨ[4] ਉਠਾਵੈ। ਲਾਂਗੁਲ ਗ੍ਰੀਵਨ ਕੇਸ ਪਵੰਗਮ[5] ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਰੇ ਤ੍ਰਿਨ ਸੋ ਮਨ ਭਾਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਹੇਰ ਹਿਰਾਨ ਭਏ ਤੁਰਕਾਂਨ–ਕਹਾਂ ਇਨ ਕੀ ਅਬਿ ਕਯਾਮਤ[6] ਆਈ। ਹੋਇ ਪਰੇ ਮ੍ਰਿਤੁ, ਕੌਨ ਹਤੇ ਇਹ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨ ਥੋਰਨਿ ਤੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਜੰਗ ਕਰਯੋ ਮਿਸ ਕਾਲ[7] ਬਿਸਾਲ, ਲਖੀ ਇਹੈ ਜਾਇ, ਹਨੇ ਤਿਨ[8] ਆਈ–। ਮੂਢ ਭਏ ਪਚਿ, ਮੌਨ ਧਰੀ ਮੁਖ, ਸੋਚਤਿ ਹੈਂ, ਕੁਛ ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਈ ॥੨੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸਟਮ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਜੰਗ–ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਧਿਕ ਗਈ ਮਰਿ ਸੈਨ ਜਬਿ ਰਹੀ ਅਲਪ ਸੀ ਆਇ। ਕਰਿਬੇ ਹੇਲ ਸਮੂੱਥ ਨਹਿੰ ਭੇ ਘਾਇਲ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਰਹੇ ਦੂਰ ਠਾਂਢ। ਮਹਾਂ ਚਿੰਤ ਬਾਢ। ਨਹੀਂ ਨੇਰ ਆਵੈਂ। ਖਰੇ ਦੂਰ ਥਾਵੈਂ ॥੨॥ ਤਬੈ ਖਾਨ ਕਾਲੇ। ਬਿਚਾਰਯੋ ਬਿਸਾਲੇ।–ਰਹੀ ਸੈਨ ਥੋਰੀ। ਥਿਰੀ ਚਾਰ ਓਰੀ ॥੩॥ ਨਹੀਂ ਜੰਗ ਠਾਨੈਂ। ਰਿਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨੈਂ। ਕਰੈ ਕੈ ਨ ਹੇਲਾ†। ਭਯੋ ਜਾਨ ਮੇਲਾ[9] ॥੪॥ ਨਹੀਂ ਓਜ ਧਾਰੈਂ। ਨ ਆਗੈ ਪਧਾਰੈਂ‡। ਚਮੂੰ ਲਯੈਂ ਬਟੋਰੀ[10]। ਲਰੈਂ ਏਕ ਓਰੀ ॥੫॥ ਕਰੌਂ ਜੋਰ ਸਾਰੋ। ਅਰੈ, ਤਾਂਹਿ ਮਾਰੌਂ।

---

[1]ਮਾਨੋ ਬਹੁਤੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਗੇਰੂ ਦਾ ਪਰਬਤ ਸਿੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। [2]ਡੋਬਣ ਨੂੰ। [3]ਭਯਾਨਕ। [4]ਝੱਗ। [5]ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੂਛਾਂ ਤੇ ਗਲੇ ਦੇ ਵਾਲ। [6]ਪਰਲੋ। [7]ਕਾਲ ਨੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ। [8]ਭਾਵ ਕਾਲ ਨੇ ਮਾਰੇ ਹਨ। [9]ਮਾਨੋਂ ਮੇਲਾ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਲੋਕੀ ਨਿਰ ਸਾਹਸ ਵਿਹਲੇ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਖੜੇ ਹਨ)। (ਅ) ਭਾਵ (ਸਭ ਨੂੰ) ਜਿੰਦਾਂ ਦੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। [10]ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲਵਾਂ।

*ਪਾ:–ਬਾਰਨ ਜਲ।

†ਪਾ:–ਕਰੈ ਦ੍ਵੈ ਨ ਹੇਲਾ।

‡ਪਾ:–ਮਝੈ ਯੌਂ ਬਿਚਾਰੇ।

ਚਲੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੌਹੈਂ । ਰਿਸੇ ਬੰਕ ਭੌਹੈਂ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਲਾਵੈਂ। ਅਰੈ ਤੇ ਗਹਾਵੈਂ । ਬੰਗਾਰੈਂ ਸੁ ਪੈਂਦਾ[1]। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੈਂਦਾ॥੭॥ਬਿਲੋਕੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ॥ ਲਰੈਂ ਮੋਹਿ ਪਾਸਾ–। ਰਿਦੈ ਏਵ ਧਾਰੀ। ਚਮੂੰ ਸੋ ਹਕਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਕਹਯੋ ਜਾਇ ਸਾਰੇ।'ਸਭੈ ਹੀ ਹਕਾਰੇ । ਕਹੇ ਬਾਕ ਕਾਲੇ । ਮਿਲੋ ਆਨਿ ਜਾਲੇ[2]'॥ ੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ* ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਮੁਦਾਇ। ਗਮਨੇ ਕਾਲੇਖਾਂ ਨਿਕਟਿ ਹਤਹਿਂ ਤੁਪਕ ਪਿਛਵਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਅਸਮਾਨਖਾਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੁ ਧਾਇ। ਜੋ ਬਚੀ ਬਾਹਨੀ ਸੰਗ ਲਾਇ[3] । ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੰਤਿ ਹਾਰੇ ਤੁਰੰਗ। ਕੋ ਭਿਗੇ ਅੰਗ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸੁ ਰੰਗ॥ ੧੧ ॥ ਉਤਸਾਹ ਹੀਨ, ਜੈ[4] ਤੇ ਨਿਰਾਸ। ਮੁਖ ਮਲਿਨ ਬੀਰ, ਉਰ ਭੂਰ ਤ੍ਰਾਸ। ਸੁਨਿ ਕੁਤਬਖਾਨ ਦਿਸ਼ਿ ਅਪਨਿ ਛੋਰ। ਚਲਿ ਫਿਰਯੋ, ਥਿਰੇ ਸਭਿ ਜਾਂਹਿ ਓਰ[5] ॥ ੧੨ ॥ ਜੇ ਬਚੇ ਲਰਤਿ ਸਭਿ ਲੀਨਿ ਸੰਗ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ ਨਾਦਤਿ†ਉਤੰਗ॥ਜਿਮ ਗਿਰ ਬਿਸਾਲ ਹੜ੍ਹ ਰੋਕ ਲੀਨਿ।ਟੱਕਰ ਸੁ ਖਾਇ ਹਟਿਬੋ ਸੁ ਕੀਨਿ ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਮ ਜਾਤਿ ਸੈਨ ਬਡ ਘਾਇ ਖਾਇ। ਸੁਨ ਪੈਂਦਖਾਨ ਬੀਰਨਿ ਬੁਲਾਇ। ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਾ ਛੋਰਿ ਗਮਨਯੋ ਸੁ ਬੀਰ। ਉਮਰਾਵ ਜੁ ਕਾਲੇਖਾਨ ਤੀਰ ॥੧੪ ॥ ਜਿਮ ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਸਿਮਟਿ ਨੀਰ[6]। ਇਕ ਥਾਨ ਹੋਤਿ ਸਰੁਵਰੁ ਗਹੀਰ[7] । ਤਿਮ ਭਈ ਸੈਨ ਇਕਠੀ ਬਿਸਾਲ। ਮਸਲਤਿ ਕਰੰਤਿ ਮਿਲਿ ਬੀਰ ਜਾਲ ॥ ੧੫ ॥ 'ਜਿਮ ਭਏ ਪ੍ਰਥਮ ਰਣ, ਹਾਰ ਪਾਇ। ਤਿਸ ਰੀਤਿ ਹੋਇ,ਜਾਨੀ ਸੁ ਜਾਇ। ਅਬਿ ਲਰਹੁ ਏਕ ਬਲ ਜ਼ੋਰ ਘਾਲ। ਤਜਿ ਚਹੂੰ ਓਰ ਘੇਰਾ ਕਰਾਲ ॥ ੧੬ ॥ ਗੁਰ ਪਕਰ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਿੱਧ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁ ਕਰਹਿ ਸੁਨ ਸ਼ਾਹੁ ਬ੍ਰਿੱਧ[8]।ਅਬਿ ਪੈਂਦਖਾਨ! ਸਵਧਾਨ ਹੋਇ। ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਕਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਜੋਇ ॥੧੭॥ ਸਿਰੁਪਾਉ ਦੇਹਿ ਹਜ਼ਰਤ ਬਿਸਾਲ। ਬਡ ਬਨਹਿ ਜੀਵਕਾ ਲਿਹੁ ਸੰਭਾਲਿ। ਨਤੁ ਮਰਨ ਨੀਕ ਮਨ ਲੇਹੁ ਜਾਨ'। ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਬਾਕ, ਕਹਿ ਕੁਤਬਖਾਨ:– ॥੧੮॥ 'ਇਮ ਕਰਨਿ ਉਚਿਤ ਇਸ ਬਲ ਸੰਭਾਰ[9]।ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਬਿਨ ਅਵਾਰ। ਦੁਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਸੈਨ ਜੁੱਝੈਂ ਜੁਝਾਰ । ਇਮ ਲਰਨ ਬਿਖੈ

[1]ਪੈਂਦ ਖਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਾਂ (ਅ) ਪੈਂਦਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਵੰਗਾਰੇ। [2]ਸਾਰੇ। [3]ਲੈਕੇ। [4]ਫਤੇ। [5]ਖੜੇ ਸੀ ਸਾਰੇ ਜਿਸ ਪਾਸੇ। [6]ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ। [7]ਡੂੰਘੇ ਤਲਾਉ ਵਿਚ। [8]ਸ਼ਾਹ ਵੱਡਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਭਾਵ ਉੱਚਾ ਰੁਤਬਾ ਦੇ ਦੇਵੇ। [9]ਏਥੇ ਸੰਭਾਲਕੇ (ਕੰਮ) ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਹੈ। (ਅ) (ਮੌਕਾ) ਸਿੰਭਾਲੋ।

*ਪਾ:–ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਰਨ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸਹਿ। †ਪਾ:–ਨਾਦਰ।

ਨਹਿੰ ਪਾਇਂ ਹਾਰ ॥ ੧੯ ॥ ਕਹਿੰ ਲਾਗਿ ਲਰਹੁ, ਸਭਿ ਘਾਤ ਹੋਇ। ਸਭਿ ਬਾਦ ਜਾਹਿ[1], ਪਕਰਹੁ ਨ ਕੋਇ। ਸੁਨਿ ਪੈਂਦਖਾਨ ਬੋਲਯੋ ਗ਼ਰੂਰ। 'ਮੈਂ ਰਹ੍ਯੋ ਪਿਖਤਿ ਗੁਰ ਰਹਹਿ ਦੂਰ ॥ ੨੦ ॥ ਅਬਿ ਜ਼ੋਰ* ਪਾਇ ਪਹੁੰਚੌਂ ਨਜ਼ੀਕ। ਤੁਮ ਦਿਖਹੁ ਖਰੇ ਗਹਿ ਲੇਹੁਂ ਠੀਕ। ਨਿਜ ਸੈਨ ਬਿਖੈ ਆਨਹੁਂ ਉਠਾਇ। ਭਟ ਅਪਰ ਜਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਧਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਨ ਲੇਹੁ ਰੋਕਿ ਤੁਮ ਹੇਲ ਘਾਲ।ਤਬਿ ਤੁਰਤ ਸਿੱਧ ਕਾਰਜ ਬਿਸਾਲ'।ਅਸਮਾਨਖਾਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਖਾਨ। 'ਮੈਂ ਹਨੌਂ ਬਾਨ ਤਕਿ ਤਾਨ ਤਾਨ ॥ ੨੨ ॥ ਨਹਿੰ ਕਰਹੁ ਬਿਲਮ ਗੁਰ ਮਾਨ ਹਾਰ[2]।ਨਹਿੰ ਲਰ੍ਯੋ ਦੂਰ ਐ ਕੈ ਜੁਝਾਰ[3]'।ਇਮ ਕਰਨੈ ਮੰਤ੍ਰ ਮਿਲਿ ਮੂਢ ਖਾਨ। ਪ੍ਰੇਰੰਤਿ ਕਾਲ, ਢਿਗ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਨਿ ॥ ੨੩ ॥ ਇਕਠੇ ਸਮੂਹ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ। ਘੇਰਾ ਜੁ ਕੀਨਿ ਤਜਾਗਯੋ ਤਦਾਇ। ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਧਨੁ ਸੰਭਾਰਿ। ਤਯਾਗੇਤਿ ਤੀਰ ਰਿਪੁ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ॥੨੪॥ ਜਿਤ ਪਰਹਿ ਜਾਇ ਘਮਸਾਨ ਮੇਲਿ। ਗੇਰਤਿ ਤੁਰੰਗ ਹਤਿ ਸੁਭਟ ਗੇਲਿ[4]। ਸਰ ਹੋਹਿਂ ਪਾਰ ਬਲ ਧਾਰਿ ਮਾਰਿ।ਤੁਰਕਾਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਇਮ ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ ॥ ੨੫ ॥ ਹਯ ਕੋ ਕੁਦਾਇ ਚਹੁਂ ਗਿਰਦ ਫੇਰ। ਪੁਰਿ ਰੱਛ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ। ਜਹਿਂ ਤੁਰਕ ਜ਼ੋਰ ਘਾਲੰਤਿ ਆਇ। ਸੁਨਿ ਸ਼ੋਰ ਜਾਤਿ ਉਤਲੰਤਿ ਧਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਜਬਿ ਪਿਖਹਿਂ ਬੀਰ, ਗੁਰ ਪੁੱਤ ਆਇ। ਵਧਿ ਅਧਿਕ ਹਤਹਿਂ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਹਾਇ। ਤੁਰਕਨਿ ਪਲਾਇ ਮਾਰੰਤਿ ਪਾਛ। ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਹੁਰ ਨਹਿੰ ਜੰਗ ਬਾਂਛ ॥ ੨੭ ॥ ਕੇਤਿਕ ਨਿਖੰਗ ਛੂਛੇ ਕਰੇਤਿ। ਸਰ ਖਰ ਮੰਗਾਇ ਪੁਨ ਲੇ ਭਰੇਤਿ।ਨਹਿਂ ਨਿਫਲ ਤੀਰ ਤਯਾਗੰਤਿ ਕੋਇ। ਹਯ ਭਟਨਿ ਅੰਗ ਲਾਗ ਪਰਤਿ ਸੋਇ॥੨੮॥ਪੁਨ ਸੂਰਜ ਮਲ ਧਨੁ ਕੋ ਸੰਭਾਰਿ। ਕਰਿ ਚੌਂਪ ਸੁ ਛੋਰਤਿ ਸਰ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਫਿਰਤਿ ਮਾਂਹਿ[5]। ਬਰਜੰਤਿ ਬਹੁਤ, ਘਰ ਹਟਤਿ ਨਾਹਿ ॥ ੨੯ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਫਿਰਤੇ ਧਵਾਇ। ਪੁਰਿ ਮਾਹਿੰ ਸਹਾਇ ਇਤ ਉਤਹਿ ਜਾਇ। ਸੂਰਨਿ ਦਲੇਰ ਕਰਤੇ ਬਡੇਰ। ਕਹਿ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵਹਿਂ ਦੇਤਿ ਗੇਰਿ ॥ ੩੦ ॥ ਗੁਰ ਮਹਿਲ ਅਟਾਰੀ ਜਹਿਂ ਉਤੰਗ। ਤਹਿਂ ਰਵੀ ਨਾਨਕੀ ਪਿਖਹਿ ਜੰਗ। ਨਿਜ ਨੁਖਾ ਸਹਤਿ ਮੁਨਿ ਅਧਿਕ ਰੌਰ। ਨਰ

[1]ਬਿਅਰਥ ਜਾਣਗੇ (ਜਤਨ)। [2]ਗੁਰੂ ਹਾਰ ਮੰਨ ਜਾਏਗਾ। [3](ਗੁਰ) ਸੂਰਮਾ ਦੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆ ਕੇ ਲੜਿਆ ਨਹੀਂ। [4]ਡੇਗਦਾ ਹੈ ਮਾਰਕੇ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ (ਵਾਂਙੂ)। [5](ਜੰਗ) ਵਿਚ।

*ਪਾ:-ਦੌਰ।

ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਯਨਿ ਲਖਿ ਠੌਰ ਠੌਰ॥੩੧॥ਚਢਿ ਕਰਿ ਮਰਵਾਹੀ ਊਚ ਥਾਨ। ਤੁਰਕਾਨਿ ਸੈਨ ਦੇਖਤਿ ਮਹਾਨ। ਪਰਵਾਰ ਗੁਰਨਿ ਚਢਿ ਚਢਿ ਨਿਹਾਰ। ਕੜਕਾਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ॥੩੨॥ ਗੁਰਦਿਸ਼ਾ ਦਿਖਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਰਤਿ ਜੰਗ:–'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇ ਅੰਗ'।ਸਿਮਰੰਤਿ ਨਾਮ ਡਰ ਧਾਰਿ ਧਾਰਿ।ਤੁਰਕਾਨਿ ਫੌਜ ਬਹੁਤੀ ਨਿਹਾਰਿ॥੩੩॥ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਸਨੇਹ ਉਰ ਅਧਿਕ ਆਇ। ਚਿਤ ਚਹਿਂ ਹਟਾਇਬੇ ਨਰ ਪਠਾਇ*। ਮਾਨਹਿਂ ਨ ਸੋਇ ਨਹਿ ਮੁਰਤਿ ਬੀਰ। 'ਹਮ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਤਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਧੀਰ ॥ ੩੪ ॥ ਰਣ ਤ੍ਯਾਗਿ ਦੈਨਿ ਇਹੁ ਧਰਮ ਨਾਂਹਿ। ਗਨ ਰਿਪੁਨਿ ਹਨਹਿਂ ਹਮ ਜੰਗ ਮਾਂਹਿ। ਗੁਰ ਪਿਤਾ ਜਥਾ ਹੱਥ੍ਯਾਰ ਧਾਰਿ। ਤੁਰਕਾਨਿ ਸੈਨ ਅਨਗਨ ਸੰਘਾਰਿ ॥੩੫॥ ਹਮ ਹਤਹਿਂ ਤਥਾ, ਨਹਿਂ ਹਟਹਿਂ ਜੰਗ'। ਇਮ ਭਾਖਿ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਸਰ[1] ਨਿਸ਼ੰਗ। ਜਬਿ ਲਖੇ ਤੁਰਕ ਸਮੁਦਾਇ ਧਾਇ। ਇਕ ਥਲ ਸੁ ਭਏ ਸਭਿ ਸਿਮਟਿ ਆਇ[2] ॥੩੬॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮੇਤ ਬਿਧੀਆ ਸੁ ਧੀਰ। ਅਰੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਲਕ ਜਾਤੀ ਸੁ ਬੀਰ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਇ ਆਇ।ਸਿਤ ਬਸਤ੍ਰ ਛੀਟ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਲਗਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਰਿਪੁ ਸਮੁਖ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ ਟੋਲ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਹੁਇ ਖਰੇ ਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ। ਤੀਰਨ ਮੰਗਾਇ ਭਰਿ ਕਰਿ ਨਿਖੰਗ। ਜਨੁ ਗਨ ਬਟੋਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਭੁਜੰਗ[3] ॥ ੩੮ ॥ ਗੁਲਕਾਨਿ ਬਹੁਤ ਬਾਰੂਦ ਦੀਨਿ। ਮਨ ਭਾਇ ਜਿਤੀ ਸੁਭਟਾਨਿ ਲੀਨਿ।ਜਲਪਾਨ ਕੀਨਿ ਸਵਧਾਨ ਹੋਇ। ਤੁਰਕਾਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਰਣ ਮੈਂ ਖਲੋਇ॥੩੯॥ ਦੁਹਿਂ ਦਿਸ਼ਨਿ ਸੂਰ ਗਨ ਦੂਰ ਦੂਰ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੰਤਿ ਧੁਨਿ ਊਚ ਭੂਰ। ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸੁਚੇਤ ਪੁਨ ਲਰਨ ਚਾਹਿ। ਸਰਦਾਰ ਪਹੁੰਚਿਬੇ ਹਿਤ ਉਮਾਹਿ ॥੪੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਥਿਰ ਬਾਂਧਿ ਕੈ[4] ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਵਧਾਨ।ਲਰਨ ਮਰਨ ਅਰਿ ਸੋਂ ਅਰਨ ਛੁਟਹਿਂ ਤੁਫੰਗ ਮਹਾਨ ॥ ੪੧॥ ਚਢਯੋ ਜਾਮ ਦਿਨ ਲਰਤਿ ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਬਹੁ ਹੋਇ। ਬਿਤੇ ਸਵਾ ਦੋ ਪਹਿਰ ਜਿਨ ਕਰਤੇ ਜੰਗ ਖਰੋਇ ॥ ੪੨॥ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸ ਰਹੇ ਤੇ ਪਰਯੋ ਜੰਗ ਘਮਸਾਨ। ਦਿਵਸ ਜਾਮ ਇਕ

---

[1]ਤੀਰ। [2]ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। [3]ਸੱਪ। [4]ਪਰ੍ਹੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। *ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਦ੍ਰਵਤਾ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨੇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਭੂਮੀ (Back ground) ਵਾਂਙੂ ਦਿਖਾਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਨਿਰਭੈਤਾ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਪਰ ਅਟਾਰੀ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜੁੱਧ ਵੇਖਣਾ ਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੀਰ ਰਸ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ।

ਜਾਵੈ ਲਗਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਗਨ ਹਾਨਿ[1]॥੪੩॥ਪੀਖ ਚਲਤਿ ਕਹੁ ਸੁਮਤਿ ਭੈ ਸਹਾਰੋ ਜੰਗ ਬਿਸਾਲ।ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਰੱਥ ਬਡ ਨਾਸ਼ ਕੀਨਿ ਰਿਪੁ ਜਾਲ ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਰੇ ਬੰਧਿ[2] ਦਲ ਦੋ ਖਰੇ ਛੁਟੈਂ ਤੁਫੰਗ ਰੁ ਤੀਰ। ਜੋਧਾ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਿ ਪੁਨ ਨਿਜ ਥਿਰ[3] ਹ੍ਵੈਂ ਤੀਰ ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਤਬਿ ਕਤਬ ਖਾਨ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਤੁਰੰਗ। ਗਹਿ ਧਨੁਖ ਐਂਚਿ ਬਡ ਓਜ ਸੰਗ। ਖਰ ਸਰ ਨਿਕਾਰਿ ਗੁਨ ਮਹਿਂ ਅਰੋਪਿ[4]। ਸਭਿ ਕੌ ਦਿਖਾਇ ਰਣ ਕੀਨਿ ਚੋਂਪ ॥ ੨ ॥ ਤਕਿ ਤਾਨ ਕਾਨ ਲਗਿ ਬਾਨ ਛੋਰਿ। ਬੇਧਤਿ ਸੁ ਬੇਗ ਭਟ ਗੁਰਨਿ ਓਰ[5]। ਬਜਿਯੰਤਿ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਦਿਖਯੰਤਿ ਬੀਰ ਜੁਝਤਿ ਮਹਾਨ ॥ ੩ ॥ ਥਿਰ ਬਾਹਿਨੀ ਸੁ ਗੁਰ ਸਥਿਤ ਹੋਇ। ਅਵਿਲੋਕ ਜੰਗ ਜਿਮ ਲਰਤਿ ਦੋਇ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਨਿ ਦੀਹ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੰਤਿ। ਉਤ ਖਾਨ ਸੁ ਕਾਲਾ ਰਨ ਦਿਖੰਤਿ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਸੁਭਟ ਬਲੀ ਲੱਖੂ ਸੁ ਨਾਮ। ਹਯ ਕੋ ਫੰਦਾਇ ਕਰਿ ਜੰਗ ਧਾਮ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਮੀਪ ਜਹਿਂ ਕਤਬਖਾਨ। ਭਰਿ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ ਤਾਨ ਤਾਨ[6] ॥ ੫ ॥ ਤਿਹ ਨਿਕਟਿ ਔਰ ਉਮਰਾਵ ਬੀਰ। ਹੁਇ ਅੱਗ੍ਰ ਚਾਂਪ ਐਂਚਤਿ ਸਧੀਰ। ਗੁਰੁ ਸੁਭਟ ਵਧਹਿਂ ਜਬਿ ਸਮੁਖ ਆਇ। ਤਕਿ ਤਾਨ ਬਾਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਘਾਇ ॥ ੬ ॥ ਤਨ ਦਿਪਹਿ ਬਿਭੂਖਨ ਹੇਮ ਜਾਂਹਿ। ਜਰ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰਿ ਜ਼ੇਬ ਮਾਂਹ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਮੀਪ ਲੱਖੂ ਸਿਧਾਇ।ਖਰ ਸਰ ਨਿਕਾਰਿ ਮਨ ਮੈਂ ਰਿਸਾਇ॥੭॥ ਭਰਿ ਬਾਨ ਕਾਨ ਲਗਿ ਤਾਨਿ ਭੂਰ। ਤਯਾਗਯੋ ਸਬੇਗ ਰਿਪੁ ਪੈ ਗ਼ਰੂਰ। ਲਗਿ ਰਿਦਾ ਫੋਰ ਪਰਿ ਪਾਰਿ ਜਾਇ।ਉਥਲਾਇ ਦੀਨਿ ਹਯ ਤੇ ਗਿਰਾਇ ॥ ੮ ॥ ਉਮਰਾਵ ਸਕਲ ਤਬਿ ਦੇਖਿ ਤਾਂਹਿ। ਲਲਕਾਰ ਬੰਗਾਰਯੋ ਜੰਗ ਮਾਂਹਿ। ਪਿਖਿ ਕਤਬਖਾਨ, ਸਨਬੰਧਿ ਜਾਂਹਿ। ਫਿਰਗ ਹੁੜੋ, ਕ੍ਰੋਧ ਕਿਧ ਅਲਪ ਨਾਂਹਿ ॥੯॥ ਲੱਖੂ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਤੁਰੰਗ। 'ਕਿਤ ਚਲਯੋ ਮਾਰਿ? ਥਿਰ ਹੋਇ ਜੰਗ। ਪਲਟਾ ਸੁ ਦੇਹੁ,ਲੈ ਕੈ ਨ ਜਾਇ'।ਤਬਿ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ਗਾਜ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧੦ ॥ ਲਗਿ ਬਾਮ ਦੇਹ ਮੈਂ ਦਿਖਤਿ ਪਾਰ। ਤਨ ਘਾਇ ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸੁਮਾਰ[7]। ਰਿਸ ਖੜਗ ਨਿਕਾਸਯ ਦਹਨਿ ਹਾਥ।ਪੇਰਯੋ ਤੁਰੰਗ

[1] ਘਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ। [2] ਪਰ੍ਹੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਭਾਵ ਟੋਲੇ ਹੋ ਕੇ। [3] ਪਦ੍ਹ, ਮਿਸਲ। [4] ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਰੱਖਕੇ। [5] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਲ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ। [6] ਕੱਸ ਕੱਸ ਕੇ। [7] ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ ਬੀ।

ਥਭ ਬੇਗ ਸਾਥ ॥ ੧੧ ॥ ਤਬਿ ਕੁਤਬ ਖ਼ਾਨ ਰਹਿ ਗੋ ਸੁ ਦੂਰ।ਬਿਚ ਪਰ੍ਯੋ ਆਇ ਭਟ ਇਕ ਸਊਰ । ਲਿਯ ਰੋਕਿ ਅੱਗੁ ਭਾ ਸਮੁਖ ਬੀਰ।ਨਹਿੰ ਦਿਯੋ ਜਾਨਿ, ਤਬਿ ਕੁਤਬ ਤੀਰ[1] ॥੧੨॥ ਅਤਿ ਹੁਤੋ ਕ੍ਰੋਧ ਦਿਯ ਨਹਿੰ ਸੰਭਾਰ[2]। ਸੋ ਖੜਗ ਤਾਂਹਿ ਪਰ ਤਮਕ ਝਾਰਿ[3] । ਕਟਿ ਮੁੰਡ ਗ੍ਰੀਵ ਤੇ ਆਇ ਭੂਮ । ਪੁਨ ਗਿਰ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਰੁੰਡ ਝੂਮਿ ॥ ੧੩ ॥ ਜਹਿੰ ਕੁਤਬ ਹੁਤੋ ਤਿਤ ਕੋ ਸਿਧਾਇ । ਤਿਹ ਚਹਤਿ ਹਤਨ ਭੌਂਹਨਿ ਚਢਾਇ ।ਸਭਿ ਸੈਨ ਬਿਲੋਕਤਿ, ਦੋਇ ਮਾਰ[4] । ਆਵਤਿ ਸੁ ਬੇਗ ਕੁਤਬਾ ਨਿਹਾਰਿ ॥ ੧੪ ॥ ਜਿਹ ਖੜਗ ਹਾਥ ਦਾਰੁਨ[5] ਬਿਸਾਲ । ਸਭਿ ਰਹ੍ਯੋ ਭੀਜ ਬਹੁ ਸ੍ਰੋਣ ਨਾਲ।ਮੇਵੇ ਖਡੰਗ ਬੀਧ੍ਯੋ ਦ੍ਰਿਧੀਤਿ । ਨਹਿੰ ਰਰਤਿ ਬੀਰ ਸਨਮੁਖ ਅਵੈਤਿ ॥ ੧੫ ॥ ਪੁਨ ਐਂਚਿ ਬਾਨ ਖਰ ਕੁਤਬਖਾਨ । ਧਨੁ ਤਾਨ ਕਾਨ ਲਗਿ ਹੋਤਿ ਹਾਨ[6] । ਛੁਟਿ ਲਗ੍ਯੋ ਜਾਇ ਹਯ ਕੇ ਬਿਸਾਲ । ਗਿਰ ਪਰ੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਨਹਿਂ ਅੱਗੁ ਚਾਲਿ॥ ੧੬ ॥ ਲੱਖੂ ਸੁ ਬੀਰ ਉਤਰ੍ਯੋ ਤੁਰੰਤ । ਕਹਿ 'ਰਹੋ ਠਾਂਢ ਤੋ ਕੌ ਹਨੰਤਿ' । ਪਗ ਸੰਗ ਬੇਗ ਕਰਿ ਸਮੁਖ ਜਾਇ । ਪੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰਕ ਘੇਰ੍ਯੋ ਸੁ ਆਇ॥ ੧੭॥ ਕੋ ਹਤਹਿ ਤੁਪਕ, ਕੋ ਬਾਨ ਮਾਰਿ।ਸਭਿ ਤੇ ਬਚਾਇ ਮਾਰੰਤਿ ਢਾਰ[7]। ਕੇਤਿਕ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਬਦਨ ਕਾਟਿ।ਇਤਿ ਉਤ ਫਿਰੰਤਿ ਕਿਹ ਭਟਨਿ ਡਾਟਿ ॥ ੧੮ ॥ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਕੁਤਬ ਕੇ ਪਾਸ ਜਾਨਿ । ਬਹੁ ਪਹੁੰਚਿ ਬੀਰ ਰੋਕ੍ਯੋ ਮਹਾਨ । ਬਚ ਆਪ ਖੜਗ ਕੋ ਘਾਇ ਘਾਲ । ਹਤਿ ਕਰੇ ਤੁਰਕ ਕੇਤਿਕ ਬਿਹਾਲ ॥ ੧੯ ॥ ਉਮਰਾਵ ਕਹਤਿ 'ਇਕ ਬੀਰ ਏਹੁ । ਕ੍ਯੋਂ ਡਰਤਿ ਜਾਤਿ,ਸੰਘਾਰ ਲੇਹੁ'। ਤਬਿ ਕੁਤਬਖਾਨ ਰਿਸ ਕੈ ਬਿਸਾਲ। ਪ੍ਰੇਰ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗ ਸਰ ਕੋ ਨਿਕਾਲਿ ॥੨੦॥ ਤਕਿ ਭਾਲ, ਘਾਵ ਕੋ ਘਾਲਿ ਦੀਨ[8] ।ਬਿਧਗ੍ਯੋ ਤੁਰਤ,ਛਿਤ ਗਿਰਨ ਕੀਨਿ । ਢਿਗ ਢੁਕਿ ਮਲੇਛ,ਮੁਰਛਾ ਨਿਹਾਰਿ ।ਸਿਰ ਦਿਯੋ ਕਾਟ ਅਸਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥੨੧॥ ਲੱਖੂ ਸੁ ਬੀਰ ਇਮ ਮਰਨ ਕੀਨਿ। ਬਹੁ ਤੁਰਕ ਜੰਗ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਹੀਨ । ਪਿਖਿ ਸੂਰ ਹੂਰ ਤਤਛਿਨ ਉਠਾਇ । ਨਿਜ ਭਨ ਦਿਖਾਇ ਲੀਨਸਿ ਚਢਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਤਬਿ ਕੁਤਬ ਖਾਨ ਜਸੁ ਲੀਨਿ ਪਾਇ। 'ਖਰ ਸਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਰਿਪੁ ਇਨਹੁ ਘਾਇ' । ਇਮ ਲਗੇ ਲਰਨ ਦਾਹਿਦਿਸ਼ਿ ਸੁਭੱਟ।ਤਰਵਾਰ,ਤੀਰ,ਤੁਪਕਨਿ ਦਬੱਟ[9]॥੨੩॥

[1]ਨੇੜੇ । [2]ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਤੀ । [3]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਝਾੜੀ । [4](ਇਸ ਨੇ) ਦੋ ਮਾਰੇ ਹਨ । [5]ਭਯਾਨਕ। [6]ਛੋੜਣ ਲਗਾ । [7]ਢਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ । [8]ਜ਼ਖਮ ਕਰ ਦਿਤਾ । [9]ਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਦਬਾਕੇ ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਜਬਿ ਦੇਖ੍ਯੋ ਕਾਲੇਖਾਨ।'ਅਬਿ ਤੋ ਆਛੇ ਕੋ ਸਮੋਂ ਗਹੋ ਗੁਰੂ ਬਲ ਠਾਨਿ'॥੨੪॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨੀ ਪੈਂਦਖਾਨਾ।ਮਹਾਂ ਕੋਪ ਠਾਨਾ। 'ਅਬੈ ਜਾਉਂ, ਹੇਰੋ[1]। ਜਥਾ ਓਜ ਮੇਰੋ ॥ ੨੫ ॥ ਗਹੌਂ ਏਕ ਬਾਰੀ। ਹਯੰ ਤੇ ਉਤਾਰੀ। ਸੁ ਲ੍ਯਾਵੌਂ ਉਠਾਈ। ਨ ਦੇਰੀ ਲਗਾਈ॥੨੬॥ ਪਿਖੀਜੈ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਬਲੰ ਮੇ ਬਿਸਾਸਾ[2]।ਨਹੀਂ ਸੰਸ[3] ਕੀਜੈ।ਕਹੇ ਪੈ ਪਤੀਜੈ'। ॥ ੨੭ ॥ ਤਬੈ ਖਾਨਕਾਲੇ । ਸਰਾਹ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲੇ। 'ਜਥਾ ਸ਼ਾਹੁ ਪਾਸੀ[4]। ਗਿਰਾ ਤੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥੨੮॥-ਗਹੌਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੈਂ। ਬਚੈ ਨਾਂਹਿ ਭੂਮੈਂ-। ਕਰੋ ਬਾਤ ਪੂਰੀ। ਚਲੋ ਲੇ ਹਜ਼ੂਰੀ" ॥ ੨੯ ॥ ਭਨੈ ਫੇਰ ਪੈਂਦਾ। 'ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੇਂਦਾ[5]। ਜਬੈ ਜਾਉਂ ਆਗੈ। ਗੁਰੂ ਜੰਗ ਲਾਗੈ॥ ੩੦॥ ਲਿਜੈ ਰੋਕਿ ਔਰੀ। ਕੁਰੌਂ ਜਾਇ ਕੌਰੀ[6]। ਦਿਖਾਵੌਂ ਤਮਾਸ਼ਾ*। ਜੁ ਬਾਕੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ*॥੩੧॥ਕਰੌਂ ਓਜ ਐਸੇ। ਖ਼ੁਸੀ ਹੋਇ ਜੈਸੇ। ਨਹੀਂ ਆਨ ਆਵੈ।ਗੁਰੂ ਨਾ ਛੁਡਾਵੈ[7]॥੩੨॥ ਬਨੋ ਸਾਵਧਾਨਾ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹੈ ਜੰਗ ਥਾਨਾ'। ਸੁਨੀ ਖਾਨਕਾਲੇ।ਜੁ ਬੀਰੰ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩੩ ॥ ਲਏ ਬੀਨ ਬੀਨੈਂ[8]। ਜੁਦੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੀਨੈ। ਸਭੀ ਕੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਅਬੈ ਪੈਂਦ ਜਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਬਨੀਜੈ ਸਹਾਈ। ਰਹੋ ਘਾਤ ਲਾਈ। ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਜੇਤੇ। ਰਖੋ ਰੋਕਿ ਤੇਤੇ ॥ ੩੫ ॥ ਪਹੂੰਚੈਂ ਨ ਜਾਈ। ਨ ਲੇਵੈਂ ਛੁਟਾਈ'। ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਕਾਂਨਾ। ਭਏ ਸਾਵਧਾਨਾ ॥ ੩੬ ॥ ਤੁਰੰਗੈਂ ਕਿ ਚਾਂਪ੍ਯੋ। ਗਹੇ ਧਾਰਿ ਦਾਪ੍ਯੋ[9]।'ਰਖੈਂ ਰੋਕਿ ਸਾਰੇ। ਲਰੈਂ ਦੇਹਿ ਮਾਰੇ'॥੩੭॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਭਿ ਮੈ ਤਬਿ ਅਸਮਾਨਖਾਂ ਲਖ੍ਯੋ ਬਹਾਦੁਰ ਭੂਰ।ਕਰ੍ਯੋ ਮੁਖ੍ਯ[10] ਤਿਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪੂਰਨ ਸੂਰ ਗ਼ਰੂਰ॥੩੮॥ਬੰਧਿ ਟੋਲ ਇਕ ਥਲ ਭਏ ਬੀਨੇ ਭਟ ਜੋ ਜਾਲ। ਇਕ ਦਿਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਪ੍ਰਿਥਕ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕੀਨਸਿ ਕਾਲ ॥ ੩੯ ॥ ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਤੁਰਕ ਬਨ ਮਰਿ ਹੈ ਅਪਜਸ਼ ਪਾਇ। ਲਖਿ ਕਰਿ ਦੀਰਘ ਬਲ ਅਪਨਿ ਰਹ੍ਯੋ ਮੂਢ ਗਰਬਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਜਾਨਿ ਕੈ ਚਪਲ ਕੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗ। ਭਏ ਪ੍ਰਿਥਕ ਬਲ ਕਰਨਿ ਕੋ ਭਟ ਬਹੁਤੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ॥ ੪੧ ॥ 'ਰਹਹੁ ਸਥਿਰ ਰਨ ਸਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਹਤਹੁ ਤੁਰੰਗ ਕਰਾਲ'।

[1]ਦੇਖੋ। [2]ਮੇਰੇ ਬਲ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰੋ। [3]ਸੰਸਾ। [4]ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ। [5]ਕਿਸੇ ਦਾ। [6]ਕੌਡੀ। [7]ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣਾ। [8]ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ। [9]ਇਕਾਠ ਨਾਲ। [10]ਮੁਖੀਆ। *ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:-ਅਸ਼੍ਵ ਤੇ ਉਤਾਰੋਂ। ਸਭੈ ਸੋ ਨਿਹਾਰੋ।

ਬਿਧੀਚੰਦ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੁਤਿ ਠਾਂਢੋ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ॥ ੪੨॥ 'ਹਮਲਾ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਨ ਪਰੈਂ[1] ਦੇਖਹੁ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ। ਇਤ ਹਮ ਢਿਗ ਜੋ ਆਇ ਹੈ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਹਾਨ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਸਗਰੇ ਥਿਰੇ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰ । ਵਧੇਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਤਿਸ ਕੋ ਹਤਹਿਂ ਆਪ ਵਧਹਿਂ ਅਰਿ ਮਾਹਿ ॥੪੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਧਨੁ ਗਹੇ ਸਰ ਖਰ ਕੋ ਬਰਖਾਇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਥਿਰਯੋ ਰਣ ਮਹਿਂ ਗਨ ਉਥਲਾਇ॥੪੫॥ਤ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ ਖਿਲੋਦਕਹਿ ਅਰਿ ਕੇ ਅੰਗ ਪਰੋਇ।ਲਰਹਿਂ ਮਰਹਿਂ ਭਟ ਭਵ ਤਰਹਿਂ ਸਗਰੋ ਕਲਮਲ ਖੋਇ ॥ ੪੬ ॥ ਪੈਂਦਖਾਨ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੁਨੋ ਜੰਗ ਜਿਮ ਕੀਨਿ। ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਭਟ ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ ਜਾਨੇ ਜੁਗ ਬਲ ਪੀਨ ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਲੱਖੂ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਪੈਂਦਖਾਨ ਦਾ ਅੰਤ ਤੇ ਉਧਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਰੇ ਗੁਰੂ ਏਕਲ ਪਿਖੇ ਰਿਤ ਕੀ ਚੌਪ ਬਧਾਇ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਹਯ ਚਪਲ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਚਲਯੋ ਫੈਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਪਿਖੇਂ ਸੈਨ ਦੋਊ। ਲਖੈਂ–ਜੰਗ ਹੋਊ–। ਲਗੇਂ ਡੰਕ ਘਾਊ। ਸੁ ਬਾਜੈਂ ਜੁਝਾਊ[2] ॥ ੨॥ ਵਰੋਲਾ ਤੁਰੰਗੀ[3]। ਬਡੋ ਬੇਗ ਸੰਗੀ। ਹੁਤੋ ਕੋਟ ਛੋਟਾ। ਭਟੇ ਕੀਨਿ ਓਟਾ॥ ੩ ॥ ਤਹਾਂ ਬੀਰ ਠਾਂਢੋ।ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਗਾਢੋ।ਪਿਖੇ ਪੈਂਦਖਾਨਾ। ਕੁਦਾਯੋ ਕਿਕਾਨ॥ ੪ ॥ ਪਰਯੋ ਪਾਰ ਜਾਇ। ਨਹੀਂ ਪੈਰ ਛ੍ਵਾਇ। ਪਿਖੰਤੇ ਹਿਰਾਨਾ। ਬਡੋ ਓਜ ਠਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਭਯੋ ਲਾਖ ਮੋਲਾ।ਸੁ ਨਾਮੰ ਵਰੋਲਾ।ਚਲਾਕੀ ਦਿਖਾਈ। ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਜਾਈ ॥ ੬ ॥ ਲਿਯੋ ਖੈਂਚਿ ਖੰਡਾ। ਤ੍ਰਿਖੀ ਧਾਰ ਚੰਡਾ । ਹਟੇ ਔਰ ਹੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਹੋਤਿ ਨੇਰੇ ॥ ੭ ॥ ਸਭੈ ਚੌਂਪ ਸੰਗਾ। ਦਿਖੈਂ ਦੁੰਦ ਜੰਗਾ। ਭਯੋ ਪੈਂਦ ਨੇਰੇ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਟੇਰੇ ॥ ੮ ॥ 'ਗੁਰੂ ਜੀ! ਸੰਭਾਰੋ। ਜਥਾ ਓਜ ਧਾਰੋ। ਕਰੋ ਨਾਹਿ ਟਾਰਾ। ਚਿਤੋ ਮੋਹਿ ਮਾਰਾ[4] ॥ ੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋ ਪਲਟੋ ਕੇ ਸਮੋ ਅਬਿ, ਲੈ ਹੌਂ, ਪਕਰੌਂ ਤੋਹਿ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਲੇ ਤਿਹਠਾਂ ਛੋਰਨਿ ਹੋਹਿ ॥ ੧੦ ॥ ਜੌ ਜੀਵਨ ਚਹੁ ਆਪਨਾ ਚਲੀਅਹਿ ਆਗੇ ਹੋਇ। ਹਜ਼ਰਤ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ ਕਰਿ ਖਤਾ ਬਖਸ਼ਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ੧੧ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਨਹੀਂ ਤੋ ਸੰਭਾਰੋ । ਜਿਤੋ ਓਜ ਧਾਰੋ। ਕਰੋ ਵਾਰ ਖੰਡਾ।

---

[1]ਤੁਰਕ ਨਾ ਪੈਣ। [2]ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ। [3]'ਵਰੋਲਾ' ਨਾਮ ਵਾਲਾ (ਪੈਂਦੇ ਦੇ ਹੇਠਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ) ਘੋੜਾ। [4]ਯਾਦ ਕਰੋ (ਜੋ ਤੁਸਾਂ) ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਬਨੈ ਦੋਇ ਖੰਡਾ[1]*'॥੧੨॥ ਗੁਰੁ ਕੋਪ ਧਾਰੇ। ਸੁ ਵਾਕੰ ਉਚਾਰ।'ਜੁ ਗੀਦੀ ਸੁ ਤ੍ਰਾਸੈ। ਤਕੈ ਸ਼ਾਹਿ ਪਾਸੈ॥ ੧੩॥ ਹਮੈਂ ਜੰਗ ਭਾਵੈ। ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਘਾਵੈਂ। ਨਹੀਂ ਮੇਲ ਠਾਨੈਂ। ਹਨੈਂ ਆਯੁਧਾਨੈਂ[2] ॥ ੧੪॥ ਕਰੈਂ ਤੋਰ ਹਾਨਾ। ਲਿਜੈ ਸਾਚ ਜਾਨਾ। ਅਬੈ ਪ੍ਰਾਨ ਧਾਰੈਂ। ਨ ਧਾਮੰ ਸਿਧਾਰੈਂ[3]॥ ੧੫॥ ਪਰਯੋ ਕਾਲ ਤੁੰਡਾ[4]। ਬਨੈਂ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡਾ। ਤਊ ਬਾਤ ਜੈਸੇ। ਸੁਨੋ ਕਾਨ ਤੈਸੇ ॥ ੧੬॥ –ਨਹੀਂ ਵਾਰ ਕੀਨੋ–। ਰਹੇ ਚਿੱਤ ਭੀਨੋ।–ਭਯੋ ਓਜ ਬਾਦੰ–। ਝੁਰੈਂ ਧਾਰਿ ਯਾਦੰ[5] ॥ ੧੭॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਇਸ ਤੇ ਹਮ ਤੋਹਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਬਲ ਆਪਨ ਤੇ ਗਰਬਾਵਤਿ ਹੈਂ[6]। ਤੁਰਕਾਨਿ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਹੋ।–ਬਲ ਮੋਹਿ ਬਡੋ ਗੁਰੁ ਜਾਇ ਗਹੋਂ–॥ ੧੮॥ ਇਸ ਤੇ ਅਬਿ ਪੂਰਬ ਵਾਰ ਕਰੋ[7]। ਬਲ ਔ ਬੁਧਿ ਜੋ ਬਪੁ ਬੀਚ ਧਰੋ। ਚਿਤ ਹੌਸ[8] ਨ ਰਾਖਹੁ ਆਪਨ ਕੀ[9]। ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਬਿਧੀ ਸਭਿ ਪਾਪਨਿ ਕੀ'॥ ੧੯॥ ਸੁਨਿ ਖ਼ਾਨ ਬਿਚਾਰਤਿ ਮੂਢ ਬਲੀ।–ਅਬਿ ਛੋਰ ਤੁਰੰਗਮ,ਘਾਤ ਭਲੀ॥ਫਿਰਿ ਪਾਇਨ ਸੋਂ[10] ਨਿਜ ਵਾਰ ਕਰੌਂ। ਹੁਇ ਤੀਰ, ਕਿਧੌਂ ਕਰ ਮਾਂਹਿ ਧਰੌਂ[11] ॥ ੨੦॥ ਬਸ ਕੋ ਕਰਿ ਲੈ ਨਿਜ ਸੈਨ ਬਰੌਂ। ਚਿਰਕਾਲ ਇਹਾਂ ਅਬਿ ਮੈਂ ਨ ਖਿਰੌਂ। ਸਭਿ ਸੈਨ ਰਹੀ ਰੁਕਿ ਮੂਰਨ ਤੇ। ਸ਼ੁਭ ਕਾਜ ਬਨੈ ਅਬਿ ਤੂਰਨ ਤੇ॥ ੨੧॥ [12]ਹਯ ਊਪਰ ਮੈ ਬਲ ਲਾਗ ਨਹੀਂ। ਮਿਲਿ ਦੋਇ ਤੁਰੰਗ ਲਰੰਤਿ ਸਹੀ[12]–।ਚਿਤ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰ ।ਸ਼ਤਾਬ ਕਰੀ । ਬਲਵਾਨ ਤਜਯੋ ਹਯ ਤਾਂਹਿ ਘਰੀ ॥ ੨੨॥ ਬਲ ਤੇ ਪਕਰਯੋ ਖਗ ਵਾਰ ਕਰਯੋ। ਨਿਜ ਹਾਥ ਉਭਾਰਤਿ ਨੇਰ ਧਰਯੋ। ਗੁਰ ਪੀਨ ਉਰੂ ਤਕਿ ਮਾਰਤਿ ਭਾ।ਢਿਗ ਹੋਇ ਸੁ ਬਾਹੁ ਪਸਾਰਤਿ ਭਾ॥ ੨੩॥ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦੇਖਤਿ ਧੀਰ ਧਰੀ। ਪਗ ਸਾਥ ਸ਼ਿਤਾਬ ਰਕਾਬ ਕਰੀ। ਦਹ ਸੇਰ ਸੁ ਤੋਲ ਬਿਖੈ ਜੁਗ ਤੇ[13]।ਬਲ ਦੀਰਘ ਸੰਗ ਤਹਾਂ ਲਗਤੇ ॥ ੨੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੁਤੀ ਭਰਤ[14] ਕੀ ਪੀਨ ਬਡ ਖੜਗ ਲਗਯੋ ਤਿਹ ਸੰਗ। ਮਰਯੋ ਨ ਕਾਰਜ ਕੁਛ ਤਬੈ ਨਿਫਲਯੋ ਵਾਰ ਕੁਢੰਗ॥ ੨੫॥

[1]ਤੁਸਾਡਾ ਖੰਡਾ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [2]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰਾਂਗਾ। [3]ਘਰ ਨੂੰ ਨਾਂ ਜਾਏਂਗਾ (ਤੂੰ)। [4]ਕਾਲ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ (ਤੂੰ) ਪਿਆ ਹੈਂ। [5]ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਝੁਰੇਂਗਾ। [6]ਤੂੰ ਗਰਬਦਾ ਹੈਂ। [7]ਤੂੰ ਵਾਰ ਕਰ। [8]ਚਾਹ ਜੋ ਪੂਰੀ ਨ ਹੋ ਸਕੇ। [ਫ਼ਾ:, ਹਵਸ=ਆਰਜ਼ੂ, ਇੱਛਾ]। [9]ਆਪਣੇ (ਬਲ) ਦੀ। [10]ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਫਿਰਕੇ। [11]ਯਾਂ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਫੜ ਲਵਾਂ। [12]ਦੋਵੇਂ ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ (ਹੋਣ ਵੇਰ) ਮਿਲਕੇ ਲੜਾਈ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਪਰ ਜੋ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ) ਮੇਰਾ ਜ਼ੋਰ ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। [13]ਦੋਵੇਂ (ਰਕਾਬਾਂ) ਦਸ ਸੇਰ ਤੋਲ ਵਿਚ ਸਨ। [14]ਕਾਂਸੀ ਨਾਮੇ ਧਾਤ ਦੀ ਢਿਡ ਗ੍ਰਿਸਮ।

*ਪਾ:–ਬਨਹਿ ਦੋਇ ਖੰਡਾ।

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਪੁਨ ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੁਪਿ ਕੈ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਖੰਡਾ ਉਭਾਰਿ ਬਲ ਬਾਂਹੁ ਦੰਡ। ਕਰਿ ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ ਕੂਦ੍ਯੋ ਉਤੰਗ। ਚਿਤ ਚਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੁ ਅੰਗ ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਅਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਾਰ। ਢਾਲਾ ਬਿਲੰਦ ਕਰ ਲੀਨਿ ਧਾਰਿ। ਰਿਪੁ ਖੜਗ ਆਵਤੋ ਨਿਕਟਿ ਦੇਖਿ। ਤਿਹ ਸੰਗ ਰੋਕ ਕਰਿ ਬਲ ਵਿਸ਼ੇਖ ॥ ੨੭ ॥ ਕਰਿ ਨਿਫਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਵਾਰ ਫੇਰ। ਧਰਿ ਧੀਰ ਖਰੇ ਤਿਸ ਕੇ ਅਗੇਰ। ਤਬਿ ਪੈਂਦਖਾਨ ਚਿਤ ਚਿੰਤਪਾਇਇ–ਨਹਿਂਸਰ੍ਯੋ ਕਾਜ ਸਭਿ ਬਾਦ ਜਾਇ–॥੨੮॥ ਪੁਨ ਛਿੱਪ੍ਰ ਉਛਲ ਇਤ ਉਤ ਤਕਾਇ। ਖਰ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਕਰਤਿ ਦਾਇ। ਹੁਇ ਦਿਸ਼ਾ ਦੂਸਰੀ ਰਿਸ ਬਿਸਾਲ। ਕਰ ਕੋ ਉਭਾਰਿ ਮਾਰ੍ਯੋ ਕਰਾਲ ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਧੀਰ ਸਾਥ। ਕਰਿ ਛਿੱਪ੍ਰ ਤਾਂਹਿ ਦਿਸ਼ ਕੀਨਿ ਹਾਥ। ਬਡ ਸਿਪਰ ਸਵਾਂਸਿਰ ਫੂਲ ਜੋਇ। ਤਿਹ ਲਗ੍ਯੋ ਖੜਗ ਬਲ ਅਧਿਕ ਸੋਇ ॥ ੩੦ ॥ ਖੰਡਾ ਦੁਖੰਡ ਟੁਟ੍ਯੋ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਰਹਿ ਹਾਥ ਮੁਸ਼ਟ ਬਡ ਬਾਂਹੁ ਦੰਡ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਅਵਿਲੋਕ ਤਾਂਹਿ। ਅਬਿ ਹਤਨ ਹੇਤੁ ਕਿਯ ਵਾਰ ਨਾਂਹਿ[1] ॥ ੩੧ ॥ ਹ੍ਵੈ ਗੋ ਲਚਾਰ[2], ਨਿਜ ਚਿਤ ਵਿਚਾਰ। ਬਲ ਬਾਂਹੁ ਕਰਨਿ ਗੁਰ ਸੋਂ ਜੁਝਾਰ। ਦਿਸ ਬਾਮ ਜਾਇ ਤਬਿ ਪੈਂਦਖਾਨ। ਗੁਰ ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਗਹਿ ਡਾਰਿ ਪਾਨ[3] ॥ ੩੨ ॥ ਜਹਿਂ ਹੁਤੋ ਤੰਗ[4] ਇਕ ਹਾਥ ਪਾਇ। ਪੁਨ ਦੁਤਿਯ ਹਾਥ ਉਦਰ ਉਠਾਇ। ਭਰ ਕਰਿ ਸੁ ਕੌਰ ਜੁਗ ਕਰਨ ਮਾਂਹਿ। ਬਲ ਤੇ ਉਠਾਇ ਗੇਰਨਿ ਚਾਹਿ ॥ ੩੩ ॥ ਸਮਰਥ ਉਚਾਇ ਸਾਕਹਿ ਸੁਮੇਰੁ[5]। ਤਿਸ ਤੇ ਨ ਉਠਾਹਿਂ ਗੁਰ ਗੁਰ ਬਡੇਰ[6]। ਬਲ ਅਧਿਕ ਕਰਤਿ ਭਾਰ ਕੌਰਿ ਮਾਂਹਿ। ਟਿਕ ਰਹੇ ਤੁਰੰਗ ਹਾਲ੍ਯੋ ਸੁ ਨਾਹਿ ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪਕਰੈਤਿ ਜਾਨਿ[7]। ਹਯ ਕੋ ਛੁਟਾਨ ਹਿਤ ਜਤਨ ਠਾਨਿ। ਦੋਨਹੁ ਰਕਾਬ ਮਾਰੀ ਸੁ ਜੋਰ। ਚੰਚਲ ਤੁਰੰਗ ਕਿਯ ਚਲਨਿ ਜ਼ੋਰ ॥ ੩੫॥ ਹਲਿਬੇ ਨ ਦੀਨਿ ਬਲ ਖਾਨ ਠਾਨਿ[8]। ਰਾਖ੍ਯੋ ਟਿਕਾਇ ਚਹੁੰ ਚਰਨ ਥਾਨ। ਬਲ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰ ਕੇ ਕਿਕਾਨ। ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਬਿਹਾਵਲ ਕਰਤਿ ਖਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਜੋ ਸਰਬ ਅੰਗ ਤਨ ਕਾਰ

---

[1]ਹੁਣ ਮਾਰਨ ਲਈ ਵਾਰ ਨ ਕੀਤਾ। [2]ਵੈਵਸ। [3]ਹੱਥ ਪਾਇਆ। [4]ਤੰਗ ਕਾਠੀ ਨੂੰ ਕੱਸਣ ਵਾਲੀ ਪੇਟੀ। [5]ਜੇ (ਕੋਈ) ਸਮਰਥ (ਪੁਰਖ) ਸੁਮੇਰੁ ਨੂੰ ਬੀ ਚੁਕ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। [6](ਪਰ) ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ (ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ) ਵਡੇ ਤੇ ਭਾਰੇ ਹਨ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। [7]ਪਕੜਿਆ ਜਾਣਕੇ (ਘੋੜੇ ਦਾ ਤੰਗ)। [8]ਖਾਨ ਨੇ ਬਲ ਕਰਕੇ।

ਬਿਸਾਲ। ਸ਼ਾਰਤ ਕਰੰਤਿ ਚਲਿ ਛਾਰ ਚਾਲ[1]। ਗੁਰ ਬਾਗ ਸੰਗ ਅਲਪੈਂ ਜਨਾਇਂ। ਜਿਮ ਚਹਤਿ ਕਰਤ ਚਲਿਬੋ ਕਿ ਧਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਸੋ ਖਾ ਰਕਾਬ ਥਿਰ ਭ੍ਰਾ ਸਥਾਨ। ਅਸ ਅਧਿਕ ਬਲੀ ਭਟ ਪੈਂਦਖਾਨ। ਗੁਰ ਲਖਯੋ ਤੁਰੰਗ ਨਹਿ ਚਲਨ ਦੀਨਿ। ਕਰ ਜੋਰ ਪਾਇ ਬਸ ਅਪਨ ਕੀਨਿ ॥੩੮॥ ਖਰ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸੁ ਲਗਹਿ ਨਾਂਹਿ। ਦਿਸ਼ ਬਾਮ ਬਿਖੈ ਅਤਿ ਨਿਕਟਿ ਆਹਿ। ਚਿਤਵੰਤਿ ਗੁਰੂ ਰਿਪੁ ਹਤਨ ਹੇਤੁ। ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਜਤਨ ਰਹਿ ਜੰਗ ਖੇਤ॥੩੯॥ਤਤਕਾਲ ਗਰੁਵ[2] ਢਾਲ।ਸੰਭਾਲਿ।ਕਰਿ ਕੋ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਬਲ ਬਿਸਾਲ। ਸਿਰ ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੇ ਹਤਨ ਕੀਨਿ। ਨਹਿਂ ਸਕਿ ਸਹਾਰ, ਕਰ ਛੋਰ ਦੀਨਿ[3] ॥ ੪੦ ॥ ਥਿਰ ਭਯੋ ਕੁਛਕ ਬਹੁ ਘੂਮਿ ਘੂਮਿ।ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਭੂਮ ਬਹੁ ਝੂਮਿ ਝੂਮਿ।ਜਾਨੁਨ ਭਾਰ[4] ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਬਿਹਾਲ।ਛਿਤ ਪਰ ਸੁ ਪਰਯੋ ਮੂਰਛਾ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੧ ॥ ਤਨ ਸ੍ਵੇਦ ਸਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਹਾਰਿ। ਸੁਧ ਬਿਨਾਂ ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਕੀਨ ਵਾਰ[5]। ਤਤਕਾਲ ਤੁਰੰਗਮ ਛੋਰਿ ਦੀਨਿ। ਤਰ ਉਤਰਿ ਗੁਰੂ ਰਣ ਧਰਮ ਚੀਨ ॥ ੪੨ ॥ ਜਬਿ ਛੁਟੀ ਮੂਰਛਾ ਸੁਧ ਸਰੀਰ[6]। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਨਿ ਸੈਨ ਕੇ ਪਿਖਤਿ ਬੀਰ। ਗੁਰ ਕੇਰ ਜੁ ਅੰਤਹਿਪੁਰ[7] ਬਿਸਾਲ। ਚਢਿ ਤੁੰਗ ਅਟਾਰਨਿ ਤਾਤਕਾਲ ॥ ੪੩ ॥ ਅਵਲੋਕਿ ਝਰੋਖਨਿ ਮਹਿਂ ਸ ਤ੍ਰਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਨਾਇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਬਿਸਾਸ[8]।'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਹੋਵਹੁ ਸਹਾਇ। ਸਮੁਦਾਇ ਤੁਰਕ ਤੇ ਲਿਹੁ ਬਚਾਇ' ॥ ੪੪ ॥ ਤਿਮ ਅਪਰ ਨਗਰ ਕੀ ਬਾਲ ਜਾਲ[9]।ਬਨਕਨਿ ਸਮੇਤ ਪਿਖਿ ਤਾਤਕਾਲ।ਅਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਥਰਹਰ ਕਰੰਤਿ। ਭਗਵੰਤ ਅਰਾਧਤਿ ਜਗਤਕੰਤ ॥ ੪੫ ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਖਹੁ ਸੁ ਲਾਜ। ਤੁਰਕਾਨ ਹਾਨਿ, ਕੈ ਜਾਹਿਂ ਭਾਜ'।ਸਭਿਹੁਨਿ ਰਿਦੈ ਕੀ ਗੁਰ ਪਛਾਨਿ। ਭਾ ਤਪਤ ਤੇਜ ਬਿਦਤਯੋ ਮਹਾਨ ॥ ੪੬ ॥ ਤੁਰਕਾਨਿ ਹਾਨ ਕੋ ਜਤਨ ਕੀਨਿ।ਤਬਿ ਖਰੋ ਭਯੋ ਪੈਂਦਾ ਸੁ ਚੀਨ।ਬੋਲੇ ਬੰਗਾਰ 'ਸੁਨ ਰੇ ਪਠਾਨ! । ਮਮ ਵਾਰ ਦੇਹੁ ਬਨਿ ਸਾਵਧਾਨ ॥੪੭॥ ਕਰਿ ਲੀਨ ਤੀਨ, ਤੈਂ ਬਲ ਲਗਾਇ'।ਤਬਿ ਪੈਂਦਖਾਨ ਬੋਲਯੋ ਰਿਸਾਇ। 'ਕਜਾ

[1]ਜੋ ਇਸ਼ਾਰੇ (ਮਾਤ੍ਰ) ਕਰਨ ਨਾਲ ਛੌੜ ਵਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈਂਦਾ ਸੀ, [ਛੌੜ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਇਕ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਹੈ]। [2]ਭਾਰੀ। [3]ਹਥ ਛਡ ਦਿਤੇ। [4]ਗੋਡਿਆਂ ਭਾਰ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੂੰ ਮੂਰਛਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਬੇਸੁਧ ਦੇਖਕੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। (ਕਿਤਨੀ ਭਾਰੀ ਸੂਰਮਗਤੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਚਿਤੀ ਹੈ)। [6]ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਧ ਆਈ। [7]ਮਹਿਲ। [8]ਭਰੋਸਾ ਧਰਕੇ। [9]ਸਮੂਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਕਰੋ ਵਾਰ ? ਗਹਿ ਲੇਉਂ ਅੰਗ[1] । ਅਬਿ ਕੇ ਨ ਛੁਟਹੁ ਗਹਿ ਹੌਂ ਕੁਢੰਗ॥ ੪੭॥ ਲੈ ਹੌਂ ਉਠਾਇ ਬਸ ਕਰਿ ਮਹਾਨ।ਕਰਿ ਲਿਜੈ ਓਜ ਦੈ ਹੌਂ ਨ ਜਾਨ। ਨਹਿਂ ਗਹ੍ਯੋ ਗਯੋ ਛੁਟਿ ਗਾ ਸੁਖੇਨ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਤੇ ਲਾਲ ਨੈਨ ॥ ੪੯ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਸਮੀਪ ਇਤਿ ਉਤ ਫਿਰੰਤਿ । ਕਰਿ ਸਿਪਰ ਖਾਨ ਆਗੇ ਕਰੀਤਿ[2] । ਗੁਰ ਚਹਤਿ ਏਕ ਹੀ ਵਾਰ ਸੰਗ। ਚੀਰਹਿਂ ਸਰੀਰ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਭੰਗ॥੫੦॥ਤਬਿ ਪੈਂਦਖਾਨ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਧਾਰਿ ।–ਗੁਰ ਗਹੌਂ ਅਬਹਿ ਕੌਰੀ ਮਝਾਰ। ਲੇ ਚਲੌਂ ਵਹਿਰ ਨਹਿਂ ਕੋ ਛੁਰਾਇ।ਦਲ ਖਰੇ ਮਹਦ ਸਭਿ ਧਾਇ ਆਇਂ–॥੫੧॥ਇਵ ਚਿਤਵਿ ਰੋਕਿਬੇ ਢਾਲ ਤਜਾਗਿ।ਕਰਿ ਫੁਰਤਿ ਤੁਰਤ ਗੁਰ ਗਹਿਨ ਲਾਗ[3]। ਅਵਕਾਸ਼ ਪਾਇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਖਰ ਖਗ ਪ੍ਰਚੰਡ ਤੜਿਤਾ[4] ਮਨਿੰਦ ॥ ੫੨ ॥ ਬਲ ਤੇ ਉਭਾਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਰੀਰ। ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਹਾਰ ਦੀਨੋ ਸੁ ਚੀਰ।ਕਲਵੱਤ੍ਰ ਮਨੋ ਲੈ ਕੈ ਤ੍ਰਖਾਨ। ਜਿੰਮ ਕਰਤਿਦੋਇ ਕਾਸ਼ਟ ਮਹਾਨ ॥ ੫੩ ॥ ਜਿਮ ਸਾਬੂਨੀਗਰ ਲੈ ਲੋਹ ਤਾਰ[5]। ਸਾਬੁਨ ਦੁਖੰਡ ਕਰਿ ਬਿਨ ਅਵਾਰ। ਜਬਿ ਗਿਰਨ ਲਾਗ ਕਹਿ ਗੁਰ ਉਦਾਰ।'ਤੁਵ ਤੁਰਕ ਜਨਮ, ਕਲਮਾ ਉਚਾਰ' ॥ ੫੪ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਗਿਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਪੈਂਦਾ ਕਹੈ,'ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਤੁਵ ਤਰਵਾਰ।ਭਈ ਰੂਪ ਕਲਮਾ ਅਬਹਿ, ਕਰੀਯਹਿ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰ' ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਪੈਂਦਖਾਨ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੭॥

੨੮. [ਅਸਮਾਨ ਖਾਨ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪੈਂਦਖਾਨ ਜਬਿ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਕੀਨਸਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਹਾਥ ਕੀ ਮਿਸਰੀ[6] ਕਲਮਾ ਜਾਨ'॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਤਿ ਸਨੇਹ ਰਿਦੈ

---

[1]ਤੁਸੀਂ ਕੀਹ ਵਾਰ ਕਰੋਗੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਫੜ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਅਥਵਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ। [ਸੰਸ:, ਅੰਕ=ਅੰਗ, ਸਰੀਰ, ਜੱਫੀ] । [2]ਹਥ ਦੀ ਢਾਲ ਖਾਨ ਨੇ ਅਗੇ ਕੀਤੀ । [3]ਜੋ ਢਾਲ ਵਾਰ ਰੋਕਣ ਲਈ (ਅਗੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ) ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਫੁਰਤੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲੱਗਾ। [4]ਬਿਜਲੀ। [5]ਜਿਵੇਂ ਸਾਬੂਣਗਰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਾਰ ਲੈਕੇ । [6]ਤਲਵਾਰ । ਮਿੱਸਰ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਮਿਸਰੀ=ਜਮਾਈ ਖੰਡ, ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਕਲਮ ਤ੍ਰੈਏ ਮਿਸਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਿਸਰੀ ਕਹਿਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਿਸਰ ਅਰਬੀ ਪਦ ਹੈ.। ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਦੀ ਮਿਸਰੀ (=ਤਲਵਾਰ) ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਲਮਾ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਧੁਨੀ ਇਹ ਹੈ, ਕਲਮਾ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਮੰਨੀਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਿਸਰੀ ਹਕੀਮਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਕ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਸੋ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਦੁਖਨਾਸ਼ਕ ਤੇ ਮਿੱਠੀ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ । ਭਾਵ ਆਪਦੇ ਹਥੋਂ ਮਰਨਾ ਹੀ ਮੇਰਾ ਉਧਾਰ ਹੈ, ਕਲਮੇਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਮਰਨਾ ।

ਹਾਇ ਆਯੋ। ਪਤਿਪਾਰਯੋ* ਪੁਰਬ, ਅਪਨਾਯੋ। ਨਿਜ ਕਰ ਗ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਦੇਤਿ ਨਿਤ ਜਾਂਹੀ॥੨॥ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰਾਇ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਅਸਨ ਅਚਾਇ। ਪੁਨਹਿ ਬਿਲੋਕਿ ਜਿਸਹਿ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਦਾਨ ਮਾਨ ਦੇ ਨਿਤ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ ॥੩॥ ਤਿਸਕੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਦੁਖਵਾਰੀ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨਿ ਤੇ ਤਜਿ ਵਾਰੀ[1]। ਬਦਨ ਸ੍ਵੇਦ ਜਿਸ ਕੇ ਬਹੁ ਹੋਵਾ। ਤਰਫਤਿ ਪਰਯੋ ਘਾਮ[2] ਮਹਿਂ ਜੋਵਾ॥੪॥ਸਿਪਰ ਸਾਥ ਕੀਨਸਿ ਤਬਿ ਛਾਯਾ। ਹੇਤ ਬਦਨ ਪਰ ਘਾਮ[2] ਮਿਟਾਯਾ। ਦੇਖਤਿ ਖਰੇ ਅਸ਼੍ਰ ਦ੍ਰਿਗ ਝਰੈਂ। ਪੈਂਦਖਾਨ ਕੇ ਮੁਖ ਪਰ ਪਰੈਂ॥੫॥ਜਿਮ ਕਾਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਰ ਬਧਾਵੈ[3]। ਅਪਨਿ ਜਾਨਿ ਤਿਹ ਜਲ ਨ ਡੁਬਾਵੈ।ਤਰਫਤਿ ਪਰਯੋ ਛਿਨਕ ਮੈਂ ਮਰਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੇਹੁ ਅਧਿਕ ਉਰ ਕਰਯੋ† ॥ ੬ ॥–ਤ੍ਯਾਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ–ਮਨੋਰਥ ਧਾਰਾ।–ਹਤੇ ਹਮਹੁਂ ਨਰ ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਪ੍ਰਤਿ-ਪਾਰਯੋ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਘਾਯੋ–। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਦੋਸ਼ ਉਪਾਯੋ† ॥੭॥

---

[1]ਜਲ। [2]ਧੁੱਪੇ। [3]ਜਿਵੇਂ ਕਾਠ ਨੂੰ ਪਾਲ ਕੇ ਵਧਾਂਵਦਾ ਹੈ (ਜਲ)। *ਪਾ:–ਬਪੁ ਧਾਰਯੋ।

†ਇਥੇ ਮਹਾਂਬੀਰ, ਮਹਾਂ ਜੋਧਾਂ, ਰਣ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਬੀਰ ਰਸ, ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਤੇ ਬੀਭਤਸ ਰਸ ਦੇ ਦੁਵੱਲੇ ਛਾ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਕਮਾਲ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਇਕਦਮ ਕਰੁਣਾਰਸ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਮਾਮੂਲੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਤੇ ਸਤੋਗੁਣੀ ਭਾਵ ਕਦੇ ਨ ਉਪਜਦੇ, ਉਸਦਾ ਹਿਰਦਾ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਕਰੜਾ ਪੱਥਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਇਥੇ ਰੱਬੀ ਅਸਲਾ ਹੈ ਪਿਆਰ ਆਪ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਆਤਮ ਉਧਾਰ ਕਰਨਾ ਆਪ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਤੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਅਲੂਹੀਅਤ ਵੇਗ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਗਦੇ ਪੈਂਦੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, 'ਪੜ੍ਹ ਕਲਮਾਂ'। ਉਸ ਥੀ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਸੀ, ਮੌਤ ਆਈ ਦੇ ਭੈ ਹੇਠਾਂ ਆਪਣੇ ਕੁਸੰਗ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ,ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਕਲਮਾ ਹੋਗਈ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਮੁੜ ਜਗਿਆਸਾ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ,ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਉਬਾਲ ਖਾਧਾ ਹੈ ਸੁ। ਇਧਰ ਗੁਰ ਜੀ ਮਿਹਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਦ੍ਰਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਬਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅੰਦਰੋਂ ਦ੍ਰਵ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਦੇ ਜੱਫੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ, ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਅੱਥਰ ਕੇਰੇ ਹਨ, ਹਥ ਨਾਲ ਢਾਲ ਦੀ ਛਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਲੜਨਾ ਫਰਜ਼ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦਾ ਸੀ, ਮਰਨ ਲਗੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਕਰਨੀ ਫਰਜ਼

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਤਜਿ ਅਬਿ ਦੌਰਿ ਤਉ ਕਠਨਾਈ।ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਸੈਨਾ ਸਮੁਹਾਈ। ਸਕਲ ਕਹੈਂ–ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਤਜਿ ਦਏ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਨਹਿਂ ਤਯਾਗਤਿ ਭਏ[1]॥ ੮॥ ਜਬਿ ਪੈਂਦਾ ਗੁਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਧਾਯੋ।ਖਾਂ ਅਸਮਾਨ ਸੰਗ ਹੀ ਆਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ-ਦਿੱਤੇ ਤਿਹ ਅਟਕਾਯੋ। 'ਕਹਾਂ ਜਾਤਿ ਇਤ ਰਹਹੁ' ਅਲਾਯੋ ॥੯॥ ਤਾਨਿ ਧਨੁਖ ਕੋ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਖਾਂ ਅਸਮਾਨ ਇਨਹੁ ਪਰ ਮਾਰਾ।ਦੋਨਹੁ ਸੁਭਟ ਅਰੇ ਰਨ ਮਾਂਹੀ। ਧਰਿ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟੇ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ[2] ॥ ੧੦ ॥ ਫੇਰਹਿ ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ ਤੀਰ। ਕਬਹੁ ਦੂਰ ਕਬਿ ਹੋਵਹਿ ਨੀਰ[3]। ਧਨੁ ਬਿੱਦ੍ਯਾ[4] ਅਪਨੀ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਤੀਰ ਚਲਾਵੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਲਗ੍ਯੋ ਨ ਕੋਊ ਇਤਿ ਉਤ ਟਰੈਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਅੰਗ ਬਚਾਵਨ ਕਰੈਂ।ਖਾਂ ਅਸਮਾਨ ਕ੍ਰੋਧ ਤਬਿ ਕੀਨਾ। ਤੀਛਨ ਅਹਿ-ਸਮ ਭੀਛਨ ਲੀਨਾ ॥ ੧੨॥ ਜੋੜਿ ਜ਼ਿਹ ਮਹਿਂ ਜ਼ੋਰ ਸਮੇਤ। ਛੋਰ੍ਯੋ ਬਾਨ ਹਾਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ[5]। ਲਗ੍ਯੋ ਜ਼ੀਨ ਮੈਂ ਜਾਇ

[1]ਨਾਂ ਤਿਆਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। [2]ਡਰ ਕੇ (ਦੋਵੇਂ) ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇ। [3]ਨੇੜੇ। [4]ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼ੀ। [5]ਮਾਰਨ ਲਈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਪੈਰੋਕਾਰੀ ਦਾ ਸੀ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਏ ਹਨ।

ਸ਼ੰਕਾ ਉਪਜਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਅਸਾਂ ਦੋਖੀ ਪਾਲਿਆ ਸੀ,ਆਦਿਕ ਆਪਣੇ ਤੇ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪੇ ਹਨ, ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ', ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਹਜ਼ੋਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਦੀ ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ, ਪਲ ਪੋਸ, ਖਾ ਪੀ, ਕਮਾਲ ਦੇ ਪਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਯੁੱਧ ਰਚਾਉਣੇ ਤੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਮੱਲਣੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਉਪਜ ਰਹੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਦਇਆ ਦੇ ਭਾਵ ਮੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਆਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਮਿਹਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨੀ। 'ਅਵਗੁਣ ਕੀਤੇ ਹਰਿ ਨ ਚਿਤਾਰੇ' ਦੇ ਅਸੂਲ ਮੂਜਬ ਮਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿਤਾ, ਸਦਾ ਅਦੋਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਹ ਖਿਆਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦ੍ਰਵੇ ਤੇ ਤ੍ਰੁੱਠ ਕੇ ਮਿਹਰ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਆਨ ਨੂੰ ਪਾਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਪੈਂਦੇ ਦਾ ਵਾਰ ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਛਡਦਾ? ਐਸੇ ਖੂਨ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਤਾਰਨ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤਾਰ ਦੇਣਾ ਰੂਹਾਨੀ ਬਲ ਦਾ ਕਮਾਲ ਤੇ ਆਤਮ ਦ੍ਰਵਣਤਾ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਉਚਿਆਈ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਅਸਮਾਨ ਖਾਨ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਬੀ ਦ੍ਰਵਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਬੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੇ ਆਤਮ ਬਲ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਵਿਚ ਜਾਗ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਕਠੋਰ, ਦਇਆਹੀਨ ਤੇ ਪੱਥਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਨ।ਨਿਫਲਯੋ ਵਾਰ ਖਾਨ ਅਸਮਾਨ॥੧੩॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਜੁੱਧ। ਲਿਯੋ ਬਾਨ ਖਪਰਾ ਇਕ ਸੁੱਧ[੧]।ਤਾਨਿਕਾਨ ਲਗ ਤਾਨਮਹਾਨੋ[੨]। ਛੁਟਯੋ ਸ ਬੇਗ ਜੁ ਸਰਪ ਸਮਾਨ॥੧੪॥ਲਗ੍ਯੋਖਾਨਕੇਭਾਲਬਿਸਾਲ।ਜਨੁ ਨਿਧਿ ਦੇਖਤਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਬਜਾਲਾ[੩]। ਸਿਰ ਕੋ ਫੋਰਿ ਪਾਰ ਤਬਿ ਪਰਯੋ।ਖਾਂ ਅਸਮਾਨ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਗਿਰਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਪਰਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬਾਬਾ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਜਾਨਿ ਸਖਾ ਸਮ ਤਬਿ ਰੁਦਨਯੋ।ਬਿਧੀਚੰਦਪਿਖਿਕੈ ਤਤਕਾਲ।ਹਯਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਪਹੁੰਚਿ ਉਤਾਲ॥੧੬॥'ਤੁਰਕ ਤੀਰ! ਤੁਮ ਠਾਂਢੇ ਕਹਾਂ?ਦੇਖਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਉਮਡਯੋ ਮਹਾਂ।ਬਨਹੁਸਚੇਤ ਲਰਨਕੇ ਹੇਤ।ਕੈ ਅਬਿ ਪਹੁੰਚਹੁਜਾਇ ਨਿਕੇਤ'॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਕਹੈ। 'ਹਮ ਸੋਂ ਨਿਤ ਖੇਲਤਿ ਇਹ ਰਹੈ।ਬੈਸ ਬਰੋਬਰ ਧਰਤਿ ਸਨੇਹੁ। ਮਿਲਵਤਿ ਬਿਹਸਤਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਏਹੂ ॥ ੧੮ ॥ ਬੋਲਤਿ ਵਹਿਰ ਅਰੂਢ ਸਿਧਾਰਤਿ।ਮਿਲਿ ਹਮ ਸੋਂ ਬਨ ਮ੍ਰਿਗਨ ਸੰਘਾਰਤਿ। ਅਬਿ ਨਹਿ ਉਠਤਿ ਨ ਬੋਲਤਿ ਕੈਸੇ। ਹਮ ਢਿਗ ਖਰੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਐਸੇ' ॥੧੯॥ਬਿਧੀਚੰਦ ਕਹਿ 'ਇਹ ਮਰਿ ਗਯੋ।ਤੁਮਰੇ ਕਰ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਪਦ ਲਹਯੋ। ਜੀਵਤਿ ਇਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਹੁ ਧਾਰਹੁ। ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭੁਵ ਤੇ ਅਬਿ ਟਾਰਹੁ'॥ ੨੦॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਤ ਬਿਸਮਾਯੋ ।-ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨ ਕੋ ਇਹੁ ਫਲ ਪਾਯੋ।ਰਨ ਕੇ ਲਰਨ ਤਨਕਨਹਿਦਯਾ[੪]।ਹੁਤੋਸਖਾਸਮਹਮਹਤਿ ਦਯਾ[੫]- ॥੨੧॥ਏਵ ਬਿਸੂਰਤਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ।ਦੇਖਤਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਦਨ ਕੁਮਲਾਯੋ। ਹੇਰਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਸਤਿਗੁਰ ਧੀਰਜ ਦਈ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੨੨॥ ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਦੇ ਕਰਿ ਤਬਿ ਦੋਇ।ਘਰ ਅੰਤਰ ਪਹੁੰਚਾਇ ਸੋਇ।ਕਰਿ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਭਏ ਤੁਸ਼ਨੀ ਸੁਨੇ ਨ ਕਹੇ॥੨੩॥ਜਬਿ ਦੋਨਹੁ ਖਾਂ ਸਸੁਰ ਜਵਾਈ। ਸੰਘਰ ਘਨੇ ਘੋਰ ਮਹਿ ਘਾਈ[੬]। ਕੁਤਬਖਾਨ ਅਰੁ ਕਾਲੇ ਖਾਨ। ਤ੍ਯਾਗੀ ਆਸਾ ਬਿਜੈ ਮਹਾਨ ॥ ੨੪ ॥-ਲਸ਼ਕਰ ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਚਢਾਯੋ। ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਿ ਹਮਹਿਂ ਪਠਾਯੋ।ਸੋ ਬਾਜ਼ੀ ਸਭਿ ਹੋਈ ਨਾਸ਼। ਗੁਰ ਪਕਰਨ ਕੋ ਛੁਟਯੋ ਬਿਸਾਸ-॥ ੨੫ ॥ ਕਾਲੇਖਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਖਰੋ। 'ਕਹੋ ਕੁਤਬਖਾਂ ਅਬਿ ਕ੍ਯਾ ਕਰੋਂ ?। ਪੈਂਦੇਖਾਨ ਜੰਗ ਮਰਿਵਾਇ। ਗੁਰੂ ਮਵਾਸ ਰਹਹਿ ਇਸ ਥਾਇਂ ॥ ੨੬ ॥ ਹਠਿ ਕਰਿ ਲਵਪੁਰਿ ਓਰ ਸਿਧਾਏਂ।

---

[੧]ਤਿੱਖਾ। [੨]ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੰਨ ਤਕ ਤਾਣ (ਖਿੱਚ) ਕੇ। [੩]ਮਾਨੋਂ ਸੱਪ ਖਜ਼ਾਨਾ ਵੇਖਕੇ ਪੁੱਜਾ ਹੈ। (ਕਮਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਹੈ)। [੪]ਕ੍ਰਿਪਾ। [੫]ਮਾਰ ਦਿਤਾ। [੬]ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਕਿਮ ਹਜ਼ਰਤਕੋ ਬਦਨ ਦਿਖਾਰੇਂ?।-ਅਬਿ ਗੁਰਕੋ ਗਹਹਿਂਕਿ ਮਾਰਹਿਂ ਜੰਗ-। ਇਮ ਕਹਿ ਚਢੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸੰਗ ॥੨੭॥ਦੋਨਹੁੰ ਮਹਿਂ ਇਕ ਭੀ ਨਹਿਂ ਬਨੀ। ਹਸਹਿ ਕਚਹਿਰੀ ਹਮ ਕੋ ਘਨੀ। ਲਾਖਹੁੰ ਧਨ ਕੇ ਦੈ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਬਡਿਆਏ ਦੇਖਤਿ ਉਮਰਾਉ[1] ॥ ੨੮ ॥ ਕਹਾਂ ਉਪਾਇ ਕਰਹਿਂ, ਕਹਿ ਦੇਹੁ[2]?। ਨਾਤੁਰ ਮਰਨ ਮੂੰਡ ਪਰ ਲੇਹੁ। ਲਸ਼ਕਰ ਲਰਤਿ ਗਯੋ ਮਰਿ ਘਨੋ। ਕਬਿਹੂੰ ਜਨਨੀ ਜਨੋ ਨ ਮਨੋ' ॥ ੨੯ ॥ ਕੁਤਬਖ਼ਾਨ ਸੁਨਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ। 'ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰ ਆਪ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਗਹਹੁ ਗੁਰੂ ਕੈ ਲੀਜੈ ਮਾਰਿ। ਇਸ ਬਿਨ ਮਸਲਤ ਅਪਰ ਨ ਸਾਰ ॥੩੦॥ ਲਰਿਬੇ ਬਿਨਾ ਉਪਾਇ ਨ ਔਰ। ਮਾਰਹੁ ਕੈ ਮਰੀਅਹਿ ਇਸ ਠੌਰ। ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਕਰਿ ਇਕਥਾਇ। ਸਮੁਖ ਚਲਹਿਂ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਮਾਰੇ ਗਏ ਗਿਰੇ ਸੋ ਖੇਤ*। ਜੀਵਤਿ ਪਹੁੰਚਹੁ ਹੋਹੁ ਸੁਚੇਤ। ਕੈ ਲਿਹੁ ਮਾਰਿ ਕਿ ਘੇਰਹੁ ਗਹੋ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਮਹਿਂ ਬਿਲਮ ਨ ਲਹੋ ॥ ੩੨ ॥ ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸ ਤੇ ਰਣ ਲਰੇ। ਬਾਸਰ ਡੇਢ ਜਾਮ ਅਬਿ ਚਰੇ। ਭਏ ਥਕਤਿ ਸਭਿ ਹਯਨਿ ਸਮੇਤ। ਅਬਿ ਕਰਿ ਹੇਲ ਜੀਤੀਐ ਖੇਤ'॥੩੩॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਬਿ ਕਾਲੇ ਖਾਨਾ। 'ਬਜਹਿ ਜੁਝਾਊ' ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। ਨਰ ਪਠਿ ਸਭਿ ਭਟ ਲਿਏ ਬਟੋਰ। ਬੰਧਨੋ ਟੋਲ ਭਨਯੋ ਤਿਨ ਓਰ[3] ॥੩੪॥ 'ਜੋ ਅਬਿ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਪਯਾਰੇ ਕਰੈ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਘਰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਰੈ।ਸੋ ਹਟਿ ਜਾਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਤਯਾਗਹੁ। ਅਪਰ ਜੀਵਕਾ ਕਾਰਬੇ ਲਾਗਹੁ॥ ੩੫ ॥ ਜਿਸਨੇ ਕਰਨ ਹੋਇ ਬਡ ਜੰਗ। ਸੋ ਬਨਿ ਸੁਭਟ ਚਲੈ ਹਮ ਸੰਗ। ਜੀਤ ਲੇਹੁ ਧਨ ਗਨ ਕੋ ਪਾਵਹੁ। ਭੋਗਹੁ ਸੁਖ ਜਗ ਜਸੁ ਸੁ ਬਢਾਵਹੁ ॥੩੬॥ ਮਰਹੁ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਭਿਸ਼ਤ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਦੁਹ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਨਿਰਧਾਰਹੁ। ਡਰਹਿ ਜੁ ਮਰਿਬੇ, ਸੋ ਹਟਿ ਰਹੈ। ਮਿਹਨਤ ਕਰਹਿ ਮਜੂਰੀ ਲਹੈ॥੩੭॥ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਕਿ ਸੱਯਦ ਨੰਦ[4]। ਤੁਮ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਬੰਸ ਬਿਲੰਦ। ਸ਼ਾਹੁ ਚਾਕਰੀ ਕਰਤਿ ਹਮੇਸ਼। ਰਹੇ ਭੋਗਤੇ ਅਨੰਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੩੮॥ਅਬਿ ਇਹ ਹਜ਼ਰਤਕੋ ਲਖਿ ਕਾਜ।ਦੁਤੀਯੇ ਕਰਹੁ ਬੰਸ ਕੀ ਲਾਜ। ਕਰਿ ਉਤਸਾਹੁ ਪਰਹੁ ਇਕਬਾਰੀ। ਗਹਹੁ ਕਿ ਗੁਰ ਕਹੁ ਲੀਜਹਿ ਮਾਰੀ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਜੋਧ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸਵਧਾਨ। ਕਹਨੋ

---

[1]ਉਮਰਾਵਾ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ। [2]ਕਹਿ ਦਿਓ ਕੀ ਉਪਾਉ ਕਰੀਏ। [3]ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ:—। [4].....ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋ। *ਪਾ:—ਮਾਰੇ ਜਾਹਿਂ ਰਹੇ ਸੋ ਖੇਤ।

‘ਦੇਖੀਏ ਅਬਿ ਘਮਸਾਨ ਦਾਨ ਮਾਚਹੀ ਕਿ ਮਾਰਹਿ ਦੌਰਿ ਕੈ ਗਹਿ ਆਨੈ ਗੁਰ ਇਸ ਠੌਰ’ ॥੪੦॥ ਇਮ ਲਸ਼ਕਰ ਕਰਿ ਉਤ ਉਤਸਾਹੂ। ਪ੍ਰੇਰੇ ਕਾਲ ਮਰਨ ਰਣ ਮਾਂਹੂ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਕੇਰ ਸਮੇਤ। ਉਮਡੇ ਅੱਗ੍ਰ ਬੀਰ ਬਡ ਖੇਤ ॥੪੧॥ਹੇਰਾ ਕਾਰਬੇ ਮਸਲਤ ਕਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨਨੋ ਪਹੁੰਚੇ ਅਰੀ। ਤੀਰਨਿ ਸੰਗ ਨਿਖੰਗ ਭਰਨੇ ਹੈ। ਸਾਵਧਾਨ ਦਲ ਅਪਨਿ ਕਰਨੋ ਹੈ ॥੪੨॥ ‘ਪ੍ਰਥਮ ਹਤਨੋ ਲਸ਼ਕਰ ਅਰਿ[1] ਘਨੋ। ਬਚਨੋ, ਹੇਲ ਇਕ ਤੇ[2] ਅਬਿ ਹਨੋ। ਮਰਹਿਂ ਸੁਰਗ ਮਾਂਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਾਇ। ਜੀਵਤਿ ਸੁਖ ਭੋਗਹਿਂ ਧਨ ਪਾਇ’ ॥ ੪੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਇਕ ਬਲ ਸਭਿਨਿ ਬਟੋਰੇ। ਕਰੇ ਸੁਚੇਤ ਰਿਪੁਨਿ ਕੀ ਓਰੇ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਇ। ਭਏ ਸਕਲ ਤੁਰਕਨਿ ਸਮੁਹਾਇ ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ ‘ਅਨਮਾਨ ਮਾਨ ਬੰਧ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਮਿਹਰਾ ਤੇ ਕੁਤਬ ਖਾਂ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕਹਨੋ ‘ਲੇਹੁ ਸੰਗ ਅਸਵਾਰ। ਪਰਹੁ ਬਰੋਬਰ ਤੇ ਅਬਹਿ, ਲੀਜੈ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰਿ’ ॥ ੧ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਕਰੇ ਸਾਵਧਾਨਾ। ਸਭੈ ਮੇਲ ਠਾਨਾ। ਇਤੇ ਮਾਂਹਿ ਆਏ[3]। ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਰ ਪਾਏ ॥ ੨॥ ਤੁਫੰਗਾਨ ਛੋਰੀ[4]। ਚਲੀ ਬਿੰਦ ਗੋਰੀ। ਬਡੋ ਹੇਲ ਘਾਲਾ। ਬਮੈਂ ਪੁੰਜ ਜ੍ਵਾਲਾ[5] ॥ ੩ ॥ ਮਨੋ ਮੇਘ ਔਨਾ[6]। ਉਡਾਯੋ ਸੁ ਪੌਨਾ। ਬਰੂਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਛਟਾ ਜੈਸ ਭਾਸੇ ॥ ੪ ॥ ਕੜੰਕਾਰ ਉੱਠੇ। ਮਨੋ ਜ਼ੋਰ ਵੁੱਠੇ[7]। ਬ੍ਰਿਖੀ ਬੀਰ ਕੁੱਠੇ[8]। ਪਰੇ ਭੂਮ ਲੁੱਠੇ[9] ॥੫॥ ਪਰੀ ਮਾਰ ਗੋਰੀ। ਕਸੈਂ ਪੁੰਜ ਛੋਰੀ। ਦਵਾਵੈਂ ਤੁਰੰਗੀ। ਚਲਾਵੈਂ ਤੁਫੰਗੀ ॥ ੬ ॥ ਭਯੋ ਸੂਰ ਮੇਲਾ। ਮਨੋ ਫਾਗ ਖੇਲਾ। ਪਤੰਗੀ[10] ਸੁਰੰਗਾ। ਭਏ ਸ਼੍ਰੋਣ ਸੰਗਾ ॥ ੭ ॥ ਪਰੇ ਏਕ ਬਾਰੀ। ਬਕੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੀ। ਹਲਾਹੂਲ ਰਲੇ। ਪਰੀ ਨਾ ਪਿਛੇਲੇ[11] ॥੮॥ ਗਰੇ ਬੀਰ ਮਾਨੀ। ਬਡੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਨੀ। ਭਯੋ ਅੰਧਕਾਰਾ। ਵਧਾ ਧੂਮ ਧਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ਉਡੀ ਧੂਲ ਛਾਈ। ਦਿਨੇਸ਼ ਛਪਾਈ[12]। ਬਜੇ ਰਾਗ ਮਾਰੂ। ਜੁਝੈਂ ਜੁਝਾਰੂ[13] ॥੧੦॥ ਦਿਸ਼ਾ ਦੌਨ ਸੂਰੇ। ਰਿਦੇ ਕ੍ਰੁਧ ਪੂਰੇ। ਕਰੇ ਲਾਲ ਨੈਨਾ। ਬਕੈਂ ਬਕ ਬੈਨਾ ॥ ੧੧ ॥

---

[1] ਵੈਰ ਦਾ। [2] ਇਕ ਹੱਲੇ ਨਾਲ। [3] ਆਏ (ਤੁਰਕ)। [4] (ਸਖਾਂ ਨੇ)। [5] ਬੜੀ ਅੱਗ ਨਿਕਲੀ ਭਾਵ ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲੀਆਂ। [6] ਮਾਨੋ ਆਉਂਦੇ ਬੱਦਲ ਨੂੰ। [7] ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਰਖਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। [8] ਸੂਰਮਿਆਂ ਰੂਪ ਖੇਤੀ ਕੱਟੀ ਗਈ। [9] ਲੁੱਛਦੇ ਹਨ। [10] ਲਾਲ ਵਕਮ ਦੀ ਲਕੜੀ ਦਾ ਰੰਗ। [11] ਪਿੱਛੇ (ਕਿਸੇ ਨਾ) ਨ ਪਈ। [12] ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਛਪਾ ਲਿਆ। [13] ਸੂਰਮੇ।

'ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਗਾਢੋ[1]। ਕਹਾਂ ਆਪ ਠਾਢੋ? ਚਲੋ ਤਾਂਹਿ ਤੀਰੇ। ਵਿਖੈਂ ਕੈਸ ਧੀਰੇ[2] ॥ ੧੨ ॥ ਗਹੋ ਮੇਲ ਕੈ ਕੈ[3]।ਕਿਧੋਂ ਪ੍ਰਾਨ ਘੈ ਕੈ।ਕਰੋ ਜੀਤ ਭਾਰੀ।ਨ ਕੀਜੈ ਅਵਾਰੀ' ॥ ੧੩ ॥ ਕਹੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਖੋਟੇ। ਜਬੈ ਲੌ ਨ ਹੋਟੇ[4]। ਵਧੇ ਅੱਗ੍ਰ ਆਏ। ਤੁਰੰਗੈ ਧਵਾਏ ॥ ੧੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਰ ਮਾਰ ਇਵ ਕਰਤਿ ਰਿਪੁ ਜਬਿ ਘਾਲ੍ਯੋ ਘਮਸਾਨ। ਓਰੜ ਆਏ[5] ਤੁਰਕ ਗਨ, ਸਕਲ ਮੇਲ ਕੋ ਠਾਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਗਨ ਬੀਰ ਸਹਾਰ ਸਕੈ[6] ਨ ਜਬੈ ਰਿਪੁ ਆਏ। ਚੁੰਗ ਕੌ ਬਾਂਧਿ[7] ਨਿਸੰਗ ਗਏ ਵਧਿ ਆਗੇ ਤੁਰੰਗ ਸਮੂਹ ਚਲਾਏ।ਜੋ ਗੁਲਕਾਂ ਛੁਟਿ ਸ਼ੂਕਗਈ ਤੁਰਕਾਨਿ ਕੇ ਅੰਗ ਸਭੀ ਲਗਿ ਜਾਏ। ਦ੍ਰੁਮ ਵੜਾਵੜ ਦੀਖਤਿ ਯੌ ਦਲ, ਬ੍ਰਿੱਛ ਹਲੇ ਫਲ, ਸੂਰ ਗਿਰਾਏ[8]॥੧੬॥ ਤੂਰਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰੂਦ ਕੋ ਡਾਲਤਿ, ਐਂਚਿ ਨਿਕਾਲਤਿ ਹੈਂ ਗਜ ਸੂਦੇ। ਦ੍ਵੈ ਗੁਲਕਾਨਿ ਕੋ ਠੋਕਤਿ ਹੈਂ, ਹਿਤ ਰੋਕਨ ਕੇ ਰਿਸ ਮੈਂ ਉਰ ਪੂਰੇ। ਹਾਥ ਰਵਾਂ ਕਰਿ[9] ਛੋਰਤਿ ਸੰਮੁਖ ਮਾਰਤਿ ਗੇਰਤਿ ਨੇਰ ਕਿ ਦੂਰੇ।ਛੋਗ ਕੋ ਖਾਇ ਮਲੰਗ ਪਰੇ ਜਨੁ ਯੌ ਰਣ ਖੇਤ ਪਰੇ ਭਟ ਰੂਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਜੋ ਮਰਿਗੇ ਸੁ ਪਰੇ ਧਰ ਪੈ ਭਟ ਜੀਵਤਿ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਦੋਨਹੁੰ ਬੀਰ ਲਏ ਦਲ ਕੋ 'ਅਮਿਧਾਂ, ਮਿਹਰਾ' ਹੱਥਯਾਰਨਿ ਧਾਰੀ। ਛੋਰਿ ਦਈ ਇਕਬਾਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਫੇਰ ਨਿਕਾਰਿ ਜੁਟੇ ਤਰਵਾਰੀ। ਯੌਂ ਚਮਕੀ, ਜਨੁ ਬਿੰਦ ਛਟਾ ਘਨ ਮੈਂ ਦਮਕੈ, ਬਹਿਰੈਂ ਕਰਿ ਸਾਰੀ[10] ॥੧੮॥ ਕਾਟਤਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਭਟ ਅੰਗ ਨਿਸੰਗ ਭਏ ਮਨ ਜੰਗ ਮਝਾਰੀ।ਮੋਢਨਿ ਕੋ,ਕਟਿ ਕੋ ਕਟ ਦੇਤਿ[11], ਕਿਨ੍ਹ ਅਸਿ ਤੁੰਡ ਕਿ ਮੁੰਡ ਪੈ ਝਾਰੀ[12]।ਹਾਥ ਕਟੇ,ਕਿਹ ਗ੍ਰੀਵ ਕਟੀ ਕਿਸ ਜਾਂਘ ਕਟੀ, ਬਡ ਤੂਰਨ ਧਾਰੀ। ਰੰਗ ਲਈ ਅਸਿ ਸ਼੍ਰੋਨਤ ਸੌਂ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਚਾਬਤਿ ਪਾਨ ਜਨੋਂ ਜੀਭ ਨਿਕਾਰੀ[13] ॥ ੧੯ ॥ ਮਾਨਹੁ ਬ੍ਯਾਹ ਸਮਾਜ ਬਨ੍ਯੋ ਜਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਜੁਗ ਓਰ ਢਰੇ।ਸੂਰਨਿ ਕੇ ਪਿਖਿ ਨੂਰਨਿ ਕੋ ਕਰਿ

---

[1]ਗੁਰੂ ਬੜਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ। [2]ਵੇਖੀਏ ਕੈਸਾ ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੈ। [3]ਫੜੋ ਘੇਰਕੇ। [4]ਜਦ ਤਕ (ਅਗੋਂ) ਨਾ ਮੋੜੇ। [5]ਟੁੱਟਕੇ ਆਏ। [6]ਭਾਵ, ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਆਉਣਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਨ ਸਹਾਰ ਸਕੇ। [7]ਧੂਮਲ ਦੇਨੂੰ ਕੇ। [8]ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹਿਲਾਇਆਂ ਜਿਵੇਂ ਫਲ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ ਤਿਉਂ ਸੂਰਮੇ ਗਿਰਾਏ। [9]ਹੱਥ ਨੂੰ ਰਵਾਂ ਕਰਕੇ, ਸੇਧ ਕੇ, ਸ਼ਿਸਤ ਦੇਨੂੰ ਕੇ। [10](ਇਉਂ) ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ (ਤਲਵਾਰਾਂ) ਲਿਸ਼ਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [11]ਕੋਈ ਮੋਢਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੱਕ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [12]ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਲਵਾਰ (ਕਿਸੇ ਵੈਰੀ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਤੇ ਅਥਵਾ ਸਿਰ ਤੇ ਝਾੜ ਦਿਤੀ। [13]ਮੌਤ ਨੇ (ਮਾਨੋਂ) ਪਾਨ ਚਬਦਿਆਂ ਜੀਭ ਕੱਢੀ ਹੈ।

ਤੂਰਨ ਹੂਰਨਿ ਆਨਿ ਬਰੇ। ਬਾਦਤਿ ਬਾਜਤਿ'ਮਾਰ' ਉਚਾਰਤਿ, ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਜੁ ਮੋਦ ਭਰੇ।ਹੋਤਿ ਮਹਾਂ ਉਤਸਾਹੁ ਮਿਲੇ ਪਟ ਰੰਗਤਿ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਖਰੇ[1]॥੨੦॥ਤੁਰਕਾਨਿ ਸਮੂਹ ਜਿ ਆਨਿ ਪਰੇ ਤਿਨ ਬੀਚ ਘਿਰ੍ਯੋ ਮਿਹਰਾ ਅਰਿ ਕੈ। ਚਖ ਲਾਲ ਕਰੈ ਮੁਖ ਓਠਨਿ ਚਾਬਤਿ ਭੌਂਹ ਚਢੀ ਅਰਿ ਸੋਂ ਲਰਿ ਕੈ। ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਧੋਪ[2] ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ, ਭਟ ਢੂਕਤਿ ਨੇਰ ਗਿਰੈਂ ਮਰਿ ਕੈ। ਹਯ ਘਾਤ ਭਯੋ ਤਬਿ, ਪਾਇਨ ਸੋਂ ਉਛਲੰਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਸੋ ਫਿਰਿਕੈ ॥ ੨੧ ॥ ਮਾਰਿ ਸਮੂਹਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ, ਸਹਿ ਘਾਵ ਅਨੇਕ ਭਯੋ ਛਕਰੋ[3]।ਭੂਮਿ ਪਰ੍ਯੋ,ਨ ਤਊ ਰਣ ਛੋਰੱਤਿ,ਅੰਗਨ ਸੋਂ ਉਛਰੈ ਅਕਰੋ[4]।ਹੇਰਿ ਤਬੈ ਅਮਿਯਾਂ ਮਨ ਕ੍ਰੁਧਤਿ ਪੁੰਜ ਰਿਪੂ ਸਮੁਖੋ ਟਕਰੋ[5]। ਘਾਲਤਿ ਭਾ ਘਮਸਾਨ ਘਨੋ ਕਰਿ ਸੰਘਰ ਘੋਰ ਅਸੀ[6] ਪਕਰੋ॥੨੨॥ਆਨਿ ਪਰੇ ਤੁਰਕਾਨਿ ਬਲੀ ਤਿਨ ਹਾਨਤਿ ਘਾਵ, ਘਨੇ ਘਰ ਘਾਲਤਿ[7]। ਫੇਰ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵਤਿ ਧਾਵਤਿ, ਆਪਨਿ ਦੇਹੁ ਅਛੇਹਨਿ ਝਾਲਤਿ[8]। ਅੰਗ ਤਛਾਮੁਛ ਤੂਰਨਤਾ ਕਰਿ ਆਇ ਅਰੇ ਰਿਪੁ ਕਾਟਤਿ ਡਾਲਤਿ। ਹੋਤਿ ਸ਼ਹੀਦ ਭਯੋ ਰਣ ਮੈਂ, ਰਿਝ ਦੇਵ.ਬਧੂ ਤਿਹ ਜੁੱਧ ਨਿਹਾਲਤਿ ॥ ੨੩ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕੁਛ ਦਲ ਸੋਂ ਦ੍ਵੈ ਦਲਪਤੀ ਜੂਝੇ ਜੰਗ ਮਝਾਰ। ਸਨਮੁਖ ਜੋ ਤੁਰਕਾਨਿ ਕੋ ਤਰਵਾਰਨਿ ਸੋਂ ਮਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਯੋਂ ਘਮਸਾਨ ਘਨੋ ਜਬਿ ਹੇਰੇ। ਤੀਰ ਨਿਕਾਰਤਿ ਚਾਂਪ ਮੈਂ ਧਾਰਤਿ ਤਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਹਾਂ ਰਿਪੁ ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ ਤਹਿੰ ਬੀਧਤਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਘੋਰ ਘਨੇਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੈ ਭਟ ਅੰਗਨਿ ਪਾਰ ਪਰੇ ਅਵਨੀ ਪਰ ਗੇਰੇ॥ ੨੫ ॥ ਏਕ ਪ੍ਰਹਾਰ[9] ਅਨੇਕ ਸੰਘਾਰਤਿ ਯੋਂ ਸਰ ਮਾਰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਿਬੇਰੇ। ਸੂਰਨਿ ਕੋ ਅਰੁ ਘੋਰਨਿ ਕੋ ਲਗਿ ਘਾਵ ਮਰੇ ਜੁ ਲਗੇ ਤਿਨ ਢੇਰੇ[10]।ਏਕ ਕਰਾਹਤਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਜਲ ਏਕ ਦਲੇ ਹਯ ਪਾਇਨ ਕੇਰੇ। ਔਂਧੇ ਪਰੇ, ਇਕ ਦਾਬੇ ਤਰੇ, ਇਕ ਹਾਂਕ ਹਕਾਰਤਿ ਦੀਰਘਿ ਟੇਰੇ[11]॥੨੬॥ਯੋਂ ਖਪਰੇ ਗੁਰ ਕੇਰ ਚਲੇ, ਭਟ ਮਾਰਿ ਕੈ ਪਾਰ ਪਰੇ ਗਨ ਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ

[1](ਲਹੂ ਦੇ) ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਚੰਗੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋ ਗਏ। [2]ਤਲਵਾਰ [ਸੰਸ:, ਧੂਤ੍ਵਾ]। [3]ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਿਆ। [4]ਆਕੜ ਕੇ। [5]ਜਾ ਟੱਕਰਿਆ। [6]ਤਲਵਾਰ। [7]ਕਈ ਘਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਘਰਾਣੇ ਉਜੜਦੇ ਹਨ। [8]ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਝੱਲਦਾ ਹੈ। [9]ਇਕ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ। [10]ਢੇਰ ਲਗ ਗਏ। [11]ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲਕੇ।

ਢਿਗ ਕੋ ਨਹਿੰ ਆਵਨ ਦੀਨਿ ਰਿਸੇ ਮਨ ਤੇ। ਰੋਕ ਲਿਏ ਜਿਮ ਹੋਤਿ ਨਦੀ ਵਧ, ਸੈਲ ਅਰੈ,ਠਹਿਰੈ ਤਿਨ ਤੇ। ਘਾਵ ਲਗੇ ਗਿਰਤੇ ਪਰਤੇ,ਉਰ ਤੇ ਧ੍ਰਿਤ ਕੋ ਹਰਤੇ ਤਨ ਤੇ॥੨੭॥ਖਾਂ ਕੁਤਬੇ ਤਬਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ੍ਯੋ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੇਰ ਤੁਰੰਗ ਭਯੋ ਸਮੁਹਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹੈਂ ਜਿਸ ਥਾਂਨ ਥਿਰੇ, ਬਹੁ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਸੂਰਨਿ ਘਾਈ॥ਆਨ ਮਰ੍ਯੋ ਲਲਕਾਰ ਪਰ੍ਯੋ ਉਚਰ੍ਯੋ'ਅਬਿ ਠਾਂਢ ਰਹੋ ਅਗੁਵਾਈ'। ਯੌਂ ਕਹਿ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰਤਿ ਬੀਰ ਅਧੀਰਜ ਚਾਂਪ ਕੋ ਐਂਚਿ ਚਲਾਈ॥ ੨੮ ॥ ਤਾਂਹਿ ਬਚਾਇ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਤੀਰ ਨਿਖੰਗ ਤੇ ਭੀਮ ਨਿਕਾਰਾ। ਜ੍ਯੋਂ ਹਯ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕੁਦਾਵਤਿ ਸੰਧਿ ਕੁਦੰਡ ਮੈਂ ਐਂਚਤਿ ਮਾਰਾ[1]। ਲਾਗਿ ਗਯੋ ਉਰ ਮੈਂ[2] ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ, ਬਰਮੀ ਜਿਮ ਮਾਰ[3] ਬਰ੍ਯੋ, ਤਿਮ ਮਾਰਾ[4]। ਬੇਗ ਤੇ ਬੀਧਿ ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਪਿਛਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਪਰਿ ਪਾਰਾ[5] ॥੨੯॥ ਜ੍ਯੋਂ, ਜਲ ਬੇਗ ਤੇ ਕੂਲ ਗਿਰੈ, ਤਿਮ ਬਾਜ ਪਰ੍ਯੋ[6], ਕੁਤਬੇ ਤਬਿ ਛੋਰਾ॥ਸੰਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਤਬਿ ਧਾਇ ਪਰ੍ਯੋ ਗਹਿ ਕੈ ਖਗ ਘੋਰਾ। ਆਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰ੍ਯੋ ਹਯ ਕੇ ਮੁਖ ਲੀਨਿ ਬਚਾਇ ਲਗ੍ਯੋ ਕੁਛ ਥੋਰਾ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਐਂਚਿ ਕੇ ਮ੍ਯਾਨ ਤੇ ਬੇਗ ਸਮੇਤ ਚਲਾਇ ਸੁ ਜ਼ੋਰਾ ॥੩੦॥ ਘਾਵ ਕੇ ਦਾਵ ਬਚਾਵਨ ਕਾਰਨ ਕੀਨਿ ਅਨੇਕ ਪੈ ਨਾਂਹਿ ਬਚ੍ਯੋ[7]।ਗ੍ਰੀਵ ਪੈ ਲਾਗ ਗਯੋ ਖਗ ਭੀਖਨ,ਤੀਖਨ ਧਾਰ ਬਿਸਾਲ, ਤਚ੍ਯੋ[8]।ਦੂਰ ਕਰ੍ਯੋ ਸਿਰ ਕੋ ਤਤਕਾਲ, ਰਹ੍ਯੋ ਧਰ ਪੈ ਧਰ ਭੀਖ ਨਚ੍ਯੋ[9]। ਫੇਰ ਗਿਰ੍ਯੋ ਕਟਿ ਜ੍ਯੋਂ ਕਦਲੀ[10],ਬਰਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਧੂਲ ਕੇ ਸੰਗ ਰਚ੍ਯੋ॥੩੧॥ ਖਾਂ ਕੁਤਬਾ ਜਬਿ ਮਾਰਿ ਲਯੋ ਤਿਸ ਤੀਰ ਕੇ ਬੀਰ ਪਰੇ ਅਰਿਰਾਈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੋਕਿ ਤਬੈ ਬਿਧੀਆ ਭਟ ਸੰਗ ਲਿਏ ਬਹੁ ਮਾਰ ਮਚਾਈ। ਪਾਵਕ ਮਾਂਹਿ ਪਤੰਗ ਪਰੈਂ ਜਿਮ, ਧਾਵਤਿ ਆਨਿ ਪਰੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਤੋਮਰ ਤੇ ਤਰਵਾਰਨਿ ਤੇ ਖਰਸਾਂਗ ਧਸਾਈ॥੩੨॥ਮੇਲਤਿ ਹੇਲ,

[1]ਧਨੁਖ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਖਿਚ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਕਿ। [2](ਘੋੜੇ ਦੀ)ਛਾਤੀ ਵਿਚ। [3]ਸੱਪ। [ਫ਼ਾ:,ਮਾਰ]। [4]ਐਸਾ ਮਾਰਿਆ। [5]ਪਾਰ ਪੈ ਗਿਆ। [6]ਤਿਵੇਂ ਘੋੜਾ ਡਿਗ ਪਿਆ। [7]ਭਾਵ ਕੁਤਬਦੀਨ ਨਾ ਬਚਿਆ। [8]ਤਿੱਖੀ ਤਲਵਾਰ ਗਿਚੀ ਤੇ ਲਗ ਗਈ, ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟ ਦਿਤਾ। [ਸੰ:, ਤਕ੍ਸ਼ਣੰ=ਟੋਟਾ ਕਰਨਾ। ਹਿੰਦੀ, ਤਚਨਾ=ਤਪਨਾ। ਪੰਜਾ:, ਤੱਛਣਾ=ਕੱਟਣਾਂ]। [9]ਧੜ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨੱਚਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। (ਜਦ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਅਤਯੰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਿਰ ਕੱਟਣੇ ਪਰ ਧੜ ਇਕ ਦਮ ਨਹੀਂ ਡਿਗਦਾ, ਪਰ ਦੋ ਚਾਰ ਕਦਮ ਉਸੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਨੱਚਣ ਵਾਂਙੂ ਤ੍ਰੱਪ ਤ੍ਰੱਪ ਕੇ ਡਿਗਦਾ ਹੈ)। [10]ਕਟੇ ਹੋਏ ਕੇਲੇ ਵਾਂਙੂ (ਧੌਂ ਕਰਕੇ)।

ਧਕੇਲਤਿ ਪੇਲ, ਮਨੋ ਮਿਲਿ ਖੇਲਤਿ ਬਾਲਕ ਬਿੰਦਾ। ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਲਹੂ ਸੰਗ ਭੀਜਤਿ ਲੈ ਕਰਿ ਆਯੁਧ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਿਕੰਦਾ॥ਜੰਬੁਕ, ਜੋਗਨਿ, ਬਾਇਸ ਕੂਕਰ ਭੂ'ਮਨਿ ਭਾਇ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਾ[1]। ਆਮਿਖ ਖਾਇ ਅਘਾਇ ਰਹੇ ਗਨ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪੀਵਤਿ ਹੋਤਿ ਸੁਛੰਦਾ ॥੨੩॥ਕੌ ਲਗਿ ਮੈਂ ਬਰਨੌਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨਿ ਜਸੈਂ ਤਰਕਾਨਿ ਕੋ ਮਾਰਿ ਨਿਬੇਰਾ॥ਭੂਮ ਦੜਾਦੜ ਬੀਰ ਗਿਰੈਂ, ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪਰੈਂ ਨ ਉਠੈਂ ਗਨ ਫੇਰਾ। ਦਾਰੁਨ ਬਾਨ ਭਯੋ ਚਹੁੰ ਓਰਨ, ਹੇਰਤਿ ਭੀਰ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਘਨੇਰਾ॥ਖੰਡਨਿ ਤੁੰਡਨਿ[2] ਮੁੰਡਨਿ ਕੋ,ਭਟ ਝੁੰਡਨਿ ਰੁੰਡਨ ਕਾਟਿ* ਸੁ ਰੋਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਟ ਘਨੇ, ਹਨੇ ਤੁਰਕ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਵਨੀ ਲਗੇ ਅੰਬਾਰ ਬਹੁ ਹੇਰਤਿ ਹੀ ਹਹਿਰਾਇ[3] ॥ ੨੫॥ ਕਾਲੇਖਾਂ ਕੁਛ ਭਟਨਿ ਸੋਂ ਰਹ੍ਯੋ ਸ਼ੇਸ਼ ਤਿਸ ਬਾਰ। ਜੀਤ ਆਸ ਕੋ ਛੋਰਿ ਕੈ ਮਾਰਨ ਮਰਨੋ ਧਾਰਿ ॥੨੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਕੁਲਸ਼ਾਨ ਬਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਜੰਗ- ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੂਰ ਹਜ਼ਾਰਨ ਬਚੇ ਜਬਿ ਕਾਲੇਖਾਂਨ ਬਿਚਾਰਿ।–ਲਰੌਂ ਆਪ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਮੈਂ ਮਰੌਂ ਕਿ ਲੇਹੌਂ ਮਾਰਿ–॥ ੧ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥ ਬਚੇ ਬੀਰ ਜੇਤੇ ਭਏ ਏਕ ਥਾਈਂ। ਰਿਦੇ ਧੀਰ ਖੋਈ ਪਿਖੇ ਤੇ ਲਰਾਈ। ਨਹੀਂ ਦੇਰ ਲਾਗੀ ਇਤੀ ਸੈਨ ਜੂਝੀ। ਹਨੀ ਆਨਿ ਕੌਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਬੂਝੀ[4] ॥ ੨॥ ਉਡੈਂ ਗ੍ਰਿੱਧ ਫਿਰੈਂ, ਰੜੈਂ[5] ਫੇਕ ਬੇਕੇ। ਭਖੈਂ ਮਾਸ ਗੋਮਾਯ ਦੇਖੇ ਅਤੰਕੈ[6]। ਸਿਵਾ ਉਚ ਟੇਰੈਂ : ਮਿਲੈਂ ਸ੍ਵਾਨ ਭੌਂਕੈਂ। ਕਿਤੇ ਘਾਇ ਖਾਏ ਸੁਨੈਂ ਨਾਦ, ਚੌਂਕੈਂ[7] ॥੩॥ ਮੁਖੰ ਭੇ ਮਲੀਨੰ ਨਹੀਂ ਜੰਗ ਚਾਹੈਂ[8]।–ਲਰੈ ਜੋ ਅਬੈ ਜੀਵਤੋ ਕੌਨ ਜਾਹੈ–। ਤਊ ਖਾਨ ਕਾਲੇ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਬਿਲੋਕੈ।ਲਰੈ ਨਾਂਹਿ ਕੈਸੇ,ਕਹੋ ਕੌਨ ਰੋਕੈ[9]॥੪॥ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਜੇਤੇ ਬਚੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸੰਗਾ। ਕਹੈਂ ਓਤਸਾਹੰ ਸੁ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਨਿਸ਼ੰਗਾ॥ਕਹੈਂ ਉਚ ਟੇਰੈਂ 'ਹਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਸਾਰੇ'। ਬਜੈਂ ਜੀਤ ਲੇਕੈ ਗੁਰੂ ਕੇ

---

[1]ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ ਗਲ਼ੇਫ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਅਨੰਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [2]ਤੜਕੇ ਮੂੰਹ। [3]ਦਹਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦਿਲ। [4]ਕਿਸ ਨੇ ਆਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। [5]ਫੋਲਦੇ ਹਨ। [6]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [7]ਕਿਤਨੇ ਜ਼ਖਮ ਖਾਧੇ ਹੋਏ (ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਗਿੱਦੜੀਆਂ ਕੁਤਿਆਂ ਦਾ) ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਕੂਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਕਿਤਨੇ (ਮੁਰਦੇ ਜੋ ਕੁਛ) ਜ਼ਖਮੀ ਹਨ ਉਹ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਤ੍ਰਭਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ...। [8]ਮੂੰਹ ਮੈਲੇ ਹਨ ਤੇ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। [9]ਕਹੋ ਕੌਣ ਰੋਕੇ (ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਨੂੰ) ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜੇ ਨਾ। *ਪਾ:–ਰੋੜ।

ਨਗਾਰੇ ॥੫॥ 'ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਸ਼ਾਹੂ, ਪਠੈ ਸੈਨ ਜੋਊ। ਜਰੀਦੀਸ਼ ਸੋਗੀ ਰਹੈ
ਪੁਰ ਸੋਊ। ਜਿਨੈਂ ਨੈ ਨ ਗਾਰੀ ਦਨੈਂ ਹਾਥ ਜੋਰੇ। ਤਿਨੈਂ ਸਾਥ ਲੋਹਾ ਕਰੈ
ਧਾਰਿ ਜ਼ੋਰੇ ॥੬॥ ਚਮੂੰ ਸੰਦ ਤੂੰਦੀ ਨ ਐਸੀ ਬਾਰ ਮਾਰੀ। ਤਊ ਮੂਢ ਨਾਹੀਂ
ਕਰਤੇ ਭਾਉ ਭਾਰੀ। ਕਹੈਂ ਆਪ ਮੈਂ ਬੀਰ ਬੰਕੇ ਜੁਝਾਰੇ। ਤੁਫੰਗਾਨਿ
ਤੀਰਾਨਿ ਕੋ ਹਾਥ ਧਾਰੇ ॥ ੭ ॥ ਛਿਤੇ ਖਾਨ ਕਾਲੇ ਕਰਜੇ ਚੀਤ ਗਾਢਾ।
-ਗੁਰੂ ਸਾਥ ਜੂਝੈਂ-ਰਿਦੇ ਚਾਵ ਬਾਢਾ।-ਅਬੈ ਜੰਗ ਤ੍ਯਾਗੈਂ ਚਲੈਂ
ਮੈਂ ਪਲਾਈ। ਨਹੀਂ ਬਾਤ ਆਛੀ, ਰਹੈਂ ਕੌਨ ਥਾਂਈਂ ॥ ੮ ॥ ਲਜੈ ਬੰਸ
ਖਾਨਾਨਿ ਨਿੰਦਾ ਉਚਾਰੈਂ[1]। ਮਰੋਂ ਹੋਇ ਗੀਦੀ, ਸਭੈ ਹੀ ਧਿਕਾਰੈਂ।
ਜਸੰ ਹੀਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸੁਖੰ ਹੀਨ ਜੀਵੈਂ। ਪਰੈਂ ਦੋਜ਼ਕੈ ਮੈਂ ਜਬੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਥੀਵੈਂ ॥
੯ ॥ ਸਦਾ ਕੌਨ ਜੀਵੈ, ਮਰੈ ਬੈਸ ਬੀਤੇ। ਭਲੇ ਜੀਵ ਸੋਈ ਜਸੈ
ਜਾਂਹਿ ਲੀਤੇ-। ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਕੂਰੀ ਰਿਦੈ ਚਿੰਤ ਕੈ ਕੈ। ਭਯੋ ਸਨਮੁਖੰ
ਸੂਰਤਾ ਚੀਤ ਲੈ ਕੈ ॥੧੦॥ ਜਿਤੇ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਸਮੀਪੰ ਹਕਾਰੇ। ਘਨੀ ਧੀਰ
ਦੈ ਕੈ ਲਏ ਸੰਗ ਸਾਰੇ। 'ਗੁਰੂ ਕੌ ਗਹੋ ਬਿੰਦ ਹ੍ਵੈ ਕੇ ਨਜੀਕੈ। ਆਪਨੈ ਜੇ ਨ
ਜਾਈ ਹਤੋ ਤੌ ਭਿ ਨੀਕੈ[2] ॥ ੧੧ ॥ ਇਹੀ ਕਾਜ ਪੂਰੋ ਸਭੈ ਹੋਇ ਜਾਵੈ।
ਚਲੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਤੀਰ, ਸਾਰੀ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਲਹੈਂ ਮੌਜ ਭਾਰੀ ਧਨੰ,ਚੀਰ,ਘੋਰੇ।
ਗਜੰ, ਪਾਲਕੀ ਆਦਿ ਸ਼ੋਭਾ ਨ ਥੋਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਖੰ ਭੋਗਿ ਸਾਰੇ ਘਰੋ ਬੈਠਿ
ਫੇਰੀ। ਕਰੋ ਕਾਜ ਕੋ ਓਜ ਤੇ ਏਕ ਬੇਰੀ।ਪੁਨੇ ਬੈਸ ਸਾਰੀ ਜਸੰ ਭੂਰ ਪਾਵੋ।
ਸ਼ਰਾਬਾਨਿ ਪੀਵੋ ਕਬਾਬਾਨਿ ਖਾਵੋ[3]" ॥ ੧੩ ॥ ਇਮੰ ਭਾਖਿਕੈ ਸੰਗ ਲੀਨੇ
ਜੁਝਾਰੇ। ਨਵਾਲਾਨਿ ਪਯਾਲਾਨਿ ਮੇਲੀ ਉਦਾਰੇ[4]। ਸਵਾਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਕੇ ਕਰੈਂ
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਯਾਰੀ। ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਤੀਰਾਨਿ ਸਾਂਗੈਂ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੧੪॥ ਲਏ ਦੀਹ
ਨੇਜੇ, ਕਰਾਚੋਲ[5],ਭਾਲੇ। ਬਿਸਾਲੇ ਜੁ ਢਾਲੇ ਉਛਾਲੇ ਉਤਾਲੋ ਕਸੈਂ ਦੋਇ
ਗੋਰੀ, ਪਲੀਤਾ ਮਿਲਾਵੈਂ। ਧਰੈਂ ਮੋੜ ਤੋੜਾ ਕਲਾ ਪੈ ਟਿਕਾਵੈਂ ॥ ੧੫ ॥
ਲਏ ਬਾਨ ਪੈਨੇ[6] ਜਿਨੋ ਚਾਂਪ ਧਾਰੇ। ਹਯੰ ਪ੍ਰੇਰਿ ਕੈ ਧਾਇ ਚਾਲੇ ਅਗਾਰੇ।
ਹਲਾਹੂਲ ਹੋਈ ਪਰਜੋ ਰੌਰ ਭਾਰੋ। ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਬੰਕੇ ਖਰੇ, ਧੀਰ ਧਾਰੋ ॥
੧੬ ॥ ਗੁਰੂ ਓਜ ਕੇ ਆਸਰੇ ਮੋਦ ਧਾਰੇ। ਕਹੈਂ[7] 'ਆਇ ਆਗੈ ਤਬੈ ਲੋਹਿ

[1](ਸਾਨੂੰ) ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰੇਗਾ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਤੇ (ਲੋਗੀ) ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਗੇ। [2]ਤਾਂ ਭੀ ਚੰਗੀ (ਗਲ) ਹੈ। [3]ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਓ ਤੇ ਕਬਾਬਾਂ ਨੂੰ ਖਾਓ। [4]ਪਿਆਲੇ ਤੇ ਨਵਾਲੇ ਦੇ (ਇਕੱਠੇ ਖਾਣ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੇ) ਬੜੇ ਮੇਲੀ। [5]ਤਲਵਾਰਾਂ। [6]ਤਿੱਖੇ। [7](ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੂਰਮੇ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਰੇ[1]। ਤੁਫੰਗਾਨ ਬਾਰੂਦ ਗੋਰੀ ਮਿਲਾਇ। ਧਨੂਬਾਨ ਕੋ ਸੰਧਿ ਚਾਹੈਂ ਚਲਾਇ ॥੧੭॥'ਜਬੈ ਨੇਰ ਢੂਕੇ ਮਿਲੈਂ ਤੁੱਛ ਚੈਨਾ। ਤਬੈ ਏਕ ਬਾਰੀ ਹਨੈ ਜੌਨ ਕੈਨਾ। ਦੜਾਦਾੜ ਗੇਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਸੰਭਾਰੇ। ਤਛਾਮੁੱਛ ਕਾਟੇ ਜਥਾ ਕਾਠ ਆਰੇ[2]' ॥੧੮॥ ਫਿਰੈਂ ਦੇਤਿ ਬਾਰਦ ਗੋਰੀ ਖੜੰਗਾ। ਦਏ ਦੀਹ ਨੇਜ਼ੇ 'ਹਨੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅੰਗਾ'। ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਠਾਢੇ ਬਿਧੀਚੰਦ ਤੀਰੇ[3]। ਖਰੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਤੀ ਧਨੂ ਸੰਧਿ ਤੀਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਕਰੇ ਨੈਨ ਸੌਹੇਂ, ਪਿਖੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਵੈਂ।–ਹਨੈ ਏਕ ਬਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾਛ ਜਾਵੈਂ।ਲਈ ਮਾਰਿ ਸੈਨਾ, ਰਹੀ ਸ਼ੇਸ਼ ਥੋਰੀ। ਲਖੀ ਜਾਇ ਭਾਜੈ ਅਬੈ ਸ਼ਾਹੁ ਓਰੀ–॥੨੦॥ਦਿਸ਼ਾ ਦੌਨ ਐਸੇ ਭਏ ਤ੍ਯਾਰ ਜੁੱਧੰ। ਤਬੈ ਖਾਨਕਾਲਾ ਰਿਦੇ ਭੂਰ ਕ੍ਰੁੱਧੰ। ਬਡੋ ਮੋਲ ਕੇਰਾ ਤੁਰੰਗੀ ਚਲਾਯੋ।ਦਲੇ ਹੇਲ ਘਾਲਯੋ ਹਲਾਹੂਲ ਘਾਯੋ ॥੨੧॥ਕਰਯੋ ਰੌਰ ਉਦੇ, ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਰ ਮਾਚ੍ਯੋ। ਚਲਾਚਾਲ ਬੀਰੰ, ਰਿਦੈ ਰੋਸ ਰਾਚ੍ਯੋ। ਪਰੇ ਹੂਹ ਦੈ ਕੈ ਜਬੈ ਨੇਰ ਆਏ। ਪਲੀਤੇ ਉਘਾਰੇ ਸੁ ਤੋੜੇ ਧੁਖਾਏ ॥ ੨੨ ॥ ਚਲੇ ਆਇੰ ਸੀਧੇ ਢੁਕੈਂ ਢੋਇ ਕੀਨੀ[4]। ਦੂਹੂੰ ਓਰ ਗੋਰੀ ਤਕੀ[5] ਛੋਰਿ ਦੀਨੀ। ਮਲੇਛਾਨਿ ਕੋ ਵਾਰ ਕੰਧੈ ਮਝਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਬਾਚੇ ਨ ਬੰਕੋ ਸੁ ਬਾਰਾ[6] ॥੨੩॥ ਇਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਲਗੀ ਜਾਇ ਸਾਰੀ। ਗਿਰੇ ਜੰਗ ਮੈਂ ਅੰਗ ਭੰਗੇ ਸੁ ਮਾਰੀ। ਫੁਟ੍ਯੋ ਸੀਸ ਤੁੰਡੰ, ਟੁਟੀ ਜੰਘ ਬਾਂਹੂ। ਬਿਧੇ ਕੰਧ ਛਾਤੀ ਕਿਸੂ ਪੇਟ ਮਾਂਹੂ ॥ ੨੪ ॥ ਹਯੰ ਸੰਗ ਕੇਤੇ ਗਿਰੇ ਜੁੱਧ ਮਾਂਹੀ। ਮਰੇ ਤਾਤਕਾਲੇ ਉਠੇ ਫੇਰ ਨਾਂਹੀ। ਗੁਰੂ ਬਾਨ ਸੰਧੈਂ ਧਨੂ ਐਂਚਿ ਮਾਰੈਂ। ਜਿਤੇ ਹੋਤਿ ਆਗੇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਣੰ ਪਧਾਰੈਂ ॥੨੫॥ ਭਿੜ੍ਯੋ ਭੇੜ ਗਾਢੇ, ਦੜਾਦਾੜ ਡਾਰੇ।ਬਚੇ ਬੀਰ ਜੇਤੇ ਸੁ ਆਇ ਅਗਾਰੇ।ਹੁਤੋ ਖਾਨ ਕਾਲਾ ਹੰਕਾਰੀ ਬਿਸਾਲਾ।ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਢੂਕ੍ਯੋ ਸੁ ਕ੍ਰੋਧੰ ਕਰਾਲਾ ॥੨੬॥

੨੭ ਦੋਹਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਦਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਬੁੱਧਿ ਬਿਧ[7]* ਸੁੱਧ[8]। ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਬਿਰੁੱਧ ਕੈ[9] ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਧਰਿ ਕ੍ਰੁੱਧ।	ਅਰਥ–(ਸਾਹਿਬ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ (ਜੀ ਦੇ) ਮੁਖ (ਰੂਪੀ) ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ (ਭਾਈ) ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਵੇਖ ਕੇ ਤੁਰਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਇਆ।

[1]ਜੋੜ ਕੇ। [2]ਕਾਠ ਨੂੰ ਆਰਾ। [3]ਪਾਸ। [4]ਢੁਕ ਢੁਕਾ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਅਗੇ ਵਧੇ। [5]ਤੱਕ ਕੇ। [6]ਵਾਲ ਬੀ ਵਿੰਗਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। [7]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ਬਿਧ ਬਦਨ ਕੋ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਮੁਖ ਨੂੰ [ਸੰਸ:, ਬਿਧੁ=ਚੰਦ]। [8]ਬੁੱਧਿ ਸੁੱਧ=ਸ਼ੁੱਧ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ (ਬਿਧੀ ਚੰਦ)। [9]ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਕੇ। ਵਿਰੁੱਧ ਛਟਕੇ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਆਕੇ।

*ਪਾ:–ਬ੍ਰਿਧ।

ਬਿਧੀ ਚੰਦ* ਧਰ ਕ੍ਰੁੱਧਧ[1],
ਧਨੁ[2]ਕਰਿ ਉੱਧਧਿ[3],ਧਰਿ[4] ਸਰ
ਸੰਧਧ[5]†। ਧਰ[6] ਮਨ ਬੁੱਧਧ[7],
ਧਿਰ ਜਿਸ ਮੱਧਧ[8]‡, ਧਿਰ[9]
ਅਰਿ ਮੱਧਧ[10]। ਧਰ੍ਯੋ[11] ਸੁ
ਜੁੱਧਧ[12], ਧਰ ਸੁਰ ਸੁੱਧਧ[13],
ਧਰਿ[14] ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੱਧਧ[15]§।

ਧਸਕਤਿ ਜੋਧਧ, ਧਰਕਤਿ
ਬੋਧਧ[16] ਧਿਧਕਧ[17] ਕ੍ਰੁੱਧਧ
ਧਮਕਤਿ[18]¶ ॥ ੨੭ ॥

(ਹਾਂ ਉਸ) ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸਮਾਨ (ਇਖ਼ਲਾਕੀ) ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕੋਪਵਾਨ ਹੋਕੇ ਧਨੁਖ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ (ਤੇ ਚਿੱਲੇ ਦੇ ਵਿਚ) ਤੀਰ ਧਰਕੇ ਸੰਨ੍ਹਿਆਂ। (ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦਾ) ਮਨ ਧਰਮ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਹੈ, (ਹਾਂ) ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਧਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਧੀਰਜ ਨੂੰ, (ਤੇ ਜੋ) ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਦਲ ਸਿੱਟਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮੀ ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ) ਜੁੱਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਉੱਮਲ ਪਿਆ (ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਦੀ) ਬਹੁਲਤਾ ਦੀ (ਬੀ) ਪੂਰੀ ਸੁਧ ਹੈ (ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ) ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਿਰਕਰਦੇ ਵਿੰਨ੍ਹ ਸਿਟੇ।

(ਅਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ) ਜੋਧਿਆਂ ਵਿਚ ਧਸਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਠੀਲੇ (ਸੂਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ) ਧੜਕਾਉਂਦਾ, ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ (ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਧਕੇਲਦਾ ਤੇ ਧਮਕਾਉਂਦਾ (ਜਾ ਰਿਹਾ) ਹੈ।

[1]ਧਰ ਕ੍ਰੁੱਧਧ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕੋਪਵਾਨ ਹੋਕੇ। [ਧਰ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਸਮਾਨ)। ਕ੍ਰੁੱਧ=ਕੋਪਵਾਨ। ਧ=ਧਰਮ, ਇਖ਼ਲਾਕ] (ਅ) ਗੁੱਸਾ ਧਾਰ ਕੇ। [2]ਧਨੁਖ। [3]ਉੱਗ੍ਰ। ਉਲਾਰ ਕੇ। ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ [ਸੰਸ:, ਉਦ੍ਰਤ੍ਰ]। [4]ਰੱਖ ਕੇ, ਧਰਕੇ। [5]ਸੰਨ੍ਹਿਆ, ਜੋੜਿਆ। [6]ਧਰਮ। [7]ਗਜਾਨ ਧਾਰਨੇ ਵਾਲਾ, ਗਜਾਨੀ [ਬੋਧ+ਧ]। [8]ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਧੀਰਜ [ਧਿਰ=ਧੀਰਜ। ਮੱਧ=ਹਿਰਦਾ। ਧ=ਧਾਰਨੇ ਵਾਲਾ]। [9]ਧੜੇ ਵਾਲਾ। ਧੜੇ ਦਾ ਪੱਕਾ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮੀ। [10]ਮਿਧ ਦੇਣਾ, ਦਲ ਸੁੱਟਣਾ। [11]ਧਾਰਿਆ, ਕੀਤਾ। [12]ਜੁਧ ਧਰਮ [ਜੁੱਧ=ਜੰਗ+ਧ=ਧਰਮ]। (ਅ) ਜੁੱਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ (ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ)। [13]'ਧਰ ਸੂਰ ਨਾਂ ਰਹੀ' ਯਾ 'ਧਿਰ ਸੂਰ ਨਾਂ ਰਹੀ' ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਭਾਵ ਬਹੁਲਤਾ। ਧਰ ਸੁਰ ਸੁੱਧਧ=(ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਦੀ) ਬਹੁਲਤਾ ਦੀ ਸੁਧ ਹੈ। ਸੁੱਧਧ=ਸੰਪੂਰਨ ਸੁੱਧ ਹੈ [ਸੁੱਧ=ਖ਼ਬਰ। ਧ=ਸੰਪਤੀ, ਪੂਰਣਤਾ]। (ਅ) ਸੁਧ ਸੂਰ ਧਾਰ ਕੇ=ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਕੇ, ਲਲਕਾਰ ਕੇ। (ੲ) ਪਾ:-ਧਰਿ ਸਰ ਸੁਧਧਿ=ਸ਼ੁਧ ਤੀਰ ਧਾਰ ਕੇ। [14]ਧਰ ਲੈਣਾ। ਅੱਗੇ ਲਾ ਲੈਣਾ। ਮਾਰਨਾ, ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ। [15]ਵਡੇ ਵਡੇ, ਸਿਰਕਰਦੇ। [16]ਬੋਧ=ਧੀਰਜ। ਧ=ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ=ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਹਠੀਲੇ। (ਅ) ਲਲਕਾਰਦਾ ਹੈ। [17]ਧਿਧਕਧ=ਧਿਧਕਤਿ=ਧਕੇਲਦਾ ਹੈ। [18]ਧਮਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। *ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਇਹ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ' ਪਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲਿਖਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ 'ਬਿਧਿ' ਏਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਹੈ। ਐਉਂ:-ਬਿਧਿ ਧਰਿ ਕ੍ਰੁੱਧਧ। †ਪਾ:-ਧਰ ਸੁ ਸਿਧ ਧਧ। ‡ਪਾ:-ਧਰ ਮਨ ਬੁੱਧਧ ਧਰਜ ਸਮਧਧ। (ਅ) ਧਿਰਜ ਸਮੱਧਧ। §ਪਾ:-ਬਿਧਧ=ਵਿੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ।

¶ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਮੂਜਬ ਇਹ ਪਦ ਇਥੇ ਵਾਧੂ ਹੈ। 'ਧਿਧਕਧ ਕ੍ਰੁੱਧਧ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਧਮਕਤ ਕ੍ਰੁੱਧਧ' ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਾ:-ਧਕ ਧਕ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਧਮੱਕਤਿ-ਬੀ ਹੈ।

ਨਾਰਾਚ ਛੰਦ ॥ ਤੁਰੰਗੈਂ। ਉਤੰਗੈਂ। ਉਠਾਈ। ਚਲਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਕਮਾਨੈਂ। ਸੁ ਤਾਨੈਂ। ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਸਿਧਾਰੈਂ॥੨੯॥ਜੁਝਾਰੈਂ। ਪੁਕਾਰੈਂ[1]। ਉਭਾਰੈਂ। ਦੁਧਾਰੈਂ ॥ ੩੦ ॥ ਪ੍ਰਚੰਡੇ। ਉਮੰਡੇ[2]। ਘਮੰਡੇ। ਸੁ ਖੰਡੇ[3] ॥ ੩੧॥ ਮਹਾਨੇ। ਪ੍ਰਹਾਨੇ[4]। ਭਯਾਨੇ। ਪਲਾਨੇ[5] ॥ ੩੨ ॥ ਸਾਬਾਸ ਛੰਦ॥ ਚਲਤਿ ਖਤੰਗਹਿਂ। ਭਟ ਤਨੁ ਭੰਗਹਿਂ। ਬਰਨ ਸੁਰੰਗਹਿਂ। ਗਿਰਤਿ ਤੁਰੰਗਹਿਂ ॥ ੩੩ ॥ ਗਹਿਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਹਿ। ਖਿਚਕਰਿ ਮਯਾਨਹਿਂ।ਬਲ ਕਰਿ ਬਾਹਤਿ।ਰਨ ਰਿਰ ਚਾਹਤਿ ॥ ੩੪ ॥ ਹਤਿ ਹਤਿ ਗੋਰਨਿ[6]। ਮਰਿ ਜੁਗ ਓਰਨਿ[7]। ਧਰ ਪਰ ਡਾਰਤਿ।ਫਿਰ ਫਿਰ ਮਾਰਤਿ॥੩੫॥ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਤਿ। ਹਯ ਨਿਜ ਪ੍ਰੇਰਤਿ। ਕਰਖਤਿ ਚਾਂਪਹਿ[8]। ਕਰਿ ਬਲ ਆਪਹਿ ॥੩੬॥ ਤੁਰਕ ਨਿਬੇਰਤਿ। ਗਿਰਿ ਗਿਰ ਟੇਰਤਿ। ਪਰਤਿ ਕਰਾਹਤਿ। ਜਲ ਕਹੁ ਚਾਹਤਿ ॥ ੩੭ ॥ ਨਭ ਮਹਿਂ ਹੂਰਨਿ।ਪਿਖਿ ਬਰ ਸੂਰਨਿ।ਚਖ ਜਿਨ ਚੰਚਲ।ਨਚਤਿ ਦ੍ਰਿਗੰਚਲ[9]॥ ੩੮ ॥ ਸੁਭਤਿ ਸੁ ਅੰਜਨ[10]। ਕਰਿ ਮਨ ਰੰਜਨ। ਨਚਤਿ ਸੁ ਖੰਜਨ[11]। ਕਰ ਜਨੁ ਕੰਜਨ[12] ॥ ੩੯ ॥ ਭਟ ਬਰ ਟੋਲਤਿ[13]। ਚਰਬ ਤਮੋਲਤ[14]। ਹਸਿ ਹਸਿ ਬੋਲਤਿ।ਹਰਖਤਿ ਡੋਲਤਿ॥੪੦॥ ਕਰਤਿ ਬਧਾਇਨਿ[15]। ਬਹੁ ਚਿਤ ਚਾਇਨ। ਕਰ ਮਹਿੰਦੀ ਜੁਤਿ। ਬਰ ਨਹੁੰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ[16] ॥ ੪੧ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੁਗ ਸੈਨ ਕੋ ਰਣ ਮਾਚਯੋ ਘਮਸਾਨ। ਨਿਬਰਿ ਗਏ ਬਹੁ ਸੂਰਮਾ ਆਪਸ ਮੈਂ ਲਰਿ ਹਾਨ ॥੪੨॥ ਨਰ ਤੁਰੰਗ ਗਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੇ ਲਾਗੇ ਬਡ ਅੰਬਾਰ। ਭੀਖਨ ਭਯੋ ਸਥਾਨ ਸਭਿ ਲਾਲ ਰੰਗ ਕੋ ਧਾਰਿ ॥ ੪੩ ॥ ਆਮਿਖ ਆਂਤ੍ਰਨਿ ਮਿੱਝ ਤੇ ਸ੍ਰੋਣਤ ਕੇਰ ਪ੍ਰਵਾਹ। ਭਈ ਅਧਿਕ ਦੁਰਗੰਧਤਾ ਗਨ ਹਾਡਨਿ ਜੁਤਿ ਤਾਂਹਿ॥੪੪॥ਐਂਚਤ ਮਾਸ ਗੁਮਾਇ ਗਨ ਲਰਿ ਆਪਸ ਮਾਹਿਂ ਸ੍ਵਾਨ। ਚਾਟਤਿ ਸ੍ਰੋਣਤ ਮੱਝ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਤਿ ਕਰ ਖਾਨ ॥੪੫॥ ਕੰਕ ਬੰਕ ਬੋਲਤਿ ਉਡਤਿ, ਕਾਕ ਖਾਹਿਂ ਬਹੁ ਟੇਰਿ। ਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਰੁ ਮਹਿਂ ਟਿਕਹਿ ਮਾਨਹੁ ਹਯਾਨ ਉਧੇਰ[17] ॥ ੪੬ ॥ ਕਹੋਂ ਕਹਾਂ

---

[1]ਵੰਗਾਰਦੇ ਹਨ। [2]ਕ੍ਰੋਧੇ (ਹੋਏ) ਉਮਡ ਆਏ। [3]ਟੁਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ (ਲਗੇ)। [4]ਬੜੇ ਹੀ ਮਾਰੇ। [5]ਜੋ ਡਰੇ ਸੋ ਦੌੜ ਗਏ। [6]ਗੋਲੀਆਂ। [7]ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ (ਦਿਆਂ) ਨੂੰ। [8]ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ ਧਨੁਖ ਨੂੰ। [9]ਪਲਕਾਂ। [10]ਸੁਰਮਾ। [11]ਮਮੋਲੇ ਵਰਗੇ (ਨੇਤ੍ਰ)। [12]ਹਥ ਮਾਨੋਂ ਕਵਲ ਹਨ। [13]ਸੂਰਮੇਂ ਵਰਾਂ ਨੂੰ ਟੋਲਦੀਆਂ ਹਨ। [14]ਚਬਦੀਆਂ ਹਨ ਪਾਨ। [15]ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। [16]ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਯਾ ਸ਼ੋਭਾ ਬੜੀ ਸੁਹਣੀ ਹੈ। [17]ਉਧੇੜ ਕੇ।

ਲਗਿ ਜੰਗ ਕੋ ਲਰਤਿ ਬਾਹਿਨੀ ਦੋਇ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਕੁਛ ਬਚ ਰਹੇ ਨਰ ਗਿਨਤੀ ਕੇ ਜੋਇ॥ ੪੭॥ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੋ ਭਯੋ ਸਮੁਖ ਜਿਮ ਜੁੱਧ। ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਮਨ ਦੈ ਸਭੈ ਕਰਿਕੈ ਸੁੱਧਿ ਸੁ ਬੁੱਧਿ॥ ੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੩੦॥

੩੧. [ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਲਗੀ ਸੈਨ ਸੋਂ ਸੈਨ ਤਬਿ ਹੱਥਯਾਰਨ ਕਹੁ ਮਾਰਿ।ਕਾਲੇਖਾਂ ਸਨਮੁਖ ਗਯੋ ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰਿ॥ ੧॥ਚੌਪਈ॥ ਚੰਚਲ ਕਰਤਿ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਨਮੁਖ ਆਯੋ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਿਕਟਿ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਤਿ। ਖਰ ਖਪਰਾ ਗੁਨ ਮਹਿਂ ਸੰਚਾਰਤਿ[1]॥ ੨॥ ਗੁਰਨਿ ਬੰਗਾਰਤਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਤੁਮਹੁ ਬਹੁ ਖਾਨ ਸੰਘਾਰੇ।ਜੋ ਤੀਰਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਚਲਾਵਤਿ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਡ ਬਲਵਾਨ ਕਹਾਵਤਿ॥ ੩॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ ਤੁਮ ਓਰਾ। ਕਾਲੇਖਾਨ ਨਾਮ ਲਖਿ ਮੋਰਾ। ਤੁਮ ਕੋ ਪਕਰਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਪਠਾਯੋ। ਬਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਲੇ ਚਢਿ ਮੈਂ ਆਯੋ॥੪॥ਕੈ ਸਭਿ ਕੋ ਪਲਟਾ ਰਣ ਲੈ ਹੌਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪ੍ਰਾਨ ਆਪਨੇ ਦੈ ਹੌਂ। ਸਾਵਧਾਨ ਹੁਇ ਸਹੁ ਮਮ ਬਾਨਾ। ਹਤੌਂ ਮਹਾਂ ਤੀਖਨ ਹਿਤ ਹਾਨਾ' ॥ ੫॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਜਿਸ ਮਗ ਪੂਰਬ ਤੁਰਕ ਪਠਾਏ। ਸੋ ਅਬਿ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਭਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਆਇ ਭਟ ਰਣ ਕਰਿ ਲਯੋ॥ ੬॥ ਨਾਸਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਾਹਿਨੀ ਸਾਰੀ। ਹਮ ਠਾਂਢੇ ਅਬਿ ਤੋਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਜਸੁ ਬਿੱਦਯਾ ਤੀਰਨਿ ਕੀ ਪਾਈ। ਸੋ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਦੇਹੁ ਦਿਖਰਾਈ॥ ੭॥ ਪੂਰਬ ਸਹੈਂ ਵਾਰ ਸਰ ਤੋਰਾ। ਪੀਛੇ ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕਨ ਮੋਰਾ[2]'।ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਲਉ ਧਨੁ ਤਾਨਾ[3]। ਬਲ ਤੇ ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਤੀਖਨ ਬਾਨਾ॥ ੮॥ ਛੋਰਤਿ ਬੋਲਯੋ ਕਾਲੇਖਾਨਾ। 'ਲੇਹੁ ਪਤਾ ਜਿਮ ਵਿੱਦ੍ਯਾਵਾਨਾ। ਮਾਰਾ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਧਰ[4] ਗਿਰਯੋ'। ਆਵਤਿ ਸਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਰਯੋ॥੯॥ਮਸਤਕ ਛੁਵਤਿ ਸੁ ਗਯੋ ਅਗਾਰੇ। ਖਰ ਖਪਰਾ ਕੁਛ ਮਾਸ ਉਤਾਰੇ। ਬੂੰਦ ਰਕਤ ਕੀ ਨਿਕਸੀ ਲਾਲਾ। ਮਨਹੁਂ ਤਿਲਕ ਜੈ ਕੋ ਲਗਿ ਭਾਲ[5] ॥ ੧੦॥ ਰਿਦੈ ਕ੍ਰੋਧ ਤਬਿ ਦੂਨ

---

[1]ਚਿਲੇ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। [2]ਵੇਰ ਮੇਰਾ ਤੀਰ(ਚਲਦਾ) ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ। [3]ਠੋਡੀ ਤਕ ਧਨੁਖ ਖਿੱਚਿਆ। [4]ਧਰਤੀ ਤੇ। [5]ਮਾਨੋਂ ਮੱਥੇ ਤੇ ਜੈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ (ਕੈਸੀ ਉਪਮਾ ਕਮਾਲ ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਾਮਲ ਕਵਿ ਨੇ)।

ਚੋਊਨਾ। ਕਰਯੋ ਨਿਕਾਸਨ ਸਰ ਖਰ ਤੂਨਾ[1]। ਤੂਰਨ ਪੂਰਿ[2] ਕਾਨ ਲਗਿ ਮਾਰਾ। ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਕੋ ਡਰ ਬਹੁ ਧਾਰਾ॥ ੧੧॥ ਭਾਨਤਿ ਧਨੁ ਕੋ ਟਰਿ ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਬਾਜੀ[3] ਬਹੁ ਬਲਵਾਲਾ। ਛੁਟਯੋ ਤੀਰ ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਐਸੇ। ਬਿਖਧਰ[4] ਰਿਸ ਧਰਿ ਉਡਿਗਾ ਜੈਸੇ॥ ੧੨॥ ਤੁਰਕ ਗਯੋ ਬਚਿ, ਤੁਰੰਗ ਸੰਘਾਰਯੋ। ਲਗਯੋ ਉਦਰ ਮਹਿੰ ਪਾਰ ਪਧਾਰਯੋ॥੧੩॥ ਕਾਲੇਖਾਨ ਉਤਰ ਕਰਿ ਖਰਯੋ। ਅਪਨਾ ਆਪ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰਯੋ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਅਬਿ ਹੋਤਿ ਅਨੀਤੀ। ਜੋ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਜੰਗ ਕੀ ਰੀਤੀ॥ ੧੪॥ ਖਰੋ ਧਰਾ ਪਰ ਮੈਂ ਹਯ ਬਿਨਾ। ਤੁਮ ਚਢਿ ਰਹੇ ਬੇਗ ਜਿਸ ਘਨਾ[5]। ਜੇ ਕਰਿ ਸਮ ਹੁਇ ਰਣ ਕੋ ਕਰਹੁ। ਤਜਹੁ ਤੁਰੰਗ ਚਰਣ ਪਰ ਥਿਰਹੁ॥ ੧੫॥ ਤੌ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਖੜਗ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ। ਤਕਿ ਬਹੁ ਦਾਵ ਦਹਿਨ ਅਰੁ ਬਾਮਾ[6]। ਜੇ ਨਹਿ ਮਾਨਹੁ ਚਹੁ ਸੰਘਾਰਾ। ਤੌ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨੋ ਵਾਰਾ॥ ੧੬॥ ਜਥਾ ਪ੍ਰਥਮ ਭਾ ਤੀਰਨਿ ਸੰਗ। ਤਥਾ ਖੜਗ ਕੋ ਚਹੀਯਹਿ ਜੰਗ। ਹੋਇ ਬਰਾਬਰ ਹੇਰਹੁ ਵਾਰ। ਅਪਨੋ ਕੀਜੈ ਬਲ ਸੰਭਾਰਿ'॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਲੇ-ਖਾਂ ਬੈਨ। ਤਜਯੋ ਤੁਰੰਗ ਜਿਨਹੁੰ ਕੁਛ ਭੈ ਨ। ਕਹਯੋ 'ਤੋਹਿ ਚਿਤ ਹੌਸ ਨ ਰਹੈ[7]। ਲਰਹਿੰ ਤਥਾ ਜਿਮ ਅਬਿ ਤੂੰ ਚਹੈਂ॥੧੮॥ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਦੋਨਹੁੰ ਕਰ ਧਾਰੀ। ਭਏ ਸਮੁਖ ਦੋਨਹੁੰ ਭਟ ਭਾਰੀ॥ਦ੍ਵੈ ਦਲ ਕੇ ਦੋਨਹੁੰ ਸਰਦਾਰ। ਦੋਨਹੁੰ ਕੈ ਉਤਸਾਹ ਉਦਾਰ॥ ੧੯॥ ਦੋਨਹੁੰ ਬੀਰ ਬੀਰਰਸ ਢਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਦਾਵ*ਜੰਗ ਕੋ ਕਰੇਂ। ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਆਨਨ ਪਰ ਲਾਲੀ। ਦੋਨਹੁੰ ਵਿੱਦਨਾਵਾਨ ਬਿਸਾਲੀ॥ ੨੦॥ ਦੋਨਹੁੰ ਜੀਤਨ ਕੇ ਅਭਿਲਾਖੀ। ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਦਲ ਦੇਖਤਿ ਆਂਖੀ। ਦੋਨਹੁੰ ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਨ ਲਾਗੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਬਾਮ ਦਾਇੰ ਹੁਇ ਆਗੇ॥ ੨੧॥ ਦੋਨਹੁੰ ਪਟੇਬਾਜ਼ ਕੀ[8] ਵਿੱਦਨਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁੰ ਚਾਹਤਿ ਛਿੱਦਨਾ[9]। ਦੋਨਹੁੰ ਚਰਨ ਚਲਾਕੀ ਕਰੇਂ। ਵਾਰ ਰੋਕ ਦੋਨਹੁੰ ਢਿਗ ਅਰੈਂ॥ ੨੨॥ ਸਿਪਰ ਸਿਪਰ ਸੋਂ ਦੋਨਹੁੰ ਭੇਰ। ਕਰ[10] ਦੋਨਹੁੰ ਚਮਕਤਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ[11]। ਜੁਟੇ ਬੀਰ ਦੋਨਹੁੰ ਸਮ ਸ਼ੇਰ। ਜਨੁ ਦੋਨਹੁੰ

---

[1]ਭੱਥੇ ਵਿਚੋਂ [ਸੰਸ:, ਤੂਣ=ਭੱਥਾ]। [2]ਖਿੱਚ ਕੇ। [3]ਘੋੜਾ ਫੇਰ ਲਿਆ। [4]ਸੱਪ। [5]ਬੜੇ ਵੇਗ ਵਾਲੇ (ਘੋੜੇ) ਤੇ। [6]ਸਜਿਓਂ ਖੱਬਿਓਂ। [7]ਹਵਸ ਨ ਰਹਿ ਜਾਏ। [8]ਗੱਤਕੇ ਦੀ। [9]ਕੱਟਿਆ। [10]ਹੱਥ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਦੇ। [11]ਤਲਵਾਰਾਂ। *ਪਾ:—ਚਾਵ।

ਬਲਿ ਬ੍ਰਿਖਭ ਬਡੇਰ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਸਿੰਗ ਖੜਗ ਤੇ[2] ਦੋਨਹੁਂ ਅਰੇ*। ਮਨਹੁ ਮਸਤ ਦ੍ਵੈ ਕੁੰਜਰ[3] ਭਿਰੇ। ਭੁਜਦੰਡਨ ਹੈਂ ਸੁੰਡਾ ਜਿਨ ਕੇ[4]।ਤੀਛਨ ਦਸਨ ਅਸਿਨਿ[5]ਬਡ ਜਿਨ ਕੇ॥੨੪॥ਕਾਲੇਖਾਂ ਉਛਰ੍ਯੋ ਬਲ ਧਾਰੇ।ਖੜਗ ਉਭਾਰਿ ਗੁਰੂ[6] ਲਲਕਾਰੇ। 'ਰਹੁ ਠਾਂਢੇ ਮਾਰ੍ਯੋ ਅਬਿ ਜਾਨਿ। ਨਹਿਂ ਜੈ ਹੈਂ ਅਬਿ ਲੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ' ॥ ੨੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅਧਿਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰੀ । ਕਰਤਿ ਚਲਾਕੀ ਸਿਪਰ ਅਗਾਰੀ। ਰੋਕਿ ਵਾਰ ਨਿਜ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਕਾਲੇਖਾਨ ਤਬੈ ਬਲ ਧਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਲਿਯੋ ਖੜਗ ਪਰ ਖੜਗ ਜੁ ਮਾਰਾ[7]।ਨਿਕਸਤਿ ਭਈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਿਨਗਾਰਾ। ਮਾਨਹੁ ਚਮਕਤਿ ਰੈਨ ਟਨਾਨੇ। ਟੂਟੇ ਨ ਦੋਨਹੁਂ ਬਚੇ ਮਹਾਨੇ ॥ ੨੭ ॥ ਗਯੋ ਫਰਕ ਕਰਿ[8] ਕਾਲੇਖਾਨ। ਭਯੋ ਨਿਫਲ ਦ੍ਵੈ ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਥਕਤਿ ਨ ਦੋਨਹੁਂ ਜਧਾ ਭਾਰੀ। ਪੁਨ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਲਾਇ ਘਾਤ ਪੁਨ ਢੁਕਯੋ ਨੇਰ। ਦੋਨਹੁਂ ਕੀਨਿ ਭੀਮ ਭਟ ਭੇਰ[9]। ਅੰਤਹਿਪੁਰ ਹੇਰਤਿ ਹੈ[10] ਸਾਰਾ। ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਰਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਤੇ ਧਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰੁ ਬੀਰ ਅਰੁ ਤੁਰਕ ਜਿ ਬਾਚੇ[11]। ਰਣ ਹੇਰਤ ਸੰਸੈ ਚਿਤ ਰਾਚੇ। ਅਰਯੋ ਤੁਰਕ ਨਹਿਂ ਮਾਰ੍ਯੋ ਗਯੋ। ਘਾਤ ਖੜਗ ਕੋ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਕਿਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਆਦਿਕ ਬਡ ਜੋਧਾ । ਪਿਖਹਿਂ ਤੁਰਕ ਉਰ ਬਾਢਹਿ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨੀ। ਚਾਹਤਿ ਭਏ ਕਰਨਿ ਰਿਪੁ ਹਾਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਆਇ ਪਰ੍ਯੋ ਕਰਿ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰ।ਕਾਲੇਖਾਨ

---

[1]ਬੜੇ ਬਲੀ ਬੈਲ ਹਨ ਮਾਨੋਂ। [2]ਤਲਵਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਸਿੰਗਾਂ ਨਾਲ। [3]ਹਾਥੀ। [4]ਭੁਜਦੰਡ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਮਾਨੋਂ) ਸੁੰਡਾਂ ਹਨ। [5]ਤਲਵਾਰਾਂ ਰੂਪ ਤਿੱਖੇ ਦੰਦ ਹਨ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [7]ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮਾਰ ਜੋ ਲਈ ਤਾਂ...... । [8]ਵਿੱਥ ਕਰ ਗਿਆ। [9]ਦੋਹਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ (ਦੋਰ) ਭਿਆਨਕ ਭੇੜ (ਮੁਕਾਬਲਾ)। [10]ਘਰ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਬੀ ਤੱਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਧੇ ਤੇ ਤੁਰਕ ਜੋ ਬਚ ਰਹੇ ਸਨ, (ਸਾਰੇ)।

*ਦੋ ਸੂਰਮਗਤੀ ਵਿਚ ਤੁਲਵੇਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਜੁਰੋਪਮਾਂ ਦਾ ਦੂਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਇੱਧਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵੈਰੀ ਸਰੀਰਕ ਸੂਰਮਗਤੀ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੋਇਆ ਉਸ ਪਰ ਫ਼ਤਹ ਪਾਉਣੀ ਇਕ ਭਾਰੀ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਇਹ ਧੁਨੀ ਵਿਚ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਭਾਵ ਰੱਖਿਆ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਬਲ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਨੁਖੀ ਕਮਾਲ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ; ਤੇ ਉਪਮਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਬੀ ਚਾਹੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਬੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੜਨ ਤੇ ਭਿੜਨ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਅੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂਤੇ ਦੂਸ਼ਨ ਪਿਆ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਮਹਾਂ ਬਲ ਧਾਰਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਢਾਲ ਸੰਭਾਲਿ। ਰੋਕਿ ਵਾਰ ਕੋ ਮਾਰੀ ਭਾਲ[1] ॥ ੩੨ ॥ [2]ਬਲ ਤੇ ਹਨੀ, ਗਿਰਨ ਲਗਿ ਪਾਛੇ। ਕਰਾਚੋਲ ਸਾਹਸ ਤਬਿ ਆਛੇ[2]। ਬਿਹਬਲ ਤੇ ਨ ਬਚਾਯੋ ਗਯੋ। ਲਗਯੋ ਸੀਸ ਚੀਰਤਿ ਜਬ ਭਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਏਕੈ ਆਂਖ ਏਕ ਹੀ ਸ੍ਰੌਨ। ਇਕ ਕਰ, ਇਕ ਪਗ, ਖੰਡ ਸੁ ਦੌਨ[3]। ਅਰਧੋ ਅਰਧ ਸੁ ਚੀਰਨ ਕਰਤੀ। ਪੁਨ ਤਰਵਾਰ ਬਰੀ ਕੁਛ ਧਰਤੀ ॥ ੩੪ ॥ ਹੁਇ ਜੁਗ ਖੰਡ[4] ਪਰੇ ਤਰਵੈਤੇ। ਗਯੋ ਬਿਸ਼ਤ ਕੋ ਭਾਖਵੈਤੇ। ਦੇਖਤਿ ਜੈ ਜੈ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। ਬਜਯੋ ਫਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕ ਨਗਾਰਾ॥ ੩੫ ॥ ਬਚੇ ਤੁਰਕ ਕੁਛ ਚਲੇ ਪਲਾਈ। ਭੂਪ ਬਿਨਾ ਕੋ ਕਰੈ ਲਰਾਈ। ਤਜਿ ਰਣਖੇਤ ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਰੇ। ਦਈ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਸੁਧ 'ਰਣ ਮਾਰੇ' ॥ ੩੬ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਧਵਾ ਗਨ ਤੁਰਕਾਨੀ। ਸਿਰ ਮੁਖ ਪੀਟਤਿ ਦੁਖੀ ਮਹਾਨੀ। ਉਤ ਕਾਬਲ ਅਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇਸ਼। ਚਾਕਰ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਨਗਰ ਅਸ਼ੇਸ਼॥੩੭॥ ਸ਼ੋਕ ਬਾਸ ਕਰਿ[5] ਬਿਚ ਤੁਰਕਾਨੇ। ਭ੍ਰਾਤ ਪਿਤਾਦਿ ਬੰਧੁ ਜਿਨ ਹਾਨੇ[6]। ਕਿਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਭਤੀਜਾ ਕਾਂਹੂ। ਭਏ ਸੰਘਾਰਨ ਸੰਘਰ ਮਾਂਹੂ॥੩੮॥ ਗੁਰੂ ਬੀਰਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਭਾਰੀ। ਬਚਯੋ ਕੌਨ ਜੋ ਗਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਓਕ[7]। ਕੀਨ ਅਖਾਰੋ ਕੰਜਰ ਸ਼ੋਕ[8] ॥ ੩੯ ॥ ਨਾਇਣ ਦੇਤਿ ਤਲੀਮਨ ਨਾਚਤਿ[9]। 'ਹੈ ਹੈ ਓਹ' ਗਾਇਬੋ ਮਾਚਤਿ[10]। ਸਿਰ ਮੁਖ ਕੋ ਪੀਟਤਿ ਇਕਬਾਰੀ। ਉਠਹਿਂ ਤਾਲ ਜਨੁ ਮਿਲਮਿਲਭਾਰੀ॥੪੦॥ ਇਸਬਿਧਿਕੀਗਤਿ ਲਹਿ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਭਨਹਿਂ ਸਿਆਨੇ 'ਭਾ ਬਹੁ ਹਾਨਾ। ਚਾਰ ਜੰਗ ਮੈਂ

---

[1]ਵਾਰ ਨੂੰ ਢਾਲ ਤੇ ਰੋਕ ਕੇ (ਬੜੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ) ਢਾਲ (ਉਸ ਦੇ) ਮੱਥੇ ਤੇ ਕੱਢ ਮਾਰੀ। [2]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰੀ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਡਿਗਣ ਲਗਾ, ਤਦ ਤਲਵਾਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰੀ। [3]ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਿਆ। [4]ਦੋ ਟੋਟੇ (ਵੱਖ) ਹੋਕੇ। [5]ਸ਼ੋਕ ਨੇ ਵਾਸਾ ਕੀਤਾ। [6]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। [7]ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਨ। [8]ਸ਼ੋਕ ਰੂਪੀ ਕੰਜਰ ਨੇ (ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ) ਅਖਾੜਾ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਭਾਵ ਸ਼ੋਕ ਓਥੇ ਨੱਚਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ:—। [9]ਨਾਇਣ ਜੋ ਤਲੀਮ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੋ (ਸ਼ੋਕ ਦਾ) ਨਾਚ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਨਾਇਣ ਇਕ ਟਪਾ ਅੱਗੇ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਪਿੱਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਸੇ ਸੁਰ ਨੇ ਤਾਰ ਤੇ ਮਗਰ ਪਿਟਦੀਆਂ ਤੇ ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਇਣ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਅਲਾਹਣੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ)। [10]'ਹੈ ਹੈ, ਓਹ ਓਹ', (ਯਾ 'ਹਾਇਓ ਹਾਇਓ' ਆਦਿ ਪਦ ਜੋ ਪਿੱਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੇ ਉਠਦੇ ਹਨ), ਸੋ ਗਾਉਣ (ਦੀ ਸੁਰ) ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦਿਯੋ ਖਪਾਈ। ਸੱਯਦ ਮੁਗ਼ਲ ਖ਼ਾਨ ਸਮੁਦਾਈ ॥੪੧॥ ਅਬਿ ਭੀ ਪਠਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜੋ ਲਸ਼ਕਰ। ਸਰਬ ਨਿਵੇਰਹਿਂ ਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ।ਨਹੀਂ ਚਾਕਰੀ ਜੋ ਅਬਿ ਕਰਿਹੈਂ। ਪ੍ਰਾਨ ਸਹਿਤ ਸੋ ਤੁਰਕ ਉਬਰਿਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੈ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਖਪਾਇ। ਸ਼ਾਹਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਪਠਾਇ'। ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਬਾਤੀ। ਕਰਹਿਂ ਤੁਰਕ ਮਿਲਿ, ਸੰਕਟ ਛਾਤੀ ॥ ੪੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਲੇਖਾਂ ਜਬਿ ਹਯੋ[1]। ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਦਿਨ ਤਬਿ ਰਹਿ ਗਯੋ।ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਦਾਰੁਨ ਥਾਨ। ਧੁਕਿ ਧੁਕਿ ਉਠਿਬੇ ਲਗੇ ਮਸਾਨ[2] ॥੪੪॥ ਜੰਬੁਕ ਬੋਲਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵੈਂ। ਮਾਸਖਾਇ ਖਗ[3] ਬ੍ਰਿੰਦ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ। ਕ੍ਰਛਕ ਊਨ ਲਛ[4] ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰੇ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਾਤ ਸੈ ਮਾਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਨਸਿ ਬਿਸਰਾਮ। ਜਿਯਤਿ ਸੁਭਟ ਸਭਿ ਲਹਯੋ ਅਰਾਮ। ਕਮਰਕਸਾ ਤਿਮ ਹੀ ਸਾਵਧਾਨਾ।ਸ਼੍ਰੁਮਤਿ ਜਿ ਪਾਂਚ ਜਾਮ ਠਨਠਾਨਾ[5] ॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਕਾਲੇਖਾਨ [illegible]' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਵਿਜੈ। ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਚੇਲ ਤਿਆਗੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਕੇ ਜੋਧਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ। ਪਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭੇ ਭੀਮ ਥਾਨ ਤਿਨ ਸੰਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਸੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਯੋ। 'ਲੱਖੂ ਆਦਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਿ ਲਹਯੋ। ਪਠਹੁ ਦਾਸ ਤਿਨ ਲੋਥਨਿ ਲੇਯ। ਰਚਹਿਂ ਚਿਤਾ ਸਭਿ ਦਾਹ ਕਰੇਯ' ॥੨॥ ਸੁਨਿ ਆਗ੍ਯਾ ਬਹੁ ਦਾਸ ਪਠਾਏ। ਅਮੀਚੰਦ ਮਿਹਰਾਦਿਕ ਲ੍ਯਾਏ। ਕਾਸ਼ਟ ਸੰਚਿ ਦਾਹਿ ਸਭਿ ਕਰੇ। ਲ੍ਯਾਇ ਉਠਾਇ ਜਿ ਘਾਇਲ ਪਰੇ ॥੩॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੇ ਨਿਸਾ ਹੁਇ ਆਈ। ਸ੍ਯਾਲ[6] ਪੁਕਾਰ ਕੀਨਿ ਚਹੁ ਘਾਈ। ਕੂਕਰ ਬੋਲਤਿ ਭੱਖਯਤਿ ਮਾਸ। ਘਾਇਲ ਤੁਰਕ ਕਰਾਹਤਿ ਰਾਸ[7] ॥ ੪ ॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ

---

[1] ਮਾਰਿਆ। [2] ਉੱਛਲ ਉੱਛਲ ਕੇ ਲਗੇ ਮਸਾਣ ਉੱਠਣ। ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਮਸਾਨ ਉਠਣਾ=ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਦੇ ਉੱਛਲ ਉੱਛਲ ਕੇ ਉੱਠਣ ਲਗੇ। ਖਿਆਲ ਹੈ ਮਸਾਣਾਂ ਦੇ ਬੇਤਾਲ ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਮੁਰਦਾ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਭਾਰੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਮਰੇ ਪਏ ਜੋਗਣ ਵਾਲੇ ਮੁਰਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਾਣਾਂਤ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਛੇਕੜਲੀ ਤੜਫਨ ਵੇਲੇ ਉੱਛਲ ਕੇ ਦਰਦ ਕਰਤਰ ਬੀ ਕਰਦੇ ਤਿਗ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3] ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਪੰਛੀ। [4] ਲੱਖ ਤੋਂ ਕੁਛ ਘਟ। [5] ਚਾਹੇ ਪੰਜ ਪਹਿਰ ਦੇ ਰਣ ਵਿਚ ਜੁੱਟੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਕਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਕਮਰ ਕੱਸੇ (ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸਾਵਧਾਨ ਹਨ। [6] ਗਿੱਦੜਾਂ ਨੇ। [7] ਕੁਰਲਾਂਵਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤੇ।

ਨਰ ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ। ਬਿਤ੍ਰੀ ਜਥਾ ਬਾਤਨ ਕਰਿ ਤੈਸੇ। 'ਅਸ ਸੰਘਰ ਨਹਿਂ ਭਯੋ ਕਦਾਈ। ਪੰਚ ਪਹਿਰ ਮਹਿਂ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫॥ ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਲਰਿ ਲਰਿ ਮਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾ ਕੌਨ ਅਸ ਕਰੇ। ਕਈ ਮਾਸ ਲੌ ਮਾਸ ਰਹੇ ਹੈਂ[1]। ਅਸਥੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇ ਹੈਂ" ॥ ੬॥ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਈ ਗਿਲਾਨ।–ਬਹੁ ਬਦਬੋਇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਲੌਂ ਠਾਨਿ[2]। ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਨਗਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਕੁਛ ਉਪਾਇ ਇਸ ਕੋ ਹੁਇ ਨਾਹੀ–॥ ੭ ॥ ਇਕ ਤੌ ਇਹੁ ਕਾਰਨ ਮਨ ਜਾਨਾ। ਦੁਤੀਏ ਬੁੱਢਨ ਸ਼ਾਹੁ ਪਛਾਨ॥–ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਿਸ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਤਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ–॥ ੮ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਹੇਤੁ। ਚਢਨ ਚਹਯੋ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤੁ–ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਜੇਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੀਪ। ਹੁਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਥਾਂਨ ਮਹੀਪ॥ ੯ ॥ ਲਰਤਿ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਸੋ ਸਭਿ ਮਾਰੇ। ਸਨਬੰਧੀ ਤਿਨ ਕੇਰ ਪਿਛਾਰੇ।ਰਚਹਿਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਬਲ ਛਲ ਕੇ ਸੰਗ। ਮਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੇ ਹੁਇ ਮਨ ਭੰਗ[3]–॥ ੧੦ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਔਰ। ਚਿਤਵਤਿ ਭੇ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਹਮ ਕੀਨਿਸਿ ਤਯਾਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਾਈ। ਜਾਹੁ ਸਦਨ ਤੂੰ ਬਿਲਮ ਬਿਹਾਈ। ਸਯੰਦਨ ਡੋਰੇ ਤਯਾਰਿ ਕਰੀਜੈ। ਬਹਿਲਨਿ ਵਸਤੁ ਸਕਟ*ਭਰਿ ਲੀਜੈ ॥੧੨॥ ਕਰਹੁ ਨ ਲਾਲਚ, ਪ੍ਰਿਯ ਵਸੁ ਲੀਜੈ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਤਯਾਗਨਿ ਕੀਜੈ। ਵਹਿਰ ਰੀਗ ਸਰ ਪਰ ਹਮ ਖਰੇ। ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਕਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਦੀਜਹਿ ਅਸੁਵਾਰੀ। ਆਨਹੁੰ ਸੰਗ ਸਰਬ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ'।ਬਿਧੀਚੰਦ ਸੁਨਿ ਗਮਨਯੋ ਤੂਰਨ । ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਇ ਹੁਕਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ॥ ੧੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਮਰਵਾਹੀ ਨਾਨਕੀ ਘਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਿ । ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੇ ਹਾਥ ਕਰਿ ਲਾਦੀ ਸਕਟ ਮਝਾਰ ॥ ੧੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਖੇਮਕੁਇਰ ਸੂਰਜ ਮਲ ਦਾਰਾ। ਨੁਖਾ ਗੁਜਰੀ ਦੁਤੀ ਉਦਾਰਾ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਢਾਇ ਰੁਚਿਰ ਜੁਗ ਡੋਰੇ। ਨਿਕਸੀ ਵਹਿਰ ਰੀਗਸਰ ਓਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਦ੍ਵੈ ਖਾਸੇ ਇਕ ਪਰ ਮਰਵਾਹੀ। ਚਢੀ ਨਾਨਕੀ ਦੂਸਰ ਮਾਂਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸਯੰਦਨ ਚਢੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿਕਟਿ ਥਿਰ ਕਢੇ ॥ ੧੭ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਸਿਖ ਆਦਿਕ

[1]ਰਹੇਗਾ। [2]ਸਵੇਰ ਤਕ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। [3](ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਹੁਤੇ (ਸੰਬੰਧੀਆਂ) ਦੇ ਮਰਨ ਕਰਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਉਦਾਸ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਸਭਿਨਿ।

ਨਾਰੀ॥ਸਕਲ ਭਈ ਬਹਿਲਨਿ ਅਸੁਵਾਰ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਅਲੀਰਾਇ ਹਯ ਚਢੇ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੮ ॥ ਬਾਬਕ ਗੁਰੂ ਰਬਾਬੀ ਦਾਰਾ[1]। ਤੁਰਤ ਬਹਿਲ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਅਸਵਾਰਾ। ਬਿਧੀ ਚਦ ਕੇ ਨੰਦਨ ਸਜਾਨੇ। ਲਾਲਚੰਦ ਚਢਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨੇ ॥ ੧੯ ॥ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਕੁਟੰਬ ਸਮੇਤਾ। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਤਜੇ ਨਿਕੇਤਾ। ਜੋ ਰਣ ਮਰੇ ਸੁ- ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਗਏ। ਘਾਇਲ ਹੁਤੇ ਕਸ਼ਟ ਜਿਨ ਥਿਏ[2] ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੇ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੇ।ਪੀੜਾ ਹਰੀ ਸਕਲ ਕੀ ਜਬੈ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਹੋਤਿ ਭੇ ਤਬੈ ॥ ੨੧ ॥ ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਦਲ ਜੁਤਿ ਖਰੇ। ਤਯਾਰ ਹੋਇ ਤਹਿਂ ਆਵਨਿ ਕਰੇ।ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਸਮਾਜ ਬਡ ਭਾਰੇ। ਧਰੇ ਤਹਾਂ ਹੀ ਸਰਬ ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਲੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸੰਗ ਲਵਾਯੋ।ਬਿਧੀਚੰਦ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਗਾਥ ਬੁਝਾਈ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਚਲਿ ਆਏ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੩॥ ਜੇਤਿਕ ਸਕਟਨਿ ਪਰ ਲਦਿ ਗਯੋ। ਤਿਤਿਕ ਸਮਾਜ ਸੰਗ ਕਰਿ ਲਯੋ। ਧੀਰ ਮੱਲ ਕੋ ਕਹਯੋ ਘਨੇਰੇ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਆਇਵ ਰਾਵਰਿ ਨੇਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਕਹਤਿ ਸੁ-ਤਜੌਂ ਨ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ-। ਰਹਯੋ ਸਮਾਜ ਸੁ ਲਯੋ ਸੰਭਾਰਿ। ਨਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰਾ। ਬੱਕ੍ਰ ਬਾਕ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਨਿਜ ਮਾਤਾ ਕੋ ਰਾਖਯੋ ਪਾਸ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਵਾਸ[3]।-ਬਡਨਿ ਹਮਾਰੇ ਨਗਰ ਬਸਾਯੋ। ਮਿਲ ਤੁਰਕਨਿ ਸੋਂ ਰਹੈਂ ਇਥਾਯੋ[4] ॥੨੬॥ ਹਮ ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਸੋਂ ਵੈਰ ਕਮਾਵੈਂ। ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਬਿਤਾਵੈਂ-। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਰਾਖਿ ਕਰਿ ਲੀਨੋ। ਗੁਪਤ ਛੁਪਾਵਨਿ ਕਿਤ ਹੂੰ ਕੀਨੋ ॥ ੨੭ ॥ ਖੋਜਿ ਰਹੇ ਸੋ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ। ਤਾਰੋ[5] ਕਠਨ ਕੋਠਰੇ ਲਾਯੋ। ਕਹੈ ਸੁ-ਮੈਂ ਇਹ ਰਾਖਨਿ ਕਰੌਂ। ਇਸ ਕੀ ਆਸ ਏਕ ਮਨ ਧਰੌਂ ॥ ੨੮ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਚਲੈ ਮੋਰ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਖਰਚ ਮਹਾਨਾ-। ਜੋਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਹੋਇ ਬਖੇਰਾ।ਕਹਹੁ ਤ ਲੇ ਆਵਹਿਂ ਇਸ ਬੇਰਾ' ॥੨੯॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਲਖੀ ਖੁਟਾਈ।-ਅੱਗੂ ਤੁਰਕ ਢਿਗ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਈ। ਬਹੁਰ ਭਵਿੱਖਤਿ ਕਾਰਿ[6]

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰਬਾਬੀ ਬਾਬਕ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [2]ਜੇਹੜੇ ਜ਼ਖਮੀਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੀੜਤਿ ਸਨ। [3]ਘਰ (ਵਿਚ ਰਹਿਣ) ਦੀ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਿਕੇ। [4]ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਥੇ ਰਹਾਂਗੇ। [5]ਜੰਦਰਾ। [6]ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਭੀ ਕਰੇਗਾ ਅਪਰਾਧ।

ਅਪਰਾਧੁ। ਜਥਾ ਸੁ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪ੍ਰਥਮ ਅਸਾਧੁ[1] ॥੩੦॥ ਅਬਿ ਸਜ਼ਾਇ ਜੋ ਕਛੁ ਦਿਵਾਵੈਂ। ਨੀਕੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸੁ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਹੋਇ ਅਧਿਕ ਹੀ ਅਵ-ਗੁਨਆਏ[2]। ਤਉ ਅੰਤ ਕੋ ਅਹੈ ਹਮਾਏ[3]–॥ ੩੧ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਕਹਹੁ, ਚਹਹਿ ਸੋ ਕਰਹਿ। ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਇਹੁ ਮੇਲ ਨ ਧਰਹਿ ॥ ੩੨ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਿਮ ਭਯੋ। ਤਿਮ ਇਹ ਰਹੈ ਅਪਰ ਮਗ ਲਯੋ'। ਸੁਨਿ ਬਿਧੀਏਂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਯੋ। 'ਤੁਮ ਆਇਸੁ ਲੇ ਗ੍ਰਿੰਥ ਲਿਖਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਨਹੀਂ ਸੰਪੂਰਨ ਅਬਿ ਲੌ ਭਯੋ। ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਲੌ ਲਿਖਿ ਲਯੋ। ਆਯੋ ਰਹੈ ਸੁ ਜਾਨੀ ਪਰੈ। ਦੇਥੋ ਦੇਹੁ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕਰੈ"[4]॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੋ। 'ਗੁਰੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਲਿਖਿਯਹਿ ਜਗ ਸਾਰੋ। ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਘਰ ਘਰ ਹੋਇ। ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੩੫ ॥ ਬਹੁਰ ਸਮੈਂ ਐਸੋ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਜਗਤ ਰਾਜ ਹਮ ਸਿੱਖ ਕਮਾਇਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਬਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹੁ ਜਾਪਹਿਂ ਜਾਪ ॥੩੬॥ ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿ ਗੁਰੁ ਘਰ ਦ੍ਰੋਹੀ। ਸਭਿ ਅਨੁਸਾਰਿ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਹੋਹੀਂ। ਇਹ ਭੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜ਼ੋਰ ਕੋ ਪਾਇ। ਲੈਹੈਂ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਮੰਗਾਇ॥੩੭॥ ਤਿਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਹੋਇ ਅਧੀਨ। ਕਰਹਿ ਜੀਵਕਾ ਅਪਨੀ ਪੀਨ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਿ। ਬੀਤੀ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੀਨ ॥ ੩੮ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਰਹਿਂ ਮਸਾਲ। ਆਇਂ ਜਾਇਂ ਬਹੁ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲ[5]। ਗੁਰ ਜਹਿਂ ਖਰੇ ਤਹਾਂ ਲਗਿ ਸਾਰੇ। ਝਾਰ ਮਤਾਬੀ ਦਿਪਹਿਂ ਉਦਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਤਿਮਰ ਬਿਨਾਸੇ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਨੁ ਦਿਨਮਣਿ[6] ਹੀ ਚਢ੍ਯੋ ਅਕਾਸ਼। ਸਰਬ ਆਨਿ ਜਬਿ ਇਕਠੇ ਭਏ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਭਲ ਸੇਬਾਗਨ ਕਿਏ ॥ ੪੦ ॥ ਸਗਰੋ ਗੁਰ ਕੁਟੰਬ ਚਲਿ ਆਇ। ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸਭਿ ਦੁਝਨ ਕੀਨੇ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਹੇਤ ਚਿਤ ਦੀਨੇ ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤਯਾਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਝਾਰ ਮਤਾਬੀ ਬਹੁ ਜਰੇ ਸੰਗ ਮਸਾਲ ਅਨੇਕ। ਡੇਰੇ ਸਨੇਦਨ ਸੰਗ

---

[1] ਪ੍ਰਿਥੀ ਵਾਙੂ (ਇਹ) ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਦੁਖਿਆ ਹੈ ਯਾ ਨਾਸਾਧ ਹੈ। [2] (ਉਹ ਦਿੱਤਾ ਹੀ) ਬਹੁਤਾ ਔਗੁਣੀ (ਕਿਉਂ ਨਾ) ਹੋਵੇ। [3] ਫਿਰ ਬੀ ਅੰਤਕ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਹੀ ਹੈ। [4] ਇਹ ਭਾਵ ਧੀਰਮਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗਾ ਨਹੀਂ। [5] ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤੇ (ਆਦਮੀ)......। [6] ਸੂਰਜ।

ਕੂਛ ਕੀਨਸਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਿਤਾ ਸਥਾਨ ਗੰਗ ਸਰ ਜਾਨਿ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ।ਆਗੇ ਚਲੈਂ ਮਸਾਲੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਰ੍ਯੋ ਪਯਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ॥ ੨ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੇ ਮਗ ਜਾਂਹੀ। ਬਜਹਿਂ ਨਗਾਰੇ ਬਹੁ ਧੁਨਿ ਤਾਂਹੀ। ਸੈਨ ਸਕਲ ਕੋ ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੇ ਸੰਗ ਕੀਨਿ ॥੩॥ 'ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੀਜੈ। ਸਾਵਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਗਮਨੀਜੈ'। ਕਿਤਿਕ ਸਊਰ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲੀਨੇ। ਤਜਿ ਮਗ ਬਾਮ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨੇ[2] ॥ ੪ ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਭਈ ਬਿਤੀਤ। ਪ੍ਰਾਤ ਹੇਰਿ ਸਭਿ ਕੇ ਮੁਦ ਚੀਤ। ਅੰਤਹਿਪੁਰਿ ਸੋਂ[3] ਚਮੂੰ ਬਡੇਰੀ। ਗਮਨ ਕਰਤਿ ਰਜ ਉਠਤਿ ਘਨੇਰੀ॥੫॥ਸੂਧੇ ਪੰਥ ਚਲੇ ਸਭਿ ਜਾਈਂ।ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਉਲੰਘਤਿ ਸਮੁਦਾਈ॥ਦਿਸ਼ਾ ਦਾਹਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਤੇ। ਕਰਤਿ ਜੁੱਧ ਕੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਤੈਂ ॥ ੬ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿ ਸੰਗ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਰਘ ਜੰਗ। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਹੀ ਚਢਿ ਆਯੋ।ਛਾਯਾ ਸਹਿਤ ਕੂਪ ਦਰਸਾਯੋ ॥ ੭ ॥ ਉਤਰੇ ਹੇਰਨਿ ਰੰਮ[4] ਸਥਾਨ। ਸੀਤਲ ਨੀਰ ਕਰਤਿ ਭੇ ਪਾਨ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈ ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਸੋਂ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ ॥੮॥ 'ਸਾਹਿਬਜਾਦੇ ਚਮੂੰ ਅਸ਼ੇਖ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਪਾਛੇ ? ਲਿਹੁ ਦੇਖਿ। ਹਮ ਤੇ, ਜਬਿ ਆਗੀ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਰਹਿਂ ਇਸ ਥਾਇ[5]' ॥ ੯ ॥ ਬਿਧੀਆ ਚਢਿ ਕਰਿ ਤੁੰਗ ਸਥਾਨ। ਦੇਖਨਿ ਲਗ੍ਯੋ, ਸੁਨਹਿ ਧੁਨਿ ਕਾਨ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਆਗੇ ਚਲਿ ਗਏ। ਬਜਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤਬਹਿ ਸੁਨਿ ਲਏ ॥ ੧੦ ॥ ਸਵਾ ਜਾਮ ਦਿਨ ਚਢ੍ਯੋ ਨਿਹਾਰਾ। ਉਤਰ ਪਰ੍ਯੋ ਸਭਿ ਗੁਰ ਪਰਿਵਾਰਾ॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੀਰਘ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਯੋ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਬਾਬਕ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵਨੇ ਲਾਗ੍ਯੋ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਿੰਮਾ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗ੍ਯੋ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕਾਨ। 'ਆਗੇ ਗਏ ਸਕਲ ਕਰਿ ਪਯਾਨ' ॥ ੧੨ ॥ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਅਗਾਰੀ ਚਲੇ। ਤਿਸ ਥਲ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਭਲੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸੀ ਸਥਾਨ।ਦੇਖ੍ਯੋ ਆਗੇ ਲਗ੍ਯੋ ਦਿਵਾਨ ॥ ੧੩ ॥ ਗਾਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਤਿ ਸੁਤ ਸਾਰੇ। ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਰਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਟੁਰੇ। ਭਾਵ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਤੋਰਿਆ ਤੇ ਆਪ ਸੱਜੇ ਰਸਤੇ ਟੁਰੇ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਮੁੱਠ ਭੇੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਵ। (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੬)। [3]ਮਹਿਲਾਂ ਨਾਲ। [4]ਸੁਹਣਾ। [5]ਇਥੋਂ।

ਬਿਲੰਦੇ ਧਾਰੇ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਹੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ। ਖਰੇ ਭਏ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਏ॥ ੧੪॥ ਸਕਟਾਦਿਕ ਨਰ ਜਿਤਿਕ ਪਿਛਾਰੀ। ਸਭਿਨਿ ਹੇਤੁ ਇਸਥਿਰਤਾ ਧਾਰੀ।ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ¹ ਲਖਿਕਰਿ ਬੇਲਾ।ਸ਼ਬਦ ਭੋਗਤਬਿ ਪਾਇ ਸੁਹੇਲਾ²॥ ੧੫॥ ਸਕਲ ਤੁਰੰਗਨਿ ਦਈ ਨਿਹਾਰੀ। ਮਾਰਗ ਸ਼੍ਰਮ ਸਗਰੋ ਨਿਰਵਾਰੀ। ਸਾਵਧਾਨ ਬਨਿ ਤੁਰਨ ਸਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਤਿ ਭਏ ਅਸਵਾਰੇ॥ ੧੬॥ ਗਮਨਤਿ ਪੰਥ ਉਲੰਘਯੋ ਸਾਰਾ। ਤਬਿ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਕੋ ਕੂਲ ਨਿਹਾਰਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਉਤਰੇ ਸਭਿ ਪਾਰਾ।ਸਮੁਖ ਨਿਕਟਿ ਜਬਿ ਪਿਖੇ ਪਹਾਰਾ॥ ੧੭॥ ਹੇਤੁ ਜਨਾਵਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਬਿਧੀਏ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਕਿਸ ਕੋ ਇਹਾਂ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ ? ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਬੀਨ !'॥ ੧੮॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਾਨਹੁ ਬਹੁ ਕਾਰਨ ਇਸਥਾਨਾ। ਰਿਖਿ ਬਸਿਸ਼ਟ ਤਪ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੋ।ਸ਼ਤ³ਸੁਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੁਨੇ ਜਿਸ ਬੇਰੋ॥ ੧੯॥ ਬੂਡਨ ਲਗਯੋ ਨਦੀ ਇਸ ਮਾਂਹੀ। ਤਪ ਕੇ ਤੇਜ ਡੁਬਾਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਸੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਲੀਨੇ। ਸਭਿ ਥਲ ਮਹਿਂ ਲਘੁ ਜਲ ਕਰਿ ਦੀਨੇ॥ ੨੦॥ ਪੁਨਹਿ ਪਾਂਸ⁴ ਨਿਜ ਗਰ ਮੈਂ ਡਾਰੀ। ਗਿਰਯੋ ਅਪਰ*ਸਲਿਤਾ ਕੇ ਬਾਰੀ।ਤਿਸ ਨੇ ਪਾਂਸ ਕਟੀ ਰਿਖਿ ਜੋਵਾ।ਨਾਮ ਬਿਪਾਸਾ ਤਬਿ ਤੇ ਹੋਵਾ॥ ੨੧॥ ਬਹੁਰ ਸੁਨਹੁ ਦੇਵੀ ਕੋ ਥਾਨ† । ਜਗਤ ਈਸ਼ਰੀ ਅਸੁਰਨਿ ਹਾਨ। ਦਸਮ ਰੂਪ ਧਰਿ ਜਬਿ ਹਮ ਰਹੈਂ। ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਸੁਖ ਲਹੈਂ ॥ ੨੨॥ ਅਬਿ ਤੇ ਭੀ ਰਣ ਕਰਹਿਂ ਬਡੇਰੇ⁵। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਨਾਸ ਹੋਹਿਂ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਸਿਰਜਹਿਂ ਪੰਥ ਬੈਠਿ ਹਮ ਇਹਾਂ। ਜਿਸ ਕੋ ਤੇਜ ਵਧਹਿ ਜਗ ਮਹਾਂ॥ ੨੩॥ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਸੰਘਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਰਾਜ ਬਡ ਧਰਾ ਸੰਭਾਰਿ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ। ਮਾਰਗ ਚਲਤਿ ਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਈ॥ ੨੪॥ ਤਬਿ ਲੌ ਦੋਇ ਘਟੀ ਦਿਨ ਰਹਯੋ। ਦੋਇ ਕੋਸ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਲਹਯੋ। ਤਹਾਂ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ॥ ੨੫॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਨੇ ਪਕਰਯੋ ਘੋਰਾ। ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਰੁਖ ਸੋ⁶ ਜਲ ਓਰਾ। ਲੇ ਤਿਨ ਆਗੇ ਪਾਨ ਕਰਾਵਾ। ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ

¹ਡੇਢੁ ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਚਰਨ ਕਵਲ ਦੀ ਚੌਕੀ ਦਾ। (ਚੌਕੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੬੮੨)। ²ਸੁਖਦਾਈ। ³ਸੌ। ⁴ਫਾਹੀ। ⁵ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਬੀ ਬਹੁਤੇ ਰਣ ਕਰਾਂਗੇ। ⁶ਉਹ (ਘੋੜਾ)।

*ਪਾ:-ਅਲਪ।

†ਆਪ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਕੀਕੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਅਰਯੋ ਮਨ ਭਾਵਾ॥੨੬॥ਕਰਤਿ ਪਾਨ ਕੋ ਹਯ ਗਿਰ ਪਰਯੋ। ਹੇਰਤਿ ਖਰੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਮਰਯੋ।ਰਣ ਮਹਿਂ ਲਗੇ ਘਾਵ ਗਨ ਭਾਰੇ। ਗੁਰ ਪਹੁੰਚਾਵਨ ਹੇਤੁ ਜਿਵਾਰੇ[1]॥੨੭॥ਬਡੇ ਭਾਗ ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਗਯੋ।ਨਾਮ ਜਾਨਭਾਈ ਜਿਸ ਭਯੋ। [2]ਲੋਹ ਸਵਾਮਣ ਜਾਹਿਂ ਸਰੀਰ। ਕਰਤਿ ਜੰਗ ਬੇਧਯੋ ਬਹੁ[2] ਬੀਰ ॥ ੨੮ ॥ ਅਵਰ ਤੁਰੰਗ ਗੁਰੂ ਚਢਿ ਚਲੇ। ਤਿਸ ਹਯ ਕੇ ਗੁਨ ਬਰਨਤਿ ਭਲੇ। ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਤਬਹੀ ਨਿਯਰਾਯੋ।ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਪਿਖਿ ਕਹਿ'ਭਲੇ ਵਸਾਯੋ[3]'॥੨੯॥ ਬੁੱਢਨ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਬੈਠਯੋ ਜਹਾਂ ਸਮਾਧੀ ਕਏ। ਸਿਮਰਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ। 'ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਅਬਿ ਆਨਿ ਅਨੂਪ'॥੩੦॥ਕਹ੍ਯੋ 'ਆਇ ਮੈਂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ।ਖੋਲਿਬਿਲੋਕਹੁ ਚਖ ਅਰਬਿੰਦ।ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਨਿਜ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ'। ਜਬਿ ਇਹੁ ਕਾਨ ਪਰੀ ਧੁਨਿ ਜਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਤੇ ਨੈਨ ਉਘਾਰੇ। ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਜਸੁ ਰੁਚਿਰ ਉਚਾਰੇ। 'ਨਮੋ ਨਮੋ ਤੁਮ ਕੋ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ! ਨਮੋ ਨਮੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ! ॥ ੩੨ ॥ ਨਮੋ ਨਮੋ ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਹਰਤਾ! ਨਮੋ ਨਮੋ ਉੱਜਲ ਜਸੁ ਕਰਤਾ। ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਸਰੂਪ ਤੁਮਾਰਾ। ਮੱਛ ਕੱਛ ਬਾਵਨ ਤਨ ਧਾਰਾ* ॥ ੩੩ ॥ ਸੂਕਰ ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਬਨੇ ਹੋ*।ਰਾਮਚੰਦ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਨੇ ਹੋ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਅਮਰ। ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ, ਰਚਿ ਸਮਰ[4]! ॥ ੩੪ ॥ ਛਟਮ ਰੂਪ ਧਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਾ। ਮਮ ਕੱਲਯਾਨ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਕੀਨਾ। ਘਾਵ ਸ਼੍ਰੋਣ ਜੁਤਿ

---

[1]ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। [2]ਸਵਾ ਮਣ ਲੋਹਾ (ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਜੋਅ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ) ਜੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਹੁਤਾ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ ਸੀ। (ਅ) ਸਵਾ ਮਣ ਲੋਹੇ (ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ) ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। [3]ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਕਹਿਆ'–ਭਲੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ। [4]ਹੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ! *ਇਹ ਮਹਿੰਮਾ ਕੋਈ ਪੌਰਾਣਕ ਪੰਡਿਤ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫੀ ਫ਼ਕੀਰ, ਜੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਨਾਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ, ਕੱਛੂ, ਆਦਿ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਕਦ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੌਰਾਣਕ ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਤਾਂ ਤੌਰੇਤ, ਜ਼ਬੂਰ, ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਹਨ, ਜਿਹ ਜੇ ਕੁਛ ਐਸੀ ਮਹਿੰਮਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਮਤ ਦੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੁਹੰਮਦ ਕਹੇ ਜਾ ਮੂਸਾ, ਈਸਾ, ਇਬਰਾਹੀਮ ਕਹੇ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਢੁਕ ਪਵੇ। ਇਹ ਅਢੁਕਵੀਂ ਉਪਮਾ ਯਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦਬਾਉ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਯਾ ਅਖੇਪਕ ਹੈ।

ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਇ।ਹਤਿ ਰਾਵਨ ਜਨੁ ਰਘੁਬਰ ਆਇ' ॥੩੫॥ਕਹਿ ਜਸੁ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪਗ ਪਰ ਪਰਯੋ । ਗੁਰ ਗਹਿ ਭੁਜ ਗਰ ਲਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਸਕਲ ਆਸ ਪੂਰਨ ਤਬਿ ਭਈ।ਸਭਿ ਗਯਾਤਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਈ॥ ੩੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਨਮੋ ਪਰਸਪਰ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਜਾਇਂ ਹਮ ਡੇਰੇ। ਇਹ ਅਬਿ ਬੈਠਹਿਂਗੇ ਢਿਗ ਤੇਰੇ'।॥੩੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਾਤੀਮਲਕ ਬਿੱਪ੍ਰ ਲੇ ਨਾਲਾ। ਉਤਰਿ ਸੈਲ ਤੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਿ ਕੁਟੰਬ ਅਸ਼ੇਸ਼ੇ[1] ॥ ੩੮ ॥ ਕਠ ਕਸਿ ਤ੍ਰੌਦਸ਼ ਜਾਮ ਬਿਤਾਏ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਅੰਗ ਲਗਾਏ[2]। ਦੋਇ ਘਰੀ ਊਪਰ ਬਿਤ ਜਬੈ। ਕਮਰ ਕਸਾ ਖੋਲਯੋ ਗੁਰ ਤਬੈ ॥ ੩੯ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਧਰੇ ਉਤਾਰੀ।ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਲੀਨਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।ਤੀਰ ਆਦਿ ਕੇ ਘਾਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਗੇ ਬਹੱਤਰ ਜਬਿ ਰਣ ਘਾਲਾ ॥੪੦॥ ਕਮਰਕਸਾ ਖੋਲਤਿ ਗਨ ਗਿਨੇ। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮੇ ਸੇਵਕ ਭਨੇ।ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਜਬਿ ਜਾਮਨਿ ਗਈ। ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਦ੍ਰਿਗ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲਈ ॥ ੪੧ ॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਖਾਨ। ਸੁਪਤਿ ਭਏ ਕਰਿ ਚਿੰਤਾ ਹਾਨਿ। ਉਤ ਬੁੱਢਣ ਢਿਗ ਬਾਬਾ[3]*ਥਿਰੇ। ਜੁਗਤਿ ਗਯਾਨ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕਰੇ॥੪੨॥ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਬਰਨਤਿ ਰਹੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਦੁਰਮਤਿ ਦਹੇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਜਿਸ ਛਿਨ ਛੂਟੇ ਸਰੀਰ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੪੩ ॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਇਤ ਹੀ ਥਲ ਆਇ। ਬਨਹਿ ਦੇਹੁਰਾ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇ। ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਕੋ ਸਮਾ ਪਹੂਚਾ।ਪਾਯੋ ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਚਿਤ ਰੂਚਾ' ॥ ੪੪ ॥ ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਸੁ ਬਾਨੀ। ਤੀਨ ਜਾਮ ਤਬਿ ਨਿਸਾ ਖਿਹਾਨੀ।ਗੁਰੂ ਅਰਾਧਨ ਕੇ ਹੈ ਤਤਪਰ। ਮਹਾਂ ਤਾਪਸੀ ਬੈਸ ਬਡੀ ਧਰਿ ॥ ੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਲੋਕ । ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੀ ਖ਼ਬਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੀਨੋ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਪਹੁੰਚੇ ਬੁੱਢਣ-ਸ਼ਾਹ ਢਿਗ ਭਗਤ ਆਪਨੋ ਜਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੇਖਤਿ ਬੰਦੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ।'ਧੰਨ ਦੇਨ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਖ ਕੰਦਾ!।ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਾ। ਕਰਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਸੰਕਟ ਹੀਨ' ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ

---

[1] ਸਾਰੇ ਕੁਟੰਬ ਨੂੰ। [2] ਕਮਰਕਸੇ ਕੀਤੇ ਰਿਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਧਾਰੇ ਰਿਹਾਂ ੧੩ ਪਹਿਰ ਬੀਤ ਗਏ ਸਨ। [3] ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ। *ਪਾ:-ਦੋਨੋਂ।

ਉਚਾਰਾ।'ਜੀਵਨ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹਿ ਜਿ ਤੁਮਾਰਾ*।ਪਿਖਹੁ ਅਪਰ ਕਛੁ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ।ਕਰਹੁ ਆਪਨੀ ਪੂਰਨ ਆਸਾ'॥੩॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਬਰਖ ਪੰਚ ਸੈ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ। ਐਸੋ ਸਮਾਂ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਫੇਰੀ।ਭਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੋਚਰ ਤੁਮ ਮੇਰੀ॥੪॥ਮਹਾਂ ਤਾਪਸੀ ਜੋਗੀ ਘਨੇ।ਤਜਿ ਸੁਖ ਜਗ, ਬੈਰਾਗੀ ਬਨੇ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਮਹਿਂ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਚਾਹਤਿ, ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਸ ਬਾਰਾ[1]॥੫॥ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਸ ਬੇਦ ਪੁਕਾਰੇ। ਸ਼ੇਖ ਸਾਰਦਾ ਪਾਇਂ ਨ ਪਾਰੇ[2]। ਸੋ ਤੁਮ ਨਿਕਟਿ, ਭਾਗ ਬਡ ਮੇਰੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੬॥ ਅਵਨੀ ਤਲ ਮਹਿਂ ਪੌਢਨ ਕੀਨਿ। ਭੌਤਕ† ਤਨ[3] ਤਤਛਿਨ ਤਜਿ ਦੀਨ। ਜਿਮ ਗਜ ਫੂਲ ਮਾਲ ਕੋ ਛਾਰੇ। ਬਿਨ ਸੰਕਟ ਤਿਮ ਤਜ੍ਯੋ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਖੈ ਲੀਨ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਪੁਨ ਬਾਬਕ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ। ਆਸਾਵਾਰ ਗਾਇਬੋ ਕੀਨਿ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਿਫਤੀ ਸੁਖ ਦੀਨਿ ॥੮॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਬਰ ਖਨਵਾਇ। ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਤਿਸ ਕੋ ਦਫਨਾਇ। ਬਿਧੀਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸਾਥ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੰਗ ਲਏ ਤਬਿ ਨਾਥ ॥ ੯ ॥ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਨਿਕੇਤ ਕੋ ਆਏ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। ਬਸ ਕਰਿ ਬਹੁਤੇ ਦਿਵਸ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਜਗ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥

ਧੀਰਮੱਲ ਰਹਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੁ ਸਮਾਜ ਸੰਭਾਰਾ। ਡਰ ਧਰਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਮਨ ਮੈਂ। ਪਾਤੀ ਲਿਖਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ ਛਿਨਿ ਮੈਂ ॥ ੧੧॥ 'ਹਮ ਹਮੇਸ਼ ਹਜ਼ਰਤ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜਥਾ ਅਪਰ ਖ਼ਲਕਤ ਹੈ ਸਾਰੀ'। ਪਠਯੋ ਦੂਤ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਧਾਯੋ। ਆਗੈ ਸਕਲ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਜੋ ਕਾਤੁਰ ਭਾਜੇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ। ਕਹਯੋ ਜਾਇ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਨਾਸ। 'ਕੁਤਬਾ, ਪੈਂਦਖਾਨ, ਅਸਮਾਨ। ਅਨਵਰ ਸਹਿਤ ਚਮੂੰ ਸਭਿ ਹਾਨਿ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹਿ ਦਹਿਲ੍ਯੋ[4], ਬਿਸਮਾਨ੍ਯੋ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨ੍ਯੋ। 'ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ ਮਮ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਾਰਜ ਸਰ੍ਯੋ ਨ ਕਛੁ ਦਲ ਪਾਂਹੀ ॥ ੧੪ ॥ ਕੁਛਕ ਉਨ ਇਕ ਲੱਛ ਪਠਾਏ। ਸੋ ਗੁਰ ਰਣ ਕਰਿ ਛਿਤ ਸੁਪਤਾਏ। ਦਲ ਕੋ ਬਲ ਕੋ ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ। ਗਏ ਜੰਗ ਕੋ ਪਾਇਸੁ ਹਾਰ'॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਤਬਿ ਬੋਲਾ।'ਹਜ਼ਰਤ

[1]ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸ (ਅੰਤ) ਵੇਲੇ। [2]ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। [3]ਇਸ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ। [4]ਕੰਬਿਆ। *ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਫਕੀਰ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। †ਪਾ:—ਭੌਤਕ।

ਜੌ ਰਾਵਰਿ ਚਿਤ ਡੋਲਾ। ਹੁਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿਮ ਬਡੇ ਤੁਮਾਰੇ। ਸੇਵਤਿ ਗੁਰੁ ਪਗ ਸਿਜਦਾ ਧਾਰੇ॥੧੬॥ਕਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਸਭਿ ਨੇ ਪਾਇ।ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਲਏ ਮਨ ਭਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਬਾਬਰ ਮੇਲਾ॥ ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਰ ਲੀਨਿ ਸੁਹੇਲਾ ॥੧੭॥ ਸ਼ਾਹੁ ਹਮਾਊਂ ਜਬਹਿ ਨਿਕਾਸਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਬਰ ਲੇ ਕਰਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ। ਕਰਯੋ ਰਾਜ ਬਡ ਅਵਿਨੀ ਮਾਂਹੀ ॥੧੮॥ਸੁਮਤਿਵੰਤਿ ਬਡ ਅਕਬਰ ਭਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅਰਾਧਨਿ ਕਿਯੋ। ਗੜ੍ਹ ਚਿਤੌੜ ਤਿਨ ਬਰ ਤੇ ਟੂਟਯੋ*। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਰਖਨਿ ਜੋ ਨਹਿਂ ਛੁਟਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭੇਟ ਪਰਗਨਾ ਕੀਨਿ। ਤਿਨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ ਸੁਖ ਲੀਨ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਮਿਲਯੋ ਪਦਰ[1] ਭੁਵ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ†॥੨੦॥ ਸਾਂਢਸਤੀ ਆਦਿਕ ਦੁਖ ਭਾਰੇ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿ ਸਕਲ ਨਿਵਾਰੇ। ਜਬਿ ਕੀ ਤੁਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਪਾਈ। ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਹੀ ਰਾਰ ਮਚਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਬਹੁ ਨੁਕਸਾਨ ਤੁਮਾਰਾ ਭਯੋ। ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਤਹਿਂ ਖਪਿ ਗਯੋ। ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਅਰਜ਼ ਕਰਿ ਰਹਯੋ। ਭੇਤ ਨ ਕਛੁ ਆਪ ਨੇ ਲਹਯੋ ॥੨੨॥ ਅਪਰ ਨਰਨ ਸਮ ਜਾਨਤਿ ਉਰ ਮੈਂ। ਲਾਖਹੁੰ ਹਤਹਿਂ ਜੁ ਏਕ ਬਚਨ ਮੈਂ। ਜਿਨ ਸੋਂ ਕਰ ਜੋਰੇ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਜੰਗ ਕਹਾਂ ਮਨ ਭਾਵੈ ॥ ੨੩ ॥ ਮੁਗਲਸਖਾਂ ਪੁਨ ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ। ਲਲਾ ਸੁ ਕੰਬਰ, ਸੈਨ ਮਹਾਨ। ਬਨਿ ਪੈਂਦਾ ਅਬਿ ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ। ਤੁਮਰੋ ਲਸ਼ਕਰ ਕਰਿ ਅਨੁਗਾਮੀ ॥੨੪॥ ਮਰਯੋ ਜਾਇ ਕੁਛ ਸਰੀ ਨ ਕਾਰਾ। ਜੇ ਗੁਰ ਸੰਗ ਲਰੈ ਜਗ ਸਾਰਾ। ਤਊ ਨ ਜੀਤ ਸਕੈ ਮਰਿ ਰਹੈ। ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਤੁਮ ਲਸ਼ਕਰ ਅਹੈ' ॥ ੨੫ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਕਰਤੇ ਬਾਤੀ। ਤਬਿ ਲੈ ਧੀਰ ਮੱਲ ਕੀ ਪਾਤੀ। ਦਈ ਦੂਤ ਨੇ ਆਗੈ ਧਰਿਕੈ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਗਰੀ ਪਠਿ ਕਰਿ ਕੈ ॥ ੨੬ ॥ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ—ਕਹਾਂ ਇਨ ਕੀਨਿ। ਗੁਰ ਪੌਤ੍ਰਾ ਇਮ ਭਯੋ ਅਧੀਨ। ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਬਨਹਿ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਕਰਹਿ ਨ ਜੰਗ ਮਚਾਵਨ—॥ ੨੭ ॥ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ 'ਖਤ ਮਹਿਂ ਲਿਖੋ[2]:—ਮਰਯੋ ਤੁਰੰਗ

[1]ਪਿਤਾ। [2]ਖਤ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

*ਬਾਵਲੀ ਦਾ ਕੜ ਟੁੱਟਣ ਤੇ ਚਤੌੜ ਫਤੇ ਹੋਣ ਦੇ ਸੰਮਤ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸੋ ਤੇ ਇਹ ਰਵਾਯਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। (ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੬ੰ੩ ਦੀ ਟੂਕ†)।

†ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆਪ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਚੰਦੂ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਾਨੋਂ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਕਮ ਗ਼ਲਤ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਚੰਦੂ ਸੀ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰੱਖਣਾ ਰਿਹਾ।

ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰਨ ਬਿਖੇ। ਪੌਨ ਭਟੇ ਖਲਤੇ ਇਹੁ ਸ੍ਵਾਸ।ਇਨ ਕੇ ਜੀਵਨ ਕਹਾਂ ਬਿਸਾਸ ॥੨੮॥ ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਤੁਮ ਰੋਸ ਨਿਵਾਰੋ।ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਅਬਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੋ। ਜਥਾ ਬਡੇਰੇ ਮਾਨਤਿ ਰਹੇ। ਤਥਾ ਆਪ ਕੌ ਲਾਇਕ ਅਹੇ ॥ ੨੯ ॥ ਕਿਸੀ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਤੁਮ ਕੋ। ਬਨਹੁ ਸਰਲ, ਤਜਾਗਹੁ ਗਾਰ ਗਮ ਕੋ[1]। ਬਹੁਰ ਕੁਟਿਲਤਾ[2] ਧਾਰਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਸੁਖ ਭੋਗਹੁ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਫਿਰਜੋ। ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤ ਲਖਿ ਪਛੁਤਾਵਨ ਕਰਜੋ।–ਬ੍ਰਿਥਾ[3] ਆਪਨੀ ਸੈਨ ਮਰਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਰਜੋ ਨ ਰਾਈ–॥ ੩੧ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਕਰਿਕੈ। ਸਿਜਦਾ ਕੀਨਿ ਧਰਨਿ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ। 'ਅਬਿ ਮੈਂ ਦ੍ਰੋਹ ਨ ਤੁਮ ਸੰਗ ਕਰੌਂ। ਜਬਿ ਲਗਿ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਹਿ ਮੈਂ ਧਰੌਂ ॥੩੨॥ ਪਾਛਲ ਬਾਤ ਛਿਮਾ ਸਭਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਮੋ ਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋਪ ਕੋ ਧਰੀਅਹਿ'। ਖ਼ਾਂਵਜ਼ੀਰ ਪਾਤੀ ਲਿਖਿ ਦੀਨਿ।ਧੀਰ-ਮੱਲ ਪਹਿ ਭੇਜਨ ਕੀਨਿ ॥ ੩੩ ॥ 'ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਨਹਿੰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਗਾਰਹਿ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ, ਭਯੋ ਅਨੁਸਾਰਹਿ'। ਲੇ ਕਰਿ ਹਲਕਾਰਾ ਢਿਗ ਆਯੋ।ਪਾਠ ਕਰਿ ਧੀਰ ਮੱਲ ਹਰਖਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਸ਼ਾਹ ਦਿਸ਼ਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭੀ ਬਾਤੀ।

ਅਬਿ ਗੁਰ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁ ਅਵਦਾਤੀ।ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਕੋ ਅਧਿਕ ਵਸਾਯੋ। ਸਿਖ ਸੰਤਾਨ ਕੋ ਅਨੰਦ ਉਪਾਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਕਬਹੁੰ ਜਾਇ ਗੁਰ ਕਰਹਿੰ ਅਖੇਰੈਂ। ਹੁਇ ਬਿਹੰਗ ਮ੍ਰਿਗ ਮੁਕਤਿ ਘਨੇਰੈਂ। ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਵੈ। ਧਨੀ ਮਸੰਦ ਦਰਬ ਬਹੁ ਲਜਾਵੈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਆਵਹਿ ਦਰਬ ਉਦਾਰ। ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਹੁਇ ਦੀਰਘ ਦੇਗ। ਤਜਜੋ ਜੰਗ,ਰਹਿ ਬਿਨ ਉਦਵੇਗ[4]॥੩੭॥ਮੇਲਾ ਲਗਜੋ ਰਹੈ ਦਰਬਾਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖੇ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੩੮ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਇ। ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਦ੍ਵੈ ਸਿੱਖ ਆਇ। ਤਿਹ ਕੀ ਸੰਗਤ ਲਿਖਿ ਅਰਦਾਸ। ਪਹੁੰਚਾਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ॥੩੯॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਖੋਲਿ ਸੁ ਪਠੀ ਹਕੀਕਤ ਸਾਰੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ! ਤੁਮ ਹੋ ਬਸਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਢਿਗ ਦਿਹੁ ਛੇਮ ॥ ੪੦ ॥ ਇਹੁ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਦਾਸ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਇਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ। ਅਪਨੇ ਘਰ ਪਾਵਨ ਕੇ

[1]ਗੁੱਸਾ ਛਲੋਂ ਫਿਕਰ ਛਡ ਦਿਓ। [2]ਦੰਗਾ ਵਰਤਾਉ। [3]ਵਿਅਰਥ। [4](ਜੰਗ ਦਾ) ਉੱਦਮ, ਜੋਸ਼।

ਕਰੈਂ । ਰਾਵਰ ਕੇ ਪਾਵਨ[1] ਜਬਿ ਪਰੈਂ" ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਇ ।–ਦੇਸ਼ ਦੂਰ ਬਹੁ ਕਿਤ ਕੋ ਜਾਇ–। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰਾ। ਹਿਤ ਭੇਜਾਨ ਕੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥੪੨॥'ਤੋਹਿ ਮੋਹਿ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ*। ਪਹੁੰਚਹੁ ਤਹਾਂ ਸਿਦਕ ਲਿਹੁ ਜੋਈ। ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਿ ਸੁ ਲੀਜੈ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਬਿਲਮ ਨ ਕਰੀ।ਚਲਨ ਹੇਤੁ ਮਨਸਾ ਉਰ ਧਰੀ।ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਬਿਧੀਚੰਦ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਅਸਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸਾਹੁ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਦੇਉ ਨਗਰ, ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਬਿਧੀਚੰਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਧੀਆ ਦਿਯੋ ਪਠਾਇ । ਸੱਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਮਗ ਸਹਿਸਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੂਰਬ ਦੱਖਣ ਸੰਧਿ ਜਿ ਅਹੈ[2]।ਅਗਨ ਕੋਨ ਮਹਿੰਸੇ ਨਰ ਰਹੈਂ।ਤਿਤ ਕੋ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰ। ਜਾਇ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਾ ਇਕ ਠੌਰ ॥ ੨ ॥ ਦੇਉ ਨਗਰ[3] ਇਕ ਤਹਾਂ ਬਸੰਤਾ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ ਰਹੰਤਾ। ਤਹਾਂ ਸੁਸ਼ਕ ਤਰੁ ਹੇਰਨਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਬੈਠਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਆਨੰਦ ਧਰ੍ਯੋ ॥ ੩ ॥ ਹਰ੍ਯੋ ਹੋਤਿ ਭਾ ਸੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਪੇਖਿ ਅਚੰਭ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਇ ਸਭਿਨਿ ਸੇਵਾ ਬਡ ਕੀਨਿ। ਦੇਖਹਿਂ ਜਨੁ ਮਹਾਤਮਾ ਚੀਨ ॥੪॥ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਸਹਿ ਤਹਿਂ ਕਾਨਨ[4]। ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਮਹਿਮਾ ਇਹੁ ਕਾਨਨ[5]।–ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਇਕ ਆਵਨ ਕਰ੍ਯੋ। ਬੈਠਤਿ ਸੁਸ਼ਕ ਬ੍ਰਿੱਛ ਭਾ ਹਰ੍ਯੋ–॥੫॥ ਬਿਸਮਤ ਹੁਇ ਹੇਰਨ ਕਹੁ ਚਾਹਾ। ਕੇਹਰਿ ਏਕ ਹਕਾਰ੍ਯੋ ਪਾਹਾ[6] । ਹੁਇ ਅਰੂਢ ਬਿਧੀਏ ਢਿਗ ਆਯੋ । ਅਪਨਿ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਚਹਤਿ ਡਰਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਹੁਤੀ ਨਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਵਡੇਰੇ। ਕੇਹਰਿ ਭੀਮ ਆਵਤੇ ਹੇਰੇ। ਭਾਜੇ ਲੋਕ ਜਾਇ ਪੁਰਿ ਬਰੇ।ਬਿਧੀਚੰਦ ਇਕ ਥਿਰਤਾ ਧਰੇ॥੭॥ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਕਟਿ ਜਬਿ ਆਯੋ।ਨਿਜ ਕੇਹਰਿ ਤੇ ਚਹਤਿ ਗਿਰਾਯੋ। ਤਬਿ ਬਿਧੀਏ ਚਖ ਤਾੜਿ[7] ਬਿਲੋਕਾ। ਆਵਤਿ ਚਲ੍ਯੋ ਤੁਰਤ ਹੀ ਰੁਕਾ ॥ ੮ ॥ ਭਯੋ ਸਥੰਭ ਸਿਲਾ ਸਮ ਸ਼ੇਰ। ਚਰਨ ਬਦਨ ਹਾਲਤਿ ਨਹਿਂ ਫੇਰ। ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਲਾਇ ਰਹ੍ਯੋ ਜੇਤਿਕ ਸੀ

[1]ਚਲਨ। [2]ਪੂਰਬ ਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਸੰਧੀ ਜੋ ਹੈ। [3]ਨਾਮ ਹੈ ਨਗਰ ਦਾ ਜੋ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਹੈ। [4]ਬਨ ਵਿਚ। [5]ਕੰਨੀਂ। [6]ਕੋਲ। [7]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜਕੇ। *ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦।

ਪਾਹੂ ॥ ੯ ॥ ਗਰਬ ਸਰਬ ਨਿਜ ਉਰ ਕੋ ਹਰਯੋ। ਬਡੋ ਆਪਨੇ ਤੇ ਲਖਿ ਪਰਯੋ। ਜਾਇ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। 'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਹੋ ਤਪਿ ਭਾਰੀ॥ ੧੦॥ ਛਿਮਹੁ ਅਵੱਗਯਾ ਹਮ ਤੇ ਭਈ।ਕੇਹਰਿ ਕੋ ਅਬਿ ਦਿਹੁ ਮੁਕਤਈ[1]'। ਤਬਿ ਬਿਧੀਆ ਕਹਿ ਜਤਨ ਗਹੀਰ[2]। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਹਿ ਛਿਰਕਹੁ ਨੀਰ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਯੋ ਜਬਿ ਕਹਯੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਕੇਹਰਿ ਤਬਿ ਲਹਯੋ। ਅਪਰ ਦੇਹਿ ਸੁੰਦਰ ਹੁਇ ਗਈ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਈ ॥ ੧੨ ॥ ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮਯੋ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੂ। 'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਹੁ ਸਚੁ ਹਮ ਪਾਹੂ'। ਸੁਨਤਿ ਆਪਨੀ[3]ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਮੋਕਹੁ ਜਾਨਹੁ ਕਿੰਨਰ ਰਾਈ[4] ॥ ੧੩ ॥ ਦੇਵ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬੈਠੋ ਹੁਯੋ। ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਤਹਿਂ ਆਵਨ ਕਿਯੋ। ਮੋ ਕੋ ਉਲੰਘਿ ਅਗਾਰੀ ਜਾਇ।ਬੈਠਯੋ ਰਿਖਿਬਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ॥ ੧੪॥ ਮਮ ਊਪਰ ਕੋ ਉਲੰਘਯੋ ਜਬੈ। ਰਿਸ ਤੇ ਕ੍ਰੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੈਂ ਤਬੈ। ਦੁਰ-ਬਾਸ਼ੇ ਜਬਿ ਮੋਕਹੁ ਹੇਰਾ। ਕ੍ਰੂਰ ਬਿਲੋਚਨ ਬਦਨ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਤਪਨਿਧਿ ਕ੍ਰੋਧੀ[5] ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨਾ।–ਮੁਝ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਸ਼ੇਰ ਸਮਾਨਾ।ਧਰਹੁ ਜੂਨਿ ਅਵਨੀ ਤਲ ਜਾਇ–। ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਬੂਝਯੋ ਬਹੁ ਡਰ ਪਾਇ ॥੧੬॥–ਸ੍ਰਾਪ ਅੰਤ ਕਬਿ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ–।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਅਵਤਾਰੇ। ਸੋ ਜਬਿ ਖਸ਼ਟਮ ਬਪੁ ਕੋ ਧਾਰੇਂ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਸਿਖ ਗਯਾਨੀ ਇਕ ਦੇਖਿ[6]। ਤਬਿ ਮੁਕਤਹਿ ਗੋ ਸ੍ਰਾਪ ਵਿਸ਼ੇਖ–। ਸੋ ਇਹੁ ਮਿਲਯੋ ਜੂਨ ਛੁਟਿ ਮੇਰੀ। ਮੈਂ ਅਬਿ ਗਮਨੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੀ ॥ ੧੮॥ ਭਾਗ ਧੰਨ ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ। ਪੂਰਿ ਕਾਮਨਾ ਹੋਇ ਮਹਾਨ'। ਇਮ ਕਹਿ ਨਭ ਕੀ ਓਰ ਸਿਧਾਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਤਿ ਬਿਸਮਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ ਆਨਿ। ਰਾਖਯੋ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਸੁਜਾਨ । ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ। ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਦੁਬਿਧਾ ਸਭਿ ਹਰੀ॥੨੦॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਬਿਧੀਆ ਚਾਲਾ। ਹਿਤ ਰਾਖਨ ਕਹਿ ਬਨੈ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਤੁਮ ਮੋਰੇ ਗੁਰ[7]' ਦੀਨਸਿ ਗਯਾਨਾ। ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਪ ਕਿਯ ਜੁ ਮਹਾਨਾ॥ ੨੧ ॥ ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਤੁਮਾਰੇ ਬਿਨਾ। ਤਨ ਤਜਿਬੋ ਤੁਮ ਵਿਗ,

---

[1]ਮੁਕਤੀ। [2]ਭਾਰੀ। [3]ਭਾਵ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਆਪਣੀ। [4]ਗੰਧਰਬਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ। [5]ਭਾਵ ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਨੇ। [6]ਦੇਖੇਗਾ (ਤੈਂ ਵੱਲ)। [7]ਭਾਵ ਮੁਰਸ਼ਦ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਮੁਖ ਤੋਂ ਹੈ, ਬਿਧੀਏ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਲਾ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਿੱਛੇ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ।

ਚਾਹ ਘਨਾ[1]'। ਬਿਧੀਚੰਦ ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਮਮ ਤੁਮ ਬੈਸ ਏਕ ਸਮ ਚੀਨ ॥ ੨੨ ॥ ਮਾਸ ਰੁ ਬਾਸਰੁ ਘਟਿਕਾ ਸੋਇ[2]। ਮੋਰ ਤੋਰ ਤਨ ਤਜਾਗਨਿ ਹੋਇ'। ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਭਾ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੁ। 'ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਬਿ ਹੋਵਹੁ ਪਾਹੁ ॥ ੨੩ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਤਨ ਤਜਾਗਹਿਂ ਇਕ ਕਾਲ। ਗਮਨਹੁ ਲੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨਿਜ ਨਾਲ। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਆਪ ਤਰਹੁ ਅਰੁ ਮੋ ਕਹੁ ਤਾਰਹੁ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਬਿਧੀਆ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ। 'ਤਵ ਸੰਕਲਪ ਹੋਇ ਨਹਿਂ ਅੰਨ। ਜਬਹਿ ਸਮਾਂ ਤਨ ਤਜਿਬੇ ਹੋਇ। ਤੁਝ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੋਂ ਲਖਿ*ਮੈਂ ਸੋਇ ॥ ੨੫ ॥ ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਮੈਂ ਤਜਾਗਹੁਂ ਪ੍ਰਾਨ। ਬੈਠਹੁ ਆਪ ਧਰਹੁ ਗੁਰ ਧਜਾਨ'। ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੁ। ਬੰਦਤਿ ਬਿਧੀਚੰਦ ਪਦਪਾਹੁ ॥ ੨੬ ॥ 'ਅਬਿ ਮੈਂ ਕਾਜ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਾਵੋਂ। ਤਨ ਕੇ ਅੰਤ ਸਮੈ ਪੁਨ ਆਵੋਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਗਯੋ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਪੱਤ੍ਰੀ ਪਠਿ ਜਾਂਹੀ ॥ ੨੭ ॥ ਸਾਗਰ ਟਾਪੂ ਮਹਿਂ ਅਭਿਰਾਮ। ਪੁਰਿ ਮੈਨਾਕ[3] ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਨਾਮ। ਦਿਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। –ਇਹੁ ਸਿਖ ਪਿਖਹੁ ਰੂਪ ਜਿਮ ਮੋਰਾ– ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਭਏ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਦੇਤਿ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਧਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੨੯ ॥ ਬਸਨ ਬਿਭੁਖਨ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ। ਜਬਰ ਅਜਾਇਬ ਜ਼ੇਬ ਸੁ ਜ਼ਾਹਰ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਭੋਜਨ ਭਾਵਤਿ। ਪ੍ਰੇਮੁ ਭਾਉ ਤੇ ਭਲੇ ਅਚਾਵਤਿ ॥ ੩੦ ॥ ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਰਹੈਂ। ਬਾਂਛਤਿ ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਲਹੈਂ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਢਿ ਅਰਥ ਸਮੇਤ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁ ਦੇਤਿ ॥ ੩੧ ॥ 'ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਹਉਮੈ ਤਜਾਗਨਿ ਮਨ ਬਿਸਰਾਮੁ। ਦਯਾ ਖਿਮਾ ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਧੀਰਜ †। ਧਰਮ ਪਰਾਇਨ[4] ਸਾਚੁ ਸੁ ਬੀਰਜ[5]‡ ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨਿਰਮਲ ਸੰਤੋਸ਼। ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਰਹੈ ਭਰੋਸ'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਗੁਨ ਸਕਲ ਬਤਾਏ। ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਦੁਖਿਦਾਦਿ ਹਟਾਏ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਉਪਜਾਈ। ਦੁਰਮਤਿ ਮਤਸਰ ਆਦਿ ਮਿਟਾਈ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਮਾਸ ਇਕ ਰਾਖਾ। ਅਸਨ

[1]ਬਹੁਤਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। [2]ਮਹੀਨਾ ਦਿਨ ਤੇ ਘੜੀ ਉਹੋ (ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ......)। [3]ਇਕ ਪਹਾੜ ਜੋ ਦੇਖਣੀ ਹਿੰਦ ਤੇ ਲੰਕਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਥੇ ਸਿੱਖੀ ਸੀ। ਅੰਕ ੩੬ ਵਿਚ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜਹਾਜ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਰਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [4]ਆਸਰੇ। [5]ਬਲਵਾਨ। *ਪਾਃ–ਪਲ। †ਪਾਃ–ਧੀਰ। ‡ਪਾਃ–ਸਦਗੁਨ ਬੀਰ।

ਅਚਾਇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਹੁ ਭਾਖਾ ॥ ੩੪ ॥ ਗਮਨ ਹੇਤੁ ਬਹੁ ਬਾਰ ਉਚਰਨੋ। ਸੰਗਤਿ ਤਬਹਿ ਬਿਸਰਜਨ ਕਰਨੋ। ਅਰਪੇ ਹਯ ਜਿਨ ਕੀਮਤ ਭਾਰੇ। ਸੰਗ ਦਾਸ ਦੀਨਸਿ ਰਖਵਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਬਹੁ ਸਮਾਜ ਲੈ ਚਢਨੋ ਜਹਾਜੂ। ਆਯਹੁ ਉਤਰਿ, ਕਰੋ[੧] ਗੁਰ ਕਾਜੂ। ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਅੱਗ੍ਰ ਉਪਾਇਨ ਕੀਨਿ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥ ੩੬ ॥ ਪਰਨੋ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਇ ਦੇਖਿ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।'ਜਨਮ ਧੰਨ ਜਗ ਭਯੋ ਤੁਹਾਰਾ। ਰਹਨੋ ਸੁਧਾਰਤਿ ਗੁਰ ਘਰ ਕਾਰਾ'॥੩੭॥ਬਿਧੀਚੰਦਆਨੰਦਬਿਲੰਦੋ।ਪਰਸਿ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਕਰ ਬੰਦੇ। 'ਇਹੁ ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਬਹੁ ਕਰੁਨਾ। ਦਾਸ ਦੀਨ ਨੇ ਕਯਾ ਹੈ ਕਰਨਾ'॥੩੮॥ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਧਨ ਗਨ ਲਯਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਟਿਕਾਯੋ। ਘੋਰੇ ਚਪਲ ਸਕਲ ਦਰਸਾਇਵ। ਅਰਪੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਇਵ ॥ ੩੯ ॥ ਗਹਿ ਭੁਜ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਕੰਠ ਲਗਾਯੋ। ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਮਨ ਬਿਖੈ ਟਿਕਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਢਿਗ ਰਾਖੈਂ।ਨਿਜ ਮਨ ਬਾਤ ਤਾਂਹਿ ਸੋ ਭਾਖੈਂ ॥੪੦॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਬਿਤਾਵੈਂ।ਗੁਰ-ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਵੈਂ।ਤੀਰ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਜਾਇਨਿਹਾਰੈਂ।ਜਲਨਿਰਮਲ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਉਚਾਰੈਂ ॥੪੧ ॥ ਪਾਵਸ ਰਿਤੁ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਚਹੁੰ-ਦਿਸ਼ਿ ਸਘਨ ਘਟਾ ਘੁਰਿ* ਆਈ।ਬਰਣ ਬਰਣ ਕੇ ਜਲਧਰ ਬਰਖਹਿਂ। ਮਿਟੀ ਤਪਤ ਜੰਤੁ[੨] ਜਨ ਹਰਖਹਿਂ ॥ ੪੨ ॥ ਨੀਰ ਨਵੀਨ ਨਦੀ ਮਹਿਂ ਚਲੈ।ਕੂਲਨਿ ਕੋ ਢਾਹਤਿ, ਜਨੁ ਗਿਲੈ[੩]।ਤ੍ਰਿਣ ਕਾਸ਼ਟ ਸੰਚਯ ਬਹੁ ਬਹੈਂ। ਜਲ ਜੰਤੁ ਉਛਲਤਿ ਸੁਖ ਲਹੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਘਨਘੋਰਨ ਤੇ ਮੋਰਨ ਸ਼ੋਰ। ਸੁਨੀਅਤਿ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਚਹੁੰ ਓਰ। ਬਿਨਾ ਧੂਲ ਤੇ ਸੈਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਖਰੇ ਤਰੋਵਰ ਫਲਤਿ ਰਸਾਲੇ[੪]॥੪੪॥ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੋਤਿ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੇਰਤਿ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤ। ਹਰਿਆਵਲ ਹੋਈ ਸਭਿ ਰਵਨੀ[੫]। ਇੰਦ੍ਰ ਬਧੂ[੬] ਜੁਤਿ ਦੇਖਤਿ ਅਵਨੀ ॥ ੪੫॥ ਸਾਵਨ ਅਰੁ ਭਾਦੋਂ ਜੁਗ ਮਾਸ। ਕੀਰਤ-ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਕਰਹਿਂ ਬਿਲਾਸ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹੋਇ ਸਦਾਈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਗੁਰਮਤਿ ਭਾਈ ॥ ੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਬਿਧੀ ਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

---

[੧]ਕਰਕੇ। [੨]ਜੀਵ। [੩]ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁੰਦਾ ਮਾਨੋ ਨਿਗਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੪]ਅੰਬ ਫਲੇ ਹੋਏ। [੫]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [੬]ਚੀਚ ਵਹੁਟੀਆਂ। *ਪਾਃ-ਘਿਰ।

੩੬. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੋਈ ਗਊ ਜਿਵਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਾਵਸ ਬਰਖਾ ਅਧਿਕ ਹੈ ਸਰਿਤਾ ਸੈਲਨ ਸੈਲ[1]। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਹੁ ਕਰੈਂ, ਨੀਰੇ ਊਚੇ ਗੈਲ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਾਵਸ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਤਾਈ। ਸਰਦ ਸੁੰਦਰੀ ਰਿਤੁ ਪੁਨ ਆਈ। ਭਏ ਸੇਤ ਘਨ ਜਲ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਬਿਮਲ ਅਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਚਹੁੰ ਓਰ ॥ ੨ ॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਚਰ੍ਹੈਂ[2]। ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਬਾਂਛਤਿ ਲੇਤਿ ਸੰਗ ਅਸਵਾਰ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਪਨ ਮਝਾਰ ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਿਰਤਾ ਗਹੀ। ਬਹੁਰ ਵਹਿਰ ਬਹੁ ਗਮਨਹਿਂ ਨਹੀਂ। ਕਰਨਿ ਅਖੇਰ ਅਰੂਢਨ ਬਾਜ[3]। ਤਜਯੋ ਰਾਖਬੋ ਸ੍ਵਾਨ ਰੁ ਬਾਜ਼ ॥੪ ॥ ਜੁਗਮ ਸਮੈ[4] ਸ਼ੁਭ ਸਭਾ ਲਗਾਵੈਂ। ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਸੁੰਦਰ ਗਾਵੈਂ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਇ। ਲ੍ਯਾਇ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ॥੫॥ ਅਰਪਹਿਂ, ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਬਡ ਭਾਗੇ। ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਾਗੇ। ਸੁਨਹਿਂ ਬਚਨ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਪਾਇ ਸ੍ਰੇਯ ਕੋ ਗਮਨਹਿਂ ਧਾਮੁ ॥ ੬ ॥ 'ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਹੋਯਹੁ ਬਹੁ ਅਰੇ। ਕਾਬਲ ਆਦਿਕ ਕੇ ਨਰ ਮਰੇ। ਉਤ ਦਿੱਲੀ ਆਦਿਕ ਪੁਰਿ ਬਾਸੀ। ਲਰੇ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਭਏ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰੂ ਸੂਰਤਾ ਬਿਦਤ ਜਹਾਂਨ। ਬਡ ਬਹਾਦੁਰ' ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ। 'ਅਲਪ ਚਮੂੰ ਜਿਨ ਕੇ ਰਹਿ ਪਾਸੀ। ਲਾਖਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕਰੇ ਬਿਨਾਸੀ ॥ ੮ ॥ ਸਿਰ ਪੀਰਨ ਕੇ ਪੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਡ ਮੀਰਨ ਕੇ ਮੀਰ ਸੁ ਚਾਲਾ[5]। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਜਿਨ ਸੋਂ ਲਰਿ ਹਾਰੇ। ਅਪਰ ਬਾਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰੇ॥੯॥ ਚਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਰਾਰ ਖਪਾਏ। ਜੀਵਤਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਦਨ ਪਠਾਏ'। ਬਿਦਤਯੋ ਜਗਤ ਬਿਲੰਦ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਜੋਧਾ ਜੰਗ॥ ੧੦ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਧਵਾ ਤੁਰਕਨਿ। ਰੁਦਤਿ ਘਨੀ ਸਿਰ ਛਾਤੀ ਹਨਿ ਹਨਿ[6]।ਲਰੇ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਪੀਰ ਜੁ ਪੀਰ*। ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਬਡ ਮੀਰ॥੧੧॥ ਅਰਯੋ ਸੁ ਮਾਰਯੋ, ਬਚਯੋ ਪਲਾਯੋ[7]। ਹਜ਼ਰਤ ਲਸ਼ਕਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਰਾਯੋ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ। ਸੱਯਦ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਨਿ ॥ ੧੨॥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸਿਫਤ ਘਨੀ ਕੋ।

---

[1]ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਸੈਰ। [2]ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। [3]ਘੋੜੇ ਤੇ। [4]ਦੋਨੋਂ ਵੇਲੇ। [5]ਸੁਹਣੀ ਰੀਤੀ ਵਾਲੇ। [6]ਛਾਤੀ ਪਿਟ ਪਿੱਟ ਕੇ। [7]ਜੋ ਨੱਸ ਗਿਆ ਸੋ ਬਚਿਆ।

*ਪਾ:-ਜੋ ਜਗ ਪੀਰ। ਪੁਨਾ:-ਹਨੇ ਬਿਪੀਰ। ਪੁਨਾ:-ਲਖਾ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪੀਰਨ ਪੀਰ।

ਠਾਨਤਿ। 'ਬਡੋ ਬਹਾਦੁਰ'ਬਹੁਤ ਬਖਾਨਤਿ। ਅਲਪ ਚਮੂੰ ਜੁਤਿ ਰਹਿਤ ਹਮੇਸ਼ਾ। ਲਾਖਹੁੰ ਆਵਤਿ ਹਤਹਿਂ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ॥ ੧੩ ॥ ਕਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਰੋਵਤਿ ਬਿਲਲਾਵੈ। ਕੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਿਮਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਚਚਾ ਭਤੀਜਾ ਕਿਤਿਕ ਪੁਕਾਰੈਂ। ਕਿਸ ਕੋ ਪਿਤ ਸੁਤ ਗੁਨਨਿ¹ ਉਚਾਰੇ॥ ੧੪ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਤੁਰਕ ਤੁਰਕਾਨੀ। ਕੋ ਆਵਤਿ ਕੋ ਜਾਤਿ ਮੁਕਾਨੀ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਬਦ ਗਨ ਰੁਦਨ ਉਠਾਯਾ॥ ੧੫ ॥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪੀਟਤਿ ਸਿਰ ਮੁਖ ਛਾਤੀ। ਲੇਹਿਂ ਨਾਮ ਗੁਨ ਕਰਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ।ਇਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਡ ਮਾਚ੍ਯੋ ਸ਼ੋਰ। ਭਨਹਿਂ ਬੀਰਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜ਼ੋਰ²॥ ੧੬॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਸੁਨਤਿ ਆਇ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਨਰ ਬਾਤ॥ ੧੭ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ। ਚਢੇ ਅਖੇਰ ਕਰਨਿ ਦੇ ਚਿੱਤਾ। ਕੇਤਿਕ ਸਾਥ ਚਲੇ ਅਸਵਾਰ। ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਮ ਜ਼ੀਨਨਿ ਡਾਰਿ॥ ੧੮ ॥ ਸੰਗ ਤੁਫੰਗ ਲਈ ਕਸਿ ਗੋਰੀ। ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਗਮਨੇ ਬਨ ਓਰੀ। ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤ ਸਸੇ ਗਨ ਸੂਕਰ। ਮ੍ਰਿਗਨ ਅਨੇਕਨ, ਲੇ ਸੰਗ ਕੂਕਰ॥ ੧੯ ॥ ਗਿਰ ਕੀ ਜਰਨ*ਬਿਖੈ ਬਿਚਰੰਤੇ।ਉਚ ਨੀਚ ਥਲ ਚਢਿ ਉਤਰੰਤੇ। ਫਿਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੋਜਤਿ ਝਾਰਨ।ਸਬਲ ਬਿਖਮ ਸਮ³ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਰਨ॥ ੨੦ ॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਬਿਚਰਤਿ ਭੇ ਬਨ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਤਹੂੰ ਅਖੇਰਾ ਨਾਂਹੀ। ਦਿਵਸ ਚਢ੍ਯੋ ਬਡ ਘਾਮ ਉਪੰਨਾ। ਬਿਚਰਤਿ ਰਹੇ ਨ ਕੋ ਮ੍ਰਿਗ ਹੰਨਾ॥ ੨੧ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌ ਫਿਰੇ ਸਊਰ। ਖੋਜਤਿ ਗਿਰਨਿ ਦਰੀ⁴ ਥਲ ਭੂਰ। ਧੇਨੁ ਚਰਤਿ ਹੁਤੀ ਇਕ ਬਨ ਮੈਂ। ਸਿਘਨੇ ਪਾਤ ਸਮੂਹ ਬ੍ਰਿਛਨਿ ਮੈਂ॥ ੨੨ ॥ ਇਕ ਅਸਵਾਰ ਫਿਰਤ ਨੇ ਹੇਰੀ। ਜਾਨੀ ਗਈ ਨ ਦੂਰ ਬਡੇਰੀ। ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਖ੍ਯੋ ਸੁ ਪਾੜ੍ਹਾ ਮਹਾਂ। ਸ੍ਰਿੰਗਨਿ ਸਹਿਤ ਚਰਤਿ ਹੈ ਇਹਾਂ॥ ੨੩ ॥ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹੁਤੋ ਘਾਮ ਤੇ ਸੋਇ। ਬਿਚਰਤਿ ਅਧਿਕ ਥਕਤਿ ਪੁਨ ਹੋਇ। ਇਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਨਹਿਨ ਪਛਾਨੀ। ਦੇਖਤਿ ਸ੍ਰਿੰਗ ਮਿਰਗ ਲਿਯ ਜਾਨੀ॥੨੪॥ ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕੇ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨੇਰਾ–ਭਾਜ ਨ ਜਾਇ ਮੋਹਿ ਕੌ ਹੇਰਿ–।ਥਿਰ੍ਯੋ ਦੂਰ ਤੇ ਤੁਪਕ ਚਲਾਈ।ਲਾਗੀ ਸੀਸ ਬਿਖੈ

¹ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ। ²ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਲ। ³ਟਿੱਬੇ ਭਾਵ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਤੇ ਪੱਧਰੇ ਥਾਂ। ⁴ਕੰਦਰਾ।
*ਪਾ:-ਢੂਹਨ=ਟੋਭਾਂ।

ਤੁਹਿ ਜਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਤਤਛਿਨ ਧੇਨੁ ਗਿਰੀ ਉਥਲਾਇ। ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਸ਼ ਹੋਇ ਲਗਿ ਘਾਇ[1]। ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਹੇਰੀ। ਮਰੀ ਗਊ ਉਥਲੀ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਤੇ ਪਾਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ।-ਮਮ ਕਰ ਤੇ ਭਾ ਧੇਨੁ ਬਿਨਾਸਿ-। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਗਊਅਨਿ ਚਰਵਾਹਾ। ਆਇ ਬਿਲੋਕਯੋ ਪਾਤਕ ਭਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਸ ਭਟ ਸੰਗ ਲਰਨ ਬਹੁ ਲਗਯੋ। ਉਚ ਪੁਕਾਰ ਕਰੀ ਰਿਸ ਪਗਯੋ। ਸ਼ੋਰ ਉਠਾਇ ਜ਼ੋਰ ਕੋ ਜਬੈ। ਕਿਤਿਕ ਪਹਾਰੀ[2] ਮਿਲਿਗੇ ਤਬੈ ॥ ੨੮ ॥ ਗਹਿ ਸੋ ਲਿਯੋ ਕਰਹਿਂ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਕਾਰਹਿਂ ਗਾਰੀ। 'ਧੇਨੁ ਲੇਹਿਂ, ਤੌ ਛੋਰਨ ਕਰੈਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬੰਧਹਿਂ ਘਰ ਮਹਿਂ ਧਰੈਂ' ॥ ੨੯ ॥ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਪੁਨ ਔਰ ਸਊਰ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਜੋ ਦੂਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿਤੇ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਗਏ ਤੁਰਤ ਤਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਈ॥੩੦ ॥ ਪਾਤਕ ਘੋਰ ਬਿਲੋਕਯੋ ਜਾਇ। ਅਧਿਕ ਕੋਹੀਆਂ[3] ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇ। ਹਯ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੁਭਟ ਕੋ ਗਹਯੋ। ਬਹੁ ਝਿਰਕਤਿ ਅਪਰਾਧੀ ਲਹਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਗੁਰ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਬਡ ਦੋਸ਼ ਕਮਾਯੋ। ਸਭਿ ਤਜਿ ਦੇਹੁ[4], ਲਰੇ ਕਯਾ ਹੋਇ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਈ ਅਬਿ ਜਿਯੈ ਨ ਕੋਇ'। ੩੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪਹਾਰੀ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਤੁਮ ਗੁਰ ਸੁਤ ਅਜ਼ਮਤ ਕੇ ਧਾਰੇ। ਗਊ ਮਰੀ ਕੋ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ। ਨਿਜ ਚਾਕਰ ਕੋ ਲੇਹੁ ਛੁਡਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਜੇ ਬਲ ਕਰੋ ਪੁਕਾਰੂ ਜੈ ਹੈਂ। ਨਿਜ ਰਾਜੇ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਕਹੈ ਹੈਂ। ਵਧਹਿ ਫਸਾਦ ਬਿਸਾਲ ਅਗਾਰੀ। ਇਹੁ ਪਾਤਕ ਨਾਂਹਿ ਸਕਹਿਂ ਸਹਾਰੀ' ॥ ੩੪ ॥ ਕਠਨ ਬਾਤ ਗੁਰ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰੈ।-ਮਰੀ ਗਊ ਜੇ ਅਬੈ ਜਿਵਾਰੈਂ। ਇਹ ਬੀ ਬਾਤ ਨ ਆਛੀ ਹੋਇ। ਪਿਤਾ ਰਿਸੈ ਹੈਂ ਸੁਨੈਂ ਜਿ ਸੋਇ ॥ ੩੫ ॥ 'ਕਸ਼ਟ ਅਨੇਕ ਦੇਹਿ ਪਰ ਝਾਲੈਂ। ਅਜ਼ਮਤ ਨਹੀਂ ਜਨਾਇਂ ਬਿਸਾਲੈਂ'। ਇਹੁ ਮਤ ਹੈ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਸਦਾ। ਜਰਹਿਂ ਅਜਰ, ਬਿਦਤਾਇਂ ਨ ਕਦਾ ॥ ੩੬ ॥ ਕਰਾਮਤ ਨਹਿਂ ਆਪ ਲਗਾਵੈਂ। ਜੋ ਲਗਾਇ ਤਿਸ ਦੇਖਿ ਰਿਸਾਵੈਂ। ਜੇ ਅਬਿ ਗਊ ਨ ਜੀਵਤਿ ਇਹਾਂ। ਇਕ ਤੌ ਪਾਪ ਹੋਤਿ ਹੈ ਮਹਾਂ॥੩੭॥ਦੁਤੀਏ ਜੈ ਹੈਂ ਕਰੈਂ ਪੁਕਾਰ। ਅਪਜਸ ਬਿਥਰੈਗੋ ਸੰਸਾਰ। ਇਸ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਲੈ ਹੈ ਕੋਈ। ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਆਰੋਪਹਿ ਸੋਈ ॥ ੩੮ ॥ ਰਣ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਬਿ ਭਈ। ਸੁਨਹਿਂ ਬਿਖੇਰਾ ਤੌ ਰਿਸ ਲਈ-। ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਕਰੇ ਥਿਰ

[1]ਜ਼ਖਮ ਨੇ ਗਰਕੇ। [2]ਪਹਾੜੀਏ। [3]ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ। [4](ਤੁਸੀਂ) ਸਾਰੇ ਛੋਡ ਦਿਓ (ਇਸਨੂੰ)।

ਲੋਚਨ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨ ॥ ੩੯ ॥–ਕਰਹਿਂ ਕਹਾਂ ਅਸਮੰਜਸ[1] ਬਨੋ।ਦੋਨਹੁੰ ਬਿਧੀ ਕਹਿਰ ਹੁਇ ਘਨੋ[2]।ਸੁਰਭੀ ਮਰੀ ਪਾਪ ਹੈ ਭਾਰਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਦੈਂ, ਦੋਸ਼ ਉਦਾਰਾ–॥ ੪੦ ॥ ਥਿਰੇ ਰਹੇ ਤਹਿਂ ਕੌਤਕ ਕਾਲ।ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਨ ਕਰਹਿਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਝਗਰਤਿ ਖਰੇ ਸੈਬੂਹ ਪਹਾਰ। ਅਪਨੇ ਪਰ ਕੇ ਭੇ ਨਰ ਝਾਰੀ[3] ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਮਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਸੰਗ ਮਾਹਂ ਸੁਭਟ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਬੋਲੇ ਸਕਲ 'ਗੁਰ ਸੁਤ ਸੁਨਹੁ ਸੁਜਾਨ ! ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਰੀ ਗਊ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਘਨੇਰੇ। ਜੇ ਜੀਵਹਿ ਹੁਇ ਕੁਸ਼ਲ ਬਡੇਰੇ। ਜਸੋਂ ਕਸੇਂ ਕਰਿ ਦੀਜਹਿ ਇਸ ਪ੍ਰਾਨ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਕਲਹਾ ਹੁਇ ਹਾਨ ॥ ੨ ॥ ਪਾਤਕ ਮਿਟਹਿ ਪੁੰਨ ਅਧਿਕਾਈ। ਪਸਰਹਿ ਕੀਰਤਿ ਬਿਮਲ ਸਦਾਈ। ਨਰ ਆਦਿਕ ਜੇ ਅਪਰ ਜਿਵਾਵਨ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਹੋਇਂ ਰਿਸਾਵਨ ॥੩॥ ਇਸ ਤੇ ਪੁੰਨ ਅਧਿਕ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹੀਂ ਕੋਪ ਕੋ ਠਾਨਿ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਗੁਰ-ਸੁਤ ਸੁਨਤਿ ਰਿਦੇ ਹੁਇ ਆਯੋ ॥ ੪ ॥–ਅਬ ਤੌ ਆਛੀ ਅਹੈ ਜਿਵਾਵਨ। ਸਹਿਤ ਪੁੰਨ ਅਰੁ ਰਾਰ ਮਿਟਾਵਨ। ਪਿਤਾ ਕੋਪ ਕੋ ਲਹਿਂ ਸਹਾਰਿ। ਜਥਾ ਕਹੇਂ ਸੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕਾਰ–॥ ੫॥ ਇਮ ਉਰ ਲਗਾਇ ਤੁਰੰਗਮ ਛੋਰ। ਉਤਰਿ ਗਏ ਮ੍ਰਿਤੁ ਧੇਨੁ ਓਰ। ਨੀਮ ਤਰੋਵਰ ਕੀ ਨਵਲਾ ਸੀ[4]। ਹਾਥ ਗਹੀ ਪਹੁੰਚੇ ਗੋ ਪਾਸੀ ॥ ੬ ॥ ਛਰੀ ਲਗਾਇ ਗਊ ਕ ਗਾਤ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਇਸ ਭਾਂਤਿ।'ਉਠਹੁ ਮਾਤ ! ਅਬ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤਯਾਗਹੁ। ਪੂਰਬ ਸਮ ਚਾਰਿਬੇ ਤ੍ਰਿਣ ਲਾਗਹੁ' ॥੭॥ ਸੁਭਟ ਸਕਲ ਅਰੁ ਖਰੇ ਪਹਾਰੀ। ਮਰੀ ਧੇਨੁ ਸੋ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। ਤਤਛਿਨ ਉਠੀ ਸੁ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨੇ ॥ ੮ ॥ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਹਰਿਤ ਕੋ ਚਰਨੇ ਲਾਗੀ। ਦੇਖਿ ਸਭਿਨਿ ਬੁਧਿ ਬਿਸਮੈ ਪਾਗੀ। ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ ਹਾਂਕ[5] ਸਿਭਾਰੀ। ਲੈ ਗਮਨੇ ਜਹਿਂ ਸੁਰਭੀ ਸਾਰੀ[6] ॥ ੯॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਤਿ। ਗਏ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਉਰ ਧਾਰਤਿ। ਗੁਰਸੁਤ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਮ

[1]ਅੜਬਣ। [2]ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਕਹਿਰ ਹੈ। [3]ਆਪਣੇ ਨਰ ਤੇ ਪਰਾਏ (ਪਹਾੜੀਏ ਰਲਕੇ) ਬਹੁਤਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ। [4]ਨਿੰਮ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਛਟੀ। [5]ਹੱਕ ਕ। [6]ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗਊਆਂ ਸਨ।

ਚਲੇ। ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਗਮਨੇ ਸਭਿ ਮਿਲੇ ॥੧੦॥ ਬਿਸਮਤਿ ਮਤਿ ਕੀਰਤ-ਪੁਰਿ ਆਇ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ, ਸਥਾਨ ਲਗਾਇ। ਦਿਨ ਮੱਧ੍ਯਾਨ[1] ਭਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲ।ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਮਨਭਾਇ ਬਿਸਾਲ॥੧੧॥ਟਿਕੇ ਸਥਾਨਅਪਨਿ ਸਭਿ ਜਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਯੋ ਅਸਨ ਅਬਿ ਖਾਈ।ਗਯੋ ਜੁ ਸੰਗ ਸੁ ਬੀਰ ਬੁਲਾਯੋ। ਨਿਕਟਿ ਆਇ ਪਿਖਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ 'ਆਜ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯੋ?।'ਬਚਰਤਿ ਵਾਹਿਰ ਅਸਨ ਅਬਿ ਖਾਯੋ।ਸਗਰੀ ਸਾਚੀ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਕੂਰ ਕਹੈਂ ਤੌ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸੁਭਟ ਕੰਪਯੋ ਸਭਿ ਗਾਤ। ਲਗਯੋ ਬਤਾਵਨ ਸਾਚੀ ਬਾਤ।-ਕਹੌਂ ਕੂਰ, ਤੌ ਜਾਨੈਂ ਸਾਰੀ। ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਦੈ ਹੈਂ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰੀ-॥ ੧੪ ॥ 'ਅਚਰਜ ਆਜ, ਗਊ ਮਰਿ ਗਈ। ਜਾਨੇ ਬਿਨਾ ਮਾਰਿ ਭਟ ਦਈ।ਆਇ ਕੋਹੀਆਂ[2] ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸੁਨਿ ਤਹਿਂ ਆਯੋ ॥੧੫॥ ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਗੋ ਘਾਤ ਪਛਾਨਾ। ਭਨੇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਦੀਨਸਿ ਪ੍ਰਾਨਾ[3]। ਝਗਰਾ ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਯਾਂਤੇ ਆਯੋ ਦਿਨ ਮੱਧ੍ਯਾਨ' ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਧਰ ਕਰਿ ਮੌਨ। ਰਿਸ ਉਰ ਕੀਨ, ਨ ਜਾਨੀ ਕੌਨ[4]। ਚਾਰ ਘਟੀ ਸੁਨਿ ਫੇਰ ਬਿਤਾਈ। ਡੇਢ ਜਾਮ ਦਿਨ ਰਹਯੋ ਤਦਾਈ ॥੧੭॥ ਜਾਨਿ ਸੁਚੇਤ ਹੋਨ ਕੋ ਕਾਲ। ਆਇ ਸਮੀਪ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਤੌਰ ਪਿਤਾ ਕੀ ਅਪਰ ਨਿਹਾਰੀ ॥੧੮॥ ਠਟਤਿ ਰਹੇ ਥਿਰਤਾ ਧਾਰਿ ਅੰਗ। ਨੈਨ ਕਮਲ ਸ਼ੰਕਤਿ[5], ਚਿਤ ਭ੍ਰਿੰਗ। ਸੁਤ ਬਿਸਾਲ ਪਰ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਦਨ ਦ੍ਰਿਗਨ ਕਰਿ ਲਾਲ ॥ ੧੯ ॥ ਬੋਲੇ 'ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਅਬਿ ਨੀਕੀ[6]। ਹਰਿ ਗੁਰ ਸੰਤਨਿ ਲਗੇ ਜੁ ਫੀਕੀ। ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਸੁਜਨ ਨ ਸਨਮਾਨੈਂ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਸੋ ਕਬਹੁਂ ਨ ਠਾਨੈ ॥੨੦॥ ਆਨ ਪਰੇ ਸਭਿ ਸਹੈਂ ਸਰੀਰ। ਨਹੀਂ ਛੇਰਤੇ ਧਾਰਤਿ ਧੀਰ। ਸੀਸ ਦੇਹਿ ਪਰ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵੈਂ। ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਗਾਹ ਸੁ ਆਦਰ ਪਾਵੈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਅਟਲਰਾਇ ਯਾਂਤੇ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨਾ।ਤੂੰ ਅਬਿ ਲੌ ਸਮੁਝਯੋ ਨ ਸਯਾਨਾ।ਇਮ ਤੌ ਕਰਨਿ ਸਦਾ ਨਹਿਂ ਆਛੀ। ਪੁਨ ਹਮ ਅਛਤ ਕਹਾਂ ਚਿਤ ਬਾਂਛੀ'[7] ? ॥ ੨੨ ॥ ਰਹਤਿ ਗੁਰਨ

[1]ਦੁਪਹਿਰਾ। [2]ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ। [3]ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। [4]ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਜਾਣੀ। [5]ਸ਼ਰਮਾਏ ਹਨ। [6]ਹੁਣ ਚੰਗੀ (ਗਲ) ਕਰਨ ਲਗੇ ਹੋ। [7]ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ) ਕਿਉਂ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਾਹੀ ਜੇ ?

ਤੇ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। ਅਜਰ ਨ ਜਰਹੁ ਜਹਾਨ ਜਨਾਈ[1]।ਕਰਿ ਅਜ਼ਮਤ ਦੇ ਸੁਰਭੀ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਗ਼ਾਨੀ ਗਰੀਬ ਸੁਨਹਿਂ ਜਬਿ ਕਾਨਾ॥੨੩॥ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਕੋ ਹਮ ਢਿਗ ਲਜਾਵਹਿ।ਕਰਹਿਂ ਜਾਚਨਾ ਜਥਾ ਜਿਵਾਵਹਿਂ[2]।ਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਜਗ ਮਰਨਾ। ਨਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਜਥਾ ਇਹੁ ਥਿਰ ਨਾ॥ ੨੪ ॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਕੋ ਹਮ ਜੀਵਾਵੈਂ। ਕਿਸ ਕੀ ਬਧ ਦੇ ਕਿਸਹਿ ਉਠਾਵੈਂ ? ਇਸ ਕੋ ਭੀ ਕੁਛ ਜਤਨ ਬਿਚਾਰਾ ?। ਲਿਯੋ ਬਿਚਾਰ ਤ ਕਰੋ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜੇ ਇਮ ਕਰਨੀ ਹੀ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਹਮਰੇ ਅਛਤ ਹਟਨੇ ਨਹਿਂਜਾਵੈ। ਤੌ ਇਕ ਮਯਾਨ ਜੁਗਮ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ[3]। ਮੇਯ ਨ ਸਕਹਿਂ ਸਮੁਝਿ ਲਿਹੁ ਹੇਰਿ। ੨੬॥ ਜੇ ਤੁਮ ਰਹਹੁ ਤ ਹਮ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਹਮ ਜਿ ਰਹੈਂ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਬਨੈ।ਇਕ ਰਾਖਹਿ ਇਕਤਨਾਗਹਿ ਤਨੈ' ॥ ੨੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਹੁਤੋ ਨ ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਬਿਲੰਦ। ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਿਨਹੁ ਕੀ ਅਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਚਿਤ ਰਹੈ ॥ ੨੮ ॥–ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਸਮਰੱਥ। ਭੰਜਨ ਘੜਨ ਸਕਲ ਜਿਨ ਹੱਥ। ਬਚਨ ਅਮੋਘ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਸਦਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ[4] ਜਿਮ ਮਿਟਹਿਂ ਨ ਕਦਾ ॥੨੯॥ ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਮਾਨਨੋ ਹੀ ਬਨੈ।ਇਸ ਮਹਿਂ ਭਲੋ ਆਪਨੋ ਜਨੈ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਠਾਨੀ ਨਮੋ। ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਦੇ ਤਿਹ ਸਮੋਂ ॥ ੩੦ ॥ ਧਰੇ ਮੌਨ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨ*। ਛਰੇ

---

[1]ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਣਾਵਦੇ ਹੋ। [2]ਜਾਚਨਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਓਸੇ (ਗਾਂ ਦੀ) ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਜਿਵਾ ਦੇਵੋ। [3]ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ। [4]ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਅਸਤ੍ਰ ਜੋ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ [ਸੰਸਃ, ਬ੍ਰਹਮਾਸਤ੍ਰ]। *ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਬੜੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਤੇ ਸਫਲ ਗਜਾਨੀ ਸਨ ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਪਦ ਤੇ ਆਰੂੜ੍ਹਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੱਬੀ ਰਜ਼ਾ ਦੀ ਸੂਖਮਗਤੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚ ਗਊ ਜਿਵਾਉਣ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਅਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਵਡੇ ਇਹ ਵਿਯੋਗ ਨਾਂ ਸਹਾਰ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਜੋ ਬੇਅਦਬੀ ਤੇ ਹੁਕਮ ਉਲੰਘਣ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦਾ ਇਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਰੀਰ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮ ਲਾਇਕ ਪੁਤ੍ਰ–ਸਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਸ[illegible]–ਨੇ ਪੂਰਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਧੰਨ ਹਨ ਐਸੇ ਸਪੁਤ -ਪਿਤਾ–ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਆਗਿਆ ਪਾਲਨ ਦੇ ਰੌਸ਼ਨ ਮੁਨਾਰੇ। ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਨਜਿੱਠਣਾ ਸਿਖਾਲ ਰਹੇ ਸੇ।

ਧਰੀ ਕਰ ਖਰੀ ਮਹਾਨ[1]। ਕਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਨ ਬੋਲਨ ਕੀਨਿ। ਚਲਨਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਿਖੇ ਚਿਤ ਦੀਨਿ ॥ ੩੧ ॥ ਜੋ ਮਗ ਮਿਲਹਿ ਚਲੇ ਜਿਹ ਸਮੇ[2]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨਰ ਠਾਨਤਿ ਨਮੋ। ਕਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਨ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਇ। ਜਾਹਿਂ ਏਕ ਰਸ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ॥੩੨॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਬ੍ਰਿਤਿ ਉਦਾਸ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਹੋਈ। ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਪਧਾਨੇ। ਅਲਪ ਸੈਲ ਪਰ ਚਢਿਬੋ ਠਾਨੇ ॥੩੩॥ ਜਾਇ ਇਕਾਕੀ,ਦਾਸ ਨ ਸੰਗ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਚਢੇ ਉਤੰਗ। ਬੁੱਢਨ ਸ਼ਾਹੁ ਸਥਾਨ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਿਸ ਤੇ ਕੁਛਕ ਅੰਤਰਾ ਧਾਰਾ[3]॥੩੪॥ਛਰੀ ਧਰਾ ਪਰ ਧਰੀ ਗਡਾਈ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਭੇ ਸੁੰਦਰ ਥਾਈਂ। ਉਰ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਰਾਗ[4] ਨ ਠਾਨਾ। ਨੌਕਾ ਮੇਲ ਸਕਲ ਜਗ ਜਾਨਾਂ ॥ ੩੫ ॥ ਅਤਿ ਸਪੁੱਤ੍ਰ[5] ਜੋ ਹੈ ਹਰਿਰਾਇ। ਮਿਲਿਨਿ ਹੇਤੁ ਨਹਿਂ ਕਿਛੁ ਮਨ ਲਾਇ। ਸੁਤ ਸਮ ਅਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿਸ ਮਾਂਹੁ। ਜਿਸ ਕੋ ਸਿਮਰ ਮਿਲਹਿਂ ਕਰਿ ਪਾਹੁ[6] ॥੩੬॥ ਆਸਤਰਨ ਕੋ ਅਪਨੇ ਹਾਥ।ਸੁੰਦਰ ਕਰਨੋ ਕੁਸ਼ਾ ਕੇ ਸਾਥ। ਤਬਿ ਤਨ ਪਰ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਾ। ਕਰਿ ਦੁਹਰ ਸਿਹਜਾ ਤ੍ਰਿਣ ਡਾਰਾ॥੩੭॥ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸੰਕੋਚ ਬੈਠਿ ਤਬ ਗਏ।ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਲਏ।ਮੂੰਦਿ ਬਿਲੋਚਨ ਪੌਢੇ ਫੇਰ। ਦੂਤੀ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਮੁਖ ਪਰ ਗੇਰ॥੩੮॥ਜੋਗ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ ਖੈਂਚੇ ਪ੍ਰਾਨ।ਸਭਿ ਤਨ ਤੇ ਸਵਧਾਨੀ ਠਾਨਿ। ਤਾਤਕਾਲ ਤਨ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਜਿਮ ਪੰਨਗ ਕੰਚੁਰੀ ਨਿਜ ਡਾਰੇ[7]॥੩੯॥ ਗਏ ਸੁਖੈਨ ਤਜੀ ਤਬਿ* ਕਾਧਾਂ। ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਾਹਿਂ ਭਯੋ ਕਦਾਧਾਂ।ਨਈ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਤਨ ਤਰੁਨਾਈ। ਜਿਮ ਜੋਗੀ ਮਾਧਾ ਤਜਿ ਜਾਈ ॥ ੪੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸਮਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੭॥

੩੮. [ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਹਿ ਸੁਧ ਤੂਰਨ ਸੁਰ ਸਰਬ ਚਢੇ ਬਿਮਾਨ ਪਧਾਨ। ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਕੇ ਤਨ ਤਜਨ ਤ ਆਏ ਮੰਗਲ ਠਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੈ ਜੈ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ। ਕੁਸਮਾਂਜੁਲ ਕੋ ਭਰਿ ਭਰਿ ਡਾਰੇ।ਅਨਿਕ ਅਪਸਰਾ ਹਰਖਤਿ ਨਾਚਹਿਂ। ਗਾਵਹਿਂ ਗੀਤ ਮਧੁਰ ਸੁਰ ਰਾਚਹਿਂ ॥੨॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਰਨਿ

---

[1]ਅਤਿ ਸੁਹਣੀ ਛਟੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਲਈ। [2]ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਚਲੇ ਜੋ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ। [3]ਕੁਝ ਵਿੱਥ ਰੱਖਕੇ। [4]ਪ੍ਰੇਮ। [5]ਸਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੀ ਅਤੀ ਸਪੂਤ। (ਅ) ਅਤਿ (ਪਿਆਰੇ) ਪੁੱਤ੍ਰ। [6]ਜਿਸਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਪਾਸ (ਜ੍ਹਲਾ) ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [7]ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਆਪਣੀ ਕੁੰਜ ਲਾਹ ਸੁਟਦਾ ਹੈ। *ਪਾঃ–ਸਭ।

ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਕਹਯੋ 'ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ !' ਸਭਿ ਦੇਵਨ ਕੋ ਬਡ ਉਤਸਾਹੂ। ਸ਼ੁਭ ਆਗਵਨ ਜਾਨਿ ਕੈ ਪਾਹੂ ॥ ੩ ॥ ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਭਟ ਸਪੂਤ। ਸਪਤਮ ਗੁਰ ਕੋ ਪਿਤ ਮਤਿ ਪੂਤ[1]।'ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ' ਕਹਿ ਕਰਿ ਲੇ ਗਏ। ਸਾਜਿ ਆਰਤੀ ਦਰਸਤਿ ਭਏ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿ ਸੁਰ ਗਮਨੇ ਜਾਇਂ ਪਿਛਾਰੀ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਦਿਪਹਿ ਬਿਮਾਨ ਅਗਾਰੀ। ਤੇਜ ਸਹਤਿ ਸੂਰਜ ਜਨੁ ਜਾਈ। ਗੀਰਬਾਨ[2] ਉਡਗਨ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੫ ॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਸੁਰਨਿ ਕੀ ਜਾਵਨਿ। ਤਹਿਂ ਲੌ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀਨਿ ਪੁਚਾਵਨ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹਟੇ ਪਿਛਾਰੀ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਗਮਨਯੋ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਸਭਿ ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਜਾਇਂ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਰਿਦੇ ਸਮਾਇਂ।ਪੁਨ ਗੁਰਪੁਰਿ ਲੌ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਮਿਲੇ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਬੰਦਨ ਗਾਈ ॥ ੭ ॥ ਅੱਚੁਤ ਪਦ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲੇਤਿ ਅਘ ਭਾਜੇਂ। ਇਤ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜੋ ਦਾਸ। ਸੇਵਾ ਹੇਤੁ ਰਹਤਿ ਨਿਤ ਪਾਸ ॥ ੮ ॥ ਲਗੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਆਵੈਂ। ਇਤ ਉਤ ਖੋਜਤਿ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਵੈਂ। ਬੂਝਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਾਇ।ਜਿਨਹੁਂ ਪਿਖੇ ਤਿਨ ਦੀਨਿ ਬਤਾਇ ॥ ੯ ॥ ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਗਏ ਗਿਰ ਓਰ। ਏਕਾਕੀ ਸਭਿ ਸੰਗੀ ਛੋਰਿ। ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਹਿਤ ਸੇਵਾ ਧਾਏ।ਹਮਹੁਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਹੈਂ ਕਿਤ ਥਾਏਂ[3]॥੧੦॥ ਉਤਹੂੰ ਗਏ ਸੁ ਬੂਝਤਿ ਦਾਸ[4]। ਚਢੇ ਉਤੰਗ ਥਾਨ ਤਿਸ ਪਾਸ। ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੇ ਪੌਢਨ ਕਰੇ। 'ਕਹਾਂ ਕੀਨਿ ਅਵਨੀ ਪਰ ਪਰੇ ? ॥ ੧੧ ॥ ਸਦਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਹਮ ਕਿਸਹੂੰ ਕੋ ਸੰਗ ਨ ਲਯਾਏ'। ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਜਾਇ। ਲਗੇ ਬਿਲੋਕਨ ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਆਇ ॥ ੧੨ ॥ ਬਿਸਮੇ ਬਹੁਰੋ ਹਾਥ ਲਗਾਯੋ। ਚਰਨ ਪਲੋਟਤਿ ਚਹਤਿ ਜਗਾਯੋ।ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਈ ਜਬੈ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਧਾਇ ਆਇ ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹੀ ॥ ੧੩ ॥ ਊਚੀ ਕੂਕ ਨਿਕਟਿ ਹੁਇ ਮਾਰੀ। ਨਿਕਸੀ ਨੈਨਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰੀ।ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ 'ਕਹਾਂ ਤੁਝ ਭਯੋ ? । ਕਯੋਂ ਰੋਦਨ ਤੁਮ ਐਸੋ ਕਿਯੋ ?' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ ਦਾਸ। 'ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪ ਕੋ ਬਡ ਗੁਨਰਾਸ। ਊਚੇ ਥਲ ਪਰ ਕੁਸ਼ਾ ਡਸਾਈ। ਪੌਢੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਹੀਂ ਬਿਚ ਪਾਈ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ

---

[1] ਪਵਿਤ੍ਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ। [2] ਦੇਵਤੇ। [ਸੰਸ:, ਗੀਰ੍ਵਾਣ]। [3] ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਡੀਕਦੇ ਹੋਣਗੇ। [4] ਦਾਸ ਪੁਛਦੇ ਪੁਛਦੇ ਉਧਰ ਗਏ।

ਕਰਿ ਸਭਿ ਤੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਉਠੇ ਤੁਰਤ ਸੇਵਕ ਅਨੁਗਾਮੀ। 'ਚਲਹੁ
ਕੌਨ ਥਲ ਮੈਂ ਮ੍ਰਿਤ ਹੋਏ?'। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਮਨੇ ਸਭਿ ਜੋਏ ॥ ੧੬ ॥
ਅੰਤਹ ਪੁਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਧਿ ਗਈ। ਸੁਨਤਿ ਬਾਤ ਸਗਰੀ ਰੁਦਨਈ। ਪਰਯੋ
ਰੌਰ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ਼ੋਕ ਵਧਯੋ ਲਘੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੭ ॥
ਬਿਧੀਚੰਦ ਆਦਿਕ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸੰਗ ਲਏ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਉਤਲਾਵਤਿ
ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਪਿਖਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਢਯੋ ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੧੮ ॥ ਨਰ
ਅਪਰਨ ਸਮ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਯੋ। 'ਕਹੁ ਨੰਦਨ ਕਿਮ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਯੋ ?।
ਸੁਭਟ ਸਿਖ ਹੈਂ ਸੰਗ ਜਿਤੇਕ। ਰੋਦਤਿ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਅਨੇਕ ॥ ੧੯ ॥
ਤਰੁਨ ਬੈਸ ਮਹਿ ਕਾਲ ਨ ਕਾਲ[1]। ਰਾਵਰ ਕਹਾਂ ਗਏ ਕਰਿ ਖਯਾਲ*'।
ਸੁਨਿ ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਧਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਾਜ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥
ਸਭਿ ਰੋਦਤਿ ਅਰੁ ਬੰਦਨ ਕਰੈਂ। ਗੁਰ ਸਿਮਰਹਿੰ ਸ਼ੋਕ ਸੁ ਚਿਤ ਧਰੈਂ।
ਆਇ ਨਾਨਕੀ ਅਰੁ ਮਰਵਾਹੀ। ਮੁਖ ਕੋ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਲਲਾਹੀਂ ॥ ੨੧ ॥
'ਅਹੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੋਧਾ ! ਸਭਿ ਲਾਇਕ !। ਗੁਰ ਸੁਤ ਜੇਸ਼ਟ ਗਨ ਸੁਖਦਾਇਕ।
ਬਦਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਦੀਵ ਬਿਲੋਕੇਂ। ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਗਵਨ ਪਰਲੋਕੇਂ ?'
॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ਪਿਤਾ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਅਰੁ ਰੋਦਤਿ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਸ਼ੇਖ
। ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਯੋ। ਕਹੈਂ ਬਦਨ ਕੁਛ ਬਾਕ ਨ
ਆਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਡਾਰਾ। ਮਨੋ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਛੁਟਯੋ
ਫੁਹਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਸਿੱਖ ਸੁਭਟ ਢਿਗ ਰੁਦਤਿ
ਮਹਾਨ ॥ ੨੪ ॥ ਹਿਤ ਸਸਕਾਰਨ ਸੌਜ ਮੰਗਾਈ। ਚੰਦਨ ਭਾਰ ਲਯਾਇ
ਸਮੁਦਾਈ। ਤਿਲ, ਜਵ, ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿ ਸਭਿ ਆਨੈਂ। ਕਰਤਿ ਕਾਰ ਸਭਿ
ਰੋਦਨ ਠਾਨੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਛਰੀ ਖਰੀ ਗੁਰ ਖਰੀ ਨਿਹਾਰੀ। 'ਰਹਨਿ ਦੇਹੁ
ਇਹ ਤਰੁ ਹੁਇ ਭਾਰੀ'। ਕਹਿ ਕਰਿ ਚੰਦਨ ਚਿਖ ਬਨਵਾਇ। ਕ੍ਰਿਯਾ†
ਹੇਤੁ ਥਿਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਦੇਖਤਿ ਕਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਵ।
ਨਏ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਮਹਿਂ ਪਹਿਰਾਇਵ। ਬਹੁਰ ਚਿਖਾ ਪਰ ਦੇਹਿ ਧਰਾਈ।

[1]ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ।

*ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਮਨੁਖ ਨਾਟ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕਾਵਯ-ਰਚਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਅਟੱਲ ਹੈ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਲ, ਵਿਰਹਾ ਬੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, 'ਨਾ ਕਛੂ ਆਇਬੋ ਨਾ ਕਛੂ ਜਾਇਬੋ ਰਾਮ ਕੀ ਦੁਹਾਈ' ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਬੀ। ਤਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕਾਧੀਨ ਸਮਝਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

†ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੩੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਪਾਵਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਲਗਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਬਿਧਿ ਸਮੇਤ ਸਸਕਾਰਨ ਕੀਨੋ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਚਨ ਜਲ ਭਰਿ ਲੀਨੋ।ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਕਰਾਹ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਨਰ ਕੋ ਗਨ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਲਜਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਸਭਿਨਿ ਬਾਪਕਾ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਪੁਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਸੁ ਵਧਯੋ ਬਰਤਾਇ। ਸਭਿ ਸੁਨਾਇ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਅਲਾਇ ॥ ੨੯ ॥ 'ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਸਿਖ ਆਵੈ।ਕਰਹਿ ਤਿਹਾਵਲ ਇਤ ਅਰਪਾਵੈ।ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਦਰਸ ਕੋ ਪਾਇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪੁਰਵਹਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਨੀਮ ਤਰੋਵਰ ਹੋਇ ਬਿਲੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦਰਸ ਮਨਿੰਦ। ਕਰਹਿ ਬੰਦਨਾ ਦੇਖਹਿ ਨੈਨ। ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਐਨ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਇਹਾਂ ਤਿਹਾਵਲ ਆਇ। ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਖਾਇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਜੋ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਸੁ ਤਿਹਾਵਲ ਖਾਵੈ ॥ ੩੨ ॥ ਪੁੰਨ ਥਾਨ ਮਹਾਨ ਬਨੈ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਕਲਮਲ ਬਿਨਸੈ ਹੈਂ। ਸੇਵੇ ਉਰ ਨਿਰਮਲ ਬਨ ਜਾਇ। ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਪਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਬਰਖਾ ਮਹਾਂ ਅੰਧੇਰੀ ਜੋਇ। ਤਊ ਤਿਹਾਵਲ ਇਸ ਥਲ ਹੋਇ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਥਾਨ। ਉਠਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ॥੩੪॥ਅਸ਼ਟ ਧ੍ਯਾਟ ਸੱਤ੍ਰਾ ਸੈ ਸੰਮਤ[1]।ਅੱਸੂ ਮਾਸ ਸੁਦੀ ਦਸਮੀ ਥਿਤ। ਕਰਿ ਸਭਿ ਕ੍ਰਿਯਾ*ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥੩੫॥ ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਕਿਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ। ਬਿਸਮਤ ਮਤਿ ਸਭਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ। ਪੀਛੇ ਆਇ ਚਲੀ ਗਨ ਨਾਰੀ।ਆਦਿ ਨਾਨਕੀ ਪੁਰਿ ਜੁ ਮਝਾਰੀ॥੩੬॥ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਕਰਤਿ ਸੋ ਆਵੈਂ। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਨ ਕੂਕ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਹੇਰਿ ਸ਼ਬਦ ਬਡ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰਾ। 'ਤਰੁਨ ਬੈਸ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਧੀਰਮੱਲ ਨਿਜ ਮਾਤ ਸਮੇਤ। ਅੰਤ ਦਰਸ ਨਹਿ ਆਇ ਨਿਕੇਤ[2]। ਬਿਛੁਰੇ ਰਹੇਂ ਸੁ ਜਾਨੀ ਪਰੈ। ਨਹੀਂ ਮੇਲ ਹਮ ਸੋਂ ਕਬਿ ਧਰੈ'॥੩੮॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬੋਲਤਿ ਚਲਿਆਈ। ਵਧਯੋ ਸ਼ੋਕ ਸਭਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਈ। 'ਗੁਰਸੁਤ ਲਾਇਕ ਮਰਯੋ ਅਚਾਨਕ। ਕਹਾਂ ਭਯੋ, ਜਾਨੈਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ' ॥ ੩੯ ॥ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਸਗਰੇ ਆਇ।

---

[1]ਭਾਵ ੧੬੯੨ ਸੰਮਤ। [2]ਘਰ ਆ ਕੇ ਨਾ ਕੀਤਾ। *ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਵਰ[illegible] ਗਈ ਹੈ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ਵਰਤਾਉਣਾ ਤੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਪੁੰ[illegible], ਕ੍ਰਿਯਾ [illegible] ਈ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਸੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਪ੍ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਯਾ' ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਆਦਿ ਨਾਨਕੀ ਮਨ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਤ੍ਰਿਯ ਤੇ ਪੂਰਨ ਭੇ ਘਰ ਸਾਰੇ। 'ਗੁਜ਼ਰਨੋ ਅਚਰਜ' ਰੁਦਤਿ ਪੁਕਾਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤੀ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਧੀਰ ਮੱਲ ਕਠੋਰਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਕੀ ਨਾਰਿ ਸਭਿ ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਰੋਦਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਊਚੇ ਰੌਰ ਉਠਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਰਿਜਨ ਸਗਰੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ। ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਬਿਲੰਦ ਲਗਾਏ। 'ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਅਚਾਨਕ ਏਹ। ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਇਮ ਤਨ ਤਜਿ ਦੇਹਿ ॥੨॥ ਤਰੁਨ ਬੈਸ ਬਹੁ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਉ। ਸੁਖਦ ਸਭਿਨਿ ਦੁਖਦਾਯ ਨ ਕਾਉ। ਸਾਦਰ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲੋਕ ਬਸਾਏ। ਬੂਝਤਿ ਕੁਸ਼ਲ ਸਦਾ ਅਪਨਾਏ ॥ ੩ ॥ ਉਰ ਉਦਾਰ ਜਾਚਹਿ ਜਿਮ ਕੋਈ। ਹਟਿ ਕਰਿ ਛੂਛ ਨ ਗਮਨਯੋ ਸੋਈ। ਨਹਿਂ ਬਿਕਾਰ ਮਨ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ। ਮਹਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਨੂਪ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਰਣ ਠਾਨਤਿ। ਅੱਗ੍ਰ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਹੁਇ ਰਿਪੁ ਹਾਨਤਿ। ਜੋਧਾ ਅਧਿਕ ਬਾਨ ਬਡ ਮਾਰੇ। ਅਰੇ ਅਗਾਰੀ ਸੋ ਨਰ ਹਾਰੇ' ॥ ੫ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਭਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹਿਂ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਧੀਰ ਬਤਾਵਹਿਂ। 'ਹੁਕਮ ਸੱਤਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੇਰਾ। ਕੌਨ ਸਮੱਥ ਦੇਇ ਤਿਸ ਫੇਰਾ[1] ॥ ੬ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਸਿਰ ਭਾਵੀ ਬਲੀ। ਸਿਰ ਧਾਰਤਿ ਨਿਜ ਬੁਰੀ ਕਿ ਭਲੀ। ਭਾਣਾ ਮਾਨਹਿਂ ਹਰਖਤਿ ਰਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਤਰਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕਹੈਂ ॥ ੭ ॥ ਇਹੁ ਸੰਤਨ ਕੋ ਮਤਿ ਬੀਚਾਰ। ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੋ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਾਕ ਗੁਸਾਂਈਂ। ਸਭਿ ਕੋ ਧੀਰ ਦੀਨਿ ਹਿਤਵਾਈ[2] ॥ ੮ ॥ ਪੁਨ ਅੰਤਹਿਪੁਰ ਦਾਸ ਪਠਾਏ। ਊਚੇ ਰੋਦਤਿ ਸਕਲ ਹਟਾਏ। 'ਮਾਨਹੁ ਹਿਤ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਭਾਣਾ। ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਸਭਿ ਆਵਣ ਜਾਣਾ' ॥੯॥ ਪੁਨ ਸਗਰੇ ਸਨਬੰਧਨ ਪਾਸ। ਸੁਧ ਭੇਜੀ ਤੂਰਨ ਗਨ ਦਾਸ। ਧੀਰਮੱਲ ਢਿਗ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਯੋ। ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਸਦਨ ਪੁਚਾਯੋ ॥ ੧੦ ॥ ਰਾਇ ਜੋਧ ਰੂਪੇ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਆਦਿ ਵਟਾਲੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧੧ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੋਤਿ ਸਮਾਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮ ਕੋ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ। ਜੇਸ਼ਟ ਪੁੱਤ੍ਰ[3] ਚਲਹੁ ਤਤਕਾਲ। ਤੁਮ ਕੋ

[1]ਜ਼ੋਰ। [2]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [3]ਤੁਸੀਂ (ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ) ਵੱਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋ।

ਉਚਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੁਭ ਢਾਲ[1]* ॥ ੧੨ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਚਲਹੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਨਿਜ ਸਾਥ*। ਪਾਠ ਕਰਾਵਨ ਚਾਹਤਿ ਨਾਥ॥ਬਿਲਮ ਨ ਧਰਹੁ ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਯੋ'। ਇਮ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ ॥੧੩॥ ਧੀਰਮੱਲ ਤਬਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ। –ਪਿਤ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਰਲੋਕ ਮਝਾਰੀ–। 'ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ?' ਬੂਝ੍ਯੋ ਦਾਸ[2]। 'ਸੰਕਟ ਕੌਨ ਭਯੋ ਤਨ ਤਾਸ ॥੧੪॥ ਕਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਤਜ੍ਯੋ ਸਰੀਰ?। ਭਈ ਕੌਨ ਐਸੀ ਤਨ ਪੀਰ'। ਤਬਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਦਾਸ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਧੇਨੁ ਜਿਵਾਇ ਸਦਨ ਕੋ ਆਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨੇ ਭਨੇ ਕੁਛ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੈਨ। ਤਤਛਿਨ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਐਨ।ਅਲਪ ਸੈਲ ਪਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਥਿਰੇ। ਆਸਤਰਨ ਕੁਸ਼ ਕੇ ਪਰ ਪਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਤਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਿ ਗਏ ਪਰਲੋਕ। ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਉਪਜ੍ਯੋ ਸ਼ੋਕ'। ਧੀਰਮਲ ਤਬਿ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਮੈਂ ਪੂਰਬ ਜਾਨੀ॥੧੭॥ਸੁਤ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਮੋਹ ਨ ਲੇਸ਼।ਜਨੋਂ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਤਿ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਅਟਲਰਾਇ ਕੇ ਤਿਮ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਾ। ਨਹਿ ਅਨੁਰਾਗ[3] ਬਿਲੰਬ ਨ ਲਾਗਾ ॥ ੧੮ ॥ ਮੋ ਸੋਂ ਰਹੈਂ ਸਦਾ ਰੁਖ਼ ਫੇਰੇ। ਨਿਜ ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਭਲ ਬਿਧਿ ਹੇਰੇ[4]। ਰਹੌਂ ਸੰਗ ਤੌ ਨਹਿੰ ਕੱਲ੍ਯਾਨ। ਯਾਂਤੇ ਤ੍ਯਾਗਿ ਰਹ੍ਯੋ ਇਸ ਥਾਨ ॥ ੧੯ ॥ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ ਜੰਗ ਮਝਾਰ। ਹਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨ ਨਿਤ ਰਹਿ ਅਨੁਸਾਰਿ। ਅਵਗੁਨ ਕੌਨ ਹੁਤੋ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਜਗ ਮੌਂ ਜਿਯਦਾਨ ਦਿਯੋ ਜੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੦ ॥ ਧੇਨੁ ਜਿਵਾਇ ਪੁੰਨ ਕੋ ਠਾਨਾ। ਤਿਨਹੁੰ ਜਾਨਿ ਤਜਵਾਇਵ ਪ੍ਰਾਨਾ†। ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਉਂ ਕਹਾਂ ਇਹ ਜੋਗ। ਕਹਾਂ ਕਹੈਂਗੇ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਲੋਗ ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਨਹੁੰ ਬਾਕ ਕਹਿ ਮਮ ਪਿਤ ਹਤ੍ਯੋ। ਮੋ ਸੰਗ ਕਹਾਂ ਭਲੋ ਅਬਿ ਚਿਤ੍ਯੋ। ਲਰਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਸਕਲ ਬਿਗਾਰਾ। ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਰਕਨਿ ਮਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰਾ ਧਨ ਧਾਮ। ਤਜਿ ਗਮਨੇ ਬਹੁ ਕਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ। ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਅਪਨੀ ਬੁਧਿ ਭਲੇ। ਲਿਖਿ ਮੈਂ ਪਠ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿਮ ਮਿਲੇ[5] ॥੨੩॥ ਹੋਤਿ ਉਪਾਧਿ[6] ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਕਰੀ ਸੰਧਿ[7] ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰਾ।ਨਤੁ ਪੁਰਿ ਬਡ੍ਰਿਨ ਬਸਾਇਵ ਜੇਤੋ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਅਪਨਾਇ ਸੁ ਲੇਤੋ ॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ ਧਨ ਧਾਮ ਨਗਰ ਕੋ

[1]ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨੀ ਚੁਹਣੀ ਤਣੀ। [2]ਦਾਸ ਨੂੰ। [3]ਪ੍ਰੇਮ। [4]ਦੇਖਿਆ ਹੈ (ਮੈਂ)। [5](ਜਿਸ ਨਾਲ) ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇ। [6]ਉਪਦ੍ਰਵ। [7]ਮੇਲ।

*ਇਥੇ ਬੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ।

†ਪਾ:–ਤਿਨਹੁ ਜਾਇ ਤਰਜਾ–ਤਜ ਪ੍ਰਾਨਾ।

ਰਾਖਾ। ਨਿਜ ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਮੈਂ ਕਰਿ ਕਾਂਖਾ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਬਿਗਰ ਸਭਿ ਜਾਵੈ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਤੇ ਕੁਛ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ॥ ੨੫ ॥ ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਿਸ ਦੇ ਹੈਂ ਗਾਦੀ। ਲੈ ਹੈ ਕੌਨ ਕਰਹਿ ਮੁਦ[1] ਸ਼ਾਦੀ।ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜੈਬੇ ਜੋਗ। ਬਰਜਹਿਂ ਮੋਹਿ ਮੁਸਾਹਿਬ ਲੋਗ' ॥੨੬॥ ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਤਿਸ ਮਾਤਾ ਪਾਸ। ਗਯੋ ਤਬੈ ਜਹਿਂ ਬੀਚ ਅਵਾਸ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਧੀਰਮਲ ਕੋ ਕਹਯੋ ਉਚਰਯੋ ॥ ੨੭॥ ਨੇਤੀ[2] ਸੁਨਤਿ ਦਹਲ ਉਰ ਭਾਯੋ। ਰਿਦੈ ਬਿਖਾਦ ਬਹੁਤ ਉਪਜਯੋ।ਬੈਠਿ ਭੂਮ ਪਰ ਰੋਦਨ ਠਾਨਾ।ਪਤਿ ਹਤਿ ਤੇ ਕਿਯ ਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਪੁਰਿ ਤ੍ਰਿਯ ਪਹੁੰਚੀ ਸਮੁਦਾਈ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਰੋਦਨ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਈ। ਸਗਰੇ ਮਾਨਵ ਤਬਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਲਗਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਗਏ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਗੁਨ ਗਨ ਸਿਮਰਤਿ ਭਏ।ਜਬਹਿ ਇਕਾਕੀ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਨੇਤੀ ਜਾਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਜੋਵਾ ॥ ੩੦ ॥ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਵਨ ਕੋ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਸ ਚਿਤ ਮੈਂ ਚਹਯੋ। ਚਲਿਬੋ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਬਨਿ ਆਵੈ।। ਇਹਾਂ ਰਹਨ ਅਬਿ ਕਸੈਂ ਤੁਮ ਭਾਵੈ॥੩੧॥ ਸੁਤ ਜੇਸ਼ਟ ਤੇ ਹੋਤਿ ਬਿਧਾਨ[3]।ਬਹੁਰ ਪਾਗ ਲੈਬੋ ਮਨ ਜਾਨਿ।ਨਿਕਟਿ ਪਿਤਾਮੇ ਕੇ ਚਲਿ ਲੀਜੈ। ਇਮ ਨੀਕੋ ਨਿਜ ਰਿਦੈ ਲਖੀਜੈ ॥ ੩੨ ॥ ਨਾਂਹ ਤ ਪਾਗ ਨ ਪਾਵੈਂ ਹਾਥ। ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਹੇਰਹੁ ਮਤਿ ਸਾਥ। ਬਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਸਭਿ ਅਧਿਕਾਰ। ਗੁਰਤਾ ਆਦਿਕ ਲਖਹੁ ਉਦਾਰ ॥ ੩੩ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਛੂਛੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਕਿਮ ਪੁਜਵੈ ਹੈਂ'। ਸੁਨਤਿ ਧੀਰਮੱਲ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਮੈਂ ਤੌ ਉਰ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਜਾਨੀ ॥੩੪॥ ਗੁਰ ਤੇ ਕਛੂ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਐ ਹੈ। ਮੋ ਪਰ ਤਰਕਨ ਅਨਿਕ ਉਠੈ ਹੈਂ। ਤਹਾਂ ਗਏ ਤੇ ਗ੍ਰਿੰਥ ਮੰਗਾਇ।ਤਬਿ ਹਮ ਛੂਛੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਇਂ ॥ ੩੫ ॥ ਗ੍ਰਿੰਥ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਗੁਰ ਮੈਂ ਅਹੌਂ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਪੂਜਾ ਲਹੌਂ।ਕਿਯੋ*ਗੁਰੂ ਕੇ ਗੁਰ ਨਹਿਂ ਬਨੌਂ।ਤਿਨ ਢਿਗ ਜਾਉਂ ਨ ਮੈਂ, ਸਚ ਭਨੌਂ ॥ ੩੬ ॥ ਤੁਵ ਚਿਤ ਮੈਂ ਜੇ ਪਹੁੰਚਨਿ ਤਹਾਂ। ਗਮਨਹੁ ਪ੍ਰਾਤੀ, ਮੈਂ ਥਿਰ ਇਹਾਂ। ਕਰਨ ਉਚਿਤ ਅਰੁ ਕਹਿਬੇ ਜੋਗ।ਕਰਹੁ ਜਾਇ ਨੀਕੇ ਜਿਮ ਹੋਗ' ॥ ੩੭॥ ਇਮ ਤਯਾਰ ਹੋਈ ਤਬਿ ਨੇਤੀ। ਬਡ ਨੰਦਨ ਕੀ ਮਸਲਤ ਸੰਤੀ[4]।ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਨੰਦਨ ਜੁਰਿਵਾਯੋ।ਕਰ ਤੁਰਨ ਬਿਚ ਪੰਥ

[1]ਅਨੰਦ। [2]ਧੀਰ ਮੱਲ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ। [3]ਰੀਤੀ। [4]ਸਲਾਹ ਨਾਲ। *ਪਾ:-ਕੀਓ।

ਰਲਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਸਗਰੋ ਮਗ ਉਲੰਘਿ ਸੋ ਗਈ। ਕੀਰਤ ਪੁਰੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਿਤਿ ਭਈ। ਅਧਿਕ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਰੁਦਤਿ ਪੁਕਾਰਤਿ। ਗੁਰ ਘਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[1] ਦੁਖਿਆਰਤਿ ॥੩੯॥ ਜੁਗ ਸਾਸਨ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰੋਈ। 'ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਪਤਿ ਨਹਿਂ ਅਵਿਲੋਈ'। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੀ ਗਾਥ ਉਚਾਰੀ ॥੪੦॥ ਜਿਮ ਜਿਮ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਆਵਨ ਕੀਨਿ[2]। ਦਾਸੀ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਸਭਿ ਦੀਨਿ। ਸੋ ਚਲਿ ਗਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ। ਧੀਰ ਮੱਲ ਕੀ ਭਨੀ ਅਧੀਰ[3] ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਸ਼ਨ ਹੀ ਰਹੇ। ਕੁਟਿਲ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸਮ ਲਹੇ[4]। ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੀ ਜੁ ਕ੍ਰਿਆ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਾਦਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕਰਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰਮੱਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਰਾਇ ਜੋਧ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਪਰ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਸੁਧ ਗਈ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਇ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਆਗਵਨ ਹਿਤ ਸਨਬੰਧੀ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਬਸਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਰਮਦਾਸ ਕੇ, ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਭਾਗ। ਸੁਨਿ ਤਯਾਰੀ ਤੂਰਨ ਕਰੀ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਆਵਨ ਲਾਗ ॥ ੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਲ੍ਯੋ ਵਟਾਲੇ ਕੇ ਮਗ ਆਯੋ। ਰਾਮੇ ਸੰਗ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸਭਿ ਗਾਯੋ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੋਕ ਸੋ ਭੀ ਹੁਇ ਤਯਾਰ। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਪਿਖਿ ਭਈ ਸਕਾਰ ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਿਪਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਆਈ। ਸਤਿ-ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਰਾਮੇ ਸਹਿਤ ਬੈਠਿ ਤਬਿ ਗਏ। ਬਾਤ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੀ ਭਏ ॥ ੪ ॥ ਹਰੀਚੰਦ, ਭਾਗਣ ਅਰੁ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਇਹ ਸਭਿ ਗੇ ਪਰਲੋਕ ਮਝਾਰਾ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਭੱਲੇ ਤੇਹਣ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੋਕ ਕੀਨਸਿ ਜੁਤਿ ਗੇਹਣ[5] ॥ ੫ ॥ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਦੋਨਹੁਂ ਚਲੇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਮਗ ਉਲੰਘਤਿ ਭਲੇ। ਪੂਰਬ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਲਖਿ ਕੀਨਿ ਉਤਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਧੀਰ ਮੱਲ ਸੋਂ ਮੇਲਾ ਭਯੋ। ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਗਲ ਕਹਿ ਦਿਯੋ। 'ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਗਯੋ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਪਾਹੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਰਹੁਂ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੭ ॥ ਮਿਲੇ ਸੁਨੈ ਬਿਗਰਹਿ[6] ਤਤਕਾਲਾ। ਸਕਲ ਖਸੋਟਹਿ,ਧਨ,ਪੁਰਿ,ਸ਼ਾਲਾ[7]। ਜਹਾਂ ਜਾਨ ਤੇ ਹੁਇ ਉਤਪਾਤ। ਕਯੋਂ ਕਰਿ

[1]ਪਹੁੰਚੀ। [2]ਜਿਵੇਂ (ਧੀਰ ਮਲ ਨੂੰ ਮਾਂ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਵਣਾ ਕੀਤਾ। [3]ਅਧੀਰਤਾਈ। [4]ਜਾਣਿਆਂ। [5]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਮੇਤ। [6](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮੈਂ) ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਨਾਲ ਵਿਗੜੂ। [7]ਘਰ।

ਸਕਹਿ ਸੁਮਤਿ ਸੋ ਬਾਤ ॥ ੮ ॥ ਉਚਿਤ ਨ ਤੁਮ ਕੋ ਭੀ ਤਹਿਂ ਜਾਨਾ। ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸ ਧਰਹਿ ਮਹਾਨਾ। ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨੈਂ ਰਹਨਿ ਘਰ ਮਾਹੀ। ਮੁਲਖ ਮਾਲਕੀ ਤੁਰਕਨਿ ਪਾਹੀ' ॥੯॥ ਸੁੰਦਰ,ਪਰਮਾਨੰਦ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਹਮ ਤੇ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਹਟਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਗਾਦੀ ਜਾਨੀ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਤਬਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ ॥ ੧੦ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਬਿਦਤ–ਅਬਿ ਤੇ ਗੁਰ ਸੰਗ। ਬਿਗਰੌਂ ਕਬੀ ਨ* ਕਰਿ ਹੌਂ ਜੰਗ–'। ਸੁਨਤਿ ਧੀਰਮੱਲ ਤਬਹਿ ਬਤਾਯੋ। 'ਮੈਂ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਸੰਧਿ ਕਰਨਿ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਜਿਸ ਮਾਹਿਂ। ਸੁਨਿ ਹਜ਼ਰਤ ਹਰਖ੍ਯੋ,ਉਰ ਰਿਸ ਮਾਹਿਂ। ਤਊ ਲੋਕ ਜੇ ਅਹੈਂ ਨਰੇਸ਼। ਰਹੀਐ ਇਨ ਤੇ ਡਰਤਿ ਹਮੇਸ਼ ॥ ੧੨॥ ਕਿਤਹੂੰ ਕੀ ਰਿਸ ਕਹੂੰ ਨਿਕਾਰੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਰਹਨਿ ਬਨੈ ਅਨੁਸਾਰੈ'। ਸੁੰਦਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਹਮ ਤੇ ਬਨੈ।ਇਤਿਕ ਗ਼ਾਮੀ ਮੈਂ ਮਿਲੈਂ ਨ ਭਨੈ'[1]॥੧੩॥ਵਧੇ ਬਖੇਰੇ ਮਿਲਤੇ ਰਹੇ। ਹਮਹਿਂ ਕਬਹਿ ਨਹਿਂ ਕਿਛੁ ਕਿਨ ਕਹੇ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਲਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁਬੇਰੇ। ਬਸੇ ਬਿਚਰਤੇ ਲਵਪੁਰਿ ਨੇਰੇ॥੧੪॥ ਕਲਪਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਜਿਤਿਕ ਤੂੰ ਅਬੈ[2]। ਸੁਨ੍ਯੋ ਨ ਦੇਖ੍ਯੋ ਪੂਰਬ ਕਬੈ। ਹਮ ਤੇਂ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਜ਼ਰੂਰ। ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਤੂਰਨ ਜਾਇ ਹਜ਼ੂਰ' ॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰ, ਤੇ ਤੁਸ਼ਨਿ ਹੋਯੋ। ਗਾਢੋ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਮਹਿਂ ਜੋਯੋ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰਿਵਾਈ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਰਚੀ ਅਪਰ ਚਤੁਰਾਈ ॥੧੬॥ ਦਾਤੂ ਸੁਤ ਕੋ ਨਜਾਰੋ ਕਰਿ ਕੈ। ਸਮੁਝਾਯੋ ਬਹੁ ਰੀਤਿ ਉਚਰਿਕੈ। ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਅਪਨੇ ਅਨੁਸਾਰਿ। ਸੁੰਦਰ, ਪਰਮਾਨੰਦ ਤੇ ਪਾਰਿ[3] ॥ ੧੭ ॥ ਰਾਖ੍ਯੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਟਿਕਾਇ। ਨਹਿਂ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਕੋ ਤਬਿ ਆਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅੰਸ ਚਲਿ ਆਇ। ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥੧੮॥ ਰਾਇ ਜੋਧ ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਸਮੇਤ।ਸੰਗ ਭਾਰਜਾ ਚਲਿਬੇ ਹੇਤ। ਹੋਇ ਤਯਾਰ ਤਤਛਿਨ ਚਢਿ ਆਯੋ। ਰੂਪਾ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ ਮੰਗਾਯੋ† ॥ ੧੯ ॥ ਭਾ ਪੂਲੋਕ ਸੱਧੁ ਸਿਖ ਕੇਰਾ। ਜੀਤ੍ਯੋ ਜਨਮ, ਨ ਭਵਜਲ ਫੇਰਾ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪੰਥ ਉਲੰਘਨ ਕੀਨੋ। ਡੇਰਾ ਵਹਿਰ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨੋ ॥੨੦॥ ਸੁਭਟ ਸੈਂਕਰੇ ਸੰਗ ਸੁਹਾਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਭਾਸਦ ਕਰਿ ਇਕ ਥਾਏਂ। ਜਹਿਂ ਬੈਠ ਜਗਦੀਸ਼ ਗੁਸਾਈਂ। ਧਰਤਿ ਸ਼ੋਕ ਨ੍ਰਿਪ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ।

[1]ਨਾ ਮਿਲੀਏ ਨਾ ਪਰਚਾਉਣੀ ਕਰੀਏ। [2]ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਡਰ ਤੂੰ ਹੁਣ (ਐਵੇਂ) ਕਲਪਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। [3]ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਪਰਮਾ ਨੰਦ ਤੋਂ ਪਾਸ ਕੇ। *ਪਾ:–ਕਛੂ ਨ। †ਪਾ:–ਮਿਲਾਯੋ।

॥ ੨੧ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ। ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਅੱਗ੍ਰ ਨਰ ਭੀਰ। ਫਰਸ਼ ਦਰਾਜ਼ ਭਯੋ ਅਵਿਲੋਕਾ[1]। ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਨਹੁੰ ਮੈਂ ਭਾ ਵਧਿ ਸ਼ੋਕਾ॥ ੨੨॥ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੰਦੇ। ਬੈਠਾਰੇ ਸਨਮਾਨ ਬਿਲੰਦੇ। ਜੋਧਰਾਇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨਾ॥ ੨੩ ॥ ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਭਯੋ ਦੁਖਿਯਾਰਾ ?।ਜਿਸ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਰਗ ਮਝਾਰ।।ਕਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ ?। ਪੂਰਬ ਸੁਨੀ ਨਹੀਂ ਹਮ ਕੋਈ' ॥੨੪॥ ਭਾਨਾ ਆਦਿ ਸੁਨਨਿ ਸਭਿ ਬੈਸੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਉਚਰਯੋ ਐਸੇ। 'ਜੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੇ ਕਾਰਨ ਹੈਂ ਨਾਨਾ। ਸੋ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ, ਕੀਨਿ ਬਹਾਨਾ॥੨੫॥ ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਹੁਇ ਲਿਖਤਿ ਲਿਲਾਰਾ[2]। ਤਿਸ ਅਨਸਾਰ ਰਹਤਿ ਜਗੁ ਸਾਰਾ। ਜਿਯਬੋ ਜੇਤਿਕ ਬਰਖ ਮਹੀਨਾ। ਦਿਵਸ ਪਹਿਰ ਘਟਿਕਾ ਲਗਿ ਚੀਨਾ॥ ੨੬॥ ਜੇਤਿਕ ਸ੍ਵਾਸ ਲੇਨਿ ਹੈਂ ਲਿਖੇ।ਤੇਤਿਕ ਲੇਤਿ, ਜਿਯਤਿ ਤਿਨ ਬਿਖੇ। ਬਹੁਰ ਨ ਹੋਵੈ ਅਲਪ ਉਦਾਰਾ[3]। ਕਰਨੈ ਹਾਰ ਨ ਭੂਲਨ ਹਾਰਾ॥੨੭॥ਸੋ ਛਿਨ ਟਪਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਉਪਾਯ।।ਕਰਹਿ ਭਰਮ ਤੇ ਮੋਹਤਿ ਮਾਯ।।ਯਾਂਤੇ ਲਖਹੁ ਨ ਕਾਰਨ ਕੋਈ।ਜੋ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ[4] ਸਹਹਿ ਸਿਰ ਸੋਈ॥੨੮॥ਕ੍ਰਿਤ ਪਰਮੇ-ਸ਼ੁਰ ਕੀ ਸਭਿ ਜਾਨੈ[5]।ਕਰਹਿ ਅਪਰ,ਇਹ ਮੂਰਖ ਮਾਨੈ[6]।ਦੁਖਸੁਖ ਦੇਨ-ਹਾਰ ਕਰਤਾਰ।।ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਜਗਤ ਮਝਾਰ॥੨੯॥ਹਤਨ ਜਿਵਾਵਨ ਅਪਰੈ ਕੌਨ[7] ? ਸਕਲ ਸੰਤ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਤੌਨ[8]।ਜਿਮ ਕੇਹਰਿ ਕੋ ਲਾਠੀ ਹਾਨਹਿਂ।ਹਤਨਹਾਰ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਠਾਨਹਿਂ[9] ॥੩੦॥ ਜੋ ਕੂਕਰ ਕੋ ਮਾਰਤਿ ਕੋਈ।ਦੋਸ਼ ਲਸ਼ਟਕਾ ਜਾਨਤਿ ਸੋਈ।ਮੁਖ ਪਸਾਰ ਤਿਸ ਕੋ[10] ਗਹਿ ਲੇਤਿ। ਹਤਨਹਾਰ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗ ਸੁ ਦੇਤਿ ॥ ੩੧ ॥ ਸ੍ਵਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਹੁ ਮਨਮੁਖ ਧਾਰੈ*। ਕਲਪਹਿ ਨਰਨ ਬਿਖੈ,–ਇਹ ਮਾਰੈ[11]। ਇਹੁ ਮੁਝ ਕੌ ਦੇਵਤਿ ਸੁਖ ਆਛੈ। ਇਹੁ ਨਰ ਦੁਖਦ ਮੋਹਿ–ਇਮ ਬਾਂਛੈ ॥ ੩੨ ॥ ਸ਼ੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰਮੁਖ ਨਿਤ ਧਾਰੈਂ ।ਸੁਖਦ ਦੁਖਦ ਜਾਨਹਿਂ ਕਰਤਾਰੈ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਇਸ ਤੇ ਨਾਹਿਂ ਹੋਤਿ। ਲਖਹਿਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਉਦੋਤਿ ॥ ੩੩ ॥ ਸ੍ਵਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ

[1]ਡਿਠਾ ਕਿ ਫਰਸ਼ ਵਡਾ ਵਿਛਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2]ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ। [3]ਘਟ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। [4]ਜੋ ਬਿਧਾਤਾ ਕਰੇ। [5]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਵ ਸੁਖ ਦੁਖ ਜਾਣੇ। [6]ਮੂਰਖ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਸੁਖ ਦੁਖ) ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। [7]ਮਾਰਨ ਜਿਵਾਵਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੈ। [8]ਤਿਸ ਨੂੰ। [9]ਸ਼ੇਰ (ਤਾਂ) ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਾੜਦਾ ਹੈ (ਪਰ)। [10]ਭਾਵ ਸੋਟੀ ਨੂੰ। [11]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਲਪਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। *ਕੈਸਾ ਉੱਤਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ।

ਮਹਿ ਅਨਿਕ ਬਿਕਾਰ। ਜਿਨ ਤੇ ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਰਹਿ ਸੰਸਾਰ। ਰਾਇ ਜੋਧ! ਤੁਮ ਸਮਝਹੁ ਐਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੀ ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ ॥ ੩੪ ॥ ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਚਹੈ ਹੋਇ ਤਿਮ ਸਾਚੀ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਪਰ ਕੀ ਜਾਨਹ ਕਾਚੀ'। ਸੁਨਤਿ ਜੋਧ ਬੋਲਯੋ ਦ੍ਰਿਗ ਬਾਰੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਇਹੁ ਸਾਚ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਜਿਸ ਪਰ ਹੋਇ। ਇਸ ਮਾਰਗ ਕੋ ਬੂਝੈ ਸੋਇ'। ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਸਭਿ ਆਂਸੂ ਗੇਰਤਿ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਸਿਮਰਤਿ ਧਰਨੀ ਹੇਰਤਿ ॥ ੩੬ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਹੇ ਮੋਨ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ। ਜੁਗ ਘਟਿਕਾ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ'ਅਬਿ ਬਿਸਰਾਮ ਲੇਹੁ ਸੁਖ ਧਾਰਾ' ॥ ੩੭ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੇਵਾ ਕੇ ਹੇਤੁ। ਕਹਿ ਗੁਰ ਕਰੇ ਮਸੰਦ ਸੁਚੇਤ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਹਯ¹ ਹੇਤੁ ਨਿਹਾਰੀ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਲੀਨੀ ਸੁਧ ਸਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਸਭਿ ਡੇਰੇ ਹਿਤ ਦੇਗ² ਪੁਚਾਈ। ਕੀਨੋ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਮੁਦਾਈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਹੁਤੇ ਜੇ ਦੇਸ਼। ਲੇ ਲੇ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੩੯ ॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੀ ਸੁਧ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਗਈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਤੂਰਨ ਆਵਤਿ ਭਈ। ਗੁਰੁ ਸੁਤਾ ਵੀਰੋ ਚਲਿ ਆਈ। ਰੋਵਤਿ ਉਚੇ ਕਹਿ ਕਹਿ 'ਭਾਈ*' ॥ ੪੦ ॥ ਜੋਧ ਰਾਇ ਕੀ ਰੋਦਤਿ ਦਾਰਾ*।ਤ੍ਰਿਯ ਗਨ ਸ਼ਬਦ ਭਰਯੋ ਪੁਰਿ ਸਾਰਾ*।ਜਨੁ ਕਰੁਨਾਰਸ ਕਟਕ ਬਟੋਰਾ। ਘਾਲਯੋ ਡੇਰਾ ਸ਼ੋਰ ਨ ਥੋਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦੇ ਧੀਰ ਹਟਾਈ। ਹਿਤ ਬਰਜਨ ਦਾਸੀ ਸੁ ਪਠਾਈ। ਤਊ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਿਯ ਸਭਹਿਨਿ ਕੇਰਾ। ਰੁਦਤਿ ਸਰਬ ਹੀ ਸ਼ੋਕ ਘਨੇਰਾ* ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਜੋਧਰਾਇ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਏ ਕੀਰਤਪੁਰ ਮਹਿਂ ਆਇ। ਸਨਬੰਧੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਰੋਦਤਿ ਸ਼ੋਕ ਬਧਾਇ* ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਿਤਾ ਹਿਤ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਇ†। ਬੀਨ ਪੁਸ਼ਪ ਸੁਰਸਰਿ ਪਹੁੰਚਾਏ†। ਅਪਰ ਜਥੋਚਿਤ ਬਿਧੀ ਕਰਾਏ ॥ ੨ ॥

---

¹ਘੋੜਿਆਂ। ²ਰਸਦ। *ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਰੋਸਾਏ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਨੇ ਜਗਤ ਵਾਂਙੂ ਕਾਹਨੂੰ ਰੋਣਾ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਤੋਂ ਹੈ। †ਇਥੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਭਾਵ ਸ਼ਾਇਦ ਪ੍ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਜ਼ਿਕਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਪਿੱਛੇ ਗੁਰ ਘਰ ਵਿਚ ਵੈਦਕ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤੀ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੇ ਫੁੱਲ ਗੰਗਾ ਭੇਜਣੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ,

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਦਿਵਸ ਤੀਨ ਦਸ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਏ।ਭਯੋ ਸਮਾਜ ਮਨੁਜ ਸਮੁਦਾਏ[1]।ਜਹਿ ਲੌ ਪਹੁੰਚਿ ਆਇਬੇ ਕੇਰੀ[2]। ਮਿਲੀ ਸੰਗਤੈਂ ਆਨਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੩ ॥ ਜੋਧ-ਰਾਇ ਅਰ ਸਾਹਿਬ ਭਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।'ਸ੍ਰੀਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੇ ਜੁਗ ਨੰਦ।ਧੀਰਮਲ ਹੈ ਬੈਸ ਬਿਲੰਦ ॥ ੪ ॥ ਸੋ ਨਹਿੰ ਚਲਿ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਆਵਾ। ਤੁਟਯੋ ਸਭਿਨਿ ਤੇ, ਕਹਾ ਲਖਿ ਪਾਵਾ। ਪਿਤ ਪਰਲੋਕ ਭਯੋ ਅਸ ਸਮਾਂ। ਆਇ ਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਕੀਨਿ ਨ ਗ਼ਮਾਂ ॥ ੫ ॥ ਦੇਨੀ ਬਨੈ ਅਬੈ ਦਸਤਾਰ। ਕੋ ਰਾਵਰ ਨੇ ਕੀਨਿਸ ਢਾਰ[3]।ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਦੇਨਿ ਕੋ ਜਾਇਂ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਬਨੈਂ ਉਪਾਇ ॥ ੬ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਛੁਟੇਰੇ। ਧੀਰ ਸ਼ੀਲ ਗੁਨ ਬਿਖੈ ਬਡੇਰੇ। ਅਸ[illegible] ਲਖਿਯਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ! ਤਉ ਹਮਾਰੀ ਸੁਨੀਅਹਿ ਅਰਜ਼ੀ ॥ ੭ ॥ ਅਰੁ ਹਮ ਲਖਯੋ ਚਹੈਂ ਤੁਵ ਮਰਜ਼ੀ। ਲਘੁ ਪਰ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈਂ ਹਰਿਜੀ[4]। ਦੇਨੀ ਬਨੈ ਇਨ੍ਹੈ ਦਸਤਾਰ। ਬਡਿਆਈ ਕੇ ਉਚਿਤ ਉਦਾਰ ॥ ੮ ॥ ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿ ਬਿਕਸਯੋ ਸਦਾ। ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਗਹੀਰ ਸੁ ਰਿਦਾ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਉ। ਮਤਸਰ ਆਦਿ ਕੁਤਰਕ ਨ ਕਾਉ' ॥੯॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੋਨੋਂ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਬਡ ਬਡਿਆਈ ਉਚਿਤ ਸੁਹਾਏ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਇਨ ਕੇ ਭਾਗ। ਜਾਨੇ ਪਰੈਂ ਬਡੇ ਅਬਿ ਜਾਗਿ[5] ॥ ੧੦ ॥ ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ ਸੰਗ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ। ਨਹਿੰ ਸੁਧਰਯੋ ਬਧ ਬਿਤੀ ਅਸ਼ੇਸ਼ੀ।ਤਥਾ ਧੀਰਮੱਲ ਮਤਸਰ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਹੋਹਿ ਅਧੀਰਜ ਹੇਰਹਿ ਜਰਿ ਜਰਿ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸੀ ਮਨਿੰਦ ਖੋਟ ਬਹੁ ਬੋਵੈ। ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਤਿਮ ਹੋਵੈ।ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਇਮ ਹੀ ਭਾਵੈ। ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਹਰੀਰਾਇ ਬਡਿਆਵੈ ॥ ੧੨ ॥ ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੇ ਹੈ ਕੁਛ ਹਾਥ। ਕਰਹਿ ਕਰਾਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥ। ਆਜ ਲਗਹਿ ਸਗਰੋ ਦਰਬਾਰਾ। ਬੈਠਾਰਹੁ ਇਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ॥ ੧੩ ॥ ਦਿਹੁ ਦਸਤਾਰ ਬੰਧਾਵਨਿ ਕੀਜੈ।

---

[1]ਬਹੁਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ। [2]ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਆਉਣ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸੀ। [3]ਰੀਤੀ। [4]ਭਾਵ ਆਪ ਜੀ। [5]ਜਾਗੇ ਹਨ ਭਾਗ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਫੁਲ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਹੀ ਪਾਏ ਗਏ ਸਤਲੁਜ ਵਿਚ। ਤਦ ਤੋਂ ਹੀ ਤਾਂ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫੁਲ ਏਥੇ ਜਾਕੇ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤਕ ਬੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਆਖਦੇ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ, 'ਪਤਾਲ ਪੁਰੀ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਫੁਲ ਤਾਰੇ ਦੇਣੇ ਹਾਂ'।

ਬਡਿਆਵਹੁ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਦਿਖਰੀਜੈ'। ਸੁੰਦਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਤਬਿ ਆਏ।
ਸਾਦਰ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਏ॥ ੧੪ ॥ ਬੂਝੇ'ਦਾਤੂ ਸੁਤ ਨਹਿਂ ਆਯੋ?
ਕਹਾਂ ਕਾਜ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬਿਰਮਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਬਤਾਵਾ।
ਧੀਰਮੱਲ ਜਿਮ ਰਹਤਿ ਹਟਾਵਾ ॥ ੧੫ ॥ 'ਹਮ ਨੇ ਕਪਟ ਜਾਨਿ ਤਿਹ
ਲੀਨਿ[1]। ਕਹਯੋ ਬਹੁਤ ਨਹਿਂ ਮਾਨਯੋ, ਚੀਨ[2]। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਦਾਤੂ ਸੁਤ
ਸਮੁਝਾਯੋ। ਚਤੁਰਾਈ ਛਲ ਸਾਥ ਹਟਾਯੋ ॥੧੬॥ ਨਿਕਟਿ ਆਪਨੇ ਰਾਖਯੋ
ਤਾਂਹਿ।–ਮੁਝ ਤੇ ਬਿਨ ਕਿਹ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਹਿਂ। ਬਡੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੈਂ ਉਚਿਤ
ਬਡਾਈ। ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਤੇ ਲਈ ਗੁਰਾਈ ॥੧੭॥ ਅਹੈਂ ਪਿਤਾਮਾ ਕੇਤਿਕ
ਦਿਨ ਕੋ[3]। ਮੈਂ ਪੁਜਵਾਵੌਂ ਪੁਨ ਗੁਰ ਬਨਿ ਕੇ। ਕੌਨ ਹਟਾਇ ਸਕੈ ਗੁਰਿ-
ਆਈ। ਗ੍ਰਿੰਥ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਥ ਮੈਂ ਪਾਈ–॥ ੧੮ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਾਕਨਿ ਕੋ
ਕਹੇ। ਗਰਬ ਬਿਸਾਲ ਰਿਦੈ ਜਿਸ ਅਹੇ'। ਸੁਨਿ ਭਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਆਦਿ।
ਕਪਟ ਜਾਨਿ ਤਿਸ ਭੇ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ੧੯ ॥ 'ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਦ੍ਰੋਸ਼ ਉਪਜਾਯੋ।
ਮਨਮਤਿ ਤੇ ਨਿਜ ਗੁਰੂ ਬਨਾਯੋ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਭਿ
ਧਾਰਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਦੇਹਿਂ ਦਸਤਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਗਟ
ਤਬਿ ਭਈ। 'ਬਡਿਆਈ ਲਘੁ ਸੁਤ ਕਹੁ ਦਈ'। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਰਵਿਬੇ
ਲਗਿ ਮਸਲਤ। ਇਮ ਕਹਿ ਉਠੇ ਸੁਨਤਿ ਭੇ ਹਰਖਤਿ ॥੨੧॥ ਖਾਨ ਪਾਨ
ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਕੀਨਿ। ਬਰਤਹਿ ਦੇਗ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੀਨ[4]। ਫਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ
ਠਾਨਤਿ ਤਯਾਰੀ। ਸੁਧ ਮਸੰਦ ਲਹਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਫਰਸ਼
ਬਿਸਾਲ ਹੇਤੁ ਛਿਰਕਾਇਵ। ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਸੁੱਧ ਕਰਿਵਾਇਵ। ਜਾਜਮ[5]
ਅਰੁ ਸ਼ਤਿਰੰਜੀ ਸੰਗ। ਅਵਨੀ ਤਲ ਛਾਦਯੋ ਬਹੁ ਰੰਗ॥ ੨੩ ॥ ਜਾਮ
ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਰਹਯੋ ਨਿਹਾਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਰੇ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਪੌਤ੍ਰ
ਸਾਥ ਹਰਿਰਾਇ। ਹਾਥ ਗਹੇ ਮ੍ਰਿਦੁ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ
ਮਸਨੰਦ ਡਸਾਈ। ਤਿਸ ਪਰ ਥਿਰੇ ਜਾਇ ਗੋਸਾਈਂ। ਚਮਰ ਦਾਰ ਲੈ
ਚਮਰ ਢੁਰਾਏ। ਪਠੇ ਮੇਵਰੇ ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ ॥੨੫॥ ਸੁਭਟ ਪੰਚ ਸੈ ਲੇਕਰਿ
ਸੰਗ। ਆਇਵ ਜੋਧਰਾਇ ਮੁਦ ਅੰਗ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਭਾਨਾ।

---

[1]ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਕਪਟ ਜਾਣ ਲਿਆ ਸੀ। [2]ਬੜਾ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਨਾਂ ਮੰਨਿਆਂ, ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ......। [3]ਭਾਵ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਥੋੜੀ ਬਾਕੀ ਹੈ। [4]ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ। [5]ਟੇ ਕਿਆ ਬਸਤਰ ਫ਼ਰਸ਼ ਤੇ ਵਿਛਾਵਣ ਦਾ। [ਤੁ:, ਜਾਜ਼ਮ]।

ਸਕਲ ਸਬੰਧਨਿ ਆਵਨ ਠਾਨਾ ॥੨੬॥ਰੁਪਾ ਆਇ ਚਰਨ ਗੁਰ ਲਾਗਾ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਸੁੰਦਰ ਖੜ ਭਾਗਾ। ਜੇਤਿਕ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟਿ ਮਸੰਦ। ਲੇ ਲੇ ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੨੭ ॥ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨਾ। ਖਰੇ ਜਿ ਕੰਚਨ ਦੰਡਨ ਪਾਨਾ। ਭਾਟ ਨਕੀਬ ਗਾਵਤੇ ਜਸੁ ਕੋ। ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਪਾਇ ਦਰਸ ਕੋ ॥੨੮॥ ਭਾਨਾ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਪਾਗ੍ਯ॥ਉਠਤਿ ਭਯੋ ਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਆਗ੍ਯਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੀਸ ਦਸਤਾਰ। ਕਰੀ ਬੰਧਾ-ਵਨ ਹਾਥ ਉਭਾਰਿ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਗ ਸੁਧਾਰਤਿ। ਨਭ ਮਹਿਂ ਜੈਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰਤਿ*।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਅੰਸੁ। ਦਈ ਪਾਗ ਸੁੰਦਰ ਅਵਿਤੰਸ਼ ॥ ੩੦ ॥ ਪੁਨਹਿ ਮਸੰਦਨਿ ਅਰਪੀ ਸਭਿਹੂੰ। ਜੋਧਰਾਇ ਭਾ ਦੇਵਤਿ ਤਬਿਹੂੰ। ਸਨਬੰਧੀ ਅਰੁ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰ। ਅਰਪਤਿ ਸਗਰੇ ਲਾਗਯੋ ਢੇਰ ॥ ੩੧॥ ਬਾਜਨਿ ਲਗੇ ਪੌਰ ਸ਼ਦਿਆਨੇ[1]। ਸੁਜਸੁ ਕਬਿੱਤਨ ਭਾਟ ਬਖਾਨੇ। ਸ਼ੋਕ ਨਸਾਇ ਕੀਨਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਆਨੰਦ ਭਾ ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਮਾਂਹੂ ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਹਾਥ ਤੇ ਦਾਨ। ਮੰਗਤਿ ਜਨਿਨਿ ਦਿਵਾਇੰ ਮਹਾਨ। ਬਾਦਿਤ ਸਗਲ ਬਜਾਵਨ ਹਾਰੇ। ਲੇ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਅਸੀਸ ਉਚਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਹਯਨਿ ਆਦਿਕਨਿ ਦ੍ਵਾਸ[2] ਬਿਸਾਲੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਲੇ ਧਨ ਜਾਲੇ। ਸਗਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਰਾਹੈਂ। 'ਗੁਰੂ ਪੌਤ੍ਰ ਇਹੁ ਭਾਗ ਮਹਾਂ ਹੈਂ' ॥ ੩੪ ॥ ਅਦਭੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਇ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਜਨੁ ਆਜ ਲਹੇ ਹੈਂ। ਔਚਕ ਸਭਿਨਿ ਰਿਦੈ ਫੁਰਿ ਆਈ।—ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਪਾਇ ਗੁਰਿਆਈ—॥੩੫॥ਇਮ ਮੰਗਲ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕ ਨਸਾਵਾ॥ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਮੋਦ ਵਧਾਵਾ। ਦੇਤਿ ਅਸੀਸਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਧੀਰ ਮਲ ਕੀ ਨਿੰਦ ਅਲਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜਿਕਾ ਪਾਗ ਬੰਧਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚਤੁਰਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਦੀਪ ਮਾਲਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਬਿਰਾਜ ਹੀ ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਲਿਏ ਮਸੰਦ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਰਹੇ। ਦੀਪਮਾਲ ਕੋ ਮੇਲਾ ਲਹੇ।—ਥੋਰੇ ਦਿਵਸ ਅਹੈਂ

[1] ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਾਜੇ। [2] ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਦਾਸ ਆਦਿਕ। *ਪਾ:—ਨ੍ਰਿਭਕਰਤਿ।

ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ । ਸੋ ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ ਜਾਂਹਿ—॥ ੩ ॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢਹਿਂ ਤੁਰੰਗ । ਦੇਖਹਿਂ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਤਰੰਗ । ਮੰਦ ਮੰਦ ਹਯ ਪੰਥ ਚਲਾਵੈਂ । ਕੂਲਹਿ ਕੂਲ[1] ਬਿਲੋਕਤਿ ਜਾਵੈਂ ॥ ੪ ॥ ਨੈਨ ਤੁੰਗ ਕੋ[2] ਸੈਲਨਿ ਤਰੇ।ਸੈਲ ਕਰਤਿ ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਫਿਰੇ।ਅਲਪ ਉਤੰਗਨਿ[3] ਥਲ ਕੋ ਹੇਰਹਿਂ । ਕਬਿਹੂੰ ਕੰਦਰਾ ਮਾਂਹਿ ਹਯ ਪ੍ਰੇਰਹਿਂ ॥ ੫॥ ਕਹਿ ਭ੍ਰਾਤੇ ਕਹੁ ਸੰਗ ਚਢਾਵੈਂ । ਚਢਹਿ ਜੋਧ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਵੈਂ । ਕਿਤ ਬੈਸਹਿਂ ਥਲ ਨੀਕੋ ਜਾਨਿ । ਲਗਹਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤਹਾਂ ਦਿਵਾਨ ॥ ੬॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਬਹੁ ਕਾਰ ਸਭਾਰੀ । ਗੁਰੂ ਸਦਨ ਕੀ ਠਾਨਹਿ ਸਾਰੀ[4] । ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਦੇਗ ਹੋਹਿ ਅਧਿਕਾਈ । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਰਚਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੭ ॥ ਆਵਹਿਂ ਜਾਹਿਂ. ਸਮੂਹ ਹਮੇਸ਼। ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਭੋਜਨ ਦੇਗ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼।ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਬਨਹਿ ਰਸ ਸ੍ਵਾਦ । ਮਿਲਹਿਂ ਸੰਤ ਸਿਖ ਭਨਿ ਸੰਬਾਦ ॥੮॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਲਗਾਵਹਿਂ ਜਬਿ ਹੂੰ । ਦਰਸਹਿਂ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਮਿਲਿ ਸਭਿਹੂੰ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਬੈਨ । ਸੁਨਹਿਂ ਭਗਤਿ ਆਤਮ ਰਸ ਐਨ ॥੯॥ ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਨ ਹੋਇਂ । ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪੂਰਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ । ਦੀਪਮਾਲ ਦਿਨ ਨੇਰੇ ਜਾਨਿ । ਮੇਲਾ ਆਵਨਿ ਲਗਯੋ ਮਹਾਨ ॥ ੧੦ ॥ ਸਫਲ ਜਨਮ ਨਿਜ ਕਰਿਬੇ ਹੇਤੁ । ਲਈ ਉਪਾਇਨ ਤਜੇ ਨਿਕੇਤ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੀ ਸੰਚੀ ਗੁਰ ਕਾਰ।ਕੌਤਿਕ ਲੇ ਪਹੁੰਚੇ ਦਰਬਾਰ॥੧੧॥ਗਾਵਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਚਲਤਿ ਬਿਕਾਰਨ ਹਾਨੀ । ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਉਮਡੇ ਨਰ ਨਾਰੀ । ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੇ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਖੁਰਾਸਾਨ ਅਰੁ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ । ਧੰਨੀ ਘੇਪ ਪਿਸ਼ੌਰ ਉਦਾਰਾ । ਪੁਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਆਇ ਬਹੀਰ ॥ ੧੩ ॥ ਠੱਠਾ ਭੱਖਰ ਪੁਰਿ ਗੁਜਰਾਤ । ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਜਸੁ ਅਵਦਾਤ[5] । ਕਹਿਂ ਲਗਿ ਗਿਨੀਅਹਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ । ਸੰਗਤਿ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੧੪॥ ਦੀਪਮਾਲ ਕੋ ਦਿਨ ਜਬਿ ਆਯੋ । ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਡ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਯੋ।ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਗੁਰ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਚਵਰ ਢਰਤਿ ਚਾਰੁ ਚਪਲਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਭ੍ਰਾਤ ਸਮੇਤ ਜੋਧ ਅਵਨੀਪ । ਬੈਠਯੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਸਮੀਪ । ਕੰਚਨ ਦੰਡਧਾਰ[6] ਤਹਿਂ ਖਰੇ । ਭਾਰ

---

[1]ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ । [2]ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । [3]ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ । [4]ਸਾਰੀ (ਕਾਰ) ਕਰਦਾ ਹੈ । [5]ਉੱਜਲ । [6]ਚੋਬਦਾਰ ।

ਨਕੀਬ ਗੁਰੁ ਜਸੁ ਕਰੇ॥ ੧੬ ॥ ਸਗਲ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਅਦਭੁਤ ਲਯਾਈ। ਖਰੋ ਮੇਵਰੋ ਹਿਤ ਅਰਦਾਸ। ਲੇਤਿ ਅਕੋਰਨ ਅਰਪਤਿ ਪਾਸ॥ ੧੭ ॥ ਦਰਬ ਬਿਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਅਜਾਇਬ। ਉਚਿਤ ਪਹਿਰਬੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ। ਭੇਟਨ ਕੇ ਅੰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਲਗੇ ਸਕਲ ਵਸਤੂ ਮੁਲ ਭਾਰੀ॥ ੧੮ ॥ ਸੁੰਦਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਢਿਗ ਹੇਰੇ। ਰਿਤਵਤਿ ਵਧਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧੇਰੇ। ਪੀਰੀ ਮੀਰੀ ਜੁਗਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਰਤੀ ਭਲੇ, ਰਿਪੁਨਿ ਘਰ ਘਾਲਾ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਜੋਧਾ ਬਲੀ। ਜਗ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਕੀਰਤਿ ਭਲੀ। ਇਮ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਹੁ ਘਰ ਕੇ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਨਿ ਗੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ॥ ੨੦ ॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਦਰਸਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਅਰੁ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇਰੀ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਹਿਂ ਘਨੇਰੀ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿ ਚਾਹ ਜੇ ਆਏ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਾਏ ਸਮੁਦਾਏ। ਇਮ ਪ੍ਰਬਿਰਤ ਕੇ ਪੂਰਹਿਂ ਕਾਮ[1]। ਅਹੈਂ ਸੰਤ ਜਿਨ ਚਿਤ ਨਿਸ਼ਕਾਮ॥ ੨੨ ॥ ਸਿੱਖੀ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਭਗਤਿ ਉਪਾਵੈਂ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਸੁਰਸ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਥਿਰੇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਹਿਂ ਸਮੂਹ ਨਰ ਖਰੇ॥੨੩॥ ਪਿਖਹਿਂ ਸਰੂਪ ਹੋਹਿਂ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਦੂਖਨ ਬਿਦਾਰੀ[2]। ਮੁੱਖਯ ਮਸੰਦ ਕਿਧੌਂ ਸਿਖ ਆਏ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਹਿਤ ਕੀ[3] ਬਾਤ ਚਲਾਇ॥੨੪॥ ਅਰਪਹਿਂ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਦਸਤਾਰ। ਊਪਰ ਧਰਿ ਧਰਿ ਦਰਬ ਉਦਾਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇਵ ਪੋਤਾ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਮਹਾਨ ਜ਼ਿ ਪੋਤਾ[4]॥੨੫॥ ਬਹੁ ਆਦਰ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਸਨੇਹੂ। ਜਾਨਹਿਂ ਹਮ ਪਾਛੇ ਗੁਰ ਏਹੂ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਆਦਿਕ ਗੁਨ ਭਾਰੇ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਲਖੀਯਤ ਹੈਂ ਸ਼ੁਭ ਸਾਰੇ॥ ੨੬ ॥ ਨਿਕਟਿ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੇਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬੈਸ ਅਲਪ ਮੁਖ ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ। ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰੰਤੇ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਬਿਦਤ ਗੁਨਵੰਤੇ॥ ੨੭ ॥ ਜਾਨੀ ਪਰਹਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਛੇ। ਤਖਤ ਬਿਰਾਜਹਿਂਗੇ ਦੁਤਿ ਆਛੇ। ਕਹਿਂ ਲਗ ਕਹੌਂ ਮੇਲ ਕੀ ਬਾਤ। ਦਰਸਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਅਵਦਾਤ॥ ੨੮ ॥ ਮਨਭਾਵਤਿ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਰਹੈਂ। ਬਹੁਰ ਗਮਨ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ ਚਹੈਂ। ਗੁਰ ਤੇ ਹੋਇ ਬਿਸਰਜਾਨ ਭਲੇ। ਨਿਜ

[1]ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਤਾ। [3]ਗੁਰੂ-ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਹਿਤ ਦੀ। [4]ਜਹਾਜ਼।

ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਖ ਚਲੇ ॥ ੨੯ ॥ ਜਾਨਿ ਜੋਧ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।
ਰਾਖ੍ਯੋ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਤਿਮ ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਢਿਗ ਰਹ੍ਯੋ।ਦਰਸ਼ਨ
ਕੋ ਅੰਨਦ ਨਿਤ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਭਾਨੇ ਕੋ ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਦਿਲਾਸਾ।
ਰਾਖਤਿ ਭਏ ਗੁਰੁ ਨਿਜ ਪਾਸਾ। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਹੁ ਰਹੇ । ਜਿਨਹੁੰ
ਪਰਮਪਦ ਬਾਂਛਤਿ ਅਹੇ ॥ ੩੧॥ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਹਤਿ ਅੱਗ੍ਯਾਨ।ਸਿੱਖੀ
ਉਪਜੈ ਰਿਦੇ ਮਹਾਨ। ਅਨਿਕ ਬਿਕਾਰਨ ਕੋ ਪਰਹਰਿ ਕੈ। ਰਿਦੈ ਮੁਕਰ
ਕਹੁ[1] ਨਿਰਮਲ ਕਰਿ ਕੈ ॥ ੩੨ ॥ ਅਪਰ ਸਰੂਪ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਲੇਤਿ।ਮਨ
ਕੋ ਰੋਕਤਿ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ। ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੋ[2] ਕੂਰਾ ਜਾਨਹਿਂ। ਯਾਂਤੇ ਰਾਗ
ਦ੍ਵੈਖ ਜੁਗ ਹਾਨਹਿਂ ॥ ੩੩ ॥ ਇਹ ਦੋਨਹੁ ਜਬਿ ਮਨ ਤੇ ਹਨੇ। ਮਤਸਰ
ਆਦਿ ਕੌਨ ਤਬਿ ਜਨੇ।ਸਤਿ,ਸੰਤੋਖ,ਸ਼ਾਂਤਿ ਜਬਿ ਨਿਪਜੈਂ।ਸੁਗਮ ਗ੍ਯਾਨ
ਕੋ ਰਸ ਉਰ ਉਪਜੈ ॥ ੩੪ ॥ ਸਿੱਧ ਅਸ਼ਟਦਸ਼ ਔਚਕ ਆਇ। ਥਿਰੈਂ
ਅਗਾਰੀ ਮਨ ਬਿਰਮਾਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸ਼ਕਤਿ ਜਨਾਵਹਿਂ ਸੋਇ। ਜਿਮ
ਚਾਹਹਿਂ ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਹੋਇ ॥ ੩੫॥ ਨਭ ਕੋ ਚਢਨ, ਪਤਾਲ ਸਿਧਾਵਨ।
ਮੇਰੁ ਮਨਿੰਦ ਸਰੀਰ ਬਨਾਵਨਿ। ਅਣੁ ਤੇ ਅਣੁ[3] ਤਤਛਿਨ ਬਨਿ ਜਾਵਨਿ।
ਗੁਪਤਹਿ ਬਿਦਤਹਿ ਜਿਮ ਮਨ ਭਾਵਨ ॥ ੩੬ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਗੁਰ ਸਿਖ
ਨਹਿਂ ਸਨਮਾਨਹਿਂ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਠਾਨਹਿਂ ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਠਾਢੀ
ਰਹਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਅਸ ਗੁਰਮਤਿ ਅਤਿ ਚਿਤ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥ ੩੭॥ ਰਹੈਂ
ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬਡ ਭਾਗੇ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਪਾਗੇ। ਸੱਤਿਨਾਮ
ਜਾਚਹਿਂ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ੀ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਬਰਤਹਿਂ ਗੁਰ ਮਰਜ਼ੀ ॥ ੩੮ ॥
ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਅਪਰ ਮੇਲ ਸਭਿ ਗਯੋ ਅਵਾਸ। ਪਾਇ
ਕਾਮਨਾ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰੈਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਸਤਾਰੈਂ ॥ ੩੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਦੀਪਮਾਲ ਮੇਲਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੨॥

੪੩. [ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਹਿਂ ਬਿਚ ਰਾਗ।ਜਿਨ
ਤੇ ਮਨ ਪਾਵਨ ਬਨੈ, ਉਪਜੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭਗਤਿ,
ਗ੍ਯਾਨ, ਬੈਰਾਗ, ਬਿਬੇਕ।ਨਿਰਗੁਨ ਸਗੁਨ ਕੀ ਆਤਮ ਟੇਕ[4]।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ
ਚਰਚਾ ਸੰਗ ਭਾਨੇ। ਸੁਨਤਿ ਜੋਧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨੇ ॥ ੨ ॥ ਰੂਪੇ ਆਦਿ

---

[1]ਰਿਦੇ ਰੂਪ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ। [2]ਬਿਧਾਤਾ ਦੇ ਿਸਾਰ ਨੂੰ। [3]ਭਾਵ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ। [4]ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਦਾ ਮੂਲ ਇਕ ਆਤਮਾਂ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਸੁਨੈਂ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੈ ਪੁਨ ਗੁਨੈਂ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਪੰਗਤਿ ਹੋਤਿ। ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਰਿਦੈ ਉਦੋਤਿ ॥ ੩ ॥ ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ ਨਰ ਭਏ ਅਨੇਕ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਪਾਇ ਬਿਬੇਕ। ਬਿਤੀ ਸਰਦ[1], ਹਿਮ ਰਿਤੁ[2] ਪੁਨ ਆਈ। ਪਾਰਾ ਪਰਹਿ ਜਗਤ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੪ ॥ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਸੇ। ਭਏ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤੁਰਕ ਲਾਖਹੁਂ ਰਣ ਮਾਰੇ। ਅਰੇ ਆਇ ਸਗਰੇ ਸੋ ਹਾਰੇ॥੫॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੰਗ ਬਹੁ ਨੇਹੂ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਤੇ ਕਰਤਿ ਅਛੇਹੁ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਹੀ ਰਾਖੈਂ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਨ ਕੋ ਕਬਹੁਂ ਨ ਕਾਂਖੈਂ ॥ ੬ ॥ ਸਦਨ ਥਿਰਹਿਂ ਤੌ ਬੈਠਹਿ ਤੀਰ। ਜੇ ਕਰਿ ਚਢਹਿਂ ਕਬਹਿ ਗੁਰ ਧੀਰ। ਹਯ ਚਢਾਇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਲਿਜਾਵੈਂ। ਸਿਵਕਾ ਚਢੈਂ ਤ ਸਾਥ ਚਢਾਵੈਂ ॥ ੭ ॥ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਕੂਲ ਸੈਲ ਕੋ ਜਾਇਂ। ਕੈ ਸੈਲਨਿ ਕੇ ਸ਼ਿਖਰ ਸਿਧਾਇਂ। ਹੇਰਤਿ ਕਬਹੁਂ ਕੰਦਰਾ ਬਿਚਰਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੰਗ ਰਹਿਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ॥ ੮ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ ਅਨਿਕ ਪਹਿਰਾਵੈਂ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਭੂਖਨਿ ਬਨਿਵਾਵੈਂ। ਪਹਿਰਾਵੈਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰੇ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਡੇਰੇ ॥ ੯ ॥ ਸੂਰਜ ਮਲ ਬੈਠਹਿ ਬਹੁ ਪਾਸ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਪਨੇ ਬਸੈਂ ਅਵਾਸ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵਹਿਂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਕਰਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਇਨ ਬਹੁ ਆਦਰ ॥ ੧੦ ॥ ਨਹਿਂ ਬੋਲਹਿਂ ਬਹੁ ਧਾਰਹਿਂ ਮੌਨ। ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਕੌਨ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਮਸਤ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ।ਸਭਿ ਜਾਨਹਿਂ,–ਇਹ[3] ਲਖਹਿ ਨ ਕਾਈ–॥੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਹੋਇ ਇਕੰਤ। ਕਿਧੌਂ ਬਹੁਤ ਨਰ ਮਹਿਂ ਭਗਵੰਤ। ਬਾਸਰ ਬੀਸ ਪਚੀਸਨਿ ਬਿਖੈ।ਜਬਿ ਚਿਤ ਹੁਇ–ਪਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪਿਖੈਂ[4]–॥ ੧੨॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਪਾਇਨਿ ਧਰਤਿ[5]। ਲਾਜ ਸਹਿਤ ਦ੍ਰਿਗ ਨੀਚੇ ਕਰਤਿ। ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦਹਿਂ ਜਾਇ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਇ ॥ ੧੩॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਧੀਰਜ ਪਿਖਿ ਗੰਭੀਰ। ਸਾਦਰ ਬੋਲਿ ਬਿਠਾਵਹਿਂ ਤੀਰ। ਕਬਿਹੂੰ ਜ਼ਾਨੁ ਲੇਤਿ ਉਚਾਇ। 'ਬੈਠਹੁ ਨਿਕਟਿ' ਸਥਾਨ ਬਤਾਇ ॥੧੪॥ ਕਬਿਹੂੰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਭੁਜਾ ਬਿਠਾਵੈਂ। ਸਨਮਾਨਹਿਂ ਸੁਤ ਕੋ ਦਰਸਾਵੈਂ। ਪਿਖਹਿ ਨਾਨਕੀ ਕਬਿ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਆਦਰ ਦੇਤਿ ਬਿਠਾਵੈਂ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੫॥ ਰਿਦੈ

---

[1]ਸਰਦ ਰਿਤੁ=ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ। [2]ਹਿਮ ਰਿਤੁ=ਮੱਘਰ ਪੋਹ। [3]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ। [4]'ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ' (ਤਦ)......। [5]ਚਰਨ ਧਰਦੇ।

ਬਿਚਾਰੈ—ਇਹ ਸੁਤ ਮੇਰੋ। ਲਖਹਿ ਨ ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਬਡੇਰੋ। ਕਿਹ
ਸੋਂ ਪਯਾਰ ਨ ਬੈਠਹਿ ਬੋਲਹਿ। ਨਹੀਂ ਚਤਰ ਮਤ ਏਕਲ ਡੋਲਹਿ ॥੧੬॥
ਘਰ ਮਹਿਂ ਬੈਠਿ ਇਕਾਂਕੀ ਰਹੈ। ਕਿਹ ਮਸੰਦ ਸੋਂ ਮੇਲ ਨ ਲਹੈ। ਪੱਖ
ਪਾਤ ਕਾਹੂ ਸੰਗ ਨਾਂਹੀ। ਲੈਬੋ ਦੈਬੋ ਕਰੈ ਨ ਕਾਂਹੀ ॥੧੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ
ਜਾਨਹਿ ਸਾਰਾ। ਸਭਿ ਘਰ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰ ਸੰਭਾਰਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਭੀ ਆਦਰ
ਨਹਿਂ ਏਤੋ। ਮਮ ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ ਠਾਨਤਿ ਜੇਤੋ ॥ ੧੮ ॥ ਸੋ ਪਰਲੋਕ ਗਏ
ਅਬਿ ਪਾਛੈ। ਸੂਰਜਮਲ ਜਾਨਤਿ ਮਤਿ ਆਛੈ।ਘਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਸਭਿ
ਭਾਵਤਿ।ਅਪਨਿ ਪਿਤਾ ਕੋ ਭਲੇ ਰਿਝਾਵਤਿ ॥ ੧੯॥ ਅਣੀਰਾਇ ਕੀ ਬਾਤ
ਕਹਾਂ ਹੈ। ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਜੋ ਮਸਤ ਮਹਾਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪੌਤ੍ਰ ਪਰ ਰਹੈਂ।
ਨਿਸਦਿਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਹਿਤ ਹੀ ਲਹੈਂ॥੨੦॥ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਆਦਰ ਕਸੈਂ ਕਰੈਂ।
ਇਹ ਕੁਛ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਯੋ ਪਰੈ—। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ ਦਿਨਨਿ ਬਿਤੰਤਿ।
—ਬੂਝਹੁਂ ਕਬਹਿ ਕੰਤ ਭਗਵੰਤ—॥ ੨੧ ॥ ਇਕ ਬਾਸਰ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ
ਮਾਂਹੀ। ਬੈਠੀ ਹੁਤੀ ਨਾਨਕੀ ਪਾਹੀ।ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਇ।ਪਿਤ
ਗੁਰ ਦਰਸ ਕਰਨਿ ਲੱਲਚਾਏ ॥੨੨॥ ਸਾਦਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਵਨ ਕੀਨਿ।
ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਗਹੀ ਭੁਜ ਪੀਨ।ਬੈਠੇ ਤਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਕਰੇ।ਪਿਤਾਨਿਕਟਿ
ਨਹਿਂ ਊਚ ਨਿਹਰੇ॥੨੩॥ ਲਖਿਅਵਕਾਸ਼[1]ਇਕਾਂਕੀਕੰਤਾ।ਕਹਤਿ ਨਾਨਕੀ
'ਸੁਨਿ ਭਗਵੰਤ !। ਸਭਿ ਤੇ ਲਘੁ ਨੰਦਨ ਇਹੁ ਮੇਰੋ।ਜਿਸ ਕੋ ਸੂਧ ਸੁਭਾਵ
ਬਡੇਰੋ॥੨੪॥ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪ ਕੇ ਅਪਰ ਬਡੇਰੇ।ਚਿਤ ਜਾਨਤਿ ਬਿਵਹਾਰ ਘਨੇਰੇ।
ਘਰ ਕੇ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰੇ। ਲੇਨਿ ਰੁ ਦੇਨਿ ਜਥੋਚਿਤ ਧਰੇ ॥ ੨੫ ॥
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਚਹਤਿ ਬਡਾਈ। ਮਿਲਹਿਂ ਮਸੰਦ ਜਿਨਹੁਂ ਸਮੁਦਾਈ।
ਇਹ ਮਮ ਸੁਤ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਕੋਈ। ਰਹਤਿ ਇਕਾਂਕੀ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਈ ॥
੨੬॥ ਤੁਮ ਸਨਮਾਨਹੁ ਸਭਿ ਤੇ ਘਨੋ।ਕਾਰਨ ਕਹਾਂ ਸੁਮਤਿ ਲਖਿ ਮਨੋ[2]।
ਮੁਝ ਮਨ ਸੰਸੈ ਹੋਤਿ ਸਦਾਈ। ਰਹੀ ਬਿਚਾਰ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ ॥ ੨੭ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਸਾਚ ਬਤਾਵਹੁ। ਕਿਮ ਸਨਮਾਨਹੁ ਭੇਵ ਬੁਝਾਵਹੁ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ। ਸੁਤ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਇ ॥
੨੮ ॥ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਹਾਂ ਭੋਲੀਏ ! ਭੇਵ ਪਛਾਨਾ।

[1] ਸਮਾਂ। [2]ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ? (ਕੇਹੜੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਹੋਈ) ਸੁਮਤੀ ਮਨ ਵਿਚ ਲਖੀ ਹੈ। (ਅ) (ਆਪ ਦੀ) ਸੁਮਤੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।

ਅਜਰ ਜਰਨ ਉਰ ਧੀਰ ਧੁਰੰਧਰ[1]। ਇਸ ਮਨਿੰਦ ਨ ਅਪਰ ਜਗ ਅੰਦਰ ॥੨੯॥ ਇਕ ਤੌ ਇਹ ਗਨ ਮਾਨਨ ਠੌਰ[2]। ਸੁਨਹੁ ਦੁਸਰੋ ਕਾਰਨ ਔਰ। ਇਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਹਿ ਬਲਵੰਡ। ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ ਝੁੰਡ ਖਲ ਖੰਡ[3]॥੩੦॥ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਬਡ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਹੰਡ[4]। ਘਾਲਹਿ ਸੰਘਰ ਘੋਰ ਘਮੰਡ। ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇਰਾ। ਨਾਮ ਕਰਹਿ ਉੱਜਲ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥੩੧॥ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਬਡ ਤੇਜ ਅਮੰਦ। ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ ਕੋ ਧਨੀ ਬਿਲੰਦ। ਗੁਰਨਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸਾਲ ਵਧਾਵਹਿ। ਚਹੁੰਕੂੰਟਨਿ ਪਰ ਛਾਯਾ ਛਾਵਹਿ ॥੩੨॥ ਤਿਨ ਕੇ ਜਨਮ ਹੋਨਿ ਕਰਿ ਘਰ ਮੈਂ। ਮਾਨਨੀਯ ਇਹ ਸਭਿ ਸੁਰ ਨਰ ਮੈਂ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਿ ਬਡੋ ਸਭਿਨਿ ਤੇ।ਕਰਿ ਆਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਕੋ ਹਮ ਭਨਤੇ ॥੩੩॥ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਨਾਨਕੀ ਹੋਈ। ਬੰਦਨ ਕੀਨ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਈ। –ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ[5]ਗੁਨ ਨਿਧ ਹੁਇ–ਸੁਨਤੇ।–ਬਨਹਿ ਸਾਚ ਇਨ ਕੋ, ਜਿਮ ਭਨਤੇ ॥ ੩੪ ॥ ਅਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੁਤਿ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਕਲ ਦਿਸ਼ਾ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਉਜਾਲਾ। ਅਧਿਕ ਬਿਭੂਤਿ ਮੋਹਿ ਘਰ ਆਵਹਿ। ਪੌਤ੍ਰਾ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਬਿਰਧਾਵਹਿ–॥ ੩੫॥ ਜਬਿ ਤੇ ਸੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਨਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਅੰਗ ਨ ਮਾਈ।ਰਹੀ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਭਈ ਅਨੰਦਾ।ਹੋਹਿ ਪੌਤ੍ਰ ਕਬਿ ਬਾਂਹ ਬਿਲੰਦ[6]॥੩੬॥ ਜਬਿ ਜਨਮੈਂ ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਦੇਖਿ ਅਨੰਦਤਿ ਬਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੂ। ਪਤਿ ਕੋ ਬਚ ਸਿਮਰਤ ਹੀ ਰਹੀ।ਜਨੌਂ ਜਸੈਂ ਵਧਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭ੍ਰਾ ਮਹੀ[7]॥੩੭॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਤਬੈ।ਦ੍ਵੈ ਘਟਕਾ ਬੈਠੇ ਸੁਨਿ ਸਬੈ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨਿਜ ਥਾਨ ਪਧਾਰੇ। ਪੌਢਿ ਕੀਨਿ ਬਿਸਰਾਮ ਸੁਖਾਰੇ ॥੩੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੀਨ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ* ॥ ੪੩ ॥

---

[1]ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰਨ ਵਾਲੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਧੀਰ ਤੇ (ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ) ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [ਸੰਸ: ਧੁਰੰਧਰ=ਭਾਰ ਚਾਣ ਵਾਲਾ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ]। [2]ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ ਕਾਰਣ ਕਰ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਹਨ। [3]ਸਮੂਹ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ਕ। [4]ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। [5]ਪੋਤ੍ਰਾ। [6]ਮਹਾਂ ਬਲੀ। [7]ਧਰਤੀ ਤੇ।

*ਇਥੇ ਆਕੇ ਬਿਨਾਂ ਪਸੰਗ ਆਦਿ ਅੰਤ ਮਿਲਾਏ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਸਤਾਂ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਮੇਲਵਾਂ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਅ: ੧੯੧: ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ; ਜੋ ਬ ਤ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਹੈ, ਲ ਰ ਸਫ਼ਿਆ ਨ ਟ ਵਿਰ ਖਣ ਛਾਢੇ ਸ੍ਰਿਬਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪਤਰੇ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾ ਦੇ ਹਨ; ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਆਖੇਪਕ ਹਨ। ਇ ਂ ਸਫ਼ਿਆਂ ਤੇ ਅੰਗ ਬੀ

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

੪੪. [ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦਿਰਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਲੋਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਇ ਜੋਧ ਰਾਮਾ ਰਹਯੋ ਧਰਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਤੀਰ । ਸਾਹਿਬ ਭਾਨਾ ਤਤਬਿਤਾ ਅਪਰ ਕਿਤਿਕ ਸਿਖ ਤੀਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਰਮਾਨੰਦ ਅਰੁ ਸੁੰਦਰ ਰਹਯੋ । ਗੁਰ ਸਮੀਪਤਾ ਕੋ ਸੁਖ ਲਹਯੋ । ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ । ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਕੋ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤ ॥ ੨ ॥ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਕਰੈਂ । ਸੁਨਹਿਂ ਭਲੇ ਉਰ ਆਨੰਦ ਧਰੈਂ । ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਗੁਰ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ । ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੀ ਸੁਧ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੋ ਦਰਬ ਬਿਵਹਾਰ । ਚਲਹਿ ਦੇਗ ਅਨਤੋਟ ਅਹਾਰ । ਗੁਰ ਕੇ ਅੰਤਹਿਪੁਰ ਪਹੁੰਚਾਵਨ । ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਨ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਮਰਜ਼ੀ ਕੋ ਲਖਿ ਇਕ ਬੇਰ । ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਬਰਤਹਿਂ ਨਿਤ ਹੇਰਿ। ਲਾਲਚੰਦ ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਭਾਯੋ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਲਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਿਤ ਭਵਜਲ ਫੇਰਾ । ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਚਲਿ ਸਕਲ ਨਿਬੇਰਾ । ਰਣ ਕੋ ਕਰਤਿ ਰਿਪੁਨਿ ਕਹੁ ਜੇਤਾ¹।ਆਨੰਦ ਲਹਯੋ ਮਹਾਂ ਤਤਬੇਤਾ॥੬॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਗੁਰ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ । ਦਰਸ਼ਨ ਠਾਨਤਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖੁ ਮਾਨਿ । ਕਰੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਦ੍ਰਿਗ ਅਰੁ ਕਾਨ ॥ ੭ ॥ ਸਫਲ ਸੀਸ ਪਦ-ਬੰਦਨ ਧਰਤਿ । ਤਿਮ ਹਾਥਨਿ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ।ਗੁਰ ਕਾਰਜ ਮਹਿਂ ਇਤ ਉਤ ਚਲੇ । ਕੀਨਸਿ ਚਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਭਲੇ ॥ ੮ ॥ ਸੇਵਤਿ ਸਗਰੀ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ । ਧੰਨ ਜਨਮ ਕਰਿ ਕੈ ਗਤਿ ਪਾਈ । ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਧ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਤਿ । ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ॥ ੯ ॥ ਅੰਤ੍ਰਜਾਮਤਾ ਆਦਿਕ ਭਈ । ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤੇ ਗਤਿ ਮਤਿ ਲਈ² । ਸਗਲ ਆਰਬਲ ਬਿਤੀ ਪਛਾਨੀ । ਅੰਤ ਗਤੀ ਅਪਨੀ ਮਨ ਜਾਨੀ ॥ ੧੦ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਤਕਰਾਰ³ । ਪਹੁੰਚਨਿ ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪਧਾਰਿ। ਚਿਤ ਮੈਂ ਸਮੁਝਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇਵ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਅਲਾਇਵ ॥ ੧੧ ॥ ਲਾਲ-

---

¹ਜਿੱਤਕੇ। ²ਸੇਖ ਦੀ ਰੀਤੀ। ³ਇਕਰਾਰ।

——— (ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ । ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ੫੫੭ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੇ ਪੱਤਰੇ ਆਖੇਪਕ ਜਿਨ [illegible] ਆਕੇ ਫਿਰ ਅਸਲੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ੫੫੮ ਪਰਸੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਕ [illegible] ਕੱਟ ਕੇ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਛੋਟੀ ਭਰ ਸ਼ੰਸਾ ਉਸ ਦੇ ਆਖੇਪਕ ਹੋਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਾਠਕ ਦੇਖਕੇ ਧੋਖਾ ਨਾ ਖਾਵੇ ।

ਚੰਦ ਕੋ ਪਾਸ ਬਿਠਾਇ।'ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਆਪ ਲਖਹੁ ਸੁਖਦਾਇ।ਤਊ ਬੂਝਬੇ ਹੇਤੁ ਗੁਸਾਈਂ।ਕਹੌਂ,ਬੈਸ ਮਮ ਸਕਲ ਬਿਤਾਈ॥੧੨॥ਅੰਤ ਸਮਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਅਬਿ ਆਇ। ਤਜੌਂ ਦੇਹਿ ਤੁਮਰੇ ਗੁਨ ਗਾਇ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਏਕ ਹੇਤੁ ਹੈ ਔਰ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਸਹਿ ਜਿਸ ਠੌਰ ॥ ੧੩ ॥ ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੌ ਲੇ ਤਹਿਂ ਜਾਊਂ। ਤਹਿਂ ਤਨ ਤਜਿ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਊਂ। ਕਰਿ ਆਯੋ ਤਿਹ ਸੈਂ ਤਕਰਾਰ।–ਮਿਲ ਦੋਨਹੁਂ ਇਕ ਥਲ ਨਿਰਧਾਰ ॥ ੧੪॥ ਏਕ ਸਮੈ ਤਜਿ ਦੋਨਹੁਂ ਦੇਹਿ। ਗਮਨਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗ੍ਰੇਹ–। ਸੋ ਅਬਿ ਚਹੌਂ ਕਰਯੋ ਮੈਂ ਸਾਚਾ। ਪਹੁੰਚਨਿ ਮਹਿਂ ਤਹਿਂ ਚਿਤ ਹਿਤ ਰਾਚਾ' ॥ ੧੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਹਮ ਢਿਗ ਆਏ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਸੋ ਸਾਚ ਕਰੀਜੈ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲਹੁ ਸੰਗ ਲੀਜੈ ॥੧੬॥ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਗੁਰ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੋ। ਮ੍ਰਿਖਾ[1] ਜਗਤ ਕੋ ਮੇਲ ਬਿਚਾਰੋ'। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਬੰਦਤਿ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਲਾਲਚੰਦ ਦੇਖਯੋ ਢਿਗ ਨੰਦ ॥੧੭॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨਿ ਪਾਯੋ। ਸੇਵ ਕਰਨਿ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਸਿਖਾਯੋ। 'ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਦੋਨਹੁਂ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਨਹਿ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਨਿਤ ਰਹੋ ਅਵਾਸ ॥ ੧੮ ॥ ਜੋ ਆਇਸੁ ਦੇਂ ਤੂਰਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਗੁਰ ਕਾਰਜ ਕੋ ਬਿਲਮ ਨ ਧਰੀਅਹਿ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਗਹਿ ਕਰਿ ਬਾਂਹੁ। ਦਈ ਧੀਰ 'ਤੁਮ ਸਮ ਇਸ ਚਾਹੁ ॥੧੯॥ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ। ਗੁਰ ਸਿਖ ਨਾਮ ਰਹੇ ਅਬਿ ਦੋਈ। ਰੂਪ ਏਕ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਭਯੋ। ਗੁਰ ਘਰ ਕਾਜ ਬਹੁਤ ਤੈਂ ਕਿਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਆਗੇ ਲਾਲਚੰਦ ਅਬਿ ਸੇਵਹਿ। ਹਮ ਪਾਛੈ ਗੁਰਤਾ ਜੋ ਲੇਵਹਿ। ਸਦਾ ਸਾਂਝ ਤੇਰੀ ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ[2]। ਨਿਬਹੈ ਗੁਰ ਘਰ ਸੰਗ ਸੁਖੈਨੀ' ॥ ੨੧ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਯੋ ਬਿਸਰਜਨ।ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੇਰਤਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ਨ। ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਨਮੋ ਕਰਿ ਚਲ੍ਯੋ।ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਢਲ੍ਯੋ ॥੨੨ ॥ ਸਾਹਿਬ ਭ੍ਰਾਤੇ ਆਦਿ ਘਨੇਰੇ। ਜੋਧਰਾਇ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।ਲੇ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਚਾਲਾ। ਰੋਗ ਨ, ਸੋਗ ਨ, ਬਯੋਗ ਨ, ਰਾਲਾ[3]* ॥੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਮੂਰਤਿ ਸੁੰਦਰ। ਕਰੀ ਟਿਕਾਵਨਿ ਤਾਬਿ ਉਰ ਅੰਦਰ। ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਤਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਭੁਏ ਗਯਾਨ ਭੀ[4] ਰਹਯੋ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੪ ॥

[1]ਮਿਥਿਆ [ਸੰਸ:, ਮ੍ਰਿਖਾ]। [2]ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ। [3]ਕਿਣਕਾ ਭਰ ਬੀ। (ਅ) ਰਲਿਆ। [4]ਗਿਆਨ ਦੇ ਹੋਇਆਂ ਭੀ। *ਪਾ:–ਬਯੋਗ। ਕਿਰਾਲਾ–ਵਿਜੋਗ ਦੇ ਵੱਖ ਹੈ।

ਗਯੋ ਤੁਰਤ ਹੀ ਤੌਨੈ ਦੇਸ਼। ਜਾਹਂ ਸਿਖ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਜਿਮ
ਜੋਗੀਸ਼ਰ ਲਾਇ ਸਮਾਧਿ। ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਰਹ੍ਯੋ ਅਰਾਧਿ ॥੨੫॥ ਸਿਮਰਨ
ਸੱਤਿਨਾਮ ਮੁਖ ਅੰਤਰ। ਗੁਰੁ ਪਰਾਇਨ[1] ਬੈਠਿ ਨਿਰੰਤਰ। ਕਹ੍ਯੋ
ਜਾਇ 'ਉਠੀਅਹਿ ਮਮ ਪ੍ਯਾਰੇ! ਚਲਿ ਆਯੋ ਇਤ ਹੇਤੁ ਤੁਹਾਰੇ ॥੨੬॥
ਜੋ ਤਕਰਾਰ ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਕੀਨਿ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਆਨਿ ਸਮਾ ਸੋ ਚੀਨਿ'। ਜਬਹਿ
ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਾਹਂ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਛੁਭ੍ਯੋ ਰਿਦਾ ਜਿਹ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥ ੨੭ ॥
ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਖੋਲ ਵਿਲੋਕਾ। ਆਗੇ ਖਰੇ ਗੁਰੁ*, ਹਤਿ ਸ਼ੋਕਾ[2]। ਪਗ
ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਧੂਲ ਲੀਨਿ ਮੁਖ ਚਖ ਪਰ ਲਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥
'ਧੰਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ਪਹੁੰਚਿ ਦੂਰ ਤੇ ਕਰ੍ਯੋ ਸਕਾਰਥ। ਰਹ੍ਯੋ
ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਤੁਮ ਆਗਵਨੁ। ਬਿਟ੍ਯੋ ਧ੍ਯਾਨ ਧਾਰ ਮੈਂ ਇਕ ਭਵਨੁ ॥੨੯॥
ਬਚਨ ਸੰਭਾਰ ਆਪ ਹੇ† ਆਇ। ਅੰਤ ਸਮੈ ਨਿਜ ਸਾਥ ਮਿਲਾਇ'।
ਬਹੁਰ੍ਯੋ ਬਿਧੀਚੰਦ ਤਬਿ ਭਾਖਾ। 'ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ ਤੋਹ ਅਬਿ ਕਾਂਖਾ ॥੩੦॥
ਭੌਤਕ ਤਨੁ ਅੰਤ ਇਸ[3] ਹੇਰਾ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਮਾ ਮੇਰਾ ਅਰੁ ਤੇਰਾ। ਇਸੀ
ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਤੂਰਨ ਆਵਾ। ਚਾਹਤਿ ਤੋ ਕਹੁ ਸੰਗ ਰਲਾਵਾ ॥੩੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮੁ। ਰਿਦੈ ਧਰਹੁ ਮੂਰਤਿ ਅਭਿਰਾਮੁ। ਤਨ ਕਹੁ ਤ੍ਯਾਗਹੁ
ਚਲਹੁ ਸੁਖੇਨ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਐਨ ॥੩੨॥ ਏਕ ਜਾਮ ਅਬਿ
ਬੈਸ ਹਮਾਰੀ। ਤੈਸੇ ਜਾਨਹੁ ਰਹੀ ਤੁਮਾਰੀ। ਉਠਹੁ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨ ਕੁਛ
ਛਾਮਹੁ। ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਗੁਰ ਆਸ ਹੁਲਾਸਹੁ[4]' ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਕਰਿ
ਸੁੰਦਰਸ਼ਾਹੁ। ਵਧੀ ਚੌਂਪ, ਚਾਲਬੇ ਗੁਰ ਪਾਹੂ। ਉਠਿ ਦੋਨੋਂ ਤਬਿ ਨਿਰਮਲ ਪਾਨੀ।
ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪਾਵਨਤਾ[5] ਠਾਨੀ ॥੩੪॥ ਕੁਸ਼ ਕੇ ਆਸਤਰਨ ਜੁਗ ਕੀਨੇ
ਕੁਛਕ ਫਰਕ ਸੋਂ ਦੋਨ ਅਸੀਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ। ਨਿਜ
ਦਾਸਾਨ ਪਰ ਦਯਾਲੁ ਉਦਾਰਾ ॥੩੫॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇਕ ਭਾਰੇ। ਸੇਵਕ
ਅਧੀਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਤਾਰੇ'। ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਏਵ ਕੁਛ ਕਰੇ। ਪੁਨ ਦ੍ਰਿਗ
ਮੂੰਦਿ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ ਧਰੇ ॥੩੬॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਦਨ ਛਾਦਿ ਪੁਨ ਲੀਨੇ। ਆਸਤਰਨ
ਪਰ ਪੌਢਨ ਕੀਨੇ। ਤਜ ਸੁਖੇਨ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਨ ਦੋਨ। ਮੰਗਲ ਭਯੋ ਦੇਵਤਾਨ

[1]ਗੁਰ ਆਸਰੇ। [2]ਸ਼ੋਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [3]ਇਸ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਤ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਸ ਨੇ ਅਨੰਦ ਕਰੋ। [5]ਪਵਿਤ੍ਰ। *ਏਥੇ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੫ ਅੰਕ ਦੋ 'ਗੁਰ' ਪਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ। †ਪਾ:-ਕੋ।

ਭੌਨ ॥ ੩੭ ॥ ਹਿਤ ਆਦਰ ਕੇ ਆਗੇ ਆਇ। ਦੋਨਹੁ ਲੀਨਿ ਬਿਮਾਨ ਚਢਾਇ।ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਤਿ ਭਏ।ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਗਏ॥ ੩੮॥ਤਪਤ ਸੂਰਨ ਸਮ[1] ਤਨ ਕੌ ਬਰਨ। ਦਿੱਬ ਬਸਨ ਧਾਰੇ ਆਭਰਨ[2]। ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਪੁਰਿ ਇਸਥਿਤ ਭਏ। ਬੰਦਨ ਆਦਿ ਜਥੋਚਿਤ ਕਿਏ।੩੯॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਕੌ ਸਿਖ ਭਾਰੀ। ਕਾਂਧਾਂ ਤਜਾਗਨਿ ਕੀਨਿ ਸੁਖਾਰੀ। ਦੋਉ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਤਬਿ ਨਰ ਆਏ। ਦੋਨਹੁੰ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਨ ਦਰਸਾਏ ॥ ੪੦ ॥ ਦਫਨ ਕਰਨੋ ਤਿਨ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਪੂਜਨ ਹੇਤੁ ਥਾਨ ਕਰਿ ਤਾਂਹੂ। ਤੈਸੇ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਦਾਹਾ। ਅਬਿ ਲੌ ਮਾਨਹਿਂ,ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਹਾ*॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸਿ 'ਬਿਧੀਚੰਦ ਤਨ ਤਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚਤੁਰਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਜਾਮੇ ਨਾਲ ਫੁੱਲ ਟੱਟਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਜੀ ਬਿਰਹ ਬਿਧੀਚੰਦ ਪਾਇ। ਬਹੁ ਉਦਾਸ ਉਰ ਮਹਿਂ ਰਹੈਂ ਭੇਦ ਨ ਕਛੂ ਜਨਾਇਂ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਾਲ ਚੰਦ ਕੋ ਰਾਖਹਿਂ ਪਾਸ।ਬਹੁ ਭਾਂਤਨਿ ਤੇ ਦੇਤ ਦਿਲਾਸ।ਬਿਧੀਚੰਦ ਪਾਛੇ ਦਸਤਾਰ। ਬੰਧਿਵਾਈ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਹੀ ਦੀਨਸਿ ਬਡਿਆਈ। ਲੇ ਹਰਖਨੋ, ਗੁਰ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਕਰਨ ਕਾਰ ਪਰ ਤਿਸਹੀ ਲਾਯਹੁ। ਬਡੇ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯਹੁ ॥ ੩ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਗੋਵਿੰਦ।ਪਹੁੰਚ ਉਪਬਨ ਪਿਖਨਿ ਬਿਲੰਦ।ਖਰੇ ਜਹਾਂ ਬਹੁ ਤਰੁਵਰੁ ਜਾਤੀ। ਚੰਪਕ, ਰਾਇ ਬੇਲ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥੪॥ ਆਰੂ, ਆਮਰੂਦ, ਤਰੁ ਅੰਬ। ਨਿੰਬੂ ਕਦਲੀ[3] ਖਰੇ ਕਦੰਬ[4]। ਦਾਰਮ[5], ਸੇਉ, ਫਾਰਸੇ[6], ਖਿਰਨੀ[7]। ਫੂਲਨ ਝਾਰੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਰਨੀ ॥ ੫ ॥ ਕਠਲ[8], ਬਠਲ[9], ਨੌਰੰਗੀ ਸੁੰਦਰ। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਤਰੁ ਉਪਬਨ ਅੰਦਰ। ਰਾਇ ਜੋਧ ਅਰੁ ਭਾਨਾ ਸੰਗ।ਵਹਿਰ ਉਤਰਿ ਤਜਿ ਦਏ ਤੁਰੰਗ॥੬॥ਅੰਤਰ ਬਰੇ ਤਰੋਵਰ ਹੇਰਹਿਂ।ਪੁਸ਼ਪ ਪੁਸ਼ਪ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰੇਰਹਿਂ। ਕਰੈਂ ਸਰਾਹਨਿ 'ਇਹ ਬਰ ਬਿਕਸਨੋ'। 'ਇਸ ਕੋ ਟੌਰ[10] ਉਚੇਰੇ ਨਿਕਸਨੋ' ॥੭॥ 'ਇਸ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਬਰਨ ਬਿਸਾਲਾ'। 'ਇਹ ਆਛੇ ਸੋਹੇ ਵਿਰ ਮਾਲਾ'। 'ਚਾਰ ਪਾਂਖੁਰੀ ਇਸ ਕੀ ਸੋਹਤਿ'। 'ਆਕ੍ਰਿਤ[11] ਮਹਾਂ ਬਨੀ ਮਨ ਮੋਹਤਿ' ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁ ਕਛੁਕ ਪਿਛੇਰੇ। ਹੁਤੇ

[1]ਤਪਾਏ ਹੋਏ ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ। [2]ਨੂਰਾਨੀ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਗਹਿਣੇ। [3]ਕੇਲੇ। [4]ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਸਨੂੰ ਗੋਲ ਗੋਲ ਪੇਨੂੰ ਵਰਗੇ ਫੁਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [5]ਅਨਾਰ। [6]ਫਾਲਸਾ। [7]ਨਿਮੋਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਛ। [8]ਕਟਹਰ ਯਾ ਕਠਲ। [9]ਢੇਉ। [10]ਸਿੱਟਾ। [11]ਸ਼ੋਭਾ।

*ਇਕ ਸਮਾਧ ਦੋਊ ਨਗਰ ਤੇ ਇਕ ਦੂਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਭੀ ਪੂਜੀਂਦੀ ਹੈ।

ਤੁਰੰਗ ਪੰਥ ਕੇ ਨੇਰੇ[1]। ਰੁਕਨੋ ਪੌਰ[2] ਉਪਬਨ ਕੋ ਤਬੈ। ਕਹਿ ਕਰ ਕੀਨੇ ਥਰਜਨ ਸਬੈ॥੯॥ਸਗਰੇ[3] ਮਗ ਤ ਦੂਰ ਹਟਾਏ। ਤਬੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੌ ਚਲਿ ਆਏ। [4]ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਲਰਹਿਂ ਨ ਹਯ ਇਤ ਉਤਹਿ ਨਿਵਾਰੇ[4] ॥ ੧੦ ॥ ਟੱਛਕ ਦਾਸ ਜਿਨਹੁ ਕੇ ਸੰਗ। ਹੁਤੇ ਅਟੋਹਨ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਕਹੁ ਦਏ ਹਟਾਇ।ਉਤਰੇ ਆਪ ਤਬਹਿ ਹਰਿਰਾਇ ॥੧੧॥ ਸ਼ਤਪਾਲਨ ਕੌ[5] ਸੂਖਮ ਜਾਮਾ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪਹਿਰਹਿਂ ਬਹੁ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਸੁੰਦਰ ਪਰਯੋ ਸਿਕੰਧ ਦੁਕੂਲ[6]। ਮਨਹੁਂ ਮ੍ਰਿਦੁਲਤਾ ਕੋ ਤਨ ਮੂਲ ॥ ੧੨ ॥ ਮਿਲੈਂ ਪਿਤਾਮਾ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਈ। ਯਾਂਤੇ ਚਾਲ ਚਲਤਿ ਚਪਲਾਈ[7]। ਬਾਧੂ ਬੇਗ ਚਲਨ ਤੇ ਪਰਸਨੋ। ਸ਼ਤ ਪਾਲਨ ਜਾਮੇ ਕੋ ਸਰੰਸਯੋ[8]॥੧੩॥ਪਸਰਨੋ ਘਨੋ ਛਿੱਪ੍ਰ ਚਲਿ ਜਾਹੀਂ। ਸੁੰਦਰ ਫੂਲ ਹੁਤੇ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਜਾਮੇ ਲਗਿ ਅਟਕਤਿ ਟੂਟਾ। ਐਂਚਨ ਕਰੇ ਸ਼ਾਖ ਤੇ ਛੂਟਾ ॥ ੧੪॥ ਟੂਟਨੋ ਪੁਸ਼ਪ ਰਹਨੋ ਤਹਿਂ ਪਰਨੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬੇਗ ਤਿਮ ਧਰਨੋ। ਮਿਲਿਨ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਕਹਾਂ ਰਹੇ, ਜਬਿ ਲਗਿ ਕਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[9]॥ ੧੫॥ਸੰਗ ਦਾਸ ਤਿਮ ਗਮਨਤਿ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਪਹੁਚਤਿ ਭਏ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਫਿਰ ਉਪਬਨ ਸੈਲ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਿਖ ਬਹੁ ਗੈਲ[10]॥੧੬॥ ਸੁੰਦਰ ਰਵਸ਼[11]*ਸਥੰਡਲ[12]ਘਨੇ।ਹਾਥ ਪ੍ਰਬੀਨਨਿਕੇ ਲਾਗ ਬਨੇ।ਤਿਨਪਰ ਚਲੇ ਜਾਂਹਿ ਸਭਿ ਆਗੇ। ਗਮਨਹਿਂ ਭੀਰ ਲਾਰ[13]ਕੋ ਲਾਗੇ॥੧੭॥ ਪਿਖਨੋ ਤਰੋਵਰ ਸੁੰਦਰ ਛਾਯਾ। ਬੈਠਨ ਹੇਤੁ ਰਿਦਾ ਬਿਸਮਾਯਾ। ਹੁਤੀ ਸਘਨ[14] ਬਹੁ ਤਿਸ ਕੇ ਤਰੇ। ਫਰਸ਼ ਕਰਾਇ ਬੈਠਿਬੋ ਕਰੇ॥ ੧੮॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤਨਿ ਕਰਤੇ। ਤ੍ਰਿਣ ਸਬਜ਼ੀ ਚਹੁੰ ਓਰ ਨਿਹਰਿਤੇ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈ ਮਹਿਂ ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿਕਟਿ ਹੈਂ ਨਾਲੇ॥੧੯॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਜਿਮ ਆਗੇ ਗਏ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਟਿ ਆਵਤਿ ਭਏ। ਟੂਟਨੋ ਪਰਯੋ ਪੁਸ਼ਪ ਜਿਸ ਥਾਈਂ। ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥੨੦॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗਏ

[1]ਰਾਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਘੋੜੇ ਸਨ। [2](ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ) ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [3]ਸਾਰੇ (ਘੋੜੇ)। [4]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ (ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ) ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਜਾਣ ਕੇ ਘੋੜੇ ਪਰੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਆਪ ਵਿਚ ਲੜ ਨਾ ਪੈਣ। (ਅ) ਸਾਰੇ ਘੋੜੇ ਨਾ ਲੜ ਪੈਣ....। [5]ਸੌ ਪੱਲਿਆਂ ਦਾ। [6]ਦੁਪੱਟਾ। [7]ਕਾਹਲੀ ਵਾਲੀ। [8]ਸੌ ਪੱਲਿਆਂ ਦਾ ਜਾਮਾ ਫੈਲਿਆ। [9]ਜਦ ਤਕ(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਇਹ ਨਾ ਕਹਣ (ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ!) ਕਿੱਥੇ ਰਹੇ। [10]ਪਿੱਛੇ। [11]ਬਾਗ਼ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ। [12]ਥੜੇ। [13]ਕਤਾਰ। [14]ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ। *ਪਾ:-ਰੌਂਸ।

ਦੇਖ੍ਯੋ ਬਿਧਿ ਭੁਲੇ। ਹੁਤੋ ਸਰਾਹ੍ਯੋ ਸੁੰਦਰ ਖਿਲੇ। ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਟੂਟੋ ਪਰ੍ਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ ਕਰ੍ਯੋ॥੨੧॥ 'ਸ਼ਾਖਾ ਲਗ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਹਮ ਹੇਰ॥ਅਬਿਇਹ ਕਿਹ ਤੋਰ੍ਯੋ ਛਿਤ ਗੇਰ?ਉਪਮਾ ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨਕੀ ਪਾਵਤਿ। ਖਿਲੀ ਪਾਂਖਰੀ ਹੁਤੋ ਸੁਹਾਵਤਿ ॥ ੨੨॥ ਸ਼ਾਖਾ ਸਹਿਤ ਤਰੇ ਵਰ ਅਵਨੀ। ਨਿਜ ਛਬਿ ਤੇ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਰਵਨੀ[1]। ਅਬਿ ਛਿਨ ਛਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਇਹ ਕੁਮਲਾਵਤਿ। ਸ਼ੋਕ ਸਹਿਤ ਮੁਖ ਸਮਤਾ[2] ਪਾਵਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਕਾਰਜ ਕਹਾਂ ਸਰ੍ਯੋ ਇਸ ਤੋਰੇ। ਧਰਨੀ ਪਰ੍ਯੋ ਭਈ ਦੁਤਿ ਹੋਰੇ'। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਬਹੁ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਬੂਝਨ ਹੇਤੁ ਨਰਨ ਮੁਖ ਹੇਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਹੁਤੇ ਸੰਗ ਸੋ ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਜਾਨਾ। ਟੂਟਨ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਖਾਨਾ।ਜਬਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ,ਦਾਸ ਤਿਨ ਜਾਨੇ[3]॥੨੫॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਹੇਤੁ ਸੁਨਾਇ।'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਚਲਤਿ ਉਤਲਾਇ।ਦੀਰਘ ਜਾਮਾ ਅਟਕ੍ਯੋ ਯਾ ਸੋਂ। ਪਰ੍ਯੋ ਟੂਟ ਧਰ ਤੁਰਨਤਾ ਸੋਂ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਮਤਿ ਬਤਾਵੈਂ। 'ਜੋ ਦੀਰਘ ਜਾਮਾ ਗੁਰ ਪਾਵੈਂ।ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਸੰਕੋਰਿ ਸੰਭਾਰਿ ਚਲੈਂ ਤੇ?ਜਿਹ ਪਸਰਤਿ ਗਨ ਬਿਘਨ ਪਰੈਂ ਤੇ*'॥੨੭॥ ਸੁਨੀ ਪਿਤਾਮੇ ਕੀ ਇਮ ਬਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ਤੁਰਤ ਸੰਕੋਰ੍ਯੋ ਜਾਮਾ ਗੁਰ ਕੋ। ਕਰ੍ਯੋ ਸੰਵਾਰਨ ਪਾਇ ਸੁ ਕਰ ਕੋ[4] ॥ ੨੮ ॥ ਤਬਿ ਤੇ ਮਾਨ੍ਯੋ ਬਚਨ ਭਲੇ ਹੈਂ।ਜਬਿ ਲੌ ਜਿਏ ਨ ਛੋਰਿ ਚਲੇ ਹੈਂ। ਸ਼ੁਤਪਾਲਨ ਕੋ ਜਾਮਾਂ ਪਾਵਾਂ।ਚਲਨ ਸਮੈਂ ਕਰ ਤੇ ਸੁਕਚਾਵੈਂ॥੨੯॥ਸੀਖ ਪਿਤਾਮੇ ਕੀ ਨ ਬਿਸਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰਤੱਗ੍ਯਾ ਧਾਰੀ। ਜਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ। ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬਡ ਰੁਜ ਦੁਖ† ਸਹੇ ॥੩੦॥ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਸਮਰਥ ਭਏ। ਰੁਜ ਤਨ ਕੋ ਨ ਮਿਟਾਵਨਿ ਕਿਏ। ਤਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਤਿਨ ਆਗੇ। ਦੁਸ਼ਕ੍ਰਿਤ[5] ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਲਾਗੇ॥ ੩੧ ॥ ਏਕ ਸਮੈਂ ਗਹਿ ਤਿਨ

---

[1]ਸੁੰਦਰ, ਸੁੰਦਰਤਾ। [2]ਸ਼ੋਕ ਵਾਲੇ ਮੁਖ ਦੀ ਸਦ੍ਰਿਸ਼ਤਾ। [3]ਉਸ ਦਾਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ। [4]ਹੱਥ ਪਾਕੇ। [5]ਔਖੀ।

*ਨਾਲੇ ਮਹਾਨ ਜੋਧਾ ਹਨ, ਨਾਲੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਨਾਲੇ ਕਮਾਲ ਦੇ ਇਨਸਾਨ ਹਨ। ਫੁਲ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਤੇ ਦ੍ਰਵ ਜਾਣਾ ਕੇਡੀ ਨਰਮ ਦਿਲੀ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਦ੍ਰਵਣਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਫੁੱਲ ਟੁੱਟੇ ਦਾ ਪਰਥਾਇ ਲੈਕੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਘੱਲਿਆ ਹੈ, ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਬੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ।

†ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੧ ਅੰਸੂ ੧੬ ਅੰਕ ੧੯ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕੀ ਬਾਹੂ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਮਨੇ ਮਗ ਮਾਂਹੂ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਾਕ ਕਹੰਤੇ। ਅਪਨਿ ਬਰੋਬਰ ਲਿਯੇ ਚਲੰਤੇ ॥ ੩੨ ॥ ਦੁਤੀ ਬਾਂਹੁ ਲਟਕਤਿ ਅਰੁ ਹਾਲਤਿ। ਜਬਿ ਮਗ ਬਿਖੈ ਚਰਨ ਕੋ ਡਾਲਤਿ। ਏਕ ਬਾਰ ਭੁਜ ਅਧਿਕ ਹਿਲਾਈ। ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਤੇ ਭੀ ਅਗੁਵਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਦੇਖਤਿ ਦਹਿਲਯੋ ਰਿਦਾ ਘਨੇਰਾ।-ਭੁਈ ਅਵੱਗਯਾ ਇਹੁ ਕਰ ਮੋਰਾ। ਗੁਰ ਆਗੇ ਹੋਯੋ ਬਡ ਹਾਲਾ[1]। ਉਚਿਤ ਪਿਛਾਰੀ ਰਹਿਬੇ ਵਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ ਅਬਿ ਇਸਕੋ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਛੇਦਨ ਕਰਿ ਗੇਰਨ ਹੀ ਭਾਵੈ-। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਦਿਸ਼ਿ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰੇਂ।-ਉਗ੍ਰ ਕਰਮ ਪਿਖਿ ਕੋਪ ਨ ਧਾਰੇਂ॥ ੩੫॥ ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਛੇਦਨ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੇ। ਤ੍ਯਾਗਨ ਕਰੌਂ ਬਾਂਹਿ ਨਿਜ ਜੀਤੇ। ਤਜੌਂ ਅਪਨਪੌ ਇਸ ਤੇ ਅਬੈ। ਕਾਰ ਨ ਕਰੌਂ ਇਸੀ ਤੇ ਕਬੈ ॥ ੩੬ ॥ ਨਹਿ ਅਬਿ ਪੋਖਨ ਕਬਿਹੂ ਕਰੌਂ। ਬਨਹਿ ਸੁਕਾਵਨ ਇਮ ਪਰਹਰੌਂ-। ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਛਾਤੀ ਲਾਇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਾਖੀ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਇ ॥ ੩੭॥ ਬਿਨ ਹਾਲੇ ਇਕ ਥਲ ਜਬਿ ਰਹੀ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਭਈ ਪੁਨ ਪੋਖੀ ਨਹੀਂ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਪੁਨ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਨੇਮ ਕਰਿ ਗਿਰੇ ਪਿਛੇਰੇ॥ ੩੮ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਪੁਨ ਧਾਰਯੋ ਹਰਿਰਾਇ। ਸੀਖ ਪਿਤਾਮੇ ਤੇ ਜ਼ਬਿ ਪਾਇ। ਸ਼ਤਪਾਲਨ ਹੀ ਪਹਿਰਹਿ ਜਾਮਾ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਹਿ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੩੯ ॥ ਚਲਿਬੇ ਸਮੈਂ ਨ ਕਰ ਤੇ ਛੋਰੈਂ। ਕਰ ਧਰਿ ਨ੍ਯੂਕਚਾਵਤਿ ਚਹੁੰ ਓਰੈ*।ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੁਨਾਇ। ਅਪਨ ਸਥਾਨ ਬਿਰਾਜੇ ਆਇ॥ ੪੦ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸ਼ੁਭ ਕਾਮੇ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਮ ਕੁਏ ਬਿਤਾਇ।ਕਰਹਿਂ ਉਧਾਰਨ ਜਨ ਸਮੁਦਾਇ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਮਰਵਾਹੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਾਹਿਂ ਸੁਮਾਤ ਕਰਿ ਪੁਨ ਠਾਨਯੋ ਹਰਿਰਾਇ। ਬਾਕ ਪਿਤਾਮੇ ਕੇ ਸੁਨੇ ਰਾਖੇ ਰਿਦੇ ਟਿਕਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪੌਤ੍ਰ ਨਿਹਾਰਾ। ਬਚਨ ਆਪਨੇ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਾ।ਜਬਿ ਕਬਿ ਦੇਖਹਿਂ ਕਰ ਮੈਂ ਜਾਮਾ। ਗਮਨਤਿ ਸੰਕੋਚਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੨ ॥ ਦੀਰਘ ਛੋਰ ਨ[2] ਕਬਿਹੂ ਚਾਲੇ। ਪਹਿਰਹਿਂ ਸੂਖਮ ਜਿਹ ਸੌ ਪਾਲੇ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕਹਿਬੇ ਲਾਗੇ।

---

[1]ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਲਦੇ। [2]ਖੁੱਲਾ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾ। *ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਦੇਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਹੈ।

ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਵਹਿ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥੩॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਹੋਤਿ ਦੁਖ ਜਾਵੈ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਕਹਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵੈਂ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਲਖਿ ਲੀਨਸਿ।–ਪੌਤ੍ਰ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਭੀਨਸਿ–॥੪॥ ਸੂਰਜਮਲ ਪਿਤ ਆਸ਼ੈ ਚੀਨਾ।–ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਚਹੈਂ ਗੁਰ ਕੀਨਾ–। ਨਿਜ ਜਨਨੀ ਸੰਗ ਗਾਥ ਬੁਝਾਈ। 'ਦਈ ਚਹਿਤਿ ਪੌਤ੍ਰੇ ਬਡਿਆਈ' ॥੫॥ ਤਬਾ ਨਾਨਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਮਰਵਾਹੀ ਜੁਤਿ ਚਿਤ ਦੁਚਿਤਾਈ[1]। ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰ[2] –ਕਹਾਂ ਇਹੁ ਭਾਵੈ। ਸੁਤ ਤਜਿ ਪੌਤ੍ਰਹਿ ਕੋ ਬਡਿਆਵੈਂ ॥ ੬ ॥ ਗੁਨ ਗਨ ਸਹਿਤ ਸਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਪਿਤਾ ਪੌਤ੍ਰ ਕਛ ਨਹਿੰ ਹੰਕਾਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰਨਿ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨ ਦੀਨਿ। ਨਹਿੰ ਅਪਨੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਚੀਨਿ ॥ ੭ ॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਅਰੁ ਲਖਮੀਦਾਸ। ਪਿਤ ਸੇਵਾ ਨਹਿੰ ਕੀਨਿ ਹੁਲਾਸ।ਤਿਮ ਹੀ ਦਾਸੁ ਦਾਤੂ ਸੁਨੇ। ਪਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ਨਾਂਹਿ ਨ ਬਨੇ ॥ ੮ ॥ ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਦੋਇ। ਤਿਸ ਬਿਧ ਹੀ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਜੋਇ। 'ਸਭਿ ਤੇ ਉਚੋ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੋ[3]। ਜਗ ਜਾਚਕ, ਗੁਰ ਏਕ ਦਤਾਰੋ॥੯॥ਹਮ ਉੱਤਮ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡਿ ਭਾਗੇ'। ਇਮ ਹੰਕਾਰ ਨ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ। 'ਲੋਕਨਿ ਮਾਂਹਿ ਬਹੁ ਰਹੈ ਬਡਾਈ'। ਯਾਂਤੇ ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਨ ਕਮਾਈ॥੧੦॥ ਮਮ ਸੁਤ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੀਕੋ। ਪਿਤ ਆਗਯਾ ਮਹਿ ਉੱਜਲ ਜੀਕੋ[4]। ਰਹਿ ਮਰਜੀ, ਨਹਿੰ ਅਰਜੀ ਕਹੈ[5]। ਗੁਰ ਕੋ ਕਰਨੋ ਪਿਖਤਿ ਮੁਦ ਲਹੈ ॥੧੧॥ਅਪਰ ਬਿਕਾਰ ਆਦਿ ਹੰਕਾਰ। ਇਨ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰ। ਆਪ ਸਰਾਹਤਿ ਭੇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। 'ਹੁਇ ਬਿਸਾਲ ਇਹੁ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ' ॥ ੧੨ ॥ ਬਹੁਰ ਬਚਨ ਸ਼ੁਭ ਕਹਨੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਇਸ ਕੇ ਸੁਤ ਹ੍ਵੈ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਈ'। ਰਿਦੈ ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰਾ।ਚਹੈਂ ਦੈਨ ਪਦ,ਪੌਤ੍ਰ ਉਦਾਰਾ–॥੧੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤਰਕਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਮ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਨਿਤ ਮਰਵਾਹੀ। ਸੂਰਜਮਲ ਕੋ ਦੇਖਿ ਬਿਚਾਰੈ।–ਇਹੁ ਗੁਰ ਸੁਤ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸੰਭਾਰੈ॥੧੪॥ ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਮਹਿੰ ਬਰਤਨ ਹਾਰਾ। ਦੇਸ਼ਨਿ ਦੇਸ਼ ਮਸੰਦ ਉਦਾਰਾ।ਲੈਬੋ ਦੇਬੋ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਗਰੇ ਕਰਤਿ ਸੁਮਤਿ ਕੇ ਨਾਲੇ ॥ ੧੫ ॥ ਦੇਗ਼

---

[1]ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ। [2](ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। [3](ਸ੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ) ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। [4]ਪਿਤਾ ਦਾ ਉੱਜਲ। [5](ਗੁਰ) ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬੇਨਤੀ (ਟੋਕ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਖਰਚ ਆਦਿਕ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ।ਸਕਲ ਚਲਾਵਤਿ ਹੈ ਬੁਧਿ ਕਰਿਕੇ। ਜਗ ਗੁਰ ਇਸ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਨਹਿਂ ਦੇਖਾ। ਚਹੈਂ ਪੌਤ੍ਰ ਕੋ ਕਰਨੋ ਵਿਸ਼ੇਖਾ–॥੧੬॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਰ ਘਰਨੀ ਦੌਨ। ਚਿਤ ਚਾਹਿਂ ਗੁਰਤਾ ਨਿਜ ਨਿਜ ਭੌਨ। ਸਮੈਂ ਪਾਇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ। ਅੰਤਹਿ ਪੁਰ ਮਹਿਂ ਆਇ ਅਨੰਦ ॥੧੭॥ ਨਿਜ ਸੁਤ ਹੇਤੁ ਕਹਹਿ ਮਰਵਾਹੀ।'ਉਚਿਤ ਬਾਤ ਕੀਜਹਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਸੂਰਜ ਮਲ ਬਡਿਆਈ ਜੋਗ। ਬਡੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਹੁ ਸੁਮਤਿ ਸੰਜੋਗ[1]' ॥ ੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਹੁਤੋ ਬਡੇਰੋ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਸਭਿਨਿ ਸ਼ੁਭ ਹੇਰੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਔਚਕ ਤਿਨ ਹੋਵਾ। ਦੀਰਘ ਅਚਰਜ ਨਰ ਗਨ ਜੋਵਾ ॥ ੧੯ ॥ ਅਬਿ ਸੂਰਜਮਲ ਸੁਮਤਿ ਬਿਲੰਦ। ਅਹੈ ਆਪ ਕੋ ਦੀਰਘ ਨੰਦ। ਤਿਸ ਕੇ ਹੋਤਿ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਲਾਇਕ। ਬਨਹੁ ਆਪ ਬਡਿਆਈ ਦਾਯਕ ॥ ੨੦ ॥ ਜੇਸ਼ਟ ਪੌਤ੍ਰ ਗ੍ਰਿਹ ਲੇ ਰਾਖਾ।–ਮੈਂ ਹੌਂ ਗੁਰੁ–ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਭਾਖਾ। ਕਪਟ ਆਪ ਤੇ ਕਰ ਤਹਿਂ ਰਹਨੋ। ਤੁਮ ਅਧੀਨ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿਂ ਪਦ ਲਹਨੋ ॥ ੨੧ ॥ ਅੰਸ਼ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕੀ ਜੋਇ। ਆਵਤਿ ਹੁਤੇ ਆਪ ਢਿਗ ਸੋਇ। ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਕਪਟ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਕਰਨੋ ਸਥਾਪਨ ਤਿਹ ਸੌਂ ਪਸਾਰਿ ॥ ੨੨ ॥ ਰਾਵਰਿ ਢਿਗ ਨਹਿ ਆਵਨ ਦੀਨਿ।ਰਾਖਨੋ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਕਹਿਵਾਵਨ ਕਾਰਨ[2]।–ਧੀਰਮੱਲ ਗੁਰ–ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨ ॥ ੨੩ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਛਲ ਬਲ ਬਹੁ ਧਰੈ।ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਪੁਜਵਾਵਨ ਕਰੈ।ਪਾਸ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਜਾਨੀ ਪਰਿ ਹੈ। ਬਹੁ ਧਨ ਪੂਜਾ ਕੋ ਤਹਿਂ ਚਰਿ ਹੈ ॥ ੨੪ ॥ ਇਮ ਆਪਨ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਤੁਮਰੋ ਅਛਤ ਰਹਨੋ ਹੁਇ ਨ੍ਯਾਰਾ।ਪੌਤ੍ਰ ਅਲਪ ਅਹੈ ਹਰਿ ਰਾਇ। ਲਘੁ ਬਯ, ਸਮਰਥ ਬਿਨਾ ਲਖਾਇ ॥੨੫॥ ਸੋ ਤੁਮ ਪਾਸ ਰਹਨੋ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ। ਨਿਜ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਸੰਗ ਪ੍ਰਹਰਿ ਕੈ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੰਗਤਿ ਰਾਵਰ ਕੇਰੀ। ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਸ਼ੁਭਿ ਰੁਖ਼ ਕੋ ਹੇਰੀ ॥੨੬॥ ਤਿਸ ਪਰ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰਤਿ। ਹੇਰਤਿ ਸਗਰੇ ਲੋਕ ਉਚਾਰਤਿ। –ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਦੇਹਿਂ ਬਿਠਾਇ। ਸਭਿ ਤੇ ਹਰੀਰਾਇ ਬਡਿਆਇ–॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਚਿਤ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਦੁਚਿਤਾਈ[3]। ਮਮ ਸੁਤ ਸਭਿ ਲਾਇਕ ਬਨਿ ਆਈ[4]। ਗਾਦੀ ਉਚਿਤ ਲੇਨਿ ਕੋ ਏਹ। ਸੁਤ ਤਜਿ ਕਿਮ ਪੌਤ੍ਰੇ ਕੋ

---

[1]ਸੁਮਤਿ ਵਾਲਾ। [2]ਕਹਿਵਾਵਨ ਲਈ (ਦਾਤੂ ਸੁਤ ਜੀ ਪਾਸੋਂ)। [3]ਚਿੰਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [4]ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਇਕ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ (ਗੁਰਤਾ) ਬਣ ਆਂਵਦੀ ਹੈ।

ਦੇਹਿ ॥ ੨੮ ॥ ਮੁਝ ਮਨ ਸੰਸੈ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਯਾਂਤੇ ਬੂਝਤਿ ਹੌਂ ਇਸ ਕਾਲਾ'।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਰਵਾਹੀ ਬੈਨਾ।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਤ ਕਰੁਨਾ ਐਨ ॥ ੨੯ ॥ ਕਹਯੋ 'ਨ ਚਿੰਤਾ ਕੀਜੈ ਕੋਈ। ਗੁਰੁ ਸੁਤਨਿ ਕੇ ਕਮੀ ਨ ਹੋਈ। ਸਭਿ ਜਗ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ[1]।ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਇਨਹੁ ਅਰਪਾਵਹਿ ॥ ੩੦ ॥ ਅਰੁ ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। ਪੂਰਬ ਕੀ ਹੁਇ ਜਾਂਹਿ ਕਮਾਈ[2]।ਉਚਿਤ ਜੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਸਨੰਦ। ਸੋ ਬੈਠਹਿਗੋ ਭਾਗ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੧ ॥ ਇਹੁ ਕਿਸਹੂੰ ਕੇ ਕਰ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਕਰੇ ਜਤਨ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਹੀ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਨਬੰਧੀ ਸਾਰੇ। ਹੋਇਂ ਸਖਾ ਸੇਵਕ ਉਰ ਪਯਾਰੇ ॥੩੨॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਕੋ ਪਾਵੈ ਸੋਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਾਸ ਪਰ ਹੋਈ[3]। ਛਲ ਬਲ ਆਦਿ ਸੁਮਤਿ ਬਹੁ ਕਰਨੀ। ਜਤਨ ਅਨੇਕਨਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਰਨੀ ॥੩੩॥ ਇਹ ਕਿਸਹੂੰ ਕੇ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ।ਕਰਹਿ ਖੋਟ ਜੋ ਤਸ ਫਲ ਪਾਵੈ'।ਇਮ ਕਹਿਕੈ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਸੁ ਦਾਰਾ। ਸਮੁਝਾਈ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥੩੪॥ਤਊ ਇਕਮਨਾ ਭਈ ਨ ਸੋਈ।ਸੁਤ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਪੋਈ। –ਪੌਤ੍ਰ ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਕੋ ਲੇਤਿ। ਸੁਤ ਬੈਠੇ ਕਹੁ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ– ॥ ੩੫ ॥ ਜਬਿ ਕਬਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਪਾਇ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਦੇਤਿ ਚਲਾਇ। 'ਮਨ ਮੇਰੋ ਨਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਪਾਵੈ।ਤਜਹਿਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰਾ ਬਢਿਆਵੈ' ॥ ੩੬ ॥ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕਨਿ ਕਹਿ ਦੇਂ ਗੁਰ ਧੀਰ। 'ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਤੀਰ। ਤੁਵ ਸੁਤ ਕੋ ਨ ਕਮੀ ਕਿਸ ਰੀਤਿ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਧਰਹੁ ਆਪਨੇ ਚੀਤ ॥੩੭॥ ਹੇ ਸੁਮਤੇ ! ਨਹਿਂ ਸੰਸੈ ਧਰੀਅਹਿ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਸਭਿ ਕੇ ਪੂਜ ਬਿਚਰੀਅਹਿ। ਮਾਨਹਿੰਗੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੇ। ਅਰਪਹਿੰਗੇ ਸ਼ੁਭ ਵਸਤੁ ਉਦਾਰੇ' ॥ ੩੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਮਾਤ ਮਰਵਾਹੀ ਕੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਧਾ ਬਲੀ ਬਸਿ ਭਗਤਾਨ ਕੇ ਨੀਤ।ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਦਰਸਹਿਂ ਸਿਖ ਮੁਦ ਚੀਤ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਿਨਹੂ ਖਬਰ ਆਇ ਤਬਿ ਦੀਨਿ। 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਾਸ ਜਿਨ ਕੀਨ। ਭੱਲਜਨ ਕੀ

---

[1] ਸੁਖ ਪਾਵੇਗੀ (ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਪਾਸੋਂ)। [2] ਜਿਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਪੂਰਬਲੀ ਹੋਵੇ। [3] ਇਹ ਭੇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਤਾ ਦੇਣੀ ਸਾਡੇ ਵੱਸ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਪਰ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦਿਆਂਗੇ।

ਕੁਲ ਭਗਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਅੰਸ। ਸੁਤ ਪੌਤ੍ਰੇ ਨਾਤੀ[1] ਬਡ ਬੰਸ। ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਜੋਈ। ਭਾ ਪਰਲੋਕ ਦੇਹਿ ਤਜਿ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥ ਸੰਤ ਮਨੋਹਰ ਦਾਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੋ ਭੀ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਾ ਹਰਿਸ਼ਾਲਾ[2]। ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। 'ਹਰਿ ਪੁਰਿ[3] ਜਾਇ ਬਸੇ ਇਹ ਬ੍ਰਿੰਦ' ॥ ੪ ॥ ਅਪਰ ਨਰਨ ਸਮ ਸ਼ੋਕ ਕਰਤੇ ਹੈਂ[4]। ਰੁਚਿਰ ਬਿਲੋਚਨ ਨੀਰ ਭਰਤੇ ਹੈਂ। ਪੌਂਛਤਿ ਹੈਂ ਰੁਮਾਲ ਕੇ ਸਾਥ। ਵਹਿਰ ਦ੍ਵਾਰ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਨਾਥ ॥੫॥ ਬੈਠੇ ਅਪਰ ਨਰਨ ਸਮ ਸੋਇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਇ ਗਏ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਥਿਰਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਧ। ਧਰੇ ਮੌਨਤਾ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ॥੬॥ ਦੁਇ ਘਟਿਕਾ ਆਸਨ ਥਿਰ ਰਹੇ। ਲੋਚਨ ਮੁੰਦ ਨ ਤਨ ਸੁਧ ਅਹੇ। ਰਹੇ ਅਡੋਲ ਅੰਗ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਪੁਨ ਖੋਲੇ ਦ੍ਰਿਗ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸਾਲ ॥੭॥ 'ਵਾਹੁਵਾਹੁ' ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਕਹਤੇ। 'ਦਾਸ ਮਨੋਹਰ[5] ਬਡ ਪਦ ਲਹਤੇ'। ਬੂਝਨ ਕੋ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ[6]। 'ਕੌਨ ਕਰਮ ਤਪ ਫਲ ਤਿਨ ਪਾਯੋ ?' ॥ ੮ ॥ ਕਸ਼ਮੀਰੋ ਇੱਕ ਸਿੱਖਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਹੇ ਸੁ ਨਾਮ ਕਮਾਲਾ। ਤਿਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਤੇ 'ਸੁਨਿ ਸੁਆਮੀ! ਸਭ ਕਿਛ ਜਾਨਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੯ ॥ ਤਉ ਦਾਸ ਕੇ ਗੁਨ ਬਿਦਤਾਵਨ। ਬੂਝਤਿ ਹੋ, ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕੋ ਲੇ ਗੋਦ। ਰਹਤੇ ਖਿਲਾਵਤਿ ਪਾਇ ਪ੍ਰਮੋਦ ॥੧੦॥ ਇਕ ਤੋ ਇਹੁ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਮਹਾਨਾ। ਅਪਰ ਸਨੇਹ ਜੋ ਤਿਸ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਾ। ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਜੀ ਸਦਨ ਕਰੇ। ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਮੇਲਾ ਭਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਤਬਿ ਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਧਾਰਿ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰਾ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨ ਕੋ ਕਰਿ ਤਯਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕੇਰ ਸੰਤਾਨ। ਤਿਨਹਿ ਅਚਾਵਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਨ ॥੧੨॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਦੇ ਮੋਦ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਪੁਨ ਪਹਿਰਾਵਹਿ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ। ਤਿਨ ਕੋ ਸੇਵਹਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਕਰਹਿ ਕੀਰਤਨ ਜਾਇ ਚੁਬਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਕਬਹਿ ਬਾਵਲੀ ਬੈਠਹਿ ਆਇ। ਆਸਾਵਾਰ ਸ਼ਬਦ ਜੁਤਿ ਗਾਇ। ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਪਾਸ। ਕਰਿ ਗੁਰ ਭਗਤਿ, ਮਨੋਹਰਦਾਸ ॥ ੧੪ ॥ ਇਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨਿ

[1]ਪੁਤ੍ਰ, ਪੋਤੇ ਤੇ ਦੋਹਤੇ। [2]ਸਚ ਖੰਡ। [3]ਸਚ ਖੰਡ। [4]ਇਹ ਸ਼ੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਦ੍ਰਵਣਤਾ ਹੈ; ਜੋ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਵਿਦਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [5]ਮਨੋਹਰ ਦਾਸ ਨੇ। [6](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ (ਬੋਲੇ)।

ਕੋ ਵਲ ਹੋਵਾ। ਲਹਜੋ ਮਹਾਂ ਪਦ, ਜੋ ਤੁਮ ਜੋਵਾ[1]। ਕਹੇ ਆਪ ਕੇ ਹਮ ਨੇ ਜਾਨਜੋ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਪ ਤਿਸ ਨੇ ਠਾਨਜੋ' ॥ ੧੫ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਬੋਲੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸੰਤਾਨ। ਹਮ ਨਹਿਂ ਸੇਵੇ ਕਬਿ ਨਿਜ ਪਾਨ ॥ ੧੬ ॥ ਕਰ ਸੇ* ਟਹਿਲ ਨ ਹਮ ਤੇ ਹੋਈ। ਦੇਤਿ ਮਹਾਂ ਪਦਵੀ ਕੋ ਜੋਈ। ਜਬਿ ਤੇ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀਨਿ ਬਖੇਰਾ। ਤਬਿ ਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨ ਹੇਰਾ॥੧੭॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸੰਤਾਨ। ਕਿਮ ਹਮ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਮਹਾਨ॥ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਹਮ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਜਾਈ॥ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਖ਼ਬਰ ਨ ਪਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਹਮ ਕੋ ਰਹੇ ਜੁ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਸਭਿ ਕਾਲਾ'। ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਆ ਸੰਤ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨਿ ॥੧੯॥ ਕਹਜੋ ਤਾਂਹਿ ਸੋ 'ਤੁਮ ਅਬਿ ਜਾਵਹੁ। ਕਹਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਇਹ ਠਾਂ ਲਜਾਵਹੁ। ਸਿਵਕਾ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਇ ਦਰਸਾਵਹੁ† ॥ ੨੦ ॥ ਇਮ ਅਨੰਦ ਕੋ[2] ਸੰਗ ਬਖਾਨਉ।–ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਘਨੈ ਗਨ ਹਾਨਉ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਆਵਹੁ ਇਹ ਠਾਂ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰਹੁ–' ॥੨੧॥ ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀਨਸਿ ਹਾਥ। ਗਮਨਜੋ ਲੀਨਿ ਪਾਲਕੀ ਸਾਥ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਪਰਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਮਿਲਜੋ ਆਇ ਗੜ੍ਹੀਆ ਤਿਸ ਕਾਲ॥੨੨॥ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਅਨੰਦ ਕੇ ਬੰਦੇ। ਦਈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਠੀ ਬਿਲੰਦੇ। ਲਿਖੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਬਾਂਚੀ ਜਬੈ। ਮਗਨ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦ[3] ਸੁ ਤਬੈ ॥ ੨੩ ॥ ਗੁਰੁ ਲੀਲਾ ਕੇ ਚਲਿਤ ਬਿਚਾਰੇ।–[4]ਆਪਨਪੌ ਦੁਰਾਇ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਅਪਰ ਨਰਨ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਸਮਾਨ[4]। ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਸਰਬ ਜਹਾਨ ॥ ੨੪ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਮਾਯਾ ਮਹਾਂ ਅਪਾਰ। ਜਿਸ ਕੋ ਕਬਿ ਕਿਨ ਲਹਜੋ ਨ ਪਾਰ॥ਤਿਨ ਕੌ ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਪਾਉਂ। ਧੰਨਜ ਜਨਮ ਅਪਨੋ ਕਰਿ ਆਉਂ–॥ ੨੫ ॥ ਲੇ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਿਬੇ ਆਨੰਦ॥ਚਢੇ ਪਾਲਕੀ ਆਵਤਿ ਭਏ। ਗੜ੍ਹੀਆ ਅਪਰ ਲੋਕ ਸੰਗ ਲਏ॥੨੬॥ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟ ਜਬਹਿ ਸੁਧ ਲਏ।

[1]ਦੇਖਿਆ ਹੈ (ਧਿਆਨ) ਧਾਰ ਕੇ। [2]ਬਾਬੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ। [3]ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ। [4]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਙੂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:–ਰਹੀ ਹੈ।

†ਸਾਰੀ ਚੌਪਈ ਦਾ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਇਉਂ ਬੀ ਹੈ:–

ਕਹਜੋ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ 'ਤੁਮ ਅਬ ਜਾਵਹੁ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਇ ਦਰਸਾਵਹੁ। ਹਮ ਦਿਸ ਤੇ ਕਹੀਐ ਕੁਸ਼ਲਾਤੀ। ਤੁਮ ਕੋ ਬਾਂਛਤ ਹੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤੀ' ॥ ੨੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਤਬਿ ਗਏ । ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੂਰਿ ਅਗਾਰੇ ।
ਭੂਸ਼ਨ ਧਰੇ ਹਟਾਇ ਕਹਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਅਪਨ ਕੰਧ ਸਿਵਕਾ ਸੁ ਉਠਾਈ ।
ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਚਾਲੇ ਅਗਵਾਈ । ਮਾਨ ਬਢਾਵਨਿ ਹੇਤੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਧਰੇ
ਕੰਧ ਪਰ ਮਗ ਮਹਿਂ ਚਾਲਾ ॥੨੮॥ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਬੈ ਅਨੰਦ ਜੀ ਐਸੇ ।-ਭੁਏ
ਸੁਤ[1] ਅਰਜਨ ਕੇ ਜੈਸੇ । ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਹੋਨਿ ਹੇਰਿ ਗਤਿ ਮਨ ਕੀ[2] । ਇਮ ਹੀ
ਰੀਤਿ ਪੁਰਾਤਨ ਇਨ ਕੀ-॥੨੯॥ ਤਬਿ ਹੀ ਕੂਦ ਪਾਲਕੀ ਤ੍ਯਾਗੀ।ਮਿਲੇ
ਪਰਸਪਰ ਅਤਿ ਅਨੁਰਾਗੀ । 'ਜਗ ਕੇ ਨਰਨ[3] ਬੇਚਨਾ ਕਰਿ ਹੋ । ਅਤਿ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਧਰਿ ਸਭਿ ਤੇ ਦੁਰਹੋ[4]*' ॥ ੩੦ ॥ ਇਮ ਉਚਰਤਿ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹੁਂ ਲੇ
ਆਏ । ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਿਛਾਵਨਿ ਛਾਏ । ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਏ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਬਾਕ ਅਲਾਏ॥੩੧॥ 'ਬ੍ਰਿਹਾ ਤੁਮਾਰੋ ਭਾ ਚਿਰਕਾਲਾ।
ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ । ਤਬਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਤੇ ਰਹਿ ਗਏ ।
ਕਬਹੁਂ ਭੁਈ ਨਹਿਂ, ਕਾਂਖਾ ਕਿਏ॥੩੨॥ਜਬਿ ਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਪਾਇਵ।
ਬਾਦ ਵੂੰਦ ਨਿਤ ਤੁਰਕ ਉਠਾਇਵ । ਹਮ ਕੋ ਆਪ ਜਾਨਤੇ ਕੈਸੇ ?
ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਹੁ ਤੈਸੇ' ॥੩੩॥ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ, ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲੇ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਹ੍ਵੈ ਕਹਤਿ ਉਤਾਲੇ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਰੂਪ । ਤ੍ਰਿਤੀਏ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅਨੂਪ ॥ ੩੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ।
ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਖਸ਼ਟਮ ਤੁਮ ਤਿਨ ਤਨ[5] । ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਜੋਤਿ ਗਹੀਲਾ ।
ਧਰਿ ਮਾਯਾ ਤਨ[6] ਠਾਨਤਿ ਲੀਲਾ॥੩੫॥ਕਰਹੁ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਉਦਾਰੇ ।
ਨਰ ਹੇਰਤਿ ਭਰਮਤਿ ਹੈਂ ਸਾਰੇ । ਜਿਮ ਨਟ ਬਾਜ਼ੀ ਪਾਇ ਦਿਖਾਵੈ ।
ਅਚਰਜਕੋ ਦਿਖਾਇ ਭਰਮਾਵੈ॥੩੬॥ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੇਵਕ ਨਿਕਟ ਜਮੂਰਾ[7]।ਸੋ
ਨਹਿਂ ਭਰਮਹਿ ਜਾਨਹਿ ਕੂਰਾ । ਤਯੋਂ ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕਰੁਨਾ ਧਰੇ । ਸੋ
ਜਾਨੈਂ ਜੈਸੀ ਬਿਧਿ ਕਰੋ॥੩੭॥ਹਮ ਜਾਨਹਿ ਮਾਯਾ ਤੇ ਪਰੈ[8] । ਤੁਮ ਅਲੇਬ

---

[1]ਰਖਵਾਹੀ । [2]ਮਨ ਦੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖੀ । [3](ਅਸਾਂ) ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ । [4]ਲੁਕਦੇ ਹੋ।
[5]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ । [6]ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੇ ਮਾਇਆ ਦ੍ਵਾਰੇ (ਅ) ਮਾਯਾ ਦ੍ਵਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ।
[7]ਮਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ । [8]ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋ (ਤੁਸੀਂ) ।

*ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ 'ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਪ੍ਰੇਮ' ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ, ਉਧਰ ਅਨੰਦ ਜੀ ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਾਲਕੀ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਕੈਸਾ ਅਦਬ ਹੈ, ਕੈਸਾ ਪਿਆਰ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੌਤਕ ਬੀ ਕਮਾਲ ਦੇ ਹਨ ।

ਹੁਇ ਜਗ ਕੋ ਕਰੈ[1]। ਨਿਰਬਿਕਾਰ, ਗੁਨਹੀਨ[2], ਅਲੇਪ। ਤੁਮਰੇ ਮਹਿ ਵਿਸਤਾਰ ਸੰਛੇਪ[3]॥੩੮॥ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਬ੍ਯਾਪਕ ਸਭਿ ਤੇ ਨ੍ਯਾਰੇ।ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਬਸਹਿ ਜਗ ਸਾਰੇ।ਕਰਤਾ ਭਰਤਾ ਹਰਤਾ ਏਕ।ਬਿਧ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੇ[4], ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ! ॥ ੩੯ ॥ ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਦੂਸਰ ਮਾਨੇਂ। ਸਭਿ ਕੋ ਜਾਨੋ[5] ਇਮ ਹਮ ਜਾਨੇ। ਅਦਭੁਤ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਇ ਚਰਿੱਤ੍ਰ। ਕਹਨਿ ਸੁਨਨ ਤੇ ਹੋਇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ' ॥ ੪੦ ॥ ਇਮ ਅਨੰਦ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਮੁਸਕਾਨੇ। 'ਤੁਮ ਅਨੰਦ ਹੋ, ਲਹ੍ਯੋ ਅਨੰਦ। ਸੁਜਸੁ ਬਿਲੰਦ ਸੰਪੂਰਨ ਵੰਦ' ॥ ੪੧ ॥ ਪੁਨ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਨਰ ਢੇਰਾ। 'ਸਭਿ ਅਕੋਰ ਆਨਹੁੰ ਇਸ ਬੇਰਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਕੀ ਪੂਜ ਚਢਾਵਹੁ। ਫਲ ਅਨੰਦ ਹੀ ਜਿਸ ਤੇ ਪਾਵਹੁ' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਆਗ੍ਯਾ ਕੋ ਸਭਿ ਆਏ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਅਰਪਾਏ। ਮਾਯਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਢੀ ਕੋ ਹੇਰਿ। ਕਹ੍ਯੋ ਅਨੰਦ ਭਗਤ ਜੀ ਫੇਰ ॥੪੩॥ 'ਯਹਿ ਪੂਜਾ ਸਭਿ ਤੁਮਹਿ ਸੁਹਾਤਿ। ਤੁਮ ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਹੋ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ। ਰੂਪ ਦਰਿੱਦ੍ਰ[6] ਹਮਹਿ ਦਿਖ ਪਰੈ। ਨਹਿਂ ਕਬਹੂੰ ਕਰ ਛੂਵਨਿ ਕਰੈਂ'॥੪੪॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋ 'ਅਬਹਿ ਇਹੁ ਲੀਜੈ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਕਿਸਹੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੀਜੈ'।ਤਬਿ ਅਨੰਦ ਨਹਿਂ ਬਾਕ ਹਟਾਯੋ।ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ॥੪੫॥ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਸਮੁਝਾਇ ਸੁਨਾਯਹੁ। 'ਹੇ ਸੁਤ ! ਬਿਤ ਲਿਹੁ ਭੋਗ ਭੁਗਾਯਹੁ। ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਤੁਮ ਲੇਖ ਸੁ ਮਾਥੇ।ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਭੋਗਹੁ ਧਨ ਸਾਥੇ' ॥ ੪੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਾਖੇ ਪੁਨ ਪਾਸ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸੁਨਿ* ਕਹਿ,ਬਿਦਾ ਭਏ ਜੁ ਅਨੰਦ।ਕਰੇ ਪਰਸਪਰ ਮਹਦ ਅਨੰਦ ॥ ੪੭॥ ਹਿਤ ਅਸਵਾਰੀ ਸਿਵਕਾ ਦੀਨਿ। ਪੁਨ ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਆ ਸੰਗ ਕੀਨਿ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚਾਏ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਅਲਾਏ ॥ ੪੮ ॥ ਅਬਿ ਲਗਿ ਧਰੀ ਪਾਲਕੀ ਸੋਈ†। ਹੇਰਿ ਨਮੋ ਠਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੀਨਿ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਧਰੀ ਦ੍ਰਿਤਿ ਭੀਨ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ

---

[1]ਆਪ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋਕੇ (ਮਾਇਆ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਰਚਦੀ ਹੈ। [2]ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ ਗੁਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। [3](ਜਗਤ ਦਾ) ਸੰਖੇਪ ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। [4]ਵਿਧਾਤਾ ਦੇ ਰਚੇ ਪ੍ਰਪੰਚ (ਸੰਸਾਰ) ਦੇ। [5]ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। [6](ਇਹ ਮਾਇਆ) ਦਲਿਦ੍ਰ ਦਾ ਰੂਪ। *ਪਾ:-ਸੁਨਿ। †ਜਿਸ ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਹੁਣ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੋਥੀਆਂ ਵਾਲੀ ਦੱਸੀਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਤੋਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਆਏ ਸਨ। ਅਨੰਦ ਜੀ ਵਾਲੀ ਪਾਲਕੀ ਦਾ ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

'ਸ੍ਰੀ ..ਨੰਦ ਜੀ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਬਾਬਕ ਰਬਾਬੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਮੈਂ ਬਿਤਾਇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ਅਨਿਕ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਾਇ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਾਬਕ ਦੂਤੋ ਅਗਾਰੀ ਗਾਵੈ। ਸਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਤਿ ਸੁਨਾਵੈ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਰਾਗਨਿ ਸਾਥ। ਕਰਹਿ ਰਿਝਾਵਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਥ ॥ ੨ ॥ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਬਿ ਆਈ।ਜਾਨਿ ਲਈ।ਤਬਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਯਰਾਈ।ਸ੍ਰੀਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੩ ॥ 'ਕਰਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਮਨੌਂ ਮੈਂ ਪਰਲੋਕ ਸੁਖਾਲਾ। ਅਪਨਿ ਸਮੀਪੀ ਸਦਾ ਰਖੀਜੈ। ਇਹੀ ਆਸ ਮਮ ਰਿਦੇ ਪੁਰੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਢਿਗ ਮਰਦਾਨਾ। ਸਦਾ ਰਾਗ ਕੋ ਕਰਤਿ ਸੁਜਾਨਾ। ਇਸ ਜਗ ਮਹਿਂ ਭਾ ਣਤ ਬੱਖਯਾਤ[1]। ਪਾਯੋ ਸੁਜਸੁ ਬਡੋ ਅਵਿਦਾਤ[2] ॥ ੫ ॥ ਜਿਮ ਬਾਵਨ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ।ਹਾਥ ਲਸ਼ਟਕਾ ਵਧੀ ਉਤੰਗ[3]। ਤਿਮ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਪਾਇ। ਹਮ ਆਦਿਕ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਇ ॥੬॥ ਭਲੇ ਭਾਗ ਤੇ ਭਏ* ਭਲੇਰੇ। ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਆਵਨ ਜਾਨਾ ॥ ੭ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਮੈਂ ਪਧਾਨਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਅਪਨੀ ਵਾਰੀ ਧੀਰ ਨ ਧਾਰੇ। ਆਵਨ ਧੰਨ ਅਹੈ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਸਿਮਰਯੋ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਭਿ ਬੇਰਾ ॥ ੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਲਾਗੇ। ਕੀਰਤ ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਬਡਭਾਗੇ। ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਕਾਲ ਕਾਲ। ਹਰਤਾ ਪਾਤਕ, ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲ ॥ ੯ ॥ ਕਲਮਲ ਮਲ[4] ਮਨ ਪਟ ਕੋ ਲਾਗੀ। ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਕੀ ਕਾਰਖ ਸੰਪਾਗੀ। ਚਹੈਂ ਨਿਵਾਰਨ ਇਸ ਕੌ ਜੋਈ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤੇਈ ॥੧੦॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਲ ਕੋ ਤਹਿਂ ਲੇਯ। ਧੋਵਨ ਕਿਰਤਨ ਭਲੇ ਕਰੇਯ[5]। ਉੱਜਲ ਮਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਸੁਜਾਨ। ਚੜ੍ਹਹਿ ਰੰਗ ਗੂੜ੍ਹੋ ਤਤਗਾਨ ॥੧੧॥ ਕਬਹੁੰ ਨ ਉਤਰੈ ਸਦਾ ਨਵੀਨ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬੁਧਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਯਾਂਤੇ ਬਾਬਕ ਤੂੰ ਚਿਤ ਜਾਨਹੁ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਲੈ ਨਾਮ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ ॥੧੨॥ ਰਹਯੋ ਕਰਤਿ ਕਿਰਤਨ ਕੋ ਜੋਰ ਜਾਵੈ ਤਨ ਤਿਨ ਕਿਲਬਿਖ ਕੀ ਜਾ।ਪਰਾ ਤਾਹਿ ਆਛੀ ਗਤਿ ਪਾਈ।

[1] ਪ੍ਰਸਿਧ। [2] ਉਜਲ। [3] ਜਿਵੇਂ ਬਾਵਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ (ਉਸ ਦੇ) ਹਥ ਦੀ ਲਾਠੀ ਉੱਚੀ ਵਧੀ ਸੀ। [4] ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ। [5] (ਓਹ) ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ (ਇਸ ਮੈਲ ਨੂੰ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਣ। *ਪਾ:—ਵਡੇ।

ਤਿਮ ਹੀ ਤੁਮ ਕੋ ਹੁਇ ਸੁਖਦਾਈ' ॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਕਰੋ ਸਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੰਨ ਬਿਲੰਦ। 'ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇਕ ਅਹੋ। ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੋ ਹਮ ਨੇ ਲਹੋ' ॥ ੧੪ ॥ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਪਾਯੋ ਸ਼ਰਨਾਈ। 'ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਹੁ ਮਮ ਸਮ ਇਸ ਤਾਂਈ। ਹਮ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਅਹੈਂ ਸਦੀਵੇ। ਪਸ਼ਨਨ ਲਗੌਂ ਰਬਾਬੀ ਥੀਵੇ' ॥ ੧੫ ॥ ਸਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਨ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਹੋਇ ਇਸੀ ਬਿਧਿ' ਕਹਿਬੋ ਕੀਨਿ। 'ਰਹੈ ਰਬਾਬੀ ਨੰਦਨ ਤੇਰੋ। ਲਹੈ ਰਾਗ ਕੋ ਭੇਵ ਬਡੇਰੋ ॥੧੬॥ਹਮ ਪਾਛੇ ਰਾਰ ਘਰ ਮਹਿੰ ਰਹੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੁਮ ਸਮ ਹੀ ਲਹੈ। ਇਹ ਭੀ ਚਿੰਤ ਨ ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਕਰੀਏ। ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੀਏ॥੧੭॥ ਥਿਰ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸਦਨ ਪਧਾਰੋ। ਪੌਢਹੁ, ਬਸਨ ਬਦਨ ਪਰ ਧਾਰੋ। ਤਜਾਗਨਿ ਕਰਹੁ ਸੁਖੇਨ ਸਰੀਰ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਠਾਇ ਆਪਨੇ ਤੀਰ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਚਲਯੋ। ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਸੰਗ ਪੁਨ ਮਿਲਯੋ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਕਹਿ 'ਪੈਰੀ ਪਾਨਾ। ਮੈਂ ਅਬਿ ਅਪਨੋ ਕਰੌਂ ਪਯਾਨਾ ॥੧੯॥ਹੁਤੇ ਹਮਾਰੇ ਭਾਗ ਬਿਲੰਦ। ਜਿਸ ਤੇ ਵਿਗ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ'। ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਕਹਯੋ 'ਤੁਵ ਧੰਨ। ਅੰਤ ਸਮੈ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ॥੨੦॥ਚਲਯੋ ਚਹੈਂ ਪਰਲੋਕ ਮਝਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਕੋ ਗਮਨ ਸਭਿਨਿ ਸਿਰ ਧਾਰਾ।ਮੈਂ ਤਨ ਤਜਾਗੋਂ ਦੇਰਿ ਨ ਕੋਈ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸਨਿ ਆਯੁ ਹੋਈ' ॥ ੨੧ ॥ ਪੁਨ ਬਾਬਕ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਭੁਲੇ ਬੇਦਨਾ ਧਾਰੀ। ਲੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਲੇ ਸੁਤ ਸੰਗ ਸਦਨ ਕੋ ਚਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥ ਆਇ ਭਾਰਜਾ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਪਰ ਨਿਤ ਗੁਰ ਸਾਂਈ। ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਅੰਦੇਸ਼ਾ। ਦੁਹ ਲੋਕਨ ਕੇ ਕਟੇ ਕਲੇਸ਼ਾ' ॥੨੩॥ ਦੋਇ ਜਾਮ ਨਿਜ ਧਾਮ ਬਿਤਾਏ। ਪੁਨ ਮੁਖ ਕੀ ਦੁਤਿ ਕਛੁ ਕੁਮਲਾਏ। ਜਾਨਯੋ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਅਬਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਤਿ ਗੁਨ ਗੈਹੈ ॥ ੨੪ ॥ ਪਰਯੋ, ਬਦਨ ਪਰ ਬਸਨ ਸੁ ਪਾਯੋ।ਤਤਛਿਨ ਤਨ ਕੋ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਯੋ।ਅਪਰ ਜਿ ਹੁਤੇ ਡੂਮ ਕੀ ਜਾਤਿ। ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਤ॥੨੫॥ ਸੈਨਾ ਮਹਿਂ ਜੇ ਤੁਰਕ ਹਕਾਰੇ। ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਇ ਬਾਬਕ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਯਾ* ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੀ ਜੇਤਿਕ ਹੋਇ

*ਇਦੇ ਕਵਿ ਜੀ 'ਕ੍ਰਿਯਾ' ਪਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਸਕਾਰ ਤੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸਿੱਖੀ ਸਿਸਕਾਰ ਤੇ ਬੀ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਤਾਕੇ ਸੁਤ ਕਰਿਵਾਈ ਸੋਇ ॥ ੨੬ ॥ ਊਪਰ ਪਾਯੋ ਰੁਚਿਰ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਲੈ ਨਿਕਸੇ ਬਾਹਿਰ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਬਰ ਖਨਾਇ ਧਰਯੋ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਦਫਨਾਯਹੁ* ਜਸੁ ਭਾਖਹਿਂ ਤਾਂਹੀ ॥ ੨੭ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਇਹ। ਸ਼ੁਭਗਤਿ ਪਾਈ ਜੈਸੇ ਕੋ ਨਹਿਂ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਚਲਾਨ। ਪੀਛੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰੀ ਕੁਲ, ਨਾਂਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੇ ਜਬਿ ਮਰੇ। ਤਿਸ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੇ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਛੋ ਦਿਨ ਜਾਨਿ। ਬਿਨਾ ਕੀਰਤਨ ਰਹਤਿ ਦਿਵਾਨ ॥੨੯॥ਧਨ ਦਸਤਾਰ ਬਿਸਾਲ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਦੇ ਕਰਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਹਾਥ ਤਬਿ ਘਾਲਾ। ਚਤੁਰ ਸੁਤਨਿ ਕੋ ਦੇਕਰਿ ਧੀਰ। 'ਇਹ ਸਭਿ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰ ਸਰੀਰ ॥੩੦॥ਅਬਿ ਇਹੁ ਸਿਰੋਪਾਉ ਗੁਰ ਦੀਨਾ। ਸਿਰ ਪਰ ਬੰਧਹੁ ਪਾਗ ਨਵੀਨਾ। ਸ਼ੋਕ ਤਜਹੁ ਅਰੁ ਭਜਹੁ ਸੁ ਨਾਮ। ਗੁਰ ਕੋ ਸੇਵ ਬਸਹੁ ਨਿਜ ਧਾਮ ॥ ੩੧ ॥ ਊਪਰ ਸੁੰਦਰ ਲੇਹੁ ਦੁਸ਼ਾਲਾ।ਕਰਹੁ ਕੀਰਤਨ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲਾ'।ਸੁਨਿਕੈ ਬਾਕ ਦੇਖਿ ਗੁਰਦਯਾ। ਮਨ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਸਭਿਨਿ ਤਜਿ ਦਯਾ॥੩੨॥ਸਿਰ ਪਰ ਬਾਂਧੀ ਪਾਗ ਬਨਾਇ। ਆਛੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ ਹਰਿਖਾਇ। ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਜ ਪਿਤਾ ਸਮ ਗਏ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲਿਏ ॥ ੩੩ ॥ ਖਰੇ ਹੋਇ ਕੈ ਕਰੀ ਕਲ੍ਯਾਨ। 'ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਪੋਤਾ। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਥੰਭਿ ਭਾਰ ਖਲੋਤਾ ॥੩੪॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਜੋਧਾ ਬਲੀ। ਤੁਰਕ ਮਾਰ ਕਰਿ ਕੀਰਤਿ ਭਲੀ।ਪੀਰੀ ਮੀਰੀ ਕੇ ਬਡ ਥੰਭਾ। ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਸਭਿ ਜਗਤ ਅਚੰਭਾ ॥੩੫॥ ਮੁਗਲਸਖਾਨ ਜੰਗ ਕਰਿ ਮਾਰਯੋ। ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਜੁਤਿ ਚਮੂ ਸੰਘਾਰਯੋ। ਲਲਾਬੇਗ ਸਹਿ ਕੰਬਰ ਘਾਤੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਕੀ ਦਾਹਸਿ¹ ਛਾਤੀ ॥ ੩੬ ॥ ਲੁਟਹਰਾਮੀ ਪੈਂਦਾ ਘਾਯੋ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਸੋ ਲਰਿਬੇ ਆਯੋ। ਅਰਯੋ ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਕਲ ਹੀ ਮਾਰੇ। ਮੌਨ ਸ਼ਾਹੁ ਭਾ ਮਾਨੀ² ਹਾਰੇ ॥੩੭॥ ਕੋ ਕੋ ਗੁਨ ਰੌਵਰ ਕੇ ਕਹੈਂ। ਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਰਦਾ ਅੰਤ ਨ ਲਹੈਂ'। ਗੁਰ ਜਸੁ ਕਹਿ ਬੈਠੇ ਦਰਬਾਰ। ਲਗੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਿ ਉਦਾਰ ॥ ੩੮ ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਰਾਗਨਿ ਗਾਇ। ਸਭਾ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਲਏ

¹ਸਾੜ ਦਿਤੀ। ²[illegible] ਹੰਕਾਰੀ।   *ਮਰਦਾਨਾ ਸਸਕਾਰਿਆ ਸੀ। ਬਾਬਕ ਬੀ ਇਸ ਰਸਤੇ ਗਿਆ ਜਾਣੇ। ਬਾਬਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸੀ, 'ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸਹਾਈ ਗੁਰੂ ਹੈ' ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਕਬਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ।

ਰਿਝਾਇ। ਕਰੀ ਮੌਜ[1] ਤਿਨ ਕੌ ਤਤਕਾਲਾ। ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ ਭੁਏ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੯ ॥ ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੀ ਨਜਾਈ। ਲਗੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਿ ਬਨਾਈ। ਨਿਤ ਆਵਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ। ਚੌਂਕੀ ਕਰਤੇ ਸਿਖ ਸਕਾਰ ॥੪੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਆਨਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਥਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚਤੁਰਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਨ ਕੀਨਿ। ਨੰਮ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪਿਖਿ ਕਰਹਿਂ ਸਨੇਹ ਨਵੀਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਪਨਿ ਸਮੋ ਤਨ ਤਜਨ ਪਛਾਨਾ। ਬੀਤਤਿ ਬਾਸਰ ਹੁਇ ਨਿਯਰਾਨਾ[2]। ਗੁਰਤਾ ਦਈ ਚਹੈਂ ਨਿਜ ਪੋਤੇ। ਲਖਿ ਕਰਿ ਧੀਰ ਆਦਿ ਗੁਨ ਪੋਤੇ[3] ॥ ੨ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਾਨ ਦੇਤਿ ਦਿਜ ਦੀਨ। ਦਰਬ ਜਵਾਹਿਰ ਕੀਮਤਿ ਪੀਨ[4]। ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ। ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਪਾਇ ਕਰਿ ਛੀਨ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਪੂਰਬ ਖਰ ਧਾਰਾ। ਕਰਵਾਰਨ ਕੀ ਬਹੀ ਉਦਾਰਾ[5]।ਜਿਸਹਿ ਪਾਇ ਕਾਇਰ ਬਹਿ ਗਏ[6]। ਤਰ ਕਰਿ ਸੂਰ[7] ਸੁਰਗ ਕੋ ਗਏ*॥੪॥ ਤਥਾ ਦਾਨ ਧਾਰਾ ਗੁਰ ਕਰ ਕੀ।ਨਿਸਦਿਨ ਚਲੀ ਜਾਤਿ ਇਕਸਰ ਕੀ[8]। ਦੀਨਨਿ ਕੇ ਦਾਰਿਦ[9] ਬਹਿ ਗਯੋ*। ਦਸਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਜਸੁ ਤੇ ਭਰਿ ਗਯੋ ॥ ੫ ॥ ਅਧਿਕ ਦਾਰਿਦੀ ਜੇ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਪਹਿਰ ਬਿਭੂਖਨ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵੈਂ।ਜਬਿ ਆਪਨੇ ਘਰਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਾਇ।ਸਨਬੰਧੀ ਜੇ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ॥੬॥ਤਿਨ ਤੇ ਤੁਰਤ ਨ ਹੋਇ ਚਿਨਾਰੀ। ਦੇਖਿ ਬੇਸ਼ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਬਿਸਾਰੀ। ਕੋਤਿਕ ਸੈਨ ਬਨਾਇ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਬਡੇ ਮੋਲ ਪਟ ਤੁਰੰਗ ਲਿਜਾਵੈਂ ॥ ੭ ॥ ਤਿਨਹੁ ਹੇਰ ਕਰਿ ਜੋ ਲਘੁ ਗ੍ਰਾਮ।ਭਾਜਹਿਂ ਤ੍ਯਾਗ ਭਰੇ ਧਨੁ ਧਾਮ।ਤਿਨ ਸੋਂ ਊਚੇ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਇ 'ਹਮ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਨਹੀਂ ਪਲਾਇ ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੋਧਾ ਭਾਰੀ। ਹਮ ਤਿਸ ਕੇ ਚਲ ਜਾਹਿਂ ਭਿਖਾਰੀ'। ਜੋ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਆਇ ਜਸੁ ਕਹੈ। ਦਰਬ ਤੁਰੰਗ ਬਸਨ ਕੋ ਲਹੈ॥੯॥ਅਵਦੁਲ ਨੱਥਾ ਰਣ ਕੀ ਵਾਰ†।ਕਰੀ ਬਨਾਵਨਿ

[1]ਬਖਸ਼ਿਸ਼। [2](ਆਯੂ ਦੇ) ਦਿਨ ਬੀਤ ਰਹੇ ਤੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ(ਤਨ ਤਜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ)ਪਛਾਣਿਆਂ। [3]ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਜਹਾਜ। [4]ਭਾਰੀ ਮੁੱਲ ਦੇ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਥੋਂ (ਜਿਵੇਂ) ਪਹਿਲੇ ਤਿਖੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ ਬਹੁਤੀ ਹੀ ਵਹੀ ਸੀ। [6]ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ। [7]ਸੂਰਮੇ (ਉਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ) ਤਰਕੇ। [8]ਇਕ ਸਾਰ, ਭਾਵ ਲਗਾਤਾਰ। [9]ਕੰਗਾਲਤਾ। *ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

†ਅਬਦੁਲ ਨੱਥਾ ਢਾਡੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੁੱਧਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਬਣਾਈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ, ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁ ਜੁੱਧਦਾਂ ਮਸਾਲਾ ਉਸ ਵਾਰ ਤੋਂ ਬੀ ਘੱਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੈ ਖੋਜ ਤਲਬ ਹੈ।

ਸਕਲ ਸੁਧਾਰਿ। ਜਿਮ ਸਿੰਘਰ ਘਾਲਯੋ ਘਮਸਾਨ। ਮਾਰੇ ਸੱਯਦ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ॥੧੦॥ ਫਤੇ ਲਈ ਹਤਿ ਕਾਰ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਹਨੇ ਡੰਕ ਰਣਜੀਤ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[1]। ਗੁਰ ਆਗੇ ਥਿਰ ਹੋਇ ਸੁਨਾਈ। ਸੁਨਿ ਕਰ ਦਾਨ ਦੀਨ ਸਮੁਦਾਈ॥੧੧॥ ਗਜ ਤੁਰੰਗ ਊਪਰ ਸ਼ੁਭ ਜ਼ੀਨ। ਕੰਚਨ ਕੰਕਨ ਜਟਤਿ ਨਵੀਨ। ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਰਨ ਬਹੁ ਕੇਰੇ। ਦਿਯੋ ਸੰਗ ਬਹੁ* ਦਰਬ ਘਨੇਰੇ ॥੧੨॥ ਫੁਰਮਾਯਹੁ 'ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਮੁਦ ਉਪਜਾਈ। ਤੁਮ ਕੋ ਦੈ ਹੈਂ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਸੁਨਹਿ ਪੰਥ ਚਾਲਹਿ ਜਗੁ ਮੇਰਾ[2]' ॥ ੧੩ ॥ ਇਸਤੇ ਆਦਿ ਦਾਨ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਕਰਹਿਂ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨਾ। ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਜਾਚਕ ਆਵੈਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਧਾਵੈਂ ॥੧੪॥ ਲੇਤਿ ਦਾਨ ਕੋ ਜਸੁ ਉਪਜਾਇ। ਦੇਤਿ ਅਸੀਸਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਇ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਬਿੱਪ੍ਰ ਗੁਨ ਭਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਪ੍ਰੋਹਤ ਅਹੈ। ਆਯੁਧਧਾਰੀ ਹੈ੍ਵ ਢਿਗ ਰਹੈ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਭਾਰੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਤੁਰਕ ਅਨੇਕ ਸੰਘਾਰੇ॥ ੧੬॥ਪੂਰਬ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸਿੰਘਾ ਨਾਮ। ਸੋ ਭੀ ਲਰਤਿ ਰਹਯੋ ਰਣ ਧਾਮ। ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਇਹੁ ਭਾ ਸਵਧਾਨ। ਚਢਹਿ ਤੁਰੰਗ ਬੀਰ ਬਲਵਾਨ ॥੧੭॥ ਦਯਾ ਰਾਮ ਉਪਜਯੋ ਇਸ ਨੰਦ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਰਹੈ ਅਨੰਦ। ਰਣ ਕੋ ਕਰਹਿ ਕਥਾ ਤਥਿ ਆਵੈ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਹਾਰੀ ਲਰ ਕਰਿ ਘਾਵੈ ॥ ੧੮ ॥ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਜਾਨਿ ਨਿਜ ਅੰਤ। ਗਯੋ ਜਹਾਂ ਬੈਠੇ ਭਗਵੰਤ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਭਨਯੋ ਸਕਲ ਹੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ॥ ੧੯ ॥ 'ਕਰਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਮੋ ਪਰ ਇਸ ਕਾਲ। ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਹੁਇਂ ਚਹਤਿ ਉਤਾਲ। ਪ੍ਰੋਹਤ ਮੈਂ ਹੌਂ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ। ਚਹੌਂ ਦਾਨ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ' ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਬਹੁਰ ਜਨਮ ਨਹਿ ਧਾਰੌਂ। ਕਰਮਫਾਸ ਸਗਰੀ ਨਿਰਵਾਰੌਂ। ਅਸ ਸਰੂਪ ਮੁਹਿ ਦਿਹੁ ਸਮੁਝਾਈ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਜੋਗੀ ਕਰਤਿ ਉਪਾਈ ॥੨੧॥ ਮਨ ਬਿਸਰਾਮ ਪਾਇ ਨਹਿਂ ਧਾਵੈ। ਨਿਜ ਅਨੰਦ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮਾਵੈ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰੋਹਤ ਕੋ ਆਸ਼ੇ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ ॥੨੨॥ 'ਜਾਤੀ ਮਲਕ ! ਧੰਨ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੌ ਤ੍ਯਾਗਨ ਚਹੋ। ਦੁਬਿਧਾ ਮਹਿਂ

[1]ਰਣ ਦੀ ਜਿਤ ਦੇ ਡੰਕੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਜਾਕੇ। ਨਾਮ 'ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ' ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਡੰਕੇ ਦਾ ਸੀ। [2](ਉਹ) ਪੰਥ ਜੋ ਮੇਰਾ ਜਗ ਵਿਚ ਚੱਲੇਗਾ ਸੁਣੇਗਾ। *ਪਾ:–ਤਨ।

ਮਨ ਬਿਗਰਨੋ ਸਦਾ। ਇਕਤਾ ਮਾਂਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਹਿ ਕਦਾ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ 'ਤਨ ਕੋ' ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ।ਜਨਮਤਿ ਅਰੁ ਇਹ ਬਿਨਸਨਵਾਨਿ। ਬਾਲਕ ਤਰੁਨ ਬ੍ਰਿਧ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਅਹੈ ਪ੍ਰਣਾਮੀ[1] ਏਵ ਉਪਾਇ[2] ॥੨੪॥ ਤਵ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਇਹੁ ਸਭਿ ਨਾਂਹਿ। ਸਦਾ ਏਕ ਰਸ ਜਾਨਹੁ ਤ੍ਰਾਂਹਿ। ਤਨ ਤੇ ਸੂਖਮ ਅਹੈਂ ਰਿਖੀਕੀ[3]। ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਨਹੁ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ॥ ੨੫ ॥ ਇਹ ਭੀ ਨਹਿਂ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਜਾਨਹੁ। ਇਕ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਇਨ ਮਾਨਹੁ। ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਸੁਭਾਵ ਨਹਿਂ ਅਹੈ। ਦੇਖਹਿਂ, ਸੁਨਹਿਂ, ਗੰਧ, ਰਸੁ ਲਹੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਤੁਵ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਇਹੁ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਇਨ ਤੇ ਪਰੈ ਲਖਹੁ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਉਠਾਵੈ। ਦੌਰਤਿ ਜਾਤਿ ਤੁਰਤ ਹਟਿ ਆਵੈ ॥੨੭॥ ਇਹੁ ਰਿਖੀਕ ਤੇ ਸੂਖਮ ਮਨ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੋਤਿ, ਬੁਧਿ ਭਨਿ ਹੈ[4]। ਮਨ ਤੇ ਥੂਲ ਪ੍ਰਾਨ ਜੋ ਅਹੈਂ। ਸੋ ਭੀ ਆਵਨ ਜਾਨੋ ਲਹੈਂ ॥੨੮॥ ਖਟ ਬਿਕਾਰ ਇਹ ਤੀਨਹੁਂ ਮਾਨੀ[5]। 'ਜਨਮ ਮਰਨ' ਤਨ ਮਹਿਂ ਹੁਇਂ ਜਾਨੀ[6]। 'ਛੁਧਾ, ਪਿਪਾਸਾ' ਪ੍ਰਾਣ ਧਰੰਤੇ।'ਹਰਖ, ਸ਼ੋਕ' ਮਨ ਕੋ ਲਖਿਯੰਤੇ ॥ ੨੯॥ ਇਨ ਤੇ ਭੀ ਸੂਖਮ ਤਵ ਰੂਪ। ਖਸ਼ਟ ਬਿਕਾਰਨਿ ਪ੍ਰਿਥਕ ਅਨੂਪ[7]। ਸਦਾ ਅਚਲ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਜਾਇ। ਮਨ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਮਨ ਕੀ ਗਤਾਗਤੀ ਜੋ ਲਖੈ। ਸਭਿ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਸਭਿ ਕੇ ਬਿਖੈ। ਜਾਨਨੀਯ ਜੋ ਬੁਧਿ ਤੇ ਅਹੈ।ਬਿਸ਼ੈ ਰਿਖੀਕਾਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਲਹੈ ॥ ੩੧॥ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਕਟਿ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਦੂਰ। ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਰਹਯੋ ਭਰਪੂਰ। ਜਿਸ ਅਲੇਖ ਕੋ ਲਹਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਜੜ੍ਹ ਸਭਿ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੁਇ ਜਾਇਂ ॥੩੨॥ ਸੋ ਸਰੂਪ ਤੂੰ ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ।ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਮਾਨ। ਆਤਮ ਸੋਂ ਸਬੰਧ ਬੁਧਿ ਪਾਇ। ਨਹੀਂ ਵਾਸਤਵ, ਕਲਪਤਿ ਗਾਇ[8] ॥ ੩੩ ॥ ਬੁਧਿ ਸੋਂ ਮਨ ਸਬੰਧ ਹੁਇ ਜਾਵੈ[9]। ਮਨ ਸੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀ ਤਿਮ ਹੀ ਪਾਵੈ।ਇੰਦ੍ਰੈ ਸੰਗ। ਪਦਾਰਥ ਹੋਇ[10]। ਜਾਨਨੋ ਪਰੈ ਜਗਤ ਹੈ ਜੋਇ

[1]ਘਟਣ ਵਧਣ ਵਾਲਾ। ਬਦਲਣ ਵਾਲਾਂ [ਸੰਸ:, ਪਰਿਣਾਮ]। [2]ਇਉਂ ਉਤਪਤੀ (ਤੇ ਵਿਨਾਸ਼) ਵਾਲਾ ਹੈ। [3]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। [4]ਕਦੇ ਮੈਲਾ ਤੇ ਕਦੇ ਸਾਫ ਹੁੰਦਾ (ਹਾਲਤਾਂ ਬਦਲਦਾ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਬੁਧੀਵਾਨ। [5]ਤਿੰਨਾਂ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ, ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਛੇ ਵਿਕਾਰ ਮੰਨੇ ਹਨ। [6]ਜਾਣੋ। [7]ਛੇ ਵਿਕਾਰਾਂ (ਜਨਮ ਮਰਨ, ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ, ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ) ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਅਨੁਪਮ ਹੈ। [8]ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਉਹ ਸੰਬੰਧ) ਵਾਸਤਵ ਨਹੀਂ ਕਲਪਤ ਹੈ। [9]ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [10]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

॥੩੪॥ ਇੰਦ੍ਰੈ ਤੇ ਮਨ ਲੇਹੁ ਹਟਾਇ। ਉਰ ਅੰਤਰ ਹੀ ਰਾਖ ਟਿਕਾਇ*। ਮਿਟਹਿ ਜਗਤ, ਆਤਮ ਸੋਂ ਮਿਲੈ। ਥਿਰਤਾ ਲਹੈ ਬਹੁਰ ਨਹਿਂ ਚਲੈ' ॥ ੩੫॥ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਖਾਨਾ।ਦਿਜ ਉਰ ਅੰਤਰ ਕੀਨਸਿ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ 'ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਪਾਟ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਨਾਸ੍ਯੋ ਠਾਟ† ॥ ੩੬ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਕੀ ਸਾਂਕਰ[1] ਛੁਟਿ ਗਈ।ਬ੍ਰਿਤੀ,ਸਰੂਪ ਬਿਖੈ ਥਿਰ ਭਈ।ਅਪਨਿ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਅਚਰਜ ਜਾਨਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰਸ ਭਾ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਨੇਤ੍ਰ ਮੂੰਦ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ। ਲਖ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਅਦਭੁਤ ਖ੍ਯਾਲ। ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਢਿਗ ਹੇਰੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗੁਨ ਜਾਨਿ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ 'ਨ ਤੁਮ ਸਮ ਆਨ। ਕੋ ਉਪਮਾ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਬਖਾਨ। ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਗ੍ਯਾਨ ਮੁਝ ਦੀਨਿ। ਜਿਸ ਕੋ ਜੋਗੀ ਸਕਹਿਂ ਨ ਚੀਨ' ॥ ੩੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮਰਾਸੇ 'ਜਾਤੀ ਮਲਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ। ਸੰਗਤ ਆਉਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਢਿਗ ਚੀਨਿ।ਗਮਨ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਦਯਾਰਾਮ ਸੰਗ ਲੀਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੈਂ ਅਬਿ ਤਜੌਂ ਸਰੀਰ। ਦਯਾਰਾਮ ਸੁਤ ਤੁਮਰੇ ਤੀਰ। ਗਹਿ ਭੁਜ ਕੋ ਰਾਖਹੁ ਨਿਜ ਪਾਸ। ਅਲਪ ਬੈਸ ਇਸ ਕੀ, ਸੁਖਰਾਸ ! ॥ ੨ ॥ ਇਕ ਅਲੰਬ ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਹੈ।ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੋ ਜਾਚਨ ਲਹੈ[2]'।ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਹੋਹਿ ਬਡਭਾਗਾ। ਰਹੈ ਸਦਾ ਗੁਰ ਘਰ ਸੰਗ ਲਾਗਾ ॥ ੩ ॥ ਦਸਮ ਗੁਰੂ

---

[1]ਸੰਗਲੀ। [2]ਹੋਰ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਨਾ ਦੇਖੇ।

*ਇਸ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਵਾਚਕ ਗ੍ਯਾਨੀ ਭੁੱਲਕੇ ਮਨ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਅਧੀਨ ਹੋਏ ਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਦਾਵੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲੈਣਾ ਤੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾ ਲੈਣਾ ਤੇ ਹਿੱਲਣ ਨਾ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਨਾਮ ਜਪੇ ਬਿਨਾਂ ਅਰ ਮੁੱਦਤਾਂ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਵਿਚ ਲਗੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਘਾਲ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਥੇ ਐਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਅੱਭ੍ਯਾਸੀ ਸਨ। †ਫਿਰ ਦੂਸਰਾ ਭੇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰ (ਯਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ) ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਰੀ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਸਾਨ ਚੜ੍ਹੀ, ਪਰ 'ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਪਾਟ' ਪਰਦੇ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਤੇ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। ਹਉਮੈਂ ਨੂੰ ਜਿਧਰੋਂ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਧਰ ਨੂੰ ਉਲਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਧਰੋਂ ਦੁਖ ਮਿਲੇ ਉਧਰੋਂ ਨਫਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਥਨ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ ਪਰੰਤੂ ਦ੍ਰਿੜ ਨਾਮ ਅਭ੍ਯਾਸ ਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਲ।

ਹੋਵੈਂ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ ਕੇ ਧਨੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਰਹਿ. ਘੋਰ ਸੰਘਰ: ਜੁਟ ਲਰੈਂ। ਤਬਿ ਇਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਧ ਮਹਿਂ ਕਰੈ ॥੪॥ ਤਿਨਕੇ ਸੰਗ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਜਸ ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਰ ਗਾਵੈਂ'।ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਸੁਨਤਿ ਹਰਖਾਯੋ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ ॥੫॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪਾਵਨ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਕੁਸ਼ ਪਰ ਪੌਢਿ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜਿ ਦਯੋ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁ ਮਨੁਜ ਪਠਾਇ। ਦਾਹਨ ਕੋ ਚੰਦਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੬ ॥ ਜਵ, ਤਿਲ, ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਲਯਾਇ। ਰਚੀ ਚਿਤਾ ਪਿਖਿ ਪਾਵਨ ਥਾਇਂ। ਦਯਾ ਰਾਮ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਬਿਧਾਨ। ਕਰਯੋ ਭਸਮ ਤਨ ਪਿਤਾ ਸੁ ਠਾਨਿ'॥੭॥ਗੁਰਪੁਰਿ ਕੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਅਲਖ ਲਖਾਇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਿਛਾਰੀ। ਕ੍ਰਮਕ੍ਰਮ ਤੇ ਤਿਸ ਨੰਦ ਸੁਧਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਦਿਨ ਤ੍ਰੌਦਸ ਜਬਿ ਹੀ ਬਿਤਿ ਗਏ।ਭੋਜਨ ਦਿਜਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਦਏ। ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਹੇਤੁ ਵਸਤੁ ਆਨ। ਸੇਜਾਦਿਕ ਦੀਨੀ ਕਰਿ ਦਾਨ' ॥ ੯ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਜੀ ਦਸਤਾਰ। ਪਠਯੋ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਮੋਲ ਉਦਾਰ। ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਤਿਹ ਸੰਗ ਪਠਾਯੋ। ਦਯਾ ਰਾਮ ਕੋ ਬਹੁ ਹਰਿਖਾਯੋ ॥੧੦॥ ਸ਼ੋਕ ਦੂਰ ਕਰਿ ਆਵਨ ਲਾਗਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਰਹੈ ਰਸੁ ਪਾਗਯੋ। ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਭੁਏ ਬਿਤੀਤ। ਨਿਜ ਤਨ ਤਜਨ ਬਿਚਾਰਤਿ ਚੀਤ॥੧੧॥—ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ—।ਰਹੈਂ—ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਆਗੇ ਪਾਇ। ਜਿਸਤੇ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਬਿਖੇਰਾ—। ਅਲਪ ਬੈਸ ਪੌਤ੍ਰਾ ਨਿਜ ਹੇਰਾ।੧੨।—ਇਕ ਤੌ ਧੀਰਮਲ ਬਡ ਖੋਟਾ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਹਿ ਲਖਿ ਕਰਿ ਛੋਟਾ।ਜਿਮ ਦਾਤੁ ਸੁਤ ਲਿਯ ਪਖ ਧਾਰੇ। ਤਥਾ ਮਸੰਦ ਨ ਲੇਹਿ ਬਿਗਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਬੁਲਾਇ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੈਂ ਬਿਠਾਇ ਹਰਿਰਾਇ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਦੇਨੀ ਕਰੈਂ —। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਧਰੈਂ ॥ ੧੪ ॥ ਦਿਯੋ ਹੁਕਮ ਜੇ ਨਿਕਟਿ

---

¹ਪਿਤਾ ਦਾ ਤਨ ਦਾਹ ਕੀਤਾ, ਸੋਹਣੇ ਥਾਂ। [ਸੁ+ਠਾਨ=ਥਾਉਂ]। ²(ਦਯਾ ਰਾਮ ਨੇ) ਦਾਨ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਸਿੱਖ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸੇ, ਆਸ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਜਾਤੀ ਮਲਕ ਦ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ 'ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ' ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਦਗਤੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅੱਪੜ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਪ੍ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਪੁਰ ਤੋਂ ਮੁੜ ਪ੍ਰੇਤ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਫੇਰ ਸਦਗਤ' ਨੂੰ ਟੋਰਨਾ। ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਅਵੱਗਯਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ।

ਲਿਖਾਰੀ।'ਹੈਂ ਮਸੰਦ ਗਨ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ।ਲਿਖਹੁ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ–ਸਭਿ ਆਵੈਂ। ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਅਪਨੇ ਲਯਾਵੈਂ–'॥ ੧੫ ॥ ਸਨਿ ਆਗਯਾ ਕਹੁ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਲਿਖਿ ਲਿਖ ਭੇਜੇ ਚਾਰ[1] ਅਸ਼ੇਸ਼। ਹੁਤੇ ਦੂਰ ਸੇ ਪ੍ਰਥਮ ਬੁਲਾਏ। ਧਨੀ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਸਬਾਏ ॥ ੧੬ ॥ ਜਾਇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਬਿ ਦਏ। ਪਠਿ ਮਸੰਦ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ ਕਏ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਅਰ ਲੇ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਬਿਲੰਦ ॥੧੭॥ ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਪੰਥ ਉਲੰਘਤਿ ਆਇ। ਕੀਰਤ ਪਰਿ ਗੁਰ ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਕੋਰਨਿ ਅਰਪੈਂ ਆਗੇ। ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਇ ਚਰਨ ਗੁਰ ਲਾਗੇ ॥੧੮॥ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ ਆਦਿਕ ਪੁਰਿ ਗਨ। ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨਰ ਗਨ। ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਲਏ ਮੁਲਤਾਨੀ। ਸਿਖ ਗਨ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਆਨੀ ॥੧੯॥ ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਦਿ ਉਜੈਨ।ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲੈਨ। ਅੰਗ[2] ਬੰਗ[3] ਆਦਿਕ ਜੇ ਦੇਸ਼। ਕੌਨ ਗਨਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥੨੦॥ਵਸਤੁ ਅਨੂਠੀ[4] ਮੋਲ ਬਡੇਰੀ। ਦੁਰਲਭ ਲੇ ਆਏ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਬਸਤੂ ਅਜਾਇਬ। ਅਰਪਹਿਂ ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਮ ਪੂਰਬ ਕੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਇ। ਢਾਕਾ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਸਮੁਦਾਇ। ਪੁਰਿ ਪਟਨੇ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਜੇਈ।ਲਏ ਉਪਾਇਨ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇਈ ॥ ੨੨ ॥ ਤਿਮ ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਚਲਿ ਆਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਦਰਸਾਏ। ਕੀਰਤਿ ਪਰਿ ਕੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਡੇਰੇ। ਆਨਿ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੇ ॥੨੩॥ ਬੇਦੀ,ਤ੍ਰੇਹਨ, ਭੱਲੇ ਜੇਈ। ਅਨੁਸਾਰੀ ਗੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇਈ। ਜੰਗਲ[5] ਦੇਸ਼ ਸੰਗਤਾਂ ਸੰਗ। ਭਗਤੂ ਗਯੋ ਰਿਦੈ ਗੁਰ ਰੰਗ ॥੨੪॥ ਤਿਮ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸੰਗ ਅਨੇਕ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਲਯਾਯੋ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਭਏ। ਗੁਰ ਤੇ ਮੰਜੀ-ਪਦ ਕੋ ਲਏ॥੨੫॥ਸੋ ਸਭਿ ਆਏ ਗੁਰ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਭਈ ਭੀਰ ਬਹੁ ਪੁਰਿ ਪਰਵਾਰੇ[6]। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਅਕੋਰ ਚਢਾਵੈਂ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਆਦਿ।ਸਿਖ ਆਏ ਦੇਖੇ ਅਹਿਲਾਦ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰਨਿ ਤੇ ਮੰਜੀ ਲਹੇ। ਪੰਚਹੁੰ ਤੇ[7], ਜੀਵਤਿ ਜੇ ਰਹੇ ॥ ੨੭ ॥ ਸੋ ਸਭਿ ਆਏ ਚਿਤਵਤਿ ਐਸੇ।–ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਰੇ ਏਕਠੇ ਕੈਸੇ?–। ਕਿਨਹੂੰ ਕਯੋਂਹੂੰ[8] ਨ ਜਾਨੀ ਬਾਤ।

[1] ਦੂਤ। [2] ਭਾਗਲ ਪੁਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼। ਵੇਦਜਨਾਥ ਤੋਂ ਉੜੀਸਾ ਤਕ। [3] ਬੰਗਾਲਾ। [4] ਅਨੋਖੀ। [5] ਮਾਲਵਾ। [6] ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ। [7] ਪੰਜਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੋਂ। [8] ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ।

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਪਹੂੰਚਿ ਅਵਦਾਤ॥੨੮॥ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬਾ [illegible] ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਆਧ[1]। ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਸਾਧ। ਆਨ ਪਹੂੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਪੁਰਵਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਉਰ ਮੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਸੀ ਸਮੁਝਾਈ। ਪਠੀ[2] ਨੁਖਾ ਢਿਗ ਸਗਲ ਸੁਨਾਈ।'ਧੀਰਮੱਲ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਆਨਹੁ। ਮਿਲਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਹੁ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਗਮਨੀ ਤਬਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਸੁਤ ਸੋਂ, ਜਾਇ ਮਿਲੀ ਹਿਤ ਧਾਰਿ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਯੋ।'ਅਬਿ ਗਮਨਹੁ ਤੁਝ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਯੋ॥੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ਅਨੁਜ ਹੈ ਤੇਰੋ। ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਕੋ ਦੁਖ਼ ਬਹੁਤੇਰੋ। ਲਖੀ ਜਾਇ ਅਤੁ ਬਿਦਤੀਬਾਤ। ਤਿਸ ਕੋ ਗੁਰਤਾ ਦੇਂ ਅਵਦਾਤ॥੩੨॥ਤੂੰ ਜੋ ਨਿਕਟਿ ਰਹੈਂ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜੇਸ਼ਟ ਭ੍ਰਾਤ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਧਾਰੀ। ਉਚਿਤ ਅਹੈਂ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਨਿ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਇਕੈਠਨਿ॥੩੩॥ਪ੍ਰਿਥਕ ਰਹਨਿ ਤੁਝ ਕਯੋਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਗੁਰ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈਂ ?'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਮੁਝਾਇ ਘਨੇਰਾ। ਧੀਰਮੱਲ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੩੪ ॥ 'ਮੋ ਢਿਗ ਅਹੈ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਡਿਆਈ। ਤਿਸੀ ਜ਼ੋਰ ਲਯੋਂ ਗੁਰਤਾ ਪਾਈ। ਅਹੈ ਬਡਿਨ ਕੀ ਬਡੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਸ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ[3] ॥ ੩੫॥ ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਪ੍ਰਿਥਕ ਇਸੀ ਤੇ[4]।ਲੇ ਨ ਸਕੇ ਕੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜਿਸੀ ਤੇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੋਂ ਮਮ ਬਨਿਆਈ। ਪੁਰਿ ਰਾਖੋਂ ਅਸਵਾਰ ਚਢਾਈ[5] ॥ ੩੬ ॥ ਦੇਉਂ ਨੌਕਰੀ ਇਗਰੈ ਨਾਂਹੀ[6]। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸੋਂ ਸਦਾ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਨੇਤੀ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਤੂੰ ਬੁਧਿਵਾਨ ਕਰਹਿਂ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਤਉ ਬਿਚਾਰ ਹੇਰਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਗਰਹਿ ਕਹਾਂ ਗਏ ਗੁਰ ਪਾਹੀ। ਗ੍ਰਿੰਥ ਨ ਛੀਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਜਿ ਧਰਿਹੋ। ਨਹਿਂ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਿਜਾਵਨ ਕਰਿਹੋ ॥ ੩੮ ॥ ਜੇ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਹਿ ਪਰ ਧਾਰਹਿਂ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਾਰਹਿਂ।ਬਨਹਿ ਬਾਤ ਤੌ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇਰੀ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ਘਨੇਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਜੇ ਤੁਵ ਅਨੁਜ ਪਾਇ ਬਡਿਆਈ।ਤਊ ਭਲੀ ਜਾਨਹੁ ਮਨ ਭਾਈ[7]।ਤੋਹਿ ਰਚੇ ਜੇ ਗੁਰੁਤਾ ਪਾਵਹਿਂ। ਰਿਸਹਿਂ ਗੁਰੂ ਤੌ ਦੁਹਿ ਨ ਬਿਠਾਵਹਿਂ[8] ॥ ੪੦ ॥

---

[1]ਖਰੜ, ਸਮਰਾਲਾ, ਸਿਰਹਿੰਦ ਆਦਿ ਦਾ ਇਲਾਕਾ। (ਅ) ਪਰਬਤਾਂ ਦੀ ਤਰਾਈ ਦਾ ਦੇਸ਼। [2]ਭੇਜੀ। [3]ਜੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗਾ। [4]ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ। [5]ਪੁਰ ਵਿਚ (ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹੇ) ਅਸਵਾਰ ਰੱਖਾਂਗਾ। [6]ਤਨਖਾਹ ਦਿਆਂਗਾ ਜੋ ਅਸਵਾਰ ਵਿਗੜਨ ਨਾਂ। (ਅ) ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਨਾ ਵਿਗੜੇ। [7]ਤਾਂ ਬੀ ਭਲੀ ਤੇ ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ ਜਾਣੋ। [8]ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਿਠਾਵਣਗੇ।

ਧਾਂਣੇ ਸਮੁਝਿ ਚਲੈ ਗੁਰ ਪਾਸ।ਅਪਨਾ ਭਲਾ ਕਰੋ ਨਿਰਜਾਸ। ਅਨਗਨ ਸੰਗਤਿ ਤਹਿਂ ਚਲਿਆਈ। ਨਿਕਟਿ ਪਿਤਾਮੇ ਲੇਹੁ ਪੁਜਾਈ ॥ ੪੧ ॥ ਫੇਰ ਨ ਫੇਰਿ ਸਕੈਗੋ ਕੋਊ। ਅਬਿ ਜੇ ਹੇਰਿ ਲੇਹਿੰਗੇ ਜੋਊ। ਗਾਦੀ ਦੇਹਿਂ ਕਿਧੌਂ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿਂ। ਨਿਜ ਪੁਜਵਾਵਨ ਬੈਠਿ ਕਰੇਹਿਂ' ॥੪੨॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੋਯਹੁ ਤਬਿ ਤਯਾਰ। ਭਈ ਸਕਾਰ ਭਯੋ ਅਸਵਾਰ। ਤੂਰਨ ਮਗ ਚਲਿ ਆਇ ਪਹੂੰਚਾ। ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਊਚਾ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸੰਗਤ ਮਸੰਦ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਧੀਰਮੱਲ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਿਕਟਿ ਹ੍ਵੈ ਧੀਰ ਮੱਲ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ ਬੈਠਯੋ ਮਾਨ ਬਿਲੰਦ[1]॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕੁਸ਼ਲ ਸੋਂ ਅਹੇਂ ?। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਰਹਨਿ ਸ਼ੁਭ ਚਹੇਂ ?'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਤੁਮਰੇ ਪੁਰਿ ਕੀ ਰੱਛਾ ਠਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਕਰਿ ਕੈ ਸੰਧਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸੰਗ।ਰਿਸ ਨਿਵਾਰ ਕਰਿ ਰਾਖਯੋ ਰੰਗ'। ਸੁਨਤਿ ਕਪਟ ਕੀ ਬਾਤ ਬਡੇਰੀ। 'ਆਛੋ ਕਰਯੋ !*' ਕਹਯੋ ਤਿਸਬੇਰੀ॥੩॥ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਤਬਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਹੁਤੋ ਫਾਗ[2] ਹੋਰੀ ਨਿਯਰਾਈ। ਨੇਰੇ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੋ ਮੇਲਾ। ਆਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ੪॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਿਤਿਕ ਲੇ ਆਏ। ਢਿਗ ਢਿਗ ਕੋ ਮੇਲਾ ਸਮੁਦਾਏ। ਖੇਲਤਿ ਫਾਗ[3] ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੀ। ਰੰਗ, ਗੁਲਾਲ, ਅੰਬੀਰਨਿ[4] ਡਾਰੀ ॥੫॥ ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਥਾਨ ਦਰਬੰਦੇ[5]। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਆਗਯਾ ਦੀਨਿ। 'ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਤੀਨ ॥ ੬॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਦਰਸ ਹਮਾਰਾ। ਇਤਨੇ ਕਰਹੁ ਮੰਗਲਾ ਚਾਰਾ। ਏਕਮ ਦੂਜ ਰਹੇ ਪੁਨ ਮੇਲਾ। ਸਦਨ ਜਾਇ ਸਭਿ ਫੇਰ ਸੁਹੇਲਾ[6]' ॥ ੭ ॥ ਨਿਕਟਿ ਦੂਰ ਕੇ ਨਰ ਸਭਿ ਰੋਕੇ। ਸੁਨਤਿ ਮੁਦਤਿ ਗੁਰ ਚਹਤਿ ਬਿਲੋਕੇ[7]। ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਮੇਵਰੇ ਸਾਰੇ। ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਊਚ ਉਚਾਰੇ ॥ ੮ ॥ **ਧੀਰਮੱਲ ਸੁਨਿਕੈ ਚਿਤਵੰਤਾ।—ਦੁਖ**

---

[1] ਬੜੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ। [2] ਫਗਣ। [3] ਹੋਲੀ। [4] ਰੰਗ=ਘੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗ। ਗੁਲਾਲ=ਸਿੰਘਾੜੇ, ਚਾਵਲ ਆਦਿ ਦੇ ਆਟੇ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਧੂੜਾ। ਅੰਬੀਰ=ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਧੂੜਾ। ਕਿਤੇ ਗੁਲਾਲ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਘਸਾਏ ਹੋਏ ਚੰਦਨ ਦਾ ਧੂੜਾ ਗੁਲਾਲ ਤੇ ਕਸਤੂਰੀ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ [ਅ:, ਅਬੀਰ]। [5] ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਦਰ ਬੰਦ ਸੀ (ਕਿਉਂਕਿ)। [6] ਸੁਖੀ। [7] ਸੁਣਕੇ (ਹੁਕਮ) ਖੁਸ਼ ਹੋਏ (ਪਰ) ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋਚਦੇ ਰਹੇ।

*ਇਹ 'ਆਛੋ' ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਭਗਵੰਤਾ।ਕਿਸੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਗੁਰਤਾ ਦੈਹੈਂ। ਕੈ ਮਮ ਅਨੁਜ ਮਹਾਂ ਪਦ ਪੈਹੈ ॥ ੯ ॥ ਕਹੇ ਮਾਤ ਕੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਅਨਾਦਰ ਪਾਯੋ। ਪੂਜਾ ਅਲਪ ਹੋਇ ਹੈ ਮੇਰੀ। ਐਸੀ ਰੀਤਿ ਲੇਹਿਂ ਜਬਿ ਹੇਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਗੁਰਤਾ ਦੇਹਿਂ ਤ ਮਮ ਰਹਿ ਆਵੈ। ਦੇਨੀ ਮੋਹੁ ਕਉ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਬਡੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡੇਰੋ।ਬਿਦਤ ਬਾਤ ਸਭ ਲਖਹਿਂ ਘਨੇਰੋ॥੧੧॥ ਤਉ ਰਚੌਂ ਮੈਂ ਕ੍ਛ ਚਤੁਰਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਲਖਹਿ ਬਡਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਪਿਤਾਮੇ ਤੇ ਪੁਜਵਾਵੌਂ[1] । ਥਿਰਿ ਮੰਜੀ ਪਰ ਹੁਇ ਦਿਖਰਾਵੌਂ ॥੧੨॥ ਗੁਰੂ ਅਛਤ ਜੇ ਲੇਉਂ ਅਕੋਰ। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਬੰਦਹਿਂ ਕਰਿ ਜੋਰਿ।ਸਦਾ ਰਹੈਂਗੇ ਪੁਨ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਪੂਜਾ ਕਰਹਿਂ ਸਦੀਵ ਹਮਾਰੀ* ॥ ੧੩ ॥ ਗੁਰ ਨਿਕਸੈਂਗੇ ਪਰਸੋਂ ਬਾਹਿਰ। ਮੈਂ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਥਿਰੌਂ ਬਿਚ ਜ਼ਾਹਿਰ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਪਾਇਨ ਆਨੀ ਸਭੈ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਅਰਪਹਿਂਗੇ ਤਬੈ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰ ਸਮ ਬਨ ਕੈ ਦੇਉਂ ਦਿਖਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਨਤਿ ਰਹੈਂ ਸਦਾਈ–। ਸੰਗ ਮਸੰਦਨਿ[2] ਮਸਲਤ ਕੀਨਿ।ਤਿਨਹੁਂ ਸਰਾਹਯੋ 'ਤੂੰ ਮਤਿ ਪੀਨ[3]'॥੧੫॥ਸਦਾ ਸੰਗ ਤਿਸ ਕੇ ਸੋ ਰਹੈਂ। ਗੁਰ ਬਿਗਰਹਿਂ ਤਿਮਹੀ ਨਿਤ ਕਹੈਂ[4] । 'ਲਾਖਹੁਂ ਸੰਗਤਿ ਅਬਿ ਚਲਿਆਈ।ਦੇਸ਼ਨਿਕੇ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਈ॥੧੬॥ਅਬਿਕੈਦੇਖੈਂ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਪੁਨਹਿ ਭੇਟ ਲੇ ਪਹੁਂਚਹਿਂ ਆਪੂ'। ਨਿਸ ਮੈਂ ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਸੋਏ। ਜਾਗੇ ਸਕਲ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਹੋਏ ॥੧੭॥ ਮੂੱਠਾ ਚਮਰ[5] ਸੇਵਕਨਿ

---

[1]ਪਿਤਾਮੇ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆਵਣ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ (ਆਪ ਨੂੰ) ਪੁਜ-ਵਾਵਾਂ। [2](ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਪੱਖੀ ਦੇ ਇਕ) ਮਸੰਦਾਂ ਨਾਲ। [3]ਤੂੰ ਬੜਾ ਬੁਧੀਵਾਨ ਹੈਂ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਵਿਗਾੜ ਹੋਵੇ ਤਿਵੇਂ ਦੀ ਨਿੱਤ (ਮਸੰਦ ਸਲਾਹ) ਦੇਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। [5]ਚੌਰ।

*ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤੇ ਧੀਰਮਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ 'ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ' ਹੀ ਦਿੱਸਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਦ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਮਿਲਣਾ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਵਰਤਣਾ, ਬਾਹਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਵ ਦਾਨ ਕਰਨੀ, ਵਿੱਛੁੜੇ ਮੇਲਣੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਿਹਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁੜਨਾ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਆਪਣੇ ਤੇ ਝੱਲਣੇ, ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪੈਂਦੇ। ਸੰਗਤ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਤਬਾਹ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਇਸ ਨਮਿੱਤ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਜੰਗ ਦੇ ਖੇਦ ਸਹਾਰੇ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਉੱਚਾਪਨ, ਅਣਖ ਤੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਸੂਰਜ ਉਦਯ ਕੀਤਾ ਪਰ ਧੀਰਮੱਲ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਬੇਲਗੀ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਸੋਚ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਬਾਤ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ਯ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ।

ਦੀਨਿ। ਬਡੋ ਪਖੰਡ ਰਚਨ ਤਬਿ ਕੀਨਿ।ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ ਫਰਸ਼ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਰੰਗ ਅਨੇਕ ਬਿਸਾਲ ਸੁਹਾਯੋ ॥੧੮॥ ਪਹਿਰਨੋ ਆਪ ਗਰੇ ਤਬਿ ਜਾਮਾ। ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਦੀਰਘ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਚਮਰ ਸਿਰ ਫੇਰੈ। ਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ ਦਿਪਤਿ ਘਨੇਰੈ ॥ ੧੯ ॥ ਜਿਗਾ ਆਦਿ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਏ। ਗਯੋ ਆਪ ਜਹਿਂ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਏ। ਦੀਰਘ ਸੁੰਦਰ ਡਸਿ ਮਸਨੰਦ। ਧਰਨੋ ਏਕ ਉਪਧਾਨੁ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੦ ॥ ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠਨੋ ਮੋਦ ਉਪਾਇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਦਾਸ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਇ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ'। ਕਰਹਿਂ ਕੁਸ਼ਾਮਤ ਕਹਿ ਕਹਿ 'ਸ੍ਵਾਮੀ'॥੨੧॥ਸਿਰ ਊਪਰ ਚੰਦੋਆ ਬਨਨੋ। ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰੈਂ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤਨਨੋ। ਬਿਚਰਤਿ ਇਤ ਉਤ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਰਨੋ ਬਿਲੋਕਨਿ ਮੇਲ ਜੁ ਆਏ ॥੨੨॥ ਸਿੱਖਨ ਓਪਰੇ ਅਰੁ ਅਨੁਜਾਨੇ। 'ਗੁਰ ਗੁਰ' ਕਰਤਿ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੇ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਜਾਇ।ਕਿਤਿਕ ਉਪਾਇਨ ਲਯਾਏ ਧਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਖਰੋ ਮੇਵਰੋ ਭਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਲੈ ਧਨ ਕੌ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। ਇਕ ਕੋ ਦਿਖਿ ਦੂਸਰ ਲੇ ਆਯੋ। ਅਰਪਹਿਂ ਗੁਰ ਕੇ ਸਮ ਲਖਿ ਪਾਯੋ ॥੨੪॥ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਬਹੁ ਸਿਖ ਆਏ। ਅਰਪਨ ਕਰਨੋ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਏ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਨਰ ਪਰਵਾਰੇ। ਇਕ ਆਵੈਂ ਇਕ ਜਾਹਿਂ ਸਿਧਾਰੇ॥ ੨੫ ॥ ਸਵਾਜਾਮ ਦਿਨ ਜਬਿ ਲੌ ਚਰਨੋ। ਬੈਠਨੋ ਆਪ ਪੁਜਾਵਨਿ ਕਰਨੋ। ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਜਿ ਦਰਬ ਸੰਭਾਰੈਂ। ਮਹਿਮਾ ਸਿੱਖਨਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਸਤਾਰੈਂ ॥ ੨੬ ॥ 'ਸਤਿਗੁਰ ਦੋਹਿਂ ਇਸੈ ਗੁਰਿਆਈ। ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਤਿ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ। ਬਡੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡੇਰੋ। ਗੁਨ ਗਨ ਸਹਿਤ ਉਚਿਤ ਇਹੁ ਹੇਰੋ ॥ ੨੭ ॥ ਪੂਜਨੀਯ ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਜਾਨਨੋ। ਨਿਜ ਪਾਛੇ ਯਾਂਤੇ ਗੁਰ ਠਾਨਨੋ'। ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਜੇ ਅਨਜਾਨ ਮਹਾਨੇ। ਅਰਪਹਿਂ ਧਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨੇ॥ ੨੮ ॥ ਸਵਾਜਾਮ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਪੁਨ ਗਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਠਾਨਤਿ ਭਯੋ। ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮ ਦੁਪਹਿਰਾ ਢਰਨੋ। ਨਿਕਟਿ ਗੁਰੂ ਕਿਨ ਜਾਇ ਉਚਰਨੋ ॥ ੨੯ ॥ 'ਧੀਰਮਲ ਮੰਜੀ ਕੋ ਲਾਇ। ਗੁਰਿਆਈ ਕੌ ਤੌਰ ਬਨਾਇ। ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਾਤ ਤੇ ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ। ਪੁਜਵਾਯੋ, ਧਨ ਚਢਨੋ ਉਦਾਰ ॥੩੦॥ ਸਿੱਖ ਸੈਂਕਰੇ ਥਿਰ ਭੇ ਪਾਸ। ਲੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ। ਸਵਾਜਾਮ ਲਾਗ ਮੇਲਾ ਰਹਨੋ।-ਇਹ ਗੁਰ ਹੁਇ-ਸਭਿਹਾਨ ਮਹਿਂ ਕਹਨੋ ॥ ੩੧ ॥ ਸਨਾਨੇ ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਜਿ ਸਨਾਨੇ।

ਸੋ ਨਹਿਂ ਗਏ ਹਾਸ ਕੋ ਠਾਨੇ।–ਤੀਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁ ਪੌਤ੍ਰੇ ਦੋਇ। ਜਿਸ ਗੁਰ ਥਾਪਹਿਂ ਸੋ ਗੁਰ ਹੋਇ॥ ੩੨॥ ਬਿਨ ਥਾਪਹਿਂ ਹਮ ਮਾਨੈਂ ਨਾਂਹੀ–। ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਇਮ ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਹੋਯੋ ਛੋਭ। ਜਾਨਯੋ ਧੀਰਮੱਲ ਬਡ ਲੋਭ ॥੩੩॥–ਬੇ ਮਿਰਜਾਦ ਕਰਤਿ ਇਹੁ ਰਹਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਕਪਟ ਕਰਿ ਲਹਯੋ। ਅਬਹਿ ਹਕਾਰਯੋ ਕਾਰਨ ਔਰ। ਬਨ ਗੁਰ ਬੈਠਯੋ ਹੈ ਇਸ ਠੌਰ–॥ ੩੪ ॥ ਨਿਕਟਿ ਦਾਸ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਅਬਿ ਕੇ ਜੋ ਬੈਠਹਿ ਕਿਸ ਥਾਇਂ। ਕਰਹੁ ਨਿਰਾਦਰ ਦੇਹੁ ਉਠਾਇ।ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕਰਹੁ ਸਹਿਸਾਇ' ॥੩੫॥ ਇਮ ਦਾਸਨਿ ਸੋਂ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। ਰਹਯੋ ਜਾਮ ਦਿਨ ਭੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਧੀਰਮੱਲ ਪ੍ਰਾਤੀ ਜਿਮ ਬੈਸਾ। ਸਜਿ ਤਨ ਬੇਸ ਬਨਾਯਹੁ ਤੈਸਾ ॥੩੬॥ ਤਿਸੀ ਥਾਨ ਪਰ ਬੈਠਯੋ ਆਨਿ। ਬਡ ਮਸਨੰਦ ਡਸਾਵਨਿ ਥਾਨ। ਨਿਜ ਪਰ ਚਮਰ ਵਿਰਾਵਨ ਕਰਿਹੀ। ਲੋਭ ਦਰਬ ਕੋ ਦੀਰਘ ਧਰਿਹੀ॥ ੩੭ ॥ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ–ਮੈਂ ਗੁਰ ਬਨਯੋ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਜੋ ਅਬਿ ਮਨਯੋ[1]। ਬਹੁਰ ਨ ਮੇਰੀ ਪੂਜਾ ਜਾਇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਸਿਖ ਪਿਖਿ ਸਮੁਦਾਇ–॥ ੩੮ ॥ ਇਸਤੇ ਆਦਿਕ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ।ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਦੰਭ ਪਸਾਰਤਿ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਾਸ। ਬੈਠਯੋ ਸੁਨਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਪਾਸ॥੩੯॥ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਅਪਰ ਨਰ ਜੋਈ। ਦਈ ਗਾਰ ਅਰੁ ਮਾਰੇ ਤੇਈ। ਕੇਤਿਕ ਕੀ ਪਗੀਆ ਗਿਰ ਪਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਪਲਾਇ ਗਏ ਤਿਸ ਘਰੀ॥੪੦॥ਛੀਨ ਚਮਰ ਸੋ ਦਯੋ ਬਗਾਇ। ਦੂਰ ਕਰਯੋ ਉਪਧਾਨੁ ਉਠਾਇ। ਤਰਜਿ ਤਰਜਿ[2] ਬਹੁ ਬਰਜਨ ਕਰੇ। ਮਰਾ ਕਿਤਿਕ ਜਨ ਕੇ ਕਰ ਧਰੇ[3] ॥੪੧॥ 'ਸਤਿਗੁਰ ਅਛਤ, ਆਪ ਬਨ ਬੈਠੇ[4]। ਠਗਹੁ ਸਿੱਖ ਹਿਤ ਦਰਬ ਇਕੈਠੇ। ਬਹੁਰ ਜਿ ਬੈਠਹੁ ਕਰਹੁ ਪਖੰਡ। ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਬਾਂਧਿ ਦੇਹਿਂ ਬਹੁ ਦੰਡ ॥੪੨॥ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਿਟਿ ਹੈ ਨਾਂਹੀ। ਸੰਕਟ ਸਹਹੁ ਕੈਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਰਿ ਅਪਮਾਨਾ। [5]ਧੀਰਮਲ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ॥ ੪੩॥ 'ਜੋ ਨਿਜ ਭਲਾ ਚਹੋ ਚਢਿ ਜਾਵਹੁ। ਨਤੁ ਅਪਮਾਨ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਵਹੁ। ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ:–ਬਿਰ

---

[1]ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ। [2]ਤਾੜ ਤਾੜ ਕੇ। [3]ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੜਕੇ ਕਈ ਜਨ ਮਾਰੇ। [4]ਆਪ ਬਣ ਬੈਠੇ ਹੋ। [5]ਪਹਿਲਾ ਸਲੂਕ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਮਸੰਦਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਨਹਿਂ ਰਹੀਯਹਿ। ਅਬਿ ਹੀ ਉਠਿ ਮਾਰਗ ਕੌ ਲਹੀਯਹਿ' ॥ ੪੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰਮਲ ਕੋ ਅਪਮਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

੫੨. [ਹੋਲੀ ਖੇਲਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਧਿਕ ਨਿਰਾਦਰ ਪਾਇ ਕੈ ਧੀਰਮੱਲ ਦੁਖ ਹੀਯ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਖਿਦਤ ਭੇ ਬੇਮ੍ਰਿਯਾਦ ਜਿਮ ਕੀਯ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਸਿੱਖ ਸਜਾਨੇ:—। 'ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸਮ ਕੇ ਕਪਟ ਮਹਾਨੇ। ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਛਿਮਾ ਗੁਰ ਧਰੈਂ। ਇਹੁ ਤਿਨ ਤੇ ਕੁਛ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕਰੈ ॥ ੨ ॥ ਪਾਤੀ ਲਿਖਤਿ ਰਿਪੁਨਿ ਸੋਂ ਰਹ੍ਯੋ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਨੈਕ ਨ ਲਹ੍ਯੋ।ਬਹੁਰ ਸੰਗ ਨਹਿ ਆਵਨਿ ਕੀਨਾ। ਗ੍ਰਿੰਥ ਦੁਰਾਇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਲੀਨਾ ॥ ੩ ॥ ਤਊ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਸ ਉਰ ਭਏ।ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਛਿਮਾ ਕਰਿ ਗਏ।ਅਬਿ ਕਰੋਂ ਹੂੰ ਕਰਿ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਨਿਸ਼ਡਰ* ਹ੍ਵੈ ਪਖੰਡ ਇਹ ਧਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ਕੋ ਜਾਨੇ ਗੁਰ ਕਹਾਂ ਰਜਾਇ।ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਜਾਇ'।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਕਹੈਂ ਸੁਨੈਂ ਬਹੁ ਸਿੱਖ ਮਿਲੰਤਿ ॥ ੫ ॥ ਧੀਰਮੱਲ ਇਮ ਲਖਿ ਅਪਮਾਨਾ। ਚਿੰਤਾ ਸਲਿਤਾ ਬਹ੍ਯੋ ਮਹਾਨਾ। ਨਹਿਂ ਅੰਤਰ ਪੁਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਆਇ। ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਹਯ ਲੀਨਿ ਮੰਗਾਇ ॥ ੬ ॥ ਚਢਿ ਇਕਲ ਹੀ ਤੁਰਤ ਪਯਾਨਾ। ਖਰੋ ਜਾਇ ਕੋਸਕ[1] ਇਕ ਥਾਨਾ। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਹਕਾਰਨ ਕੀਨਿ। ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਤਹਿਂ ਮੇਲ ਸੁ ਲੀਨਿ ॥ ੭ ॥ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਭਾ ਸਲਿਤਾ ਪਾਰ। ਗਿਨਤੀ ਅਨਗਨ ਮਨਹਿ ਮਝਾਰ।—ਮੈਂ ਜਨਨੀ ਭਾਖੇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਾਂ ਅਨਾਦਰ ਪਾਯੋ ॥੮॥ਪੁਰਬ, ਕੋ ਜਾਨਤਿ, ਕੋ ਨਾਹੀ[2]। ਭਯੋ ਕੁਜਸੁ ਅਬਿ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਮਾਂਹੀ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੇ ਹੁਤੇ ਮਸੰਦ। ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਜਿਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੯ ॥ ਭਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਸਕਲ ਨੇ ਜਾਨਾ। ਬਿਗਰਿ ਗਯੋ ਮਮ ਕਾਜ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ਨ ਮੇਰੀ। ਦਿਯੋ ਨਿਕਾਰਿ ਕਹੈਂ ਇਸ ਬੇਰੀ[3]—॥ ੧੦ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਤਿਸ ਕੋ ਪਛੁਤਾਵਾ। ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਜੋ ਦੁਖ ਪਾਵਾ। ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤ ਪੁਰ ਕਰਤਾਰ। ਬਹ੍ਯੋ ਜਾਇ ਬਹੁ ਚਿੰਤ ਮਝਾਰ ॥ ੧੧ ॥ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮਹਿ ਲਾਖਹੁੰ ਦਾਸ। ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਰਾਸ। ਧੀਰਮਲ ਕੋ ਕਪਟ ਕੁਢਾਲੀ। ਸਭਿ ਮਹਿ ਬਿਦਤੀ ਕਿਯ ਜੁ ਕੁਚਾਲੀ†॥੧੨॥ ਤੀਨਹੁੰ ਸਾਂਤ੍ਯ-

[1]ਇਕ ਕੋਸ ਤੇ। [2]'ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ'। [3](ਲੋਕੀ) ਕਿਹਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ 'ਉਸ ਵੇਲੇ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ) ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਸੀ'। *ਪਾਃ—ਨਿਡਰ।†ਪਾਃ—ਕਜਾ ਕਿਯ ਚਾਲੀ।

ਗੁਰੁ ਕੇ ਸੁਤ ਧੀਰ। ਗੁਨ ਗਨ ਸਹਿਤ ਸੁ ਲਾਇਕ ਬੀਰ। ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਸੇਵਾ ਬਿਖੈ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰੈਂ ॥ ੧੩ ॥ 'ਦੇਖਹਿ ਗੁਰੂ ਕਹਾਂ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰੈਂ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਸੰਸੈ ਧਰੈਂ।' ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦੁਖ਼ ਜਾਨਯੋ ਪੂਰੇ। ਲਘੁ ਪੌਤ੍ਰ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਢਰੈਂ ॥ ੧੪॥ ਇਹ ਖਡ ਢੀਠ ਆਪ ਗੁਰ ਬਨਯੋ। ਬਹੁਰ, ਨਿਕਟਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹਿ ਨ ਗਿਨਯੋ[1]। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸਮ ਅਬਿ ਭਯੋ ਨਿਰਾਲਾ। ਰਹਯੋ ਨ ਮੇਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥ ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਬਿਗਾਰ ਉਠੈ ਹੈ। ਗੁਰ ਸੰਗ ਦ੍ਵੈਤ ਅਧਿਕ ਉਪਜੈ ਹੈ। ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਮੇਲੀ ਬਹੁ ਬਨਯੋ। ਪਦ ਉਚੋ ਸੁ ਮਨੋਰਥ ਹਨਯੋ[2]" ॥ ੧੬ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਕਹੈਂ 'ਧਿਕ ਤਾਂਹੀ'। ਇਮ ਦਿਨ ਦੋਨਹੁ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਏ। ਖੇਲਤਿ ਹੋਰੀ ਮਿਲਿ ਹੁਲਸਾਏ॥੧੭॥ ਗਾਵੈਂ ਸ਼ਬਦ ਮੋਦ ਦੁਹੁੰ ਕੋਦ। ਬਰਸਤਿ ਰੰਗ, ਗੁਲਾਲ ਪਯੋਦ[3]। ਫਾਗ ਦਯੋਸ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਨਿਕਸਨ ਕੀਨਿ ਵਹਿਰ ਗੁਰ ਭਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਯਹੁ ਚਾਰੂ। ਸੁਭਟ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਆਯੁਧ ਧਾਰੂ। ਪੁਨ ਸੁੰਦਰ ਮਸਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਕਰੀ ਡਸਾਵਨ ਰੰਗ ਅਮੰਦ[4] ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਨ ਉਪਧਾਨੁ ਮਹਾਨੋ ਆਨਾ। ਗਿਰਦਾ ਬਸਤ੍ਰ ਬਰਨ ਬਰ ਨਾਨਾ[5]। ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ ਰਾਖਿ ਮੈਦਾਨਾ[6]। ਫੂਲਨ ਮਾਲਾ ਰਚਤਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਿਸਦ ਮਹਿਦ ਬਪੁ ਪਾਈ[7]। ਨਿਕਸੇ ਚਾਰਚ ਹੇਤੁ[8] ਗੁਸਾਈਂ। ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਧਰੇ ਜਿਨ ਹਾਥ। ਦਿਸ ਦਾਂਏਂ ਆਗੇ ਕੁਛ, ਨਾਥ[9] ॥ ੨੧ ॥ ਸੁੰਦਰ ਚਮਰ ਢੁਰਾਵਤਿ ਪਾਛੇ। ਗਹਯੋ ਹਾਥ ਭਾਨੇ ਕਹੁ ਆਛੇ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਆਏ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋ ਬਿਕਸਾਏ ॥ ੨੨ ॥ ਸਵਾ ਗਿਲਸ਼ਤ[10] ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਉਚੇ। ਬੋਲਤਿ ਦਿਪਤ ਦਸਨ ਦੁਤਿ ਸੁਚੇ। ਭੁਜਦੰਡਨਿ ਜਨੁ ਸੁੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡੇ। ਜਿਨ ਤੇ ਖੰਡ ਖੰਡ ਰਿਪੁ ਦੰਡੇ ॥ ੨੩ ॥ ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਹਾਈ।ਬੀਚ ਬੈਡੂਰਜ[11] ਬਹੁ ਛਬਿ ਪਾਈ। ਆਯੁਧ ਬਿਨਾ ਆਇ

---

[1] ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ (ਧੀਰ ਮਲ ਨੇ) ਕਿ (ਮੇਰੇ) ਪਾਸ ਤਾਂ ਕੁਛ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ 'ਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ' ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਾਂ। [2] ਦੂਰ ਹੋਇਆ। [3] ਬੱਦਲ ਵਤ ਬਰਸਦੇ ਹਨ। [4] ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ। [5] ਸਿਰਹਾਣੇ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਬਸਤ੍ਰ (ਭਾਵ ਗਿਲਾਫ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਨਾਨਾ ਰੰਗਾਂ ਦਾ। [6] ਸਭਾ ਵਡੀ ਹੈ, ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇਖਿਆ। [7] ਅਤੀ ਉੱਜਲ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪਾਕੇ। [8] ਹੋਲੀ ਵਾਸਤੇ। [9] ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਜੀ ਤਰਫ ਤੇ ਅਗੇ (ਚੋਬਦਾਰ) ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦੇ ਡੰਡ ਫੜੇ ਹਨ। [10] ਸਵਾ ਗਿੱਠ। [11] ਲਸਨੀਆਂ ਦੇ [ਸਿੰ: ਵੈਦੂਰਯ] ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੩੧੬੪, ਪ੍ਰਤਾਪ ਅੰਕ ੭।

ਥਿਰ ਭਏ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਠੰਮ੍ਹੀ ਥਿਰ ਥਿਏ ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ। ਆਇ ਧਰੇ ਅਕੋਰ ਬਿਲੰਦ। ਅਨਿਕ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸ਼ਨਿ ਦੇਸ਼। ਬਹੁ ਮੋਲੀ ਲੇ ਵਸਤੁ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੫ ॥ ਅਰਨ ਬਰਣ ਅਰੁ ਪੀਤ ਬਿਸਾਲੇ। ਕੇਤਿਕ ਪਿਚਕਾਰੀ ਜੁਤਿ ਚਾਲੇ। ਅਲਤਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਲਾਲ ਅੰਬੀਰ। ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਸਿਖ ਤੀਰ ॥੨੬॥ ਪ੍ਰਥਮੈ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਬੰਦਹਿ। ਆਗੇ ਧਰਹਿਂ ਅਕੋਰ ਬਿਲੰਦਹਿਂ। ਉਡਤਿ ਗੁਲਾਲ ਘਟਾ ਜਨੁ ਹੋਈ। ਰੰਗ, ਬੂੰਦ ਬਰਖਤਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੨੭ ॥ ਜਨੁ ਸੰਧ੍ਯਾ ਮਿਲਿਬੇ ਕਹੁ ਆਈ। ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਮੁਖ, ਚੰਦ ਸੁਹਾਈ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਗੁਲਾਬ ਗੁਲਾਲ ਉਡੰਤਾ। ਖੇਲਤਿ ਹੋਰੀ ਸ੍ਰੀ ਜਗਕੰਤਾ ॥ ੨੮ ॥ ਛੂਟਤਿ ਅੰਬਰੀਨ ਮੂਠ ਬਡੇਰੀ॥ਦੁਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਹੇਲੋਂ[1] ਗੇਰੀ। ਹੋਲੀ ਖੇਲ ਛੁਟਤਿ ਪਿਚਕਾਰੀ॥ ਭਰਿ ਭਰਿ ਮੂਠ ਸਾਮੁਹੇ ਡਾਰੀ॥੨੯॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਸੰਗ। ਖੇਲਤਿ ਢਾਗ ਡਾਰਿ ਬਹੁ ਰੰਗ। ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਮਨ ਮੁਦਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰ੍ਯੋ ਬਦਨ ਪਰ ਜਮ੍ਯੋ ਗੁਲਾਲਾ ॥੩੦॥ ਸਭਿ ਕੇ ਬਰਣ ਲਾਲ ਹੁਇ ਗਏ। ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਬਸਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਭਏ। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸਾ। ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਮਿਲੇ ਗਨ ਦਾਸਾ ॥ ੩੧ ॥ ਰਿਦੇ ਮੁਦਿਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਹੁਇ ਰਹੇ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਕਹੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਜਿ ਸਿਖ ਪਰਧਾਨੇ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੇਯ ਬਖਾਨੇ ॥੩੨॥ ਮਹਾਂ ਦਿਵਾਨ ਲਗ੍ਯੋ ਦੁਤਿ ਪਾਵਤਿ। ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਸੁੰਦਰ ਗਾਵਤਿ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਮੇਲ ਸੁਹੇਲਾ॥ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਕੋ ਜਹਿਂ ਮੁਦ ਮੇਲਾ ॥ ੩੩ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਲਿਹਾਰੀ॥ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸੁਖਦ ਉਦਾਰੀ[2]। ਸਵਾਪਹਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ਥਿਰੇ। ਦਾਸ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰਨਿ ਕਰੇ॥੩੪॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦਾਸਨਿ ਪਰ ਡਾਰਤਿ। ਬਹੁਰ ਉਠਨਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਧਾਰਤਿ। ਪੂਰ ਕਾਮਨਾ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੇਰੀ। ਅੰਤਰ ਸਦਨ ਗਏ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ ੩੫ ॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਲ ਔਰ। ਬੈਠਤਿ ਭੇ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਮ ਰਹੀ ਜਾਗੇ ਗੋਸਾਈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਪੁਨ ਅਵਰ ਬਿਤਾਯੋ। ਤ੍ਰਿਥੀ ਦੂਜ ਕੋ ਸਮਿਧੋ ਆਯੋ*। 'ਬੀਰ ਬਜ਼ਾਰ ਸਥੇਡਲ[3]' ਊਚੋ। ਰਚਹੁ ਫਰਸ਼ ਦੀਰਘ, ਨਰ ਮੁਚੋ ॥ ੩੭ ॥ ਤਨਹੁ ਚਾਨਣੀ ਚਾਰਹੁੰ ਕੋਨ। ਤਰੇ

[1]ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ, ਪੁਕਾਰਕੇ। [2]ਬੜੇ ਦੁਖੀ। [3]ਬੜੇ। *ਪਾ:-ਸਮਾ ਜੁ।

ਚੰਦੋਵਾ ਬਾਂਧਹੁ ਤੌਨ। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਸੁ ਚਾਰੁ ਨਵੀਨ। ਤਯਾਰੀ ਕਰਹੁ ਬਿਲਮ ਤੇ ਹੀਨ' ॥ ੨੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਸਾਥ। ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਯੋ ਜਗ ਗੁਰ ਨਾਥ।'ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਡੇਰੇ।ਆਇ ਸੰਪੂਰਨ ਸਭਾ ਸ ਹੇਰੇਂ' ॥ ੨੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਹੁਕਮ ਦੇਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੨ ॥

੫੩. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਫਿਰਯੋ ਨਕੀਬ ਤਬਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਰਾਇਜੋਧ ਕੌ ਸੁਧ ਦਈ, ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਆਜ ਲਗਹਿ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬਾਰ। ਸਗਰੇ ਆਵਹੁ ਸਭਾ ਮਝਾਰ। ਰਾਉ ਰੰਕ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸਾਰੇ। ਆਇ ਲਹੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਸੁਖ ਸਾਰੇ' ॥੨॥ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਡੇਰੇ। ਗਨ ਮਸੰਦ ਜੁਤਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸੁਧ ਕਹੀ ਪੁਕਾਰ। 'ਸੁਨਿ ਪਹੁੰਚਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ'॥੩॥ ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ ਸਥੰਡਲ ਚਾਰੁ। ਊਪਰ ਫਰਸ਼ ਭਯੋ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰੁ। ਸੇਤੁ ਚਾਂਦਨੀ ਕਰੀ ਲਗਾਵਨਿ। ਤਨਯੋ ਬਿਤਾਨ ਮਹਾਨ ਸੁਹਾਵਨ॥੪॥ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ ਝਲਕਤੀ ਝੂਲਤਿ। ਕੁਸਮ ਜ਼ਰੀ ਕੇ ਜਥਾ ਪ੍ਰਫੁਲਤਿ। ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰਨ ਤੇ ਬਹੁ ਤਨਯੋ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਬਨਯੋ॥੫॥ਦਿਪਤਿ ਅਮੰਦ[1] ਦੀਹ ਮਸਲੰਦ[2]।ਧਰਿ ਊਪਰ ਉਪਧਾਨੁ ਬਿਲੰਦ। ਲਗਯੋ ਮੋਲ ਬਹੁ ਸ਼ੋਭਤਿ ਆਛੋ। ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਕੀਨਿ ਮਨ ਬਾਂਛੇ ॥ ੬ ॥ ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਸੁਧ ਜਬੈ ਸੁਨਾਈ। ਉਠਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗਮਨ ਕਰਯੋ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲੀਨਿ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਰੂਪ ਸੁ ਬੇਸ ਨਵੀਨ॥੭॥ਸੂਰਜ ਮਲ, ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ।ਕਰੇ ਹਕਾਰਨ ਤਿਹਠਾਂ ਸਾਦਰ। ਅਣੀਰਾਇ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਾਸ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੮ ॥ ਭਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਿਧ ਕੀ ਅੰਸ਼। ਜੋ ਹੋਇ ਸਿੱਖੀ ਅਵਿਤੰਸ਼[3]।ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ ਨਾਥ ਤਹਿਂ ਗਏ।ਬੰਦਤਿ ਗਾਦੀ ਬੈਠਤਿ ਭਏ ॥ ੯ ॥ ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਚੰਚਲ ਚਤੁਰਾਈ। ਢੋਰਤਿ ਹੰਸਨਿ ਸਮਤਾ ਪਾਈ। ਸੂਰਜਮੁਖੀ[4] ਲੀਨਿ ਨਿਜ ਖਰੇ। ਜਨੁ ਸੂਰਜ ਦੂਸਰ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਰਾਇਜੋਧ ਤਬਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯਹੁ। ਸੁਭਟ ਸਮੂਹਨਿ ਕੋ ਸੰਗ ਲਯਾਯੋ। ਚਰਨ ਸਰੋਜਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਬੈਠਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੧੧ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਜੋਧਾ ਗਨ ਭਾਰੇ। ਸੱਭ ਚਲਿ ਆਏ ਆਯੁਧ ਧਾਰੇ।

[1]ਨੂਰਾਨੀ। [2]ਮਸਨਦ, ਗੱਦੀ [ਫ਼ਾ:, ਮਸਨਦ]। [3]ਸਿਖੀ (ਵਿਚ) ਸ਼ਿਰੋਮਣ। [4]ਪੱਖਾ।

ਜੋ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਲੇ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੧੨ ॥ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਸੁ ਦਰਸ਼ ਨਿਹਾਰੇ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਪੰਚ ਜਿ ਨਰ ਪਰਧਾਨ। ਸਰਬ ਹਕਾਰੇ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ॥੧੩॥ ਸੁੰਦਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਅਨੰਦਤਿ। ਬੈਠੇ ਆਇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬੰਦਤਿ। ਚੋਬਦਾਰ ਲੇ ਕੰਚਨ ਆਸੇ[1]। ਖਰੇ ਭਏ ਗਨ ਅੱਗ੍ਰਯ ਪਾਸੇ[2]॥੧੪॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿੰ ਦਿਵਾਨ ਭਰਿ ਗਯੋ। ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਤਹਿੰ ਆਵਤਿ ਭਯੋ। ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਗਾਵੈਂ। ਚਾਰਨ[3], ਭਾਟ ਕਬਿੱਤ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਤੀਨਹੁੰ ਪੌਤ੍ਰ ਬਿਠਾਏ ਤੀਰ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਬਰ ਬੀਰ।ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਾਲਿਯਰ ਏਕ। ਕਹਿ ਮੰਗਵਾਯੋ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੧੬ ॥ ਸਾਹਿਬ ਭਾਨੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ। ਪਠਏ ਦਾਸ ਤਯਾਰੀ ਨਿਜ ਠਾਨੀ। ਕੇਸਰ ਚੰਦਨ ਕੋ ਘਸਵਾਇ।ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਲਈ ਮੰਗਵਾਇ॥੧੭॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦੇਖਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਉਠਹੁ ਪ੍ਰਥਮ ਅਬਿ ਸਾਹਿਬ ਭਾਨਾ !'। ਇਮ ਕਹਿ ਆਪ ਉਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਪੌਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਰੂਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਫਿਰ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਾਲਿਯਰ ਲੀਨਿ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਧਰਿ ਭੇਟ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ ॥੧੯॥ ਪੁਨ ਸਾਹਿਬ ਭਾਨੇ ਕਿਯ ਟੀਕਾ। ਕੀਨਸਿ ਕੁਲ ਸੋਢੀ ਮਹਿੰ ਨੀਕਾ[4]। ਪੁਨ ਸਭਿ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ। 'ਮਮ ਸਮ ਅਬਿ ਜਾਨਹੁ ਹਰਿਰਾਇ' ॥ ੨੦ ॥ ਸਗਲ ਮਸੰਦਨਿ ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਬੈਨ। ਅਦਭੁਤ ਰਸ ਤੇ* ਫੂਲਤਿ ਨੈਨ। 'ਦੇਹਿ ਅੰਤ ਗੁਰ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨਤੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਤਖਤ ਦੇਨਿ ਕੋ ਠਾਨਤੇ ॥ ੨੧ ॥ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਅਚਰਜ ਬਾਤ। ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਭਈ ਬੱਖਸ਼ਾਤ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪੰਥ ਕੋ ਲਿੱਤਾ॥੨੨॥ਬਡ ਪੌਤ੍ਰੇ ਕੀਨਸਿ ਕ੍ਰਿਤ ਖੋਟੇ। ਮਾਲਿਕ ਤਖਤ[5], ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਛੋਟੇ। ਤੀਨਹੁੰ ਸੁਤ ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪਰਮਪਦ ਲਹੇ' ॥ ੨੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਕਲ ਮਸੰਦ ਸੁ ਸੰਗਤਿ। ਉਠੇ ਸੁ ਭੇਟ ਦੇਨਿ ਤਜਿ ਪੰਗਤਿ। ਕੀਨਿ ਤਿਲਕ ਕੇਸਰ ਬਰ ਚੰਦਨ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਠਾਨੀ ਬੰਦਨ ॥ ੨੪ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਾਇਨ ਸਾਹਿਬ ਭਾਨਾ।ਹੀਰੇ ਜਰੀ ਜਿਗਾ ਮਹਾਨਾ।ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛੇਲ ਕਲਗ਼ੀ ਸੰਗ।

[1]ਸੋਨੇ ਦੇ ਡੰਡੇ, ਚੋਬਾਂ। [2]ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ। [3]ਵੰਸਾਵਲੀ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੇ। [4]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੀਤਾ (ਤਿਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ)। [5]ਤਖਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਏ। *ਪਾ:—ਅਦਭੁਤ ਦਰਸਤਿ।

ਧਰੀ ਸੀਸ ਪਰ ਦਿਪਤਿ ਉਤੰਗ ॥ ੨੫॥ ਚੰਚਲ ਬਾਜੀ ਬਾਜ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਰਪਨ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨਿ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਭੇਟਨਿ ਸਭਿ ਦੀਨਿ ॥੨੬॥ ਧਨ ਪਟ ਭੂਖਨ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ। ਅਰਪਿ ਅਰਪਿ ਬੰਦਹਿਂ ਕਰ ਬੰਦਿ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਚਲਿਬੋ ਪਰਲੋਕ। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਕੇ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ॥ ੨੭ ॥ ਅਭਿਖੇਕਨ[1] ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੈ ਪਾਇ। ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਿ ਸੋਚਤੇ ਸੋਚਨਿ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨਿ ਜੁਗ ਭਵਮੋਚਨ[2] ॥੨੮॥ ਤਿਸਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅਗਾਰੀ। ਲਗੇ ਅੰਬਾਰ ਸੁ ਵਸਤੁ ਉਦਾਰੀ। ਰਾਇਜੋਧ ਤਬਿ ਪੰਚ ਤੁਰੰਗ। ਦਈ ਵਸਤੁ ਅਰ ਕੁਛ ਧਨ ਸੰਗ ॥ ੨੯ ॥ ਭਗਤੂ, ਬਹਿਲੋ, ਰੂਪਾ ਆਦਿ। ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਤ ਹੇਰਿ ਭਏ ਅਹਿਲਾਦ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਉਠਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵਨਿਵਾਈ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਮਾਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਸਮ ਜਾਨੇ। ਤਤਛਿਨ ਜੋਤਿ ਦਿਪੀ ਅਧਿਕਾਈ। ਬਦਨ ਸਦਨ ਦੁਤਿ ਰਹਨੋ ਸੁਹਾਈ[3] ॥ ੩੧ ॥ ਅਤਿ ਸਮਰਥਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ। ਹਤਨਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਅਰੁ ਉਪਜਈ[4]*। ਇਮ ਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰਤਾ ਬਡਿਆਈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਨੰਦ ਉਪਾਈ ॥੩੨॥ ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਅਰੁ ਸੰਗਤ ਬਿਖੈ। ਗੁਰੂ ਬਨਾਇ ਪੌਤ੍ਰ ਦਿਸ਼ਿ ਪਿਖੈਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਵੈਂ। ਸਭਿ ਕੋ ਕਹਿ ਕਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਨਿਵਾਵੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਭਾਟ ਨਕੀਬ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਦਰਬ ਬਿਭੂਖਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲਹੈਂ। ਧਨ ਗਨ ਦੀਨਿ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਆਦ ਸਗਰੇ ਬਿਤ ਪਾਵਤਿ ॥ ੩੪ ॥ ਇਮ ਉਤਸਾਹਿ ਬਿਸਾਲ ਭਯੋ ਹੈ।–ਸਪਤਮ ਗੁਰ ਬਡ ਤਖ਼ਤ ਲਿਯੋ ਹੈ–। ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ਬਿਦਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਬਿਲੰਦ[5] ॥ ੩੫ ॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਥਾਨ।ਪੌਤ੍ਰਾ ਸੰਗ ਲੀਨਿ ਗਹਿ ਪਾਨ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਸੁਭ

[1]ਤਿਲਕ ਦੇਣਾ। [2]ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਛੁਡਾਵਣ ਵਾਲੇ ਦੋਹਾਂ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [3]ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਘਰ (ਗੁਃ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ) ਮੁਖ ਸੁਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਜਿਵਾਲਨ ਦੀ ਸਤਯਾ। [5]ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ। *ਇਹ ਆਤਮ ਸਤਯਾ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਮੰਡਲਾਂ ਤੇ ਬਖਸ਼ੀ। ਇਹ ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਉਤੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਧੀਰਮਲ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਆਦਿਕ 'ਗੁਰੂ' ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਇਸ ਆਤਮ ਬਲ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਸੇ।

ਘਰ ਮਾਂਹਿ । ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਿਠਾਏ ਪਾਹਿ ॥ ੩੬ ॥ ਸੰਗਤਿ ਅਰੁ ਮਸੰਦ ਉਠਿ ਚਾਲੇ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਉਰ ਛੁਭਤਿ ਬਿਸਾਲੇ । 'ਸਤਿਗੁਰ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਨ ਕੋ ਚਹਾ । ਤੌ ਇਹ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰੀ ਸਭਿ ਮਹਾਂ' ॥੩੭॥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਬਹੁ ਕਹੈਂ । 'ਲਘੁ ਪੌਤ੍ਰ ਗੁਰਤਾ ਸਭਿ ਲਹੈ । ਤੀਨੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਛੂਛ ਹੀ ਰਹੇ । ਜੇਸ਼ਟ ਪੌਤ੍ਰਾ ਕਛੂ ਨ ਲਹੇ ॥੩੮॥ ਗੁਰ ਤਨ ਤਜਨਿ ਬਿਲੰਬ ਨ ਹੋਈ' । ਆਦਿ ਕੁਟੰਬ ਲਖਯੋ ਸਭਿ ਕੋਈ । ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ ਜਿਨਹੁਂ ਬਿਰਧਾਯਹੁ । ਪੀਰੀ ਮੀਰੀ ਤਖਤ ਬਨਾਯਹੁ ॥ ੩੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰਤਾ ਦੈਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੩ ॥

੫੪. [ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਮਲ ਤੇ ਮਾਤਾ ਮਰਵਾਹੀ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਧ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿ ਚਿੰਤਾ ਕੇ ਬਸਿ ਹੋਇ॥ ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਦੁਖੀ ਮਨ ਬਿੱਪ੍ਰੀ ਦੁਹਿੰਬਧਿ ਜੋਇ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭਈ ਛੁਭਤਿ ਉਰ, ਸੁਨਿ ਮਰਵਾਹੀ । ਜਿਸ ਕੋ ਹਿਤ ਹੋਯੋ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ[2] ।–ਮੋਹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਚਰਤੀ ਸਭਿ ਬਾਤ । ਧਾਰਤਿ ਗੁਨਾਨ ਰਿਦਾ ਅਵਦਾਤ[3]–॥ ੨ ॥ ਲਖਿ ਅਵਕਾਸ਼ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਈ । ਬੈਠਿ ਆਪਨੀ ਬਿਥਾ ਸੁਨਾਈ । 'ਮੈਂ ਸੁਤ ਮਹਿਂ ਕਸਾ ਅਵਗੁਨ ਜਾਨਾ ? । ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਖਯੋ ਛੂਛ ਸੁਜਾਨਾ ! ॥੩॥ ਰਾਵਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਦਾ । ਮਾਨਤਿ ਰਹਯੋ ਹੁਕਮ ਜਦ ਕਦਾ । ਜਿਸ ਕੋ ਚਿਤ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਰਹਯੋ । ਅੰਤ ਸਮੇ ਲੌ ਕੁਛ ਨਾਹਂ ਲਹਯੋ[4] ॥ ੪ ॥ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿੰਗੇ ਰਾਵਰਿ ਪਾਛੈ । ਕਿਮ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਚਲਾਵੈਂ ਆਛੈ । ਘਰ ਕੇ ਖਰਚ ਅਨਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਅਬਿ ਲੌ ਆਪ ਲੇਤਿ ਸਭਿ ਸਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਜਗ ਗੁਰ ਸਭਿ ਤੇ ਅਹੋ ਬਡੇਰੇ । ਦੇਤਿ ਉਪਾਇਨ ਲੋਕ ਘਨੇਰੇ । ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪ ਕ ਜੇ ਇਮ ਰਹੈਂ । ਦੇਖਹਿਂ ਨਰ ਤਬਿ ਕਸਾ ਜਸ ਕਹੈਂ ॥੬॥ ਪਰਹਿ ਮੰਦ ਇਨ ਕੀ ਗੁਜ਼ਰਾਨ । ਤਬਿ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕੋ ਠਾਨ । ਅਬਿ ਲੌ ਸੀਖੇ ਨਾਹਂ ਕੁਛ ਕਾਰਿਬੋ । ਪਿਤਾ ਸਮੁੱਖ ਉਦਾਰ ਬਿਚਾਰਬੋ ॥੭॥ ਇਹ ਮਾਲਕ ਬ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਛੂਛੇ ਰਾਖ ਲਚਾਰ[5]* । ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਂ ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ । ਜਥਾ ਜੀਵਕਾ ਏਹ ਚਲਾਇਂ ॥੮॥ ਪੌਤ੍ਰਾ ਮਾਲਕ ਆਪ ਬਨਾਯਹੁ

---

[1] ਦੋਵੇਂ ਗਲਾਂ (ਭਾਵ ਪੋਤ੍ਰੇ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ [illegible] ਸਮਾਵਣਾ) ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਦੇਖੀਆਂ । [2] ਜਿਸ ਦੇ ਮਤਲਬ ਦੀ ਗਲ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਨਾ ਹੋਈ । [3] ਉੱਜਲ । [4] (ਆਪ ਜੀ ਦੇ) ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । [5] ਗ਼ਰੀਬ [ਫਾਃ,ਲਾਚਾਰ] । *ਪਾਃ–ਪਧਾਰੇ, ਪੁਨਾਃ–ਚਕਾਰੇ ।

ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਯਹੁ। ਚਹੇ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਕੋ ਮਨ ਜਾਨਹਿ। ਕਿਮ ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਠਾਨਹਿ' ॥੯॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨੀ। 'ਕਸੋਂ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੀ। ਮਤਸਰ ਆਦਿ ਤਯਾਗ ਉਰ ਦੀਜੈ। ਨਹੀਂ ਛੋਭ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕੀਜੈ॥੧੦॥ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜਿ ਸਿਦਕ ਕਮਾਵੈਂ। ਤਿਨ ਪਰਵਾਹਿ ਨ, ਸਭਿ ਕਿਛ ਪਾਵੈਂ। ਦੁਹਿਂ ਲੋਕਨ ਕੇ ਸੁਖ ਕੋ ਲੇਤਿ। ਕਮੀ ਨ ਕੋਈ ਰਹੈ ਨਿਕੇਤ ॥ ੧੧ ॥ ਇਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਤ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲਾਇਕ। ਸਕਲ ਸੰਗਤਾਂ ਚਰਨ ਮਨਾਇਕ। ਇਨ ਕੋ ਕਹਾਂ ਰਹੈ ਪਰਵਾਹੁ। ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਘਰ ਮਾਂਹੁ ॥ ੧੨ ॥ ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਦੀਰਘ ਬਡਿਆਈ। ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਕਰ ਅਹੈ ਸਦਾਈ*। ਜੋ ਲਾਯਕ ਸੋਈ ਇਸ ਪਾਵੈ। ਨਹਿਂ ਉਪਾਇ ਤੇ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਤ ਪੌਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਿਯ ਜੋਇ। ਨਹੀਂ ਸਮਰਥ ਲਿਯਬੇ ਕੋਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਚਿਤਵੈਂ ਨਾਹੀਂ[1]। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਹੁਤੋ ਤਿਨ ਪਾਹੀ॥੧੪॥ ਦੇਖਸੋ ਉਚਿਤ ਦਾਸ ਕੋ ਦਈ। ਪ੍ਰਿਯ ਸਨਬੰਧੀ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਲਈ'। ਸੁਨਿ ਮਰਵਾਹੀ ਰਿਸ ਉਰ ਭਾਰੀ।–ਕਰਹਿਂ ਬਾਰਤਾ ਟਾਰਨਵਾਰੀ ॥ ੧੫॥ ਇਨ ਕੋ ਤਨ ਤਯਾਗਨਿ ਕੌ ਸਮੈ। ਪਾਛੇ ਕੌਨ ਮਾਨਿ ਹੈ ਹਮੈਂ। ਪਤਿ ਪਰ ਹੀ ਹਮਰੋ ਭਰਵਾਸਾ। ਇਨਤੇ ਭੀ ਅਬਿਭਇ ਨਿਰਾਸਾ॥੧੬॥ਪਤਿ ਕੇ ਜੀਵਤਿਵਹਿਰ ਸਿਧਾਉਂ।ਕੈ ਅਬਿ ਵਸਤੁ ਇਨੋਂ ਤੇ ਪਾਉਂ–।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਉਪਜਾਈ।ਗੁਰੂ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਉਠਿਕਰਿ ਆਈ॥੧੭॥ਨਿਜਘਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਤਯਾਗੀਕੀਨਿ। ਸੂਰਜਮਲ ਬੁਲਾਇ ਢਿਗ ਲੀਨਿ।'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਅਬਿ ਕਯਾ ਹਮ ਕਾਜੁ। ਕਰੇ ਨਿਰਾਸ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜੁ॥੧੮॥ਇਨਕੋ ਤਨ ਜਬਿ ਲਗ ਥਿਰ ਅਹੈ। ਤਬਿਲੋ ਇਹਾਂ ਰਹਨਿ ਹਮ ਲਹੈਂ।ਪੁਨ ਹਰਿਰਾਇ ਮਾਲਕੀ ਲੀਨਿ। ਕਿਮ ਕੁਛ ਦੇਇ ਸ਼ਰੀਕਾ ਚੀਨਿ॥੧੯॥ਬਡੇ ਪੌਤ੍ਰ ਨੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਛਲ ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਸਰਬ ਸੰਭਾਰ। ਤਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਰਾਖਯੋ। ਨਹੀਂ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਢਿਗ ਕਾਂਖਯੋ[2] ॥੨੦॥ ਤੁਮ ਨਿਤ ਨਿਕਟਿ ਰਹੇ ਕਯਾ ਪਾਯੋ?। ਯਾਂਤੇ ਅਬੈ ਰਹਨਿ ਨਹਿਂ ਭਾਯੋ। ਚਲਹੁ ਜੀਵਕਾ ਕੁਛ ਕਿਤ ਕਰੀਏ। ਇਨ ਤੇ ਆਸ ਨ ਉਰ ਕੁਛ ਧਰੀਏ' ॥ ੨੧ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਉਠਿ

[1] ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [2] ਪਿਤਾਮੇ ਪਾਸ (ਰਹਿਣਾ) ਨਹੀਂ ਚਾਹਿਆ।

*ਇਹ ਹੱਛੀ ਭੇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਚਲਿਬੋ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਭਾਯੋ। ਵਸਤੁ ਸਕਟ ਪਰ ਸਭਿ ਲਦਵਾਈ। 'ਹਮ ਨਹਿਂ ਬਾਸਹਿਂ' ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਈ ॥੨੨॥ ਨਿਜ ਸਜੰਦਨ ਜੁਰਿਵਾਇ ਮੰਗਾਯੋ।ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ ਪੁਤ੍ਰ ਹਿਤ ਆਯੋ।ਦਾਸੀ ਬਹਿਲ ਬਿਖੈ ਚਢਿਵਾਇ। ਸਾਭ ਸਮਾਜ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਵਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਕਸੇ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਦੌਰੇ ਦਾਸ ਗਏ ਗੁਰੁ ਓਰ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਰਸਿ ਮਾਤ* ਸੂਰਜ ਮਲ ਤਯਾਰੀ ॥੨੪॥ ਨਿਕਸਿ ਗਏ ਪੁਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਹਾਰੇ। ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਿਸ ਥਾਨ ਸਿਧਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। ਭਾਨੇ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਢਿਗ ਲਹਯੋ ॥੨੫॥ 'ਗਮਨਹੁ ਤੂਰਨ ਕਰਹੁ ਬਹੋਰਨ[1]। ਸਮੁਝਾਵਹੁ ਆਨਹੁ ਕਰਿ ਮੋਰਨ'। ਸੁਨਤਿ ਗਯੋ ਤਤਛਿਨ ਤਹਿਂ ਭਾਨਾ। ਰੋਕਿ ਅਗਾਰੀ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ॥੨੬॥ 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ! ਜਬਿ ਲਗਿ ਗੁਰ ਤਨ ਹੈ। ਤੁਮਰੇ ਗਮਨ ਕਹੂੰ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਹੈ। ਏਕ ਬਾਕ ਤੇ ਸਭਿ ਕੁਛ ਹੋਇ। ਅਸ ਪਤਿ ਕੋ ਸੇਵਨ ਸ਼ੁਭ ਜੋਇ ॥੨੭॥ਸੂਰਜਮਲ ਭੀ ਤਿਨ ਸੁਤ ਪਯਾਰੇ। ਸਭਿ ਕਿਛ ਦੈ ਹੈਂ ਰਖੈਂ ਸੁਖਾਰੇ। ਪ੍ਰਿਯ ਬਾਕਨਿ ਕੋ ਕਹਤਿ ਹਮੇਸ਼। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨਾ ਕਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੨੮॥ਤਿਨ ਸੋਂ ਰੂਠਨਿ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੇ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਜੁ ਸਭਿ ਲਖਿ ਪਾਵੈਂ। ਅਬਹਿ ਵਸਹੁ ਪਰਵਾਰ ਕਿ ਬੀਚ†। ਕਯੋਂ ਮਾਨਤਿ ਹੋ ਰਿਸ ਮਨ ਬੀਚ† ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਤ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬੰਸ ਬਿਰਧਾਵਨ। ਇਹ ਚਿਤ ਚਹੁ ਪਤਿ ਤੇ ਕਰਿ ਪਾਵਨ। ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਹਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਛਪਹਿ ਨਹੀਂ ਕੁਛ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਮਰਵਾਹੀ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਬਿ ਸੂਰਜ ਮਲ ਬੈਸ ਮਹਾਨਾ॥ ਚਹੀਯਤਿ ਗੁਰਤਾ ਇਸ ਕੋ ਲਈ।ਕੋ ਅਵਗੁਨ ਪਿਖਿ ਨਾਹਿਨ ਦਈ ?॥ ੩੧॥ਲਧੋ ਭ੍ਰਾਤ ਬਡ ਕੇ ਸੁਤ[2] ਟੀਕਾ।ਪਾਤਿ‡ ਪੀਛੈ ਵਧਿ ਜਾਇ ਸ਼ਰੀਕਾ॥ ਕਿਮ ਇਹ ਬਸਨ ਦੇਹਿਂ ਨਿਜ ਨੇਰੇ। ਅਬਹਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੁ ਸੁਤ ਮੇਰੇ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਭਾਨੇ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਪਾਵਹੁ ਨਿਕਟਿ ਕਿ ਦੂਰ ਪਯਾਨੇ[3] ?। ਰਹਹੁ ਸਮੀਪ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਬਿਨੈ। ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਤਬਿ ਬਨੈ' ॥੩੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਇਓ। ਲਯਾਇ ਬਹੋਰਿ

---

[1]ਮੋੜ ਲਿਆਓ। [2]ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ। [3]ਨੇੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਪਾਵੇਂਗੇ ਕਿ ਦੂਰ ਗਿਆਂ (ਪਾਵੇਂਗੇ) ? ਭਾਵ ਕੋਲ ਰਿਹਾਂ ਹੀ ਕੁਛ ਮਿਲੇਗਾ।

*ਪਾ:-ਕਰਿ ਸਮਾਜ।

†ਪਾ:-ਅਬਹਿ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਮਾਲਕ ਜੀਤ। ਕਯੋਂ ਮਾਨਤ ਹੈ ਰਿਸ ਧਰਿ ਚੀਤ।

‡ਪਾ:-ਮਤਿ।

ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਗਾਈ। ਮਰਵਾਹੀ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੀ। ਧਰੀ ਵਸਤੁ ਲੇ ਲੇ ਪੁਨ ਸਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਸੂਰਜ ਮਲ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗ ਭਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਿਕਟਿ ਪਯਾਨਾ। ਪਹੁੰਚਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਭਾਨੋ ਸਗਰੀ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਰਾਵਰ ਕੇ ਪਾਛੇ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਜੀਵਕਾ ਇਹ ਸਭਿ ਬਾਂਛੇ'। ਨਿਕਟਿ ਖਰੇ ਸੁਤ ਓਰ ਨਿਹਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥੩੬॥ 'ਕਹੁ ਸੂਰਜਮਲ ! ਕਯਾ ਚਿਤ ਅਹੈ ?। ਗੁਰੂ ਬਨਨ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿ ਚਹੈਂ ?'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਥਿਰ ਸਮੁਖ ਬਖਾਨਾ। 'ਮੈਂ ਨ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਇਮ ਠਾਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਜੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਪਨੀ ਠਾਨਹੁ। ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਨੋ ਉਚਿਤੇ ਜਾਨਹੁ। ਤੌ ਸਿੱਖੀ ਅਪਨੀ ਮੁਝ ਦੀਜੈ। ਗੁਰਤਾ ਭਾਰ ਨ ਸਹੌਂ ਲਖੀਜੈ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਹੋਏ। ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਸੁਤ ਅਵਿਲੋਏ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ ਤੈਂ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲੀਨਾ। ਗੁਰਤਾ ਆਦਿਕ ਜੋ ਵਥੁ ਪੀਨ॥੩੯॥ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਅਧੀਨ ਹੈਂ ਸਾਰੀ।ਬਧਹਿ ਬੰਸੁ ਬਹੁ ਤੋਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਗੁਰਤਾ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਜੈ ਹੈ। ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ ਕੋ ਤਬਿ ਪੈਂ ਹੈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਚਲਹਿ ਪੰਥ ਮੇਰੋ ਜਗ ਭਾਰੀ। ਸੋ ਸਭਿ ਪੂਜਾ ਕਰਹਿੰ ਤੁਮਾਰੀ। ਕਿਸੁ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਹੋਇ। ਅਸ ਨਿਜ ਬੰਸ ਤੋਹਿ ਜਗ ਜੋਇ ॥ ੪੧ ॥ ਸਿੱਖੀ ਜਾਚਨ ਤੇ ਸਭਿ ਪਾਈ। ਤੋਹਿ ਬੰਸ ਕੀ ਵਧਹਿ ਬਡਾਈ'। ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਨੀਚ ਕਰਿ ਨੈਨ ॥੪੨॥ ਸਕਲ ਬਾਕ ਜਨਨੀ ਸੰਗ ਕਹੇ। ਸੁਨਿ ਕਛੁ ਰਿਸ ਉਰ ਹਾਨੀ ਲਹੇ। –ਨਿਸ਼ਫਲ ਬਾਕ ਨ ਇਨ ਕੋ ਹੋਇ–।ਇਹੁ ਬਿਸਵਾਸ ਸਦਾ ਮਨ ਭੋਇ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸੂਰਜ ਮਲ ਮਰਵਾਹੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੪ ॥

੫੫. [ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਮਰਵਾਹੀ ਧੀਰ ਕਛ ਰਹੀ ਪਾਇ ਘਰ ਮਾਂਹਿ। ਤਊ ਅਧਿਕ ਚਿੰਤਾ ਰਿਦੈ,ਜਰੀ ਜਾਤਿ ਸੋਂ ਨਾਂਹਿ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਕ੍ਰੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ:[1] –ਬਿੱਪ੍ਰੀ ਹੋਵਾ[2]। ਛੂਛਾ ਅਪਨਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਜੋਵਾ। ਗੁਰਤਾ ਲਹੀ ਸ਼ਰੀਕ–, ਬਿਚਾਰੈ।–ਹਮ ਨਿਰਬਲ ਹੁਇੰ,ਸੋ ਬਲ ਧਾਰੇ ॥੨॥ ਕੰਤ ਸ਼ਰੀਰ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਕੇਰਾ। ਵਧਹਿ ਉਤਾਇਲ ਪੀਛੈ ਝੇਰਾ–। ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਿਨਹਿ ਗਟੀ ਇੱਤਯਾਦਿ। ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨਿ ਹੁਇ ਬਿਸਮਾਦਿ॥ ੩ ॥–ਕਹਾਂ ਹੁਤੀ,

[1]ਦੁਹ ਚਿੰਤਾ। [2]ਉਲਟੀ (ਗਲ) ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਬਿ ਕਸਾ ਹੁਇ ਜੈ ਹੀਕਿਤ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨ ਕਿਮ ਸੁਖ ਐਹੈ— ।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਮਰਵਾਹੀ। ਸੁਨਹੁ ਨਾਨਕੀ ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਾਹੀ ॥ ੪ ॥ ਅਤਿ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਭਈ ਬਿਚਾਰੀ।–ਐਚਕ ਕਹਾਂ ਕੰਤ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਰੀ[1]।ਪੁੱਤ੍ਰ[2]ਗਰੀਬ ਨ ਜਾਨੈ ਕਾਊ। ਸਦਾ ਮਸਤ ਜਿਮ ਸਰਲ ਸੁਭਾਉ ॥ ੫ ॥ ਜਗ ਕੇ ਚਤੁਰਾਈ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਕਬਿ ਨ ਆਜ ਲਗਿ ਅੰਗੀਕਾਰੇ। ਕਿਸ਼ ਮਸੰਦ ਸੋਂ ਮੇਲ ਨ ਠਾਨਾ। ਆਵਤਿ ਦਰਬ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਪਾਨਾਂ ॥ ੬ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵ[3]। ਮਸਤਕ ਟੇਕਹਿ ਸਮ ਗੁਰ ਦੇਵ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਏਕਾਕੀ ਬਹੁ ਬੈਸੇ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਘਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕੈਸੇ–॥ ੭॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ। ਗੁਰ ਆਵਹਿ ਜਬਿ ਕਰਨਿ ਅਹਾਰ।ਬੈਠਹਿ ਤਬਿ ਸਮੀਪ ਸੋ ਆਇ। ਚਿਤ ਕੋ ਸੰਕਟ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਇ ॥ ੮ ॥ 'ਹੁਤੋ ਆਸਰਾ ਏਕ ਹਮਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਬਖਸ਼ਤਿ ਸੁਖ ਸਾਰੇ। ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨ ਬਯਾਪੇ। ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਦੀਨਸਿ ਆਪੇ ॥ ੯॥ ਪੀਛੇ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਸੁਤ ਮੇਰੋ। ਜਿਨਹੁ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੁਛ ਕ੍ਰਿਤ ਕੇਰੋ। ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਹੈ ਇਕਾਕੀ।ਮਿਲਿਬੋ ਮੁਲਾਕਤ ਨਹਿਂ ਕਾਂਕੀ ॥੧੦॥ ਲਖਹੁ ਆਪ ਭੀ ਤਾਂਹਿ ਸੁਭਾਊ। ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਕਾਰਨ ਕਾਊ। ਛੂਛੇ ਛੋਰਿ ਚਹਹੁ ਤੁਮ ਚਾਲੇ। ਕਹਹੁ ਸੁ ਕਿਸ ਕੇ ਲਾਗਹਿਂ ਪਾਲੇ॥੧੧॥ਦਈ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਕੋ ਬਡਿਆਈ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਈ। ਇਕ ਪੌਤ੍ਰੇ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਸੰਭਾਰਾ। ਦੂਤੀ ਆਪਨੇ ਬਲ ਬੈਠਾਰਾ' ॥੧੨॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਨ ਕਾਈ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਪੂਜਨੀਯ ਜਗ ਕੇਰੇ। ਦੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਸਿੱਖ ਘਨੇਰੇ॥੧੩॥ ਇਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ[4] ਹੁੈਂ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਬਿਲੰਦਾ। ਬਹੁਤਨਿ ਕੇ ਦਾਤਾ ਇਹੁ ਹੋਵੈਂ।ਸੇਵਹਿ ਸਿੱਖ ਭਲੇ ਨਿਜ ਜੋਵਹਿਂ' ॥ ੧੪ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮੁਝਾਵੈਂ। ਤਊ ਨਾਨਕੀ ਧੀਰ ਨ ਪਾਵੈ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਗਿਨਤਨੋਂ ਗਿਨਤੀ।ਚਿਤ ਤੇ ਕਰਹਿ ਗੁਰੂਨਿ ਸੋਂ ਬਿਨਤੀ ॥੧੫॥–ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਨਹੁ ਸਹਾਈ। ਮਮੁ ਸੁਤ ਕੋ ਦੇਵਹਿ ਬਡਿਆਈ। ਅਹੋ ਨਿਮਾਨਨਿ ਕੇ ਤੁਮ ਮਾਨ। ਸਦਾ ਨਿਤਾਂਨਨਿ ਕੇ ਸਭ ਤਾਨ ॥੧੬॥ ਬਧਿ ਚਤੁਰਾਈ ਕੋਇ* ਸਹਾਇ। ਨਿਜ

---

[1]ਕੀਤੀ ਹੈ। [2](ਮੇਰਾ) ਪੁੱਤ੍ਰ। [3]ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ (ਵਿਰਲਾ) ਸਿਖ ਭੇਦ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ)। [4]ਆਸਰੇ।

*ਪਾ:–ਕਿਧੌਂ।

ਨਿਜ ਹਿਤ ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਇ। ਮਮ ਸੁਤ ਸਭਿ ਬਾਤਨ ਤੇ ਹੀਨ। ਮਸਤ ਸੁਭਾਵ, ਨ ਕਛੁ ਪ੍ਰਬੀਨ[1]—॥ ੧੭ ॥ ਇਮ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁ ਗੁਰਤਾ ਪਾਇ।ਕਹਤਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਾਥ। ਚਿਤਵਿ ਨਾਨਕੀ ਚਿੰਤਾ ਗਾਥ ॥ ੧੮ ॥ ਝੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਰਿਦੈ ਦੁਖਾਰੀ। ਕਛੁ ਬਸ ਚਲੈ ਨ,ਹੋਤਿ ਲਚਾਰੀ।ਉਰ ਤਪਤਾਇ ਅਜੋਗ ਬਿਚਾਰੈ।—ਅਸ ਗੁਰ ਕੇ* ਸੁਤ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਧਾਰੈਂ[2]?॥੧੯॥ਪੌਤ੍ਰ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਬਡਿਆਇ। ਰਖਿ ਛੂਛੇ ਸਭਿ ਨੰਦ ਬਿਠਾਏ[3]—। ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕੇ ਬਾਹੁ ਬਿਲੰਦ[4] ॥ ੨੦ ॥ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ਨ[5] ਦੁਤੀ ਸੁਹਾਏ। ਕੁੰਜਰ ਮਦ ਬਿਲੰਦ ਜੁਤਿ ਜੈਸੇ[6]। ਗਮਨਤਿ, ਸ਼ੋਭਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੈਸੇ॥ ੨੧ ॥ ਬੈਠੇ ਆਸਨ ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ। ਥਾਰ ਪਰੋਸਨੋ ਅਸਨ ਮਹਾਨ। ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਸੂਪਕਾਰ ਬੁਧਿ ਸਾਥ ਸੁਧਾਰੇ ॥੨੨॥ ਮਧੁਰ, ਸਲਵਣ, ਤੁਰਸ਼ ਚਰਪਰੇ[7]। ਪਾਇਸ ਆਦਿ ਅਹਾਰ ਜਿ ਕਰੇ। ਪਾਨ ਪਖਾਰਿ ਪਾਨਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਅਚਵਨ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਜਬਿ ਨਾਥ ॥ ੨੩ ॥ ਲਖਿ ਅਵਕਾਸ਼ ਨਾਨਕੀ ਆਈ। ਬੈਠੀ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸਾਂਈਂ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਗੁਰ ਅਚਹਿਂ ਅਹਾਰ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਤਿ ਸਾਥ ਉਚਾਰ।॥੨੪॥'ਸੁਨਹੁ ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ!ਸੁ ਅਰਜ਼ੀ। ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਆਪਨ ਮਰਜ਼ੀ। ਸਭਿ ਤੇ ਲਘੁ ਨੰਦਨ ਇਹ ਮੇਰੋ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸੰਸ਼ੈ ਬਹੁਤੇਰੋ ॥ ੨੫ ॥ ਕਹਾਂ ਭਵਿੱਖਤ ਮੈਂ ਇਹੁ ਕਰਿ ਹੈ[8]?। ਬੁਧਿ ਬਿਵਹਾਰ ਏਕ ਨਹਿਂ ਧਰਿ ਹੈ। ਕਿਤ[9] ਇਹ ਜਾਇ ਬਸੈ ਕਿਸ ਥਾਨ?। ਕਿਮ ਠਾਨਹਿ ਅਪਨੀ ਗੁਜ਼ਰਾਨ†?॥੨੬॥ ਦਈ ਸ਼ਕਤਿ ਅਰੁ ਦੋਨੋ ਨਗਰੀ। ਪੌਤ੍ਰ ਭਏ ਮਾਲਿਕ ਵਧੁ ਸਗਰੀ।ਸੋ ਗ਼ਰੀਬ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਲਘੁ ਨੰਦਨ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ॥੨੭॥ ਕਰਹਿ ਬਿਰੋਧ ਧੀਰਮਲ ਭਾਰਾ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨਿ ਦੇਯ ਨ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੁ ਗਾਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪਾਇ ਸੁਖ ਸ਼ਾਦੀ ॥ ੨੮ ॥

---

[1] ਰਤਾ ਬੀ ਚਲਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। [2] ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ? [3] ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਾਰੇ ਫਿਰਦੇ ਰੱਖ ਬਿਠਾਏ ਹਨ। [4] ਮਹਾਂਬਲੀ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ)। [5] ਮਹਾਨ ਡੀਲ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ। [6] ਹਾਥੀ ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਮਸਤੀ ਸਮੇਤ ਹੋਵੇ। [7] ਚਟ ਪਟੇ। [8] ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੀ ਕਰੇਗਾ। [9] ਕਿਧਰ।

*ਪਾ:-ਕੋ। †ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਮਾਤਾਵਾਂ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਅਧੀਰਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸੂਰਜਮਲ ਕੋ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਬਰਧਹਿ ਬੰਸ ਮਹਾਨਾ।–ਗੁਰਤਾ ਭੀ ਕਬਹੂੰ ਕਿ ਤੁਵ ਬੰਸ। ਪਾਵਹਿ ਗੋ ਦਾਰਿਦ ਬਿਧ੍ਵੰਸ[1]–॥ ੨੯ ॥ ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਕਿਮ ਦੇਤਿ ਨ ਗੁਰਤਾ ?। ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਨਿਤ ਬਰਤਾ।ਗਨ ਬਿਕਾਰ ਹੰਕਾਰ ਜਿ ਆਦਿ। ਧਰਹਿ ਨ ਕਬਿਹੂੰ, ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਮਾਦਿ[2] ॥੩੦॥ ਬਿਨ ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਹੀਨ। ਮਮ ਸੁਤ ਕੌ ਕੋ ਸਕਹਿ ਨ ਚੀਨ। ਕੌਨ ਸਿੱਖ ਚਲਿ ਕਰਿ ਢਿਗ ਆਵੈ। ਕੋ ਅਰਪਹਿ ਭੇਟਨਿ ਕੋ ਲ੍ਯਾਵੈ॥ ੩੧ ॥ ਮਰੌਂ ਬਿਸੂਰਤ ਦੇਖਤਿ ਨੰਦਨ। ਬਨਹਿ ਸ਼ਰੀਕੀ ਸਭਿ ਜੱਗ ਬੰਦਨ[3]। ਤਿਨ ਕੈ ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਆਵੈਂ। ਹਮ ਬੈਠੇ ਤਿਨ ਓਰ ਤਕਾਵੈਂ ॥੩੨॥ਅਸ ਸੁਤ ਪਰ ਕਸੈਂ ਦਯਾ ਨ ਧਰਿਤੇ। ਨਿਜ ਸਮ ਜਗ ਗੁਰੁ ਕਸੈਂ ਨਹਿਂ ਕਰਤੇ'। ਸੁਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਹਿਂ। ਚਿਤਵਹਿਂ–ਇਸ ਉਰਵਾਸਾ ਨਾਹਿ–॥੩੩॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਪੁਨ ਪਾਨੀ ਲੀਨਿ।ਪਾਨ ਪਖਾਰਿ ਚੁਰੇ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ 'ਧੀਰਜ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਨਿਜ ਸੁਤ ਸਭਿ ਲਾਇਕ ਨਿਰਧਾਰਿ ॥ ੩੪ ॥ ਬਿਨ ਗੁਰਤਾ ਗੁਰ ਹੀ ਸਮ ਸੋਇ। ਪੂਜਨ ਉਚਿਤ ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ'। ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਨੈਨਨਿ ਨੀਰ। ਰੁਦਤਿ ਬੋਲਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੀਰ ॥੩੫॥ ਗਦ ਗਦ ਗਿਰਾ ਦੁਖੀ ਬਹੁ ਹੋਈ। 'ਪਰਾਲਬਧ ਹਮ ਸੁਖ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਅਟਲਰਾਇ ਸੁਤ ਜਿਯੋ ਨ ਜਾਨਿ।ਕਹੇ ਆਪ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਤੈਸੀ ਗਤਿ ਕੁਛ ਜਾਨੀ ਜਾਇ। ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਅਬਿ ਦੁਖ ਪਾਇ।ਮੁਝ ਸਮੇਤ ਜਿਯ ਸਕਹਿ ਕਿ ਨਾਂਹੀ।ਕਰਯੋ ਅਨਾਦਰ, ਸ਼ਹਯੋ ਨ ਜਾਹੀ ॥੩੭॥ ਤੁਮਰੇ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕੇ ਆਗੇ। ਮਰਿ ਹੈਂ ਹਮ ਦੋਨਹੁ ਦੁਖ ਪਾਗੇ[4]। ਹੁਇ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਸ਼ਰੀਕ ਅਧੀਨ। ਯਾਂਤੇ ਮਰਿਬੋ ਨੀਕੇ ਚੀਨਿ ॥ ੩੮ ॥ ਤੁਮ ਪਾਛੇ ਮਰਿ ਹੈਂ ਨਹਿਂ ਆਛੇ। ਯੰਧਜਾ ਪ੍ਰਾਤਿ ਮਰਨ ਅਬਿ ਬਾਂਛੇ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਾਇਲ[5] ਭੇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ ॥੩੯॥–ਬਹੁ ਪਰਿਵਾਰ ਜਾਨਿ ਜੰਜਾਰ। ਨਹਿ ਸਮੁਝਤਿ ਇਹ ਰਿਦੈ ਮੰਝਾਰਿ–। ਹੁਤੋ ਰੁਮਾਲ ਪੌਂਛਤੇ ਹਾਥ। ਸੋ ਇਕਠੌ ਕਰਿ ਕੈ ਤਬਿ ਨਾਥ ॥੪੦॥ ਝੋਰੀ ਬਿਖੈ ਡਾਰਿ ਸੋ ਦੀਨਿ। ਕੁਛਕ ਕੋਪ ਤੇ

[1]ਦਰਿਦ੍ਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [2]ਭੁੱਲ। [3]ਸ਼ਰੀਕ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਪੂਜਯ ਬਣਨਗੇ। [4]ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਹੋਏ। [5]ਮੰਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ। [ਅ:, ਕ਼ਾਇਲ=ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਮੰਨ ਲੈਣੇ ਵਾਲਾ। ਪੰਜਾਬੀ–ਮੰਨ ਲੈਣਾ, ਕਾਹਲਿਆਂ ਪੈਣਾ]।

ਬੋਲਨਿ ਕੀਨਿ। 'ਰਹਤਿ ਰਹਤਿ ਜਿਹ ਕਹਤਿ ਬਿਸਾਲਾ[1]। ਸੋ ਗੁਰਤਾ ਲੀਜਹਿ ਇਸ ਕਾਲਾ ॥੪੧॥ ਹਮ ਕੌ ਕਾਇਲ ਕਰਿ[2] ਤੈਂ ਲੀਨਿ। ਸੰਕਟ ਸਹਿਤ ਹੋਇ ਜਸੁ ਪੀਨ। ਗੁਰਤਾ ਪਾਇ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਧਾਰਹਿ। ਅਨਿਕ ਬਖੇਰੇ ਉਠਹਿਂ ਨ ਟਾਰਹਿ[3] ॥ ੪੨ ॥ ਸਹਿ ਸਰੀਰ ਪਰ ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ। ਤਵ ਸੁਤ ਰਾਖਹਿ ਗੁਰਤਾ ਟੇਕ।ਪੁਨ ਪੌਤ੍ਰਾ ਤੁਵ ਹੁਇ ਗੁਰ ਭਾਰੀ। ਸਹਹਿ ਕਸ਼ਟ ਜੋ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਝੋਰੀ ਪਾਇ। ਸੋ ਰੁਮਾਲ ਲੀਨੋ ਤਨ ਲਾਇ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ।ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨਿ–ਹੋਇ ਗੁਰ ਨੰਦਨ–॥੪੪॥ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਬੈਠੀ ਜਾਇ। ਸੁਤਿ ਸੋਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਇ। ਨਹਿਂ ਮਨ ਕੁਛ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਨਾਦਰ ਸਾਦਰ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੇ ਕਰਿ ਬਰ ਸਾਰ। ਕੀਨਿ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦ ਜੁਤਿ ਅਪਨੋ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਤਨ ਤਜਿਬੇ ਕੋ ਬਡ ਰੌਰਾ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿਂ ਬੈਠਿ ਬਹੁ ਠੌਰਾ। ਆਪ ਅਛਤ ਹੀ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਏ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਪਦ ਕੋ ਗਨ ਪਾਏ[4] ॥੨॥ ਰਿਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬਰ ਲੇ ਕਰਿ ਹੋਵਾ। ਤਊ ਚਲਨਿ ਗੁਰ ਕੋ ਢਿਗ ਜੋਵਾ।ਪਰਯੋ ਸਰਬ ਪਰਿਵਾਰ ਖਭਾਰੁ[5]। ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨ, ਸੰਕਟ ਭਾਰੂ ॥ ੩ ॥–ਕਿਸ ਕੋ ਸੁਧ ਕਰਾ ਹੋਇ ਪਿਛਾਰੀ। ਹੁਤੇ ਸਮਰਥ ਲੇਤਿ ਸੰਭਾਰੀ। ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਤਖਤ ਬਿਠਾਯੋ।ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਬਡਿਅਮਯੋ॥੪॥ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਨਹਿ ਮੇਲ, ਬਿਖੇਰਾ[6]। ਸੋ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕਰਹਿ ਬਡੇਰਾ–। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਹੇ ਬਿਚਾਰ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਤਕਹਿਂ ਅਲੰਬ ਉਦਾਰ ॥ ੫ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਨਰ ਸਰੂਪ ਧਰਿ ਆਏ। ਬੰਦਨ ਗੀਰਬਾਨ ਸਮੁਦਾਏ[7]। ਅਗਨਿ, ਪਰੋਗਾਮ[8], ਸੁਰਪਤਿ ਆਦਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿ ਭਏ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੬॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਇਕਾਕੀ ਸੰਗ ਉਚਾਰੀ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਜਗ ਕੇ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੇ। ਸੰਤ ਉਬਾਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਗਨ ਮਾਰੇ ॥੭॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਹਿਤ ਰਣ

[1] ਬਹੁਤਾ ਕਹਿਕੇ ਜਿਸ (ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ) ਨੂੰ ਛਡਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈਂ। [2] ਮੰਨਾ ਲਿਆ। [3] ਨਾ ਹਟਾ ਸਕੇਂਗੀ। [4] ਸਾਰਿਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਜੋਗਤਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਾਇਆ। [5] ਫੈਲ। [6] ਬਖੇੜਾ ਹੈ। [7] ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਵੰਦਨ ਕੀਤੀ। [8] ਅਗ੍ਰ ਦੇਵਤੇ। ਅੱਗੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ।

ਘਾਲੇ। ਮਨਮੁਖ ਦੁਖ ਲਹਿ, ਸਿੱਖ ਸੁਖਾਲੇ। ਅਬਹਿ ਸ਼ਰਨ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਨੰਦ। ਚਲਹੁ ਆਪਨੀ ਪੁਰੀ, ਮੁਕੰਦ !' ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਹਮ ਕੀਨੋ ਹੈ ਪੂਰਬ ਤਯਾਰਾ। ਅਬਿ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਗਾਦੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਿਠਾਯੋ ॥੯॥ ਕਾਰਜ ਅਪਰ ਸਰਬ ਕਰਿ ਲੀਨੇ। ਆਨਿ ਅਬਹਿ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨੇ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਆਗਵਨ ਤੁਮਾਰਾ। ਦੈਬੇ ਬਰ ਸਰ ਸ੍ਰਾਪ ਉਦਾਰਾ ॥੧੦॥ ਸਫਲ ਸੁ ਪਾਵਨ[1] ਦਰਸ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਰਤਿ ਜਗਤ ਸਭਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ। ਆਸ੍ਰਿਤ ਸਕਲ ਤੁਮਾਰੇ ਅਹੈਂ। ਸੇਵਤਿ ਜੋ ਸੁ ਕਾਮਨਾ ਲਹੈਂ" ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਰ ਗਨ ਅਪਨੀ ਬਡਿਆਈ। ਕਹਨੇ 'ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਰਖਹੁ ਗੁਸਾਈਂ ! ਦਈ ਆਪ ਕੀ ਬਹੁ ਉਚਿਤਾਈ[2]। ਪਰੇ ਭੀਰ ਤੁਮ ਹੋਹੁ ਸਹਾਈ ॥ ੧੨ ॥ ਜਬਿ ਕਬਿ ਸੰਕਟ ਕਟੇ ਹਮਾਰੇ। ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ ਸੁ ਦ੍ਵੈਖੀ ਮਾਰੇ। ਨਿਸ਼ਕੰਟਕ[3] ਕਰਿ ਰਾਜ ਬਿਠਾਏ'। ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਿ ਭਏ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਰੋਵਾਚ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ 'ਸਦਾ ਦੇਵ ਪਾਲੈ, ਬਿਨੈ ਆਪ ਮਾਨੋ। ਸਹਾਈ ਬਨੋ, ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੋਖੀਨਿ ਹਾਨੋ। ਮਹਾਰਾਜ ! ਰਾਜ਼ਾਨਿ ਰਾਜਾਧਿਰਾਜੋ[4] ! ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਧਾਰੀ, ਕਰੋ ਸੰਤ ਕਾਜੋ ॥ ੧੪ ॥ ਜਗੰਨਾਥ ਮਾਧੋ, ਸਰੂਪੰ ਛਬੀਲਾ। ਕਰੋ ਲੋਕ ਮੈਂ[5] ਮਾਨਵੀ ਚਾਰੁ ਲੀਲਾ। ਨਯੋ ਪੰਥ ਸਿੱਖੀ ਬਿਥਾਰੀ ਮੁਕੰਦਾ ! ਬਿਕਾਰੰ ਬਿਹੀਨਾ,ਕੁਬੰਧੰ ਨਿਕੰਦਾ[6]॥੧੫॥ ਭਈ ਬੁੱਧਿ ਮੰਦੰ ਕਲੀ ਕਾਲ ਜਾਨੀ। ਲਿਯੋ ਬੇਦ ਸਾਰੰ ਰਚੀ ਚਾਰੁ ਬਾਨੀ*। ਪਠੰਤੇ ਸੁਨੰਤੇ ਹਨੰਤੇ ਕਲੰਕਾ। ਲਹੈਂ ਮੋਖ ਕੋ ਅੰਤ੍ਰਕੈ ਨ ਅਤੰਕਾ[7] ॥ ੧੬ ॥ ਭਏ ਬੰਸ ਬੇਦੀ ਬਿਖੈ ਸੰਤ ਮੰਤ੍ਰਾ[8]। ਦਿਯੋ ਸੱਤਿਨਾਮੂ ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤਾ[9]। ਨਵੋ ਖੰਡ ਮਾਂਹੀ ਕਰੀ ਕਿੱਤ ਮੰਡੋ[10]। ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋਏ ਮਤੇ ਖੰਡ ਖੰਡੋ[11] ॥ ੧੭ ॥ ਅਰਜੈ ਕੋ ਨ ਆਗੇ ਕਰਾਮਾਤ ਭਾਰੇ। ਜਸੰ ਚਾਰੁ ਫੈਲਾ, ਜਪੈਂ ਨਾਮ ਸਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਸੌਂਡਾ[12] ਰਿਦੇ ਕਾਨਨੋ ਮੈਂ। ਬਡੋ ਬਾਕ ਸ਼ੇਰੰ ਤੁਮਾਰੋ ਜਨੋ

[1]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [2]ਵਡਿਆਈ। [3]ਬੇ ਫਿਕਰ, ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਰਹਿਤ। [4]ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਜੋ ਰਾਜੇ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਆਪ) ਮਹਾਰਾਜੇ ਹੋ। [5]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। [6]ਖੋਟੇ ਧੰਧਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ। [7]ਮੋਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਮ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ [ਅੰਤਕ=ਜਮ। ਆਤੰਕ=ਡਰ]। [8]ਸ਼ਾਂਤ ਆਤਮਾ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾਤਾ। (ਅ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਮਤੀ ਵਾਲੇ। [9]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ। [10]ਕੀਰਤੀ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ। [11](ਹੰਕਾਰ ਦੇ) ਮਮਤਿਆਂ ਨੂੰ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕੀਤਾ। [12]ਹਾਥੀ।

*ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੬੯ ਦਾ ਭਾਵ।

ਮੈਂ[1] ॥੧੮॥ ਕਈ ਕੋਟ ਦਾਸਾਨਿ ਕੋ ਪਾਰ ਕੀਨੋ।ਖਟੰ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਭਲੇ ਪੰਥ ਦੀਨੋ। ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਕੈ ਨੇਰ ਜਾਵੈ ਨ ਦੂਤੰ[2]।ਧਰੈ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ, ਹੋਹਿ ਸੋ ਬੁੱਧਿ ਪੂਤੰ[3]॥੧੯॥ਰਿਪੂ ਸੰਗ ਜੰਗੰ ਕਰੇ ਅੰਗ ਭੰਗੀ। ਬਿਜੈ ਲੀਨਿ ਭਾਰੀ ਸੁ ਧਾਰੇ ਅਤੰਗੀ[4]। ਨਮੋ ਪਾਦ ਕੰਜੰ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਸਰੂਪੰ! ਮੁਕੰਦੰ, ਸੁਛੰਦੰ, ਅਨੰਦੰ, ਅਨੂਪੰ॥੨੦॥ਸਦਾ ਜੈ,ਸਦਾ ਜੈ,ਸਦਾ ਜੈ,ਤੁਮਾਰੀ।ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਨਮੋ ਹੈ ਹਮਾਰੀ।ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪੂਰ ਦਾਸਾਨਿ ਕੇਰੀ।ਕਰੋ ਦੇਵਬਿੰਦ੍ਰਾਨ ਰੱਛਾ ਬਡੇਰੀ' ॥ ੨੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਅਸ਼ਟਕ ਸੁਰ ਸਰਬ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਆਨੰਦ ਪਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਸਰਸਹੀ ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਕ ਕੋਸ਼ਠ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਾਯੋ। ਨਾਮ ਪਤਾਲਪੁਰੀ ਤਿਸ ਗਾਯੋ। ਹੋਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤਿਸੀ ਮਹਿਂ ਚਾਹਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਪਾਹਾ ॥ ੨੩ ॥ ਆਪ ਜਾਨਿ ਪਰਲੋਕ ਮਝਾਰੇ। ਜੁਤਿ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿ ਸੰਗ ਉਚਾਰੇ।ਪੁਰਬ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਮੀਪ।ਬੈਠਸੋ ਆਨਿ ਜੋਧ ਅਵਨੀਪ॥੨੪॥ ਗੁਰ ਘਰਨੀ ਦੋਨਹੁ ਸੁਨਿ ਆਈ। ਛੁਭਤਿ ਰਿਦਾ ਅੱਸ਼੍ਰੁਨ ਬਹਾਈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦੇ ਆਏ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਇਕਠੀ ਸਮੁਦਾਏ ॥੨੫॥ ਸਭਿ ਸੋਂ ਊਚ ਉਚਾਰਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਹਮ ਸੋਂ ਕਹਹੁ ਜਥਾ ਜਿਸ ਭਾਯੋ। ਹਮਰੀ ਤਯਾਰੀ ਹੈ ਪਰਲੋਕ। ਧਰਹੁ ਅਨੰਦ, ਨ ਕੀਜਹਿ ਸ਼ੋਕ' ॥ ੨੬॥ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਮੁਰਝਾਏ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਿਲੋਚਨ ਜਲ ਭਰਿ ਆਏ। ਬਦਨ ਸਦਨ ਦੁਤਿ ਜਿਮ ਅਰਬਿੰਦ। ਕਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੨੭॥ ਬੋਲਨਿ ਕੇ ਸਮਰਥ ਨਹਿਂ ਹੋਏ।ਇਕ ਟਕ ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਕਹੁ ਜੋਏ। ਬਿਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੇ। ਬਿਸਮਤਿ ਰਿਦੇ ਕਸ਼ਟ ਜਿਨ ਭਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਕਹਯੋ। 'ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਯਾ ਅਚਰਜ ਤੁਮ ਲਹਯੋ?। ਸਲਿਤਾ ਸਮ ਜਗ ਕੋ ਪਰਵਾਹਾ।ਥਿਰਹਿ ਨ ਕੋਊ,ਸਭਿ ਚਲਿਜਾਹਾ॥੨੯॥ ਜੇ ਅਨਹੋਤ ਹੋਤਿ ਕੋ ਹੇਰੋ[5]। ਉਚਿਤ ਸੋਚਿਬੋ ਲਖਹੁ ਬਡੇਰੋ। ਇਹੁ ਤੌ ਸਦਾ ਹੋਤਿ ਹੀ ਆਈ। ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨਿ, ਥਿਰ ਕਿਹ ਪਾਈ[6]?॥ ੩੦॥ ਮਹਾਂ ਸਮਰਥ ਬੁੱਧਿ ਬਲ ਕੇਰੇ। ਥਿਰਯੋ ਨ ਜਗ ਕੋ, ਭਏ ਘਨੇਰੇ। ਧਾਂਤੇ

---

[1]ਜਨਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਰੂਪੀ ਬਨ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਨੂੰ (ਆਪ ਜੀ ਦੀ) ਬਾਣੀ ਵਡੇ ਸ਼ੇਰ (ਵਤ) ਹੈ। [2](ਜਮਦਾ) ਦੂਤ। [3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਛਰ। [5]ਜੇ ਕਿਸੇ ਅਣਹੋਣੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖੋ (ਤਦ ਤਾਂ)......। [6]ਥਿਰਤਾ ਕਿਸ ਨੇ ਪਾਈ ਹੈ।

ਕਹਹੁ ਸੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਕਾਂਖਾ। ਅੰਤ ਸਮਾ ਹਮ ਅਪਨੋ ਭਾਖਾ' ॥ ੨੧ ॥
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੰਗ ਪੁਨ ਕਹਯੋ। 'ਜਥਾਜੋਗ ਕਰਿਬੋ ਜਿਮ ਲਹਯੋ। ਸੋ
ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਾਟਹੁ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੇਰ ਕਲੇਸ਼ ॥੨੨॥ ਹਮ
ਸਮ ਜਾਗਹੁ ਪਾਛਲਿ ਰਾਤੀ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਹੁ ਤਿਸ ਭਾਂਤੀ। ਆਤਮ
ਗ੍ਯਾਨ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਰਾਖਨਿ। ਭਗਤਿ ਉਪਾਸਨ ਕੀਜਹਿ ਭਾਖਨ ॥੨੩॥
ਜਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਮਿਰਜਾਦ ਭਲੇਰੀ। ਸੋ ਕਰਤੂਤ ਉਚਿਤ ਹੈ ਤੇਰੀ। ਅਪਰ
ਜਿ ਬੂਝਨਿ ਕੌ ਕੁਛ ਚਾਹੋ। ਮਨ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਹੁ ਹਮ ਪਾਹੋ॥੨੪॥ ਧਰਹੁ
ਧੀਰ ਅਬਿ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਸੰਗਤਿ ਸਹਿਤ ਮੰਸੰਦ ਸੰਭਰੀਅਹਿ।
ਬਰਤਹੁ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਸੰਗ। ਮਮ ਸਮਾਨ ਹੈ ਤੇਰੋ ਅੰਗ[1]' ॥ ੨੫ ॥
ਸੁਨਤਿ ਪਿਤਾਮੇ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
'ਤੁਰਕ ਮੁਲਖਪਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਮਾਰੇ। ਸੈਨਾ ਕੋਸ਼ ਆਦਿ ਮਹਿਂ ਭਾਰੇ ॥ ੨੬॥
ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਬੱਖਯਾਤੀ?।ਕੌਨ ਸਥਾਨ ਬਨਹਿਂ ਰਿਪੁ ਘਾਤੀ ?।
ਇਸਪੁਰਿ ਬਸਿ,ਕੈ ਅਪਰ ਸਥਾਨਾ।ਘਾਲੈਂ ਤੁਰਕਨਿ ਸੋਂ ਘਮਸਾਨ?॥੨੭॥
ਕਰੈਂ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰਹਿ ਜੰਗ, ਰਿਪੁ ਹਤਹਿਂ ਕਰਾਲਾ'।
ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਸਭਿ ਅਦਭੁਤ ਭਏ।-ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਸੁਮਤਿ ਇਨ ਬਿਏ ॥
੨੮ ॥ ਅਲਪ ਬੈਸ ਬ੍ਰਿੱਧਨਿ ਸਮ ਬੋਲੇ। ਭੇ ਸਮਰਥ ਗੁਰਿਆਈ ਕੋ
ਲੇ-। ਸਤਿਗੁਰ ਪੌਤ੍ਰ ਕੋ ਮੁਖ ਦੇਖਿ।ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁ ਬੀਰ ਪਰੇਖਿ ॥ ੨੯॥
ਕਹਯੋ ਤਬੈ 'ਤੁਮ ਕਬਹੁੰ ਨ ਲਰੋ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਧਰਹੁ।
ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਬਿਖੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਰਹੁ ਬੈਰ ਬਡੇਰਾ ॥
੪੦ ॥ ਸੈਨਾ ਦੋ ਸੈ ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰ[2]। ਰਾਖਹੁ ਸੰਗ ਸੁਚੇਤੀ ਧਾਰਿ। ਨਹੀਂ
ਕਦਾਚਿਤ ਰਣ ਕੋ ਚਾਹੋ। ਭੋਗਹੁ ਅਨੰਦ ਬੈਠਿ ਘਰ ਮਾਂਹੋ' ॥ ੪੧ ॥ ਸ੍ਰੀ
ਹਰਿਰਾਇ ਕਹਯੋ ਸੁਨਿ ਫੇਰ। 'ਜੇ ਰਿਪੁ ਲੈ ਕਰਿ ਸੈਨ ਘਨੇਰ।ਚਢਿ ਆਵੈ
ਹਮ ਪਰ ਬਲ ਧਰੈ। ਭਰਹਿ ਗਰਬ ਤੇ ਜੇ ਲਰਿ ਪਰੈ ॥ ੪੨॥ ਤਬਿ ਕਯਾ
ਕਰਹਿਂ ਹੁਕਮ ਸੋ ਕਰੋ ? ਹੋਇ ਅਵੱਸ਼ਕ ਰਣ, ਉਰ ਧਰੋਂ'। ਸੁਨਿ
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਜੋ ਤੁਮ ਪਰ ਚਢਿ ਕਰਹਿ ਪਯਾਨਾ॥੪੩॥
ਸੋ ਨਹਿਂ ਆਵਨ ਪਾਵਹਿ ਕੈਸੇ। ਨਿਫਲ ਪਰਹਿ ਘਨ ਧੁੰਦਹਿ ਜੈਸੇ[3]।
ਓਰੇ ਸਮ ਗਰਿ ਹੈਂ[4] ਮਗ ਮਾਂਹੀ।ਤੁਮ ਲੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹਿਂ ਨਾਂਹੀ॥੪੪॥ ਇਹ

[1]ਸਰੂਪ। [2]ਬਾਈ ਸੌ। [3]ਧੁੰਦ ਦੇ ਬੱਦਲ ਵਾਙੂ। [4]ਭਾਵ ਗਲ ਜਾਵਣਗੇ।

ਬਰ ਤੁਮ ਕੋ ਅਨ ਮਿਟ ਜਾਨਹੁ। ਬੈਠੇ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਕੋ ਠਾਨਹੁ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅਨੰਦੇ। ਚਰਨ ਪਿਤਾਮੇ ਕੇ ਜੁਗ ਬੰਦੇ ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਰਦੇਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਹਿਬ ਭਾਨੇ ਸੋਂ ਕਹਯੋ 'ਤੁਮ ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਆਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ-ਰਾਇ ਸਮੀਪਿ ਰਖਿ ਸਦਾ ਰਹੋ ਸੁਖ ਠਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੇ। ਤਨ ਕੋ ਤਜਾਗਹੁ ਤਹਾਂ ਸੁਖਾਰੇ'। ਰਾਇ ਜੋਧ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਮ ਪਾਛੇ ਅਵਿਲੋਕ ਬਿਧਾਨਾ[1] ॥ ੨ ॥ ਪੁਨ ਕਾਂਗੜ ਕੋ ਜਾਹੁ ਸੁਖਾਰੇ। ਭੋਗਹੁ ਪਰਾਲਬਧ ਤਨ ਧਾਰੇ। ਅੰਤ ਸਮੇ ਹਮ ਹੋਹਿ ਸਹਾਇ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਰੂਪਾ ਨਿਜ ਘਰ ਰਹੇ। ਅੰਤ ਪਰਮ ਪਦ ਕੋ ਇਹੁ ਲਹੈ। ਕਰਹੁ ਦੇਗ ਗੁਰ ਹਿਤ ਬਰਤਾਵਹੁ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਕਮਾਇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ॥ ੪ ॥ ਤੁਮ ਦੋਨਹੁ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਜੋਈ। ਮੇਲੀ ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਨਿਤ ਹੋਈ। ਪਹੁਚਹਿੰ ਅਨਿਕ ਬਾਰ[2] ਤਿਸ ਦੇਸ਼। ਮਿਲਹਿੰ ਸਦਾ ਸੁਖ ਲਹਹਿੰ ਅਸ਼ੇਸ਼[3]' ॥੫॥ ਰੁਦਤਿ ਅਧਿਕ ਗੁਰ ਤਨੁਜਾ ਆਈ। ਪਿਤ ਕੋ ਮੋਹ ਰਿਦੈ ਉਮਗਾਈ। ਦੇਖਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ। 'ਕਯੋਂ ਐਸੇ ਹੋਈ ਮਨ ਦੀਨਾ ॥ ੬ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਨਿ ਕੋ ਲਹੈਂ ਸਦੀਵ। ਸੰਤਤਿ ਤੋਰ ਬੀਰ ਬਡ ਥੀਵ। ਜਸੁ ਕੋ ਲੇਹਿੰ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਸੰਗ। ਧਰਹੁ ਅਨੰਦ ਸ਼ੋਕ ਦੁਖ ਭੰਗਿ' ॥੭॥ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੋ ਸੁਤ ਮਤਿਵੰਤਾ। ਲਾਲਚੰਦ ਕੋ ਕਹਿ ਭਗਵੰਤਾ। 'ਤੁਵ ਹਿਤ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰਾਮ[4] ਮਝਾਰੇ। ਭਾਗਮੱਲ[5] ਸੁਭ ਸਦਨ ਸੁਧਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਮੂਰਤਿ ਗੁੰਬ ਸੇਂਚੀਆਂ[6] ਲੈ ਕੈ। ਤਹਿੰ ਮਾਤਾ ਜੁਤਿ ਰਹੁ ਸੁਖ ਪੈ ਕੈ'। ਪਰਮਾਨੰਦ ਸੁੰਦਰ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਸਦਨ ਬਸਹੁ ਨਿਜ ਸਭਿ ਸੁਖ ਲਹਯੋ ॥ ੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅੰਸ ਬਡਭਾਗੀ। ਅਪਰ ਛੁਟਹਿੰ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਲਾਗੀ'। ਬਹੁਰ ਨਾਨਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ ਬਿਧਿ ਸਕਲ ਪਰੇਖਿ ॥੧੦॥ 'ਹਮਰੀ ਜਨਨੀ ਕੇਰਿ ਸਥਾਨ। ਨਾਮ ਬਕਾਲਾ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਜਾਨ। ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਸੁਖਾਰੇ।ਸਮਾ ਉਡੀਕਹੁ

---

[1](ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣ)ਦੀ ਰੀਤੀ ਦੇਖਣੇ। [2](ਆਪੀਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਪਹੁੰਚਣਗੇ। [3]ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪਾਉਗੇ। [4]ਇਹ ਪਿੰਡ ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। [5]ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਭ੍ਰਾਤਾ। [6](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਤਸਵੀਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉਤਾਰੇ ਦੀਆਂ ਸੈਂਚੀਆਂ (ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਬਿਲਾਵਲ ਤੱਕ ਸਨ)।

ਜਥਾ ਉਚਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਭ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਤਿ ਦੇਖਿ। ਤਵ ਸ਼ਰੀਰ ਕੀ ਬੈਸ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਅਨਿਕ ਢੰਗ ਕੋ ਸਮਾਂ ਨਿਹਰਿਕੈ। ਪਨ ਆਵਹੁ ਤਨ ਤਯਾਗਨਿ ਕਰਿ ਕੈ' ॥ ੧੨ ॥ ਤਬਿ ਸੂਰਜਮਲ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਛੋਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਗੁਰ ਓਰਾ। 'ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਜਿਮ ਰਹੋਂ। ਕਿਹ ਠਾਂ ਜਾਇ ਬਾਸ ਕੋ ਲਹੋਂ ? ॥੧੩॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਮੀਪੀ ਹੋਹਿੰ। ਕਿਧੋਂ ਅਪਰ ਹੀ ਆਗਯਾ ਮੋਹਿ?'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰੇ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਜਥਾ ਭਾਉ ਉਰ ਤੇਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਤਥਾ ਕਰਹੁ ਬਡ ਬੰਸ ਬਧੈ ਹੈ। ਵਿਰਤਿ ਘਿਰਤਿ 'ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਪੈ ਹੈ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਬੰਸ[2]ਹੋਹਿ ਪੂਜ ਸਭ ਕੇ ਅਵਤੰਸ[2]' ॥ ੧੫ ॥ ਅਨੀਰਾਇ ਰਹਿਂ ਮਸਤ, ਨ ਬੋਲੇ। ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਡੋਲੇ। ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੋਏ*। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨਿਮ੍ਰੀ ਸਿਰ ਹੋਏ ॥ ੧੬ ॥ ਪੁਨ ਸੰਗਤ ਅਰੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕਹਯੋ ਬਿਲੰਦ। 'ਮਮ ਸਰੂਪ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਮਮ ਸਮਾਨ ਹੁਇ ਮੋਦ ਉਪਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਇਹ ਸਭਿਹਿਨ ਕੋ ਲੇਹਿਂ ਸੰਭਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਉਤਾਰਨਿ ਭਵਜਲ ਪਾਰ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈਂ। ਜੋ ਤਰਕਹਿਂ ਸਭਿ ਅਪਨਿ ਗਵਾਵੈਂ ॥੧੮॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੁਖੀ ਸੋ ਰਹੈਂ। ਸੁਖ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹਿ ਲਹੈਂ'। ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। 'ਆਪ ਜਥਾ ਆਇਸੁ ਫੁਰਮਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਸੋ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹਿਤਕਾਰੀ[3]। ਮਾਨਹਿਂ ਸਾਦਰ ਆਨੰਦ ਧਾਰੀ।ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਤੁਮ ਲਖੈਂ। ਤਿਮ ਤੁਮ ਤੇ ਇਨ ਕੋ ਸਭਿ ਪਿਖੈਂ ॥ ੨੦ ॥ ਸਪਤਮ ਗੁਰੁ ਸਰੂਪ ਇਹੁ ਹੋਇ। ਗੁਰਤਾ ਦਈ ਤਬਹਿ ਤੇ ਜੋਇ। ਜਿਸ ਬਲ ਦਿਪਹਿ ਆਪ ਕੀ ਜੋਤਿ। ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਦਾਰ ਉਦੋਤਿ' ॥ ੨੧ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਖਾਨੀ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਬੋਲੀ ਤਬਿ ਬਾਨੀ। 'ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੋ ਕਰਤੱਬ ਜੁ ਸਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਿ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਪਰਮਗਤੀ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੰਤਾਪ ਮਿਟਾਵੈਂ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਾਵਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਹਤਿ ਬਿਕਾਰ ਸੁਖ

---

[1]ਵਿਰਤ ਘਿਰਤ ਗੁਰਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅਸਲੀ ਗੁਰਪਦ ਦੀ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਪਦਵੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸੋਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮੰਜੀਆਂ ਵਰਗੀ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਸਰੀਖੀ ਪਦਵੀ ਅਥਵਾ ਐਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਦੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ। [2]ਸ਼ਿਰੋਮਣ। [3]ਭਲੇ ਵਾਲੀ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਸੋਏ।

ਲਹੈਂ ਅਸ਼ੇਸ਼'॥ ੨੩ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਹਿਤ ਅਪਨੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਧੀਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।ਕਹਯੋ ਸ਼ਬਦ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ॥੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਚਾਂਦਨਾ ਚਾਦਨੁ ਆਂਗਨਿ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਅੰਤਰਿ ਚਾਦਨਾ ॥ ੧ ॥ ਆਰਾਧਨਾ ਅਰਾਧਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਨਾ ॥ ੨ ॥ ਤਿਆਗਨਾ ਤਿਆਗਨੁ ਨੀਕਾ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਤਿਆਗਨਾ ॥ ੩ ॥ ਮਾਗਨਾ ਮਾਗਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿਜਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਮਾਗਨਾ ॥ ੪ ॥ ਜਾਗਨਾ ਜਾਗਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿ ਜਾਗਨਾ ॥ ੫ ॥ ਲਾਗਨਾ ਲਾਗਨੁ ਨੀਕਾ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਮਨੁ ਲਾਗਨਾ ॥ ੬ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤੇ ਜਾਕੈ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗਨਾ ॥ ੭ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਨੀਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਾਗਨਾ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਜਿਸ ਨਰ ਕੇ ਬਡਭਾਗ ਜਗ ਇਹ ਮਾਨਹਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਮਮ ਪਦ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਲੇ ਤ੍ਯਾਗਹਿ ਸਕਲ ਕਲੇਸ਼ ॥ ੨੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰੋ ਪਰਵਾਰੂ। ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾ ਚਾਰੂ। ਪਠਹੁ ਸ਼ਬਦ ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਮੈ ਗਮਨੌਂ ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਧਾਮੂ॥੨੬॥ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੋਕ ਓਕ ਮਾਹਿਂ ਕੋਈ। ਬਰੀਅਹੁ ਗੁਰੂ ਪਰਾਇਨ[1] ਹੋਈ। ਸੋ ਪਜਾਰੋ ਜੋ ਕਹਯੋ ਕਮਾਵੈ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਮਮ ਪਦ ਕੋ ਪਾਵੈ ॥ ੨੭ ॥ ਸਦਾ ਸਨੇਹ ਕਰਹਿ ਗੁਰਬਾਨੀ।ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਤੇ ਆਨੰਦ ਠਾਨੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਰੰਗ ਰਾਤੇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਮਨ ਮਾਤੇ' ॥੨੮॥ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਕੈ ਉਪਦੇਸ਼। ਸਭਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਬਚਨ ਪਤਾਲ ਪੁਰੀ ਜਹਿਂ ਕਰਯੋ। ਕੋਠਾ ਸੁੰਦਰ ਤਹਾਂ ਸੁਧਰਯੋ[2] ॥ ੨੯ ॥ ਚੰਦਨ ਸੰਗ ਲੀਪਬੋ ਠਾਨਾ। ਸਗਲ ਗੰਧਿ ਤੇ ਬਹੁ ਚਰਚਾਨਾ। ਕੁੰਕਮ ਅਰੁ ਘਨਸਾਰ[3] ਮਿਲਾਏ। ਸਗਰੀ ਕੰਧਨਿ ਕੋ ਮਹਿਕਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਫੂਲ ਸੁਗੰਧਤਿ ਰਚਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਰਕਾਈ ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਲਾ। ਬਹੁ ਪਾਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ। ਪੁਨ ਸਗਰੇ ਮਹਿਂ ਕੁਸ਼ਾ ਡਸਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਿਛੌਨਾ ਭਲੇ ਕਟਾਯੋ। ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਦੀਪਕ ਅਧਿਕ ਜਗਾਯੋ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਪਰ ਡਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਦੀਨਿ ਦਿਲਾਸਾ। 'ਸ਼ੋਕ ਨ ਧਰਹੁ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ'। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨੇਮੀ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਕੋਸ਼ਠ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਹੋਏ॥੩੩॥ਜੋਧ ਰੁ ਸਾਹਿਬ ਭਾਨਾ ਨੇਰੈਂ।

[1]ਆਸਰੇ। [2]ਬਣਾਇਆ ਸੀ। [3]ਕੇਸਰ ਤੇ ਕਪੂਰ [ਸੰਸ:, ਘਨਰਸ, ਘਨਸਾਰ]।

ਤਿਨ ਸੋਂ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਕੋਸ਼ਠ ਕੋ ਦਰ ਖੋਲਹਿ ਆਇ ॥ ੩੪ ॥ ਤਬਿ ਲੌ ਨਹਿ ਸਮੀਪ ਕੋ ਆਵੈ। ਜੋਧਾ ਗਨ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਥਿਰਿ ਥਾਵੈਂ। ਨਿਸਦਿਨ ਰਾਖਹਿਂ ਸਭਿ ਤਕਰਾਈ। ਕਿਰਤਨ ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਹੁ ਮਨ ਲਾਈ' ॥ ੩੫ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕੋਸ਼ਠ ਮਹਿਂ ਬਰਿ ਗਏ। ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ ਕਿਏ[1]। ਸਾਂਕਰ ਲਾਇ[2] ਕਰੇ ਦਿਢ ਸੋਏ। ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਇਕਾਂਕੀ ਹੋਏ ॥ ੩੬ ॥ ਪਦਮਾਸਨ ਕਹੁ ਕਰਿ ਕੈ ਬੈਸੇ। ਸਿੱਧ ਜੋਗ ਜੋਗੀ ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਾਇ ਬਨ ਮਾਂਹੀ। ਜਹਾਂ ਦੁਸਰੋ ਲਖਿਯਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੭ ॥ ਕਰਿ ਸਮਾਧਿ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮਨ ਰੋਕਨ ਕੀਨਿ। ਇੰਦ੍ਰੇ ਗਨ ਸੰਕੋਚਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ॥੩੮॥ ਆਤਮ ਰਸ ਮਹਿਂ ਥਿਰੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਜਹਾਂ ਦ੍ਵੈਤ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਪਾਈ। ਖਸ਼ਟ ਦਿਵਸ ਲੌ ਸਾਧਿ ਸਮਾਧਿ। ਥਿਰੇ ਅਚਲ ਹੀ ਰੂਪ ਅਗਾਧ ॥ ੩੯ ॥ ਸਪਤਮ ਦਿਨ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਤਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਨ ਕੀਨਿ ਸੁਹੇਲੇ। ਲਾਇ ਕੰਧ ਕੇ ਸੰਗ ਪਿਛਾਰੀ[3]। ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਬਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੭ ॥

੫੮. [ਸਚ ਖੰਡ ਪ੍ਰਵੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਹਿਰ ਖਰੇ ਜੋਧਾ ਰਹੈਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਭਜਨ ਅਖੰਡ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਜੁਤਿ ਗਾਇਂ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੋਸ਼ਠ ਕੇ ਪਰਵਾਰੇ। ਭਈ ਸੰਗਤਾਂ ਆਨਿ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਭਾਉ ਸਭਿਨਿ[4] ਕੇ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੨॥ ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਰਨਿ ਸੁਧ ਪਾਈ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਮਨ ਮੋਦ ਬਢਾਈ। ਗੀਰਬਾਨ[5] ਸਭਿ ਚਢੇ ਬਿਬਾਨ। ਤੂਰਨ ਆਇ ਥਿਰੇ ਅਸਮਾਨ ॥ ੩ ॥ ਕਮਲਾਸਨ ਆਰੂਢਿ ਮਰਾਲਾ। ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ ਚਢਿ ਬ੍ਰਿਖਭ[6] ਬਿਸਾਲਾ। ਲੈ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਗਨ[7] ਸਮੁਦਾਯਾ। ਆਵਤਿ ਭੇ 'ਜੈ' ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਯਾ ॥੪॥ ਤਥਾ ਪਾਕਸਾਸਨ[8] ਚਲਿ ਆਯੋ। ਬਾਯੁ, ਬੰਨ੍ਹੀ ਅਨੰਦ ਉਪਾਯੋ ॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਦਿਨਕਰ[9] ਮੂਰਤਿ ਧਰੀ। ਆਇ ਨਿਸਾਪਤਿ[10] ਬਿਰਤਾ ਕਰੀ ॥ ੫ ॥ ਪੌਨ ਉਨੇਜਾ, ਰੁਦ੍ਰ ਬਿਕਾਦਸ਼[11]। ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਪਸਰਾਂ, ਨਾਚਤਿ ਹਸਿ ਹਸਿ। ਬਿੱਦ੍ਯਾਧਰ

[1]ਬੰਦ ਕੀਤੇ। [2]ਸੰਗਲ ਲਾਕੇ। [3]ਪਿਠ। [4]ਪ੍ਰੇਮ। [5]ਦੇਵਤੇ। [6]ਸ਼ਿਵਜੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੈਲ ਤੇ। [7]ਗਣ। [8]ਇੰਦਰ। [9]੧੨ ਸੂਰਜ। [10]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [11]ਗਿਆਰਾਂ ਸ਼ਿਵ।

ਕਿੰਨਰ ਚਲਿ ਆਇ। ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਸਿੱਧ ਸਮੁਦਾਇ॥੬॥ਕਰਤਿ ਮੰਗਲਾ-ਚਾਰ ਬਿਲੰਦੇ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਹੁਇ ਮਿਲਤਿ ਅਨੰਦੇ। ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਸਕਲ ਹੀ ਕਰਤੇ। ਹਿਤ ਪੂਜਨ ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਧਰਤੇ ॥ ੭ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਇਕ ਮਹਾਂ ਬਿਮਾਨ। ਆਯੋ ਜਗਮਗ ਕਰਤਿ ਮਹਾਨ। ਮੁਕਤਾ ਕੀ ਝਾਲਰ ਲਰਕੰਤੀ। ਮਣਿ ਗਣਿ ਜੋਤਿ ਅਧਿਕ ਚਮਕੰਤੀ ॥ ੮ ॥ ਸੀਂਚਨ ਕੀਨਿ ਸੁਗੰਧਿ ਮਹਾਨੀ। ਮੁਦਿਤ ਨਾਸਕਾ ਜਿਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ[1]। ਪੁਤਲੀ[2] ਚਮਰ ਝੁਲਾਵਹਿਂ ਖਰੀ। ਦੀਪਕ ਗਨ ਮਣਿ[3] ਦੀਪਤਿ ਖਰੀ ॥ ੯॥ ਬਿਚ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਦਰ ਕਰੇ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਰਚੇ ਸਥੰਭਲ[4] ਖਰੇ। ਕੰਚਨ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਹੀਰਨਿ ਸੰਗ। ਚਮਕਹਿਂ ਚਾਰੁ ਕਲਸ ਉਤੰਗ ॥ ੧੦ ॥ ਲਘੁ ਲਘੁ ਅਹੈਂ ਪਤਾਕਾ[5] ਊਚੇ।ਜਿਤ ਚਾਹਤਿ ਤਿਤ ਜਾਹਿਂ ਪਹੂਚੇ। ਬੇਗਵੰਤ ਬਹੁ ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸੁਰ ਜਹਿਂ ਚਹੁੰ ਪਾਸ ॥੧੧॥ ਤਿਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਭੁਏ ਅਰੋਹਨਿ[6]। ਸ਼ੋਭਾ ਅਧਿਕ ਵਧੀ ਮਨਮੋਹਿਨ। ਸਿੰਘਾਸਨ ਇਕ ਹੁਤੋ ਭੁਸਾਯੋ। ਆਸਤਰਨ ਸੁੰਦਰ ਬਰ ਛਾਯੋ ॥੧੨॥ ਦੀਰਘ ਸੁੰਦਰ ਹੈਂ ਉਪ-ਧਾਨੁ। ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਪਰ ਜਾਇ ਸੁਜਾਨ। ਕਮਲਾਸਨ ਹੁਇ ਪੂਰਬ ਨੇਰੇ। ਕੁਸਮਾਂਜੁਲ ਕੋ[7] ਛੋਰਿ ਘਨੇਰੇ ॥ ੧੩॥ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੀ ਫੂਲਨਿ ਮਾਲਾ। ਪਹਿਰਾਈ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਮ ਚੰਦਨ ਚਰਚਤੇ ਚਹੁੰ ਓਰ। ਸੁਰ ਗਨ ਆਇ ਮਿਲੇਕਰ ਜੋਰਿ॥੧੪॥ਗਾਵਤਿਨਾਚਤਿ ਬਿਬੁਧ ਬਧੂਟੀ[8]। ਭਰਿ ਭਰਿ ਬਹੁ ਕੁਸਮਾਂਜੁਲ ਛੂਟੀ। ਦੀਪਕ ਬਾਰ ਥਾਰ ਮਹਿਂ ਧਰੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਵਿਖਰਾਵਨ ਕਰੇਂ[9] ॥ ੧੫ ॥ ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਗੰਧਿ ਮਹਿਕਾਵੈਂ। ਅਭਿਖੇਕਹਿਂ,ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵੈਂ।'ਸ਼ੁਭ ਆਗਵਨ ਆਪਕੋ ਭਯੋ।ਦੇਵਨ ਕੋ ਅਨੰਦ ਉਪਜਯੋ॥ ੧੬ ॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕਾਰਨ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੇ। ਭੁਏ ਸਹਾਇਕ ਸੰਤਨਿ ਕੇਰੇ।ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਰਣ ਕਰ ਦਮਨਾਯੋ[10]।ਲਾਖਹੁਂ ਹੰਤੇ ਕਰਿ ਜਸੁ ਉਪਜਾਯੋ ॥੧੭॥ ਭੋ ਪ੍ਰਭੁ ! ਰਾਵਰਿ ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ। ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਜੋ ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਾਵਨ। ਸੋ ਨਰ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵੈਂ'॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦੇਖਿ ਅਸ਼ੇਖ। ਮ੍ਰਿਦੁ

---

[1]ਜਿਸ ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ ਨਾਸਕਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ। [2]ਪੁਤਲੀਆਂ। [3]ਮਣੀਆਂ। [4]ਥੜ੍ਹੇ। [5]ਝੰਡੀਆਂ। [6]ਅਸਵਾਰ ਹੋਏ। [7]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ। [8]ਦੇਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [ਸੰਸ:, ਵਿਬੁਧ= ਦੇਵਤਾ]। [9]ਭਾਵ ਆਰਤੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। [10]ਦਬਾਇਆ।

ਬੋਲਤਿ ਦੇ ਧੀਰ ਵਿਸ਼ੇਖ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਸੁਰਨਿ ਕੇ ਗਨ ਕੋ। ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਮਨ ਕੋ॥੧੯॥ ਸਘਨ ਅਧਿਕ ਘਨ ਲਾਲੀ ਸੰਗ। ਪਿਖਤਿ ਸੰਗਤਾਂ ਅਚਰਜ ਰੰਗ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਗਗਨ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਏ। ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਸੁਰਨ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਹੇਰਤਿ ਨਭ ਕੋ, ਸਭਿ ਨਰ ਜਾਨਾ। ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਅਸਮਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਭਯੋ ਬਿਮਾਨਨਿ ਤੇ, ਪਹਿਚਾਨਾ॥ ੨੧ ॥ 'ਜੈ ਜੈ' ਊਚੇ ਨਾਦ ਬਖਾਨਾ। ਸਿਮਰਹਿੰ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖਦਾਨਾ। ਪੁਨ ਊਰਧ ਕੋ ਚਲਯੋ ਬਿਮਾਨਾ ਦੇਵਨ ਉਤਸਵ ਕਰਤਿ ਸੁਜਾਨ ॥ ੨੨ ॥ ਚਲਹਿਂ ਚਮਰ ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰੂ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਚਿਤ ਮਹਿਕਾਰੂ। ਨਾਚਿ ਅਪਸਰਾ ਗਾਨ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਪਰਵਾਰਤਿ ਸੁਰ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵੈਂ॥੨੩॥ਮੰਗਲ ਕਰਤਿ ਆਦਿ ਕਮਲਾਸਨ[1]। ਬੰਦਤਿ ਗਮਨਤਿ ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਸਨ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਊਰਧ ਚਲਿ ਜਾਹੀਂ। ਬਿਹਸਤਿ ਬੋਲਤਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਹੀਂ ॥ ੨੪ ॥ ਸੰਖ ਮ੍ਰਿਦੰਗਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਸੰਗ। ਗਮਨਤਿ ਕਰਤੇ ਚਢਹਿਂ ਉਤੰਗ। ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਭਨਹਿਂ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਸਭਿ ਤੇ ਗੁਰ ਬਿਮਾਨ ਅਗੁਵਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਨ ਜਿਹ ਸੁਰ ਸ਼ਕਤਿ। ਤਹਿਂ ਲੌ ਪਹੁੰਚਿ ਸਹਿਤ ਗੁਰ ਭਕਤਿ[2]। ਜਹਿਂ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਸਕਹਿਂ ਅਗਾਰੀ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਹਟਿ ਹਟਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ॥੨੬॥ ਸਾਦਰ ਇਮ ਊਚੇ ਪਹੁੰਚਾਇ। ਹਟਨਿ ਲਗੇ ਪੁਨ ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ ਦਿਪਾਹ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਗਮਨਤਿ ਜਾਤਿ ਬਿਮਾਨ ਅਗੇਰਾ॥ ੨੭ ॥ ਤਪ, ਜਨ[3], ਆਦਿ ਲੋਕ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਜਾਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਊਰਧ ਓਰ। ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਲੌ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੰਗ। ਪੁਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਉਤੰਗ ॥ ੨੮ ॥ ਜਾਇ ਬਿਕੁੰਠ[4] ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ਨਿਜ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਸੁਰ ਪਹੁੰਚਿ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਥਾਨ।ਪਹੁੰਚੇ ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਭਗਵਾਨ॥੨੯॥ ਨਿਜ ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਸਥਾਰ। ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਬਿਦਤਾਇ ਉਦਾਰ। ਦਾਸ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰਨ ਕੀਨ।ਦੁਹਿਂ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਸੁਖ ਦੀਨ॥੩੦॥ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ[5]।ਜਨ ਕੋ ਜ਼ਾਹਰ ਜਗਤਿ ਜ਼ਹੂਰੇ।ਸਿਮਰ ਹਾਜ਼ਰ[5]

---

[1]ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ। [2]ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਭਾਵਨਾ) ਸਹਿਤ ਪਹੁੰਚੇ। [3]ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [4]ਸਚਖੰਡ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ [ਸਿਂ:, ਵੈਕੁੰਠ=ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ]। [5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਹੂਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਯਾਦ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਹੋਹਿਂ ਹਜ਼ੂਰ[1]। ਚਹੁ ਚਕ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਇੱਛਾ ਪੂਰਿ॥੩੧॥ ਸਦਾ ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿਂ ਤਿਮ ਰੀਤਿ[2]। ਹੋਤਿ ਬਿਦਤ ਦੇਖਹਿਂ ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਮਨਸਾ ਪੂਰਹਿਂ ਦਾਸਨ ਕੇਰੀ। ਸਿੱਖਨਿ ਕਰਹਿਂ ਸਹਾਇ ਘਨੇਰੀ*॥੩੨॥ ਅਬਿ ਸੁਨੀਯਹਿ ਗੁਰ ਪਾਛਲ ਗਾਥਾ। ਸ੍ਰੋਤਾ ਹੋਹੁ ਸੁਚੇਤੀ ਸਾਥਾ।'ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਲੌ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵਹੁ। ਕੋਸ਼ਠ ਦ੍ਵਾਰ ਨ ਹਾਥ ਲਗਾਵਹੁ'॥੩੩॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਤਰ ਬਰੇ। 'ਆਵਹੁ ਪਾਸ ਨ' ਬਰਜਨ ਕਰੇ। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ॥ ਬੈਠਹਿਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਰਿ ਪੰਗਤਿ॥ ੩੪॥ਖਸ਼ਟ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।ਸਪਤਮ ਪ੍ਰਾਤੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਿਹਾਰੇ। ਭਯੋ ਅਕਾਸ਼ ਅਰਣ ਬਹੁ ਬਰਣ[3]। ਕੂਕਕ ਪਰੀ ਸਭਿ ਕੇ ਧੁਨਿ ਕਰਣ[4]॥੩੫॥ ਘਟਿਕਾ ਚਤੁਰ ਜਾਮਨੀ ਰਹੇ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਸਰਬ ਹੀ ਲਹੇ। ਕਲਮਲਾਇ[5] ਇਤ ਉਤ ਬਹੁ ਫਿਰੈਂ।ਕੋਸ਼ਠ ਨਿਕਟਿ ਨ ਪਹੁੰਚਨ ਪਰੈਂ॥੩੬॥ ਜੋਧਾ ਸਨਧਬੱਧ ਬਹੁ ਗਾਢੇ। ਬਰਜਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਠਾਂਢੇ। 'ਸਵਾਜਾਮ ਦਿਨ ਚਢਿਬੇ ਤੁਮੇ। ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤਬਿ ਢਿਗ ਨਿਮੇ ॥੩੭॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰਥਮ ਢਿਗ ਜਾਇਂ। ਨਿਜ ਕਰ ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰਿ ਖੁਲਾਇਂ। ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਦਰਸਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਇ'॥੩੮॥ ਇਮ ਸਭਿ-ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬੈਠ ਕਰਹਿਂ ਬੱਖਯਾਤਿ। ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਜਬਿ ਚਢਿ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਰਿਦੈ ਲਖਿ ਪਾਯੋ॥੩੯॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੫੮॥

੫੯. [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਾਹਿਬ ਭਾਣਾ ਜੋਧ ਪੁਨ ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਸੁਜਾਨ। ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਆਦਿ ਸਿਖ ਆਨਿ ਮਸੰਦ ਮਹਾਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਥਿਰੁ ਸਮੀਪ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਸਾਦਰ। ਕਹਯੋ[6] 'ਉਠਹੁ ਅਬਿ

---

[1]ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। [2](ਜਿਸ ਤ੍ਰਾਂ ਪਿੱਛੇ) ਸਦਾ (ਯਾਦ ਕੀਤਿਆਂ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਸਨ ਤਿਵੇਂ) ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਬੀ ਇਹੋ ਰੀਤ ਰਹੇਗੀ। ਭਾਵ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹਨ। [3]ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ। [4]ਕੀਨੀ। [5]ਘਬਰਾਹਟ ਨਾਲ। [6]ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਆਤਮ ਉੱਚ ਪਦ ਤੇ ਆਤਮ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਜੋ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿ ਕੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿ ਉਸ ਮਹਾਨਤਾ ਤੇ ਨਿੱਦਰਤਾ ਦਾ ਕੁਛ ਅਨੁਭਵ ਸਾਨੂੰ ਹੋ ਆਵੇ।

ਖੋਲਹੁ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਸਵਾਜਾਮ ਅਬਿ ਸਪਤਮ ਦਿਨ ਕੋ। ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰਨਿ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਕੋ। ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਲਖਿ ਲੀਨੇ ਸਭਿ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੁਹੇਲੇ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਚੀਰ ਸ਼ਰੀਰ ਨਵੀਨੇ ਪਾਇ। ਜਪੁਜੀ ਪਠਿਕਰਿ ਦ੍ਵਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ॥ ੪ ॥ ਅੰਤਰ ਤੇ ਸ਼ਾਂਕਰ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ। ਵਹਿਰ ਇਨਹੁੰ ਤੇ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲਈ[1]। ਖੋਲ੍ਹੇ ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰ ਹਟਾਏ। ਲਗੇ ਕੰਧ ਸੋਂ ਗੁਰ ਦਰਸਾਏ ॥ ੫ ॥ ਪਦਮਾਸਨ ਕਰਿ ਥਿਰੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਲੋਚਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤਿ ਜੋਗੀ ਨਜਾਈਂ ।ਅੰਤਰ ਬਰਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ। ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਆਵਤ ਦੇਹਿ ਮਝਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਜਾਇ ਤਿਨਹੁ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਦਿਯੋ ਹੁਕਮ ਸਭਿ ਕੋ ਤਿਸ ਘਰੀ। 'ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਭਾਰੀ। ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰੀ ॥੭॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਾਦਰ। ਸੂਰਜ ਮਲ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ। ਰਾਇ ਜੋਧ ਪੁਨ ਮੁੱਖਿ ਮਸੰਦ। ਆਇ ਬਿਲੋਕੈਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੮॥ ਕੁਸ਼ ਆਸਨ ਪਰ ਗੁਰ ਪੌਢਾਏ। ਸਤਦ੍ਰਵ ਕੋ ਸੁਚ ਨੀਰ ਅਨਾਏ। ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਮੁਖ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸੁ ਜਿਯਤ ਸਮਾਨ ॥੯॥ ਸੁੰਦਰ ਸੂਖਮ ਪਟਿ ਪਹਿਰਾਏ। ਨਰ ਬਹੁ ਲਾਗ ਬਿਮਾਨ ਬਨਾਏ*। ਛਾਦਿ ਪਟੰਬਰ ਸੋਂ ਪਸ਼ਮੰਬਰ[2]। ਪਾਇ ਬਹੁਰ ਜ਼ਰੀਅਨਿ ਕੇ ਅੰਬਰ ॥੧੦॥ ਸਭਿ ਉਪਬਨ ਕੇ ਫੂਲ ਮੰਗਾਏ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲੀ ਲਯਾਏ। ਸਭਿ ਬਿਮਾਨ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਮਾਂਹੀ। ਲਰਕਾਵਨ ਕੀਨੀ ਦੁਤਿ ਜਾਂਹੀ ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਸ਼ਪਨ ਸੋਂ ਛਾਦਨੋ ਤਬਿ ਸਾਰੇ। ਅਨਿਕ ਸੁਗੰਧਨਿ ਪਾਇ ਉਦਾਰੇ। ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਨ ਗਾਵੈਂ । ਮਾਰੂ ਅਰ ਵਡਹੰਸ ਸੁਨਾਵੈ ॥ ੧੨ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਗੁਰ ਪਤਨੀ ਤਬਿ ਆਈ। ਸੰਗ ਨਗਰ ਨਾਰੀ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਬਰਨਨ ਕਰਤੀ। ਅੱਸ੍ਰੂ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਬਹੁ ਢਰਤੀ ॥ ੧੩ ॥ ਖੁਲ੍ਹੇ ਸੀਸ ਪਰ ਕੇਸ਼ ਬਿਸਾਲੇ। ਆਨਿ ਥਿਰੀ ਥੁਹਿੰ ਸਭਿ ਇਕ ਨਾਲੇ[3]। ਸੰਗਤਿ ਆਨਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਖਰੀ। ਇਕ ਦਿਸ਼ ਅਖਿਲ ਬਾਹਿਨੀ ਥਿਰੀ॥੧੪॥ਜਯ ਜਯਕਾਰ ਹੋਤਿ ਚਹੁੰਫੇਰੇ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਵੇਤਿ ਬਡੇਰੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਾਤਨਿ ਨਰਨਿ ਸੁਨਾਵਹਿਂ। ਜਿਨ ਮਹਿ

[1]ਬਾਹਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਹ (ਸੰਗਲੀ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦੀ) ਧੁਨੀ ਸੁਣ ਲਈ। [2]ਰੇਸ਼ਮੀ ਤੇ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੇ ਦੁਸ਼ਾਲਿਆਂ ਨਾਲ। [3]ਇਕ ਨਾਲ ਇਕ, ਭਾਵ ਕਤਾਰ ਵਿਚ। *ਪਾ:-ਬਿਠਾਏ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿਂ ॥੧੫॥ ਇਕ ਸੁਨਿ ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਿਨ ਤਬੈ। ਇਮ ਜਸ ਕੋ ਭਾਖਤਿ ਮਿਲਿ ਸਬੈ। ਸੰਖ ਅਨੇਕ ਬਜਾਵਨ ਕਰਹਿਂ। ਬਾਦਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਜਹਿਂ ਧੁਨਿ ਭਰਹਿਂ ॥ ੧੬ ॥ ਆਨਿ ਆਨ ਫੂਲਨ ਬਰਖਾਵਹਿਂ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ।ਭੀਰ ਭੂਰ ਹੋਈ ਤਿਹ ਸਮੈਂ।ਥਿਰੇ ਦੂਰ ਕੋ ਤਹਿਂ ਤੇ ਨਮੈਂ[1]॥੧੭॥ਸੂਰਜਮਲ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਰਾਇ ਜੋਧ ਅਰੁ ਭਾਨਾ ਸਾਦਰ। ਇਨ ਤੇ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ। ਲਿਯੋ ਉਠਾਇ ਬਿਮਾਨ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੮ ॥ ਧਨ, ਗਨ ਕੰਚਨ ਪੁਸ਼ਪ ਬਨਾਏ। ਬਹੁ ਕਰਿ ਗੇਰਤਿ ਸੋ ਬਰਖਾਏ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਚਮਰ ਗਹਿ ਹਾਥ।ਕਰਹਿਂ ਢੁਰਾਵਨ ਉਚਿਤਾ ਸਾਥ॥੧੯॥ ਆਗੇ ਚਲਤਿ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ। ਪੌੜੀ ਲਾਇ ਦਰਬ ਕੋ ਪਾਵਤਿ। ਬਰਖਾਵਤਿ ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਕਰਿ ਹੇਮ।ਬੰਦਹਿਂ ਕਰ ਬੰਦਹਿਂ[2] ਹਿਤ ਛੇਮ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਕਟਿ ਥਾਨ ਪਿਖਿ ਜਾਇ ਉਤਾਰੇ। ਚਿਖ ਚੰਦਨ ਕੀ ਊਚਿ ਸੁਧਾਰੇ। ਜਵ,ਤਿਲ, ਘ੍ਰਿਤ ਆਨੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਾਸ਼ਟ ਕੇ ਅੰਬਾਰ ਲਗਾਇ ॥੨੧॥ਬਹੁਰ ਦੇਹਿ ਤਹਿਂ*ਧਰੀ ਸੁਧਾਰਿ। ਸੂਰਜ ਮਲ ਕਰ ਲਾਂਬੂ ਧਾਰਿ। ਕੂਕ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਦੀਯੋ ਲਗਾਇ। ਗੁਰ ਕੋ ਬਿਰਹਿ ਸ਼ੋਕ ਉਪਜਾਇ॥ ੨੨ ॥ ਰੁਦਤਿ ਭਏ ਸਗਰੇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬਹੁਰ ਕਪਾਲਕ੍ਰਿਯਾ ਤਹਿਂ ਧਾਰੀ। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਦ ਗੁਨ ਸੁਖ ਦਾਯਕ। ਰੁਦਤਿ ਸੁਭਟ ਠਾਂਢੇ ਸਭਿ ਪਾਯਕ[3] ॥ ੨੩ ॥ 'ਹੇ ਗੁਰ ! ਤੁਮਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹਮਾਰੀ। ਕੋ ਸੁਧ ਲੇਹਿ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੀ।ਕੋ ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਸਿਖਰਾਵੈ। ਕੋ ਪਰਖੇ ਬਹੁ ਦਰਬ ਦਿਵਾਵੈ' ॥ ੨੪ ॥ ਬਹੁਰ ਮਸੰਦ ਰੁਦਤਿ ਹੈਂ ਖਰੇ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕੋ ਆਦਰ ਹਮ ਕਰੇ ?। ਜਥਾਜੋਗ ਬੈਠਾਵਤਿ ਪਾਸ। ਦਯਾ ਕਰਤਿ ਹੁਇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ' ॥ ੨੫ ॥ ਤਥਾ ਰੁਦਨ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਕਰੈਂ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੌਨ ਸ਼ਕਤਿ ਅਸ ਧਰੈ ? ਲਾਖਹੁਂ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਸੰਘਾਰਾ। ਆਨਜੋ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰਿ ਸੁਖਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਜੋਧਾ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਪੀਰੀ ਮੀਰੀ ਮਹਾਂ ਸੰਭਾਰੀ'। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।ਰੋਦਤਿ ਹੈ ਪਿਖਿ ਚਿਖ[4] ਸਿਖ ਜਾਲਾ ॥੨੭॥ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਸੰਬੂਹ ਬ੍ਰਿਲਾਪ।। ਤਜਹਿਂ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਬਹੁ ਆਪੁ[5]। ਜਨੁ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਛਾਯੋ ਡੇਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਬ੍ਰਿਹ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਭਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਕਿਮ

[1]ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਦਾਸ। [4]ਚਿਖਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। [5]ਜਲ ਭਾਵ ਅੱਥਰੂ।

*ਪਾ:—ਕੋ।

ਨਾਹਕ ਤੁਮ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਏ। ਦੀਨਬੰਧੁ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਨਿਤ ਜੀਵਤਿ ਜਿਨ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਲੰਦ॥੨੯॥ਜੋ ਸਿਮਰੈ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ। ਬਿਦਤਿ ਹੋਹਿਂ ਸੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈ। ਜੋ ਜਾਚਹਿ, ਤਿਸ ਦੇਵਨਹਾਰੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਕਹਾਂ ਕੋ ਧਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸੰਗਤਿ ਅਰੁ ਪਰਿਵਾਰ। ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਇਮ ਸ਼ੋਕ ਉਦਾਰ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਜਗ ਕੇ ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿਯਹਿ ਤੈਸੇ' ॥ ੩੧ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਹਟਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁ ਪ੍ਰਥਮ ਉਠਾਏ। ਸੂਰਜਮਲ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ। ਇਨਹੂੰ ਉਠਾਇ ਲਿਯੋ ਕਰਿ ਸਾਦਰ ॥ ੩੨॥ ਹਿਤ ਸ਼ਨਾਨ ਸਗਰੇ ਤਬਿ ਚਾਲੇ। ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਕੋ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਗਾਨ ॥ ੩੩ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਅਰਦਾਸ ਅਲਾਇ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਸੋ ਬਰਤਾਇ।ਸਭਾ ਸਥਲ ਮਹਿਂ ਨ ਚਲਿਆਇ।ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਨਿਜ ਥਾਨ ਸਿਧਾਇ॥ ੩੪ ॥ ਸੰਮਤ ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਕਹੀਅਹਿ। ਸੋਲਹਿ ਸਹਸ ਚੇਤ ਸੁਦਿ ਲਹੀਅਹਿ। ਪੰਚਮ¹ ਸਵਾ ਜਾਮ ਦਿਨ ਚਰੇ। ਤਨੁ ਗੁਰ ਕੋ ਸਸਕਾਰਨ ਕਰੇ॥੩੫॥ਜੋ ਸਿਖ ਮੁੱਖਿ ਸਭਿਨਿ ਸਮੁਝਾਵੈਂ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨਿ ਸ਼ੋਕ ਮਿਟਾਵੈਂ। ਕ੍ਰਿਯਾ* ਰੀਤਿ ਸੂਰਜ ਮਲ ਸਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਬਿਧਿ ਜਥਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਪੁਸ਼ਪ ਚੁਨਾਵਨ ਆਦਿਕ ਜੋਇ।ਤ੍ਰੌਦਸ ਦਿਵਸ ਬਿਤਨ ਜਬਿ ਹੋਇ।ਭੋਜਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਾਇ। ਤ੍ਰਈ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ॥ ੩੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤੁ ਦਾਨ ਬਹੁ ਕੀਨੇ। ਸਿਹਜਾ* ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਦੀਨੇ। ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਗਨ ਦਿਏ ਤੁਰੰਗ। ਅਲੰਕਾਰ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗ ॥੩੮॥ਜਥਾਜੋਗ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਿਵਾਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਗਏ ਸਮੁਦਾਇ। ਰਾਖਿ ਜੋਧ ਕਾਂਗੜ ਕੋ ਗਯੋ।ਸੰਗ ਆਪਨੇ ਰੁਪਾ ਲਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੇ ਇਕਠੇ ਹੁਤੇ। ਗਮਨੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਜੇਤ ਕਿਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅੱਗ੍ਰ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਗੁਰੂ ਸੁਤਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਸਮੇਂ ॥ ੪੦ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗਏ ਸਰਬ ਜੇ ਆਏ। ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਬਸਤੀਰਤਿ ਜਾਏ।ਧੀਰਮੱਲ ਸੁਨਿ ਨਾਂਹਿ ਨ ਆਯੋ।ਗੁਰੂ ਅਨੁਜ ਭਾ ਕੁਛ

---

¹ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਸੰਮਤ ੧੬੦੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ। *ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰਮਤ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਗੁਰ ਘਰ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ।

ਹਰਖਾਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਰਿਦੈ ਨਾਨਕੀ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਸਿਮਰਯੋ ਬਾਕ ਜੁ ਕੰਤ ਉਚਾਰਾ।–ਮਮ ਸੁਤ ਭੀ ਪੈ ਹੈ ਬਡਿਆਈ। ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਰਹੁੰ ਕਿਸ ਥਾਈ¹ ॥ ੪੨ ॥ ਇਹਾਂ ਸ਼ਰੀਕਾ ਵਧਹਿ ਦੁਹੇਲਾ। ਨਹੀਂ ਪਰਸਪਰ ਰਾਖਹਿੰ ਮੇਲਾ। ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਨਿ ਭਲ ਮਾਨਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਕਾਲੇ ਬਸਨ ਸਥਾਨਾ॥੪੩॥ ਗੁਰ ਕੀ ਭੀ ਆਇਸੁ ਤਬਿ ਹੋਈ–। ਕਰਯੋ ਚਹਤਿ ਅਪਨੇ ਚਿਤ ਜੋਈ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਇਕਤ੍ਰਤਿ ਕਰਯੋ। ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਜੋ ਕਿਛੁ ਦੋ ਧਰਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਮਿਲ ਸਭਿ ਸੋਂ ਬਹੁ ਹੋਇ ਦੁਖਾਰੀ। ਹੋਨਿ ਇਕਾਕੀ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ। ਸੁਤ ਕੋ ਲਿਯੋ ਆਪਨੇ ਸਾਥ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕੈ ਜਗ ਗੁਰੁ ਨਾਥ ॥੪੫॥ ਟਹੇ ਹਟਾਇ ਨ ਮਾਨੀ ਕੋਇ। ਤਯਾਰਿ ਕਰਾਈ ਸਯੰਦਨ ਜੋਇ। ਸਕਟਨਿ ਪਰ ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਧਰਿ ਕੈ। ਨਿਕਸੀ ਘਰ ਤੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਭਰਿਕੈ ॥ ੪੬ ॥ ਸੁਤ ਕੋ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ ਚਢਾਯੋ। ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਛੋਰਨਿ ਮਨ ਭਾਯੋ।ਪਰੇ ਪੰਥ ਕੋ,ਗਏ ਬਕਾਲੇ।ਤਹਾਂ ਸਦਨ ਚਿਨਵਾਇ ਬਿਸਾਲੇ॥ ੪੭॥ਕਰਯੋ ਬਾਸ ਭਹਿੰ ਸਮੋ ਬਿਤਾਵਨ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਵਨ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਧੂ² ਗੁਜਰੀ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਤੀਨਹੁ ਬਸੇ ਜਾਇ ਤਿਸ ਥਾਇੰ॥ ੪੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਰੀਰ ਸਸਕਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. [ਭਾਈ ਭਗਤੂ । ਭਾਈ ਫੇਰੂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਹਿਬ ਭਾਣੇ* ਨਰ ਪਠਯੋ ਅਪਨੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਕਾਰਿ। ਸ੍ਰਵਣ³ ਨਾਮ ਤਿਸ ਕੋ ਅਹੈ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬੰਸ ਉਦਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਜਸੁ ਭਲੇ ਭਾਖਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਾਂਹੁ ਪਕਰਾਈ। 'ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਰਖਹੁ ਸੁਖਦਾਈ' ॥ ੨॥ ਆਪ ਕਰੀ ਭਾਨੇ ਪਗ ਨਮੋ। ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਅਪਨ ਗ੍ਰਾਮ ਰਮਦਾਸ।ਕੇਤਿਕ ਸਮੋ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਬਾਸਿ॥੩॥ਤਨ ਕੋ ਤਯਾਗਿ। ਗੁਰੁਪੁਰਿ ਗਯੋ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੋ ਜਿਹ ਸੁਖ ਭਯੋ। ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਰਾਇ। ਰਹੇ ਬਿਰਾਜਤਿ ਗੁਰਤਾ ਪਾਇ ॥ ੪ ॥ ਸੂਰਜਮਲ ਰਹਿ ਨਿਕਟਿ ਸਦੀਵਾ। ਕਹੇ ਪਿਤਾ ਕੇ ਕਰਿ ਮਨ ਨੀਵਾ। ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬੈ। ਮੰਰਦਾਹੀ ਤਨ ਤਯਾਗਯੋ ਤਬੈ ॥ ੫ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਿਹ ਕੋ ਸਸਕਾਰਾ। ਕਰਮ ਕਰਾਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਬਿ ਸਾਰਾ। ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।

¹ਕਿੱਥੇ ਰਹਿਕੇ (ਉਸ) ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਉਡੀਕਾਂ। ²ਨੂੰਹ। ³ਸਰਵਣ ਨਾਮ ਸੀ। *ਪਾਠ ਕਿਤੇ 'ਭਾਣੇ' ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ 'ਭਾਟੇ', ਮਤਲਬ ਭਾਈ ਭਾਟੇ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ।

ਸਾਧ ਦਿਜਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਤਿ ਜਾਲਾ॥੬॥ਜੇ ਨਹਿਂ ਆਏ ਸਿੱਖਯ ਮਸੰਦਾ।ਪੁਨ ਸੁਧ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤਿ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਆਵਤਿ।ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਮਹਿਂ ਕੋ ਦਰਸਾਵਤਿ ॥੭॥ ਸੋ ਸਭਿ ਲਏ ਅਕੋਰਨਿ ਆਏ। ਭਗਤੂ ਬਹਿਲੋ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੰਗਤ ਕੋ ਸੰਗ ਲਯਾਇ। ਪੂਜੇ ਚਰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ॥੮॥ਵੈਸਾਖੀ ਅਰੁ ਦੀਪਕ ਮਾਲਾ। ਆਨਿ ਮਿਲਹਿਂ ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਜਾਲਾ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਚਹੈਂ ਸੁ ਪਾਵੈਂ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਦਰਸਾਵੈਂ ॥੯॥ ਸੂਰਜਮਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ। ਬੈਠਹਿ ਬਿਕਸਿ ਭਤੀਜੇ ਪਾਸਾ। ਚਹੈ ਸੁ ਪਾਵੈ ਵਸਤੁ ਮਹਾਨਾ।ਮਿਲਯੋ ਕਰਤਿ ਅਪਨੀ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥ ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਢਿਗ ਆਵੈਂ। ਤਿਮ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਿਖ ਉਮਡਾਵੈਂ।ਕੇਤਿਕ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ ਬਾਤੀ।ਪਰਖਨਿ ਹਿਤ ਅਜ਼ਮਤ ਬੱਖਯਾਤੀ॥੧੧॥ਕਰਾਮਾਤ ਰਤਨਾਕਰ[1] ਭਰਯੋ। ਕਿਮ ਸੋ ਦੁਰਹਿ ਤਰਨਿ[2] ਜਨੁ ਚਰਯੋ।ਚਹੁਚੱਕਨਿ ਸੰਸੈ ਜੁ ਅੰਧੇਰ।ਕਰਯੋ ਦੂਰ ਨਹਿਂ ਲਾਗੀ ਦੇਰ॥ ੧੨॥ ਭਗਤੂ ਰਹੈ ਨਿਕਟਿ ਹਿਤ ਧਰੈ।ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰੈ।ਬ੍ਰਿਧ ਭਯੋ ਬਹੁ ਬੈਸ ਬਿਹਾਈ। ਚਹੈ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਸੇਵ ਕਮਾਈ॥੧੩॥ ਬੀਤ ਗਯੋ ਕੇਤਿਕ ਜਬਿ ਸਮੋਂ। ਰਹੈ ਨਿਕਟਿ ਦਰਸਹਿ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਇਕ ਦਿਨ ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਕਹਯੋ। 'ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੋ ਮੈਂ ਚਿਤ ਚਹਯੋ॥੧੪॥ਬਿਨ ਸੇਵਾ ਤੇ ਬੈਸ ਅਕਾਰਥ।ਮੈਂ ਨ ਬਿਤਾਵੌਂ ਕਰੌਂ ਸਕਾਰਥ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਬੈਠਯੋ ਭੀ ਬਿਤ ਜਾਵੈ।ਸਫਲ ਤਿਨੌਂ ਗੁਰ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ॥੧੫॥ਮਨ ਕੋ ਰਾਖਨ ਸਦ ਗੁਰਸਾਥ। ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਪਗ ਅਰੁ ਹਾਥ।ਤਿਨ ਕੀ ਬਧ ਸਕਾਰਥੀ ਹੋਵੈ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲ ਕੋ ਧੋਵੈ' ॥੧੬॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਹਰਖਤਿ ਕਰਹਿਂ ਬਿਲਾਸ ਬਿਸ਼ੇਖ[3]*।'ਅਬਿ ਸਹੇਰਬੋ ਚਰਖਾ ਚਹੀਅਹਿ[4]। ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਰਧਾਪਨ ਨਿਰਬਹੀਅਹਿ' ॥੧੭॥ ਬਿਗਸਤਿ ਦੇਖਿ ਕਹੈ ਬੰਦਿ ਹਾਥ। 'ਸਭਿ ਹੁਇ ਰਾਵਰਿ ਮਰਜ਼ੀ ਸਾਥ। ਨਿਫਲ ਨ ਬਾਕ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੋਇ।ਕਿਸ ਹਿਤ ਨਿਕਸਹਿ, ਸਾਚੋ ਸੋਇ ॥੧੮ ॥ ਅਬਿ ਸੇਵਾ ਨਿਜ ਘਰ ਕੀ ਦੀਜੈ। ਸਫਲ ਸ਼ਰੀਰ ਹਮਾਰੋ ਕੀਜੈ'। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਕਰੀ। ਅਧਿਕ ਸਫਲਤਾ ਨਿਜ ਤਨ ਧਰੀ ॥੧੯॥ ਸਿੱਖਨਿ ਬਿਖੈ ਰੀਤਿ ਨਿਤਿ ਪਾਵਨਿ।

[1]ਸਮੁੰਦ੍ਰ। [2]ਸੂਰਜ। [3]ਭਾਵ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕੀਤਾ। [4]ਹੁਣ ਤਾਂ ਚਰਖਾ ਸਹੇੜਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਓ। *ਪਾ:-ਬਿਸਾਲ ਅਸ਼ੇਖ।

ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਕਰਹੁ ਉਠਾਵਨ।ਕ੍ਰਿਖੀ ਕਰਾਵੈ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇਰੀ।ਕਾਮੇ ਦਾਖਿ ਸਿੱਖ ਇਸ ਬੇਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਅਪਰ ਸੇਵ ਲਾਇਕ ਨਹਿੰ ਤੇਰੇ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤੁਮ ਜਨਮ ਭਲੇਰੇ। ਯਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਖਿ ਕੀ ਟਹਿਲ ਬਤਾਈ। ਸਿਖ ਬਿਸਾਲ ਤੁਮ, ਲੇਹੁ ਕਮਾਈ[1]" ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਭਗਤੂ ਕੀਨੀ ਪਗ ਨਮੋ। ਉੱਦਮ ਕੋ ਧਾਰਨੋ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਬ੍ਰਿਖਭ ਸੁ ਕਾਮੇ ਕਰੇ ਤਿਆਰੀ। ਨੀਕੇ ਅਵਨੀ ਜਾਇ ਸੁਧਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਬੀਜਨੋ ਬੀਜ ਆਪਨੇ ਕਰ ਤੇ। ਉਗੀ ਸਘਨ, ਪੁਨ ਬਹੁ ਪ੍ਰਤਿਪਰਤੇ[2]। ਬਾਰ ਕਰਨ, ਅਰੁ ਦੈਬੋ ਵਾਰਿ[3]। ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਭਿ ਕਰਨਿ ਸੰਭਾਰਿ ॥ ੨੩॥ ਬੈਠਨੋ ਨਿਸ ਬਾਮੁਰ ਰਖਵਾਰੀ। ਕਰੀ ਪਕਾਵਨ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਪੁਨ ਕਾਮੇ ਬਾਢਨਿ ਕੋ ਲਾਏ। ਭੋਜਨ ਲੇ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਏ ॥ ੨੪ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਤੇ ਲੇਯ। ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਸਭਿਹਿਨ ਕੋ ਦੇਯ। ਇਕ ਦਿਨ ਲੇ ਕਰਿ ਆਪ ਅਹਾਰ। ਗਯੋ, ਕਰਹਿੰ ਕਾਮੇ ਜਹਿੰ ਕਾਰ ॥ ੨੫ ॥ ਖੇਤ ਡੌਰ ਪਰ[4] ਸਰਬ ਹਕਾਰੇ। ਪਾਂਤਿ ਬਿਠਾਇ ਸੁ ਦੀਨਿ ਅਹਾਰੇ। ਸਭਿ ਹੂੰ ਲੈ ਕਰਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਹਾਥਾ।ਹੇਰਤਿ ਬੋਲੇ ਭਗਤੂ ਸਾਥਾ ॥ ੨੬ ॥ 'ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ! ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਾ। ਘ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕ ਬਿਨ ਆਨਿ[5] ਅਹਾਰਾ। ਸਗਰੇ ਬਾਸਰ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈਂ। ਬਿਨ ਖਾਏ ਅੰਧੇ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ ॥ ੨੭॥ ਇਕ ਇਕ ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਈਆ ਘ੍ਰਿਤ ਹੋਇ। ਕਰਤਿ ਕਿਰਤ ਮਹਿੰ ਬਲ ਦੇ ਸੋਇ[6]। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਰੋਟਕਾ ਦੀਨਸਿ ਆਨਿ।ਕਹੁ ਭਾਈ! ਕਿਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਖਾਨ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨੀ ਜਥਾਰਥ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ਇਤ ਉਤ ਭਗਤੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ। ਨਿਕਟਿ ਜਾਤ ਇਕ ਤਹਾਂ ਬਪਾਰੀ। ਲਵਨ ਮਿਰਚ ਗੁੜ ਆਦਿਕ ਧਾਰੀ॥੨੯॥ਇਕ ਕੁੱਪੀ ਕਰ ਮਹਿੰ ਲਰਕਾਈ।ਭਰੀ ਹੁਤੀ ਘ੍ਰਿਤ ਸੋਂ ਤਹਿੰ ਜਾਈ। ਪਿਖਿ ਭਗਤੂ ਤਿਹ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ।'ਉਰੇ ਆਉ ਜੋ ਕਰਹਿੰ ਵਪਾਰਾ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਵਪਾਰੀ ਚਲਿ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਵੱਖਰ ਅਪਨਾ ਤਰੇ ਟਿਕਾਯੋ:—'ਚਹੋ ਸੁ ਲੇਹੁ ਮੋਲ ਮੁਝ ਦੀਜੈ। ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਤੁਮ ਸਾਰਨ ਕੀਜੈ' ॥ ੩੧ ॥ ਤਬ ਭਗਤੂ ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਗੁਰ ਕਾਮੇ ਇਹ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰਾ। ਚਹੈਂ ਘ੍ਰਿਤ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਖੈਬੋ। ਦਿਹੁ ਇਨ ਕੋ, ਧਨ ਕੀਜੈ ਲੇਬੋ'॥੩੨॥ਤਬ ਕੁਪੀ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਇਕ

[1]ਕਮਾ ਲਓਗੇ। [2]ਬਹੁਤ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੇ। [3]ਵਾੜ ਕਰਨੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ। [4]ਖੇਤ ਦੇ ਬੰਨੇ ਤੇ। [5]ਲਿਆਉਂਦੇ ਹੋ (ਤੁਸੀਂ)। [6]ਭਾਵ ਘਿਉ।

ਇਕ ਪਲੀ ਭਰੀ ਕਰ ਧਾਰੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਦਈ, ਖਾਇ ਹਰਖਾਇ। ਲੇ ਲੈ ਘ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਕੁੱਪੀ ਵਿਖੇ ਕੁਛਕ ਰਹਿ ਗਯੋ। ਬਹੁਰ ਵਪਾਰੀ ਗਮਨਤਿ ਭਯੋ। 'ਸੌਦਾ ਆਜ ਬੇਚਿ ਮੈਂ ਆਊਂ। ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਮੋਲ ਮੈਂ ਪਾਊਂ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੈਧਯਾ ਲਗਿ ਫਿਰਿ ਕੈ ਘਰ ਗਯੋ। ਕਿਲਕ ਭੀਤ ਮਹਿ[¹] ਸੋ ਲਖਿ ਲਯੋ। ਕੁੱਪੀ ਤਾਂਹਿ ਸਾਥ ਲਰਕਾਈ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਠਹਿਰਾਈ ॥੩੫॥–ਤੋਲਯੋ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਥਮ ਘ੍ਰਿਤ ਮੇਰਾ।ਭਗਤੂ ਲੀਨਿ ਜਿਤਿਕ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੋ ਤੋਲਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਜਿਤੋ ਲਿਯੋ ਸੋ ਲੇਉਂ ਬਿਚਰਿ ਕੈ–॥ ੩੬ ॥ ਇਮਿ ਗਿਨਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸੁਪਤਯੋ ਰਾਤੀ। ਉਠਤਿ ਭਯੋ ਹੋਈ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਕੁੱਪੀ ਤੋਲਨ ਹੇਤੁ ਉਤਾਰੀ। ਤਿਹ ਮੁਖ ਖੋਲਯੋ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਭਰੀ ਹੁਤੀ ਜੇਤਿਕ ਤਬਿ ਦੀਨੋ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖਜਨਿ ਖਾਇ ਸੁ ਲੀਨੋ। ਤਿਤਿਕ ਭਰੀ ਮੁਖ ਲੌ ਤਿਨ ਹੇਰੀ। ਰਹੀ ਬੁੱਧਿ ਬਿਸਮਾਇ ਬਡੇਰੀ ॥ ੩੮ ॥–ਇਹ ਕਯਾ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ। ਤਹਾਂ ਘ੍ਰਿਤ ਲੀਨੋ ਤਿਨ ਖਾਇ। ਹੁਤੋ ਅਲਪ ਹੀ ਸੋ ਮੈਂ ਆਨਯੋ। ਭਯੋ ਤਿਤੋ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਯੋ–॥ ੩੯ ॥ ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰਤਿ ਕੇਤਿਕ ਸਮੋ। ਲਖਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਤਿ ਭਾ ਨਮੋ। ਭਗਤੂ ਨਿਕਟਿ ਗਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।ਗਹੇ ਚਰਨ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲਾ॥੪੦॥'ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸ਼ਰਣ ਪਹੂਚਾ। ਤੁਮ ਗਹੀਰ ਆਸ਼ੈ ਮਤਿ ਊਚਾ। ਅਨੁਰਾਗਯੋ ਮੈਂ ਤਯਾਗਯੋ ਨਾਹੀ[²]। ਕਰਹੁ ਸਿੱਖ ਰਾਖਹੁ ਨਿਜ ਪਾਹੀ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਗਤੂ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈ ਪੁਰਖ ਉਦਾਰਾ। ਮਹਾਂਰਾਜ ਰਾਜਨ ਕੋ ਰਾਜਾ। ਰਾਜਤ ਤੀਨ ਲੋਕ ਸਿਰਤਾਜਾ[³] ॥੪੨॥ ਤਿਨ ਕੇ ਹਮ ਸਮਾਨ ਪਰਧਾਨ[⁴]। ਸਮ ਸੈਨਪ ਕੇ ਸੁਭਟ ਮਹਾਨ[⁵]। ਸਤਿਗੁਰ ਅਛਤ ਨ ਉਚਿਤ ਹਮਾਰੇ। ।ਸਖ ਬਨਾਇ ਤ੍ਰਾਹਿ ਕਰਾਹਿਂ ਉਧਾਰ* ॥ ੪੩ ॥ ਜਾਹੁ ਸ਼ਰਨ

[¹]ਕਧ ਵਿਚ ਕਿਲੀ। [²]ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ (ਤੁਸਾਂ ਮੈਨੂੰ) ਤਿਆਗਣਾਂ ਨਾ; ਭਾਵ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਣਾ। [³]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ। [⁴]ਤਿਸ (ਮਹਾਰਾਜ) ਦੇ ਅਸੀਂ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਵਰਗੇ ਹਾਂ। [⁵](ਇਕ) ਮਹਾਨ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਵਾਂਗ ਹਾਂ।

*ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਸ਼ਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਸੀ, ਹਰਿਜਨ ਗੁਰਮੁਖ ਯਾ ਸੰਤ ਪਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਆਪ ਜਪਦੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਨਾਮ ਜਪਵਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਸਫਾ ਪਰ ਨੋਂ ੫੪।

ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਕਰਹਿਂ ਮੋਖ ਨਿਜ ਦਾਸ ਬਨਾਇ'। ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਮੈਂ ਅਬਿ ਇਕ ਰਾਵਰ ਕੋ ਜਾਨਾ ॥੪੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਚਲਹੁ ਲੇ ਸਾਥ। ਧਰੌਂ ਚਰਨ ਕਮਲਨਿ ਪਰ ਮਾਥ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੋ ਸਿੱਖ ਬਨਾਵਹੁ*। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵਹੁ' ॥ ੪੫ ॥ ਭਯੋ ਦਯਾਲ ਭਗਤੂ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਲੇ ਕਰਿ ਚਲਯੋ ਆਪਨੇ ਨਾਲ। ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਪਹੁੰਚੇ, ਬੈਠੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥੪੬॥ ਬਿਹਸ ਬਦਨ ਤੇ ਗੁਰੁ ਉਚਾਰੀ। 'ਆਵਹੁ ਭਾਈ! ਪਰਉਪਕਾਰੀ! ਆਨਯੋ ਕੌਨ ਆਪਨੇ ਸੰਗ ?। ਕਯੋਂ ਨ ਅਜਾਇਬ ਰੰਗਯੋ ਰੰਗ ?' ॥ ੪੭ ॥ ਸੁਨਿ ਭਗਤੂ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਚੰਦ ਮਹਾਨਾ। ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਪਰਕਾਸ਼ਹਿ ਤਾਰਾ। ਏਵ ਜਥੋਚਿਤ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥੪੮॥ ਦਿਹੁ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖ ਕਰੀਜੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਸੁਖ ਦੀਜੈ। ਚਲਿ ਆਯੋ ਹ੍ਵੈਕੈ ਸ਼ਰਧਾਲੂ। ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਨਿਹਾਲੂ' ॥ ੪੯ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅਨਵਾਇ ਸੁ ਜਲ ਕੋ। ਕਰੇ ਪਖਾਰਨਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਹਿਤ ਹੁਇ ਪਾਹੁਲ ਦੀਨਿ। 'ਕਹਾਂ ਨਾਮ ਤੁਹਿ ?' ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ ॥ ੫੦ ॥ ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਕਰੁਨਾ ਧਾਮ! ਪਿਤ ਰਾਖਯੋ ਮਮ ਸੰਗਤ ਨਾਮ। ਲਵਨ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿ ਉਠਾਵਨਿ ਕਰੌਂ। ਇਕ ਦੁਇ ਗ੍ਰਾਮਨ ਫੇਰਾ ਫਿਰੌਂ ॥੫੧॥ ਇਮ ਫਿਰਿਤੇ ਮਮ ਜੀਵਾ ਹੋਇ। ਬਿਤੀ ਆਰਬਲ ਪੂਰਬ ਜੋਇ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ। 'ਅਬਿ ਤੇ ਹੁਇ ਫੇਰੂ ਤੁਵ ਨਾਇ ॥੫੨॥ ਫੇਰਾ ਕਰਤਿ ਮਿਲਯੋ ਹਰਿਜਨ ਕੋ। ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨ ਕਰਿ ਸੂਧਾ ਮਨ ਕੋ। ਅਬਿ ਸਭਿ ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੇਗ਼ ਚਲਾਵਹੁ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ॥੫੩॥ ਤੈ ਪਰ ਭਗਤੂ ਕੋ ਉਪਕਾਰ। ਇਨ ਕੇ ਪਗ ਪਰ ਸਿਰ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਜੋ ਚੇਲੇ ਤੁਵ ਬਨਹਿਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸੋ ਮਾਨਹਿਂ ਇਸ ਬੰਸ ਹਮੇਸ਼' ॥ ੫੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ। ਛਦਮ ਪਦਮ ਸਮ ਧਰਿ ਕਰਿ ਭਾਲ। ਪੁਨ ਭਗਤੂ ਪਦਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਭਯੋ ਨਾਮ ਫੇਰੂ ਜਗ ਚੀਨ ॥ ੫੫ ॥ ਕਾਰ ਦੇਗ਼ ਕੀ ਲਈ ਸੰਭਾਲਿ। ਕਾਰਬੋ ਲਗਯੋ ਅਹਾਰ ਬਿਸਾਲ। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ

*'ਤਨ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਮੈਨੂੰ) ਸਿਖ ਬਣਾਵੋ।

ਬਹੁ ਖੁਸ਼ੀਧਨਿ ਲੇਤਿ ॥੫੬॥ ਅਬਿ ਲਗਿ ਜਹਿਂ ਸਮਾਧਿ* ਤਿਸ ਕੇਰੀ। ਚਲਹਿ ਦੇਗ਼ ਦਿਨ ਰੈਨਿ ਬਡੇਰੀ। ਚੇਲੇ ਅਨਗਿਨ ਤਿਸਕੇ ਭੁਏ। ਅਨਿਕ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਫੈਲਤਿ ਭੁਏ ॥੫੭॥ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਲਗਿ ਜੀਵਾ। ਧਨੀ ਬਿਸਾਲ ਦੇਗ ਕੋ ਥੀਵਾ। ਕੁਛ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਗੇ ਇਸ ਕਹੌਂ†। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਸੰਤਨਿ ਤੇ ਲਹੌਂ‡ ॥੫੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸਟਮ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਫੇਰੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਨਾਮ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥੬੦॥

ਅੱਠਵੀਂ ਰਾਸ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ।

*ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਚੂਹਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ 'ਡੇਰਾ ਭਾਈ ਫੇਰੂ' ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਜਾਗੀਰ ਭੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ (ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੩੦) ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਤੇ ਵਰ ਦੇ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ।

†ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੩੦ ਅੰਕ ੧੩ ਤੋਂ ੩੪।

‡ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹੈ:—ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰ ਜੋ ਕੀਨ ਚਲਿੱਤ੍ਰ। ਸੋ ਲਿਖ ਦੀਨੇ ਕਵੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਚਾਰ ਜੁੱਧ ਕੀਨੇ ਬਡ ਭਾਰੀ। ਦੁਸ਼ਟ ਮਾਰ ਲਿਯੋ ਸੰਤ ਉਬਾਰੀ ॥੫੯॥ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਦੀਨੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਕਟੇ ਕਲੇਸ਼। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰ ਲਗ ਪੀਰੀ ਰਹੀ। ਖਸ਼ਟਮ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਲਹੀ ॥੬੦॥

ਨੌਵੀਂ ਰਾਸਿ ਚੱਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ* ॥

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ* ॥

ਅਥ ਨਵਮਿ ਰਾਸ਼ਿ ਲਿਖ੍ਯਤੇ ॥

ਅੰਸੂ ੧. [ਮੰਗਲ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿੱਤ ਕਰਮ]

੧. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮ ਪਾਲਕ, ਲੇਪ ਨ ਮਾਯਾ।
ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਮਾਧਵ, ਪਾਵਨ, ਪੋਖਕ, ਪ੍ਰੇਰਕ, ਪਾਰ ਨ ਪਾਯਾ।
ਜੈ ਕਰਿਤਾ ਜਗਦੀਸ਼,ਜਜੇ ਜਗ ਜੀਵਨ,ਜੋਨਿ ਬਿਨਾ,ਜਸ ਛਾਯਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਪਤਿ, ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪਮ, ਭੂਪਨ ਭੂਪ, ਨਮੋ ਹਰਿਰਾਯਾ॥੧॥

[ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ=ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂਰ: ਅਧ੍ਯ: ੧ ਅੰਕ ੪)
ਮਾਧਵ=ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। [ਮਾ=ਮਾਇਆ। ਧਵ=ਪਤੀ]
ਪਾਵਨ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਪੋਖਕ=ਖਾਣ ਪੀਣ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ, ਪਾਲਿਕ। ਪੋਸਣ ਵਾਲਾ।
ਪਾਰ=ਅੰਤ। ਜਜੇ=ਪੂਜੇ, ਪੂਜਦਾ ਹੈ।
ਜੋਨਿ=ਜਨਮ ਧਾਰਨਾ, ਗਰਭ ਵਿਚ ਪੈਣਾ। (ਅ) ਜੀਵਣਾ ਮਰਨਾ।
ਸ਼੍ਰੀਪਤਿ=ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਪਤੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਹਰਿਰਾਯਾ=(ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ) ਹਰਿ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ।
(ਅ) ਹਰੀ ਰੂਪ ਰਾਜਾ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ 'ਹਰਿ-ਰਾਯਾ' ਲਿਆਏ ਹਨ, ਇਹ ਕਟਾਖ੍ਯ ਹੈ।]

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਸਾਰੇ) ਪੂਰਨ ਹੈ (ਉਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ) ਪਾਲਣ ਹਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, (ਫਿਰ ਉਹ) ਮਾਇਆ ਕਰਕੇ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ। ਉਹੀ ਪਰਮ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ ਹੈ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ (ਫਿਰ) ਪੋਖਕ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੈ (ਜਿਸ ਦਾ) ਅੰਤ ਕਿਸੇ

---

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋਹਰੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਨਹੀਂ ਲਿਆ । (ਤਿਸ) ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਜੈ ਹੋਵੇ (ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ) ਕਰਤਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ) ਜਗਤ ਪੂਜਦਾ ਹੈ, (ਉਹੀ ਜਗਤ ਦਾ) ਜੀਵਨ ਹੈ, (ਅਤੇ ਉਹ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ (ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ) ਜਸ (ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. (ਉਹ ਸਰਬ) ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਸੁਾਮੀ ਹੈ, ਸਰੂਪ ਉਸ ਦਾ ਅਨੂਪਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੈ (ਐਸੇ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹਰੀ (ਨੂੰ ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਕੀ ਸਮ ਹੈ, ਜਗ ਬਯਾਪਕ ਹੋਇ ਬਨੀ ਗਨ* ਬਾਨੀ ।
ਨੌ ਨਿਧਿ ਦਾ ਸਿਧਿ ਦਾ ਸ਼ੁਧਿ ਦੇਤਿ, ਨਿਕੇਤ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਸੁਖ ਹੇਤੁ ਮਹਾਨੀ ।
ਦੇਵਨ ਕੇ ਗਨ ਮਾਨਤਿ ਹੈਂ, ਜਸੁ ਠਾਨਤਿ ਹੈਂ, ਬਰਦਾਇਕ ਜਾਨੀ ।
ਸਾਰਸੁਤੀ ! ਕਰ ਬੇਣਵਤੀ ! ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਮਤੀ, ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ ॥ ੨ ॥

{ ਗਨ=ਸਾਰੇ । ਸ਼ੁੱਧਿ=ਉੱਜਲਤਾ ।
ਨਿਕੇਤ ਕ੍ਰਿਪਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ । ਸੁਖ ਹੇਤ=ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ।
ਕਰ ਬੇਣਵਤੀ=ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਖੇ ਵੀਣਾ ਹੈ । }

ਅਰਥ—(ਜਿਸ ਦਾ) ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ ਮੁੱਖ ਕਵਲ ਵਰਗਾ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜੋ) ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ (ਅਠਾਰਾਂ) ਸਿਧੀਆਂ (ਤੇ) ਉੱਜਲਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਾਰਨ ਹੈ।(ਜਿਸ ਨੂੰ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੁੰਜ ਵਰ ਦਾਤੀ ਜਾਣ ਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ । (ਹੇ) ਸਰਸ੍ਵਤੀ ! ਹੱਥਾਂ ਵਿਖੇ ਵੀਣਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ! ਮੈਨੂੰ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਮਤਿ ਦੇਹੁ (ਮੈਂ ਤੇਰੇ) ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

੩. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ ।
ਦਾਸਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨੰਦ ਦੇ ਤਿਨ ਪਦ ਬੰਧਨ ਧਾਰਿ ॥ ੩॥

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਅਵਤਾਰ (ਹਨ ਅਤੇ) ਸਮੂਹ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੪. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਦੂਸਰ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ।
ਚਰਨ ਸਰੋਜਨਿ ਬੰਦਨਾਂ ਆਨੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ ॥ ੪ ॥

---

* ਪਾ:—ਗੁਨਿ ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ (ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਜੋ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਖ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ (ਜੋ) ਅਨੰਦ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ ਹਨ।

੫. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿਧ ਸੇਵਨ ਲਗੇ, ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕਰਿ ਸੇਵ॥
ਬੰਦੋਂ ਜੋ ਇਧ ਅਧਿਕ ਹ੍ਵੈ ਭੁਏ ਜਗਤ ਗੁਰਦੇਵ॥ ੫॥

{ ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿੱਧ=ਵੱਡੀ ਆਯੂ ਵਿਚੇ। ਬ੍ਰਿੱਧ=ਵੱਡੀ, ਬਹੁਤੀ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ। ਬ੍ਰਿਧ=ਵਧੀਆ; ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ। }

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ) ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਿਧ (ਆਯੂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ) ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੇ (ਤੇ ਫਿਰ) ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ (ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਜਗਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦਾਤੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੨. (ਜੋ ਫਿਰ) ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਿਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਗਤ ਗੁਰਦੇਵ ਬਣੇ (ਭਾਵ ਗੁਰਿਆਈ ਪਾਈ)।

੬. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਰਾਮ ਰਾਮ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ ਭੁਏ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਦੋਇ।
ਰਾਜਾ ਭਗਤਿ ਸਰੂਪ ਤੇ ਚੰਦ ਦਾਸ ਲਖਿ ਸੋਇ॥ ੬॥

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਰਾਮਚੰਦ ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ) 'ਰਾਮ' 'ਰਾਮ' (ਤਾਂ) ਇਕੋ ਨਾਮ ਹੈ (ਅੱਗੇ ਇਸ 'ਰਾਮ' ਨਾਮ ਨਾਲ) ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ) ਪਏ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਰਜੋਗੁਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ) ਚੰਦ (ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਭਗਤ (ਸਰੂਪ) (ਹੋਣ ਤੇ ਸਤੋਗੁਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ) ਦਾਸ (ਪਦ ਲੱਗਾ), ਇਹ ਜਾਣ ਲਓ।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਵਿਚ 'ਨਾਮ' ਪਦ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੈ; ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਚੰਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਾ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਦਾ ਬੀ ਅਰਥ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਚੰਦ ਬੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਭਾਵ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਲੱਗਾ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਾਸ ਪਦ ਲੱਗਾ। ਦਾਸ ਦਾ ਧਾਤੂ ਅਰਥ ਹੈ=ਦੇਣਾ*, ਸੋ ਉਹ ਜੀਅਦਾਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਸਨ, ਇਸ

---

*ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਧਾਤੂ ਹੈ ਦਾਸ਼, ਦਾਸ਼੍ਰੀ=ਦੇਣਾ; ਅਤੇ, ਦਾਸ਼, ਦਾਸ਼੍=ਦੇਣਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਦਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਜਿਸਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਦਾਨ ਕਰੇ ਉਹ, ਬੀ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਮੋ: ਮੋ: ਵਿਲੋ: ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਦਾਸ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਉਹ ਜਿਸ ਅਗੇ ਤੁਹਫੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ; ਭਾਵ ਜਿਸਨੂੰ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਕਰਕੇ 'ਦਾਸ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਨਾਲ ਯੁਕਤਿ ਦੇਂਦੇ।

੭. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਤਾਂਹਿ ਬਾਨ ਬਾਨੀ ਇਨਹੁਂ ਛੇਦਤਿ ਲੱਛ ਬਿਕਾਰ।
ਨਾਮ ਦੋਇ ਇਕ ਰੂਪ ਜਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜੁਨ ਸੁਖਕਾਰ ॥੭॥

[ਬਾਨ=ਤੀਰ। ਬਾਨ=ਬਾਣੀ। ਲੱਛ=ਨਿਸ਼ਾਨਾ।
ਨਾਮ ਦੋਇ ਇਕ ਰੂਪ=ਸ਼ਬਦ ਵ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਮੂਜਬ ਇਥੇ ਪਹਿਲਾ ਤੀਸ੍ਰਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਚੌਥਾ ਪਦ ਲੱਗਣਗੇ, ਯਥਾ:—ਨਾਮ ਇਕ ਦੋਇ ਰੂਪ। ਨਾਮ ਦੋਇ ਤੇ ਇਕ ਰੂਪ ਜੋੜਨਾਂ ਗਲਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਤਾਂ ਦੋ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਕੋ ਹੈ, ਰੂਪ ਦੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਤੇ ਪਾਂਡਵ ਅਰਜਨ ਜੀਵ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ।]

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ (ਤਾਂ) ਤੀਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ (ਦੋਵੇਂ ਅਮੋਘ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਤੀਰ) ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਸਿਟਦੇ ਸਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ (ਵਿੰਨ੍ਹ ਸਿੱਟਦੀ ਹੈ)। ਨਾਮ ਤਾਂ (ਦੋਹਾਂ ਦਾ—'ਅਰਜਨ') ਇਕੋ ਹੈ ਪਰ ਵਜੂਦ ਦੋ ਹਨ (ਉਹ ਤੀਰ ਮਾਰਕੇ ਜਾਨ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਇਹ) ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ (ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੇਦ ਕੇ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਰਜੁਨ ਜੀ ਅਮੋਘ ਬਾਣਾਂ ਦੇ ਚਲਾਉਣੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਭੀ ਅਰਜੁਨ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨਾਮ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੈ ਪਰ ਰੂਪ ਦੋ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਅਰਜੁਨ ਜੀ ਇਕ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਖ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਜੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੋਟੀ ਹਨ, ਕਾਰਕ ਹਨ, ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਮੋਘ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੀਅਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਦਾਨ ਇਸ ਦੋਹੇ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਦੋਹੇ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਤਾਂ ਅਮੋਘ ਬਾਣ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਬਾਣੀ ਅਮੋਘ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਦੋਹੇ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪਦ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੀ ਪਿਆ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਮੰਗਲ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਥ ਨੂੰ ਢੁਕਾਉਣ ਲਈ ਇਥੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਕੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਮਰੋੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਖਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਇਸ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਖੰਡਨ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਪਾਂਡਵ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤਾਂ ਨਿਰੇ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਤੇ ਅਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਾਤੇ ਤੇ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ

ਜੀ ਜਾਂ ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਬੀ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬੀ ਸਨ; ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਸੋ ਇਕ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਬਾਣਾਂ ਦਾ ਗੁਣ ਤੇ ਇਕ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗੁਣ ਇਹ ਪਦ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇ 'ਤਾਂਹਿ' ਦੇ ਅਰਥ 'ਰਘੁਵੰਦ' ਕਹੀਏ ਤਾਂ 'ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸੁਖਕਾਰ' ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਵਿਚ 'ਦੁਖਕਾਰ' ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ' ਤਾਂ ਅਵਤਾਰ ਸਨ ਤੇ 'ਪਾਂਡਵ ਅਰਜਨ' ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਨਯੂਨੋਪਮਾ ਹੋ ਜਾਊ। ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਸਦ੍ਰਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਦਰਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਰੂਪ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਆਪ ਸਪਸ਼ਟ ਦੱਸ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਬੀ 'ਸਜੀਵ ਤੇ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦਾਤੇ ਅਵਤਾਰ' ਦਾ 'ਜੜ੍ਹ ਅਗਨੀ' ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਏਥੇ ਬੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ।

੮. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਮਹਾਬੀਰ, ਅਗਨੀ, ਮਨਹੁੰ, ਅਰਿ ਬਨ, ਜਾਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ।
ਜੋਤਿ ਨਾਮ ਤੌ ਏਕ ਹੈ, ਤਨ ਜੁਗ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ॥ ੮ ॥

[ਮਹਾਂਬੀਰ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ ਪਦ 'ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ' ਦਾ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ।
ਹਰਿ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਅਗਨੀ ਹੈ ਤੇ ਗੋਵਿੰਦ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਅਗਨੀ ਐਉਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪਦ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਬੀ ਵਾਚਕ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਅਗਨੀ ਬੀ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪਦ ਵਿਚ ਅਗਨੀ ਵਾਂਙੂ ਆਤਮ ਜਯੋਤੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਜਯੋਤੀ' ਰੂਪ ਤੱਕ ਕੇ ਅਗਨੀ ਦੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।
ਮਨਹੁੰ=ਮਾਨੋਂ, ਮਾਨਿੰਦ, ਇਕ ਸਮ।
ਅਰਿ=ਵੈਰੀ, ਅਰਿ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਪਿਆ ਹੈ 'ਬ੍ਰਿੰਦ' ਪਦ। (ਅ) ਕੋਸ਼ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ; ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬੀ ਅਰਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
ਜੋਤਿ=[ਜਯੋਤਿ] ਅਗਨੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਅ) ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
ਜੁਗ=ਦੋ, ਭਾਵ ਅਡ ਅਡ।]

ਅਰਥ–ਮਹਾਂਬੀਰ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੇ ਅਗਨੀ ਮਾਨੋ (=ਇਕ ਸਮ ਹਨ); (ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ (ਤੇ ਅਗਨੀ ਬਨ ਨੂੰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ (ਦੋਹਾਂ ਦਾ) 'ਜੋਤਿ' ਨਾਮ ਤਾਂ ਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਸਰੂਪ ਦੋ ਹਨ।

ਭਾਵ–ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਅਗਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਗਨੀ ਪਦ ਨਾਲ ਨਾਮ ਤੁੱਲਤਾ ਹੋਈ। ਉਹ 'ਚਾਨਣੇ' ਦੀ ਜੋਤ ਤੇ ਉਹ ਆਤਮ ਜੋਤਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਜੋਤਿ' ਪਦ ਵਿਚ ਤੁੱਲਤਾ ਹੋਈ ਤੇ

ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਬੀ ਸਾਰਨਾ ਹੈ, ਸੋ ਬੀ ਤੁੱਲ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਵਿਵੇਕ ਸਭ ਕੁਛ ਸਾੜਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਬੀ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਭਲੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਏਸ ਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਲਈ 'ਜਯੋਤਿ' ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ, ਅਗਨੀ ਦਾ ਵਜੂਦ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਹੈ: ਕਾਰਬਨ, ਆਕਸੀਜਨ ਆਦਿ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ, ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਯੋਤਿ ਰੂਹ ਹੈ, ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਹੈ, ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੈ।

੯. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਹਰੀ ਰਾਇ ਸਭ ਸੁਰਨਿ ਕੋ ਸੋ ਸਰੂਪ ਹਰੀਰਾਇ।
ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਇਹੁ ਅਧਿਕਤਾ ਬੰਦੌਂ ਪੰਕਜ ਪਾਇ ॥ ੯ ॥

{ ਹਰੀ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ। ਰਾਇ=ਰਾਜਾ।
ਸੋ=ਉਹੋ, ਉਵੇਂ,। (ਅ) ਉਹੀ ਸਰੂਪ ਹਨ ਹਰੀਰਾਇ=ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ। }

ਅਰਥ—ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਬੀ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ) ਸਰੂਪ ਹਨ, (ਪ੍ਰੰਤੂ) ਵਾਧਾ ਇਹ ਹੈ (ਕਿ ਆਪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ) ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ (ਦੀ ਪਦਵੀ ਪਰ ਬੀ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ) ਮੈਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਹਰਿ ਦਾ ਅਰਥ ਇੰਦ੍ਰ ਬੀ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰ ਨਿਰਾ ਸੁਰ ਲੋਕ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਗੁਪਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਬੀ ਹਨ, ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਗੁਪਤਾਂ ਦਾ 'ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ' ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਤੁਲਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਹੋਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ—ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਹਰ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

੧੦. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਨਾਮ ਏਕ ਅਰੁ ਜੋਤਿ ਇਕੁ ਇਸ ਤੇ ਪਰਹਿ ਪਛਾਨ।
ਕਹੋ ਨਾਮ ਇਕ ਬਾਰ ਦ੍ਵੈ ਗੁਰ, ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਜਾਨ ॥ ੧੦ ॥

[ਪਰਹਿ ਪਛਾਨ=ਪਰੇ ਦੀ ਪਛਾਣ। (ਅ) ਪਛਾਣ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
ਗੁਰ=ਇਕ ਪਦ ਨੂੰ ਉਸੇ ਨਾਲ ਗੁਣਿਆਂ ਜੋ ਬਣੇ ਉਹ 'ਗੁਰ', ਵਰਗ, ਮੁਰੱਬਾ। ਜਿਵੇਂ, ਨੌਂ ਨਾਵੇਂ ਇਕਾਸੀ। ੯+੯=੮੧। ਸੋ ਇਕਾਸੀ ਨੌਂ ਦਾ ਗੁਰ ਯਾ ਮੁਰੱਬਾ ਹੈ।
ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ='ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ × ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ'। ਹਰਿ=ਬੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ। }

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ।
ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ (ਹਰਿ×ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ), ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਦ ਦਾ ਹੀ ਵਰਗ (ਮੁਰੱਬਾ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਅਧਿਕ ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਰਥ–(ਚਾਹੇ ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੇ ਦ੍ਵਾਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਜੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਬੀ ਇਕ ਹੈ ਤੇ ਜੋਤਿ ਬੀ ਇਕੋ (ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਪਰ) ਸੁਜਾਨ (ਪੁਰਖਾਂ) ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਇਕ ਹੋਰ) ਸਮਝ (ਬੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ) ਇਕੋ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦੋ ਬਾਰ ਕਿਹਾਂ (ਉਹੋ) ਗੁਰੂ (ਮੁਰੱਬਾ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ) ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਪਦ ਹੈ)।

ਹੋਰ ਅਰਥ–ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹੋ ਨਾਮ–ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ–ਕਿਹਾਂ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਕੇ (ਗੁਰ=) ਵਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ–'ਹਰਿ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਮ ਲੋਕ ਨਾਮ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਬੀ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਆਪ ਬੀ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਤੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਅਵਤਾਰ ਪਨੇ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਜਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ। ਗਣਤ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਜੇ ਇਕੋ ਰਕਮ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਲਿਖ ਕੇ ਗੁਣ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਇਕ ਵੇਰ ਨਾਲੋਂ ਵਰਗ ਯਾ ਮੁਰੱਬਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ੪×੪=੧੬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ×ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ² ਹੋਗਿਆ। ਭਾਵ ਜਿਤਨੀ ਕੀਮਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਦ ਦੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵਰਗ ਯਾ ਮੁਰੱਬਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਗੁਰ ਪਦ ਤੋਂ ਏਥੇ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ। ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈਏ ਤਾਂ ੮੧ ਹੈ, ਹੁਣ ਦ੍ਵਾਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਇਸ ਦਾ ਵਰਗ ਮੂਲ* ਹੋਵੇਗੀ, ਅਰਥਾਤ ੯। ਜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਦ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ੯ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਦ ਦੀ ਹੋਈ ੯×੯=੮੧। ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਕਵਿ ਜੀ ਕਿਸ ਪਰਾਗੋਲਕਤਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਿਰੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਪਰ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਜੀ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਹਨ। ਦਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਪਰ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ।

੧੧ ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਦਰ ਸਿਮਰੇ ਜੋਇ।
ਹਾਦਰ ਦੋਰ ਬਿਹੀਨ ਹੁਇ, ਬੰਦੌਂ ਤਿਨ ਪਦ ਦੋਇ ॥੧੧॥

ਅਰਥ–(ਸ੍ਰੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਆਦਰ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰੇ (ਉਸ ਪਾਸ

*Square root.

ਆਪ) ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਪੁਰ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੧੨. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਨਾਮ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਲੀਯੇ ਹਰਿ ਪਦ ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ ਜਾਨ।
ਆਗਲ ਪਦ ਪਾਛੇ ਕਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਖਾਨਿ ॥ ੧੨ ॥

{ ਪਿਤਾਮਾ=ਦਾਦਾ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ।
ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ=ਸ਼ੇਰ, ਸਿੰਘ। ਹਰਿ ਪਦ ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ ਜਾਨਿ=(ਲਫਜ਼) 'ਹਰਿ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਸ਼ੇਰ' ਯਾ 'ਸਿੰਘ' ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।
ਬਖਾਨਿ=ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। }

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ) ਪਿਤਾਮੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ) ਲਿਆਂ ਹੀ (ਪਦ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਐਉਂ ਕਿ) ਪਹਿਲਾ ਪਦ 'ਹਰਿ' ਪਿਛੋਂ ਕਹਿ ਦੇਈਏ (ਕਿਉਂਕਿ) ਪਦ 'ਹਰਿ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਸਿੰਘ' ਪਦ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

ਭਾਵ—'ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ' ਪਦ ਨੂੰ ਉਲਟਾਈਏ ਤਾਂ 'ਗੋਬਿੰਦ ਹਰਿ' ਬਣਦਾ ਹੈ। 'ਹਰਿ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਸਿੰਘ' ਸੋ 'ਗੋਬਿੰਦ ਹਰਿ' 'ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਹੋ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਵਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਅਸੂਲ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਰੂਪ ਮੰਨਣੇ ਦਾ ਹੈ। ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਤਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਈ ਪਰ ਕਟਾਖਸ਼ ਕਵਿ ਦਾ ਦੋਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬੀਰਰਸੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਗਲ ਹੈ।

੧੩. ਸਮਸਤ ਗੁਰ ਮੰਗਲ।

ਨਵਮੀ ਬਰਨੌਂ ਰਾਸਿ ਅਬਿ, ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨਾਇ।
ਬੀਸਹੁੰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕੋ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਰ ਨਯਾਇ ॥ ੧੩ ॥

{ ਬੀਸਹੁੰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ*। (ਅ) ੨੦। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪਦ ਸ਼ਲੇਖ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਤੋਂ ਪਰ ਪਦ ਐਸਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਗੇਣਤੀ ਵਿਚ ੨੦ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਸਾਰਥਕ ਹੈ ਕਿ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਣ ਕਵਲ ਗੇਣਤੀ ਵਿਚ ਬੀਸ ਹਨ। ਫਿਰ ਬੀਸ ਪਦ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਬਿਸ੍ਰਿਤ† ਨਾਲ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਰਤਾਉ

---

*ਕਈ ਹਿੰਦੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਬੀ 'ਬੀਸ' ਪਦ—ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ; ਅੱਛਾ, ਉੱਤਮ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:—ਤਾਂਕੀ ਜਨੁ ਮਹਿਮਾ ਕਰੀ, ਬੀਸ ਰਾਜ ਤੇ ਬੀਸ। [ਦੇਵ ਸ੍ਵਾਮੀ

†ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ 'ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਗੁਰ ਕਾ ਮਨ ਮਾਨੈ'।

ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ 'ਸੰਪੂਰਨ' ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ (ਭਾਵ ਵੰਦਨਾ ਕਰਕੇ) ਹੁਣ ਮੈਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ) ਨੌਮੀ ਰਾਸ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। [ਕਥਾ ਆਰੰਭ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਕੀ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਵਧਾਨ ! ਪਾਵਨ ਪੁੰਨ ਉਪਾਵਨੀ ਗਨ ਪਾਪਨ ਕੀ ਹਾਨ ॥ ੧੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਬੈਠੇ ਤਖਤ ਸੁਹਾਇਂ। ਪਦ ਸਾਰੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਤਿਨਹੀ ਕੋ ਬਨਿਆਇ॥ ੧੫॥ ਸੈਯਾ ॥ ਜਾਮਨਿ ਜਾਮ ਰਹੇ ਜਬਿ, ਜਾਗਤਿ, ਸੌਚ ਕਰੈਂ ਪੁਨ ਨੀਰ ਸ਼ਨਾਨੈਂ।ਗਾਗਰ ਏਕ ਸੌ ਏਕ ਕੇ ਸੰਗ ਮਲੈਂ ਨਿਜ ਅੰਕ ਕੋ,ਸੇਵਕ ਆਨੈ। ਆਸਨ ਪੈ ਥਿਰ ਹੋਇ ਅਗਾਧ ਬਿਲੋਚਨ ਮੂੰਦਿ ਸਮਾਧਿ ਕੋ ਠਾਨੈਂ।ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਟਿਕਾਇ ਥਿਰੈਂ ਇਕ ਥਾਨੈਂ ॥੧੬॥ ਬੈਠੇ ਅਡੋਲ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ।ਬਾਹਰ ਗਾਇਕ[1] ਗਾਵਤਿ ਹੈਂ ਸਤਿਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਸੁਖਦਾਇ। ਬਾਦਤ ਬਾਜਤਿ ਤਾਲ ਮਿਲਾਵਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧੇ ਸੁਨਿਬੇ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਸੇਵਕ ਬੈਠਿ ਸੁਨੈਂ ਸਮੁਦਾਇ ਸੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਜਾਪੁ ਅਲਾਇਂ ॥੧੭॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲ ਤੇ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸਮਾਧਿ ਛੁਟੇ ਦ੍ਰਿਗ ਕੋ ਬਿਕਸਾਇਂ। ਚੰਦਨ ਕੁੰਕਮ ਸੋਂ ਘਨਸਾਰ[2] ਮਿਲਾਇ ਘਸਾਇ ਕੈ ਸੇਵਕ ਲ੍ਯਾਇਂ। ਭਾਲ ਪੈ ਸੁੰਦਰ ਟੀਕੋ ਲਗਾਇ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਪਾਇ ਮਨੋ ਜਲਜਾਇ[3]। ਸੁੰਦਰ ਸੂਖਮ ਚੀਰ ਸ਼ਰੀਰ ਤਬੈ ਪਹਿਰੈਂ ਗੁਰ ਅੰਗ ਸਜਾਇਂ ॥੧੮॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਏਕ ਸਤ ਏਕ ਪਾਟ ਜਾਮੇ ਕੋ ਬਨਾਇ ਠਾਟ[4] ਸੂਖਮ ਅਧਿਕ ਅੰਗ ਸੁੰਦਰ ਸਜਾਵਈ।ਪਾਗ ਪਰ ਜਿਗਾ ਲਗੇ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰਸੋਂ,ਸ਼ੋਭੈ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਤੇ ਕੁੰਡਲਝੁਲਾਵਈ*।ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੰਕਨ ਜਰਾਊ ਜ਼ੇਬ ਜਾਗ ਰਹੀ, ਫੂਲਮਾਲ ਕੰਠ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ ਛਬਿ ਪਾਵਈ। ਅਤਰ ਸੁਗੰਧਿ ਲਾਇ ਦੀਨਨਿ ਕੋ ਬੰਧੁ ਪੁਨ ਚੋਆ ਅਰੁ ਚੰਦਨ ਤੇ ਅੰਗ ਮਹਿਕਾਵਈਂ॥੧੯॥ਉਠਿਕੈ ਚਲਤਿ ਜਬਿ ਜਾਮੇ ਕੋ ਸਮੇਟੇ ਤਬਿ,ਬਾਕ ਜੋ ਪਿਤਾਮੈ ਕਹ੍ਯੋ ਫੂਲ ਟਟ ਜਾਨਿ ਤੇ।ਉਮਰ ਪ੍ਰਯੰਤ ਸੋਊ ਨੇਮ ਕੋ ਨਿਬਾਹ੍ਯੋ

[1] ਗੁੱਯੇ, ਰਬਾਬੀ। [2] ਕਪੂਰ। [3] ਮਾਨੋ—ਜਲਜਾਇ=ਮਾਨੋ ਕਵਲ ਹੈ। (ਅ) ਮਨੋਜ+ਲਜਾਇ=ਕਾਮ ਵੀ ਸ਼ਰਮਾਏ। [4] ਜਾਮੇ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ੧੦੧ ਕਲੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸੀ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੫ ਅੰਕ ੨੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਆਪ, ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਚੀਰ ਨਹੀਂ ਕਬਿਹੂ ਪਰਾਨਤੇ। ਹੋਤਿ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਆਇ ਬੈਠਤਿ ਦਿਵਾਨ ਵਿਖੈ,ਬਾਜਤਿ ਰਬਾਬ ਸੋ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਧੁਨਿ ਠਾਨਿਤੇ। ਸੁਨੈਂ ਮੌਨ ਠਾਨਿਤੇ, ਮਹਾਨ ਸੁਖ ਮਾਨਿਤੇ, ਕਸ਼ਟ ਗਨ ਹਾਨਿਤੇ, ਸੁ ਉਧਰੈਂ ਜਹਾਨ ਤੇ¹ ॥੨੦॥ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਰਸ ਹੇਤੁ ਆਇ ਤਿਹ ਸਮੈ ਸਿਖ, ਦੇਖਿਬੇ ਤੇ² ਭਗਤਿ ਅੰਕੁਰ ਹੋਇ ਆਵਈ। ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਿ ਦਰਸੈਂ ਹਜ਼ੂਰ ਕੋਊ ਤਾਤਕਾਲ ਫਲ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਾਵਈ। ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਹਾਂ, ਸੰਗਤਿ ਨਿਹਾਲ ਕਰੈਂ ਦਰਸੈ ਦਿਖਾਵਈਂ।ਦਾਸ ਉਰ ਭਾਵਈਂ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾਵਈਂ,ਬਦਨਬਿਕਸਾਵਈਂ ਸੁਛਬਿ ਤੇ ਸੁਹਾਵਈਂ ॥੨੧॥ ਚਰਨ ਕਮਲ*ਸੰਗ ਆਰਤੀ ਕੋ ਗਾਵੈਂ ਜਬਿ, ਕੀਰਤਨ ਭੋਗ ਤੇ ਕਰਤਿ ਅਰਦਾਸ ਕੋ। ਸੂਪਕਾਰ ਆਇ ਤੈਬ ਅਗਾਰੀ ਥਿਰ ਹੋਇ ਪੁਨ 'ਦੇਗ ਭਈ ਤਯਾਰ' ਕਰੈ ਬਾਕਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ। ਆਇਸੁ ਲੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਕੀ ਸਿਧਾਵੈ ਫੇਰ, ਆਨਤਿ ਹਕਾਰਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੋ ਦਾਸ ਕੋ। ਲੰਗਰ ਮੈਂ ਜਾਇ ਸਮੁਦਾਇ ਕੋ ਮਿਲਾਇ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਸਾਦ ਰਾਸ ਕੋ³ ॥੨੨॥ ਜੈਸੇ ਉਡ ਮੰਡਲ ਮੈਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਬਿਰਾਜੈ ਬਹੁ ਤੈਸੇ ਦੁਤਿ ਹੋਤਿ ਗਨ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤੇ।ਚੌਂਕੇ† ਕੀ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਸੰਗ,ਅਸਨ ਪੁਨੀਤ ਬਨੈ, ਸ੍ਵਾਦਲ ਬਿਸਾਲ ਹੋਇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ।ਆਮਿਖ ਨ ਪਰੈ ਦੇਗ, ਸਗਰੇ ਬਰਜ ਦੀਨਿ 'ਭਖੈ ਨਹਿ ਕੋਊ' ਗੁਰ ਆਇਸੁਕੋ ਧਾਰਤੇ‡।ਬਾਬੇਗੁਰਦਿੱਤੇ ਤਨ ਤਯਾਗ ਕੀਨਿ ਜਬਿ ਹੀ ਤੇ

¹ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹੈਂ ਜਗਤ ਤੋਂ ਉਧਾਰਦੇ। ²ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ। ³ਬਹੁਤੇ ਸ੍ਵਾਦਲ (ਅਹਾਰ) ਨੂੰ ਖਾਕੇ।। (ਅ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਦੀਕ ਭੋਜਨ ਖਿਲਾਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਉਂਦੇ ਹਨ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ਪ ਅੰਸੂ ੪੩ ਅੰਕ ੩੫ ਪੰਨਾ ੨੬੮੨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਚੌਂਕੇ ਦੇ ਭਰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਚੌਂਕੇ ਦੀ ਸਫਾਈ ਤੋਂ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਪਕੀ ਸ਼ੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਗਰਮ ਖਾਧਿਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਕਲ ਜੋ ਪਛਮੀ ਤ੍ਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਰੀਸ ਤੇ ਖਾਣ ਪਾਣ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਚੱਲੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਨਾਲ ਤੇ ਕਈ ਮੈਲੇ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲੇ ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਛੋਹਾ ਛੋਹੀ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ ਲੋਕ ਬੀ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਫੈਲਨਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਬੀ 'ਅਸਨ ਪੁਨੀਤ ਬਨੈ' ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ‡ਹੁਣ ਤਕ ਇਹੋ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਕਿ ਦੇਗ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਿਨ੍ਹਹੇ ਦੀ ਆਗਯਾ ਨਹੀਂ। ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਅਲੱਗ ਬਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਕਾਰਨ ਭ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਹਰ ਮਤ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਓਹ ਫਿਰ ਲੰਗਰੋਂ ਵਾਂਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਰਨ ਰਹਿਤ ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨੇਮ ਧਾਰਿ ਤਬਿ ਤੇ ਰਹੈਂ ਸੁ ਐਸੀ ਢਾਰ ਤੇ ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਮਹਿਂ ਰਹੈਂ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਕਰਿ ਦੋਸ਼ ਤੇ, ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਇੰ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਪੌਢਿ ਰਹੈਂ ਸ਼ੁਭ ਸੇਜ ਪੈ ਫੇਰ ਕਰੈਂ ਸੁਖ ਸੈਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ।ਫੇਰ ਚਰੇ ਦਿਨ ਊਠਤਿ ਹੈਂ ਤਬਿ,ਆਯੁਧ ਲੇਤਿ ਸਮੀਪ ਮੰਗਾਇ।ਕੰਚਨ ਮੂਠ ਦਿਪੈ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਗਰੇ ਪਹਿਰੈਂ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਸੁਹਾਇ। ਹੀਰੇ ਸਮੂਹ ਜਰੇ ਮੁਕਤਾ,ਭਰਿ ਤੀਰਨਿ ਸੰਗ ਨਿਖੰਗ ਲਗਾਇ ॥੨੫॥ ਹਾਥ ਸਰਾਸਨ ਧਾਰਿ ਕਠੋਰ, ਕਸੇ ਕਟਿ ਕੋ ਘਰ ਪੌਰ ਮੈਂ ਆਵੈਂ। ਚੰਚਲ ਅੰਗ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢਤਿ ਜਾਤਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਿਸਾਲ ਕੁਦਾਵੈਂ।ਕਾਨਨ ਕੇ ਪਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਹੰਗਮ ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਘਾਵੈਂ। ਦੇ ਕਰਿ ਖੇਦ¹ ਗਹੈਂ ਗਨ ਜੀਵਤਿ, ਲਜਾਵਤਿ ਪਾਲਨ ਕੋ ਕਰ ਲਾਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਸੰਗ ਚਢੈਂ ਭਟ ਆਯੁਧ ਕੋ ਧਰਿ, ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਮੂ ਮਧਿ ਰਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਬੋਲਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਨਕੀਬ ਚਲੈਂ ਬਡਿ ਧੁਕਤਿ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਕਾਨਨ ਤੇ ਗਹਿ ਜੀਵਨ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹ ਲਜਾਇ ਤਿਨੈ ਸੁਖ ਸਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਬਾਘ, ਬਿਲਾਉ,ਸਸੇ, ਮ੍ਰਿਗ, ਰੋਝ, ਸ਼ੇਖਾਰਨਿ² ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਿ ਭਾਜਤਿ ਹੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਸੂਰ³ ਤੁਰੰਗ ਭਜਾਵਤਿ ਹੈਂ ਪਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਰਾਵਤਿ ਧਾਇ ਗਹੈਂ। ਆਨਤਿ ਹੈਂ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤਿ ਖਾਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਜਿਤੋ ਜਿ ਚਹੈਂ। ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਲਾਖਨਿ ਭੀਰ ਮਹਾਂ ਜਿਸ ਥਾਨ ਰਹੈ। ਆਪ ਗਹੈਂ ਕਿਤਨੇਕ ਤਹਾਂ ਬਲ-ਵਾਨ ਕਿਕਾਨ ਪਲਾਇ ਲਹੈਂ ॥੨੮॥ ਕਾਨਨ ਤੇ ਪੁਨ ਆਇ ਬਿਰਾਜਤਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਕਥਾ ਕਰਿਵਾਵੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਮ ਮੈਂ⁴ ਬਹੁ ਸ਼ੋਭਤਿ ਆਇ ਰਬਾਬੀ ਸੁ ਰਾਗਨਿ ਗਾਵੈਂ। ਚੌਰ ਢੁਰੈਂ ਜੁਗ ਓਰ ਤੇ ਊਪਰ, ਸਾਧ ਔ ਸਿੱਧ ਅਨੇਕ ਹੀ ਆਵੈਂ। ਮਾਨਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਬਰਖੈਂ ਹਰਖੈਂ ਗੁਰਵਾਕ ਸੁਨੈਂ ਮਨ ਭਾਵੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਆਨਿ ਪਿਖੈਂ ਸੁਖ ਖਾਨ ਮਹਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਅਰਪਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਮੈਂਦਰੇ ਦੋਹਿ ਖਰੇ ਤਬਿਅੱਗ੍ਰ ਕਰੈ ਅਰਦਾਸ ਸੁਨਾਵਤਿਹੈਂ। ਲੋਚਨ ਜਜੋਂ ਦਲ ਪੰਕਜ ਕੇ ਸਭਿ ਹੂੰ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਵਤਿ ਹੈਂ॥੩੦॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੈ ਅਚਲ ਚਿੱਤ, ਨਿੱਤ ਸੋ ਸਿੰਘਾਸਨ ਹੈ⁵ ਸੱਤਿਨਾਮ

¹ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਘੇਰ ਕੇ ਤੇ ਰੋਕ ਕੇ। ²ਬਾਰਾਸਿੰਗਾ। ³ਸੂਰੇ। ⁴ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ। ⁵ਚਿਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜੋ ਅਚਲ ਹੈ ਇਹ ਨਿਤ ਸਿੰਘਾਸਨ ਹੈ।

ਛੱਤ੍ਰ ਝੂਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਸੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਸੀਸ ਪੈ ਮੁਕਟ ਸੁ ਬਿਰਾਜ ਰਹਯੋ, ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਚਵਰ ਢੁਰਾਇ ਸੋ। ਆਗਯਾ ਹੈ ਭਗਤਿ ਫਿਰੈ ਸਗਰੇ ਜਗਤ ਬੀਚ[1], ਅਗਤਿਨਿ ਗਤਿ ਦੈਨਿ ਪਰਮ ਪਸਾਇ ਸੋ[2]। ਸਾਰੇ ਸਦਗੁਨ ਸੰਗ ਬਾਹਿਨੀ[3] ਬਿਸਾਲ ਬਲਿ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਜ ਰਾਜੈਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸੋ ॥੩੧॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸਾਰਬਿਭੌਮ[4] ਯਥਾ ਪਹਿਰੈ ਨਵ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਕਰਿ ਤਯਾਗ ਪੁਰਾਨੀ। ਤਯੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਤਮ[5] ਰੂਪ ਧਰਯੋ ਇਕ ਜੋਤਿ ਮਹਾਂ, ਸਗਰੇ ਜਗ ਜਾਨੀ। ਸੇਵਕ ਕੋਟਿ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਗਿਨਤੀ ਕਛੁ ਨਾਂਹਿ, ਨਹੀਂ ਇਹ ਛਾਨੀ[6]। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਹਾਇ ਸਦਾ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟਕਾਇ ਸੁ ਦੇਂ ਨਿਰਬਾਨੀ[7] ॥੩੨॥ ਜਯੋਂ ਇਕ ਰਾਸ ਕੋ ਸੂਰਜ ਭੋਗਿ ਕੈ ਸੰਦਿਨ ਤਯਾਗ ਲਹੈ ਥਿਤਿ ਆਦੀ। ਔਰ ਅਰੂਢਿ ਕੈ ਭੂਰ ਅੰਧੇਰ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੈ ਹੁਇ ਜੀਵਨ ਸ਼ਾਦੀ*। ਤਯੋਂ ਗੁਰ ਸਾਤਵੇਂ ਬੈਠਿ ਸੁਭਯੋ, ਦੁਤਿ ਦੇਵਨ ਕੋ ਗੁਰਤਾ ਬਰ ਗਾਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਧਰੈ ਸੁਖ ਗਯਾਨ ਕੋ ਦੇ ਜਗ ਕੀਨਿ ਅਬਾਦੀ ॥ ੩੩ ॥ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਹੈਂ 'ਸਤਿਨਾਮ ਭਜੋ, ਭਗਤੀ ਉਰਧਾਰੋ। ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਿ ਦੁਲੰਭ ਲਹੋ ਬਿਸ਼ਿਆਨਿ ਬਿਖੈ ਇਸ ਕੋ ਨਹਿ ਹਾਰੋ। ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਜਾਨਿ ਅਕਾਰਥ, ਸ੍ਵਾਰਥ ਆਪਨੋ ਨੀਕ ਬਿਚਾਰੋ। ਗਯਾਨ ਕੋ ਪਾਇ, ਨਿਧਾਨ ਲਹੋ ਜਗ, ਆਪ ਤਰੋ ਪਿਤਰਾਨ ਕੋ ਤਾਰੋ' ॥ ੩੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਹਿ ਮਾਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੋ ਚਲਹਿ ਗੁਰੂ ਅਨੁਸਾਰ। ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਤਿਸੀ ਕੇ ਗਨ ਬੰਧਨ ਦੇਂ ਟਾਰਿ ॥੩੫॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਅਘ ਮਿਟੈਂ ਉਰ ਉੱਜਲ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਬਚਨ ਸੁਨਹਿ ਲਹਿ ਗਯਾਨ ਕੋ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ॥੩੬॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਬੈਰਾਗ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨਿ ਜੋਗ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। ਬਰਤਾਵਤਿ ਹੈਂ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥ ੩੭ ॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਿਨ ਕੇ ਹੁਤੇ ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਗੁਰ ਚਰਨ। ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਭਰਮਤਿ ਹੁਤੇ ਮਿਟੇ ਜਨਮ ਤਿਨ ਮਰਨ ॥ ੩੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਤਿੱਤ ਕਰਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

---

[1]ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਭਗਤੀ (ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ) ਆਗਿਆ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਨਿਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗਤ ਦੇਣੀ ਮਹਾਨ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਹੈ। [3]ਫੌਜ। [4]ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ। [5]ਸੱਤਵਾਂ। [6]ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। [7]ਮੁਕਤੀ।

*ਭਾਵ, ਸੂਰਜ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਰਾਸ ਵਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਥਿਤਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸੂਰਜ ਉਹੋ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਹੋ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਇਕੋ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ 'ਅਗਯਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨਾ' ਉਹੋ ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀਵਨ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਖਾਇਕ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਖ ਵਖ ਹੋਣ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਇਕੋ ਹੈ ਕੇਵਲ ਜਾਮਾ ਪਲਟਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕੰਮ ਭੀ ਇੱਕੋ ਹੈ।

२. [ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਲੌਂਗ। ਹਰੀੜ]।

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਸ਼ੋਭਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਜਗ ਭੀ ਬਿਸਤਾਰੇ। ਸਰਬ ਸਿੱਧਿ ਨੌ ਨਿੱਧਿ ਜੇ ਠਾਢੀ ਰਹਿਂ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਤਰੀਫ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਰਿਦੇ ਕਰਹਿਂ ਜਿਮ ਕਾਮਨਾ ਸੋ ਤੂਰਨ ਪਾਵੈਂ ॥੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਤਾ ਨਾਮ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹੇਤਾ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਦਰਸ਼ਹਿਂ ਬਹੁਤ ਜੋ ਚਹਿਂ ਸੁ ਲਭੰਤਾ[1]। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਬਡ ਰਾਜ ਕਮਾਵੈ। ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਤਰੀਫ ਗੁਰ ਕਹਿ ਬਹੁਤ ਸੁਨਾਵੈਂ॥੨॥ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸਕੇ ਭਏ ਬਡ ਦਾਰ ਸ਼ਕੋਹਾ। ਵਲੀਅਹਿਦ[2]ਕੀਨੋ ਤਿਸੈ, ਬਹੁ ਠਾਨਸਿ ਮੋਹਾ। ਸ਼ੁਜਾਮੁਹੰਮਦ ਦੂਸਰੋ, ਹੈ ਤ੍ਰਿਤੀ ਨੁਰੰਗਾ। ਚੌਥੋ ਹੁਤੋ ਮੁਰਾਦ ਬਖਸ਼, ਰਾਖੇ ਨਿਜ ਸੰਗਾ॥੩॥ਦਾਰ ਸ਼ਕੋਹ ਬਿਸਾਲ ਸੋਂ ਕਰਿ ਕੈ ਉਰ ਦ੍ਰੋਹਾ। ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਤਿਹ ਬੁਰਾ ਕਿਯ ਮਨ ਧਾਰਯੋ ਕ੍ਰੋਹਾ। ਸ਼ੇਰ ਮੁੱਛ ਕਤਰਾਇ ਕੈ ਚਾਵਰ ਮਹਿਂ ਪਾਈ। ਕਹਿ ਕੈ ਤਿਸ ਕੇ ਦਾਸ ਕੋ ਕਰਿ ਦਗ਼ਾ ਖੁਲਾਈ ॥੪॥ ਭਯੋ ਬਡੋ ਬੀਮਾਰੀ ਤਬਿ ਹੋਇ ਨ ਉਪਚਾਰੇ[3]। ਹੁਤੇ ਨਜੂਮਿ ਹਕੀਮ ਜੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਾਰੇ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਦੂਰਬਲ ਹੋਤਿ ਸੋ ਨਹਿਂ ਮਿਟਹਿ ਬਿਮਾਰੀ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਚਿੰਤਾ ਮਹਾਂ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਦਾਰੀ ॥੫॥ ਗਨ ਹਕੀਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਨਹਿਂ ਚਲਯੋ ਉਪਾਈ।ਤਬਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਬਿਚਾਰਿਕੇ ਇਮ ਗਿਰਾਅਲਾਈ। 'ਹਰੜ ਆਇ ਬਡਿ ਤੋਲ ਕੀ ਚੌਦੈਂ ਸਿਰਸਾਹੀ। ਇਕ ਮਾਸੇ ਕੋ ਲੌਂਗ ਹੁਇ ਅਨਵਾਵਹੁ ਪਾਹੀ ॥ ੬ ॥ ਇਸ ਅੰਤਰ ਮੁਛ ਸ਼ੇਰ ਕੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸੈ ਹੈ। ਤਬਹਿ ਬਿਮਾਰੀ ਜਾਇ ਹੈ ਜਬਿ ਤਿਸ ਕੋ ਖੈ ਹੈ'। ਜੋ ਹਕੀਮ ਹਿਕਮਤਿ ਮਹਤ[4] ਸੋ ਸਕਲ ਕਹੰਤੇ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪਠੇ ਨਿਜ ਦਾਸ ਤੁਰੰਤੇ ॥ ੭ ॥ ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਇਹ ਉਪਜਤੀ ਤਹਿਂ ਲਗਿ ਨਰ ਧਾਏ। ਲੌਂਗ ਹਰੜ ਏਤੀ ਬਡੀ ਸੋ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਏ। ਬਹੁਤ ਵਿਲਾਇਤ ਮੈਂ ਫਿਰੇ ਪਰਬਤ ਬਨ ਹੇਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਵਪਾਰ ਜਹਾਜ ਕੇ ਜੇ ਫਿਰਤਿ ਘਨੇਰੇ ॥ ੮ ॥ ਅਵਨੀ ਮੰਡਲ ਮਹਿਂ ਫਿਰੇ ਕਿਤ ਹਾਥ ਨ ਆਈ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੋ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦੁਚਿਤਾਈ।ਹੋਤਿ ਵਜ਼ੀਰ ਜੁ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਪਾਸੈ[5]। 'ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ' ਸੁਨਿ ਭਯੋ ਹੁਲਾਸੈ॥੯॥[6]"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ

---

[1]ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [2]ਤਖਤ ਦਾ ਹਕਦਾਰ, ਯੁਵਰਾਜ। [3]ਇਲਾਜ। [4]ਬੜੇ। [5]ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਸੀ (ਉਸ ਨੇ) ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ। [6]ਸਿੱਖ ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ:—

ਜੀ ਤਿਨ ਸੰਗ ਲਰਾਈ। ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹ ਜੋ ਕਯੋਂਹੁ ਨ ਬਨਿਆਈ।ਸੋ ਤਨ ਤਜਿ ਬੈਕੁੰਠ ਗੋ ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੋ ਪੋਤਾ।ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਟਿਕਯੋ ਬਡ ਅਜ਼ਮਤਿ ਪੋਤਾ[1] ॥ ੧੦ ॥ ਅਸ ਅਨਮੋਲੀ ਵਸਤੁ ਬਡ ਤਿਨ ਤੇ ਕਰ ਆਵੈ।ਸੇਵਕ ਹੁਇ ਜਾਚਨ ਕਰੇ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਪਠਾਵੈ।ਇਮ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਸੁਨਯੋ ਜਬਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ ਕੀਨਾ। 'ਠੀਕ ਬਾਤ ਨੀਕੀ ਅਹੈ:-ਪੈ ਹੈ ਦੁਖ ਹੀਨਾ[2]'॥੧੧॥ਤਬਿ ਵਜ਼ੀਰ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਅਰਜ਼ ਸੁਨਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਬੈਠਯੋ ਅਬਿ ਥਾਈਂ। ਪੋਤਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਬਡ ਅਜ਼ਮਤ ਵੇਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਘਰ ਨਿਰਵੈਰ ਹੈ ਦੀਨਨਿ ਦੁਖ ਹੈਤਾ ॥ ੧੨ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਇਹੁ ਵਸਤੁ ਹੈ, ਜਾਚਹੁ ਤਿਨ ਪਾਹੀ। ਬਿਨਤੀ ਜੁਤਿ ਲਿਖਿ ਭੇਜੀਏ ਤਜਿ ਰਿਸ ਉਰ ਮਾਂਹੀ'। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਹਰਖਯੋ ਸੁਨਤਿ ਲਿਖਿ ਅਰਜ਼ ਪਠਾਈ। 'ਹਮ ਪਰ ਤੁਮਰੇ ਬਡੇ ਨਿਤ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਭਲਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਬਰ ਮਿਲੇ, ਬਖਸ਼ੀ ਬਡਿਆਈ। ਅੰਗਦ ਗੁਰੁ ਹੁਮਾਉ ਸੋਂ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਭਲਾਈ। ਅਕਬਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ॥ ੧੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸੋਂ ਮਮ ਬਾਦ[3] ਭਯੋ ਹੈ। ਲੋਕਨਿ ਪਰਿਕੈ ਬੀਚ ਕੋ ਬਹੁ ਬੀਚ ਕਿਯੋ ਹੈ[4]। ਤਊ ਨ ਮੈਂ ਓਰਕ ਕਰਯੋ ਬਡਿ ਬੈਰ ਪਰਯੋ ਹੈ[5]। ਅਬਿ ਮੇਰੋ ਕਾਰਜ ਇਹੀ ਬਡ ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਹੈ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਤ ਮੇਰੋ ਬੀਮਾਰ ਹੈ ਤੁਮ ਢਿਗ ਉਪਚਾਰੇ। ਦੁਲਭ ਵਸਤੁ ਖੋਜੀ ਘਨੀ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਉਦਾਰੇ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਠੀ ਭੇਜਯੋ ਉਮਰਾਉ। ਤੁਰਨ ਪੰਥ ਉਲੰਘਿ ਕੈ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਥਾਊਂ ॥ ੧੬ ॥ ਆਇ ਕਰਯੋ ਡੇਰਾ ਤਬਹਿ ਨਿਸ ਪੁਰੀ ਬਿਤਾਈ। ਦਿਨ ਅਗਲੇ ਲਾਗੀ ਸਭਾ ਗੁਰ ਬੀਚ ਸੁਹਾਈ। ਆਇ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਦੀਨਸਿ ਪਰਵਾਨਾ। ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਕਲ ਪਠਿ ਗੁਰ ਕੇ ਅਗਵਾਨਾ॥ ੧੭ ॥ 'ਹਰੜ ਏਕ ਬਡ ਤੋਲ ਕੀ ਚੌਦਹਿ ਸਿਰਸਾਹੀ[6]। ਇਕ ਮਾਸੇ ਕੋ ਲੌਂਗ ਹੁਇ ਸੋ ਸੁਨਿ ਤੁਮ

---

[1]ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਜਹਾਜ਼। [2](ਹਰੜ ਆਦਿਕ) ਪਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [3]ਝਗੜਾ। [4]ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਪਾ ਦਿਤਾ। [5](ਭਾਵੇਂ) ਬੜਾ ਵੈਰ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਤਦ ਬੀ ਮੈਂ ਵੈਰ ਦਾ ਓੜਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। [6]ਸਿਰਸਾਹੀ ਦੇ ਤੋਲ (ਕੱਚੀ ਛਟਾਂਕ) ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਾਹੀ। ਇਕ ਗਜ ਮੋਤੀ[1] ਭੇਜੀਏ ਤਿਹ ਦੇਖਨਿ ਚਾਹੂ'। ਅਪਰ ਭਨੀ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁਤ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸ੍ਰਤਿ ਮਾਂਹੂ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਤਬਿ ਥੋਰੇ ਮੁਸਕਾਇ।ਚਮਕਤਿ ਹੈਂ ਸੁੰਦਰ ਦਸਨ ਕੌਤਕ ਦਰਸਾਏ[2]। ਬੋਲੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇਕੈ 'ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਭਾਰੋ। ਇਮ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੈ ਤਿਸ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰੋ॥ ੧੯ ॥ ਉਚਿਤ ਦੇਨਿ ਵਸਤੂ ਦੁਲਭ ਪੁਨ ਸੁਤ ਬੀਮਾਰੀ। ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਜਾਚਨ ਕਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁ ਭੁਲੋ ਹੈ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਕਾਰੋ। ਸੰਤ ਸੰਗ ਅਭਿਲਾਖਤੋ ਪਰਹਰਹਿ ਬਿਕਾਰੋ' ॥ ੨੦ ॥ ਏਤੇ ਕਾਰਣ ਜਾਨਿਕੈ ਤੀਨੋ ਮੰਗਵਾਏ। ਕੋਸ਼ਪ ਕੋ ਆਗਯਾ ਕਰੀ 'ਆਨਹੁ ਇਸ ਥਾਏਂ। ਸਗਰੀ ਸਭਾ ਦਿਖਾਈਏ ਤੋਲਹੁ ਪੁਨ ਦੀਜੈ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਕਾਰਜ ਇਹੁ ਕੀਜੈ' ॥ ੨੧ ॥ ਜਾਇ ਨਿਕਾਸੀ ਕੋਸ਼ਪਤਿ ਆਨੀ ਗੁਰ ਪਾਹੀ। ਪੂਰਬ ਤੋਲੀ ਹਰੜ ਤਬਿ ਚੌਦਹ ਸਿਰਸਾਹੀ। ਪੂਰਨ ਮਾਸੇ ਕੋ ਭਯੋ ਸੋ ਲੌਂਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਨਹੁ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਤੋਲਿ ਕੈ ਲਾਗੇ ਤਰੁਡਾਲਾ[3] ॥ ੨੨ ॥ ਗਜ ਮੋਤੀ ਦਿਪਤਹਿ ਬਡੋ ਨਹਿਂ ਆਨ ਸਮਾਨਾ।ਬੂਝਨਿ ਹਿਤ ਸਭਿ ਸਭਾ ਨੇ ਇਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਗੁਨ ਇਨਹੁ ਕੇ ਕਹਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਵਸਤੂ ਅਮੋਲਕ ਅਦਭੁਤੋ ਸਭਿ ਬੀਚ ਬਤਾਵੋ' ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਬਿਚ ਸਭਾ ਬਖਾਨੇ। 'ਉਦਰ ਰੋਗ ਜੇਤਿਕ ਅਹੈਂ ਨਰ ਕੀ ਛੁਧ ਹਾਨੇ। ਪਚਹਿਂ ਨਹੀ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਵਸਤੁ ਦੁਖਦੇਤਿ ਘਨੇਰ।।ਦਿਵਸ ਮਾਸਕੈ ਬਰਸ ਕੋ ਰੁਜਟਿਕਨੇ ਬਡੇਰ॥੨੪॥ਸੋ ਰੋਗੀ ਲੇ ਹਾਥ ਮਹੁ ਲਾਗਹਿਂ ਅਤਿਸਾਰਾ[4]। ਸਰਬ ਉਦਰ ਤੇ ਝਰ ਪਰਹਿ ਕੁਛ ਹੋਇ ਨ ਬਾਰਾ[5]।ਜਬਿ ਲਗਿ ਅੰਤਰ ਕਸਰ ਹ੍ਵੈ ਤਬਿ ਲਗਿ ਕਰ ਧਾਰੈ। ਹੁਇ ਅਰੋਗ ਜਾਗਹਿ ਛੁਧਾ ਸੰਕਟ ਨਿਰਵਾਰੈ ॥ ੨੫॥ ਤਜਹਿ ਹਾਥਤੇ,ਤਿਹ ਸਮੈ ਅਤਿਸਾਰ ਮਿਟੰਤੇ।ਜਬਹਿ ਧਨੰਤਰਨਿਕਸਿਓ ਜਲ ਨਿਧੀ ਮਥੰਤੇ[6]। ਇਸੀ ਜਾਤਿ ਕੀ ਹਰੜ ਕਰ ਆਨੀ ਨਿਜ ਸਾਥਾ। ਅਪਰ ਜਲਉਕਾ ਰੁਧਰਪਾ[7] ਗਹਿ ਦੂਸਰ ਹਾਥਾ ॥ ੨੬ ॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਰੋਗ ਅਨੇਕ ਜੋ ਹੈਂ ਮੂਲ ਸਿ ਜੋਈ। ਉਦਰ ਰੁਧਰ ਤੇ ਉਪਜਤੇ ਤਿਨ ਕੇ

---

[1] ਵਡਾ ਮੋਤੀ। ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੋਤੀ। [ਸੰ:, ਗਜਮੁਕ੍ਤਾ=ਇਕ ਮੋਤੀ ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਮੰਨਦੇ ਆਏ ਹਨ]। [2] ਕਈ ਕੁ (ਦੰਦ) ਦਿਸਦੇ ਹਨ। [3] ਬ੍ਰਿਛ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗੇ ਸਨ (ਹਰੜ ਤੇ ਲੌਂਗ)। [4] ਦਸਤ। [5] ਕੁਛ ਦੇਰ ਨਾ ਲਗੇ। [6] ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਰਿੜਕਦਿਆਂ। [7] ਜੋਕ ਲਹੂ ਪੀਣੀ।

ਹਿਤ ਸੋਈ।ਰੁਜ ਕੀ ਜਰ ਦ੍ਵੈ ਹਰਨ ਕੋ ਦੋਨਹੁੰ ਉਪਚਾਰ॥ਲਯਾਇ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਕਿਯ ਬੁਧਿ ਬੈਦ ਉਦਾਰ॥੨੭॥ਬਾਇ ਸੀਤ ਕੇ ਮਿਲਤਿ ਹੀ ਹੋਵਤਿ ਸੰਪਾਤਾ¹। ਇਸ ਤੇ ਆਦਿਕ ਰੁਜ ਅਪਰ ਉਪਜਹਿਂ ਉਤਪਾਤਾ। ਗਹੇ ਲੌਂਗ ਇਸ ਕਰ ਜਬੈ² ਸਭਿ ਹੂੰ ਮਿਟਿ ਜਾਵੈਂ। ਸੀਤਬਾਇ ਕੇ ਦੁਖ ਕਿਤੇ ਸਗਰੇ ਬਿਨਸਾਵੈਂ* ॥੨੮॥ਤੀਸਰ ਗਜਮੁਕਤਾ ਮਹਾਂ ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਆਨਾ। ਨਹੀਂ ਕਹੀਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਦੁਤਿ ਦਮਕ ਮਹਾਨਾ। ਰੁਚਿਰ ਗੁਲਾਈ ਇਸ ਬਨੀ ਲੋਲਕ³ ਮਹਿਂ ਪਾਵੈਂ। ਸ਼ੋਭਾ ਭੂਖਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਤਨ ਬਿਖੈ ਸੁਹਾਵੈ ॥ ੨੯ ॥ ਤੀਨਹੁੰ ਦੁਰਲਭ ਵਸਤੁ ਹੈਂ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਤੇ ਲੇਇ ਇਨ ਖੋਜਹੁ ਕਿਤ ਜਾਹੂ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਘਰ ਮਹਾਂ, ਜਹਿਂ ਕਮੀ ਨ ਕਾਹੂ। ਕਰਹਿ ਜੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਧਰ ਇੱਛਤ ਲੇ ਪਾਹੂ' ॥੩੦॥ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਨ, ਉਮਰਾਵ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਤ੍ਰੈ ਦੀਨੀ।ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਭਿਨਿ ਪੀਨੀ⁴ ਅਤਿ ਚੀਨੀ। ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗਮਨਯੋ ਤਬਹਿ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਆਯੋ।ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੋ ਤਬਿ ਦਈ ਦੇਖਤਿ ਹਰਖਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਦੁਰਲਭ ਪਾਇ ਪਦਾਰਥਨਿ ਵਿਗ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹਾ। ਜਾਨਯੋ–ਅਬਿ ਇਹ ਜੀਵਿ ਹੈ ਰੁਜ ਨਾਸ਼ਨ ਹੋਹਾ–।ਇਕ ਤੌ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨੇਹ ਤੇ ਪੁਨ ਦੁਰਲਭ ਪਾਏ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੇ ਮੋਦ ਬਡਿ ਕਛੁ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਏ ॥ ੩੨ ॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਗਯੋ ਬਿਚਾਰਨੇ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵੈ। 'ਮੁਝਕੋ ਬਡ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕੁਛ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਵੈ। ਅਵਨੀ ਮੰਡਲ ਕੋ ਪਤੀ ਮਮ ਆਗਯਾ ਸਾਰੇ। ਕਿਤ ਤੇ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਖੋਜਤਿ ਨਰ ਹਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਕਾਦਰ ਬੇਪਰਵਾਹ ਬਡ ਹਿੰਦੂ ਘਰਿ ਸੋਈ।ਜਾਂਚੇ ਮੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ,ਨਤੁ ਪਾਇ ਨ ਕੋਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਹਿਰਸ ਬਿਸਾਲਕਰਿ⁵ ਲੇ ਦੀਰਘਸ੍ਵਾਸ॥ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰੇ ਬਿਸੂਰਤੇ ਜਨੁ ਚਿੰਤਾ ਗ੍ਰਾਸ॥੩੪॥ਗਯਾਨੀ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਨੇ ਲਾਖ ਹਿਰਸ ਮਹਾਨ॥ ਕਹਯੋ ਪਿਦਰ ਸੋਂ 'ਦੂਰ ਕਰਿ ਅਫਸੋਸ ਜੁ ਠਾਨਾ। ਰਬ ਕੀ ਜ਼ਾਤਿ ਫਕੀਰ ਸੇ ਬੇਖਾਹਸ਼ ਭਾਰੇ।ਕਰਾਮਾਤ ਜ਼ਾਹਰ ਜਿਨਹੁ ਜਗ ਬਿਦਤੀ ਸਾਰੇ॥੩੫॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹ ਕੇ ਘਰ ਮਹਦ ਮਹਾਨਾ। ਲਾਖਹੁੰ ਅਜ਼ਮਤਿ ਜੁਤਿ ਕਰੇ ਦੇ

¹ਸੰਨਿਪਾਤ=ਕਫ, ਵਾਤ, ਪਿਤ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਿਗਾੜ 'ਸੰਨਿਪਾਤ' ਹੈ। ਸਰਸਾਮ। ²ਇਸ ਲੌਂਗ ਨੂੰ ਹਥ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਫੜੇ। ³ਨੱਥ, ਬੁਲਾਕ, ਵਾਲੀ ਆਦਿ ਲਟਕਣ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ [ਸੰਸਃ, ਲੋਲ=ਹਿਲਣਾ। ਫਾਃ, ਲੋਲੂ=ਮੋਤੀ]। ⁴ਭਾਰੀ। ⁵ਬਹੁਤ ਲਾਲਚ ਕਰ।

*ਇਹ ਵੈਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਥਜਕਤੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਵਾਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਗ੍ਯਾਨ ਨਿਧਾਨ॥ ਕਾਮਲ ਆਪ ਖੁਦਾਇ ਕੈ[1] ਨਹਿ ਸੰਸਾ ਕੀਜੈ। ਕਰਨ ਜੋਗ ਹੈ ਬੰਦਗੀ ਹਿਰਸੀ ਨ ਬਨੀਜੈ॥੩੬॥ਤੁਮ ਭੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਤਿਨਹੁ ਜਾਨਤਿ ਬਡਿਆਈ।ਹਮਰੇ ਬਡਿਅਨਿ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਕਰੀ ਭੁਲਾਈ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਤ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਪੁਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਿਨ ਕੇ ਹਿਰਸ ਨ ਹੀਯਰੇ ਸੇ ਅਹੈਂ ਮਹਾਨਾ॥ ੩੭॥ ਜਿਨ ਪਰ ਫਜ਼ਲ[2] ਅਲਾਹ ਕੋ ਦੇ ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ। ਹਿਰਸ ਬਖੀਲੀ ਤਿਸ ਰਿਦੈ ਕਰਿ ਦੇ ਸਭਿ ਦੂਰੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਹਿਰਸ ਹਵਾਇ[3] ਹੈ ਨਹਿੰ ਮਿਟਹਿ ਕਦਾਈਂ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਖੁਦਾਇ ਕੀ ਸੇ ਪਾਕ[4] ਸਦਾਈ॥੩੮॥ ਜਾਨੌਂ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਸੋਂ[5] ਗੁਰ ਕੀ ਬਡਿਆਈ॥ ਤਊ ਹਿਰਸ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਹੁਇ ਹੈ ਦੁਖਦਾਈ। ਅਬਿ ਨ ਕਰੌਂ ਕਬਿ ਮੈਂ ਰਿਦੈ, ਉਤਰੌਂ ਨਹਿੰ ਪੂਰ।।ਮੈਂ ਮਾਨੁਖ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਜੁਤਿ ਸੋ ਅਲਹ ਜ਼ਹੂਰਾ[6]॥ ੩੯॥ ਅਦਲਮਤੀ[7] ਉਰ ਧਾਰਿ ਕੈ ਤਬਿ ਹਿਰਸ ਮਿਟਾਈ। ਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕੋ ਨਿਜ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਤਬਿ ਹਕੀਮ ਹਿਕਮਤਿ ਮਹਦ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੇ।ਲੌਂਗ ਹਰੜ ਦੀਨਸਿ ਦੋਊ ਅਚਰਜ ਪਿਖਿ ਧਾਰੇ॥ ੪੦॥ ਬਹੁ ਤਰੀਫ ਸਭਿ ਨੇ ਕਰੀ 'ਦੁਰਲਭ ਬਹੁ ਪਾਈ'। ਹਿਕਮਤਿ[8]ਦਾਰਸ਼ਕੋਹਕੀ ਤਬਿਹੂ ਕਰਿਵਾਈ।ਭਯੋ ਅਰੂਜ[9] ਤਤਕਾਲਹੀ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਮੰਗਲ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿਨ ਕੇ ਉਪਜੇ ਦਰਹਾਲਾ[10].॥ ੪੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਕੋ ਧਨ ਧੰਨ'। ਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿ ਸਭਿ ਕਹੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਰਾਜ ਜੋਗ ਜੋ ਕਰਤਿ ਹਮੇਸ਼ਾ। ਸਗਰੇ ਜਗ ਮਹਿ ਵਿਦਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ॥ ੪੨॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰਾਸੇ 'ਹਰੜ ਲੌਂਗ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਦੀਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ॥ ੨॥

੩. [ਵ੍ਰਿੱਧਾਂ ਪ੍ਰੇਮਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਿਆ]।

ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਤਾਪੰ ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਹੋਵਤਿ ਬਿਸਤਾਰ। ਆਵਹਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਰਪਹਿ ਉਪਹਾਰ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸਿਖ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਫਲ ਖਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰਿ। ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਭੀਰ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿੰ ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰ॥ ੧॥ ਇਕ ਬਿਰਧਾ ਸ਼ਰਧਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ ਰਿਦੈ

---

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਪ ਕਾਮਲ ਹਨ ਅਥਵਾ ਖੁਦਾ ਹੀ ਹਨ। [2]ਮਿਹਰ। [3]ਲਾਲਚ ਤੇ ਕਾਮਨਾ। [4]ਪਵਿਤ੍ਰ। [5]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। [6]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਸਰੂਪ। [7]ਨਿਆਇ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ। [8]ਇਲਾਜ। [9]ਦਰੁਸਤ। [10]ਛੇਤੀ।

ਲਿਵਲਾਇਧਰਹਿ ਧਯਾਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰਮੂਰਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ ਬਲ ਬਲਿ ਜਾਇ।ਘਰ ਤੇ੍ ਨਿਰਧਨ ਅਸਨ ਨ ਪਾਵਹਿ ਚਹਹਿ:–ਕਰਵਿ ਗੁਰ ਸੇਵ ਬਨਾਇ। ਮਮ ਕਰ ਤੇ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਆਵਹਿ ਤਬਹਿ ਸਫਲਤਾ ਮੈਂ ਨਿਜ ਪਾਇ–॥ ੨ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਧਰਮ ਕਿਰਤਿ ਕੁਛ ਕਰਿ ਕੈ ਟਕਾ ਏਕ ਮਿਹਨਤਿ ਕੋ ਲੀਨਿ।ਅਸਨ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਕਰੀ ਖਰੀਦਨ ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਆਇ ਲੀਪਥੋ ਕੀਨਿ। ਅਪਨੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਜਲ ਮੱਜਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਮਲ ਹੀਨ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਚਿ ਤੇ ਇਕਠੀ ਕਰਿਕੈ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਵਾਹ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੩ ॥ ਦੋਇ ਰੋਟਿਕਾ ਕਰੀ ਪਕਾਵਨ ਘ੍ਰਿਤ ਅਰੁ ਸਿਤਾ ਊਪਰੇ ਪਾਇ। ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕਰਿ ਤਿਆਰ ਤਿਹ ਬਾਸਨ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹਿਤ ਲਾਇ। ਛਾਦਿ ਰੁਮਾਲ ਸਾਥ ਕਰ ਧਰਿ ਕੈ ਨਿਕਸੀ ਘਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਇ।–ਕਿਮ ਪਹੁੰਚੋਂ ਮੈਂ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰੂ ਕੇ–ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨਤੀ ਕੋ ਉਪਜਾਇ ॥ ੪ ॥–ਕਿਮਿ ਮੇਰੇ ਕਰ ਤੇ ਲੈ ਅਚਵਹਿਂ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਨਕੀ ਜਹਿਂ ਭੀਰ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਮੇਰੀ ਚਿਤਵਨ ਸੇਵੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਹੁਇ ਤੀਰ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਜਥਾ ਭੀਲਨੀ ਕੀ ਰਘੁਬੀਰ। ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖਨਾ[1] ਹੈ ਗੁਰ ਹਰਿ ਕੋ, ਤੰਦੁਲ ਲਏ ਸੁਦਾਮੇ ਚੀਰ[2]–॥੫॥ ਇਮ ਗਿਨਤੀ ਬਿਨਤੀ ਕੀ ਠਾਨਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਜਾਨੀ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਭਏ ਅਰੂਢਿ ਅਖੇਰ ਕਰਨੇ ਮਿਸਿ, ਤੁਰਨ ਤੇ ਤਿਸ ਮਾਰਗ ਜਾਤਿ। ਚਵੇ ਸੰਗ ਅਸਵਾਰ ਸੈਂਕਰੇ ਆਯੁਧ ਗਹੇ ਆਇਂ ਪਸ਼ਚਾਤ। ਚੰਚਲ ਕਰਤਿ ਤੁਰੰਗ ਕੁਦਾਵਤਿ ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਧਾਰਤਿ ਅਵਿਦਾਤ ॥ ੬ ॥ ਤਯਾਗ ਸੁ ਪੰਥ ਖਰੀ ਹੁਇ ਇਕ ਥਲ, ਮਨ ਤੇ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ।–ਜਾਤਿ ਵਹਿਰ ਕਿਮਿ ਅਚਵਹਿਂ ਮੁਝ ਤੇ ਭਈ ਬਿਫਲ ਸੇਵਾ–ਉਰ ਚੀਨ। ਹੁਇ ਬਲਿਹਾਰ ਸਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੰਮਤ ਬੀਸਕ ਬੈਸ ਨਵੀਨ[3]। ਬਿਰਧਾ ਸਿਖਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕਤਿ ਖਰੀ ਭਾਉ ਤੇ ਭੋਜਨ ਲੀਨਿ ॥੭॥ ਗਨ ਅਸਵਾਰ ਭਜਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਮਗ ਕੀ ਧੂਰਿ ਉਠੀ ਤਿਸ ਬਾਰਿ। ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਗਲ ਟਿਕਾਏ 'ਰਹਹੁ ਅਟਕ ਨਹਿਂ ਆਉ ਅਗਾਰਿ'। ਫੇਰਿ ਤੁਰੰਗ, ਨਿਕਟਿ ਤਿਸ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਕਰਨੋ ਉਚਾਰ। 'ਹਮ ਕੋ ਛੁਧਾ ਭਈ ਦਿਹੁ ਮਾਈ ! ਤਯਾਰ ਅਹਾਰ ਜੁ ਤੈਂ ਕਰ ਧਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ਪੁਨ ਅਖੇਰ ਕੋ ਬਾਹਰ

[1]ਪਛਾਣ। [2]ਸੁਦਾਮੇ ਦੇ ਪੱਲਿਓਂ। [3]ਬੀਸ ਕੁ ਬਰਸਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰਾ।

ਗਮਨੈਂ ਤਹਾਂ ਛੁਧਤਿ ਹੁਇ ਲਗਹਿ ਬਿਲੰਬ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਰਖੀ ਸੁਧਾ ਸੁ ਬਰਖੀ, ਪਰਖੀ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਨਹੀਂ ਲੇ ਅੰਬ[1]। ਹਾਥ ਪਖਾਰਨਿ ਬਿਨ ਲਿਯ ਭੋਜਨ, ਅਚਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਅਲੰਬ[2]। 'ਬਡੋ ਸ੍ਵਾਦ ਇਸ ਮਹਿਂ' ਕਹਿ ਖਾਵਤਿ ਕਰਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਸੈਨ ਕਦੰਬ[3] ॥ ੯ ॥ ਬਿਰਧਾ, ਅਚਵਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ, ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। 'ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਦਾਸੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰੀ ਮਮ ਸ਼ਰਧਾ ਰਾਖੀ ਇਸ ਬਾਰ। ਕਰਮਾ ਬਾਈ[4] ਕਰੀ ਖੀਚਰੀ ਜਿਮ ਅਚਵੀ ਤੁਮ ਰੂਪ ਮੁਰਾਰਿ। ਕਰਤਿ ਰਹੀ ਮੈਂ ਜਤਨ ਦੋਇ ਦਿਨ ਤੁਮ ਹਿਤ ਆਨਯੋ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰ ॥ ੧੦ ॥ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਯੋ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਨਾਇ। ਨਹਿਂ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੇ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ, ਗਏ ਬਿਦਰ ਘਰ ਭੋਜਨ ਖਾਇ।ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ ਪੂਰਹੁ ਭਾਵਨਾ ਯਾਂਤੇ ਵਤਸਲ ਭਗਤ ਕਹਾਇ[5]। ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਕੀ ਬਾਨ ਤੁਮਾਰੀ ਹੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੇਰੋ ਇਸਿ ਭਾਇ' ॥ ੧੧ ॥ ਘ੍ਰਿਤ ਸਿਤਾ ਜੁਤਿ ਦੋਨਿ ਰੋਟਿਕਾ ਮਹਾਂ ਛੁਧਤਿ ਜਿਮ ਕੀਨਸਿ ਖਾਨ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਇਮ,ਦੇ ਕਰਿ ਥਰ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਸੁਰ ਸੰਗ ਕੇ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਭੇ ਬਿਸਮ ਮਹਾਨ ॥ ੧੨ ॥ ਸ਼ੰਕਮਾਨ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਮਿਲਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਸ ਬਿਰਧਾ ਵਿਗ ਤੇ ਲੇ ਅਹਾਰ ਕੀਨੇ ਮੁਖ ਗ੍ਰਾਸ। ਜਲ ਸੋਂ ਹਾਥ ਨ ਕਰੇ ਪਖਾਰਨਿ ਕਰੀ ਨ ਚੁਰੀ ਨੀਰ ਨਹਿਂ ਪਾਸ। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਕੀਨਸਿ ਅਚਵਨ ਇਹੁ ਕਯਾ ਕਾਰਨ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ੧੩ ॥ ਨਵਤਨ[6]ਜੁਗਤਿ ਆਪਨੇ ਕੀਨਸਿ ਨਹਿਂ ਪੂਰਬ ਹੋਈ ਇਹ ਰੀਤਿ। ਸੁਚਿ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰ ਆਪ ਤੁਮ ਅੰਤਰ ਚੌਂਕੇ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤਿ। ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਸ਼ੰਕਤਿ,ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਨਿ ਬਿਸਮਤਿ ਚੀਤਿ'। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਸਕਾਨੇ ਨਹੀਂ ਬਖਾਨੇ ਬਚਨ ਬਿਨੀਤਿ[7]॥੧੪॥ ਕਛੁ ਨ ਉੱਤਰ ਕਿਸ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਗਏ ਖੇਲਿਬੇ ਵਹਿਰ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਪਕਰਯੋ ਮਿਰਗ ਹਰਾਇ ਦੂਰ ਲਗਿ

---

[1]ਪਾਣੀ। [2]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਆਸਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ। [3]ਸਾਰੀ। [4]ਇਕ ਭਗਤਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਖਿਚੜੀ ਰਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੁਲਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਗਤਮਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। [5]ਭਗਤ ਵੱਛਲ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹੋ। [6]ਨਵੀਂ। [7]ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ (ਕੋਈ) ਬਚਨ ਨਾਂ ਕਹੇ, ਭਾਵ ਚੁੱਪ ਰਹੇ।

ਦਾਸਨ ਦਯੋ ਰਜੁ ਗਰ ਡਾਰਿਪੁਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਆਏ ਸੈਨ ਸਮੂਹ ਤੁਰੰਗ ਅਸਵਾਰ। ਮੰਗਲ ਭਏ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੈ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਮਝਾਰ ॥ ੧੫ ॥ ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰ ।–ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚਢਨਿ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇ ਛੁਧਤਿ ਕੋ ਚਹਤਿ ਅਹਾਰ। ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਬਿਨ ਅਚਵਨ ਕੀਨਸਿ ਲੇ ਬਿਰਧਾ ਤੇ ਨਿਜ ਕਰ ਧਾਰਿ–।ਇਮ ਚਿਤਵਨ ਕਰਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖਸਨਿ ਕਰਯੋ ਅਸਨ ਕੋ ਤਯਾਰ ॥ ੧੬ ॥ ਚਢੇ ਅਖੇਰ ਪੰਥ ਮੈਂ ਗਮਨੇ ਤਬਿ ਸੇਵਕ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਗਵਾਇ। ਕਰ ਧਰਿ ਅਸਨ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਠਾਨੀ, 'ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਲੀਜੈ ਭੋਜਨ ਖਾਇ। ਹੋਹਿ ਆਪ ਕੋ ਛੁਧਾ ਸਮੈਂ ਇਸ ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਆਨਯੋ ਕਰਿ ਭਾਇ[1]।ਮਧੁਰ ਸਲਵਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਅਚਹੁ ਹੋਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਬਖਾਨਯੋ 'ਬੈ ਮਿਰਜਾਦ ਬਨਾਇ ਅਹਾਰ।ਚਢੇ ਜਾਤਿ ਅਬਿ ਘੋਰੇ ਊਪਰ ਕੌਨ ਸਮੇ ਤੁਮ ਕਰਯੋ ਬਿਚਾਰ। ਸੁਚ ਤੇ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ ਅਸਨ ਜਬਿ ਉਚਿਤ ਅਚਨ ਕੇ ਤਬਿ ਨਿਰਧਾਰ। ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਇਹ ਖਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹ੍ਵੈਂ ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਗਮਨਤਿ ਇਸ ਬਾਰ' ॥੧੮॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੇ ਸ਼ੰਕਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀਨਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਬਿਰਧਾ ਤੇ ਤੁਮ ਲੀਨਸਿ ਭੋਜਨ ਤਬਿ ਤੌ ਨਹੀਂ ਹੁਤੋ ਜਲ ਪਾਸ।ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਮਹਾਂ ਰੁਚਿ ਤੇ ਅਚਿ, ਕਰੀ ਨ ਚੁਲੀ, ਹੇਰਿ ਹਮ ਤਾਸ। ਜਾਨੀ ਛੁਧਾ ਹੋਇ ਹੈ ਇਸ ਛਿਨ, ਕਰਯੋ ਤਯਾਰ ਉਰ ਧਾਰਿ ਹੁਲਾਸ ॥ ੧੯ ॥ ਸੋ ਕਿਮ ਅਚਯੋ, ਰੁਚਯੋ ਚਿਤ ਉਚਿਤੇ, ਇਹ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਅਚਵਹੁ ਹਿਤ ਧਾਰਿ?।ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ, ਉੱਤਰ ਦੀਜਹਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਿ। ਹਮਰੇ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੁਇ ਤਬਿ ਹੀ, ਨਾਂਹਿ ਤ ਕੁਛ ਕੁਛ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰ। ਜਾਨਹੁ ਦਾਸ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹੁ ਆਸ਼ਯ, ਸਭਿ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਹੁਇ ਨਿਰਧਾਰ' ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਭਨਯੋ 'ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਹੁ ! ਬਿਰਧਾ ਕਰਯੋ ਪੁਨੀਤ ਅਹਾਰ।ਮਨ ਸੁਧ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਸੰਜੁਗਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਿਭੂਤ[2] ਉਰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਿ। ਕਰਿ ਮਿਹਨਤਿ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਦਿਵਸ ਵਿਖੈ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰ। ਤਿਸ ਤੇ ਅੰਨ ਮੋਲ ਕਰਿ ਆਨਯੋ ਅਤਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕਰਿ ਕਾਰਿ ॥ ੨੧ ॥ ਨਹਿਂ ਖੇਬੇ ਕਹੁ ਲਾਲਚ ਹਮਰੇ ਰੋਚੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਜਹਾਂ

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [2]ਨੀਵਿਆਂ ਹੋਕੇ।

ਅਧਿਕਾਇ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਤੇ ਸ੍ਵਾਦ ਹੋਹਿ ਮੁਝ ਅਚੌਂ ਪਹੁੰਚਿ ਕੈ ਹੁਇ ਜਿਮ ਥਾਇਂ। ਲਾਜ ਨ ਆਇ ਅਕਰਨ[1] ਕਰੌਂ ਤਹਿਂ, ਧਰੌਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਬਸਿ ਸਤਿ ਭਾਇ[2]। ਇਹੀ ਸਨਾਤਨ[3] ਧਰਮ ਸੁਭਾਇਕ ਸਗਲ ਜੁਗਨਿ ਮਹਿਂ ਕਰਤੇ ਆਇ ॥੨੨॥ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਕੇ[4] ਆਸ਼੍ਰਮ ਪਹੁੰਚਸੋ ਬਦਰੀ ਫਲ[5] ਕੋ ਖਾਨ। ਜਾਤਿ ਭੀਲਨੀ ਪੁਨ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਤਨੁ ਮਹਾਂ ਸ੍ਵਾਦ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਖ ਠਾਨਿ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੈ ਮਿਰਜਾਦ ਨਹੀਂ ਕੋ, ਕਰਨ ਅਕਰਨੋ ਨਹਿਂ ਪਹਿਚਾਨਿ। ਬੇਦ ਰੀਤਿ[6] ਅਰ ਲੌਕਿਕ ਤਜਿ ਕੈ ਬਰਤਹੁਂ ਮੈਂ ਅਰੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਨਿ ॥੨੩॥ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ[7] ਮੋਹਿ ਕੋ ਪਯਾਰੀ, ਕ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਨਯਾਰੀ ਸਾਰ। ਪ੍ਰੇਮ ਸ੍ਵਾਦ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਅਪਰ ਸ੍ਵਾਦ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਨਿਵਾਰ। ਧੰਨਾ ਜਾਟ ਛਾਛ ਤਿਨ ਪਯਾਈ,ਨਾਮਦੇਵ ਕੋ ਦੂਧ ਸੁ ਧਾਰਿ[8]। ਦੁਰਜੋਧਨ ਆਦਿਕ ਹੰਕਾਰੀ, ਤਯਾਗ ਸਭਿਨਿ ਗੇ ਬਿਦਰ ਅਗਾਰ' ॥ ੨੪ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਨੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ, ਸਿੱਖਨਿ* ਮਾਨੀ ਮਹਿਮਾ ਤਾਹਿ। ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦਹਿਂ 'ਤੁਮਰੇ ਚਲਿਤ ਲਖੇ ਨਹਿਂ ਜਾਹਿਂ। ਖੇਲ ਆਪ ਕੇ ਅਚਰਜ ਦੀਰਘ, ਦੇਖਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਹਿਂ'। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਜਿ ਉੱਤਮ ਜਾਤਿਨਿ ਜਾਇ ਬਸੇ ਲਾਲੋ ਘਰ ਮਾਂਹਿ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਪਗੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਗੁਰ ਕੇ ਸੋਇ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਜਾਚਤਿ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਦਿਹੁ ਜੋਇ। ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਅਵਿਲੰਬ ਆਪ ਕੇ ਰੱਛਹੁ ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇ। ਲਾਜ ਬਿਰਦ ਕੀ ਸਦਾ ਸੰਭਾਰਹੁ ਸਿੱਖਯ ਨਾਮ ਭਾਖਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਮਗ ਗਮਨੇ ਗਏ ਅਖੇਰ ਮਹਾਂ ਬਨ ਮਾਂਹਿ। ਨਿਕਸਯੋ ਮ੍ਰਿਗ ਸੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੀਠ ਜਿਸ[9] ਸ੍ਰਿੰਗ ਬਿਸਾਲ ਬਧੇ ਸਿਰ ਜਾਂਹਿ। ਅਪਰਨ ਕੋ ਤਜਿ ਤਿਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਕਰਯੋ ਪਲਾਵਨ ਜਵ ਤੇ ਵਾਹਿ[10]। ਕੂਦਤਿ, ਕਰਤਿ ਚੌਂਕਰੀ[11] ਚੱਕ੍ਰਿਤ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਰਹੇ ਹਰਖਾਹਿ ॥੨੭॥ ਤੁਰੰਗ ਦਵਾਇ ਗਏ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ਅਧਿਕ ਦੂਰ ਲਗਿ ਲੀਨਿ ਹਰਾਇ। ਹੋਇ ਬਰੋਬਰ ਗਹਿ ਬਿਖਾਨਕ[12] ਰਾਖਯੋ ਤਿਸ ਹੀ ਥਲ ਅਟਕਾਇ। ਆਇ ਸੇਵਕਨਿ

[1]ਨਾਂ ਕਰਨੇ ਯੋਗ। [2]ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ। [3]ਆਦੀ। [4]ਮੇਰਾ ਦਾ। [5]ਭਾਵ ਭੀਲਨੀ ਦੇ। [6]ਬੇਰੀ ਦੇ ਫਲ=ਬੇਰ। [6]ਭਾਵ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ। [7]ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸਿਦਕ। [8]ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਪੀਤਾ। [9]ਭਾਵ ਹੀਰਾ ਮ੍ਰਿਗ। [10]ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਨਾਲ ਘੋੜਾ। [11]ਚੌਕੜੀ ਭਰਦਾ ਹੈ। [12]ਸਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ।

*ਪਾਃ—ਬਿਪ੍ਰਨ। ਪ੍ਰਨਾਃ—ਨ੍ਰਿਪਨ=ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ।

ਰੱਜੁ ਪਾਈ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਹਟੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ। ਅਪਰ ਸਮੇਂ ਗਹਿ ਕੇਤਿਕ ਆਨੇ ਬਨ ਪਸੁਗਨ ਮਹਿਂ ਦਿਯੋ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਕੀ ਨਿਤ ਸੁਧ ਸਤਿਗੁਰ ਲੇਤਿ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਦੇਖਹਿਂ ਤਿਨਾਹਂ ਬਿਗਸਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ ॥ ੨੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਅਜਗਰ ਨੂੰ ਮੁਕਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਆਇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਦ ਜਗ ਪੂਰਨ ਮਨਹੁਂ ਚਾਂਦਨੀ ਬਢਿ ਦਿਪਤਾਇ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਉਪਕਾਰੀ ਜਥਾ ਬਚਨ ਕਹਿਂ ਤਿਮ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਰਿਸਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਫਲ ਤੁਰਤ ਜਿਨ ਦੇਂ ਬਰ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ ਨਿਫਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਚੌਰ ਢੁਰਤਿ ਦੁਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ ਚੋਆ ਅਤਰ ਗੰਧ ਮਹਿਕਾਰ। ਇਕ ਸੌ ਇਕ[1] ਪਟ ਜਾਮਾ ਗਰ ਮਹਿਂ ਅੰਗ ਬਿਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ ਚਾਰੁ। ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਅਗੇਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਦ੍ਰਿਗ ਲੇਤ ਨਿਹਾਰ। ਆਯੁਧ ਗਹੇ ਸਥਿਤ ਗਨ ਯੋਧਾ ਚਹੁੰ ਕੋਦਿ ਗੁਰ ਕੇ ਪਰਵਾਰ ॥੩॥ ਇਕ ਸਿਖ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮ ਨਾਥਿ ਅਨਾਥ। ਕਿਵ ਸੇਵਾ ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰਿ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਧਨ ਸਿਖ ਪਾਇ ਨ ਆਥਿ[2]? ਹੋਇ ਦਾਰਿਦੀ ਕਰੈ ਜਤਨ ਭੀ ਤਊ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਤ ਧਨ ਹਾਥਿ। ਸੋ ਕਯਾ ਕਰੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਿ ਕੋ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਵੈ ਜਨਮ ਸਕਾਥ ?' ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬੋਲੇ 'ਮੋ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਤਿ ਸਿਖ ਦਾਸ। ਸੋ ਮੁਝ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰੈ ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਅੰਨ ਦਰਬ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਅਰਪਹਿ ਤਿਨ ਕੇ ਦਾਰਿਦ ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸ਼। ਇਸ ਪਰ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਨੀਜਹਿ ਭਯੋ ਜਥਾ ਉਰ ਧਾਰਹੁ ਤਾਸ:- ॥ ੫ ॥ ਇਕ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਬਸਹਿ ਸੁ ਨਿਰਧਨ ਅੰਨ ਦਰਬ ਘਰ ਮਹਿਂ ਕੁਛ ਨਾਂਹ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਉਦਰ ਪੂਰਨਾ, ਦਾਰਿਦ ਕੋ ਦੁਖ ਸਦਾ ਸਹਾਹਿ। ਰਿਰਾ ਚਿਰੀ ਜੋਰਾ ਤਿਸ ਗ੍ਰਿਹ ਰਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਸਿਖ ਸਿਖਨੀ ਆਂਹਿ। ਸਾਹਿਤ ਗਯਾਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮ[3] ਕਿਸੂ

[1] ੧੦੧ ਕਲੀਆਂ ਦਾ। [2] ਮਾਇਆ। [3] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਸਮੇਤ ਸੇ।

ਕਰਮ ਤੇ ਖਗ ਤਨ ਵਾਹਿ[1] ॥ ੬ ॥ ਨਿਰਧਨ ਅਪਦਾ ਤਿਸ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਬਿਲਖਾਇਂ[2] । ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਿਪਤਾ ਹਰਿਬੇ ਚਿਰਾ ਚਿਰੀ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਸਹਾਇ। ਤਿਸ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਲੇ ਅੰਨ ਚੁੰਚ ਭਰ ਗੁਰ ਅਹਾਰ ਮੈਂ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਂ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਭਈ ਸੰਪਦਾ ਧਨ ਅਰੁ ਅੰਨ ਭਯੋ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੭ ॥ ਕਰਿ ਮਿਹਨਤ ਕੋ ਆਨਿ ਮਜੂਰੀ ਤਿਸ ਤੇ ਅੰਨ ਲਜਾਇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਂਹਿ।ਸੁਸ਼ਕ ਕਰਨ ਕੋ ਪਾਇ ਅਜਰ[3] ਮਹਿਂ, ਕੂਟਹਿ ਪੀਸਹਿ, ਪੁਨ ਸੋ ਖਾਹਿ । ਤਹਿਂ ਤੇ ਚੁੰਚ ਬਿਖੈ ਕੁਛ ਲੇ ਕਰਿ ਮਮ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਲੰਗਰ ਪਾਹਿ । ਸਿੱਖਜਨਿ ਜੁਤਿ ਮੈਂ ਭੋਜਨ ਕਰਿਹੋਂ ਯਾਂਤੇ ਭਯੋ ਪੁੰਨ ਅਧਿਕਾਹਿ ॥੮॥ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਭਯੋ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਭਈ ਸੰਪਦਾ ਤਿਸ ਗ੍ਰਿਹ ਆਇ । ਬਹੁ ਧਨ ਅੰਨ ਭਏ ਤੇ ਤਿਸ ਨੇ ਛਪਰੀ ਤੋਰਿ ਆਪਨੀ ਬਾਇਂ। ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਚਿਨਾਇ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਬਸਹਿ ਤਹਾਂ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਇ।ਚਿਰੀ ਚਿਰਾ ਤਬਿ ਅਪਰ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਆਲੁਨਾ ਬ੍ਰਿੱਛ ਬਸਾਇ॥ ੯ ॥ ਤਬਿ ਹੀ ਤੇ ਸੰਪਦ ਤਿਸ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਸਨੈ ਸਨੈ ਹੋਈ ਬਿਨਸਾਇ। ਲੰਗਰ ਅੰਸ਼ ਪਰਨ ਤੇ ਹਟਿ ਗੀ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਕੈਸੇ ਪੁਨ ਪਾਇਂ।ਭਯੋ ਅਧੀਨ ਦਾਰਿਦੀ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਆਇ ਪਰਯੋ ਹਮਰੀ ਸ਼ਰਨਾਇ।– ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ!ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੋਇ ਨ ਰੱਖਕ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਬਿ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ॥ ੧੦ ॥ ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰੋ ਨਾਮ ਜਗਤ ਕਹਿਂ ਇਸ ਕੀ ਲਾਜ ਆਪ ਕੋ ਹੋਇ। ਦਾਰਿਦ ਤੇ ਸੰਪਤਿ ਬਡ ਬਿਰਧੀ ਅਬਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ਵਾਨਬਨਿਸੋਇ[4]।ਅਪਦਾ ਆਨਿ ਪਰੀ ਨਿਰਵਾਰਹੁ ਅਸ ਸਮਰਥ ਜੁਤਿ ਅਪਰ ਨ ਕੋਇ। ਜਥਾ ਚਹਹੁ ਤੁਮ ਤਥਾ ਰਚਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ! ਰਾਖਹੁ ਕਿਸੇ, ਕਿਸੇ ਦਿਹੁ ਖੋਇ–॥੧੧॥ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਹਮ ਨੇ ਸਮੁਝਾਯਹੁ ਹਨਿ ਸੰਪਦਾ ਕਾਰਨ ਜੋਇ।–ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਗ ਅੰਸ ਤਵ ਘਰ ਤੇ ਲਜਾਵਤਿ ਚਿਰਾ ਚਿਰੀ ਜੋ ਦੋਇ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਅਚਵਨ ਤੇ ਜਾਨਹੁ ਤੋਹਿ ਸੰਪਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋਇ। ਛਪਰੀ ਤੋਰਿ ਗਏ ਸੋ ਅਨਤੈ[5] ਨਹਿਂ ਅਬਿ ਕੁਨਕਾ[6] ਆਵਨ ਹੋਇ ॥ ੧੨ ॥ ਜਿਸਕੋ ਚਾਹ ਸੰਪਦਾ ਹੋਵਹਿ[7] ਸਤਿਸੰਗਤਿਭੋਜਨਅਚਵਾਇ।ਜਥਾਸ਼ਕਤਿਥੋਰੇਮਹਿਂਥੋਰੋ,ਦੇਕਾਰ

---

[1]ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਛੀ ਤਨ (ਪਾਇਆ) ਸੀ। [2]ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [3]ਵੇਹੜੇ । [4]ਭਾਵ ਹੁਣ ਉਹ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। [5]ਛੱਪਰੀ ਤੋੜਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਥਾਂ ਉਹ ਚਲੇ ਗਏ। [6](ਅੰਨ ਦਾ) ਕਿਣਕਾ। [7]ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹ ਹੋਵੇ (ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ) ਦੌਲਤ(ਬਹੁਤੀ) ਹੋਵੇ ਉਹ"""।

ਸੇਵਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਇ। ਤਿਸ ਕੇ ਜਾਇ ਸਹਾਇ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਦਾਰਿਦ ਦੁਖਦਾ[1] ਸਭਿ ਬਿਨਸਾਇ। ਸੋ ਤੂੰ ਕਰਿ ਅਬਿ,ਅੰਨ ਔਰ ਧਨ ਹੋਇ ਅਧਿਕ,[2] ਸੁਖ ਕੋ ਲਿਹੁ ਪਾਇ-੧੩। ਯਾਂਤੇ ਕਿਰਤ ਧਰਮਕੀ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਅਹਾਰ ਤੇ ਅੰਸ ਰੁਬਾਇ। ਜੋ ਹੁਇ ਰੰਕ ਸੁ ਅਰਪੈ ਗੁਰ ਹਿਤ, ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਪਦ ਗ੍ਰਿਹ ਬਿਰਧਾਇ। ਹੈ ਸਰੂਪ ਮੇਰੋ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ* ਸੋ ਅਚਵਹਿ ਮੁਝ ਕੋ ਪਹੁੰਚਾਇ। ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੁਧਰਹਿ ਤਿਸ ਸਿਖ ਕੇ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਸਿਖ ਅਚਵਾਇ' ॥ ੧੪ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਈ 'ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਕਾਰ। ਜੋ ਮੁਝ ਅਰਪਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰਧਰਿ, ਹੋਇ ਸਹੰਸ ਗੁਨਾ ਬਿਸਥਾਰ। ਥੋਰੇ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰ ਨ ਕਾਈ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਅਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਮਝਾਰ*। ਇਸ ਮਹਿਂ ਭੂਲੇ ਆਪਨੋ ਜਾਨੈ ਤਿਹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਿਹ ਭਾਗ[3] ਉਦਾਰ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਾ ਧਰੀ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ'। ਜੋ ਕਰਿ ਅਰਪਹਿ ਅਲਪ ਭਾਉ ਜੁਤਿ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਤਿ ਸਮ੍ਰਿੱਧ[4] ਬਨਾਇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਤਬਿ ਗੁਰ ਕੇ ਲੰਗਰ ਲਗਾਵਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਚਿਤ ਕਰਿ ਚਾਇ। ਥੋਰੇ ਦੇਨਿ, ਲੇਨਿ ਅਤਿ ਬਹੁਤੇ ਅਸ ਬਿਵਹਾਰ ਤਜਨੋ ਕਿਮ ਜਾਇ† ॥ ੧੬ ॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ ਅਪਨੇ ਭਾਗ ਬਡੇ ਸਭਿ ਜਾਨਿ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਪੁਨ ਸਿੱਛਨਾ ਸ਼ੁਭ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ। ਸੇਵਕ ਲਖਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਹਮਕੋ,ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਦਾਨ। ਦਰਸਹਿਂ ਚਰਨ ਸਪਰਸਹਿਂ ਹਰਖਹਿਂ ਪਰਖਹਿਂ ਅਪਨੀ ਲਬਧਿ ਮਹਾਨ[5] ॥ ੧੭ ॥ ਪੁਨ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਸਜਾਇ। ਅੰਗ ਬਿਭੂਖਨ ਭੁਖਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਲੋਚਨ ਬਿਕਸਾਇ।

---

[1]ਦੁਖਦਾਈ ਦਰਿੱਦ੍ਰ। [2]ਬਹੁਤ ਧਨਵਾਨ, ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਵਾਲਾ, ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੌਲਤਾਂ ਵਾਲਾ, ਰਾਜੀ ਤੇ ਰੱਜਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। [3]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਰਾਲਬਧ। *ਇਥੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਇਕ ਆਤਮ ਨਿਯਮ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ (Parable) ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਯਾ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਖੁਲਾਉਣ ਨਾਲ ਬਰਕਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਥੋੜੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਦੇਵੇ ਤੇ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦੇਵੇ, ਤੇ ਦੇਵੇ ਨਾਮ ਰਸੀਆਂ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ।

†ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਤੁਕ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਹੈ:—ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਗੁਰ ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਆਪਦਾ ਸੰਕਟ ਸਕਲ ਨਸਾਇ ॥

ਭੁਜ ਪ੍ਰਲੰਬ ਕਰ ਧਰਯੋ ਸਰਾਸਨ[1] ਬਹੁਰ ਕੰਧ ਧਰਿ ਲੀਨਿ ਟਿਕਾਇ। ਮੁਕਤਾ ਹੀਰਨਿ ਜਰਯੋ ਜਰਾਉ ਤੀਖਨ ਤੀਰ ਨਿਖੰਗ ਸੁਹਾਇ॥੧੮॥ਕਟਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਮੁਸ਼ਟ ਜਿਸ ਹਾਟਕ[2], ਰੇਸ਼ਮ ਜ਼ਰੀ ਗਾਤਰਾ ਪਾਇ। ਆਇਸੁ ਕਰਿ ਕੈ ਅਸੁ ਮੰਗਾਇਵ ਧਰਤਿ ਚਪਲਤਾ ਜਾਤਿ ਛਿਤਿ ਪਾਇ।ਹੀਰੇ ਜਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਮਹਿੰ ਜਿਸ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਜ਼ਰੀ ਦਿਪਤਾਇ। ਭਏ ਅਰਢ ਰਾਢ ਗਨ ਜਿਨ ਕੇ ਗਹੀ ਬਾਗ ਗਮਨੇ ਅਗੁਵਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਕਹਿ ਮੁਖ ਸਬਦ ਤੇਜ ਅਸੁ ਕੀਨਸਿ, ਪਦ ਲਘੁਤਾ ਤੇ ਕਦਿਤਿ[3] ਬਿਸਾਲ। ਜਨੁ ਘਨ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਨ ਗਨਿ ਮੁਦ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਮੋਰਿ ਕਰਿ ਮੋਰ ਉਤਾਲ[4]। ਨਾਚਤਿ ਜਾਤਿ ਸੁਭਤਿ ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਗਰ ਕੰਚਨ ਚੌਂਕੀ ਇਸ ਢਾਲ।ਮਨਹੁੰ ਚੰਚਲਾ ਥਰਕਨਿ ਤੇ ਥਿਰ ਲਪਤ ਰਹੀ ਇਕ ਥਲ ਹਿਤ ਨਾਲ[5] ॥੨੦॥ ਕਾਨਨ ਗਮਨੇ ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਕੇ ਸਕਲ ਬਾਹਨੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗਨਿ ਸਮ[6] ਸੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਏ ਪਸ਼ਚਾਤ ਧਵਾਇ।ਸਘਨ ਬ੍ਰਿਛਨਿ ਮਹਿੰ ਸੈਲ ਸਮੀਪਹਿ ਨਿਕਸਹਿੰ ਬਨ ਪਸ਼ ਲੇਤਿ ਗਹਾਇ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ, ਜਿਤ ਕਿਤ ਦੇਖਤਿ ਸੂਕਰ ਸਸੇ ਰੋਝ ਗਨ ਧਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਪਰਬਤ ਕੇ ਗਮਨਤਿ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਜਾਤਿ ਪਲਾਇ। ਚਮੂੰ ਚਲਹਿ ਪਸ਼ਚਾਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ਭ ਆਗੇ ਸਰਪ ਚਲਯੋ ਇਕ ਆਇ। ਅਜਗਰ[7] ਸੰਗਤਾ ਕਹੈਂ ਲੋਕ ਜਿਸ ਬਹੁ ਪਪੀਲਕਾ[8] ਕਾਟਤਿ ਖਾਇਂ। ਪਟਕਤਿ ਪੁੰਛ,ਸੁ ਫਟਕਤਿ ਫਨ ਕੋ,ਤੜਫਤਿ,ਲਿਟਤਿ ਬਿਕੁਲ ਅਕੁਲਾਇ ॥੨੨॥ ਬਡੋ ਲੰਬੁ ਅਰੁ ਮੋਟੇ ਤਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਿਸ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸ਼ਾਲ।ਕਾਟਤਿ ਕੀਟੀ ਉਲਟ ਪਲਟ ਹ੍ਵੈ ਭਏ ਦੇਹਿ ਮੈਂ ਛਿੱਦ੍ਰ ਕਰਾਲ[9]। ਕਛੁ ਨ ਉਪਾਉ ਬਚਾਉ ਹੋਨਿ ਕੋ ਲਾਖਹੁੰ[10] ਖਾਇਂ ਮਹਾਂ ਬਿਕਰਾਲ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰ ਕਰਿ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਲਿ ॥

---

[1]ਧਨੁਖ। [2]ਸੋਨੇ ਦੀ। [3]ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਕਦਮ ਪੱਟ ਪੁੱਟ ਕੇ ਕੱਦਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਕੁੱਦਦਾ ਹੈ। [4]ਮਾਨੋ ਬੱਦਲ ਦੇ (ਸ਼ਬਦ) ਨੂੰ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰ ਕੇ ਮੋਰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਗਰਦਨ ਮੋੜਦਾ ਹੈ। [5]ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਥਿੜਕਨ ਤੋਂ ਟਿਕ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਇਕ ਥਾਂ ਲਪਟ ਗਈ ਹੈ। [6]ਹਰਨਾਂ ਵਰਗੇ। [7]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪਰ ਮਹਾਂ ਸੁਸਤ ਸੱਪ, ਜੋ ਬੱਕਰੀਆਂ ਹਿਰਨ ਆਦਿ ਫੜ ਲਵੇ ਤਾਂ ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਿਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਸੰਸ: ਅਜ=×ਗਰ। ਅਜ=ਬਕਰੀ×ਗਰ=ਜੋ ਨਿਗਲ ਜਾਵੇ]। [8]ਕੀੜੀਆਂ। [9]ਭਿਆਨਕ ਜ਼ਖਮ। [10]ਲੱਖਾਂ(ਕੀੜੀਆਂ)।

੨੩॥ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਸਰ ਕਰਯੋ ਨਿਕਾਸਨਿ ਅਰਧ ਸੁ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ ਮਹਾਨ[1]। ਜੇਹ[2] ਬਿਖੈ ਆਰੋਪਨ ਕਰਿ ਦਿਢ ਹਾਥ ਤ੍ਰਾਨ ਤੇ ਕੇਤਿਕ ਤਾਨਿ[3]। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ਕਾਟਿ ਦੀਨਿ ਸਿਰ ਕੀਨਸਿ ਹਾਨ। ਮ੍ਰਿਤਕਭਯੋ ਸ਼ੁਭਗਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਮਨਯੋ ਉਰਧ ਅਰੂਢਿ ਬਿਮਾਨ॥੨੪ ॥ਕੌਤਕ ਦੇਖਿ ਚਮੂੰ ਚਿਤ ਚੌਂਕ੍ਰਤਿ ਬੂਝਤਿ ਭਏ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਪਾਸ। 'ਕੌਨ ਹੁਤੋ, ਪ੍ਰਭੁ! ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨ, ਕੌਨ ਪਾਪ ਕੋ ਫਲ ਭਾ ਤਾਸ?। ਆਮਿਖ ਕਾਟਿ ਕਾਟ ਕਰਿ ਕੀਟੀ ਕੀਨੇ ਛਿੱਦ੍ਰ ਪਾਇ ਦੁਖ ਰਾਸਿ। ਤਰਫਤਿ ਕੋ ਬਿਲੋਕ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਆਪ ਬਾਨ ਤੇ ਕਰਯੋ ਬਿਨਾਸ਼'॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਅਰਦਾਸ ਸੇਵਕਨਿ ਕੇਰੀ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਗੁਰੂ ਸਮੁਝਾਇ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਮੈਂ ਪੰਡਿਤ ਦਿਜ ਇਹੁ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਤਿ ਨਰ ਸਮੁਝਾਇ। ਅਹੰਕਾਰ ਤੇ ਅਵਰਨ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਇ। ਮਤਿ ਬਿਦਾਂਤ, ਕੋ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਤਜਿ,ਕਰਤਿ ਪਖੰਡ ਰਹਯੋ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੨੬॥-ਅਹੰ-ਬ੍ਰਹਮ-ਕੋ ਬਦਨ ਬਖਾਨੈ, ਰਿਦੈ ਨ ਲੇਸ਼ ਭਯੋ ਪਰਿਵੇਸ਼। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਬਾਹਕ, ਸਭਿ ਤੇ ਧਨ ਲੇ ਕੀਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸੰਤਨਿ ਆਗੈ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਨਹਿ, ਅਭਿਮਾਨੀ ਮਨ ਰਹੈ ਹਮੇਸ਼ ।-ਮੈਂ ਹੌਂ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡੋ-ਬਿਚਾਰਤਿ,-ਮੈਂ ਬਿੱਦਯਾ ਪਠਿ ਲੀਨਿ ਅਸ਼ੇਸ਼॥ ੨੭ ॥ ਅਪਰ ਲੋਕ ਬਿੱਦਯਾ ਨਹਿ ਜਾਨੈਂ,ਤਿਨ ਸੋਂ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਬਨੌਂ ਕਿਸ ਭਾਇ। ਲਘੁ ਮਤਿ ਹੈ, ਆਸ਼ੇ ਨਹਿ ਜਾਨਤਿ, ਮੈਂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਪੰਥ ਬਤਾਇ-। ਸਿੱਖ ਕਰੈ ਬਹੁ, ਸੇਵ ਨ ਠਾਨੈ -ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ- ਸੋ ਬਚਨ ਅਲਾਇ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਕੇ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ, ਮੰਦ ਸੁਭਾਇ॥ ੨੮ ॥ ਭਯੋ ਕਾਲ ਬਸਿ ਅਹੰਕਾਰ ਜੁਤਿ,ਸਰਪ ਜੂਨਿ ਪਾਈ ਬਿਕਰਾਲ।ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੀ ਗਤਿ ਕਰਿ ਨ ਸਕਯੋ ਕਛੁ ਸੋ ਪਪੀਲਕਾ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਜਾਲ। ਜਿਨ ਤੇ ਧਨ ਲਿਯ ਭਲੋ ਨਹੀਂ ਕਿਯ, ਸੋ ਕਾਟਤਿ ਹੈਂ ਮਾਸ ਕਰਾਲ। ਭੱਖਨ ਕਰਤਿ ਦੇਤਿ ਬਡ ਸੰਕਟ ਪਲਟੋ ਅਪਨੋ ਦੇਤਿ ਬਿਸ਼ਾਲ॥ ੨੯ ॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਤਿ ਅਬਿ ਦੁਖ ਕਰਾਲ ਤੇ, ਮੇਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਨ ਕੀਨਿ। ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਕੋ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾ, ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਭਏ ਅਘ ਹੀਨ। ਬਿਨਾ ਗਯਾਨ ਜਗ ਗੁਰੂ

[1]ਜੋ ਬੜਾ ਚੌੜਾ ਤੇ ਅੱਧੇ ਚੰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਤੀਰ ਹੈ। [2]ਚਿੱਲੇ। [3]ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੁਝਕੁ ਖਿੱਚਕੇ।

ਕਹਾਵਤਿ ਸੰਕਟ ਘੋਰ ਲਹੈ ਸੁਖ ਛੀਨ। ਕਾਰੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿਖ ਹੈਂ ਜਗ ਮੈਂ ਮਾਨੁਖ ਜਨਮੁ ਬਾਦ ਤਿਨ ਚੀਨ ॥ ੩੦ ॥ ਸਹਿਤ ਸਿੱਖ ਕੇ ਗੁਰੁ ਗਯਾਨ ਬਿਨ, ਸੰਕਟ ਘੋਰ ਅੰਤ ਕੋ ਪਾਇ। ਤਾਂਤੇ ਭੋ ਸੰਗਤਿ ! ਸਭਿ ਸੁਨੀਅਹਿ, ਪੂਜਾ ਅੰਸ ਨ ਲਿਹੁ ਕਬਿ ਖਾਇ। ਹੋਇ ਦੁਖਦ, ਕੋ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ ਨ, ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਹਿ ਜਮ ਬਸਿ ਪਾਇ। ਧਰਮ ਕਿਰਤਿ ਕਰਿ ਸੰਤਨਿ ਸੇਵਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਮੈਂ ਸਭਿ ਥਾਨ ਸਹਾਇ*'' ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੇ ਕਰਿ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋ ਕਾਨਨ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹ ਆਇ। ਸਭਿ ਬਿਸਮੇ ਹੁਇ ਕਹਤਿ ਭੇ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ' ॥ ੩੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਅਜਗਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਭਾਈ ਗੋਂਦੇ ਦਾ ਧਯਾਨ ਮਗਨ ਚਰਨੀਂ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਾਈ ਗੋਂਦਾ ਗੁਰ ਭਗਤ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਧਯਾਨ। ਦਰਸਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਸਦਾ ਨੇਮ ਇਮ ਜਾਨਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਹਰਿਰਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੋ ਢਿਗ ਸੇਵ ਕਮਾਇ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਏਕ ਦਿਨ ਹੇਰਾ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੨॥ 'ਕਾਬਲ ਕੇਰ ਵਲਾਇਤ ਜੋਇ। ਤਹਿਂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਿਖ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਤਹਾਂ ਰਹਹੁ ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧ ਲੇਹੁ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇਹੁ ॥ ੩ ॥ ਤਹਿਂ ਕੀ ਜੋ ਗੁਰ ਕਾਰ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਕਰਹੁ ਸਕੇਲਨਿ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼। ਸੰਤ, ਅਥਿਤ, ਸਿੱਖਜਨਿ ਅਚਵਾਵਹੁ। ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਗ਼ ਬਿਸਾਲ ਚਲਾਵਹੁ ॥ ੪ ॥ ਸੋ ਮੁਜਰੇ[1] ਸਗਰੀ ਪਰ ਜਾਇ। ਅਪਰ ਦੇਗ ਜੇਤਿਕ ਸਮੁਦਾਇ[2]। ਸਕਲ ਹੁਜ਼ੂਰ ਪਠਾਵਨ ਕਰੋ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਜੇਤਿਕ ਧਰੋ[3]'' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ

---

[1]ਸਫਲੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। [2]ਦੇਗ ਤੋਂ ਹੋਰ ਜੋ ਵਧੇ। [3]ਲਵੋ।

*ਉਹਨਾਂ ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਮਸਲੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਘੋਟ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਸੇਵਾ, ਬਿਨਾਂ ਭਾਉ ਭਗਤਿ, ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਅਭਯਾਸ, ਬਿਨਾ ਰਹਿਣੀ ਤੇ ਬਿਨਾ ਅੰਦਰਲੇ ਤਿਆਗ ਦੇ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਭਗਵੰਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੇ ਆਪ ਤੇ ਵਡੇ ਹੋ ਬਹਿੰਦੇ, ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਿਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਨਿਰੇ ਵੇਦਾਂਤੀ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਘੋਟਾ ਘਾਟੀ ਤੇ—ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ—ਦੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਵਿਹਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਾਨ੍ਹੇ ਦਾ ਵਾਕ ਕਿਉਂ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ।

ਆਗਜ੍ਯਾ ਕੋ ਹੁਇ ਕਰਿ ਬਿਦਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਸੋ ਤਦਾ। ਜਾਇ ਵਲਾਇਤ ਮੈਂ ਤਬਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਤੇ ਧਨ ਕੋ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੬ ॥ ਸਿੱਖ ਅਬਿੱਤਨਿ ਜਿਤਿਕ ਅਚਾਵਹਿ। ਸੋ ਸਗਰੀ ਗੁਰ ਮੁਜਰੇ ਪਾਵਹਿ। ਧਰਮ-ਸਾਲ ਕਾਬਲ ਮਹਿਂ ਕੀਨਸਿ। ਤਹਿਂ ਕੋ ਛੁਧਿਤ ਰਹਨਿ ਨਹਿਂ ਦੀਨਸਿ ॥ ੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਨਿਤ ਮਾਤਾ[1]। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਤਿ ਸੁਖਦਾਤਾ॥ ਧ੍ਯਾਨ ਪਰਾਯਨ ਰਹਿ ਅਧਿਕਾਈ। ਬਹੁ ਚਿਰ ਰਾਖਹਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਟਿਕਾਈ ॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਤਿਸ ਕੀ ਬਹੁ ਜਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਾਨੀ। ਸਭਾ ਮਾਂਹਿ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨੀ। 'ਗੋਂਦਾ ਸੇਵਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾਨੀ ॥ ੯ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਧਰੈ ਧ੍ਯਾਨ ਗੁਰੁ ਮੂਰਤਿ। ਅੰਗ ਪ੍ਰਤ੍ਯੰਗ ਜਥਾ ਸ਼ੁਭ ਸੂਰਤਿ।ਨੇਮ ਕਰਤਿ ਸੋ ਜਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਕੋ। ਧਰੈ ਧ੍ਯਾਨ ਗੁਰ ਚਰਨਨਿ ਮੈਂ ਕੋ'॥੧੦॥ਇਕ ਦਿਨ ਗੋਂਦੇ ਮੱਜਨ ਠਾਨਾ। ਪ੍ਰਥਮੈ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਪਾਠ ਬਖਾਨਾ॥ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲਾਯਹੁ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਬਢ੍ਯੋ ਅਨੰਦ ਬ੍ਰਿਤੀ ਠਹਿਰਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥ ਧ੍ਯਾਨ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਗਹੇ ਰਤਿ ਸਾਥ[2]॥ਇਸ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਲੈ ਹੁਇਗਯੋ॥ਨਿਰਬਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ[3] ਥਿਤ ਠਯੋ ॥੧੨॥ ਨਹਿਂ ਸਰੀਰ ਕੀ ਸੁਧ ਕੁਛ ਰਹੀ। ਨਿਸ਼ਚਲਤਾ ਐਸੀ ਤਿਨ ਗਹੀ। ਸੁਨਹਿ ਨ ਦੇਖਹਿ;ਪਰਸ ਨ ਜਾਨੈ।ਰਸਨਾ,ਘ੍ਰਾਨ[4] ਬਿਸ਼ਯ ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ॥੧੩॥ਟਿਕੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਅਨੰਦ। ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹਿ ਗੁਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ।ਅਚਲ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ। ਅਪਰ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਤਿਨ ਕੁਛ ਕਹ੍ਯੋ॥੧੪॥ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਮਹਿ ਗਯੋ ਸਮਾਇ।ਸਾਗਰ ਬਿਖੈ ਬੂੰਦਕੇ ਭਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ। ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਥਿਰੇ ਸੁਹਾਇ ॥੧੫॥ ਦੋਨੋਂ ਚਰਨ ਇਕੱਤ੍ਰਹਿ ਕਰੇ।ਦੈਠਿ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਹਲਿਬੋ ਧਰੇ। ਭਈ ਭੋਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਲ ਭਏ। ਜਬਿ ਦੁਇ ਜਾਮ ਬੀਤ ਦਿਨ ਗਏ॥੧੬॥ਗੁਹਜ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਜਾਨੀ। ਥਿਰੇ ਸਮੀਪ ਮੌਨਤਾ ਠਾਨੀ। ਤ੍ਯਾਰ ਅਹਾਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਆਨਿ ਰਸੋਈਆ ਖਰੇ ਅਗਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸਬਖਾਨੀ॥ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨ ਬੋਲੇਬਾਨੀ॥ਪਿਖਿ ਸੁਭਾਇ ਕੋ ਬਿਸਮੈ ਹੋਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਨਹਿਂ ਜੋਏ ॥ ੧੮ ॥ ਲੀਲ੍ਹਾ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਕਾਰਨ ਵਿਚ ਨਿਤ ਮਸਤ ਰਹੇ। [2]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [3]ਉਹ ਸਮਾਧੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਜਾਤਾ ਤੇ ਗਜੇਯ ਵਿਚ ਅੰਤਰਾ ਨਾ ਰਹੇ। [4]ਸੁੰਘਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।

ਕੀ ਸ੍ਵਾਮੀ[1]। ਕੌਨ ਲਖੈ ਬਿਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਦ੍ਵਿਇ ਘਟਿਕਾ ਬਿਤ ਗਏ ਪਿਛਾਰੀ। ਪੁਨ ਸੇਵਕ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹੀਂ ਕਹਯੋ ਕਛੁ ਫੇਰੇ। ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਸਭਿ ਬਿਸਮ ਬਡੇਰੇ।ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਬੀਤੇ ਪੁਨ ਦਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ॥੨੦॥ 'ਸਿੱਧ[2] ਅੰਨ ਸਭਿ ਸੀਤਲ ਭਯੋ। ਰਾਵਰਿ ਬਿਨ ਕਿਨਹੂੰ ਨਹਿਂ ਖਯੋ। ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਹੋਇ ਸੁ ਕਰੈਂ। ਬਰਤਹਿ ਦੇਗ ਕਿਧੌਂ ਇਮ ਧਰੈਂ" ॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਰਹੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਅਚਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਦੋਇ ਘਟੀ ਦਿਨ ਰਹਯੋ ਸੁ ਜਾਇ[3]। ਕਹਯੋ ਬਹੁਰ ਸੇਵਕ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੨੨॥ 'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ! ਲੀਲ੍ਹਾ ਤੁਮਰੀ ਅਧਿਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਮ ਅਲਪੱਗ ਜੀਵ ਕਯਾ ਜਾਨੈਂ। ਬਿਨਾ ਆਪ ਕੇ ਕਰੇ ਬਖਾਨੈ ॥ ੨੩ ॥ ਸਰਬ ਦਿਨੇਸ ਬੈਠਯੋ ਸੁ ਬਿਤਾਯੋ। ਰਾਵਰ ਨੇ ਪਗ ਨਹੀਂ ਹਿਲਾਯੋ।ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਭੋਜਨ ਸਭਿ ਤਯਾਰ। ਧਰਯੋ ਰਹਯੋ ਸੋ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੇਰ ਸੰਦੇਹ ਮਹਾਨਾ। ਕਯਾ ਕਾਰਨ ਭਾ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ'। ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਰਦਾਸ। ਬਿਕਸਤਿ ਮੁਖਿ ਤੇ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੨੫॥'ਕਾਬਲ ਮਹਿਂ ਗੋਂਦਾ ਸਿਖ ਰਹੇ। ਧਰੇ ਧਯਾਨ ਦੋਨੋ ਪਦ ਗਹੇ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤਿਸ ਤੇ ਚਰਨ ਛੁਟਾਵੈਂ। ਬਿਨਾ ਛੁਟੇ ਕਿਮ ਲੰਗਰ ਜਾਵੈਂ ॥੨੬॥ ਰਹਯੋ ਉਡੀਕਤਿ ਛੋਰਹਿ ਮੋਹੀ। ਦ੍ਰਿਢ ਗਹਿ ਰਾਖਯੋ ਤਯਾਗ ਨ ਹੋਹੀ'।ਜਬਿ ਸੰਧਯਾ ਹੋਈ ਦਿਨ ਗਯੋ।ਤਬਿ ਗੋਂਦਾ ਜਾਗਤਿ ਤਹਿਂ ਭਯੋ ॥੨੭॥ ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਿ ਦੇਹਿ ਸੁਧ ਹੋਈ। ਤਜੇ ਚਰਨ ਗੁਰ ਕੇ ਤਬਿ ਦੋਈ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ।ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਸਿ ਜਿਨਹੁੰ ਸੁਭਾਇ ॥੨੮॥ ਸਿਖ ਬਿਸਮਾਦ ਰਹੇ ਸੁਨਿ ਦੇਖਿ। ਜਾਨਯੋ ਸਿਖ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਲੰਗਰ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਭੋਜਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬ੍ਰਤਾਏ॥੨੯॥ ਸੰਗਤਿ,ਸੇਵਕ,ਸਿੱਖਯਨਿ, ਸੂਰਨਿ[4]। ਕਰਯੋ ਅਹਾਰ ਛੁਧਿਤ ਸੰਪੂਰਨ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਜਾਨਯੋ ਬੱਖਯਾਤ ॥੩੦॥–ਨਿਰਨੈ ਕਰੈਂ ਜਿ ਗੋਂਦਾ ਆਵੈ। ਮਿਲਿ ਬੂਝੈਂ ਸੋ ਸਕਲ ਬਤਾਵੈ–। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨੇਸ ਬਹੁਰ ਬਿਤਿ ਗਏ। ਗੋਂਦਾ ਬਡ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਲਏ॥ ੩੧ ॥ ਜਿਤੇ ਵਿਲਾਇਤ ਕੇ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਲੇ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਸੰਗ

[1]ਸੁਆਮੀ ਦੀ। [2]ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਰਿੱਧਾ ਪੱਕਾ। [3]ਜਾਂ ਦੋ ਘੜੀ ਦਿਨ ਰਹਿਆ ਭਾਵ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। [4]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ।

ਬਿਲੰਦ । ਚਲਿ ਕਾਬਲ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ । ਆਵਤਿ ਕਰਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ॥ ੩੨ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਬਹੁ ਆਇ ਪਹੂੰਚੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿਨਹੁੰ ਮਨ ਰੂਚੇ । ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਮਹਿ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ । ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਕੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ ॥੩੩॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਤ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਆਨਿ ਸਿਖ ਸਾਰੇ । ਢੁਰਤਿ ਚਮਰ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਬਹੁ ਸੇਤ[1] । ਉਡਹਿ ਮਰਾਲ ਤਥਾ ਛਬਿ ਦੇਤਿ ॥ ੩੪ ॥ ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗ ਅਨੇਕ । ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਬਿਸਾਲ ਬਿਬੇਕ । ਜੋਧਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਭਾ ਸਭਿ ਭਰੀ । ਛਰੀਦਾਰ[2] ਕੰਚਨ ਕੀ ਜਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਕਰਤਿ ਮੇਵੜੇ ਸਿਖ ਅਰਦਾਸ । ਪੁਰਹਿੰ ਕਾਮਨਾ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਪਾਸ । ਕਾਬਲ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸ ਕਾਲ । ਦਰਸਤਿ ਭੇ ਧਰਿ ਭੇਟ ਬਿਸਾਲ ॥ ੩੬ ॥ ਗੌਂਦਾ ਮੁੱਖਯ ਜਿਨਹੁ ਕੇ ਮਾਂਹਿ । ਆਇ ਮਿਲੇ ਬੈਠੇ ਪੁਨ ਪਾਹਿ । ਖੁਸ਼ੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਰਬ ਪਰ ਕਰੀ । ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਜਸ ਜਸ ਪੁਰੀ ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਸਿੱਖਯਨ ਸੋਂ ਬਾਤ ਚਲਾਈ । 'ਕਿਮ ਸਮਾਧਿ ਗੌਂਦੇ ਸੁ ਲਗਾਈ ?' ਸੁਨਿ ਕਾਬਲ ਕੇ ਸਿੱਖਯ ਅਲਾਵੈਂ । ਜੋ ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਤ ਪਾਸ ਰਹਾਵੈਂ ॥੩੮॥ 'ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਯੋ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ । ਮੂੰਦਿ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਯਹੁ ਧਯਾਨ । ਸਭਿ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਯੋ ਥਿਤ ਬੈਸਾ । ਨਹਿਂ ਸੁਧਿ ਤਨ ਕੀ ਲਘੁ, ਗਿਰ ਜੈਸਾ[3] ॥ ੩੯ ॥ ਨਹਿਂ ਕਹਯੋ ਕਿਸ ਨੇ ਇਹ ਭਾਂਤੀ । ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਇੰਦ੍ਰੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਸੂਰਜ ਅਸਤ ਭਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ । ਤਬਿ ਹੋਯੋ ਤਨ ਸੁਧ ਕੇ ਨਾਲ ॥ ੪੦ ॥ ਇਮ ਹੋਈ ਇਕ ਦਿਨ ਧ੍ਰਮਸਾਲ । ਚਾਰਹੁ ਜਾਮ ਸਮਾਧਿ ਬਿਸਾਲ । ਤੁਮ ਕਿਮ ਬੂਝਤਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ ? । ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਧ ਇਹ ਠਾਂ ਆਈ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ । ਜਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਬੱਖਯਾਤ । 'ਚਾਰ ਜਾਮ ਬੈਠੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਕਹਿਤ ਭਏ-ਹਮਰੇ ਪਦ ਗਹੇ ॥ ੪੨ ॥ ਕਿਮ ਲੰਗਰ ਮਾਂਹ ਕਰਹਿ ਪਯਾਨਾ-। ਥਿਰੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਸਭਿ ਬਿਰਤਾਂਤ । ਬਿਸਮੇ ਹੋਏ ਲਾਖ ਸਿੱਧਾਂਤ ॥ ੪੩ ॥ 'ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨੇ । ਕਯਾ ਅਲਪੱਗਯ ਜੀਵ ਹਮ ਜਾਨੇ' । ਭਾਈ ਗੌਂਦੇ ਕੀ ਬਡਿਆਈ । ਭਈ ਅਧਿਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗਾਈ ॥ ੪੪ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧੀਨ

---

[1]ਚਿੱਟਾ । [2]ਚੋਬਦਾਰ । [3]ਤਨ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬੀ ਸੁਧ ਨਾਂ ਸੀ (ਤੇ ਐਉਂ ਅਡੋਲ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ) ਜਿਵੇਂ ਪਰਬਤ ।

ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨਾ। ਨਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੇ ਬਸੀ ਮਹਾਨਾ। ਅਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜੋ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰੇ। ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਜਗਤ ਸੋ ਹਾਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਗੋਂਦੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਸਿੱਖਨਿ ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਗੁਰ ਨਮਿੱਤ ਲੰਗਰ ਕਰਹੁ ਹੁਇ ਕੱਲਯਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਜਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਵੈਂ। ਭੁਖਾ ਰਹਨਿ ਨ ਕੋਈ ਪਾਇ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਸਿਖ ਜਹਾਂ। ਛੁਧਿਤ ਸੁ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਹਾਂ। ਨਿਰਧਨ, ਰੰਕ, ਅਨਾਥ ਮਹਾਨੇ। ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੁਇ, ਮਿਲੈ ਨ ਖਾਨੇ ॥੩॥ ਸੋ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਬਹੁ ਧਨ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈਂ ਨਾਂਹੀ। ਸੋ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕੈ ਆਪਸਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪ ॥ ਇਕ ਥਲ ਦੇਗ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਕਰੈਂ। ਛੁਧਿਤ ਹੋਤਿ ਸੋ ਉਦਰ ਸੁ ਭਰੈਂ। ਗੁਰ-ਸਿਖ ਗੁਰ ਸਿੱਖਯਨਿ ਪੈ ਜਾਇ। ਤਿਹ ਸਨਮਾਨਹਿਂ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਇ ॥ ੫ ॥ ਦੇ ਭੋਜਨ ਕੋ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ। ਭੁਖਾ ਸਿਖ ਕੋ ਰਹਨਿ ਨ ਪਾਵੈ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖਯਨਿ ਸੇਵੈਂ। ਸਾਦਰ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਜੇਵੈਂ ॥੬॥ ਇਹ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਠਾਨਹਿਂ ਅਰਦਾਸ। 'ਅਮੁਕੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਅਮੁਕੇ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਚਲਹਿ ਦੇਗ ਅਮੁਕੇ ਸਿਖ ਧਾਮੂ' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇਂ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੋ ਭਾਖਹਿਂ 'ਧੰਨ'। ਦੇਗ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਹੁਤ ਸਥਾਨ। ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਮਹੀਆਨ ॥੮॥ ਸੁਜਸੁ ਹੋਇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਊਚ ਨੀਚ ਬਹੁ ਦੇਸ਼ ਘਨੇਰਾ। ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਕੇ ਚਲਿ ਆਵੇ। ਹੁਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈਂ ॥੯॥ 'ਮਮ ਸਿਖ ਹੋਇ ਜੁ, ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਨੀਵੇਂ ਮਨ ਭਗਤੀ ਕੋ ਧਰੇ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਦਾ ਉਰ ਧਾਰੇ। ਕਿਸਹੂੰ ਕੀ ਨਹਿ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰੇ ॥੧੦॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਿਸਾਰੇ। ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਰਿਦੇ ਸੰਭਾਰੇ। ਕਿਰਤ ਧਰਮ ਕੀ ਸਦਾ ਕਮਾਵੇ। ਸੇਵੇ ਸਿੱਖਾਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੇ' ॥ ੧੧ ॥ ਏਕ ਬੇਰ ਬੈਸਾਖੀ ਮੇਲੇ। ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸਕੇਲੇ। ਗੁਰਸਿੱਖਨਿ ਚਿਤ ਚਾਉ ਬਿਸਾਲੇ। ਚਲਿ ਆਏ ਮਿਲ ਕਰਿ ਹਿਤ ਨਾਲੇ ॥੧੨॥ ਜਥਾਜੋਗ ਉਪਹਾਰਨਿ ਲੀਨੇ। ਆਇ ਸਭਿਨਿ

ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨੇ । ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਉਰ ਭਯੋ ਅਨੰਦ । ਗਨ ਚਕੋਰ ਜਿਮ ਪੂਰਨ ਚੰਦ ॥ ੧੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਜ ਨਦਰੀ ਆਏ । ਲੋਚਨ ਕਮਲ ਸਭਿਨਿ ਬਿਕਸਾਏ। ਜਿਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਹੁਇ ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਿਖਾਏ । ਬੂੰਦ[1] ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥ ੧੪ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਧਾਏ । ਸੁਧਾ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਿਲ੍ਯੋ ਹਰਖਾਏ । ਮਨਹੁੰ ਭੌਰ ਗਨ ਭ੍ਰਮਤਿ ਬਿਲੰਦ। ਭਏ ਸਥਿਰ ਪਿਖਿ ਪਗ ਅਰਬਿੰਦ ॥ ੧੫ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ, ਦੈ ਕਰਿ ਉਪਹਾਰ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ । ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਵਾਰ੍ਯੋ[2]। ਜਥਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉਡ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰ੍ਯੋ[3] ॥੧੬॥ ਬਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਤਬਿ ਬਾਤ ਚਲਾਈ । 'ਅਮਕੇ ਸਿੱਖਨਿ ਦੇਗ ਬਨਾਈ । ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀ । ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ ਭਾਉ ਕੋ ਧਰਿਹੀ ॥੧੭॥ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਸੁ ਭਯੋ । ਨਿਤ ਲੰਗਰ ਕੋ ਸਿੱਖਨਨਿ ਦਯੋ । ਰਾਵਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵੈਂ । ਗੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਹਾਰ ਅਚਾਵੈਂ' ॥੧੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਾਕ ਜਬਿ ਸੁਨ੍ਯੋ। ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਭਨ੍ਯੋ । 'ਸਿੱਖ ਕੌਨ ਸੋ ਹਮੈ ਬਤਾਵਹੁ । ਦੇਗ ਦੇਤਿ, ਤਿਨ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ॥ ੧੯ ॥ ਸੇਵ ਭਗਤਿ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਬਿਸਾਲਾ[4] । ਹਮ ਬੂਝਹਿਂ ਤਿਨ ਕੋ ਇਸ ਕਾਲਾ' । ਤਬਹਿ ਸਿੱਖ ਉਠਿ ਕਰਿ ਦ੍ਵੈ ਫਿਰੇ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਢਿਗ ਲੇ ਆਏ । ਖਰੇ ਸਮੁਖ ਨਿਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ । ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਹੇਰਿ ਤਿਨ ਓਰੇ। ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ 'ਕੌਨ ਬਿਧਿ ਸੇਵਾ ? ਤੁਮ ਨੇ ਕੀਨਸਿ ਹਿਤ ਗੁਰਦੇਵਾ ?' ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਨਿ ਸਭਿ ਭੇਦ ਸੁਨਾਯੋ । 'ਦਯਾ ਧਾਰ ਜੋ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਯੋ॥੨੨॥ ਤਿਸ ਕੋ ਭੋਜਨ ਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਵ। ਸ਼ੇਸ਼ਨਿ ਪਿਛਾਰੀ ਤੇ ਹਮ ਖਾਇਵ । ਜਿਤਿਕ ਅਤਿੱਥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਆਵੈਂ । ਲੰਗਰ ਤੇ ਅਹਾਰ ਸਭਿ ਖਾਵੈਂ' ॥੨੩॥ ਨਿਜ ਸੇਵਾ ਕਰਤੇ ਜਿਮ ਰਹੇ । ਅਪਨੇ ਕਰਮ ਸਮੂਹਨਿ ਕਹੇ । ਸੁਨਤਿ ਖਿਮਾਂ ਕਰਿ ਰਹੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਨਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਛੂ ਅਲਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਤਬਿ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ । 'ਰਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਹਮ ਉਰ ਗਿਨਤੀ । ਜਥਾ ਆਪ ਕੀ ਆਗ੍ਯਾ ਹੋਇ । ਤਥਾ ਕਰੈਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥੨੫॥ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਤਿ-

[1](ਸ੍ਵਾਂਤੀ) ਬੂੰਦ । [2]ਘੇਰਾ ਪਾਕੇ । [3]ਚਾਰੋਂ ਤਰਫਾਂ ਤੋਂ ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ (ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ) । [4]ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ।

ਗੁਰ ਬੋਲੇ। ਜਗਤ ਭਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਅਮੋਲੋ।'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖਜ! ਤੁਮ ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਮੋਰੇ। ਕਰਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਨਿਤ ਉਰ ਲੋਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵੌਂ। ਜਮ ਸੰਕਟਿ ਤੇ ਤੁਮਹਿੰ ਛੁਟਾਵੌਂ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਿਤਵਨ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮੈਂ। ਮਮ ਸਿਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇਂ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਮੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਸਮੈਂ ਚੁਕੇ ਤੇ ਜੋ ਸਿਖ ਆਇਵ। ਤਿਹ ਭੀ ਕਿਨਹੁੰ ਅਹਾਰ ਖੁਲਾਇਵ? ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਉੱਤਮ ਇਹ ਜਾਨੋ। ਅੰਨ ਦਾਨ ਸਮ ਦਾਨ ਨ ਮਾਨੋ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਬੂਝਤਿ 'ਇਹੁ ਕਿਮ ਲਹੀਐ? ਸਮੋ ਚੁਕਨੋ ਕਿਹ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ! ਕਹੀਐ[1]। ਇਸ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕਰਹਿਂ ਪੁਨ ਤੈਸੇ। ਹਿਤ ਕੋ ਕਰਨਿ ਆਪ ਕੋ ਜੈਸੇ[2]' ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਫੁਰਮਾਇਵ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਤੇ 'ਬੀਤਯੋ ਸਮੋ ਅਹਾਰ। ਛੁਧਿਤ ਸਿੱਖਜ ਆਯੋ ਤਬਹਿ, ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਸ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ। ਕਰੈ ਤਯਾਰ ਪੁਨ ਦੇ ਹਿਤ ਨਾਲ। ਚੁਕੇ ਸਮੇ ਅਤਿਥਿ ਸਿਖ ਆਵੈ। ਭਾਉਭਗਤਿ ਸੋਂ ਤਿਸ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥੩੧॥ ਅਸ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਮੁਝ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੁ ਕਰੈ ਮਹਾਨ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੈਂ ਤਿਸ ਪਰ ਹੋਵੌਂ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਸੰਕਟ ਖੋਵੌਂ ॥ ੩੨ ॥ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੈਂ ਰਹੌਂ ਸਹਾਇਕ। ਰੱਛੌਂ ਦੇ ਕਰ ਬਿਘਨ ਨਸਾਇਕ। ਇਮ ਸੇਵਤਿ ਸਿਮਰਤਿ ਹਰਿਨਾਮੁ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੇ ਪਾਵਨ ਧਾਮੁ[3] ॥੩੩॥ ਸੋਈ ਸਿੱਖ ਮੋਹਿ ਕੋ ਪਯਾਰੋ। ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਮੈਂ ਸਦਾ ਸਮਾਰੌਂ। ਬਸੀ ਰਹੌਂ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਹੋਇ। ਪ੍ਰੇਮ ਫਾਸ ਤੇ ਐਂਚਤਿ ਜੋਇ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ। 'ਇਹ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੈ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ। ਜਿਸ ਪਰ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਨ ਜਾਨਿ। ਤਿਸ ਕਉ ਦੇਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾਨ॥੩੫॥ ਹਮ ਅਲਪੱਗ ਜੀਵ ਤੁਮ ਸ਼ਰਨੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਸੰਕਟ ਟਰਨੀ[4] ।:— [5]ਗਿਰਾ ਗੁਰੂ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰਨੀ[6]।ਮਥਨ ਗਯਾਨ ਅਗਨੀ ਕਹੁ ਅਰਨੀ[7]

[1]ਸਮਾ ਚੁਕਿਆ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! [2]ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਨੂੰ (ਸਾਡਾ) ਹਿਤ ਕਰਨ ਦਾ (ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਿਆ ਹੈ)। [3]ਘਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਟਾਰਨ ਵਾਲੀ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਿੰਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [6]ਬੇੜੀ ਰੂਪ। [7]ਗਿਆਨ ਅਗਨੀ (ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਵਿਚਾਰਨਾ ਆਦਿ) ਅਰਣੀ ਮਥਨ ਤੁੱਲ ਹੈ [ਸਿਧ:, ਅਰਣੀ='ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਕੜੀ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ ਜੋ ਯੱਗ ਅਗਨੀ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਧਰਾ ਤੇ ਉੱਤ੍ਰਾ। ਅਧਰਾ ਵਿਚ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਉਤੇ ਉੱਤ੍ਰਾ ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਮਥਦੇ ਹਨ, ਛੇਕ ਹੇਠਾਂ ਘਾਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੱਗ ਲੱਗ ਉੱਠਦੀ ਹੈ]।

॥ ੩੬ ॥ ਸੱਤ੍ਰਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਜਨੁ ਧਰਨੀ[1]। ਤਿਸ ਨਿਪਜਾਵਨਿ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਧਰਨੀ[2]। ਤਿਹ ਲਖਿ ਅਰਥ, ਕਰੀ ਜਿਨ ਕਰਨੀ[3]। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਅਘ ਜਤਿ ਤਿਨ ਦਰਨੀ[4] ॥ ੩੭ ॥ ਗੁਰਬਾਨੀ ਬਰ ਜਨ[5] ਆਚਰਨੀ[6]। ਹਿਦੇ ਬਿਕਾਰਨਿ ਤਿਨ ਕੇ ਛਰਨੀ[7]। ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਕੀ ਇਹ ਘਰਨੀ[8]। ਮਿਲੀ ਰਹੈ ਨਿਤ ਸਵਰਨ ਬਰਨੀ[9] ॥ ੩੮ ॥ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ ਕੈਵਲ ਕਰਨੀ[10]। ਸਿੰਘਨਿ ਸਮ ਹੈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਰਨੀ[11]। [12]ਮਹਦ ਅਬਿੱਦਯਾ ਚੰਚਲ ਹਰਨੀ।ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਲਕੌ ਤਤਛਿਨ ਹਰਨੀ[12]॥੩੯॥ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ ਕੀ ਸੁਨੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ। ਜੋ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਨਾਸ਼ਨਿ ਸੰਸਾ। ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਹੋਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਸਗਰੇ ਜੋਏ ॥ ੪੦ ॥ ਭਗਤਿ ਅੰਕੂਰ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਉਗਯੋ।ਤਜਿਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਮਨਸਿਮਰਨ ਲਗਯੋ।ਕਰੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਪਾਇ। ਲਖੀ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਸਿੱਖਨਿ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਈ। ਕਹਿਂ ਲਗ ਕਥਹਿਂ ਗੁਰੂ ਵਡਿਆਈ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥ ੪੨॥ ਕਰਹਿਂ ਚੇਸ਼ਟਾ[13] ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋਇ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਸ਼ੁਧ[14] ਹੋਇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਹਜ਼ਾਰਨਿ। ਦੇਂ ਉਪਹਾਰ ਲਗਾਇ ਅੰਬਾਰਨਿ ॥ ੪੩॥ ਬਡ ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਹੋਵਾ। ਪੁਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਸਤਿਗੁਰ

---

[1]ਇੱਛ [ਸੰਸ:, ਧਰਿਣਿ=ਜ਼ਿਮੀ]। [2]ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਉਪਜਾਵਣੇ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਧਰਤੀ ਹੈ। [3]ਤਿਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣ ਕੇ ਜਿਨ (ਚੰਗੀ) ਕਰਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [4]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਪਾਪਾਂ ਸਣੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਗੁਰਬਾਣੀ)। [5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਨਾਂ ਦੇ। [6]ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ, [ਸੰਸ:, ਆਚਰਣੀਯ]। [7]ਉਨ੍ਹਾਂ (ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ) ਰਿਦੇ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਛਲ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। [8]ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਘੜਨ ਵਾਲੀ)। (ਅ) ਇਸਤ੍ਰੀ। [9]ਸ+ਵਰਨ+ਅਵਰਨੀ=ਭਾਵ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਰਨ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਉੱਤਮ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਉਤਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਉਂ ਅਵਰਨੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਅਰੂਪ ਹੈ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਉਹ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [10]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। [11]ਸ਼ੇਰਨੀ ਵਤ ਹੈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਹਥਨੀ ਨੂੰ। [12]'ਅਵਿੱਦਿਆ' ਹਰਨੀ ਸਮਾਨ ਬੜੀ ਚੰਚਲ ਹੈ (ਜੋ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਦਾਵ ਘਾਵ ਕਰਕੇ ਆ ਪੈਂਦੀ ਹੈ), ਉਸ ਹਰਨੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ੇਰਨੀ ਰੂਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਪਣਾ ਬਲ ਕਰਕੇ ਝਟ ਪਟ ਹਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ (ਮਾਰ ਦੇਂਦੀ ਯਾ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ)। [13]ਲੀਲ੍ਹਾ। [14]ਮੁਕਤੀ। ਸੁਖ।

ਜੈਵਾ । ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਬਹੁ ਡੇਰੇ ਪਰੇ । ਬਡਭਾਗੀ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ॥੪੪॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਕਰਿਹੀਂ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ' ਉਚਰਿਹੀਂ।ਜਿਸ ਕੋ ਬਾਕ ਜਥਾ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਸੋ ਨਰ ਤਤਛਿਨ ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿਖਨ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

੨. [ਰਾਜੇ ਹਾਥੀ ਮੰਗਣ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਦੇਂ ਦਾਨ । ਨਿਤ ਅਨੇਕ ਹੀ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਸਿੱਖ ਸਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਕੋਰ। ਅਰਪਤਿ ਕਹਿਂ ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਜੋਰਿ । 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਾਰਜ ਮੋਹਿ।ਸਿੱਧ ਭਯੋ ਹਤਿਬਿਘਨ ਸੰਦੋਹੁ[1]॥੨॥ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਬਲ ਪਾਇ।ਤਤਛਿਨ ਹੋਇ ਮੋਹਿ ਸਹਾਇ'।ਕੋ ਇਕ ਕਹਤਿ 'ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੁਝ ਦੀਨਸਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਅਕੋਰ ਇਹੀ ਕਹਿ ਲੀਨਸਿ[2]'॥੩॥ਕੋ ਭਾਖਤਿ 'ਮਮ ਦਾਰਿਦ ਖੋਵਾ। ਇਹ ਦਸਵੰਧ ਆਪ ਕੋ ਹੋਵਾ'। ਕੇਚਿਤ ਕਹਤਿ 'ਪੁਰਹੁ ਮਮ ਆਸ। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਆਨਯੋ ਧਨ ਪਾਸ' ॥੪॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿਂ ਬਿਨੈ ਹਜ਼ਾਰਨਿ। ਆਨਿ ਚਢਾਵਤਿ ਹੈਂ ਉਪਹਾਰਨਿ । ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੀ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਪੁਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਖਯਨਿ,ਸ੍ਵਾਮੀ॥੫॥ ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਨਿ। ਉਪਹਾਰਨਿ ਅਰਪਾਇ ਹਜ਼ਾਰਨਿ। ਰਿਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਤ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖੈਂ। ਦੁਖਦ ਬਿਕਾਰਨਿ ਹਰਹਿਂ ਅਸ਼ੇਖੈ ॥ ੬ ॥ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਇਕ ਗਜ[3] ਆਇਵ। ਕਾਂਹੂ ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਭੇਟ ਚਢਾਇਵ। ਸੁੰਦਰ ਮਹਾਂ ਬਿਸਦ ਜਿਸ ਰੰਗ। ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਇਨਿ ਸਹਿਤ ਮਤੰਗ[3]॥੭॥ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਰਹੈ ਬਲਵੰਤਾ। ਤਿਸ ਗਜ ਕੋ ਭਾ ਬਿਦਤਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਨਯੋ ਗਨਯੋ ਗੁਨਨੀਕੋ। ਕੇਚਿਤ ਆਵਹਿਂ ਪਿਖਿਨਿ ਤਿਸੀ ਕੋ।੮॥ਬਿਦ ਕਹਿਲੂਰ,ਹੁਤੋ ਬਡਰਾਜਾ। ਰਹੈ ਸੰਗ ਬਹੁ ਸੈਨ ਸਮਾਜਾ। ਦੁਤਿਯ ਹੰਡੂਰੀ ਮਿਲਯੋ ਨਰਿੰਦ। ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ॥ ੯ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਸਹਿਂ ਹਮਾਰੇ ਦੇਸ਼। ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਮਤੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਨਹੀਂ ਆਪ ਤੇ ਦੇਵਹਿ ਕੋਊ। ਚਢਿ ਕੈ ਚਲਹੁ ਮਾਂਗ ਲੇਂ ਸੋਊ ॥ ੧੦ ॥ ਭੇਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਆਵੈ। ਮੇਲਾ ਭਰਯੋ ਰਹੈ ਅਰਪਾਵੈ। ਅਬਿ ਲਗਿ ਤਿਨ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਲੀਨੋ। ਹਮਰੇ ਦੇਸ਼ ਬਾਸ ਚਿਰ ਕੀਨੋ' ॥੧੧॥ਇਮ ਮਸਲਤ[4] ਜੁਗ ਰਾਜੇ ਕਰਿ ਕੈ। ਮੰਦਮਤੀ

---

[1] ਸਾਰੇ [ਸਿਧ, ਸੰਦੋਹ]। [2] (ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਈ) ਇਹ ਭੇਟਾ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਕਹਿ ਲਈ ਸੀ (ਕਿ ਚੜ੍ਹਾਸਾਂ)। [3] ਹਾਥੀ। [4] ਸਲਾਹ।

ਲਾਲਚ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਿ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਾਰਨ। ਲੇ ਕਰਿ ਚਢੇ, ਨ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰਨ॥ ੧੨॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਮਿਸਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਹਰਖਾਏ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਡੇਰਾ ਕਰਨੋ ਸੁ ਬਾਸੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਗੁਰ ਪਠਨੋ ਸੁ ਪਾਸੇ॥ ੧੩॥ ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਵਧਾਨਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ। ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਬਡ ਭੀਰ ਸੁ ਲਯਾਏ॥੧੪॥ ਆਗੈ ਸਤਿਗੁਰ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਕੈ। ਸਭਾ ਲਗਾਈ ਮਹਾ ਫਰਸ਼ ਕੈ। ਜੋਧਾ ਸਨਧ-ਬੱਧ ਹੁਇ ਸਾਰੇ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੂਖਨ ਤਨ ਧਾਰੇ॥ ੧੫॥ ਸਿਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਕੰਚਨ ਖਚੇ। ਧਨੁ[1] ਇਖਧੀ[2] ਸੁੰਦਰ ਬਿਧਿ ਰਚੇ। ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ ਰਾਗੋ। ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਗੁਨ ਅਨੁਰਾਗੋ[3]॥ ੧੬॥ ਖਰੇ ਨਕੀਬ ਅਵਾਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ। ਗੁਰੂ ਸੁਜਸੁ ਤੇ ਰਿਦਾ ਹੁਲਾਸਤਿ।ਚੋਬਦਾਰ ਕੋ ਗਨ ਹੈ ਖਰੋ। ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਸੁਹਾਵਤ ਖਰੋ[4]॥੧੭॥ਖਰੇ ਮੌਢਰੇ ਭੂਖਨ ਸਨੇ।ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸਨਿ ਭਨੇ। ਕੇਤਿਕ ਮਖ਼ਮਲ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਵਾ। ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੇ ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਾਵਾ ॥੧੮॥ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਿਛੇ ਗਲੀਚੇ। ਚੋਆ[5] ਅਤਰ ਸੁਗੰਧਿ ਉਲੀਚੇ[6]। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮਹਿਕਾਰ ਉਠੰਤੀ। ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਗਾਦੀ ਦੁਤਿਵੰਤੀ॥ ੧੯॥ ਬਡ ਉਪਧਾਨੁ ਧਰੇ ਇਕ ਓਰੇ। ਗੁੰਫੇ ਜ਼ਰੀ ਸੁ ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰੇ। ਬੈਠੇ ਬੀਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ। ਕੋ ਉਪਮਾ ਕਵਿ ਕਹੈ ਬਨਾਇ॥ ੨੦॥ ਸ਼ੱਕ੍ਰ[7] ਸਹਤਿ ਸੁਰ ਗਨ ਪਰਵਾਰਤਿ। ਬੈਠੇ ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਨਹੁ ਦੁਤਿ ਧਾਰਤਿ। ਇਕ ਸੌ ਏਕ ਪਾਟ[8] ਗਰ ਜਾਮਾ। ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਸ਼ੋਭਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ॥੨੧॥ ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ ਦਿਪਤ ਹੈਂ ਮੋਤੀ। ਕਟਕ[9] ਜਰਾਉ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤੀ। ਨਵਰਤਨੋ[10] ਸਹਿਤਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।ਨਵ ਗ੍ਰਿਹ ਬੈਠੇ ਕਰਿ ਜਨੁ ਪਾਂਤੀ॥੨੨॥ ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ ਅਮੋਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁਰਸਰਿ[11] ਜਲ ਧਾਰਾ ਜਨੁ ਚਾਲਾ। ਪਾਗ ਪੇਚ ਬਾਂਧੇ ਬਿਚ ਖਰੀ।ਊਪਰਿ ਜਿਗਾ ਜਰਾਉਨਿ ਜਰੀ॥੨੩॥ [12]ਸਬਜ਼ੇ ਸਭਿ ਜੋ ਹੀਰਨ ਸੰਗ। ਸਸਿ ਡਕਰੇ ਜਨੁ ਉੱਜਲ ਰੰਗ[12]। ਚਮਰ

---

[1]ਧਨੁਖ। [2]ਭੱਥਾ। [ਸੰ:, ਇਖੁਧੀ]। [3]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [4]ਚੋਰੇ। [5]ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਕੇਸਰ ਕਸਤੂਰੀ ਮਰਮੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦਿਆਰ ਦਾ ਬੂਰਾ ਮਿਲਾਕੇ ਮੇਕ ਨਾਲ ਚੁਆਈ ਸੁਗੰਧੀ। [6]ਛਿੜਕਿਆ ਹੈ। [7]ਇੰਦ੍ਰ। [8]ਪੱਟ ਦਾ। [9]ਕੜੇ। [10]ਨੌ ਰਤਨ ਜੜਤ ਬਹੁੱਟੇ। [11]ਗੰਗਾ। [12](ਜਿਸ ਵਿਚ) ਚੰਦ ਟੁਕੜੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਉੱਜਲ ਹੀਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਦੇ ਪੰਨੇ ਜੜੇ ਹਨ।

ਚਾਰੁ ਊਪਰ ਕੋ ਫਿਰਿਹੀ। ਬਿਸਦ ਮਰਾਲਨਿ ਕੇ ਸਮਸਰ ਹੀ ॥ ੨੪ ॥ ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਗੁਰ ਧਾਰਨਿ ਕਰਨੋ। ਨਿਕਟਿ ਸਰਾਸਨ ਇਖਧੀ ਧਰਨੋ। ਇਤ ਰਾਜੇ ਦੋਨਹੁੰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਆਵਤਿ ਭੇ ਮਸਲਤ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੨੫॥–ਜੇ ਕਰਿ ਜਾਚਨੇ ਦੇਹਿਂ ਨ ਹਾਥੀ। ਸੁਭਟ ਸੈਨ ਬਡ ਦੋਨੋ ਸਾਥੀ। ਬਲ ਕਰਿ ਛੀਨ ਲੇਹਿਂ ਲੇ ਚਲਿ ਹੈਂ। ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕਹਾ ਹਮਰੇ ਤੁਲ ਹੈ–॥ ੨੬ ॥ ਇਹ ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਭੂਪਤਿ ਅੱਗਜਾਨੀ। ਆਏ ਨਿਕਟਿ ਰਾਜ ਮਦ ਮਾਨੀ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਜਾਨੀ ਸਭਿ ਜੋ ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਇ॥ ੨੭ ॥–ਨਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਇਨ ਕੋ ਹੰਕਾਰ। ਬੇਮੁਖ ਮਤਿ ਕੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ–॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਈ। ਤਬਿ ਨ੍ਰਿਪ ਆਏ ਭਟ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੨੮॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ।ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਹਰਖ ਹੀ ਕਰਿ ਕੈ[1]। ਭਟ ਸਭਿ ਸਚਿਵ[2] ਪਹਾਰ ਪਤੀ ਕੇ[3]। ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਸਭਾ ਥਿਤ ਨੀਕੇ ॥ ੨੯ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਬਾਰਤਾ ਅਪਰ ਚਲਾਇ। ਬਹੁਰ ਕਹਨੋ 'ਮੱਲਜਨਿ ਕੋ ਘੁਰਿਬੋ। ਭੋ ਭੂਪਤਿ! ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਨਿਹਰਿਬੋ'॥੩੦॥ਇਮ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੱਲਜ ਬੁਲਾਏ। ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਸੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਜਿਨ ਕੇ ਤਨ ਦੀਰਘ ਬਲ ਭਾਰੇ। ਨ੍ਰਿਪਨਿ ਕਬਹੁੰ ਅਸ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਕਿਸ ਕੋ ਮੱਲ ਭਿਰੇ ਅਬਿ ਆਇ[4]। ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਗਿਰਾਇ। ਛਰਤਿ ਨ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵਹਿ ਕੋਈ।ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਦੋਈ ॥ ੩੨ ॥ ਆਨਿ ਤਿਨਹੁੰ ਅਭਿਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਦੇਖਿ ਦੁ-ਹਨਿ ਦਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ। 'ਭਿਰਹੁ ਪਰਸਪਰ ਨ੍ਰਿਪਨਿ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਜ਼ੋਰ ਆਪਨੋ ਸਕਲ ਜਨਾਵਹੁ' ॥ ੩੩ ॥ ਹੁਕਮ ਪਾਇ, ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਦੋਊ। ਭਿਰੇ, ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਭੁਜਨਿ ਠੋਕਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਵੈਂ। ਨਰਨ ਪਹਾਰੀ ਰਿਦੇ ਡਰਾਵੈਂ ॥ ੩੪ ॥ ਊਪਰ ਤਰੇ ਦਾਵ ਬਹੁ ਕਰੈਂ। ਧਰਤੀ ਗਰਤ[5]ਭਯੋ ਜਿਤ ਫਿਰੈਂ।ਇਤ ਉਤ ਹੋਤਿ ਅੰਕ ਭਰਿ ਪਰੈਂ। ਕਬਿ ਊਪਰਿ ਕਬਿ ਹੋਵਸਿ ਤਰੈ ॥ ੩੫ ॥ ਭਯ ਭਯਾਨਕ ਭੂਰ ਭਏ ਹੈਂ। ਮਹਾਂ ਓਜ ਤੇ ਤੇਜ ਤਏ ਹੈਂ[6]। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਲਾਗ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਭਿਰਤਿ ਦਾਵ ਨਾਨਾ ਦਿਖਰਾਹੀਂ ॥੩੬॥ ਦੋਨੋਂ ਸਮ ਬਲ ਧਾਰਤਿ ਰਹੇ। ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ ਗੁਰੂ

[1]ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ। [2]ਵਜ਼ੀਰ। [3]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ। [4](ਭਾਵ) ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਹਿਲਵਾਨ ਆ ਕੇ ਘੁਲੇ। [5]ਟੋਆ। [6]ਤੇਜ ਨਾਲ ਤੱਤੇ ਹੋਏ।

ਬਚ ਕਹੇ। 'ਅਪਰ ਮੱਲ ਨਹਿਂ ਬਿਰਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਹੇਰਤਿ, ਰਹੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਭਾਰੀ॥੩੭॥ ਤੁਮ ਸਮ ਹੋ[1], ਕਮ ਬਲ ਨਹਿ ਕੋਊ[2]। ਦੇਖੇ ਸਭਿਨਿ ਭਿਰਤਿ ਅਬਿਦੋਊ।ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਲ ਕੋ ਕਹੀਅਹਿ।ਕਿਤਿਕ ਧਰਤਿ ਹੋ, ਹਮ ਤਿਸ ਲਹੀਅਹਿ' ॥ ੩੮ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਸਮੈ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਕੋ ਬਲ ਹਮੈਂ। ਕੂਰ ਨ ਕਹੈਂ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਅਬੈ। ਨਿਜ ਬਲ ਸ਼ਕਤਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਸਬੈ॥੩੯॥ ਤੁਮ ਢਿਗ ਰਾਜੇ ਜੇ ਇਨ ਠਾਜ। ਸਕਲ ਬਾਹਨੀ ਸਹਤ ਸਮਾਜ।ਇਨ ਦੋਇਨ ਕੋ ਸੈਲ ਉਠਾਇ।ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਤੇ ਦੇ ਉਲਟਾਇ॥ ੪੦ ॥ ਗਿਰ ਕਹਿਲੂਰ ਹੰਡੂਰਨ ਜੋਇ। ਦੋ ਹਮ ਕਰੈਂ ਉਚਾਵਨ ਦੋਇ[3]। ਕਹਹੁ ਪਰਸਪਰ ਦੋਹਿਂ ਭਿਰਾਇ। ਚੂਰਨਿ ਹੋਇ ਪਰਹਿਂ ਧਰ ਜਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਹੁਕਮ ਆਪ ਕਰਿਬੇ ਕੀ ਦੇਰਿ। ਕਹੋ ਕਰਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਹਿਂ ਫੇਰਿ। ਕਹਨੋ ਹਮਾਰੋ ਕੂਰ ਨ ਜਾਨਹੁ। ਲਖਹੁ ਕੂਰ, ਪਤੀ-ਆਵਨ ਠਾਨਹੁ[4]' ॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਤੇ ਰਾਜੇ ਉਰ ਡਰੇ। ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਕੰਪਾ ਧਰੇ।—ਹਮਰੇ ਮਨ ਕੀ ਗੁਰ ਨੇ ਜਾਨੀ। ਯਾਂਤੇ ਇਹ ਲੀਲ੍ਹਾ ਅਬਿ ਠਾਨੀ—॥ ੪੩ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਬ ਬਡ ਜਾਨੇ। ਰਾਜ ਹੰਕਾਰ ਆਪਨੋ ਹਾਨੇ। ਉਠਿ ਦੋਨਹੁ ਤਬਿ ਚਰਨੀ ਪਰੇ। ਨਿਰ ਹੰਕਾਰ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਕਰੇ॥ ੪੪॥ 'ਹਮ ਅੱਗਯਾਤ ਰਾਜ ਹੰਕਾਰੀ। ਬੁੱਧੀ ਭੂਲਨਹਾਰ ਹਮਾਰੀ। ਬਖਸ਼ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਦਾਸ ਆਪਨੇ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿਕੈ' ॥ ੪੫ ॥ ਬਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਖੇ ਨਰੇਸ਼। ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਕੀਨਸਿ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਹੰਕਾਰ ਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਨਹੀਂ ਆਪ ਕੋ ਅਧਿਕ ਬਿਚਰੀਅਹਿ'॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋ ਨੰਮ੍ਰ ਤੇਜ ਹੰਕਾਰ[5]। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਸਦਨ ਰਾਜੇ ਜੁਗਮ ਉਦਾਰ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਪਰਬਤੇਸ੍ਰਗਤਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਨਯਾਸੀ 'ਭਗਵਾਨ ਗਿਰ' ਬਿਚਰਨੈ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਆਵਤਿ ਭਯੋ ਪੰਜਾਬ ਮਾਹਿਂ ਜਿਸ ਕੇ ਭਾਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰੀ।ਸਭਿਹਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੌਨ ਘਨੇਰੀ।ਮਨ ਅਨੁਰਾਗ

---

[1]ਤੁਸੀਂ (ਦੋਵੇਂ) ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੋ। [2]ਕੋਈ ਬਲ (ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤੋਂ) ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। [3]ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਦੋਵੇਂ)ਪਹਾੜ ਉਠਾਕੇ। [4]ਅਜ਼ਮਾ ਲਓ। [5]ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਤੇਜ (ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ। ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ 'ਨੰਮ੍ਰ, ਤਜ ਹੰਕਾਰ'। ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਜਾਗਿਬੋ ਲਾਗਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਤਿ ਭਾ ਵਡਭਾਗਾ ॥ ੨ ॥ ਸੰਨਯਾਸੀ ਕੇ ਪੰਥ ਮਝਾਰਾ। ਧਨ ਕੁਲ ਕੋ ਅਭਿਮਾਨ ਨਿਵਾਰਾ। ਧਨ ਲਾਲਸ ਦਰਸ਼ਨ ਕੌ ਆਵਾ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਏਵ ਉਠਾਵਾ ॥ ੩ ॥–ਜੇ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਵਤਾਰੁ। ਅਵਨੀ ਪਰਿ ਠਾਨਤਿ ਬਿਵਹਾਰੁ। ਤੌ ਮੁਝ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਇਮ ਦੇਵੈਂ। ਰੂਪ ਚਤੁਰ ਭੁਜ ਕੋ ਧਰਿ ਲੇਵੈਂ ॥ ੪ ॥ ਮੈਂ ਪੁਨ ਬਨੌਂ ਸਿੱਖ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਜਿਨ ਕੋ ਪਸਰਯੋ ਜਸੁ ਬਹੁਤੇਰਾ–। ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਾ। ਬਨੇ ਚਤੁਰਭੁਜ ਰੂਪ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਸ਼ਯਾਮਲ ਅਲਸੀ ਕੁਸਮ ਮਨੋ ਹੈ[1]। ਦ੍ਰਿਗ ਬਿਸਾਲ ਦਲ ਕਮਲ ਬਨੇ ਹੈ। ਸੰਖ ਗਦਾ ਧਰਿ ਪਦਮ ਚੱਕ੍ਰ ਕੋ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸੁਠ ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ ਬੱਕ੍ਰ ਕੋ[2] ॥ ੬ ॥ ਪੀਤਾਂਬਰ[3] ਸ਼ੋਭਤਿ ਬਨਮਾਲਾ[4]। ਕੋ ਕਵਿ ਬਰਨ ਸਕੈ ਦੁਤਿ ਜਾਲਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਦ੍ਵੈ ਨੈਨ ਰਸੀਲੇ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਮੰਦ ਛਬੀਲੇ ॥ ੭ ॥ ਸਰਿਤਾਪਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਰ[5]। ਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਰਦਾ ਪਾਇਂ ਨ ਪਾਰ। ਆਇ ਕਰਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਜਬਿ ਐਸੇ। ਅਨਦ ਨਿਮਗਨ ਨ ਤਨ ਸੁਧਿ ਕੈਸੇ ॥੮॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੇ ਮੈਂ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਪਰਯੋ ਦੰਡਵਤ ਗੁਰੁ ਅਗੁਵਾਈ। 'ਸ਼ਰਨਿ ਸ਼ਰਨਿ ਰਾਖਹੁ ਦੇ ਹਾਥ। ਮੁਝ ਅਨਾਥ ਕੋ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥ ॥ ੯ ॥ ਸਿੱਖਯ ਆਪਨੋ ਕੀਜਹਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਤੀਨ ਲੋਕਪਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਹੈ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ। ਭਵਸਾਗਰ ਤੇ ਲੇਹੁ ਉਧਾਰਾ' ॥ ੧੦ ॥ ਬੇਸ ਪਲਟਿ ਗੁਰ ਵਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਹਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਇਹ ਠਾਂ ਪਾਯੋ। ਸਿਰੀਚੰਦ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਨੰਦ। ਤਿਨ ਅਨੁਕੰਪਾ[6] ਕੀਨਿ ਬਿਲੰਦ ॥੧੧॥ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਪਰ ਸੋ ਅਬਿ ਤਹਾਂ। ਬੇਦੀ ਬੰਸ਼ ਵਿਖੇ ਜਸੁ ਮਹਾਂ। ਤਿਹ ਕੋ ਮਿਲਹੁ ਸੁ ਪੂਰਹਿ ਆਸਾ*। ਦਰਸਹੁ ਜਾਇ ਧਰਹੁ ਬਿਸ੍ਵਾਸਾ ॥੧੨॥ ਇਹ ਠਾਂ ਉਹ ਠਾ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ*। ਏਕਹਿ ਰੂਪ ਜਾਨਿਯੇ ਦੋਊ'। ਤਬਿ ਭਗਵਾਨ ਦੇਹੁਰੇ ਗਯੋ। ਮਿਹਰਚੰਦ ਪਗ ਪਰਸਤਿ ਭਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭੇਸ ਉਦਾਸੀ ਲੀਨਿ*। ਸੱਤਯ-ਨਾਮ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁ ਦੀਨਿ*। 'ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ' ਨਾਮ ਤਬਿ ਧਰਯੋ। ਲੇ ਆਗਯਾ ਪੁਨ ਜਗ ਮੈਂ ਫਿਰਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਬਿਚਰਤਿ ਜਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਜਾਇ। ਗੁਰ

---

[1]ਅਲਸੀ ਦੇ ਫੁਲ ਵਰਗਾ ਸ਼ਯਾਮ ਰੰਗ (ਧਾਰਿਆ)। [2]ਟੇਢੇ ਭਰਵੱਟੇ। [3]ਪੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ। [4]ਬੈਜੰਤੀ ਮਾਲਾ। [5]ਮਿਸ਼ਟ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ। [6]ਕਿਰਪਾ।

*ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੭੫ ਦੀ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ।

ਮਾਰਗ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇ।ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਲੋਕ ਮਿਲਹਿਂ ਤਿਸ ਨਾਂਹੀ।ਦੇਖਤਿ
ਅਚਰਜ ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੫ ॥ ਬਹੁਤ ਸਥਾਨ ਫਿਰਯੋ ਅਕੁਲਾਯੋ।
ਬਾਬੇ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਜਗਤ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨਿ।
'ਨਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੋਹਿ ਕਿਸ ਲੀਨਿ ॥ ੧੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੋ
ਜਾਨੈਂ।ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਠਾਨੈਂ'।ਮਿਹਰਚੰਦ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ।
'ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਗਮਹੁ ਤਿਸ ਥਾਇਂ ॥ ੧੭॥ ਜਿਨ ਢਿਗ ਗੁਰਤਾ ਰਹੇ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸੋ ਪੂਰਹਿਂਗੇ ਤੁਮਰੀ ਆਸ। ਤਖਤ ਹੁਕਮ ਲੇ ਕਾਰਜ ਕੀਜੈ।
ਤਬਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਗਤ ਕਉ ਦੀਜੈ ॥੧੮॥ ਬਹੁਰੋ ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤੁਮਾਰੀ।
ਨਰ ਮਾਨਹਿਂ ਜਿਮ ਕਰੋ ਉਚਾਰੀ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਪਿਖੀ ਤੈਂ ਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ।
ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ?' ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਹਿਂ
ਭਗਵਾਨ। ਚਾਹ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਮਹਾਨ। ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤ:-ਮੈਂ ਬਡ
ਭੂਲਾ। ਨਹੀਂ ਰਹ੍ਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਅਨੁਕੂਲਾ ॥ ੨੦ ॥ ਗੁਰ ਦੇ ਬਚਨ, ਭੇਖ
ਮੈਂ ਪਾਇਵ। ਪੁਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸਿਧਾਇਵ। ਸਕਲ ਘਟਨਿ ਕੇ
ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਮੋਹਿ ਪਤਿਤ ਕੋ ਜਾਨਸਿ ਖਾਮੀ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਹਰਿ ਬਨਿ
ਦਰਸ਼ਨ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਇਵ। ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਪਾਪ ਮਿਟਾਇਵ। ਮੈਂ ਨਹਿਂ
ਲਖ੍ਯੋ,ਭਯੋ ਅਪਰਾਧੀ। ਰਹ੍ਯੋ ਸਮੀਪ ਨ,ਸੇਵ ਨ ਸਾਧੀ ॥੨੨॥ ਸਤਿਗੁਰ
ਨੇ ਮੁਹਿ ਅਪਨੋ ਕੀਨਿ।ਕਰ੍ਯੋ ਮੁ*ਦਰਸ਼ਨ ਭਾ ਬੁਧ ਹੀਨ-।ਅਪਨਿ ਆਪ
ਕੋ ਅਧਿਕ ਧਿਕਾਰਤਿ। ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕੇ ਗੁਨ ਬੀਚਾਰਤਿ ॥੨੩॥ ਉਮਗ੍ਯੋ
ਪ੍ਰੇਮ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਜਲ ਛਾਵਾ। ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ ਅਧਿਕ ਬਿਕੁਲਾਵਾ। ਪ੍ਰੇਮ
ਬਿਬਸਿ ਹੁਇ ਮਗ ਨਹਿਂ ਬੂਝੈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਹੀ ਸੁਝੈ ॥੨੪॥
ਕਬਹੂ ਉਚੇ ਬੋਲਤਿ ਦੌਰੇ। ਕਬਹੂੰ ਰੁਦਤਿ ਬੈਠ ਬਨਿ ਬੌਰੇ। ਚਲ੍ਯੋ ਨ
ਜਾਇ, ਥਿਰ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਈ। ਮੋਨ ਨ ਰਹੈ, ਨ ਬੋਲ ਸਕਾਈ ॥ ੨੫ ॥
ਕਬਿ ਘੂਮਤਿ ਜਿਮ ਅਮਲੀ ਹੋਇ। ਸੁਧ ਸ਼ਰੀਰ ਕੀ ਬਿਸਰ੍ਯੋ ਸੋਇ।
ਪੰਥ ਨ ਸੂਝੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਰੁਕ੍ਯੋ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਥਕ੍ਯੋ ॥੨੬॥ ਇਮ
ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਬਹੁ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਵਾ। ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਥਾਨ ਸੁਹਾਵਾ। ਪ੍ਰੇਮ
ਮਗਨ ਹੁਇ ਦ੍ਵਾਰੇ ਆਇਵ। ਚਰਨ ਧੂਰਿ ਲੇ ਮਸਤਕ ਲਾਇਵ ॥ ੨੭॥
ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਦਰਸ ਜਬਿ ਪਾਵਾ। ਭਯੋ ਮੁਕਤਿ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੁਲਾਵਾ।

---

[1] ਕਮਿਆਬੀ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਨ।

'ਆਗੇ ਆਉ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ। ਅਬਿ ਤੈਂ ਦਰਗਹਿ ਭਾ ਪਰਵਾਨ' ॥
੨੮॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਚਰਨਨਿ ਪਰਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਇੰਦ੍ਰੈ ਬਕਤਿ ਜਾਤਿ ਨਹਿਂ
ਕਹ੍ਯੋ। ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਤਾਸ। ਦਿਯੋ ਰਿਦੈ ਹਰਿਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼* ॥
੨੯॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਹਾਥ ਲਗਾਯੋ। ਸਿਰ ਉਠਾਇਕੈ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ।
'ਅਬਿ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼। ਮਮ ਬਚ ਤੇ ਤਹਿਂ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼*॥
੩੦॥ ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਕੋ ਸਗਰੇ ਧਾਰਹਿਂ। ਮਿਲਹਿ ਜਿ ਤੁਮਹਿਂ ਅਦੇਸ਼
ਉਚਾਰਹਿਂ'। ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਕੋ ਲੇ ਤਬਿ ਗਯੋ।ਪੂਰਬ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕਯੋ

---

*ਇਥੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਦਾਸੀਨ ਮਤ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਿਆ ਤੇ ਪਲਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਟੋਪੀ ਬਾਬੇ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਨੂੰ ਦਿਤੀ, ਤੇ ਕਿਹਾ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਬਾਕੀ ਸੀ, ਸੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿੱਤੀ। ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸ ਰਹੇ, ਜੰਗ ਬੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੀ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਭਾਵ ਉਦਾਸੀਨ ਮਤ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੋਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ, ਫੂਲ, ਗੋਂਦਾ, ਅਲਮਸਤ ਚਾਰ ਚੇਲੇ ਬਨਾਕੇ ਵਿਰਕ੍ਤ ਦੇਖਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਟੋਰਿਆ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ:ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ: ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੬ ਅੰ: ੪੫। ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਜੀ (ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰੇ) ਪਾਸ ਘੱਲ ਕੇ ਭੇਖ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਰੁਚੀ ਭੇਖ ਲੈਣ ਦੀ ਸੀ, ਜੇ ਇਹ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕਦੇ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਜਦ ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੇਹਰ ਚੰਦ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਬਰਕਤ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਘੱਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਤਖਤ ਤੋਂ ਹੁਕਮ ਲੈ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਕਰੋ'। ਜੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਜੀ ਇਹ ਵਾਕ ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ 'ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦਿੱਤਾ। ਆਤਮ ਬਲ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ, ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਬਰਕਤ ਬਖਸ਼ੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੋ ਜੋ ਉਦਾਸੀ ਅਪਣੇ ਮਤ ਨੂੰ ਗੁਰ ਘਰ ਤੋਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਸਿੱਖ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਲਟ ਟਰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਸੀ ਮਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਸਦਾ ਮਿਲੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਨਿਰੇ ਤਯਾਗ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਬੁਧ ਭਿਕਸ਼ੂ ਬੁਧਮਤ ਦਾ ਤੇ ਮਾਂਕ (monks) ਈਸਾਈ ਮਤ ਦਾ ਵਿਰਕ੍ਤ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਤਕ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਮੇਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਦਸਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਮੰਨਦੇ ਚਲੇ ਆਏ ਹਨ। ਉਦਾ-ਸੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

॥ ੩੧ ॥ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਦੇ ਹਰਿ ਹਰੇ। ਜੋ ਦੇਖੈ ਸੋ ਚਰਨੀ ਪਰੇ। ਜਹਾਂ
ਠਹਿਰ ਤਰ ਕਟੀ ਬਨਾਵੈ। ਧਯਾਨ ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਲਗਾਵੈ ॥੩੨॥ ਇਵ
ਭ੍ਰਮਤ ਭਗਵਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੀਨਸਿ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਾਲਾ। ਨਰਨਿ
ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੀ ਕੱਲਯਾਨ। ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁ ਦਾਨ ॥ ੩੩ ॥ ਕਿਸੂ
ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਭੇਟ ਅਰਪਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ
ਰਹਿ ਬੈਠੇ ਪਾਸ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਪੁਨ ਇਮ ਅਰਦਾਸ॥੩੪॥'ਨਾਮ ਧਰੀਕ[1]
ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ। ਕਰਉ ਬਿਨਾਸਨਿ ਸੰਸੇ ਉਰ ਕੇ। ਪਾਠ ਕਰੈਂ ਹਮ
ਨਿਤ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਅਰਥ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਰੀਤਿ[2] ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੩੫ ॥ ਜੋ
ਮਾਰਗ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਤਾਇਵ। ਸੋ ਹਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਕਮਾਇਵ। ਪਾਠ
ਕਰਨ ਕੋ ਨੇਮ ਨਿਬਾਹੈਂ। ਪਢੈਂ ਸਦਾ ਬਾਨੀ ਅਵਗਾਹੈਂ ॥੩੬॥ ਕਯਾ ਹੋਵੈ
ਗਤਿ ਅੰਤ ਹਮਾਰੀ।ਇਹ ਸੰਦੇਹ ਨਿਤ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ। ਅਸ ਉੱਤਰ ਬੁਝੈਂ
ਅਤਿ ਬਾਢੇ[3]'। ਕਹਿ ਸਭਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਭੇ ਠਾਢੇ ॥ ੩੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ
ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਕਹਯੋ। ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਸੰਸੇ ਰਹਯੋ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਹੋਇ ਤੁਰੰਗ
ਅਸਵਾਰ। ਗਮਨੇ ਬਾਹਰ ਹੇਤੁ ਸ਼ਿਕਾਰ ॥ ੩੮ ॥ ਬਰਖਾ ਹੋਇ ਹਟੀ
ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਸੂਰਜ ਨਿਕਸਯੋ ਦਯੋਤ ਬਿਸਾਲਾ[4]।ਮਗ ਮਹਿਂ ਹੰਡੀ ਪੁਰਾਤਨ
ਹੇਰੀ। ਤਹਾਂ ਠੀਕਰੀ ਚਮਕ ਘਨੇਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਘ੍ਰਿਤ ਬਾਸਨ ਕੀ ਟੂਟੀ
ਪਰੀ। ਥਿਤ ਹੁਇ ਗੁਰੂ ਮੰਗਾਵਨਿ ਕਰੀ। ਨਿਜ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਬਾਕ
ਬਖਾਨਾ। 'ਬਾਨੀ ਪਾਠ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਠਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਉੱਤਰ
ਲੀਜਹਿ ਸਾਰੇ।ਜੋ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵਹਿਂ ਪਯਾਰੇ। ਸੋ ਜਨੁ ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ
ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਚਲਹਿਂ ਪੰਥ,ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਬਤਾਵੈ ॥ ੪੧ ॥ ਪਾਠ ਸਧਾਰਨਿ ਜੋ
ਨਿਤ ਕਰੇ।ਨੇਮ ਨਿਬਾਹਨਿ ਮੈਂ ਅਨੁਸਰੇ। ਪਾਠ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰੈ ਗਤਿ ਐਸੀ।
ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨ ਹਮ ਭਾਖਹਿਂ ਜੈਸੀ॥੪੨॥ਜਿਮ ਠਿਕਰੀ ਬਹੁ ਬਰਖ ਬਿਤਾਈ।
ਲਗੇ ਤੇਜ ਨਿਕਸੀ ਚਿਕਨਾਈ। ਤਿਮ ਜੋ ਪਠਹਿਂ ਨੇਮ ਗੁਰਬਾਨੀ।
ਅੰਤ ਹੋਤਿ ਕੱਲਯਾਨ ਮਹਾਨੀ ॥ ੪੩ ॥ ਰਹੀ ਚਿਕਨਤਾ ਠੀਕਰਿ
ਮਾਂਹਿ। ਤਯੋਂ ਬਾਨੀ ਗੁਨ ਰਹਿ ਮਨ ਤਾਂਹਿ। ਅੰਤਕਾਲ ਫਲ ਕਰਹਿ

---

[1]ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ (ਦੇਖੋ ਪੁ: ਜਨਮ ਸਾਖੀ)। [2]ਪਰਮਾਰਥ (ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ)
ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਰੀਤ। (ਅ) ਅਰਥ ਤੇ ਭਾਵ ਦੀ ਰੀਤ। [3]ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਬਹੁਤ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਧਿਆ ਹੈ।
(ਅ) (ਸੰਸਾ) ਵਧਿਆ ਹੈ। [4]ਬੜਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਯਾ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ। ਜਥਾ ਕੁਸਮ ਤਿਲ ਪਾਇ ਸੁ ਬਾਸੈ[1]॥੪੪॥ ਪਾਠਕ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਿਹੀ। ਅੰਤਕਾਲ ਪੀੜਾ ਪਰਹਰਿਹੀ’। ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਸਿੱਖਨਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਦਈ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਫਿਰ ਕੈ॥ ੪੫॥ ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੈ ਵਧੀ ਸੁ ਪ੍ਰਤੀਤ। ਬਾਨੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀ ਬਡ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦੇ। ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਭਾਗ ਬਿਲੰਦੇ॥ ੪੬॥ ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਜਾਨੀ ਸੁਖ ਕਾਰਨ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਬਹੁ ਪਤਿਤਿ ਉਧਾਰਨ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਢਿ ਕਰਿ ਗਤਿ ਲਹੈਂ। ਜਤੋਂ ਕਤੋਂ ਪਢਨਿ ਸਦਾ ਚਿਤ ਚਹੈਂ॥੪੭॥ ਅਰਥ ਸਮੁਝਿ, ਕੈ ਸਮੁਝੇ ਬਿਨਾ। ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ, ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਘਨਾ। ਪਠਨਿ ਨੇਮ ਗੁਰਬਾਨੀ ਕਰੈਂ। ਘਟਿਕਾ, ਜਾਮ ਕਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਰੈਂ॥ ੪੮॥ ਚਲਿ ਆਏ ਪੁਨ ਖੇਲ ਸ਼ਿਕਾਰੋ। ਦਖਤਿ ਪਾਲਤਿ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਹਜ਼ਾਰੋ। ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਤਿ ਕੱਲਯਾਨੋ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਦਾ ਗੁਰ ਠਾਨੇ॥ ੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਬਦਿ ਸਮਝਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੮॥

੯. [ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬੀਮਾਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਆਕੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਬ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਕਛੁਕ ਸੁਨਹੁ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਕਰੇ ਖੋਟ ਸਤਿਗੁਰਨਿ ਸੋਂ ਯਾਂਤੇ ਕਰੌਂ ਬਖਾਨ॥੧॥ ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਸੁਨਿਤੇ ਸੰਸੇ ਹੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਸੁਨੀਏ ਬਿਤੀ ਜਿਮ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬਾਦਤ[2] ਸੋਇ॥ ੨॥ ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਕੇ ਸੁਤ ਉਪਜਤਿ ਭੇ ਚਾਰ। ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਬਧਯੋ ਸਮਾਜ ਉਦਾਰ॥ ੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਇਮ ਰਾਜ ਭਯੋ ਹੈ। ਚਾਰ ਚੱਕ ਇਕ ਹੁਕਮ ਥਿਯੋ ਹੈ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਖੇ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਦੋਹੀ ਸੁਨਿਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਵਿਸ਼ੇਖ॥ ੪॥ ਜਿਤੇ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਭਿ ਆਗਯਾ ਕਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇਂ ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਰਜਪੂਤਨਿ ਤਨੁਜਾ ਕੇ ਡੋਰੇ। ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰ ਲੇਵਤਿ ਕਰਿ ਜੋਰੇ[3]॥ ੫॥ ਹਿੰਦਵਾਇਨਿ ਕੋ ਮਹਾਂ ਕਲੰਕ। ਜਥਾ ਅੰਕ ਲਾਗਯੋ ਸੁ ਮਯੰਕ। ਜਿਨ ਤੇ ਭਯੋ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਏ। ਧੀਰ ਸੂਰਤਾ ਛੋਰਿ ਖਲੋਏ॥੬॥ ਤੁਰਕ ਅਧੀਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਆਇਂ ਛਿੱਪ੍ਰ, ਜਬਿ ਲੇਤਿ ਹਕਾਰੇ। ਜਹਾਂ ਪਠਾਵਹਿਂ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਜਾਂਹੀ। ਸ਼ਕਤਿ ਹੀਨ ਹੁਇ ਰਹਿਂ

[1]ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਗੁਲਾਬ ਚੰਬੇਲੀ ਆਦਿ ਫੁੱਲ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਤਿਲ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤੇਲ ਫੁਲੇਲ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਫੁੱਲ ਦਾ ਤਿਲਾਂ ਨੇ ਸੰਗ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਤੇਲ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [2]ਝਗੜਦਿਆਂ। [3]ਬਲ ਨਾਲ।

ਅਗਵਾਹੀ ॥੭॥ ਕਿਸ ਪਰ ਕਿਮ ਜੇ ਰਿਸ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਬਿਕਟ ਮੁਹਿੰਮ ਪਠਹਿ ਮਰਿਵਾਇ[1]। ਤਨਕ ਹੁਕਮ ਜੋ ਮੋਰਨਿ ਕਰਿਹੀ। ਲਰਹਿਂ, ਕਰਹਿਂ ਅਪਨੇ ਅਨੁਸਰਹੀ ॥੮॥ ਖੋਸ਼ਿਸ਼ ਜ਼ਹਿਰ ਅਜ਼ਾਹਰ[2] ਲਾਇ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਿਸ ਕਹੁ ਦੇਂ ਪਹਿਰਾਇ। ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਰ, ਨ ਜੀਵਤਿ ਛੋਰਹਿਂ। ਹੁਇ ਮਵਾਸ ਚੜ੍ਹ ਤਿਸ ਕੋ ਤੋਰਹਿਂ ॥੯॥ ਸੈਨਾ ਕੋਸ਼ ਦੁਰਗ ਬਡ ਭਾਰੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਪੱਧਤਿ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਮਾਰੇ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ। ਦਿੱਲੀ ਆਨਿ ਭਰਹਿਂ ਨਰ ਹਾਲਾ[3] ॥ ੧੦ ॥ ਬੀਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਜੇ ਰਜਪੂਤ ਕਹਾਇਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਨ ਕੀ ਭਈ ਦਸ਼ਾ ਜਬਿ ਐਸੇ। ਸੁਤਾ ਦੇਨਿ ਲੌ ਬਰਨੀ ਜੈਸੇ ॥੧੧॥ ਅਪਰ ਹਿੰਦੁਵਨਿ ਕੀ ਕਹਾ ਗਿਨਤੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਬਿਨਤੀ। ਛੀਨ ਧਰਮ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਡ ਹੋਵਾ। ਸਮੁਖ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਕੋ ਨ ਖਰੋਵਾ ॥ ੧੨ ॥ ਰਾਜ ਕਰਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਲੀ ਭਯੋ, ਪੂਰਬ ਤਪ ਘਾਲਾ। ਜੇਠੋ ਨੰਦਨ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹਾ। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਕੌ ਤਿਹ ਸੰਗ ਮੋਹਾ ॥੧੩॥ ਜਾਨਯੋ ਨੇਕ ਨਿਕਟਿ ਸੋ ਰਾਖਾ। –ਤਖਤ ਬਿਠਾਵੌਂ ਇਸ–, ਅਭਿਲਾਖਾ। ਵਲੀਅਹਿਦ[4] ਕੀਨਿਸ ਤਿਸ ਤਾਈਂ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਪੂਰਨ ਉਚਿਤ ਬਡਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਦੁਤਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਤੇ ਲਘੁ ਜਾਨਾ। ਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ੁਜਹ[5] ਬਖਾਨਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਬੰਗਾਲਾ। ਦੀਨਿ ਪਠਾਇ ਕੀਨਿ ਮਹਿਪਾਲਾ ॥੧੫॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੀਸਰੋ ਹੁਤੋ ਨੁਰੰਗਾ। ਦੁਰਮਤਿ ਲਖਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਭੰਗਾ[6]। ਤਿਸ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼। ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਕਰਿ ਬਨਯੋ ਨਰੇਸ਼ ॥੧੬॥ ਚਤੁਰਥ ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਕੋ ਢੋਟਾ[7]। ਨਾਮ ਮੁਰਾਦ-ਬਖ਼ਸ਼ ਸੋ ਛੋਟਾ। ਦਿਯੋ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਕੋ ਗੁਜਰਾਤ। ਕੀਨਸਿ ਰਾਜ ਤਹਾਂ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੧੭ ॥ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਜਾਇ ਟਿਕਾਨੇ। ਕਰੇ ਭੋਗ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਨੇ। ਕਿਤੇ ਬਰਖ ਬੀਤੇ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਸੈਨ ਦਰਬ ਕਹੁ ਸੰਚਤਿ ਨੀਤਿ ॥ ੧੮ ॥ ਤਖਤ ਬੈਠਿਬੇ ਸਰਬ ਲੁਭਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਥਿਤ ਦਾਵ ਤਕਾਵੈਂ। ਧਾਂਤੇ ਵਿਕਰ ਕਰਤਿ ਰਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਸੰਚਹਿਂ ਦਰਬ ਚਮੂੰ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਅਵਾਸਨਿ[8] ਬਾਸੇ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੇ। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਰਹਿ ਦਿੱਲੀ ਮਾਂਹਿ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ

[1]ਕਰੜੀ ਮੁਹਿੰਮ ਭੇਜਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। [2]ਗੁਥੀ ਵਿਚ। [3]ਮਾਮਲਾ। [4]ਯੁਵਰਾਜ। [5]ਸ਼ੁਜਅ ਮੁਹੰਮਦ। [6]ਖੋਟੀ ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ ਜਾਣਕੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਨ ਢਹਿ ਗਿਆ। [7]ਪੁੱਤ੍ਰ। [8]ਘਰਾਂ ਵਿਚ।

ਰਖਨੋ ਸਤ ਪਾਹਿ ॥੨੦॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਜਬਿ ਬੀਤ ਗਯੋ ਹੈ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਤਨ ਰੋਗ ਭਯੋ ਹੈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਬਲ ਬਧੀ ਬੀਮਾਰੀ। ਜੋ ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਟਾਰੀ॥ ੨੧ ॥ ਸੂਬੇ ਅਰੁ ਉਮਰਾਉ ਬਡੇਰੇ। ਰੋਕੇ ਸਕਲ ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਨੇਰੇ। ਜੋ ਸਮੀਪ ਨਿਤ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ। ਸਭਿ ਕੋ ਬਰਜਨੋ ਰਹਤਿ ਇਕਾਂਤ ॥ ੨੨ ॥ ਬਜ਼ਾਕੁਲ ਕੀਨਸਿ ਰੋਗ ਮਹਾਨੇ। ਕਛੂ ਨ ਆਛੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨੇ। ਬਡੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਕ ਪਹੁਂਚੇ ਤਾਸ। ਕੈ ਹਕੀਮ ਦੇ ਔਖਧਿ ਰਾਸ ॥ ੨੩ ॥ ਵਹਿਰ ਬਾਤ ਪਸਰੀ ਬਿਪਰੀਤਿ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਜਿਯਨਿ ਮਹਿਂ ਸੰਸੈ ਚੀਤਿ। ਘਨੇ ਦਿਵਸ ਦੇਖਨੇ ਨਹਿਂ ਕਾਹੀਂ[1]। ਯਾਂਤੇ ਲਖੀਯਤਿ ਜੀਵਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥੨੪॥ ਕਰਨੋ ਛੁਪਾਵਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡੇਰੇ। ਬੰਦ ਦ੍ਵਸਤੁ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਫੇਰੇ'। ਕਰਤਿ ਦਲੀਲ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਲੋਕਨਿ ਬਿਖੈ ਰੌਰ ਪ੍ਰਸਤਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਸੁਧ ਬਿਸਤਰੀ।–ਮਰਨੋ ਸ਼ਾਹੁ, ਪਰ ਤੁਸ਼ਨਿ ਕਰੀ[2]–। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚੋਰ ਧਾਰਵੀ ਬਲੀ।ਲੂਟਨਿ ਲਗੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਧਿ ਭਲੀ॥ ੨੬॥ ਨਿਬਲਨਿ ਕੋ ਬਲਵਾਨ ਬਡੇਰੇ। ਹਤਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਲੇ ਦਰਬ ਘਨੇਰੇ। ਮਚਯੋ ਫਤੂਰ ਦੂਰ ਅਰੁ ਨੇਰੇ। ਨਾਸ਼ ਹੋਨਿ ਲਗਿ[3] ਦੇਸ਼ ਚੁਫੇਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਤਬੈ ਇਮ ਜਾਨਾ। ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਿ ਆਪਨੋ ਠਾਨਾ। ਜੋ ਖਤ ਪੱਤ੍ਰ ਵਹਿਰ ਕੋ ਆਵੈਂ। ਆਪ ਸੁ ਲੈਬੇ ਲਗਯੋ ਪੜ੍ਹਾਵੈ ॥ ੨੮ ॥ ਸਮੁਝਹਿ ਸੁਨਹਿ, ਹੁਕਮ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਕਿਸਹੂੰ ਗਹੈ ਕੈਦ ਕਰਿ ਲੇਤਿ। ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਕਰਤੋ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼। ਆਇ ਵਕੀਲ ਨਿਵਾਵਹਿ ਸੀਸ॥੨੯॥ ਕਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰ[4] ਹੋਤਿ ਭਾ ਸੋਈ। ਤਿਸੇ ਸਲਾਮ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਹੋਈ। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਕੇ ਬਿਨਾ ਬਿਲੋਕੇ।ਨਿਕਟਿ ਜਾਨਿ ਕੋ ਜਬਿ ਕੇ ਰੋਕੇ॥੩੦॥ਨਹੀਂ ਯਕੀਨ ਲੋਕ ਉਰ ਲਹੈਂ।–ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਜੀਵਤਿ ਅਬਿ ਅਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੀ ਮੁਰਦਾ ਭਯੋ–ਜਾਨੈ। –ਘਰ ਅੰਤਰ ਹੈ–ਕਹੀ ਨ ਮਾਨੈ[5] ॥ ੩੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਪਰਯੋ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਰੌਰਾ। ਸੂਬੇ ਸਭਿ ਆਕੀ ਨਿਜ ਠੌਰਾ। ਛੀਨਿ ਛੀਨਿ ਧਨ, ਪ੍ਰਜਨੀ[6] ਰਾਖੀ। –ਕਰਹਿਂ ਜੰਗ–ਇਮ ਭੇ ਅਭਿਲਾਖੀ॥੩੨॥ਪੰਥ ਚਲਨ ਤੇ ਨਰ ਹਟਿ ਰਹੇ। ਲੇਤਿ ਖਸੋਟਿ ਫਿਰਤਿ ਜੇ ਲਹੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਭਾ ਅੰਧਕਾਰਾ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਸੁਨਿ ਹੈ ਕਿਨਹੂ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮੈਂ ਗਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ।

[1]ਕਿਸੇ ਨੇ। [2]ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਖ਼ਬਰ ਲੁਕਾ ਲਈ ਨੇ। [3]ਹੋਣ ਲਗੇ। [4]ਕੰਮ ਚਲਾਵਣ ਵਾਲਾ। [5]ਇਹ (ਕਹਿਣਾ) ਕਿ 'ਘਰ ਅੰਦਰ ਹੈ' ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। [6]ਫੌਜਾਂ।

ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਭਏ ਨਿਸ਼ੰਗ। ਹੁਤੋ ਮੁਰਾਦ ਬਖ਼ਸ਼ ਜੋ ਤਾਤ। ਤਿਸ ਕਾਇਮ ਕੀਨਸਿ ਗੁਜਰਾਤ ॥ ੩੪ ॥ ਕਾਰ ਦਾਰ, ਬੇਗਮ ਕ ਤਹਾਂ। ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ ਛੀਨਸਿ ਧਨ ਮਹਾਂ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਮਾਰ ਕਰਿਵਾਈ। ਗਾਡਨੋ ਕਾਢਿ ਦਿਯੋ ਅਗੁਵਾਈ[1]॥੩੫॥ਬੇ ਤਕਸੀਰ ਜੁ ਅਪਨਿ ਦਿਵਾਨ। ਤਿਸ ਕੋ ਹਤਨੋ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਹਾਨ। ਨਿਜ ਕਬਜ਼ੇ ਮਹਿ ਸਭਿ ਕੁਛ ਕਰਯੋ। ਨਿਕਟਿਨਿਕਟਿ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਰਯੋ॥੩੬॥ਲੂਟਿ ਸਰਬ ਕੋ ਗਰਦਮਿਲਾਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਬਨਾਯੋ।ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਬਾਰੂਦ ਸੁ ਗੋਰੇ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਦ[2] ਬਹੁ ਦੀਨਸਿ ਘੋਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਨਿਜ ਸੁਭਟਨਿ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਕਰੀ ਹੈ। ਕੰਕਨ[3] ਜਿਗਾ ਜਰਾਵ ਜਰੀ ਹੈ। ਜਬਿ ਇਹ ਗਾਢੋ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ[4]। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜੋ ਹੁਤੋ ਬੰਗਾਲੇ ॥ ੩੮ ॥ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਤਿਸਨੇ ਤਹਿਂ ਕੀਨੋ। ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਦੇਸ਼ ਛੀਨ ਕਰਿ ਲੀਨੋ।ਧਨ ਦਿਲੇਸ਼ ਕੋ ਹੁਤੋ ਜੁ ਨੇਰੇ।ਲੀਨਿ ਖਸੋਟ ਪਾਇ ਕਰਿ ਘੇਰੇ ॥੩੯॥ ਬੰਦੁਬਸਤ ਕਰਿ ਲੇ ਧਨੁ ਰਾਸੀ। ਪਟਨੇ ਹੁਇ ਪੁਨ ਆਵਾ ਕਾਸ਼ੀ। ਕਬਜ਼ਾ ਅਪਨ ਕਰਯੋ ਤਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਆਨ ਸੁ ਮਿਲੇ ਤਿਨਹਿ ਸਤਿਕਾਰੇ॥੪੦॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਭਟ ਘੋਰਾ ਗਜ ਭਾਰੇ। ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਸਰਬ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ। ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਅਪਨੋ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਕਾਸ਼ੀ ਲਗਿ ਸਭਿ ਰਾਜ ਦਬਾਯੋ॥੪੧॥ਹਰਖ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ੁਜਾ ਬਿਲੰਦ।ਸੈਨੰ ਸਕੇਲਨਿਕੀਨਸਿ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਅਪਰਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਰੌਰਾ ਮਹਾਂ।ਲੂਟਹਿਂ ਬਲੀ ਨ੍ਰਿਬਲ ਜਹਿਂਕਹਾਂ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਤੁਰਕੇਸ਼ਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਸ਼ੁਜਾਅ ਮੁਹੰਮਦ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਸਭਿ ਠੌਰ ਮਹਿ ਮਗ ਅਟਕੇ ਚਹੁੰ ਓਰ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਭਾ ਜਥਾ ਪੋਤ ਜਲ ਘੋਰ[5] ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਨੀ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਕੇ ਤੀਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਗਰਦਸ਼[6]' ਕੀਨਸਿ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਭੇ ਦੁਖੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨ ॥ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਨਿ ਬਡ ਧੂਮ ਮਚਾਈ। ਸਰਕਸ਼[7] ਹੁਇ ਆਫਾਤ[8] ਉਠਾਈ।ਨਿਕਸਹੁ ਵਹਿਰ ਕਰਹੁ ਕੁਛ ਗਮਨ। ਇਤ ਉਤ ਦੇਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਦਮਨ[9] ॥ ੩ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਲਸ਼ਕਰ ਪਰੇ

---

[1] ਗਡਿਆ ਹੋਇਆ (ਧਨ) ਅਗੇ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। [2] (ਆਪਣੇ) ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ [ਫ਼ਾ:, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇਣ= ਹਥਿਆਰ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ]। [3] ਕੜੇ। [4] ਬਲੀ ਹੋਇਆ ਬੜਾ। [5] ਜਿਵੇਂ ਭਿਆਨਕ ਜਲ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6] ਹਲ ਚੂਲ। ਰੌਲਾ। [ਫ਼ਾ:, ਗਰਦਸ਼=ਚਕਰ; ਘੁਮਾਉ]। [7] ਆਕੀ। [8] ਬਿਪਤਾ। [9] ਦਬ ਜਾਵਣਗੇ।

ਪਠਾਵਹਿਂ । ਬੰਧਹਿ ਜ਼ਾਲਮਨਿ,ਹਤਹਿਂ,ਪਲਾਵਹਿਂ[1] । ਆਫਤਾਬ ਸਮ ਉਦੇ ਨ ਹੋਵਹਿਂ[2] । ਸੁਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੁ ਕਿਮ ਜਗ ਜੋਵਹਿ ? ॥੪॥ ਚੋਰ, ਉਲੂਕ ਸ੍ਰਿੰਗਾਲ[3] ਅੰਧੇਰਾ । ਦਬਕਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਦੇਖਿ ਇਕ ਬੇਰਾ[4] । ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਸੁਨਿਕੈ ਸੁਤ ਬਾਤਿ । ਭਯੋ ਲਚਾਰ, ਮੌਨ ਪਛੁਤਾਤਿ॥੫॥ਤਨ ਮਹਿਂ ਰੁਜ, ਉਤ ਰਾਜ ਬਿਨਾਸ਼ੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਕਠਨ ਪਰੀ ਗਰ ਫਾਸੇ। ਸਲਿਤਾ ਸੋਚ ਬਿਖੈ ਮਨ ਬਹਿਊ। ਨਹਿ ਅਲੰਬ ਥਿਰਤਾ ਕਿਤ ਲਹਿਊ ॥੬॥ ਸੁਖ ਦੁਖ ਸਦਾ ਰਹੈਂ ਸਭਿ ਸਾਥ। ਕਹਾਂ ਰੰਕ ਅਰੁ ਅਵਿਨੀ ਨਾਥ। ਗਿਨਤੀ ਠਾਨਤਿ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਹਠ ਤੇ ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ ॥ ੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਜਲ ਮਹਿਂ ਕਲ ਤਰਨੀ। ਦਿਵ੍ਯ ਸੁੰਦਰ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਬਹੁ ਬਰਨੀ। ਤਿਸ ਪਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਟਿਕਾਵਾ। ਘਟਾ ਟੋਪ ਉਪਰ ਕਰਿ ਛਾਵਾ ॥੮॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਿਹ ਛੋਰਿ ਚਲਾਵਾ। ਤੀਰ ਤੀਰ ਬਡਿ ਕਟਕ ਸਿਧਾਵਾ। ਜਹਾਂ ਅਕਬਰਾ-ਬਾਦ ਸਥਾਨ। ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨ ॥ ੯ ॥ ਕਰਯੋ ਨਿਵੇਸ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਸ ਸੈਨਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਪਤੇ ਰੈਨਾ। ਸਭਿ ਰਜਪੂਤ ਭੂਪ ਚਲਿ ਆਏ। ਲਾਖਹੁੰ ਦੁਜਨੀ ਭੀ ਇਕ ਥਾਏਂ॥੧੦॥ਤੋਪ,ਜੰਬੂਰੇ, ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੰਜੈਲ। ਛੁਟਤਿ ਬਿਦਾਰਹਿਂ ਜੋ ਬਡ ਸੈਲ। ਤਹਿ ਭੀ ਨਹਿਂ ਯਕੀਨ ਨਰ ਕਰੈਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਕੋ ਨਹੀਂ ਨਿਹਰੈਂ ॥ ੧੧ ॥-ਕਰਯੋ ਦਿਖਾਵਾ ਨਵਕਾ ਮਾਂਹਿ। ਮਰਯੋ ਸ਼ਾਹ ਜੀਵਤਿ ਹੁਇ ਨਾਂਹਿ-। ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਨ੍ਰਿਪ ਉਮਰਾਵ। ਥਿਰੇ ਸਾਥ ਸਭਿ ਤਿਸ ਹੀ ਥਾਵ॥੧੨॥ਪੁਨ ਜਸੂਸ ਸੁਧ ਦੇਸ਼ਨਿ ਲਯਾਇ। 'ਮੁਹੰਮਦਸ਼ੁਜਾ ਪ੍ਰਾਚਿ ਦਿਸ਼ਿ ਰਾਇ। ਬੰਗਾਲਾ ਜੁਤਿ ਦੇਸ਼ ਘਨੇਰੇ। ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਿ ਦਿਵ੍ਯ ਭਯੋ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਪਟਨੇ ਤੇ ਕਾਸ਼ੀ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਜੰਗੀ ਸੰਗ ਸੁਹਾਯੋ। ਜੰਗ ਅਰਾਦਾ ਕਰਤਿ ਬਿਲੰਦ। ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਧਨ ਕੀਨਸਿ ਬ੍ਰਿੰਦ' ॥ ੧੪ ॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਨਤਿ ਰਿਸ ਭਰਯੋ। ਨਿਜ ਮਸਲਤਿ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਢਰਯੋ[5]। ਜੈ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਹੁਤੋ ਕਛਵਾਹਾ। ਤਿਹ ਬੁਲਾਇ ਸਾਦਰ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹਾ॥੧੫॥'ਲਸ਼ਕਰਲਿਹੁ ਤਮਾਮਪਤਿਸ਼ਾਹੀ। ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨਿ ਜੇਤਿਕ ਚਾਹੀ। ਫੀਲ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲੈਕੈ। ਮੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ

[1]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਲਸ਼ਕਰ ਘਲਣਾ, ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਨਸਾਉਣਾ ਪਏਗਾ। [ਪਰੇ=ਪੜੇਗਾ, ਪਵੇਗਾ]। (ਅ) ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਓਹ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ) ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਟੋਲੇ ਘੱਲਣਗੇ। (ਪਰਜਾ ਨੂੰ) ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣਗੇ, ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਗੇ, ਮਾਰਨਗੇ ਤੇ ਭਜਾ ਦੇਣਗੇ। [ਪਰੇ=ਪੜ੍ਹੇ=ਟੋਲੇ]। [2](ਆਪ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਹੋ। [3]ਗਿੱਦੜ। [4]ਸਲਾਹੀਆਂ ਭਾਵ ਆਪ ਸਲਾਹ ਕਰਨੇ ਲਗਾ।

ਲਿਹੁ ਸਾਥ ਮਿਲੈਕੈ ॥ ੧੬ ॥ ਜਾਹੁ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ੁਜਾ ਸਮੀਪ। ਬਰਜਹੁ
ਤਿਹ ਫਤੂਰ,ਅਵਨੀਪ[੧]!ਜੈਸਿੰਘ ਜੋ ਕਰਤਾ ਰਣ ਭਾਰੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ
ਪਠਯੋ ਬਿਚਾਰੀ' ॥੧੭॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਚਢ੍ਯੋ ਬਜਾਇ ਨਗਾਰਾ। ਲਸ਼ਕਰ
ਚਲ੍ਯੋ ਸੰਗ ਜਿਸ ਭਾਰਾ। ਗੋਰੇ ਬਹੁ ਬਰੁਦ ਲੇ ਸਾਥ। ਗਮਨ ਕੀਓ ਜੈ
ਸਿੰਘ ਨਰ ਨਾਥ॥੧੮॥ਮਾਰਗ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਉਲੰਘਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਰਣ ਮੁਕਾਬਲੇ
ਲਸ਼ਕਰ ਭਏ। ਨਹਿੰ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇ ਜੰਗ ਮਝਾਰੇ। ਗ਼ਾਫ਼ਲ, ਗਰਵ
ਗਰਬ ਕਹੁ ਧਾਰੇ ॥੧੯॥ ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਕਟਿ ਬਹਾਦਰ ਪੁਰਾ। ਤਹਾਂ ਮੁਹੰਮਦ
ਸ਼ੁਜਾ ਉਤਰਾ। ਤਬਿ ਜਸੂਸ ਸੁਧ ਹੇਤ ਪਠਾਏ।ਆਇ ਤਿਨਹੁੰ ਅਸ ਘਾਤ
ਬਤਾਏ ॥ ੨੦ ॥ 'ਸੁਪਤਿ ਪਰ੍ਯੋ ਅਬਿ ਨਹੀਂ ਸੁਚੇਤ'। ਜੈਸਿੰਘ ਚਢ੍ਯੋ
ਜੁੱਧ ਕੇ ਹੇਤੁ। ਜਾਇ ਪਰ੍ਯੋ ਡੇਰੇ ਪਰ ਭਾਰੇ। ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਤੀਰਨਿ
ਤਰਵਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ। ਕਟੇ ਬੀਰ ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਛਿਤ
ਗੇਰਾ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਬਹੁ ਤਰਫਤਿ ਗਿਰੇ। ਚਟਪਟ ਸੁਭਟ ਸੁ ਕਟਿ ਕਟਿ
ਮਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਹਲਾਹਲੀ ਬਡ ਰੌਰ ਮਚਾਵਾ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਫਰਜ਼ੰਦ
ਡਰਾਵਾ। ਚੜ੍ਹਿ ਤਰਨੀ[੨] ਪਰ ਚਲ੍ਯੋ ਪਲਾਈ। ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਰ੍ਯੋ ਕਰੀ
ਲਰਾਈ[੩] ॥ ੨੩ ॥ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁੰਗੇਰ ਪਹੁਚ੍ਯੋ ਜਾਇ। ਡੇਰਾ ਲੂਟਤਿ ਭਯੋ
ਸਮੁਦਾਇ। ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਤਹਿੰ ਭੀ ਠਹਿਰ ਸਕ੍ਯੋ ਸੋ
ਨਾਂਹੀ ॥੨੪॥ ਗਯੋ ਬੰਗਾਲੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੌਰਿ।ਜਾਇ ਸੰਭਾਰੀ ਪੂਰਬ ਠੌਰ।
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕੀਨਸਿ ਤਕਰਾਈ। ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਪੁਨ ਭਲੇ ਬਨਾਈ ॥੨੫॥
ਪਟਣਾ ਨਗਰ ਮੁੰਗੇਰ ਮਹਾਨਾ। ਜੈਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਯੋ ਥਾਨਾ[੪]। ਸਰਬ
ਨਰਨਿ ਕੌ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ। ਬਿਜੈ ਲੀਨਿ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਕੀਨਾ ॥ ੨੬ ॥
ਸ਼ੁਜਾਮੁਹੰਮਦ ਕੇ ਉਮਰਾਵ। ਗਹੇ ਕਿਤਿਕ ਨਹਿੰ ਭਾਜਨਿ ਪਾਵ। ਤਿਨਹੁੰ
ਸਮੇਤ ਫਤੇ ਕੀ ਬਾਤ। ਲਿਖਿ ਭੇਜੀ ਜੈਸਿੰਘ ਬੱਖ੍ਯਾਤ ॥ ੨੭ ॥ ਤੂਰਨ-
ਗਾਮੀ[੫] ਦਏ ਪਠਾਇ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿਸ ਥਾਇਂ। ਸੁਨਤਿ ਫਤੇ
ਸੁਧਿ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਹੋਹੁ ॥ ੨੮ ॥ ਜੋ ਪਕਰੇ
ਸੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ। ਤਿਨ ਕੋ ਹਾਸ ਕਰਤਿ ਬਿਗਸਾਇ। 'ਕਹਾਂ
ਮੁਹੰਮਦਸ਼ੁਜਾ ਤੁਮਾਰਾ। ਭਾਜ ਗਯੋ ਪਟ ਲਾਜ ਉਤਾਰਾ॥੨੯॥ਜਿਸ ਐਸੇ
ਕੇ ਤੁਮ ਉਮਰਾਵ। ਭਈ ਦਸ਼ਾ ਡਰ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਹੁ

[੧]ਤਿਸਨੂੰ ਫਤੂਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜੋ ਹੇ ਰਾਜਾ! [੨]ਬੇੜੀ। [੩]ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਸੰਭਲਿਆ।
[੪]ਚੌਕੀ। [੫]ਛੇਤੀ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਹਲਕਾਰੇ।

ਬੰਗਾਲੇ ਫੇਰ। ਦੇਹੁ ਮੁਮਾਰਖ ਜੀਵਤਿ ਹੇਰਿ[1] ॥ ੩੦ ॥ ਪੁਨਹਿ ਨ ਕਰਹੁ ਕਾਮ ਕਬਿ ਐਸੇ। ਪਾਉਂ ਕੁਹਾੜੀ ਮਾਰਨ ਜੈਸੇ'।ਅਸ ਕਹਿ ਤਿਨ* ਕਉ ਦੀਨਸਿ ਛੋਰਿ। ਗਮਨੋ ਤੁਰਣ ਬੰਗਾਲੇ ਓਰ ॥ ੩੧ ॥ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸ਼ਬਰ ਬਤਾਈ। 'ਇਮ ਭਾਖਤਿ ਤੇਰੋ ਬਡ ਭਾਈ।–ਕਰਨੋ ਕੁਕਾਜ ਨਿਲਾਜ ਬਿਸਾਲੋ। ਇਮ ਪੁਨ ਨਹੀਂ ਕਰਹੁ ਕਿਸ ਕਾਲੋ–'॥੩੨॥ ਪੁਨਹਿ ਪਠਾਯੋ ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨਾ।'ਜੈ ਸਿੰਘ! ਸਮੁਖ ਰਹੋ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਬੰਦੁਬਸਤ ਇਸ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕਰਹੁ। ਉਤਰਹੁ ਤਹਾਂ ਕਾਲ ਕੁਛ ਥਿਰਹੁ' ॥ ੩੩ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਤਿਸ ਦੇਸ਼। ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਰਹਨੋ ਅਕਬਰਾਬਾਦ ਮਝਾਰ। ਆਗੇ ਅਪਰ ਸੁਨਹੁਂ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ੩੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਮੁਰਾਦਬਖਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੱਖਣ ਅਰੁ ਗੁਜਰਾਤ ਹਿਤ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਮਨ ਮਾਹਿ। ਹੁਤੋ ਜੋਧਪੁਰ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਤਿਸ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਾਦਰ ਕਹਨੋ ਦੇਖਿ ਸ਼ੁਭ ਨੈਨ। 'ਭੋ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ! ਸੁਨਿ ਬੈਨ। ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਗੁਜਰਾਤ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਜੋ ਅਨੁਸਾਰਿ ਨ ਹੋਇ ਸੰਘਾਰਹੁ ॥੨ ॥ ਜੋਧਾ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਤੂੰ ਅਹੈਂ। ਰਜਪੂਤਨਿ ਮੈਂ ਬਿਦਤਨੋ ਰਹੈਂ। ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਰੋਕਹੁ ਸੈਨ ਜਿ ਨੌਰੰਗ ਆਈ ॥੩॥ ਜੇ ਨੌਰੰਗ ਰਹਿ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼। ਜਾਹੁ ਮੁਰਾਦਬਖਸ਼ ਕੇ ਪੇਸ਼[2]। ਤਿਸ ਕੋ ਲਰਿਕੈ ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਸਿ। ਕੈ ਗਹਿ ਲਯਾਵਹੁ ਹਮਰੇ ਪਾਸ' ॥੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬਹੁਤ ਕਰੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼। ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਈਸ਼[3]। ਗਜ ਅਰੁ ਤੁਰੰਗ ਦਰਬ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਕੰਚਨ ਭੀਨ ॥ ੫ ॥ ਮਹਾਂਰਾਜ ਕੋ ਕੀਨਿ ਖ਼ਿਤਾਬ। ਲਿਏ ਭੂਪ ਤਬਿ ਸਾਥ ਅਦਾਬ। ਅਪਨੋ ਕਾਸਮਖਾਂ ਉਮਰਾਵ। ਦੀਯੋ ਸੰਗ ਕਰਿ ਲਰਨਿ ਬਨਾਵ॥੬॥ਤੋਪ,ਤੁਪਕ,ਜੰਬੂਰ,ਜੰਜੈਲ। ਚਲੈਂ ਸੰਗ ਕੁੰਚਰ ਜਨੁ ਸੈਲ। ਮਹਾਂ ਬਾਹਨੀ ਓਰੜ ਚਲੀ। ਮਨਹੁਂ ਲੋਹ ਘਟ ਬਡ ਕਲਮਲੀ[4] ॥ ੭॥ ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਲਵੇ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਗਏ। ਦੁਰਗ ਉਜੈਨ ਆਇ ਦਿਢ ਕਏ। ਪੁਨਹਿ ਨਰਬਦਾ ਕੋ ਦਰੀਆਉ। ਬੰਦੁਬਸਤ ਕੋ ਕੀਨਿ ਬਨਾਉ ॥ ੮ ॥ ਮਾਰਗ ਘਾਟ ਰੋਕਿਬੋ ਕੀਨੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੈਨ ਕਹੁ ਡੇਰਾ ਦੀਨੇ। ਕਾਸਮ ਖਾਂ

---

[1]ਦੇਖਕੇ। [2]ਸਾਮ੍ਹਣੇ। [3]ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ। [4]ਮਾਨੋਂ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਬੜੀਆਂ ਕਾਹਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

*ਪਾ:–ਤਿਸ।

ਤਿਸ ਹੀ ਥਲ ਡੇਰਾ। ਚਲ੍ਯੋ ਮੁਰਾਦ ਬਖਸ਼ ਕੀ ਓਰਾ ॥ ੯ ॥ ਬੀਜਾਪੁਰ ਮਹਿਂ ਆਦਲ ਖਾਨ। ਹੁਤੋ ਮਵਾਸਿ ਦੁਰਗ ਬਡ ਥਾਨ। ਨਿਕਸਿ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸਾਹਸ[1] ਕੋ ਛੋਰਿ। ਦੀਏ ਰਜਤਪਣ ਆਨਿ ਅਕੋਰ[2] ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਸ-ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪਤਿ ਜੋਧਪੁਰਿ ਰਿਦੇ ਬਿਖੇ ਹਰਖਾਇ।ਲਿਖਿ ਕੈ ਖ਼ਤ ਪਠਵਨਿ ਕਰ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਜਿਸ ਥਾਇਂ ॥ ੧੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਧਿ ਸਗਰੀ ਬਿਗਸਾਈ*। ਸ਼ਾਹਿਜਹਾਂ ਤਬਿ ਇਮ ਠਹਿਰਾਈ।–ਇਹਾਂ ਆਗਰੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰੇ। ਹਵਾ ਮਾਫਕਤਿ ਨਹੀਂ ਹਮਾਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਦਿੱਲੀ ਚਲਿਬੋ ਬਨਿ ਹੈ। ਬਧਤਿ ਜਾਤਿ ਬੀਮਾਰੀ ਤਨ ਹੈ–। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਫਰੇਬਨਿ ਭਨਿ ਕੈ।ਕਰੇ ਟਿਕਾਵਨ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਕੈ॥੧੩॥ਪੁਨਿਹ ਦਰੋਸ ਇਕ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਰਜਧਾਨੀ ਨਿਜ ਪਯਾਰੀ। ਸਨੇ ਸਨ ਜਮੁਨਾ ਜਲ ਮਾਂਹੁ। ਨਵਕਾ ਪਰ ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਨਰਨਾਹੂ॥੧੪॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੇ ਦਿਨ ਤੀਨ। ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਪਰ ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ। 'ਲਰ੍ਯੋ ਮੁਰਾਦਬਖ਼ਸ਼ ਖਲ ਪਾਇ॥੧੫ ॥ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਭਾਜ ਕਰਿ ਗਯੋ।ਸਿਵਰ ਲੂਟਿਬੋ ਤਿਸ ਨੇ ਕਿਯੋ'। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਨੀ ਜਬਿ ਕਾਨ। ਛੁਟਿ ਕਮਾਨ ਜਨੁ ਲਾਗ੍ਯੋ ਬਾਨ॥੧੬॥ ਪੁਨ ਬੂਝ੍ਯੋ ਹਲਕਾਰਨਿ ਸਾਥ। 'ਕਿਮ ਕਿਯ[3] ਜੰਗ ਜੋਧਪੁਰਿ ਨਾਥ ?। ਕਿਤ ਪਲਾਇਕੈ ਗਮਨ੍ਯੋ ਸੋਊ ?। ਕਹਾਂ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਹੈਂ ਅਬਿ ਦੋਊ?'॥੧੭॥ ਸੁਨਤਿ ਚਾਰ ਨੇ[4] ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਿ ਪਰੀ ਲਰਾਈ। 'ਦੋਨੋ ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਏ। ਬਰਖਤਿ ਲੋਹ ਮਨਹੁਂ ਘਨ ਦੋਏ ॥੧੮॥ ਤੋਪਨ ਕੀ ਪੰਕਤਿ ਕਰਿ ਠਾਂਢੀ। ਗੋਰਨਿ ਮਾਰ ਕਰੀ ਦਲ ਗਾਢੀ।ਤੁਪਕ,ਤੀਰ,ਤੋਮਰ,ਤਰਵਾਰੈਂ।ਤਕਿਤਕਿ ਤਨ ਬੀਰਨਿ ਸੰਘਾਰੈਂ॥੧੯॥ਹੱਲਾਹਲੀ ਬੋਲਤਿ ਲਲਕਾਰਹਿਂ।ਸਮੁਖ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਾਵਹਿਂ ਅਰ ਮਾਰਹਿਂ।ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕੀਂ† ਭਈ ਲਰਾਈ।ਜਸਵੰਤ ਪਰ੍ਯੋ ਰਿਪੁਨਿ ਪਰ ਧਾਈ॥੨੦॥ਖੈਂਚਿ ਮਯਾਨ ਤੇ ਤੀਖ਼ ਸਰੋਹੀ[5]।ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕੀਨੇ ਨਿਜ ਦ੍ਰੋਹੀ। ਜਿਤ ਜਿਤ ਧਾਵਹਿ ਹੇਲਾ ਮੇਲਾ[6]।ਲਸ਼ਕਰ ਲਰਿਤੋ ਅਧਿਕ ਧਕੇਲਾ॥੨੧॥ਗਿਰੇ ਤੁਰੰਗ ਬੀਰ ਰਣ ਮਾਰੇ।ਮੁਗ਼ਲਖਾਨ ਜਸੌਂ ਪਰੇ ਮੁਨਾਰੇ। ਕੜਾ ਕੜੀ ਕਰਵਾਰਨਿ ਮਾਚੀ। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਬਹ੍ਯੋ ਧੂਲਿ ਛਿਤਿ ਰਾਚੀ ॥ ੨੨

[1]ਸੂਰਮਾਂਪਣ। (ਅ) ਹਠ। [2]ਖ਼ਿਰਾਜ ਦੇ। [3]ਕੀਤਾ। [4]ਦੂਤ ਨੇ। [5]ਤਲਵਾਰ। [6]ਹੱਲਾ ਪਾ ਕੇ।

*ਪਾ:–ਬਿਸਰਾਈ। †ਪਾ:–ਬਹੁ।

॥ ਫੌਜ ਮੁਰਾਦਬਖਸ਼ ਕੀ ਸਾਰੀ । ਕਰੀ ਪਲਾਵਨਿ ਰਨ ਇਕ ਬਾਰੀ॥ਫਿਰੇ ਹੋਇ ਕਾਇਰ ਬਡ ਬੀਰਾ । ਲਰਤਿ ਲਰਾਈ ਧਰਹਿਂ ਨ ਧੀਰਾ॥ ੨੩ ॥ ਲਖ੍ਯੋ ਮੁਰਾਦਬਖਸ਼ ਇਮ ਜੰਗ । ਗਿਰੇ ਅਨੇਕ ਕਟੇ ਜਿਨ ਅੰਗ । ਦਿਸ਼ ਤੋਪਨਿ ਕੀ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਾਇ । ਸਾਹਸ[1] ਧਾਰਿ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਆਇ ॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ ਰਜਪੂਤ ਰੁ ਸੈਨ ਤੁਮਾਰੀ । ਲੂਟਤਿ ਮਾਰਤਿ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ । ਤੋਪੈਂ ਕਰੀ ਬਟੋਬਰ ਸਬੈ । ਅਨਿਕ ਘਾਤਨੀਂ[2] ਛੋਰੀ ਤਬੈ ॥ ੨੫ ॥ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤੋਪੈਂ ਧਮਕਾਈਂ । ਅਵਨੀ ਰਨ ਕੀ ਸਰਬ ਹਿਲਾਈ । ਮਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਜਨੁ ਨਭ ਪਟਿ ਗਿਰਾ[3] । ਕੈ ਕਯਾਮਤਿ ਕੋ ਦਿਨ ਤਬਿ ਕਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਬਧੇ ਜਾਤਿ ਰਜਪੂਤ ਸੁ ਜੇਤੇ । ਗੋਰੇ ਲਗੇ ਉਡੇ ਸਭਿ ਤੇਤੇ । ਜੇ ਅਭੀਤ ਜੋਧਾ ਤਿਸ ਥਾਇਂ । ਭਏ ਘਾਤਿ ਨਹਿਂ ਦੇਖਨਿ ਪਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਨਹੁੰ ਸੰਘਾਰਿ ਭਏ ਪਸ਼ਚਾਤੀ । ਧਰਧਰਾਤਿ[4] ਕਾਤੁਰ ਨਰ ਛਾਤੀ॥ਮਰੇ ਜੰਗ ਤੇ ਪਰਹਿ ਨ ਰੋਕੇ । ਭਾਜਤਿ ਲਾਜ ਤਜੀ ਅਵਿਲੋਕੇ[5] ॥ ੨੮ ॥ ਜਸਵੰਤ ਕਰਤਿ ਜਤਨ ਗਾ ਹਾਰਿ । ਭਾਜੇ ਸੋ ਨ ਹਟੇ ਤਿਸ ਬਾਰਿ । ਦੇਖਿ ਬਾਹਨੀ ਕੇਰਿ ਹਵਾਲ । ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ॥੨੯॥ ਧੀਰਜ ਤ੍ਯਾਗਿ ਪਲਾਯਨਿ ਹੋਵਾ । ਜਸਵੰਤ ਰਨ ਮਹਿਂ ਨਹੀਂ ਖਲੋਵਾ॥ਕਿਯੋ ਮੁਰਾਦਬਖਸ਼ ਤਬਿ ਹੇਲਾ ।–ਮਾਰਹੁ ਧਰਹੁ–ਰੌਰ ਬਹੁ ਮੇਲਾ॥੩੦॥ਸਿਵਰ ਬਿਖੈ ਭੀ ਥਿਰ ਨਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ । ਪਾਛੈ ਆਵਤਿ ਹੇਲਾ ਲਹ੍ਯੋ । ਕਟਤਿ ਜਾਤਿ ਜੇ ਰਹਿਤ ਪਿਛਾਰੀ। ਪਾਇ ਨ ਜਮੇ ਜਤਨ ਕਿਯ ਭਾਰੀ॥੩੧॥ਰਜਪੂਤਨਿ ਜਬਿ ਡੇਰਾ ਛੂਟ੍ਯੋ । ਆਨਿ ਮੁਰਾਦਬਖ਼ਸ਼ ਸਭਿ ਲੂਟ੍ਯੋ । ਰਹ੍ਯੋ ਠਹਿਰ, ਨਹਿ ਗਯੋ ਅਗਾਰੀ । ਉਤਰਿ ਪਰ੍ਯੋ ਤਹਿਂ ਹਰਖ੍ਯੋ ਭਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਫਤੇ ਹੋਨਿ ਕਹੁ ਦਿਯੋ ਨਗਾਰਾ । ਸ਼ਲਖੈਂ ਕਰਿਵਾਇਵ ਬਹੁ ਬਾਰਾ॥ਸੁਭਟਨਿ ਕਹੁ ਦੀਨਸਿ ਬਖਸ਼ੀਸ਼॥ ਪੇਸ਼ ਖੁਦਾਇ ਨਿਵਾਇਵ ਸੀਸ ॥ ੩੩ ॥ ਇਹ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨੌਰੰਗ ਧਾਇਵ । ਇਤ ਆਵਨ ਕਹੁ ਕੂਚ ਕਰਾਇਵ । ਚਮੂੰ ਜ਼ੋਰ ਬਹੁ ਤੋਪਨਿ ਤ੍ਯਾਰੀ । ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਕੀਨਿ ਜਿਨਿ ਭਾਰੀ ॥੩੪॥ ਲੋਹਾ ਦੇਹ[6] ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਆਵਤਿ । ਕਰਿ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਨਿ ਸੁਭਟ ਬਧਾਵਤਿ । ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਾਨਹੁੰ । ਰਾਵਰਿ ਕਰਹੁ ਜੀਅ ਜਿਮ ਠਾਨਹੁੰ ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਧਿ

---

[1]ਬਲ । ਹੌਸਲਾ । [2]ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਭਾਵ ਤੋਪ । [3]ਮਾਨੋ ਅਕਾਸ਼ ਪਾਟ ਕੇ ਡਿਗਿਆ ਹੈ । [4]ਧੜਕਨ ਲਗ ਪਈ । [5]ਲੱਜਾ ਤਜਕੇ ਭੱਜਦੇ ਦੇਖੇ । [6]ਲੋ ਦੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ।

ਸੁਨਿ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸਚਿੰਤਾ। ਪਦਰ ਸਮੀਪ ਬਖਾਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ। ਨੌਰੰਗ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਨੇ। ਸੁਤ ਪਿਤ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਅਤਿ ਠਾਨੇ[1] ॥੩੬॥ 'ਸੋ ਅਬਿ ਹਾਦਰ ਬਿਦਤੇ ਹੋਵਾ[2]। ਤਿਹ ਮੇਟੈਂ ਕਿਮ,ਜਤਨ ਨ ਜੋਵਾ।ਡੇਰਾ ਹਟਹਿ ਆਗਰੇ ਹੋਹਿ'। ਇਮ ਠਹਿਰਾਇਵ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ॥੩੭॥ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੇ ਮਨ ਨਹਿਂ ਭਾਈ। ਤਊ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਿਤ ਕਹਿ ਨ ਸਕਾਈ। ਹਟੇ ਅਕਬਰਾਬਾਦ ਨਗਰ ਕੋ। ਤੋਪਾਦਿਕ ਲੇ ਚਮੂੰ ਸਗਰ ਕੋ ॥ ੩੮ ॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪੁਨਿ ਚਲਿ ਆਏ।ਟਿਕੇ ਆਗਰੇ ਸਿਵਰ ਲਗਾਏ।ਮੌਜੂਦਾਤਿ[3] ਲੀਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ। ਕਰਿ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਜਰਾਉ ਸੁ ਧਨ ਕੀ ॥ ੩੯॥ ਜਿਸ ਪਹਿ ਜੋ ਨਹਿਂ ਸੋ ਤਿਹ ਦੀਨਸਿ। ਆਰਾਸਤ[4] ਲਸ਼ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਜੇਤਿਕ ਉਮਰਾਵ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ॥ ੪੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੋ ਕਹਤਿ ਭਾ 'ਇਮ ਆਵਤਿ ਮਨ ਮੋਹਿ। ਰੋਕਹੁੰ ਨਵਰੰਗ ਭ੍ਰਾਤ ਕਹੁ ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਗੇ ਹੋਹਿ' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਹਿਤ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਨੌਰੰਗ ਦੁਰਬੁੱਧੀ ਬਡ ਲਹ੍ਯੋ। ਕੁਟਿਲ ਮਹਾਂ ਹਠ ਕਰਨਿ ਅਰੂਢਾ। ਛਲ ਬਲ ਬਿਖੈ ਅਧਿਕ ਮਤਿ ਮੂਢਾ ॥੨॥ ਤੋਹਿ* ਸੁਭਾਵ ਸਰਲ ਮ੍ਰਿਦੁ ਰੂਰਾ। ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਤਰਿ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਪੂਰਾ।ਯਾਂਤੇ ਟਰੇ ਰਹੋ ਨਹਿਂ ਜਾਹੁ।ਆਇ ਤ ਆਵਨ ਦਿਹੁ ਉਤ ਰਾਹੁ'॥੩॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਨਤਿ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ। ਪਦਰ ਸਾਥ ਇਮ ਭਾਖਤਿ ਬਾਨੀ। 'ਇਹਾਂ ਆਇ ਜੋ ਕਰਹਿ ਕੁਚਾਲਾ। ਪੁਨਹਿ ਚਲਹਿ ਕਸਾ ਬਸ ਤਿਸ ਨਾਲਾ ॥ ੪॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ਤਹਾਂ। ਰੋਕਵਿ ਚੰਬਲ ਸਲਿਤਾ[5] ਜਹਾਂ'। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਰਹ੍ਯੋ ਹਟਾਇ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਲ੍ਯਾਇ॥੫॥ ਬਜਵਾਇਵ ਕਹਿ ਕੂਚ ਨਗਾਰਾ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰਾ। ਗਜ ਬਾਜਨਿ ਪਰ ਪਾਖਰ[6] ਡਾਰੀ। ਪੈਦਲ ਜੁਗਤਿ ਬਾਹਨੀ ਭਾਰੀ॥੬॥ ਚਲ੍ਯੋ ਉਮਡ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਐਸੇ। ਕਸਾਮਤ ਮਹਿਂ ਸਾਲਤਾਪਤਿ[7] ਜੈਸੇ। ਤੋਪ ਨਕਰ

---

[1]ਬਹੁਤਾ (ਡਰ) ਰੱਖਦੇ ਹਨ। [2]ਉਹ ਤਾਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। [3]ਹਾਜ਼ਰੀ। [4]ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ। [ਫਾ:, ਆਰਾਸਤਹ]। [5]ਚੰਬਲ ਨਾਮੇ ਨਦੀ (ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ)। [6]ਕਾਠੀਆਂ। [7]ਸਮੁੰਦਰ। *ਪਾ:-ਤੂੰ।

ਜਨੁ ਬਦਨ ਪਸਾਰਾ[੧]। ਤੋਮਰ ਗਨ ਪੰਨਗ ਆਕਾਰਾ[੨]* ॥੭॥ ਕਹਾਂ ਲਗੇ ਬਰਨੌਂ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ। ਚੰਬਲ ਸਲਿਤਾ ਕੂਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਡੇਰਾ ਸਭਿ ਘਾਲਾ॥੮॥ ਨਿਜ ਬਸਿ ਨਵਕਾ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਪਾਇ ਆਬ ਢਿਗ ਧੁਜਨੀ ਛਾਈ।ਬੰਦ ਬਸਤ ਸਲਿਤਾ ਕਹੁ ਠਾਨਯੋ।–ਰੋਕਹਿਂ ਇਹਾਂ ਨ ਦੇਂ ਤਿਸ ਜਾਨਯੋ–॥ ੯ ॥ ਇਮ ਤਹਿਂ ਰਹਯੋ 'ਠਾਨਿ ਤਕਰਾਈ। ਰਿਤੁ ਗ੍ਰੀਖਮ ਕੀ ਬਹੁ ਤਪਤਾਈ। ਦੁਸਹਾ ਉਮਰਾਵਨਿ ਕਹੁ ਤੇਈ[੩]। ਰਹਤ ਸਰਦ ਖਾਨਹਿਂ ਮਹਿਂ ਜੇਈ॥੧੦॥ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਬਸ ਚਲਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਤਊ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਇਰਖਤਿ[੪]†ਹੋਈ। ਇਮ ਇਨ ਡੇਰਾ ਕੀਨਸਿ ਤਹਿਂ ਜਬਿ। ਰਹਯੋ ਆਗਰੇ ਸ਼ਾਹਿ ਜਹਾਂ ਤਬਿ॥੧੧॥ ਆਗੇ ਤਿਨ ਕਹੁ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਮਿਲਯੋ ਮੁਰਾਦ ਬਖਸ਼ ਨੌਰੰਗ। ਏਕ ਹੋਇ ਕਰਿ ਧੁਜਨੀ ਪ੍ਰੇਰੀ। ਲਰਿਬੇ ਕੀ ਦਿਢ ਸੌਜ ਘਨੇਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਰਹਕਲਾ ਜੰਜੈਲ।ਬੂੰਦ ਜਮੂਰੇ ਤੋਰਹਿਂ ਸੈਲ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਆਸੁਦੇ[੫] ਕਰਿਕੈ। ਸਭਿ ਜੋਧਾਨ ਧੀਰ ਕਹੁ ਧਰਿਕੈ ॥ ੧੩ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨਤਿ ਜਬਿ ਆਏ। ਸਲਿਤਾ ਕੀ ਸੁਧ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪਾਏ। ਫਿਕਰਵੰਦ ਬਹੁਤੇ ਹੁਇ ਰਹੇ। ਉਤਰਨਿ ਘਾਟ ਕਹੂੰ ਨਹਿਂ ਲਹੇ ॥ ੧੪ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਠਾਨਤਿ ਮਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਉਤਰਨਿ ਸਲਿਤਾ ਪਾਵਤਿ ਨਾਂਹਿ। ਬਸਨ ਹਾਰ ਤਿਹ ਗ੍ਰਾਮ ਜੁ ਨੇਰੇ। ਕਰੇ ਹਕਾਰਨ ਸੁਮਤਿ ਜਿ ਹੇਰੇ ॥ ੧੫॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੂਝਨ ਕੀਨਸਿ ਰਾਹੁ। ਬਖਸ਼ਯੋ ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਨਰਨਾਹੁ। ਤਿਨਹੁੰ ਖੋਜ ਕੈ ਆਨਿ ਜਨਾਇਵ।'ਬੀਸ ਕੋਸ ਇਸ ਤੇ ਮਗ ਪਾਇਵ[੬]॥੧੬॥ਬਿਨ ਤਰਨੀ ਤੁਮ ਚਢੇ ਚਢਾਏ। ਹੋਵਹੁ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਬਿਲਮਾਏ'। ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਨੌਰੰਗ ਚਢਿ ਪਰਯੋ। ਤਹਾਂ ਨਦੀ ਕੋ ਜਾਇ ਉਤਰਯੋ॥ ੧੭ ॥ ਸੈਨਾ ਸਭਿ ਸੁਖੈਨ ਉਤਰਾਈ। ਤੋਪ ਰਹਕਲਾ ਲੀਨਿ ਲੰਘਾਈ। ਆਇ ਉਰਾਰ ਸਿਵਰ ਕਹੁ ਘਾਲਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੇ ਸੁਚੇਤ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੧੮ ॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਜਬਹਿ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਬੈਠਯੋ ਰਹਯੋ ਬਹੁਤ ਬਿਸਮਾਈ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ

੧ਤੋਪਾਂ ਮਾਨੋਂ ਦੈਂਤੂਆਂ ਨੇ ਮੂੰਹ ਟੱਡਿਆ ਹੈ। ੨ਤੋਮਰ (ਮਾਨੋਂ) ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਹਨ। ੩ਕਠਨ ਸੀ ਉਮਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੋ ਰੁੱਤ। ੪ਉਡੀਕ (ਜੰਗ ਦੀ) ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ [ਅ:, ਇਰਤ੍ਰਾਦ=ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ] (ਅ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏ [ਸੰ:, ਈਰ੍ਖਤ]। ੫ਤਕੜੇ। ੬ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਵੀਹ ਕੋਹ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਆਗਾਰਾ। †ਪਾ:–ਹਰਖਤਿ।

ਸਮੀਪ ਹਕਾਰੇ। ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਮਸਲਤ ਕਹੁ ਧਾਰੇ ॥੧੯॥ ਭਈ ਭੋਰ ਕਰਿ
ਕੂਚ ਨਗਾਰਾ। ਰਵਣੇ ਬਜਾਇ ਬੇਬ ਬਲ ਭਾਰਾ। ਤੁਰੰਗ ਬਾਹਨੀ ਪੈਦਲ
ਸਾਰੀ। ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਕੀ ਕਰਿ ਬਹੁ ਤਯਾਰੀ ॥੨੦॥ ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੋਨੋ
ਹੋਇ। ਬਾਂਧੇ ਪੰਗਤਿ ਥਿਥਰਿ[1] ਖਰੋਇ। ਰਚੀ ਜਮੂਰਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਸੈਨਾ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਤਨਿ ਹਿਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸੈਨਾ॥੨੧॥ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਪ ਕਰਿ ਖਰੀ।
ਛੋਟੀ ਬਡੀ ਬਰੋਬਰ ਕਰੀ। ਹਾਥਿਨਿ ਕੇ ਹੌਦਨਿ ਪਰ ਰਾਇ। ਗਾਢੇ ਹੋਇ
ਦਾਢੇ ਉਮਰਾਇ॥੨੨॥ਤੇਜ਼ ਤੁਰੰਗ ਤੁਰਾਏ ਤਾਜੀ। ਫਾਂਦਤਿ ਮਨਹੁੰ ਪਾਇ
ਨਟ ਬਾਜ਼ੀ। ਪੈਦਲ ਵਿਢ ਪਿਖਿ ਤ੍ਰਾਸ ਗ਼ਨੀਮ[2]। ਜੇ ਨੌਕਰ ਪੁਸ਼ਤੈਨਿ
ਕਦੀਮ[3] ॥੨੩॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲ ਸਕੇਲਿ ਕਠੋਰ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ
ਕਰੇ ਰਨ ਰੌਰ। ਦੁੰਦਭਿ, ਢੋਲ, ਪਣਵ ਸਮੁਦਾਏ। ਪੂਰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਗਨ
ਗਰਜਾਏ ॥੨੪॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਨੌਰੰਗ ਬਡ ਮਾਨੀ। ਵਿਢ ਰਚਨਾ ਧੁਜਨੀ
ਸਭਿ ਠਾਨੀ। ਉਮਰਾਵਨਿ ਕਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਾਢੇ। ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਜਮੂਰੇ
ਠਾਢੇ॥ ੨੫॥ ਲਰਨ ਲਗੇ ਦੋਨਹੁੰ ਦਲ ਐਸੇ। ਗਰਜਤਿ ਭਰੇ ਮਹਾਂ ਘਨ
ਜੈਸੇ। ਗੋਰੀ ਅਰੁ ਗੋਰਨਿ ਕੀ ਮਾਰ। ਬਰਖਾ ਕਰਕਾ ਕੀ[4] ਇਕਸਾਰ ॥
੨੬ ॥ ਆਤਸ਼[5] ਅਰੁ ਬੰਰੂਦ ਕੇ ਮੇਲ। ਧੂਮ ਧਾਰ[6] ਪਰਸਤਿ ਨਭ ਗੈਲ।
ਮਨਹੁੰ ਘਟਾ ਬਡ ਸ਼ੋਰ ਉਠਾਵਹਿਂ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਅਵਿਨਿ ਗਗਨ[7] ਕਹੁ
ਛਾਵਹਿਂ ॥ ੨੭ ॥ ਤੋਪ ਤੁਫੰਗ ਮਹਾਂ ਕਰਕੰਤੀ[8]। ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਨੁ ਗਾਜ[9]
ਗਿਰੰਤੀ। ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰਤਿ ਚਹੁੰ ਓਰੀ। ਜਨੁ ਘਨ ਗਰਜਹਿ ਘੁਮਡਤਿ
ਘੋਰੀ॥੨੮॥ ਸੁਭਟ ਗਿਰਹਿਂ ਘਾਇਲ ਤਰਫੰਤੇ। ਸ਼ੋਣਤ ਬਮਤੇ ਕਿਤਿਕ
ਮਰੰਤੇ। ਗੋਰੇ ਲਗਹਿਂ ਉਡਹਿਂ ਨਰ ਬਾਜੀ। ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਭਿਰਹਿ ਸੈਨ,
ਨਹਿਂ ਭਾਜੀ॥੨੯॥ਗੁਲਕਾ ਲਾਗੇ ਫੂਟਹਿਂ ਅੰਗਾ। ਟੂਟਹਿਂ ਅਸਤੀ,ਸ਼ੋਣਤ
ਰੰਗਾ॥ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਆਦਿਕ ਗਰਜੰਤ। ਮਾਰ ਮਾਰ ਜਨੁ ਸੁਭਟ ਭਜੰਤ
॥ ੩੦ ॥ ਕਰਤਿ ਹਿਰੇਖਾ ਬਾਜੀ ਘਨੇ। ਗਜ ਚਿੰਘਾਰਤਿ ਤ੍ਰਾਸਨ ਸਨੇ।
ਆਮਿਖ ਸ਼ੋਣਿਤ ਕਰਦਮ ਹੋਵਾ। ਪਰੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭੀਖਨ ਬਲ ਜੋਵਾ ॥੩੧॥
ਜਾਇ ਪਰਹਿਂ ਗਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੇਲਾ। ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ[10] ਤਜਿ ਤਿਸ ਬਲਾ॥

---

[1]ਫੈਲ ਕੇ। [2]ਵੈਰੀ ਦਾ। [3]ਪੁਰਾਣੇ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦੇ। [4]ਗੜਿਆਂ ਦੀ। [5]ਅੱਗ। [6]ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਧਾਰਾ।
[7]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼। [8]ਕੜਕਦੀਆਂ ਹਨ। [9]ਬਿਜਲੀ। [10]ਟੁਕੜਾਂ।

ਮੁੰਡ ਤੁੰਡ ਫੋਰਤਿ ਇਮ ਗੋਰੀ[1]। ਮਨਹੁੰ ਗੁਲੇਲਨਿ ਹੰਡੀਅਨਿ ਫੋਰੀ[2] ॥੩੨॥ ਦੁਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੋਪਨਿ ਚਲਹਿੰ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਅਵਿਨੀ ਕੰਪਤਿ ਜਨੁ ਡਰ ਭਾਰੋ। ਪਰਯੋ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਰੌਰ ਮਹਾਨਾ।ਕਹੀ ਬਾਤ ਜਨੁ ਸੁਨਿਯ ਨ ਕਾਨਾ ॥੩੩॥ ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਬਾਰੂਦ ਉਠਾਯੋ। ਧੂਮ ਧੂਮ ਜੁਤਿ[3] ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਛਾਯੋ ॥ ਮਨਹੁੰ ਮੇਘ ਸਗਰੇ ਇਕ ਥਾਇੰ। ਛਿਤ ਪਰ ਫਿਰਿ ਛਾਇ ਇਕ ਭਾਇ[4] ॥੩੪॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਬਡੇ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਕਰੈਂ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧੰ। ਬਧਯੋ ਬੰਧੁ-ਬੈਰੰ[5] ਬਲੀ ਬੋਲਿ ਕ੍ਰੁੱਧੰ। ਧਹਾਧਾਹਿ ਤੋਪੈਂ ਛੁਟੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੋਰੇ। ਪਲੀਤੇ ਧੁਖੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਦੌਰ ਘੋਰੇ ॥੩੫॥ ਭਜੇ ਜਾਹਿੰ ਐਸੇ ਨ ਥਾਂਭੇ ਥੰਭੇ ਹੈਂ। ਮਹਾਂ ਨਾਦ ਤੇ ਛੋਭ ਕੰਡੀ ਛੁਭੇ ਹੈਂ[6]। ਕਿਤੇ ਧੀਰ ਛੋਰੀ ਭਏ ਭੀਰੁ ਭਾਰੀ। ਭਜੇ ਜਾਤਿ ਮਾਰੇ, ਨ ਹੋਸ਼ੰ ਸੰਭਾਰੀ ॥੩੬॥ ਮਰੇ ਸੂਰ ਕੇਈ ਮਹਾਂ ਰੌਰ ਮਾਚਾ। ਬਹਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣ ਐਸੇ ਰਜੇ ਰੰਗ ਰਾਚਾ[7]। ਪਰੇ ਬੀਰ ਚੀਰੇ ਭਯੋ ਲਾਲ ਰੰਗੰ। ਉਡੇ ਸੰਗ ਗੋਰਾਨਿ ਜੋਧਾਨਿ ਅੰਗੰ ॥੩੭॥ ਕਿਤੇ ਘਾਇ ਘਾਏ ਘਨੇ ਘੋਰ ਘੂਮੀ। ਝਟਾਪੱਟ ਜੂਝੇ[8] ਜੁਝਾਰੇ ਤ ਝੂਮੀ[9]। ਉਲੱਥੇ ਪਲੱਥੇ ਫੁਲੱਥੇ-ਖਿਲਾਰੀ[10]।ਹਥਾਵੱਥਹੋਇ ਮਥੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਾਰੀ[11] ॥੩੮॥ਜਮੂਰੇਨਿ ਗੋਰੇਨਿ ਸੂਰੇ ਖਪਾਏ। ਪੂਲੈ ਕਾਲ ਜੈਸੇ ਗਿਰੇ ਭੂਮ ਛਾਏ। ਮਨੋ ਲਾਗ ਦਾਵਾ ਬਨੰ ਬੰਸ ਕੇਰਾ[12]। ਪਤੰਗਾਨਿ ਜੋਧਾ ਅਪੇ ਆਪਿ ਗੇਰਾ[13] ॥੩੯॥ ਛੁਟੇ ਜਾਤਿ ਹਾਥੀ ਗਏ ਟੂਟ ਹੌਦਾ। ਮਨੋ ਹੈ* ਵਪਾਰੀ ਚਲੇ ਬੇਚਿ ਸੌਦਾ। ਮਹਾਂ ਨਾਦ ਹੋਯੋ ਦਿਸ਼ਾ ਪੂਰ ਸਾਰੀ। ਭਯੋ ਅੰਧਕਾਰੰ ਉਡੇ ਧੂਰ ਭਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਕਈ ਲਾਖ ਜੋਧਾ ਜੁਟੇ ਅੰਗ ਮਾਂਹੀ[14]। ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਮਰੇ ਘਾਇ ਘੂਮੇ ਤਹਾਂ ਹੀ। ਪਰੀ ਮਾਰ ਐਸੀ ਭਯੋ ਮੇਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ। ਸੁਭੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੰ ਮਹਾਂ ਰੰਗ ਚਿੱਤ੍ਰੰ ॥੪੧॥ ਬੰਧੇ ਟੋਲ ਬੋਲੈਂ ਉਪਾਧੰ ਕਰੰਤੇ। ਤਜੈਂ ਏਕ ਬਾਰੀ ਤੁਫੰਗੀ ਹਨੰਤੇ। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਲਈ ਐਂਚਿ ਮਯਾਨੈਂ ਤਰੰਗੀ[15]। ਮਨੋ ਚਮਕਤੀ ਚਾਰੁ ਸ਼ਯਾਮੰ ਭੁਜੰਗੀ[16]॥

[1]ਗੋਲੀਆਂ। [2]ਮਾਨੋ ਗੁਲੇਲਾਂ ਨੇ ਹਾਂਡੀਆਂ ਫੋੜੀਆਂ ਹਨ। [3]ਧੂੰਆਂ ਧੋਲੇ ਸਮੇਤ। [4]ਇਕ ਸਾਰ। [5]ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਵੈਰ। [6]ਭਾਵ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘਾਬਰੇ ਹੋਏ (ਉਹ) ਕੰਡੀ(ਲਗਾਮ ਦੀ ਖਿਚ)ਨਾਲ ਦੌੜ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਦੌੜਦੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਲਗਾਮ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਸੀਂਦੀ ਹੈ)। (ਅ) (ਜਿਵੇਂ) ਕੁੰਡੀ (ਨਾਲ) (ਮੱਛੀ) ਦੁਖਦੀ ਹੈ,ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [7]ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਰੰਗ ਰਚ ਗਿਆ। [8]ਮਰੇ। [9]ਝੂਮਕੇ। [10](ਜਿਵੇਂ) ਗੱਤਕੇ ਦੇ ਖਿਲਾੜੀ ਉਥੱਲਦੇ ਪਥੱਲਦੇ (ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ ਲਾਉਂਦੇ) ਹਨ। [11]ਮੱਥਮਿੱਥੇ ਛੇਤੀ ਦੌਲਕੇ। [12]ਬਾਂਸਾ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ। [13]ਮੁਰਗਿਆਂ (ਰੂਪ) ਪਤੰਗਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਚ ਡੇਗਿਆ। [14]ਅੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜੱਧੇ ਜੰਗੀ। [15]ਛੇਤੀ। [16]ਕਾਲੇ ਸੱਪਾ *ਪਾ-ਹੈ।

੪੨ ॥ ਮਿਲੇ ਆਪ ਮਾਂਹੀ ਸੁ ਢਾਲੈ ਢਮੀਂਕੇ। ਤਕਾ ਤੱਕ ਤਾੜੈਂ ਸੁ ਤੇਗੈ ਤਮੀਂਕੇ[1]। ਕਟੈਂ ਗ੍ਰੀਵ,ਬਾਹੂ,ਮਿਟੈਂ ਪੈਰ ਨਾਂਹੀ। ਅਧੇ ਆਧ ਚੀਰੇ ਪਰ ਭੂਮ ਮਾਂਹੀ ॥੪੩॥ ਕਥੈ ਕੌਨ ਕੇਤੋ ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਘੋਰਿ। ਸੁਨੈ ਨਾਂਹਿ ਦੀਸੈ ਮਚ੍ਯੋ ਸ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰਿ। ਗਿਨੈ ਕੌਨ ਏਤੇ ਮਰੇ ਜੰਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਿਤੇ ਘਾਇ ਬੋਲੈਂ ਭੁਕਾ-ਭੁੱਕ ਤ੍ਰਾਂਹੀ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਨੌਰੰਗ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਵਾਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦ। ਦਾਰਾ ਨੱਸਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਚ੍ਯੋ ਜੰਗ ਭੀਖਨ ਮਹਾਂ ਤਬਿ ਹਾਂਡੇ[2] ਰਾਠੌਰ[2]। ਪਰੇ ਨੁਰੰਗੇ ਸੈਨ ਪਰ ਰੌਰ ਮਚਾਇਵ ਦੌਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਰਾਮਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਜੇ ਹਾਂਡੇ[2]। ਭਿਰੇ ਜੁੱਧ ਜਨੁ ਰਨ ਥੰਭ ਗਾਡੇ। ਕਤਲ ਕਰਤਿ ਨੌਰੰਗ ਕੀ ਸੈਨਾ। ਚਲੀ ਸਰੋਹੀ ਬਾਢ ਸੁ ਪੈਨਾ[3] ॥੨॥ ਨ੍ਰਿਭੇ ਬੀਰ ਡੋਲੇ ਰਣ ਮਾਂਹੂ। ਖੇਲਹਿਂ ਗਨ ਚਾਚਰ[4] ਚਿਤ ਚਾਹੂ। ਤੁਪਕੈਂ ਚਲਤਿ ਰੁਚਿਰ ਪਿਚਕਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਭਿਗਤਿ ਰੰਗ ਬਹੁ ਡਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਚਲਹਿਂ ਜਬੂਰਨਿ ਕੇ ਗਨ ਗੋਰੇ। ਸੋ ਕੁਮਕੁਮੇਂ[5] ਲਰਤਿ* ਦੁਹੂੰ ਓਰੇ। ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰਿ ਗੀਤਨਿ ਗਾਵਹਿਂ। ਬਾਦਿਤ ਬਾਜਤਿ ਉਮਗ ਬਢਾਵਹਿਂ॥੪॥ਤਬਿ ਨੁਰੰਗ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਗਾ। ਨਹੀਂ ਰਠੌਰਨਿ ਕੇ ਲਿਯ ਆਗਾ। ਕਾਤੁਰ ਹੋਇ ਪੀਠ ਦਿਖਰਾਈ। ਤਮਕ ਤੇਗ਼ ਕੀ[6] ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਈ॥੫॥ਛੋਰ ਲਾਜਭਾਜੇ ਜਬਿ ਹੇਰੇ।ਨੌਰੰਗ ਪਹੁੰਚਿ ਤੋਪ ਗਨ ਨੇਰੇ। ਭਰਿ ਬਰੂਦ ਛਰਰੇ ਛੁਟਵਾਏ। ਦਈ ਦਲੇਰੀ ਸੁ ਦਿਲ ਬਧਾਏ ॥੬॥ ਜਬਹਿ ਤੋਪਖਾਨਾ ਬਡ ਛੂਟ੍ਯੋ। ਰਾਠੌਰਨਿ ਕਹੁ ਕਰ ਜਨੁ ਟੂਟ੍ਯੋ[7]। ਰਾਮਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਮਰਿ ਗਏ। ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਯਨ ਹਏ ॥ ੭ ॥ ਰਹਿ ਗਏ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਉਮਰਾਵ। ਸਰਦ ਘਰਨਿ ਜੇ ਬੈਠਹਿਂ ਛਾਵ।ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਜੇ ਬਨਿ ਠਨਿ ਆਵਹਿਂ। ਜੋ ਸੰਕਟ ਕੁਛ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾ-ਵਹਿਂ।੮। ਕਿਤਿਕ ਨੁਰੰਗੇ ਕੇ ਢਬਦਾਰ[8]।ਸੋ ਕੈਸੇ ਠਹਿਰੈਂ ਬਿਚ ਰਾਰ[9]। ਪਾਸਾ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਜਬਿ ਸੋਇ। ਧੀਰਜ ਤਬਿ ਕਰਿ ਸਾਕਹਿ ਕੋਇ ॥ ੯ ॥ ਲਸ਼-ਕਰ ਹਟ੍ਯੋ[10] ਨੁਰੰਗੇ ਕੇਰਾ। ਜਬਹਿ ।ਸਬਲ[11]ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਦਲ ਹੇਰਾ। ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰਿ ਛੂਟੀ ਤੁਫੰਗ। ਪਰੇ ਦੌਰਿ ਸਨਮੁਖ ਕਿਰ ਜੰਗ ॥ ੧੦ ॥ ਭਾਜ ਪਰੀ

[1](ਤਮਕ=) ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [2]ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ। [3]ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਵਾਲੀ। [4]ਹੋਲੀ। [5]ਲਾਖ ਯਾ ਕਾਗਤ ਦੇ ਗੁਲਾਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਖੋਲ [ਅ:, ਕੁਮਕੁਮਾ]। [6]ਤੇਗ ਦੀ ਜੋਸ਼ ਭਰੀ ਮਾਰ। [7]ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਮਾਨੋ ਟੁੱਟਾ। [8]ਤਰਫ ਦੇ। [9]ਲੜਾਈ ਵਿਚ। [10]ਮੁੜਿਆ (ਜੰਗ ਵਲੋਂ)। [11]ਡਿੱਠਾ।

*ਪਾ—ਮਿਲਤਿ।

ਪ੍ਰਜਨੀ ਗਨ ਇਤ ਕੋ। ਠਹਿਰ ਨ ਸਕੀ ਧੀਰ ਤਜਿ ਚਿਤ ਕੋ। ਕੇਤਿਕ ਨੌਰੰਗੇ ਢਿਗ ਮਿਲੇ। ਸੰਘਰ ਬਿਖੇ ਹੋਤਿ ਨਹਿਂ ਖਲੇ॥ ੧੧॥ ਇਮ ਕੁਸੂਤ ਪਿਖਿ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ। ਭੇਦ ਸੈਨ ਕੋ ਜਾਨਯੋ ਦ੍ਰੋਹ[1]।–ਅਸ ਨ ਹੋਹਿ ਮੁਝਿ ਦਿਹਿਂ ਪਕਰਾਈ। ਇਹ ਨੁਰੰਗ ਹੈ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡਾਈ–॥੧੨॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗਨ ਤਰਕ ਬਿਚਾਰਿ। ਸਰਲ ਸੁਭਾਵ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਚਲ੍ਯੋ ਭਾਜ ਡੇਰੇ ਲਗਿ ਆਇਵ। ਤਹਿਂ ਕੁਛ ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਇਵ[2]॥ ੧੩॥ ਤੁਰਤ ਤਹਾਂ ਤੇ[3] ਆਗੇ ਚਲ੍ਯੋ। ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਭੀ ਨਹਿਂ ਮਿਲ੍ਯੋ। ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਮੁਖ ਕਰਿ ਦੌਰਾ। ਸਭਿ ਕੁਛ ਤਜ੍ਯੋ, ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਠੌਰਾ॥੧੪॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਸੰਗ ਸਊਰ ਸੁ ਆਏ। ਬਡ ਮੰਜ਼ਲ ਕਰਤੇ ਸ਼੍ਰਮ ਪਾਏ। ਦੇਖਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭਾਨੋ। ਜੋ ਸਮਾਜ ਮਹਿਂ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨੋ॥ ੧੫॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ। ਨਿਕਟਿ ਤ੍ਯਾਗ ਗਮਨੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਦਿੱਲੀ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼॥ਅਤਿ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਤਜ੍ਯੋ ਅਸ਼ੇਸ਼॥੧੬॥ਉਤ ਨੌਰੰਗ ਕਰਿ ਫਤੇ ਲਰਾਈ॥ਅਨਿਕ ਦੁੰਦਭੀ ਮਹਦ ਬਜਾਈ॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸਿਵਰ ਜਹਿਂ ਘਾਲਾ। ਆਇ ਠਾਢਿ ਤਹਿਂ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ॥੧੭॥ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਸਕੇਲ੍ਯੋ ਤਹਾਂ। ਭਈ ਨਿਸਾ ਕਰਿ ਬਾਸਾ ਰਹਾ। ਉਮਰਾਵਨਿ ਕਹੁ ਦੇ ਬਖਸ਼ੀਸ਼॥ਹੀਰਨਿ ਮੁਕਤਾਗਨ ਦਿਪਤੀ ਸੁ॥੧੮॥ਤਾਂਤੇ[3]ਕਰਯੋ ਨੁਰੰਗੇ ਕੂਚ॥ ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਆਨਿ ਪਹੂਚ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਮਿਲੇ ਸੰਗ ਆਇ। ਕ੍ਰੈ ਅਨੁਸਾਰਿ ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਪਾਇ[4]॥ ੧੯॥ ਸ਼ਾਹਿਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਪਰ੍ਯੋ ਬਿਮਾਰੀ। ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਕੀਨਸਿ ਦਲ ਭਾਰੀ[5]। ਪਿਤਾ ਜਾਨਿ ਨਹਿਂ ਰਾਖਿ ਬਡਾਈ। ਕਰ੍ਯੋ ਕੈਦ ਉਰ ਬਡ ਦੁਸ਼ਟਾਈ॥ ੨੦॥ ਪੁਨ ਕੁਪੇਰ ਚਿਤਵ੍ਯੋ ਮਤਿ ਮੰਦ।–ਭ੍ਰਾਤ ਮੁਰਾਦਬਖ਼ਸ਼ ਦਲ ਬਿੰਦ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੰਗ ਇਕ ਹੋਇ। ਬਿਗਰ ਪਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਮੁਝ ਸੋਂ ਦੋਇ–॥ ੨੧॥ ਕਪਟ ਠਾਨਿ ਤਿਸ ਕੋ ਗਹਿ ਲਯੋ। ਜੋ ਇਸ ਕੇਰ ਸਹਾਇਕ ਭਯੋ[6]। ਦੋਨਹੁ[7] ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ

[1]ਸੈਨਾ ਦੇ ਦਗੇ ਦਾ ਭੇਦ ਜਾਣਿਆਂ। [2]ਸੰਭਾਲੀ। [3]ਉਥੋਂ। [4]ਇਸਦਾ ਬਲ ਪਿਆ (ਜਾਣਕੇ)। [5]ਭਾਰੀ ਦਲ ਨਾਲ (ਨੁਰੰਗੇ ਨੇ)। [6]ਜੋ (ਭਰਾ ਮੁਰਾਦਬਖ਼ਸ਼) ਕਿ ਇਸ (ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ) ਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣਿਆਂ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਭਰਾ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਤਖਤ ਬਿਠਾਕੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੱਕੇ ਚਲਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਜੰਗ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾਕੇ ਦੂਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। [7]ਪਿਉ ਤਾਂ ਆਗਰੇ ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੁਰਾਦ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਜਾਕੇ।

ਕਰਿ ਗਾਢੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹੇ ਗਨ ਭਟ ਰਹਿ ਠਾਢੇ ॥੨੨॥ ਨਿਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੇ ਦਲ ਝੀਨੋ[1]। ਪੁਨਹਿ ਕੂਚ ਦਲ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨੋ[2]*। ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਗਮਨਾ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਨਿ ਕੇ ਜਹਿਂ ਬਹੁ ਭਵਨਾ ॥ ੨੩ ॥ –ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸਕੇਲੀ ਸੈਨ। ਯਾਂਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ ਦਿਨ ਰੈਨ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਾਹਨੀ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਦਿੱਲੀ ਗਹੌਂ ਜਾਇ ਬਡ ਭਾਈ–॥ ੨੪ ॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਨਯੋ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸਾ । ਜਿਹ[3] ਉਮਰਾਵਨਿ ਨਹਿਂ ਭਰਵਾਸਾ ।–ਨਹੀਂ ਗਹਾਇ ਦੇਹਿ ਮਿਲ ਸਾਰੇ–।ਯਾਂਤੇ ਨਿਕਸਿ ਚਲਯੋ ਡਰ ਧਾਰੇ॥੨੫॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜੋਤਿ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਿਨ ਹੋਤਿ। ਸਰਬ ਨਿਕਾਸਿ ਸੰਗ ਲੇ ਚਲਯੋ।ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁਭਟ ਗਨ ਮਿਲਯੋ ॥੨੬॥ ਕਰੇ ਕੂਚ ਗੰਗਾ ਦਿਸ਼ਿ ਗਯੋ।ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕੁਛ ਠਹਿਰਤਿ ਭਯੋ। ਗਿਰਨ ਬਿਖੈ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ' ਜੁ ਪੁਰਿ† ਹੈ। ਤਹਿ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੋ ਇੱਛਾ ਧਰਿ ਹੈ ॥ ੨੭ ॥ ਲੇ ਸੈਨਾ ਤਹਿ ਜਾਇ ਪਹੂਚੋ।ਦੁਰਗ ਚੁਗਿਰਦੇ ਗਿਰ ਗਨ ਊਚੋ।ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤਹਿ ਕਰਿ ਕੈ ਬਾਸ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਰਹਯੋ ਛੋਰਿ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੨੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰੇਸ਼ੁਰ ਤਬੈ ਬਿਚਾਰਾ ।–ਬਰਬਾਦ ਹੁਇ ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰਾ। ਕ੍ਰਿਖੀ ਉਜਾ-

[1]ਆਪਣਾ, ਮੁਰਾਦ ਦਾ ਤੇ ਦਾਰਾ ਦਾ। [2]ਸੈਨਾ (ਇਕੱਠੀ) ਕਰਕੇ ਕੂਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । [3]ਜਿਸਨੂੰ ।

*ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਤੇ ਚੌਹਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਲੜਾਈਆਂ ਤੇ ਅਖੀਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਣਾਂ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਗ ਪਗ ਓਵੇਂ ਹੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਵਾਕਫ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਜਾਣ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਾਣਕਾਰ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਤੇ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਰੌਸ਼ਨ ਆਰਾ ਬੇਗਮ ਲਿਖ ਕੇ ਘੱਲਦੀ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਾਰਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਮੁਰਾਦ ਭਰਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਗੰਢ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਇਕ-ਰਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੱਕੇ ਚਲਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਗੱਦੀ ਬਿਠਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਢੁੱਕ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ; ਜਦੋਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਆਗਰਾ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਦੋਵੇਂ ਦਿੱਲੀ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਰਾਤ ਖਾਣਾਂ ਖਾਂਦਿਆਂ ਮੁਰਾਦ ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਗਿਆ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਨਾਂ ਪੀਤੀ। ਬਦਮਸਤ ਹੋਏ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਗ੍ਵਾਲੀਅਰ ਘੱਲ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣ ਗਿਆ।

†ਇਸ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਲੇਮਾਨ ਸ਼ਕੋਹ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸਨੂੰ ਬੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਮਰਵਾਇਆ ਸੀ।

ਰਹਿਂ ਵਿਰ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਉਜਰਿ ਜਾਹਿਂ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਮਝਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਤਰੰਗਮ ਪਰਜੋ। ਗਜ ਸਮੁਦਾਇ ਸੁ ਆਨਿ ਉਤਰਜੋ। ਪੂਜਾ ਭਈ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਦੁਖਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਹੋਏ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰੀ–॥ ੩੦ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਗਿਰਪਤਿ ਨੇ ਕਹਜੋ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਨਜੋ, ਮਨ ਲਹਜੋ।–ਨਹਿਂ ਹੋਵਹਿ ਇਸ ਥਾਨ ਗੁਜ਼ਾਰਾ–। ਉਤਰਨ ਚਾਹਜੋ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਸਿਵਰ ਕੂਚ ਤੇ ਕੀਅਸਿ ਪਯਾਨਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਮਗ ਗਿਰ ਥਾਨਾ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਹੁਤੇ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਅਨਿਕ ਸੰਗਤਾਂ ਜਹਿਂ ਚਲਿ ਜਾਹੀਂ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਆਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੩੩॥ ਘਨੀ ਭੀਰ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਤਹਿਂ ਹੋਵੈ। ਆਇ ਜਾਇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵੈਂ।ਅਨਿਕ ਆਨਿ ਉਪਹਾਰ ਚੜ੍ਹਾਵੈਂ। ਦਰਬ ਜਵਾਹਰ ਜੋ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈਂ ॥੩੪॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਆਨੈਂ।ਧਰਿ ਧਰਿ ਦਰਸੈਂ ਗੁਰ ਪਗ ਮਾਨੈਂ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਪਹੂੰਚਜੋ ਆਇ। ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਸਿਵਰ ਲਗਾਇ ॥੩੫॥ ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਿਆਨੇ ਗਨ ਤਾਨੇ। ਝੰਡਾ ਗਾਡਜੋ ਊਚ ਮਹਾਨੇ। ਸਕਲ ਬਾਹਨੀ ਡੇਰਾ ਕੀਨਸਿ। ਛਾਯਾ ਜਲ ਕੋ ਸੁਖ ਜਹਿਂ ਚੀਨਸਿ ॥ ੩੬ ॥ ਸ਼ਾਹਿਜਹਾਂ ਸੁਤ ਬੈਠਜੋ ਤਬੈ। ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕੈ ਤਬੈ। ਬੂਝਨਿ ਲਗਜੋ ਨਿਕਟਿ ਉਮਰਾਵ। 'ਕੌਨ ਬਸੈ? ਪਤਿ ਕੋ ਇਸ ਥਾਂਵ?' ॥੩੭॥ ਵਲੀਅਹਿਦ ਤੇ[1] ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ। ਹੁਤੇ ਸੰਗ ਕੋ ਸਿਖ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਭਏ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧਿ ਸਾਧਿਕ ਜੇਤੇ। ਅਜ਼ਮਤ ਬਲ ਨੰਮ੍ਰੀ ਕਿਯ ਤੇਤੇ। ਐਸੋ ਭਯੋ ਨ ਜਗ ਮੈਂ ਕੋਈ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਨਹਿਂ ਜੋਈ ॥ ੩੯ ॥ ਬਿਦਤਿ ਭਯੋ ਦਸ ਚਾਰ ਤਬਕ ਮਹਿਂ[2]।ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਬਕ ਮਹਿਂ[3]। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਾਮਾਤ ਜਿਨਿ ਪਾਈ। ਤੇ ਭੀ ਧਾ ਜਗ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਈਂ ॥੪੦॥ ਤਿਹ ਗਾਦੀ ਪਰ ਸਪਤਮ ਥਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਿਰਾਜਤਿ ਜਾਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਬਲ ਧਾਮਾ। ਮਹਾਂ ਸੁਭਟ ਇਨ ਕੇਰਿ ਪਿਤਾਮਾ ॥੪੧॥ ਤੌਹਿ ਪਦਰ ਸੋਂ[4] ਬਿਗਰਿ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਚਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਓਜ

[1]ਭਾਵ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਤੋਂ। [2]ਚੌਦਾਂ ਤਬਕਾਂ ਵਿਚ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੀ। [4]ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ।

ਲਰੇ ਹੈਂ। ਲੱਲਾ,ਕੰਬਰ ਲਸ਼ਕਰ ਸਨੇ। ਜੰਗਲ ਬਿਖੇ ਜੰਗ ਕਰਿ ਹਨੇ॥ ੪੨॥ ਅਬਹਿ ਬਿਰਾਜਤਿ ਤਿਨ ਕੋ ਪੋਤਾ। ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਅਰੁ ਅਜ਼ਮਤ ਪੋਤਾ। ਜਿਨ ਮਿਲਿਨੇ ਕਹੁ ਫਲ ਹੁਇ ਭਾਰਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸੰਸਾਰਾ[1]॥ ੪੩॥ ਤਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਉ ਬਡਭਾਗੇ[2]। ਪੁਰਹਿ ਕਾਮ, ਆਵਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸਾਗਰ ਦੀਪ। ਆਇਂ ਸਮੀਪਹਿਂ ਰੰਕ ਮਹੀਪ॥੪੪॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਕਹੁ ਅਰਪਾਵਹਿਂ। ਅਬਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਇਸ ਪੁਰਿ ਦਰਸਾਵਹਿਂ। ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਸੁਨ ਕੈ। ਹਰਖ ਭੁਰਯੋ ਉਰ, ਨਿਜ ਭਲ ਗੁਨਿ ਕੈ॥ ੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸਿ 'ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਤ੍ਰੋਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੧੩॥

੧੪. [ਦਾਰੇ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਨਾਮਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪ੍ਰਥਮੈ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਕੋ ਦੋਉ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਇ। ਲਿਖ੍ਯੋ ਪਠ੍ਯੋ ਖ਼ਤ ਸੁਧ ਲਈ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਮਹਾਂ ਸਤਿਸੰਗੀ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਮੰਗੀ। ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਪੀਰ ਇਕ ਪੂਰੋ। ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਲਹੇ ਮਨ ਰੂਰੋ॥ ੨॥ ਤਿਸਕੋ ਖਾਦਮ[3] ਦਾਰ-ਸ਼ਕੋਹੁ। ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਅਭਿਲਾਖੀ ਹੋਹੁ। ਕਰੀ ਪੀਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁਨਾਇਵ। ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਕੇਰਿ ਜਨਾਇਵ॥ ੩॥ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਮਹਿਂ ਰੀਤਿ ਫਕੀਰੀ। ਮਿਹਰ ਪੀਰ ਕੀ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ। ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਆਤਮ। ਮਿਲਿ ਸੰਤਨਿ ਖੋਜਹਿ ਪਰਮਾਤਮ॥ ੪॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਉੱਤਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੰਤ। ਕਰਹਿ ਮੇਲ,ਚਰਚਾ ਭਗਵੰਤ। ਪਿਤ ਨੇ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਸੁਨਾਵਾ। ਬਰਿਆਈ[4] ਕਰਿ ਤਖਤ ਬਿਠਾਵਾ॥ ੫॥ ਤਊ ਮੇਲ ਸੰਤਨਿ ਸੋਂ ਰਾਖੈ। ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਭਿਲਾਖੈ। ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨਿਕਟਿ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਮਨ ਮੈਂ॥੬॥ ਅਪਰ ਸੰਤ ਕੇਤਿਕ ਤਹਿਂ ਬੈਸੇ। ਚਰਚਾ ਕਰਹਿਂ ਗ੍ਯਾਨ ਲਹਿਂ ਜੈਸੇ। ਕਰੀ ਬਾਰਤਾ ਕਾਹੂੰ ਸੰਤ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵੰਤ॥੭॥ ਨਰਨਿ ਉਧਾਰਨਿ ਕਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਗਿਨਤੀ ਕਰੇ ਨ ਆਇ ਸ਼ੁਮਾਰੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵੈਂ॥ ੮॥ ਪੁਨ ਤਿਨ ਤੇ ਗਾਦੀ ਪਰ ਪਾਛੇ। ਗਿਨਹਿ ਕੌਨ ਗੁਨ ਜੇਤਿਕ ਆਛੇ। ਅਬਿ ਸੋਹਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ।

---

[1] ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [2] ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ। [3] ਮੁਰੀਦ। [4] ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ।

ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਸਿਖ ਬੰਧ ਮਿਟਾਇ[1] ॥੯॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੇ ਹੈਂ ਬਡ ਦਾਨੀ। ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨ ਲਾਭ ਅਰੁ ਹਾਨੀ[2]।ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਤਬਹਿ ਸੁਨਿ ਕਹੈ। 'ਸੋ ਤੋ ਤਨ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਅਹੈ ॥ ੧੦ ॥ ਕਰਿਬੇ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਕੱਲਯਾਨ। ਧਰਿ ਸਰੂਪ ਭ੍ਰੇ ਬਿਦਤਿ ਜਹਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਤਿਨਹੁੰ ਪਿਤਾਮਾ। ਆਯੁਧ ਧਰਿ ਕੀਨ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ॥੧੧॥ਮੁਲਾਕਾਤ ਤਿਨ ਸਾਥ ਹਮਾਰੀ। ਭਈ ਹੁਤੀ ਸੁਖ ਕਰਨੇ ਹਾਰੀ। ਬੰਧੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੁਰਕ ਮਤਿਮੰਦ। ਤਰਕਤਿ ਕੀਨੇ ਸ਼ੇਰ ਬਿਲੰਦ॥੧੨॥ਪਾਕ ਅਲਹਿ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਅਹੈਂ। ਜਿਨਕੇ ਗੁਨ ਕੋ ਪਾਰ ਨ ਲਹੈਂ।ਦਰਸ਼ਨ ਉਚਿਤ ਸਦਾ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।ਸਿਮਰੇ ਨਾਮ ਅਨੰਦਬਡੇਰਾ' ॥੧੩॥ਸੁਨਕੈ ਸੁਜਸੁ ਅਸ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ। ਚਿਤਵਤਿ-ਕਿਮ ਦਰਸ਼ਨ ਤਿਨ ਹੋਹੁ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿਕੇ ਕਾਜ ਬਡੇਰੇ। ਪੁਨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੁਇ ਰਹੇ ਘਨੇਰੇ ॥ ੧੪॥ਯਾਂਤੇ ਅਵਸਰ ਮਿਲਨਿ ਨ ਭਯੋ-।ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਿਰਧਯੋ। ਖਤਮਹਿਂ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਠਾਇਵ।[3]ਮਿਲਨਿ ਸ਼ੌਕ ਨਾਮਾ ਉਪਜਾਇਵ ॥ ੧੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿਕਟਿ ਪਹੁੰਚਾਯਹੁ[3]। ਕਾਸਦ[4] ਗਯੋ ਬੰਦਗੀ ਗਾਯਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਤਿ ਭਏ ਖੁਲਵਾਇ।ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼ੌਕਨਾਮਾ*ਜੁ ਪਢਾਇ[5] ॥੧੬॥ਬੈਂਤ॥ 'ਵਲਾਇਤ ਵਲੀ[6] ਅਹਿਲ ਆਰਫ ਕਮਾਲ[7]।ਜਿਨ੍ਹੈਂ ਕੋ ਮਿਲੇ ਰੱਬ ਪਾਈਅਹਿ ਜਮਾਲ[8]। ਆਰਫ ਫਕਰ ਰੱਬ ਕੀ ਪਾਕ ਜ਼ਾਤ[9]। ਜਿਨ੍ਹੈਂ ਕੀ ਮਿਹਰ ਸੰਗ ਹੋਯਹਿ ਨਿਜਾਤ[10]॥੧੭॥ਕਾਦਰ ਪਿਖਿਨਿ ਇਕ ਸ਼ਕਲ ਦਰਮਿਯਾਂ[11]। ਜਿਨ੍ਹੈਂ ਪੈ ਮਿਹਰ ਤੁਮ ਤਿਨ੍ਹੈਂ ਇਹੁ ਲਿਯਾਂ[12]। ਮਿਲੌਂ ਆਪ ਕੇ ਸੰਗ ਅੱਲਹੁ ਕਰਮ[13]। ਹਾਸਲ ਮੁਰਾਦੇਂ,ਮਿਟਾਵੇ ਭਰਮ ॥੧੮॥ ਮਿਲਨਿ ਸ਼ੌਕ ਮੋਕੋ ਬਿਲੋਕੌਂ ਦਰਸ। ਲਗੌਂ ਆਨ ਕਦਮਨਿ ਹੁਵੈ ਦਿਲ ਹਰਸ਼[14]। ਨ ਔਸਰ ਮਿਲੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹਤਿ ਜੰਜਾਲ[15]। ਸੁ ਮਾਹੀ ਮਾਨਿੰਦੇ ਫਸੇ ਮਯਾਨ

---

[1]ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੇ। [2]ਹਾਨ ਲਾਭ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨ ਹੈ। [3]ਮਿਲਾਪ (ਦੀ ਰੁਚੀ) ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਈ। [ਫ਼ਾ: ਸ਼ੌਕ਼ ਨਾਮਹ= ਪ੍ਰੇਮ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ]। [4]ਹਲਕਾਰਾ। [5]ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪੜ੍ਹਾਈ। [6]ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ। [7]ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ। [8]ਰਬ ਦਾ ਦੀਦਾਰ। [9]ਤਤਵੇਤਾ ਤੇ ਰਬ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਰੂਪ। [10]ਮੁਕਤਿ। [11](ਸਾਰਿਆਂ) ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਦਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦਾ ਦੇਖਣਾ। [12]ਇਹ ਪਦਵੀ ਲਈ ਹੈ। [13]ਪਰ-ਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। [14]ਦਿਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ। [15]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

*ਇਹ ਸ਼ੌਕ ਨਾਮਾ ਥੋੜੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੀ ਆਇਆ ਹੈ

ਜਾਲ[1] ॥੧੯॥ ਮੁਰਸ਼ਦ ਮੀਆਂਮੀਰ ਮੋਹੁ ਕਹਾ। ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਸਿਫਤ ਬਡ ਸੁ ਦੀਦਨ ਚਹਾ[2]। ਸ਼ਬੋ ਰੋਜ਼[3] ਦੀਦਾਰ ਕੋ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। ਜੋ ਤਾਲਬ ਫਕਰ ਕਾ ਤਿਸੇ ਜ਼ੌਕ ਹੈ[4] ॥ ੨੦॥ ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਜ਼ਰ ਆਪ ਰਾਖੋ ਕਮਾਲ। ਕਿ ਖਾਹਸ਼ ਭਈ ਮੋਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਜਮਾਲ[5]। ਪਦਰ[6] ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਈ ਬਹੁ ਕਹੀ। ਦਿਲੇ ਮੇ ਫਜ਼ੀਹਤ ਕੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਹੀਂ[7] ॥੨੧॥ ਕਿ ਲਾਚਾਰ ਹੋਕਰਿ ਸੁ ਕੀਨੀ ਕਬੂਲ। ਪਦਰ ਕੇ ਹੁਕਮ ਮੈਂ ਨ ਕਰਿ ਸਕ ਅਦੂਲ[8] । ਕਰੋ ਮਿਹਰ ਸਾਹਿਬ ਮਦਦ ਆਪ ਏਹੁ[9]। ਕਿ ਦੋਜ਼ਖ਼ ਅਗਨਿ ਸੇ ਮੁਝ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ[7]॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਤਿਸ ਆਸ਼ੈ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕਰਿ: ਸੇਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨੩॥ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿਖੈ ਦਿਲ ਮੋਂ ਸ਼ੌਕ ਬਿਲੰਦ। ਤਬਿ ਲਿਖਵਾਇ ਜਬਾਬ ਦਿਯ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਮਨਿੰਦ[10]॥੨੪॥ਬੈਂਤ॥ 'ਤੁਮ ਪਰ ਫਜ਼ਲ[11] ਰੱਬ ਕਾਦਰ ਭਯਾ। ਕਿ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਜੁ ਆਰਫ਼ ਕਰੀ ਹੈ ਦਯਾ। ਬਡੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਲਈ ਕੀ ਨ ਸ਼ੌਕ[12]। ਲਖਨੋ ਆਪ ਮੇਂ ਅਪਨ ਆਪਾ ਸੁ ਜ਼ੌਕ[13]॥੨੫॥ਤੁਮੈ ਖ਼ੌਫ਼ ਦੋਜ਼ਕ ਨਹੀਂ,ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ। ਕਿ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਸੈਂ ਲਾਗਨ ਸਨੇਹੁ।ਜੁ ਗ਼ਾਫਲ ਬਡੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਸੁ ਪਾਇ। ਪਰੈਂ ਬੀਚ ਦੋਜ਼ਕ ਨ ਲਾਗੈ ਹਵਾਇ[14] ॥ ੨੬ ॥ ਖ਼ਤਰਾ ਨ ਕੀਜੈ ਪਤੀਜੈ ਸਦੀਵ[15]। ਨ ਦੋਜ਼ਖ ਬਹਿਸ਼ਤੈ,ਭਯੋ ਏਕ ਸੀਵ[16]।ਕਰੋ ਦੀਨਕੀ[17] ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਅਟੱਲ। ਹਜ਼ਾਰੌਂ ਜੁਗੋ ਮੇਂ ਰਹੈਗੇ ਅਚੱਲ ॥ ੨੭ ॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਪਗਾਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ। ਜੁ ਮੌਲਾ ਮਿਲਨੇ ਬੇ ਨਮੂਨਾ ਬਿਰੰਗ[18]।ਸਦਾ ਆਫਰੀਂ[19]ਜੋ ਕਮਾਈ ਤੈਂ ਕੀਨ। ਮੁਰਸ਼ਦਾਂਨ ਮਿਲ ਕੈ ਲੀਯੋ ਰੂਪ ਚੀਨ ॥ ੨੮॥ ਰਹੋ ਅਨੰਦ

---

[1]ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆਂ ਹੋਇਆਂ। [2]ਮੈਂ ਬੜੀ ਸਿਫਤ ਸੁਣੀ (ਆਪ ਦੀ) ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ। [3]ਰਾਤ ਦਿਨ। [4]ਜੋ ਫਕੀਰੀ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ (ਦੀਦਾਰ ਦੇ) ਸੁਆਦ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। [5]ਜਮਾਲ ਵਾਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇਛਾ ਹੋਈ ਹੈ। [6]ਪਿਤਾ ਨੇ। [7]ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਇਸ) ਖੁਆਰੀ ਦੀ ਚਾਹ ਨਹੀਂ। [8]ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। [9]ਇਹ ਸਹਾਇਤਾ (ਬਖਸ਼ੋ)। [10]ਉਸ ਵਰਗੇ। [11]ਮਿਹਰ। [12]ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਕੀਤਾ। [13]ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ (ਨਿਜ ਸਰੂਪ) ਦਾ ਸੁਆਦ ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ। [14](ਜਿਥੇ) ਹਵਾ (ਤਕ) ਨਹੀਂ ਲਗਣੀ। (ਅ) (ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵਾਲੇ ਮਾਨੋਂ) ਦੋਜ਼ਖ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਕੀਰੀ ਦੀ) ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। [15]ਸਿਦਕ ਰੱਖੋ ਸਦਾ। [16](ਤੂੰ) ਇਕ ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈਂ [ਸ਼ਿਵ]। [17]ਧਰਮ ਦੀ। [18]ਅਦੁਤੀ ਤੇ ਅਰੂਪ। [19]ਸ਼ਾਬਾਸ਼।

ਮਾਤੇ ਨਹੀਂ ਖੌਫ ਕੋਇ।ਭਈ ਖੈਰ ਤੁਮਰੀ ਜਿਤਾ[1] ਜਨਮ ਜੋਇ। ਖ਼ਲਕ
ਚਿਹਲਬਾਜ਼ੀ[2] ਨ ਕੀਨਾ ਸਨੇਹੁ।ਫਨਾਹ, ਚੰਦਰੋਜ਼ਾ[3],ਨ ਕਾਇਮ ਰਹੇਹੁ'
॥੨੯॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ ਜਬਾਬ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਸੁ ਗਯੋ
ਸ਼ਿਤਾਬ।ਪਢਿ ਕਰਿ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਯਹੁ। ਮਨਹੁਂ ਰੰਕ ਸੁਰਤਰੁ ਕਰ
ਆਯਹੁ ॥੩੦॥-ਜਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸਦਾ ਹੈਂ ਸਾਚੇ।ਹਮਰੇ ਬਡਿਅਨਿ ਸੰਗ
ਉਬਾਚੇ। ਭਏ ਤਥਾ ਨਹਿੰ ਮਿਟਹਿੰ ਕਦਾਈ। ਜਗ ਮਹਿੰ ਨਰ ਲਾਖਹੁਂ
ਪਤਿਆਈ ॥ ੩੧ ॥ ਦੀਨਸਿ ਦੀਨ ਸਲਤਨਤ ਮੋਹੁ[4]। ਅਵਚਲ ਪਦ
ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਹੂ। ਅਬਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ
ਭਲੇ ਜਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਭਯੋ ਰੋਗ ਜਬਿ ਮਮ ਤਨ ਮਾਂਹੀ। ਪਠੀ ਹਰੜ
ਚੌਦਹਿ ਸਿਰਸਾਹੀ। ਲੌਂਗੁ ਰੁ ਮੁਕਤਾ ਦੀਨਸਿ ਐਸੇ। ਖੋਜਿਯ ਜਗ
ਪਈਅਹਿ ਨਹਿੰ ਤੈਸੇ ॥ ੩੩ ॥ ਜਿਨ ਕੀ ਸਤਿ ਕੀਰਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰੀ।
ਸੰਤ ਮਹੰਤਨਿ ਮਹਿੰ ਬਿਸਤਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਨੀ ਨ ਛਾਨੀ[5] ਅਹੈ।
ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਜਿਨ ਕੋ ਜਸੁ ਕਹੈਂ॥੩੪॥ਮੌਲਾ ਪਾਕ ਮਿਹਰ ਜਬਿ ਧਰੈ।
ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ-। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰਕਾਲ।
ਬਹੁਰ ਜੰਗ ਭਾ ਨੌਰੰਗ ਨਾਲ ॥੩੫॥ ਸਿਰੀ ਨਗਰ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯਹੁ।
ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਡੇਰਾ ਛਾਯਹੁ। ਪੂਰਬਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਿਤਆਏ।-ਮਿਲੌਂ
ਅਬਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਸ ਥਾਏਂ-॥ ੩੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਿੱਖ ਜੇ ਤਹਾਂ।
ਤਿਨਹਿ ਬੁਲਾਇ ਬੂਝਿਬੇ ਚਹਾ।'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਅਬਿ ਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜੇਂ?।ਕਬਿਕੋ
ਗਏ ਸਮੇਤ ਸਮਾਜੇ ?॥੩੭॥ਹਮਰੋ ਮੇਲ ਹੋਹਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ? ਕਹਹੁ ਸਕਲ,
ਸੁਧਿ ਹੁਇ ਤੁਮ ਪਾਹੀਂ'। ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਸੁਝਾਈ। 'ਬਿਤੇ
ਦਿਵਸ ਕੁਛ, ਗੁਰੂ ਚਢਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ।
ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਗਏ ਗੁਰ ਦਯਾਲੁ। ਆਪ ਮਿਲਿਨਿ ਕੀ ਲਾਲਸ ਧਰੋ। ਨਰ
ਪਰਧਾਨ ਪਠਾਵਨਿ ਕਰੋ ॥ ੩੯ ॥ ਅਭਿਲਾਖਾ ਸੋ ਕਹੈ ਤੁਮਾਰੀ। ਸੁਧ
ਪਾਵਹਿਂ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ॥ਰਹੈਂ ਟਿਕੇ,ਨਹਿਂ ਇਤ ਉਤ ਹੋਇਂ।ਪ੍ਰੇਮ ਆਪ
ਕੋ ਪਰਖਹਿ ਸੋਇ' ॥ ੪੦ ॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਨੀ ਸਿਖ ਬਾਨੀ। ਕੀਨਿ

[1]ਜਿਤ ਲਿਆ। [2]ਤਿਲਕਣਬਾਜ਼ੀ [ਫਾ:, ਚਿਹਲ=ਚਿੱਕੜ। ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਤਿਲਕਣ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਤਿਲਕਣ ਬਾਜ਼ੀ। ਪੰਜਾ:, ਚਲ੍ਹ=ਦਲਦਲ। ਪਤਲੇ ਚਿਕੜ ਦਾ ਥਾਂ]। [3]ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਦਾ ਹੈ। [4]ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। [5]ਛਿਪੀ।

ਸਰਾਹਨਿ, ਨੀਕੇ ਮਾਨੀ। ਮੁੱਖਯ ਪਾਸ ਕੋ ਮਨੁਖ ਪਠਾਵਾ[1]। ਸਕਲ ਹਕੀਕਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਾ ॥ ੪੧ ॥ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਮੋਕਹੁ ਦੇਹੁ, ਲਾਲਸਾ ਧਾਰੀ'। ਤੁਰਨ ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਂਦਵਾਲ ਤੇ ਖਡੂਰ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਨਿਜ ਬਡਿਅਨਿ ਗੁਰ ਥਾਨ ਕੋ[2] ਦੇਖਨਿ ਮਾਝੇ ਓਰ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਮੈਂ ਰੌਰਾ ਪਰੋ। ਸ਼ਾਹਿਜਹਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਜਬਿ ਲਰੋ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਕੋ ਤਰਿ ਕੈ। ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਸਕੇਲਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ॥ ੨ ॥ ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬਾ ਉਲੰਘੇ ਸਾਰੇ। ਬਾਜਤਿ ਦੁੰਦਭਿ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੇ। ਜ਼ਰੀ ਬਾਦਲੇ ਚਾਰੁ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਫਹਿਰਤਿ ਆਗੇ, ਚਲਹਿਂ ਕਿਕਾਨ ॥ ੩ ॥ ਕਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਵਕਾ ਚਢਿ ਚਾਲੈਂ। ਕਬਹੁੰ ਤੁਰੰਗ ਅਰੁਢਿ ਬਿਸਾਲੈਂ। ਕਬਿ ਮਤੰਗ ਪਰ ਹੁਇਂ ਅਸਵਾਰ। ਸੰਗ ਵਾਹਿਨੀ ਕਿਤਿਕ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੪ ॥ ਸੁਭਟ ਕੁਦਾਵਤਿ ਚਲਹਿਂ ਤੁਰੰਗ। ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਮਨਹੁਂ ਕੁਰੰਗ। ਇਮ ਗਮਨਤਿ ਗੇ ਪਾਸ ਬਿਪਾਸਾ। ਸਿੰਧੁ ਗਾਮਨੀ ਸੁਜਲ ਬਿਲਾਸਾ[3] ॥ ੫॥ ਨੌਕਾ ਕਰੀ ਸਕੇਲਨਿ ਸਾਰੀ। ਚਢਿ ਸੈਨਾ ਗਨ ਉਤਰੀ ਪਾਰੀ। ਅਹੈ ਤੀਰ ਪਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੬ ॥ ਨਮੋ ਕਰੀ ਦੂਰਹਿ ਤੇ ਹੇਰਿ। ਗਏ ਬਾਪਕਾ ਪਰ ਗੁਰ ਫੇਰ। ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਕੋ ਨੀਰ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਪੁਨ ਕੀਨਸਿ ਪਾਨੇ ॥ ੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸਾਥ ਮਹਾਤਮ ਕਹਾ। 'ਮੁਕਤਿ ਸਥਾਨ ਕਹਯੋ ਗੁਰ ਮਹਾਂ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜੁ ਸੰਤਤਿ ਸਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੀ ॥੮॥ ਸਿੱਖ ਆਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਭਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੰਗ ਸਭਿ ਮਿਲੇ। ਕਿਰਤਨ ਕੋ ਕਰਿਵਾਇ ਅਗਾਰੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗੁਰ ਪੁਰੀ ਪਧਾਰੇ ॥੯॥ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਸੁਨਿਤੇ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਭੱਲਜਨਿ ਕੀ ਕੁਲ ਬਸੇ ਮਹਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਚੌਬਾਰੇ। ਜਹਾਂ ਬਸੇ ਬਹੁ ਬਰਖ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ॥੧੦ ॥ ਤਹਾਂ ਗਏ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਪਾਨ ਥਾਨ[4]

[1] ਪਾਧ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮੁਖੀ ਪੁਰਸ਼ ਭੇਜਿਆ। [2] ਆਪਣੇ ਵਡੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜੀ ਦੇ ਥਾਂ। [3] ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਮ੍ਰਿਸ਼ਟ ਜਲ ਵਾਲੀ। [4] ਪਹਿਲੋਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਥਾਵੇਂ।

ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ। ਚਰਨ ਧੂਰਿ ਮਸਤਕ ਪਰ ਲਾਈ। ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਬਖਾਨਿ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੧ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰ ਇਸ ਥਾਨ। ਇਹ ਰਜ ਕਰਤਿ ਪੁਨੀਤ ਮਹਾਨ'। ਭੁਏ ਸਥਿਤ ਆਗੈ ਚੌਬਾਰੇ। ਦੀਪ ਸੁ ਧੂਪ ਕੁਸਮ ਬਿਸਤਾਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਭਯੋ ਬਡਿ ਆਇ। ਭਈ ਭੀਰ ਬਹੁ, ਥਾਇੰ ਨ ਪਾਇ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਰਿਢ ਆਸਨ।ਹੋਤਿ ਅਖੰਡ ਕੀਰ-ਤਨ ਭਾਸ਼ਨ[1] ॥ ੧੩ ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਹੁ ਮਠਿਆਈ। ਕਰਤੇ ਤਿਹਾਵਲ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ।ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਸਭਿਨਿ ਬਰਤਾਯੋ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਰੇ ਸ਼ਬਦ ਮਨ ਲਾਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜੁ ਸੰਤਤਿ ਆਈ। ਇਕਠੀ ਹੁਇ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਗੁਰ ਨੇ ਨਿਜ ਗਰ ਸੰਗ ਲਗਾਈ। ਕਰਿ ਆਦਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਈ॥੧੫॥ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੰਗ ਕੀਨੇ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿਬੇ ਦੀਨੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰਾਈ। ਦਰਬ ਮੰਗਾਇ ਦਿਯੋ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਕਰਿ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਅਧਿਕ ਸਨਮਾਨੇ। ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਪੁਨਿ ਤਿਸ ਥਾਨੇ। ਵਹਿਰ ਆਇ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਗਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸੁਪਤਏ ॥ ੧੭ ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਪੁਨ ਜਾਗੇ। ਸਗਰੀ ਸੌਚ ਕਰਿਨਿ ਗੁਰ ਲਾਗੇ। ਨੀਰ ਬਾਵਲੀ ਕੋ ਮੰਗਵਾਇ। ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਗਾਗਰ ਭਰਿ ਲਯਾਇ ॥੧੮॥ ਤਿਨ ਸਭਿ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਹੁਇ ਏਕਾਕੀ ਠਾਨਯੋ ਧਯਾਨ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਈ। ਆਨੰਦ ਮਗਨ ਭਏ ਗੋਸਾਈਂ ॥ ੧੯॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਬਿਕਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਕੰਜ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਮਿਲਿ ਸੇਵਕ ਪੁੰਜ। ਇਕ ਸੌ ਏਕ ਪਾਟ ਕੋ[2] ਜਾਮਾ। ਸੂਖਮ ਬਹੁਤ ਸੇਤ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੨੦ ॥ ਪਹਿਰਨਿ ਤਨ ਮਹਿਂ ਤਬਿਹੂੰ ਕਰਯੋ। ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਕੋ ਆਗੈ ਧਰਯੋ। ਤਰਕਸ਼ ਧਨੁ ਜੁਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਚਾਰੁ ਸਭਿ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੧ ॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਾਯਹੁ। ਅਸੁ ਅਰੂਢਿ ਹੁਇ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਯੋ ਭਈ ਧੁਨਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਕਛੁ ਤੋਪਨਿ ਕੀ ਸ਼ਲਖ ਚਲਾਈ। ਚਲਯੋ ਨਕੀਬ ਬੁਲਤਿ ਅਗਵਾਈ।ਚਲੇ ਤੁਰੰਗਮ ਭਟ ਗਾਮਨੰਤੇ। ਖੁਰ ਸੋਂ ਅਵਿਨੀ ਸ਼ਬਦ ਉਠੰਤੇ ॥ ੨੩॥ ਉਲੰਘੇ ਪੰਥ ਸਗਲ ਤਤਕਾਲ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਖਡੂਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਗ੍ਰਾਮ ਵਹਿਰ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਇ।

[1] ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਉਚਾਰ। [2] ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਪੱਲੇ ਦਾ।

ਉਤਰੀ ਸੈਨ ਥਿਰੀ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਆਪ ਉਤਰ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਗਏ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕੀ ਥਾਇਂ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਤੇ ਜੋ ਨਿਤ ਨਿਰਬਾਨ[1]। ਮੁਕਤਿ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ ॥ ੨੫ ॥ ਪ੍ਰਥਮੈ ਜਾਇ ਪ੍ਰਦਖਨਾ ਕਰੀ। ਕਰ ਸੋਂ ਲਈ ਧੂਰਿ ਸਿਰ ਧਰੀ। ਦੀਪਕ ਬਿੰਦ ਘ੍ਰਿਤ ਕੇ ਬਾਰੇ। ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਸੁਗੰਧਤਿ ਸਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਮਨਸ ਮਾਲਾ[2] ਤਹਿਂ ਲਰਕਾਈ। ਪੂਜਨ ਕਰੇ ਸੁ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅੰਸ। ਕਰੀ ਹਕਾਰਨਿ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ ॥ ੨੭ ॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਗਰੇ ਲਗਾਇ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਦਯੋ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਇ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸਭਿ ਕੀ ਬਹੁ ਕੀਨਿ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਹੁ ਪਹਿਰਨਿ ਕੋ ਦੀਨਿ ॥ ੨੮ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਛ ਕਰਿ ਕੈ ਸਨਮਾਨਾ। ਬਹੁਰ ਮੰਗਾਯੋ ਬਹੁ ਪਕਵਾਨਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਬੈਠਾਇ ਅਚਾਵਾ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਤਿਨ ਖਾਵਾ ॥੨੯॥ ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੋ ਸਗਰੋ ਬਿਵਹਾਰ। ਬੂਝਨ ਕੀਨਸਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਜੇਤਿਕ ਆਈ। ਸਭਿਨਿ ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਈ ॥੩੦॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਲਗਿ ਸਭਿ ਪੋਸੇ[3]। ਦਾਨਮਾਨ ਦੇ ਕਰਿ ਸੰਤੋਸੇ[4]। ਭੂਮਾਸਨ ਪਰ ਸ੍ਰੀਹਰਿਰਾਇ। ਖਾਨਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਤਿਸ ਥਾਇਂ॥੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਇਸਥਾਨ ਅਗਾਰੀ। ਬੈਠੇ ਸਗਰੀ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਕਿਰਤਨ ਭਜਨ ਅਖੰਡ ਭਯੋ ਹੈ। ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮੇਲ ਬਿਯੋ ਹੈ॥੩੨॥ ਇਕ ਸਿਮਰਨ ਦੂਜੇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ। ਕਰਹਿਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਉਰ ਹਰਸ਼ਨ[5]। ਰਹੀ ਜਾਮਨੀ ਜਬਿਹੂੰ ਜਾਮ। ਉਠੇ ਗੁਰੂ ਆਨੰਦ ਕੇ ਧਾਮ ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨੇ। ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਗਾਗਰ ਜਲ ਆਨੇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਚਢਨਿ ਕੀ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਸੈਨਾ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਾਵਨਿ ਲਾਗੇ। ਭਟ ਭੇ ਸਨਧ ਪਹਿਰਿ ਤਨ ਬਾਗੇ[6]। ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਗੁਰ ਭਏ ਅਰੂਢਿ। ਕੌਨ ਲਖੈ ਜਿਨ ਆਸ਼ੈ ਗੂਢ॥੩੫॥ ਦਾਰੇ ਕੀ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਹਟਿਬੇ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰੀ ਅਸਵਾਰੀ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸਊਰ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਦਿਯੋ ਸ਼ੌਕ ਨਾਮਾ[7] ਤਿਨ ਫੇਰਿ। ਲਿਖਯੋ ਭਾਉ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰ[8]:-'ਤੁਮ

---

[1]ਮੁਕਤ, ਅਤੀਤ। [2]ਫੁਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ। [3]ਰਜਾਏ। [4]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤੇ। [5]ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਹੋਏ। [6]ਜ਼ੁਰਮੇ ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਪਹਿਨਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਏ। [7]ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ ਪੱਤ੍ਰ। [8](ਜਿਸ ਵਿਚ) ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਿਤ ਉਮਗਾਯੋ।ਚਾਹਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਅਵਸਰ ਪਾਯੋ॥੩੭॥ ਮੈਂ ਅਬਿ ਆਵਤਿ ਹੌਂ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ੇਸ਼। ਘਾਟ ਬਿਪਾਸਾ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਨਹੀਂ ਬਿਲਮ ਮੁਝ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਇਤ ਉਤ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਜੇ ਹੋਹੁ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਮੋਹੁ। ਲਾਰ ਲਗ੍ਯੋ[1] ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ। ਆਵਤਿ ਉਮਡ੍ਯੋ ਜਨੌਂ ਬਡ ਜਲਧਰ[2] ॥ ੩੯॥ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ ਆਵਤਿ ਜਿਤ ਹੋਤੇ।ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤੇ'। ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ਼ੋਕਨਾਮਾ ਹਟਿ ਚਲੇ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੰਥ ਜੋ ਭਲੇ ॥੪੦॥ ਦਾਰ-ਸ਼ਕੋਹ ਜੁ ਦੂਤ ਪਠਾਵਾ। ਗਮਨਤਿ ਬੂਝਨਿ ਹੇਤੁ ਅਲਾਵਾ। 'ਕਿਹ ਥਲ ਵਲੀਅਹਦ ਕੋ[3] ਛੋਰਿ?। ਆਇ ਪਹੂੰਚ੍ਯੋ ਹਮਰੀ ਓਰ?' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਨੈ ਸਭਿ ਕਹ੍ਯੋ ਬਨਾਇ।'ਤਜਿ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਤਟੇ ਉਤਰਾਇ।ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਰਾਵਰਿ ਇਸਥਾਨੇ। ਨਿਸ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮਤਿ[4] ਕੂਚ ਪਯਾਨੇ ॥ ੪੨ ॥ ਲਗ੍ਯੋ ਅਤੁਰਨਿ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਬੇਗ ਕਰਿ ਮੈਂ ਇਤਿ ਆਯੋ। ਮਮ ਪੀਛੇ ਹੀ ਆਵਤਿ ਸੋਇ। ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਦੇਰਿ ਨ ਕੋਇ ॥੪੩॥ ਇਤ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤੁਮ ਚਾਲੇ। ਉਤ ਤੇ ਆਇ ਮਿਲੈ ਸੁਖ ਨਾਲੇ'। ਇਮ ਬੂਝਤਿ ਗਮਨੇ ਮਗ ਜਾਇਂ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਹਰਿਖਾਇ ॥ ੪੪ ॥ ਆਇ ਪਹੂੰਚੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ।ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ ਚਮੂੰ ਬਿਸਾਲ। ਉਤਰੇ ਕੂਲ ਬਿਪਾਸਾ ਹੇਰੇ॥ ਜੁਤਿ ਬਿਸਤਾਰ ਸੈਨ ਕੇ ਡੇਰੇ॥੪੫॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਢਿਗ ਲੀਨੇ ਸਕਲ ਬੁਲਾਇ।ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ਸੂਰਮੇ ਦਾਸ ਭੁਏ ਸਮੁਦਾਇ॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਖਡੂਰ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫॥

੧੬. [ਦਾਰਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਡੇਰਾ ਕਿਯੋ ਜਸੁ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਉਰ ਹਰ-ਖ੍ਯੋ ਸੁਖ ਕੋ ਲਹ੍ਯੋ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਜਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਪਨੇ ਉਮਰਾ-ਵਨਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬਹਿ 'ਸੁਨੀ ਮੈਂ ਗਾਥ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਪੀਰਨਿ ਪੀਰ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ॥੨॥ ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਗ੍ਯਾਨ।ਕਰੇ ਉਧਾਰਨਿ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨ। ਗਾਦੀ ਪਰ ਤਿਨ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤ। ਜੋ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਜਸੁ ਅਵਿਦਾਤ[5] ॥ ੩ ॥ ਸੰਤ ਅਨੇਕ ਬੇਸ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਜਹਾਂ

---

[1] ਨਾਲ ਲੱਗਾ(ਅ)(ਪਿਛੇ) ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹੀ। [2] ਬੱਦਲ। (ਅ) ਸਮੁੰਦ੍ਰ। [3] ਦਾਰ ਸ਼ਕੋਹ ਨੂੰ। [4] ਅਰਾਮ ਕਰਕੇ। [5] ਉੱਜਲ।

ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਨਹੁੰ ਕਾ ਚਲੇ। ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਸਕਲ ਨੇ ਕਹਨੇ। ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਲਹਨੇ ॥੪॥ ਹਮਰੇ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੈ ਕੇਰੇ। ਹੁਤੇ ਪੀਰ ਅਜ਼ਮਤੀ ਬਡੇਰੇ। ਇਸ ਘਰ ਕੀ ਰਾਖਤਿ ਬਡਿਆਈ। ਮਿਲਿ ਮੁਰੀਦ ਸਮ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੫ ॥ ਰੱਜੂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ[1] ਜਿਨਹੁੰ ਗਰ ਪਰੀ।ਮੂਢ ਮੁਲਾਨਿ[2] ਸੁ ਚਰਚਾ ਕਰੀ। ਬਨੇ ਅਸੂਯਕ[3] ਗਯਾਨ ਬਿਹੀਨੇ। ਜਥਾ ਅੰਧ ਕਰ ਮਾਣਿਕ ਲੀਨੇ ॥੬॥ ਭਏ ਪ੍ਰਭਾਤੀ, ਚਲੈਂ ਅਗੇਰੇ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਬਾਕ ਭਲੇਰੇ। ਸੰਤਨਿ ਕੋ ਮਿਲਬੋ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਕੇ ਕੋ ਨ ਸਮਾਨੀ' ॥ ੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਸੁਜਾਨਾ। ਨਿਸਾ ਬਾਸ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਭਈ ਬਿਤੀਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤੀ ॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠਯੋ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਕਛੁ ਉਪਨਿਖਦ ਪਾਠ ਮੁਖ ਠਾਨਾ।ਸਗਲ ਨੇਮ ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਤ ਕੇਰੇ। ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਅਚਯੋ ਜਲ ਫੇਰੇ ॥ ੯ ॥ ਕਰੇ ਕੂਚ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਕੋ ਤਰਯੋ। ਤੂਰਨ ਪੰਥ ਪਯਾਨਾ ਕਰਯੋ।ਪਾਰ ਬਿਪਾਸਾ ਉਤਰਯੋ ਤੀਰ।ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਲਸ਼ਕਰ ਭੀਰ॥੧੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਹੁਤੇ ਜਿਸ ਥਾਈਂ। ਸੁਧਿ ਨਿਜ ਮਿਲਿਬੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਈ। ਭਯੋ ਸੁ ਤਯਾਰਿ ਆਪ ਪੁਨ ਪਾਛੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਦਿਪਤਿ ਜਵਾਹਰ ਆਛੇ ॥੧੧ ॥ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਏ। ਚਲਯੋ ਸੁ ਸ਼ੀਲ[4] ਜਾਂਹਿ ਅਧਿਕਾਏ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਮੈਂ ਪਗ ਧਾਰਿ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ॥ ੧੨ ॥ ਦੋਇ ਰਕੇਬੀ ਕੇਰ ਮਝਾਰ। ਧਰੇ ਜਵਾਹਰ ਅਰੁ ਦੀਨਾਰ। ਕਛੁਕ ਨੰਮ੍ਰ ਹੁਇ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸ। ਪਹਿਰੇ ਭੂਖਨ ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧੩ ॥ ਦੀਰਘ ਸ਼ਮਸ ਬਦਨ ਪਰ ਸ਼ਯਾਮੂ[5]। ਸਿਰ ਪਰ ਕੁਲਹਿ ਦਿਪਹਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਅਪਨ ਸਰੂਪ ਸਮੁਝਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਬੋਲਯੋ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਚੇਤ ॥੧੪॥ 'ਬਹੁ ਸੰਤਨਸੋਂ ਗੋਸ਼ਟ ਮੇਰੀ। ਲਖਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕਉ ਇੱਛ ਅਛੇਰੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੋਕਹੁ ਭਲੇ ਬਤਾਯੋ। ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਜਿਸ[6] ਛੁਵਨਿ ਨ ਪਾਯੋ ॥੧੫॥ ਸਭਿ ਕੇ ਬੀਚ, ਅਲੇਪ ਸਭਿਨਿ ਤੇ। ਪਦਮਪੱਤ੍ਰ ਜਿਮ ਰਹਤਿ ਜਲਨ ਤੇ[7]।ਸਭਿ ਸੂਖਮ ਤੇ ਸੁਖਮ ਜੋਇ।ਦੂਰਯੋ ਅਗੋਚਰ ਲਖਯੋ ਨ ਕੋਇ।੧੬॥ਜੋ ਮਹਾਨ ਤੇ ਅਤਿ ਮਹੀਯਾਨੇ। ਬਿਦਤਹੁੰ ਤੇ ਅਤਿ ਬਿਦਤ ਬਖਾਨੇ। ਫੁਰਨ ਪਲਕ ਕੋ ਜਿਸ

[1]ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀ ਰੱਸੀ। [2]ਮੂਰਖ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ। [3]ਨਿੰਦਕ। ਈਰਖਾਲੂ। [4]ਨੇਕੀ, ਧਰਮ ਭਾਵ। [5]ਕਾਲਾ ਦਾੜ੍ਹਾ। [6]ਭਾਵ ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ। [7]ਜਿਵੇਂ ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪਾਣੀਆਂ ਤੋਂ (ਅਲੇਪ) ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਥਿਨ ਨਾਂਹੀ। ਚੀਨਸਿ ਚੇਤਨਤਾ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ ॥੧੭॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਿਸ ਬੇਦ ਬਖਾਨੇ। ਇਕਰਸ ਸਦਾ ਸੁ ਗਗਨ ਸਮਾਨੇ। ਸ੍ਵਗਤਿ, ਸਜਾਤਿ, ਬਿਜਾਤੀ ਭੇਦ ਨ[੧]। ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੁ ਜੁ ਪ੍ਰਛੇਦ ਨ[੨] ॥੧੮॥ ਚਾਰਹੁੰ ਬੇਦ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਬਤਾਵਨਿ। ਜੋ ਉੱਤਮ ਉਪਨਿਸ਼ਦੈਂ ਪਾਵਨ[੩]। ਬੀੜ ਪਾਰਸੀ ਸਭਿ ਲਿਖਵਾਈ। ਆਦਿ ਅੰਤ ਲੌ ਨੀਕ ਬਨਾਈ॥ ੧੯ ॥ ਸਕਲ ਪਠੀ ਮੈਂ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰੀ। ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਜਨਾਵਤਿ ਸਾਰੀ। ਭੇਟੇ[੪] ਬਹੁ ਉੱਤਮ ਸੰਨਯਾਸੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਭਾਖ੍ਯੋ ਮੁਝ ਪਾਸੀ ॥ ੨੦ ॥ ਮੁਰਸ਼ਦ ਮੀਆ-ਮੀਰ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਸ ਕੀ ਮਿਹਰ ਹਤ੍ਯੋ ਅੱਗ੍ਯਾਨਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗ ਭਯੋ ਮੁਝ ਨੀਕਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਾਟ੍ਯੋ ਦੁਖ ਜੀਕਾ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਨ ਢਿਗ ਮੈਂ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਕਮਾਵਾ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਮੋਹਿ ਮਨ ਲਾਵਾ। ਕੀਨਸਿ ਬਹੁ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ। ਬੈਠਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਤਿਨਹੁੰ ਕੀ ਪੰਗਤਿ ॥ ੨੨ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਇਮ ਮੁਝ ਕੋ ਸ਼ਭਿ ਜਾਨ੍ਯੋ। ਮਿਲਿ ਤੁਰਕਨਿ ਰੌਰਾ ਬਹੁ ਠਾਨ੍ਯੋ। —ਦੀਨ ਸ਼ਰਾ ਤੇ ਹੋਯਹੁ ਬਾਹਰ—। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਰੈਂ ਮੁਲਾਨੇ ਜ਼ਾਹਰ॥੨੩॥ ਭ੍ਰਿਥ ਨੁਰੰਗ ਬਾਦੀ ਜੁ ਕੁਸ਼ੀਲ[੫]। ਹਿਤ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਪਠ੍ਯੋ ਵਕੀਲ। ਜੀਵ ਨਰਕ ਮਹਿ ਜਯੋਂ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਨਿਕਸੈਂ ਗੋ ਨ, ਰਖੈਂ ਸਮੁਝਾਵੈਂ[੬] ॥੨੪ ॥ ਤਿਮ ਮੁਝ ਕੋ ਕਹਿ ਬੁੱਧਿ ਬਤਾਵੈਂ। ਮੰਦ ਮਤੀ ਕੁਛ ਨਹੀ ਲਖਾਵੈਂ। ਮੈਂ ਤਿਨ ਕਉ ਗਹਿ ਗਹਿ ਕਹਿ ਮਤੀ[੭]। ਦਿਏ ਛੋਰਿ ਪੁਨ ਮੂਰਖ ਅਤੀ ॥ ੨੫ ॥ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਸਗਲ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਬੰਧੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਫਾਸਿ, ਬੁਧਿ ਹਾਨਾ। ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਕਥਿ ਏਕ ਨ ਮਾਨੀ। ਕੁਮਤਿ ਨਾਰਕੀ ਤਨ ਅਭਿ-ਮਾਨੀ[੮] ॥੨੬॥ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਮੁਝ ਹੋਈ। ਐਸੇ ਬਿਘਨ ਹੁਵੇ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਬਧੇ ਲਾਲਸਾ ਨਿਤ ਅਧਿਕਾਈ। ਹੁਇ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚਲਤਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਗ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜੋਈ ॥ ਅਗਨੀ ਸਮ ਦਹੀਯਤਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਤੁਮ ਅਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਸ ਹੋਹੀ। ਤਿਨ ਕੀ ਆਂਚ ਨ ਲਾਗਹਿ ਮੋਹੀ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿ ਥਿਰਤਾ ਪਾਵਊਂ। ਜਿਸ ਤੇ

[੧]ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੨੮ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। [੨]ਦੇਸ, ਕਾਲ ਤੇ ਵਸਤੂ ਤੋਂ, ਜੋ ਛੇਦਿਆ ਨਹੀਂ। [੩]ਜੋ ਉੱਤਮ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹਨ। [੪]ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ। [੫]ਝਗੜਾਲੂ ਤੇ ਖੋਟੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ ਨੁਰੰਗਾ। [੬]ਜਿਵੇਂ ਨਰਕ ਵਿਚ (ਡਿਗੇ) ਜੀਵ (ਬੜਾ ਹੀ) ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵੀ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ ਨਾ (ਕਰਨ, ਸਗੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਵਿੱਚ) ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਸਮਝਾਵਣ। [੭]ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਹਜ਼ੂਰ ਕੇ ਮੱਤ ਕਹੀ (ਪਰ ਅੰਤ)। [੮]ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਵਾਲੇ।

ਜਨਮ ਰੁ ਮਰਨ ਮਿਟਾਵਉਂ। ਉਪਜੈ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਖੈ ਬਿਸਵਾਸ। ਕਟਹਿ ਪੁਰਾਤਨ ਦੁਬਿਧਾ ਫਾਸ ॥ ੨੯ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਿਤੀ ਥਿਤ ਹੋਇ। ਤਨ ਹਉਂਮੈ ਤਜਿ ਲਹਿ ਸੁਖ ਸੋਇ। ਮਿਟਹੁ ਅਨਿਕਤਾ[1] ਮਨ ਮੇਰੇ ਕੀ। ਹੋਹਿ ਸਫਲਤਾ ਤੁਮ ਹੇਰੇ ਕੀ ॥ ੩੦ ॥ ਅਪਰ ਜਾਚਨਾ ਕਰੌਂ ਨ ਕੋਈ। ਆਦਿ ਰੁ ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਤਜਿ ਹੋਈ[2]। ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਜੋ ਸੁਖ ਜਗ ਕੇਰੇ। ਜਿਸ ਜਾਚਨਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਨ ਮੇਰੇ॥੩੧॥ ਤਨ ਧਰਿਬੇ ਕੇ ਜੋ ਬਿਵਹਾਰ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ। ਤਿਨਕੋ ਜਤਨ ਕਰਨਿ ਹੈ ਬਾਦ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਸ਼ੋਕਦ ਅਹਿਲਾਦ[3] ॥੩੨॥ਸਹਜ ਸੁਭਾਯਕ ਜਿਮ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਹਰਖ ਸੋਗ ਬਿਨ ਤਥਾ ਬਿਤਾਵੈ। ਕਰਨਿ ਉਪਾਇ ਲਖਨੋ ਮੈਂ ਨੀਕੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਕਟਹ ਕਸ਼ਟ ਨਿਤ ਜੀ ਕੋ ॥੩੩॥ ਯਾਂਤੇ ਲਾਲਸ ਅਹੈ ਹਮਾਰੀ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਬਹੁ ਬਰੁਸਾਏ। ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਸ ਜਿਨ ਕੋ ਛਾਏ ॥ ੩੪ ॥ ਤਿਸ ਗਾਦੀ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਅਹੋ। ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੋਹਿ ਕੋ ਕਹੋ। ਜਿਸ ਸਰੂਪ ਕਹੁ ਬੇਦ ਬਤਾਵੈ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਮਨ ਇਸਥਿਰਤਾ ਪਾਵੈ ॥੩੫॥ ਪੰਚਹੁਂ ਇੰਦ੍ਰੈ ਤੇ ਰਹਿ ਪਰੈ। ਜਿਸ ਕੋ ਇਹ[4] ਅਲੇਖ ਹੁਇ ਥਿਰੈਂ। ਅਖਿਲ ਤੇਜ ਕਹੁ ਦਾਯਕ ਤੇਜ। ਸਭਿ ਕਉ ਸੱਤਾ ਦੇਤਿ ਅਮੇਜ[5] ॥ ੩੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ[6] ਠਾਨਿ ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਮਨ ਦੇਹੁ ਟਿਕਾਇ।ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ਨਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਸਕਹਿ,ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਤ ਸਹਾਇ[7]॥੩੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਦਾਰ ਸ਼ਕੋਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋਡਸਮਿ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਦਾਨ। ਰਿਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਦੇਖਨ ਕਰਨੋ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਸੁਜਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ* ਕੇ ਬੰਸ ਮਝਾਰੇ। ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਉਪਜਨੋ ਗੁਨ ਬਾਚਾਰੇ[7]। ਮਰੁ[8] ਦੇਸ਼ ਜਿਮ ਸੁਰਤਰੁ ਹੋਵਾ। ਜਿਮ ਕਾਕਨ ਕੇ ਕੋਕਲ ਜੋਵਾ[9] ॥ ੨ ॥ ਬਕਨ ਬੰਸ ਕਲਹੰਸ[10] ਉਪੰਨਾ। [11]ਕੋ ਖੁਦਾਇ ਦਰਵਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਨਾ। ਪਰਮਾਰਥ ਮਹਿ

[1]ਭਾਵ ਦ੍ਵੈਤ। [2]ਪਹਿਲੇ ਯਾ ਪਿੱਛੋਂ ਤਿਆਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। [3]ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰਯ। [5]ਇਕ ਰਸ, ਮਿਲ ਕਰਕੇ। [6]ਆਪਣੀ। [7](ਇਹ) ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਵਿਚਾਰਿਆ। (ਅ) (ਤਤ ਮਿਥਿਆ ਦੇ) ਵਿਚਾਰ (ਆਦਿ) ਗੁਣ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਨ। [8]ਥੇਤਲੇ। [9]ਕਾਵਾਂ ਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਇਲ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ। [10]ਰਾਜ ਹੰਸ। (ਅ) ਸੁੰਦਰ ਹੰਸ। [11]ਕਿਸੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ (ਹੋਕੇ) ਪ੍ਰਮਾਰਥ (ਵਿਚ...)।

*ਪਾ:-ਤੁਰਕੇਸ਼ਨਿ।

ਸੁਮਤਿ ਲਗਾਈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਖੈ ਦੁਚਿਤਾਈ[1] ॥੩॥ ਬਿਖੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਦੁਰਮਤਿ ਨਾਸ਼ੀ। ਕਰੀ ਨਿਕੰਦ[2] ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਗਰ ਫਾਸੀ।ਉੱਤਮ ਪੰਥ ਚਲਿਨਿ ਚਿਤ ਚਹਨੈ। ਪੂਰਬ ਬਡਭਾਗਨਿ ਤੇ ਲਹਨੈ ॥ ੪ ॥ ਭੋਗਨਿ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਬਿਸ਼ਨਨਿ ਜੰਜਾਲ। ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਇਹ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਕੇ। ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਜਿਮ ਓਸਨਿ ਕਨਕੇ[3] ॥੫॥ ਫਸਿ ਫਸਿ ਇਨ ਮਹਿਂ ਕਸ਼ਟ ਲਹੰਤੇ। ਸੱਤਨਾਮ ਕਉ ਨਹਿਂ ਸਿਮਰੰਤੇ। ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ ਧਾਂਤੇ ਮਤਿ ਤੇਰੀ। ਛੁਟਨਿ, ਪਰਨੋ ਬਿਖ਼ਿਯਨਿ ਕੀ ਏਰੀ[4] ॥ ੬॥ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਥਿਤ ਚਾਹਤਿ। ਅਨੰਦ ਹੋਨਿ ਕੋ ਮਹਦ ਉਮਾਹਤਿ। ਤਿਹ ਸਾਧਨ ਸਾਧਤਿ[5] ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।ਜਿਸ ਤੇ ਪਰੇ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਬਾਤੀ॥੭॥ ਕਰਿਬੇ ਲਗਹਿ ਜੁ ਕਾਰਜ ਰਾਸ। ਤਾਂਹਿ ਸਹਾਇਕ ਚਹੀਅਹਿ ਪਾਸ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਉੱਚਾਵਚ ਜੋ ਕਾਜ[6]। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕਨਿ ਕੇ ਸੁਖ ਸਾਜ[7] ॥ ੮॥ ਕਿਤਿਕ ਸਹਾਇਕ ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਹੋਤਿ। ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਇ ਅਰੰਭ ਉਦੋਤ[8]। ਕੇਤਿਕ ਹੈਂ ਦੁਹਸਾਧਨ[9] ਮਹਾਨ। ਕਰਿ ਸਕਿ ਹੈ ਜੋ ਸਮਰਥਵਾਨ ॥ ੯॥ ਜਿਨ ਕਉ ਮਿਲੇ ਸਹਾਯਕ ਭਾਰੇ। ਸੋ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਰਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਸਹਾਇਕ, ਸਮਰਥ ਨਾਂਹੀ। ਸੰਸੈ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾਰਜ ਮਾਂਹੀ ॥੧੦॥ ਹੋਇ ਸਹਾਇਕ ਸਮਰਥ ਭਾਰੇ। ਤਬਿ ਕਾਰਜ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਸੁਧਾਰੇ। ਜੋ ਕਾਰਜ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੱਤਨਾਮ ਤੇ ਪੁਰਹਿ ਸੁਖਾਲਾ ॥ ੧੧॥ ਸੋ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸ। ਜਿਸ ਕੋ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਸੁਖੈਨ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਤੇ ਹਾਥ ਬਚਾਵੈਂ ॥੧੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਰਗ ਇਹ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੁਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਤਿ ਜਾਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਮੈਂ ਕਹਨੋ ਸ਼ੁਭ ਸੋ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ[10] ॥੧੩॥ ਮਃ ੧ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਨ ਚੇਤਨੀ ਮਨਿ ਆਪਣੈ ਸੁਚੇਤ ॥ ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੂਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਞੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ॥ ਖੇਤੈ ਅੰਦਰਿ ਛੁਟਿਆ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਉ ਨਾਹ ॥ ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਬਪੁੜੇ ਭੀ ਤਨ ਵਿਚਿ ਸੁਆਹ ॥ ੩ ॥ ਪੁਨਃ—॥ ਜੇ ਤੂੰ ਤਾਰੂ

---

[1]ਦੁਬਿਧਾ ਯਾ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕੀਤੀ। [2]ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ। [3]ਤ੍ਰੇਲ ਦੇ ਤੁਪਕੇ। [4]ਜੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਏੜੀ ਪਈ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟਣ ਲਈ। [5]ਤਿਸ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਦਾ ਹੈਂ। [6]ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ (ਪ੍ਰੱਗ, ਖੂਹ, ਤਾਲ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ)।(ਅ) ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਜ [ਸੰਸ:, ਉਚ੍ਚਾਵਚ]। [7]ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਮਾਨ [8](ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਜੋ)ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ ਹੈ। [9]ਕਠਨ ਸਾਧੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ। [10]ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੰਨੀ ਸੁਣੋ

ਪਾਨਿ[1] ਤਾਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿੜ੍ਹਨ ਕਲ[2]॥ ਤਾਹੁ ਖਰੇ ਸੁਜਾਣ ਵੰਞਾਏਨ੍ਹੀ ਕਪਰੀ[3] ॥੩॥

ਚੌਪਈ॥ ਪਠਿ ਪਠਿ ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਇ ਸਵਧਾਨ। ਰਾਹਤਿ ਆਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ। ਨਹਿਂ ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੁਇਂ ਸਭਿ ਕਾਮ ॥ ੧੪ ॥ ਤਿਲ ਬੁਆੜ ਜਨੋਂ ਰਾਖ ਮਝਾਰ[4]। ਅੰਤਕਾਲ ਤਿਮ ਹੁਇ ਨ ਸੰਭਾਰ। ਜਿਸ ਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਸਹਾਇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਬ੍ਰਹਮ-ਗ੍ਯਾਨ ਕਹੁ ਪਾਇ॥ ੧੫॥ ਜੋ ਸਾਗਰ ਕੋ ਤਰਿਬੋ ਚਾਂਹੈ। ਪਾਰ ਪਰਨਿ ਕਉ ਬਲ ਭੁਜ ਮਾਂਹੈ। ਤਊ ਜਿ ਕੇਵਟ ਤਹਿਂ ਕੇ ਹੋਇਂ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਰਹਿ ਸੁਖ ਹੋਇ॥ ੧੬॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਪਰ ਜਿ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਕਉ ਭੇਦ ਲਖਿ ਸਕੈ ਨਾਂਹੀ। ਤਰਤਿ ਜਾਤਿ ਕਹੁ ਖੈਂਚ ਸੁ ਲੇਤੇ। ਰਾਖਹਿਂ ਬੀਚ ਨ ਉਬਰਨਿ ਦੇਤੇ॥੧੭॥ ਤਰਤਿ ਜਿ ਨਰ ਤਿਨ ਗਿਨਤੀ ਕਉਨ। ਉਪਰ ਉਡੇ ਜਾਹਿਂ ਖਗ ਜੌਨ। ਤਿਨਹੁਂ ਐਂਚਿ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਡੁਬਾਈ। ਕੇਵਟ ਬੂਝੇ ਦੇਤਿ ਬਤਾਈ ॥੧੮॥ ਦਾਹਨ ਬਾਮ ਬਿਚਾਰ ਬਚਾਵਉ। ਸੂਧੇ ਪਾਰ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਜਾਵਉ। ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਭੇਦ ਬਤਾਵੈਂ। ਕਾਮਾਦਿਕ ਸਭਿ ਤੇ ਸੁ ਬਚਾਵੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੇਂ ਰੰਗ। ਜੀਵਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦਾ ਰਹਿਂ ਸੰਗ। ਜਸ ਜਸ ਭੀਰ ਜਹਾਂ ਜਹਿਂ ਹੋਈ। ਸੁਖਦ ਸਹਾਇਕ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਹੋਈ॥ ੨੦ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਹੀਨ*। ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਜੁ ਕਰਹਿਂ ਹਿਤ ਚੀਨ[5]। ਤਿਨ ਕਹੁ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਨਿ ਮੈਂ ਸੰਸੈ। ਕੋ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਸਕਲ ਬਿਧੁੰਸੈ[6]॥੨੧॥ ਛੂਟਹਿ ਨ ਤਿਨ ਕੀ ਆਵਾਗਉਨ। ਬਿਨ ਸਹਾਇ ਬਪੁਰੇ ਨਰ ਜੌਨ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਵੈ। ਕਸ਼ਟ ਸੋ ਕਰਹਿਂ ਅੰਤ ਬਿਲਲਾਵੈਂ॥੨੨॥ ਯਾਂਤੇ ਸੁਨਿ ਹਮਰੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਸਭਿ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਮਿਟੈਂ ਕਲੇਸ਼। ਕਰਹੁ ਅਰਾਧਨਿ ਸਭਿ ਜਗ ਨਾਇਕ। ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸਾਲ, ਹੁਇ ਦਾਸ ਸਹਾਇਕ ॥ ੨੩ ॥ ਇਕ ਮੇਵਾ ਦ੍ਵਤੀਯੋ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ[7]। ਇਸ ਕੇ

---

[1]ਆਪ [ਸਿੰਧੀ, ਪਾਣ=ਆਪ]। (ਅ) ਦੋਹਾਂ ਦਾ। (ੲ) ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ। [2]ਤਰਨੇ ਦੀ ਕਲਾ। [3]ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਿਆਣੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰਾਂ ਨੇ। [4]ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਦੱਬੀ ਹੈ। [5]ਸ਼੍ਰਵਣ ਆਦਿਕ ਜੋ (ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ) ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਕਿਸੀ ਵਿਕਾਰ ਤੋਂ ਸਾਰੇ (ਸ਼੍ਰਵਣਾਦੀ) ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਕਵਿ ਜੀ ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿੱਚੋਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰ: ੬, ਖੰਡ ੨, ਮੰਤ੍ਰ ੧. ਅਸਲ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:—ਏਕ ਮੇਵਾ ਦ੍ਵਿਤੀਯਮ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਇਕ ਦ੍ਵੈਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਭਾਵ ਸੱਤਿ ਵਸਤੂ ਇਕ ਹੈ, ਦ੍ਵੈਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

*ਵਾਚਕ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਹਿ ਤਜਿ ਭਰਮ। ਸੁਭਟ ਰਥੀ ਸਮ ਇਸ ਕੌ ਜਾਨਿ। ਇਕ ਸੈ ਲਰਹਿ[1] ਜੁ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ॥੨੪॥ਰਿਪੁ ਗਨ ਜੁਟੇ ਜੁ ਚਹੇ ਸਹਾਇ।ਸ਼੍ਰਵਣ ਸਹਾਇਕ ਚਹਿ ਇਸ ਭਾਇ[2]। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਹੁ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਬੋ। ਹਤਹਿ ਬਿਕਾਰ ਕਾਮ ਜੁਤਿ ਸਰਬੋ ॥੨੫॥ਅਯੰ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ[3] ਸੁ ਜੋਇ। ਮਨਨ ਕਰਨ ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਸੋਇ। ਮਹਾਂਰਥੀ ਸਮ ਬਲ ਕਹੁ ਧਰੈ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਗ ਏਕਹੁ ਲਰੈ ॥੨੬॥ [4]ਅਨਿਕ ਰਿਪੁਨਿ ਸੋਂ ਜਬਿ ਇਹ ਜੂਟੇ। ਚਹਤਿ ਸਹਾਇਕ ਤਬਿ ਬਲ ਖੂਟੇ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੋਂ ਲਿਵਹਿ ਲਗਾਵਨਿ। ਸਭਿ ਬਿਕਾਰ ਅਤਿ ਕਰਹਿ ਭਜਾਵਨਿ[4]॥੨੭॥ ਜਬਿ ਸੱਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਉਰ ਭਯੋ। ਭਰਮ ਭੇਦ ਸਭਿ ਹੀ ਛੁਟਿ ਗਯੋ। ਇਹ ਅਤਿਰਥੀ ਸਹਾਇ ਨ ਚਾਹਤਿ। ਏਕਾਕੀ ਰਿਪੁ ਲਾਖਹੁਂ ਗਾਹਤਿ॥੨੮॥ ਫੁਰਹਿ ਦ੍ਵੈਤ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਬਿਕਾਰ॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿ ਸਗਲ ਪਸਾਰਾ। ਵਸਤ੍ਵਾਦੁਤਿਯ ਭਾਸਿ ਹੈ ਜਬੈ। ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵੈ ਤਬੈ॥੨੯॥ਸ਼੍ਰਵਣ ਸੁ ਦਾਵਾਗਨਿ ਬਨ ਬਾਰ[5]। ਬੁਝਤਿ ਬਾਰ ਬਿਨ ਬਰਖੇ ਬਾਰ[6]। ਮਨਨ ਕਰਨਿ ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਦੋਇ। ਬਿਜਰੀ ਕੀ ਅਗਨੀ ਸਮ ਸੋਇ॥੩੦॥ ਕਬਿ ਜਾਗੈ ਕਬਿ ਹੀ ਛਿਪ ਜਾਇ। ਨਾਸ਼ ਵਾਸਤਵ ਹੁਇ ਨ ਸਕਾਇ। ਅਰੁ ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਜਬਿ ਭਯੋ। ਬੜਵਾਗਨਿ[7] ਕੀ ਸਮਤਾ ਲਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਸਦਾ ਅਚੱਲ ਰਹੈ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਜਾਗਤਿ ਹੈ ਜਲ ਰਾਸੀ। ਸਿੰਧ ਅੱਗ੍ਯਾਨ[8] ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਸੋਇ।ਹਤਨਿ ਬਿਕਾਰਨਿ ਕੋ ਸਭਿ ਕੋਇ[9] ॥੩੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸੁਨੀਅਹਿ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ! ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਹੁ। ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਇ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਟਿਕ ਜਾਇ॥੩੩॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਨ ਹੰਤਾ ਤ੍ਯਾਗਹੁ। ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਲਖਿ ਨਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗਹੁ। ਭਾਣਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਲਾਗਹਿ ਮੀਠਾ। ਦੇਖਹੁ ਸੱਤਿ ਸਰੂਪ ਅਡੀਠਾ॥੩੪॥ ਆਦਿ ਅੰਤ ਜੋ ਵਸਤੁ ਨਾਂਹੀ। ਮੱਧ ਕੁਤੋ ਸਾਚੀ ਠਹਿਰਾਹੀ। ਤਨ ਰਿਖੀਕ ਅੰਤਹਿਕਰਨ ਪਰੈ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਤਵ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰੈ॥

[1]ਇਕ ਸੈ ਨਾਲ ਇਕ ਲੜੇ। [2]ਸ਼੍ਰਵਣ ਸਹਾਇਕ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਇਹ ਮੇਰਾ ਆਤਮਾ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। [4]ਅਨੇਕ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜਦ ਜੁੱਟੇਗਾ ਤੇ ਬਲ ਖੁੱਟਣ ਲੱਗੇਗਾ ਤਦ ਸਹਾਯਕ ਦੀ ਲੋੜ (ਪਵੇਗੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ) ਸਤਿਨਾਮ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾਉਣੀ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦੇਵੇਗੀ। [5]ਸ਼੍ਰਵਣ ਦੀ ਅਗਨੀ ਹੈ ਬਣ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਲਈ। [6]ਜਲ ਬਰਖੇ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [7]ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਅਗਨੀ। [8]ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ। [9]ਸਭ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੩੫॥ ਸਾਧਨ ਤੋਹਿ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਨਿ॥ ਕਰਤਿ ਜਿਸੇ ਆਤਮ ਲੇ ਚੀਨ[1]। ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਲਖਹੁ ਅਨਿੱਤ੍ਯ। ਇਨ ਮਹਿ ਨਹਿ ਅਨੁਰਾਗਹੁ ਚਿੱਤ ॥੩੬॥ ਪਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰੀ ਏਹੁ। ਮਿਲਿ ਬਿਛੁਰਨਿ ਇਨ ਬਿਖੈ ਅਡੋਹੂ[2]। ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੀਅਹਿ ਨ੍ਯਾਰੋ। ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਏਕ ਬਿਚਾਰੋ॥ ੩੭॥ ਜਿਸਤੇ ਪਰੇ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਕੋਇ। ਜਿਸ ਜਾਨੇ ਜਗ ਬੰਧਨ ਖੋਇ। ਜਿਸ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਜਨਮ ਨ ਮਰੈ। ਸਗਲ ਕਲੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਪਰਹਰੈ ॥ ੩੮ ॥ ਇਹ ਤੌ ਪਰਮਾਰਥ ਕੀ ਬਾਤ। ਕਹੇ ਸੁਨੈ ਉਪਜੈ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤਿ। ਅਬਿ ਭਾਖਹੁ ਅਪਨੋ ਬਿਵਹਾਰੋ।ਕਿਤ ਤੇ ਆਏ ਕਹਾਂ ਪਧਾਰੇ ? ॥੩੯॥ ਮਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਇਰਾਦਾ ਕੌਨ?ਕਿਸ ਬਲ ਬਿਰਹਿ ਕਰਹਿ ਸੁਖ ਭੌਨ ? ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬਲ ਗਹਨੈ ਤੁਪ ਚਾਹਤਿ। ਦਾਵ ਘਾਵ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਉਮਾਹਤਿ[3]॥ ੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਪ੍ਰਤਿ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸਮੋ ਅੰਸੂ॥੧੭॥

੧੮. [ਦਾਰਾ ਵਿਦਾ, ਨੁਰੰਗੇ ਨਾਲ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਾਰਤਾ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਜਾਨ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਬਾਂਛਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ॥੧॥ ਕਹੀ ਕਥਾ ਬਿਵਹਾਰ ਕੀ ਜਿਮ ਦਲ ਜੁਟੇ ਜੰਗ। 'ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਉਮਰਾਵ ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਨੌਰੰਗ ਸੰਗ[4] ॥ ੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਹਿਂ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਥਿਰਤਾ ਪਾਈ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਗਿਰ ਕੇ ਥਾਂਈ। ਅਬਿ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਅਗਾਰੀ। ਜੁੱਧ ਕਰਨਿ ਕਹੁ ਨਹਿ ਦਲ ਭਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਰਾਜੇ ਰਜਪੂਤ। ਮਿਲਿ ਨੌਰੰਗ ਸੰਗ ਕੀਨਹੁ ਸੂਤ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਕੋ ਸਕਲ ਸਮਾਜੂ। ਨਿਜ ਕਬਜ਼ੇ ਮਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਰਾਜੂ ॥੪॥ ਤੋਪ ਜਮੂਰਨਿ ਕੀ ਕ੍ਯਾ ਗਿਨਤੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਸਭਿ ਕਰਹਿ ਅਗਾਰੀ ਬਿਨਤੀ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਬਧ੍ਯੋ ਸਮਾਜਾ। ਲਰਿਬੇ ਹਿਤ ਅਨਗਨ ਦਲ ਸਾਜਾ ॥ ੫ ॥ ਸ਼ਾਹਿਜਹਾਂ ਪਿਤ ਕੋ ਗਹਿ ਲੀਨਾ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਏਕ ਕੈਦ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਦੇ ਕਰਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਤਿਨ ਥੋਰਾ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦੇਤ ਕਸ਼ਟ ਕਹੁ ਘੋਰਾ ॥ ੬ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਨੌਰੰਗ ਐਸੇ। ਨਿਤ ਛਲ ਬਲ ਕੋ ਠਾਨਤਿ ਤੈਸੇ। ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਜਾਇ। ਪੁਨ ਕਰਿਹੌਂ ਜੈਸੇ ਬਨਿ ਆਇ' ॥੭॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਨੀ ਸਭਿ ਗਾਥਾ। ਧੀਰ

---

[1] ਜਿਸ (ਸਾਧਨ) ਦੇ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦੇਖ ਲਵੇਂ। [2] ਇਕ ਰਸ ਹੈ, ਭਾਵ ਸ਼ਤੂਰੀ ਹੈ।
[4] (ਮਤੇ) ਵੇਖਦਿਆਂ ਨੁਰੰਗੇ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲੇ।

ਦੇਨਿ ਹਿਤ ਕਹਿ ਤਿਸ ਸਾਥ॥ 'ਭੂਪਨ ਕਹੁ ਇਹੁ ਧਰਮ ਮਹਾਨਾ॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਨਿ ਸੰਘਰੁ ਘਮਸਾਨਾ ॥ ੮ ॥ ਮਾਰਨ ਅਰੁ ਮਰਨੋ ਰਿਪੁ ਸੰਗ। ਧਨ ਅਵਨੀ ਹਿਤ ਕਰਿਬੇ ਜੰਗ। ਅਬਿ ਦਿਢ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸੈਨ ਸਕੇਲਿ। ਮਿਲਹਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸੋ* ਲੇਵੋ ਮੇਲਿ ॥੯॥ ਕਰਿ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ॥ ਪਾਵਹੁ ਫਤੇ ਮਚਾਇ ਲਰਾਈ।ਹਮ ਤੇਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਲਰੈਂ।ਜਿਤਿਕ ਸੈਨ ਸਭਿ ਸਨਮੁਖ ਕਰੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਹਿੰਮਤ ਕੋ ਹਿਮਾਇਤੀ ਹਰਿ ਹੈ[1]। ਏਕ ਬਾਰ ਜੇ ਤਿਹ ਮੁਖ ਮੁਰਿ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਅਨਿਕ ਮਿਲੈਂ ਤੁਝ ਆਇ। ਜਾਨੈਂ ਤੇਰੋ ਭਲੋ ਸੁਭਾਇ ॥੧੧॥ਹੈ[2] ਦਲ ਚਢੈ ਹਜ਼ਾਰ ਅਢਾਈ। ਹਮਰੇ ਸਾਥ ਸਦਾ ਸੁਖ-ਦਾਈ। ਅਬਿ ਲਰਿਬੇ ਹਿਤ ਰਾਖੈਂ ਔਰ।ਕਰਹਿਂ ਜੰਗ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਜਿਸ ਠੌਰ ॥੧੨॥ ਤਹਿਂ ਤੇਰੇ ਹਮ ਬਨੈਂ ਸਹਾਇਕ। ਜਨੋਂ ਕਨੈਂ ਕਰਹਿਂ ਤੁਰਕ ਗਨ ਘਾਇਕ। ਬਿਨਾਂ ਜੁੱਧ ਤੇ ਅਪਰ ਉਪਾਇ। ਨਹਿਂ ਤੇਰੇ ਢਿਗ ਕੋ ਬਨਿ ਆਇ॥੧੩॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੂਰ ਲਗੋ ਗਨ ਦੇਸ਼।ਦਿਲੀ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਰਹਿਬੇ ਕੀ ਬਿਧਿ ਬਨੈ ਨ ਕਤਹੂੰ। ਸਭਿ ਅਪਨਾਇ ਲੇਹਿ ਜਿਤ ਤਿਤਹੂੰ ॥੧੪॥ ਜਾਵਦ[3] ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੁਹਾਈ। ਫੇਰਹਿ ਨਹਿਂ ਨੌਰੰਗ ਬਰਿਆਈ। ਤਾਵਦ ਹੈ ਉਪਾਇ ਕੇ ਜੋਗ। ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਸਕੇਲਹੁ ਲੋਗੁ ॥ ੧੫ ॥ ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਨ ਕੇ ਹੋਵਹਿਂ। ਤਬਿ ਹਮ ਆਇ ਤੋਹਿ ਕਉ ਜੋਵਹਿਂ। ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਸਭਿ ਲੇਹਿਂ ਹਕਾਰ।ਤਵ ਸਹਾਇ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਉਦਾਰ[4]†'॥੧੬॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਨਤਿ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਨ ਮਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹੋਰੇ[5]। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੇ ਮਾਹੂੰ। ਤੁਮਰੀ ਤਹਿਂ ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹੂੰ ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਹਿੰਮਤ ਦਾ ਹਮੈਤੀ ਰੱਬ ਹੈ ਭਾਵ ਤੂੰ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਖੁਦਾ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। [2]ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ। [3]ਜਦ ਤਕ। [4]ਬੜੀ। [5]ਬੇਨਤੀ। *ਪਾ:—ਕੋ।

†ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਸ਼ਾਇਦ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹੇ ਗਏ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸਾਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਏਹ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਜੰਗੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਕਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਲੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਆ ਪਈ ਤੇ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਲੜੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਸਾਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ, ਡੋਲੇ ਪਿੱਛੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਆਪੇ ਕੋਈ ਕਰੇਗਾ'। ਇਤਨਾਂ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੰਗ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਤੇ ਤੇਰੀ ਥਾਵੇਂ ਲੜਾਂਗੇ। ਪਰ ਇਹ ਯਾਂ ਪਰਤਾਵੇ ਦੇ ਵਾਕ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਸੋ ਮਿਲੀ ਹੈ ਯਾ ਆਖੇਪਕ ਹਨ।

ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕਹੁ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਇਸ ਮਹਿ ਕਹਾ ਕਰਨੋ ਭਰਵਾਸਾ।
'ਸਗਲ ਪਦਾਰਥ ਜੋਗ ਵਿਜੋਗ। ਹੋਵਤਿ ਪਰਾਰਬਧ ਕੇ ਭੋਗ'[1] ॥ ੧੮ ॥
ਅਰਜੋ ਗਯੋ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਰਿਪੁ ਸੰਗ। ਲਸ਼ਕਰ ਮੇਲਿ ਮਚਾਵੈਂ ਜੰਗ। ਜਹਿਂ
ਲਗਿ ਹੁਇ ਮੁਝ ਤੇ ਉਤਸਾਹੂ। ਕਰੌਂ ਮਦਦ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦਲ ਗਾਹੂ ॥੧੯॥
ਰਚਿ ਰਾਖੀ ਜੈਸੇ ਕਰਤਾਰ। ਹੁਇ ਸੋਈ ਸੋ ਕਰਹਿ ਨ ਟਾਰ'। ਇੱਤਜਾ-
ਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਗਾਥ। ਭਯੋ ਬਿਦਾ ਬਹੁ ਨਮ੍ਰਤਾ ਸਾਥ ॥ ੨੦ ॥
ਡੇਰੇ ਬਿਖੇ ਰੈਨ ਪੁਨ ਰਹਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਸੁਖ ਲਹਯੋ। ਭੋਰ ਭਈ
ਪਹੁੰਚੇ ਹਲਕਾਰੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਭੇਦ ਕਉ ਸਰਬ ਉਚਾਰੇ ॥੨੧॥ 'ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ
ਸੈਨ ਚਢਿ ਧਾਈ। ਤੁਰੰਤ ਤੁਰਤਿ[2] ਤੁਮਰੇ ਪਰ ਆਈ*। ਨੌਰੰਗ ਬਹੁ
ਭੇਜੇ ਉਮਰਾਵ। ਧਾਏ ਤੁਮ ਪਰ ਤਾਕਤਿ ਦਾਵ ॥ ੨੨ ॥ ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨਿ
ਲੈਨ[3] ਬਡੇਰੀ। ਧਾਵਤਿ ਆਇ ਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਡੇਰੀ। ਸੁਧਿ ਹਮ ਸੁਨਤਿ
ਆਪ ਢਿਗ ਆਏ। ਪੀਛੇ ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਯੋ ਰਿਸਾਏ' ॥ ੨੩ ॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ
ਸੁਨਤਿ ਕਿਯ ਤਯਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਲਾਖਹੁੰ ਸੈਨਾ
ਅਬਿ ਚਢਿ ਆਈ। ਬੀਚ[4] ਨ ਬਡੋ ਰਹਯੋ, ਨਿਧਰਾਈ ॥੨੪॥ ਮੈਂ ਲਵ-
ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਚਾਹਤਿ ਬਰਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਆਨਿ ਨੇਰ ਬਡ ਕਰਯੋ। ਜੇ ਪੁਰਿ
ਵਹਿਰ ਪਲਾਇਤ ਜਾਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਮਿਲਿ ਹੈ ਇਹ, ਦੂਰ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥
ਲਵਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨਿ ਮਤ ਹੈ ਮੇਰੋ। ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਹਿ ਜਿ ਲਸ਼ਕਰ ਨੇਰੋ।
ਇਤੀ ਮਦਤ ਅਬ ਰਾਵਰ ਕੀਜੈ। ਚਮੂੰ ਸਕਲ ਅਟਕਾਇ ਸੁ ਦੀਜੈ ॥੨੬॥
ਜਬਾ ਫਰਕ ਮੁਝ ਸੋਂ ਪਰ ਜਾਇ। ਤੈਸੇ ਆਪ ਰਖਹੁ ਅਟਕਾਇ'। ਸੁਨਿ
ਸੰਮਤਿ[5] ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ। 'ਕ੍ਯੋਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਮ ਏਤੋ ਲਹਯੋ ? ॥ ੨੭ ॥
ਇਹਾਂ ਠਹਿਰ ਹਮ ਲਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ। ਹਮਰੇ ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ।
ਨਾਂਹਿ ਤ ਟੋਪੀ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੋ। ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੋ ॥ ੨੮ ॥
ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਤਖਤ ਚਹਿਂ ਜੋਈ। ਹਮ ਸਮਰਥ, ਜਾਚਹੁ, ਦੇਂ ਸੋਈ। ਰਣ
ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਦਿਵਾਵੈਂ†। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨ ਕੇ ਰਾਜ ਕਮਾਵੈਂ‡ ॥੨੯॥
ਨਤੁਰ ਦੀਨ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਅਚੱਲ਼ ਤਖਤ ਪ੍ਰਭੁਪਤਿ ਤੁਮ ਪਾਹੂ'। "ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ! ਤੁਮ ਤੇ ਜਗ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ। ਕੋ ਦਿਨ ਕੀ ਕੂਰੀ ਨਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ॥੩੦॥

[1]ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਦੇ ਭੋਗਾਂ (ਅਨੁਸਾਰ) ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਤੁਰਦੀ। [3]ਦੀ ਕਤਾਰ [ਨੀਰੂ, ਲਾਈਨ Line]। [4]ਵਿਥ। [5]ਸਲਾਹ। [6]ਦਾਰਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ:—

*ਪਾ:—ਤੁਰਤ ਤਤੂਰ ਤੂਰ ਤੁਮ ਪਰ ਆਈ। †ਪਾ:—ਦਿਖਾਵੈਂ। ‡ਦਿਖਾਵੈਂ।

ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਬਿਚ ਪਰਲੋਕ। ਨਿਤ ਅਨੰਦ ਜਹਿਂ ਹੋਇ ਨ ਸ਼ੋਕ। ਕਹਨੇ ਪਦਰ ਕੇ ਮੈਂ ਇਹੁ ਮਾਨਾ। ਹਰਖ ਸੋਗ ਜਿਸ ਬਿਖੈ ਮਹਾਨਾ ॥੩੧॥ ਕੁਛ ਮੇਰੀ ਨਾਂਹਿਨ ਅਭਿਲਾਖਾ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਹੁਰ ਬਚ ਭਾਖਾ। 'ਤਖਤ ਦੀਨ ਕੋ ਤੁਮਰੇ ਭਾਗ।ਸਦਾ ਆਵਰੀ[1] ਤਹਿਂ ਲਿਵ ਲਾਗ ॥੩੨॥ ਅਬਿ ਤੂੰ ਗਮਨਹੁ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨਾ। ਹਮ ਲਸ਼ਕਰ ਅਟਕਾਇਂ ਮਹਾਨਾ'। ਸੁਨਤਿ ਬੰਦਗੀ ਕਰਿ ਜਬਿ ਗਯੋ। ਪੰਚ ਸਹੱਸ੍ਰ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਲਯੋ ॥੩੩॥ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਤਬਿ ਆਇਵ। ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨਿ ਕੋ ਗਨ ਲਯਾਇਵ। ਤਰੀ ਸਕੇਲਨਿ ਸਕਲ ਕਰਾਇ। ਸਾਵਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਨਿਜ ਦਲ ਸਕਲ ਤੋਪ ਬਲ ਭਰੇ[2]।ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਸਨਮੁਖ ਖਰੇ। ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਲਖ ਸਕਲ ਕਰਿਵਾਈ। ਧੁਨਿ ਤੇ ਅਵਨੀ ਨਭ ਗਰਜਾਈ ॥ ੩੫॥ ਧੂਮ ਉਡਯੋ ਅੰਧੇਰਾ ਭਯੋ। ਜਨੁ ਸਾਵਨ ਕੇ ਘਨ ਉਮਡਯੋ। ਨਦੀ ਤੀਰ ਪਰ ਕਰਿ ਬਿਸਤਾਰੋ। ਖਰੋ ਕਰਯੋ ਅਪਨੋ ਦਲ ਭਾਰੋ॥੩੬॥ਜ਼ਰੀ ਬਾਦਲਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਬੀਚ ਚਮੂੰ ਕੇ ਦਮਕ ਮਹਾਨ। ਬਹੁ ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰਤਿ ਐਸੇ। ਘੋਰਤਿ ਘਟਾ ਘੋਖ ਬਡ ਜੈਸੇ[3] ॥ ੩੭ ॥ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਜਬਿ ਆਵਾ। ਜਾਨਯੋ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਬਿਰਾਵਾ। ਨਹੀਂ ਪਾਰਖਾ[4] ਤਿਨ ਤੇ ਹੋਈ। ਟਿਕੇ ਤਹਾਂ, ਨਹਿਂ ਗਮਨੇ ਸੋਈ ॥ ੩੮॥ ਸੁਧਿ ਲੈਬੇ ਕੋ ਪਠਿ ਹਲਕਾਰੇ। ਤਰਿ ਸਲਿਤਾ ਕੇ ਉਤਰੇ ਪਾਰੇ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਦਲ ਗੁਰੁ ਨਿਹਾਰਾ। ਉਮਡਯੋ ਲਰਨਿ ਹੇਤੁ ਬਲਿ ਭਾਰਾ॥੩੯॥ ਸਰਬ ਭੇਦ ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਆਏ। 'ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਗਯੋ ਅਗਵਾਏ। ਇਹ ਤੋ ਗੁਰੁ ਕੀ ਚਮੂੰ ਖਰੀ ਹੈ। ਅਪਨੇ ਹਿਤ ਸਵਧਾਨ ਕਰੀ ਹੈ' ॥ ੪੦ ॥ ਭੇਤ ਪਾਇ ਕਰਿ ਦੂਤ ਪਠਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿਕਟਿ ਸੋ ਆਏ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਇਮ ਨੌਰੰਗ ਉਮਰਾਵ ਉਚਾਰੀ ॥੪੧॥ ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਲਰਨਿ ਹੇਤੁ ਭੇ ਖਰੇ। ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਕਯੋਂ ਮਗ ਮੇਂ ਅਰੇ'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਬਖਾਨ। 'ਅਪਨ ਹੇਤੁ ਹਮ ਹੈਂ ਸਵਧਾਨਾ ॥੪੨॥ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਮੈਂ ਰੌਰਾ ਅਹੇ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਭਰੋਸ ਨਹਿਂ ਲਹੈਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਕੂਚ ਕਰਿ ਹਮ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ। ਪੁਨ ਪੀਛੇ ਕੋ ਉਤਰਨਿ ਪਾਵੈ॥੪੩॥ਅਪਰ ਹਮਾਰੋ ਹੇਤੁ ਨ ਕੋਈ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ

---

[1] ਸ਼ਾਬਾਸ਼। [2] ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਬਲੀ ਦਲ ਤੋਪਾਂ ਨੂੰ ਭਰਕੇ। [3] ਜਿਵੇਂ ਘਟਾ ਬੜਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਗਰਜਦੀਆਂ ਹਨ। [4] ਪ੍ਰੀਖਿਆ।

ਨ ਸੈਨਾ ਦੇਈ'। ਸੁਨਤਿ ਦੂਤ ਨੇ ਆਨਿ ਬਖਾਨਾ। ਹਿਤ ਕਰਿ ਇਨ ਭੀ ਲੀਓ ਮਾਨਾ॥ ੪੪॥ ਟਿਕੇ ਰਹੇ ਸਰਿਤਾ ਤੇ ਪਾਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਬਹੁਰ ਅਸਵਾਰ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਕਰਿ ਕੂਚ ਪਯਾਨਾ। ਸ਼ਲਖ ਬੰਦੂਕਨਿ ਕਰਤਿ ਮਹਾਨਾ॥੪੫॥ਇਕ ਦਿਨ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਅਟਕਾਵਾ।ਸਲਿਤਾਬਾਰ ਨ ਉਤਰਨਿ ਪਾਵਾ।ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਕੇ ਮਗ ਚਲਿਆਏ।ਪੁਨ ਨੌਕਾ ਤਯਾਗੀ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੪੬॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਉਤਰੇ ਪਾਰੀ। ਜੋ ਲਸ਼ਕਰ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਭਾਰੀ।ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਖੇਨ ਪਯਾਨਾ। ਲਸ਼ਕਰ ਅਪਨੋ ਕਰਿ ਸਵਧਾਨਾ ॥੪੭॥ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਤੇ ਉਠਿ ਗਯੋ। ਲਵਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕਿਯੋ। ਜਾਇ ਦੁਰਗ ਮੈਂ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਦਰਬ ਜਵਾਹਰ ਜੇਤਿਕ ਹੇਰਾ॥੪੮॥ ਕੋਸ਼ ਬਿਖੈ ਤੇ ਸਭਿ ਨਿਕਸਾਇਵ। ਲੈ ਨਿਜ ਸੰਗੈ ਤਯਾਰ ਕਰਾਇਵ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤਹਿਂ ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮੁ। ਕਰਯੋ ਸੁ ਸ਼ੂਮ ਬਿਨ ਦਲ ਅਭਿ-ਰਾਮੁ॥ ੪੯॥ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਜਬਿ ਆਵਾ। ਕਈ ਲੱਛ ਭਟ, ਇਮ ਸੁਨਿ ਪਾਵਾ। ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ[1] ਤੁਰਤ ਤਹਾਂ ਤੇ। ਦਰਬ ਜਵਾਹਰ ਲਿਏ ਮਹਾਂ ਤੇ॥੫੦॥ ਸੰਗ ਬਾਹਨੀ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨਾ। ਚਲਯੋ ਪੰਥ ਜਹਿਂ ਪੁਰਿ ਮੁਲਤਾਨਾ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਉਲੰਘਯੋ ਸਭਿ ਦੇਸ਼। ਪੀਛੇ ਲਸ਼ਕਰ ਚਲਯੋ ਅਸ਼ੇਸ਼॥ ੫੧॥ ਕਈ ਕੋਸ ਸੋ ਚਲਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਦਲ ਪਰਯੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਜਾਇ ਬਰਯੋ ਮੁਲਤਾਨ ਮਝਾਰਾ। ਦਰਬ ਜਵਾਹਰ ਲੀਏ ਉਦਾਰਾ॥੫੨॥ਕਿਤਿਕ ਮੁਕਾਮ ਨਗਰ ਤਿਸ ਕਰਿ ਕੈ। ਚਢਿ ਪੁਨ ਚਲਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਰਿ ਕੈ। ਕੂਚ ਮੁਕਾਮ ਨਿਰੰਤਰ ਕੀਨੋ। ਢੱਠੇ ਭੱਖਰ* ਕੋ ਮਗ ਲੀਨੋ॥ ੫੩॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ ਧਾਯੋ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਕਟਕ ਪਿਛੇ ਉਮਡਾਯੋ। ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਉਲੰਘਯੋ ਸਭਿ ਦੇਸ਼। ਤਜਿ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਰਾਜ ਅਸ਼ੇਸ਼॥ ੫੪॥ ਭਯੋ ਨਿਚਿੰਤ ਰਹਯੋ ਤਹਿਂ ਜਾਇ। ਸੈਨ ਸਕੇਲੀ ਪੁਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਢੱਠੇ ਭੱਖਰ ਤੇ ਰਹਿ ਪਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤਾਵਨਿ ਕਰੇ। ॥ ੫੫॥ ਅਪਨੇ ਰਾਜ ਸੀਮ[2] ਜਹਿਂ ਅਹੀ। ਤਹਿਂ ਨੌਰੰਗ ਕੀ ਸੈਨਾ ਰਹੀ† ।

---

[1]ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ (ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਨੇ)। [2]ਹੱਦ। *ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਵਾਕਫੀ ਭੀ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ। †ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮੁਲਤਾਨ ਅੱਪੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਰਾ ਦੌੜ ਕਰ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਉਧਰੋਂ ਖਬਰ ਆਈ ਕਿ ਸ਼ੁਜਾ ਨੇ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਥੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਮੁੜ ਗਿਆ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ, ਪਰ ਇਕ ਦਸਤਾ ਦਾਰਾ ਦੇ ਮਗਰ ਰਿਹਾ।

ਅੰਤਰ ਕਿਤਿਕ ਪਾਇ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਬਸਤਿ ਭਏ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ ॥ ਪ੬॥ ਪੁਨ ਚਢਿ ਗਮਨਨੋ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ। ਤਿਤ ਕੋ ਦੱਖਣ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੋਹੁ। ਪਹੁੰਚਨੋ ਜਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਗੁਜਰਾਤ। ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਲੀਨਸਿ ਤਹਿਂ ਜਾਤਿ ॥ਪ੭॥ ਲਸ਼ਕਰ ਸਮੁਖ ਜਾਇ ਪੁਨ ਹੋਵਾ। ਦੁਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਰਿਸ ਕੀਨਸਿ ਢੋਵਾ। ਦਾਰੁਨ ਸੰਘਰ ਰਚਨੋ ਮਹਾਨਾ। ਛੁਟੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਤਿ ਭੇ ਭਟ ਪ੍ਰਾਨਾ॥ ਪ੮॥ ਭਈ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰ ਘਨੇਰੀ। ਗਰਜੀ ਤੋਪੈਂ ਤੁਪਕ ਬਡੇਰੀ। ਮਾਰੇ ਸੁਭਟ ਗਹੇ ਹੱਥਜਾਰਨਿ। ਬਿਜੈ ਕਰਨਿ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਾਰਨ ॥ਪ੯॥ ਬਾਜੀ ਚਢੇ ਬੀਰ ਬਲਵਾਨ। ਛਿੱਪ੍ਰ ਛੁਟਤਿ ਹੈਂ ਤੁਪਕ ਮਹਾਨ। ਹਨਹਿਂ ਫੇਰ ਕਰਿ ਤੋਮਰ ਤੀਛਨ। ਹਲਾਹਲੀ ਰਣ ਮਾਚਨੋ ਭੀਖਨ ॥ ੬੦ ॥ ਛੁਟਿ ਛੁਟਿ ਪ੍ਰਾਨ ਬੀਰ ਗਨ ਗਿਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਤਰਫਤਿ ਘਾਇਲ ਪਰੇ। ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰਤਿ ਚਹੁ ਓਰੇ। ਚਲਹਿ ਬੇਗ ਤੇ ਗੋਰੀ ਗੋਰੇ॥੬੧॥ਲੋਥੈਂ ਜੂਥਪੋਥਨਾ ਭਈ[1]। ਵਾਹਨ ਪਗਨਿ ਧੂਲ ਤੇ ਛਈ[2]। ਸ੍ਰੋਣਿਤ ਗਿਰਹਿਂ ਰਕਤ, ਰਣ ਠੌਰ। ਬਧਹਿਂ[3]ਬੀਰ, ਰਣ ਮਾਚਨੋ ਰੌਰ*॥੬੨॥ਜਬਿ ਜਾਨਨੋ –ਨੌਰੰਗ ਦਲ ਘਨੇ। ਜੁੱਧ ਕਰਨਿ ਇਨ ਸੋਂ ਨਹਿਂ ਬਨੇ–। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ [1]ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਚਾਰ।ਲੇ ਦਲ ਅਪਨੋ ਕੀਨਿ ਕਿਨਾਰ।†॥੬੩॥ ਟਲਿ ਕਰਿ

---

[1]ਸਮੂਹ ਲੋਥਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਹੋਗਿਆ। [2]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ(ਲੋਥਾਂ)ਤੇ ਛਾ ਗਈ। [3]ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:–ਟੌਰ। †ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਹਾਕਮ ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦਾਰਾ ਨੇ ੨੦ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਜੋੜ ਲਈ, ਉਧਰ ਦੱਖਣ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਜੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਧਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਲਾਉਣ ਲਈ ਦਾਰਾ ਜੋਧ ਪੁਰ ਤੋਂ ੫੦ ਕੁ ਮੀਲ ਉਰੇ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨਾਲ ਲੜਨ ਨੂੰ ਤਯਾਰ ਨਹੀਂ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਔਰੰਗੇ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲਿਆ ਸੀ।ਸੋ ਦਾਰਾ ਨੇ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅੱਪੜ ਕੇ ਅਜਮੇਰ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਮੋਰਚਾ ਮੱਲ ਲਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਪ ਉਥੇ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਅੱਪੜ ਗਿਆ। ਜੋ ਜੰਗ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਸੋ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਾ ਜੁੱਧ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੇ ਜੰਗ ਬਾਦ ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ਼ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦਾਰਾ ਦਿਲ ਛੱਡ ਕੇ ਅਹਿਮਦਾ ਬਾਦ ਨੂੰ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ਦਾਰਾ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਤੇ ਬੇਹਾਲ ਕੱਛ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਕੱਛ ਦਾ ਹਾਕਮ ਭੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਦਾਰਾ ਫੁਨ ਪੁਜਾ,ਇਥੋਂ ਦਾ ਅਫ਼ਗਾਨ ਹਾਕਮ ਉਸਦੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਬੜੇ ਇਹਸਾਨ ਹੇਠ ਸੀ।ਦਾਰਾ ਦੀ ਉਸਨੇ ਆਗਤ ਭਾਗਤ ਚੰਗੀ ਕੀਤੀ।ਇੱਥੇ ਦਾਰਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ। ਇੱਥੋਂ ਜਦ ਦਾਰਾ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਗਯੋ ਨ ਸਨਮੁਖ ਭਯੋ। ਫਰਕ ਸਾਥ ਨਿਜ ਡੇਰਾ ਕਿਯੋ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਨੌਰੰਗ ਲੀਨਸਿ ਰਾਜ ਉਦਾਰ ॥ ੬੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੀ ਅੰਸੂ ॥੧੮॥

੧੯. [ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਤਕੀਏ ਵਿਚ ਕੈਦ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਮ ਲਰਿ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਬਹੁ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਰਯੋ ਵਿਚਾਰ।–ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਕਯਾ ਕਯਾ ਕਿਯ ਉਪਚਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨੀਕੇ ਹੈ ਇਨ ਕੋ ਹਿਤ ਤਯਾਗਨਿ। ਬੁਰੋ ਬਹੁਤ ਜੁਤਿ ਜਤਨ ਅਰਾਧਨਿ*। ਕਰੇ ਉਪਾਵ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ। ਪਰਾਲਬਧ ਪਰ ਮਨ ਸੁ ਟਿਕਾਵਹਿ ॥ ੨ ॥ ਸਤਯ ਆਤਮਾ ਕਰੌਂ ਬਿਚਾਰਨਿ। ਜੋ ਸਭਿ ਬੰਧੁ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਕਾਰਨ। ਸਲਤਨ[1] ਹਿਤ ਬਹੁ ਕਰੇ ਉਪਾਇ। ਪਰਾਲਬਧ ਬਿਨ ਕਿਮ ਕਰਿ ਆਇ ॥੩॥ਅਬਿ ਨਿਰਵੈਰ ਹੋਇ ਮੈਂ ਵਿ[illegible]। ਕੈ ਗਿਰ ਮੈਂ ਬਸਿ ਤਪ ਕੋ ਕਰੌਂ–। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਤਯਾਗਾ। ਲਸ਼ਕਰ ਜਿਤਿਕ ਹੁਤੋ ਸੰਗ ਲਾਗਾ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੈ ਮੁਕਤਾ ਹੀਰ। ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਬਲੀ ਸੁ ਬੀਰ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇ ਮੋਦ।ਦਿਏ ਖਿੰਡਾਇ ਚਾਰਹੂੰ ਕੋਦ ॥ ੫ ॥ ਏਕ ਨਫਰ ਕੋ ਰਾਖਯੋ ਸੰਗ। ਤਯਾਗਯੋ ਸ਼ਾਹ ਬੇਸ ਜੋ ਅੰਗ। ਚਾਹਯੋ –ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਹੋਇ। ਭੋਗਹਿ ਪਰਾਲਬਧ ਤਨ ਜੋਇ–॥੬॥ ਚਲਿ ਬਹੁ ਦੇਸ਼ ਉਲੰਘਨਿ ਕਰਯੋ। ਆਨ ਪ੍ਰਯਾਧ[2] ਬਿਖੇ ਪੁਨ ਬਰਯੋ। ਹੁਤੋ ਦਾਇਰਾ[3] ਪਿਖਿ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ। ਉਤਰਯੋ ਤਹਾਂ ਕਰਨਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ੭ ॥ ਹਯ ਲਗਾਇ

[1]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। [2]ਪਹਾੜ ਦੀ ਢੂਹੀ ਦਾ ਦੇਸ਼। (ਅ) ਖਰੜ ਸਰਹਿੰਦ ਆਦਿ ਦਾ ਇਲਾਕਾ। [3]ਤਕੀਆ। *ਪਾ:–ਬਿਸ਼ਾਗਨਿ।

[illegible][ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਨੇ ਕੂਚ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜੂਨ ਦੇ ਪਠਾਣ ਹਾਕਮ ਨੇ ਉਪਰੋਂ ਤਾਂ ਬਦੇਗੀ ਲਈ, ਪਰ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਘੱਲਕੇ ਦਾਰਾ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਘੱਲ ਦਿਤਾ। ਜਿਥੇ ਬੇਤਰਸ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਉਸ ਦੀ [illegible] ਤਿ ਬੇ ਸਤਿਕਾਰੀ ਕਰਕੇ [illegible]ਲਾ[illegible]ਵਾਂ ਦਾ ਫਤਵਾ ਦਿਵਾਕੇ ਕਿ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀਨ ਤੋਂ ਨਮੁਕਰ ਹੈ, ਦਾਰਾ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਦਿਤਾ ਹਾਲ ਸਾਰਾ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਂ ਨਾਲ ਠੀਕ ਢੁਕਦਾ ਹੈ,ਕੇਵਲ ਦਾਰਾ ਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹਾਲ ਸ਼ਰਾਕੁ ਹੋਰਵੇਂ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੂਨ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੇ ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਐਸੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੋਵੇ ਯਾ ਰਵਾਯਤਨ ਚਲੇ ਆਏ ਹਾਲ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਵਿਚ ਦਾਰਾ ਬਾਬਤ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਪਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਹਿਤ ਭੋਜਨ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਆਨਯੋ ਢਿਗ ਬਾਰੀ[1]। ਪਾਵਕ ਦਈ ਜਾਰਿਬੇ ਕਾਰਨ। ਨਵਰ ਸੁ ਈਂਧਨ ਲਗ੍ਯੋ ਨਿਹਾਰਨ ॥੮॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਫੂਕ ਜਬਿ ਮਾਰੀ। ਪਰੀ ਰਾਖ ਊਪਰ ਮੁਖ ਦਾੜੀ[2]। ਜਾਰੀ ਗਈ, ਨ ਜਾਨਤਿ ਜਾਰਨਿ[3]। ਤਹਿਂ ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਰ੍ਯੋ ਨਿਹਾਰਨ ॥ ੯ ॥-ਅਤਿਸ਼ੈ ਭਾਗਵਾਨ ਨਰ ਕੋਈ। ਦੀਰਘ ਮਸਤਕ ਦੀਪਤਿ ਜੋਈ। ਦੇਖਤਿ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਾਇ ਸੁਸ਼ੀਲਾ। ਰੂਪ ਛਬੀਲਾ, ਰਿਦਾ ਗਹੀਲਾ-॥ ੧੦ ॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਨਵਰ ਸੋ ਆਵਾ। ਭਸਮ ਸ਼ਮਸ ਪਰ ਪਿਖਿ ਮੁਰਝਾਵਾ। ਦੁਖ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਹੀ ਗਿਨਤਿ ਦੁਹੇਲਾ[4]। ਅਖਿਲ ਬੈਸ ਜੋ ਰਹ੍ਯੋ ਸੁਹੇਲਾ ॥੧੧ ॥-ਸਕਲ ਮੁਲਖ ਕੀ ਸਲਤਨ ਵਾਰੋ। ਗਨ ਅਵਨੀਪਤਿ ਕਰਤਿ ਜੁਹਾਰੋ[5]। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੁਕਮ ਜਾਂਹਿ ਕੋ ਮਾਨੈਂ। ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਮਹਦ ਮਹਾਨੈ॥ ੧੨ ॥ ਸੋ ਏਕਾਕੀ ਪਾਵਕ ਜਾਰਤਿ। ਬਦਨ ਸਮੀਪ ਫੂਕ ਕੋ ਮਾਰਤਿ। ਦੀਰਘ ਸ਼ਮਸ ਭਸਮ ਪਰ ਰਹੀ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਿਛੁ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਨਹੀਂ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਤਿ ਫਕੀਰਨਿ ਕੀ ਨਿਤ ਸੰਗਤਿ। ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਬਹੁ ਬੈਠਹਿ ਪੰਗ-ਤਿ। ਬਰਜਿ ਰਹੇ ਕਹਿ ਕਹਿ ਨਰ ਸ੍ਯਾਨੇ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਲਖਿ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨੇ ॥ ੧੪ ॥ ਅਪਨੋ ਕਰਮ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਅਬਿ ਨ ਬਿਸੂਰਤਿ ਦੁਖ ਕਰਿ ਕੈਸੇ। ਇਸ ਤੇ ਛੋਭ ਹੋਤਿ ਚਿਤ ਮੇਰੇ-। ਨਵਰ ਚਿਤਵ ਇਮ ਕਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੧੫ ॥ 'ਸ਼ਮਸ ਹਾਲ ਕਨੋਂ ਦੇਖਤਿ ਨਾਂਹੀ ? ਪਰੀ ਭਸਮ ਉਡ ਕਰਿ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਸੰਗਤਿ ਕਰਤਿ ਜੁ ਰਹ੍ਯੋ ਫਕੀਰਨਿ। ਪੂਜਤਿ ਵਸਤੁ ਦੇਤਿ ਸਮ ਪੀਰਨਿ ॥ ੧੬ ॥ ਸਲਤਨ ਕਾਜ[6] ਨ ਚਿਤ ਕਰਿ ਕਰੈ। ਛਲ ਬਲ ਕੋ ਉਰ ਫਿਕਰ ਨ ਧਰੈ। ਅਪਨੇ ਸਮ ਸਾਧਨ ਸਿਖਰਾਯੋ। ਤਿਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਅਬਿ ਅਸ ਫਲ ਪਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਸੀਖ ਦੇਤਿ ਸਗਰੇ ਹਿਤ-ਕਾਰੀ। ਮੈਂ ਤਬਿ ਕਹਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਹੀਂ ਏਕ ਕੀ ਮਾ-ਨੀ। ਸਹਹੁ ਕਸ਼ਟ ਆਪਦਾ ਮਹਾਨੀ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸੁਜਾਨਾ। ਹੇਰਿ ਨਵਰ ਕੋ ਝਿਰਕਨਿ ਠਾਨਾ। 'ਸੁਨਿ ਮੂਰਖ! ਤੈਂ ਕਛ ਨ ਜਾਨੀ। ਮਹਿਮਾ ਜੋ ਸਤਿਸੰਗ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੯॥ ਦੇਖਹੁ ਗੁਨ ਮੁਝ ਕੋ ਜਿਮ ਭਯੋ। ਇਤੋ ਸਮਾਜ ਸ ਸਲਤਨ[7] ਗਯੋ। ਦੇਸ਼, ਕੋਸ਼ ਕਛ ਗਿਨਤੀ

[1]ਪਾਣੀ। [2]ਦਾੜ੍ਹੀ। [3](ਅਗ)ਜਲਾਵਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ। [4]ਦੁਖਦਾਈ (ਸਮੇਂ ਨੂੰ) ਵਿਚਾਰ ਕੇ। [5]ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ। [6]ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਕੰਮ। [7]ਸਮੇਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ।

ਨਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਪ੍ਰਿਯਤਾ[1] ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ॥੨੦॥ਤਿਸ ਤੇ ਮੁਝ ਕੌ ਸ਼ੋਕ ਨ ਬਯਾਪਾ। ਨਹਿੰ ਕਿਹ ਸਮੈਂ ਰਿਦੈ ਸੰਤਾਪਾ। ਇਕ ਇਰਾਟਕਾ ਜਾਇ ਗਵਾਈ। ਤਿਹ ਸਮਸਰ ਭੀ ਨਹਿੰ ਦੁਖਦਾਈ ॥ ੨੧ ॥ਲਾਭ ਹਾਨ ਜਗ ਰਾਜ ਮਹਾਨਾ[2]। ਰਹੀ ਮੋਹਿ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨਾ। ਇਹ ਸੰਤਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੁ। ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਮੋਹਿ ਚਿਤ ਬਯਾਪੁ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਵਰ ਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੇ। ਤਉ ਤਰਕਬੋ ਤਿਸ ਕੇ ਠਾਨੇ। ਗਜ ਮੁਕਤਾ ਕੀ ਜਥਾ ਬਡਾਈ। ਚਿਰਮਰ* ਗਾਹਕ[3] ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਹੁਤੋ ਦਾਇਰੇ ਮਹਿਂ[4] ਦਰਵੇਸ਼। ਜਿਸਕੋ ਨਿਸ਼ਚੋ ਗਯਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ਬੋਲਨਿ ਸੁਨਿ ਬਿਲੋਕਬੋ ਕੀਨਿ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਚੀਨਿ ਤਿਨ ਲੀਨਿ ॥੨੪॥—ਜਿਸ ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਚਮੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਫੈਲੀ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਗਹਯੋ ਚਹੈ ਨੌਰੰਗ ਮਤਿ ਮੰਦ। ਸੋ ਇਹ ਜਾਨਯੋ ਪਰੈ ਬਿਲੰਦ ॥੨੫॥ ਸਤਿਸੰਗੀ ਬਡ ਸੁਨਯੋ ਅਗਾਰੇ। ਭਲੇ ਜਾਨਿ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਨਿਹਾਰੇ—। ਆਇ ਫਕੀਰ ਸੁ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸ। ਸਾਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੨੬ ॥ 'ਧੰਨ ਤੋਹਿ ! ਜਨਨੀ ਬਡ ਧੰਨ ! ਸੰਤ ਸਮੂਹ ਕਰੇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਸ਼ੋਕ, ਤੁਮ ਕੋ ਇਹ ਧਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਅਬਿ ਜਹਾਨ ਤੇ ਫਾਰਕ ਹੋਹੁ। ਤਯਾਗਹੁ ਜਿਤਿਕ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮੋਹੁ। ਬਨਹੁ ਨਿਸ਼ੰਗ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਡਾਰਿ[5]। ਜਿਤ ਕਿਤ ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਿ॥੨੮॥ਤਨੁ ਕੀ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਿ ਜੋਇ। ਸੰਕਟ ਪਰਹਿ ਕਿ ਸੁਖ ਕਿਤ ਹੋਇ। ਭੋਗਹੁ ਆਵੱਸ਼ਕ ਸੋ ਜਾਨਿ। ਮਿਟੈ ਨ ਕਯੋਂ-ਹੂੰ ਛੂਟਯੋ ਬਾਨ ॥ ੨੯ ॥ ਰੂਪ ਅਭੁਗਤਾ ਸਦਾ ਅਕਰਤਾ। ਤਾਂਹਿ ਸੰਭਾਰਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਰਤਤਾ[6]†। ਉਚ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤੇਰੀ। ਠਹਿਰੀ ਸੰਤਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਡੇਰੀ॥੩੦॥ਸਦਾ ਅਸੰਗ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਤਨ ਕੇ ਹਾਨ ਨਹੀਂ ਤੁਵ ਹਾਨ। ਤਵ ਤਨ ਦੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਭੀ ਨਾਂਹਿ। ਕਹਾਂ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਹਿ ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਸੁਖ ਬਡ ਅਬਿਨਾਸੀ। ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਾਸੀ। ਤਜਹੁ ਉਪਾਧਿ ਬਿਚਾਰਹੁ ਰੂਪ। ਮਿਲਯੋ ਅਨੰਦ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਅਨੂਪ ॥ ੩੨ ॥ ਜਿਸ ਪਦ ਯੋਗੀ ਸਦਾ ਅਰਾਧਹਿਂ। ਕੋਟਿ ਜਤਨ

[1]ਪਿਆਰ। [2]ਜਗ ਦੇ ਮਹਾਨ ਰਾਜ ਦੇ ਲਾਭ ਅਤੇ ਹਾਨ ਵਿਚ। [3]ਲਾਲਾਂ ਦਾ ਗਾਹਕ। [ਦੇਸ਼ੀ ਚਿਰ ਮਿਟੀਆਂ ਦੇ ਤਿਕਾ, ਲਾਲੜੀਆਂ]। [4]ਤਕੀਏ ਵਿਚ। [5]ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [6]ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖੋ।
*ਪਾਠ—ਚਿਰਮਨਿ। †ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਪਾਠ—ਬਿਤੱਤਤਾ—ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਦਿਲ ਟਿਕਾ ਕੇ।

ਕਰਿ ਕਸੋ ਹੂ ਲਾਧਹਿ । ਸੋ ਤੇਰੇ ਹਸਤਾਮਲ¹ ਹੋਯੋ । ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਣਨਾ ਤੇ ਜੋਯੋ' ॥ ੩੩ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸਾ । ਜਿਨ ਕੇ ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਾ । ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਮਸਤ ਸੁਨਿ ਹੋਯੋ । ਅੰਨ² ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਤੇ ਧੋਯੋ ॥੩੪॥ ਜੈਬੋ ਆਨ ਥਾਨ ਕੋ ਤਯਾਗਯੋ । ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿਂ ਪਾਗਯੋ ।–ਦੁਸ਼ਮਨ ਗਹੋ ਆਜ ਹੀ ਆਇ । ਕਰਯੋ ਜਿ ਚਹੈ ਦੇਹਿ ਮਰਵਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਅੰਤ ਦੇਤ ਤਨ ਕਹਾਂ ਸਨੇਹੁ । ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਿਨਸਨ ਗਤਿ ਕਬਿ ਲੇਹੁ³–। ਦ੍ਰਿੜ ਸੰਕਲਪ ਜਬਹਿ ਇਮ ਕੀਨਿ । ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਨਫਰ ਕੋ ਦੀਨ ॥ ੩੬ ॥ ਜ਼ੇਵਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਸਾਰੇ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਹਯ ਸਹਿਤ ਉਦਾਰੇ।ਦੇ ਸਰਬੰਸ ਕਹਯੋ 'ਅਬਿ ਜਾਹੁ । ਬੈਠਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਸੋ ਖਾਹੁ' ॥ ੩੭ ॥ ਦੇਖਿ ਕਚਾਲ ਨਫਰ ਦੁਖ ਪਾਇ । ਰੁਦਤਿ ਆਪਨੇ ਧਾਮ ਸਿਧਾਇ । ਨਿਰ੍ਭੈ ਹੋਇ ਕਰਿ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ । ਬੈਠਯੋ ਬਿਨਸੇ ਮਾਨ ਰੁ ਮੋਹੁ ॥੩੮॥ ਹਿਤ ਹੇਰਨਿ ਨਰ ਮਿਲੇ ਘਨੇਰੇ । ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬੋਲਿ ਉਠਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।'ਇਹੁ ਤਨ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਨਿਹਾਰੋ । ਆਇ ਗਹਹੁ ਰਿਪੁ ! ਚਹੈ ਕਿ ਮਾਰੋ' ॥੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲੋਕ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਏ ।–ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਦੁਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਏ–। ਕੇਤਿਕ ਗਏ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਾਰਨ । ਜੋ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਫਿਰ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਰਨ ॥ ੪੦ ॥ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਉਮਰਾਵ ਬਡੇਰੇ । ਖੋਜਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਫਿਰਤਿ ਘਨੇਰੇ । ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਜਾਇ ਤਤਕਾਲਾ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੌਰੇ ਕੀਨਿ ਉਤਾਲਾ ॥੪੧॥ ਸਮਸਰ ਪਰਮਹੰਸ ਜਹਿਂ ਬੈਸਾ । ਨਿਰ੍ਭੈ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਪਤਿ ਹੈ ਜੈਸਾ ॥ ਆਨਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਧਾਇ । ਗਹਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਮਤੰਗ ਚਢਾਇ* ॥੪੨॥ ਲੇਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਗਏ । ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੁਸ਼ਟ ਹਰਖ ਜੁਤਿ ਭਏ । ਪਾਪ ਆਤਮਾ ਨੌਰੰਗ ਮਹਾਂ । ਕਰਿ ਕੈ ਕੈਦ ਬਿਠਾਯਹੁ ਤਹਾਂ ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਉਨਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਕਤਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਰਖਯੋ ਨੌਰੰਗ ਦੁਰਮਤੀ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਫਾਸ ਗਰ ਜਾਂਹਿ । ਚਾਹਤਿ ਹਤ੍ਰਿ ਬਡ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਲੇ ਮਸਲਤ ਸਭਿ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਿਂ ਦਰ-

¹ਪ੍ਰਤੱਖ। ²ਹੋਰ। ³ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰੇ ਨ ਕਰੇ ਨਾਸ਼ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਲਵੇਗਾ। *ਇਹ ਬੀ ਦਰੁਸਤ ਹੈ, ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਦਾਰਾ ਹੌਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹਾਥੀ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਆਂਦਾ ਤੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਵੇਸ਼, ਕਿ ਨਿਪੁਨ ਮੁਲਾਨੇ। ਚਲਹਿਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ, ਜੋ ਬਹੁ ਮਾਨੇ[1]। ਸਭਿਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਵਨਿ ਕਰਨੋਲੇ ਕਾਗਦ ਭ੍ਰਾਤਾ ਜਿਮ ਧਰਨੋ[2]।੨। 'ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਹਿਰ ਐਸੇ ਇਹ ਚਲਨੋ। ਅਬਿ ਲੌ ਨਿਕਟ ਨਹਿਂ ਕੋ ਮਿਲਨੋ। ਮਾਰਨਿ ਉਚਿਤ ਲਖਹੁ ਬੁਧਿ ਸਾਥ*। ਲਿਖਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਿਜ ਨਿਜ ਹਾਥ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਸੁਆਲ ਮੁਲਾਨੇ। ਮੂਢ ਜਿ ਨਹਿਂ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਜਾਨੇ। 'ਮਾਰਨਿ ਉਚਿਤੈ' ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਦੀਨਿ। ਨੌਰੰਗ ਕੌ ਛਲ ਉਰ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ॥ ੪ ॥ ਜੇ ਲੋਭੀ ਲੰਪਟ ਰੁਜ਼ਿਆਏ। ਲਿਖਨੇ ਸਭਿਨਿ 'ਦੀਜਹਿ ਇਸ ਮਾਰੇ'। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪਠਿ ਦੀਨੇ ਹਲਕਾਰੇ ॥੫॥ 'ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ ਬੋਲਨਿ ਇਨ ਕੀਨਿ। ਬਨਨੋ ਖੁਦਾਇ ਆਪ ਕੋ ਚੀਨ। ਇਸ ਕੀ ਅਪਰ ਸਜ਼ਾਇ ਨ ਕੋਇ। ਹਤਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਪ੍ਰਾਨ ਦਿਹੁ ਖੋਇ' ॥੬॥ ਅਰਥੀ[3]ਗਨ ਦਰਵੇਸ਼ ਮੁਲਾਨੇ। ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਦੀਨਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਮਾਨੇ। ਜੇ ਨਿਸ਼ੰਗ, ਮਗ ਲਖਨੋ ਖੁਦਾਇ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਨੌਰੰਗ ਤੇ ਪਾਇ

---

[1]ਜੋ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਚਤੁਰ ਮੁੱਲਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਮੰਨਤਾ ਵਾਲੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਨ। [2]ਭਰਾ ਜਿਵੇਂ ਪਕ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਾਗਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ। [3]ਮਤਲਬੀ।

*ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਵਲੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਨਾਮ ਇਕ ਰੁੱਕਾ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:—"ਬਰਾਦਰੇ ਮਨ ! ਪਾਦਸ਼ਾਹੇ ਮਨ ! ਖਿਆਲੇ ਸਲਤਨਤ ਅਸਲਨ ਦਰ ਦਿਲ ਨ ਮਾਂਦਹ, ਸ਼ੁਮਾ ਓ ਫਰਜ਼ੰਦਾਨਿ ਸ਼ੁਮਾ ਰਾ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ। ਯਕ ਖ੍ਵਾਸ ਖਾਹਿਸ਼ੇ ਯਕ ਮਕਾਨ ਮੁਖ਼ਤਸਰ ਬਰਾਏ ਸਕੂਨਤ ਅਤਾ ਫੁਰਮਾ, ਤਾਕਿ ਬਗੋਸ਼ਾਇ ਆਫੀਯਤ ਨਿਸ਼ਸਤਹ ਬਰ ਆਏ ਦੌਲਤ ਮਸ਼ਗੂਲ ਬਾਸ਼ਮ"। ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ—'ਮੇਰੇ ਭਰਾਤਾ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਖਾਸ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮਕਾਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਖਸ਼ੋ ਤਾਂ ਜੋ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਦੁਆ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ'। ਜਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ "ਕਤਲੇ ਚੁਨੀਂ ਮੁਲਹਿਦ ਕਿ ਦਰ ਰਸਾਇਲ ਨਵਿਸ਼ਤਾਇ ਖ਼ੁਦ ਕੁਫ਼ਰੇ ਇਸ-ਲਾਮ ਰਾ ਬਰਾਦਰਿ ਤੁਮ ਖਾਂਦਹ ਵਾਜਿਬੋ ਅਨਸਬ"। ਅਰਥਾਤ—'ਐਸੇ ਜਹੇ ਬੇਦੀਨ—ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਰਿਸਾਲਿਆਂ (ਪੁਸਤਕਾਂ) ਵਿਚ ਕੁਫਰ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਜੌੜੇ ਭਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ— ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਵਾਜਬ ਤੇ ਉਚਿਤ ਹੈ।" [ਉ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੈ: ਬ: ਸ: ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਾਲਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਯਾ ਰਵਾਯਤਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

॥੭॥ ਤਿਨਹੁ ਸਾਚ ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਪਠੇ[1] । ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਦੁਖੀ ਭਯੋ ਜਿਨ ਪਠੇ। 'ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਸੁਜਾਨਾ।ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨ ਜਾਨਾ ॥੮॥ ਜੋ ਜਿਸ ਕੋ ਹੋਵਹਿ ਦੁਖਦਾਈ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬੀਚ ਸੋ ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਈ'। ਇਮ ਲਿਖਿ ਵਿਰਲੇ ਸੰਤ੍ਯਨਿ ਭੇਜਾ। ਜਿਸ ਪਢਿ ਦੁਖ ਜਨੁ ਫਟਤਿ ਕਰੇਜਾ ॥੯॥ ਲਿਖਤਿ ਤੀਨ ਸੇ ਅਪਰ ਬਹੱਤਰ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਭੇਜੇ ਕਹਿ ਉੱਤਰ। ਬੇ ਮੁਹਤਾਜਿ ਸੰਤ ਜਿ ਪੂਰੇ। ਤਿਨਹੁੰ ਨ ਲਿਖਨੋ ਕਹਨੋ ਤਿਸ[2] ਕੂਰੇ ॥੧੦॥ ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਹੋਯਹੁ ਚਹਿ ਸਾਚਾ। ਲਿਖਨੋ ਸ਼ਰੀਅਨਿ ਕੋ ਸਭਿ ਬਾਚਾ। ਜਿਨਹੁ ਜਥਾਰਥ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। ਪੱਖੀ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਸੁਜਾਨੇ ॥੧੧॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸਾਥ ਬਿਰੋਧ ਬਧਾਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਗਹਿ ਗਹਿ ਮਰਿਵਾਯੋ। ਸਰਮਦ ਨਾਮ ਏਕ ਦਰਵੇਸ਼। ਰਹਹਿ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਮਸਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੧੨॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਰੰਗ ਰਚਨੋ ਨਿਤ ਰਹੈ। ਕਥਿ ਕਥਿ ਮੌਜ ਆਪਨੀ ਕਹੈ। 'ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ 'ਸ਼ਾਹ ਹਮ ਕੀਨਿ। ਸਲਤਨ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਤਿਸ ਦੀਨਿ' ॥ ੧੩॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ, ਅਵਰੰਗ ਕੋ ਨਰ ਕਹੈਂ। ਰਿਸ ਤੇ ਜਰੇ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਸਹੈ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਮਹਾਨੇ। ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਹਿ ਭ੍ਰਾਤ ਜਸੁ ਕਾਨੇ ॥੧੪॥ ਪਾਇ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਚਿਤ ਰਿਸ ਭੀਨਾ। ਤਬਿ ਦੁਰਮਤੀ ਹੁਕਮ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। 'ਰਾਸ਼ਭ[3] ਪਰ ਚਢਾਇ ਲੇ ਜਾਵਹੁ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਬਿੰਦਤ ਫਿਰਾਵਹੁ' ॥ ੧੫ ॥ ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਆਦਿ ਜੋ ਲੋਕ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸਮੇ ਧਰਿ ਉਰ ਸ਼ੋਕ। ਕਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਅਧਿਕ ਡਰ ਧਾਰੈਂ। ਮਹਾਂ ਕੂਰ ਦੁਰਮਤੀ ਬਿਚਾਰੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਤਊ ਕਿਨਹੁੰ ਸਾਹਸ[4] ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਉਚਾਰੀ। 'ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਸੁਤ ਜੋਗ ਨ ਐਸੇ। ਹੁਕਮ ਦਿਯੋ ਰਾਸ਼ਭ[3] ਕੋ ਜੈਸੇ ॥੧੭॥ ਨਹਿ ਕਬਹੂੰ ਇਹ ਭਈ ਅਗਾਰੀ।ਬੇ ਮਿਰ-ਜਾਦਾ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ'।ਸੁਨ ਸਭਾਨਨਿ ਤੇ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਾਇ ਚਢਾ-ਵਹੁ ਕਰੀ[5] ਮਹਾਨ॥੧੮॥ਪੁਰਿ ਕੇ ਜੋ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਦਰਵਾਜ਼ੇ। ਸਭਿ ਪਰ ਫੇਰ ਕਰਹੁ ਬਿਨ ਲਾਜੇ। ਪੁਨ ਸਰਮਦ ਬਾਸਹਿ ਜਿਸ ਥਾਨਾ।ਤਹਿਂ ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨ ॥ ੧੯ ॥–ਦੇ ਸਲਤਨ ਜੋ ਕਹਿਤ ਸਦੀਵ । ਆਜ

[1] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਰਾਹ (ਸੱਚ ਮੁਚ) ਪਛਾਣਿਆਂ ਸੀ, ਓਹ ਨੌਰੰਗੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚ ਕਾਗਤ ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਘੱਲ ਦਿੱਤੇ। [2] ਭਾਵ ਨੌਰੰਗੇ ਨੂੰ। [3] ਗਧੇ। [4] ਹੌਂਸਲਾ। [5] ਹਾਥੀ।

ਕਰਹਿਂ ਬਿਨ ਧਾਂਕੋ ਜੀਵ[1]-'।ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਚਾਕਰ ਗਏ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥ ੨੦ ॥ ਹਰਖ ਨ, ਸ਼ੋਕ ਨ, ਮਨ ਮਹਿਂ ਕੋਈ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮ ਹੋਈ। ਤੋਰੀ ਤਨ ਹੰਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਫਾਸ। ਜਿਸ ਕੈ ਮਰਿਬੇ ਕੋ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੨੧ ॥ ਹੌਦੇ ਸਹਿਤ ਤਬੈ ਗਜ ਆਯੋ। ਕਹਿ ਕੇ ਤਿਸ ਊਪਰਿ ਚਢਵਾਯੋ। ਸਿਰ ਪਰ ਬੰਧਿ ਸੇਹਰਾ ਦੀਨ। ਮਾਰਨਿ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥੨੨॥ ਪੁਰਿ ਸਗਰੇ ਮਹਿਂ ਹਾਹਾਕਾਰ। ਅਧਿਕ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ। ਡਰਤਿ ਨ ਊਚੇ ਕਹੂੰ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਅਵਰੰਗ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੂਰ ਲਖਿ ਪਾਵੈਂ ॥੨੩॥ ਸੰਤਨਿ ਕਰੁਨਾ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ। ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਨ੍ਰਿਭੈ ਉਰ ਹੋਹੁ। ਗਜ ਫੇਰਨੋ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਦਰਵਾਜੇ। ਲੇ ਗਮਨੇ ਜਹਿਂ ਸਰਮਦ ਰਾਜੇ ॥੨੪॥ ਅਵਰੰਗ ਕੋ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਆਯੋ। ਬਖਸ਼ਤਿ ਸਲਤਨ ਜਿਸਹਿ ਹਮੇਸ਼। ਸਭ ਮਹਿਂ ਬਡ ਕਹਾਇ ਦਰਵੇਸ਼ ॥੨੫॥ ਬੋਲਤਿ ਕੂਰ ਲਾਜ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ। ਸਲਤਨ ਕਿਤਹੁੰ, ਪ੍ਰਾਨ ਅਬਿ ਜਾਵਤਿ'। ਸੁਨਿ ਸਰਮਦ ਸਤਿਸੰਗੀ ਜਾਨਿ। ਹੁਇ ਆਯਹੁ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨ ॥੨੬॥ ਪਿਖਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਜਲ ਭਰਿ ਆਏ। ਨਹਿਂ ਸਨੇਹ ਤੇ ਬੋਲਨੋ ਜਾਏ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਟਾਰਿ ਸੇਹਰਾ ਬੋਲਨੋ ਏਮ ॥ ੨੭ ॥ 'ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਅਰੁ ਭਾਖਨਿ ਕਰਨੋ। ਅਹੇ ਬ੍ਰਹਮ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਨੋ।ਇਸੀ ਸਮੇਂ ਕੇ ਕਾਰਜ ਹੇਤੁ। ਲਖਹੁ ਸੰਤ ਜੀ ! ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ ॥੨੮॥ ਕਸ ਡੋਲਹੁ ਤਨ ਹੰਤਾ ਮਾਂਹਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਮਿਟ ਜਾਹਿਂ[2]। ਖਿਨ ਸਨਹਾਰ ਆਜ ਕੈ ਕਾਲਿ। ਤਿਸ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਕਹਾਂ ਬਿਸਾਲੀ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਸਰਮਦ ਬੋਲਾ। 'ਹਮ ਨੇ ਸਲਤਨ ਦੀਨਿ ਅਡੋਲਾ। ਜੋ ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਛਾਨੀ। ਅਖੈ ਸਦੀਵ ਬਿਦ ਦੁਖ ਹਾਨੀ ।੩੦। ਸਲਤਨ ਕੂਰ ਪਾਇ ਗਰਬਾਇ। ਸੋ ਕਤਿਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹਿ ਖਪ ਜਾਇ। ਅਲਪ ਕਾਲ ਮਾਹਿ ਹਮ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗ। ਆਵਹਿਂ ਚਲੇ ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਲਾਗਿ' ॥ ੩੧ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਨੋ ਪਰਸਪਰ ਹੇਰਨਿ। ਚਲਨੋ ਮਹਾਵਤ ਕਰਿ ਗਜ ਪ੍ਰੇਰਨਿ। ਜਾਇ ਉਤਾਰਨੋ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ। ਸੰਤ ਸਰੂਪ,ਨ ਜਿਸ ਕੇ ਮੋਹੁ ॥੩੨॥ ਨਿਰਦਯਾਲੁ ਜਿਹ ਨਰਕ ਸਥਾਨ[3]। ਬਹੁ

[1]ਜੀਵ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। [2]ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ)। [3]ਦਇਆਹੀਨ (ਜਲਾਦ ਨੇ), ਜਿਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਨਰਕ (ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ)।

ਤੀਖਨ ਲੇ ਹਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਮਾਰ ਉਤਾਰਯੋ ਸਿਰ ਧਰ ਹੂ ਤੇ[1]*। ਨਿਕਸਯੋ ਸ਼ਬਦ ਤਬਹਿ ਉਰ ਹੂੰ ਤੇ ॥ ੩੩ ॥ 'ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ' ਹੀ ਲੋਕਨਿ ਸੁਨਯੋ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਪਾਕੋ ਸਭਿ ਨੇ ਗੁਨਯੋ। ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਇਮ ਗਹਿ ਕੈ ਮਾਰਯੋ। ਕਰੇ ਪਾਪ ਪਰਲੋਕ ਬਿਗਾਰਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਅਪਰ ਭ੍ਰਾਤ ਦੁਇ ਛਲ ਕਰਿ ਮਾਰੇ। ਰਾਜ ਹੇਤੁ ਕੀਨਸਿ ਅਘ ਭਾਰੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿ ਕਰੀ ਕੁਮਤਿ ਬਡ ਪਾਪੀ। ਦਰਵੇਸ਼ਨਿ ਅਰੁ ਸੰਤ ਸਰਾਪੀ† ॥ ੩੫॥ ਕਥਾ ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਵਧਾਨ। ਸਰਮਦ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਜਬਿ ਕਾਨ। ਬੂਝਨਿ ਕਰਯੋ 'ਕੌਨ ਇਹ ਭਯੋ ?। ਕਿਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਮਾਰਗ ਲਯੋ?'॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਰਮਦ ਕੀ ਜਿਮ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ। ਕਰੀ ਸੁਨਾਵਨਿ ਜਿਸ ਬਿਧ ਭਯੋ। ਜਿਮ ਅਵਰੰਗ ਮਰਿਵਾਵਨਿ ਕਿਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਸੰਤਪਨੋ ਸੰਤਨਿ ਕੋ ਜਿਸ ਮਾਹਿਂ। ਪਾਪਨਿ ਕੋ ਬਡ ਪਾਪ ਅਹੈਂ ਜਹਿਂ[2]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਭਲੋ ਉਰ ਧਾਰੈਂ। ਨਹਿਂ ਸਾਧਨ ਕੋ ਕਬਿ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਸਰਮਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਰਮਦ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਰਸਾਲ। ਆਤਮ ਕੋ ਬੱਖਜਾਤ‡ ਭਾ ਗਜ਼ਾਨੀ ਸੰਤ ਬਿਸਾਲ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਧਨਾਢ ਬਡੇਰ। ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮਯੋ ਤਿਨ ਕੇਰ। ਬਹੁ ਦੁਲਾਰਿ ਤਿਨ ਪਾਰਨ ਕੀਨਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਦੀਨਾ॥੨॥ ਤਨ ਮਾਹਿਂ ਆਨਿ ਭਈ ਤਰੁਨਾਈ[3]। ਬੀਸਕ ਬਰਸਨਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ। ਭਾ ਪਰਲੋਕ ਮਾਤ ਪਿਤ ਕੇਰਾ। ਰਹਯੋ ਇਕਾਕੀ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩ ॥ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਭਾਗ ਬਡ ਜਾਗੇ। ਸਾਤ-ਸੰਗਤਿ ਕਹੁ ਕਰਿਬੇ ਲਾਗੇ। ਸੰਤ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਉਤਰਨਿ ਹੇਤੁ। ਦਰਬ ਲਗਾਯਹੁ ਰਚੇ ਨਿਕੇਤ ॥ ੪ ॥ ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਕੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵੈ। ਚਾਂਪ ਪਾਵ ਨਿਸ ਬਿਖੈ ਟਿਕਾਵੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੈ ਆਛੇ। ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁਪਤਿ ਚਿਤ ਬਾਛੈ[4] ॥ ੫॥ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ। ਚਾਂਪਹਿ ਚਰਨ

---

[1]ਧੜ ਤੋਂ। [2]ਜਿਸ (ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ) ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਪ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਾਪਾਂ ਦਾ (ਅਤਿ) ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਅ) ਸੰਤਪਨਾ ਸਰਮਦ ਵਿਚ ਤੇ ਅੱਤ ਪਾਪ ਨੁਰੰਗੇ ਵਿਚ। [3]ਜਵਾਨੀ। [4]ਸੌਣ ਲਈ ਪਲੰਘ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚਿਤ ਦੀ ਚਾਹਨਾ (ਨਾਲ ਸੌਣ)।

*ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਦਾਰਾ ਦਾ ਮਾਰਨ ਆਇਆਂ ਨਾਲ ਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਿਆ ਮਰਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। †ਪਾਃ-ਸੰਤਾਪੀ। ‡ਪਾਃ-ਆਤਮ ਜਾਂ ਕੋ ਖਜਾਤ।

ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਰੈ।ਸ੍ਵੇਦ ਭੁਏ[1] ਪੰਖਾ ਕਰਿ ਬਾਧੂ। ਸੀਤ ਲਗੇ ਪਾਵਕ ਦਿਪਤਾਧੂ ॥੬॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਕ ਕੋ ਆਨੰਦ ਦੇਤਿ। ਟਹਿਲ ਕਰਨਿ ਪਰ ਰਹੈ ਸੁਚੇਤ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਜਬਿ ਸੰਤ ਪਧਾਰੈ। ਹੇਤ ਬਿਸਰਜਨ[2] ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੈ ॥ ੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਲਗਿ ਤਿਸ ਪਹੁੰਚਾਇ। ਹਟਨਿ ਲਗਹਿ ਨਿਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੈ।'ਜੇ ਤੁਮ ਮਗ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਜਾਨੈ? ॥ ੮ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਲਿਹੁ ਮੋਹਿ ਮਿਲਾਇ। ਦੀਨ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦਯਾ ਕਰੀਜੈ। ਦੀਨਦਯਾਲ ਕੀ ਸੁਧਿ ਮੁਝ ਦੀਜੈ' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੰਤ ਸਾਧੁ ਉਪਦੇਸ਼ੈਂ। 'ਨਾਮ ਅਲਾਹ ਸੁ ਪਾਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੈ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਸਤਿਸੰਗ ਮਿਲੀਜੈ। ਸੇਵਹੁ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਬਨੀਜੈ'॥੧੦॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਿਲਤਿ ਨ ਭਯੋ। ਇਮਹੀ ਕਰਤਿ ਬਹੁਤ ਦਿਨ* ਗਯੋ। ਨਗਨ ਸਾਧ ਕੇ ਬਸਨ ਬਨਾਵੈ।ਪਨਹੀ ਆਦਿ ਦੇਖਿ ਪਹਿ-ਨਾਵੈ ॥੧੧॥ ਸਭਿ ਕੋ ਬੂਝੇ ਪੰਥ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਰਾਤ ਦਿਨ ਜਾਇ। ਤਹੀਂ ਸੰਤ ਨਿਤ ਹੀ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਕਰਿ ਖਿਜ਼ਮਤ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਰਿਝਾਵੈ ॥੧੨॥ ਬਿਦਾ ਕਰਤਿ ਜਬਿ ਜਾਇ ਅਗੇਰੇ। ਬੂਝੈ ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਸ਼ਾਹੁਹੁਸੈਨ ਕਿਧੌਂ ਕੋ ਔਰ[3]। ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਆਇ ਤਿਸ ਠੌਰ ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਸੇਵਾ ਤਿਸ ਕੀ ਕਰੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਦ ਚਾਂਪੀ ਭਰੀ। ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਧਿਕ ਹੀ ਤਾਂਹਿ। ਤਯਾਰ ਭਯੋ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤੀ ਮਾਂਹਿ ॥੧੪॥ ਗਯੋ ਬਿਸਰਜਨ ਕਰਨਿ[4] ਅਗਾਰੀ। ਜਾਇ ਦੂਰ ਅਭਿਲਾਖ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਹਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਪੰਥ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਜੇ ਤੁਮ ਜਾਨਜੋ, ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ॥੧੫॥ ਕਰਹੁ ਦੀਨ ਪਰ ਦਯਾ ਉਦਾਰਾ। ਹੁਇ ਦਰਵੇਸ਼ ਦਯਾਲ ਦਤਾਰਾ'। ਜਾਨਿ ਘਾਲ ਤਬਿ ਸਰਮਦ ਕੇਰੀ। ਸੰਤਨਿ ਸੇਵਾ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੧੬॥ ਹਿਤ ਪਰਖਨਿ ਕੇ ਸੰਤ ਅਲਾਇ। 'ਪੰਚ ਰਜਤਪਣ ਖਰਚਹੁ ਜਾਇ।ਮਮ ਹਿਤ ਸੁੰਦਰ ਪਨਹੀ ਲਯਾਵਹੁ।ਅਬਿ ਹੀ ਗਮਨਹੁ ਗਹੁਰ[5] ਨ ਲਾਵਹੁ' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸਰਮਦ ਕਰ ਜੋਰ ਬਖਾਨਜੋ। 'ਠਾਹਰਹੁ ਲਖਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਆਨਜੋ[6]'। ਇਮ ਕਹਿ ਤੁਰਤ ਬਜ਼ਾਰ ਸਿਧਾਯਹੁ। ਜਸ ਚਾਹਜੋ ਤਸ ਤਤਛਿਨ ਲਯਾਯਹੁ ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਪਹਿਰਾਵਨਿ ਕੀਨ। ਤਬਿ

---

[1]ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਆਇਆਂ ਨੂੰ। [2]ਟੋਰਨ ਹਿਤ। [3]ਯਾ ਕੋਈ ਹੋਰ। [4]ਵਿਦਿਆ ਕਰਨ। [5]ਦੇਰੀ। [6]ਛੇਤੀ ਹੀ ਲਿਆਇਆ ਜਾਣੂੰ।

*ਪਾ:—ਮਿਲ।

ਦਰਵੇਸ਼ ਕਹਯੋ ਸੁਭ ਚੀਨ। 'ਜੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਖ੍ਵਾਹਿਸ਼ ਤੋਹਿ। ਇਹਾਂ ਥਿਰਹੁ ਆਵਨ ਲਗਿ ਮੋਹਿ' ॥੧੯॥ ਇਮ ਕਹਿ ਚਲਯੋ ਗਯੋ ਕਿਤ ਸੰਤ। ਸਰਮਦ ਠਾਂਢੋ ਰਹਯੋ ਇਕੰਤ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਕੋ ਥਿਰ ਭਯੋ। ਲਯੋ ਕਸ਼ਟ ਪਰ ਕਿਤਹੁੰ ਨ ਗਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਵਸ ਬਿਤੇ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਦੇਖਯੋ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਥਿਰਾਯੋ। ਅਪਰ ਕਸੌਟੀ ਕੋ ਇਕ ਦੀਨ[1]। ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਤੇ ਪਰਖਨਿ ਕੀਨਿ ॥੨੧॥ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹ੍ਵੈ ਗਰੇ ਲਗਾਯੋ। ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਤੁਰਤ ਬਤਾਯੋ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭਯੋ ਮਨ ਪੀਨ। ਤਿਸ ਹੀ ਰਸ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ ਲੀਨ॥੨੨॥ਨਿਸਦਿਨ ਰਹੈ ਅਲਹਿ ਸੋਂ ਮਾਤਾ। ਚਢਯੋ ਨਵੀਨ ਰੰਗ ਮਨ ਰਾਤਾ। ਜਿਤਿਕ ਹੁਤੋ ਧਨ ਸਰਬ ਲੁਟਾਯੋ। ਦਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਖਾਨਾ ਖ੍ਵਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਬੇਚਯੋ ਘਰ ਜੇਤਿਕ ਧਨ ਲੀਨਿ। ਹਿਤ ਸੰਤਨਿ ਸਭਿ ਖਰਚਨਿ ਕੀਨਿ। ਅਪਰ ਜਿ ਵਸਤੁ ਹੁਤੀ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਅਰਪਨ ਕਰੀ ਹੇਰਿ ਦਰਵੇਸ਼ ॥ ੨੪ ॥ ਭਯੋ ਮਸਤ ਸੁਧਿ ਤਨ ਕੀ ਖੋਰੀ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਮਤਿ ਬੋਰੀ। ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਮਹਿ ਪਰੈ। ਭਯੋ ਮੁਛੰਦ ਤਿਸੀ ਪੁਰਿ ਫਿਰੈ[2]॥੨੫॥ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਢਹਿ ਸਵਾਈ। ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਆਨਿ ਥਿਰੀ ਅਗੁਵਾਈ। ਤਿਨ ਕੋ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰੰਤਾ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੰਤਾ ॥ ੨੬ ॥ ਹੁਇ ਬੇਤਮਾ[3] ਜਗਤ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਰਸ ਤੇ ਬਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮਸਤੇ[4]। ਸ਼ਾਹਿ ਰੰਕ ਏਕੈ ਕਰਿ ਜਾਨਾ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਤਿ ਮਨ ਮਸਤਾਨਾ ॥੨੭॥ ਇਕ ਦਿਨ ਠਾਂਢੋ ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ। ਹੁਤੋ ਨਗਨ, ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ ਨ ਧਾਰਿ। ਨੌਰੰਗ ਨਿਕਸਯੋ ਚਢਿ ਕਰਿ ਹਾਥੀ।ਚਾਕਰ ਭਏ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸਾਥੀ॥੨੮॥ਲੋਕ ਹਟਾਵਨ ਹਾਰ ਨਿਹਾਰੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ। ਸਰਮਦ ਸੋਂ ਤਿਨ ਆਨਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਨਗਨ ਥਿਰਹੁ ਨਹਿਂ, ਸ਼ਾਹੁ ਅਗਾਰੀ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਰਿਤੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਦੀਨਿ ਦ੍ਵੈ ਗਜ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ। ਕਹਯੋ ਸੁ 'ਨਗਨ ਛਾਦਬੋ ਕੀਜੈ। ਬਿਨ ਛਾਦੇ ਨਹਿਂ ਵਹਿਰ ਥਿਰੀਜੈ'॥੩੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਮਨਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅਗੇਰੇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਿਰ ਕਰਿ ਪੁਰਿ, ਫੇਰੇ[5]। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਮਾਹਿਂ ਮੁਰ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਤਹਿਂ ਠਾਂਢੋ ਸਰਮਦ ਦਰਸਾਯੋ॥੩੧॥

[1]ਕਸੌਟੀ ਇਕ (ਹੋਰ) ਕਸੌਟੀ ਭੀ ਦਿਤੀ। [2]ਮੁਛੰਦਰ ਹੋਕੇ ਉਸੇ (ਦਿਲੀ ਵਿਚ) ਹੀ ਪਿਆ ਫਿਰੇ। [3]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰਹਿਤ। [4]ਮਸਤ ਮਨ ਬਨ ਕਰਕੇ। [5]ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ, ਫੇਰਾ।

ਬਾਂਧ੍ਯੋ ਸਿਰ ਪਰ ਦਿਯੋ ਸੁ ਚੀਰ।ਖਰੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮ ਨਗਨ ਸ਼ਰੀਰ।ਨੌਰੰਗ ਨੇਰੇ ਕੀਨਸਿ ਹਾਥੀ। ਕੁਛ ਰਿਸ ਕਰਿ ਬੂਝ੍ਯੋ ਤਿਹ ਸਾਥੀ ॥ ੩੨ ॥ 'ਕਹਾਂ ਮਕਰ ਕੋ ਧਾਰਨਿ ਕੀਨਿ ? ਲਾਜ ਜਹਾਨ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਢੁਰ੍ਯੋ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਲਖਿ ਹਮ ਦਯੋ। ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿਂ ਨਗਨ ਛਾਦ ਕਰਿ ਲਿਯੋ[1] ॥੩੩॥ ਡਰ ਕੋ ਪਰਿਹਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਭਾਯੋ। ਕ੍ਯੋਂ ਕੁਚਾਲ ਕਰਿਬੇ ਚਿਤ ਲਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਸਰਮਦ ਤਬਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਿ।'ਤੋ ਕਹੁ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬੁੱਧਿ ਤੇ ਹੀਨ ॥੩੪॥ ਇਸੀ ਅਕਲ ਤੇ ਕਰਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ। ਲੋਕਨਿ ਮੈਂ ਬਡ ਜਸੁ ਕੋ ਚਾਹਤਿ। ਤੈਂ ਬਨਿ ਸ਼ਾਹਿ ਕਰੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼। ਸਾਥ ਅਦਾਬ ਧਰੀ ਹਮ ਸੀਸ ॥ ੩੫ ॥ ਰਿਦੇ ਨ ਜਾਨੀ ਇਹ ਬਡਿਆਈ। ਉਲਟੀ ਹਮ ਸੋਂ ਸ਼ਿਦਤ[2] ਉਠਾਈ। ਜੋ ਲੇ ਕਰਿ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼ ਤਿਹਾਰੀ। ਧਰਤਿ ਲਿੰਗ ਪਰ ਕਰਤਿ ਖੁਆਰੀ ॥੩੬॥ ਤੌ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵਤਿ ਲਖਿ ਆਛੀ। ਇਮ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਬੁੱਧਿ ਤੇ ਬਾਛੀ। ਇਸੀ ਅਕਲ ਪਰ ਸਲਤਨ ਕਰਤਾ ? ਤੁਰਕ ਹਿੰਦ ਕੋ ਨ੍ਯਾਉਂ ਨਿਬਰਿਤਾ*?'॥੩੭॥ਸੁਨਿ ਨੁਰੰਗ ਜਰਿਬਰਿ ਉਰ ਗਯੋ।ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਆਵਤੋ ਭਯੋ। ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਇ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਵਾ। ਰਿਸਤਿ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਾ ॥ ੩੮ ॥ ਰਿਦੇ ਈਰਖਾ ਅਧਿਕ ਉਠਾਈ। ਮਹਿਮਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਨ ਲਖਿ ਪਾਈ[3]।–ਸਮਝੈਂ ਵੇਰ[4]–, ਕੁਤਰਕ ਉਠਾਈ।–ਕਿਸੀ ਖੁਨਾਮਹਿਂ[5] ਜਬਿ ਇਹੁ ਆਈ–॥੩੯॥ ਸਰਮਦ ਖਰੋ ਰਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਰਹ੍ਯੋ ਨਗਨ ਹੀ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ।ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਝੂਲਤਿ। ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਸੋ ਕਬਹੁੰ ਨ ਭੂਲਤਿ ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਸਰਮਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਸਰਮੱਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਸਰਮਦ ਮਨ ਮਸਤ ਹ੍ਵੈ ਥਿਰਹਿ ਬਜ਼ਾਰ ਮਝਾਰ। ਇਕ

---

[1]ਨੰਗੇਜ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਢਕਿਆ। [2]ਸਖਤੀ। [3]ਨਾ ਲਖੀ (ਔਰੰਗੇ ਨੇ)। [4]ਵੈਰ ਸਮਝਾਂਗੇ (ਇਸ ਨਾਲ)। [5]ਕੋਈ ਕੰਮ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਵੇ (ਖੁਣ+ਨਾਮੀ)। *ਫ਼ੇ ਸ਼ੇਅਰ ਸਰਮਦ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਕਹੇ, ਇਹ ਹਨ:--ਆਂ ਸ਼ਾਹ ਕਿ ਤੁਰਾ ਤਾਜੇ ਜਹਾਂਬਾਨੀ ਦਾਦ। ਮਾਰਾ ਹਮਾਂ ਅਸਬਾਬੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾਦ। ਪੋਸ਼ਾਨਦ ਲਿਬਾਸ ਹਰ ਕਿਰਾ ਐਬੇ ਦੀਦ। ਬੇ ਐਬਾਂ ਰਾ ਲਿਬਾਸੇ ਉਰਿਯਾਨੀ ਦਾਦ। ਅਰਥਾਤ—'ਜਿਸ ਰਬ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਜਹਾਨ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਤਾਜ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਐਬ ਤੱਕਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਪੜੇ ਪੁਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਬੇ ਐਬਾਂ ਨੂੰ 'ਨੰਗੇਪਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ' ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਖੁਦਾਇ ਸੰਗ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਦੂਸਰ ਸੋਂ ਨ ਚਿਨਾਰ[1] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਬਿਜੀਆ[2] ਪਾਨ ਕਰੰਤਾ। ਇਕ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਰਤਿ ਮਤਿਵੰਤਾ। ਆਨਿ ਦੇਹਿ ਜੋ ਭੋਜਨ ਕੋਈ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਹੈ ਖੈ ਕੈ ਮੁਖ ਸੋਈ ॥੨॥ ਬੇ-ਖ਼ਾਹਸ਼ ਬਨ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵੈ। ਬੈਠ ਇਕਾਕੀ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਰਤਿ ਭੰਗ ਕੋ ਪਾਨਾ। ਢਿਗ ਮਹਿਜਿਦ[3] ਕੇ ਪਿਖਤਿ ਮੁਲਾਨਾ ॥੩॥ 'ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਹਿਰ ਇਹ ਬਿਜੀਆ ਪਾਨਿ ਨ੍ਹੂੰ ਕਰੈਂ ਕਰਤਿ, ਨ ਡਰ ਕੋ ਮਾਨਿ[4]'। ਸਰਮਦ ਕਹ੍ਯੋ 'ਤੋਰ ਹਮ ਡਾਰੀ[5]। ਇਹ ਫਾਸੀ ਹੈ ਗ੍ਰੀਵ ਹਮਾਰੀ' ॥੪॥ ਮਨ ਕੋ ਖੋਟਾ ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨਾ। ਜਾਇ ਸੰਗ ਨੌਰੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਭੀ ਨ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਪਰਪਾਕੀ[6]। ਬਹੁਰ ਬਾਰਤਾ ਕਹੀਅਹਿ ਕਾਂਕੀ ॥੫॥ ਹੁਇ ਤੋਰੇ ਤੇ[7] ਸ਼ਰਾ ਉਦਾਰਾ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਰਿ ਹੈ ਦੀਨ ਬਿਗਾਰਾ। ਸਰਮਦ ਮਸਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਭੋਰੀ[8]। ਤੋਰਾ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਤੋਰੀ[9] ॥੬॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਿ ਭੰਗ ਕੋ ਪੀਵੈ। ਕਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਫਾਸ ਹੁਮ ਥੀਵੈ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਭਾਰੀ। ਨੌਕਰਾਨਿ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੭॥ 'ਗਹਿ ਲੀਜੈ ਪਗ ਪਾਵਹੁ ਬੇਰੀ। ਦੇਹੁ ਕੈਦਖਾਨੇ ਮਹਿਂ ਗੇਰੀ। ਜਬਹਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਸਮੁਝੇ ਅਰੁ ਮਾਨੈ। ਤਬਹਿ ਖਲਾਸੀ ਕਰਹੁ' ਬਖਾਨੈ ॥੮॥ ਤਾਤ-ਕਾਲ ਤਿਨ ਪਕਰ੍ਯੋ ਜਾਇ। ਦਈ ਚਰਨ ਮਹਿਂ ਬੇਰੀ ਪਾਇ। ਰਹ੍ਯੋ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ। ਸਿਮਰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੰਦ ॥੯॥ ਮਨ ਮੈਂ ਗਨੀ ਨ ਕਛੁ ਕਠਨਾਈ। ਦੇਖ੍ਯੋ ਲੋਕਨਿ ਜਾਇ ਬਤਾਈ। ਨੌਰੰਗ ਸੰਗ ਬਖਾਨ੍ਯੋ ਜਾਇ। 'ਤਹਾਂ ਮਸਤ ਚਿਤ ਗ਼ਮੀ ਨ ਕਾਇ ॥੧੦॥ ਗਹਿਬੇ ਤੇ ਕੁਛ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਮਾਨਾ। ਬੋਲਹਿ ਬੈਠਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨਾ'। ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹਿ 'ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਖਲਾਸ। ਆਗੇ ਕੋ ਉਪਜਾਵਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ॥੧੧॥ ਚਲਹਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮੈਂ ਤਉ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਹੁਰ-ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਆਵੈ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਆਗਜਾ ਆਨਿ ਛੁਡਾਯੋ। ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ ॥੧੨॥ ਤਬਿ

---

[1]ਪਛਾਣ। [2]ਭੰਗ। [3]ਮਸੀਤ। [4]ਡਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। [5]ਅਸਾਂ (ਸ਼ਰ੍ਹਾ) ਤੋੜ ਸੁਟੀ ਹੈ। [6]ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਪੱਕੀ ਤੋਰੇ ਨਾ ਰਹੀ। [7]ਤੋਰਾ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣਾ। [8]ਤੋੜੋ। [9]ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਤੋਰਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਭਾਂਵੇਂ ਤੇਰੀ ਹੈ। [ਪਾ:, ਤੋਰਾ=ਚੱਲਣ, ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਮਨਵਾਇਆ ਜਾਣਾ]। (ਅ) ਜਿਸ (ਕਰੜਾਈ ਨਾਲ) ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੋਰੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਤੋਰ (ਚੱਲਣ) ਦੀ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੀ।

ਸਰਮਦ ਅਰਥ੍ਰਿ ਬਿਖੈ ਬਖਾਨਾ। 'ਜੋ ਬੰਧਨੈ ਤਿਸ ਬੰਧ ਮਹਾਨਾ'[1]। ਬਿਰਲਾ-
ਪਹਿ ਦੁਖ 'ਪਾਵਹਿ ਸੋਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ ਬਿਨ ਛੁਟਹਿ ਨ ਕੋਈ ॥ ੧੩ ॥
ਹੱਕ ਮਿਹਰ ਤੇ[2] ਜੋ ਛੁਟਿ ਗਏ। ਬਹੁਰ ਨ ਬੰਧਨ ਮੈਂ ਸੋ ਪਏ। ਜਾਨੇ ਪਰੈ
ਅਲਹ ਦਰਗਾਹ। ਕੋ ਬੰਧਨੈ ਕੋ ਛੁਟਨੈ ਜਾਹਿ' ॥ ੧੪ ॥ ਗਯੋ ਬਜ਼ਾਰ
ਜਾਇ ਕਰਿ ਰਹਨੈ। ਜਿਸ ਨ ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਲਹਨੈ। ਕਰਹਿ ਨ ਕਾਨ[3]
ਕਾਹੂ ਕੀ ਕੈਸੇ। ਰਹੈ ਮਸਤ ਮਨ ਅਮਲੀ ਜੈਸੇ ॥ ੧੫ ॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ
ਗਹਨੈ ਜਬਿ ਆਯੋ। ਬਾਤਿ ਕਰਤਿ ਤਿਨ ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਸਰਮਦ
ਤਬਿ ਉਚ ਪੁਕਾਰੈ। 'ਹਮ ਤਿਸ ਕੋ ਨਿਜ ਤਖਤ ਬਿਠਾਰੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਸਭਿ
ਸਲਤਨ ਦੈਂ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੂ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਡ ਹੋਹੂ'। ਬਾਰ ਬਾਰ ਦਿਨ
ਬਿਖੈ ਉਚਾਰੈ। ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਕਾਨਨਿ ਡਾਰੈ ॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ
ਨਿਕਟਿ ਬਤਾਵੈਂ। ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ ਅਧਿਕ ਜਰ ਜਾਵੈ।-ਕਹੈ ਕਹਾਂ ਬਕ-
ਬਾਦ ਅਜਾਨਾ। ਇਸ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਹਾਨਾ ॥੧੮॥ ਇਹ ਸਲਤਨ ਪਰ
ਕਹਾਂ ਬਿਠਾਵੈ। ਖੋਜਨੇ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਪਾਵੈ। ਬਡੋ ਕਹਾਵਤਿ ਹੈ ਦਰਵੇਸ਼।
ਬੋਲਹਿ ਕੂਰੇ ਬਾਕ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥੧੯॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਾਧ ਪਾਖੰਡ ਕੋ ਧਾਰੇ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ
ਸਹਾਇਕ ਸਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਉਂ ਤਿਦਾਰਕ[4] ਫੇਰ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਹਿ ਕੈ ਬਹੁ
ਬੈਰ- ॥੨੦॥ ਇਮ ਨੌਰੰਗ ਬਡ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਚਾਰੇ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨਹਿਂ ਭਲਾ
ਉਚਾਰੈ[5]। ਅਪਨੋ ਤੌਰਾ[6] ਕਰਹਿ ਬਿਸਾਲ। ਸਭਿਨਿ ਚਲਾਵੈ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੁਚਾਲ
॥੨੧॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸੰਤ ਗਨ ਜੇਈ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸਰਾਹਹਿਂ ਤੇਈ। ਸੁਨਿ
ਸੁਨਿ ਏਹ ਸਹਹਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ ਚਕਵਾ* ਚਿਤ ਜੈਸੇ[7] ॥੨੨॥ ਕਈ
ਬਾਰ ਸਰਮਦ ਕੋ ਗਹਨੈ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਚਹਨੈ। ਨਹੀਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ
ਕੀ ਮਾਨਹਿ ਕਾਨ। ਮਨ ਮਸਤਾਨਾ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ ॥੨੩॥ ਬੈਠਿ ਬਹੁਤ
ਮਹਿਂ ਉਚ ਪੁਕਾਰੈ। 'ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੈ ਤਖਤ ਬਿਠਾਰੈਂ। ਦੈ ਹੈਂ ਸਲਤਨ
ਅਚਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੀਨਸਿ ਮਿਹਰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ

---

[1]ਜੋ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਹੀ ਭਾਰੀ ਬੰਧਨ ਹਨ ਭਾਵ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਬੱਝਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਹਿਸਾਬ ਹੈ ਤੇ ਹਿਸਾਬ ਸਿਰ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੈ। [2]ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। [3]ਕਣੌਡ। [4]ਸਜ਼ਾ। [5]ਸ਼ਰ੍ਹਾ (ਮੰਨੇ) ਬਿਨਾਂ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਭਲਾ ਨਾ ਕਹੇ। [6]ਚਾਲਾ (ਹੁਕਮ)। [7]ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਚਕਵਾ ਜਿਵੇਂ ਚਿਤ ਵਿਚ (ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। *ਪਾਠ—ਚਕੋਰ।

ਕੈ ਲੋਕ ਨੁਰੰਗ ਸੋਂ ਕਹੈਂ। ਇਰਖਾ ਤੇ ਦੀਰਘ ਦਿਲ ਦਹੈਂ। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਹੌਂ ਕਹਾਨੀ। ਕਈ ਬਾਰ ਗਹਿ ਭਾ ਦੁਖਦਾਨੀ ॥ ੨੫ ॥ ਇਕ ਦਿਵਸ ਆਯੋ ਚਲਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਮਹਿਜਿਦ ਜੁਮਾ ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਜਾਹੂ[1]। ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਕਰਨਿ ਨਿਮਾਜ਼। ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਸੰਗ ਸਮਾਜ ॥ ੨੬ ॥ ਖਰੇ ਭਏ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਸਾਰੇ।ਕਾਜ਼ੀ ਠਾਢੋ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੇ।ਤਬਿ ਲੌ ਸਰਮਦ ਭੀ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਕਿਸ ਕੋ ਜਿਸ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਖਰੋ ਭਯੋ ਮਹਜਿਦ ਕੇ ਆਗੇ। ਬੀਚ ਨਿਵਾਜ ਕਰਨਿ ਸੋ ਲਾਗੇ। ਤਬਿ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਬਾਂਗ ਪੁਕਾਰੀ। ਊਚੀ ਕੂਕ ਅਧਿਕ ਮੁਖ ਮਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਸਰਮਦ ਵਹਿਰ ਪੁਕਾਰ ਉਚੇਰੇ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਾ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਭੋ ਕਾਜ਼ੀ ! ਅੰਧੇ ਮਤਿਮੰਦ। ਕਿਸਹਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਕੂਕ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੯ ॥ ਜੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਤੇਰੋ ਅਤਿ ਪਯਾਰੋ। ਸੋ ਮਮ ਪਾਇਨ ਤਰੇ ਨਿਹਾਰੋ।ਕੂਕ ਕੂਕ ਨਿਤ ਛੂਛੋ ਰਹੈਂ। ਬਿਨਾ ਬਤਾਇ ਹਾਥ ਨ ਲਹੈਂ[2]' ॥੩੦॥ ਕਿਤਿਕ ਖਰੇ ਉਮਰਾਵ ਸੁਨੰਤੇ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਗਨ ਮਿਲਿ ਚਿਤਵੰਤੇ। 'ਕਹਹਿਂ ਕਹਾਂ ਸਰਮਦ ਢੂੰ ਬੌਲਾ[3]। ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹ ਕਰਿ ਦੇ ਬਹੁ ਹੌਲਾ ॥੩੧ ॥ ਸ਼ਰਾ ਵਹਿਰ ਹੋਰਹਿ ਕੈ ਸੁਨੈ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਤਾਤਕਾਲ ਤਿਹਿ ਹਨੈ। ਭਲੋ ਬੁਰੋ ਲਖਹਿ ਨ ਦਰਵੇਸ਼। ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼' ॥੩੨॥ ਕਹਿ ਸਰਮਦ 'ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਹਮਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਬਿਗਾਰਾ। ਤਨ ਆਦਿਕ ਕੀ ਮਮਤਾ ਨਾਸੀ। ਦੰਡ ਉਚਿਤ ਕਛੁ ਰਖਹਿਂ ਨ ਪਾਸੀ ॥ ੩੩ ॥ ਤਦ ਨੌਰੰਗ ਨਿਗਸਯੋ ਬਰ ਪੌਰ। ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੋ ਤਿਸ ਠੌਰ। 'ਪੈਰਨਿ ਤਰੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਬਤਾਵੈ। ਤੁਮ ਤੇ ਤਨਕ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ' ॥ ੩੪ ॥ ਹੁਕਮ ਕਠੋਰ ਕੀਨਿ ਮਤਿ ਅੰਧ। 'ਗੇਰਹੁ ਕੈਦ ਪਾਇ ਬਹੁ ਬੰਧ।ਪਾਇਨ ਅਰੁ ਹਾਥਨਿ ਮਹਿਂ ਪਾਵਹੁ। ਗ੍ਰੀਵ ਤੌਕ ਕਰਿ ਤਰੇ ਬਿਠਾਵਹੁ ॥ ੩੫ ॥ ਇਸ ਜੈਸੇ ਨਰ ਦੰਭਨਿ ਧਾਰੈਂ। ਬਿਗਰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੇ ਅਪਰ ਬਿਗਾਰੈਂ। ਜਬਿ ਸਜ਼ਾਇ ਕੋ ਲਹੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਹਹਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਬਨੈ ਦੁਖਾਲਾ ॥ ੩੬ ॥ ਕੈ ਦੈਹੋਂ ਸਿਰ ਕੋ ਕਟਿਵਾਇ। ਨਹਿਂ ਬਿਗਰਹਿਂ ਨਰ ਡਰ ਉਰ ਪਾਇ'। ਗਯੋ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਇਮ ਸ਼ਾਹੂ। ਸਰਮਦ ਗਹਯੋ ਕੈਦ ਕੇ ਮਾਂਹੂ ॥ ੩੭ ॥ ਨਹੀਂ ਖੇਦ ਕੋ ਮਨ

[1]ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਮਿਆਂ ਮਸਜਦ (ਵੱਡੀ ਮਸੀਤ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਜਿਸ ਮਸੀਤ (ਵਿਚ) ਜੁਮੇਂ (ਦੀ ਨਿਮਾਜ਼) ਕਹਿੰਦੇ (ਪੜ੍ਹਦੇ) ਹਨ। [2](ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਰਾਹ) ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ (ਤੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇਂਗਾ। [3]ਬਾਵਲਾ।

ਮਹਿ ਠਾਨਾ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਮਹਿਦ ਸੁਖਦਾਨਾ। ਜਿਮ ਛੂਟਨੋ, ਤਿਮ ਬੰਧਨ ਮਾਂਹਿ। ਕਹੈ ਨਿਸ਼ੰਗ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਸ ਨਾਂਹਿ॥ ੩੮॥ ਤੁਰਕ ਕ੍ਰੂਰ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਸਜ਼ਾਇ। ਨਹਿਂ ਮਨ ਗਨਹਿ ਏਕ ਲਿਵਲਾਇ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਬਤਾਵਹਿਂ। ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜਨਾਵਹਿਂ॥੩੯॥ 'ਮਾਨਤਿ ਨਹੀਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੀ ਬਾਤ। ਕਿਧੌਂ ਕਰਹੁ ਤਨੁ ਤਿਸ ਕੋ ਘਾਤ। ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਆਨਨ ਜਿਮ ਆਵੈ'। ਸੁਨਿ ਨੁਰੰਗ ਉਰ ਕੋਪ ਉਪਾਵੈ ॥ ੪੦ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸਰਮਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦ੍ਵਿਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਸਰਮਦ ਕਤਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਨ ਦਿਵਸਨਿ ਮਹਿਂ ਦੂਤ ਇਕ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਆਇ। ਰੂਮ ਵਲਾਇਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਦਿਯੋ ਪਠਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸ਼ੁਕਰ ਸਬਰ ਦੋ ਨਾਮ ਜੁ ਕਹੈਂ। ਕਹਾਂ ਮਾਇਨਾ ਇਨ ਕੋ ਅਹੈ ? । ਬੂਝਨਿ ਹੇਤੁ ਨੁਰੰਗੇ ਪਾਸ। ਹੋਇ ਜਥਾਰਥ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਗਾਸ॥੨॥ ਨਹੀਂ ਮਾਇਨਾ ਇਨ ਤੇ ਆਵੈ। ਤੌ ਸਰਮਦ ਇਕ ਸੰਤ ਕਹਾਵੈ।ਤਿਸ ਤੇ ਬੂਝਹੁ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰਿ। ਲੇਹੁ ਮਾਇਨਾ ਜੋ ਹੁਇ ਸਾਰ' ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਦਿੱਲੀ ਮਾਂਹਿ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਡੇਰਾ ਕੀਨਸਿ ਪਿਖਨੇ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪਧਾਰਾ। ਮੁਲਾ-ਕਾਤ ਕਰਿ,ਹੇਤੁ[¹] ਉਚਾਰਾ॥੪॥ 'ਹਜ਼ਰਤ ਜਸੁ ਤੁਮਰੋ ਬਹੁ ਭਾਖੈ।–ਚੌਦਾਂ ਸੈ ਉਲਮਾਵਾਨ ਰਾਖੈ–। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਇਤ ਮੋਹਿ ਪਠਾਵਾ। ਹੇਤੁ ਮਾਯਨੇ ਬੂਝਨ ਆਵਾ ॥ ੫ ॥ ਸ਼ੁਕਰ ਸਬਰ ਏ ਨਾਮ ਜੁ ਦੋਇ। ਇਨ ਕੋ ਕਹਾਂ ਮਾਯਨਾ ਹੋਇ। ਸੋ ਮੋਕਹੁ ਦੀਜੈ ਸਮੁਝਾਇ। ਦਾਨਸ਼ਵੰਦਨਿ ਤੇ ਕਰਿ-ਵਾਇ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਉਮਰਾਵ* ਬੁਲਾਏ। ਅਨਿਕ ਮੁਲਾਨੇ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਬਹੁ ਭਾਂਤਨਿ ਤੇ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਹਿਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਤਿ ਅਨੁ-ਸਾਰ ਉਚਾਰਹਿਂ ॥੭॥ ਖ਼ਾਤਰ ਜਮਾ ਨ ਤਿਸ ਕੀ ਹੋਇ।ਅਨਿਕ ਦਲੀਲ ਉਠਾਵਤਿ ਸੋਇ। ਦਿੱਲੀ ਮਾਂਹਿ ਜੇਤਿਕ ਮਤਿਵਾਨ। ਸਕਲ ਸਕੇਲੇ ਸ਼ਾਹੁ ਬਖਾਨ ॥੮॥ ਬਹੁ ਭਾਂਤਨਿ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਚਾਰ। ਤਊ ਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਿਸ ਕੋ ਹੋਵਾ। ਕਰਹਿ ਦਲੀਲਾਂ

---

¹(ਆਵਣ ਦਾ) ਕਾਰਨ। *ਇਥੇ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ–ਉਲਮਾਵ–ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਉਮਰਾਵ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉਲਮਾਵ=ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਪੰਡਿਤ। ਉਮਰਾਵ=ਅਮੀਰ, ਸੂਬੇਦਾਰ।

ਸੀਸੇ ਪੇਵਾ[1] ॥ ੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਲੌ ਚਰਚਾ ਰਹੀ। ਖ਼ਾਤਰਜਮਾ[2] ਭਈ ਕਿਮ ਨਹੀਂ। ਭਯੋ ਨਿਰਾਸ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਜਬੈ। ਸਰਮਦ ਕੋ ਸਿਮਰਯੋ ਤਿਨ ਤਬੈ ॥ ੧੦ ॥ ਬੂਝਯੋ ਲੋਕਨ ਤੇ 'ਕਿਤ ਰਹੈ? । ਮਹਦ ਵਿਦਤ ਦਰਵੇਸ਼ ਜੁ ਅਹੈ'। 'ਪਰਯੋ ਕੈਦ ਮੈਂ' ਤਿਨਹੁ ਬਤਾਵਾ। 'ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਹਿਰ ਚਲਿਬੇ ਅਟਕਾਵਾ[3]'॥੧੧॥ਰੁਮ ਸ਼ਾਹਿਕੋ ਦੂਤ ਸੁਨੀ ਜਬਿ।ਜਾਨਯੋਂ ਨੌਰੰਗ ਕੁਟਿਲ ਬਡੋ ਤਬਿ। ਗਯੋ ਕੈਦਖਾਨੇ ਮਹਿਂ ਦੇਖਾ। ਤਨ ਜਿਹ ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੧੨ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਿਜਦਾ ਕੀਨਿ। ਬੈਠਯੋ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਅਪਨੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਰੁਮ ਵਲਾਇਤ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵਾ॥ ੧੩ ॥ ਤਹਾਂ ਨਾਮ ਸ਼ੁਭ ਸੁਨਯੋ ਤੁਮਾਰਾ। ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਜਸੁ ਬਡੋ ਉਚਾਰਾ। ਇਹਾਂ ਆਇ ਅਸ ਗਤਿ ਜੁਤਿ ਹੇਰਾ। ਤਉ ਮਾਇਨਾ ਕਹਹੁ ਭਲੇਰਾ ॥੧੪॥ ਸ਼ੁਕਰ ਸਬਰ ਜੇ ਆਖਹਿ ਦੋਇ। ਕਿਸ ਕੋ ਕਹੈਂ? ਬਖਾਨੋ ਸੋਇ'। ਸੁਨਿ ਸਰਮਦ ਤਿਹ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਲੇਨਿ ਮਾਯਨਾ ਜੇ ਚਿਤ ਚਹਯੋ ॥੧੫॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਹੁ। ਜਲ ਕੀ ਮਸ਼ਕ ਸੰਗ ਕਰਿ ਲਯਾਵਹੁ। ਤਹਮਦ[4] ਨਯੋ ਏਕ ਤਬਿ ਆਨਹੁ। ਲੇਹੁ ਮਾਇਨਾ ਜਥਾ ਬਖਾਨਹੁ' ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕੇ ਦੂਤ ਗਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਤਯਾਰ ਭਾ ਵੇਰੇ। ਤਹਮਦ ਹਿਤ ਲੈ ਦ੍ਵੈ ਗਜ ਚੀਰ। ਮਸ਼ਕ ਲੀਨਿ ਭਰਿ-ਵਾਇ ਸੁ ਨੀਰ ॥ ੧੭ ॥ ਸਰਮਦ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਖਰਯੋ। ਤਹਮਦ ਜਲ ਕੋ ਅਰਪਨ ਕਰਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਉਠਯੋ ਕਰਯੋ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਪਾਵਨਤਾ ਠਾਨਿ ॥ ੧੮ ॥ ਤਹਮਦ ਕੀਨੋ ਤੇਰ[5] ਨਵੀਨ। ਖਰੋ ਰਹਯੋ ਦਰਵੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਕਹਯੋ ਦੂਤ ਸੋਂ ਹੁਇ ਕਰਿ ਖਰੋ। 'ਪਿਖਹੁ ਬਿਲੋ-ਚਨ ਮੂੰਦਨ ਕਰੋ' ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਠਾਂਢੋ ਭਯੋ ਅਗਾਰੀ।ਦ੍ਰਿਗ ਮੂੰਦਿਤ ਕਰਿ ਕੈ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਸਰਮਦ ਹਾਥ ਸੀਸ ਪਰ ਧਰਯੋ। ਅਚਰਜ ਬਡੋ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਹੈਂ ਲਾਖੋਂ ਖਰੇ। ਪੁਰਿ ਸਗਰੋ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਧਰੇ। ਸਰਮਦ ਬਦਨ ਦਿਸ਼ਾ ਸਭਿ ਹੇਰੈਂ[6]। 'ਹਮ ਕੋ ਆਗਯਾ ਦੇ ਕਿਸ ਬੇਰੈ ॥ ੨੧ ॥ ਜਮਨਾ ਮਾਂਹਿ ਗਰਹਿਂ ਉਥਲਾਇ। ਸਭ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਬਿਨਸਾਇੰ'। ਸਰਮਦ ਨਹੀਂ ਹੁਕਮ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਸਭਿ ਸਥਾਇ ਸਹਿ

[1]ਸੀਸੇ (ਨਾਲ) ਭਰਿਆ। [2]ਤਸੱਲੀ। [3]ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲਣ ਕਰਕੇ ਕੈਦ ਪਾਇਆ ਹੈ। [4]ਤੇੜ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਕਪੜਾ (ਤਾਹਮਤ)। [5]ਤੇੜ। [6]ਸਰਮਦ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਸਭ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ।

ਝਨ ਪਰ ਲੋਤ ॥੨੨॥ ਸਗਰੇ ਘਰ ਹਾਥਨਿ ਪਰ ਧਰੇ। ਲਾਖਹੁੰ ਸ਼ਕਤਿ-
ਵੰਤ ਹੈਂ ਖਰੇ। ਇਹ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਉਤਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਦੂਤ ਪ੍ਰਤਿ
ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥ 'ਲਹਯੋ ਮਾਇਨਾ ਕੈਧੌਂ ਨਾਹਿ ?। ਖ਼ਾਤਰਜਮਾ
ਭਈ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ?' ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਹਯੋ।'ਆਂਖ ਮੂੰਦਿ ਜੋ
ਅਚਰਜ ਲਹਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਨਹੀਂ ਮਾਇਨਾ ਸਮੁਝਯੋ ਕੋਈ। ਨਿਰਨੈ ਕਰਹੁ
ਬਤਾਵਹੁ ਸੋਈ'। ਤਬਿ ਸਰਮਦ ਕਹਿਕੈ ਸਮੁਝਾਵਾ। 'ਹੇਤੁ ਮਾਇਨੇ
ਮਹਿਂ ਦਿਖਰਾਵਾ ॥ ੨੫ ॥ ਏਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਕਰੀ ਮਿਹਰ
ਜਾਨਯੋ ਬਹੁ ਦੀਨ। ਯਾਂਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਰੱਬ ਕੇ ਘਰ ਕੇ। ਕ਼ਰਯੋ ਅਲਪ ਤੇ
ਏਤਿਕ ਬਰ ਕੋ[1] ॥ ੨੬ ॥ ਬਹੁਰ ਮੋਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਇਤੀ
ਸਮਰਥ ਸਮੇਤ ਬਿਚਰੀਅਹਿ। ਤਉ ਸਬਰ, ਮੈਂ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਯੋ। ਨਹਿਂ
ਕੁਬਾਕ ਭੀ ਕਿਸੂ ਉਚਾਰਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਸਰਬ ਸਜ਼ਾਇਨਿ ਸਹੌਂ ਸਰੀਰ।
ਦੇਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਹੀ ਮੋਕਹੁ ਪੀਰ[2]। ਸਿਰ ਜਾਨੇ ਲਗਿ ਸਬਰ ਧਰੌਂ ਮੈਂ।
ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਵਨਿ ਨਹੀਂ ਕਰੌਂ ਮੈਂ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਦੂਤ ਪਦ ਬੰਦਨ
ਕਰੀ। ਖਾਤਰਜਮਾਂ ਅਧਿਕ ਪਿਖਿ ਧਰੀ। ਪਾਇ ਮਾਇਨਾ ਗਮਨਯੋ ਦੇਸ਼।
ਅਵਰੰਗ ਕੀ ਕਰਿ ਨਿੰਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੨੯॥ ਪੀਛੇ ਕੈਦ ਰਹਯੋ, ਕੁਛ ਕਾਲ।
ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਮਸਤ ਬਿਸਾਲ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨ ਮਾਨਹਿਂ, ਰਚਯੋ ਖੁਦਾਇ[3]।
ਨਰ ਬਪੁਰਾ ਕਯਾ ਅੱਗੂ* ਲਖਾਇ[4] ॥੩੦॥ ਢਿਗ ਔਰੰਗ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹੈਂ।
'ਸਰਮਦ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮਨ ਲਹੈ। ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨ ਚਾਲਹਿ।
ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਾਹੈ ਚਲਹਿ ਕੁਚਾਲਹਿ' ॥੩੧॥ ਸੁਨਤਿ ਪਾਪਕਰਮਾ[5] ਰਿਸ
ਭਰਯੋ। ਕਤਲ ਸੀਸ ਕੋ ਹੁਕਮ ਉਚਰਯੋ। ਚਲੀ ਧੌਂਸ ਬਾਜਤਿ ਤਿਸ
ਤੀਰ। ਦੁਇ ਤੋਮਰ ਦੀਰਘ ਧਰਿ ਬੀਰ ॥੩੨॥ ਬਿਦਤ ਹੁਕਮ ਪੁਰਿ ਸਭਿ
ਮਾਹਂ ਭਯੋ। ਸਰਮਦ ਸਿਰ ਕਾਟਨਿ ਕੋ ਕਿਯੋ। ਹੇਤੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਲੋਕ
ਸਿਧਾਏ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਹੁਤੇ ਜਿਸ ਥਾਏਂ ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨਾਂ ਤ੍ਰਾਸ
ਹੀ ਬੋਲਾ। ਧਯਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਮਨ ਨਹਿਂ ਡੋਲਾ। ਢਿਗ ਮਹਿਜਦ ਕੇ ਤਿਸੈ
ਬਿਠਾਇ। ਹਨੀ ਤੇਗ਼ ਸਿਰ ਦਾਓ ਗਿਰਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਕਿਤਕ ਸਮੈ ਲਗਿ
ਧਰ ਸੇ ਜੀਵਾ। ਬੈਠਯੋ ਰਹਯੋ ਤਥਾ ਥਿਰ ਥੀਵਾ। ਨਿਜ ਸ੍ਰੋਣਤ ਸੋਂ ਅੰਗੁਰੀ

---

[1]ਐਡਾ ਬਲ ਵਾਲਾ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਤਾ ਵਾਲਾ। [2]ਪੀੜ। [3]ਰੱਬ ਵਿਚ ਰੋਤਾ। [4]ਤਿਸਦੇ ਅਗੇ ਕੀਹ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। [5]ਪਾਪੀ (ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ)।　　*ਪਾ:-ਪ੍ਰਭੁਮ ਕਯਾ ਤਿਸ ਅੱਗੂ।

ਭਰਿ ਭਰਿ ਭੀਤ ਮਸੀਤ ਤਿਸੀ ਪਰ ਧਰਿ ਧਰਿ॥੩੫॥ਲਿਖੀ ਬੈਂਤ*ਆਛੀ ਸੁ ਬਨਾਇ। ਜਿਸ ਕੋ ਪਠਿ ਬੈਰਾਗ ਉਪਾਇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਰਮਦ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਦ੍ਰੋਹੀ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਂ ਕੁਰਿਆਰਾ॥ ੩੬ ॥ ਕਰਤਿ ਘਾਤ ਪਾਤਕ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਨਿਜ ਸੁਖ ਕੋ ਹਾਨਹਿ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਭ੍ਰਾਤ ਮਰਵਾਇ। ਤਿਸ ਤੇ ਪੰਦ੍ਰਾ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ॥ ੩੭॥ ਸਰਮਦ† ਬਡ ਦਰਵੇਸ਼

---

*ਇਕ ਸ਼ਿਅਰ ਕਤਲ ਸਮੇਂ ਸਰਮਦ ਦਾ ਉਚਾਰਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:—

ਸਰ ਦਰ ਰਾਹੇ ਦਿਲਦਾਰ ਅਦਾ ਸ਼ੁਦ, ਖ਼ਿਹ ਬਜਾ ਸ਼ੁਦ।
ਈਂ ਬਾਰੇ ਗਿਰਾਂ ਬੂਦ ਅਦਾ ਸ਼ੁਦ, ਖ਼ਿਹ ਬਜਾ ਸ਼ੁਦ। [ਉਰ: ਨਾਨ: ਪ੍ਰ:

ਅਰਥਾਤ—"ਸਿਰ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਭੇਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੋਯਾ।
ਇਹ ਵੱਡਾ ਭਾਰ ਸੀ, ਅਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੋਯਾ।

†ਸਰਮਦ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮੁਫੱਸਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਖਾਫੀਖਾਂ ਆਦਿਕ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬੀ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਵਿਚ ਰਵਾਇਤਾਂ, ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ ਵਿਚ ਕਥਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਟੁਰੇ ਰਹੇ ਤੇ ਵਧਦੇ ਘਟਦੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਵਾਜ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ, ਸੂਫੀਆਂ ਤੇ ਹਰ ਮਸ਼ਰਬ ਦੇ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਕਹੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਤਜ਼ਕਰੇ ਬੀ ਟੁਰ ਪਏ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪੱਖੀ ਲੇਖਕ ਦੀ ਲਿਖੀ 'ਮਿਰਾਤੁਲ ਖਯਾਲ' ਤੇ 'ਰਿਆਜ਼ੁਲ ਸ਼ੁਅਰਾ' ਆਦਿ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਸੰਖੇਪ ਜਹੇ ਹਾਲ ਐਉਂ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ:—ਸਰਮਦ ਯਹੂਦੀ ਯਾ ਅਰਮੀਨੀਆ ਅਸਲ ਦਾ ਈਰਾਨੀ ਸੀ। ਮਜ਼ਹਬ ਯਹੂਦੀ ਯਾ ਈਸਾਈ ਸੀ ਫਿਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਇਆ; ਕੰਮ ਵਪਾਰ ਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਈਰਾਨ ਤੋਂ ਮਾਲ ਲੈ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਯਾ। ਸਿੰਧ ਦੇ ਠੱਠੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਕ ਜਾਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਾਹਰੀ ਫੇਰ ਫਕੀਰੀ ਰੰਗ ਵੱਲ ਪਲਟ ਗਿਆ।ਫਕੀਰੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਦਿੱਲੀ ਆਇਆ; ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਫਕੀਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਦਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾਰਾ ਦਾ ਪੱਖੀ ਜਾਣ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸੋ ਪਹਿਲਾ ਬਹਾਨਾ ਸਰਮਦ ਦਾ ਉਹ ਸ਼ਿਅਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:—'ਮੁਲਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਅਸਮਾਨ ਗਿਆ, ਸਰਮਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਮਾਨ ਵਾਲਾ ਮੁਹੰਮਦ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ।' "ਮੁਲਾਂ ਗੋਇਦ ਕਿ ਬਰ ਫਲਕ ਸ਼ੁਦ ਅਹਮਦ, ਸਰਮਦ ਗੋਯਦ ਕਿ ਫਲਕ ਬਅਹਿਮਦ ਦਰ ਸ਼ੁਦ।" ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾਂ ਰੱਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਕੁਫਰ ਹੈ। ਫਿਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਵਡੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਰਮਦ ਦੇ ਨੰਗੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਪੁੱਛਣ ਘੱਲਿਆ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ:—'ਉਸ ਉੱਚੇ ਸੁਹਣੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਪਜਾਲਾ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਅਗਲੀ ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਪੰਨਾ]

ਸਿਧਾਰਯੋ। ਨਰਕ ਪਰਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਾਰਯੋ। ਅਪਰ ਤੁਰਕ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਕੋਇ। ਗਹੈ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਹਿਤ ਮੂਰਖ ਸੋਇ॥੩੮॥ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਗਹਿ ਕਰਿ ਮਰਿਵਾਵੈ। ਨਤੁਰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੇ ਮੱਧ ਚਲਾਵੈ। ਹੁਤੋ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਪਿਦਰ ਵਿਚਾਰਾ। ਤੇਜ ਸੁ ਰਾਜ ਅਧਿਕ ਜਿਹ ਧਾਰਾ॥੩੯॥ ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਨੀਰ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਇ ਛੁਧਿਤ ਤ੍ਰਿਖ ਹੇਤੁ*। ਗਹ੍ਯੋ ਇਕਾਕੀ ਰਾਖਿ ਬਿਠਾਇ। ਸੰਕਟ ਦੇ ਦੇ ਬਹੁ ਤਰਸਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਉਤਪਤਿ ਮੂਰਖ ਹੋਵਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]
ਦੇਹ ਲੈ ਗਈਆਂ, ਓਹ ਮੇਰੀ ਬਗਲ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਢੂੰਡ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਅਜੀਬ ਦੌਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ':—"ਸ਼ੁਰ ਬਾਲਾਏ ਕਰਦਹ ਦੂਨੀ ਪਸਤ ਮਰਾ। ਚਸ਼ਮੇ ਬਦੋ ਜਾਮ ਬੁਰਦਹ ਅਜ਼ ਦਸਤ ਮਰਾ। ਓ ਦਰ ਬਗਲੇ ਮਨ ਅਸਤੋ ਮਨ ਦਰ ਤਲਬਸ਼। ਦੁਜ਼ਦੇ ਅਜਬੇ ਬਰਹਿਨਹ ਕਰਦਹ ਅਸਤ ਮਰਾ"। ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ ਕਾਜ਼ੀ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੋਰ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਸਨ। ਆਖਰ ਮੌਲਵੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਮਦ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਭੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਫਿਰ ਨੰਗੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਇਕ ਰੁਬਾਈ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੱਛੇ ਸਰਮਦ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੀ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਹ ਗਲ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦੀ ਤਾਂ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਕਿਹਾ 'ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹ' ਸਰਮਦ 'ਲਾ ਇਲਾ' ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ:—'ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਲਾ' ਇਹ ਇਨਕਾਰ ਹੈ। ਅਗੋਂ ਕਲਮਾ ਹੈ 'ਇਲ ਲਿੱਲਾ':—'ਸਿਵਾ ਅੱਲਾ ਦੇ', ਇਕਰਾਰ ਹੈ। ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਕਿਹਾ 'ਸਾਰਾ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹ'। ਸਰਮਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੈਂ ਨਫੀ ਦੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹਾਂ ਅਸਬਾਤ ਤੇ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਪੁੱਜਾ। ਝੂਠ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ'। ਇਸ ਪਰ ਫਤਵਾ ਕਤਲ ਦਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।ਜਦ ਜਲਾਦ ਆਇਆ ਤੇ ਸਰਮਦ ਨੇ ਕਿਹਾ:—'ਤੈਥੋਂ ਸਦਕੇ! ਆ ਆ ਕਿ ਜਿਸ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਆਵੇਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਖੂਬ ਪਛਾਣਦਾ ਹਾਂ'। "ਫਿਦਾਏ ਤੋ ਸ਼ਵਮ, ਬਿਆ ਬਿਆ ਬਹਰ ਰੰਗੇ ਕਿ ਮੇ ਆਈ ਮਨ ਤੁਰਾ ਖੂਬ ਮੇਂ ਸ਼ਨਾਸਮ"। ਫਿਰ ਏਹ ਸ਼ੇਅਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵਾਰ ਹਸਦਿਆਂ ਸਹਕੇ ਜਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ:—'ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਅਣਹੋਂਦ ਦੀ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਅੱਖ ਖੁਹਲੀ, ਪਰ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਫਿਤਨੇ ਦੀ ਰਾਤ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ ਸੋ ਫੇਰ ਸੌਂ ਗਏ'। "ਸ਼ੋਰੇ ਸ਼ੁਦੇ ਅਜ਼ ਖ੍ਵਾਬੇ ਅਦਮ ਚਸ਼ਮ ਕਸ਼ੂਦੇਮ। ਦੀਦਮ ਕਿ ਬਾਕੀਸਤ ਸ਼ਬੇ ਫਿਤਨਾ ਗ਼ਨੂਦੇਮ।" ਸਰਮਦ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਸੰਨ "ਮਿਰਾਤੁਲ ਖਯਾਲ" ਨੇ ੧੦੭੨ ਹਿ:, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੀਸਰਾ ਸਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਰਮਦ ਦੇ ਕਤਲ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਦਿੱਲੀ ਕਤਲਗਾਹ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਗਈ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਕਰਦੀ ਸੀ। *ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਰੁੱਕਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵੱਲ ਲਿਖਿਆ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:—"ਸ਼ਾਬਾਦਿ ਮਨ! ਬਹਾਦੁਰੇ ਮਨ! ਦੀ ਰੋਜ਼ ਸਾਹਿਬੇ ਲਕ ਸਵਾਰ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਤਿਸੀ ਪਿਦਰ ਕੋ ਸੁਖ ਤੇ ਖੋਵਾ । ਕੈਦ ਬਿਖੈ ਹੀ ਮਾਰਨਿ ਕਰਨੋ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਾਪਨਿ ਗਨ ਧਰਨੋ ॥ ੪੧ ॥ ਅਪਰ ਕੁਚਾਲੀ ਕੀਨਿ ਅਨੇਕ। ਅਤਿ ਮਤਿਮੰਦਾ ਹੀਨ ਬਿਬੇਕ । ਜੋ ਨਿਜ ਪਿਦਰ ਸੰਗ ਇਮ ਖੋਟਾ । ਡਰੇ ਸਰਬ, ਪੁਨ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਹੋਟਾ ॥ ੪੨ ॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਹੌਂ ਖੁਟਾਈ । ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਪਾਤਕ ਸਮੁਦਾਈ । ਕੁਛਕ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰੌਂ ਸੁਜਾਨਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਲਤਨ ਤੁਰਕਨਿ ਹਾਨ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸਰਮਦ ਮਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਵੇਸ਼ਵਾ ਤੇ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲੂਕ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਔਰੰਗ ਨੇ ਹਤੇ ਪਿਤਾ ਅਰੁ ਭ੍ਰਾਤ। ਦੁਸ਼ਟ, ਪਾਪ ਕਰਮਾ ਮਹਾਂ ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਦੁਖ ਦਾਤ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥–ਸ਼ਰਾ ਬੀਚ ਸਭਿ ਜਗਤ ਚਲਾਵਹੁਂ। ਜੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨੇ ਤਿਸੇ ਮਰਾਵਹੁਂ–।ਅਸ ਸੰਕਲਪ ਕੀਨਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮਨ ਮੈਂ। ਅਤਿ ਬਾਦੀ ਤੁਰਕਨਿ*ਕੇ ਗਨ ਮੈਂ ॥ ੨ ॥ ਹਠ ਕਰਤਾ ਜਿਦ ਮੇ ਜੁ ਮਹਾਨੇ। ਜਿਨਹੁਂ ਮਾਇਨੇ ਅਰਬੀ ਜਾਨੇ। ਬੀਚ ਪਾਰਸੀ ਨਿਪੁਨ ਸੁਜਾਨੇ। ਅਸ ਰਾਖੇ ਬਹੁ ਨਿਕਟਿ ਮੁਲਾਨੇ ॥੩॥ ਆਦਰ ਦਰਬ ਦੇਇ ਬਹੁਤੇਰਾ।ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਤਿ ਘਨੇਰਾ।ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਗ ਅੰਧੇ°।ਗਾਢੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਫਾਸ ਸੰਗ ਬੰਧੇ॥੪॥ ਅੰਧਨਿ ਸਾਥ ਅੰਧ ਮਿਲਿ ਜੈਸੇ।

°ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹੇ। *ਪਾ:–ਸਭਿਹਿਨਿ।

☛ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਬੂਦਮ; ਇਮਰੋਜ਼ ਮੁਹਤਾਜੇ ਯਕ ਕਾਸਾ ਆਬਮ । ਦਰੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਮਗ਼ਰੂਰ ਨ ਬਾਇਦ ਬੂਦ, ਦਰ ਹਿੰਦੋਸਿਤਾਨ ਚਿਹ ਹਿੰਦੂ ਚਿਹ ਮੁਸਲਮਾਂ, ਹਮਾਂ ਬੇਈਮਾਨ ਬਰਾਏ ਨਾਨੋ ਪਾਰਚਾ ਦੀਨੇ ਖ਼ੁਦ ਰਾ ਮੇ ਫ਼ਰੋਸ਼ੰਦ।

ਰੁਬਾਈ:––ਆਫਰੀਂ ਬਾਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਹਰ ਬਾਬ, ਮੁਰਦਹ ਰਾ ਮੇ ਦਿਹੰਦ ਦਾਇਮ ਆਬ।
ਐ ਪਿਸਰ ! ਤੂੰ ਅਜਬ ਮੁਸਲਮਾਨੀ, ਜ਼ਿੰਦਾ ਜਾਨਮ ਬ ਆਬ ਨ ਰਸਾਨੀ।”

ਅਰਥਾਤ:–‘ਹੇ ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ! ਮੇਰੇ ਬਹਾਦੁਰ ! ਕੱਲ ਮੈਂ ਲੇਖ ਸਵਾਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸਾਂ, ਅੱਜ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਦਾ ਮੁਹਤਾਜ ਹਾਂ, ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੀ ਹਿੰਦੂ ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਰੇ ਬੇਈਮਾਨ ਹਨ ਤੇ ਰੋਟੀ ਕਪੜੇ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਨੂੰ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। (ਰੁਬਾਈ) ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤੂੰ ਅਨੋਖਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਪੀਣ ਜੋਗਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ।’ ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਰੁੱਕਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੋਬੀਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ “ਜਿਸ ਦਵਾਤ ਨਾਲ ਇਹ ਰੁੱਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਭੰਨ ਲਓ।”

[ਉਰਦੂ ਨਾ: ਪ੍ਰੋ: ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ]

ਗਯਾਨ ਰੂਪ ਕੋ ਹੋਹਿ ਨ ਕੈਸੇ[1]।ਤਥਾ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਸਭਿ ਅੰਧੇਕਰੇ।ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕਨੌਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰੇ ॥ ੫ ॥ ਰਿਦੇ ਨੁਰੰਗੇ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰ।-ਬੇਸ਼ਯਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਜ਼ਾਰ ਮਝਾਰ। ਸਭਿ ਹਰਾਮ ਕਰਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬੀਚ ਏ ਨਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈਂ-॥੬॥ ਸਗਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਹੁਕਮ ਹਕਾਰੀ। ਆਈ ਬ੍ਰਿੱਧ, ਤਰੁਨ ਅਰੁ ਬਾਰੀ[2]। ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਾਰ ਅਪਨੀ ਦਿਹੁ ਤ੍ਯਾਗਿ। ਇਕ ਇਕ ਖਸਮ ਸੰਗ ਲਿਹੁ ਲਾਗ ॥੭॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੋਜ਼ਕ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਵਉ। ਬਹੁ ਸੋਂ ਮਿਲੌ ਹਰਾਮ ਕਮਾਵਉ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੇਸ਼ਯਾ ਬਹੁਤ ਪੁਕਾਰੀ। 'ਇਹੀ ਕਦੀਮੀ ਕਾਰ ਹਮਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬੀਤ ਗਏ ਹੈਂ। ਬਡੇ ਬਡੇ ਪਤਿ-ਸ਼ਾਹੁ ਭਏ ਹੈਂ। ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਹਮ ਕੋ ਰੋਕਨਿ ਕੀਨਿ। ਕਰਤਿ ਰਹੀ ਨਿਜ਼ ਕਾਰ ਧਨੀਨ[3] ॥੯॥ਹਮ ਕੈਸੇ ਅਬਿ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕਰੈਂ।ਜਬਰੀ ਕਰਹੁ ਬੈਠਿ ਦਰ ਮਰੈਂ'। ਨੌਰੰਗ ਸੁਨਿ ਖੁਨਸ੍ਯੋ,ਨਹਿਂ ਭਾਈ[4]।ਨੌਕਾ ਪਰ ਗਨ ਬੋਲਿ ਚਢਾਈ ॥੧੦॥ ਜਮਨਾ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮੈਂ ਜਾਇ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਸਗਰੀ ਦਈ ਡੁਬਾਇ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। 'ਇਹ ਦੁਰਮਤਿ ਕੁਲ ਕੋ ਜਸੁ ਖੋਵਾ' ॥੧੧॥ਕਰਮਾਤ ਕੁਛ ਸੋਂ ਇਕ ਪੀਰ।ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਈ ਬੇਸ਼ਿਯਨਿ ਭੀਰ। ਬ੍ਰਿਥਾ[5] ਆਪਨੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਇਹ ਨੌਰੰਗ ਬਾਦੀ ਦੁਖ-ਦਾਈ ॥ ੧੨ ॥ ਇਸ ਤੇ ਰੱਛਯਾ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਨਾਸਹਿ ਸਭਿ ਇਕ ਬਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਕੇ ਕਰੁਨਾ ਆਈ। ਗਾਵਨ ਮਹਿਂ ਦਿਯ ਖ੍ਯਾਲ ਬਨਾਈ ॥ ੧੩ ॥ 'ਗਾਵਹੁ ਜਾਇ ਦੁਰਗ ਪਿਛਵਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਾਰੇ'। ਆਗ੍ਯਾ ਪਾਇ ਸੀਖ ਕਰਿ ਆਈ। ਮਿਲਿ ਬੇਸ਼੍ਯਾ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੪॥ ਜਹਿਂ ਕੀ[6] ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਕਾਨ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਊਚੇ ਕਰਿ ਗਾਨ। ਪੀਰ ਬਨਾਵਟ ਮਨ ਮਹਿਂ ਜਾਨਿ। ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹਿ ਨੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ ॥ ੧੫ ॥ 'ਜੋ ਤਿਸਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਐਸੇ। ਹਮ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ, ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤ ਤੈਸੇ। ਪੀਰ ਹੁਕਮ ਕੋ ਕਬਿ ਨ ਹਟਾਵੌਂ। ਜਿਸ ਆਗੇ ਮੈਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੌਂ' ॥੧੬॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੇਸ਼ਯਾ ਹਰਖਾਇ। ਬਚ ਕਰਿ ਰਹੀ ਬਸੀ ਗ੍ਰਿਹ ਆਇ। ਜਥਾ ਸਰਪ ਘੇਰੇ ਮੈਂ ਹੋਇ। ਡਸਿਬੇ ਤੇ ਬਚਿ ਹੈ ਬਿਧਿ ਕੋਇ॥੧੭॥ਤੁਰਕਨਿ ਮਹਿਂਇਕ ਹੋਤਿ[7]ਫਕੀਰ।

---

[1]ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [2]ਬਾਲਕੀਆਂ। [3]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। (ਅ) ਧਨਵਾਨਾਂ ਲਈ। [4]ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗੀ। [5]ਪੀੜਾ। [6]ਜਿੰਦਾਂ ਦੀ। [7]ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸੂਫੀ[1] ਕੇ ਪਹਿਰੇਂ ਸ਼ੁਭ ਚੀਰ। ਢੋਲਕ ਬਜਤਿ ਰਵਹਿ ਜਿਨ ਹਾਲ। ਸਿਰ ਭੁਰਮਾਇ[2], ਬਿਸੁੱਧ ਬਿਹਾਲ ॥ ੧੮ ॥ ਸੋ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਤਿਨ ਕੋ ਨੌਰੰਗ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ। ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਕਿਯ ਭਏ, ਘਨੇਰੇ। ਬੂਝਨਿ ਲਗਯੋ ਤਿਨਹੁਂ ਕਰਿ ਨੇਰੇ॥੧੯॥'ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਬੇਸੁਧ ਹੁਇ ਜਾਵਹੁ?। ਆਪਨ ਪਰ ਕਾ ਨਹੀਂ ਲਖਾਵਹੁ। ਰਿਦੇ ਤੁਮਾਰੇ ਮਹਿਂ ਕਯਾ ਹੋਇ?। ਬੇ ਇਖਤ੍ਯਾਰੀ ਕਾਰਨ ਕੋਇ ॥ ੨੦ ॥ ਇਹ ਤੋ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਿਖੈ ਨਹਿਂ ਬਾਤ। ਲਖੀਅਤਿ ਜਾਂ ਤੇ ਦੰਭ ਕਮਾਤਿ'। ਸੁਨਤਿ ਫਕੀਰਨਿ ਉੱਤਰ ਦੀਏ। 'ਏਵ ਸਿਰਤ[3] ਦਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕੀਏ ॥ ੨੧ ॥ ਤੁਮ ਕਯਾ ਕਹਤਿ, ਕਰੈ ਕਿਮ ਕੋਈ[4]। ਜਥਾ ਫਕੀਰਨਿ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਈ। ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਜੇ ਨਰ ਚਾਲੇ। ਮਨ ਬੰਧ ਜਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਲੇ ॥੨੨॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕੀ ਜਿਨ ਰਹੈ। ਇਕ ਦਰ ਕੇ ਆਸ਼ਿਕ ਨਿਤ ਅਹੈਂ। ਢੋਲਕ ਆਦਿ ਬਜਾਵਨਿ ਕਰਿ ਕੇ। ਗੁਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਗਾਵਨਿ ਸੰਗ ਸੁਰ ਕੇ ॥ ੨੩ ॥ ਤਬਿ ਤਿਨ ਰਿਦੈ ਚੋਟ ਸੀ ਲਾਗੇ। ਬੇਇਖਤ੍ਯਾਰ ਹੋਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਬਿਸਰਿ ਜਾਤਿ ਸੁਧਿ ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰ।ਧੀਰਜ ਕਹਾਂ ਸੰਭਾਰਨਿ ਚੀਰ ॥੨੪॥ ਸੰਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮਿਲਾਵਹਿ ਮਨ ਕੋ। ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸਮੇਤ ਬਿਸਾਰਹਿਂ ਤਨ ਕੋ। ਜਥਾ ਚੋਟ ਕੋ[5]ਮੁਰਛਾ ਪਾਇ। ਐਸੇ ਖਯਾਲ ਤਿਨਹੁਂ ਬਨਿ ਜਾਇ' ॥੨੫॥ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਬਰਨੀ। 'ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮਰੋ ਇਹੁ ਸਚ ਕਰਨੀ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਮੈਂ ਪਰਖਨਿ ਕਰਿਹੌਂ। ਕੂਰੇ ਨਹੀਂ ਬਹੁਰ ਉਰ ਧਰਿਹੌਂ ॥ ੨੬ ॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਹੋਹੁ ਸਮੁਦਾਇ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਮੋਹਿ ਦੇਹੁ ਦਿਖਰਾਇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਨਿਹਾਰਨਿ ਕਰੌਂ। ਨਿਜ ਹਜ਼ੂਰ ਪਤਿਆਉ ਨਿਹਰੌਂ ॥੨੭॥ ਪੁਨ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਿਤ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ। ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਸਚੁ ਮੁਝ ਪਾਸ'। ਸਭਿ ਫਕੀਰ ਚਲਿ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਇਕਠੇ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਭੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੨੮ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨਿ।'ਇਹ ਨੌਰੰਗ ਬਾਦੀ ਬਲਵਾਨ। ਬਿਨ ਪਰਖੇ ਨਹਿਂ ਤ੍ਯਾਗਹਿ ਕਾਹੂ। ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਲੋਕਿ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਮਾਂਹੂ' ॥੨੯॥ ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਸੁਪਤੇ ਨਿਸ ਨਾਂਹੀ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਜਾਗਬੇ ਮਾਂਹੀ[6]। ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਇਕ ਬਾਨ ਬਨਾਇਵ। ਊਚੇ ਤੇ ਫਿਸਲਨ ਗਤਿ ਪਾਇਵ[7]' ॥ ੩੦ ॥ ਤਰੇ

[1]ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਤ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ। [2]ਸਿਰ ਮਾਰਨਾ, ਹਾਲ ਖੇਡਣਾ। [3]ਹਠ। [4]ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇ। [5]ਚੋਟ ਕਰਕੇ। [6]ਜਾਗਦਿਆਂ ਹੀ ਸਵੇਰ ਹੋ ਗਈ। [7](ਜਿੱਥੇ) ਉੱਚੀ ਥਾਉਂ ਤਿਲਕ ਕੇ ਪੈਣਾਂ ਲਾ ਪਵੇ।

ਤੰਦੂਰ ਲੋਹ ਕੋ ਧਰਯੋ। ਅਗਨਿ ਤਪਾਇ ਲਾਲ ਸੋ ਕਰਯੋ। ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਉਪਜਤਿ ਤ੍ਰਾਸ। ਦਾਹਤਿ ਹੈ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਪਾਸ॥ ੨੧॥ ਊਪਰ ਬੈਠਕ ਭਲੀ ਬਨਾਇ। ਗਾਇਕ ਦੀਏ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਇ। ਤਬਿ ਸਭਿ ਸੂਫੀ ਕੇਰ ਫਕੀਰ। ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਅਪਨੇ ਤੀਰ॥ ੨੨॥ ਤਹਿਂ ਬਿਠਾਇ ਢੋਲਕ ਬਜਿਵਾਈ। ਸੁਰ ਅਲਾਪ ਕੈ ਤਾਨ ਬਸਾਈ।ਪਿਖਿ ਫਕੀਰ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਘਨੇਰਾ। ਕਿਸਹੁੰ ਨ ਚਢ੍ਯੋ ਹਾਲ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥ ੨੩॥ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਇਕ ਨੇ ਤਬਹਿ ਬਿਚਾਰਾ।–ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਇਸ ਵਖਤ ਹਮਾਰਾ–। 'ਪਰਵਦਗਾਰ! ਨਾਮ ਪਰ ਬੇਸ[1]। ਰਾਖਿ ਲਾਜ ਨਿਜ,ਤਵ ਦਰਵੇਸ਼[2]॥੨੪॥ ਹਮ ਝੂਠੇ ਭੀ ਤਬਿ ਤੁਮ ਨਾਮ। ਰਾਖਹੁ ਪਤਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸੁਖ ਧਾਮ!'। ਸਭਿਨਿ ਅਰਾਧਯੋ ਪੀਰਨ ਪੀਰ। ਭਨੀ ਬਿਨੈ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਭੈ ਭੀਰ॥ ੨੫॥ ਤਬਿ ਫਕੀਰ ਇਕ ਹਾਲ ਚਢ੍ਯੋ ਹੈ।ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ਬਢ੍ਯੋ ਹੈ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਬੇਸੁਧ ਹੋਇ।ਫਸਲ੍ਯੋ ਪੈਰ ਨ ਠਹਿਰ੍ਯੋ ਸੋਇ॥ ੨੬॥ ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਤਪਤ ਤੰਦੂਰ।ਗਿਰ੍ਯੋ ਤਿਸੀ ਮੈਂ ਸਭਿਨਿ ਹਜ਼ੂਰ।ਜਬਿ ਫਕੀਰ ਕੋ ਪਰਸ੍ਯੋ ਗਾਤ। ਸੀਤਲ ਭਯੋ ਸੁ ਅਚਰਜ ਬਾਤ॥ ੨੭॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਸਾਰੇ ਰਹੇ ਸ੍ਵਾਂਗ ਨਿਬਹਾਏ।ਨੌਰੰਗ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਾਹੁ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਬਾਂਛਤਿ ਕਰਹੁ,ਨ ਅਬਿ ਕੋ ਫੇਰੇ[3]'॥ ੨੮॥ ਇਮ ਫਕੀਰ ਸੋ ਛੁਟਿ ਕਰਿ ਆਇ। ਸਿਮਰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਏ। ਨੌਰੰਗ ਬਾਦੀ ਕੋ ਦੇਂ ਗਾਰੀ। 'ਅਗਹ ਮੂਢ ਦਰਵੇਸ਼ ਅਗਾਰੀ'॥ ੨੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਭੂਰਕੇਸੁਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੨੪॥

੨੫. [ਬੇਨਵਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ ਬੇਨਵਾ[4] ਸਭ ਪਰ ਕਰਹਿਂ ਅਵਾਜ[5]। ਕਿਤਿਕ ਮੁਲਾਨਾਨ ਸੰਗ ਭੀ ਕਰਹਿਂ ਤਰਕਨਾ ਸਾਜ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਭਿਨਿ ਮੁਲਾਨੇ ਮਤੋ ਮਤਾਇ॥ ਕਹਿ ਨੌਰੰਗ ਸੋ ਲੀਏ ਬੁਲਾਇ। ਕਰੇ ਸਮੂਹ ਇਕਠੇ ਸੋਇ। ਚਲਿ ਆਇ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕੋਇ॥ ੨॥ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਿ ਬੂਝਨਾ ਕਰੀ। 'ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਾਹਰ ਤੁਮ ਕਸ ਮਤਿ ਧਰੀ?'। ਸਾਦਰ ਕਿਸਹਿ

---

[1]ਹੇ ਪਰਵਰਦਗਾਰ! (ਤੇਰੇ) ਨਾਮ ਤੇ (ਸਾਡਾ) ਭੇਖ ਹੈ। [2]ਤੇਰੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਹਾਂ। [3]ਕੋਈ ਨਾ ਹਟਾਵੇ ਗਾ। [4]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫਕੀਰ। [5]ਸਭ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਪਏ ਹੋ)।

ਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨਹੁ । ਹਾਸ ਸਮੇਤ ਤਰਕਨਾ ਠਾਨਹੁ ॥ ੩ ॥ ਕਸਾ ਤਮ ਨੈ ਅਪਨੇ ਮਨ ਜਾਨੀ ? । ਮਹਦ ਹੋਹਿ ਕਿਮ ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਨੀ[1] । ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਸਗਲ ਨ ਮਨਮਤਿ ਕੀਜੈ।ਚਲਹਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕਹੁ ਮਾਰਗ ਲੀਜੈ ॥੪॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੋਜ਼ਕ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਪਾਵਹੁ । ਤਾਂਹਿ ਬਚਾਵਹਿ ਤਿਸਹਿ ਮਨਾਵਹੁ[2]" । ਸੁਨਤਿ ਬੇਨਵਨਿ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨਾ । ਖੋਟਾ ਨੌਰੰਗ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ ॥ ੫ ॥ 'ਹਮ ਪਰ ਤੇਰੋ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਈ । ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਹਮ ਬੋਲਹਿਂ ਸੋਈ । ਚੋਰ ਯਾਰ ਕਰਨੀ ਬਟਪਾਰੀ । ਤਿਸੈ ਸਜ਼ਾਇ ਦੇਹੁ ਹਿਤ ਧਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਹਮ ਫਕੀਰ ਦਰਵੇਸ਼ਨਿ ਰੀਤਿ । ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਇ ਦੋਸ਼ ਨਾਂਹਿ ਚੀਤ[3] । ਹਮ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਫਾਰਕ[4] ਅਹੈਂ । ਤੁਝ ਕਹਿਬੇ ਮਾਂਹਿ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਰਹੈਂ ॥ ੭ ॥ ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਕਬਿ ਕੈਸੇ ਕਿਤ ਕਹ੍ਯੋ । ਨਿਭੈ ਸਦਾ ਹਮ ਭੈ ਨਹਿਂ ਲਹ੍ਯੋ । ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਜਿਮ ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ । ਸਿਰ ਧਰਿ ਚਲਹਿਂ ਤਿਸੀ ਅਨੁਸਾਰੇ' ॥ ੮॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਰਿਸ ਉਰ ਆਈ । ਸਭਿ ਨੌਕਾ ਪਰ ਦੀਏ ਚਢਾਈ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਨਦੀ ਕੇ ਬਡ ਪਰਵਾਹ।ਜਾਇ ਡੁਬਾਵਹੁ ਬਾਚਹਿਂ ਨਾਹਿ'॥੯॥ਬਹੁ ਮਾਨੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਰਖਵਾਰੇ । ਲੇਕਰਿ ਨੌਕਾ ਤਿਤਹਿ ਸਿਧਾਰੇ । ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਇਕ ਬੇਨਵ ਔਰ । ਆਇ ਪੁਕਾਰ੍ਯੋ ਊਚੇ ਠੌਰ ॥੧੦॥ 'ਮੈਂ ਦਮਾਦ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਖਰੋ । ਇਸ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕੈਸੇ ਕਰੋ।ਇਨ ਸੰਗ ਮੋਹ ਚਢਾਇ ਸਿਧਰੀਅਹਿ। ਇਸ ਕੀ ਦੁਹਿਤਾ ਬਿਧਵਾ ਕਰੀਅਹਿ' ॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਦਿਏ ਛੁਟਾਇ । 'ਇਹ ਤੌ ਬਡੇ ਢੀਠ ਸਮੁਦਾਇ । ਮਰਿਬੇ ਮੈਂ ਬਿਲੰਬ ਅਬਿ ਨਹਾਂ । ਤਉ ਨਿਧਰਕ ਬਾਤ ਇਨ ਕਹੀ ॥੧੨॥ ਮਰੇ ਨ ਸਮੁਝਹਿਂ ਪਾਛਲ ਰਹੇ[5] । ਹਠ ਤੇ ਅੰਰਹਿਂ, ਪੰਥ ਅਸ ਅਹੇ[6] ।ਇਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਕਹੋ । ਢੀਠ ਮੂਢਤਾ ਮੈਂ ਬਡ ਲਹੋ॥੧੩॥ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਇਹ ਚਲਿ ਆਇ । ਹੋਹਿਂ ਸਮੂਹ ਫਤੂਰ ਉਠਾਇ' । ਬਚੇ ਬੇਨਵਾ ਇਮ, ਚਲਿ ਗਏ। ਮਨਹੁਂ ਕਾਲ ਤੇ ਛੂਟਤਿ ਭਏ ॥ ੧੪ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਬਾਦਯਾ[7] । ਨੌਰੰਗ ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਪਰਮਾਦ੍ਯਾ[8] । ਪੁਨ ਹਿੰਦੁਨਿ ਪਰ ਤਰਕ

[1]ਵਡੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ ਹੋ? (ਦੱਸੋ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨੀਏ। (ਅ) ਵੱਡੇ ਹੰਕਾਰੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ ਹੋ। [2]ਤਿਸ (ਖ਼ੁਦਾ) ਨੂੰ ਮੰਨੋ ਜੋ ਓਥੇ (ਦੋਜ਼ਖ਼ ਤੋਂ) ਬਚਾਵੇ। [3]ਸਜ਼ਾ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਯੋਗ ਨਾ ਚਿਤਵੋ। [4]ਭਾਵ ਅਲੱਗ [ਅ:, ਫਾਰਗ]। [5](ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮਰਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹੇ (ਬਾਕੀ ਦੇ) ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਗੇ। [6]ਪੰਥ (ਮਤ) ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। [7]ਝਗੜਾ ਕੀਤਾ। [8]ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ।

ਬਢਾਈ। 'ਬੁਤ ਪੂਜਤਿ ਇਨ ਸਮੁਝਿ ਨ ਕਾਈ॥੧੫॥ ਥਾਨ ਥਾਨ ਮੰਦਰ ਬਹੁ ਕਰੇ। ਘਰ ਘਰ ਪਾਥਰ ਘਰ ਘਰਿ[1] ਧਰੇ।ਚੰਦਨ ਫੂਲ ਲਾਇ ਘਨ-ਸਾਰਾ। ਬਾਰਿ[2] ਪਖਾਰਹਿਂ ਬਾਰੰਬਾਰਾ॥ ੧੬॥ ਧੋਇ ਬੁਤਨ ਕੋ ਪੀਵਹਿਂ ਪਾਨੀ। ਝੂਠਹੁ ਅੰਨ ਧਰਹਿਂ ਅਗਵਾਨੀ। ਪੁਨਹਿ ਉਠਾਇ ਆਪ ਲੇ ਖਾਹਿਂ। ਇਸ ਤੇ ਕਹੈਂ ਭਿਸਤ ਹਮ ਜਾਹਿਂ' ॥ ੧੭ ॥ ਮਿਲ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਸਮੁਦਾਏ। ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਏ।'ਆਲਮਗੀਰ ਅਹੈਂ ਤੂੰ ਏਕ। ਤੁਝ ਕਹਿਬੇ ਮਹਿਂ ਖ਼ਲਕ ਅਨੇਕ॥ ੧੮ ॥ ਮਾਰਗ ਭਲੇ ਚਲਾਵਨਿ ਚਹੀਅਹਿ। ਸਭਿ ਪਰ ਹੁਕਮ ਅਪਨਿ ਨਿਰਬਹੀਅਹਿ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀਨ ਥਿਰਧਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਜਸੁ ਜੁਤਿ ਜਗ ਥਿਰੀਅਹਿ॥੧੯॥ ਮਹਾਂਦੀਨ[3] ਕੌ ਹ੍ਵੈ ਅਤਿ ਪਯਾਰੋ। ਜੋ ਸੁਖ ਦੇਇ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਭਾਰੋ। ਕੋ ਨ ਦੀਨ ਮਹਿਂ ਤੁਝ ਸਮ ਭਯੋ। ਹ੍ਵੈ ਹੈ, ਨਹਿਂ ਹੈ, ਕਬਹੁਂ ਨ ਹੁਯੋ॥ ੨੦॥ ਜੋ ਕਛੁ ਕਰਨੋ ਚਹੈਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਹੁਇ ਸਾਚ ਅੰਨਥਾ[4] ਨਾਂਹੀ। ਨਦੀ ਅਗਾਧ ਨੀਰ ਬਡ ਬਹੇ। ਹੋਹਿ ਪਗਾਰ ਤੋਹਿ ਕੋ ਲਹੇ[5] ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਰਹਿਂ ਚਢਾਈ। ਬਹਿਰ ਬਹਿਰ* ਥਿਰ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾਈ[6]। ਪਾਇਨਿ ਪਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨਿ ਆਨਹਿਂ। ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਮਾਨਹਿਂ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸਕੈ ਜਗ ਕੋਈ। ਹੋਇ ਜੁ, ਖੰਡ ਖੰਡ ਤਨ ਸੋਈ। ਦੁਰਗਮ[7] ਥਾਨੈ ਦੁਰਗ ਸਭਿ ਮਾਰੇ। ਤਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਸੁ ਫੈਲਨੋ ਸਾਰੇ॥੨੩॥ ਦੇਸ਼, ਦੁਰਗ, ਦਲ, ਦਰਬ ਰੁ ਦਾਨ। ਪੰਚ ਦਕਾਰੀ[8] ਭੂਪ ਪ੍ਰਧਾਨ। ਸੋ ਤੁਵ ਸਦਨ ਪਾਯਤੇ ਸਾਰੇ। ਅਪਰ ਨ ਕੋ ਸਮਤਾ ਕਿਮ ਧਾਰੋ[9] ॥ ੨੪ ॥ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਪਿਕੰਬਰ ਤੋਹਿ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸਿਨਤਾ ਹਿਰਦੇ ਹੋਹਿ। ਸੋ ਇਕ[10] ਕਾਰਣ ਤੇ ਮਨ ਜਾਨ:—। ਕਰਨਿ ਖ਼ਲਕ ਮਹਿਂ ਦੀਨ ਮਹਾਨ ॥੨੫॥ ਪੈਕੰਬਰ ਕੋ ਕਾਰਜ ਏਹੁ। ਬਾਂਛਤਿ ਕਰਹੁ ਕਨੌਂ ਨ ਜਸੁ ਲੇਹੁ। ਚਲਹਿ ਸੁ ਮਾਰਗ ਕਲਮਾ ਗਾਇ। ਪਠਿ ਕੁਰਾਨ ਕੋ ਲਖਹਿ

[1]ਘਰ ਘਰ ਕੇ। [2]ਜਲ ਨਾਲ। [3]ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ। [4]ਵਿਅਰਥ। [5]ਭਾਵ ਗਿੱਟੇ ਗਿੱਟੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। ਪਗਾਰ=ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੀ ਪੈਦਲ ਲੰਘਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। [6](ਬਹਿਰ=) ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ (ਬਹਿਰ=) ਧਰਤੀ ਤੇ ਕੋਈ ਅਟਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [7]ਕਠਨ, ਔਖੇ। [8]ਪੰਜ ਦੱਦੇ ਵਾਲਾ। [9]ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। [10]ਇਕ (ਇਹ)।

*ਪਾ:—ਬਹਿਰ ਬਹਿਰ, ਪੁਨਾ: ਬਹਿਰ ਬਹਿਰ। ਸ਼ਾਇਦ ਅਸਲ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੋਸੀ:— ਬਰੈ ਬਹਿਰ ਥਿਰ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾਈ। ਫਾਰਸੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ:—ਬਰੋਬਹਰ=ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ।

ਖ਼ੁਦਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਹਿੰਦੂ ਚਲਹਿੰ ਕੁਮਗ ਦਖ ਪਾਇ। ਕਯਾਮਤ ਦੋਜ਼ਕ ਲਹੈਂ ਸਜ਼ਾਇ। ਨਹਿਂ ਪੈਕੰਬਰ ਹਾਮੀ ਭਰਿਹੀ। ਅਪਰ ਨ ਰਾਖਾ ਤਹਾਂ ਨਿਹਰਿਹੀ ॥੨੭॥ ਇਸ ਲਾਇਕ ਤੁਮ ਕਰੇ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਸਕਲ ਖ਼ਲਕ ਪਰ ਹੁਕਮ ਟਿਕਾਇ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਭ੍ਰਾਤ ਜੋ ਤੇਰੋ। ਸੰਗ ਕਾਫਰਨਿ ਕਰਤਿ ਬਡੇਰੋ ॥ ੨੮ ॥ ਹਜੋ¹ ਭਈ ਸਭਿ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੇਰੀ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤਿ ਤੇ ਖ਼ਾਰਜ ਹੇਰੀ। ਰਾਹ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੇ ਤੁਮ ਮਰਿਵਾਵਾ। ਯਾਂ ਤੇ ਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਜਗ ਪਾਵਾ ॥ ੨੯ ॥ ਤੁਵ ਬਿਨ ਸਰੈ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਕਾਰੀ। ਤੁਰਕ ਬਨਾਵਹਿ ਖ਼ਿਲਕਤ ਸਾਰੀ। ਰਾਹ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੇ ਸਕਲ ਚਲਾਵਹੁ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਪੂਰਬ ਸਮੁਝਾਵਹੁ ॥੩੦॥ ਪੁਨ ਲਾਲਚ ਦੀਜੈ ਜਿਸ ਚਾਹੂ। ਮਾਨਹਿ ਜਬਾ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੋ ਰਾਹੂ। ਭਗਨੀ ਕੈ ਤਨਿਯਾ ਨਿਜ ਦੇਹੋ। ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਤੁਰਕ ਬਨਾਇ ਸੁ ਲੇਹੋ ॥੩੧॥ ਪੈਕੰਬਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਜਿਸ ਤੇ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬਨੈ ਜਬਿ ਕਿਸ ਤੇ²। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਮਹਿਂ ਸਮਰਥ ਤੁਮ ਹੋ। ਬਧਹਿ ਦੀਨ ਠਾਨਹੁ ਬਿਧਿ ਤਿਮ ਹੋ ॥ ੩੨ ॥ ਬੁਤ ਪੂਜਨ ਤੇ ਬਰਜਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਸਭਿ ਤੇ ਕਲਮਾ ਅਪਨਿ ਉਚਰੀਅਹਿ। ਅਪਨੇ ਢਿਗ ਇਕ ਮਥੁਰਾ ਪੁਰੀ। ਤਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਸਭਿ ਕਰਤੇ ਬੁਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥–ਇਹਾਂ ਖ਼ੁਧੋ ਹਮਰੋ ਬਡੋ–ਤਿਸ ਕੀ ਕਥਾ ਬਤਾਇਂ।–ਸਾਥ ਅਨਿਕ ਇਸਤ੍ਰੀਨਿ ਕੇ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸ ਬਨਾਇ –॥ ੩੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸੋ ਚਲਿਤ ਬਨਾਵਹਿਂ। ਕਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਾਚਹਿਂ ਅਰੁ ਗਾਵਹਿਂ। ਬਕਹਿਂ ਕੁਫਰ ਕਛ ਸੁਨਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਬਿਗ-ਸਹਿਂ ਖੇਲਹਿਂ ਮੋਦ ਬਢਾਈ ॥ ੩੫ ॥ ਕਰਹਿਂ ਪਾਪ ਜਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਫ਼ੋਕ। ਇਮ ਕਰਿ ਚਾਹਤਿ ਸੁਖ ਪਰਲੋਕ। ਤਿਸ ਕੋ ਬੁਤ ਦਨਾਇ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਪੂਜਹਿਂ ਬਿਬਿਧ³ ਦਿਵਸ ਅਰੁ ਰਾਤੀ ॥ ੩੬ ॥ ਬਾਰਹਿਂ ਦੀਪਕ ਪੁਸ਼ਪ ਚਢਾਵਹਿਂ। ਚੰਦਨ ਚਰਚੈਂ ਬਾਜ ਬਜਾਵਹਿਂ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਘਨੇਰੇ। ਖੋਟ ਪਰਸਪਰ ਕਰਹਿਂ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਕਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਬੁਤ ਕੇ ਮੰਦਰ। ਲਾਇ ਦਰਬ ਰਚਿ ਰਾਖੇ ਸੁੰਦਰ। ਸਭਿ ਹਿੰਦੂ ਇਨ ਮਾਨਤਿ ਅਹੈਂ। ਧਰਮ ਆਪਨੇ ਕੋ ਨਿਰਬਹੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਆਪ ਚਲਹੁ ਬੁਤ ਦੇਹੁ ਢੁਰਾਇ⁴। ਮੰਦਰ ਦਿਹੁ ਬਿਦਾਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵਹੁ ਸਭਿ ਕੋ

¹ਨਿੰਦਿਆ। ²ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ, ਤੁਰਕ ਬਣਨ। ³ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ। ⁴ਢੁਹਾ ਦਿਓ। ਢੋਹਣਾ ਤੋਂ ਢੁਹਵਾਓ।

ਮਾਂਹੀ। ਤੁਰਕ ਜਿ ਬਨਹਿ ਦੇਹੁ ਸੁਖ ਤਾਂਹੀ ॥੩੯॥ ਉੱਤਮ ਥਾਨ ਹਿੰਦੂ-ਅਨਿ ਕੇ ਜਹਿਂ। ਸਭਿਹਿ ਬਿਦਾਰ ਮਸੀਤ ਰਚਹੁ ਤਹਿਂ।ਹਿੰਦੁ ਤ੍ਰਾਸ ਦਿਹੁ, ਤੁਰਕ ਬਡਾਈ। ਬਿਨਾਂ ਬਨਾਏ ਸਭਿ ਬਨ ਜਾਈ" ॥੪੦॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਵਾ। ਬਾਦੀ ਨੌਰੰਗ ਬਾਦ ਉਠਾਵਾ। ਦੀਨ ਬਧਾਵਨਿ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। 'ਚਲਹਿਂ ਭੋਰ ਕੋ ਚਢਿ ਕਰਿ' ਭਾਖਾ ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਨੌਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਮਥੁਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਨੌਰੰਗ ਚਢਯੋ ਮਥਰਾ ਕੇ ਸਮੁਹਾਇ। ਬਾਦ ਕਰਨਿ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਸੋਂ ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਦੁਖਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਢਿ ਅਸਵਾਰੀ ਨੌਰੰਗ ਧਾਯੋ। ਮਥਰਾ ਆਇ ਸਿਵਰ ਨਿਜ ਪਾਯੋ। ਹੇਰੇ ਮੰਦਰ ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਮੂਰਤਿ ਅੰਦਰ ਬਿਬਿਧ ਪਕਾਰੋ ॥ ੨ ॥ ਬਡ ਘੰਟਨਿ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਉਠੰਤੇ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਉਤਸਾਹ ਕਰੰਤੇ। ਪਿਖਤਿ ਨੁਰੰਗਾ ਜਰ ਬਰ ਗਯੋ। ਮੁੱਖਯ ਮਨੁੱਖ ਹਕਾਰਤਿ ਭਯੋ ॥ ੩ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਰਾਗੀ ਜਬਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਸਭਿਨਿ ਸਾਥ ਬਚ ਦੁਖਦ ਅਲਾਇ। 'ਕਯਾ ਤੁਮ ਦੰਭ ਕਮਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ ?। ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮਿਲਿਬੋ ਨਹਿਂ ਚੀਨਸਿ ? ॥੪॥ ਬੁਤ ਪੂਜਤਿ ਅਪਰਾਧਮਹਾਨਾ॥ਸੋ ਤੁਮ ਨਿਸਦਿਨ ਕਰਹੁਅਜਾਨਾ।ਪਾਥਰ ਮਹਿਂਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਮਾਨਿ। ਲੋਕਨਿ ਠਗਹੁ, ਦੇਹਿਂ ਧਨ ਆਨਿ ॥੫॥ਬੁਤ ਪੂਜਨ ਕੋ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ। ਨਹਿਂ ਦੋਜ਼ਕ ਮਹਿਂ ਮਿਲਹਿ ਸਜ਼ਾਇ।ਕਲਮਾ ਪਠਹੁ ਦੀਨ ਮਹਿਂ ਆਵਹੁ।ਚਲਨਿ ਸ਼ਰਾ ਮਹਿਂ ਰੁਚਿ ਉਪਜਾਵਹੁ।੬। ਭਿਸਤ ਬਿਖੈ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕਹੁ ਰਾਹੂ।ਅਨਤ ਭ੍ਰਮਤਿ ਦੋਜ਼ਕ ਮਹਿਂ ਜਾਹੂ[1]"। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਇ।ਸਭਿਨਿ ਕਹਯੋ 'ਹਮਰੋ ਧ੍ਰਮ ਜਾਇ।੭।ਜੋ ਆਗੇ ਭੇ ਬਡੇ ਬਡੇਰੇ। ਤਿਨਹਿ ਬਤਾਯਹੁ ਮਗ, ਜਿਨ ਹੇਰੇ[2]। ਤੁਮਰੋ ਹਮਰੋ ਦੀਰਘ ਅੰਤਰ[3]। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਚਲੈਂ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੮॥ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਧਰਮ ਆਪਨੋ ਛੋਰੈਂ। ਨਰਕ ਪਰਨਿ ਕਹੁ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਲੋਰੈਂ। ਧੇਨੁ ਘਾਤ ਲੈ ਕਰਹੁ ਅਧਰਮ। ਯਾਂਤੇ ਸੁਖ ਚਹਿ ਭਰਮੇ ਭਰਮ[4] ॥ ੯ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਮਹਿ ਸੌਚ ਬਿਹੀਨੇ। ਤੁਮਰੇ ਨਹਿਂ ਗਿਲਾਨ ਕਿਮ ਚੀਨੇ। ਗਮਨ ਭਿਸ਼ਤ ਕੋ ਜਾਨਯੋ

[1]ਫੇਰ ਪਾਸੋਂ ਭਰਮਣੇ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਜਾਓਗੇ। [2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਹੋਰਿਆਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ) ਦੇਖਿਆ ਸੀ। [3]ਭੇਦ, ਫਰਕ। [4]ਇਸ (ਅਧਰਮ) ਤੋਂ ਸੁਖ ਲੋਚਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਭਰਮ ਵਿਚ (ਭ੍ਰਮਣਾ=) ਭਟਕਣਾ ਹੈ।

ਜੋਇ। ਗਿਰੈ ਨਰਕ, ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਸੋਇ॥੧੦॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਪੂਜਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਸਮਰਥ ਨਹਿਂ ਦੂਜਾ। ਸੋ ਹਮ ਮੂਰਤਿ ਬਿਖੈ ਅਰੋਪਿ। ਮਾਨਤਿ ਸਕਲ ਸਦਾ ਚਿਤ ਚੋਪ ॥ ੧੧ ॥ ਕਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਮਤਿ ਗਾਮਨਿ ਅਧੋਗਤਿ[1]। ਕਹਿਂ ਹਮਰੋ ਸੁਭ ਸਾਧ ਸੁਧੋ ਚਿਤ। ਅਵਿਨੀ ਸਕਲ ਰਾਜ ਤੁਮ ਭਯੋ। ਤਿਮਰਲਿੰਗ ਆਦਿਕ ਤੇ ਬਿਯੋ॥੧੨। ਕਿਸਹੁਂ ਨ ਕਬਿ ਇਹ ਗਿਤਾ ਬਖਾਨੀ। ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਜੁ ਤੁਮੰ ਅਬਿ ਠਾਨੀ। ਆਪ ਆਪਨੇ ਮਤ ਸਭਿ ਰਹੇ। ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਊਚ ਪਦ ਲਹੇ॥ ੧੩ ॥ ਬਿਨ ਕਰਨੀ ਹਿੰਦੂ ਕਨਾ ਤੁਰਕ। ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਪੱਯਤਿ ਪਰਤੇ ਨਰਕ'। ਇੱਤ੍ਯਾ-ਦਿਕ ਕਰਕਸ ਬਚ[2] ਕਹੇ। ਸੁਨਤਿ ਨੁਰੰਗੇ ਕੋ ਮਨ ਦਹੇ ॥ ੧੪ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਇਮ ਮੂਢ ਗਵਾਰ। 'ਤਬਿ ਜਾਨਹਿਂ ਜਬਿ ਸਿਰ ਹੁਇ ਮਾਰ'। ਹੁਕਮ ਦੀਓ 'ਮੰਦਰ ਦਿਹੁ ਗੇਰਿ। ਮੂਰਤਿ ਭਗਨਹੁ ਅੰਗ ਬਖੇਰਿ ॥੧੫॥ ਹੋਇ ਨਿਕਟਿ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਕੋਈ। ਕੈਦ ਕਰਹੁ ਗਹਿ ਮਾਰਹੁ ਸੋਈ। ਦੈਂਡ ਦੇਹੁ ਕਰਿ ਕੈ ਜਬਰਾਈ। ਬਾਜਹਿ ਸੰਖ ਨ ਫਿਰਹਿ ਦੁਹਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤੀ ਦੇਹੁ ਲਗਾਇ। ਮੁਝ ਢਿਗ ਹੋਤੇ ਦੇਹੁ ਢਹਾਇ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਮੰਦਿਰ ਖਰੇ ਬਡੇਰੇ। ਤਹਿਂ ਮਸੀਤ ਚਿਨਵਹੁ ਬਿਨ ਦੇਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਅਸਥਾਨ। ਇਨਹਿ ਜੇਜਵਾ[3] ਲਗਹਿ ਮਹਾਨ। ਸਗਲ ਠੌਰ ਬਹੁ ਦੇਝ ਕਮਾਵਾ। ਦਲਨਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੋ ਇਨਹਿ ਨ ਭਾਵਾ॥ ੧੮ ॥ ਦਿਹੁ ਸਜ਼ਾਇ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿਨਿ ਇਨੇ। ਤਬਹਿ ਪਠਨਿ ਕਲਮਾ ਮਨ ਮਨੇ। ਜਿਸ ਕੋ ਝਗਰੋ ਦੇਹੁ ਜਿਤਾਇ। ਤਿਸਹਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਲੇਹੁ ਚਲਾਇ ॥੧੯॥ ਹਿੰਦੂ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਰਹੈਂ ਨਿਤਾਨੇ। ਹੀਨ ਜੀਵਕਾ ਹੁਇ ਤਬਿ ਜਾਨੇ'। ਜਬਿ ਇਮ ਹੁਕਮ ਦੁਸ਼ਟ ਨੇ ਦੀਨਾ। ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਹੰਕਾਰ ਮਲੀਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਧਾਏ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਤਿ ਬਿਦੀਰਨਿ ਮੰਦਿਰ ਗੇਰੇ। 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਹਿੰਦੁਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਕੋ ਕਨੌਂਹੂ ਨਹਿਂ ਸਮੁਖ ਖਰੋਵਾ ॥ ੨੧ ॥ ਦੁਰੇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਪੀੜਿਤ ਰੋਏ। ਬ੍ਰਿਥਾ ਅਟਲ[4]* ਮਹਿਂ ਰਿਦਾ ਪੁਰੋਏ। 'ਰਾਮ ਰਾਮ' ਕਹਿ ਭਏ ਲਚਾਰ। ਨਾਹਿਂ ਮਨ ਆਵਹਿ ਕੋ

[1]ਕਿਧੇ ਤੁਹਾਡਾ ਮਤ ਨੀਚ ਗਤੀ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਾ। [2]ਖਟ੍ਵੇ ਬਚਨ। [3]ਜੇਜ਼ੀਆ, ਕਰ ਜੋ ਮੁਸਲ-ਮਾਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋਰ ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। [4]ਅਟਲ ਪੀੜਾ। *ਪਾਃ-ਅਨਲ।

ਉਪਚਾਰ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਮ ਹਰਨਾਖ਼ਸ਼ ਕੀਨਿ ਕਚਾਲੀ। ਛੀਨਿ ਧਰਮ ਤੇ
ਕਰੇ ਕੁਢਾਲੀ। ਜਿਮ ਸਤਿਜੁਗ ਮਹਿਂ ਬੇਨ ਮਹੀਸ਼ਾ[1] । ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨਿ ਕੋ
ਕੀਨਸਿ ਖੀਸਾ[2] ॥੨੩॥ ਪੁਨ ਤ੍ਰੇਤੇ ਰਾਵਨ ਬੁਰਿਆਰੀ। ਸਭਿ ਦੇਵਨਿ ਕੀ
ਪੂਜਾ ਟਾਰੀ। ਅਪਨ ਆਪ ਕੌ ਮਾਨਿ ਮਹਾਨਾ। ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਦੀਨਸਿ
ਦੁਖ ਦਾਨਾ॥ ੨੪ ॥ ਪੁਨ ਦ੍ਵਾਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡੇਰੇ। ਕੰਸ ਆਦਿ
ਦੁਰਮਤਿ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਧਰਮ ਲੋਪ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਮਰੇ[3] । ਛੀਨ ਓਜ ਹ੍ਵੈ ਛਿਤ
ਪਰ ਪਰੇ ॥੨੫॥ ਤਿਮ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਨੌਰੰਗ ਹੋਵਾ।ਮਹਾਂ ਮਲੇਛ ਚਹਤਿ
ਧ੍ਰਮ ਖੋਵਾ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਊਪਰ ਅਨਿਕ ਉਪਾਧਿ। ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਦੁਖ ਸਾਧ
ਅਸਾਧਿ[4] ॥੨੬॥ ਤੁਰਕ ਤਰਕਨਾ ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ। ਦੀਨ ਬਧਾਵਨਿ ਹੀਨ
ਬਿਬੇਕ। ਮਥੁਰਾ ਮਹਿਂ ਜੇਤਿਕ ਸ਼ੁਭ ਮੰਦਿਰ। ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤਿ ਜੇ
ਅੰਦਰ ॥ ੨੭ ॥ ਲਰੇ ਮਿਹਨਤੀ ਮਹਤ ਬਿਦਾਰਹਿ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ਼ ਕੀ
ਜਰਹਿਂ ਉਪਾਰਹਿਂ[5]। ਕੰਚਨ ਕਲਸ ਚਿਨੇ ਮਿਗ ਚੂਨਾ। ਫੋਰੇ ਸਗਲ ਕਰਯੋ
ਜਨੁ ਦੂਨਾ[6] ॥ ੨੮ ॥ ਲੈ ਲੈ ਮੂਰਤਿ ਅੰਗ ਬਿਦਾਰਹਿਂ। ਹਾਥ ਪਾਵ ਗ੍ਰੀਵਾ
ਕਟਿ ਡਾਰਹਿਂ। ਦੂਰ ਬਗਾਵਹਿਂ ਨਦੀ ਮਝਾਰਾ। ਕਰਿ ਬਹੁ ਖੰਡ ਦੇਹਿਂ
ਛਿਤ ਡਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਭਏ ਦੇਵਤਾ ਬਯਾਕੁਲ ਸਾਰੇ। ਲਖਿ ਤਪ ਤੁਰਕ ਨ
ਕੋ ਨਿਰਵਾਰੇ। ਮੰਦਿਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰੈ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਪ੍ਰਤਿਮਾ[7] ਤੋਰਿ ਫੋਰਿ
ਕਰਿ ਮਹਾਂ ॥ ੩੦ ॥ ਕਿਤ ਕਿਤ ਥਲ ਮਸੀਤ ਚਿਨਵਾਈ। ਦੇਤਿ ਬਾਂਗ
ਊਚੇ ਕਿਲਕਾਈ। ਰੋਜ਼ਾ ਈਦ ਨਿਵਾਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿਂ। ਹਿੰਦੂ ਪਿਖਤਿ
ਝਿਰਕਿਬੋ ਧਾਰਹਿਂ ॥੩੧॥ ਜਾਵਤਿ[8] ਮੂਰਤਿ ਮੰਦਿਰ ਸਾਰੇ। ਤੋਰਿ ਫੋਰਿ
ਕਰਿ ਸਕਲ ਬਿਦਾਰੇ। ਤਾਵਤ[9] ਨੌਰੰਗ ਰਾਖਯੋ ਡੇਰਾ। ਦੇਤਿ ਹਿੰਦੂਅਨਿ
ਤ੍ਰਾਸ ਘਨੇਰਾ ॥੩੨॥ ਬਨਹਿ ਤੁਰਕ ਝਗਰਾ ਜਿਤ ਜਾਵਹਿ[10]। ਸਕਲ
ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਤੇ ਬਿਰਧਾਵਹਿ। ਕਿਸਹੂੰ ਦਰਬ ਦੇਹਿ ਚਿਤ ਚਾਹੁ। ਆਨਹਿ
ਅਪਨ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੇ ਮਾਂਹੁ ॥ ੩੩ ॥ ਕਿਸ ਹੂੰ ਕੋ ਭਨਿਧਾ ਦੇ ਆਪਨਿ। ਜਯੋਂ
ਤਯੋਂ ਧਰਮ ਕਰਹਿਂ ਤਿਨ ਥਾਪਨਿ। ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਹਿੰਦੁਨਿ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ।

---

[1]ਬੇਨ ਰਾਜਾ। [2]ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ [ਸੰਸ:, ਕਿਸ਼ੁ। ਹਿੰ:, ਖੀਸ]। [3]ਧਰਮ ਲੋਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਮਰ ਗਏ। [4]ਸਾਧਣੇ ਤੇ ਅਸਾਧ ਦੁਖ (ਅ) ਅਸਾਧਾਂ ਨੂੰ (ਅਸਾਧਯ=)ਕਠਨ ਦੁੱਖ। [5]ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। [6]ਦੂਰਾ, ਧੂੜਾ ਭਾਵ ਨਾਸ਼। [7]ਮੂਰਤੀਆਂ। [8]ਜਦ ਤਕ। [9]ਤਦ ਤਕ। [10]ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਝਗੜਾ (ਮੁਕੱਦਮਾਂ) ਜਿੱਤ ਜਾਵੇ।

ਨਹੀਂ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤੇ ਰਾਰੀ ॥੩੪॥ ਜੌ ਕਨੌਂਹੂ ਲਰਿ ਪਰਿ ਹੈ ਕੋਇ। 'ਬਨਿਹੌਂ ਤੁਰਕ' ਉਠਹਿ ਕਹਿ ਸੋਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਲੇਂ ਤਤਕਾਲ ਮਿਲਾਇ। ਚਿਤ ਇੱਛਾ ਕੋ ਦੇਤਿ ਪੁਜਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਤਾੜਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਭ੍ਰਾਤ ਨ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਿਨ ਕਰੀ। ਐਸ ਹਿੰਦੁਨਿ ਪਰ ਅਪਦਾ ਪਰੀ॥੩੬॥ਇਮ ਬਿਗਾਰ ਕਰਿ ਨੌਰੰਗ ਹਰਖਤੋ। ਮਨਹੁ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਬਾਦਰ ਬਰਖਤੋ। ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੀਨਿ ਤਪ ਘੋਰਾ। ਅਤਿਸ਼ੈ ਤੇਜ ਭਯੋ ਜਿਹ ਜ਼ੋਰਾ॥੩੭॥ਬਰਜਨਹਾਰ ਨ ਦੀਖਤ ਕੋਊ।ਜਿਮ ਇੱਛਾ ਚਿਤ ਕਰਿ ਹੈ ਸੋਊ*। ਮਥੁਰਾ ਮਹਿਂ ਇਮ ਉਜ ਦਿਖਾਇ। ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਹਿੰਦੂਨ ਦੁਖਦਾਇ*।੩੮।ਕਰਿ ਕੇ ਸਗਰੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸਥਾਨ।ਰੋਕਤੋ ਪੂਜਨਿ ਪਠਨਿ ਮਹਾਨ। ਚਿਤਵਹਿਂ–ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਪਾਇਂ ਕਸ਼ਟ ਹੁਇਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਝਾਰੇ ॥੩੯॥ ਬਿਨਾ ਬਨਾਏ ਸਭਿ ਬਨਿ ਜਾਇਂ।ਜਬਹਿ

---

*ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਬਾਬਤ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਹਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਸੰਖੇਪ ਮਾਤ੍ਰ ਕੁਛ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ:–

੧. "ਮਃ ਐਲਫਿਨਸਟੋਨ" ਆਪਣੀ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ" ਦੇ ਭਾਗ ਦੇ ਵਿਖੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:–

Aurangzib's vexatious treatment of the Hindus.

He appointed a Mullah, with a party of horse attached to him, to suppress all drinking and gambling houses, and to check all ostentatious display of idol worship. Not long afterwards, he abolished all taxes not expressly authorised by the Mahometan law, and all duties on goods sold at the great Hindu fairs which he considered as polluted by their original connection with idolatry..........The custom and road duties, which were by much the most vexatious of all, were rather increased than diminished. .... Some years later he forbade fairs on Hindu festivals altogether; and about the same time he issued an edict against music, dancing, and buffoons, and discharged all the singers and musicians attached to the palace. He likewise forbade astrology, and dismissed the astrologers previously attached to the court. He also discountenanced poets, who used to be honoured and pensioned, and abolished the office and salary of royal poet............ (Pages 491-92.)

............The revival of jezia excited the utmost discontent among the Hindus. Those at Delhi and the neighbourhood assembled in crowds, and besieged the King's palace with their complaints and clamours. No attention was paid to these remonstrances. On the next Friday, when the king was going in procession to the mosque, he found the streets completely choked by the crowd of supplicants. He waited some time in hopes that a passage might be opened by fair means; but as the mob continued to hold their ground, he ordered his retinue to force their way through, and many persons were trampled under foot by the horses and elephants, (Pages 493-94).

He cordially detests the Hindus, and has very little more good will towards the Shias. but he lays out no money on mosques or endowments, shows no signs of being under the influence of the recognised clergy, and often expresses his contempt for the assumed sanctity of Fakirs and dervises. (Pages 552-53.)

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਕਲੀ ਏਥੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ ☞

ਜਾਵਰਾ ਹਾਥ ਨ ਆਇ ਤੁਰਕਾਨਿ ਖਿਖੇ ਹੋਹਿ ਧਨਵਾਨ ਚਲਨਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੇ ਲੋਂ ਮਨ ਮਾਨਿ—॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਮਝਹਬ ਕੋ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

੨. "ਲਾਲਾ ਰੁਖ ਐਂਡ ਆਇਰਿਸ਼ ਮੈਲੋਡੀਜ਼" ਕ੍ਰਿਤ 'ਥਾਮਸ ਮੂਰ' ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੧੮ ਤੇ "ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ" ਰਚਿਤ "ਡੌ" (Dow) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

Religion of which Aurungzebe was a munificent protector

This hypocritical Emperor would have made a worthy associate of certain Holy Leagues.—"He held the cloak of religion (says Dow) between his actions and the vulgar, and impiously thanked the Divinity for a success which he owed to his own wickedness. When he was murdering and prosecuting his brothers and their families, he was building a magnificent Mosque at Delhi, as an offering to God for his assistance to him in the Civil Wars. He acted as high priest at the consecration of this temple, and made a practice of attending divine service there, in the humble dress of a Fakeer. But when he lifted one hand to the Divinity, he, with the other, signed warrants for the assassination of his relations." (History of Hindostan, Vol in P. 355)

੩. "ਈ. ਮਾਰਸਡਨ ਬੀ. ਏ." ਆਪਣੀ "ਈਜ਼ੀ ਸਟੋਰੀਜ਼ ਫ੍ਰਾਮ ਇੰਡੀਅਨ ਹਿਸਟਰੀ" ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

Aurangzeb put his trust only in Muhammadans. He dismissed from his service many Hindus. He put on them a tax which was allowed by Muhammadan law, but which Akbar had wisely dropped. He pulled down a famous temple in the Hindu holy city of Benares, and on the site he built a lofty mosque. All this made the Hindus very angry. The Rajputs would not help him as they helped Akbar and the next two kings. One by one they left him. (Page 109)

੪. "ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਨਮੋਹਨ ਐਮ. ਏ. ਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਅਬਦੁਲ ਹਮੀਦ ਐਮ. ਏ." ਆਪਣੀ "ਤਾਰੀਖੇ ਹਿੰਦ ਉਰਦੂ" ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਕੀ ਪਾਲਿਸੀ—ਬਨਾਰਸ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੋਂ ਕੋ ਵੇਦੋਂ ਕੀ ਤਾਲੀਮ ਦੇਨੇ ਕੀ ਸਖ਼ਤ ਮੁਮਾਨਤ ਕੀ ਗਈ, ਔਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੰਦਰ ਵਿਸ਼੍ਵਨਾਥ ਕੋ ਗਿਰਾ ਕਰ ਉਸ ਪਰ ਏਕ ਮਸਜਿਦ ਤਿਆਰ ਹੂਈ। ਮੁਲਕ ਕੇ ਕਈ ਹਿੱਸੋਂ ਮੇਂ ਮੰਦਰੋਂ ਕੋ ਤਹਿਓਬਾਲਾ ਕੀਆ ਗਿਆ, ਔਰ ਮੂਰਤੀਆਂ, ਬੁਤ, ਜਿਨ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਾ ਮਾਨਤੇ ਹੈਂ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਏ ਗਏ, ਹਰ ਏਕ ਕਿਸਮ ਕੇ ਮੇਲੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੀਏ ਗਏ। ਸ਼ਿਅਰ ਖ੍ਵਾਨੀ ਔਰ ਇਲਮਿ ਮੌਸੀਕੀ ਕੇ ਬਰਖ਼ਿਲਾਫ ਫੁਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਹੁਏ, ਹਕਾਯਤ ਕਰਤੇ ਹੈਂ:—ਕਿ ਜਬ ਗਾਨੇ ਬਜਾਨੇ ਵਾਲੇ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਦਰਬਾਰ ਕੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਸੇ ਜੁਵਾਬ ਮਿਲਾ ਔਰ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਰਾਗੋ ਰੰਗ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਤੋ ਉਨ ਸਭ ਲੋਗੋਂ ਨੇ ਏਕ ਬੜਾ ਜਨਾਜ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕੀਆ ਔਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਮਹੱਲਾਤ ਕੇ ਸਾਹਮਨੇ ਸੇ ਰੋਤੇ ਪੀਟਤੇ ਗੁਜ਼ਰੇ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਪੂਛਾ ਕਿ "ਯਿਹ ਕਿਸ ਕਾ ਜਨਾਜ਼ਾ ਹੈ?" ਜਵਾਬ ਮਿਲਾ ਕਿ "ਇਲਮੇ ਮੌਸੀਕੀ ਕਾ।" ਕਹਾ ਕਿ "ਖੂਬ, ਇਸੇ ਐਸੀ ਗਹਿਰੀ ਕਬਰ ਮੇਂ ਦਫਨ ਕਰਨਾ ਕਿ ਫਿਰ ਨ ਉਠ ਸਕੇ।" ਤਾਰੀਖ ਦਾਨੋ ਕੋ ਭੀ ਹੁਕਮ ਮਿਲਾ ਕਿ ਕੋਈ ਤਾਰੀਖ ਨਾ ਲਿਖੇ..........ਖਫੀ ਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਹਾਲ ਇਸ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਪੰਨਾ]

ਧਾਰਿ ਹੰਕਾਰ।ਅਪਰ ਥਾਨ ਚਲਿਬੋ ਚਹਤੇ ਲੋਪਨਿ ਧਰਮਉਦਾਰ[1] ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਤੁਰਕੇਸ੍ਰੁਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਜੈਪੁਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਹ ਥਲ ਕਿਸਹੂੰ ਦੁਸ਼ਟ ਨੇ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ। 'ਬੁਤ ਪੂਜਨਿ ਕੀ ਅਧਿਕਤਾ ਜੈ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਥਾਇਂ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਹਿਂ ਜੈ-ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਰਾਜਾ*।ਕਰੇ ਬਹੁਤ ਹਿੰਦਾਨ ਕੇ ਕਾਜਾ।ਬਡੇ ਬਡੇ ਮੰਦਿਰ ਬਨਵਾਏ। ਕੰਚਨ ਕਲਸ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਛਾਏ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨਹੁੰ ਬਿਲੋਕਤਿ

---

[1]ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਦਾਰ ਹੋਕੇ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੧੦ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੧੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਅਹਦ ਕਾ ਲਿਖਾ ਹੈ ਤਰਤੇ ਤਰਤੇ ਔਰ ਟੂਟੀਆ ਤੌਰ ਪਰ ਲਿਖਾ ਹੈ। [ਪੰਨਾ ੩੧੨

੫. "ਮ੍ਰਾਸਹਿ ਉਮਰੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਉਰਦੂ" ਉਲਥਾ 'ਸਟੈਨਲੀ ਲੇਨ ਪੋਲ ਸਾਹਿਬ ਬੀ. ਏ.' ਦਾ, ਅਨੁਵਾਦਿਕ ਮੌਲਵੀ ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ਼ ਸਾਹਿਬ ਬੀ. ਏ. ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ:—

ਕਹਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਕਿ "ਉਸ ਹਾਦੀਏ ਇਸਲਾਮ ਨੇ ਸਭ ਮੁਬਜਾਤ ਕੇ ਹਾਕਮੋਂ ਕੇ ਨਾਮ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੀਏ ਕਿ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਸੇ ਮੁਸਤਅਦ ਹੋ ਕਰ ਕਾਫਰੋਂ ਕੇ ਸਭ ਮਦਰਸੇ ਔਰ ਮੰਦਰ ਮਿਸਮਾਰ ਕਰ ਡਾਲੇ, ਔਰ ਸਖਤ ਤਾਕੀਦ ਹੂਈ ਕਿ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤੀ ਕੇ ਤ੍ਰੀਕਾ ਕੀ ਤਾਲੀਮੇ ਤਲਕੀਨ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਕਰਦੀ ਜਾਏ"......ਇਸੀ ਗ਼ਰਜ਼ ਸੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀਕਾ ਮੰਦਰ ਮਿਸਮਾਰ ਕੀਆ ਗਿਆ, ਮਥੁਰਾ ਕਾ ਏਕ ਨਫੀਸ ਮੰਦਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਦੀਆ ਗਿਆ ਔਰ ਉਸ ਕੀ ਜਗ੍ਹਾ ਏਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਸਜਿਦ ਤਾਮੀਰ ਹੂਈ। ਇਨ ਮੰਦਰੋਂ ਮੇਂ ਜੋ ਬੁਤ ਮਿਲੇ ਵੋਹ ਆਗਰਾ ਪਹੁੰਚਾ ਦੀਏ ਗਏ ਔਰ ਵਹਾਂ ਮਸਜਿਦੋਂ ਕੀ ਸੀੜ੍ਹੀਓਂ ਕੇ ਨੀਚੇ ਦਫਨ ਕਰ ਦੀਏ ਗਏ ਤਾਕਿ ਪੱਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਨਕੋ ਅਪਨੇ ਪਾਓਂ ਕੇ ਨੀਚੇ ਪਾਮਾਲ ਕਰਕੇ ਅਪਨਾ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਕਰੇਂ। [ਪੰਨਾ ੨੦੭—੨੦੮

......ਤਾਰੀਖ ਲਿਖਨੇ ਕੀ ਕਤਅਨ ਮੁਮਾਨਤ ਹੋ ਗਈ। [ਪੰਨਾ ੨੧੧

੬. ਉਰਦੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਮੁਕਲਫ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰ: ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਪਟਿਆਲਾ, ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੯ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਫ਼ਰੇਬੀ (ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ:—

"ਸਲਤਨਤ ਰਾ ਇੱਜ਼ਤ ਅੰਦਰ ਆਲਮੇ ਫਾਨੀ ਕੁਜਾਸਤ ?
ਮਾ ਗਦਾਯਾਨੇਮ ਮਾਰਾ ਐਸ਼ ਸੁਲਤਾਨੀ ਕੁਜਾਸਤ ?
ਈਂ ਦਿਲੇ ਦੀਵਾਨਹ ਰਾ ਗੁਫਤਮ ਕਿ ਆਕਲ ਸ਼ੋ, ਨ ਸ਼ੁਦ ?
ਆਹੇ ਆਹੇ ਤਿਫਲ ਰਾ ਮੈਲੇ ਸਬਕ ਖ੍ਵਾਨੀ ਕੁਜਾਸਤ ?"

ਅਰਥਾਤ—'ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਸ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਭਾਵ ਹੈ ਨਹੀਂ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਗੇ । ਮੂਢਨਿ ਕੇ ਭੀ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੇ । ਬਹੁਤ ਜੀਵਕਾ ਤਿਨਹੁਂ ਬਨਾਈ।ਜੋ ਬੁਤ ਪੂਜਤਿ ਹੈਂ ਚਿਤੁ ਲਾਈ॥੩॥ ਰੁਚਿਰ ਸੁ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਚਤੁਰ ਚਿਤੇਰੇ । ਰਚੀ ਚੌਪ ਚਿਤ ਰੁਚਿਰ ਘਨੇਰੇ। ਕੰਚਨ ਅਲੰਕਾਰ ਘਰਵਾਏ । ਮੁਕਤਾ ਝਾਲਰ ਦਰ ਲਰਕਾਏ ॥ ੪ ॥ ਚਾਰੁ ਚੁਕੌਨ ਚੌਕੀਅਨਿ ਰਚੀ । ਸ਼ੁਭਤਿ ਜਰਾਉ ਖਚਨ ਤੇ ਖਚੀ[1] । ਚੌਰ ਚਮਕ ਜਨੁ ਚਿਕ੍ਕਨੇ ਚੀਨਸਿ । ਢੋਰਤਿ[2], ਝੋਰਤਿ ਬਿਜਨੇ ਲੀਨਸਿ[3] ॥ ੫ ॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਨਏ ਕਰਤਿ ਉਤਸਾਹੂ।ਬਾਦਿਤ ਬਜਹਿਂ ਅਧਿਕ ਧਨਿ ਜਾਂਹੂ। ਦੁੰਦਭਿ ਸਿਖ ਝਾਂਝ ਝਨ-ਕੰਤੇ । ਮਿਲਿ ਕਬਿ ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਉਠੰਤੇ ॥ ੬ ॥ ਬੁਤ ਆਗੇ ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਬਹੁ ਹੋਵੈਂ । ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਹਿਂ ਸਮੁਖ ਖਰੋਵਹਿਂ।ਜੈਸਿੰਘ ਆਪ ਜਾਇ ਧਨ ਦੇਵੈ। ਭਏ ਧਨੀ ਜੋ ਪੂਜਾ ਲੇਵੈਂ ॥ ੭ ॥ ਤੀਰਥ ਪੂਜਨਿ ਪਾਠ ਪੁਰਾਨਾ। ਇਹ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਥੇਭ[4] ਮਹਾਨਾ । ਇਨ ਕਹੁ ਜਗ ਤੇ ਕਰਹੁ ਬਿਨਾਸ਼। ਹੁਇ ਸੁਖੇਨ ਪੁਨ ਤੁਰਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੮॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਧੀਰਜ ਨਹਿ ਰਹੈ । ਕਲਮਾ ਪਹੁਰ ਚਾਹ ਕਰਿ ਕਹੈ । ਇਮ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਬਹੁ ਬਾਦੀ । ਕਹਿ ਨੁਰੰਗ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਮਾਦੀ[5] ॥੯॥ ਚਢਿ ਮਥੁਰਾ ਤੇ ਜੈਪੁਰਿ ਗਮਨਯੋ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਸਾਜਯੋ ਦਲ ਰਵਨਯੋ[6] । ਘੰਟਨ ਕੇ ਨਠਕਾਰ ਉਠੰਤੇ । ਕੂਦਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਹਿਰੇਖ ਕਰੰਤੇ ॥ ੧੦ ॥ ਤੋਪਨਿ ਕੀ ਸ਼ਲਖੈਂ ਬਹੁ ਚਲੀ । ਉਠਯੋ ਸ਼ਬਦ

[1]ਜੜਤ ਨਾਲ ਜੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। [2](ਚੌਰ) ਢੁਰਾਂਵਦੇ ਸਨ। [3]ਪੱਖਾ ਲੈਕੇ ਝੁਲਾਂਵਦੇ ਹਨ। [4]ਆਸਰਾ। [5]ਭੁਲਾਵਣਾ। [6]ਸੁੰਦਰ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਅਸੀਂ ਮੰਗਤੇ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਐਸ਼ ਕਿੱਥੇ, ਇਸ ਖ਼ੁਦਾਈ ਦਿਲ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਆਣਾ ਬਣ ਪਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਹਾਂ, ਹਾਂ, (ਠੀਕ ਹੈ) ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਕਿੱਥੇ ਚਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।' ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਲਿਖਦੀ ਹੈ:—

ਬੇ ਤਕੱਲਫ ਦਰਬਦਰ ਗਰਦੀ ਤੁਰਾ ਸਾਨੀ ਕੁਜਾਸਤ ?
ਊ ਤੋ ਖ਼ੂੰਰੇਜ਼ੇ ਦਿਗਰ ਦਰ ਆਲਮੇ ਫਾਨੀ ਕੁਜਾਸਤ ?
ਅਜ਼ ਬਰਾਏ ਸਲਤਨਤ ਖ਼ੂਨੇ ਬਰਾਦਰ ਰੇਖਤੀ,
ਬਾਜ਼ ਮੇ ਗੋਈ ਕਿ ਮਾਰਾ ਐਸ਼ੇ ਸੁਲਤਾਨੀ ਕੁਜਾਸਤ ?

ਅਰਥਾਤ—'ਬਿਨਾ ਝਿਜਕ ਥਾਂ ਕੁਥਾਂ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ ਦੂਜਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹਤਿਆਰਾ (ਇਸ) ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ? ਪਾਤਸ਼ਾਹਤ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਭਰਾ ਦਾ ਖ਼ੂਨ ਕੀਤਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਐਸ਼ ਕਿੱਥੇ ?'

ਅਵਿਨੀ ਕਲਮਲੀ[1]। ਫਰਰੇ ਛੁਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੁੰਦਭਿ ਅਨਿਕ ਧੁੰਕਾਰੇ ॥੧੧॥ ਆਸੂਦੈ[2] ਲਸ਼ਕਰ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਚਲਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਉਠੈ ਘਨੇਰਾ। ਭੂਖਨ ਜਟਿਤਿ ਸੁਭਟ ਝਮਕੇਤੇ। ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਭੇਤੇ ॥੧੨॥ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਰਿਪੁ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੇ ਹੋਈ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪੰਥ ਉਲੰਘਨਿ ਕਰਨੇ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜੈਪੁਰਿ ਨਗਰ ਨਿਹਰ੍ਯੋ ॥੧੩॥ ਥਾਨ ਥਾਨ ਜਹਿਂ ਠਾਕੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸਾਰੇ। ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੀ ਬਨੀ ਪਤਾਕਾ[3]। ਸਭਿ ਮੰਦਰਿ ਪਰ ਠਟ ਉਠ ਜਾਂਕਾ[4] ॥੧੪॥ ਸਹੁ ਸੰਖਨਿ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਉਠੰਤੇ। ਗਾਇ ਬਿਸ਼ਨਪਦ ਹਰਖ ਕਰੰਤੇ। ਪੁਰੀ ਨਿਕਟਿ ਹੁਇ ਡੇਰਾ ਕੀਨਸਿ। ਪਿਖਿ ਸਮਾਜ ਕੋ ਰਿਸ ਮਨ ਭੀਨਸਿ ॥੧੫॥ 'ਬੁਤ ਕੋ ਪੂਜਤਿ ਹਿੰਦੂ ਅਜਾਨਾ। ਦਿਖੀਅਤਿ ਦੇਵ ਸਕਲ ਹੀ ਥਾਨਾ। ਕਸ਼ਾ ਬਾਲਕ ਸਮ ਬਾਲਕ ਮਹਾਂ[5]। ਖੇਲ ਸਕੇਲਤਿ ਜਨੋਂ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥੧੬॥ ਮੁਝ ਆਏ ਕੋ ਜਾਨ੍ਯੋ ਸਭਿ ਹੂੰ। ਕਾਫਰ ਸੰਖ ਬਜਾਵਤਿ ਅਬਿਹੂੰ। ਗਮਨਹੁ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤੀ ਲੇਹੁ। ਲੋਹ ਦੇਹ ਭੰਗਨਿ ਕਰਿ ਦੇਹੁ' ॥੧੭॥ ਦੁਸ਼ਟ ਹੁਕਮ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਇ। ਗਮਨੇ ਤੁਰਤ ਲੋਹ ਘਨ[6] ਲ੍ਯਾਇ। ਲਗੇ ਬਿਦਾਰਨਿ ਮੰਦਰ ਭਾਰੇ। ਜੋ ਬੋਲੈ ਗਹਿ ਤਿਸ ਕੌ ਮਾਰੇਂ ॥੧੮॥ ਦਾਦ ਪੁਕਾਰ ਕਰਹਿ ਜੇ ਕੋਊ। ਗਹਿ ਲੀਜਤਿ ਕੈਦਹਿ ਕਰਿ ਸੋਊ। ਦੇਖ ਦੇਖਿ ਤ੍ਰਸਿ ਚਲੇ ਪਲਾਈ। ਨਿਜ ਜੀਵਨਿ ਤੇ ਮਨ ਸੰਕਾਈ ॥੧੯॥ ਲਗੇ ਬਿਦਾਰਨਿ ਮੰਦਿਰ ਸਾਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ। 'ਨੌਰੰਗ ਬਾਦੀ ਆਨਿ ਪਰ੍ਯੋ ਹੈ।ਮਹਾਂ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਨਗਰ ਕਰ੍ਯੋ ਹੈ ॥੨੦॥ ਢਾਹਨਿ ਲਾਗਸਿ ਠਾਕੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਗਹਿ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਕੇ ਅੰਗ ਬਿਦਾਰੇ। ਤੁਰਕ ਬਨਾਵਨਿ ਚਾਹਤਿ ਸਾਰੇ। ਜੋ ਬੋਲਤਿ ਗਹਿ ਕੈਦ ਕਿ ਮਾਰੇ' ॥੨੧॥ ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ। ਭਾ ਦਿਲਗੀਰ ਬਧੀ ਦੁਚਿਤਾਈ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਈ ਜਾਨਾ। ਮਿਲਿਬੇ ਕੋ ਮਤ ਨਿਜ ਠਹਿਰਾਨਾ ॥੨੨॥ ਸਭਿ ਸਚਿਵਨਿ ਸੰ ਮੰਤ੍ਰ ਪਕਾਯੋ। 'ਮਿਲਿਬੇ ਬਿਨਾ ਨ ਕਛੁ ਬਨਿਆਯੋ'।ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਲੇ ਮਾਨਵ ਪਰਧਾਨ।ਬਹੁਤ ਉਪਾਇਨ ਲੀਨਸਿ ਪਾਨ ॥੨੩॥ ਮੁਕਤਾ ਹੀਰਨਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ।

---

[1]ਧਰਤੀ ਕੰਬੀ। [2]ਸੁਖੀ, ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ। [3]ਝੰਡੀਆਂ। [4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉ। [5]ਕੀ ਬਾਲਕਾਂ ਵਾਂਙ ਮਹਾਂ ਅਗਿਆਤ। [6]ਲੋਹੇ ਦੇ ਵਦਾਣ।

ਲਈ ਧਰਤ ਮਹਾਂਤੋਂ ਉਗਰਵਾਇ॥ਕੇ ਮਸੰਦ ਕੇਤਨ ਕੇ ਕੈਦਾ॥ਝਲ ਦਾਰ ਸੁਲਟੇ ਸੈਦਾ[1]॥੨੪॥ਕਰੇ ਤੁਰੰਗ ਇਕਾਦਸ਼ ਤਯਾਰ। ਜਾਂਬੂਨਦ[2] ਕੇ ਜ਼ੀਨ ਉਦਾਰ। ਚਪਲ ਚਲਾਕ ਚਤੁਰ ਰੁਚਿ ਚਾਹੂ। ਚਮਕਤਿ ਚਲਤਿ ਚੌਪ ਬਰਿਆਹੂ[3] ॥ ੨੫ ॥ ਪਸ਼ਮੀਣਾ ਸਾਹੂ ਮੋਲ ਮੰਗਾਏ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਦ੍ਵਾਰੇ ਨਿਕਸਾਏ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਦੁਇ ਦੀਨ ਬਿਸਾਲਾ।ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਦਰਹਿੰ ਤਿ ਚਾਲਾ ॥ ੨੬ ॥ ਸਨਮੁਖ ਗਯੋ ਸਮੀਪ ਖਰੋਵਾ। ਬਿਨਤੀ ਠਾਨਿ ਅਧੀਨੈ ਹੋਵਾ। 'ਤੁਮ ਏਤੀ ਕਯੋਂ ਦੇਰਲ ਕਰੀ ?। ਕਾਰਜ ਅਲਪ ਹੁਤੋ ਇਮ ਪੁਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਆਪ ਜਿ ਲਿਖਿ ਭੇਜਤਿ ਪਰਵਾਨਾ। ਮੈਂ ਚਾਕਰ ਤੁਮਰੋ ਇਤ ਥਾਨਾ। ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਸੁਖਾਰੇ।ਦੇਤਿ ਢਹਾਇ ਜਿ ਠਾਕੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ ॥੨੮॥ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਹੋਈ। ਸੋ ਮੈਂ ਕਰਹਿ ਨ ਮਿਟਿ ਹੈ ਕੋਈ'। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਨੌਰੰਗ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਤ।ਬੋਲਯੋ ਮੂਢ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਦਾਤ॥੨੯॥ 'ਇਸ ਕਾਰਜ ਮਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਜ਼ਿਕਰ। ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਕੀਜੈ ਤੁਮ ਫਿਕਰ। ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਬੈਠੇ ਰਹਹੁ।ਬਿਨ ਹਮਰੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਿਮ ਕਹਹੁ ॥੩੦॥ ਜੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਰਹੀ ਕੁਚਾਲੀ। ਮੇਟਹੁਂ ਮੈਂ ਦਿਹੁਂ ਦੰਡ ਬਿਸਾਲੀ। ਦਰਬ ਲੇਨਿ ਕਹੁ ਦੰਭ ਕਮਾਵੈਂ। ਤਹਿਂ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕਨਿ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ'॥੩੧॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਜ ਘਰ ਆਇਵ।ਤਿਹ ਬਿਸੂਰਤਿ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਇਵ[4]। ਸਗਰੀ ਭੇਟ ਦਈ ਤੁਰਕੇਸ਼। ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਲਖਿ ਬਲੀ ਬਿਸੇਸ਼ ॥ ੩੨। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਰਾਗਨਿ ਕੋ ਕਹਿ ਐਸੇ। 'ਇਹ ਸੰਗ ਮੇਰੋ ਬਲ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਜਿਮ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਹੈ। ਹੋਇ ਸੁ ਸਾਚੁ ਮਿਟਨਿ ਕਿਮ ਲਹੈ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੂਜਕ ਠਾਕੁਰ ਕੇਰ। ਮਹਾਂ ਅਨੀਤਿ ਬਿਬਸ ਕਹੁ ਹੇਰਿ। ਲੇ ਲੇ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਗਏ ਪਲਾਈ। ਘਰ ਅੰਤਰ ਘਰ ਦੂਰੇ ਸੁ ਜਾਈ ॥੩੪॥ ਕੇਤਿਕ ਦੌਰਤਿ ਗਹਿ ਗਹਿ ਲੀਨੇ।ਸਹਿਤ ਸਮਾਜਨਿ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਛੀਨੇ[5]। ਅੰਗ ਭੰਗ ਘਨ ਸੰਗ[6] ਕਰਾਏ। ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਅਵਨਿ ਗਿਰਾਏ ॥੩੫॥ ਪੂਜਨਿ ਕੇ ਬਾਸਨ ਸਭਿ ਲੀਏ। ਮੰਦਿਰ ਬਡੇ ਬਿਦਾਰਨਿ ਕੀਏ। ਸਗਲ ਪਤਾਕਾ ਦਈ ਗਿਰਾਇ। ਪੂਜਕ ਜਿਤ ਕਿਤ ਅਤਿ ਬਿਕੁਲਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹੈ:-'ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਆਵਹੁ। ਕਲਮਾ ਪਢਹੁ ਤੁਰਕ ਬਨਿ ਜਾਵਹੁ।ਬਡੀ

---

[1]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। [2]ਸੋਨੇ। [3]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [4]ਕੁਛ ਵੱਸ ਨਾ ਚੱਲਿਆ। [5]ਸਾਮਾਨ ਸਣੇ ਮੂਰਤਾਂ ਖੋਹ ਲਈਆਂ। [6]ਹਥੌੜਿਆਂ ਨਾਲ।

ਮਸੀਤ ਦੇਹਿਂ ਬਨਵਾਇ। ਤਿਨ ਮਹਿ ਬੈਠਹੁ ਧਨ ਬਹੁ ਪਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਤੇ ਪਟੇ ਲਿਖਾਵਹੁ। ਗ੍ਰਾਮ ਜ਼ਮੀਨ ਲੇਹੁ ਹਰਖਾਵਹੁ। ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਇਸ ਲੋਕ ਮਝਾਰ। ਮਰਿ ਕਰਿ ਭਿਸਤ ਲਹੋ ਹਿਤ ਧਾਰਿ' ॥੩੮॥ ਅਪਰ ਖਿਝਾਵਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਬਾਤ। ਕਹੈਂ ਮਲੇਛ ਕਸ਼ਟ ਉਪਜਾਤਿ। ਕੁਛ ਬਸ ਚਲਹਿ ਨ ਉੱਤਰ ਦੇਹਿਂ। ਮਨ ਮਹਿਂ 'ਰਾਮ ਰਾਮ' ਕਹਿ ਲੇਹਿਂ ॥ ੩੯ ॥ ਗ੍ਯਾਰਹ ਸੈ ਮੰਦਿਰ ਤਹਿਂ ਖਰੇ। ਤੁਰਤ ਬਿਦਾਰਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰੇ। ਦਿਯੋ ਉਜਾਰ 'ਨ ਪੂਜਨ ਕੋ ਕਰੈ। ਕਰੈ ਜੁ, ਦੰਡ ਹਮਾਰੇ ਭਰੈ' ॥ ੪੦॥ ਇਮ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਧਰਮ ਬਿਗਾਰਾ। ਜੈ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਭਾ ਹਾਹਾਕਾਰਾ। ਤ੍ਰਾਸ ਕਰੈਂ ਘਰ ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਹੂੰ ਨ ਬਾਤੈਂ ਕਹੈਂ ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਜੈਪੁਰਿ ਔਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਪੁਸ਼ਕਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਯਾਰਹ ਸੈ ਮੰਦਿਰ ਮਹਦ ਜੈਪੁਰਿ ਤੇ ਢਹਿਵਾਇ। ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਇਵ ਹਿੰਦ ਕੋ ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਤਪਤਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਕਾਜ਼ੀ ਅਰੁ ਮੁੱਲਾਂ ਸਮੁਦਾਈ। ਜਿਦ ਕੈ ਬਾਦ ਕਰਤਿ ਜੋ ਗਾਢੇ[1]। ਅਪਰ ਅਨਿਕ ਆਏ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ ॥੨॥ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੋ ਮੰਦਿਰ ਗਨ ਢਹ੍ਯੋ। ਆਗੈ ਨਹੀਂ ਬਨਾਵੈ ਕੋਈ। ਇਮ ਸਜ਼ਾਇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਹੋਈ ॥ ੩ ॥ ਭਗਨਿ ਕਰੇ ਬੁਤ ਮੰਦਰ ਗਿਰੇ। ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਲੰਦ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਧਰੇ। ਅਪਨਿ ਧਰਮ ਤੇ ਧੀਰਜ ਛੂਟੇ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨਿ ਇਸ਼ਟ ਜਿ ਟੂਟੇ ॥੪ ॥ ਅਬਿ ਹਿੰਦਵਾਇਨਿ ਕੋ ਜਹਿਂ ਜ਼ੋਰ। ਚਲਿ ਹੈਂ ਤਹਾਂ ਬਤਾਵਹੁ ਠੌਰ। ਜਹਿਂ ਇਕ ਥਲ ਸਜ਼ਾਇ ਕਹੁ ਦੈਬੇ[2]। ਉੱਤਮ ਅਪਨੋ ਮਤੋ ਦਿਖੈਬੇ[3] ॥੫॥ ਥਾਨ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁਨਹਿਂ[4] ਅਰੁ ਹੇਰੇ। ਉਪਜਹਿ ਸਭਿ ਮੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰੇ। ਆਵਹਿਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਿਖੈ ਬਿਨ ਕਹੇ। ਉੱਤਮਤਾ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ ਲਹੇ' ॥੬॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬੀਰ ਦਿਢ ਜੋਈ। ਹਰਖ ਬਧਾਵਤਿ ਬੋਲੇ ਤੇਈ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਕਹਨ। 'ਕਰਤਿ ਕਾਜ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਲਹਨ[5] ॥੭॥ ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਨਹੁ ਬਤਾਵਹਿਂ ਸੋਊ।

---

[1]ਜਿਦ ਕਰਕੇ ਜੋ ਭਾਰੀ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਜਿੱਥੇ ਇਕ (ਮੁਖੀ) ਸਥਾਨ (ਦੇਵੇ ਤੇ ਸੈ) ਸਜ਼ਾ ਦੇਵਾਂ। [3]ਦਿਖਾਵਾਂ। [4]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਨ। [5]ਭਾਵ ਅਸਾਂ ਇਹ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਾਡੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਓਹੋ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਕਤਹਿਂ ਏਕ ਸੋ,ਡਰ ਬਹੁ ਹੋਊ[1]। ਜਸ ਤੀਰਥ ਮਥੁਰਾ ਮੁਖਿ ਮਾਨਾ। ਤਸ ਪੁਸਕਰ ਹੈ ਨਿਕਟਿ ਸਥਾਨਾ ॥ ੮ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਲੋਕ ਕਰਹਿਂ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਦੇ ਬਹੁ ਦਾਨ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਆਵੈਂ। ਬੁਤ ਪੂਜਹਿਂ ਅਰ ਦਰਬ ਚਢਾਵੈਂ ॥੯॥ ਸੋ ਸਥਾਨ ਜੇ ਹੋਇ ਹਮਾਰੋ। ਬਨੈਂ ਤੁਰਕ ਜੇ ਕਹੈਂ ਹਜ਼ਾਰੋਂ[2]। ਤਹਿਂ ਭੀ ਮੰਦਿਰ ਊਚੇ ਖਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਿੰਦੁਵਨਿ ਕਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਸਹਤਿ ਬੁਤਨਿ ਕੇ ਭੰਗ ਕਰੀਜੈ। ਪੂਜਕ ਗਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਦਿਖੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਕਹਿ 'ਕਰਹੁ ਤਯਾਰੀ। ਸਾਜਿ ਹਕਾਰਹੁ ਸਭਿ ਅਸਵਾਰੀ' ॥ ੧੧॥ ਬਜੇ ਸੈਂਕਰੇ ਦੁੰਦਭਿ ਤਬੇ। ਬਾਦਿਤ ਅਪਰ ਬਜਾਏ ਤਬੈ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਤਯੋ ਅਤੁਰਿ ਪਯਾਨੋ ਕਰੇ ॥ ੧੨॥ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤਟ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਡੇਰਾ ਨਿਜ ਘਾਲਾ। ਤੀਰਥ ਰੁਚਿਰ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਰਯੋ।ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਮੰਦਿਰ ਗਨ ਖਰਯੋ॥ ੧੩ ॥ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਸਭਿ ਕੇ ਅੰਤਰ ਸੋਹੈਂ। ਭੂਖਨ ਬਸਨ ਧਰੇ ਜਨ ਮੋਹੈਂ। ਗਾਇਂ ਬਿਸ਼ਨਪਦ ਭੋਗ ਲਗਾਵਹਿ। ਕਰਹਿਂ ਆਰਤੀ ਸੰਖ ਬਜਾਵਹਿਂ ॥ ੧੪ ॥ ਲਖਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਆਯੋ ਡੇਰਾ। ਦੂਰੇ ਪਲਾਇ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰਾ। ਲਘੁ ਲਘੁ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਲਈ ਉਠਾਇ। ਪੁਨਹਿ ਤੁਰਕ ਨੇ ਦਏ ਹਟਾਇ ॥ ੧੫॥ ਏਕ ਜਾਮਨੀ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਈ। ਉਠਿਓ ਪ੍ਰਾਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖਦਾਈ। ਫਿਰਯੋ ਚੁਫੇਰੇ ਹੇਰੇ ਮੰਦਿਰ।ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਜੁਗਤਿ ਬਿਰਾਜੇ ਸੁੰਦਰ॥੧੬॥ਇਕ ਠਾਕੁਰ ਕੋ ਮੰਦਿਰ ਊਚੋ। ਅਪਰ ਨ ਸਮਸਰ ਜਾਸ ਪਹੂਚੋ। ਸ੍ਰੀ ਬਰਾਹ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਤਹਾਂ।ਲੋਕ ਸਕਲ ਤਿਸ ਮਾਨਹਿਂ ਮਹਾਂ ॥੧੭॥ਬਡ ਊਚੋ ਮੰਦਿਰ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਗਜ ਪੰਚਾਸੀ ਮਿਣ ਕਰਿ ਹੇਰਾ। ਅਨਖਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਹੁਕਮ ਕੋ ਦੀਨਸਿ। 'ਇਸਹਿ ਢਹਾਵਹੁ ਤੂਰਨ ਕੀਨਸਿ ॥ ੧੮॥ ਪੁਨ ਅਪਰਨਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਢਹਾਇ। ਭਗਨਹੁ ਬੁਤ ਲੇ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਬਨਹਿ ਤੁਰਕ ਜੋ ਲੇਹੁ ਬਨਾਇ। ਦਿਹੁ ਕਲਮਾ ਤਤਕਾਲ ਪਢਾਇ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੇ ਲਗੇ ਬਿਦਾਰਨਿ। ਬੋਲਹਿ ਜੋ, ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰਨਿ। ਤਿਸ ਗਹਿ ਲੇਹਿਂ ਮਾਰ ਬਹੁ ਕਰੈਂ। ਕਿਧੋਂ ਕੈਦ ਕਰਿ ਦਿਢ ਤਿਹ ਧਰੈਂ[3] ॥ ੨੦

---

[1]ਇਕ ਥਾਂ ਨਾਲ(ਜੇ ਸਫੂਕ)ਕਰੇਂਗੇ ਤਿਸ ਦਾ ਡਰ ਬਹੁਤੀ ਥਾਵੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [2]ਕਹੋ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਤੁਰਕ ਬਣ ਜਾਣਗੇ।(ਅ) (ਉਪਦੇਸ਼)ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ"। [3]ਤਿਸ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣ।

॥ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਪਾਥਰ ਕੇਰਾ। ਮਿਲਿ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਬਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁ ਗੇਰਾ। ਜਥਾ ਲੁਹਾਰ ਘਰਹਿਂ ਬਰ ਆਏ[1]। ਤਥਾ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਏ॥੨੧ ॥ ਲੇ ਲੇ ਪਾਥਰ ਦੂਰ ਬਗਾਵੈਂ। ਤੁਰਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਰਖ ਉਪਾਵੈਂ। ਮੂਰਖ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਇਹ ਬਾਤ।–ਮੋਹੇ ਤੇਜ ਨਾਸ਼ ਹੁਇ ਜਾਤਿ–॥ ੨੨ ॥ ਅਪਰ ਅਲਪ ਜੋ ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਫੋਰਿ ਬਿਗਾਰੇ। ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਕੇ ਕਰ ਪਗ ਭਗਨੰਤੇ। ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਅਵਨਿ ਗਿਰੰਤੇ॥ ੨੩॥ ਪੂਜਨ ਸੌਜ ਖਸੋਟਨਿ ਕਰੈਂ। ਧਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਛਪਾਇ ਸੁ ਧਰੈਂ। ਬਸ ਨਹਿਂ ਚਲੈ ਬਿਮੂਰਤਿ ਬੈਸੇ। ਕਹੈਂ 'ਭਯੋ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਜੈਸੇ'॥ ੨੪ ॥ ਹਿੰਦੂ ਸਗਰੇ ਭਏ ਦੁਖਾਰੇ। ਤਪ ਮਲੇਛ ਤਪਿਬੇ ਤੇ ਹਾਰੇ[2]। ਜਿਨ ਤੇ ਬਨਹਿ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਊ। ਸਾਮ ਦਾਮ ਭੇਦਾਦਿਕ ਜੋਊ ॥ ੨੫ ॥ ਤੀਰ ਤੀਰ ਤੀਰਥ ਕੇ ਖਰੇ। ਸਕਲ ਬਿਦਾਰੇ ਥਲ ਸਮ ਕਰੇ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਨੌਰੰਗ ਕਰਿਵਾਇ। ਬੈਠਯੋ ਦੇਖੈ ਤੁਰਕ ਉਠਾਇ ॥ ੨੬ ॥ 'ਮੰਦਿਰ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਸਗਲ ਬਿਗਾਰੀ ਇਹ ਤੀਰਥ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬਡਭਾਰੀ[3]। ਇਸਹਿ ਬਿਗਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਰੇ। ਬਹੁਰ ਕਬਹੁੰ ਨਹਿਂ ਕੋ ਕਿਮ ਕਰੈ ॥ ੨੭ ॥ ਮਥੁਰਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਰਿਤਾ ਭਾਰੀ। ਸੋ ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਟਾਰੀ। ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਜਹਿਂ ਜਲ ਸਮੁਦਾਇ।ਨਿਤ ਨਵੀਨ ਆਵਤਿ ਉਮਡਾਇ।੨੮।ਸੋ ਤੋ ਆਇ ਨ ਮਿਟ ਹੈ ਭਾਰੀ। ਹਾਰ ਪਰਹਿ ਕਰਹਿ ਜੁ ਉਪਚਾਰੀ। ਇਹ ਤਲਾਉ ਮੈਂ ਜਲ ਗੰਭੀਰ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਡਾਰਿ ਸੁਕਾਵੈਂ ਨੀਰ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਹਿੰਦੁਨਿ ਬਲ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ। ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਇਸਹਿ ਪਰਕਾਸ਼'। ਸੁਨਿਕੈ ਬਾਕ ਸਭਾਸਦ ਸਾਰੇ। ਸਤਿਕਾਰਤਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ 'ਜੋ ਅਭਿਲਾਖਾ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੀ। ਪੂਰਵਹੁ ਸਗਲੀ ਬਿਨਾਂ ਅਵਾਰੀ। ਜੋ ਜਮਨਾ ਕਉ ਚਹਿਤ ਹਟਾਈ। ਸੋਪਿ ਲੇਤ ਕਰਿ ਰਚਹਿ ਉਪਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਅਰੁ ਇਹ ਤਾਲ ਅਲਪ ਹੈ ਬਾਤ। ਕਰਹੁ ਪੁਰਾਵਨਿ ਅਬਿ ਬੱਖਯਾਤ। ਰਾਵਰਿ ਹੁਕਮ ਦੇਨ ਕੀ ਦੇਰੀ। ਪੂਰਨ ਹੋਇ, ਆਪ ਲਿਹੁ ਹੇਰੀ ॥੩੨॥ ਇਸ ਕੇ ਪੂਰਨ ਬਿਨਾ ਕਰਾਏ। ਹੋਵਹਿਂ ਪੁਨ ਮੰਦਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਬਡੋ ਹਿੰਦੂਆਨ ਕੋ ਇਹ ਥੰਭਾ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਜਲ ਮਾਨਿ ਅਚੰਭਾ[4] ॥੩੩॥ ਜੁ ਕਿਛੁ ਮਨੋਰਥ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ।

[1]ਬਲੋ ਨਾਲ। [2]ਮਲੇਛ ਦੇ ਤਪ ਤਪਣੇ ਤੋਂ (ਹਿੰਦੂ) ਹਾਰ ਗਏ। [3]ਬਹੁਤਾ ਜਲ ਹੈ। [4]ਜਲ (ਦੀ ਡੂੰਘਿਆਈ ਨੂੰ) ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਚੰਭਾ।

ਸੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੂ ਰਾਹ ਬਿਨ ਦੇਣਾ[1]। ਇਮ ਨੁਰੰਗ ਸੁਨਿ ਹਰਖ ਉਪਾਯੋ। 'ਡਾਰਹੁ ਮ੍ਰਿਤਕਾ' ਹੁਕਮ ਅਲਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥ 'ਇਸ ਬਿਨ ਪੂਰੇ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਾ। ਨਿਜ ਹਜ਼ੂਰ ਹੋਏਂ ਇਸ ਥਾਨਾ॥ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤੀ ਦੇਹੁ ਲਗਾਇ। ਅਧਿਕ ਮਜੂਰੀ ਤਿਨਹਿ ਦਿਵਾਇ॥੩੫॥ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਤੇ ਜਬਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਪੂਰਨ। ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਤੇ ਥਲ ਸਮ ਤੂਰਨ। ਅਪਨੋ ਡੇਰਾ ਤੀਰ ਲਗਾਇ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕੈ ਇਸ ਥਾਇ ॥੩੬॥ ਪੁਨ ਮੈਂ ਅਪਰ ਥਾਨ ਚਲਿ ਜੈ ਹੋਂ। ਬੁਤ ਤੀਰਥ ਸਗਰੇ ਮਿਟਵੈ ਹੋਂ। ਸਭ ਜਗ ਕਰੌਂ ਏਕ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਧਰਮ ਹਿੰਦਵਾਨ ਕਰੌਂ ਸਭਿ ਹਾਨਾ' ॥ ੩੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਨੌਰੰਗ ਸਭਿ ਸੌਂ ਬਾਨਿ[1]*। ਕਰੀ ਤਗੀਦ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾਵਾਨ[2]। 'ਅਪਨ ਅਪਨੇ ਲਾਇ ਮਜੂਰਾ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਕੀਜਹਿ ਪੂਰ' ।੩੮। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਰ ਸਭਿਨ ਬੁਲਾਏ। ਦੇਦੇ ਦਰਬ ਕਾਰ ਤਿਸ ਲਾਏ। ਪਰਹਿ[3] ਟੋਕਰੀ, ਪੂਰਨ ਕਰਹਿਂ। ਇਤ ਉਤ ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਫਿਰਹਿਂ ॥੩੯॥ ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹ ਕ 'ਕਰਨਿ ਸ਼ਿਤਾਬੀ। ਕਰਹੁ ਤਾਲ ਸਕਲੋ ਬਿਨ ਆਬੀ[4]'। ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਸੂਬ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਕਾਰ ਕਰਾਵਹਿਂ ਤੂਰਨ ਕਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਅਪਨਿ ਅਧਿਕਤਾ ਕੋ ਦਿਖਰਾਇ। ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸ਼ਾਹੁ ਉਪਾਇ। ਲਗੇ ਮਜੂਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਕਾਰ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਡਾਰ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਪੂਰਨ ਪੁਸ਼ਕਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਪੁਸ਼ਕਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਸ਼ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਨ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕੀਨਿ ਉਪਾਇ। ਲਗੇ ਮਜੂਰ ਸਹੰਸ੍ਰ ਹੀ ਪੂਰਹਿਂ ਰੌਰ ਮਚਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਪਾਟੈਂ, ਇਕ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਆਨੈ। ਇਕ ਉਠਾਇ, ਇਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਧਾਨੈਂ। ਇਕ ਲੇ ਛਟੀ ਕਹਨਿ ਪਰ ਖਰੇ। ਇਕ ਧਨ ਦਹਿਂ ਕਹੈਂ ਲਿਹੁ ਭਰੇ ॥ ੨ ॥ ਤੀਰਥ ਤੀਰ ਖਰੇ ਇਕ ਹੇਰੈਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਇਕ ਪ੍ਰੇਰੈਂ। ਜਲ ਮਾਹਿਂ ਪਰੈ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਗਰੈ[5]। ਉਛਲਹਿ ਅਧਿਕ, ਫਨ[6] ਬਹੁ ਕਰੈ ॥ ੩ ॥ ਚਹੂੰ ਓਰ ਪੁਸ਼ਕਰ ਕੇ ਭੀਰ। ਲਾਖਹੁ ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਤੀਰ। ਤ੍ਰਿਣ ਕਾਸ਼ਟ ਕੋ ਲਯਾਵਤ ਧਾਇ। ਪਾਇ ਪਾਇ ਪੂਰਤਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥੪॥ ਪਰੈ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਲੇ ਹੁਇ ਜਾਇ ਤ੍ਰਿਣ ਕਾਸ਼ਟ ਕੋ ਆਨਹਿਂ ਪਾਇ[7]। ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਭਯੋ ਨਗਨ ਮਾਹਿਂ।

[1]ਬਾਣੀ। [2]ਕਾਹਲੀ ਵਾਲੀ। [3](ਤਲਾ ਵਿਚ) ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। [4]ਪਾਣੀ ਬਿਨਾ। [5]ਗਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [6]ਝੱਗ। [7]ਲਿਆ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾਠ—ਬਾਨ।

ਜਿਤ ਕਿਤ ਪੂਰਹਿ, ਪੂਰ ਨ ਹ੍ਵੈ ਰਹਿ¹ ॥੫॥ ਲਾਖਹੁੰ ਦਰਬ ਖਰਚ ਕਰਿ-ਵਾਇਵ। ਦੇਤਿ ਮਜੂਰੀ ਸਭਿਨਿ ਬੁਲਾਇਵ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਸਾਰੇ।ਧਾਇ ਧਾਇ ਪਹੁਚਹਿਂ ਥਲਵਾਰੇ ॥੬॥ਅਧਿਕ ਮਜੂਰੀ ਪਾਵਨਿ ਕਰਿਹੀਂ। ਸ਼ਾਹਿ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਦਰਬ ਨਿਕਰਿਹੀਂ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੈਧਨਾ ਕਉ ਸਭਿ ਲੇਤਿ। ਬਹੁ ਨਰ ਬੈਠਹਿਂ ਗਿਨ ਗਿਨ ਦੇਤਿ ॥੭॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤ ਗਏ ਹੈਂ। ਰਿਦੈ ਕੌਤੂਹਲ ਸਭਿਨਿ ਭਏ ਹੈਂ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰਤਿ ਹੀ ਹਾਰੇ। ਤ੍ਰਿਣ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕਾਸ਼ਟ ਗਨ ਡਾਰੇ॥ ੮॥ ਕਹਾਂ ਪਰਹਿਂ ਖਪ ਜਾਹਿਂ ਕਿਥਾਈਂ।ਕਿਧੋਂ ਉਠਾਵਹਿ² ਕੋ ਲੇ ਜਾਈ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਨੁਮਾਨੇ। ਖਰਚ ਸਮੂਹ ਦਰਬ ਕੋ ਜਾਨੇਂ ॥ ੯ ॥ ਤਊ ਕਰਤਿ ਹਠ ਮੂਢ ਕੁਪੱਤੇ। ਕਰਹਿਂ ਜਤਨ ਪ੍ਰੇਰੇ ਚਢਗੱਤੇ³। ਲਾਖਹੁੰ ਨਰ ਅਕੁਲਾਇ ਰਹੇ ਹੈਂ। 'ਭਰਹੁ ਭਰਹੁ' ਮੁਖ ਬਾਕ ਕਹੇ ਹੈਂ ॥੧੦॥ ਫਿਰਹਿਂ ਜਤਨ ਕਰਤੇ ਚਹੁੰ ਓਰ।ਆਵਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਉਠਾਵਹਿਂ ਸ਼ੋਰ।ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਜ਼ਰੇ ਇਮ ਜਬੈ। ਇਕ ਦੁਇ ਥਲ ਊਚੇ ਦਿਖਿ ਤਬੈ ॥ ੧੧ ॥ ਹਰਖ ਭਰਯੋ ਨੌਰੰਗ ਉਰ ਮਾਂਹ। ਕਹਯੋ ਅਪਾਨ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਪਾਹਿ।'ਸ਼ਮਿਯਾਨੋ ਤੰਬੂ ਮਮ ਡੇਰਾ। ਦਿਹੁ ਲਗਾਇ ਨਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਦੇਰਾ॥ ੧੨॥ ਕਰੌਂ ਸੈਨ ਕੋ ਰੈਨ ਮਝਾਰ। ਪੁਰਵੌਂ ਪੈਜ ਅਪਨਿ ਇਸ ਬਾਰ⁴। ਬਹੁਰ ਕੂਚ ਕਰਿ ਹੈਂ ਹਮ ਕਾਲੀ। ਪੁਰਵਾਵਹੁ ਇਹੁ ਤਾਲ ਉਤਾਲੀ' ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਫਰਾਸ਼⁵ ਨੇ ਲਾਯਹੁ ਡੇਰਾ। ਜਰੀਦੋਜ਼⁶ ਸੁਠ ਮਖਮਲ ਕੇਰਾ। ਸੁੰਦਰ ਲਗੀ ਕਨਾਤ ਬਨਾਤੀ। ਤਾਨਿ ਬਿਤਾਨ⁷ ਰੰਗ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ॥ ੧੪ ॥ ਰੇਸ਼ਮ ਕੀ ਦੀਰਘ ਗਨ ਡੋਰੈਂ। ਗੀਰੇ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਚਹੁੰ ਓਰੈਂ। ਊਪਰ ਕੰਚਨ ਕਲਸ ਬਨਾਏ। ਚਮਤਕਾਰ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਛਬਿ ਛਾਏ॥ ੧੫ ॥ ਚਾਰ ਘਟੀ ਜਬਿ ਦਿਵਸਿ ਲਹਯੋ ਹੈ। ਨੌਰੰਗ ਬਾਦੀ ਜਾਇ ਰਹਯੋ ਹੈ। ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਸਮੀਪੀ ਕੇਰੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਸਕਲ ਧਰੇ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ॥੧੬॥ ਫਰਸ਼ ਅਨੇਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਕਰੇ। ਕੰਚਨ ਰਜਤ ਸੁ ਬਾਸਨ ਧਰੇ। ਭਈ ਸੰਝ ਖਾਨੇ ਕਹੁ ਖਾਇ। ਪਰਯੋ ਮੰਦਮਤਿ ਚੌਂਪ ਬਢਾਇ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤਯੋ ਨਿਸ ਕੋ ਪਾਇ।

---

¹ਭਰਦੇ ਹਨ (ਤਲਾ) ਪਰ ਭਰਦਾ ਨਹੀਂ। ²ਉਠਾਕੇ। ³ਨੌਰੰਗੇ ਦੇ ਟੋਰੇ ਹੋਏ। ⁴ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਣ ਇਸ ਵਾਰੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਵਾਂ। ⁵ਫਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ। ⁶ਜ਼ਰੀਦਾਰ। ⁷ਚੰਦੋਆ।

ਗਾਢੋ ਅੰਧਕਾਰ ਜਗ ਛਾਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਪਰੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਹਿੰਦੂ ਮਿਲੇ ਭਜਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ॥ ੧੮॥ ਅਰਧ ਜਾਮਨੀ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਈ। ਉਮਡਯੋ ਜਲ ਪਸਰਯੋ ਸਭਿ ਥਾਈਂ। ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ ਬਾਰ[1] ਉਛਾਲਾ*। ਲੈਨਿ ਨ ਦੀਨਸਿ ਕਿਸਹਿ ਸੰਭਾਲਾ॥੧੯॥ਪੁਰਬ ਨੌਰੰਗ ਸੁਪਤਯੋ ਜਹਾਂ। ਪਸਰ ਗਯੋ[2] ਇਕਬਾਰਹਿ ਤਹਾਂ। ਗਿਲਮ ਗਲੀਚੇ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਭਿ ਪਰ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੇ ਚਾਲਾ॥੨੦॥ਜਾਗਤਿ ਨਰ ਨੇ ਨੀਰ ਨਿਹਾਰਾ। ਸ਼ਾਹ ਸੰਗ ਧੁਨਿ ਉਚ ਪੁਕਾਰਾ। 'ਜਲ ਬਹੁ ਚਢ੍ਯੋ ਜਾਇ ਚਲਿ ਆਵਤਿ। ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਲ ਉਠਹੁ ਉਤਲਾਵਤ' ॥ ੨੧॥ ਸੁਨਤੇ ਤੁਰਤ ਮਤੰਗ ਅਰੂਢਾ। ਭਾਗ ਚਲਯੋ ਬਿਹਬਲ ਮਤਿ ਮੂਢਾ। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਬੂਡ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਿਨ ਹੂ ਕਿਯੋ॥੨੨॥ ਧਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਭਾਗਤਿ ਬੀਬੀ[3]। ਨਹਿਂ ਸੁਧ ਰਹੀ ਬੰਧਿਬੇ ਨੀਬੀ[4]। ਦਾਸੀ ਖਾਸੀ[5] ਚਲੀ ਪਲਾਇ। ਅਨਿਕ ਮਸਾਲੈਂ ਲਈ ਜਰਾਇ॥ ੨੩॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਤਾਬੀ ਆਗ ਲਗਾਈ।ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਕੀ ਨਯਾਈ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਥਲ ਉਚੇ ਗਏ। ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਸਥਲ ਪਰਪੁਲਤੇ ਭਏ[6]॥ ੨੪॥ ਹਾਥੀ ਪਰ ਹੌਦਾ ਨਹਿਂ ਪਰੇ। ਬਹੇ ਜਾਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਨਹਿਂ ਧਰੇ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੇ ਬਹਿ ਚਾਲੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਸੰਭਾਲੇ॥ ੨੫॥ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰਤਿ ਮਾਚਯੋ ਰੌਰਾ। ਖਰੇ ਹੋਇਂ ਨਹਿਂ ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰਾ। ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਰਿਸ ਬਹੁ ਕੀਨਸਿ। ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕਉ ਸੰਕਟ ਦੀਨਸਿ॥ ੨੬॥ ਐਸੋ ਨੀਰ ਉਛਾਰਯੋ ਨਿਜ ਤੇ। ਬਯਾਕੁਲ ਭਏ ਤੁਰਕ ਗਨ ਭਜਤੇ। ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਸਥਲ ਕੇ ਬੂਡੇ ਘਨੇ। ਸਹਿਤ ਸਮਾਜ ਨ ਨਿਕਸਨਿ ਬਨੇ॥ ੨੭॥ ਅੰਨ ਲਵਨ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਮਹਾਨ। ਇੱਤ੍ਰਯਾਦਿਕ ਸੌਜਨਿ ਕਰਿ ਹਾਨਿ। ਕਹਿਂ ਲੌ ਗਨੌਂ ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੈਨ ਕੋ ਬਹਿ ਕਰਿ ਚਾਲ॥੨੮॥ਬਡ ਅਪਦਾ ਤੁਰਕਨਿ ਪਰ ਆਈ। ਪੁਸ਼ਕਰ ਨੇ ਕੀਨਸਿ ਬਿਕੁਲਾਈ। ਤੀਰਥ ਮਾਂਹਿ ਮਹਾਤਮ

[1]ਪਾਣੀ। [2](ਜਲ) ਪਸਰ ਗਿਆ। [3]ਭਾਵ ਬੇਗਮ। [4]ਨਾਲਾ ਤੰਬ੍ਰਣ ਦੀ [ਸੰਸ:, ਨੀਵਿ]। [5]ਖਾਸ ਦਾਸੀ।(ਅ) ਬਹੁਤੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ [ਫ਼ਾ: ਖਾਸੀ=ਬਹੁਤੀ]।[6]ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਸਾਰੇ ਭਰ ਗਏ (ਪਾਣੀ ਨਾਲ) [ਸੰਸ:, ਪਰਿਪ੍ਲੁਤ]। (ਅ) ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਥਾਂ ਉੱਚੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ (ਮਿੱਟੀ ਪਾਉਣ ਨਾਲ) ਉਹ ਥਲ ਨੀਵੇਂ ਪੈਕੇ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਏ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਪੁਲਿਨ=ਉਹ ਚਿੱਕੜ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਜੋ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਵਾਂ ਪਾਣੀ ਪੈਣ, ਯਾ ਚੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੱਟਣ ਨਾਲ ਦਲਦਲ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ]।

*ਪਾ:—ਜਲ ਚਢਜੋ ਉਛਾਲਾ।

ਮਹਾਂ।ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪਵੰਤ ਅਘ ਦਹਾ ॥ ੨੯ ॥ ਪੂਰਬ ਸਤਿਜੁਗ ਕੇਰ ਮਝਾਰ।
ਕਮਲਾਸਨ ਸ਼ੁਭ ਰਚ੍ਯੋ ਉਦਾਰ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਸੁਜਸੁ ਹੈ।
ਜਿਹ ਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਕਲਮਲ ਨਸਿ ਹੈਂ ॥ ੩੦ ॥ ਤੁਰਕ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਕੀਨਸਿ
ਭਾਰੀ। ਦਿਯੋ ਦੰਡ ਨਹਿਂ ਸਕ੍ਯੋ ਸਹਾਰੀ। ਬਹੁ ਬਿਹਾਲ ਲਸ਼ਕਰ ਕਉ
ਹੇਰਾ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਸੁਨ੍ਯੋ ਤਿਸਬੇਰਾ ॥ ੩੧ ॥–ਸਹਤ ਸਮਾਜ ਨਾਸ਼ ਕਹੁ
ਪਾਵੈਂ।ਜਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਚਹਿਂ,ਕਿਤ ਜਾਵੈਂ–। ਇਮ ਨੌਰੰਗ ਚਿਤਵਤ ਚਿਤ
ਮਾਂਹੀ।–ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਬਨੈ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥ ਦਿਵਸ ਨਹੀਂ, ਮੁਸ਼ਕਲ
ਅਬਿ ਯਾਤੇ।ਸੁਧ ਨ ਸੰਭਾਰਿ ਸਕਹਿਂ ਨਰ ਜਾਤੇ।ਕਿਮ ਦਲ ਸੰਕਟ ਸਕਲ
ਬਿਦਾਰਉਂ।ਕਿਤ ਮਜੂਰ ਲਾਵਉਂ[1]ਜਲ ਟਾਰਉਂ ॥੩੩॥ ਕਿਤ ਤੇ ਉਛਰ੍ਯੋ
ਪਸਰ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਸੈ ਥਲ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨ
ਹੁਇ ਇਸ ਕਾਲਾ–। ਖਰੋ ਤੁਰਕ ਪਤਿ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ ਲਖ੍ਯੋ
ਮਹਾਤਮ ਤੀਰਥ ਕੇਰਾ।–ਜਲ ਉਛਾਲਿ ਡੋਬਤਿ ਮਮ ਡੇਰਾ। ਕਰਨੀ ਬਿਨੈ
ਅਬਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦਲ ਮੋਰ ਬਚਾਵੈ ॥੩੫॥ ਅਜ਼ਮਤਵਾਨ
ਮਹਾਨ ਸੁਜਾਨਾ–। ਭਯੋ ਦੀਨ ਜੋਰਤਿ ਜੁਗ ਪਾਨਾ। 'ਛਿਮਹੁ ਅਵੱਗ੍ਯਾ
ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨ੍ਯੋ। ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਸਹਤਿ ਪਛਾਨ੍ਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਸਭਿ
ਤੀਰਥ ਮੈਂ ਤੁਵ ਬਡਿਆਈ। ਬਿਦਤ ਮਹਦ ਅਬਿ ਹੋਹਿ ਸਵਾਈ। ਜਿਤੋ
ਬਿਗਾਰ ਆਨਿ ਮੈਂ ਕਰ੍ਯੋ।ਗਨ ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਮੂਲ ਉਖਰ੍ਯੋ॥੩੭॥ਸੋ ਰਚਨਾ
ਅਬਿ ਫੇਰ ਬਨਾਵਉਂ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਗੇਰੀ ਸੋ ਕਢਿਵਾਵਉਂ। ਤਵ ਨਮਿਤ
ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਦੇਵੋਂ। ਜੀਵਤਿ ਰਹੋਂ ਸੁ ਤਾਵਦ ਸੇਵੋਂ' ॥੩੮॥ ਭਯੋ ਦੀਨ
ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਹਿ। ਗਜ ਤੇ ਉਤਰਿ ਨਮੋ ਕਿਯ ਮਹਿ ਮਹਿਂ[2]। ਪੁਨ
ਪੁਸ਼ਕਰ ਜਲ ਥੋਰੋ ਕੀਨਸਿ। ਸਿਮਟ੍ਯੋ ਭਯੋ ਆਇ ਬਿਚ ਲੀਨਸਿ॥੩੯
॥ ਹੜ੍ਹ ਕੇ ਜਲ ਸਮ ਉਤਰਿ ਗਯੋ ਹੈ। ਪੁਨ ਲਸ਼ਕਰ ਟਿਕ ਸਥਲ ਭਯੋ
ਹੈ। ਭੀਗੇ ਗਹਿ ਗਹਿ ਬਸਤ੍ਰ ਨਿਚੋਰਤਿ।ਇਤ ਉਤ ਫਿਰ ਫਿਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ
ਟੋਰਤਿ ॥ ੪੦ ॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਸੰਕਟ ਦਲ ਕੋ। ਟਿਕੇ ਸਕਲ ਪਿਖਿ
ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਕੋ। ਬਡੇ ਕਸ਼ਟ ਸੋਂ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗਤਿ ਹੀ
ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ॥੪੧ ॥ ਸਕਲ ਦਰੋਗੇ ਸ਼ਾਹੁ ਹਕਾਰੇ। ਤੂਰਨ ਤਿਨ
ਪ੍ਰਤਿ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰੇ। 'ਆਗੇ ਤੇ ਦਿਹੁ ਦੁਗਨਿ ਮਜੂਰੀ। ਨਿਕਸਾਵਹੁ

[1]ਕਿਸ ਪਾਸੋਂ ਮਜ਼ੂਰ ਲਾਵੇ। [2]ਧਰਤੀ ਤੇ।

ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕਰਿ ਦੂਰੀ ॥੪੨॥ ਮੰਦਿਰ ਬਿਸਦ ਬਿਲੰਦ ਬਿਦਾਰਨੋ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਨਿਹਾਰਨੋ। ਉਸਰਾਵਹੁ ਤਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਅਪਰ ਚਿਨਾਵਹੁ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰੀ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਤਹਿਂ ਕੇ ਬਿਪ੍ਰ ਬੁਲਾਇ। ਦਿਯੋ ਦਾਨ ਭੋਜਨ ਅਚਵਾਇ। ਕਾਰ ਕਾਰ ਪਰਕਰਿ ਨਰ ਖਰੇ। ਸੌਂਪਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪੂਰਨ ਲਿਹੁ ਕਰੇ ॥੪੪॥ ਰਚਨਾ ਜੈਸੀ ਦਿਹੁ ਬਨਵਾਇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਜੂਰਨਿ ਅਬਿ ਲਗਵਾਇ। ਪੁਸ਼ਕਰ ਮੈਂ ਅਜ਼ਮਤ ਧ੍ਰਿਤਿ ਜਾਨਾ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਪਖੰਡ ਕਛੁ ਛਾਨਾ" ॥ ੪੫ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹ ਕਰੀ ਅਸਵਾਰੀ। ਗਮਨਯੋ ਮਾਰਗ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਅਜਮੇਰ ਸਮੀਪ ਸਥਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਉਤਰਯੋ ਦਲ ਨਾਨਾ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਪੁਸ਼ਕਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਅਜਮੇਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਜ ਲਗੈਂ ਪੁਸ਼ਕਰ ਬਿਖੈ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੇ ਚਿੰਨ੍ਹ। ਪ੍ਰਗਟ ਮਹਾਤਮ ਜਗਤ ਮਹਿ ਕਰਯੋ ਤੁਰਕਪਤਿ ਛਿੰਨ°* ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਡੇਰੋ

°(ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ)ਨੇ ਮਾਂ ਕਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਆਦਮੀ ਖੜੇ ਕਰਕੇ ਜੋ ਕੁਛ ਪਖੰਡ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ, ਦੇਖ ਲੀਨੋ ਜਿਤ।

*ਇਸਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਪ ਪੁਸ਼ਕਰ ਜਾਕੇ ਸੁਣਿਆਂ ਤੇ ਰਵਾਯਤ ਵਰਨਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਖੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੁਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਪੂਰ ਦੇਣ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਅਤਿ ਦਾ ਤਅੱਸਬੀ ਤੇ ਤੰਗ ਦਿਲ ਸੀ। ਪੁਸ਼ਕਰ ਇਕ ਕੁਦਰਤੀ ਅਥਾਹ ਜਲ ਦੀ ਝੀਲ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਪੂਰਿਆ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਮਖੌਲ ਨਹੀਂ। ਉਸਦੇ ਉਥੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਬਰਖਾ ਲਹਿਰੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਜਲ ਹੜ੍ਹ ਹੋਕੇ ਆ ਜਾਣਾਂ, ਪਾਈ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਹੇਠ ਜਾਣੇ ਪੁਲਿਨ ਬਨ ਜਾਣਾਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਅਪਣੇ ਵਕਤ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣੇ ਦੀ ਬੀ ਰੋਕ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਅੱਰਖਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਨਾ ਆਈ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਜਿਵੇਂ ਹੋਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਰਵਾਯਤਾਂ ਕੁਛ ਵਧ ਘਟਕੇ ਕੁਛ ਐਸੇ ਵਾਕਿਆਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਤੇ ਜਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਰਵਾਯਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗੇ ਕੱਟੜ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆ ਜਾਣਾਂ ਕਿ ਤੀਰਥ ਨੇ ਕੋਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਮਾਨ ਲੈ ਆਵੇ ਅਨਹੋਣੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਦੀਨਦਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸ਼ਰਾ ਤੇ ਦੀਨ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਪਰਦੇ ਬਨਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਆਪਣੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਢੱਕਣ ਲਈ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਪਣੀ ਰਾਜਸੀ (ਪੁਲੀਟੀਕਲ) ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਸੰਘਠਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਦੇ ਸ਼ਰਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਜਾਮਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਨਿਰਬਲਤਾ ਦਾ ਜਾਣੂੰ ਸੀ ਤੇ ਜਬਰੀ ਦੀਨ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਜਾਇ ਕਰਯੋ ਅਜਮੇਰ*।ਉਤਰਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਜਾਇ ਬਡੇਰ । ਏਕ ਜਾਮਨੀ ਕਰਿ ਕੈ ਬਾਸਾ । ਮਾਰਤੰਡ ਜਬਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੨ ॥ ਸਕਲ ਮੁਜਾਵਰ ਤਬਹਿ ਹਕਾਰੇ । ਹਿਤ ਬੂਝਨਿ ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ । 'ਤੁਮ ਨੇ ਕਹਾ ਇਹ ਦੰਭ ਕਮਾਯੋ ? ਕਰਿ ਬੰਚਕਤ੍ਰਾ[1] ਧਨ ਉਪਜਾਯੋ ॥ ੩ ॥ ਮੋਰ ਕਮਾਨ ਚਢੀ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ[2] ? ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਕੇਰਿ ਕਿਯ ਜੈਸੇ[3]। ਸ਼ਾਹਿ ਜਹਾਂ ਕੇ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ ।–ਤੁਵ ਬਡ ਸੁਤ ਕੀ ਚਢੀ ਕਮਾਨੀ–॥੪॥ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿ ਤਿਸ ਪਰ ਖ੍ਵਾਜਾ[4] । ਮਿਸ ਕਮਾਨ ਕੇ ਬਿਦਤ ਨਿਵਾਜਾ[5]। ਤੌ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਪਈ[6] । ਕੁਮਤਿ ਮਰਯੋ ਕਿਛ ਹਾਥ ਨ ਆਈ ॥੫ ॥ ਤਖਤ ਬੈਠਿਬੋ ਮੋਹਿ ਨ ਅਯੋ । ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਜਯੋ ਸਭਿ ਨੇ ਲਹਯੋ[7] । ਅਬਿ ਮੈਂ ਸਭਿ ਪਤਿ-ਸ਼ਾਹਿਤ ਪਾਈ । ਇਹ ਕਹਾ ਭਯੋ ਦੇਹੁ ਬਤਲਾਈ?॥੬॥ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਐਸੇ । ਤੁਮ ਹੀ ਕਰਹੁ ਦੰਭ ਕਿਛ ਕੈਸੇ । ਕੈ ਤੁਮ ਦੀਜੈ ਸਾਚ ਬਤਾਇ । ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ ਦੇਖਵ ਪਤੀਆਇ'॥੭॥ਸਕਲ ਮੁਜਾਵਰ ਇਕਠੇ ਭਏ । ਨਹਿ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਉੱਤਰ ਦਏ । ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਅਸ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ । ਬਖ਼ਸ਼ਹਿ ਜਿਸਹਿ ਸੁਨਹਿ ਤਿਸ ਅਰਜ਼ੀ ॥੮॥ ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਮੈਂ ਹਮਰੋ ਚਾਰਾ । ਕਹਾਂ ਚਲਹਿ, ਚਿਤ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰਾ' । ਸਮੁਝਯੋ ਨੌਰੰਗ –ਬੋਲਹਿਂ ਪਾਜ[8] । ਹੈ ਇਨ ਦੰਭ ਲੇਨਿ ਧਨ ਕਾਜ–॥੯॥ ਬੇਲਦਾਰ ਗਨ[9] ਲੀਏ ਬੁਲਾਇ । ਕਹਯੋ 'ਸਥਾਨ ਉਖਾਰਹੁ ਜਾਇ'। ਇਕ ਦੁਇ ਸੰਗ ਕਰੇ ਉਮਰਾਵ । 'ਪਿਖਹੁ ਜਾਇ ਕਹਾ ਬਿਧਿ ਤਿਸ ਥਾਂਵ' ॥੧੦॥ ਹੁਕਮ ਪਾਇ

---

[1]ਠੱਗੀ।[2]ਮੇਰੀ ਕਮਾਨ ਕਿਉਂ ਨਾ ਚੜ੍ਹਾਈ(ਕਮਾਨ ਦਾਂ ਵੇਰਵਾ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਵਿਚਔਰੇ ਆਵੇਗਾ)। [3]ਦੀ ਜਿਵੇਂ (ਚੜ੍ਹਨੀ) ਕੀਤੀ ਸੀ। [4]ਖ੍ਵਾਜੇ ਦੀ ਖਾਨਕਾਹ ਹੈ ਇਹ ਮੰਦਰ। [5]ਕਮਾਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਵਡਿਆਇਆ ਸੀ (ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਨੂੰ)। [6]ਭਾਵ (ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ ਦੇ)। [7](ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਸਾਬ ਤਾਂ) ਮੇਰੇ (ਭਾਗ ਵਿਚ) ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਣਾ, (ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸਾਂ ਮੈਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਵਾਜਿਆ, (ਇਹ) ਸਭ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈ (ਪਰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਉਂ)। [8]ਝੂਠ। [9]ਬਹੁਤੇ ਪੁਟਣ ਵਾਲੇ।

*ਇਹ ਚਿਸ਼ਤੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਡੇਰਾ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਪੀੜਿਆਂ ਦੇ ਕਹੇ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।

ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਗਏ। ਥਲ ਅੰਤਰਿ ਕੋ ਖੋਦਤਿ ਭਏ। ਹਤੋ ਪਾਜ ਕਛ ਤਨਕ ਉਘਾਰਾ। ਤਤਛਿਨ ਤਹਿਂ ਪੋਲਾੜ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਖਨਨਿ ਲਗੇ ਜਬਿ ਤਿਸਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਦੀਰਘ ਸਾਂਤਿਹਨਿ ਸੁਰੰਗ ਨਿਹਾਰੀ। ਤਿਸ ਕੌ ਪਾਟਤਿ ਜਬਿ ਕਿਛ ਗਏ। ਘਰ ਮਜਾਵਰਨਿ ਕੋ ਜਹਿਂ ਥਿਏ॥੧੨॥ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਗਈ ਸੁਰੰਗ ਅਗਾਰੇ। ਛਪਨੋ ਜੁ ਪਰਦੋ ਕਰਨੋ ਉਘਾਰੇ। ਕਹੂੰ ਮਹਿੰਮ ਚੜ੍ਹਹਿ ਜਬਿ ਸ਼ਾਹੁ।ਕੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਦੈਨੀ ਕਾਂਹੁ ॥੧੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜੇ ਕਾਜ ਮਹਾਨ। ਦਿੱਲੀਪਤ ਆਵਤਿ ਇਸ ਥਾਨ। ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਬਡ ਦਰਬ ਚਢਾਇ। ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਮੈਂ ਸੰਸੈ ਪਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਤਿਸ ਹਿਤ ਅੰਤਰ ਧਰਹਿ ਕਮਾਨ। 'ਕਰਹਿਂ ਕਿ ਨਹੀਂ' ਸੰਕਲਪਹਿ ਠਾਨਿ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਧਰਹਿ। ਪੁਨਹਿ ਕਪਾਟ ਅਸੰਜਤਿ ਕਰਹਿਂ[1] ॥੧੫॥ ਪੁਨ ਗਾਢੇ ਦੇਂ ਕੁਲਫ ਲਗਾਇ। ਦਰ ਪਰ ਪਹਿਰੂ ਰਹਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਸੁਰੰਗ ਕੇ ਰਾਹੂ। ਜਾਇ ਮੁਜਾਵਰ ਮੰਦਿਰ ਮਾਹੂ ॥੧੬॥ ਅੰਦਰ ਦੇਹਿ ਕਮਾਨ ਚੜ੍ਹਾਇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਾਖੀ ਬਣਤ ਬਨਾਇ। ਕਰਹਿ ਮੰਨਤਾ ਸ਼ਾਹਿ ਘਨੇਰ। ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਕਹਾ ਗਿਨਤੀ ਫੇਰ ॥੧੭॥ ਇਮ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਤਹਾਂ ਜਨਾਵੈਂ। ਸਿਦਕ ਸਹਿਤ ਪਿਖਿ ਦਰਬ ਚੜ੍ਹਾਵੈਂ। ਜਬਿ ਸੁਰੰਗ ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਜਾਇ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੀ ਜਿਮ ਬਨਤ ਬਨਾਇ॥੧੮॥ਪਰਦਾ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਇ ਸੁ ਗਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਛਲ ਲਯੋ। ਚੜ੍ਹੇ ਕਮਾਨ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਵੈਂ। ਜਾਨਿ-ਖੁਆਜੋ ਆਨਿ ਚਢਾਵੈ-॥ ੧੯ ॥ ਸਿਦਕ ਸਹਿਤ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਆਇ।ਹਾਰ ਜੀਤ ਇਸ ਤੇ ਪਤੀਆਇ।ਇਮ ਸ਼ਾਹਨਿ ਕੇ ਸਿਦਕ ਨਿਹਾਰੇ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਪੂਜ ਹੈਂ ਸਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਸੋ ਪਰਦਾ ਨੌਰੰਗ ਉਘਾਰਾ। ਬਿਨ ਅਜ਼ਮਤ ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਪਤਿਆਰਾ। ਇਸ ਆਗੈ ਨਹਿਂ ਅਟਕੈ ਦੇਤਾ। ਤਿਸ ਮਾਨੈ ਜੋ ਕਹੈ ਅਚੇਤਾ ॥ ੨੧॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹਿ ਉਰ ਹਰਖ ਬਢਾਇ।ਸਭਿ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ:-'ਕਹਾ ਛਲ ਲਾਇ। ਚਾਤੁਰ ਮੂਰਖ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਜਾਨੀ। ਰਾਉ ਰੰਕ ਗਨ ਸਭਿਹਿਨ ਮਾਨੀ ॥ ੨੨ ॥ ਮਹਦ ਪਖੰਡ ਕਰਤਿ ਇਹ ਰਹੇ। ਮਰਮ ਇਨਹੁੰ ਕਹੁ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਲਹੇ। ਕਰਨੈ ਬਿਲੋਕਨਿ ਨੀਕੇ ਆਜੁ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੌ ਉਘਰਨੋ ਪਾਜੂ' ॥੨੩॥ ਨਿਕਟਿ ਮੁਜਾਵਰ ਲੀਏ ਬੁਲਾਇ। ਧਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਹੇ ਕ੍ਰੁੱਧ ਨੌਰੰਗ

---

[1]ਤਖਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ।

ਤਬਿ ਬੋਲਾ। ਸੁਨਤਿ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਅੰਤਰ ਹੌਲਾ ॥ ੨੪ ॥ 'ਇਹ ਕਸ੍ਰਾ ਕੀ-ਨਸਿ ਤੁਮ ਬਡ ਦੇਭਾ?। ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਵਤਿ ਰਹੇ ਅਚੰਭਾ। ਛਲ ਕਰਿ ਦਰਬ ਹਰਯੋ ਸਭਿ ਕੇਰਾ। ਕੋਇ ਨ ਜਾਨ ਸਕਯੋ ਕਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਬਹੁਤ ਖ਼ਤਾ ਤੁਮ ਨੇ ਨਿਤ ਕਰੀ। ਕਿਤੀ ਪ੍ਰਜ਼ਤ ਕੀ ਦੌਲਤ ਹਰੀ। ਬਡੇ ਤੁਮਾਰੇ ਕਰਤਿ ਸੁ ਰਹੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਅਚਰਿਤ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਲਹੇ[1] ॥ ੨੬ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਕੋ ਦੰਡ ਬਿਸਾਲਾ। ਤੁਮ ਕੋ ਚਹਿਯਤਿ ਹੈ ਇਸ ਕਾਲਾ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਾਰੇ। ਕੂਰੇ ਕਰੇ ਮੁਜਾਵਰ ਸਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਸਦਨ ਸਮਾਜ ਖੋਸ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਅਪਰ ਲੀਨਿ ਧਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਰੋ। ਦੇ ਕਰਿ ਦੰਡ ਛੋਰਿ ਸਭਿ ਦੀਨੇ। ਪੁਨ ਆਗੇ ਕਹੁ ਬਰਜਨਿ ਕੀਨੇ ॥ ੨੮ ॥ 'ਤ੍ਯਾਗਿ ਦੇਹੁ ਇਹ ਕਪਟ ਕਮਾਵਨਿ। ਇਮ ਕੋ ਅਰਪਹਿ ਕਰਹਿ ਸੁ ਖਾਵਨਿ। ਜੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਕਮਾਈ। ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁੰ ਦੇਹੁੰ ਮਾਰ-ਵਾਇ' ॥੨੯॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਦੀਨਸਿ ਤ੍ਰਾਸੁ। ਕੂਰ ਡਰੇ ਨ ਉਕਾਸਹਿਂ ਸ੍ਵਾਸੁ[2]। ਛੁਟਿ ਕਰਿ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਗਏ। ਦੁਰੇ ਨ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵਤਿ ਭਏ ॥ ੩੦ ॥ ਕਰਿ ਕੈ ਇਮ ਨੌਰੰਗ ਅਜਮੇਰ। ਚਢਯੋ ਹਰਖ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਬਡੇਰ। ਸੁਨਹਿ ਕਹੂੰ ਜਬਿ ਠਾਕੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਦੇਤਿ ਹੁਕਮ ਤਹਿਂ ਢਾਹ ਬਿਦਾਰੇ ॥੩੧॥ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਿਵਾਵੈ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਦੂਰ ਗਿਰਾਵੈ। ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਹਿ ਜਹਿਂ ਪਿਖਹਿ ਪੁਜਾਰੀ। ਝਿਰਕਹਿ ਦੰਡਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਰੀ ॥੩੨॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਲਿਖਤ ਭਯੋ ਪਰਵਾਨੇ। ਜੇ ਸੂਬੇ ਉਮਰਾਵ ਮਹਾਨੇ। ਆਮਿਲ ਮੁਲਖਨਿ[3] ਕੇ ਜਿਸ ਥਾਈਂ। ਸਭਿਹਿਨ ਕਹੁ ਸੁਧ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਈ ॥੩੩॥ 'ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਕਿਤ ਹੋਨਿ ਨ ਪਾਵੈ। ਮੰਦਿਰ ਭਗਨਹੁ ਕੋ ਨ ਚਿਨਾਵੈ। ਤੁਰਕ ਜੁ ਬਨਹਿ ਲੋਭ ਕਰਿ ਕੋਇ। ਲੇਹੁ ਬਨਾਇ ਵਸਤੁ ਦਿਹੁ ਸੋਈ' ॥ ੩੪ ॥ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਪਹੁੰਚੇ ਪਰਵਾਨੇ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਮਾਨੇ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਮਾਹਂ ਹਿੰਦੂ ਤ੍ਰਾਸੇ। ਗਹੈਂ ਓਜ ਤੇ[4] ਧਰਮ ਬਿਨਾਸੇਂ ॥ ੩੫ ॥ ਠਾਕੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ ਭਗਨ ਕਰੰਤੇ। ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਫੋਰਹਿਂ ਕਿਤਹੁੰ ਗਿਰੰਤੇ। ਨਹਿਂ ਬਸਿ ਚਲਹਿ ਰਹਹਿਂ ਪਛੁਤਾਇ। ਮੋਨ ਧਰਹਿਂ ਘਰਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਨੌਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

[1]ਕਿਸੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ (ਇਸ) ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਿਆਂ [ਸੰਸ:, ਅਚਰਿਤ=ਅਨੋਖਾ, ਕੌਤਕ]।
[2]ਸਾਹ ਨਾ ਕਢਿਆ। [3]ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਹਾਕਮ। [4]ਰੜਕੇ ਬਲ ਨਾਲ।

੩੧. [ਕਾਂਸ਼ੀ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ਼ਾਫ਼ੇ ਬਡੇ ਜੁ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿ ਮਾਨੀ ਮੂਢ ਗਵਾਰ। ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਸਿਖਰਾਵਹੀਂ ਕਰਿ ਨਿਜ ਦੀਨ ਹੰਕਾਰ[1]॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਇਨ ਕੇ ਪਾਜ ਉਘਾਰੇ।ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਦੇਤੇ ਧਨ ਸਾਰੇ। ਮਤਿ ਖੁਦਾਇ ਤੁਮਰੇ ਅਸ ਪਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਛਾਨੋ[2] ਬਾਤ ਨ ਕਾਈ ॥ ੨ ॥ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤੀ ਪਰ ਹੋਵਹੁ ਦੰਡ। ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਰਾਵਰਿ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਹਿੰਦਵਾਨ ਬਿਸਾਲੇ। ਆਇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਬਨੈਂ ਸੁਖਾਲੇ ॥ ੩ ॥ ਸੁਜਸੁ ਬਿਲੰਦ ਆਪ ਕਹੁ ਹੋਵਾ। ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸਭਿਨਿ ਬਲ ਜੋਵਾ। ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ ਜੇ ਤੁਰਕ ਬਨੈਂਗੇ। ਬਿਨਾ ਬਨੇ ਬਹੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਹੈਂਗੇ ॥ ੪ ॥ ਇਕ ਮਕਾਨ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਭਾਰੋ। ਕਾਸ਼ੀ ਨਾਮ ਮਹਿਦ ਬਿਸਤਾਰੋ। ਖਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਠਾਕੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨਰ ਕਰਤਿ ਅਪਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਆਪ ਚਲਹੁ ਤਹਿਂ ਪਿਖਹੁ ਪਖੰਡ। ਮੇਟਹੁ ਦੀਜੈ ਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਤਹਿਂ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ਹੁ। ਚਲਨਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹੁ ॥੬॥ ਸੋ ਮਕਾਨ ਜੋ ਦੇਹੁ ਬਿਗਾਰ। ਬਨਹਿਂ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹਾਰਿ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਵਾ। ਤਹਾਂ ਚਲਨਿ ਕਹੁ ਕਰਨੋ ਉਪਾਵਾ ॥ ੭ ॥ ਗਜ ਬਾਜੀ ਪੈਦਲ ਸੰਗ ਘਨੇ। ਲਸ਼ਕਰ ਚਲਯੋ ਦੀਹ, ਕੋ[3] ਗਨੇ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘਯੋ ਸਾਰੋ।ਕਾਂਸ਼ੀ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਿਵਰ ਉਤਾਰੋ[4] ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਧਰਿ ਬਿਕੁਲਾਯਾ। ਦੁਰਿ ਦੁਰਿ ਜਾਹਿਂ ਸਦਨ ਸਭਿ ਅਪਨੇ।–ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਇਸੈ ਦਿਖਾਉ ਨ ਸੁਪਨੇ–॥੯॥ ਘਰ ਤੁਰਕਾਨਿ ਕੇ ਹੋਤਿ ਬਧਾਈ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿਂ 'ਦੀਨ ਬਿਰਧਾਈ। ਨੌਰੰਗ ਸ਼ਾਹਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਗਾਢੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਰਕਾਨਾ ਬਹੁ ਬਾਢੇ' ॥੧੦॥ ਇਕ ਨਿਸਾ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਅੰਤਰ ਪੁਰਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਥਾਨ ਥਾਨ ਜਹਿਂ ਪੁੰਜ ਸ਼ਿਵਾਲੇ। ਬਾਜੈਂ ਘੰਟੇ ਸੰਖ ਬਿਸਾਲੇ ॥੧੧॥ ਕਰਹਿਂ ਆਰਤੀ ਕੇਰ ਉਤਾਰਨਿ। ਪੁਸ਼ਪ ਪੱਤ੍ਰ ਪੂਜਾ ਬਿਸਥਾਰਨਿ। ਗਾਇਂ ਬਿਸ਼ਨਪਦ ਬਾਦਿਤ ਬਾਜਹਿਂ। ਗਨ ਮੰਦਿਰ ਉਤਸਾਹਨਿ ਸਾਜਹਿਂ ॥ ੧੨ ॥ ਕੌਤਕ ਥਾਨ ਪੁਰਾਨਨਿ ਬਾਚਹਿਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਰਾਚਹਿਂ। ਬੇਦ ਘੋਖ ਪਾਵਨ ਕਹੁ ਕਰਿਹੀਂ[5]।

---

[1] ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ। [2] ਛੁਪੀ। [3] ਕੌਣ। [4] ਉਤਰਿਆ। [5] ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵੇਦ ਧੁਨੀ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹਾਥਨਿ ਕੇ ਬਹੁ ਭਾਵ ਉਸਰਹੀਂ॥੧੩॥ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਬਹੁ ਬੈਸ ਸ਼ੂਦ੍ਰਗਨ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਭਲੇ ਮਨ[1] । ਬਿੱਸੂਨਾਥ[2]ਸਰਬੋਤਮ ਜਹਾਂ।ਪੂਜਾ ਅਧਿਕ ਹੋਤਿ ਹੈ ਤਹਾਂ ॥ ੧੪ ॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਆਇਂ ਪ੍ਰਭਾਤੀ । ਥਿਦਾਤ ਪੂਜਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਬਿੱਲ ਪੱਤ੍ਰ ਅਰੁ ਅਰਕ ਦਲਨਿ[3] ਤੇ।ਕਨਕਪੱਤ੍ਰ[4] ਬਹੁ ਫੂਲ ਫਲਨਿ ਤੇ ॥ ੧੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਜਲ ਅਤਿਸ਼ੈ ਪਾਵਨ । ਭਰਿ ਭਰਿ ਲੋਟੇ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਪਾਵਨਿ। ਦੇਵਹਿਂ* ਧੂਪ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਅਜ ਸਮ ਬੋਲਹਿਂ ਮੁਖ ਪਰ ਕਰ ਧਰਿ[5] ॥ ੧੬ ॥ ਸਭਿ ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਸਿਰ ਮੌਰ । ਜਿਹ ਠਾਂ ਤੁੰਗ ਲਿੰਗ ਸਿਰ ਮੌਰ[6] । ਪ੍ਰਥਮ ਨੁਰੰਗਾ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਗਯੋ । ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨਿ ਕਹੁ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਤਬਿ ਸੋ ਲਿੰਗ ਉਖਰ ਕਰਿ ਉਛਰਯੋ।ਗ੍ਯਾਨ ਕੂਪ ਮੈਂ ਤੂਰਨ ਪਰਯੋ† । ਤੁਰਕ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਜਾਨੇ ਕਰਿ ਕੈ । ਲਖਿ ਤਪ ਤੇਜ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਥਿਰ ਕੈ ॥ ੧੮ ॥ ਜਿਮ ਰਾਵਣ ਤੇ ਟਰਿ ਕਰਿ ਰਹੇ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨੁ ਆਦਿ ਜੋ ਅਹੇ । ਜਬਹਿ ਸਮੋਂ ਤਿਸ ਨਾਸ਼ਨਿ ਹੋਵਾ । ਰਾਮਚੰਦ ਤਨ ਧਰਿ ਸੋ ਖੋਵਾ ॥੧੯॥ਤਿਮ ਮਲੇਛ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਗਏ। ਬਿੱਸੂਨਾਥ[2] ਬਲ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਭਏ। ਅਪਰ ਜਿ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਸਗਲ ਬਿਦਾਰੀ । ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਿ ਕਿਤ ਕਿਤ ਡਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਜਹਿਂ ਭੈਰਵ ਕੋ ਹੁਤੋ ਸਥਾਨੋ । ਲਠ ਠਾਂਢੀ ਗਾਢੀ ਜਨ ਮਾਨੇ[7] । ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਭਨਯੋ ਨੁਰੰਗੇ ਸੰਗ।'ਇਹ ਕ੍ਯਾ ਪਾਥਰ ਖਰੋ ਉਤੰਗ?' ॥੨੧॥ 'ਲਠ ਭੈਰਵ ਕੀ' ਸਕਲ ਬਖਾਨੇ।'ਹਿੰਦੂ ਦੇਤਿ ਦਰਬ ਬਹੁ ਮਾਨੇ । ਆਪ ਕਰਹੁ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਠੌਰ। ਉਚਿਤ ਭਗਨਿ ਕੇ ਲਖਿ, ਦਿਹੁ ਫੋਰਿ'॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਗਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨ । ਲਠ ਅਵਿਲੋਕੀ ਖਰੀ ਮਹਾਨ । ਊਚੀ ਅਧਿਕ ਸੁ ਗਾਢੀ ਠਾਢੀ । ਬਹੁਤ ਮਹਾਤਮ ਮਹਿਮਾ ਬਾਢੀ ॥ ੨੩ ॥ ਜਰ ਨਹਿ ਸਕਯੋ ਜਰਯੋ ਮਤਿ ਮੰਦਾ।ਤਤਛਿਨ ਦੀਨਸਿ ਹੁਕਮ ਬਿਲੰਦਾ।'ਖੰਡ ਖੰਡ ਇਸਕੇ ਕਰਿਵਾਵਹੁ।

[1]ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਣਾ। [2]ਇਕ ਵਡੇ ਮੰਦਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [3]ਅੱਕ ਦੇ ਪੱਤੇ। [4]ਧਤੂਰੇ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ। [5]ਮੂੰਹ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਬੱਕਰੇ ਵਾਙੂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੈਵੀ ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਇਕੁਰ ਕਰਨਾ ਪੁੰਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [6]ਵਡਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਲਿੰਗ। [7]ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਸਨ (ਜਿਸ ਨੂੰ)।

*ਪਾਠ:—ਧੁਖਵਹਿ। ਪੁਨਾ—ਖੇਵਹਿ।

†ਸ਼ੈਵੀ ਅੱਜ ਤਕ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਨੀ ਸੁਣਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਉਂਦਾ ਸੁਣਕੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਆਪ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚੁਪ ਚਾਪ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ।

ਫੋਰਿ ਫੋਰਿ ਕਰਿ ਅਵਨਿ ਮਿਲਾਵਹੁ ॥ ੨੪ ॥ ਜੜ[1] ਖਨਵਾਵਹੁ ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਅਹੈ। ਕਰਹੁ ਉਖਾਰਨਿ ਫੇਰ ਨ ਰਹੈ'। ਇਮ ਭਨਿ ਨੌਰੰਗ ਪੁਨ ਬੀਚਾਰੇ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਤੋਪ ਸੰਗ ਗੋਰੇ ਮਾਰੋ ॥ ੨੫ ॥ ਟੂਟ ਪਰੈ ਜਬਿ ਅਵਨੀ ਮਾਹਿ। ਪੁਨ ਖਨਵਾਹਿਂ ਜਹਾਂ ਲਗਿ ਜਾਹਿ'। ਹੁਕਮ ਸੁਨਤਿ ਤੂਰਨ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਗਏ ਧਾਇ ਕਰਿ ਹਰਖ ਮਹਾਨਾ ॥੨੬॥ ਦੀਰਘ ਤੋਪ ਤਹਾਂ ਲੈ ਆਏ। ਸਹਿਤ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿਸ ਥਾਏ। ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਕੀ ਭਰਿ ਭਰਿ ਥੈਲੀ। ਗਜ ਸੋਂ ਠੋਕਿ ਤੋਪ ਮਾਹਂ ਮੇਲੀ ॥੨੭॥ ਅਧਿਕ ਭਾਰਿ ਅਧਮਧ ਬਡ ਗੋਰਾ[2]। ਭਰ੍ਯੋ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਲਠ ਮੁਖ ਓਰਾ। ਲਈ ਜ੍ਵਲਤਿ ਜੁਤਿ ਅਗਨਿ ਮਤਾਬੀ[3]। ਭਰ੍ਯੋ ਪਲੀਤਾ ਮਿਲਤਿ ਸ਼ਿਤਾਬੀ॥ ੨੮ ॥ ਛੁਟੀ ਗਰਜ ਜਨੁ ਗਾਜ[4] ਪਰੀ ਹੈ। ਧਰਕਤਿ ਉਰ ਜਿਸ ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰੀ ਹੈ।ਇਕ ਗੋਰਾ ਜਬਿ ਲਠ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਦੂਸਰ ਕਰ੍ਯੋ ਤਯਾਰ ਬਡ ਭਾਰਾ॥੨੯॥ਨਰ ਸੰਘੱਟ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਪਿਖਹਿਂ ਖਰੇ ਇਕ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਭੌਰ[5]। ਸ਼ਾਹ ਸਮਾਜ ਸਾਥ ਜਹਿਂ ਠਾਢੇ। ਕਰਹਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਦੁਸ਼ਟ ਜੁ ਗਾਢੇ ॥ ੩੦॥ ਗੁੰਜਾਰਤਿ ਕਰਿ ਬੇਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਯੋ ਨੁਰੰਗੀ ਨਿਕਟਿ ਕਰਾਲਾ। ਲਠ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਉਡਤਿ ਭਾ ਐਸੇ। ਛੂਟਹਿ ਬਾਨ ਧਨੁਖ ਤੇ ਜੈਸੇ॥ ੩੧ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਗਯੋ। ਲਗ੍ਯੋ ਬਦਨ ਪਰ ਬਾਢਨਿ ਕਯੋ[6]।ਬੁਰਕ ਭਰ੍ਯੋ ਤਿਸ ਆਮਿਖ ਕੇਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜ੍ਯੋ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ॥ ੩੨ ॥ ਬਲ ਤੇ ਹਤ੍ਯੋ ਹਾਥ ਤਿਸ ਤਾਂਈ। ਲਗਨਿ ਨ ਪਾਯੋ ਉਡ੍ਯੋ ਪਲਾਈ। ਮੁਖ ਸਗਰੇ ਪਰ ਸੋਜ ਬਢੀ ਹੈ। ਬਸ ਨ ਬਸਾਵੈ ਬ੍ਰਿਥਾ[7] ਬਢੀ ਹੈ॥ ੩੩॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਦੂਸਰ ਬਡ ਗੋਰਾ।ਛੁਟ ਕਰਿ ਗਯੋ ਸੁ ਲਠ ਕੀ ਓਰਾ।ਲਗੀ ਸ਼ਬਦ ਭਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਗਾਜਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਧਰਕ੍ਯੋ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜਾ ॥੩੪॥ ਤਬਿ ਤਿਸ ਲਠ ਮੈ ਨਿਕਸੇ ਭੌਰ। ਠੌਰ ਠੌਰ ਦੌਰਤਿ ਕਰਿ ਰੌਰ।ਬਾਢਹਿਂ ਨਰਨ ਤਤੈਯੇ ਫਿਰੈਂ[8]। ਸੂਜਹਿ ਮੁਖ ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਭਰੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਕੁਛ ਉਪਚਾਰ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਹੋਇ। ਦੌਰੇ ਫਿਰੇ ਤ੍ਰਸਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਭਿਰੜ[9] ਤਤੈਯੇ[10] ਬ੍ਰਿੰਦ ਫਿਰੈਂ ਤੋਲਸ਼ਕਰ ਪਰ ਦੌਰੇ ਮੁਖ ਹੈਂਤੇ[11] ॥੩੬॥ ਜਹਾਂ ਕਹਾ ਉਛ ਕਰਿ

---

[1]ਜੜ੍ਹ। [2]ਲੋਹੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਗੋਲਾ। [3]ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਜਗਦੀ ਹੋਈ ਮਤਾਬੀ। [4]ਬਿਜਲੀ। [5]ਕਾਲਾ ਭੌਰਾ। [6]ਵੱਢਣਾ ਕੀਤਾ। [7]ਪੀੜਾ। [8]ਲਾਲ ਭੌਰਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਢਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ [ਪ੍ਰ:-ਤਤੈਯਾ]। [9]ਪੀਲੇ ਭੌਰੇ। [10]ਲਾਲ ਭੌਰ। [11]ਡੰਗ ਮਾਰਦੇ।

ਫਸਿ ਲੇਤਿ । ਦੂਜੇ ਮਖ ਬਹੁ ਅੰਗ ਸਮੇਤ । ਕਰਹਿਂ ਤੁਰਕਪਤਿ ਕੀ ਰਖਵਾਰੀ । ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ ਟਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਦਾਸ ਸੈਂਕਰੇ ਹਾਥ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ । ਮਾਰਹਿਂ ਦੌਰਹਿਂ ਰੌਰ ਮਚਾਵੈਂ । ਕੇਤਿਕ ਕੀ ਪਗੀਆ ਗਿਰਪਰੀ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕੀ ਸੁਧ ਨ ਸੰਭਰੀ॥੩੮॥ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਨਰ ਰੌਰਾ ਕਰਨੇ । 'ਦਲ ਤੀਡੱਧਨਿ ਆਇ ਸੁ ਪਰਨੋ' । ਅਜ਼ਮਤ ਲਠ ਕੀ ਲਖੀ ਮਹਾਨਾ । ਕਛੁਕ ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਮਾਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਬਿਸਮਨੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੇਤ ਸਮਾਜਾ । -ਕਿਤ ਤੇ ਭੇ ਉਤਪਤਿ ਇਹ ਆਜਾ । ਜਿਤ ਕਿਤ ਫਿਰਤਿ ਅਸੰਖ ਨਿਹਾਰੇ- । ਬਿਸਮਤਿ ਚਿਤ ਹੁਇ ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਾਰੇ ॥੪੦॥ 'ਕਰਹੁ ਕਬੂਲ ਜੁ ਨਯਾਜ਼ ਘਨੇਰੀ । ਅਜ਼ਮਤ ਕੇ ਸਮੇਤ ਲਿਹੁ ਹੇਰੀ¹ । ਕਰਹੁ ਅਵੱਗਯਾ ਨਹਿਂ ਇਮ ਫੇਰੀ । ਬਾਂਟਿ ਸ਼ੀਰਨੀ ਦੇਹੁ ਬਡੇਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਛਿਮਾ ਕਰਾਵਹੁ ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ ਨਹਿਂ ਕਰਨੋ ਕਿਸ ਹੂੰ ਬਿਧਿ ਜੋਰ'। ਤਤਛਿਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ਸਭਿ ਹੂੰ । ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਨੁਰੰਗਾ ਹੋਯਹੁ ਜ਼ਬਿਹੂੰ* ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਕਾਸ਼ੀ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

¹ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ (ਮੈਂ)।

*ਇਹ ਬੀ ਗਾਲਬਨ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬਨਾਰਸ ਜਾਕੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਤੋਂ ਰਵਾਯਤ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਵਿਸ਼੍ਵਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਢਾਹ ਕੇ ਮਸਜਦ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੋੜੀ ਖੜੀ ਹੈ । ਇਹ ਗਲ ਦੂਸਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬੀ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੬ ਅੰਕ ੩੯ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ । ਤੇ ਇਸ ਮਸਜਦ ਦੀ ਪਿਠ ਪਿੱਛੇ ਸਮੇਂ ਪਏ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਫਿਰ ਨਵਾਂ ਮੰਦਰ ਬਣਵਾ ਲਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ । ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਜਬਰੀ ਹਟਾਈ ਹੋਈ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤੀ ਫੇਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੱਢ ਸਕਿਆ । ਜੋ ਸੁਹਣੇ ਬੁਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਕਲਾ ਕੌਸਲ ਵਾਲਿਆਂ ਹੁਨਰ ਦਿਖਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਟੁੱਟ ਫੁੱਟ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸ਼ਿਲਪ ਵਿਦਿਆ ਗਿਰ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤਾਂ ਜੋ ਫੇਰ ਬੁਤ ਬਣਾਏ ਉਹ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਹੁਨਰ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਬਣੇ । ਸੋ ਸਿਵਾ ਹੁਨਰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ-ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਭੂੰਡਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਟੁੱਟਣ ਤੇ ਨਿਕਲਣੇ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸੱਚ ਮੁਚ ਕਰਾਮਾਤ ਮੰਦਰਾਂ ਨੇ ਜੇ ਕੋਈ ਦੱਸੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਢਹਿੰਦੇ ਨਾਂ । ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇਬ ਜੋੜ, ਮੁਹਰਾਂ ਮਾਲ ਤੇ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਭੇਟ ਦੇ ਦੇਕੇ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ ਸੀ । ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੇ ਢਹਿਕੇ ਮਸੀਤ ਬਣਨੇ ਪਰ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਤਦੋਂ ਕਿਹਾ ਸੀ:- "ਬਬੀਂ ਕਰਾਮਤੇ ਬੁਤਖਾਨਾਏ ਮਰਾ ਐ ਸ਼ੇਖ! ਕਿ ਚੂੰ ਖ਼ਰਾਬ ਸ਼ਵਦ ਖਾਨਾਏ ਖ਼ੁਦਾ ਗਰਦਦ" । ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਐ ਸ਼ੇਖ! ਦੇਖ ਮੇਰੇ ਬੁਤਖਾਨੇ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਕਿ ਜਦੋਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ (ਢੇ ਗਿਆ) ਤਾਂ (ਤੇਰੇ) ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ ਬਣ ਗਿਆ ।

੩੨. [ਕਾਂਸ਼ੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਹੂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਭੌਰ
ਭਿਰੜ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਗਏ ਅਕਾਸ਼ ਬਿਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਯਾਜ਼
ਸ਼ੀਰਨੀ ਸਭਿਨਿ ਚਢਾਇ। ਅਜ਼ਮਤ ਕਹੁ ਦੇਖਤਿ ਪਤੀਆਇ। ਕਹਿਨਿ ਲਗੇ
ਤਾਰੀਫ ਬਡੇਰੀ। ਮਹਿਮਾ ਅਬਿ ਲਾਖਹੁਂ ਨਰ ਹੇਰੀ ॥ ੨ ॥ ਭੌਰ, ਭਿਰੜ,
ਤੈਦੱਯਾ ਘਨੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਡਸਣੇ ਡੰਗ ਦੁਖ ਸਨੇ। ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ
ਬਡ ਰੌਰਾ। ਫਿਰਤਿ ਉਡਤਿ ਜੇਤਿਕ ਦਲ ਠੌਰਾ ॥੩॥ ਜਬਿ ਕੀ ਨਯਾਜ਼
ਸ਼ੀਰਣੀ ਦਈ। ਤਬਿ ਕੀ ਇਨਹੁਂ ਮੰਦ ਗਤਿ ਲਈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੇ,
ਨਹਿਂ ਪਾਏ। ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਨ ਗੇ ਕਿਸ ਥਾਂਏ ॥ ੪ ॥ ਕਿਤ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ?
ਲਠ ਨਹਿਂ ਪੋਲੀ। ਮਨਹੁਂ ਕਿਨਹੁਂ ਇਨ ਥੈਲੀ ਖੋਲੀ। ਏਕਹਿ ਬਾਰ
ਨਰਨਿ ਪਰ ਪਰੇ। ਮਨਹੁਂ ਤੀਰ ਕਿਨ ਛੋਰਨਿ ਕਰੇ' ॥ ੫ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ
ਅਨੇਕ ਕਹਿਂ ਬਾਤ। ਲਠ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਭੀ ਬੱਖਯਾਤ। ਕੀਨਸਿ ਕੂਚ ਨੁਰੰਗੇ
ਡੇਰਾ। ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ ਕਉ ਕਿਯ ਫੇਰਾ ॥ ੬ ॥ ਦ੍ਵੈ ਗੋਰੇ ਲਾਗੇ ਲਠ
ਬੀਚ। ਰਹੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪਿਖਿ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਪੁਨ ਪੀਛੇ ਰਹੀ। ਖਾਂਡ*
ਪਰੇ ਦ੍ਵੈ ਸਭਿ ਹੂੰ ਲਹੀ[1] ॥ ੭ ॥ ਪੁਨਹਿ ਅਠਾਰਹਿ ਸੈ ਅਰੁ ਸਾਂਠ[2]। ਭਯੋ
ਬਿਘਨ ਤਿਸ ਭੈਰਵ ਲਾਠ। ਹਿੰਦਵਾਇਨ ਅਰੁ ਬਹੁ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਬਧ੍ਯੋ
ਪਰਸਪਰ ਬਾਦ ਮਹਾਨਾ ॥ ੮ ॥ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਸਪਰਧਾ ਬਾਢੀ। ਦੁਹਿ
ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਰਿਸ ਉਪਜੀ ਗਾਢੀ। ਹਿੰਦੂ ਮਿਲਿ ਸੰਬੂਹ ਬਲ ਭਾਰਾ। ਦਾਹ੍ਯੋ
ਜਹਿਂ ਅਮਾਮ ਕੋ ਬਾਰਾ[3] ॥੯॥ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਪਾਵਕ ਜੁਲਤਾਈ। ਹਨ੍ਯੋ
ਤੁਰਕ ਤਬਿ ਅਰ੍ਯੋ ਜੁ ਆਈ। ਪਿਖਿ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤੁਰਕਾਨਾ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਿੰਗਾਰਿ ਭਏ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਮਿਲੇ ਹਿਤ ਜੁੱਧ।
ਮਾਰਹਿਂ ਮਰਹਿਂ ਬਢ੍ਯੋ ਅਤਿ ਕ੍ਰੁੱਧ। ਲਠ ਭੈਰਵ ਕੀ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਘੇਰੀ।
ਭਏ ਸੁਚੇਤ ਤੁਰਕ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਈਂਧਨ ਬਹੁ ਸਕੇਲ ਕਰਿ
ਲੀਨਸਿ। ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਲਠ ਕੇ ਸਭਿ ਧਰਿ ਦੀਨਸਿ। ਲੇ ਕਰਿ ਅਗਨੀ ਦਈ
ਜਲਾਇ। ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਦਾਰ[4] ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਭਸਮ ਦਈ ਕਰਿ
ਸਗਰੀ ਲਾਠ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਬਹੁ ਪਾਯੋ ਕਾਠ। ਭਈ ਭਸਮ ਸਮ, ਤਿਸ

---

[1]ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਪੇ ਗਈਆਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖੀਆਂ। [2]ਸੰਮਤ ੧੮੬੦। [3]ਅਮਾਮ ਵਾੜਾ, ਸ਼ੀਈਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਟਿਕਾਣਾ। [4]ਲਕੜੀ। *ਪਾ:-ਪਾੜ।

ਤੇ ਪਾਛੇ। ਨੌਰੰਗ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁ ਪੁਨ ਆਛੇ ॥੧੩॥ ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਸੁ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਸੋਂ ਹਠੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਚਿਤਵਤਿ ਨਿਤ ਉਪਾਇ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਤੁਰਕ ਜਗਤ ਸਭਿ ਜਿਮ ਹੁਇ ਜਾਹੀ ॥ ੧੪ ॥ ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਜਤਨ ਬਨਾਵਹਿ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਹੁਕਮ ਪਠਾਵਹਿ। ਬਾਰਬਧੂ ਹਿੰਦਵਾਇਨਿ ਜੇਤੀ। ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰਨਿ ਬਰਜੀ ਤੇਤੀ॥੧੫॥ਕਰੀ ਪਠਾਵਨਿ ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨੀ। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਮੈਂ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ।–ਹਿੰਦਨੀ ਬੇਸ਼ਵਾ ਨਹਿਂ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਰਮਹਿਂ ਤੁਰਕਨੀ ਹਿੰਦੂ ਜੋਇ ॥ ੧੬ ॥ ਤਤਛਿਨ ਅਪਨੋ ਧਰਮ ਨਸਾਵੈਂ। ਤੁਰਕ ਮਤੋ ਇਮ ਬਧਤੋ ਜਾਵੈ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਕਰਿਬੇ ਤੇ ਪਾਛੇ। ਪੁਨ ਕੈਸੇ ਹਿੰਦੂ ਰਹਿਂ ਆਛੇ–॥ ੧੭ ॥ ਰਜਕ[1], ਕੂਜਰੇ[2], ਪਾਨੀਹਾਰ[3]। ਸਗਰੇ ਤੁਰਕ ਕਰੇ ਤਿਸ ਬਾਰ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਹਿਂ ਜੋਈ। ਹਿੰਦੂ ਕਰੇ ਹਟਾਵਨਿ ਸੋਈ ॥ ੧੮ ॥ ਸਗਲੇ ਥਲ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕ ਬਿਠਾਏ। ਇਮ ਸਭਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਿਲਿ ਜਾਏਂ। ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪਠਤਿ ਭਏ ਪਰਵਾਨੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੂਬਨਿ ਕੇਰ ਟਿਕਾਨੇ ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਰੀ ਸਹੰਦ ਲਹੌਰ ਪਠਾਏ। ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਕੋ ਪੁਨਹਿਂ ਪਠਾਏ। ਪੁਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਪਠਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹਿੰਦੁ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਭਰੇ॥੨੦॥ਲਿਖਿ ਪੂਰਬ ਕੋ ਪੁਨਹਿਂ ਪਠਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਗਿਨੀਅਹਿ ਪੁਰਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਥਲ ਤੁਰਕਨਿ ਕਹੁ ਰਾਜ। ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕਰਨੋ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਕਾਜ ॥ ੨੧ ॥ ਹਿੰਦੁਨੀ ਬਾਰਬਧੂ ਸਭਿ ਬਰਜੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਕਰੀ ਸ਼ਾਹਿ ਲਖਿ ਮਰਜੀ। ਅਪਰ ਕਾਰਖਾਨੇ ਸਭਿ ਜੇਈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੁਰਕਨਿ ਸੌਂਪੇ ਤੇਈ ॥੨੨॥ ਝਗਰਤਿ ਰਿਸ ਕਰਿ ਸੰਗ ਜਿ ਭ੍ਰਾਤ। ਜੋ ਸਭਿ ਤੇ ਲਘੁ ਪਰਿ ਜੋ ਜਾਤ[4]। ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਤੁਰਕ ਮਤ ਧਰੈ। ਕਲਮਾ ਪਠਹਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਪਰੈ ॥ ੨੩ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਜੀਤਹਿ ਝਗਰਾ ਸੋਇ। ਹਾਰਹਿ ਹਿੰਦੂ ਰਹੈ ਜਿ ਕੋਇ। ਦਰਬ ਲੋਭ ਤੇ ਕੇਤਿਕ ਬਨਿ ਹੈਂ। ਕੋ ਬਯਾਹਨਿ ਕੇ ਝਗਰੇ ਮਨ ਹੈਂ[5] ॥ ੨੪ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਦੇਸ਼ਨਿ ਬੀਚ। ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਹਿਂ ਮਤੋ ਜੁ ਨੀਚ। ਲੋਭ ਪਦਾਰਥ ਕੋ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਇਂ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਿ ਕੈ ॥੨੫॥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਤੇ

[1]ਧੋਬੀ। [2]ਰਾਈਂ, ਕੁੰਜੜੇ। [3]ਮਹਿਰੇ। [4]ਭਾਵ ਜੇ ਦੋ ਭਰਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜਕੇ ਫਗੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੇ ਛੋਟਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਹਾਰ ਜਾਵੇ। [5]ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਝਗੜੇ ਕਰ (ਤੁਰਕ ਮਤ ਨੂੰ) ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਸ ਜੀਵਕਾ ਹਟੀ। ਪਠ'ਨ ਸੁਨਨਿ ਤੇ ਸਭਿ ਮਤਿ ਨਟੀ। ਪਢੈਂ ਪਾਰਸੀ ਹਿੰਦੂ ਜੋਇ। ਅਧਿਕ ਜੀਵਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਬਿਧਿ ਲਖਿ ਕੈ ਹਿੰਦ ਧਨੀ। ਲਗੇ ਪਾਰਸੀ ਪਢਿਬੇ ਘਨੀ॥ 'ਸਲਾਮਾਲੇਕਮ*' ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਵੈਂ†। ਬੈਠ ਮਸੀਤੇ ਸਬਕ ਪਕਾਵੈਂ‡॥੨੭॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਅਰੁ ਬੰਦਨ ਕਰਨੀ। ਸਭਿਨਿ ਪਰਸਪਰ ਕੀਨਸਿ ਹਰਨੀ। ਮਿਲਤਿ ਸਲਾਮ ਕਰੈ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਿੱਦਯਾ ਨਿੰਦਯਾ ਸੋਇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਹੈਂ 'ਡਕੌਤੀ ਪਢਨੋ ਏਹੁ¹। ਹੇ ਸੁਤ ! ਕਯਾ ਇਸ ਪਠਿ ਕਰਿ ਲੇਹੁ'। ਨਿਜ ਸਿਸ ਤੁਰਕ ਸਮੀਪ ਬਿਠਾਵੈਂ। ਕਹੈਂ 'ਪਠਹੁ ਇਸ ਤੇ ਧਨ ਪਾਵੈਂ'॥੨੯॥ਕਹੈਂ ਸਲਾਮਾ ਲੇਕਮ ਘਨੀ। ਭੈਗਨ ਕਰੀ ਮਿਯਾਦਾ ਘਨੀ । ਤੁਰਕਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਦਰਬ ਉਪਾਵੈਂ। ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਅਪਨੋ ਧਰਮ ਨ ਭਾਵੈ ॥ ੩੦ ॥ ਛੱਤ੍ਰੀ ਪਠਹਿਂ ਪਾਰਸੀ ਇਲਮ। ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਧਰਮ ਨ ਲਾਵੈਂ ਬਿਲਮ। ਧਨੀ ਹੋਇ ਪੁਨ ਗਰਬਹਿਂ ਘਨੇ। ਬਿਨਾਂ ਇਲਮ ਲਖਿ ਹਸਿ ਹਸਿ ਭਨੇ ॥ ੩੧ ॥ ਇਕ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਦੁਤੀਯੋ ਪਢੈ। ਤੁਰਕ ਤਰੀਫੈਂ ਤਉ² ਧਨ ਬਢੈ। ਧਰਮਾਧਰਮ ਨ ਕਛੂ ਬਿਚਾਰਹਿਂ। ਲੋਭੀ ਭਏ ਦਰਬ ਅਨੁਸਾਰਹਿਂ ॥ ੩੨ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਜਗ ਬਿਗਰਯੋ ਧਰਮ। ਭਰਮ ਭਰਮ ਹੁਇਂ ਤੁਰਕ ਬਿਸ਼ਰਮ³। ਬੈਸ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਕੀ ਕਯਾ ਹੈ ਗਿਨਤੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਆਗੇ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਬਿਨਤੀ॥੩੩॥ ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਅਰੁ ਬੈਸ ਮਹਾਨੇ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਤਨ ਠਾਨੇ। ਤੰਬੇ ਤੇਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਜਾਇਂ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਿੱਪ੍ਰੀ ਸਮੁਦਾਇ⁴ ॥ ੩੪ ॥ ਤੁਰਕਨਿ ਮੈਂ ਬੈਠੈਂ ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਕੈ। ਮੁਖ ਪਰ ਲਗੈ ਸੁਾਸ ਤਿਨ ਚਲਿ ਕੈ।

¹(ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਦਾ) ਪੜ੍ਹਨਾ ਡਕੌਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਨੀਵਾਂ ਕੰਮ ਹੈ। ਡਕੌਤ ਇਕ ਜਾਤ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਜ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਛਾਯਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਸਿਰ ਵਾਰਣੇ, ਛਨਿਛਰ ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਦਾ ਧਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੀਵੇਂ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ²ਜੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨ, ਤਾਂ। ³(ਧਰਮ ਤੋਂ) ਡੋਲ ਡੋਲ ਕੇ ਬੇਸ਼ਰਮ (ਹਿੰਦੂ) ਤੁਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ⁴ਸਾਰੇ ਉਲਟੇ ਹੋ ਗਏ।

*ਪਾ:—ਸਾਲਾਮਾਲੇਕ। †ਪਾ:—ਪਢਾਵੈਂ।

‡ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆ ਵਿਚ ਇਸ ਚੌਪਈ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਚੌਪਈ ਦੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਚਰਨ ਹੀ ਹਨ, ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:— ਧਰਮ ਖੀਨ ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਇ। ਤੁਰਕ ਮੁਦਿਤ ਯਾ ਬਿਧਿ ਅਵਿਲੋਇ।

ਗੋਦੋਂਧੂਮ[1] ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਆਨਨਾਛਾਦਿ ਹਿੰਦੁ ਕੇ ਮੁਖ ਲਖ ਕਾਨਨਿ[2]॥੩੫॥ ਬੈਠ ਰਹੈਂ ਅਨੰਦ ਕੋ ਮਾਨਿ। ਮੂਢ ਸਕੁਚਿ ਨਹਿਂ ਕਰੈਂ ਗਿਲਾਨ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸੋ ਭਲੇ ਮਿਲਾਇ। ਅਤਿਸੈ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠ ਮੁਦ ਪਾਇਂ ॥ ੩੬ ॥ ਮੀਆਂ ਆਦਿਕ ਤੁਰਕ ਬਡਾਈ। ਲੇ ਲੇ ਹਿੰਦੂ ਉਰ ਗਰਬਾਈਂ। ਅਪਨੋਂ ਧਰਮ ਨ ਕਛੂ ਬਿਚਾਰਹਿਂ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਧਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਧਾਰਹਿਂ ॥ ੩੭ ॥ ਜਿਮ ਰਾਵਨ ਗਨ ਧਰਮ ਹਟਾਏ। ਤਪਸੀ ਆਦਿਕ ਅਧਿਕ ਦੁਖਾਏ। ਤਿਮ ਨੌਰੰਗ ਬਾਦੀ ਚਕਤੱਤਾ[3]। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਕੀਨਿ ਕੁਮੱਤਾ[4] ॥ ੩੮ ॥ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬਿਗਾਰਨੋ ਜਗ ਮਹਿਂ*। ਤੁਰਕ ਸਰਾ ਬਿਰਧਾਵਨਿ ਕਉ ਚਹਿ†। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਰਾਜ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਹਿ। ਔਰੰਗ ਦੁਸ਼ਟ ਸੁ ਕਰਤਿ ਅਸ਼ੇਸ਼ਹਿ ॥ ੩੯ ॥ ਪੂਰਬ ਤਪ ਕੇ ਬਲ ਕੋ ਪਾਇ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤਨਿ ਕੋ ਦੁਖਦਾਇ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਹਿੰਦੂ ਅਨਿਕ ਧਰਮ ਗੇ ਹਾਰ ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਨੌਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦੋਇਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੨॥

੩੩. [ਮੁੱਲਾਂ, ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਨੁਰੰਗੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਿੰਦੁਨਿ ਸੰਗ ਬਦ ਬਰ[5] ਭਯੋ ਇਮ ਨੁਰੰਗ ਤੁਰਕੇਸ਼। ਤੁਰਕਨਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਏਕ ਹੁਇ ਰਚਹਿਂ ਉਪਾਇ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭੂਮਿ ਭੌਨ ਕੇ ਧਨ ਕੇ ਝਗਰੇ। ਸਾਕ ਕਰਨਿ ਆਦਿਕ ਜੇ ਸਗਰੇ। ਹਿੰਦੂ ਹੋਇ ਤੁਰਕ ਬਨ ਜਾਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਤੇ ਦੇਹਿਂ ਜਿਤਾਇ ॥ ੨ ॥ ਕਿਧੌਂ ਛੁਧਾਤੁਰ ਹਿੰਦੂ ਹੋਇ। ਕੈ ਦਾਰਿੱਦ੍ਰੀ ਧਨ ਚਹਿ ਕੋਇ। ਤਿਸ ਤੇ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਜਿਮ ਕਿਮ ਤੁਰਕ ਬਨਾਇ ਬਿਗਾਰੈਂ ॥ ੩ ॥ ਚਹਹਿਂ ਸੁ ਦੇਹਿਂ, ਦੀਨ ਮਹਿਂ ਆਵੈਂ[6]। ਪੁਨਹਿ ਜੀਵਕਾ ਤਾਂਹਿ ਬਨਾਵੈਂ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨ ਮਹਿਂ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ। ਰਾਖਾ ਦੁਤਿਯ ਨ ਦੀਸਤਿ ਕੋਈ ॥ ੪ ॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇਰੀ। ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਜ਼ੇਰੀ[7]। ਜਿਸ ਨੇ ਅਜ਼ਮਤ ਕਿਛੁ ਦਿਖਰਾਈ। ਤਿਸ ਤੇ ਹਟਕ ਰਹਯੋ ਪਛੁਤਾਈ॥ ੫॥ ਬਨਯੋ ਨ ਤੁਰਕ, ਕਰਯੋ ਹਠ ਜਾਂਹੀ। ਅਰੁ ਅਜ਼ਮਤ ਦੀਨਸਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ। ਤਤਛਿਨ ਤਿਸੈ ਗਹੇ ਸੰਘਾਰੈ। ਅਰੁ ਤਿਸਕੋ ਪੱਖੀ ਗਹਿ ਮਾਰੈ ॥

[1]ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਧੂਆਂ। [2]ਮੂੰਹ ਅਖਾਂ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [3]ਮੁਗ਼ਲ ਜ਼ਾਤੀ। [4]ਖੋਟੀ ਮਤੀ। [5]ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ। [6]ਜੋ ਚਾਹੁਣ ਸੋ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਦੀਨ ਵਿਚ ਆਂਵਦੇ ਹਨ। [7]ਨੀਵੇਂ ਕੀਤੇ।

*ਪਾ:—ਜਗ ਮੈਂ। †ਪਾ:—ਮਗ ਮੈਂ।

੬ ॥ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਮਾ ਮਤਿ ਮੰਦ। ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਮੂਜ਼੍ਹ ਬਿਲੰਦ। ਜਿਮ ਹਿੰਦੁਨਿ ਪਰ ਹੁਇ ਕਠਨਾਈ। ਤਿਮ ਨੁਰੰਗ ਕੋ ਦੇਤਿ ਸਿਖਾਈ ॥ ੭ ॥ ਪੂਰਬ ਸੋ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਦ੍ਰੋਹੀ। ਕਹਤਿ ਸੁ ਮੰਦ ਬਾਤ ਜਿਮ ਹੋਹੀ। ਸ਼ਾਹੁ-ਜਹਾਂ ਬਿਗਰਯੋ ਜਬਿ ਹੀ ਤੇ। ਠਾਨਤਿ ਅਧਿਕ ਦ੍ਵੈਖ-ਤਬਿ ਹੀ ਤੇ ॥ ੮ ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੂਰੇ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਾਵੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਬੈਰ ਬਧਾਵੈਂ। 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਹਿੰਦੁਨਿ ਗੁਰ ਏਕ। ਜਿਸ ਕੋ ਮਾਨਹਿੰ ਦੇਸ਼ ਅਨੇਕ ॥੯॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਧਨੀ ਕਹਾਵੈਂ। ਜੋ ਜਿਮ ਚਾਹੈਂ ਤਿਮ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਸ਼ਾਹੁ ਜੁ ਤੁਵ ਦਾਦਾ। ਤਿਨਹੂੰ ਹਕਾਰੇ ਹਿਤ ਅਹਿਲਾਦਾ ॥ ੧੦ ॥ ਗ੍ਵਾਲੀਏਰ ਕੇ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸੋ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਰੇ। ਰਹਯੋ ਤਹਾਂ ਸਾਧਯੋ ਚਾਲੀਸਾ। ਕਰਯੋ ਕਾਜ ਜਿਮ ਚਹਯੋ ਮਹੀਸ਼ਾ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤ ਸਾਥ ਬਹੁ ਰਹੋ।ਜਹਿੰ ਲਗਿ ਸ਼ਾਹ ਜੀਅਨਿ ਜਗ ਲਹੋ।ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਹੋਯੋ ਤਿਸ ਪਾਛੇ। ਰਹੇ ਸੰਗ ਕੁਛ ਦਿਨ ਬਿਧ ਆਛੇ ॥ ੧੨ ॥ ਬਿਗਰ ਪਰਯੋ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸਾਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤ ਚਢਾਯੋ। ਤਿਨ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਥਾਨ। ਚਾਢ ਤੁਰਨ ਤਹਿੰ ਕੀਨ ਪਯਾਨ ॥ ੧੩ ॥ ਬਡੋ ਜੰਗ ਐਸੇ ਤਹਿੰ ਭਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਰਤਿ ਹੀ ਛਯੋ[2]। ਗਨ ਸੁਭਟਾਨ ਅਰੁ ਹਯਾਨ ਖਪਾਯੋ। ਜਿਯਤ ਰਹਯ ਦਲ ਤ੍ਰਸਤ ਭਜਾਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਰਿਸਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਠਾਨ ਲਗਯ ਲਸ਼ਕਰ ਜਿਮ ਕਾਲਾ। ਛਾਰ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਤਬਿ ਗਏ।ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਏ॥੧੫॥ ਪੁਨ ਤਹਿੰ ਜਾਇ ਤੁਰੰਗ ਕਢਵਾਏ। ਦਰਿਆਉਨਿ ਤਰ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਏ[3]। ਲੱਲਾ ਕੰਬਰ ਸੂਬੇ ਦੋਇ।ਕਰੇ ਪਠਾਵਨਿ ਰਿਸ ਮੈਂ ਹੋਇ॥੧੬॥ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਜੰਗ ਕਰਿ ਭਾਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਦਲ ਜੁਤਿ ਸੰਘਾਰੇ। ਪੁਨ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਮਹਿੰ ਲਰਿਓ।ਤਹਿੰ ਭੀ ਲਸ਼ਕਰ ਲਰ ਬਹੁ ਮਰਿਓ॥੧੭॥ਅਬ ਗਾਦੀ ਪਰ ਤਿਸ ਕੋ ਪੋਤਾ।ਦੀਰਘ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਪੋਤਾ[4]। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਮਿਲਯੋ ਤਿਸ ਜਾਈ। ਅਪਨਿ ਹਕੀਕਤਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ॥ ੧੮ ॥ ਦੇਤਿ ਰਹਯੋ ਤਿਸ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ—ਕਰਿ ਭ੍ਰਾਤਾਸੋਂ ਜੁਧ।ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।ਹਮ ਸੰਗੀ ਤੁਵ ਲਰਬ ਮਾਂਹਿ।ਸਿੱਖ ਸੈਨ ਸਕਲ।ਹਿੰ ਪਾਹਿ ॥੧੯॥ ਅਪਰ ਭੂਪ ਲੈਂ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ। ਜਯੋਂ ਤਯੋਂ

[1]ਭਾਵ ਕਾਜ਼ੀ ਆਦਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। [3]ਦਰੀਆਵਾਂ ਦੇ ਤੈਰਨ (ਆਦਿ) ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ (ਘੋੜੇ)। [4]ਜਹਾਜ਼।

ਤੁਝ ਕੋ ਕਰੈਂ ਸੁ ਰਾਇ[1] । ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਅਹੈਂ । ਤੇਰੇ ਸਾਥ ਸਦਾ ਨਿਰਬਹੈ*–।੨੦। ਅਸ ਮਸਲਤ ਬਹੁਤੀ ਸਿਖਲਾਈ। ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਤੁਮ ਸੰਗ ਲਰਾਈ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹੁ ਸਾਥ ਕਰਿ ਪਯਾਰਾ। ਬੈਰ ਠਾਨਿ ਚਹਿ ਤੁਮਹਿਂ ਬਿਗਾਰਾ ॥੨੧॥ ਤੁਮਰੇ ਭਯੋ ਖੁਦਾਇ ਸਹਾਈ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਪਾਈ। ਅਬਿ ਸੋ ਦੇਸ਼ ਤੁਮਾਰੇ ਰਹੈ। ਭਲੋ ਆਪ ਕੋ ਜੇ ਨਹਿਂ ਚਹੈ ॥ ੨੨ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਧਨੀ ਕਹਾਵੈ। ਹਿੰਦੂ ਭੇਟ ਅਸੰਖ ਚਢਾਵੈਂ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੇ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼। ਸੇਵਕ ਕੀਨਸਿ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥੨੩॥ ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੋ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਲਾਨ ਉਚਾਰੋ। ਜੋ ਕੁਛ ਕਹੋ ਸੁ ਦੇ ਦਿਖਰਾਇ। ਹਰਖ ਉਪਾਵਹੁ ਅਚਰਜ ਪਾਇ ॥ ੨੪॥ ਨਾਹਿ ਤ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਿਖੈ ਲੇ ਆਵਹੁ। ਬੰਛਤਿ ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਪਾਵਹੁ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਅਲੰਬ ਬਡ ਭਾਰੇ। ਇਸ ਬਿਨ ਸੋ ਹੁਇਂ ਤੁਰਕ ਸੁਖਾਰੇ[2] ॥ ੨੫ ॥ ਲਾਖਹੁਂ ਇਨ ਕੇ ਕਹੇ ਮਝਾਰ। ਜਿਮ ਇਹ ਕਹਿਤ ਕਰਤਿ ਤਿਮ ਕਾਰ। ਦੀਨ ਲੈਨਿ ਕਹੁ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ। ਆਇਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਹਿੰਦੁ ਅਸ਼ੇਸ਼ਹਿਂ ॥੨੬॥ ਅਪਨਿ ਆਪ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈਂ। ਸਭਹਿਨਿ ਤੇ ਨਿਜ ਚਰਨ ਪੁਜਾਵੈਂ। ਰਾਹੁ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਇਹੁ ਮਾਨਹਿਂ ਜਬੈ । ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੁਰਕ ਸੁ ਹੁਇਂ ਸਬ ॥੨੭॥ ਦੋ ਮਹਿਂ ਭਲੀ ਬਾਤ ਇਕ ਹੋਇ। ਅਜ਼ਮਤ ਕਹੇ ਦੇਹਿਂ ਗੇ ਸੋਇ। ਕਿਤੀ ਬਿਧਿਨਿ ਅਨਬਨ ਬਨਿਵਾਵਹੁ[3]। ਅਦਭੁਤ ਦੇਖਹੁ ਉਰ ਹਰਖਾਵਹੁ ॥ ੨੮॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਲਪ ਜਤਨ ਤੇ ਸਾਰ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬਨਹਿਂ ਇਕ ਬਾਰ। ਇਸ ਤੇ ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਨ ਔਰ। ਪਠਹੁ ਹਕਾਰਨਿ[4] ਹੈ ਜਿਸ ਠੌਰ ॥ ੨੯॥ ਵਸਤੁ ਜੁ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ। ਤਿਹ ਕਹਿ ਦੇਵਹੁ ਤੁਰਤ ਮੰਗਾਵੈ। ਜਬਿ ਕੁਛ ਸੁਧ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਲੀਨੋ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਕਹੋ,ਕਰਹਿਂ ਸੋ ਦੀਨੋ[5] ॥੩੦॥ ਇਮ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਉਲਮਾਉ[6]। ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਧ ਬਾਕ ਪ੍ਰਭਾਉ[7]। ਭਲੇ ਪ੍ਰਬੋਧੇਂ ਲਾਭ ਦਿਖਾਵਹਿਂ। 'ਫਲਹਿ ਮਨੋਰਥ ਤੋਹਿ ਜਨਾਵਹਿਂ[8] ॥੩੧॥ ਅਜ਼ਮਤ ਸੋਂ ਹੋਵਹਿਂ ਭਰਪੂਰ। ਕਿਧੌਂ ਪੁਰਖ ਸਾਹਬ

---

[1]ਰਾਜਾ। [2]ਇਸ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ) ਬਿਨਾ (ਸਭ) ਉਹ (=ਹਿੰਦੂ) ਤੁਰਕ ਛੇਤੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। (ਅ) ਇਸ (ਅਲੰਬ) ਦੇ ਟੁੱਟਿਆਂ ਸਿੱਧੇ ਤੁਰਕ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [3]ਕਿਤਨੀਆਂ ਅਣ ਬਣ ਰੀਤੀਆਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ) ਬਨਵਾਵੋ। [4]ਬੁਲਾ ਭੇਜੋ। [5]ਸੋ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। [6]ਆਲਮ ਫਾਜ਼ਲ। [7]ਪ੍ਰਭਾਵ (ਅਸਰ) ਵਾਲੇ ਵਾਕ। [8]ਤੈਨੂੰ (ਉਹ ਗਲ) ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ (ਅਸੀਂ ਕਿ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਸਿਧ ਹੋ ਜਾਵੇ।

*ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੮ ਅੰਕ ੧੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸ਼ਾਹੁਰ[1]। ਕਿਧੌਂ ਇਲਮ ਕੋ ਹੈ ਉਲਮਾਉ। ਕੈ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਸੁਮਗ ਜਨਾਉ ॥ ੩੨ ॥ ਸ਼ਾਹ ਆਪ ਤੁਮ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ। ਸਭਿ ਕੋ ਸਮਝਹੁ ਮਗਜ਼ ਬਿਲੰਦ। ਤਉ ਹਮੈ ਕਹਿਬੋ ਇਮ ਬਨੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਹਿਤਸਨੈ ॥੩੩॥ ਇਕ ਤੌ ਪਾਛਲ ਬੈਰ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਅਜ਼ਮਤ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਜੇ ਨ ਹੋਇ ਤੌ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਰੋ[2]। ਤਿਨ ਕੋ ਧਰਮ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਹਰਹੁ'॥ ੩੪॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਭਾਈ। ਮਿਲਿ ਮੂਢਨਿ ਜੋ ਬਾਤ ਬਤਾਈ। –ਰਾਜ ਤੇਜ ਮੇਰੋ ਹੁਇ ਹਾਨੀ–॥ ਮੂਰਖ ਨੇ ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੩੫ ॥ –ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤ ਜੋ ਨਰ ਹੈਂ। ਚਿਤ ਬਾਂਛਨਿ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਨਹਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਸੁਖਦਾ ਇਮ ਬਰਨੀ– ॥੩੬॥ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੇ ਗਰਬਾ। ਨਿਜ ਕੋ ਬਡੋ ਲਖਹਿ ਲਘੁ ਸਰਬ –ਮੋਹਿ ਸਮਾਨ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਆਨ। ਬਲ ਜੁਤਿ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਮਹਾਨ– ॥ ੩੭ ॥ ਪਦਰ ਜਿ ਦਾਦਾ ਤਿਨ ਲਘੁ ਜਾਨੇ। ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਕਯਾ ਬਾਤ ਬਖਾਨੇ। –ਮੁਝ ਸਮ ਅਕਲ ਨ ਤਿਨ ਮੈਂ ਹੋਈ। ਕਰਿ ਨ ਸਕਹਿਂ, ਮੈਂ ਕਰਿ ਹੌਂ ਜੋਈ–॥੩੮॥ ਇਮ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਵਰਨੌ ਹੰਕਾਰੀ। ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਬਿਗਾਰਨੌ ਬ੍ਯਿਹਾਰੀ। ਜਿਨ ਕੇ ਏਕ ਬਾਕ ਤੇ ਹੋਵੈ। ਏਤੋ ਬਨਜੋ ਕਹਤਿ ਹੀ ਖੋਵੈ[3] ॥੩੯॥ ਤੁੱਛ ਪਦਾਰਥ ਜਗ ਕੇ ਪਾਇ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਅਰਨਿ ਚਹਯੋ ਚਿਤ ਚਾਇ। ਕਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਫਲ ਹੈ, ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ। ਸਕਲ ਹਾਨ ਲਹਿ, ਇਮ ਨ ਪਛਾਨਯੋ ॥੪੦॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਨੌਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲਿ ਸੂਬੇ ਉਮਰਾਵ ਜੇ ਬਹੁਰ ਮੁਲਾਨੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਹੀਂ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰੋਹਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸਹਾਇਕ ਭਇ। ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਿਇ। ਜਿਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਭਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਹਮਾਰੋ। ਤਥਾ ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਬਿਚਾਰੋ'॥੨॥ ਸੁਨਿ ਔਰੰਗ ਉਰ ਬਿਖੈ ਰਿਸਾਯੋ। ਮਕਰ ਫਰੇਬਨਿ ਕੋ[4] ਲਿਖਵਾਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਉਪਾਲੰਭ ਇਸ ਭਾਇ। 'ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਫਕਰ ਸਦਾਇ ॥੩॥ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਖੈਂ ਏਕ ਸਮਾਨੇ। ਮਿੱਤ੍ਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕਿਸਹੂੰ ਨਹਿਂ ਜਾਨੇ। ਦਾਰਾ ਕੀ ਤੁਮ ਕਰੀ ਹਿਮਾਇਤ। ਸਲਤਨੈ

---

[1] ਅਕਲਮੰਦ [ਅ:, ਸ਼ਾਹਿਬ ਸ਼ਊਰ]। [2] ਔਖਿਆਂ ਕਰੋ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)। [3] ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਬਚਨ ਦੇ ਕਹਿਣ ਨਾਲ (ਜੋ ਕਹਿਣ) ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ (ਅਰ) ਇਤਨਾਂ ਬਣਿਆਂ (ਸਮਾਜ) ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰ ਖੁੱਸ ਜਾਵੇਗਾ। [4] ਮਕਰ ਤੇ ਫਰੇਬ (ਦੀ ਚਿੱਠੀ)।

ਦੀਨਸਿਦੇਸ਼ ਵਲਾਇਤ॥੪॥ਸੋ ਮੈਂ ਪਕਰਿਦਿਯੋ ਮਰਿਵਾਇ।ਕਛੁਨਤੁਮਰੀ ਭਈ ਸਹਾਇ। ਭਈ ਸੁ ਭਈ ਬੀਤ ਸਭਿ ਗਈ। ਅਬਿ ਮਨ ਕਰਹੁ ਸਫਾਈ ਨਈ ॥੫॥ ਹਮ ਸੋਂ ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਅਬਿ ਆਪ। ਸਥਿਰ ਤਖਤ ਪਰ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਮਿਲਿਬੇ ਕੀ ਬਹੁ ਮੁਝ ਕੋ ਲਾਲਸ। ਤੁਮ ਭੀ ਆਵਹੁ ਕਰਹੁ ਨ ਆਲਸ' ॥ ੬ ॥ ਲਿਖਯੋ ਸ਼ੌਕਨਾਮਾ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਅਤਿ ਮਤਿਮੰਦ ਕਪਟ ਧਰਿ ਚੀਤ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਪਠਿ ਕਰਿ ਸਗਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ ॥੭॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।–ਕਪਟ-ਮਤੀ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਠਾਨੀ–। ਤਿਸ ਮੂਰਖਤਾ ਲਖਿ ਬਿਗਸਾਏ।–ਸੰਤਨਿ ਸੋਂ ਇਹ ਦ੍ਰੋਹ ਕਮਾਏ–॥ ੮ ॥ ਤਬਿ ਜਬਾਬ ਖਤ ਕੋ ਲਿਖਵਾਯਹੁ। 'ਹਮੇ ਜੁ ਮਿਲਨੇ ਹੇਤੁ ਬੁਲਾਯਹੁ। ਤੋ ਸੰਗ ਨਹਿ ਕਛ ਕਾਮ ਹਮਾਰਾ। ਨਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਰਾਜ ਉਦਾਰਾ ॥੯॥ ਤੇਰੇ ਦਾਮ ਨਹੀਂ ਹਮ ਦੇਨੇ। ਅਰੁ ਨਹਿੰ ਖਾਹਿਸ਼ ਤੁਮ ਤੇ ਲੇਨੇ। ਪੀਰ ਮੁਰੀਦੀ ਨਾਂਹਿਨ ਕੋਈ। ਕੌਨ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਮਿਲਿਬੋ ਹੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਅਰੁ ਜੋ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸਲਤਨ ਦੋਨਿ ਲਿਖਯੋ ਹਮ ਸੰਗ। ਅਟਲ ਸੁ ਛੱਤ੍ਰ ਤਖਤ ਤਿਸ ਦੀਨੋ। ਸਦਾ ਦੀਨ ਕੋ ਦੁਖੀ ਨ ਲੀਨੋ[1] ॥੧੧॥ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਦੁਨੀ ਲਖਿ ਫ਼ਾਨੀ[2]। ਤਜਾਗੀ,ਲੈਬੇ ਕਹੁ ਨਹਿ ਮਾਨੀ। ਕਰਹਿ ਦੀਨ ਕੀ ਸਦ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ। ਅਚਲ ਬਿਸਾਲ ਚਲੈ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ ॥੧੨॥ ਜਿਸ ਪਰ ਮਿਹਰ ਰੱਬ ਕੀ ਹੋਇ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਮਨਿੰਦੇ ਸੋਇ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਹਮ ਤੇ ਨਹਿੰ ਲੀਨੀ। ਲਈ ਦੀਨ ਕੀ ਸਲਤਨ ਪੀਨੀ[3]॥੧੩॥ਜੇ ਦਿਲ ਸ਼ੁਬ੍ਹੈ[4] ਤੁਮਾਰੇ ਲਹੈ।ਦਾਰਾ ਸਲਤਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਹੈ[5]। ਤੌ ਤੁਝ ਖ੍ਵਾਬ ਬੀਚ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਿਦੈ ਟਿਕਾਵੈਂ॥੧੪॥ਜਬਿ ਸੁਪਤਹੁ ਤੁਮ ਐਸੇ ਕਰਨਾ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਧ੍ਯਾਨ ਉਰ ਧਰਨਾ। ਕਰਹੁ ਸੈਨ ਹ੍ਵੈ ਖ੍ਵਾਬ ਤੁਮਾਰੇ[6]।ਭਲੋ ਬੁਰੋ ਸਭਿ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ॥੧੫॥ ਕਰਹੁ ਕਪਟ ਘਟ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ[7]। ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਏਕ ਖੁਦਾਇ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਗੁਰੁ ਪਠਾਯੋ।ਕਾਸਦ[8]ਲੇ ਅਵਰੰਗ ਪਹਿ ਆਯੋ॥੧੬॥ ਲੈ ਕਰਿ ਪਠਯੋ ਤਬੈ ਬਦਸ਼ਾਹੁ।ਦਾਰਾ ਕੀ ਜਿਸ ਬਿਖੈ ਸਲਾਹੁ।ਜਰਯੋ ਰਿਦੈ

[1](ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ) ਦੁਖਦਾਈ (ਰਾਜ) ਨਹੀਂ ਲਿਆ। [2]ਨਾਸ਼ਮਾਨ। [3]ਭਾਰੀ ਰਾਜ। [4]ਸ਼ੱਕ। [5]ਦਾਰਾ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। [6]ਤੈਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆਵੇਗਾ। [7]ਜੋ ਕਪਟ ਕਰਦੇ ਹੋ ਸੋ ਦਿਲੋਂ ਮਿਟਾ ਦਿਓ। [8]ਹਲਕਾਰਾ।

ਰਿਸ ਕਰਤਿ ਬਡੇਰੀ।ਬਸ*ਕਛੁ ਚਲਹਿ ਨਹੀਂ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥੧੭॥-ਅਬਿ ਭੀ ਮਝ ਕੋ ਕਛ ਨ ਜਾਨਾ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੋ ਭਾ ਸੁਲਤਾਨਾ। ਲਿਖੀ ਸਿਫਤ ਦਾਰਾ ਕੀ ਫੇਰ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਿਹਿਰ ਲਖਿ ਮਾਰਯੋ ਘੇਰਿ[1]-॥੧੮॥ ਇਮ ਗਿਨਤੀ ਮਨ ਗਿਨਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।ਨਿਸਾ ਭਈ ਭਾ ਸੁਪਤਨਿ ਕਾਲਾ। ਦਾਰਾ ਕੋ ਚਿਤਵਤਿ ਰਿਸ ਧਰੇ। ਟਹਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੌਢਿਬੋ ਕਰੇ॥੧੯॥ ਭਯੋ ਨੀਂਦ ਬਸਿ ਸੁਪਨੋ ਆਯੋ।ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਨੂਰ ਦਰਸਾਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਤਖਤ ਛੱਤ੍ਰ ਸਿਰ ਢੁਰੇ। ਮਹਾਂ ਜਲੂਸ[2] ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰੇ ॥ ੨੦॥ ਹੂਰਾਂ ਅਨਿਕ ਸੁਰੋਦਨਿ[3] ਗਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਭਾਵ ਕਰਿ ਤਾਨ ਰਿਝਾਵੈਂ। ਢੁਰਤਿ ਚਮਰ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲ ਚਾਲਾ[4]। ਚਮਤਕਾਰ ਤੇ ਰਹਯੋ ਉਜਾਲਾ ॥ ੨੧॥ ਦਾਸ ਅਨੇਕ ਖਰੇ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਆਇਸੁ ਦੇਤਿ, ਕਰਤਿ ਸੋ ਦੌਰੇ। ਫੂਲ ਅਜਾਇਬ ਕੀ ਗਰ ਮਾਲਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਬਿਥਰੀ ਸ਼ੋਭ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥ ਚੋਆ ਚਾਰੁ ਅਤਰ ਖੁਸ਼ਬੋਇ। ਮਹਿਕਤਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਆਨੰਦ ਹੋਇ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਮੰਦਰ ਮਨਿ ਖਚੇ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਸੁੰਦਰ ਰਚੇ ॥ ੨੩ ॥ ਨੌਬਤ ਨਾਦ ਹੋਤਿ ਮੁਦਕਾਰੀ।ਬੀਨਾ ਬਜਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਸੁਜਸੁ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਖਰੇ। ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਹੁਕਮ ਕੋ ਕਰੇ ॥ ੨੪॥ ਬਹੁਤ ਬਾਹਨੀ ਭਟ ਬਰਿਆਰੇ[5]। ਵਾਹਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ। ਤਨਯੋ ਬਿਤਾਨ ਦੇਖਿ ਮਨਮੋਹਤਿ। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਸ਼ੋਭ ਤੇ[6] ਸੋਹਤਿ ॥੨੫॥ਆਪਨਪੌ ਪੁਨ ਪਿਖਿ ਬਿਕਰਾਲਾ। ਬੇਸ ਮਲੀਨ ਰੂਪ ਚੰਡਾਲਾ। ਭਰਯੋ ਟੋਕਰਾ ਬਿਸ਼ਟਾ ਸਾਥ। ਰਹਯੋ ਉਠਾਇ ਆਪਨੇ ਮਾਥ ॥੨੬ ॥ ਉਪਰ ਸੋਂ ਬਰਖਾ ਜਲ ਪਰੇ। ਚਖ ਮੁਖ ਪਰ ਸੋ ਬਿਸ਼ਟਾ ਢਰੈ। ਦ੍ਵੈ ਇਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੌਰਤਿ ਆਏ। ਮਾਰਿ ਲਸ਼ਟਕਾ ਦਯੋ ਹਟਾਏ ॥ ੨੭ ॥ ਹਟਯੋ ਤਹਾਂ ਤੇ ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਰਯੋ। ਫਿਸਲਤਿ ਮੰਦਮੰਦਪਦ ਧਾਰਯੋ।ਪੁਨ ਸੋ ਮਾਰਤਿ ਕਰਤਿ ਪਲਾਇਨ।ਦੀਨ ਨਿਬਲ ਤੇ ਭਾਜਯੋ ਜਾਇ ਨ ॥ ੨੮ ॥ ਭੇਸ ਭਯਾਨਕ ਭੈ ਧਰਿ ਭਾਰੀ। ਭਾਜਤਿ ਗਮਨਯੋਂ ਗਿਰਯੋ ਅਗਾਰੀ।ਤਬਿਹੀ ਖੁਲੇ ਬਿਲੋਚਨ ਜਾਗਾ।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਸਿਮਰਨਿ ਲਾਗਾ॥੨੯॥-ਲਿਖ ਜੋ ਪਠਯੋ,ਸੁ ਮੁਝ ਸੋਂ ਦਯੋ-।ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸੰਕਟ ਕਯੋ। ਦਾਰਾ ਕੋ ਜਲੂਸ[2] ਬਡ ਦੇਖਾ। ਉਰ ਅਫਸੋਸਤਿ

[1]ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ ਦਾਰਾ ਨੂੰ। [2]ਦਰਬਾਰ [ਅ:, ਜਲੂਸ=ਤਖਤ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰ ਬੈਠਣਾ]। [3]ਰਾਗ। [4]ਚੰਚਲ। [5]ਬਲਵਾਨ। [6]ਸ਼ੋਭਾ ਨਾਲ। *ਪਾ:-ਤਬ।

ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥੩੦॥–ਇਹ ਕਸਾ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਗਯੋ । ਸਿਹਰ[1] ਕਿਧੌਂ ਹਿੰਦੁਨਿ ਰਾਰ ਕਿਧੌ–। ਦੁਬਿਧਾ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਭਾ ਮਨ ਭੰਗ। ਕਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਹ ਸੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਇ। ਸਮਝ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਮੂਰਖ ਇਸ ਭਾਇ[2] ।–ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੰਗ ਕਰਿ ਦ੍ਵੈਸ਼। ਤਿਨਹੁ ਕੀਨਿ ਇਹ ਸਿਰਰ[3]*ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੩੨॥ਮੋਹਿ ਦਸ਼ਾ ਕੈਸੀ ਦਿਖਰਾਈ। ਦਾਰਾ ਕੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਬਨਾਈ। ਪਠੌਂ ਸੈਨ ਗਹਿਵਾਇ ਮੰਗਾਵਉਂ। ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਅਬਿ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਵਉਂ–॥੩੩॥ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਮੂਰਖਮਾਨੀ । ਕੀਨਿ ਬਾਹਨੀ ਤਯਾਰ ਮਹਾਨੀ। ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਪਠ੍ਯੋ ਕਹਿ ਐਸੇ। 'ਗੁਰ ਕਉ ਲ੍ਯਾਵਹੁ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ ॥ ੩੪ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਜੰਗ ਕਰੈ ਅਰ ਪਰੈ। ਸਨਮੁਖ ਲੋਹ ਤੁਮਹੁ ਸੋਂ ਕਰੈ। ਤੂਰਨ ਲਿਖਹੁ ਮੋਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਫੇਰਿ। ਬਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਭੇਜਉਂ ਬਿਨ ਦੇਰਿ॥੩੫॥ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਰਨਿ ਕੈ ਗਹਿ ਲ੍ਯਾਵਹੁ। ਨਹਿਂ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ'। ਜੰਗ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਲੇ ਕਰਿ ਸਭੈ। ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਸਮੁਦਾਇਨਿ ਤਬੈ ॥ ੩੬ ॥ ਗਮਨ੍ਯੋ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਕਰਿ ਕੂਚ। ਏਕ ਮਜਲ ਉਮਰਾਵ ਪਹੂਚਿ। ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਪਤਿ ਬਸੇਰਾ॥੩੭॥ਕੁਛ ਕਾਚੋ ਆਮਿਖ ਰਹਿ ਗਯੋ। ਭੱਖਨਿ ਕੀਨਿ ਸੁਪਤਿ ਸੋ ਭਯੋ। ਬਿਨਾ ਹਾਜ਼ਮੇ,ਹੈਜ਼ਾ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਸੋ ਮਰਿ ਗਯੋ ਤਹਾਂ ਦੁਖ ਪੈ ਕੈ ॥੩੮॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਤਿਸ ਕੋ ਦਫਨਾਯੋ। ਲਿਖਿ ਅਵਰੰਗ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਯੋ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਸੋ ਲਸ਼ਕਰ ਹਟਿ ਗਯੋ।ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਤਿਨ ਹੂੰ ਮੈਂ ਭਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਫੇਰ। ਨਹਿਂ ਮੁਰਾਦ[4] ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੇਰਿ। ਅਪਰ ਕੀਨਿ ਤਯਾਰੀ ਉਮਰਾਵ। ਦੇ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਜੰਗ ਬਨਾਵ॥੪੦॥ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਰੁਖ਼ਸਤ ਹੋਇ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਮਗ ਆਵਨਿ ਕੋ ਸੋਇ।ਕਿਤਿਕ ਮਜਲ ਜਬਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਤੋਪ ਜੰਬੂਰ ਜੰਜੈਲਨਿ ਲ੍ਯਾਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਭਯੋ ਰੋਗ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਜਲਿਬੇ ਲਗੀ ਅਚਾਨਕ ਛਾਤੀ। ਅਸਵਾਰੀ ਪਰ ਚਢ੍ਯੋ ਨ ਜਾਇ। ਜਨੁ ਹਾਲਹਿ ਤਨੁ ਹਾਥ ਛੁਟਾਹਿਂ ॥੪੨॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਗ ਮਹਿਂ ਪਰਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਨੀਠ ਨੀਠ

---

[1]ਜਾਦੂ। [2]ਇਸ ਦਾ (ਅਸਲੀ) ਭਾਵ। [3]ਮੈਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁੱਝੀ ਗੱਲ ਕਰ (ਵਿਖਾਈ ਹੈ) [ਅ:, ਸਿਰ=ਗੁੱਝੀ ਗੱਲ]। [4]ਮਨੋਰਥ [ਅ:, ਮੁਰਾਦ=ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ]।

*ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਸਿਹਰ' ਹੋਸੀ।

ਦਿੱਲੀ ਮਗ ਲਹਯੋ। ਸੁਨਿ ਅਵਰੰਗ ਰਿਸਹਿ ਅਕੁਲਾਇ।-ਤਹਿਂ ਲੌ ਪਹੁੰਚਿ ਨ ਕੋਈ ਪਾਇ-॥੪੩॥ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਬੈ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਰਾਇ ਸਿਮਰਿ ਕਰਿ ਤਬੈ। ਤ੍ਰਿਤਿਯੋ ਪੁਨ ਉਮਰਾਵ ਚਢਾਯੋ। ਹੁਇ ਦੁਖਸਦ ਮਾਰਗ ਗਮਨਾਯੋ ॥੪੪॥ ਸੋ ਭੀ ਕੁਛ ਦੁਖ ਤੇ ਮਰਿ ਗਯੋ।ਕਈ ਬਾਰ ਇਮ ਭੇਜਤਿ ਭਯੋ। ਆਧੋ ਪੰਥ ਨ ਉਲੰਘਯੋ ਕੋਈ। ਹੋਤਿ ਬਿਘਨ ਪੀਛੇ ਹਟਿ ਸੋਈ ॥੪੫ ॥ ਸੰਗਤਿ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਚਲਿ ਆਈ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਅਕੋਰ ਅਰਪਾਈ। ਸੋ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ! ਸਭਿ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ ॥ ੪੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸੈਨ ਬਹੁ ਬਾਰ ਪਠਾਈ। ਭਏ ਬਿਘਨ ਤਮ ਲਗਿ ਨਹਿਂ ਆਈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਗੁਰੁ ਪਿਤਾਮੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪੭॥ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਫੁਰਿ ਹੋਤਾ। -ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ਹੋ ਬਿਘਨ ਉਦੋਤਾ। ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਹਟਹਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਅਗਨਿ ਨਿਕਟਿ ਓਰਾ ਗਰ[1] ਜਾਵਹਿ' ॥ ੪੮ ॥ ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ਕੋਈ। ਉੱਦਮ ਕਰਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਹੋਈ-। ਤਿਨ ਕੋ ਬਾਕ ਸਹਾਇਕ ਸਦਾ। ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਨਾਸ਼ਕ ਹੈ ਜਦ ਕਦਾ' ॥ ੪੯॥ ਕਹਯੋ ਸਭਾ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਭਾਖਹਿਂ 'ਤੁਮ ਸੁਖ ਭਾਇ। ਹੋਇਂ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ। ਕੋ ਸਮਰਥ ਜੋ ਸਕਹਿ ਨਿਹਾਰੇ[2]'॥੫੦॥ ਉਤਹਿ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਕਹੰਤਿ ਮੁਲਾਨੇ। 'ਲਿਖਹੁ ਸਾਮਤਾ ਸਾਥ ਮਹਾਨੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਸੁ ਜਾਨੀ ਜਾਇ। ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਰਹੁ ਜਬਹਿ ਇਤ ਆਇ ॥ ੫੧ ॥ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਹਰਫ ਨ ਲਿਖੀਅਹਿ ਕੋਈ। ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਹਕਾਰਹੁ ਸੋਈ। ਏਕ ਬਾਰ ਲਿਹੁ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ। ਪੁਨ ਬਰਤਉ ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਆਇ' ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਨੌਰੰਗ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਦੂਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਯੋ ਸਕਲ ਤਿਨਕੋ[3]* ਕਹਯੋ ਨੌਰੰਗ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਮਾਦ[4]।ਤਿਨਕੀ ਅਕਲ ਸਰਾਹਿ ਕੈ ਰਿਦੈ ਮਹਿਦ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਤਛਿਨ ਲਿਖਵਾਇਵ ਪਰਵਾਨਾ। 'ਰਾਮ ਦਾਸ ਕੇ ਤੁਮ ਬਡ ਥਾਨਾ। ਮਾਨਹਿਂ ਜਗ ਸਗਰੇ ਗੁਰ ਲਹੈਂ।-ਅਜ਼ਮਤ ਧਨੀ-ਲੋਕ ਸਭਿ ਕਹੈਂ

---

[1]ਗੜੇ (ਵਾਕੂੰ) ਗਲ ਜਾਂਗਾ ਹੈ। [2]ਤੱਕ ਸਕੇ। [3]ਭਾਵ ਸ਼ਰਈ ਕਾਜ਼ੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ। [4]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।

*ਪਾ:-ਸੁਨਤੇ ਸ਼ਰੀਅਤ ਕੇ।

॥੨॥ ਆਵਤ ਰਹੇ ਹਮੇਸ਼ ਹਮਾਰੇ। ਮਿਲੇ ਬੋਲਨੋ* ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।ਮਿਹਰ-ਬਾਨਗੀ ਅਬਿ ਭੀ ਕਰੀਅਹਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਹੁ ਸੰਸੇ ਸਭਿ ਹਰੀਅਹਿ ॥੩॥ ਮੋ ਕਹੁ ਅਜ਼ਮਤ ਆਇ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਮਗ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਹੁ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਰਵਾਨਾ। ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਅਰੁ ਨਿਜ ਬਲਨਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ਦੇ ਕਰਿ ਦੂਤ ਪਠਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। 'ਦੇਰ ਨ ਕਰਹੁ ਲਯਾਉ ਦਰਹਾਲਾ[1]'। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਤੇ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਜਿਸ ਪੁਰਿ ਜਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਤੂਰਨ ਗਮਨਯੋ ਮਾਰਗ ਸਾਰਾ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਉਲੰਘਿ ਗਯੋ ਹਿਤ ਧਾਰਾ। ਰੋਪਰ ਪੁਰਿ ਤੇ ਚਲਿ ਅਗਵਾਇ। ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਬਿ ਜਾਇ ॥ ੬ ॥ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਤਿਨ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਹਿ ਕਰਤਿ ਬਸੇਰਾ। ਦ੍ਵੈ ਸਹੰਸ੍ਰ ਦ੍ਵੈ ਸਹਸ[2] ਤਰੰਗ। ਉਤਰਯੋ ਪਰਯੋ ਰਹਿਤ ਨਿਤ ਸੰਗ ॥ ੭ ॥ ਵਾਹਨ ਪ੍ਰਸ਼ਟ ਖਰੇ ਬਹੁ ਮੇਲੇ। ਥਾਨ ਸੁਹਾਵਤਿ ਸੁਨੀਅਤਿ ਬੋਲੇ। ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਘੋਰੇ।ਬਹੁ ਕੁਦਾਤਿ ਚੰਚਲ ਤਨ ਜੋਰੇ[3]॥ ੮॥ ਸੁਭਟ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਦਰਬ ਸਮੇਤਾ[4]। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰ ਹੇਤਾ। ਮਚ ਜੁੱਧ ਮੁਖ ਮੋਰਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਐਸੇ ਦਲ ਉਤਰਯੋ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੯ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਰਹੈਂ। ਦਰਸਹਿੰ ਗੁਰੂ ਚਾਕਰੀ ਲਹੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਲੇਹਿ ਧਨ ਨੌਕਰ ਰਾਖੇ। ਮਹਾਂ ਸੂਰ ਨਿਤ ਰਨ ਅਭਿਲਾਖੇਂ ॥ ੧੦ ॥ ਪੁਰੀ ਸੁਹਾਵਨ ਹੇਰੀ ਦੂਤ। ਲਸ਼ਕਰ ਪਰਯੋ ਬਨਯੋ ਸ਼ੁਭ ਸੂਤ[5]। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਜਾਨੀ ਸਭਿ ਸੁਧ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ ਸਭਾ ਲਗਾਏ। ਗਿਲਮ ਗਲੀਚਾ ਪਰ ਬਿਛਵਾਏ। ਚੋਬਦਾਰ ਬਹੁ ਖਰੇ ਢਲੈਤ[6]। ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਕਰਨਿ ਮਹਿ ਲੇਤ[7] ॥ ੧੨ ॥ ਚਾਰੁ ਚੰਦੋਵਾ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤਿ ਜ਼ਰੀ[8]।ਨਗ ਬਿਚ ਜਰਤੀ ਮੁਕਤਨਿ ਲਰੀ।ਰੇਸ਼ਮ ਕੀ ਡੋਰੈਂ ਸੁਠ ਤਾਨੀ। ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ ਝੁਲਤਿ ਛਬਿ ਖਾਨੀ॥ ੧੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਦ ਮੰਦ ਚਲਿ ਆਏ। ਬੈਠਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਮਾਂਹਿ ਸੁਹਾਏ। ਮਨੋ ਸ਼ਾਂਤਿਰਸ ਧਰਯੋ ਸਰੀਰਾ। ਗਯਾਨ ਵਿਰਾਗ ਭਰੇ ਉਰ ਧੀਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਢੋਰਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰੀ। ਬਿਜਨਾ[9] ਚਮਕਤਿ ਰਵਿ ਅਨੁਹਾਰੀ।ਅਨਿਕ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜੇ

---

[1]ਛੇਤੀ। [2].੨੨੦੦। [3]ਬਲ ਵਾਲੇ। [4](ਸਭ) ਸਾਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੂਰਮੇਂ ਭੂਸ਼ਤ ਹਨ। [5]ਸੁਹਣੀ ਸਿਰਜਣਾ। [6]ਸੂਰਮੇਂ। [7]ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਏ ਹੋਏ। [8]ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਚਿੱਤਰਿਆ ਹੋਇਆ। [9]ਪੱਖਾ।

*ਪਾ:-ਮਿਲਬੋ ਕੋ ਸਦ।

ਆਏ। ਬਡੇ ਧਨਾਢ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਭ ਪਾਏ॥੧੫॥ਜੋ ਨੌਕਰ ਜੋਧਾ ਸਵਧਾਨਾ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਿ ਕੈ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਆਏ। ਪੰਗਤਿ ਲਾਇ ਬੈਠਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੬॥ ਗਨ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੋਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਉਤਰੀ ਪੁਰਿ ਸੋਈ। ਸਭਿ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ* ਭੇਟ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਪਹੁੰਚੀ ਤਤਕਾਲਾ ॥੧੭॥ ਦਰਸ਼ਨ ਪਿਖਤਿ ਹੋਹਿ ਅਰਦਾਸ। ਬੰਦਹਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸੁਖਰਾਸ। ਕੇਤਿਕ ਘਟਿਕਾ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਈ। ਪਠਿ ਜਨ ਲੀਨਸਿ ਦੂਤ ਬੁਲਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨੋ ਸਭਾ ਅਨੰਦਾਤਿ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਪੂਜਤਿ ਬਰ ਬੰਦਤਿ[1]। ਹੇਰਤਿ ਨੰਮਿ ਭਯੋ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਬੈਠਨੋ ਜਹਾਂ ਬਤਾਇਵ ਠੌਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਨ ਆਗੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਪਰਵਾਨਾ। ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਦਾਵ ਕਰਯੋ ਤੁਮ ਕੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਮੋ ਕਹੁ ਪਠਯੋ ਛਿੱਪ੍ਰ ਨਿਜ ਪਾਹੂ[2] ॥ ੨੦ ॥ ਬਨਹਿ ਆਪ ਕੋ ਚਲਿਬੋ ਤੂਰਨ। ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਤਿਹ, ਗੁਨ ਗਨ ਪੂਰਨ[3] !। ਅਜ਼ਮਤ ਜ਼ਾਹਰ ਜਾਇ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਕਰਹੁ ਸ਼ਕਤਿ ਨਿਜ ਓਰ ਝੁਕਾਵਹੁ† ॥੨੧॥ ਕਰਾਮਾਤ ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਦੇਖਾ। ਨਿਤ ਅਭਿਲਾਖਾ ਵਧੀ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਸੋ ਕਯੋਂਹੂੰ ਨ ਟਰੈ। ਬਿਦਤਿ ਹਠੀ ਅਤਿ ਹਠ ਕੋ ਧਰੈ' ॥੨੨॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਿਖਿ ਮਤਿ ਬਿਰਮਾਈ। ਭਨੇ ਦੂਤ ਬਚ ਮਾਧੁਰਤਾਈ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰਾ ਕਰਵਾਇਵ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਨਮਾਨ ਦਿਵਾਇਵ ॥ ੨੩ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਸਿ। ਪੂਰ ਕਾਮਨਾ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨਸਿ। ਪੁਨ ਅੰਤਹਿਪੁਰ ਕੋ ਗੁਰ ਗਏ। ਸੋ ਸਰਵਰੀ[4] ਬਿਤਾਵਤਿ ਭਏ ॥ ੨੪ ॥ ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਪੁਨ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਸਰਬ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੇ ਤਦਾਈ। ਮੁੱਖਯ ਸਭਿਨਿ ਮਾਂਹਿ ਬੇਦੀ ਆਏ। ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਭੱਲ ਬੁਲਵਾਏ ॥ ੨੫ ॥ ਸੋਢੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਸਾਲ ਹਕਾਰੇ। ਆਇ ਸਕਲ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਵਾਰੇ। ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਸੂਰਜ ਉਜੀਆਰਾ। ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮੂਹ ਮਝਾਰਾ[5] ॥ ੨੬ ॥ ਮੋਹ ਤਪਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਜਰ ਖੋਵਾ[6]। ਗਯਾਨ ਕਲਾ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੋਵਾ। ਕੀਰਤਿ ਬਿਮਲ

---

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2](ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ। [3]ਹੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਪੂਰਨ !। [4]ਰਾਤ। [5]ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰੂਪਕ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਚੰਦ ਦਾ। [6]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤਪਸ਼ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦੂਰ ਕੀਤੀ।

*ਪਾ:—ਪੂਨ। ਪੁਰ।

†ਪਾ:—ਓਜ ਲਖਾਵਹੁ। ਓਜ ਝੁਕਾਵਹੁ।

ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਚਾਰੁ। ਅਸ ਰਾਂਕਾਪਤਿ[1] ਸ਼ੁਭਤਿ ਉਦਾਰੁ ॥ ੨੭ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਸਹਿਤ ਸਭਾਸਦ ਸਾਰੇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਉਡਗਨ ਪਰਵਾਰੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਕ ਅਬਿੱਦਯਾ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੇ[2]। ਕਰਹਿਂ ਉਬਾਰਨਿ ਸਿਖ ਕੌ ਹਿਤ ਤੇ ॥੨੮॥ ਦੇਵਰਾਜ[3] ਦੇਵਨ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ। ਹੋਤਿ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਗੁਰ ਐਸੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਸਗਰੇ ਪੂਜਨਿ ਅਸਥਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਬੰਸ ਬਿਸਾਲੇ। ਬਿਦਤ ਸਰੋਵਰ ਮਹਦ ਉਜਾਲੇ[4]। ਬਿਮਲ ਕਮਲ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਭਏ। ਸੌਰਭ[5] ਸੁਜਸੁ ਸਹਿਤ ਦੁਤਿਮਏ॥ ੩੦ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਹਤਹੁ ਬਿਘਨ ਜਿਮ ਸੂਰਜ ਰਾਤੀ[6]। ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਨੌਰੰਗ ਤੁਰਕੇਸ਼। ਤੁਰਕ ਦੀਨ ਮਹਿਂ ਹਠੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਮਹਿੰਮਾ ਤਿਨ ਸੁਨੀ। ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਦਤ ਅਨੇਕਨਿ ਭਨੀ। ਕਰਾਮਾਤ ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਦੇਖਾ। ਪਠਯੋ ਦੂਤ ਅਭਿਲਾਖ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਜੋ ਰਾਖਹਿ ਲਾਜ। ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਇਹ ਕਾਜ। ਸ਼ਕਤਿਵੰਤ ਉਰ ਧੀਰਜਧਾਰੀ। ਸੁਗੁਨ ਸਹਿਤ[7] ਹੁਇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ* ॥ ੩੩ ॥ ਜਾਨਿ ਹੇਤੁ ਤੁਰਕੇਸ਼ਰ ਪਾਹੂ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿ ਜੁ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹੁ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਬਧਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਦਰਪ[8] ਦਬਾਵੈ ॥੩੪॥ ਸੋ ਅਬਿ ਤਯਾਰ ਹੋਇ ਤਹਿਂ ਜਾਨੇ[9]। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਇਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। ਸੁਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਪੁਨ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।-ਨੌਰੰਗ ਹਠੀ ਮਹਦ ਕੁਰਿਆਰਾ॥੩੫॥ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਕਿਤਨੇ ਮਰਿਵਾਏ। ਲਖਿ ਪੂਰਬ ਤਪ ਨਹੀਂ ਰਿਸਾਏ। ਹਠ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਭਏ ਤਿਸ ਪ੍ਰਾਨ। ਅਸ ਬਦਬਰ[10] ਹੈ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਕਾਂਸ਼ੀ ਮਥੁਰਾ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਤੀਰਥ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇਰ ਬਿਗਾਰੇ। ਸਭਿ ਜਗ ਤੁਰਕ ਬਨਾਵਨਿ ਚਾਹਤਿ। ਧਰਮ ਬਿਸਾਲ ਕਾਲ ਜਿਮ ਦਾਹਤਿ[11]॥੩੭॥ਸਭਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰ। ਬਡੇ ਬਡੇ ਜਹਿਂ ਗੁਨੀ ਹਜ਼ਾਰ। ਇਲਮ ਏਕ ਤੇ ਏਕ ਮਹਾਨੇ[12]। ਬਹਸ

---

[1]ਪੂੰਨਿਆਂ ਦਾ ਚੰਦ। [2]ਅਵਿਦਯਾ ਰੂਪ ਮੌਤ ਤੋਂ। [3]ਇੰਦ੍ਰ। [4]ਵਡੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਸਰੋਵਰ ਵਾਂਗ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਂਗੂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [5]ਸੁਗੰਧਿ। [6]ਰਾਤ ਨੂੰ (ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ)। [7]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਸਹਿਤ। [8]ਹੰਕਾਰ, [9]ਉਥੇ ਜਾਣ ਲਈ। [10]ਐਸਾ ਬਹੁਤ ਭੈੜਾ। [11]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਾਲ ਵਾਂਗ ਸਾੜਦਾ ਹੈ। [12]ਇਲਮ ਵਿਚ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਵਡੇਰਾ। *ਪਾ:-ਹਮਾਰੀ।

ਪਰਸਪਰ ਗਨ ਬੁਧਿਵਾਨੇ[1]॥੩੮॥ਕੇਤਿਕ ਪੀਰ ਅਜ਼ਮਤੀ ਭਾਰੀ[2]।ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਨਿਤ ਰਹਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤੀ। ਜਹਾਂ ਹੋਤਿ ਹੈ ਬਾਸਰ ਰਾਤੀ-॥ ੩੯ ॥ ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ। ਨੀਮ੍ਰਿਨਾਰ ਕਰਿ[3] ਉਰ ਨ ਜੋਇ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਲੌ ਰਹਿ ਕੈ ਮੌਨ। ਤਕਹਿੰ ਪਰਸਪਰ, ਭਾਖਹਿ ਕੌਨ ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਹਕਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਹਿਤ ਵਿਚਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਹੀ ਸਭਾ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਮੁੱਖ੍ਯ ਜਿਤੇਕ। 'ਨੌਰੰਗ ਢਿਗ ਜਾਨੋ ਕਠਨ ਅਵਗੁਨ ਗਿਨੈਂ ਕਿਤੇਕ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਲੌ ਜਹਿਂ ਕਠਨਾਈ। ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਦ੍ਰੋਹੀ ਬਿਦਤਾਈ। ਕਿਸ ਕੀ ਜਹਿਂ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਂਹੀ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਸਮ ਪੱਧਤਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ[4]॥੨॥ਨਹੀਂ ਉਬਾਰ ਸਕੈ ਜਹਿਂ ਕੋਈ। ਅਪਾਨ ਪੱਖ੍ਯ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਹੋਈ। ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੋ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹੁ। ਨਾਹਿਨ ਲਖੀਅਤਿ ਹਮ ਸਭਿ ਮਾਂਹੁ ॥ ੩ ॥ ਉਚਿਤ ਜਾਨਿ ਕੈ ਹੋ ਅਬ ਆਪੁ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਤਿ ਬਿਸਾਲ ਪਰਤਾਪੁ। ਐਸੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਦਿਖਤਿ ਨ ਦੂਜੇ। ਤੁਮਰੀ ਸਮਸਰਤਾ ਕਹੁ ਪੂਜੇ ॥ ੪ ॥ ਜਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਬੋ ਕਾਰਬੇ। ਬਿਘਨ ਅਨੇਕਨਿ ਤਤਛਿਨ ਹਰਿਬੇ। ਸੋ ਤੁਮ ਆਪ ਜਹਾਂ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ। ਕਾਜ ਸੰਪੂਰਨ ਸਗਲ ਬਨਾਵਹੁ ॥੫॥ਦੁਸ਼ਟ ਦਰਪ ਕਹੁ ਦਮਨਹੁ ਜਾਇ[5]। ਰਾਵਰਿ ਵਾਕ ਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਮਦ ਮੱਤਾ। ਦੀਰਘ ਹੰਕਾਰੀ ਦੌਲੱਤਾ ॥ ੬ ॥ ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾ ਥਾਨ ਜੋ ਆਨ। ਜਹਿਂ ਪਠਵਹੁ ਤਹਿ ਕਰੈਂ ਪਯਾਨ। ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਕੈ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਕਾਰਜ ਆਨਹਿਂ ਸਕਲ ਸੁਧਰਿ ਕੈ ॥ ੭ ॥ ਰਾਵਰਿ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰੱਥ। ਜਿਸ ਕੇ ਸੀਸ ਧਰਹੁ ਨਿਜ ਹੱਥ। ਸੋ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਸਕੈ ਜੁ ਚਹੇ। ਤਿਸ ਕੇ ਆਗੇ ਅਰਕੋ ਨ ਰਹੇ ॥ ੮ ॥ ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਹਿ ਸੁਰਪਤਿ ਸੁਰ ਭੌਨ[6]। ਤਿਸ ਆਗੇ ਇਹ ਬਪੁਰਾ ਕੌਨ।

---

[1] ਸਮੂਹ ਬੁਧੀਮਾਨ ਪਰਸਪਰ ਬਹਿਸਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [2]ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਫਕੀਰੀ ਵਿਚ ਅਜ਼ਮਤ ਤਾਂ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਿਰਭੈਤਾ ਪਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੇ ਹੋਏ। [3]ਨੀਵੀਂ ਧੌਣ ਕਰਕੇ। [4]ਭਾਵ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ। [5]ਜਾਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [6]ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿਚ (ਓਹ) ਇੰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਤ੍ਰਾਸ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਹੁੰਚਨਿ ਤਹਾਂ ਜੋਗਤਾ ਰਾਵਰਿ। ਅਪਰ ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਹੋਤਿ ਡਰਾਉਰ[1] ॥
੯ ॥ ਸਰਬ ਸਭਾ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜਿਨਹੁੰ ਕਿਤ ਚੈ
ਨ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਸਧੀਰ ਬਖਾਨੇ। 'ਹਮ ਨੇ ਪ੍ਰਨ ਪੂਰਬ ਹੀ ਠਾਨੇ ॥
੧੦ ॥ ਨਹਿਂ ਮਲੇਛ ਕਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਨਾ। ਨਹਿਂ ਕਥਿ ਤੁਰਕ ਪਤੀ ਕੋ
ਲੇਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਹਮਰੋ ਹੋਇ ਨ ਜਾਨੋ। ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਬੋਲਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨੋ॥
੧੧॥ਇਸੀ ਧਰਮ ਕੋ ਕਰੈਂ ਨਿਬਾਹਨਿ।ਹਮ ਤਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਨਾਂਹਿਨ।
ਇਕ ਤੋ ਜਨਮ ਤੁਰਕ ਘਰ ਪਾਯੋ[2]। ਦੁਤੀਏ ਜਗ ਸੋਂ ਦ੍ਰੋਹ ਮਚਾਯੋ[3] ॥
੧੨ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਪਿਤਾ ਭ੍ਰਾਤ ਸੰਘਾਰੇ। ਚਤੁਰਥ ਸਿਭ ਕਰੇ ਦੁਖਿਆਰੇ।
ਪੰਚਮ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਜਿਸ ਹੋਵਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਹਤਿ ਪੁਨ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੋਵਾ
॥੧੩॥ ਸਰਮਦ ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਜਿਸ ਕੇਰਾ।ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਮਿਂ ਪ੍ਰਭੁ[4] ਬਡੇਰਾ।
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗਨ ਪਾਪਨਿ ਪੁਸ਼ਟ। ਕੌਨ ਸੰਤ ਮਿਲਿ ਹੈ ਇਸ ਦੁਸ਼ਟ ॥
੧੪ ॥ ਕਿਸ ਤੇ ਬਖਸ਼ਨ ਜੋਗ ਨ ਏਹੀ। ਅਧਮ ਅਘੀ ਅਤਿ ਦੁਰਮਤਿ
ਤੇਹੀ। ਪੱਖ ਬਾਦ ਮੈਂ ਹਠੀ ਕੁਪੱਤਾ। ਕੁਲ ਦੁਖਕ[5] ਉਪਜਯੋ ਚਕਤੱਤਾ ॥
੧੫ ॥ ਇਤ ਤੇ ਗਯੋ ਨ ਕੋ ਤਿਸ ਤੀਰ। ਕਰਹਿ ਕ੍ਰੋਧ ਤਬਿ ਮੂਢ
ਅਧੀਰ। ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਨਿਜ ਸੈਨ ਪਠਾਵੈ। ਬਲ ਦਿਖਾਇ ਆਪਨਿ
ਗਰਬਾਵੈ ॥੧੬॥ ਕਰੈਂ ਜੰਗ ਤਿਹ ਸੰਗ ਨਿਸੰਗੀ। ਤੋਮਰ ਤੀਰਨਿ ਤਬਰ
ਤੁਫੰਗੀ।ਤੋਰਿ ਮੋਰਿ ਮੁਖ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇਰਾ।ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਕਰਹਿਂ ਚਲਿ ਡੇਰਾ
॥ ੧੭ ॥ ਰਹੈਂ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਜਿਸ ਥਲ ਇਨ ਕੋ ਬਸ ਨ
ਬਸਾਵੈ[7]। ਸੁਨਤਿ ਸਭਾਸਦ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਪੁਨ ਬਚਨ
ਉਚਾਰੇ ॥੧੮॥ 'ਆਪ ਕਰੈਂ ਸੋਈ ਸ਼ੁਭ ਸਨੈ[6]। ਹੁਇ ਜੁ ਅਮੰਗਲ ਮੰਗਲ
ਬਨੈ। ਤਦਪਿ ਹਮਾਰੇ ਮਨ ਇਮ ਆਵੈ।ਰਾਖਹੁ ਸੁਤ' ਇਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ॥

---

[1]ਡਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੌਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। [2](ਔਰੰਗੇ) ਨੇ ਇਕ ਤਾਂ ਜਨਮ ਤੁਰਕ ਘਰ ਪਾਇਆ ਹੈ। [3]ਦੂਜੇ ਜਗਤ ਦ੍ਰੋਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੀਨਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਦੀ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਤੇ ਲੈਣਾ ਮਲੇਛ ਦਾ--ਇਹ ਨਵਰਤ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮਲੇਛਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਤਾਉ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਸਾਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। [4]ਸਮਰੱਥ। [5]ਕੁਲ ਦੂਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [6]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਸਹਿਤ ਹੈ। [7]ਦਾਵ ਵਿਗੜੇ ਨਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ

੧੯ ॥ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਰਾਜਹਿ ਡੇਰਾ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੇ ਜਹਾਂ ਬਸੇਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਤਜਯੋ ਸ਼ਰੀਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਧੀਰ॥ ੨੦ ॥ ਇਸੀ ਸਥਾਨ ਬਿਖੈ ਸਸਕਾਰੇ। ਆਪ ਬਸਹੁ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰੇ। ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਕੂਲ ਰੁਚਿਰ ਇਹ ਦੇਸ਼।ਨਿਕਟਿ ਖਰੇ ਗਨ ਸੈਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੨੧॥ ਤ੍ਰਿਣ ਸੁੰਦਰ ਸਭਿ ਵਾਹਨ ਕਾਰਨ। ਫਲ ਦਲ ਫੂਲ ਬਾਰ ਬਿਸਤਾਰਨ। ਕਿਮ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਇਹ ਰਹਹੁ ਗੁਸਾਈਂ। ਬਹੁ ਨੁਕਸਾਨ ਜਿ ਬਧਹਿ ਲਰਾਈ॥੨੨॥ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਸਿਖ,ਸੇਵਕ,ਸੁਭਟਨਿ ਕੀ ਅਰਜ਼ੀ। ਰਾਖਹੁ ਸੂਤ, ਨ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਦੇਸ਼। ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੇ ਹਾਥ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੩ ॥ ਜਥਾ ਰਿਦੈ ਰੁਚਿ ਤਥਾ ਕਰੰਤੇ। ਤੁਮ ਸਭਿਹਿਨ ਸਿਰਮੌਰ ਮਹੰਤੇ"। ਇਮ ਪਰਬਿਰਤ ਰਹਯੋ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਆਯੋ ਰਾਮਰਾਇ ਬਡ ਤਾਤ ॥ ੨੪ ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬੈਠੋ ਆਇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਇ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਕ੍ਯਾ ਹੁਇ ਅਹਿਲਾਦੇ ?। ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ॥੨੫॥ ਬੇਦੀ ਤ੍ਰੇਹਣ ਭੱਲੇ ਬੰਸ। ਸੋਢੀ ਇਕਠੇ ਭੇ ਜਨੁ ਹੰਸ। ਕਰਨੋ ਹੈ ਅਸ ਕਾਰਜ ਕੌਨ ?। ਸਕਲ ਮਿਲੇ ਕਹਿ ਕੇ ਇਕ ਭੌਨ[2] ?' ॥ ੨੬॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਇਕ ਬੇਦੀ ਨੇ ਕਹਯੋ। 'ਨੌਰੰਗ ਬਾਦੀ ਅਤਿ ਤਪ ਰਹਯੋ। ਕਰਾਮਾਤ ਹੇਰਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਪੁਰਿ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਹਕਾਰਨਿ ॥ ੨੭॥ ਦ੍ਰੋਹੀ ਸਭਿ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਜੋਇ। ਅਪਨੋ ਦੀਨ ਬਧਾਵਹਿ ਸੋਇ। ਕਰਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਤਰਕ ਘਨੇਰੇ। ਮੁੱਲਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਗਨ ਜਿਸ ਹੇਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਰਹਿਂ ਦਲੀਲ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਸਭਾ ਸਕਲ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਇਕਸਾਰ। ਕੋ ਅਜ਼ਮਤ ਅਬਿ ਜਾਇ ਦਿਖਾਵੈ। ਅਪਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਦਬਾਵੈ ॥ ੨੯ ॥ ਜੀਤੇ ਸਭਾ, ਕਰਾਵੇ ਮੌਨ। ਤਿਸੈ ਬਿਚਾਰਤਿ,–ਹੋਇ ਸੁ ਕੌਨ ?–'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਤਬਿ ਕਹਯੋ।'ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਜਾਹੁ ਜੈਬੋ ਜਹਿ ਲਹਯੋ[3] ?॥ ੩੦ ॥ ਬਿਨਾ ਗਏ ਜਹਿਂ ਬਨਿ ਨਹਿ ਆਵੈ। ਤਹਾ ਬਿਚਾਰਹੁ ਚਲਨਿ ਸੁ ਭਾਵੈ। ਕ੍ਯਾ ਸਯਾਨਪ ਹੋਵਹਿ ਇਸ ਮਾਂਹੀ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰੇ ਮਿਟਹਿ ਜੋ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਅਕਲ ਕੇ ਬੈਨ।ਬੋਲਤਿ ਭਏ ਚਪਲ ਕਰਿ ਨੈਨ।"ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ

---

[1] ਜ਼ਲੀਕ। [2]ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਲ ਕੇ ਇਕ ਘਰ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋ। [3]ਜਿੱਥੇ ਜਾਣਾ(ਬਣਦਾ) ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ?

ਧੀਰ ਤੁਮਾਰੋ। ਕਸੋਂ ਨਹਿੰ ਨੌਰੰਗ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਰੋ ?॥ ੩੨॥ ਦਮਨਹੁ ਦੁਸ਼ਟ ਦਰਪ ਕਉ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਕੇ ਤੁਮ ਹੀ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ। ਅਪਰ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕਸੋਂ ਅਬਿ ਕਰੈਂ। ਜੋ ਇਹ ਕਾਰਜ ਤੁਮ ਤੇ ਸਰੈ ॥ ੩੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤੁਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡੇਰੋ।ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਲਾਇਕੁ ਹੋਰੋ। ਇਹ ਕੁਛ ਬਾਤ ਨਈ ਨਹਿੰ ਜਾਨੋ। ਤੁਮ ਸਮ ਕਰਤਿ, ਰਹਤਿ ਨਹਿੰ ਛਾਨੋ'॥੩੪॥ ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਪੁਨ ਸਭਾ ਜਿ ਸਾਰੀ। ਮਰਜ਼ੀ ਮਿਲੀ ਸੁ ਏਕ ਬਿਚਾਰੀ। -ਮੁਝ ਕੋ ਹੀ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਭੇਜਾ। ਦਮਨ ਕਰਨ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਤੇਜਾ-॥੩੫॥ ਇਮ ਲਖਿ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਕਹਯੋ। 'ਜੇ ਕਰਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਇਹ ਮਤ ਚਹਯੋ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਜੋ ਕਰਿਵ ਦਿਖਾਵਨਿ। ਕਰਾਮਾਤ ਸੋ ਦਿਹਿਂ ਮਨ ਪਾਵਨ[1]*॥ ੩੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਸੀਦਨਿ ਹੋਇ। ਪਠਿਬ ਉਚਿਤ ਕਰਹਿਂ[2] ਮੁਹਿ ਸੋਇ। ਤੌ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੀ ਲੇ ਆਇਸੁ। ਕਰੌਂ ਕਾਜ ਤਿਹ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਇਸਿ ॥ ੩੭॥ ਤੁਮ ਸਭਿ ਹੀ ਲਿਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ। ਤਹਾਂ ਅਹੇ ਅਜ਼ਮਤ ਕੀ ਕਾਰ। ਧਰਮ ਦ੍ਰੋਹ ਤੁਰਕਨਿ ਮਹਿਂ ਜਾਨੋ[3]। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਛੁ ਰਹਨਿ ਨ ਛਾਨੋ[4] ॥ ੩੮ ॥ ਕਹੈ ਤੁਰਕ ਪਤਿ ਜੈਸੀ

---

[1]ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣਾ। [2]ਭੇਜਣ ਜੋਗਾ ਕਰ ਦੇਣ। [3]ਧਰਮ ਦੇ ਵੈਰੀ ਤੁਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ। [4]ਤਿੱਥੇ ਜਾਕੇ ਰਹਿਣਾ ਕੁਛ ਛੁਪਿਆ ਨਹੀਂ (ਕਿ ਕੈਸਾ ਕਠਨ ਹੈ)।

*ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਣ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾਣ ਲਈ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਜਾਣ, ਗੁਰ ਅੰਸ਼ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਡਰਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਹੈ ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਆਦਿਕ ਗੱਲਾਂ, ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ।

ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਇਸੇ 'ਸਦਾ ਪੱਤ੍ਰ' ਦੇ ਆਵਣ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਰਾਏ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ, ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਥੇ ਜਾਕੇ ਜੋ ਪੁੱਛੇ ਨਿਡਰ ਹੋ ਸੱਚੀ ਗਲ ਕਹਿਣੀ, ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਣੀ ਜਿਹਾ ਕਿ:-

"ਸੁਣੋ ਪੁਤਰ ਮੈਂ ਬਚਨ ਜੋ ਕਹੌਂ। ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਸਦਾ ਮੈਂ ਰਹੌਂ।
ਦਿੱਲੀਪਤ ਸੌਂ ਜਾਇ ਤੁਮ ਮਿਲੋ। ਕੁਛ ਸ਼ੰਕ ਭੈ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮੌਂ ਗਿਲੋ॥੪॥
ਤੁਮਾਰਾ ਬਚਨ ਸੁਫਲ ਸਭ ਹੋਇ। ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਬਲੀ ਨਹੀਂ ਕੋਇ।
ਜੋ ਪੂਛੇ ਸੋ ਸਤ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਕਛੂ ਕਰਾਮਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਜੈ" ॥੫॥

[ਸਾਖੀ ੧੮੭

ਬਾਤ। ਤਸ ਦਿਖਾਵਨੋ ਚਹਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤ। ਤੋ ਬਨਿ ਆਇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੰਗ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਹੁਇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਦਰੰਗ[1]॥੩੯॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੋ ਕਹ੍ਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਸਰਾਹ੍ਯੋ ਲਾਇਕ ਲਹ੍ਯੋ। 'ਉਚਿਤ ਬਾਰਤਾ ਕਹੀ ਬਨਾਇ। ਅਜ਼ਮਤ ਬਿਨਾ ਜਾਇ ਕਿਸ ਭਾਇ' ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਪਠਨ ਤਯਾਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੁ ਅਰੁ ਕਾਰਜ ਕੋ ਕਾਲ[2]। ਕਹ੍ਯੋ 'ਲੇਹੁ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਾਂ ਜੋ ਨ ਸਕਹਿ ਕੋ ਟਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਵ ਰਸਨਾ ਪਰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਬਾਸਾ। ਜੋ ਤਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਕਬਹੁ ਅੰਨਥਾ ਹੋਇ ਸੁ ਨਾਂਹੀ।ਸਫਲਹਿ ਤਤਛਿਨ ਬਾਦ ਨ ਜਾਹੀ॥੨॥ਅਥਿਰਾ ਹੋਇਂ ਥਿਰਾ ਜਸ ਕਹੈਂ[3]। ਲਹੈਂ ਅਚਰਤਾ ਜੋ ਚਰ ਅਹੈਂ[4]।ਜੋ ਨਿਤ ਭਰ੍ਯੋ ਰਹੈ,ਨਹਿਂ ਰਿਤੈ[5]। ਸੋ ਰਿਤ ਜਾਇ, ਨੈਕ ਜੋ ਚਿਤੈਂ[6]॥੩॥ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਜਹਿਂ ਰੇਤ ਅਨੀਰ[7]। ਤਹਿਂ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ ਜਲਧਿ[8] ਗੰਭੀਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਰੱਥ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਤਿਨ ਕੇ ਹੱਥ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿਨਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਸਰੂਪ। ਜਿਨ ਕੇ ਅਚਰਜ ਚਲਿਤ ਅਨੂਪ। ਸਭਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਤਿਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਆਇਸੁ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਟਰਹਿ ਨ ਟਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਸੋ ਤਵ ਬਚਨ[9] ਤੇਜ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ। ਕਰਹੁ ਨਿਸ਼ੰਕ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਕੋ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨਿ।ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ ਉਚਾਵਚ ਟਾਰਨਿ[10] ॥੬॥ ਜਿਸ ਛਿਨ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਉਬਾਚੀ। ਤਤਛਿਨ ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਹੁਇ ਸਾਚੀ'। ਅਸ ਮਹਿੰਮਾ ਕਹਿ ਸੁਤਹਿ ਸੁਨਾਈ। ਉਰ ਉਤਸਾਹ ਕਰਨਿ ਅਧਿਕਾਈ॥੭॥ਪੁਨ ਦਿਢਤਾ ਹਿਤ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਨੌਰੰਗ ਅਤਿ ਬਾਦੀ ਜਗ ਜਾਨੇ। ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਮਤਸਰੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਜੋ

---

[1]ਵੈਰਸੀ। [2](ਦਿੱਲੀ ਜਾਣੇ ਰੂਪ) ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਵੇਖਕੇ)। [3]ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਚੰਚਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਜਿਵੇਂ (ਤੂੰ) ਕਹੇਂਗਾ। [4]ਜੋ ਵਿਚਰਨੇ ਵਾਲੇ ਹਨ ਓਹ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [5]ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [6]ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਇਗਾ (ਤੇਰੇ) ਜ਼ਰਾ ਭਰ ਵੇਖਣ ਨਾਲ। [7]ਜਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। [8]ਸਮੁੰਦਰ। [9]ਤੇਰੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ। [10]ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ, (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਉੱਚਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, (ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟਾਰਨ =) ਨੀਵਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। (ਅ) ਯੋਗ, ਅਯੋਗ, ਤੇ (ਉਚ+ਅਉਚ=) ਉਚਾ ਨੀਵਾਂ (ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯਾ, ਟਾਰਨਿ=) ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਕਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੮ ॥ ਕਰਹਿ ਤਰਕ ਮਨ ਕੁਟਿਲ ਕੁਟੇਵ[1]। ਨਿਜ ਮਤ ਕਰਿ ਕੈ ਅਹੰਮੇਵ। ਅਸਮੰਜਸ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਿਜ ਕਾਨ। ਨਾਖਨਿ ਹੋਤਿ ਤੁਰਕਪਤਿ ਮਾਨ[2] ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇ ਨਹਿਂ ਕਹੈਂ। ਗੁਰ ਕੀ ਲਘੁਤਾ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਲਹੈਂ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਉਰ ਆਛੇ। ਕਹਹੁ ਜਥਾਰਥ, ਹੁਇ ਹਿਤ ਪਾਛੇ[3]॥੧੦॥ਤਵ ਰਸਨਾ ਤੇ ਨਿਕਸੈ ਜੈਸੇ। ਤੈਸੇ ਹੋਇ ਮਿਟੈ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਭਨਹੁ ਨਿਸੰਗ ਰਾਖਿ ਗੁਰ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਜਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤ*ਹੁਇ ਹੈ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ॥੧੧॥ਅਪਨੇ ਬਲ ਭਰੋਸ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ[4]।ਕਰਨਿ ਕੁਸ਼ਾਮਤ ਕਾਰਜ ਤਾਂਹੀ[5]। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਕਤੀ ਪਰ ਬਿਸ੍ਵਾਸ। ਸੋ ਨਿਸ਼ੰਗ ਰਹਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਾਸ॥੧੨॥ਊਨੋ ਸ਼ੰਕਮਾਨ ਹੁਇ ਜਾਤੋ[6]।ਪੂਰਨ ਨਹਿਂ ਡੋਲਤਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤੋ। ਬਖਸ਼ਸ਼ੋ ਤੁਹਿ ਅਨਟੁਟ ਭੰਡਾਰ। ਖਰਚਹਿਨਿ ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੰਕ ਬਿਚਾਰ ॥ ੧੩ ॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਆਇਸੁ ਜਿਮ ਕਾਹਂ। ਸੁਰ ਨਰ ਨਾਗ ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਹਿਤ ਲਹਿਂ। ਤਤਛਿਨ ਕਰਹਿਂ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਸਾਰੇ। ਤੋਹਿ ਬਾਕ ਨਾਹਂ ਕੋ ਹਟਕਾਰੇ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਿ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਧਨ ਧੰਨ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਉਥਾਪਨਿ ਥਾਪ' ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪਿਤਾ ਕੇ ਆਗੇ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਚਰਨ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਸ਼ਿਵਕਾ ਰਥ ਸੁੰਦਰ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਨਖਸ਼ਿਖ ਸਗਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਚੌਕਸ ਚਪਲ ਚਾਰੁ ਅਸੁ ਖਰੇ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤ੍ਯਾਰੀ ਸਭਿ ਕਰਿ ਰਾਖੀ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਗਮਨ ਕੇ ਕਾਂਖੀ ॥ ੧੭ ॥ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਗੁਰਦਾਸ[7]। ਅਰੁ ਦੂਸਰ ਤਾਰਾ ਪਿਖਿ ਪਾਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੰਗ ਇਹ ਕਰੇ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮਝਾਇ ਢਿਗ ਖਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਹਿਤ ਸੇਵਾ ਕੇ ਸੇਵਕ ਆਨ। ਕਰੇ ਸਾਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਜਾਨ। ਪੌਰ ਬਿਖੇ ਸਜੰਦਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰੀ। ਜਗਮਗ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਚਮਕਤਿ ਜ਼ਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਨਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਤਿਸ ਜੋਰਨਿ ਕਰੇ। ਪਾਵਹਿਂ ਜ਼ੀਨ

---

[1]ਮਨ ਦਾ ਟੇਢਾ ਤੇ ਖੋਟੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ। [2]ਨੁਰੰਗੇ ਦਾ ਮਾਨ। [3]ਸੱਚੀ ਗਲ ਕਹਿਓ ਪਿੱਛੋਂ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। [4]ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ (ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ) ਬਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ। [5]ਕੁਸ਼ਾਮਤ ਕਰਨੀ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, (ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ)......। [6]ਜੋ ਊਣਾ ਹੋਸੇ ਤਾਂ ਸ਼ੰਕਾ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7]ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕਾ ਗੁਰਦਾਸ। ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਜੀ ਦਾ ਪੜਪੋਤ੍ਰਾ ਸੀ। [ਦੇਖੋ ਐਨ ੧ ਅੰਸੂ ੨]

*ਪਾ:-ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਤਿਨਹੁੰ ਪਰ ਖਰੇ[1] । ਰਾਮਰਾਇ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਅਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਸਜੰਦਨ ਪਰ ਚਢਿ ਗਯੋ ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਆਪ ਪੁਨ ਆਏ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਭੇ ਤਿਸ ਥਾਏਂ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲਹਿਂ ਹੇਰਨੇ ਕਾਜਾ। ਆਇ ਜੁਰਜੋ ਬਹੁ ਨਰਨਿ ਸਮਾਜਾ ॥੨੧॥ ਬਿਨ ਤੁਰੰਗ ਰਥ ਪਰ ਅਸਵਾਰੇ। ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਜੋ 'ਚਲਹੁ ਅਗਾਰ'। ਤਤ ਛਿਨ ਸ਼ਬਦ ਗੰਭੀਰ ਉਠਾਇ। ਸਜੰਦਨ ਮਗ ਗਮਨੀ ਸਹਿਸਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਲਗਿ ਫੇਰ ਮੁਰਜੋ ਹੈ। ਲਖਿ ਅਚਰਜ ਉਰ ਹਰਖ ਭਰਜੋ ਹੈ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮਾਏ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ' ਅਲਾਏ ॥ ੨੩ ॥ ਬਿਨ ਤੁਰੰਗ ਰਥ ਫਿਰ ਕਰਿ ਆਈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਹੁਤੇ ਜਿਸ ਥਾਈਂ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਕੀ ਭੀਰ ਖਰੀ ਹੈ। ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਇਵ ਬੁੱਧਿ ਹਰੀ ਹੈ ॥ ੨੪ ॥ ਦੇਖਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਲਾਈ। ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਆਗੇ ਬਹੁ ਥਾਂਈਂ। ਲਗਜੋ ਖਰਚਬੇ ਚਲਤਜੇ ਘਰ ਤੇ। ਨਿਕਸਜੋ ਨਾਂਹਿਨ ਅਬਿ ਲੌ ਪੁਰਿ ਤੇ ॥੨੫॥ ਧੀਰਜ ਧਰਹੁ ਥਾਨ ਜਿਸ ਚਾਹੋ। ਤਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਹੋ[2]। ਅਬਿ ਤੋ ਇਸ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਈ। ਦੌਰਾਈ ਬਿਨ ਅਸੁ[3] ਰਥ ਜੋਈ' ॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਕਹਜੋ। 'ਮੈਂ ਪਤਿਆਵਨਿ ਕੋ ਇਸ ਚਹਜੋ। ਅਬਿ ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਟਿਕ ਗਇਊ। ਅਪਨੇ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਭਇਊ ॥ ੨੭ ॥ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਹੋਇ ਸਭਿ ਸਾਚੋ। ਨਿਫਲ ਨ ਜਾਵਹਿ ਕਰੌਂ ਉਬਾਚੋ'। ਬਹੁਰੋ ਰਥ ਸੋਂ ਜੁਰੇ ਤੁਰੰਗ। ਕੋਤਲ ਅਪਰ ਪਾਲਕੀ ਸੰਗ ॥ ੨੮ ॥ ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਢੋਰਤਿ ਦੁਤਿ ਦੇਤਿ। ਮਨਹੁੰ ਮਰਾਲ ਉਡਾਰੀ ਲੇਤਿ। ਸਕਲ ਮਾਤ ਕਹੁ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਹੇਰਤਿ ਸੁਤ ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਖਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਧੁਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਾਇ[4]। ਅਪਰ ਬੰਦਿਬੇ ਉਚਿਤ ਨਿਹਾਰੇ। ਕ੍ਰਮ ਤੇ[5] ਚਰਨ ਬੰਦ ਕਰਿ ਸਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਉਤਸਾਹ ਚਲਨਿ ਕੋ। ਸਜਲ ਕਰਤਿ ਲੋਚਨ ਪਲਕਨਿ ਕੋ। ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਤੇ ਹੋਇ ਅਰੂਢਿ। ਮਾਰਗ ਗਮਨਜੋ ਆਗੋ*ਗੂਢ[6] ॥ ੩੧ ॥ ਦਿੱਲੀਪੁਰਿ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਗਵਨਾ। ਸਰਬ

[1]ਉਸ (ਰਥ) ਨੂੰ ਘੋੜੇ (ਅਜੇ) ਨਹੀਂ ਜੋੜੇ ਸਨ, ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਕਾਠੀਆਂ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। [2]ਜਿਸ ਥਾਂ ਲੋੜ ਪੈਵੇਗੀ ਉਥੇ ਕਰਾਮਾਤ (ਪ੍ਰਗਟ) ਕਰ ਦਿਖਾਵਣੀ। [3]ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [4]ਚਰਨਾ ਤੇ। [5]ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ। [6]ਅੱਗੇ ਨੂੰ, ਡੂੰਘੇ (ਭਾਵਾਂ ਵਾਲਾ) ਭਾਵ ਰਾਮਰਾਇ।

*ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਪਾਠ—ਆਸ਼ੇ—ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਗੂੜ ਆਸ਼ੇ ਵਾਲਾ' ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਜਿਸ ਰਚਨਾ[1]। ਡੇਰਾ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁ ਰੋਪਰ ਕਰਨੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਰਸ ਢਰਨੋ ॥ ੩੨ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੂਚ ਕਰਿ ਚਲੇ। ਬਾਹਨ ਨਰ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਭਲੇ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਸਾ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਕਰਹਿ ਸਿਵਰ ਸੁਖ ਸੋਂ ਰਹਿ ਸੋਇ ॥ ੩੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰਿਕੈ। ਮਾਰਗ ਉਲੰਘੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਰਿ ਕੈ। ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਜੇਤਿਕ ਮਗ ਆਏ। ਦੇਖਤਿ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਅਗੁਵਾਏ ॥ ੩੪ ॥ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਅਨੰਦਤਿ ਹੋਇ। ਦਿਨ ਗਮਨੇ ਨਿਸ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੋਇ। ਨੌਰੰਗ ਦੂਤ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲੀਏ। ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਏ ॥੩੫॥ ਤਤਛਿਨ ਦੂਤ ਅਗਾਊ ਗਯੋ। ਸੁਧ ਆਵਨਿ ਕੀ ਕਹਿਤ ਸੁ ਭਯੋ। 'ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਸੇ। ਇਤਿ ਕੋ ਸੋ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਕੈਸੇ ॥ ੩੬ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪਨੋ ਪਠਿਬੇ ਕਰਨੋ। ਮੋ ਸੰਗ ਐਸੋ ਬਾਕ ਉਚਰਨੋ।–ਅਜ਼ਮਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਚਹੈ ਜੋ ਲਈ। ਸੋ ਹਮਨੇ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਦਈ ॥ ੩੭ ॥ ਦੇਖਨੋ ਚਹੈ ਸੁ ਸਕਲ ਦਿਖੈ ਹੈ। ਇਸ ਕੋ ਕਹਨੋ ਨਿਫਲ ਨਹਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ। ਅਪਰ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਈ। ਮਿਲਨਿ ਹਮਾਰੋ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਈ ॥ ੩੮ ॥ ਸ਼ਾਹਿ ਜੁ ਬਾਂਛਤਿ, ਹਮ ਨੇ ਭੇਜਾ। ਬਿਨ ਸੰਸੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸੁ ਲੇਜਾ–। ਤਿਨ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੰਗ ਮਮ ਆਯੋ। ਨਰ ਬਾਹਨ ਕਹੁ ਬਹੁ ਸਮੁਦਾਯੋ' ॥੩੯॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।–ਜੋ ਹਮ ਬਾਂਛਤਿ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ। ਸੋ ਦਿਖਰਾਵਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ ॥੪੦॥ ਜੇ ਕਰਿ ਇਸ ਤੇ ਕਾਜ ਨ ਸਰੈ। ਬਹੁਰ ਹਕਾਰਨਿ ਤਿਸ ਕਹੁ ਕਰੈਂ। ਅਰਜੋ ਨ ਰਹੈ ਆਇ ਬਿਨ ਦੇਰਿ। ਜਿਨਹੁਂ ਪਠਯੋ ਸੁਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਬਡੇਰ–॥੪੧॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ। ਸ਼ੁਭ ਸਥਾਨ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਏ। ਅਪਰ ਸੇਵ ਕਹੁ[2] ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਯੋ। 'ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਦੇਹੁ ਮਹਾਨਯੋ' ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਬਰਨਨੰ' ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਇ ਨੇ ਮੋਇਆ ਬੱਕਰਾ ਜਿਵਾਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਪਰਵੇਸ਼ ਕੈ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਕਰਯੋ ਸਿਵਰ ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਰਹਿ ਮਜਨੂੰ[3] ਜਿਸ ਥਾਇੰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇ। ਅਪਨਿ ਸਲਾਹੀ ਸਕਲ ਹਕਾਰੇ। 'ਅਜ਼ਮਤ ਦੇਨਹਾਰ

[1]ਸੁੰਦਰ। [2]ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ। [3]ਭਾਵ ਮਜਨੂੰ ਦੇ ਟਿੱਲੇ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ। ਜਿੱਥੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਟਿਕੇ ਸਨ।

ਅਬਿ ਆਯੋ। ਆਪ ਨਹੀਂ, ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਠਾਯੋ ॥੨॥ ਹਮ ਸੋਂ ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਇਕ ਵਾਰੀ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਛ ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਰੀ। ਹੁਇ ਅਤਿ ਕਠਨ ਜੁ ਬਨ ਨਹਿਂ ਆਵੈ। ਦਿਹੁ ਸਲਾਹ ਅਤਿ ਹੀਨਤਿ[1] ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਕਰਾ ਕਹਿ ਪਠਹਿਂ, ਕਹਾਂ ਕਰਿਵਾਇਂ? ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਚਲਹਿ ਉਪਾਇ। ਮਿਲਿਬੇ ਤੇ ਪੂਰਬ ਪਤਿਆਵੈਂ। ਲਖਹਿਂ ਉਚਿਤ ਤਬਿ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵੈਂ" ।੪। ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਹਰਖਾਏ। ਸ਼ਾਹ ਸਰਾਹਹਿਂ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। 'ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਬਿਲੰਦ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ। ਕਹਿ ਪਠਵਹੁ ਜਿਮ ਰੁਚਿ ਹੁਇ ਮਨ ਮੈਂ ॥ ੫ ॥ ਅਸ਼ਟਿ ਸਿਧਿ ਹੋਵਤਿ ਜਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਆਦਿਕ ਬਨ ਜਾਹੀਂ। ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਬਾਤ। ਸੋ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਜਗਤ ਬੱਖ੍ਯਾਤ ॥ ੬ ॥ ਅਚਰਜ ਕੋ ਦਿਖਾਇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਜੋ ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਸਕੈ ਨ ਜਾਨਾ। ਸਭਿ ਤੇ ਉਲੰਘ ਏਕ ਹੈ ਬਾਤ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਵਨਿ ਕੀ ਬੱਖ੍ਯਾਤ ॥ ੭ ॥ ਇਸ ਮਹਿਂ ਏਕ ਕਰਹੁ ਚਤੁਰਾਈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਕਹੈਂ ਬੁਝਾਈ। ਹੋਹਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੋ ਦੇਹਿ ਜੁ ਪਰਨੋ। ਤਿਸਹਿ ਜਿਵਾਇ ਦੇਤਿ ਕਰਿ ਖਰਨੈ[2]॥ ੮॥ ਜੇ ਕਰਿ ਦੇਹ ਜਾਇ ਦਫਨਾਈ। ਕਿਧੌਂ ਕੋਇ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਲੇ ਖਾਈ[3]। ਕਿਧੌਂ ਅਗਨਿ ਕੇ ਬੀਚ ਜਰਾਵੈਂ। ਦਿਖਯੋ ਨ ਅਬਿ ਲੌ ਤਾਂਹ ਜਿਵਾਵੈ*॥

---

[1]ਹੀਣਤਾ। [2]ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ (ਜੀਵ) ਨੇ ਖਾ ਲਈ ਹੋਵੇ।

*ਅਗੋਂ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਟੁਰਨੀਆਂ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਅਜ ਤੀਕ ੭੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਿੱਥੋਂ ਲਈਆਂ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਕੀ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਵੀਚਾਰ ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ' ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਤਾਕਤ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਔਖੀ ਭੀੜੀ ਵੇਲੇ ਤੇ ਗੁਰ ਘਰ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਮੂਜਬ ਵਰਤਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਸੁਣਕੇ ਕੀਹ ਆਖਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੫੮ ਅੰ: ੮ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।

ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਿਖਾ ਸੱਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਪਰ ਪੱਛਮੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸਭ ਲੋਕ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਸਿਰ ਫੇਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ੪੦ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀਆਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਰੌ ਨੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਡਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਅਨੇਕਾਂ ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਤਦੋਂ ਅਨਹੋਣੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਸੇ ਪੱਛਮੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੇ ਮੰਨਣੀਆਂ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਸਮਰੇਜ਼ਿਮ, ਟੈਲੀ ਪੈਥੀ, ਦੂਸਰੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਫੜ ਲੈਣੇ, ਆਦਿ ਬਾਤਾਂ ਸਹੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਗੇਲ (ਸਪਿਰਚੁਲਿਜ਼ਮ) ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਆਦਮੀ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੯ ॥ ਯਾਂਤੇ ਛਲ ਕੀਜੈ ਇਸ ਭਾਂਤੀ । ਦਿਹੁ ਬਕਰਾ ਜ਼ਾਫਤ ਕਹਿ ਬਾਤੀ । ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਸਗਰੀ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ । ਸਨਮਾਨਹੁ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹਰਖਾਵਹੁ ॥ ੧੦ ॥ ਰਾਤ੍ਰਿ ਬਿਖੈ ਤਿਸ ਆਮਿਖ ਖਾਇ । ਨਹਿਂ ਸਰੀਰ ਅਜ ਕੋ ਪੁਨ ਪਾਇ । ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਸੋ ਮੰਗਵਾਵਉ । ਸ਼ਹਿਜਾਦੇ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵਉ[1]॥ ੧੧॥ਇਮ ਛਲ ਤੇ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਾਵਉ।ਨਹਿਂ ਜੀਵੈ ਤਬਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਨਾਵਉ। ਕਰਾਮਾਤ ਅਤਿ ਹੋਇ ਬਡੇਰੀ । ਤਬਿ ਬਚਿ ਹੈ ਨਤੁ ਪਰੈ ਕੁਫੇਰੀ' ॥ ੧੨॥ ਇਮ ਸਲਾਹ ਜਬਿ ਦੀਨਿ ਸਲਾਹੀ।ਨੀਕੀ ਮਾਨਿ ਸ਼ਾਹ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। -ਕਿਤਵੈ ਕਿਤ-ਅਜ ਕਲੈਂਹੂੰ ਨ ਜਾਵੈ । ਤਬਿ ਹਮਰੇ ਮਤ ਮੈਂ ਸੋ ਥੀਵੈ-॥ ੧੩ ॥ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਪਹੁੰਚਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕਿਧਿ ਕੋ ਦੀਨਸਿ । ਸ਼ਾਹੁ ਆਪਨੋ ਅਜ ਮੰਗਵਾਯੋ । ਮਹਾਂ ਪੁਸ਼ਟ ਬਹੁ ਸੁਸ਼ਟ[2] ਸੁਹਾਯੋ ॥੧੪ ॥ ਹਿਤ ਖਾਵਨਿ ਕੇ ਸੋ ਤਹਿਂ ਭੇਜਾ । ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਸੰਗ ਲੇਜਾ' । ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕਿਯ ਡੇਰਾ । ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਲੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੇਰਾ ॥੧੫॥ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ । 'ਜ਼ਾਫਤ ਪਠੀ ਮਾਨ ਤੁਮ ਕੀਨਸਿ । ਸਰਬ ਸੌਜ ਇਹੁ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੀ । ਲੀਜੈ ਅਜ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਅਹਾਰੀ' ॥੧੬॥ਸ਼ਾਹੁ ਪਠ੍ਯੋ ਸਭਿ ਦੇ ਕਰਿ ਗਏ । ਮਤਿ[3] ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ-ਰਾਇ ਲਖਿ ਲਏ । ਅਪਨਿ ਨਰਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿਬੋ ਕੀਨਿ । 'ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕੇ ਬਡ ਅਜ ਦੀਨਿ ॥ ੧੭ ॥ ਇਸ ਕੋ ਆਮਿਖ ਕਰਹੁ ਰਸੋਇ । ਖਾਲ ਅਸਥਿ[4] ਨਹਿਂ ਦੀਜਹਿ ਖੋਈ । ਜਬਿ ਮਾਰਹੁ* ਇਕ ਟੰਗਰੀ ਲੇਹੁ। ਬਡ ਕਾਜ਼ੀ ਕੇ ਘਰ ਪਠ ਦੇਹੁ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਤਸ ਕੀਨਸਿ ਕਾਰ ।

---

[1]ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਬੱਕਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਘਲ ਬੈਠੇ ਸਾਂ । [2]ਸੁੰਦਰ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । [3]ਬੁਧੀ ਵਿੱਚ (ਅ) (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮਤਾ । [4]ਖੱਲ ਤੇ ਹੱਡੀਆਂ । *ਪਾ:-ਕੁੱਠਹੁ=ਮਾਰੋ । ਕੁੱਠਾ ਪਦ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰੂੜ੍ਹੀ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਅਰਥ ਸਨ=ਮਾਰਨਾ ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਯੂਰਪ ਅਮਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰ ਬੜੇ ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤ ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਵੇਤਾ ਕਾਇਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਚੇ ਆਤਮ ਬਲ ਨਾਲ ਦੱਸੀਆਂ, ਅਜਕਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸੱਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ । ਵਿੱਦਿਆ ਵਿਗਯਾਨ ਮੂਜਬ 'ਸਿਧਿ' ਜਨਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਸੰਯਮ ਨਾਲ ਬੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੀਦੀ ਹੈ । ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ।

ਕੁੱਠਨੋ ਅਜ ਕੋ ਹੇਤੁ ਅਹਾਰ। ਲੇ ਕਾਜ਼ੀ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਗਏ। 'ਰਾਮਰਾਇ ਕੇ ਆਵਤਿ ਭਏ ॥੧੯॥ ਤਿਨ ਵਿਗ ਜ਼ਾਵਤ ਭੇਜੀ ਸ਼ਾਹੁ। ਇਹੁ ਆਮਿਖ ਪਠਯੋ ਤੁਮ ਪਾਹੁ। ਅਪਰ ਕੁਸ਼ਲ ਕੋ ਬੂਝਨਿ ਕਹਯੋ। ਰਾਵਰਿ ਸਾਥ ਮਿਲਨਿ ਕਹੁ ਚਹਯੋ' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਜਿਸ ਮਨ ਅਹੰਕਾਰੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਆਮਿਖ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇ।–ਕਰਨਿ ਕੁਸ਼ਾਮਦ ਪਾਸ ਹਮਾਰੇ। ਪਠਯੋ ਮਾਸ ਹਿਤ ਕਰਨਿ ਅਹਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਨੀਕੀ ਕਹਿ ਬਾਤ। ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਇਹ ਨਿਤ ਵਿਗ ਜਾਤਿ–। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਆਮਿਖ ਪਕਵਾਯੋ। ਅਪਨੇ ਖਾਨੇ ਮੈਂ ਕਰਿ ਖਾਯੋ॥੨੨॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਤਿਮ ਕਰਯੋ। ਅਸਥਿ ਖਾਲ ਇਕ ਥਲ ਕਰਿ ਧਰਯੋ। ਅਪਰ ਮਾਸ ਖਾਯੋ ਬਰਤਾਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ॥੨੩॥ ਜਾਮਨਿ ਬਿਖੈ ਪੌਢ ਕਰਿ ਸੋਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਜਾਗ੍ਰਨਿ ਹੋਏ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪਢਿ ਕਰਿ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਤਿਸ ਥਾਨੀ ॥ ੨੪ ॥ ਉਤ ਨੌਰੰਗੋ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਗੋ ਸਮੁਦਾਈ।ਕਰਯੋ ਜ਼ਿਕਰ'ਅਜ ਤਹਾਂ ਪਠਾਯੋ। ਜੀਵਤਿ ਹੈ ਕਿ ਕਾਟ ਕਰਿ ਖਾਯੋ ?' ॥ ੨੫ ॥ ਭੇਜਯੋ ਨਰ ਸੁਧ ਲੈਬੇ ਕਾਰਨ। ਜਾਇ ਸੁ ਕੀਨਸਿ ਨੀਕ ਨਿਹਾਰਨਿ। ਜਾਨਯੋ ਸੁਨਯੋ 'ਰੈਨ ਮੈਂ ਖਾਯੋ'। ਆਇ ਤੁਰਤ ਨੌਰੰਗ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਯੋ 'ਬਾਂਛਤਿ ਚਿਤ ਹੋਈ। ਅਬਿ ਜਾਵਹੁ ਅਜ ਪਠਿ ਨਰ ਕੋਈ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਖੇਲਨ ਵਾਰੇ। ਭੋਰੇ[1] ਪਠਯੋ ਸਮੀਪ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਅਬਿ ਖੇਲਨਿ ਕੋ ਹਿਤ ਸੋ ਚਾਹੈ। ਜਿਦ ਕਰਿ ਰੁਦਤਿ ਅਮੁਦਤਿ[2] ਮਹਾਂ ਹੈ'। ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਪਠਯੋ ਨਿਜ ਨਰ ਕੋ। 'ਕਹਿਤੇ[3] ਕੂਕ ਜਨਾਵਹੁ ਡਰ ਕੋ' ॥ ੨੮ ॥ ਬਾਕ ਚਾਲ[4] ਸੁਨਿ ਤੁਰਨ ਆਯੋ। ਵਿਗ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕੂਰ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਅਜ ਸੋ ਦਈਏ।ਤਿਸਕੋ ਪਲਟੇ ਔਰ ਲਈਏ' ॥ ੨੯॥ ਰਾਤਿ ਭੁਲਾਵੇ ਮੈਂ ਦੇ ਗਯੋ। ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪਾਵਤ ਭਯੋ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਬਡ ਧੂਮ ਉਠਾਈ। ਪਚ ਹਾਰੇ ਪਰਚਯੋ ਨ ਰਹਾਈ[5] ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਰਿਸ ਹੁਇ ਆਈ। ਝਿਰਕੇ ਲੋਕ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਈ। ਦੁਮ ਲਗਿ ਖਫਗੀ[6] ਜਾਨੀ ਜਾਇ। ਦੀਜੈ ਅਜ ਸਗਰੀ* ਮਿਟ ਜਾਇ

[1]ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ। [2]ਉਦਾਸ। [3]ਗੱਲ ਕਰਿੰਦਿਆਂ। [4]ਦੂਤ। [5]ਪਰਚਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। [6]ਗੁੱਸਾ।
*ਪਾਃ–ਖਫਗੀ।

॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਸੋ ਅਜ ਕੁਠ੍ਯੋ ਜਿਯਤਿ ਨਹਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਤਿਸ ਕੇ ਪਲਟੇ ਦੇਂ ਹਮ ਔਰ।ਨਹਿਂ ਅਬਿ ਪੱਯਤਿ ਸੋ ਕਿਤ ਠੌਰ ॥ ੩੨ ॥ ਅਪਰ ਖੇਲ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਲਾਵਹੁ। ਤਿਸ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਅਜ ਦਿਖਰਾਵਹੁ।ਪਰਚ ਜਾਇਗੋ ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰੇ।ਸੋ ਕਿਮ ਹਾਥ ਆਇ ਜੋ ਮਰੇ' ॥ ੩੩ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਪਾਸ ਪੁਨ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ। 'ਸੋ ਤੌ ਮਰ੍ਯੋ ਲੀਨਿ ਨਿਸ ਖਾਈ। ਕੈਸੇ ਹਾਥ ਆਇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਯੋ। ਨਹਿਂ ਉਪਾਇ ਦੈਬੇ ਕਉ ਜੋਯੋ' ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਪਠ੍ਯੋ ਰਿਸਾਈ। 'ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਅਜ ਦਿਹੁ ਆਜ ਪਠਾਈ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਖ੍ਯਾਲ। ਰਹੇ ਟਲਾਇ ਨ ਟਲੈ ਬਿਸਾਲ'॥ ੩੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਢਿਗ[1] ਫੇਰ। ਗਏ ਤੁਰਕ ਤਾਗੀਦ ਬਡੇਰ। ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। '–ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਅਜ ਦਿਹੁ–ਪੁਨ ਫੁਰਮਾਯੋ' ॥੩੬॥ ਰਾਮਰਾਇ ਮਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।'ਜਿਸ ਹਿਤ ਮੈਂ ਆਯੋ ਇਸ ਥਾਨੀ। ਬਿਨਾਂ ਮਿਲੇ ਚਾਹੇ ਤੁਰਕੇਸ਼। ਅਚਰਜ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਊਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੩੭॥ ਅਸਥੀ ਖਾਲ ਵਿਖੈ ਸਭਿ ਪਾਏ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਜਲ ਛਿਰਕਾਏ। ਉਠ੍ਯੋ ਜੀਵ ਅਜ ਸੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਬੁਲਤਿ ਬਿਹਾਲਾ[2]॥੩੮॥ ਤੀਨ ਚਰਨ ਜਿਸ ਕੇ ਤਹਿਂ ਫਿਰਿ ਹੀ।ਤੇ ਬਿਸਮੇ ਸਭਿ ਲੋਕ ਨਿਹਰਿਹੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਰਨਿ ਕੇ ਸਾਥ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਇਕ ਚਰਨ ਕਾਜ਼ੀ ਇਸ ਖਾਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਕਹੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਹੁ।–ਹਮ ਨੇ ਭੇਜ ਦੀਨਿ ਤੁਮ ਪਾਹੁ। ਚੌਥੋ ਚਰਨ ਜਿ ਚਹਹੁ ਬਨਾਵਹੁ। ਢਿਗ ਕਾਜ਼ੀ ਤਿਸ ਤੇ ਬਨਿਵਾਵਹੁ ॥੪੦॥ ਜਿਤਨਕ ਹਮ ਨੇ ਕਰ੍ਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਤਿਤੋ ਬਨਾਇ ਦੀਨਿ ਤਸ ਸਾਰਾ। ਜਿਤੋ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਬਨ੍ਯੋ ਨਿਹਰ੍ਯੋ। ਸੋ ਸਭਿ ਕਾਜ਼ੀ ਖਾਵਨਿ ਕਰ੍ਯੋ–' ॥ ੪੧ ॥ ਇਮ ਅਚਰਜ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਲੇ ਆਏ। ਜਹਾਂ ਸ਼ਾਹੁ ਅਰੁ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਅਦਭੁਤ ਬਿਸਮਾਏ। ਅਤਿ ਕੌਤਕ, ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਏ ॥ ੪੨ ॥ 'ਤੀਨ ਚਰਨ ਕਿਮ ਰਹੇ?' ਬਤਾਯੋ। 'ਇਕ ਚਰਨ ਇਨ ਕਾਜ਼ੀ ਖਾਯੋ। ਤਿਨਹਿ ਕਹ੍ਯੋ–ਤਿਸਤੇ ਲਗਵਾਵਹੁ। ਨਿਜ ਅਜ ਕੋ ਸਾਬਤ ਬਨਵਾਵਹੁ–' ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਕਾਜ਼ੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਾ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਕੁਛ ਕਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।'ਦੇਖ੍ਯੋ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਸਾਰਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਕਾਜ ਤੁਮ ਛਲ ਸੋਂ ਰਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਤਿਸ ਨੇ

[1]ਪਾਸ ਰਾਮਰਾਇ ਕੋਲ। [2]ਬਿਹਾਲ (ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ)।

ਛਲ ਕਰਿ ਤੋਹਿ ਦਬਾਵਾ। ਅਬਹਿ ਬਨਾਵਹੁ ਜਸ ਤੁਮ ਖਾਵਾ। ਦੋਊ ਜਿਮ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਨਾਹਿ ਤ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਲਾਜ ਗਵਾਈ ॥ ੪੫ ॥ ਪਸਰਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਇਹੀ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਤੁਮ ਕੂਰੇ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਛਲ ਕਰਿ ਅਜ ਦਿਲਵਾਯੋ। ਇਕ ਰਤਨ ਲੈ ਤਿਸਕੋ ਖਾਯੋ ॥੪੬ ॥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੋ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਿ ਦਿਯੋ। ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਪਗ ਏਕ ਨ ਭਯੋ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਬਖਾਨਾ। ਕਾਜ਼ੀ ਲੱਜਿਤਿ ਮੂਢ ਮਹਾਨਾ ॥੪੭॥ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਨਾਰ ਕਰਿ¹ ਬਾਕ ਨ ਆਵਾ। ਅਚਰਜ ਸਭਾ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਮਾਵਾ। ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਾਂ ਜਾਨਿ ਭੇ ਮੌਨ। ਤਰਕ ਸਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਕੌਨ ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਅਜ਼ਮਤ ਨਿਰਾਦਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨੀ। ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਫੁੱਲ ਬਣਾए]।

ਦੋਹਰਾ। ਲੱਜਿਤਿ ਕਾਜ਼ੀ ਸਭਾ ਮਹਿ ਰਹਯੋ ਬਦਨ ਨਿਹੁਰਾਇ²ਹਰਖ ਭਯੋ ਨੌਰੰਗ ਮਹਾਂ ਮਿਲਿਬੇ ਚਹਿ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਤਿ ਬਿਸਮਤ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਜ਼ਮਤਿ ਇਨ ਮਹਿਂ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨਾ।ਪੁਨ ਪਰਖਨਿ ਹਿਤ ਠਾਨਿ ਉਪਾਉ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਜਿਯੈ ਨਾਹਿ ਤੁ ਮਰਿ ਜਾਉ³' ॥ ੨ ॥ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਇ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਜ਼ਹਿਰ ਬਿਸਾਲ ਲਗਾਏ। ਛੁਵਤਿ ਅੰਗ ਕੋ ਹਾਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਜਨੌਂ ਬਿਸੀਅਰ ਡਸ ਜਾਇ ਮਹਾਨਾ॥ ੩ ॥ ਸਗਰੇ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਬਿਖੈ ਰਚਾਈ। ਮਨੁਖ ਸਮੀਪੀ ਹਾਥ ਪਠਾਈ। 'ਆਪ ਬੈਠਿ ਪਹਿਰਾਵਉ ਸਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਤਹਿਂ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ' ॥ ੪ ॥ ਲੇ ਗਮਨਯੋ, ਗੁਰਸੁਤ ਢਿਗ ਆਇਵ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਆਗੇ ਧਰੀ ਬਨਾਇਵ।'ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਇ ਰਹਯੋ।ਤੁਮ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬੰਦਗੀ ਕਹਯੋ ॥ ੫ ॥ ਹੇਤੁ ਪਹਿਰਬੇ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੀਕੀ। ਪਠੀ ਮੋਹਿ ਕਰ ਸ਼ਰਧਾ ਜੀ ਕੀ⁴। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਬਾਕ ਉਚਰੋ।–ਆਪ ਬੈਠਿ ਪਹਿਰਾਵਨਿ ਕਰੋ–॥ ੬ ॥ ਅਬਹਿ ਸਫਲ ਹੁਇ ਪਠਵਨਿ ਸ਼ਾਹੁ। ਪਹਿਰਨਿ ਕਰਹੁ ਅਪਨਿ ਤਨ ਮਾਂਹੁ'।ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਨੌਲਖੀ ਖੁਟਾਈ। ਤਉ ਚਹਤਿ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਰਾਈ ॥ ੭ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਸਗਰੀ ਪਹਿਰਿ ਸ਼ਰੀਰ। ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਤੈਸੇ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਜਿਨ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਬਿਖ ਬਿਨਸਾਇ। ਤਿਨ ਕੋ ਸਕ*ਕਿਮ ਕਸ਼ਟ ਉਪਾਇ ॥ ੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਸੋ ਬੈਠਯੋ ਰਹਯੋ। ਬਿਸਮਯੋ ਦੇਖਤਿ ਕਛੂ ਨ

¹ਨੀਵੀਂ ਧੌਣ ਕਰ ਲਈ। ²ਨਿਵਾਕੇ। ³ਜੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੀਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਏਗਾ। ⁴ਘੱਲੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਹੱਥੀਂ ਚਿਤ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ। *ਪਾ:-ਸਕਹਿ।

ਕਹਯੋ। ਇਕ ਪਹਿਰ ਬੀਤਾਵਨਿ ਕਰੈ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਗਮਨਹੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ ॥ ੯ ॥ ਆਲਮਗੀਰ[1] ਸੰਗ ਸਭਿ ਭਾਖੀ। 'ਮੈਂ ਪਹਿਰਾਇ ਦਿਖਤਿ ਰਹਿ ਆਂਖੀ[2]। ਜਿਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਪਹਿਰਨਿ ਕਰੀ। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਬਹਿ ਦੁਤਿ ਧਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਇਕ ਜਾਮ ਬੀਤੇ ਮੈਂ ਆਯੋ। ਨਿਜ ਸੁਭਾਉ ਬੋਲਤਿ ਬਿਕਸਾਯੋ। ਜਿਸਕੇ ਅੰਗ ਪਹਿਰਿਬੇ ਕਰੋਰੇਂ ਘਟਿਕਾ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਧਰੈ॥ ੧੧॥ "ਸੋ ਤਿਨ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਪਹਿਰਾਇਯਬੈਠੇ ਬਿਕਸਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ"। ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਬਿਸਮੈ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਸਯਾਨੇ ਤੁਰਕ ਬੁਲਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਫਾਜ਼ਲ[4] ਗਨ ਉਲਮਾਉ ਮਹਾਨੇ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਿਖੈ ਗਾਢੇ ਜਿ ਮੁਲਾਨੇ। ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ਸਕਲ ਸਮਝਾਏ। 'ਇਹੁ ਗੁਰ ਹਿੰਦੁਨਿ ਸਿਹਰ[5] ਕਮਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਇਸ ਕੋ ਹਮ ਕਹੈਂ। ਸਕਲ ਬਾਤ ਤੇ ਊਪਰ ਰਹੈ। ਜਿਮ ਨਹਿਂ ਸਿਹਰ ਹੋਇ ਕੁਛ ਐਸੇ। ਬਾਤ ਬਨਾਇ ਕਹਹੁ ਸਭਿ ਤੈਸੇ' ॥ ੧੪ ॥ ਤਬਿ ਫਾਜ਼ਲ ਉਲਮਾਉ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਮ ਤੇ ਸੁਨੀਏ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਨਾ ! ਪ੍ਰਥਮ ਭਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚੰਦ। ਬਿਚਰਯੋ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਲੰਦ ॥੧੫॥ ਕਰਯੋ ਸਿਹਰ ਮੱਕੇ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਸਕਲ ਮੁਜਾਵਰ ਉਰ ਬਿਸਮਾਇ। ਜੇ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਜ ਦੀਨ ਬਧਾਵਹੁ। ਚਹਤਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮੈਂ ਹਿੰਦ ਚਲਾਵਹੁ ॥੧੬॥ ਤੌ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ। ਇਸ ਕੋ ਆਨਹੁ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਝਾਰੀ। ਹਿੰਦੂ ਸਭਿ ਇਨ ਕੇ ਸਿਖ ਅਹੈਂ। ਮਾਨਹਿਂ ਪੁਨ, ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਕਹੈਂ[6] ॥ ੧੭ ॥ ਜੋ ਘਰ ਹੈ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕੇਰਾ। ਹੋਤਾ ਆਯਹੁ ਸਿਹਰ ਘਨੇਰਾ॥ਜਹਾਂ ਜਾਤਿ ਇਹ ਤਹਾਂ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੌ ਤੁਰਕਨਿ ਭਰਮਾਵੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਸਿਹਰ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਮਨ ਬਿਚਲਾਯੋ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਜਸੁ ਬਿਦਤਾਯੋ। ਇਨ ਕੇ ਸਿਖ ਹਿੰਦੂ ਮਤਿ ਗਾਢੇ। ਸਿਹਰ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਬਾਢੈਂ[7] ॥੧੯॥ ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਖਾਨਾ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਦੇ ਕਰਿ ਕਿਸ ਕੇ ਹਾਥ ਪਠਾਵਹੁ। ਕਿਸੁ ਜਤਨ ਤੇ ਤਿਸੇ ਖੁਲਾਵਹੁ। ਅਪਨੇ ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਲਯਾਵਹੁ ॥ ੨੦ ॥ ਅਜ਼ਮਤਿ ਸਿਹਰ ਜਿਤਿਕ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਸਭਿ ਮਿਟਿ

---

[1]ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਸੀ। [2]ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਿਆਂ। [3]ਪਹਿਨ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆਂ ਬੀ ਨਹੀਂ (ਕਿ ਪਹਿਨੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ), ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਓਹ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਰਹੇ। [4]ਵਿਦਵਾਨ। [5]ਜਾਦੂ। [6]ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਮੰਨਣਗੇ (ਹਿੰਦੂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ) ਮਗਰੋਂ। [7](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ) ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦੇ।

ਜਾਇ ਨ ਲਾਗਹਿ ਦੇਰਾ'।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤੈਸੇ ਕਰਿਵਾਯਹੁ। ਖਾਨਾ ਅਪਨਾ ਤਯਾਰ ਕਰਾਯਹੁ ॥ ੨੧ ॥ ਨਿਕਟਿ ਦਰੋਗ਼ਾ ਲੀਨਿ ਹਕਾਰਿ । ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਯਹੁ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ। 'ਸਿਫਤਿ ਸਮੇਤ ਕਹਹੁ ਤਿਸ ਜਾਇ। ਖਾਨੋ ਅਪਨੋ ਦੇਹੁ ਖੁਲਾਇ ॥ ੨੨ ॥–ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਘਰ ਮਹਿਂ ਇਹ ਬਾਤਿ। ਹੈ ਆਛੀ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬੱਖਯਾਤ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਾਤਿ ਇਕ ਜਾਨੇ। ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਛਾਨੇ ॥ ੨੩ ॥ ਤੁਝ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਸਿਦਕ ਮਹਾਨਾ। ਕਰਿ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦ ਪਠਯੋ ਇੰਹ ਖਾਨਾ।ਹਜ਼ਰਤ ਕਹਿਂ ਬਹੁ ਸਿਫਤ ਤੁਮਾਰੀ। ਸ਼ੁਕਰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਪਾਕ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ–' ॥ ੨੪ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਤਿਸ ਬਹੁ ਸਿਖਲਾਵਾ। ਪਠਯੋ ਦਰੋਗ਼ਾ ਕਪਟ ਬਨਾਵਾ। ਗਯੋ ਸੰਗ ਲੇ ਖਾਨਾ ਸੋਇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੇ ਢਿਗ ਹੋਇ ॥ ੨੫॥ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਕਹਿਨਿ ਲਗਿ ਤੈਸੇ। ਕੁਮਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਰਾਈ ਜੈਸੇ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਤੁਮ ਕੋ। ਸਿਦਕ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਭੇਜਯੋ ਹਮ ਕੋ ॥ ੨੬ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਮਾਨ ਤੁਮਾਰੇ।ਪਾਕ ਅਲਹੁ ਕੇ ਲਖਨੇ ਵਾਰੇ।ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਜਾਨਹੁ ਏਕ ਖੁਦਾਇ। ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਤੁਮਹਿਂ ਲਖਾਇ[1] ॥ ੨੭॥ ਬਡੇ ਸ਼ੌਕ ਤੇ ਖਾਨਾ ਕਰਯੋ। ਜ਼ਾਫਤ ਕੋ ਤਨ ਮਨ ਅਨੁਸਰਯੋ। ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਮਾਨ ਕੋ ਰਾਖਨਿ। ਕਰਹੁ ਤਥਾ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਭਾਖਨਿ[2]' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੁਤ ਬਡੀ ਖ਼ੁਦਾਈ। –ਜਿਦ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਕਰਤਿ ਢਿਠਾਈ–। ਕਰਯੋ ਬਚਨ 'ਬਾਸਨ ਕਰਿ ਉਰੇ। ਕਹਾਂ ਪਠਯੋ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਰੇ' ॥ ੨੯ ॥ ਤਬੈ ਦਰੋਗ਼ੋ ਧਰਯੋ ਅਗਾਰੀ। 'ਢਾਂਪਨ ਖੋਲਹੁ' ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਆਗਯਾ ਕੋ ਤਿਨ ਤਤਕਾਲਾ। ਬਾਸਨ ਧਰ ਖੋਲਯੋ ਦਰਹਾਲਾ ॥ ੩੦ ॥ ਰਾਇਬੇਲ ਚੰਬੇਲੀ ਕਲੀ। ਲਪਟੇਂ ਫੁਰਤਿ ਜਿਨਹੁਂ ਤੇ ਭਲੀ। ਉੱਜਲ ਬਰਨ ਖਿਰਯੋ ਕੋ ਫੂਲ। ਸੁਖਦ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋ ਅਨਕੂਲ ॥੩੧॥ ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਬਾਸਨ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ ਲਖੀ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਸੁੰਦਰ ਮਹਾਂ ਸੁਫੇਦ ਨਿਹਾਰੇ। ਜਨੁ ਬੂਟਨਿ ਤੇ ਅਬਹਿ ਉਤਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਨੰਦਨ ਤਿਹ ਸਮੈਂ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਪਠੇ ਪੁਸ਼ਪ ਇਹ ਹਮੈਂ ?। ਬਾਸਨ ਭਰਯੋ ਗਰੇ ਲਗਿ ਸਾਰੇ। ਕੋ ਕਲਿਕਾ[3] ਕੋ ਖਿਰਯੋ[4] ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਲੇ ਗਮਨਹੁ

[1]ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। [2]ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕਹਿਣਾਂ ਤਿਵੇਂ (ਮਾਨ ਸਹਿਤ ਮੰਨਣਾ) ਕਰੋ। [3]ਕੋਈ (ਅਣ) ਕਲੀ ਹੈ। [4]ਕੋਈ ਖਿੜੀ ਹੈ।

ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਪਾਸ। ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦਿਹੁ ਕੁਸਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'। ਗਯੋ ਦਰੋਗ਼ਾ ਅਚਰਜ ਹੋਇ। ਬਾਸਨ ਤਥਾ ਢਾਂਪ ਕਰਿ ਸੋਇ॥੩੪॥ਗਨ ਉਲਮਾਉਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਲਾਨੇ। ਬੀਚ ਸਭਾ ਉਮਰਾਉ ਮਹਾਨੇ। ਬੈਠਯੋ ਅਵਰੰਗ ਲੇ ਤਹਿੰ ਗਯੋ। ਢਾਂਪਨ ਖੋਲਿ ਦਿਖਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥੩੫॥ 'ਇਹ ਕਸਾ ਆਨਯੋ ਤਹਿੰ ਤੇ ਜਾਇ। ਖਾਨਾ ਰਹਯੋ, ਕਿ ਦਿਯੋ ਖੁਲਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਦਰੋਗ਼ੋ ਅਰਜ਼ ਬਖਾਨੀ। 'ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੩੬ ॥ ਕਹਯੋ ਆਪ ਕੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। ਤਬਿ ਬਾਸਨ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਰਖਾਯੋ। ਢਾਂਪਨ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਿ ਉਤਰਾਯੋ। ਦੇਖਿ ਆਪ, ਨਹਿੰ ਹਾਥ ਛੁਹਾਯੋ[1] ॥ ੩੭ ॥ ਤਤਛਿਨ ਕਲਿਕਾ ਕੁਸਮ[2] ਨਿਹਾਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਉੱਜਲ ਪੂਰਨ ਸਾਰੇ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਸੁ-ਲੇਹੁ ਉਠਾਇ। ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਦਿਹੁ ਜਾਇ-॥ ੩੮ ॥ ਅਸ ਅਚਰਜ ਕੁਛ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਨਹਿੰ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਆਯੋ। ਖਾਨਾ ਆਮਿਖ ਕੋ ਢਿਚ ਜੇਤਾ। ਕਲਿਕਾ ਕੁਸਮ ਕਰਯੋ ਭਰਿ ਤੇਤਾ ॥ ੩੯ ॥ ਛਿਨ ਮਹਿੰ ਦੇਖਤਿ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਅਜ਼ਮਤ ਕਿਧੌਂ ਸਿਹਰ ਇਹ ਭਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਔਰੰਗ ਸਭਿ ਸਭਾ ਸਮੇਤ। ਭਏ ਅਚੰਭੇ ਲਖਯੋ ਨ ਭੇਤ ॥ ੪੦ ॥ ਬਾਦੀ ਮਹਾਂ ਮੁਲਾਨੇ ਮੰਦ। ਕਹਨਿ ਲਗੇ 'ਇਹ ਸਿਹਰ ਬਿਲੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ ਸਦਾ। ਠਾਨਤਿ ਰਹੇ ਸਿਹਰ ਜਦ ਕਦਾ ॥ ੪੧॥ ਜੋ ਅਬਿ ਖਾਤਿ ਹਮਾਰੋ ਖਾਨਾ। ਅਜ਼ਮਤ ਸਿਹਰ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਹਾਨਾ। ਖਾਯੋ ਨਹੀਂ, ਕੀਨਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਬਚਯੋ ਰਹਯੋ ਨਿਜ ਧਰਮ ਰਖਾਈ' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਕਹਿ 'ਕਸ਼ਾ ਅਬਿ ਕਰੈਂ। ਆਵਤਿ ਨਹਿੰ ਫਰੇਬ ਕੇ ਤਰੈ। ਸਿਹਰ ਕਿ ਅਜ਼ਮਤਿ ਬਿਖੈ ਕਮਾਲ। ਚਹਤਿ ਕਰਤਿ ਬਿਨ ਬਿਲਮ ਉਤਾਲ ॥ ੪੩ ॥ ਰੁਕਯੋ ਨਹੀਂ, ਠਾਨੈਂ ਬਿਧਿ ਕੌਨ। ਅਬਿ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਬਰਤੈਂ ਸੰਗ ਤੌਨ'। ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਹਠਧਾਰੀ ਸਰਾ[3]। ਨੈਮ੍ਰ ਨ ਹੋਤਿ ਅਜਬ ਅਸ ਕਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਖ੍ਰਹ ਨੂੰ ਵੇਠਣਾ। ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਫਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਨ ਨੌਰੰਗ ਵਿਚ ਸਭਾ ਕੇ ਬੋਲਯੋ ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ। 'ਅਦਭੁਤ

[1] ਸ੍ਰੀ ਆਪ ਵੇਖਿਆ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ। (ਅ) ਆਪ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ। [2] ਕਲੀਆਂ ਤੇ ਫੁੱਲ। [3] ਸਰਕੰਡਾ, ਜੋ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਵਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਰਤਾ ਨਿਊਂ ਕੇ ਫੇਰ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਖੜੌਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੇ ਹਠ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਗਤਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਹੈ ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਨ ਕੋਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਜਸ ਜਸ ਕਪਟ ਹਮਹੁੰ ਨੇ ਠਾਨਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਜਾਨਾ। ਤਤਛਿਨ ਸੁਗਮ ਕਰੇ ਦਿਖਰਾਈ।ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੋ ਲੇਂ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ॥੨॥ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਸਮੀਪ ਬਿਠਾਵੈਂ। ਹਿਤ ਸੋਂ ਬਾਕਨਿ ਕਹੈਂ ਕਹਾਵੈਂ। ਠਾਨਹੁੰ ਪਰਖਨਿ ਅਪਰ ਉਪਾਈ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੀ ਪੂਰਨਤਾਈ॥ ੩ ॥ ਮਿਲਤਯੋਂ ਭੀ ਇਸ ਕੋ ਪਤੀਆਵੈਂ। ਨਿਕਟਿ ਆਪਨੇ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਕੌਨ ਬਿਧਿ ਜੋ ਬਤਲਾਵੈ। ਜਿਸ ਅਸਮੰਜਸ ਹੋਇ¹, ਜਨਾਵੈ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਮੁੱਲਾਂ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਇਕ ਉਪਾਉ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਖਾਲਾ। ਕੈ ਤੋ ਅਜਮਤ ਲਿਹੁ ਪਤੀਆਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਰਿਹੈ ਸੋ ਗਿਰ ਜਾਇ॥ ੫ ॥ ਸੁੰਦਰ ਕੂਪ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਜਈਐ। ਬੈਠਿ ਆਪ ਤਹਿਂ ਸਭਾ ਲਗਈਐ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਬੈਠੈ ਨਰ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਇਕ ਸਮ ਫਰਸ਼ ਦੇਹਿਂ ਥਲ ਢਾਂਪਾ²॥੬॥ ਅਲਖ ਕੂਪ ਕੋ ਥਲ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ³। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਆਇ ਸੋ ਨ ਲਖਿ ਲੇਹਿਂ⁴।ਸੁੰਦਰ ਚਾਦਰ ਬਿਸਦ ਬਿਸਾਲ। ਢਾਂਪਹੁ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤਿਸ ਨਾਲ॥ ੭ ॥ ਆਵਤਿ ਤਹਾਂ ਦੇਹੁ ਬੈਠਾਇ।ਬਿਨ ਅਜਮਤ ਗਿਰਿਕੈ ਮਰਿ ਜਾਇ।ਸ਼ਕਤਿ ਹੋਇ ਤਬਿ ਬੈਠਯੋ ਰਹੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਕੁਛ ਅਚਰਜ ਨਹਿਂ ਅਹੈ'⁵॥੮॥ਮਹਿਾਂ ਅਧਰਮੀ ਮੂਢ ਮੁਲਾਨੇ। ਇਮ ਸਲਾਹ ਦੀਨਸਿ ਛਲ ਸਾਨੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੀ 'ਇਹੁ ਨੀਕ ਬਖਾਨੀ। ਦੋਊ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਜਾਇ ਸੁ ਜਾਨੀ'' ॥ ੯ ॥ ਮਹਾਂ ਕੂਰ ਨੌਰੰਗ ਦੁਰਮਤੀ। ਹੇਤੁ ਪਰਖਿਬੇ ਪੁਨ ਅਜਮਤੀ। ਨਿਕਟਿ ਕੂਪ ਕੇ ਸੌਭਾ ਲਗਾਈ। ਇਕ ਸਮ ਫਰਸ਼ ਕੀਨਿ ਚਹੁੰਘਾਈ॥੧੦॥ ਢਾਂਪਯੋ ਕੂਪ ਕਰੇ ਚਤੁਰਾਈ। ਊਪਰ ਚੌਂਕੀ ਮਸੇਂ ਟਿਕਾਈ। ਚਰਨ ਧਰੈ ਜਬਿ ਊਪਰ ਆਇ। ਇਕ ਹੀ ਬਾਰ ਤਰੈ ਗਿਰ ਜਾਇ॥ ੧੧ ॥ ਸ਼ੇਖ ਮੁਲਾਨੇ ਕਾਜ਼ੀ ਘਨੇ।ਅਕਲ ਬਤਾਵਹਿ ਜੋ ਕੁਛ ਸੁਨੈ⁶।ਉਰ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਹਰਖ ਉਪਾਵਤਿ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਹਸਿ ਮੁਖ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ॥ ੧੨ ॥ ਬਨਿ ਬਨਿ ਬੈਠਹਿਂ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ। ਕੌਤਕ ਦੇਖਨਿ ਚਹਤਿ ਉਦਾਰੇ।ਠਾਂਢੇ ਸੂਬੇ ਅਰੁ ਉਮਰਾਵ

¹ਜਿਸ ਵਿਚ (ਰਾਮਰਾਇ ਨੂੰ) ਕਠਨਾਈ ਯਾ ਘਬਰਾਹਟ ਪਵੇ। ²ਥਾਂ ਨੂੰ ਢਕ ਦੇਈਏ। ³ਭਾਵ ਖੂਹ ਨਾ ਲਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਬਸ ਪਿਆ ਮਲੂਮ ਹੋਵੇ। ⁴ਇਸ ਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਓਹ ਆਵੇ ਤੇ ਪਰਖ ਨਾ ਸਕੇ। ⁵ਭਾਵ ਡੁਬਿਆਂ ਇਹ ਕਿ ਅਜਮਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬੈਠੇ ਰਿਹਾਂ ਅਜਮਤੀ ਹੈ। ⁶(ਪਾਤਸ਼ਾਹ) ਸੁਣਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਤ੍ਰ ਬੀਰ ਜੋ ਦਿਢ ਉਲਮਾਵ ॥ ੧੩ ॥ ਪਠਯੋ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕੋ ਨਿਜ
ਦੂਤ। ਆਯੋ ਜਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਗੁਰ ਪੂਤ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ।
'ਸਿਮਰਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਤੁਮਾਰੇ ਤਾਈਂ ॥੧੪॥ ਚਲਹੁ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕਹੁ ਦੇਹੋ।
ਸਭਾ ਸਹਿਤ ਤੁਮ ਤਿਸ ਪਿਖਿ ਲੇਹੋ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਹੁਇ ਤਯਾਰੀ।
ਗਮਨਿ ਕੀਨਿ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਜੋ ਗੁਰਦਾਸ ਆਦਿ ਸਿਖ
ਸਾਥ। ਗਏ ਸੰਗ ਜਹਿਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਏ।
ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਨਰ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਏ ॥ ੧੬ ॥ ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਸਕਲ ਪੁਰਿ
ਮਾਂਹੀ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਹਿਂ ਨਮੋ ਸਰਾਹੀਂ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸਭਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।
ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਸਰੂਪ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੧੭॥ ਤਬਿ ਇਕ ਨਰ ਤਿਹ ਹੋਇ ਅਗਾਊ।
ਲੇ ਚੌਂਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਪਹੁੰਚਾਊ। 'ਤਹਾਂ ਮੋਮ ਦਿਲ ਜੇਤਿਕ ਅਹੇ।
–ਗਿਰਹਿ ਕੂਪ ਮੈਂ–ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਲਹੇ' ॥ ੧੮ ॥ ਲਖਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ
ਖੁਟਿਆਈ।–ਤੁਰਕ ਸਭਾ ਹਿੰਦੁਨਿ ਦੁਖਦਾਈ। ਮੂਰਖ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ
ਪਤਿਆਵਤਿ। ਨਹਿਂ ਪਰਲੋਕ ਭੇਦ ਕੋ ਪਾਵਤਿ ॥੧੯॥ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿ
ਚਰਨ ਉਠਾਵਾ। ਤਿਸ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਤੁਰਤ ਟਿਕਾਵਾ। ਦੋਨਹੁ ਪਗ ਧਰਿ
ਨਿਸ਼ਚਲ ਬੈਸਾ। ਮਨਹੁ ਅਵਿਨਿ ਪਰ ਟਿਕਿਗਾ ਤੈਸਾ ॥੨੦॥ ਦੇਖਤਿ ਹੀ
ਨੌਰੰਗ ਬਿਸਮਾਵਾ। ਅਨਾਲੰਬ ਲਖਿ' ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਾ। 'ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ
ਆਵਹੁ ਭਲੇ। ਆਛੀ ਬਾਤ ਕਰੀ ਤੁਮ ਮਿਲੇ' ॥ ੨੧ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪਰਸਪਰ
ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ। ਗੁਰ ਸਪੂਤ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨਵੀਨ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਵਰੰਗ
ਤਬਿ ਭਯੋ। ਨਿਕਟਿ ਰਾਖਬੇ ਕੋ ਮਤਿ ਠਯੋ ॥ ੨੨ ॥–ਸ਼ਕਤਿਵੰਤ ਇਹੁ
ਲਖੇ ਮਹਾਨੇ। ਅਪਰ ਨ ਜਾਨੌਂ ਇਨਹੁ ਸਮਾਨੇ। ਮੋਹਿ ਕਾਜ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿ
ਤੁਹਾਂ। ਪਹੁੰਚ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਬਿਖਮ ਜੁ ਮਹਾਂ ॥ ੨੩ ॥ ਜਿਮ ਉਰ ਚਹੌਂ
ਲਹੌਂ ਮੈਂ ਤੁਥਾ। ਰਾਖਹੁ ਇਨ ਕੋ ਹਰਖਹਿਂ ਜਥਾ। ਪੁਰਖ ਨ ਐਸੋ ਕਿਹ ਬਲ
ਪਾਵੈ। ਅਜ਼ਮਤ ਸੌਂ ਜਿਮ ਚਹੈ ਬਨਾਵੈ ॥੨੪॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਅਜ ਭੱਖਨਨਿ
ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਜੀਵਾਵਨਿ ਕੀਨਾ। ਅਥਹਿ ਕੂਪ ਪਰ ਬੈਠਯੋ
ਐਸੇ। ਨਿਸ਼ਚਲ ਭਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਜੈਸੇ– ॥ ੨੫ ॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਬੈਠਯੋ
ਤਹਿਂ ਰਹਯੋ। ਜੋ ਬੂਝਯੋ ਸੋ ਉੱਤਰ ਕਹਯੋ। ਦ੍ਵੈਖੀ ਜਰ ਬਰ ਹੋਏ ਛਾਰ।

---

[1]ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਨਰਮ ਦਿਲ ਸਨ, ਸੋ ਡਰੇ ਕਿ ਖੂਹ ਵਿਚ ਢੇ ਪਏਗਾ (ਰਾਮਰਾਇ)। [2]ਆਸਰੇ
ਬਿਨਾ (ਬੈਠਾ) ਵੇਖਕੇ।

ਨਹਿਂ ਹਰਖੇ ਮਤਿਮੰਦ ਗਵਾਰ ॥ ੨੬ ॥ ਸਭਾ ਜੀਤ ਅਜ਼ਮਤ ਕੇ ਸਾਥ। ਬਿਸਮਾਵਨਿ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀਨਾਥ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਆਨਿ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਸੁਹਾਇ॥੨੭॥ਤਿਸ ਦਿਨੁ ਤੇ ਕਰਿ ਰੋਜ਼[1] ਬਡੇਰੋ।ਬਹੁ ਧਨ ਨਿਤ ਪਹੁੰਚਾਵਤਿ ਡੇਰੋ। ਪੁਰਿ ਸਗਰੇ ਮਹਿ ਕੀਰਤਿ ਮਹਾਂ। ਬਾਤੈਂ ਕਰਤਿ ਮਿਲੇ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥੨੮॥ 'ਗੁਰ ਸੁਤ ਆਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਾਵਾ। ਅਜ ਭੱਖਜਨਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਜੀਵਾਵਾ। ਪੁਨਹਿ ਕੂਪ ਪਰ ਚਾਦਰ ਡਾਰੇ। ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਸੁਖਾਰੇ'॥ ੨੯ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਹੁ ਆਵਤਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਧਰਹਿ ਉਪਾਇਨ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਸੁਹੋਈ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਪਹੁੰਚਹਿ ਉਤਲਾਵਤਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਕੌ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਤਿ ॥ ੩੦ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਦਰਬ ਭੂਖਨ ਧਨ ਘਨੋ। ਆਇ ਆਇ ਅਰਪਹਿਂ ਹਿਤ ਸਨੋ। ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਸਕਲ ਪੁਰਿ ਬੀਚ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚ ॥੩੧॥ ਬਡੀ ਭੀਰ ਹੁਇ ਲੋਕਨਿ ਕੇਰੀ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਚਾਹ ਸੌਂ ਹੇਰੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਹਿਬੇ ਪੁਰਿ ਲਾਗੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੩੨ ॥ ਨੌਰੰਗ ਸ਼ਾਹਿ ਜਬੈ ਬੁਲਵਾਵੈ। ਬੈਠਿ ਪਾਲਕੀ ਅੰਤਰ ਆਵੈਂ। ਹਰਖਤਿ ਕਰੈਂ ਪਰਸਪਰ ਬਾਤ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਟਿਕਿ ਡੇਰੇ ਜਾਤਿ ॥ ੩੩ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਅੰਤਰ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਅਧਿਕ ਹੀ ਭਯੋ।ਤਿਹ ਛਿਨ 'ਇਕ ਮੱਕੇ ਤੇ ਹਾਜੀ। ਆਯੋ ਪੁਰਿ' ਸੁਧ ਦੀਨਸਿ ਕਾਜ਼ੀ[2]॥੩੪॥ਸੋ ਅਪਨੇ ਤਬਿ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਾ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਫਲ ਕੁਛ ਲੇ ਕਰਿ ਆਵਾ। ਬੂਝਿ ਤਹਾਂ ਕੀ ਸੁਧ ਸਭਿ ਆਛੇ।ਫਲਨਿ* ਸਰਾਹਤਿ ਭਾ ਹਿਤ ਬਾਂਛੇ॥੩੫॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਸੌਂ ਕਹਯੋ। 'ਇਨ ਫਲ ਸਮ ਨ ਅਪਰ ਫਲ ਲਹਯੋ। ਤੁਮ ਭੀ ਪਹੁੰਚਿ ਸਕਹੁ ਕੈ ਨਾਂਹੀ। ਬਿਨਾ ਪਹੁੰਚਿ ਅਸ ਫਲ ਕਿਮ ਖਾਹੀ ॥੩੬॥ ਪੈਕੰਬਰ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਤਹਾਂ। ਹਿੰਦੂ ਪਹੁੰਚਿ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਜਹਾਂ। ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਜਿਨ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਲੇ।ਅਪਰ ਨ ਮਹਿ ਮਹਿਂ[3] ਬਹੁ ਹਮ ਭਾਲੇ॥੩੭॥ਜੇਕਰਿ ਤਹਾਂ ਰਸੀਦ[4] ਤੁਮਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਅਟਕਹੁ ਕਿਸ ਤੇ ਬਲ ਭਾਰੀ[5]। ਤੋ ਤੁਮ ਤਹਿਂ ਕੇ ਫਲ ਮੰਗਵਾਵਹੁ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਅਬਹਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ॥ ੩੮ ॥

[1] ਰੋਜ਼ੀਨਾ। [2] ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ। [3] ਧਰਤੀ ਵਿਚ। [4] ਪਹੁੰਚ। [5] ਭਾਰੀ ਬਲ ਕਰਕੇ।

*ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਏਰ ਫਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਪੈਕੰਬਰ ਜੇ ਮਾਨਹਿ ਆਨ[1]। ਤੌ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਤੁਮਰੇ ਪਾਨ'। ਬੋਲ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ 'ਸੁਨਿ ਬਾਤ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਜਗ ਬੱਖ੍ਯਾਤ ॥੩੯॥ ਦੁਇ ਸੇਵਕ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨਿ। ਮੱਕੇ ਸਥਲ ਪਹੁੰਚਿਬੋ ਕੀਨਿ। ਕਰਾਮਾਤ ਜੋ ਤਹਾਂ ਦਿਖਾਈ। ਸੋ ਸਗਰੇ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਭੀ ਬਹੁ ਬਿਖਮ ਸਥਲ ਕੋ। ਅਵਗਾਹੇ ਸਭਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਲ ਕੋ। ਹਮ ਭੀ ਦਾਸ ਅਹੈਂ ਤਿਨ ਕੇਰੇ। ਕਹਹੁ ਮੰਗਾਇ ਦੇਹਿਂ ਬਿਨ ਦੇਰੇ' ॥ ੪੧ ॥ ਇਮ ਕਹਿਤ੍ਯੋ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਸਾਥ। ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੇ ਪਟ ਤੇ ਹਾਥ। ਫਲ ਮੱਕੇ ਕੇ ਤਬਿ ਦਿਖਰਾਏ।'ਲੇਵਹੁ ਮਧੁਰ ਸ੍ਵਾਦ ਸੋਂ ਖਾਏ' ॥੪੨॥ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹ ਹਾਥ ਨਿਜ ਲੀਨੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਜੁ ਫਲ ਸੁ ਮਿਲਾਵਨਿ ਕੀਨੇ।-ਏਹ ਤੋ ਤੁਰਤ ਸੁ ਤੋਰੇ ਅਹੈਂ। ਸੋ ਸੂਕੇ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਲਹੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਬਰਨ ਅਕਾਰ ਸ੍ਵਾਦ ਸਮ ਸਾਰੋ।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਉਰ ਅਚਰਜ ਧਾਰੋ।ਬਿਲਮ ਨ ਲਗੀ ਕਰਤਿ ਹੀ ਬਾਤ। ਫਲ ਆਨੇ ਦੀਖਤਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤ-॥੪੪॥ਜਿਨ ਜਿਨ ਪਿਖੇ ਸਭਿਨਿ ਮਤਿ ਹਾਰੀ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤੀ ਭਾਰੀ। ਦ੍ਵੈਖਕ[2] ਲੱਜਾ ਕਉ ਬਹੁ ਪਾਵੈਂ। ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਕਛੁ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵੈ ॥ ੪੫ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਰਾਇ। ਪੁਨ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਸੁਹਾਇ। ਬਿਸਮਤ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿਕੈ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੁਇਂ ਬਡ ਗੁਨ ਗੁਨਿ ਕੈ ॥ ੪੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਭੂਪ ਪਰ ਬੈਠਿਬੋ, ਫਲ ਮੱਕੇ ਕੇ ਲਿਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਹਿੰਦੂ ਵੈਰਾਗ। ਪਦਮਨੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਨੌਰੰਗ ਉਰ ਹਰਖ ਕੈ ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਵਿਸ਼ਾਲ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਭੇਜਤਿ ਰਹਤਿ ਹੈ ਸਨਮਾਨਤਿ ਸਭਿ ਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਵਸਤੁ ਆਵੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਵੈਂ।ਜ਼ਰਦਾਲੂ[3] ਨਸ਼ਪਾਤੀ ਸੇਵ। ਮੇਵਾ ਪਠਹਿ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਸੇਵ ॥ ੨ ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਦਾਰਮ[4]ਘਨੇ। ਖਾਰਕ[5], ਖੋਪੇ, ਜਾਹਿਂ ਨ ਗਨੇ। ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਉਪਬਨ ਤੇ[6] ਆਵੈਂ। ਫਲ ਦਲ ਫੂਲ ਅਨੇਕ ਪਠਾਵੈ ॥੩॥ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਵੈਂ। ਅਪਰਨਿ ਕੋ ਦੁਰਲਭ, ਨਹਿਂ ਪਾਵੈਂ[7]। ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਦੀਖਹਿ। ਭੇਜਤਿ ਪਹਿਰਨਿ ਆਪ ਸਰੀਖਹਿਂ[8] ॥ ੪ ॥ ਦਰਬ ਅਧਿਕ

---

[1]ਜੇ ਪੈਕੰਬਰ ਤੁਹਾਡੀ ਆਨ ਨੂੰ ਮੰਨਿਦਾ ਹੈ ਤਾਂ। [2]ਦ੍ਵੈਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [3]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਫਲ ਅਲੂਚੇ ਦੀ ਭਾਂਤੀ ਦਾ। [4]ਅਨਾਰ। [5]ਛੁਹਾਰੇ। ਖਜੂਰਾਂ। [6](ਏਹ ਫਲ ਜੋ) ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਤੋਂ। [7]ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। [8]ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ।

ਰੋਜ਼ਨਿ ਕੋ[1] ਆਵੈ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਤਿ ਸਨਮਾਨ ਬਿਧਾਵੈ। ਬਿਸਮੈ ਬੁਧਿ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰੈ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਸੰਭਾਰੈ ॥੫॥ ਕਬਹਿ ਕਚਹਿਰੀ ਸਮੈ ਬੁਲਾਵੈ। ਕਬਿ ਏਕਲ ਹੀ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਵੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਿ ਪਾਲਕੀ ਆਵਾ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਪਾਸ ਬਹਾਵਾ ॥ ੬ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਗਤਿ ਗੁਪਤ ਬਤਾਵਹੁ। ਮੁਝ ਮਨ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਹੋਹਿ, ਸੁਨਾਵਹੁ। ਕਿਸ ਬੇਗਮ ਸੰਗ ਹੈ ਮਮ ਪਯਾਰੁ। ਰਮੋ ਹੋਹਿ ਖੁਸ਼ ਰੂਪ ਉਦਾਰੂ* ॥੭॥ ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ਮੋਹਿ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਬੈਸ ਬਰਨ ਕੇ ਪਤੇ ਕਹੀਜੈ। ਜਿਸ ਢਿਗ ਸਗਰੀ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਵੌਂ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਮਨ ਸਿਮਰੌਂ[2] ਸੁਖ ਪਾਵੌਂ ॥੮॥ ਸਭਿ ਬੇਗਮ ਤੇ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ। ਸੋ ਬਤਾਇ ਦੀਜੈ ਮਮ ਗ੍ਰੇਹ[3]। ਪ੍ਰਥਮ ਕੀਨਿ ਅਜ਼ਮਤ ਤੁਮ ਜੋਈ। ਅੰਤ੍ਰਜਾਮਤਾ ਤਿਸੇ ਨ ਹੋਈ[4] ॥੯॥ ਜਬਿ ਇਹੁ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨ ਸ੍ਵਾਮੀ†। ਤਬਿ ਜਾਨੌਂ ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ'। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦਨ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਤਤਛਿਨ ਕੀਨਸਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਸ ਬੇਗਮ ਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਾ। ਬਰਨ ਸਰੂਪ ਪੁਨਹਿ ਬਿਦਤਾਵਾ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਰਮਨ ਕੀਨਿ ਜਿਸ ਭਾਂਤੀ। ਸਕਲ ਬਤਾਇ ਦੀਨਿ ਜਿਮ ਬਾਤੀ[5] ॥੧੧॥ ਕਿਤਿਕ ਨਿਸਾ ਕੇ ਪਤੇ ਬਤਾਏ। ਬੋਲਨਿ ਮਿਲਨੋ ਸਭਿ ਬਿਦਤਾਏ। ਸੁਨਤਿਅਚੰਭੌ ਨੌਰੰਗ ਹੋਵਾ।–ਕਹੀ ਸਾਚ, ਜਿਮ ਢਿਗ ਥਿਤ ਜੋਵਾ ॥ ੧੨ ॥ ਹੁਤੀ ਲਾਲਸਾ ਬੀਤਯੋ ਸਮੋ[6]। ਸਿੰਗਲ ਦੀਪ ਪਦਮਨੀ ਰਮੋਂ*–। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨਸਿ ਤਬੈ।–ਇਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਾਂਛਤਿ ਸਬੈ ॥ ੧੩ ॥ ਇਕ ਤੌ ਅਜ਼ਮਤ ਹੁਇ ਪਤਿਆਵਨਿ। ਦੁਤੀਏ ਕਰੌਂ ਕਾਮਨੀ ਪਾਵਨਿ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਪੁਨਹਿ ਬਖਾਨਾ।'ਸ਼ਕਤਿ ਜਿ ਤੁਮਰੀ ਸਭਿ ਹੀ ਥਾਨਾ ॥੧੪॥

---

[1] ਰਜ਼ੀਏ ਦਾ। [2] ਮਨ ਵਿਚ ਯਾਦ ਕਰਕੇ (ਜਿਸ ਬੇਗਮ ਨੂੰ)। [3] ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ। [4] ਅੰਤ੍ਰਜਾਮਤਾ ਦੀ (ਤਸੱਲੀ) ਤਿਸ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। [5] ਜਿਵੇਂ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। [6] (ਕੁਛ) ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਾਹ ਸੀ।

*ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ, ਸਾਖੀ ੧੮੨, ੧੮੩ ਵਿਖੇ ਕੇਵਲ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ:–੧. ਵਿਰੁਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨੇ। ੨. ਖੂਹ ਉਪਰ ਬੈਠਣਾ। ੩. ਖਾਲੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬਣਾਏ। ੪. ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਬਕਰਾ ਜਿਵਾਯਾ ਫਿਰ 'ਮਿੱਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਵਾਲੇ ਵਾਕਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਾਖੀ ਆਕੇ ੫. ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਬੇਰ ਮੰਗਵਾਉਣੇ, ੬. ਗੜੇ ਹਟਾਉਣੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿੱਥੋਂ ਲਈਆਂ ਸੋ ਹਾਲ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ' ਵਿਚ ਹੈ।

†ਪਾ:–ਕਾਮੀ।

ਬੀਚ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਬਿਦਤ ਹੈ। ਹੋਤਿ ਪਦਮਨੀ, ਕਰਤਿ ਮੁਦਤਿ ਹੈ। ਸੁੰਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅੰਗ ਦੁਤਿ ਗੌਰ। ਜਿਨ ਪਰ ਪੁੰਜ ਗੁੰਜਾਰਤਿ ਭੌਰ॥੧੫॥ ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਲਾਲਸ ਮੇਰੇ। ਪੁਰਵੌਂ ਉਰ, ਲੇਵੌਂ ਤਿਸ ਹੇਰੇ। ਸਿੰਧੁ ਪਾਰ ਜੇ ਸ਼ਕਤਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਸੋ ਮੰਗਵਾਇ ਲੇਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ' ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਕਹਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਬਾਕ ਰਸਾਲ। 'ਹਮ ਮੰਗਵਾਇ ਦੇਹਿਂ ਸੋ ਕਾਮਨਿ। ਤੁਝ ਸੰਗ ਰਹੈ ਏਕ ਹੀ ਜਾਮਨਿ[1]' ॥੧੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਗ ਦਿੱਲੀ ਪਾਲ। ਮੰਗਵਾਈ ਪਦਮਨੀ ਬਿਸਾਲ। ਨਭ ਤੇ ਪਰੀ[2] ਪਰੀ ਸਮ ਆਇ। ਦੁਲਨਿ ਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੁਹਾਇ॥੧੮॥ ਅਤਿ ਬਿਸਤਰਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਚੰਚਲ। ਤੀਛਨ ਅਧਿਕ ਕਟਾਛ ਦ੍ਰਿਗੰਚਲ[3]। ਮੰਦਮੰਦ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਹੇਰਤਿ। ਚੌਕਾ ਚਾਰੁ[4] ਮਦਨ ਜਨੁ ਪ੍ਰੇਰਤਿ[5]॥੧੯॥ ਮੱਧ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਸੂਖਮ[6], ਕੁਚ ਊਚੇ। ਸੁੰਦਰ ਮੁਖ ਜੋਗਿਨਿ[7] ਚਿਤ ਰੂਚੇ। ਪਦਮ ਸੁਬਾਸ ਬਿਥੇਰਤਿ ਸਾਰੇ[8]। ਮੁਕਰ ਕਪੋਲ[9], ਕੇਸ ਅਹਿ ਕਾਰੇ[10] ॥ ੨੦ ॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਸੁੰਦਰਤਾਈ। ਬਰਨਨ ਕਰੌਂ ਰੂਪ ਅਧਿਕਾਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੀ ਹਰਖਾਵਾ*। ਮਹਦ ਅਚੰਭੌ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਛਾਵਾ॥੨੧॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਜਾਨਯੋ–ਇਨ ਸਮ ਦੂਜਾ। ਨਹਿਂ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਕੀ ਹੁਇ ਪੂਜਾ। ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੋ ਹਿੰਦੁਨਿ ਗੁਰ ਅਹੈ। ਅਬਿ ਪਰਖੇ ਜਿਨ ਤੇ ਸਭਿ ਲਹੈ–॥ ੨੨ ॥ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਭਯੋ। ਅਤਿ ਸਨਮਾਨਤਿ ਸੰਸੈ ਛਯੋ[11]। ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਗੇ ਡੇਰੇ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਦੇਤਿ ਨ ਲਾਵਤਿ ਦੇਰੇ॥੨੩॥ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸੁਜਸੁ ਹੋਇ ਅਧਿਕਾਈ। ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਨਰ ਮਿਲ ਕਰਤਿ ਬਡਾਈ। 'ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਕੀ ਬਾਤ ਕਰੇਤਾ। ਜੋ ਨ ਹੋਇ ਤਿਹ ਰਚੈ* ਤੁਰੇਤਾ॥੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਜਾਨਾ। ਸੰਪਤੇ ਸੁਭਹਿ ਅਤੋਟ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਖਰਚਨ ਮਹਿਂ ਸੁਕਚਤਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਭੂਪ ਉਦਾਰ ਦੇਤਿ ਧਨ ਜੈਸੇ॥ ੨੫ ॥ ਹੋਇ ਕਠਨ ਤੇ ਕਠਨ ਬਿਲੰਦ। ਤੁਰਤ ਦੇਤਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ

[1] ਰਾਤਿ। [2] ਉਤਰ ਪਈ। [3] ਪਲਕਾਂ ਦੇ। [4] ਸੁਹਣੇ (ਅਗਲੇ ਦੰਦਾਂ ਦਾ) ਚੌਕਾ। [5] ਕਾਮ ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ। [6] ਲੱਕ ਪਤਲਾ। [7] ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ। [8] ਕਵਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਖਿੰਡਾ ਰਹੀ ਹੈ। [9] ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਰਗੇ ਕਪੋਲ (ਗੱਲਾਂ)। [10] ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਵਰਗੇ ਕੇਸ਼। [11] ਸ਼ੰਸਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪਦਮਨੀ ਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਤ੍ਰ ਕਰਾਏ ਹਨ। ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੩੧, ਅੰਕ ੧੪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਆਪ ਇਸ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਇਕ ਸਬਬ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਐਸੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨਾਵਾਜਬ ਕਰਾਰ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਵੇਖੋ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ'!

ਗੁਰ ਨੰਦ'। ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਗਨ ਉਲਮਾਉ। ਕਾਜ਼ੀ ਦੁਖਹਿਂ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਭਾਉ
॥ ੨੬ ॥ ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕੀਨਸਿ ਦੁਖ ਪਾਇ। 'ਇਸ ਨੇ ਤਉ ਸਭਿ
ਤੁਰਕ ਹਰਾਇ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਤਿਹ ਸੰਗ। ਪਠਹਿ ਦਰਬ ਕੋ ਲਹੈ
ਉਤੰਗ[1] ॥੨੭॥ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਨਿਤ ਅਧਿਕ ਪਠਾਵੈ।ਬੋਲਹਿ ਹਿਤ ਕਰਿ
ਹੇਰ ਬੁਲਾਵੈ।ਬਾਦ ਕਰਹੁ ਤਿਹ ਸਾਥ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੇਹੁ ਪਰਾਜੈ ਮਿਲਿ ਇਕ
ਕਾਲਾ ॥੨੮॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਤੁਸ਼ਨਿ ਕਰਿਵਾਵੈਂ। ਤਬਿ ਜਾਨੈ ਜਬਿ ਇਲਮ
ਦਿਖਾਵੈਂ। ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਹਮ ਜੀਤਨਵਾਰੇ। ਅਰਹਿ ਬਾਦ ਕਰਿ ਸੋ ਤਬਿ
ਹਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਅਹੈਂ ਹਮ ਏਤੇ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਮੈਂ ਹੋਹਿ ਨ
ਤੇਤੇ। ਹਮ ਹੋਵਤਿ ਹਿੰਦੂ ਅਰ ਰਹੈ। ਇਲਮ ਪਠੇ ਕਹੁ ਬਹੁ ਧਿਕ ਅਹੈ' ॥
੩੦॥ਇਮ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕੈ।ਮੂਰਖ ਚਹੈਂ ਜੀਤਬੋ ਅਰਿ ਕੈ।
ਮਿਲਹਿਂ ਬਿਚਾਰਹਿ ਤਰਕ ਅਨੇਕ। ਕਜਾ ਬਪੁਰੇ ਉਰ ਹੀਨ ਬਿਬੇਕ ॥
੩੧ ॥ ਸੁਨਹਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਤਿਸਹਿ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ਤਰਕ
ਮਹਾਨੀ। 'ਹਮਰੇ ਮਤਿ ਬਿਰੋਧ ਇਕ ਥਾਨੇ।ਲੱਖ ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਬਖਾਨੇ
॥੩੨॥ ਇਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਭਿ ਹਠ ਕਾਰ ਰਹੈ। ਅਪਨਿ ਪੱਖਨ ਹਾਨੀ ਨਹਿਂ
ਸਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਆਬ ਕੈ ਜਬਿ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਬੈਠਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਹਰਖਾਵੈ
॥ ੩੩ ॥ ਇਸ ਪਰ ਕਰਹੁ ਦਲੀਲ ਬਿਲੰਦ। ਸਭਿ ਸੁਰੇਤ ਹੈ ਏਕ
ਮਨਿੰਦ। ਜਿਸ ਮਤਿ ਮੰਡਹਿ ਸੋ ਸਭਿ ਖੰਡਹੁ। ਜੋ ਖੰਡਹਿ ਤਿਹ ਨੀਕੇ
ਮੰਡਹੁ' ॥ ੩੪ ॥ ਇਮ ਮਸਲਤ ਮੂਢਨਿ ਮਿਲਿ ਕਰੀ। ਪਰ ਹਿਤ ਤੇ
ਜਿਨ ਮਤਿ ਜਰ ਬਰੀ[2]। ਸਭਾ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿਂ ਕਬਿ ਹੋਇ। ਕਬਿ ਦਿਨ
ਬਿਖੈ ਬੁਲਾਵਹਿ ਸੋਇ ॥ ੩੫ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਨਿਸ ਜਬਿ ਹੁਇ ਆਈ।
ਸ਼ਾਹੁ ਬੈਠ ਤਬਿ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਗਨ ਚਲਿ ਆਇ।
ਬੰਦਹਿਂ ਸ਼ਾਹ ਮਿਲਤਿ ਹਰਖਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਪਠਨੋ ਹਕਾਰਨਿ
ਸ਼ਾਹੂ। 'ਲਜਾਵਹੁ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਮਮ ਪਾਹੂ'। ਜਾਇ ਨਮੋ ਤਿਸ ਨਰ ਨੇ
ਕਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਉਚਰੀ ॥੩੭॥ 'ਸ਼ਾਹੁ ਆਪ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ
ਕਰਜੋ। ਬਡ ਦਿਵਾਨ ਉਮਰਾਵਾਨ ਭਰਜੋ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕਰਿ
ਤਯਾਰੀ। ਚਢਜੋ ਸੁਖਾਸ਼ਨ ਸ਼ਿਵਕਾ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਢੋਰਤਿ
ਸਗ ਆਵੈ। ਮਿਲਹਿ ਪੰਥ ਕੋ ਮਾਸ ਨਿਵਾਵੈ। ਚੋਬਦਾਰ ਅਰੁ ਸੰਗ
ਢਲੈਤ[3]। ਗਨ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਕਰਤਾ ਜੈਤ[4] ॥ ੩੯ ॥ ਆਇ ਦੁਰਗ ਕੇ

[1]ਉੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਧਨ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। [2]ਸੜ ਬਲ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। [3]ਤੁਰਮੇ। [4]ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ।

ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਸਭਾ ਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਜਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ॥ਸੁੰਦਰ ਚੌਂਕੀ ਰਖੀ ਡਸਾਇ। ਉੱਜਲ ਸੁਜਨੀ[1] ਤੇ ਸਭਿ ਛਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਜਾਇ ਸਭਾ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਬੈਸੇ। ਤਾਰਾ ਗਨ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਸਸਿ[2] ਜੈਸੇ। ਦ੍ਰਿਖਕ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਅਕੁਲਾਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਤਿ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮ ਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਦੋ ਚੰਦ ਦਿਖਾਏ। ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਟਿਕਿ ਬੈਠੇ ਜਬਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਤਨੂਜ[3]। ਇਲਮ ਹੰਕਾਰੀ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤੇ ਭਏ ਰਮੂਜ[4] ॥੧॥ ਪੈਕੰਬਰ ਅਰੁ ਔਲੀਏ,ਗੌਂਸ ਕੁਤਬ ਗਨ ਪੀਰ[5]। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਬਿਰਤ ਕਰਿ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਸਧੀਰ ॥ ੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਦਨ ਰੁਚਿਰ ਰਚਿ ਕੈ ਚਾਤੁਰਤਾ। ਕਲਾ ਅਕਲ ਤੇ ਕਰਿ ਮਾਧੁਰਤਾ। ਸ਼ਾਹਿ ਸੁਨਾਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਤਿ ਹੈਂ। ਉਚਿਤਾ ਅਪਨੇ ਦੀਨ ਧਰਤਿ ਹੈਂ ॥ ੩ ॥ ਚਤੁਰਨਿ ਕੇਤਿਕ ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗੁ। ਪੈਕੰਬਰ ਕਰਿ ਸਤੁਤਿ ਉਤੰਗੁ[6]।ਪੁਨਹਿ ਸਰਾਹਨਿ ਲਗਿ ਤਿਨ ਬਾਨੀ।ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਉਚਾ ਵਚਨ ਵਖਾਨੀ ॥ ੪ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ। ਛੇਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਨਾਨਾ। ਬਹੁਰ ਸੁ ਬਾਨੀ ਕੇਰ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਹਯੋ ਬਿਅੰਤਾ ॥ ੫ ॥ 'ਲਾਖ ਪਤਾਲ ਲਾਖ ਆਕਾਸ਼॥ ਇਕ ਬਾਨੀ ਮਹਿਂ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਇਸ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੰਸੈ ਮੁਝ ਹੋਵਾ॥ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰਿ ਨ ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਖੋਵਾ ॥ ੬ ॥ ਹਮਰੇ ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਸਪਤ ਬਖਾਨੇ। ਸੋ ਭੀ ਨੀਕੇ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੇ। ਇਕ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਰੈ ਅਕਾਸ਼। ਤਹਿਂ ਕੋ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੭ ॥ ਕਯੋਂ ਨ ਇਹਾਂ ਤੇ ਸੋ ਦਿਖ ਪਰੈ। ਕੇਤੋ ਬੀਚ ਰਚਯੋ ਇਤ ਪਰੈ[7]।ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੋ ਦੂਰ ਬਹੁ ਅਹੈ। ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹਿਂ ਲਹੈ ॥੮॥ ਜੇਤੇ ਨਭ ਤੇਤੇ ਸਸਿ ਸੂਰ। ਇਹ ਤੇ ਕਹੀਅਤਿ ਰੀਤਿ ਅਕੂਰ[8]।ਤੌ ਤੁਮ ਸ਼ਕਤਿਵੰਤ[9] ਦਿਖਰਾਵਹੁ। ਪਰ ਅਕਾਸ਼ ਕੇ ਸਸਿ ਨਿਯਰਾਵਹੁ[10] ॥ ੯ ॥ ਉਗਯੋ ਆਜ ਸਸਿ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ। ਇਹ ਸਮ ਦੂਜੋ ਹੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਸਭਾ ਬਿਲੋਕਹਿ ਅਚਰਜ ਰਾਚੀ। ਤੌ ਜਾਨਹਿਂ ਬਾਨੀ ਗੁਰ ਸਾਚੀ' ॥੧੦॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ-ਰਾਇ ਜੀ ਕਹਯੋ। 'ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਹਾ ਸੰਸੈ ਤੁਮ ਲਹਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ

[1]ਵਿਛਾਵਣਾ। [2]ਚੰਦ। [3](ਸ੍ਰੀ) ਪੁੱਤ੍ਰ। [4]ਰਮਜ਼ਾਂ, ਇਸ਼ਾਰੇ। [5]ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਦਰਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [6]ਬਹੁਤੀ ਉਸਤਤ ਕਰਕੇ। [7]ਇਸਤੋਂ ਪਰੇ ਕਿਤਨਾਂ ਫਰਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। [8]ਸੱਚੀ। [9]ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਨੇ ਹੋ। [10]ਪਰਲੇ ਅਕਾਸ਼ ਹੀ ਦਾ ਚੰਦ ਨੇੜੇ ਕਰੋ।

ਸਭਿ ਸਾਚ ਬਖਾਨੀ। ਜਿਤੀ ਪਹੁੰਚ ਨੀਕੇ ਕਰਿ ਜਾਨੀ ॥੧੧॥ ਜਬਿ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ ਬਗ਼ਦਾਦ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਪੀਰ ਕੀਨਿ ਬਹੁ ਬਾਦ। ਇਸ ਤੁਕ ਕੌ ਮਾਨਹਿਂ ਨਹਿ ਕੈਸੇ। ਜਾਨਹਿਂ ਤਬੈ, ਪਿਖੈਂ ਚਖ ਤੈਸੇ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸੈ ਦਿਖਾਇ। ਗਹਯੋ ਹਾਥ ਕਹਿ ਨੈਨ ਮੁੰਦਾਇ। ਹਾਰਿ ਗਯੋ ਦੇਖਤਿ ਅਨਗਨ ਕੋ। ਸੰਸੈ ਸ਼ਕਲ ਬਿਨਾਸਯੋ ਮਨ ਕੋ ॥ ੧੩ ॥ ਜੇ ਤੁਮ ਭਰਮ ਕਰਤਿ ਹੋ ਕੂਰ। ਹਮ ਕਰਿ ਦੈ ਹੈਂ ਸਗਰੋ ਦੂਰ।ਅਬਿ ਦੂਸਰ ਸਸਿ ਆਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਸੇ ਤੁਰਤ ਬਿਨਾਸ਼ੈ" ॥੧੪॥ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ। ਨਭ ਮਹਿਂ ਦੂਸਰ ਸਸਿ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ। ਜਗ ਦੇਖਤਿ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਇ। ਭਾ ਅਚਰਜ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ॥੧੫॥ ਕਬਿ ਅਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਭਯੋ ਨ ਐਸੇ।ਦੇਖਯੋ ਨਹੀਂ ਸੁਨਯੋ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਪੁਸਤਕ ਅਨਿਕ ਕਿਤਾਬ ਮਝਾਰੋ।ਪਠਯੋ ਨ ਕਿਨ, ਭਾ ਅਚਰਜ ਭਾਰੇ–॥੧੬॥ ਊਚੇ ਚਢਿ ਚਢਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਦੇਖਹਿਂ। ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਿਸਮ ਬਿਸੇਖਹਿਂ। ਸਭਾ ਸਰਬ ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮਾਈ। ਬਿਗਸਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ ॥ ੧੭ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਅਚਰਜ ਨਹਿਂ ਥੋਰਾ।ਇਸ ਪਰ ਚਲਹਿ ਕਹਹੁ ਕਿਸ ਜ਼ੋਰਾ। ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਅਰੁ ਉਲਮਾਉ। ਜਰਿ ਜਰਿ ਜਾਹਿਂ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਭਾਉ ॥੧੮॥ ਸਸਿ ਦੂਸਰ ਪਿਖਿ ਬਦਨ ਨਿਵਾਯੋ।ਹਿਤ ਕਹਿਬੇ ਨਹਿਂ ਊਚ ਉਠਾਯੋ।ਕਹਾ ਬਪੁਰੇ ਅਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ। ਅਜ਼ਮਤ ਪਰ ਬਲ ਚਲਹਿ ਨ ਜਾਨੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਦਿਢ ਇਰਖਾ, ਗੁਰਬਾਕ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ। ਪਰਹਿਂ ਨ ਚਰਨ[1], ਕੁਭਾਗ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਸਿ ਦੂਜੀ ਦਿਖਾਯੋ। ਨਭ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਾਯੋ ॥੨੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਜਾਹਿਂ ਬਲ ਭਾਰੀ[2]। ਕੋ ਟਿਕ ਸਕਿ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿ ਸਤੁਤਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਤੁਮ ਸਮਤਾ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਪਾਵੈ' ॥੨੧॥ਸਭਾ ਉਠੀ ਸਭਿ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਚਿਤਵਤ ਗਮਨੇ ਬਿਸਮ ਬਡੇਰੇ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਚਲਿ ਆਇ। ਸਭਿ ਕੇ ਊਪਰ ਜਸੁ ਜਿਨ ਛਾਇ ॥ ੨੨॥ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਂ ਅਚਰਜ ਕਉ ਧਾਰੇ। ਪੌਢਯੋ ਪਲੰਘ ਬਿਸਾਲ ਬਿਚਾਰੇ। –ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਸਮ ਦੂਸਰ ਨਾਂਹੀ। ਅਸ ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥੨੩॥ ਨਭ ਮਹਿਂ ਗਮਨ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਮਹਿਂ। ਇਹ ਤੌ ਕਹਾਂ[3]

[1] ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਈਰਖਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਭਾਗ ਹਨ ਜੋ ਚਰਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ। (ਅ) ਚਰਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ (ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਵਾਕ (ਦੀ ਸਿਧੀ ਹੈ)। [2] ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਗੁਰੂ ਵਾਕ' ਕਰਕੇ ਬਲ ਹੈ। [3] ਇਹ (ਸ਼ਕਤੀ) ਤਾਂ ਕਦੋਂ (ਜੋ)......।

ਰਚਹਿ ਸਸਿ ਤਿਸ ਮਹਿਂ–।ਸੁਪਤੇ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਜਾਗੇ ਸਭਿ ਕਹਿਂ ਗੁਰ ਵਡਿਆਈ ॥੨੪॥ ਪੁਨਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਹੈਂ । ਸ਼ਾਹੁ ਹਕਾਰਹਿ, ਜਾਤਿ ਭੁਏ ਹੈਂ । ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਰਹੈਂ । ਜਥਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੁਇ, ਉੱਤਰ ਕਹੈਂ ॥ ੨੫॥ ਇਕ ਦਿਨ ਨੌਰੰਗ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਮਰੇ ਜੇਤਿਕ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨਾ। ਕੰਚਨ ਰੁਪੇ ਕੇ ਪਣ¹ ਜੇਤੇ । ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ ਤੇਤੇ ॥੨੬॥ ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਨੀਲਮ ਸਬਜ਼ੇ । ਕਰਹੁ ਜਨਾਵਨਿ ਭਾਖੇ ਸਬਿ ਜੇ । ਮੋਹਿ ਬਝਨ ਅਰੁ ਮੇਰੋ ਕਰਨੋ । ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਸਥਲ ਜਿਤ ਧਰਨੋ ॥ ੨੭॥ ਜੇਤਿਕ ਗਿਨਤੀ ਮੈਂ, ਸਭਿ ਕਹੋ । ਦਰਬ ਜਵਾਹਰ ਸਰਬ ਜਿ ਲਹੋ' । ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਲੇ ਸਾਥ । ਚਲੇ ਤਹਾਂ ਲੇ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ ॥ ੨੮ ॥ ਜਿਸ ਥਲ ਮਹਿ ਜੇਤਿਕ ਦਬਵਾਯੋ । ਤਹਾਂ ਖਰੇ ਹੁਇ ਸਕਲ ਬਤਾਯੋ । ਜਿਤੇ ਰਜਤਪਨ ਗਣ ਦੀਨਾਰੇ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਥਲ ਸਹਿਤ ਉਚਾਰੇ ॥੨੯॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿ ਦਰਬ ਸੰਚ ਕਰਿ ਧਰਨੋ । ਤਹਿ ਤਹਿ ਫਿਰਨੋ, ਬਤਾਵਨਿ ਕਰਨੋ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਅਚਰਜ ਹੋਵਾ ।–ਦਿਯ ਬਤਾਇ, ਜਿਮ ਗਾਡਤਿ ਜੋਵਾ² ॥੩੦॥ ਇਸ ਤੇ ਦੁਰਤਿ ਨ ਕੋਈ ਬਾਤ। ਆਂਖਨਿਦੇਖੀ ਜਿਮ ਬੱਖਯਾਤ।ਕਿਸ ਬਿਧਿਕੌਨ ਅਰੈਤਿਹ ਸੰਗ। ਕਰਾਮਾਤ ਤੇ ਅਧਿਕ ਉਤੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਕਿਸੀ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਹੁਇ ਕਠਿਨਾਈ । ਇਸਕੇ ਆਗੇ ਅਟਕ ਨ ਜਾਈ । ਮੁਰਦਾ ਇਕ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਿ ਦੀਨਿ । ਚੰਦ ਦੋਇ ਦਿਖਲਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੩੨ ॥ ਅਬਿ ਅਵਨੀ ਮਹਿ ਛਪੀ ਜਿ ਬਾਤ । ਕਰੀ ਬਤਾਵਨਿ ਜਿਮ ਬੱਖਯਾਤ । ਕਈ ਬਾਰ ਪਤੀਆਵਨਿ ਕੀਨਿ । ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨ ਸਕਲ ਕਰਿ ਦੀਨਿ–॥੩੩॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਹੁ ਇਮ ਸ਼ਾਹੂ। ਆਇ ਬਹੁਰ ਸਭਾ ਕੇ ਮਾਂਹੂ । ਅਚਰਜ ਸਹਿਤ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਕਹਨੋ । 'ਗੁਪਤ ਬਿਦਤ ਇਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਹਨੋ॥੩੪॥ਸਕਲ ਬਤਾਯੋ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨਾ। ਜੇਤਿਕ ਦਰਬ ਜਵਾਹਰ ਖਾਨਾ । ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਗਾਡਨੋ ਗੁਪਤ ਸਥਾਨਾ। ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਨੋ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ' ॥ ੩੫ ॥ ਬਹੁਤ ਤਰੀਫ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਕਰੀ । ਹੈਰਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਤਿ ਹਰੀ । ਸਭਾ ਉਠੀ ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਆਏ । ਸੁਜਸੁ ਨਵੇਂ ਨਿਤ ਸਭਿ ਪਰ ਛਾਏ ॥੩੬ ॥ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਆਨਿ

¹ਸੋਨੇ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਸਿੱਕੇ । [ਕੰਚਨਪਣ=ਮੁਹਰਾਂ । (ਰੁਪਾ+ਪਣ, ਯਾ) ਰਜਤ ਪਣ=ਰੁਪੱਯੇ]।
²ਜਿਵੇਂ ਦਬਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਹੋਵੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਅਤਿ ਜੋਵੈਂ। ਅਰਪਹਿ ਮਹਾਂ ਉਪਾ-ਇਨ ਆਨਹਿਂ। ਪਾਇਨਿ ਪਦਮ ਪਖਾਰਤਿ ਪਾਨਹਿ[1]॥੩੭॥ਇਮ ਚਰਨਾਂ-ਮ੍ਰਿਤ ਲੇਹਿ ਅਨੇਕ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵਹਿਂ ਸਿੱਖ ਕਿਤੇਕ। ਵਸਤੁ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਲੇ ਅਰਪਾਵਹਿਂ। ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਭੀਰ ਭਰੈ ਦਰਸਾਵਹਿਂ॥ ੩੮ ॥ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਭਯੋ ਬਡ ਡੇਰਾ। ਲੰਗਰ ਬਰਤਹਿ ਹੋਤਿ ਬਡੇਰਾ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕੀਰਤਿ ਗੁਰ ਕੀ। ਮਨਹੁ ਮਾਲਤੀ ਭੀ ਘਰ ਘਰ ਕੀ॥ ੩੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਬਾਜ਼ ਦਾ ਪੂਰਬ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਚਢਯੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੌ ਨੌਰੰਗ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ। ਪਠਯੋ ਹਕਾਰਨਿ ਦੂਤ ਕੋ 'ਲਯਾਉ ਤੁਰਤ ਇਸ ਕਾਲ'॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗਯੋ ਚਲਿ ਗੁਰ ਸੁਤ ਡੇਰੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਖਰੋ ਅਗੇਰੇ। ਕਹਯੋ 'ਸ਼ਾਹੁ ਅਬਿ ਚਢਯੋ ਸ਼ਿਕਾਰਾ। ਵਹਿਰ ਠਾਢਿ ਹੁਇ ਤੁਮਹਿ ਹਕਾਰਾ॥੨॥ਦੇਰ ਨ ਕਰਹੁ ਚਲਹੁ ਦਰਹਾਲਾ। ਖਰੋ ਸ਼ਾਹੁ ਚਾਹੈ ਤੁਮ ਨਾਲਾ'। ਤਬਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਅਸਵਾਰ। ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰਿ॥੩ ॥ ਜਾਤਿ ਅਖੇਰ ਹੇਤੁ ਜਿਤ ਸ਼ਾਹੂ। ਪਹੁਂਚਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਤਿਤ ਰਾਹੂ। ਖਰੇ ਭਯੋ ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਹੇਰਾ। ਦੀਨਸਿ ਏਕ ਮਤੰਗ ਉਚੇਰਾ॥੪॥ਹੁਇ ਆਰੂਢ ਚਲੇ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸ਼ਾਹ ਅਖੇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਯਾ। 'ਕੋ ਬਨ ਕੋ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰਹਿਂ ਆਜ? ਕੋ ਹਮ ਆਗੇ ਜੈ ਹਹਿ ਭਾਜ?॥੫॥ ਕਿਤਨੇ ਹਮ ਲਯਾਵੈਂ ਕਰਿ ਘਾਤ?। ਸੋ ਸਗਰੀ ਬਤਲਾਵਹੁ ਬਾਤ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਬਚ ਕਹਯੋ। 'ਕੁਛ ਨ ਹਾਥ ਆਵ ਜੋ ਚਹਯੋ॥ ੬ ॥ ਏਕ ਸ਼ੇਰ ਨਿਕਸੈ ਬਲ ਭਾਰਾ। ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਤਿਸ ਕੋ ਹਿਤ ਸਾਰਾ। ਤਊ ਨ ਮਾਰ ਖਾਇ ਤੁਮ ਪਾਸ। ਆਵਹੁ ਛੂਛੇ ਹਟੇ ਨਿਰਾਸ'॥ ੭ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਜੋ ਕਰਿ ਆਜ ਕੇਹਰੀ ਆਯੋ। ਸਭਿ ਤੁਮ ਸੁਨਤਿ ਹੋਹੁ ਸਵਧਾਨ।ਜਨੇਂ ਕਯੋ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਹ ਹਾਨ॥ ੮ ॥ ਦਿਉਂ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਅਧਿਕ ਕਰ ਤਾਂਹੀ। ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਜਿਮ ਭਾਜਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਘੇਰਹੁ ਬਰਿਆਈ। ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਤਰਵਾਰ ਚਲਾਈ॥ ੯ ॥ ਤੁੰਗ ਤੁੰਗ[2] ਜੋ ਮਹਦ ਮਤੰਗ। ਕਰਹੁ ਬਰੋਬਰ ਜਾਇ ਨ ਭੰਗ[3]। ਦਿਢ ਹ੍ਵੈ ਰੋਕਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਆਗਾ[4]। ਹਤਹੁ

[1]ਟੋਬਾਂ ਨਾਲ। (ਅ) ਪਾਣੀ ਨਾਲ। (ੲ) ਪੀਂਦੇ ਹਨ। [2]ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ। [3]ਸ਼ੇਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਨਾ ਜਾਵੇ। [4]ਅੱਗਾ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਮ ਜਾਇ ਨ ਭਾਗਾ'[1] ॥੧੦॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਤਿ ਸੁਚੇਤ। ਚਿਤਵਹਿਂ ਜਤਨ ਸ਼ੇਰ ਹਤਿ ਹੇਤੁ। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਅਸਵਾਰ। ਤਿਨਹੁਂ ਕੀਓ ਸਵਧਾਨ ਉਚਾਰਿ॥੧੧॥'ਕਾਨਨ ਤੇ ਕੇਹਰਿ ਨਿਕਸੈ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਨਹਿ ਸੰਦੇਹ ਤੁਮੈ ਹੈ। ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ ਰੋਕਿਬੇ ਤਾਂਹੀ। ਹਤਹੁ ਬੇਗ ਅਸੁ ਤੇ, ਨਹਿ ਜਾਹੀ" ॥ ੧੨ ॥ ਪੈਦਲ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਭਿਹਿਨ ਕੇ ਮਨ ਅਧਿਕ ਬਧਾਈ। ਚਲਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਹਿ[2] ਬਿਚਰਯੋ ਸ਼ਾਹੂ।ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਬਿਪਨ ਕੇ ਮਾਂਹੂ॥੧੩॥ਗਜਬਾਜਨਿ ਕੋ ਪਰਾ[3] ਬੰਧਾਵਾ। ਖਿਲਤਿ ਅਖੇਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪਾਵਾ। ਬਿਚਰਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਬਯਾਕੁਲ ਭੁਏ। ਇਕ ਦੁਇ ਜਾਮ ਬੀਤ ਜਬਿ ਗਏ ॥ ੧੪ ॥ ਨਿਕਸਯੋ ਕੇਹਰਿ ਲੇਤਿ ਜੰਭਾਈ[4]। ਗਰਜਯੋ ਸ਼ਬਦ ਉਤੰਗ ਉਠਾਈ। ਮੁੜ੍ਹ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗਨਿ ਗੇਰਾ। ਭਾਜ ਚਲੇ ਕੋ ਪਾਵਹਿ ਘੇਰਾ॥ ੧੫ ॥ ਲਲਕਾਰਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਮੋਰਾ। ਉਮਡਿ ਭੁਏ ਸਨਮੁਖ ਤਿਸ ਓਰਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਫੰਗੈਂ ਗੁਲਕਾ ਮਾਰੀ। ਗਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋ ਰੁਪੇ ਅਗਾਰੀ ॥੧੬॥ ਅੰਕਸ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਗਜ ਢੋਏ। ਮਰੁ ਮਰੁ ਕਰਿ ਅਸੁ ਇਤ ਹੋਏ। ਬਨ ਸੰਘਨ ਮਹਿਂ ਦੀਸਹਿ ਥੋਰਾ। ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ, ਸੁਨਿਬੇ ਘੋਰਾ॥ ੧੭॥ ਨਰ ਮਤੰਗ ਪਰ, ਹਤੀ ਤੁਫੰਗ। ਜਾਇ ਲਗੀ ਕੁਛ ਕੇਹਰਿ ਅੰਗ। ਤਤਛਿਨ ਉਛਲਯੋ ਅਧਿਕ ਭਭਕਿ ਕੈ। ਲੀਨਿ ਉਤਾਰ ਤਿਸੀ ਕਉ ਬਲ ਕੈ॥੧੮॥ਦਿਯੋ ਬਗਾਇ ਦੂਰਿ ਕਿਤ ਪਰਯੋ। ਅਪਰਨਿ ਕੋ ਡਰ ਕੈ ਮੁਖ ਮੁਰਯੋ । ਇਕ ਦੁਇ ਅਪਰਨਿ ਕੈ ਕਰਿ ਮਾਰਾ[5]। ਚਲਯੋ ਭਾਗ, ਕਰਿ ਗਯੋ ਕਿਨਾਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਪਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਪੀਛੇ ਸੈਨਾ ਸ਼ਾਹੁ ਪਵਾਈ। ਸੰਘਨ ਬਨ ਮਹਿਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਚਲਿਬੋ। ਕਹਾਂ ਹੋਇ ਕੇਹਰਿ ਕਹੁ ਮਿਲਿਬੋ ॥ ੨੦ ॥ ਫਿਰੇ ਸੋਝ ਲਗਿ ਸ਼ੂਮ ਕੋ ਪਾਏ। ਪਸਰਯੋ ਤਮ, ਕਹਿ ਚਮੂੰ ਹਟਾਏ। ਲਖਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਇ ਬਚ ਸਾਚਾ। ਰਿਦੇ ਅਧਿਕ ਅਚਰਜ ਤਬਿ ਰਾਚਾ ॥ ੨੧ ॥ ਮਗ ਆਵਤਿ ਆਰੂਢਿ ਮਤੰਗਾ।ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਭਨੈ ਨੌਰੰਗਾ।'ਗੁਰ ਸੁਤ ਨੇ ਜਿਮ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ। ਹਮ ਤੁਮ ਸੋਂ, ਹੋਈ ਸਭਿ ਸਾਚੀ ॥੨੨॥ ਨਿਕਸਯੋ ਸ਼ੇਰ ਜਤਨ ਕਰਿ ਹਾਰੇ। ਲਸ਼ਕਰ ਪਚਯੋ ਮਰਯੋ ਨਹਿਂ ਮਾਰੇ। ਬਾਕ ਅਟਲ ਨਹਿਂ ਟਾਰਯੋ ਟਰੈ। ਮਹਾਂ ਮਹਦ ਅਜ਼ਮਤ ਕਹੁ ਧਰੈ' ॥੨੩॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ

[1]ਤੇਜ਼ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਮਾਰੋ, ਨਿਕਲ ਨਾ ਜਾਵੇ। [2]ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਾਹ=ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ (ਅ) ਸ਼ਿਕਾਰ ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ। [3]ਕਤਾਰ। [4]ਉਬਾਸੀ। [5]ਮਾਰ ਕਰਕੇ।

ਜਸੁ ਕੋ ਬਿਦਤਾਵਤਿ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੜੋ ਦੁਰਗ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ। ਨਿਸ਼ਾ ਬਿਤੀਤ ਭਈ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਤ। ਸਿਮਰਤਿ ਚਿਤ ਅਜ਼ਮਤ ਬੱਖਯਾਤ ॥੨੪॥

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪੁਨ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਈ। ਬਡੇ ਬਡੇ ਸੂਬੇ ਉਮਰਾਉ।ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਗਨ ਉਲਮਾਉ ॥੨੫॥ ਪੂਰਨ ਸਭਾ ਭਈ ਚਲਿ ਆਏ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਦਿਸ਼ਿ ਸਭਿ ਨੈਨ ਲਗਾਏ। ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਰਦਨ ਦੁਤਿ ਰਾਜੈਂ।ਪਿਖਿ ਹਰਖਹਿਂ ਸਿਖ,ਦੁਸ਼ਮਨਿ ਲਾਜੈਂ॥ ੨੬ ॥ ਗਰ ਜਾਮਾ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਚੀਰ। ਗੌਰ ਬਰਨ ਵਿਚ ਦਿਪਹਿ ਸਰੀਰ। ਚੌਕੀ ਚਾਰੁ ਚੈਲ[1] ਸੋਂ ਛਾਈ। ਬੈਠਿ ਬੀਚ ਸਭਿ ਸਭਾ ਸੁਹਾਈ ॥੨੭॥ ਬਾਜ ਹਾਥ ਪਰ ਲੀਨਹੁ ਸ਼ਾਹੂ। ਕਰਹਿ ਗੁਫਤਗੋ[2] ਹੁਤੇ ਜੁ ਪਾਹੂ। ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਦਿਸ਼ਿ ਨੈਨ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਨੌਰੰਗ ਕਹਿ ਬੈਨ॥ ੨੮ ॥ 'ਬਡ ਕੀਮਤ ਕੋ ਆਯੋ ਬਾਜ। ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤ ਕੇ ਕਾਜ। ਜਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤ ਛੋਰਿਬੋ ਕਰੀਅਤਿ। ਤਿਸ ਪੰਛੀ ਕਹੁ ਤਤਛਿਨ ਧਰੀ-ਅਤਿ[3] ॥੨੯॥ ਝਪਟ ਤਰੇ ਤੇ ਜਾਨ ਨ ਦੇਤਿ। ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਧਾਇ ਗਹਿ ਲੇਤਿ।ਹਮ ਕੋ ਆਮਿਖ ਬਹੁਤ ਖੁਵਾਯੋ।ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਾਯੋ॥ ੩੦ ॥ ਪਾਛਲ ਜਨਮ ਕੌਨ ਇਸ ਕੇਰਾ? ਬਨੜੋ ਬਾਜ ਕਿਮ? ਗੁਨ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਮੋਹਿ ਹਾਥ ਪਰ ਬੈਠੜੋ ਘਨੋ। ਕਰਿ ਰਾਖੜੋ ਆਡੋ ਇਨ ਮਨੋ[4] ॥ ੩੧ ॥ ਕਿਮ ਇਹ ਤਨ ਧਰਿ ਮੋ ਢਿਗ ਰਹੈ। ਕੌਨ ਕਰਮ ਕੀਨਸਿ ਸੁਖ ਲਹੈ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯ ਬਾਤ ਤੁਮ ਜਾਨੋ। ਬਰਤਮਾਨ ਭੀ ਰਹੈ ਨ ਛਾਨੋ[5] ॥ ੩੨ ॥ ਕੌਨ ਜਨਮ ਪਾਛਲ? ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਸੰਸੈ ਇਹੀ ਮਿਟਾਵਨਿ ਕੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਤ ਤਿਸ ਬਾਤੀ।ਕਹਤਿ ਜਨਮ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬੱਖਯਾਤੀ॥ ੩੩ ॥ 'ਤੋਹਿ ਪਦਰ ਕੋ ਹੁਤੋ ਦਿਵਾਨ। ਸੇਵਾ ਕਰਤੋ ਰਹਤਿ ਮਹਾਨ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਇਨ ਮਾਸ ਪਕਾਵਾ। ਡਾਲਿ ਮਸਾਲੇ ਸ੍ਵਾਦ ਬਨਾਵਾ॥ ੩੪ ॥ ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਕੋ ਖਰਚਨਿ ਕੀਨਿ। ਤੁਚਰਿ ਦੇਗਚਾ ਭਰਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਕਰਤਿ ਸੰਕਲਪ ਐਸ ਮਨ ਮਾਂਹੂ।–ਹੋਇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਜਿਸ ਛਿਨ ਸ਼ਾਹੂ ॥ ੩੫ ॥ ਅਧਿਕ ਸ੍ਵਾਦ ਸੋਂ ਤਬਹਿ ਖੁਵਾਵੋਂ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਿਨ ਜਾਚਉਂ ਸਭਿ ਪਾਵਉਂ–। ਕਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰ ਆਪਨੇ ਕਰ ਤੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨ ਕੀਨਿ

---

[1]ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ [ਸੰ:, ਚੈਲ=ਕੱਪੜਾ]। [2]ਗੱਲ ਬਾਤ। [3]ਫੜਦਾ ਹੈ, ਫੜ ਲਈਦਾ ਹੈ। [4]ਮਾਨੋਂ ਅੱਡਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨੇ। [5](ਤੁਹਾਥੋਂ) ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ।

ਜਬਿ ਘਰ ਤੇ ॥ ੩੬ ॥ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਬਿਸੀਅਰ ਪਗ ਡੰਸਾ। ਬਿਖ ਬਹੁਰਵੀ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਧੰਸਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਗਯੋ ਨ ਸ਼ਾਹੁ ਕਿ ਤੀਰ। ਰਹਯੋ ਪੰਥ ਮਹਿ ਪਰਯੋ ਸਰੀਰ ॥੩੭॥ ਸੰਕਲਪ ਮਾਸ ਅਚਾਵਨਿ ਕੇਰਾ। ਰਿਦੇ ਰਹਯੋ ਬਸਿ ਕੈ ਤ੍ਰਿਸ ਬੇਰਾ। ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮ ਇਨ ਪਾਯੋ। ਹਤਿ ਖਗ ਆਮਿਖ ਤੁਮਹਿ ਖੁਵਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਜਬਿ ਲਗਿ ਇਸ ਕੋ ਰਹੈ ਸਰੀਰ। ਆਮਿਖ ਆਨਤਿ ਹੈ ਤੁਮ ਤੀਰ। ਤੋਹਿ ਪਿਤਾ ਕੋ ਹੁਤੋ ਵਜ਼ੀਰ। ਅਮਕੋ ਨਾਮ ਧਨਾਢ ਗਹੀਰ ॥੩੯॥ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਕੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਜਿ ਅਹੈਂ। ਬੂਝਹੁ, ਅਹਿ ਤੇ ਮਰਯੋ ਸੁ ਕਹੈਂ। ਸੰਗ ਦੇਗਚਾ ਆਮਿਖ ਕੇਰਾ। ਮਰਯੋ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਅੰਧੇਰਾ' ॥੪੦॥ ਤਬਿ ਨੌਰੰਗ ਬਹੁ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬੁਲਾਏ। ਬੂਝਯੋ 'ਕਿਮ ਵਜ਼ੀਰ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਏ ?'। ਤਯੋਂ ਹੀ ਤਿਨਹੁ ਸੁਨਾਇਸਿ ਬਾਤ। 'ਅਹਿ ਤੇ ਮਰਯੋ ਸਭਿਨਿ ਬੱਖਯਾਤ' ॥੪੧॥ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤਬਿ ਆਈ। ਬਾਜ਼ ਜਨਮ ਕੋ ਸਾਰ ਬਤਾਈ। ਸਭਾ ਸਮੇਤ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ ਬਾਜ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਫਲ। ਕੇਸ ਕਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਜਮਨਾ ਪਰ ਟੁਰੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਾ ਉਠੀ ਨਿਜ ਥਲ ਗਏ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਤਿ ਦਿਖਾਵਤੇ ਦੇਰ ਨ ਤਨਕ ਲਗਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਅਧਿਕ ਸੇਵਾ ਕਉ ਕਰਿਹੀ। ਦੇਖਤਿ ਅਜ਼ਮਤ ਅਚਰਜ ਧਰਿਹੀ। ਪੁਨ ਉਲਮਾਉਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਾਯੋ। 'ਹੈ ਬਹਿਸ਼ਤ ਮਾਂਹਿ ਬ੍ਰਿਛ ਸੁਹਾਯੋ ॥੨॥ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ[2] ਤਿਹ ਨਾਮ ਬਿਦਤ ਹੈ। ਫਲ ਤਿਸ ਕੇ ਭਖਿ ਕਰਤਿ ਮੁਦਤ ਹੈ। ਸੋ ਮੰਗਵਾਵਹੁ ਖਾਵਹੁ ਆਪ। ਜਿਸ ਕੋ ਭੱਖਤਿ ਹਤਿ ਹੈਂ ਤਾਪ' ॥੩॥ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਹਿ ਮੁੱਲਾਂ ਕਹੈਂ। 'ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹਿ ਇਹੈ। ਜਾਚਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਏ ਨਹਿਂ ਜਾਹਿਂ[3]। ਸ਼ਰਧਾ ਪੁਨ ਨ ਰਹੈ ਮਨ ਮਾਂਹਿ' ॥੪॥ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਭਲ ਜਾਨੀ। –ਅਸ ਅਦਭੁਤ ਫਲ ਆਵਸਿ ਪਾਨੀ[4]। ਵਸਤੁ ਭਿਸ਼ਤ ਕੀ ਆਇ ਭਿ ਨਾਂਹੀ। ਜਾਚੌਂ, ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਝ ਪਾਹੀ[5]– ॥੫॥ ਮਨ ਮੈਂ ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਦ੍ਰਿਢ ਰਾਖੀ। ਸਭਾ ਲਗੀ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਭਾਖੀ।

[1]ਸਰਪ। [2]ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ 'ਤੂਬਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਭਾਵ, ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਰੇ ਓਹ ਫਲ। [4]ਹੱਥ ਆਵੇਗਾ। [5]ਜਦੋਂ ਆਵਣਗੇ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ) ਮੇਰੇ ਪਾਸ।

'ਹਮ ਨੇ ਸੁਨ੍ਯੋ ਭਿਸ਼ਤ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਸੁੰਦਰ ਫਲ ਜਾਂਹਿ॥੬॥ ਤਿਸ ਕੇ ਗੁਨ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਪਾਏ। ਭੱਖਨਿ ਕਰੇ ਰੁਧਰ ਬਨ ਜਾਏ। ਸਰਬ ਦੇਹਿ ਮਹਿਂ ਪਸਰਹਿ ਸੋਇ।ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਮਲ ਹੋਇ ਨ ਕੋਇ॥ ੭॥ ਇਮ ਤਾਰੀਫ ਸੁਨੀ ਤਿਨ ਕੇਰੀ। ਨਹਿਂ ਲੋਚਨ ਤੇ ਕਿਨ ਗਤਿ ਹੇਰੀ। ਜਿਤੋ ਤੋਲ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਫਲ ਹੋਇ। ਤਿਤੋ ਰੁਧਰ ਤਨ, ਭੱਖਹਿ ਕੋਇ॥ ੮॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਮੈਂ ਪਾਊਂ। ਭਿਸ਼ਤ ਕਲਪਤਰੁ ਕੋ ਫਲ ਖਾਊਂ। ਈਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੈਸੇ ਹੋਇ। ਪਠਨਿ ਕਿਤਾਬ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥ ੯॥ ਜੋ ਬਿਲੋਕਿਬੇ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਆਵੈ।ਤਿਸਕੋ ਪਾਇ ਕੁਤੋ ਹਰਖਾਵੈਂ।ਇਹ ਮਨਸਾ ਮਮ ਪੂਰਨ ਕਰੋ। ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਉਨ ਕੋ ਭਰੋ॥੧੦॥ ਮਿਲਨਿ ਆਪ ਕੋ ਸਫਲੋ ਹੋਇ। ਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰਿ ਦੇਵਹੁ ਸੋਇ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਫਲ ਮੰਗਵਾਯੋ। ਅਪਨੋ ਉਪਰ ਹਾਥ ਉਠਾਯੋ॥ ੧੧॥ ਆਨਿ ਪਰ੍ਯੋ ਤਤਛਿਨ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ।ਤਨਕ ਬਿਲੰਬ ਲਗੀ ਤਬਿ ਨਾਂਹੀ।ਸੋ ਫਲ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਕਰ ਦਿਯੋ। ਅਦਭੁਤ ਹਰਖ ਰਿਦਾ ਭਰਿ ਗਯੋ॥ ੧੨॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹੈਰਾਨ ਮਹਾਨੇ। ਸਭਿਨਿ ਹਰੀ ਬੁਧਿ, ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੇ। ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦਾਹੁ, ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਅਪਰ ਹਿਤੂ ਸਿਖ ਗਨ ਹਰਖਾਵੈਂ॥ ੧੩॥ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਲ ਸ਼ਾਹੁ ਮੁਖ ਪਾਯੋ।ਜੋ ਕਛੁ ਅਨੰਦ ਨ ਜਾਇ ਬਤਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਸੁਤ ਸੋਂ ਠਾਨੈ। ਅੰਤਰ ਗਾਤ ਕੀ ਬਾਤ ਬਖਾਨੈ॥੧੪॥ ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਤਹਿਂ ਰਾਖੈ ਸੰਗ। ਸਨਮਾਨਹਿ ਪਿਖਿ ਹਰਖਹਿ ਅੰਗ। ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਸ ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ[1]। ਦੇਤਿ ਰੋਜ਼ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਜਾਰ॥ ੧੫॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਨਿਕਟਿ ਨਰਨ ਕੀ ਭੀਰ।ਰਹਤਿ ਅਧਿਕ ਨਿਤ ਸੈਨ ਸਧੀਰ।ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਉਮਰਾਵ। ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਰਹਨਿ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵ॥ ੧੬॥ ਸਦਾ ਕਚਾਹਰੀ ਹੋਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ਉਚੇ ਬੈਠੇ ਬਾਰ ਬਿਸ਼ੇਸ। ਬੋਲਨਿ ਮਿਲਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਕਰੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਇ ਦੇਨ ਕਹੁ[2] ਢਰੈ॥ ੧੭॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹ੍ਯੋ ਸਤਿ ਭਾਇ।'ਤੁਮ ਨੇ ਤਰੁਨਾਈ[3] ਅਬਿ ਪਾਇ।ਮੁਝ ਕੋ ਜਰਾਗ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਲੀਨ੍ਯੋ[4]। ਸੇਤ ਸ਼ਮਸ ਅਰੁ ਸਿਰ ਕਰਿ ਦੀਨ੍ਯੋ॥ ੧੮॥ ਉੱਜਲ ਬਾਰ, ਰੂਪ ਕੀ ਹਾਨਿ। ਕਰਤਿ ਅਸੁੰਦਰ ਮਨ ਦੁਖਦਾਨ। ਅਪਨੋ ਬਾਕ

---

[1]ਤੇਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ। [2](ਧਨ) ਦੇਣ ਲਈ। [3]ਜਵਾਨੀ। [4]ਭਾਵ ਬੁਢੇਪੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਮਰਾ ਸਾਠੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਲੰਘ ਚੁਕੀ ਸੀ।

ਕਹੋ ਇਸ ਬੇਰ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਹੁਇਂ ਸਯਾਮਲ ਫੇਰ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਰਹੈ ਬਰਖ ਇਕ ਜਿਮ ਤੁਮ ਚਹ੍ਯੋ। ਸਯਾਮਲ ਬਾਰ ਹੋਇ ਹੈਂ ਸਾਰੇ। ਤਰੁਨ ਪੁਰਖ ਕੇ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਕਾਰੇ' ॥੨੦॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਬੈਠੇ ਤਤਕਾਲ। ਸਭਿ ਕਉ ਦੀਖੇ ਸ਼ਯਾਮਲ ਬਾਲ। ਮੁਦਤਿ ਭਏ ਨਰ ਜੇਤਿਕ ਤਹਾਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਸੰਸੈ ਮਹਾਂ ॥ ੨੧ ॥ 'ਭਲੇ ਸਜੇ ਹੋ' ਕਰੈਂ ਬਖਾਨ। 'ਸ਼ਮਸਬਾਲ ਜਿਮਫਿਰਭੇ ਜੁਆਨ'।ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਸ਼ਾਹੁ ਉਪਾਈ। ਅਤਿ ਅਦਭੁਤ ਅਜ਼ਮਤਿ ਦਿਖਰਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਤਬਿ ਕੋ ਬਚਨ ਕਹੇ ਤੇ ਰਹੇ। ਏਕ ਬਰਸ ਲਗਿ ਸਯਾਮਲ ਲਹੇ। ਪੁਨਹਿ ਸੇਤ ਤੈਸੇ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਜਰਾ ਗ੍ਰਸ੍ਯੋ ਤਨ ਸਗਰੋ ਬਿਧੋ ॥੨੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਚਲ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਕੋ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ। ਜਮਨਾ ਕੂਲ ਆਇ ਭ੍ਰਾ ਠਾਂਢੋ। ਨਯੋ ਨੀਰ ਜਿਸ ਮੈਂ ਅਤਿ ਬਾਢੋ ॥ ੨੪ ॥ ਕਾਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿਣ ਅਰੁ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਛਾਨ[1]। ਬਹੇ ਸੁ ਜਾਇਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮਹਾਨ। 'ਸੁਨੋ ਗੁਰ ਸੁਤ ! ਜਲ ਅਸਗਾਹ। ਕਰੈਂ ਸੈਲ ਬਿਚਰੈਂ ਇਸ ਮਾਂਹਿ॥੨੫॥ਨਵਕਾ ਪਰ ਚਢਿ ਕੈ ਹਮ ਦੋਊ। ਅਵਲੋਕਹਿਂ ਪਰ[2] ਤਟ ਲੌ ਸੋਊ। ਜਲ ਕੀ ਲਿਹੁ ਬਹਾਰ ਬਡ ਬਾਢਾ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬੇਗ ਅਬਿ ਗਾਢਾ' ॥ ੨੬ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਹੁਕਮ ਦੀਨਿ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹੁ। 'ਤਰਨੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਅਨਾਵਹੁ ਪਾਹੂ'। ਧਾਇ ਗਏ ਜਬਿ ਲੈਬੇ ਕਾਰਨ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਗਹਿ ਕਰ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ ॥ ੨੭ ॥ 'ਲਗਹਿ ਬਿਲੰਬ ਤਰੀ ਕਹੁ ਆਵਤਿ। ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਕਰਿ ਮਰੁ ਸੁ ਲਯਾਵਤਿ[3]। ਕਰਹਿਂ ਸੈਲ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਪਦਚਾਰੀ[4]। ਸੂਰਧ ਤਨਿਧਾ[5]ਉਲੰਘਹਿਂ ਸਾਰੀ' ॥੨੮ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਐਂਚੀ ਬਾਂਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਨ ਚਲੈ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਭਾਰੀ। ਪਨਹੀ ਪਾਇਨਿ ਪਹਿਰੇ ਖਰੇ[6]। ਜਲ ਪਰ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਤਬਿ ਧਰੇ ॥੨੯ ॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪਿਛਾਰੀ ਮੋਹਿ, ਪਨਹੀ' ਪਾਇ ਨ ਭੀਜੈ ਤੋਹਿ। ਹੋਇ ਨਿਸ਼ੰਕ ਚਲਹੁ ਜਲ ਪਰ ਕੋ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਹੇਰਤਿ ਤਟ ਪਰ ਕੋ ॥ ੩੦ ॥ ਜੇਤਿਕ ਰੁਚਿ ਤੇਤਿਕ ਫਿਰਿ ਆਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਸੁਕਚਹੁ ਜਲ ਛੁਵਨਿ ਨ ਪਾਵੈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਮਹਾਂ ਅਗਾਧ ਨੀਰ ਪਰ ਚਲੇ॥੩੧॥ ਇਕ ਦੁਇ ਚਰਨ ਨੁਰੰਗ ਉਠਾਏ। ਜਲ ਪਰ ਚਲ੍ਯੋ ਛੁਵਤਿ

[1](ਦੀਆਂ) ਛੱਪਰੀਆਂ। [2]ਪਾਰਲੇ। [3](ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ) ਖਿੱਚ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਮਰ ਰਹੂ। [4]ਪੈਦਲ। [5]ਜਮਨਾ। [6]ਪੈਰੀਂ ਪਹਿਨ ਕੇ ਖੜਾ ਹੈ (ਸ਼ਾਹ)। [7]ਜੁੱਤੀ।

ਨਹਿੰ ਪਾਇ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਧੀਰਜ ਲਯੋ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਸੰਗ ਗਮਨ ਤਬਿ ਕਿਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਜਮਨਾ ਪਰ ਐਸੇ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਸਥਲ ਪਰ ਪੰਥੀ ਜੈਸੇ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੂਬੇ ਗਨ ਉਮਰਾਵ। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਦੇਖਹਿਂ ਚਿਤ ਚਾਵ ॥ ੩੩ ॥ ਭਈ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਸੁਧ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਧਾਇ ਧਾਇ ਆਵਹਿਂ ਨਰ ਜਾਲ। ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਸੈਨਾ। ਸੁਨਿ ਅਚਰਜ ਚਾਹੈਂ ਪਿਖਿ ਨੈਨਾ ॥ ੩੪ ॥ ਸੂਰਜ ਸੁਤਾ ਕੂਲ[1] ਤਿਹ ਛਾਵਾ। ਨਿਕਸਯੋ ਨਗਰ ਬਿਸਮਤਾ ਪਾਵਾ। ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਹੋਤਿ ਜ਼ਿਕਰ[2] ਸਗਰੇ ਘਰ ਘਰ ਮੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਨਹੁਂ ਜਲ ਪਰ ਥਲ ਜਿਮ ਜਾਵਤਿ। ਦੀਖਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਚਰਨ ਉਠਾਵਤਿ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਧੀਰਜ ਸੌਂ ਜਾਹਿਂ। ਬਿਲਸਤਿ ਬਾਤਨਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ॥੩੬॥ ਅੰਤਹਿ ਪੁਰਿ[3] ਮੈਂ ਜਬਿ ਸੁਧ ਗਈ। ਖਰੀ ਝਰੋਖਨਿ ਝਾਂਕਤਿ ਭਈ। ਬਿਸਮੈ ਹੇਰ ਹੇਰਿ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਸਭਿਨਿ ਲਗਾਈ ਦ੍ਰਿਗ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਊ ॥ ੩੭ ॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਾਲਕ ਬ੍ਰਿਧ ਜ੍ਵਾਨ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਹੁ ਬੱਖਯਾਨ। 'ਜਲ ਪਰ ਜਾਤਿ ਤਨਕ ਨਹਿਂ ਛੁਯੋ। ਪਨਹੀ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਸੁਗਮ ਮਗ ਲਯੋ' ॥ ੩੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਕਹੈਂ। 'ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਦੂਸਰ ਨਹਿਂ ਅਹੈ। ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਤਿਮ ਕਰਤਿ ਸੁਖਾਰੇ। ਪੀਰਨਿ ਪੀਰ ਅਜ਼ਮਤੀ ਭਾਰੇ ॥੩੯॥ ਨਿਤ ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਕੌ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਕਹੈ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿਮ ਤੁਰਤ ਬਨਾਵੈ'। ਪਾਰ ਕੂਲ ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ[4] ਗਏ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਪਿਖਿ ਵਿਰਤੇ ਭਏ॥੪੦॥ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਲਗਿ ਬਿਚਰਨਿ ਕਰੇ। ਦਿਨ ਲਘੁ ਰਹਯੋ ਘਰਨਿ ਕਹੁ ਮੁਰੇ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਸਾਂਤ ਉਲੰਘਿ ਪ੍ਰਵਾਹੂ।ਆਵਤਿ ਭਾ ਹਰਖਾਤ ਉਰ ਸ਼ਾਹੂ ॥੪੧॥ ਲਾਖਹੁਂ ਨਰ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕਰੇ। ਰੰਕ ਰਾਉ ਅਚਰਜ ਉਰ ਧਰੇ। ਪੰਡਿਤ ਮੂੜ੍ਹ ਸਭਿਨਿ ਮਤਿ ਛਲੀ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਭਨਹਿਂ 'ਮਹਾਂ ਇਹ ਬਲੀ' ॥੪੨॥ ਸ਼ਾਹੁ ਆਇ ਕੈ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਮਿਲਹਿ ਕਹਤਿ ਅਸਚਰਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ-ਰਾਇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਆਏ, ਬੰਦਹਿਂ ਲੋਕ ਘਨੇਰੇ ॥੪੩॥ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਭਿ ਕਹਿਂ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਰਹੈਂ ਸੁ ਪਾਸ। ਦੇਗ਼ ਚਲਹਿ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਰਾਸ ॥ ੪੪ ॥ ਆਮਦ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲ ਭਯੋ ਹੈ। ਬਢਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮਹਾਨ ਬਿਧੋ ਹੈ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕਿਛੁ

[1]ਜਮਨਾਂ ਦਾ ਕੰਢਾ। [2]ਗਲ ਬਾਤ। [3]ਮਹਿਲ੍ਹਾਂ ।ਵਿਚ। [4]ਜਮਨਾਂ ਦੇ।

ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹਿ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਆਵਤਿ ਪਾਹਿ ॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚਤੁਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਗੜੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ। ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਬਡੀ ਗਰਜ ਕੈ ਘਨ ਘਟਾ ਆਇ ਗੈਨ ਉਮਡਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਹਯੋ ਬੇਗ ਬਹੁ ਬਾਯੁ ਸੰਗ। ਕੜਕਹਿ ਤੜਿਤਾ ਦਮਕ ਉਤੰਗ। ਬਰਖਾ ਕਰਕਾ ਕੀ ਬਡਿ ਆਈ[1]। ਪਰਨਿ ਲਗੇ ਛਿਤ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਈ ॥ ੨ ॥ ਅਧਿਕ ਤੋਲ ਮਹਿਂ ਗਿਰੈਂ ਬਡੇਰੇ। ਛਾਦੀ[2] ਛਿਤ, ਭਈ ਸੇਤ ਘਨੇਰੇ। ਘਟਾ ਏਕ ਸਮ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਹਿਂ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਮਿਟਹਿਂ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩ ॥ ਪਿਖਿ ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਸੁਤ! ਸਗਰੇ ਥਾਨਾ। ਓਰੇ ਪਰੇ ਦੀਨ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਵਹਿਰ ਖੇਤ ਸਭਿ ਕੋ ਬਿਨਸਾਵੈਂ ॥ ੪॥ ਉਪਬਨ ਮਹਿਂ ਫਲ ਫੁਲ ਬਿਨਾਸਹਿਂ। ਸਭਿ ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਗ੍ਰਾਸਹਿਂ। ਵਹਿਰ ਪਸੂ ਗੋ ਆਦਿ ਘਨੇਰੇ। ਤਿਨ ਪਰ ਲਗੇ ਪ੍ਰਹਾਰ[3] ਬਡੇਰੇ ॥੫॥ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤੁਮਾਰੇ ਸੋਇ। ਬਚਨ ਕਰਹੁ ਰੱਛਾ ਤਿਨ ਹੋਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਰਿ ਜਾਵਹਿਂਗੇ ਘਨੇ। ਅਸ ਓਰੇ ਨਹਿਂ ਦੇਖੇ ਸੁਨੈ ॥੬॥ ਵਹਿਰ ਪਸੂ ਕਰਾ ਖੇਤ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਭਿ ਕੀ ਹਾਨਿ ਹੋਇ ਇਨ ਨਾਲੇ। ਕਰਹੁ ਬਾਕ ਸਭਿ ਕੇਰ ਭਲੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੭ ॥ ਕਹਯੋ 'ਜਿ ਇਮ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮੈਂ। ਓਰੇ ਪਰਨਿ ਮਿਟਹਿਂ ਇਸ ਛਿਨ ਮੈਂ"। ਜਬਿ ਅਧਰਨ ਤੇ ਬਾਕ ਨਿਕਾਸਾ। ਗਗਨ ਬਿਖੇ ਘਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਨਾਸਾ ॥੮॥ ਕੈ ਤੋ ਹੁਤੋ ਤਿਮਰ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਮੈਂ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਾਰ ਇਕ ਤਿਸ ਮੈਂ। ਨਹਿਂ ਘਨ ਬਾਯੁ ਨ ਬਰਖਾ ਕਹਾਂ। ਬਿਮਲ ਅਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥ ੯ ॥ ਦੇਖਤਿ ਮਾਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਅਚੰਭ। ਓਰੇ ਕਹਾਂ ਨ ਬਰਖਯੋ ਅੰਭ[4]। ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਕੇਰਾ। ਘਰ ਘਰ ਬੀਚ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹੀਂ। ਅਚਰਜ ਨਵੋਂ ਹਮੇਸ਼ ਨਿਹਰਿਹੀਂ। ਏਕ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਰਹਿ ਖਰਯੋ। ਸੰਗਲ ਰਹੈਂ ਪਰੇ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਬਹੁ ਭਾਲੇ ਅਰੁ ਅੰਕੁਸ ਲੈ ਕੈ। ਨਰ ਸਮੀਪ ਹੋਵਹਿਂ ਦ੍ਰਿਢ ਕੈ ਕੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਗਹਿ ਨਿਜ ਸੂੰਡਾ ਸੰਗ। ਚੀਰ ਦੇਤਿ ਕਰਿ ਆਧੇ ਅੰਗ ॥ ੧੨ ॥ ਮਹਾਂ ਬਲੀ, ਦੈ ਹੈਂ

---

[1] ਗੜਿਆਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਬਹੁਤੀ ਆ ਗਈ। [2] ਢਕੀ ਗਈ। [3] ਸੱਟਾਂ। [4] ਪਾਣੀ।

ਬਹ ਖਾਨਾ। ਖਰਜੋ ਰਹੈ ਸੋ ਏਕ ਸਥਾਨਾ। ਜਲ ਬਾਸਨ ਤਿਸ ਨਿਕਟਿ ਰਖਾਵੇਂ। ਦੇਤਿ ਦੂਰ ਤੇ ਤ੍ਰਸਤਿ ਪਿਲਾਵੇਂ ॥ ੧੩ ॥ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਨੌਰੰਗ ਕੈ ਸਿਖਲਾਯੋ। 'ਇਸ ਪਰ ਗੁਰ ਸੁਤ ਦੇਹੁ ਚਢਾਯੋ। ਜਬਿ ਅਰੂਢਿ ਮਗ ਕਰੈ ਪਯਾਨਾ। ਹਟਹਿ ਮਹਾਵਤਿ ਤਬਿ ਤਿਸ ਥਾਨਾ' ॥੧੪॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਭਾਈ। ਬਹੁ ਸ਼ਰਾਬ ਮੰਗਵਾਇ ਪਿਵਾਈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹਾਵਤ ਹੁਇ ਚਹੁੰ ਕੋਦਾ। ਊਪਰ ਕਸਯੋ ਸੁਨਹਿਰੀ ਹੌਦਾ॥੧੫॥ ਜ਼ਰੀ ਦੋਜ਼ ਕੋ ਪਾਯਹੁ ਝੂਲੈ[1]। ਭਯੋ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਰਹਿ ਝੂਲੈ। ਤੋਮਰ ਭਾਲੇ ਅੰਕਸ ਘਨੇ। ਦੁਰਗ ਦਿਸ਼ਾ ਲੇ ਗਮਨਤਿ ਹਨੇ॥੧੬॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਬੀਰ ਕਚਹਿਰੀ ਅਹੈ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਕਹੈ। 'ਚਲਹੁ ਵਹਿਰ ਉਪਬਨ ਹੁਇ ਆਵਹਿਂ। ਬਿਗਸੇ ਫੂਲ ਸੁ ਛਬਿ ਦਿਖਰਾਵਹਿਂ' ॥੧੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਉਠਯੋ ਚਢਯੋ ਅਸਵਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਇਸ ਮਤੰਗ ਪਰ ਹੁਇ ਅਸਵਾਰੋ। ਗਮਨਹੁ ਸੰਗ ਉਤੰਗ ਉਦਾਰੋ ॥ ੧੮ ॥ ਤਜਹੁ ਆਜ ਸਿਵਕਾ ਅਸਵਾਰੀ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਲਹਿੰਗੇ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰੀ। ਜਾਨੋ ਦੂਰ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਥੋਰਾ। ਆਵਹਿਂ ਸੰਧਯਾ ਲਗਿ ਘਰ ਓਰਾ' ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।–ਅਜਹੁੰ ਪਤਾ ਰਹਿ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ–। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਬੈਠਯੋ ਮਸਤ ਕਰੀ ਪਰ ਚਰਿਕੈ ॥ ੨੦ ॥ ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਾਥ। ਨਿਜ ਵਾਹਨ ਕਹੁ ਦਿੱਲੀਨਾਥ।ਬਹੁਤ ਬੇਗ ਤੇ ਚਲੇ ਪਲਾਇ। ਹਟੇ ਮਹਾਵਤ ਜੋ ਸਮੁਦਾਇ॥੨੧॥ ਹਾਥੀ ਮਸਤ ਸੁੰਡ ਕਹੁ ਫੇਰਤਿ।ਰਕਤ ਨੇਤ੍ਰ ਤੇ ਇਤ ਉਤ ਹੇਰਤਿ।ਫੂੰਕਾਰਤਿ ਕਿਲਕਾਰਤਿ ਘਨੋ। ਭਏ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਧਾਵਤਿ ਮਨੋ ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮਾਜ ਸੰਗ ਹੀ ਦੌਰਾ। ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਭਾਜਹਿਂ, ਹੁਇ ਜਿਸ ਓਰਾ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਹੌਦੇ ਪਰ ਚਢਿ ਰਹਯੋ। ਹਾਥ ਛਰੀ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਰਹਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਚਲਾਯੋ। ਹਾਥ ਛਰੀ[2] ਸੋਂ ਤਿਤਹਿ[3] ਧਵਾਯੋ। ਜਿਹ ਸਮੀਪ ਭਾਜਤਿ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਦਿਖਤਿ ਪਲਾਵਤਿ, ਜਨੁ ਇਹੁ ਖਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਬੇਖ ਭਯਾਨਕ ਹਾਥੀ ਕੇਰ। ਜਾਹਿਂ ਪਲਾਵਤਿ ਕਰਤਿ ਨ ਨੇਰ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਭਾਜਤਿ ਹੈਂ ਜਨੋਂ ਜਨੋ। ਹਸ ਹਸ ਪਰੈ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ॥ ੨੫ ॥ ਕੌਦਿਕ ਠਾਢੇ ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਕੇਤਿਕ ਉਰ ਧਰਕਤਿ

[1]ਝੂਲ। [2]ਬੈਂਤ ਦੀ ਛੜੀ ਨਾਲ਼। [3]ਉਸੇ ਪਾਸੇ।

ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸਾ । 'ਮਾਰਯੋ ਹੁਤੋ ਮੋਹਿ ਕਰਿ ਐਸੇ[1] । ਸ਼ੀਘਰ ਲਾਇ ਬਚ੍ਯੋ ਮੈਂ ਕੈਸੇ[2]' ॥ ੨੬ ॥ ਬਹੁ ਚਿੰਘਾਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਵੈ । ਕਰੇ ਕੁੰਡਲੀ ਸੁੰਡ ਭ੍ਰਮਾਵੈ । ਲਾਂਗੁਲ ਗਾਢੀ ਅਧਿਕ ਚਲਾਇ । ਦੰਤ ਗਡਾਵਤਿ[3] ਇਤ ਉਤ ਜਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਹਤਹਿ ਛਰੀ ਮਗ ਪ੍ਰੇਰਤਿ । ਸ਼ਾਹੁ ਸਹਿਤ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਸਭਿ ਹੇਰਤਿ । ਕੌਸਕੁ ਲੌ ਚਲਿ ਕੇ ਪੁਨ ਆਏ । ਗਮਨਹਿ ਗਜ ਮਗ, ਜਿਮ ਗਮਨਾਏ[4] ॥੨੮॥ ਬਿਨਾਂ ਮਹਾਵਤ ਚਹਤਿ ਚਲਾਵਤਿ । ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਧਾਵਤਿ । ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵੈਂ । ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਹੂ ਪਰ ਚੋਟ ਚਲਾਵੈ ॥੨੯॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਲੌ ਫਿਰਿ ਕੈ ਮੁਰਿ ਆਯੋ। ਦ੍ਵਾਰ ਦੁਰਗ ਕੇ ਗਜ ਬੈਠਾਯੋ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਉਤਰੇ ਗੁਰ ਨੰਦ।ਪੁਨ ਤਜਿ ਦੀਨਿ ਮਤੰਗ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੦ ॥ ਤਬਹਿ ਮਹਾਵਤ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਈ । ਗਹਿ ਤੋਮਰ ਘੇਰ੍ਯੋ ਬਰਿਆਈ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਿਜ ਥਲ ਲੈ ਆਏ । ਖਰੇ ਦੂਰ ਨਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਏ॥੩੧॥ਅਮਲ ਸ਼ਰਾਬ ਰਹ੍ਯੋ ਗਜ ਜਾਵਦ।ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਗਏ ਨਰ ਤਾਵਦ । ਦਾਵ ਬਚਾਇ ਸ਼ਿੰਖਲਾ[5] ਪਾਈ । ਬਾਂਧ੍ਯੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਆਗਾ ਪਿਛਵਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਸਭਿ ਲੋਕ ਸਰਾਹੈਂ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਕੋ ਪਿਖਨਿ ਉਮਾਹੈਂ । ਰੰਕ ਰਾਵ ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਡੇਰੇ । ਬੰਦਹਿਂ ਅਰਪਹਿਂ ਦਰਬ ਘਨੇਰੇ ॥੩੩॥ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਹੋਹਿਂ ਧਰਿ ਭਾਉ । ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨ ਬਿਦਤਿ ਪ੍ਰਭਾਉ । ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਭੀਰ ਨਿਤ ਰਹੈ । 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਕਹੈਂ ॥ ੩੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਚਾਕਰ ਹੁਇ ਰਹਿਂ ਸੰਗ । ਕਰੇ ਖਰੀਦਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ । ਗਹੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਲ ਬਹੁਤ ਬਨਾਯੋ[6]।ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਸਕੇਲਿ ਬ੍ਰਿਧਾਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਆਮਦ ਬਡੀ ਹੋਇ ਨਿਜ ਪਾਸ । ਪੁੰਜ ਮਸੰਦ ਕਰਹਿਂ ਅਰਦਾਸ । ਕਾਰ ਦਾਰ ਹੁਇ ਕਿਤਿਕ ਬਿਸਾਲ । ਬਧੇ ਮੇਵੜੇ ਫਿਰ ਰਹਿਂ ਜਾਲ ॥ ੩੬ ॥ ਸਰਬ ਨਿਕਟਿ ਧਨ ਕੀ ਅਧਿਕਾਈ । ਬਹੁ ਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਈ।ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਭਿ ਕੇ ਬੈਠਹਿਂ ਬੀਚ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚ ॥੩੭॥ ਰੰਕ ਰਾਉ ਚਲਿ ਆਇ ਜਿ ਕੋਈ । ਅਚਹਿ ਦੇਗ ਤੇ

---

[1](ਲੋਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹਾਥੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਹੀ ਦਿਤਾ ਸੀ । [2]ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੇਤੀ (ਜਤਨ) ਲਾ ਕੇ ਬਚ ਗਿਆ ਹਾਂ । [3]ਖੋਭ ਕੇ । (ਅ) ਗਡਦਾ ਹੋਇਆ । [4]ਜਿਵੇਂ ਚਲਾਵਨ (ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ) । [5]ਸੰਗਲ । [6]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲੀਤੇ ਤੇ ਦਲ ਬਹੁਤ ਬਣਾਇਆ । (ਅ) ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਦਲ ।

ਭੋਜਨ ਸੋਈ। ਗਿਨਤੀ ਰਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਭਾਂਤੀ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਡ ਬੱਖਸਾਤੀ ॥ ੨੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚਤੁਰਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੰਦ। ਦਿਨੇ ਤਾਰੇ। ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਆਏ ਸਭਾ ਮੈਂ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਨੌਰੰਗ ਤੇ ਬੈਠੇ ਮੋਦ ਉਪਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਜੇ ਗਾਵੇ ਬਿਚ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਹਠੀਲੇ। ਕਰਤਾ ਬਾਦ ਬਿਸਾਲ ਕੁਸ਼ੀਲੇ¹। ਅਨਿਕ ਮਾਇਨੇ ਬਕਹਿਂ ਕੁਰਾਨੇ। ਦੀਨ ਬਿਖੇ ਕਹਿਲਾਵਹਿਂ ਸਜਾਨੇ ॥ ੨ ॥ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਤਿਨਹੁਂ ਕਹੁ ਹੋਵਾ। ਜਿਨਹੁ ਸਿਖਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਖੋਵਾ²। ਸ਼ੁਭ ਕਰਤੂਤ ਕਰਨਿ ਮਹਿਂ ਹੌਰੇ।ਝਗਰਨਿ ਬਿਖੇ ਸਿਮੁਖੀ ਗੌਰੇ³ ॥੩॥ ਮਹਾਂ ਮੰਦ ਮਤਿ,ਮੂਰਖ,ਮਾਨੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਝਾਵਹਿ ਧਨ ਹਿਤ ਦਾਨੀ⁴। ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਏ। ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਨਾਮ ਅਲਾਏ⁵:॥੪॥'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਡ ਭਏ ਤੁਮਾਰੇ।ਭੇਖ ਫਕੀਰੀ ਫਿਰੇ ਬਿਚਾਰੇ। ਨਯੋ ਆਪ ਮਾਰਗ ਉਪਰਾਜਾ⁶। ਨਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਨਹਿਂ ਤੁਰਕ ਸਮਾਜਾ ॥੫॥ਪੈਕੰਬਰ ਬਡ ਭਏ ਹਮਾਰੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਸਮਸਰ ਜਗਤ ਨ ਸਾਰੇ। ਮਿਲਿਨਿ ਖੁਦਾਇ ਰਾਹੁ ਸ਼ੁਭ ਕਹਨੇ। ਚਲੇ ਕਹੇ ਮਹਿਂ⁷ ਤਿਨਹੂੰ ਲਹਨੇ⁸ ॥ ੬ ॥ ਜਿਸ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਮਨ ਹੋਇ ਬਿਕਾਰੀ। ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰੀਤਿ ਬਿਥਾਰੀ। ਗਾਵਹਿਂ ਰਾਗ ਬਜਾਵਹਿਂ ਤਾਲ। ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਗਹਿ ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਸਾਲ ॥੭॥ ਬਹੁਰ ਕਹੈਂ—ਹਮ ਭਿਸਤ ਸਿਧਾਇਂ—। ਬਕੈਂ ਕੁਫਰ ਕੁਛ ਲਖਨੇ ਨ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਹਿੰਦੂਨਿ ਕੈ ਰੀਤਿ ਨ ਨੀਕੀ। ਪੂਜਹਿਂ ਬੁਤਨਿ ਭਾਵਨਾ ਜੀ ਕੀ ॥ ੮ ॥ ਦੋਜ਼ਕ ਪਰਹਿਂ ਰਾਹ ਅਸ ਗਹਨੇ। ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮਗ ਲਹਨੇ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਨੇ ਕਹਨੇ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਿਨ ਤੇਜ ਨ ਸਹਨੇ ॥ ੯ ॥ ਬਾਦ⁹ ਬਿਖੇ ਅਰੁ ਅਜ਼ਮਤ ਮਾਂਹਿ। ਸਮਸਰ ਤਾਂਕੀ ਕੀਨਸਿ ਨਾਂਹਿ। ਗੋਰਖ ਆਦਿ, ਪੀਰ ਮੁਲਤਾਨ। ਮੱਕੇ ਬਹੁਰ ਮਦੀਨੇ ਥਾਨ ॥ ੧੦ ॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਕੋ ਗਿਨਿਬੋ ਕਰੀਅਹਿ। ਪੰਡਿਤ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਉਰ ਧਰੀਅਹਿ। ਸਭਿ ਕੋ ਬਿਜੈ ਕੀਨਿ ਵਿਰ

¹ਬੜੇ ਖੋਟੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ²ਗੁਆ ਦਿਤਾ। ³ਭਾਰੇ ਬੁਧੀਮਾਨ। ⁴(ਸ਼ਾਹ) ਧਨ ਦੇਵੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ। ⁵ਮੁਰਾਦ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ। ⁶ਸਾਜਿਆ। ⁷ਜੋ (ਪੈਕੰਬਰ) ਦੇ ਕਹੇ ਵਿਚ ਤੁਰਨ। ⁸ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਖੁਦਾ ਦਾ ਰਾਹ) ਜਾਣਿਆਂ। ⁹ਚਰਚਾ।

ਐਸੋ ਸੂਰਜ ਹਤਹਿ ਤਿਮਰ ਕਹੁ ਜੈਸੇ ॥੧੧॥ ਅਬਿ ਤਿਨਕੇ ਸਿਖ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਰਹੈਂ ਸੁ ਕਰਹਿੰ ਅਰਹਿ ਕੋ ਨਾਲੇ। ਜਗ ਮਹਿੰ ਤਿਨ ਕੀ ਛੁਪੀ ਨ ਬਾਤੀ। ਰੰਕ ਰਾਉ ਸਭਿ ਕੇ ਬੱਖਜਾਤੀ ॥ ੧੨ ॥ ਜਿਮ ਸੂਰਜ ਕੋ ਪਾਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਪਿਖਹਿ ਬਿਲੋਚਨ ਲਹਿ ਸੁਖਰਾਸ। ਤੁਮ ਸਮ ਪੇਚਕ ਕਜਾ ਕੁਛ ਜਾਨੇ। ਅੰਧ ਹੋਹਿੰ ਬੈਠਤਿ ਇਕ ਥਾਨੇ॥੧੩॥ ਜਿਸ ਸੂਰਜ ਕੋ ਸਰਬ ਸਰਾਹੈਂ। ਤਮਚਰ ਕਿਮ ਸੁਖ ਲਹਿ ਤਿਸ ਪਾਹੈਂ। ਤਸਕਰ ਗਾਵੋ ਚਹੈ ਅੰਧੇਰਾ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਮਤ ਹੈ ਤੇਰਾ' ॥੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਉਲਮਾਉ ਗਯੋ ਜਰਬ ਰਿਕੈ। ਲਘੁਤਾ ਸਹਿ ਨ ਸਕੈ ਰਿਸ ਧਰਿ ਕੈ। ਬਾਕ ਰਾਲ ਬਡ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰੇ॥੧੫॥ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਜਬੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਿ ਤਬੈ। 'ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਹੈਂ। ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਸਹਯੋ ਨਹਿੰ ਉਰ ਹੈ ॥੧੬॥ ਜਿਸ ਰਸਨਾ ਸਯੋਂ ਨਿੰਦ ਬਖਾਨੀ। ਸੋ ਅਬਿ ਬੋਲਿ ਸਕੈ ਨਹਿੰ ਬਾਨੀ। ਇਹੀ ਦੰਡ ਤੁਝ ਕੋ ਅਬਿ ਅਹੈ। ਅਪਰ ਜਿ ਕਰੈ ਸਕਲ ਦੁਖ ਲਹੈ' ॥ ੧੭॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ-ਰਾਇ ਜਬਿ ਕਹਯੋ। ਭਯੋ ਗੁੰਗ ਬਹੁ ਬੋਲਨਿ ਚਹਯੋ। ਮੁਖ ਰਸਨਾ ਅਰੁ ਹੋਠ ਹਿਲਾਵੈ। ਵਹਿਰ ਸ਼ਬਦ ਚਹਿ, ਨਿਕਸ ਨ ਪਾਵੈ ॥੧੮॥ਮੂਰਖ ਜਿਮ ਬੋਲਯੋ ਬੁਰਿਆਈ। ਭਯੋ ਦੰਡ ਤਿਮ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਈ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਵਨ ਤੇ ਨਹਿੰ ਬੋਲਾ। ਜਬਿ ਲਗਿ ਜੀਵਯੋ, ਰਹਯੋ ਅਬੋਲਾ[1] ॥੧੯॥ ਲੋਕ ਸਭਾ ਕੇ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਇ। ਤਉ ਏਕ ਨੈ ਬਾਕ ਅਲਾਇ।'ਉਡਗਨ ਅਬਿ ਅਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਨਾਂਹੀ। ਕਹਾਂ ਗਏ ਆਵੈਂ ਪੁਨ ਕਾਂਹੀ[2] ?' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਤੇ ਗੁਰ ਨੰਦ ਉਚਾਰੇ। 'ਸਭਿ ਅਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਅਬਿ ਹੈਂ ਤਾਰੇ। ਸੂਰਜ ਦਿਪਤਯੋ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਹਿੰ ਦੀਖਤਿ ਉਡਗਨ ਇਸ ਕਾਲਾ ॥ ੨੧ ॥ ਮਾਰਤੰਡ ਪਸ਼ਚਮ ਅਸਤਾਵੈ। ਤਬਿ ਤਾਰਨ ਕੋ ਤੇਜ ਦਿਸਾਵੈ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਉਲਮਾਉ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਮ ਉਚਰੀ ਬਾਨੀ ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥ ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥ ੨ ॥ ਚਪਈ ॥ ਸੂਰਜ ਤੇ ਗੁਰੁ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਨ ਤੁਕ ਮਹਿੰ ਅਸ ਅਰਥ ਸੁਖਾਲਾ। ਤਿਸ ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮੋਹਿ ਇਮ ਪਾਵਹੁ। ਤੁਮ ਗੁਰ ਰੂਪ ਜਗਤ ਕਹਿਲਾਵਹੁ ॥ ੨੩ ॥ ਚਹੀਅਤਿ ਹੈ ਬਡ ਤੇਜ

[1]ਗੂੰਗਾ। [2]ਕਿਥੋਂ।

ਤੁਮਾਰੋ। ਹੋਇ ਨ ਬਹੁ ਸੂਰਜ ਉਜੀਆਰੋ। ਯਾਂਤੇ ਤਿਸ ਕੋ ਤੇਜ ਦਬਾਇ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਉਡਗਨ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਲਖਹਿਂ ਤਬਹਿ ਇਹ ਸਾਚੋ ਬਾਚਾ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਹਮ ਜਾਨਹਿਂ ਕਹਿ ਕਾਚਾ'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਭਾਖਾ। 'ਇਸ ਸਲੋਕ ਮੈਂ ਅਰਥ ਜੁ ਰਾਖਾ ॥੨੫॥ਸੋ ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਨੀਕੇ। ਕਿਮ ਸ਼ੁਭ ਲਖਹੁ ਕੁਟਿਲ ਹਹੁ ਜੀਕੇ। ਇਸੀ ਅਰਥ ਕੇ ਨਹਿਂ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ ॥੨੬॥ ਤੁਮ ਕੋ ਤਾਰੇ ਦੇਂ ਦਿਖਰਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋ ਕਰਿ ਜਗਰਾਇ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਆਨ। ਦੇਵ ਦੈਂਤ ਪਰ ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨ ॥੨੭॥ਤੌ ਸੂਰਜ ਕੋ ਤੇਜ ਦਬਾਇ। ਉਡਗਨ ਦਿਪਤਹਿਂ ਨਭ ਦਿਖਰਾਇ'। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜਬਿ ਕਹਯੋ। ਊਪਰ ਗਗਨ ਦਿਸ਼ਾ ਤਬਿ ਲਹਯੋ॥੨੮॥ਸੂਰਜ ਜੋਤਿ ਮੰਦ ਹੁਇ ਗਈ। ਉਡਗਨ ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਈ ਦਈ। ਕਹਯੋ 'ਬਿਲੋਕਹੁ ਅਬਿ ਅਸਮਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਤੇਜ ਮਹਾਨ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬਦਨ ਉਠਾਇ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਉਡਗਨ ਗਗਨ ਦਿਖਾਇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਅਚਰਜ ਉਰ ਹੋਇ।ਜਾਨਤਿ ਭਏ ਤੇਜ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੩੦॥ਸਗਰੇ ਪੁਰਿਮਹਿਂ ਰੌਰਾ ਪਰਯੋ। 'ਦਿਨ ਮਾਹਂ ਤਾਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਹਰਯੋ। ਕਰਾਮਾਤ ਗੁਰਤਾਤ ਲਗਾਈ।ਸੂਰਜ ਕੀ ਅਬਿ ਜੋਤਿ ਦਬਾਈ'॥੩੧॥ ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸਭਾ ਮਝਾਰ। ਆਇਓ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕੁਮਾਰ। ਸਾਦਰ ਬੈਠੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਾਹੁ।–ਖੇਲਹਿਂ ਚੌਪਰ–ਚਾਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ॥ ੩੨॥ ਮਹਦ ਖਿਲਾਰੀ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ।'ਸਭਿ ਤੇ ਜਿਤਹਿ ਜਿ ਦਾਵ ਲਗਾਇ।ਹਮ ਤੁਮ ਖੇਲਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦ ! ਦਾਵ ਲਗਾਇ, ਲਗਾਇ ਬਿਲੰਦ' ॥ ੩੩ ॥ ਸਨਮੁਖ ਗੁਰ ਸੁਤ ਅਰੁ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ। ਆਨ ਬਿਛਾਯੋ ਚੌਪਰ ਮਾਂਹੁ। ਸੋਲਹਿ ਨਰਦ ਰੁ ਪਾਸੇ ਭਾਨ। ਲਗ ਜਵਾਹਿਰ ਕੰਚਨ ਭੌਨ ॥ ੩੪ ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਜੋ ਕਰੇ ਬਨਾਵਾਨ। ਚੌਪਰ ਚਾਰਹੁਂ ਦਿਸ਼ਾ ਸੁਹਾਵਨਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਗਲਾਹ[1] ਲਗਾਯਹੁ ਸ਼ਾਹੁ। ਧਰਿ ਦੀਨਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁ ਮਾਂਹੁ ॥ ੩੫ ॥ ਪਾਸੇ ਲਗੇ ਗੇਰਿਬੇ ਦੋਊ। ਕਹੇ ਗੁਰੂ ਸੁਤ, ਪਰਿ ਹੈ ਸੋਊ[2]। ਨਰਦ ਚਹੈ ਮਾਰੀ, ਤਿਸ ਮਾਰਹਿ। ਜੋ ਚਾਹਿ ਰਾਖਨਿ ਤਿਸਹਿ ਉਬਾਰਹਿ ॥ ੩੬ ॥ ਇਮ ਨਿਜ ਆਠਹੁਂ ਨਰਦ ਪਕਾਇ। ਘਰ ਅੰਤਰ ਬਰ ਸਗਲ ਪੁਗਾਇ।ਕਾਚੀ ਨਰਦ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਪਾਛੇ

[1]ਪਾਹਲਾ ਦਾਉ। [2]ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੋ (ਦਾਉ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

। ਲਈ ਦਿਨਾਰ ਜੀਤ ਕਰਿ ਆਛੇ ॥ ੩੭ ॥ ਚਪਸੋ ਸ਼ਾਹੁ ਪੁਨ ਜੁਗਮ ਹਜ਼ਾਰ । ਧਰਿ ਕਰ ਪਾਸੇ ਕਹੁ ਧਰ* ਡਾਰਿ[1] । ਪੁਨ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਦੇਤਿ ਰੁੜ੍ਹਾਈ। ਜੁਗ ਆਨਹਿ ਘਰ ਲਉ ਪਹੁੰਚਾਈ[2]।੩੮।ਸ਼ਾਹੁ ਫੂਟਕਰਿ[3] ਨਰਦ ਚਲਾਵੈ। ਪਹੁੰਚਿ ਦੂਰ ਤੇ ਤਿਸ ਕਉ ਘਾਵੈ। ਡਲ ਗੇਰਨਿ ਕੀ ਵਿੱਦਜਾ ਜੇਤੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਰਹਜੋ ਪਚਿ ਕੇ ਕਰਿ ਤੇਤੀ ॥੩੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਉਚਰਤਿ, ਸੋ ਆਵੈ। ਚਹਜੋ ਦਾਵ ਨੌਰੰਗ ਨਹਿੰ ਪਾਵੈ। ਦ੍ਵੈ ਸਹੰਸ੍ਰ ਭੀ ਜੀਤ ਲਈ ਹੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਚਪਹਿ ਪੁਨ ਹਾਰ ਭਈ ਹੈ ॥ ੪੦ ॥ ਤ੍ਰੈ ਹਜ਼ਾਰ ਪੁਨ ਧਰਿ ਦੀਨਾਰ । ਲਗੇ ਖੇਲਿਬੇ ਪਾਸੇ ਡਾਰਿ। ਦਾਵ ਤੀਸਰੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ। ਜੀਤ ਲੀਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਤਿਸ ਹਾਨਿ ॥ ੪੧ ॥ ਖਸ਼ਟ ਸਹੰਸ੍ਰ ਜੀਤ ਜਬਿ ਲਈ। ਅਧਿਕ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਮਨ ਚਪ[4] ਭਈ।ਬਹੁਰੋ ਖਸ਼ਟ ਹਜ਼ਾਰ ਲਗਾਈ।–ਜਿਤੌਂ ਬੇਰ ਇਕ, ਜਿਤੀ ਹਰਾਈ[5]– ॥ ੪੨ ॥ ਸਕਲ ਖਿਲਾਰੀ ਕਰਤਿ ਸਹਾਇ। ਨਹਿੰ ਕਿਸ ਕੋ ਇਕ ਚਲਹਿ ਉਪਾਇ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਦਾਵ ਪਰੇ ਨਹਿੰ ਸੋਈ। ਬੈਠੇ ਘਨੇ ਕਰੇ ਕਜਾ ਕੋਈ ॥੪੩॥ ਰਹੀ ਤਬੈ ਭੀ ਨਰਦ ਪਿਛਾਰੀ। ਰਚੇ ਉਪਾਇ ਗਯੋ ਪੁਨ ਹਾਰੀ। ਰਹੇ ਉਪਾਇ ਕਰਤਿ ਬਹੁਤੇਰਾ । ਨਹੀਂ ਦਾਵ ਪਾਸੇ ਸ਼ੁਭ ਗੇਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦਸ ਅਰੁ ਦੋਇ ਸਹੰਸ੍ਰ ਕੋ ਇਮ ਦੀਨਾਰ ਹਰਾਇ। ਪੁਨ ਨਿਵਾਜ ਕੇ ਸਮੇ ਲਖਿ ਉਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਪਛੁਤਾਇ ॥੪੫॥ ਜੀਤਿ ਮੁਹਰ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲੈ ਆਯਹੁ ਸਿਵਰ ਮਝਾਰ। ਸਕਲ ਸਭਾ ਬਿਸਮਤਿ ਰਹੀ, ਰਹੀ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਹਾਰ ॥ ੪੬ ॥ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਭਿਨਿ ਹੀ ਲਖਯੋ ਨ ਇਨ ਸਮ ਆਨ। ਅਰੈ ਬਿਜੈ ਕੋ ਨਹਿੰ ਲਹੈ ਸਭਿ ਹੀ ਰੀਤਿ ਮਹਾਨ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਮਰੀ ਹਟਾਈ। ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਕੀਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦਨ ਤਹਾਂ ਬਸਤਯੋ ਸਮੋ ਬਿਸਾਲ। ਕਰਯੋ ਬਿਤਾਵਨਿ ਕੋ ਜਬੈ ਮਰੀ[6] ਪਰੀ ਇਕ ਕਾਲ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਜਬਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਰੁਦਿਤ ਅਮੰਦਤਿ ਸ਼ੋਕ ਘਰ ਘਰ ਮੈਂ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਮਰਹਿੰ ਤੁਰਤ ਉਪਚਾਰ ਨ ਆਸਾ[7] ॥ ੨ ॥ ਰਾਉ ਰੰਕ ਸਭਿ

[1]ਹਥ ਵਿਚ ਪਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁਟੇ। [2]ਘਰ ਤਕ ਜੋੜਾ (ਨਰਦਾਂ ਦਾ ਜੁੱਟ) ਲਿਆ ਕੇ ਪਹੁੰਚਾਂਵਦਾ ਹੈ। [3]ਫੁਟ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਵਖਰੇ ਵਖਰੀ। [4]ਖਿਝ। [5]ਜਿਤਨੀ ਹਾਰੀ ਹੈ। [6]ਵਬਾਈ ਬੀਮਾਰੀ (ਭਾਵ ਹੈਜ਼ੇ ਤੋਂ ਹੈ)। [7]ਇਲਾਜ ਦੀ ਆਸ ਨਾ ਰਹੀ। *ਪਾ:–ਚਰਨਕਲ।

ਕੇ ਇਕ ਸਾਰ। ਪੰਡਿਤ ਮੁਢਨਿ ਪਰੀ ਪੁਕਾਰ। ਘਰ ਘਰ ਰੋਦਿਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕੇਸ ਉਖਾਰਹਿਂ ਮੁਰਛਾ ਧਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਦਸਤ, ਬਮਨ[1] ਦੋਊ ਲਗਿ ਜਾਇ। ਇਕ ਦੁਇ ਜਾਮ ਬਿਖੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇ। ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ[2] ਬੈਦ ਪਚ ਹਾਰੇ[3]। ਨਹਿਂ ਬਸ ਚਲਹਿ ਸੁ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਾਤੀ। ਕਰਹਿਂ ਸਭਾ ਮਹਿਂ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਿਸ ਭਾਂਤੀ। 'ਆਜ ਪੁਰੀ ਮਾਂਹਿ ਏਤੇ ਮਰੇ। ਵਹਿਰ ਥਾਨ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਾਨ ਭਰੇ ॥ ੫ ॥ ਦਬਹਿਂ ਸੈਂਕਰੇ ਸੈਂਕਰ ਜਾਰਹਿਂ। ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ ਰੁਦਤਿ ਪੁਕਾਰਹਿਂ। ਕਹੂੰ ਬੈਦ ਫਿਰਤੇ ਉਤਲਾਵਤਿ। ਕੇਤਿਕ ਔਖਧਿ ਦੌਰਤਿ ਲਜਾਵਤਿ ॥ ੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਕੇਤਿਕ ਮਰੇ। ਜੀਵਤਿ ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕਹੁ ਕਰੇ। ਏਕ ਬਾਰ ਕਜਾ ਕਜਾਮਤ ਆਈ। ਮਰਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਾਈ ॥ ੭ ॥ ਔਖਧਿ ਦਈ ਲਗਹਿ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂੰ। ਬਮਨ ਦਸਤ ਲਾਗੇ ਦੁਖ ਮਾਂਹੁ'। ਊਚੇ ਰਵਨੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨ। ਪੀਟਤਿ ਰੋਦਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਭੌਨ ॥ ੮ ॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਇਮ ਫੁਰਿ ਆਈ।–ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਸੋਂ ਕਹੌਂ ਬੁਲਾਈ। ਸੋ ਇਹ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਵਨਿ ਜੋਗ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਚਹਿਂ ਪੁਰੀ ਕੇ ਲੋਗ–॥ ੯ ॥ ਆਇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਸ਼ਾਹੂ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇਹੁ ਪਾਹੂ। ਦੀਨ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਪਰੀ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਮਰੀ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੦ ॥ ਇਸ ਕੋ ਯਤਨ ਤੁਮਾਰੇ ਧਾਦ। ਜੇ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਹੋਹਿ ਅਹਿਲਾਦ। ਮਾਨਵ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਅਬੈ। ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਤਿ ਜੇ ਜੀਵਤਿ ਸਬੈ ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰ ਤੁਮਰੋ ਉਪਕਾਰ। ਜੇ ਅਬਿ ਇਹੁ ਸੰਕਟ ਵਿਹੁ ਟਾਰਿ।ਜੇ ਔਖਧਿ ਕੋ ਹੋਇ, ਬਤਾਵਹੁ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਤ ਸੋ ਸਮਝਾਵਹੁ' ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ-ਰਾਇ ਨੇ ਕਹਯੋ। 'ਜੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਦੁਖ ਸਭਿ ਨੇ ਲਹਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਅਬਿ ਉਪਾਇ ਕਹਿ ਦੇਹਿਂ। ਹਮਰੋ ਚਰਨ ਧੋਇ ਕਰ ਲੇਹਿਂ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਬਮਨ ਦਸਤ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਤਿਸ ਕੇ ਬਦਨ ਬੇਰ ਇਕ ਪਾਵੈਂ। ਜਿਯਤਿ ਰਹੇ ਸੋ ਮਰੇ ਨ ਤਬੈ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੰਕਟ ਹਤਿ ਹੁਇੰ ਸਬੈ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਮੋਦ ਉਪਾਵਾ।ਸਕਲ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਡਿੰਡਿਮ ਫੇਰਿ ਦੇਹ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ। ਹੋਇ ਜੁ ਦੁਖੀ ਸੁ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ[4]' ॥੧੫॥ ਤਬਹਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਇਕ ਦੁਇ ਕਹਯੋ। 'ਹਮਰੇ ਸਦਨ ਅਬਹਿ ਦੁਖ ਲਹਯੋ'।

[1]ਉਪਰਛਲ, ਕੋ। [2]ਇਲਾਜ। [3]ਥੱਕ ਹੁੱਟੇ। [4](ਉਹ ਆਕੇ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ)ਚਰਨ ਧੋਕੇ(ਜਲ ਪੀਵੇ)

ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ ਤਤਛਿਨ ਤਾਂਹੂ। ਪਾਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਦੁਖੀ ਮੁਖ ਮਾਂਹੂ ॥ ੧੬ ॥
ਤੁਰਤ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰਾ। ਆਇ ਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ ਤਿਨਹਿਂ ਉਚਾਰਾ।
'ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਜਬਿ ਪਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਸਕਲ ਕਸ਼ਟ ਤਾਤਛਿਨ ਪਰਹਰਯੋ'
॥੧੭॥ ਤਬਿ ਜੋ ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਦੁਖ ਭਯੋ। ਤਤਕਾਲ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਦਯੋ।
ਸੰਕਟ ਨਸਯੋ ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਦੇਰ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਆਏ ਸਚ ਹੇਰਿ॥੧੮॥
ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਗਨਮਯੋ ਤਬਿ ਡੇਰੇ। ਧਾਇ ਧਾਇ ਨਰ ਆਇਂ ਘਨੇਰੇ।
ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿਂ ਲੇ ਲੇ ਜਾਹਿਂ। ਦੁਖੀਅਨਿ ਕੇ ਪਾਵਤਿ ਮੁਖ ਮਾਂਹਿ ॥੧੯
॥ ਤਤਛਿਨ ਸੰਕਟ ਸਕਲ ਨਸਾਵੈ। ਬਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜਸੁ ਗਾਵੈਂ।
ਸਨਬੰਧੀ ਜੋ ਮਰੇ ਨਰਨ ਕੇ। ਪਛੁਤਾਵਹਿਂ ਗੁਨ* ਸਿਮਰਿ ਮਰਨ ਕੇ[1] ॥
੨੦ ॥ 'ਹਮ ਨੇ ਨਹਿਂ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਦਏ। ਬਚਤਿ ਮਰਨ ਤੇ, ਦੁਖ ਕਹੁ
ਹਏ[2]'। ਸਕਲ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਮਾਚਯੋ ਰੌਰਾ। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਆਵਤਿ ਤਿਸ ਠੌਰਾ
॥੨੧॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਰੰਕ ਕੈ ਰਾਉ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਭਾਉ।
ਪੰਡਿਤ ਮੂਢ ਆਇ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲੇਂ ਜੀਵਨ ਆਸ ॥੨੨॥
ਸਗਲੀ ਪੁਰੀ ਮਰੀ ਜੋ ਪਰੀ। ਅਤਿ ਦੁਖ ਕਰੀ[3] ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਹਰੀ।
ਸਕਲ ਲੋਕ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲੇਤਿ। ਸੀਸੇ ਪਾਇ[4] ਸਦਨ ਧਰਿ ਦੇਤਿ॥੨੩॥
ਨਿਸ ਆਦਿਕ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਹੁਇ ਚਾਹੂ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਦੇਤਿ ਦੁਖੀਅਨਿ ਮੁਖ ਮਾਂਹੂ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਿ ਮਰੀ ਹਟਾਈ। ਘਰ ਘਰ ਬਿਖੈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਰਤਾਈ ॥
੨੪॥ ਮਹਦ ਪ੍ਰਭਾਉ ਸਭਿਨਿ ਤਬਿ ਜਾਨਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ
ਮਹਾਨਾ। ਜੋ ਇੱਛਕ ਸੋਈ ਸੁਖ ਲਹੀਅਤਿ। ਸੰਕਟ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ
ਦਹੀਅਤਿ ॥੨੫॥ ਘਰ ਘਰ ਸੁਜਸੁ ਹੋਇ ਅਵਿਦਾਤ। ਮਨਹੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ
ਸੁੰਦਰ ਰਾਤਿ। ਕੀਰਤਿ ਮਨਹੁ ਮਰਾਲਨਿ ਪਾਂਤੀ[5]। ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ
ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ॥੨੬॥ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਹੈਂ। ਰਾਮਰਾਇ ਤਿਮ
ਜਾਤਿ ਭਏ ਹੈਂ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸ਼ੋਭੈਂ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਉਡਗਨ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ
ਸਸਿ ਰਾਤੀ[6]॥੨੭॥ ਚਹ੍ਯੋ ਅਖੇਰ ਸ਼ਾਹੁ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ। ਗੁਰਸੁਤ

---

[1](ਅਪਨੇ) ਮਰਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰ ਕਰਕੇ ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਹਨ,(ਕਾਰਣ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-)
[2]ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [3]ਦੁਖ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਮਰੀ)। [4]ਬੋਤਲਾਂ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਸੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਕੱਚ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਪਾਕੇ।
[5]ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਹੈ। [6]ਪੂੰਨਿਆਂ ਦੀ ਰਾਤ ਦਾ ਚੰਦ। *ਪਾ:-ਗਨ।

ਲੀਨਿ ਸਾਥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮੈਂ। ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਨਰਨਿ ਕਉ ਨਾਂਹੀ। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਮਾਰਗ ਜਾਂਹੀ ॥੨੮॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਹਰਨ ਅਗਾਰੀ। ਦੋਨਹੁੰ ਦੇਖਤਿ ਚਲੇ ਪਿਛਾਰੀ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਏ। ਗਏ ਦੂਰ ਮਾਰਗ ਬਿਸਰਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਪਾਛੇ ਹਟੇ ਨ ਚਹਤਿ ਅਖੇਰਾ[1]। ਹਤ੍ਯੋ ਨ ਗਯੋ, ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਨੇਰਾ। ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਮਿਲਿ ਤਹਿਂ ਹਤ੍ਯੋ ਮਿਰਗ ਕਉ ਧਾਇ ॥੩੦॥ ਭਏ ਇਕਾਕੀ ਦੋਨਹੁ ਤਹਾਂ। ਸੰਗੀ ਏਕ ਨ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਹਾਂ। ਹਟਿ ਗਮਨੇ ਜਬਿ ਪੁਰਿ ਕੀ ਓਰ। ਚਢ੍ਯੋ ਦਿਵਸ ਆਤਪ ਭੀ ਜੋਰ॥੩੧॥ ਛਤਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਿ ਹਿਤ ਛਾਯਾ। ਤੁਰਤ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਮੁਖ ਕੁਮਲਾਯਾ। ਨੌਕਰ ਨਰ ਨਹਿਂ ਨਿਕਟੀ ਕੋਊ। ਆਨਿ ਕਰਹਿ ਆਤਪ ਹਤਿ ਜੋਊ ॥ ੩੨ ॥ ਘਨੇ ਘਾਮ ਤੇ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ। 'ਅਬਿ ਨਰ ਨਿਕਟਿ ਨ ਹਮ ਤੁਮ ਪਾਹੂ।ਆਤਪ ਚੰਡ[2] ਪਰਹਿ ਤਪਤਾਈ।ਕਰਹੁ ਆਪ ਇਸ ਕੇਰ ਉਪਾਈ॥ ੩੩॥ ਹਮ ਤੁਮ ਊਪਰ ਹੁਇ ਜਿਮ ਛਾਯਾ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਚਲਹਿਂ ਨਾਂਹਿ ਤ ਕੁਮਲਾਯਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਇਹ ਘਾਮ ਕਰਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ ਇਸ ਤੇ ਹੁਇ ਹਮ ਤੁਮ ਪਰ ਛਾਉਂ। ਮਿਲਹਿਂ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਉ[3]'। ਤਬਿ ਛਾਯਾ ਦੋਨਹੁੰ ਪਰ ਭਈ। ਤਪਤ ਘਾਮ ਕੀ ਸਭਿ ਮਿਟ ਗਈ॥੩੫॥ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢੇ ਗਮਹਿ ਜਹਾਂ ਕੋ। ਛਾਉਂ ਦੁਹਨਿ ਪਰ ਚਲਹਿ ਤਹਾਂ ਕੋ। ਨਹੀਂ ਮੇਘ ਨਹਿਂ ਛਤਰੀ ਪਾਸ। ਤਊ ਛਾਉਂ ਹੋਈ ਸੁਖ ਰਾਸ॥ ੩੬ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਪੰਥ ਬਿਸਮਹਿਂ ਅਵਿਲੋਕ। ਆਵਹਿਂ ਸਾਥ ਦੂਰ ਦੂਰਿ ਲੋਕ[4]। 'ਦੇਖਹੁ ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਇਹ ਹੋਵਾ। ਛਤਰੀ ਬਿਨਾ ਘਾਮ ਕਹੁ ਖੋਵਾ'॥੩੭॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਦੋਨਹੁ ਭਲੇ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਹੇਰਤਿ ਮਿਲੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਨਿਵਾਵਹਿਂ ਸੀਸ। ਗੁਰਸੁਤ ਕੋ ਅਰੁ ਦਿੱਲੀ ਈਸ਼ ॥ ੩੮ ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਬਿਸਮਾਹਿਂ ਅਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਅਚਰਜ ਹਰਖ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਜਾਇ ਜਬਹਿ ਘਰ ਮਾਂਹੁ ॥ ੩੯ ॥ ਛਾਇਆ ਸੋ ਬਿਲਾਇ ਤਬਿ ਗਈ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਊਪਰ ਤੈਸ੍ਯੋ ਭਈ। ਜਬਿ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਆਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਮਿਟੀ ਛਾਉਂ ਸਭਿ ਲੋਕਨਿ ਦੇਖੀ। ਅਤਿ ਅਚਰਜ

[1]ਸ਼ਿਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੇ (ਅਗੇ ਵਧੀ ਗਏ) ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਹਟੇ। [2]ਤਿੱਖੀ। [3]ਜੋ ਲੋਗ ਮਿਲਣਗੇ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇਖਣਗੇ। [4]ਲੋਕੀ ਦੂਰ ਤਕ ਢੁਕ ਕੇ।

ਰਿਤ[1] ਬਿਸਮ ਬਿਸੇਖੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਰਾਈ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਹਤਿ ਬਨਾਈ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਪ੍ਰਸੂਤ ਪੀੜਾ ਹਰੀ। ਉਜ਼ਬਕ ਵਹਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨੌਰੰਗ ਕੀ ਬੇਗਮ ਹੁਤੀ ਗਰਭਵਤੀ ਨਵ ਮਾਸ। ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸਤਨਿ ਕੇ ਤਬੈ ਅਟਕ ਰਹੀ ਦੁਖਰਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਸਯਾਨੇ। ਟੋਨਾ ਟਾਮਨ ਕੌਨ ਬਖਾਨੇ[2]। ਆਨਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਕਿਯ ਉਪਚਾਰੂ। ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਾਰਜ ਸਾਰੂ ॥ ੨ ॥ ਬੇਗਮ ਕਸ਼ਟ ਪਾਇ ਅਤਿ ਰਹੀ। ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਬੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੋਂ ਕਹੀ। ਅਨਿਕ ਸਯਾਨੇ ਪੁਨਹਿ ਬੁਲਾਏ। ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ ਥਕੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩ ॥ ਧਾਇ[3] ਅਨੇਕ ਨਗਰ ਤੇ ਗਈ। ਤਊ ਪ੍ਰਸੂਤ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਭਈ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਕਰਤਿ ਇਲਾਜ। ਪਚਿ ਪਚਿ ਹਾਰੇ ਬੈਦ ਸਮਾਜ ॥ ੪ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਜਬਿ ਗੁਰ ਸੁਤ ਆਏ। ਸਾਦਰ ਬੋਲਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਠਾਏ। 'ਬੇਗਮ ਕੇ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ। ਲਖਹੁ ਇਲਾਜ, ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਤਾਂਹੀ॥੫॥ਤੁਮ ਸਮ ਪੁਰਖਨਿ ਪਾਸ ਹੁਵੰਤਿ[4]। ਔਖਧਿ ਕਿਧੋਂ ਜੰਤ੍ਰ ਕੇ ਮੰਤ। ਕਸ਼ਟ ਛੁਡਾਵਹੁ ਬੇਗਮ ਕੇਰਾ। ਬਹੁ ਕਲਾਮ ਤੇ[5] ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਹੇਰਾ ॥ ੬ ॥ ਸਕਲ ਸਿਆਨੇ ਰਹਿ ਪਚ ਹਾਰੀ। ਕਿਸ ਕੋ ਸਫਲ ਨ ਕੋ ਉਪਚਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨੰਦਨ ਕਹੈਂ। 'ਹਮਰੇ ਤੌ ਇਕ ਜਪੁਜੀ ਅਹੈ ॥ ੭॥ ਸਗਲੇ ਕਸ਼ਟਨਿ ਕਹੁ ਨਿਰਵਾਰਤਿ। ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਹਾਰਤਿ। ਇਸ ਆਗੇ ਅਟਕਤਿ ਕਿਛੁ ਨਾਂਹੀ। ਅਤਿ ਬਲਿ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੮ ॥ ਦੁਖ ਕਾਟਤਿ ਅਰੁ ਇੱਛਾ ਪੂਰਹਿ।ਜਗ ਕੇ ਬਿਘਨ ਅਗਨਿ[6] ਕਹੁ ਚੂਰਹਿ। ਅਬਿ ਕਲਜੁਗ ਕੇ ਸਮੇਂ ਮਝਾਰ। ਇਸ ਕੀ ਸਮ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਉਦਾਰ ॥ ੯ ॥ ਯਾਂਤੇ ਜਲ ਅਬਿ ਤੁਰਤ ਮੰਗਾਵਹੁ। ਹਮ ਪਠਿ ਦੇ ਹੈਂ, ਤਹਾਂ ਪੁਚਾਵਹੁ। ਤਤਛਿਨ ਤਿਹ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਸੁਖ ਉਪਜੈ ਦੁਖ ਸਕਲ ਬਿਲਾਇ' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਨੀਰ ਮੰਗਾਵਾ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੇ ਤਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਰਖਾਵਾ। ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਨਿ। ਪੁਨ ਜਲ ਅੰਤਰ ਕੌ

[1]ਅਤਿ ਅਸਚਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ। [2]ਟੂਣੇ ਟਾਮੇ (ਜਿਤਨੇ ਕੀਤੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕੇ। [3]ਦਾਈਆਂ। [4]ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [5]ਬਹੁਤ ਕਲਾਮਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਬੀ....। [6]ਜਗਤ ਦੇ ਅਨਗਿਣਤ ।ਬਿਘਨਾਂ ਨੂੰ।

ਪਠਿ ਦੀਨ ॥੧੧॥ ਬੇਗਮ ਕੇ ਮਖ ਮੈਂ ਜਬਿ ਪਾਯੋ। ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਸੂਤ ਭਯੋ ਸੁਤ ਆਯੋ। ਭਈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਭਿ ਅੰਤਹਿਪੁਰ ਮੈਂ।ਬਜੀ ਬਧਾਈ ਨੌਰੰਗ ਘਰ ਮੈਂ ॥੧੨॥ ਰਾਖਯੋ ਨਾਮ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੂ।ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਕਰਯੋ ਉਛਾਹੂ। ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਮਿਲਯੋ ਰਹਯੋ ਕਰਿ ਚਾਹੂ ॥੧੩॥ ਜਪੁਜੀ ਪਠੇ ਜਨਮ ਜਿਸ ਹੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਮਿਲਯੋ ਸਾਥ ਗੁਰ ਸੋਇ। ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ[1]। ਸੋ ਮਾਰਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰ[2] ਨਾਲ ॥੧੪॥ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਅਰੁ ਸਕਲ ਸਮਾਜਾ। ਇਸ ਕੋ ਬਖ਼ਸ਼ਯੋ ਗੁਰੁ ਮਹਾਂਰਾਜਾ। ਜਪੁਜੀ ਹੀ ਕਾਰਨ ਇਸ ਕੇਰ। ਸ਼ਰਨ ਤਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਫੇਰ ॥੧੫॥ ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਬੇਗਮ ਨੇ ਸਾਰੀ। ਬਹੁ ਧਨ ਪਠਿ ਕੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। ਸਤਿ- ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਮਾਨਤਿ ਰਹੀ। ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਲਹੀ ॥੧੬॥

ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਮ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਨੌਰੰਗ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖ ਉਰ ਹੋਵਾ। ਮੱਲਨਨਿ ਕੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਹੁ ਜੋਵਾ ॥੧੭॥ ਉਜਬਕਿ[3] ਕਿਸੂ ਬਲਾਇਤ ਕੇਰਾ। ਖਾਇ ਬਹੁਤ ਅਰੁ ਓਜ ਘਨੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਮਤਿ ਕਛੁ ਕਰਿਬੇ ਬਿਵਹਾਰੂ। ਰਹੈ ਸੁਪਤਿ ਬਹੁ ਪਾਇ ਅਹਾਰੂ॥੧੮॥ਜਬਿ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨੀ ਕਿਹ ਸਾਥ।ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਹਿ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ। ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਇਹ ਬਲਵਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਨਹਿਨ ਬਲਾਇਤ ਇਸ ਮਹਿਂ[4] ਐਸੋ। ਕਰਹਿ ਜੁੱਧ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਹੁ ਜੈਸੋ। ਇਸ ਕੇ ਆਗੇ ਅਰਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਹੋਈ ॥ ੨੦॥ ਅਸ ਨਰ ਤਨ ਦੀਰਘ ਬਲਵਾਨਾ। ਤੁਮ ਨੇ ਭੀ ਦੇਖਯੋ ਕਿਸ ਥਾਨਾ ?'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਬਚ ਭਾਖਾ। 'ਹਮ ਨੇ ਇਕ ਚਮਾਰ ਅਸ ਰਾਖਾ॥੨੧॥ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਤਿ ਨ ਤਤਾਗੇ ਕਾਹੂ। ਤਰੇ ਗਿਰਾਵੈ ਬਹੁ ਬਲ ਜਾਂਹੂ'। ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਬਾਤੀ। "ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਕਿਮ ਹੁਇ ਬੱਖਨਾਤੀ॥੨੨॥ ਦੇਖਤਿ ਦੇਹਿ ਪਲਾਵੈ ਸੋਇ। ਸਨਮੁਖ ਭੂਇ ਸਧੀਰ ਨ ਹੋਇ'। ਇਮ ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਜਬਿ ਹੀ ਕਹਯੋ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਨੇ ਨਿਜ ਨਰ ਦਿਸ਼ਿ ਚਹਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਕਰਯੋ ਹਕਾਰਨਿ ਤਤਛਿਨ ਆਵਾ।

[1]ਵੱਡਾ। [2]ਤੀਰ। [3]ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕੌਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਉਸ ਕੌਮ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਇਹ ਪਹਿਲਵਾਨ। (ਅ) ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [4]ਇਸ ਵਲਾਇਤ ਵਿਚ।

ਤਿਸੈ ਬਿਲੋਕ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਕਸਾਵਾ। 'ਉਜ਼ਬਕ ਕਹਾਂ ਸੁ ਕਹਾਂ ਚਮਾਰ।
ਪੀਸਹਿ ਅੰਗ ਦਾਬਿ ਦੇ ਮਾਰਿ[1] ॥੨੪॥ ਕਨੌਂ ਇਸ ਕੇ ਤੁਮ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵਹੁ।
ਅਧਿਕ ਬਲੀ ਕੇ ਸੰਗ ਭਿਰਾਵਹੁ। ਮੱਲਨ ਦੇਸ਼ ਪਰਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇਰੇ। ਕਿਤਿਕ
ਦਵੇ* ਕੇਤਿਕ ਹਤਿ ਗੇਰੇ ॥੨੫॥ ਇਹ ਸਭਿ ਦੇਸਨਿ ਬਿਦਤਿ ਬਿਸਾਲ।
ਕੌਨ ਅਰਹਿ ਨਰ ਇਸ ਕੇ ਨਾਲ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਬਚ ਕਰੇ।
'ਦੋਨਹੁ ਅਬਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਤਿ[2]† ਅਹੇ ॥ ੨੬ ॥ ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ ਪਤੀਆਵਨਿ
ਕਰਿਹੁ। ਪੂਰਬ ਕਹਾਂ ਭਰੋਸਾ ਧਰਿਹੁ। ਸਭਿਨਿ ਦੇਖਤੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰੈਂ। ਕੋ
ਊਪਰ ਕੋ ਹੋਵਹਿ ਤਰੈ ॥ ੨੭ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਮੁਕਾਬਲੋ ਦੋਇ। ਕਹਿਬੋ
ਸੁਨਿਬੋ ਕਯਾ ਤਿਨ ਹੋਇ[3]। ਉਜ਼ਬਕ ਕੋ ਨਿਜ ਹੁਕਮ ਕਰੀਜੈ। ਕੁਸ਼ਤੀ
ਰਚੈਂ ਹੇਰਿ ਅਬਿ ਲੀਜੈ' ॥ ੨੮ ॥ ਆਇਸੁ ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਦੀਨਿ।
ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਦੌਂਡ ਬਜਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੂਪ ਓਜ ਮਹਿ ਭਰੇ। ਮਿਲੇ
ਪਰਸਪਰ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਦਾਵ।
ਭਿਰਹਿਂ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਰਚਹਿਂ ਉਪਾਵ। ਅੰਗਨਿ ਪਰ ਅੰਗਨਿ ਕੋ ਮਾਰਹਿਂ।
ਭਰਿ ਭਰਿ ਕੌਰੀ ਪਾਇ ਪਸਾਰਹਿਂ॥੩੦॥ਕੁਸ਼ਤੀ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਦਿਖਲਾਈ।
ਪੁਨ ਉਜ਼ਬਕ ਕਉ ਦੀਨਿ ਗਿਰਾਈ। ਤਰੇ ਡਾਰਿ ਪੀਸੇ ਤਿਸ ਅੰਗ।
ਬਨਾਕੁਲ ਕਰਯੋ ਬਹੁਤ ਬਲ ਭੰਗ॥੩੧॥ ਸ਼ਾਹੁ ਮੱਲ ਕਹੁ ਤਰੇ ਗਿਰਾਵਾ।
ਸਭਿਨਿ ਅਚੰਭਾ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵਾ। -ਕਿਤ ਚਮਾਰ ਕਿਤ ਉਜ਼ਬਕ ਏਹੁ।
ਦੁਗਨ ਤਿਗੁਨ ਬਲ ਦੀਰਘ ਦੇਹੁ-॥੩੨॥ ਕਹੇ ਸ਼ਾਹਿ 'ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਿ
ਡਾਰਾ। ਨਿਜ ਅਸ ਸੇਵਕ ਦਿਯ ਬਲ ਭਾਰਾ। ਤਉ ਉਜ਼ਬਕ ਕੋ ਕਹਾਂ
ਬਸਾਵੈ। ਨਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮਿ ਇਹ ਤਰੇ ਗਿਰਾਵੈ ॥ ੩੩ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ
ਬਲਵਾਨ। ਭਿਰੇ ਆਇ, ਕਰਿ ਦੀਨੇ ਹਾਨਿ। ਇਸ ਕਉ ਜੀਤ ਨ ਗਮ-
ਨਯੋ ਕੋਊ। ਦੇਖਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵਤਿ ਸੋਊ ॥ ੩੪ ॥ ਤੁਮ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਦਾਸ
ਮਹਾਨਾ। ਅਜ਼ਮਤ ਤੇ ਹੋਯਹੁ ਬਲਵਾਨਾ'। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਅਚਰਜ ਉਰ
ਪਾਵਾ। -ਕੌਨ ਕਰਹਿ ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਦਾਵਾ ॥ ੩੫ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ
ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਘਰ ਹੈ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਦਿਖੀਅਤਿ ਇਨ ਸਮਸਰ ਹੈ-। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ
ਰਾਮਰਾਇ ਚਲਿ ਆਏ। ਸ਼ਾਹ ਮੱਲ ਸਗਰੇ ਪਛੁਤਾਏ ॥ ੩੬ ॥ 'ਓਜ

[1]ਜੇ ਉਜ਼ਬਕ (ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟ ਕੇ) ਇਸ ਦੇ ਅੰਗ ਰਗੜੇ ਤੇ ਦਬਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮਾਰ ਸੁੱਟੇ।
[2]ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ। [3]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਬਾਬਤ) ਕਹਿਣਾਂ ਸੁਣਨਾਂ ਕੀ ਹੈ। *ਪਾ:-ਤਵੇ। †ਪਾ:-ਸਭਿ।

ਦਰਬ ਤੇ ਰੰਕ ਚਮਾਰ¹। ਤਿਸ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਿ ਹਮ ਗੇ ਹਾਰ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਧਿਕਾਰੀ।–ਕਹਾ ਤੁਮ ਕੋ ਹੋਯੋ ਇਸ ਬਾਰੀ–' ॥ ੩੭ ॥ ਕਰਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਕਹੁ ਅਰਪਾਹੀਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਪਠੇ ਫਲ ਫੂਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਮੇਵਨਿ ਕੀ ਡਾਲੀ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥੩੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਦਰ ਬੋਲਿ ਪਠਾਵਹੀ ਸਾਦਰ ਖਾਕ ਬਿਲਾਸ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇਤਿ ਧਨ ਕਰਹਿ ਕਾਜ ਸ਼ੁਭ ਰਾਸ ॥ ੩੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਅਲਾਦੀਨ ਦੀ ਮੌਤ ਦੱਸੀ। ਸੁਪਨਾ ਸੁਣਾਯਾ। ਦੇਗੀ ਜੋਗੀ। ਲੋਕਾਂਜਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਹਿ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਅਪਰ ਸਭਾਸਦ ਅਨਿਕ ਤਹਿਂ ਬੋਲਹਿਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹੁਤੋ ਅਲਾਵਦੀਨ ਬਿਚ ਬੈਸਾ। ਬਾਤਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੁਛ ਐਸਾ। ਭਨਹਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਵਤਿ। ਨਿਜ ਉੱਤਮਤਾ ਅਧਿਕ ਜਨਾਵਤਿ ॥ ੨ ॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਗੁਰ ਸੁਤ ਨੇ ਕਹਯੋ।'ਨਿਜ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਦਿਨ ਤੈਂ ਭੀ ਲਹਯੋ? ਚਾਤੁਰਤਾ ਜੁਤਿ ਕਹਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਲਖਤਿ ਨ ਕਾਲ ਆਇ ਭਾ ਨੇਰੇ ॥ ੩ ॥ ਅੰਤਰ ਤੇ ਅੰਧੇ ਨਹਿਂ ਦੀਖਹਿ। ਵਹਿਰ ਬਨਤਿ ਬਡ ਪੀਰ ਸਰੀਖਹਿ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਨੇ ਇਸ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਨੀ ॥ ੪ ॥ ਤੌ ਬਤਾਇ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। ਕਬਿ ਫਰੇਸਤੇ ਇਸ ਲੇ ਜਾਹੀਂ?। ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ ਸੁ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦ ਉਚਾਰਾ ॥ ੫ ॥ 'ਰਹੀ ਆਰਬਲ ਅਸ਼ਟ ਦਿਵਸ ਕੀ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਰਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਇਸ ਕੀ'। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੇਤ ਸਭਾ ਨੇ ਸੁਨਯੋ। 'ਇਨਹੁ ਬਾਕ ਕਬਿ ਕੂਰ ਨ ਭਨਯੋ ॥ ੬ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਕਾਲ ਤਿਸ ਪਾਵੈ। ਬਧ ਪੂਰਨ ਤੇ ਕੌਨ ਬਚਾਵੈ'। ਸ਼ੰਕਤ ਹੁਇ ਅਲਾਵਦੀਂ ਆਯੋ। ਅਸ਼ਟ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਯੋ ॥੭॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਬਾਕੀ ਰਹੀ। ਬਿਤੀ ਆਰਬਲ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਹ ਲਹੀ। ਮਰੇ ਤਾਹਿ ਕੇ ਸੁਧ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਧਰੇ ਅਧਿਕ ਉਰ ਮਾਂਹੁ ॥੮॥ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਵਿਖੇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਿਥਾਰਾ।'ਗੁਰਸੁਤ ਪੀਰਨਿ ਪੀਰ ਉਦਾਰਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਬਾਕ ਨਿਫਲ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਜੋ ਉਚਰੈ ਸਾਚੋ ਹੁਇ ਸੋਇ ॥ ੯ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਦਰਸਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸੋਊ'।

---

¹ਬਲ ਤੇ ਧਨ ਵਿਚ ਚਮਾਰ ਕੰਗਾਲ ਸੀ, (ਉਸ ਨਾਲ......)।

ਇਕ ਦਿਨ ਸਭਾ ਗਏ ਗੁਰਨੰਦਨ।ਦੇਖਤਿ ਕਰਹਿੰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਬੰਦਨ ॥੧੦॥ ਸਗਲ ਸਭਾ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਚੀਨਾ*। ਉਠਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ ਲੀਨਾ*। ਸਾਦਰ ਨਿਕਟਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬੈਠਾਏ। ਰੀਤਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ 'ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ! ਹਮ ਕੋ ਸਿਮਰਯੋ ਸੁਪਨੋ ਮਾਂਹੁ। ਕਹਾ ਲਘੁ ਕਾਰਜ ਅਰਯੋ ਤੁਮਾਰਾ? ਜਿਸ ਹਿਤ ਸਿਮਰਤਿ ਰਹਤਿ ਹਕਾਰਾ' ॥੧੨॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਵਾ।–ਆਜ ਨਿਸਾ ਮਹਿੰ ਸੁਪਨੋ ਪਾਵਾ। ਇਨ ਕੋ ਭੀ ਸਿਮਰਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਸੋ ਇਨ ਜਾਨਯੋ ਸਕਲ ਹਵਾਲ ॥ ੧੩ ॥ ਇਨ ਕੋ ਕਰੌਂ ਬੂਝਨੋ ਤੇਊ–। ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ 'ਨਿਸ ਸੁਪਨੋ ਜੇਊ। ਸਗਰੋ ਕਹਿ ਕੈ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਊ। ਕਿਮ ਕਿਮ ਹੋਯਹੁ ਸਰਬ ਜਨਾਵਊ'॥੧੪॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕਹਿ ਸਾਰਾ।'ਜਮਨਾ ਗਮਨੇ ਸੁਪਨ ਮਝਾਰਾ। ਤਹਿੰ ਕਿਸ਼ਤੀ ਪਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਤਰੇ। ਹਾਥ ਬਿਖੇ ਬਨਸੀ[1]† ਕਹੁ ਧਰੇ॥੧੫॥ਮਾਰਤਿ ਮੀਨਨਿ ਬਿਚਰਤਿ ਰਹੇ। ਤਹਿੰ ਤੇ ਇਕ ਭੀ ਹਾਥ ਨ ਲਹੇ। ਤਬਿ ਸਿਮਰਨ ਤੁਮ ਕੀਨਿ ਹਮਾਰਾ।–ਹੋਤਿ ਜਿ ਸੰਗ ਲੇਤਿ ਝਖ ਮਾਰਾ[2] ॥੧੬॥ ਇਮ ਸੁਪਨੋ ਜਾਮਨਿ ਮਹਿੰ ਆਵਾ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਚ ਲਖਿ ਬਿਸਮਾਵਾ।–ਇਨ ਤੇ ਛਪੀ ਨਹੀਂ ਕੋ ਬਾਤ।ਸਮ ਕਰ ਫਲ ਕੇ[3] ਸਭਿ ਬੱਖਯਾਤ–॥ ੧੭॥ ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਸੁਤਹਿ ਬੁਲਾਇ। ਰਵਿਤਨੁਜਾ[4] ਜਲ ਦੇਖਨਿ ਜਾਇ। ਗਏ ਤਹਾਂ ਤਟ ਪਰ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਕਿਸ਼ਤੀ ਕੌ ਮੰਗਵਾਵਨਿ ਕਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਇਕ ਨੌਕਾ ਥੀ ਨਿਕਟਿ ਪੁਰਾਨੀ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਹਤਿ ਸੋਈ ਤਬਿ ਆਨੀ।ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਚਢਿ ਕਰਿ ਦੋਊ। ਅਪਰ ਸਾਥ ਨਹਿੰ ਲੀਨਸਿ ਕੋਊ ॥ ੧੯ ॥ ਜਲ ਜਮਨਾ ਕੋ ਅਤਿ ਸ਼ੈ ਬਾਢਾ। ਬਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਬੇਗ ਜਿਸ ਗਾਢਾ। ਗਿਰ ਕੈ ਗਿਰ ਕਰਿ[5] ਕਾਠ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਹੇ ਜਾਇੰ ਬਹੁ ਬੇਗ ਕਰਾਲਾ ॥ ੨੦॥ ਤਰੀ ਆਪਨੀ ਇਨਹੁੰ ਧਵਾਈ। ਬਡੋ ਕਾਠ ਸੰਗ ਲਾਗਸਿ ਜਾਈ।ਗਈ ਫੂਟ ਤਹਿੰ ਭਏ ਦੁਖੰਡ। ਜਹਾਂ ਬਹਿਤਿ ਹੈ ਨੀਰ ਪ੍ਰਚੰਡ॥੨੧॥ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ 'ਗੁਰ ਸੁਤ! ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ।

---

[1]ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦਾ ਇਕ ਸੰਦ। [2]ਮੱਛੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ। [3]ਟੰਬੇ ਤੇ (ਧਰੇ) ਫਲ ਵਾਂਗ। [4]ਜਮਨਾ ਦਾ। [5]ਪਹਾੜ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ। *ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਅਕਸਰ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਚੌਪਈ ਦੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਹੀ ਚਰਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। †ਪਾ:–ਬਡਸੀ।

ਕਿਸਤੀ ਗਈ ਫੂਟ ਕਰਿ ਦੋਹੁ । ਏਕ ਖੰਡ ਪਰ ਮੈਂ ਰਹਿ ਗਯੋ । ਦੁਤਿਯ ਖੰਡ ਪਰ ਤੁਮ ਥਿਤ ਭਯੋ॥੨੨॥ ਅਸ ਨ ਹੋਹਿ ਜਲ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਜਾਇਂ। ਜੋਰਹੁ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬਾਕ ਅਲਾਇ । ਅਪਰ ਤਰੀ ਨਹਿਂ ਨੇਰੇ ਕੋਊ । ਜਿਸ ਪਰ ਜਾਇ ਚਢਹਿਂ ਹਮ ਦੋਊ॥੨੩॥ਔਰ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਈ ਬਨੈ।ਕਿਸ਼ਤੀ ਜੁਰੇ, ਦੋਹੁ ਬਚ ਭਨੈ'। ਇਮ ਲਚਾਰ ਜਬਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਹਾਰਾ । ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਤਬਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥੨੪॥ 'ਜੁਰੀ ਤਰੀ ! ਜਿਮ ਤਰੀ ਅਗਾਰੀ[1] । ਤਿਮ ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਹੋਹੁ ਸੁਖਾਰੀ । ਮਿਲਹਿਂ ਦੁਖੰਡ ਪਰਸਪਰ ਆਇ । ਹਮ ਕੋ ਲੇ ਚਾਲਹੁ ਤਿਸ ਭਾਇ' ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਜਬਿ ਬਾਕ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰ ਤਾਤ । ਮਿਲੇ ਦੁਖੰਡ ਆਇ ਤਿਸ ਭਾਂਤ । ਪੂਰਬ ਕੇ ਸਮ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਚਲੀ। ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਬਹੈ ਬਹੁ ਬਲੀ ॥ ੨੬ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਦੇਖਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵਾ । –ਆਜ ਨੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਾ–।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਘਰ ਕੋ ਆਇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੇਖਤਿ ਪਤੀਆਇ ॥ ੨੭ ॥ ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਆਯੋ । ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਯੋ। ਸਿੱਧਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਬਿ ਚਾਲੇ । 'ਰਹੈਂ ਜਾਹਿਂ ਦੂਰ,ਤਨ ਨ ਦਿਖਾਲੇ॥੨੮॥ਆਪ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਅਰੈਂ। ਸੋ ਬਿਚਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕੋਊ ਲਖੈਂ । ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਹੈ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਨਹੁ ਕੀ । ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਿਨਹੁ ਕੀ' ॥੨੯॥ਸੁਨਿ ਉਲਮਾਉ ਬਾਤ ਤਬਿ ਕਹੀ । 'ਇਹ ਤੌ ਸ਼ਕਤਿ ਲੁਕਾਂਜਨ[2] ਮਹੀ । ਜੋ ਇਕਬਾਰ ਬਿਲੋਚਨ ਪਾਵੈ । ਬਿਚਰਤਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕੋ ਨ ਲਖਾਵੈ॥੩੦॥ਕੇਤਿਕ ਇਸ ਕਹੁ ਸਾਧਨ ਕਰੈਂ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਇਮ ਧਰੈ' । ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ 'ਗੁਰ ਸੁਤ ਤੇ ਆਨ । ਅਪਰ ਖੋਜੀਅਹਿ ਕਹਾਂ ਮਹਾਨ ॥੩੧॥ ਇਹ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਦੇਹਹਿਂ ਮੋਹੀ। ਪਾਉਂ ਨੇਤ੍ਰ ਦੁਰਬੇ ਗਤਿ[3] ਹੋਹੀ' । ਸ਼ਾਹੁ ਲਾਲਸਾ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਘਨੀ । ਛਪਿ ਜੈਬੇ ਕੀ ਗਤਿ ਹੁਇ ਬਨੀ ॥੩੨॥ ਅਪਨਿ ਪਾਸ ਤੇ ਦੀਨਸਿ ਤਾਂਹੀ। ਲੋਕਾਂਜਨ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ । ਲੇ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖ ਬਹੁ ਕਿਯੋ । ਨੇਤ੍ਰਹਿਂ ਬਿਖੈ ਡਾਰਿ ਤਬਿ ਲਿਯੋ॥੩੩॥ ਤਤਛਿਨ ਤਹਾਂ ਲੋਪ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਅੰਤਹਿਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨਤਿ ਭਯੋ । ਜਹਿਂ ਬੇਗਮ ਨਿਜ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ।

[1]ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਬੇੜੀ ! (ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ) ਅੱਗੇ ਤਰਦੀ ਸੈਂ । [2]ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਸੁਰਮਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰਮਾਂ ਸੁਲੇਮਾਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਅੱਖੀਂ ਪਾ ਲਵੇ ਓਹ ਸਭ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ । [3]ਲੁਕਣ ਵਾਲੀ ਗਤੀ ।

ਭੂਖਨ ਧਰੇ ਉਤਾਰਿ ਬਨਾਇ ॥੩੪॥ ਕਿਸ ਕੋ ਤਹਿੰ ਤੇ ਹਾਰ ਉਠਾਯੋ ॥
ਕਰਨਾ ਭਰਨ[1] ਕਿਸੂ ਕੋ ਲਜਾਯੋ। ਕਿਨਹੂੰ ਪਾਜੇਬ ਧਰੀ ਸੋ ਲਈ। ਸੀਸ
ਫੂਲ ਲੀਨਸਿ ਦੁਤਿ ਮਈ ॥੩੫॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਭੂਖਨ ਗਨ ਲਯਾਇਵ।
ਰਹਨਿ ਥਾਨ ਅਪਨੇ ਧਰਿਵਾਇਵ। ਪਹਿਰਨਿ ਕੋ ਬੇਗਮ ਜਬਿ ਚਹਾ।
ਪਿਖਹਿੰ ਬਿਭੂਖਨਿ,ਪਾਵਹਿੰ ਕਹਾਂ॥ ੩੬ ॥ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਸਭਿਨਿ ਸੰਭਾਰੇ।
ਨਹਿੰ ਕਰਿ ਆਇ ਖੋਜਤਿ ਸਾਰੇ। ਅੰਤਹਿਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਮਾਚਯੋ ਰੌਰਾ।
ਖੋਜਨਿ ਲਾਗਿ ਸਭੇ ਬਹੁ ਠੌਰਾ ॥੩੭॥–ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਆਇ ਕਵਨ ਲੇ ਗਯੋ।
ਤਸਕਰ ਕੌਨ ਆਵਤੋ ਭਯੋ। ਧਰੇ ਹੁਤੇ ਹਮ ਦੇਰ ਨ ਲਗੀ। ਕਿਧੌਂ
ਲੀਏ ਦਾਸੀ ਕੋ ਭਗੀ[2]–॥ ੩੮ ॥ ਕਰੀ ਸੰਭਾਰਿ ਸਭਿਨਿ ਬਿਧਿ ਘਰ ਕੀ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਨ ਗਤਿ ਤਸਕਰ ਕੀ। ਕਈ ਲਾਖ ਕੇ ਜ਼ੇਵਰ ਬਨੇ। ਕੋ ਲੇ
ਗਯੋ ਬਿਭੂਖਨ ਘਨੇ ॥ ੩੯ ॥ ਤਬੈ ਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ ਸੁਧ ਪਠਵਾਈ। ਅੰਤਹਿ-
ਪੁਰਿ ਬਹੁ ਰੌਰ ਮਚਾਈ। ਗਯੋ ਆਪ ਬੇਗਮ ਸਾਮੀਪ। ਜਾਇ ਦਿਖਾਏ
ਸਕਲ ਦਿਲੀਪ[3]॥ ੪੦ ॥ 'ਲੋਕਾਂਜਨ ਮੈਂ ਪਾਇ ਸੁ ਆਯੋ। ਅਪਨੇ ਆਪ
ਨ ਕਾਹੂ ਦਿਖਾਯੋ। ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਆਭਰਨ[4] ਤੁਮਾਰੇ। ਨਿਕਟਿ ਫਿਰਤਿ ਮੁਝ
ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਦੀਨੋ ਜਬੈ। ਪਾਇ ਬਿਲੋਚਨ
ਪਰਖਯੋ ਤਬੈ'। ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਰਾਈ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। ਕਹਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਬਹੁ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਏਕ ਉਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

ਪ੦. [ਗਊ ਜਿਵਾਈ। ਤਸਬੀ ਦਾ ਚੋਰ। ਮੋਤੀ ਦਿਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਉਪਬਨ[5]ਗਮਨ ਕਿਯ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਗੁਰ ਨੰਦ। ਮਨ-
ਭਾਵਤਿ ਫਿਰ ਕਰਿ ਭਲੇ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਾਰਗ
ਗਮਨੇ ਨਿਕਟੇਂ ਦੋਊ। ਪੀਛੇ ਚਲੇ ਆਇਂ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ
ਬਾਤਨਿ ਢਲੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਔ ਨੌਰੰਗ ਮਿਲੇ ॥ ੨ ॥ ਪੰਥ ਪਰੀ ਇਕ
ਮਿਰਤਕ ਧੈਨੁ[6]। ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਨੈਨ। ਜਿਹ ਸਮੀਪ ਲਘੁ
ਬਤ੍ਸ[7] ਖਰੋ ਹੈ। ਨਹਿਂ ਕਬਹੂੰ ਮੁਖ ਤ੍ਰਿਨਨਿ ਚਰਯੋ ਹੈ ॥੩॥ ਅਵਿਲੋਕਤਿ
ਨੌਰੰਗ ਹੁਇ ਖਰੋ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਬਚ ਕਹਿਬੋ ਕਰੋ। 'ਇਸ ਕੋ ਦੇਖਿ

[1] ਕੰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। [2] ਕੋਈ ਦਾਸੀ ਲੈ ਭੱਜੀ ਹੈ। [3] ਦਿੱਲੀ ਪਤੀ ਨੇ। [4] ਗਹਿਣੇ। [5] ਬਾਗ।
[6] ਮੋਈ ਗਊ। [7] ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵੱਛਾ।

ਦਯਾ ਉਰ ਆਵੈ। ਛੋਟੋ ਬਤਸ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਵੈ ॥੪॥ ਹਮ ਹੈਂ ਤੁਰਕ ਦ੍ਵਨੋ ਚਿਤ ਹੇਰੇ। ਤੁਮਰੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬਡੇਰੇ। ਸੰਕਟ ਬਤਸ ਪਾਇ ਖ਼ਹੁਤਰਾ। ਮਿਲਹਿ ਨ ਛੀਰ ਮਾਤ ਜਿਸ ਕੇਰਾ ॥ ੫ ॥ ਹਮਹਿਂ ਰਹਿਮ ਜੋ ਇਤਨਹੁ ਹੋਯਹੁ। ਤੁਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਹੁਇਗੋ ਇਮ ਜੋਯਹੁ[1]। ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਧਰਮ ਕਸ ਔਰ। ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ, ਬਰਹਿਂ ਪੁਨ ਪੌਰ[2]" ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਠਾਂਢ ਹੁਇ ਰਹਯੋ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਉਰ ਲਹਯੋ।– ਨੌਰੰਗ ਹਠੀ ਰਹਯੋ ਥਿਤ ਹੋਇ। ਬਿਨਾਂ ਜਿਵਾਏ ਚਲਹਿ ਨ ਕੋਇ–॥੭॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਜਲ ਅਨਵਾਯਹੁ ਪਾਹੂ। 'ਸੱਤਿਨਾਮ' ਕਹਿ ਲਿਯ ਕਰ ਮਾਂਹੂ। ਛਿਰਕਯੋ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੁਖ ਭਾਖਯੋ। 'ਜੀਵਹਿ ਧੇਨੁ' ਮਨੋਰਥ ਰਾਖਯੋ ॥੮॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮਾਜ ਸਮੇਤ ਨਿਹਾਰਤਿ। ਉਠੀ ਧੇਨੁ ਨਿਜ ਬਤਸ ਪੁਕਾਰਤਿ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਿ ਅਚੰਭਾ–। ਇਨ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਬਡ ਬਿਨ ਦੰਭਾ–॥੯॥ ਹਰਖੇ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਬਿਗਸਾਏ। ਸੁਨਯੋ ਸਭਿਨਿ–ਗੋ ਮਰੀ ਜਿਵਾਏ–। ਪਸਰਯੋ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਜਸੁ ਗਾਵਤਿ ਅਵਦਾਤ[3] ॥੧੦॥ 'ਮੁਰਦੇ ਕੋ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਿ ਦੇਨਿ। ਇਹ ਤੋ ਅਲਪ ਬਾਤ ਕੁਛ ਹੈ ਨ। ਜਿਸ ਪਿਤ ਗੁਰ ਅਸ ਅਜ਼ਮਤ ਦੀਨਿ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਪਠਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥੧੧॥ ਤਿਨ ਕੀ ਅਧਿਕ ਮਹਾਂ ਵਡਿਆਈ। ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਕਹਿ ਜਥਾ ਸੁਹਾਈ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਜਾਨ। ਜਿਨ ਕਹੁ ਸੁਤ ਅਤਿ ਅਜ਼ਮਤਵਾਨ' ॥੧੨॥ ਇਮ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਹੋਵਾ। ਆਗੇ ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਯੋ ਜਿਸ ਜੋਵਾ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਾਂਹਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਭਯੋ ਅਧਿਕ ਬੱਖ਼ਯਾਤ ॥ ੧੩ ॥ ਪੁਨ ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਦੁਰਗ ਸ਼ਾਹਿ ਹਰਖਾਏ। ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸਭਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਸੁਜਸੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ॥੧੪॥ ਤਿਸ ਨਿਸ ਤਸਬੀ[4] ਨੌਰੰਗ ਕੇਰੀ। ਅੰਤਹਿਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਖੋਇ, ਨ ਹੇਰੀ। ਲਈ ਚੁਰਾਇ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਪਾਈ। ਲਾਖਹੁੰ ਧਨ ਕੋ ਖਰਚ ਬਨਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਅਨਿਕ ਜਵਾਹਿਰ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਲਾਗੇ। ਜ਼ਾਹਰ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸੁ ਜਾਗੇ। ਜਿਹ ਸਮਾਨ ਕਿਤ ਪੱਯਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਤਨ ਤੇ ਰਾਖਹਿ ਪਾਹੀ ॥ ੧੬ ॥ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦਨ

[1] ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਖਣ ਨਾਲ। [2] ਫਿਰ (ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ) ਦਰਵੱਜੇ ਵੜੀਏ। [3] ਉੱਜਲ। [4] ਮਾਲਾ।

ਢਿਗ ਗਏ। ਸਾਦਰ ਬੋਲਿ ਬਿਠਾਵਤਿ ਭਏ। ਲਗਯੋ ਬਤਾਵਨਿ 'ਤਸਬੀ ਗਈ। ਅੰਤਹਿਪੁਰ ਗਮਨਯੋ ਨਿਸ ਭਈ ॥੧੭॥ ਹੁਤੀ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਜਬ ਮੈਂ ਗਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਸਿ ਭਯੋ। ਅੰਤਰ ਕੀ ਕਿਨ ਲੀਨਿ ਦੁਰਾਈ[1]। ਜਾਗਯੋ ਬਹੁਰਿ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਈ ॥੧੮॥ ਬੇਗਮ ਆਦਿਕ ਦਾਸੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਹਿ ਸਭਿ ਸੋਂ ਡਰ ਦੀਨਿ ਬਿਲੰਦ। ਨਹਿਂ ਕਿਨ ਮਾਨੀ, ਦਈ ਨ ਫੇਰੈ[1]। ਲਾਖਹੁ ਧਨ ਜਿਹ ਲਗਯੋ ਬਡੇਰ ॥ ੧੯ ॥ ਤਿਂਹ ਸਮਾਨ ਪੱਧਤਿ ਨਹਿਂ ਆਨ। ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਆਇਸਿ ਪਾਨ। ਆਦਿ ਨਜੂਮੀ ਜੇਤਿਕ ਸਯਾਨੇ। ਸਭਿ ਪਚ ਰਹੇ, ਨ ਕਿਸ ਢਿਗ ਮਾਨੇ[2] ॥ ੨੦ ॥ ਆਪ ਬਤਾਵਹੁ ਗੇ ਜਬਿ ਤਾਂਹੀ। ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹਮ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਗਈ ਨ ਪਾਵਹਿ ਕੋਈ। ਜਿਹ ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਕਯੋਂਹੂੰ ਹੋਈ ॥ ੨੧ ॥ ਬਨਹਿ ਨ ਤੈਸੀ ਬਹੁ ਧਨ ਲਾਗੇ। ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜਾਗੇ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ-ਰਾਇ ਤਬਿ ਕਹੀ। 'ਅੰਤਹਿ ਪੁਰ ਮਹਿਂ ਤਸਬੀ ਰਹੀ ॥ ੨੨ ॥ ਅਮਕੀ ਬੇਗਮ ਨੇ ਕਰ ਲੀਨੀ। ਧਰੀ ਚੁਰਾਇ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਚੀਨੀ। ਤਿਸ ਕੇ ਘਰ ਅੰਤਰ ਘਰ ਜੋਇ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਭੀਤੀ[3] ਜੋਇ ॥ ੨੩ ॥ ਤਹਾਂ ਤਾਕ ਇਕ ਗੁਪਤ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਰਾਖੀ ਜਾਇ ਸੰਭਾਰਹੁ'। ਸਕਲ ਪਤੇ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਗਯੋ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਘਰ ਸੁ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਕਿਯੋ ॥੨੪॥ ਖਰੋ ਹੋਇ ਸੋ ਤਾਕ ਖੁਲ੍ਹਾਯੋ। ਅੰਤਰ ਤੇ ਸੰਪੁਟ ਨਿਕਸਾਯੋ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤੇ ਤਸਬੀ ਨਿਕਸੀ ਹੈ। ਜੋਤਿ ਜਵਾਹਰ ਕੀ ਬਿਗਸੀ ਹੈ ॥ ੨੫ ॥ ਹਰਖਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਲੇ ਆਯੋ। ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਖਰਾਯੋ'ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਜੋ ਨਹੀਂ ਬਤਾਵੈ। ਤੌ ਤਸਬੀ ਇਹ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ॥ ੨੬ ॥ ਐਸੇ ਗੁਪਤ ਸਥਲ ਮਹਿਂ ਧਰੀ। ਨਹਿਂ ਕਯੋਂਹੂੰ ਜਹਿਂ ਹੇਰਨਿ ਕਰੀ[4]'। ਇਮ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਨਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੁਇਂ ਦੁਰਜਨ ਉਰ ਦਾਹਨ ॥ ੨੭ ॥

ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਬਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਆਵਾ। ਮਿਲਨਿ ਸ਼ਾਹਿ ਸੋਂ ਭਾਖਿ ਪਠਾਵਾ ॥ ੨੮ ॥ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋਇ। ਆਯੋ ਸਭਾ ਬੀਚ ਅਵਿਲੋਇ।

---

[1]ਮੋੜਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। [2](ਮਾਲਾ) ਕਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ ? (ਨਜੂਮੀ ਆਦਿਕ) ਸਾਰੇ ਖਪ ਰਹੇ, ਕੋਈ (ਮਾਲਾ ਦਾ) ਅਨੁਮਾਨ ਨਾ ਲਾ ਸਕਿਆ। [3]ਕੰਧ। [4]ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦਿਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ।

ਦੇ ਕਰਿ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਤਬਿ ਮਿਲ੍ਯੋ। ਮੋਤੀ ਏਕ ਮਨਹੁੰ ਕਿਨ ਢਲ੍ਯੋ ॥੨੯ ॥ ਬ੍ਰਿਤਲਾਕਾਰ[1] ਏਕ ਸਮ ਸਾਰੋ। ਕਰ ਪਰ ਧਰ੍ਯੋ ਦਿਪੈ ਉਜੀਆਰੋ। ਜੋ ਮੁਕਤਾ ਕੇ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸੋ ਤਿਸ ਬਿਖੇ ਮਹਾਂ ਦਿਪਤਾਯਾ ॥ ੩੦ ॥ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਬਹੁ ਮੋਲੀ ਦੈ ਕੈ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਲਿਯੋ ਰਿਝੈ ਕੈ। ਜੋ ਕਾਰਜ ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਪੁਨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ ॥ ੩੧ ॥ ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤ ਸੁ ਮੁਕਤਾ ਲੈ ਕੈ। ਬੇਗਮ ਨਿਕਟਿ ਗਯੋ ਹਿਤ ਕੈ ਕੈ। ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ ਜਾਂਹਿ ਸੰਗ ਲਾਗਾ। ਤਿਸਹਿ ਦਿਖਾਯਹੁ ਧਰਿ ਕਰਿ ਆਗਾ ॥੩੨॥ 'ਭੂਖਨ ਬਿਖੇ ਪਹਿਰ ਇਹ, ਪ੍ਯਾਰੀ! ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਜ਼ਿਬਾਇਸ਼[2] ਭਾਰੀ। ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਨ੍ਯੋ ਏਹੀ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਯਾਰ ਸਭਿ ਬੇਗਮ ਤੇਹੀ' ॥ ੩੩ ॥ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਮੁਕਤਾ ਹਰਖਾਈ। ਅਧਿਕ ਆਬ, ਸਮ ਏਕ ਗੁਲਾਈ। 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਜੀ! ਹੈ ਇਹੁ ਨੀਕੋ। ਤਊ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਹੁ ਨ ਜੀ ਕੋ ॥ ੩੪ ॥ ਇਕ ਮੁਕਤਾ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਕਾਮਾ। ਨਥ ਮਹਿ ਕਰੇਂ ਲਾਗਹਿ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਜੋਟੀ ਕੋ ਔਰ। ਕਰਹੁ ਖੁਜਾਵਨਿ ਹੈ ਜਿਸ ਠੌਰ ॥੩੫॥ ਪੁਨ* ਇਹ ਸਜਹਿ ਪਰਹਿ ਨਥ ਮਾਂਹੀ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ 'ਦੂਸਰ ਨਾਂਹੀ। ਸਾਗਰ ਟਾਪੂ ਤੇ ਇਹ ਆਯੋ। ਆਨ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਅਸ ਪਾਯੋ' ॥ ੩੬ ॥ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ–ਕਿਤ ਤੇ ਪਾਊਂ ? । ਬਿਕਤਿ ਹੋਇ[3], ਦੇ ਦਰਬ ਮੰਗਾਊਂ–'। ਬੇਗਮ ਸੰਗ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਸ਼ਾਹੁ। 'ਖੁਜਵਾਵਹੁਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਲ ਜਾਂਹੂ' ।੩੭। ਤਬਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਭਏ ਸਭਾਸਦ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹ੍ਯੋ ਬੈਠਾਯੋ ॥੩੮॥ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਮਨ ਮਹਿ ਫੁਰਿ ਆਈ। –ਇਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਲੇਹੁਂ ਮੰਗਾਈ–। ਗੁਰਸੁਤ ਸੋਂ ਤਬਿ ਸ੍ਵਾਲ ਬਖਾਨਾ। ਤਿਸ ਮੁਕਤਾ ਕੋ ਧਰਿ ਨਿਜ ਪਾਨਾ[4] ॥ ੩੯ ॥ 'ਅਸ† ਇਕ ਅਪਰ ਮਿਲੈ ਇਸ ਸਾਥ। ਦੇਹਿ ਜ਼ਿਬਾਇਸ਼ ਪਰਿ ਕੈ ਨਾਥ[5]। ਖੋਜੇ ਕਿਤ ਹੂੰ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ। ਜਾਚ੍ਯੋ ਦਰਬ ਦੇਉਂ ਜੋ ਪਾਵੈ ॥ ੪੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਮੁਕਤਾ ਇਕ ਲ੍ਯਾਵਹੁ। ਸਦਨ ਆਪ ਕੇ ਹੋਇ ਮੰਗਾਵਹੁ। ਤੁਮਰੇ ਬਡੇ ਗੁਰੂ ਜੋ ਭਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਜੁ ਥਯੋ ॥੪੧॥ ਮੁਹਿ ਦਾਦਾ ਕਹੁ ਦੀਨਸਿ ਮਾਲਾ।

[1]ਗੋਲਾਕਾਰ। [2]ਫਬਨ, ਸਜਾਵਟ, ਛੁਤੀ। [3]ਜੇ ਵਿਕਦਾ ਹੋਵੇ। [4]ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਧਰ ਕੇ। [5]ਨੱਥ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ।

*ਪਾ:–ਜਗ। †ਪਾ:–ਇਸ।

ਅਦਭੁਤ ਮਣਕੇ ਸੁਨੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਕਸੌ ਚਾਰ ਹੁਤੇ ਗਿਨਤੀ ਮੈਂ। ਖੋਜਿ ਥਕੇ ਨਹਿਂ ਕਿਤਹੁਂ ਲਹੀ ਮੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਹੋਇ ਆਪ ਕੇ ਘਰ ਮੁਕਤਾ ਕੌ[1]। ਇਹ ਸਮ ਦਿਹੁ ਮੰਗਾਇ ਕਹਿ ਤਾਂਕੋ'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕਹਿ 'ਦੇ ਹੈਂ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਚਹਿਰੀ ਮੈਂ ਲੇ ਐ ਹੈਂ" ॥ ੪੩ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਆਗਲ ਦਿਨ ਲੇ ਗਯੋ। ਤਿਹ ਕੇ ਸਦ੍ਰਿਸ ਮਿਲਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਰੰਗ ਰੂਪ ਆਕ੍ਰਿਤ[2] ਮਹਿਂਜੈਸੋ। ਦੂਸਰ ਦਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਤੈਸੋ॥੪੪॥ ਨੌਰੰਗ ਹਰਖ ਕਰਨੇ ਲੇ ਗਯੋ। ਬੇਗਮ ਕੋ ਪਹਿਰਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਉਸਤਤਿ ਕੀਨਿ। ਅਜ਼ਮਤ ਕੌ ਮੁਕਤਾ ਰਚਿ ਦੀਨਿ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ। ਖਟ ਰੁਤਾਂ ਦੇ ਮੇਵੇ ਇਕੱਠੇ। ਅੰਗ ਤੇ ਬਾਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਆਇ ਸਭਾ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ।ਸਨਮਾਨਤਿ ਨੌਰੰਗ ਤੇ ਬੈਠੇ ਮੋਦ ਉਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਤਿ ਸ਼ਾਹਿ 'ਹਮ ਖਾਯੋ ਆਜ। ਦਿਹੁ ਬਤਾਇ ਸੋ ਸਭਾ ਸਮਾਜ। ਕਿਤਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਆਮਿਖ ਖਾਯੋ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕਜਾ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ ॥੨ ॥ ਤੁਮ ਕਹੁ ਬਡੀ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਜੁ ਹੋਈ[3]। ਤਊ ਆਜ ਕੋ ਅਚਨੋ ਜੁ ਖਾਨਾ। ਆਪ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸਭਿ ਕੇ ਕਾਨਾ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਬਚ ਸ਼ਾਹੂ। ਕਰੇ ਬਤਾਵਨਿ ਜੋ ਕਿਛ ਖਾਹੂ। 'ਪੰਚ ਤਰਹਿ ਕੋ ਆਮਿਖ ਖਾਯੋ। ਤੀਨ ਰੀਤਿ ਓਦਨ[4] ਮਿਲਵਾਯੋ॥੪॥ਚਾਰ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਫਲ ਸ਼ੁਭ ਖਾਏ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਅਪਰ ਬਤਾਏ। ਜਿਤੀ ਬੇਰ ਮੁਖ ਪੀਯਹੁ ਪਾਨੀ। ਭੋਜਨ ਕਰਤਿ ਕਹੀ ਜਿਮ ਬਾਨੀ ॥ ੫ ॥ ਜੇ ਸਮੀਪ ਪਾਚਕ[5] ਸੁ ਬਤਾਇ।ਦਾਸ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਸੋ ਗਿਨਵਾਇ।ਬਾਸਨ ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ ਜੇਤੇ।ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਭਾਖੇ ਤਬਿ ਤੇਤੇ ॥ ੬ ॥ ਅਚਨੋ ਜੁ ਥੋੜਾ, ਸੋ ਕਹਿ ਦੀਨਿ। ਅਪਰ ਸੁਨਾਏ ਗ੍ਰਾਸ ਜਿ ਕੀਨਿ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਦਿਯੋ ਬਤਾਈ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਬਿਸਮਾਈ ॥੭॥-ਮਨਹੁਂ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠੇ ਇਨ ਗਨੋ। ਜਸੌਂ ਕੀ ਤਸੌਂ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਭਨੇ। ਮਹਿਦ ਸ਼ਕਤਿ ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ-।ਨੌਰੰਗ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹਰਖ ਉਪਾਇ॥੯॥ ਪੁਨ ਫਲ ਖੇਬੇ ਕੀ ਬਹੁ ਬਾਤ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਪਰਬ੍ਰਿਤਨੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਕੋ ਕਿਸ ਫਲਹਿ ਸਰਾਹਤਿ ਭਯੋ। ਕਿਸਹੂੰ

[1] ਕੋਈ। [2] ਆਕਾਰ। [3] ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4] ਚਾਵਲ। [5] ਰਸੋਈਏ।

ਅਪਰ ਸ੍ਵਾਦ ਕਹਿ ਦਿਯੋ॥੯॥ਖਸ਼ਟ ਰੁਤਨਿ ਕੇ ਜੇ ਫਲ ਅਹੈਂ।ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸ੍ਵਾਦ ਰੁ ਗੁਨ ਕਹੈਂ। ਤਬਿ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸ਼ਾਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁੰ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਅਜ਼ਮਤਵਾਨਾ! ॥੧੦॥ ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਮੈਂ ਅਪਰ ਨ ਜਾਨਾ। ਚਹਹੁ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ॥ਇਕ ਅਭਿਲਾਖਾ ਮੁਝ ਮਨ ਮਾਂਹੂ। ਸੋ ਅਬਿ ਕਹੌਂ ਆਪਕੇ ਪਾਹੂ॥੧੧॥ ਖਸ਼ਟ ਰੁਤਨਿ ਕੇ ਮੇਵੇ ਜੇਈ। ਫਲ ਅਰੁ ਫੂਲ ਸਕਲ ਅਬਿ ਤੇਈ। ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ ਅਬਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ।ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਖੁਵਾਵਹੁ' ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਬਚ ਭਾਖਾ।'ਹਮ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ ਪੂਰ ਅਭਿਲਾਖਾ'। ਫਲ ਰਸਾਲ ਆਦਿਕ ਮੰਗਵਾਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਅਗਾਰੀ ਭੇ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਗੁਰ ਸੁਤ ਧਰਿ ਦੇਤਿ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਸ਼ਾਹਿ ਸਭਿ ਲੇਤਿ।ਜਾਮਨ,ਖਿਰਨੀ, ਰੁਚਿਰ ਖਜੂਰ।ਆੜੂ,ਆਮਰੂਦ ਫਲ ਰੂਰ॥੧੪॥ ਕਟਲ[1], ਬਢਲ[2] ਅਰ ਸੇਉ, ਅਨਾਰ। ਖਰਬੂਜੇ, ਖਾਰਕ[3], ਸਹਕਾਰ[4]। ਸੰਗਤਰੇ,ਨਿੰਬੂ,ਨੌਰੰਗੀ। ਕਦਲੀ[5]ਫਲ,ਅੰਗੂਰ ਸੁਰੰਗੀ॥੧੫॥ ਖੋਪਾ, ਜ਼ਰਦਾਲੂ, ਨਸ਼ਪਾਤੀ। ਦਾਖ, ਬਦਾਮ, ਸਰਸ[6] ਬਹੁ ਜਾਤੀ। ਬਦਰੀ ਫਲ[7], ਤਰਬੂਜ਼, ਬਟੇਰ[8]। ਸਰਦੇ ਮੰਗਵਾਏ ਇਕ ਅੰਕ[9]॥੧੬॥ ਤੁਰਸ਼ ਫਾਲਸੇ, ਕੰਦਬਿਦਾਰੀ। ਖ਼ਿਮੀਕੰਦ[10] ਫਲਹਰ ਤਿਸ ਬਾਰੀ[11]। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਹਿਂ ਫਲ ਜਾਤੀ। ਧਰੇ ਸ਼ਾਹੁ ਆਗੈ ਬੱਖਨਾਤੀ॥੧੭॥ ਫਲ ਸਮੂਹ ਬਿਦਤਾਏ ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ। ਅਚਰਜ ਹੋਤ ਸਭਿਨਿ ਮਤਿ ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਫਲਨਿ ਕੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅਗਾਰੀ।ਦਿਖਤਿ, ਨ ਲਖੀ ਜਾਇ, ਮਤਿ ਹਾਰੀ॥੧੮॥—ਬੈਠੇ ਕਿਤ ਤੇ ਏਹ ਮੰਗਾਏ।ਹੋਤਿ ਬਲਾਇਤ ਮੈਂ, ਸੋ ਆਏ। ਖ਼ਸ਼ਟ ਰੁਤਨਿ ਕੇ ਉਪਜਨ ਵਾਰੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਭੇ ਸਭਿ ਸਭਾ ਨਿਹਾਰੇ—॥੧੯॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਇ ਰਹਯੋ। ਗੁਰਸੁਤ ਕੋ ਜਸੁ ਬਹੁ ਮੁਖ ਕਹਯੋ। ਅਧਿਕ ਸ੍ਵਾਦ ਜਾਂਬ ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਏ। ਬਹੁਤ ਸਰਾਹ ਸ੍ਵਾਦ ਸਮੁਦਾਏ ॥੨੦॥ 'ਬਹੁ ਉਪਬਨ ਫਲ ਅਚੇ ਜੁ ਆਗੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸ੍ਵਾਦ ਅਸ

---

[1]ਕਟਹਰ। [2]ਢੇਊ। [3]ਛੁਹਾਰੇ। [4]ਕਲਮੀ ਅੰਬ [ਸਿਃ, ਸਹਕਾਰ]। [5]ਕੇਲੇ। [6]ਵਧੀਆ। (ਅ) ਸਹਤ ਰਸ ਦੇ। [7]ਬੇਰ। [8]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਖ। [9]ਇਕੋ ਵੇਰੀ। [10]ਜ਼ਿਮੀਕੰਦ ਤੇ ਕੰਦਬਿਦਾਰੀ ਜੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਹਿਲੀ ਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਦੂਜੀ ਚਯਵਨ ਪਾਕ ਤੇ ਹੋਰ ਦਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [11]ਫਲਹਰ ਤਿਸ ਬਾਰੀ=ਬਨ ਦੇ ਫਲ ਉਸੇ ਵੇਲੇ [ਹਿੰ, ਫਲਹਰੀ=ਬਨ ਦੇ ਫਲ। ਫੂਲ। ਮੇਵੇ]। (ਅ) ਹਰਿਤ ਸਬਾਰੀ=ਹਰੇ ਤੇ ਗਿੱਲੇ [ਸਬਾਰੀ=ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ]।

ਲਾਗੇ। ਅਧਿਕ ਮਧੁਰਤਾ ਅਰੁ ਤੁਰਸ਼ਾਈ। ਅਚਰਹਿ ਅਜਾਇਬ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ' ॥ ੨੧ ॥ ਕਤਹੁੰ ਨ ਸ਼ਾਹਿ ਇਤੇ ਫਲ ਖਾਏ। ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਅਚਹਿ ਅਧਿਕ ਮਧੁਰਾਏ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੌ ਦੀਨੇ। ਅਚਹਿੰ ਸ੍ਵਾਦ ਕੁਛ ਪਰਹਿ ਨ ਚੀਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਹੁਇ ਅਚਰਜ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਹਾਂ ਲਗਯੋ ਅਸ ਬਾਗ ਉਦਾਰਾ? ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਤੇ ਅਸ ਫਲ ਮੰਗਵਾਇ। ਖਟ ਰੁਤ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਖਾਇ ॥੨੩॥ ਅਸ ਉਪਬਨ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਤੁਰਸ਼ ਮਧੁਰਫਲ ਸ੍ਵਾਦਲ ਹੋਹੀ। ਤਿਸਕੀ ਪੌਧ[1] ਲਹੈਂ ਸਮੁਦਾਈ[2]। ਅਪਨੇ ਬਾਗਨਿ ਦੇਹੁੰ ਲਗਾਈ ॥੨੪॥ ਅਧਿਕ ਦੂਰ ਹੁਇ ਮਨੁਜ ਪਠਾਵਹੁੰ। ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਲਘੁ ਬੂਟ ਮੰਗਾਵਹੁ। ਅਦਭੁਤ ਸ੍ਵਾਦ ਲਗਹਿ ਫਲ ਜੋਇ। ਨਿਤ ਖੈਬੇ ਹਿਤ ਹਮ ਕੋ ਹੋਇਂ ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਭਾਖਾ। 'ਜੇ ਅਸ ਬਾਗ ਪਿਖਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਸੋ ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਦਿਖਾਈ। ਤਹਿ ਕੀ ਪੌਧ[1] ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਪਈ ॥੨੬॥ ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਹੀ ਰਹੈ। ਅਪਰਨਿ ਕੋ ਅਧਿਕਾਰ ਨ ਅਹੈ। ਜਸ ਅਚਰਜ ਫਲ ਪਿਖੇ ਰੁ ਖਾਇ। ਤਸ ਅਚਰਜ ਕੋ ਬਾਗ ਲਗਾਇ ॥੨੭॥ ਸਾਵਧਾਨ ਹੁਇ ਦੇਖਹੁ ਨੈਨ। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਬੈਨ। ਕੁਛ ਅਕਾਸ਼ ਲਗਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਭਿਨਿ ਅਗਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੇਤ ਸਭਾ ਕੇ ਦੇਖਹਿਂ। ਹੁਇ ਤੂਸ਼ਨ ਬਿਸਮਾਇ ਬਿਸੇਖਹਿਂ। ਅਰਧਕੋਸ ਲੌ ਜੁਲਤੀ ਆਗ। ਤਿਸਕੇ ਉਪਰ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ॥੨੯॥ ਬਿਗਸੇ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਫੂਲ। ਹਰੇ ਹਰੇ ਦਲ ਮੋਟੇ ਮੂਲ[3]। ਪਾਕੇ ਫਲ ਕੇ ਗੁੱਛੇ ਘਨੇ। ਪੀਤ ਰਕਤ ਦੀਖਤਿ ਰਸ ਸਨੇ ॥ ੩੦ ॥ ਏਕਸਾਰ ਤਸ ਪੰਕਤਿ ਠਾਂਢੀ। ਜੁਲਤਿ ਅਗਨਿ ਨੀਚੇ ਜਿਸ ਗਾਢੀ। ਦਲ ਸੰਘਨੇ ਮੰਜਰੀ[4] ਜੁਤਿ ਸੋਹੇ। ਆਂਬ ਮੌਰ[5] ਜੁਤਿ ਪਿਖਿ ਮਨ ਮੋਹੇ ॥ ੩੧ ॥ ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਕੇ ਤਰੁਵਰੁ ਖਰੇ। ਨਾਮ ਕੌਨ ਲੇ ਗਿਨਤੀ ਕਰੇ। ਦੇਖਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮੋਦ ਉਪਜਾਵਤਿ। -ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਚਰਜ ਅਧਿਕ ਦਿਖਾਵਤਿ ॥ ੩੨ ॥ ਲਗਯੋ ਆਗ ਪਰ ਬਾਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਹਿਂ ਕੁਮਲਾਹਿਂ ਖਰੇ ਤਰੁ ਡਾਲਾ। ਫਲ ਦਲ ਫੂਲ ਅਨੇਕ ਸੁਹਾਏ। ਬਿਦਤ ਸਭਿਨਿ ਕਹੁ ਭਲੇ ਦਿਖਾਏ ॥ ੩੩ ॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਗਿਨੀਅਹਿ ਗੁਨ ਇਨ ਕੇ। ਅਦਭੁਤ ਚਲਿਤ ਜਾਨੀਅਹਿ ਜਿਨ-

---

[1]ਬੂਟੇ। (ਅ) ਪਨੀਰੀ। [2]ਤਿਸ ਦੇ ਸਾਰੀਆਂ (ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ) ਬੂਟੇ ਲੈਕੇ। [3]ਜੜ੍ਹਾਂ। [4]ਤੁਲਸੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਜਰਾਂ ਵਰਗੇ ਫੁਲ। [5]ਬੌਰ ਯਾ ਬੂਰ।

ਕੇ—। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਸ ਕਹਹਿਂ ਘਨੇਰੇ। 'ਸਭਿ ਪੀਰਨ ਕੇ ਪੀਰ ਬਡੇਰੇ' ॥੨੪॥ਕੇਤਿਕ ਘਰੀ ਦਿਖਾਯਹੁ ਬਾਗ। ਬਡੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਤਰ[1] ਆਗ। ਪੁਨਹਿ ਦੀਖਿਬੇ ਤੇ ਰਹਿ ਗਯੋ। ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਅਚਰਜ ਨਯੋ॥੨੫॥ ਪੁਨਿ ਸਗਰੇ ਮਹਿਂ ਪੌਰਨਿ ਪੌਰ। ਘਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਠੌਰਹਿਂ ਠੌਰ। ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਅਜ਼ਮਤ ਕੀ ਬਾਤ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਹਹਿਂ ਮਹਦ ਬੱਖ੍ਯਾਤ ॥੨੬॥ 'ਕੌਨ ਸਕੈ ਕਰਿ ਅਨਬਨ ਏਤੀ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਦਿਖਾਵਤਿ ਜੇਤੀ'। ਸਭਿ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕ ਬਧਾਵੈਂ। ਅਰਪਹਿ ਭੇਟ ਆਨਿ ਦਰਸਾਵੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਲੇਤਿ। ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਧਨ ਕੋ ਨਰ ਦੇਤਿ। ਰਹਹਿ ਭੀਰ ਨਿਤ ਦਰਸ ਕਰਨ ਕੀ। ਪੁਰ ਭਾਵਨਾ ਕਰਹਿਂ ਨਰਨਿ ਕੀ ॥ ੨੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਤ ਗਏ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਰਹਿ ਤਹਾਂ ਅਜ਼ਮਤਿ ਦੇਤਿ ਉਦਾਰ ॥ ੨੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸਿ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

੫੨. [ਸਮੀਰ ਚਲਾਈ। ਸਮਾਧੀ। ਦਰਯਾਈ ਪੌੜਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਇਕ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦ। ਜੇਠ ਮਾਸ ਲੂਵਾਂ ਚਲਹਿਂ ਦਸ ਦਿਸ਼ਿ ਤਪਤ ਬਿਲੰਦ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸਦਨ ਉਤੰਗ। ਸੀਸ ਮਹਿਲ ਅਰੁ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤ ਰੰਗ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਗਰੇ ਤਪਤਾਏ। ਨਹਿਂ ਸੀਤਲਤਾ ਕਤਹੂੰ ਪਾਏ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀ ਅਕਾਸ਼ ਸਗਲ ਤਪਤਾਯੋ। ਮਨਹੁਂ ਤੇਜ ਅਗਨੀ ਦਿਪਤਾਯੋ।ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਨੌਰੰਗਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਆਜ ਤਪਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਜਨੁ ਦਹ੍ਯੋ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ! ਨਿਜ ਬਾਕ ਬਖਾਨਹੁ। ਮਿਟਹਿ ਤਪਤ ਸੀਤਲਤਾ ਠਾਨਹੁ। ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਸੀਤਲ ਬਹਿ ਪੌਨ।ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੁਇ ਭੌਨ॥੪॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਚਿਤ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਅਹੇ। ਮਹਾਂ ਘਾਮ ਜਨੁ ਤਨ ਕੋ ਦਹੇ। ਸੀਤਲ ਮੰਦ ਸਮੀਰ ਚਲਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਕੌ ਸੁਖ ਦਿਹੁ ਤਪਤ ਮਿਟਾਵਹੁ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਹੁਇ ਸੀਤਲ ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚਹੇ। ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਕੀ[2] ਸਮੀਰ ਅਬਿ ਆਵੈ। ਰੁਤਿ ਬਸੰਤ ਸਭਿ ਕੋ ਬਿਦਤਾਵੈ ॥ ੬ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਹੁਇ ਸਪਰਸ਼ ਤਨ ਆਇ। ਅਧਿਕ ਮੋਦ ਚਿਤ ਕੋ ਉਪਜਾਇ।ਗ੍ਰੀਖਮ ਝਾਰ[3]ਮਿਟੇ ਅਬਿ

[1]ਹੇਠ। [2]ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ (੧. ਸੀਤਲ। ੨. ਸੁਗੰਧਤ। ੩. ਮੰਦ ਮੰਦ ਚਲਣ ਵਾਲੀ) ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕ ੮ ਤੇ ੧੦ ਵਿਚ। [3]ਸਾਰੀ ਗਰਮੀ।

ਐਸੇ। ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਤਿਮਰ ਗਨ ਜੈਸੇ' ॥ ੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿਤਨੌਂ ਸੁਖ ਦਾਇਕ ਪੌਨ।ਚਾਲੀ ਛੂ ਬਿਧਿ ਕੀ ਤਿਸ ਭੌਨ:-। ਮਹਦ ਸੁਗੰਧਤਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵਤਿ। ਮੰਦਮੰਦ,ਸੀਤਲ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ॥੮॥ ਕਬਹੁੰ ਨ ਆਗੇ ਸੁਨੀ ਨ ਹੇਰੀ। ਹੋਤਿ ਸਪਰਸ਼ ਸੁਖਦ ਤਿਸੁ ਬੇਰੀ। ਹਰਖ ਭਰੇ ਉਰ ਸਰਬ ਬਿਸਾਲ।ਬਿਸਮਤਿ ਚਿਤ ਅਸ ਬਾਯੂ ਚਾਲ ॥੯॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਗਿ ਸੋ ਬਹੀ। ਸੀਤ, ਸੁਗੰਧਿ, ਮੰਦ ਗਤਿ ਲਹੀ। ਹੁਇ ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯਹੁ। ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਸ਼ਾਹੁ ਉਪਜਾਯਹੁ ॥੧੦॥ ਪੁਨ ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਸਭਾ ਸੁ ਆਇ। ਲਗਨਿ ਸਮਾਧਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਚਲਾਏ। 'ਦਸਮੇ ਦ੍ਵਾਰ ਪੌਨ ਥਿਰ ਹੋਇ। ਸੁਧ ਸ਼ਰੀਰ ਕੀ ਲਖਹਿ ਨ ਕੋਇ' ॥ ੧੧ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਉਲਮਾਉ ਬਖਾਨੇ। 'ਅਸ ਸਮਾਧਿ ਜੋਗੀ ਕਰਿ ਜਾਨੇ। ਅਸ਼ਟ ਅੰਗ[1] ਜਿਸ ਸਾਧਨ ਕਰੇ। ਤਬਿ ਦਸ ਦ੍ਵਾਰੇ[2] ਬਾਯੂ ਥਿਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਅਧਿਕ ਜੋਗ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ।ਆਰਬਲਾ ਚਿਰਜੀਵੀ ਸੋਇ।ਗੋਰਖ ਕਠਨ ਪੰਥ ਉਪਰਾਜਾ। ਸਿੱਖਨ ਕਰੇ ਤਿਨ ਬਡ ਬਡ ਰਾਜਾ ॥ ੧੩ ॥ ਮਾਰਗ ਜੋਗ ਤਿਨਹੁੰ ਸਿਖਰਾਵਾ। ਚਿਰੰਜੀਵ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਰਖਾਵਾ।ਅਪਰਨ ਮਹਿਂ ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਪਈਅਤਿ। ਗੋਰਖ ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਸਿਖ ਲਈਅਤਿ' ॥੧੪॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਸੁਤ! ਤੁਮ ਭੀ ਜਾਨਾ।ਲਾਵਤਿ ਹਹੁ ਸਮਾਧਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ? ਅਉਰ ਮਹਿਦ ਗੁਨ ਗਨ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਕਹਯੋ। 'ਹਮਰੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਿਮ ਚਹਯੋ। ਸੋ ਬਿਧਿ ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਨਿ ਸਮਾਧਿ ਸੁ ਪੰਥ ਸੁਖਾਲਾ ॥੧੬॥ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਪਈਅਤਿ। ਭਗਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਈਅਤਿ। ਇਹ ਤੌ ਮੁੱਖ,ਗੌਨ ਹੈਂ ਆਨ[3]।ਚਹਿਹਿ ਕਰਹਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ,ਲਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ। ੧੭ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਇਹ ਜੋਗ ਸਮਾਧਿ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਬਿਸਾਲ ਜੁ ਸਾਧ। ਤਉ ਮੁੱਖਤਾ ਨਹਿਂ ਇਸ ਕੇਰੀ। ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਲਗਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਬਡੇਰੀ' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਉਲਮਾਉਨਿ ਪੁਨਹਿ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਹ ਤੋ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹਮ ਮਾਨੇਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਪੌਨ ਸਾਧੇ ਤੇ ਬਿਨਾ। ਕਰਹਿ ਸਮਾਧਿ ਲੇਹਿ ਰਸ

[1]ਯਮ; ਨਿਯਮ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ,ਪ੍ਰਤ੍ਯਾਹਾਰ, ਧਾਰਨਾ, ਧ੍ਯਾਨ, ਸਮਾਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਅਧ੍ਯਾ: ੪੮। [2]ਦਸਮ ਦ੍ਵਾਰ ਵਿਚ। [3]ਹੋਰ ਸਭ ਗੌਣ (=ਮਾਮਲੀ) ਹਨ।

ਘਨਾ ॥੧੯॥ ਮਹਾਂ ਕਠਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਲੇ। ਜਿਮ ਬਿਨ ਸਾਧਨ ਸਿੱਧ ਮਹਾਂ ਲੇ[1]'। ਨੌਰੰਗ ਕਹਯੋ 'ਸਨਹੁੰ ਗੁਰ ਨੰਦ ! ਕਹਿੰ ਇਹ ਸਚ,–ਹੈ ਕਠਨ ਬਿਲੰਦ[2]–॥ ੨੦॥ ਜੇ ਤੁਮ ਪੌਨ ਲੇਤਿ ਹੋ ਸਾਧ ? ਲਾਇ ਦਿਖਾਵਹੁ ਮੋਹਿ ਸਮਾਧਿ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਮਾਨਹਿੰ ਸਾਚ ਉਬਾਚੀ। ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਜਾਨਹਿੰ ਕਹਿੰ ਕਾਚੀ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਬਚ ਭਾਖਾ। 'ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮਰੇ ਇਹ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਏਕ ਸਥਾਨ ਦੇਹੁ ਜਹਿ ਬੈਸੇਂ। ਬਰਜਹੁ ਤਹਿੰ ਨ ਜਾਇ ਕੋ ਕੈਸੇ ॥ ੨੨ ॥ ਜਾਵਦ ਰਹੈਂ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ। ਨਰ ਬੈਠਹਿੰ ਦਰ ਪਰ ਚੁਕਸਾਈ। ਕਹੌਂ ਹੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨ ਤਿਸ ਥਲ ਜਾਇ। ਰਹੈਂ ਇਕੰਤ ਪੌਨ ਠਹਿਰਾਇ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹਿ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਭੌਨ। ਕਹਯੋ 'ਨ ਇਸ ਥਲ ਗਮਨਹਿ ਕੌਨ[3]'। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਆਸਨ।[4]ਨੇਤ੍ਰ ਮੂੰਦਿ ਕੈ ਪਿਖਿ ਪੌਨਾਸਨ*॥ ੨੪ ॥ ਦਸਮੇ ਦ੍ਵਾਰ ਪੌਨ ਠਹਿਰਾਈ[4]। ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅੰਗ ਨ ਉਕਸਾਈ। ਸਭਿ ਉਲਮਾਉਨਿ ਜਾਇ ਸੁ ਪਰਖ੍ਯੋ। ਨੌਰੰਗ ਹੇਰਿ ਅਚਲ ਕੋ ਹਰਖ੍ਯੋ ॥੨੫॥ ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਇਕ ਆਸਨ ਰਹੇ। ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਜੋਗ ਰਸ ਲਹੇ। ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਦੁਖ ਦਾਹੈਂ। ਭਾ ਮਿੱਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਅਨੰਦ ਉਛਾਹੇ ॥੨੬ ॥ ਖਸ਼ਟਮ ਬਾਸੁਰ ਬਿਕਸੇ ਨੈਨ। ਨਿਕਸੇ ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਸ਼ਾਹ ਜੁ ਐਨ। ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿੰ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ। ਮੰਦਮਤੀ ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਗਨ ਲਾਜੇ ।੨੭।

ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਚਢਿ ਨੌਰੰਗ ਚਲ੍ਯੋ। ਅਸੁ ਅਰੂਢਿ ਹ੍ਵੈ ਗੁਰ ਸੁਤ ਮਿਲ੍ਯੋ। ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਸੰਗ ਨਹਿੰ ਲੀਨਹੁ। ਦੋਨਹੁੰ ਵਹਿਰ ਪਯਾਨਹੁ ਕੀਨਹੁ ॥੨੯॥ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਵਹਿਰ ਪਲਾਵੈਂ। ਕਰਹਿੰ ਤੇਜ ਅਰੁ ਤੁੰਗ ਕੁਦਾਵਹਿੰ। ਬਾਤਨਿ ਕੇ ਰਸ ਢਲੇ ਮਹਾਨੇ। ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਹੀ ਦੂਰ ਪਯਾਨੇ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਬਿਨਾ ਸਾਧਨ ਤੋਂ (ਕੋਈ ਕਹੇ) ਮੈਂ ਮਹਾਨ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਹੈ। [2]ਇਹ ਸਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ (ਸਮਾਧੀ) ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ। [3]ਕੋਈ ਭੀ। [4]ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ (ਪੌਣ ਦੇ ਆਸਨ=)ਨਾਭੀ ਚੱਕ੍ਰ (ਮਣੀ ਪੂਰਕ ਚੱਕ੍ਰ) ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਦਸਮੇ ਦੁਆਰ ਪੌਣ ਠਹਿਰਾਈ। (ਨਾਭਿ ਤੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਪੌਣ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਹਨ [ਪੌਣ+ਆਸਨ]। (ਅ) ਕੁੰਡਲਨੀ, ਜੋ ਸੁਰਤ ਢੁਕੀ ਹੈ, ਵਲ ਤੋਂ ਕਿਆ ਤੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਪੌਣ ਠਹਿਰਾ ਲਈ। [ਸੰਸ:, ਪਵਨਾਸ਼ਨ=ਸੱਪ, ਸੱਪਣੀ ਵਾਂਙੂ ਹੈ ਕੁੰਡਲਨੀ]।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਪਿਯ ਪਵਨਾਸਨ। ਜੇ ਪਾਠ ਹੋਵੇ 'ਪਿਯ ਪਵਨਾਸ਼ਨ' ਤਾਂ=ਪੌਣ ਪੀਤੀ ਤੇ ਪੌਣ ਦਾ ਭੋਜਨ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਪਾਠ ਹੋਵੇ 'ਪਵਨਾਸਨ' ਤਾਂ=ਪੌਣ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚੀ ਤੇ ਆਸਨ (ਤੇ ਟਿੱਕ ਗਏ)। ਜੇ ਪਾਠ 'ਪਵਨ ਨਾਸਨ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ=ਨਾਸਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪੌਣ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚੀ।

॥੨੯॥ ਜਮਨਾ ਤੀਰ ਤੀਰ ਚਲਿ ਗਏ। ਰੁਚਿਰ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ। ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤੁਰਾ[1] ਪਲਾਯੋ। ਬੇਗ ਸਮੀਰ ਸਮਾਨ ਧਵਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਕਰਯੋ ਬਲ ਘੋਰੇ। ਰੋਕ ਰਹਯੋ ਬਹੁ, ਮੁਰਯੋ ਨ ਮੋਰੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਬਸ ਹ੍ਵੈ ਚਢਯੋ ਸੁ ਜਾਵਤਿ।ਕਰਿ ਉਪਾਇ ਐਂਚਤਿ ਉਤਲਾਵਤਿ॥੩੧॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਜਮਨਾ ਜਲ ਆਵਾ। ਰੁਕਯੋ ਨ ਕੈਸਿਹੁਂ, ਸਮਖ ਪਲਾਵਾ। ਤ੍ਰਸਤਿ ਹੋਇ ਰੋਕਤਿ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹੁ। ਗਯੋ ਓਜ ਕਰਿ ਸਲਿਤਾ ਮਾਂਹੂ ॥ ੩੨ ॥ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਅਸੁ, ਕੋ ਬਸ ਨ ਬਸਾਯੋ। ਰੁਕਯੋ ਜਾਇ ਜਲ ਮਹਿਂ, ਨ ਪਲਾਯੋ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਭੀਜ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕਛੁ ਬਚਤਿ ਨ ਭਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਜ਼ੀਨ ਬਿਗਾਰਾ। ਇਕ ਵਿਰ ਜਲ ਨਿਮਗਨ ਕਰਿ ਸਾਰਾ।ਬਹੁ ਬਲ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸਾਯੋ।ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਢਿਗ ਆਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਚੌਂਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਭੈ ਕਰਿ ਬਚ ਭਾਖਯੋ। 'ਆਜ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹਾਥ ਦੈ ਰਾਖਯੋ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਜਾਤਿ ਜਿ ਬਹਤ ਜਲ ਮਾਂਹੀ। ਤਹਾਂ ਉਬਾਰ ਹੋਤਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੫ ॥ ਬਡੋ ਓਜ ਤੇ ਰੁਕਿ ਅਸੁ ਰਹਯੋ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤ੍ਰਾਸ ਬਹੁ ਲਹਯੋ।ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਜਲ ਕੇ ਬਿਖੈ ਭਿਗੋਵਾ। ਆਗੇ ਮੈਂ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਅਸ ਜੋਵਾ॥੩੬॥ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਮੁਝ ਅਪਰ ਸਥਲ ਤੇ। ਸ਼ੰਕਤਿ ਚਿਤ ਭਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਤਿ ਜਲ ਤੇ। ਤੁਮ ਅਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਐਸੇ। ਭੈ ਨਹਿਂ ਕਰਵਿ ਨੀਰ ਤੇ ਜੈਸੇ॥੩੭॥ ਅਸ ਅਸੁ ਕੋ ਦੀਜਹਿ ਕਰਿ ਜਤਨ[2]। ਅਤਿ ਗੁਨ ਸਹਿਤ ਹੋਹਿ ਜਿਮ ਰਤਨ। ਜੋ ਜਲ ਪਰ ਤਰਿ ਜਾਹਿ ਸੁਖਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਭੀਜਹਿ ਊਪਰ ਅਸਵਾਰੇ ॥੩੮॥ਨੁਸ਼ਕ ਸਮਾਜ ਰਾਖਿ ਕੈ ਬਾਜ। ਚਲਹਿ ਨਦੀ ਪਰ ਦਿਹੁ ਅਸੁ ਸਾਜ।ਤੁਮਹਿਂ ਨ ਦੁਰਲਭ ਇਹ ਕਛੁ ਜਾਨਾ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਝ, ਕਹਹੁ ਬਖਾਨਾ॥੩੯॥ ਐਸੀ ਕੁਛ ਨ ਲਖਉਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਹੋ ਆਪ ਕੇ ਹੋਇ ਜਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਸ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਾਂ। ਪਤਿਆ-ਵਨਿ ਕੀਨਸਿ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਹਰਖਾਇ। ਕਹਯੋ 'ਜਿ ਸ਼ਰਧਾ ਇਮ ਉਪਜਾਇ। ਤੌ ਤੁਰੰਗ ਪਾਵਹੁ ਦਰਿਆਈ। ਤਰਹਿ ਨਦੀ ਜਲ ਛ੍ਵੈ ਨ ਸਕਾਈ॥੪੧॥ ਬਰਨ ਪੁਰੀ ਕੋ[3] ਥਲੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਨ ਤੁਰੰਗ ਨਿਕਸਹੁ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਤੇ ਆਵਹੁ ਬਾਹਰ। ਸ਼ਾਹੁ ਚੜ੍ਹਾਵਹੁ ਹੁਇ ਕਾਰ ਜ਼ਾਹਰ' ॥ ੪੨ ॥ ਇਮ ਜਾਬ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ

[1]ਘੋੜਾ। [2]ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਘੋੜਾ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਦੇਵੇ। [3]ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੁਰੀ ਦਾ।

ਕਹਨੇ। ਜਲ ਤੇ ਅਸੁ ਨਿਕਸਨੇ ਸਭਿ ਲਹਨੇ। ਬਿਸਦ[1] ਬਰਨ ਸੁੰਦਰ,ਬਲ ਭਰਨੇ। ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਤੇ ਜਨੁ ਸੈਚੇ ਢਰਨੇ॥ ੪੩॥ ਮਹਿ ਮਧ ਜ਼ੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੰਤਾ। ਅਤਿ ਚੰਚਲ ਜਨੁ ਨਾਚ ਕਰੰਤਾ। ਦੇਖਤਿ ਸ਼ਾਹਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਨ ਥੋਰਾ। ਆਗੇ ਕਬਿ ਨ ਪਿਖਨੇ ਅਸ ਘੋਰਾ॥੪੪॥ ਗਹਿ ਕਰਿ ਬਾਗ ਚਢਨੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦ ਸਰਾਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਜਲ ਮਹਿੰ ਤੇ ਨਿਕਸਾਇ ਤੁਰੰਗ। ਮੁਝ ਕੋ ਦਿਯੋ ਏਕ ਬਰ ਸੰਗ' ॥ ੪੫॥ ਆਇ ਸਭਾ ਮਹਿੰ ਸਤੁਤਿ ਬਖਾਨੀ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਕਲ ਮਾਨਿ ਹੈਰਾਨੀ। 'ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਕੀ ਬਾਤ ਕਰੰਤਾ। ਅਜ਼ਮਤ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਧਰੰਤਾ' ॥ ੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮ ਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੫੨॥

ਪ੩. [ਤੁਮ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ। ਨੂਜਨੀ ਦੇਠੋਂ ਪੱਤਰੇ ਕੱਢੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕੀਨਿ ਸ਼ਰਈਅਨਿ ਮੰਤ੍ਰ ਮਿਲਿ 'ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ। ਊਚੇ ਬੈਠਹਿ ਗਰਬ ਕਰਿ ਇਹ ਲਾਇਕ ਕਛੁ ਨਾਂਹਿ' ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਗਨ ਉਲਮਾਉ ਮੁਲਾਨੇ ਕਾਜ਼ੀ। ਦੁਖਹਿਂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮੂਢ ਸਦਾ ਜੀ। ਹੋਇ ਨ ਆਵਤਿ ਹੈ ਕਿਮ ਸਮਤਾ। ਤਿਸ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਸਭਿ ਜਗ ਨਮਤਾ[2]॥ ੨॥ ਤਿਸ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਮੂਢ ਮਤਨ ਮੈਂ[3]। ਏਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਗਹਿ ਗਾਢੇ ਮਨ ਮੈਂ। ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ 'ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਤੁਮ ਕਸੋਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਹਿਰ ਪਗ ਪਾਵਹੁ॥੩॥ ਸਰਬ ਤੁਰਕ ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਖਰੇ। ਸਾਬ ਅਦਾਬ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬਰੇ। ਕੋ ਬੈਠਤਿ ਹੁਇ ਨੀਚੇ ਥਾਨਾ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਖਰੇ ਰਹੈਂ ਡਰ ਮਾਨਿ॥੪॥ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਆਵਤਿ ਹੰਕਾਰਤਿ। ਤਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਤੇ ਉਚ ਬਿਠਾਰਤਿ। ਕਹੈ ਨ ਕਲਮਾ ਦੀਨ ਨ ਮਾਨਹਿ। ਅਪਨੇ ਮਤ ਕੋ ਮਹਿਦ ਬਖਾਨਹਿ॥੫॥ ਯਾਂਤੇ ਤੁਮਨੇ ਸਰ੍ਹਾ ਬਿਗਾਰੀ। ਇਮ ਚਲਿ ਭਾਖਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਅਗਾਰੀ'। ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਨੌਰੰਗ ਢਿਗ ਆਏ। ਪੂਰਬ ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਏ॥ ੬॥ ਪੁਨ ਨਿਜ ਮਤ ਕੋ ਮਤਾ[4] ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਜੀ! ਬਡ ਬੁਧਿਵਾਨਾ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਹਿਰ ਜੋ ਹਿੰਦੁਨਿ ਮਤ ਹੈ। ਤਿਸ ਕਹੁ ਨਿਤ ਸਨਮਾਨਤਿ ਅਤਿ ਹੈ॥੭॥ ਜਿਨ ਕੋ ਬੋਲਿਨਿ ਮਿਲਿਨਿ ਸ ਦੋਸ਼ਾ।ਤਿਸ ਪਰ ਸਾਦਰ ਰਖਹੁ ਭਰੋਸਾ। ਤੁਰਕ ਲੋਕ ਗਨ ਖੇਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਿੰਚਨਹਾਰ ਆਪ ਸਭਿ ਕਾਲਾ॥ ੮॥ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਾਰ[5] ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਹਿ ਯਾਂਕੋ। ਕਰਤਾ ਪੁਸ਼ਟ ਸਦਾ ਤੁਮ ਤਾਂਕੇ। ਜੇ ਨ ਲੇਹੁ ਸੁਧ

[1]ਚਿੱਟਾ। [2]ਨਿਉਂਦਾ ਹੈ। [3]ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਮਤ ਵਿਚ ਤਿਸ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਲੇਸ਼ ਭੀ (ਭਰੋਸਾ) ਨਹੀਂ। [4]ਮਸਲ੍ਹਾ, ਸਿੱਧਾਂਤ। [5]ਵਾੜ।

ਦੇਹੁ ਬਿਗਾਰੀ। ਅਪਰ ਖਯਾਲ ਲਗਿ ਹਿਦੇ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਤਬਿ ਨ ਥਿਰਹਿ, ਇਹ* ਤੁਰਤ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਹੋਹਿ ਕੁਤੋ[1] ਪੁਨ ਜਗਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਆਨਿ ਹਿੰਦੂ ਹੰਕਾਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਤੁਮ ਸਭਿ ਤੇ ਤਿਹ ਊਚ ਬਿਠਾਵਉ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਖਿਸਾਲ ਬਧਾਵਉ। ਇਹ ਅਜੋਗ ਹੁਇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਾਰ ਕੋ[2] ਨਹਿੰਨ ਬਿਗਾਰਹੁ ॥ ੧੧ ॥ ਕਰਤਿ ਤੁਰਕ ਤਕਰਾਰ ਤਹਕੀਕੀ[3]। ਕਿਸਹੂੰ ਨੈਂ ਮਨ ਕਹੁ ਲਾਗਹਿ ਨੀਕੀ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਤਿਨਹਿੰ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਅਜ਼ਮਤ ਓਜ ਅਜਬ ਅਜ਼ਮਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਜਿਮ ਹਮ ਭ਼ਿਖਮ ਬਖਾਨੀ ਤਾਂਹਿ। ਕਰਿ ਦਿਖਾਇ ਭਨਕ ਨ ਬਿਲਮਾਹਿ। ਅਪਨੀ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਓਜ। ਬੈਠਹਿ ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੇ ਰੋਜ਼ ॥੧੩॥ ਨਹਿੰ ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਹਟੈ ਹਟਾਯੋ। ਜਿਸ ਕੋ ਜਸੁ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰ ਛਾਯੋ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹੋਵਹਿੰ ਸਿੱਖਯ। ਸੋ ਗਤਿ ਭਾਖਤਿ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯ' ॥੧੪ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਾਥ ਪੁਨ ਤੁਰਕ ਬਖਾਨੈਂ। 'ਹਮ ਸਮ ਤੁਰਕ ਨ ਤਿਨ ਕਹੁ ਮਾਨਹਿਂ। ਅਜ਼ਮਤ ਰੋਜ਼ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਕਰੈਂ। ਤਨਕ ਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਸੋਂ ਹੂੰ ਧਰੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਹਮ ਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬੀਚ ਰਹਿੰ ਠਾਵੇ। ਅਪਨੇ ਮਤ ਕਹੁ ਰਾਖੈਂ ਗਾਵੇ। ਤੁਮ ਜੇ ਅਜ਼ਮਤ ਓਜ ਬਤਾਵਹੁ। ਆਜ ਨ ਚੌਂਕੀ ਬੀਚ ਡਸਾਵਹੁ ॥ ੧੬ ॥ ਸਭਿ ਮੈਂ ਬੈਠਿ ਜਾਇਗੋ ਸੋਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਆਗੇ ਠਾਂਢੋ ਹੋਇ। ਇਮ ਕਰਿ ਅਪਨੋ ਦੋਸ਼ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਮਹਿੰ ਭਲੇ ਕਹਾਵਹੁ' ॥ ੧੭ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯਹੁ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਿਦੇ ਸ਼ਾਹਿ ਮਿਟਵਾਯਹੁ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਸਭਾ ਲਗੀ ਜਬਿ ਆਇ। ਤਹਾਂ ਨ ਚੌਂਕੀ ਦਈ ਬਿਛਾਇ ॥੧੮॥ ਅਪਨੋ ਸਮੋ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ। ਗੁਰੁ ਨੰਦਨ ਆਯੋ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮੈਂ। ਦੇਖਿ ਸਭਾ ਕਉ ਸਭਿਨਿ ਖੁਟਾਈ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਲੀਨਿ ਭਰਮਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਕਹੁ ਦੋਸ਼ ਬਿਚਾਰਾ। ਬਹੁ ਮੂਰਖ ਮਤਿਮੰਦ ਗਵਾਰਾ। ਦੇਖੀ ਸੁਜਨੀ ਜਹਾਂ ਡਸਾਈ। ਤਹਿੰ ਤੇ ਊਚੀ ਭੂਮਿ ਉਠਾਈ ॥੨੦॥ ਚੌਂਕੀ ਕੇ ਸਮ ਊਰਧ ਉਠਾਇ। ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੇ ਹੁਇ ਅਧਿਕਾਇ। ਸਮ ਹਮੇਸ਼ ਕੇ ਭਯੋ ਉਤੰਗ। ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਦੁਤਿ ਸੰਗਿ ॥੨੧॥ ਬਿਗਸਨੋ ਸ਼ਾਹੁ ਰੁਮਾਲ ਬਦਨ ਦੇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਿਖੈ ਅਧਿਕ ਹੀ ਮਨ ਦੇ। ਕਯਾ ਅਬਿ ਕਹੈਂ ਨ ਬਸ ਮੁ ਬਸਾਵੈ। ਕੌਨ

[1] ਕਿਵੇ'। [2] ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਰੂਪੀ ਵਾੜ ਨੂੰ। [3] ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। *ਪਾਠ—ਦੇ।

ਮੂਢ ਹੁਇ ਤਰੇ ਬਿਠਾਵੈ ॥੨੨॥ ਚੌਂਕੀ ਸਮ ਊਚੀ ਕਰਿ ਧਰਨੀ। ਬੈਠਨੋ ਅਜ਼ਮਤ ਕੀ ਕਾਰ ਕਰਨੀ। ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੇ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਮਹਦ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਸਭਾ ਦਬਾਵਤਿ ॥ ੨੩॥–ਕਿਮ ਜ਼ਮੀਨ ਊਚੀ ਹ੍ਵੈ ਗਈ–। ਸਕਲ ਸਭਾ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮੈ ਭਈ। ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੇ ਆਇ ਬਿਰਾਜੈ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਗਨ ਲਾਜੈ ॥ ੨੪ ॥ ਸਨਮਾਨਤਿ ਨੌਰੰਗ ਕਹਿ ਬਾਤ। ਕਰਹਿ ਕੁਟਿਲਤਾ ਨਹਿ ਬੱਖਯਾਤ। ਸਭਾ ਉਠੀ ਪੁਨ ਡੇਰਨਿ ਆਇ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਹੈਂ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਇ ॥ ੨੫॥ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪੁਨ ਗਏ ਮੁਲਾਨੇ। 'ਪਿਖਯੋ ਓਜ ਤਿਨ ?' ਸ਼ਾਹੁ ਬਖਾਨੇ। 'ਅਜ਼ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਬਿਸਾਲ ਸਭਿ ਰੀਤੀ।ਕਹਹੁ ਕੌਨ ਕਿਮ ਲੇਵਹਿ ਜੀਤੀ?॥੨੬॥ਗੁਪਤ ਰਿਦਾਨਿ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਕਰਹਿ ਬਿਖਮ ਤੇ ਬਿਖਮ ਜੁ ਕਾਮੀ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਰੀਯਨਿ ਪੁਨਹਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਇਕ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਅਜ਼ਮਤ ਹੁਇ ਹਾਨੀ ॥੨੭॥ ਲਿਖਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜੋਈ। ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਗੁਰ ਹੈ ਸੋਈ। ਚੌਂਕੀ ਊਪਰ ਸੁਜਨੀ ਤਰੇ। ਕਤਰਹੁ ਪਤਰੇ ਤਹਿਂ ਦਿਹੁ ਧਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਰਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਗੁਰ ਕੀ ਜਬਿਹੂੰ।ਕਰਾਮਾਤ ਹਤਿ ਹੋਇਸੁ ਤਬਿਹੂੰ।ਤਿਸਕੇਊਪਰ ਬੈਠਹਿ ਆਇ। ਪੀਛੇ ਹਾਸ ਰਚਹੁ ਮਨ ਭਾਇ' ॥੨੯॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਾਯੋ ਸੋ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤੇ ਮੰਗਵਾਇ ਸੁ ਲੀਨਿ। ਜਿਲਤ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਤਰੀ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸੈਂਚੀ ਕਿਯ ਪਤਰੀ ॥੩੦॥ ਕੌਤਿਕ ਲੈ ਕੈ ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਸੈਂਚੀ ਸੁਜਨੀ ਤਰੇ ਦਬਾਈ। ਇਕ ਸਮਾਨ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਰੱਖੀ। ਜੋ ਕੈਸੇ ਕਾਰ ਜਾਇ ਨ ਲੱਖੀ ॥੩੧॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਮਿਲਿ ਉਮਰਾਉ ਭਏ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦਨ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਉਤਰ ਪਾਲਕੀ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ॥੩੨॥ਜਾਇ ਸਭਾ ਮੈਂ ਠਾਢੇ ਰਹਯੋ। ਲਖਾ ਖੁਟਾਈ ਮੁਲਾਨ, ਕਹਯੋ:। 'ਖੰਟ ਕਾਜ ਆਜ ਬਡ ਕਰਯੋ। ਸੁਜਨਾ ਤਰ ਨਾਮ ਸਤਿ ਧਰਯੋ ॥੩੩॥ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਸਭਿ ਜਗ ਕੇਰੋ। ਸਤਿਨਾਮ ਤਿਹ[1] ਬਡੋ ਬਡੇਰੋ। ਸੋ ਹਮਰੇ ਗੁਰੁ ਬਰਨਨ ਕਰਯੋ।ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਧਰਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਸੋ ਹਮਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਮਾਨ। ਰਾਖਹਿਂ ਨਿਸ-ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਮਾਨ। ਤਿਸ ਕੇ ਪਤਰੇ ਛੇਦਨ ਕਰੇ।ਹਮਰੀ ਸੁਜਨੀ ਕੇ ਤਰੇ[2] ਧਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਮਹਾਂ ਅਯੋਗ ਕਰਯੋ ਤੁਮ ਕਾਜੂ। ਅਬਿ ਲੌ ਠਾਨਹੁ

[1]ਤਿਸ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਦਾ। [2]ਹੇਠ।

ਪਰਖਨਿ ਕਾਜੂ¹। ਇਮ ਕਹਿ ਪਤਰੇ ਹਾਥ ਉਠਾਏ।ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਪਾਸ ਰਖਾਏ ॥ ੨੬ ॥ ਬਿਸਮ ਰਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ ਮਾਨੀ।–ਬਿਨਾਂ ਭਨੇ ਕਿਮ ਲੀਨਸਿ ਜਾਨੀ।ਹਮਰੇ ਦਾਵ ਤਰੇ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ।ਜੋ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਪੂਰਬ ਪਾਵਤਿ–॥ ੨੭ ॥ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਭਏ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਿਮ ਉੱਤਰ ਦਏ। ਉਰ ਅਚਰਜ ਕੋ ਧਾਰਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਠੇ ਸਭਾ ਸਦ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ਗਏ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਅਪਰਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਦਏ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕੀਰਤਿ ਸੇਤ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਪਸਰੀ ਸਰਬ ਨਿਕੇਤ ॥ ੨੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੩ ॥

ਪ੪. [ਜੂਹਿਆਂ ਦੇ ਜੰਦਰੇ ਖੁਹਲੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਾਵਨਿ ਪੁਨ ਕੀਯੋ 'ਅਸ ਨਰ ਅਜ਼ਮਤ ਸਾਥ। ਹੋਹਿ ਤੁਰਕ ਕੈਸੇ ਜਬਹਿ ਬਧਹਿ ਦੀਨ ਕੀ ਗਾਥ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ਜਿਸ ਮਤ ਮਹਿਂ ਐਸੇ ਨਰ ਹੋਇ। ਰਹਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰਿ ਸਭਿ ਕੋਇ।ਤਿਸ ਮਤ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ ਮਨਮਾਨ।ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਠਾਨ॥੨॥ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬ੍ਰਿਧਾਵਨ ਕਰੈ। ਤੁਮ ਕੋ ਇਤੋ ਜਤਨ ਨਹਿਂ ਪਰੈ। ਇਹੀ ਏਕ ਜਗ ਤੁਰਕ ਬਨਾਵੈ।ਦੇ ਸ਼ਰਧਾ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਰਾਵੈ¹॥੩॥ ਅਚਰਜ ਕਰਹਿ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਜਬਿਹੂੰ। ਸਭਿ ਉਠਿ ਪਾਇਨ ਪਰਿ ਹੈਂ ਤਬਿਹੂੰ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਸਿਖਰਾਵਹਿ।ਨੀਕੇ ਧਾਰਹਿਂ,ਨਿਸ਼ਚਾ ਲਾਵਹਿਂ ॥੪॥ ਬਲ ਛਲ ਤੇ ਇਸ ਤੁਰਕ ਬਨਾਵਹੁ। ਰਾਵਰ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਾਵਹੁ। ਬਧਹਿ ਦੀਨ ਹੁਇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਝਾਰੀ। ਕਲਮਾ ਪਠਹਿ ਹਰਖ ਕਰਿ ਭਾਰੀ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਤੇ ਲਲਚਾਵਾ।–ਤੁਰਕ ਬਨਹਿ, ਕੋ ਰਚਹਿਂ ਉਪਾਵਾ। ਸਭਿ ਸੁਖੇਨ ਤਬਿ ਹੁਇ ਮਨ ਭਾਈ। ਇਸ ਪੀਛੇ ਬਨਿ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੬ ॥ ਆਜ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਸਭਾ ਲਗਾਇ । ਰੋਕਹਿਂ ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਨਹਿਂ ਜਾਇ। ਅਪਨੋ ਖਾਨਾ ਪੁਨਹਿ ਖਵਾਵਹਿਂ।ਜਿਸ ਕਿਸ ਕਰਿ ਇਸ ਧਰਮ ਗਿਰਾਵਹਿਂ– ॥੭॥ ਦਰਵਾਨਨਿ ਸੰਗ ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਾਰੇ। 'ਗੁਰ ਸੁਤ ਅੰਤਰ ਰਖਿ, ਦਿਹੁ ਤਾਰੇ²। ਨਿਕਸਨਿ ਕਉ ਜਬਿ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਵਹਿ। ਨਹਿਂ ਖੋਲਹੁ, ਤਬਿ ਅਟਕ ਰਹਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ਤੁਮ ਕਹਿ ਦੇਹੁ–ਨ ਤਾਰੀ ਇਹਾਂ। ਪਹੁੰਚੀ ਸ਼ਾਹੁ

¹ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾਨ ਕਰੇਗਾ, ਭਾਵ ਕਰਾਮਾਤ ਤੱਕ ਕੇ (ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ) ਇਸਲਾਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋ ਆਵੇਗੀ। ²ਜੰਦਰੇ।

ਸਥਿਤ ਹੈ ਜਹਾਂ–। ਇਮ ਕਹਿ, ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਨਿਕਸਨਿ ਥਾਨ ਪਾਇ ਨਹਿਂ ਲਹੇ ॥ ੯ ॥ ਸਾਦਰ ਕਹਹੁ, ਨ ਬੋਲਹੁ ਫੇਰ। ਹਟਕ ਰਹਹਿਗੋ ਤਾਰੋ ਹੇਰਿ'। ਇਮ ਸਲਾਹ ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਕਰੀ। ਮੂਢ ਮੁਲਾਨ ਕਹੇ ਮਤ ਹਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਾ ਜਾਮਨੀ ਬਿਖੈ ਲਗਾਈ। ਆਨਿ ਭਏ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਚਲਿ ਆਏ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੁਰਕਨਿ ਪਰ ਛਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਉਤਰਿ ਪਾਲਕੀ ਤੇ ਤਹਿਂ ਗਯੋ। ਸ਼ਾਹ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਹੇਰਤਿ ਭਯੋ।ਸਨਮਾਨਤਿ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਠਾਵਾ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਊਚੋ ਦੁਤਿ ਪਾਵਾ ॥੧੨॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੇਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਬੋਲਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਰਬ ਹਿਤ ਸੰਗ। ਰਹਨਿ ਸਭਾ ਕੋ ਸਮਯ ਜਿਤੇਕ। ਬਿਗਸਤਿ ਦਿਯੋ ਬਿਤਾਇ ਤਿਤੇਕ ॥੧੩॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਪੁਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਜੋ ਉਮਰਾਵ ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲੇ। ਰਾਮਰਾਇ ਸੰਗ ਬਾਤਨਿ ਛਿਰਯੋ। ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਨਿ ਅਧਿਕੈ ਕਰਯੋ॥ ੧੪॥ ਦੋਨਹੁੰ ਰਹਿ ਗਏ ਬੋਲਤਿ ਜਬੈ। ਸਰਬ ਪੌਰ ਤਾਰੇ ਦਿਯ ਤਬੈ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਕੋ ਰੋਕਨਿ ਕਰੇ। ਦਿਢ ਸਾਂਕਰ[1] ਕਪਾਟ ਬਡ ਖਰੇ ॥ ੧੫॥ ਸਭਿਨਿ ਪਿਛੇਰੇ ਘਟੀ ਬਿਤਾਈ। ਉਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਈ। ਅੰਤਹਪੁਰਿ ਕੋ ਕਿਯਸਿ ਪਯਾਨਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਅਪਰ ਆਪਨੇ ਥਾਨਾ ॥ ੧੬॥ ਗੁਰਸੁਤ ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਅਸਵਾਰ। ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਹੁਇ ਤਯਾਰ। ਜਬਹਿ ਪੌਰ ਆਯੋ ਕਯਾ ਹੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਅਸੰਜਤਿ ਤਾਰੇ ਭੇਰਾ ॥੧੭॥ ਦਰਵਾਨਨਿ ਸੋਂ ਗੁਰ ਸੁਤ ਭਾਖਾ॥ 'ਹਮ ਕਹੁ ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਅੰਤਰ ਰਾਖਾ? ਸਾਂਕੁਰ ਮੋਚਹੁ, ਗਮਨਹਿਂ ਡੇਰੇ। ਬਹੁਰ ਲੇਹੁ ਇਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਭੇਰੇ' ॥੧੮॥ ਊਚੇ ਚਢਯੋ ਕਹੈ ਦਰਵਾਨ।'ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਤਾਰੀ ਹੈ ਇਸ ਥਾਨ।ਜਬਿ ਸਭਿ ਪੌਰਨਿ ਤਾਰੇ ਭੇਰੇ। ਸਭਿ ਤਾਰੀ ਅੰਤਰ ਇਸ ਬਰੇ॥੧੯॥ ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਜਾਨੇ। ਅੰਤਰ ਹੀ ਰਹੀਐ ਕਿਸ ਥਾਨੇ। ਬਹੁਤ ਪੌਰ ਕਿਮ ਖੁਲਹਿਂ ਸੁ ਨਾਂਹੀ[2]। ਤਾਰੀ ਗਈ ਬਿਖਮ ਥਲ ਜਾਂਹੀ' ॥ ੨੦ ॥ ਇਮ ਦਰਵਾਨਨਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ਗੁਰਸੁਤ ਜਾਨੀ ਸਗਲ ਖੁਟਾਈ।–ਅਤਿ ਮਤਿਮੰਦ ਨ ਸਮਝਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਸਭਿ ਨਿਕਸੇ ਰੋਕਯੋ ਮੁਝ ਐਸੇ–॥ ੨੧ ॥ ਕਰਯੋ ਬਚਨ 'ਛੁਟਹਿਂ ਸਭਿ ਤਾਰੇ। ਨਿਕਸਹਿਂ ਸਾਂਕਰ,ਖੁਲਹਿਂ ਕਿਵਾਰੇ। ਹਮ ਸੁਖੇਨ ਜਿਮ ਡੇਰਨਿ ਜਾਹਿਂ।ਸਕਲ ਪੌਰ ਇਸ ਰੀਤਿ ਖੁਲਾਹਿਂ[3]' ॥੨੨

[1]ਜੰਗਲ। [2]ਡਿਓੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹਨ ਸੋ ਕਿਵੇਂ ਭੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੱਕਦੀਆਂ। [3]ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਣ।

॥ ਇਮ ਕਹਿ ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕਹੁ ਪ੍ਰੇਰੇ।'ਚਲਹੁ ਪਾਲਕੀ ਕਰਹੁ ਅਗੇਰੇ'।
ਜਬਿ ਗਮਨੇ ਦਰ ਨਿਕਟੀ ਭਯੋ। ਛੁਟਿ ਸਾਂਕਰ ਤਾਰੋ ਖੁਲਿ ਗਯੋ॥੨੩॥
ਚਲੀ ਨਿਕਸਿ ਸਿਵਕਾ ਜਬਿ ਪੌਰ।ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਇ ਰਹੇ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਸ਼ਾਹੁ
ਸਮੀਪ ਜਾਇ ਸੁਧ ਦਈ। 'ਅਚਰਜ ਗਤਿ ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ ਗਈ ॥ ੨੪॥
ਆਪਹਿ ਛੁਟਿ ਸਾਂਕਰ ਖੁਲਿ ਤਾਰੇ। ਗੁਰਸੁਤ ਗਮਨਯੋ ਵਹਿਰ ਸੁਖਾਰੇ।
ਜਿਮ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਕਰਹਿਂ ਤਿਮ ਜਾਇ'।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖਯੋ ਬਿਸਮਾਇ
॥ ੨੫ ॥ ਥਿਤ ਸੁਧ ਹਿਤ ਅੰਤਹਿਪੁਰ ਬਾਹਰ[1] ।–ਅਜ਼ਮਤਿ ਅਤਿ ਜੁਤਿ
ਇਹ ਜਗ ਜ਼ਾਹਿਰ।ਕਹਾਂ ਰੁਕਹਿ ਗਤਿ ਬਡ ਬਲਵਾਨਾ–।ਦਰਵਾਨਨਿ ਸੋਂ
ਪੁਨਹਿਂ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ 'ਕਛੂ ਨ ਬੋਲਹੁ ਜਾਨੇ ਦੇਹੁ। ਪੌਰ ਅਰਾਇ
ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਲੇਹੁ'। ਗੁਰ ਸੁਤ ਆਇ ਸੈਨ ਕਹੁ ਕੀਨਾ। ਤੁਰਕ ਉਪਾਇ
ਨਿਫਲ ਕਰਿ ਦੀਨ॥੨੭॥ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਲਮਾਉ ਹਕਾਰੇ। ਨਿਸ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ
ਤਿਨ ਪਾਸ ਉਚਾਰੇ। 'ਰਹਯੋ ਨ ਰੁਕਯੋ, ਗਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਸਾਂਕਰ ਤਾਰੇ
ਖੁਲ੍ਹੇ ਘਨੇਰੇ' ॥ ੨੮ ॥ ਤਬਿ ਉਲਮਾਉਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਹਮ ਕਉ
ਅਚਰਜ ਬਡ ਉਰ ਆਯੋ।ਸੁਨਯੋ ਕਿਸੂ ਤੇ ਕੈਫ[2] ਰੁ ਮਾਸ। ਨਿਤ ਖਾਵਤਿ
ਹੈ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ॥ ੨੯ ॥ ਨਹਿਂ ਮਾਨਉ ਤਉ ਇਕ ਦਿਨ ਚਲਉ।
ਤਹਿਂ ਅਹਾਰ ਦੇਖਹੁ ਤਿਹ ਮਿਲਉ'।ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਯੋ 'ਹਮ ਜੈਹੈਂ।ਜੁ
ਕਛੁ ਖਾਇ ਔਚਕ ਪਿਖਿ ਲੈ ਹੈਂ ॥ ੩੦ ॥ ਇਕ ਜਸੂਸ ਤਹਿਂ ਰਾਖਹੁ
ਲਾਇ।ਸੁਧ ਅਹਾਰ ਕੀ ਜੋ ਕਹਿਆਇ[3]'।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਰੀਅਨਿ ਤੈਸੇ ਕੀਨਸਿ।
ਸੁਧ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਨਰ ਪਠਿ ਦੀਨਸਿ ॥ ੩੧ ॥ ਭੋਜਨ ਕਰਨਿ ਲਗਯੋ
ਜਿਸ ਛਿਨ ਮੈਂ। ਆਇ ਜਸੂਸ ਕਹੀ ਸੁ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ। ਉਲਮਾਉਨਿ ਸੁਧ
ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਈ। 'ਚਲਹੁ ਆਪ ਅਬਿ ਦੇਖਹੁ ਜਾਈ ॥੩੨॥ ਅਜ਼ਮਤਵੰਤ
ਕਹਾਵਤਿ ਜੋਇ। ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮਨਿ ਦੁਰ ਕਰਿ ਸੋਇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੈਂ
ਦਰਵੇਸ਼ ਕਹਾਵੈ। ਕਰਹਿ ਬੰਦਗੀ ਸਭਿਨਿ ਜਨਾਵੈ' ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਤਿ
ਸੁਨਤਿ ਇਮ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ।ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਸੁਤ ਡੇਰੇ ਜਾਂਹਿ। ਬੋਤਲ* ਧਰੀ

[1](ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ) ਸੂਧ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਅੰਦਰ ਮਹਿਲੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਖੜਾ ਸੀ।
[2]ਸ਼ਰਾਬ। [3]ਜੋ ਆ ਕੇ (ਖਬਰ) ਕਹੇ। *ਇਹ ਪਦ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਹੈ, ਮੰਨੇ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਮੇਂ 'ਬੋਤਲ' ਪਦ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਇਥਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਤਦੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਲਈ 'ਸੁਰਾਹੀ' ਯਾ ਪਤਲੇ ਕੱਚ ਦੇ ਦੇਸੀ ਬਣੇ 'ਸ਼ੀਸ਼ੇ' ਵਰਤੀਂਦੇ ਸਨ।

ਦੇਖਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਯੋ[1]"ਕਹਾਂ ਹੈ ਇਸ ਕੇ ਮਾਂਹੁ?॥੩੪॥ਤੁਮਰੇ ਦਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਬੇਸ। ਇਹ ਦੂਰ ਕਰਿ ਕਯਾ ਕਰਹੁ ਹਮੇਸ਼। ਹਮ ਨੇ ਆਜ ਸੁਨੀ ਤੁਮ ਰੀਤਿ। ਦੇਖੀ ਆਇ, ਕਰਹੁ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤ ॥ ੩੫ ॥ ਰਹਿਨੀ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਕਹਾਂ। ਤੁਮ ਭੱਖਯਤਿ ਜਿਮ ਬਿਸ਼ਈ ਮਹਾਂ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਿਮ ਤੁਮ ਕੋ ਹੋਈ ?। ਚਲਿਤ ਆਪ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਨਹਿਂ ਕੋਈ[2]" ॥੩੬॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ-ਰਾਇ ਤਿਨ ਕਹਯੋ।'ਕਯਾ ਬੋਤਲ ਮੈਂ ਤੁਮ ਨੇ ਲਹਯੋ?'।ਖੋਲਿ ਬਦਨ ਜਬਿ ਪਾਇ ਕਟੋਰੇ। ਨਿਕਸਯੋ ਦੂਧ ਹੇਰਿ ਭਏ ਹੋਰੇ ॥੩੭॥ ਆਮਿਖ ਕੀ ਹੋਈ ਤਰਕਾਰੀ[3]। ਬ੍ਰਿੰਦਾਰਕ ਕੀ ਵਾਂਕ[4] ਸੁਧਾਰੀ। ਤੁਰਸ਼ਨਿ ਭਏ ਨ ਕੁਛ ਬਸ ਚਾਲਾ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹੈਰਾਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੮ ॥–ਕੁਛ ਤੇ ਕੁਛ ਕਰਿ ਕੈ ਦਿਖਰਾਵਤਿ।ਕੋਇ ਨ ਸਰਬਰ ਇਹੁ ਸੰਗ ਆਵਤਿ–।ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਹੁ ਹਸਿਬੇ ਕੀ ਬਾਤ। ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਕੇਤਿਕ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੩੯ ॥ ਹੋਇ ਪਰਸਪਰ ਮਹਦ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰ ਧੰਨ। ਜਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਈ'। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ 'ਦੀਰਘ ਸੋਈ' ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਸਭਿ ਨਰਨਿ ਧੁਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਆਇ।–ਕਯੋਂਹੂੰ ਹੋਤਿ ਨ ਤਰੇ ਇਹੁ–ਪਰ ਹਾਰੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੪ ॥

੫੫. [ਕਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਲਕੀ ਚਲਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਤਿ ਅਜ਼ਮਤਿ ਪਰਮ ਦਿਖਾਇ। ਸਭਿ ਕੂਰੇ ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਿਯ ਹਾਰੇ ਮੂਢ ਉਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਧਿਕ ਰਹਯੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰ ਬਲੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੇਤ ਸਭਿਨਿ ਮਤਿ ਛਲੀ। 'ਕਿਮ ਇਹ ਹਾਰਹਿ ਤੁਰਕ ਬਨਾਵਹਿ'। ਮੂਢ ਮੁਲਾਨੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਾਵਹਿਂ ॥ ੨ ॥ ਨਹਿਂ ਬਸ ਚਲਯੋ ਉਪਾਇ ਨਿਫਲਤੇ[5]।ਪਚ ਪਚ ਹਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਲ ਤੇ[6]।ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਅਸ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਜੀਤ ਸਕੈ ਗੁਰ ਘਰ ਕਹੁ ਜੋਈ ॥ ੩ ॥ ਤੁਰਕ ਬਾਪੁਰੇ ਗਿਨਤੀ ਕਯਾ ਹੈਂ।ਅਰ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਸਮਤਾ ਚਾਹੈਂ।ਆਗਯਾ ਸਭਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰਿ,ਬਿਪਰਜੈ ਨਾਂਹੀ ॥ ੪ ॥ ਜਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਕਹੁ ਭਾਵੈ।ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਜ ਚਲਿਤ ਦਿਖਾਵੈਂ।ਚੌਦਹਿ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਚਹਿ ਜੈਸੇ।ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ ਰਚਤਿ ਤਬਿ ਤੈਸੇ॥੫॥ ਜੋ ਕਾਰਬੋ

[1](ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਕਹਿਆ। [2]ਭਾਵ ਆਪ ਦੇ ਕਰਮ ਸ਼ੁਭ ਨਹੀਂ ਹਨ। [3]ਸਬਜ਼ੀ। [4]ਵਤਾਊਂ ਦੀਆਂ ਫਾੜੀਆਂ। [5]ਵਿਅਰਥ ਹੋਏ। [6]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ।

ਨਹਿਂ ਚਹਿਤ ਗੁਸਾਈ[1] । ਸਿਰ ਹਰਿਬੋ ਲਗਿ ਮੌਨ ਰਹਾਈਂ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਭਗਵਾਨ । ਸ਼ੁਭ ਸਰਬੱਗ੍ਯ ਉਤੰਗ ਮਹਾਨ ॥੬॥ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੀ ਰਸਨਾ ਪਰ ਬਾਸਿ । ਜਿਮ ਬੋਲਹਿ ਤਿਮ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ । ਬਿਲਮ ਨ ਲਗਹਿ ਬਨਹਿ ਤਤਕਾਲਹਿ । ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਰ ਆਯਸੁ ਚਾਲਹਿ ॥ ੭ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਮਨ ਜਾਨਾ । ਸਭਾ ਲਗੀ ਚਾਹਯੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ । ਅਸਵਾਰੀ ਸਿਵਕਾ ਮੰਗਵਾਈ । ਨਹਿਂ ਕਹਾਰ ਢਿਗ, ਗਏ ਕਿਥਾਂਈ॥੮॥ ਕੁਛਕ ਬਿਲਮ ਤਿਨ ਆਵਤਿ ਲਾਗਹਿ । ਕਹਤਿ ਦਾਸ 'ਮੈਂ ਲਯਾਵਹੁਂ ਭਾਗਹਿ' । ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਮਨ ਮੈਂ ਇਹ ਠਾਨਾ ।–ਬਿਨ ਕਹਾਰ ਮੈਂ ਕਰਿਵ ਪਯਾਨਾ॥੯॥ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਦੁਖ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦਹੈ। ਅਪਰ ਜਿ ਨਰ ਸੁ ਅਚੰਭੇ ਰਹੈਂ । ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਹੋਇ ਬਿਸਤਾਰਾ।ਬਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸੁਨਿ ਆਇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ॥ ੧੦ ॥ ਹੁਇ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਹੁ ਮੇਰੀ । ਕਹੈਂ ਕੀਰਤੀ ਸਭਿਨਿ ਬਡੇਰੀ–।ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕਰਤੇ ਐਸੇ।ਬੀਚ ਪਾਲਕੀ ਕੇ ਚਢਿ ਬੈਸੇ॥੧੧॥ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਹਾਰ ਬਿਹੀਨੀ । ਚਲਹਿ ਪਾਲਕੀ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨੀ' । ਤਿਸ ਛਿਨ ਸ਼ਿਵਕਾ ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਾਲੀ। ਦਿਪਤ ਜਵਾਹਰ ਲਗੇ ਬਿਸਾਲੀ ॥੧੨॥ ਚਮਤਕਾਰ ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਸੰਗ । ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਕੀਨਸਿ ਅਦਭੁਤ ਰੰਗ । ਆਗੈ ਨਰ ਢਲੈਤ ਕੁਛ ਚਾਲੇ । ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਗਨ ਨਾਲੇ॥੧੩॥ 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧੰਨ' । ਬੋਲਹਿਂ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ । ਚਲੀ ਬੀਥਕਾ ਕੁਛਕ ਅਗਾਰੀ । ਸਿਵਕਾ ਬਿਨਾਂ ਕਹਾਰ ਨਿਹਾਰੀ ॥੧੪॥ ਅਦਭੁਤ ਭਏ ਮਨੁਜ ਗਨ ਮਿਲੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਪੀਛੇ ਚਲੇ। ਕਾਰਨ ਬਹੁਤਨਿ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਨਿ।ਮੰਦਮੰਦ ਹੀ ਕਰਹਿਂ ਚਲਾਵਨਿ॥੧੫॥ਉੱਤਮ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਅੰਗਨਿ ਧਰੇ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਬੀਚ ਸੁ ਆਸਨ ਕਰੇ। ਨੇਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਕਮਲ ਦਲ ਮਨੋ । ਬਹੁ ਬਿਸਤ੍ਰਿਤਿ ਸੁ ਛਬਿ ਕੇ ਸਨੋ ॥ ੧੬ ॥ ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਬਦਨ ਸੁਹਾਵਤਿ । ਭਰਯੋ ਅਨੰਦ ਮਨਹੁਂ ਮੁਸਕਾਵਤਿ । ਸ਼ਯਾਮਲ ਕੇਸ਼[2] ਸੁ ਬੇਸ ਅਸ਼ੇਖ । ਜਨੁ ਰਾਕਾਪਤਿ ਤਿਮਰ ਪ੍ਰਵੇਖ[3] ॥ ੧੭ ॥ ਸਕਲ ਦੇਹ ਦੀਰਘ ਦੁਤਿਵੰਤਿ । ਆਯਤ ਛਾਤੀ ਭੁਜਾ ਸੁਭੰਤਿ । ਗੌਰ ਰੰਗ ਤ੍ਰਪਨੀਯ[4] ਸਮਾਨਾ । ਰੁਚਿਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ ਨਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜੇ

[1]ਜੋ (ਕਰਾਮਾਤ) ਲਗਾਵਣੀ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ। [2]ਕਾਲੇ ਕੇਸ। [3]ਮਾਨੋਂ ਚੰਦਰਮਾ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਿਆ ਹੈ। [4]ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ।

ਦਾਸ। ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਸੁਭ ਸੰਗਤਿ ਰਾਸ।ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਢੁਰਤਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ। ਉਡਤਿ ਮਰਾਲ ਸੰਭਾਵਨਿ ਜਿਸ ਮੈਂ[1]॥ ੧੯ ॥ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ ਅਗਾਰੀ। ਚਮਕਤਿ ਚਾਰੁ ਤਰਨਿ ਅਨੁਹਾਰੀ[2]। ਦਿਪਤਿ ਬੀਜਨਾ ਲਗੇ ਜਵਾਹਰ। ਕਰਤਿ ਅਨਿਕ ਸ਼ੋਭਾ ਕਹੁ ਜ਼ਾਹਰ ॥ ੨੦ ॥ ਬੋਲਤਿ ਜਾਤਿ ਨਕੀਬ ਅਗਾਰੀ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਨਰ ਗਨ ਹੈਂ ਪਰਵਾਰੀ।ਸ਼ਰਧਾ ਜੁਤਿ ਜੋਰਤਿ ਜੁਗ ਹਾਥ। ਦਿਖਰਾਵਹਿ ਨਿਜ ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਮਾਥ ॥ ੨੧ ॥ ਪੰਥ ਪਾਲਕੀ ਚਲਤਿ ਨਿਹਾਰੈਂ।ਹਾਰੈ ਮਤਿ ਬਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੈਂ।।ਚਾਰੈ ਦਿਸ਼ਿ ਚਿਤਵੰਤਿ ਪਧਾਰੈਂ। ਧਾਰੈਂ ਅਚਰਜ, ਬਚਨ ਉਚਾਰੈਂ॥ ੨੨ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨਤਿ ਮਗ ਬੀਚ। ਭਏ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚ। ਬਿਸਮਾਵਹਿ ਸੁਨਿ ਧਾਵਤਿ ਆਵਹਿ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਦੇਖਹਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਹਿ॥ ੨੩ ॥ ਹੀਰੇ ਸੁੰਦਰ ਮੁਕਤਾ ਲਰੀ। ਲਰੀ ਬਿਸਾਲਨਿ ਦਿਪਤਹਿ ਜ਼ਰੀ[3]। ਜ਼ਰੀਦੋਜ਼ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਖਰੀ। ਖਰੀ ਚੈਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹੇ ਤੁਰੀ[4] ॥੨੪॥ ਘਰ ਘਰ ਮਹਿ ਸੁਧ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਦੌਰੇ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਤਿਸ ਠੌਰੇ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਚਲਿ ਚਲਿ ਜਾਥ। ਹਰਖ ਹਰਖ ਉਰ ਕਹਿ ਕਹਿ ਗਾਥ ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਰੀ ਬੀਥਕਾ ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ। ਪਰਸੈ ਰੌਰ ਸੁਨਿ ਧਾਇ ਹਜ਼ਾਰ। ਚਲਹਿ ਪਾਲਕੀ ਬਿਨਾਂ ਨਰਨ ਤੇ। ਬਿਸਮਤਿ ਸਕਲ ਅਚਰਜ ਕਰਨ ਤੇ ॥ ੨੬ ॥ ਭਈ ਭੀਰ ਸਘਨੀ ਚਹੂੰ ਓਰ। ਖਰੌ ਹੋਨਿ ਨਹਿ ਪੱਯਤਿ ਠੌਰ। ਧਨੀ ਰੰਕ ਆਵਤਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਪੰਡਿਤ ਮੂਰਖ ਸਭਿ ਦਰਸਾਏ॥੨੭॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਮੂਹ ਉਮਾਗਤਿ। ਏਕ ਬਾਰ ਹੇਰਨਿ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ। ਕੋਠਨਿ ਬੀਚ ਝਰੋਖਨਿ ਬਾਲਾ[5]। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਉਤਲਾਵਤਿ ਜਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥ ਆਗੇ ਤੇ ਬਡ ਭੀਰ ਹਟਾਵੈਂ। ਤਰੁਨ ਚਲੈਤ[6] ਉਤੰਗ ਅਲਾਵੈਂ।'ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਮਨਹੁ ਘਰ ਕੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਲੀਨਹੁ ਸੁਤ ਗੁਰ ਕੋ ॥੨੯॥ ਤਜਹੁ ਪੰਥ ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਹੋਵਹੁ।ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਜੋਵਹੁ'। ਇਮ ਸੁਨਿ 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ' ਕਹੈਂ। ਸੁਠ ਸੂਰਤਿ ਲਖਿ ਤਜਹੁ ਨ ਚਹੈਂ ॥ ੩੦ ॥ ਮੁਕਤਾ ਜੁਗਤ ਜਿ ਗੁੰਦੇ ਜ਼ਰੀ। ਬੀਚ ਪਾਲਕੀ ਲਰਕਤਿ ਲਰੀ[7]। ਨਿਜ

[1]ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਡਦੇ ਹੰਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [2]ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ। [3]ਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀਆਂ ਹਨ। [4](ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ) ਚਿਤ ਚਾਹਿਆਂ (ਪਾਲਕੀ) ਤੁਰਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਖੜੌਂਦੀ ਹੈ। [5]ਬਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [6]ਨਵਾਬ ਤੁਰਮੇ। [7]ਲੜੀਆਂ।

ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦਨ।ਦੇਖਹਿ ਇਤ ਉਤ ਕਰਤਿਹੁ ਬੰਦਨ¹।
੩੧ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨਤਿ ਇਮ ਗਏ। ਦੁਰਗ ਪੌਰ ਲੌ ਪਹੁੰਚਤਿ
ਭਏ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੀ ਸੰਗ ਭੀਰ। ਕਿਨਹੂੰ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਤੀਰ ॥
੩੨ ॥ 'ਗੁਰ ਸੁਤ ਆਵਤਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਵਤਿ। ਬਿਨ ਕਹਾਰ ਸਿਵਕਾ
ਗਮਨਾਵਤਿ। ਨਗਰ ਸੰਗ ਜਿਸ ਕੋ ਦਰਸਾਵਤਿ। ਅਬਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ
ਧਾਵਤਿ ਉਤਲਾਵਤਿ' ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਚੀਤ। 'ਮਮ
ਢਿਗ ਲਗਿ ਆਵੈ ਤਿਸਿ ਰੀਤਿ। ਪਿਖਹਿ ਕਚਹਿਰੀ ਅਜ਼ਮਤ ਭਾਰੀ।ਨਰ
ਬਿਹੀਨ ਸਿਵਕਾ ਅਸਵਾਰੀ' ॥ ੩੪ ॥ ਪੌਰ ਦੁਰਗ ਕੇ ਜਬਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ।
ਭੀਰ ਨਰਨਿ ਕੀ ਸੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਸਾਵਧਾਨ ਭੇ ਉਠਿ ਦਰਬਾਨ। ਬਰਜਨ
ਕੀਨਸਿ ਤਰਜਿ² ਮਹਾਨ ॥੩੫॥ ਦੁਰਗ ਦ੍ਵਾਰ ਪਰ ਭੀਰ ਹਟਾਈ। ਸ਼ਾਹੁ
ਨਿਕਟਿ ਸਿਵਕਾ ਗਮਨਾਈ। ਊਚੀ ਊਚੀ ਚਲਿ ਨਰ ਹੀਨੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਸ਼ਭਾ
ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਨੇ ਚੀਨੀ ॥ ੩੬ ॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਸਾਰੇ।–ਇਸ
ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਤੋਟ ਨ ਪਾਰੇ–। ਜਬਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਅਵਿਲੋਕ ਲਈ ਹੈ।
ਅਵਨੀ ਪੁਨਹਿ ਟਿਕਾਇ ਦਈ ਹੈ ॥੩੭॥ ਤਜਿ ਸਿਵਕਾ ਕੋ ਸਭਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼॥
ਚੌਕੀ ਊਚ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਬੈਸਾ। ਬੂਝਯੋ ਸ਼ਾਹੁ 'ਆਜ ਇਹ ਥਾਂਏ। ਨਰ
ਹੀਨੀ ਸਿਵਕਾ ਚਢਿ ਆਏ' ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਕਹਯੋ। 'ਸਮੋ
ਕਚਹਿਰੀ ਕੋ ਹਮ ਲਹਯੋ। ਨਿਕਟਿ ਕਹਾਰ ਨਹੀਂ ਤਬਿ ਪਾਏ। ਹਮ
ਅਰੂਢਿ ਕਰਿ ਇਮ* ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੩੯ ॥ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਯੋ–ਕਹਾਰ ਜਿ
ਨਾਂਹੀ।ਸਿਵਕਾ ਆਪ ਚਲੈ ਮਗ ਤਾਂਹੀ–।ਬਾਕ ਹਮਾਰੇ ਤੇ ਗਮਨਾਈ। ਹੇਰਿ
ਹੇਰਿ ਭੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੪੦ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜੋ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ। ਬੈਠੇ
ਕਰਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸ। ਸਭਾ ਉਠਨਿ ਕੋ ਸਮਾਂ ਜਿ ਹੋਵਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮਾਜ
ਸਮੇਤ ਖਰੋਵਾ ॥ ੪੧ ॥ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਗਏ ਸਥਾਨ। ਬਿਮਨਤਿ ਕਰਤੇ
ਬਾਕ ਬਖਾਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਆਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਬੰਦਤਿ ਜੇ ਨਰ ਮਗ
ਮਹਿਂ ਹੇਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਜਿਸ ਨ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤੈਸੇ। ਪਛੁਤਾਵਤਿ
ਜਿਮ ਕਹੂੰ ਠਗੇ ਸੇ³। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਕਰਾਮਾਤ
ਦਿਖਰਾਇ ਅਪਾਰ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਵੀਂ ਅੰਸੂ ॥ ੫੫ ॥

¹ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ। ²ਟੋਕ ਕੇ, ਤਾੜ ਕੇ (ਲੋਕਾਂ) ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। ³ਕਿਸੇ ਨੇ ਠੱਗ
ਲਿਆ ਹੋਵੇ।

*ਪਾ:–ਤੇ ਕਿਮ।

੫੬. [ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਸਖਾਵਤ। ਸਾਹ ਨ ਸਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪੁਨਿ ਇਕ ਦਿਨ ਗਮਨੇ ਸਭਾ, ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਬੈਠੇ ਉਰੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਹਨੋ ਛਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਸਰਬ ਹਟਾਏ। ਦੋਖੀ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ ਦਬਾਏ। ਕਰਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੈਸਿਉਂ ਬੁਰਿਆਈ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਜ਼ਮਤਿ ਪਤਿਆਈ॥੨॥ ਸੂਰਜ ਸਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਤਾਰਨ ਤੁਲ ਹਰਿ ਕੈ। ਅਚਲ ਸੁਜਸੁ ਅਪਨੋ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਸਭਿ ਕੇ ਊਪਰ ਭਯੋ ਅਪਾਰਾ॥੩॥ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਨੋ ਅਪਨੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਦੋਖੀ ਦੁਖਹਿਂ ਦੇਖਿ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ। ਭਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਬੈਠਨੋ ਸ਼ਾਹੂ। ਤਬਿ ਸੁਗ਼ਾਤ ਆਈ ਚਲਿ ਪਾਹੂ॥੪॥ਕਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਠਈ ਕਾਹੂੰ। ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਦੇਖਹਿ ਤਾਹੂੰ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੰਕਨ ਸ਼ੁਭ ਬਨੇ। ਜਿਸ ਪਰ ਲਗੇ ਜਵਾਹਰ ਘਨੇ॥੫॥ ਹੀਰੇ ਜਟਤਿ ਦਮਕ ਬਡ ਉਠੇ। ਪਹਿਰਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹੇਤੁ ਕਿਨ ਪਠੇ। ਸਭਾ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਹੇ ਲੁਭਾਏ। ਪਿਖਹਿ ਨੁਰੰਗਾ ਹਾਥ ਉਠਾਏ॥੬॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਕੰਕਨ ਅਜਬ ਆਜ ਇਹੁ ਲਹੇ। ਹਮ ਕਹੁ ਦੇਹੁ ਪਹਿਰ ਹੈਂ ਹਾਥ। ਲੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ!॥੭॥ ਨਹੀਂ ਅ. ਤ ਬਲ ਐਸੇ ਹੋਇ। ਨਤੁ ਕਰਵਾਇ ਲੇਤਿ ਇਮ ਦੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਭਏ ਪਸੰਦ ਹਮਾਰੇ। ਪਹਿਰਹਿਂ ਹਾਥਨਿ ਸ਼ੁਭਤਿ ਉਦਾਰੇ'॥੮॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਮਨ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੇ।–ਇਹ ਤੌ ਰਾਖਨਿ ਉਚਿਤ ਹਮਾਰੇ। ਇਨ ਪਰ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੀਨਿ ਸਵਾਲਾ ਕੈਸੇ ਦੇਉਂ ਇਨਹੁ ਕਹੁ ਟਾਲ॥੯॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਕੀ। ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਇਹ ਟਾਲ ਬਚਨ ਕੀ।ਮੋਲ ਬਿਸਾਲ ਜਵਾਹਰ ਲਾਗੇ।ਅਦਭੁਤ ਜੋਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਜਾਗੇ॥੧੦॥ ਨਹਿ ਜਾਂਬ ਦੇਉਂ ਬਿਰਸ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਇਨ ਬਹ ਦੀਨੋ ਵਸਤੁ ਮੰਗਾਇ॥ਕ੍ਰਿਪਨ ਲਖਹਿ ਮੋਕਹੁ ਮਨ ਛੋਟੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਤਿਯ ਨ ਕਾਰਜ ਖੋਟੋ[1]–॥੧੧॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਬਡੇਰਾ। ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਕੰਕਨ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਪਾਏ। ਇਤ ਉਤ ਡੋਲਤਿ ਦੁਤਿ ਦਮਕਾਏ॥੧੨॥ ਦੇਖਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਦਹੇ ਦੁਖਿਆਰੇ। ਹਿਤੂ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਭਏ ਸੁਖਾਰੇ। ਉਠੀ ਸਭਾ ਪੁਨ ਡੇਰਨਿ ਗਏ।ਮਿਲਤਿ ਪਰਸਪਰ ਭਾਖਤਿ ਭਏ॥੧੩॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈ ਕੰਕਨ ਪਹਿਰਤਿ। ਸ਼ਾਹ

[1]ਜਿਸ (ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ ਤੋਂ) ਦੂਜਾ ਕਾਰਜ ਕੋਈ ਖੋਟਾ ਨਹੀਂ।

ਸਮੀਪ ਆਇ ਰਹਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ। ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਬਧ੍ਯੋ ਬਹੁ ਰੀਤੀ॥ਸਿੱਖ੍ਯ ਅਨੇਕ ਹੋਤਿ ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤੀ॥੧੪॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ ਸੈਨ ਸੰਗ ਹੋਈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਭਤਿ ਜੋਈ। ਨਰ ਅਨੇਕ ਆਗੁ ਪਿਛਵਾਇ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਸਭਿ ਸੁਜਸੁ ਅਲਾਇ॥੧੫॥ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਭਈ ਘਨੇਰੀ। ਅਰਪਹਿਂ ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਢੇਰੀ। ਆਦਿ ਅਮਾਵਸ ਪਰਬ ਬਡੇਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਆਇਂ ਬਹੁਤੇਰੇ॥ ੧੬ ॥ ਦੀਪਕ ਮਾਲ, ਦੁਸਹਿਰਾ, ਹੋਰੀ। ਦਰਸਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਬਹੁ ਅਰਦਾਸ ਮੇਵੜੇ ਕਰਿਹੀਂ। ਸੰਗਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਮਸੰਦ ਸੁ ਥਿਰਿਹੀਂ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਡ ਸਮਾਜ ਬਿਰਧਾਵੈ। ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਦਰਬ ਅਰਪਾਵੈਂ*। ਕੇਤਿਕ ਸਮੋਂ ਬਿਤਾਵਨ ਕਰੇ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਗਮਨਤਿ ਪੁਰਿ ਚਰੇ[1] ॥੧੮॥ ਸੰਗ ਫਲੈਤ[2] ਨਕੀਬ ਬੁਲੰਤਾ। ਬਹੁ ਨਰ ਭੀਰ ਪਾਛ ਗਮਨੰਤਾ। ਰੀਤਿ ਸਮਾਜ ਰਾਜਾਂ† ਸੰਗ ਚਾਲਹਿਂ। ਜਾਤਿ ਬਜਾਰ ਨਰਨਿ ਅਲਬਾਲਹਿਂ[3]।੧੯।ਹੁਤੋ ਬੇਨਵਾ ਏਕ ਫਕੀਰ। ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰਸੁਤ ਸੰਗ ਭੀਰ।ਹੇਰਤਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਉਚ ਅਵਾਜ। 'ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਸੁਨਿ ਆਜ॥੨੦॥ ਸ਼ਾਹੁਨਸ਼ਾਹ ਕਛੁ ਦਿਲਵਾਵਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦਨ! ਜੱਸੁ ਪਾਵਹੁ। ਨਹੀਂ ਆਪ ਕੇ ਅਪਰ ਸਮਾਨ। ਹਮਹਿਂ ਖ਼ੈਰਾਇਤ ਦੇਹੁ ਮਹਾਨ'॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜਸੁ ਕਾਨੋਂ[4] ।–ਸ਼ਾਹੁਨਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਨ ਬਖਾਨੇ–। ਜੋ ਅਵਰੰਗ ਤੇ ਕੰਕਨ ਲਏ। ਕਰ ਨਿਕਾਸਿ ਬੇਨਵ ਕੋ ਦਏ॥੨੨॥ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਗਨ ਲਾਇਸਿ ਹੀਰਾ। ਚਮਤਕਾਰ ਕੋਰਨ ਕਰਿ ਚੀਰਾ[5]। ਸ਼ਾਹੁ ਲੁਭਾਯੋ ਹੇਰਤਿ ਜੋਇ। ਜਾਚੇ ਦਏ ਬੇਨਵੇ ਸੋਇ॥੨੩॥ ਲਾਖਹੁੰ ਧਨ ਖਰਚ੍ਯੋ ਜਿਹ ਕਾਰਨ। ਪਠੇ ਸ਼ਾਹ ਕਹਿ ਹੈ ਕਰ ਧਾਰਨ[6]। ਰਹਿ ਲੁਭਾਇ ਦੇ ਸਕਹਿ ਨ ਕੋਇ। ਜਾਚੇ ਦਏ ਬੇਨਵੇ ਸੋਇ ॥ ੨੪ ॥ ਜਾਚਤਿ ਸੁਨ੍ਯੋ ਤੁਰਕ ਗਨ ਤਹਾਂ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਹਹਿਂ ਜਰਹਿਂ ਦੁਖ ਮਹਾਂ। 'ਦੇਖਹੁ ਕਰਤਿ ਬਧੀਕੀ ਬਾਤ। ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹੁ ਕਹਾਇ ਬਖਸ਼ਾਤ॥੨੫॥ ਨੌਰੰਗ ਤੇ ਜੋ ਕੰਕਨ ਲੀਨੇ। ਅਲਪ ਜਾਨਿ ਬੇਨਵ ਕੋ ਦੀਨੇ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੁਛ ਮਨ ਮਹਿ ਠਾਨਾ। ਬਧ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲ ਰਿਦੇ ਗਰਬਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁਨਸ਼ਾਹਿ

---

[1] ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। [2] ਸਿਪਾਹੀ। [3] ਘੇਰੇ ਹੋਏ। [4] ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [5] ਭਾਵ ਪਹਿਲ ਐਸੇ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਕਿ ਚਮਤਕਾਰ (ਬਹੁਤ ਦੇਂਦੇ ਸਨ)। [6] ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਸਨ ਕਿਸ ਲੈ ਕਿ (ਸ਼ਾਹ) ਹੱਥੀਂ ਪਾਈ ਰੱਖੇਗਾ। *ਪਾਃ–ਬਹੁ ਪਾਵੈਂ। †ਪਾਃ–ਰਾਜਸ ਰੀਤਿ ਸਮਾਜ।

ਕਹਾਵਹਿ ਜੈਸੇ। ਨਹਿਂ ਚਵਗੱਤਾ ਕੇ ਸੁਧ ਐਸੇ। ਅਬਿ ਹਮ ਚਲਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਸ਼ਾਹੂ। ਸੁਨਹਿ, ਉਪਾਵਹਿ ਰਿਸ ਉਰ ਮਾਂਹੂ' ॥੨੭॥ ਇਮ ਕਾਜ਼ੀ ਉਲਮਾਉ ਮੁਲਾਨੇ। ਹੁਇ ਇਕਠੇ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹ ਬਖਾਨੇ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ। 'ਰਾਵਰ ਕਟਕ' ਜਰਾਉ ਦੀਨਸਿ ॥ ੨੮ ॥ ਆਪ ਕਹਾਧਹੁ ਸ਼ਾਹਿਨ ਸ਼ਾਹੂ। ਦਿਏ ਨਿਕਾਸਿ ਬੇਨਵੇ ਪਾਹੂ।ਨਹਿਂ ਰਾਵਰ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰੰਤਾ। ਤੁਮ ਤੇ ਅਧਿਕ ਆਪ ਜਾਨੰਤਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਦੂਤੀ ਬਹੁ ਕਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੈ ਰਿਸ ਭਰੀ। ਜਬਹਿ ਕਚਹਿਰੀ ਸ਼ਾਹੁ ਲਗਾਈ। ਆਇ ਸਭਾਸਦ ਭੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩੦॥ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਤਬਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ। ਸਭਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨੋ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਵਾ। ਕਿਤਿਕ ਬਾਰ ਪੀਛੇ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੂ। 'ਕੰਕਨ ਆਜ ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਪਾਹੂ ॥੩੧॥ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਿ ਕਰ ਨਹਿਂ ਪਾਏ? ਛੂਛੇ ਆਜ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਆਏ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਬਚਨ ਉਬਾਚਾ। 'ਹਮੇ ਬੇਨਵੇ ਨੇ ਮਗ ਜਾਚਾ ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਸ ਕਹੁ ਦੋਨਹੁੰ ਦੇ ਕਰਿ ਆਏ। ਭਯੋ ਆਪ ਕੋ ਜਸੁ ਅਧਿਕਾਏ। ਲੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਹੋਵਾ। ਅਦਭੁਤ ਸਭਿਨਿ ਪਦਾਰਥ ਜੋਵਾ' ॥੩੩॥ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕੁਛ ਨੌਰੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਕੰਕਨ ਜੋਰੀ[2] ਮੋਲ ਉਦਾਰਾ। ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜਾਂਹੂ। ਮੈਂ ਹਿਤ ਕਰਿ ਦੀਨੇ ਤੁਮ ਪਾਹੂ ॥੩੪॥ ਲੇਕਰਿ ਅਪਰ ਥਾਨ ਸੋ ਦੀਨਿ। ਮੋਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿਂ ਰੰਚਕ ਕੀਨਿ।ਅਬਿ ਕੰਕਨ ਸੋਈ ਮੁਝ ਦੇਹੁ।ਮੰਗਵਾਵਹੁ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਕਰੇਹੁ ॥੩੫॥ ਉਚਿਤ ਪਹਿਰਬੇ ਕਰ ਬਰ ਮੇਰੇ[3] । ਨਾਂਹਿ ਤ ਰਹਤਿ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਤੇਰੇ। ਅਪਰਨ ਕੀ ਲਾਇਕ ਸੋ ਨਾਂਹੀ। ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਪਾਹੀ' ॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਭਾਖਾ। 'ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੀ ਕਸਾ ਕਰਹੁ ਭਿਲਾਖਾ। ਜਾਚਤਿ ਦੀਨਿ ਦਏ ਕਰਿ ਦਾਨ। ਪੁਨ ਕਿਮ ਲੇਹੁਂ ਆਪਨੋ ਪਾਨ ॥੩੭॥ ਅਪਰ ਜਿ ਹੋਤਿ, ਦੇਤਿ ਭੀ ਫੇਰ। ਲਿਏ ਬੇਨਵੇ ਕ੍ਰੂਰ ਬਡੇਰ। ਜਾਚੇ ਤਿਸ ਤੇ ਹਾਥ ਨ ਆਵਹਿਂ।ਬਲ ਤੇ ਛੀਨਹਿਂ ਤਊ ਨ ਪਾਵੈਂਹਿਂ ॥ ੩੮ ॥ ਯਾਂਤੇ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਰਹੁ ਸੋਇ। ਨਹਿਂ ਅਬਿ ਲੋਭਹੁ[4] ਉਚਿਤ ਨ ਕੋਇ'।ਪੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਇਮ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਆਇ ॥੩੯॥ ਮੋਹਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਕੰਕਨ ਸੋਇ। ਤੁਮ ਪਹਿਰਹੁ ਕੈ ਮੁਝ ਢਿਗ ਹੋਇ। ਅਬਿ ਮੰਗਵਾਇ ਦੇਹੁ ਮੁਝ ਤਾਂਈ। ਜਿਮ ਜਾਨਹੁ ਤਿਮ ਰਚਹੁ

---

[1]ਕੜੇ । [2]ਕੜਿਆਂ ਦੀ ਜੋੜੀ । [3]ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਿਯ ਹੱਥਾਂ ਦੇ । [4]ਲਾਲਸਾ ਬੀ ਕੁਛ ਨਾਂ ਕਰੋ ।

ਉਪਾਈ॥ ੪੦॥ ਤਿਨ ਬਿਨ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਂਹੀ। ਵਸਤੁ ਅਮੋਲ ਰੰਕ ਕੇ ਪਾਹੀ। ਅਨਿਕ ਬਾਤ ਕਿਮ ਕਹਉਂ ਕਹਾਵਉਂ। ਸੋ ਕੰਕਨ ਬਿਨ ਬਿਲਮ ਮੰਗਾਵਉਂ'॥੪੧॥ ਇਮ ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਕਰਿ ਨੌਰੰਗ ਕੇਰਾ। ਗੁਰਸੁਤ ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਕੰਕਨ ਛੁਭ ਧਰੇ। ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਤੇ ਗੁਪਤੀ ਕਰੇ[1]॥੪੨॥ਇਕ ਦੁਇ ਰਾਖੇ[2] ਤਿਸ ਥਲ ਰਹੈਂ। ਮਨਿ ਕੀ ਸਮ ਪੰਨਗ ਨਿਤ ਲਹੈਂ[3]। ਗੁਰਸੁਤ ਨੇ ਤਹਿੰ ਤੇ ਨਿਕਸਾਏ। ਆਗੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਖਾਏ॥੪੩॥ ਬੈਠੇ ਤਹਾਂ ਮੰਗਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਪਿਖੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੁਛ ਸਮਤਾ[4] ਧਰੇ। ਤਜੀ ਬਿਖਮਤਾ ਬੋਲਤਿ ਜੈਸੇ। ਤਊ ਲਗਯੋ ਬੂਝਨਿ ਕਹਿ ਐਸੇ॥ ੪੪ ॥ 'ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਸ਼ਾਹੁਨਸ਼ਾਹੁ ਕਹਾਵਹੁ? ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ[5], ਦਰਬ ਦੇਹੁ ਹਰਖਾਵਉ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਸ਼ਾਹਿਨਸ਼ਾਹੂ? ਇਹ ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਪਾਹੂ' ॥ ੪੫ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਕਹਯੋ। 'ਇਸ ਕੋ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਲਹਯੋ।ਨਿਕਸਯੋ ਸਾਹੁ ਆਇ ਕੇ ਨਾਂਹੀ। ਅਸ ਨਿਸਚਾ ਹਮਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਾਹੁ ਨ ਸਾਹੁ ਕਹੀਤੇ[6]। ਇਸ ਬਿਧਿ ਹਮਰੋ ਮਤੋ ਲਖੀਤੇ'। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਰੁਖ ਲਖਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਗਏ ਸਕਲ ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਮਾਂਹੂ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸਟਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਮਿੱਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਗਮਨੇ ਸਭਾ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ। ਉਮਰਾਵਨਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਬੈਠਯੋ ਊਚੀ ਥਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੂਰਬ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਾਯੋ । 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਯੋ । ਤਿਸ ਮਹਿਂ

---

[1]ਲੁਕਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। [2]ਰਖਵਾਲੇ। [3]ਸੱਪ ਮਣੀ ਨੂੰ ਨਿੱਤ (ਜਿਵੇਂ) ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਵਾਂਗੂ (ਦੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਰਾਖੇ)। [4]ਸ਼ਾਂਤੀ। [5](ਆਪਦਾ ਜੱਸ) ਸੁਣ ਸੁਣਕੇ। [6]ਭਾਵ ਸੁਆਸ ਨਿਕਲਕੇ ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਮ ਦਾ ਇਤਨਾ ਭਰਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ 'ਸਾਹ ਨ ਸਾਹ' ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਂਵ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹ ਪਦ ਨੂੰ ਸਾਹ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਚਮਤਕਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਧੁਨੀ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਮ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਸੁਆਸ ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸੁਆਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਬੀ ਤੇ ਅੰਦਰ ਗਏ ਬੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਦਾ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਕਰਕੇ ਦੀਨ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਚ ਵਿਚ ਜੁਗਤ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਦਮ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਗ਼ਾਫ਼ਲਤ ਵਿਚ ਹੈਂ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਲਿਪਤ ਹੈਂ।

ਕਰਨੋ ਤੁਰਕ ਮਤਿ ਖੰਡਨ । ਹਿੰਦੁਨਿ ਮਤਿ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਮੰਡਨ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀ ਬਿਖੈ ਜੁ ਤੁਰਕ ਦਫਨਾਵੈਂ । ਸੋ ਭੀ ਜਰਹਿਂ ਅਗਨਿ ਦਿਪਤਾਵੈਂ । ਬੂਝਹੁ ਰਾਮਰਾਇ ਕੇ ਆਏ । ਕਥਾ ਉੱਤਰ ਇਸ ਕਹੁ ਬਤਲਾਏ' ॥ ੩ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਾਯੋ । ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੇਕ ਚਲਾਏ । ਜੋ ਉਲਮਾਉ ਤਹਾਂ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੪ ॥ ਜੁਕਤਿ ਉਕਤਿ ਕਰਿ ਮਤਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਹਰਖ ਉਪਾਈ। ਚਲੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੂਝਨੋ ਚਹਯੋ । 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਹ ਕਥਾ ਕਹਯੋ:-॥ ੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਪੇੜੈ ਪਈ ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ ॥ ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ
ਇਟਾ ਕੀਆ ਜਲਦੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ॥ ਜਲਿ ਜਲਿ ਰੋਵੈ ਬਪੁੜੀ ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਵਹਿ
ਅੰਗਿਆਰ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜਾਣੈ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਹੁ ਮਾਇਨਾ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ । ਇਹ ਕਥਾ ਕਹਯੋ ਦੇਹੁ ਸਮੁਝਾਇ ?'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਮਨ ਜਾਨਾ ।-ਰਾਨ ਦੋਖੀ ਸਿਖਰਾਇ ਮਹਾਨਾ ॥ ੬ ॥ ਕਹੌਂ ਵਾਸਤਵ[1] ਅਰਥ ਜਿ ਅਬੈ । ਦੋਖੀ ਤੁਰਕ ਬਧਾਵਹਿ ਸਬੈ । ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਫਰਕ ਉਰ ਪਾਵੈ । ਤਿਮ ਇਹ ਦੁਸ਼ਟ ਕੁਬਾਦ ਉਠਾਵੈਂ ॥ ੭ ॥ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਿਖੈ ਮਨ ਬੰਧਯੋ ਸ਼ਾਹੂ । ਠਾਨਹਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਅਧਿਕ ਮਨ ਮਾਂਹੂ । ਬਨੀ ਬਾਤ ਮੇਰੀ ਬਿਗਰੈ ਹੈ । ਬਹੁਰ ਕਿਸੁ ਬਿਧਿ ਨਹਿਂ ਸੁਧਰੈ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਦੁਸ਼ਟਾਈ।ਮੈਂ ਅਜ਼ਮਤ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਬਚਾਈ । ਮੁਝ ਕੋ ਧਨ ਲਾਖਹੁਂ ਇਹ ਦੇਤਿ । ਬਿਗਰ ਜਾਇ ਪੁਨ ਰਹੈ ਨ ਹੇਤ[2]-॥ ੯ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਰ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰੇ । ਪਦ ਕੇ ਅੱਛਰ ਅਪਰ ਉਚਾਰੇ। 'ਮਿੱਟੀ ਬੇਇਮਾਨ ਕੀ ਕਹੀ । ਸਕਲ ਤੁਰਕ ਕੀ ਇਹ ਗਤਿ ਨਹੀਂ ॥੧੦ ॥ਬੇਇਮਾਨ ਕੀ ਨਿੰਦਯਾ ਸਾਰੇ । ਬਿਚ ਕੁਰਾਨ ਭੀ ਕਹਯੋ ਤੁਮਾਰੇ । ਕਥਾ ਸੰਸੈ ਹੋਯਹੁ ਇਸ ਮਾਂਹੀ । ਬੇਇਮਾਨ ਕੀ ਦੁਰਗਤਿ ਕਹੀ ॥ ੧੧ ॥ ਹਮਰੇ ਤੁਮਰੇ ਸਕਲ ਸਥਾਨ। ਨਿੰਦਤਿ ਹੈਂ ਜਿਨ ਤਜਯੋ ਇਮਾਨ। ਸਭਿ ਕੋ ਮਤੋ ਏਕ ਬਿਧਿ ਕਹੈਂ । ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਧਰਮ ਭਲੇ ਨਿਰਬਹੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਸਭਿ ਗੁਨ ਮੂਲ ਧਰਮ ਹੈ ਏਕ । ਹੋਤਿ ਧਰਮ ਤੇ ਰਿਦੇ ਬਿਬੇਕ । ਸਥਿਤ ਜਗਤ ਕੋ ਧਰਮ ਰਖੰਤਾ[3] । ਧਰਮ ਸਦਾ ਸੁਖ ਕੋ ਉਪਜੰਤਾ ॥ ੧੩ ॥ ਧਰਮ ਰੂਪ ਹੈ ਖੇਤ ਬਿਸਾਲਾ । ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਬੀਜ ਸਭਿ ਕਾਲਾ । ਸਮਤਾ, ਸੁਚਤਾ,

[1] ਅਸਲੀ । [2] ਪਿਆਰ । [3] ਧਰਮ ਹੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਥਿਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।

ਮੁਦਤਾ, ਖਿਮਾਂ। ਸ਼ਰਧਾ, ਦਧਾ ਕਰਤਿ ਇਨ ਜਮਾਂ॥੧੪॥ਪ੍ਰਾਨੀ ਜੀਵਹਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਾਵਦ। ਰੱਛਯਾ ਧਰਮ ਕਰਤਿ ਹੈ ਤਾਵਦ। ਤ੍ਯਾਗੈ ਪ੍ਰਾਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਬਿ ਕੋਇ। ਚਲਹਿ ਬਡੇ ਮਗ[1] ਏਕਲ ਹੋਇ॥ ੧੫ ॥ ਤਬਹਿ ਸਹਾਇਕ ਧਰਮ ਅਸ਼ੋਕ। ਸਭਿ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਬੀਚ ਪਰਲੋਕ। ਯਾਂਤੇ ਸ਼ੁਭ ਇਮਾਨ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ। ਤਜਹਿ ਨ ਕਬਹੂ ਚਹਿ ਸੁਖ ਜੀ ਕੋ॥ ੧੬ ॥ ਬੇਇਮਾਨ ਦੁਖ ਦੋਨਹੁਂ ਲੋਕ। ਬੇਇਮਾਨ ਕੋ ਸਦ ਹੀ ਸ਼ੋਕ। ਬੇਇਮਾਨ ਦੋਜ਼ਕ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਬੇਇਮਾਨ ਕੀ ਗੋਰ[2] ਜਲਾਇ'॥੧੭॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਰਸੁਤ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਕੁਸ਼ਾਮਦ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹ੍ਯੋ। ਅਪਨੇ ਬਲ ਕੀ ਸੁਧ ਬਿਸਰਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਰਾ ਦੀਨਿ ਉਲਟਾਈ॥ ੧੮ ॥ ਅਦਬ ਨ ਸਮਝ੍ਯੋ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰ ਕੋ। ਖੋਟੋ ਕਰ੍ਯੋ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ।–ਰੀਝ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਮੇਰੋ ਰਹੈ। ਲਾਖਹੁਂ ਦਰਬ ਦੇਤਿ ਨਿਤ ਅਹੈ–॥ ੧੯ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਟੂਟ੍ਯੋ ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ। ਕਰੇ ਖੁਸ਼ਾਮਤ ਪਲਟ੍ਯੋ ਜਿਸ ਤੇ[3]। ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੇਕ ਚਲੇ ਹੈਂ। ਉੱਤਰ ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਯੋ ਭਲੇ ਹੈਂ॥ ੨੦ ॥ ਸਭਾ ਉਠੀ ਪੁਨ ਆਯਹੁ ਡੇਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਹਰਖ ਬਡੇਰੇ।ਆਗੇ ਜੇਤਿਕ ਅਜ਼ਮਤ ਦਈ। ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਸਕਲ ਪਠਾਵਹਿ ਕਈ॥ ੨੧ ॥ ਇਹ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕੋਈ। ਲਿਖਿ ਅਰਦਾਸ ਚਲ੍ਯੋ ਲੇ ਸੋਈ।ਸਕਲ ਕੁਸ਼ਲ ਕੀ ਗਾਥ ਪਠਾਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਾਥ ਜਿਮ[4], ਲਿਖ੍ਯੋ ਤੁਥਾਈ॥ ੨੨ ॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਚਲਿ ਕੈ ਸਿਖ ਤੂਰਨ। ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਉਲੰਘ੍ਯੋ ਪੰਥ ਸਪੂਰਨ। ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ।ਤਿਨ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਬੰਦੋ ਪਾਇ॥੨੩ ॥ਸਕਲ ਕੁਸ਼ਲ ਅਰਦਾਸ ਸੁਨਾਈ। ਅਪਰ ਹਕੀਕਤ ਪੁਨਹਿ ਬੁਝਾਈ[5]। 'ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਰਾਵਰ ਸਾਰੇ। ਬਿਨਾਂ ਕਹੇ ਜਾਨਹੁ ਜਗੁ ਕਾਰੇ' ॥ ੨੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿਕਟਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਪੰਗਤਿ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸੁਨਾਇਬੇ ਕਾਰਨ। ਸਿਖ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨਿ ॥੨੫॥ 'ਕਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਜੈਸਾ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਬਰਤੈ, ਕਹੁ ਕੈਸਾ ?। ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਮਿਲਿਬੋ ਭਯੋ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੂਰਬ ਚਲਿ ਗਯੋ ?॥ ੨੬ ॥ ਬਚਨ ਸਪਰਸ਼ਨ ਕੈਸੇ ਕੀਏ ?। ਕਿਮ ਉੱਤਰ

[1]ਭਾਵ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਰਾਹ। [2]ਕਬਰ। [3]ਖੁਸ਼ਾਮਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ) ਬਦਲਾਯਾ। [4]ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ (ਗਲਾਂ ਹੋਈ)। [5]ਸਮਝਾਈ।

ਬਾਦੀ ਕਹਾ ਦੀਏ ?। ਲੈਨਿ ਦੇਨਿ ਕੋ ਕਿਮ ਬਿਵਹਾਰ ?।ਕਿਮ ਸਨਮਾਨ ਅਮਾਨ[1], ਉਚਾਰ ? ॥ ੨੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਮੇਲ ਕਰੰਤੇ ?। ਕਰਾਮਾਤ ਕਿਮ ਤਿਸੇ ਦਿਖੰਤੇ ?।ਕਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ। ਰਾਖਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਿ ਬਾਦ ਉਠਾਈ ? ॥੨੮॥ਆਗੈ ਭੀ ਸੁਧਿ ਆਵਤਿ ਰਹੀ। ਜਿਮ ਬੀਤੀ ਨਰ ਗਨ ਤਿਮ ਕਹੀ।ਤਊ ਸਮੀਪੀ ਤੂੰ ਨਿਤ ਰਹੈਂ। ਅਲਪ ਅਧਿਕ ਗਤਿ ਸਭਿ ਹੂ ਲਹੈਂ॥੨੯॥ਜਬਿ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਤਬਿ ਕੋ ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਹੁ ਤੈਸੇ'। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਸੋਇ।ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਇ ॥ ੩੦ ॥ 'ਜਬਿ ਕੇ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ। ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਇ। ਅਜ਼ਮਤ ਜਾਹਰਤਿ ਜਿਮ ਤੁਰਕੇਸ਼। ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪ ਕੋ ਦੇ ਤਿਮ ਬੇਸ਼[2] ॥੩੧॥ ਦਸ ਅਰੁ ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਦਰਬ ਦੇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਾਂਛਤਿ ਅਪਰ ਸਰਬ ਦੇ। ਬਧਯੋ ਸਮਾਜ ਤੁਰੰਗਮ ਆਦਿ। ਢਿਗ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਅਹਿਲਾਦ[3] ॥ ੩੨ ॥ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਹੋਇ ਆਨਿ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਨਿਕਟਿ ਨੁਰੰਗੀ ਕੇ ਨਿਤ ਜਾਤਿ।ਸਨਮਾਨਤਿ ਕਹਿ ਮਾਧੁਰ ਬਾਤ ॥ ੩੩ ॥ ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਅਰਪਨਿ ਕਰੈ। ਅਜ਼ਮਤ ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰੈ। ਚਢਹਿ ਕਿਤਹੁੰ ਨਿਜ ਸਾਥ ਚਢਾਵਹਿ। ਸ਼ੁਭ ਬਾਤਨਿ ਕਹੁ ਕਹੈ ਕਹਾਵਹਿ ॥੩੪॥ ਬ੍ਰਿੱਤ ਅਖੇਰ ਜਾਤਿ ਹੈ ਸੰਗ। ਗਜ ਸਿਵਕਾ ਕੈ ਚਢਹਿ ਤੁਰੰਗ। ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ਇਨ ਕੋ ਭਾ ਜਿਮ ਮਾਨ ਬਿਲੰਦ ॥੩੫॥ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੁਤ ਕੋ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਅਰੁ ਰਾਖਹਿ ਹਿਤ ਕੋ। ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਸਿਖ ਸਭਿ ਰਹਿਂ ਪਾਸ ॥੩੬॥ ਬਡੀ ਭੀਰ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਢਿਗ ਹੋਵੈ। ਧਰਹਿਂ ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਕਹੁ ਜੋਵੈਂ। ਬਹੁ ਧਨ ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਹਿਂ। ਬਰ ਕੋ ਜਾਚਿ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਡਰਪਹਿਂ ॥ ੩੭ ॥ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਗੁਰਹਿ ਕੋ ਸਾਰੇ। ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਅਰੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੈਂ। ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਬਰਣੈ ਜਗ ਜਿਤੀ। ਅਜ਼ਮਤ ਦੀਨਿ ਕਹੌਂ ਅਬਿ ਤਿਤੀ –॥੩੮॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਅਜ ਕੋ ਜਿਵਾਇ, ਬੈਠੇ ਕੂਪ ਪਰ ਜਾਇ, ਫਲ ਮੱਕੇ ਤੇ ਮੰਗਾਇ, ਹਿਤੁ ਬੇਗਮ ਬਤਾਈਐ। ਪਦਮਨੀ ਆਨਿ, ਚੰਦ ਦੂਜੇ ਅਸਮਾਨ ਭਯੋ, ਤੋਸ਼ੇ ਖਾਨੇ ਥਾਨ ਕਰਿ ਗਿਨਤੀ ਸੁਨਾਈਐ।ਕੇਹਰੀ ਅਖੇਰ ਕੋ,ਜਨਮ ਬਾਜ ਪੂਰਬ ਕੋ, ਫਲ ਦੇਵਰੁਖ ਕੇ[4],

[1]ਆਦਰ ਨਿਰਾਦਰ। [2]ਵੇਗੀ। [3]ਅਨੰਦ ਹੈ। [4]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ।

ਰਿਕਰ*ਸਨਾਮਤਾਈ ਐਂ[1]।ਜਮਨਾ ਪੈ ਫਿਰੇ, ਓਰੇ ਹਟੇ, ਮੱਤਜ ਕਰੀ ਚਰੇ[2], ਜੀਹ ਠਾਕ[3], ਤਾਰੇ ਦਿਨ[4], ਧਨ ਜੀਤ ਪਾਈਐਂ[5] ॥ ੩੯ ॥ ਮਰੀ ਕੋ ਹਟਾਇ, ਛਾਉ ਛਾਈ ਪੈ[6], ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਿਸ, ਉਜਬਕ ਢਾਹਿ, ਅਲਾਵਦੀਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਉਕਤਾ[7]। ਸੁਪਨੇ ਬਤਾਇ,ਨੌਕਾ ਜੋਰਿ ਕੈ,ਲੁਕਾਂਜਨਦੇ,ਧੇਨੁ ਕੋ ਜਿਵਾਇ, ਦਈ ਤਸਬੀ, ਸੁ ਮੁਕਤਾ। ਖਾਧੋ ਸੋ ਬਤਾਯੋ, ਖਟ ਰਿਤੁ ਫਲ ਏਕਠੇ ਕੈ, ਆਗ ਪਰ ਬਾਗ ਭਾ, ਸਮਾਧਿ ਸੰਗ ਜੁਗਤਾ[8]। ਅੱਸੂ ਦਰਿਆਈ, ਜੇਠ ਸੀਤਲ ਜਲਾਈ ਬਾਉ, ਭੂਮਕੋ ਉਚਾਈ[9], ਕਹਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਕਤਾ[10]। ੪੦॥ ਪੱਤਰੇ ਨਿਕਾਸੇ ਤਰੇ ਸੁਜਨੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਪੁਨ, ਪੌਰਨਿ ਕੇ ਤਾਰੇ ਪਾਟ ਸਾਂਕਰ ਛੁਟਾਵਨੇ[11]।ਆਮਿਖ ਸੁਰਾ ਕੋ ਕਰਯੋ ਚਾਵਰ ਦੁਗਧ ਤਬਿ,ਪਾਲਕੀ ਚਲਾਈ ਬਿਨਾ ਨਰ ਦਿਖਰਾਵਨੇ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੰਕਨ ਮੰਗਾਇ ਤਾਤਕਾਲ ਢਿਗ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਦਿਯੇ ਹੇਤੁ ਰਸ ਕੇ ਰਖਾਵਨੇ। ਜਗ ਬਿਸਮਾਯੋ ਦੇਖਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਲੁਭਾਇ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸਭਾ ਅਚਰਜ ਪਾਵਨੇ ॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਅਜ਼ਮਤ ਬਹੁ ਬਾਰ ਦਿਖਾਈ। ਤਉ ਤੁਰਕ ਜੋ ਬਾਦ ਉਠਾਈ। ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਫਸੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਾਹਿੰ ਮੂਢ ਬਡੇਰੇ॥੪੨॥ਕਿਰਾਮਾਤ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਦਬਾਏ। ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਨਹਿੰ ਬੋਲਨਿ ਪਾਏ। ਦੂਨ ਚਊਨੀ ਬਹੁ ਵਡਿਆਈ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੁਤ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਪਾਈ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੭ ॥

੫੮. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਆਗਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਕਾਜ਼ੀ ਗਨ ਉਲਮਾਉ ਜੋ ਕਰਤਿ ਦ੍ਵੈਖ ਕੀ ਬਾਤ। ਕਈ ਬਾਰ ਤਰਕਤਿ ਰਹੈਂ ਕਰਿ ਦਲੀਲ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਤਿ ਬਾਦ ਦੁਇ ਚੰਦ ਦਿਖਾਏ। ਦਿਵਸ ਬਿਖੇ ਤਾਰੇ ਨਿਕਸਾਏ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਜ਼ਮਤਿ ਤਿਨ ਕਾਰਨ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕਰੀ ਦਿਖਾਰਨਿ ॥੨॥ ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁ ਬਾਦ ਉਠਾਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੌ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਵਾ।–ਮਿੱਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਜੋਇ। ਇਸ ਕੋ ਅਰਥ ਕਹੋ ਕਿਮ ਹੋਇ? –॥੩॥ ਏਵ ਸ਼ਰਈਅਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਾਯੋ।ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਚ ਸਭਾ ਚਲਾਯੋ। ਤਬਿ ਹੀ ਤੁਮਰੇ

---

[1]ਕੇਸ ਕਾਲੇ ਬਣਾ ਦਿਤੇ। [2]ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ। [3](ਨਿੰਦਕ) ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਠਾਕੀ। [4]ਦਿਨੇ ਤਾਰੇ (ਦਿਖਾਏ)। [5](ਚੌਪੜ) ਵਿਚੋਂ ਧਨ ਜਿਤਿਆ। [6]ਉਪਰ (ਬੱਦਲਾਂ) ਦੀ ਛਾਉਂ ਛਾਈ। [7]ਅਲਾਵਦੀਨ ਦੀ ਮੌਤ ਦੱਸੀ। [8]ਸਮਾਧੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਹੇ। [9](ਚੌਂਕੀ ਜਿਤਨੀ) ਭੂਮ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ (ਉੱਪਰ ਬੈਠੇ)। [10]ਕਵੀ। [11]ਜੰਦਰੇ, ਤਖਤੇ, ਕੁੰਡੇ ਖੋਲ੍ਹੇ। *ਪਾ:–ਚਿਕਨ।

ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਾ।—ਅਰਥ ਵਾਸਤਵ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰਾ॥ ੪ ॥ ਬਿਗਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮੈਂ ਗਾਢੋ।ਹਿੰਦੁਨਿ ਸੰਗ ਬਾਦ ਜਿਸ ਬਾਢੋ—। ਯਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਜਥਾਰਥ ਕਹਨੋ। ਰਸ ਨੌਰੰਗ ਸੋਂ ਰਾਖਨਿ ਚਹਨੋ ॥ ੫ ॥ ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਤਿਹ ਤੇ ਨਿਤ ਆਵੈ। ਬਡ ਡੇਰੇ ਕੀ ਕਾਰ ਚਲਾਵੈ। ਮਾਨ ਰਾਖਿਬੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਹੂ ਨਾਤੁਰ ਬਹਸ ਪਰਤਿ ਰਿਸ ਮਾਂਹੂ॥੬॥ਤੌਰ ਕਚਹਿਰੀ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਿਕੈ। ਰਾਖਨੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਰਸ ਨੀਕੋ। ਬੋਲਤਿ ਹੋਤਿ ਭਏ ਨਹਿਂ ਫੀਕੋ[1] ॥ ੭ ॥—ਮਿੱਟੀ ਬੇਇਮਾਨ ਕੀ ਅਹੈ। ਸਗਲ ਤੁਰਕ ਕੀ ਨਹਿਂ ਗਤਿ ਇਹੈ—। ਪੁਨ ਇਮਾਨ ਕੀ ਸਤੁਤਿ ਬਖਾਨੀ। ਇਮ ਦਲੀਲ ਕੀਨਸਿ ਤਿਨ ਹਾਨੀ[2] ॥ ੮ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ-ਰਾਇ। ਸੁਤ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਕੁਛ ਰਿਸ ਮਨ ਲਜਾਇ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੁਭ ਲਹਨੋ। 'ਭਯੋ ਨਲਾਇਕ ਧੀਰ ਨ ਰਹਨੋ ॥ ੯ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਰਾਖਨੋ ਮਾਨ। ਸ਼ਬਦ ਬਿਪਰਜੈ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ। ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਬਾਕ। ਫੇਰ ਸਕਹਿ ਕੋ ਇਨ ਮਤਿ ਰਾਂਕ[3] ॥੧੦॥ਬਾਨ ਅਮੋਘ ਤਜੈ ਧਨੁ ਧਾਰੀ। ਜਿਮ ਤਿਸ ਕੋ ਨ ਸਕਹਿ ਕਿਮ ਟਾਰੀ। ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ ਜਿਮ ਸਫਲ ਸਦਾਈ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਾਂਈ॥ ੧੧ ॥ ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਜੋ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਧਰਤਿ ਬਿਲੰਦ। ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸਭਿਨਿ ਸਿਰ ਧਰੇ। ਕੋ ਅਸ ਮੂਢ ਤਰਕ ਜੋ ਕਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਔਚਕ ਦੰਡ ਮਿਲੈ ਤਿਸ ਤਾਂਈ। ਦੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ ਸਭਿ ਥਾਂਈ। ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਜਥਾ ਦੁਹਾਈ।ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਜੋ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟਾਈ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਗਹਿ ਲੇਹਿਂ। ਮੂਢ ਜਾਨ ਤਿਹ ਸੰਕਟ ਦੇਹਿਂ। ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਮੇਰੁ ਆਦਿ ਗਿਰ ਸਬਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ ੧੪ ॥ ਸਿੰਧੁ ਦੀਪ ਕੇਤਿਕ ਸਭਿ ਗਿਨੀਅਹਿਂ। ਬਡੇ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਹੁਤੇ ਸੁ ਜਨੀਅਹਿ। ਜਿਨ ਜਿਨ ਕਰਨੋ ਬਾਦ ਸਭਿ ਜੀਤੇ। ਭਰੇ ਗਰਬ ਸੋਂ ਕੀਨਸਿ ਰੀਤੇ॥੧੫॥ ਹੈ ਅਸ ਕੌਨ ਜੁ ਤਿਨ ਪਦ ਫੇਰੇ[4]। ਅਪਨੀ ਕੁਸ਼ਲ ਹੋਨ ਪੁਨਿ ਹੇਰੇ।ਹਮ ਨੈ ਕਰਨੋ ਪਠਾਵਨਿ ਜਬੈ। ਨਿਭੈ ਕਰਨੋ ਕਹਿ ਕਾਰ ਬਿਧ ਸਬੈ ॥ ੧੬ ॥ —ਤੇਰੋ ਕਹਨੋ ਨਿਫਲ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਜੋ ਚਿਤ ਚਹਹਿ ਬਨਹਿ ਬਿਧਿ ਸੋਇ।

---

[1](ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਫਿੱਕ ਨ ਪੈ ਜਾਵੇ। [2]ਭਾਵ ਦਿੱਤ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ।
[3]ਕਿਹੜਾ ਰੰਕ (ਕੰਗਾਲ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਬਦਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਅ)......ਕੋਇ ਨ ਮਤਿਰਾਂਕ= ਥੋੜੀ ਰੰਕ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਉਲਟਾ ਸਕਦਾ। [4]ਵਾਕ ਨੂੰ ਉਲਟਾਏ।

ਸ਼ਾਹੁ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਹੁ ਨ ਕੈਸੇ।ਹੋਇ ਜਥਾਰਥ ਬੋਲਹੁ ਤੈਸੇ–॥੧੭॥ਮੱਟੀ
ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਜੋਇ। ਕਰ ਕੁਲਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਈਂਟ ਰੁ ਭਾਂਡੇ
ਘਰਿ ਘਰਿ ਧਰੈ। ਪੁਨ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਪਾਵਕ ਪਰ ਜਰੈ ॥ ੧੮ ॥ ਇਸ ਮਹਿਂ
ਅਸਮੰਜਸ ਕਨਾ ਜਾਨ।ਜਿਸ ਤੇ ਪਦ ਉਲਟਾਇ ਬਖਾਨ।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ
ਅਦਬ ਨ ਰਾਖਾ। ਤੁਰਕ ਮਾਨ ਹਿਤ ਬਿੱਪ੍ਰੈ ਭਾਖਾ ॥੧੯॥ ਇਕ ਤੌ ਇਹ
ਅਸਮੰਜਸ ਕੀਨਿ।–ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ–ਲਖਿ ਲੀਨਿ।ਦੁਤੀਏ ਜਬਿ
ਕੋ ਦਿੱਲੀ ਗਯੋ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਦਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਬਿਨ ਕਾਰਜ ਤੇ
ਕਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਇਮ ਅਨੁਮਾਨ ਲਹ੍ਯੋ ਹੈ। ਜਾਚੀ ਵਸਤੁ
ਲੇਤਿ ਜਿਮ ਕੋਇ।ਨਹਿਂ ਅਪਨੀ ਪਹਿਚਾਨਤਿ ਸੋਇ॥੨੧॥ ਜਿਤਨੋ ਲਾਭ
ਲੀਯੋ ਤਿਸ ਜਾਇ। ਤਿਤੋ ਲੇਤਿ, ਨਹਿਂ ਧੀਰ ਧਰਾਇ।–ਮੁਝ ਢਿਗ ਰਹੈ
ਨ–ਜਾਨੈ ਐਸੇ। ਖਰਚ ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ ॥ ੨੨ ॥ ਅਸ ਪੁਰਸ਼ਨਿ
ਢਿਗ ਇਹ ਪਹੁੰਚੈ ਹੈਂ*।ਨਹਿਂ ਦਿਖਰਾਇਂ,ਸੀਸ ਕਉ ਦੇਹੈਂ²।ਪੂਰਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ
ਅਰਜਨ ਭਏ। ਰੁਕੇ ਕੈਦ, ਦੁਖ ਤਨ ਪਰ ਲਏ ॥ ੨੩ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਲੌ
ਸਰਬ ਸਹਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਤਊ ਨ ਅਜ਼ਮਤ
ਕਿਤਹੁ ਦਿਖਾਈ। ਕ੍ਰਿਪਨ ਦਰਬ ਲੌ ਦੁਲੰਭ ਦੁਰਾਈ ॥ ੨੪॥ ਆਗੈ ਭੀ
ਗੁਰਤਾ ਅਸ ਲਹੈਂ। ।ਸਰ ਦੇਵਹਿਂ, ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਰਹੈਂ। ਤਿਨ ਕੇ ਉਚਿਤ
ਦੇਨ ਕਹੁ ਇਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਦੁਰਾਵਨਿ ਬਹੁ ਜਹਿਂ ਕਹੀਂ ॥ ੨੫ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ
ਔਰ ਸੁਨਹੁ ਤਿਸ ਬਾਤ। ਜਿਮ ਕੀਨਸਿ, ਸਭਿ ਕੋ ਬੱਖ੍ਯਾਤ। ਕੀਰਤਿ-
ਪੁਰਿ ਤੇ ਜਬਿ ਕੋ ਗਯੋ। ਆਇ ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ॥੨੬॥ਮਨ ਮੈਂ
ਲਖੀ–ਜੁ ਹੈ ਢਿਗ ਮੇਰੇ।ਮਿਲੌਂ ਜਾਇ,ਸੋ ਲੇਹਿਂ ਨ ਫੇਰੇ–। ਜਿਤ ਜਿਤ ਕੋ
ਗਮਨ੍ਯੋ ਨੌਰੰਗ। ਗਯੋ ਆਪ ਤਿਸ ਮਾਰਗ ਸੰਗ ॥੨੭॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹੂੰ
ਕਹੂੰ ਬਿਸਰਾਮ। ਪੁਨ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਧਾਮ। ਉਤ ਹੀ ਬਿਚਰਹਿ
ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ ਕਯੋਂਹੂੰ ਧਨ ਮਨ ਰਾਤੇ ॥੨੮॥ ਬਡ ਐਸ਼੍ਵਰਜ
ਹੇਰ ਕਰਿ ਫੂਲਾ। ਆਸ਼ੈ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਤੇ ਭੂਲਾ। ਅਬਿ ਹਮਰੇ ਮੁਖ
ਲਾਗਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਰਹਹੁ ਆਪ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਪਾਹੀ ॥੨੯॥ ਛੋਰਹਿ ਅਬਿ ਤੇ
ਮੇਲ ਹਮਾਰੋ।ਕਰਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਕੋ ਰਹੋ ਸੁਖਾਰੋ।³ਦਰਸਹਿ ਨਹਿ ਦਰਸਾਵਹਿ

*ਭਾਵ ਕਰਾਮਾਤ ਸਹਤ ਗੁਰਤਾ ਪਹੁੰਚਾਵਾਂਗੇ ਕਿ। ²(ਕਰਾਮਾਤ) ਨਹੀਂ ਦੇਸਕਣਗੇ ਪਰ ਸੀਸ ਦੇ
ਦੇਣਗੇ। ³ਨਾ (ਸਾਡਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ, ਨਾ ਆਪਣਾ ਦਿਖਾਵੇ।

ਦਰਸ਼ਨ। ਕਰਹੁ ਤੁਰਕ ਲਛਮੀ ਜੁ ਸਪਰਸ਼ਨ[1] ॥ ੩੦ ॥ ਇਤਿ ਮੁਖ
ਕਰਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨ ਆਵਹੁ*। ਉਤ ਹੀ ਬਸਿ ਕਰਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵਹੁ।
ਅਪਰਾਧੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇਰ। ਹਮ ਸੋਂ ਨੇਰ ਹੋਇ ਕਿਮ ਫੇਰ* ॥ ੩੧ ॥
ਨਿਜ ਮਨ ਤੇ ਹਮ ਤਾਗਨਿ ਕਰਨੈ*। ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਤੇ ਸੋ ਪਰਹਰਨੈ। ਜਿਸ
ਕੋ ਧੁਰ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤ, ਲੇ ਜਰੀ[2] ॥ ੩੨ ॥
ਅਜਰ ਵਸਤੁ ਕੋ ਜੋ ਜਰਿ ਜਾਵੈ। ਤਿਹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ, ਅਪਰ ਨ ਪਾਵੈ।
ਰਿਦਾ ਗੰਭੀਰ ਸਧੀਰਜ ਹੋਇ। ਖਿਮਾਂ ਆਦਿ ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜੋਇ ॥੩੩॥
ਸੋ ਇਸ ਕੋ ਬਾਸਨ ਅਤਿ ਸੂਚਾ[3]। ਕਰਹਿ ਪਚਾਵਨਿ, ਅਤਿ੍ ਪਦ ਊਚਾ।
ਦੁਗਧ ਸ਼ੇਰਨੀ ਕੋ ਜੁ ਨਿਕਾਰੇ। ਕੰਚਨ ਕੋ ਬਾਸਨ ਤਿਸ ਧਾਰੇ[4] ॥੩੪ ॥
ਅਪਰ ਪਾਤ੍ਰ ਕੋ ਕਰਿ ਨਿਜ ਜੋਰ[5]। ਪਰਜੇ ਦੇਤਿ ਹੈ ਤਤਛਿਨ ਫੋਰਿ। ਤਿਮ
ਅਤਿ ਸ਼ੁੱਧ ਰਿਦਾ ਹੈ ਜਾਂਹੀ। ਉਚਿਤ ਅਹੈ, ਸੋ ਬਹੁਤੇ ਨਾਂਹੀ[6] ॥ ੩੫ ॥
ਜਰਹਿ ਅਜਰ ਨਹਿਂ ਕਿਸਹਿ ਦਿਖਾਵਹਿ। ਸੀਸ ਹਾਨ ਲਗਿ ਸਿਰਰ
ਪੁਗਾਵਹਿ। ਨਿਜ ਧੀਰਜ ਤੇ ਚਲਹਿ ਨ ਐਸੇ। ਲਗੇ ਬਾਉ ਗਿਰ ਮੇਰੁ ਜੈਸੇ[7]॥

---

[1]ਤੁਰਕ ਤੇ ਧਨ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੋ। (ਅ) ਤੁਰਕ ਦੀ ਮਾਯਾ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿੱਚ (ਖੁਸ਼) ਰਹੋ। [2]ਜਰ ਲੈਣਗੇ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਉਹ ਸੁੱਚਾ ਭਾਂਡਾ ਹੈ। [4]ਸੋਨੇ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। [5](ਦੁੱਧ) ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ। [6]ਐਸੇ (ਗੁਰਤਾ) ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਐਸੇ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

*ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਉਹ ਅਚੂਕ ਵਰਤਾਰਾ ਕਿ ਬਦੀ ਤੇ ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵਟਾਂਦਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਉਲਟਨ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਨੂੰ ਰੱਬੋਂ ਦੇਕੇ ਇੱਕ ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀ, ਇਹ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਲਾਭ ਲਈ ਗੁਆ ਦੇਣਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਤੁਰਕੇਸ਼ਰ ਅੱਗੇ ਦੱਬ ਜਾਣੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਤੇ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ। ਐਸਾ ਨਰ ਚਾਹੇ ਕਿਤਨਾ ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹੋਵੇ 'ਸੱਚ ਦੀ ਨੀਉਂ ਪਰ ਬਣੇ ਸਤਿਸੰਗ' ਦਾ ਆਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਿ ਉਲਾਦ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਅਸੂਲ ਪਿੱਛੇ ਲਾਇਕ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਪੁਤਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਪੁੱਤਰ ਜਿਸਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਕਾਫੀ ਦਾਨਸ਼ਮੰਦੀ ਦਿਖਾਈ ਸੀ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚਿਆਈ ਨੂੰ ਐਨਾਂ ਉੱਚਾ ਰਖ ਦਿਖਾਇਆ। ਨਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਡਰੇ, ਨਾਂ ਰਾਮਰਾਇ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਰਸੂਖ ਤੋਂ ਡਰੇ, ਨਾ ਜੇਠੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮੋਹ ਮਮਤਾ ਨੇ ਐਧਰ ਉਧਰ ਹੋਣ ਦਿਤਾ।

੩੬॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੁਤ ਕੇ ਲਖਿ ਦੋਖ। ਤ੍ਯਾਗ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਰੋਖ[1]। ਦੈਂਡ ਬਿਸਾਲ ਨ ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ। ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਬਹੁੰ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ॥੩੭॥ ਹੁਤੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡ ਪਰਮ ਸੁ ਪ੍ਯਾਰੋ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰੋ।ਐਸੂਰਜ ਪੂਰਬ ਤੇ ਬਿਰਧਾਯੋ। ਆਪਾ ਤੁਰਕਨਿ ਬਿਖੈ ਜਨਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਸਿੱਖ ਕਰੇ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਅਪਨੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਧਾਯਾ। ਬੁਧਿ ਬਿਸਾਲ ਲੌਕਿਕ ਬਿਵਹਾਰੂ। ਗਿਨੌਂ ਕਹਾ ਲਗਿ ਗੁਨ ਜੁ ਉਦਾਰੂ ॥੩੯॥ ਤਊ ਸੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਬੀਚ ਕਚਾਈ[2]। ਤਨ ਹੰਤਾ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਚਪਲਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੈ ਨ ਰੰਚਕ ਭਾਯੋ। ਅਤਿਸੈਤਾ[3] ਮਹਿ ਜਿਨ ਚਿਤ ਲਾਯੋ॥ ੪੦॥ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਲਖਿ ਮਨਿ ਨੀਕੇ। ਜਿਸਤੇ ਪਰ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਦ੍ਰਿਸਿ ਫੀਕੇ। ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਿਯ ਸੁਤ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਾ। ਫੇਰ੍ਯੋ ਸ਼ਬਦ ਨ ਆਛੇ ਲਾਗਾ ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਆਗਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੮ ॥

੫੯. [ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਿਵੇਂ ਪਰਖੇ ਸਨ ?]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੂਰਬ ਭੀ ਪਰਖੇ ਹੁਤੇ ਦੋਨਹੁੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ। ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਕੇ ਉਚਿਤ ਕੋ, ਲੇ ਸਿਖ ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਲ[4] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਬੂਝਨਿ ਲਗੇ ਕਥਾ ਇਸ ਭਾਇ। 'ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਪਰਖੇ ਤਿਮ ਕਹੋ। ਤੁਮ ਸਰਬੱਗ੍ਯ ਸਰਬ ਕਹੁ ਲਹੋ ॥ ੨ ॥ ਕੋ ਪੂਰਾ ਉਤਰ੍ਯੋ ਕੋ ਛੂਛਾ ?। ਕਹੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿਨਿ ਹਮ ਪੂਛਾ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਐਸੇ। ਕਥਾ ਕਹਨਿ ਲਗਿ ਬੀਤੀ ਜੈਸੇ ॥ ੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘਉਵਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਬਾਂਛਿਤ ਫਲ ਦਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਰਜਧਾਨੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਜਾਂਇ।ਅਬਚਲ ਪਦਵੀ ਬਿਖੈ ਸਮਾਇ ॥੪॥ ਏਕ ਸਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਏਕ ਸਿੱਖ੍ਯ ਆਯਹੁ ਮਤਿ ਧੀਰ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗਤੀ ਸੰਗ ਲਗਾਇ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਹੇਤੁ ਚਲਿ ਆਇ ॥ ੫ ॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਨਿ ਕੀਨਿ। ਅਘਨਾਸ਼ਨ ਚਰਨਨਿ ਚਿਤ ਦੀਨਿ। ਬਿਕਸ੍ਯੋ ਰਿਦਾ ਕਮਲ ਅਨੁਹਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਜ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਮਯੰਕ ਮਨਿੰਦ। ਚਖ ਚਕੋਰ ਭੇ ਸਿੱਖ੍ਯਨਿ

[1] ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਇਹ ਧਰਮਾਤ੍ਰਿ ਗੁੱਸਾ ਹੈ। [2] ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਕੌਚਿਆਈ। [3] ਅਤਸੈਤਾ ਵਾਲੇ (ਪਦਾਰਥ) [ਸੰਸ:, ਅਤਿਸ਼ਯ=ਬਹੁਲਤਾ]। [4] (ਜੋ ਗੁਰਤਾ) ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰੇਗਾ। (ਅ) ਜੋ (ਸਾਡੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਲੈਕੇ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰੇਗਾ।

ਇੰਦ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਚਰਨ ਸੁੰਦਰ ਅਰਬਿੰਦ।ਮਨ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਥਿਰੇ ਮਲਿੰਦ ॥ ੭ ॥ ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਅਰੁ ਦਰਸ਼ ਕਰਨਿ ਕੀ। ਬਧੀ ਲਾਲਸਾ ਤਿਨਹੁੰ ਉਰਨਿ ਕੀ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਸਮੀਪ ਹੀ ਰਹੇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹੇ ॥੮॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ।ਨਿਕਟਿ ਸਿੱਖਜ ਗਨ ਮੁਦ ਉਪਜਾਇ। ਚਲਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਕੋਈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਖ ਬੂਝਤਿ ਸੋਈ॥੯॥'ਦੋਨਹੁੰ ਸੁੰਦਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ।ਜਿਨਹੁੰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਚਿਤ ਅਹਿਲਾਦੇ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਕੇ ਸਦਨ ਮ੍ਰਿਦੁ ਮੂਰਤਿ। ਭਾਗਨਿ ਤੇ ਪੂਰਤ ਸ਼ੁਭ ਸੂਰਤਿ।੧੦।ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਕੇ ਉਚਿਤੈ ਕੌਨ?ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸੋ ਸਮ ਹੈਂ ਦੌਨ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਕੋ ਧੀਰਜ ਜੋਇ। ਇਕ ਮਹਿਂ ਹੋਇ, ਕਿ ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਹੋਇ॥ ੧੧॥ਕੋ ਲੇ ਸਰਬੋਤਮ ਬਡਿਆਈ? ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਇਹੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਹਮ ਬਿਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਵਹਿਂ ਕਬੈ। ਸੁਨਤਿ ਹੋਇ ਮਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਤਬੈ ॥੧੨॥ ਜਦਪਿ ਗੋਪ ਇਹ ਰਾਖਨਿ ਚਹੋ। ਮੁਝ ਪਰਦੇਸੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਕਹੋ। ਹੌਂ ਨਹਿ ਕਰੌਂ ਕਹੂੰ ਬੱਖਯਾਤੀ।ਰਾਖੌਂ ਮੇਲ ਜਥਾ ਮਣਿ ਬਾਤੀ[1]'੧੩। ਹਮ ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਾਸ ਕਦੀਮੀ[2]। ਸਿਮਰਹਿਂ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਖ ਸੀਮੀ[3]। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਰਖਵਾਰੇ। ਦੁਖਤਿ ਲੋਕ ਤੇ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਆਪ ਕੇ ਦੋਇਨ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਹ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬ੍ਰਿਧੈ ਇਮ ਚਾਹੀ। ਮਨ ਮਹਿ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਹਿਂ।ਬਿਘਨ ਬਿਸ਼ਾਲ ਅਨੇਕਨਿ ਟਾਰਹਿਂ'॥੧੫॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਕਹਯੋ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ। 'ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹਿਤ ਜੁ ਅਸੁ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਪਾਵਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ'॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ। ਸਮੋ ਜਾਨਿ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਆਯਹੁ। ਬੀਤੀ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਰਾਤੀ। ਸੁਚ ਸ਼ਨਾਨ ਉਠਿ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਾਤੀ ॥੧੭॥ ਸਿੱਖਜਨਿ ਬਿਖੈ ਮੁੱਖਜ ਪੁਨ ਗਯੋ।ਬੰਦਤਿ ਚਰਨ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਭਯੋ।ਸ਼ਰਧਾ ਸਲਿਤਾ ਕੇ ਮਨ ਮੀਨ। ਪੁਨਹ ਨੇਤ੍ਰ ਭਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਿ ॥ ੧੮ ॥ ਪਿਖ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਨਿਰਨੈ ਕਰਨਿ ਬਿਖੈ ਅਸ ਭਾਖਾ।'ਦ੍ਵੈ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਇਕ ਥਾਨੀ। ਪਠਹਿਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਰ ਬਾਨੀ ॥ ੧੯ ॥ ਏਕ ਸੂਚਕਾ[4] ਨਿਜ ਕਰ ਲੇਹੁ। ਜਾਹੁ ਤਹਾਂ ਤੁਮ ਦਰਸ ਕਰੇਹੁ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਹੁ ਤਿਨ ਤੀਰ। ਬਾਨੀ ਸੁਨਹੁ ਪਠਹਿਂ ਜੁਗ ਬੀਰ ॥ ੨੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ

---

[1]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਥੈਲੀ ਵਾਂਗ ਸਾਂਭ ਰੱਖਾਂਗਾ। [2]ਪੁਰਾਣੇ। [3]ਜੋ ਸੁਖ ਦੀ ਹੱਦ ਹੈ। [4]ਸੂਈ।

ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਤਰੇ ਰੁਚਿਰ ਪੰਘੂਰੇਜੇਯ॥ਤਿਨ ਪਾਵੇਬਿਚ ਸੂਚਕਾ ਸੰਚਰਾਵਹੁ ਕਰ ਲੇਯ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਸ ਪਾਵੇ ਬਿਚਿ ਸੰਚਰਿ ਜਾਇ। ਸ਼ਬਦ ਪਠਤਿ ਕਾਸ਼ਟ ਨਰਮਾਇ। ਪਾਹਨ ਆਦਿ ਮੋਮ ਸਮ ਹੋਇ। ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਲਾਇਕ ਲਖਿ ਸੋਇ'॥੨੨॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨਾ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਹਿਂ ਤੇ* ਚਾਉ ਮਹਾਨਾਂ। ਜਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਬੈਸੇ। ਪੂਰਬ ਜਾਇ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ॥ ੨੩ ॥ ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਬੈਸਿ ਸਮੀਪ ਸੁਨਤਿ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਪਠਹਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਗ੍ਯਾਨ ਗੁਨ ਸਾਨੀ ॥ ੨੪ ॥ ਜਬਿ ਸੂਚੀ ਸੰਚਰਾਵਨਿ ਲਾਗੋ। ਨਹਿ ਪਾਵੇ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਆਗੋ। ਪਰਖਤਿ ਕੌਤਿਕ ਚਿਰ ਤਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ।–ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਨਹਿਂ ਲਾਇਕ–ਲਹ੍ਯੋ॥੨੫॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਤਬਿ ਉਠਿ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਲਘੁ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ। ਪਠਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰਿਦਾ ਸਰਬੱਗ੍ਯ ਸੁ ਗ੍ਯਾਨੀ ॥ ੨੬ ॥ ਸਿੱਖ੍ਯ ਨਮੋ ਕਰਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਜਾਇ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਬਦ ਸਗਰੇ ਸੁਖਦਾਇ। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਘੂਰੋ ਪਾਵਾ। ਲੀਨਿ ਸੂਚਕਾ ਨੋਕ ਚੁਭਾਵਾ ।੨੭॥ ਹੁਤੋ ਮੋਮ ਸਮ, ਸਭਿ ਗਡਿ ਗਈ। ਰਹ੍ਯੋ ਨਿਕਾਸ ਬੀਚ ਲੈ ਭਈ†। ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕਛੂ ਬਖਾਨਾ।ਗੁਰਤਾ ਕੇ ਲਾਇਕ ਪਹਿਚਾਨਾ॥੨੮॥ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਕਰਿ, ਕਰ ਜੁਗ ਜੋਰੇ। ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ।–ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ। ਇਹੀ ਸਹਾਰਹਿਂ ਗੁਰਤਾ ਭਾਰ–॥ ੨੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿਕਟਿ ਸਿਖ ਆਵਾ। ਦੋਨਹੁਂ ਕੇਰ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਤਾਵਾ। 'ਕਾਸ਼ਟ ਹੋਯਹੁ ਮੈਨ ਸਮਾਨਾ‡। ਉਚਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਰੀ ਤੇ ਜਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਸ਼ਬਦ ਬਿਖੇ ਅਤਿ ਸ਼ਕਤਿ। ਹੋਇ ਕਠਨ ਮਨ[2] ਸੋਭੀ ਸੁਧਰਤਿ।ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰਿਦਨਿ ਕੀ ਕ੍ਯਾਹੇ ਗਿਨਤੀ॥

---

[1]ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਖੁਭਾਵੇ। [2]ਕਠੋਰ ਮਨ। *ਪਾ:–ਹਿਰਦੇ। ਪੁਨਾ:–ਹਮਤੇ।

†ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਇਤਨੇ ਡੂਬੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਜਾ ਘੁਲ ਮਿਲੇ, ਡੂਬਣਾ ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਣ ਹੈ। ਯਥਾ:–'ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਆਤਮ ਨਹੀ ਦ੍ਰਵੈ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਗਵੈ' ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ, ਸਮਝ ਬੂਝ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਡੂਬ ਕੇ 'ਓਰਾ ਗਰਿ ਪਾਨੀ ਭਇਆ ਜਾਇ ਮਿਲਿਓ ਢਲਿ ਕੂਲਿ' ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋ ਰਹੇ। ‡ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਨ ਸਾਈਂ ਲਿਵ ਵਿਚ ਡੂਬਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜਗਤ ਡੂਬੇਗਾ।

ਉਧਰਹਿਂ ਸੇਵਕ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ' ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਨ ਠਾਨਾ। ਜੋ ਹੋਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਜਾਨਾ। ਨਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਹੁ ਤਿਨ ਬਿਦਤਾਵਾ। ਜਾਨਯੋ ਚਹਿ ਸੁ ਜਾਨਿ ਹਰਖਾਵਾ॥ ੩੨॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਪੁਨ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਗਯੋ ਅਵਾਸ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਰਖੇ ਸੁਤ ਗੁਰ ਕੇ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ, ਭਾਗ ਜੁ ਧੁਰ ਕੇ ॥ ੩੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਜਾਨਾ। ਸੁਤ ਤਯਾਗਨਿ ਕੋ ਜਬਹਿ ਬਖਾਨਾ। ਤਬਿ ਤੇ ਰਾਮਰਾਇ ਇਤ ਆਵਨਿ। ਨਾਂਹਿਨ ਕੀਨਸਿ ਮਨ ਲਲਚਾਵਨ॥੩੪॥ ਭਯੋ ਨਿਰਾਸ ਪਿਤਾ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ।ਗੁਰਤਾ ਚਹਿਤਿ ਹੁਤੋ ਨਿਤ ਜਿਸ ਤੇ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ-ਮੈਂ ਸਭਿ ਲਾਯਕ। ਭਏ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਸਿਖ ਧਨਦਾਯਕ॥ ੩੫॥ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਬਧਯੋ ਅਧਿਕਾਇ। ਸੈਨਾ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇ। ਧਨ ਕੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਮੇਰੇ। ਅਬਿ ਅਰੁ ਆਗੇ ਆਇ ਘਨੇਰੇ॥ ੩੬॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੰਗ ਰਸ ਮੈਂ ਰਾਖਾ। ਦੇਤਿ ਮੋਹਿ ਕੋ ਜੋ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਇਤ ਹੀ ਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਅਵਾਸ[1]। ਕਯਾ ਹੁਇ ਜੋ ਨ ਜਾਉਂ ਪਿਤ ਪਾਸ॥੩੭॥ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ ਸਮਰੱਥ। ਕਰੌਂ ਚਹੌਂ ਚਿਤ ਸਭਿ ਮਮ ਹੱਥ। ਇਕ ਤੌ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁ ਜਗ ਮੇਰੀ।ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਰਸ ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੩੮॥ ਆਜ ਕਮੀ ਕਿਸ ਬਾਤ ਨ ਮੋਹੀ।ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸਕਲ ਅਧਿਕਤਾ ਹੋਹੀ-। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕਰਿ ਕੈ। ਉਤ ਹੀ ਰਹਯੋ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਥਿਰਿਕੈ ॥ ੩੯ ॥ ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਨਿਤ ਆਵਹਿ ਪਾਸ। ਲਯਾਇ ਉਪਾਇਨ ਸੰਗਤਿ ਰਾਸ। ਜਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਤਿਮ ਗੁਰ ਬਨਯੋ ਕਰਤਿ ਰਹਿ ਨੀਤ॥੪੦॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜੇ ਭਏ। ਸਿੱਖਯਨਿ ਤੇ ਨਿਤ ਧਨ ਕੋ ਲਿਏ। ਅਜ਼ਮਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੇਖਿਬੇ ਕਰਿ ਕੈ।ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਭੀ ਸੁਜਸੁ ਉਚਰਿ ਕੈ॥੪੧ ॥ ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਹਮੇਸ਼। ਬੈਠਹਿ ਮੰਜੀ ਹੁਇ ਸ਼ੁਭ ਬੇਸ਼। ਕਰਤਿ ਖਰੇ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ। ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਹੁਇ ਬਲਿਹਾਰੀ॥੪੨॥ ਇਕ[2] ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਹੋਵਨਿ ਕਰਿ ਕੈ। [3]ਗੁਰ ਕਹਾਇ ਅਜ਼ਮਤ ਸੁ ਦਿਖਰਿ ਕੈ। ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਬਧਯੋ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਭਾ ਬੱਖਯਾਤੀ॥੪੩॥ ਨੌਰੰਗ ਨਿਕਟਿ ਰਹਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲ।ਪਹੁੰਚਹਿ ਢਿਗ ਨਿਤ ਆਦਰ ਨਾਲ। ਬਾਦੀ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ ਦਬਾਏ। ਚਹੈਂ[4] ਬੁਰੇ, ਪਰ ਬਸ ਨ ਬਸਾਏ॥੪੪॥

[1]ਵਾਸਾ ਰੱਖਾਂਗਾ। [2]ਇਕ ਤਾਂ। [3](ਦੂਸਰੇ)। [4](ਬਾਦੀ) ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਮ ਸੂਬੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਆਵਤਿ[1]। ਸਿਵਕਾਰੂਢ ਸਦਾ ਤਿਮ ਜਾਵਤਿ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ, ਬ੍ਰਿਧਾਇ ਬਿਲੰਦ॥ ੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸਿ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਤ ਪਰਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕੋਨਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ॥ ੫੯॥

੬੦. [ਰਾਮਰਾਇ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਤ ਗਏ ਹਠ ਤੇ ਫਿਰਯੋ ਸੁਭਾਇ। ਬਡਤਾ ਪਿਤ ਕੀ ਸਿਮਰਿ ਉਰ ਮਿਲਨਿ ਚਾਹਿ ਉਪਜਾਇ॥ ੧॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਪਿਤਾ ਕੋ ਕ੍ਰੌਧ ਸੁਨਯੋ ਦੁਖ ਪਾਇ।–ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਬਿੱਪ੍ਰੀ ਭਈ–ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਇ॥ ੨॥ ਚੌਪਈ॥–ਅਬਿ ਕਰਤੱਬ ਜੁ ਅਹੈ ਕਹਾ ਮੋਹੀ–। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸੰਕਟ ਹੋਹੀ।–ਜਾਵੌਂ ਪਿਤ ਸਮੀਪ ਇਕ ਵਾਰੀ। ਬਖ਼ਸ਼ਾਵੌਂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਗਾਰੀ–।੩। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁ ਭਾਇ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਰਾਮਰਾਇ ਪਛੁਤਾਇ। ਨੌਰੰਗ ਸੰਗ ਕਹਯੋ ਬਚ ਐਸੇ। 'ਅਬਿ ਰੁਖਸਦ ਦਿਹੁ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ'॥੪॥ ਸ਼ਾਹੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕਹੈ ਬਨਾਇ। 'ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਮੁਝ ਚਾਹਿ। ਰਹਹੁ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਇਹਾਂ ਗੁਜਾਰਹੁ। ਮੋਹਿ ਹੇਰਖ ਕਰਿ ਪੁਨਹਿ ਪਧਾਰਹੁ'।੫। ਚਤੁਰ ਪੰਚ ਦਿਨ ਬੂਝਤਿ ਰਹੇ। ਰੁਖਸਦ ਕਰਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਹਿੰ ਕਹੇ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਅਕੁਲਾਇ।–ਹਮਹਿਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਨਹਿ ਤਹਿਂ ਜਾਇ–॥੬॥ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹੁ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਿਧਾਯਹੁ। ਬੋਲਿ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਸੰਗ ਰਲਾਯਹੁ। ਜਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਤਹਿਂ ਗਏ। ਜੀਵ ਘਾਤ ਹਿਤ ਬਿਚਰਤਿ ਭਏ॥੭॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਰਿਸ ਆਈ। ਮਹਾਂ ਘਟਾ ਘਨ ਕੀ ਘੁਮਡਾਈ ਅਧਿਕ ਬੇਗ ਤੇ ਪਵਨ ਚਲਾਯਹੁ। ਮਹਾਂ ਧੂਲ ਜੁਤਿ ਡਰ ਉਪਜਾਯਹੁ॥ ੮॥ ਓਰਨਿ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਡ ਭਈ। ਲਗਹਿ ਦੇਹ ਪਰ ਪੀਰਾ ਦਈ। ਅਵਰੰਗ ਕਹੂੰ ਮਹਿਦ ਅਕੁਲਾਵਾ। ਲਸ਼ਕਰ ਭਗਯੋ[2] ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵਾ।੯। ਨਹੀਂ ਸਾਹਿ ਕਿਤ ਪਾਇਵ ਠੌਰ। ਪਵਨ ਧੂਲ ਓਰਨਿ ਤੇ ਬੌਰ*।ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਥਿਰ ਰਹੇ। ਤਹਿਂ ਨਹਿਂ ਓਰਾ,ਪਵਨ ਨ ਬਹੇ॥ ੧੦॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਲੌ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਿ ਕੇ। ਆਵਤਿ ਭਾ ਸਮੀਪ ਸੁਤ ਗੁਰ ਕੇ। ਦੇਖਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।–ਇਨਹੁ ਕ੍ਰੌਧ ਕੁਛ ਮੋ ਪਰ ਧਾਰਾ॥ ੧੧॥ ਰੁਖ਼ਸਦ ਮਾਂਗਤਿ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਦੀਨਿ। ਯਾਂਤੇ ਮਮ ਐਸੀ ਗਤਿ ਕੀਨਿ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ਼ੌਕ ਦਰਸ ਕੋ ਮੋਹਿ ਮਹਾਨਾ॥ ੧੨॥ ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਰੁਖ਼ਸਦ ਨਹਿਂ ਕਰੇ। ਅਬਿ ਤਿਮ ਕਰਹੁ ਜਥਾ ਉਰ ਧਰੇ। ਪੁਨ ਤੂਰਨ

[1]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸੂਬ਼ੇ ਜਿਵੇਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਨੱਸ ਗਿਆ। *ਪਾ:–ਦੌਰ।

ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ। ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਵਿਖੈ ਗਮਨੀਜੈ' ॥ ੧੩ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਮੁਸਕਾਨੇ। 'ਤੁਵ ਮਨ ਬਹੁ ਹੰਕਾਰ ਕੋ ਠਾਨੇ। ਜਿਸ ਸੈਨਾਂ ਤੇ ਲਖੈਂ ਬਡੇਰੇ। ਸੋ ਅਬਿ ਕਹਾਂ, ਨ ਦੀਖਤਿ ਨੇਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਹਾਥ। ਕਹਾਂ ਹੋਇ ਧਨ ਦਲ ਬਲ ਸਾਥ। ਅਬਿ ਹਮ ਪਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਵੈਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਹਿਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ॥੧੫॥ਦਾਤਾ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਹਮਾਰੋ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਭਾਰੋ'। ਪੁਰਿ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਸ਼ਾਹੁ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁ ਅਰਪਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਜੋ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਅਭਰਨ।ਦਿਏ ਸ਼ਾਹ ਹਿਤ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕਰਨਿ। ਦਰਬ ਤੁਰੰਗਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਠਾਏ। ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਡੇਰੇ ਕਹੁ ਆਏ॥੧੭॥ ਰਿਦਾ ਉਦਾਸ ਬਹੁਤ ਜਿਨ ਕੇਰਾ। ਹਰਖ ਨ ਕਰਹਿਂ ਕਬਹੁਂ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਤਹਾਂ ਹੀ ਛੋਰਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਆਪਨੇ ਥੋਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਟਿਕਾਇ। ਰਾਖਨੋ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਲਪ ਨਰਨਿ ਸੋਂ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨਾ।ਚਲਤਿ ਬਿਸੂਰਤਿ ਰਿਦੇ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਮਾਰਗ ਆਵਤਿ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਕੇ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਚਰਿਤ ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ। ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਕਰਨੋ ਉਲੰਘਨਿ ਸਾਰੇ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੋਸ ਪੰਥ ਰਹਿ ਸਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਡੇਰਾ ਕਰਨੋ ਟਿਕਾਵਨਿ ਤਹੀਂ। ਗੁਰਬਚ ਕੋ ਚਿਤਵਨੋ ਚਿਤ ਮਹੀਂ।—ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵੈ ਅਪੁਨੋ ਆਇ—। ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਗਮਨਨੋ ਅਗੁਵਾਇ॥੨੧॥ਰਿਦੇ ਬਿਖੇ ਗਿਨਿ ਗਿਨਿ ਬਹੁ ਗਿਨਤੀ। ਲਿਖੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਨਿਜ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ। 'ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਜਿਮ ਹੋਇ। ਕਰੀ ਜਾਇ ਸਭਿ ਹੂੰ ਤੇ ਸੋਇ॥ ੨੨ ॥ ਬਿਨ ਮਰਜ਼ੀ ਮੈਂ ਨਿਕਟ ਨ ਆਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਹਿਯਰਾ ਲਲਚਾਯੋ। ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਅਬਿ ਤੈਸ ਕਰੌਂ। ਅਪਨੋ ਦੋਸ਼ ਆਪ ਹੀ ਭਰੌਂ" ॥ ੨੩ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਦੇਖਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਜਾਨਾ। ਸੁਤ ਕੋ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਪਛਾਨਾ ॥੨੪॥ ਕਹਨੋ ਤਾਂਹਿ ਜੋ ਪੱਤ੍ਰੀ ਲ੍ਯਾਯੋ। 'ਹਮ ਮਿਲਿਬੇ ਕਿਮ ਚਿਤ ਲਲਚਾਯੋ ? ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕਰਿ ਅਪਰਾਧੂ। ਕੈਸੇ ਬਨਨੋ ਰਹੈ ਅਬ ਸਾਧੂ ?॥੨੫॥ ਗਮਨ ਸਮੈਂ ਹਮ ਬਹੁ ਸਮਝਾਯੋ। ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਨੈਕ ਮਨ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਇਕ ਤੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਅਜ਼ਮਤ। ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਠਾਨੀ ਜਿਤ ਕਿਤ ॥ ੨੬ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੋਂ ਸ੍ਰੁਤ ਰਖੈਬੇ। ਕਰਿ ਮੁਲਾਹਜ਼ਾ ਕੀਨਿ ਫਰੇਬੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਤਿ ਚੌਦਹਿ

ਲੋਕ। ਤਿਨ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਬੀਰ ਸ਼ਲੋਕ ॥ ੨੭ ॥ ਸੋ ਛਿਪਾਇ* ਕੈ ਅਨਤ
ਸੁਨਾਯੋ। ਹੁਤੋ ਅਪਰ ਤਿਸ ਅਪਰ ਬੁਝਾਯੋ[1]।ਕਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇਰਾ।
ਜਿਸ ਕੋ ਮਾਨਯੋ ਜਾਨਿ ਬਡੇਰਾ ॥੨੮॥ ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹਮ ਤਿਸ ਕੇਰੇ।
ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰਤਿ ਨ ਲਾਗਤਿ ਦੇਰੇ। ਮਾਟੀ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਜਿਮ ਜਲੇ।
ਬੀਰ ਪਜਾਵੇ[2] ਆਵੇ ਬਲੇ ॥ ੨੯ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਬਲ ਤੇ ਤਿਸ ਅਗਵਾਈ।
ਮਾਟੀ ਜਲਤੀ ਕਯੋਂ ਨ ਦਿਖਾਈ। ਹੁਤੀ ਵਾਸਤਵ ਦਿਖਤਿ ਬਿਦਤਿ ਹੈ।
ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਤਨਕ ਜਿ ਤੁਰਕ ਜਿਦਤਿ ਹੈ ॥ ੩੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਹਮੈਂ ਨ ਦਰਸ
ਦਿਖਾਵਹੁ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਤਿਤ ਹੀ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ'। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਰਿਸ
ਜੁਤਿ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ। ਹਟਯੋ ਸੁ ਸਿਖ ਜਿਸ ਪੱਤ੍ਰੀ ਆਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਤੁਰਤ
ਗਮਨ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਆਯਹੁ। ਜਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਉਤਰਾਯਹੁ। ਖਰੇ
ਹੁਤੇ ਤਬਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਬਹੁ ਉਪਜਾਇ ॥ ੩੨ ॥
–ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਬਗ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਪਿਤਾ ਧੀਰ ਕਯਾ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨੀ।
ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਮੋਹਿ ਕਿ ਨਹਿਂ ਅਪਰਾਧੁ। ਲਖਿ ਨ ਸਕਯੋ ਮੈਂ ਰਿਦਾ ਅਗਾਧੁ–
॥ ੩੩ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਸੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਸਕਲ
ਸੁਨਾਯੋ। 'ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਤਿਤ ਹੀ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ।ਹਮ ਢਿਗ ਆਇ ਨ
ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਯੋ ਪਿਤਾ ਕੋ ਅਸ ਜਬਿ ਮਤੋ। ਲਵਪੁਰਿ
ਦਿਸ਼ਿ ਤਬਿ ਤਿਸ ਮੁਖ ਹੁਤੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਮਾਥਾ। ਮਾਨਯੋ
ਹੁਕਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥੩੫॥ ਭਯੋ ਅਰੂਢਿ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਗਮਨਯੋ
ਲਵਪੁਰਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਜਾਤਿ।ਅਪਨਿ ਖੋਟ ਕੋ ਲਖਿ
ਪਛੁਤਾਤ॥੩੬॥ਸੁਨੀ ਸਰਬ ਸੁਧ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। 'ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਲਵਪੁਰਿ
ਕੋ ਜਾਇ'। ਲਿਖਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤਹਿਂ ਰਹੈ
ਬਿਸਾਲ॥੩੭॥ਤਿਨ ਪਰ ਹੁਕਮ ਸੁ ਅਸ ਫੁਰਮਾਇਵ। 'ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੋ ਜੋਨ
ਕਹਾਇਵ।ਪੈਸਾ ਕੌਡੀ ਅੰਸ ਜੁ ਗੁਰ ਕੀ।ਅਰਪਹਿ ਗਨ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਉਰ ਕੀ
॥੩੮॥ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਰਾਮਰਾਇ ਜਬ ਆਵਹਿ।ਨਹੀਂ ਕਾਰ ਕੋ ਇਸ ਅਰਪਾਵਹਿ।'
ਕਾਸਦ ਲੇ ਗੁਰ ਕੋ ਜਬਿ ਗਯੋ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਅਚੰਭਾ ਭਯੋ ॥
੩੯॥'ਗੁਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਛੁ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਪਜਾਰੇ ਸੁਤ ਕੀ ਪੂਜ ਹਟਾਈ।
ਲਾਇਕ ਕੇ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਭਾਰੇ। ਹੋਤਿ ਤਥਾ ਮੁਖ ਜਥਾ ਉਚਾਰੇ॥ ੪੦

[1]ਸਮਝਾਯਾ। [2]ਆਵੇ ਵਿਚ। *ਪਾ:–ਛਿਪਾਇ।

॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਸ ਅਹੈਂ ਅਵਤਾਰਾ[1]। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਇਮ ਭਏ ਹਜ਼ਾਰਾ। 'ਜੇ ਹਮ ਦਰਸ ਕਰਨਿ ਨਹਿਂ ਜਾਵੈਂ। ਕਰੇ ਕੋਪ ਕੋ ਮਾਰਿ ਮਿਟਾਵੈਂ ॥੪੧ ॥ ਛੂਛੇ ਮਿਲੈਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕੈਸੇ। ਉਤ ਗੁਰ ਬਾਕ ਭਯੰਕਰ ਤੈਸੇ। ਬਨੀ ਕਠਨ, ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਈ?' ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਇਕਠੀ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੪੨ ॥ ਗਟੀ ਗਿਨਤਿ ਬਹੁ ਕਰੈਂ ਬਿਚਾਰਨਿ।–ਕਿਮ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹੋਇ ਉਬਾਰਨਿ–। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਮਹਿਂ ਇਮ ਠਹਿਰਾਈ।'ਉਬਰਹਿਂ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਏਵ ਉਪਾਈ॥੪੩॥–ਪੈਸਾ ਕੌਡੀ–ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ।–ਨਾਂਹਿ ਕੋ ਸਿਖ ਦੇ ਅੰਸ ਹਮਾਰਾ–ਕੰਚਨ ਰਜਤ ਬਚਨ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[2]। ਸੋ ਲੇ ਚਲਹੁ ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਪਾਹੀ' ॥ ੪੪ ॥ ਕੌਡੀ ਪੈਸਾ ਦੋਨਹੁਂ ਛੋਰਿ। ਮੁਹਰ ਰਜਤਪਣ ਕਰਿ ਇਕ ਠੌਰ। ਉਤਰੇ ਰਾਮਰਾਇ ਜਿਸ ਥਾਨਾਤਬਿ ਗਮਨੇ ਲੇ ਭੇਟ ਮਹਾਂਨ ॥੪੫ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਨਿਜ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਲਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦੇ। ਯਹਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਸੁਨਯੋ। ਬਿਗਸੇ ਬਹੁਤ, ਬਦਨ ਤੇ ਭਨਯੋ ॥ ੪੬॥'ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ।ਮਾਨਯੋ ਬਾਕ ਨ, ਕੀਨਿ ਖੁਟਾਈ। ਠਾਨਿ ਕਪਟ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਮਹਾਨਾ। ਬਰਜੇ ਰਹੇ ਨ ਮੋਕਹੁ ਜਾਨਾ ॥ ੪੭॥ ਇਹ ਅੰਤਰਿ ਤੇ ਖੋਟੇ ਰਹੈਂ। ਮੁਖ ਤੇ ਮਿਸ਼ਟ ਗਿਰਾ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਗੁਰ ਬਚ ਮਾਨੇ ਸਿਖ ਹ੍ਵੈ ਸੋਈ। ਇਨ ਕੀ ਮਤਿ ਲੇ ਕਥਹੁ ਨ ਕੋਈ' ॥ ੪੮ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ। ਪਤ੍ਰਾਰੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਯਾਗ ਹੀ ਦਏ। ਅਪਨਿ ਸਮੀਪ ਨ ਆਵਨਿ ਦੀਨ। ਪਿਖਯੋ ਦੋਸ਼ ਜੋ ਕੀਨਸਿ ਪੀਨ ॥੪੯॥

ਨਵਮਿ ਰਾਸਿ ਪੂਰਨ ਅਬਿ ਭਈ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕਥਾ ਰਸ ਮਈ।ਜੇਤਿਕ ਸੁਨੀ ਲਿਖੀ ਪਠਿ ਸਾਰੀ। ਸਾਰ ਕਥਯੋ ਗੁਰੁ ਕੀਰੇਤ ਭਾਰੀ ॥ ੫੦ ॥ ਪਾਪਨਿ ਪੁੰਜ ਪਲਾਵਨਿ ਹਾਰੀ*।ਜਿਮ ਸੁਰਸਰੀ ਬਿਮਲ ਬਰ ਬਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਇ। ਪੂਰਨ ਰਾਸ ਕਰੀ ਸੁਖਦਾਇ॥੫੧॥ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗਹਿ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨੀ। ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਾ ਬਰ ਬਰਨੀ। ਗੁਰ ਜਸੁ ਪਾਵਨ ਕਰਤਾ[3] ਕਹਯੋ। ਹੈ ਬਿਅੰਤ ਪਰ ਜੇਤਿਕ ਲਹਯੋ ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਨਵਮੀ ਰਾਸ ਸੰਪੂਰਨੰ ਮਸਤ ਸੁਭ ਮਸਤੁ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬੦ ॥

———0———

ਨੌਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥

---

[1]ਅਵਿਤਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹਨ। (ਅ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਅਵਤਰੇ (ਜਨਮੇ) ਹਨ। [2]ਸੋਨਾਂ ਚਾਂਦੀ ਗੁਰੂ ਬਚਨ (=ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹੇ) ਨਹੀਂ (ਲਿਖਿਆ ਆਯਾ)। [3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

*ਪਾਠ–ਭਾਰੀ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ॥

ਅਥ ਦਸਮਿ ਰਾਸ਼ਿ ਕਥਨੰ ॥

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਦਸਵੀਂ ਰਾਸ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਅੰਸੂ ੧. [ਮੰਗਲ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ ਆਗਵਨ]।

੧. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ **ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੋ ਜੀਵ।**
ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ, ਨਭ ਸਮ ਰਵਨੋ, ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਸੀਵ॥੧॥

{ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ=ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੫ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ। ਸ਼ਾਂਤਿ=ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਦੈਰ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਆਦਿ ਨਾ ਉਪਜੇ। ਅਦੋਲ। ਨਭ=ਅਕਾਸ਼। ਸੀਵ=ਹੱਦ, ਅਵਧੀ। }

ਅਰਥ—ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ (ਸਰੂਪ ਜੋ) ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਸੋ ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੈ (ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਰੇ) ਅਕਾਸ਼ ਵਤ ਰਵ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਤੇ ਨਿਰਾ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ) ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੱਦ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ (ਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਜਿਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼, ਵਿਕਾਰ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਦਾ ਅਡੋਲ ਹੈ। ਫਿਰ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ ਅਕਾਸ਼ ਵਾਂਙੂ, ਪਰ ਅਕਾਸ਼ ਵਾਂਙੂ ਸੁੰਨ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਸੁੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਧਾਰਨ ਹਾਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਭ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ਹੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬੀ ਹੈ। ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਤੇ ਵਰਤਨਹਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ 'ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕ' ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ 'ਕਰਤਾ ਤੇ ਕਾਦਿਰੁ' ਬੀ ਹੈ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ ॥ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਬਦਨ, ਸ਼ੁਭ ਮੋਤਿ ਕੋ ਸਦਨ ਸਦ, ਬਿਸਦ ਰਦਨ ਕੀ ਦਿਪਤਿ ਦੁਤਿ ਦਾਮਨੀ। ਬੇਨੁ ਦੇਤ ਪਾਨੀ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮੈਂ ਸੁਜਾਨ ਜਾਨੀ, ਸਭੈ ਮਨ ਭਾਨੀ ਮਹਾਰਾਨੀ ਅਭਿਰਾਮਨੀ। ਪੁੰਜ ਗੁਨਖਾਨੀ, ਗਨ

ਬਿਘਨ ਪਰਾਨੀ ਗਾਨੀ, ਅਰੁਨ ਬਰਨ ਪਾਨੀ, ਸਲਿਤਾ ਪ੍ਰਗਾਮਨੀ।
ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਮਾਨੀ, ਬਾਨੀ ਰੂਪ ਹੈ ਸਮਾਨੀ ਜਗ, ਬੰਦਨਾ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਰਾਨੀ ਦਿਨ ਜਾਮਨੀ ॥ ੨ ॥

[ਬਦਨ=ਮੁੱਖ। ਬਿਸਦ=ਚਿੱਟੇ [ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼ਦ]।
ਬਿਸਦ ਰਦਨ=ਚਿੱਟੇ ਦੰਦ। ਦਾਮਨੀ=ਬਿਜਲੀ।
ਬੇਨੁ ਦੰਡ ਪਾਨੀ=ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧ ਦੇ ਅਰਥ।
ਅਭਿਰਾਮਨੀ=ਸੁੰਦਰ। ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ।
ਪਰਾਨੀ=ਭਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ; ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ, [ਸੰਸ:, ਪਲਾਯਨ=ਭੱਜਣਾ]। ਗਾਨੀ=ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਪਾਣੀ=ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲੀ। ਸਲਿਤਾ=ਨਦੀ।
ਪ੍ਰਗਾਮਨੀ=ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ। ਮਾਨੀ=ਮਾਉਣ ਵਾਲੀ ਭਾਵ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਸਮਾਨੀ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੀ ਗਈ। (ਅ) ਸਮਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਣੀ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪਾ।
ਜਾਮਨੀ=ਰਾਤਿ।]

ਅਰਥ—ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਵਰਗੇ) ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੀ, ਸਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤਿ ਦਾ ਘਰ, ਜਿਸਦੇ ਚਿੱਟੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਬਿਜਲੀ ਵਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਵੀਣਾਂ ਦੰਡ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ (ਤੇ) ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ (ਵੀਣਾ ਵਜਾਉਣ ਵਿੱਚ) ਸੁਜਾਨ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ (ਇਹ) ਸੁੰਦਰ ਮਹਾਂਰਾਣੀ।

ਸਮੂਹ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਤੇ 'ਸਾਰੇ ਬਿਘਨਾਂ ਦੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ' (ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਰਤੀ) ਗਾਵੀਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਹਨ ਤੇ ਚਾਲ ਜਿਸ ਦੀ ਨਦੀ (ਵਤ ਗੰਭੀਰ) ਹੈ। (ਜੋ) ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਬਾਣੀ ਸਰੂਪ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਐਸੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪਾ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ—ਬਾਣੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ਵਜਕਤੀਵਾਨ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪਾ, ਦੁਤੀ ਜਿਸ ਦੀ ਉੱਜਲ ਹੈ ਦੰਦਾਂ ਸਮਾਨ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਸਮਾਨ, ਯਾ ਦੰਦ ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਜਲ ਹਨ, ਹੱਸਦੇ ਹਨ। ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਾਹਿਤਜ ਵਿੱਚ ਦੂਸ਼ਨ ਭੂਸ਼ਨ ਦੀ ਛਾਂਣ ਵੱਲ ਹੈ। 'ਵੀਣਾ ਹੱਥ ਵਿਚ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਤਜ ਤੇ ਰਾਗ ਆਦਿ ਕੋਮਲ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਤਜ, ਕਾਵਜ, ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ, ਸ਼ਿਲਪ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਅਧਿਸ਼ਠਾਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਲਾ ਕੌਸ਼ਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਲਿਤਾ ਵਰਗੀ ਚਾਲ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਲਾਲ ਹਨ। ਨਦੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਪਿਆ ਸੀ। ਵਿਚ

ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਇਹ ਕਟਾਖ੍ਯ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਰਚੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬਣਤ ਤੇ ਉਚਾਰਣ ਨਦੀ ਦੀ ਚਾਲ ਵਤ ਗੰਭੀਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਲਾਲ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਏਨ੍ਹਾਂ ਔਰੇ ਜਲ ਵਿਚ ਕਮਲ ਖਿੜ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸੇ ਸ਼੍ਲੇਖ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ 'ਹੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਤੇਰਾ ਪਾਣੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ'। ਗੰਗਾ ਦਾ ਚਿੱਟਾ, ਜਮਨਾ ਦਾ ਕਾਲਾ, ਸੁਰੱਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਸ਼੍ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਹ ਬੀ ਹੈ:—'ਅਰਣ ਬਰਣ ਪਾਣੀ'=ਹੱਥ ਵਿਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਅਰਣੀ ਹੈ, ਅਰਣੀ ਉਹ ਲਕੜੀ ਹੈ ਜੋ ਯਗ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਸਾਹਿਤ੍ਯਕ ਢੰਗ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੋਮ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੋਦ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਕਹੀ ਹੈ।

੩. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸੁੰਦਰ ਕੀਰਤਿ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤਨਯੋ ਬਿਤਾਨ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਗੁਰੂ ਕੋ ਨਮੋ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਪਾਨ ॥ ੩ ॥

{ਬਿਤਾਨ=ਚੰਦੋਆ। ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ=ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ। ਪਾਨ=ਹੱਥ।}

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ (ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ) ਚਾਨਣੀ (ਵਾਂਗੂ ਉੱਜਲ) ਹੈ (ਇਸ ਚਾਂਦਨੀ ਦਾ ਮਾਨੋ) ਚੰਦੋਆ (ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਤੇ) ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਤਣ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

੪. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਅਜਰ ਜਰਨਿ, ਧੀਰਜ ਧਰਨਿ ਧਰਨਿ ਮਨਿੰਦ ਬਿਲੰਦ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਦ ਪਦਮ ਕੋ ਬੰਦਨ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦ ॥੪॥

{ਧਰਨਿ ਮਨਿੰਦ=ਧਰਤੀ ਵਤ। ਪਦ ਪਦਮ=ਚਰਨ ਕਵਲ।
ਨਿਕੰਦ=ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।}

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ (ਜੋ) ਅਜਰ (ਵਸਤੂ) ਦੇ ਜਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਧਰਤੀ ਵਤ ਬੜੇ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ (ਹੋਏ) ਹਨ, (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਿਘਨ ਨਾਸ਼ਕ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੫. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਕੁਲ ਭੱਲਜਨਿ ਕੀ ਕਲਸ ਭੇ ਅਜ਼ਮਤ ਕੇ ਦਾਤਾਰ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅਨੰਦ ਮੈ ਨਮੋ ਚਰਨ ਪਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ੫॥

{ਕਲਸ=ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ [ਸੰਸ:, ਕਲਸ਼=ਘੜਾ]। ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਨਿੱਕਾ ਘੜੇ ਨੁਮਾ ਬਣਾਉ ਜੋ ਗੁੰਬਦਾਂ ਉੱਤੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਲਸ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ' ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।}

{ ਅਜ਼ਮਤਿ=ਕਰਾਮਾਤ। (ਅ) ਬਜ਼ੁਰਗੀ। [ਅ:, ਅਜ਼ਮਤ]।
ਅਨੰਦ ਮੈ=ਅਨੰਦ ਮਯ। ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ। }

ਅਰਥ—ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ (ਜੋ) ਭੱਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਖੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹੋਏ ਹਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ (ਕਵਲਾਂ) ਪਰ (ਸਿਰ) ਧਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਅਜ਼ਮਤ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੁਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਦ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

੬. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿਂ ਬਡਿ ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ।
ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ॥ ੬॥

{ਸੁਲਤਾਨ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ। [ਅ:, ਸੁਲਤਾਨ]। ਸ਼ਾਂਤਿ=ਅਡੋਲ, ਖੋਭ ਰਹਿਤ।}

ਅਰਥ—ਵੱਡੇ ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਖੇ ਸਦਾ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ (ਕਵਲਾਂ) ਪਰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ—ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਰਬਾਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਹਨ, ਕੁਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨ (ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ) ਹਨ ਤੇ ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਵਿਚ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਹਨ।

੭. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਹੋਤ ਭਵਿੱਖਤ ਤਾਰਿਬੇ ਰਚਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਾਰ।
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਗ ਕਮਲ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਸਿਰ ਧਾਰਿ॥੭॥

{ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਾਰ=ਸ਼੍ਰੁਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। (ਅ) ਸ਼੍ਰੁਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਸਾਰ ਛੋੜ ਕੇ ਸਾਰ ਰੂਪ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ (ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਤਾਰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ (ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਰਚੇ ਜੋ ਸ਼੍ਰੁਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ, (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਉੱਪਰ ਸਿਰ ਧਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ—ਭਵਿੱਖਤ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਪ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਬਾਣੀ ਬੀ ਉਚਾਰ, ਸੁਣਾ ਤੇ ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੇ ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰਲੇ ਹੋਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੁਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਸੰਕਲਤਿ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਜ ਲਾਭ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਬਾਣੀ ਕੈਸੀ ਹੈ ? ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਗਲ

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਿਲੇਗੀ, ਜੋ ਅਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੀਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੧੧ ਤੇ ੫੦ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ। ਫਿਰ ਰਾਸ ੩ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੩੫ ਤੇ ਅੰਸੂ ੪੩ ਅੰਕ ੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ਵੀ ਦੇਖੋ।

੮. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਕਟ ਨਿਖੰਗ, ਕਰ ਧਨੁ ਧਰੇ, ਸਿਪਰ, ਦੋਇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ।
ਮ੍ਰਿਗ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਇ ਕੋ ਸਿੱਘਰ ਮਾਰੇ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ॥ ੮ ॥

{ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ=ਤਲਵਾਰਾਂ। ਸਮ ਸ਼ੇਰ=ਸ਼ੇਰ ਵਤ।}

ਅਰਥ—(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ) ਲੱਕ ਭੱਥਾ, ਹੱਥ (ਵਿਚ) ਧਨੁੱਖ ਧਰ ਕੇ (ਪਿਠ ਪਿੱਛੇ) ਢਾਲ ਤੇ (ਤਨ ਨਾਲ) ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ (ਸਜਾਕੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਗ (ਰੂਪੀ) ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਙੂ (ਬਲ ਪਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

੯. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਕਰੇ ਰੰਕ ਤੇ ਰਾਵ ਗਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਬੈਨ।
ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਸਿਮਰੇ ਜਨ ਜਮ ਭੈ ਨਾ॥੯॥

{ਰਾਵ ਗਨ=ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ। (ਅ) ਰਾਜੇ ਲੋਕ। }

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ (ਇਕ) ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਲੋਕ ਬਣਾ ਦਿਤਾ (ਅਤੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਯਮ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ)।

੧੦. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਬਾਲਿਕ ਬਯ ਅਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦੁਖ ਜਾਇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਨੰਦ ਘਨ ਬੰਦੌਂ ਪੰਕਜ ਪਾਇ॥ ੧੦ ॥

{ ਅਨੰਦ ਘਨ=ਅਨੰਦ ਦੇ ਬੱਦਲ, ਬੱਦਲ ਵਤ ਅਨੰਦ ਦਾਤੇ ਭਾਵ ਨਿਰੋਲ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ। ਪੰਕਜ ਪਾਇ=ਚਰਨ ਕਵਲ। }

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ (ਜੋ) ਬੱਦਲ (ਵਤ) ਅਨੰਦ (ਦੇ ਦਾਤੇ) ਹਨ (ਤੇ ਜੋਹੜੇ) ਬਾਲਿਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੧੧ ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸਿਮਰੇ ਹਾਦਰ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਚਾਦਰ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਿੰਦ।
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਦਰ ਤਿਨਿ ਪਦ ਬੰਦਿ॥ ੧੧ ॥

{ ਚਾਦਰ=ਰੱਖਯਕ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਵੇਖੋ ਰਾਸਿ ੬ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੧ ਦਾ ਭਾਵ }

ਅਰਥ–(ਸ੍ਰੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸਮੂਹ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਰੱਖਯਕ (ਹਨ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ (ਝੱਟ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ (ਕਵਲਾਂ ਉਪਰ) ਆਦਰ ਨਾਲ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੧੨. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਤਮ ਤੋਮ ਕੋ ਹਰਤਾ ਭਾਨੁ ਮਨਿੰਦ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਾ ਦਾਸ ਨਰਿੰਦ ॥ ੧੨॥

{ਤੋਮ=ਬਹੁਤ, ਅਧਿਕ, ਗਾੜ੍ਹਾ, ਭਾਰੀ [ਸੰਸ:, ਸ੍ਤੋਮ:=ਸਮੂਹ] }

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਹਨ ਤੇ ਜੋ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਰੂਪੀ ਗਾੜ੍ਹੇ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਤ (ਹੋਕੇ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਹਾਰ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ)।

[ਬਿਨਤੀ]

ਕਬਿੱਤ ॥ ਸਭੈ ਗੁਨ ਊਰ, ਭਰਪੂਰ ਭਯੋ ਔਗੁਨਨਿ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੂਰ ਹੂ
ਕੀ ਬ੍ਰਿੱਧਤਾ ਵਰਦ ਕੀ। ਹੋਯੋ ਮਨਿ ਚੂਰ ਚੂਰ, ਰਹੀ ਮਤਿ ਝੂਰਿ
ਝੂਰਿ ਦੋਖ ਰਹਯੋ ਦੂਰ ਦੂਰ, ਦਾਰੂ ਨ ਦਰਦ ਕੀ। ਮਿਲੇ ਗੁਰੂ
ਪੂਰਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੂਰਨ, ਸੋ ਲਾਖ ਦੁਖ ਭੂਰ ਗਤਿ ਏਕਲੀ
ਨਰਦ ਕੀ। ਨਾਮ ਕੇ ਸ਼ਰਨ ਸੁਰ ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਰੂਰ ਰਾਖਿ ਹੈਂ
ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਜ ਆਪਨੇ ਬਿਰਦ ਕੀ॥੧੩॥

[ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੫੭ ਅੰਕ ੧੧੨। ਇਹ ਛੰਦ ਉਥੇ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਉੱਥੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ]।

੧੩. ਸਮਸਤ ਗੁਰ ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਰਨੌਂ ਦਸਮੀ ਰਾਸ ਕੌ ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨਾਇ।
ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਹੋਵਹਿਂ ਸਦਾ ਸਹਾਇ ॥ ੧੪ ॥

{ਮਨਾਇ=ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਕੇ। ਪੂਜਕ। }

ਅਰਥ–ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਕੇ (ਹੁਣ ਮੈਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ) ਦਸਮੀ ਰਾਸਿ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ) ਬਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ (ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿਖੇ ਮੇਰੇ) ਸਹਾਈ ਹੋਣ।

[ਮੰਗਲ ਸਮਾਪਤਿ ਤੇ ਕਥਾ ਆਰੰਭ]

ਚੌਪਈ ॥ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਾਸੇ। ਦਾਸ ਉਧਾਰਨਿ ਬਿਲਸ ਬਿਲਾਸੇ। ਨੈਤੀ* ਮਾਤਾ ਦੋਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਜਾਨੇ ਨਿਜਤਾਤਾ[1]॥ ੧੫॥ ਹਿਤ ਕੇ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਚਹਿਤਿ ਮਿਲਾਵਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਧਰਿ ਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੰਗ ਬਹੁ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਦੀਰਘ ਤੁਮ ਲਹ੍ਯੋ ॥੧੬॥ ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਸੋਂ ਰਾਖਹੁ ਮੇਲ। ਚਲੌ ਪਿਤਾਮੇ ਪੁਰਿ[2] ਹੈ ਗੈਲ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਨਨੀ ਬਹੁ ਭਾਖਾ। "ਪੁਰਿਕਰਤਾਰ ਚਲਨਿ ਕੀ ਕਾਂਖਾ ॥੧੭॥ ਨਿਜ ਮਸੰਦ ਧੀਰ ਮੱਲ ਏਕ। ਭੇਜ੍ਯੋ ਤਬਿ ਕਹਿ ਬਾਤ ਅਨੇਕ[3] ।-ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਇਹ ਬਡਿਆਈ। ਹਮ ਤੁਮ ਏਕ ਮਾਤ ਤੇ ਭ੍ਰਾਈ ॥੧੮॥ ਅਪਰ ਸ਼ਰੀਕ ਲੇਤਿ ਜੇ ਕੋਈ। ਨਹਿਂ ਆਛੀ ਹਮ ਕੋ ਕਿਮ ਸੋਈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਆਵਹੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਏਕੌ ਸਦਨ ਭੇਦ ਕੋ ਨਾਂਹੀ-'॥ ੧੯ ॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਧੀਰਾ। ਕਹੀ ਮਾਤ ਕੀ ਮਾਨਿ ਗਹੀਰਾ। ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰੀ ਅਰੂਢਨਿ ਕੇਰੀ। ਸਭਿ ਮਹਿ ਸੁਧ ਬਿਦਤੀ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਚੋਬਨਿ ਹਨੇ ਬਜਾਇ। ਤ੍ਯਾਰੀ ਸਕਲ ਸੈਨ ਕਰਿਵਾਇ। ਪਰੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਬਰ ਜ਼ੀਨ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਟ ਧਾਰਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੨੧॥ ਚਢੇ ਪਾਲਕੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਚਮਤਕਾਰ ਦੀਪਤਿ ਬਹੁ ਭਾਇ। ਕੰਚਨ ਲਗ੍ਯੋ ਗੋਲ ਗਨ ਮੋਤੀ। ਲਰੀ ਝਾਲਰਾਂ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤੀ॥ ੨੨ ॥ ਸਰਬ ਸਨੁਖਾ ਕੇਰ ਸਮੇਤੀ। ਡੋਰੇ ਸਨੇਦਨ ਮਹਿਂ ਚਢਿ ਨੈਤੀ। ਗਾਮਨੀ ਸੰਗਿ ਹਰਖ ਕਹੁ ਧਾਰਾ। ਤਟ ਥਿਰ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਨਿਹਾਰਾ॥੨੩॥ ਕੇਵਟ ਤਰੀ ਲ੍ਯਾਇ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਰਿਤਾ ਸਰਬ ਤਰਾਇ ਉਤਾਲਾ। ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲੇ। ਪਰੇ ਪਾਰ ਤਟ ਮਾਰਗ ਚਾਲੇ ॥ ੨੪ ॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪੰਥ ਉਲੰਘਤਿ ਭਏ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਨਿਯਰਏ। ਆਗੈ ਲੈਨਿ ਧੀਰਮੱਲ ਆਯੋ। ਅਨੁਜ ਸਮਾਜ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬਿਰਧਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਹਰਖ ਉਪਾਵਤਿ। ਬੂਝਤਿ ਸਗਲੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬਤਾਵਤਿ। ਡੇਰਾ

---

[1]ਨੈਤੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ, ਅਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਤੇ ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ) ਨੂੰ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਹੋਏ ਹੋਏ ਜਾਣਕੇ। [2]ਬਾਬੇ ਜੀ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਸ਼ਹਿਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ। [3](ਮੇਰੀ ਬੀ) ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਿ ਚਲਨੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ। ਤੇ ਫੇਰ ਮਾਤਾ ਨੈਤੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤਦੋਂ ਬੀ (ਅਰਥਾਤ ਅੱਗੇ ਇਕ ਵੇਰ) ਧੀਰਮਲ ਨੇ ਮਸੰਦ ਘੱਲਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

*ਇਹ ਨਾਮ 'ਨੈਕੀ' ਤੇ 'ਨੱਤੀ' ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ।

ਕਰਨੇ ਆਨਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ । ਉਪਬਨ ਛਾਯਾ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ੨੬ ॥
ਉਤਰੀ ਚਮੂੰ ਸੁਬਲ ਅਵਿਲੋਕਾ । ਹਰਖੇ ਹੇਰਿ ਨਗਰ ਕੇ ਲੋਕਾ । ਸਭਿ
ਮਿਲਿ ਲੈ ਲੈ ਕਰਿ ਉਪਹਾਰੇ[1] । ਆਨਿ ਧਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਪਾਸ । ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨੋ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਸ੍ਰੀ
ਹਰਿਰਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਸੰਗ । ਬੂਝੀ 'ਕੁਸ਼ਲ ਅਹੈ ਸਰਬੰਗ ? ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਖ
ਸੋਂ ਬਾਸ ਅਹੈ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ? ਕਹੋ ਜਥਾਰਥ ਜੈਸੇ ਉਰ ਮੈਂ । ਗੁਰੂ ਪਿਤਾਮੇ
ਨੇ ਰਨ ਕੀਨਿ । ਪੁਨ ਚਢਿ ਗਏ ਨਰਨ ਸੁਖ ਚੀਨ[2] ॥ ੨੯ ॥ ਤੁਰਕ ਸੈਨ
ਪੁਨ ਆਵਹਿ ਨਾਂਹੀ । ਇਸ ਹਿਤ ਗੇ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ ।—ਪਿਤਾ ਬਸਾਯਹੁ
ਨਗਰ ਉਦਾਰਾ[3]—। ਯਾਂਤੇ ਸੁਖ ਦੇਵਨਿ ਹਿਤ ਧਾਰਾ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ
ਸਭਿਹੂੰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ । 'ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ । ਸਤਿਗੁਰ
ਮਾਲਿਕ ਹੈਂ ਜਿਨ ਕੇਰੇ । ਕਿਮ ਸੰਕਟ ਤਿਨ ਆਵਤਿ ਨੇਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਰੱਛਾ
ਕਰਤਿ ਹਾਥ ਦੇ ਸਾਰੇ । ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕਸ਼ਟ ਨਿਰਵਾਰੇ । ਤੁਰਕ ਸੈਨ
ਜਬਿ ਗਨ ਚਢਿ ਆਈ । ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਲਰਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਸਗਰੋ
ਨਗਰ ਬਚਾਵਨਿ ਕਰਿਓ । ਰਿਪੁ ਕੋ ਦਲ ਬਾਹਰ ਪਰਹਰਿਓ । ਕਰਤਿ
ਰਹੇ ਬਲ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ । ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰ ਤੇ[4] ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥
ਕੈ ਖੜਗਨਿ ਸੋਂ ਕਟਾ ਕਰੇ ਹੈਂ । ਕਰਤਿ ਹੇਲ ਤਤਕਾਲ ਮਰੇ ਹੈਂ । ਰਣ
ਬਿਸਾਲ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਧਾ ਬਲ ਮਹਿਂ ਭਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਨਗਰ ਬਸਾਯੋ । ਤਬਿ ਕੋ ਸੰਕਟ ਨੇਰ ਨ ਆਯੋ । ਭਏ
ਸਹਾਇਕ ਜਿਸ ਕਿਸ ਭਾਇ । ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਲੇਤਿ ਬਚਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਬਡੇ
ਜਤਨ ਤੇ ਨਰ ਬੁਲਿਵਾਏ । ਦੇ ਦੇ ਹਿਤ[5] ਪੁਰਿ ਬਿਖੇ ਬਸਾਏ । ਤਬਿ ਕੇ
ਬਸਹਿਂ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਗੁਨ ਗਨ ਗਾਵਹਿਂ ॥ ੩੬ ॥
ਅਬਿ ਗਾਦੀ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਆਪ । ਧਾਰਹੁ ਸ਼ਕਤਿ ਉਥਾਪਨ ਥਾਪ' । ਇਮ
ਪੁਰਿ ਜਨ ਕੇ ਬਾਕਨਿ ਸੁਨੇ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਡਨਿ ਜਸੁ ਗੁਨੇ ॥ ੩੭ ॥
ਸੁਨੇ ਚਹਿਤ ਗੁਨ ਬਹੁਰ ਤਿਨਹੂੰ ਕੋ । ਬਰਨਨਿ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਥਮ ਜਿਨਹੂੰ ਕੇ ।
'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੂਰਬ ਕਿਮ ਆਏ ? ਕਹਾਂ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਪਾਵਨ ਥਾਂਏ[6] ? ॥ ੩੮ ॥

[1]ਭੇਟਾ । [2]ਚੜ੍ਹਕੇ (ਕੀਰਤ ਪੁਰ) ਗਏ (ਪ੍ਰਜਾ) ਦਾ ਸੁਖ ਵੇਖਕੇ । [3](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ) ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ) ਸੁਹਣਾ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । [4]ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ । [5]ਪ੍ਰੇਮ । [6]ਥਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ।

ਕਿਮ ਇਹੁ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਬਸਾਯਹੁ ?। ਅਪਰਿ ਬਾਸ ਹਿਤ ਮਹਿਲ ਚਿਨਾਯਹੁ। ਕਹਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਲੋਕਯੋ ਜੈਸੇ। ਕਿਧੋਂ ਸੁਨਯੋ ਬਡਿਯਨਿ ਤੇ ਕੈਸੇ' ॥੩੯॥ ਪੁਰਿ ਬਸਾਇਬੇ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁ ਬੂਝੀ ਬਾਤ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਰਿ ਜਨ ਸਕਲ ਬਿਚਾਰਾ। ਹੇਤੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਬਦਨ ਉਚਾਰਾ ॥੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

੨. [ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਕਥਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬੂਝਨਿ ਪੁਰਿ ਬਾਤ[1]। ਹੁਤੇ ਬ੍ਰਿਧ ਜੇ ਤਿਨ ਬਿਖੇ ਜਾਨਤਿ, ਭਨਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ:-॥੧॥ਚੌਪਈ॥ "ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ! ਤੁਮ ਸਭਿ ਕ ਸੁਆਮੀ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਹਮ ਅਲਪੱਗਯ ਕਹਾਂ ਕੁਛ ਕਹੈਂ। ਤਉ ਆਪ ਕੀ ਆਇਸੁ ਅਹੈ ॥ ੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਜਿਮ ਦੇਖਯੋ ਹਮ ਤਬੈ। ਰਾਵਰ ਨਿਕਟ ਬਖਾਨੈਂ ਸਬੈ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ। ਗਮਨ ਸੁਧਾਸਰ ਤੇ ਗਿਨ ਕਰਿ ਮਨ ॥੩॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਲੇ ਚਾਲੇ। ਤਯਾਗਯੋ ਮਾਝਾ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲੇ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸੇ ਦਿਨ ਚਾਰ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭੱਲਜਨਿ ਕੁਲ ਪਰਿਵਾਰਿ ॥ ੪॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਾਦਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਪਾਰਿ ਉਤਰਿਕੈ। ਸ਼ਕਰਗੰਗ ਜਹਿਂ ਕੂਪ ਬਨਾਯੋ। ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਉਤਰੇ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਹੁਤੋ ਤਰੋਵਰੁ ਸੰਘਨੀ ਛਾਯਾ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਭਲੇ ਮਨ ਭਾਯਾ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਲਕ ਜਾਤੀ ਮਤਿਵਾਨ। ਸਾਥ ਸਿੰਘੇੜਾ, ਜੇਠਾ ਆਨ[2] ॥ ੬ ॥ ਅਮੀਆਂ ਹੇਹਰ ਰਾਹਕ ਪਾਸ । ਮੁਹਰੂ ਰਿਧਾਵਾ ਗੁਰਦਾਸ। ਉੱਦਾ ਦਾਊ ਦੋਇ ਹਰੀਕੇ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿਖ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਕੇ ॥੭॥ ਬਸਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਲਘੁ ਤਬਿ ਇਸ ਥਾਂਇ। ਰਾਹਕ ਕੇਤਿਕ ਸਦਨ ਬਨਾਇ। ਸੱਦੂ*, ਬੂੜਾ, ਅਰੁ ਪੀਰਾਣਾ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤਿਨ ਨਾਮ ਬਖਾਣਾ ॥ ੮ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਕਾਰਾ। ਸੁਨਿ ਆਏ ਕੁਛ ਲੇ ਉਪਹਾਰਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਪਾਸ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਭੁਏ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੯ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਗੋਸਾਈਂ। ਪੁਰਿ ਬਸਾਇਬੇ ਹੇਤੁ ਅਲਾਈ।'ਦੀਜਹਿ ਜਾਚੀ ਹਮਕੋ ਅਵਨੀ। ਕਰੈਂ ਬਸਾਵਨਿ ਨਗਰੀ ਰਵਨੀ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ। ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਬਸਹਿ ਵਧਹਿ ਵਿਵਹਾਰੇ। ਬਹੁ ਜਨ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਤੁਹਾਰਾ। ਅਰੁ ਸਫਲਹਿ ਗੁਰ ਸੇਵ

---

[1]ਨਗਰ ਦੀ ਬਾਤ ਪੁੱਛਕ ਤੇ। [2]ਏਰ। *ਪਾ:-ਸਿੱਧ।

ਉਦਾਰਾ'॥੧੧॥ ਰਾਹਕ ਸੁਨਹਿ ਧਿਰਾ ਦੁਇ ਤਿਨ ਕੀ। ਇਕ ਤੌ ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਬਚਨ ਕੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਥਾਈਂ॥੧੨॥ ਨਗਰ ਬਸਾਇ ਪਾਲਨਾ ਕਰੀਯਹਿ। ਆਪ ਖ਼ਾਸ ਕਰਿ ਦਾਸ ਉਧਰੀਯਹਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿਂ ਅਨੰਦ ਹਮੇਸ਼ਾ। ਹਮ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਭਾਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ*'॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚੰਨ। ਦੂਸਰ ਧਿਰ ਕੌ ਬੂਝਨੌ ਜਬੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ ਕਹਤਿ ਭਾ ਤਬੈ॥੧੪॥ 'ਹਮਰੇ ਮਾਨਵ ਅਹੈਂ ਘਨੇਰੇ। ਅਵਨੀ ਅਲਪ ਨ ਮੇਵਹਿਂ ਹੇਰੇ[1]। ਯਾਂਤੇ ਦਈ ਨ ਜਾਇ ਹਮਹੁਂ ਤੇ। ਇਹ ਸਾਚੀ ਕਹਿਂ ਗਿਰਾ ਤੁਮਹੁਂ ਤੇ'॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। 'ਨਰ ਥੋਰੇ ਛਿਤ ਬਹੁ ਰਹਿ ਜਾਇ। ਪ੍ਰਾਨੀ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਸਦਾਈ। ਅਵਿਨੀ ਰਹੈ ਸਥਿਰ ਇਸਿ ਭਾਈ॥੧੬॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਅਧਿਕ ਧਰਾ ਤਿਨ ਦੀਨਿ। ਬਧਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਾਨਵ ਕੋ ਚੀਨ'। ਇਮ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਸੁ ਬਰ ਤਿਨ ਰਾਹਕ। ਨਗਰ ਬਸਾਵਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਹਕ॥੧੭॥ ਡੇਰੇ ਕੋ ਮੁਕਾਮ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਬਿ ਲਹੇ। ਬੇਲਦਾਰ ਬੁਲਵਾਇ ਮਜੂਰ।ਫਿਰਿਕੈ ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਥਲ ਰੂਰ[2]॥੧੮॥ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ,ਭਗਤੂ ਤੇ ਆਦਿ। ਜੇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਹਿਲਾਦ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਮਧੁਰ ਅਨਵਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੌ ਪੂਰਬ ਧਰਾਯੋ॥੧੯॥ ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਸਿਮਰੇ ਨਾਮਾ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਰੀਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਿਤ ਸੀਸ ਕੋ ਨਯਾਇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਰਤਾਇ॥੨੦॥ ਬੇਲਦਾਰ ਕੋ ਆਇਸੁ ਦਈ। 'ਕਰਹੁ ਕੋਟ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਵਿਚ ਮਈ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਸੁ ਕਸੀ ਉਭਾਰੀ[3]। ਖਨਨਿ ਹੇਤੁ ਅਵਿਨੀ ਮਹਿ ਮਾਰੀ॥੨੧॥ ਹਾਲਯੋ ਤਬਿ ਪਗੀਆ ਗਿਰ ਪਰੀ। ਸਭਿ ਲੋਕਨਿ ਮਨ ਸੰਸਾ ਕਰੀ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਉਰ ਕੀ ਜਾਨੀ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ॥੨੨॥ 'ਚਢੀ ਕਮਾਨ ਜੁ ਚਢਿ ਇਤ ਆਵੈ[4]। ਸੋ ਉਤਰਾਹਿ ਅਪਨਿ ਘਰ ਜਾਵੈ। ਜੰਗ ਜੀਤਬੇ ਕੋ ਇਹ ਥਾਨ। ਮਰਹਿਂ ਤੁਰਕ ਹੁਇ ਬੇਈਮਾਨ॥੨੩॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਅਬਚਲ ਹੈ ਨੀਵ। ਜਾਇ

---

[1]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਥੋੜੀ ਹੈ (ਅੱਗੇ) ਸਮਾਂਵਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿਖੀਂਦੇ। [2]ਸੁੰਦਰ। [3]ਕਹੀ ਉਠਾਈ। [4]ਕਮਾਨ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਜੋ ਇਸ ਪੁਰੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਵੇਗਾ। *ਪਾ:-ਹਮਰੇ ਅਤਿ ਉਦੇ ਭਾਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।

ਨ ਕਬਹੂੰ,ਰਹੈ ਸਦੀਵ'।ਇਮ ਕਰਿ ਸਭਿਕੋ ਭ੍ਰਮੁ ਨਿਰਵਾਰਾ।ਲਗੇ ਮਜੂਰ ਕਰਨਿ ਗਨ ਕਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਪੁਰੀ ਕੋਟ ਰਚਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਸੰਗ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ ਭਾ ਰੁਚਿਰ ਉਤੰਗ। ਬਹੁਰ ਹੁਕਮ ਘਰ ਚਿਨਿਬੇ ਕਰਿਓ। ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਧਰਿਓ ॥੨੫॥'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਸਭਿ ਬੀਚ। ਬਿਦਤ ਹੋਇ ਕਹਿਂ ਉਚ ਰੁ ਨੀਚ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਨ ਲੋਕ ਬੁਲਾਇ।ਮਾਨ ਦਾਨ ਦੇ ਘਨੇ ਬਸਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਪਰਗੋ ਬਜ਼ਾਰ ਸ੍ਥਾਨ ਅਰੁ ਸੁੰਦਰ। ਬਨਨਿ ਲਗੇ ਪੁਨਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਮੰਦਿਰ। ਧਨੀ ਰੰਕ ਧਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਾ। ਅਲਪ ਬਿਸਾਲ ਰਚੈਂ ਘਰ ਬਾਰਾ॥੨੭॥ਬਨਿਕ ਲਗੇ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਨਿ ਕੋ। ਲੈਤਿ ਲਾਭ ਹੁਇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਕੋ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਿ ਗੁਰੂ ਬਸਾਯੋ।ਬਾਕ ਉਚਾਰਯੋ ਬਿਦਤ ਦਿਖਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਬਰ ਅਰੁ ਸ੍ਰਾਪ ਰਾਹਕਨਿ ਜੋਇ। ਕਹੇ ਜਥਾ ਦੇਖੇ ਦ੍ਰਿਗ ਸੋਇ। ਅਨਗਨ ਸੈਨ ਰਿਪੁਨਿ ਕੀ ਆਈ। ਪਿਖਿਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਭਯੋ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੯॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਘੇਰਾ ਤੁਰਕਨਿ ਕਰਿਓ।ਬੀਰ ਜਾਮਨੀ ਸੰਘਰ ਪਰਿਓ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਲੀ ਬਹਾਦੁਰ। ਦੇਖੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਇ ਭੇ ਹਾਦਰ॥੩੦॥ਦਾਰੁਨ ਜੰਗ ਮਚ੍ਯੋ ਇਕ ਸਾਰ।ਚਲੇ ਤੇਗ਼ ਤੋਮਰ ਤਰਵਾਰ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ। ਭਰਿ ਕਰਿ ਖਪਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਖੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਅਲਪ ਚਮੂੰ ਹੀ ਹੋਤੀ ਸਾਥ। ਹਨੇ ਤੁਰਕ ਦਿਖਰਾਏ ਹਾਥ।ਸੰਘਰ ਮਹਿਂ ਜੋਧਾ ਅਰੁ ਘੋਰਾ। ਮਰਿ ਕਰਿ ਕੋਟ ਭਯੋ ਚਹੁੰ ਓਰਾ ॥ ੩੨॥ ਚਲਯੋ ਨ ਜਾਇ ਕਿਸੂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹੀ। ਏਤਿਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਇਸ ਜਾਹੀ[੧]। ਪੁਰਿ ਕੋ ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਾਗੀ। ਬਚੀ ਚਮੂੰ ਕੁਛ, ਰਣ ਤਜਿ ਭਾਗੀ ॥ ੩੩ ॥ ਚਢੀ ਆਇ ਉਤਰਾਇ ਸੁ ਗਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਕ ਸਪੂਰਨ ਭਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਨਿਜ ਹਿਤ ਜਿਮ ਘਰ ਕਰੇ ਉਤੰਗ ॥੩੪॥ ਲਗੇ ਬਸਾਵਨਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਿ। ਅਪਨਿ ਬਾਸ ਹਿਤ ਸੁਥਲ ਨਿਹਾਰਿ। 'ਰਚਹੁ ਸਦਨ ਕੋ' ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ। ਤੁਰਤ ਮਸੰਦਨਿ ਉੱਦਮ ਕੀਨਿ ॥ ੩੫ ॥ ਕਾਰੀਗਰ ਬੁਲਾਇ ਲਗਵਾਏ। 'ਦੀਰਘ ਰਚਹੁ' ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਏ। ਘਰ ਕ੍ਰਿਤ[੨] ਅਰੁ ਮਸੰਦ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਕਰੀ ਤਬਿ ॥ ੩੬ ॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਜ਼ਾਬੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ। ਦੀਰਘ ਮੋਟ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦਾਰ[੩]। ਬਿਨਾ ਦਾਰ ਤੇ ਸਦਨ ਦਰਾਜ਼[੪]। ਬਨਤਿ ਨਹੀ ਕਿਮ, ਸਭਾ

[੧] ਇੱਥੇ। [੨] ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਰਾਜ। [੩] ਬਹੁਤ ਮੋਟੀ ਲਕੜੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। [੪] ਵੱਡਾ, ਲੰਮਾ [ਫ਼ਾ: ਦਰਾਜ਼]।

ਸਮਾਜ"॥੩੭॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਖੋਜਹੁ ਦੂਰ ਨਿਕਟਿ, ਜਹਿਂ ਭਾਰੀ।ਜਿਤਿਕ ਮੋਲ ਕੋ ਲੇਵਹਿ ਕੋਇ।ਦੇ ਕਰਿ ਆਨਹੁ ਕਾਰਜ ਹੋਇ ॥੩੮॥ਦਾਰ ਦਰਾਜ਼ ਲਗੇ ਘਰ ਬਨੈ।ਤਥਾ ਬਨਾਵਹੁ ਦੇ ਧਨ ਘਨੈ'। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਸਕਲ ਮਸੰਦ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਖੋਜਤਿ ਪਠਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੩੯॥ ਜਿਸ ਥਲ ਕਾਸ਼ਟ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲ। ਸੁਧਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਲਜਾਇ ਤਤਕਾਲ। ਦਰਬ ਜਿਤਿਕ ਲੈ ਸੋ ਤਿਹ ਦੇਹੈਂ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ, ਘਰ ਦੀਹ² ਬਨੈ ਹੈਂ"॥੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਬਸਾਵਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਦੀ ਕਥਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥"ਜਿਤ ਕਿਤ ਨਰ ਖੋਜਨਿ ਲਗੇ ਜਿਤਿਕ ਦਾਰ ਬਡ ਚਾਹਿ। ਕਰੀ ਬਿਲੋਕਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਹੁ ਕਤਹੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹਿ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਮਸੰਦ। ਕਰੀ ਅਰਜ਼ 'ਨਹਿਂ ਦਾਰ ਬਿਲੰਦ। ਦੂਰ ਕਿ ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੁਦਾਇ।ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਥਾਂਇ ॥੨॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਦੇ ਦਰਬ ਮੰਗਾਵੈਂ। ਜਥਾ ਹੁਕਮ ਘਰ ਤਥਾ ਬਨਾਵੈਂ। ਆਗੈ ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਸੋ ਹਮ ਕਰਨੋ ਚਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ !' ॥ ੩ ॥ ਜਬਹਿ ਮਸੰਦਨਿ ਏਵ ਉਚਾਰੀ। ਇਕ ਸਿਖ ਬੈਠਯੋ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਅਰਜ਼ ਬਖਾਨੀ। 'ਏਕ ਸਿੰਸਪਾ³ ਖਰੀ ਮਹਾਨੀ ॥੪॥ ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਨਹਿ ਦੂਰ ਕਿ ਨੇਰੇ। ਪੀਨ⁴ ਬਡੀ ਅਰੁ ਦੀਹ⁵ ਘਨੇਰੇ। ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਤਿਹ ਦਲ ਤੋਰਨਿ ਪਾਵੈ ॥੫॥ ਕੋ ਇਕ ਸ਼ਕਤਿਵੰਤਿ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਬਸਤਿ ਬਿਤਯੋ ਚਿਰਕਾਲਹਿ ਤਾਂਹੀ। ਬੀਸ ਬੀਸ ਕੋਸਿਕ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਮਾਨਹਿਂ ਜਾਇ ਕਰੈਂਤਿ ਪ੍ਰਨਾਮੂ ॥੬॥ ਗਨ ਵਸਤੁਨਿ ਕੋ ਅਰਪਨ ਕਰੈਂ। ਅਨਿਕ ਕਾਮਨਾ ਉਰ ਮੈਂ ਧਰੈਂ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਕੇ ਨਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਡਰਪਾਵੈਂ' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇਂ। 'ਗਮਨੈ ਸਿਖ ਕੋ ਤਿਤ ਹੀ ਥਾਨੇ। ਛੇਦਨ ਕਰੇ ਸਿੰਸਪਾ ਜਾਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਘਰ ਕਾਰਜ ਸੁਧਰਾਇ' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪਿਰਾਣੋ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਜਹਾਂ ਖਰੋ ਤਰੁ ਪੀਨ ਮਹਾਨਾ। ਕਰ ਕੁਠਾਰ ਖਾਤੀ ਲੇ ਸਾਥ। ਗਯੋ ਤਹਾਂ ਸਿਮਰਤਿ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥ ੯॥ ਜਾਇ ਸਿੰਸਪਾ ਹੇਰਨਿ ਕਰੀ। ਖਰੀ⁶ ਦਾਰ ਜਿਸ ਕੀ ਦ੍ਰਿਢ ਖਰੀ⁷। ਖਾਤੀ ਨਾਮ

¹ਸਭਾ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਾਲਾ (ਘਰ)। ²ਵੱਡਾ। ³ਟਾਹਲੀ। ⁴ਮੋਟੀ। ⁵ਲੰਮੀ (ਅ) ਭਾਰੀ।
⁶ਖਰ੍ਹੀ, ਸੁਹਣੀ, ਨਿੱਗਰ। ⁷ਖਲੋਤੀ।

'ਸਧਾਰਨ' ਕਹੈਂ। ਤਨ ਮਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਅਹੈ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਸ ਨੇ ਕੀਨਿ ਬਿਲੋਕਨ ਸਾਰੋ।–ਇਕ ਤੌ ਥੰਭ ਬਨਹਿ ਸ਼ੁਭ ਭਾਰੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਨੇ। ਸਹੈ ਭਾਰ ਦਿਢ ਲਖੀਯਤਿ ਘਨੇ ॥ ੧੧ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਲਕਰੀ ਪਾਕੀ। ਅਪਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਮਸਰ ਯਾਂਕੀ। ਔਰ ਕਾਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਿਤ ਹੋਇ। ਕਾਸ਼ਟ ਕਾਂਡਨਿ ਕੋ ਲਗਿ ਜੋਇ[1]–॥ ੧੨ ॥ ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਲੇ ਹਾਥ ਕੁਠਾਰਾ[2]। ਛੇਦਨਿ ਹੇਤੁ ਸ ਓਜ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਲਾਗਯੋ ਜਬਹਿ ਸਿੰਸਪਾ ਮਾਂਹਿ। ਛੇਦਨਿ ਕੀਨਿ ਕੁਛਕ ਹੀ ਤਾਂਹਿ ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਕਸਯੋ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੇ ਤਬੈ। 'ਸੁਨਹੁ ਪਿਰਾਣੇ! ਮਮ ਗਤਿ ਸਬੈ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਇਸ ਮਹਿਂ ਬਾਸਾ। ਤੂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਅਬਿ ਕਰਸਿ ਬਿਨਾਸਾ ॥੧੪॥ ਗੁਰ ਅਰੁ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ ਅਨੰਤਾ। ਤਿਨ ਪਰ ਮੇਰੋ ਬਸ ਨ ਚਲੰਤਾ। ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਕੁਛ ਨ ਬਿਗਾਰਯੋ। ਕਯੋਂ ਮੇਰੋ ਚਹਿਂ ਬਾਸ ਬਿਦਾਰਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਪੂਜਾ ਅਧਿਕ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਮੇਰੀ। ਅਰਪਹਿਂ ਲੋਕ ਅਕੋਰ ਘਨੇਰੀ। ਹਟਿ ਰਹੀਅਹਿ,ਨਹਿਂ ਬ੍ਰਿੱਛ ਬਿਦਾਰਹੁ। ਗੁਰ ਆਗੇ ਮਮ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਹੁ॥੧੬॥ ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਰੱਛਾ ਕੀਜਹਿ। ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਰਾਖਿ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ। ਇਮ ਕਹਿ ਸਗਰੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਸੁਨਿ ਆਵਹੁ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਤਿਖਾਣ ਪੀਰਾਣਾ ਦੋਇ। ਉਰ ਬਿਸਮਾਏ ਅਚਰਜ ਹੋਇ। ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ 'ਨਾਂਹਿਨ ਆਛੇ। ਇਸ ਤਰੁ ਸਦਾ ਬਾਸ ਕੋ ਬਾਛੇ ॥ ੧੮ ॥ ਬਹੁਰ ਦੀਨ ਹੁਇ ਬੋਲਤਿ ਬਿਨਤੀ। ਨਹਿਂ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿ ਕੀ ਗਿਨਤੀ। ਇਕ ਬਾਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਸੁਨਾਇ। ਬਹੁਰ ਬਿਦਾਰਹਿਂਗੇ ਤਰੁ ਆਇ' ॥ ੧੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਪੁਰਿ ਕੀ ਓਰ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬੈਠੇ ਜਿਸ ਠੌਰ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਸੁ ਮਹੀਰੁਹ ਭਾਰੀ[3] ॥੨੦॥ ਨਿਕਸੀ, ਛੇਦਨਿ ਲਗੇ, ਅਵਾਜ।–ਕਯੋਂ ਮੇਰੋ ਤੁਮ ਕਰਤਿ ਕੁਕਾਜ। ਮਨਤਾ ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕਰੰਤੇ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹੰਤੇ ॥੨੧॥ ਤਰੁ ਬਿਨਸੇ ਤੇ ਬਿਨਸਹਿ ਸਾਰੀ[4]। ਕੋਇ ਨ ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਇਹ ਮਮ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸੁਨਾਵਹੁ ਜਾਇ। ਪੁਨ ਕੀਜਹਿ ਜਿਮ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਇਂ–'॥੨੨॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰਿਦਾ ਸੁ

[1]ਘਰ (ਉਸਾਰਨ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਹੋਰ ਕੰਮ ਪਏਗਾ ਉਸ ਪਰ ਟਾਹਣਾਂ ਦਾ ਜੋ ਕਾਠ ਹੈ ਸੋ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ। [2]ਕੁਹਾੜਾ। [3]ਉਹ ਬ੍ਰਿਛ ਭਾਰੀ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਮੰਨਤਾ।

ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਬਿਸਾਲ। ਕਹਯੋ ‘ਚਲੈਂ ਹਮ ਤਿਸ ਕੇ ਤੀਰ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਹਿ ਕਰਿ ਧੀਰ’॥ ੨੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਖਾਸੇ ਪਰ ਚਢਿ ਚਲੇ। ਪਿਖਨਿ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੋ ਛੇਦਨਿ ਭਲੇ। ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ ਤਬਿ ਗਏ।ਤਰੁ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਬਿਸਮ ਉਰ ਭਏ॥੨੪॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੇ ਨੇਰੇ। ਥਿਰ ਜਬਿ ਹੋਇ ਸਰਬ ਹੀ ਹੇਰੇ। ਭਈ ਅਵਾਜ਼ ਨੰਮ੍ਰ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਬਿਨਤੀ ਕਰਨਿ ਲਗਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ॥ ੨੫ ॥ ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਸਭਿ ਕੇ ਹੋ ਸੁਖਦਾਤਾ। ਮਮ ਸਥਾਨ ਕਿਮ ਕਰਿ ਹੋ ਘਾਤਾ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਨਹਿ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਯੋ। ਕੋ ਮੇਰੋ ਅਪਰਾਧ ਬਿਚਾਰਯੋ ?॥੨੬॥ ਨਿਕਟਿ ਦੂਰ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਘਨੇਰੇ। ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਤਿ ਅਗਾਰੀ ਮੇਰੇ। ਬਿਨਾਂ ਸਿੰਸਪਾ ਸਭਿ ਹਟਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਪੁਨ ਦੈ ਹੈਂ’॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨੋ। ‘ਤਰੁ ਦੀਰਘ ਤੋ ਦੋਸ਼ ਬਿਹੀਨੋ। ਕਾਸ਼ਟ ਰਹੇ ਖੋਜ ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ। ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਹਮ ਸਦਨ ਬਨਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਦੁਰਲਭ ਦਾਰ ਹੇਤੁ ਘਰ ਜਾਨਾ[1]। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤਰੁ ਸਮਾਨਾ। ਤਵ ਮਨਤਾ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰਹਿਂ। ਜਹਾਂ ਥੰਭ ਦੇ ਸਦਨ ਉਸਾਰਹਿਂ ॥ ੨੯ ॥ ਤਿਹ ਠਾਂ ਹੋਵਹਿ ਪੂਜਾ ਤੇਰੀ। ਅਬਿ ਤੇ ਭੀ ਬਨ ਜਾਹਿ ਘਨੇਰੀ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਤੋ ਕਹੁ ਮਾਨੈ ਜੋਇ। ਪਾਛੇ ਹਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇ* ॥ ੩੦ ॥ ਕਰਹੁ ਸੁਖੇਨ ਬਾਸ ਕੋ ਤਹਾਂ। ਹੋਹਿ ਅਨੇਕ ਮੰਨਤਾ ਮਹਾਂ। ਨਹਿ ਕੀਜਹਿ ਚਿਤ ਮੈਂ ਦੁਚਿਤਾਈ[2]। ਪੂਰਬ ਤੇ ਅਬਿ ਬਨਹਿ ਸਵਾਈ’॥੩੧॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੋਇ। ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੈ ਹੋਇ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਯੋ। ਅਧਨੋ ਹਿਤ ਛੇਦਨ ਮਹਿਂ ਜੋਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ ਫੇਰ। ‘ਸੁਨਹੁ ਤ੍ਰਿਖਾਣ ਸਧਾਰਣ ਹੇਰਿ ! ਜਿਤੋ ਸਥੰਭ ਰਾਖਿਬੋ ਕਰਨੋ। ਕਾਰ ਸਿਨਤੀ ਕੋ ਭਲੇ ਸੁਧਰਨੋ॥੩੩॥ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਕੈ ਇਹ ਠਾਂ ਤਯਾਰ। ਹੌਰਾ ਹੋਇ ਜਾਇਗੀ ਭਾਰ। ਬਹੁਰ ਸਕਟ ਪਰ ਧਰਿ ਕੈ ਲ੍ਯਾਵਹੁ। ਬ੍ਰਿਖਭ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਿਹ ਸੰਗ ਲਗਾਵਹੁ’ ॥ ੩੪ ॥ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਹਟਿ ਆਏ। ਸੇਵਕ ਸੁਜਸੁ ਕਰਤਿ ਸਮੁਦਾਏ।ਧਾਰ ਕੁਠਾਰ ਪੁਨ ਛੇਦਤਿ ਖਾਤੀ[3]। ਬਲ ਤੇ ਕਰਨ ਮੂਲ ਤੇ ਘਾਤੀ[4] ॥੩੫॥ ਬਹੁ ਨਰ

---

[1]ਘਰ ਲਈ ਦੁਰਲਭ ਲਕੜੀ ਦੇਖੀ ਹੈ। [2]ਚਿੰਤਾ। [3]ਤਿਖਾਣ। [4]ਵੱਢ ਲਿਆ।

*ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਲਕੜੀ ਵਿਚ ਪੂਜਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕਾਇਮ ਕਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ? ਏਹ ਮਗਰੋਂ ਦੀਆਂ ਤੁਰੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਹਨ।

ਲਗਿ ਕਰਿ ਦੀਓ ਗਿਰਾਇ। ਕਦਨ ਸਿਕੰਧ ਕਰੇ[1] ਸਮੁਦਾਇ। ਮਿਨ ਕਰਿ ਜਿਤੋ ਚਹਿਯ ਪਰਮਾਨ[2]। ਤਿਤੋ ਰਾਖਿ ਕਰਿ ਪੀਨ ਮਹਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਨੀਕੇ ਘਰਨੇ ਗੋਲ ਸਭਿ ਕਰਨੇ। ਆਕ੍ਰਿਤ[3] ਸੁੰਦਰ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਧਰਨੇ। ਬ੍ਰਿਖਭ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੁਤਿ ਸਕਟ ਮੰਗਾਯੋ। ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਮਿਲਿ ਤਹਾਂ ਚਢਾਯੋ॥ ੩੭॥ ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਲਯਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਜਹਿਂ ਘਰ ਦਿਨਹਿਂ ਤਹਾਂ ਧਰਿ ਦੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਨ ਹਿਤ ਆਏ। 'ਸੁੰਦਰ ਘਰਨੋ' ਕਹਤਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥੩੮॥ ਤਬਿ ਕਾਰੀਗਰ ਜਬੈ ਨਿਹਾਰਾ। ਖਰੋ ਕਰਨਿ ਕੋ ਬਨੋਂਤ ਬਿਚਾਰਾ। ਨਰ ਗਨ ਲਗੇ ਉਚਾਯਹੁ ਸੋਇ। ਖਰੋ ਕਰਨੋ ਆਛੋ ਬਲ ਜੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਚਹਿਯਤਿ ਹਾਥ ਸਵਾ ਨੌ ਥੰਭਾ। ਭਯੋ ਕਮੀ ਪਿਖਿ ਰਿਦੇ ਅਚੰਭਾ। ਅਸ਼ਟ ਆਂਗੁਰੀ ਘਟ ਸੋ ਹੋਯੋ।ਬਿਗਰਨੋ ਕਾਜ ਮਿਨਨੋ ਜਬਿ ਜੋਯੋ ॥੪੦॥ ਅਪਰ ਨ ਪੱਯਤਿ ਹੈ ਸਮ ਯਾਂਕੇ। ਮੰਦਿਰ ਬਨਹਿ ਆਸਰੇ ਕਾਂਕੇ। ਗੁਰ ਆਗੈ ਤਬਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਦੀਰਘ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਦੁਰਲਭ ਦਾਰ ਜਤਨ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਅਸ਼ਟ ਆਂਗੁਰੀ ਭਯੋ ਬਿਹੀਨ[4]। ਸਗਰੋ ਸਦਨ ਬਿਗਰ ਕਰਿ ਜਾਇ।ਜੇ ਇਸ ਪਰ ਅਬਿ ਚਿਨਹਿਂ ਬਨਾਇ॥ ੪੨ ॥ ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਕਰਹਿਂ ਜਥਾ ਰਾਵਰ ਕੋ ਭਾਵੈ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲਿ ਆਇ ਤਹਾਂ। ਖਰੋ ਸਥੰਭ ਹੀਨ ਹੁਇ ਜਹਾਂ ॥ ੪੩ ॥ ਬਿਘਨ ਸਦਨ ਕੇ ਬਨਿਬੇ ਬਿਖੇ। ਠਾਂਢੇ ਮਾਨਵ ਸਗਰੇ ਪਿਖੇ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਹਿਂ ਮੁਖ ਭਾਖੇ। 'ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਅਬਿ ਕਹਾਂ ਭਿਲਾਖੇ ॥ ੪੪ ॥ ਭਾਰੀ ਤਰੁ ਛੇਦਨਿ ਕਰਿ ਦੇਯੋ। ਨਾਂਹਿਨ ਕਾਮ ਧਾਮ ਕੋ ਹੋਯੋ'। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਘੁ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨਾ। ਭਯੋ ਬਿਫਲ ਹੀ ਦੀਰਘ ਪੀਨਾ ॥ ੪੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਫੁਰਮਾਵਨਿ। 'ਗੁਰ ਘਰ ਹਿਤ ਤਰੁ ਛਿਦਨੇ ਘਰਾਵਨਿ। ਅਪਨਿ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਵਧਨੋ ਹੁਤੋ ਇਹ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਭਾਲਾ[5] ॥ ੪੬ ॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਸਦਨ ਮੈਂ। ਇਸ ਘਰ ਮਾਂਹਿ ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਇਹ ਅਬਿ ਹਮਰੇ ਕਹੇ। ਵਧਹਿ ਬਿਸਾਲ ਜਿਤਿਕ ਇਤ ਚਹੇ' ॥੪੭॥ ਸਭਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੋਕਤਿ ਠਾਂਢੇ। ਤਤਛਿਨ ਅਸ਼ਟ ਆਂਗੁਰੀ ਬਾਢੇ। ਜਿਤੋ ਚਹਤਿ ਕਾਰੀਗਰ ਤਹਾਂ। ਭਯੋ

[1]ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਟਾਹਣ। [2]ਮਿਣਤੀ। [3]ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲਾ [ਸੰਸ:, ਆਕ੍ਰਿਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।]
[4]ਘੱਟ। [5]ਡਾਲੀਆਂ ਸਣੇ।

ਤਿਤਕ ਬਿਸਮੇ ਉਰ ਮਹਾਂ ॥ ੪੮ ॥ ਕਰਿ ਠਾਂਢੇ ਨੀਕੇ ਹਰਿਖਾਏ। ਰਹਿਬੇ ਹੇਤੁ ਨਿਕੇਤ ਬਨਾਏ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜੇਤਿਕ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਭੇਟ ਦੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ॥ ੪੯ ॥ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਖਹਿਂ ਪਾਛੇ। ਇਮ ਮਨਤਾ ਇਸ ਥਲ ਭੀ ਆਛੈ"। [1]ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਥੰਮ੍ਹ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਮਾਨਵ ਮਨਹਿਂ ਭਾਵਨਾ ਸੰਗ ॥ ੫੦ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਿਸ ਘਰ ਮਹਿਂ ਰਹਯੋ। ਪੂਜਾ ਭਈ ਜਥਾ ਗੁਰ ਕਹਯੋ। ਰਾਜ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਜਬਿ ਭਯੋ।ਤੁਰਕਨਿ ਸਾਥ ਬੈਰ ਬਧਿ ਗਯੋ ॥੫੧॥ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਜਮਨ ਬਿਸਾਲੇ। ਆਏ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਇ ਕਰਾਲੇ। ਸਿੰਘ ਲਰੇ ਬਹੁ ਬਨੇ ਸ਼ਹੀਦ। ਭਈ ਰਿਪੁਨਿ ਕੀ ਇਹਾਂ ਰਸੀਦ ॥ ੫੨ ॥ ਪੂਜਨ ਥਾਨ ਜਾਨਿ ਖਲ ਮੂੜ੍ਹੇ। ਕਾਸ਼ਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਕੂੜੇ। ਧਰ ਸਥੰਭ ਕੇ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹੀ। ਲਾਇ ਹੁਤਾਸਨ ਤੂਰਨ ਤਾਂਹੀ* ॥੫੩॥ ਥਭ ਚਿਘਾਰ ਮਾਰਿ ਤਤਕਾਲ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਮਨ ਕੇ ਮੂਰਛ ਨਾਲ[2]।ਅਵਿਨੀ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਹੋਯੋ[3]। ਬਹੁਰ ਕਿਸੂ ਨੇ ਕਨੌਂਹੁ ਨ ਜੋਯੋ[4] ॥ ੫੪ ॥ ਅਬਿ ਲੌ ਤਿਸ ਥਲ ਸਿਖ ਜੇ ਜਾਇਂ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਂ।ਪੁਰਿ ਜਨ ਕਹਯੋ"ਸੁਨਹੁਂ ਗੁਰ ਪੂਰੇ! ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਗੁਨ ਰੂਰੇ" ॥੫੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੂਝਯੋ ਹੁਤੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਬਸਾਇਬੇ ਦੀਨੋ ਸਰਬ ਸੁਨਾਇ ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸਥੰਭ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਯੋ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਭਾਈ ਭਗਤੂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੇਸ਼ਟ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਨੀਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਡੇਰਾ ਕੀਨੋ ਕੁਸ਼ਲ ਜੁਤਿ ਉਤਰਯੋ ਦਲ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਚ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਕਰਯੋ ਬਾਸ ਸਤਿਗੁਰਨਿ ਸੁਖਾਰਾ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਆਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਸਿਖ ਲਯਾਵੈਂ ॥ ੨ ॥ ਬਿਤੇ ਚੇਤ ਭਾ ਪਰਬ ਬਿਸਾਖੀ। ਚਲੇ ਆਇਂ ਨਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਂਖੀ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਦਾਸੁ

[1]ਇੱਥੋਂ ਅੱਗੇ ਕਵਿ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [2]ਉਸ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਰ ਗਿਆ ਕੋਈ ਮੂਰਛਾ (ਹੋ ਗਿਆ)। [3]ਭਾਵ ਥੰਭ। [4]ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਕਿਸੇ ਨੇ (ਅੱਖੀਂ) ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ।

*ਭੰਗੂ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਸਰ ਅਲੀ ਨਵਾਬ ਨੇ ਸੋਢੀ ਬਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਧਾਵਾ ਕਰਕੇ ਥੰਭ ਸਾੜਿਆ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਇਹ ਮੰਦਰ ਮਿਸਮਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ੧੮੧੩ ਬਿ: ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੀ ਹੱਤਕ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੀਤਾ। ਸੋਢੀ ਬਡਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਤੇ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਸੇ।

ਸਮੁਦਾਈ। ਅਜ਼ਮਤ ਪੂਰਨ ਭਗਤੂ ਭਾਈ ॥ ੩ ॥ ਦੀਪਮਾਲਕਾ ਅਪਰ ਬਸੋਏ। ਖ਼ਸ਼ਟ ਮਾਸ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਏ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੇਤਿਕ ਕੇ ਸਾਥ। ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਥ॥ ੪ ॥ ਅਲਪ ਬੈਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਦੇਖਹਿਂ ਭਗਤੂ ਕੋ ਮੁਸਕਾਇ। ਹਸਨ ਹੇਤੁ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਅਲਾਵੈਂ। ਮਹਾਂ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੋ ਪਿਖਿ ਹਰਖਾਵੈਂ ॥੫॥ 'ਆਵਹੁ ਭਾਈ! ਕੇ ਅਬਿ ਘਰਨੀ। ਕਰਹੁ ਸਹੇਰਨਿ ਸੁੰਦਰ ਤਰੁਨੀ'। ਕਹਿ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਉਰ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਹਸਹਿਂ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਮਾਨ ਬਧਾਵੈਂ ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਭਗਤੂ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪਾਇਨ। ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਬੈਠਹਿ ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ।ਜਬਿ ਡੇਰਾ ਲਖਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰੁ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸਮਾ ਬਿਚਾਰੁ॥੭॥ ਗਮਨਯੋ ਘਰ ਤੇ ਮਗ ਮਹਿ ਆਯੋ। -ਤਨ ਕੋ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨਿਯਰਾਯੋ-। ਇਹ ਮਨ ਜਾਨਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਭਯੋ। -ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਾਰ ਬਹੁ ਕਿਯੋ ॥੮॥ ਚਰਖਾ ਕਰਹੁ ਸਹੇਰਨਿ ਕੋਈ* ਕੈਸੇ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੁਇ ਹੈ ਸੋਈ। ਕਰਿਬੋ ਬਨਹਿ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਸਾਚਾ। ਅਨਿਕਬਾਰ ਗੁਰਹਸਤਿ ਉਬਾਚਾ॥੯॥ਅਬਿਕੈ[1],ਮਮ ਤਨ ਤਜਿਬੋ ਹੋਇ। ਯਾਂਤੇ[2] ਕਰਨਿ ਬਯਾਹ ਭਲ ਜੋਇ[3]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਰਹਿ ਜੇ ਹੈ ਅਧ ਮਾਂਹਿ[4]। ਇਮ ਮੋ ਕਹੁ ਕਬਿ ਨੀਕੋ ਨਾਂਹਿ-॥੧੦॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਗ ਮਹਿ ਚਿਤਵਤ ਆਵਤਿ। ਦੇਖਯੋ ਏਕ ਖੇਤ ਮਨ ਭਾਵਤਿ। ਪਾਕਨ ਲਗਯੋ ਬਾਜਰਾ† ਤਹਾਂ। ਮਿਲੇ ਬਿਹੰਗਮ ਚੁਗਿਬੇ ਜਹਾਂ ॥ ੧੧ ॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਰਖਨਿ ਕੀ ਇਕ ਕੰਨਯਾ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਬਿਸਾਲ ਸਪੰਨਯਾ। ਕਰਤਿ ਉਡਾਵਨ ਖਗ ਸਮੁਦਾਇਆ। ਖੇਤ ਪਕਾਵਤਿ ਚੁਗਨਿ ਬਚਾਇਆ ॥ ੧੨ ॥ ਤਿਸੈ ਬਿਲੋਕਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਆਈ।-ਇਹ ਰਾਹਕ ਕੀ ਸੁਤਾ ਸੁਹਾਈ। ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਸਫਲ ਕਰਿ ਦੇ ਹੌਂ। ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਬਯਾਹ ਕਰਿ ਲੈਹੌਂ-॥੧੩॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿਧ ਬਹੁ ਭਾਈ। ਹਾਥ ਲਸ਼ਟਕਾ ਚਲਤਿ ਟਿਕਾਈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਮਹਿਂ ਪਗ ਡਾਲਤਿ। ਜਬਿ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਿਸ ਕੇ ਚਾਲਤਿ ॥ ੧੪ ॥ ਊਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰੀ ਤਿਸ ਹੇਰਾ। ਫੇਰੇ ਫਿਰਨ ਹੇਤੁ ਕਹਿ ਫੇਰਾ। 'ਬੂਟ ਕਾਸ[5]' ਕੋ ਅਹੈ ਉਗਾਹ। ਇਸ ਤਿਯ ਸੰਗ ਕਰੋਂ ਮੈ

---

[1]ਹੁਣ ਦੀ ਵਾਰ। [2]ਸੋਤਕੀ। [3]ਇਸ ਲਈ (ਹੁਣ) ਜੇ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਭਲੀ ਗਲ ਹੈ। [4]ਗੁਰ ਵਾਕ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [5]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਹ, ਕਾਹੀ। *ਪਾ:-ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਬਾਕ ਕਹਿ ਜੋਈ। †ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੌਸਮ ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਅੰਤ ਸੀ।

ਬਨਾਹ ॥੧੫॥ ਭਈ ਭਾਰਜਾ ਮੇਰੀ ਅਬੈ। ਤ੍ਰਿਣ ਖਗ ਆਨਿ ਸੁਨਹੁ ਇਹ ਸਭੈ*'। ਕਾਸ ਬੂਟ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹਿ। ਫੇਰ ਲਸ਼ਟਕਾ ਜਿਮ ਹੁਇ ਬਨਾਹ॥੧੬॥ ਤਿਸ ਕੰਨਯਾਂ ਕਹੁ ਗਿਰਾ ਸੁਨਾਈ। ਮਹਾਂ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਲਜਾਈ। ਕਛੂ ਨ ਬੋਲੀ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ ਸੁਨੀ ਜੁ ਬਾਨੀ ॥੧੭॥ ਭਾਈ ਮਗ ਚਲਿ ਪਰਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਆਯੋ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਮਝਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਹਾਵਤਿ ਗਾਦੀ। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ਭਯੋ ਅਹਿਲਾਦੀ ॥੧੮॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸ। ਕਹਿਯੋ ਗੁਰੂ ਕੁਛ ਠਾਨਤਿ ਹਾਸ। 'ਆਵਹੁ ਭਾਈ! ਬ੍ਰਿਧ ਬਯ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਯੋ ਸਹੇਰਨਿ ਘਰ ਕੇ ਨਾਂਹੀ?।੧੯।ਨਿਰਬਲ ਅਬਿ ਸਰੀਰ ਹੁਇ ਗਯੋ।ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਰਸ ਬਹੁ ਨਿਤ ਲਯੋ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਮਗ ਆਵਹੁ ਚਲੇ। ਅਬਿ ਭੀ ਤਪ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਹੈ ਭਲੇ' ॥੨੦॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਭਗਤੂ ਭਾਖਾ। 'ਸਦਾ ਆਪ ਕੀ ਸਫਲਤਿ ਕਾਂਖਾ। ਬਨਾਹ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਮੈਂ ਕਰਿ ਆਵਾ। ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਆਦਿਕ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਾ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਸੇ ਅਧਿਕ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। 'ਭਗਤੂ ਸਿੱਖ ਮਹਾਂ ਗੁਨ ਰੂਰੇ। ਸਿੱਖੀ ਕੇਰਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਰਾਖਹੁ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਮੁਖਿ, ਜਸੁ ਅਭਿਲਾਖਹੁ¹' ॥ ੨੨ ॥ ਪੁਨ ਮੇਲਾ ਬੈਸਾਖੀ ਕੇਰਾ। ਆਇ ਮਿਲਯੋ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਘਨੇਰਾ।ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਲਗੇ ਅੰਬਾਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਲਹੇ ਸੁਖਸਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥ ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲਗਿ ਮੇਲਾ ਰਹਯੋ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹਯੋ।। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਗਏ ਪੁਨ ਸਾਰੇ। ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰੇ ॥੨੪॥ ਜਾਨਿ ਅੰਤ ਤਨ ਕੋ ਤਬਿ ਭਾਈ। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਰਹਯੋ ਸੁਖਦਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਪਰ ਕਰਿ ਰਹਯੋ। ਅਤੀਸਾਰ ਕੋ ਸੰਕਟ ਲਹਯੋ ॥੨੫॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਿਖ ਉਰ ਬਿਸਮਾਏ।-ਇਨਹੁੰ ਕਸ਼ਟ ਕਯੋਂ ਦੀਰਘ ਪਾਇ।ਜਿਨ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੈਂਕਰੇ ਅਹੈਂ†। ਹਿਤ ਪਰਲੋਕ ਭਰੋਸੇ ਰਹੈਂ-॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਮਿਲੇ। ਜਿਹ ਠਾਂ ਪਰੇ ਤਹਾਂ ਕੋ ਚਲੇ। ਦੇਖਯੋ ਅਤੀਸਾਰ ਕੋ ਰੋਗ। ਦੁਰਬਲ ਦੇਹਿ ਰਹਯੋ ਦੁਖ ਭੋਗ ॥

¹ਗੁਰ ਜਸ ਦੇ ਅਭਿਲਾਖੀ ਹੋ।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੀ ਕਲਜਾਨ ਵੀ ਇਸ ਕੌਤਕ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਾਮ ਰਸੀਆ ਤੇ ਭਾਈ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰਤਿ ਪ੍ਰਤੇ ਸਤਿ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਸਤਵੰਤੀ ਤੇ ਜਤੀ ਰਹੀ ਹੈ।

†ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਨ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਯਾ ਦਾਤਾ ਸਨ।

੨੭॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਢਿਗ ਜਾਇ। ਬੂਝਨਿ ਲਗੇ ਹੋਇ ਸਮੁਦਾਇ। 'ਤੁਮ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਪੂਰਨ ਅਹੋ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਿਮ ਬਡ ਦੁਖ ਲਹੋ ?॥੨੮॥ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਰਾਵਰ ਕੇਰੇ। ਸੋ ਸਹਾਇਤਾ ਚਹੈਂ ਅਗੇਰੇ[1]। ਜੇ ਤੁਮ ਸਕੇ ਨ ਅਪਨਿ ਹਟਾਇ। ਕਿਮ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ?'॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਹਮ ਨੇ ਜਾਨਿ ਇਤੋ ਦੁਖ ਲਹ੍ਯੋ। ਗੋਧਨ[2] ਲੂਟ ਲੂਟ ਬਹੁ ਲ੍ਯਾਏ। ਹਮਰੇ ਸਿਖ ਬਿਰਾੜ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੩੦ ॥ ਤਿਨ ਧੇਨਨਿ ਕੋ ਦੁਗਧ[3] ਬਿਸਾਲਾ। ਹਮ ਕੋ ਦੇਤਿ ਰਹੇ ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਸੋ ਲੇਖਾ ਅਬਿ ਇਹਾਂ ਨਿਬੇਰੈਂ। ਲੈਕਰਿ ਗਮਨਹਿਂ ਨਾਹਿ ਅਗੇਰੈ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਰਮਲ ਹੁਇ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਇਂ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ। 'ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਧੰਨ' ਅਲਾਯੋ॥ ੩੨ ॥ ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਦੁਖ ਕੋ ਪਾਇ। ਅਤੀਸਾਰ ਨਿਤ ਚਲ੍ਯੋ ਸੁ ਜਾਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਤਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਾ। ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋਯਹੁ ਬਡਭਾਗਾ॥ ੩੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਨਤਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੰਗਿ ਮਸੰਦ ਦਾਸ ਸਮੁਦਾਏ। ਦਾਹਿ ਦੇਨਿ ਕੀ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਰਚ੍ਯੋ ਬਿਬਾਨ ਲਾਇ ਧਨ ਭਾਰੀ॥ ੩੪ ॥ ਨਗਨ ਚਰਨ ਤੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਵਹਿਰ ਗਏ ਮਿਲਿਗੇ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਕਾਸ਼ਟ ਸੰਚੇ ਕਰਿ ਇਕ ਠਾਇ। ਦਿਯੋ ਚਿਖਾ ਪਰ ਪੁਨ ਪੌਢਾਇ॥੩੫॥ ਭਏ ਤ੍ਯਾਰ ਲਾਂਬ ਕ ਹੇਤੁ। ਨਿਜ ਸਿਖ ਕੋ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ। ਕਰੈਂ ਹਟਾਵਨਿ, 'ਹੇ ਸੁਖਕੰਦ !॥੩੬॥ ਕਰਹੁ ਅਪਰ ਕੋ ਹੁਕਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਦੇ ਲਾਂਬੂ ਸਿਖ ਹੈ ਜੁ ਬਿਸਾਲਾ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਉਚਿਤ ਹੈ ਹਮ ਕੋ। ਇਸ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਾਂਹਿਨ ਕੁਛ ਤੁਮ ਕੋ॥੩੭॥ ਰਾਮ ਦਾਸ ਗੁਰ ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਅੰਸ਼[4] ਜਨਮ ਇਹ ਧਾਰੇ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਪਛਾਨੋ। ਲਾਂਬੂ ਦੇਨਿ ਭਲੇ ਮਨ ਮਾਨੋ'॥੩੮॥ ਇਮ ਕਹਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਧਰ੍ਯੋ। ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਦਾਹੁ ਸੋ ਕਰ੍ਯੋ। ਸਰਬ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਧਿ ਨਾਲਾ। ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਿਲਾਲ[5]॥੩੯॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਨਿਜ ਥਲ ਆਇ। ਬੈਠਿ ਜਥੋਚਿਤ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੁਜਸੁ ਕਹ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਆਪ। ਜਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲੇਤਿ ਹਤਿ ਪਾਪ॥੪੦॥ ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ

---

[1]ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਗਊਆਂ ਰੂਪੀ ਧਨ। [3]ਦੁੱਧ। [4]ਕਲਾ, ਆਤਮ ਸੱਤਜਾ ਦਾ ਕੋਈ ਕਿਣਕਾ। ਯਥਾ:—'ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ'। [5]ਜਲ (ਨਾਲ)।

ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਸੇ ਮਦ ਧਾਰਿ। ਬਹੁਰ ਕੂਚ ਕੀਨੋ ਨਿਜ ਡੇਰਾ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਚਹਤਿ ਚਿਤ ਹੇਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਤਿ ਚਲਿ ਆਗੇ। ਸਾਥ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖ ਬਡਭਾਗੇ। ਦ੍ਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਦੋ ਸੈ ਭਟ ਸੰਗ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਚੰਚਲ ਚਲਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ॥ ੪੨ ॥ ਉਡਹਿ ਧੂਲ ਛਾਦਹਿ ਅਸਮਾਨ। ਹੋਤਿ ਹਿਰੇਖਾ ਹਯਨਿ ਮਹਾਨ। ਗ੍ਰਾਮ ਮੁਕੰਦ ਪੁਰਾ ਇਕ ਥਾਨ*। ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਹਿਂ ਉਤਰੇ ਆਨਿ ॥ ੪੩ ॥ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਰਹਿ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ। ਗਾਡੇ ਕਿਲਕ[1] ਬਿਰਛ ਹੁਇ ਆਏ। ਅਬਿ ਲੌ ਤਹਾਂ ਖਰੀ ਤਰੁ ਬਨੀ[2]। ਹਮ[3] ਨੈ ਕਰੀ ਨਿਹਾਰਨਿ ਘਨੀ ॥ ੪੪ ॥ ਕੂਚ ਕਰਨੋ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਢਿ ਚਲੇ। ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਸਲਿਤਾ ਉਤਰੇ ਭਲੇ। ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਾ ਕਰੇ ਮੁਖ ਆਏ। ਜਿਤਹੁੰ[4] ਪਿਤਾਮਾ[5] ਜੰਗ ਮਚਾਏ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਜਾਮੀ ਬਸਾਉਣੁ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਕੌੜੇ ਤੇ ਮਹ੍ਰਾਜਕੇ ਰਾਹਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ। ਰਾਹਕ ਕੌੜੇ ਜਹਿਂ ਬਸਹਿਂ ਮਿਲਿ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰੇ। ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗ ਬਡੇਰੇ। ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰ ਦੋਇ ਸੈ ਰਹੈਂ। ਬਲੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਭਟ ਅਹੈਂ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਦੇਸ਼ ਨਰ ਤਾਹੂ। ਸੇਵਾ ਹੇਤ ਆਇਗੇ ਪਾਹੂ। ਪੂਰਬ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਆਏ। ਲਲਾਬੇਗ ਕੰਬਰ ਜਬਿ ਘਾਏ ॥ ੩ ॥ ਤਬਿ ਮੇਲਾ ਇਕ ਲਗਯੋ ਬਡੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ[5] ਗਾਮਨੋ ਹੁਤੇ ਅਖੇਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਆਏ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਨਰ ਉਮਡਾਏ ॥ ੪ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਬਹੁ ਕਰੈਂ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਹਤ ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਧਰੈਂ। ਤਬਿ ਇਹ ਕੌੜੇ ਰਾਹਕ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਰਹਿਂ ਮਾਲਕੀ ਵਧਹਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੫ ॥ ਕੁਲ ਕੇ ਭ੍ਰਾਤ ਮਿਲਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਭਿ ਪਰਿ ਅਪਨੋ ਹੁਕਮ ਚਲਾਇ। ਮੇਲੇ ਬਿਖੈ ਓਜ ਦਿਖਰਾਵਤਿ। ਨਿਜ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰਿ ਚਲਾਵਤਿ ॥ ੬ ॥ ਸੋ ਭੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਹੁਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਰੁ ਆਯੁਧਧਾਰੀ ॥੭॥ ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਲੋਕ ਗੁਸਾਈਂ[5]। ਜੋ ਸਮੁਦਾਇ

---

[1]ਕਿੱਲੇ। [2]ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੀ (ਮਾਲੋਂ) ਬਾੜੀ ਹੁਣ ਤਕ ਖੜੀ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ। [4]ਜਿੱਥੇ। [5]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ। *ਠੀਕ ਪਤਾ ਇਹ ਹੈ:- ਹਕੀਮਪੁਰ ਮੁਕੰਦ ਪੁਰ ਗ੍ਰਾਮੇ ਕੋ ਮੱਧਯ ਵਰਤਵਾੜੇ ਮੇ ਦਮ ਠੋਸ ਪੂਰਬ-ਨਾਨਕ ਸਰ। [ਪੰਜਾਬਾਂ ਪਿਛੀ ਕ੍ਰਿਤ ਗੁਰਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ।

ਖਰੇ ਅਗੁਵਾਈ। 'ਕਿਸ ਕੋ ਇਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਲਗਿ ਮੇਲਾ ?। ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਭਯੋ ਸਕੇਲਾ ?' ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਰਾਹਕ ਕੌਰੇ। 'ਹਮਰੋ ਬਡੋ ਭਯੋ ਇਸ ਠੌਰੇ। ਬਰਕਤਵੰਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਦੇ[1] ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਇਹ ਮੇਲਾ ਲਗਿ ਭਾਰੀ। ਮਿਲੈਂ ਆਨਿ ਕਰਿ ਜੋ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਸਭਿ ਕੀ ਅਰਜ਼ ਸੁਨਹਿ ਅਰੁ ਦੇਤਿ।ਨਰ ਤੇ ਅਪਨਿ ਉਪਾਇਨ ਲੇਤਿ' ॥੧੦॥ ਇਮ ਜਬਿ ਬੋਲੇ ਸਹਤ ਬਡਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਗੁਸਾਈਂ। ਬੂਝੇ ਬਹੁਰ 'ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਸੋਈ ?। ਜਿਸ ਤੇ ਬਾਂਛਤਿ ਲੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੧੧ ॥ ਕਿਤ ਬੈਠਯੋ ਸੋ ਬਡੋ ਤੁਮਾਰਾ ?। ਲੇਤਿ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਜਥਾ ਉਚਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਕੌਰੇ ਪੁਨ ਕਹੈਂ। 'ਸਭਿ ਮੇਲੇ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਅਹੈ ॥ ੧੨ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਕਾਮਨਾਂ ਦੇਤਿ। ਤਿਸ ਹਿਤ ਬੰਦਤਿ ਸੋ ਨਿਜ ਲੇਤਿ[2]। ਨਿਜ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਰਹਯੋ ਸਮਾਇ। ਮਾਨਵ ਮਿਲੇ ਅਧਿਕ ਗੁਨ ਗਾਇਂ'॥੧੩॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਚਤੁਰ ਸੁਜਾਨਾ। ਗਨ ਰਾਹਕ ਕੋ ਮੂਰਖ ਜਾਨਾ। ਤਿਨ ਸਭਿ ਮਹਿ ਜੋ ਨਰ ਪਰਧਾਨਾ। ਅੱਗ੍ਰ ਖਰੋ ਪਿਖਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨ॥੧੪॥'ਮੂੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਰਿਦੇ ਜਨਾਵੈਂ[3]। ਅਬਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਤੋਹਿ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਦੇਖਿ ਲੀਜਿਯਹਿ ਅਪਨਿ ਵਡੇਰਾ। ਜੋ ਮੇਲੇ ਮਹਿਂ ਰਮਯੋ ਜਿਠੇਰਾ' ॥੧੫ ॥ ਮਾਨਿ ਬੈਨ ਕੋ ਮੂੰਦੇ ਨੈਨ। ਛਰੀ ਜੁ ਕਰ ਮਹਿ ਕਰੁਣਾ ਐਨ। ਜਬਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਧਾਰਨ ਕਰੀ। ਅਪਨਿ ਬਡੇ ਕੀ ਸੋਝੀ ਪਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਧਰਿ ਮਾਰ ਮਾਰ ਗਯੋ। ਅਬਿ ਤਨ ਕਾਕ ਪਹਾਰੀ ਭਯੋ। ਇਕ ਊਚੀ ਰੋੜੀ ਪਰ ਸੋਇ। ਰਹਯੋ ਬੈਠਿ ਸੁਧ ਜਾਂਹਿ ਨ ਕੋਇ ॥੧੭॥ ਅਬਿ ਐਸੀ ਸੁਧ ਉਰ ਹੁਇ ਆਈ। ਪੁਨ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿਸਿ ਗੋਸਾਈਂ।'ਕਹੁ ਅਬਿ ਕਿਸ ਥਲ ਤੋਹਿ ਬਡੇਰੋ? ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਉ ਜਥਾ ਬਿਧਿ ਹੇਰੋ'॥੧੮॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਯੋ। 'ਹਮਰੇ ਬਡੇ ਕਾਕ ਤਨ ਪਾਯੋ। ਊਚੀ ਰੋੜੀ ਪਰ ਅਬਿ ਬੈਸਾ। ਅਹੈ ਪਹਾਰੀ ਬਾਇਸ ਜੈਸਾ[4]' ॥੧੯॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਬੂਝਯੋ 'ਇਸ ਥਲ ਮੇਲਾ। ਕਹੁ ਕਿਸ ਕੋ ਬਡ ਭਯੋ ਸਕੇਲਾ ?'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਕਹੀ। 'ਭੇਡ ਚਾਲ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਲਹੀ ॥ ੨੦॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਏਕ ਭੇਡ ਚਲਿ ਜਾਇ। ਦੇਖਤਿ ਸਗਰੀ

---

[1]ਭਾਵ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਤਿਸਨੂੰ (ਜੋ ਕੋਈ) ਹਿਤ (ਨਾਲ) ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਉਸ ਤੋਂ) ਆਪਣੀਆਂ (ਕਾਮਨਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [3](ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੇ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ। [4]ਪਹਾੜੀ ਕਾਂ ਵਰਗਾ।

ਧਾਇ ਸਿਧਾਇਂ। ਤਿਮ ਹੀ ਜਗ ਕੇ ਮੂਰਖ ਨਰ ਹੈਂ। ਪਿਖਿ ਚਲਿ ਜਾਇਂ, ਬਿਚਾਰ ਨ ਉਰ ਹੈ ॥੨੧॥ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਕਹਾ ਪਾਯ ਸਿਧਾਇ"¹। ਕਹਤੇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਜਬਹਿ ਹਵਾਲ। ਭਏ ਅਚੰਭੇ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨੨॥ 'ਹਮ ਹੰਕਾਰ ਛੂਛ ਹੀ ਕਰਤੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਧਰਤੇ। ਜਿਨਹੁੰ ਬਡੇ ਕੋ ਜਨਮ ਦਿਖਾਯੋ। ਸਿਰ ਧਰ ਛਹੀ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਜਨਾਯੋ' ॥੨੩॥ ਮਹਿੰਮਾ ਅਧਿਕ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਨੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਰਿਦੇ ਸਭਿਨਿ ਹੀ ਠਾਨੀ। ਭੂਮ ਰਾਜ ਕੋ ਤਊ ਹੰਕਾਰ²। ਮਨ ਮੈਂ ਰਾਖਤੇ, ਨਹਿਂ ਨਿਰਵਾਰਿ³ ॥੨੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਅਖੇਰ ਗੇ ਡੇਰੇ। ਉਤਰਿ ਥਿਰੇ ਪ੍ਰਥੰਕ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਰਾਹਕ ਕੌਰੇ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਗੁਰ ਮਹਿੰਮਾ ਲਖਿ ਕਰਿ ਮਨ ਭਾਇ॥੨੫॥ਸਕਲ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਇ ਚਲਿ ਆਇ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਇ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਨਿਕਟਿ ਥਿਰੇ ਹੈਂ। ਕੁਛੁਕ ਉਪਾਇਨ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰੇ ਹੈਂ ॥੨੬॥ਭੂਮ ਮਾਲਕੀ ਅਪਨੀ ਜਾਨੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਉਰ ਅਹੰਕਾਰ ਮਹਾਨੈ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਜਾਨੀ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਜਿਮ ਕਿਨ ਠਾਨੀ ॥ ੨੭ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਰਾਹਕ ਕਹੈਂ। 'ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਰਾਵਰ ਅਹੈਂ।ਸਿੱਖ ਆਪਨੇ ਹਮੈ ਬਨਾਵਹੁ। ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁ ਪਥ ਚਲਾਵਹ ॥ ੨੮ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿਖ ਅਪਰ ਤੁਮਾਰੇ। ਹਮ ਭੀ ਬਨਹਿਂ ਤਥਾ ਅਨੁਸਾਰੇ । ਦੇਤੇ ਰਹਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਸਦਾ। ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਤੁਮ ਜਦ ਕਦਾ'॥੨੯॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਲਖਿ ਤਿਨ ਖੋਟੇ। ਉਰ ਹੰਕਾਰੀ ਬਹੁ ਮਤ ਮੋਟੇ। ਕਹਤੇ ਕਿ'ਹਮ ਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਬਨਾਵੈਂ।ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈਂ ॥੩੦॥ ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਲੇ ਨਿਰਹੰਕਾਰੀ। ਕਬਹੁੰ* ਨ ਬਨਹਿ ਬਿਸਾਲ ਭਿਕਾਰੀ। ਤਿਸ ਕੇ ਹੋਹਿਂ ਸਹਾਯਕ ਸਦਾ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਦੁਖ ਲਹਹਿ ਨ ਕਦਾ ॥੩੧॥ਤੁਮ ਤੇ ਲੇਨਿ ਉਪਾਯਨ ਜੋਈ।ਹਮਰੇ ਚਿਤ ਮੈਂ ਚਾਹ ਨ ਕੋਈ। ਤੁਮਰੀ ਵਸਤੁ ਅਕੋਰ ਨ ਲੇਹੀਂ। ਅਪਨੀ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੇਹੀਂ" ॥੩੨॥ ਇਮ ਜਬਾਬ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯੋ। ਨਹੀਂ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਪੁਨ ਪਦ ਲਯੋ ।-ਅਵਨੀ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਹਮ ਅਹੈਂ-। ਇਸ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਅਫਰੇ ਰਹੈਂ ॥੩੩॥ ਧਰੇ ਮੌਨ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ ਗਏ। ਨਹਿਂ ਬਡ ਭਾਗ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਭਏ ।ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਹਟਾਇ। ਨਹੀਂ ਆਪਨੇ ਸਿੱਖ ਬਨਾਇ ॥ ੩੪ ॥

¹ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ²ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਹੰਕਾਰ। ³ਦੂਰ ਨਾ ਕੀਤਾ। *ਪਾ:-ਬਹੁਰ।

ਤਿਸ ਥਲ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ। ਪਹੁੰਚੇ ਡੇਰਾ ਦਿਯੋ ਲਗਾਇ। ਕੁਲ ਮਰ੍ਹਾਜ਼ ਕੇ ਰਾਹਕ ਜੇਈ। ਸਿਰਕੀ ਬਾਸ ਪਰੇ ਗਨ ਤੇਈ ॥ ੩੫ ॥ ਬਸਨੋ ਚਹੈਂ ਕਿਸ ਥਲ ਮਹਿੰ ਸੋਇ। ਨਹੀਂ ਸਥਿਰਤਾ ਕਿਤਹੂੰ ਹੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਰਾਇ ਸੁਨੇ ਜਬਿ ਆਏ। ਮਿਲਨਿ ਗਏ ਹ੍ਵੈ ਕੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩੬ ॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ। ਆਨਿ ਲਗੇ ਤਤਛਿਨ ਗੁਰ ਪਾਇਨਿ। 'ਬਡੇ ਭਾਗ ਅਬਿ ਭਏ ਹਮਾਰੇ। ਦਰਸ ਆਪ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰੇ' ॥ ੩੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝ ਕਰਿ ਤਿਨਕੀ। ਆਸ੍ਵਾਸਨ[1] ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਕੀ। ਸਿੱਖ ਆਪਨੇ ਸਕਲ ਬਨਾਏ। ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਲੇ ਮਗ ਪਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਤ ਕਰੈਂ। ਸੇਵਹਿਂ ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਧਰੈਂ। ਬੈਠਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਸਦੀਵ ਸੁ ਆਇ। ਜਿਮ ਭੂਪਤਿ ਚਾਕਰ ਕੇ ਭਾਏ[2] ॥੩੯॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਕੌਰੇ ਗੁਰ ਦਰਸੇਤੇ। ਨਿਰ ਹੰਕਾਰ ਨ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਨੇਤੇ। ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਨਹਿਂ ਦੀਨਸਿ ਤਿਨ ਕੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਲਖਿ ਬਿਕਾਰ ਬਡ ਮਨ ਕੋ ॥ ੪੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਕੌਰੇ ਰਾਹਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ ੈ ਕੌੜੇ ਰਾਹਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਤੇ ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਤਹਿਂ ਟਿਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ। ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜੇ ਸਿੱਖ ਬਨਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਾਹਕ ਜੋ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ ਅਹੈਂ। ਤਿਨ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਰਹੈਂ। ਨਹਿਂ ਕੌੜੇ ਤਿਨ ਆਦਰ ਕਰੈਂ। ਸਭਾ ਮਾਂਹਿ ਤਿਨਕੋ ਪਰਹਰੈਂ[3] ॥੨॥ "[4]ਇਹ ਪਰਦੇਸੀ ਕਿਤ ਤੇ ਆਏ। ਕਰਹਿਂ ਗੁਜ਼ਰ ਬੈਠੇ ਇਸ ਥਾਂਏ'। ਤਿਨਪਰ ਹੁਕਮ ਕਰਤਿ ਸਦ ਰਹੈਂ। ਮਨਭਾਵਤਿ ਮੁਖ ਵਾਕਨਿ ਕਹੈਂ ॥ ੩ ॥ ਰਹਿਂ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ ਸਿਰਕੀ-ਬਾਸ[5]। "[6]ਨਿਜ ਛਿਤ ਛਿਨ ਕਿਤ ਕਰਹਿਂ ਅਵਾਸ। ਬਸਨੋ ਚਹੈਂ, ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਵਿਨੀ ਜਹਿਂ ਅਪਨਾਇ ਬਸਾਹੀਂ ॥੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਮਹੁ ਲਾਗੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਜਹਿਂ ਕੌਰਨਿ ਇਕ ਕੂਪ ਲਗਾਯੋ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਜਲ ਕੋ ਪਾਯੋ ॥੫॥ ਸਭਿ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ

---

[1]ਦਿਲਾਸਾ [ਸੰਸ:, ਆਸ੍ਵਾਸਿਨ]। [2]ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਕੋਲ ਨੌਕਰ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। [3]ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਕੌੜੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ। [5]ਸਿਰਕੀ ਵਾਸ ਹੋਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ। [6]ਆਪਣੀ ਭੋਂ ਖੁੱਸ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿਤੇ (ਹੋਰਥੇ) ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵੱਸਿਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਮੀਂ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਕੇ ਵਸਾ ਲੈਣ।

ਧਾਰਕ ਜੋਧ। ਇਨ ਕੀ ਹੁਤੀ ਭਾਰਜਾ, ਸੋਧ[1]। ਤਿਸੀ ਕੂਪ ਤੇ ਆਨਤਿ ਵਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਗਮਨਤਿ ਹੈਂ ਤਹਿਂ ਸਾਰੀ॥੬॥ ਭਰਹਿਂ ਕੂਪ ਤੇ ਘਟ ਲੇ ਆਵੈਂ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਵਹਾਰ ਚਲਾਵੈਂ।ਤਿਹਠਾਂ ਕੌਰੇ ਤਰੁਨ ਜਿ ਨਰ ਹੈਂ। ਥਿਰਹਿਂ ਕੂਪ ਪਰ ਸੋ ਇਮ ਕਰਿ ਹੈਂ॥ ੭॥ ਤਰਨੀ ਤੇ ਸੋ ਦਾਮ[2] ਖਿਚਾਵੈਂ। ਚੜ੍ਹ ਊਪਰ ਜਲ ਕੋ ਨਿਕਸਾਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਸਪਰਸ਼ ਸਰੀਰਨਿ ਅੰਗ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਕਹਿਂ ਬਾਕ ਅਨੰਗ[3] ॥ ੮॥ ਹਸਹਿਂ ਬਿਲਾਸ ਕਰਹਿਂ ਮਨ ਭਾਏ। ਬਿਨਾਂ ਲਾਜ ਤੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। ਜਲ ਕੇ ਹੇਤੁ ਸਹਹਿਂ ਸਭਿ ਨਾਰੀ। ਜੇ ਕੁਬਾਕ ਕਹਿਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ॥ ੯॥ ਅਪਰ ਥਾਨ ਜਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਬਿਨ ਜਲ ਤੇ ਨਹਿਂ ਜੀਵਨ ਪਾਂਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਪ ਚਲਿ ਜਾਇਂ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਐਸੇ ਕੁਮਤਿ ਕਮਾਇਂ॥੧੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗਏ ਤਹਿਂ ਜਬੈ।ਇਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋਵਤਿ ਭਾ ਤਬੈ:-ਨਵੀਂ ਬਧੂ ਤਿਨ ਕੈ ਇਕ ਆਈ। ਸੋ ਘਟ ਲੈ ਜਲ ਹੇਤੁ ਸਿਧਾਈ॥੧੧॥ ਕੂਪ ਸਥਾਨ ਤਰੁਨ ਨਰ ਖਰੇ। ਨਿਤ ਸਮ ਹਸਨਿ ਬੋਲਿਬੋ ਕਰੇ।ਗਈ ਤ੍ਰਿਯਾ ਗਨ ਪਾਨੀ ਭਰਿਬੇ। ਘਟ ਕੋ ਭਰੇ ਟਿਕਾਵਨਿ ਕਰਿਬੇ॥੧੨॥ਦਾਮ ਲਗੀ ਖੈਂਚਨਿ ਤਬਿ ਨਾਰੀ। ਨਰ ਅਸਵਾਰੀ ਭਯੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਜਥਾ ਬੈਲ ਖੈਂਚਤਿ ਚਢਿ ਜਾਇ। ਤਿਮ ਅਰੂਢਿ ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਾਇ॥੧੩॥ਬਧੂ ਨਵੀਨ ਸੰਗ ਤਬਿ ਤੈਸੇ। ਕਰਤਿ ਹਾਸ ਕੋ ਤਿਨ ਹੀ ਜੈਸੇ। ਕਰਿ ਸਪਰਸ਼ ਤੇ ਕ੍ਰੱਧਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਘਟ ਕੋ ਝਟਕ ਪਟਕਬੋ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੪ ॥ ਗਾਰੀ ਦੇਤਿ ਗਈ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਯਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਕਰਨੈ ਧਿਕਾਰ ਨਰਨਿ ਕੇ ਤਾਂਈ। 'ਕਹਾਂ ਆਪਨੀ ਲਾਜ ਗਵਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਜਿਨ ਕੀ ਦਾਰਾ ਸੋਂ ਨਰ ਹਸੈਂ। ਤਿਨ ਕੇ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਘਰ ਬਸੈਂ। ਖਰੇ ਕੂਪ ਪਰ ਕਹਤਿ ਕੁਵਾਕਨਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਜਸੁ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿ ਸਾਕਨਿ॥੧੬॥ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜੈਹੌਂ ਲਨਾਵਨਿ ਪਾਨੀ। ਕਰਹਿਂ ਸਪਰਸ਼ਨਿ ਹਾਸ ਬਖਾਨੀ। ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਲਾਜ ਨ ਜੀਵਨ ਆਛੇ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਬਸਿਬੇ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇਂ ॥ ੧੭ ॥ ਇਹਾਂ ਰਹਨਿ ਕੋ ਧਰਮ ਨ ਕੋਈ। ਜਹਾਂ ਨਿਸ਼ੰਕੀ[4] ਅਸ ਨਰ ਹੋਈ'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਤਿਨ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਬਾਨੀ। ਕਹੀ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਤਰਕ ਮਹਾਨੀ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਮਰ੍ਰਾਜ ਕੇ ਸੰਕਟ ਪਾਵੈਂ। ਬਿਨ ਜਲ ਤੇ

[1]ਓਹ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ) ਬੀ। [2]ਲੱਜ, ਰੱਸਾ। [3]ਭਾਵ ਐਸੇ ਵਾਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਮ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਵੇ (ਅ) ਬਿਸ਼ਰਮੀ ਦੇ। [4]ਨਿਸ਼ੰਗ, ਬੇਸ਼ਰਮ।

ਕੁਛ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵੈ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਕਿਤ ਕੋ ਚੱਲਹਿਂ ਬਸਹਿਂ ਇਸ ਕਾਲਾ ॥ ੧੯॥ ਬਿਨਾਂ ਬਾਸ ਤੇ ਨਹਿਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨ। ਨਹਿਂ ਅਵਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਸ ਥਾਨ।ਰਾਹਕ ਕੌਰੇ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਲੰਦ। ਕਰਹਿਂ ਵੰਧੀਕੀ ਮਿਲਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ' ॥ ੨੦ ॥ ਬਹੁਰ ਪਰਸਪਰ ਭਲੋ ਬਿਚਾਰਾ। 'ਅਪਰ ਉਪਾਇ¹ ਨ ਚਲਹਿ ਹਮਾਰਾ। ਉਤਰੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ। ਤਿਨ ਤੇ ਹੋਇ ਸਕਹਿ ਹਮ ਥਾਂਇ॥੨੧॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਬਲਵੰਤੇ। ਕਰਤਿ ਨ ਬਿਲਮਹਿਂ ਜਥਾ ਚਹੰਤੇ। ਸ਼ਰਨ ਪਰਨ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਤਿਨ ਮਰਜ਼ੀ। ਗ਼ਰਜ਼ੀ ਹੋਇ ਗੁਜ਼ਾਰਹੁ ਅਰਜ਼ੀ¹ ॥੨੨॥ ਸੋ ਹਮ ਕੋ ਕਿਤ ਕਰਹਿ ਬਸਾਵਨਿ। ਚਲਹਿ ਹੁਕਮ ਤਿਨ ਕੋ ਸਭ ਥਾਵਨਿ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਨਰ ਹੋਏ। ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਏ॥੨੩॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਥਿਰਿ ਮਗ੍ਰਜ ਕੇ ਭੇ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਬੋਲੇ ਨਿਜ ਬਿਨਤੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਹਮਰੇ ਬਡ ਗਿਨਤੀ² ॥ ੨੪ ॥ ਬਿਨਾਂ ਤੁਮਾਰੇ ਪਰਤਿ ਨ ਪਾਰ। ਰਹੇ ਬੂਡ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਾਰ³। ਨਹਿਂ ਬੈਠਨਿ ਕਹੁ ਅਵਿਨੀ ਪਾਵਹਿਂ। ਜਹਾਂ ਬਾਸ ਕਰਿ ਸਮੋਂ ਬਿਤਾਵਹਿਂ ॥੨੫ ॥ ਇਤ ਕੌਰੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਧਰਾ ਮਾਲਕੀ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਇ। ਜੈਤ ਪਿਰਾਣਾ ਆਦਿਕ ਔਰ। ਰਾਖੀ ਸਭਿ ਸੰਭਾਰ ਕਰਿ* ਠੌਰ॥੨੬॥ਅਸ ਅਵਨੀ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਜਾਇ। ਜਹਿਂ ਬੈਠਹਿਂ ਹਮ ਗ੍ਰਾਮ ਬਨਾਇ। ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਨਵੰਤੇ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਆਪ ਬਲੇਵੰਤੇ ॥ ੨੭॥ ਕਹਹੁ ਬਚਨ ਸਿਧ ਹੋਵਤਿ ਕਾਜ। ਕਹਹੁ ਤ ਕਯੋਂ ਨ ਹੋਹਿ ਮਹਾਰਾਜ। ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਕੈ ਹਮਹੁ ਬਸਾਵਹੁ। ਜਹਿਂ ਜਾਨਹੁ ਤਹਿਂ ਅਵਿਨਿ ਦਿਵਾਵਹੁ' ॥ ੨੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਲਖੇ ਨਿਜ ਦਾਸ। ਬਸਹਿਂ ਖੇਦ ਜੁਤਿ ਸਿਰਕੀ ਬਾਸ।–ਜੇ ਕਿਤ ਧਰਾ ਪਾਇਂ ਹੁਇ ਗ੍ਰਾਮ⁴।ਰਹੈਂ ਸੁਖੇਨ ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਧਾਮ–॥੨੯॥ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਗੁਰ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਖੇਦ ਤੁਮਾਰੋ ਹਮ ਲਖਿ ਲੀਨਿ। ਲੈ ਦੇਹੈਂ ਅਵਿਨੀ ਹਿਤ ਬਾਸ⁵। ਕਰਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਅਪਨੇ ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ' ॥੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਮਗ੍ਰਜ ਕੇ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ। ਬੋਲੇ ਪੁਨ ਕਰ ਬੰਦੇ ਦੋਇ।'ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਕਰਤਿ ਜਿਤਿਕ ਕੌਰੇ ਨਰ ਖਾਮੀ॥ ੩੧ ॥ ਸਹੀ ਨ ਜਾਇ

¹ਲੋੜਵੰਦ ਹੋਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ। ²ਫਿਕਰ, ਸੋਚ। ³ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ। ⁴ਜੇ ਕਿਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵੱਸ ਪਵੇ। ⁵ਵੱਸਣ ਲਈ। *ਪਾ:–ਕਹਿ।

ਬਿਸਾਲ ਖੁਟਾਈ। ਗਹੀ ਆਪ ਕੀ ਅਬਿ ਸ਼ਰਣਾਈ। ਜਲ ਕਾਰਨ ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਇੰ ਹਮਾਰੀ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਰਚਹਿੰ ਹਾਸ ਡਰ ਡਾਰੀ੧" ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਸੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਨਰ ਕੌਰੇ ਨਿਜ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬੈਠੇ ਸਭੈ। ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤਬੈ ॥੩੩॥ ਅਹੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਲ-ਵਾਨ ਬਡੇਰੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਉਰ ਅਹੰਕਾਰ ਘਨੇਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਉਚਾਰੇ। 'ਰਾਹਕ ਜੇ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ ਸਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਸਿਰਕੀਬਾਸ ਬਿਖੈ ਦੁਖਿਆਰੇ। ਬਿਨ ਧਰਨੀ ਨਹਿਂ ਧਾਮ ਉਸਾਰੇ। ਜਮ ਨਹਿਂ ਸਕੇ ਪਾਂਇ੨ ਕਿਸ ਥਾਂਇ। ਆਇ ਅਬਹਿ ਬਾਸ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਹਮਰੋ ਕਹਯੋ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਪੈਂਚਹਲਨਿ ਕੀ ਅਵਿਨੀ ਦੀਜੈ। ਤਿਸ ਮੈਂ ਕਰਿ ਲੈਹੈਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨ। ਬਸਹਿਂ ਸਦਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਕੋ ਮਾਨਿ' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਕੌਰਨ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਮੁਖ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਕਹਾਂ ਪੰਚ ਹਲ ਕੀ ਛਿਤ ਹੋਇ। ਕਹਾਂ ਕਮਾਇ ਖਾਇ ਹੈਂ ਸੋਇ? ॥੩੭॥ ਤਿਸ ਪਰ ਕੈਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵੈਂ? । ਕਹਾਂ ਜੀਵਕਾ ਸਕਲ ਚਲਾਵੈਂ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਖਾਨੈ ਫੇਰੀ। 'ਇਨ ਕੋ ਤਿਤਨੀ ਅਹੈ ਘਨੇਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਛਿਤ ਥੋਰੀ ਮੈਂ ਸਕਲ ਕਮਾਵੈਂ। ਹਮ ਬਰਕਤ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਪਾਵੈਂ। ਸਹਤ ਕੁਟੰਬਨਿ ਹੁਇ ਗੁਜ਼ਰਾਨ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤੇ ਹੁਇ ਅੰਨ ਮਹਾਨ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕੌਰੇ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਪਾਹੀ। 'ਹਮ ਅਵਿਨੀ ਦੇਵਹਿਂ ਕਿਮ ਨਾਹੀ। ਹਲ ਕੀ ਮੁਖੀ ਅੱਗ੍ਰ ਹੁਇ ਜਿਤੀ੩। ਇਨ ਕੋ ਹਮ ਨਹਿਂ ਦੇਹੈਂ ਤਿਤੀ ॥ ੪੦ ॥ ਬਸਹਿਂ ਸ਼ਰੀਕਾ ਵੈਰ ਕਮਾਵਹਿਂ। ਹੁਇ ਛਿਤ ਮਾਲਿਕ ਰਾਰ ਵਧਾਵੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਜਬਾਬ ਕਹਿ ਦੇਹਿਂ। ਕਯੋਂ ਬਸਾਇ ਸਮ ਕੋ੪ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ ॥੪੧॥ ਸਯਾਨੇ ਪੁਰਖਨਿ ਕੀ ਸਿਖ ਏਹੋ।-ਗ੍ਰਾਸ ਦੇਹੁ ਪਰ ਬਾਸ ਨ ਦੇਹੋ-'। ਇਮ ਉੱਤਰ ਦੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੇ।-ਨਹੀਂ ਦੇਤਿ-ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਲਹੇ ॥ ੪੨ ॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਏ ਆਪਨੇ ਧਾਮ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕਰਯੋ ਬਿਸਰਾਮ। ਸੁਨ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ ਭਏ ਸਚਿੰਤ। ਅਪਨਿ ਬਾਸ ਬਹੁ ਬਲ ਚਿਤਵੰਤਿ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਹਕਨਿ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ ਤੇ ਕੌੜੇ ਰਾਹਕ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ

੧ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ। ੨ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ੩ਹਲ ਦੀ ਮੁਖੀ ਜਿਨੀ (ਭੋਂ)। ੪ਕਿਉਂ ਦਮਾਕੇ (ਆਪਣੇ) ਬਰੋਬਰ ਦੇ ਬਨਾ ਲਈਏ।

ਕੌਰਾਨਿ ਸਭਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਮ ਪਾਵਨੋ ਕਰਿ ਕੈ।ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਸੀਸ ਕਹੁ ਧਰਿਕੈ। ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਸਕਲ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਪਿਖਤਿ ਮੁਕੰਦ ॥੨॥ ਅਵਿਨਿ ਲੇਨਿ ਕੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਹਯੋ ਭਯੋ ਜਿਮ ਕੌਰਨਿ ਸੰਗ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਦੀਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਭਨੈ। 'ਰਾਵਰ ਤੇ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਬਨੈ ॥ ੩ ॥ ਅਗਮ[1] ਹੋਇ ਬਹੁ ਸੁਗਮ ਕਰੰਤੇ। ਜਿਨਹਿ ਸੁਗਮ ਤਿਹ ਅਗਮ ਰਚੰਤੇ। ਨਹੀਂ ਆਸਰਾ ਦੂਸਰ ਕੋਈ। ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਪਰਾਇਨ[2] ਹੋਈ॥੪॥ਹੋਇ ਉਪਾਇ ਸੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਜਥਾ ਬਾਸ ਹਮ ਤੇ ਬਨਿਆਈ[3]। ਬਿਨਾ ਬਾਸ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮ। ਲਾਜ ਬਡਾਈ ਨਹਿਂ ਬਿਨ ਧਾਮ' ॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਬਿਨਤੀ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ। ਭਏ ਦੀਨ ਸੇ ਚਾਹਤਿ ਧਰਨੀ। ਤਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕੀ ਬਾਨੀ ਬਰਨੀ ॥੬॥ 'ਕਰਹੁ ਕੂਚ ਤੁਮ ਅਪਨੋ ਡੇਰਾ। ਲੈ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸਾਥ ਇਕ ਬੇਰਾ। ਚਲਤਿ ਜਹਾਂ ਸੰਧਿਆ ਪਰ ਜਾਇ। ਤਹਿਂ ਡੇਰੇ ਕੋ ਲੇਹੁ ਟਿਕਾਇ ॥੭॥ ਰਚਹੁ ਸਦਨ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹੁ। ਕਰਹੁ ਬਾਸ ਕੋ ਮਿਲਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।ਤਹਾਂ ਬਿਘਨ ਜੋ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੇ।ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਇਂ ਸਹਾਇ, ਦੈਂ ਟਾਰੇ' ॥ ੮ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਸਗਰੇ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ।ਮਾਨਯੋ ਹੁਕਮ ਸਿਦਕ ਉਰ ਧਾਰਾ।–ਸਫਲ ਕਾਜ ਹੁਇ–ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ ॥੯॥ ਜਿਨ ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਚੌਦਾਂ ਭਵਨ।ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਵਨ। ਗੁਰ ਤੇ ਹੋਇ ਬਿਸਰਜਨ ਚਲੇ। ਸਿਰਕੀ-ਬਾਸ ਲਾਦਿ ਕਰਿ ਭਲੇ॥੧੦॥ਮਾਰਗ ਚਲਤਿ ਦਿਵਸ ਕੋ ਟਾਰ।ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਸਹਤ ਪਰਿਵਾਰਾ। ਗਮਨਤਿ ਜਬਿ ਸੰਧਯਾ ਪਰਿ ਗਈ। ਡੇਰਾ ਕਰਨਿ ਥਾਂਵ ਲਖਿ ਲਈ ॥੧੧ ॥ ਅਵਨੀ ਰਵਨੀ ਬਸਿਬੇ ਜੋਗ। ਕੀਨਿ ਬਿਲੋਕਨ, ਉਤਰੇ ਲੋਗ। ਅਬਿ ਮਰਾਜ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜਹਾਂ ਹੈਂ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਤੇ ਥਿਰੇ ਤਹਾਂ ਹੈ॥੧੨॥ ਕਰਯੋ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮੁ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਲੀਨਿ ਅਰਾਮੁ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਧਾਮ ਜਿਮ ਹੋਇਂ। ਤਿਮ ਬਿਥਾਰ ਕਰਿ ਉਤਰੇ ਸੋਇ ॥੧੩॥ ਜੈਤ ਪਿਰਾਣਾ ਰਾਹਕ ਰਹੈ। ਮਾਲਕ ਤਿਸ ਅਵਿਨੀ ਕੋ ਅਹੈ। ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਦੂਜਾ ਬਲਵਾਨ ਨ। ਪਕਰਹਿ ਪਾਨਨ ਤੇ ਪੰਚਾਨਨ[4] ॥੧੪ ॥ ਤਿਸ ਨੇ[5] ਇਨ ਕੀ ਸੁਧ ਸਭਿ ਸੁਨੀ। 'ਬਸਿਬੇ ਹਿਤ

[1]ਕਠਨ। [2]ਆਸਰੇ। [3]ਜਿਵੇਂ ਸਾਡਾ (ਕਿਤੇ) ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। [4]ਸ਼ੇਰਾਂ ਨਾਲ ਝੇੜਾ [5]ਭਾਵ ਜੈਤ ਨੇ।

ਅਵਨੀ ਚਹਿ ਘਨੀ।ਕਾਲਾ ਕਰਮਚੰਦ ਜੋ ਰਾਹਕ। ਮੁਖਿ ਮਰੂਜ ਕੇ ਮਹਿ ਮਹਿ ਗਾਹਕ[1]"॥੧੫॥ਅਪਨੋ ਮਾਨੁਖ ਤੁਰਤ ਪਠਾਯੋ।'ਇਹਾਂ ਨ ਠਹਿਰਹੁ' ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਮੈਂ ਬੈਠਨੇ ਮਾਲਕ ਨਿਜ ਧਰਨੀ। ਕਰੌਂ ਸੰਭਾਰਨਿ ਜਨੌਂ ਨਿਜ ਭਰੁਨੀ ॥ ੧੬ ॥ ਬਿਨਾਂ ਬਿਲੰਬ ਕੂਚ ਕਰਿ ਜਾਵਹੁ। ਆਨ ਥਾਨ ਕਿਤ ਬਾਸ ਬਸਾਵਹੁ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ ਚਢਿ ਕੈ ਚਲਿ ਆਵਹੁਂ। ਲਰੇ ਹਨੌਂ ਨਤੁ ਲੂਟ ਮਚਾਵਹੁਂ॥੧੭॥ ਅਪਨੀ ਸੀਮ ਨਿਕਾਸੌਂ ਸਾਰੇ[2]। ਜੇ ਅਰ ਪਰਹਿਂ ਲਖਹੁ ਸੋ ਮਾਰੇ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਭੇਜਯੋ ਕਹਿ ਤਬੈ। ਆਯੋ ਨਰ ਬੈਠੇ ਜਹਿਂ ਸਭੈ॥੧੮॥ਕਹੀ ਜੈਤ ਕੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।'ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਇਸ ਥਾਂਈ ? ਨਹਿਂ ਬੂਝਯੋ ਨਹਿਂ ਆਇਸੁ ਲਈ। ਰਿਦੇ ਢੀਠਤਾ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਭਈ ? ॥ ੧੯ ॥ ਲਖਹੁ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜੈਤ ਕੋ ਜ਼ੋਰ ? ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਨਹਿਂ ਜਗ ਮੈਂ ਔਰ। ਬੀਰ ਸੈਂਕਰੇ ਹੇਰਤਿ ਭਾਜੇ। ਲਰ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਭਜੈਂ ਕੁਲ ਲਾਜੇ' ॥੨੦॥ ਕਾਲੇ ਕਹਯੋ 'ਬਿਸਾਲ ਮਹੀ ਹੈ[3]'। ਸੁਨਯੋ ਜੈਤ ਬਲਵਾਨ ਸਹੀ ਹੈ। ਹਮ ਬਿਰੋਧ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਕਮਾਇ।ਤਿਹ ਸਮਸਰਤਾ ਪਾਇ ਨ ਜਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਜਗ ਕੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਰਹੈਂ ਆਸਰੇ ਲਗਿ ਕੇ। ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ ਹਮ ਕੋ ਇਸ ਥਾਨ। ਰਚਹਿ ਸਦਨ ਹਿਤ ਥਨ ਆਨਿ ॥੨੨॥ ਜਾਚੀ ਦੇਹੁ, ਅਧਿਕ ਛਿਤ ਅਹੇ[4]। ਸਮੇ ਬਿਤਾਵਹਿਂ ਹਮ ਇਤ ਰਹੇ। ਇਕ ਤੌ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕੋ ਮਾਨੋ। ਦੂਜੇ ਹਮ ਪਰ ਕਰਹੁ ਅਸਾਨੋ ॥੨੩॥ ਅਪਰ ਬਸਹਿਂ ਜਿਮ ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਿਮ ਹਮ ਰਹੈਂ ਸਦਾ ਹਿਤ ਧਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਦੂਤ ਫਿਰ ਜੈਤ ਗਯੋ ਹੈ।ਇਨ ਕੌ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ ਦਯੋ ਹੈ ॥ ੨੪ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਿਲੰਦ ਬਲੀ ਹੈਂ। ਪੀਰੀ ਮੀਰੀ ਧਰੈਂ ਭਲੀ ਹੈਂ।ਭਏ ਸਹਾਇਕ,ਥਾਨ ਬਤਾਯੋ।ਸੋ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਇਨਹੁ ਬਸਾਯੋ' ॥੨੫॥ ਕਹੈ ਜੈਤ 'ਗੁਰ ਛੀਨਸਿ ਕਾਹੂ[5]'। ਚਹੈਂ ਬਸਾਯੋ ਹਮ ਛਿਤ ਮਾਹੂ। ਸੋ ਮੈਂ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਰੀਤਿ। ਨਹੀਂ ਸਹਾਰੌਂ ਅਸ ਬਿਪਰੀਤ॥੨੬॥ਅਬਿ ਕੇ ਜਾਹੁ ਦੇਹੁ ਸਮੁਝਾਇ।ਭਲਾ ਚਹਹੁ ਨਿਜ ਤੌ ਚਢਿ ਜਾਇਂ।ਆਨ ਥਾਨ ਖੋਜਹੁ ਹਿਤ ਬਾਸ। ਰਚੀਅਹਿ ਜਹਾਂ ਨਚਿੰਤ ਅਵਾਸ'

---

[1]ਮਰੂਜ ਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਗਾਹਕ (ਕਾਲਾ ਤੇ ਕਰਮ ਚੰਦ) ਹੈ, (ਇਹ ਦੁਰਕੇ)। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਦ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਆਂਗਾ। [3]ਜ਼ਮੀਨ ਬਹੁਤ ਹੈ (ਜੈਤ ਪਾਸ)। [4]ਜ਼ਮੀਨ ਬਥੇਰੀ ਪਈ ਹੈ ਮੰਗੀ ਹੋਈ ਦੇ ਦੇਵੋ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਦੀ (ਜ਼ਮੀਨ) ਖੋਹ ਕੇ।

॥੨੭॥ ਆਇ ਦੂਤ ਪੁਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਕਾਲੇ ਆਦਿਕ ਚਿੰਤ ਉਪਾਈ।
–ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਇਹ ਬਸਨਿ ਨ ਦੇਹੈ। ਹਮਰੋ ਬੈਰ ਨਹੀਂ ਨਿਬਹੈ ਹੈ–॥੨੮॥
ਹੋਇ ਦੀਨ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਬੈਠਤਿ
ਅਪਨੀ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਮ ਜੈਤ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥
ਭਈ ਸਿੰਝ ਤੁਮ ਹੁਕਮ ਚਿਤਾਰਾ। ਪਿਖਿ ਸਥਾਨ ਕੋ ਸਿਵਰ ਉਤਾਰਾ। ਜੈਤ
ਪਿਰਾਣੇ ਕੀ ਛਿਤ ਸੋਇ। ਸੁਨਿ ਨਰ ਭੇਜਨੋ ਰਿਸ ਮੈਂ ਹੋਇ॥੩੦॥–ਲੈਹੋਂ
ਲੂਟ ਨਤੁਰ ਉਠਿ ਜੱਧੈ। ਆਨ ਸਥਾਨ ਬਾਸ ਕੌ ਕੱਧੈ–। ਲਿਯੋ ਆਪ
ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਮਾਨਾ। ਲਰਿਬੇ ਹੇਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕੋ ਠਾਨਾ' ॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ
ਕਹਨੋ 'ਧਰਹੁ ਉਤਸਾਹੂ। ਹਤਹੁ ਜੈਤ ਕਰਿ ਬਲ ਰਣ ਮਾਂਹੂ। ਉਰ ਤੇ
ਕਾਤੁਰਤਾ ਅਬਿ ਤਯਾਗਹੁ। ਕਰਿ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕੋ ਹਿਤ ਲਾਗਹੁ ॥ ੩੨ ॥
ਅਪਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬਸਾਈ। ਚਢਿ ਆਵਹਿ ਕੋ ਕਰਹੁ ਲਰਾਈ'।
ਕਾਲਾ ਕਰਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ। ਕਹਨੋ 'ਕਹਾਂ ਬਨਿ ਆਵਹਿ ਬਾਦ ॥ ੩੩ ॥
ਜੈਤ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੇ ਸੰਗ। ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਨਹਿੰ ਅਪਰ ਸੁਬੰਗ[1]। ਗਜ
ਸੋਂ ਭਿਰਨਿ ਸਮਰਥ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਕਲੋ ਕੇਹਰਿ ਹਤਹਿ ਕਰਾਲਾ[2]॥੩੪॥
ਸਭਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਿਸ ਤੇ ਭੈ ਮਾਨੈਂ। ਨਹਿੰ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਰਣ ਕੋ ਠਾਨੈਂ। ਸਗਰੇ
ਦੇਸ਼ ਬਿੰਦਤਿ ਬਲਵੰਤਾ। ਬਰਛੀ ਤੀਛਨ ਹਾਥ ਧਰੰਤਾ ॥ ੩੫॥ ਜਿਸ
ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਹਿ, ਜਿਯਤਿ ਨ ਫੇਰ। ਇਮ ਘਾਲਹਿ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰ।
ਤਿਸ ਏਕਲ ਕੇ ਆਗੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਭਾਜਤਿ ਹੈਂ ਤਜਿ ਲਾਜ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੬ ॥
ਜੈਤ ਅਗਾਰੀ ਹਮ ਹੈਂ ਕਹਾਂ। ਜਿਸ ਕੀ ਧਾਂਕ ਸੁਨੀ ਜਹਿੰ ਕਹਾਂ'। ਇਸ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਕਰੀ ਬਡਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਛਤਿ ਭੇ ਤਿਨ ਤਾਂਈਂ ॥ ੩੭ ॥
"ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਬਡ ਬਲਵਾਨਾ ?। ਭਯੋ ਜੈਤ ਕੇ ਦੇਹ ਮਹਾਨਾ[3]। ਸੋ
ਹਮਕੋ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਰਿਪੁ ਪਲਾਇੰ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੮ ॥
ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨਿ ਤੁਮ ਥਿਰਹੁ ਨ ਆਗੇ। ਬਿਨਾ ਲਰੇ ਚਾਹਤਿ ਹਹੁ ਭਾਗੇ।
ਤੁਮਰੋ ਬਸਿਬੋ ਭੀ ਕਿਮ ਹੋਇ। ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਵਹੁ ਸਭਿ ਹੀ ਸੋਇ ॥ ੩੯ ॥
ਪੁਨ ਉਪਾਇ ਹਮ ਕਰਹਿੰ ਤੁਮਾਰਾ। ਚਹੈਂ ਬਸਾਯਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਉਦਾਰਾ"।
ਕਾਲਾ ਕਰਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਤਬੈ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਹਿੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਸਬੈ॥੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਗ੍ਰਾਮ ਮਰ੍ਵਾਜਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

---

[1]ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। [2]ਭਿਆਨਕ। [3]ਵੱਡਾ।

੮. [ਜੈਤ ਪਿਰਾਣਾ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਿੰ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਖਦਾਇ! ਜੈਤ ਪਿਰਾਣੇ ਜਨਮ ਕੀ ਭਈ ਕਥਾ ਜਿਸ ਭਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਸ ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਗ੍ਰਭ ਧਾਰਨਿ ਕੀਨਾ। ਤਰੁਨੀ ਇਸ ਕੀ ਮਾਤ ਨਵੀਨਾ। ਪਤਿ ਸੋਂ ਭਈ ਮਿਜੋਗਨਿ ਰਾਤੀ।ਕਰੇ ਬਿਲਾਸ ਜਾਗ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ॥੨॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਬ ਰਹਿ ਗਈ। ਪਰੀ ਮੰਚ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਸਿ ਭਈ। ਊਪਰ ਕੋਠੇ ਸੁਪਤ ਪਰੀ ਹੈ। ਸਗਰੀ ਰਾਤ ਬਿਤੀਤ ਕਰੀ ਹੈ ॥ ੩ ॥ ਤਟ ਤਲਾਉ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿੰ ਰਹੈਂ[1]। ਨੀਰ ਸੰਗ ਸਭ ਪੂਰਨ ਅਹੈ। ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਹੋਨਿ ਕੇ ਕਾਲਾ। ਆਇ ਕੇਹਰੀ ਏਕ ਕਰਾਲਾ ॥ ੪ ॥ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਗ੍ਰਾਮ ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ਿ ਸੋਇ[2]। ਆਯੋ ਸ਼ੇਰ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਹੋਇ। ਜਲ ਕੋ ਪਾਨ ਕਰਯੋ ਮਨ ਭਾਵਾ। ਪੁਨ ਗਰਜਯੋ ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵਾ॥੫॥ ਜੈਤ ਮਾਤ ਸੁਪਤੀ ਤਬਿ ਜਾਗੀ। ਔਚਕ ਉਤਹਿ ਦੇਖਿਬੇ ਲਾਗੀ। ਰਵਿ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ[3] ਪਰਯੋ ਜਲ ਮਾਂਹੀ। ਦੂਸਰ ਸ਼ੇਰ ਖਰੋ ਬਡ ਤਾਂਹੀ ॥੬॥ਨੈਤ੍ਰ ਉਘਾਰਿ ਪ੍ਰਥਮ ਦੋ ਹੇਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਮੁਖ ਲਗੀ ਸਵੇਰੇ। ਧੀਰਜ ਧਰੇ ਦੇਖਤੀ ਰਹੀ। ਇਤ ਉਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁ ਟਾਰੀ ਨਹੀਂ ॥੭॥ ਤਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਗਰਭ ਮਝਾਰਾ। ਭਯੋ ਬਲੀ ਅਰੁ ਸੂਰ ਉਦਾਰਾ। ਲਰਹਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਸੋਈ।ਧੀਰ ਨ ਧਰਹਿ ਅਗਾਰੀ ਕੋਈ ॥੮॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਲਰਹਿੰ ਹਮ ਕੈਸੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਹਿੰ ਸਭ ਐਸੇ। ਹਮ ਤੇ ਨਹਿੰ ਸਮਸਰਤਾ ਹੋਇ।ਨਰਨਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਲੂਟਹਿ ਸੋਇ*[4] ॥ ੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਨੀ ਸਭਿ ਗਾਥਾ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਕਾਲੇ ਕੇ ਸਾਥਾ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਸ ਅਹੈ। ।ਜਸ ਤੇ ਡਰ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਰਹੈਂ ॥ ੧੦॥ਹਮ ਚਾਹਤ ਹੈਂ ਤੁਮਹਿ ਬਸਾਯੋ। ਨਿਫਲ ਨ ਹੋਇ ਬਾਕ ਜੋ ਗਾਯੋ। ਸਭ ਮਾਨਵ ਜੋਧਾ ਮਿਲ ਕਰਿਕੈ।ਲਰਹੁ ਜੈਤ ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਧਰਿਕੈ ॥੧੧॥ ਜਬਿ ਰਣ ਮਹਿੰ ਚਾਲਹਿੰ ਹਥਿਆਰੇ। ਤਬਿ ਸਹਾਇ ਹਮ ਹੋਹਿੰ ਤੁਮਾਰੇ। ਹਤਹੁ ਜੈਤ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਬਿਨ ਚਿੰਤਾ ਪੁਨ ਬਾਸ ਕਰੀਜੈ ॥੧੨॥ ਸਭ ਆਵਨੀ ਬੀਰਨਿ ਕੀ ਅਹੈ। ਰਣ ਕਰਤਾ ਭੇਗਹਿ ਇਸ ਲਹੈ।

---

[1](ਇਕ) ਤਲਾਉ ਦੇ ਕੰਢੇ ਘਰ ਸੀ (ਜਿਸ) ਵਿਚ (ਉਹ) ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। [2]ਭਾਵ ਸ਼ੇਰ। [3]ਸੂਰਜ ਦਾ ਅਕਸ। *[4]ਇਥੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਜੈਤ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੂਰਮਾ ਸੀ ਪਰ ਲੁਟੇਰਾ ਤੇ ਖੂਨੀ ਬੀ ਸੀ।

ਕਰਤਿ ਜੁੱਧ ਜੇ ਮਰਿ ਕਰਿ ਜਾਹਿ । ਭੁਗਤਹਿ ਸੁਖਨਿ ਸੁਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹਿ॥ ੧੩॥ ਜੀਵਤਿ ਰਹੇ ਅਵਿਨਿ ਕੇ ਮਾਲਿਕ । ਬਸਨਹਾਰ ਭੀ ਹੁਇ ਤਿਸ ਤਾਲਕ[1] । ਇਉਂ ਮਹਿੰਮਾ ਰਣ ਕੀ ਬਡ ਜਾਨਹੁ । ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ਜੈਤ ਕੋ ਹਾਨਹੁ॥ ੧੪ ॥ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਮ ਰਹੈਂ ਤੁਮਾਰੇ । ਕਰਿ ਉਤਸਾਹ ਲੇਹੁ ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ । ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਾਰਹੁ । ਸਨ੍ਮੁਖ ਜੁ ਆਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿ ਮਾਰਹੁ'॥੧੫॥ਇਮਕਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰਗੁਰਪੂਰੇ।ਕਾਲੇ ਆਦਿ ਕਰੇ ਸਭਿ ਸੂਰੇ। ਤਊ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ । 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਨਹੁ ਆਪ ਜੇ ਨਾਥ ॥ ੧੬ ॥ ਤੌ ਹਮ ਮਾਰ ਸਕਹਿਂ ਰਿਪੁ ਭਾਰੇ । ਤੁਮਰੇ ਬਲ ਭਰੋਸ ਉਰ ਧਾਰੇ । ਤਿਸ ਆਗੇ ਹਮ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਅਹੈਂ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਪਦ ਲਹੈਂ" ॥ ੧੭ ॥ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਲਰਿਬੇ ਕੀ ਤਬੈ।ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਬੰਦਿਕਰਿ ਸਬੈ।ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਗਏ । ਸਾਵਧਾਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਜੁਤਿ ਭਏ॥੧੮॥ਦੂਤ ਜੈਤ ਕੋ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਯੋ।'ਤੁਮਹਿ ਉਠਾਵਨਿ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ:-।–ਜੇ ਕਰਿ ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਗੇ ਆਜ । ਬਚਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਜੁਤਿ ਸਰਬ ਸਮਾਜ ॥ ੧੯॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ ਚਢਿ ਐ ਹੌਂ ਕਾਲੀ । ਲੂਟ ਲੇਇ ਹੌਂ ਵਸਤੁ ਬਿਸਾਲੀ–। ਸੁਧ ਹਿਤ ਮੈਂ ਆਯੋ ਲਖਿ ਲੇਹੋ। ਲਰਹੁ ਕਿ ਅਵਿਨੀ ਕੋ ਤਜਿ ਦੇਹੋ?'॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਕਾਲੇ ਤਬਿ ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਯਹੁ । 'ਹਮ ਚਾਹਤਿ ਇਤ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਯਹੁ।ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਤੇ ਬੈਠੇ ਜਾਨਹੁ । ਨਾਹਕ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਠਾਨਹੁ ॥ ੨੧ ॥ ਜੇ ਨਹਿਂ ਜੈਤਿ ਬੈਠਿਬੇ ਦੇਹਿ । ਤੌ ਹਮ ਸਨਮੁਖ ਲੋਹਾ ਲੇਹਿਂ[2]।–ਨਿਤ ਨਿਰਬਲ ਕੇ ਬਲ ਗੁਰ ਅਹੈ[3]–। ਬਿਦਤਿ ਬਾਤ ਇਹ ਸਭਿ ਜਗ ਕਹੈ ॥੨੨॥ਭੁਜ ਬਲ ਕੋ ਭਰੋਸ ਹੈ ਤਾਂਹੀ । ਹਮਹਿਂ ਆਸਰੋ ਗੁਰ ਪਗ ਕਾ ਹੀ। ਲਰਿਬੇ ਆਇ ਤ ਸਨਮੁਖ ਲਰੈਂ । ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਰਣ ਕੋ ਕਰੈਂ" ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਦੂਤ ਤੁਰਨ ਤਬਿ ਗਯੋ । ਜੈਤ ਸਾਥ ਸਭਿ ਉਚਰਤਿ ਭਯੋ।'ਲਰਿਬੇ ਕਹੁ ਬੈਠੇ ਤਯਾਰ । ਅਪਨੇ ਗੁਰੂ ਆਸਰਾ ਧਾਰਿ ॥੨੪॥ ਅਵਨੀ ਤਜਹਿਂ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਸੋਇ।ਹਤਹਿਂ ਕਿ ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਂ ਖੋਇ।ਜਿਮਹੁਇ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੇ ਧਰਾ[4] । ਤਿਮ ਬੈਠੇ ਮਨ ਮਾਹਿਂ ਹਠ ਧਰਾ ॥੨੫॥ ਲਰਹੁ ਸੰਘਾਰਹੁ ਤੌ ਇਤ

[1]ਤੇ (ਧਰਤੀ ਤੇ) ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਬੀ ਤਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਲੜਾਂਗੇ । [3]ਸਦਾ ਨਿਰਬਲਾਂ ਵੱਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਨਿੱਤ ਦੇ ਨਿਰਬਲਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਜ਼ਮੀਨ ।

ਲੇਹੁ। ਧਰਹੁ ਛਿਮਾਂ ਤਿਨ ਬਸਿਬੇ ਦੇਹੂ'। ਸੁਨਤਿ ਜੈਤ ਮਨ ਕੋਪ ਉਪਾਯੋ। 'ਕੋ ਅਸ, ਮਮ ਛਿਤ ਪਗ ਜਿਨ ਪਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਯੋਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜਥਾ ਬਲ ਮੇਰਾ। ਸਮੁਖ ਨ ਹੋਤਿ ਹੁਤੋ ਜੇ ਹੇਰਾ[1]। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਨਹੁ ਅਬਿ ਮੋਰਾ। ਜ਼ੀਨ ਸਜਾਇ ਚਪਲ ਬਲਿ ਘੋਰਾ' ॥ ੨੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਨਰ ਕਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰੀ। ਭ੍ਰਾਤਾਦਿਕ ਜੇ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਲਰਨਿ ਹੇਤੁ ਬਜਵਾਯਸਿ ਢੋਲੂ। ਬਲ ਹੰਕਾਰ ਕੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬੋਲੂ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਕਸਯੋ ਵਹਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਠਾਢੋ। ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਚਾਉ ਚਿਤ ਬਾਢੋ। ਤੋਮਰ ਸ਼ਕਤੀ ਗਹਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਸਿਪਰ ਤੁਪਕ ਜੋਧਾ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ॥ ੨੯ ॥ ਢੋਲ ਬਜਾਵਤਿ ਚਾਲਿ ਉਤਾਲੇ। ਬੋਲਤਿ ਗਰਬ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲੇ। ਕਾਲੇ ਕਰਮ ਚੰਦ ਸੁਧ ਪਾਈ। ਤੁਰਤ ਤਯਾਰ ਭੇ ਹੇਤੁ ਲਰਾਈ ॥੩੦॥ ਗਮਨੇ ਗਹਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਗਾਰੀ। ਏਕ ਟੇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਧਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਾਮ ਕੋ ਲੈ ਕੈ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਕੋਪ ਮਨ ਤੈ ਕੈ[2] ॥੩੧॥ ਚਿਤਵਹਿਂ ਜੈਤ ਓਜ ਕੋ ਸਾਰੇ। 'ਕਹਹੁ ਕੌਨ ਜੋ ਤਿਸੈ ਸੰਹਾਰੇ। ਪਕੜੇ ਸ਼ਕਤਿ ਖੜਗ ਜਬਿ ਜਾਵੈ। ਨਿਜ ਤਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਾਇ ਅਰੁ ਘਾਵੈ ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇਕ ਸਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਬਲ ਕਰਹੁ ਤੁਰਤ ਲਿਹੁ ਮਾਰੇ'। ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਧਾਰੀ ਸਭਿ ਮੌਨ। ਪ੍ਰਥਮ ਅਗਾਰੀ ਅਰਹਿ ਸੁ ਕੌਨ ॥ ੩੩ ॥ ਧੀਰਜ ਸਭਿ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਿਨਾਸਾ। ਰਿਪੁ ਬਲ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਬਡ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕੇਰ ਧਰਿ ਆਸਾ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਾਲੇ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੩੪ ॥ 'ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਪਰ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੋਇ ਹਮਹੁਂ ਕੀ ਜੀਤ। ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇਕ ਜੈਤ ਸੰਘਾਰੈਂ। ਅਪਨੋ ਬਿਰਦ ਬਿਸਾਲ ਸੰਭਾਰੈਂ ॥੩੫॥ ਮੈਂ ਸਭਿ ਤੇ ਆਗੇ ਹੁਇ ਲਰੌਂ। ਹਤੌਂ ਜੈਤ ਕੋ ਕੈ ਅਬਿ ਮਰੌਂ। ਤੁਮ ਸਭਿ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ। ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਹਤਬੁ ਖਗ ਸਾਧਕ[3]' ॥੩੬॥ ਇਮ ਕਾਲੇ ਕੀਨਸਿ ਉਤਸ਼ਾਹੁ। ਚਲੇ ਚੌਂਪ ਕਰਿ ਸਭਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੂ। ਖਰੇ ਦੂਰ ਕੁਛ ਤੁਪਕ ਚਲਾਈ। ਲਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਭੇ ਅਗਵਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਦੇਖਿ ਜੁੱਧ ਕੋ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਭਾਰੀ। ਊਚੇ ਬੋਲਿ ਜੈਤ ਅਹੰਕਾਰੀ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਬਰਛੀ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ। ਰਿਸ ਈਛਨ ਤੇ ਕਰਤਿ ਨਿਰੀਛਨਿ[4] ॥੩੮॥ ਜਿਮ ਗਜ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨ ਕੇਹਰਿ ਗਿਨਹਿ। ਬਿਨ

---

[1] ਜੇ (ਮੇਰਾ ਬਲ) ਵੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ। [2] ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਤਪ ਕੇ। [3] ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਤੀਰ। [4] ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।

ਝਰ ਤਿਮ ਰਿਪੁ ਗਨ ਕੋ ਹਨਹਿ। ਆਧੋ ਸਨਮੁਖ ਸ਼ਕਤਿ[1] ਉਠਾਇ। ਦੇਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦਬਾਇ ॥੩੯॥ ਕਾਲੇ ਤਬਹਿ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਆਵਤਿ।—ਅਧਿਕ ਬਲੀ ਹਮਰੇ ਭਟ ਘਾਵਤਿ—। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅਰਾਧਨਿ ਕਰੈ। 'ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਨਿਜ ਬਲ ਧਰੈ' ॥ ੪੦ ॥ ਅਪਨੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਰੱਛਾ ਹਿਤ ਪਹੁਁਚੇ ਜਨ ਚੀਨ। ਜੈਤ ਰੁ ਕਾਲੇ ਕੋ ਭਟ ਭੇਰਾ। ਪਰ੍ਯੋ ਸੁ ਗਾੜ੍ਹ ਹੋਤਿ ਭਾ ਨੇਰ ॥੪੧॥ ਬਰਛੀ ਜਬਿ ਉਭਾਰ ਕਰਿ ਊਚੋ। ਹਤਨਿ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਨਿਕਟਿ ਪਹੂਚੋ।ਚਤੁਰ ਬੀਰ[2] ਗੁਰ ਤੁਰਤ ਪਠਾਇ।ਤਿਨ ਮਹਿ ਦ੍ਵੈ ਪਾਇਨਿ ਲਪਟਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਦ੍ਵੈ ਭੁਜਦੰਡਨ ਕੋ ਗਹਿ ਦੋਇ। ਜੈਤ ਓਜ ਕੋ ਰੋਕਤਿ ਸੋਇ।ਤਊ ਬੇਗ ਤੇ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰੀ।ਤਬਿ ਗੁਰ ਅਹਿਰਣ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਮਾਰਨ ਵਾਰ ਚਲਾਯਹੁ। ਰੁਕ੍ਯੋ ਨ ਬੀਰਨ ਤੇ, ਢਿਗ ਆਯਹੁ। ਅਹਿਰਨ ਕਉ ਬੇਧਨਿ ਕਰਿ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਹਥੇਰੀ ਲਾਗਤਿ ਭਈ॥੪੪॥ਤਹਾਂ ਸਾਂਗ ਕੀ ਨੋਕ ਥਿਰੀ ਹੈ। ਰੁਕ੍ਯੋ ਬੇਗ ਬਿਧਿਬੋ ਨ ਕਰੀ ਹੈ। ਤਊ ਧਕੇਲਾ ਬਲ ਤੇ ਲਾਗਾ।ਤੋਰੇ ਦੰਤ ਗਿਰੇ ਤਬਿ ਆਗਾ ॥ ੪੫ ॥ ਨਿਫਲ ਵਾਰ ਕਾਲੇ ਤਬਿ ਜਾਨਾ।—ਕਹਤਿ ਲੋਕ ਇਹ ਬਲੀ ਮਹਾਨਾ। ਹਤੀ ਸਾਂਗ ਤੇ ਕੁਛ ਨ ਸਰ੍ਯੋ ਹੈ। ਅਪਨੋ ਬਲ ਇਨ ਸਕਲ ਕਰ੍ਯੋ ਹੈ॥੪੬॥ਅਪਨੋਵਾਰ ਕਰੌਂ ਅਬਿ ਇਸਕੋ[3]—। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ, ਕਰਿ ਦੀਰਘ ਰਿਸ ਕੋ। ਖੈਂਚਿ ਖੜਗ ਕਰ ਬਲ ਤੇ ਝਾਰ੍ਯੋ।ਬਹ੍ਯੋ ਜਨੇਊ ਕੇ ਸਮ ਮਾਰ੍ਯੋ ॥ ੪੭ ॥ ਗਿਰ੍ਯੋ ਤੁਰਤ ਜਿਮ ਬਾਯੁ ਬਹੇ। ਬ੍ਰਿੱਛ ਪੁਰਾਨੋ ਗਿਰਨੋ ਲਹੇ। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪਸਰ੍ਯੋ ਅਵਨੀ ਸਾਰੇ। ਪਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਪਾਉਂ ਪਸਾਰੇ ॥ ੪੮ ॥ ਮਰ੍ਯੋ ਜੈਤ ਕੋ ਦੇਖਿ ਸੁ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਹਟੇ ਤੁਰਤ ਲਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਤ੍ਰਾਤਾ[4]। ਕਾਲੇ ਆਦਿਕ ਧਰ੍ਯੋ ਅਨੰਦ। ਆਇ ਸੁ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਜੈਤਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਮਦ੍ਰਾਜ ਕਿਆਂ ਦਾ ਵੱਸਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਿਤ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕਾਲਾ ਭਯੋ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸੈ ਸਮੁਦਾਇ।ਕਰਤਿ ਭਏ ਆਗਵਨ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟਿ ਹਰਖ ਨਹਿਂ ਥੋਰੇ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ

---

[1]ਬਰਛੀ। [2]ਗੁਪਤ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸੂਰਮੇ। [3]ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
[4]ਗੁਰੂ ਰੱਖ੍ਯਕ।

ਨਿਵਾਯਹੁ । 'ਧੰਨ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ' ਅਲਾਯਹੁ ॥ ੨ ॥ 'ਬਿਰਦ ਆਪਨੋ ਸਦਾ ਸੰਭਾਰਹੁ । ਜਨ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਅਰਿਸ਼ਟ[1] ਨਿਵਾਰਹੁ।ਅਬਿ ਹਮ ਬਸਹਿੰ ਅਨੰਦਤਿ ਧਰਾ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਰਣ ਮਰਾ' ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਲਗੇ ਬੂਝਿਬੇ ਫੇਰ । 'ਕਹੁ ਕਾਲੇ ! ਕਿਮ ਕੀਨਸਿ ਫੇਰ ? ਰਚਯੋ ਜੰਗ ਤੁਮ ਕੌਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾ?ਕਿਮ ਬਲ ਭਯੋ,ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕਿਮ ਮਾਰਾ?'॥੪॥ [2]"ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ! ਜਿਮ ਸੁਨਤੇ ਰਹੇ । ਸੰਘਰ ਬਿਖੈ ਨ ਕੁਛ ਬਲ ਲਹੇ। ਸਭਿ ਤੇ ਦੀਰਘ ਜਿਸ ਕੋ ਜਾਨਾ । ਸੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਲਘੁ ਕਰਿ ਮਾਨਾ ॥੫॥ਵਾਰ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ[3] ਏਕ ਚਲਾਯੋ । ਜਿਸ ਤੇ ਕਛੂ ਘਾਵ ਨਹਿਂ ਆਯੋ । ਲਗਯੋ ਧਕੇਲਾ ਸਮਸਰ ਆਇ।ਤੋਰੇ ਦੰਤਨਿ ਦੀਏ ਗਿਰਾਇ॥੬॥ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਤਿਸ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਨੋਕ। ਤਹਿਂ ਲੌ ਬਲ ਕਰਿ ਰਹੀ ਸੁ ਰੋਕ[4] । ਯਾਂਤੇ ਅਲਪ ਬਲੀ ਮੈਂ ਜਾਨਯੋ । ਖੈਂਚਿ ਖੜਗ ਮੈਂ ਤਤਛਿਨ ਹਾਨਯੋ'॥੭॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਨਤਿ ਮੁਸਕਾਇ। ਜੈਤ ਹਤਨਿ ਕੋ ਭੇਦ ਬਤਾਇ । 'ਅਲਪ ਬਲੀ ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕੋ ਜਾਨਹੁ। ਸੋ ਬਲਵੰਤ ਸਦਾ ਪਹਿਚਾਨਹੁ॥੮॥ਜਬਿ ਤੁਮ ਜੁਟੇ ਬੀਚ ਰਣ ਖੇਤ। ਪਹੁੰਚੇ ਹਮ ਸਹਾਇ ਕੇ ਹੇਤ । ਦੋਇ ਬੀਰ ਪਾਇਨਿ ਲਪਟਾਏ । ਦੋਇ ਭੁਜਾ ਕੋ ਬੇਗ ਰੁਕਾਏ॥੯॥ਤਊ ਪਹੁੰਚਿ ਤਿਨ ਸਾਂਗ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਤਬਿ ਹਮ ਅਹਿਰਣ[5] ਨਿਜ ਕਰ ਧਾਰੀ । ਸਾਥ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ । ਲਗਯੋ ਵਾਰ ਤਿਸ ਕੇਰ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਅਹਿਰਣ ਫੇਰਤਿ ਅੱਗ ਧਕੇਲੀ । ਰੜਕੀ ਹਮਰੀ ਜਾਇ ਹਥੇਲੀ।ਚੁਭੀ ਚੁੰਚ[6], ਇਹ ਦੇਖਨਿ ਕੀਜੈ। ਰੁਕੀ ਰਹੀ ਪੁਨ ਰਿਦੈ ਜਨੀਜੈ ॥੧੧॥ ਇਸ ਤੇ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਅਲਪ ਕਿ ਬਡੋ ਹੁਤੋ ਖਲ ਤਾਂਹੀ । ਤੁਝ ਕੋ ਜੈਤ ਜਾਨਤੋ ਕਹਾਂ । ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਮੁਖ ਹੋਤਿ ਬਲਿ ਮਹਾਂ ॥੧੨॥ ਹਾਥ ਕਿ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ ਮਾਰਤਿ । ਹਮ ਬਿਨ ਅਪਰ ਕੌਨ ਧ੍ਰਿਤੁ ਧਾਰਤਿ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਾਹਕ ਹੇਰਹਿਂ ਤਬੈ। ਬੰਦਤਿ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਸਭੈ ॥ ੧੩ ॥'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ । ਸਿੱਖ ਸਹਾਇਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਾਰਾ।ਇਹ ਕੁਛ ਨਈ ਬਾਤ ਹੈ ਨਹੀਂ।ਰੱਛਹੁ ਸੇਵਕ ਜਗ ਜਹਿ ਕਹੀਂ" ॥੧੪॥ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਹਰਖਾਏ।ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਡੇਰੇ ਨਿਜ ਆਏ। ਅਪਨੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਨ ਕੀਨਾ । ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੇ ਰਹੇ ਅਧੀਨਾ ॥ ੧੫ ॥

[1]ਦੁਖਦਾਈ ਵੈਰੀ। [2]ਕਾਲੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ। [3]ਬਰਛੀ ਦਾ। [4]ਰੁਕ ਰਹੀ। [5]ਲੋਹੇ ਦਾ ਭਾਰੀ ਟੋਟਾ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਲੁਹਾਰ ਲੋਹਾ ਰੱਖ ਕੇ ਕੁਟ ਕੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਘੜਦਾ ਹੈ। [6]ਨੋਕ।

ਕੇਤਿਕ ਸਮੋ ਬਿਤਾਯੋ ਜਬੈ। ਸਾਕ ਸੁਤਾ ਸੁਤ ਕੇ ਚਹਿ ਤਬੈ। ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਕਰਹਿਂ ਇਨ ਸਾਥ। ਲਖਹਿਂ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਕੁਲ ਕੀ ਗਾਥ॥ ੧੬॥ 'ਅਹੈਂ ਕੌਨ ਕਿਤ ਤੇ ਇਹ ਆਏ'। ਲੇਤਿ ਨ ਦੇਤਿ ਨ, ਸਾਕ ਹਟਾਏ[1]। ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਮਿਲਤਿ ਨ ਹਮ ਸੋਂ ਗਾਹਕ ਮਾਨੀ ॥੧੭॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਕੋ ਇਮ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਬਿਨ ਸਰਬੰਧ ਕਰੇ ਕਿਮ ਭਾਵੈ। ਭਏ ਸੁਤਾ ਸੁਤ ਬੈਸ ਬਡੇਰੇ। ਬਿਨਾਂ ਬਯਾਹ ਤੇ ਹਮ ਤਿਨ ਹੇਰੇਂ ॥ ੧੮ ॥ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਨਿਤ ਉਪਜੀ ਰਹੇ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਰਾਵਰ ਕੀ' ਕਹੇਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸੁਭਾਇ। ਭਾਖਯੋ 'ਇਹ ਭੀ ਸਿਧ ਹੁਇ ਜਾਇ' ॥੧੯॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਆਵੈਂ। ਬਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਅਰੁ ਭੇਟ ਚਢਾਵੈਂ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰਹਿਂ ਵਾਕ। 'ਲਿਹੁ ਅਰੁ ਦਿਹੁ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੇ ਸਾਕ ॥ ੨੦ ॥ ਇਨ ਕੀ ਕੁਲ ਆਛੀ ਪਹਿਚਾਨਹੁ। ਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਸੰਸਾ ਠਾਨਹੁ'। ਗੁਰ ਕੇ ਕਹਯੋ ਸੀਸ ਪਰ ਧਾਰਾ। ਉੱਤਮ ਤਿਨਕੋ ਬੰਸ ਬਿਚਾਰਾ ॥੨੧॥ ਕਰਤਿ ਭਏ ਅਪਨੇ ਸਨਬੰਧ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਬਾਸੀ ਕਿਧ ਸੰਧਿ[2]। ਸੁਤ ਅਰੁ ਸੁਤਾ ਬਯਾਹੁ ਸਭਿ ਲੀਨੋ। ਇਕ ਸਮ ਹੁਇ ਕਰਿ ਬਾਸਾ ਕੀਨੋ ॥੨੨॥ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਚਹਤਿ[3] ਸੁ ਪਾਯੋ। ਕੁਲ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕੋ ਬਾਸ ਕਰਾਯੋ*। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਥਾ ਬਿਸਾਲੀ ਦੀਨਿ। ਸੋ ਅਬਿ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁ

---

[1]ਵਰਜ ਦੀਏ, ਭਾਵ ਸਾਕ ਨਾਤੇ ਨਾ ਕਰਨ। [2]ਭਾਵ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਮਿਲਦੀ ਹੋਈ। [3]ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ।

*ਤਵਾ: ਖਾ: ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਰ੍ਹਾਜ ਕਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਅਗਲਾ ਦੁਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਾਨ ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਇਹ ਦਿਤੀ ਹੈ:-

"ਜੇਦਪਿ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਭੀ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਹੁਣ ਜਦ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਨਿਰਣੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮਰ੍ਹਾਜ ਦੀ ਮੋਹਰੀ ਰੱਤਰ ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਸਾਹੂਕਾਰ ਤੋਂ ਰੁਕ ਲੈਕੇ ਦਿਤਿਆ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਹੀ ਵਿਚ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰ: ੧੬੮੪ ਬਿ: ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਮਤ ਤਾਰੀਖ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਾਲਵੇ ਜਾਣਾ ਸਹੀ ਹੈ, ਸਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਪੈਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸੇ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਦੀ ਕਥਾ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਲ ਰੂਪੇ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸੇ ਸਮੇਂ [illegible] ਦਾ ਜਵਾਨ [illegible] ਜਾਣਾਂ, ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ, ਸਿੱਧ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਰੂਪੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੂਪ ਚੰਦ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲੇ ਦੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸੂਝ ਚੀਨ ॥ ੨੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੋਹੀਆ[1] ਦੂਸਰ ਸੰਦਲੀ[1] ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਮਾਂਹਿ । ਕਾਲੇ ਕੇਰ ਭਤੀਜ ਦ੍ਵੈ ਪਿਤਾ ਮਾਤ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਾਂਹਿ ॥੨੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਦੋਨਹੁ ਰਹੇ । ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਮ੍ਰਿਤੂ ਪਦ ਲਹੇ।ਕਾਲੇ ਤਬਿ ਹਿਤ ਕਰਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ । ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਸਮ ਤਿਨਹੁਂ ਨਿਹਾਰੇ ॥੨੫॥ ਇਕ ਦਿਨ ਦੋਨਹੁਂ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗ । ਇਕ ਉਠਾਇ ਲਿਯ ਅੰਕ[2] ਉਤੰਗ । ਦੁਤੀਏ ਕੋ ਅੰਗੁਰੀ ਗਹਿਵਾਈ । ਆਵਤਿ ਭਾ ਸਮੀਪ ਸੁਖਦਾਈ[3] ॥ ੨੬ ॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਭਲੇ ਸਿਖਾਵਨਿ ਕਰੇ।ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਭਏ ਤਬਿ ਖਰੇ।ਦੋਨੋ ਬਾਲਿਕ ਢਿਗ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਪੇਟ ਬਜਾਵਤਿ ਹਾਥ ਉਤਾਲਾ[4] ॥ ੨੭ ॥ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਨਹੁਂ ਕੀ ਢਾਲ । ਬੂਝਨਿ ਕਾਲੇ ਕੋ ਸੁ ਹਵਾਲ। 'ਇਹ ਬਾਲਿਕ ਦੋਨਹੁਂ ਕਰਾ ਕਰਿਹੀਂ ? । ਹਾਥਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਉਦਰ ਪਰ ਧਰਿਹੀਂ' ॥ ੨੮ ॥ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਾਲੇ ਬਚ ਭਾਖੇ।'ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਹੀਨ ਮੈਂ ਰਾਖੇ[5]।ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ । ਅਬਿ ਇਹ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰੇ॥੨੯॥ ਛੁਧਾਤਿ ਰਹਤਿ ਇਹ ਉਦਰ ਬਜਾਵੈਂ।ਕਹਿਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹਿਂ, ਏਵ ਜਨਾਵੈਂ।ਆਪ ਗ਼ਰੀਬ

---

[1]ਨਾਮ । [2]ਗੋਦੀ । [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ । [4]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ । [5]ਮਾਂ ਪਿਉ ਮਰਿ ਟਰ ਹਨ ਮੈਂ ਪਾਸ ਰੱਖੇ ਹਨ ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਵਸਾਏ ਹੋਏ ਦਿਆਲ ਪੁਰੇ ਪਿੰਡ ਬਿਧੀਚੰਦ ਘੋੜਾ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਇਆ ਸੀ। ਸ਼ੇਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪੁੱਤ ਪੋਤਰੇ ਹੋਏ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਪੜੋਤਰੇ ਬੀ ਜਣਾ ਦਿਤੇ ਹਨ।" [ਤਵਾ: ਖਾ: ਹਿ: ੧, ਨੰ: ੨. ਪੰਨਾ ੯੫੮]

ਤਵਾ: ਖਾ: ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆਏ ਨਾਮ ਬੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ:--ਕੋੜੇ ਕਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਲਾਲਾ ਕੋੜਾ ਤੇ ਬਘੇਲਾ ਭੁੱਲਰਾਂ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਤੇ ਮਦ੍ਰਾਜ ਕੇ, ਚੌਧਰੀ ਮਰਾਝ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਸਿੱਧੂ ਜੱਟ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਮਦ੍ਰਾਜ ਕਿਆਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਾਹਨੇ ਕਰਮ ਚੰਦ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮੋਹਣ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਭੁੱਲਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਚੌਧਰੀਆਂ ਤੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਇਹ ਨਾਮ ਬੀ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਰਿੰਡੂ, ਰੌਲਾ ਆਦਿ। ਇਹ ਭੁੱਲਰ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ, ਕੋੜਿਆਂ ਦੇ ਟੋਕਰੇ, ਮਾੜੀ ਵੱਡੀ, ਛੋਟੀ, ਜੀਉਂਦਾ ਪਿਥਾ, ਕਿਰਾੜ ਵਾਲੇ ਆਦਿ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜੋ ਮਦ੍ਰਾਜਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੱਠੇ ਹੋ ਲੜਨ ਆਏ ਸਨ। ਮਦ੍ਰਾਜਕਿਆਂ ਦੇ ਇਹ ਨਾਮ ਦਿਤੇ ਹਨ:--ਮੋਹਣ, ਕਰਮ ਚੰਦ, ਕੁਲ ਚੰਦ, ਕਾਲਾ, ਸਾਉਲ, ਲਖਮਾ, ਰੈਬਲਾ, ਸਿਮਾ, ਸਰਦੂਲ ਆਦਿਕ। ਫਿਰ ਜੈਤ ਪਿਰਾਣੇ ਨੂੰ ਜੋਦ ਪਰਾਣਾ ਭੁੱਲਰਾਂ ਦਾ ਜਵਾਈ, ਸਿੱਧੂ ਜੱਟ, ਡੇਖੜੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਆਪਣੇ ਸਾਕਾਂ ਭੁੱਲਰਾਂ, ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਹਿਤ ਆਪਣੇ ਸਿੱਧੂ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਨਿਵਾਜ ਮਹਾਨੇ। ਬਾਲ ਅਨਾਥ ਗਰੀਬ ਨਿਮਾਨੇ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਹ ਮਹਾਨ ਤੇ ਬਨਹਿਂ ਮਹਾਨਾ। ਜੋ ਤੈਂ ਊਪਰ ਰਖਯੋ ਉਠਾਇ। ਇਸ ਕੋ ਬੰਸ ਬਧਹਿ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਮਹਿਪਾਲਕ ਬਡ ਸੈਨ ਸਮੇਤਾ। ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਹੋਹਿਂ ਨਿਕੇਤਾ। ਜਮਨਾ ਮਹਿਂ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰਾਵੈ[1]। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਨਿਜ ਓਜ ਜਨਾਵੈ ॥੩੨॥ ਬਹੁ ਪੁਸ਼ਤਨਿ ਲੌ ਰਾਜ ਕਮਾਵਹਿ। ਗੁਰ ਸੇਵਕ ਬਨ ਜਗਤ ਸੁਹਾਵਹਿ। ਨੀਚੇ ਬਾਲਿਕ ਜੋ ਅਬਿ ਖਰੋ।ਇਸ ਕੋ ਬੰਸ ਹੋਹਿ ਜਗ ਖਰੋ॥੩੩॥ਰਾਜ ਸਹਿਤ ਚੌਧਰਤਾ ਕਰੇ। ਨਾਮ ਚੌਧਰੀ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਪਰੇ'। ਬਰ ਕੇ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੈਨ। ਸੁਨਿ ਕਾਲਾ ਪਰਫੁੱਲਤਿ ਨੈਨ ॥੩੪॥ ਕਰ ਬੰਦਨ ਅਪਨੇ ਘਰ ਗਯੋ। ਸੰਗ ਭਾਰਜਾ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਆਜ ਬਾਕ ਕਹਿ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲਾ ॥੩੫॥ ਜੁਗਮ ਭਤੀਜੇ ਲੇ ਦਿਖਰਾਇ।–ਇਨ ਕੁਲ ਹੁਇ ਮਹਿਪਾਲ–ਬਤਾਇ।–ਜਮਨਾ ਜਲ ਅਸੁ ਪਾਨ ਕਰਾਇ। ਰਾਜ ਚੌਧਰਤਾ ਦੀਰਘ ਪਾਇਂ–' ॥੩੬॥ ਸੁਨਤਿ ਕੋਪ ਕਰਿ ਬੋਲੀ ਦਾਰਾ। 'ਏ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਇਂ ਸੁਨਿ ਤੈਂ ਮੁਦ ਧਾਰਾ। ਮੋਰ ਪੇਟ ਤੇ ਜਨਮੇ ਜੋਈ। ਪ੍ਰਜਾ ਇਨਹੁਂ ਕੀ ਬਨਿ ਹਹਿਂ ਸੋਈ ॥੩੭॥ ਕਰਿ ਖੇਤੀ ਹਾਲਾ[2] ਸੋ ਭਰੈਂ। ਹੁਕਮ ਇਨਹੁਂ ਪਰ ਇਹ ਤਬਿ ਕਰੈਂ।ਬਿਨ ਸਮੁਝੇ ਬਰ ਲੇ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਕਹਾਂ ਜਾਨਿ ਏਤੋ ਹਰਖਾਯੋ?' ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਕਾਲੇ ਦਾਰਾ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਯੋ। 'ਭਾਗ ਇਨਹੁਂ ਕੋ ਗੁਰ ਬਚ ਲਹਯੋ। ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਹਉਂ[3] ਗਯੋ ਨ ਕੋਈ।ਔਚਕ ਬਾਕ ਗੁਰੂ ਕਿਯ ਸੋਈ ॥੩੯॥ ਅਬਿ ਉਪਾਵ ਕਹੁ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਇ।ਤੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਾਜ ਜਿਮ ਪਾਇਂ। ਸੋ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜੈ ਕੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਦੈਂ ਬਰ ਉਰ ਹਰਖੈ ਕੈ' ॥੪੦॥ਸੁਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਕਹਯੋ 'ਜਥਾ ਇਹ ਗਏ। ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰਿ ਬਰ ਕੋ ਲਏ। ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਨਿਜ ਸੁਤ ਤੇ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਮਨ-ਭਾਵਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਬਰ ਪਾਵਹੁ' ॥੪੧॥ ਕਹੇ ਭਾਰਜਾ ਕੇ ਲੈ ਨੰਦਨ। ਗਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਕੀਨਸਿ ਬੰਦਨ। ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਤਿ ਉਦਰ ਬਜਵਾਏ। ਖਰੇ ਸਮੁਖ ਕਰਿ ਗੁਰਹਿਂ ਦਿਖਾਏ॥ ੪੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਹੇਰਿ ਮੁਸਕਾਇ। ਤਿਨ ਆਸ਼ੈ ਲਖਿ ਬਾਕ ਅਲਾਇ। 'ਭੋ ਕਾਲੇ! ਇਹ ਬਾਲਿਕ ਔਰਾਕਯਾ ਅਬਿ

---

[1] (ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ) ਜਮਨਾ ਵਿਚ ਜਲ ਪਿਵਾਵੇਗਾ ਭਾਵ ਜਮਨਾ ਤਕ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ।
[2] ਮਾਮਲਾ। [3] ਮੈਂ।

ਕਰਤਿ ਖਰੇ ਇਸ ਠੌਰ ?'॥੪੩॥ਬਿਨਤੀ ਬੋਲਯੋ ਜੋਰਤਿ ਕਰ ਕੋ। 'ਇਨ ਕੀ ਮਾਤ ਸੁਨਯੋ ਤੁਮ ਬਰ ਕੋ ।–ਭਏ ਭਤੀਜਨਿ ਕੁਲ[1] ਮਹਿਪਾਲਾ। ਮਮ ਸੁਤ ਭਰਹਿਂ ਤਿਨਹੁਂ ਕੋ ਹਾਲਾ ॥੪੪॥ਹੋਇ ਪ੍ਰਜਾ ਇਮ ਬਸਹਿਂ ਦੁਖਾਰੇ। ਹੁਕਮ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਸਦਾ ਸਹਾਰੇਂ । ਦੰਡ ਕੈਦ ਆਦਿਕ ਜੋ ਹੋਇ। ਇਨ ਪਰ ਬਲ ਤੇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸੋਇ–॥੪੫॥ਸੁਨਤਿ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਨੀਕ ਬਿਚਾਰੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਪ ਅਗਾਰੀ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕਹਯੋ ਤਬਿ ਐਸੇ। 'ਸੋ ਮਹਿਪਾਲ ਬਨਯੋ ਬਰ ਜੈਸੇ ॥੪੬॥ ਇਹ ਭੀ ਅਪਨੀ ਬਾਹੀ ਕਰੈਂ। ਖਾਇ ਆਪ ਨਹਿਂ ਹਾਲਾ ਭਰੈਂ। ਜੋ ਇਨ ਕੋ ਦੁਖ ਦੈ ਹੈਂ ਸੋਇ। ਬਿਘਨ ਦੁਖਦ ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ' ॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਬਰ ਕੋ ਲੇ ਕਾਲਾ ਗਯੋ। ਨਿਜ ਦਾਰਾ ਸੰਗ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ। 'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰ ਦੀਨਿ। ਤਉ ਪ੍ਰਥਮ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਹੀ ਚੀਨ' ॥੪੮॥ ਇਮ ਬਰ ਦੀਨਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ। ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਕੀਨੇ ਨਰ ਰਾਇ।ਸੇਵਾ ਅਧਿਕ ਸੁ ਰਾਚਕ ਕਰੀ। ਤਨ ਮਨ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅਨੁਸਰੀ॥੪੯॥ਤਿਨ ਕੀ[2] ਕੁਲ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ। ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲੇ। ਦੂਸਰ ਨਾਭੇ ਪੁਰਿ ਸੁਖ ਧਰੈਂ। ਰਾਜ ਸਹਤ ਚੌਧਰਤਾ ਕਰੈਂ॥੫੦॥ ਕਾਲੇ ਸੁਤਨਿ ਬੰਸ* ਜੋ ਅਹੈ। ਅਬਿ ਲੌ ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਰਹੈ। ਆਪੇ ਬੀਜ ਆਪ ਹੀ ਖਾਵੈਂ। ਹਾਲਾ ਲੇਨਿ ਨਹੀਂ ਕੋ ਜਾਵੈ॥੫੧॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਅਬਿ ਲੌ ਰਾਜੇ ਹੈਂ ਧਨ ਰਾਸੀ। ਬਿਦਤ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਦੋਨਹੁ ਘਰ ਹੈਂ। ਦੀਰਘ ਦੇਸ਼ ਹੁਕਮ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ॥੫੨॥ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕਛੁ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲ। ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਦੇ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ ॥ ੫੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗਲ ਦੇਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਗੌਰਾ ਜਨਮ, ਭਗਤੂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੁਤਾ ਦਾ ਹਾਲ। ਜੋਸੇ ਦੀ ਬੋਲੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਪਰ ਕਥਾ ਸੁਨਿ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ। ਭਗਤੂ ਕੇ ਸੁਤ ਦੋ ਭਏ ਏਕ ਬੀਰ ਬਲ ਧਾਰਿ[3] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੇਸ਼ਟ ਪੁਤ੍ਰ ਗਰਭ ਜਬਿ ਆਯੋ। ਨੌ ਮਾਸਨਿ ਕੋ ਬਾਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਸਮੇ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਨਿ ਕੋ ਭਯੋ। ਟਿਕਯੋ ਗਰਭ ਮਹਿ ਜਨਮ ਨ ਲਿਯੋ ॥੨॥ਜਨਨੀ ਕੋ ਸੰਕਟ ਬਡ ਹੋਵਾ। ਕਰੇ ਉਪਾਇ ਨ ਕਯੋਂਹੂੰ ਖੋਵਾ।ਤਬਿ ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਇ।ਪਹੁੰਚੇ

[1]ਭਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ। [2]ਭਾਵ ਭਤੀਜਿਆਂ ਦੀ। [3]ਬਲ ਧਾਰੀ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਸੂਰਮੇ। (ਅ) ਇਕ ਬੜਾ ਬੀਰ ਤੇ ਬਲ ਧਾਰੀ ਸੀ (ਮੁਰਾਦ ਗੌਰੇ ਤੋਂ ਹੈ)। *ਪਾ:—ਅੰਸ।

ਥਿਰ ਭਗਤੂ ਜਿਸ ਥਾਏਂ ॥ ੩ ॥ 'ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਘਰ ਸੰਕਟ ਕੋ ਕਸੋਂ ਨਹਿਂ ਲਹੋ। ਸਿੱਖ ਸੈਂਕਰੇ ਤੁਮ ਤੇ ਜਾਚਿ।ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਦੁਖ ਤੇ ਨਿਤ ਬਾਚ'॥੪॥ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਸਭਿ ਭੇਤ ਬਤਾਯੋ।'ਅੰਤਰ ਅਰਨੇ ਕਸ਼ਟ ਉਪਜਾਯੋ।ਦੁਹੁਂ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਰਾਜ ਅਨੰਦ।ਜਾਚਤਿ ਸਾਹਸ[1]ਧਰਨੇ ਬਿਲੰਦ ॥ ੫ ॥ ਏਕ ਲੋਕ ਕੋ ਹਮ ਤਿਸ ਦੇਤਿ। ਭੋਗਹੁ ਰਾਜ ਅਨੰਦ ਨਿਕੇਤ। ਸਮੁਝਾਯੋ ਸਮੁਝਤਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ।ਨਹਿ ਨਿਕਸਤਿ ਥਿਰ ਭਾ ਗ੍ਰਭ ਮਾਂਹੀ'॥੬॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਏ। ਦੁਖ ਹਤਿਬੇ ਹਿਤ ਬਹੁਤ ਅਲਾਏ। 'ਅੰਤਰ ਬਾਲਕ ਹਠ ਕਰਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਤਉ ਤੁਮਾਰੇ ਘਰ ਦੁਖ ਲਹ੍ਯੋ[2] ॥੭॥ ਤਿਸਹਿ ਨਿਵਾਰਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋ। ਕਹਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰੋ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਇਕਸਾਰ।ਹਾਇ ਹਾਇ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ॥੮॥ਜੋ ਪਰੋਸ[3] ਹੈਂ ਸੁਨ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਨਤੁ ਮਾਰ ਰਹੇ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਈ। ਹਮ ਸਿਖ ਸਗਰੇ ਕਰਹਿਂ ਅਰਾਧਾ। ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹਤਹੁ ਘਰ ਬਾਧਾ॥੯॥ ਜਾਵਤ ਬਾਲਿਕ ਜਨਮਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਤਾਵਤ ਹਮ ਬੈਠਹਿਂ ਤੁਮ ਪਾਹੀ। ਉਤ ਬਾਲਿਕ ਨੇ ਜਿਮ ਹਠ ਧਾਰਾ। ਤਿਮ ਹਮ ਕੋ ਜਾਨਹੁ ਨਿਰਧਾਰਾ' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ ਭਗਤੂ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਜੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਮਤ ਇਮ ਜਾਨ। ਦੀਨੋ ਰਾਜ ਲੋਕ ਜੁਗ ਕੇਰਾ। ਲੇਹੁ ਜਨਮ ਕੋ ਜਗ ਇਸ ਬੇਰਾ' ॥੧੧॥ ਕਰਨੈ ਬਰਨ ਤਬਿ ਜਨਮ ਲਿਯੋ ਹੈ।ਗੌਰਾ ਨਾਮ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਭਯੋ ਹੈ। ਦੂਸਰ ਸੁਤ ਜੀਵਨ ਤਿਸ ਨਾਇ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਸਹਤਿ ਸੁਹਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਬਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਰਾਜ ਕਮਾਯੋ। ਨਗਰ ਬਠਿੰਡੇ ਆਦਿਕ ਪਾਯੋ। ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਚਵੈ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਅਪਨੋ ਤੇਜ ਬਧਾਯਾ॥੧੩॥ ਸੋ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਕੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਜਬਿ ਇਨ ਸੁਨ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਪਿਤ ਕਾਲ। ਕਰਿ ਕੈ ਬਨਾਹ ਬਾਕ ਕੇ ਨਾਲ ॥ ੧੪ ॥ ਸੇ ਗਾਹਕ ਕੀ ਕੰਨਨਾਂ ਸੁਨਿ ਕੈ।ਲੱਜਤਿ ਹੋਤਿ ਰਿਦੈ ਬਹੁ ਗੁਨਿ ਕੈ। ਗਈ ਸਦਨ ਮਾਂਹਿ ਦਿਯੋ ਬਤਾਇ। 'ਬ੍ਰਿੱਧ ਪੁਰਖ ਇਕ ਮਾਰਗ ਜਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਸੋ ਮੁਝ ਸੰਗ ਬਨਾਹ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਤਬਿ ਤੇ ਮੇਰੋ ਮਨ ਥਿਤ ਭਯੋ[4]। ਅਪਰ ਸੰਗ ਮੁਹਿ ਨਹਿਂ ਪਰਨਾਵਹੁ। ਜਿਹ ਬਲ ਹੋਹਿ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ'॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਤਿਸ

[1]ਹਠ। [2]ਆਪਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3]ਪੜੋਸੀ, ਗੁਆਂਢੀ। [4]ਭਾਵ, ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਕੇ ਪਿਤ ਖੋਜਨ ਕੀਨਿ। 'ਕੋ ਕਰਿ ਗਯੋ ਬਤਾਵਹੁ ਚੀਨ'। ਇਕ ਨਰ ਹੇਰਤਿ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਯੋ। 'ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਇਤ ਮਗ ਆਯੋ ॥੧੭॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਯੋ ਬਚਨ ਕੋ ਬ੍ਯਾਹ। ਕਰਾਮਾਤ ਜੁਤਿ ਬਹੁ ਸਿਖ ਜਾਂਹਿ'। ਸੁਨਿਕੈ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤਾਏ। ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਬਹੁਰ ਨ ਆਏ ॥ ੧੮॥ ਸੁਤਾ ਨ ਬ੍ਯਾਹ ਅਪਰ ਸੋਂ ਚਾਹਾ। ਤਿਮ ਹੀ ਰਹੀ ਸੁ ਹਠ ਉਰ ਮਾਂਹਾ। ਬਹੁਰ ਸੁਨਯੋ 'ਭਗਤੂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਯੋ'।ਬਿਧਵਾ ਭੇਖ ਧਾਰਿ ਤਿਹ ਲਯੋ॥੧੯॥ ਕਿਸ ਕੀ ਕਹੀ ਨ ਮਾਨੀ ਕੈਸੇ। ਸਤ ਕੋ ਧਾਰਿ ਰਹੀ ਥਿਤ[1] ਤੈਸੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਪਿਤਾ ਗਯੋ ਤਿਸ ਠੌਰਾ। ਜਹਾਂ ਸਹਤ ਸੈਨਾ ਥਿਰ ਗੌਰਾ ॥੨੦॥ ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਤੁਮ ਚਲਿ ਲੇ ਆਵਹੁ ਘਰ ਮਾਈ। ਪਿਤ ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ ਸੰਗ ਕਰਿ ਬ੍ਯਾਹੁ। ਲੇ ਰਾਖਹੁ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਾਂਹੁ'॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਗੌਰੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਪਿਤ ਕਰ ਲਈ ਲਸ਼ਟਕਾ ਜੋਈ।ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਲੇ ਗਯੋ ਨਿਸ਼ੰਗ। ਫੇਰੇ ਦਏ ਲਸ਼ਟਕਾ ਸੰਗ ॥੨੨॥ ਡੋਰੇ ਮਹਿ ਚਢਾਇ ਕਰਿ ਆਨੀ। ਰਾਖੀ ਸਦਨ ਮਾਤ ਕਰਿ ਮਾਨੀ। ਸੋ ਗੌਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਬਰਾਰ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲ੍ਯਾਯੋ॥੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਦਰਸ ਕੀ ਚਾਹੁ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਗਯੋ ਪੁਨ ਪਾਹੁ। ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ ਧਨ ਤੇ ਆਦਿ। ਹਯ ਦੀਨਸ ਜਿਸ ਚਢਿ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੨੪ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗੁਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਬੈਠਯੋ ਸਭਾ ਸੰਗ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕਰੇ। 'ਸਰਬ ਅਨੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮ ਧਰੇ' ॥ ੨੫ ॥ ਇਕ ਜੱਸਾ ਕਰ ਮਹਿ ਜਿਸ ਚੌਰ। ਕਰਤਿ ਹੁਤੋ ਗੁਰ ਪਰ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਸੁੰਦਰ ਜਿਹ ਸਰੂਪ ਸਰਬੰਗ। ਮਨਹੁੰ ਲੀਨ ਅਵਤਾਰ ਅਨੰਗ[2] ॥ ੨੬ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿੰ ਨਿਤ ਰਾਖਿ ਹਜੂਰੀ। ਸੇਵਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੂਰਤ ਰੂਰੀ[3]। ਹਾਸ ਕਰਤਿ ਬੋਲਯੋ ਇਸ ਭਾਇ। 'ਭਾਈ ਭਗਤੁ* ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਿਧਾਇ ॥੨੭॥ ਪੀਛੇ ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਿਸ ਤਰੁਨੀ। ਸੁੰਦਰ ਸੁਨੀ ਸੁ ਚੰਪਕ ਬਰਨੀ। ਸੋ ਦੀਜੈ ਮੈਂ ਕਰਿ ਹੌਂ ਦਾਰਾ। ਉਪਜੈ ਹੌਂ ਸੰਤਤਿ ਸੁ ਕੁਮਾਰਾ ॥੨੮॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਭਗਤੂ ਜੈਸਾ। ਮੋ ਕਹੁ ਭੀ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਤੈਸਾ। ਯਾਂਤੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੋਯਹੁ ਮੇਰੋ। ਦੋਸ਼ ਨ ਲਗਹਿ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਹੇਰੋ ॥੨੯॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਨਿਸ਼ਫਲ ਬੈਠੀ ਰਹੈ। ਤੁਮਰੇ ਕਿਸੁ ਕਾਜ ਨਾਹਿ ਅਹੈ'। ਸੁਨਿ ਗੌਰੇ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਾਯੋ। ਲਾਲ ਬਦਨ

[1]ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ। [2]ਕਾਮਦੇਵ ਨੇ। [3]ਸੁੰਦਰ। *ਪਾ:-ਭਗਤੂ।

ਲੋਚਨ ਹੁਇ ਆਯੋ ॥੩੦॥ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ ਨ ਬਸ ਕੁਛ ਚਲੈ ।–ਕਹਿਬੇ ਕੋ ਫਲ ਕਿਮ ਇਸ ਮਿਲੈ–। ਚਹਤਿ ਖੜਗ ਕੋ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਤਊ ਆਪਨੀ ਰਿਸ ਕੋ ਮਾਰਿ ॥੩੧॥ ਗੁਰ ਤੇ ਡਰਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਕਯੋਂਹੂ ਨਹਿਂ ਕਹ੍ਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਲੌ ਬੈਠ੍ਯੋ ਤੀਰ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗਮਨ੍ਯੋ ਪੁਨ ਬੀਰ ॥ ੩੨ ॥ ਲਗੀ ਤੀਰ ਸੀ ਬਾਨੀ ਕਹੀ ਬਾਧਾ ਅਧਿਕ, ਘਾਵ ਕਿਧ ਨਹੀਂ[1]।ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲਾ।–ਹਤੌਂ ਹੋਇ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁ ਨਿਰਾਲਾ–॥੩੩॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘਾਵ[2]ਮਿਲਿ ਕੈ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ। ਬਚਨ ਘਾਵ ਕਰਕਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹਿ। ਅਦਬ ਕਰਨ ਕੋ ਹੁਤੋ ਸਬਾਨ। ਤਊ ਕੁਬਚਨੀ ਪੀਰ[3] ਮਹਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਬਹੁਰ ਬੀਰ ਬਡ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਬੀਚ ਸਭਾ ਕਿਮ ਸਕਹਿ ਸਹਾਰੀ। ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ੍ਰਵਨ ਮਹਿਂ, ਫੈਰ੍ਯੋ ਰਿਦਾ। ਜਿਮ ਨਟਸਾਲ[4], ਕਰਕ ਬਹੁ ਤਦਾ॥੩੫॥ਡੇਰੇ ਆਇ ਸੁ ਉਤਰ੍ਯੋ ਗੌਰ॥ਅਪਨੇ ਸਿੱਖ ਕਰੇ ਇਕ ਠੌਰ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਹੋ ਹਮਰੇ ਹਿਤੂ ਮਹਾਨ॥੩੬॥ਭੋ ਸਿੱਖਹੁ! ਸਭਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ। ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ੍ਰਵਨ ਜਿਮ ਕੁਬਚ[5] ਉਚਾਰਾ। ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਸਹਿ ਏਵ ਕੁਚਾਲੀ। ਜੋ ਜੋਧਾ ਬੁਧਿ ਆਯੁਧ ਨਾਲੀ ॥ ੩੭ ॥ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਹੁਤੀ–ਹਤੌਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਕਰੌਂ ਦੁਖੰਡ ਅਵਨਿ ਪਰ ਗੇਰਿ। ਲੈ ਹੈ ਸ੍ਵਾਦ ਕਹੇ ਕੋ ਤਬੈ। ਲਖਹਿਂ ਸਭਾਸਦ ਬੈਠੇ ਸਭੈ–॥ ੩੮ ॥ ਮਰਿਬੇ ਕੋ ਡਰ ਉਰ ਨਹਿਂ ਧਰੌਂ। ਅਸ ਕੁਬਾਕ ਤੇ ਦੀਰਘ ਜਰੌਂ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਹਿਯ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਖੜਗ ਨ ਖੈਂਚਿ ਹਤ੍ਯੋ ਗੁਰ ਤੀਰ ॥ ੩੯ ॥–ਮਮ ਅਪਰਾਧ ਦੇਖਿ ਰਿਸ ਧਰੈਂ[6]। ਸਕਲ ਬੰਸ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰੈਂ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਉਰ ਕੀਨਸਿ ਟਾਰਾ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਚਾਹਤਿ ਤਿਸਹਿ ਸੰਘਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜੀਵਤਿ ਸੁਨੌਂ ਸੁ ਜਾਵਤ[7]। ਤਾਵਤ ਮੋਹਿ ਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਵਤਿ। ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਬਲ ਕਰਿ ਜਤਨ ਕਰੀਜਹਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਜੱਸੇ ਕਹੁ ਹਤਿ ਲੀਜਹਿ ॥ ੪੧ ॥ ਤਾਂ ਦਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨ ਫਲ

[1]ਭਾਵ ਤੀਰ ਜ਼ਖਮ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਮਾਸ ਵਿਚ, ਬਾਣੀ ਚੁਭੀ ਹੈ ਤੀਰ ਵਾਂਙੂ, ਜ਼ਖਮ ਮਾਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਪਰ ਪੀੜ ਕਰੜੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਅ) ਰੋਹੇ ਨੂੰ ਪੀੜ ਬੜੀ ਹੋਈ (ਪਰ ਉਸ ਨੇ) ਜੋਸ਼ ਦੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। [2]ਜ਼ਖਮ। [3]ਖੋਟੇ ਬਚਨ ਦੀ ਪੀੜ। [4]ਠੇਂਗਾ, ਬਰਛੀ, ਤੀਰ ਦੀ 'ਨੋਕ' ਜੋ ਜ਼ਖਮ ਵਿਚ ਟੁੱਟ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। [ਫ਼ਾ:, ਨਸ਼੍ਰ ਸ਼ਲਜ]। [5]ਖੋਟਾ ਬਚਨ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣਗੇ। [7]ਜਗ ਵਿਚ (ਜੱਸੇ ਨੂੰ) ਜੀਉਂਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ।

ਹੋਹਿ ਨਾਹਿ ਤ ਖਾਨ ਪਾਨ ਧਿਕ ਮੋਹਿ'। ਗੌਰਸਾਲ¹ ਕੇ ਬਾਕਨਿ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਸਿਖ ਬੈਰਾੜ ਗੁਰੂ ਡਰ ਗੁਨਿ ਕੈ ॥੪੨॥ ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਕੈਸੇ ਤਿਸ ਮਾਰਹਿਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਨਿਤ ਧਾਰਹਿਂ। ਚੌਰ ਦਾਰ ਸੋ ਰਹੈ ਹਜ਼ੂਰ। ਸਮੋਂ ਪਾਇ ਕਬਹੂੰ ਹੁਇ ਦੂਰ ॥੪੩॥ ਜੇ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਇਕਾਂਕੀ ਪਾਇਂ। ਕਰਹਿਂ ਸੰਘਾਰਨਿ ਤੁਪਕ ਚਲਾਇ। ਇਹ ਤੌ ਗਤਿ ਹੈ ਸਕਲ ਅਸਾਨ। ਪਾਛੈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨਹਿ ਮਹਾਨ ॥੪੪॥ ਹਮ ਤੇ ਮਾਰਯੋ ਸੁਨੈਂ ਗੁਰੂ ਜਬਿ। ਦੇ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਬਿਨਾਸਹਿਂਗੇ ਤਬਿ। ਇਕ ਬਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਹਿਂ। ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਗਾਰਹਿਂ ॥੪੫॥ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ² ਕੇ ਮਨਹੁ ਸਮਾਨ। ਕੈਧੌਂ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਕੇ ਬਾਨ। ਸ਼ਿਵ ਤ੍ਰਿਸੂਲ, ਜਿਮ ਚੱਕ੍ਰ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋ। ਜਿਮ ਜਮ ਦੰਡਾ³, ਬੱਜ੍ਰ ਜਿਸ਼ਨ ਕੋ⁴ ॥੪੬॥ ਤਿਮ ਗੁਰ ਬਾਕ ਕਹਯੋ ਸਫਲਾਵੈ। ਤ੍ਰੈਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਾਵੈ। ਕਿਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਰ ਰਹੈ ਹਮਾਰੀ। ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਹਿਂ ਜਬਿ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰੀ' ॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਗੌਰੇ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਸਿਖ ਜਾਨੇ। ਧੀਰ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ ਬਖਾਨੇ। 'ਅਬਚਲ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਰ੍ਹਾਂ ਤੁਮਾਰੀ। ਰਹੈਂ ਸਦਾ ਜਿਮ ਅਹੈਂ ਹਮਾਰੀ ॥੪੮॥ ਤੁਮਰੀ ਜਰ ਮੇਰੀ ਜਰ ਸਾਥ। ਮਮ ਜਰ ਮਿਲੀ ਜਹਾਂ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਸੋ ਅਬਚਲ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਐਸੇ। ਮੇਰੁ⁵ ਖਰੋ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿਢ ਜੈਸੇ ॥੪੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿ ਲੇਵੈਂ। ਬਨਹਿਂ ਦੀਨ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਸੇਵੈਂ। ਜੱਸੇ ਕਹੁ ਮਾਰਨਿ ਮਮ ਕਾਮੂ। ਕਰਹੁ ਅਬਹਿ ਬ੍ਰਿੱਧਹਿ ਸੁਖ ਧਾਮੂ' ॥੫੦॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਏ। ਮਾਰਨ ਮਤੋ ਨੀਕ ਠਹਿਰਾਏ। ਬਨੀ ਆਇ ਅਸ ਅਨਬਨ ਬਾਤੀ। ਉਤ ਗੁਰ ਡਰ, ਇਤ ਸੁਲਗਤਿ⁶ ਛਾਤੀ ॥੫੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਜਾਣੀ ਗੌਰੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੦॥

੧੧. [ਜੱਸੇ ਦੀ ਮੌਤ। ਗੌਰੇ ਨੂੰ ੧੦੧ ਸ੍ਰਾਪ। ਕੀਰਤਪੁਰ ਪੁੱਜੇ।]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਰਨਿ ਕੀ ਮਸਲਤ ਕਰੀ ਘਾਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਫੇਰ। 'ਮਿਲਹਿ ਇਕਾਕੀ ਵਹਿਰ ਜਬਿ ਹਤਹਿਂ ਤੁਪਕ ਦੇ ਗੇਰ' ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਾਖਯੋ ਲਾਇ ਨਿਕਟਿ⁷ ਨਰ ਕੋਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢਯੋ ਸੋਈ। ਗਮਨਯੋ

¹ਗੌਰੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਗੋਰਸ਼ਾਲਿ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਗੋਰਸ਼ਾਲੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਗੂਰ ਹੈ। ²ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਵਾਲਾ ਅਸਤ੍ਰ ਜੋ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ [ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਾਸਤ੍ਰ]। ³ਧਰਮ ਰਾਜ ਦਾ ਡੰਡ। ⁴ਜਿਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਵਜ੍ਰ। ⁵ਸੁਮੇਰ। ⁶ਧੁਖਦੀ ਹੈ। ⁷(ਜੱਸੇ ਦੇ) ਨੇੜੇ।

ਵਹਿਰ ਇਕਾਕੀ ਜਬੈ। ਸੁਧ ਜਸੂਸ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਤਬੈ ॥ ੨ ॥ 'ਅਮੁਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਗਯੋ ਚੜ੍ਹਿ ਸੋਇ। ਚੜ੍ਹੋ ਤੁਰੰਗ ਏਕਲੋ ਹੋਇ'। ਸੁਨਿ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇ ਚੜ੍ਹੇ ਬਰਾਰ। ਦੁਇ ਤੀਨਕ ਜੋਧਾ ਅਸਵਾਰ' ॥ ੩ ॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਗਯੋ ਸੁਨਯੋ ਤਿਤ ਗਏ। ਵਹਿਰ ਉਜਾਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ। ਫਿਰਤਿ ਇਕਾਕੀ ਹਟਯੋ ਸੁ ਆਵਤਿ। ਚੰਚਲ ਬਾਜੀ ਕੋ ਚਪਲਾਵਤਿ ॥ ੪ ॥ ਇਨਹੁਂ ਤੁਫੰਗ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਾਮੀਪੀ ਕੀਨਿ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਊਚ ਬਖਾਨਾ। 'ਰਹੁ ਠਾਂਢੋ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਪਿਆਨਾ ॥ ੫ ॥ ਕਹੀ ਬਾਤ ਕੋ ਫਲ ਅਬਿ ਲੈਹੋ। ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ ਜਾਨਿ ਨਹਿ ਪੈਹੋ'। ਦੇਖਿ ਅਚਾਨਕ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ। ਤਤਛਿਨ ਬਨਯੋ ਨ ਕੋਇ ਉਪਾਇ ॥ ੬ ॥ ਛੂਟੀ ਤੁਫੰਗ ਲਗੀ ਬਿਚ ਰਿਦੇ। ਦੜ ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਭੂਮ ਪਰ ਤਦੇ। ਕਰਿ ਸੰਘਾਰ ਹਟੇ ਅਸਵਾਰ। ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤੂਰਨ ਧਾਰਿ ॥੭॥ ਗੌਰਸਾਲ ਕੋ ਖਬਰ ਸੁਨਾਈ। 'ਕੀਨਸਿ ਕਾਜ ਲੀਨਿ ਰਿਪੁ ਘਾਈ'। ਹਰਖਯੋ ਬਰ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਦੀਏ। 'ਪੂਰਨ ਕਰੀ ਭਾਵਨਾ ਹੀਏ ॥੮॥ ਉਤਰਯੋ ਰਿਣ ਕੁਬਾਕ ਜੋ ਕਹਯੋ। ਸਭਾ ਬੀਚ ਦੀਰਘ ਉਰ ਦਹਯੋ'। ਉਤ ਸੁਧ ਸੁਨੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ।'ਜੈਸਾ ਚੋਰ ਦਾਰ ਵਿਧ ਘਾਇ ॥੯॥ ਹਯ ਪਰ ਚੜ੍ਹਿ ਬਾਹਰ ਸੋ ਗਯੋ।ਮੇਲ ਬਿਰਾੜਨਿ ਕੋ ਸੰਗ ਭਯੋ। ਔਚਕ ਮਾਰਿ ਤੁਫੰਗ ਗਿਰਾਯੋ'। ਕ੍ਰੋਧ ਗੁਰੂ ਕੇ ਉਰ ਸੁਨਿ ਛਾਯੋ ॥੧੦॥ ਸਕਲੀ ਬਾਤ ਘਾਤ ਕੀ ਜਾਨੀ।–ਗੌਰੇ ਸੰਗ ਹਾਸ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਸੋ ਰਿਸ ਮਨ ਤੇ ਨਾਂਹਿ ਗਵਾਈ।ਏਕਲ ਖੋਜਿ ਤੁਪਕ ਤੇ ਘਾਈ ॥ ੧੧॥ਹਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੁਛ ਧਾਰਾ। ਮਹਾਂ ਢੀਠ ਹੈ ਕੀਨਿ ਸੰਘਾਰਾ। ਜੇ ਕਰਿ ਇਸ ਕੋ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਕਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਅਦਬ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿ ਰਹੈ॥੧੨॥ ਯਾਂਤੇ ਦੇਨੀ ਬਨਹਿ ਸਜ਼ਾਇ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨੇ। ਸੁਨਤਿ ਸਭਾਸਦ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾਨੇ[੧] ॥੧੩॥ ਭਗਤੂ ਕੇਰ ਨਨਾਵਾ ਨਾਇ। ਤਬਿ ਤੇ ਧਰਯੋ ਨ ਅਪਰ ਅਲਾਇ[੨]। 'ਪਾਬਰ ਕੀ ਜੋਨੀ ਤੁਝ ਪਾਵੈਂ।ਕੁਲ ਕੀ ਕੈਲਾਂ[੩] ਟੂਟਿ ਟੁਟਿ ਜਾਵੈਂ॥੧੪॥ਆਂਖਨਿ ਤੇ ਬਿੜਾਲ ਸਮ ਅਹੈਂ[੪]। ਕਾਕ ਜੋਨਿ ਕੋ ਮਰਿ ਕਰਿ ਲਹੈਂ। ਸੂਕਰ[੫], ਕੂਕਰ[੬], ਕੋਕ[੭],

---

[੧]ਕੀਨੀ। [੨](ਕਵਿ ਉਕਤੀ) ਭਗਤੂ (ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਦਾ ਨਿਨਾਵਾਂ ਨਾਂ ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਰਖਿਆ (ਇਹੀ ਨਾਮ ਨਿਨਾਵਾਂ ਉਚਾਰਦੇ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿੰਦੇ। [੩]ਲਗਰਾਂ ਭਾਵ ਪੁੱਤ੍ਰ ਧੀਆਂ। [੪]ਅੱਖਾਂ ਬਿੱਲੇ ਵਾਂਙ ਹੈਨ। [੫]ਸੂਰ। [੬]ਕੁੱਤਾ। [੭]ਬਘਿਆੜ। (ਅ) ਚਕਵਾ।

ਕੁਰੰਗ[1]।ਕੇਹਰਿ[2],ਕੁਕਕਟ[3],ਕੀਰ[4],ਰਲੰਗ[5]॥੧੫॥ਕਾਨਖਜੂਰ[6],ਕੁੰਡਲੀ[7] ਕ੍ਰੋਧੀ। ਜੂਨ ਪਸੂ ਕੀ ਪਰਹਿਂ ਅਬੋਧੀ[8]!। ਕੇਕ[9], ਭੇਕ[10], ਕਿੰਦੂਲ[11]*, ਕਨਕਾਧਾ[12]।ਕੀਟਨਿ ਕੀ ਜੂਨੀ ਸਮੁਦਾਧਾ॥੧੬॥ਪੁਨਮੇਘਨਿ[13]ਕੀ ਜੂਨੀ ਪਾਵੈਂ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਨੀਰ ਅਤੋਲ ਢੁਕਾਵੈਂ[14]। ਮਰਹਿਂ ਅੰਤ ਢਾਹੇ ਕੀ ਮੌਤ। ਤਵ ਕੁਲ ਕੇ ਬਹੁ ਜੇ ਹੈਂ ਔਤ[15]॥੧੭॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਗਿਨੀਅਹਿਂ ਸ੍ਰਾਪ।ਇਕ ਸੌ ਏਕਦੀਏ ਗੁਰ ਆਪ।'ਅਬਿ ਤੇ ਮੁਖ ਨਹਿਂ ਲਗਹਿ ਹਮਾਰੇ। ਰਹੈ ਦੂਰ ਨਹਿਂ ਪਰਹਿ ਨਿਹਾਰੇ ॥੧੮॥ ਨਹੀਂ ਸਿਪਾਰਸ਼ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋਈ। ਕਰਹਿ ਜੁ, ਸੰਗੀ ਤਿਸ ਕੋ ਹੋਈ[16]'।ਇਮ ਬਹੁ ਦੁਖਦ ਸ੍ਰਾਪ ਗਨ ਕਹੇ†। ਜੌਂਸੇ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਰਿਸ ਲਹੇ॥੧੯॥ ਲੋਥ ਮੰਗਾਇ ਦਾਹ ਕਰਿਵਾਇਵ। ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਰਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਡਰਪਾਇਵ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਤਬਿ ਰਾਖ੍ਯੋ ਡੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਪੁਨ ਹੇਰਿ ਸਵੇਰਾ ॥ ੨੦॥ ਗੌਰੇ ਨਿਕਟਿ ਗਈ ਸੁਧ ਸਾਰੀ। 'ਤਵ ਪਰ ਭਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਗੁਰ ਭਾਰੀ।ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਿਖੇ ਸੁਖ ਘਨੇ।ਦੇ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਸਕਲ ਹੀ ਹਨੇ'॥੨੧॥ ਜੇ ਗੁਰ ਭਾਖੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਏ। ਜਾਨੇ ਗੌਰਸਾਲ ਦੁਖਦਾਏ। ਰਿਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਬਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨ। ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ਬਿਖੇ ਚਿਤ ਦੀਨਿ॥੨੨॥–ਕਰਿ ਗੁਰ ਕਾਰਜ ਭਲੇ ਰਿਝਾਉਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਉਂ। ਦਾਰੁਨ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਸ਼ਿ ਹੈਂ ਜਾਂ ਤੇ।ਮਨ ਬਚ ਕਰਮਨਿ ਸੇਵੌਂ ਤਾਂ ਤੇ ॥੨੩॥ [17]ਫੁਰਨਹਾਰ ਭੀਖਨ ਦੁਖਦਾਨੀ। ਭਈ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ[17]। ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਜਾਵਦ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਲਾਗੌਂ

---

[1]ਦੂਰੋਂ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ।(ਅ) ਹਰਨ। [2]ਸ਼ੇਰ। [3]ਕੁੱਕੜ। [4]ਤੋਤਾ। [5]ਪਾਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪੰਛੀ–ਜਿਸਦੀ ਚਿੰਝ ਲੰਮੀ, ਸਿਰ ਲਾਲ ਤੇ ਬਦਨ ਮਿੱਟੀ ਰੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, [6]ਕੰਨ ਖਜੂਰਾ। [7]ਕੁੰਡਲੀਆ ਸਰਪ (ਕੜੁੰਗੀਆ ਸਪ)। [8]ਹੇ ਮੂਰਖ! [9]ਕੇਕੜਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕੀੜਾ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਟੰਗਾਂ ਤੇ ਦੋ ਪੰਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [10]ਡੱਡੂ। [11]ਕੇਂਦੂਆ, ਗੰਡੋਆ। [12]ਕਨਕੋਲ। (ਅ) ਅਠੂਹਾਂ। [13]ਬੱਦਲਾਂ। [14]ਵਰ੍ਹੇਂਗਾ। [15]ਬੇ-ਉਲਾਦੇ। [16]ਭਾਵ ਉਹ ਬੀ ਸ੍ਰਾਪਤ ਸਮਝੋ। [17]ਬੜੀ ਦੁਖਦਾਤੀ ਤੇ (ਫੁਰਨਹਾਰ=) ਫਲ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾ ਨਾ ਟਲਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਜੋ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। *ਪਾ:–ਕਿਰਲਾ। †ਗੌਰੇ ਦਾ ਜੌਂਸ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦੇਣਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੌਂਸੇ ਦੀ ਜੋ ਗਲ ਅਨੁਚਿਤ ਸਮਝਕੇ ਗੌਰੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਲਈ ਹੈ ਉਹ ਇਤਨੀ ਸੰਗੀਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ। ਯੋਗ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗੌਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਜੌਂਸੇ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਂਦੇ। ਇੱਥੇ ਗੌਰੇ ਨੇ ਨਿਆਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕਸੂਰ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧਕੇ ਦੰਡ ਦੇਣੇ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਵਦ–॥੨੪॥ਇਮ ਦ੍ਰਿੜ ਮਨ ਕੌ ਕਰਿਕੈ ਗੌਰਾ। ਸੇਵਨ ਹਿਤ ਪੁਨ ਧਰਿ ਤਿਸ ਠੌਰਾ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਫਰਕ ਕੋਸ ਕੋ ਰਾਖਿ। ਚਢਨੋ ਪਿਛਾਰੀ ਨਿਜ ਹਿਤ ਕਾਂਖਿ ॥੨੫॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਘਾਲਤਿ ਮਗ ਡੇਰੇ । ਸੈਨਾ ਗਮਨਤਿ ਸੰਗ ਘਨੇਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪਾਲਕੀ ਮਾਂਹਿ। ਹੋਹਿ ਅਰੂਢਨ ਸੁਖ ਸੋਂ ਜਾਹਿਂ॥ ੨੬॥ ਗਨ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤ ਸੰਗ ਚਾਲੇ। ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ਸੁਭਟ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਤਹੂੰ ਨਿਕਸਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕੁਰੰਗ। ਦੇਖਤਿ ਤੂਰਨ ਚਢਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ॥੨੭॥ ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਚਲਹਿਂ ਧਵਾਇ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਹਯ ਸਮਤਾ ਬਾਇ[1]। ਖੰਡ ਘੀਵ ਕਰਿ ਪਾਲਨ ਕੀਨੇ। ਚਪਲ ਚਲਾਕੀ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਦੀਨੇ ॥੨੮॥ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਹਰਾਇ ਧਾਇ ਕੈ ਗਹੇਂ।ਮੇਚਕ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ[2] ਜਿਨਹੁੰ ਕੀ ਅਹੇ।ਦੀਰਘ ਸ੍ਰਿੰਗਨਿ ਤੇ ਗਹਿ ਲੇਤਿ।ਪੁਨ ਦਾਸਨਿ ਪਕਰਾਇ ਸੁ ਦੇਤਿ ॥ ੨੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਗ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸਾ। ਪਾਲਤਿ ਮ੍ਰਿਗਨਿ, ਨ ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸਾ। ਭਏ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਜੀਵੇ। ਬਨ ਤੇ ਆਨਿ[3] ਪਾਲਨਾ ਥੀਵੇ॥੩੦॥ ਜਹਾਂ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਹਿ ਜਾਇ। ਸੁਨਿ ਗੌਰਾ ਪੀਛੇ ਠਹਿਰਾਇ। ਕੋਸ ਫਰਕ ਤੇ ਡੇਰਾ ਕਰੈ। ਗੁਰੂ ਰਿਝਾਵਨਿ ਇੱਛਾ ਧਰੈ ॥੩੧॥ ਅਪਨੀ ਸੈਨਾ ਰਾਖਹਿ ਸੰਗ। ਬਡੇ ਸੁਭਟ ਬਲਿ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ। ਨਹਿਂ ਨੇਰੇ ਗੁਰ ਕੇ ਕਬਿ ਹੋਵੈ। ਮਹਾਂ ਕੋਪ ਅਪਨੇ ਪਰ ਜੋਵੈ ॥ ੩੨ ॥–ਦੁਖਦ ਭਯੰਕਰ ਦੀਰਘ ਸ੍ਰਾਪ। ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਸੰਨ, ਬਖਸ਼ ਹੈਂ ਆਪ–। ਕੋਸ ਫਰਕ ਤੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਹਿ। ਤਿਮ ਹੀ ਅਪਨੋ ਸਿਵਰ ਉਤਾਰਹਿ ॥ ੩੩ ॥ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਣ ਠਾਨਤਿ ਰਿਪੁ ਤੇ ਨਹਿਂ ਚਾਲਾ॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਗਮਨਤਿ ਮਗ ਉਲੰਘ੍ਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਿਪੁਰ ਤਬਿ ਨਿਯਰਾਯੋ ॥੩੪॥ ਕੋਸ ਦੂਰ ਪੁਰਿ ਤੇ ਜਹਿ ਠੌਰਾ। ਅਪਨਿ ਸੈਨ ਜੁਤਿ ਉਤਰਨੋ ਗੌਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ। ਹਰਖੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਚਢਿ ਕੋਠਾਨ ਪਰ ਫੁਲ ਬਸਾਵੈਂ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਉਤਸਵ ਕਰਨੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰਾ ॥੩੬॥ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਜਹਿਂ ਬਨਨੇ। ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਅੰਦਰ ਤੇ ਸੁਖ ਸਨਨੇ। ਵਾਹਨ ਤ੍ਯਾਗਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ। ਦੀਹ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਿਛੌਨਾ ਛਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਦਾਸਨਿ ਆਨਿ ਡਸਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਹੇਰਿ ਆਸੀਨ। ਚਹੁਂਦਿਸ਼ ਮਾਂਹ ਫਰਸ਼ ਜੋ ਹੋਵਾ। ਰੰਗ

[1]ਵਾਯੂ ਸਮਾਨ ਤੇਜ਼ ਘੋੜੇ। [2]ਭਾਵ ਹੀਰੇ ਹਰਨ। [3]ਲਿਆਕੇ।

ਅਨੇਕਨਿ ਕੋ ਸੁਠ ਜੇਵਾ ॥ ੩੮ ॥ ਲੇ ਲੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਉਪਹਾਰ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨੰਦ ਧਾਰਿ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਅਰਬਿੰਦ ਚਰਨ ਕੋ। ਦੇਖਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਸ਼ਟ ਹਰਨਿ ਕੋ॥੩੯॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕਰਨੋ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ' ਤਿਨਹੁ ਉਚਰਨੋ। 'ਪਿਤਾ ਆਪ ਕੇ ਨਗਰ ਬਸਾਯਹੁ। ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਯਹੁ॥ ੪੦ ॥ ਤੁਮ ਭੀ ਨਹਿੰਨ ਬਿਸਾਰਹੁ ਇਨ ਕੋ। ਅਹੇ ਆਸਰਾ ਇਨ ਪੁਰਿ ਜਨ ਕੋ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਬਾਹਰ ਭੀ ਰਹੇ। ਸਦਾ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਹਮ ਮਗ ਲਹੇ॥੪੧॥ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੋ ਮਾਲਿਕ। ਰਾਖਨਿ ਪਾਲਨਿ ਤੁਮਰੇ ਤਾਲਿਕ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। 'ਰਹੇ ਪਿਤਾਮਾ ਜੀ ਇਸ ਥਾਇੰ॥੪੨॥ ਹਮ ਭੀ ਤਿਮ ਇਤ ਬਾਸ ਕਰੈਂਗੇ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਖੇਦ ਨ ਕੋਇ ਧਰੈਂਗੇ। ਬਸਹੁ ਨਿਚਿੰਤ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾਵਹੁ। ਗੁਰ ਗੁਰ ਸਿਮਰਹੁ ਬਿਘਨ ਮਿਟਾਵਹੁ'॥੪੩॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਕੋ ਪਾਸ। ਆਨਤੇ ਗੋਦ ਉਠਾਏ ਦਾਸ। ਪਿਤ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਠਾਢੇ। ਕਰੀ ਨਮੋ ਸੁ ਚਾਉ ਚਿਤ ਬਾਢੇ॥ ੪੪ ॥ ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ ਪਿਖਿ ਗਹਿ ਕਰਿ ਬਾਹੁ। ਲੀਏ ਬਿਠਾਇ ਅੰਕ ਕੇ ਮਾਹੁ। ਮੁਖ ਹੇਰਤਿ ਫੇਰਤਿ ਸਿਰ ਹਾਥ। ਜਾਨਹਿ–ਬਨਹਿ ਤਖਤ ਕੋ ਨਾਥ–॥ ੪੫ ॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਹਿੰ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ। ਮਾਤਾ ਨੇਤੀ ਪਗ ਸਿਰ ਟੇਕਾ। ਸੁਤ ਕੋ ਪਿਖਤਿ ਆਸ਼ਿਖਾ ਦਈ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਭਈ ॥ ੪੬ ॥ ਪੁਨ ਸਭਿ ਮਹਿਲਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਿ। ਬੰਦਹਿੰ ਪਦ ਰਿਦ ਮੁਦ ਮਹਿੰ ਲੀਨਿ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਮਾਹਿ ਜਾਇ। ਬਸੇ ਆਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਕੀਰਤਪੁਰ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿੱਤ ਬਿਵਹਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਬਸੇ ਨਾਨਾ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਗਨ ਸੰਗਤਾਂ ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਸੁ ਦਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੈ ਲੈ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਆਵੈ। ਦਰਸਹਿੰ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਸਾਰੇ। ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਸੁਖ ਸਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਦੀਪਮਾਲ ਬੈਸਾਖੀ ਆਦਿ। ਮੇਲਾ ਹੋਇ ਸੰਤ ਸੰਬਾਦ। ਭਜਨ ਕੀਰਤਨ ਆਠਹੁ ਜਾਮੂ। ਕੌਤਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਸਤਿ ਨਾਮੂ ॥ ੩ ॥ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਮੰਜੀਆਨ ਵਾਰੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨ ਉਦਾਰੇ। ਫੁਰਹਿ ਬਾਕ ਤੂਰਨ ਬਰ ਸ੍ਰਾਪੇ। ਅਜਮਤ ਜੁਤਿ ਗਨ, ਗੁਰੂ ਸਥਾਪੇ॥੪॥ ਸੋ ਸਭਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।

ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਗੁਰ ਹਿਤ ਲਯਾਵੈਂ। ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਜਿਮ ਮਹਾਂ ਅਧੀਸ਼ਾ[1]।
ਸਭਿ ਨ੍ਰਿਪ ਆਇ ਨਿਵਾਵੈਂ ਸੀਸ ॥੫॥ ਤਥਾ ਤਖਤ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ।
ਦੇਤਿ ਦਾਨ ਬਹੁ ਰਹੇ ਸੁਹਾਇ। ਮਨੋਂ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਤੇ ਜਾਚੈਂ। ਕੇਤਿਕ
ਜਾਚਤਿ ਬਚਨ ਉਬਾਚੈਂ ॥ ੬ ॥ ਗੁਪਤਿ ਬਿਦਤਿ ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਆਸ।
ਪੂਰਵਤਿ ਸਗਰੀ ਦੇਤਿ ਹੁਲਾਸ। ਕੇਚਿਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈਂ। ਕੇਚਿਤ
ਬਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹਰਖਾਵੈਂ ॥ ੭॥ ਕੇਚਿਤ ਤਨ ਅਰੋਗਤਾ ਜਾਚੈਂ। ਕੇਚਿਤ
ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸਿ ਉਬਾਚੈਂ। ਕੇਚਿਤ ਭੀਰ ਪਰਹਿ ਜਬਿ ਆਇ। ਜਾਚਤਿ
ਬਨਿ ਕੈ ਦੀਨ ਸਹਾਇ[2] ॥ ੮ ॥ ਕੌ ਕੋ ਕਾਰਜ ਗਿਨੀਅਹਿ ਜਗ ਕੇ।
ਪਾਵਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰੂ ਸਰਬਗ ਕੇ।ਗਾਦੀ ਉਚਿਤ ਬੈਠਿ ਛਬਿ ਪਾਵੈਂ।ਭਟ
ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਵੈਂ ॥੯॥ ਚੌਰਦਾਰ ਢੋਰਤਿ ਬਰ ਚੌਰ। ਚੋਬਦਾਰ
ਠਾਢੇ ਬਡ ਪੌਰ। ਹਾਥ ਲਸ਼ਟਕਾ ਕੰਚਨ ਧਾਰੈਂ। ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰ
ਉਚਾਰੈਂ ॥੧੦॥ ਭਾਟ ਨਕੀਬ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਢਲੈਤ[3] ਖਰੇ ਦਿਢ
ਰਹੈਂ। ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਸੁਹਾਇ ਅਗਾਰੀ।ਜਗਮਗਾਤ ਸੂਰਜ ਅਨੁਹਾਰੀ ॥
੧੧ ॥ ਖਰੇ ਮੇਵੜੇ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰੇ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਸੁਨਾਇ ਅਗੇਰੇ। ਧਨੀ
ਮਸੰਦਨਿ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਤਿ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਾਕਨਿ ਸਤਿਕਾਰਤਿ ॥੧੨॥
ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੇ ਅੰਬਾਰੇ। ਹੋਤਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ। ਕਰ ਜੁਗ
ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ[4] ਚਹੂੰ ਓਰ। ਜਾਚਹਿਂ ਰਾਚਹਿਂ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਿ[5] ॥੧੩॥ ਕਬਿ
ਕਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਡਾਰੈਂ।ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਸੰਗਤਿ ਖਰੀ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਇਕ
ਸੌ ਇਕ ਪਾਲਨਿ ਕੋ ਜਾਮਾ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੧੪ ॥
ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਲਲਿਤ ਦੁਕੂਲ। ਡਾਰਯੋ ਰਹੇ ਦੀਹ ਭੁਜਮੂਲ[6]। ਮੁਕਤਾ-
ਲਨਿ ਕੀ[7] ਮਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਉੱਜਲ ਗੋਲ ਦਿਪਤਿ ਦੁਤਿ ਜਾਲਾ ॥੧੫॥
ਬਿਚ ਲਲੰਤਕਾ[8] ਲੁਲਿਤ[9] ਲਲਾਮੁ[10]*। ਹੀਰੇ ਬਡੇ ਜਟਿਤਿ ਅਭਿਰਾਮ।
ਨਵਰਤਨੇ ਭੁਜਦੰਡ ਬਿਰਾਜੇ।ਨਵਗ੍ਰੈਹ ਨਿਜਦੁਤਿਜਨੁਉਪਰਾਜੇ[11] ॥੧੬॥

[1]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਤੀ ਰਾਜਾ। [2]ਦੀਨ ਬਣ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। [3]ਸੂਰਮੇ। [4]ਹੱਥ ਦੋਵੇਂ ਜੋੜ
ਜੋੜ ਕੇ। [5]ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬਿਨੈ ਕਰਕੇ ਮੰਗਣ ਵਿਚ ਰਚਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਹੋਕੇ ਮੰਗਦੇ
ਹਨ। [6]ਭਾਵ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ। [7]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ। [8]ਨਾਭੀ ਤੱਕ ਲਟਕਣ ਵਾਲੀ ਮਾਲਾ [ਸੰਸਃ,
ਲਲਨ੍ਤਿਕਾ]। [9]ਟਿਕ ਰਹੀ ਹੈ [ਸੰਸਃ, ਲੁਲਿਤ]। (ਅ) ਲਟਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਿਲ ਰਹੀ ਹੈ।
[10]ਸੁੰਦਰ [ਸੰਸਃ, ਲਲਾਮ]। [11]ਮਾਨੋ ਆਪਣੀ ਸ਼ੋਭਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਪਾਃ- ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਿਤਿ ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ।

ਜਾਤਰੂਪ ਕੇ ਕਟਕ[1] ਸੁਹਾਇ। ਕੋਰ ਦਾਰ ਜਟਿਤੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਛਾਪ ਛਲਾਯਨਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੀਰੇ। ਰਚੇ ਚਕੋਰ ਚਾਰੁ ਰੁਚਿ ਚੀਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਦੁਇ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਕਾਨਨ ਕੁੰਡਲ[2]।ਡੋਲਤਿ,ਸ਼ੋਭਤਿ ਮਨਹੁ ਅਖੰਡਲ[3]। ਸੁੰਦਰ ਸੂਖਮ ਸਿਰ ਉਸ਼ਨੀਕ[4]।ਊਪਰ ਜਿਗਾ ਬੰਧਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕ* ॥੧੮॥ ਮਨਹੁੰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਕੋ ਧਰਿ ਬੇਸ। ਸੋਹਤਿ ਸੂਰਜ ਗਯਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।ਬੋਲ ਅਮੋਲਕ ਕੋਮਲ ਮੀਠੇ। ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਕਸਤਿ ਚਿਤ ਕੋ ਈਠੇ ॥੧੯॥ ਕਮਲ ਪਾਂਖਰੀ ਆਂਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੀ ਤੇ ਪਿਖਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਧਰੀ ਖਰ ਧਾਰਾ। ਜਟਤਿ ਜਵਾਹਰ ਮੁਸ਼ਟ ਸੁਧਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਸਰ ਤੀਖਨ ਭੀਖਨ ਤੇ ਭਰੇ। ਤੁਰਕਸ਼ ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛਨਿ ਜਰੇ। ਧਰਹਿਂ ਧਨੁਖ ਕੋ ਅਧਿਕ ਕਠੋਰ।ਐਂਚਯੋ ਜਾਇ ਨ ਨਰ ਕੇ ਜੋਰ॥੨੧॥ ਸਰਬ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਬਿ ਨਿਕਟਿ ਧਰਾਵੈਂ। ਕਬਿਹੂੰ ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਲਗਾਵੈਂ। ਬਾਕ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਨਿਤ ਪਾਲਤਿ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਜੰਗ ਨ ਡਾਲਤਿ ॥ ੨੨ ॥ ਤੁਰਕਾਦਿਕ ਜੇ ਰਿਪੁ ਹੁਇ ਆਵੈ।ਔਚਕ ਬਿਘਨ ਤਿਨਹੁ ਪਰਿ ਜਾਵੈ।ਆਇ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਅਰਾਤੀ। ਬਿਨਸਤਿ ਬਿਨਾਂ ਬਾਰ ਬਿਨ ਘਾਤੀ[5] ॥ ੨੩ ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗਨਿ ਕਰਿ ਹੀਂ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਪਟ ਧਰਿਹੀਂ। ਬੈਠਹਿਂ ਮਨ ਪਾਵੈਂ ਬਿਸਰਾਮ। ਇਕ ਲਿਵ ਲਗਹਿ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ॥ ੨੪॥ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਦ੍ਵੈਤ ਨ ਜਹਿਂ ਲੇਸ਼। ਇਕ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਨ ਕਲੇਸ਼[6]।ਆਵਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਬਾਬੀ ਪਾਸੇ। ਆਸਾਵਾਰਿ ਸੁ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇਂ ॥੨੫॥ ਜਿਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਬਰਖਾ ਹੋਇ। ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਵਡਭਾਗੀ ਜੋਇ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭੋਗ ਜਬਿ ਪਰੈ। ਭਾਟ ਨਕੀਬ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਕਰੈਂ॥੨੬॥ ਘਸਿ ਚੰਦਨ ਕੋ ਕੇਸਰ

[1]ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ। [2]ਦੁਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁੰਡਲ ਹਨ। [3]ਜਿਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। [4]ਦਸਤਾਰ। [5]ਬਿਨਾ ਮਾਰੇ। [6]ਨਾਂਹੀ (ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ) ਕਲੇਸ਼ ਹੈ (ਉਸ) ਇਕ ਪੂਰਨ ਵਿਚ (ਟਿਕਦੇ ਹਨ)।

*ਰਾਜਸੀ ਲਿਬਾਸ ਦਾ ਦ੍ਰਿਪਕ ਸੁਹਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੁੰਡਲ ਆਦਿ ਪਹਿਰਾਵੇ ਕੇਵਲ ਕਾਵ੍ਯ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਹੀ ਲਖਾਯਕ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੰਡਲਾਂ ਦੀ ਹਿਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਹਿਲਾਉ ਤੇ ਖਿੱਚ ਦੇ ਭਾਵ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਦਰਸਾਏ ਹਨ, ਉਸੇ ਭਾਵ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਰਣਨ ਨੂੰ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀ ਪ੍ਰਬਹੁ ਵਰਣਨ ਤੋਂ ਲੋੜਵੰਦੇ ਕਾਵ੍ਯ ਸੰਕੇਤ ਸਾਮਾਨ ਬੀ ਜੋ ਦਰਸਾਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣ ਦਰਸਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ ਜਿਹਾ ਕੁ ਤਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਤਾਂ ਪੂਰਣ ਹੈ ਜੇ ਕਵੀ ਕਵਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੀ ਵਿਚ ਲਿਆਵੇ, ਚਾਹੇ ਉਸ ਤਾਲ ਵਿਚ ਹੋਣ ਚਾਹੇ ਨਾ ਹੋਣ।

ਸਾਥ। ਆਨਹਿਂ ਦਾਸ ਧਰੇ ਜੁਗ ਹਾਥ। ਸੁਭਹਿ ਰਾਰਮਖੀ ਦੀਰਘ ਨੀਕਾ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਗ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਟੀਕਾ ॥ ੨੭ ॥ ਦਰਸਹਿਂ ਬਿਚ ਆਦਰਸ਼[1] ਬਦਨ ਕੋ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤੀ ਸਦਨ ਕੋ। ਬਾਰਿਬਾਰ ਸ਼ਮਸ[2] ਪਰ ਹਾਥ। ਫੇਰਤਿ ਕਰਹਿਂ ਸੁਧਾਰਨਿ ਨਾਥ ॥੨੮॥ ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਬਹੁਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਬੰਦਨ ਗਨ ਹੋਵੈ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਪਿਖੈਂ ਤਾਪ ਤ੍ਰੈ ਖੋਵੈਂ ॥੨੯॥ ਹੋਤਿ ਬਿਲਾਵਲ ਚੌਕੀ ਫੇਰ। ਬਜਤਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਰਬਾਬ ਬਡੇਰ। ਸਭਾ ਲਗੀ ਸਭਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨੰਤੇ। ਬਿਮਲ ਆਤਮਾ ਹ੍ਵੈ ਮਤਿਵੰਤੇ ॥ ੩੦ ॥ ਕੇਚਿਤ ਗਯਾਨ ਬਾਰਤਾ ਬੂਝਹਿਂ। ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਤਿਸ ਆਤਮ ਸੂਝਹਿਂ। ਕੇਚਿਤ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਟਹਿ ਜਮ ਜਾਲਾ ॥ ੩੧ ॥ ਕੇਚਿਤ ਕਰਹਿਂ ਭਗਤਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸਤਿਨਾਮੂ। ਐਸੀ ਲਿਵ ਲਾਗਹਿ ਉਰ ਅੰਤਰ। ਸਿਮਰਨਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੈ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੩੨ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਹੁਇ ਜਾਇ ਇਕਾਗਰ। ਜਥਾ ਜੋਤਿ ਜੋਗੀਨਿ ਉਜਾਗਰ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਾਸਹਿ। ਜਹਾਂ ਸਦੀਵ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ॥੩੩॥ ਕੇਚਿਤ ਪਾਵਹਿਂ ਆਤਮ ਗਯਾਨਾ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਿ। ਡੇਢ ਜਾਮ ਲੌ ਜਬਿ ਦਿਨ ਆਵੈ। ਤਾਵਤ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਸੁਹਾਵੈਂ ॥੩੪॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਦਾਸ। ਕਰਹਿਂ ਕੁਮਤਿ ਕੇ ਬੰਧ ਬਿਨਾਸ਼। ਪੁਨਹਿ ਰਸੋਈਆ ਹਾਦਰ ਹੋਇ। ਠਾਂਢੋ ਰਹੈ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਇ ॥ ੩੫ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਹਿ ਤਬ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਜੀ ਭੋਜਨ ਤਯਾਰਹਿ'। ਉਠਹਿਂ ਗੁਰੂ, ਸੁਤ ਸੰਗ ਸਥਾਨ। ਬੈਠਹਿਂ[3], ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿਂ ਪਾਨ ॥੩੬॥ ਇਕ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਦੀਰਘ ਥਾਰ। ਇਕ ਪਰ ਬੈਠਹਿਂ ਆਪ ਉਦਾਰ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਅਚਿ ਭੋਜਨ ਨਾਨਾ। ਪਾਨੀ ਪਾਨ ਪਖਾਰਹਿ ਪਾਨਾ[4] ॥੩੭॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਸੁਠ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਥਿਰੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਸੁਖੋਪਤਿ ਧਰੈਂ। ਡੇਢ ਜਾਮ ਦਿਨ ਤੇ ਉਠ ਕਰਿ ਕੈ। ਧਰਹਿਂ ਸੌਚ ਆਲਸ ਪਰ ਹਰਿ-ਕੈ ॥੩੮॥ ਬਹੁਰ ਦਿਵਾਨ ਬਿਖੈ ਥਿਤ ਹੋਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਆਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਸਿਧਯਾ ਲਗਿ ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਸ ਰਾਗ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ੋਧ ਜਨ ਪਿਖਿ ਅਨੁਰਾਗ ॥੩੯॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਨਿਸ ਬੀਤੀ ਹੇਰਿ। ਭੋਜਨ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਪੁਨ ਫੇਰ। ਜਾਮ ਜਾਇ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਸਿ ਹੋਇਂ। ਪੌਢਹਿਂ ਬਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਸੋਇ।

---

[1]ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ। [2]ਦਾੜ੍ਹੀ। [3]ਮੂੰਹੜਾ ਕਾਠੇ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। [4]ਪਾਨੀ ਪੀਕੇ ਹੱਥ ਧੋਂਵਦੇ ਹਨ।

॥੪੦॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਪੁਨ ਜਾਗਹਿ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਿ ਕੋ ਲਾਗਹਿ। ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਗਾਗਰ ਕੇ ਸੰਗ। ਸਰਬ ਰਿਤੁਨਿ ਮੱਜਤਿ ਸਰਬੰਗ॥ ੪੧ ॥ ਇਮ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰੰਤੇ। ਜਿਨ ਤੇ ਜਨ ਅਨੇਕ ਉਧਰੰਤੇ। ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਨੈ ਬਾਸ ਸਤਿਗੁਰ ਚਿਤਚਾਹੀ ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਤ ਬਿਵਹਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਹਯੋ ਕੋਸ ਭਰ ਨਗਰ ਤੇ ਗੌਰਾ ਸਿਵਰ ਲਗਾਇ। ਚਾਹਤਿ ਕਰਨੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਘਾਤ[1] ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਤਿ ਬਿਤਾਵੈ। ਨਿਜ ਸੈਨਾ ਕੋ ਧੀਰ ਧਰਾਵੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਪੋਖਨਿ ਕਰੈ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਤਯਾਰੀ ਧਰੈ॥੨॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਚਢਨਿ ਕੋ ਚਾਹਾ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਦੇਸ਼ਨਿ ਜੰਗਲ ਮਾਂਹਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਕੇ ਤੀਰ। ਗਮਨੇ ਸੰਗ ਮਹਾਂ ਭਟ ਭੀਰ॥੩॥ਬਜਹਿ ਦੁਰੋਬ ਦੁੰਦਭਿਨਿ ਦੀਹਾ[2]। ਜਿਹ ਸੁਨਿ ਸੂਰਨਿ ਹੁਇ ਰਣ ਪ੍ਰੀਹਾ[3]। ਹਯ ਪ੍ਰੇਰਹਿਂ ਗਹਿਂ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵਹਿਂ*। ਕੇਚਤਿ ਵਾਹਨਿ ਪੁਸ਼ਟ ਕੁਦਾਵਹਿਂ ॥੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅਰੂਢਿ ਤੁਰੰਗ। ਬੇਗੀ ਚੰਚਲ ਬਲ ਸਰਬੰਗ। ਬਾਗ ਉਠਾਇ ਤੁੰਦ ਤਬਿ ਕਰਨੈ। ਨਟ ਸਮ ਫਾਂਦਤਿ ਚਪਲਤਿ ਚਰਨੈ ॥ ੫॥ ਕਰਹਿਂ ਕਵਾਇਦ ਤੋਮਰ ਤੀਰ। ਜਿਮ ਰਣ ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ ਬਰ ਬੀਰ। ਅਧਿਕ ਧਵਾਇ ਦੀਨਿ[4] ਮੈਦਾਨ। ਮਨ ਮਨਿੰਦ ਜਿਹ ਬੇਗ ਮਹਾਨ ॥ ੬ ॥ ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਇ ਫੇਰਿ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਖਰੇ† ਮਿਲਾਵਨ ਸੈਨਾ ਪਾਛੇ[5]। ਮਾਰਗ ਚਲਤਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਕੌਤਕ ਕਰਤਿ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਦਿਢ ਕਰਨਿ ਅਨੂਪ। ਜਗ-ਤੇਸੁਰ ਕੋ ਸਪਤਮ ਰੂਪ। ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਤੀਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।ਦਿਨ ਗਮਨੈਂ ਡੇਰਾ ਨਿਸ ਪਾਵੈਂ ॥੮॥ ਕੇਤਿਕ ਮਹਿਲਾਂ‡ ਕੇ ਸੰਗ ਡੇਰੇ।ਲਜਾਏ ਸਤਿਗੁਰ ਇਤ ਹੀ ਓਰੇ। ਸਯੰਦਨਿ[6] ਸਕਟਨਿ[7] ਮਹਿਂ ਗਨ ਦਾਸੀ। ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿਂ ਜੋ ਨਿਜ ਪਾਸੀ ॥ ੯ ॥ ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਉਤਰੇ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਹਿਤ ਤੇ ਗੌਰਾ

---

[1]ਦਾਉ,ਮੌਕਾ। [2]ਭਾਰੀ। [3](ਦੀ) ਇੱਛਾ। [4]ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ। [5]ਪਿਛਲੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਵਣ ਲਈ ਖੜੋਏ। [6]ਰਥਾਂ। [7]ਗੱਡਿਆਂ। *ਪਾਃ—ਪਲਾਵਹਿ। †ਪਾਃ—ਕਰੇ।

‡ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਏ। ਬੰਸਾਵਲੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਵਿਵਾਹ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ੧ ਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਆਹ ਆਇਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਰਾਧਿ ੫ ਅੰਸ ੨੭ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕੈਸ ਰਹਾਯੋ। ਸੰਗ ਤੀਨ ਸੈ ਭਟ ਅਸਵਾਰ। ਰਚਹਿੰ ਜੰਗ ਬਡ ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ ॥ ੧੦ ॥ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮ ਕੀਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਪੁਨ ਸੁਪਤਾਇ।ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸੌਚ ਇਸ਼ਨਾਨੇ। ਜ਼ੀਨ ਡਾਰਿਹਯ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨੇ ॥ ੧੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅਗਾਰੀ ਚਾਲੇ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਯੋ ਚਢ੍ਯੋ ਦਲ ਨਾਲੇ। ਪਾਛੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੌ ਰਨਿਵਾਸ। ਡੋਰੇ ਸਯੰਦਨ ਦਾਸੀ ਦਾਸ॥੧੨॥ ਨ੍ਰਿਪ ਲੇ ਕਰਿ ਰੌਰਾ ਚਢਿ ਚਾਲਾ। ਨਿਜ ਬਜਵਾਇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਤ੍ਰੁੱਦ੍ਰਵ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਸਕਲ ਬਹੀਰ ਪਰਯੋ ਤਿਤ ਜਾਵੈ ॥ ੧੩ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਡੇਰਾ। ਜਾਤਿ ਚਲਯੋ ਉਮਰਾਵ ਬਡੇਰਾ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ਰ ਤੀਰ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਚਹੈ ਮਹਾਂ ਭਟ ਭੀਰ ॥ ੧੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅਗਾਰੀ ਆਇ। ਪਾਛੇ ਮਹਿਲਾਦਿਕ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿਬੋ ਤਿਨ ਹੋਇ। ਤੁਰਕਨਿ ਅਨੀ[1] ਬਿਲੋਕੇ ਸੋਇ ॥ ੧੫॥ ਬੂਝਯੋ 'ਇਹ ਕਿਸ ਕੋ ਹੈ ਡੇਰਾ ?। ਗਮਨਤਿ ਜਾਤਿ ਵਹੀਰ ਬਡੇਰਾ'। ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ 'ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ। ਆਗੇ ਗਏ ਸੈਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਇਹ ਬਹੀਰ ਉਤ ਜਾਈ'। ਜਬਿ ਤੁਰਕਨਿ ਐਸੀ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਸੋ ਉਮਰਾਵ ਕਹਨਿ ਤਬਿ ਲਾਗਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਕੋਪ ਸੁ ਜਾਗਯੋ ॥ ੧੭ ॥ 'ਇਨ ਕੋ ਹੁਤੋ ਪਿਤਾਮਾ ਜਬੈ। ਮੋਰ ਪਿਤਾਮਾ ਮਾਰਯੋ ਤਬੈ। ਮੁਖਲਸਖਾਨ ਬੀਰ ਬਰ ਬੰਕਾ। ਰਨ ਮੈਂ ਕਰਯੋ ਸੰਘਾਰ ਨਿਸ਼ੰਕਾ ॥੧੮॥ ਅਬਿ ਔਚਕ ਭਾ ਮੇਲ ਹਮਾਰਾ।ਲੂਟ ਲੇਉ ਇਨ ਕੋ ਦਲ ਸਾਰਾ।ਸਯੰਦਨ ਡੋਰੇ ਲੀਜਹਿ ਘੇਰ। ਜਾਨਿ ਨਹੀਂ ਦਿਹੁ ਇਨਹਿ ਅਗੇਰ ॥ ੧੯ ॥ ਡੇਰੇ ਸਕਲ ਦੁਖਾਵਨਿ ਕਰੋ। ਜੇ ਕਰਿ ਖਰੋ ਕਰਹਿ ਤਬਿ ਲਰੋ[2]'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸੈਨ ਤੁਰਕ ਸਮੁਦਾਇ।ਘੇਰਿ ਬਹੀਰ ਖਰੇ ਅਗੁਵਾਇ ॥੨੦॥ਇਕ ਅਸਵਾਰ ਧਵਾਵਤਿ ਗਯੋ। ਮਿਲਯੋ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਆਪ ਚਲੇ ਇਤ ਜਾਤੇ। ਪੀਛੇ ਮਿਲੇ ਤੁਰਕ ਰਿਸ ਰਾਤੇ ॥੨੧ ॥ ਘੇਰਯੋ ਸਕਲ ਵਹੀਰ ਤੁਮਾਰਾ। ਹਟਿ ਕਰਿ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ ਉਦਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਰੰਗ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਸਕਲ ਪ੍ਰਬਲ ਦਲ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥—ਆਨਿ ਜੰਗ ਕੋ ਕਾਰਜ ਪਰਯੋ। ਹਮਹਿ ਪਿਤਾਮੇ ਬਰਜਨਿ ਕਰਯੋ। ਅਸਮੰਜਸ ਹੋਈ ਅਬਿ ਆਨਿ—। ਖਰੇ ਬਿਚਾਰਯੋ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ

[1]ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ। [2]ਜੇ ਰੋਕ (ਆਪਣਾ ਦਲ ਲੜਨ ਲਈ) ਖੜਾ ਕਰਨ ਤਦੋਂ ਲੜੋ।

ਬੂਝਯੋ 'ਕੌਨ ਪਿਛਾਰੀ?।ਜਥੇਦਾਰ ਆਵਤਿ ਬਲ ਭਾਰੀ'।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ
ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸੈਨਾ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਈ॥੨੪॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਹੀਨ
ਸਭਿ ਆਇ ਪਿਛਾਰੇ। ਸੁਨਯੋ ਦੂਰ ਦੁੰਦਭਿ ਧੁਨਕਾਰੇ। ਭਗਤੂ ਕੇਰ
ਨਿਨਾਵਾਂ[1] ਆਵਤਿ। ਅਪਰ ਨ ਸੈਨਾਪਤਿ ਕੋ ਪਾਵਤਿ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ
ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਜੇ ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਹੈ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਅਪਨੀ
ਮਾਤਨਿ ਆਪਹਿ ਲਰਾਵਹਿ। ਲਰਹਿ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਸਕਲ ਬਚਾਵਹਿ'॥੨੬
॥ ਇਮ ਕਹਿ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਯੋ। ਪਾਛੈ ਕਟਕ ਚਲਯੋ ਉਮਡਾਯੋ।
ਮਨ ਮਹਿ ਗਿਨਹਿ[2]-ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਰੇ। ਹਮ ਕੋ ਲਰਨਿ ਹੁਕਮ ਨਹਿ
ਕਰੇ ॥੨੭॥ ਦਲ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਹੋਇ ਘਨੇਰਾ। ਹਮ ਮਾਰਹਿਂ, ਤਹਿਂ ਕਹੈਂ
ਨ ਫੇਰਾ[3]-।ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਕੋ ਕਹੈ ਨ ਬੈਨ।ਸੰਗ ਚਲਤਿ ਕਰਿ ਨੀਚੇ ਨੈਨ
॥ ੨੮ ॥-ਆਵਤਿ ਅੰਤਹਿਪੁਰਿ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਭਾ ਖੋਟ
ਬਡੇਰਾ-। ਸਭਿ ਜੋਧਾ ਸੈਨਾਪਤਿ ਆਦਿ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਚਲੇ ਬਿਨਾ ਅਹਿਲਾਦ
॥੨੯॥ ਜਹਾਂ ਤੁਰਕ ਦਲ ਇਕਠੋ ਹੋਯੋ। ਆਨਿ ਤਹਾਂ ਗੌਰੇ ਸਭਿ ਜੋਯੋ।
ਨਿਜ ਅਸਵਾਰਿਕ[4] ਤਹਾਂ ਪਠਾਯੋ। 'ਗੁਰ ਵਹੀਰ ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਅਟਕਾਯੋ?
॥੩੦॥ਆਗਾ ਛੋਰਿ ਦੇਹੁ ਹਮ ਜਾਨਾ।ਨਾਹਿ ਤ ਪਰਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘਮਸਾਨਾ।
ਇਹਾਂ ਪੂਜਾ ਕੇ ਨਾਂਹਿਨ ਲੋਕ। ਕਰਿ ਬਲ ਕੋ ਜਿਨ ਲੇਤੇ ਰੋਕ ॥ ੩੧ ॥
ਮਾਰਨ ਮਰਨੋ ਕਾਜ ਹਮਾਰੋ। ਨਹਿ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਖਰੇ ਨਿਹਾਰੋ[5]'। ਸੁਨਿ
ਤੁਰਕਨਿ ਮਨ ਮਾਨ ਬਡੇਰੇ। ਭਾਖੇ ਬਾਕ ਸਕੋਪ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੨ ॥
'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਹਾਰੇ ਲੈ ਹੈਂ ਛੀਨ।ਹਤਹਿਂ ਨ ਫੇਰ ਬਨਹੁ ਜੇ ਦੀਨ[6]। ਜੇ ਪ੍ਰਿਯ
ਪ੍ਰਾਨ ਆਪਨੇ ਜਾਨਹੁ। ਹਯ ਆਯੁਧ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਿ ਪਯਾਨਹੁ'॥੩੩॥ ਇਮ
ਗੌਰੇ ਜਬਿ ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਨੀ।ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਰਿਸ ਕੀਨਸਿ ਘਨੀ।-ਅਬਿ ਗੁਰ
ਹਿਤ ਕੈ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵੌਂ। ਕੈ ਰਣ ਜੀਤਿ ਖਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵੌਂ ॥ ੩੪ ॥ ਸਮਾਂ
ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਰਹਯੋ ਹਮੇਸ਼। ਪਾਯੋ ਆਜ ਸਮੋਂ ਇਹ ਬੇਸ਼[7]। ਮੋ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਇ
ਸਮੁਦਾਇ। ਦੋਨਹੁਂ ਲੋਕਨਿ ਕਸ਼ਟ ਉਪਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਸੋ ਅਬਿ ਮਿਟਹਿ
ਕਰਹਿ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ। ਇਸ ਤੇ ਕੋ ਆਛੋ ਹੁਇ ਸ੍ਵਾਰਥ-। ਇਮ ਗਿਨ ਮਨ

---

[1]ਭਗਤੂ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਿਨਾਵਾਂ। [2](ਸੂਰਮੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। [3]ਜੇ ਅਸੀਂ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਨਾਂ (ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਲੜੇ)। [4]ਇਕ ਅਸਵਾਰ। [5]ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਨਾ ਰੋਕੋ, ਭਾਵ ਰਾਹ ਛੋੜ ਦਿਓ। [6]ਜੇ ਦੀਨ ਬਣੋਗੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਾਂਗੇ। [7]ਵਧੀਆ, ਚੰਗਾ।

ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਉਤਸਾਹਾ।–ਕਰੌਂ ਜੰਗ ਭੀਖਨ–ਚਿਤ ਚਾਹਾ ॥੩੬॥–ਜੇ ਅਬਿ ਲਰੌਂ ਨ ਮੈਂ ਰਿਸ ਧਰਿ ਕੈ। ਕਰੌਂ ਨ ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਗੁਰਕੋ ਕਾਜ ਬਿਗਰ ਬਡ ਜੈ ਹੈ। ਤੁਰਕ ਨ ਟਰਹਿਂ ਲੂਟਿ ਸਭਿ ਲੈ ਹੈਂ ॥ ੩੭ ॥ ਧ੍ਰਿਗ ਜੀਵਨ ਮੇਰੋ ਜਗ ਮਾਹੀ।ਕਹੈ ਜਗਤ 'ਜੋਧਾ ਇਹ ਨਾਂਹੀ। ਬਿਗਰਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਕਾਜ ਨਿਹਾਰਾ। ਲਰਿ ਕਰਿ ਗਨ ਰਿਪੁ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਾਰਾ' ॥ ੩੮ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਫਲ ਮਰਨ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਜੀਤੇ ਸੁਧਰਹਿ ਕਾਜ ਬਡੇਰਾ। ਭਇ ਸਹਾਇ ਆਨਿ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਵਸਰ ਲਹਿ ਅਸ ਹਾਥ[1]–॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਜੰਗੀ ਦੇਹੁ ਬਜਾਇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਭੋ ਸਿਖਹੁ! ਲਿਹੁ ਬਲ ਸੰਭਾਰੇ। ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਗੁਰ ਰਖਵਾਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਪਯਾਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਕੀਜਹਿ। ਤੁਰਕ ਸਿੰਘਾਰਨਿ ਮਹਿਂ ਮਨ ਦੀਜਹਿ'। ਸੁਭਟ ਤੀਨ ਸੈ ਹੁਤੇ ਜੁ ਸੰਗ। ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਭਾ ਹਿਤ ਜੰਗ ॥ ੪੧ ॥ ਸਭਿ ਸੂਰਨਿ ਕੋ ਭਯੋ ਅਨੰਦਾ–ਤੁਰਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਕਰਹਿ ਨਿਕੰਦ–। ਜਬਿ ਦੁੰਦਭਿ ਇਨਹੂੰ ਬਜਵਾਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਉਮਡਾਯੋ ॥੪੨॥ ਸਭਿ ਬਹੀਰ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਕਰਯੋ। ਫਰਕ ਸਾਥ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲ ਪਰਯੋ। ਰੋਕਨਿ ਲਗੇ, ਸੁ ਗੌਰਾ ਅਰਯੋ[2]। ਤ੍ਯਾਗਿ ਤੁਫੰਗੈਂ[3] ਤੂਰਨ ਲਰਯੋ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਨਵਮਿ ਰਾਸਿ 'ਤੁਰਕਨ ਸੈਂ ਝਖੇਰਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਗੌਰੇ ਦਾ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਲਖ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੀ ਛੁਟੀ ਲਗੇ ਤੁਰਕ ਤਨ ਘਾਇ। ਗਿਰੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤੇ ਤੁਰਤ ਜੇ ਅਤਿ ਹੈਂ ਅਗੁਵਾਇ[4] ॥੧॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ ਲਿਯੋ ਘੇਰ ਆਗੋ ਖਰੋ ਤਾਂਹਿ ਠੌਰੇ। ਸਭੈ ਰੋਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ, ਬਡੋ ਬੀਰ ਗੌਰੋ। ਭਯੋ ਦੂਰ ਕੈ ਪੰਥ ਚਾਲਯੋ ਬਹੀਰਾ। ਗੁਰੂ ਓਰ ਕੋ, ਛੋਰਿ ਚਿੰਤਾ, ਸਧੀਰਾ[5] ॥ ੨ ॥ ਰਿਪੂ ਦੌਰਿ, ਜਾਂਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਚਲੈਤੇ[6]। ਤਿਤੇ ਘੇਰਿ ਆਗੈ ਤੁਫੰਗੈਂ ਹਨੈਤੇ[7]। ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਦੀਨੇ ਬਹੀਰੈ ਪਿਛਾਰੀ। ਰਚਯੋ ਜੰਗ ਭੀਮੰ ਰਿਸੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ॥੩॥ ਕਰੇ ਤੇਜ ਤਾਜੀ ਧਰੇ ਹਾਥ ਨੇਜੇ। ਪਰੋਏ ਪਰੇ* ਸੋ ਜਮੰਧਾਮ ਭੇਜੇ[8]। ਚਲੈਂ

---

[1](ਮਸਾਂ) ਐਸਾ ਸਮਾ ਲੱਭਾ ਹੈ। [2]ਤੁਰਕ ਰੋਕਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਗੌਰਾ ਅੜ ਖਲੋਤਾ। [3]ਈਤ੍ਰ ਕਾਂ ਚਲਾ ਕੇ। [4]ਮੂਹਰਲੇ। [5]ਵਹੀਰ (ਤੁਰਕ ਦਲ ਤੋਂ) ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਰਫ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲ ਪਿਆ, ਚਿੰਤਾ ਛੱਡ ਕੇ, ਧੀਰਜ ਨਾਲ। [6](ਜਿਸ) ਤਰਫ ਨੂੰ (ਵਹੀਰ) ਜਾਂਦਾ ਸੀ। [7](ਘੋੜੇ ਤੁਰਗਾਂ) ਦੇ ਦੁਕਾਂ ਮਾਰਦੇ। [8](ੳ) ਪਰੋਏ ਗਏ......। (ਅ) ਪਰੋਕੇ ਪਰੇ (ਦੂਰ ਸੋਟੇ ਤੋਂ) ਜਮ ਧਾਮ ਨੂੰ ਭੇਜੇ।

*ਪਾ: -ਬਟੇ=ਵੜਿਆਂ ਵਾਂਙੂ।

ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਧਸੈਂ ਦੇਹ ਫੋਰੈਂ। ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਭੂਮੈਂ, ਫਿਰੈਂ ਛੂਛ ਘੋਰੇ ॥੪॥ ਕੜਾ-ਕਾੜ ਬੰਦੂਕ ਛੁੱਟੀ ਕੜੱਕੈਂ। ਭੁਏ ਘਾਵ ਜੋਧਾਨਿ ਤੇਗੇ ਸੜੱਕੈਂ। ਮਿਲੈਂ ਬੀਰ, ਬਾਹੈਂ ਕਟੈਂ ਅੰਗ ਡਾਰੈਂ। ਕਰੈਂ ਬੀਰ ਹੇਲਾ ਸੁ ਮਾਰੈਂ ਪੁਕਾਰੈਂ ॥੫॥ ਜਬੈ ਮਾਰ ਐਸੀ ਕਰੀ ਸੂਰ ਗੋਰੇ। ਹਟੇ ਮੂੰਡ ਫੂਟੇ* ਪਿਖੇ ਤਾਂਹਿ ਠੌਰੇ। ਪਰੇ ਘਾਵ ਖੈ ਕੇ ਕਿਤੇ ਪਾਨਿ ਜਾਚੈਂ। ਭਕਾਭੁੱਕ ਲੋਹੂ ਚਲੈ ਧੂਲ ਰਾਚੈ ॥ ੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਠਟਕੀ[1] ਚਮੂੰ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਰਿਸਯੋ ਕਹਤਿ ਉਮਰਾਵ। 'ਪਿਖਹੁ ਕਹਾਂ ਠਾਂਢੇ ਅਬਹਿ ਕਯੋਂ ਨ ਡਾਲਤੇ ਘਾਵ ॥੭॥ ਇਨਹਿ ਪਲਾਵਹੁ ਜੋ ਖਰੇ ਇਕ ਬਿਰ ਹੇਲਾ ਡਾਲਿ। ਪੁਨ ਬਹੀਰ ਲੂਟਹੁ ਸਕਲ ਬਡੋ ਸਮਾਲਹੁ ਮਾਲ' ॥੮॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਬਾਨੀ। ਪਤੀ ਜਾਨ ਮਾਨੀ[2]। ਤੁਫੰਗੈਂ ਸੰਭਾਰੀ। ਬਰੂਦਾਨਿ ਡਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਠੁਕੀ ਫੇਰ ਗੋਰੀ। ਕਰੀ ਤਯਾਰ ਛੋਰੀ। ਤੜਾਕੇ ਉਠਾਏ[3]। ਪਲੀਤੇ ਧੁਖਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਭਵਾਏ ਤੁਰੰਗਾ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਸੰਗਾ। ਕਰੇ ਨੇਰ ਆਏ। ਸੁ ਨੇਜ਼ੇ ਭ੍ਰਮਾਏ ॥ ੧੧॥ ਰਿਸਯੋ ਬੀਰ ਗੌਰਾ। ਖਰੇ ਤਾਂਹਿ ਠੌਰਾ। ਸੁ ਪੈਰੈਂ ਜਮਾਏ। ਨਹੀਂ ਚਾਲ ਪਾਏ[4] ॥੧੨॥ ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਗੋਰੀ। ਇਕੰ ਬਾਰਿ ਛੋਰੀ। ਬਕੈਂ ਸਿੱਖ ਸਾਰੇ। 'ਲਿਜੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਾਰੇ' ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਘਾਲਾ। ਮਹਾਂ ਹੇਲ ਡਾਲਾ। ਸਹਯੋ ਠਾਢ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਹਨੈ ਕ੍ਰੋਧ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੪ ॥ ਉਥੱਲੈਂ, ਪਥੱਲੈਂ। ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਹੱਲੈਂ। ਰਿਪੁ ਤੁੰਡ[5] ਤੋਰਾ। ਦਿਯੋ ਪਾਛ ਮੋਰਾ ॥੧੫॥ ਪੁਨੈ ਕੋਪ ਛਾਈ। ਘਨੀ ਸੈਨ ਆਈ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲਾਈ। ਸੁ ਧੌਂਸੇ ਬਜਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਉਲੰਘਯੋ ਬਹੀਰੈ[6]। ਪਿਖਯੋ ਨਾਂਹਿ ਤੀਰੈ[7]। ਤਬੈ ਗੌਰ ਬੀਰੈ। ਲਰਯੋ ਧਾਰਿ ਧੀਰੈ ॥ ੧੭ ॥ ਹਟੇ ਥੋਰ ਪਾਛੈ[8]। ਮਚਯੋ ਲੋਹ ਆਛੇ। ਦਿਨੈ ਅੰਤ ਜਾਨਾ। ਹਨੈ ਤਾਹਿ ਬਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਨਿਕਾਰੀ। ਫਿਰੀ ਝੁਕਿ ਮਾਰੀ[9]। ਹੱਥਾਵੱਥ ਹੋਏ। ਰਿਪੂ ਪ੍ਰਾਨ ਖੋਏ ॥ ੧੯ ॥ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਦੀਨੇ। ਜਿਨੂੰ ਵਾਰ ਕੀਨੇ। ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਗੌਰਾ। ਫਿਰਯੋ ਜੰਗ ਦੌਰਾ ॥੨੦॥ ਭਰੀ ਸ਼ੋਣ ਸਾਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਸੰਭਾਰੀ। ਖਰਾਖੱਰ ਬਾਹੈਂ। ਕਟੈਂ, ਅੰਗ ਲਾਹੈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਘਨੋ ਜੰਗ ਘਾਲਾ। ਭਈ ਭੂਮ ਲਾਲਾ। ਗਿਰੇ ਰੁੰਡ

[1] ਠਠੰਬਰੀ। [2] ਮਾਲਕ ਜਾਣਕੇ ਮੰਨੀ। [3] ਤੜਤੜ ਸ਼ਬਦ ਦੇਇਆ (ਅ) ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਫੇਰ ਭਰੀ (ਬੰਦੂਕ)। [4] ਪੈਰ ਚਲਾਏ ਨਹੀਂ। [5] ਮੂੰਹ। [6] ਵਹੀਰ (ਦੂਰ) ਲੰਘ ਗਿਆ। [7] ਨੇੜੇ ਨਾ ਦੇਖਿਆ (ਗੋਰੇ ਨੇ)। [8] ਥੋੜਾ ਪਿੱਛੇ ਹਟਿਆ (ਗੌਰਾ)। [9] ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਵਾਹੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ।

*ਪਾ:—ਮੂੰਡ ਖੋਟੇ।

ਮੁੰਡੈ । ਕਰੇ ਖੰਡ ਤੁੰਡੈ ॥ ੨੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਗਨ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਹਤਹਿ ਤੁਪਕ ਤਰਵਾਰ। ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਆਗੇ ਦੀਏ ਅਰ੍ਯੋ ਮਨਿੰਦ ਕਿਵਾਰ[1]॥੨੩॥ਅੰਤਹਿਪੁਰਿ[2] ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਅਪਰ ਬਹੀਰ ਸਮੂਹ। ਵਸਤੂ ਸਹਿਤ ਸੁਖ ਸੋਂ ਗਏ ਭਯੋ ਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਯੂਹ[3] ॥ ੨੪ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਦਿਨ ਕੇਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹ੍ਯੋ ਜਬਿ ਲੌ। ਕਰਿ ਜੰਗ ਅਰ੍ਯੋ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਤਬਿ ਲੌ। ਪੁਨ ਸੂਰ ਅਥ੍ਯੋ ਤਮ ਫੈਲ ਗਯੋ। ਰਣ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਦੇਖਨਿ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਤੁਰਕਾਨਿ ਤਬੈ ਤਮ ਜਾਨਿ ਤਹਾਂ।ਰਣ ਤ੍ਯਾਗਿ ਹਟੇ ਉਮਰਾਵ ਜਹਾਂ।ਅਬਿ ਨਾਂਹਿ ਚਲੈ ਬਸ ਰਾਤ ਪਰੀ । ਅਰੁ ਸੈਨ ਅਰੀ[4] ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਲਰੀ॥੨੬॥ ਬਿਚਲੇ ਨਹਿਂ* ਧੀਰਜ ਧਾਰਿ ਰਹੇ। ਭਟ ਨਾਹਕ ਭੇੜ ਮ੍ਰਿਤੂ ਸੁ ਲਹੇ। ਤੁਰਕਾਨਿ ਤਹਾਂ ਹਟਿ ਡੇਰ[5] ਕਿਯੋ।ਮ੍ਰਿਤੂ ਘਾਇਲ ਦੇਖਿ ਸੰਭਾਲ ਲਿਯੋ॥ ੨੭॥ ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਵਤਿ ਭਾ। ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ਿ ਜਾਵਤਿ ਭਾ। ਜਬਿ ਕੋਸ ਰਹੇ ਥਿਰ ਹੋਤਿ ਭਯੋ। ਨਿਜ ਸੂਰ ਸੁ ਡੇਰ ਲਗਾਇ ਦਿਯੋ ॥੨੮॥ ਗੁਰ ਤੀਰ ਬਹੀਰ ਗਯੋ ਸਭਿ ਹੂੰ। ਗੁਰ ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ ਮਿਲੇ ਜਬਿ ਹੂੰ। 'ਤੁਰਕਾਂਨਿ ਨਹੀਂ ਨੁਕਸਾਨ ਕਿਯੋ। ਪਹੁੰਚੇ ਅਪਨੀ ਵਸਤੂ ਸੁ ਲਿਯੋ ॥੨੯॥ ਕਿਮ ਜੰਗ ਭਯੋ ਬਡ ਨਾਦ ਉਠ੍ਯੋ। ਕਹੁ ਕੇਤਿਕ ਸੂਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੁਠ੍ਯੋ?'। ਤਿਨ ਬੀਚ ਹੁਤੇ ਮਤਿਮਾਨ ਮਹਾਂ। ਸਭਿ ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਇ ਕਹਾ ॥ ੩੦ ॥ 'ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕ ਲਏ। ਲਲਕਾਰਤਿ ਨੇਰ ਜਿ ਆਨ ਕਿਏ। ਬਰਜੇ ਤਰਜੇ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਜਬੈ। ਨ ਮਿਟੇ ਕਰਿ ਦੌਰ ਪਰੇ ਸੁ ਤਬੈ॥੩੧॥ਨਿਜ ਸੂਰਨਿ ਕੋ ਲਲਕਾਰਿ ਭਲੇ।ਥਿਰ ਅੱਗ੍ਰ ਭਯੋ ਨਹਿ ਪੈਰ ਚਲੇ। ਰਣ ਥੰਭ ਮਨੋ ਤਿਸ ਥਾਨ ਖਰ੍ਯੋ। ਤੁਰਕਾਨਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਜ਼ੋਰ ਕਰ੍ਯੋ ॥੩੨॥ ਤਬਿ ਮਾਰ ਤੁਫ਼ੰਗਨਿ ਹੋਨਿ ਲਗੀ। ਬਹੁ ਜੰਗ ਮਚ੍ਯੋ ਰਿਸ ਭੂਰ ਜਗੀ।ਸਭਿ ਰੋਕ ਰਖੇ ਹਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤਹਾਂ।ਨਹਿਂ ਆਵਨਿ ਦੀਨਿ ਬਹੀਰ ਜਹਾਂ ॥੩੩ ॥ ਤਰਵਾਰਨਿ ਕੇ ਸੁ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੇ। ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਰੇ ਅਗਵਾਨ ਲਰੇ। ਬਹੁ ਘਾਲ ਰਹੇ ਬਲ ਆਵਨ ਕੋ। ਤਿਹ ਥਾਨ ਰੋਖੇ,ਕਰਿ ਘਾਵਨ ਕੋ ॥੩੪॥ ਵਸਤੂ ਨ ਗਈ, ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਭਯੋ। ਪਹੁੰਚੇ ਚਲਿ ਪੰਥ ਅਨੰਦ ਕਿਯੋ। ਤੁਮ ਆਪ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇ ਰਹੇ। ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਬੀਰ ਬਿਲੰਦ ਅਹੇ ॥੩੫॥ ਡਰਹੀਨ ਲਰ੍ਯੋ,ਤੁਰਕਾਨ ਹਤੇ। ਬਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੁਤੇ ਪਰ ਲੀਨ ਛਤੇ।

[1]ਤਖਤੇ ਵਾਂਙੂ [2]ਮਹਲਾਂ [3]ਵਿਘਨ [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਤ੍ਯੂਹ]। [4]ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ [5]ਡੇਰਾ। *ਪਾ:-ਬਿਚਲੇ ਨਹਿ।

ਜਬਿ ਲੌ ਉਲੰਘੇ ਸਭਿ ਆਇ ਗਏ। ਤਬਿ ਲੌ ਲਰਤੇ ਖਿਤ ਹੋਤਿ ਭਏ ॥੩੬॥ ਜਬਿ ਜਾਨਿ ਲਈ—ਮੁਖ ਸੰਗ ਸਬੈ। ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਤੀਰ—ਚਲਨੇ ਸੁ ਤਬੈ। ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਫ਼ਰੀਫ਼ ਕਰੀ ਤਿਸ ਕੀ। ਹਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਸਹਾਇ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕੀ[1] ॥ ੩੭॥ ਗੁਰ ਹੇਤੁ ਸਰੀਰ ਨ ਪਯਾਰ ਧਰਨੇ। ਭਟ ਘੇਰ ਲੀਏ ਬਹੁ ਸੰਗ ਲਰਨੇ। ਸ੍ਰਮ ਹੋਤਿ ਭਏ ਪਿਖਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਟੇ।ਤਜਿ ਦੂਰ ਗਏ ਤਬਿ ਏਹੁ ਮਿਟੇ ॥੩੮॥ਅਬਿ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਭਾ। ਹੋਇ ਦੂਰ ਸੁ ਡੇਰ ਲਗਾਵਤਿ ਭਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ। ਨਿਜ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨ ਸੁ ਜਾਨਿ ਲਏ ॥ ੩੯॥ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਵਨ ਦਾਸ ਕਰਨੇ। 'ਤਿਹ ਲਯਾਉ ਹਕਾਰਿ,ਬਿਸਾਲ ਲਰਨੇ। ਅਪਰਾਧ ਕਰਨੇ,ਬਖਸ਼ੈਂ ਸਭਿ ਹੀ।ਦੁਖ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਤੇ ਛੁਟਕੈਂ ਅਬਿਹੂੰ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਸੇਵਕ ਧਾਇ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਨਿ ਤਾਂਹਿ ਕਿਯੋ। ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਹਾਥਨਿ ਬੰਦਿ ਭਲੇ। ਅਭਿ-ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਤਹਾਂ ਸੁ ਖਲੇ ॥ ੪੧ ॥ ਕਹਿ 'ਤੂੰ ਚਲਿ, ਮੈਂ ਪੁਨ ਆਵਤਿ ਹੌਂ। ਨਿਜ ਸੂਰਨ ਡੇਰ[2] ਲਗਾਵਤਿ ਹੌਂ। ਤਨ ਘਾਇਲ ਸ੍ਰੋਣ ਥੰਭਾਵਤਿ ਹੌਂ। ਮ੍ਰਿਦੁ ਖਾਕਨਿ ਧਾਰ ਬਤਾਵਤਿ ਹੌਂ' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਬਾਜ ਧਵਾਇ ਗਯੋ। ਜਿਮ ਗੈਰ ਕਹਯੋ ਸੁ ਸੁਨਾਇ ਦਯੋ। ਗੁਰ ਫੇਰ ਪਠਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ਤਬੈ। 'ਬਿਨ ਦੇਰ ਇਹਾਂ ਤਿਸ ਲਯਾਉ ਅਬੈ' ॥੪੩॥ ਪੁਨਿ ਧਾਇ ਗਯੋ 'ਸਹਿਸਾਇ ਚਲੋ। ਗੁਰ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਆਪ ਖਲੇ। ਕਹਿ ਮੋਹਿ ਉਤਾਇਲ ਭੇਜ ਦਿਯੋ। ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਤੀਰ ਮਿਲਾਇ ਲਿਯੋ' ॥ ੪੪ ॥ ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਫੇਰ ਉਚਾਰਤਿ ਹੈ। 'ਕਹੀਏ ਪਗ ਪਾਨ ਪਖਾਰਤਿ ਹੈ। ਰਜ ਅੰਗ ਉਤਾਰ ਸੁ ਆਵਤਿ ਹੈ।ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੋ ਲਲਚਾਵਤਿ ਹੈ'॥੪੫॥ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਜਾਇ ਸੁਨਾਇ ਦਿਯੋ। ਗੁਰ ਦਾਸ ਪਠਾਵਨ ਆਨ ਕਿਯੋ। 'ਅਬਿ ਜਾਇ ਕਹੋ ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਕੋ। ਚਲਿ ਜੇ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਇਤ ਕੋ॥੪੬॥ ਗੁਰ ਤੌ ਫਿਰ ਆਪਹਿ ਆਵਤਿ ਹੈਂ। ਗਮਨੋ ਨਤੁ,ਆਪ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈਂ"। ਇਮ ਜਾਇ ਕਹਯੋ ਸੁਨਿ ਤੂਰਨ ਹੀ। ਗਮਨਯੋ ਪਿਖਬੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਹੀ ॥੪੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਰਜ ਸਮੇਤ ਆਯੁਧ ਲਗੇ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲਯੋ ਤੁਰੰਗ।ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜਹਿਂ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਮੰਗ ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਭੈਰਸਾਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

[1]ਬਹੁਤੇ ਮਾਰੇ (ਉਸ ਨੇ) ਕਿਸੇ ਦੀ (ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ) ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਮੰਗੀ। [2]ਡੇਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

(ਜਿਲਦ ਦਸਵੀਂ)

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਦਸਵੀਂ

੧ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ-ਜਿਲਦ-ਜਿਲਦ ੧੦]

ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

[ਰਾਸਿ ਦਸਵੀਂ ਮੁੱਕੀ, ਗਯਾਰਵੀਂ ਸਾਰੀ ਤੇ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਜਾਰੀ]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ

ਅਤੇ ਕੋਸ਼

ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਦਸਵੀਂ
ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH Vol. X (In Punjab)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh

Editor : Bhai Vir Singh

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ

ਸਾਲ : 2011

ਕਾਪੀਆਂ : 5000

ਕੀਮਤ : 245.00

1120 – ਹ.ਪ੍ਰ. – 1579

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਅਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਆਲਟੇਕ ਪ੍ਰਿੰਟਪੈਕ, 182/4, ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫ਼ੇਸ–1, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ-ਜਿਲਦ ੧੦

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰਾਸ਼ਿ ਦਸਵੀਂ—ਜਾਰੀ ।		
ਗੌਰੇ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਸ਼ੇ ।	੧੫	੩੮੨੩
ਕਰਤਾਰਪੁਰਦਿਜਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਯਾ	੧੬	੩੮੨੬
ਦਿਜ ਸੁਤ ਜਿਵਾਯਾ ।	੧੭	੩੮੨੯
ਸ਼ਕਰ ਰੰਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਕਥਾ ।	੧੮	੩੮੩੨
ਧੀਰਮਲ ਦਾਗੁਰੂਜੀਨੂੰ ਕਹਿਣਾ	੧੯	੩੮੩੭
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ।ਕੀਰਤ ਪੁਰ	੨੦	੩੮੪੦
ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਿਮਾਂ । ਸਿਖੀ ਜਹਾਜ ਫੁਟਿਆ ਵਾਕ ।	੨੧	੩੮੪੩
ਧੁੰਧੂ ਤੇ ਉਤੰਕ ਰਿਖਿ ਕਥਾ ।	੨੨	੩੮੪੯
ਧੁੰਧੂ ਨਾਲ ਜੰਗ ।	੨੩	੩੮੫੨
ਧੁੰਧੂ ਬੱਧ ।	੨੪	੩੮੫੪
ਗਾਲਵ ਦਾ ਛੇ ਸੌ ਘੋੜਾ ।	੨੫	੩੮੫੮
ਗਾਲਵ ਭੇਟਾ । ਰਾਜਾ ਜਜਾਤੀ ।	੨੬	੩੮੬੩
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਵੈਕੁੰਠ ਪਯਾਨ ।	੨੭	੩੮੬੬
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਇ ਈਰਖਾ ।	੨੮	੩੮੭੦
” ”	੨੯	੩੮੭੫
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਵੈਸ਼ ।	੩੦	੩੮੭੯
” ”	੩੧	੩੮੮੨
” ”	੩੨	੩੮੮੬
ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੂਤ ਆਯਾ ।	੩੩	੩੮੯੦
” ”	੩੪	੩੮੯੩
ਘਰ ਵਿਚ ਸਲਾਹ	੩੫	੩੮੯੬
ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰੀ ।	੩੬	੩੮੯੯
ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ।	੩੭	੩੯੦੩
ਝੀਵਰ ਤੋਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ।	੩੮	੩੯੦੬
ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ ।	੩੯	੩੯੧੧
ਦਿੱਲੀ ਨਿਵਾਸ ।	੪੦	੩੯੧੪
ਰਾਮਰਾਇ ਦੀ ਈਰਖਾ । ਸ੍ਰਾਪ	੪੧	੩੯੧੭
ਰਾਮਰਾਇ ਬਾਬਤਭਵਿਖਤਵਾਕ	੪੨	੩੯੨੧
ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਭੇਟਾ ਲਿਆਯਾ ।	੪੩	੩੯੨੪
ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ।	੪੪	੩੯੨੮
ਜੈ ਸਿੰਘ ਲੈਣ ਆਇਆ ।	੪੫	੩੯੩੨
ਪਟਰਾਣੀ ਪਛਾਣੀ ।	੪੬	੩੯੩੫
ਰਾਜਾ ਸਿਖ ਹੋਯਾ ।	੪੭	੩੯੩੮
ਸ੍ਰੀਰ ਨੂੰ ਖੇਦ । ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ ।	੪੮	੩੯੪੧
ਸ੍ਰੀਰ ਨੂੰ ਖੇਦਲ ।	੪੯	੩੯੪੬
ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲੀ ।	੫੦	੩੯੫੦
ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	੫੧	੩੯੫੩
” ”	੫੨	੩੯੫੭
ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨ ।	੫੩	੩੯੬੧
ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ।	੫੪	੩੯੬੪
ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ।	੫੫	੩੯੬੮
ਮਸੰਦ ਜ਼ੋਰ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ ।	੫੬	੩੯੭੧
ਰਾਸ਼ਿ ਗਯਾਰਵੀਂ ।		
ਮੰਗਲ । ਬਕਾਲੇ ਸੋਢੀ ।	੧	੩੯੭੫
ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਆ ਤੇ ਦਾਦਕਾਦਾਸ।	੨	੩੯੮੨
ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬੇੜਾ ।	੩	੩੯੮੬
ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਬਕਾਲੇ ।	੪	੩੯੮੯
” ”	੫	੩੯੯੩
ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ।	੬	੩੯੯੭
ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ।	੭	੩੯੯੯
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਣਾ ।	੮	੪੦੦੩
” ”	੯	੪੦੦੬

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਸੋਢੀਆਂ ਦੀ ਈਰਖਾ।	੧੦	੪੦੧੧
ਗੋਲੀ ਚਲੌਣ ਦੀ ਗੋਂਦ।	੧੧	੪੦੧੫
ਧੀਰਮਲ ਵਲੋਂ ਹੋਰ ਵਿਰੋਧ।	੧੨	੪੦੧੯
ਗੋਲੀ ਚੱਲੀ ਤੇ ਲੁੱਟ।	੧੩	੪੦੨੨
ਧੀਰਮਲ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ।	੧੪	੪੦੨੬
ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ।	੧੫	੪੦੨੯
ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ।	੧੬	੪੦੩੩
ਮਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਰਜਣਾ।	੧੭	੪੦੩੬
ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ।	੧੮	੪੦੪੦
ਧੀਰਮਲ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੋੜੀਆਂ।	੧੯	੪੦੪੪
ਧੀਰਮਲਦੀਕਰਤਾਰਪੁਰਵਾਪਸੀ	੨੦	੪੦੪੭
ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਜੇ।	੨੧	੪੦੫੧
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ਵੱਲੇ।	੨੨	੪੦੫੫
ਬਕਾਲਿਓਂ ਕੂਚ।	੨੩	੪੦੫੮
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਬਿਆਸ ਰਖੇ।	੨੪	੪੦੬੨
ਧੀਰਮਲ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ।	੨੫	੪੦੬੬
ਧੀਰਮਲ ਨੂੰ ਬੀੜ ਮਿਲੀ।	੨੬	੪੦੬੯
ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਆਉਣਾ	੨੭	੪੦੭੪
ਮੱਖਣਵਿਦਾ।ਅਨੰਦਪੁਰਵਸਾਣਾ	੨੮	੪੦੭੭
ਮਾਖੇ ਦੈਂਤ।	੨੯	੪੦੮੧
ਪੀਰ ਦਾ ਸੰਸਾ ਦੂਰ।	੩੦	੪੦੮੫
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ। ਧੀਰਮਲ ਦੀ ਈਰਖਾ।	੩੧	੪੦੯੦
ਧੀਰਮਲ ਤੇ ਰਾਮਰਾਇ ਮੇਲ।	੩੨	੪੦੯੪
ਤੀਰਥਾਂਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨਟੁਰਨਾ	੩੩	੪੦੯੭
ਮੂਲੋਵਾਲ ਤੇ ਸੇਖੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼।	੩੪	੪੧੦੧
ਹੜਜਾਏ ਤਾਪ ਦੇ ਰੋਗੀ ਅਰੋਗ ਕੀਤੇ।	੩੫	੪੧੦੫
ਭੰਦੇਰ, ਅਲੀਸ਼ੇਰ, ਜੋਗੇ, ਭੂਪਾਲੀ।	੩੬	੪੧੧੦
ਖੀਵਾ। ਭਿੱਖੀ।	੩੭	੪੧੧੪
ਦੇਸਰਾਜ। ਖਜਾਲਾ। ਦਮਦਮਾ ਮੌੜ।	੩੮	੪੧੧੭
ਦੇਸੂ ਦਾ ਅੰਤ।	੩੯	੪੧੨੦
ਸੂਲੀ ਸਰ ਚੋਰ ਨੂੰ ਸੂਲੀ। ਬਰੇ।	੪੦	੪੧੨੩
ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੇ। ਗਾਗੇ। ਗੁਰਨੇ। ਮਕਰੋੜ। ਧਮਧਾਨ।	੪੧	੪੧੨੭
ਮੋਹੋਂ ਦੀ ਘਾਲ।	੪੨	੪੧੩੧
ਧਮਧਾਣ। ਕੈਥਲ।	੪੩	੪੧੩੫
ਬਾਰਨੇ ਦਾ ਰਾਹਕ।	੪੪	੪੧੩੯
ਥਾਨੇਸਰ। ਬਨੀ ਬਦਰ ਪੁਰ।	੪੫	੪੧੪੩
ਪੂਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਿੱਕ।	੪੬	੪੧੪੮
ਕੜੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਮਲੂਕ ਦਾਸ।	੪੭	੪੧੫੧
ਗੁਰੂ ਜੀ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਪੁੱਜੇ।	੪੮	੪੧੫੬
ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ।	੪੯	੪੧੫੯
ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਕਥਾ।	੫੦	੪੧੬੭
ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦੀ ਕਥਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ।	੫੧	੪੧੭੪
ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦੇਗੀ।	੫੨	੪੧੭੯
ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਨਿਵਾਸ।	੫੩	੪੧੮੩
ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੋਂ ਕਾਂਸ਼ੀ।	੫੪	੪੧੮੮
ਸਸਰਾਮ ਚਾਚੇ ਫੱਗੋ ਦੇ ਘਰ।	੫੫	੪੧੯੨
ਸਸਰਾਮ। ਬੋਰੀ। ਬਾਗ਼ ਨਿਵਾਸ।	੫੬	੪੧੯੬
ਗਯਾ ਜੀ, ਜੈਤਾ ਸੇਠ।	੫੭	੪੧੯੯
ਪਟਨੇ ਨਿਵਾਸ।	੫੮	੪੨੦੩
ਜਰਾ ਸੰਧ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੫੯	੪੨੦੬
,,	੬੦	੪੨੧੧
,,	੬੧	੪੨੧੫

—o—

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰਾਸਿ ਬਾਰਵੀਂ।		
ਮੰਗਲ। ਰਾਜਾ ਮਾਨ ਸਿੰਘ।	੧	੪੨੧੯
ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੨	੪੨੨੭
ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ।	੩	੪੨੩੨
ਢਾਕੇ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ ਦੀ ਮਾਤਾ।	੪	੪੨੩੬
ਢਾਕੇ ਭਾਈ ਨੱਥਾ।	੫	੪੨੪੦
ਦਲ ਰੁੜ੍ਹਨੋ ਬਚਾਇਆ।	੬	੪੨੪੪
ਹੋਰ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ।	੭	੪੨੪੭
ਜੰਗ ਹਿਤ ਤਿਆਰੀ।	੮	੪੨੫੧
ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਸਾਮ ਪਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾ।	੯	੪੨੫੪
ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਯਾ।	੧੦	੪੨੫੮
ਰਤਨ ਰਾਇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵਰ।	੧੧	੪੨੬੨
ਦਸਮੇਸ਼ ਅਉਤਾਰ।	੧੨	੪੨੬੭
ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਉਤਸਾਹ।	੧੩	੪੨੭੧
ਕੁਹਰਾਮ ਦਾ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ।	੧੪	੪੨੭੫
ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ।	੧੫	੪੨੭੯
ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੰਦਗੀ।	੧੬	੪੨੮੨
ਬਾਲ ਕਉਤਕ।	੧੭	੪੨੮੭
ਬਾਲ ਚੋਜ।	੧੮	੪੨੯੪
ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ। ਬੇੜੀ ਸੈਲ। ਬ੍ਰਿੱਧਾ ਨਾਲ ਚੋਜ।	੧੯	੪੨੯੯
ਬੇੜੀ ਸੈਲ। ਧਨੀ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਰ।	੨੦	੪੩੦੩
ਹਾਕਮ ਖਿਝਾਉਣਾ। ਗੁਲੇਲ ਅਭਯਾਸ।	੨੧	੪੩੦੮
ਆਸਾਮ ਵਲੋਂ ਮੁੜਨਾ।	੨੨	੪੩੧੩
ਵਾਪਸ ਪਟਣੇ ਆਏ।	੨੩	੪੩੧੬
ਪਟਣਾ। ਰਾਜਾ ਵਿਦਾ।	੨੪	੪੩੨੦
ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼।	੨੫	੪੩੨੩
ਪਟਣੇ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਨੂੰ।	੨੬	੪੩੨੭
ਔਰੰਗੇ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ।	੨੭	੪੩੩੨
ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ।	੨੮	੪੩੩੫
ਅਹਿਦੀਆਂ ਦਾ ਟੁਰਨਾ।	੨੯	੪੩੩੯
ਅਹਿਦੀਏ ਵਾਪਸ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੈਫਾਬਾਦ।	੩੦	੪੩੪੩
ਸੈਫ ਦੀਨ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ। ਅਹਿਦੀਏ ਲੱਭਣ ਟੁਰੇ।	੩੧	੪੩੪੭

੧੫. [ਗੈਰੇ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਸ਼ੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੇਗ ਗਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਢਿਗ ਡੇਰਾ ਜਹਾਂ ਲਗਾਇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਖਰੋ ਭਯੋ ਅਗੁਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਪਰਾਧੀ ਬਹੁ ਆਪ[1] ਬਿਚਾਰੇ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਥਿਤ ਭਯੋ ਅਗਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਿਲੋਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮਨ ਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਵਨ ਹੇਤੁ ਹਕਾਰੇ। ਸਾਦਰ ਬੋਲੇ 'ਆਉ ਅਗਾਰੇ। ਨਾਹਨ ਖਰੋ ਦੂਰ ਅਬਿ ਹੋਹੁ। ਜਾਚਹੁ ਲਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਮੋਹੁ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਖਰੇ ਰਹਯੋ ਮੁਖ ਬਿਨੈ ਅਲਾਏ। 'ਅਪਰਾਧੀ ਮੈਂ ਨਾਥ ਤਿਹਾਰੋ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਅਪਨੋ ਦਾਸ ਬਿਚਾਰੋ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਹਮ ਔਗੁਨ ਹਾਰੇ। ਗੁਰਨਿ ਬਿਰਦ ਬਖ-ਸ਼ਿੰਦ ਉਦਾਰੇ। ਕਰਿ ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ ਅਬਿ ਲਾਵਹੁ[2]। ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵਹੁ ॥੫॥ ਤਨ ਧਨ ਆਦਿਕ ਸਕਲ ਸਮਾਜਾ। ਜੋ ਰਾਵਰ ਕੇ ਆਵਹਿ ਕਾਜਾ। ਸੋ ਸਫਲੰਹਿ ਨਤੁ ਬਿਰਥਾ ਸਾਰੇ। ਇਹੈ ਭਾਵਨਾ ਰਿਦੈ ਹਮਾਰੇ' ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਟਾਵਨਿ ਲਾਗੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਿਖਿ ਠਾਂਢੇ ਆਗੇ। 'ਪਾਥਰ, ਪੰਨਗ, ਮੇਘਨਿ ਜੋਨੀ। ਕਹੀ ਸੁ ਬਖਸ਼ੀ, ਕੋਇ ਨ ਹੋਨੀ ॥ ੭ ॥ ਚਲਹਿ ਬੰਸ, ਬਿਥਰਹਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਹੇ ਸ੍ਰਾਪ ਸੇ ਲਾਗਹਿੰ ਨਾਂਹੀ। ਤੁਵ ਕੁਲ ਕੇ ਹੁਇ ਹੈਂ ਸਭਿ ਸੌਤ[3]। ਬਖਸ਼ੀ ਅਬਿ ਢਾਹੇ ਕੀ ਮੌਤ' ॥੮॥ ਇਮ ਸਭਿ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਸ਼ ਜਬਿ ਦਿਏ। ਗੈਰਾ ਕਹੈ ਨੰਮ੍ਰਿਤਾ ਲਏ। 'ਬਖਸ਼ੇ ਆਪ ਸ੍ਰਾਪ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ। ਤਉ ਸ਼ਰੀਰਨਿ ਸਭਿ ਹੀ ਮਰਨਾ ॥੯॥ ਥਿਰ ਜਗ ਬਿਖੈ ਰਹੈ ਨਹਿੰ ਕੋਈ। ਅੰਤ ਸਮਾ ਸਭਿ ਤਨ ਕੋ ਹੋਈ। ਯਾਂਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਮਮ ਪਰ ਕੇ ਢਾਹੀ। ਏਕ ਸ੍ਰਾਪ ਇਹ ਬਖਸ਼ਹੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੦ ॥ ਢਾਹੇ ਮੌਤ ਬਿਖੈ ਮੈਂ ਮਰੌਂ*। ਸ੍ਰਾਪ ਆਪ ਕੋ ਐਸੇ ਧਰੌਂ।ਜੋ ਇਕ ਸ੍ਰਾਪ ਭੀ ਨ ਸਫਲਾਵੈ। ਕਿਤਿਕ ਅਸ਼ਰਧਕ ਏਵ ਅਲਾਵੈਂ ॥੧੧॥–ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਭਏ ਸਭਿ ਝੂਠੇ। ਸਫਲਯੋ ਏਕ ਨ, ਫੁਰੇ ਅਪੂਠੇ–। ਰਹਨਿ ਦੇਹੁ ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ!' ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨਾ ॥੧੨॥ 'ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਇਮ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਾਵੈ। ਜਾਂਕੇ ਕਰੇ ਹੀਨਤਾ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਿਖ ਜੋਇ ॥ ੧੩ ॥ ਇਹ ਆਛੀ ਤੇ:

---

[1] ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। [2] ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਹੁਣ ਲਾਵੋ। [3] ਉਲਾਦ ਵਾਲੇ।

*ਗੈਰਾ ਅਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਆਪ ਕੰਮ ਲੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ। ਏਕ ਸ੍ਰਾਪ ਰਾਖ੍ਯੋ ਇਸ ਬਾਰੀ। ਅਪਨੋ ਭਲੋ ਸਕਲ ਹੀ ਕੀਨਾ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਮਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੧੪॥ ਫਾਹੀ ਮੌਤ ਜੁ ਰਾਖਨਿ ਕਰੀ। ਸੋ ਭੀ ਹੁਇ ਸੁਖੇਨ ਤਿਸ ਘਰੀ। ਮਰਹਿਂ ਸੁਛੰਦ ਪਾਇ ਗਰ ਫਾਹੀ[1]। ਆਪਹਿ ਬਹਾਨਾ ਕੋ ਬਨਿ ਜਾਹੀ' ॥ ੧੫ ॥ ਇਮ ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ।ਕੇਤਿਕ ਘਾਵ ਲਗੇ ਦਰਸਾਯੋ।'ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਘਾਇਲ ਕੈ ਮਰੇ ? ਹਤੇ ਤੁਰਕ ਕੇਤਿਕ ਜੋ ਅਰੇ?' ॥੧੬॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੌਰਾ ਪੁਨ ਕਹੈ। 'ਜਿਸ ਕੋ ਰਾਖਹੁ ਸੋ ਜਗ ਰਹੈ। ਜਿਸ ਕੋ ਮਾਰਹੁ ਸੋ ਮਰਿ ਜਾਇ। ਇਹ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਰਬ ਰਜ਼ਾਇ ॥੧੭॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਅਗਾਰੀ। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਏਕ ਤੁਮ ਭਾਰੀ'। ਸਾਦਰ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਮੁਖ ਤੇ ਧੂਲ ਪੌਂਛਿ ਪਟ ਸਾਥ ॥੧੮॥ ਹੁਤੋ ਮਹਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਜੋਇ। ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਲਖਿ ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਸੋਇ। ਸਭਿ ਡੇਰਾ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਮੰਗਾਯੋ। ਸੈਨ ਆਪਨੀ ਬਿਖੈ ਮਿਲਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਹਰਖ੍ਯੋ ਗੌਰਾ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ। ਦੁਖਦ ਸ੍ਰਾਪ ਚਿੰਤਾ ਜੁਤਿ ਹਾਤੇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕੀ ਸਾਰ। ਜੰਗ ਕਰਤਿ ਜੋ ਕਿਣਕ ਸੁਮਾਰ[2] ॥੨੦॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਸੁਧ ਸਭਿ ਲੀਨਿ। ਸੋ ਸਰਬਰੀ[3] ਬਿਤਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ੍ਯੋ ਮੁਕਾਮੁ। ਲਗ੍ਯੋ ਦਿਵਾਨ ਭਜਨ ਸਤਿਨਾਮੁ॥੨੧॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੇਵੜੇ ਪਾਸ। ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ ਸੁ ਦਾਸ। ਸੰਗਤਿ ਨਈ ਪੁੰਜ ਚਲਿ ਆਈ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਅਰਪਾਈ ॥੨੨॥ ਤਬਿ ਗੌਰਾ ਬੁਲਿਵਾਯੋ ਪਾਸ। ਆਯੋ ਨਿਕਟਿ ਸੰਗ ਗਨ ਦਾਸ। ਕਹਿ ਸਾਦਰ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਬੈਠਾਯੋ। ਸੁਜਸੁ ਸੁਰਤਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਗਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਤਬਹਿ 'ਅਪਨੇ ਘਰ ਜਾਓ। ਕਰਹੁ ਰਾਜ ਸਭਿ ਕਾਜ ਚਲਾਓ। ਦਿਵਸ ਘਨੇ ਬੀਤੇ ਇਤ ਆਏ। ਜਾਇ ਸੰਭਾਲਹੁ ਸੁਖ ਉਪਜਾਏ' ॥ ੨੪॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੌਰਾ ਤਬਿ ਕਹੇ। 'ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜ਼ਾਇ ਮਹਿਂ ਰਹੇ'। ਸਿਰੋਪਾਵ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਮੰਗਾਯੋ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਤਿਸ ਤਨ ਪਹਿਰਾਯੋ ॥੨੫॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿ ਬਿਦਾ ਉਚਾਰਾ। 'ਹਮ ਗਮਨੈਂ ਹਟਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਹਿਂ ਤਹਾਂ। ਤੂੰ ਚਲਿ ਜਾਹੁ ਬਠਿੰਡਾ ਜਹਾਂ ॥੨੬॥ ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਘਾਲਹੁ ਜ਼ੋਰ। ਅਪਨਾ ਰਾਜ ਬਧਾਵਹੁ ਹੋਰ'। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਭਨੀ

[1]ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਫਾਂਸੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਗਲੇ ਵਿਚ ਆਪੇ ਰੱਸੀ ਆਦਿਕ ਪੇਕੇ। [2]ਜ਼ਖਮੀ। [ਫਿ: ਮਾਰਨਾ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਥਾਵੇਂ ਮਾਰ ਪਈ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਨੇ ਚੋਟ ਖਾਧੀ ਹੋਵੇ]। [3]ਰਾਤ।

ਬਡਿਆਈ। ਖਰੋ ਹੋਇ ਤਬਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ਤਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਚਲਯੋ ਅਧਿਕ ਉਰ ਆਨੰਦ ਧਰਿਕੈ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ ਪੁਨ ਔਰਾ। ਚਲਿਬੇ ਕੋ ਤਯਾਰ ਭਾ ਗੌਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨਿ ਪਰਿਕੈ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਅਪਨੋ ਜ਼ੋਰ ਜਨਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥੨੯॥ ਅਧਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਹ ਕੇ ਅਪਨਾਏ। ਸਭਿ ਪਰ ਨਰ ਪਠਿ ਹੁਕਮ ਚਲਾਏ।ਮਹਾਂ ਕਠੋਰ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਯ ਰਾਜਾ[1]। ਘਰ ਮੈਂ ਬਰਧਯੋ ਸਕਲ ਸਮਾਜਾ ॥ ੩੦ ॥ ਰਹਯੋ ਬਠਿੰਡੇ ਮਹਿਂ ਚਿਰਕਾਲ। ਸੰਗ ਬਿਰਾਜਤਿ ਚਮੂੰ ਬਿਸਾਲ। ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨੀਜੈ।ਜਨਮ ਅਨੇਕ ਪਾਪ ਹਨਿ ਦੀਜੈ॥੩੧॥ਚਢਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਅਨੀਕ[2] ਲੈ ਸਾਥ।ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਤਟ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਨਾਥ।ਕੇਵਟ ਕੌ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਰੀ ਲੈ ਕਰਿ ਸੋ ਆਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਦ੍ਰਿਢ ਤਰਨੀ ਪਰ ਬੈਠਤਿ ਭਏ। ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਉਤਰਿ ਗੁਰ ਗਏ।ਪੁਨ ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ।ਕੇਵਟ ਕੋ ਬਖਸ਼ਯੋ ਧਨ ਭਾਰੀ ॥੩੩॥ਤਹਿਂ ਨਿਸ ਬਸਿ ਕੈ ਭੋਰ ਸਿਧਾਏ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਬਿਲਾਸ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਚਲਿ ਗਏ। ਧੀਰਮੱਲ ਆਗੂ ਹੁਇ ਲਏ ॥੩੪॥ ਗਨ ਪੁਰਿ ਜਨ ਬਹੁ ਲੀਨਿ ਅਕੋਰ। ਦਰਸ਼ਹਿਂ ਆਇ ਗੁਰੂ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਨਾਥ ॥ ੩੫ ॥ ਦਲ ਉਤਰਯੋ ਬਾਗਨਿ ਕੀ ਛਾਯਾ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਜਿਹ ਜਿਹ ਮਨ ਭਾਯਾ। ਅੰਤਹਿਪੁਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ਤਹਿਂ ਗਯੋ। ਸਦਨ ਖਾਸ ਮਹਿਂ ਉਤਰਤਿ ਭਯੋ॥੩੬॥ਸਨੈਦਨ ਤੋਰੇ ਵਾਹਨ ਤਜਾਗੇ। ਸੁਖ ਕੇ ਸੰਗ ਬਸਨ ਘਰ ਲਾਗੇ। ਧੀਰਮੱਲ ਬੂਝੀ ਸੁ ਲਰਾਈ। 'ਕਿਮ ਆਵਤਿ ਇਹ ਬਾਦ ਮਚਾਈ? ॥੩੭॥ ਤੁਰਕਨਿ ਸੋਂ ਬਿਰੋਧ ਨਹਿ ਕਰੀਅਹਿ।ਛੇਮ ਸਹਤ ਘਰ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰੀਅਹਿ'। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਕਲ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਮੁਗ਼ਲਸਖਾਂ ਪੌਤ੍ਰ ਰਿਸ ਛਾਈ ॥੩੮॥ ਬੈਰ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਸੰਭਾਰਾ।ਹਮ ਸੋਂ ਚਹਯੋ ਕਰਨਿ ਕੋ ਰਾਰਾ। ਸੈਨਾ ਪ੍ਰੇਰੀ ਨਿਜ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਭਿ ਵਹੀਰ ਹਮਰੇ ਪਰ ਆਈ ॥੩੯॥ ਸੁਧ ਪਾਈ ਹਮ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ[3]।ਬਹੁਰ ਪਿਤਾਮੇ ਗਿਰਾ ਬਿਚਾਰੀ। ਜੰਗ ਕਰਨ ਕੋ ਬਰਜੇ ਹੁਤੇ। ਹਮ ਹਟਿ ਰਹੇ ਜਾਨਿ ਸੈ ਮਤੇ[4] ॥ ੪੦

[1]ਤਕੜਾ ਹੋਕੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਗਾ।ਨਿਆਂਇ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਨਾ ਕਰੇ, ਇਨਸਾਫ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਦੇਸੀਆਂ ਨੂੰ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਾ ਖਾਵੇ। [2]ਸੈਨਾ। [3]ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਿਆਂ। [4]ਭਾਵ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ।

॥ ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਬਡ ਹੁਤੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਤਿਨ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਚਮੂੰ ਨਿਹਾਰੀ। ਜਬਿ ਬਹੀਰ ਪਰ ਆਵਨ ਲਾਗੀ। ਹਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਬਿ ਤਿਹ ਰਿਸ ਜਾਗੀ॥ ੪੧॥ ਅਪਨੇ ਸਭਿ ਬਚਾਇ ਸੋ ਮਾਰੇ। ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਾ ਸਿਧਾਰੇ। ਔਚਕ ਭੇਰ ਪਰਯੋ ਇਸ ਭਾਂਤਿ।ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਹਟੇ ਪਰੀ ਲਖਿ ਰਾਤਿ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ। ਦਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਪਨੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਬਿੰਦ ਸੰਗਤਾ ਦਿਸ਼ਨਿ¹ ਤੇ ਆਵਹਿ ਚਲੀ ਉਦਾਰ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਰਬ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਲਾਗਹਿ ਮੇਲਾ। ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਤੇ ਹੋਇ ਸਕੇਲਾ। ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਮਸੰਦ ਬਿਸਾਲੇ।ਪਹੁੰਚੇਤਜਿ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਨ ਜਾਲੇ॥੨॥ਸੰਨਯਾਸੀ ਬੈਰਾਗੀਘਨੇ।ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਕੋ ਕਿਮ* ਗਿਨੇ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਲੈ ਉਪਹਾਰ।ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ॥੩॥ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਹਿ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਹਿਂ। ਮੇਲਾ ਹੋਤਿ ਦਿਸ਼ਨਿ ਤੇ ਆਵਹਿਂ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕਰੈਂ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਧਰੈਂ ॥ ੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੋ ਪਾਇ। ਆਨੰਦ ਆਤਮ ਬਿਖੈ ਸਮਾਇ। ਕੇਤਿਕ ਨਵ ਨਿੱਧਿਨਿ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵੈਂ॥੫॥ਸਿੱਧਿ ਅਠਾਰਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਅਜ਼ਮਤ ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਕੋਇ। ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਬਸਹਿ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ। ਦੇਤਿ ਸੇਵਕਨਿ ਸਦਾ ਉਦਾਰ ॥ ੬ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਪੁਰਿ ਕਰ-ਤਾਰ ਬਸੇ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਬਲਖ਼ ਬੁਖਾਰਾ ਆਦਿਕ ਦੇਸ਼। ਆਨਹਿ ਅਰਪਹਿ ਹਯਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੭ ॥ ਆਯੁਧ ਅਧਿਕ ਮੋਲ ਕੇ ਲਯਾਵਹਿਂ। ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਆਦਿਕ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਪੁਰਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਔਰ ਮੁਲਤਾਨ। ਠੱਠਾ² ਭੱਖਰ³ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ ॥੮॥ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਪਰਬਤਿ ਵਾਸੀ। ਤਪੀ ਦਿਗੰਬਰ ਜਪੀ ਉਦਾਸੀ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਕੇ ਬਿਰਕਤ ਨਰ ਹੋਇ। ਦਰਸਹਿ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੯॥ਸਿੱਖ ਜਿ ਦਰਬ ਕਮਾਵਨਿ ਕਰਿਹੀਂ। ਤਿਹ ਦਸਵੰਧ ਅੱਗ੍ਰ ਗੁਰ ਧਰਿਹੀਂ।ਭੂਰੀ⁴ਭੀਰ ਭਰੀ ਨਿਤ ਰਹੈ।ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਜਿ ਅਹੈ ॥੧੦॥ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿ ਮਸੰਦ ਜੋ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਗੁਰ ਧਨ ਲਿਯੇ ਬਿਲੰਦ। ਕੇਚਿਤ ਲੱਛ ਦਰਬ ਲੇ ਆਵੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕਰਿ ਇਕ

¹(ਚਾਰੋਂ) ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ। ²ਠੱਟਾ, ਸਿੰਧ ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ। ³ਦੁਆਬਾ ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ, ਸੱਖਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਇਲਾਕਾ। ⁴ਬਹੁਤੀ। *ਪਾਠ—ਤਿਨ।

ਥਾਵੈਂ ॥੧੧॥ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਮਹਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਇ। ਕੋ ਸੰਮਤ ਮਹਿ ਧਨ ਪਹੁੰਚਾਇ। ਰਹੈਂ ਮਸੰਦ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਦਰਬ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੧੨॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸੋ ਪਹੁੰਚਾਵਹਿ ਆਇ। ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਲੇ ਅਰਪਾਇਂ। ਜਹਾਂ ਸਹਾਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋਇ। ਸ਼ਿਮਰੇ ਗੁਰੂ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇਂ॥ ੧੩ ॥ ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਟਾਰਹਿਂ। ਪੁਨ ਰੱਛਾ ਪਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰਹਿਂ। ਨਿਤ ਨਵੀਨ ਮਹਿੰਮਾਂ ਅਧਿਕਾਇ। ਸਾਗਰ ਕੇ ਟਾਪੂ ਲਗਿ ਜਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਸਿੱਖੀ ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਨਰ ਲਗੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।ਰਾਤਿ ਪਾਛਲੀ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਸਿਮਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦੇ ਬਹੁ ਦਾਨ ॥੧੫॥ ਕਰੈਂ ਨੇਮ ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਢੈਂ। ਗੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਛੇਮ ਕੋ ਬਢੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਾਸ ਕੋ ਕਰਹੇ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰ[1],ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਜਗ ਪਰਨੇ ॥ ੧੬ ॥ ਮੇਲਾ ਬਹੁਰ ਬਸੋਏ[2] ਕੇਰਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਗਮਨ ਘਨੇਰਾ। ਲਘੁ ਸੁਤ ਭਗਤੂ ਕੇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਿਸ ਕੋ ਜੀਵਨ ਨਾਮੁ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਗੌਰਾ ਬਡੋ ਰਾਜਸੀ ਲੱਛਨ। ਇਸ ਕੋ ਸੰਤ ਸੁਭਾਵ ਬਿਚੱਛਨ। ਸੰਗ ਬਿਰਾਜ਼ ਸੰਗਤਾਂ ਕੇਈ। ਗੁਰੂ ਦਰਸ ਕੋ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇਈ॥੧੮॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਗਿਨੀਅਹਿ ਮੇਲਾ। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਸਕੇਲਾ। ਖਰੇ ਮੇਵੜੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇਂ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੇਂ ॥ ੧੯ ॥ ਲੇ ਲੇ ਧਨ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਏ। ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।ਕਰਹਿਂ ਜਨਾਵਨਿ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਿ ॥੨੦॥ ਭੂਤ ਸਮੇਂ ਕੀ ਭਾਖਹਿ ਕੋਈ। ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਭਵਿੱਖਯਤ ਲੋਈ'। ਬਰਤਮਾਨ ਕਾਮਨਾ ਜੁ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਪੂਰੀ ਕਰੀ, ਪੂਰਹੁ[3] ਸੁਖਕੰਦ ! ॥ ੨੧ ॥ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ਹੁ ਦਾਸਨ ਰਾਸ। ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'। ਦਰਸਹਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਭੀਰ।ਮੁੱਖਯ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਬੈਠੇ ਤੀਰ ॥ ੨੨ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌ ਠਾਂਢੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਦੇਖਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਅਰਬਿੰਦ। ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ ਸਲਾਜ ਬਿਲੋਚਨ। ਡਾਰਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰੂ ਦੁਖ ਮੋਚਨ ॥ ੨੩ ॥ ਬਯਾਪਕ ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ।ਆਸ ਕਹੇ ਬਿਨ ਪੂਰਨਠਾਨਤਿ[4]।ਜੋ ਸਹਿਕਾਮੀ ਦਾਸ ਮਹਾਨੇ। ਕਲਪ ਤਰੋਵਰ ਕੀ ਸਮ ਜਾਨੈ॥੨੪॥ਜੱਗਯਾਸੀ ਜੇਤਿਕ ਢਿਗ ਆਏ। ਬਿਸ਼ਨੁ ਸਰੂਪ ਲਖਹਿਂ ਮਨ ਭਾਏ। ਕਿਤਿਕ

[1]ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ। [2]ਵਿਸਾਖੀ। [3](ਹੇ) ਪੂਰਨ ਕਰੋ। [4]ਬਿਨਾਂ ਕਹੇ ਹੀ ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੁਮੋਖੀ[1] ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ । ਪਿਖਹਿਂ ਗਯਾਨ ਕੇ ਸੂਰਜ ਚਰੈ ॥ ੨੫ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੇਲਾ ਬਹੁ ਭਯੋ। ਦਰਸਤਿ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਲਯੋ। ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲੌ ਸੰਗਤਿ ਰਹੀ। ਘਰ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕਰਹਿ ਮਨ ਨਹੀਂ ॥ ੨੬ ॥ ਆਪਸ ਮਹਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਮੇਲਾ। ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਸੰਬਾਦ ਸੁਹੇਲਾ[2]। ਪਰਚਤਿ ਅਤਿ ਅਨੰਤ ਕੋ ਪਾਏ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਗੁਰ ਸਤੁਤਿ ਸੁਨਾਏ ॥੨੭॥ ਬਹੁਰ ਬਿਸਰਜਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਭਏ। ਹਰਖੇ ਸਿਰੋਪਾਵ ਨਿਜ ਲਏ।ਜਿਸ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਸੰਦ ਜੁ ਹੇਰੇ। ਲੈ ਲੈ ਖੁਸ਼ੀ ਚਲੇ ਤਿਸ ਓਰੇ ॥੨੮॥ ਜੇ ਨਰ ਮੁੱਖਯ ਸੰਗਤਾਂ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਤੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਲੇ ਜਾਂਹੀਂ।ਧਨ ਧਾਮਨਿ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬਿਲੰਦ। ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਹਿ ਚਲੇ ਅਨੰਦ ॥ ੨੯ ॥ ਸਾਗਰਾਂਤ ਅਵਿਨੀ ਲੌ[3] ਜਾਵੈਂ । ਅਨਿਕ ਟਾਪੂਅਨਿ ਤੇ ਨਰ ਆਵੈਂ । ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਜਾਤੇ।'ਸਤਿਗੁਰ ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੇ ਦਾਤੇ' ॥੩੦॥ ਬਹੁਰ ਕਿਤਿਕ ਜਬਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਸੁਖ ਪਾਏ।ਇਕ ਦਿਜ ਕੋ ਨੰਦਨ ਮਰਿ ਗਯੋ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਸੰਮਤ ਕੋ ਜਬਿ ਭਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਰ ਦਸੌਂਧੀਆ ਦਿਜ ਸੁਤ ਕਰਯੋ। ਤਊ ਨ ਜਿਯੋ ਅਚਾਨਕ ਮਰਯੋ। ਇਕ ਹੀ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਾਨ ਤੇ ਪਯਾਰੋ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਰਿ ਪਾਰੋ ॥ ੩੨ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮੁਖ ਦੇਖਤਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ । ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਾਨ ਸਮਸਰ ਮਨ ਭਾਵਤਿ[4] । ਜਬਿ ਮਰਿ ਗਯੋ ਸ਼ੋਕ ਉਪਜਾਯੋ । ਪਯਾਰੋ ਜਿਤਿਕ ਤਿਤਿਕ ਦੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਜਨਨੀ ਕਰਹਿ ਬਿਲਾਪ ਘਨੇਰੇ। 'ਅਹੋ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਕਯੋਂ ਜਨਮਯੋ ਮੇਰੇ। ਮਰਯੋ ਕਸ਼ਟ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦੇ ਗਯੋ। ਅਜਹੁੰ ਨ ਜਗ ਕੁਛੁ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ' ॥ ੩੪ ॥ ਦਿਜ ਰੋਦਤਿ ਕਰਿ ਊਚ ਪੁਕਾਰਾ। 'ਹੇ ਸੁਤ! ਗੁਰ ਕੋ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪਯਾਰਾ। ਨਹਿੰ ਸਹਾਇਤਾ ਮੇਰੀ ਕੀਨਿ । ਜਮ ਨੇ ਆਇ ਕਰਯੋ ਬਧ ਹੀਨ[5]' ॥ ੩੫ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਦਿਜ ਦੰਪਤਿ ਸੋਇ। ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਪ ਸ਼ੋਕ ਮੈਂ ਹੋਇ। ਲੀਏ ਏਕ ਬਹੁ ਰੋਦਨ ਠਾਨੇ । ਮਿਲੇ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਲੋਕ ਬਖਾਨੇ ॥ ੩੬ ॥ 'ਅਬਿ ਕਯਾ ਹੋਇ ਸ਼ੋਕ ਬਡ ਧਰੋ। ਜਾਹੁ ਬਹਿਰ ਲੇ ਗਤਿ ਤਿਸ ਕਰੋ। ਨਹੀਂ ਆਰਬਲ ਲਿਖੀ ਬਿਧਾਤੇ। ਕਯੋਂ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਰੁਦਨ ਮਹਾਂ ਤੇ' ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨਿ ਦੰਪਤਿ

---

[1]ਮੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ। [2]ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਸੁਹਣੀ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ। [3]ਭਾਵ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤਕ। [4](ਓਹੁ) ਮਨ ਭਾਂਵਦਾ ਭਾਵ ਪਿਆਰਾ ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ) ਪ੍ਰਾਣ ਹੀ ਬਾਹਰ (ਕਿਸੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਣ)। [5]ਭਾਵ ਮਾਰ ਲਿਆ।

ਲੋਕਨਿ ਸੰਗ ਕਹੈਂ। 'ਹਮਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਖੇ ਰਹੈਂ। ਸਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਭਯੋ ਅਚਾਨਕ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁਤ ਮੇਰਾ ॥੩੮॥ ਅਬਿ ਭੀ* ਵਹਿਰ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਵਹਿਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ ਪਾਵਹਿਂ। ਕੈ ਹਮਰੋ ਦੇਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਤਹਿਂ ਦੋਨਹੁਂ ਮਰਿ ਜਾਇਂ ॥ ੩੯॥ ਸੁਤ ਕੇ ਸ਼ੋਕ ਨ ਜਿਯਨਿ ਹਮਾਰੋ¹। ਗੁਰ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਉਪਚਾਰੋ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਤ ਕੋ ਲਿਯੋ ਉਠਾਇ। ਉਚੇ ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਚਲਿ ਆਇ॥੪੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਕੋ ਹੁਤੋ ਜਹਾਂ ਬਰ ਪੌਰ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁਤ ਕੋ ਤਹਿਂ ਪਾਇ ਕਰਿ ਦੰਪਤਿ ਰੋਦਤਿ ਰੌਰ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਦਿਜ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਜ ਜਨਨੀ ਰੋਦਤਿ ਅਧਿਕ ਇਕਠੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਸ਼ੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰੋਕਤੇ 'ਰੌਰ ਨ ਰੁਦਨ ਉਠਾਇ' ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ। ਹੇਤੁ ਰੌਰ ਕੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇ। 'ਮ੍ਰਿਤਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਉਠਾਇ। ਪੌਰ ਆਪ ਕੇ ਦੀਨਸਿ ਪਾਇ ॥੨॥ ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਹਟਤਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ। ਕਹੇ-ਕਿ ਸੁਧ ਦਿਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹੀ।ਮੇਰੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਵਨਿ ਕਰੈਂ। ਨਾਤੁਰ ਹਮ ਦੋਨਹੁਂ ਭੀ ਮਰੈਂ–॥੩ ॥ ਸਮੁਝਤਿ ਨਹੀਂ, ਰਹੇ ਸਮੁ-ਝਾਇ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ।'ਕਹਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੋਂ-ਕਰਹੁ ਉਠਾਵਨਿ।ਪਰਾਲਬਧ ਪ੍ਰਾਨੀ ਭੁਗਤਾਵਨਿ॥੪॥ਪੁਰਬ ਜਨਮ ਕਰਮ ਜਿਮ ਕਰਿਹੀ। ਜਗ ਮਹਿ ਸੋਵ ਸਰੀਰਨਿ ਧਰਿਹੀ।ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਿਤਿਕ ਭੋਗਿਬੋ ਹੋਇ। ਉੱਤਮ ਆਦਿ ਜਨਮ ਜੋ ਕੋਇ॥੫॥ਜਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਲਗਿ ਸ੍ਵਾਸਨਿ ਧਰਤਾ। ਤ੍ਰੈ ਕੋ² ਅਹੇ ਬਿਧਾਤਾ ਕਰਤਾ। ਜਨਮ ਹੋਨਿ ਤੇ ਪੂਰਬ ਕਾਲਾ। ਤੀਨਹੁ ਰਚੇ ਜੀਵ ਕੇ ਨਾਲਾ ॥ ੬॥ ਈਸੁਰ ਕੀ ਇਹ ਕਰੀ ਮ੍ਰਿਜਾਦ। ਕੋ ਨ ਹਟਾਇ ਸਕਹਿ ਸੁਰ ਆਦਿ-'। ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦ ਹਾਥ ਜੁਗ ਜੋਰਿ।ਪਾਇ ਰਜਾਇ ਗਯੋ ਦਿਜ ਓਰ ॥ ੭ ॥ ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਬਿੱਪ੍ਰ! ਜਾਹੁ ਲੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉਠਾਈ। ਇਹ ਕਿਮ ਹੋਇ ਮਰਯੋ ਪੁਨ ਜੀਵੈ। ਜੇ ਇਮ ਜਿਯਹਿ ਮਰਨ ਕਿਸ ਥੀਵੈ ॥ ੮ ॥ ਮੇਟਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਕੌਨ ਰਜਾਇ। ਜੋ

---

¹ਸਾਡਾ ਜੀਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ²ਤਿੰਨਾਂ (੧. ਉਚ ਨੀਚ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਜਨਮ। ੨. ਦੁਖ ਸੁਖ। ੩. ਉਮਰਾ) ਦਾ।

*ਪਾ:-ਭੀ।

ਸਗਰੇ ਜਗ ਪਰ ਚਲਿ ਆਇ' । ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਕਹਨੋ 'ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਦਿਯੋ ।
ਜਨਮਤਿ ਮੈਂ ਦਸਵੰਧੀ ਕਿਯੋ ॥ ੯ ॥ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਹੌਂ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇਰਾ ।
ਅਪਰ ਅਲੰਬ ਨ ਕੋ ਜਗ ਮੇਰਾ । ਜੇ ਰਾਖੇ ਨਹਿੰ ਬਨਹਿਂ ਗੁਸਾਈਂ।ਕਹਹੁ
ਪਰਹਿਂ ਕਿਸ ਕੇ ਦਰ ਜਾਈ ?॥੧੦॥ ਕੈ ਸੁਤ ਸੰਗ ਤਜਾਗਹੌਂ ਪ੍ਰਾਨੁ । ਕੈ
ਜਿਵਾਇ ਹੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨੁ' । ਇਮ ਕਹਿ ਲੋਚਨ ਮੋਚਿਤ ਜਲ ਕੋ ।
ਹਨਹਿ ਸੀਸ ਸੋਂ ਜੁਗ ਕਰ ਤਲ ਕੋ¹ ॥ ੧੧॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹੇ ਨ ਮਾਨਹਿ
ਸੋਇ । ਦਰ ਪਰਿ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੋਇ । ਬੀਤ ਗਏ ਇਮ ਜਾਮ ਅਢਾਈ।
ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਗੋਸਾਈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਸਭਾ ਲਗਨਿ ਕੋ ਸਮੋ ਬਿਚਾਰਿ ।
ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਪਹੁੰਚੇ ਦਰਬਾਰ । ਕੇਚਿਤ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਸਾਥ । ਬੈਠੇ ਜਾਇ
ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ॥੧੩॥ ਦਾਸਨ ਤੇ ਪਰਵਾਰਤਿ ਭਏ। ਢੁਰਤਿ ਚੌਰ ਸਿਰ
ਪਰ ਦੁਤਿ ਮਏ । ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਚਾਰੁ ਬਿਸਾਲੇ² । ਭਰੇ ਲਾਜ ਕਰੁਨਾ
ਅਨਿਯਾਲੇ³ ॥੧੪ ॥ ਦਾਸਨਿ ਪਰ ਭਾਰਤਿ ਸ਼ੁਭ ਡੀਠ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨਿ
ਆਦਿਕ ਜਨ ਈਠ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਰਹੈਂ ਮਸੰਦ । ਸੋ ਬੈਠੇ ਪਰਵਾਰਤਿ
ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੧੫ ॥ ਪੂਰਨ ਸਭਾ ਸ਼ੁਭਤਿ ਸਿਖ ਸਾਰੇ । ਉਡਗਨ ਜਥਾ ਚੰਦ
ਪਰਵਾਰੇ । ਤਬਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਿਜ ਕੋ ਤਹਿਂ ਚਾਲਾ । 'ਪਰਯੋ ਬਿਹਾਲ ਸਸ਼ੋਕ
ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੬॥ ਸੁਤ ਬਿਨ ਜਿਸਕੇ ਜਿਯਨਿ ਨ ਆਸਾ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ
ਸੰਕਟ ਗ੍ਰਾਸਾ । ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮਿਟਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੰਤਾਪ
ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੭ ॥ ਬਾਲਿਕ ਜਿਯੇ ਪੁੰਨ ਬਡ ਹੋਇ । ਮਰਹਿ ਜੁ ਦੰਪਤਿ
ਉਬਰਹਿਂ ਸੋਇ⁴ । ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਤ ਦਸੌਂਧੀਆ ਕੀਨਿ । ਬਿਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਆਪ ਕੋ ਚੀਨਿ ॥ ੧੮ ॥ ਪੁਨ ਪਰਿ ਰਹਯੋ ਰਾਵਰੇ ਪੌਰ । ਦੰਪਤਿ ਕਹਤਿ
–ਮਰਹਿਂ ਇਸ ਠੌਰ–' । ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇਃ–'ਜੋ ਹੋਵਤਿ ਸੋ
ਪ੍ਰਭੁ ਰਜ਼ਾਇ⁵ ॥੧੯॥ਉਪਜਨਿ ਬਿਨਸਨਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਸਾਥ । ਜੌ ਲਗਿ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਨਾਥ । ਜੋਗ ਭਗਤਿ ਕੈ ਹੁਇ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ । ਇਨ ਤੇ
ਜਨਮ ਮਰਣ ਹੁਇ ਹਾਨ ॥੨੦ ॥ ਮਰਯੋ ਜਿਵਾਵਨ ਭਲੀ ਨ ਬਾਤ । ਜੋ
ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਬੀਤਤਿ ਜਾਤਿ । ਰਾਵ ਰੰਕ ਗਨ ਨਿਤ ਹੀ ਮਰੈਂ । ਸੁਨਿ

¹ਭਾਵ ਦੁਹੱਥੜ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ²ਸੁਹਣੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚੌੜੇ। ³ਲਾਜ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦੀਆਂ ਅਣੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ। ⁴ਜੇ ਦੰਪਤੀ (ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਲ) ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ਸੋ ਬੀ ਬਚ ਜਾਣਗੇ। ⁵ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਮ ਹਮਰੇ ਦਰ ਪਰ ਪਰੈਂ" ॥ ੨੧ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਉਪਕਾਰੀ। ਜਿਯਹਿ ਬਾਲ ਜਿਮ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਰਾਵਰ ਕਹਹੁ ਸਕਲ ਹੀ ਸਾਚੀ। ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਣ ਨਹੀਂ ਦੁਖ ਆਂਚੀ' ॥੨੨॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਹਾਂ ਸਮਰੱਥ। ਭੰਜਨ ਗੜ੍ਹਨ ਆਪ ਕੇ ਹੱਥ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਪਰਯੋ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰਕਾਲ। ਕਸ਼ਟ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਬਿਕਰਾਲ ॥ ੨੩ ॥ ਅਨਿਕ ਲੋਕ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕਰੈਂ। ਆਸ ਆਪ ਕੀ ਸਗਰੇ ਧਰੈਂ। ਜੇ ਨਹਿ ਜਿਯਹਿ ਨਿਰਾਸੇ ਹੋਇ। ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਬਕੈਂ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥੨੪॥ ਸਭਾ ਸਮੇਤ ਮਨੋਰਥ ਸਭਿਹਿਨਿ।–ਦ੍ਵਿਜ ਸੁਤ ਜਿਯਹਿ ਭਲੀ ਹੁਇ ਤਿਸ ਛਿਨ–।ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸਿਖ ਦਾਸ ਮਸੰਦ। ਦ੍ਵਿਜ ਕੀ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਕਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੨੫॥ ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਇਸ ਤੇ ਤਮਕ ਕ੍ਰੁਧਕ ਮਨ ਲ੍ਯਾਇ। ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਊਚ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਜੋ ਤੁਮ ਹਮ ਤੇ ਚਹਿਤਿ ਜਿਵਾਯੋ ॥੨੬ ॥ ਲਖਿ ਦ੍ਵਿਜ ਦੀਨ ਕਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਸ਼। ਇਕ ਉਪਕਾਰ ਕਰਹੁ ਹਮ ਆਇਸੁ। ਅਪਨੀ ਦੇਹੁ ਆਰਬਲ ਕੋਇ। ਦ੍ਵਿਜ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਵਹਿ ਸੋਇ' ॥ ੨੭ ॥ ਇਹ ਗੁਰ ਬਾਕ ਸਭਾ ਸੁਨਿ ਸਾਰੀ। ਭਈ ਤੂਸ਼ਨੀ ਕ੍ਰਛ ਨ ਉਚਾਰੀ। ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਵ ਬੀਚਨਿ ਚਿਤਵੰਤੇ[2]।ਨਿਜ ਬਯ ਦੇਨੀ ਉਰ ਨ ਚਹੰਤੇ॥੨੮॥ ਸਨਮੁਖ ਨਹੀਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਹੇਰੈਂ। ਜਾਨਹਿਂ–ਮੁਝ ਕੋ ਨਹਿ ਇਤ ਪ੍ਰੇਰੈਂ[3]। ਮਰਹਿ ਕੌਨ ਦ੍ਵਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਵੈ–। ਧਰਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿ ਧੀਰਜ ਪਾਵੈਂ ॥੨੯॥ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨੀ। ਕਿਤਿਕ ਬਾਰ ਮਹਿ ਪੁਨ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।'ਸਰਬ ਸਭਾ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਕਾਰੀ। ਅਬਿ ਕਹਿ ਕਯੋਂ ਨ ਬਨਤ ਉਪਕਾਰੀ॥੩੦॥ ਦੀਜਹਿ ਬਯ ਦ੍ਵਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਵਹੁ। ਭਲੋ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜਸੁ ਜਗ ਪਾਵਹੁ। ਦੰਪਤਿ ਮਰਤਿ ਉਬਾਰਹੁ ਕੋਇ। ਧਰਹਿ ਧੀਰ ਸੁਭ ਗਤਿ ਲੇ ਸੋਇ'॥੩੧॥ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਦੂਜੋ ਇਮ ਭਯੋ। ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਉੱਤਰ ਮੁਖ ਤੇ ਦਯੋ। ਪੂਰਬ ਕਹਤਿ ਸਭਾ ਜਿਮ ਸਾਰੀ। ਤਿਮ ਹੀ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਈ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਸਨਮੁਖ ਨ ਦੇਖਹਿਂ ਨੀਚਹਿ ਨੈਨ। ਕੋ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਬੋਲਹਿ ਬੈਨ ?। ਚਹੁਂ-ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਵੈਂ।–ਕੋ ਬਯ ਦੇਹਿ ਦਾਸ–ਪਤਿਆਵੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਏਕ ਘਰੀ ਲਗਿ ਥਿਰ ਸਭਿ ਰਹੇ। ਤੀਸਰ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਕਹੇ। 'ਭੋ ਸਿੱਖਹੁ ! ਪੂਰਬ ਸਭਿ ਭਾਖਤਿ। ਕਯੋਂ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨਿ ਨਹਿਂ

---

[1]ਦੁਖ ਦਾ ਸੋਕ। [2]ਨੀਵੀਆਂ ਧੌਣ ਕਰਕੇ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪਏ। [3]ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਕਹਿ ਦੇਣ।

ਕਾਂਖਤਿ ॥੨੪॥ ਇਕ ਜੌ ਦੇਯ ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ। ਜਿਯਹਿ ਤੀਨ, ਜਸੁ ਲਹੈ ਮਹਾਨ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਭਗਤੂ ਕੋ ਸੁਤ ਛੋਟਾ। ਪੀਛੇ ਬੈਠਯੋ ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਗ ਓਟਾ[1] ॥੨੫॥ ਉਠਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੀਂ ਨਿਕਸਯੋ ਬਾਹਰ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਅਹਾਰ। ਜੀਵਨ ਨਾਮ, ਆਇ ਕਰਿ ਡੇਰੇ। ਆਸਤਰਨ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਘਨੇਰੇ ॥੨੬॥ ਊਪਰ ਪੌਢਯੋ ਬਦਨ ਅਛਾਦਿ।ਕਿਹ ਸੌਂ ਕੀਨਸਿ ਨਹਿ ਸੰਬਾਦ। ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਢਾਪਿ। ਚਾਹਸਿ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਾਗਿਬੇ ਆਪ ॥ ੨੭ ॥ ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਅਨੰਦ। ਚਿਤ ਮੈਂ ਚਾਹਤਿ ਭਯੋ ਬਿਲੰਦ।—ਜਿਯਨਿ ਝੂਠ ਜਗ ਮਹਿ ਸਚ ਮਰਨਾ। ਆਗੇ ਪਾਛੈ ਸਭਿ ਸਿਰ ਪਰਨਾ ॥੨੮॥ਅਬਿ ਤਨਿ ਲਗਹਿ ਸਕਾਰਥ ਮੇਰੋ। ਇਸ ਤੇ ਅਪਰ ਭਲੋ ਨਹਿ ਹੇਰੋਂ[2]—। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਮਨ ਕਰੇ ਬਿਚਾਰਾ। 'ਧੰਨ ਸੁ ਜੀਵਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ[3] ॥੨੯॥ ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਜੀਵਨ ਦਿਯ ਦਾਨ[4]। ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਪਦ ਲਹਯੋ ਮਹਾਨ੍। ਤਤਛਿਨ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ੍ ਨਿਕਾਰੇ। ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਬਿਨ ਬਾਰੇ॥੩੦॥ਇਤ ਜੀਵਨ ਜਬਿ ਜੀਵਨ ਤਜਾਗਯੋ[5]।ਗੁਰੂ ਪੌਰ ਸਿਸ ਤਤਛਿਨ ਜਾਗਯੋ। ਉਠਯੋ ਜੀਵ ਕਰਿ[6] ਦ੍ਰਿਗ ਪਿਤ ਮਾਤਾ। ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈਂ ਦ੍ਰਿਗ ਬ੍ਰਾਤਾ[7]॥੩੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਹੀ ਰਿਦੈ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਇ।ਸੁਧ ਅੰਤਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤਬੈ ਜਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ॥੩੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿਸ ਧੂਰ ਜਿਵਾਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਸ਼ਕਰ ਗੰਗਾ ਲੋਹਾਰ ਦੀ ਕਥਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ' ਨਰ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ। 'ਰਾਮਚੰਦ ਕੇ ਪੌਰ ਜਿਮ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੁਤ ਜਵਾਹਿ[8]* ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੀ ਕਥਾ ਮਹਿਂ[9] ਦਿਜ ਲੇ ਗਯੋ। ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਰਾਮ ਦਰ ਕਿਯੋ। ਤਬਿ ਰਘੁਬਰ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਦੇ ਓਹਲੇ। [2]ਕਰਜੋਗਤੀ ਹੈ। [3](ਉਸ) ਸਭਾ ਵਿਚ ਜੀਵਨ (ਇੱਕ) ਧੰਨਜਤਾ ਯੋਗ (ਪੁਰਖ) ਸੀ। [4]ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਦੇਕੇ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾਨ ਦਿਤਾ। 'ਦਿਯ ਦਾਨ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਲਗੇਗਾ। [ਸਿਸ: ਜੀਵਨ=ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਪਾਣੀ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਦਿ] (ਅ) ਜੀਵਨ ਨੇ ਅਪਨਾ ਜੀਵਨ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ) ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। [5]ਇਧਰ ਜੀਵਨ ਨੇ ਜਦ ਜੀਵਨ ਤਿਆਗਿਆ ਭਾਵ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤਾ। [6]ਜਿਵੇਂ ਕੋ ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ। [7]ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀ ਕੌਤਕ ਖੜੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। [8]ਜੀਵਿਆ ਸੀ। [9]ਕਥਾ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ ਕਿ.....।

*ਪਾ:–ਜਾਹਿੰ=ਗਿਆ ਸੀ।

ਬਹੁ ਕਰੇ ਉਪਾਇ । ਜਿਮ ਨਾਰਦ ਮਨਿ ਦਿਯੋ ਬਤਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਰਿ ਦਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਯੋ* । ਰਾਮ ਚੰਦ ਨਿਜ ਨੇਮ ਨਿਬਾਹ੍ਯੋ । ਸੋ ਗਤਿ ਭਈ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ । ਦਿਜ ਸੰਕਟ ਤੇ ਲੀਨਿ ਉਬਾਰਿ' ॥੩॥ ਇਮ ਸੰਬਾਦ ਕਰੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ । ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਕਰੈਂ ਉਚਾਰੀ । ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਜਬਿ ਸੁਧ ਚਲਿ ਗਈ । 'ਬਿੱਪ੍ਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੀਵ੍ਯੋ' ਸੁਧ ਭਈ ॥੪॥ ਸੁਨ੍ਯੋ ਅਚਾਨਕ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ । ਬੂਝ੍ਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਹ੍ਯੋ ਜਬਿ ਆਇ । 'ਕਿਹ ਸਿਖ ਅਪਨਿ ਆਰਬਲ ਦੀਨਿ ? । ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਿਨਹੁ ਅਸ ਕੀਨਿ ?' ॥੫॥ ਸੁਨਤਿ ਸਭਾਸਦ ਬਿਸਮੇ ਭਏ । ਚਪਲ ਬਿਲੋਚਨ ਇਤ ਉਤ ਕਿਏ । ਨਿਜ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਪਿਖਹਿ ਸਭਿ ਕੈਸੇ ।–ਮਰ੍ਯੋ ਕੌਨ–ਬੀਚਾਰਤਿ ਐਸੇ ॥੬॥ ਪੁਨਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੁਰ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ । 'ਕਸੋਂ ਨ ਕਹੋ ਕਿਨ ਜੀਵਨ ਦੀਨਿ ?' । ਭਰੀ ਦਾਰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ । 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਨਹਿ ਦੂਤੀ ਸਿਧਾਰਾ ॥ ੭॥ ਇਕ ਜੀਵਨ ਭਗਤੁ ਸੁਭ ਗਾਯੋ । ਹਠਿ ਕਰਿ ਸੋ ਨਹਿ ਆਵਤਿ ਭਯੋ । ਅਪਰ ਸਭਾ ਸਭਿ ਬੈਠੀ ਅਹੈ । ਬਿੱਪ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਤਿ, ਜੋ ਕਹੈ' ॥ ੮ ॥ ਸੋ ਰਾਵਰ ਕੇ ਹੁਤੋ ਪਿਛਾਰੀ । ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਢੂੰਡਨਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ' । ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁਧ ਲੀਜੈ । ਤਿਸ ਬਿਲੋਕਿ ਹਮ ਸੰਗ ਕਹੀਜੈ' ॥ ੯ ॥ ਦੌਰੇ ਦਾਸ ਗਏ ਦੁਇ ਤੀਨ। ਡੇਰੇ ਪ੍ਰਥਮ ਜਾਇ ਪਿਖਿ ਲੀਨ। ਬਸਤ੍ਰ ਅਛਾਦਤਿ ਭੂਨਿਨਿ ਪਰ੍ਯੋ ਹੈ । ਪਿਖਿ ਉਚਾਰਿ: ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਨ, ਮਰ੍ਯੋ ਹੈ† ॥੧੦॥ ਦੌਰੇ

'ਜੋ ਪਏ ਕਹਿੰਦੇ ਏਕਦੇ ਸਨ। (ਅ) ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਸੁਣਦਾ ਸੀ।

*ਵਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਬਨਬਾਸ ਕੱਟ ਵਾਪਸ ਆ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਰਖਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਲੜਕਾ ਸਾਡੇ ਵੇਖਦੇ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਸੋਗ ਵੇਖਦੇ । ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਲੜਕੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲਭਦੇ ਇਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਗਏ ਉਥੇ ਸ਼ੰਬੂਕ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਮਲੂਮ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੂਦਰ ਹੋਕੇ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਲੜਕਾ ਜੀਉ ਪਿਆ । ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਇਸ ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਕਥਾ ਦੇ ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਦੇ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈਨ, ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਹਰ ਉਚ ਨੀਚ ਨੂੰ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਸਮ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

†ਪਾਠ–ਪਿਖਯੋ ਉਚਾਰਨਿ ਦੇਹ ਮਰ੍ਯੋ ਹੈ।

ਗਏ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਕਹਯੋ। 'ਜੀਵਨ ਜਾਇ ਅਜੀਵਨ ਲਹਯੋ[1]'। ਬਸਤ੍ਰ ਅਛਾਦਿ ਦੇਹਿ ਪਰ ਸਾਰੇ। ਦਿਜ ਸੁਤ ਹਿਤ ਦਿਯ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਰੇ' ॥੧੧॥ ਸੁਨਤਿ ਰਿਸੇ ਗੁਰ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਮਮ ਸੁਤ ਹਤਿ ਦਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਯੋ। ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਣੇ ਕੋ ਮਾਨਹਿ ਨਾਹੀ। ਬੋਲਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਸਿਪਾਰਸ਼ ਮਾਂਹੀ' ॥੧੨॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਚ ਭਨੇ ਘਨੇਰੇ। ਪਠੇ ਦਾਸ ਪੁਨ ਤਿਸ ਕੇ ਡੇਰੇ। 'ਹੋਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਸ ਕੋ ਲੇ ਆਵਹੁ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਾਇ ਸਭਿ ਸੁਧ ਕੋ ਪਾਵਹੁ'॥੧੩॥ਹੁਤੇ ਬਿਰਾਦ਼ਰ ਕੁਟੰਬਕ ਤਹਿਂ ਮਿਲੇ। ਬੂਝੇਂ ਸਕਲ ਜਾਇ ਕਰਿ ਭਲੇ। 'ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਤਿ ਸੁਤ ਇਸ ਜੋਇ। ਇਹਾਂ ਕਿਧੌਂ ਘਰ ਮਹਿ ਜੇ ਹੋਇ ॥੧੪॥ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਲਹੁ ਲੈ ਕਿਧੌਂ ਹਕਾਰਹੁ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਪੁਨ ਇਸ ਸਸਕਾਰਹੁ'। ਦਾਸਨਿ ਸੋਂ ਬਿਰਾਦ਼ਰ ਚਲਿ ਆਏ।ਠਾਢੇ ਹੋਇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਤਾਏ ॥੧੫॥'ਬਰਖ ਅਸ਼ਟਦਸ ਕੋ ਇਹ ਭਯੋ।ਅਬਿ ਕੇ ਦਿਨ ਮੁਕਲਾਵਾ ਲਿਯੋ।ਅਬਿ ਲੌ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨ ਜਨਮਯੋ ਕੋਇ। ਗਰਭਵਤੀ ਇਸ ਕੇ ਘਰ ਜੋਇ ॥੧੬॥ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਗੁਰੁ ਬਾਕ ਤੇ ਤੁਰਤ ਸਮਾਯੋ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਨਤਿ ਪੁਨ ਕਹੈਂ। 'ਜੋ ਇਸ ਤ੍ਰਿਯਾ ਗਰਭ ਮੈਂ ਅਹੈ ॥ ੧੭ ॥ ਸੰਤਦਾਸ ਤਿਸ ਨਾਮ ਰਖੀਜੇ। ਅਧਿਕ ਬੰਸ ਜੁਤਿ ਹੋਇ ਜਨੀਜੈ। ਜਨਮਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਯਾਰ ਕਰਿ ਪਾਰੇ। ਇਕ ਤੇ ਹਮ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ॥੧੮॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੰਸ ਫੈਲਹਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਬ੍ਰਿਧੈ ਅਧਿਕ ਦੂਸਰ ਜਿਮ ਨਾਂਹੀ'। ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਰ ਦੀਨੇ। ਸੋ ਅਬ ਜ਼ਾਹਰ ਜਗ ਮਹਿ ਚੀਨੇ ॥ ੧੯ ॥ ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਗੌਰਾ ਬਡ ਜੋਇ। ਤਾਂਹਿ ਬੰਸ ਬੀਸਕ ਨਰ ਸੋਇ। ਸੰਤਦਾਸ ਜੋ ਜੀਵਨ ਕੇਰਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਬੰਸ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਹੇਰਾ॥ ੨੦ ॥ ਤੀਨ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਿ ਨਾਂਹਿ ਸਮਾਵੈਂ[2]। ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ ਬਧਤੋ ਜਾਵੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਰ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਖਿ ਲਿਹੁ ਸਾਰਾ*॥੨੧॥ਪੁਨ ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਸਕਾਰਾ। ਜਿਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕੀਨਿ ਉਪਕਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਧੰਨ ਸਿੱਖ ਭੀ ਧੰਨੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਬਾਕ ਦਾਸ ਜਿਨ ਮੰਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਝੂਲੀ। ਘਰ ਘਰ ਮਨਹੁਂ ਮਾਲਤੀ ਫੂਲੀ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਐਸੇ ਭਈ।

---

[1]ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ। [2]ਤਿੰਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਕੇ ਵੀ (ਉਸ ਦਾ ਵੰਸ਼) ਸਮਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

*ਇਹ ਗਲ ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੋ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਬੂਤ ਲਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਦੇਖ ਲਓ।

ਪਾਂਤਿ ਮਰਾਲਨਿ ਜਨੁ ਉਡਗਈ॥੨੩॥ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਜਗਤ ਬਿਥਾਰੀ।
ਸੁਜਨ ਚਕੋਰਨਿ ਕੋ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਦਿਜ ਅਨੰਦ ਭਾ ਨੰਦਨ ਜੀਯੋ।ਮਨਹੁ
ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਇਮ ਬਾਸੇ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਕਰਹਿਂ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਏ। ਦਾਸ
ਉਧਾਰਤਿ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੨੫ । ਇਕ ਦਿਨ ਛਹਿਰ ਕੂਪ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।
ਛਕਰ ਰੀਗ ਜਿਹ ਪੁੰਨਕ[1] ਹੇਰਾ*।ਤ੍ਰਿਤੀ ਜਾਮਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ।ਪਿਖਿ
ਰਮਣੀਕ ਥਾਨ ਥਿਤ ਭਏ ॥੨੬॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨੋ ਹਰਖਾਏ। ਬੈਠਿ
ਬਹੁਰ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਏ। ਹੁਤੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਜੋ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਤਿਨ ਬੂਝਨਿ
ਹਿਤ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ। ਜਗ ਪਰ
ਜਿਨਹੁ ਕੀਨਿ ਉਪਕਾਰੇ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਕੂਪ ਲਗਾਯੋ। ਜਲ
ਬਿਸਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਤਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਸੋ ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹਮਹਿ ਬਤਾਵਹੁ।
ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸੁਨਾਵਹੁ'। ਪੁਰਿ ਜਨ ਬ੍ਰਿੱਧ ਜੁ ਥੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਜੋ
ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਕੂਪ ਹਵਾਲ॥੨੯॥ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਪਾਇ। ਬੋਲੇ
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਰ ਨਯਾਇ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਭੂਤ ਭਵਿੱ-
ਖਤ ਲਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ! ॥੩੦॥ ਤੁਮ ਆਗੇ ਹਮ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰੇ।ਜੋ ਬੀਤਨੋ
ਬਿਰਤਾਂਤ ਉਚਾਰੇਂ। ਜੇਤਿਕ ਗੁਪਤ ਬਿਦਤਿ ਹੈ ਬਾਤ। ਕਰ ਬੱਦਰੀ ਫਲ
ਸਮ[2] ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੩੧ ॥ ਤਊ ਆਪ ਨੇ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੀ। ਕਰੌਂ ਉਚਾਰਨਿ
ਜਿਮ ਪਿਖਿ ਚੀਨੀ[3]। ਪੁਰਬ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਉਪਕਾਰੀ। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ
ਬਸਾਯਹੁ ਭਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਆਏ ਇਸ ਥਾਨ। ਬੈਠੇ
ਰੁਚਿਰ ਲਗਾਇ ਦਿਵਾਨ।ਪਾਵਨ ਥਲ ਕੋ ਹੇਰਿ ਬਿਚਾਰਾ।–ਲਾਵਹਿ ਇਹਾਂ
ਉਦਪਾਨ[4] ਉਦਾਰਾ॥੩੩॥ਇਸ ਪੁਰਿ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਹੀ ਆਵੈ। ਗੁਰ ਥਲ
ਦਰਸਹਿ ਉਰ ਹਰਖਾਵੈ। ਇਹਾਂ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਹੁਇ ਤਨ ਪਾਵਨ। ਯਾਂਤੇ
ਕਰਹਿਂ ਕੂਪ ਲਗਵਾਵਨਿ–॥ ੩੪ ॥ ਕਹਨੋ ਤਬਹਿ–ਆਨਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ।
ਬਹੁ ਨਤ ਸਿਰ ਉਚਰਾਇ ਮਹਾਨ–। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਮਸੰਦ ਪਯਾਨੇ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਮੋਲ ਲੀਨਿ ਤਹਿ ਆਨੇ ॥੩੫॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰਨੋ।

---

[1]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ। [2]ਹੱਥ ਤੇ (ਧਰੇ) ਬੇਰ ਵਾਂਙੂ। [3]ਦੇਖੀ (ਤੇ) ਜਾਣੀ ਹੈ। [4]ਖੂਹ।

*ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰੀਠ ਸਰ ਵੀ ਹੈ। ਪੰ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਇਸ ਦੇ ਬਣੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੫੬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰਯੋ। ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਤਬਿ ਅਰਦਾਸ। ਕਰਵਾਇਵ ਕਾਰਜ ਹੁਇ ਰਾਸ॥੩੬॥ ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਕਰਿ। ਮੂਰਤਿ ਰੁਚਿਰ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ ਉਰ ਧਰਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ। ਉਠੇ ਆਪ ਤਬਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥ ੩੭॥ ਕਰ ਮਹਿ ਕਸੀ[1] ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਖਰੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਟੱਕ ਲਗਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋ ਆਇ। ਸਭਿ ਕੋ ਮਹਿਮਾ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਇ ॥ ੩੮ ॥-ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਰਜ ਕਰੇ[2]। ਪੁਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਉਰ ਧਰੇ-।ਰਹੈਂ ਸੰਗ ਜੇ ਸਿੱਖਨ ਹਮੇਸ਼। ਕਾਰ ਕਰਨਿ ਕੋ ਲਗੇ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੩੯ ॥ ਜੋ ਜੋ ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਕੋਈ। ਕੂਪ ਕਾਰ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਭਏ ਅਨੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੇ। ਸੇਵਹਿਂ ਭਾਉ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਧਾਰੇ ॥੪੦॥ ਖਨਯੋ ਗਯੋ ਤਤਛਿਨ ਜਲ ਤਾਂਈ। ਪੁਨ ਕਾਸ਼ਟ ਕੋ ਚਕ ਘਰਿਵਾਈ। ਬਹੁ ਨਰ ਲਾਇ ਉਤਾਰਯੋ ਤਰੇ। ਊਪਰ ਮਹਿਲ ਨੀਵ ਕੋ ਧਰੇ[3] ॥੪੧॥ਚੂਨਾ ਅਪਰ ਈਟਕਾ ਧਰਿਧਰਿ।ਚਿਨਿਚਿਨਿ ਊਚ ਉਤਾਇਲ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨਿ ਤਹਿਂ ਸੇਵ ਕਮਾਈ ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਰਚੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਤਰੈ ਉਤਾਰਯੋ ਕਰਯੋ ਉਪਾਇ। ਪਿਖਿ ਆਛੋ ਥਲ ਦੀਨਿ ਟਿਕਾਇ। ਊਪਰ ਤੇ ਪੁਨ ਮਣ[4] ਬੰਧਵਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ ॥ ੪੩ ॥-ਗੰਗਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹਮਹੁਂ ਇਤ ਆਨਾ[5]। ਪਾਵਨ ਕੀਨਿ ਲਾਇ ਉਦਪਾਨਾ। ਜਿਮ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸੁਰਸਰੀ ਕੇਰਾ। ਮਿਟਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਘ, ਪਾਵਨ ਫੇਰਾ[6]-॥੪੪॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਤ ਕਰਤਿ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਕਥੀ ਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨੇ। ਯਾਂਤੇ ਮਹਿਮਾ ਯੁਤ ਉਦਪਾਨ*।ਕਰਹਿ ਸੰਗਤਾਂ ਆਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ॥ ੪੫ ॥ ਤਬਿ ਕੋ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ। ਕੂਪ ਕਰਾਯਹੁ ਮਹਿਮਾ ਸਾਥ[7]। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਨਾਤ ਹਰਖਾਇ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਬਕਤਾ

---

[1]ਕਹੀ। [2]ਸੇਵਾ ਕੀਤਿਆਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ। [3](ਉਸ ਚੱਕ) ਉਤੇ ਨੀਂਹ ਧਰਕੇ ਉਤੇ ਮਹਿਲ (ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਰੰਭੀ)। ਖੂਹ ਵਿਚ ਦੀ ਪੱਕੀ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਮਹਿਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਮਣ। [5](ਮਾਨੋਂ) ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਸਾਂ ਇੱਥੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। [6]ਮੁੜਕੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

*ਖੂਹ ਮਹਿਮਾ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਲ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਲਈ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇਕ ਰੂਪਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ; ਕਬੀਰ ਜੀ ਬੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਏ ਮਨ ਨੂੰ 'ਜੈਸੇ ਗੰਗਾ ਨੀਰ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਕਰ ਗੰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਨਰੈਣ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਸ਼ੱਕਰ ਜੈਸਾ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਗੰਗਾ ਜੈਸਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਏ ॥੪੬॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਏ ਪੁਨ ਨਿਜ ਡੇਰੇ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੁਪਤੇ ਇਸ ਬੇਰੇ।ਸਵਾ ਜਾਮ ਤੇ ਜਾਗ੍ਰਨਿ ਕਰੈਂ।ਸੌਚ ਸਨਾਨ ਆਦਿ ਸਭਿ ਧਰੈਂ।।੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਗੁਪਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਰਾਮਰਾਇ ਬਾਬਤ ਧੀਰਮਲ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮਰਾਇ ਪਾਤੀ ਲਿਖੀ ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਸਾਥ। ਅਪਨੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਬਿਧਿ ਜਿਮ ਬੀਤੀ ਸਭਿ ਗਾਥ ॥੧॥ ਚਪਈ ॥ 'ਸੁਨਿ ਤਾਯਾ ਜੀ ! ਇਹ ਬਿਪਰੀਤ। ਜਥੋਂ ਮੈਂ ਕਰੀ ਲਖਹੁ ਸੁਭ ਰੀਤਿ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਅਵਰੰਗ[1] ਤੀਰ। ਮਿਲਨਿ ਹੇਤੁ ਕਿਸਹੁੰ ਨ ਧਰਿ ਧੀਰ[2] ॥੨॥ ਠਟਕ ਰਹੇ ਲਖਿ ਕੂਰ ਬਡੇਰਾ। ਮਾਨਹਿ ਗੁਰ ਨ ਸਾਧ ਕਿਸ ਬੇਰਾ[3]। ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਕੇਤੇ ਮਰਿਵਾਏ। ਬਿਦਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਗੁਪਤਾਏ ॥ ੩ ॥ ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਤਿਸ ਦਿਨ ਮੇਰੀ। ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ ਗੁਰ ਪਿਤ ਕੇਰੀ। ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਚ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਨਿ ॥ ੪॥ ਮਰਨਿ ਆਦਿ ਕੋ ਭਯ ਨਿਰਵਾਰਾ। ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਮਾਰਗ ਪਗ ਡਾਰਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਤੁਰਕ ਪੁਰਿ ਬੀਚ। ਜਹਾਂ ਸੰਤ ਦ੍ਰੋਹੀ ਮਤਿ ਨੀਚ ॥ ੫ ॥ ਪੂਰਬ ਕੀਨਹਿ ਕਪਟ ਬਡੇਰਾ। ਛਾਗ[4] ਜਿਵਾਵਨਿ ਕੋ ਤਬਿ ਪ੍ਰੇਰਾ।ਖਾਲ ਅਸਥਿ ਮੈਂ ਸਾਂਭ ਸੁ ਧਰੇ। ਕਾਜ਼ੀ ਸਦਨ ਪਠਨਿ ਪਗ ਕਰੇ ॥੬॥ ਭਈ ਭੋਰ ਹਠ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ।–ਛਾਗ ਜਿਵਾਇ ਦੇਹੁ ਇਸ ਕਾਲਾ–। ਅਸਥੀ ਚਰਮ ਨਹੀਂ ਜੋ ਰਾਖੇਂ।ਕਹਾਂ ਜਿਵਾਵਨਿ ਪੁਨ ਅਭਿਲਾਖੇਂ॥੭॥ਬਿਗਰ ਸੁ ਪਰਤਿ* ਤੁਰਕ ਮਦ ਮੱਤਾ। ਸਭਿ ਜਾਨਹਿਂ ਦੁਰਮਤਿ ਚਵਗੱਤਾ। ਬਹੁਰ ਜ਼ਹਿਰ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਪਠਿ ਕਰਿ। ਪਹਿਰ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਪਰਹਰਿ॥੮॥ ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਕਹਾਂ ਲੌ ਕਹੀਅਹਿ। ਸਗਰੇ ਜਗਤ ਬਿਦਤਿ ਹੀ ਲਹੀਅਹਿ। ਜਥੋਂ ਜਥੋਂ ਕਰਿ ਹਜ਼ਰਤ ਅਪਨਾਯੋ। ਰਸ ਰਾਖ੍ਯੋ ਜਸੁ ਸਭਿ ਪਰ ਛਾਯੋ॥ ੯॥ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ।ਕਰਾਮਾਤ ਬਹੁਮਤਿ[5]† ਦਿਖਰਾਈ। ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਾ ਅਵਰੰਗ ਕੀ ਸਾਰੀ। ਬਹੁ ਬਾਰੀ ਬਹੁ ਕੀਨ ਬਿਗਾਰੀ

---

[1]ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ। [2]ਕਿਸੇ ਨੇ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਧਾਰਿਆ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਣ ਦਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ)। [3]ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਾਧ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ। [4]ਬਕਰਾ। [5]ਬਹੁਤੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ।

*ਪਾ:-ਬਿਗਰ ਪਰੈਤਿ। †ਪਾ:-ਬਹੁਮਤ=ਮਤ=ਮਤਜ=ਸ਼ਕਤੀ। ਬਹੁ=ਬਹੁਤ (ਵ) ਬਹੁਸ੍ਰੁਤ=ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਜੋ ਸੁਣੀਆਂ। (ਸ) ਵਿਸਪ੍ਰਿਤ। ਕਿ=੨, ਸਪ੍ਰਿ=੭੦]=੭੨।

॥ ੧੦ ॥ ਨਿਜ ਮਤਿ ਬਲ ਕਰਿ ਸਕਲ ਦਬਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਸੁ ਬਿਦਤਾਏ। ਤਨਕ ਬਾਤ ਪਰ ਪਿਤਾ ਰਿਸਾਏ। ਜੋ ਨਹਿੰ ਕਰਤਿ ਸਭਾ ਬਿਗਰਾਏ*॥੧੧॥ਕਹਿ ਭੇ ਜ਼ਨੌਂ–ਨਿਜ ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਰਹਹੁ ਰਹਹੁ ਕੇ ਕਹੂੰ ਸਿਧਾਵਹੁ–। ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਗੁਰਤਾ ਕੇ ਜਾਨਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੋਸ਼ ਕੋ ਮੋ ਪਰ ਠਾਨਾ॥੧੨॥ਸਤਿਗੁਰ ਮਮ ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤ ਤੁਹਾਰੋ। ਅਬਿ ਲੌ ਕੁਛ ਨਹਿੰ ਧਰਨੋ ਬਿਗਾਰੋ। ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੀ ਚਾਹਤਿ ਬਡਿਆਈ। ਅਰਪਹਿੰਗੇ ਜਗ ਕੀ ਗੁਰਿਆਈ ॥ ੧੩ ॥ ਆਪ ਕਰਹੁ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਆਛੇ। ਹ੍ਵੈ ਨ ਬਿਖੇਰਾ ਇਨ ਤੇ ਪਾਛੇ। ਯਾਂਤੇ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕ੍ਰਿਤ ਬਨੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਜਗ ਆਛੀ ਭਨੈ ॥੧੪॥ ਹੇਰਹੁ ਪੁਰਬ ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਮਤਿ ਭਾਰੇ। ਲਾਇਕ ਜੇਠੋ ਸੁਤ ਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਦਿਯੋ ਅਲਪ ਕੋ ਨਿਜ ਅਧਿਕਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਆਪ ਅਛਤ ਕ੍ਰਿਤ ਤੌ ਕਰਿ ਗਏ। ਪੀਛੇ ਅਧਿਕ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਭਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਘਰ ਜਾਇ। ਤਜਯੋ ਸਰੀਰ ਖੇਦ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੧੬॥ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀਨੇ ਦੁਖਦ ਉਪਾਉ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬੈਠਨਿ ਦਿਯ ਨ ਕਦਾਊ। ਬਿਦਤ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਲਖਹੁ ਕਹਾਨੀ। ਸੋ ਅਬਿ ਰੀਤਿ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਠਾਨੀ ॥ ੧੭ ॥ ਕਜਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸਮਸਰ ਨਹੀਂ ? ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਟਿ ਬਿਦਤ ਜਹਿਂ ਕਹੀ। ਸਮਰਥ ਹੌਂ ਸਭਿ ਜਤਨ ਬਨਾਵਨਿ। ਕਰਨ ਬਿਖੇਰਾ ਜਨੌਂ ਮਨ ਭਾਵਨਿ ॥ ੧੮ ॥ ਦਾਦੀ ਨੇਤੀ ਕਹੁ ਲੇ ਸੰਗ। ਕਰਹੁ ਸੰਬਾਦ ਉਚਾਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ।–ਕਨੌਂ ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿੰ ਰਹਹੁ ਬਿਖੇਰਾ। ਜਿਮ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੇਰਾ ॥੧੯॥ ਗੁਰਤਾ ਲੇਨ ਅਹੈ ਮਮ ਦਾਵਾ। ਅਲਪ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਿਮ ਚਹਹੁ ਬਨਾਵਾ–'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਪਾਤੀ। ਪਠਯੋ ਦੂਤ ਸੁਲਗਤਿ ਜਿਸ ਛਾਤੀ॥੨੦॥ਸੋ ਲੇ ਧੀਰਮੱਲ ਢਿਗ ਆਯੋ।'ਮਸਤਕ ਟੇਕਨਿ'ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨਾਯੋ।'ਤੁਮਰੇ ਪਰ ਧਰਿਕਰਿ ਬਿਸਵਾਸਾਦਈਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਛੋਰਯੋ ਪਾਸਾ' ॥੨੧॥ ਖੋਲਿ ਪਠੀ ਆਸ਼ੈ ਸਭਿ ਜਾਨਾ। ਹਿਤੂ ਆਪਨੋ ਕਰਿ ਬਹੁ ਮਾਨਾ।ਧੀਰਮੱਲ ਦੇ ਧੀਰ ਬਡੇਰੀ।ਰਾਖਯੋ ਨਿਕਟਿ ਦੂਤ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ ੨੨॥ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਨੇਤੀ ਸੰਗ।ਬਰਨਨਿ ਕੀਨੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ।'ਜਥਾ ਜੋਗ ਜੇ ਹੋਵਤਿ ਬਾਤ।ਤੌ ਨਹਿੰ ਹੋਇ ਸਕਹਿ ਉਤਪਾਤ॥੨੩॥ਕ੍ਰਿਤ ਅਨੁ-

*(ਉਹ ਤਨਕ ਬਾਤ) ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਸਭਾ ਵਿਗਾੜ ਦੇਂਦੀ (ਮੌਰੰਗੇ ਨੂੰ) [ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਢਿ ਘੱਲਿਆ ਹੈ।

ਚਿਤ ਬਨਹਿ ਦੁਖਦਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਦੇਹੁ ਸਮੁਝਾਈ।ਜੇਸ਼ਟ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਲੋ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਸੁਮਤਿ ਜੁਤਿ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਜਿਨ ਕੀਨੋ ਅਵਰੰਗ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਅਵਰਨਿ ਕੀ ਕਹਾ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੇ'। ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਮਾਤ ਕੋ ਭਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿਕਟ ਪੁਨ ਚਲੇ ॥ ੨੫ ॥ ਹੁਤੇ ਇਕਾਕੀ ਹੇਰੇ ਜਾਇ।ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਦਰ ਲਏ ਬਿਠਾਇ।ਨੇੜੀ ਜਨਨੀ ਗਿਰਾਉਚਾਰੀ। 'ਆਪ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸਕਲ ਮਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਗੁਨ ਤੇ। ਲਿਏ ਰਿਝਾਇ ਪਿਤਾਮਾ ਮਨ ਤੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਉਚਿਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਤਜਾਗੇ। ਗੁਰਤਾ ਤੁਮਹਿ ਦਈ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥੨੭॥ ਯਾਂ ਤੇ ਕਹਿਬੋ ਬਨਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਹੁ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਈ। ਤੁਮਰੇ ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਭੀ ਆਯੋ। ਕਹਨਿ ਹੇਤੁ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਆਯੋ' ॥ ੨੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਨਤਿ ਪੁਨ ਭਾਖਾ। 'ਕਹਹੁ ਜਥਾ ਉਰ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਇਕ ਜਨਨੀ ਦੂਸਰ ਬਡ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਤੁਮਰੇ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਧੀਰਮੱਲ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਸਮੇ। 'ਜਿਮ ਆਛੀ ਹੁਇ ਸੋ ਕਹਿਂ ਤੁਮੇ। ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕਰੋ। ਪੂਰਬ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਿਤ ਧਰੋ ॥੩੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਿਮ ਕੀਨਿ।ਭਏ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਪਾਛੇ ਪੀਨ। ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ ਨਿਜ ਥਲ ਬੈਠਾਰਾ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀਨੋ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਲਗਿ ਢਿਗ ਤੁਰਕੇਸ਼। ਕਰਤੋ ਰਹਯੋ ਪੁਕਾਰ ਹਮੇਸ਼। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਉਪਾਵਨਿ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਕੀਨੇ ਜਤਨ ਬਨਾਵਨਿ ॥੩੨॥ ਲਘੁਤਾ ਅਪਨੀ ਨਾਹਿਨ ਚੀਨੀ। ਅਧਿਕ ਸ਼ਰੀਕੇ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਭੀਨੀ। ਤਿਸ ਹੀ ਝਗਰੇ ਮਹਿਂ ਮਰਿ ਗਯੋ। ਨਹੀਂ ਮੇਲ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੰਗ ਕਿਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਸੋ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਨੀਕੇ ਕਰਿ ਜਾਨੀ। ਸਦਨ ਆਪ ਕੇ ਹੁਇ ਤਿਮ ਠਾਨੀ'*। ਉਚਿਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਤਜਾਗਨਿ ਕਰਯੋ। ਹਜ਼ਰਤ ਸਾਥ ਸੁਤ ਜਿਨ ਧਰਯੋ ॥੩੪॥ ਕਾਰਜ ਘਰ ਕੇ ਸਕਲ ਸੁਧਾਰੇ। ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ ਜਸੁ ਵਿਸਤਾਰੇ। ਸੰਗਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਪਨੀ ਕੀਨੀ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਪੂਜਾ ਬਹੁ ਲੀਨੀ ॥ ੩੫ ॥ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਤੇ ਭਾ ਸਮਰੱਥ। ਤੁਰਕੇਸ਼੍ਵਰ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ ਹੱਥ। ਜੋਂ ਤੁਮ ਗੁਰਤਾ ਦੇਹੁ ਨ ਤਾਂਹੀ। ਤਨ ਕੇ ਅਬ ਹੋਇ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੬ ॥ ਵਧਹਿ ਸਪਰਧਾ' ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਬਿਖੈ। ਲਘੁ ਸੁਤ

¹ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣੀ ਠਣ ਗਈ ਹੈ। (ਅ) ਠਾਨੀ=(ਮੈਂ) ਸਮਝੀ ਹੈ। ²ਈਰਖਾ।

*ਪਾਠ—ਹੁਇ ਤੁਮ ਠਾਨੀ=ਆਪ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ।

ਬੀਸ ਅਲਪ ਕੋ ਪਿਖੈਂ। ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਬਿਗਾਰ ਸਭਿ ਦੇ ਹੈ। ਬਲ ਕੋ ਕਰਹਿ ਆਪ ਹੀ ਲੈ ਹੈ ॥ ੩੭ ॥ ਕਸੋਂ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਮਹਿਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਉਪਾਵਹੁ ? ਅਨਬਨ ਰਚਹੁ,ਕਸ਼ਟ ਮਹਿਂ ਪਾਵਹੁ। ਘਰ ਬਿਗਰਹਿ ਬਹੁ ਪਰਹਿ ਬਿਖੇਰਾ। ਇਸ ਮਹਿ ਕਹਾਂ ਭਲੋ ਤੁਮ ਹੇਰਾ? ॥੩੮॥ ਜੇਸ਼ਟ ਕੋ ਜਗ ਗੁਰੂ ਬਨੀਜੈ। ਲਘੁ ਤਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਕਰੀਜੈ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੀਛੇ ਇਮ ਸੁਖ ਹੋਇ। ਪੁਨ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਉਤਪਾਤ ਨ ਕੋਇ' ॥੩੯॥ ਆਸ਼ੈ ਮਾਤ ਭ੍ਰਾਤ ਕੀ ਬਾਤ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁਨੀ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ। ਕਹਿਬੇ ਕਹੁ ਗੁਰ ਹੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤਾਰ[1]* ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰ ਮੱਲ ਕਹਿਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਿਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੧੯॥

੨੦. [ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ। ਵਾਪਸ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਆਉਣਾ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ! ਭ੍ਰਾਤਾ ! ਸੁਭਿੱਤ[2] ਇਹ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੇ ਹਾਥ। ਕਰੈ ਉਪਾਇ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾਤਾ ਇਕ ਜਗ ਨਾਥ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਬਡੇ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ। ਪਰਖਤਿ ਗੁਨਨਿ ਗਯਾਨ ਮਨਿ ਮਾਨਿਕ। ਜਿਨ ਤੇ ਪਰੇ ਅਪਰ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਮਹਤਿ ਮਹਤਿ ਮਹੀਆਨਹਿ ਸੋਈ[3] ॥ ੨ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰੀ ਸਰਬ ਸਿਰ ਧਰੈਂ। ਬਿਨਾਂ ਬਿਚਾਰੇ ਮਾਨਯੋ ਕਰੈਂ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸ਼ੁਭ ਸੁਤ ਲਾਇਕ ਹੁਤੇ। ਨਹਿ ਆਇਸੁ ਇਕ ਮਾਨੀ ਕਿਤੇ[4] ॥੩॥ ਸੋ ਲਖਿ ਦੋਸ਼, ਦਾਸ ਕੋ ਦੀਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰਤਾ ਤਬਿ ਕੀਨੀ। ਦਾਸੂ ਦਾਤੂ ਜੁਗ ਸੁਤ ਭਏ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੇ ਲਾਇਕ ਲਖਿ ਲਏ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਸਾਥ ਮਤਸਰੀ। ਨਹੀਂ ਸਰਲਤਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰੀ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਨਹਿ ਲਾਇਕ ਜਾਨੇ। ਨਹੀਂ ਬਿਰਾਏ ਅਪਨਿ ਸਥਾਨੇ[5] ॥ ੫ ॥ ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਤ ਪਰਖੇ। ਨਹਿਂ ਆਗਯਾ ਕੋ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਖੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਨਿਰਮਾਨ। ਮਤਸਰ ਆਦਿਕ ਦੋਸ਼ਨ ਜਾਨਿ ॥ ੬ ॥ ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਪਰ ਆਪ ਬਿਠਾਏ। ਕਹਿ ਸਭਿਹਿਨ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਤਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜੇਸ਼ਟ ਨੰਦ। ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੋ ਚਿਤ ਗਰਬ ਬਿਲੰਦ ॥੭॥ ਆਂਖ ਤਰੇ ਨਹਿ ਆਨਤਿ ਕਾਹੂ। ਦਰਬ ਬਟੋਰਯੋ ਬਹੁ ਨਿਜ ਪਾਹੂ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਾਤੁਰਤਾ ਜਗ ਕੇਰੀ। ਸੁਮਤਿ ਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੰਤੋਖ ਥਡੇਰੀ ॥੮॥ ਤਿਸ ਪਰ

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [2]ਸੁਵਿਤ=ਭਲੇ, ਨੇਕ। [3]ਵਡਿਆਂ ਦੇ ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਵਡੇ ਹਨ ਓਹ।
[4]ਇਕੋ (ਇਹ ਦੋਸ਼) ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਕਿਸੇ ਨੇ। [5]ਭਾਵ ਗੱਦੀ ਨਾ ਦਿੱਤੀ।
*ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਾਰ=ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਹਾਰ।

ਸਬਦ ਬਨਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਧਰਨੈ ਗ੍ਰਿੰਥ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਚਹੁ ਪੀੜ੍ਹੀ ਮਹਿਂ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ। ਕਰਹਿ ਬਖੀਲੀ ਜੋ ਬਨਿ ਬਾਦੀ॥ ੯ ॥ ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਮੁਖ ਕਾਰਾ। ਕਹੂੰ ਨ ਆਦਰ ਲਹੈ ਕੁਦਾਰਾ॥ਜੋ ਹੋਵਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸੇਵਾ ਆਦਿ ਧਰਹਿ ਗੁਨ ਭਾਰੀ॥ ੧੦ ॥ ਸੋ ਲਾਇਕ ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਬਨਹਿ। ਮਤਸਰ ਆਦਿ ਹੰਕਾਰਹਿ ਹਨੈ। ਰੀਤਿ ਆਦਿ ਤੇ ਇਹੁ ਚਲਿ ਆਈ। ਹਮ ਕਨੈਂਹੂ ਨਹਿਂ ਨਈ ਬਨਾਈ॥ ੧੧ ॥ ਰਾਮਰਾਇ ਹਮ ਭੇਜਨਿ ਕੀਨਿ। ਬਚਨ ਸ਼ਕਤਿ ਦੀਰਘ ਤਿਸ ਦੀਨਿ। ਕਰੀ ਸੁ ਕਰੀ ਅਪਰ, ਹਮ ਮਾਨੀ[1]। ਕਰਾਮਾਤ ਨਿਤ ਦਈ ਮਹਾਨੀ॥੧੨॥ ਨਿਰੂੰ ਹੁਤੋ ਸਭਿ ਤੇ ਕਿਧ ਬਲੀ। ਤਿਨ ਭੀ ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ ਬਿਧਿ ਭਲੀ। ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ।ਚੌਦਹਿ ਲੋਕਨਿ ਸਿਰ ਧਰਿ ਮਾਨੀ॥੧੩॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕੀ ਬਰਨਨਿ ਕਰੀ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਗਰਬ ਰੀਤਿ ਪਰਹਰੀ। ਪਠਨੇ ਸ਼ਲੋਕ, ਅਰਥ ਕੋ ਬੂਝਾ। ਗੁਪਤ ਬਿਦਤ ਜਿਸ ਕੌ[2] ਸਭਿ ਸੂਝਾ॥ ੧੪ ॥ ਕਰਨਿ ਤੁਰਕੜੇ ਕੇਰ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ। ਜਾਨਿ ਦਰਬ ਕੀ ਤਿਸ ਤੇ ਆਮਦ। ਅਰਥ ਬਿਪਰਜੈ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਹਮ ਕੋ ਭਈ ਨ ਇਹ ਮਨਭਾਵਨ॥ ੧੫॥ਹੁਤੋ ਸਮਰਥ ਸਰਬ ਕੁਛ ਕਰਿਬੇ।ਨਹੀਂ ਭਰੋਸ ਅਪਨਿਬਲ ਧਰਿਬੇ[3]। ਤਊ ਦੇਖੀਅਹਿ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜਾ।ਭਯੋ ਤਿਸੀ ਕੋ ਜਨੁ ਬਨ ਰਾਜਾ[4]॥੧੬॥ ਕਿਸੂ ਬਾਤ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਤਾਂਹੀ। ਬਨਯੋ ਪੂਜ ਬਡ ਜਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਅਹੈਂ ਭਵਿੱਖਤ ਮੈਂ ਬਡ ਹੇਤੂ।ਪਹੁੰਚੈ ਗੁਰਤਾ ਕਿਸੂ ਨਿਕੇਤ[5]॥੧੭॥ਭਾਵੀ ਰਚੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਥਾ। ਹੁਈ ਚਹੈ ਸਾਰੀ ਸੋ ਤਥਾ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਬਸ ਨਹਿ ਕਿਸ ਹੂ ਕੇਰਾ। ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਰੈ ਬਲ ਜਤਨ ਬਡੇਰਾ[6] ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ਗੁਰ ਬੈਨ। ਨਹੀਂ ਭਈ ਚਿਤ ਮੈਂ ਕਿਮ ਚੈਨ। ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੀ। ਰਾਮਰਾਇ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਰੀ ॥੧੯॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਉੱਤਰ ਗੁਰ ਦੀਨੇ। ਸੋ ਮਤਿ ਨਹੀਂ ਮਾਨਿਬੋ ਕੀਨੇ[7]। ਤਊ ਕਹਤਿ ਹੀ ਰਹੈਂ ਹਮੇਸ਼।

[1] ਹੋਰ ਜੋ ਕੀਤੀ ਸੋ ਕੀਤੀ, ਅਸਾਂ ਮੰਨ ਲਈ। [2] ਭਾਵ ਰਾਮਰਾਇ ਨੂੰ। [3] ਨਹੀਂ ਧਰਿਆ ਸੂ। [4] ਤਾਂ ਬੀ ਵੇਖ ਲਓ (ਉਸਦੇ ਪਾਸ) ਬਡੇਰਾ ਸਮਾਜ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ (ਸਮਾਜ) ਨਾਲ ਉਹ ਮਾਨੋ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। [5] ਭਵਿਖਤ ਵਿਚ ਬੜੇ ਕਾਰਣ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ) ਗੁਰਿਆਈ ਨੇ ਕਿਸੇ (ਹੋਰ) ਘਰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। (ਨਾਵੇਂ ਤੇ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰਾਂ ਵਲ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਕਿਆਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ)। [6] (ਰਾਮ ਰਾਇ) ਬਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਬਿਅਰਥ ਕਰਦਾ ਹੈ। [7] ਸੋ ਸਲਾਹ ਨਾ ਮੰਨੀ।

'ਦਿਹੁ ਗੁਰਤਾ ਜੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'*'॥੨੦॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਨਿ ਜਾਨਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਰਾਮਰਾਇ ਕੀ ਉਪਮ ਮਹਾਨੀ। ਪੱਖੀ ਭਏ, ਟਰਤਿ ਨਹਿੰ ਟਾਰੇ। ਰਢਨਿ ਰਹ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰੇ॥ ੨੧॥–ਅਹੈ ਅਨੁਚਿਤ[2] ਨ ਹੁਚਿਤ ਸੁ ਚਿਤ ਮੈਂ। ਤਿਸ ਕੇ ਬਨਿ ਪੱਖੀ ਹੁਇ ਹਿਤ ਮੈਂ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਨਾਂਹੀ॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਘਟਤਾ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ–॥੨੨॥ਬੀਚ ਜਾਮਨੀ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਸੌਚ ਮੱਜਨ ਚਿਤ ਚਹੇ। ਬਿਦਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਸੁਨਤਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਦੁੰਦਭਿ ਦਿਹੁ ਬਜਾਇ ਹੈ ਤਯਾਰੀ॥ ੨੩ ॥ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਅਬਿ ਪਾਵਹੁ। ਦਿਵਸ ਨ ਚਢਹਿ,ਚਢਨਿ ਉਤਲਾਵਹੁ[3]'। ਇਮ ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਨਾਏ। ਕਰਾਚੋਲ ਤਰਕਸ਼ ਗਰ ਪਾਏ॥੨੪॥ ਸੋ ਪਾਲਨਿ ਕੌ ਜਾਮਾ ਫਬੈ। ਸੂਖਮ ਅਧਿਕ ਦਿਪਹਿ ਤਨ ਸਭੈ। ਕਟ ਸਨ ਦਿਢ ਲਪੇਟ ਪਟ ਲੀਨਿ। ਜੇਵਰ ਜਿਗਾ ਛਿਬਾਇਸ਼[4] ਕੀਨ ॥੨੫॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਚੰਚਲ ਬਲ ਬਾਜੀ। ਆਵਤਿ ਮਨਹੁੰ ਕਰੇ ਨਟ ਬਾਜੀ। ਚਾਮੀਕਰ ਕੋ ਜ਼ੀਨ ਸੁਹਾਵਾ। ਜਟਤਿ ਨਗਨ ਗਨ ਤੇ ਦਮਕਾਵਾ ॥੨੬॥ ਮਾਤ ਛੂਤ ਕੌ ਮਿਲ ਤਤਕਾਲਾ॥ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢਨਿ ਭਏ ਉਤਾਲਾ॥ਦੁੰਦਭਿ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਧੁੰਕਾਰਾ। ਚਢਨਿ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਤ ਛਾਰਾ॥ ੨੭ ॥ ਚਮੂ ਹਜ਼ਾਰ ਭਤਛਿਨ ਹੁਇ ਆਈ। ਜ਼ਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੂਲਤਿ ਅਗੁਵਾਈ। ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਰਗ ਚਾਲੇ। ਫਾਂਦਤਿ ਬੀਰਨਿ ਤੁਰੰਗ ਬਿਸਾਲੇ॥੨੮॥ ਬਾਈ ਸਹਸ ਸੈਨ ਸਮੁਦਾਈ। ਚਲੀ ਧੂਲ ਚਢਿ ਨਭ ਪਰ ਛਾਈ॥ ਉਲੰਘਿ ਪੰਥ ਕੋ ਕੋਸ ਕਿਤੇਕ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥੨੯॥ਸਕਲ ਬਹੀਰ ਸਿਵਰ ਕਹੁ ਘਾਲਾ। ਤ੍ਰਿਨ ਕਾਸ਼ਟ ਕੋ ਸੰਚਿ ਉਤਾਲਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਸ਼ੁਭ ਨਿਰਵਾਰਜੋ ਬਸਿ ਤਿਸ ਥਾਈਂ ॥੩੦॥ ਸੌਚ

[1]ਖਤਾ। [2](ਧੀਰਮਲ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਸੋ ਅਯੋਗ ਹੈ। [3]ਦਿਨ ਨਾਂ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿਓ (ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ) ਛੇਤੀ ਚੜ੍ਹ ਚਲੋ। [4]ਛਬਾਓ।

*ਪ੍ਰਿਥੀਆ, ਧੀਰਮਲ; ਰਾਮਰਾਇ ਆਦਿ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿਰਾਸਤ ਤੇ ਨਿਜ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦਾਤੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਸੀ ਆਤਮ ਪਦ ਤੇ ਨਿਜ ਸੁਖ ਵਾਰ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਖਿਆ ਤੇ ਉੱਧਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇ ਧੁਰੋਂ ਮੁਕਰਰ ਹੋਈ ਬਾਤ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦੁਖਾਂ ਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਏਹ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਤੇ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਕਮਾਲ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਮੀਨਾਰ ਹੈ।

ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਕਰੇ । ਤੁਰਨ ਛੀਨ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਧਰੋਤੰਗ ਐਂਚਿ ਤਬਿ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ[1] । ਗੁਰੂ ਚਹੀ ਸਿਵਕਾ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਤਤਛਿਨ ਆਇ ਅਰੂਢਤਿ ਭਏ । ਚਮੂੰ ਸਹਿਤ ਮਗ ਗਮਨਤਿ ਭਏ । ਇਮ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਾਲੇ । ਪੰਥ ਉਲੰਘਿ ਗਏ ਜਿਸ ਕਾਲੇ ॥ ੩੨ ॥ਪੁਨ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਸਲਿਤਾ ਅਗੁਵਾਈ । ਗਨ ਜਲ ਜੰਤੁਨਿ ਕੇ ਜੁਤਿ ਆਈ । ਥਿਰੇ ਉਤਰ ਕਰਿ ਤੀਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਕੇਵਟ ਕੋ ਹਕਾਰਿ ਤਤਕਾਲਾ॥੩੩॥ ਸੁੰਦਰ ਨਈ ਨਾਉ ਅਨਵਾਈ । ਪ੍ਰਭੁ ਅਰੂਢਿ ਜਲ ਪਰ ਚਲਿਵਾਈ । ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਉਤਰਿ ਥਿਰ ਹੋਏ । ਪੁਨ ਚਢਿ ਚਮੂੰ ਆਇ ਸਭਿ ਕੋਏ॥ ੩੪ ॥ ਗੁਰੁ ਅਰੂਢਤਿ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ । ਸੁਭਟ ਸਗਲ ਗਮਨੰਤਿ ਪਿਛਾਰੀ । ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਸੁਧ ਗੀ ਸਭਿ ਭਵਨੁ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗਵਨੁ ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮੰਗਲ ਨਾਨਾ ਸਾਜੈਂ । ਨੌਬਤ ਪੁਰੀ ਪੌਰ ਪਰ ਬਾਜੈਂ । ਧੁਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਫੂਲਨ ਮਾਲਾ । ਗਰੀ ਮਾਰਜਨ ਕਰੀਂ[2] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੬ ॥ ਕਰਿ ਛਿਰਕਾਵਨਿ ਧੁਰ ਦਬਾਈ । ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਹੋਵਤਿ ਸਮੁਦਾਈ । ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਆਨੰਦ ਭਰਿ ਆਇ।ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਹਿਯਰੇ ਲਲਚਾਏ॥੩੭॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ ਦਾਸ ਅਗਾਊ । ਮਿਲੇ ਨਿਮੇ ਨਰ ਗਨ ਧਰਿ ਭਾਊ । ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਗੁਰੂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ । ਕਰੀ ਬਤਾਵਨਿ ਤਿਨ ਤਨ ਮਨ ਕੀ ॥ ੩੮ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ । ਪੁਰਿ ਜਨ ਪਰਵਾਰੇ ਸਮੁਦਾਇ । ਆਇ ਤਿਹਾਵਲ ਬਹੁ ਬਰਤਾਯੋ । ਸਭਿਨਿ ਅਨੰਦ ਕਰੇ ਮੁਖ ਪਾਯੋ ॥੩੯॥ ਸੋਢੀ ਸੂਰਜਮਲ ਤੇ ਆਦਿ । ਮਿਲੇ ਆਇ ਧਰਿ ਧਰਿ ਅਹਿਲਾਦ । ਜਥਾ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਤਿਕਾਰੇ । ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਥਿਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ ॥੪੦॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਛੰਗ[3] ਸੁਹਾਏ । ਥੰਦਹਿਂ ਸੁਭਟ ਹੇਰਿ ਸਮੁਦਾਏ । ਨਿਜ ਬਲ ਬਿਰਤਾ ਕਰਨਿ ਨਿਹਾਰੇ । ਗੁਨ ਗਨ ਧੀਰਜ ਆਦਿ ਉਦਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਭਯੋ ਸਪੂਤ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਯ ਪਿਤ ਕੋ । ਕਰਤਾ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਹਿਤ ਕੋ । ਬਸਤਿ ਭਏ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਆਇ । ਸਪਤਮ ਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਿਮਾ । ਸਿੱਖੀ ਜਹਾਜ਼ ਛੁਟਿਆ ਦਾ ਵਾਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਮਾ ਬਿਤਾਇ ।

---

[1]ਤੰਗ ਖਿੱਚ ਕੇ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ (ਪਰ)...... । [2]ਗਲੀਆਂ ਹੂੰਝੀਆਂ । [3]ਗੋਦੀ ਵਿਚ ।

ਸਿਖਜਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦੁਖ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਬੈਠੇ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਮਹਾਨਾ। ਸਮੋਂ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਕੋ ਜਾਨੇ। ਪੌਢਿ ਗਏ ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਸਾਨੇ ॥੨॥ ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਊਪਰੇ ਤਾਨਾ। ਕੁਛ ਸਿਖ ਹੁਤੇ ਅਲਪ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੋ ਜਬਿ ਏਵ ਬਿਤਾਏ। ਕਿਸੂ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਦੁਇ ਸਿਖ ਆਏ ॥੩॥ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਗਾਵਤਿ। ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਨਿਬੇ ਉਪਜਾਵਤਿ। ਸੁੰਦਰ ਸੁਰ ਤੇ ਰਾਗ ਬਸਾਵੈਂ। ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਗਾਇ ਰਿਝਾਵੈਂ ॥ ੪ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ ਦਰਬਾਰ। ਸੁਪਤੇ ਜਾਨੈਂ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ। ਉਰ ਮੈਂ ਕਰੈਂ ਬਿਚਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। –ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਕਿ ਨਹਿਂ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੫॥ ਸੁਧਿ ਧੁਨਿ ਜਾਗਹਿਂ ਕੋਪਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਹਮਰੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਇਨ੍ਹ ਉਚਟਾਹੀ–। ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ 'ਸਤਿਗੁਰ ਸਦਾ। ਤੁਰੀ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿਂ ਜਦ ਕਦਾ ॥੬॥ ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ ਸਾਖੀ ਰੂਪ[1]। ਜਯੋਂ ਜਲ ਕਮਲ ਅਲੇਪ ਅਨੂਪ। ਸੁਨਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਆਨੰਦ ਧਰੈਂ। ਹਮ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਨੀ ਕਰੈਂ" ॥੭॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਗਾਵਨ ਲਾਗੇ। ਸੁਰ[2] ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਗੇ। ਕਰੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਿਹਜਾ ਤਯਾਗੇ ॥੮॥ ਹਰਬਰਾਇ[3] ਜਬਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤਯਾਗੀ। ਪਾਟੀ[4] ਚੋਟ ਗੋਡ ਪਰ ਲਾਗੀ। ਤਜਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਕੋ ਉਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਜਾਨੂ ਲਗਯੋ ਉਤਾਰਿਬੇ ਕਾਲਾ ॥੯॥ ਪਾਟੀ ਚੋਟ ਸੁ ਦਾਸਨਿ ਹੇਰੀ। ਕਰ ਧਰਿ ਮਰਦਨਿ ਕੀਨ ਘਨੇਰੀ।ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰੇ ਪੂਛਨਿ ਲਾਗੇ।'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਜਾਗੇ?॥੧੦॥ ਬਚਨ ਆਪ ਕ ਸ਼ਬਦ ਬਨੇ ਹੈਂ। ਨਰ ਤਾਰਨਿ ਹਿਤ ਸੁਖਦ ਭਨੇ ਹੈਂ। ਮਿਕਾਨ[5] ਕਿਸ ਕੀ ਰਾਵਰ ਧਰੀ?। ਕਾਜ ਕਵਨ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਰੀ?॥੧੧॥ਹਰਬਰਾਇ ਅਬਿ ਐਸੇ ਜਾਗੇ।ਪਾਟੀ ਚੋਟ ਗੋਡ ਮਹਿਂ ਲਾਗ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਉਚਾਰੇਂ। 'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ! ਤੁਮ ਹੋ ਮਮ ਪਯਾਰੇ॥੧੨॥ਗੁਰ ਅਨਭੈ ਬਿਚ ਬਾਨੀ ਰੂਪ[6]।ਯਾਂਕੀ ਮਹਿਮਾ ਅਮਿਤ ਅਨੂਪ। ਭਵ ਅਗਨੀ ਸਾਗਰ ਕਹੁ ਤਰਨਾ[7]। ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਕਰਨੀ ॥੧੩॥ਪਾਠਕਰਿਦੈ ਬਿਕਾਰਨਿ ਹਰਨੀ।ਹਰਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸਿੰਘਨਿ ਬਰਨੀ[8]

---

[1]ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਰੂਪ ਹਨ। [2]ਅਵਾਜ਼। [3]ਘਬਰਾ ਵਾਲੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ। [4](ਮੰਜੇ ਦੀ)ਬਾਹੀ ਦੀ। [5]ਹੈ। [6]ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨਭਵ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ। [7]ਸੰਸਾਰ ਜੋ ਅੱਗ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਤੇ (ਤਾਰਨਹਾਰ) ਬੇੜੀ ਹੈ। [8]ਹਰਨੀ (ਰੂਪ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ (ਮਾਰਨ ਲਈ) ਸ਼ੇਰਨੀ ਰੂਪ ਹੈ[ਸਿੰਘ:, ਚਤੁਰ-ਅੰਗ, ਬਾਘ, ਭੇੜ, ਅੱਖਰ, ਵ੍ਰਿਕ, ਜਮ, ਰੂਪ, ਮੇਨ, ਕੇਸਰ, ਚਿੱਤ੍ਰ ਆਦਿ]।

ਬਰਨੀ ਗੁਰ ਦੁਖ ਤਰੁ ਕੋ ਕਰਨੀ[1]।ਕਰਨੀ ਗਯਾਨ ਅਗਨਿ ਕੋ ਅਰਨੀ[2] ॥੧੪॥ਜੋ ਸਿਖਗੁਰਬਾਨੀ ਭੈ ਕਰੈ।ਬਿਨਪ੍ਰਯਾਸ ਭਵ ਸਾਗਰਤਰੈ।ਗੁਰਬਾਨੀ ਮਹਿੰਮਾ ਮਹੀਯਾਨੇ।ਜੋ ਮਿਰਯਾਦਾ ਹਮ ਨਹਿੰ ਠਾਨੇ ॥੧੫॥ ਤੌ ਸਿਖ ਭੈ ਨ ਕਰੈ ਗੋ ਕੋਈ।ਬਿਨ ਭੈ ਕਰੇ ਸ਼੍ਰੇਯ ਨਹਿੰ ਹੋਈ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਭੈ ਹਮ ਧਰਿ ਕੈ।ਤਜਨੇਪੂਰਬਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਰਿਕੈ॥੧੬॥ਜੋ* ਸਿਖ ਹੈ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵੈ। ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਇ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਵੈ। ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਤਨ ਮੈਂ। ਤਿਹ ਗੁਰਬਾਨੀ ਭੈ ਨਹਿੰ ਮਨ ਮੈਂ ॥ ੧੭ ॥ ਬਿਨ ਭੈ ਭਗਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਨ ਗਯਾਨ ਅਵਿਲੋਇ। ਗਯਾਨ ਬਿਨਾ ਮੁਕਤੀ ਕਿਮ ਪਾਇ। ਮੁਕਤਿ ਬਿਨਾ ਨ ਅਨੰਦ ਸਮਾਇ ॥ ੧੮॥ ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ ਏਹੀ[3]। ਗੁਰਬਾਨੀ ਭੈ ਤੇ ਸੁਖ ਲੇਹੀ। ਬਿਨ ਭੈ ਭਗਤਿ ਨ ਜਗਤ ਤਰਾਵੈ†। ਤੀਰਥ ਬ੍ਰਤ ਜਗ ਜੋਗ ਕਮਾਵੈ ॥ ੧੯॥ ਜੋ ਗੁਰ ਭਗਤਿ ਸੁ ਸਿਖ ਹੈ ਮੇਰਾ।ਗੁਰਬਾਨੀ ਭੈ ਤਿਸੈ ਘਨੇਰਾ।ਜਿਨ ਭੈ ਅਦਬ ਨ ਬਾਨੀਧਾਰਾ। ਜਾਨਹੁ ਸੋ ਸਿਖ ਨਹੀਂ ਹਮਾਰਾ'॥੨੦॥ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਲਖਯੋ ਮਹਾਤਮ ਸ਼ਬਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਤਿ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ॥੨੧॥'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਰੁਨਾਕਰੀਅਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਰ ਇਹੀ ਉਚਰੀਅਹਿ। ਹੁਇ ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਭੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਕੋ ਦਰ ਜਾਪਤਿ ॥ ੨੨ ॥ ਲਗਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਮਝਾਰਾ। ਇਸ ਤੇ ਹੁਇ ਹਮਰੋ ਨਿਸਤਾਰਾ। ਬਸਹੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰਮਾ ਇਸ ਕੇਰੀ।ਕਟਹਿੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਮਨਿ ਕੀ ਬੇਰੀ'॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਰਾਇ। ਦੀਨਸਿ ਬਰ ਬਾਨੀ ਭੈ ਭਾਇ[4]। 'ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਾਂਹ ਮਨ

---

[1]ਦੁਖ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਕਤਨੀ ਵਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। [2]ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਅਰਨੀ (ਲਕੜੀ ਵਤ) ਹੈ। [ਅਰਣੀ=ਉਹ ਲਕੜੀ ਦਾ ਧੀੜੂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਯੱਗਾਂ ਵਿਚ ਅਗਨੀ ਬਾਲੀਦੀ ਹੈ]। [3]ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸੰਗਲੀ ਇਹ (ਉਪਰ ਕਹੀ) ਹੈ:—(ੳ) ਬਿਨਾ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ, ਭਗਤੀ ਬਿਨਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ, ਗਿਆਨ ਬਿਨਾ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਮੁਕਤੀ ਬਿਨਾ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲਾ ਕੁਝ ਕਾਰਨ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਕਾਰਜ)। (ਅ) ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਾਰਜ (ਦੀ ਸੰਗਲੀ ਦਾ ਕਹਿਆ) ਇਹ (ਸਿਸ ਰ ਇਕ) ਸੰਗਲ ਹੈ। (ੲ) ਕਾਰਨ (ਅਗਿਆਨ) ਕਾਰਜ (ਸੰਸਾਰ) ਦੋਵੇਂ ਸੰਗਲ (=ਬੰਧਨ) ਹਨ। [4]ਬਾਣੀ ਦੇ ਭੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਰ ਦਿਤਾ।

*ਪਾ:—ਸੋ। †ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:—ਬਿਨੁ ਭੈ ਭਗਤੀ ਤਰਨੁ ਕੈਸੇ ॥ [ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫

ਲਾਗਾ। ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੋ ਸੋਵਤਿ ਜਾਗਾ॥ ੨੪ ॥ ਮਨ ਜਾਗੇ ਕੀ ਇਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।ਪ੍ਰਿਯ ਲਾਗਹਿ ਉਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਧੰਨ ਸਿੱਖ ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਭਾਈ। ਸਮ ਸਲਿਤਾ ਮਨ ਮੀਨ ਬਨਾਈ ॥੨੫ ॥ ਪਰਮ ਸਿੱਖ ਜਿਨ ਕੋ ਮਨ ਕਾਨਨ[1]। ਬਿਚਰਹਿ ਨਿਤ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਪਚਾਨਨ[2]। ਤਾਰੋ ਭ੍ਰਮ[3] ਭਿਰਯੋ ਨਰ ਭੋਲਹਿ।ਗੁਰਬਾਨੀਤਾਰੀ[4] ਸੰਗ ਖੋਲਹਿ॥੨੬॥ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਗਯਾਨ ਗੁਨ ਘਨੇ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਕੋਸ਼ਠ, ਸੋ ਤਬਿ ਚੁਨੇ[5]। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ ਚੰਦਨ ਬਾਵਨ। ਮਨ ਦਾਸਨਿ ਤਰੁ ਕਰਹਿ ਸੁਖਾਵਨ[6] ॥ ੨੭ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਭਾਗ ਪੁਰਬਲੇ ਜਾਗਹਿਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਿਸ ਮੀਠੀ ਲਾਗਹਿ। ਬਿਨਾਂ ਭਾਗ ਤੇ ਲਖਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਕਿਮ ਕਲਿ ਬਿਖੇ ਪਾਇ ਗਤਿ ਸੋਈ'॥੨੮॥

ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼।ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਸ਼੍ਰੇਯ ਰਹਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ।ਇਕ ਦਿਨ ਚੰਚਲ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ। ਗਏ ਵਹਿਰਿ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ॥ ੨੯ ॥ ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਐਸੋ ਥਲ ਪਾਯੋ। ਹੁਤੋ ਉਤੰਗ ਦੇਖਿ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਊਚੋ ਪਰਬਤ ਤਿਸ ਕੇ ਤੀਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਲੇ ਸੰਗਤਿ ਭੀਰ॥੩੦॥ਥਲ ਅਗ੍ਰਵ ਤਿਸ ਸਤਿਗੁਰ ਠਾਂਢੇ।ਸਿਖ ਭੀ ਖਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਗਾਢੇ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਜਬਿਬੀਤਯੋ ਤਹਾਂ।ਸੰਗਤ ਭਈ ਬਿਸਮ ਉਰ ਮਹਾਂ॥੩੧॥ਥਕਤਿ ਚਰਨ ਸਭਿ ਕੇ ਹੁਇ ਗਏ।ਹਾਥ ਜੋਰ ਤਬਿ ਬੂਝਤਿ ਭਏ।'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ! ਅੰਤਰਜਾਮੀ! ਸੇਵਕ ਸ਼੍ਰੇਯ ਦੇਤਿ ਹੋ ਸ੍ਵਾਮੀ॥੩੨॥ਕੌਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਈਹਾਂ ਖਰੇ? ਨਹਿ ਫੁਲਵਾਰੀ ਫੂਲਨਿ ਖਿਰੇ। ਸੈਲ ਨਿਕਟਿ ਹੈਂ, ਸੈਲ ਨ ਆਨ[7]। ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ॥੩੩॥ਖਰੇ ਹੋਨ ਕੋ ਕਾਰਨ ਔਰ। ਨਹਿਂਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਮ ਇਸ ਠੌਰ।ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਬਿਸਮਾਇ। ਕਹਿ ਅਰਜ਼ੀ, ਮਰਜ਼ੀ ਜਿਮ ਪਾਇ'॥੩੪॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ।'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਇ।ਜਗ ਤਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਬਾ।ਖੰਡ ਪਖੰਡਨਿ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਰਾਬਾ॥੩੫॥ ਭਰਯੋ ਜਹਾਜ ਤਿਨਹੁ ਜੋ ਭਾਰਾ। ਪਰਯੋ ਭ੍ਰਮਰ ਮਹਿਂ ਭ੍ਰਮਤਿ ਉਦਾਰਾ[8]।

[1]ਮਨ ਰੂਪੀ ਬਨ ਵਿਚ। [2]ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ। [3]ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਜੰਦਰਾ। [4]ਕੁੰਜੀ। [5](ਜੰਦਰਾ ਖੁਹਲ ਕੇ) ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਵੜੇ ਤਾਂ ਭਗਤੀ, ਵਿਰਾਗ, ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਬਹੁਤੇ ਗੁਣ ਚੁਣੇਗਾ। [6]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ (ਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਚੰਦਨ) ਸੁਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। [7]ਪਹਾੜ ਹੀ ਨੇੜੇ ਹੈ ਹੋਰ (ਕੋਈ) ਸ਼ੈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵ ਕੋਈ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ। [8]ਬਹੁਤਾ ਭਰਮਦਾ ਹੋਇਆ (ਸਿਖਾਂ ਦਾ) ਜਹਾਜ਼ ਭੰਵਰ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ।

ਘਾਟ ਪਹੁੰਚਿਬੇ ਮਗ ਛੁਟਿ ਗਯੋ[1]।ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੁਇ ਨਸ਼ਟੋ ਭਯੋ॥੩੬॥ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਸਗਰੇ ਹੁਇ ਗਏ।ਪਰੇ ਭੰਵਰ ਕੌ ਅਵਘਟ ਲਏ[2]। ਕੋ ਦਹ ਪੰਥ ਪਰੇ ਬਹਿ ਜਾਤੇ[3]। ਕੋ ਕੋ ਕੰਠੇ ਆਨਿ ਲਗਾਤੇ ॥੩੭॥ ਆਪ ਆਪ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕੋ ਗਏ। ਤਿਸ ਕੋ ਹਮ ਅਬਿ ਦੇਖਤਿ ਭਏ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਭਯੰਕਰ ਗੁਰ ਕੇ। ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਉਰ ਤਬਿ ਬਹੁ ਧਰਕੇ ॥੩੮॥ ਭਏ ਦੀਨ ਭਨਿਤੇ ਪੁਨ ਬਿਨਤੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ! ਭਈ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਗਿਨਤੀ। ਭੇਵ ਨ ਪਾਇ ਸਕੈਂ ਕਸਾ ਆਸ਼ੇ। ਸਮੁਝਾਵਹੁ ਇਹ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ॥੩੯॥ ਜਿਮ ਦਾਸਨਿ ਤੇ ਸਮੁਝੀ ਜਾਇ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਹੁ ਹਮਹੁ ਬਤਾਇ'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਸੁਨਿ ਕੇ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਭੋ ਸਿੱਖਹੁ! ਬੂਝਹੁ ਇਸ ਭਾਏ ॥੪੦॥ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਅਬਿ ਭੂਲ ਗਏ ਹੈਂ।ਬਡ ਭੁਲਾਵਨੀ ਬਿਖੈ ਪਏ ਹੈਂ।ਅਰਥ ਲੋਭ ਕੋ[4] ਬਸੀ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਪਾਖੰਡਨਿ ਕੀ ਪੂਜ ਕਰੇ ਹੈਂ॥੪੧॥ ਕਾਚੇ ਪਾਚੇ[5] ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈਂ। ਤਨਕ ਸਿੱਧਿ ਜਗ ਮੈਂ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਕਾਚੀ ਮਤਿ ਕੇ ਹੁਇ ਤਿਨ ਪਾਛੇ। ਚਲਹਿਂ ਕੁ ਮਗ ਨਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਆਛੇ॥੪੨॥ਸਤਿ ਮਤਿ ਤਜਾਗਹਿ ਤਹਿ* ਅਨੁਰਾਗਹਿ[6]। ਕਾਚੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਲਾਗਹਿਂ। ਤਜਿ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਕੁਮਾਰਗ ਚਲੇ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਭਲੇ ॥੪੩ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਹਿਂ ਮੁਖ ਜਾਪ। ਪੁਨ ਨਿੰਦਹਿਂ ਤਿਨ ਮੂਰਖ ਆਪ। ਇਮ ਜਹਾਜ ਭੌਰੀ ਪਰ ਫੂਟਯੋ। ਜੁਦੋ ਜੁਦੋ ਭਾ, ਜਬਿਹੂੰ ਟੂਟਯੋ' ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਬਾਕ ਸਿੱਖ ਬਿਸਮਾਏ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਧਰਿ ਮੌਨ ਬਿਤਾਏ।ਬਹੁਰ ਸਮੁਝਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਬੋਲੀ ਸੰਗਤਿ ਛੋਰਿ ਸੰਤਾਪ ॥ ੪੫ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਤੁਮ ਹੋ ਬਖ਼ਸ਼ਨਹਾਰੇ। ਭਵਜਲ ਤੇ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਉਧਾਰੇ। ਬਡ ਕਸੂਤ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਭਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਿਯੋ ॥੪੬॥ ਨਿਜ ਜਹਾਜ ਕਬਿ ਮੇਲੋ ਇਹੈ?ਜੁਦੋ ਜੁਦੋ ਕੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਹੈ?।ਤੁਮਰੋ ਨਾਮ ਲਾਜ ਤੁਮ ਹੀ ਕੋ। ਕਰਹੁ ਕਿ ਨਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਨੀਕੋ?॥੪੭॥ ਭਗਤਿ ਖਜ਼ਾਨੇ ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਸਦਾ। ਗਈ ਬਹੋਰਤਿ ਹੋ ਜਦ ਕਦਾ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰੱਥ ਗੁਸਾਈਂ !

[1]ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਰਾਹੋਂ ਝੁੰਝ ਗਿਆ ਹੈ। [2]ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਔਖਾ ਰਾਹ ਲਿਆ ਹੈ। [3]ਕੋਈ ਤਾਂ ਔਖੇ ਰਾਹ ਪੈ ਕੇ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਧਨ ਦੇ ਲੋਭ ਦੇ। [5]ਕੱਚੇ ਪਿੱਲੇ। [6](ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ) ਮਤ ਛੱਡ ਕੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਦੰਭਿਆਂ) ਦੀ ਮਤ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਵਿਸ਼ਜ।

ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸੁ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ' ॥ ੪੮ ॥ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਬੋਲੇ ਸਭਿ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ। 'ਕਿਤਿਕ ਸਮੋ ਪਰਿ ਹੈ ਅਸ ਦੌਰਾ। ਬਿਗਰ ਜਾਹਿਂ ਸਭਿ ਠੌਰਹਿਂ ਠੌਰਾ ॥ ੪੯ ॥ ਆਦਿ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖਨ ਬਿਰਮਾਹਿਂ। ਦਰਬ ਲੋਭ ਕੇ ਬਸਿ ਪਰ ਜਾਹਿਂ। ਗਤਿ ਭੂਲਹਿ ਇਨ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਹਿ ਹੰਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੫੦ ॥ ਤਬਿ ਦਸਮੇ ਮੈਂ ਧਰੌਂ ਸ਼ਰੀਰ। ਦੇਸ਼ ਤੇਜ ਕੋ ਧਨੀ ਗਹੀਰ। ਦੁਸ਼ਟ ਪਖੰਡੀ ਕਰੌਂ ਬਿਨਾਸ਼। ਸੰਤ ਮਹਾਤਮ ਹੋਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੫੧ ॥ ਤਬਿ ਜਹਾਜ਼ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਇਕੱਤ੍ਰ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਗੋ ਪੰਥ ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਦੇਸ਼ ਉਚਿਤ ਕੋ ਦੇ ਹੌਂ ਦੇਸ਼। ਜਾਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਏਕ ਅਖੰਡ[1] ॥ ੫੨ ॥ ਛੂਟੇ ਛੂਟੇ ਜੋ ਤਬਿ ਹੋਇਂ। ਤਿਸ ਜਹਾਜ਼ ਪਰ ਚਢਿ ਹੈਂ ਸੋਇ। ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰੌਂ। ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਸਗਲ ਸੰਭਾਰੌਂ ॥ ੫੩ ॥ ਭਗਤਿ ਇਕੰਗੀ[2] ਭਜਨ ਅਧਾਰੇ। ਹੁਇ ਹੈਂ ਮੇਰੇ ਦਾਸ ਅਪਾਰੇ। ਭਰਿ ਕਰਿ ਪੂਰ ਕਰੌਂ ਸਭਿ ਪਾਰ। ਪ੍ਰਗਟਾਵੌਂ ਅਸ ਪੰਥ ਉਦਾਰ' ॥ ੫੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਕਲ ਹਰਖਾਏ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਜਿਨ ਤੁਮ ਜਾਨੇ ਧੰਨ ਸਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ੫੫ ॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਤੁਮਾਰੇ। ਧਰਹਿਂ ਧਿਆਨ, ਤਿਨ ਕਸ਼ਟ ਬਿਦਾਰੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਗੁਰ ਬਿਲੰਦ ਬਲਿ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ[3] ॥ ੫੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸ਼ਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੧॥

੨੨. [ਪੌਰਾਣਕ ਪ੍ਰਸੰਗ–ਧ੍ਰੂ ਤੇ ਉਤੰਕ ਰਿਖੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਲਾਖਹੁ ਸਿੱਖਨ ਉਧਾਰਿ। ਸੱਤਨਾਮ ਦੇ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਪੂਰ ਭਰਿ ਪਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਜ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਅੰਤ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵੰਤ। ਬੈਸ ਅਲਪ ਮਹਿਂ ਗੁਨ ਤੇ ਮਹਾਂ। ਤਖਤ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹਾ ॥ ੨ ॥ ਪੂਰਬ ਅਰੁ ਦੱਖਨ ਸਿਖ ਜੋਈ। ਪਸ਼ਚਮ ਉੱਤਰ ਬਾਸੀ ਕੋਈ। ਸਭਿ ਥਲ ਹੁਤੇ ਮਸੰਦ ਮਹਾਨੇ। ਲਾਖਹੁੰ ਧਨ ਲੇਤੇ ਤਿਸ ਥਾਨੇ ॥੩॥ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। 'ਦੇਖਤਿ ਆਵਹੁ ਇਹਾਂ ਹਜ਼ੂਰੇ। ਜੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ਸੰਗ। ਆਨਹੁ ਸਰਬ ਹਕਾਰਿ ਉਮੰਗਿ' ॥ ੪ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਹਲਕਾਰੇ ਗਨ ਦੌਰੇ।

[1](ਹੋਰ ਕੇਵਲ) ਇੱਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਜਾਣਨਗੇ। [2]ਇਕ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ। [3]ਗੁਰੂ ਬੜੇ ਬਲਵਾਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਰੂਪ।

ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਸੁ ਜਿਤ ਕਿਤ ਠੌਰੇ। ਸਹਤ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਕੀਰਤਿਪੁਰੀ ਹਕਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਸੁੰਦਰ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਲਯਾਈ। ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਅਵਸਰ ਪਾਇ। ਦਰਸਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ॥ ੬ ॥ ਆਪ ਜਾਇ ਲੰਗਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਕਰੈਂ ਅਹਾਰ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹੀ। ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਪੰਗਤਿ ਬੈਠਾਇ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ॥ ੭ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਬਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਰਿਖਿ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਦੈਤ ਸੰਘਾਰਯੋ*। ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਛੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰਯੋ ॥੮॥ "ਅਸ ਕਾਰਜ ਜਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਪਰੈ। ਪ੍ਰੇਰੈਂ ਭਗਤ[1] ਜੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹਿ ਕਰੈ। ਤਿਸ ਪਰ ਕਥਾ ਪੁਰਾਤਨ ਸੁਨੀਅਹਿ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਸੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਗੁਨੀਅਹਿ ॥੯॥ਦੋਹਰਾ॥ ਮਧੁਕੈਟਭ ਕੇ ਦੇਹਿ ਤੇ ਉਪਜਯੋ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ। 'ਧੁੰਧ' ਨਾਮ ਜਿਸ ਕੇ ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਸਰੀਰ ਕਰਾਲ ॥ ੧੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਹਦ ਤਾਪ ਕੋ ਤਪ ਬਹੁ ਕੀਨਸਿ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਮੁਖ ਕਛੁ ਨ ਲੀਨਸਿ। ਇਕ ਚਰਨ ਪਰ ਠਾਂਢੋ ਰਹੈ। ਬਾਨੀ ਜੀਤ[2]† ਨ ਕਬਿਹੂੰ ਕਹੈ ॥ ੧੧ ॥ ਊਰਧ ਬਾਹੂ, ਬਿਨਾ ਅਲੰਬ। ਸੰਕਟ ਸਹੇ ਸਰੀਰ ਕਦੰਬ[3]। ਮਨ ਥਿਰ,ਰੋਕਿ ਰਿਖੀਕਿਨਿ ਸਾਰੀ। ਰਹਿਤ ਅਚਲ, ਭਾ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ ॥੧੨॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤਪ ਤਪੇ ਘਨੇਰੇ। ਲੇ ਦੇਵਨਿ ਤੇ ਬਰ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਮਹਾਂ ਬਾਹੁ ਬਲਵਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੌਰਤਿ ਮਨ ਅਭਿਮਾਨਾ ॥੧੩॥ ਲੀਨਸ ਜੀਤ ਸੁਰਨਿ ਕੇ ਥਾਨ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਅਟਕਹਿ ਰਣ ਮੈਦਾਨ। ਮਹਾਂ ਭਯੰਕਰ ਦਾੜ੍ਹ ਬਿਸਾਲਾ। ਲੋਚਨ ਲਾਲ ਕਰਾਲ ਸੁ ਕਾਲਾ ॥ ੧੪ ॥ ਰਹਯੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋ ਖੋਜਤਿ ਸੋਈ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸੁਨਹਿ ਜਾਇ ਬਲ ਸੋਈ। ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ ਨਹਿਂ ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ। ਅਪਰ ਦੇਵ ਕਨਾ ਤਿਹ ਅਗੁਵਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਸਭਿ ਭਾਜੇ ਭੈ ਭੀਤ ਸੁ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਕਿਨਹੂੰ ਜੁੱਧ ਨ ਕੀਨਿ ਥਿਰੈ ਕੈ। ਮਹਾਂ ਗਰਬ ਕੋ ਧਰਿ ਧਰਿ ਉਰ ਮੈਂ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਧਾਇ ਸੁਰਨਿ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਸਕਲ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਕੋ ਜੀਤਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਜਿਤ ਗਮਨੇ ਤਿਤ ਤ੍ਰਾਸਨਿ

---

[1]ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ। [2]ਬਾਣੀ ਜਿੱਤ ਭਾਵ ਮੋਨੀ ਹੋ ਗਿਆ। [3]ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ।

*ਉਤੰਕ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਹਦਸ਼ਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਕਿ 'ਧੁੰਧੁ' ਨਾਮੇ ਰਾਕਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰੇ, ਉਹ ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ 'ਕੁਵਲਯਾਸ਼ਵ' ਵੱਲ ਘੱਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ 'ਧੁੰਧੁ' ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਇਹ ਕਥਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ 'ਹਰਿਵੰਸ਼' ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਜੀਤ।

ਭੀਨਸਿ[1]। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਗਬਿਜੈ ਸੁ ਕਰਿਕੈ।ਸੁਮਤਿ ਹੋਇ ਸੁਪਤਨੋ ਧਰ ਪਰਿ ਕੈ ॥੧੭॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਸੋ ਪੌਢਨੋ ਰਹਨੋ। ਸੁਪਤਿ ਪਰੇ ਨਹਿ ਜਾਗ੍ਰਨਿ ਲਹਨੋ। ਊਪਰ ਪਰੀ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਨਿਪਜੇ ਤਰੁਵਰੁ ਅਨਿਕ ਬਿਲੰਦ। ॥ ੧੮ ॥ ਇਕ ਸੰਮਤ ਮਹਿ ਲੈ ਇਕ ਸ੍ਵਾਸ। ਉਡਤਿ ਧੂਲ ਜਿਸ ਤੇ ਚਹੁੰ ਪਾਸ। ਗਮਨਹਿ ਕੰਕਰ ਸਹਿਤ ਅੰਧੇਰੀ।ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਅਛਾਦਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ੧੯॥ਸਭਿ ਜੀਵਨਿ ਕੋ ਪੀੜਨ ਕਰਿਹੀ। ਜਬਹਿ ਨਾਸਕਾ ਸ੍ਵਾਸ ਉਸਰਿਹੀ। ਭੂਮਚਾਲ ਤਬਿ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਡਗਮਗ ਡੋਲਤਿ ਮਹਦ ਕਰਾਲਾ॥੨੦॥ ਕੇਤਿਕ ਬ੍ਰਿੱਛ ਉਖਰਿ ਗਿਰ ਪਰੈਂ। ਅਧਿਕ ਪੌਨ ਜਬਿ ਸ੍ਵਾਸ ਨਿਕਰੈ। ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਆਛਾਦਨ ਹੋਵਾ। ਲਖਨੋ ਪਰੈ ਨਹਿ ਜਬਿ ਕੋ ਸੋਵਾ ॥੨੧॥ ਜਹਾਂ ਨਾਸਕਾ ਬਿਵਰ[2] ਮਹਾਨਾ। ਸੈਲ ਕੰਦਰਾ ਕੇਰ ਸਮਾਨਾ[3]। ਅਪਰ ਸਰੀਰ ਜੁ ਸਕਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰਨੈ ਪੌਨ ਤੇ ਸਿਕਤਾ[4] ਜਾਲਾ॥੨੨॥ ਤਨ ਕੋ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ। ਅਸ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਬਹੁ ਲੀਨਿ ਦਬਾਈ। ਨਿਕਸਹਿ ਪੌਨ ਨਾਸਕਾ ਜਹਿਵਾ। ਜਾਨਹਿ ਲੋਕ ਕੰਦਰਾ ਤਹਿਵਾ ॥੨੩॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਦੈਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰਨੋ ਅਛਾਦਨੋ ਦੇਹਿ ਕਰਾਲਾ। ਆਸ਼੍ਰਮ ਤਹਾਂ ਉਤੰਕ ਮੁਨੀ ਕੋ। ਬਿਸ਼ਨੁ ਭਗਤਿ ਤਪ ਤਾਪਤਿ ਨੀਕੋ ॥ ੨੪ ॥ ਪੰਚਾਗਨ[5] ਕੋ ਤਪਹਿ ਮਹਾਨਾ। ਹਿਮ ਰਿਤੁ ਜਲ ਮਹਿ ਕੰਠ ਪ੍ਰਮਾਨਾ।ਫਲ ਫੂਲਨਿ ਕਹੁ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰਾ। ਸਿਮਰਹਿ 'ਬਿਸ਼ਨ ਬਿਸ਼ਨੁ' ਇਕ ਸਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਹੋਯੋ ਰਿਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਪ ਤਪੇ ਘਨੇਰਾ। ਸਮ ਦਮ ਸਹਿ ਅਨਸੂਯਕ[6] ਸਾਰੇ। ਜੀਤੇ ਸਭਿ ਬਿਕਾਰ ਨਹਿ ਬਾਰੇ[7]॥੨੬ ॥ ਮਹਾਂ ਜਿਤਿੰਦ੍ਰ ਧੀਰਜਵੰਤਾ। ਧਰਮ ਆਤਮਾ, ਬੇਦ ਪਠੰਤਾ। ਮਨਿਨ ਸ਼ੀਲ, ਬੁਧਿਵਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਰਲ ਆਦਿਕ ਗੁਨ ਨਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥ ਰੋਕਿ ਬਾਯੁ ਕੋ ਲਾਇ ਸਮਾਧਾ। ਕਰਤਿ ਅਰਾਧਨਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਗਾਧਾ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਲਾਲ[8] ਸ਼ੁਭ ਲਲਿਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਚਰਨ ਦੁਤਿ ਜਾਲਾ ॥੨੮॥ ਜੰਘ ਜੁਗਲ ਇਕ ਸਮ ਜਨੁ ਕੇਲਾ। ਪੀਤ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਤਨ ਮੇਲਾ। ਆਯਤ ਛਾਤੀ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ਼ਬਤ੍ਰ ਧਰੇ ਉਰ ਪਰ ਬਨ-

---

[1]ਭਾਵ ਦੇਵਤੇ ਤੋ ਭੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਨੱਕ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ, ਮੋਰੀਆਂ। [3]ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਖੜਾਂ ਸਮਾਨ। [4]ਰੇਤ। [5]ਪੰਜ ਧੂਣੀਆਂ। [6]ਈਰਖਾ ਰਹਿਤ। [7]ਠਗਿਆ ਨ ਗਿਆ। [8]ਕੋਮਲ ਲਾਲ (ਚਰਨ)।

ਮਾਲਾ[1] ॥੨੯॥ ਨੂਪਰ[2] ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਕਾ[3] ਕੁੰਡਲ। ਸ਼ਜਾਮਲ ਬਰਨ ਸੁਭਤਿ ਮੁਖ ਮੰਡਲ। ਮੁਕਟ ਉਤੰਗ ਸੀਸ ਪਰ ਭ੍ਰਾਜੈ[4]। ਮੇਚਕ ਚਿੱਕ੍ਰਨ ਚਿਕਰ[5]* ਬਿਰਾਜੈ ॥ ੩੦ ॥ ਅਸ ਸਰੂਪ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ ਧਜਾਨਾ। ਨਿਸ਼ਚਲ ਬੈਠਹਿ ਮੁਨੀ ਮਹਾਨਾ। ਉਗ੍ਰ[6] ਤਪਜੋ ਤਪ ਜਬਿ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਮੁਨਿ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੰਭੀਰ ॥ ੩੧ ॥ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਆਏ। ਰਿਖਿ ਉਤੰਕ ਆਸ਼੍ਰਮ ਜਿਸ ਥਾਏਂ। ਦੇਖਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ। ਕਰੀ ਡੰਡ-ਵਤਿ ਮੁਨਿ ਤਤਕਾਲ ॥ ੩੨ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਖਾ। ਤਪ ਸਾਧਨ ਫਲ ਪਾਇ ਅਸ਼ੇਖਾ। ਰਿਖਿ ਉਤੰਕ ਕੇ ਉਰ ਕੀ ਜਾਨੀ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਿਤ[7] ਬਖਾਨੀ ॥ ੩੩ ॥ 'ਹੁਇ ਬਿਬੇਕ ਸੱਤਾਸਤਿ ਕੇਰ। ਪਾਵਹਿਂ ਗਜਾਨ ਆਤਮਾ ਹੇਰਿ। ਪਦਵੀ ਪਰਮ ਪਾਇ ਹੈਂ ਮੇਰੀ। ਚਰਨ ਪਰਾਇਨ ਬੁਧਿ ਬਰ ਤੇਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਤਵ ਤਪ ਮਹਿਂ ਜੋ ਬਿਘਨ ਕਰੰਤਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਬਨਵਿ ਆਪ ਮੈਂ ਹੰਤਾ। ਸੁਰ ਬਰ ਲਬਧਿ ਦੈਂਤ ਜੋ ਅਹੈ[8]। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਕੋ ਲਹੈ ॥ ੩੫ ॥ ਕੁਲ ਇੱਖ੍ਵਾਕ ਬਿਖੈ ਜੋ ਰਾਜਾ। ਧਰਮ ਆਤਮਾ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜਾ। ਇਸ ਮਾਰਨਿ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਰਹੁ ਜਾਇ। ਦੀਜਹਿ ਧੀਰਜ ਤਿਹ ਬੰਧਵਾਇ॥੩੬॥ ਦੈਂਤ ਸਰੀਰ ਅਕਾਰ ਮਹਾਨਾ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਤੇਜ ਬਿਖੈ ਬਲਵਾਨਾ। ਭੂ ਪਾਲਕ ਤਿਸ ਕੇ ਨ ਸਮਾਨਾ। ਈਖਦ[9] ਓਜ ਤਾਹਿ ਅਗੁਵਾਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੌਂ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਤੇਜ ਓਜ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਉਤਸਾਹੀ। ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿ ਕੈ ਆਪੀ। ਰਚੌਂ ਜੁੱਧ ਹਿਤ ਤਵ ਰਿਪੁ ਖਾਪੀ ॥੩੮॥ ਸੁਰ ਗਨ ਕੋ ਕੰਟਕ ਬ੍ਰਿਆਰੀ। ਨਰ ਤਨ ਬਨਿ ਮੈਂ ਲਿਉਂ ਅਰਿ ਮਾਰੀ। ਇਸ ਤਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਮਾਰਨਿ ਬਨੇ। ਅਭੈ ਹੋਨਿ ਕੇ ਬਰ ਲਿਯ ਘਨੇ' ॥ ੩੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੋਸਾਈਂ। ਅੰਤਰ ਧਜਾਨ ਭਏ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਰਿਖਿ ਉਤੰਕ ਨੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਬਖਾਨੀ॥੪੦॥ ਤਪ ਫਲ ਲਬਧਿ[10] ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਵਾ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਵਾ। ਹਰਖਤਿ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਨਗਰ ਅਯੁੱਧਜਾ ਕੋ

[1]ਬੈਜੰਤੀ ਮਾਲਾ। [2]ਝਾਂਜਰਾਂ। [3]ਤੜਾਗੀ। [4]ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। [ਸੰਸਃ, ਭ੍ਰਾਜ੍=ਚਮਕਣਾ]। [5]ਕਾਲੇ ਕੇਸ ਚਮਕੀਲੇ। [6]ਕਠਨ। [7]ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਕੇ। (ਅ) ਸਹਿਤ ਮਿਰਜਾਦਾ ਦੇ (ੲ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ। [8]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵਰ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਲੱਭਿਆ ਹੈ (ਐਸਾ ਜੋ) ਦੈਂਤ ਹੈ ਭਾਵ ਧੁੰਧੂ। [9]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ। [10]ਤਪ ਦਾ ਫਲ ਲੱਭ ਕੇ (ਉਹ ਰਿਖੀ)। *ਪਾ—ਰੁਚਿਰ।

ਸਮੁਹਾਨਾ[1] ॥ ੪੧ ॥ ਧਰਮ ਆਤਮਾ ਮੁਨੀ ਪ੍ਰਤਾਪੀ। ਜਿਨ ਰਿਖੀਕ ਬਹੁ ਤਪ ਤ੍ਰੇ ਤਾਪੀ। ਹਤਨਿ ਲਾਲਸਾ ਦੈਂਤ ਬਡੇਰੀ। ਤਿਹ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀ ਬਿਧਿ ਹੇਰੀ" ॥੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਵਾਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦੁਇ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਧੁੰਧੂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ "ਗਮਨ੍ਯੋ ਮੁਨੀ ਉਤੰਕ ਮਗ ਪੁਰੀ ਅਯੁਧ੍ਯਾ ਜਾਇ। ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਸੋਂ ਤਿਹ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਦੇਹੁ ਜਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥–ਮੁਨੀ ਉਤੰਕ ਆਇ ਥਿਤ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਮਿਲਿਬੋ ਚਹਿਤਿ ਤੁਮਹਿ ਇਕ ਬਾਰੇ–'। ਸੁਨਤਿ ਤੁਰਤ ਹੀ ਅੰਤਰ ਗਯੋ। ਮੁਨਿ ਆਗਵਨਿ ਜਨਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੨॥ ਮਹਿਪਾਲਕ ਸੁਨਿ ਰਿਖਿ ਕੀ ਸੁਧ ਕੋ। ਉਠ੍ਯੋ ਝਟਿਤਿ ਕਰਿਕੈ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਕੋ। ਕਰਿ ਧਰਿ ਪੂਜਾ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਚਲਿ ਆਯੋ ਤੂਰਨ ਨਿਜ ਦ੍ਵਾਰ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਾਦਾਰਘ[2] ਦੀਨਸਿ। ਆਦਰ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਬਹੁ ਕੀਨਸਿ। ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਸਭਾ ਮੈਂ ਆਨ੍ਯੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਨਾਮੈ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਖਾਨ੍ਯੋ[3] ॥੪॥ 'ਬਡੇ ਭਾਗ ਮੇਰੇ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਦੀਨਸਿ ਦਰਸ ਬਿਘਨ ਗਨ ਘਾਤੀ। ਆਵਨਿ ਸਫਲ ਆਪਨੋ ਕਰੀਏ। ਨਿਜ ਆਗਵਨ ਸੁ ਹੇਤੁ ਉਚਰੀਏ*' ॥ ੫॥ ਸੁਨਤਿ ਮੁਨੀ ਨੇ ਨਿਜ ਭਿੱਪ੍ਰਾਇ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਕੋ ਦੀਨਿ ਜਨਾਇ। 'ਧੁੰਧੁ ਦੈਤ ਬਰ ਪਾਇ ਮਹਾਨਾ। ਮੁਨਿ ਸੁਰ ਕੰਟਕ ਨਿਤ ਦੁਖ ਦਾਨਾ ॥ ੬ ॥ ਤਿਹ ਹਤਿਬੇ ਕੋ ਕਰਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਤੂੰ ਛੱਤ੍ਰਨਿ ਮਾਂਹੂ। ਨਿਜ ਬਲ ਸੰਸੇ ਕੋ ਨ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਪ੍ਰਭੁ ਸ਼ਕਤਿ ਲੇ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰਹੁ ॥੭॥ ਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਲੀਜਹਿ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਬਿਦਤਹਿਂ ਜਗਤ ਮਹਦ ਬਲ ਰਾਸੀ[4]। ਅਭੈ ਦਾਨ ਦੀਜਹਿ ਸਭਿ ਲੋਕ। ਹਤਹੁ ਓਜ ਕਰਿ ਕੈ ਰਿਪੁ ਰੋਕ ॥ ੮ ॥ ਜੀਵਤਿ ਥੀਵਹੁ ਕੀਰਤਿਵੰਤਿ। ਪੁਨ ਅਪਵਰਗ[5] ਪਾਇ ਹੋ ਅੰਤ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੁਲ ਕੋ ਧਰਮ ਵਿਚਾਰਿ। ਲਘੁ ਦੀਰਘਤਾ ਰਿਦੈ ਨ ਧਾਰਿ ॥ ੯॥ ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਨ ਪਾਵੈਂ। ਅਤਿ ਉੱਤਮਤਾ ਤਵ ਕਰ ਆਵੈ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੂਪ ਮਝਾਰ। ਹੋਇ ਏਕਤਾ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰ ॥ ੧੦॥ ਤਪ ਤਾਪ੍ਯੋ ਮੈਂ ਦੀਰਘ ਜਬੈ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਭੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬੈ। ਤਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰ੍ਯੋ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਚਹਤਿ ਦੈਤ ਕੋ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਯੋ' ॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ

---

[1]ਸਾਹਮਣੇ। [2]ਆਦਰ ਚਰਨ ਧੋਏ। [3]ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਦੀ ਪੁਛ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ। [4]ਬਲ ਦਾ ਪੁੰਜ ਹੈਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟੇਂਗਾ। [5]ਮੁਕਤਿ। *ਪਾਠ–ਬਿਦਤੋਇ।

ਅਨੰਦਾ। 'ਮੈਂ ਜਾਨਤੋ ਮੁਝ ਹੈ ਗੁਨ ਬਿੰਦਾ।ਇਕ ਤੌ ਧਰਮ ਜੋਗ ਕੋ ਮੇਰ।
ਦੁਤਿਯ ਮੁਨੀਬਰ ! ਕਹਿਬੋ ਤੇਰ॥੧੨॥ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਜਗਤ ਨਾਥ ਕੇ ਸਾਥ।
ਹੁਇ ਇਕਤਾ ਜਿਹ ਬੰਦਹਿੰ ਮਾਥ। ਛੁਟਹਿ ਕਲੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਦੁਰਾਧਰ[1]।
ਮੈਂ ਬਡਭਾਗ ਲਖੌਂ ਹੇ ਮੁਨਿਵਰ !' ॥੧੩॥ ਇਮ ਭੂਪਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਉਤ-
ਸਾਹੂ। ਭਯੋ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਬਡ ਬਾਹੂ[2]। ਨੰਦਨਿ ਹੁਤੇ ਇਕੀਸ ਹਜ਼ਾਰ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਸਗਰੇ ਭੇ ਤਯਾਰ ॥੧੪॥ਛੂਹਨਿ[3] ਏਕ ਅਨੀਕਨਿ[4] ਚਲੀ।
ਗਜ ਬਾਜਨਿ ਰਥ ਕਰਿ ਕਲਮਲੀ[5]। ਧੁਜਾ[6] ਪਤਾਕਾ[7] ਬਸਤ੍ਰਨਿ*
ਛੋਰੇ। ਬਾਦਤਿ ਬਾਜ ਉਠੇ ਬਡ ਘੋਰੇ ॥ ੧੫॥ ਕਰਿ ਕੈ ਮੰਗਲ ਅਨਿਕ
ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਨਿਕਸਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਆਪਨੇ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਸੁਰ ਗਨ
ਸਾਰੇ। ਚਹਿਤਿ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਧੁੰਧੁ ਮਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਚਾਂਪਨਿ ਅਪਨਿ ਟੰਕਾਰ
ਕਰੰਤੇ। ਬਾਣ ਨਿਖੰਗਨਿ ਮਾਹਂ ਭਰਿਯੰਤੇ।ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ[8] ਨਿਰਮਲ ਚਮਕੰਤੇ।
ਕਰ ਸੋਂ ਕਸਹਿਂ ਸੂਰ ਬਲਵੰਤੇ ॥ ੧੭ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਿਤੇਂ ਦ੍ਰੀ ਬੇਦਨ ਬੇਤਾ[9]।
ਆਸ਼ਿਖਬਾਦ ਕਹੈਂ 'ਬਨਿ ਜੇਤਾ[10]'। ਗਜ ਬਾਜੀ ਸਯੰਦਨ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ।
ਸਭਿ ਸਜਾਇ ਕਰਿ ਪਾਖਰ[11] ਡਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਸਯੰਦਨ ਫੇਰਹਿਂ ਹਯਨਿ
ਕੁਦਾਵਹਿਂ।ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਜੋਧਾ ਉਤਸਾਵਹਿਂ।ਭਿੰਡਪਾਲ[12],ਤੋਮਰ,ਅਸਿ ਧਾਰੇ।
ਪਾਂਸੀ[13],ਮੁਦਗਰ ਗਹਿ ਕਰ ਭਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਹਿਂ ਰਣ
ਤਯਾਰੀ। ਨਿਕਸਯੋ ਭੂਪਤਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੀ। ਬਹੁ ਜਾਂਬੂਨਦ ਰਤਨ
ਮੰਗਾਏ।ਭਿਛਕਨਿ[14] ਦਏ ਦਾਨ ਮਨ ਭਾਏ॥੨੦॥ ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਯੋ
ਮਹਿਪਾਲਾ। ਦੈਤ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਮਾਰਗ ਚਾਲਾ। ਤੁਰਰੀ ਦੁੰਦਭਿ ਗੋਮੁਖ[15]
ਬਾਜੇ। ਪਟਹਿ ਢੋਲ ਰਵ ਸੁਨਿ ਭਟ ਗਾਜੇ ॥੨੧॥ ਬਿਨ ਅਤੰਕ ਤੇ ਤਪੀ
ਉਤੰਕ। ਲਿਯੋ ਸੰਗ ਨ੍ਰਿਪ ਗਮਯੋ ਨਿਸ਼ੰਕ। ਸਗਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਾਥ ਹੀ ਲੀਨੇ।
ਚੌਂਪ ਅਸੁਰ ਸੋਂ ਲਰਿਬੇ ਭੀਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਨਿਵੇਸੁ[16]
ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸਭਿਨਿ ਸੰਭਾਰਤਿ ਮਾਰਗ ਚਾਲਾ।ਬਿਮਨ[17] ਸੁਭਟ ਨਹਿਂ ਸੈਨਾ
ਮਾਂਹੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਹਿਤ ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਅਰਪਾਹੀਂ ॥ ੨੩॥ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ

[1]ਕਠਨ ਧਾਰੇ ਹੋਏ। [2]ਬੜੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਮਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ ਬਹੁਤੇ ਹੋਣ। [3]ਖੂਹਣੀ। [4]ਸੈਨਾ। [5]ਸ਼ੋਰ ਕਰਦੀ। [6]ਵਡਾ ਝੰਡਾ। [7]ਛੋਟੀ ਝੰਡੀ [8]ਤਲਵਾਰਾਂ। [9]ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ। [10]ਜਯ ਵਾਲੇ ਬਣੋ। [11]ਕਾਠੀਆਂ। [12]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੋ.ਫੀਆ[ਮਿਸ:,ਭਿੰਦਪਾਲ]। [13]ਫਾਹੀਆਂ। [14]ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ। [15]ਰਣਸਿੰਗੇ। [16]ਡੇਰਾ। [17]ਉਦਾਸ, ਭਾਵ ਕਾਇਰ। *ਪਾ:—ਬਰਰੇ।

ਬਾਹਨ ਗਨ ਨਾਨਾ। ਅਲੰਕਾਰ ਪਹਿਰੇ ਦੁਤਿਵਾਨਾ। ਉਤਸਾਹਤਿ ਜੋਧਾ ਗਨ ਚਲੈਂ।ਕਹਤਿ 'ਦੈਤ ਕੋ ਹਮ ਦਲ ਮਲੈਂ'॥੨੪॥ ਸਿਕਤਾ ਸਾਗਰ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਕਿਤ ਜੋਜਨ ਲੌ ਪੁਲਨ ਉਦਾਰਾ[1]। ਤਿਸ ਮਹਿ ਸੁਪਤਯੋ ਦੈਤ ਕਰਾਲਾ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਦੇਹਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੫ ॥ ਰਿਖਿ ਉਤੰਕ ਨੇ ਭੇਤ ਜਨਾਵਾ। 'ਇਹ ਉਤੰਗ ਥਲ[2] ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਦੈਤ ਦਬਯੋ ਪਾਰ ਰਹਯੋ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੇ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲਹਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਤਬਿ ਸੈਨਾ ਕੇ ਭਟ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ। ਸਗਰੀ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੇਂ ਜਬਿ ਟਾਰੇ।ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਉਠਹਿ ਤਬਿ ਏਹੀ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ ਆਪਨਿ ਤੇਹੀ' ॥ ੨੭॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਭੂਪ ਸਿਵਰ ਕਰਿਵਾਯੋ।ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਕੋ ਤਹਾ ਪਠਾਯੋ।ਕਸੀ[3] ਕੁਦਾਲੇ[4] ਨਾਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਖਨਹਿ ਤਹਾਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਭਟ ਜਾਲੇ[5] ॥ ੨੮ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਚਾਵਹਿਂ ਰੌਰਾ। ਕੂਦਹਿਂ ਕਿਲਕਹਿਂ ਖੋਦਹਿਂ ਠੌਰਾ। ਸਵਾਧਾਨ ਹੁਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਹਿਂ। ਕਰੇ ਓਜ ਕੇ ਪੈਰ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ ॥੨੯ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਟਾਰੈਂ। 'ਪਿਖਹਿਂ ਅਸੁਰ ਕੋ ਅਬਿ ਹਮ ਮਾਰੈਂ'। ਸਪਤ ਦਯੋਸ ਬੀਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਕਰਤਿ ਜਤਨ ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਘਾਤੀ ॥ ੩੦ ॥ ਪਿਖਯੋ ਸਰੀਰ ਦੈਤ ਬਹੁ ਕਾਰਾ।ਲੀਨਿ ਸ੍ਵਾਸ ਬਹੁ ਪੌਨ ਨਿਕਾਰਾ। ਨਰ ਅਨੇਕ ਉਡ ਗਏ ਗਗਨ ਮੈਂ। ਪਰੇ ਸੁ ਦੂਰ ਜਾਇ ਕਿਤ ਬਨ ਮੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਸ਼ਬਦ ਕੁਲਾਹਲ ਅਤਿਸ਼ੈ ਹੋਵਾ। ਪਰਯੋ ਅਸੁਰ ਕੋ ਤਨ ਜਬਿ ਜੋਵਾ। ਅੰਗ ਹਲਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ਤਦਾਈ। ਉਠਯੋ ਦੈਤ ਦਾਰੁਨਤਾ ਛਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਤਨ ਪਰ ਤੇ ਸੁ ਉਤਾਰੀ। ਪੁਨਹਿ ਬਾਹਨੀ ਬਡੀ ਨਿਹਾਰੀ। ਮਚਯੋ ਰੌਰ ਸੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਾਧ[6] ਹੋਯਹੁ ਸਵਧਾਨ" ॥ ੩੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕਥਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤੇਈਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਧੁੰਧੂ ਬੱਧ ਕਥਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ "ਸੁਨਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਕਰਨ ਮਹਿਂ[7] ਜਾਗਯੋ ਅਸੁਰ ਸੁਚੇਤ। ਸੈਲ ਸ੍ਰਿੰਗ ਉਤੰਗ ਜਯੋਂ ਸਭਿ ਅਵਨੀ ਜਨੁ ਕੇਤ[8] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ

---

[1] ਕਿਤਨੇ ਜੋਜਨ ਤਕ ਬੜੀ ਬਰੇਤੀ ਸੀ। [2] ਉੱਚਾ ਥਾਉਂ। [3] ਕਹੀਆਂ। [4] ਰੰਦਾਲੇ, ਰੋੜੀ। [5] ਸਾਰੇ। [6] ਵੱਡੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ। [7] ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [8] ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ ਸਹਤ ਪਹਾੜ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਨੋ ਝੰਡਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ((ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾ ਉਹ ਦੈਂਤ ਸੀ)। (ਅ) ਪਹਾੜ ਵਰਗੇ ਦੈਂਤ ਦੇ ਸ੍ਰਿੰਗ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ ਮਾਨੋਂ ਝੰਡਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕਾਰ ਠਾਂਢੋ ਬਡ ਦੈਤ। 'ਉਤਸਾਹੀ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮਿ, ਸੁਰ ਜੈਤ'[1]। ਤਿਤ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਖਿਤਿ ਭਾ ਸਮੇਦਨ। ਜਗ ਕੰਟਕ ਕੌ[2] ਚਹਿਤਿ ਨਿਕੰਦਨ॥੨॥ ਸੁਤ ਗਨ ਸਹਤ ਬਾਹਨੀ ਸਾਰੀ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ਤਨ ਭਾਰੀ। ਦੈਤ ਬਧਨਿ ਕੀ ਕਾਂਖਾਵਾਨ[3]। ਛੋਰਨਿ ਕਰੇ ਮਹਾਂ ਖਰ ਬਾਨ ॥ ੩ ॥ ਦੇਖਤਿ ਧੁੰਧੁ ਬਦਨ ਮੁਸਕਾਨਯੋ। ਦਾਰੁਨ ਮਹਿਦੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਯੋ[4]। 'ਭੋ ਭੋ ਭੂਪ! ਕਵਨ ਤੂੰ ਅਹੈਂ ?। ਮਮ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੋ ਤੂੰ ਨਹਿਂ ਲਹੈਂ ?॥ ੪ ॥ ਏਕ ਗ੍ਰਾਸ ਭੀ ਹੋਇਂ ਨ ਮੇਰਾ। ਕ੍ਯਾ ਤੂੰ ਠਾਂਢੋ ਮੂੜ੍ਹ ਬਡੇਰਾ। ਸੁਪਤਿ ਸ਼ੇਰ ਕਯੋਂ ਆਨਿ ਜਗਾਵਾ। ਮੈਂ ਸਗਰੇ ਸੁਰ ਕਟਕ ਪਲਾਵਾ ॥ ੫ ॥ ਕੋ ਨਹਿਂ ਅਟਕਯੋ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਮਮ ਭਰ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਤੈਂ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਜਾਨਯੋ ਨਾਹੀ। ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਜਮ ਕੇ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨਹਿ ਧੀਰਜ ਛੋਰਾ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ 'ਜੇ ਮੈਂ ਬਲ ਥੋਰਾ। ਤਊ ਧਰਮ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਮੇਰਾ। ਕਰਿਹੌਂ ਸੰਘਰ ਘੋਰ ਘਨੇਰਾ ॥ ੭ ॥ ਦੈਵ ਅਧੀਨ ਹਾਰ ਅਰੁ ਜੀਤ'। ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸੁ ਚੀਤ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ। ਛੂਟੇ ਤੀਰ ਤੀਖਨ ਤਨ ਲੀਨਿ ॥ ੮ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸੁਤਨਿ ਅਗਾਰੀ ਘੇਰਾ। ਮਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਛੋਰੇ ਇਕ ਬੇਰਾ। ਬਾਨ ਅਨੇਕ ਬਡੇ ਬਰਖਾਏ। ਪਰਘ[5], ਭ੍ਰਸੁੰਡੀ[6], ਤੋਮਰ[7] ਛਾਏ ॥੯॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਹਾਰ ਗਦਾ ਕੇ ਕੀਨਿ। ਸੰਗ ਖੜਗ ਤੇ ਕਰ ਖਰ ਲੀਨੇ[8]। ਬਾਦਿਤ ਸੰਖ ਅਨੇਕ ਬਜਾਏ ਮਚਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਰਣ ਅਧਿਕਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਕਰਯੋ ਧੁੰਧੁ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਬਡੇਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗੇ, ਤਨ ਧਸੇ ਘਨੇਰੇ। ਕੋ ਪਾਇਨਿ ਤੇ ਪਕਰਿ ਬਗਾਯੋ। ਕੋ ਗਹਿ ਕੇ ਅਵਿਨੀ ਪਟਕਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਕੋ ਪਾਇਨਿ ਸੌਂ ਦਪਟ[9] ਗਿਰਾਏ। ਕਿਤਿਕ ਧਕੇਲਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਨਸਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਭੱਖਨਿ ਕਰਿ ਲੀਨਸਿ। ਕਿਸਹੂੰ ਗਹਿ ਗਹਿ ਪੀਸਨਿ ਕੀਨਸਿ[10] ॥ ੧੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਪਕਰਯੋ ਪਗ ਚੀਰਯੋ। ਕਰਦਮ ਆਮਿਖ ਰੁਧਿਰ ਬਿਥੀਰਯੋ। ਗਗਨ ਗਰਦ ਸੋਂ ਛਾਦਯੋ ਸਾਰਾ। ਪਕਰਿ ਪਕਰਿ ਭਟ ਚੀਰਤਿ ਡਾਰਾ[11] ॥੧੩॥ ਇਮ ਪਰਬਿਰਤਯੋ ਜੰਗ ਬਿਲੰਦਾ। 'ਮਾਰ ਮਾਰ'

[1]ਉਤਸ਼ਾਹਵਾਲਾ, ਬਲੀ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। [2]ਭਾਵ ਦੈਂਤ ਨੂੰ। [3]ਇੱਛਾਵਾਨ। [4]ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਵਾਕ ਉਚਾਰਿਓਸ। [5]ਲੋਹੇ ਦੀ ਗਦਾ। ਲੋਹੇ ਮੜਿਆ ਡੰਡਾ। ਗੰਡਾਸਾ। [6]ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੁਧ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਕ ਅਸਤ੍ਰ। ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗੋਫੀਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਭਰਕੇ ਵੈਰੀ ਤੇ ਸੁੱਟਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਚਮੜੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਤ੍ਰਿੰਨ ਹਥ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। [7]ਭਾਲੇ ਵਰਗਾ ਇੱਕ ਹਥਿਆਰ। ਨੇਜ਼ਾ। [8]ਨਾਲ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਿੱਖੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਲੈਕੇ (ਵਾਰ ਕੀਤੇ)। (ਅ) ਨਾਲ ਹੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੇ ਤਿੱਖੇ (ਤੀਰ ਲੀਤੇ)। [9]ਦਰੜਕੇ। [10]ਪੀਹ ਦਿੱਤਾ। [11]ਚੀਰ ਸਿੱਟੇ

ਬੋਲਹਿ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਕੁੰਭਕਰਨ ਜਿਮ ਦੂਸਰ ਭਯੋ। ਖਰੋ ਦੈਤ ਰਿਸ ਜਿਸ ਕੇ ਛਯੋ ॥੧੪॥ ਇਮ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨਾ। ਰਾਜਪੁੱਤ੍ਰ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਨਾਨਾ। ਜਿਮ ਗਿਰ ਪਰ ਕੋ ਬਿਹੰਗ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਪਹੁੰਚਹਿੰ ਨਿਕਟਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਨ ਮਾਰੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਮਚ੍ਯੋ ਰੌਰ ਕਛੁ ਸੁਨਯੋ ਨ ਕਾਨਾ। ਛਾਯੋ ਗਗਨ ਮਹਾਂ ਗਨ ਬਾਨਾ[1]। ਦੈਤ ਸਰੀਰ ਬਿਖੇ ਪਰਵੇਸ਼ੇ। ਜਥਾ ਸਰਪ ਗਿਰ ਬਰਹਿੰ[2] ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੇ॥੧੬॥ ਚਮਕਹਿੰ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ[3] ਲਗਿ ਅੰਗਹਿ। ਜਨੁ ਤੜਿਤਾ ਪੜਤੀ ਗਿਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗਹਿ[4]। ਪਰਘ[5] ਸ਼ਕਤਿ[6] ਤੋਮਰ ਬਡ ਭਾਲੇ। ਹਤਹਿ ਬਾਰ ਇਕ ਦੈਤ ਕਰਾਲੇ ॥੧੭॥ ਧੁੰਧੁ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਅਧਿਕ ਉਮਾਹਾ। ਸੁਭਟਨਿ ਮਾਰਤਿ ਬਹੁ ਰਣ ਮਾਂਹਾ। ਥਿਰ ਨ ਅਗਾਰੀ ਹੋਵਨਿ ਦੇਤਿ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਹਤਿ ਹਤਿ ਭਟ ਰਣਖੇਤ ॥ ੧੮ ॥ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਢੇਰ ਲਗਾਯੋ। ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਰਣ ਮਹਿਂ ਉਪਜਾਯੋ। ਰੁਧਤਿ ਲਿਪਤਿ[7] ਤਨ ਨਿਕਸਹਿ ਧਾਰਾ। ਜਨੁ ਗਿਰ ਗੇਰੂ ਕੇਰ ਪ੍ਰਨਾਰਾ[8] ॥ ੧੯ ॥ ਗਰਜਤਿ ਗਹੁਓ ਮੇਘ ਸਮਾਨਾ। ਸੰਘਾਰਤਿ ਸੁਭਟਨਿ ਗਹਿ ਪਾਨਾ। ਘਾਇਲ ਪਰੇ ਕਿਤਿਕ ਤਰਫਾਵੈਂ। ਕਿਤੇ ਗਗਨ ਮਹਿਂ ਉਡੇ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ ॥੨੦॥ ਪੈਰਨਿ ਸੋਂ ਦਲਮਲ ਬਹੁ ਗੇਰੇ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕਰਤਿ ਹਤਹਿ ਪਿਖਿ ਨੇਰੇ। ਹਾਥਨਿ ਸੋਂ ਹਾਥੀ ਗਹਿ ਮਾਰਹਿ। ਸ੍ਯੰਦਨ ਕੋ ਸ੍ਯੰਦਨ ਪਰ ਡਾਰਹਿ[9] ॥ ੨੧ ॥ ਗਹੇ ਤੁਰੰਗ ਉਤੰਗ ਬਗਾਵੈ। ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਕੋ ਠਹਰਨਿ ਪਾਵੈ। ਬਹੁਤ ਗਏ ਮਰਿ ਕੇਤਿਕ ਰਹੇ। ਮਹਾਂ-ਬੀਰ ਨੇ ਸੋ ਭੀ ਦਹੇ ॥ ੨੨॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਕੀਸ ਹਜ਼ਾਰ। ਕ੍ਰੋਧ ਧੁੰਧ ਨੇ ਦਏ ਸੰਘਾਰ। ਸਾਠ ਸਹੰਸ੍ਰ ਸਗਰ[10] ਕੇ ਸੁਤ ਜਿਮ। ਕਪਲ ਮਹਾਂ ਮੁਨਿ ਦਹੇ, ਹਰੇ ਤਿਮ[11] ॥ ੨੩ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਤੀਨ ਸ਼ੇਸ਼ ਰਹਿ ਜਬੈ। ਆਪ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਤਬੈ। ਰਣ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਭਾ ਸਵਧਾਨਾ। ਗਹ੍ਯੋ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਚਾਪ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੪ ॥ ਕੰਚਨ ਕਵਚ[12] ਸਜਾਇ ਸਰੀਰ। ਗਯੋ ਦੈਤ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਸਧੀਰ। ਕਮਲਾਪਤਿ ਤਿਹ ਛਿਨ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਹਿਂ ਆਪਾ ਕਿਸ-ਹੂੰ ਦਰਸਾਏ ॥ ੨੫ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭੂਪ ਕੇ ਤਨ ਮੈਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਲ ਉਤ-

[1]ਬਹੁਤੇ ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ। [2]ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਵੜ ਜਾਣ। [3]ਤਲਵਾਰਾਂ। [4]ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ। [5]ਗੰਡਾਸੇ। [6]ਬਰਛੇ। [7]ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ। [8]ਗੇਰੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਮਾਨੋਂ ਪ੍ਰਨਾਲਾ ਹੈ। [9]ਰਥ ਤੇ ਰਥ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [10]ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [11]ਕਪਲ ਮਹਾ ਮੁਨੀ ਨੇ (ਜਿਵੇਂ) ਮਾਰੇ ਸਠ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। [12]ਸੰਜੋਅ। *ਪਾਠ-ਪਗ।

ਸਾਹਨੈ ਮਨ ਮੈਂ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮ ਅਧਿਪਤਿ[1] ਕੇ ਹੇਰਾ। ਦੈਤ ਓਜ ਕੋ ਈਖਦ ਜੇਰਾ[2] ॥ ੨੬ ॥ ਤਜੇ ਬਾਨ ਅਨਗਨ ਰਿਪੁ ਹੇਤਾ। ਬੀਧਯੋ ਦੈਤ ਰੁਧਿਰ ਬਹੁ ਰੇਤਾ[3]। ਕ੍ਰੋਧਿ ਧੁੰਧੁ ਨੇ ਸੈਲ ਉਖਾਰਾ। ਹਿਤ ਸੰਘਾਰਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਪਰ ਡਾਰਾ ॥੨੭॥ ਆਵਤਿ ਗਿਰ ਪਿਖਿ ਓਜ ਸੰਭਾਰਾ[4]। ਸਰ ਅਧ ਚੰਦ੍ਰਾ-ਕਾਰ[5] ਨਿਕਾਰਾ। ਤਾਨ ਧਨੁਖ ਤੇ ਸਮੁਖ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਅਰਧ ਪੰਥ ਮਹਿ ਗਿਰ ਕਟਿ ਡਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਅਨਿਕ ਤਰੋਵਰ ਧੁੰਧੁ ਬਗਾਵੈ। ਸਭਿ ਕੋ ਕਾਟਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਗਿਰਾਵੈ। ਦੂੰਦ ਜੁੱਧ ਹੋਵਨਿ ਜਬਿ ਲਾਗਾ। ਤਜਹਿਂ ਨਹੀਂ ਦੋਨਹੁੰ ਤਬਿ ਆਗਾ॥੨੯॥ ਲੈ ਇਕ ਸਿਲਾ ਭੂਪ ਪਰ ਆਵਾ। ਢਿਗ ਹੁਇ ਮਾਰਨਿ ਹਿਤ ਲਲਚਾਵਾ। ਕਰਿ ਲਾਘਵਤਾ[6] ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਡਾਟਾ। ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਤੇ[7] ਤਿਹ ਕਰ ਕਾਟਾ ॥੩੦॥ ਸਹਤ ਸਿਲਾ ਕਰ ਧਰਨੀ ਪਰਯੋ। ਧੁੰਧੁ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਭਰਯੋ॥ਦੁਤਿਯ ਹਾਥਕੋ ਤਲ ਕੋ ਮਾਰਾ[8]। ਹਯਨਿ ਸਹਤ ਸਾਰਥਿ[9] ਸੰਘਾਰਾ॥੩੧॥ ਪੁਨ ਤੂਰਨ ਹੀ ਸੈਲ ਬਗਾਵਾ। ਆਵਤਿ ਨਿਕਟਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ॥ਮਾਰ ਕੁਲਾਂਚ[10]*ਤਜੀ ਤਬਿ ਸਯੰਦਨ॥ਖਰਯੋ ਧਰਾ ਤਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਨਿਕੰਦਨ॥੩੨॥ਪਰਯੋ ਸੈਲ ਰਥ ਚੂਰਨ ਕੀਨਸਿ॥ਧਾਇ ਭੂਪ ਲਲਕਾਰੋ ਦੀਨਸਿ॥ਪੁਨਹਿ ਖੜਗ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰ ਚਲਾਵਾ॥ਦੁਸਰ ਕਰਕੋ ਕਾਟਿ ਗਿਰਾਵਾ ॥੩੩॥ਹ੍ਵੈ ਧੁੰਧੁ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥ ਬਿਹੀਨ। ਸ੍ਰਵਤਿ ਰੁਧਰ ਦਾਰੁਨਤਾ ਲੀਨ[11]। ਨ੍ਰਿਪ ਪਰ ਮੁਖ ਪਸਾਰ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਬੱਜ੍ਰ ਪਾਤ† ਕੇ ਸਮ[12] ਗਰਜਾਯੋ ॥ ੩੪॥ ਅਧਿਪਤਿ ਧਨੁਸ਼ ਧਾਰਿ ਕੈ ਤੂਰਨ।ਸਰਨਿ ਸਾਥ ਮੁਖ ਕੀਨਸਿ ਪੂਰਨ[13]। ਆਯਹੁ ਜਬਿ ਹ੍ਵੈ ਨਿਕਟਿ ਕਰਾਲਾ। ਦਿਢ ਨਰਿੰਦ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੩੫ ॥ ਖੜਗ ਸੰਗ ਤਿਸ ਕੋ ਸਿਰ ਛੇਦਾ। ਗਿਰਯੋ ਮਹੀਤਲ ਮਹਿਦ ਸੁ ਖੇਦਾ[14]।ਕਿਤਿਕ ਦਬੇ ਤਿਸ ਤਨਕੇ ਤਰੇ।ਲਗੇ ਧਕੇ ਲਾਖੇ ਤਿਕ ਮਰੇ॥੩੬॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਧੁੰਧੁ ਮਾਰਾ। ਨਿਰਮਲ ਰਜ ਤੇ ਭਾ ਨਭ ਸਾਰਾ। ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਉਤਪਾਤ ਜੁ ਅਹੇ। ਸਰਬ ਨਾਸ਼ ਭੇ ਜਗ ਸੁਖ ਲਹੇ ॥੩੭॥ ਸੁਰ ਸਭਿ ਭੂਪਤ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਆਸ਼ਿਖ ਗਾਏ।

---

[1]ਰਾਜੇ ਦਾ। [2]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਡਿੱਠਾ। [3]ਡਿੱਗਾ। [4](ਰਾਜੇ ਨੇ) ਬਲ ਸੰਭਾਲਿਆ। [5]ਅੱਧੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਤੀਰ। [6]ਫੁਰਤੀ ਕਰਕੇ। [7]ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ। [8]ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਮਾਰੀ (ਦੈਂਤ ਨੇ)। [9]ਰਥਵਾਹੀ। [10]ਛਾਲ। [11]ਡਾਢ ਬੜਾ ਡਰਾਉਣਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। [12]ਬੱਜ੍ਰ ਦੇ ਪੈਣ ਵਾਂਙ। [13]ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਭਰ ਦਿਤਾ। [14]ਦੁਖ ਸਹਿਤ। *ਪਾਠ-ਕਿ ਛਾਲ। †ਪਾਠ-ਸਦ੍ਰਸ਼।

'ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਕੰਟਕ¹' ਤੈਂ ਮਾਰਾ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੌ ਕੀਨਿ ਸੁਖਾਰਾ
॥੩੮॥ ਅਬਿ ਤੇ ਤੇਰੋ ਨਾਮ ਮਹਾਨਾ।-ਧੁੰਧੁਮਾਰ-ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਬਲਵਾਨਾ।
ਅਧਿਕ ਸੁਜਸੁ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿ ਲਈ।ਰਨ ਤੇ ਬਚਿ ਸੁਤ ਤ੍ਰੈ ਤਵ ਰਹੇ॥੩੯॥
ਤਿਨ ਤੇ ਚਲਿ ਹੈ ਬੰਸ ਅਗਾਰੀ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਰਾਮਚੰਦ ਭੁਜ ਭਾਰੀ।
ਕਮਲਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਅਵਤਾਰਾ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨੋ ਤਵ ਤਨ ਮਹਿ ਜੁ ਉਦਾਰਾ॥
੪੦॥ ਜਿਸ ਕੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੋ ਅਬਿ ਪਾਇ। ਮਾਰਨੋ ਦੈਤ ਹੁਤੋ ਬਡ ਕਾਇ²"।
ਇਮ ਕਹਿ ਦੇਵ ਸਰਬ ਹੀ ਗਵਨੇ। ਭੂਪਤਿ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਭਵਨੇ ॥੪੧॥
ਤਬਿ ਤੇ 'ਧੁੰਧੁਮਾਰ' ਇਹ ਨਾਮ। ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਦਤ ਭਯੋ ਅਭਿਰਾਮ*।
ਰਾਮਾਇਨ ਆਦਿਕ ਇਤਿਹਾਸ। ਲਿਖਯੋ ਨਾਮ ਤਿਹ ਕਬਿਨਿ³ ਪ੍ਰਕਾਸ਼"
॥੪੨॥ਇਹ ਸਭਿ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਈ ਸੁਨਾਇ
"ਅਪਰਨਿ⁴ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਇ ਮਾਰਾ।ਭਗਤ ਉਤੰਕਹਿ⁵ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਾ†
॥ ੪੩ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਡਿਆਈ। ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਹੁਇ ਅੰਤ
ਸਹਾਈ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਛੂਟਹੁ ਫੇਰਾ।ਅਚਲਪਦਵੀਲੇਹੁਬਡੇਰ"॥੪੪॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸ਼ਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਗਾਲਵ ਦੇ ਛੇ ਸੌ ਘੋੜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਥਾ]।

ਚੌਪਈ ॥ "ਅਬਹਿ ਕਥਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀ ਅਰੁ ਗੁਰ ਮਾਨਨਿ ਕੇਰ। ਸੁਨਹੁ
ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਉਰ ਧਰਹੁ ਲਿਹੁ ਕੱਲਯਾਨ ਬਡੇਰ‡ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਸ੍ਵਾ-

---

¹ਦੁਖਦਾਈ। ²ਵੱਡੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ। ³ਕਵੀਆਂ ਨੇ। ⁴ਹੋਰ ਭਾਵ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ। ⁵ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਜਸੁ ਧਾਮ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਇਸ ਕਥਾ ਤੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ, ਪਰ ਕਥਾ ਪੌਰਾਣਕ ਹੈ,ਜੋ ਗਾਲਬਨ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਹੋਏ ਸਾਕਿਆਂ ਦੇ ਅਤਿਕਥਨੀ ਵਰਨਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਿੰਦ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨਾਲ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਹ ਰਾਖਸ਼ ਤੇ ਦਸਯੂ ਸੱਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਆਰਯ ਦਲ ਦੇ ਹਮਲਾ ਆਵਰਾਂ ਦੇ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਤੇ ਘੋਲ ਹੋਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀਆਂ ਕਥਾਂ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਾਹਨੂੰ ਪੈਣੀ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਆਪ ਉਹ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਗਤ ਵੱਛਲਤਾ ਵਰਤਕੇ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਥਾ ਕਵਿ ਲਿਖਤ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਏ।

‡ਕਈ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਦੋਹਰਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:-ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਸ਼ਨਾ ਦੇਖੋ ਹਿਤ ਮੁਨਿ ਏਕ। ਮਹਾਂ ਜਤਨ ਕੇ ਕਰਤਿ ਭਾ ਸੰਕਟ ਸਹੇ ਅਨੇਕ ॥ ੨ ॥

ਮਿੱਤ੍ਰ ਮਹਾਂ ਮੁਨਿ ਰਾਯਾ । ਕਰਿ ਤਪ ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਪਦ ਪਾਯਾ । ਤਿਸ ਕੋ ਸਿਖ ਗਾਲਵ ਰਿਖਿ[1] ਭਯੋ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁ ਲਯੋ॥੨॥ਗੁਰ ਸਿਂਗ ਕਹ੍ਯੋ 'ਦੱਛਨਾ ਲੀਜੈ । ਚਹਹੁ ਜੁ ਆਗ੍ਯਾ ਮੋ ਕਹੁ ਦੀਜਹਿ'। ਬਿੱਸ੍ਵਾਮਿੱਤ੍ਰ ਬਖਾਨ੍ਯੋ ਬੈਨਾ'ਦਛਨਾ ਲੈਨ ਚਾਹਿ ਮੁਝ ਹੈ ਨਾ॥੩॥ਕਹ੍ਯੋ ਦੈਨ ਕੋ ਤੈਂ ਕਰਿ ਭਾਇਯਾਤੇ ਹਮ ਨੇ ਲੀਨਸਿ ਪਾਇ'। ਗਾਲਵ ਨੇ ਪੁਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । 'ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਨਿਫਲਹਿ ਬਿਨ ਦਿਯ ਦਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਉਚਿਤ ਉਚਾਰਨ ਅਹੈ[2]। ਅਰਪੌਂ ਦਛਨਾ ਜਯੋਂ ਤੁਮ ਲਹੋ । ਬਿਨਾ ਦਿਯੇ ਮੁਹਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ । ਦਿਹੁ ਆਇਸੁ ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਭਾਵੈ' ॥ ੫ ॥ ਬਿਸ੍ਵਾਮਿੱਤ੍ਰ ਹਟਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਰਜ੍ਯੋ ਹਿਤ ਭੀਨਸਿ । ਗਾਲਵ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਸੋ ਬਾਤ । 'ਲਿਹੁ ਲਿਹੁ ਦਛਨਾ' ਕਹਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤ ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕੌਸਕ ਨੈਂ[3] ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਵਾ । ਤਿਹ ਅਸ਼ਕ੍ਯਤਿ ਲਖਿ ਬਾਕ ਅਲਾਵਾ।'ਸ਼੍ਯਾਮ ਕਰਨ ਤਨ ਸਸੀ ਸਮਾਨਾ[4] । ਉੱਜਲ ਬਰਨ, ਮਹਿਦ ਬਲਵਾਨਾ ॥ ੭ ॥ ਰੁਚਿਰ ਅਸ਼ਟ ਸਤ[5] ਬਾਜੀ ਐਸੇ । ਦੇਹੁ ਲ੍ਯਾਇ ਕਰਿ, ਬੋਲਤਿ ਜੈਸੇ'। ਇਵ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਾਲਵ ਦੁਚਿਤਾਈ[6]। ਬਿਨ ਉਪਾਇ ਤੇ ਅਧਿਕ ਉਪਾਈ[7] ॥੮॥ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸੋਚਤਿ ਅਕੁਲਾਵਾ ।—ਕਿਤ ਤੇ ਲ੍ਯਾਵਹੁਂ, ਗੁਰੂ ਅਲਾਵਾ । ਬਿਨ ਦੀਨੇ ਮੁਝ ਮਰਿਬੋ ਨੀਕਾ । ਕੈਸੇ ਪੂਰੌਂ ਮਨੋਰਥਿ ਜੀ ਕਾ ॥ ੯ ॥ ਕਿਸ ਥਲ ਮੈਂ ਅਬਿ ਖੋਜਨਿ ਜਾਵੌਂ । ਅਸ ਤੁਰੰਗ ਕੀ ਸੁਧ ਨਹਿ ਪਾਵੌਂ—। ਭਯੋ ਬਿਹਾਲ ਬਿਸਾਲ ਮੁਨੀ ਜਬਿ । ਬਿਨਤਾਸੁਤ ਨੇ[8] ਜਾਨਿ ਰਿਦੇ ਤਬਿ॥ ੧੦॥ ਹੁਤੋ ਮਿੱਤ੍ਰ ਮੁਨਿ ਕੋ,ਤਬਿ ਆਯੋ।ਬਿਹਬਲ ਕੋ ਲਖਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ । 'ਭੋ ਗਾਲਵ ! ਕ੍ਯੋਂ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਵਾ । ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧ ਨ ਜੋਵਾ ? ॥ ੧੧ ॥ ਤੋਹਿ ਸਖਾ ਮੈਂ ਆਵਾ ਪਾਸ । ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਕੋ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਜਿਤੀ ਸਮਰਥ ਮੋਹਿ ਮੈਂ ਹੋਹਿ । ਪੂਰਨ ਕਰਹਿਂ ਮਨੋਰਥ ਤੋਹਿ ॥ ੧੨ ॥ ਇਹ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ । ਉਤਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੇਵਤਾ ਬਾਸਤਿ।ਇਤ

---

[1]ਇਹ ਰਾਜਰਿਖੀ ਸੀ,ਪਰ ਅੰਤ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਣ ਕੀਤਾ। [2]ਕਹਿਣੇ ਯੋਗ ਹੈ (ਦਾਨ ਦੀ ਆਗਿਆ)। [3]ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿੱਤ੍ਰ ਨੇ। [4]ਕਾਲੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ। [5]ਅੱਠ ਸੌ। [6]ਚਿੰਤਾ। [7]ਉਪਾਵ ਨਾ ਸੁੱਝਣ ਕਰਕੇ (ਦੁਚਿਤਾਈ) ਬਹੁਤ ਉਪਜੀ। [8]ਗਰੁੜ ਨੇ।

ਹੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੋ ਮੁਖ ਅਹੈ[1] । ਪੁਰਬੋਦੈ ਰਵਿ ਪੁਰਬ ਕਹੈ[2] ॥ ੧੩ ॥ ਇਤ ਦੱਛਣ ਜਮ ਕੋ ਇਸਥਾਨ । ਦ੍ਵਾਰ ਪਤਾਲਨਿ ਕੋ ਮਗ ਜਾਨਿ[3] । ਅਨਿਕ ਗਨਨਿ ਤੇ ਸੰਜੁਤਿ[4] ਏਹ । ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਲੇਹਿ ॥ ੧੪ ॥ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਬਰੁਣ ਤੇ ਪਾਲਤਿ[5] । ਜਹਿਂ ਰਵਿ ਅਸਤਹਿ ਗਮਹਿਂ ਉਤਾਲਤਿ[6] । ਇਤ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਿ ਬਹੁ ਗੁਨਵੰਤੀ । ਜਿਤ ਕੁਬੇਰ ਕੀ ਪੁਰੀ ਬਸੰਤੀ ॥ ੧੫ ॥ ਜਿਤ ਚਾਹਿਤ ਤਿਤ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ । ਪਹੁੰਚਾਵੌਂ ਚਾਹਹੁ ਜਿਤ ਜਾਨਾ' । ਸੁਨਿ ਗਾਲਵ ਨੇ ਕਾਰਜ ਕਹਯੋ । 'ਗੁਰ ਨੇ ਅਸੁ ਸਮੂਹ' ਕੋ ਚਹਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼ਯਾਮ ਕਰਨ ਤਨ ਚੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾਕਰ[7] । ਅਸ ਤੁਰੰਗ ਕਹੁ ਹੈਂ ਕਿਸ ਕੇ ਘਰ ? ਹੋਹਿਂ ਆਠ ਸੈ ਗਿਨਤੀ ਮਾਂਹਿ । ਕਿਤ ਤੇ ਮੈਂ ਲ੍ਯਾਵੌਂ ਮਗ ਜਾਹਿ ॥੧੭॥ ਜੇ ਗੁਰ ਦਛਨਾ ਦਈ ਨ ਜਾਇ । ਤੌ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਧਰੌਂ ਨਹਿ ਕਾਇ । ਮਰਨ ਨੀਕ, ਜੀਵਨ ਧਿਕ ਮੇਰਾ । ਆਨ ਪਰਯੋ ਅਸ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ' ॥੧੮॥ ਬਿਨਤਾ ਸੁਤ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ । ਨਿਜ ਪਰ ਮੁਨਿ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਲੀਨਿ । ਉਡ ਕਰਿ ਬਿਚਰਯੋ ਬਹੁਤ ਸਥਾਨ । ਚਹਿਤਿ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕੋ ਸੰਕਟ ਹਾਨਿ॥੧੯॥ ਫਿਰਤਿ ਫਿਰਤ ਜਹਿਂ ਭੁਪ ਜੁਜਾਤੀ[8] । ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਛਿਖਗ ਜਾਤੀ[9] । ਮੁਨਿ ਨੇ ਜਾਇ ਜਾਚਨਾ ਕੀਨਿ । 'ਹੇ ਮਹਿਪਾਲ ! ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨ ! ॥ ੨੦ ॥ ਦੇਹੁ ਤੁਰੰਗ ਆਠ ਸੈ ਮੋਹਿ । ਗੁਰਦਛਨਾ ਹਿਤ ਜਾਚੌਂ ਤੋਹਿ' । ਸੁਨਤਿ ਜੁਜਾਤੀ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । 'ਮੈਂ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਮਖ[10] ਦਾਨਾ ॥੨੧॥ ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਕੀਨੇ ਦਾਨ । ਅਬਿ ਘਰ ਮਹਿਂ ਕੁਛ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਾ ਨ । ਜੋ ਤੁਝ ਕੋ ਮੈਂ ਦੇਵਨਿ ਕਰੌਂ । ਪੂਰਵ ਮਨੋਰਥ ਚਿੰਤਾ ਹਰੌਂ ॥੨੨॥ ਅਬਿ ਇਕ ਕੰਨਯਾ ਹੈ ਘਰ ਮੇਰੇ । ਲੇਹੁ, ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਵੈ ਤੇਰੇ । ਜਿਸ ਮਹਿਪਾਲਕ ਕੋ ਇਹ ਦੇਹੁ । ਪਲਟੇ[11] ਅਸ੍ਵ ਆਠ ਸੈ ਲੇਹੁ ॥ ੨੩ ॥ ਬਹੁ ਗੁਨਵੰਤ ਸਰੂਪ ਮਹਾਨਾ । ਜਗ ਮੈਂ ਜਿਸ ਕੇ ਨਹਿਂਨ ਸਮਾਨਾ' । ਸੁਨਤਿ ਜੁਜਾਤੀ ਤੇ ਇਹ ਬਾਤ । ਲਈ ਤਪੋ ਧਨ ਨੇ[12] ਹਰਖਾਤਿ ।

[1]ਇਧਰ ਹੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਹੈ । (ਅ) ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ (ਵਲ ਹੀ) ਧਰਤੀ ਦਾ ਮੁਖ ਹੈ । [2]ਪਹਿਲੇ ਸੂਰਜ (ਇੱਧਰੋਂ) ਉਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ) ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । [3]ਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਦਰਵੱਜੇ ਦਾ ਰਾਹ । [4]ਸਹਿਤ । [5]ਵਰੁਣ ਤੋਂ ਪਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਰੁਣ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । [6]ਡੁਬਦਾ ਹੈ ਛੇਤੀ ਜਾਕੇ । [7]ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ । [8]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ । [9]ਨਾਮ ਹੈ ਰਾਜੇ ਦਾ ਯਯਾਤੀ। [10]ਖਗ ਜਾਤੀਦਾ ਪਤੀ ਭਾਵ ਗਰੁੜ। [11]ਜੱਗ। [12]ਬਦਲੇ ਵਿਚ। [13]ਤਪੱਸ੍ਰੀ ਨੇ

॥੨੪॥ ਗਰੁੜ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ॥ਮੁਨਿ ਕੰਨਜਾ ਲੇ ਆਨ ਪਧਾਰਾ॥ ਗਯੋ 'ਅਯੁੱਧਯਾ' ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ। ਪੁਨ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਦ੍ਵਾਰੀ॥੨੫॥ ਮਹਿਪਾਲਕ ਕੈ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਭੋ ਨਰਿੰਦ੍ਰ! ਮੁਝ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ। ਇਹ ਕੰਨਯਾਂ ਦਾਰਾ ਹਿਤ ਲੇਵਹੁ। ਸ਼ਯਾਮ ਕਰਨ ਅਸੁ ਅਠ ਸੈ ਦੇਵਹੁ ॥੨੬॥ ਬਰ ਸੁਮੱਧਯਮਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪਾ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਾਵੈ ਬਲੀ ਅਨੂਪਾ। ਤੋਹਿ ਜੋਗ ਲੋਚਨ ਬਿਸਥਾਰਾ[1]। ਅੰਗ ਮਨੋਹਰ ਤਨ ਸੁ-ਕੁਮਾਰਾ' ॥੨੭॥ ਤਬਿ ਨਰਿੰਦ੍ਰ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਤਪੋਧਨ ਤੇਜ ਨਿਧਾਨਾ[2]। ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਤਿ ਤੁਰੰਗ ਨਿਕਟਿ ਮੁਝ ਤੈਸੇ।ਤੁਮ ਕੋ ਅਤਿ ਬਾਂਛਤਿ ਹੈਂ ਜੈਸੇ ॥੨੮॥ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਢਿਗ ਕੋਈ। ਆਪ ਬਿਲੋਕਿ ਲੇਹੁ ਥਲ ਜੋਈ'। "ਭੋ ਮਹਿ-ਪਾਲ! ਲੇਹੁ ਇਹ ਕੰਨਯਾਂ। ਜਾਂਹਿ ਸਮਾਨ ਆਨ ਨਹਿੰ ਧੰਨਯਾਂ[4] ॥ ੨੯ ॥ ਇਸ ਮਹਿਂ ਏਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਜਾਇ। ਹੁਇ ਮਹਾਤਮਾ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਦੋ ਸ਼ਤ ਤੁਰੰਗ ਸੁ ਕੰਨਯਾਂ ਏਹੁ। ਮੋ ਕਹੁ ਫੇਰਿ ਆਪ ਤਬਿ ਦੇਹੁ'॥੩੦॥ਇਮ ਸੰਕੇਤ ਕਰਿ ਕੰਨਯਾਂ ਦੇ ਕੈ।ਮੁਨਿ ਗਮਨਯੋ ਬਨ ਤਪ ਹਿਤ ਕੈ।ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਭਾਰਜਾ ਕਰਿ ਘਰ ਰਾਖੀ। ਮੈਥੁਨ ਕੀਨਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਭਿਲਾਖੀ ॥ ੩੧ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਮਾਂ ਬਿਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਗਰਭ ਧਰਯੋ ਕੰਨਯਾ ਬੱਖਯਾਤੀ।ਬਹੁਰੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਭਈ। ਬਹੁ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤਨ ਨਿਰਮਈ[5] ॥੩੨॥ ਸਮੋ ਜਾਨਿ ਕੈ ਗਾਲਵ ਆਵਾ। 'ਦਿਹੁ ਕੰਨਯਾਂ' ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਥ ਅਲਾਵਾ। ਦਿਪਤਿ ਤੇਜ ਮੁਨਿਵਰ ਕੋ ਜਾਨਾ। 'ਲਿਹੁ ਅਸੁ ਕੰਨਯਾਂ[6]' ਭੂਪ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥ ਮੁਨੀ ਭਨਯੋ 'ਯਹਿ ਤੁਰੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਸੋ ਮਮ ਧ੍ਰੋਹਰ[7]' ਰਹੇ* ਤੁਮਾਰੇ। ਜਬਿ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਿੱਧ ਹ੍ਵੈ ਜਾਇ। ਤੋਹਿ ਸਦਨ ਤੇ ਲੇ ਹੌਂ ਆਇ' ॥੩੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕੰਨਯਾਂ ਕੋ ਲੇ ਸਾਥ। ਗਮਨਯੋ ਮੁਨਿ ਤਕ 'ਕਾਸ਼ੀ' ਨਾਥ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਹੁੰ-ਚਯੋ ਪੁਰਿ ਜਾਈ। ਮਿਲਿ ਨਰਿੰਦ੍ਰ ਸੌਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੩੫ ॥ 'ਭੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਵੋਦਾਸ[8] ਸੁਨਿ ਬਾਤੀ। ਇਹੁ ਕੰਨਯਾਂ ਬਡ ਗੁਨ ਬੱਖਯਾਤੀ। ਹੇਤੁ ਭਾਰਜਾ ਇਸ ਕੋ ਲੇਹੁ। ਖਟ ਸ਼ਤ ਤੁਰੰਗ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦੇਹੁ'॥੩੬॥ਦਿਵੋਦਾਸ ਨੇ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਤ ਹਯ ਸ਼ਯਾਮਲ ਦ੍ਵੈ ਕਾਨਾ। ਉੱਜਲ ਰੰਗ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਜੈਸੇ। ਹੇ ਮੁਨਿਬਰ! ਮੁਝ ਤੇ ਲਿਹੁ ਐਸੇ' ॥੩੭॥ ਭਨਯੋ ਤਪੋਧਨ

---

[1]ਚੌੜੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਾਲੀ। [2]ਤੇਜ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ। [3]ਰਿਖੀ ਬੋਲਿਆ। [4]ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ। [5]ਜਿਸ ਦੇ ਤਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰਤਾ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ। [6]ਘੋੜੇ ਤੇ ਕੰਨਿਆਂ। [7]ਅਮਾਨਤ। [8]ਨਾਮ ਰਾਜਾ ਦਾ।

*ਪਾ:—ਸੋ ਸਭਿ ਕੀਹਾਂ ਰਹੈਂ।

'ਜੇ ਇਮ[1] ਲੇਹੁ।ਇਕ ਸੁਤ ਜਨਹਿ ਪੁਨਹਿ ਮੁਝ ਦੇਹੁ'। ਇਮ ਸੰਕੇਤ ਕਰਿ ਮੁਨਿ ਬਰ ਗਯੋ। ਤਪ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਸਾਧਤਿ ਭਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਦਿਵੋਦਾਸ ਦਾਰਾ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ। ਮੈਥੁਨ ਕੀਨਸਿ ਆਨੰਦ ਮਾਂਹਿ। ਜਬਿ ਸੰਮਤਸਰ ਏਕ[2] ਬਿਤੀਤਾ। ਭਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡ ਬਲੀ ਅਭੀਤਾ॥੩੯॥ ਨਾਮ ਪੁੱਤ੍ਰ 'ਦਨੁ' ਜਗ ਬੱਖਯਾਤੀ। ਬਡ ਉਤਸਾਹੀ ਹਤੇ ਅਰਾਤੀ। ਏਕ ਸਮੇ ਇਹ ਗਾ ਸੁਰਲੋਕ। ਜੁੱਧ ਸੁਰਨਿ ਸੌਂ ਕੀਨਿ ਅਰੋਕ ॥ ੪੦ ॥ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮੇਤ ਅਮਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਏਕ ਬਾਨ ਸੌਂ ਜਿਨ ਮੁਰਛਾਇ। ਇਮ ਸ੍ਰੁਤਿ ਮਹਿਂ ਇਸ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ।ਦਿਵੋਦਾਸ ਅਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੪੧ ॥ ਲੱਖਿ ਸੰਕੇਤ ਪੁਨਹਿ ਮੁਨਿ ਆਵਾ। 'ਦਿਹੁ ਕੰਨਯਾ' ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਥ ਅਲਾਵਾ। ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਤ ਹਯ ਤਿਸ ਤ੍ਰਿਯਹਿ ਸਮੇਤ। ਅਰਪੇ ਭੂਪਤਿ ਨੇ ਸਚ ਹੇਤੁ ॥ ੪੨ ॥ ਮੁਨਿ ਨੇ ਭਨਯੋ 'ਤੁਰੰਗ ਘਰ ਰਾਖੋ। ਮੈਂ ਲੈਹੌਂ ਜਬਿ ਹੁੈ ਅਭਿਲਾਖੋ'।ਇਮ ਕਹਿ ਕੰਨਯਾ ਲੇ ਕੈ ਸੰਗ।ਗਾਲਵ ਗਮਨਯੋ ਤਪੀ ਉਤੰਗ ॥੪੩॥ ਗਯੋ 'ਉਸੀਨਰ' ਭੂਪਤਿ ਪਾਸ। ਕੰਨਯਾਂ ਕੀ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਗਾਸ। ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਭਨਯੋ "ਦੋਇ ਸ਼ਤ ਹਯ[3] ਹੈਂ। ਇਕ ਸੁਤ ਕੋ ਉਪਾਇ ਪੁਨ ਦਿਯ ਹੈਂ" ॥ ੪੪ ॥ ਪੁਰਬ ਸਮ ਸੰਕੇਤ ਮੁਨੀ ਕਰਿ। ਗਮਨਯੋ ਪੁਨ ਬਨ ਕੋ ਤਪ ਹਿਤ ਧਰਿ। ਗਾਲਵ ਕੇ ਗਮਨੇ,ਨਰਨਾਥ।ਮਿਲਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ ਕੰਨਯਾਂ ਸਾਥ ॥ ੪੫ ॥ ਸੰਮਤ ਏਕ ਬਿਤੀਤਯੋ ਜਬੈ। ਧਰਮਾਤਮ ਸੁਤ ਉਪਜਯੋ ਤਬੈ। ਨਾਮ 'ਸ਼ਿਵੀ' ਜਿਸਕੋ ਜਗ ਭਯੋ। ਹੇਤੁ ਕਪੋਤ[4] ਦੇਹਿ ਨਿਜ ਦਯੋ ॥੪੬॥ ਪੁਨ ਮੁਨਿਬਰ ਤਿਸ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਨਿਜ ਸੰਕੇਤ ਕੋ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਨਿਜ ਧਰਮ ਬਿਚਾਰਾ। ਸਹਿਤ ਤੁਰੰਗਮ ਦੀਨਸਿ ਦਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਬਿਨਤਾ-ਸੁਤ ਕੋ ਦੇਖਾ। ਗਾਲਵ ਸੌਂ ਕਹਿ ਬਾਤ ਅਸ਼ੇਖਾ। 'ਇਹ ਸਭਿ ਖਟ ਸੈ ਹੁਤੇ ਤੁਰੰਗ। ਅਪਰ ਨ ਛਿਤ ਮਹਿ ਇਨ ਸਮ ਅੰਗ॥੪੮॥ ਸਭਿ ਹਯ ਲੇਹੁ ਖਸ਼ਟ ਸ਼ਤ ਚਾਰੁ[5]। ਇਹ ਕੰਨਯਾਂ ਲੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਿ। ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਤ ਅਸੁ ਹਿਤ[6] ਗੁਰ ਕੋ ਦੇਹੁ। ਪੁਰ ਮਨੋਰਥ ਨਿਜ ਕਰਿ ਲੇਹੁ" ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਰਾਜਾ ਦ੍ਰੁਪਦਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇਜਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਭਾਵ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਬਦਲੇ)। [2]ਇਕ ਵਰ੍ਹਾ। [ਸੰਸ:, ਸੰਵਤਸਰ=ਸਾਲ, ਵਰ੍ਹਾ] [3]ਦੋ ਸੌ ਘੋੜਾ। [4]ਕਬੂਤਰ। [5]ਛੇ ਸੌ ਸੁਹਣੇ ਘੋੜੇ। [6]ਦੋ ਸੌ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਬਦਲੇ (ਇਹ ਕੰਨਯਾਂ)।

੨੬. [ਗਾਲਬ ਦੀ ਫੌਜਾਂ। ਰਾਜਾ ਜਜਾਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ "ਬਿਨਤਾਸੁਤ ਮੁਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰ ਸੁ ਗਾਥ। 'ਜਿਮ ਖਟ ਸ਼ਤ[1] ਇਹ ਤੁਰੰਗ ਥੇ ਉਚਰੌਂ ਸੋ ਤੁਝ ਸਾਥ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗਾਂਧੀ ਨਾਮ ਭੂਪ ਬਲਿ ਮਹਾਂ।ਬਿਸ੍ਵਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਜਿਸ ਅਹਾ।[2] ਤਿਸ ਕੀ ਸੁਤਾ ਮਹਾਂ ਗੁਨਵੰਤੀ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸੁਮਤਿ ਜਸੁਵੰਤੀ ॥ ੨ ॥ ਭ੍ਰਿਗੁ ਸੁਤ ਮੁਨਿ ਰਿਚੀਕ[2] ਤਹਿਂ ਗਯੋ। ਗਾਧੀ ਸਾਥ ਕਹਤਿ ਇਮ ਭਯੋ।–ਭੋ ਮਹਿਪਾਲ! ਬਾਕ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ।ਅਪਨੀ ਕੰਨਯਾਂ ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਹੁ॥੩॥ ਹੇਤੁ ਭਾਰਜਾ ਜਾਚਨਿ ਕਰੀ। ਸੁਤ ਉਪਜਾਵੌਂ ਮਨਸਾ ਧਰੀ। ਤਜਹੁ ਸਿਆਨਪ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਈ। ਮਮ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਪੂਰਹੁ ਸੋਈ–॥੪॥ਧਰਮਾਤਮ ਗਾਂਧੀ ਨਰ ਨਾਥ। ਸੁਨਤਿ ਕੀਨਿ ਮਨ ਚਿੰਤਾ ਸਾਥ।–ਮਮ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੰਨਯਾ ਬਯ ਥੋਰੀ। ਬ੍ਰਿੱਧ ਮੁਨੀਸ਼ਰ ਕਿਮ ਇਹ ਜੋਰੀ[3] ॥ ੫ ॥ ਨਹਿ ਜਿ ਦੇਊਂ ਮੁਨਿ ਰਿਸ ਤੇ ਡਰੌਂ। ਜੇ ਦੇਵੌਂ ਅਸ ਚਿੰਤਾ ਜਰੌਂ। ਕੌਨ ਉਪਾਇ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕਰੌਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸੰਕਟ ਸਭ ਹਰੌਂ–॥ ੬ ॥ ਉਰ ਬਿਚਾਰਿ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਬਖਾਨਾ।–ਭੋ ਤਪ੍ਰਧਨ[4]! ਸੁਨਿਯੇ ਦੇ ਕਾਨਾ। ਸ਼ਯਾਮ ਕਰਨ ਉੱਜਲ ਤਨ ਰੰਗ। ਲਜਾਵ ਅਸ਼ਟ ਸ਼ਤ[5] ਏਵ ਤੁਰੰਗ ॥੭॥ ਪੁਨ ਇਹ ਕੰਨਯਾਂ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀਜੈ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਅਸੁ ਐਸੇ ਮੁਝ ਦੀਜੈ।–ਮੁਨਿ ਰਿਚੀਕ ਸੁਨਿਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਬੈਨ। ਗਮਨਯੋ ਤੁਰਤ ਵਰੁਣ ਕੇ ਐਨ ॥ ੮ ॥ ਅਪਨਿ ਮਨੋਰਥ ਤਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ।–ਸ੍ਵੇਤ ਅਸੁ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਆਵਾ। ਬਿਨਾਂ ਲਿਏ ਮਮ ਸਰੈ ਨ ਕਾਜਾ। ਦਿਏ ਬਿਨਾ ਨ ਬਨਹਿ, ਜਲਰਾਜਾ!–॥੯॥ ਅਗਨਿ ਸਮਾਨ ਤਪੋਧਨ[4] ਹੇਰਾ। ਦਿਨਕਰ[6] ਨਯਾਈਂ ਤੇਜ ਬਡੇਰਾ। ਅਸ਼ਟਸਹਸ ਅਸੁ[5] ਬਰਨ ਬਿਚਾਰ। ਕਰਿ ਦੀਨੇ ਮੁਨਿ ਕੇ ਸੰਗਾਰ ॥ ੧੦ ॥ ਲੇ ਤੁਰੰਗ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ।–ਦਿਹੁ ਕੰਨਯਾਂ–ਅਸ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। ਪੁਨ ਗਾਂਧੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨਿਜ ਦੀਨੀ। ਹਯ ਲੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨੀ ॥ ੧੧ ॥ ਸੋ ਇਹ ਤੁਰੰਗ ਧਰਾ ਬਿਸਤੀਰੇ। ਲੀਨੇ ਭੂਪਨਿ ਮੋਲ ਗੰਭੀਰੇ। ਦ੍ਵੈਸ਼ਤ ਮਰੇ[7], ਨਹੀਂ ਕਰ ਆਏ। ਖ਼ਸ਼ਟ ਸਹਸ ਤੈਂ ਲੀਨਸਿ ਪਾਏ ॥ ੧੨ ॥ ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਤ ਜੋ ਆਏ ਨਹਿ ਪਾਨ। ਦਿਹੁ ਕੰਨਯਾਂ ਤਿਨ ਪਲਟੇ ਥਾਨ। ਅਪਰ ਸੋਚ ਸਭਿ ਤਯਾਗਨਿ ਕਰੀਏ।

[1]ਛੇ ਸੌ। [2]ਨਾਮ ਹੈ। [3]ਜੋੜੀ (ਬਣੇਗੀ)। [4]ਤਪੱਸ੍ਵੀ। [5]ਅੱਠ ਸੌ ਘੋੜੇ। [6]ਸੂਰਜ। [7](ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਦੋ ਸੌ (ਘੋੜੇ) ਮਰ ਗਏ।

ਲੈ ਅਸ ਕੰਨਯਾ ਸੰਗ ਸਿਧਰੀਏ'॥੧੩॥ ਬਿਨਤਾਸਤ ਤੇ ਸੁਨਿ ਮਨਿਕਾਨ। ਬਿਸ੍ਵਾਮਿੱਤ੍ਰ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਥਾਨ।ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਾਇ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਸਿ। ਗੁਰਦਛਨਾ ਅਸ੍ਵ ਕੰਨਯਾਂ ਦੀਨਸਿ ॥ ੧੪ ॥ ਖਸ਼ਟ ਸਹਸ ਕੌਸਕ[1] ਹਯ ਲੀਨਿ। ਕੰਨਯਾਂ ਲਈ ਭਾਰਜਾ ਕੀਨਿ। ਤਿਸ ਨੇ ਏਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਜਾਵਾ। ਨਾਮ 'ਅਰਿਸ਼ਟ' ਜਾਂਹਿ ਕੋ ਗਾਵਾ ॥ ੧੫ ॥ ਤਿਸ ਕੰਨਯਾਂ ਤੇ ਭੇ ਸੁਤ ਚਾਰ। ਮਹਾਂਬਲੀ ਅਰੁ ਮਹਾਂ ਉਦਾਰ। ਚਾਰਹੁੰ ਨਈਮਖਾਰ[2] ਮਹਿਂ ਆਏ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਜੱਗਯ ਰਚਾਏ॥੧੬॥ ਤਿਨ ਜਨਨੀ ਕੋ ਪਿਤਾ[3] ਜਜਾਤੀ। ਬਡ ਧਰਮਾਤਮ ਭਾ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ। ਨਿਜ ਸੁੱਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਬਲ ਕਰਿ ਮਹਾਂ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਸੁਰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਰ ਜਹਾਂ ॥ ੧੭ ॥ ਉਪਜ੍ਯੋ ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰ ਮਹਾਨਾ।-ਕਿਤ ਹੂ ਮੋਹਿ ਸਮਾਨ ਨ ਆਨਾ। ਬਡ ਸਦੱਛਨਾ ਮਖ[4]ਗਨ ਕਰੇ।ਏਵ ਨ ਕਿਸ ਭੂਪਤਿ ਤੇ ਸਰੇ-॥ ੧੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੰਕਾਰ ਉਦਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਸੁਰਲੋਕ ਮਝਾਰਾ। ਤਹਿਂ ਬਾਸੀ ਸਗਰੇ ਅਨੁਖਾਏ। ਅਧਿਕ ਧਿਕਾਰਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਏ ॥ ੧੯ ॥ 'ਹੋਹੁ ਪਤਿਤ ਤੂੰ ਅਧੋ[5] ਸਥਾਨਾ। ਇਹਾਂ ਰਹਨਿ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨ ਜਾਨਾ। ਪੁਰਸ਼ ਹੰਕਾਰੀ ਸੁਰਗ ਨ ਰਹੈਂ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਨਿਤ ਬਸਿ ਅਹੈਂ'॥ ੨੦ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਆਯੋ ਇਕ ਦੂਤ। ਪਠ੍ਯੋ ਉਤਾਇਲ ਕਰਿ ਪੁਰਹੂਤ[6]। ਭਨ੍ਯੋ ਆਨ 'ਭੋ ਭੂਪ ਜਜਾਤੀ! ਸੁਰਪਤਿ ਕਹੀ ਗਿਰਾ ਸੁਖ ਕਾਤੀ[7]'॥੨੧॥ਗਿਰਹੁ ਉਤਾਇਲ ਕਰਹੁ ਨ ਦੇਰੀ'। ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਾਲਕ ਚਿੱਤ ਘਨੇਰੀ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਗਈ ਹੈ ਫੂਲਨਿ ਮਾਲਾ। ਬਦਨ ਗਯੋ ਮੁਰਝਾਇ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨੨॥ ਡੂਬਯੋ ਸ਼ੋਕ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਦੀਨ ਮਨੇ ਹੁਇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰੋ ਜਿ ਮੇਰੋ ਪਰਨਾ[8]। ਇਮ ਕੀਜੈ ਜਿਮ ਕਰਵਿ ਉਚਰਨਾ[9] ॥ ੨੩ ॥ ਪੂਰਸ਼ ਬਡੇ ਪੁੰਨਜਾਤਮ ਜਹਾਂ। ਸਤਿਸੰਗੀ ਸਾਧੂ ਮਨ ਮਹਾਂ।ਅਨਸੂਯਕ[10] ਮਦ ਮਾਨ ਬਿਹੀਨ। ਸਮ ਦਮ ਜੁਤਿ ਸਤਿਸੰਧਿ[11] ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਨ ਮਝਾਰ ਮੁਝ ਗੇਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਮੋ ਪਰ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਸੁ ਧਰੀਅਹਿ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੇਰ ਦੀਨਿ ਤਿਸ ਤਹਾਂ। ਨਈਮਖਾਰ

---

[1]ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿੱਤ੍ਰ ਨੇ। [2]ਨੈਮਿਖਾਰਨ, ਤੀਰਥ ਜੋ ਅਵਧ ਵਿਖੇ ਸੀਤਾਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ [ਸੰਸ: ਨੈਮਿਸ਼ਾਰਨ੍ਯ]। [3]ਭਾਵ ਨਾਨਾ। [4]ਜਗ। [5]ਨੀਵੇਂ। [6]ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ। [7]ਸੁਖ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ। [8]ਪਰਨਾ=ਪ੍ਰਣ। [9]ਉਚਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। [10]ਈਰਖਾ ਰਹਿਤ। [11]ਸਮ ਦਮ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਤਿ ਨੂੰ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲੇ।

ਮਹਿ ਦੌਹਿਤ[1] ਜਹਾਂ ॥੨੫॥ਚਾਰਹੁੰ ਬਿਖੈ[2] ਗਿਰਨਿ ਲਗਿ ਸਬੈ । ਜਨਨੀ ਪਿਤਾ ਬਿਲੋਕਤਿ ਤਬੈ । ਮਹਾਂ ਦਖਿਤ ਰੱਖਕ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਸ਼ੋਕ ਬਡ ਮਾਂਹੀ ॥੨੬॥ਦਤਰ ਦੌਹਿਤੇ ਤਿਹ ਛਿਨ ਮਿਲੇ । ਚਿਤ ਮੈਂ ਚਾਹਿਤ ਹੈਂ ਸੋ ਭਲੇ । ਨਿਜ ਸੁੱਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਬਲ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਕਹਨੇ 'ਜਾਹ ਸੁਰਲੋਕ ਮਝਾਰੇ' ॥ ੨੭ ॥ ਜਤਰ ਦੌਹਿਤੇ ਕੋ ਲੇ ਪੁੰਨ। ਭਯੋ ਸਜਾਤੀ ਭੂਪਤਿ ਧੰਨ । ਸਾਦਰ ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਨੇ ਸੁਰਲੋਕ । ਬਾਸ ਕਰਨੇ ਸੁਖ ਭੋਗਿ ਅਸ਼ੋਕ ॥੨੮॥ ਇਮ ਗੁਰ ਦਛਨਾ ਗਾਲਵ ਦੀਨਿ । ਗੁਰੂ ਉਪਾਸਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁ ਕੀਨਿ । ਦੁਰਲਭ ਹਯ ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਲੇ ਆਯੋ । ਅਪਨੋ ਆਪ ਮਹਦ ਸਫਲਾਯੋ॥੨੯॥ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ । ਜਾਨਹਿ ਸਿੱਖ ਭੇਵ ਜਿਨ ਲਹਾ।ਸਦਾ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ । ਕਰੁਨਾ ਪਾਇ ਕਹੀ 'ਗੁਰ ਧੰਨ'॥੩੦॥ ਗੁਰ ਸਮ ਅਪਰ ਹਿਤੂ ਨਹਿ ਕੋਈ । ਕੋਟ ਜਨਮ ਕੇ ਦੁਖ ਹਤਿ ਸੋਈ । ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਨ ਧਰਿ ਕੈ । ਗੁਰ ਸੇਵਹਿ ਹੰਕਾਰ ਨਿਵਰਿ ਕੈ ॥੩੧॥ ਗੁਰ ਸੇਵੈ ਨਰ ਤਨ ਸਫਲਾਵੈ । ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਪਦ ਉਚੋ ਪਾਵੈ । ਗੁਰੂ ਬਡੋ ਸਭਿ ਬਿੱਦਯਾ ਦਾਤਾ । ਚਾਰ ਜੁਗਨਿ ਮਹਿ ਜਿਨ ਕਿਨ ਜਾਤਾ ॥੩੨॥ ਸਭਿ ਗੁਰ ਮਹਿ ਜੋ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਤਾ । ਸੋ ਬਿਸਾਲ ਜਾਨਹੁ ਸੁਖਦਾਤਾ। ਜਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਰਿਝਾਏ। ਸਗਲੇ ਤਪ ਜਪ ਕੇ ਫਲ ਪਾਏ ॥ ੩੩ ॥ ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਸੰਕਟ ਨਾਨਾ । ਸੀਤ ਉਸ਼ਨ ਤਪ ਤਪਨਿ ਮਹਾਨਾ । ਊਰਧ ਬਾਹੁ ਇਕ ਪਗ ਠਾਂਢੇ। ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ[4] ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਜੋ ਬਾਢੇ ॥ ੩੪ ॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਤਪ ਕੋ ਗਿਨੀਅਹਿ । ਹੇਮ ਦਾਨ ਮਖ ਕਰਿਬੋ[5] ਜਨੀਯਹਿ। ਧਰਾ ਦਾਨ ਤੀਰਥ ਕੋ ਨ੍ਹੈਬੋ[6]। ਗਜ ਬਾਜੀ ਗਨ ਦਾਨ ਕਰੈਬੋ ॥੩੫॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੇ ਸਮ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਖੋਜਨਿ ਕਰਹੁ ਸਕਲ ਛਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਹੰਕਾਰਾਦਿਕ ਕਰਨਿ ਬਿਕਾਰ। ਦਿਯੋ ਜੁਜਾਤਿ ਸੁਰਗ ਤੇ ਡਾਰਿ ॥੩੬॥ ਸੁਖ ਨਾਸ਼ਕ ਇਨ ਗਨ ਕੋ ਜਾਨਹੁ। ਯਾਂਤੇ ਭੂਲ ਨ ਮਨ ਮਹਿ ਠਾਨਹੁ। ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪੀਜੈ। ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਥੀਜਹਿ ॥੩੭॥ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਇ। ਰਿਖਿ ਉਤੰਕ ਕੋ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਨੇ। ਕਹਨੋ

[1]ਦੋਹਤ੍ਰੇ। [2]ਚਾਰਾਂ (ਦੋਹਤ੍ਰਿਆਂ) ਵਿੱਚ। [3]ਠਾਣੇ ਨੂੰ। [4]ਵਰਤ ਦਾ ਨਾਮ। [5]ਸੋਨਾ ਦਾਨ ਤੇ ਯੱਗ ਕਰਨਾ। [6]ਨ੍ਹਾਉਣਾ।

ਸੁਨਯੋ ਬਡ ਦੈਂਤ ਸੰਘਾਰਯੋ ॥੩੮॥ ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਸੁਖ ਤਬਿ ਉਪਜਾਯੋ। ਦੈਤ ਕਰਤਿ ਉਤਪਾਤ ਮਿਟਾਯੋ"। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਰ ਭਨੇ ਪ੍ਰਸੰਗ*। ਮਹਿਮਾ ਹੇਤੁ ਮਹਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ॥ ੩੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਖਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬੰਸ ਸਪੂਤ੍ਰ ਜੋ ਭਿੰਭਾ ਨਾਮ ਸੁਗਜਾਨ[2]। ਨਿਜ ਸੁਤ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਲਿਏ ਸੁਨਤਿ ਕਥਾ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਧਨੀ ਮਸੰਦ। ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਥਿਰ ਸਭਾ ਬਿਲੰਦ। ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਨਾਵੇਂ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਨਿ ਪਹੂਚੇ ਤਹਾਂ ॥ ੨ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਆਨੀ

---

[1]ਕਹਿ ਸੁਣਾਏ। [2]ਅਕਲਵਾਨ, ਗਿਆਨੀ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਵੇਦਾਂਤ ਅਤੇ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਗਿਆਤਾ ਸਨ, ਉਹ ਗਿਆਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਫੁੱਟ ਫੁੱਟਕੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਲਾਹਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਦਿਆ ਤੋਂ ਨਾਵਾਕਫ਼ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਦਸ਼ਾ ਭੀ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੀਲ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਜਾਲੰਧਰ ਨੂੰ ਰਾਹੂ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੰਗਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਝਗੜਨਾ ਕੀਹ ਖੂਬੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦੇ ਭੈ ਹੇਠ ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਪਤੀਆਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣਾਉਣਾ ਤੇ ਘੋੜੇ ਲੈਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਉਸਨੂੰ ਦਰ ਦਰ ਰੁਲਾਉਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਹਤ ਸੀ? ਅੰਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈਆਂ ਦੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਿਣ ਤੋਂ ਹਲਕੇ ਹੋਣਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜੀਬ ਗੁਰਦੱਛਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਸੱਕਦੇ ਸਨ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਹਨੇਰਾ ਮੰਨ ਲੈਣੇ ਤੁੱਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਐਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾ ਆਉਂਦੇ, ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਕਵਿਉਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ। ਸਤਿਗੁਰੋਕਤੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਥਨਾ ਤੋਂ ਅਤਿ ਉੱਚੀਆਂ ਹਨ, ਅਰ ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਧਨ ਪਿਰ ਨੂੰ ਇਕ ਜੋਤ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸ਼ੀਲਵੰਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਣ ਨੂੰ ਵਿਹਤ ਮੰਨ ਲੈਣਾਂ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਹਾਂ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕੀਮਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਰਿਵਾਜ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਰਯ ਕੁਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਤਪਤੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸਨ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਯੂਨਾਨੀ ਮੈਗਾਸਥਨੀਜ਼ ਤੇ ਆਰਾਈਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਾਥੀ ਲੈਕੇ ਸ਼ੀਲ ਧਰਮ ਦੇਣਾ ਸ਼ੀਲ ਧਰਮ ਦਾ ਕੁਆਚਣਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸੌ ਕਾਲੇ ਕੰਨ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਬਦਲੇ ਸ਼ੀਲ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਭੀ ਕੀਮਤੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੋਊ। ਉਂਞ ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਲਜੁਗ ਲਈ ਵਰਜਿਤ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।

ਸੰਗ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਿਤ ਧਰੇਂ ਉਮੰਗ॥ ਸੁਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਇ। ਧਰਹਿਂ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ, ਸੁਖ ਉਪਜਾਇ ॥੩॥ ਜਿਨ ਕੇ ਹੈਂ ਪੂਰਬ ਬਡਭਾਗ। ਸੋ ਰੰਗੇ ਗੁਰ ਕੇ ਅਨੁਰਾਗ। ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਭੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੀਰਘ ਦੇਗ ਬਨਹਿ ਜੁਗ ਕਾਲਾ ॥ ੪ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹਾਰ ਬਨੰਤੇ। ਸਕਲ ਅਚਹਿਂ ਮਿਲਿ ਮਨ ਭਾਵੰਤੇ[1]। ਕੇਤਿਕ ਦਸੇਸ ਬਾਸ ਤਹਿਂ ਕੀਨਿ। ਗੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੇ ਹੁਇ ਲੀਨ ॥੫॥ ਅਪਰ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ। ਸੁਨਹਿ ਮੇਲ ਚਲਿ ਆਇਂ ਅਨੰਦ। ਡੇਰੇ ਪਰੇ ਪੁਰਹਿਂ ਚੌਫੇਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਦੇਂ ਇਕ ਬੇਰ॥੬॥ਜਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੱਲਜਾਨ। ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਗੁਰ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੋਇ ਰਹਯੋ ਜੈਕਾਰ। 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰ' ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ॥੭॥ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਨਿ–ਕਯਾ ਗੁਰ ਮਰਜ਼ੀ। ਕਿਧ ਸੰਗਤਿ ਇਕਠੀ ਹੁਇ ਗ਼ਰਜ਼ੀ। ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਂਗੇ, ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਵੈਂ–। ਇਮ ਸਭਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈਂ ॥ ੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਤਖਤ ਦੇਨਿ ਚਿਤਵੰਤਿ। ਬਡੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕਰਯੋ, ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਲਖੰਤਿ ॥੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਦੇਹ ਅੰਤ ਕੋ ਸਮਾਂ ਪਹੂਚਾ। ਦਿਯੋ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਪਦ ਊਚਾ। ਛਮੀ,ਸਧੀਰ,ਅਭੀਰ, ਗਹੀਰ। ਸਤਿ ਸੰਤੋਖੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੀਰ ॥੧੦॥ ਅਜਰ ਜਰਹਿ ਚਾਹਹਿਂ ਦਿਖਰਾਵੈਂ। ਸਦਾ ਅਡੋਲ ਅਤੋਲ ਅਲਾਵੈਂ। ਲਘੁ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਚਾਰ। ਸਰਬ ਸਹਾਰਹਿ ਗੁਰਤਾ ਭਾਰ ॥ ੧੧ ॥ ਅਵਿਚਲ ਛਮਾ ਮਨਹੁਂ ਮਨ ਛੋਨੀ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰਿਦਾ ਬਰ ਬਾਨੀ ਨੋਨੀ।ਕਮਲ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਆਨਨ[2]।ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਪੂਰਨ ਜਿਨ ਸਮ ਆਨ ਨ[3] ॥ ੧੨ ॥ ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਾਮ ਕਿ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਕਾਨਨ[4]। ਦੁੱਖ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਕੋ ਸਿੰਘ ਜਿਮ ਕਾਨਨ[5]। ਤਖਤ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਬਾਕ ਸਮੀਪੀ ਸਿਖ ਸੋਂ ਭਾਖਾ॥੧੩॥'ਬੇਦੀ ਤੇਹਨ ਭੱਲਜਨਿ ਬੰਸਾ।ਸਕਲ ਹਕਾਰਹੁ ਸ਼ੁਭ ਜਨ ਹੰਸਾ।ਕੁਲ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਬੁਲਵਾਵਹੁ। ਜੋ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ॥ ੧੪ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜੋ ਬਡੇ ਮਸੰਦ। ਦਰਸਹਿਂ ਸਗਰੇ ਅਲਪ ਬਿਲੰਦ। ਸਭਿ ਡੇਰਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਆਵਹੁ' ॥੧੫ ॥ ਇਮ ਆਸ਼ੇ ਲਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਸ਼ੁਭ ਨਰ ਸਭਿ ਡੇਰਨਿ ਮਹਿਂ ਫੇਰਾ। ਬਹੁ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਆਈ।

---

[1]ਮਨ ਭਾਂਵਦੇ। [2]ਮੂੰਹ। [3]ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। [4]ਕੰਨੀ। [5]ਜਿਵੇਂ ਦੁਖਾਂ ਰੂਪੀ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨੂੰ ਬਨ ਦਾ ਸ਼ੇਰ।

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਦਰਸ ਹੇਤੁ ਲਲਚਾਈ॥੧੬॥ ਸੁਭਟ ਚਮੂੰ ਕੇ ਆਯੁਧ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਬਾਗੇ' ਸੂਖਮ ਸੁੰਦਰ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੭ ॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੇ। ਸਭਿਨਿ ਆਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਵਾਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਨਮੋ ਕਰਿ ਪਾਇਨਿ। ਅਰਪਹਿਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਪਾਇਨ॥੧੮॥ ਖਰੇ ਮੇਵੜੇ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ। ਸੰਗਤਿ ਬੈਠਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਮੇਲ ਬਿਲੰਦ ਮਿਲਯੋ ਜਬਿ ਆਇ। ਬੈਠੇ ਸੁਭਟ ਹੁਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਫਲ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੰਗਾਵਾ। ਲਘੁ ਸੁਤ ਸਭਿ ਕੇ ਬੀਚ ਬਿਠਾਵਾ। ਚੌਰਦਾਰ ਕੋ ਕਿਯ ਫੁਰਮਾਵਨਿ। 'ਇਨ ਪਰ ਕੀਜਹਿ ਚਮਰ ਝੁਲਾਵਨਿ' ॥ ੨੦ ॥ ਸਭਿਨਿ ਦੇਖਿਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਉੱਠੇ। ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਗੁਰਤਾ ਉਰ ਤੁੱਠੇ। ਤੀਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾ ਕਰਿ ਤਿਹ ਸਮੇਂ। ਨਾਲਿਯੇਰ ਅਰਪਯੋ ਤਬਿ ਨਮੇਂ॥੨੧॥ ਪੁਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਆਇਸੁ ਦਈ। 'ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਅਬਿ ਇਨਹੂੰ ਲਈ। ਸਰਬ ਉਪਾਇਨ ਉਠਿ ਅਰਪੀਜਹਿ। ਹਮ ਸਮ ਜਾਨਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਜਹਿ॥੨੨॥ ਮਾਲਿਕ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕਹਿ ਕੇਰਾ। ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਿਹ ਭਾਉ ਘਨੇਰਾ। ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿਬੇ ਸਮਰੱਥ। ਭੰਜਨ ਘੜਨ ਇਨਹੁ ਕੇ ਹੱਥ' ॥੨੩॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਉਠੇ ਮਸੰਦ ਅਨੇਕ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ। ਅਰਪਨਿ ਲਗੇ ਉਪਾਇਨ ਸਾਰੇ। ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਸੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਉਤਸਾਹ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਮੋ ਸਕਲ ਕੀਨਸਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਫੇਰਤਿ ਚਹੁੰ ਓਰ। ਅਨਿਕ ਭਏ ਸੰਖਨਿ ਕੇ ਸ਼ੋਰ ॥੨੫॥ ਦਰ ਪਰ ਬਾਜਿ ਉਠੇ ਸ਼ਾਦਯਾਨੇ। ਮੰਗਤ ਜਨ ਧਨ ਪਾਇ ਮਹਾਨੇ। ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਘਨੇ। ਸੁਨਹਿ ਸੁ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਲਮਲ ਹਨੇ ॥ ੨੬ ॥ ਮੰਗਲ ਵਸਤੁ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਮਹਿ ਕਰਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਵਲ ਆਇ ਹਜ਼ੂਰ। ਬਾਂਟਤਿ ਸਭਿਨਿ ਨਿਕਟਿ ਅਰੁ ਦੂਰ ॥ ੨੭॥ ਤਖਤ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਠਾਏ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕੀਨੇ ਅਧਿਕ ਬਧਾਏ। ਝਲਮਲ ਝਮਕਤਿ ਝੂਲਤਿ ਝੰਡਾ। ਭਯੋ ਬੰਦੂਕਨਿ ਸ਼ਲਖ ਪ੍ਰਚੰਡਾ॥੨੮॥ ਧੁਜਨੀ ਮਹਿ ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰੇ। ਬਾਜ ਉਠੇ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰੇ। ਇਮ ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੌ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਕੈ। ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਯੋ ਉਤਸਾਹ ਬਧੈ ਕੈ ॥ ੨੯ ॥ ਤਯਾਗਾਨ ਕੀਨਸਿ ਬਡੋ ਜੁ ਠਾਤ।

ਬਾਗੇ।[ਹਿੰਦੀ ਬਾਗਾ-ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਲੰਮਾ ਜਾਮਾ]।

ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਭਾ ਬੱਖਨਾਤ। ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਧੀਰ। ਤਜਿਬੇ ਕੋ ਭਏ ਤਯਾਰ ਸਰੀਰ॥੩੦॥ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ।ਲਿਪਵਾਇਵ ਤੂਰਨ ਕਰਿ ਆਹਰ। ਸਕਲ ਸੁਗੰਧੇਂ ਸੀਚਨਿ ਕਰੀਂ। ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਅਧਿਕ ਧੁਨਿ ਭਰੀਂ॥ ੩੧ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਪਹੁੰਚੀ ਪਾਸ। ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਖਰੇ ਅਰਦਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਪਾਠ। ਹੋਤਿ ਬੇਦ ਧੁਨਿ ਕੇ ਬਹੁ ਠਾਠ[1]॥੩੨॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਕਹੈਂ।–ਜਗਤ ਉਧਾਰਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਅਹੈਂ।ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਤੇ ਤਨ ਧਰਿ ਅਪਨੇ।ਕਰਹਿਂ ਕਦਾਚਿਤ ਦਰਸ ਸੁ ਸੁਪਨੇ ॥੩੩ ॥ ਕਲਮਲ ਕਸ਼ਟਨਿ ਤੇ ਹੁਇ ਮੋਚਨ। ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਪਿਖਹਿਂ ਬਿਲੋਚਨ। ਤਿਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾਂ ਬਰਨੈ ਕੌਨ। ਜਾਇ ਸਮਾਵਹਿ ਆਨੰਦ ਭੌਨ ॥੩੪॥ ਜਿਮ ਘਨ ਅਪਨੋ ਤਨ ਬਿਦਤਾਵੈ। ਜਲ ਬਰਸਾਇ ਸਿਧਰ[2] ਬਰਤਾਵੈ। ਸਭਿ ਜਗ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕਰੰਤਾ। ਪੋਖਤਿ ਹੈ ਬਹੁ ਤਪਤ ਮਿਟੰਤਾ॥ ੩੫ ॥ ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਜਗ ਬਯਾਕੁਲ ਦੇਖਿ। ਬਿਸ਼ਯ ਤਪਤ ਤੇ ਤਪਹਿਂ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਪਰਹਿਂ ਪਾਪ ਮਹਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਲਾਗੇ। ਪਰਹਿਂ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਮਹਿਦ ਅਭਾਗੇ॥੩੬॥ਤਿਨ ਪਰ ਦਯਾ ਕਰਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਸਰੀਰਨਿ ਧਾਰਨਿ। ਲਾਖਹੁੰ ਸਿੱਖਨਨਿ ਕਹੁ ਸੁਖ ਦੀਨੋ।ਹਲਤ ਪਲਤ ਦ੍ਵੈ ਉਜਲ ਕੀਨੋ॥੩੭॥ਇਨ ਕੇ ਸਮ ਦਾਤਾ ਕਿਤ ਹੋਰੇ। ਦੇਵਨ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਘਨੇਰੇ। ਅਲਪ ਸੁਖਨਿ ਕੇ ਹੈਂ ਸਭਿ ਦਾਨੀ। ਦੁਖ ਮਿੱਸ੍ਰਤ ਨੱਸ੍ਵਰ ਪਹਿਚਾਨੀ[3]॥੩੮॥ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਨ ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੈਸ਼ੇ। ਸਦਾ ਅਲੇਪ ਕਮਲ ਜਲ ਜੈਸੇ। ਹੰਤਾ, ਮਮਤਾ ਲੋਭ ਨ ਮੋਹੁ। ਮਾਨ ਨ, ਲੋਭ ਨ, ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਹੁ ॥੩੯॥ ਰਿਦਾ ਏਕ ਰਸ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤ।ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਸੁ ਚੀਤ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੁਰਲਭ ਲੇਹੁ ਦਰਸ ਕਰਿ। ਕਰ ਜੋਰਹੁ ਬੰਦਹੁ ਪਦ ਸਿਰ ਧਰਿ[4]॥੪੦॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਚਰਤਿ ਗੁਰ ਗੁਨ ਕੋ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਬਦਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਕੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਹਰਿਰਾਇ

---

[1]ਜਿਸ ਠਾਠ ਨਾਲ ਵੇਦ ਧੁਨੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਸੁਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਪਾਠ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। (ਅ) ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਲਾਈਏ ਕਿ ਨਾਲ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਤਾਂ....ਵੇਦ ਤਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਮੱਗ੍ਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਨ ਨਹੀਂ ? ਹੁਣ ਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਕੰਮਲ ਵੇਦ ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਮੰਗਾਏ ਹਨ, ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੇਦ ਤੇ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿੱਥੋਂ ਲੱਭਦੇ ਸਨ ? [2]ਠੰਢਕ। [3]ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ(ਸੁਖ ਅਤੇ)ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ (ਸੁਖ) (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ)ਸਮਝੋ।

। ਇਮ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਗਏ ਸਮਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਕੁਸ਼ ਬਿਸਤਰ[1] ਬਿਸਤਾਰਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਆਸਤਰਨ ਡਸਵਾਇ ਸੁ ਦੀਨਸਿ। ਤਿਸ ਪਰ ਪੌਢੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। ਬਦਨ ਜੋਤਿ ਦੂਨੀ ਦਿਪਤਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਭਰੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਿਲੋਚਨ। ਸਿੱਖ ਪਿਖਹਿਂ ਕਰਿ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨਿ[2]।ਮਹਿਲਾਂ ਸਭਿਨਿ ਕਰਯੋ ਦਰਸੰਨ। ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਗਈ ਬਚ ਮੰਨਿ ॥੪੩॥ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇਹਿ ਪਰ ਤਾਨਾ। ਬ੍ਰਿਤਿ ਸੰਕੋਚਿ ਕੀਨਿ ਇਕ ਥਾਨਾ। ਅਨਦ ਆਤਮਾ ਮਾਂਹਿ ਸਮਾਏ।ਜਿਮ ਜਲ ਮਹਿਂ ਦੀਜੈ ਜਲ ਪਾਏ ॥੪੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਥ ਮਿਲਿ ਗਏ।ਪੁਰਬ ਕੋ ਸਰੀਰ ਤਜਿ ਦਏ। ਤਿਸ ਛਿਨ 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ' ਹੋਵਾ। 'ਲਿਯੋ ਲਾਭ ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਨ ਜੋਵਾ' ॥ ੪੫ ॥ ਸਕਲ ਜਥਾਵਤ ਬਿਧਿ ਕਰਿਵਾਈ। ਆਦਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਿੱਖਨਿ ਬਹੁਤ ਉਠਾ ਇ ਬਿਮਾਨ। ਮਿਲੇ ਸੰਬ੍ਰਹ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ ਗਾਨ ॥੪੬॥ ਜਾਇ ਚਿਤਾ ਪਰ ਪੁਨ ਪੌਢਾਇ।ਜਬਿ ਚੰਦਨ ਤੇ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਛਾਇ। ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ਦੇਹ ਹੁਇ ਗਈ।ਪੀਛੇ ਪਾਵਕ ਪਰਜ੍ਵਲਤਈ[3]॥੪੭॥ ਕਾਸ਼ਟ ਜਰੇ ਭਸਮ ਤਿਸ ਥਾਵਾ।ਬੀਨਤਿ ਫੂਲ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪਾਵਾ।'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ! ਦੇਤਿ ਸੁਖਦਾਸਾ। ਕਹਾਂ ਆਪ ਕਰਿ ਗਏ ਤਮਾਸ਼ਾ' ॥ ੪੮ ॥ ਸਿੱਖਨ ਸੁਭਟ ਸੰਗਤਿ ਬੈਰਾਗੇ। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰ ਗੁਨ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਪੁਨਹਿ ਪਰਸਪਰ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਰੂਪ ਨਿਹਰਿਕੈ ॥ ੪੯ ॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਤਿ ਭੇ ਪਾਸ। ਤਿਸੀ ਰੀਤ ਹੋਵਤਿ ਅਰਦਾਸ। ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਵਤਿ ਭੇ ਗੁਰ ਗਾਦੀ। ਨਾਨਾਂ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਬਿਰਤਹਿ ਸ਼ਾਦੀ ॥੫੦॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਗਤ ਗੁਰ ਭਏ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਏ।ਸਰਬੋਤਮ ਕੇ ਤਖਤ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੰਕਟ ਭਾਜੇ ॥ ੫੧ ॥ ਅਪਰ ਜਿ ਸੋਢੀ ਸੰਗਤਿ ਸਿਰ ਜੇ[4]। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਰਜੇ। ਜਥਾ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈਂ ਉਡ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਪੂਰਨ ਚੰਦ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਈਰਖਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸ਼ਟਮ ਤਨ ਧਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤਖਤ ਬਿਰਾਜੇ ਦੀਹ। ਮੂਰਤਿ ਅਲਪ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਰਿਦਾ ਗੂੜ੍ਹ, ਬਚ ਲੀਹ[5] ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤਿ

[1](ਦਾ)ਵਿਛਾਵਣਾ। [2]ਸਿੱਖਾਂ ਵਲ ਤੱਕਕੇ(ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ)ਸੋਚਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਬਾਲਦਿੱਤੀ। [4]ਹੋਰ ਸੋਢੀ ਤੇ ਜੋ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁਖੀ ਸੇ। [5]ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਵਰਗੇ) [ਸੰਸ: ਲੇਹਜ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ]। (ਅ) ਬਚਨ ਪੂਰਨੇ ਹਨ। [ਪੰਜਾ:,ਲੀਹ=ਲੀਕ, ਪੂਰਨੇ]।

ਮਾਧੁਰੀ ਮੂਰਤੀ, ਪੂਰਤਿ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੀ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ ਧਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਬ, ਆਠਮ ਦੇਹ ਸੁ ਨੌਤਨ[੧] ਕੀ। ਜਨੌਂ ਮਹਿਪਾਲਕ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਤੁਜਿ, ਪੈ[੨] ਪਹਿਰੈ ਹਿਤ ਭਾਂਤਨ ਕੀ[੩]। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤਥਾ ਦੁਤਿ ਪਾਵਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਮਨ ਕੀ॥ ੨॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਤੇ ਜਨੌਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਮਨ, ਤਨੌਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਮਹਾਂ ਰਸ ਹੋਵਾ। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੇ ਅਘ ਨਾਸ਼ਨਿ ਕੋ ਦਰਸੰਨ ਦਿਖਾਇ, ਭੁਲੇ ਦੁਖ ਖੋਵਾ। ਪਰ ਪੌਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ, ਗੁਰਤਾ ਕਹੁ ਭਾਰ ਸਹਾਰਿ ਖਰੋਵਾ। ਗਨ ਮੇਲ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਮਿਲੇ ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ, ਸਭੈ ਤਿਮ ਜੋਵਾ ॥ ੩ ॥ ਨਿਜ ਪਾਸ ਕਰੈਂ ਅਰਦਾਸ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ, ਪਾਇਨਿ ਪੰਕਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਗਨ ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਅਰਪੈਂ, ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਆਪ ਅਨੇਕ ਉਠਾਵੈਂ। ਸਮੁਦਾਇ ਸਦਾ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਤਿ ਜਨੌਂ ਧਰਿ ਭਾਵਨਾ ਕੋ ਢਿਗ ਆਵੈਂ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਸ਼ੋਧ ਕਰੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਗਯਾਨ ਕੋ ਭੇਵ ਜਨਾਵੈਂ॥ ੪॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਦੁੱਖ ਹਰਿ ਲੇਤਿ, ਸਿਖਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਗੁਰ, ਸੱਤਨਾਮ ਹੇਤੁ[੪] ਲਾਇ ਚੇਤਨਾ[੫] ਚਿਤਾਵਈਂ[੬]। ਮਨ ਕੇ ਬਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਏਕ ਬਾਰ ਗਨ ਧੀਰਜ ਧਰਮ, ਦਯਾ ਗੁਨ ਕੋ ਬਧਾਵਈਂ। ਸਮਤਾ, ਸੰਤੋਖ ਸੌਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਰਿਦੇ ਬਾਸ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੀਕੇ ਸੁਗਮ ਬਤਾਵਈਂ। ਜਾਨਿ ਸਿੱਖ ਆਪਨੋ, ਹਰਤਿ ਤੀਨ ਤਾਪਨੋ, ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਤਪ ਤਾਪਨੋ ਸੁ ਫਲ ਮਹਾਂ ਪਾਵਈਂ॥੫॥ ਆਇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੇਟ ਦੇਯ ਨਿਜ, ਦਰਸ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਲੇ, ਕਲੇਸ਼ਨਿ ਬਿਨਾਸਤੇ। ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਸਭਿ ਲੋਕ ਕਰੈਂ–ਬਾਲਕ ਸਰੂਪ ਤੇਜ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੇ–। ਧਰਾ ਸਿੰਧੁ ਮੇਖਲਾ ਸਕਲ ਥਾਨ ਮਾਨੈਂ ਮਨ, ਆਨਤਿ ਮਨੌਤ ਕੋ ਮਨੋਰਥ ਕੇ ਵਾਸਤੇ[੭]। ਭੀਰ ਆਸ ਪਾਸ ਤੇ ਨ ਤਜਾਵੈਂ ਸੁਖ ਆਸ ਤੇ[੮], ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਬਿਲਾਸ ਤੇ ਭਗਤ ਮੈਂ ਹੁਲਾਸਤੇ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਦਤਿ ਭਏ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ, ਸੰਗਤਿ ਅਨੇਕ ਇਕ ਆਵਹਿ ਇਕ ਜਾਤਿ ਹੈ। ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ, ਦਖ ਹਰਤਿ ਦਰਸ ਕਰਿ, ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ

[੧]ਨਵੀਨ (ਸਰੀਰ ਧਰਿਆ)। [੨]ਫਿਰ, ਹੋਰ। [੩]ਹਿਤ ਕਰਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ। [੪](ਵਿਚ) ਪ੍ਰੇਮ। [੫]ਬੁਧੀ ਵਿਚ। [੬]ਯਾਦ ਕਰਾਂਵਦੇ ਹਨ। [੭]ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘੇਰੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੀ (ਪੂਰਨਾ) ਵਾਸਤੇ ਮਨੌਤਾਂ ਲੈਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [੮]ਸੁਖ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭੀੜ ਕੋਲੋਂ ਹਟਦੀ ਨਹੀਂ।

ਕੋ ਉਰ ਉਪਜਾਤਿ ਹੈ। ਜ਼ੇਵਰ ਜਰਾਵ ਜਰਜੈ ਜ਼ਾਹਰ ਜਗਤ ਜੋਤਿ ਜ਼ੇਬ ਦੇ ਅਜਾਇਬ ਜਬਰ ਜਾਨੈਂ ਜਾਤਿ ਹੈਂ। ਗਜਾਨ ਅਵਦਾਤ ਹੈਂ[1], ਅਨੰਦ ਉਮਗਾਤ ਹੈਂ, ਬਿਲੰਦ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਹੈਂ, ਮਨਾਵੈਂ ਸਭਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ[2] ॥੭॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰਤਾ ਲਧ ਸਤ ਦੀਨਿ। ਰਾਮ-ਰਾਇ ਬਡ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਨਿ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਮਨ ਦੀਨ ॥੮॥

ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ 'ਦੇਖੋ ਕਹਾਂ ਇਹ ਬਾਤ ਭਈ, ਪਹਿਲੇ ਮੁਝ ਕੋ ਬਹੁ ਦੇ ਬਡਿਆਈ। ਮਾਥ ਪੈ ਹਾਥ ਧਰਯੋ ਹਿਤ ਸਾਥ ਕਰਯੋ ਸਮਰੱਥ,ਲਖਯੋ ਸਮੁਦਾਈ।ਕੀਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸ਼ਕਤੀ ਬਡ ਦੀਨਿ–ਜਥਾ ਕਹਿ ਬਾਕ ਤਥਾ ਹੁਇ ਜਾਈ–। ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਮੋਹਿ ਪਠਯੋ ਇਤ ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸੰਗ ਰਲਾਈ॥੯॥ਮੈਂ ਪੁਰਿ ਆਇਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸਾਥ ਮਿਲਯੋ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਕੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ। ਰਾਖਯੋ ਭਲੇ ਰਸ ਰੰਗ ਇਹਾਂ, ਧਨ ਲੀਨੋ ਸਮੂਹ ਸਦਾ ਸੁਖ ਭਾਰੇ।ਆਪਨੋ ਦੀਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਖਾਇ ਕੈ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤ ਮਹਾਂ ਬਿਸਤਾਰੇ। ਸੇਵਕ ਸਿੱਖਜ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਕਰੇ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਬਿਥਰਾਇ ਅਪਾਰੇ' ॥੧੦॥ ਬਹਿਲੋ ਕੁਲ ਕੋ ਗੁਰਦਾਸ ਹੁਤੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬਾਕ ਕਹਯੋ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਜੇਸ਼ਟ ਨੰਦਨ ! ਆਪ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦਈ ਬਡਿਆਈ। ਜਗ ਮੈਂ ਸਮੁਦਾਇ ਭਏ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਆਵਤਿ ਭੇਟ ਤੇ ਤੋਟ ਨ ਕਾਈ। ਇਸ ਤੇ ਬਹੁ ਕਯਾ ਚਿਤ ਮੈਂ ਅਬਿ ਚਾਹਤ ਮਾਨੈਂ ਮਨੌਤ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਜੋ ਸਗਰੇ ਜਗ ਕੋ ਅਬਿ ਮਾਲਿਕ ਨੌਰੰਗ ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਾਂ ਸੰਗ ਰਾਵਰ ਕੋ ਬਹੁ ਮੇਲ ਸਭਾ ਮਹਿ ਜਾਤਿ, ਲਗੈ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਸਾਦਰ ਦੇਤਿ ਬਡਾਈ ਬਡੀ ਨਿਤ ਬੂਝਨਿ ਬੋਲਨਿ ਹੋਤਿ ਰਸਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੇਰ ਮਨਿੰਦ ਬਿਠਾਵਤਿ ਊਚ ਜਹਾਂ ਨਰ ਜਾਲਾ ॥੧੨॥ ਦੇਤਿ ਅਜਾਇਬ ਹੀ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਜੋ ਦੁਸ਼ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ[3]। ਸੋ ਅਰਪੈ ਤੁਮ ਕੋ ਧਰਿ ਭਾਉ ਰਹੋ ਬਿਚ ਡੇਰੇ ਹੀ ਆਪ ਪਠਾਵੈ। ਕੌਨ ਕਰੇ ਗਿਨਤੀ ਧਨ ਕੀ ਜਬਿ ਕੇ ਪੁਰਿ ਆਇ ਹੋ ਰੋਜ ਚਢਾਵੈ। ਆਜ ਕਮੀ ਤੁਮ ਕੋ ਕੁਛ ਨਾਂਹਿਨ ਸ਼ਾਹੁ ਸਦਾ ਉਰ ਕੋ ਹਰਖਾਵੈ॥੧੩॥ਜੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹੈਂ ਜਗ ਮੈਂ ਬਿਦਤਯੋ

[1]ਸ਼ੁਧ ਗਿਆਨ (ਸਰੂਪ) ਹੈਨ। [2]ਸਭ ਜ਼ਾਤਾਂ ਮੰਨਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। [3]ਅਚਰਜ ਤੇ ਕਠਨਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਜੋ ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਤੁਸਾਡੀ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ (ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ) ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਜੋ ਅਜੀਬ ਹਨ, ਕਠਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, ਫੁਰਮਾਯਸ਼ ਨਾਲ ਬੀ ਹੱਥੀਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸਭਿ ਮੈਂ ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਪਾਏ। ਹੋਵਤਿ ਆਪ ਹੀ ਗਾਦੀ ਦਈ ਜਬਿ ਦੈ ਸ਼ਕਤੀ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ਪਠਾਏ। ਦੇਖਹੁ ਕਸੈਂ ਨ ਬਿਚਾਰਿ ਭਲੇ ਤੁਮ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਜਬੈ ਇਤ ਆਏ।ਕਸਾ ਤਬਿ ਥੇ ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਭਏ,ਸਭਿ ਰੀਤਿਕੇਦੀਹ ਸਮਾਜ ਬਧਾਏ' ॥੧੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ ਸੁਨੇ ਬਚ ਧੀਰਜ ਕੇ ਜੁ ਕਹੇ।ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਯੋ ਨ ਤਊ ਮੁਰਝਾਇ ਰਹ੍ਯੋ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਲਹੇ। 'ਭੋ ਗੁਰਦਾਸ ! ਉਚਾਰਤਿ ਜੋਗ ਤਥਾਪਿ ਸੁਨੋ ਉਰ ਮੋਰ ਦਹੇ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਪਿਤ ਨੇ ਇਤ ਓਰ ਪਠਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ਅਵੱਸ਼ਯ ਚਹੇ ॥੧੫॥ ਜੇ ਇਤ ਓਰ ਨ ਆਵਤਿ ਮੈਂ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸੈ ਰਿਪੁ ਦੀਹ ਸਮਾਨਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨੀਕ ਪਠਾਵਤਿ ਫੇਰ ਬਡੋ ਜਿਹ ਓਜ ਰਿਦੇ ਗਰਬਾਨਾ। ਪੀਰ ਫਕੀਰਨਿ ਸੋਂ ਬਿਗਰੈ ਇਹ ਠਾਨਤਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ਨਿ ਬਾਦੀ ਮਹਾਨਾ।ਤ੍ਰਾਸ ਕਰੈ ਨਹਿਂ ਤਾਂ ਗਹਿ ਲੇਤਿ, ਬਡੋ ਪੁਨ ਤਾੜਤ ਜਸੈਂ ਅਨਜਾਨਾ[1] ॥ ੧੬ ॥ ਜੇ ਪੁਰਿ ਕੀਰਤਿ ਜਾਤਿ ਚਮੂੰ ਤਬਿ ਕਸਾ ਕਰਤੇ ਨਹਿਂ ਹੋਤਿ ਉਪਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੇ ਪ੍ਰਣ ਧਾਰਯੋ ਹੁਤੋ–ਸੁ ਮਲੇਛ ਕੇ ਪਾਸ ਨ ਜਾਹਿਂ ਕਦਾਈ। ਨਾ ਦਰਸੈਂ ਤਿਸ ਆਨਨ ਕੋ ਅਪਨੋ ਦਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਈਂ–। ਬੈਠਨਿ ਬੋਲਨਿ ਕਸੈਂ ਬਨਿ ਹੈ ਜਬਿ ਧੌਂ ਅਭਿਲਾਖ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਉਠਾਈ ॥ ੧੭ ॥ ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦ੍ਵੈ ਊਪਰ ਸੌ ਪੁਨ ਰਾਜ ਕਰੈ ਇਹ ਸ਼ਾਹ ਕੁਗੱਤਾ। ਬਾਈਸ ਲਾਖ ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਹੈ ਬਲਵਾਨ ਬਡੋ ਸੋ ਹੰਕਾਰ ਮੈਂ ਮੱਤਾ। ਪੰਚ ਦੁਗੁਨ ਹਜ਼ਾਰ[2] ਹੈਂ ਤੋਪ ਸਕੋਪ ਚਢੇ ਕਰਿ ਲੋਚਨ ਰੱਤਾ। ਤੈਸੇ ਪਚਾਸ ਹਜ਼ਾਰ ਜਮੂਰੇ ਹੈਂ ਛੂਟੇ ਤੇ ਛੋਨੀ ਮਹਾਂ ਧਮਕੱਤਾ ॥੧੮॥ ਕੌਣ ਅਰੈ ਇਹ ਸੰਗ ਲਰੈ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਡਰੈ ਭਰ ਦੇਤਿ ਹੈ ਹਾਲਾ। ਭੂਪਤਿ ਜੇ ਰਜਪੂਤ ਹੁਤੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਗਏ ਦਬਿ, ਦੇਖਿ ਕਰਾਲਾ। ਦੋਹੀ ਫਿਰੈ ਇਸ ਕੀ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ, ਦੇਸ਼ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦੇਤਿ ਨਿਕਾਲਾ। ਬਾਦ ਕਰੈ ਹਠ ਧਾਰਿ ਬਡੋ ਗੁਰ ਪੀਰ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਨਾ ਕਿਸ ਕਾਲਾ ॥੧੯॥ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਜਬਿ ਸ਼ਾਹ ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਿਰੋਧ ਭਯੋ ਗੁਰ ਕੋ। ਜੰਗ ਭਯੋ,ਬਲ ਧਾਰਿ ਬਡੋ ਹਥਿਆਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੈਂ ਅਰਿ ਕੋ। ਆਨਿ ਲਰਯੋ ਦਲ ਤੀਰ ਸੁਧਾਸਰ, ਪਾਇ ਫਤੇ ਸੁ ਦਯੋ ਡਰਕੋ[3]। ਜੰਗਲ ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏ ਪੁਨ ਦ੍ਵੈ ਹਯ ਲੇ ਕਿਯ ਸੰਘਰ[4] ਕੋ ॥ ੨੦॥ ਸ੍ਰੀ

[1](ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ) ਤਾੜਦਾ ਹੈ ਅਨਜਾਣਾਂ ਵਾਂਙੂੰ। [2]ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਪਾਂ। [3]ਭਾਵ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [4]ਜੰਗ।

ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਰਣ ਕੀਨਸਿ ਪੈਂਦੇ ਕੇ ਸੰਗ ਅਨੇਕ ਸੰਘਾਰੇ।ਸ਼ਾਹਜਹਾ ਕਰਿ ਟਾਲ ਰਹਾ,ਹਠ ਨਾਹਿ ਕਰਯੋ ਹਟਿ ਗਾ ਜਿਮ ਹਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੋਧੇ ਮਹਾਂ ਜਿਨ ਕੋ ਬਲ ਸ਼ੀਲਬਡੋ ਬਲ ਧਾਰੇ।ਸੋ ਨ ਬਣੀ,ਉਤ ਸਾਹ ਬਡੋ,ਨਿਜ ਬੈਰ ਪੁਜਾਇ ਮਹਾਂ ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਸ਼ਾਹਿਜਹਾਂ ਤੇ ਬਡੋ ਇਹ ਸ਼ਾਹ ਬਿਲੰਦ ਬਲੀ ਦੁਜਨੀ ਸੁ ਬਨਾਈ। ਪੀਰ ਫਕੀਰਨਿ ਤੇ ਨ ਡਰੈ, ਕਰਿ ਬਾਦ ਗਹੇ ਤਿਸ ਦੇ ਮਰਿਵਾਈ।ਧਾਰਿ ਰਿਦੇ ਜਿਦ ਨਾਹਕ ਦਰਪ ਤੇ[1] ਗੈਲ ਪਰੈ ਨ ਟਰੈ ਹਠ ਪਾਈ।ਯਾਂਤੇ ਪੁਰੈ ਨਹਿ ਬੈਰ ਇਸੀ ਸੰਗ, ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਆਇ ਜਿ, ਕਯੋਂ ਬਨਿ ਆਈ[2]॥੨੨॥ਔਰ ਅਨੇਕ ਹੁਤੇ ਬਿਘਨਾ ਸਭਿ ਦੂਰ ਕਰੇ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ਮੈਂ ਆਯੋ।ਬਾਸ ਕਰਯੋ ਸੁਖ ਸੋਂ ਪੁਰਿ ਕੀਰਤ[3],ਸੇਵਕ ਕੇ ਸਮ ਸ਼ਾਹੁ ਬਨਾਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੀਓ ਧਨ ਆਪ ਪੁਜਾਇ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਬਹੁ ਭਾਉ ਬਧਾਯੋ। ਲਾਯਕੀ[4] ਯੌਂ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਪਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰੁਧ ਹ੍ਵੈ ਮੋਹਿ ਹਟਾਯੋ ॥੨੩॥ ਲਘੁ ਨੰਦਨ ਮੈਂ ਗੁਨ ਕੌਨ ਲਖੇ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਜਿਸ ਦੇ ਬਡਿਆਈ। ਹੁਇ ਆਪ ਖਰੇ ਗੁਰਤਾ ਅਰਪੀ ਪੁਨ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਪਾਇ ਲਗਾਈ। ਸਭਿ ਪੁੰਜ ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ ਕਹਿ ਕੈ ਅਰਪਾਇ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਰਿਪੁ ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਿ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਯੋ ਮੁਝ,ਐਸੁ ਬਿਚਾਰਤਿ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਈ ॥੨੪॥ ਮੈਂ ਅਬਿ ਕਾਨ ਸੁਨੀਂ ਬਹੁ ਪਾਸ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਆਵਤਿ ਹੈ।ਕਾਬਲ ਔ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਆਦਿਕ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਆਗੇ ਮਸੰਦ ਹ੍ਵੈ ਲਯਾਵਤਿ ਸਿਖਨਨਿ ਭੇਟ ਸਮੂਹ ਚਢਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਭੀਰ ਰਹੈ ਪੁਰਿ ਕੀਰਤਿ ਮੈਂ ਨਿਤ ਕੀਰਤਿ ਉੱਜਲ ਗਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥੨੫॥ ਯਾਂਤੇ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਯੋ ਤਿਸ, ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਮੋਹਿ ਨ ਚੈਨ ਪਰੈ। ਰੈਨ ਦਿਨਾ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਬਧੈ, ਅਸਹੋਇ ਨ, ਮੈ ਸਭਿ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰੈਂ। ਲੋਕਨਿ ਕੇਰ ਸੁਭਾਵ ਅਹੈ, ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਆਪ ਮੈਂ ਰੀਸ ਧਰੈਂ। ਪੂਜਨ ਤਾਂਹਿ ਨਹੀਂ ਲਗਿ ਜਾਹਿਂ, ਜੁ ਹੈਂ ਮਮ ਸੇਵਕ ਸੋ ਨ ਟਰੈਂ"॥ ੨੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮਰਾਇ ਉਰ ਈਰਖਾ ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੰਗ ਧਾਰਿ। ਚਿਤਵਤਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਕੋ ਨਿਤ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਮਝਾਰ ॥ ੨੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯॥

[1] ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ। [2] ਜੇ ਮੈਂ ਨਾਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ (ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ) ਬਣ ਆਉਂਦੀ। [3] ਭਾਵ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [4] (ਮੇਰੀ) ਲਾਇਕੀ (ਲਿਆਕਤ)।

੨੯. [ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਈਰਖਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਤਨੁਜ ਤੇ[1] ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ। ਅਪਰ ਮਸੰਦ ਜਿ ਮੁਖਿ ਹੁਤੇ ਕਰਤਿ ਭਏ ਅਰਦਾਸ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ। 'ਕਸੋਂ ਤੁਮ ਹੌਲ ਕਰਤਿ ਹਹੁ ਉਰ ਮਹਿਂ, ਚਿਤ ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਂ ਪਛੁਤਾਇ। ਸਾਂਵਧਾਨ ਹੁਇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਅਪਨੋ ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਧਾਇ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਮੁਦਾਇ ਤੁਮਾਰੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਦ ਹੀ ਚਲਿ ਆਇਂ। ਪਾਇੰਨਿ ਨਿਮਹਿਂ,ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਹਿਂ,ਭਰਪਹਿ ਗੁਰਕੀ ਵਸਤੁ ਚਢਾਇ॥੨॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਮਾਂਹੀਕਰਹੁ ਪਠਾਵਨਿ ਸਗਰੇਦੇਸ਼॥ਸਿੱਖੀ ਕਉ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਿਸਤਾਰਹਿਂ ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼।–ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜੇਠੋ ਨੰਦਨ ਨਿਮਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿਹ ਚਰਨ ਹਮੇਸ਼। ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਧਨੀ ਸੰਪੂਰਨ ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੩॥ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਰਾਈ, ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਤ ਚਿਤ ਹੋਏ[2], ਸਗਲ ਅਜਾਇਬ ਕੀਨਸਿ ਗਾਥ–। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕੋ ਨਾਹਿਨ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਹਿਤ ਕੇ ਸਾਥ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਗਿਰਨਿ ਦੇਹਿੰਗੇ ਕਾਹੁ ਨ, ਕਹਿ ਕਹਿ ਆਨਹਿਂ ਟੇਕਹਿਂ ਮਾਥ ॥੪॥ ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਕਰਹੁ ਜਿਮ ਹਮ ਕਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਪ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ। ਇਸ ਤੇ ਆਦਿਕ ਅਪਰ ਜਿ ਸੋਢੀਹੈਂ ਅਨੇਕਜਗ ਮੈਂ ਬੱਖਯਾਤ।ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਕਹੁਬਰਜਨਿ ਕਰਿਯਹਿ ਕਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲਹਿ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ। ਧੀਰਮੱਲ ਹੈ ਚਚਾ ਆਪ ਕੋ ਤਿਸ ਤੇ ਭੀ ਬਰਜਹੁ ਕਹਿ ਬਾਤ ॥ ੫ ॥ ਅਪਨੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹੈਂ ਖੇਤੀ ਕਰਹਿਂ ਕਮਾਈ ਦਰਬ ਚਢਾਇਂ[3]। ਸਭਿ ਤੇ ਬਰਜਨ ਕਰਹੁ ਬਾਤ ਇਹ ਜਿਸਤੇ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਧਤੀ ਜਾਇ।–ਬਡੇ ਬਿਰੋਧੀ ਹਮਰੇ ਸੋਢੀ–ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ ਦਿਹੁ ਬਿਦਤ੍ਰਾਇ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਹਿਂ ਮੇਲ ਕਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਇਕ ਤੁਮਰੇ ਹੀ ਪੂਜਹਿਂ ਪਾਇ ॥ ੬ ॥ ਪੂਰਬਲੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਰਹਿਂ ਸਿਖ ਅਪਰ ਨਵੀਨ ਹੋਇਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਬਧਹਿ ਰੀਤਿ ਇਮ ਕਰਤੇ ਧਨ ਅਨਗਿਨਤ ਚਢਾਵਹਿਂ ਲਯਾਇ।–ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਗੁਰ ਟਿੱਕਜੇ– ਇਮ ਕਹਿ ਬਿਸਥਾਰਹਿਂ ਸਭਿ ਥਾਇਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ

---

[1] ਰਾਮਰਾਇ ਤੋਂ। [2] ਔਰੰਗਾ ਤੇ ਦਿਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਦੇਖ ਦੇਖ ਅਚਰਜ ਹੋਏ। [3] ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਦਰਬ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਸਥਾਨ ਭੇ ਤਥਾ ਸੁਹਾਇ ॥ ੭ ॥ ਜੋ ਲਘੁ ਜਾਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਝੀਵਰ ਅਰੁ ਕੁਮ੍ਰਿਆਰ ਚਮਾਰ। ਇੱਤਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕਹੁ ਦਿਹੁ ਸਿੱਖੀ ਸਕਲ ਆਇ ਤੁਮ ਕਰਹਿਂ ਜੁਹਾਰ[1] । ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਰਾਵਰਿ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਸਤਾਰ। ਗੁਰਤਾ ਬਿਦਤਹਿ ਤੁਮਰੇ ਤਨ ਕੋ,ਆਇਂ ਅਪਾਰ ਸਦਾ ਉਪਹਾਰ[2]॥੮॥ਬਡੋ ਪੁਤ੍ਰ ਬੈਠਤਿ ਹੈ ਗਾਦੀ ਲਘੁ ਸੁਤ ਰਹਿ ਬਡ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ । ਇਮ ਜਾਨਹਿਂ ਊਚਾਵਚ ਸਗਰੇ[3], ਲਖਹਿਂ ਤੁਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦਾਰ। ਰਹਿ ਹੈਂ ਅਲਪ ਸੰਗਤਾਂ ਜੋਈ ਹਠ ਕਰਿ ਗਮਨਹਿਂ ਤਿਨ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰ।ਕਨਾ ਅਚਰਜ ਹੈ ਜਾਨਿ ਦੇਹੁ ਤਿਨ, ਗੁਰ ਸੁਤ ਹੈ ਅਰੁ ਭ੍ਰਾਤ ਤੁਮਾਰ॥੯॥ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਤ੍ਰੈ ਸੁਤ ਗੁਰਤਾ ਤ਼ਖਤ ਏਕ ਹੀ ਲੀਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪੂਜਤਿ ਪਾਇਂਨਿ ਅਰਪਹਿਂ ਭੇਟਨਿ ਹੈ ਸਿਖ ਦੀਨ।ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਹਾਂਦੇਵ ਦ੍ਵੈ ਸ਼ੇਸ਼[4] ਜੁ ਪਿਤ ਨੇ ਤਿਨਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨਿ*।ਸੋ ਸੇਵਕ ਤਿਨ ਕੇ ਹੁਇ ਚਾਲੇ ਅਰਪਤਿ ਵਸਤੂ ਰਹਤਿ ਅਧੀਨ॥੧੦॥ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰਦਿੱਤਾ ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਉਪਜਤਿ ਭੇ ਦੋਇ। ਇਕ ਤੁਮ ਪਿਤ ਅਰੁ ਧੀਰਮੱਲਜ ਹੈ ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਬਡੋ ਸੁਤ ਜੋਇ।ਲਘੁ ਕਉ ਸੰਗਤਿ ਪੂਜਤਿ ਹੈਂ[5], ਕੁਛ ਰਹਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਬਿਚ ਸੋਇ[6]।ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹਤਿ ਰਹਨੇ ਗੁਰਤਾ ਕਹੁ ਕਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾਗਨ ਬਿਨ ਹੋਇ ॥੧੧॥ ਤਿਮ ਤੁਮਰੋ ਇਕ ਅਨੁਜ ਸੁ ਜਾਨਹੁ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿ ਤਿਨ ਪਾਸ।ਪਿਖਿ ਕਨੈਂ ਤਪਹੁ,ਭ੍ਰਾਤ ਹੈ ਰਾਵਰਿ,ਅਰੁ ਸਭਿ ਮਾਤਾ ਰਹਤਿ ਅਵਾਸ। ਸੋ ਭੀ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਜਾਨਹੁ ਬਨਹਿ ਪਠਾਵਨਿ ਧਨ ਕੇ ਰਾਸ। ਸਾਭ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧ ਤੁਮ ਹੀ ਲੀਜਹਿ ਕੀਜਹਿ ਮੇਲ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ॥ ੧੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਕੋ ਜੇਠੋ ਸੁਤ ਸੁਨਿ ਬਾਤ। ਮਾਨੀ ਨਹਿ ਮਾਨੀ ਕਛੂ[7] ਕਹਤਿ ਭਯ ਬੱਖਨਾਤ ॥ ੧੩ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ 'ਮਿਲਨਿ

---

[1]ਨਮਸਕਾਰ। [2]ਭੇਟਾ। [3]ਸਾਰੇ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਜਾਣਨਗੇ। [4]ਬਾਕੀ। [5]ਛੋਟੇ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਗਤ ਪੂਜਦੀ ਹੈ। [6]ਸੋ (ਧੀਰਮੱਲ) ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕੁਛ (ਸੰਗਤ ਤਿਸ ਨੂੰ ਪੂਜਦੀ ਹੈ)। [7](ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ) ਨੇ ਕੁਛ ਨਾ ਮੰਨੀ। (ਅ) ਕੁਛ ਮੰਨ ਲਈ ਤੇ ਕੁਛ ਨਾ ਮੰਨੀ।

*ਮਸੰਦ ਇਹ ਗਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਜਾਪਦੇ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ ਦੁਆਰਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਿਤਾ ਪਰ ਸਿਗਤ ਤਾਂ ਤਾਬਿਆਦਾਰ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗਦੀ ਸੀ।

ਹਮਾਰੇ ਹੋਇ ਨ ਕਿਮ ਹੀ, ਪਰਜੋ ਅੰਤਰੋ[1] ਅਬਹਿ ਬਿਸਾਲ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤ ਨੇ ਜੁ ਕਹੇ ਬਚ, ਸਭਿ ਨੇ ਸੁਨੇ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਕਾਲ । ਯਾਂ ਤੇ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਸੰਗ ਮੋਹਿ ਸੋਂ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹਟਕ ਅਚਾਲ[2] । ਤਿਨਹੁਂ ਬਤਾਯੋ ਲਘੁ ਸੁਤ ਪੂਜਨਿ, ਭਏ ਰਿਦੇ ਤਿਤ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ[3] ॥੧੪॥ ਪਠਹੁ ਮਸੰਦਨਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਾਂਹੀ ਜਿਸ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਜੋ ਚਲਿ ਜਾਇ । ਤਹਿਂ ਕੀ ਤਿਹ ਦਸਤਾਰ ਬੰਧਾਵਹੁ, ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਮਨ ਅਧਿਕ ਬਧਾਇ । ਸਿੱਖਜਨਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਰਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਇਤ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਸੁਨਾਇ । ਬੰਦੁਬਸਤ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ ਲੇ ਆਵਹਿਂਗੇ ਹਮਰੇ ਥਾਇਂ ॥ ੧੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮੀਪ ਨ ਜਾਵਹਿਂ,-ਖਾਰਜ ਸਿੱਖੀ ਤੇ-ਡਰ ਪਾਇਂ ।ਬਰਜਨ ਕਰਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਲਘੁ ਬਿਲੰਦ ਕੋ[4] ਦੇਂ ਸਮੁਝਾਇ । ਤਿਮ ਸਭਿ ਸੋਢੀ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਹਿਂ, ਨਹੀਂ ਨਿਕਟਿ ਤਿਨ ਕੇ ਭੀ ਜਾਇਂ । ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹੈ ਨਿਰਾਲੀ, ਕਰਹਿਂ ਕੜਾਹੀ ਭਾਉ ਬਧਾਇ*' ॥ ੧੬ ॥ ਇਮ

[1]ਫਰਕ । [2]ਅਟੱਲ ਹਟਕ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਤਰਫੋਂ ਜੋ ਹਟਕਿਆ ਹੈ ਸੋ ਅਟੱਲ ਹੈ) ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸੰਗਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ । [3]ਤਿਸੀ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । [4]ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ।

*ਪ੍ਰਿਥੀਆ, ਧੀਰਮਲ, ਰਾਮਰਾਇ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਜੋ ਲਗ ਪਗ ਹਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਦੀ ਦੇ ਖਾਹਸ਼ਮੰਦ ਹੋਏ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਗੱਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਈ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸਫੁਟ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਲੋਕ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਾਰੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਰਸਤੇ ਲਾਉਣਾ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੀ ਉਠੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ । ਓਹ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਆਰੇ ਰੱਖਦੇ ਸਨ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਪਰ ਖਰਚਦੇ ਸਨ ਤੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਭਉ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸੇ ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਨੂੰ 'ਗੰਗੀ ਖੇਦ' ਕਹਿਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸੇ, ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰੀ ਚਾਉਂਦੇ ਸਨ । ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਜ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਸਮਝ ਕੇ ਜੋ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਵਰਤਣ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਓਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਕਿ ਮਸੰਦ ਲੋਕ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਸਮਝ ਕੇ ਸਰਕਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਇਹ ਮੰਨ ਬੈਠੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਡੀ ਆਸਤੀਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਬਣਾ ਦੇਈਏ । ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੨੦ ਤੇ ੨੧ ।

ਕਹਿ ਅਨਿਕ ਮਸੰਦ ਪਠੇ ਹੈਂ ਮਾਨ ਦਾਨ ਦੇ ਦਰਬ ਅਪਾਰ। ਸਿਰ ਦਸ-ਤਾਰ ਬੰਧਾਵਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਕਰਿ ਧਾਰਿ। ਜਿਹ ਕੋ ਜਹਿਂ ਭੇਜਯੋ ਤਿਹ ਆਖਯ[1] ਲਿਖਯੋ 'ਹਮਾਰੋ ਇਹ ਮੁਖਤਯਾਰ। ਗੁਰ ਮਨੌਤ ਹੁਇ ਸੋ ਇਸ ਦੀਜਹਿ, ਕਹੈ ਜੁ ਮਾਨਹੁ, ਹੋਇ ਉਧਾਰ ॥ ੧੭ ॥ ਰਹਹੁ ਸਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਇਸ ਕੇ,ਆਵਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇਯ।ਜੌਨ ਆਇ ਧਨ ਅਰਪਹਿ ਇਸ ਸਭਿ,ਹਮ ਕੋ ਪਹੁੰਚਹਿ ਗੋ ਜੋ ਦੇਯ। ਗੁਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਹਿ ਤੁਮ ਉਪਰ ਕਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਹਿਂ ਸੇਯ। ਸ਼ਬਦ ਪਠਹੁ ਅਰੁ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਹੁ ਨਹਿਂ ਭਰਮਹੁ ਨਿਜ ਧਰਮ ਗਹੇਯ' ॥ ੧੮ ॥ ਗਹੇ ਹੁਕਮਨਾਵੇ ਸਭਿ ਧਾਏ, ਜਾਇ ਸੰਗਤਿਨਿ ਮਹਿਂ ਧਨ ਲੀਨਿ। ਅਪਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਬਨਿ ਬਨਿ ਅਪਨੇ ਪਰ ਭਰਮਾਇਂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਝੂਠ ਬੋਲਨੋ ਕਪਟ ਕਮਾਵਨਿ ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਦਰਬ ਲੇਹਿਂ ਲਬ ਭੀਨ[2]। ਭੋਲੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਬਸਿ ਅਪਨੇ ਅਪਰਨਿ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਨਿ ਨਹਿਂ ਦੀਨਿ ॥੧੯॥ ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਆਵਹਿ ਕੁਛ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਢਿਗ ਦੇਹਿਂ। ਔਰ ਸਕਲ ਅਪਨੇ ਢਿਗ ਰਾਖਹਿਂ ਭਏ ਧਨੀ ਸਿੱਖਨਨਿ ਧਨ ਲੇਹਿ। ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਭਏ ਹੰਕਾਰੀ, ਬਡੇ ਅਸ਼ਰਧਕ ਲਖਹਿਂ ਨ ਕੇਹਿ।—ਗੁਰੂ ਬਨਾਵਨਿ ਹਮਰੇ ਬਸ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋ ਚਾਹਹਿਂ ਤਿਸਹਿਂ ਪੁਜੇਹਿਂ ॥੨੦॥ ਸਗਲ ਸੰਗਤਾਂ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ, ਜਿਸ ਢਿਗ ਚਾਹਹਿਂ ਤਹਿਂ ਲੇ ਜਾਹਿਂ। ਨਿਜ ਅਸਤੀਨ ਹਿਲਾਵਨਿ ਕਰਿ ਕੈ[3] ਗੁਰੂ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਬਿਠਾਇ। ਜੋ ਗੁਰ ਰਹੈ ਅਧੀਨ ਹਮਾਰੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕੇ ਪੁਜਵਾਵਹਿਂ ਪਾਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਪਰ ਥਾਨ ਲੇ ਗਮਨਹਿਂ,ਤਿਹ ਘਟਿ ਕਰਿ ਦੇਂ ਔਰ ਬਧਾਇ—॥੨੧॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਖਿ ਮੂਰਖ ਗਰਬੇ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਲਤੇ ਭਏ ਕੁਚਾਲ। ਪਾਨ ਬਾਰਨੀ ਬਾਰਬਧੂ ਰਤਿ[4], ਲਗੇ ਪਾਪ ਮਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ। ਨਿਰਧਨ ਸਿੱਖਨਨਿ ਕਹੁ ਦੁਖਦਾਯਕ ਝਿਰਕਹਿਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬੋਲ ਕਰਾਲ। 'ਗੁਰ ਮਾਰਯੋ ਤੂੰ ਦਰਬ ਨ ਦੇਤੇ ਨਿਤ ਕੁਟੰਬ ਕਰਤੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥੨੨॥ ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਨਹਿਂ, ਤੁਮ ਲਿਖ ਦਿਹੁ' ਇਮ ਡਰਪਾਇ ਲੋਭਿ ਧਨ ਛੀਨਿ। ਘਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਬਿਕਾਵਹਿ

[1]ਤਿਸ ਦਾ ਨਾਮ। [2]ਲੋਭ ਵਿਚ ਭਿੱਜੇ। [3]ਚੋਲੇ ਦੀ ਬਾਂਹ ਹਿਲਾ ਕਰਕੇ। [4]ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵੇਸ਼੍ਯਾ ਪ੍ਰੇਮੀ।

ਬਲ ਤੇ ਕਰਹਿ ਤੰਗ ਅਰੁ ਅਧਿਕ ਸੁ ਦੀਨ।*ਕਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਹਿ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ[1] 'ਹਮਹਿ ਦੁਖ ਦੀਨਿ'। ਡਰਪਿ ਮਸੰਦਨਿ ਤੇ ਨ ਭਨਹਿ ਕੁਛ ਕਹਿਬਾਕਨ ਕੋ ਖ਼ਾਤਰ ਕੀਨਿ*॥੨੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਸਬਿਧਿ ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਾਂ ਬਾਂਟ ਮਸੰਦਨਿ ਦੀਨਿ। ਬੰਦੁਬਸਤ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਰਾਖੀ ਸਕਲ ਅਧੀਨ ॥ ੨੪ ॥ ਦੇਤਿ ਬਡਾਈ ਅਧਿਕ ਨਿਤ ਜੋ ਮਸੰਦ ਬਿਚਿ ਦੇਸ਼। ਜਿਮ ਅਧੀਨ ਮੇਰੇ ਰਹੈਂ ਕਰਤਿ ਉਪਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੫ ॥ ਸਿਰੋਪਾਉ ਅਰੁ ਦਰਬ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ। ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੇ ਦੁਖ ਦਾਇਕਨਿ[2] ਨਹਿਂ ਬਰਜਤਿ ਰਿਸ ਠਾਨਿ॥੨੬॥ਬਿਗਰੇ ਕਾਰ ਗੁਰੂਨਿ ਤੇ ਧਰਤਿ ਮਹਾਂ ਹੰਕਾਰ।ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਸਮੇ ਬਿਨਾਂ ਕੌਨ ਸੁਧਾਰੇ ਮਾਰਿ[3] ॥੨੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਵੈਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਡ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਹਿਂ ਨਿਤ ਕਾਨ। ਧੀਰ ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਹੈਂ ਕਰਾਮਾਤ ਮਹਿਧਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਨਿਕ ਸੰਗਤਾਂ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਆਵੈਂ।ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ।ਪੂਰ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਖਜ ਅਨੇਕੂ। ਕੇਤਿਕ ਪਾਵਤਿ ਦਾਤ ਬਿਬੇਕੂ ॥ ੨ ॥ ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਘਰ ਘਰ। ਸੰਕਟ ਪਰਹਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਗੁਨ ਅਧਿਕ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਰਾਮਰਾਇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ ਅਨੁਜ ਬਡਿਆਈ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਤਪਤਾਈ। ਜਥੋਂ ਜਥੋਂ ਗੁਨ ਗਨ ਸੁਨਿ ਹੈ ਕਾਨ। ਤਥੋਂ ਤਥੋਂ ਛੋਭ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਠਾਨਿ ॥ ੪ ॥ ਬਸਿ ਨ ਬਸਾਵਹਿ ਚਿਤਵਹਿ ਜਤਨਾ। ਕਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਗੁਰਤਾ ਰਤਨਾ। ਸਿੱਖਜ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬੈਠੇ ਚਿੰਤ ਬਿਲੰਦ ॥ ੫ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਖੇ ਜਿਮ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਤਿ। ਮੁੱਖਜਨਿ ਸਾਥ ਬਾਕ ਕਹੁ ਭਨਤਿ। 'ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਮੈਂ ਨਿਤ ਰਹਯੋ।ਬਿਨਅਧਿਕਾਰ ਅਨੁਜ ਪਦ ਲਹਯੋ ॥ ੬ ॥ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਆਵਨਿ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ। ਨਹਿਂ

---

[1]ਸਿੱਖ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣੇ ਵਾਲੇ (ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ)। [3]ਮਾਰ ਕਰਕੇ।

*ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈਨ, ਛਾਪੇ ਦਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹਨ:--ਕਹਿ ਕਰਿ ਜੋਰ ਗਰੀਬਨ ਊਪਰ ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਦੇਖਹਿ ਧਨ ਤੇ ਹੀਨ। ਮੂਰਖ ਅਪਨਾ ਆਪ ਜਨਾਵਨ ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਕਉ ਨਹਿ ਭੀਨ।

ਕਿਨ ਕੀਨਸਿ ਭਥਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਸਭਿ ਤੇ ਅੱਗ੍ਰ ਕੀਏ ਮੁਝ ਭੇਜਾ। ਨਾਮ ਸੁਨੇ ਜਿਸ ਧਰਕ ਕਰੇਜਾ॥ ੭॥ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਬੁਧਿ ਕੋ ਬਲ ਕਰਿਕੈ। ਅਜ਼ਮਤ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਖਰਿਕੈ।ਕਹਿਬੇ ਸੁਨਿਬੇ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ।ਕਰੀ ਬਹੁਤ ਮਿਲਿ ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਈ॥ ੮ ॥ ਜਹਿਂ ਬਾਦੀ ਸਮੁਦਾਇ ਸਦੀਵਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਹੰਕਾਰ ਕਰਿ ਨੀਵਾ।ਰਸ ਰਾਖ੍ਯੋ ਬਡ ਨੌਰੰਗ ਸੰਗ।ਤਹਿਂ ਬੈਠਕ ਸ਼ੁਭ ਲਈ ਉਤੰਗ॥੯॥ਨਿਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਿ ਰਾਖਾ। ਨਹੀਂ ਦਿਯੋ ਬਿਗਰਨਿ, ਹਿਤ ਕਾਂਖਾ[1]। ਇਤ ਮੁਹਿ ਪਠ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ[2] ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ। ਪਿਤ ਜੁਤਿ ਭੇ ਨਚਿੰਤ ਸੁਖ ਮਾਂਹੂ॥ ੧੦॥ ਆਧਹੁ ਸਮਾ ਲੇਨਿ ਬਡਿ-ਆਈ। ਮੇਰੋ ਤਯਾਗ ਕਰ੍ਯੋ ਰਿਸ ਪਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਿਯੋ ਸਭਿ ਸਾਜ[3]। ਹੁਤੋ ਪਿਤਾ ਢਿਗ ਜਿਤਿਕ ਸਮਾਜ॥੧੧॥ ਗੁਰਤਾ ਕੇ ਸੰਗ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲੀਨਿ।ਸਰਬੋਤਮ ਪਦ ਪਾਵਨ ਕੀਨਿ।ਅਬਿ ਤੌ ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨ ਬਨੈ। ਏਕ ਜਤਨ ਆਵਤਿ ਮੁਝ ਮਨੈ॥੧੨॥ਸੋ ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ ਟਰੌਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਸੁਨਿ ਤੁਮ ਭਨਹੁ ਆਇ ਵਿਤ ਜੈਸੇ। ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਅਨਿਕ ਭੇਦ ਕੇ ਬਾਕ ਉਚਰਿਕੈ॥੧੩॥ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਤੇ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। –ਤਿਸ ਢਿਗ ਕਰਾਮਾਤ ਅਧਿਕਾਈ। ਕਰਹੁ ਹਕਾਰਨਿ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ। ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਂ ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਰੀ॥੧੪॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਜ ਅਪਨੇਂ ਸੁਧਰਾਵਉ। ਅਜ਼ਮਤ ਤੇ ਸੁ ਕਰਹਿ ਤੁਮ ਪਾਵਉ। ਬਸਹਿ ਤੁਮਾਰੇ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਪਠਹੁ ਬੁਲਾਵਨਿ ਆਵਹਿ ਪਾਹੀ–॥ ੧੫॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਾਇ।ਪਠਹਿਂ ਦੂਤ ਤੇ ਲਿਉਂ ਬੁਲਵਾਇ।ਜਬਿ ਇਸ ਥਲ ਮੇਂ ਆਵਨਿ ਕਰਿ ਹੈ।ਤਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਬਹੁਤ ਸਿਖਰਿਹੈਂ॥੧੬॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਪਾਵੌਂ ਭੇਦ[4]। ਪਰਹਿ ਬੈਰ ਜਿਸ ਤੇ ਦੇ ਖੇਦ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਾਵਹੁਂ ਹੌਰਾ। ਜਬਿ ਢੀਕੋ ਪਰਿ ਹੈ ਇਸ ਠੌਰਾ॥ ੧੭॥ ਲਘੁਤਾ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਇ। ਕਰਹਿ ਅਸ਼ਰਧਾ ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੋਇ।ਨਹੀਂ ਉਪਾਇਨ ਅੰਰਪਨ ਕਰੈਂ।ਬਹੁਰ ਮੋਹਿ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰੈਂ॥੧੮॥ਰਸ ਨਹਿਂ ਰਹਨਿ ਦੇਹੁਂ ਸੰਗ ਸ਼ਾਹੁ। ਬਦੀ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਜਿ ਪਾਹੂ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੇਤਿਕ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨ ਸਿਖਾਵੈਂ॥੧੯॥ ਆਇ ਜਿ ਮਿਲਹਿ ਬਿਗਰ ਇਮ ਜਾਇ।

[1](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਚਾਹ ਵਾਲਾ (ਰੱਖਿਆ)। [2](ਮੈਂ) ਰਿਹਾ। [3]ਸਾਮਾਨ। [4]ਫ਼ਰਕ ਪਾ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਜੋ ਨਿਜ ਪਿਤ ਪਰ ਕਰਹਿ ਸੁਭਾਇ। ਕਰੇ ਹਕਾਰਨ ਜੋ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ।ਸ਼ਾਹ ਦੂਤ ਛੂਛੇ ਉਲਟਾਵਹਿ॥ ੨੦॥ ਤੌ ਭੀ ਹਮ ਕੋ ਹੈ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਪੂਜਹਿ ਭਾਵਨਾ ਹਮਰੇ ਜੀ ਕੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਹਿ ਤਬਿ ਜ਼ੋਰ ਬਡੇਰਾ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਸੈਨ ਪਠਾਵਹਿ ਵੇਰਾ ॥੨੧॥ ਲਰਯੋ ਜਾਇ ਕਿਮ ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ। ਅਤਿ ਜ਼ੋਰਾ-ਵਰ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਬਨਹਿ ਤਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਜਾਹੀ ॥੨੨॥ ਛੋਰਿ ਜਾਇਗੋ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਕੋ। ਕਰਨੋ ਬਸਾਵਨਿ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ। ਜਿਮ ਮੈਂ ਨਿਕਸਿ ਰਹਯੋ ਅਨ ਠੌਰਾ। ਸੋ ਭੀ ਬਸਹਿ ਹੋਹਿ ਤਿਮ ਹੋਰਾ ॥੨੩॥ ਇਮ ਭੀ ਹੋਇ ਤ ਮੁਝ ਕਉ ਨੀਕੀ। ਮਹਿਮਾ ਪਰਹਿ ਅਨੁਜ ਕੀ ਫੀਕੀ।ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬ੍ਰਿਧਾਇ ਬਧੇਰਾ।ਅਜ਼ਮਤ ਤੇ ਰਸ ਨੌਰੰਗ ਕੇਰਾ ॥੨੪॥ ਦੋਨਹੁਂ ਬਿਧਿਨਿ ਲਾਭ ਹੈ ਮੋਹੀ। ਹੋਰਾ ਅਨੁਜ, ਕਰੇ ਇਮ, ਹੋਹੀ'। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਕਹਯੋ। ਸਕਲ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜਨਿ ਲਹਯੋ ॥੨੫॥ ਤਿਸ ਕੇ ਬਾਕਨਿ ਕਹੁ ਸਨਮਾਨਤਿ। ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸਹਿ ਆਦਿ ਬਖਾਨਤਿ। 'ਕੋ ਤੁਮ ਤੇ ਬੁਧਿਵਾਨ ਬਿਸਾਲਾ?।ਉਰ ਸਰਬੱਗਯ ਸਰਬ ਹੀ ਕਾਲਾ ॥ ੨੬ ॥ ਹਾਨ ਲਾਭ ਜਸੁ ਅਪਜਸੁ ਦੋਨ। ਗੋਰਾ ਅਰੁ ਹੋਰਾ ਜਗ ਹੋਨ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਜੇਤਿਕ ਬਡਿਆਈ। ਹਸਤਾਮਲ[1] ਜਿਮ ਲਖਹੁ ਸਦਾਈ ॥੨੭॥ ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੋ ਨੀਕੋ ਹੋਇ। ਤਿਮ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹਮ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਰਵੇ ਆਪ ਕੇ ਬੇਰੇ[2] ਮਾਂਹਿ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਪਾਹਿ ॥੨੮॥ ਅਬਿ ਤੌ ਦੋਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਕੇਰਾ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਸਮਾਜ ਘਨੇਰਾ।ਸੁਜਸੁ ਦੁਹਨਿ ਕੋ ਜਗ ਮੈਂ ਫੈਲਾ। ਉੱਜਲ ਜਥਾ ਹਿਮਾਲਯ ਸੈਲਾ ॥੨੯॥ ਜੇ ਬਿਰੋਧ ਬਧਿ ਗਯੋ ਘਨੇਰਾ। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕਿਮ ਹੋਵਹਿ ਫੇਰਾ। ਐਸੀ ਬਾਤ ਕਰਨਿ ਬਨਿ ਆਵਹਿ। ਤੁਮ ਘਰ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਨਹਿ ਜਾਵਹਿ ॥੩੦॥ਨਾਂਹਿਤ ਸੋਢੀ ਬਾਂਛਤਿ ਸਾਰੇ। ਗੁਰਤਾ ਹੇਤੁ ਕਰਤਿ ਉਪਚਾਰੇ। ਬਧੇ ਕ੍ਰੋਧ ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਅਰਪਹਿਂ ਗੁਰਤਾ ਅਪਰ ਸੁ ਥਾਇ ॥੩੧॥ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਂ ਬਾਦੀ ਬਿਗਰੈ ਹੈ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਬਿਘਨ ਤਹਾਂ ਹ੍ਵੈ ਜੈ ਹੈ। ਤੁਮਹਿ ਕਲੰਕ ਚਢਹਿ ਨਹਿ ਜੈਸੇ। ਕਰਨੋ ਬਨੈ ਆਪ ਕੋ ਤੈਸੇ ॥ ੩੨ ॥ ਕਰਹਿ ਬਾਦ ਜਬਿ ਨੌਰੰਗ ਮਹਾਂ। ਲਗਹਿ ਬਿਗਾਰਨਿ[4] ਜੋ ਕਿਛ ਤਹਾਂ। ਕਰਹਿ ਅਜੋਗ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕਹੇ। ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਬਸ ਨ ਤੁਮ ਰਹੇ॥

[1]ਪ੍ਰਤੱਖ ਜ਼ਾਹਿਰ ਤੇ ਧਰੋਆਇ ਲੈਂਦਾ ਗ। [2]ਜਥਾ ਥਾਂ। [3](ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਚ) [4]ਵਿਗਾੜ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ।

॥੩੩॥ ਜਥਾ ਮਤੰਗ ਬਲੀ ਕੀ ਸੁੰਡਾ। ਦੇ ਪਕਰਾਇ ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਹ ਡੰਡਾ[1]। ਪੁਨਹਿ ਮੁਚਾਵਨਿ ਚਾਹੇ ਕੋਈ। ਕਿਮ ਛੂਟਹਿ ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ ਜੋਈ ॥੩੪॥ ਐਸੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕੀਜੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਲਘੁਤਾ ਅਪਨਿ ਲਖੀਜੈ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਚਾਹਤਿ ਭਲਿਆਈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ' ॥ ੩੫॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਸੁਨਿ ਕਹੈ। 'ਇਮ ਨ ਹੋਇ ਜਿਮ ਤੁਮ ਮਨ ਲਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੀਕੀ ਕਰੈਂ।ਅਧਿਕ ਬਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹਮ ਧਰੈਂ॥੩੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਨੌਰੰਗ ਸਿਖਰਾਵੈਂ। ਏਕ ਬਾਰ ਜਿਮ ਇਹਾਂ ਬੁਲਾਵੈ। ਜਥਾ ਸਦਨ ਹਮ ਨਿਕਸੇ ਬੈਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਨਾਵੌਂ ਐਸੇ ॥੩੭॥ ਸੌਂਪਿ ਆਇ ਦਿੱਲੀ ਕਹੁ ਦਰਸੇ। ਬੋਲਨਿ ਤੁਰਕਨਿ ਸਾਥ ਸਪਰਸ਼ੇ ॥ ਮੋਹਿ ਸਮਾਨ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਆਇ। ਕੈ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਤੇ ਸੁ ਪਲਾਇ॥੩੮॥ ਦੋ ਮੈਂ ਕਰਿ ਹੌਂ ਏਕ ਜ਼ਰੂਰ। ਤੌ ਮੇਰੀ ਭਾਵਨ ਹੁਇ ਪੂਰ। ਤੁਮ ਸਯਾਨੇ ਹਹੁ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਿ। ਜੇ ਨ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਾਰ॥ ੩੯ ॥ ਤੌ ਮੇਰੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਬਲ ਅਹੈ। ਜੋ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਅਨੁਜ ਮਮ ਰਹੈ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਕੋ ਅਧਿਕਾਰਿ। ਹੁਤੋ ਸੁ ਮੇਰੋ ਜਾਨਤਿ ਸਾਰਿ॥੪੦॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੀਨਿ ਸੋ ਗਾਦੀ। ਬਹੁਰੋ ਭਏ ਪਰਸਪਰ ਬਾਦੀ। ਤੌ ਤੂਸ਼ਨਿ ਮੈਂ ਕੈਸੇ ਰਹੌਂ। ਜੇ ਕਰਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਰਿਦਾ ਨਹਿ ਦਹੌਂ[2]' ॥੪੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਮਤੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਕੀਨਿ। ਅਨੁਜ ਹਕਾਰੌਂ ਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ-ਸਿੰਘ ਚੀਨ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਵੈਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਨੁਜ ਹਕਾਰਨਿ ਕਾਰਨੇ ਚਿਤਵਹਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ। ਪਿਖਹਿ ਕਹਿਨਿ ਅਵਕਾਸ਼ ਕੋ[3] ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਯੋ।'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਸਮਾਯੋ'। ਬੂਝਨਿ ਲਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਿ ਬਾਤ। 'ਪਿਤਾ ਤਮਾਰੇ ਜਗ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੨ ॥ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਗਏ ਸਮਾਇ। ਤੁਮ ਨਹਿ ਮਿਲੇ ਤੀਰ ਤਿਨ ਜਾਇ। ਕਿਮ ਨਹਿ

---

[1] ਸੁੰਡ ਵਿਚ ਡੰਡਾ ਫੜਾ ਦੇਵੇ। [2] ਜੇ ਮੈਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਰਿਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾੜਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕੀਕੂੰ ਰਹਾਂ, ਭਾਵ ਚੁੱਪ ਰਹਾਂ ਤਾਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਮੇਰਾ ਰਿਦਾ ਸਾੜੇਗੀ, ਜੇ ਉੱਦਮ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਪੁੱਜੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਠਰੇਗਾ। [3] ਕਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਗਏ ਕਿ ਸੁਧ ਨਹਿ ਆਈ। ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਕਹਹੁ ਬੁਝਾਈ ॥੩॥ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਤਿਨਹੁੰ ਤੇ ਪਾਛੋ।ਕਿਨਹੁੰ ਸੰਭਾਰਯੋ ਰਾਖਯੋ ਆਛੇ। ਕਿਨ ਲੀਨਸਿ ਗੁਰਤਾ ਬਰ ਗਾਦੀ ?।ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਤਿਮ ਕੀਨਿ ਅਬਾਦੀ' ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਤਬਿ ਕਹਯੋ।–ਅਬਿ ਅਵਕਾਸ਼ ਕਹਨਿ ਕਹੁ ਲਹਯੋ–।'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ!ਮੁਝ ਇਤੇ ਪਠਾਯੋ।ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਤੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ।੫॥ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਮੋਹਿ ਸੰਗਿ ਭੇਜਾ।ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਾਖਯੋ–ਸਭਿ ਲੇਜਾ–।ਜਬਿ ਕੇ ਹਮ ਆਏ ਤੁਮ ਪਾਸ। ਭਏ ਸਿੱਖਨ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਰਾਸ॥੬॥ ਮਿਲਨਿ ਆਪ ਕੇ ਸਾਥ ਘਨੇਰਾ।ਅਜ਼ਮਤ ਪਤਾ ਪੁਨਹਿ ਬਹੁ ਹੇਰਾ।ਯਾਂਤੇ ਭਾ ਸਮਾਜ ਅਧਿ-ਕਾਈ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਬਧਹਿ ਸਵਾਈ॥੭॥ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸ-ਤਾਰੀ।ਦਰਸਹਿਂ ਆਇ ਪੁੰਜ ਨਰ ਨਾਰੀ।ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਆਨ ਚਢਾਵੈਂ। ਗ਼ਨੀ ਗ਼ਰੀਬ ਦਰਬ ਅਰਪਾਵੈਂ ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤਾ ਸੁਨੀ ਸੁਧ ਸਾਰੀ। –ਭਯੋ ਸੁਚੇਤ ਸਮਾਜ ਸੰਭਾਰੀ–। ਮੁਝ ਕੋ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨਾ। ਲਘੁ ਸੁਤ ਜਾਨਯੋਂ–ਅਹੈ ਅਯਾਨਾ–॥ ੯ ॥ ਅਪਨਿ ਸਮਾਜ ਤਿਸੀ ਕਉ ਦੀਨਾ। ਨਿਕਟਿ ਰਹਿਨ ਤੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਚੀਨਾ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਤਿਹ ਬਾਂਹੁ ਗਹਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਕਾਰਨ ਭਯੋ ਅਪਰ ਭੀ ਜੋਇ। ਤਿਸ ਜਿਮ ਕਰੀ ਸੁਨਾਵੌਂ ਸੋਇ। ਸਾਥ ਆਪ ਕੇ ਮੇਲ ਹਮਾਰਾ। ਭਯੋ ਅਧਿਕ ਹੀ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਭਾਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਜਸੇਂ ਜਸੇਂ ਤੁਮ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਕੀਨਸਿ।ਅਜ਼ਮਤ ਬਲ ਤੇ ਤਸੇਂ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ।ਪਿਤਾ ਸਮੀਪ ਜਾਤਿ ਸੁਧ ਸਾਰੀ। ਤਿਨਹੁੰ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਨੀਕ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰੋਧ ਭਏ ਇਮ ਭਾਖਾ।–ਸ਼ਾਹੁ ਸਾਥ ਜੇ ਅਸ ਰਸ ਰਾਖਾ।ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਰਾਵਤਿ। ਜੋ ਬਿਧਿ ਅਨਬਨ ਦੁਲਭ ਬਨਾਵਤਿ ॥ ੧੩ ॥ ਦੀਨ ਪਦਮਨੀ ਅਸੁ ਦਰਿਆਈ।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜੋ ਅਪਰ ਬਨਾਈ।ਇਹ ਆਛੀ ਨਹਿ ਕੀਨਸਿ ਤਾਂਹਿ। ਜਿਮ ਭਾਖਹਿ ਤਿਮ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਹਿ ॥ ੧੪ ॥ ਹੋਯਹੁ ਜਿਸ ਕੇ ਅਸ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ, ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਟਾਰੀ¹। ਤੌ ਤਿਸ ਪਾਸ ਰਹਹੁ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕੈ।ਹਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵਹੁ ਫਿਰਿ ਕੈ ॥੧੫॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਰਹਹੁ ਸਦੀਵਾ।ਉਤ ਬਸਿ,ਆਇ ਨ ਇਤ ਕੀ ਸੀਵਾ²। ਲਾਗਹਿ ਨਹੀਂ ਸੁ ਬਦਨ ਹਮਾਰੇ। ਕਰਾਮਾਤ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਜੁ

¹ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ²ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਵੱਸ, ਇਸ ਤਰਫ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਵਣਾ।

ਦਿਖਾਰੈ–॥੧੬॥ਪਠਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮੁਝ ਪਾਸ।ਸੁਨਿ ਤਬਿ ਤੇ ਮੈਂ ਤ੍ਯਾਗੀ ਆਸ।ਕਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਗਯੋ ਨ ਤੀਰ।–ਰਿਸ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨ ਦੇਹਿਂ ਅਭੀਰ[1]–॥੧੭॥ ਲਗੇ ਸਮਾਵਨਿ ਕੋ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ ਗਾਦੀ ਬੈਠਾਲਾ। ਸਭਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਚਰਨੀ ਪਾਇ। ਸੌਂਪਿ ਸਮਾਜ ਸਗਲ ਅਧਿਕਾਇ॥੧੮॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਜਿ ਅਪਰ ਅਸ਼ੇਸ਼[2]। ਸੇ ਬਿਚਰਤਿ ਗਨ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਸਭਿ ਕੋ ਤਿਸ ਕੇ ਪਾਇਂ ਲਗਾਇ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਸੌਂਪਿ ਸਮੁਦਾਇ॥੧੯॥ ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਅਪਨੀ ਕਰਾਮਾਤ ਸਭਿ ਦੀਨਿ। –ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਸੋਂ ਮਿਲੋ ਨ ਜਾਇ।ਨਹਿਂ ਦਰਸਹੁ, ਨਹਿਂ ਨਿਜ ਦਰਸਾਇ। ੨੦॥ਅਜ਼ਮਤ ਕਬਹੁਂ ਲਗਾਵਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਹੁ ਛਪਾਵਨਿ ਅਪਨੇ ਮਾਂਹੀ। ਕਹੈ ਕੋਇ,ਕੈਸਿਹੁਂ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਧੀਰਜ ਧਰਹੁ ਧਰਾ ਸਮਤਾਇ[3]–॥੨੧॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸੀਖਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਸੁਤ ਕੋ ਦੀਖਾ। ਪਿਤ ਮਹਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ। ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਗਏ ਸਮਾਇ ॥੨੨॥ ਰਾਵਰਿ ਨਿਕਟਿ ਆਵਨੋ ਕਿਯੋ। ਤਿਸ ਤੇ ਮੁਝ ਫਲ ਐਸੋ ਭਯੋ। ਜੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਮਮ ਅਧਿਕਾਰਾ। ਸੋ ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੇ ਸੰਭਾਰਾ' ॥੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕੇ ਬੈਨ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਚਪਲ[4] ਕਰਿ ਨੈਨ। 'ਤੁਮ ਕਹੁ,ਕਹਹੁ ਕਹਾਂ ਪਰਵਾਹੁ ?। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਅਧਿਕ ਹੈ ਪਾਹੁ ॥ ੨੪ ॥ ਤੁਮ ਇਤ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਗੁਰ ਬਨਿ ਰਹੋ। ਸਿੱਖਜਨਿ ਤੇ ਭੇਟੈਂ ਗਨ ਲਹੋ। ਹਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਰਹਹੁ ਹੋ ਜਾਵਤ। ਸਰਬੋਤਮ ਦਿੱਲੀ ਬਸਿ ਤਾਵਤ[5] ॥੨੫॥ਪੁਨ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਤੋਹਿ ਲਗਿ ਨੀਕਾ। ਜਹਾਂ ਹਰਖ ਬਿਰਧਾਵਹਿ ਜੀਕਾ।ਤਹਿਂ ਸਥਾਨ ਆਛੇ ਬਨਵਾਇ। ਦੈ ਹੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਜਗੀਰ ਲਗਾਇ॥ ੨੬ ॥ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਬਾਸ ਤਹਿਂ ਕਰੀਅਹਿ।ਹੈ ਜਿ ਮਨੋਰਥ ਮੋਹਿ ਉਚਰੀਅਹਿ।ਸਭਿ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਕਰਵਿ ਤੁਮਾਰੇ। ਬਾਂਛਤਿ ਲੀਜਹਿ ਨਿਕਟਿ ਹਮਾਰੇ॥ ੨੭॥ ਧਾਰਤਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕਹੁ ਭਾਰੇ। ਜੇ ਜੇ ਕਾਰਜ ਕਹੇ ਸੁਧਾਰੇ। ਤੁਝ ਪਰ ਮੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾ ਹੌਂ। ਚਹੈਂ[6] ਬਾਸ ਕਰਵਾਇ ਤਹਾਂ ਹੌਂ ॥੨੮॥ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਦਿਲਗੀਰ।ਸੋ ਭੀ ਅਹੇ ਤੁਮਾਰੋ ਬੀਰ।ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਸੋ ਪੁਜਵਾਵੈ। ਨਹਿਂ ਤੇਰੋ ਕੁਛ ਕਾਜ ਗਵਾਵੈ ॥ ੨੯ ॥ ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਮਹਿਂ ਸੋ ਅਹੈ।

[1]ਫਿਰਤੋ (ਸ੍ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ)। [2]ਸਾਰੇ। [3]ਧਰਤੀ ਦੇ ਤੁੱਲ। [4]ਚੰਚਲ। [5]ਸਰਬ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵਸੇ ਰਹੋਂ ਤੀਕ। [6]ਜਿੱਥੇ ਚਾਹੇ।

ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿਤ, ਨਿਜ ਘਰ ਰਹੈ। ਕੁਤੋ[1] ਈਰਖਾ ਤਿਹ ਸੰਗ ਕਰਨੀ। ਕਰਨੀ ਨੀਕ, ਲੇਹੁ ਉਰ ਧਰਨੀ' ॥ ੩੦॥ ਸੁਨੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਬਾਕ ਭਲੇਰੇ। ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਮੋਹਿ ਨਹੀਂ ਰੰਚਕ ਪਰਵਾਹੂ। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੋਸ਼ ਮਮ ਪਾਹੂ ॥੩੧॥ ਬਹੁਰ ਮੇਲ ਹੈ ਸਾਥ ਤੁਮਾਰੇ। ਸਭਿ ਜਹਾਨ ਕੇ ਸ਼ਾਹੁ ਉਦਾਰੇ। ਪਠਹੁ ਦਰਬ ਅਰੁ ਵਸਤੂ ਨਾਨਾ। ਜੋ ਬਹੁ ਦੁਰਲਭ ਜਗ ਕਹੁ ਜਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥ ਆਜ ਕਮੀ ਮੁਝ ਕੋ ਨਹਿੰ ਕੋਊ। ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਕਰਤਿ ਹਾਂ ਸੋਊ। ਉਭੈ ਬਾਤ ਅਸਮੰਜਸ[2] ਅਹੈਂ। ਜਿਨ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਦਹੈ:-॥੩੩॥ ਇਕ ਤੌ ਮੈਂ ਗਾਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੇ ਸੋ ਸੰਭਾਰੀ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਸੰਗ ਹੀ ਲੀਨਸਿ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਜੁਤਿ ਪਿਤ ਸੰਗਤਿ ਦੀਨਸਿ ॥ ੩੪ ॥ ਕੀਨਸਿ ਮੁਝ ਤੇ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। ਸਰਬ ਮਸੰਦ ਲਗਾਇਸਿ ਪਾਈ। ਇਹ ਜੋ ਕਰੀ ਅਜੋਗ ਜਦਾਪੀ। ਇਸ ਪਰ ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ ਤਦਾਪੀ ॥ ੩੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪ ਅੱਛਤ ਜੋ ਦਈ। ਨਹਿੰ ਸਮਰਥ ਕੋ, ਤਿਸ ਉਲਟਈ। ਹੋਨਹਾਰ ਸੋ ਬੀਤ ਗਈ ਹੈ। ਪਰਾਲਬਧ ਸ਼ੁਭ ਤੇ ਸੁ ਲਈ ਹੈ॥੩੬॥ ਦੁਤਿਯੇ ਸੁਨਹੁ ਜੁ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਵਨਿ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਕਰਹਿਂ ਅਰਪਾਵਨਿ। ਕਹੈ ਆਪ ਕੇ ਹਮ ਕੁਛ ਕੀਨਾ। ਅਜ਼ਮਤ ਬਲ ਤੇ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਚੀਨਾ ॥੩੭॥ ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰਨੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ। ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ ਅਜ਼ਮਤ ਕਿਧ ਦਿਖਰਾਵਨਿ। ਪਠਨੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਸ ਹੀ ਕਾਮ। ਕਰੌਂ ਨ ਕੈਸੇ, ਹੈ ਗੁਰ ਨਾਮੁ[3] ॥ ੩੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤਾ ਕਹਤਿ ਕੁਛ ਥੋਰਾ। ਅਬਿ ਬਿਸਤ੍ਰਿਤਿ ਸਕਲ ਦਿਸ਼ਿ ਓਰਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਤ ਕਹਿ ਕਹਿ ਦੋਸ਼ਨਿ ਅਰਪਾਹੀਂ ॥ ੩੯ ॥ ਮੇਲ ਸ-ਦੋਸ਼ ਉਚਾਰਿ ਤੁਮਾਰੇ। ਅਪਜਸੁ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰੇ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਉਰ ਜਰੀ ਨ ਜਾਈ। ਹਮ ਤੁਮ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਲਘੁਤਾਈ॥੪੦॥ ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਲਿਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਨਹਿ ਜਗ ਸਾਰਾ। ਪਠਹੁ ਦੂਤ ਕੋ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਸ। ਕਰਹੁ ਹਕਾਰਨਿ ਅਪਨਿ ਅਵਾਸ ॥ ੪੧ ॥ ਮੋ ਤੇ ਸਹਸ ਗੁਨੀ ਅਜ਼ਮਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਤ ਹੈ। ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਹਹੁ ਤਥਾ ਬਨਿਵਾਵਹੁ। ਏਕ ਬਾਰ ਦਿੱਲੀ ਮੰਗਵਾਵਹੁ ॥ ੪੨ ॥ ਪੁਨ

[1]ਕਿਸ ਲਈ। [2]ਕਠਨ, ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੀ, ਅਜੋਗ। [3](ਕਿਉਂਕਿ) ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਡਿਆਈ ਹੈ।

ਕਹਿਬੇ ਤੇ ਸਭਿ ਹਟਿ ਰਹੈਂ । ਹਮ ਸਮ ਆਯਹੁ ਤਿਸ ਕਹੁ ਲਹੈਂ[1]। ਸੋ ਪਿ ਭਨਹਿ ਨਹਿ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੂ । ਮੁਹਿ ਸਮ ਮਿਲਹਿ ਆਇ ਤੁਮ ਪਾਹੂ॥੪੩॥ ਇਹ ਮੇਰੇ ਉਰ ਕਰਕ ਬਿਸਾਲ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਪੀੜਤਿ ਜਿਮ ਨਟਸਾਲ[2] । ਹਾਥ ਆਪ ਕੇ ਕਰਿਬੋ ਐਸੇ' । ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ 'ਭਾਖਯੋ ਜੈਸੇ' ॥੪੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਵੈਸ਼ਤਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੇਸ਼ਠ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਕਰਿ ਮਤਸਰ ਮਨ ਮਾਂਹਿ । ਨਿਜ ਸਮ ਕਰਿਬੇ ਅਨੁਜ ਕਹੁ ਕਹੀ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਹਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ ।–ਇਨ ਮਤਸਰ ਕਰਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ । ਆਰਬਲਾ ਹੈ ਅਲਪ ਤਿਨਹੁੰ ਕੀ । ਰਹਨਿ ਮਾਤ ਢਿਗ ਬੈਸ ਜਿਨਹੁੰ ਕੀ ॥ ੨ ॥ ਕਿਮ ਆਵਹਿਂ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਹਕਾਰਨਿ । ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਯੋ ਘਰ ਤੇ ਕਿਸ ਕਾਰਨ। ਭ੍ਰਾਤਪਨੇ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਸ਼ਰੀਕਾ। ਕਰਹਿ ਦ੍ਵੈਸ਼, ਨਹਿਂ ਚਾਹਹਿ ਨੀਕਾ ॥੩॥ ਜਿਮ ਹੋਯਹੁ ਹੈ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ । ਰਾਜ ਕਰਯੋ ਨਿਜ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਮਾਰੇ। ਤਿਮ ਸਗਰੇ ਜਗ ਮੈਂ ਬਰਤਾਰਾ। ਹੋਤਿ ਸ਼ਰੀਕੇ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਭਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ਤੈਸੀ ਰੀਤਿ ਇਨਹੁੰ ਮਹਿਂ ਭਈ। ਮਮ ਸਮ ਲਘੁ ਨੇ ਗਾਦੀ ਲਈ। ਤਿਨ ਪਠਿ ਦੂਤ ਹਕਾਰੋਂ ਜਬੈ । ਰਿਸ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਨ ਕੁਛ ਕਹਿਂ ਤਬੈ॥੫॥ਪ੍ਰਥਮ ਹਕਾਰੇ ਇਹ ਚਲਿ ਆਯਹੁ । ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਕਰ ਇਤਹਿ ਪਠਾਯਹੁ । ਜੋ ਹਮ ਚਹਤਿ ਸਕਲ ਕਰਿਵਾਯਹੁ । ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਨੀਕੇ ਪਤਿਆਯਹੁ ॥ ੬ ॥ ਅਬਿ ਜੇਕਰਿ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰ ਹਕਾਰਹਿਂ । 'ਸ਼ਾਹੁ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਉ ਠਟਹਿ' ਬਿਚਾਰਹਿਂ[3] । 'ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਜੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਾਸ।ਮਮ ਅਧੀਨ ਪੁਨ ਰਹਿ ਕਯਾ ਆਸ'[4]–॥੭॥ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਉਰ ਨੌਰੰਗਕਹੈ।'ਕਯਾਕਹਿ ਬਾਤ ਬੁਲਾਵਨਿ ਚਹੈ।ਅਜ਼ਮਤ ਹੇਰਨਿ ਕੋਰ ਹਕਾਰਨ।ਸੋਤੁਮ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਥਮ ਦਿਖਾਰਨਿ ॥੮॥ ਅਬ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੀ ਦੂਤ ਪਠਨਿ ਹੈ । ਲਘੁ ਬਯ ਆਵਨਿ ਤਿਨਹੁੰ ਕਠਨ ਹੈ।ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਤ ਹਹੁ ਦੋਊ।ਅਤਿ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਸਮਸਰ ਹੋਊ[5] ॥ ੯ ॥ ਕਿਧੌਂ ਸੁ ਲਘੁ ਗਾਦੀ ਪਰ ਠੀਕਾ । ਤੁਮ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਅਧਿਕ

[1]ਮੇਰੇ ਤੁੱਲ (ਤੁਸਾਂ ਪਾਸ) ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਤਿਸ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ) ਨੂੰ ਬੀ ਜਾਣਨਗੇ।
[2]ਤੀਰ ਜਾਂ ਬਰਛੇ ਦੀ ਨੋਕ ਜੋ ਟੁੱਟ ਕੇ ਜ਼ਖਮ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। [ਸੰਸ:, ਨਸ਼੍ਰ ਸ਼ਲਯ]।
[3]'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ' (ਇਹ) ਵਿਚਾਰਨਗੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [4]ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਗੋਚਰੀ ਕੀ ਆਸਾ (ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ) ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। [5]ਬਹੁਤ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਵੇਂਗੇ ।

ਬਧੀਕਾ[1]। ਲਘੁ ਬਯ ਤੇ ਜਬਿ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਹਿਂ ਹਕਾਰਨਿ ਕੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੧੦॥ਅਬਿ ਤੇ ਅਨੁਚਿਤ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੌਂ। ਪਠਿਕੈ ਦੂਤ ਨ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੌਂ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਤੁਮ ਨੀਕੇ ਲਹਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਹੋਤਿ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀ ਜੁਗ ਬਾਤੀ। ਗਰਬਤਿ ਕਰਿ, ਕੈ ਬਲ ਬੱਖਯਾਤੀ[2]। ਸੋ ਨਹਿਂ ਆਛੀ ਬਿਘਨ ਪਰਤਿ ਹੈ। ਦੇਤਿ ਸ੍ਰਾਪ ਕੋ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਤਿ ਹੈ[3] ॥੧੨॥ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕਰਨੋ। ਇਹ ਨੀਕੋ ਪੁਰ-ਸ਼ੋਤਮ ਬਰਨੋ। ਇਮ ਕਰਤੇ ਸਭਿ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸਹਿਂ।ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਮੰਗਲ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿਂ ॥ ੧੩ ॥ ਯਾਂਤੇ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨਿ ਐਸੇ। ਸੋ ਆਵਹਿ ਅਰੁ ਸੁਖ ਹੁਇ ਜੈਸੇ।ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਹਕਾਰਹੁ ਤਾਂਹੁ। ਦਰਸਹੁ ਪਰਸਹੁ ਬੈਸਹੁ ਪਾਹੂ'॥੧੪॥ਤਿਸ ਛਿਨ ਨ੍ਰਿਪ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ*। ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਬੁਝਾਈ। 'ਇਹੁ ਜੁ ਬਾਤ ਗੁਰ ਸੁਤ ਨੇ ਕਹੀ। ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਮਨ ਆਛੀ ਲਹੀ ॥੧੫॥ ਪੂਰਬ ਭੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਸ ਭਇਊ। ਇਨ ਕੇ ਬਡੇ

---

[1]ਬਹੁਤ ਵਧੀਕ ਹੋਵੇਗਾ। [2]ਸੱਦਣ ਦੀ ਗਲ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਯਾ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਰੋਅਬ ਪਾਕੇ, ਯਾ ਪ੍ਰਗਟ ਬਲ ਦਿਖਾ ਕੇ। [3](ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੱਦਿਆਂ) ਕ੍ਰੋਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, (ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਓਹ ਸਮਰਥ ਹਨ) ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਦੇਣਗੇ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਾਂ ਦਰੁਸਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ 'ਸਵਾਈ' ਇਸ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਜੈ ਸਿੰਘ ਅੰਬਰ ਸ਼ਹਿਰ (ਜੈ ਪੁਰ ਰਿਆਸਤ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ, ਤੇ 'ਮਿਰਜ਼ਾ ਰਾਜਾ' ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਬੀ ਇਸ ਨੇ ਇੱਜ਼ਤ ਪਾਈ। ਸੇਵਾ ਜੀ ਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੁਲਹ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ੧੨ ਕਿਲੇ ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕੁਮਕੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਦੋਂ ਹੀ ਸੇਵਾ ਜੀ ਦੀ ਕੁਮਕ ਨਾਲ ਬੀਜਾਪੁਰ ਤੇ ਫਤੇ ਪਾਈ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ, ਜੋਧਾ, ਤੇ ਨੀਤੀਵੇਤਾ ਸੀ। ਇਹ ੧੭੨੩ ਸੰਮਤ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹੋ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪਰ ਬੀ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੭੨੧ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਇਸੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਬਦਲਕੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਜੈ ਪੁਰ ਵਸਾਕੇ ਏਥੇ ਆਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ੧੭੫੫ ਸੰਮਤ ਬਿ: ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਗੱਦੀ ਬੈਠਿਆ ਤੇ ੧੭੯੯ ਸੰਮਤ ਬਿ: ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਮੋਇਆ। ਇਹ ਜਜੋਤਸ਼ੀ ਬੀ ਸੀ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤਰ, ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਇਸੇ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸ਼ਾਹਿ ਵਿਗ ਅਇਉ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਡੋ ਆਪ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਚਾਲਾ ॥੧੬॥ ਤਿਨਹੁਂ ਹਕਾਰੇ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਰ ਧਨ ਪਾਨੀ[1]। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਬਡ ਰਸ ਕੋ ਰਾਖਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਜੋਰਿ ਕਰ[2] ਤਿਨ ਸੋਂ ਭਾਖਾ ॥੧੭॥–ਮੋਹਿ ਨਾਮ ਕੀ ਫੇਰਹੁ ਮਾਲਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੰਕਟ ਕਟਹਿ ਕਰਾਲਾ–। ਕਹੇ ਨਜੂਮੀ ਕੇ ਇਮ ਕੀਨਿ। ਦੁਰਗ ਗੁਾਲਿਯਰ ਪਠਿਬੋ ਕੀਨਿ ।੧੮। ਜਹਾਂ ਕੈਦਖਾਨਾ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਸਭਿ ਬਧ ਕੈਦੀ ਤਹਾਂ ਬਸੇਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਸੀਜੇ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਦੁਰਗ ਜਾਇ ਜਪੁ ਕੀਜੇ ॥੧੯॥ ਜੋ ਰਜਪੂਤ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਤਹਾਂ। ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਯ ਤਹਾਂ। ਪੁਨਹਿ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਚਾਲੀਸਾ। ਕਹਿ ਮੁਚਵਾਏ[3] ਸਕਲ ਮਹੀਸ਼ਾ[4] ॥੨੦॥ਸਭਿ ਰਜਪੂਤਨਿ ਮੈਂ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਅਬਿ ਲੌ ਕਹੈਂ ਸੁਨਹਿਂ ਬੱਖ੍ਯਾਤ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੋ ਹੈਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀਂ। ਬਿਨੈ ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਬਸਿ ਹ੍ਵੈ ਜਾਹੀਂ ॥੨੧॥ ਤਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਇਹ ਬੰਸ। ਕਯੋਂ ਨ ਪ੍ਰਸੰਨਹਿ ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਸ। ਆਵਹਿੰਗੇ, ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹਿਂ। ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਜਿ ਆਪ ਬੁਲਾਵਹਿਂ' ॥੨੨॥ ਇਮ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਕਹਯੋ। ਸੁਨਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਨੀਕੇ ਲਹਯੋ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ–ਇਸ ਕੇ ਹਾਥ। ਕਰਹਿਂ ਹਕਾਰਨਿ ਬਿਨਤੀ ਸਾਥ ॥੨੩॥ ਜੇ ਰਿਸ ਹੋਇ ਤ ਇਸ ਪਰ ਹੋਇ। ਜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ,ਦਰ-ਸਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਨੌਰੰਗ ਭਨਿਯੋ। 'ਹੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ! ਸੁਨਿਯੋ ॥੨੪॥ ਆਛੀ ਬਾਤ ਕਹੀ ਇਮ ਕਰਹੁ। ਤੁਮਹਿ ਬੁਲਾ-ਵਨਿ ਉੱਦਮ ਧਰਹੁ। ਅਪਨੋ ਪਠੀਅਹਿ ਨਰ ਪਰਧਾਨ। ਜੋ ਲਯਾਵੈ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ ॥੨੫॥ ਜਿਸ ਤੇ ਰਿਸ ਨ ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਿ ਕੈਸੇ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਲਗਿ ਆਨਹਿ ਜੈਸੇ। ਕਰਹੁ ਪਠਾਵਨਿ ਸਭਿ ਅਸਵਾਰੀ। ਅਪਰ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ ॥੨੬॥ ਅਭਿਲਾਖਤਿ[5] ਪਰ ਹੁਇ ਆਰੂਢਿ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਜਿਨ ਆਸ਼ੇ ਗੂਢ। ਦੇਹੁ ਪਠਾਇ ਉਪਾਇਨ ਨਾਨਾ। ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਲਿਹੁ ਪਰਵਾਨਾ ॥੨੭॥ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਜਿਮ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਤਿਮ ਕਰੀਅਹਿ ਪੁਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ। ਬਹੁ ਸਨਮਾਨ ਸਾਥ ਅਨਵਾਵਹੁ। ਰੁਚਿਰ ਉਪਾਇਨ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਵਹੁ ॥੨੮॥ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ

[1]ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ। [2]ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ। [3]ਛੁਡਵਾਏ। [4]ਰਾਜੇ। [5]ਮਨ ਬਾਂਛਤ (ਅਸਵਾਰੀ) ਉਤੇ।

ਲਿਖੀਅਹਿ।-ਆਪ ਆਇ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਦਿਖੀਅਹਿ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੌ ਦਰਸ਼ਨ ਦੈ ਕੈ। ਹਮਹੁਂ ਮੋਦ ਉਪਜਾਵਨਿ ਕੈ ਕੈ ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥ ਦਾਸ ਮੁਹਿ ਜਾਨਹੁਂ-। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿਬੋ ਤੁਮ ਠਾਨਹੁ'।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਜੈ ਪੁਰਿ ਰਾਜਾ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੈ ਕਰਿਹੌਂ ਕਾਜਾ ॥੩੦॥ ਜਿਤਿਕ ਸੇਵ ਮੁਝ ਤੇ ਬਨਿ ਜੈ ਹੈ। ਤਿਤਿਕ ਭਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਦੈ ਹੈਂ'ਇਕ ਤੋ ਕਹਨਿ ਆਪ ਕੌ ਭਇਊ। ਦੁਤਿਯ ਸੇਵ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਲਇਊ ॥ ੩੧ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿੰਗੇ ਬਰ ਕੋ ਦੈ ਹੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਰਿਝੈਂ ਹੈਂ। ਆਇਂ ਆਪ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜ਼ਰੂਰਾਸੁਨਯੋ ਸੁ ਤਿਨ ਦੇਖੇ ਦੁਖ ਦੂਰ[1]॥੩੨॥ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਨਹੁਂ ਕੋ ਅਹੈ। ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਕਹੈ"। ਇਮ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਭਾ ਸਭਾ ਮਝਾਰ। ਠਹਿਰੀ ਠੀਕ ਹਕਾਰਨਿ ਕਾਰ[2] ॥ ੩੩ ॥ ਉਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅੰਤਹ ਪੁਰਿ ਗਇਊ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਦੁਰਗਹਿਂ ਨਿਕਸਇਊ।ਆਪ ਆਪਨੇ ਪਹੁੰਚੇ ਡੇਰੇ। ਚਢਿ ਚਢਿ ਸਿਵਕਾ ਸ਼ੁਭਤਿ ਬਧੇਰੇ ॥੩੪॥ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕਹਿ ਨੀਕਾ। 'ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ੁਭ ਟੀਕਾ'। ਕੋ ਕਹਿ 'ਆਛੋ ਨਹਿਂ ਇਨ ਕੀਨਾ। ਅਨੁਜ ਸੰਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਜੁ ਰਚਿ ਲੀਨਾ ॥ ੩੫ ॥ ਦਈ ਪਿਤਾ ਨੇ ਜਿਸ ਬਡਿਆਈ। ਸੌਂਪਯੋ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਸਮੁਦਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਜਿਨ ਬਾਲਕ। ਤਿਨ ਦੂਤੀ[3] ਕੀਨਸਿ ਤਤਕਾਲਕ ॥੩੬॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਾਯਹੁ-ਇਹਾਂ ਹਕਾਰਹੁ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਨਿਹਾ-ਰਹੁ-।ਅਬਿ ਲੌ ਬਾਲਿਕ ਰੂਪ ਸਹਾਈ।ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਚਹਿ ਖੁਟਿਆਈ ॥੩੭॥ ਦਈ ਪਿਤਾ ਨੇ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰੀ। ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਤੇ ਬਲਧਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਰਿਦੇ ਰਿਸ ਆਈ।-ਆਇ ਨ ਹਮ ਕੋ ਮੁਖ ਦਿਖਲਾਈ- ॥ ੩੮ ॥ ਇਸ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਤਿਨਹੁਂ ਕੋ ਕਹਾਂ। ਜਿਨ ਸੋਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਰਚਤਿ ਹੈ ਮਹਾਂ। ਟਰਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਇਨ ਟਰਨਿ ਨ ਦੀਨਾ। ਠੀਕ ਹਕਾਰਨਿ ਕੋ ਮਤਿ ਕੀਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਜੁਗ ਭਾਈ। ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਜਬਿ ਇਕ ਥਾਂਈ। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਤਬਿ ਕਸਾ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਮੁਖ ਬਚ ਨਿਕਸਾਇਂ ॥ ੪੦ ॥ ਕਹਯੋ ਨਿਵਲ ਹੋਵਹਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਲੱਛ ਹਤਸਿ ਅਭਿਆਸੀ ਜੈਸੇ[4]। ਧਨੁ ਬਿੱਦਯਾ[5] ਜਿਨ ਭਲੇ ਕਮਾਈ।

[1](ਮੈਂ ਇਹ) ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਸੱਦਣੇ ਦਾ ਕੰਮ। [3]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੁਗਲੀ। [4](ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ) ਅਭਿਆਸੀ ਜਿਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਦਾ ਹੈ। [5]ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਵਿਦਯਾ।

ਚੁਕਹਿ ਨਹੀਂ ਬਾਨ ਗਨ ਘਾਈ'॥ ੪੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਭੇ ਕਹੈਂ ਭਲੀ ਬੁਰੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨਿ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਿਵਰ ਨਿਜ ਉਰ ਅਨੰਦ ਕਹੁ ਠਾਨਿ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦ੍ਵਿਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਜੋ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੂਤ ਗਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੀਖ ਸਿਖਾਈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਮਤੋ ਠੀਕ ਠਹਿਰਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਤ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਿਵਰ ਬੈਠਯੋ ਬਿਚ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਗੁਰਦਾਸ ਜਿ ਆਦਿਕ। ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਸੋਂ ਅਹਿਲਾਦਿਕ[1] ।'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੇ। ਪੂਰਨ ਭਏ ਮਨੋਰਥ ਸਾਰੇ ॥ ੨॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁ ਸ਼ਾਹੁ ਹਕਾਰੇ। ਨ੍ਰਿਪ ਜੈ ਸਿੰਘ ਬੀਚ ਕੋ ਡਾਰੇ। ਅਬਿ ਆਵਹਿਗੋ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬੈਸ ਰਹੇ ਜੋ ਘਰ ਮੈਂ॥੩॥ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ਪਾਇ ਹੌਂ ਇਹਾਂ। ਬਿਗਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜਾਇ ਗੋ ਕਹਾਂ। ਸ਼ਾਹ ਬੁਲਾਇ ਜੋ ਚਲਿ ਆਯਹੁ। ਕਰਯੋ ਨੇਮ ਪ੍ਰਨ ਸੋ ਬਿਨਸਾਯਹੁ[2] ॥ ੪ ॥—ਨਹਿੰ ਮਲੇਛ* ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਊਂ। ਅਪਨੋ ਦਰਸ਼ਨ ਤਿਸ ਨ ਦਿਖਾਊਂ'—। ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜੋਇ। ਆਵੈ ਇਤੈ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਸੋਇ॥੫॥ਸੰਗਤਿ ਸਗਲ ਮਸੰਦਨਿ[3] ਜਾਨੀ।ਪੇਜ[4] ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਬੈਠਿ ਜੁ ਠਾਨੀ।—ਕਹਯੋ ਕੂਰ—ਜਾਨਹਿੰਗੇ ਸਭੈ[5] ।—ਇਹ ਕੈਸੋ ਗੁਰ ਭਾਖਹਿੰ ਤਬੈ[6] ॥੬॥ ਬਿਗਰ ਜਾਇਗੀ ਪੁਨਿ ਗੁਰਿਆਈ। ਤਜਾ-ਗਹਿੰ ਸ਼ਰਧਾ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ॥ਇਮ ਇਤ ਕੋ ਆਵਨਿ ਮਹਿ ਦੋਸੂ।ਤਿਨਬਚ ਕੋ ਛੂਟਿ ਜਾਇ ਭਰੋਸੂ॥੭॥ਜੁ ਕੁਛ ਕਿਸੀ ਕੋ ਕਹੈ ਬਨਾਈ।ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿੰ —ਇਹ ਕੂਰ ਕਹਾਈ'[7]—।ਜੋ ਇਸ ਪੇਜ ਛੂਟਨਿ ਤੇ ਡਰਹਿ।ਨਹੀਂ ਆਇਬੋ

[1]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ। [2]ਜੋ ਨਿਯਮ ਪੂਰਬਕ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਟੁੱਟੇਗਾ। [3]ਸਾਰੇ ਮਸੰਦਾਂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨੇ। [4]ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ। [5]ਸਾਰੇ ਜਾਣ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝੂਠ ਕਿਹਾ ਸੀ। [6]ਤਦ ਆਖਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕਾਹਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। [7](ਲੋਕੀਂ) ਮੰਨਣਗੇ ਨਹੀਂ (ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ) ਇਹ ਝੂਠ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਮਲੇਛ ਪਦ ਦੇ ਆਮ ਅਰਥ ਮੈਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਤੁਰਕ ਆਦਿਕਾਂ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹਿੰਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦ ਦੇ ਲੋਕ ਸੱਭਯ ਸਨ, ਤੇ ਸੁਛ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤਦੋਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘਟ ਸੱਭਯ ਸਨ ਯਾ ਅਸੱਭਯ ਸਨ, ਮਲੇਛ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਮਲੇਛ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਦੂਸਰੇ ਮਤ ਦਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਇਆਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸੀ।

ਦਿੱਲੀ ਕਰਹਿ॥੮॥ ਤੌ ਬਸਿਬੋ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਅਪਨੈ। ਹੋਵਹਿ ਨਹੀਂ ਬੀਚ ਭੀ ਸੁਪਨੋ॥ਅਪਰ ਥਾਨ ਜੈਬੇ ਕਹੁ ਹੋਇ ਨਾਨ੍ਰਿਪ ਆਦਿਕ ਰਖਿ ਸਕਿ ਹੈ ਕੋਇ ਨਾ॥੯॥ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਹੋਹਿ ਲਰਨਿ ਕੀ ਜਬੈ॥ਛੋਰਿ ਦੇਸ਼ ਕਹੁ ਗਮਨਹਿਂ ਤਬੈ। ਜੰਗਲ ਕੋ ਥਲ ਜੋ ਜਲ ਹੀਨ।–ਜਾਇ ਨ ਸਕੈ ਸੈਨ–ਇਮ ਚੀਨ॥੧੦॥ਤਹਿਂ ਕੋ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਹੈ। ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਤੇ ਬਸਤਿ ਨਿਕਰਿ ਹੈ[1]। ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਬਿਰਾਜਹਿ ਜੋਇ। ਤਿਸ ਥਲ ਪਹੁੰਚਿ ਬਿਨਾਸੀ ਹੋਇ॥੧੧॥ਇਕ ਤੌ ਡਰਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਲੋਕ। ਮਿਲਹਿਂ ਨ, ਹੋਹਿ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ ਰੋਕ[2]। ਦੁਤੀਏ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ। ਨਰ ਰਹਿਂ ਦੁਖੀ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਾਰਿ[3] ॥੧੨॥ ਬਸਨਹਾਰ ਜੋ ਜਲ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ।ਕਹਿਂ ਤੇ ਪਾਨ ਕਰਹਿਂ ਜੋ ਜਾਵਹਿਂ।ਰੋਜ਼ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਆਵਹਿਂ ਜੈਸੇ[4]।ਜੰਗਲਦੇਸ਼ ਨ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਤੈਸੇ ॥ ੧੩ ॥ ਹਟਤਿ ਹਟਤਿ ਸੰਗਤ ਰਹਿ ਜਾਇ। ਕੌਨ ਕਸ਼ਟ ਧ੍ਰਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇ। ਪੁਨਹਿ ਮੋਹਿ ਗੁਰਤਾ ਬਿਦਤਾਵੈ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੇ ਚਲਿ ਆਵੈਂ ॥੧੪॥ ਧਨੀ ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ ਧਨ ਦੇਹੈਂ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਕਰੈ ਹੈਂ। ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਹਿ ਆਵਨ ਜਾਨੇ। ਤਿਸ ਤੇ ਹਟਿ ਇਤ ਹੀ ਕੋ ਮਾਨੈਂ ॥੧੫॥ ਸਭਿ ਮਾਨਵ ਸੁਖ ਕੇ ਬਸਿ ਅਹੈਂ। ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਤਹਾਂ ਜਹਾਂ ਬਹੁ[5] ਲਹੈਂ। ਇਹ ਉਪਾਇ ਅਬਿ ਮੈਂ ਕਰਿ ਆਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨਹਿਂ ਕਿਮ ਬਨਿ ਜਾਵਾ ॥ ੧੬ ॥ ਮੁਝ ਮਨ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਸ ਪਾਵਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਇਤ ਆਵਤਿ। ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੱਗਜਾ ਕਹੁ ਪਰਹਰੈ। ਕਹਨੋ ਬਾਕ ਕੋ ਪਾਲਨਿ ਕਰੈ ॥੧੭॥ ਦੋਨੋ ਬਿਧਿਨਿ ਮੋਹਿ ਗੁਨ ਹੋਇ। ਆਵਹਿ ਕਿਧੌਂ ਨ ਆਵਹਿ ਸੋਇ[7]। ਇਮ ਨਿਜ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਬਾਤੀ।ਭਰਨੋ ਹਰਖ ਕੁਛ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥ ੧੮ ॥ ਹੋਨਹਾਰ ਕਹੁ ਜਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਲਖਹਿ ਕਿ–ਗੁਰਤਾ ਹੁਇ ਮੁਝ ਪਾਹੀ–। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਪਤੇ ਰਾਤੀ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਿਤੀ ਸੁ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ॥੧੯ ॥ ਉਠਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਰਾਜਾ। ਕਹਨੋ ਸ਼ਾਹੁ ਚਿਤਵਤਿ ਸੋ ਕਾਜਾ[6]। ਨਿਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕੀਨਿ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ। ਬੈਠਨੋ ਨਿਜ ਆਸਨ ਮੁਦ ਚੀਤ ॥੨੦॥ ਏਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰਨੋ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਬਹੁ ਬਾਕ ਉਚਰਨੋ। ਬ੍ਰਿੱਧ ਸੁਸ਼ੀਲ ਅਧਿਕ ਬੁਧਿਵਾਨਾ।

---

[1] ਵੱਸਣ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵਗੀ। [2] ਸਭ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। [3] ਜਲ। [4] ਜਿਵੇਂ (ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਵਿਚ) ਰੋਜ਼ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [5] ਬਹੁਤ (ਸੁਖ)। [6] ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ ਕਾਜ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ।

ਨੀਕੇ ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਤੇ ਜਾਨਾ ॥੨੧॥ 'ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਹਮ ਪਰ ਹੋਵਾ। –ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਲਿਹੁ ਜੋਵਾ॥ਸਾਦਰ ਤਿਨ ਕਹੁ ਲੇ ਕਰਿ ਆਵਹੁ। ਜੁਤਿ ਅਸੁਵਾਰੀ ਅਬੈ ਸਿਧਾਵਹੁ–॥ ੨੨ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸਜ਼ੈਦਨ ਗਨ ਨਗ ਜਰੇ। ਬਲੀ ਬਾਹੁ[1] ਜਿਸ ਜੋਰਨਿ ਕਰੇ। ਜ਼ਰੀਦੋਜ਼ ਜਗਮਗ ਚਮਕੰਤਾ। ਅਸ ਉਛਾਰ ਊਪਰ ਦੁਤਿਵੰਤਾ ॥੨੩॥ਰੁਚਿਰ ਪਾਲਕੀ ਮੁਕਰ ਜਰਾਊ[2]। ਲੇਹੁ ਕਹਾਰ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਊ। ਹਿਤ ਮਾਤਨਿ ਕੇ ਲੀਜਹਿ ਡੋਰੇ। ਜੇਕਰਿ ਸਾਥ ਆਇਂ ਇਤ ਓਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਜਿਤਿਕ ਹੁਇਂ ਸਾਥ। ਉਚਿਤ ਦੇਹੁ ਅਸੁਵਾਰੀ ਪਾਥ[3]। ਸੰਗ ਤੁਰੰਗਮ ਕੁਛ ਲੇ ਜਾਹੁ। ਅਪਰ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਹੁ ਪਾਹੁ ॥ ੨੫॥ ਦਰਬ ਪਟੰਬਰ ਅਰੁ ਪਸ਼ਮੰਬਰ। ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਬਹੁ ਬਰ ਅੰਬਰ। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਬਿਨਤੀ ਭਨਹੁ ਠਾਨਿ ਮਨਪ੍ਰੀਤਿ॥੨੬॥ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਅਰੁਦਿਸ਼ਮੇਰੀ[4]। ਕਰਹੁ ਬੰਦਨਾ ਬਿਨੈ ਬਡੇਰੀ।–ਏਕ ਬੇਰ ਚਲਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜਹਿ। ਸੰਗਤਿ ਪੂਰ ਮਨੋਰਥ ਕੀਜਹਿ–॥੨੭॥ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕ੍ਰੋਧ ਹੀਨ ਉਰ ਹ੍ਵੈਕੈ। ਆਵਹਿਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕੈ ਕੈ। ਅਪਨੀ ਬੁਧਿ ਤੇ ਸੋ ਬਿਧਿ ਕਰੀਏ। ਗਮਨਹੁ ਤਿਤੇਬਿਲਮਪਰਹਰੀਏ'॥੨੮॥ਇਮਰਾਜਾਜੈਸਿੰਘਸਵਾਈ॥ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਦਈ ਉਪਾਇਨ ਰੁਚਿਰ ਮਹਾਨ। ਕਰਯੋ ਪਠਾਵਨਿ ਨਿਜ ਪਰਧਾਨ॥੨੯॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਪਰਯੋ॥ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਸਨਮੁਖ ਕਰਯੋ॥ਜਿਮਜਿਮ ਜੈਸਿੰਘ ਕਰੀ ਤਿਆਰੀ॥ਪਠਿ ਨਰ ਲੈਤਿ ਰਹਯੋ ਸੁਧ ਸਾਰੀ ॥੩੦॥ ਚਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਚਿਤਵੰਤਾ।–ਆਇ ਕਿ ਨਹਿਂ ਸੋ–ਗਟੀ ਗਿਨੰਤਾ।–ਜੇ ਪੁਰਿ ਨਾਥ ਭਾਉ ਬਹੁ ਕਰਯੋ॥ ਅਧਿਕ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਬਾਕ ਉਚਰਯੋ॥੩੧॥ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬਿਤ ਬਹੁ ਭੇਜ॥ਅਸਵਾਰੀ ਆਦਿਕ ਅਰੁ ਸੇਜਾ। ਸੁਮਤਿਵੰਤਿ ਨਰ ਧਨੀ ਮਹਾਨਾ। ਪਠਯੋ ਲੇਨਿ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਥਾਨਾ॥੩੨॥ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਹੇਰਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇਰਾ॥ ਰੁਚਿਰ ਭੇਟ ਅਰੁਦਰਬ ਘਨੇਰਾ॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮੀਪੀਜੇਈ॥ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਹਰਖਹਿਂਗੇ ਸੇਈ ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਹੁਤ ਬਾਰਿ ਗੁਨ ਨੀਕੇ। ਲੇ ਆਵਹਿਂਗੇ ਦਿਸ਼ਿ ਦਿੱਲੀ ਕੇ। ਜੈ ਸਿੰਘ ਕਰਹਿ ਪੱਖ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਪਾਸ ਕਹਿ ਸੁਜਸੁ ਘਨੇਰਾ॥੩੪॥ ਮੁਝ ਤੇ ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿਵਾਵਹਿ। ਮੇਰੇ ਕਾਜ ਨ

[1]ਬਲਵਾਨ ਘੋੜੇ। [2]ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ। [3]ਰਸਤੇ ਲਈ ਜੋਗ ਸਵਾਰੀ ਦਿਓ। [4]ਤੇ ਮੇਰੀ ਵਲੋਂ।

ਕੁਝ ਬਿਗਰਾਵਹਿ[1]। ਇਕ ਦੁਇ ਅਪਰ ਹੋਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿ ਤਾਂਹੀ। ਜੇ ਨਰ ਜਾਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਹੀ ॥੩੫॥ ਇਤ ਕੋ[2] ਬਡ ਮਰਾਤਬਾ ਜੋਇ। ਆਇ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾ-ਰਹਿ ਸੋਇ। ਇਹ ਤੌਂ ਰੀਤਿ ਨ ਨੀਕੀ ਬਨਹਿ। ਤਿਨਹੁ ਮਿਲੈ ਅਰੁ ਜਸ ਕੋ ਭਨਹਿ[3] ॥੩੬॥ ਕਰਾਮਾਤ ਮੁਝ ਤੇ ਸੁ ਬਿਲੰਦ। ਆਇ ਕਰਹਿ ਨਹਿਂ ਮਮ ਜਸੁ ਮੰਦ। ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਅਰੁ ਨਹਿਂ ਜਾਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਹੀ ॥ ੩੭ ॥ ਡਰ ਭਾਗਹਿ ਜੰਗਲ ਦਿਸ਼ਿ ਜਾਇ। ਇਹੀ ਬਾਤ ਨੀਕੀ ਬਨਿ ਆਇ। ਇਤ ਆਵਨ ਮਹਿਂ ਸੰਸੈ ਮਹਾਂ। ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਜੈ ਹੈ ਕਹਾਂ– ॥ ੩੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਗਨਤੀ ਗਿਨਹਿ ਅਪਾਰ। ਰਹਿ ਸਚਿੰਤ,–ਕਿਮ ਹੋਇ ਹੈ ਅਨੁਜ ਸਾਥ ਬਿਵਹਾਰ– ॥੩੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਨ੍ਰਿਪ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨਰ ਭੇਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੀਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪਾਸ ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਰਧਾਨ ਪੁੱਜਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੈਪੁਰਿ ਪਤਿ ਪਰਧਾਨ ਨਿਜ ਪਠਯੋ ਪਰਯੋ ਮਗ ਮਾਂਹਿ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਲੰਘਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਨਿ ਉਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਕਰਯੋ ਸਿਵਰ ਜੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਹੋਈ*। ਭੋਜਨ ਪਠਯੋ ਦੇਗ ਕੋ ਜੋਈ ॥ ੨ ॥ ਅਪਰ ਲਈ ਸੁਧਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਜੇਤਿਕ ਬਿਵਹਾਰ। ਕਰੀ ਬਿਤਾਵਨਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਰਾਤੀ। ਸੁਪਤਿ ਉਠੇ ਜਬਿ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ॥੩॥ ਸਕਲ ਸੌਜ ਜੁਤਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰੀ ਰੁਚਿਰ ਮਹਾਨ। ਪੁਨਹਿ ਪਠਯੋ ਇਕ ਨਰ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਕਰ ਜੋਰੇ ਭਾਖਤਿ ਅਰਦਾਸ ॥੪॥ 'ਬਡ ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ। ਜੈ ਪੁਰਿ ਕੋ ਪਤਿ ਬਿਦਤਿ ਮਹਾਂਈ। ਅਵਰੰਗਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਨਿਤ ਰਹਿਈ। ਅਨਿਕ ਨਰਨ ਕਾਰਜ ਨਿਰਬਹਿਈ ॥ ੫ ॥ ਤਿਸ ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਭੇਜਯੋ ਪਰਧਾਨ। ਨਿਸ ਆਯਹੁ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਥਾਨ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬਹੁਤੇਰੀ। ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਹੋਈ ਸਭਿ ਹੇਰੀ ॥੬॥ ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ। ਬੂਝਨਿ ਭੇਜਯੋ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਤੁਮਾਰੀ ਜਬੈ। ਕਰਹਿ ਸਫਲਤਾ ਅਪਨੀ ਤਬੈ' ॥੭॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਜਾਨ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਪਾਛਲ ਪਹਿਰ ਦਿਵਸ ਕੇ ਆਵਹੁ।

[1] ਨਾਂ ਕੁਛ ਬਿਗਾੜ ਦੇਵੇ। [2] ਭਾਵ ਮੇਰੀ ਤਰਫ ਦਾ। [3] ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਿਲ ਪਵੇ ਅਤੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਸ ਉਚਾਰੇ।

*ਪਾ:–ਸੁਧ ਜਬਿ ਜਾਈ।

ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਹੁ ॥੮॥ ਦੂਰ ਪੰਥ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਬਿਸਰਾਮਹਿਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਪਾਏ'[1]। ਛਰੀਦਾਰ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਸੈ[*]। ਸਗਰੋ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯਹੁ ਤਿਸੈ ॥ ੯ ॥ ਭਯੋ ਦਿਵਸ ਕੋ ਪਾਛਲ ਜਾਮ। ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਅਭਿਰਾਮ। 'ਸਭਾ ਲਗਾਵਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਤਯਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਡ ਫਰਸ਼ ਸੁਧਾਰੀ ॥੧੦॥ ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਬਨਾਵਹੁ ਨੀਕਾ। ਪਿਖਤਿ ਹੋਇ ਹੁਲਸਾਵਨ ਜੀ ਕਾ'। ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਸਮੁਦਾਇ ਸਿਧਾਏ। ਸਭਾ ਸਦਨ ਸੁੰਦਰ ਸੁਧਰਾਏ ॥੧੧॥ ਤਨਯੋ ਚੰਦੋਵਾ ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ। ਜਰੀ ਨਗੋਂ ਤੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਖਰੀ[2]। ਖਰੀ ਚੋਬ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਮੈਂ ਚਾਰੁ[3]। ਚਾਰ ਓਰ ਚਮਕਤਿ ਗਰਕਾਰ[4] ॥ ੧੨ ॥ ਸੁੰਦਰ ਫਰਸ਼ ਮਖ਼ਮਲੀ ਹੋਵਾ। ਹਰਖ ਉਪਾਵਤਿ ਜਿਨ ਜਿਨ ਜੋਵਾ। ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਸਰਬ ਹੀ ਬਨਯੋ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਸਦਨ ਸੁ ਦੁਤਿ ਤੇ ਸਨਯੋ ॥੧੩॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਯਾਰ ਜਬਿ ਜੋਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੁ ਆਵਨਿ ਹੋਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਬੀਚ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਾ। ਉੱਜਲ ਆਸਤਰਨ[5] ਸੋਂ ਛਾਵਾ ॥ ੧੪ ॥ ਸੇਜਬੰਦ ਗੁੰਫੇ ਜੁਤਿ ਜ਼ਰੀ। ਊਪਰ ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ ਹਰੀ। ਭਾਟ ਨਕੀਬ ਬਢਾਵਤਿ ਜਸੁ ਕੋ। ਆਏ ਸੁਭਟ ਸਿਪਰ ਗਹਿ ਅਸਿ ਕੋ ॥੧੫॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜੇ ਠਾਢੇ। ਜੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰਹਿਂ ਸੁਖ ਬਾਢੇ। ਚਵਰਦਾਰ ਲੇ ਚਵਰ ਖਰੇ ਹੈਂ। ਪਹਿਰੇ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਬੇਸ ਖਰੇ ਹੈਂ ॥੧੬॥ ਚਾਰਹੁੰ ਓਰ ਚਲਾਵਹਿਂ ਕਰ ਤੇ। ਢੋਰਤਿ ਚਵਰ ਹੰਸ ਜਨੁ ਚਰਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਰਾਜਤਿ ਬੈਸੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਜੈਸੇ ॥ ੧੭ ॥ ਬਾਲਿਕ ਰੂਪ ਅੰਗ ਸੁ-ਕੁਮਾਰਾ । ਬ੍ਰਿੱਧ ਬੁਧਿ ਕੇ ਮਹਿਦ ਉਦਾਰਾ[6]। ਰੁਚਿਰ ਰਕਤ ਚਰਣਾਂਬੁਜ ਸੋਹੇ। ਜਿਨਹੁਂ ਹੇਰਿ ਜੋਗੀ ਜਨ ਮੋਹੇ ॥੧੮॥ ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਗਰੇ ਮਹਿਂ ਜਾਮਾ। ਤੁੰਗ ਸਿਕੰਧ ਦੁਕੂਲ ਭਿਰਾਮਾ। ਜਰੇ ਜਰਾਵਨਿ ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ[7]*। ਕਰਨਿ[8] ਕਟਕ ਹਾਟਿਕ[9] ਸ਼ੁਭ ਬਰਨ ॥ ੧੯ ॥ ਸਿਰ ਪਰ ਚੀਰਾ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਰੰਗ। ਤਿਸ ਪਰ ਸ਼ੋਭਤਿ

[1]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ (ਦਾ) ਤਾਤਪਰਜ। [2]ਨਗਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ ਚੰਗੀ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ ਹੈ। [3]ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਚੋਬਾਂ ਖੜੀਆਂ ਹਨ। [4]ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਜੜਤਕਾਰੀ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ। (ਅ) ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ (ਕੁਛ ਦੂਰੀ ਤੇ) ਚੂੰਨੇ (ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਆਦਿ) ਸੋਭਾਇਮਾਨ ਹਨ। [5]ਵਿਛਾਵਣਾ। [6](ਪਰੰਤੂ) ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਨ ਤੇ ਬੜੇ ਉਦਾਰ ਹਨ। [7]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [8]ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ। [9]ਹਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ। *ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੫ ਅੰਕ ੨੭ ਤੇ ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੧੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਜਿਗਾ ਉਤੰਗ। ਜਰਨੋ ਜਰਾਉ ਦਮਕਤਿ ਹੀਰੇ। ਕੋਰਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਿਧਿ ਚੀਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਸ਼ਾਰਦ ਚੰਦ ਸਪੂਰਨ ਬਦਨ। ਹੋਤਿ ਚਾਂਦਨੀ ਮੁਸਕਤਿ ਰਦਨ[1]। ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੋਰ ਬਿਲੋਚਨ ਜੋਰਾ[2]। ਮਨਹੁੰ ਨਿਹਾਰਤਿ ਚਾਰ ਚਕੋਰਾ ॥੨੧॥ ਸਰਬ ਸਭਾ ਜਬਿ ਪੂਰਨ ਭਈ।ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਤੇ ਦੁਤਿ ਮਈ। ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਧੁਨਿ ਪਾਇ। ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ ਜਿਨਹੁੰ ਮਨ ਲਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨਰ ਭੇਜਨੋ ਜੋਇ। ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਰਨੋ ਹਕਾਰਨਿ ਸੋਇ। ਨੌਬਤ ਬਾਜਤਿ ਦ੍ਵਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਆਇ ਤਹਾਂ ਬੰਦਨ ਕਹੁ ਧਾਰੀ ॥੨੩॥ ਸਗਲ ਉਪਾਇਨ ਆਗੇ ਧਰਿ ਕੈ। ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਇ ਭਾਉ ਉਰ ਕਰਿਕੈ।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਆਇ ਹਜ਼ੂਰਾ। ਕੀਨਿ ਬਿਲੋਕਨ ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਪਹਿਰੇ। ਸਭਿਨਿ ਬੀਚ ਬੈਠੇ ਚਿਤ ਠਹਿਰੇ[3]। ਆਨਿ ਆਨਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸੰਤੀ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਭੇਟਨਿ ਅਰਪੰਤੀ ॥੨੫॥ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਵਤਿ। ਹਿਤ ਅਰਦਾਸਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਖਰੋਵਤਿ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਪਿਖਿ ਹ੍ਵੈ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਅਨਿਕ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਜੁਹਾਰੀ[4] ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰ ਸਮਾਜ ਕੋ ਪਿਖਿ ਪਰਧਾਨਾ। ਹਰਖ ਭਰਨੋ ਜੋਰਤਿ ਜੁਗ ਪਾਨਾ। ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਸਿਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਬੈਠਨੋ ਸਨਮੁਖ ਸ਼ਰਧਾ ਭੀਨ ॥ ੨੭ ॥ ਪਾਨ ਬੰਦਿ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਜੈ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ। ਨਾਮ ਨ੍ਰਿਪਤ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ। ਸ਼ਾਹਿ ਸਮੀਪੀ ਰਹੈ ਸਦਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਤਿਨ ਅਰਜ਼ੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਨਮਸਕਾਰ ਪਦ ਪਦਮ ਉਚਾਰੀ। ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਤਰਨਿ[5] ਮਨਿੰਦ। ਅੰਧਕਾਰ ਗਨ ਕਸ਼ਟ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੯॥ ਕਰਤਿ ਲਾਲਸਾ ਰਿਦੇ ਮਹਾਨੀ। –ਦੀਜਹਿ ਆਇ ਦਰਸ ਇਸ ਥਾਨੀ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਭਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ ਆਪ ਇਕ ਬਾਰੀ– ॥੩੦॥ਕਾਰਨ ਔਰ ਏਕ ਇਸ ਮਾਂਹੂ। ਜੈ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਅਵਲੋਕਨੋ ਪਾਹੂ[6]। ਕਹਨੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅਵਰੰਗ ਨੇ ਐਸੇ। –ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਹੁ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ– ॥੩੧॥ ਸ਼ਾਹੁ ਲਿਖਾਇ ਪਠਨੋ ਪਰਵਾਨਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਨਵੀਮਿੰਦ ਦਿਯ ਪਾਨਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਪਠਨੋ ਸੁਨਾਯੋ ਗੁਰ ਕੋ। ਆਸ਼ੇ ਲਖਨੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਉਰ ਕੋ ॥ ੩੨॥ ਅਰੁ ਭੁਪਤਿ ਕੀ ਬਿਨੈ ਪਛਾਨੀ।

[1]ਹੱਸ ਰਹੇ (ਮੁਖ ਦੇ) ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ। [2]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ। [3]ਠਹਿਰੇ ਚਿਤ ਨਾਲ। [4]ਬੰਦਨਾ। [5]ਸੂਰਜ। [6](ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਦੇਖਕੇ।

ਦੂਤੋ ਜੇਤੀ ਭ੍ਰਾਤ ਬਖਾਨੀ। ਕਾਰਨ ਸਕਲ ਜਾਨਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਿਨਹੁਂ ਭ੍ਰਾਮ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਸੰਧਯਾ ਲਗਿ ਸਭਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ ਥਿਰੇ ਸੁਖ ਧਾਰੇ। ਗਾਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਭੋਗ ਜਬਿ ਪਰਯੋ।ਕਿਧ ਅਰਦਾਸ ਮੇਵੜੇ ਖਰਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ। ਬੈਠੇ ਸੇਜ ਮਨੋਹਰ ਅੰਦਰ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਗਰੇ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਪਹੁੰਚੇ ਨਰ ਸਮੇਤ ਪਰਧਾਨ॥੩੫॥ 'ਰਾਮਰਾਇ ਮਤਸਰ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ। ਕੀਨਸਿ ਦੂਤੀ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਖਰਿ ਕੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਕਾਰੇ'। ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ* ਬਿਸਤਾਰੇ ॥ ੩੬ ॥ 'ਨਹਿੰ ਕੀਨੀ ਇਹ ਨੀਕੀ ਬਾਤ। ਅਨੁਜ ਸਾਥ ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਬੱਖਯਾਤ। ਲਰਕਾਪਨ ਮਹਿਂ ਅਹੈ ਸਰੀਰ। ਕਰੈ ਹਕਾਰਨਿ ਨੌਰੰਗ ਤੀਰ ॥ ੩੭ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਮਹਾਂ ਬਾਦੀ ਦੁਖਦਾਈ। ਹਠ ਬਿਲੰਦ ਜੋ ਕਰਤਿ ਸਦਾਈ। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕਯਾ ਕਹਹਿ ਇਨਹੁਂ ਕੋ। ਦ੍ਵੈਖਕ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨਿਕਟਿ ਜਿਨਹੁਂ ਕੋ ॥ ੩੮ ॥ ਸੰਤ ਫਕੀਰ ਗਹਿਤਿ ਜੋ ਘਨੇ। ਬਹਿਸ ਤਿਨਹੁ ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਨੇ। ਕਰਤਿ ਨਹੀਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤ੍ਰਾਸ। ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਚਹਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ॥੩੯॥ ਇਮ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਹੁ ਕਹੈਂ। ਨਹੀ ਬਾਤ ਇਹ ਨੀਕੀ ਲਹੈਂ। ਅਨਬਨ ਅਹੈ ਸੁ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਲਘੁ ਬਯ ਸਤਿਗੁਰ, ਦੁਸ਼ਟ ਬੁਲਾਵੈ ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਕਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਪਰਧਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਯੋ ਮਸੰਦਨਿ ਮੇਵਰਨਿ ਪ੍ਰਚੁਰ ਭਯੋ[1] ਬਿਰਤਾਂਤ।ਸ੍ਰੀ ਜਨਨੀ ਤੇ ਆਦਿ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਚਿੰਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੇਤਿਕ ਮੁੱਖਯ ਹੁਤੇ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ। ਸਭਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਏ ਧ੍ਰਿਤ ਧਰਿ ਕੇ। ਕੇਤਿਕ ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਆਏ। ਕਿਤਿਕ ਆਪ ਹੀ ਗੇ ਤਿਸ ਥਾਂਏ ॥ ੨॥ ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਕੇ ਪਾਸ। ਨਮੋਂ ਕਰਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਖਾਨੇ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਕਾਰਨਿ ਠਾਨੇ ॥੩॥ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡੋ ਬਾਦੀ ਹਠ ਕ੍ਰੂਰੋ। ਨੌਰੰਗ ਸ਼ਾਹੁ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੋ ਪੂਰੋ। ਰੋਕਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਅਜ਼ਮਤ ਚਾਹੇ।ਨਤੁ ਨਿਜ ਮਤ ਮੈਂ ਲਯਾਇ ਉਮਾਹੇ[2] ॥੪॥ ਪੁਨ ਭ੍ਰਾਤਾ ਤਹਿ ਮਤਸਰ ਭਰਯੋ। ਜਿਨ੍ਹੈ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕੋ ਮਤ ਕਰਯੋ। ਮਿਲਿ ਤਿਨ[3], ਘਾਤ ਅਨੇਕ ਰਚਤਿ

[1]ਫੈਲਿਆ। [2]ਆਪਣੇ ਮਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਦਿਕ ਨਾਲ) ਮਿਲਕੇ।

*ਪਾ:-ਇਹ ਬਿਧਿ।

ਹੈ। ਅਨਜ ਬਡ਼ਾਈ ਦੇਖਿ ਤਚਤਿ ਹੈਂ[1] ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬੈਸ ਲਘੁ ਤਿਨ ਕੀ। ਤਹਿਂ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਂਹਿਨ ਜਿਨ ਕੀ। ਪਿਤਾ ਧੀਰ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਇ।ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਸੁਖਦਾਇ ॥੬॥ ਇਹ ਅਸਮੰਜਸ[2] ਹੈ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਹੁਇ ਤਹਿਂ ਕਹਾਂ, ਨ ਜਾਨੀ ਜਾਤਿ[3]"। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ। ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਧੀਰ ਬ੍ਰਿਧਾਏ ॥੭॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਸਭਿ ਹੂੰ ਕਰਿ ਠਾਢੇ। ਨਿਮਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦ ਪੰਕਜ ਬਾਢੇ। ਸਤਿਕਾਰਤਿ ਬਿਚ ਸਭਿ ਕੇ ਬੈਸੇ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਮੂਰਤੀ ਜੈਸੇ॥੮॥ਸ੍ਰੀ ਜਨਨੀ ਬੂਝੇ ਸਤਿ ਭਾਇ। 'ਹ੍ਰਿਦੇ ਆਪ ਕੇ ਕਿਮ ਉਪਜਾਇ ?। ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੇ ਬਹੁ ਧਾਰਿ ਸ਼ਰੀਕਾ। ਸੁਜਸੁ ਤੁਮਾਰੋ ਲਗਹਿ ਨ ਨੀਕਾ ॥੯॥ ਸ਼ਾਹਿ ਸਿਖਾਇ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੇ। –ਮਮ ਸਮ ਮਿਲਹਿ–,ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਧਰੈ[4]। ਬਨਹਿ ਜਾਇਬੋ ਤਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰ। ਨਤੁ ਬਧਿ ਜਾਇ ਬਖੇਰੋ ਭੂਰ ॥੧੦॥ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਨਰ ਢੂਕੇ ਜਾਹਿਂ। ਦੁਸ਼ਟ ਤਥੈ ਰਿਸ ਹੈ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰਹਿ ਜ਼ੋਰ ਕਰੈਗੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਪਠਹਿ, ਬਿਰੋਧਧਰਹਿਗ ॥੧੧॥ ਬਿਗਰ ਜਾਇ ਪੁਨ ਸੁਧਰਹਿ ਨਾਂਹੀ।ਬੁਰਾ ਕਰਤਿ ਜਿਸ ਬੈਸਹਿਂ ਪਾਹੀ[5]। ਕਠਨ ਬਨੀ, ਕਿਮ ਕਰਹਿਂ ਸੁਧਾਰਨਿ ?। ਜਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਕੋ ਕਾਰਨ' ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਜਾਨਾ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਨਹਿ ਮਲੇਛ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਹੈਂ। ਹੁਇ ਸਮੀਪ ਤਿਸ ਕੋ ਨਹਿਂ ਲੈ ਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥ ਇਹੀ ਨੇਮ ਪਿਤ ਕੀਨਿ ਹਮਾਰੇ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਭੀ ਉਰ ਧਾਰੇਂ। ਨਿਜ ਬਚ ਪਿਤ ਜਿਮ ਕਿਯ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨਿ। ਤਿਮ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਨ ਹੁਇ ਹੈ ਟਾਰਨਿ ॥ ੧੪ ॥ ਅਟਲ ਸੁਮੇਰ ਟਲਹਿ ਨਹਿਂ ਜੈਸੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਅਚਲ ਨਿਤ ਤੈਸੇ। ਬਿਘਨ ਪੌਨ ਤੇ ਕਿਮ ਚਲਿ ਪਰੈ। ਸਦਾ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਜੋ ਢਰੈ' ॥ ੧੫ ॥ ਅਚਲ ਬਾਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਤ੍ਰਸੇ ਮਸੰਦ ਰੁ ਮਾਤ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਨੇਮ ਜੇ ਧਾਰਨੋ। ਤੌ ਅਬਿ ਸਭਿ ਹੂ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਨੋ' ॥ ੧੬ ॥ ਸਭਿਨਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਤੁਮ ਸਰਬੱਗ੍ਯ ਸਕਲ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਜਥਾ ਹੋਇ ਸਭਿ ਹੂੰ ਕਹੁ ਨੀਕੀ। ਬਾਤ ਆਪ ਕੀ ਪਰਹਿ ਨ ਫੀਕੀ। ॥ ੧੭ ॥ ਕਰਨੀ ਕਾਰ ਤਥਾ ਤੁਮ ਠਾਨਿ ਹੈ। ਮਾਤ ਆਪ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਿ

---

[1]ਸੜਦਾ ਹੈ। [2]ਕਠਨ। [3]ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ। [4]ਮੇਰੇ ਵਾਂਙ ਆਕੇ ਮਿਲਨਿ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ) ਇਹ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਧਰਦਾ ਹੈ। [5]ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਿਸ ਪਾਸ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।

ਹੈ। ਕਰੀਅਹਿ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵਨਿ। ਇਮ ਇੱਛਾ ਕੋ ਠਟਹੁ ਪੁਜਾ-
ਵਨ[1]॥੧੮॥ਜੇ ਨ ਕਰਹੁ ਗੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾਨਾ। ਬਾਦੀ ਨੌਰੰਗ ਦੁਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ।
ਬਿਗਰ ਪਰਹਿਗੋ ਕਰਹਿ ਕੁਚਾਲੀ॥ਇਹਾਂ ਪਠਾਵਹਿ ਸੈਨ ਬਿਸਾਲੀ॥੧੯॥
ਪਰਹਿ ਬਿਰੋਧ ਲਰਨਿ ਕਹੁ ਭਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਨੋ ਕਿਮ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ॥
ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿ ਰਾਜ ਤਿਸੀ ਕੋ। ਰਹਿਨ ਦੇਤਿ ਆਕੀ ਨ ਕਿਸੀ ਕੋ'॥
੨੦॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਭਿਨਿ ਤੇ। ਧੀਰਜ ਕੇ ਸਮੇਤ ਬਚ ਭਨਤੇ।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੀਕੀ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਕੇ ਕਾਜ ਸੁਧਰਿ ਹੈ" ॥
੨੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਆਏ। ਜਹਿਂ ਦਰਸਹਿ ਸੰਗਤਿ
ਸਮੁਦਾਏ।ਜੈਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਦੂਤ ਹਕਾਰਯੋ।ਸਾਦਰ ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਬਿਠਾਰਯੋ।
॥੨੨॥ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ 'ਹਮ ਪ੍ਰਣ ਏਹੀ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹਿਂ ਤੁਰਕ ਨਹਿਂ ਲੇਹੀ॥
ਕੌਨ ਕਾਜ ਹੈ ਸਾਥ ਹਮਾਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਪਠਿ ਕਰਿ ਦੂਤ ਹਕਾਰੇ॥੨੩॥ ਪਿਤਾ
ਹਮਾਰੇ ਕੀ ਜਿਮ ਰੀਤਿ।ਹੈ ਸੋ ਸਹੀ, ਨ ਹ੍ਵੈ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਿ। ਅੰਤ ਪ੍ਰਯੰਤ ਨਿਬਾਹਨੋ
ਨੇਮ।ਤਾਤੇ ਸੋ ਹਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਹਿ ਪ੍ਰੇਮ॥੨੪॥ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਚਹਿ ਸ਼ਾਹੂ।
ਤਿਸ ਹਿਤ ਗਯੋ ਭ੍ਰਾਤ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੂ। ਜਿਮ ਜਿਮ ਨੌਰੰਗ ਚਾਹਤਿ ਦੇਖਾ।
ਕਰਾਮਾਤ ਤਿਮ ਕੀਨਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੨੫ ॥ ਅਬਿ ਲਗਿ ਨਿਕਟਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ
ਰਹੈ। ਕਹਿ ਅਵਲੋਕਹਿ ਜਿਮ ਉਰ ਚਹੈ। ਬਿਨਾ ਕਾਜ ਤੇ ਗਮਨਿ ਹਮਾਰੋ।
ਕਿਮ ਹੋਵਹਿ ਨਿਜ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੋ'॥੨੬॥ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰੇ।
ਨ੍ਰਿਪ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਨਿਹੋਰਨਿ[2]।
'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੁਮ ਕੋ ਕੁਛ ਲੋਰ ਨ ॥ ੨੭॥ ਸਭਿ ਜਗ ਮੰਗਤ ਕੇ ਤੁਮ
ਦਾਤਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਘਰ ਬਖਯਾਤਾ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਤੁਮਰੇ ਬਸਿ ਅਹੈਂ।
ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੇ ਬਸਿ ਰਾਵਰ ਰਹੈਂ॥੨੮॥ ਯਾਂਤੇ ਨ੍ਰਿਪ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ। ਸਹਿਤ
ਪ੍ਰੇਮ ਕਿਯ ਬਿਨੈ ਬਡਾਈ।-ਮੋ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਕੈ ਆਵਹੁ। ਕਰਹੁ
ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ ॥ ੨੯ ॥ ਮੋ ਕਹੁ ਦਾਸ ਆਪਨੋ ਜਾਨਹੁ।
ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਰਿਦੈ ਨ ਆਨਹੁ। ਜਬਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹੁ ਜਾਇ।
ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇ ॥੩੦॥ ਕਰਹੁ ਆਪ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਜੈਸੇ।
ਹਮ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਰਤਹਿਂ ਤੈਸੇ।ਮਿਲੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਜੇ ਰੁਚਿ ਹੋਇ।ਜੌ ਨ ਰੁਚਹਿ
ਤੌ ਫਿਕਰ ਨ ਕੋਇ ॥ ੩੧ ॥ ਮੈਂ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕਰੀ । ਸ੍ਰੀ

[1]ਇਉਂ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰੋ। [2]ਬੇਨਤੀ।

ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਜਾਇ ਹੌਂ ਪੁਰੀ । ਸੋ ਰਾਵਰ ਕੇ ਬਸੀ ਪਛਾਨਹੁ[1] । ਮਮ ਡੇਰੇ
ਮਹਿਂ ਆਵਨਿ ਠਾਨਹੁ ॥ ੩੨ ॥ ਮਿਲਿਬੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਨ । ਹਠ
ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ, ਸ਼ਾਹੁ ਲਿਯ ਜਾਨਿ[2] । ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਘਨੇਰੇ । ਕਹਿ
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਤਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬੋਲਤਿ ਮੈਂ ਲਹਯੋ ।
ਕੋਮਲ ਹਠ ਬਿਹੀਨ ਹੀ ਰਹਯੋ[3] । ਤਉ ਭ੍ਰਾਤ ਤੁਮਰੇ ਬਹੁ ਕਹਯੋ। ਤਬਹਿ
ਹਕਾਰਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਹਮ ਨਿਤ ਜਾਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸ ।
ਕਰਹਿਂ ਆਪ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਰਾਸ । ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਬਿਖੈ ਸ਼ਰੀਰ । ਗੁਨ
ਮਹਿਂ ਮਹਿਦ ਆਦਿ ਜੇ ਧੀਰ ॥ ੩੫ ॥ ਜੇ ਹਠ ਹੇਰਹਿਂ ਨੌਰੰਗ ਕੇਰਾ ।
ਨਿਕਟਿ ਮਿਲਯੋ ਚਹਿ, ਫੇਰ ਸੁਫੇਰਾ[4] । ਮੈਂ ਹੋ ਬੀਚ ਨਿਵਾਰਨਿ ਕਰੌਂ[5] ।
ਤੁਮਰੇ ਹਿਤ ਮਹਿ ਨਿਤ ਅਨੁਸਰੌਂ॥੩੬॥ਹਿੰਦੁ ਜਨਮ ਧਰਮੰਗਜ ਸਦਾ ਹੌਂ
। ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਰੌਂ ਨ ਆਪ ਕਦਾ ਹੌਂ । ਜੇ ਕਰਿ ਪਿਖਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਠ ਕਰਤਾ ।
ਰਹਤਿ ਨਿਰਾਲੋ, ਬੀਚ ਨ ਪਰਤਾ[6] ॥੩੭॥ ਰਿਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਮੈ ਜਾਨਯੋਂ ਜਬੈ ।
ਦੂਤ ਪਠਯੋ ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤਬੈ । ਰਾਵਰ ਕੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬਹੁ ਕਹਯੋ । ਯਾਂਤੇ
ਤੁਮਹੁ ਅਨਾਵਨ ਚਹਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ ।
ਹੁਇ ਹੌਂ ਸਭਿ ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਮਿਲਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਜੇ ਨਹਿਂ ਚਾਹੋ ।
ਰਹਹੁ ਸਦਨ ਮਮ, ਜਾਹੁ ਨ ਪਾਹੋ ॥ ੩੯ ॥ ਮਿਲਨਿ ਅਮਿਲਨਿ ਜਥਾ
ਤੁਮ ਉਰ ਮੈਂ[7]।ਕਰਹਿਂ ਤਥਾ,ਆਵਹੁ ਇਸ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਹਿ ਹੈ
ਪਤਿ ਮੇਰੀ । ਦਰਸ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰਹੁ ਬਡੇਰੀ-॥ ੪੦ ॥ ਇਮ ਜੈ ਸਿੰਘ
ਮਹੀਸ਼ ਮਹਾਨਾ । ਬਿਨੈ ਕੀਨਿ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬੰਧਾਨਾ । ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੇ
ਜਿਮ ਚਿਤ ਆਵੈ । ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਤਿਮ ਸਭਿ ਹਰਖਾਵੈ" ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸਿ 'ਦੂਤ ਬਾਕ ਕਥਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਣਾ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਮ ਨ੍ਰਿਪ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੂਤ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਸਭਿ ਕਾਨ।ਭਗਤ ਵਛਲ
ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰਨਿ ਠਾਨਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਿਨੈ ਸ ਪ੍ਰੇਮ
ਡੋਰ ਕੇ ਸਾਥ । ਬੰਧਮਾਨ ਹੋਵਤਿ ਜਗ ਨਾਥ।ਐਂਚਯੋ ਚਿਰੰਤ ਭਗਤ ਕੇ

---

[1]ਸੋ (ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ) ਆਪ ਦੇ ਵੱਸ ਜਾਣੋ । [2](ਜੋ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ (ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ) ਜਾਣ ਲਈ ਤਾਂ ਹਠ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। [3]ਹਠ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਕੋਮਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸਾ। [4]ਫੇਰ (ਉਸਨੂੰ) ਹਟਾ ਦਿਆਂਗੇ। । [5](ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ)ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਮੈਂ ਟਾਲ ਦਿਆਂਗਾ । [6](ਮੈਂ) ਨਿਰਾਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਵਿਚ ਨਾਂ ਪੈਂਦਾ । [7](ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ) ਮਿਲਨਾ, ਨਾ ਮਿਲਨਾ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਸਿਗ। ਤ੍ਯਾਗ ਨ ਸਕਹਿਂ ਸਦਾ ਇਕ ਰੰਗ ॥ ੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਗ ਗੁਰ ਰਹਿ ਮੌਨ। ਕੇਸਯੋਂ ਦਿਯੋ ਨ ਉੱਤਰ ਕੌਨ[1]। ਪੁਨਹਿ ਭਵਿੱਖ੍ਯਤ ਸਕਲ ਬਿਚਾਰੀ। ਹੁਇ ਹੈ ਜਥਾ ਈਸ਼ ਗਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਨੀਕੇ।ਚਲਿਬੋ ਚਹਯੋ ਸੁ ਦਿਸ਼ਿ ਦਿੱਲੀ ਕੇ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਪੁਨ ਜੇ ਮੁੱਖ੍ਯ ਮਸੰਦ। ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਸੁਮਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥੪॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਗਮਨਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਥੈ ਚਿਤ ਲਹ੍ਯੋਂ[2]। ਪਰਣ ਅਡੋਲ ਹਮਾਰੇ ਏਹੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਰਕ ਦੇਹਿਂ ਨਹਿ ਲੇਹੀ ॥੫॥ ਨ੍ਰਿਪ ਜੈ ਸਿੰਘ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ। ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ ਬਡੇਰੀ।ਤਿਸਕੋ ਭਾਉ ਨ ਫੇਰ੍ਯੋ ਜਾਇ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਇ ॥ ੬॥ ਤਿਸ ਕੇ ਦੂਤ ਨ ਛੂਛੇ ਫੇਰਹਿਂ। ਉਚਿਤ, ਜਾਇ[3] ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਹੇਰਹਿਂ। ਕੈਸਿਹੁਂ ਬਨਹਿ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਸਹੀਐ। ਸੇਵਕ ਕੋ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਰਬਹੀਐ' ॥ ੭ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੇ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਤਾਦਿ ਭਏ ਹਰਖਾਏ। 'ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਭਇਉ। ਰਹ੍ਯੋ ਸੂਤ, ਇਸਥਿਰਤਾ ਲਇਉ[4] ॥ ੮ ॥ ਜੇ ਨਹਿ ਜਾਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਡ ਬਾਦੀ। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕ੍ਯਾ ਕਰਤਿ, ਪ੍ਰਮਾਦੀ। ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਬਸਿਬੋ ਮਹਿਂ ਤਬੈ।ਸੰਸੈ ਹੁਤੋ,ਕਹਤਿ ਬਿਧ ਸਬੈ॥੯॥ਅਬਿ ਰਸ ਰਹ੍ਯੋ,ਪੁਰੀ ਗਮਨੇ ਹੈਂ।ਤਹਿਂ ਭੀ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਰਿਝੈ[5]ਹੈ'॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਕਹਿ। ਚਿਤ ਥਿਰ ਭਏ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਲਹਿ ਲਹਿ ॥੧੦॥ ਠਹਿਰੀ ਠੀਕ ਗਮਨ ਕੀ ਏਵ। ਸਰਬ ਸਰਾਹਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ। ਮਸਲਤ ਕਰਤਿ ਸੁ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਨਿ ਹੇਤੁ ਹਿਤ ਲਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੀਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ ਨਾਨਾ। ਸਭਾ ਬੈਠਿ ਬੁਲਵਾਯਹੁ ਦੂਤ। ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਪੂਤ ॥ ੧੨ ॥ 'ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਤੈਂ ਨਾਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਗਮਨ ਕਰਨਿ ਹਮ

---

[1]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿਤਾ। [2]ਕੈਸਾ ਚਿਤ ਵਿਚ (ਤੁਸਾਂ) ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। [3]ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਾਕੇ। [4](ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ) ਸੂਤ ਰਹਿਆ (ਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਦਾ) ਟਿਕਾਉ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਹੇਗਾ। [5]ਰਾਜਾ ਬੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:—ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਗੇ। (ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਓਹ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰੇਗਾ। (ਸ) (ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਈ ਤਾਂ) ਰਾਜਾ ਸੁਰਿਝੇ ਹੈ—ਸੁਲਝਾਵੇਗਾ।

ਮਾਨਾ। ਪੁਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਮਿਲਿ ਹੈ ਜਬੈ[1]। ਬਿਨਤੀ ਸਹਿਤ ਨ ਕੁਛ ਕਹਿ ਤਬੈ[2] ॥ ੧੩ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਤੁਰਕ ਸਾਥ ਤਹਿਂ ਕਬਿਹੂੰ। ਹਮ ਇਹ ਬਾਤ ਕਹਤਿ ਲੇ ਅਬਿਹੂੰ। ਇਮ ਪੂਰਬ ਲਿਖਿ ਪਠਿ ਪਰਵਾਨਾ'। ਸੁਮਤਿਵੰਤਿ ਭੂਪਤਿ ਪਰਧਾਨਾ ॥ ੧੪ ॥ ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਮਹਦ ਉਦਾਰਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਏਕ ਹਕਾਰਨਿ ਕਾਰ[3]। ਚਾਹਤਿ ਤੁਮਰੋ ਕਰਨੋ ਦਿਦਾਰ ॥ ੧੫ ॥ ਪੁਨ ਰਾਵਰ ਕੇ ਰਹਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਕੈਸਿਹੂੰ ਹੋਵਹਿ ਤਕਰਾਰੀ[4]। ਇਹ ਤੋ ਪ੍ਰਥਮ ਮਤੋ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਮਨ ਕਰਿ ਲਖਹੁ ਆਪਨੋ ਚੇਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਲਿਖਿ ਪਠਿਹੋਂ ਅਬਿ ਕਹੇ ਤੁਮਾਰੇ। ਦ੍ਰਿਢ ਮਤ ਹੁਇ ਹੈ ਜਥਾ ਉਚਾਰੇ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਭੂਪਤਿ ਕਹੁ ਜਾਨਹੁ।ਹਿਤ ਕਰਤਾ ਨਿਤ ਬੁਧਿ ਮਤ[5] ਮਾਨਹੁ'॥ ੧੭ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਲਖਿਕੈ। ਪਠਨੈ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਕਲ ਹੀ ਲਿਖਿਕੈ। 'ਤੁਮਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਨਿ ਤੁ ਤਨਾਰ। ਮਿਲਹੁ ਇਨਹਿ ਜਬਿ, ਰਹੁ ਅਨੁਸਾਰਿ॥ ੧੮॥ ਜਨੈਂ ਮਨ ਹੋਇ, ਸੁ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੀਐ। ਜੋ ਮੁਖ ਕਹਹਿਂ ਸੁ ਮਨ ਥਿਰ ਰਹੀਅਹਿ।ਸਭਿ ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਜਾਨਨ ਹਾਰੇ। ਹੇਰਹਿਂ ਕਪਟ ਤ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰੇਂ ॥ ੧੯ ॥ ਅਪਨੇ ਭਲੋ ਜਾਨੀਅਹਿ ਜੈਸੇ। ਇਨ ਕੇ ਸਾਥ ਬਰਤੀਅਹਿ ਤੈਸੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਜੋ ਤੁਮ ਪ੍ਰਨ ਠਾਨਾ। ਲਜਾਵਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਸਥਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਤੋਹਿ ਭਾਗ ਤੇ ਪੂਰਨ ਭਇਊ। ਕੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸੰਗ ਲਇਊ'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਭੇਜਨੋ ਨ੍ਰਿਪ ਪਹਿ।ਪਠਿ ਕਰਿ ਹਰਖ ਭਯੋ ਅਤਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ॥ ੨੧ ॥ ਜਬਿ ਕੋ ਪਠਨੋ ਹਕਾਰਨਿ ਗੁਰ ਕੋ।ਮਿਟਨੋ ਨ ਫਿਕਰ ਭੂਪ ਕੇ ਉਰ ਕੋ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਨੋ ਆਵਹਿਂ ਇਹਾਂ। ਜਨੁ ਜਲ ਮਿਲਨੋ ਚਹਿਤ ਤਰੁ ਮਹਾਂ[6]॥੨੨॥ ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਵਲ ਕੋ ਬਨਵਾਇ।ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਦੀਨਿ ਥਿਜਵਾਇ। ਬਧੀ ਲਾਲਸਾ ਹੇਰਨਿ ਕੇਰੀ।ਮਿਲੇ ਨੀਰ ਜਨੁ ਲਤਾ[7] ਬਡੇਰੀ ॥੨੩॥ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿਕਬਿਪੁਰਿਆਵਹਿਂ।ਬਾਰਬਾਰਲਿਖਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਵਹਿ। ਥਿਨੈ ਲਿਖੀ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਅਧਿਕ ਬਧਾਵਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੨੪ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੌ ਦੂਤ ਨਿਕਟਿ ਨਿਤ ਜਾਇ। ਚਲਿਨ ਹਿਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ।

[1]ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਿਆਂ ਜਦੋਂ (ਰਾਜਾ) ਮਿਲੇ (ਸਾਨੂੰ) ...। [2]ਨਾਂ ਕਦੇ (ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲਨ ਬਾਬਤ)। [3]ਰਾਜਾ ਦਾ ਸੱਦਣੇ ਦਾ ਕੰਮ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। [4]ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [5]ਬੁਧੀਵਾਨ। [6]ਅਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਜਲ ਮਿਲਿਆ। [7]ਵੇਲ।

ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿਕੇ ਕਹਿ ਬੈਨਾ।'ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਦੈਨ!'॥੨੫॥
ਸਭਿ ਅਸਵਾਰੀ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੀ।ਰੁਚਿਰ ਪਾਲਕੀਨਗ ਗਨ ਜਰੀ।ਸੀਛਤਿ[1]*
ਹੈਂ ਕਹਾਰ ਜਿਸ ਲਾਗੇ। ਚਲਹਿਂ ਉਠਾਇ ਜਾਹਿਂ ਜਨੁ ਭਾਗੇ ॥ ੨੬ ॥
ਸੁੰਦਰ ਸਜੰਦਨ ਸਕਲ ਸੁਹਾਵਨਿ। ਮਖ਼ਮਲ ਕੋ ਉਛਾਰ ਕਿਯ ਪਾਵਨਿ।
ਜ਼ਰੀਦੋਜ਼ ਚਮਕਾਹਿਂ ਸਿਤਾਰੇ।ਜਨੁ ਅਸਮਾਨ ਬਿਖੈ ਦੁਤਿ ਤਾਰੇ।॥੨੭॥ਚਾਰ
ਚੱਕ੍ਰ[2] ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਗੰਭੀਰ। ਜਨੁ ਘਨੁ ਘੋਖਤਿ[3] ਸਹਤ ਸਮੀਰ[4] । ਬਲੀ
ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਜਿਸ ਲਾਗੇ। ਸਹਿਤ ਬਿਭੂਖਨ ਜਿਨ ਦੁਤਿ ਜਾਗੇ ॥ ੨੮ ॥
ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਹੋਹਿ ਆਗਮਨਿ ਭੀਰ ਵਿਸੇਸ਼। ਧਾਂਤੇ
ਤਯਾਰ ਭੁਏ ਰਹਿ ਜਾਇਂ। ਇਮ ਬਾਸੁਰ ਕੁਛ ਦਇ ਬਿਤਾਇ ॥ ੨੯ ॥
ਨਹਿਂ ਅਵਕਾਸ਼ ਚਲਨਿ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਦੌਰ ਦੌਰ ਇਕ ਦੁਇ ਨਰ ਆਵੈਂ।
ਆਇ ਆਇ ਸੋ ਕਹੈਂ ਅਗਾਊ। 'ਗੁਰ ਜੀ ! ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਮੁਦਾਊ ॥੩੦॥
ਹਮ ਦਸ ਕੋਸ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਆਇ।ਕੋ ਕਹਿ ਬੀਸ ਕੋਸ ਪਰ ਛਾਏ[5]।ਕੋ ਤਿਨ
ਤੇ ਪੀਛੇ ਬਹੁ ਆਵਤਿ । ਸਿੱਖਯ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਭੇਟਨਿ ਲਯਾਵਤਿ ॥ ੩੧ ॥
ਕੋ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਲਿ ਆਇ।ਕੋ ਪਸ਼ਚਮ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਇ।ਉੱਤਰ
ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਘਨੇਰੇ । ਚਲੇ ਆਇਂ, ਕੋ ਗਿਨਹਿ ਬਡੇਰੇ' ॥ ੩੨ ॥
ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਦੂਤ ਕਹਤਿ ਹਿਤ ਤਯਾਰੀ ।ਪਠਹਿ ਦੂਤ, ਉਤ ਸੰਗਤਿ ਭਾਰੀ[6]।
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਭੀਰ ਸੁ ਹੋਹਿ ਨਵੀਨਾ।ਦਰਸਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੩੩॥
ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਹੈਂ। ਦੂਤ ਕਹੇ ਪੁਨ ਤਯਾਰ ਭਏ ਹੈਂ।ਸ਼੍ਰੀ
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਿਦੇ ਧਿਆਏ। ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਤੇ ਪੁਨ ਨਿਕਸਾਏ ॥ ੩੪ ॥
ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਚਾਲੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਚਹਿਯ ਜਿ ਵਸਤੂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਠਾਏ। ਤੰਬੂ
ਗਨ ਕਨਾਤ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ। ਲਾਦੇ ਉਸ਼ਟਰ[7] ਭਾਰ ਸੁ ਪਯਾਨੇ॥੩੫॥ਕੁਛਕ
ਸੈਨ ਗਮਨੀ ਗੁਰ ਸੰਗ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭਤਿ ਸੁਰੰਗ। ਭਯੋ ਕੂਰ
ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਯੋ। ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਦਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਫਰਰਾ ਛੁਟਯੋ
ਚਾਰੁ ਨੀਸਾਨ ।ਚਲਯੋ ਅਗਾਊ ਸ਼ੁਭਤਿ ਮਹਾਨ।ਛੁਛਾ ਕਰਿ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ
ਚਾਲੇ। ਲੀਨਸਿ ਸੰਗ ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩੭ ॥ ਨਹੀਂ ਆਵਨੋ ਪੁਨ
ਇਸ ਥਾਨੇ। ਇਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਹੀ ਉਰ ਮਹਿਂ ਜਾਨੇ। ਅਪਰ ਕੌਨ ਗਤਿ

[1]ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ। [2]ਚੌਹਾਂ ਪਹੀਆਂ। [3]ਗੱਜਦਾ ਹੈ ਬੱਦਲ ਮਾਨੋ। [4]ਵਾਯੂ ਨਾਲ। [5]ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਰਹਿ। [6]ਉਧਰ ਭਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੂਤ ਭੇਜਦੀ ਹੈ। [7]ਊਠ। *ਪਾ:-ਭੀ ਸਤ।

ਜਾਨਹਿ ਗੁਰ ਕੀ॥ਜਿਸ ਲਖਿ ਚਲੇ ਤੁਰਕ ਦਿਸ਼ਿ ਪੁਰਿ ਕੀ[1]॥੩੮॥ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਦੂਤ ਸੰਗ ਤਬਿ ਚਾਲਾ। ਕੀਨਿ ਸਪੂਰਨ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਰ ਮੈਂ ਹਰਖ ਭੁਰਯੋ ਗੁਰ ਧਯਾਵਤਿ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਕਰਿ ਮਗ ਜਾਵਤਿ ॥ ੩੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਖਸਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਿਵਰ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਨਿਸਾ ਬਸੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਕੈ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੋ ਚੀਨ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਚਲਿਬੇ ਕਹੁ ਤਯਾਰ ਜਬਿ ਭਏ। ਲੰਮੇ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਸਿਖ ਅਏ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਗੁਰ ਜੀ! ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਭਾਰੀ॥੨॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸਿਖ ਜੋ ਘਰ ਜਾਤੇ। ਤਿਨਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨੀ ਬਾਤੇਂ।–ਸਤਿਗੁਰ ਹੈਂ ਤਿਆਰ ਉਤ ਜਾਨੇ–। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਰਗ ਅਧਿਕ ਪਯਾਨੇ ॥ ੩ ॥ ਸ਼ੁਮਤਿ ਭਏ ਜਹਿ ਗਮਨਯੋਂ ਜਾਈ। ਦਰਸ ਲਾਲਸਾ ਰਿਦੈ ਬਧਾਈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਬ੍ਰਿਧ ਗਨ ਬਾਲ। ਆਵਤਿ ਚਾਲੇ ਸ਼ੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲ॥੪॥ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਹਮ ਕੋ ਪਠਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਦਰਸ ਦੇਹੁ ਗੁਰ ਬਿਰਤਾ ਧਾਰੀ। ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੇ। ਮਗ ਬਿਸਾਲ ਆਏ ਲਖਿ ਲੀਜੇ ॥ ੫ ॥ ਚਲਤਯੋਂ ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਕਯੋਂਹੂ। ਉਤਲਾਵਤਿ ਚਾਲਤਿ ਮਗ ਜਯੋਂਹੂ॥ਸੰਗਤਿ ਥਕਤਿ ਜਾਨਿ ਥਿਰ ਰਹੀਅਹਿ। ਬਿਰਦ ਸਹਾਇਕ ਸੇਵਕ ਲਹੀਅਹਿ' ॥੬॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਦਾਨੀ। ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਿਨੈ ਮਹਾਨੀ।–[2] ਭਏ ਥਕਤਿ ਥਿਰਤਾ ਕਹੁ ਧਾਰੇ। ਦੇਤਿ ਕਾਮਨਾ ਸੰਗਤਿ ਪਯਾਰੇ[3] !–॥ ੭ ॥ ਤਿਹਠਾਂ ਰਾਖਯੋ ਸਿਵਰ ਮੁਕਾਮ।ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਗੁਨ ਗਨ ਧਾਮ। ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈ। ਤ੍ਰਿਖਤਿ ਧੇਨੁ ਜਨੁ ਜਲ ਹਿਤ ਧਾਈ॥੮॥ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ।ਦਰਸਹਿ ਸੰਗਤਬੰਦਨਠਾਨਿ।ਅਨਿਕਉਪਾਇਨ ਕੋਅਰ-ਪਾਵੈਂ।ਹੁਇ ਠਾਢੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਵੈਂ॥੯॥'ਅਮਕੀ ਮੋਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ'। ਕੋ ਕਹਿ'ਕਰੇ ਬਿਘਨ ਗਨ ਦੂਰੀ[4]'।ਕੋ ਕਹਿ'ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਝ ਸੁਤ ਦੀਜੇ'। ਕੋ ਕਹਿ 'ਮਮ ਧਨ ਧਾਮ ਭਰੀਜੇ' ॥ ੧੦ ॥ ਕੋ ਕਹਿ 'ਤਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ

---

[1]ਤੁਰਕ ਦੀ ਪੁਰੀ (ਦਿੱਲੀ) ਵਲ। [2](ਸੰਗਤ ਦੀ ਬਿਨੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝੀ ਸੀ ਇਹ ਸੀ:–) ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪਿਆਰੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਓ!) (ਸੰਗਤ) ਥੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਆਪ) ਠਹਿਰ ਜਾਓ। [4](ਮੇਰੇ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਬਿਦਾਰਹੁ ਕਿ ਕਹਿ ਸੰਤ ਜਨ ਨਿਰਵਾਰਹ ।'। ਅਨਿਕ ਕਾਮਨਾ ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ।ਜਾਚਤਿ ਗੁਰ ਤੇ [1]ਉਰ ਅਹਿਲਾਦਿ।।੧੧।।ਧਰਿਧਰਿਰਿਦੈ ਕਾਮਨਾ ਜੈਸੀ। ਦਰਸਹਿ, ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਹਿ ਤੈਸੀ। ਸੱਤਨਾਮ ਕਹ ਜਾਚਤਿ ਕੋਈ। ਪਦਪੰਕਜ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਰ ਜੋਈ ॥ ੧੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਬਿ ਦੇਖਿ। ਦਾਸਨਿ ਬਾਂਛਤਿ ਦੇਹਿ ਅਸੇਖ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਦੀਨੇ ਸਿਰੁਪਾਇ। ਪਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[1] ਧਰਹਿ ਉਰ ਭਾਇ।।੧੩।।ਸੰਗਤਿ ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ ਸਮੁਦਾਉ। ਸਾਦਰ ਸਭਿ ਕੋ ਰਖਿ ਕਰਿ ਭਾਉ। ਆਪ ਗੁਰ ਪੂਰਬ ਮੁਖ ਕੀਨਾ। ਪਹੁੰਚਨਿ ਹਿਤ ਪੁਰਿ[2] ਮਾਰਗ ਲੀਨਾ ॥ ੧੪ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਗਮਨੇ ਗਏ ਅਗਾਰੀ। ਕੀਨਹੁ ਸਿਵਰ ਨਿਸਾ ਸੁਖ ਭਾਰੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਪਤੇ ਸਭਿ ਹੂੰ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਤਯਾਰ ਤੇ ਤਬਿਹੂੰ ॥ ੧੫ ॥ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਜਗ ਗੁਰ ਕੌ ਬੰਦਹਿ ਜਿਤ ਜਾਈ।ਤਿਸ ਦਿਨ ਪੁਨਹਿ ਸਿੱਖਨ ਕੁਛ ਆਏ। ਬੰਦਤਿ ਪਾਇਨਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ ॥ ੧੬ ॥ 'ਕਾਬਲ ਅਰੁ ਪਸ਼ੌਰ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਦੇਸ਼ਨਿ ਨਰ ਭੀਰ। ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਤਿ ਚਾਹਿ ਉਦਾਰ ॥ ੧੭ ॥ ਲਾਘਵ ਕਰਤਿ ਪੰਥ ਮਹਿ ਆਵਤਿ। ਸੁਨੀ ਤੁਮਾਰੀ ਸੁਧਿ ਉਤ ਜਾਵਤਿ। ਧਾਤੇ ਮਾਰਗ ਚਲਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਟਿਕੋ, ਮਿਲਹਿ ਤੁਮ ਨਾਲਾ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਨਿ ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮੁ। ਲਖਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭਿਰਾਮੁ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਛਨ[3] ਦਰਸ਼ਨ ਦੈਨ। ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ ॥ ੧੯ ॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਗਾਵਹਿ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕਾਈ। ਬਜਹਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਸਤਾਰ ਦੁਤਾਰੇ। ਪਾਇ ਰਾਗ ਧੁਨਿ ਊਚ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਝੂਲਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਝਮਕ ਮਹਾਨ। ਚਵਰ ਢੁਰਾਵਤਿ ਚਾਰੁ ਚੰਦੋਵਾ। ਬਾਜਤਿ ਨੌਬਤ ਨਾਦਤਿ ਹੋਵਾ ॥ ੨੧ ॥ ਅਰਪਨਿ ਲਗੇ ਉਪਾਇਨ ਬਿੰਦ। ਦਰਬ ਚਢਾਯਹੁ ਭਯੋ ਬਿਲੰਦ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੰਤੇ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਕਾਮਨ[4] ਸਗਲ ਕਹੰਤੇ ॥ ੨੨ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕਈ। ਸੰਗਤ ਕਉ ਬਿਦਾਇਗੀ ਦਈ। ਅਪਰ ਕਹੌਂ ਕਹਿੰ ਲਗਿ ਬਿਵਹਾਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਰੁ ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੀ ਕਾਰ ॥ ੨੩ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਇਕ ਦੁਇ

[1]ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ। [2]ਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਦਾ। [3]ਉਡੀਕ। [4]ਕਾਮਨਾ, ਮਨੋਰਥ।

ਦਿਵਸ ਅਗਾਰੀ ਤੁਰੇ।ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਆਏ ਤਿਸ ਥਾਂਏ।ਜਹਿਂ ਪੰਜੋਖਰਾ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਹਾਏ ॥ ੨੪ ॥ ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਆਇ ਕਰਿ ਜਬੈ। ਸਿੱਖ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਬੈ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। 'ਗੁਰ ਜੀ! ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਇਹਾਂ ਮੁਕਾਮ ਕਰੀਜੈ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਨਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।–ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪਹੁਚਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਹਮ ਕੋ ਗਮਨਤਿ ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਧਾਵਹਿਂ। ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਅਕੁਲਾਵਹਿ। ਯਾਂਤੇ ਕੁਛ ਉਪਾਇ ਅਸ ਕੀਜੈ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਨਿ ਕਹਿ ਬਾਕ ਥਿਰੀਜੈ–॥ ੨੭ ॥ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਜੋ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦੂਤ। ਆਯੋ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪੂਤ[1]। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਬੈਸਯੋ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਅਰਦਾਸ ॥੨੮॥ 'ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਤੇ ਜਬਿ ਨਿਕਸਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮੁਕਾਮ ਬਿਤਾਏ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਕਬਿ ਜੈ ਕੇ।ਮਗ ਮਹਿ ਦਿਹੁ ਬਹੁ ਕਾਲ ਬਿਤੇ ਕੈ ॥ ੨੯ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਸਭਿ ਦਰਸ਼ਨ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਧਾਵੈ। ਕਰਹੁ ਉਪਾਉ ਆਪ ਕੋ ਐਸੇ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਦਿਨ ਬਿਤਹਿਂ ਨ ਜੈਸੇ'॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦੀਨਯੋ।'ਇਮ ਹੀ ਕਰਹਿਂ ਜਥਾ ਤੁਮ ਚੀਨਯੋ'। ਉਤਰਯੋ ਹੁਤੋ ਜਹਾਂ ਸਭਿ ਡੇਰਾ। ਤਹਿਂ ਸਿਕਤਾ[2] ਥਲ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਾ ॥੩੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲਿ ਤਿਸ ਥਲ ਬੈਸੇ। ਖੇਲਨਿ ਲਗੇ ਅਪਰ ਸਿਸ ਜੈਸੇ[3]। ਸਹਿਤ ਬਿਭੂਖਨ ਕੋਮਲ ਹਾਥ। ਸ਼ੁਭ ਕੰਚਨ ਕੇ ਹੀਰਨਿ ਸਾਥ ॥ ੩੨ ॥ ਸਿਕਤਾ ਲਗੇ ਸਕੇਲਨਿ ਰਾਸ। ਪਸਰਯੋ ਪਰਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚਹੁੰ ਪਾਸ।ਇਤ ਉਤ ਹਾਥ ਚਲਾਇ ਚਲਾਇ। ਕਰਯੋ ਢੇਰ ਓਰੇ ਤਿਸ ਥਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਰਤਿ। ਇਕ ਸਮ ਕਰਯੋ ਦਾਸ ਗਨ ਹੇਰਤਿ। ਜਾਨਹਿ ਬਾਲਕ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਕੋ ਬੈਠੇ ਕੋ ਖਰੇ ਨਿਹਰਿਹੀ ॥ ੩੪ ॥ ਸਿਕਤਾ ਢੇਰ ਲਾਇ ਗੁਰ ਕਹੈਂ। 'ਜੋ ਸਿਖ ਹਮ ਕੋ ਹੇਰਯੋ ਚਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਥਾਨ ਲਗੋ ਚਲਿ ਆਇ। ਕਰਹਿ ਭਾਵਨਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਲਯਾਇ ਉਪਾਇਨ ਜੋ ਹਮ ਕਾਰਨ। ਅਰਪਹਿ ਇਹਾਂ ਹੋਹਿਂ ਦੁਖ ਟਾਰਨਿ। ਖਰੋ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਵੈ। ਸੋ ਨਰ ਹਮਰੇ ਪਾਸ ਪੁਚਾਵੈ ॥ ੩੬ ॥ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰਹਿ ਇਹਾਂ ਲਗਿ ਆਇ। ਆਗੈ ਧਰਹਿ ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਪਾਇ[4]। ਜੋ ਹਮ

[1]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [2]ਰੇਤ। [3]ਹੋਰਨਾਂ ਬਾਲਕਾਂ ਵਾਂਗ। [4]ਚਰਨ, ਪੈਰ।

ਦਰਸ਼ਨ ਲਾਭ ਬਿਸਾਲੇ। ਇਸ ਥਲ ਦਰਸੇ ਲਹਹਿ ਸੁਖਾਲੇਂ ॥ ੩੭ ॥ ਹਮਰੀ ਆਗਯਾ ਕਉ ਇਮ ਜਾਨੈਂ। ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਨਹਿੰ ਅੱਗ੍ਰ ਪਯਾਨੈਂ। 'ਜਿਮ ਹਮ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਇ। ਤਿਮ ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ' ॥ ੩੮ ॥ ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਖ ਦੈਬੇ ਕਾਰਨ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨਿ। ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤਹਿੰ ਖਰੋ ਕਰਾਇ।ਕੁਛਕ ਸਿੱਖ ਤਿਸ ਥਾਨ ਟਿਕਾਇ ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿ ਸਭਿ ਨਰ ਬਾਨੀ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਕਰਿ ਮੁਕਾਮ ਤਹਿੰ ਰਹੇ। ਕਰਹਿੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੱਖਜਨਿ ਦੁਖ ਦਹੇ ॥ ੪੦ ॥ ਤਬਿ ਸੰਗਤਿ ਗਨ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ। ਦੇਖਤਿ ਸਿਵਰ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ ਦਰਸ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ॥ ੪੧ ॥ ਭਾਉ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰਾ। ਰਾਖਯੋ ਗੁਰ ਮੁਕਾਮ ਨਿਜ ਡੇਰਾ। ਪਾਛਲ ਪਹਿਰ ਲਗਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁੰਦਰ ਥਾਨ ॥ ੪੨ ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਸਿ।ਪੂਰਿ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਪੂਰਬਲੀ ਰੀਤਿ। ਸਕਲਕਰੀ ਹਰਖਾਇ ਸੁ ਚੀਤ ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਗਨ ਭੇਟ ਲੇ ਬਾਂਛਿਤ ਸਿੱਖਜਨਿ ਪਾਇ।ਭਈ ਬਿਦਾ।ਸੰਗਤਿ ਤਹਾਂ।ਚਿਤ ਮਹਿਂ।ਮੋਦ।ਬਢਾਇ॥੪੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਸ਼ੀਂਵਰ ਤੋਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਕਲ ਬਿਤਾਈ ਜਾਮਨੀ ਭਈ ਪੁਨਹਿ ਪਰਭਾਤ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਾਹਤਿ ਪੰਥ ਪ੍ਰਯਾਤ[1] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਜਿ ਪੰਜੋਖਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਸੰਦ।'ਅਟਕਹਿ ਸੰਗਤਿ ਇਹਾਂ ਬਿਲੰਦ।ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਹਿ ਸੌਨ। ਆਗੇ ਗਮਨ ਕਰਹਿ ਨਹਿੰ ਕੌਨ ॥ ੨ ॥ ਇਸ ਥਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਟਿ ਜਾਇ। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਅਹੈ ਰਜਾਇ'। ਇਮ ਸਿੱਖਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਗੁਰ ਚਾਲੇ। ਸ੍ਯੰਦਨ ਪਰ ਆਰੂਢਿ ਸੁਖਾਲੇ ॥ ੩ ॥ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਜਿਸ ਲਾਗੇ। ਗਤਿ ਚੰਚਲ ਜਨੁ ਚਲਿ ਹੈਂ ਭਾਗੇ। ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਅਰੁ ਮਹਾਂ ਮਸੰਦ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸ਼ੁਭਤਿ ਉਤੰਗ ॥੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਛੇ ਲਗਿ ਚਾਲੇ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਗਮਨਹਿਂ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਿਵਰ ਕਰਹਿਂ ਜਾਮਨਿ ਕੋ ਪਾਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੫ ॥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤਹਿਂ ਨਿਸ।

[1] ਰਾਹੇ ਚੱਲਣਾ।

ਗੁਜ਼ਾਰਹਿ । ਭਈ ਪ੍ਰਾਿਤਿ ਪੁਨ ਪੰਥ ਸਮ੍ਹਾਰਹਿੰ[1] । ਗਮਨਹਿੰ ਮਾਰਗ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ । ਏਕ ਨਗਰ ਤਬਿ ਆਇ ਅਗਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਕਰਯੋ ਸਿਵਰ ਤਹਿੰ ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਹੈਂ । ਵਾਹਨ ਪਾਇ ਜ਼ੀਨ ਖਰੇ ਹੈਂ । ਤਹਿੰ ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਬਿਦਯਾ ਘਨੀ।ਬੁੱਧੀ ਬਡ ਹੰਕਾਰ ਸੋਂ ਸਨੀ[2]॥੭॥ਇਕ ਤੋ ਬਿੱਦਯਾ ਕਹੁ ਮਦ ਭਾਰੀ । ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਤਿ ਮਦ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ । ਅਪਨੇ ਸਮ ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿ ਕਾਹੂ । ਜੋ ਸਬਿੱਦਯ ਬਾਦਹਿ ਸੰਗ ਤਾਹੂ[3] ॥ ੮ ॥ ਬਿਜੈ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਮਾਨ ਘਟਾਵਹਿ । ਬਿੱਦਯਾ ਬਲ ਤੇ ਮਦ ਉਪਜਾਵਹਿ।ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸੋ ਤਹਿੰ ਜਾਇ । ਜਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰੋ ਉਤਰਾਇ ॥੯॥ ਇਕ ਸਿਖ ਸੋਂ ਤਬਿ ਬੂਝਨਿ ਲਾਗਾ । 'ਉਤਰਯੋ ਆਨਿ ਕੌਨ ਇਸ ਜਾਗਾ ? । ਕਿਸ ਥਲ ਤੇ ਆਯੋ ਕਿਤ ਜਾਤਿ ? । ਕੌਨ ਨਾਮ ਹੈ ਕਹੁ ਸਭਿ ਬਾਤ ?' ॥ ੧੦ ॥ ਕਹਯੋ ਸਿੱਖ ਨੇ 'ਸਤਿਗੁਰ ਅਹੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਮ ਜਗ ਕਹੈਂ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਤ ਹੈਂ । ਹਰਿ ਅਵਤਰੇ ਸੁਭਤਿ ਸਮ ਚਿਤ ਹੈਂ'॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਸਹਿ ਸਕਯੋ ਨ, ਖੁਨਸਯੋ ਮਾਨੀ । ਮਦ ਸੋਂ ਅੰਧਾ ਬੁੱਧਿ ਹਿਰਾਨੀ[4] ।ਕਹਿ ਦ੍ਵਿਜ 'ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਨੇ । ਧਰ ਅਵਤਰੇ ਸਰਬ ਜਗ ਜਾਨੇ ॥ ੧੨॥ ਤਿਨ ਤੇ ਭੀ ਨਿਜ ਨਾਮ ਬਡੇਰਾ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਖਾਇ ਬਿਖੇਰਾ[5] । ਤਿਨਹੁਂ ਕਰੀ ਗੀਤਾ ਸੁਭ ਗ੍ਰੰਥ । ਜਿਹ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਚਲਹਿੰ ਸੁ ਪੰਥ ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਹ ਸ਼ਲੋਕ ਕੇ ਅਰਥ ਮਹਾਨੇ । ਇਨ ਤੇ ਸੋ ਪਿ ਨ ਜਾਹਿੰ ਬਖਾਨੇ । ਨਾਮ ਧਰਾਵਨਿ ਅਹੈ ਸੁਖੇਨ । ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਨ ਸ਼ੁਭ ਕਿਸ ਮਹਿੰ ਹੈ ਨ ॥ ੧੪ ॥ ਜੇ ਸਾਰਥ ਇਹ ਨਾਮ ਧਰਾਵਹੁ । ਕਰਿ ਗੀਤਾ ਕੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਵਹੁ । ਨਾਂਹਿ ਤ ਕੂਰ ਕਹਨਿ ਇਨ ਕੇਰੋ।ਹਮ ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿੰ ਕਹਿਬੋ ਤੇਰੋ*' ॥੧੫॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਕਹਿ 'ਰਹੁ ਤੂੰ ਖਰੋ।ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਇ ਬੂਝਿਬੋ ਕਰੋਂ । ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਹੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ਭਾਂਤਿ । ਦੇਂ ਉੱਤਰ ਜੋ ਬੂਝਹਿਂ ਬਾਤ' ॥ ੧੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਿੱਖ ਗਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸ । ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ । ਦ੍ਵਿਜ ਕੀ ਕਹਿਵਤ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।'ਖਰੋ ਅਹੈ[6], ਕਿਮ ਕਹੌਂ ਬੁਝਾਈ[7]' ॥ ੧੭॥ ਮੁਸਕਯਾਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਯੋ । 'ਬਿੱਪ੍ਰ ਅਸ਼ਰਧਕ

[1] ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ । [2] ਦੇ ਸਮੇਤ । ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ । [3] ਜੋ (ਬੀ) ਵਿਦਵਾਨ (ਮਿਲੇ) ਤਿਸ ਨਾਲ ਝਗੜਦਾ ਸੀ । [4] ਹਿਰੀ ਗਈ, ਮਾਰੀ ਗਈ । [5] ਢੋਲਾ ਰਖਿਆ ਨੇ । [6] (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਖੜਾ ਹੈ । [7] ਕੀਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਮਝਾਵਾਂ । (ਅ) ਸਮਝਾਓ (ਉਸ ਨੂੰ) ਕੀ ਕਹਾਂ ? *ਪਾ:—ਕਹਿ ਬਹੁਤੇਰੋ ।

ਸੋ ਹਮ ਲਹਨੋ। ਚਹਿਤ ਜਿ ਉੱਤਰ ਦੈਬੋ ਤਾਂਹੀ। ਕਰਹੁ ਹਕਾਰਨਿ ਹਮਾਰੇ ਪਾਹੀ ॥ ੧੮ ॥ ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਹਿ ਤਿਮ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ। ਤਰਕਤਿ ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਕੀ ਨਜਾਂਈਂ। ਬੁੱਧਿ ਬਿਲੋਚਨ ਨਿਰਮਲ ਚਾਰੁ।ਹੋਤਿ ਮੋਤੀਆ ਦੂਖ ਹੰਕਾਰ[1] ॥ ੧੯ ॥ ਅਪਨਿ ਆਪ ਕੋ ਲਖਨਿ ਬਿਸਾਲ। ਇਹੀ ਅੰਧ ਹੋਵਨਿ ਸਭਿ ਕਾਲ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਆਵਹਿ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਮਗ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਨਿ ਸੁ ਦੂਰ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੦ ॥ ਇਹ ਦੁਖ ਹਤਨਿ[2], ਬੈਦ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈਂ। ਔਖਧਿ ਬਾਕ ਬਸਾਇ ਜਿ ਉਰ ਹੈ[3]।ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਤਿ ਉਰ* ਬਿੱਦਯਾ ਮਦ ਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਅਧਿਕ ਅੰਧ ਦੁਇ ਗਦ ਹੈ[4]॥੨੧॥ਸੋ ਇਸ ਕੋ ਦੁਖ ਹਤਹਿ[5], ਬੁਲਾਵਹੁ। ਸਿਖ ਉਪਕਾਰ ਕਰਤਿ, ਬਿਦਤਾਵਹੁ[6]'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੋਂ ਭਾਖਾ। 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਲਹੁ ਬੂਝਿ ਅਭਿਲਾਖਾ॥੨੨॥ ਸਭਿ ਤੁਝ ਕਾਂਹਬੋ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਚੌਂਪ ਕਰਿ ਚਾਲ। ਸੰਸੈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਿਚਾਰਿ ਬਿਸਾਲ॥੨੩॥ ਗਰਬਤਿ ਬੈਠਯੋ ਜਾਇ ਨਜੀਕਾ। ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ।'ਕਹੁ ਦਿਜਬਰ! [7]ਕਹਾ ਬੂਝਨੋ ਚਹੈਂ। ਬਿਦਤ ਬਤਾਵਹੁ ਜਿਮ ਚਿਤ ਅਹੈ' ॥ ੨੪ ॥ ਦਿਜ ਤਬਿ ਕਹਯੋ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ। ਰਿਦੇ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਉਦਾਰ। ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਮਯ ਗੀਤਾ ਕੀਨਸਿ।ਜਿਹ ਪਠਿ ਸੁਨਿਕੈ ਲੇ ਸਭਿ ਚੀਨਸਿ॥ ੨੫॥ਤਿਨ ਨਾਮਨਿ ਤੇ ਤੁਮ ਅਧਿਕਾਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਮ ਰਖਵਾਯੋ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਤ ਅਹੋ। ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਅਪਨੋ ਜਗ ਲਹੋ ॥ ੨੬ ॥ ਗੀਤਾ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਹੁ ਮੇਰੇ। ਉੱਤਰ ਦਿਹੁ, ਤੁਮ ਸੁਨੇ ਬਡੇਰੇ'। ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਨਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਅਰਥ ਕਰਹੁ ਜੇ ਲੋਵੈਂ ਚੀਨ ॥ ੨੭ ॥ ਸਾਰਥ ਜਾਨੋਂ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰੋ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਨੀਕੇ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੋਂ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਨਤਿ ਬਚ ਕਹਯੋ। 'ਬਾਦੀ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਤਿ ਕੋ ਲਹਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਜੋ ਕੀਰ ਹਮ ਤੁਝਿ ਅਰਥ ਸੁਨਾਵਹਿਂ। ਤਊ ਕਲਪਨਾ ਆਨਿਕ ਉਠਾਵਹਿਂ। ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਇਹ, ਭਾਗ ਬਲੀ ਹੈ। ਕਿਨਹੂੰ ਪਢਾਇ ਭਾਂਤਿ ਭਲੀ ਹੈ॥੨੯॥

[1](ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ) ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਵਿਚ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [3]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਬਚਨ ਵਸਾਵਣੇ ਹਨ ਇਹ ਦਵਾਈ ਹੈ। [4]ਦੋ ਰੋਗ ਹਨ (ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਮਦ)। [5]ਨਾਸ਼ ਕਰੀਏ। [6](ਤੁਸੀਂ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਿਖ (ਸਦਾ) ਉਪਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਜਾਓ ਲਿਆਓ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰੀਏ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਬੀ ਉਪਕਾਰ ਹੋਵੇ)। [7]ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਲੋੜੀਦੇ ਹੋ। *ਪਾ:-ਮਦ।

॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠੀ ਹੁਇ ਗੀ ਕਿਸ ਪਾਸਾ।ਇਮ ਜਾਨਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਹੁਇ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ। ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਰ ਇਮ ਕੀਜੈ। ਆਪ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਪਿਖੀਜੈ ॥ ੩੦ ॥ ਜੋ ਅਪਠਤਿ ਹੁਇ ਮੂਢ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਹ ਬੁਲਾਇ ਆਨਹੁ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਸੋ ਉੱਤਰ ਦੇ ਹੈ ਤੁਝ ਚਾਹਤਿ।-ਜਿਨ ਬੂਝਨਿ ਹਿਤ ਨੀਤ ਉਮਾਹਤਿ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਰਸੀਲਾ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਭਯੋ ਮਦ ਤੇ ਕੁਛ ਢੀਲਾ। ਗਯੋ ਨਗਰ ਮਹਿ ਧੀਵਰ[1] ਹੇਰਾ। ਘਰ ਘਰ ਨਿਤ ਜਲ ਢੋਇ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਬੋਲਿਬ ਨਹਿਂ ਜਾਨੈ। ਪੇਟ ਭਰਨਿ ਲੈ ਕਾਰਜ ਠਾਨੈ। ਕਾਰੋ ਬਰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਫਾਰੇ[2]। ਜਿਨ ਪਢਤੇ ਨਰ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਆਪ ਪਢਨਿ ਤੌ ਜਾਨਹਿ ਕਹਾਂ। ਬਹੁ ਕੁਰੂਪ ਮਤਿ ਮੂਰਖ ਮਹਾਂ। ਤਿਹ ਗਹਿ ਬਾਂਹ ਗਯੋ ਸਮੁਝਾਈ।'ਇਕ ਕਾਰਜ ਮੇਰੋ ਕਰਿ ਆਈ ॥ ੩੪ ॥ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰਿਕ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਆਵਹੁ। ਅਪਨੋ ਕਾਜ ਕਰਨਿ ਲਗਿ ਜਾਵਹੁ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸੰਗ ਲਿਯੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਤਿਹ ਬਿਠਾਇ ਬੈਸਨੋ ਕਰਿ ਚਾਉ। ਬਿਸਮਤਿ ਚਾਹਤਿ ਪਿਖਨਿ ਪ੍ਰਭਾਉ। ਚਿਤਵਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਰਿਦੇ ਬਡ ਗਾਢੇ। -ਇਹ ਧੀਵਰ ਕੀ ਬੁਧਿ ਕਿਮ ਬਾਢੇ-॥ ੩੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਾਨਿ ਮਨ ਕੇਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਧੀਵਰ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰੀ। ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਨੋਰਥ ਜਿਮ ਉਰ ਠਾਨਾ ॥ ੩੭॥ ਸੋ ਤੈਂ ਬਝਨਿ ਕਰਿ ਕੇ ਅਬਿ ਹੂੰ। ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਉੱਤਰ ਦਿਹੁ ਸਭਿ ਹੂੰ। ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਿ ਨੀਕੇ ਯਾਂਕੋ। ਸੁਧੇ ਹੋਇ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਜਾਂਕੋ[3]" ॥ ੩੮ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗਯ[4] ਧੀਵਰ[5] ਬਨਯੋ ਸੁਰਬਾਨੀ[6] ਕਹਿ ਤਾਹਿ।'ਕਸਮਿਨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬ੍ਰਿਤਿ ਦਿਜ! ਕਹੁ ਪੂਰਬ ਮੁਝ ਪਾਹਿ" ॥ ੩੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਰ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। ਜਨੁ ਸਬਿੱਦਜਨ[7] ਹੈ ਬੁੱਧਿ ਮਹਾਨੀ। ਸ਼ੰਕਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਨ ਜੇਈ। ਕਰਹਿ ਆਪ ਪੁਨ ਉੱਤਰ ਦੇਈ ॥੪੦॥ ਸ਼ੰਕਾ ਦਸਕ ਹਤੀ ਦਿਜ ਮਨ ਮੈਂ। ਤਿਨ ਬੀਸਕ ਭਾਖੀ ਤਿਹ ਛਿਨ ਮੈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੁਭਟ ਸਭਿ ਜੇਵਤਿ।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਬਿਸਮਤਿ ਚਿਤ ਹੋਵਤਿ ॥ ੪੧ ॥-ਇਹ ਬਡ ਪਠਤਿ ਬੇਦ ਕੀ ਬਾਤ। ਤਨ ਮਲੀਨ ਕੋ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤ[8]। ਨਹਿ ਦਿਜਬਰ ਕੋ

[1]ਧੀਵਰ। [2]ਪਾਟੇ ਹੋਏ। [3]ਟੋਕਾ। [4]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਾਣਨਹਾਰਾ। [5]ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ। [6]ਕਿਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ ? ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹੁ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਪਹਿਲੋਂ। [7]ਵਿਦਵਾਨ। [8]ਨੀਚ।

ਬੋਲਨਿ ਵਿਧੋ। ਸੁਨਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭੂਸ਼ਨਿ ਭਯੋ ॥੪੨॥ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਭੀ ਕਛੁ ਉਚਾਰਾ। ਬਿੱਦਨਾ ਮਦ ਜਿਸ ਬਡੋ ਅਫਾਰਾ°। ਜਾਗੇ ਪੂਰਬ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਭਯੋ ਨੰਮ੍ਰਿ ਮਨ ਤੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੪੩॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਪਰਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਕਰੀ ਡੰਡੌਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਬੋਲਯੋ 'ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਅਨੂਪ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਰੂਪ ॥ ੪੪ ॥ ਭੇਦ ਨ ਫੁਰਤਿ ਮੋਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਵਹੀ ਜੋਤਿ ਤੁਮ ਹੋ ਅਨ ਨਾਂਹੀ°। ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੇ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰਹੁ। ਧਾਰਹੁ ਕਰੁਨਾ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ' ॥੪੫॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਨੂਪਾ 'ਉੱਤਮ ਜਾਤੀ ਤੁਮ ਦਿਜ ਰੂਪ। ਪੁਨ ਸਬਿੱਦਯ ਕਰੋਂ ਅਨੁਚਿਤ ਠਾਨਹੁ। ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਮਨ ਮਾਨਹੁ' ॥ ੪੬ ॥ ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਨੇ ਗਰ ਸੂਤ ਉਤਾਰਾ"*। 'ਮੈਂ ਭਾ ਸਿੱਖਯ ਰਾਵਰੇ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਨਹੀਂ ਜਾਤਿ ਕੋ ਮਦ ਮੁਝ ਰਹਯੋ। ਇਕ ਆਸਰੋ ਤੁਮਰੋ ਗਹਯੋ' ॥ ੪੭ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਨੇ ਬਰਜਯੋ 'ਤਿਮ ਰਹੀਅਹਿ†। ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਯਨਾਮ ਗਤਿ ਚਹੀਅਹਿ'। ਨਹਿ ਦਿਜ ਮਾਨੇ ਬਾਰੰਬਾਰੀ। ਕਹੈ 'ਗਹੀ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੪੯ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ। ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਭਯੋ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਪਰਮਾਰਥ ਮਗ ਨਦਰੀ ਆਯੋ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮ ਕੌ ਲਖਿ ਪਾਯੋ ॥ ੪੯ ॥

°ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਗਲੇ ਤੋਂ ਜਨੇਊ ਲਾਹ ਸੁੱਟਿਆ। *ਪਾ:-ਪੁਨਿ ਉਚ ਉਚਾਰਾ।

†ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਗਲੇ ਤੋਂ ਸੂਤ ਉਤਾਰਨਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨੇਊ ਬਾਬਤ ਆਸਾ ਵਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਕਥਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦਾ ਸਿਸਕਾਰ 'ਗੁਰ ਦੀਖਜਤ' ਹੋਣਾ ਸੀ, ਗੁਰਵਾਕ ਬੀ ਹੈ 'ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੈ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ' ॥ ਇਸ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਜਨਮ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਜਨੇਊ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦ੍ਵਿਜ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦਾ ਉਤਾਰਨਾ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਸੀ ਜਾ ਨਹੀਂ ਖੋਜ ਤਲਬ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਧਾਰਨ ਦੀ ਆਵੱਸ਼ਕਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛੋਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਦੀਖਜਤ ਹੋਣਾ ਇਹੋ ਦ੍ਵਿਜ ਹੋਣਾ ਸੀ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ। ਨਾਕਿ ਇਸ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੰਞੂ ਉਤਾਰਦੇ ਸਨ, ਸਿੱਖ ਉਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ੁਲਮ ਰਵਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਤੁਰਕ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਨਾਂਹੀ ਇਸ ਦੇ ਏਹ ਅਰਥ ਸਨ ਕਿ ਜੰਞੂ ਪਹਿਨਣਾ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਦਾ ਇਹੋ ਭਾਵ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਦੀਖਜਤ ਹੋਣਾ, ਦ੍ਵਿਜ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਅਸੂਲ ਸਮਝ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਜਨੇਊ ਵਾਧੂ ਤੇ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਦੀਖਜਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਿਖ ਬਣ ਗਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਦਿਸਰ ਤੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਆਠਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯, [ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਬਿ ਡੇਰੇ ਤੇ ਵਹਿਰ ਭਾ ਧੀਵਰ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਾਂਹਿ। ਪੂਰਬ ਸਮ ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਬਨਯੋ ਗਯਾਤਾ ਕਛੂ ਨ ਤਾਂਹਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਜਾਨਿ ਦਿਜ ਸੋਊ ਜਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਗਯਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਊ। ਸਿੱਖਯ ਬਨਯੋ ਨਿਜ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਾ। ਹ੍ਵੈ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਜਗ ਫਿਰਯੋ ਸੁਖਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਿਸਾ ਤਹਿਂ ਬਸਿ ਕੈ। ਪ੍ਰਾਤੀ ਭਏ ਤਯਾਰ ਕਟ ਕਸਿ ਕੈ। ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਮਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਪਾਛੈ ਸੈਨਾ ਸਕਲ ਪਯਾਨੇ ॥ ੩॥ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕारਤਿ ਅਗਵਾਏ। ਹੈ ਤਿ ਜਾਤਿ ਨਕੀਬ ਸੁਹਾਏ। ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਆਰੂਢਿ ਗੁਰ ਚਾਲੇ। ਦੁ ਦਿਸ਼ਿ ਢੋਰਤਿ ਚਮਰ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੪ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ ਸੋਹਤਿ ਹਾਥ ਛਰੀ ਫੇਰਤਿ ਮਨ ਮੋਹਤਿ।ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਹੇਰਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬਾ ਕ੍ਰ ਰੂਪ ਹੋਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਗਿ ਚਲਿਬੇ ਰਹਯੋ। ਧਿਪ ਦੂਤ ਆਨਿ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਲਿਖ ਸੁਧਿ ਮੈਂ ਅਬਿ ਪਠੌਂ ਅਗਾਰੀ। ਹਿ ਨ੍ਰਿਪਤ, ਹ੍ਵੈ ਹਰਖਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੬॥ ਰਾਵਰ ਕੇ ਆਵਹਿ ਅਗੁਵਾਈ ਦਰ ਰਾਖਹਿ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। ਬਡ ਸਮਾਜ ਸੋਂ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ। ਦ ਹਿਂ ਤੁਮ ਕੋ ਸਿੱਖਯ ਅਸ਼ੇਸ਼ਹਿਂ' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬਚ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਮਤ ਹਮਰੋ ਜਿਮ ਤੁਮ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਤੈਸੇ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਤੁਮ ਭਾਖੋ। ਪੁਨ ਪੂਰਨ ਕੋ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖੋਂ॥੮॥ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਜੈਸੇ। ਉਚਿਤ ਕਰਨਿ ਕੋ ਤੁਮ ਹੋ ਤੈਸੇ। ਆਪ ਜਾਇ ਸਮੁਝਾਵਹੁ ਰਾਜਾ। ਹਮ ਾਵਤਿ ਲੇ ਮਿਲਹੁ ਸਮਾਜਾ ॥੯॥ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ। ਮੁੱਖਯ ਮਸੰਦ ਮਿਲਹਿਂ ਸਭਿ ਆਈ'। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਸੁ ਜਬਿ ਦੀਨਸਿ। ਦੂਤ ਤਯਾਰ ਹ੍ਵੈ ਚਲਿਬੋ ਕੀਨਸਿ ॥ ੧੦॥ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲ ਉਲੰਘਿ ਉਤਾਲ। ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨੰਦ ਨਾਲ। ਜਾਇ ਮਿਲਯੋ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ। ਸਕਲ ਹਕੀਕਤ ਕਥਤਿ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੧ ॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਸੁਨਿ ਮੇਰੀ ਬਾਤ। ਰਾਵਰਿ ਭਾਗ ਮਹਦ ਬੱਖਯਾਤ। ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਪੂਰਬ ਪਤੀਆਯੋ। ਅਬ ਬਨ ਕਾਰਜ ਭੀ ਬਨਿ ਜਾਯੋ ॥ ੧੨॥ ਇਤ ਆਵਨਿ ਕੋ ਜਿਨਹੁੰ ਨ ਆਸ਼ੇ। ਕਿਮਹੁੰ ਨ ਮਾਨਹਿਂ, ਕਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ*। ਸੋ ਤੁਮ ਨਾਮ ਸੁਨਤਿ ਚਲਿਆਇ। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਜੋ ਹੋਤਿ

*ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਆਂ ਬੀ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦੇ।

ਸਹਾਏ॥੧੩॥ਨਹਿ ਆਵਨਿ ਕਹੁ ਕਾਰਨ ਭਾਰੀ। ਸੁਨਹ ਆਪ ਮੈਂ ਕਰਹੁ ਉਦਾਰੀ ।-ਨਹਿ ਮਲੇਛ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਨਾ। ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਅਪਨੋ ਨਹਿ ਦੇਨਾ-॥੧੪॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀਓ ਪ੍ਰਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਦੇਹਿ ਅੰਤ ਲੌ ਸੋ ਨਿਬਹਾਇ। ਗਾਦੀ ਬੈਠਿ ਇਨਹੁ ਪ੍ਰਨ ਕੀਨਾ। ਪਿਤ ਸਮ ਚਹੈਂ ਨ੍ਰਿਬਾਹ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੧੫॥ ਕਿਮਹੂੰ ਕਰਤਿ ਇਤ ਆਵਤਿ ਨਾਂਹੀ¹। ਜਾਇ ਪਰੈਂਬਤਿ ਜੰਗਲ ਮਾਂਹੀ।ਮੈਂ ਭ੍ਰਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਮ:-ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਤਿ ਨਿਸ ਛੇਮ ॥ ੧੬ ॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਪੁਰਹੁ ਪੈਜ ਮੈਂ ਸਕਾ ਬਖਾਨੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਸਭਿ ਮੈਂ ਕਰਿ ਆਯਹੁ²। ਦੀਨਬੰਧੁ ਤੁਮ ਬਿਰਦ ਸਦਾਯਹੁ ॥੧੭॥ ਏਕ ਵਾਰ ਪੁਰਿ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਪੁਨ ਚਿਤ ਚਾਹ ਤਥਾ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਮਿਲਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਰਾਵਰਿ ਮਰਜ਼ੀ। ਹਮ ਨਹਿ ਕਹੈਂ ਬਹੁਰ ਕੁਛ ਅਰਜ਼ੀ-॥ ੧੮ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤਜਿ ਦੀਨਸਿ ਗਿਨਤੀ।ਦਾਸ ਸਮਾਨ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਜਿਨ ਵਿਗ ਨਿਤ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਮੁਦਾਏ³ ॥ ੧੯ ॥ ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਹਜ਼ਾਰਨਿ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਆਨਹਿ ਉਪਹਾਰਨਿ। ਦਰਬ ਪਦਾਰਥ ਕੋਰ ਅਬਾਰ। ਅਰਪਹਿ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸਿਰ ਧਾਰਿ ॥ ੨੦॥ ਚਹੂੰ ਕੂੰਟ ਕੇ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼।ਮਾਨਹਿ ਜਿਨ ਕੋ ਲਖਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸਭਿ ਕੀ ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ। ਬਾਲਿਕ ਮੂਰਤਿ ਮਾਧੁਰ ਰੂਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਗੁਨ ਤਿਨ ਕੇਰੇ। ਸ਼ਬਦ ਸਿੰਧੁ ਲਘੁ ਗੁਨੀ ਬਡੇਰੇ⁴।ਬਡੇ ਭਾਗ ਰਾਵਰ ਕੇ ਭਏ। ਆਇ ਜਿਸੀ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਏ ॥੨੨॥ ਰਹਹੁ ਸਦਾ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਬਿਪ੍ਰ ਹੋਹੁ ਨ, ਬਨਿ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਰਾਮਰਾਇ ਸਮ ਤਾਲ⁵।ਸੋ ਅਸ਼-ਮਬ ਕੇ ਸਿੰਧੁ ਬਿਸਾਲ⁶॥੨੩॥ਲਖਿ ਪਰੈਤਿ⁷ ਧੀਰਜ ਸਮ ਧਰਨੀ। ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਜਿਨਹੁ ਕੀ ਕਰਨੀ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਅਗਵਾਊ ਚਲੀਏ। ਸਾਦਰ ਦੇ ਉਪਹਾਰਨਿ ਮਿਲੀਏ॥੨੪॥ਰਹਹੁ ਨੇਮ੍ਰਿ ਬਾਂਛਤਿ ਚਿਤ ਲੀਜਹਿ। ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਸੇਵਾ ਕੀਜਹਿ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। ਸੰਗਤਿ

¹ਕਿਸੇ (ਜਤਨ ਦੇ) ਕੀਤਿਆਂ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਆਵਣਾ ਸੀ। ²ਮੈਂ ਸਭ (ਬਾਤ) ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ³ਭਾਵ, ਸਾਰੀ (ਸੰਗਤ)। ⁴(ਜੇ) ਕਹਾਂ ਕਿ ਓਹ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ) ਘਟ ('ਗੁਣਾਂ ਦੇ) ਸਮੁੰਦਰ' ਬੀ ਛੋਟਾ ਹੈ (ਓਹ) ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਵਡੇ ਗੁਣੀ ਹਨ। ⁵ਸਰੋਵਰ ਤੁੱਲ ਹੈ। ⁶ਆਸਮਾਨ ਸਮਾਨ। ⁷ਜਾਪਿਆਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ।

ਮਿਲੀ ਜਥਾਂ¹ ਮਗ ਆਈ ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਸਨਿ ਰਾਜਾ ਹਰਖਤਿ ਭਇਊ। ਬੰਦਹਿ ਮਨ ਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਲਇਊ। ਖਿਰਯੋ ਕਮਲ ਸਮ ਬਦਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਯੋ ਸਮਾਜ ਤਯਾਰ ਤਤਕਾਲਾ ॥੨੬॥ ਭਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਢਿ ਚਲਯੋ ਅਗਾਊ। ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਪਿਖਨਿ ਕਉ ਚਾਊ। ਅਧਿਕ ਸੈਨ ਚਢਿ ਚਲੀ ਪਿਛਾਰੀ। ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਦ੍ਵੈ ਕੋਸ ਅਗਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਨਗਨ ਚਰਨ ਕਰਿ ਤਜਿ ਅਸਵਾਰੀ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਿਵਕਾ ਤਬਹਿ ਥੰਭਾਈ। ਬੂਝੀ ਸਕਲ ਕੁਸ਼ਲ ਨ੍ਰਿਪ ਤਾਂਈ ॥੨੮॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸਕਲ ਉਚਾਰੀ। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਚਢਿ ਅਸਵਾਰੀ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨਤਿ ਪੁਰਿ ਓਰਾ। ਪਿਖਤਿ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਥੋਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਮਹਿੰਦ ਲੇ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਮਿਲੇ ਆਇ ਦੇ ਦੇ ਉਪਹਾਰੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਸਮੋਧ² ਕਰਿ ਨੀਕੋ। ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪੁਰਿ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ॥੩੦॥ ਜੈਸਿੰਘਪੁਰਾ* ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਥਾਨ। ਜੈਸਿੰਘ ਲੇ ਤਹਿਂ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਬੀਥੀ ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਹੈਂ। ਤਿਸ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਨਰ ਹੋਤਿ ਖਲੇ ਹੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਅਰੁ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿ। ਦੇਖਿ ਪਰਸਪਰ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਹਿ। 'ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਪ੍ਰਥਮਾਏ³। ਤਿਨ ਕੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਏ ਅਬਿ ਆਏ ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਇਸਥਿਤ ਏਹੀ। ਅਜ਼ਮਤ ਧਰਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੇਹੀ। ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਬੁੱਧਿ ਗੰਭੀਰ। ਧੀਰਨ ਧੀਰ ਸੁ ਪੀਰਨਿ ਪੀਰ' ॥ ੩੩ ॥ ਗਰੀ ਬਜ਼ਾਰਨਿ ਮਹਿ ਚਲਿ† ਜਾਤੇ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਨਰ ਬੋਲਤਿ ਜਾਤੇ। ਬਡੀ ਭੀਰ ਜੁਤਿ ਚਮਰ ਢੁਰਾਵਤਿ। ਮੰਦਮੰਦ ਸਿਵਕਾ ਗਮਨਾਵਤਿ ॥੩੪॥ ਗਮਨਤਿ ਜਬਿ ਡੇਰਾ ਨਿਕਟਾਯਹੁ। ਜੈ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਆਯਹੁ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰ

¹ਜਿਵੇਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਈ ਸੰਗਤ ਮਿਲੀ ਸੀ। ²ਉਪਦੇਸ਼। ³ਪਹਿਲੋਂ ਆਏ ਸੇ।

*ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਏਥੇ ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਾਗ ਸੀ, ਵਿਚ ਬੰਗਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਥਾਂ ਜਾਣਕੇ ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਤਾਰਾ ਉਥੇ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਬਾਗ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਸ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੇ ਬਸਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੈ ਸਿੰਘ ਪੁਰਾ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਬਸਤੀ ਵਿਸਰਜਨ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ 'ਜੈ ਸਿੰਘ ਰੋਡ' ਇਕ ਸੜਕ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਇਹ ਬਸਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਲਰਕਾਂ ਦੇ ਕੁਛ ਕੁਆਰਟਰ ਇਸੇ ਬਸਤੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਬਣੇ ਹਨ।

†ਪਾ:—ਚਲ।

ਉਤਾਰੇ । ਚਲਸੋ ਸੰਗ ਲੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਮੰਦਰ ਸੁਖਦ ਖਸ਼ਟ ਰਿਤੁ ਮਹੀਆ । ਚਾਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ ਤਹੀਆ । ਆਸਤਰਨ ਬਡ ਬਿਸਦ ਬਿਛਾਵਾ । ਰੁਚਿਰ ਚੰਦੋਵਾ ਬੰਧਿ ਤਨਾਵਾ ॥ ੩੬ ॥ ਸਾਦਰ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਬੈਠਾਰੇ । ਨਿਕਟਿ ਸਥਿਤ ਭਾ ਬੰਦਨ ਧਾਰੇ । ਹਰਖ ਕਰਨਿ ਕਹੁ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ । ਰੁਚਿਰ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਾਹਿਂ ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕਹਯੋ ਮਸੰਦ । ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਇਕਠੀ ਬ੍ਰਿੰਦ । 'ਸਫਲ ਬਿਲੋਚਨ ਕਰਿਹਹੁ ਕਾਲੀ[1] । ਇਮ ਮਰਜ਼ੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਸਾਲੀ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਪੁਰਿ ਕੇ ਸਿਖ ਜੋਈ । ਕਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਤੋਈ । ਆਪ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ । 'ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਫੇਰ ਸਕਾਰੇ' ॥ ੩੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਨਿਵਾਸ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਿ ਹਰਖਯੋ ਜੈ ਸਿੰਘ ਰਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰੇ । ਕਰੀ ਜਾਮਨੀ ਸੈਨ ਸੁਖਾਰੇ । ਉਠਤਿ ਭਏ ਪੁਨ ਬਡੀ ਸਕਾਰੇ[2]।ਸਕਲਸੌਚ ਜੁਤਿ ਮੱਜਤਿਬਾਰੇ॥੨॥ਜੈਪੁਰ ਨਾਥ ਸੁ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਏ। ਚਹਿਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਖ਼ਬਰ ਬਤਾਏ । ਪ੍ਰਥਮ ਆਇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ । ਪਦ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਮਹੀਪ॥੩॥ 'ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਮੈਂ ਚਾਹਤਿ ਜਾਯੋ । ਨਮੋ ਹੇਤੁ ਰਾਵਰ ਕੇ ਆਯੋ । ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਸੁਧਿ ਕਹਿ ਦੈਹੌਂ । ਨੌਮ੍ਰੀ-ਭੂਤ ਭਲੇ ਤਿਸ ਕੈਹੌਂ' ॥੪॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਕਹਯੋ ਬੁਝਾਈ।'ਹਮਰੋ ਮੇਲ ਨ ਬਨਹਿ ਕਦਾਈ । ਇਮ ਕਹਿਬੋ ਸੁਨਿਬੋ ਤੁਮ ਕਰਨਾ।ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੰਗ ਬਨਹਿ ਨ ਅਰਨਾ[3] । ੫ ॥ ਤੋਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਹਮ ਚਲਿ ਆਏ । –[4]ਕਰਨੋ ਪੂਨ ਕੋ–ਦੂਤ ਸੁਨਾਏ।–ਸ਼ਾਹੁਸਮੀਪ ਰਾਖਿਯੋ ਪਤਿ ਕੋ । ਚਲਿ ਇਕ ਬਾਰ ਕੀਜੀਏ ਹਿਤ ਕੋ[4]–॥੬॥ਇੱਤਜਥਦਿਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਵ ਆਸ਼ੇ। ਮਿਲੇ ਆਇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਿਯਾਸੈ[5] । ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਿਮਹੁੰ ਨ ਆਵਨ ਹੋਇ। ਕਰਿਓ ਪੂਨ ਹਮ ਪੁਰਹਿੰ ਸੋਇ ॥ ੭ ॥ ਤੁਰਕ ਦਰਸ ਲੈਨੋ ਨਹਿਂ ਦੇਨਾ। ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਜਾਨਹੁ ਕਬਹੁੰ ਚਲੈ ਨਾ।ਨਿਜ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹਮ ਨੇ ਕਹਿ ਦੀਨਸਿ

[1]ਕਲ ਨੂੰ । [2]ਵਡੀ ਸਵੇਰੇ । [3]ਵਾਹ ਪੈਣਾ। [4](ਤੇਰੀ ਵਲੋਂ)ਦੂਤ ਨੇ(ਸਾਨੂੰ)ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ,ਕਿ ਪੂਰ (ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ) ਕਰਨਾ, (ਪਰ) ਇਕ ਵਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਪਤ ਰਖਾ ਦਿਓ, ਤੇ ਹਿਤ ਕਰਕੇ ਚਲ ਚਲੋ । [5]ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਕਰਕੇ ।

। ਤੂੰ ਬੁਧਿਵਾਨ ਲੇਹੁ ਮਨਿ ਚੀਨਸਿ' ॥ ੯ ॥ ਇਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮਤਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਸੋਚਤਿ ਜੈਸਿੰਘ ਰਾਵ ਘਨੇਰਾ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਯੋ॥੯॥ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਹਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਮੋ ਸੰਗ ਰਾਵਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਲਯਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕਉ ਦਰਸ ਕਰਾਵਹੁ ॥ ੧੦ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਧਨੀ ਬਡੇਰੇ। ਉਤਰੇ ਆਇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਮੇਰੇ।ਆਗੇ ਮਰਜ਼ੀ ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ ਜੈਸੀ। ਕਰਿਬੇ ਬਿਖੇ ਆਇ ਹੈ ਤੈਸੀ ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਮੈਂ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕਹਯੋ। ਤਿਮ ਪੂਰਨ ਭਾ ਆਨੰਦ ਲਹਯੋ'।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਇਕ ਉਮਰਾਵ।ਦੇ ਕੁਛ ਦਰਬ ਪਠਯੋ ਤਿਸ ਥਾਂਵ ॥੧੨॥ 'ਜ਼ਾਫਤ ਦੇਹੁ ਬੰਦਗੀ ਕਰਿਕੇ। ਬਹੁਰੋ ਬੂਝਯੋ ਬਿਨੈ ਉਚਰਿਕੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨਿ ਕਰਿਬੋ ਕਬੈ। ਮਿਲਨਿ ਹੋਹਿ ਤੁਮ ਭਾਖਹੁ ਜਬੈ' ॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਗਯੋ।ਅੰਤਰ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਵਤਿ ਭਯੋ।'ਪਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਅਪਨਿ ਮੁਸਾਹਬ। ਆਯੋ ਚਹਤਿ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ' ॥੧੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਨਯੋ ਜਬਿ ਆਵਾ।ਆਗੇ ਅਪਨਿ ਕਨਾਤ ਤਨਾਵਾ। ਸੁਭਟਨਿ ਗਨ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਵਹਿਰ ਕਨਾਤ ਸੁ ਦਿਯੋ ਬਿਠਾਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਮਹਾਂ ਮਸੰਦ ਮੇਵਰੇ ਖਰੇ। ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸਨਿ ਕਰੇ।ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੇ ਸਿਖ ਸਭਿ ਆਵੈਂ।ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਭੇਟਨਿ ਅਰਪਾਵੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਪਢਹਿਂ ਰਬਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਸ-ਰਾਗ। ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਜਿਨ ਬਡਭਾਗ। ਚਵਰਦਾਰ ਲੇ ਚਵਰ ਢੁਰਾਵਤਿ। ਸਿਖ ਦਰਸਹਿਂ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਵਤਿ॥੧੭॥ਤਿਹ ਛਿਨ ਅੰਤਰ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ।ਪਠਯੋ ਮੁਸਾਹਿਬ ਜੋ ਤੁਰਕੇਸ਼ਾ। ਸ਼ੁਭਤ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਬੈਠਾਰਾ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਨਿ ਮੁਖਹੁਂ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਅਪਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਦਰਬ ਪੁਚਾਯਹੁ ਧਰਯੋ ਅਗਾਰੀ। 'ਇਹ ਜ਼ਾਫਤ ਹਿਤ ਤੁਮ ਕਉ ਦੀਨਾ। ਅਰ ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਦਰਸ਼ਨ ਲੀਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜ਼ਾਇ। ਤਯੋਂ ਮੈ ਕਹੌਂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਜਾਇ'। ਬਿਤ ਕਨਾਤ ਕੇ ਅੰਤਰ ਅਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਸੁਨਿ ਕਹੇ ॥ ੨੦ ॥ 'ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਹਮਰੋ ਸਭਿ ਲਾਇਕ। ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਤਿਮ ਅਜ਼ਮਤ ਦਾਇਕ।ਸੋ ਨਿਤ ਪਹੁੰਚਤਿ ਹੈ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ। ਜਿਮ ਬੂਝਤਿ ਉੱਤਰ ਦੇ ਪਾਹੂ ॥ ੨੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਬਰਤਹਿਂ ਹੁਕਮ ਬਿਚਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ।

ਭਲੋ ਹੋਨਿ ਹਿਤ ਸੀਖ ਸਿਖਾਰਨ[1] ॥ ੨੨ ॥[2]–ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਮਤਿਵੰਤ ਤੁਮਾਰਾ। ਗਯੋ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਹਕਾਰਾ। ਲਾਯਕ ਕੋ ਲਖਿ ਤਿਸਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਕਰਾਮਾਤ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਬਨਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਾਹੁ ਚਾਹੈ ਗੀ ਹੇਰਾ। ਸੋ ਦਿਖਾਇ ਹੈ ਸੁਘਰ ਬਡੇਰਾ। ਤੁਮ ਨੇ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੀ ਚਾਹੂ। ਨਹਿਂ ਕਰਨੀ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹੂ ॥ ੨੪ ॥ ਕਿਸੀ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਜਾਵਹੁ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਤਉ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਮੇਲ ਜੁ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਨ ਮਨੋਰਥ ਕਰਹੁ ਅਚਰਨਾ ॥੨੫॥ ਏਕ ਸਬਲ ਹੋਵਹਿ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤ। ਮਤਸਰ ਉਪਜਹਿ ਉਰ ਬੱਖਜਾਤ। ਅਪਰ ਸਖਾ ਨਹਿਂ ਭ੍ਰਾਤ ਸਮਾਨ। ਜੇ ਕਰਿ ਹਿਰਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨ ॥ ੨੬ ॥ ਭਾਇ ਪਨੋ ਮਹਿਂ ਮੁਖਤਾ ਅਹੇਰਾਮ ਲਖਨ ਆਦਿਕ ਜਥਿ ਕਹੈ।ਸਹਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਜਹਿਂ ਜੁਗ ਭਾਈ। ਦੁਲਭ ਬਾਤ ਸੋ ਭੀ ਬਨਿ ਜਾਈ ॥੨੭॥ ਦੁਤੀਏ ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਸਮ ਬੈਰੀ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਖੋਟੇ ਸਿਰ ਪੈਰੀ। ਦਸਮੁਖ[3] ਭ੍ਰਾਤ ਬਭੀਖਨ ਭਯੋ। ਬਾਲੀ ਅਰ ਸੁੱਗ੍ਰੀਵ ਜੁ ਥਿਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਭ੍ਰਾਤਾ।ਬੁਰਿਆਈ ਇਨ ਕੀਨਿ ਬੱਖਜਾਤਾ[4]।ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਜਗ ਭਏ ਅਨੇਕ।ਗਿਨਹਿ ਸਭਿਨਿ, ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੨੯ ॥ ਜੋ ਨਹਿਂ ਮਰਤਿ ਕਿਸੂ ਕੇ ਮਾਰੇ। ਸੋ ਭ੍ਰਾਤਾਨ ਛਲ ਕਰਿ ਸੰਘਾਰੇ–। ਇਮ ਲਖਿ ਕਰਿ ਉਰ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ। ਮਿਲਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਕਹਿ ਹਟਕਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਇਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਹਮ ਧਰਹਿਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਤਜਿ ਬਰਤਹਿਂ ਜੈਸੇ। ਕਹਯੋ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਦ੍ਰਿਢ ਬਡ ਮਾਨਾ। ਜਿਮ ਸੁਮੇਰ ਨਹਿਂ ਕਬਹੁੰ ਪਯਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਨਿ ਲੌ ਬਚ ਮਾਂਹਿ ਰਹਿ ਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਮਾਨਤਾ ਲਹਿ ਹੈਂ। ਇਹ ਆਸ਼ੈ ਹਮਰੇ ਉਰ ਕੇਰਾ। ਕਹਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਇਮਹੁ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਇਹ ਸਭਿ ਬਾਤ ਦੇਹੁ ਸਮੁਝਾਈ।–ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਚਲਹਿਂ ਸਦਾਈ–'। ਸੁਨਿ ਉਮਰਾਉ ਬਾਕ ਗੰਭੀਰ। 'ਬੈਸ ਅਲਪ ਮਹਿਂ ਬੁਧਿ ਬਰਬੀਰ ॥੩੩॥ ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ੀ ਮਹਦ ਮਹਾਨੇ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਚਾਨੇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਸਗ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗ ॥ ੩੪ ॥ ਜਿਸੁ ਢਿਗ ਜੈਬੈ

---

[1]ਸਾਡੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਖਾਉਣ ਹਿਤ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ। [2]ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ:– [3]ਰਾਵਣ। [4]ਇਸ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਉਸ ਨਾਲ ਬੁਰਿਆਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮਹਦ ਬਡਾਈ। ਤਿਸ ਕਰਿਬੇ ਕਉ ਨਹਿੰ ਲਲਚਾਈ। ਆਜ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਕੋਇ ਨ ਐਸੇ। ਹਿਤ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਕਾਰਹਿ ਕੈਸੇ॥੩੫॥ਨਹਿੰ ਮਾਨੈ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਰਹੇ। ਇਨ ਕੇ ਸਮ ਏਹੀ ਇਕ ਅਹੈਂ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਪੀਰ ਗੁਰ ਹੋਈ। ਕਹੈ ਸ਼ਾਹੁ, ਨਹਿੰ ਅਟਕਹਿ ਕੋਈ' ॥ ੩੬ ॥ ਕਰਿ ਤਰੀਫ ਉਮਰਾਉ ਬਡੇਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ਬਿਸਮਯ ਹੋਇ ਗਮਨਿ ਕੋ ਠਾਨਾ। ਰਿਦੇ ਬਡਾਈ ਗੁਨਤਿ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਜਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮ। ਕਹੀ ਹਕੀਕਤ ਗਾ ਜਿਸ ਕਾਮ। 'ਕਰੀ ਆਪ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੀ। ਭਨੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਅਪਨਿ ਬਡੇਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਹਮਰੇ ਗਿਰ ਜੈਸੀ। ਚਲੈ ਨ ਬਿਘਨ ਬਾਯੁ ਬਹਿ ਕੈਸੀ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। ਜਿਮ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਕੀ ਹੋਤਿ ਸਦਾਈ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਸਮੁਝਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।–ਇਹ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤਿ ਲਖਿ ਪਾਹੀ॥ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੌ ਆਸ਼ੈ ਕਹਾਂ। ਕਹਿ ਬੁਲਵਾਇ ਮਤਸਰੀ ਮਹਾਂ ॥੪੦॥ ਤਉ ਛਿਮਾਂ ਜੁਤਿ ਇਨ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਨਹੈਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੀ ਬਿਧਿ ਕਿਮ ਠਾਨੀ। ਅਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਯੋ ਜੋਈ। ਕਰਾਮਤ ਬਿਖੈ ਅਧਿਕਤਾ ਹੋਈ ॥ ੪੧ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਕੈ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਵਨਿ। ਮੁਝ ਕੋ ਨੀਕ ਨ ਕਰਵਿ ਅਵਾਹਨ–। ਇਮ ਸਮੁਝਯੋ ਨੌਰੰਗ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਹੋਯੋ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਰਿ ਕੈ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਸੁਣਕੇ ਰਾਮਰਾਇ ਦੀ ਈਰਖਾ। ਸ੍ਰਾਪ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਾਂ ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਲ੍ਯਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸੈਂ ਗੁਰੂ ਕੋ ਚਹੈਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਨ ਕੇ ਰੋਗੀ ਤਪ, ਦ੍ਰਿਗ, ਖਾਂਸੀ। ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਤਿ ਜਾਹਿੰ ਗੁਰ ਪਾਸੀ। ਧਰਹਿੰ ਰਿਦੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਖਰਾਸੀ। ਦਰਸਤਿ ਰੁਜ ਗਨ ਤੁਰਤ ਬਿਨਾਸੀ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਜਬਿ ਦੁਖ ਗਏ। ਅਪਰ ਸਮੀਪ ਤਿਨਹੁ ਸੁਨਿ ਲਏ। ਰੁਜ ਪੀੜਤਿ ਤਨ ਸੰਕਟ ਪਾਏ। ਸੁਨਤਿ ਸੁਜਸੁ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨ ਸਿਧਾਏ॥ ੩ ॥ ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਦਿਖਹਿੰ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਵਦ। ਆਨਕ ਰੀਤਿ ਰੁਜ ਪੀੜਹਿੰ ਤਾਵਦ। ਚਾਰੁ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਜਬਿ ਦਰਸੈਂ। ਤਾਤਕਾਲ ਹੁਇ ਆਵਤਿ ਹਰਸ਼ੈ* ॥੪॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਘਰ ਘਰ ਕੀਰਤ ਫੂਲੀ। ਮਨਹੁੰ ਮਾਲਤੀ ਬਿਗਸਤਿ ਫੂਲੀ।

*ਅਰੋਗ, ਸੁਖ।

ਸੁਨਿ ਸੁਛਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਹੈਂ ਰੁਜਵਾਰੇ[1] । ਭਰੀ ਭੀਰ ਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ ॥੫॥ ਹੋਹਿ ਰੋਗ ਕੋ, ਦੋਖ ਬਿਨਾਸ਼ੇ । ਜਿਮ ਤਮ ਤੋਮ ਤਰਨਿ ਕੇ ਪਾਸੇ[2] । ਦਰਸ਼ਨ ਸਫਲ ਹੋਤਿ ਗੁਰ ਕੇਰਾ । ਪਸਰ੍ਯੋ ਪੁਰੀ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਡੇਰਾ ॥ ੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਭਾ ਸੁਭਟ ਗਨ ਕੇਰੀ॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਧੁਤਿ ਸਜਤਿ ਘਨੇਰੀ । ਮਹਾਂ ਮਸੰਦ ਧਨੀ ਦਿਸ਼ਿ ਏਕ । ਬੈਠਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਅਨੇਕ ॥੭॥ ਖਰੇ ਮੇਵਰੇ ਹੁਇ ਅਰਦਾਸ । ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਸਿਖ ਠਾਢੇ ਪਾਸ । ਕੋ ਮਾਂਗਹਿ 'ਸਿਮਰਨਿ ਸਤਿਨਾਮੁ'। ਕੋ ਜਾਚਤਿ 'ਸੁਖ,ਸੁਤ,ਧਨ,ਧਾਮ' ॥੮॥ ਕੋ ਮਨ ਤੇ ਹੀ ਮਾਂਗਨਿ ਕਰੇ । ਕੋ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਉਚਰੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਬ੍ਯਾਪ ਰਹੇ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ । ਜਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਕੀ, ਦੇਂ ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ[3] ॥ ੯ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਰੁਜਗਨਕੋ ਡੇਰਾ॥ਪੁਰਿ ਤੇ ਉਠਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥ਜ੍ਵਰ ਆਦਿਕ ਰੁਜ ਕਹਿਂ ਲੌ ਕਹੈਂ । ਨਹੀਂ ਸਥਿਰਤਾ ਤਿਸ ਥਲ ਲਹੈਂ ॥੧੦॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਿਲਿ ਨਰ ਨਾਰਿ ਕਹੰਤੇ । 'ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਇਨ ਪੁਰਿ ਦੁਖ ਹੰਤੇ । ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਸਭਿ ਅਜ਼ਮਤ ਲਾਇਕ । ਭਉ ਦਿਖਾਇ ਤੁਰਕ ਗਨ ਨਾਇਕ ॥੧੧॥ ਇਹ ਤੋ ਸਭਿ ਦੀਨਨਿ ਕੇ ਦਾਨੀ । ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਖੇ ਦੋਖ ਦੁਖ ਹਾਨੀ' । ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਸੁ ਭਨਤਿ ਸੁਨਤਿ ਹੈਂ । ਮਹਿਮਾਂ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਗੁਨਤਿ ਹੈਂ ॥੧੨॥ਗੁਰ ਸਿਮਰੇ ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹੁ । ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਜਿ ਪਾਹੁ।ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ। 'ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਨਿ ਰੁਜ ਡੇਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਸੁਖ ਸਾਗਰ । ਬਯ ਲਘੁ ਬੁੱਧੀ ਬ੍ਰਿਧ, ਬਡ ਨਾਗਰ । ਸਰਬ ਲੋਕ ਜਸੁ ਪਾਵਨ ਕਹੈਂ । ਧਨੀ ਰੰਕ ਜਿਨ ਕੋ ਸਮ ਅਹੈਂ' ॥ ੧੪ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਜੇਠੋ ਗੁਰ ਤਾਤ । ਨਾਮ ਸੁ ਰਾਮਰਾਇ ਬੱਖ੍ਯਾਤ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨੁਜ ਸੁਜਸੁ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ । ਜਥਾ ਬਿਲੋਕਿ ਚੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਿਹੁ ਮਾਂਹੀ[4]*॥੧੫॥ਸਭਾ ਮਝਾਰਆਇ ਸੋ ਗਯੋ।ਜਥਾਜੋਗ ਤਹਿਂ ਬੈਠਤਿ ਭਯੋ । ਅਨੁਜ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨ੍ਯੋ ਜਸੁ ਕੇਰਾ । ਮਤਸਰ ਪਾਵਕ ਜ੍ਵਲਤਿ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੬ ॥-ਮਮ ਕੀਰਤਿ ਤੇ ਹੁਇ ਅਧਿਕਾਈ । ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮੁਝ ਤੇ ਫਿਰਿ ਜਾਈ।ਹਟ੍ਯੋ ਨ ਆਵਨਿ ਤੇ, ਚਲਿ ਆਯੋ ।

[1]ਰੋਗੀ । [2]ਜਿਵੇਂ ਗਾੜ੍ਹਾ ਅੰਧੇਰਾ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪਾਸ (ਗਿਆਂ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) । [3]ਤਿਸ ਨੂੰ (ਮਨ ਬਾਂਛਤ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ । [4]ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ ਵੇਖ ਕੇ (ਬਿਰਹਨੀ) ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ (ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ) ।

*ਪਾਃ-ਜਸੋਂ ਪਿਖਿ ਸਸਿ ਬਿਰਹਨ ਦੁਖ ਪਾਹੀਂ ।

ਗੁਰਗਾਦੀ ਪਾਇ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ ॥੧੭॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਰਹਨਿ ਕੋ ਚਾਹਤਿ। ਲੈਨਿ ਬਡਾਈ ਦਰਬ ਉਮਾਹਤਿ। ਮਝ ਸਮ ਹੋਇ ਕਿ ਹੁਇ ਅਧਿਕਾਈ। ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਛ ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਅਬਿ ਲੌ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਮਮ ਬਡਿਆਈ। ਹੁਤੀ ਬਿਸਾਲ ਬਧਤਿ ਅਧਿਕਾਈ। ਤਿਹ ਰੋਕਨਿ ਕਹੁ ਇਹ ਚਲਿ ਆਏ। ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਿਲੰਦ ਦਿਖਾਏ ॥ ੧੯ ॥ ਇਹ ਤੇ ਮੋ ਤੇ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ। ਦੇ ਹੌਂ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਹੁ ਬਿਨਸਾਇ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਚਲਨੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਬੁਰੀ ਕਰਤਿ ਭਲ ਹੋਵਤਿ ਸੋਈ ॥ ੨੦ ॥ ਇਹਾਂ ਬੁਲਾਯਹੁ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਨਿ। ਸੋ ਨ ਭਯੋ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਸੁਧਾਰਨਿ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪੀ ਤਿਹ ਜਸੁ ਕਹੈਂ। ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਕਨਾ ਗਿਨਤੀ ਅਹੈ ॥ ੨੧ ॥ ਮੁਝ ਤੇ ਕਰਹਿ ਬਡੋ ਅਧਿਕਾਰਾ।ਮਮ ਜਸੁ ਹੁਇ ਹੈ ਅਲਪ ਅਕਾਰਾ[1]।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਫਿਰ ਜਾਵਹਿ ਸਾਰੇ। ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਅਪਨਿ ਮਝਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਯਾਤੇ ਇਨ ਕੋ ਰਹਨਿ ਨ ਨੀਕੋ। ਇਸ ਤੇ ਬਧਹਿ ਮੋਹਿ ਦੁਖ ਜੀਕੋ-। ਇੱਤਜਾ-ਦਿਕ ਨਿਤ ਗਟੀ ਗਿਨੰਤਾ। ਜਬਿ ਕੇ ਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਦੁਖ ਹੰਤਾ[2] ॥ ੨੩ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਸੁਨਤਿ ਜਸੁ ਸੁੰਦਰ।ਜਰ ਬਰ ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਕੇ ਅੰਦਰ।ਕਹਨਿ ਲਗਾਨੈ ਸਭਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। 'ਜਿਹ ਤੁਮ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੪॥ਬਾਲਕ ਬਧ ਮਹਿਂ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲੇ।ਆਦਿ ਸੀਤਲਾ ਕਰਤੀ ਕਾਲੇ[3]। ਇਨ ਤੇ ਉਬਰਨਿ ਦੁਸ਼ਤਰ ਅਹੈ। ਬਡੇ ਹੋਨਿ ਪੁਨ ਪਾਛੇ ਲਹੈ ॥ ੨੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਾਜ[4] ਸੀਤਲਾ ਕੋ ਅਹੈ ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੇ ਆਇ।ਕਿਮ ਉਬਰੈ ਜਬਿ ਨਿਕਸਿ ਹੈ ਸਮਾ ਭਯੋ ਨਿਕਟਾਇ ॥੨੬॥ਚੌਪਈ॥ਨਹੀਂ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਸੀ ਆਗੇ। ਅਬਿ ਨਿਕਸੈ ਤੌ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਤਜਾਗੇ। ਜਬਿ ਉਬਰਹਿ ਤਬਿ ਜੀਵਨ ਆਸਾ। ਤੌ ਲਗਿ ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਕੋ ਭਰਵਾਸਾ'॥੨੭॥ਨੌਰੰਗ ਸਹਿਤ ਸੁਨਤਿ ਬਿਸਮਾਏ।-ਦ੍ਵੈਸ਼ ਅਨੁਜ ਸੋਂ ਸ੍ਰਾਪ ਅਲਾਏ।ਹਮ ਸੋਂ ਨਹਿਂ ਮਿਲਿਬੇ ਤਿਸ ਚਾਹੂ[5]। ਤਊ ਦੁਖਹਿ ਛੋਭਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹੂ ॥੨੮॥ ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਛਿਮਾ ਕਰਤਿ ਹੈ। ਇਹ ਜੇਠੋ ਹੌਰਵਤਿ[6] ਧਰਤਿ ਹੈ। ਲਖੀ ਜਾਇ ਇਨ ਮਹਿਂ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ। ਹੌਰਵ ਅਰੁ ਗੰਭੀਰ ਜੁ ਚੀਤ[7]-॥੨੯॥ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਸਭਿ ਰਿਦੇ

[1]ਮੇਰੇ ਜਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਛੋਟਾ ਹੋ ਜਾਊ। (ਅ) ਮੇਰਾ ਜਸ ਥੋੜਾ ਤੇ (ਅ+ਕਾਰਾ=) ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਜਾਊ। [2]ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ। [3]ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [4]ਖਾਣਾ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਚਾਹ ਨਹੀਂ। [6]ਹੌਲਾਪਨ। [7]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਦੋਹਾਂ) ਵਿਚ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਪ੍ਰੀਤੀ (ਉਲਟਤਾ) ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ, (ਇਕ ਦੇ ਚਿਤ) ਹੌਲਾਪਨ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਗੰਭੀਰਤਾ।

ਬਿਚਾਰਤਿ।ਸੁਨਿ ਕੈ ਨੌਰੰਗਸ਼ਾਹੁ ਉਚਾਰਤਿ।'ਕਸੋਂ ਤੁਮ ਰਿਸਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਢਿਗ ਜਾਨੋ[1]। ਹਮ ਸੰਗ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਮਾਨੋ॥ ੩੦ ॥ਪੂਰਬ ਕਹਤਿ ਅਵਾਹਨਿ ਤਾਂਹੀ।ਅਬਿ ਕਸੋਂ ਦੂਖਹੁ ਆਵਤ ਜੋਂ ਪਾਹੀ।ਹੋਹੁ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਮੇਲਾ। ਆਪਸ ਮਹਿ ਨਹਿ ਕਹੌ ਦੁਹੇਲਾ[2]॥੩੧॥ਤੁਮ ਦੋਨਹੁ ਕੇ ਨਿਫਲ ਨ ਬੈਨ। ਕਹੋ ਸੁ ਹੋਇ ਦੁਖ ਕੈ ਸੁਖ ਦੈਨ। ਅਬਿ ਰਿਸ ਕਰਿ ਬੋਲਹੁ ਜਿਮ ਆਪ। ਉਚਰਹਿਂ ਸੋਪਿ, ਪਰਹਿ ਸੰਤਾਪ ॥ ੩੨ ॥ ਛਿਮਾ ਕਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੋਊ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਮਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲ। ਅਰਪਹਿਂ ਧਨ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ' ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਪੁਨ ਕਹਯੋ। 'ਪਿਤ ਕੋ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਤਿਨ ਲਹਯੋ। ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤ ਸ਼ਤ[3] ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ। ਬਹੁਤ ਸਮਾਜ ਅਪਰ ਤਿਨ ਸੰਗ ॥ ੩੪ ॥ ਸਯੰਦਨ ਸ਼ਿਵਕਾ ਬਾਹਨ ਘਨੇ। ਸਦਨ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਕੋ ਸਭਿ ਗਿਨੇ। ਅਨਿਕ ਪਦਾਰਥ ਪਿਤ ਕੇ ਲੀਨੇ। ਮੁਝ ਕੋ ਸਭਿ ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਨੇ ॥ ੩੫ ॥ ਅਬਿ ਦਿੱਲੀਪੁਰਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ। ਸਭਿ ਕੋ ਆਨਿ ਬਨਯੋ ਗੁਰੁਦੇਵਾ। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗ ਕਹੈਂ ਘਨੇਰੇ। ਨਹਿਂ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਚਾਹਤੇ ਮੇਰੇ ॥ ੩੬ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧ ਸੋਂ ਮੇਰੋ ਅਧਿਕਾਰਾ। ਅਬਿ ਲੌ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ[4] ਸਭਿ ਕਹਿਈ। 'ਤੁਮ ਜੇਠੇ ਕੋ ਛਿਮਾ ਸੁ ਚਹਿਈ' ॥੩੭॥ ਸਭਿ ਨੇ ਕਹਿ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਮਤਸਰ ਕਰਤਿ ਨ ਕਿਸ ਕੋ ਭਾਯੋ। ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਇਮ ਭਾ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਨਿਜ ਘਰ ਜਾਤਿ ॥ ੩੮ ॥ ਪਸਰਯੋ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਹਿ ਕਹਿਂ ਭਾਖਤਿ। ਦੋਨਹੁ ਪੱਖਨਿ ਕਹੁ ਸਿਖ ਰਾਖਤਿ[5]। ਕੋ ਕਹਿ 'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਡੇਰੇ।ਥਿਤ ਗਾਦੀ ਪਰ ਗੁਨ ਬਹੁਤੇਰੇ॥੩੯॥ ਛਿਮਾ ਆਦਿ ਤਿਨਹੂੰ ਮਹਿਂ ਪਈਅਤਿ। ਕਰਾਮਾਤ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਲਖਈਅਤਿ'। ਕੋ ਕਹਿ 'ਰਾਮਰਾਇ ਬਡ ਨੰਦ। ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਰਾਇ ਬਿਲੰਦ' ॥ ੪੦ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿਖ ਝਗਰਾ ਪਾਈ। ਭਾਖਹਿਂ ਲਘੁਤਾ ਅਰੁ ਬਡਿਆਈ। ਤਊ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਨਾ। ਉਦੈ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਭਾਨੁ ਸਮਾਨਾ॥੪੧॥ਨਿੰਦਕ ਸਮ ਉਲੂਕ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ। ਸਿੱਖ ਤਾਮਰਸ[6] ਬਿਕਸਿ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੋਤਿ ਬਡੀ ਬਡਿਆਈ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ

---

[1]ਭਰਾ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਜਾਣਕੇ। [2]ਦੁਖਦਾਈ (ਵਾਕ) ਨਾ ਕਹੋ। [3]ਬਾਈ ਸੈ। [4]ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਭਾ। [5]ਸਿੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। [6]ਕੰਵਲ।

ਗੁਨ ਲਖਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਭਰੀ ਭੀਰ ਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ । ਹੋਹਿ ਅਰੂਜ[1] ਆਨਹਿ ਉਪਹਾਰੇ। ਬੰਦਹਿ ਬੋਲਹਿ ਬਡਿ ਬਡਿਆਈ। ਜਪਹਿ ਨਾਮ ਦਰਸਹਿ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਰਾਮਰਾਇ ਬਾਬਤ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਗਲੀ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਜਬਿ ਸੌਚ ਸਮੇਤ ਸ਼ਨਾਨ। ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸੁਖ ਖਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਦਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਅਰੁ ਪੁਰਿ ਕੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਉ ਆਏ। ਕਰਿ ਜੋਰਹਿੰ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ॥੨॥ਦਰਸ਼ਨ ਪਰ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਕਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਮਾਧੁਰ ਮੂਰਤਿ। ਦਿਪਤਿ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤਿ॥੩॥ਚਪਲ ਬਿਲੋਚਨ ਬੋਲਤਿ ਬਾਤੀ। ਦੰਤ ਪੰਕਤੀ ਹੀਰਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀ[2]। ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਚਲਾਏ। ਰੁਜ ਹਰਿ, ਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਰਖਾਏ ॥ ੪ ॥ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਧੰਨ' ਉਚਾਰੈਂ।'ਸੁਖਦ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸਿੱਖਨ ਹਿਤਕਾਰੈ'।ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿੰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਮਸੰਦ।ਬੋਲਯੋ ਬਾਕ ਹਾਥ ਜੁਗ ਬੰਦਿ॥੫॥'ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਬਿਦਤਿ ਬਿਲੰਦ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬਾਤ। ਨੌਰੰਗ ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਮਹਿੰ ਕਾਲੀ[3]। ਜ਼ਿਕਰ ਆਪ ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੬ ॥ ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਤੁਮਰੋ ਤਹਿੰ ਗਯੋ। ਤਿਨ ਭੀ ਕਹਨਿ ਸੁਨਨਿ ਬਹੁ ਕਿਯੋ[4]। ਹੁਤੋ ਬੀਚ ਤਹਿੰ ਜੈਪੁਰਿ ਨਾਥ। ਸੁਨੀ ਹੋਇਗੀ ਸਗਲੀ ਗਾਥ ॥ 7 ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੋ ਕਹੇ ਸੁਨਾਇ। ਸੁਨੀ ਸੁਨਾਈ ਕਹੀਅਹਿ ਕਾਇ[5]'। ਏਵ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰੰਤੇ। ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਧੀਰਜਵੰਤੇ ॥੮॥ 'ਜਿਮ ਭਾਣਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੇਰਾ। ਹੋਇ ਅਵੱਸ਼ਯ, ਫਿਰੈ ਨਹਿੰ ਫੇਰਾ। ਕਿਸ ਕੀ ਸਯਾਨਪ ਚਲਿ ਹੈ ਨਾਂਹੀ। ਪਚਹਿ ਸਿਆਨੇ ਬੁਧਿ ਬਲ ਮਾਂਹੀ ॥ ੯ ॥ ਅੰਗੀਕਾਰ ਸਭਿਨਿ ਕਹੁ ਸੋਈ। ਜਿਮ ਰਜ਼ਾਇ ਈਸ਼ੁਰ ਕੀ ਹੋਈ।ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ। ਹਰਖਹਿ ਹੇਰਿ ਭਗਤ ਜਨ ਜੋਇ ॥ ੧੦ ॥ ਬੇਮੁਖ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਹਿੰ ਹਰਿ ਮੈਂ। ਲਖਹਿੰ ਆਪ ਕੋ ਆਛੋ ਉਰ ਮੈਂ।ਜੋ ਪਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰਯੋ ਚਾਹਤਿ। ਭਾਣੋ ਮਾਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਮਾਹਤਿ ॥ ੧੧ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿ ਸਦਾ।

---

[1] ਅਰੋਗ। [2] ਹੀਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸ੍ਰੋਭ ਰਹੀ ਹੈ। [3] ਕੱਲ੍ਹ। [4] ਬਹੁਤਾ ਕਹਿਣਾ ਸੁਣਨਾਂ ਕੀਤਾ। [5] (ਅਸੀਂ) ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਕਾਹਨੂੰ ਕਹੀਏ।

ਤਨ ਹੰਤਾ ਕਉ ਤਜਾਗਹਿਂ ਤਦਾ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਸ ਲੋਕ ਮਝਾਰ।ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰਾ ॥੧੨॥ ਪਰਮਾਰਥ ਕਹੁ ਸਦਾ ਸੰਭਾਰਤਿ। ਇਸ ਜਗ ਲਾਗਿ ਜਨਮ ਨਹਿਂ ਹਾਰਤਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਤਿਸ ਰਹੇਂ। ਇਮ ਸੋ ਭੁਵਸਾਗਰ ਤਟ ਲਹੇ'' ॥੧੩॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਬੀਤੀ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਕਹਿ ਬਾਤ।ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ। ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਨਿਜ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਬੈਠਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰ ਸਮੀਪ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਮਹਾਂ ਮਹੀਪ।ਤਬਿ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ। ਬੋਲਯੋ ਅਵਲੋਕਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਓਰ ॥੧੫॥'ਪ੍ਰਿਥੀਨਾਥ ਜੀ ! ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਕੀ। ਕਹਹੁ ਬਾਰਤਾ ਸੁਨੀ ਤਹਾਂ ਕੀ। ਕਿਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋਯਹੁ ਗੁਰ ਕੇਰਾ?। ਜਬਿ ਬੈਠਯੋ ਗੁਰ ਨੰਦ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਸਕਲ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਘਰ ਘਰ ਲਹਯੋ। ਕਿਨਹੂੰ ਕਿਮ ਕਿਨਹੂੰ ਕਿਮ ਕਹਯੋ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਤਿਹਾਰੇ।ਤਬਿ ਹਮ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿ ਉਰ ਧਾਰੇਂ ॥ ੧੭॥ ਸੁਨਯੋ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਗਾਵਰ ਸਭੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਕਹੋ ਤਿਮ ਅਬੈ'।ਸੁਨਤਿ ਰਾਉ ਲੇ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ।ਸਿਰ ਧੁਨਿ ਕੀਨਸਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧੮ ॥ 'ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਕੁਛ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ। ਨਾਹਕ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਾਇ। ਮੈਂ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ਅਪਰ ਉਮਰਾਵ। ਕਰਤਿ ਸਰਾਹਨਿ ਇਨਹੁੰ ਸੁਭਾਵ ॥ ੧੯ ॥ ਰਾਮਰਾਇ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਆਏ । ਸੁਨਤਿ ਸੁਜਸੁ ਗੁਰ ਉਰ ਬਿਸਮਾਏ। ਪੁਰਬ ਚਹਤਿ ਹੀਨਤਾ ਕਰੀ। ਭਈ ਬਡਾਈ ਜਾਇ ਨ ਜਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਚਹਤਿ ਨ ਸ਼ਾਹੁ ਇਨਹਿਂ ਬੁਲਵਾਏ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿ ਤਾਂਹਿ ਅਨਾਏ। ਆਵਤਿ ਪੁਨਹਿਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਠਾਨਾ। ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬਾਕ* ਬਖਾਨਾ॥ ੨੧ ॥-ਖਾਜ ਸੀਤਲਾ ਕੇ ਸਿਸ ਅਹੈ।ਗੁਰਤਾ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਲਹੈ-।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬੋਲਯੋ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਇਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ' ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਛੋਭ ਬਖਾਨੈਂ। 'ਜੋ ਨਹਿ ਕਹੈਂ ਤ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਜਾਨੈ†।ਯਾਂ ਤੇ ਹਮ ਭੀ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਅਪਨਿ ਕਹਿਨਿ ਕੋ ਜਿਮ ਫਲ ਲਹੈ ॥੨੩॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੋਂ ਹਮ ਨਹਿ ਮਿਲਿ ਹੈਂ।

''ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ (ਨੂੰ ਤਰਕੇ) ਕੰਢੇ ਜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਸ੍ਰਾਪ।

†ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਨਾ ਆਖੀਏ ਤਾਂ ਜਾਣਨਗੇ ਕਿ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਤੇ ਲੋਕੀ ਸਮਝਣਗੇ ਕਿ ਐਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗਦੀ ਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਨਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮ ਬਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਰੈਂ ਮਤਸਰ ਜ੍ਵਾਲਾ ਸੋ ਜਲ ਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਜਬਿ ਲਗਿ ਜੀਵਤਿ ਰਹੈ। ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਜਲਨੋਂ ਬਹੁ ਲਹੈ ॥ ੨੪ ॥ ਭਿਤ ਚਾਹਤਿ ਸੰਤਤਿ[1] ਬਹੁ ਮੇਰੀ। ਪੁਜਹਿ[2] ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਫਲਹਿ ਬਡੇਰੀ। ਹਾਰਹਿ ਕਰਤੇ ਬਜਾਹ ਉਪਾਇ। ਤਊ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਹੁ ਕਿਮਹੁਂ ਨ ਪਾਇ ॥੨੫॥ ਰਹੈ ਅਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਜੀਵਹਿ। ਸੁਖ ਸੰਤਤਿ ਕੋ ਕਬਹੁਂ ਨ ਥੀਵਹਿ। ਅਵਗਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ ਹੈ ਐਸੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ॥ ੨੬ ॥ ਅਵਰਨਿ ਕੀ ਇਹ ਮ੍ਰਿਤੁ ਬਤਾਵੈ। ਨਿਜ ਮ੍ਰਿਤੁ ਬਿਖੇ ਗਯਾਨ ਬਿਸਰਾਵੈ। ਤੀਨਹੁਂ ਸ੍ਰਾਪ ਹਮਾਰੇ ਸਹੇ। ਮਿਟਹਿ ਨ ਕਿਮਹੁਂ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹੇ ॥ ੨੭ ॥ ਹਮਰੇ ਜੀਵਨ ਮਰਨ ਸਮਾਨ*। ਤਨ ਇਹ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਪਹਿਚਾਨ। ਜੋ ਜਨਮੈ ਸੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਰਿਹੈ। ਮੂਰਖ ਜਿਯਨਿ ਆਸ ਕਹੁ ਕਰਿਹੈ ॥ ੨੮ ॥ ਹਮ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਾਪ ਛਿਮਾ ਕਹੁ ਕਰਤੇ[3]। ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖਨ ਨ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਤੇ।–ਇਨ ਮਹਿਂ ਸਮਰਥ ਜੇ ਨਹਿਂ ਐਸੇ। ਭਲੋ ਕਰਹਿਂ ਪਰਲੋਕ ਸੁ ਕੈਸੇ–॥ ੨੯ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਹਮ ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਭਾਵ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਕੁਛਕ ਦਿਖਾਵ। ਦੁਹ ਸੁਭਾਵ[4] ਨਿਜ ਭ੍ਰਾਤਹਿ ਕੇਰਾ। ਅਰੁ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਦਿਯਸਿ ਬਡੇਰਾ॥੩੦॥ ਅਪਨੇ ਕਾਰਨ ਹਮ ਨਹਿਂ ਕਹ੍ਯੋ*। ਦਿਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਇਹ ਦ੍ਵੈ ਬਿਧਿ ਲਹ੍ਯੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ। ਅਰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਆਦਿ ਸਮੁਦਾਈ॥੩੧॥ਕਰਹਿਂ ਸਤੁਤਿ ਬਹੁ'ਤੁਮ ਗੰਭੀਰ। ਧੀਰਜਵੰਤਨਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਧੀਰ।

---

[1]ਔਲਾਦ। [2]ਪੂਜਨੀਕ ਹੋਵੇਗੀ। [3]ਜੇ ਛਿਮਾਂ ਨੂੰ (ਧਾਰਨ) ਕਰਦੇ ਤਾਂ"। [4]ਕਰੜਾ ਸੁਭਾਵ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਸ਼ਿ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਗੰਮ ਵਾਚ ਕੇ ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬੀ ਦੋ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਇਕ ਇਹ ਕਿ ਲੋਕੀ ਆਖਦੇ ਕਿ ਇਹ ਬੱਚਾ ਹੈ, ਆਤਮ ਬਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਇਸ ਦਾ ਉਲ੍ਹਾਮਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਦੇਣ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।' ਦੂਸਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਜੇ ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਠਾਏ ਗਏ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀਨ ਮੰਨ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਓਹ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਆਤਮ ਬਲਹੀਨ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗਾ ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸ਼ਰਧਾ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਸਾਧਨ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਗਾੜੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਆਪਣਾ ਕੁਛਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਸੋਭਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਗਤ ਦੇ ਭਲੇ ਤੇ ਗੁਰ ਗਦੀ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਦੀ ਖਾਤਰ। ਕ੍ਰੋਧ ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਅਕਾਂਖਯਾ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਲਖਿਯਤਿ ਜ਼ਾਹਰ ਕਲਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ॥ ੩੨॥ ਤੁਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਸਪੂਤ।ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਜਿਨ ਕੀਮਤਿ ਪੂਤ[1]। ਕੋ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕਰਿ ਹੈ। ਉਡਗਨ ਸਸਿ ਕਿਮ ਰਵਿ ਸਮਸਰ ਹੈ' ॥ ੩੩ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਆਦਰ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਮਹਿਮਾ ਭਾਖਤਿ ਅਪਰ ਅਪਾਰੇ। ਲੈ ਆਗਯਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਫੇਰ। ਜੈ ਸਿੰਘ ਉਠਯੋ ਸੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਿ ॥ ੩੪ ॥ ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬਿਨਾ ਹਟਕਾਰੇ[2]। ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ ਉਮਰਾਵ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥ ੩੫ ॥ ਕਯੋਂਹੂੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਏ। ਮਹਦ ਸੁਜਸੁ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਿਦਤਾਏ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਾਵਤਿ ਗਾਥਾ।ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਨਾਥਾ ॥੩੬॥ ਤਿਸ ਪਾਛੇ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਜਿ ਆਦਿ। ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਸ੍ਰਾਪ ਸੁਨੇ ਬਿਸਮਾਦ। ਹਹਿਰਤਿ[3] ਰਿਦੇ ਨ ਆਛੀ ਮਾਨੇ। ਸਫਲ ਬਚਨ ਦੁਹ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਜਾਨੇ ॥ ੩੭ ॥–ਬਰਬਾਦ ਨ ਹੁਇ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ। ਸਿੱਖਯ ਮਸੰਦਨਿ ਗਨ ਅਹਿਲਾਦੀ[4]–। ਪਸਰੀ ਬਾਤ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਈ। ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਗਮਨੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੩੮ ॥ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕੈਸੇ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਭ੍ਰਾਤ ਪਰਸਪਰ ਬਾਦ ਉਠਾਇ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰੇ।ਜਿਨ ਕੇ ਚਲਿਤ ਅਨਿਕ ਗੁਨ ਰੂਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਭਏ ਇਕਾਂਤ ਪੁਨ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧਿ ਸੁਹਾਇ।ਕਵਿ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਜੁਗ ਪਾਇ॥੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿਆਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਛੋਟਾ ਲੈਕੇ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਿ'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਸਾਲ।ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਧਨੀ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦੁਖਟਾਲ' ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਈ।'ਸੁਨੀਏ ਭੋ ਜੈਸਿੰਘ ਸਵਾਈ! ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਮੇਲ ਕਿਮ ਹੋਇ। ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਚਹਿਂ ਕੈ ਨਹਿਂ ਸੋਇ[5] ॥੨॥ ਸੋਮ ਸਰੂਪ[6] ਆਰਬਲ ਬਾਲ। ਉਰ ਗੰਭੀਰ ਸਧੀਰ ਬਿਸਾਲ। ਏਕ ਬਾਰ ਮਿਲਿਬੋ ਕਹਿ ਲੀਜਹਿ। ਤਿਨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਯੁਤਿ ਠਹਿਰੀਜਹਿ' ॥ ੩ ॥ ਜੈਪੁਰਿ ਨਾਥ ਕਹਤਿ ਕਰ ਜੋਰੇ।

---

[1]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [2]ਬਿਨਾ ਰੋਕੇ। [3]ਕੰਬ ਗਏ। [4]ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ (ਗੱਦੀ)। [5]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ (ਸਾਡਾ ਮੇਲ) ਓਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। [6]ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ (ਪਿਆਰਾ) ਰੂਪ।

'ਕਿਸਹੂੰ ਪਠਹੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਓਰੇ। ਮੈਂ ਗਮਨੌਂ ਸੰਗ ਬੂਝਹਿੰ ਜਾਈ। ਜਿਮ ਹੁਇ ਮਰਜ਼ੀ, ਦੇਹਿੰ ਬਤਾਈ ॥੪॥ ਮਿਲਿਬੇ ਠਹਿਰਹਿ ਤੌ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਨਾਂਹਿਤ ਰਾਵਰ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵਹਿ। ਬਰਤਹਿ ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਬੋਲਿਬ ਮਹਿਂ ਚਾਤੁਰ ਮਤਿ ਭਾਰੀ[1] ॥੫॥ ਲਾਖਹੁਂ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈ। ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਕਹੈਂ ਆਨਿ-ਹਮ ਸੰਕਟ ਪਰਯੋ।ਤਿਸ ਥਲ ਮਨ ਮਹਿ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਯੋ ।੬॥ ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਤਹਿਂ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਾਟਿ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਕਿਯੋ ਸੁਖਾਲਾ-। ਕੋ ਕਹਿ-ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪੰਨਾ। ਭਏ ਮੋਹਿ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨਾ-॥ ੭ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਭਾਖਤਿ ਅਰਦਾਸ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੂਰਹਿਂ ਆਸ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ। ਹੋਤਿ ਸੁਨੀ ਅਰੁ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਕਹੇ ਆਪ ਕੇ ਕਾਰਜ ਕੀਨਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ ਮੈਂ ਨਰ ਪਠਿ ਦੀਨਾ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਬਿਨੈ ਸਮੇਤ।ਹੇਤ ਅਵਾਹਨ ਪਠੀ ਨਿਕੇਤ ॥ ੯ ॥ ਮੋਹਿ ਦੂਤ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ।ਆਨੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਹਿਤ ਅਧਿਕਾਇ'। ਕਹਿਤਿ ਸ਼ਾਹੁ 'ਕਹੁ,ਕਿਸੈ ਪਠਾਵੈਂ।ਹਮ ਭੀ ਬਹੁ ਉਪਹਾਰ ਚਢਾਵੈਂ" ॥ ੧੦ ॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਸ਼ਜ਼ਾਦਾ ਆਯੋ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੇਖਿ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ। ਅੰਕ ਲੇਯ ਕਰਿ ਕਹਯੋ ਲਡਾਇ। 'ਤੁਮ ਹੀ ਗਮਨਹੁ ਗੁਰ ਨਿਕਟਾਇ॥੧੧॥ਜਿਮ ਬਾਲਿਕ ਬਯ ਅਹੈ ਤਿਹਾਰੀ।ਤਿਮ ਗੁਰ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੀ ਇਕ ਸਾਰੀ। ਏਕ ਰਕੇਬੀ ਭਰਹੁ ਜਵਾਹਰ।ਇਕ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਦੀਨਾਰ ਸੁ ਜ਼ਾਹਰ ॥੧੨॥ ਅਰਪਹੁ ਜਾਇ ਭਲਾ ਨਿਜ ਜਾਚਹੁ। ਹਿਤ ਕੇ ਬਾਕ ਕਹਿਨ ਮਹਿਂ ਰਾਚਹੁ।ਹਮਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਠਹਿਰਾਵਹੁ। ਜੇ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ, ਏਵ ਅਲਾਵਹੁ ॥ ੧੩ ॥-ਅਪਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇਹੁ ਲਿਖਵਾਇ-। ਸੋ ਆਨਹੁ ਲਿਖਿ ਹਮਹੁ ਦਿਖਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਜ਼ਾਦਾ ਹੋਯਹੁ ਤਯਾਰ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਲੇ ਉਪਹਾਰ ॥੧੪॥ ਗਮਨੇ ਸਾਥ ਕਿਤਿਕ ਉਮਰਾਵ।ਬਿਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਵ। ਚਲਯੋ ਸੰਗ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ। ਬੁਲਤਿ ਨਕੀਬ ਸੁ ਬਾਜ[2] ਬਜਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਨਰ ਧਨਾਢ ਅਰੁ ਬੁੱਧਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਇਲਮ ਬਿਖੈ ਕਾਮਲ ਸੰਗ ਚਾਲੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਪੁਰਿ[3]ਬਿਖੈ ਸ਼ਜ਼ਾਦਾ। ਗਮਨਤਿ ਦੇਤਿ ਸਭਿਨਿ ਅਹਿਲਾਦਾ ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਿਕਟਿ ਸੁਧਿ ਗਈ।

[1](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਚਤੁਰ ਤੇ ਭਾਰੀ ਬੁਧੀਮਾਨ ਹਨ। [2]ਵਾਜੇ। [3]ਭਾਵ ਜੋ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇ ਮਹਲੇ ਤੋਂ ਹੈ।

ਆਇ ਸ਼ਜ਼ਾਦਾ ਭੇਟਨਿ ਲਈ’। ਤਤਛਿਨ ਕਹਿ ਕਨਾਤ ਤਨਵਾਈ। ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਕੇ ਫਰਸ਼ ਡਸਾਈ ॥੧੭॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਿ ਕੈ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਬੈਠੇ ਆਨਿ ਸੁਭਟ ਬਲਵਾਨਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜੇ ਆਏ। ਚਵਰਦਾਰ ਲੈ ਚਵਰ ਢੁਰਾਏ ॥ ੧੮ ॥ ਕਰੀ ਕਨਕ ਰੂਪੇ ਸੁਠ ਛਰੀ[1]। ਛਰੀਦਾਰ[2] ਕਰਿ ਪੰਕਤਿ ਖਰੀ।ਖਰੀ ਸਭਾ ਆਲਸ ਪਰਹਰੀ[3]।ਹਰੀ ਮਨਹੁੰ ਲਖਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕਰੀ[4] ॥੧੯॥ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਹਿਂ ਰਾਗ।ਰਾਗ[5] ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਗੈ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਆਇ ਸ਼ਜ਼ਾਦਾ ਗਇਉ। ਬਹਿਰ ਕਨਾਤ ਸੁ ਨੰਮ੍ਰੀ ਭਇਉ[6] ॥੨੦॥ਕਨਕ[7] ਰਕੇਬੀ ਦੋਨਹੁੰ ਆਗੈ।ਮੁਹਰ ਜਵਾਹਰ ਜੋਤਿ ਸੁ ਜਾਗੈ।ਗਹੇ ਮੇਵੜੇ ਹਾਥ ਪਸਾਰਿ।ਕਰਿ ਊਚੀ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰਿ॥੨੧॥ ਸਾਦਰ ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਸਮੇਤ। ਸਥਿਤ ਸ਼ਜ਼ਾਦਾ ਬੀਚ ਨਿਕੇਤ। ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਸਭਿ ਬੈਠਤਿ ਭਏ। ਜੈਪੁਰਿਨਾਥ ਅਗਾਊ ਕਿਏ॥ ੨੨ ॥ ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ। ਬਹੁਰੋ ਕਹੀ[8] ਮਿਲਨਿ ਕੀ ਬਾਤੈਂ:-।‘ਹਜ਼ਰਤ ਰਿਦੈ ਲਾਲਸਾ ਅਹੈ[9]।ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹੈ॥ ੨੩ ॥ ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਪਠਯੋ ਸ਼ਜ਼ਾਦਾ। ਜੋ ਨਿਤ ਦੇ ਪਿਤ ਰਿਦ ਅਹਿਲਾਦਾ।ਜੈਪੁਰਿ ਨਾਥ ਸਾਥ ਬਹੁ ਕਹੈ। ਬੀਚ ਪਾਇ ਆਵਾਹਨਿ ਚਹੈ[10] ॥੨੪॥ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਾਨ ਮਿਲਿਬੇ ਕੇਰ। ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਚਲਤਿ ਬਡੇਰ। ਤੁਮ ਸਮ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬੀਚ ਦਿਨ ਰੈਨ ਉਮਾਹਤਿ ॥ ੨੫ ॥ ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਡਾਈ। ਰਾਖਤਿ ਸਾਚ ਪਾਜ ਉਘਰਾਈ[11]।ਨਹੀਂ ਦੰਭ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ ਨਿਮੇਂ। ਤੁਮ ਕੋ ਬਡ ਲਖਿ ਭੇਜਯੋ ਹਮੇਂ’ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। ‘ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਤਾ ਤੁਮ ਓਰ। ਪ੍ਰਥਮ ਲਾਲਸਾ ਮੇਲ ਕਰਨਿ ਕੀ। ਬੈਠਿ ਨਿਕਟਿ ਮੁਖ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰਵਨ ਕੀ ॥੨੭॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜੇ ਤੁਮ ਉਰ ਚਾਹੋ। ਤੌ ਹਜ਼ਰਤ ਕਰਿ ਮਿਲਿਨਿ ਉਮਾਹੋ। ਜੇ ਰਾਵਰ ਕਹੁ ਨੀਕੀ

---

[1]ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ। [2]ਚੋਬਦਾਰ। [3]ਭਾਵ ਸਾਵਧਾਨ। [4]ਹਾਥੀ ਰੂਪ ਵੈਰੀਆਂ ਲਈ ਮਾਨੋ (ਇਹ) ਸ਼ੇਰ (-ਸਭਾ) ਲਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।(ਅ)ਸਭਾ ਲਖ ਰਹੀ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ, ਵੈਰੀ ਰੂਪ ਹਾਥੀਆਂ ਲਈ। [5]ਪ੍ਰੇਮਾ। [6]ਕਨਾਤ ਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਭੂਤ ਹੋਇਆ। [7]ਸੋਨੇ ਦੀ। [8]ਉਮਰਾਵਾਂ ਨੇ ਕਹੀ। [9]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਲਾਲਸਾ ਹੈ (ਮਿਲਨ ਦੀ)। [10](ਜੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [11](ਪਾਜ=) ਝੂਠ ਨੂੰ ਉਘਾੜ ਕੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਨਾਹਿਨ। ਕਾਰਨ ਅਪਨੇ ਨੇਮ ਨਿਬਾਹਿਨਿ ॥ ੨੮ ॥ ਤੌ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਬੀਚ ਪਾਰਸੀ ਕੇ ਲਿਖਵਾਵਹੁ।ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਹੈ ਸ਼ਾਹੁ। ਮਿਲਿਬੇ ਸਮ ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹੁ ॥ ੨੯ ॥ ਮੁਝ ਪਰ ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਐਸੇ। ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਜੈਸੇ।ਤੁਮਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਬਰਤੀ ਜਾਇ। ਜਿਮ ਉਰ ਮੈਂ ਤਿਮ ਕਹੋ ਸੁਨਾਇ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਭਿਨਿ ਬਖਾਨਯੋ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਇਮ ਮਤੋ ਸੁ ਮਾਨਯੋ। ਸਹਤ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਸਭਿ ਕਹਿ ਲੀਨਸਿ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉੱਤਰ ਦੀਨਸਿ ॥ ੩੧ ॥ 'ਨਹਿ ਮਿਲਿਬੇ ਕੇ ਕਾਰਨ ਜੋਈ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਪਠੇ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਤੇਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਲਿਯੋ ਸੁਨਿ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਪੁਨ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਕਯਾ ਬਾਤ ॥ ੩੨ ॥ ਬਿਨਾ ਮਿਲਿਨਿ ਭਾ ਕਿਤਿਕ ਬਿਕਾਰ।ਮਿਲੇ ਹੋਤਿ ਕਯਾ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਖਿ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ।–ਸ਼ਾਹੁ ਨ ਮਿਲਹੁ–ਕੀਨਿ ਹਟਕਾਰੇ ॥੩੩॥ ਸੋ ਕਹਿਬੋ ਹਮਰੇ ਮਨ ਨਾਲ। ਉਲੰਘ ਨ ਸਕਹਿਂ ਕਿਮਹੁੰ[1] ਕਿਸ ਕਾਲ। ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਂ ਮਤਿਵਾਨ ਸੁਜਾਨਾ। ਅਸ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਭਿ ਲਖਹਿ ਮਹਾਨਾ॥੩੪॥ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੀਜੈ। ਪਠਹੁ ਬਿਚਾਰਹੁ ਰਿਦੇ ਧਰੀਜੈ। ਚਲਹੁ ਪੰਥ ਤਿਸ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵਹੁ' ॥ ੩੫ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਉਚਾਰਾ। ਨਵੀਸਿੰਦ ਸੁਨਿ ਲਿਖਿਬੋ ਤਯਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇਰ ਬਨਾਯੋ। ਬੀਚ ਪਾਰਸੀ ਕੇ ਲਿਖਵਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ:—

ਕਿਆ ਖਾਧੈ ਕਿਆ ਪੈਧੈ ਹੋਇ ॥ ਜਾ ਮਨਿ ਨਾਹੀ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥ ਕਿਆ ਮੇਵਾ ਕਿਆ ਘਿਉ ਗੁੜੁ ਮਿਠਾ ਕਿਆ ਮੈਦਾ ਕਿਆ ਮਾਸੁ ॥ ਕਿਆ ਕਪੜੁ ਕਿਆ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਕੀਜਹਿ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ॥ ਕਿਆ ਲਸਕਰ ਕਿਆ ਨੇਬ[2] ਖਵਾਸੀ[3] ਆਵੈ ਮਹਲੀ ਵਾਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਸਭੇ ਟੋਲ ਵਿਣਾਸੁ[4] ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਯੋ। ਬਿਨ ਸਤਿਨਾਮ ਵਿਰਾਗ ਸੁਨਾਯੋ।ਸਭਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਬਾਕ ਸੁਨੰਤੇ।ਗਿਰਾ ਮਧੁਰ ਤੇ ਧੰਨ ਭਨੰਤੇ॥੩੭॥ ਦਯੋ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਸਿਰੁਪਾਇ। ਮਧੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੀਨਿ ਮੰਗਵਾਇ। ਸਾਦਰ ਤਬਿ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕੋ ਕਰੇ।ਨਿਕਸੇ ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੇ॥੩੮॥ਗਏ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ

---

[1]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। [2]ਫੌਜਦਾਰ। [3]ਚੋਰੀ ਬਰਦਾਰ। [4]ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਹਨ।

ਬੈਠੇ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਹਿਂ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ। ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ੍ਯੋ ਲੇ ਕਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ। ਪਠਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਚਿਤ ਧਾਰਿ ਉਮਾਹੁ ॥੩੯॥–ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ। ਬਿਨ ਸਿਮਰੇ ਬਿਸ਼ਯੀ ਸੁਖ ਕਹਾਂ। ਮਿੱਥ੍ਯਾ ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਵਡਿਆਈ। ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਨਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਪਾਈ–॥ ੪੦ ॥ ਹਰਖ੍ਯੋ ਉਰ ਅਵਰੰਗ ਲਖਿ ਸਾਚੀ। ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਿਖੈ ਬੁਧਿ ਰਾਚੀ।ਨਹਿਂ ਆਵਨ ਕੋ ਹੇਤੁ ਸੁਨਾਯੋ।–ਰਿਸ੍ਯੋ ਭ੍ਰਾਤ ਮਤਸਰ ਤਪਤਾਯੋ–॥ ੪੧ ॥ ਸਭਿ ਗੁਨ ਮਹਿਂ ਗੌਰਵ ਪਹਿਚਾਨੇ।–ਬਾਲ ਬੈਸ ਬੁਧਿ ਬਲੀ ਮਹਾਨੇ। ਇਨ ਸੋਂ ਮੇਲ ਕਰਨਿ ਹਠ ਧਰਿ ਕੈ।ਨਹਿਂ ਨੀਕੀ ਮੁਝ ਲਗੀ–ਬਿਚਰਿਕੈ[1]॥੪੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪੁਨ ਮਿਲਿਬੇ ਕਹੁ ਸ਼ਾਹਿ ਨੇ ਹਠ ਕਰਿ ਭਾਖ੍ਯੋ ਨਾਂਹਿ। ਮਨ ਮੈਂ ਅਸ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰ੍ਯੋ, ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਅਪਰੇ ਪਾਹਿ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਚਤਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਕਹਿ ਜੈ ਪੁਰਿ ਨਾਥ ਕਿ ਸਾਥ।'ਬਾਲ ਬੈਸ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਿਮਹਿਂ ਹਿੰਦੁ ਪਦ ਮਾਥ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਪਰ ਲੋਕ ਜੁਤਿ ਤੁਮ ਭੀ ਕਹੇ੍ਯੋ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਬਡ ਲਹ੍ਯੋ। ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਇਕ ਤੇ ਸੁਨਿ ਦੂਸਰ ਸੁਧਿ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥ ਕਹਾ ਕਹੀ ਹੈ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬੀਚ। ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚ। ਤੁਮ ਭੀ ਕਬਿ ਪਰਖ੍ਯੋ ਕੈ ਨਾਂਹਿ?।ਪਤਾ ਲੀਨਿ ਕੋ ਇਕ ਬਿਧਿ ਕਾਂਹਿ[2] ?॥੩॥ ਜੇ ਪੂਰਬ ਪਰਖ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਕਬੈ। ਉਚਿਤ ਪਤਾ ਲੇਬੇ ਕਹੁ ਅਬੈ। ਜਿਮ ਅਜ਼ਮਤ ਕਾਮਲ ਪਹਿਚਾਨਹੁ। ਸਹਿਤ ਨੰਮ੍ਰਿਤਾ ਤੈਸੇ ਠਾਨਹੁ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਕੁਛ ਦੁਰਬਾਕ ਨ ਕਹਿਂ ਮੁਝ ਓਰ। ਅਸ ਪੁਰਖਨਿ ਕੋ ਪਰਖਨਿ ਕਰਨੋ। ਲਘੁ ਸਰਪਨਿ ਸੋਂ ਖੇਲਨਿ ਬਰਨੋ[3] ॥ ੫ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਡਸੇ ਨ ਬਨੈ ਉਪਾਇ। ਮਤਿ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਉਬਰਿ ਨ ਪਾਇ[4]। ਤਉ ਆਪ ਕੋ ਕਹਿਬੇ ਕਰਿ ਕੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਦਾਸਨਿ ਸੱਦ੍ਰਸ ਧਰਿਕੈ ॥ ੬ ॥ ਰਚੌਂ ਬਿਧੀ ਕੋ ਪ੍ਰਜਨਿ ਕਰਿ ਹੌਂ। ਪੁਨ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਉਚਰਿਹੌਂ'। ਕਹਤਿ ਸ਼ਾਹੁ

---

[1]ਬਿਚਾਰਕੇ। [2]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਇਕ ਪਤਾ (ਤੂੰ) ਬੀ ਲਿਆ ਹੈ? [3]ਐਸਾ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਸੱਪਾਂ ਨਾਲ ਖੇਲਨ ਤੁੱਲ (ਖ਼ਤਰਨਾਕ) ਹੈ। [4]ਵੱਡਾ ਬੁਧੀਮਾਨ ਭੀ ਕੋਈ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

'ਮਿਲਿਬੇ ਫਲ ਜੋਈ। ਪਰਖਨਿ ਤੇ ਮੈਂ ਪੈਹਹੁੰ ਸੋਈ' ॥ ੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜੈਪੁਰਿ ਨਾਥ। ਆਯਹੁ ਸਦਨ ਸੰਦੇਹਨਿ ਸਾਥ[1]।–ਮੇਰ ਗਰੇ ਨਹਿਂ ਪਰਹਿ ਕੁਫੇਰੀ। ਸੁਖ ਚਾਹਤਿ ਦੁਖ ਆਇ ਨ ਘੇਰੀ–॥੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਭੁਈ ਜਾਮਨੀ ਜਾਨਿ ਕੈ ਮਿਲੀ ਕਾਮਨੀ ਆਇ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਦ ਕੇ ਅੰਦਰ ਸੇਜ ਡਸਾਇ॥੯॥ਚੌਪਈ॥ਨਿਜ ਰਮਨੀ[2] ਸੰਗ ਸਗਲ ਜਨਾਈ। ਕਥਾ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਜਥਾ ਸੁਨਾਈ। ਤਿਨ ਕੇ ਪਰਖਨਿ ਕੀ ਬਿਧਿ ਕਰਨੀ। ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਤਨ ਦੁਤਿ ਧਰਨੀ ॥੧੦॥ 'ਗੁਰ ਅੰਤਰਿਪੁਰ ਆਨਹਿ ਕਾਲੀ। ਪੂਜਹਿ ਪਦ ਵਿਖ ਲੇਹੁ ਸੁਖਾਲੀ। ਮਿਲਹਿ ਸਮੂਹ ਸਗਲ ਰਨਵਾਸ॥ਸਭਿ ਕੀ ਪੂਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਸ॥੧੧॥ਜ਼ੇਵਰ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ। ਜਗਮਗ ਜ਼ੇਬ ਤਿਨਹੁੰ ਕੀ ਕਰੇ। ਮੁਕਤਾ ਲਰੀ ਲਰਕਤੀ ਲਾਰ[3] । ਅਲੰਕਾਰ ਸਭਿ ਪਹਿਰਹਿਂ ਨਾਰਿ ॥ ੧੨ ॥ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਬਰ ਬਰ ਅੰਬਰ। ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਬਾਰਦ ਜਿਮ ਅੰਬਰ। ਸਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾਮਨੀ ਦਮਕਹਿ ਬੀਰ। ਰੰਗ ਮਹਿਲ[4] ਮਹਿ ਗੰਧਨਿ ਸੀਂਚਿ[5] ॥੧੩॥ ਸਭਿ ਬੈਠਹਿਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਨਾਇ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬਪੁਖ[6] ਸੁਹਾਇ। ਸਭਿ ਰਾਨੀ ਮਹਿ ਮੁੱਖਨ ਮਹਾਨੀ। ਮਮ ਮਨ ਕੀ ਪਯਾਰੀ ਪਟਰਾਨੀ ! ॥ ੧੪ ॥ ਲੇਹੁ ਮੋਰ ਪਰ ਮਲਿਨ ਪੁਰਾਨਾ। ਨਹਿਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਜਹੁ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਸਭਿ ਕੇ ਪਾਛੇ ਕੋਨ ਮਝਾਰ। ਬੈਠਿ ਰਹਹੁ ਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਿ[7] ॥੧੫॥ ਕਰਹੁ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਐਸੇ।–ਜਿਮ ਉਰ ਗੁਰ ਜੌ ਜਾਨਤਿ ਤੈਸੇ[8]। ਤੌ ਮਮ ਅੰਕ ਬੈਠਿਹੈਂ ਆਇ[9]।ਦੇਉਂ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਧਰਿ ਪਾਇ[10]–॥੧੬॥ਭਈ ਭੋਰ ਤੇ ਇਮ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਜਹਿ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸੀਜਹਿ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਅਬਿ ਭਏ ਤਿਹਾਰੇ। ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੁਇ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੇ' ॥ ੧੭ ॥ ਮੰਤ੍ਰ ਇਮ ਕਰਿ ਕੈ ਦੰਪਤਿ ਸੋਏ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਹੋਏ। ਰੰਗ ਮਹਲ ਨੀਕੇ ਸੁਧਰਾਯੋ। ਮੁਕਰ ਮੂਰਤਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਹਾਯੋ[11] ॥ ੧੮ ॥ ਰੰਗਦਾਰ ਬਰ ਤੁੰਗ ਅਟਾਰੀ॥ਭੀਤਨਿ ਚਾਮੀਕਰ ਲਿਪਕਾਰੀ॥ਤਰੁਵਰੁ ਫੂਲ ਫਲਨਿ

[1] ਸ਼ੰਸਿਆਂ (ਵਾਲੇ ਚਿਤ) ਨਾਲ। [2] ਇਸਤ੍ਰੀ । [3] ਨਾਲ। ਕਤਾਰ। [4] ਰਣਵਾਸ। [5] ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਛਿੜਕਾ ਕੇ। [6] ਸਰੀਰ। [7] ਹੇਠਾਂ ਨਜ਼ਰ ਪਾ ਕੇ। [8] ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਵੇਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ (ਕਿਸੇ ਦੇ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਾਵ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ"" । [9] ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠਣ। [10] ਪੈਰੀਂ ਪੈਕੇ। [11] ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ। (ਅ) ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਨਾਲ।

ਸੋਂ ਲਿਖੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਹੰਗਮ ਕਰਿ ਤਿਨ ਬਿਖੇ ॥ ੧੯ ॥ ਰੁਚਿਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਾਏ। ਸੱਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਰਸ਼[1] ਫਰਸ਼ ਡਸਵਾਏ। ਜਹਿਂ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਤਨੇ ਬਿਤਾਨਾ[2]। ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਝਾਲਰ ਝਲਕਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਬਿਚ ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਰਚਿ ਚਾਰੂ। ਰਚਨਾ ਚਿੱਤ੍ਰ ਰਚੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰੂ[3]। ਫਰਸ਼ ਮਖ਼ਮਲੀ ਮੋਤਿਨਿ ਲਰੀ।ਲਰਕਤਿ ਰੁਚਿਰ ਬਿਰਾਜਤਿ ਖਰੀ॥੨੧॥ ਝੁੱਬੇ[4] ਝੂਲਤਿ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਜ਼ਰੀ।ਬਡ ਉਪਧਾਨੁ[5] ਧਰਨੋ ਮ੍ਰਿਦੁ ਭਰੀ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਠਿ ਰਚਨ ਰਚਾਈ। ਜਿਸ ਦੇਖਤਿ ਮਨ ਰਹਿ ਬਿਰਮਾਈ॥੨੨॥ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਦਿਪਤਿ ਜਵਾਹਰ। ਨਿਕਸਾਏ ਸੁ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਬਾਹਰ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ। ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤੁ ਧਰਨਿ ਕੇ ॥੨੩॥ ਸਰਬ ਤਯਾਰ ਵਸਤੁ ਕਰਿਵਾਇ। ਘਰ ਲਗਾਵਨਿ ਹਿਤ ਚੌਂਪ ਬਢਾਇ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਧਰਾਈ। ਜੈਪੁਰਿ ਪਤਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ॥੨੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ। ਹੇਤੁ ਪਰਖਿਬੇ ਜਸ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੀ। ਅਤਿ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਹੋਏ।—ਲੇਤਿ ਅੰਤਮਨਕੁਮਤਿ ਪਰੋਏ[6]॥੨੫॥ਹਮਜੋ ਚਾਹਤਿ ਵਸਤੁ ਛਪਾਈ। ਸੋ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਇਹੁ[7] ਬਿਦਤਾਈ[8]। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਤ ਜੁ ਲਖਹਿਂ ਭਲੀ ਨ। ਤਿਮ ਕਰਿਬੇ ਮਹਿਂ ਇਨ ਮਤਿ ਭੀਨ॥ ੨੬॥ ਕੁਛ ਤੇ ਕੁਛ ਕਰਤਾ ਧਰਿ ਚਾਉ[9]। ਸੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਦਿਖਰਾਵਿਂ ਪ੍ਰਭਾਉ[10]। ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਬਸ ਕਰਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਅਨਿਕ ਘਾਤ ਰਚਿ ਧਨ ਹਰਿ ਲੇਤਿ॥੨੭॥ ਅਸ ਅਜ਼ਮਤਵਾਨਨਿ ਬਿਰਮਾਏ[11]। ਨਹਿਂ ਪਰਲੋਕ ਗਤੀ ਲਖਿ ਪਾਏ। ਦੋਨਹੁਂ ਭੂਲਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਪੰਥਾ। ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਅਰੁ ਲੇ ਮੰਥਾ[12] ॥੨੮॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰਿ ਨਹਿਂ ਇਹ ਨੀਕੋ[13]। ਜਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਕੱਲਯਾਨ ਨ ਜੀ ਕੀ। ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕਰਿ ਦਿਖਲਾਵਨਿ। ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕਰ ਨਰ ਬਿਰਮਾਵਨਿ॥੨੯॥ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਕਰਨੀ ਬਿਧਿ ਨਾਹਿ ਨ। ਕਰਾਮਾਤ

---

[1]ਅਸਮਾਨ ਵਰਗੇ। [2]ਚੰਦੋਏ। [3]ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੀਂ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ। [4]ਛੱਬੇ। [5]ਤਕੀਆ। [6](ਜੈ ਸਿੰਘ)ਮਨ ਦੀ ਕੁਮਤ ਵਿਚ ਪਰੋਤਾ ਸਾਡਾ ਅੰਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [7]ਭਾਵ ਜੈਸਿੰਘ। [8]ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਰਨਾ। [9]ਚਾਉ ਧਾਰਕੇ ਕੁਛ ਤੋਂ ਕੁਛ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਚੇਟਕੀ ਲੋਕ। [10]ਸੋ ਜਗਤ ਵਿਚ(ਆਪਣਾ)ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਖਾਂਦੇ ਹਨ। [11]ਐਸੇ ਕਰਾਮਾਤੀਏ (ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। [12]ਐਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੋਵੇਂ ਰੱਬ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [13]ਭਾਵ ਕਰਾਮਾਤ ਦੱਸਣੀ ਦਿਖਲਾਵੇ ਲਈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਲਈ।

ਦਿਖਰਾਵਹਿ ਕਹਿ ਨਾਇਕ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਦੂਸਰ ਚਾਹੈ[1]।ਪੁਨ ਕਰਿ ਹਹਿ ਕਿਸ ਕਿਸ ਕੇ ਪਾਹੇ ॥ ੩੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਇਸੀ ਕਾਰਨ ਕੋ ਜਾਨੇ। ਨਹਿ ਆਵਨਿ ਦਿੱਲੀ ਕਹੁ ਮਾਨੇ। ਇਸ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਨਿ ਚਲਿ ਆਏ।ਅਬਿ ਕਿਮ ਨਟਹਿੰ ਕੁਮਤਿ ਬਿਚਲਾਏ ॥ ੩੧ ॥ ਨਹਿ ਦੀਰਘ ਦਰਸੀ ਮਤਿਮੰਦ। ਨਹਿੰ ਚਾਹਤਿ ਪਰਲੋਕ ਅਨੰਦ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਬਿਸਰਾਏ।ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਯਾ ਅਤਿ ਪ੍ਰਬਲ ਭੁਲਾਏ ॥ ੩੨ ॥ ਸੇਵਾ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿ ਕੈ। ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਣੋ ਮੀਠੋ ਚਿਤ ਧਰਿ ਕੈ। ਹਉਮੈ ਤਜਿ ਸਿਮਰਨਿ ਹਰਿਨਾਮੁ।ਇਮ ਕਰਿ ਮਿਲਹਿ ਨਹੀਂ ਦੁਖ ਧਾਮ* ॥ ੩੩ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਜਿ ਬਿਖ ਗਹਿਬੇ ਦੌਰਹਿ। ਰੋਪਿ ਬੰਬੂਰ[2], ਕਲਪਤਰੁ ਤੋਰਹਿ। ਅਤਿ ਅਮੋਲ ਕਰ ਡਾਰਹਿ ਹੀਰਾ[3]। ਫਟਕ ਬਿਹਾਝਹਿ ਸ਼ੁਭ ਮਤ ਕੀਰਾ[4]– ॥ ੩੪ ॥ ਇਤਯਾਦਿਕ ਸੋਚਤਿ ਗਨ ਸੋਚਨਿ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[5]।ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਆਵਨਿ ਸਮੈ ਪਛਾਨਿ। ਇਕ ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥ ੩੫ ॥ਸਰਬ ਨਰਨਿ ਕੋ ਤਜਾਗਯੋ ਸੰਗਿ। ਭਏ ਇਕਾਕੀ ਗੁਰ ਇਕ ਰੰਗ । ਸਿਹਜਾ ਸੁੰਦਰ ਅੰਦਰ ਘਰ ਕੇ। ਮ੍ਰਿਦੁ ਡਸਵਾਇ ਪੌਢਿਬੋ ਕਰਿ ਕੇ ॥੩੬॥ ਸੂਖਮ ਬਿਸਦ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਲੈਕੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰਤਾ ਨਿਜ ਕੇ ਕੈ। ਗਤਿ ਲੋਕਨ ਕੀ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਨਿ।–ਬਿਨ ਸੁਧ ਅੰਧੇ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰ ਨ ॥ ੩੭ ॥ ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਹਾਰਨਿ[6] ਫਸੇ ਬਿਸਾਲਾ।ਜਾਇ ਨਰਕ ਪਕਰੇ ਜਮ ਜਾਲਾ।ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਜਨਮਨਿ ਅਰੁ ਮਰਨੋ। ਮਤਿ ਮੂਰਖ ਨਹਿ ਕਰਿਬੋ ਹਰਨੋ ॥ ੩੮ ॥ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਅਜਮਤ ਕਹੁ ਦੇਖਾ। ਅਪਨੋ ਲਖਹਿ ਨ ਕਾਜ ਬਿਸ਼ੇਖਾ– ਸਦਨ ਕਪਾਟ ਅਸੰਜਤਿ ਕਰੇ[7]। ਅੰਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁ ਥਿਰੇ॥੩੯॥ ਲੋਕ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਸਕਲ ਹਟਾਏ। ਬੈਠੇ ਦੂਰ ਜਾਇ ਸਮੁਦਾਏ । ਤਿਨ ਕਪਾਟ ਕੀ ਸਿੰਖਲ ਭੇਰਿ[8]। ਅੰਤਰ ਟਿਕੇ ਰਹੇ ਤਿਸ ਬੇਰ ॥੪੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜੈਪੁਰਿ ਪਤਿ ਹਰਖਤਿ ਸੁ ਚਿਤ ਕਰਿ ਇਕਠੋ ਰਣਵਾਸ। ਚਹਤਿ ਲਖਾ-ਇਬੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਦਾਸ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ [illegible] ਅੰਸੂ ॥ [illegible] ॥

---

[1]ਇਕ ਦੇਖ ਕੇ (ਫਿਰ) ਦੂਸਰਾ ਚਾਹਵੇਗਾ (ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਦਿਖਾਓ)। [2]ਲਗਾ ਕੇ ਕਿੱਕਰ। [3]......ਹੀਰਾ ਹੱਥੋਂ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਤੋਂ ਕੰਗਾਲ ਭਾਵ ਮੂਰਖ। [5]ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ)। [6]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ। [7]ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। [8]ਕੁੰਡੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ।

*ਪਾ:—ਸਦਾ ਸੁਖ ਧਾਮ।

੪੫. [ਜੈ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਆਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਦਿਵਸ ਦੁਪਹਿਰੋ ਢਰ੍ਯੋ ਜਬਿ ਸਕਲ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਾਇ।ਜੈ ਸਿੰਘ ਛਿਤ ਪਤਿ ਤਜਿ ਸਦਨ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਬਹਿਰ ਸੁ ਆਇ ॥ ੧ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਮਹਿ ਆਇ ਥਿਰ੍ਯੋ ਹੈ। ਮੁਜਰੋ[1] ਨਰ ਪਰਧਾਨ ਕਰ੍ਯੋ ਹੈ।ਤਿਸ ਤਿਸ ਥਲ ਪਰ ਸਕਲ ਹਟਾਏ।ਸਾਦਰ ਸੋ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬੈਠਾਏ॥੨॥ਏਕਾਕੀ ਆਗੈ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਵਰ ਕਰਾਯੋ। ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਪੌਰ ਮਝਾਰੇ। ਸਭਿ ਆਗੇ ਉਠਿ ਖਰੇ ਨਿਹਾਰੇ॥੩॥ਜੈਪੁਰਿ ਨਾਥ ਅਚਾਨਕ ਆਵਨਿ। ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭੇ ਬਿਸਮਾਵਨ। ਜਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਮਾਨਵ ਭੀਰ। ਸਭਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਧੀਰ ॥ ੪ ॥ ਕਹੈਂ ਆਯੋਂ ਅਬਿ–ਗਣੀ ਗਿਲੰਤੋ ।–ਕਿਧੌਂ ਸ਼ਾਹੁ ਇਹ ਪਠ੍ਯੋ ਤੁਰੰਤੋ–।ਇਤ ਉਤ ਦੇਖਤਿ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਚਲਾਇ। ਕਿਸ ਥਲ ਪਿਖੇ ਨ ਗੁਰ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੫ ॥ ਸਿੱਖਨਨਿ ਸਾਥ ਨਾਥ ਜੈਪੁਰਿ ਕੇ। ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ ਉਤਾਇਲ ਕਰਿਕੇ।'ਕਹਾਂ ਬਿਰਾਜੇ ਸੁਖਦ ਹਜ਼ੂਰ। ਡੇਰੇ ਬਿਖੈ ਕਿ ਗਮਨੇ ਦੂਰ॥੬॥ਨਿਜ ਥਲ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੁਝ ਆਇ। ਤੁਮ ਨਜਾਰੇ ਕਿਮ ਭੇ ਸਮੁਦਾਇ'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਨਿ ਸਭਿ ਕਹ੍ਯੋ ਬੁਝਾਈ। 'ਇਸ ਘਰ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਾਈ ॥੭॥ ਏਕਾਕੀ ਹੁਇ ਸਕਲ ਹਟਾਏ।ਕੁਛ ਸਤਿਗੁਰ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਏ'।ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਿਸ ਘਰ ਕੋ। ਜਾਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸੰਸੈ ਉਰ ਕੋ ॥ ੮ ॥–ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਇਮ ਗੁਰ ਹੋਏ। ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿਨ ਲਖਿ ਸਭਿ ਕੋਏ।ਮੈਂ ਅਬਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ।ਕਰੌਂ ਖੁਸ਼ੀ ਤਿਨ ਰਿਦੇ ਉਦਾਰ ॥੯॥ ਮਮ ਘਰ ਆਇ ਅਨੰਦਤਿ ਰਹੈਂ। ਤੌ ਕੱਲਯਾਨ ਹਮਾਰੀ ਅਹੈ–। ਨਿਕਟਿ ਕਪਾਟਨਿ ਕੇ ਜਬਿ ਗਯੋ। ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ ਹਲਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥੧੦॥ ਸਿੱਖਲ ਭਿਰੀ ਜਾਨਿ ਥਿਰ ਰਹ੍ਯੋ। ਹੇਰੂ ਹਕਾਰਨਿ ਕੇ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਕਰਹੁ ਕਪਾਟ ਹਟਾਵਨਿ। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਨ'॥ ੧੧ ॥ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬਾਰ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਨ, ਮੌਨਤਾ ਧਰੇ। ਊਚੀ ਚੌਥੇ ਹਾਂਕ ਹਕਾਰੀ। 'ਗੁਰ ਜੀ ਕਰਹੁ ਕਪਾਟ ਉਘਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਜੈ ਪੁਰਿਪਤਿ ਮੈਂ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਸ਼ਰਨ ਆਪ ਕੀ ਮਮ ਆਧਾਰਾ।ਮੈਂ ਅਲਪੱਗਯ ਭੂਲ ਕੁਛ ਹੋਈ। ਤੁਮ ਸਰਬੱਗਯ ਛਿਮਹੁ ਅਬਿ ਸੋਈ ॥ ੧੩ ॥ ਆਪ ਕਰਹੁ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਐਸੇ। ਸੁਤ ਸੋਂ

[1] ਨਮਸਕਾਰ।

ਕਹਤਿ ਪਿਤਾ ਹਿਤ ਜੈਸੇ।ਜੋ ਹਮ ਤੇ ਕੁਛ ਬਿਗਰਤਿ ਕਾਮੀ[1]।ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਰੋਕਹੁ, ਸੁਆਮੀ !' ॥ ੧੪ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਭਾਖੀ ਬਿਨਤੀ।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਗਿਨਤੀ। ਸਿਖਲ ਛੋਰਿ ਕਪਾਟ ਉਘਾਰੇ। ਪੁਨ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਲ ਦੁਤਿਵਾਰੇ॥੧੫॥ਜੈਪੁਰਿਪਤਿਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਬਿਭਯੋ।ਅੰਤਰ ਹੋਇ ਦਰਸ ਗੁਰ ਲਯੋ।ਨੀਚੇ ਕਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਬੈਸੇ।ਊਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੀਨਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ॥੧੬॥ਨ੍ਰਿਪ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਥਿਤ ਭਾ ਪਾਸ।ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ ਭਨਤਿ ਅਰਦਾਸ। ਤਰੇ ਤ੍ਰਸਾਵਨਿ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਕਰਨੋ। ਬੈਨਿ ਦੀਨ ਹੁਇ ਬਰਨ ਉਚਰਨੋ ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ! ਕਿਮ ਚਿੰਤ ਮਝਾਰੇ ? ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੇ ? ਮੇਰੋ ਸਦਨ ਆਪਨੋ ਜਾਨਹੁ। ਸਭਿ ਪਰ ਮੁਖ ਤੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਹੁ॥੧੮॥ਅੰਤਹਪੁਰ ਮੈਂ ਦਾਸੀ ਗਨ ਹੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਬ ਸੇਵਾ ਚਹਿ ਮਨ ਹੈਂ[2]।ਸੈਨਾ ਕੋਸ਼ ਦੇਸ਼ ਸਮੁਦਾਇ।ਸਕਲ ਆਪਕੇ ਲਖਹੁਂ ਸਦਾਇ॥੧੯॥ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਜੁਤਿ ਮੈਂ ਹੌਂ ਦਾਸ। ਚਹਹੁ,ਕਹੀਜਹਿ ਸੋ ਮਮ ਪਾਸ[3]। ਕੋ ਕੁਕਾਜ ਦਿਹੁ ਤਨਕ ਜਨਾਇ[4]।ਸਭਿ ਤਜਿ ਤਿਸ ਕੋ ਕਰੌਂ ਉਪਾਇ॥੨੦॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਰਾਖਨੋ ਰਸ ਰੰਗ। ਉਤ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨ ਕਰਹੁ ਨਿਸ਼ੰਗ।ਸਭਿ ਕੇ ਕਾਰਜ ਆਪ ਪੁਜਾਵਹੁ। ਅਪਨੋ ਨੀਕੋ ਕਸੋਂ ਨ ਬਨਾਵਹੁ ॥ ੨੧ ॥ਹਮਰੇ ਮਹਿ ਕਹਾ ਸ਼ਕਤਿ ਗੁਸਾਈਂ ! ਜੋ ਗਾਵਰ ਕੇ ਹੋਇਂ ਸਹਾਈ। ਕੇਵਲ ਦਾਸ ਦੇਨਿ ਬਡਿਆਈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕੁਛ ਦਿਹੁ ਫੁਰਮਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਅਬਿ ਮਿਲਿਬੇ ਕਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਨ ਚਾਹਤਿ। ਤੁਮਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਬਿਖੇ ਉਮਾਹਤਿ।ਜੇ ਕਰਿ ਮੁਝ ਤੇ ਭਯੋ ਬਿਗਾਰੇ। ਛਿਮਹੁ ਆਪ ਦਿਹੁ ਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰੇ* ॥੨੩॥ਲੇਨਿ ਨ ਦੇਨਿ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਰਕਾ। ਪੁਜਨੋ ਨੇਮ ਇਹ, ਕੀਨਿ ਜੁ ਧੁਰ ਕਾ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਬੈਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਠਾਇ ਨੈਨ ॥ ੨੪ ॥ ਭੂਪਤਿ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਕਹਨੋ। 'ਗੁਰ ਸੰਤਨਿ ਜੁ ਛਪਾਵਨਿ ਚਹਨੋ।ਸੋ ਜਗ ਕੇ ਨਰ ਚਹਿਂ ਬਿਦਤਾਵਨਿ। ਪਰ ਪੂੰਜੀ ਕਹੁ ਕਰਿ ਦਰਸਾਵਨਿ ॥ ੨੫ ॥ ਕੋ ਅਪਨੋ ਧਨ ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਇ[5]। ਕਰਿ ਉਪਾਇ ਸਭਿ ਲੇਹਿ ਦੁਰਾਈ। ਪਰ ਧਨ ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਕਰਹਿਂ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਜੋ

---

[1]ਕੰਮ। [2]ਸਾਰੀਆਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ। [3](ਜੋ) ਵਸਤੂ ਚਾਹੀਦੀ ਹੋਵੇ ਸੋ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕਹੋ। [4]ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਖੋਟਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਰਤਾ ਮਾਤ੍ਰ ਜਣਾ ਦਿਓ। [5]ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਧਨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਉਚਾਰੇ।

ਉਪਚਾਰਨਿ[1]॥੨੬॥ਧਨੀ ਨ ਆਛੇ ਮਾਨਹਿ ਤਾਂਹੀ ।ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੁਇ ਦੁਖ ਤਿਸ ਨਾਂਹੀ[2]" । ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸਮੁਝ੍ਯੋ ਰਾਇ।ਤਊ ਠਟੀ ਬਿਧਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਇ ॥ ੨੭॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ । 'ਸਭਿ ਅੰਤਹਿਪੁਰ ਜੋ ਮਮ ਨਾਰੀ । ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਬਾਂਛਹਿ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਜਸੁ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਆਛਹਿ ॥ ੨੮ ॥ ਬਹੁ ਤਨਾਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਰਣਵਾਸ । ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਆਯੋ ਤੁਮ ਪਾਸ । ਹੋਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਛਮਾ ਕਰੀਜੈ । ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਰਖੀਜੈ ॥ ੨੯ ॥ ਦਰਸ ਦੇਖਿਬੇ ਚਾਹ ਬਿਸ਼ੇਖਨਿ । ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਹਿਂ ਪੰਥ ਕਉ ਦੇਖਨਿ । ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਬਸਿ ਹੋ। ਅਪਰਨਿ ਕੇਰ ਸ਼ਿਰੋ-ਮਣਿ ਲਸ ਹੋ ॥ ੩੦ ॥ ਚਰਣਾਂਬੁਜ[3] ਕੋ ਪਾਇ ਨਿਕੇਤ । ਮੁਝ ਕੋ ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ । ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਦੀਨਾਨਾਥ ! ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਹੁ ਸ-ਕਰੁਨਾ ਹਾਥ[4]॥੩੧॥ ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਬਿਘਨ ਅਨੇ-ਕਨਿ ਕੋ ਪਰਿਹਰੀਅਹਿ। ਜਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਿਜ ਪਿਤਾ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਤਊ ਪਿਤਾ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਠਾਨਹਿ । ਅਵਗੁਨ ਜਾਨਿ ਰਿਦੈ ਨਹਿਂ ਆਨਹਿ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇ ਜਾਨਹੁ ਮੋਹੀ । ਤੌ ਹਮਰੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਲ ਹੋਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਅਵਗੁਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕੋ ਨ ਚਿਤਾਰਹੁ । ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਹੁ । ਅਬਿ ਰਣਵਾਸਹਿ[5]ਪੂਰਹੁ ਆਸਾ।ਮੈਂ ਦੇ ਕਰਿ ਆਯੋ ਭਰਵਾਸਾ' ॥ ੩੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਨੇ ਬਚ ਦੀਨਾ।ਫੇਰ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨ ਬਾਕ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਜੈਪੁਰਿਨਾਥ ਕੀਨਿ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਜੀ ਗੁਰ ਗਿਨਤੀ ॥ ੩੫ ॥ ਹੋਏ ਤ੍ਯਾਰ ਚਲਨਿ ਕਹੁ ਸਾਥ । ਭਰ੍ਯੋ ਹਰਖ ਹੇਰਤਿ ਨਰ ਨਾਥ। ਵਾਹਰ ਆਇ ਬੈਠੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। । ਦਾਸਨਿ ਤੇ ਮੰਗਵਾਇਵ ਪਾਨੀ ॥ ੩੬ ॥ ਕਰ ਅਰੁ ਚਰਨ ਪਖਾਰਨਿ ਕਰੇ । ਬਦਨ ਪਖਾਰ੍ਯੋ ਅੰਜੁਲ ਭਰੇ । ਸਾਥ ਰੁਮਾਲ ਪੌਂਛਿਬੋ ਕੀਨਿ।ਸਿਰ ਚੀਰਾ ਬੰਧ੍ਯੋ ਦੁਤਿ ਭੀਨ ॥ ੩੭ ॥ ਊਪਰ ਸੁੰਦਰ ਜਿਗਾ ਸੁਧਾਰੀ । ਕੰਚਨ ਮਧ ਹੀਰਨਿ ਮੁਲ ਭਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਸਾਜੇ । ਬਰ ਸਰੂਪ ਤੇ ਰਤਨ ਬਿਰਾਜੇ ॥ ੩੮ ॥ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਅੰਬਰ ਕੋ ਜਾਮਾ। ਗੋਟਾ ਲਗਾ੍ਯੋ

[1]ਜੋ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । [2](ਪਰ ਜੋ) ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਵੇਖਣ ਦੀ ਚਾਹ ਨਾ ਰਖੇ) ਤਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । [3]ਚਰਨ ਕਵਲ । [4]ਮੇਹਰ ਵਾਲਾ ਹੱਥ । [5]ਭਾਵ ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ।

ਦੁਕੂਲ ਭਿਰਾਮਾ।ਪਨਹੀ ਪਾਇਨਿ ਪਾਇ ਭਲੇਰੀ।ਸੁੰਦਰ ਸਜਤਿ ਸ ਜ਼ਰੀ[1] ਘਨੇਰੀ ॥੩੯॥ ਹਾਥ ਗਹੀ ਫੂਲਨਿ ਕੀ ਛਰੀ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੀ ਸ਼ੋਭਤਿ ਖਰੀ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਚਲਿਬੇ ਕਹੁ ਸਾਥ। ਦੇਖਤਿ ਹਰਖਯੋ ਜੈਪੁਰਿਨਾਥ ॥ ੪੦ ॥ ਸਭਿ ਸੇਵਕ ਤਹਿਂ ਬਰਜਨਿ ਕਰੇ। 'ਸਾਥ ਨ ਚਲਹੁ ਰਹਹੁ ਇਤ ਥਿਰੇ'। ਆਪ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸਿਧਾਰੇ। ਤਿਸ ਮੂਰਤਿ ਪਰ ਕਵਿ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਜੈ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਚਤਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੫॥

੪੬. [ਪਟਰਾਣੀ ਪਛਾਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੋਇ ਤਯਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਕਸੇ ਡੇਰਾ ਛੋਰਿ। ਸੰਗ ਨਰਿੰਦ ਅਨੰਦ ਯੁਤਿ ਚਲਿ ਅੰਤਹਿ ਪੁਰਿ ਓਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਾਦਰ ਬੋਲਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਥ। ਨਗਨ ਪੈਰ ਗਮਨਤਿ ਨਰ ਨਾਥ। ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਜਬਿਹੂ ਚਲਿ ਆਏ। ਹੇਰਤਿ ਉਠੇ ਲੋਕ ਸਮੁਹਾਏ॥ ੨ ॥ ਰਾਜੇ ਕੋ ਸਭਿ ਮੁਜਰੋ[2] ਕਰੈਂ। ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਰ ਧਰੈਂ। ਬੰਦਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਏ। ਅੰਤਰ ਗਏ ਸਦਨ ਸੁਧਰਾਏ॥੩॥ ਪਿਖਯੋ ਚੌਕ ਚੌਕੋਨ ਸੁ ਚਾਰੂ। ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ਿਘਰ ਬਨੇ ਉਦਾਰੂ।ਪੁਨ ਸੋਪਾਨਨਿ[3] ਪਰ ਆਰੂਢੇ।ਮੰਦ ਮੰਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ ਗੂਢੇ॥੪॥ ਫੂਲ ਛਰੀ ਕੋ ਚਪਲ ਕਰੰਤੇ। ਕਬਹਿ ਭ੍ਰਮਾਇ ਉਤੰਗ ਉਠੰਤੇ। ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਅੰਦਰ ਗਏ।ਚਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਜਹਾਂ ਬਹੁ ਕਿਏ ॥੫॥ ਉਪਬਨ ਲਿਖਯੋ ਫੂਲ ਫਲ ਨਾਨਾ। ਕੇਹਰਿ,ਕਰੀ[4],ਕੁਰੰਗ ਮਹਾਨਾ। ਕੀਰ[5],ਕਬੂਤਰ,ਕੋਕਿਲ[6], ਕੇਕੀ[7]। ਮ੍ਰਿਗ,ਖਗ, ਸੁੰਦਰ ਬਰਨ ਅਨੇਕੀ ॥੬॥ ਅਧਿਕ ਉਤੰਗ ਸ਼ਿਖਰ ਜਿਨ ਕੇਰੇ। ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਕਲਸ ਬਡੇਰੇ। ਮਨਹੁ ਸਰਦ ਰਿਤੁ ਕੇ ਘਨ ਸੋਹੈਂ।ਬਿਸਦ ਬਰਨ ਹੇਰਤਿ ਮਨ ਮੋਹੈਂ॥੭॥ ਅਧਿਕ ਬਿਲੰਦ ਸਦਨ ਇਕ ਮਾਂਹੀ। ਤਨਯੋ ਚੰਦੋਵਾ ਬਹੁ ਦੁਤਿ ਜਾਂਹੀ।ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਝਾਲਰ ਲਰਕੰਤੀ। ਰੇਸ਼ਮ ਕੀ ਡੋਰੈਂ ਜਿਸ ਅੰਤੀ[8] ॥ ੮ ॥ ਚੌਕੀ ਚੰਦਨ ਕੀ ਤਿਹ ਤਰੇ। ਤਿਸ ਸਨਮੁਖ ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਗੁਰ ਕਰੇ। ਰਿਦੇ ਠਟੀ ਬਿਧਿ ਅਜ਼ਮਤ ਹੇਰਨਿ।ਮੁਖ ਤੇ ਬੈਠਨਿ ਹਿਤ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਰਨਿ॥੯॥ਤਨ ਸੁਮੱਧਮਾ[9], ਪੰਕਜ ਨੈਨੀ। ਕੀਰ ਨਾਸਕਾ[10], ਕੋਕਿਲ ਬੈਨੀ। ਦੁਤਿ ਕਮਨੀਯ[11]

[1]ਜ਼ਰੀ ਸਹਤ। [2]ਨਮਸਕਾਰ। [3]ਪੌੜੀਆਂ। [4]ਹਾਥੀ। [5]ਤੋਤੇ। [6]ਕੋਇਲਾਂ। [7]ਮੋਰ। [8]ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ। [9]ਜੋਬਨ ਭਰੇ ਸਰੀਰ [ਸੰਸ:, ਮੱਧਮਾ=ਮੁਟਿਆਰ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਸਮਧ੍ਯਮਾ=ਸੁੰਦਰ ਲੱਕ ਵਾਲੀ]। [10]ਤੋਤੇ ਵਤ ਨਾਸਾਂ ਵਾਲੀਆਂ। [11]ਸ਼ੋਭਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਕਮਨੀਯ:]।

ਸੈਂਕਰਿ ਕਾਮਨਿ[1] । ਬੈਠੀ ਦੇਹ ਧਰੇ ਜਨੁ ਦਾਮਨਿ[2] ॥੧੦॥ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਅੰਬਰ ਬਰ ਹੈਂ। ਤਰੁਨ ਛਬੀਲੀ ਗਨ ਤਨ ਧਰਿ ਹੈਂ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ।ਪਹਿਰੇ ਬੈਠੀ ਨਾਰਿ ਚੁਫੇਰੇ ॥੧੧॥ ਮੁਕਤਾ ਲਗੀ ਸੁ ਹੀਰਨਿ ਜਰੇ। ਚਾਮੀਕਰ[3] ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਘਰੇ । ਬਿਨਾ ਪਟੰਬਰ ਤ੍ਰੀਯ ਨ ਕੋਈ। ਬਿਨਾ ਜਰਾਉ ਨ ਭੂਖਨ ਹੋਈ[4] ॥੧੨॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬਿਖੈ ਸਮਾਨ। ਬਨਿ ਬੈਠਯੋ ਰਨਵਾਸ ਮਹਾਨ । ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਨਿ ਸੁਠ ਪਟਰਾਨੀ।ਮਲਿਨ ਬੇਸ ਕਰ ਇੱਛਾ ਠਾਨੀ ॥੧੩॥–ਸਰਬ ਗਯਾਤ ਉਰ ਜੋ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਸਭਿ ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਤੌ ਉਛੰਗ[5] ਮਮ ਬੈਠਹਿਂ ਆਈ। ਪਿਖਿ ਅਜ਼ਮਤ ਮੈਂ ਪਰਿਹੌਂ ਪਾਈ–॥੧੪॥ ਕਰੇ ਮਨੋਰਥ ਆਸ ਮਨ ਲੌਨੋ।ਬਿਨ ਆਸਨ ਬੈਠੀ ਵਿਚ ਕੌਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਖੇਲਨਿ ਹੇਤੁ ਖਿਲੌਨੇ। ਅਸ੍ਵ[6] ਘਰਿਵਾਇ ਰਖੇ ਢਿਗ ਤੌਨੇ[7]॥੧੫॥ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਪੰਚ ਬਨਾਏ[8]। ਹੀਰਨਿ ਮੁਕਤਾ ਬਿੰਦ ਜਰਾਏ। ਪੰਚ ਰਜਤ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਘਰੇ। ਜਨੁ ਕੂਦਤਿ ਅਸਵਾਰਨਿ ਤ੍ਰਰੇ॥੧੬॥ਪੰਚਮ੍ਰਿੱਤਕਾ ਕੇ ਕਰਿਵਾਏ।ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿਕੇ ਰੰਗ ਲਗਾਏ। ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ਅਛਾਦਨਿ ਕਰੇ।–ਮਿਲੇ ਦੇਖ ਹੌਂ–ਢਿਗਨਿਜ ਧਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਰ। ਸਮੁਖ ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੇ ਅਸ਼ੇਸ਼੍ਰ[9]।ਇੰਦੀਬਰ ਜਨੁ ਸੁੰਦਰ ਬਨੀ[10]।ਅਰਕ[11] ਬਿਲੋਕੇ ਬਿਕਸੀ ਘਨੀ ॥੧੮॥ ਏਕ ਬਾਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਸਭਿ ਗੁਰ ਓਰੇ। ਨ੍ਰਿਪ ਆਇਸੁ ਤੇ ਬਾਲ ਕੁਲੀਨ[12]। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਥਿਤ ਰਹੀ ਉਠੀ ਨ॥੧੯॥ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਹੇਰਤਿ ਗੁਰ ਸੂਰਤਿ।ਸੁੰਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਨੋਹਰ ਮੂਰਤਿ। ਬੈਠੀ ਅਬਲਾ ਸਭਿ ਧਰਿ ਮੌਨ। ਪੂਰਨ ਭਰਯੋ ਭੌਨ ਚਹੁੰਕੌਨ ॥ ੨੦ ॥ ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਾਈ। ਫੂਲਛਰੀ ਨਿਜ ਹਾਥ ਉਠਾਈ।ਨਿਕਟਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹਨੀ।‘ਨਹਿਂ ਪਟਰਾਨੀ’ਮੁਖ ਇਮ ਭਨੀ॥੨੧॥ ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਕੇ ਸੀਸ ਲਗਾਈ। ‘ਨਹਿਂ ਇਹ’, ਪੁਨ ਤੀਸਰ ਸਿਰ ਲਾਈ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਮਾਰੈਂ। ‘ਨਹਿਂ ਪਟਰਾਨੀ’

---

[1]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [2]ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। [3]ਸੋਨਾ। [4]ਭਾਵ ਗਹਿਣੇ ਸਾਰੇ ਜੜਾਊ ਸਨ। [5]ਗੋਦੀ। [6]ਘੋੜੇ। [7]ਉਸ ਨੇ। [8]ਪੰਜ (ਘੋੜੇ) ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਣਵਾਏ ਸਨ। [9]ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ। [10]ਮਾਨੋ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਸੁਹਣੀ ਬਗੀਚੀ ਹੈ। [11]ਸੂਰਜ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [12]ਕੁਲੀਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੈਂ ॥ ੨੨ ॥ ਸਭਿਨਿ ਉਲੰਘਤਿ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ । ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ ਸੀਸ ਪਰ ਮਾਰੀ । ਅਬਲਾ ਘਨੀ ਸੰਘਨੀ ਬੈਸੀ । ਗਮਨਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕਰਤਿ ਬਿਧਿ ਤੈਸੀ ॥ ੨੩ ॥ ਫੂਲ ਛਰੀ ਦਾਹਨ ਕਰ ਮਾਹੀ । ਤ੍ਰਿਯ ਪਰ ਥਾਮ[1] ਟਿਕਾਵਤਿ ਜਾਹੀਂ । ਉਲੰਘਿ ਉਲੰਘਿ ਸਗਰੇ ਰਣਵਾਸੇ । 'ਨਹਿ ਪਟਰਾਨੀ' ਮੁਖਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ॥੨੪॥'ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਆਸਨ ਆਛੇ[2]'।ਕਹਿ ਇਮ ਤਜਾਗ ਚਲੇ ਤ੍ਰਿਯ ਪਾਛੇ।ਬਿਸਮਹਿ ਜੈਪੁਰਿ ਨਾਥ ਬਡੇਰੋ।ਪਾਛੇ ਚਲਤੋ ਜਾਤਿ ਗੁਰ ਹੇਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਸਭਿ ਅਬਲਾ ਮਨ ਮਾਨਿ ਅਚੰਭਾ ।–ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਤਿ ਗੁਰ, ਕੀਨਿ ਜੁ ਦੰਭਾ–। ਪਟਰਾਨੀ ਸਭਿ ਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ । ਬੈਠੀ ਮਲਿਨ ਬੇਸ ਹਰਖਾਤੀ॥ ੨੬ ॥ ਭੌਨ ਕੋਨ ਮਹਿ ਮੌਨ ਮਹਾਨੀ । ਆਸਨ ਹੀਨ, ਆਸ ਗੁਰ ਠਾਨੀ[3]।ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਤਿਸ ਨਿਕਟਿ ਪਹੂਚੇ।ਤਊ ਨ ਪਿਖਤਿ ਨੈਨ ਕਰਿ ਊਚੇ ॥ ੨੭ ॥ ਉਤਲਾਵਤਿ ਗੁਰ ਤਹਿ ਚਲਿ ਗਏ । ਦਾਰ ਮਹੀਪ[4] ਸਮੀਪੀ ਭਏ । ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਨੀ । 'ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਤੂੰ ਪਟਰਾਨੀ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਉਰ ਭਈ ਪ੍ਰਮੋਦ ।ਗਹਿ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਠਾਰੇ ਗੋਦ।ਬਿਸਮੰਤ ਹੁਇ ਅਜ਼ਮਤ ਬਡ ਜਾਨੀ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਧੰਨ' ਬਖਾਨੀ ਬਾਨੀ ॥੨੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਿ:–'ਤੂੰ ਉੱਤਮ ਤੀਯ । ਇਹਾਂ ਬੈਠਿਬੇ ਉਚਿਤ ਨ ਥੀਯ[5]।ਸ਼ੁਭ ਆਸਨ ਸ਼ੁਭ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ। ਧਰਿਬੇ ਜੋਗ ਸਦੀਵ ਅਦੂਖਨ ॥੩੦॥ ਮਹਾਂਰਾਜ ਕੀ ਤੂੰ ਪਟਰਾਨੀ । ਕਹਾਂ ਕਪਟ ਕਰਿਬੇ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ । ਉਠਿ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਆਸਨ ਥਿਤ ਹੂਜੈ।ਗੁਰ ਸੰਤਨਿ ਸੋਂ ਨਹਿਂ ਛਲ ਪੂਜੈ[6] ॥ ੩੧ ॥ ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਤੁਮ ਕੋ ਹੁਇ ਬੁਰੋ । ਸੁਖਦ ਸੰਤਤੀ ਸੋਂ ਨਹਿਂ ਫੁਰੋ[7]" । ਅਸ ਕਹਿਤਨੋ ਮਹਿਖੀ[8] ਕਰਿ ਜੋਰੇ। ਧਰੀ ਭੇਟ ਖੇਲਨਿ ਗਨ ਘੋਰੇ ॥ ੩੨ ॥ 'ਤੁਮ ਨਿਤ ਰੁਚਿ ਕਰ ਇਨ ਸੋਂ ਖੇਲਤਿ । ਚਾਰੁ ਬਿਭੂਖਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਮੇਲਤਿ[9] । ਪੰਕਤਿ ਕਰਹੁ ਖਰੀ ਇਕਸਾਰ । ਪਰਚਤਿ ਰਹੁ ਹੇਰਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰ॥੩੩॥ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੁਭਾਵ। ਹੇਤੁ ਆਪ ਕੇ ਇਹ ਕਰਿਵਾਵ। ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀਅਹਿ ।

[1] ਖੱਥੇ ਪਾਸਿਓਂ । [2] ਗਹਿਣੇ ਬਸਤਰ ਤੇ ਆਸਨ ਚੰਗੇ ਹਨ (ਪਰ ਪਟਰਾਣੀ ਨਹੀਂ)। [3] ਘਰ ਦੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਮੂਲੋਂ ਚੁੱਪ ਚਾਪ, ਭੁੰਜੇ ਬੈਠੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਸ ਠਾਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । [4] ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ। [5] ਇਥੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈਂ। [6] ਪੁੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਛਲ । [7] ਸੁਖਦਾਈ ਉਲਾਦ ਨਾਲ ਫਲੇਂਗੀ ਨਹੀਂ । [8] ਪਟਰਾਣੀ ਨੇ। [9] ਪਾਂਵਦੇ ਹੋ।

ਸੁਖਦਾਈ ਮੁਖ ਬਾਕ ਉਚਰੀਅਹਿ'॥੩੪॥ਸੁਨਿ ਮਹਿਖੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨ ਬੋਲੇ। ਜੈਪੁਰਿਨਾਥ ਤਬੈ ਉਰ ਹੌਲੇ[1]।—ਸਰਜ ਸੁਭਾਇਕ ਜਿਮ ਇਹ ਕਹੈਂ। ਸੋ ਸਭਿ ਹੋਇ ਨਿਫਲ ਨਹਿੰ ਰਹੈ॥੩੫॥'ਸੰਤਤਿ ਸੁਖਦ ਨ ਹੋਇ ਤਿਹਾਰੇ*'। ਕੁਛਕ ਕੋਪ ਤੇ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੇ। ਬਿਨੈ ਭਨੇਂ ਅਬਿ ਬਖਸ਼ਹਿ ਮੋਹੀ[2]।ਜਿਸ ਤੇ ਭਰਤਿ, ਭਈ ਗਤਿ ਓਹੀ—॥ ੩੬ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਭੂਪਤਿ ਕਹਿ ਤਬੈ। 'ਗੁਰ ਜੀ ਬੈਠਹੁ ਚੌਂਕੀ ਅਬੈ। ਹਮ ਮਤਿਮੰਦ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਜਾਨਿ। ਰਾਵਰਿ ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨ॥੩੭॥ ਭੂਲ ਪਰੀ ਕਹੁ ਬਖਸ਼ਨਿ ਹਾਰੇ।ਹਮ ਸੇ ਪਤਿਤਨਿ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰੇ'। ਅਸ ਕਹਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਉਛੰਗ[3] ਉਚਾਇ। ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਬੈਠਾਏ ॥੩੮॥ ਸਭਿ ਰਣਵਾਸ ਆਇ ਤਹਿਂ ਖਰਨੋ।ਭੀ ਉਦਬਿਗਨ ਹੇਰਿ[4] ਨ੍ਰਿਪ ਭਰਨੋ। ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਗਾਰੀ ਖਰੀ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਬਿਨਤੀ ਮੁਖ ਰਰੀ ॥ ੩੯ ॥ 'ਹਮ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਕੇ ਤੁਮ ਸੁਾਮੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ। ਦਰਸੋ ਦੇਹਿ ਗੁਰ ਪਰਉਪਕਾਰੀ' ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਗੁਰ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਣੰ' ਨਾਮ ਇਕਤਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਰਾਜਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਅਬਲਾ ਕੇ ਸਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਭਰਨੋ ਬਾਕ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਾਪ**।ਰਹਤਿ ਪੁਨਹਿ ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਕੋ, ਭਯੋ ਬੁਰੋ ਫਲ ਪਾਪ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੂਸਤਿ ਭੂਪ ਨੇ ਪਾਗ ਉਤਾਰੀ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਧਰੀ ਅਗਾਰੀ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਦੀਨ ਮਹਾਨਾ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਿਤ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨ ॥ 'ਬਡਿਅਨਿ ਕੀ ਇਹ ਬਡ ਬਡਿਆਈ। ਬਖਸ਼ਹਿ ਦਾਸ ਭੂਲ ਜੋ ਜਾਈ। ਏਕ ਬਾਰ ਜੋ ਅਪਨੋ ਕਰਿਹੀਂ। ਨਹਿੰ ਅਵਗੁਨ ਤਿਨ ਕੇਰ ਨਿਹਰਿਹੀਂ ॥੩॥ ਸਾਗਰ ਨੇ ਬੜਵਾਨਲ ਧਾਰੀ। ਜਲ ਨਾਸਹਿ ਤਜਿ ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਰੀ[2]। ਚੰਦ੍ਰ ਮੌਲ ਨੇ[3] ਚੰਦ੍ਰ ਧਰਨੋ ਸਿਰ। ਸਹਿਤ ਕਲੰਕ, ਨ ਕੀਨਸਿ ਪਰਹਰਿ[4] ॥ ੪ ॥ ਤੈਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਿਲੋਕਹੁ। ਅਵਗੁਨ ਦੇਖਿ ਕੋਪ ਕਹੁ ਰੋਕਹੁ। ਹਿਤ ਕੀ

---

[1]ਤ੍ਰੈ ਹੋਇਆ। [2]ਭਾਵ ਹੁਣ ਮੈਂ ਬਿਨੇ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ਾ ਲਵਾਂ। [3]ਗੋਦੀ। [4]ਉਦਾਸ ਹੋਈਆਂ ਦੇਖਕੇ। [1](ਪਤੀਆ ਲੋਕ ਰੂਪੀ) ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ ਬੁਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2](ਜਲ ਦਾ) ਜਲਣਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ) ਨਿਕਾਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। [3]ਮੱਥੇ ਤੇ ਚੰਦ ਧਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ। [4](ਚੰਦ)ਕਲੰਕ ਵਾਲਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

*ਪਾ: ਤ੍ਰਾ: ਵਿਚ ਇਸ ਸ੍ਰਾਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਪਟਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸਿੱਖਨਾ ਦੇਹੁ ਅਗਾਰੀ॥ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲੈਬੇ ਇਛ ਧਾਰੀ॥੫॥ ਸਿੱਖਜ ਆਪਨੋ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਂਈ। ਸਫਲ ਹੋਇ ਕਾਯਾਂ[1] ਨਰ ਪਾਈ"। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਮਤਿ ਧੀਰ। 'ਭੋ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਬੀਰ! ॥੬॥ ਨਿਸ਼ਚਲ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਿਤ ਚਿਤ ਜਿਨ ਕੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖਦਾਇਕ ਤਿਨਕੇ। ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿ ਸਦਾ ਸਹਾਈ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਿਤ ਦਾਈ ॥ ੭ ॥ ਸੰਸੈ ਗ੍ਰਸਤ ਜਿਨਹੁਂ ਕੇ ਮਨ ਹੈਂ। ਕਬਹਿ ਅਸ਼ਰਧਾ ਸ਼ਰੱਧਾ ਜਨ ਹੈਂ[2]। ਨਿਜ ਊਚੋ ਲਖਿ ਕਰਹਿਂ ਹੰਕਾਰ।ਜਿਮ ਅਵਨੀ ਥਲ ਤੁੰਗ ਉਦਾਰ ॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਨੀਰ ਜਹਿਂ ਠਹਿਰਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਸੇਵਾ ਕ੍ਰਿਖਿ[3] ਕਿਮ ਤਹਿਂ ਉਪਜਾਹੀ। ਸ਼੍ਰੇਯ ਫਲਨਿ[4] ਤੋ ਪਈਅਹਿ ਕਹਾਂ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਨੰਦ[5] ਨ ਸੁਪਨੇ ਤਹਾਂ ॥ ੯ ॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਕਹੀਐ ਤੁਝ ਸਾਥ।ਸਮੁਝਿ ਦੇਖਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ,ਨਰ ਨਾਥ!"। ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੁਛ ਲਜਾਇ ਦ੍ਰਿਗ ਨੀਚੇ। ਜਲ ਸੋਂ ਭਰੇ ਧਰਾ ਕਹੁ ਸੀਂਚੇ ॥ ੧੦॥'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸਭਿ ਜਨ ਕੇ। ਅੰਤਰ ਬਸਹੁ ਸੰਗ ਹੁਇ ਮਨ ਕੇ। ਚਹਹੁ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਿ ਜਿਸ ਜੀ ਕੋ। ਤਿਸਹਿ ਪੰਥ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਨੀਕੋ॥੧੧॥ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਰਿ ਕੈ ਦਿਹੁ ਕੱਲਯਾਨ।ਦੋਸ਼ ਨ ਚਿਤਹੁ ਆਪਨੋ ਜਾਨਿ। ਜਥਾ ਪਿਤਾ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਛਾਨ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਚਾਹਤਿ ਕਲਿਆਨ ॥੧੨॥ ਪਾਛਲ ਦੋਸ਼ ਛਿਮਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ। ਨੀਕੇ ਬਚਨ ਕਰਹੁ ਤਿਹ ਫੇਰੇ। ਆਗੇ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਵਹੁ। ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚਰਨੀ ਲਾਵਹੁ' ॥ ੧੩ ॥ ਬਿਨੈ ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰੀ। 'ਸੰਤਤਿ ਹੁਇ ਕੁਲ ਚਲਹਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਤਊ ਬੰਸ ਤਵ ਮਹਿਂ ਅਸ ਹੋਇ। ਕਿਤਿਕ ਪੁਸ਼ਤ ਮਹਿਂ ਲਖੀਅਹਿ ਸੋਇ ॥ ੧੪ ॥ ਰਾਜ ਕਰਹਿ ਤੁਵ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਰਾਨੀ। ਮੁੱਖਜ ਹੋਇ ਬਰਤੈ ਰਜਧਾਨੀ।ਨਿਜ ਮਹਿਖੀ[6]ਮੁਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ।ਤੋਹਮਰੀ ਅਜ਼ਮਤ ਪਰਖਤਿ ਜਿਸ ਤੇ ॥ ੧੫ ॥ ਹੋਇ ਤਨਕ ਫਲ ਧਾਂਤੇ ਤੋਹੀ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸੁਖ ਹੋਹੀ। ਹਮਰੀ ਸੇਵ ਕਰੀ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।ਯਾਂਤੇ ਸੁਖ ਲਹਿਂ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥ ੧੬ ॥ ਬਧਹਿ ਤੇਜ ਹੁਇ ਨਾਮ ਬਡੇਰੇ। ਭੋਗਹੁ ਰਾਜ ਸੁਜਸੁ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੈਂ ਸਹਾਇ।ਔਖੀ ਘਰੀ ਨ ਦੇਖਨਿ ਪਾਇਂ' ॥ ੧੭॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਨੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਅਮੋਲੇ। ਹਰਖ

[1]ਮਾਨੁਖ ਸਰੀਰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਸਫਲ ਹੋਵੇ। [2]ਕਦੇ ਅਸਰਧਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਦੇ ਸਰਧਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [3]ਸੇਵਾ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ। [4]ਮੁਕਤਿ ਰੂਪੀ ਫਲ। [5]ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ। [6]ਪਟਰਾਣੀ।

ਭਣ੍ਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਭਯੋ ਅਡੋਲੇ। ਤਤਛਿਨ ਪਾਵਨ ਜਲ ਮੰਗਵਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਜਾ ਪਾਇ॥ ੧੮॥ ਪਾਵਨ ਪੰਕਜ ਪਾਦ ਪਖਾਰੇ[1]। ਰਕਤ[2] ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੰਜੁਲ[3] ਦੁਤਿਵਾਰੇ। ਅਧਿਕ ਭਾਵ ਤੇ ਪੀਵਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਜੁਗਲ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋ ਕਰਿ ਭੀਨਸਿ[4]॥ ੧੯॥ ਬਹੁਰੋ ਕਰਯੋ ਚਢਾਵਨਿ ਸੀਸ। ਭਯੋ ਸਿੱਖਨ ਸੋ ਪੁਰੀ ਅਧੀਸ[5]। ਪੁਨ ਪਾਛੇ ਦੀਨਸਿ ਪਟਰਾਨੀ। ਕਰਯੋ ਪਾਨ ਬਹੁ ਉਰ ਹਰਖਾਨੀ॥੨੦॥ ਤਿਸ ਪਾਛੇ ਸਗਰੇ ਰਣਵਾਸ। ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲੇ ਹਰਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਪੁਨ ਰਾਜੇ ਧਰਿ ਭੇਟ ਜਵਾਹਰ। ਜੋਤਿ ਜਗਹਿ ਜਗਮਗ ਜਿਨ ਜ਼ਾਹਰ॥੨੧॥ਬੰਦਿ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਕਰ ਬੰਦੋ।ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਮਾਨਯੋ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦੋ।ਪੁਨ ਪਟਰਾਨੀ[6] ਭੇਟ ਚਢਾਈ।ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸਿਰ ਕੋ ਨ੍ਯਾਈ॥ ੨੨॥ ਬਹੁਰ ਭਾਰਜਾ[7] ਸਭਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇਰੀ। ਧਰੀ ਆਨਿ ਦੀਨਾਰ ਘਨੇਰੀ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਹੁਇ ਬਲਿਹਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਧੰਨ' ਉਚਾਰੀ॥ ੨੩॥ ਦੁਇ ਘਟਿਕਾ ਬਾਸੁਰ ਜਬਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਹਿਤ ਭੋਜਨ ਕੇ ਭੂਪਤਿ ਕਹ੍ਯੋ। ਲੇਹਜ ਆਦਿਕ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰਾ[8]।ਕੰਚਨ ਥਾਲ ਪਰੋਸਿ ਅਹਾਰਾ॥ ੨੪॥ ਖਟ ਰਸ ਕੇ ਬਿੰਜਨ ਅਨਵਾਇ। ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਕਰਿ ਧਰੇ ਬਨਾਇ। ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਸੋਂ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੇਵਾ। ਜਯੋਂ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਂ ਗੁਰਦੇਵਾ॥ ੨੫॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸ੍ਵਾਦ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਕਰਹਿ ਪਰੋਸਨਿ ਬਿਬਿਧ ਅਹਾਰਾ। ਸੀਤਲ ਨੀਰ ਸੁਗੰਧ ਝਕੋਰਾ। ਨਿਜ ਕਰ ਭਰਿ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਕਟੋਰਾ॥ ੨੬॥ ਭੂਪ ਭਾਵਨਾ ਭੂਰ ਭਲੇਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਛੁੱਧ ਉਰ ਹੇਰੀ। ਕਰਯੋ ਅਹਾਰ ਸ੍ਵਾਦ ਜਿਸ ਘਨੋਂ। ਮਧੁਰ ਸਨਿਗਧ ਸੁਗੰਧਹਿ ਸਨੋ॥ ੨੭॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਗੁਰ ਹਾਥ ਪਖਾਰੇ। ਨਾਗ੍ਰਬੇਲ[9] ਨ੍ਰਿਪ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੇ। ਇਲਾ[10] ਆਦਿ ਜਿਹ ਸਾਥ ਮਿਲਾਈ। ਲੇ ਕਰਿਮੁਖ ਮੇਂ ਪਾਇ ਚਬਾਈ॥੨੮॥ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰਨੇ ਨ੍ਰਿਪ[11]ਦਸਤਾਰ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਿਜ ਕਰ ਮੇਂ ਧਾਰਿ। ਕੀਨਿ ਬੰਧਾਵਨਿ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਿ। ਕਹਿ ਬਚ ਮਧੁਰ ਕਰਯੋ ਸਵਧਾਨ॥ ੨੯॥ ਅਪਨੀ ਸਿੱਖੀ ਬਖਸ਼ਨਿ ਕਰੀ। ਪੂਰ ਭਾਵਨਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਕਰੀ। ਦੀਨਹੁ ਸਕਲ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਲਾਸਾ।

---

[1]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਨ ਕਵਲ ਧੋਤੇ। [2]ਲਾਲ। [3]ਉੱਜਲ। [4]ਭਿਉਂਨਾਂ ਕੀਤਾ। [5]ਰਾਜਾ। [6]ਪਟਰਾਣੀ ਨੇ। [7]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [8]ਲੇਹਜ, ਚੋਸ੍ਯ, ਭੱਖ੍ਯ, ਭੋਜ। [9]ਪਾਨ। [10]ਇਲਾਚੀਆਂ [ਸੰਸ:, ਏਲਾ]। [11]ਰਾਜੇ ਨੂੰ।

ਹਲਤ ਪਲਤ ਰਖਿ ਗੁਰ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ੩੦ ॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਨਿਕਸੇ ਤਜਿ ਮੌਨ। ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਨਰ ਬੰਦਤਿ ਭੌਨ[1]। ਫੂਲ ਝਰੀ ਕਹੁ ਹਾਥ ਮਝਾਰ। ਚੰਚਲ ਕਰਤਿ ਚਲਤਿ ਸੁਖ ਸਾਰ ॥ ੩੧ ॥ ਆਇ ਆਪਨੇ ਸਿਵਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਇਮ ਪੂਰੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾਜ ਅਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਅਪਨਿ ਭਾਰਜਾ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਪਾਛੈ। ਅਜ਼-ਮਤ ਕੀ ਬਾਤਨਿ ਕਹਿ ਆਛੈ ॥ ੩੨ ॥ 'ਸਭਿ ਮਹਿ ਬਯਾਪ ਰਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈਂ। ਜਾਨ ਜਾਤਿ ਜੋ ਠਾਨਤਿ ਉਰ ਹੈਂ[2]। ਛਪੀ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਕੌਨ ਮਝਾਰੀ। ਬੈਠੀ ਮਲਿਨ ਬੇਸ ਕੋ ਧਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਮਨ ਕੀ ਠਠੀ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਗਏ ਉਲੰਘਤਿ ਤ੍ਰਿਯ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਤੂਰ ਉਛੰਗ ਮਹਿ ਬੈਠੇ ਜਾਈ।–ਮਹਿਖੀ[3] ਤੂੰ–ਕਹਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ ॥੩੪ ॥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਜ਼ਮਤ ਕੇ। ਸਭਿ ਬਲ ਰਾਖੇ ਦਾਸਨਿ ਪਤਿ ਕੇ[4]'। ਇਮ ਗੁਰ ਪਾਛੈ ਸਤੁਤਿ ਬਖਾਨੀ। ਭੂਪਤਿ ਮਹਿਖੀ ਅਰੁ ਸਭਿ ਰਾਨੀ ॥ ੩੫ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬੁਲਾਏ। ਸਕਲ ਉਪਾਇਨ ਕਰਿ ਇਕਠਾਏ। ਰੁਚਿਰ ਜਵਾਹਰ ਅਰੁ ਦੀਨਾਰ। ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਪਾਟੰਬਰ ਚਾਰੁ ॥ ੩੬ ॥ ਗੁਰ ਡੇਰੇ ਮਹਿੰ ਸਕਲ ਪਠਾਏ। ਲੇ ਕੋਸ਼ਪ ਨੇ ਨਿਕਰਿ ਰਖਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਡੇਰੇ ਬਿਖੈ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਅਘ ਭਾਜੇ ॥ ੩੭ ॥ ਆਵਹਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ। ਬੰਦਤਿ ਨਾਨਾ ਸੁਖ ਕੋ ਮੰਗਤ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁਤ ਉਪਾਇਨ ਆਨਹਿ। ਪਾਵਨ ਪੰਕਜ ਪਾਇਨਿ ਮਾਨਹਿ॥ ੩੮ ॥ ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਦਾਤਾ। ਮੋਖ ਲੇਤਿ ਜਿਨ ਮਨ ਪਦ ਰਾਤਾ। ਸੰਤਨ ਨਾਮ ਦੇ ਪੰਥ ਬਤਾਵਹਿਂ। ਤਯਾਗ ਬਿਕਾਰ ਸਾਧੁ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥ ੩੯ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। ਕੀਨਸਿ ਕਾਯਾ ਤਯਾਗਨਿ ਤਯਾਰੀ। ਹੋਨਹਾਰ ਕੋ ਸਮੋ ਪਛਾਨਿ। ਚਾਹਿਤਿ ਹੋਯਹੁ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ॥੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਿਤਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖੇਚਲ। ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ–ਨ੍ਰਿਪ ਅਜ਼ਮਤ ਲਖਿ ਲੀਨ। ਕਰਹਿ ਬਿਦਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਿਖੈ ਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿ ਲੇਂ ਚੀਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੰਗ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਨੇਮ ਨਿਬਾਹਨਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਐਸੇ। ਸੁਨਹਿ ਭੂਪ ਤੇ

---

[1]ਧਰਤੀ ਤੇ। [2]ਜੋ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਧਰੀਏ ਸੋ ਜਾਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3]ਪਟਰਾਣੀ। [4]ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਚਾਹੁ* ਬਹੁ ਕਰੈ। ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤੁ ਜਤਨ ਕੋ ਧਰੈ ॥੨॥ ਦੁਤੀਏ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸ੍ਰਾਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਸਾ। ਕਹਿਬੋ ਸਾਚ ਬਨਹਿ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਰਿਦੇ ਨਹੀਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਡੇਰਾ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸਤੇ ਮਤਸਰ(ਅ) ਰਿਸ ਤੇ ਆਦਿ।ਉਪਜਹਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਠਾਨਹਿਂ ਬਾਦ।ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਭਾਰੇ। ਗੁਰਿਆਈ ਸੋ ਪਾਇਂ ਉਦਾਰੇ ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ। 'ਹੋਹਿਂ ਗੁਰੂ* ਇਹ' ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ–। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਾਰਨ ਬਹੁ ਜਾਨਿ।ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੋ ਜਾਨਿ॥੫॥ਸੋ ਰਜਨੀ ਕਰਿ ਬਾਸ ਬਿਤਾਈ।ਜਾਮ ਰਹੀ ਤੇ ਉਠੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤੀ । ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਢਿਗ ਪਾਂਤੀ ॥ ੬ ॥ ਤਨ ਮਹਿਂ ਤਪ* ਤਬਿ ਹੀ ਹੁਇ ਆਵਾ। ਪਰੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਦਨ ਅਲਸਾਵਾ। ਮਾਤਹਿ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨੇ। ਅਤਿਸ਼ੈ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਂ ਭੀਨੇ ॥ ੭ ॥ ਕਹਤਿ ਭਈ 'ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਰੋਗ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇ ਪਰਹਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਆਪ। ਜਗ ਕੇ ਨਾਸਹੁ ਪਾਪ ਸੰਤਾਪ ॥ ੮ ॥ ਸੰਗਤਿ ਕੋਟਿ ਭਰੋਸਾ ਧਰੈ। ਕਸ਼ਟ ਦੁਹੂ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਹਰੈਂ। ਕਹਾਂ ਖੇਲ ਇਹ ਆਪ ਉਪਾਯੋ। ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖੇ ਭਰਮ ਉਪਾਯੋ' ॥ ੯ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਭਾਖਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਭਈ ਸਚਿੰਤ ਚਹਿਤ ਸੁਤ ਛੇਮ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਹਯੋ ਤਿਹ ਸਮੇਂ। 'ਤਯਾਰੀ ਕਰਹੁ ਬਹਿਰ ਹਮ ਗਮੇਂ ॥ ੧੦ ॥ ਡੇਰਾ ਅਪਰ ਥਾਨ ਹੀ ਕਰੈਂ। ਇਹਾਂ ਨ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਕੋ ਧਰੈਂ'। ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਵਾਹਿਨ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਸਯੰਦਨ ਸਿਵਕਾ ਸੁਖ ਅਸਵਾਰੀ ॥੧੧ ॥ ਆਨਿ ਦਈ ਸੁਧ 'ਭੇ ਸਭਿ ਤਯਾਰ।ਖਰੇ ਪੌਰ ਪਰ ਸਾਜ ਸੁਧਾਰੇ'। ਤਤਛਿਨ ਸੁਨਿ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ।ਗਮਨੇ* ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਿਨ ਰੂਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਛਾਦਿ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰਾ। ਨਿਕਸੇ ਪੌਰ,ਸੰਗ ਜਿਨ ਭੀਰਾ।ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰ।ਲੇ ਆਇਸੁ ਧਰਿ ਕੰਧ ਕਹਾਰ ॥੧੩॥ ਜਹਾਂ ਜੋਗ ਮਾਯਾ ਕੇ ਮੰਦਰ†।ਪੂਜਹਿ ਲੋਕ ਕਾਲਕਾ† ਅੰਦਰ।ਦੇ ਆਗਰ

*ਖਿਆਲ। (ਅ) ਹਠ। *ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਗੁਰੂ ਹੋਣਗੇ। *ਤਾਪ।

*ਜਿਸ ਥਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਪਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ ਇਥੇ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਤਦੋਂ ਜੈਪੁਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਜੋ ਸਿੰਘ ਰੋਡ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸੜਕ ਤੇ ਛਾਵਨੀ ਦੀ ਸੜਕ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੈ।

†ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ 'ਯੋਗ ਮਾਯਾ ਦਾ ਮੰਦਰ, ਕਾਲਕਾ ਦਾ ਮੰਦਰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਅਗੇ ... ਪੰਨੇ ਤੇ ਦੇਖੋ]

ਤਿਤ ਓਰ ਚਲਾਇ । ਪੀਛੇ ਆਇ ਦਾਸ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿਵਾਇ ਕਹਾਰ । ਪਹੁੰਚੇ ਦੇਵੀ ਕੇ ਦਰਬਾਰ। ਤੱਜਾਗਿ ਪਾਲਕੀ ਅੰਤਰ ਬਰੇ । ਪੌਰ ਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ ਕਰੇ[1] ॥ ੧੫ ॥ ਮਾਨਵ ਰਹਨੇ ਨਹੀਂ ਤਹਿ ਕੌਇ।ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਇਕਾਕੀ ਹੋਇ।ਤੇਦ ਜਾਮ ਲੌ ਅੰਤਰ ਥਿਰੇ।ਬਾਕਬਿਲਾਸ ਕਛੂ ਤਹਿ ਕਰੇ ॥ ੧੬॥ ਇਤਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸੁਨੀ ਸਭਿ ਬਾਤੀ । 'ਗੁਰ ਚਢਿ ਗਏ ਵਹਿਰ ਕਿਸ ਭਾਂਤੀ' । ਨਿਜ ਪਰਧਾਨ ਪਠਜੋ ਸਹਿਸਾਹੀ । ਆਯਹੁ

---

[1] ਬੰਦ ਕੀਤੇ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

'ਜੈ ਪੁਰੇ' ਜਾ 'ਜੈ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇ' ਦੇ ਵਿਤੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਮੰਦਰ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ,ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਠਹਿਰੇ ਸਨ, ਲਗਪਗ ਅੱਠ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਕੁਤਬ ਦੀ ਲਾਠ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬਾਰ ਹੈ, ਲੋਹੇ ਦੀ ਲੱਠ ਤੋਂ ੨੬੦ ਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕਰੀਬਨ ਵਿੱਥ ਹੈ, ਵਿਚਕਾਰੇ ਸੜਕ ਬੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਂ ਤਾਂ ਕਾਲਿਕਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਸੀਤਲਾ ਦਾ। ਏਥੇ ਲੋਕੀ ਸੀਤਲਾ ਪੂਜਨ ਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਭੋਗ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਾਲੀ ਬਾਕੀ ਜਾ ਜੁਆਲਾ ਜੀ ਦੇ ਦੁਰਗਾ ਮੰਦਰ ਵਾਂਙੂ ਬਕਰੇ ਬਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਇੱਥੇ ਮਠਿਆਈ ਤੇ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਭੇਟਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ।

ਜਾਪਦਾ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕਿਸੇ ਭਾਗ ਦਾ (ਗਾਲਬਨ ਅੰਤਹ ਪੁਰ ਦਾ) ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਧ ਦੇ ਖੰਡਰਾਤ ਕੁਛ ਕੁਛ ਬਾਹਰ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤੀਵ੍ਰਿਤਾ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੰਜੋਗਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਟੀ ਦੇਲਾ ਭੁਆਨੀ ਬੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸੜੀ ਹੈ। ਗਾਲਬਨ ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਸੰਜੋਗਤਾ ਦੇ ਸਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸੰਜੋਗਤਾ ਮਾਤਾ' ਜਾ 'ਸੰਜੋਗਤਾ ਮਾਈ' ਸੀ, ਫਿਰ ਬਦਲਦਾ ਬਦਲਦਾ 'ਜੋਗ ਮਾਯਾ' ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਦੱਸਣੇ ਲਈ ਮੰਦਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ 'ਯੋਗ ਮਾਯਾ' ਜਸੋਧਾਂ ਦੀ ਬੇਟੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੰਸ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਬਿਜਲੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਮੁਗਲ ਸਰਾਇ ਪਾਸ ਵੱਠੇ ਤੇ ਧੜ ਏਥੇ ਆ ਡਿੱਗਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇੰਦਰ ਪ੍ਰਸਤ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਦੇਕੇ ਇਹ ਮੰਦਰ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਰਣਵਾਸ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਬਣਵਾਇਆ। ਪਰ ਜੋ ਮੰਦਰ ਹੁਣ ਖੜਾ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ੧੮੨੭ ਈ: ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਥੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਥੜ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਅਬਦਾਲੇ ਜੀ' ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਥੜ੍ਹਾ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਦੱਸਦੇ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਪੈਰ)

ਭੀਰ ਸੰਗ ਨਰ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੭ ॥ ਖਰੇ ਰਹਨੈ ਮੰਦਿਰ ਤੇ ਬਾਹਰ । ਧਰਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ–ਨਿਕਸਹਿਂ ਜ਼ਾਹਰ–। ਆਏ ਅਪਰ ਲੋਕ ਸਿਖ ਜੋਈ।ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਭੀਰ ਕਰਿ ਤੇਈ ॥੧੮॥ ਸਕਲ ਉਡੀਕਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਨਰ ਬਹੁ ਆਵੈਂ।ਫਿਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਨਿਕਸੇ ਜਬੈ । ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਦਰਸੇ ਗੁਰ ਸਬੈ ॥ ੧੯ ॥ ਕਰ ਬੰਦਹਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿਂ । ਕੀਰਤਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਖਾਨਹਿਂ।ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਨ੍ਰਿਪਕੋ ਪਰਧਾਨਾ।ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਜੋਰਤਿ ਪਾਨ ॥ ੨੦ ॥ ਪੁਨ ਰਾਜੇ ਕੀ ਨਮੋ ਬਖਾਨੀ । 'ਰਾਵਰਿ ਗਮਨ ਸੁਨਯੋਂ ਜਬਿ ਕਾਨੀ।ਹੁਇ ਸਚਿੰਤ ਮੁਹਿ ਤੁਰਤ ਪਠਾਯੋ।ਉਤਲਾਵਤਿ ਹੀ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ ॥ ੨੧ ॥–ਨਿਜ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਕਹਾਂ ਲੇ ਚਾਲੇਂ'–। ਇਮ ਸੰਸੈ ਕੀਨਸਿ ਮਹਿਪਾਲੇ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਖਾਨਾ । 'ਡੇਰਾ ਕਰਹਿਂ ਵਹਿਰ ਕਿਸ ਥਾਨਾ ॥੨੨ ॥ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇਨਿ ਕੀ ਤਹਿਂ ਭੀਰ । ਆਵਨ ਜਾਨੈ ਰਹੇ ਵਹੀਰ। ਕੁਛਕ ਫਰਕ ਪੁਰਿ ਤੇ ਕਰਿ ਜਾਇਂ । ਥਿਰਹਿ ਤਹਾਂ ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰ ਥਾਇਂ॥੨੩॥ ਬਾਸ ਕਦੀਮੀ ਹਮਰੋ ਹੋਇ । ਐਸੋ ਥਾਨ ਥੋਰ ਹੈਂ ਕੋਇ'।ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕੇ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਰਧਾਨ ਬਖਾਨੀ ॥ ੨੪ ॥ 'ਮੁਝਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਆਇਸੁ ਅਹੇ । ਚਲੌਂ ਸੰਗ ਜਹਿ ਤੁਮ ਚਿਤ ਚਹੇ । ਕਰਹੁੰ ਬਿਲੋਕਨ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ ਮਾਂਹੀ। ਥਿਰਹੁ, ਅਨੰਦ ਰਿਦਾ

'ਕਿਧਰ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਪੇ ਨੂੰ ਲੈ ਚਲੇ ਹੋ[ਅਰ:, ਤਸ਼ਰੀਫ਼–ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਕਰਨਾ]।

[illegible][ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਹਨ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੋਕੀ ਮੰਦਰ ਦੀ ਹੱਤਕ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਕ ਪੁਜਾਰੀ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਸਤੀ ਹੋਣ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਅਚਾਨਕ ਆ ਗਏ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰਨੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰਨ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੁਖੀ ਪੁਜਾਰੀ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਨੇ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਵਾ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਵਾਕਿਆ ਦੀ ਯਾਦ ਇਉਂ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤ ਵਿਗੜ ਵਿਗੜ ਕੇ ਐਉਂ ਅੱਪੜੀ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ।

ਯੋਗ ਮਾਯਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਯੋਗ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ , ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ਸਾਰੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਗਲ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੀਤਲਾ ਯਾ ਕਾਲੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਸੱਤਕਾਰ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਏਥੇ ਜਾਣਾ ਅਨਿਸਚਿਤ ਹੈ ।

ਹਇ ਜਾਹੀਂ ॥ ੨੫ ॥ ਤਹਾਂ ਕਰਹ ਬਿਸਰਾਮ ਸਖਾਰੇ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਪੁਨ ਸਮਾਜ ਜੋ ਸਾਰੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਨਿ ਕਰਿ ਭੇ ਅਸਵਾਰ। ਸ਼ਿਵਕਾ ਲਈ ਉਠਾਇ ਕਹਾਰ ॥੨੬॥ 'ਪਾਇਨਿ ਸੰਗ, ਸੰਗ ਪਰਧਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਹੀ ਕਰਹਿ ਪਯਾਨ[1]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਾਤਨਿ ਬਤਰਾਵਤਿ। ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਜਹਿ, ਸਾਭਿ ਬਤਾਵਤਿ[2] ॥ ੨੭ ॥ ਸਨੇ ਸਨੈ ਸ਼ਿਵਕਾ ਮਗ ਚਾਲੇ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਥਾਨ ਬਿਸਾਲੇ। ਜੋਗ ਆਪ ਕੇ ਮੈਂ ਮਨ ਜਾਨਾ। ਰਹੇ ਬਿਰਾਜ ਆਪ ਤਿਸ ਥਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਤਟ ਜਮਨਾ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਧਰਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸੁ ਡੇਰਾ ਕਰਾ[3]। ਸਕਲ ਤੋਪਖਾਨਾ ਤਹਿਂ ਰਹੈ। ਕਿਤਿਕ ਚਮੂੰ ਭੀ ਥਿਰਤਾ ਗਹੈ ॥੨੯॥ ਜੋ ਰਾਵਰ ਕੇ ਆਇ ਪਸਿੰਦ। ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਲਹਹੁ ਅਨੰਦ। ਪੁਰਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੱਛਨ ਮਹਿ ਜਾਨੈ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਤਹਾਂ ਪਯਾਨੈ' ॥ ੩੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਤੇ ਮਾਨੀ। 'ਗਮਨਹੁ ਤਹਾਂ' ਕਹੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਮਗ ਚਾਲੇ। ਹੇਤੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੋ ਥਲ ਭਾਲੇਂ[4] ॥ ੩੧ ॥ ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਸਭਿ ਚਲਤਿ ਪਿਛਾਰੀ। ਆਇ ਤਹਾਂ ਤਬਿ ਧਰਾ ਨਿਹਾਰੀ। ਤੋਪਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਰੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇਰੀ। ਨਿਕਟਿ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਚਮੂੰ ਬਡੇਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਪਰੇ ਥਾਨ ਸ਼ੁਭ ਹੇਰੇ। ਕਰਨੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਲਾਇਕ ਡੇਰੇ। ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਸ ਥਲ ਉਤਰਹਿ ਸਿਵਰ ਹਮਾਰਾ' ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਿ ਸ਼ਿਵਕਾ ਤਿਹ ਠਾਂ ਉਤਰਾਈ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਹੇਰੀ ਸਭਿ ਜਾਈ[5]। ਸ਼ਯਾਮਲ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਹਿਂ ਜਮਨਾ। ਪਾਵਨ ਕਰਨਿ, ਕਲੁਖਨਿ ਦਮਨਾ[6] ॥ ੩੪ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਤੀਰ ਤੀਰ ਸਭਿ ਜਾਈ[7]। ਖਰੀ ਦੂਰਬਾ[8] ਅਵਨੀ ਛਾਈ। ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਆਸਤਰਨ ਤੇ ਛਾਦਿ[9] ਸੁ ਦੀਨਿ॥੩੫॥ ਦਾਸਨਿ ਸਾਥ ਕਹਨੋ ਤਤਕਾਲਾ। 'ਅਪਨੋ ਜੋ ਸਮਾਜ ਹੈ ਜਾਲਾ[10]। ਲੇ ਆਵਹੁ ਤੁਮ ਸਭਿ ਹੀ ਜਾਇ। ਸ਼ਮਿਯਾਨਾ[11] ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਲਗਾਇ'॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਆਗਯਾ ਦਾਸਨਿ ਤਿਮ ਕਰਨੋ। ਢਿਗ ਪਰਧਾਨ ਹੁਤੋ ਜੋ ਖਰਨੋ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਾ। 'ਮਹਿਪਾਲਕ ਸੰਗ ਕਹੋ

---

[1]ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਪਰਧਾਨ ਪੈਦਲ ਹੀ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। [2]ਦੱਸੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਰਾਜੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨੇ (ਟਿਕਾਣਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ। [4]ਫ਼ੌਜ, ਸੈਨਾ। (ਅ) ਝਾਕਦੇ। [5]ਸਭ ਥਾਂ। [6]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ। [7]ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ ਸਾਰੇ ਥਾਂ। [8]ਖੱਬਲ ਘਾਹ। [9]ਫ਼ਰਸ਼। [10]ਸਮਾਨ। [11]ਤੰਬੂ।

ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੩੭॥ ਥਲ ਪਸਿੰਦ ਹਮਰੇ ਇਹੁ ਆਵਾ। ਸਰਬ ਸਿਵਰ ਕੋ ਤਹਾਂ ਲਗਾਵਾ। ਅੰਤਰ ਹੁਤੋ ਥਾਨ ਭੂਮ ਜੈਸਾ। ਇਹੀ ਭੀ ਲਖਹੁ ਆਪਨੋ ਤੈਸਾ ॥ ੩੮ ॥ ਹਮ ਵਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਅੰਦੇਸ਼ਾ। ਜਮੁਨਾ ਤਟ ਰਮਣੀਕ¹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ'। ਸੁਨਿ ਪਰਧਾਨ ਜਾਨਿ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੩੯ ॥ ਅਪਰ ਦਾਸ ਵਸਤੂ ਹਿਤ ਲੈਬੇ²। ਗਏ ਤੁਰਤ ਮਾਤਾ ਸੁਧਿ ਦੇਬੇ। ਕਹ੍ਯੋ ਜਾਇ 'ਬਾਹਰ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਆਏ ਲੈਨਿ ਸਮਾਜ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੪੦ ॥ ਮਰਜ਼ੀ ਜਾਨਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੀ ਤਬੈ। ਵਸਤੂ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਬੈ। ਸਰਬ ਸਿਵਰ ਕੋ ਸੰਗ ਲਵਾਇ³। ਮਾਤਾ ਗਈ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਥਾਇਂ ॥੪੧॥ ਤਪ ਸਮੇਤ ਤਨ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਾ। ਭੂਸ਼ਨਿ ਬੈਠੀ ਹੋਇ ਸਸ਼ੋਕਾ। ਜਿਤਕ ਸੰਗ ਨਰ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਿਜ ਡੇਰ ਲਗਾਏ॥੪੨॥ ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਗਨ ਤਾਨੇ। ਖਰੀ ਕਨਾਤ ਬਨਾਤ ਮਹਾਨੇ। ਰੇਸ਼ਮ ਕੀ ਡੋਰੀਂ ਗਨ ਸੁੰਦਰ। ਲਗ੍ਯੋ ਪਟੰਬਰ ਦਿੱਤ੍ਰਤਿ ਅੰਦਰ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸ਼ਮ ਰਾਸੇ 'ਪੂਰਬ ਕਥਿਤ ਡੇਰਾ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਚਤਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੋਲਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਜੀ ਸਿੰਘ ਉਠਿ ਭੋਰ ਕੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਸਿਧਾਇ। ਸਾਥ ਅਦਾਇਬ ਦੇਖਿ ਕੈ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨੌਰੰਗ ਦ੍ਰਿਗ ਅਵਲੋਕ ਨਰੇਸ਼ਾ। ਬੂਝੀ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਥ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। 'ਕਿਮ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕੈ ਪਹਿਚਾਨੇ। ਬੈਸ ਇਆਨੇ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨੇ ॥੨॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਛ ਪਰਖਨਿ ਕਰੀ। ਅਹੈ ਕਿ ਨਹਿ ਬਡ ਸ਼ਕਤੀ ਧਰੀ। ਰਹੇ ਸਮੀਪ ਪਿਖਤਿ ਅਰੁ ਬੋਲਨਿ। ਕੌਤਿਕ ਭਾਰ ਕਰ੍ਯੋ ਤੈਂ ਤੋਲਨਿ'॥੩॥ ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਾਲਕ ਹਾਥਨਿ ਬੰਦ। ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ 'ਅਹੈਂ ਅਤੋਲ ਬਿਲੰਦ। ਕੋ ਸਮਰਥ ਜੋ ਪਰਖਹਿ ਭਾਰ। ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਸਧੀਰ ਉਦਾਰ ॥ ੪ ॥ ਪਟਰਾਨੀ ਮੈਂ ਕੋਨ ਬਿਠਾਈ। ਅਪਰ ਭਲੇ ਥਲ ਮੈਂ ਸਮੁਦਾਈ।–ਜੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰ ਅਹੈਂ। ਮਹਿਖੀ ਅੰਕ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਬਹੈਂ–॥੫॥ ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਆਇ ਕੀਨਿ ਮੈਂ ਬਿਨੈ ਅਗਾਰੀ।–ਹਮ ਤੇ ਪਤਾ ਚਹੈ–ਮਨ ਜਾਨਿ। ਧਾਂਤੇ ਰੁਖ ਫੇਰਨਿ ਕੋ ਠਾਨਿ ॥੬॥ ਤਊ ਹੋਇ ਨੰਮ੍ਰੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੀਰਤਿ ਕੀ ਗਨਿ

---

¹ਸੁੰਦਰ, ਸੁਹਾਵਣਾ। ²ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ। ³ਨਾਲ ਲੈਕੇ (ਜਾਂ) ਲਗਵਾਕੇ।

ਬਾਤ॥ਲੇ ਗਮਨਯੋਂ ਮੰਦਿਰ ਰਣਵਾਸ॥ਜਬਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸਭਿ ਤ੍ਰੀਯਨਿ ਪਾਸ॥
੭ ॥ ਫੂਲ ਛਰੀ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।–ਨਹਿਂ ਭੂਪਤਿ ਕੀ ਇਹ
ਪਟਰਾਨੀ–।ਸਗਰੀ ਨਾਰਿ ਉਲੰਘਤਿ ਗਏ॥ਬੈਠੀ ਜਹਾਂ ਮਲਿਨ ਪਟ ਲਿਏ
॥ ੮ ॥ ਧਰੇ ਮਨੋਰਥ ਇਮ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਮੋ ਬਿਨ ਅੰਕ ਨ ਬੈਠਹਿਂ ਕਾਂਹੀ॥
ਸੋ ਮਨ ਜਾਨਿ ਗਏ ਤਿਸ ਪਾਸ।–ਇਹ ਪਟਰਾਨੀ–ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੯ ॥
ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਅੰਕ ਤਤਕਾਲ॥ਭਈ ਬਿਸਮ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਬਾਲ॥ ਪਰਖਨਿ
ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਗਰੀ ਜਾਨੀ। ਕੁਛਕ ਕੋਪ ਤੇ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ
ਹਮ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਖਸ਼ਾਈ। ਇਮ ਅਜ਼ਮਤ ਕਾਮਲ ਪਤਿਆਈ'।ਸੁਨਿ
ਨੌਰੰਗ ਮਨ ਸਾਚੀ ਜਾਨਿ। 'ਭੋ ਜੈ ਸਿੰਘ ! ਮੇਲ ਮਮ ਠਾਨਿ ॥੧੧॥ ਜਯੋਂ
ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਅਜ਼ਮਤ ਤਿਨ ਕੀ ਤਬਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ।
ਨਿਜ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਹਿ ਕੇ ਬਹੁ ਰੀਤਿ। ਕੀਜਹਿ ਬਿਰਮਾਵਨ ਸ਼ੁਭ ਚੀਤ'
॥੧੨॥ ਤਬਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ।'ਕਯੋਂ ਨ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਲੋਰ
। ਪੂਰਬ ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਮੈਂ ਭਾਖਾ। ਮਿਲਿਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ਜਸ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥
੧੩ ॥ ਅਬਿ ਭੀ ਜਤਨ ਕਰੌਂ ਕਹਿ ਬਿਨੈ।ਜਥਾ ਮਿਲਨਿ ਰਾਵਰ ਕੇ ਬਨੈ'।
ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕੇ ਭੂਪਤਿ ਆਯੋ। ਬੈਠਿ ਸਦਨ ਪਰਧਾਨ ਬੁਲਾਯੋ ॥
੧੪ ॥ 'ਕਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਬੁਝਾਇ। ਜਾਇ ਵਹਿਰ ਕਿਮ ਸਿਵਰ
ਲਗਾਇ। ਮੋ ਪਰ ਕੋਪ ਨਹੀਂ ਹੁਇ ਗਏ॥ਢਿਗ ਤੇ ਦੂਰ ਸਿਧਾਰਤਿ ਭਏ'
॥ ੧੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਰਧਾਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪਰਹਿਂ ਸੋ ਜਾਨੇ।
ਨਹਿਂ ਰਿਸ ਕੀ ਕੁਛ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। ਮੈਂ ਤਿਨ ਸੰਗ ਰਹਯੋ ਅਗਵਾਈ ॥
੧੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗਏ ਦੇਵੀ ਕੇ ਮੰਦਿਰ।ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਰਹੇ ਥਿਤ ਅੰਦਰ*।
ਨਿਕਸੇ ਤੁਮਰੀ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਇ॥ਸਵਕ ਸੰਗ ਹੁਤੇ ਸਮੁਦਾਇ॥੧੭॥ਤੁਮਰੀ
ਤਪਨਿ ਕੇ ਅਸਥਾਨ। ਪਿਖਿ ਜਮਨਾ ਜਲ ਹਰਖ ਮਹਾਨ। ਮੁਝ ਸੰ

---

*ਇੱਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਚੌਪਈ ਵਾਧੂ ਹੈ, ਜੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਇਉਂ ਹੈ:—ਤਹਿਂ ਕਿਸ ਸਾਧ ਬਚਨ ਕਰ ਧੁਨੀ। ਸੂਖਮ ਸੀ ਕਛੁ ਮੈਂ ਭੀ ਸੁਨੀ। ਲਗੀ ਕਿਵਾਰ ਉਘਾਰੇ ਬਿਕਸੇ। ਬਹਿਰ ਏਕਲੇ ਫਿਰਤੇ ਨਿਕਸੇ।

ਇਸਤੋਂ ਸ਼ੱਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਆਖੇਪਕ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਜੋਗ ਮਾਯਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਬੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਸਤਾਖੇਪ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ।

ਕਹ੍ਯੋ–ਭੀਰ ਬਹੁ ਅੰਤਰ[1] । ਆਇਂ ਜਾਇ ਨਰ ਅਨਿਕ ਨਿਰੰਤਰ॥੧੮॥ ਇਹਾਂ ਰਹਨਿ ਮਹਿਂ ਹਰਖ ਹਮਾਰੇ । ਮਹਿਪਾਲਕ ਸੋਂ ਦੇਹੁ ਉਚਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਕੀਜਹਿ ਕੈਸੇ। ਜੈਸੇ ਤਹਾਂ ਇਹਾਂ ਹਮ ਤੈਸੇ–॥੧੯ ਸੁਨਹੁ ਪਰੰਤੁ ਲਖ੍ਯੋ ਨਹਿ ਜਾਈ। ਜਿਨਹੁੰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਰੁਜਹਿ[2] ਨਸਾਈ। ਤਨ ਮਹਿ ਜੁਰ[3] ਤਿਨ ਕੇ ਹੁਇ ਆਵਾ । ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ ਇਕ ਸਮ ਦਰਸਾਵਾ'॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ । ਰਾਜੇ ਕਰੀ ਬਿਤਾਵਨਿ ਰਾਤਿ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮੀਪ ਪਯਾਨਾ ॥ ੨੧॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਘਨੇਰੀ।ਸੁਭਟਨਿ ਪੰਕਤਿ ਚਲਹਿ ਅਗੇਰੀ। ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਵਰ ਜਬਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ। ਵਾਹਨ ਤ੍ਯਾਗਿ ਚਰਨ ਤੇ ਆਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਖਬਰ ਅਪਨੀ ਪਹੁੰਚਾਈ । ਫਰਸ਼ਾਦਿਕ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ।ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਅਭਿਬੰਦਨ ਧਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਅੰਤਰ ਤਬਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਇ ਗਯੋ । ਗੁਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਹੇਰਤਿ ਭਯੋ। ਬਸਤ੍ਰ ਅਛਾਦਤਿ ਤਨ ਪਰ ਸਾਰੇ। ਨ੍ਰਿਪ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਬਦਨ ਉਘਾਰੇ॥੨੪॥ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨਮੋ ਅਗਾਰੀ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਰਾਵ ਨਰਨਿ ਹਟਕਾਰੀ । ਔਰ ਪੌਰ ਪਰ ਰੋਕੇ ਰਹੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਬਚ ਕਹੇ ॥੨੫ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕੈਸੇ ਪਰੇ ? ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਨ ਬੈਠਨਿ ਕਰੇ'। ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਨਿਕਟਿ ਦਾਸ ਜੇ ਅਹੇ।ਪ੍ਰਭੁ ਦੂਸ਼ਨਿ ਤੇ ਤਿਨ ਪੁਨ ਕਹੇ[4] ॥੨੬॥ 'ਪ੍ਰਥਮ ਤਾਪ ਤਨ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕਾਈ । ਆਜ ਸੀਤਲਾ ਦਈ ਦਿਖਾਈ । ਥੋਰਾ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਮੁਖ ਆਪ। ਚਢ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਅਬਿ ਭੀ ਤਨ ਤਾਪ'॥੨੭॥ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਮਹਿਪਾਲ ਬਖਾਨੇ। 'ਮਹਾਰਾਜ ਕੈਸੀ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੇ । ਦਰਸ ਆਪ ਕੇ ਨਾਸਹਿ ਰੋਗ। ਭਏ ਨਗਰ ਗਨ ਲੋਗ ਅਰੋਗ ॥ ੨੮ ॥ ਕਯਾ ਲੀਲਾ ਦਿਖਰਾਵਨਿ ਲਾਗੇ। ਤੁਮਰੇ ਨਾਮ ਲੇਤਿ ਦੁਖ ਭਾਗ।ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਪੂਰਨ ਸਮਰੱਥ। ਭੰਜਨ ਗੜ੍ਹਨ ਆਪ ਕੇ ਹੱਥ ॥ ੨੯ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਚਹੈਂ ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਨਾਰੀ । ਹਜ਼ਰਤ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਸਾਵਧਾਨ ਬਨਿ ਬੈਠਹੁ ਆਪ।ਹਰਹੁ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਤਾਪ ਸੰਤਾਪ॥੩੦॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਮੇਸੁਰ ਰੂਪ। ਜਿਨ ਕੇ ਗੁਨ ਗਨ ਅਧਿਕ ਅਨੂਪ। ਤਿਸ ਗਾਦੀ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਆਪ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੇ ਦਾਤਾ ਬਰ ਸ੍ਰਾਪ'। ੩੧ ॥ਨ੍ਰਿਪ ਤ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-

[1](ਸ਼ਹਿਰ) ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਭੀੜ ਹੈ । [2]ਰੋਗ । [3]ਤਾਪ । [4]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾਸਾਂ ਨੇ ਕਹਿਆ ।

ਗੁਰ ਕਹੰਨੈ । 'ਜਿਸ ਕਿਸ ਜਗ ਸਰੀਰ ਕੋ ਲਹਨੈ । ਸੁਖ ਦੁਖ ਸੰਗ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹੈਂ । ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸੰਤ ਸਭਿ ਕਹੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਹੋਨਹਾਰ ਨਹਿਂ ਮਿਟਹਿ ਕਦਾਈ । ਜੋ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਬੀਤਤਿ ਆਈ।ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਕੀਨਸਿ ਬਨਬਾਸਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ੍ਰ ਕੋ ਬੰਸ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ॥ ੩੩ ॥ ਚੰਦ ਕਲੰਕਤਿ, ਸਾਗਰ ਖਾਰਾ । ਰੁਦ੍ਰ[1] ਹਲਾਹਲ[2] ਕੋ ਗਲ ਧਾਰਾ । ਕੌਨ ਕੌਨ ਗਿਨੀਅਹਿ ਸਮਰੱਥ । ਸਕਲ ਚਲੇ ਭਾਵੀ ਕੇ ਹੱਥ* ॥ ੩੪ ॥ ਜਿਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕ੍ਰਿਤ ਕੌ ਠਾਨੈ । ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਧਾਰਿ ਸੋ ਮਾਨੈ । ਇਹ ਸੰਤਨਿ ਕੋ ਮਤ ਹੈ ਸਾਚਾ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਿਚ ਸਬਦ ਉਬਾਚਾ[3] ॥ ੩੫ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਈਸ਼ੁਰ ਸਭਿ ਕਰਤਾ। ਮੂਢ ਅਜਾਨ ਤਰਕ ਤਿਸ ਧਰਤਾ । ਭੋਗਹਿ ਬਹੁਰ ਗੁਨਾਹੀ ਹੋਇ । ਭਾਣੇ ਕੋ ਨ ਮਾਨਿ ਹੈ ਜੋਇ॥੩੬॥ਯਾਂਤੇ ਸੁਨਹੁ ਨਰੇਸ਼ੁਰ ! ਧਰੀਏ[4] । ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਣੇ ਕੋ ਤਰਕ ਨ ਕਰੀਏ । ਈਸ਼ੁਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮਾਹਿਂ ਚਾਲੇ । ਹਰਖ ਸਹਤਿ ਮਤਿ ਸੰਤ ਬਿਸਾਲੇ'॥੩੭॥ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਰ।ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰਿ ।–ਕਹਾਂ ਕਹਨਿ ਸਰਬੱਗਨਿ ਸੰਗ । ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਅਪਨਿ ਉਮੰਗ–॥੩੮॥ ਬੈਠਨੋ ਰਹਨੋ ਸੁ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ । ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਤਨ ਰਿੰਤ ਬਿਸਾਲਾ–ਹਜ਼ਰਤ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਜਾਬ ਲੌ ਬੈਠਿ ਨ ਸਭਾ ਲਗਾਵੈਂ–॥ ੩੯ ॥ ਕਰਨਿ ਉਪਾਇ ਅਨੇਕੇ ਭਾਂਤਿ । ਦਾਸਨਿ ਸਾਥ ਕਹੀ ਬਹੁ ਬਾਤ । ਅੰਤਰ ਮਾਤਾ ਪਰਦੇ ਮਾਂਹਿ । ਮਸਤਕ ਟੇਕ ਪਠਨੋ ਨਰ-ਨਾਹਿ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਲੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ।ਉਠਨੋ ਨਰੇਸ਼ੁਰ ਕਰਨਿ ਪਯਾਨ । ਵਹਿਰ ਪੌਰ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਰਮਨਨੋ ਨਿਜ ਵਾਹਨ ਪਰ ਚਰਿਕੈ ॥ ੪੧ ॥ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਪਹੁੰਚਨੋ ਆਇ । ਨਾਨਾ ਰਸ ਕੇ ਭੋਜਨ ਖਾਇ।ਅਵਰੰਗ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਸਭਿ ਗਾਈ।'ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਹਿ ਜ੍ਵਰ[6] ਸੋਂ ਹੁਇ

[1]ਸ਼ਿਵਜੀ । [2]ਜ਼ਹਿਰ । [3]ਕਹਿਆ ਹੈ । [4]ਸੁਣੋ ਤੇ ਧਾਰਨ ਕਰੋ । [5]ਰਾਜੇ ਨੇ । [6]ਤਾਪ ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਭਾਣੇ ਯਾ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕਿਸੇ ਭਾਵੀ ਨੂੰ ਆਪ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇਕੇ ਭਾਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਦੇ ਵਾਕ ਮਹਾਨ ਉੱਚੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੩੪ ਅੰਗ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਮਤ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਆਰਿਭ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਇੱਥੇ ਅੰਕ ੩੨, ੩੩, ਵਿਚ ਬੀ ਭਾਵੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੀ ਲਾਉਣੇ ਠੀਕ ਰਹਿਣਗੇ।

ਆਈ ॥ ੪੨ ॥ ਅਬਹਿ ਸੀਤਲਾ ਦਈ ਦਿਖਾਈ।ਪੌਢਿ ਰਹੇ ਗੁਰ ਪਿਖੇ ਸੁ ਸਾਈ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਆਪ—ਬਿਦਤਯੋ ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ—॥ ੪੩ ॥ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਕਹਯੋ ਤਿਹ ਸਮੈ। 'ਸੁਧਿ ਲਿਹੁ ਨਿਤ, ਦਿਹੁ ਸਭਿ ਪੁਨ ਹਮੈ'। ਬਹੁਰ ਅਪਰ ਪਰਸੰਗ ਚਲਾਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਸਮਾਏ ॥ ੪੪ ॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸੀਤਲਾ ਦਿਖਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਉਨਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

ਪ੦. [ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਇਸੁ ਕੀਨਸਿ ਦਾਸ। 'ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਢਿਗ ਦੂਰ ਕੇ ਆਇ ਨਹਾਂ ਕੋ ਪਾਸ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਚਹੀਅਹਿ ਆਇ। ਸੋ ਬੂਝਹਿ ਪੁਨਰਪਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਇ[1]'। ਬੰਦੁਬਸਤ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਨਿਕਟਿ ਨਹੀਂ ਕੋ ਪਹੁੰਚਹਿ ਚੀਨ ॥ ੨ ॥ ਤਨ ਪਰ ਨਿਕਸੇ ਗਨ ਬਿਸਫੋਟ[2]।ਸਘਨ ਅਧਿਕ ਕੋ ਦੀਰਘ, ਛੋਟ[3]।ਅਰੁਨ ਬਰਨ ਸਗਰੋ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਸੋਜਾ ਕੁਛੁਕ ਦੇਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ॥੩॥ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕ ਹੀ ਭਯੋ। ਭਰਿਬੋ ਬਿਸਫੋਟਨਿ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਜੋ ਸੁਧਿ ਲੈਬੇ ਆਇ ਮਸੰਦ। ਕੈ ਸੰਗਤਿ ਨਰ ਕਿਧੌਂ ਬਿਲੰਦ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਖ਼ਬਰ ਬਹਿਰ ਹੀ ਦੇਤਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੌਢੇ ਬੀਚ ਨਿਕੇਤ। ਸ਼ਾਹੁ ਹਮੇਸ਼ ਪਠਹਿ ਉਮਰਾਵ।ਅਰੁ ਆਵਤਿ ਨਿਤ ਜੈਸਿੰਘ ਰਾਵ ॥ ੫ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਪੌਢੇ ਰਹੈਂ ਤੂਸ਼ਨੀ ਧਰਿ ਕੈ। ਜਾਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਥਮ ਜਿਮ ਭਯੋ।—ਰਾਮਰਾਇ ਜੈਸੇ ਬਚ ਕਿਯੋ ॥ ੬ ॥ ਸੋ ਅਬਿ ਸਾਚ ਹੋਇ, ਨਹਿਂ ਟਰੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਇਮ ਪਰੈਂ। ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਮਿਟਿ ਜਾਇ। ਆਦਿ ਸੀਤਲਾ ਰੁਜ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੭ ॥ ਸਿਖ ਆਦਿਕ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਘਨੇ। ਕਾਰ ਕਰਿ ਦਰਸ ਰੋਗ ਸਭਿ ਹਨੇ। ਰਿਦੇ ਭਾਵਨਾ ਜੋ ਧਰਿ ਆਏ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਰੁਜ ਗੁਰੂ ਗਵਾਏ॥੮॥ਤਿਨ ਕੇ ਤਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਦੁਖ ਗ੍ਰਾਸੇ।ਕਿਮ ਤਮ ਤੋਮ ਤਰਨਿ ਕੇ ਪਾਸੇ[4]?—। ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੌਰ ਜਿ ਆਵਹਿਂ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਆਪਸ ਬਿਖੇ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ॥ ੯ ॥ 'ਬੈਸ ਅਲਪ ਗੁਰਤਾ ਅਬਿ ਪਾਈ। ਨਾਂਹ ਆਗੈ ਸੰਤਤਿ ਉਪਜਾਈ। ਦਾਸ ਨਹਾਂ ਅਸ ਲਾਇਕ ਕੋਈ। ਪੁਨ ਗਾਦੀ ਪਰ ਕੋ ਗੁਰ ਹੋਈ ? ॥ ੧੦ ॥ ਜੇਸ਼ਟ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨ ਪਦ ਇਹ ਪਾਇ।

[1]ਓਹ ਪੁੱਛਕੇ ਫੇਰ ਮੰਦਰ ਆਵੇ। [2]ਫਫੋਲੇ। [3](ਕੋਈ) ਛੋਟਾ। [4]ਸੂਰਜ ਦੇ ਕੋਲ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ ਕਿਵੇਂ ?।

ਖਾਰਜ ਕਰਨੋ ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ।ਭੂਤ ਬਾਰਤਾ ਜਾਨੀ ਪਰੈ[1]।ਜੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਪੂਜਾ ਕਰੈ॥੧੧॥ਸਭਿ ਮਹਿੰ[2] ਪਰ ਜੋ ਹੈ ਅਸ ਰੌਰਾ।–ਕੋ ਅਬਿ ਗੁਰੂ,ਬਾਸ ਕਿਸ ਠੌਰਾ ?–। ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਕੋ ਲਖਿ ਸਕਹਿ ਅਗੰਮ ਘਨੇਰੀ' ॥ ੧੨ ॥ ਦਿੱਲੀਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਰਾਮਰਾਇ ਬਿਨ ਸੰਤਤਿ ਰਹੈ। ਇਹ ਗੁਰ ਸ੍ਰਾਪ ਸਾਚ ਹੀ ਲਹੈ" ॥ ੧੩ ॥ ਜਾਇ ਪੌਰ ਪਰ ਨਮੋ ਕਰੰਤੇ। ਲੇ ਲੇ ਸੁਧਿ ਨਿਜ ਧਾਮ ਸਿਧੰਤੇ। ਚੇਤ ਮਾਸ ਪਾਛਲਿ ਪਖ ਮਾਂਹੀ।ਗਏ ਪੰਚਮੀ ਕੋ ਗੁਰ ਤਾਂਹੀਂ ॥੧੪॥ ਬਿਦਤ ਸੀਤਲਾ ਦਿਨ ਖਸ਼ਟੀ ਕੋ। ਛੋਟ ਬਡੀ ਬਿਸਫੋਟ ਭਰੀ ਕੋ। ਦਿਵਸ ਤ੍ਰੋਦਸੀ ਲੌ ਭਰਿ ਆਈ। ਸੇਵਹਿਂ ਦਾਸ ਨਿਕਟਿ ਜੋ ਸਾਈ ॥੧੫॥ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭੇ ਗਤਿ ਪਿਖਿ ਮਨਕੀ। 'ਹੇ ਗੁਰ! ਕਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਕਿਯ ਤਨ ਕੀ।ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਭਿਹਿਨ ਕੋ ਤੁਮ ਹਾਥ।ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਰਥ ਜਗਨਾਥ !' ॥ ੧੬ ॥ ਮਾਤ ਜਾਇ ਅਵਲੋਕਨਿ ਕਰੈ।ਲਖਹਿ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਚਿੰਤਾ ਧਰੈ। ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੁਨ ਬਾਲਿਕ ਸੋਇ।ਆਗੈ ਸੰਤਤਿ ਭਈ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧੭ ॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਦੁਖ ਪਾਇ ਬਿਚਾਰੀ। ਅਧਿਕ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸੰਸੈ ਧਾਰੀ। 'ਹੇ ਸੁਤ ! ਕਸੈਂ ਨ ਬਨਹੁ ਅਹਿਲਾਦੀ । ਤੁਮ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ॥ ੧੮ ॥ ਕਸ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਅਰੰਭਨਿ ਕੀਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਅਨਦ ਬਿਹੀਨ।ਆਪ ਅਲੰਬ ਸੰਗਤਾ ਕੇਰੀ।ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਕੀ ਚਲਿ ਆਇ ਘਨੇਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਛੇਮ । ਦੇਤਿ ਆਪ ਜਿਹ ਸ਼ਰਧਾ ਨੇਮ[3]। ਨਿਜ ਤਨ ਦਿਸ਼ਿ ਕਸੈਂ ਦੇਖਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਜਹੂ ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੦ ॥ ਪੂਰਬ ਤੇ ਬੈਠਤਿ ਚਲਿ ਆਈ[4]। ਲਾਇਕ ਬਨੇ ਪਾਇ ਗੁਰਿਆਈ[5]।ਅਸ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ,ਮਿਟਹਿ ਗੁਰ ਗਾਦੀ। ਸੋਢੀ ਸਭਿ ਸ਼ਰੀਕ ਸੋ ਬਾਦੀ[6] ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਤਜਿ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਆਈ। ਕਰਹੁ ਜੋਗਤਾ

[1]ਬੀਤ ਗਈ ਗਲ ਸਾਫ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਵਿਚ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਜਹਾਜ ਦਾ ਰਟ ਜਾਣਾ ਕਹਿਆ ਸੀ)। [2]ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਤਿਨਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ। [3](ਇਹ) ਨੇਮ ਹੈ (ਆਪ ਦਾ ਕਿ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਆਪ ਉਸਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹੋ (ਛੇਮ ਆਦਿ)। [4]ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੱਦੀ) ਬੈਠਣ ਨਾਲ (ਰੀਤੀ ਕਾਇਮ) ਟੁਰੀ ਆਈ ਹੈ। [5]ਤੁਸੀਂ (ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ) ਲਾਇਕ ਹੋਕੇ ਗੁਰਿਆਈ ਪਾਈ ਹੈ। [6]ਓਹ ਝਗੜਾਲੂ ਹਨ।

ਜੀਵਨ ਪਾਈ[1]। ਦੇਖਿ ਸ਼ਰੀਰ ਮਾਤ ਇਮ ਕਹੈ।ਭਈ ਦੀਨ ਉਰ ਛਤਤਿ
ਅਹੈ ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਦੇ ਜਨਨੀ ਕੋ ਧੀਰ
ਬਿਸਾਲਾ । 'ਰਚੀ ਬਿਧਾਤੇ ਹੋਨੀ ਸੋਇ । ਮਿਟੈ ਨ ਕਰੇ ਉਪਾਇ ਜਿ ਕੋਇ
॥੨੩॥ ਜੋ ਨਹਿਂ ਹੋਨੀ, ਬਨਹਿ ਸੁ ਨਾਂਹੀ । ਕਰਹਿ ਸੁ ਜਤਨ ਸਕਲ
ਥਲ* ਮਾਂਹੀ[2]।ਸਾਚੀ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਕੀਗਾਦੀ। ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਸਦੀਵ ਅਬਾਦੀ
॥੨੪॥ਅਬਚਲ ਨੀਵ ਅਹੈ ਗੁਰ ਕੇਰੀ । ਰਹੈ ਸਦਾ ਦ੍ਰਿਢ ਸੁਖਦ ਬਡੇਰੀ।
ਤੂੰ ਮਮ ਮਾਤ ਨ ਇਮ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਸਮ ਅਪਰਨਿ ਕੇ ਮੋਹ ਉਪਾਵੈਂ॥੨੫॥
ਪ੍ਰਭੁ ਮਰਜ਼ੀ ਮਹਿਂ ਰਹੁ ਨਿਤ ਰਾਜ਼ੀ । ਜਗ ਰਚਨਾ ਜਾਨਹੁ ਅਸ ਪਾਜ਼ੀ[3]।
ਥਿਰ ਨ ਰਹੈ ਨਿਤ ਬਿਨਸਨਹਾਰੀ । ਇਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਮਤਿ ਨਹਿਂ
ਧਾਰੀ॥੨੬॥ ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ[4], ਜਿਮ ਘਨ ਛਾਯਾ । ਸੁਪਨਾ, ਜਿਮ ਬਾਜ਼ੀਗਰ
ਮਾਯਾ[5] । ਇਨਹਿਂ ਸਾਚ ਲਖਿ ਕਰਿ ਦ੍ਰਿਢ ਗਹੈ।ਕਹਾਂ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ਨਿਜ ਕਰ
ਲਹੈ[6] ॥੨੭॥ ਬਿਨਸਹਿ ਕੋ ਆਗੈ ਕੋ ਪਾਛੈ । ਇਸ ਮਹਿਂ ਮੂਰਖ ਥਿਰਤਾ
ਬਾਂਛੈ । ਚਲਯੋ ਜਾਤਿ ਜਿਮ ਨਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹੂ । ਭਰਯੋ ਰਹਹਿ ਦਿਖਿਯਤਿ
ਬਿਧ ਤਾਹੂ ॥ ੨੮ ॥ ਉਪਜਨਿ ਬਿਨਸਨਿ ਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ । ਸਭਿ ਕੇ ਸੀਸ
ਠਟੀ ਜਗਤੇਸ਼ । ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਧਾਰਹੁ। ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਤ ਸਮੁਝਿ
ਸ਼ੋਕ ਨਿਰਵਾਰਹੁ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਬਾਕਨਿ ਮਾਤਾ । ਚਖਿ
ਜਲਜਾਤਨ ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਾ[7] । ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਈ ਨ ਬੋਲੀ ਫੇਰ।ਹੇਰਤਿ ਸੁਤ
ਤਨ ਸੋਚ ਬਡੇਰ ॥੩੦ ॥ ਔਰੰਗ ਕੋ ਨਰ ਸੁਧਿ ਕੋ ਆਵੈ । ਬਹੁਰ ਜਾਇ
ਅਹਿਵਾਲ ਸੁਨਾਵੈ । 'ਅਧਿਕ ਸੀਤਲਾ ਕੇ ਬਿਸਫੋਟ[8]। ਪਿਲਪਿਲ ਕਰਤਿ
ਬਡੇ ਕੋ ਛੋਟ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਸਚੈ ਮਨ ਜਾਨਾ ।–ਬਿਨਸਹਿ
ਤਨ ਜਿਮ ਸ੍ਵਪ ਬਖਾਨਾ । ਕਹਯੋ ਨ ਬਿਰਥਾ ਇਨ ਕੋ ਜਾਤਿ । ਪਰਖ੍ਯੋ
ਕਈ ਬਾਰ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ–॥ ੩੨ ॥ ਅਪਨਿ ਸਭਾ ਮਹਿ ਕੇਤਿਕ ਬਾਰਾ ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਬਦਨ ਉਚਾਰਾ । ਜੋ ਪੁਰਿ ਨਾਥ ਸਾਥ ਬਹੁ ਬਾਰੀ । ਬੂਝਿ
ਬਾਰਤਾ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਸਚਿੰਤ । ਮਿਲਿ

---

[1](ਆਪਣਾ) ਜੀਵਨ ਪਾਵੇ, ਭਾਵ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਕੇ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ (ਗੁਰਿਆਈ) ਕਰੇ । [2]ਚਾਹੇ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਵਿਚ (ਹੋਕੇ ਕੋਈ) ਜਤਨ ਕਰੇ । [3]ਝੂਠ । ਪਾਜ਼ਵਾਲੀ। [4]ਗੰਧਰਬ ਨਗਰੀ, ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਕਲਪਤ ਨਗਰੀ । [5]ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਦੀ ਮਾਂਇਆ । [6]ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । [7]ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । [8]ਛਾਲੇ । *ਪਾ–ਬਿਧਿ ।

ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਬਿਚਾਰ ਬਿਰਤੰਤ ।—ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਨਹਿ ਮਿਟਿ ਜਾਇ੧ਹਮ ਅਲੰਬ ਜਿਸ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ— ॥ ੩੪ ॥ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਹਿ ਸੁਨਤਿ ਪਛੁਤਾਵਹਿ ।—ਹਮ ਕਿਸ ਕੇ ਪੁਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਹਿਂ। ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਖਨਨਿ ਦਾਨੀ। ਜੋ ਜਾਚਹਿ ਸਭਿ ਪੂਰਨਿ ਠਾਨੀ ॥ ੩੫ ॥ ਮੰਦ ਭਾਗ ਬਹੁ ਭਏ ਹਮਾਰੇ। ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਨਹਿ ਪਰਹਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਨ ਕਰੈਂ। ਜਨਮ ਅਨੇਕ ਪਾਪ ਪਰਹਰੈਂ—॥ ੩੬ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿ ਰੌਰਾ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਅਨਿਕ ਹੀ ਠੌਰਾ। ਰਾਮਰਾਇ ਸੁਨਿ ਕੇ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਭ੍ਰਾਤ ਪਰਸਪਰ ਜੈ ਬਚ ਕਹੇ।ਕੋ ਸਮਰੱਥ ਹਟਾਵਨਿ ਚਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ। ਕੋ ਨਹਿ ਪਾਇ ਸਕਹਿ ਤਿਹ ਪਾਰਾ ॥ ੩੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਂ ਸਮਰੱਥ। ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਜਿਨ ਕੇ ਹੱਥ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਤਊ ਬਚ ਕਰੇਂਗੋ। ਜੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਰਿ ਬੈਰ ਉਚਰਨੋ ॥ ੩੯ ॥ ਬਹੁ ਕਾਰਨ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਮਨ ਜਾਨੇ ।—ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਠਾਨੇ।ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਹ੍ਵੈ ਪੰਥ ਚਲਾਵਨਿ। ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਜਰਾਂ ਨਸਾਵਨਿ ॥ ੪੦ ॥ ਬਾਕ ਪਿਤਾਮੇ ਪਿਤ ਸਫਲਾਵੈਂ੧ਹਮ ਤਨ ਤਜਹਿਂ ਸਕਲ ਬਨਿਆਵੈਂ*—ਗੁਰ ਸਰਬੱਗ ਬਿਸਾਲ ਉਦਾਰਾ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਚਾਹਤਿ ਭੇ ਸਰੀਰ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਨਿ । ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਸ ਸਿੱਖ ਅਨੁਰਾਗਨਿ। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਆਪ ਸਭਿ ਜਾਨੈ । ਨਰ ਅਜਾਨ ਕਹਾ ਤਿਨਹੁ ਬਖਾਨੈ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚੇਤ ਚਤੁਰਦਸਮੀ੨ ਭਈ ਚਾਹਤਿ ਭੇ ਪਰਲੋਕ। ਬਯਾਕੁਲ ਤਨ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਬਹੁ ਦੇਖਤਿ ਦਾਸ ਸਸ਼ੋਕ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੇਵਾ ਹੇਤੁ ਦਾਸ ਜੋ ਨੇਰੇ। ਨੇਤ੍ਰ ਉਘਾਰਿ ਤਿਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰੇ। ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ 'ਹਮ ਚਲਹਿ

੧ਭਾਵ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਸਫਲਾ ਹੋਵੇ। ੨ਚੇਤ ਦੀ ਚੌਦਸ।

*ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਚੌਪਈ ਵਾਧੂ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਜਿਸਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:—ਜਦਿ ਹਮ ਭ੍ਰਾਤ ਸੂਪ ਨਿਕਲਾਵੈਂ। ਤਿਨ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਅਦਬ ਘਟਾਵੈਂ। ਦੂਜੀ ਬ੍ਰਿਧਨ ਮਿਰਜਾਦਾ ਟਾਰੈਂ। ਯਾਤੇ ਸੂਪ ਸੁ ਅੰਗੀਕਾਰੈਂ।

ਪ੍ਰਲੋਕ। ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਂਖੀ ਸਭਿ ਲੋਕ ॥ ੨ ॥ ਹੇ ਮਸੰਦ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿ ਮਾਲਾ[1]। ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਤਿਸ ਤੇ ਆਦਿਕ ਅਪਰ ਜਿ ਅਹੈਂ। ਅਰੁ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ ਜਿ ਚਹੈਂ ॥ ੩ ॥ ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਆਨਿ ਹਕਾਰਿ। ਪਾਵਹਿਂ ਦਰਸ ਆਨਿ ਦਰਬਾਰ'।ਸੁਨਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਦਾਸਨਿ ਭਰੇ। ਤਤਛਿਨ ਅੱਸ਼ੂ ਬੂੰਦ ਗਿਰ ਪਰੇ ॥ ੪ ॥ ਮਾਤਾ ਆਦਿਕ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ। ਸਮਦਾਇਨਿ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਇ । ਪੁਨ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰਯੋ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨੇਤ੍ਰਨਿ ਮਹਿਂ ਜਲ ਭਰਯੋ ॥ ੫ ॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਬੁਲਿਵਾਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਚਲਿ ਆਏ । ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਇ।ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ ਪਹੁੰਚਿ ਤਿਸ ਥਾਏਂ॥੬॥ਜੈਸਿੰਘ ਆਦਿ ਅਪਰ ਨਰ ਘਨੇ। ਉਤਲਾਵਤਿ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਸਨੇ। ਸਕਲ ਆਨਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਪੌਰ। ਭਈ ਭੀਰ ਥਿਰ ਭੇ ਤਿਸ ਠੌਰ ॥੭॥ ਅੰਤਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਜਨਾਯਹੁ । 'ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਜੋ ਪੁਰਿ ਕੋ ਪਤਿ ਆਯਹੁ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੀ। ਆਨ ਥਿਰੀ ਸਭਿ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਫਰਸ਼ ਡਸਾਵਹੁ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਆਨਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਿਠਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ' ॥ ੯ ॥ ਗਯੋ ਮੇਵੜਾ ਆਇਸੁ ਲੇਕੇ । ਅੰਤਰ ਸਕਲ ਹਕਾਰਨਿ ਕੇ ਕੇ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਬਿ ਹੈ ਸਵਧਾਨਾ।ਬੈਠੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਨਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥ ਪਿਖਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ਹਿ ਜੈਪੁਰਿਨਾਥ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਅੰਤਰ ਗਹਿ ਤਿਸ ਹਾਥ। ਇਨ ਦੋਇਨ ਤੇ ਪੀਛੇ ਸਾਰੇ। ਆਨਿ ਥਰੇ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਧਾਰੇ ॥੧੧॥ ਗੁਰ ਤਨ ਪਿਖਯੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਸਫੋਟ।ਭਰੇ ਸਰਬ ਦੀਰਘ ਕੋ ਛੋਟ। ਕਰ ਬੰਦਹਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਧਾਰਹਿਂ। ਕੇਚਿਤ ਹੇਰਿ ਹੋਤਿ ਬਲਿਹਾਰੈਂ ॥੧੨॥ਜਥਾ ਉਚਿਤ ਬੈਠੇ ਧਰਿ ਮੌਨ। ਕਰਤਿ ਬਿਲੋਕਨ, ਬੋਲਹਿ ਕੌਨ।ਜੈਪੁਰਿ ਪਤਿ ਕੋ ਰੁਖ ਲਖਿ ਕਰਿਕੈ। ਕਹਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨੰਮ੍ਰਿਤਾ ਧਰਿ ਕੈ ॥੧੩॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਸਰਬੱਗਯ। ਕਯਾ ਕਹਿ ਸਕਹਿਂ ਜਿ ਨਰ ਅਲਪੱਗਯ। ਤਊ ਆਪਨੋ ਹਿਤ ਚਿਤ ਚਹੈਂ। ਸਮਰੱਥਨਿ ਢਿਗ ਬਿਨਤੀ ਕਹੈਂ* ॥ ੧੪ ॥ ਆਗੇ ਭਏ ਸਪਤ ਗੁਰ ਜੋਇ। ਦਾਸ ਕਿਧੌਂ ਲਾਇਕ ਸੁਤ ਕੋਇ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਸਮਰਥ ਤਿਸ ਕਰਿਕੈ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਰਿਕੈ ॥ ੧੫ ॥ ਸਕਲ

[1]ਗੁਰਬਖਸ਼ ਮੱਲ। *ਪਾ:-ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੁ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ ਅਹੈ।

ਸੰਗਤਾਂ ਆਦਿ ਮਸੰਦ। ਕਰ ਗਹਿਵਾਇ ਦਾਸ ਜੋ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬਹੁਰ ਚਹੈਂ ਪਰਲੋਕ ਪਯਾਨਾ। ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਜਨ ਗਨ ਦੁਖਹਾਨਾ॥ ੧੬ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਨਾਥ ਸਹਿਤ ਇਸ ਬੇਰੀ। ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਹੁਂ ਸੰਗਤਾਂ ਕੇਰੀ। ਸਭਿ ਦਾਸਨਿ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀਏ। ਭੋਗਹੁ ਬਪੁ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਰੀਏ ॥ ੧੭ ॥ ਤਰੁਨ ਹੋਇ ਸੰਤਤਿ ਉਪਜਾਵਹੁ। ਬਨਹੁ ਉਚਿਤ ਜਬਿਹੂੰ ਲਖਿ ਪਾਵਹੁ।ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕੀਜੈ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਾਨੇ ਮਨ ਦੀਜੈ ॥ ੧੮ ॥ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁਹ੍ਰਿਦ ਤੁਮ ਹੋ ਸਮਰੱਥ[1]। ਤਨ ਧਾਰਨਿ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਨਿਜ ਹੱਥ। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਬਨੈ। ਰਹਹੁ ਤਥਾ ਜਿਮ ਬਾਂਛਹੁ ਮਨੈ॥ ੧੯ ॥ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਿਮ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਜੋ ਅਭਿਲਾਖਹੁ ਸਕਹੁ ਜਿਵਾਇ । ਇਹ ਕੁਛ ਨਈ ਨਹੀਂ ਹਮ ਕਹੀ। ਗੁਰਘਰ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਹੋਵਤਿ ਰਹੀ ॥੨੦॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਹਮ ਕਰੈਂ ਬਤਾਵਨਿ। ਜੇਤਿਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੀਨਿ ਜੀਵਾਵਨ । ਬਿਦਤ ਜਗਤ ਮੈਂ ਛਪੀ ਨ ਕੋਇ।ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਹੋਇ॥੨੧॥ ਅਨਿਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜੋ ਦਏ ਜਿਵਾਇ। ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਮੈਂ ਸੰਸੈ ਕਾਇ । ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਅਹੈਂ। ਅਸਮੰਜਸ ਲਖਿ ਸਭਿ ਹਮ ਕਹੈਂ" ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨੀ ਬਾਰਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਰੀ।ਅਪਰ ਸਭਾ ਸਭਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਦੇਖਤਿ ਮੁਖ ਪਦਮ[2] ।–ਅਜਮਤ ਲੈ ਬਖਸ਼ਨਿ ਕੋ ਸਦਮ[3] ॥ ੨੩ ॥ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨਤੀ ਤੇ ਕਰਾ ਭਨਹਿ–। ਸਗਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਗੁਨਹਿ। ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਬਚਨ ਪੁਨ ਭਨਨੋ।ਮੋਨ ਠਾਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਸੁਨਨੋ ॥ ੨੪ ॥ 'ਜਥਾਜੋਗ ਸੰਗਤਿ ਕਿਯ ਅਰਜ਼ੀ। ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਮਰਜ਼ੀ। ਹਮਰੇ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਬਹੁ ਕਾਰਨ।ਆਛੇ ਨਹੀਂ ਜਿ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨਿ ॥ ੨੫ ॥ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਅਵਚਲ ਜਗ ਮਾਂਹੀ । ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮਿਟਹਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ। ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਹਿ। ਲ ਗੁਰ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਹਿ ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਭਿ ਕੇਰਾ। ਜੋ ਹਮਰੋ ਚਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ। ਸੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਹੇਰਨਿ ਕਰੈ। ਪਾਪਨਿ ਗਨ ਕੋ ਛਤਛਿਨ ਹਰੈ ॥ ੨੭॥ ਹਮ ਸੋਂ ਬਾਤ ਕਰਨਿ ਕੋ ਚਾਹਹਿ । ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਉਮਾਹਹਿ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਕਹਨੋ ਜੁ ਕਰਹਿ ਕਮਾਵਨਿ।

[1](ਜਨਮ ਤੇ) ਮੌਤ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਹ੍ਰਿਦ੍ਰ ਹੋ ਤੇ (ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸਮਰੱਥ ਹੋ। [2]ਮੁਖ ਕਮਲ। [3]ਕਰਾਮਾਤ ਤਕ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਲੇ ਮਨ ਪਾਵਨ[1] ॥੨੮॥ ਹੋਹਿ ਕਾਮਨਾ ਸਿਖ ਕੈ ਕੋਈ। ਬਿਘਨ ਪਰਹਿ ਕੈ ਸੰਕਟ ਹੋਈ।ਸ਼ਰਨ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਜਾਇ।ਤਤਛਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਕੋ ਸਭਿ ਕਿਛ ਅਹੈ । ਹੋਹਿ ਅਸ਼ਰਧਕ ਕਿਮਹੁ ਨ ਲਹੈ। ਤਨ ਸਦੀਵ ਥਿਰ ਹੋਇ ਨ ਕੋਇ । ਰਿਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਕੋ ਲਿਹੁ ਜੋਇ ॥ ੩੦ ॥ ਨਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਹੁ। ਹਨਹੁ ਬਿਕਾਰਨਿ ਪਾਇ ਬਿਬੇਕਹੁ'।ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਬਹਿ ਪਾਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਰ ਜੀਵਨ ਕੀ ਆਸ ਚੁਕਾਈ। ਦੁਰਲਭ ਦਰਸ਼ ਨਹੀ ਪੁਨ ਪਾਈ। ਪੁਨ ਜੈ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਸ਼ਾਹ ਚਹਹਿ ਤੁਮ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ॥੩੨॥ ਮਿਲਿਬੇ ਕੀ ਲਾਲਸ ਹੀ ਰਹੀ। ਤਾਂਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਰਹਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਧਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਅਬਿ ਕਯਾ ਹੁਕਮ ਕਹੌਂ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ। ਬੂਝਹਿ ਜਬਹਿ ਜਾਇ ਹੌਂ ਪਾਹੂ'। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਵ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। "ਤਿਸ ਢਿਗ ਭ੍ਰਾਤ ਹਮਾਰੋ ਰਹਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਲਾਈ। ਜਿਮ ਭਾਖਯੋ ਤਿਮ ਹੀ ਕਰਿਵਾਈ।ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਵਾਰ ਬਿਲੰਦ। ਕਰਾਮਾਤ ਹੇਰੀ ਬਿਧਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੩੫ ॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਚਾਹਤਿ। ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਜੋ ਬਹੁਤ ਉਮਾਹਤਿ।ਦੁਤੀ ਬਾਤ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਵਨਿ। ਬਿਨ ਸੰਕਟ ਰਹਿ ਆਨੰਦ ਪਾਵਨ ॥ ੩੬॥ ਤਿਸ ਹਿਤ ਸ਼ਬਦ ਪਠਾਵਨਿ ਕਰਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਧਾਬਾ ਉਚਰਯੋ। ਕਰਹਿ ਕਮਾਵਨਿ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਵੈ। ਬਿਨਾ ਕਮਾਏ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਹਮ ਸੋਂ ਮਿਲਨਿ ਕਾਜ ਹੈਂ ਦੋਇ। ਪੂਰਬ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਹ ਸੋਇ। ਅਪਰ ਤੀਸਰੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਮੇਲ ਹਮਾਰੋ ਹੋਈ ॥ ੩੮ ॥ ਇਹੀ ਬਾਰਤਾ ਕਹੀਅਹਿ ਜਾਇ। ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਸੰਤਨਿ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਿ ਅਰਨਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਆਪ ਸਿਰ ਜਰਨਾ" ॥੩੯॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮੋਨ ਧਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਉਠਯੋ ਭੂਪ ਤਬਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਗਮਨਯੋ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥੪੦॥ ਤਬਹਿ ਸ਼ਾਹੂ ਬੋਲਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਥ। 'ਰਾਖਹੁ ਸੁਧਿ ਤੁਮ ਜੈਪੁਰ ਨਾਥ। ਤਨ ਕੌ ਤਜਹਿਂ ਆਨ ਸੁਧਿ ਦੀਜੈ। ਮੈ ਬਿਨ ਕਹੇ ਦਾਹੁ ਨਹਿ ਕੀਜੈ ॥ ੪੧ ॥

[1]ਪ੍ਰਾ ਲਵੇ। [2]ਸਹਾਇਕ।

ਨਿਸ ਕੈ ਦਿਨ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਤਨ ਤਜਾਗੈਂ ਸੁਧਿ ਦੇਹੁ ਉਤਾਲ'।
ਇਤੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਾਹੁ ਵਿਗ ਭਯੋ।ਜੋ ਸਿਧ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ ਚਲਿ ਗਯੋ॥੪੨॥
ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਅਪਨੇ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ। ਕਹਯੋ ਕਿ'ਸੁਨਿ ਆਵਹੁ ਉਤਲਾਏ'
।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।ਸੰਧਯਾ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਭਗਵੰਤ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਜੋਤਿਜੋਤਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਇਕ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

੫੨. [ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੂਰਜ ਅਸਤਜੋ ਪ੍ਰਾਂਚ* ਦਿਸ਼ਿ ਭਾ ਸੰਧਯਾ ਕੋ ਕਾਲ¹। ਆਇੰ ਜਾਇੰ ਸਿਖ ਪੁਰੀ ਤੇ ਦਰਸਤਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਥਿਰੇ ਸਭਿ ਆਇ। ਜੋ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਆਦਿ ਮੁਖਿ ਗਾਇ। ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਭੀਰ ਬਹੁ ਹੋਈ। ਧਰੇ ਸ਼ੋਕ ਬੋਲਤਿ ਨਹਿ ਕੋਈ॥ ੨ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਵਹਿਰ ਥਿਰ ਹੋਇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸਿਖ ਸਯਾਨੇ। ਗੁਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਉਰ ਬਿਸਮਾਨੇ॥੩॥ ਸਭਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਕਹਯੋ'ਅਬਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਲਹਯੋ। ਸਮਾ ਕਹਨਿ ਕੋ ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਬੂਝਹੁ ਸਕਲ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਾਹੀ॥੪॥ ਜਬਿ ਹੁਇ ਜੋ ਹੈਂ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ। ਰਿਦੇ ਬਿਸੁਰਤਿ ਰਹਹੁ ਮਹਾਨ।ਨਹੀਂ ਸੰਦੇਹ ਹੋਇ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ। ਸੁਨਿਯਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਬੱਖਯਾਤ'॥ ੫ ॥ ਜਥਾ ਕਰਨਿ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਸਭਿਹੂੰ ਤਿਮ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰੀ।ਤਬਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਭਲੇ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਜਿਮ ਇਸ ਸਮੇ ਕਹਨਿ ਬਨਿ ਆਯੋ॥ ੬ ॥ ਠਹਿਰਯੋ ਮਤ ਜਿਮ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇਰਾ। ਕਹਿਬੇ ਹਿਤ ਅਗੇਰ ਸੋ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਭਏ ਸੰਗ ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਖ ਸਯਾਨੇ। ਗੁਰ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਜੋ ਚਹਤਿ ਮਹਾਨੇ ॥ ੭ ॥ ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੇ। ਕੁਸ਼ ਕੋ ਆਸਤਰਨ ਛਿਤ ਡਾਰੇ।

---

¹ਸੂਰਜ ਡੁਬ ਗਿਆ, ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਸੰਧਿਆ ਪੈ ਗਈ।

*ਇਥੇ ਪਦ ਪ੍ਰਾਂਚ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਅਰਥ ਹਨ 'ਪੂਰਬ' ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਹੈ 'ਸੂਰਜ ਅਥਤੇ ਅਵਾਚੀ ਦਿਸਿ' ਜਿਸਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਦੱਖਣ। ਸੂਰਜ ਨਾ ਪੂਰਬ ਡੁਬਦਾ ਹੈ ਨਾ ਦੱਖਣ। ਇਹ ਸਿਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਦਾ ਦਰੁਸਤ ਪਾਠ ਐਉਂ ਸੀ 'ਸੂਰਜ ਅਸਤਜੋ ਅਪ੍ਰਾਂਚ ਦਿਸ਼'। ਅਪ੍ਰਾਂਚ ਨਾਮ ਪੱਛੋਂ ਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਪ੍ਰਾਂਚ ਦਾ ਪ੍ਰਾਂਚ ਹੋਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਅਸਤਜਾਪ੍ਰਾਂਚ [ਅਸਤਿ+ਅਪ੍ਰਾਂਚ] ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਜਿਸਤੋਂ ਅਸਤਜੋ ਪ੍ਰਾਂਚ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਦਾਸਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਰਿਵਾਵੈਂ। ਸੁਨਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਜਲ ਦ੍ਰਿਗ ਛਾਵੈ॥ ੮ ॥ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰ ਬਿਤੀਤਨਿ ਕਰੇ। ਤਬਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਅੱਗ੍ਰ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਹਿਤ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਅਰਦਾਸ। ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਲੀਏ ਸਭਿ ਗੁਰ ਕੇ ਨਾਮ। ਜਿਨ ਕੇ ਸੁਜਸੁ ਜਗਤ ਅਭਿਰਾਮ। 'ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਿਨੈ ਸੁਨੀਜੈ। ਬਿਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਜ ਕੀਜੈ ॥ ੧੦ ॥ ਸਪਤਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਸੁਤ ਤਜਿ ਬਡੋ ਨ ਉਚਿਤ ਲਖਾਇ। ਅਪਨੇ ਬਦਨ[1] ਲਗਾਯਵ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਤਾ ਦੇਨੀ ਤੌ ਕਿਤ ਰਹੀ॥ ੧੧ ॥ ਤੁਮ ਕੌ ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ ਥਿਤਾਇ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਉਚਿਤ ਜਾਨਿ ਹਰਖਾਏ। ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਜੁਗ ਸੰਮਤ[2] ਬੀਤੇ। ਜਬਿ ਕੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਕੀਤੇ ॥ ੧੨ ॥ ਤਬਿ ਕੀ ਸੰਗਤ ਸਰਬ ਸਮ੍ਹਾਲੀ।ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਭਲੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ।ਰਹਤਿ ਭਏ ਅਬਿ ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ।ਨਹੀਂ ਬਿਠਾਯੋ ਕੋ ਨਿਜ ਥਾਨ ॥ ੧੩ ॥ ਅਬਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੀ ਬਿਸੂਰਤਿ। ਨਹਿਂਨ ਬਿਲੋਕਹਿਂਗੇ ਤੁਮ ਮੂਰਤਿ । ਰਾਵਰ ਨੇ ਕਿਸ ਕੇ ਲੜ ਲਾਈ। ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂਅਨਿ[3] ਚਲਿ ਆਈ ॥੧੪॥ ਕਰਹੁ ਆਪ ਭੀ ਤਿਨਹੁ ਸਮਾਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਰਹੈ ਜਹਾਨ।ਜੇ ਨਾ ਕਰਹੁਗੇ ਪੂਰਬ ਰੀਤਿ। ਜਾਨੀ ਪਰਹਿ ਸੁ ਹੁਇ ਬਿਪਰੀਤ ॥ ੧੫ ॥ ਬਿਚਲ ਜਾਇਗੀ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਕੇਚਿਤ ਹੁਇਂ ਮੀਣਨਿ ਅਨੁਸਾਰੀ[4]। ਧੀਰਮੱਲ ਕੌ ਮਾਨਹਿ ਕੋਈ। ਕੋ ਸਿਖ ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਹੋਈ ॥ ੧੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੋਢੀ ਜੇ ਔਰ।ਲੇ ਬਿਰਮਾਇ[5] ਆਪਨੀ ਠੌਰ। ਬਿਨ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਥਿਰ ਕੋਇ ਨ। ਜਥਾ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਿਨ ਸੈਨਾ ਹੋਇ ਨ ॥੧੭॥ ਰਹੈ ਨ ਜਬਿ ਗਾਦੀ ਕੋ ਮਾਲਿਕ।ਧਨ ਹਿਤ[6] ਅਪਰ ਬਨਹਿਂ ਤਤਕਾਲਿਕ। ਸ਼ਕਤਿ ਹੀਨ ਜੋ ਹੁਇ ਗੁਰ ਔਰ।ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਪਾਇਂ ਬਡ ਰੌਰ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਯਾਨੇ ਸਮਝਹਿਂ ਤਬਿ ਹਟਿ ਜਾਇਂ।ਇਮ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜਗਹਿ ਬਿਲਾਇ[7]।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿਕ ਭਏ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ ਕਿਏ॥ ੧੯ ॥ ਸੋ ਨਹਿਂ ਬਿਨਸਹਿ ਜਿਮ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਉਚਿਤ ਕਰਨਿ ਕੇ ਹੋ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹੀ[8]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਡੋਲ ਜਾਇਗੀ ਸੰਗਤਿ। ਬੈਠਨਿ ਲਗਹਿਂ ਅਪਰ ਕੀ ਪੰਗਤਿ ॥ ੨੦ ॥ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਆਪ ਨੇ

[1]ਮੁਖ। [2]ਦੋ ਬਰਸ। [3]ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ। [4]ਅਧੀਨ। [5]ਭਰਮਾ ਲੈਣਗੇ। [6]ਧਨ ਲਈ। [7]ਜਗਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। [8]ਉਸ ਵਿਧੀ ਦੇ ਕਰਨ ਜੋਗ ਆਪ ਹੀ ਹੋ।

ਭਨਯੋਂ।ਸੋ ਸਗਰੇ ਸਿੱਖਨਿ ਹੂ ਸੁਨਯੋਂ।ਲਿਖਿ ਲੈ ਹੈਂ ਅਬਿ ਸੋਢੀ ਸਾਰੇ।ਬੈਠਹਿ ਮਾਨੀ ਗੁਰ ਹੁਇ ਭਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸੰਗਤਿ ਕਿਸ[1] ਲੜ ਲਾਵਹ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਜਾਂਹਿ ਲਖਿ ਪਾਵਹ। ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਇਮ ਅਰਦਾਸ ਕਰਤਿ ਅਗੁਵਾਈ' ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਾਨੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।–ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਸੋ ਛਪੈ ਨ ਕੈਸੇ। ਬਿਦਤਹਿ ਗਗਨ ਚਢੇ ਰਵਿ ਜੈਸੇ ॥ ੨੩ ॥ ਤਊ ਰੀਤਿ ਪੁਰਬ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਹਮ ਕੋ ਕਰੀ ਚਹਿਯ ਇਸ ਬੇਰੀ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਲਹਯੋ। ਬੋਲੇ 'ਜਥਾਜੋਗ ਤੁਮ ਕਹਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਲੇਰ ਮੰਗਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਵਹੁ। ਭਾਰੀ ਗੁਰ ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਤ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੂਰ[2] ਜਾਂਹੀ ॥ ੨੫ ॥ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ, ਲਾਖਹੁੰ, ਕੋਟ। ਉਧਰਹਿੰਗੇ ਜਿਸ ਕੀ ਲੇ ਓਟ। ਧਰਹਿਂ ਧਰਾ ਸਮ ਧੀਰਜ ਭਾਰੀ। ਸਸਿ[3] ਸੂਰਜ ਸਮ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥੨੬॥ ਸਿੱਖੀ ਦਿਢ ਐਸੀ ਜਗ ਕਰੈਂ। ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਸਭਿ ਪੈਰੀ ਪਰੈਂ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਛਾਵੈ।ਕੁਛ ਤੇ ਕੁਛ ਕਰਿ ਕੈ ਦਿਖਰਾਵੈ" ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਸੁਹਾਏ। ਸੁਨਤਿ ਜਿ ਸਗਰੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਧਾਇ ਗਯੋ ਆਨਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਰੇਲ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥ ਕੰਚਨ ਥਾਰ ਬਿਖੇ ਧਰਿ ਦੀਨਿ। ਚੰਦਨ ਪੁਸ਼ਪ ਧੂਪ ਸੁਭ ਕੀਨਿ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸਯਾਨੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ ਨਾਥ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਕੋ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ। ਘ੍ਰਿਤ ਕੀ ਜ਼ਰਹਿ ਮਸਾਲ ਅਗਾਰੀ। ਅਪਰ ਸੁਗੰਧਨਿ ਬਹੁ ਮਹਿਕਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਜਥੋਚਿਤ ਸਾਰੇ[4]।ਬੈਠੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰ ਪਰਵਾਰੇ। ਧਰੇ ਮੌਨ ਸਭਿ ਹੇਰਨਿ ਕਰੈਂ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਗੁਰ ਸਿਮਰਨਿ ਧਰੈਂ॥ ੩੧ ॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਰਸ ਕਹੁ ਦਾਨ।ਦੀਨਹੁ,ਕੀਨਿ ਜਨਨ[5] ਕਲਯਾਨ। ਤਜਯੋ ਪ੍ਰਯੰਕ ਤਰੇ ਗੁਰ ਭਏ। ਕੁਸ਼ ਕੋ ਆਸਤਰਨ ਥਿਰ ਥਿਏ ॥ ੩੨ ॥ ਕੰਚਨ ਥਾਰ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਦੇਖਿ ਦਾਹਿਨੋ ਹਾਥ ਉਠਾਯੋ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਨਿੰਦ ਕਮਲ ਕੋ ਜੋਇ। ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਯੋ ਪਿਖਹਿਂ ਗਨ ਸੋਇ ॥ ੩੩ ॥ ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਉਠਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ ਸਾਥ

---

[1]ਕਿਸੇ ਦੇ। [2]ਦੂਪ। [3]ਚੰਦ। [4]ਜਿਵੇਂ ਉਚਿਤ ਸੀ ਤਾਂਵ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ। [5]ਦਾਸਾਂ ਦੀ।

ਹਾਥ ਮਹੁ ਧਰੇ । ਕੀਨਿ ਮੰਡਲਾਕ੍ਰਿਤ ਤ੍ਰੈ ਬਾਰੀ¹ । ਧਰਨੀ ਸੁ ਧਸਾਨ ਪ੍ਰਣਾਮਾ ਧਾਰੀ² ॥ ੩੪ ॥ ਲੇਪਨ ਕਰੀ ਭੂਮ ਜਹਿਂ ਪਾਵਨ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਤਹਿਂ ਕਰਿ ਟਿਕਾਵਨਿ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ । ਨੇਤ੍ਰ ਉਘਾਰਿ ਕਹੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ॥ ੩੫ ॥ 'ਬਾਬਾ ਬਸਹਿ ਜਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਕਾਲੇ । ਬਨਿ ਗੁਰ, ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਸਮਾਲੇ*' । ਇਮ ਸੁਨਾਇ ਸੰਗਤਿਨਿ ਸੋਂ ਕਹਨੀ । ਸਿੱਖਨਿ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਬਿ ਲਹਨੀ ॥ ੩੬ ॥–ਨਹੀਂ ਨਾਮ ਲੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ।–ਤਊ ਲਖਨੀ ਸੰਗਤਿ–ਗੁਰੁ ਬਡੇਰਾ । ਬਿਦਤਹਿ ਆਪ ਛਪੇ ਨਹਿਂ ਰਹੈ–। ਇਸੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕੋਇ ਨ ਕਹੈ ॥ ੩੭ ॥ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਇ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਧਰੀ । ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਆਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ । ਧਰੇ ਸਿੱਖ ਉਰ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ॥ ੩੮ ॥ ਕਰਨੀ ਹੁਕਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਯ ਦਾਸਾਂ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਪੂਰਨ ਆਸ । ਕਹੇ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਧੀਰ ਅਪਾਰੀ । ਬਿਰਹੁ ਕਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਇਕ ਚਿਤ ਗੁਰ ਬਾਨੀ । ਸਾਧੂਨਿ ਕਰਹਿਂ ਹੋਇ ਸਵਧਾਨੀ । ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਇ ਰਬਾਬੀ ਜੋਇ । ਕਰਹਿਂ ਸਪ੍ਰੇਮ ਕੀਰਤਨ ਸੋਇ ॥ ੪੦ ॥ ਬਿਨਾ ਭਜਨ ਕਾਲੰਘੈ ਸਤਿਨਾਮ । ਨਹਿਂ ਕ ਬੈਠਹਿ ਬਿਰਥਿ ਸੁ ਧਾਮ । ਅਬਿ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਯਾਨਾ। ਜਹਿਂ ਬੈਕੁੰਠੀ ਨਿਜ ਅਸਥਾਨਾ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਸਭਾ ਸੰਗਤਿ ਸੋਇ। ਉਠਿ ਉਠਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਦੋਇ। ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਖਿ

¹ਹੱਥ ਮੰਡਲਾਕਾਰ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕੀਤਾ । ²ਧਰਤ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤੀ ।

*ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਵਾਕ ਕਹੇ ਸਨ ਉਹ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹਨ, ਸਾਫ ਨਾਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਆ' ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਬਕਾਲੇ ਵਿੱਚ ਤਦੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੋਢੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹਿੰਦੇ, ਅਰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਨਬੰਧੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ ਜੋ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਬਾ ਆ ਢੁੱਕਦਾ, ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਬੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਭਿਰਾਉ ਵਸਦੇ ਸਨ । ਸਾਕ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਹੋਣ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਗੁਰ ਬਣਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰ ਪਦ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹੋਣ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਵਰੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਦਬ ਨਾਲ 'ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ' ਕਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ੨੨ ਮੰਜੀਆਂ ਲਾਕੇ ਸੋਢੀ ਉਥੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਕੋਠੇ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਾ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਵਾਕ ਕਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਸਿਰਫ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਬਾ ਕਹਿਲਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਸਦੇ ਸਨ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੋਢੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਸਦਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਬਾ ਕਹਿਲਾ ਸਕੇ । ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ।

ਜਿਨ ਕੇ ਮਸਤਕ ਭਾਗ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥੪੨॥ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਜੋ ਧਰੀ।ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਘਰੀ।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਜੁਤਿ ਬਿਛੁਰੇ ਗੁਰ ਤੇ।ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ ਦੀਨ[1] ਬਡ ਉਰ ਤੇ ॥੪੩॥ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ ਪੌਰ ਪਰ ਥਿਰੈਂ । ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੌ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੈਂ । ਲਗੇ ਰਬਾਬੀ ਕਿਰਤਨ ਕਰਿਬੇ । ਜਿਹ ਸੁਨਿਬੇ ਸਭਿ ਕਲਮਲ ਹਰਿਬੇ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਗੁਰਤਾ ਅਰਪਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੨ ॥

੫੩. [ਸੱਚਖੰਡ ਪਯਾਨ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰਤੇ ਗੁਰੂ ਕਹਨਿ ਸੁਨਨਿ ਬਿਸਤਾਰ । ਬੀਤ ਗਈ ਅਧ ਜਾਮਨੀ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅੰਤ ਸਮਾ ਲਖਿ ਜਨਨੀ[2] ਆਈ । ਦੇਖਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਾਤ[3] ਮੁਰਝਾਈ । ਅੰਸ਼੍ਰ ਬਿਲੋਚਨਿ ਤੇ ਬਹੁ ਡਾਰਹਿ । ਸੰਕਟ ਸ਼ੋਕ ਰਿਦੈ ਬਹੁ ਧਾਰਹਿ ॥੨॥ ਸਰਬੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ । ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਟੇਕਹਿ ਪਦ ਮੱਥ।ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਮਨ ਕੇਰੇ। ਬਡ ਤੇ ਲਘੁ,ਲਘੁ ਕਰਹਿ ਬਡੇਰੇ॥੩॥ਤਜਾਗਨਿ ਧਰਬੋ ਕਰਨਿ ਸਰੀਰ[4]। ਜਿਨ ਕੇ ਹੈ ਅਧੀਨ ਉਰ ਧੀਰ।ਮਹਿੰਮਾ ਸੁਤ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਸਾਰੀ।ਜਤਾਤਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੀ ਭਾਰੀ ॥੪॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿ ਗਤਿ ਹੋਇ । ਸਗਰੀ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਮਨ ਸੋਇ । ਨਿਤ ਸਰਬੱਗ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ । ਜਿਨ ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਮੁਖ ਕਮਲ ਬਿਲੋਕਾ । ਸਦਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਕਬਹੁੰ ਨ ਸ਼ੋਕਾ । ਭਈ ਦੀਨ ਮੁਖ ਬੋਲੀ ਬਾਨੀ । 'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ਤੁਮ ਗੁਨ ਗਨ ਖਾਨੀ ॥ ੬॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਬਾਤ ਬਨਾਈ ?। ਆਗੇ ਕਹੀ ਸੁ ਆਪ ਹਟਾਈ। ਗੁਰਤਾ ਆਦਿਕ ਦੇਬੇ ਕਾਰ । ਕਰੀ ਸਰਬ ਹੀ ਭਲੇ ਸੁਧਾਰਿ॥੭॥ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਪੁੱਤ੍ਰਾ[5] ਹ੍ਵੈ ਕਿਮ ਜੀਵੋਂ।ਤੁਮਹਿ ਬਿਲੋਕੇ ਆਨੰਦ ਥੀਵੋਂ । ਪਤਿ[6] ਪਾਛੇ ਕੁਛ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕੀਨਿ।ਹਰਖੀ ਪਿਖਿ ਗੁਰਤਾ ਤੁਮ ਲੀਨਿ ॥ ੮ ॥ ਆਪ ਕਰਹੁ ਪਰਲੋਕ ਪਯਾਨਾ । ਮੈਂ ਝੁਰਤਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨਾ । ਬਡੇ ਭਾਗ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਆਈ । ਤੁਮ ਜਨਮੇ ਅਤਿ ਭਈ ਬਧਾਈ ॥੯॥ ਅਬਿ ਡੂਬੋਂ ਦੁਖ ਸਿੰਧੁ ਮਝਾਰੇ।ਕੋ ਕੇਵਟ ਹੁਇ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ । ਤੁਮ ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਜਿਯੋਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਜਲ ਤੇ ਬਿਛੁਰੀ ਮਛਰੀ ਜੈਸੇ' ॥ ੧੦ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮਾਤਾ ਬਚ ਕਹੇ । ਜਿਸ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ

[1]ਨਿਮਾਣੇ। ਉਦਾਸ। [2]ਮਾਤਾ। [3]ਸਰੀਰ। [4]ਸਰੀਰ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਯਾ ਤਿਆਗਣ ਕਰਨਾ। [5]ਪੁਤ੍ਰ ਰਹਿਤ। [6]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ।

ਦੁਖ ਲਹੋ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਲੋਕਿ ਦੁਖਾਰੀ। ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਧੀਰ ਉਚਾਰੀ॥੧੧॥'ਤਨ ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰੋ।ਇਸ ਤੇ ਕਲੌਂ ਅਭਿਸ਼ਿ ਦੁਖ ਧਾਰੇ। ਰਹੀ ਕਿਤਿਕ ਬਾਕੀ ਬਯ[1]ਤੇਰੀ ? । ਤਨ ਤਜਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸੁਖ ਬਹੁ ਹੇਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਲੇਸ਼ ਨ ਜਹਾਂ। ਮਮ ਪਿਤ ਨਿਕਟਿ ਪਹੁਚਹਿ ਤਹਾਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਮਿਟਾਯਹੁ। ਜਨਨੀ ਮਨ ਮਹਿ ਗਜਾਨ ਉਪਾਯਹੁ ॥੧੩॥ ਭਈ ਮਗਨ ਕੁਛ ਆਇ ਨ ਬਾਨੀ। ਲਖਿ ਸੁਤ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨੀ। ਅਰਧ ਰਾਤਿ ਊਪਰ ਇਕ ਘਰੀ। ਚਲਨਿ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ॥੧੪॥ ਕਿਤਿਕ ਦਾਸ ਢਿਗ ਮਾਤ ਨਿਹਾਰਹਿ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ ਸਥਿਰਤਾ ਧਾਰਹਿ। ਬੋਲਤਿ ਕੋਮਲ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪਰ ਕਰ ਸੋਂ ਪਟ[2] ਪਾਏ ॥ ੧੫ ॥ ਲਿਯੋ ਅਛਾਦਿ, ਛਿਨਕ ਮਹਿ ਪਯਾਨੇ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮਾਨੇ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਸਾਥ। ਸਕਲ ਦੇਵ ਯੁਤਿ ਦੇਵਨਨਾਥ[3] ॥ ੧੬ ॥ ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਆਏ। ਬਾਦਤਿ ਦੁੰਦਿਭ[4] ਆਦਿ ਬਜਾਏ। ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਅਨੰਦਤਿ। ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਬੰਦਤਿ ॥ ੧੭ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਕੇ ਉਤਸਾਹੂ। ਰਚਹਿ ਦੇਵ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੂ।ਚਢਿ ਬਿਬਾਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਯਾਨੇ। ਮਣੀਅਨਿ ਮੁਕਤਾ[5] ਗਨ ਲਰਕਾਨੇ ॥੧੮॥ ਦੇਵਬਧੂ[6]ਨਾਚਤਿ ਅਗਵਾਈ। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਅਨਿਕ ਬਧਾਈ। ਕਿੰਨਰ ਗੰਧ੍ਰਬ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਾਂਹਿ ਅਨੰਦ ਬਡ ਛਾਯਾ ॥ ੧੯ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਕੁੰਠ ਸਥਾਨ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਸੁਰ ਸਭਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਸਿਧਾਏ। ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਜਾਏ ॥ ੨੦ ॥ ਜਬਿ ਤਨ ਤਯਾਗਨੋ ਜਨਨੀ ਜਾਨਾ। ਦਾਸਨਿ ਸੋਂ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ'ਦੇਖਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਅਬਿ ਦੇਹਿ। ਪ੍ਰਾਨ ਨਹੀਂ ਜਾਨੇ ਮਨ ਏਹ' ॥ ੨੧ ॥ ਤਬਿ ਉਘਾਰਿ ਮੁਖ ਦਾਸ ਨਿਹਾਰਾ।ਜਥਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਮਲ ਉਦਾਰਾ।ਮ੍ਰਿਤਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣ ਨ ਆਵਤਿ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਭਾ ਤਿਮ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਤਿ ॥੨੨॥ ਬਹੁਰੋ ਬਦਨ ਅਛਾਦਨਿ ਕਰਨੋ'। ਸਭਿ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਪੂਰਨ ਜਲ ਢਰਨੋ। ਰੁਦਿਤਿ ਭਏ ਜਾਂਬ ਅੰਤਰ ਸਾਰੇ। ਬਹਿਰ ਪੌਰ ਪਰ ਸੁਨੀ ਪੁਕਾਰੇ ॥੨੩॥ ਜਾਨਨੋ ਸਭਿਨਿ ਸਮਾਵਤਿ ਭਏ। ਅਪੀਨ ਪੁਰੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਥਿਯੇ।

[1]ਆਯੂ। [2]ਬਸਤ੍ਰ। [3]ਇੰਦ੍ਰ। [4]ਵਾਜੇ ਧੌਂਸੇ। [5]ਮੋਤੀ। [6]ਅਪਸਰਾ। [7]ਢੱਕ ਦਿੱਤਾ।

ਸਿਮਰਤਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਹਿ ਸ਼ੋਕਾ । ਹੁਤੇ ਪੌਰ ਪਰ ਜੇਤਿਕ ਲੋਕਾ ॥੨੪॥
ਸੁਨਿ ਜੈਸਿੰਘ ਕੋ ਦੂਤ ਸਿਧਾਰਯੋ । ਜਾਇ ਪਾਸ ਤਿਸ ਭੇਵ ਉਚਾਰਯੋ।ਨ੍ਰਿਪ
ਸੁਨਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ ਉਪਾਯੋ । ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰ ਗੁਨ ਪਛੁਤਾਯੋ ॥
੨੫॥ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਸੁਧਿਤਬਿ ਪਹੁੰਚਾਈ।'ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੀਨ ਬਿਤਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਕੇ ਸੁਧਿ ਤਗੀਦ ਪੁਨ ਕਰੀ । 'ਮੈਂ ਆਵੋਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਜਿਸ ਘਰੀ
॥ ੨੬ ॥ ਤਬਿ ਕਰਨੋ ਸਸਕਾਰ ਸਰੀਰ। ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਧੀਰ'।
ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਆਨਿ ਸਕਲ ਸਮੁਝਾਈ¹ । 'ਸ਼ਾਹੁ ਆਪ ਸੋਂ ਇਮ ਫੁਰਮਾਈ'
॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਗਯੋ ਤਤਕਾਲ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲ ।
ਜਾਇ ਪੌਰ ਪਰ ਬੈਠਯੋ ਸੋਇ । ਆਇ ਅਪਰ ਬੈਠਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ
॥੨੮॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸੁਨਯੋ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਭਾ ਮੇਲ ਉਦਾਰੇ।
ਚੰਦਨ ਲੇ ਲੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕੋਇ । ਤਿਲ ਅਰੁ ਘ੍ਰਿਤ ਘਨੋ ਲੇ ਸੋਇ ॥ ੨੯ ॥
ਅਨਿਕ ਸੁਗੰਧਨਿ ਲਯਾਵਨਿ ਕਰੈਂ।ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ ਸਿੱਖਨ ਬਹੁ ਧਰੈਂ।ਭਈ
ਭੀਰ ਨਰ ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ । ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਚਲੇ ਆਇ ਦੁਖ ਧਾਰੋ ॥ ੩੦ ॥
ਬੈਠਹਿਂ ਸਿਮਰਹਿਂ ਗੁਰ ਗੁਨ ਘਨੇ । 'ਕਸ਼ਟ ਅਨਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਹਨੇ ।
ਜਬਿ ਕੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ । ਤਬਿ ਤੇ ਨਾਸ਼ੇ ਰੋਗ ਅਸ਼ੇਸ਼' ॥ ੩੧ ॥
ਜੈਪੁਰਿਨਾਥ ਆਦਿ ਸਭਿ ਕਹੈਂ । 'ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਭੁ ਲਹੈਂ' ।
ਕੇਚਿਤ ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਨਿੰਦਹਿਂ । 'ਮਤਸਰ ਧਰਤਾ ਬਹੁ' ਉਰ ਬਿੰਦਹਿਂ' ॥
੩੨ ॥ 'ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਕਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਹਕਾਰੇ । ਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰਾਪ
ਉਚਾਰੇ । ਇਨਹੁੰ ਨ ਚਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਮੇਲਾ । ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਿ ਨ ਲੀਨਿ
ਸੁਹੇਲਾ² ॥ ੩੩ ॥ ਕਹੇ ਪਿਤਾ ਕੇ ਮਹਿ ਇਹ ਰਹੇ । ਦੇਨੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹਿਂ
ਚਹੇ । ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਨੇ । ਧੀਰ ਗੰਭੀਰ ਅਭੀਰ ਸੁਜਾਨੇ ॥
੩੪ ॥ ਨਿਜ ਪ੍ਰਣ ਤੇ ਨਹਿਂ ਚਲੇ³ ਗੁਸਾਈਂ । ਨਹਿਂ ਮਿਲਿਬੇ ਕੀ ਲਖੀ
ਬਡਾਈ । ਧਨ ਪੂਜਾ ਕੀ ਚਾਹ ਨ ਕੋਈ । ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਦਾਸਨਿ ਹੋਈ'
॥ ੩੫ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਬਰਨਨ ਕਰੈਂ । ਸ਼ੀਲ ਸਰੂਪ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸ਼ੁਭ
ਧਰੈਂ । ਭਈ ਪੌਰ ਆਗੇ ਬਹੁ ਭੀਰ । ਤਜਹਿਂ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਸਿਖ ਨੀਰ ॥
੩੬॥ ਅੰਤਰ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਘਨੇਰੇ । ਰੋਦਤਿ ਉਪਜਨੋ ਸ਼ੋਕ ਬਡੇਰੇ ।ਸੁਤ
ਕੇ* ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਨ ਭਾਰੀ । ਦੁਖੀ ਹੋਤਿ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਹਿਤਾਰੀ॥੩੭॥

¹ਸਮਝਾਏ ਹਨ । ²ਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਨਾ ਸੁਖਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ । ³ਹਟੇ । *ਪਾ:-ਕੋ ।

ਤਯਾਰੀ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਸਸਕਾਰਨਿ।ਨਿਕਟਿ ਸਥਲ ਸ਼ੁਭ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਰਨਿ।
ਸਕਲ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਲੇ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਜੈਪੁਰਿ ਰਾਈ[1] ॥ ੨੮॥
ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਇਕ ਨਰ ਤਹਿਂ ਆਯੋ। ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਯੋ
।ਆਵਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦੇਰ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।ਅਸਵਾਰੀ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਨਿ ਹੋਈ[2]॥੨੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸ਼ਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ' ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੫੩॥

੫੪. [ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰਿ ਨਵੀਨ। ਪਿਖਨਿ ਚਲਯੋ ਚਿਤਵੰਤ ਚਿਤ–ਦਰਸੌਂ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੧॥ਚੌਪਈ ॥ਜਿਯਤਿ ਮੇਲ ਨਹਿਂ ਮੋ ਸੰਗ ਕਰਯੋ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹਯੋ ਅਧਿਕ ਹਠ ਧਰਯੋ। ਅਬਿ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਦੇਖੋਂ ਜਾਈ।ਅਜ਼ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਬਿਧਿ ਕਾਈ–॥੨॥ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਤੂਰਨ ਆਯੋ।ਭੀਰ ਸੈਂਕਰੇ ਨਰ ਕੀ ਲਯਾਯੋ।ਹੇਰਨਿ ਹੇਤੁ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਆਵੈਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਪਿਛਾਰੀ ਚਲਿ ਉਤਲਾਵੈਂ ॥ ੩ ॥ ਆਇ ਪੌਰ ਪਰ ਉਤਰਯੋ ਤਬਿਹੂੰ। ਦੇਖਤਿ ਉਠੇ ਆਦਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸਭਿਹੂੰ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਸਨਮਾਨ ਕਰੰਤੇ। ਭਈ ਭੀਰ ਬਹੁ ਕੌ ਹਟਕੰਤੇ ॥੪॥ ਜੈਸਿੰਘ ਸੰਗ ਬੂਝਿ ਬਿਰਤੰਤਾ।ਅੰਤਰ ਬਰਯੋ ਪਿਖਨਿ ਉਮਕੰਤਾ[3]। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਇਮ ਕਰਯੋ।–ਨਹਿਂ ਮਿਲਿਬੇ ਕੋ ਹਠ ਬਹੁ ਧਰਯੋ ॥੫॥ ਸਿੱਖਨਾ ਦੀਨਸਿ ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ।ਸੋ ਹਮ ਨੇਮ ਨਿਬਾਹਯੋ ਸਾਰੇ।ਜੀਵਤਿ ਜ਼ਾਵਤ ਤਾਵਤ ਰਹਯੋ।ਅਬਿ ਸੋ ਮਿਟੈ ਦਰਸ ਕੋ ਲਹਯੋ॥੬॥ ਕਿਸ ਉਪਾਇ ਤੇ ਨੇਮ ਨ ਰਹੈ। ਪਿਤਾ ਸੀਖ ਕੋ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕਹੈ। ਕਯਾ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਦਿਖਾਵਨਿ। ਦੇਖਿ ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਨ[4]–॥ 7 ॥ ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਸਭਿ ਲੋਕ ਹਟਾਏ। ਏਕਲ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਅੰਤਰ ਜਾਏ । ਮਾਤ ਆਦਿ ਦਾਸੀ ਗਨ ਦਾਸ। ਤਤਛਿਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਅਪਰ ਅਵਾਸ[5] ॥ ੮ ॥ ਖਰੋ ਰਹਯੋ ਇਕ ਸੇਵਕ ਤੀਰ। ਭੂਸ਼ਨਿ[6] ਤਜਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਨੀਰ। ਨਹੀਂ ਹਟਾਇ ਸਕਹਿ ਤਬਿ ਕੋਇ।ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਜੋਇ ॥ ੯ ॥ ਜਨਨੀ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕੁਛਕ ਬਿਚਾਰੇ।–ਨਹਿਂ ਸਮਰੱਥ ਭਈ ਹਟਕਾਰੇ। ਤਤਛਿਨ ਆਇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਰੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਅਛਾਦਤਿ ਤਨ ਪਰ ਪਰੇ–॥

[1]ਜੈਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਉਡੀਕਦਾ ਹੈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ। [2]ਅਸਵਾਰੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। [3]ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ। [4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [5]ਹੋਰ ਘਰ ਵਿਚ। [6]ਚੁੱਪ।

੧੦ ॥ ਠਾਂਢੋ ਭਯੋ ਜਾਇ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ।–ਪਿਖੌਂ ਬਦਨ–ਇਮ ਠਟਿ ਮਨ ਮਾਂਹੁ । ਕਹ੍ਯੋ ਦਾਸ ਸੋਂ ਨਿਕਟਿ ਜਿ ਠਾਂਢੋ । 'ਬਸਤ੍ਰ ਟਾਰਿ ਇਨ ਕੋ ਮੁਖ ਕਾਢੋ ॥ ੧੧ ॥ ਮੁਝ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹ ਕਰਾਈ । ਆਯਹੁ ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਤਲਾਈ' । ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਅਵਰੰਗ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਕੈ । ਬਸਤ੍ਰ ਗਹ੍ਯੋ ਕਰ, ਬੰਦਨ ਕੈ ਕੈ[1] ॥੧੨॥ ਜਬਿ ਉਚੋ ਕਰਿ ਲਗ੍ਯੋ ਦਿਖਾਵਨਿ । ਕਿਸਤੇ ਕਢ੍ਯੋ ਨ ਜਾਇ ਹਟਾਵਨਿ । ਜਬਿ ਨੌਰੰਗ ਤਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ । ਧਰਾ ਦਰਜ[2] ਦੀਰਘ ਲਖਿ ਪਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ । ਦੀਰਘ[3] ਦਰਜ ਮਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਵੈ । ਤਹਾਂ ਭਯਾਨਕ ਅਤਿ ਕੁਛ ਦੇਖਾ । ਦੇਖਤਿ ਉਪਜ੍ਯੋ ਕੰਪ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੧੪ ॥ ਦੰਤ ਗਏ ਮਿਲਿ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ । ਭਯੋ ਸਥੰਭ ਅਚਲ ਕੀ ਨਿਆਈ[4] । ਜੜ੍ਹੀ ਭੂਤ ਐਸੇ ਹੁਇ ਗਯੋ[5] । ਇੰਦ੍ਰੇ ਗਨ ਸਰੀਰ ਥਿਰ ਭਯੋ[6] ॥ ੧੫ ॥ ਆਇ ਘੁਮੇਰੀ ਗਿਰਿਬੇ ਚਾਹੀ । ਬਿਹ-ਬਲ ਹੋਤਿ ਜਾਤਿ ਸੁਧਿ ਨਾਹੀ । ਬਿਖਰੇ ਜਾਹਿਂ ਅੰਗ ਬਰਿਆਈ[7] । ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਥਿਰ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਬਾਂਹੁ ਏਕ ਹੀ ਬਾਰ ਪਸਾਰੀ । ਨਿਕਟਿ ਦਾਸ ਗੁਰ, ਤਿਸ ਪਰ ਭਾਰੀ । ਪਰ੍ਯੋ ਭਾਰ ਛੁਟ੍ਯੋ ਪਟ ਕਰ ਤੇ । ਹੋਇ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸ਼ ਗਿਰਤਿ ਸੰਭਰਤੇ[8] ॥ ੧੭ ॥ ਛਾਦ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਨ ਜਬੈ । ਭੈ ਬਿਨ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਕੁਛ ਤਬੈ । ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੂਰਨ ਤਬਿ ਚਾਲਾ । ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਬਹਿਰ ਜਹਾਂ ਨਰ ਜਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਜੈਸਿੰਘ ਮਿਲ੍ਯੋ ਅਗਾਊ ਹੋਇ । ਦੇਖਤਿ ਮੁਖ ਕੋ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਸੋਇ । ਅਧਿਕ ਅਧੀਰਜ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਚਾਲਾ । ਬੋਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਪਿਖ੍ਯੋ ਕਹਾਂ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਬਤਾਯਹੁ । ਡਰਤਿ ਰਿਦਾ ਬਿਹਬਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯਹੁ । ਪੁਨ ਉਮਰਾਵ ਅਪਰ ਚਲਿ ਆਏ । ਤਿਨ ਕੰਧੇ ਪਰ ਹਾਥ ਟਿਕਾਏ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰੀ ਹਕਾਰਨਿ ਸੁਖ ਅਸਵਾਰੀ । ਗਮਨ੍ਯੋ ਦੁਰਗ ਦਿਸ਼ਾ ਡਰ ਧਾਰੀ । ਨਹਿਂ ਕਿਸਹੂ ਸੋਂ ਕਛੂ ਜਨਾਈ । ਆਵਤਿ ਲਾਜ ਨ ਜਾਇ ਬਤਾਈ ॥੨੧॥ ਜਿਮ ਸੰਘਰ ਮਹਿ ਖੜਗ ਚਲੰਤੇ । ਸ਼ੋਣਤ ਨਿਕਸਤਿ ਅੰਗ ਕਟੰਤੇ । ਕਾਤੁਰ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਕਰਿ ਭਾਜੈ । ਨਹਿ ਨਿਜ ਦਸ਼ਾ ਕਹਤਿ ਜਿਮ ਲਾਜੈ ॥ ੨੨॥

[1] ਹੱਥ ਨਾਲ ਬਸਤ੍ਰ ਫੜਿਆ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਕੇ । [2] ਦਰਾੜ, ਤ੍ਰੇੜ । [3] ਭਾਰੀ । [4] ਥੰਮ੍ਹ ਕੇ ਰੁਕ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਪਰਬਤ । (ਅ) ਥੰਮੇ ਵਾਂਙੂ ਅਹਿਲ ਹੋਗਿਆ । [5] ਐਉਂ ਜੜ੍ਹ ਹੋਗਿਆ । [6] ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਤੇ ਸਰੀਰ ਪਥਰਾ ਗਏ । [7] ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ । [8] ਸ਼ਾਹ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੋਕੇ ਡਿੱਗਦੇ (ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨੇ) ਸੰਭਾਲਿਆ ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਕਹ ਦੀਵਾਰ[1]। ਦਿਖਹਿ ਜੁ ਕਰੀ ਨ ਜਾਇ ਉਚਾਰ।
ਤਿਮ ਤ੍ਰਸ਼ਨਿ ਹਇ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਵਾ। ਭੈ ਤੇ ਅਤਿ ਸੰਕਟ ਕੋ ਪਾਵਾ॥੨੩॥
ਨਹਿ ਕਿਸ ਆਗੇ ਕਬਹੁੰ ਉਚਾਰੀ। ਕਹੈ ਕਹਾਂ, ਨਹਿ ਬੁੱਧਿ ਮਝਾਰੀ।
ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਜੈਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿ।ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਸਭਿ ਜਿਮ ਮਿਰਜਾਦਿ॥੨੪॥
ਰੋਦਤਿ ਮਾਤਾ ਸਕਲ ਬਤਾਵੈ[2]। ਦੌਰਤਿ ਦਾਸ ਸਕਲ ਸੇ ਲਜਾਵੈ।ਮਿਲਿ
ਸਭਿਹੂ ਕਰਿਵਾਇ ਸ਼ਨਾਨ। ਸੀਂਚਿ ਸੁਗੰਧੇਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹਾਨ ॥ ੨੫ ॥ ਬਸਤ੍ਰ
ਨਵੀਨ ਰੁਚਿਰ ਪਹਿਰਾਇ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਭਲੋ ਬਿਵਾਨ ਬਨਾਇ। ਤਿਸ ਪਰ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪੌਢਾਯਹੁ। ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਫੂਲ ਮਾਲ ਲਰਕਾਯਹੁ ॥ ੨੬ ॥
ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਕੰਧ ਉਠਾਇ ਮੰਦ ਸਿਧਾਰੇ। ਸ਼ਬਦ
ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ ਜਾਤਿ। ਸਿਮਰਤਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖਦਾਤ ॥੨੭॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਕੁਇਰ ਜਨਨੀ[3] ਮਨ ਗਲਾਨ। ਤਉ ਸ਼ੋਕ ਉਪਜੰਤਿ ਮਹਾਨ। ਗੁਨ
ਸਪੂਤ ਕੇ ਸਿਮਰਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਅਤਿ ਸਨੇਹ ਤੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਚਾਲੇ ॥ ੨੮ ॥
ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਸ਼ੋਕ। ਰੁਦਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੰਗਤਿ ਲੋਕ। ਜਿਸ
ਥਲ ਕੋ ਤਿਲੋਖਰੀ* ਨਾਮ। ਨਿਕਟਿ ਵਹੈ ਜਮਨਾ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੨੯ ॥
ਤਹਿਂ ਚੰਦਨ ਕੇ ਭਾਰ ਗਿਰਾਇ। ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿ ਲਜਾਇ ਸਮੁਦਾਇ।
ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ ਸਮੇਤ ਬਿਵਾਨ। ਕਰਯੋ ਉਤਾਰਨਿ ਸੋ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੩੦॥
ਆਦਿ ਮਸੰਦ ਰਿਖਾ ਰਚਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਸੰਦਲ[4] ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਧਰਿ ਕੈ।
ਪੁਨ ਊਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੌਢਾਇ। ਜੌਂ ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਪਾਇ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੩੧॥
ਲਾਂਬੂ ਤਬਿ ਲਗਾਇ ਤਤਕਾਲਾ। ਪੁਨਰਪਿ[5] ਕੀਨਸਿ ਕ੍ਰਿਆਕਪਾਲਾ[6]।
ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਸਕਲ ਤਿਸ ਥਾਨ।ਗਮਨੇ ਜਮਨਾ ਕਰਨਿ ਸ਼ਨਾਨ॥੩੨॥
ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਿ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸਿਮਰਤਿ ਸੁਖਕਾਰ।
ਸਭਿ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਕੈ ਚਲਿ ਆਇ। ਜਹਾਂ ਬਸਨਿ ਕੋ ਥਾਨ ਸੁਹਾਇ॥੩੩॥
ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਆਵੈਂ। ਬੈਠਹਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਵੈਂ। 'ਬਾਲਿਕ
ਬਧ ਤੇ ਬਡੇ ਨ ਹੋਇ'। ਅਧਿਕ ਅਚੰਭਾ ਸਭਿਹਿਨਿ ਜੋਇ॥ ੩੪ ॥

[1]ਕਹਿ ਕਹਿ ਦੀਵਾਰ—ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਫ਼ ਪਹਾੜ ਪਰ ਇਕ ਕੰਧ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਪਾਰ ਜੋ ਤੱਕੇ ਸੋ ਹੱਸੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੱਸ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [2]ਸਭ (ਕੁਛ) ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [3]ਮਾਤਾ ਦੇ। [4]ਚੰਦਨ। [5]ਫਿਰ। [6]ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਯਾ। *ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹੁਰੇ 'ਬਾਲਾ ਸਾਹਿਬ' ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੁ ਮੀਲ ਪਰੇ ਇਹ ਗਿਰਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਇਰ ਗੁਰ ਜਨਨੀ ਪਾਸ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।'ਮੰਦ ਭਾਗ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਜਾਨੇ। ਜਿਨ ਸਮੀਪ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਨੇ' ॥੩੫॥ ਬੂਝਤਿ ਗੁਰਨਿ ਬਾਰਤਾ ਸਾਰੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਇਰ ਤਿਨ ਪਾਸ ਉਚਾਰੀ। 'ਇਨ ਕੇ ਪਿਤ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਬਾਸੇ।ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ ਕਰਿ ਆਸੇ ॥ ੩੬ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੋਹਿ ਵਰ ਦੀਨਿ। ਤਬਿ ਤੇ ਮੈਂ ਗ੍ਰਭ ਧਾਰਨਿ ਕੀਨ।ਸਾਵਨ ਵਦੀ ਦਨੇਸ ਦਸਮੀ ਕੋ। ਹੁਤੋ ਨਛੱਤ੍ਰ ਪੁਨਰਬਸ* ਨੀਕੋ ॥ ੩੭॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਅਰੁ ਤੇਰਾਂ°। ਸਸਿਸੁਤਵਾਰ* ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।ਸਾਢੇ ਸਪਤ ਘਰੀ ਦਿਨ ਚਰ੍ਹੋ। ਤਬਿ ਮੁਝ ਤੇ ਇਨ ਜਨਮ ਸੁ ਧਰ੍ਹੋ ॥ ੩੮ ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਪੁਨ ਕਰਿਬੇ ਲਾਗੀ। ਸਭਿ ਤੇ ਜਾਨਿ ਆਪ ਬਡਭਾਗੀ। ਜਿਮ ਜਿਮ ਦੇਹ ਬ੍ਰਿਧਤਿ ਸੁਖ ਸੁੰਦਰ।ਧੀਰਜ ਖਿਮਾ ਆਦਿ ਗੁਨ ਮੰਦਰ॥੩੯॥ਤਿਮ ਤਿਮ ਪਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਇਨ ਕੇਰੇ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿਤੇ ਰਹੇ ਬਡੇਰੇ।ਜਬਿ ਤੇ ਰਾਮਰਾਇ ਚਲਿ ਆਯਹੁ। ਨਿਜ ਕਰਤੂਤ ਇਹਾਂ ਬਿਦਤਾਯਹੁ ॥ ੪੦ ॥ ਖਿਮਾ ਨ ਧੀਰਜ, ਅਜਰ ਨ ਜਰਨ। ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ ਬਚ ਬਿੱਪ੍ਰੀ ਕਰਨਿ। ਸਕਲ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ।–ਬਡ ਸੁਤ ਨਹਿਂ ਗਾਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ–॥ ੪੧ ॥ ਪੁਨ ਮਮ ਸੁਤ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਜਾਨਨੈਂ ਧਾਰਹਿ ਭਾਰ ਅਸ਼ੇਸ਼**। ਅੰਤ ਸਮਾ ਜਬਿ ਅਪਨਿ ਨਿਹਾਰਾ।ਇਨ ਕੌ ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਬਿਠਾਰਾ॥੪੨॥ ਪੰਚ ਬਰਖ ਦੁਇ ਮਾਸ ਬਿਤਏ। ਦਿਨ ਉਨਤੀਸ ਬੈਸ ਕੇ ਭਏ। ਸਮਾ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕਰਿਕੈ ਨੀਕਾ। ਮਮ ਸੁਤ ਕਹੁ ਦੀਨਹੁਂ ਸ਼ੁਭ ਟੀਕਾ ॥ ੪੩ ॥ ਆਪ ਗੁਰੂ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੋਤਿ ਸਭਿ ਪਾਏ। ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਨ ਛਾਨੀ।ਜੋ ਸਿਖ ਗਜਾਨੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਜਾਨੀ॥੪੪॥ ਰਾਮਰਾਇ ਮਤਸਰ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਦੂਤੀ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਉਚਾਰਿ। ਜਨੈਂ ਕਨੈਂ ਕਹਿ ਇਹਠਾਂ ਬੁਲਿਵਾਏ। ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੀ ਮਨਾਏ ॥ ੪੫ ॥ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭਾਉ ਸ੍ਰਾਪ ਤਬਿ ਕਹ੍ਹੋ। ਸਮ ਵਿਤ ਮਮ ਸੁਤ ਸੋ ਸਭਿ ਸਹ੍ਹੋ।ਦੋਇ ਬਰਖ ਅਰੁ ਪੰਚ ਮਹੀਨੇ। ਦਿਨ ਉਨੀਸ ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਲੀਨੇ ॥੪੬॥ ਅਬਿ ਮੋਕਹੁ ਦੁਖ ਦੇ ਕਰਿ ਗਏ। ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਸਿਮਰੋਂ ਸੁਖ ਛਏ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਇਰ ਗੁਰ ਮਾਤਾ। ਰੁਦਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਾ॥੪੭॥ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਈ। ਧੀਰ ਬੰਧਾਇ ਬੰਧਿ ਕਰ ਦੋਈ।'ਹੇ ਮਾਤਾ! ਸਭਿ ਬਿਧਿ

*ਸੱਤਵੇਂ ਨਛੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ। °ਸੰ:੧੭੧੩। *ਬੁੱਧਵਾਰ। **ਪਾ:–ਜਾਨਹਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰ ਦੇਸ਼।

ਸਮਰੱਥ। ਤਨ ਤਜਾਗਨਿ ਰਾਖਨਿ ਜਿਨ ਹੱਥ ॥ ੪੮ ॥ ਕਛੂ ਨ ਕਹਿਬੋ ਤਿਨ ਕੌ ਬਨੈ।ਗੁਰ ਸਰਬੱਗ ਸੁ ਅਜ਼ਮਤ ਸਨੈ[1]।ਕਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਤਿਨ ਕੋ ਅਬਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਪਰਮ ਧਾਮ ਨਿਜ ਗਏ ਬਿਚਰੀਅਹਿ ॥ ੪੯ ॥ ਰਾਮਰਾਇ ਕੇ ਸੀਸ ਕਲੰਕ। ਦੇ ਕਰਿ ਤਜਾਗੇ ਦੇਹਿ ਨਿਸ਼ੰਕ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਨਿ ਹਮਰੋ ਬਨੈ। ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਭਨੈਂ ॥੫੦॥ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੋਇ। ਸਿਮਰੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਭਿ ਦਿਨ ਸੋਇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੇ ਸਭਿ ਗਏ। ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੇ ਸਿਖ ਆਏ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਸਕਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੪ ॥

੫੫. [ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਬਿਤੇ ਪੁਨ ਊਪਰ ਇਕ ਬੀਸ[2]।ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸ਼ ਹੁਤੀ ਵਾਰ ਨੰਦ ਰਜਨੀਸ਼[3] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਲ ਬਧ ਧਾਰੇ। ਬਹੁ ਕਾਰਨ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇ। ਪਰਮ ਧਾਮ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ। ਜੋ ਸਭਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਬਹੁ ਪਜਾਰੇ ॥੨॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਪੁਨ ਬੀਤੇ ਜਬਿਹੂੰ।ਮਿਲੇ ਮਸੰਦ ਆਦਿ ਸਿਖ ਸਭਿਹੂੰ।ਪੁਸ਼ਪ ਬੀਨਿਬੇ ਕਾਰਨ[4]ਗਏ।ਸ਼ੋਕਾਕੁਲ[5]ਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਭਏ ॥ ੩ ॥ ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਕੁਛ ਹਾਥ ਨ ਆਏ। ਭਸਮ ਸਕੇਲਤਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ।ਤਰਨਿ ਤਨੁਜਾ ਨੀਰ ਮਝਾਰੀ[6]।ਸਕਲ ਮੇਲ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ ॥੪॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਪੁਨ ਮਾਤਾ ਪਾਸ।ਬੈਠਤਿ ਬੋਲਤਿ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਇਕ ਦੁਇ ਬਾਰੀ ਜੋ ਪੁਰਿ ਨਾਥ। ਬੈਠਜੋ ਆਇ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ॥ ੫ ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਇਰ ਕਹੁ ਬੰਦਨਿ ਕੀਨਿ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਰੀਤਿ ਧੀਰ ਉਰ ਦੀਨਿ। 'ਗੁਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਅਤਿਸ਼ੇ ਪਜਾਰੇ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ ਅਨਿਕ ਦੁਖ ਟਾਰੇ॥੬॥ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਘਰ ਘਰ ਕੀਰਤਿ ਹੋਈ।ਹਿੰਦੂ ਯਮਨ[7] ਨਿਵੇਂ ਜਿਨ ਦੋਈ। ਮੇਟਨਿ ਸ੍ਰਾਪ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਕਹਜੋ। ਹੁਤੇ ਸਮਰਥ[8] ਤਊ ਤਨ ਸਹਜੋ ॥ ੭ ॥ ਮਿਲਿਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਭਨਜੋਂ ਘਨੇਰੇ। ਰਾਖੀ ਧੀਰ ਅਭੀਰ ਬਡੇਰੇ।ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਜਾਨ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਮਹਿਂ ਕੋ ਨ ਸਮਾਨ ॥ ੮ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਹਿਤ ਅਜ਼ਮਤ ਕੀਨਿ[9]। ਅਪਰ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਕਜੋਂਹੂੰ ਨ ਦੀਨਿ।ਬਲ

---

[1]ਸਹਿਤ। [2]ਸੰ: ੧੭੨੧। [3]ਬੁੱਧਵਾਰ।[ਰਜਨੀ+ਈਸ਼+ਨੰਦ=ਰਾਤ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ=ਬੁਧ]। [4]ਫੁਲ ਚੁਗਨ ਲਈ। [5]ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਵ੍ਯਾਕੁਲ। [6]ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ (=ਜਮਨਾ) ਦੇ ਜਲ ਵਿੱਚ। [7]ਮੁਸਲਮਾਨ। [8]ਭ੍ਰਾ ਦੇ ਕਹੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਮੇਟਨ ਨੂੰ ਆਪ ਸਮਰੱਥ ਸੇ ਪਰ.....। [9]ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਰਾਮਾਤ ਕੀਤੀ।

ਇਤਨੋ ਜਿਮ ਚਹੀਂ ਸੁ ਕਰੈਂ । ਤਊ ਨ ਆਇਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਹਰੈਂ॥੯॥ਤਿਨ ਹਿਤ ਕਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਸੁਤੋ ਧਰਨਿ ਤਨ,ਆਇ,ਸੁ ਜਾਵੈਂ¹।ਕਾਰਨ ਕਰਿਬੇ ਬਿਖੇ ਸ੍ਵੱਛੰਦ²। ਸਦਾ ਗਾਨ ਮੈਂ ਸਚਿਦਾਨੰਦ ॥ ੧੦॥ ਹੋਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਹਿਂ ਕੱਲਜਾਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਿ। ਪਤਿ ਸੁਤ ਕੇ ਗੁਨ ਸਿਮਰਤਿ ਰਹੀਅਹਿ। ਤਨ ਕੇ ਅੰਤ ਮਿਲਨਿ ਕੋ ਚਹੀਅਹਿ॥੧੧॥ ਸਕਲ ਸੰਗਤਾਂ ਅਹੈਂ ਤੁਮਾਰੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਸੁਖ ਦੇਖਹੁ ਤਿਹਠਾਂ ਰਹੀਅਹਿ। ਕੁਛ ਕਾਰਜ ਹੁਇ ਮੋਕਹੁ ਕਹੀਅਹਿ ॥ ੧੨ ॥ ਤੁਮਰੇ ਨੰਦਨ ਕੋ ਮੈਂ ਦਾਸ।ਤਿਮ ਅਪਨੋ ਜਾਨਹੁ ਨਿਰਜਾਸ³। ਕਰ ਜੋਰੇ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਖਰੋ।ਨਿਜ ਲਖਿ ਆਗਯਾ ਮੋ ਪਰ ਕਰੋ'॥੧੩॥ਸ੍ਰਿਨ ਕੁਇਰ ਗੁਰ ਮਾਤਾ ਤਬੈ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਬੈ। ਕੁਛ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਉਰ ਸ਼ਰਧਕ ਗੁਰ ਸੇਵਕ ਭਾਰੀ॥ ੧੪। ਤੈਂਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਇਤ ਗੁਰ ਆਏ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਭਾਉ ਕਰਯੋ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ ਸਮਸਰ ਸਭਿ ਹੇਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਅਬਿ ਮਮ ਰਹਿਨਿ ਬਨਹਿ ਨਹਿਂ ਈਹਾਂ⁴ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚਨਿਕੀ⁵ ਚੀਹਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਾਸ ਇਸ ਥਾਨ। ਪੁਨ ਅਭਿਲਾਖੌਂ ਕਰਨਿ ਪਯਾਨ' ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਨਰਰਾਈ। 'ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ ਤੇ ਜਿਮ ਚਲਿ ਆਈ। ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਪਰ ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਠਾਏ। ਬਹੁਰ ਬਿਕੁੰਠ ਬਸਨਿ⁵ ਪਧਰਾਏ॥੧੭॥ ਸੋ ਗਤਿ ਇਨ ਤੇ ਕਿਮ ਬਨਿਆਈ। ਕਿਸ ਕੋ ਦੀਨਿ ਜਗਤਿ ਗੁਰਿਆਈ ? ਅਬਿ ਜਿਸਕੋ ਦੀਜਹਿ ਉਪਹਾਰ⁶। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਆਦਿ ਦਸਤਾਰ' ॥੧੮॥ਥਿਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਮਸੰਦ ਅਗਾਊ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਇਮ ਬੂਝਯੋ ਜਬਿ ਰਾਊ। ਤਬਿ ਸਗਰੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਢਿਗ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ ॥੧੯॥ਪੌਢੇ ਚਹਿਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਧਾਰੇ। ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਮਿਲਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ–ਆਪ ਸਮਾਵਨਿ ਲਗੇ ਸੁਛੰਦਾਕੋ ਬੈਠਹਿ ਅਬਿ ਗੁਰ ਮਸਨੰਦ⁷ ? ॥ ੨੦ ॥ ਕਿਸ ਆਗੇ ਹਮ ਮਸਤਕ ਟੇਕਹਿਂ। ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਦਾਸ ਬਿਬੇਕਹਿ। ਪੂਰਬ ਰੀਤਿ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਜੋਈ। ਕਿਮ ਕੀਨਸਿ?ਕੇ ਮਿਟਿਹੈ ਸੋਈ?–॥੨੧॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਬੈਠੇ।

¹ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੇ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ²ਸੁਤੰਤ੍ਰ। ³ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਪੱਕਾ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਜਾਣੋ। ⁴ਇਥੇ। ⁵ਚੱਲਣ ਲਈ। ⁶ਭੇਟਾ। ⁷ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ।

ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖੇਂ ਸਿੱਖ ਇਕੈਠੇ।–ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿਥ ਹੈ– ਪ੍ਰਥਮ ਬਖਾਨਾ।–ਸੱਤਿ ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਮਹਿਦਾਨਾ– ॥੨੨॥ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਲੇਰ ਮੰਗਾਏ। ਗਹਿ ਕਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਬੋਲੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਬਿਸਾਲੇ।–ਬਾਸਹਿ ਬਾਬਾ ਬੀਚ ਬਕਾਲੇ–॥੨੩॥ਨਾਮ ਉਚਾਰਨਿ ਕਰਯੋ ਨ ਕਿਸ ਕੋ।ਸੁਨਤਿ ਰਹੇ ਦੇਖਤਿ ਮੁਖ ਤਿਸ ਕੋ।ਪੁਨ ਪੌਢੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਛਿਨ ਸਮ ਤਨ ਤਯਾਗਯੋ ਤਤਕਾਲਾ॥੨੪॥ ਗ੍ਰਾਮ ਬਕਾਲਾ ਨਿਰਨੈ ਹੋਵਯੋ ਗੁਰ ਥਪਯੋ, ਨ ਸੰਸੈ ਖੋਵਾ। ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਹੂੰ ਤੇ ਜਾਨਯੋ ਗਯੋ।ਪੁਨ ਗੁਰ ਬੂਝਿ ਨ ਉੱਤਰ ਲਯੋ॥੨੫॥ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਹੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨਾਥ।ਬਨਯੋ ਜੁ ਗੁਰ ਹੁਇ ਅਜ਼ਮਤ ਸਾਥ।ਸੂਰਜ ਸਮ ਨਹਿਂ ਛਪਹਿ ਕਦਾਈ।ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਲੇ ਖੋਜਿ ਗੁਸਾਈਂ॥ ੨੬॥ਬਹੁ ਨਿਕੇਤ ਹੈਂ ਤਹਿਂ ਸੋਢੀਨ।ਬਾਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬੰਸ ਪ੍ਰਬੀਨ*।ਗੁਰਤਾ ਕਹੁ ਕਾਰਜ ਜਬਿ ਪਰੈ। ਅਪਾ ਬਿਦਤ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈਂ ॥੨੭॥ ਰਾਮਰਾਇ ਉਰ ਮਤਸਰ ਧਾਰੀ। ਇਹ ਨ ਰਹਯੋ ਗੁਰਤਾ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤ ਨੇ ਕਾਰਜ ਕਰਯੋ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਿ ਉਚਰਯੋ॥੨੮॥ ਬੈਰ ਭਾਵ ਕੋ ਇਹ ਫਲ ਹੋਵਾ। ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਖੋਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਿੱਤੇ ਸੁਤ ਹਰਿਰਾਇ।ਸਭਿ ਸੁਤ ਤਜਿ ਗੁਰ ਤਖਤ ਬਿਠਾਇ¹॥੨੯॥ ਤਿਨਹੂੰ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਟਿਕਾਈ। ਰਾਮਰਾਇ ਕਰਿ ਬਾਦ ਗਵਾਈ। ਸੋਢੀ ਅਬਿ ਸ਼ਰੀਕ ਗੁਰ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਮਾਨਹਿ ਸਿਖ ਜੋ ਸਭ ਕੋਇ ॥ ੩੦ ॥ ਕਲਾ ਅਬਿ ਹਾਥ ਆਇ ਹੈ ਤਾਂਕੇ। ਦੇਖਿ ਅਨੁਜ ਕੋ ਮਤਸਰ ਜਾਂਕੋ।ਨਹਿਂ ਸਜਾਨਨਿ ਕੀ ਹੈ ਇਹ ਰੀਤਿ। ਜਿਨ ਜਿਨ ਸੁਨੀ ਸੁ ਭਨੀ ਅਨੀਤ ॥ ੩੧॥ਪ੍ਰਥਮ ਪਿਤਾ ਕੇ ਸਾਥ ਬਿਗਾਰੀ।ਪੁਨ ਸੁਤ ਹਤਿ ਮਾਤਹਿ ਦੁਖਕਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਤੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਰਾਊ। ਕਹਯੋ 'ਬਿਮਾਤਨਿ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁਭਾਊ' ॥ ੩੨ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਸਮਰਥ ਬਲਵੰਤੇ। ਪਿਤ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਰਨਿ ਚਹੰਤੇ। ਹੋਨਹਾਰ ਗਤਿ ਮਿਟਹਿ ਨ ਕੈਸੇ²। ਕਰਯੋ ਪਰਸਪਰ

¹(ਸੂਰਜ ਮਲ ਆਦਿ ਸਾਰੇ)ਪੁੱਤ੍ਰ ਛਡਕੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਠਾਏ ਸਨ। ²ਮਤ੍ਰੇਏ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹੀ ਸੁਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਗਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਧੀਰਮਲ ਆਦਿਕ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਦਿਕ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ਗੱਦੀਆਂ ਲਾਕੇ ਜਾ ਬੈਠੇ ਸਨ। (ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ਪਹੁ ਅੰਕ ੧੩ ਤੇ ੩੨) ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਬਾਬਾ ਲੱਗਦਾ ਵਾਲਾ ਸੋਢੀ ਓਥੇ (ਉਸ ਵਲੇ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਾਕ ਹੋਇਆ ਹੈ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿਵਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ।

ਬੋਲਨਿ ਐਸੇ ॥ ੨੩ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕਰ ਜੋਰਿ ਮਾਤ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।'ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹੁ ਮੁਝ ਚਲਨਿ ਭਿਲਾਖਾ'।ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿ ਉਠਜੋ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।ਪਿਖਿ ਮਾਤਾ ਤਬਿ ਆਸ਼ਿਖ ਦੀਨਾ ॥ ੨੪॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਆਵਹਿ ਤੁਮ ਚੀਤ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਹਾਇਕ ਨੀਤ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਪਤਿ ਰਹਿ ਆਵੈ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈ" ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨਜੋ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਲੇ ਜਨਨੀ ਤਬਿ ਸ੍ਵਾਸ ਬਿਸਾਲਾ।ਸੁਤ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਿ ਕੁਛ ਰੋਈ।ਗਜਾਨ ਪਾਇ ਪੁਨ ਧੀਰਜ ਹੋਈ ॥ ੨੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਬਾਸਾ ਕੀਨਿ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਪਿਖਿ ਭਾਉ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਆਇ ਕਰਹਿਂ ਤਿਮ ਹੀ ਦਰਬਾਰ ॥ ੨੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਨ੍ਰਿਪ ਕੈ ਸਿੰਘ ਮਿਲਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ]।

ਦੋਹਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਬੈ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਆਇ ਸੰਗਤਾਂ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਨਿ ਲੇ ਉਪਹਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ। ਸ਼੍ਰਮ ਬਸ਼ ਧਾਰਿ ਆਇਬੋ ਠਾਨਹਿਂ। ਅਧਿਕ ਥਕਤਿ ਹੁਇ ਪਹੁੰਚੇਂ ਜਬੈ। 'ਗੁਰ ਬਿਕੁੰਠ ਗੇ' ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਬੈ ॥ ੨ ॥ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਲੇਤਿ ਰੁਦਨੰਤੇ। 'ਭਾਗ ਬਿਹੀਨ ਨ ਗੁਰ ਦਰਸੰਤੇ। ਅਧਿਕ ਮੇਲ ਹਮ ਖਰਚਨ ਕੀਨਿ।ਵਸਤੁ ਅਜਾ ਇਬ ਤੁਹਿਂ ਤੇ ਲੀਨਿ ॥ ੩ ॥ ਅਰਪਹਿਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੇਹੈਂ। ਭਈ ਨਿਫਲ ਅਬਿ ਕਿਸ ਕੌ ਦੇਹੈਂ"। ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਦੁਖਿ ਸਿਖ ਸਾਰੇ।'ਆਇ ਦੂਰ ਨਾਹਂ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੇ।।੪।।ਕਿਸ ਤੇ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈਂ। ਕਿਸ ਆਗੇ ਹਮ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਸਕਲ ਸ਼ਰੀਕ ਜਿ ਸੋਢੀ ਅਹੈਂ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਦ੍ਰੋਹੀ ਨਿਤ ਰਹੈਂ ॥ ੫। ਪ੍ਰਥਮੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਬੈਰ ਕਮਾਯੋ। ਚਿਤਵਤਿ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਿਧਾਯੋ। ਧੀਰਮੱਲ ਤੇ ਆਦਿਕ ਔਰ। ਗੁਰ ਬਨਿ ਰਹੇ ਆਪਨੀ ਠੌਰ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰੂ ਬੰਸ ਮਹਿਂ ਇਕ ਇਹ ਜਨਮੇ[1]। ਸਹਸ ਗੁਨੋ ਘਾਟ, ਨਹਿਂ ਗੁਨ ਮਨ ਮੈਂ[2]।ਗੁਰ ਸਮ ਅਸ਼ਮਤ ਤੇ ਕਿਤ ਪਈਯਤਿ। ਚਹੈਂ ਮਨੌਤ ਇਹੀ ਇਕ ਲਈਯਤਿ[3] ॥੭॥ਰਾਮਰਾਇ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਤ ਜੇਠਾ। ਨਹਿਂ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ

[1]ਭਾਵ ਗੁਰਬੰਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਜਨਮ ਲੈਣ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਧੀਰਮਲ ਆਦਿਕਾਂ) ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। [2](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ) ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾਂ ਘੱਟ ਹਨ, ਮਨ ਵਿਚ (ਕੋਈ) ਗੁਣ ਨਹੀਂ। [3]ਇਕ ਇਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੌਤਾਂ ਮਨਾਈਏ।

ਆਪ ਫੁਰਮਾਏ।-ਹਮਰੋ ਸਿਖ ਤਿਸ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਏ-॥ ੮ ॥ ਕਰੀ ਜੁ ਬਾਤ, ਅਹੈ ਬਖ੍ਯਾਤੀ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਨਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤੀ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਹੋਇ ਜਿ ਖਾਰਜ। ਮਿਲਹਿ ਜਾਇ ਸੋ ਬਨੈ ਅਨਾਰਜ[1] ॥ ੯ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਉਲੰਘਹਿ ਜੋਇ। ਕਿਮ ਸਿੱਖੀ ਤਿਸ ਕੇ ਥਿਰ ਹੋਇ'। ਇਤਯਾਦਿਕ ਬੋਲਹਿ ਸਿਖ ਸਯਾਨੇ। ਸੂਖਮ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰ ਮਹਾਨੇ॥੧੦॥ ਲਏ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਫਿਰ ਜਾਏਂ। ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਕਿਸ ਨਹਿਂ ਅਰਪਾਏਂ। ਕੇਤਿਕ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੌਨ, ਨ ਨਿਰਨੈ ਧਾਰੇ ॥੧੧॥ ਕੇਚਿਤ ਸੁਨਹਿਂ ਬਕਾਲੇ ਮਾਂਹਿ। ਖੋਜਨਿ ਹੇਤੁ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਜਾਹਿਂ। ਸਭਿ ਸੋਢੀਨਿ ਬਿਖੈ ਬਿਦਤਾਈ।-ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗਿਰਾ ਇਮ ਗਾਈ॥੧੨॥ ਗੁਰੁ ਬਕਾਲੇ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਵੈਂ-। ਸੰਗਤਿ ਚਲੀ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਆਵੈ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਸੋਢੀ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਕੀਨਸਿ ਬਾਸ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਹਾਂ* ॥ ੧੩ ॥ ਦਰਬ ਲੋਭ ਤੇ ਉਰ ਬਿਰਮਾਏ। ਗੁਰ ਬਨਿ ਜਾਇਂ ਬਕਾਲੇ ਆਏ। ਹਰਖ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈਂ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ ਅਪਨਾਵੈਂ[2] ॥੧੪॥ਅਧਿਕ ਮੋਲ ਕੀ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇਤਿ। ਜਨੇਂ ਕਨੇਂ ਕਰਿ ਬੁਲਵਾਇ ਨਿਕੇਤ। ਦਰਬ ਦੇਨਿ ਕੋ ਕਹੈਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਨਹਿ ਦੀਨ ਤਿਨ ਅੱਗ੍ਰ ਕੁਢਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥ 'ਮਮ ਮਹਿਮਾ ਕਹੁ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹਿ।-ਇਹ ਗੁਰ ਅਹੈ ਅਪਰ ਕੋ ਨਾਂਹਿ-। ਜਨੇਂ ਕਨੇਂ ਕਰਿ ਇਤ ਕੋ ਲੇ ਆਵਹੁ। ਚਢਹਿ ਜੁ ਧਨ ਆਧੋ ਤੁਮ ਪਾਵਹੁ ॥ ੧੬ ॥ ਜੇ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਰਾਜ਼ੀ ਨਾਹਿਨ। ਸਭ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਹਮੈਂ ਕੁਛ ਚਾਹ ਨ। ਜੋ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਦੇਵਨਿ ਕਰੋ।ਸੋ ਹਮ ਬਰਤਹਿਂਗੇ ਨਿਜ ਘਰੋ" ॥ ੧੭ ॥ ਬਨਹਿਂ ਮਸੰਦਨਿ ਕੇਰ ਅਧੀਨ। ਕਹਿ ਇੱਤਯਾਦਿ ਬਾਕ ਹੁਇ ਦੀਨ। ਕਰਹਿਂ ਜਤਨ ਗਨ ਕੋ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਬਨਨਿ ਗੁਰੂ ਹਰਖਤਿ ਚਹਿਂ ਚੀਤ ॥ ੧੮ ॥ ਖਰਚਹਿਂ ਦਰਬ ਜੁ ਪੂਰਬ ਘਰ ਕੇ। ਦਾਤ ਆਦਿ ਪਟ ਬਸਤ੍ਰ ਬਰਕੈ[3]। ਦੀਨ ਭਏ ਸੋਢੀ ਇਮ ਜਬੈ। ਗਰਬੇ ਬਹੁ ਮਸੰਦ ਗਨ ਤਬੈ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਜਾਨੀ ਇਮ ਗਾਥਾ। 'ਗੁਰੂ ਬਨਾਵਨਿ ਹਮਰੇ ਹਾਥਾ। ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਤ ਪੋਤੇ ਬਹੁ ਨਾਤੀ[4]। ਜੋ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਹਿਂ

---

[1]ਅਨ+ਆਰਜ=ਨਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਬੁਰਾ। [2]ਆਪਣਾ ਪੱਖੀ ਬਣਾਂਵਦੇ ਹਨ। [3]ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਸਤੂ ਨੂੰ। [4]ਪੋਤੇ। (ਅ) ਦੋਹਤ੍ਰੇ।

*ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਢੀ ਗੁਰ ਬਕਾਲੇ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਦੀ ਟੂਕ।

ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ ।੨੦॥ ਤਿਸ ਢਿਗ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਲੈ ਜੇ ਹੈਂ।ਦਰਬ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪੈ ਹੈਂ। ਜਿਸ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੇਖਹਿਂ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਿਸ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਹਰਾਵਨਿ ਸਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਬੈਠਨੋ ਰਹੈ ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਸਰੈ। ਸਭਿ ਸੋਢੀ ਹਮ ਤੇ ਭਬਿ ਡਰੈਂ। ਜਿਸ ਹਮ ਚਾਹੈਂ ਗੁਰੂ ਬਨਾਵੈਂ। ਬਨੇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਤੁਰਤ ਹਟਾਵੈਂ' ॥ ੨੨ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਮਸੰਦ ਪਰਸਪਰ ਕਹੈਂ। 'ਤੌ ਇਸ ਬਿਧਿ ਹਮ ਆਛੀ ਅਹੈ। 'ਕਰਹਿਂ ਨਮੂਨਾ' ਸੋਢੀ ਕੋਇ। ਬੈਠਨੋ ਰਹੈ ਅਪਨਿ ਘਰ ਸੋਇ ॥੨੩॥ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਸਭਿ ਹਮਰੇ ਹਾਥ[1]।ਸੰਚਹੁ ਧਨ, ਭੁਗਤਹੁ ਸੁਖ ਸਾਥ'। ਇਮ ਨਿਰਭੈ ਹੁਇ ਬਿਚਰਨਿ ਲਾਗੇ। ਜਿਸ ਕੋ ਪਿਖਹਿਂ ਦੀਨ ਨਿਜ ਆਗੇ ॥੨੪॥ ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਹਿਂ ਲੇ ਸੰਗਤਿ। ਮਹਿਮਾ ਕਹੈਂ ਬੈਠਿ ਵਿਚ ਪੰਗਤਿ। 'ਅਬਿ ਇਸ ਕੇ ਢਿਗ ਹੈ ਗੁਰਿਆਈ। ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਲਗਿ ਕਰਿ ਪਾਈ' ॥੨੫॥ ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਲੇ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਦਰਬ ਵਿਸ਼ੇਸ਼*।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰੌਰਾ†ਪਰਿ ਗਇਊ। ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ ਬਿਪਰਜੈ[2]ਭਇਊ॥੨੬॥ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਜਿਮ ਭੂਪਾਲਾ। ਛਪਿ ਕਰਿ ਬੈਠਹਿ ਬਨੈ ਨਿਰਾਲਾ। ਪੂਜਾ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਠੌਰਾ। ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ ਪਰਹਿ ਬਡ ਰੌਰਾ ॥ ੨੭ ॥ ਜਥਾ ਪੁਰੰਦਰ[3] ਅੰਦਰ ਤੋਇ[4]। ਕਮਲ ਨਾਲਕਾ[5]ਮਹਿ ਥਿਰ ਹੋਇ। ਛਪ ਕਰਿ ਰਹਨੈ ਨ ਜਾਨੈਂ ਕਾਹੂੰ। ਪਰਨੋ ਰੌਰ†ਸਭਿ ਦੇਵਨ ਮਾਹੂੰ॥੨੮॥ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ ਹੋਵਾ†। ਨਹਿਂ ਕਨੋਹੂੰ‡ਨਿਰਨੇ ਕਰਿ ਜੋਵਾ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਭੂਲੀ ਫਿਰ। ਗੁਰੂ ਨ ਜਾਨਹਿਂ, ਸੰਸੈ ਧਰੈ ॥ ੨੯ ॥ ਬਚਿ ਬਕਾਲ ਮੰਜੀ ਲਾਇ। ਗੁਰ ਬਾਈਸ ਭਏ ਮੁਦ ਪਾਇ। ਆਪ ਆਪ ਕ ਬਡੇ ਕਹਾਵਂ।ਸੰਗ ਸ਼ਰੀਕਾਨ ਦ੍ਰੋਹ ਕਮਾਵੈਂ ॥੩੦ ॥ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ 'ਕਹਾਂ ਸ ਜਾਨੈ[6] ?'।'ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਅਪਰਨਿ ਮਾਹਂ' ਠਾਨੈ[7]'। 'ਮੈਂ ਗੁਰ ਬਨਨ ਪਾਇ ਗੁਰਿਆਈ। ਅਪਰ

---

[1]ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਬਨਾ ਦੇਈਏ ਜੋ ਅਪਣੇ ਘਰ ਬੈਠਾ ਰਹੇ ਤੇ ਲੈਣ ਦੇਣ ਸਭ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਰਹੇ। [2]ਉਲਟ। [3]ਇੰਦ੍ਰ। [4]ਜਲ। [5]ਇੰਦਰ ਦੇ ਛਪ ਜਾਣ ਤੇ ਜੋ ਘਬਰਾਹਟ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਈ, ਉਸ ਘਬਰਾਹਟ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇਕੋ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ। [6]ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ:—ਕਿ ਓਹ ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ! [7]ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿੱਥੇ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ? (ਇਹ ਗਲ) ਪੱਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਇਹ ਗਲ ਮਨ ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾਠ—ਸਿਖਨਿ ਤੇ ਦ੍ਰਬ ਹਰਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । †ਇੱਥੇ ਕੇਵਲ ਰੌਲੇ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇੱਕੋ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ। ‡ਪਾਠ—ਕਿਨਹੂੰ।

ਲੋਭ ਹਿਤ ਕਹਿੰ ਪੁਜਵਾਈ' ॥੩੧॥ ਧੀਰਮੱਲ ਤੇ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਨਿਜ ਘਰ ਤ੍ਯਾਗੇ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ।ਬਸੇ ਆਇ ਕਰਿ ਬੀਚ ਬਕਾਲੇ*।ਬਿਸਤਾਰਹਿੰ ਪਾਖੰਡ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩੨ ॥ ਧਨ ਕੀ ਬਿਭੌ[1] ਜਿਤਿਕ ਜਿਸ ਪਾਹੀ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਨਿਕਾਸਿ ਦਿਖਰਾਹੀਂ। ਭੋਰੇ ਸਿੱਖ ਦੇਖਿ ਬਿਰਮਾਵੇਂ। ਆਨਿ ਦਰਬ ਕੋ ਭੇਟ ਚਢਾਵੇਂ ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸਾ। 'ਪੂਰਨ ਕਰਹਿੰ ਸਕਲ ਤੁਮ ਆਸਾ। ਮੋ ਬਿਨ ਗੁਰ ਸੋਢੀ ਨਹਿੰ ਕੋਊ। ਕਬਹਿ ਨ ਮਿਲਹੁ ਕਹਹਿ ਕਿਮ ਸੋਊ' ॥ ੩੪ ॥ ਇਮ ਧਨ ਲੋਭ ਦੇਖਿ ਸਿਖ ਸ੍ਯਾਨੇ। ਕਰਾਮਾਤ ਛੂਛੇ ਪਹਿਚਾਨੇ। ਹਟਕ ਰਹੇ, ਨਹਿੰ ਮਿਲਿਬੋ ਠਾਨਹਿਂ। ਗੁਰ ਕੋ ਗੁਨ ਜਾਨੇ ਭਉ ਮਾਨਹਿ ॥ ੩੫ ॥ ਕਹੌਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਔਰਾ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਜੇਤਿਕ ਰੌਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਸਦਾ ਲੇਤਿ ਰਸ ਗ੍ਯਾਨਾਨੰਦ ॥ ੩੬ ॥ ਨਹੀਂ ਅਪਨਪੌ ਕਰਹਿੰ ਲਖਾਈ। ਘਰ ਅੰਤਰ ਥਿਰ ਰਹਹਿੰ ਗੁਸਾਈਂ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਸਭਿ ਮਨ ਜਾਨੀ। ਸਿਮਰਤਿ ਭਰਤਾ ਕੀ ਬਰ ਬਾਨੀ ॥੩੭॥–ਸੋ ਅਬਿ ਸਮਾ ਪਹੁਚਯੋ ਆਈ। ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਹੁਇ ਹੈ ਗੁਰਿਆਈ–।ਘਰ ਅੰਤਰ ਬੈਠਹਿ ਨਿਤ ਹੇਰਹਿ। ਬਿਦਤਨਿ ਹੇਤੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਹਿ ॥ ੩੮ ॥ ਅਪਰ ਸੋਢੀਅਨਿ ਕੀ ਪਿਖਿ ਗਾਥਾ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਆਤਮਜ[2] ਸਾਥਾ। 'ਗਾਦੀ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਤੁਮ ਬਨਹੁ। ਰੌਰਾ ਪਰਯੋ ਸਰਬ ਕੋ ਹਨਹੁ'॥੩੯॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸ੍ਰੌਨ। ਇਕ ਰਸ ਥਿਰੇ ਧਰੇ ਮੁਖ ਮੌਨ। ਆਗੇ ਕਥਾ ਕਹੌਂ ਇਨ ਕੇਰੀ। ਜਿਮ ਬਿਦਤਹਿੰ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਦਸਮ ਰਾਸਿ ਅਬਿ ਪੂਰਨ ਕੀਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤ ਦੀਨਿ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰ। ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਿਹੋਰਿ ਨਿਹੋਰਿ[3] ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮਿ ਰਾਸਿ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੬ ॥ ਦਸਮੀ ਰਾਸ ਸੰਪਾਪਤੇ ਮਸਤੁ ਸੁਭ ਮਸਤੁ ॥

॥ ਦਸਮੀਂ ਰਾਸ਼ਿ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥

---

[1]ਵਿਭੂਤੀ। [2]ਪੁੱਤ੍ਰ। [3]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕਰਕੇ।

*ਬਾਹਰੋਂ ਆਕੇ ਵੱਸੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਬਕਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਵਸਦੇ; ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਰਾਸਿ ਗਯਾਰਵੀਂ ਚੱਲੀ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਅਥ ਇਕਾਦਸ਼ਮੀ ਰਾਸਿ ਲਿਖਯਤੇ ॥

ਅੰਸੂ ੧. [ਮੰਗਲ। ਬਕਾਲੇ ਸੋਢੀ]।

੧. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਮਾਨ ਇਕ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਮਾਂਹਿ।
ਗ੍ਯਾਨਾਦਿਕ* ਗੁਨ ਈਸ਼ ਕੇ ਜੀਵ ਬਿਖੈ ਇਹ ਨਾਂਹਿ॥ ੧ ॥

[ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ=ਸਤਿ ਚਿਤ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ; ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਃ ਪ੍ਰਃ ਪੂਰਃ ਅਧ੍ਯਾਃ ੧ ਅੰਕ ੩ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ।
ਨਿਰਗੁਣ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਿਆਨਾਦਿ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਜੀਵ ਤੋਂ ਹੈ।
ਸਰਗੁਣ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਿਆਨਾਦਿਕ ਗੁਣ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਈਸ਼੍ਵਰ (ਮਾਇਆ ਸਬਲ) ਤੋਂ ਹੈ।]

ਅਰਥ—ਗਿਆਨਾਦਿਕ ਗੁਣ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਚ ਹਨ; (ਤਾਂਤੇ ਉਹ) ਸਰਗੁਣ ਹੈ। ਜੀਵ ਵਿਚ ਇਹ (ਗਿਆਨਾਦਿ ਗੁਣ) ਨਹੀਂ ਹਨ, (ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ) ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ, (ਪਰ) ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ (ਸ ਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਚ) ਇਕ ਸਮਾਨ (ਵਿਆਪਕ) ਹੈ, (ਉਸ ਸਤਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ)।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਵਿਚ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਇਕ ਸਮਾਨ (ਸਮਾ) ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਫਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਗ੍ਯਾਨ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਚ ਹਨ, ਜੀਵ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹਨ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਗੁਨਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ,ਦੇਹ ਪ੍ਰਭਾ† ਸਮਪਾਰਦ,ਚੰਦ੍ਰਿਕਚੰਦ,ਸੁਚੰਦਨ।
ਬਰ ਬੰਦਨ ਬਿੰਦੁ ਸੁ ਭਾਲ ਪੈ ਤੰਦੁਲ ਚੰਦ ਕਲਾ ਵਿਚ ਜਨੈਂ ਮਹਿ ਨੰਦਨ।
ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਰੌਂ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੋ ਅਰਵਿੰਦ ਮਨਿੰਦ ਅਨੰਦ ਮਲਿੰਦਨਿ।
ਕਰ ਬੇਨੁਵਤੀ!ਮੁਝਦੇਹੁ ਮਤੀ,ਸ਼ੁਭ ਸਾਰਸਤੀ ਦੁਖ ਦ੍ਵੰਦ ਨਿਕੰਦਨ! ॥੨॥

---

*ਪਾਃ—ਗ੍ਯਾਨਾਨੰਦ। †ਇਹ ਪਦ ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਰੱਖ ਕੇ ਅਰਥ ਕਰੀਏ ਤੇ ਇਉਂ ਬਣੇਗਾ—ਤੇਰੀ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਦਰ ਤੇ ਦੇਹ ਦੀ (ਪ੍ਰਭਾ) ਸ਼ੋਭਾ.....।

{ ਪ੍ਰਭਾ=ਸ਼ੋਭਾ । ਚੰਦ੍ਰਿਕ ਚੰਦ=ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ।
ਚੰਦਨ=ਸੰਧੂਰ । ਬਿੰਦੁ=ਤਿਲਕ । ਤੰਦੁਲ=ਚਾਵਲ ।
ਮਹਿਨੰਦਨ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਵ ਮੰਗਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਲਿੰਦਨਿ=ਭੌਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਕਰ ਬੈਨੁ ਧਰੀ=ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੀਣਾ (ਧਾਰਨੇ) ਵਾਲੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਵੇਨੁ ਨਾਮ ਬੰਸਰੀ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵੀਣਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। }

ਅਰਥ—(ਤੂੰ ਸਾਰੇ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਹੈਂ (ਤੇਰੀ) ਦੇਹ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਰੇ ਵਾਂਗ (ਉੱਜਲ) ਹੈ, ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ (ਵਤ ਸੀਤਲ) ਹੈ, ਤੇ ਚੰਦਨ (ਸਮਾਨ ਸੁਗੰਧਿਤ) ਹੈ। ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਸੰਧੂਰ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਿੰਦੀ ਵਿਚ ਚਾਵਲ (ਐਉਂ ਸੋਭ ਰਹੇ ਹਨ) ਜਿਵੇਂ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਂ। (ਮੈਂ) ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਕਵਲਾਂ ਵਾਂਙੂ (ਆਪਣੇ ਕਵੀ ਰੂਪ) ਭੌਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ (ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ)। ਹੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੀਣਾਂ (ਧਾਰਨੇ) ਵਾਲੀ ! ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ ਸਰੱਸ੍ਵਤੀ ! ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਦੇਹੁ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਜਸ ਕਥਨ ਕਰਾਂ)।

੩. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ **ਪਸਰ੍ਯੋ ਜਸ ਦਸ ਦਿਸ਼ਨਿ ਮੈਂ ਸਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੁਮਨਸ ਸੇਤ।**
ਅਜ਼ਮਤ* ਜੁਤਿ ਜੀਤ੍ਯੋ ਜਗਤ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ॥ ੩॥

{ ਸਦ੍ਰਿਸ਼=ਵਤ, ਵਰਗਾ। ਸੁਮਨਸ=ਫੁੱਲ। ਸੇਤ=ਚਿੱਟੇ।
ਅਜ਼ਮਤ=ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ਕਰਾਮਾਤ* [ਅ:, ਅਜ਼ਮਤ=ਬਜ਼ੁਰਗੀ]। }

ਅਰਥ—ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗਾ (ਉੱਜਲ) ਜਸ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਦਸੋਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਕਰਾਮਾਤ (ਯਾ ਬਜ਼ੁਰਗੀ) ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ (ਐਸੇ) ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ)।

੪. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਅਜਰ ਜਰਨ, ਧੀਰਜ ਧਰਨਿ, ਧਰਨਿ ਮਨਿੰਦ, ਅਮੰਦ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਦ ਪਦਮ ਕੋ ਨਮਹਿਂ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦ ॥ ੪ ॥

{ ਧਰਨਿ=ਧਰਨ ਵਿਚ। ਧਰਨਿ=ਧਰਤੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
ਅਮੰਦ=ਜੋ ਮੰਦ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਤਪਰ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਪਦਮ=ਕਵਲ।
ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦ=ਅਨੰਦ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ। }

ਅਰਥ—ਜੋ ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਤੁੱਲ ਹਨ ਤੇ ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰਨ ਵਿਚ (ਸਦਾ)

---

*ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪਦ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਤਤਪਰ ਹਨ, ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ।(ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਮਸ੍ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੫. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਭਾਨੁ ਸਮਾਨ ਸੁ ਗ੍ਯਾਨ ਦਿਢਿ, ਹਾਨਿ ਤਿਮਰ ਅੱਗ੍ਯਾਨ।
ਅਜ਼ਮਤਿ ਦਾਨੀ ਅਨਿਕ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਸੁਜਾਨ॥ ੫॥

{ ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ। ਤਿਮਰ=ਅੰਧੇਰਾ।
ਅਜ਼ਮਤ=ਕਰਾਮਾਤ, ਬਜ਼ੁਰਗੀ। 'ਅਜ਼ਮਤਿ ਦਾਨੀ' ਤੋਂ ਏਥੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਆਦਿਕ ਵਲ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਅਜ਼ਮਤ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਾਇਆ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ (ਆਪਣਾ) ਗਿਆਨ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ (=ਅਚੱਲ) ਹੈ, (ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ) ਅੱਗ੍ਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇ ਅਜ਼ਮਤ ਦਾਤਾ ਹਨ, (ਐਸੇ) ਸੁਜਾਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

੬. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਸਮ ਗਗਨ ਮੈਂ ਬਿਦਤੇ ਭਾਨੁ ਮਨਿੰਦ।
ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੰਦੌਂ ਪਦ ਅਰਵਿੰਦ॥ ੬॥

ਅਰਥ—ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਰੂਪੀ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ (ਜੋ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਪ੍ਰਗਟੇ (ਮੈਂ ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ (ਪਰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੭. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਫਾਸਨਿ ਕਟੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ।
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਰਜਨਿ ਕੁਮਤਿ ਤਿਨ ਪਦ ਪਦਮ ਪ੍ਰਣਾਮ॥ ੭॥

{ ਬਰਜਨ=ਵਰਜਣ ਵਾਲੇ। ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ।
ਕੁਮਤਿ=ਦੁਰਬੁੱਧੀ, ਮੂਰਖਤਾ। }

ਅਰਥ—(ਜੋ ਸ਼ਰਨਾਗਤ) ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਮੱਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਐਉਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀਆਂ) ਫਾਹੀਆਂ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ) ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੮. ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਜੋਧਾ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ, ਰਿਦਾ ਸਬਿਤ* ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਪਦ ਬੰਦਨ ਸਿਰ ਤੇ ਠਾਨਿ ॥ ੮ ॥

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਹਿਰਦਾ ਸਬਿਤ (ਦ੍ਰਿੜ) ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਿਚ (ਪ੍ਰੰਤੂ) ਜੁੱਧ ਵਿਚ (ਜੋ) ਰੌਦ੍ਰ ਰਸੀ ਜੋਧਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਸੀਸ ਤੇ ਟਿਕਾਕੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਦੂਸਰੀ ਸਤਰ ਦਾ—ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਸਿਰ ਟਿਕਾਕੇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ—ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਇਕ ਕਟਾਖਸ਼ ਵਿਚ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਭੇਤ ਖੋਹਲਦੇ ਹਨ। ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਵੱਸਣਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਦੇ ਸਦਾ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਦਾ ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਨਿਰਵੇਦ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀਰ ਰਸ—ਜਿਸਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਉਤਸਾਹ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਅਗੇਰੀ ਲੰਘਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਜੋਕਿ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਹੈ—ਕਿਵੇਂ ਅੰਦਰ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ? ਇਸਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸੀ ਰੰਗ ਜਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਜੁੱਧ ਦੇ ਉਦੀਪਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਭਾਵ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਇਉਂ ਉਪਜਿਆ ਕ੍ਰੋਧ 'ਸਥਾਈ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ 'ਸੰਚਾਰੀ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਪਰਾ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਓਪਰਾ ਦੂਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਨੂੰ ਉਹ ਹਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ? ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹਨ।

੯. ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਕਰੇ ਰੰਕ ਰਾਜਾ ਅਧਿਕ ਅਬਿ ਲੌ ਬਿਦਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਹਰਤਾ ਪਾਪ ਕਲਾਪ ॥ ੯ ॥

{ ਅਧਿਕ—ਵੱਡੇ। ਅਧਿਕ ਰਾਜਾ ਕਰੇ—ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿਤਾ।
(ਅ) ਬਹੁਤਿਆਂ (ਗਰੀਬਾਂ) ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ (ਆਪਣੇ ਮੁਮੁਖ੍ਸ਼ੂ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਹਾਰ (ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਯਕ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ) ਰੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਜ ਤਕ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਕਲਯਾਣ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਕਲਯਾਣ ਕੀਤੀ ਤੇ ਰੰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜੇ

*ਪਾ:—ਸਾਬਤ।

ਬਣਾਇਆ, ਫੂਲਕੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਹੋਰ ਜਗੀਰਦਾਰ, ਮਾਫੀਦਾਰ, ਆਦਿ ਆਪਦੇ ਵਰੋਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਸੇ ।

੧੦. ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਬਾਲ ਬੈਸ ਬ੍ਰਿਧ ਗਯਾਨ ਮਹਿ ਸਮਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ।
ਪਦ ਅਰਵਿੰਦਨਿ ਬੰਦਨਾ ਮੁਕਤਿ ਪਾਇ ਜਿਨ ਸੇਵ ॥ ੧੦ ॥

ਅਰਥ—ਸਮਰੱਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ (ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਚਾਹੇ ਓਹ) ਉਮਰਾ ਵਿਚ ਬਾਲ ਹਨ (ਪਰ) ਗਯਾਨ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿੱਧ ਹਨ ।

ਭਾਵ—ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬਾਲਿਕ ਅਚੇਤ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ਅਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕੁਝ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਬਾਲ ਉਮਰ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਲਕਪਨ ਦੀਆਂ ਤਿਨਾਂ ਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ । ਅਚੇਤਤਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਗਯਾਨ ਬ੍ਰਿੱਧ ਹਨ, ਨਿਰਬਲਤਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਤੇ ਅਪਣੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਵਰਗੇ ਦੁਰਲਭ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਦਾਤੇ ਹਨ ਤੇ ਸਫਲ ਸੇਵਯ ਹਨ, ਭਾਵ ਸਰੀਰਕ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਉਮਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਤੇ ਹਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

੧੧ ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਤਰੁ ਮੂਲ ਕੋ ਰਾਖਯੋ ਧਰਨਿ ਮਝਾਰ ।
ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨ ਤਨ ਛਾਰਿ ॥ ੧੧ ॥

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਨੇ ਤਿਣਕੇ ਵਤ (ਅਪਣੇ) ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਤਜਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ (ਰੂਪੀ) ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ (ਉਖੜਨੋ ਬਚਾਕੇ) ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਿਆ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹੈ) ।

੧੨. ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਸਦਾ ਸੁਛੰਦ ਅਨੰਦਮਯ ਦਾਸਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਕੰਦ ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੰਦੌਂ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਿ ॥੧੨॥

ਅਰਥ—ਸਦਾ ਸੁਤੰਤਰ, ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ (ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

—o—

ਅਬਿ ਬਰਨੌਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਥਾ, ਰਾਸਿ ਇਕਾਦਸ਼ ਮਾਂਹਿ ।
ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੋ ਸਥਾ ਸ਼ੁਭ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਿਯ ਆਹਿ॥੧੩॥

ਅਰਥ—ਪੁਨ: ਮੈਂ ਗਯਾਰਵੀਂ ਰਾਸ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ, ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸ਼ੁਭ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:—

ਸੂਚਨਾ—ਯਾਰਵੀਂ ਰਾਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਦੂਸਰੇ ਦੋਹਰੇ ਵਿਚ ਤੇ ਦੋਹ ਥਾਈਂ ਹਰ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਭਾਵ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ੩ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ੪ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਲਿਖੀ ਹੈ, ੫ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਛੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਸੱਤ ਤੇ ਅੱਠ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਨੌਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਦਸ ਵਿਚ ਹੈ, ਯਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਦਾ ਰੋ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਦੀ ਸਿਭਾਵਨਾ ਹੈ।

[ਕਥਾ ਅਰੰਭ]

ਚੌਪਈ॥ ਸੰਗਤਿ ਭੌਲਹਿ ਕਹੇ ਮਸੰਦ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ-ਕੰਦ। ਕਿਸ ਢਿਗ ਅਪਨੀ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਸਜਾਨੇ ਸਿੱਖ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ॥੧੪॥ ਬੀਚ ਬਕਾਲੇ ਠੌਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਤਰਹਿ ਆਨਿ ਸੰਗਤਾਂ ਜਾਲਾ। ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਲਏ ਜਿਤ ਜਾਵੈਂ। ਬਿਨ ਅਨੰਦ ਸੋਢੀ ਪੁਜਵਾਵੈਂ[1]॥੧੫॥ ਜਿਸ ਕੋ ਮੇਲ ਅਹੈ ਜਿਹ ਸਾਥ। ਤਹਿਂ ਲੇ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਹਿ ਗਾਥ। 'ਇਹ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਅਜ਼ਮਤ ਵੰਤਾ। ਪੂਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਚਿਤਵੰਤਾ॥੧੬॥ ਅਬਿ ਗਾਦੀ ਘਰ ਇਸ ਕੇ ਜਾਨਹੁ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਧਨ ਦਿਹੁ ਸਨਮਾਨਹੁ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਹੁ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਚਰਨ ਮਨਾਵਹੁ' ॥੧੭॥ ਕਹੇ ਮਸੰਦਨਿ ਕੇ ਲਗਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਅਰਪਹਿ ਵਸਤ੍ਰ ਧਨ ਗਨ ਧਰਿ ਕੈ। ਤਊ ਅਨੰਦ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ। ਪੂਰਹਿ ਨ ਮਨ ਕੀ ਕਾਮਨ ਕੋਈ॥੧੮॥ ਦੇ ਕਰਿ, ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਫੇਰਿ।ਦੂਸਰ ਕੇ ਪੂਜਤਿ ਨਰ[2], ਹੇਰਿ। ਆਪਸ ਮਹਿ ਸਿਖ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਹੈਂ। 'ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ, ਨ ਨਿਰਨੈ ਲਹੈਂ[3]॥੧੯॥ '[4]ਕਹੇ ਮਸੰਦਨਿ ਕੇ ਹਮ ਦੇਤਿ। ਗੁਰੁ ਕੌਡੀ ਨਹਿਂ ਰਖਹਿ ਨਿਕੇਤ'। ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਹਮ ਲਖਹਿਂ ਨ ਕੋਈ।ਕਬਹੁਂ ਨ ਕੀਨਸਿ ਕਾਮਨ ਹੋਈ[5]' ॥੨੦॥ ਇਮ ਸੋਢੀ ਸਭਿ ਆਇ ਬਕਾਲੇ। ਬੈਠੇ ਮੰਜੀ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਿੱਖਨਿ ਕਹੁ ਬਿਰਮਾਵਹਿ ਕਰੈਂ। ਦਰਬ ਲੋਨਿ

---

[1]ਸੋਢੀ ਪੁਜਵਾਂਵਦੇ ਹਨ ਤੇ(ਸੰਗਤ) ਅਨੰਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। [2]ਦੂਜੇ(ਸੋਢੀ)ਨੂੰ(ਵਰ) ਪੁਰਸ਼ ਪੂਜਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [3]ਭਾਵ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਹੈ। [4]ਅਸਾਂ ਗੁਰੂ(ਨਮਿਤ ਕੀਤੀ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚੋਂ) ਕੌਡੀ ਭੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। [5]ਕਦੀ ਕੋਈ ਕਦੇ ਕਾਮਨਾ (ਪੂਰੀ) ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਕੀ ਆਸ਼ਾ ਧਰੈਂ ॥ ੨੧ ॥ 'ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਾਲ। ਕੌਨ ਕਰਹਿ, ਬਨਿ ਹੈਂ ਤਬਿ ਸਜ਼ਾਲ'[1]।ਗੁਰ ਕੇਹਰਿ ਬਿਨ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਵੇ।ਪਾਤ੍ਰ ਸਾਂਗ ਕੌ ਲਗਿ ਨਿਬਹਾਵੈ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਮ ਨਟ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਕੋ ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿਂ ਹਿਤ ਲਾਇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਨ, ਸੁਰ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਕੋ ਆਗਯਾ ਮਾਨਹਿਂ ਅਨੁਸਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਧਰਮ ਧੁਜ[2] ਧੀਰਜ ਧਰਨਿ ਮਨਿੰਦ। ਗੋਪ ਰਹੈਂ ਕੁਛ ਕਹੈਂ ਨਹਿਂ ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਰਬਿੰਦ ॥ ੨੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਨੰਦ ਸੋ ਮਾਤੇ।ਕਿਸਹੂੰ ਨਹਿ ਕਿਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਜਾਤੇ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢਿ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਤਬਿ ਕੋਈ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈ॥ ੨੫॥ ਨਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੈਂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਸੋਢੀਨਿ ਸਮਾਨ ਲਖਾਂਹੀ। ਸਦਾ ਇਕੰਤ ਗੁਰੂ ਭਗਵੰਤ। ਨਹੀਂ ਲਖਾਵਹਿ ਅਪਨਿ ਮਤੰਤ ॥ ੨੬ ॥ 'ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਬਡ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਗੋਪ ਗੁਰੂ ਇਤ ਧੀਰ ਮਝਾਰਾ'[3]। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਇਮ ਜਬਹੁ ਬਿਤਾਯਹੁ। ਸਿੱਖਨਿ ਗਨ ਜਹਿ ਕਹਿ ਭਹਿਕਾਯਹੁ[4] ॥ ੨੭ ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਗੁਰ ਕੀ ਰੁਤੀ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮਹਿ ਸੋ ਨੀਕੀ ਮਤੀ। ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਗੁਰੁਨਿ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਦੀਰਘ ਦਰਸਾ ਸੁਜਸੁ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੀ ਦਾਰਾ। ਜਾਨਤਿ ਆਸ਼ੇ ਜਥਾ ਉਦਾਰਾ। ਖਿਮਾ ਆਦਿ ਗੁਨ ਗਨ ਕੇ ਭਵਨੂ।ਨਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਵਨੂ ॥੨੯॥ ਲੱਛਨ ਹੋਤਿ ਗੁਰੁਨਿ ਕੇ ਜੈਸੇ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਨਤੀ ਤੈਸੇ। ਪਾਤ[5] ਪੌਤ੍ਰਾ[6] ਪਰਪੌਤ੍ਰਾ[7] ਹੋਇ। ਜਿਮ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜੋਇ ॥੩੦॥ ਸੋ ਨਿਜ ਸੁਤ ਮਹਿਂ ਦੇਖਤਿ ਸਾਰੇ।–ਬਿਦਤਹਿ ਨਹਿਂ–ਇਮ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰੇ[8]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਪਤਿ ਕੇਰਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨਯੋ ਬਚ ਕਹਯੋ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੧ ॥ 'ਤੁਵ ਸੁਤ ਹੋਹਿ ਗੁਰੂ ਜਗ ਭਾਰੀ। ਜਿਸ ਕੇ ਸੁਤ ਜਨਮਹਿ ਜਸੁ ਕਾਰੀ'। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਇਮ ਮਾਤਾ ਮਨ ਮੈਂ। ਚਿੰਤਾ ਬਸੀ ਹੋਤਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੰਸੇ ਮਹਿ ਡੋਲਤਿ।ਥਿਰਤਾ ਲਹੈ ਨ ਕੋ ਕੁਛ ਬੋਲਤਿ।ਬਹੁ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਇਕ ਦਿਨ

[1]ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੇਲੇ ਗਿੱਦੜ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਸਹਾਇਤਾ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ) ਕੌਣ ਕਰੇ। [2]ਧਰਮ ਹੀ ਜਿਸਦਾ ਝੰਡਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਧਰਮ ਰੱਖਕ। [3]ਧੀਰਮਲ ਨੇ ਬੜਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੈ,ਇਧਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੈ ਸੋ ਗੁਪਤ ਹੈ ਤੇ ਧੀਰਜ ਵਿੱਚ(ਇਸਥਿਤ)ਹੈ। [4]ਸਿਖ ਸਮੂਹ ਠਗੇ। [5]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ। [6]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ। [7]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। [8]ਪ੍ਰਗਟਦੇ ਨਹੀਂ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਵਿਚਾਰਦੀ ਹੈ।

ਮਾਤਾ। ਗਈ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਨਿਕਟਿ ਸੁਖ ਰਾਤਾ ॥੩੩॥ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਮਾਧੁਰੀ ਬਾਨੀ। ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਵਹਿ ਸੁਮਤਿ ਮਹਾਨੀ। 'ਹੇ ਸੁਤ! ਤੁਮ ਜਗ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ।ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰ॥੩੪॥ਸਮ ਸੂਰਜ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਨਾ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸੰਸੈ ਤਮ ਭਾ ਘਨਾ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਸ਼ਰੈ ਕੋ ਪਾਵੈ।ਉਡ ਸ਼ਰੀਕ ਤੁਮਰੇ ਦਿਪਤਾਵੈਂ॥੩੫॥ਧੀਰਮੱਲ ਅਬਿ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਅਪਨੋ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਲੰਦ। ਨਹਿ ਬਿਕਸਤਿ ਹੈਂ ਸਿਖ ਅਰਬਿੰਦ। ਜਿਨ ਮੈਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਖ ਮਕਰੰਦ॥੩੬॥ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਤਿਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਕਿਮ ਸੁਖ ਪਾਇੰ ਮਨਿੰਦ ਮਲਿੰਦ। ਚਕਵੇ ਸੰਤ ਬਿਰਹ ਤੇ ਦੁਖੀ। ਬਿਨ ਤੁਮ ਦੇਖੇ ਹੋਹਿਂ ਨ ਸੁਖੀ ॥੩੭॥ ਰਜਨੀ ਪਰੀ ਦੁਰਨਤਾ ਤੋਹਿ। ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਕਿਮ ਚਾਲਬੋ ਹੋਹਿ। ਗੁਰੁਤਾ ਗਾਦੀ ਸਨੈਦਨ ਮਹਾਂ।ਸੂਰਜ ਆਪ ਅਰੂਢਹੁ ਤਹਾਂ॥ ੩੮ ॥ ਪਾਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਪ ਕੋ ਭਲੇ। ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਚਲੇ। ਕਿਮ ਤੁਮ ਕਹੁ ਐਸੇ ਬਨਿ ਆਇ। ਲਾਖੋਂ ਨਰਨਿ ਅਲੰਬ ਸਦਾਇ' ॥੩੯॥ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਕੇ ਬੈਨ ਸੁਹਾਏ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਏ। ਨਹਿ ਕੋ ਉੱਤਰ ਕੈਸੇ ਦੀਨਸਿ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਏਕਰਸ ਲੀਨਸਿ॥੪੦॥ਜਾਨਿ ਨਾਨਕੀ ਸੁਤ ਕੇ ਮਨ ਕੀ। ਨਹੀਂ ਕਾਮਨਾ ਜਿਨ ਪ੍ਰਗਟਨਿ ਕੀ। ਰਿਦੇ ਅਨੇਕ ਬਿਚਾਰ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਗੁਰੁ ਬਨਿ ਬੈਠਹਿਂ ਤਿਮ ਉਰ ਧਾਰਤਿ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

੨. [ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਆ ਤੇ ਦੁਆਰਕਾ ਦਾਸ ਬਕਾਲੇ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਉਪਾਇ। ਰਿਤ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਇ ਕਰਿ ਉੱਦਮ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਰਬ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰ ਰਿਤਾਰ। ਇਕ ਸਿਖ ਕੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰ। ਕਹਿ ਤਿਸ ਤੇ ਪੱਤ੍ਰੀ ਲਿਖਵਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਅੰਸ ਬੁਲਵਾਈ ॥੨॥ ਗੜ੍ਹੀਆ ਸਿੱਖ ਰਹੈ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਪਠੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਜਾਨਿ।–ਸੋ

---

[1]ਨਿਸ਼ਚਾ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪਾਂਵਦਾ। [2]ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਖ ਰੂਪ ਰਸ। [3]ਆਪਦੇ ਛਿਪਣੇ ਕਰਕੇ। [4](ਜਿਵੇਂ) ਗੁਰੂ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠਨ ਤਿਵੇਂ। [5](ਗੁਰਿਆਈ ਵਿਦਤ ਕਰਨ ਲਈ) ਅਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ (ਸਮਝਾਵਨ) ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। [6]ਰਿਤ ਵਿਚ (ਇਹ) ਸੁਮੱਤੀ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। [7]ਛਾਵ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਰਾਜ ਰੂਪ ਸਮਝ।

ਜੋ ਆਇ ਕਹੈ ਮਮ ਨੰਦਨ[1] । ਸਮਝਾਵਹਿ ਹਿਤ ਬਾਕ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩ ॥
ਮਾਨਹਿ ਕਹਨੋਂ[2], ਪ੍ਰਗਟ ਜਗ ਹੋਇ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਆਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ—।
ਗਮਨਯੋ ਸਿਖ ਲੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ । ਉਲੰਘਯੋ ਮਾਰਗ ਸਗਰੋ ਚਾਲਿ ॥ ੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਅੰਸ਼ । ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੇ ਜਨ ਸ਼ੁਭ ਹੰਸ। ਮਸਤਕ
ਟੇਕਿ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦਈ । ਭਨੀ ਬਾਰਤਾ ਜੈਸੇ ਭਈ ॥ ੫ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਮੁੱਖਯ
ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦਾਸ । ਲੀਨਿ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ:—'ਹਮਰੇ ਪਾਸ।ਲਿਖਯੋ ਸ ਤੇਗਬਹਾਦਰ
ਮਾਤਾ[3] ।—ਤੁਮ ਉਪਕਾਰੀ ਸਭਿ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ॥ ੬ ॥ ਮਾਨਨੀਯ ਜਗ ਕੇ
ਗੁਨਖਾਨੀ । ਉੱਜਲ ਮਸਤਕ ਸ਼ੁਭ ਬਰ ਦਾਨੀ । ਠਟਹੁ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਗੁਰੂ
ਘਰ ਕੇਰੀ । ਕਰਯੋ ਤੁਮਾਰੋ ਹੋਇ ਨ ਫੇਰੀ ॥ ੭ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਮਹਾਨ
ਇਸ ਥਾਨ । ਬਡੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਸੁਜਾਨਿ । ਅਬਿ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਮਹਿ ਬਡ
ਰੌਰਾ । ਤੁਮਹਿਂ ਬਨਹਿਂ ਆਵਨਿ ਇਸ ਠੌਰਾ ॥ ੮ ॥ ਉਚਿਤ ਬਾਰਤਾ ਇਨ
ਮਹੁ ਕੀਜਹਿ । ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਸੂੰਨ ਪਿਖੀਜਹਿ । ਮਨਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸੰਸੇ
ਮਹਾਂ । ਭ੍ਰਮਤਿ ਇਤਹਿ ਉਤਿ ਲਾਖਹੁ ਇਹਾਂ ॥ ੯ ॥ ਬਿਨ ਮਲਾਹੁ ਜਿਮ
ਤਰੀ ਭ੍ਰਮੰਤੀ । ਨ੍ਰਿਪਤ ਦੁਟੇ, ਨਹਿਂ ਚਮੂੰ ਥਿਰੰਤੀ । ਤਥਾ ਸੰਗਤੀ
ਬਹੁ ਅਕੁਲਾਈ । ਕਰਿ ਡੇਰੇ ਉਤਰੀ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੦ ॥ 'ਨਿਰਨੈ ਗੁਰੁ
ਹੋਹਿ' ਇਮ ਚਾਹੈਂ । ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਉਮਾਹੈਂ । ਮਮ ਸੁਤ ਨਹਿਂ
ਨਿਕਸਹਿ, ਰਹਿ ਘਰੇ । ਨਹਿਨ ਜਨਾਇ ਅਪਨਿਪੌ ਕਰੇ[4] ॥੧੧॥ ਆਪ*
ਆਇ ਕਰਿ ਸਕਲ ਨਿਹਾਰਹੁ । ਰਿਦੈ ਅਨੁਚਿਤੈ ਉਚਿਤ ਬਿਚਾਰਹੁ ।
ਕਰਹੁ ਸਥਾਪਨਿ ਮਿਟਿ ਹੈ ਰੌਰ।ਪਰਖਹੁ ਨਿਜ ਹੌਰਾ ਅਰੁ ਗੌਰਾ—'॥੧੨॥
ਪਠਤਿ ਦ੍ਵਾਰਕਾਦਾਸ ਹੁਲਾਸੇ । ਹਿਤ ਚਲਿਬੇ ਕਹੁ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸੇ।ਭਾਈ
ਗੜ੍ਹੀਆ ਸਿੱਖ ਪੁਰਾਤਨ । ਜਾਨਤਿ ਗੁਰੁ ਘਰ† ਕੀ ਸਭਿ ਬਾਤਨਿ ॥੧੩॥
ਤਿਹ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ । ਅਪਰ ਭ੍ਰਾਤ ਭ੍ਰਿਤ[5] ਲੈ ਸਮੁਦਾਏ ।
ਜਾਇ ਪਹੂਚੇ ਨਿਕਟਿ ਬਕਾਲੇ । ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਪਗ ਨਹਿਂ ਚਾਲੇ[6]॥੧੪॥
ਖਰੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਚਿਤ ਉਪਜਾਵੈਂ ।—ਜੇ ਘਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜਾਵੈਂ ।

---

[1]ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [2]ਕਿਹਾ ਮੰਨ ਜਾਵੇਗਾ। [3]ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ । [4]ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [5]ਦਾਸ। [6]ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੜਨ ਨੂੰ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ। *ਪਾ:—ਆਇ। †ਪਾ:—ਚਿਰ।

ਧੀਰਮੱਲ ਮਾਨੀ ਅਨਖੀ ਹੈ¹। ਅਪਨਿ ਆਪ ਜੋ ਬਡਾ ਕਹੈ ਹੈ ॥੧੫॥ ਜੋ
ਕਹਿ ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਜਾਏਂ। ਬਿਨਾ ਜੋਗਤਾ ਇਹ ਲਖਿ ਪਾਇ। ਹਮ ਕੋ
ਦੋਨਹੁ ਸਦਨ ਸਮਾਨ—।ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਇਮ ਗਿਨਤੀ ਠਾਨਿ ॥੧੬॥ ਕੇਤਿਕ
ਕਾਲ ਬਿਤਾਇ ਤਹਾਂ ਸ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦਾਸ।ਭੇ ਗੜ੍ਹੀਆ ਬ੍ਰਿਧ
ਸਿੱਖ ਪੁਰਾਨੋ। ਅਧਿਕ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਗੁਰੁਨਿ ਕੋ ਜਾਨੋ ॥ ੧੭ ॥ ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ
ਕੀ ਗਿਨਤਿ ਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਜਪੁ ਮਹੁਂ ਲਿਖ੍ਯੋ ਸੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਰੀਅਹਿ।
—ਥਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਇ—॥
॥ ੧੮ ॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰੁ ਹੈ ਸਾਚੋ। ਕੌਨ ਹਟਾਇ ਸਕਹਿ ਤਿਹ ਕਾਚੋ।
ਕਿਸ ਤੇ ਥਾਪ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨ ਸੋਇ। ਆਪੇ ਆਪ ਕਰੈ ਸੋ ਹੋਇ ॥੧੯॥ ਤਜਿ
ਗਿਨਤੀ ਤਿਨ ਕੇ ਘਰ ਚਲੀਅਹਿ।ਪੁਰਬ ਪਹੁੰਚਿ ਨਾਨਕੀ ਮਿਲੀਅਹਿ'।
ਏਵ ਪਰਸਪਰ ਮਤ ਕੋ ਕਰਿ ਕੇ। ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਹਰਖ ਸੁ ਧਰਿ ਕੇ ॥੨੦॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਘਰੇ। ਜਾਇ ਨਾਨਕੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅਮਰ ਅੰਸ ਕੋ ਜਾਨੇ। ਦੇਖਤਿ ਉਠੀ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੇ ॥ ੨੧ ॥ ਦ੍ਵਾਈ
ਗੜ੍ਹੀਏ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਗੁਰੁਸਿਖ ਕੋ ਆਸ਼ਿਖ ਬਹੁ ਦੀਨਿ। ਸਾਦਰ ਬੈਠਿ
ਕਰੇ ਹਰਖਾਇ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਗੜ੍ਹੀਏ
ਕੀਅਸਿ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸੁ। 'ਜੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਗਟਹਿਂ ਤੁਮਹੁ ਅਵਾਸ।ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ
ਧਨ ਕੇਤਿਕ ਦਿਹੌ²?। ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਨਿ ਮਾਤਾ।ਕਹੌ*' ॥੨੩॥ ਜਨਨੀ
ਕੋ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਖਾਨਾ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਵਨਿ ਕੋ ਮਾਨਾ। ਗੜ੍ਹੀਏ ਧਾਰਿ
ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਬੰਦਿ ॥ ੨੪ ॥ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਅੰਸ਼ੁ

---

¹ਰੱਸਾ ਕਰੇਗਾ। ²ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਧਨ ਕਿਤਨਾ ਦਿਓਗੇ ?

*ਗੜ੍ਹੀਆ ਜੀ ਗਜਾਤਰੋਜ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਡ ਨਾਲ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਮਨਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਧਨ ਦਿਓਗੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀਹ ਖੁਆਓਗੇ। ਗੜ੍ਹੀਆ ਜੀ ਕੋਈ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਨ ਆਦਿ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਤੇ ਜੋ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਝੱਟ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਸਾਂ। ਅਰਥਾਤ ਜਿਵੇਂ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਦੋ ਕੌਡੀਆਂ ਜਾਂ ਦੋ ਪੈਸੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਈਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਰਕਮ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਆਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਗੁਰ- ਸਿਖ ਦੇ ਬਚਨ ਪਰ ਭਾਵਨਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ।

ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦਾਸ। ਕੁੰਕਮ ਨਾਲੀਏਰ ਲੈ ਪਾਸਿ। ਗੁਰੁਮੁਖ ਗੜ੍ਹੀਆ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲੀਨਿ।.ਗਮਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਹਾਂ ਅਸੀਨ ॥ ੨੫ ॥ ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅੰਸ਼ ਹਰਖਾਏ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਮਿਲਿ ਕੰਠ ਲਗਾਏ। ਸਭਿ ਗ੍ਰਿਹ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਬੈਠਾਏ। ਆਦਰ ਕਰਿ ਬਚ ਮਧੁਰ ਸਹਾਏ ॥੨੬॥ ਪਿਖਤਿ ਦ੍ਵਾਰਕਾਦਾਸ ਅਨੰਦੇ। ਉਸਤਤਿ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰੂ ਬਿਲੰਦੇ। 'ਤੁਮ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਾਰਨ ਆਏ। ਛਪ ਕੇ ਬੈਠਨਿ ਕਿਮ ਇਹ ਭਾਏ* ॥ ੨੭ ॥ ਅਬਹਿ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸਜਹੁ ਬਿਸਾਲ। ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਜਗ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ'। ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਬਡੇਰੀ। ਕੁੰਕਮ ਤਿਲਕ ਕਰਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਪੂਜਾ ਭੇਟ ਨਾਲੀਅਰ ਧਰਯੋ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਉਚਰਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਹੇਰੀ। ਪਰੇ ਚਰਨ ਧਰਿ ਭੇਟ ਘਨੇਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਭਈ ਅਨੰਦ। ਜਾਚਕ ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਬਿਲੰਦ[1]। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਜਾਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੇ। ਸੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਕੋ ਅਧਿਕ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਨ ਆਈ। ਕੇਤਿਕ ਆਵਤਿ ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਧਨੀ ਮਸੰਦ ਮਹਾਂ ਅਭਿਮਾਨੀ। ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਮਹਿਮਾਂ ਅੱਗਯਾਨੀ ॥੩੧॥ ਯਾਂਤੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਿ। ਲਹੀ ਨ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਰੰਗਤ। ਸਕਲ ਮਸੰਦਨਿ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰੇਂ।–ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਹੁਇ ਇਹ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰੇਂ॥੩੨॥ਸੋ ਗੁਰੁ ਹੋਵਤਿ ਹਮ ਤਿਹ ਮਾਨੈਂ। ਅਰਪਨਿ ਸਰਬ ਉਪਾਇਨ ਠਾਨੈਂ–। ਗ੍ਰਾਮ ਬਕਾਲੇ ਕੇ ਚਹੁ ਫੇਰੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਡੇਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਜੋ ਜੋ ਜਿਸ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਸੰਦ। ਸੰਗਤਿ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਤਿਸਹਿ ਮਿਲੰਦ[2]। ਪਰਖਹਿਂ ਗੁਰੁ ਨਮਿਤ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ[3]। ਭਰਮਤਿ ਭੂਲੇ ਭਟਕਾਂ ਖਾਂਹੀ ॥ ੩੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦਾਸ। ਬਸਤਿ ਭਯੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਬੋਲਹਿਂ ਕਥਿ ਕਥਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ। ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਨਾਥ ॥ ੩੫ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੋਨ ਰਹਹਿਂ ਗੁਰੁ ਸਦਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਰਾਗ ਕਥਹਿਂ ਜਦ ਕਦਾ। ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਤਰਨਿ[4] ਸੁਹਾਇ। ਭਗਤਿ ਕਿਰਨ ਜਿਸ ਪਰ ਪਰਿ ਜਾਇ[5] ॥ ੩੬ ॥ ਭਰਮ ਤਿਮਰ ਕੋ ਤੁਰਤ ਬਿਨਾਸਹਿ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ।

[1]ਯਾਚਕ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇਂਦਿਆਂ। [2]ਮਿਲਦੀ ਹੈ। [3]ਗੁਰੂ ਲਈ ਸਭ (ਸੰਗੀਆਂ) ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। [4]ਸੂਰਜ। [5]ਜਿਸ ਤੇ ਪੈ ਜਾਵੇ। *ਪਾ:-ਭਾਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਲੈ ਕੈ। ਸਰਬ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦਾਸਹਿ ਦੈ ਕੈ* ॥੨੭॥
ਸਾਦਰ ਬਿਦਾ ਕਰ੍ਯੋ, ਘਰ ਗਯੋ। ਗੜ੍ਹੀਆ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਰਹਿਤੋ ਭਯੋ।ਪੁਨ
ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਦਯਾਲ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਯਹੁ ਕਾਲ॥੨੯॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਏਕਾਦਸ਼ਮੀ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦਾਸ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਯ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰਤਾ ਮਹਿ ਰੌਰਾ ਪਰ੍ਯੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇ।ਸਕਲ ਸਿੱਖਯ ਸੰਗਤਿ ਰਿਦੇ ਚਹਿਤਿ ਗੁਰੂ ਬਿਦਤਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹੁ† ਏਕ ਸਿਖ ਭਾਰਾ। ਗੁਰੁਸਿੱਖੀ ਕੋ ਮਹਦ ਅਧਾਰਾ। ਕਰਿ ਸੌਦਾ ਬਹੁ ਚਢ੍ਯੋ ਜਹਾਜ। ਅਨਿਕ ਵਸਤੁ ਲੇ ਬਣਜਨਿ‡ ਕਾਜ ॥ ੨ ॥ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਮਹਿਂ ਬੇਚ੍ਯੋ ਜਾਇ।ਤਹਿਂ ਕੀ ਵਸਤੁ ਖਰੀਦ ਕਰਾਇ। ਧਰਿ ਜਹਾਜ ਪਰ ਹਟ੍ਯੋ ਬਹੋਰ । ਬੀਚ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਜਹਾਂ ਜਲ ਘੋਰ ॥ ੩ ॥ ਤੁੰਗ ਤਰੰਗ ਬਿਲੰਦ[1] ਉਛਾਲੈਂ। ਜੀਵ ਕਰੋਰਨਿ ਜੁਤਿ ਬਰੁਣਾਲੈ[2]।ਬੇਗ ਪ੍ਰਭੰਜਨ[3] ਕੋ ਬਹੁ ਪਾਇ। ਚਲ੍ਯੋ ਜਹਾਜ ਉਛਯੋ ਜਨੁ ਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ਗਮਨ੍ਯੋ ਮਾਰਗ ਕੇਤਿਕ ਸੋਇ। ਪ੍ਰੇਰਕ ਪੋਤਿ ਪ੍ਰੇਰਤੇ ਜੋਇ[4]। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਪੌਨ ਕੁਫੇਰੀ[5]। ਵਿਪ੍ਰੀਤ ਗਤਿ ਜਹਾਜ਼ ਕੀ ਪ੍ਰੇਰੀ ॥ ੫ ॥ ਟਾਪੂ ਨਿਕਟਿ ਹੁਤੋ ਬਡ ਬਾਰੂ[6]। ਨਹਿਂ ਮਨੁੱਖ ਜਹਿਂ, ਪਿਖਿਯ ਉਜਾਰੂ[7] । ਬਿਬਸ ਜਹਾਜ਼ ਪ੍ਰੇਰਕਨਿ ਭਇਊ[8]। ਬਲ ਕਰਿ ਰਹੇ ਸਥੰਭ ਨ ਗਇਊ ॥ ੬ ॥ ਅਧਿਕ ਬੇਗ ਬਾਯੂ ਕੋ ਪਾਇ।

---

[1]ਬੜੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ। [2]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜੀਵਾਂ ਸਹਿਤ ਸਮੁੰਦਰ [ਵਰੁਣਾਲਯ=ਵਰੁਨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਘਰ ਭਾਵ ਸਮੁੰਦਰ]। [3]ਹਵਾ। [4]ਮਲਾਹ ਦੇਖਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਟੋਰਦੇ ਹਨ। [5]ਉਲਟੀ ਵਾਯੂ, ਬਾਦੇਮੁਖਾਲਿਫ। [6]ਰੇਤੇ ਦਾ। [7]ਉਜਾੜ ਹੀ ਦਿੱਸਦੀ ਸੀ। [8]ਮਲਾਹਾਂ ਤੋਂ ਜਹਾਜ਼ ਬੇਵਸਾ ਹੋ ਗਿਆ।

*ਸਾਰੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਮਾਇਆ ਭੇਟਾ ਆਈ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਗੜ੍ਹੀਏ ਦੇ ਅਰਦਾਸੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਦੇਣ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ, ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨੂੰ ਵਿਦੈਗੀ ਵਜੋਂ। ਅਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੜ੍ਹੀਆ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਟਿੱਕ ਗਏ ਹਨ।

†ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਬਾਬਤ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਿਲੇ ਜੇਹਲਮ ਟਾਂਡੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਣਜਾਰਾ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੈਲ ਤੇ ਕਈ ਬੇੜੇ ਉਸਦੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਸੇ। ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਚਾਰ ਪਿੰਡ ਕੁੰਦਨ ਪੁਰ, ਰਾਜੇ ਵਾਲਾ ਆਦਿਕ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਪਰਗਣੇ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਬੀ ਮਨੋਂ ਤਨੋਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਹਨ।

‡ਪਾਠ—ਬਣਿਜ।

ਸਿਕਤਾ ਥਲ ਪਰ ਗਾ ਅਟਕਾਇ।ਪੁਨ ਸਾਗਰ ਕੀ ਲਗੀਂ ਤਰੰਗ।ਕੁਛਕ ਗਯੋ ਚਢਿ ਜਹਿਂ ਥਲ ਤੁੰਗ ॥ ੭ ॥ ਮੱਖਣ ਆਸਚਰਜ ਮਨ ਮਾਨਾ।ਚਿੰਤ ਪਰਾਇਣ ਭਏ ਮਹਾਨਾ। ਨਰਨਿ ਉਪਾਇ ਕੀਨਿ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਕੈ ਅਰੁ ਓਜ ਘਨੇਰਾ ॥ ੮ ॥ ਸਿਕਤਾ ਟਾਰਹਿਂ ਕਾਸ਼ਟ ਤਲ ਤੇ[1] । ਤਊ ਨ ਹਾਲਤਿ ਭਾ ਤਿਸ ਥਲ ਤੇ । ਛਯੋ ਨਿਰਾਸ ਜਤਨ ਕੇ ਕਰਿਬੇ।ਉਪਜੀ ਏਕ ਆਸ ਤਜਿ ਸਰਬੇ[2]॥੯॥–ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੀ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਈ।ਨਹਿਂ ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਗਤਿ ਜਿਹ ਥਾਈਂ । ਜਿਮ ਜਮਲੋਕ ਮਹਾਂ ਭਯਦਾਯਕ। ਤਹਿਂ ਏਕਲ ਕੇ ਹੋਹਿਂ ਸਹਾਯਕ–॥੧੦॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿਖ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਿਕੈ । ਕਰ ਪਗ ਨੀਰ ਪਖਾਰਨਿ ਕਰਿਕੈ । ਜੋਰੀ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਕੋ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਅਚਲ ਠਾਂਢਿ ਭਾ ਅੰਜੁਲ ਠਾਨਿ[3] ॥ ੧੧ ॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਨਿਰਾਸ ਕੀ ਆਸ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਦ੍ਰੁਪਦਸੁਤਾ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸਰਬਾਸ਼ੈਂ। ਗਹ੍ਯੋ ਤੁਮਾਰੋ ਜਬਿ ਇਕ ਆਸ਼ੈ ॥ ੧੨ ॥ ਤਬਿ ਤੁਮ ਤੁਰਤ ਗੋਪਤਾ[4] ਕੀਨਸਿ। ਸਭਾ ਬੀਚ ਬ੍ਰੀੜਾ[5] ਰਖਿ ਦੀਨਸਿ । ਖੇਲਤਿ ਦ੍ਯੂਤਿ[6] ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਰਾਊ। ਸਿਮਰ੍ਯੋ ਤੁਮਰੋ ਨਾਮ ਨ ਕਾਊ ॥ ੧੩ ॥ ਨਹਿਂ ਸਹਾਇਤਾ ਤਿਸ ਕੀ ਕਰੀ । ਬਿਪਨ ਜਾਨਿ ਲਗਿ ਬਿਪਤਾ ਪਰੀ[7]' । ਸਿਮਰਨਿ ਤੇ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਸਹਾਈ। ਰਾਵਰਿ ਬਿਰਦ ਸਨਾਤਨ ਗਾਈ॥੧੪॥ਮੈਂ ਸਦੀਵ ਕੋ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੋ।ਅਬਿ ਜਹਾਜ ਕੋ ਪਾਰ ਉਤਾਰੋ'।ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਧੀਰ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ ਸਧੀਰ ॥ ੧੫ ॥ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਨਿ ਆਪਾ ਕਰਿ ਹੀਂ । ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸਮਤਾ ਧਰਿ ਹੀਂ । ਕੋ ਇਕ ਨਾਮ ਰੂਪ ਕੋ ਜਾਨੇ । ਕਹਨਿ ਮਿਲਨਿ ਕੀ ਕਰਹਿਂ ਨ ਸਜਾਨੈ ॥੧੬॥ਨਿਜ ਵਡਿਆਈ ਕੁਛ ਨ ਜਨਾਵੈਂ । ਕਰਹਿਂ ਤਥਾ ਜਿਮ ਨਹਿਂ ਬਿਦਤਾਵੈਂ । ਸਿਖ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਤਿਹ ਸਹਾਇਤਾ ਚਹਿ ਕਰਿ ਸੁਾਮੀ ॥੧੭॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ–ਜੇ ਨ ਕਰੈਂ ਅਬਿ। ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁ ਘਟੈ ਤਬਿ। ਹੋਨਿ ਸਹਾਇਕ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕਾਵੈ–। ੧੮ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਮਖ ਬਿਖੈ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ। ਕਰਨਿ ਸਿੱਖ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰੂਰੇ।

---

[1]ਰੇਤਾ ਟਾਲਦੇ ਹਨ (ਜਹਾਜ਼ ਦੀ) ਲੱਕੜ ਦੇ ਹੇਠੋਂ। [2]ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਛੱਡ ਕੇ । [3]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਅਡੋਲ ਖੜੋ ਗਿਆ। [4]ਰੱਖਿਆ । [5]ਲੱਜਾ । ਪਤ । [6]ਜੂਆ। [7]ਬਨਬਾਸ ਮਿਲਣ ਤਕ ਕੀ ਬਿਪਤਾ (ਸਹਿਣੀ) ਪਈ ।

ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਕੀਨਿ ਅਰਦਾਸ। ਚਿਤਵਤਿ–ਦਰਬ ਦੇਉਂਗੋ ਰਾਸ–॥੧੯॥ ਇਮ ਬਿਨਤੀ ਭਨਿ ਕੀਨਿ ਉਪਾਇ। ਸੁਮਤਿ ਜਿ ਮਾਨਵ ਬਲ ਕੋ ਲਾਇ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਦੈ ਕਰਿ ਲਲਕਾਰਾ। ਦਿਯੋ ਜਹਾਜ਼ ਧਕਾਇ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਨਰਨਿ ਬਹਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਇ। ਸਿਖ ਜਹਾਜ ਕੋ ਦਿਯੋ ਚਲਾਇ। ਕਹੈਂ ਲੋਕ 'ਹਮ ਅਸ ਬਲ ਲਾਯੋ। ਅਟਕਨੋ ਤੋਰ ਜਹਾਜ਼ ਚਲਾਯੋ'॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੱਖਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ।–ਪ੍ਰਥਮ ਰਹੇ ਪਚਿ ਸਰੀ ਨ ਕਾਰਾ। ਕਿਤਿਕ ਦਨੌਸ ਕਰਿ ਰਹੇ ਉਪਾਇ।ਅਪਨੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਲ ਕੌ ਲਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਜਬਿ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਾਸ ਬੇਨਤੀ ਉਚਾਰੀ। ਤਬਿ ਜਹਾਜ ਚਲਿ ਪਰਯੋ ਤੁਰੰਤਾ। ਇਹ ਮੈਂ ਹੀ ਜਾਨਵਿ ਬਿਰਤੰਤਾ ॥ ੨੩ ॥ ਜਾਨਹਿ ਕਹਾ ਇਹ ਲੋਕ ਗਵਾਰਾ। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਨਸਿ ਉਪਕਾਰਾ। ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਜੁ ਕ੍ਰਿਤਘਨੀ ਹੋਇ¹। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਲਹਿ ਲੋਕਨਿ ਦੋਇ॥੨੪॥ਜਿਤਨੇ ਜਗਤ ਬਿਖੇ ਅਪਰਾਧੁ। ਸਭਨਿ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਭਾਖਤਿ ਸਾਧੁ²। ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਕੋ ਨ ਕਹੈ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋਇ³। ਕਸ਼ਟ ਕਲਪ ਭਰ ਪਾਵਹਿ ਸੋਇ ॥ ੨੫ ॥ ਇਹ ਤੌ ਨਰ ਸਾਮਾਨਨਿ ਬਾਤੀ⁴। ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੇ ਬਡ ਦੁਖ ਹਾਤੀ। ਇਨ ਤੇ ਬਨਹਿ ਕ੍ਰਿਤਘਨੀ ਜੋਇ। ਕੌ⁵ ਜਾਨਹਿ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਾ ਹੋਇ ॥ ੨੬ ॥ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਹੈਂ ਅਪਕਾਰੀ⁶। ਛੁਟਹਿ ਨ, ਸੰਕਟ ਪਾਵਹਿ ਭਾਰੀ। ਇਹ ਮਾਨਵ ਅਜਾਨ ਕਹਾ ਜਾਨੈਂ। ਮੈਂ ਤੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਹੌਂ ਮਹਾਨੈ–॥੨੭॥ ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਚਲਯੋ ਜਹਾਜੁ। ਗੁਰੂ ਪੁਰਹਿਂ ਨਿਤ ਸਿੱਖਨਿ ਕਾਜੁ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨਿ ਆਪਨੇ ਥਾਨੁ।ਲੀਨਸਿ ਵਸਤੁ ਉਤਾਰਿ ਮਹਾਨੁ ॥ ੨੮ ॥ ਸੌਦਾ ਸਕਲ ਬੇਚਿਬੋ ਕਰਯੋ।ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਤਿਸ ਪਾਲੇ ਪਰਯੋ⁷। ਆਇ ਜਾਇਬੇ ਖੇਪ⁸ ਜਿ ਦੋਇ। ਕਰਯੋ ਬਨਜ ਅਧਿਕੋ ਧਨ ਹੋਇ ॥੨੯॥ ਭਯੋ ਧਨਾਢ ਸਿੱਖਜ ਤਬਿ ਭਾਰਾ। ਰਾਖੇ ਨੌਕਰ ਅਪਨੇ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਪਰ ਅਧਿਕ ਲੁਭਾਯੋ। ਸਿਮਰਹਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਰਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਚਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਾ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਤੀ (ਮਿਹਰ) ਦਾ ਜੋ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਕੀਤਾ ਨਾ ਜਾਣੇ। ²(ਸਭ ਅਪ੍ਰਾਧਾਂ ਦਾ) ਪ੍ਰਾਇਸ਼ਚਿਤ (ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਉਪਾਇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਲੋਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ³ਕ੍ਰਿਤਘਨ (ਦੀ ਅਪ੍ਰਾਧ ਨਿਵਿਰਤੀ ਦਾ ਉਪਾਉ) ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ। ⁴ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ (ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ ਦੀ) ਬਾਤ ਹੈ। ⁵ਕੌਣ। ਵਿਚੇ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਤਘਨੀ ਤੋਂ ਹੈ। ⁶ਪੱਲੇ ਪਿਆ। ⁷ਮਾਲ ਸੁਦਾਗਰੀ ਦਾ। ⁸ਅਪਕ–ਮੇ।

ਚਲਤੋ ਪੰਥ ਲ ਮੌਜ ਬਿਸ਼ੇਖਾ॥ ਸੇਵਕ ਨੌਕਰ ਰਖਿ ਸਮੁਦਾਇ॥ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ਼[1] ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਆਇ॥੨੧॥—ਦਰਮੇਂ ਗੁਰੁ—ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਕਰੋ।ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਉਰਧਰੋ[2]। ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਪੰਥ ਬਡ ਜਾਨਾ। ਬਸਹਿ ਨਿਸਾ ਦਿਨ ਕਰਹਿ ਪਯਾਨਾ ॥੨੨॥ ਕਾਨਨ ਦੇਸ਼ ਨਗਰ ਮਗ ਮਾਂਹੀ।ਦੇਖਤਿ ਆਇ, ਥਿਰਹਿ ਕਿਤ ਨਾਂਹੀ। ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਆਦਿ ਜਿ ਸਲਿਤਾ। ਬਡੇ ਗੰਭੀਰ ਨੀਰ ਜਿਨ ਚਲਤਾ ॥ ੨੩ ॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸਕਲ ਉਲੰਘਤਿ ਆਵਾ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਉਰ ਲਲਚਾਵਾ। ਲੀਨਿ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰ ਸੰਗਾਰੇ[3]। ਸੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੁਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੇ ॥ ੨੪॥ ਸੰਗ ਪੰਚ ਸੈ ਨੌਕਰ ਔਰ। ਪਾਵਤਿ ਡੇਰੇ ਠੌਰ ਸੁ ਠੌਰ। ਆਯੁਧ ਧਰੇ ਸਾਥ ਭਟ ਭੀਰੁ। ਆਵਤਿ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਬਹੀਰ ॥੨੫॥ ਦਰਬ ਕੋਸ਼ ਜਿਹ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਦਿਨੇਸ ਨਿਰੰਤਰ ਆਵਤਿ ਚਾਲਾ। ਪਹੁੰਚਨੋ ਨਿਕਟਿ ਤਬਹਿ ਗੁਰ ਦੇਸ਼। ਪਨਾਰੀ ਸਿੱਖੀ ਜਾਂਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਬਕਾਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਮਾਰਗ ਆਇ ਉਲੰਘ ਕੈ ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਬਿਸਾਲ।ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਸੁਨਿਬੋ ਕਰਨੋ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰੁ ਗੁਰੁ ਚਾਲ[4] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਜਿਮ ਕਹਨੋ। 'ਕਿਨਹੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਨਹਿਂ ਲਹਨੋ। ਬੀਚ ਬਕਾਲ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈਂ। ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤਿ ਗਾਦੀਨਿ ਪੁਜਾਵੈਂ॥੨॥ ਨਭ ਮਹਿਂ ਸੂਰ ਨ ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਜਾਵਦ। ਉਡਗਨ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿਂ ਤਾਵਦ। ਯਾਂਤੇ ਲਖੀਯਤਿ ਹੈ ਇਸ ਭਾਇ। ਅਬ ਲੌ ਗੁਰੂ ਨ ਭਾ ਬਿਦਤਾਇ'॥੩॥ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਸੁਨਤਿ ਸੰਦੇਹ। ਮਾਨਸ ਸੰਸੇ ਮਾਨ ਅਛੇਹ[5] ।—ਬਹੁ ਧਨ ਲਾਭ ਬਨਜ ਤੇ ਆਵਾ। ਤਿਹ ਦਸੰਧ ਕੋ ਮੈਂ ਨਿਕਸਾਵਾ ॥ ੪ ॥ ਉਦਧਿ ਜਹਾਜ ਅਟਕ ਜਬਿ ਗਇਊ। ਤਹਾਂ ਸਹਾਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਭਇਊ। ਤਬਿ ਮਨ ਤੇ ਮੈਂ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਅਰਪਨਿ ਚਹਨੋ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਪੈਰਾ ॥ ੫ ॥ ਬਹੁਤ ਬਿੱਤ ਅਬਿ ਲਜਾਵਨਿ ਕੀਨਾ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟ ਚਹੌਂ ਮੈਂ ਦੀਨਾ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਸਕਵਿ ਪਛਾਨ। ਭੇ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ॥੬॥ ਕੋਹਰਿ ਵਸਤੁ

[1]ਪੰਜਾਬ। [2](ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਕੇ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ। [3]ਨਾਲ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। [5]ਮਨ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਸ਼ੰਸਾ ਮੰਨਿਆਂ।

ਕਰੀ ਕਹੁ ਦੇਨਿ[1]।ਕਿਮ ਪੁਨ ਚਹਿ ਤਿਨ ਤੇ ਫਲ ਲੈਨਿ।ਹੋਵਹਿ ਨਿਸ਼ਚੇ ਗੁਰੂ ਨ ਜਾਵਤ। ਅਸਮੰਜਸ ਧਨ ਅਰਪਨਿ ਭਾਵਤ ॥ ੭॥ ਕੌਨ ਸਥਲ ਮਹਿ ਖੋਜੌਂ ਗੁਰ ਕੋ। ਹੋਇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਉਰ ਕੋ। ਗੁਰ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਅਨੁਸਾਰਾ। ਚਹਿਯ ਬਕਾਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਨੀ। ਬ੍ਰਿੱਧਨਿ ਇਹ ਉੱਤਮ ਗਤਿ ਬਰਨੀ। ਹੋਇ ਜਿ ਸਿੱਖਜ ਅਸ਼ਰਧਾਵਾਨ। ਨਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਫਲ ਲਹਿ ਸੁਨਿਦਾਨ[2] ॥ ੯ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਸਿੱਖੀ ਮੂਲ ਮਹਾਨੀ। ਬਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਸਿੱਖੀ ਹੁਇ ਹਾਨੀ। ਬਿਨਾ ਮੂਲ ਤੇ[3] ਮੁਕਤਿ ਜਿ ਫਲ ਹੈ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਤਿ ਕਿਸ ਬਲ ਹੈ ॥ ੧੦॥ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਉਰ ਧਰਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਪਾਇ ਅਚਲ ਸੁਖ ਤਜਹਿ ਕਲੇਸ਼। ਗੁਰ ਬਚ.ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਧਾਤੋ।ਮੈਂ ਖੋਜੌਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇਂ ਜਾਂਤੋ ॥੧੧॥ ਬਿਨ ਗੁਰੁ ਮਿਲੇ ਜਿ ਹਟਿਕੈ ਗਵਨੂੰ[4]। ਹੋਇ ਬਿਅਰਥ ਦੇਸ਼ ਆਗਵਨੂੰ। ਕਰਮ ਹੀਨ ਰਹਿ ਸੇਕਟ ਭਵਨੂੰ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਖਾਵ ਜਨਾਵਹਿ ਕਵਨੂੰ[5] ?–॥੧੨॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਮਾਨਸ ਦੀਨ[6]। ਰਿਦੇ ਅਰਾਧਹਿ ਪਗ ਮਨ ਲੀਨ। ਤਰਕ[7] ਅਨੇਕ ਕੋ ਰਿਦੇ ਉਠਾਇ। ਪੰਥ ਬਕਾਲੇ ਗਮਨਤਿ ਜਾਇ॥੧੩॥–ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਹਿ ਮਿਲਹਿਂ ਗੁਸਾਈਂ। ਜੇ ਅਬਿ ਲੌ ਨਹਿ ਨਿਜ ਬਿਦਤਾਈਂ। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਜਿਮ ਜਾਇਂ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਮੋ ਤੇ ਨਹਿ ਬਨਿ ਆਇ ॥ ੧੪ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਕਰਿ ਕੈ। ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਉਦਾਰਾ। ਕਰੌਂ ਜਨਮ ਕੋ ਸਫਲ–ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਸਲਿਤਾ ਉਲੰਘਿ ਬਿਪਾਸਾ। ਪਹੁੰਚਨੇ ਜਾਇ ਬਕਾਲੇ ਪਾਸਾ। ਬਾਹਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਕਾਨਿਸਿ ਡੇਰਾ। ਸੌਜ ਸਿੰਭਾਰਿ ਧਰੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕੇ ਸੁਧਿ ਭੀ ਸਭਿਸੇਵੀਨਾਨਿਜਾਨਜ ਮਨੁਖਪਠਾਵਨਿ ਕੀਨਿ।ਭੋਜਨ ਅਨਿਕਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਚਾਏ। ਸਨਮਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹਰਖਾਏ ॥ ੧੭॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਾ ਮਸੰਦ ਮਹਾਨਾ। ਉਪਦੇਸਹਿ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪੱਖਨਾਨਾ[8]। 'ਅਜ਼ਮਤ ਮਾਂਹ

---

[1]ਸਿਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਦੇਣੀ। [2]ਅੰਤ ਨੂੰ। (ਅ) ਨਾਦਾਨ=ਮੂਰਖ। [3]ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਮੂਲ? [4]ਮੁੜ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਣਾ। [5]ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ (=ਪਰਖ ਕੇ) ਕੌਣ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇਗਾ। (ਅ) ਦੇਖੀਏ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਆਪਣਾ ਆਪ) ਕਿਸ ਨੂੰ ਜਣਾਵਣਗੇ। [6]ਦੀਨ ਮਨ=ਉਦਾਸ। [7]ਦਲੀਲਾਂ। [8]ਵਡਾ। (ਅ) ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਗਲ। (ੲ) ਦਲੀਲਾਂ।

ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਏਹੀ। ਸੋਢੀ ਬਜਰਬ ਨਾਮ ਨਿਜ ਲੇਹੀਂ" ॥ ੧੮ ॥ ਅਪਰ ਆਇ ਤਿਸ ਘਾਟ ਬਤਾਵੈ[1]। 'ਹਮ ਜਿਸ ਢਿਗ ਸੋ ਗੁਰ ਅਧਿਕਾਵੈ'। ਪਠੇ ਮਸੰਦ ਅਪਰ ਸੋਢੀਨਿ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਾ ਭ੍ਰਮਾਇਂ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੧੯॥ ਇਕ ਕੋ ਕਮੀ ਬਤਾਵਹਿ ਦੂਜਾ। ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਸਭਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਪੂਜਾ। ਧਨ ਕੋ ਲੋਭ ਧਰਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ।–ਹ੍ਵੈ ਹਮ ਮਨਤਾ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ਹਿਂ– ॥ ੨੦ ॥ ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਹੁਤੋ ਮਸੰਦ। ਪੁਸ਼ਟ[2] ਧਨਾਢਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ਬਿਲੰਦ। ਸੌਂਪਿ ਆਇ ਸਨਮਾਨ ਕਰੰਤਾ।ਅਧਿਕ ਸਤੁਤਿ ਅਪਨੀ ਉਚਰੰਤਾ ॥੨੧॥ 'ਧੀਰਮਲ ਕੇ ਘਰ ਗਰਿਆਈ। ਹਤੀ ਇਨਹੁਂ ਕੀ, ਇਨ ਕੇ ਆਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਅਨੰਦ। ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸੁਤ ਤਿਨਹਿਂ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੨॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਅਜ਼ਮਤ ਭਾਰੀ। ਚਿਤ ਜੋ ਚਹਤਿ ਕਰਤਿ ਸੋ ਕਾਰੀ।ਪਿਤ ਪ੍ਰਿਯ ਸਰਬ ਗੁਨਨਿ ਕਹੁ ਖਾਨੀ। ਸੋਢੀ ਅਪਰ ਨ ਜਾਂਹਿ ਸਮਾਨੀ॥੨੩॥ ਏਕ ਬਾਰ ਇਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਲੋਕਿ। ਦਿਯੋ ਜਿਵਾਇ ਸੁ ਕੀਨਿ ਅਸ਼ੋਕ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤ ਗੁਰ ਬਰਜਨਿ ਕੀਨਸਿ।–ਇਮ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਗਤਿ ਚੀਨਸਿ–॥ ੨੪ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪੁਨ ਬੀਤ ਗਯੋ ਹੈ। ਬ੍ਰਿੱਤ ਅਖੇਰਹਿਂ ਚੀਤ ਦਯੋ ਹੈ। ਅਨਿਕ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੈਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਉਧਰੈਂ॥੨੫॥ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਜਿ ਗੁਨ ਹੈਂ ਸਾਰੇ। ਸਭਿ ਪਈਅਤਿ ਜਿਨ ਕੇਰ ਮਝਾਰੇ। ਸਿੱਖਨ ਸਮੂਹ ਦਰਸਿਬੇ ਆਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਿਖੈ ਭਏ ਸਭਿ ਲਾਯਕ। ਮਸਤਕ ਦੀਪਤਿ ਜੋਤਿ ਸੁਭਾਯਕ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਿਚਰਤਿ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰਾ। ਧੇਨੁ ਮਰੀ ਪਰੀ ਕਹੁ ਹੇਰਾ ॥ ੨੭ ॥ ਹੁਤੀ ਸਬਤਸ਼ਾ[3], ਸੁੰਦਰਘਨੀ। ਦੇਖਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੋ ਸਨੀ। ਨਿਜ ਅਨੁਚਰ[4] ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।–ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਛਿਰਕਹੁ ਬਾਰੀ[5] ॥ ੨੮ ॥ ਅਲਪ ਸਬਤਸ਼ਾ, ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ–। ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਭਾਇ।ਬੋਲਤਿ ਉਠੀ ਧੇਨੁ ਤਤਕਾਲਾ।ਧੰਨਜ ਧੰਨਜ ਸਭਿ ਕਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੨੯ ॥ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਬਾਤ। ਕੀਨਸਿ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਨਿ ਤਾਤ[6]। ਕਹ੍ਯੋ–ਤੁਮਹਿਂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਨ ਆਛੀ। ਬਰਜ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਸਿਮਰਿ ਗਤਿ ਪਾਛੀ॥੩੦॥ਇਹ ਰਹਿਬੇ ਕੀ ਰੀਤਿ

[1]ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਕੇ ਤਿਸਨੂੰ ਘੱਟ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। [2]ਮੋਟਾ। [3]ਵੱਛੇ ਵਾਲੀ। [4]ਦਾਸ। [5]ਜਲ। [6]ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ।

ਨ ਤੋਹੀ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਜਗ ਕੋ ਨਿਤ ਹੋਹੀ। ਤੁਮ ਨੇ ਸਕਲ ਥਾਨ ਇਮ ਕਰਨੀ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਿਛ ਸੁਭ ਨਹਿ ਬਰਨੀ-॥ ੩੧ ॥ ਗਤੂ ਪਿਤਾ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਮਿਲੇ ਨ ਬੋਲਨਿ ਕਿਧ ਕਿਸ ਨਾਲੇ। ਤਜ੍ਯੋ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਇ ਏਕਾਂਤ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਤ ਕੀ ਮਾਨੀ ਬਾਤ ॥੩੨॥ ਅਬਿਲੋਂ ਤਿਨ ਕੋ ਜੋ ਇਸਥਾਨ। ਕਰਹਿ ਅਰਾਧਨਿ ਬਾਛਾਂ ਠਾਨਿ। ਕਰਿਹੀ ਪੂਰਨ ਸੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਇਮ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੩॥ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਤ ਉਪਜੇ ਸ਼ੁਭ ਦੋਇ। ਗੁਰੁ ਹਰਿਰਾਇ ਧੀਰਮਲ ਸੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਿਚਾਰੀ। ਗੁਰੁਤਾ ਦਈ ਨ ਪ੍ਰਭੁਨਿ ਚਾਰੀ[1] ॥੩੪॥ ਲਾਯਕ,ਸੁਤ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰੇ। ਹਰੀਰਾਇ ਨਿਜ ਥਲ ਬੈਠਾਰੇ।ਪੌਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸਕਲ ਗੁਨਭਾਰੀ। ਲਖਿ ਨਿਜ ਆਇਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦਿਨ ਏਕ। ਗਏ ਬਾਗ਼ ਮਹਿ ਸਹਿਤ ਬਿਬੇਕ। ਕਰਤਿ ਸੈਲ ਫਲਨਿ ਕੀ ਜਾਤੇ। ਖਿਰੇ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਦਰਸਾਤੇ ॥ ੩੬ ॥ ਉਪਬਨ[2] ਬਿਖੇ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ। ਸੰਗ ਪਿਤਾਮੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਗਏ ਤਹਾਂ ਕੋ ਕੁਤਕ ਪਿਆਰੀ। ਸੇਵਕ ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖਨ ਸੰਗਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਗਰ ਮਹਿ ਜਾਮਾ ਜਿਹ ਸੋ ਪਾਲੇ॥ ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਭਤਿ ਸਬਿ ਚਾਲੇ। ਮਗ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਕੁਸਮ ਇਕ ਖਰੋ। ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਭੋਰ ਕੋ[3] ਖਿਰੋ ॥ ੩੮ ॥ ਜਾਮੇ ਸੰਗ ਅਟਕਿ ਸੋ ਟੂਟਾ। ਬਿਨਾ ਕੁਸਮ ਤੇ ਰਹ੍ਯੋ ਸੁ ਬੂਟਾ। ਮਿਲੇ ਪਿਤਾਮੇ ਸੋਂ ਪੁਨ ਆਇ। ਟੂਟ ਗਯੋ ਸੁਮਨਸ ਜਿਸ ਥਾਇਂ ॥ ੩੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨਿਹਾਰਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।-ਇਹਾਂ ਹੁਤੋ ਇਕ ਫੂਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਿਸਨੇ ਤੋਰ ਲੀਨਿ ਇਸ ਕਾਲਾ?-॥ ੪੦ ॥ ਦਾਸਨਿ ਭਨਯੋਂ ਬੰਦਿ ਜੁਗ ਹਾਥਾ।-ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਸਤ੍ਰ ਕੇ ਸਾਥਾ।ਉਲਝ੍ਯੋ ਬਾਧੁ ਤੇ, ਲਾਗਿ ਸੁ ਟੂਟਾ। ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਤੇ ਜਾਨਯੋਂ ਤੂਟਾ-॥੪੧॥ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। -ਜਿਨਹੁ ਬਸਤ੍ਰ ਏਤੋ ਗਰ ਪਾਯੋ। ਸੋ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਚਲਿ ਹੈਂ। ਇਤ ਉਤ ਬਾਧੁ ਤੇ ਜੋ ਹਲਿ ਹੈਂ-॥੪੨॥ਤਬਿ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸੁ ਮਾਨਿ। ਜਾਮਾ ਪਹਿਰਤਿ ਹੁਤੇ ਮਹਾਨ। ਹਾਥਨਿ ਸੋਂ ਸੰਕੋਚਿ ਚਲੰਤੇ। ਬਾਕ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਬਰਤੰਤੇ ॥ ੪੩ ॥ ਜਬਿ ਲੌ ਦੇਹ ਧਰ੍ਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ। ਚਲਤਿ ਬਸਤ੍ਰ ਕਰ ਛੋਰ੍ਯੋ ਨਾਹਿ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਰਹਿ ਅਨੁਸਾਰਾ।

[1] ਚਾਰਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ। [2] ਬਾਗ। [3] ਸਵੇਰ ਦਾ।

ਨਿਰਬਾਹਨੋ ਗੁਰਤਾ ਕਹੁ ਭਾਰਾ॥੪੪॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਟਿਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਤਿਨ ਕੀ ਭਈ ਲਖਹੁ ਸੋ ਬਾਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਪਾਛੇ।ਪਹੁੰਚੀ ਗੁਰੁਤਾ ਇਨ ਘਰ ਆਛੇ* ॥ ੪੫ ॥ ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਛੋਰ ਸੁ ਦੀਨਾ। ਨਹਿ ਗੁਰਤਾ ਕੇ ਲਾਇਕ ਚੀਨਾ। ਗੁਰੁ ਹਰਿਰਾਇ ਸਹਿਤ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਪਰਲੋਕ ਅਨੰਦ ਘਨ ॥੪੬॥ ਧੀਰਮੱਲ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ। ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਲਾਯਕ ਹੁਇ ਜੋਈ। ਯਾਂਤੇ ਸੁਨਿ ਹੋ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ।ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਇਨ ਕੇ ਪਾਹ॥੪੭॥ਜੋਗ ਮਾਨਿਬੇ ਜਾਨਹੁ ਸੋਇ।ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਇ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਜਾਨਿ।ਧੀਰਮੱਲ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨ॥੪੮॥ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੇ ਗੁਰੁ ਜਿਸ ਕੇਰੇ। ਭ੍ਰਾਤ ਭਤੀਜਾ ਗੁਰੂ ਬਡੇਰੇ। ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਇਹ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਜਗ ਮਹਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ ॥ ੪੯ ॥ ਇਸ ਪੀਢੀ ਤੇ ਪੂਰਬ ਜੋਈ। ਤਿਨ੍ਹੇ ਨ ਪਹੁੰਚਤਿ ਗੁਰਤਾ ਕੋਈ। ਯਾਂਤੇ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ, ਉਰ ਮਾਂਹਿ। ਗੁਰ ਲਖਿ ਪੂਜਹੁ ਇਨਹਿੰ ਉਮਾਹਿ' ॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਬਕਾਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਵਸ ਪਠੇ ਸੁ ਨਰ ਸੋਢੀਨਿ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਕਹਤਿ ਮਹਾਤਮਨਿ ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਮਹਿ ਲੀਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭਈ ਨਿਸਾ ਤਬਿ ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ। ਗਿਨਹਿ ਗਣੀ ਅਨਗਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।–ਕਨਾ ਕਰਤੱਬਨ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਅਹੈ।ਇਹ ਸਭਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਵਿਸ਼ਿ ਕੋ ਚਹੈਂ ॥ ੨॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ਕੀ ਅਸ ਨਹਿੰ ਬਾਤੀ।ਜੋ ਸਭਿ ਜਗ ਦਾਤਾ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਜਾਚੇ ਦੇਵਤਿ ਜੋਇ।ਤਿਸ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਸੁ ਅਸ ਕਸ ਹੋਇ॥੩॥ ਧਨ ਹਿਤ ਮੋ ਪਹਿ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਬਨਾਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਉਸਤਤਿ ਕਹਿ ਹਿਤ ਪਾਇ। ਹੁੰਡੀ ਨਿਧਨ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਭਾਇ¹ ॥ ੪ ॥ ਮਮ ਧਨ ਜੋ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਨਹਿੰ ਜਾਇ। ਅਸਮੰਜਸ² ਮੁਝ ਕੋ ਬਨਿਆਇ। ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹਿ।ਭਯੋ ਧਨੀ ਤਿਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਪਾਹਿ।੫।ਪਹੁੰਚੇ ਭੇਟ ਨ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਹੀ। ਇਸ ਤੇ ਬਡੋ ਦੋਸ਼ ਕੋ ਆਹੀ।ਮੁਝ ਤੇ ਜਾਨਯੋ ਪਰੈ ਨ ਕੋਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੌਂ ਦਰਬ ਦਿਉਂ ਸੋਈ ॥੬॥ ਕੌਨ ਜੁਗਤ ਤੇ ਗੁਰ ਕੋ ਪਾਵੈ। ਕਹਿ ਨਿਜ ਮਨ ਕੀ ਆਸ ਪੁਰਾਵੈਂ। ਆਵਨਿ ਸਫਲ ਹੋਹਿ ਤਬਿ

¹ਨਿਰਧਨ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੁੰਡੀ ਵਾਂਙੂ। ²ਅਯੋਗ।

*ਪਾ:–ਸਾਥੇ।

ਮੇਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਪਰਸੌਂ ਗੁਰ ਪੈਰਾ—॥ ੭ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਇਮ
ਫੁਰਿ ਆਈ।—ਦਇ ਦੁਇ ਮੁਹਰ ਦੇਉਂ ਸਭਿ ਤਾਂਈ। ਅਪਨ ਉਪਾਇਨ
ਆਪ ਜਿ ਜਾਚੈ[1]।ਤਿਸ ਕੋ ਮੈਂ ਜਾਨੌਂ ਗੁਰ ਸਾਚੈ॥੮॥ ਤਿਨ ਕੋ ਹੀ ਪੂਜਨਿ
ਬਨਿ ਆਵੈ। ਗਤਿ ਜਹਾਜ ਕੀ ਕਹਿ ਜੁ ਜਨਾਵੈ। ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਉਪਾਇ
ਨ ਦੂਜਾ। ਪਾਵੌਂ ਗੁਰੂ ਕਰੌਂ ਪਗ ਪੂਜਾ—॥ ੯ ॥ ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਕੈ
ਉਰ ਮਹੀਆ। ਪਰਯੋ ਸੇਜ ਪਰ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲਹੀਆ। ਜਬਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੋਈ
ਉਠਿ ਕਰਿਕੈ। ਮੱਜਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਿਦੇ ਸਿਮਰਿਕੈ* ॥੧੦॥ ਪਹਿਰੇ ਬਸਤ੍ਰ
ਨਵੀਨ ਸਰੀਰ। ਕੁਛ ਧਨ ਲੈ ਸੰਗ ਕਰਿ ਭਟ ਭੀਰ। ਬਰਯੋ ਬਕਾਲੇ ਮਹਿ
ਤਬਿ ਜਾਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਢਿਗ ਆਇ॥੧੧॥ ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਹੁਤੇ
ਜੁ ਪਾਸ। ਖਰੋ ਕਰਾਇ ਤਹਾਂ ਅਰਦਾਸ। ਪੰਚ ਅਸ਼ਰਫੀ ਦੇ ਨਿਜ ਹਾਥ।
ਰਿਦੇ ਅਰਾਧਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਥ॥੧੨॥ ਪੁਨਹਿ ਧੀਰਮਲ ਕੇ ਢਿਗ ਆਇ।
ਦੋਇ ਅਸ਼ਰਫੀ ਧਰੀ ਬਨਾਇ। ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਦੋਨਹੁ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਹਿਰਦੇ
ਅੰਤਰ ਗੁਰੂ ਨਿਹੋਰੇ[2] ॥ ੧੩ ॥—ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਜੋ ਤੁਮ ਥੀਜੇ।
ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਮੋਹਿ ਤੇ ਲੀਜੈ।ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਜੋ ਤੁਮ ਜਾਇ। ਮੈਂ ਢਿਗ
ਬੈਠਯੋ ਦੋਹੁ ਬਤਾਇ॥੧੪॥ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰਨਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਜਹਿਂ ਸਿਮਰੈਂ
ਤਹਿਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸੁਾਮੀ—। ਰਿਦੇ ਬਿਖੇ ਕਹਿ ਰਹਯੋ ਘਨੇਰਾ।—ਦੇ ਕੁਛ ਪਤਾ
ਮੋਹਿ ਇਕ ਬੇਰਾ—॥ ੧੫ ॥ ਬਡ ਮਸਨੰਦ ਬਿਛਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਭੁਜ
ਉਪਧਾਨੁ[3] ਆਸਰੋ ਲੀਨਸਿ। ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਜਰਾਉ ਜਰੇ। ਗਹੇ ਸਮੁਖ
ਜਿਸ ਕੇ ਨਰ ਖਰੇ ॥੧੬॥ ਰਵਿ ਸਮ ਬਿਜਨਾ[4] ਚਮਕ ਬਿਸਾਲ॥ ਫੁਰਤਿ
ਚਮਰ ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਲਾ। ਨਰ ਅਨੇਕ ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਰੇ ਹੈਂ। ਅਨਿਕ
ਕਾਮਨਾ ਬਿਨੈ ਕਰੇ ਹੈਂ ॥ ੧੭ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ। ਬੈਠਯੋ
ਹਰਖਮਾਨ ਮਨ ਠਹਿਰੇ। ਮੱਖਣਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸ਼ਾ ਮੁਖ ਕਰਿਕੈ। ਕੁਛ ਉਦ-
ਬੇਗ[5] ਰਿਦੇ ਕਹੁ ਧਰਿਕੈ ॥ ੧੮ ॥ ਬੋਲਯੋ ਧੀਰਮੱਲ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਗੁਰੂ
ਘਰ ਕੇ ਤੁਮ ਸਿੱਖ ਬਡੇਰੇ।ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ ਦੇਤੇ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਖੁਸ਼ੀ ਸੁਭ ਲੇਤੇ' ॥੧੯॥ ਤਬਿ ਹੀ ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਹੁ ਮੋਲੇ। ਦੀਨਸਿ ਆਨਿ
ਮੇਵੜੇ ਬੋਲੇ। ਇਮ ਜਾਨੀ ਤਿਨ ਸਭਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।—ਬਹੁਤ ਭੇਟ ਪੁਨ

[1]ਜੋ ਆਪੇ ਮੰਗਣ। [2]ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। [3]ਸਰਹਾਣਾ। [4]ਪੱਖਾ। [5]ਘਬਰਾਹਟ।
*ਪਾ:—ਬਿਚਰਿਕੈ।

ਆਨਹਿ ਪਾਹਿ ॥ ੨੦ ॥ ਅਬਿ ਤੌ ਮਸਤਕ ਟੇਕਨਿ ਆਧੋਪੁਨ ਦੇ ਹੈ ਧਨ ਜੇਤਿਕ ਲਜਾਧੇ । ਹੈ ਇਹੁ ਬਡੌ, ਦੀਨ ਕੁਛ ਥੋਰਾ। ਰਹਿ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਅਰਪਿ ਹੈ ਔਰਾ–॥੨੧॥ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਕਹਿ।ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਧਨ ਹਿਤ ਜਿਮ ਦੇ ਇਹ। ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹੁ ਚਹਤਿ ਬਹੁ ਸੋਈ ।–ਪਤਾ ਜਹਾਜ ਕੋਰ ਦੇ ਕੋਈ–॥ ੨੨॥ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ ਭਾ ਇਸ ਭਾਇ–ਇਹੁ ਤੌ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡ਼ਾ ਕਹਾਇ। ਦੇਸ਼ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇ ਨਰ ਆਵੈਂ। ਇਸ ਕੇ ਚਰਨਨਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੈਂ ॥ ੨੩ ॥ ਗਾਦੀ ਦਿਯ ਜਬਿ* ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ। ਇਸ ਕੇ ਮਾਨ ਰਾਖਨੇ ਭਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਸ਼ ਸਿਖਸ਼ਨਿ ਕੇ ਦੀਨਿ। ਸੋ ਮਾਨਹਿਂ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੨੪॥ ਗੁਰੂ ਹੁਤੇ ਜਬਿ ਬਿਦਤ ਸ਼ਰੀਰ। ਤਬਿ ਭੀ ਬਹੁਤ ਜੁ ਮਾਨੁਖ ਭੀਰ। ਦੇ ਦੇ ਭੇਟ ਉਪਾਸਨਿ ਕਰਿਹੀਂ। ਐਸੂਰਜ ਬਿਖੈ ਬਡੋ ਭਰਪੁਰ ਹੀ॥੨੫॥ਮੋਹਿ ਨ ਦੀਨਸਿ ਪਤਾ ਜਹਾਜ।ਸਰਿਤਾਪਤਿ ਮਹਿੰ[1] ਰਾਖਸਿ ਲਾਜ। ਕਨੌਂ ਨ ਅਮਾਨਤ ਅਪਨੀ ਲੀਨਿ । ਕਰਨੈ ਕਾਜ ਮੁਝ ਕੋ ਲਖਿ ਦੀਨ ॥ ੨੬ ॥ 'ਗੁਰੂ ਇਹੀ, ਲੀਨਸਿ ਗੁਰਿਆਈ'। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਿਮ ਮਮ ਠਹਿਰਾਈ[2]। ਯਾ ਉਸਤਤਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਘਨੇਰੇ । ਨਾਂਹਿ ਪਰਤ ਪਰਤੀਤ ਸੁ ਮੇਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਮਮ ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿੰ ਜਾਨੀ। ਤਹਿੰ ਸਹਾਇ ਕੀ, ਕਿਮ ਲਿਉਂ ਮਾਨੀ[3]। ਗੁਰਤਾ ਮਾਹਿੰ ਸੰਸੇ ਇਸੁ ਮਾਂਹੀ। ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਮੁਖ ਪਰ ਨਾਂਹੀ–॥ ੨੮॥ ਭਯੋ ਦੀਨ ਮਨ ਮਖਣਸ਼ਾਹ।ਪੂਰ ਮਨੋਰਥ ਹੋਯਹੁ ਨਾਂਹ। ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰੀ। 'ਆਇਸੁ ਦਿਹੁ ਦਰਸਾਉਂ ਬਹੋਰੀ' ॥ ੨੯ ॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਉਠਨਿ ਭਾ ਤਨਾਰ। ਧੀਰਮੱਲਜ ਨਿਜ ਹਾਥ ਪਸਾਰਿ। ਮਧੁਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਯੋ ਕਹਿ ਬੈਨ।

---

[1]ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ। [2]ਇਹ ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਿਵੇਂ ਬੱਝੇ। [3]ਓਥੇ ਸਹਾਇਤਾ (ਇਸਨੇ) ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ (ਮੈਂ) ਕਿਵੇਂ ਮੰਨ ਲਵਾਂ।

*ਇਸ 'ਜਬ' ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨ ਲਈ ਕਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਸਨੂੰ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪੂਜਾ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਸੋ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੁ ? ਕਿਉਂ ਕਿ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਉਂ ਘਨੇਰੇ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

'ਗੁਰੁ ਸਹਾਇ ਤੁਮਹਿ ਦਿਨ ਰੈਨ' ॥ ੩੦ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨਿਕਸਨੋ ਤਿਸ ਡੇਰੋ।ਅਪਰ ਜਾਇ ਸੋਢੀ ਸਭਿ ਹੇਰੇ। ਜੁग ਜੁਗ ਮੁਹਰ ਅਗਾਰੀ ਧਰਿ ਕੈ। ਸਭਿ ਕੇ ਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ ॥ ੩੧ ॥ ਬਾਂਛਾ ਕਰਤਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਧੀਰ।–ਦੇਹਿ ਪਤਾ ਕੋ ਜਲਧਿ ਗੰਭੀਰ[1]। ਮੋ ਤੇ ਲੇਹਿ ਅਮਾਨਤ ਆਪ।ਜੋ ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਧਰੈ ਪ੍ਰਤਾਪ–॥ ੩੨ ॥ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਇਹ ਬਾਤ ਜਨਾਈ।–ਹਮ ਜਹਾਜ ਤਵ ਦੀਨਿ ਲੰਘਾਈ–। ਸਾਦਰ ਸੋਢੀ ਸਭਿ ਬੈਠਾਵੈਂ।ਸਹਿਤ ਬਨੈਗ[2] ਨਿਜ ਸਤੁਤਿ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਬਾਕ ਖੁਸ਼ੀ ਕੇ ਕਹੈਂ ਘਨੇਰੇ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇ ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ। 'ਹਮਰੋ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਤੂੰ ਭਾਰਾ।ਗੁਰੁ ਦੀਨਸਿ ਤੁਝ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰੰਤਾ। ਸਾਧ ਸਾਧ ਤੁਝ ਬਡ ਬੁਧਿਵੰਤਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਦੂਰ ਤੇ ਆਯੋ। ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰ ਸੰਗ ਹੀ ਲਯਾਯੋ' ॥ ੩੫ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮੁਖ ਮਧੁਰ ਬਚੇਨਾ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਨਾ। ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਜੋਈ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਤੇਈ ॥ ੩੬ ॥ ਜਿਮ ਬਨ ਮਹਿ ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ[3] ਦੂਰ ਰਹੈ। ਸਭਿ ਮ੍ਰਿਗ ਬਨਪਤਿ[3] ਬਨਿ ਬਨਿ ਕਹੈਂ। ਤਥਾ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ। ਨਹਿ ਪਰੰਤੁ ਸਿਖ ਆਸ ਪੂਰ ਕੀ[4] ॥ ੩੭ ॥ ਕੇਹਰਿ ਕਰਮ ਕੇਹਰੀ ਕਰੈ। ਅਪਰ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਤੇ ਕਿਮ ਨਹਿ ਸਰੈ। ਇਮ ਮਨਾਇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸੋਢੀਨਿ। ਦੁਇ ਦੁਇ ਮੁਹਰ ਅਰਪਨਾ ਕੀਨਿ ॥ ੩੮ ॥–ਅੰਤ੍ਰਜਾਮਤਾ ਕਿਸਹੂੰ ਨਾਂਹੀ–। ਮੱਖਣ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਿਯ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਤਬਿ ਚਲਿ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਦੀਨ ਮਨਾ ਹੁਇ ਰਹਯੋ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੯ ॥–ਅਬਿ ਕਰਤਬ ਕਿਮ ਹੈ ਮੁਝ ਨੀਕਾ। ਕਹਾਂ ਕਰਵਿ ਮੈਂ ? ਗੁਰੂ ਨ ਠੀਕਾ[5]। ਮੰਦ ਭਾਗ ਮੈਂ ਅਪਨਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਗਮਨ ਪੰਥ ਬਡ ਨਿਫਲਯੋ ਸਾਰਾ॥੪੦॥ਜਥਾ ਕੇਹਰੀ ਕੰਦਰ ਮਾਂਹਿ। ਜਥਾ ਘਟਾ ਮਹਿਂ ਰਵਿ ਦੁਰ ਜਾਂਹਿ। ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਮ ਰਹਿ ਰਣਵਾਸੈ। ਛਪੇ ਗੁਰੂ ਤਿਮ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ॥੪੧॥ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਸਾਰ ਸਰਬ ਕੋ। ਨਹਿ ਪਾਯਹੁ ਨਹਿ ਦਿਯੋ ਦਰਬ ਕੋ–। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਿਤਵਤਿ ਦੁਚਿਤਾਈ। ਦੁਤਿਯ ਸਰਬਰੀ[6] ਸਰਬ ਬਿਤਾਈ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਏਕਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਉਪਾਖਯਾਨ' ਦੋਇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

---

[1]ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ (ਦੀ ਗਲ਼) ਦਾ। [2]ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ। [3]ਸ਼ੇਰ। [4]ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ (ਗੱਲ, ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [5]ਠੀਕ (=ਨਿਸ਼ਚਿਤ) ਗੁਰ (ਕੌਣ ਹੈ) (ਮੈਂ ਨਿਰਣੇ) ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। [6]ਦੂਜੀ ਰਾਤ।

੬. [ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਕਲ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਭੀ—ਮੱਖਨ ਸਿਖ ਇਕ ਆਇ। ਦਈ ਉਪਾਇਨ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਜੋ ਸੋਢੀ ਗੁਰੁ ਥਾਇਂ—॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮਾਤਾ। ਨਾਮ ਨਾਨਕੀ ਜਗ ਬੱਖ੍ਯਾਤਾ। ਪਤਿਬਰਤਾ ਧਰਮਾਤਮ ਰੂਪਾ। ਰੁਚਿਰ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਗੁਣਨਿ ਅਨੂਪਾ॥੨॥ਮਧੁਰ ਭਾਸ਼ਣੀ[1], ਦੀਰਘ ਦਰਸਾ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਧ੍ਯਾਨ ਪਰਾਇਣ ਹਰਸਾ[2]। ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰਾ,ਮਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ, ਕੁਲੀਨਾ। ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ, ਪਰਮ ਅਦੀਨਾ[3] ॥ ੩॥ ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਏ ਦਾਸ ਤਬਿ ਦੌਰੇ। ਬੈਠੇ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਘਰ ਠੌਰੇ। ਕਹ੍ਯੋ ਜਾਇ 'ਹੇ ਦੀਰਘ ਮਾਤਾ! ਇਕ ਸਿਖ ਆਯੋ ਗੁਰੁ ਜਸੁ ਗ੍ਯਾਤਾ ॥੪॥ ਧਨੀ ਮਹਤ ਬੁਧਿਵੰਤ ਘਨੇਰਾ। ਕਲ ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਿਯ ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ। ਸਾਥ ਮਨੁੱਖਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਆਜ ਗ੍ਰਾਮ ਅੰਤਰ ਚਲਿ ਆਯਾ ॥ ੫ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗਯੋ ਧੀਰਮਲ ਡੇਰੇ। ਸੁਜਸੁ ਮਸੰਦ ਕਹੈਂ ਤਿਹ ਪ੍ਰੇਰੇ[4]। ਸਪਤ ਅਸ਼ਰਫੀ* ਤਹਾਂ ਚਢਾਇ। ਦ੍ਵੈ ਦ੍ਵੈ ਸਭਿਨਿ ਸੋਢਯਨਿ ਥਾਇ ॥੬॥ ਬੂਝੇ[5] ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਜਿ ਹੋਤੇ।—ਪਹੁੰਚੀ ਭੇਟ ਸਭਿਨਿ ਢਿਗ ਮੋਤੇ—।ਨਹੀਂ ਜਨਾਯੋ ਥਾਨ ਤੁਮਾਰੋ। ਤਬਿ ਸਿਖ ਗਯੋ ਵਹਿਰ ਧਨਵਾਰੋ॥੭॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪ ਕੇ ਵਹਿਰ ਨ ਬੈਸੇ†। ਕ੍ਰਿਤ ਨ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਸੋਢੀ ਜੈਸੇ। ਕਿਮ ਆਵਹਿ ਧਨ, ਸਿਖ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ। ਮਿਲਹਿਂ ਜਿ ਬੋਲਹਿਂ ਤਿਨ ਹੂੰ ਮਾਨਹਿਂ[6]॥੮॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਮਾਤ ਗਈ ਸੁਤ ਪਾਸ। ਪਊਢੇ ਹੁਤੇ ਉਠੇ ਸੁਖਰਾਸ। ਇਕ ਦੁਇ ਸਿੱਖਜ ਦਾਸ ਥਿਤ ਤੀਰ। ਪਿਖ੍ਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਰਿਦਾ ਗੰਭੀਰ ॥੯॥ ਤਊ ਸ਼ਰੀਕ ਕ੍ਰਿਤ[7] ਕੋ ਦੇਖਿ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਪੁੱਤ੍ਰ! ਹੇ ਬੁੱਧਿ ਬਿਸ਼ੇਖ। ਬੈਠਹੁ ਵਹਿਰ ਦਿਖਾਵਹੁ ਆਪ। ਕਰਹੁ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗ ਮਿਲਾਪ ॥੧੦ ॥ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ ਕੀ ਇਹ ਗਾਦੀ। ਕਰਹੁ ਰੀਤਿ ਜਿਮ ਹਿ ਗੁਰੁ ਆਦੀ। ਦਰਸ਼ਨਿ ਦੇਹੁ ਉਪਾਇਨ ਲੇਹੁ। ਬੈਠਹੁ ਬੋਲਹੁ ਸਹਤ ਸਨੇਹੁ ॥ ੧੧ ॥ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਏ।

---

[1]ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ। [2]ਪ੍ਰਸੰਨ ਰੂਪ। [3]ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਆਤਮਾ ਵਾਲੀ। [4]ਮਸੰਦ ਤਿਸ (ਸਿੱਖ) ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਾਸਤੇ (ਧੀਰ ਮੱਲ ਦਾ) ਜਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5](ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਪੁਛਿਆ। [6]ਜੋ (ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ) ਮਿਲਦਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ (ਹੀ ਸਿਖ) ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [7]ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਦੀ ਕਾਰ।

*ਦੋ ਧੀਰ ਮੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੋਢੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਤੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ। [ਦੇਖੋ ਅ:] ਅਗੇ ਏਸੇ ਰਿਤੁ ਦੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੧੨ ਤੇ ੧੩।

†ਪਾ:—ਵਹਿ ਗ੍ਰਿਹ ਬੈਸੇ।

ਸਭਿ ਗੁਰੁਬੰਸਿ ਸਹਿ ਦਰਬ ਚਢਾਯੋ। ਤੁਮ ਭੀ ਵਹਿਰ ਹੋਤਿ ਢਿਗ ਆਵਤਿ। ਸਭਿ ਕੇ ਸਮ ਪਿਖਿ ਧਨ ਅਰਪਾਵਤਿ ॥ ੧੨ ॥ ਹੇ ਸੁਤ ! ਜੋ ਪਰਿਵਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ।ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਹੋਤਿ ਅਹਾਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਰੀਕ ਈਰਖਾ ਸਾਰੇ। –ਹਮ ਗੁਰੁ ਹਮ ਗੁਰੁ–ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ ॥੧੩॥ ਦੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਇ। ਜਨੇਂ ਜਨੇਂ ਲੇਹਿਂ ਮਸੰਦ ਮਿਲਾਇ। ਜੋ ਮਸੰਦ ਮਿਲਿ ਨਿਜ ਪਖ ਧਾਰੈਂ। ਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਿ ਲਜਾਇਂ ਸੰਗਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਅਰਪਾਵਹਿਂ ਧਨ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਸ। ਬਹੁ ਬਡਿਆਇ ਕਰਹਿਂ ਅਰਦਾਸ। ਧਨੀ ਸ਼ਰੀਕ ਹਮਾਰੇ ਭਏ। ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਅਧਿਕ ਸਭਿਨਿ ਢਿਗ ਥਿਏ ॥ ੧੫ ॥ ਪਾਛਲਿ ਰੀਤਿ ਤਜਾਗ ਦਿਹੁ ਤਾਤ ! ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਬਰਤਹੁ ਬੱਖਜਾਤ। ਅੰਤਰ ਬੈਠਜੋ ਲਖਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਕਿਮ ਪੁਜਹਿਂ ਤੁਮ ਕੇ ਸਿਖ ਜੋਈ ॥ ੧੬ ॥ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੇ ਜੈਸੇ। ਕਰਹੁ ਅਚਰਨ, ਨੀਕਿ ਬਿਧਿ, ਤੈਸੇ[1]। ਨਰਨਿ ਬਿਖੈ ਕਰਹਿ ਨ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਕਹਹਿਂ–ਇਹ ਮਤਵਾਰਾ[2]–। ੧੭॥ ਹੇ ਸੁਤ ਧਾਂਤੇ ਬੈਠਹੁ ਬਾਹਰ। ਬੋਲਹੁ ਮਿਲਹੁ ਹੋਹਿ ਜਗ ਜ਼ਾਹਰ।ਪਿਖਹੁ ਸ਼ਰੀਕ ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਤ ਜੈਸੇ।ਦਰਬ ਉਪਾਵਹਿਂ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ ॥ ੧੮ ॥ ਅਪਨਿ ਆਪ ਕੋ ਬਡੇ ਕਹਾਹਿਂ।–ਹਮ ਹੈਂ ਗੁਰੁ–ਕਹਹਿਂ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਮਹਤ ਤੁਮਾਰਾ। ਤਿਨਹੁਂ ਥਾਨ ਨਿਜ ਲਖਹੁ ਉਦਾਰਾ[3]" ॥੧੯॥ ਜਨਨੀ ਗਿਰਾ ਸੁਨੀ ਕਰਿ ਮਨ। ਨਹਿਂ ਉੱਤਰ ਦੀਨਸ ਬਿਧਿ ਕੌਨ। ਹੁਤੇ ਸਮੀਪਿ ਸਿੱਖਜ ਅਰੁ ਦਾਸ। ਜੋਰੇ ਹਾਥ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ॥ ੨੦ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ! ਸਭਿ ਲਾਇਕ ਆਪ। ਤੁਮਰੋ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਸਿੱਖਜਨਿ ਦੇਹੁ ਦਰਸ, ਨਿਸਤਾਰਹੁ। ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਹਿਤ ਬਾਕ ਉਚਾਰਹੁ ॥੨੧॥ ਰੌਰਾ ਪਰਜੋ ਬੀਚ ਗੁਰਿਆਈ। ਤੁਮ ਛਿਪ ਰਹੇ ਨ ਜਾਨੇ ਜਾਈ। ਕਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਖਨਿ ਪੂਰੀ। ਆਵਹਿ ਦਰਬ ਅਰਪਿ ਹੈਂ ਭੂਰੀ ॥੨੨॥ ਜਬਾਹ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਜ ਸੁ ਆਵਾ। ਭੇਟੈਂ ਸਭਿ ਸੋਢੀਨਿ ਚਢਾਵਾ। ਤਬ ਮੈਂ ਚਹਨੇ ਜਾਉਂ ਤਿਸ ਪਾਸ। ਕਰੌਂ ਆਪ ਕੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੨੩ ॥ ਭੀਰ ਨਰਨਿ ਕੀ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹਿ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਅਨੰਦਤਿ ਤਾਂਹਿ।

---

[1] ਤਿਵੇਂ (ਆਪ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰੋ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਛਪੇ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ। [2] ਕਮਲਾ। [3] ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਏਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ 'ਹਮ ਗੁਰੂ ਹੈਂ' ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਛਪਦੇ ਹੋ।

ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਗਯੋ ਨ ਫਿਰਾ ਤਬਿ ਮੋਹੀ। ਨਿਕਸਨਿ ਵਹਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਸ ਹੋਹੀ ॥ ੨੪ ॥ ਦੇਖਿ ਸੁ ਮੈਂ ਹਟਿ ਰਹ੍ਯੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਅਪਰ ਨ ਸੁਧਿ ਕਿਨ ਤਿਸੈ ਉਚਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਨੰਦ। ਆਖ੍ਯ[1] ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਚੰਦ ॥੨੫॥ ਸੋ ਆਵਤਿ, ਜਬਿ ਇਮ ਸੁਨਿ ਲੇਤੋ। ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ ਦੇਤੋ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹ੍ਯੋ ਜੇ ਇਹਾਂ। ਤੌ ਹਮ ਜਾਇ ਜਨਾਵਹਿ ਤਹਾਂ ॥ ੨੬ ॥ ਸੋ ਸਿਖ ਹੈ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਇ ਬਿਲੋਕਹਿਗੋ ਤਤਕਾਲਾ' । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਬਰਜਨਿ ਕੀਨਸਿ ਬਾਕਨਿ ਭਨਿ ਕੈ ॥ ੨੭ ॥ 'ਹਮ ਕੋ ਜ਼ਾਹਰ ਬਾਹਰ ਕਰੈ। ਪੁਨ ਨ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਉਰ ਧਰੈ। ਜੋ ਮਾਨੁਖ ਇਮ ਕਰਿ ਹੈ ਕਾਰਾ[2]। ਤਿਹ ਮੁਖ ਹੁਇ ਦਰਗਹਿ ਮਹਿਂ ਕਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਧਾੱਤੇ ਤੁਸ਼ਨਿ ਪਿਖਹੁ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਜਿਮ ਹੁਇ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਬਿਲਾਸਾ'। ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖਨ ਉਪਜ੍ਯੋ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਭਯੋ ਮੌਨ ਕੁਛ ਮੁਖ ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥੨੯॥ ਜਨਨੀ ਚਿੰਤ ਮਾਨ ਉਠਿ ਆਈ। ਸੁਤ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨਤਿ ਅਰਗਾਈ[3]। ਬਡ ਬੈਰਾਗਵਾਨ ਸੁਤ ਜਾਨੇ। ਰਿਦਾ ਪਰਮ ਬ੍ਯਾਕੁਲਤਾ ਠਾਨੇ ॥੩੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਭਾ ਲਿਯੋ ਕਿਤਿਕ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਅਬਿ ਮੱਖਣ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਮਿਲਿਬੋ ਕਰਵਿ ਬਖਾਨ ॥੩੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਾਤਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਿੰਤਮਾਨ ਚਿਤ ਮਹਿਂ[4] ਅਧਿਕ ਮਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗਿ ਕੈ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਬਿਧਿ ਨਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਪੁਜੀ ਆਦਿਕ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਪਠਿ ਪਠਿ ਦਰਸ ਕਾਮਨਾ ਠਾਨੀ। –ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਨਹਿਂ ਝੂਠੇ। ਮਿਟਹਿਂ ਨਹੀ, ਹੁਇਂ ਅਪਰ ਅਪੁਠੇ[5] ॥੨॥ ਰਵਿ[6] ਸੀਤਲ, ਨਿਸਪਤਿ[7] ਤਪਤਾਵੈ। ਪਵਨ ਟਿਕਹਿ, ਨਿਜ[8]* ਮੇਰੁ ਹਿਲਾਵੈ। ਅਚਲਾ ਚਲਹਿਂ[9], ਸਿੰਧੁ ਸੁਕ ਜਾਈ। ਹਿਮ ਸਮ ਪਾਵਕ[10] ਤੇਜ ਬਨਾਈ॥

---

[1] ਨਾਮ। [2] ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰੇ ਸੋਢੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਣ ਲਈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰੇਗਾ। [3] ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਈ। [4] (ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ। [5] ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਭਾਵੇਂ ਪੁੱਠੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ। [6] ਸੂਰਜ। [7] ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [8] ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। [9] ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਚੱਲ ਪਵੇ। (ਅ) ਅਚਲਾ ਚਲਹਿਂ–ਪਹਾੜ ਤੁਰ ਪੈਣ। [10] ਬਰਫ ਅੰਗ ਵਾਂਙ।

*ਪਾ:–ਪਾਵਨ ਨਿਕਟ ਨਿਜ।

੩ ॥ ਉਡਗਨ¹ ਗੇਹ ਉਲਟੇ ਫਿਰਿ ਧਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਮਿਰਜਾਦਾ ਜਗਤ ਨਸਾਵੈ²। ਤਉ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਇ ਬਚ ਕੂਰਾ। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇਨਿ ਬਰ ਸੂਰਾ ॥ ੪ ॥ ਕਹਯੋ 'ਬਕਾਲੇ ਮਹਿਂ ਗੁਰੁ ਰਹੈ। ਬਾਬਾ ਨਾਮ' ਬਾਕ ਤਿਨ ਅਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਜਾਨਵਿ ਗਤਿ ਐਸੇ। ਹੈ ਅਪਰਾਧ ਮੋਹਿ ਮਹਿਂ ਕੈਸੋ॥੫॥ ਜਿਸ ਤੇ ਮਝ ਨਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਸਿ।ਅਪਨੋ ਆਪ ਛਪਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਮੈਂ ਹਟਿ ਕੈ ਜਾਵੌਂ। ਮਨਮੁਖਤਾ ਪਦਵੀ ਕੋ ਪਾਵੌਂ ॥ ੬ ॥ ਸਿੱਖਜਨਿ ਬਿਖੈ ਬਿਦਤ ਹੈ ਐਸੇ। 'ਮੱਖਣ ਗੁਰੂ ਨ ਦਰਸਯੋ ਕੈਸੇ'। ਮੁਝ ਪਾਛੈ ਕਬਹੂੰ ਗੁਰੁ ਸੂਰ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਹਿੰਗੇ ਜਗਤ ਜ਼ਰੂਰ ॥ ੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਹੁਇ ਸਾਚਾ। ਮੈਂ ਪਰੰਤੂ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿਂ ਕਾਚਾ। ਯਾਂਤੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਤਜਿ ਕਰਿ ਕੈ।ਮੈਂ ਬੈਠੌਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਮਰਿਕੈ* ॥੮॥ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੌਂ।ਨਾਹਿ ਤ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਸਾਵੌਂ–। ਆਪਨਿ ਸਾਥ ਸੁ ਨਹੀਂ ਬਖਾਨਾ³। ਨੇਮ ਬਿਖਾਦਮਾਨਿ ਮਨ ਠਾਨਾ⁴ ॥ ੯ ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਬੈਠਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਮਨ ਮਹਿ ਗਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਦਿਵਸ ਚਢਯੋ ਕੇਤਿਕ ਜਬਿ ਹੇਰਿ। ਨਰ ਸੋਢਿਨਿ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਫੇਰ ॥ ੧੦ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਬੈਠੇ ਤਬਿ ਆਇ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਬਨਾਇ। ਮੱਖਣ ਕੇ ਉਰ ਲਗਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਮਹਾਂ ਬਿਖਾਦਮਾਨ ਮਨ ਹੋਈ ॥ ੧੧ ॥ ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬਾਕ ਘਨੇਰੇ। ਬੈਠਯੋ ਬਿਤੀ ਕਿਤਿਕ ਜਬਿ ਦੇਰੇ।ਮੱਖਨ ਸ਼ਾਹ ਦੀਨ ਮਨ ਕਹਯੋ। 'ਅਪਰ ਭਿ ਸੋਢੀ ਕੋ ਇਕ ਰਹਯੋ ॥੧੨॥ ਜਿਸ ਢਿਗ ਮੋ ਤੇ ਭੇਟ ਨ ਗਈ। ਅਪਨਿ ਆਪ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਦਈ। ਹੋਇ ਜਿ ਕੋਇ ਬਤਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਮਮ ਆਗਮਨ ਸਫਲਤਾ ਹੋਹੀ' ॥੧੩॥ ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜਨਿ ਸਾਰੇ। ਕਰਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕੋ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਕਿਤਿਕ ਰਹਤਿ ਥੇ ਬੀਚ ਬਕਾਲੇ†। ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਕਿਤਿਕ ਬਹਾਲੇ ॥ ੧੪ ॥ ਸੂਰਜਮੱਲ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਆਦਿ। ਸਭਿਨਿ ਭੇਟ ਦੇ ਸਹਿ ਮਿਰਜਾਦ। ਇਕ ਗੁਰੁ ਹਰਿ-ਗੁਬਿੰਦ ਕੋ ਨੰਦ। ਆਯੁਧ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ ॥੧੫॥ ਜਿਸ ਕੋ ਸੁਧਿ ਨਹਿ

¹ਤਾਰੇ। ²ਸਭ ਦੀ ਅਪਨੀ ਮਿਰਜਾਦਾ ਜਗ ਤੋਂ ਨੱਸ ਜਾਵੇ। ³ਆਪਣੇ (ਸੰਗੀਆਂ) ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ⁴ਦੁੱਖ ਵਾਲਾ ਨੇਮ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਿਆ। (ਅ) ਵਿਖਾਦ ਮਾਨ ਹੋਕੇ (ਅੰਨ ਦੇ ਛਕਣ ਦਾ) ਮਨ ਵਿਚ ਨੇਮ ਕਰ ਲਿਆ। *ਪਾ: ਬਿਚਰਿ ਕੈ

†ਬਕਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਾਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿਵਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੋਢੀ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ਬਕਾਲ ਆਏ ਸਨ।

ਜਗ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਸੁਨਹਿ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਨਹਿਨ ਉਚਾਰੇ। ਜਹਾਂ ਇਕਾਂਤ ਥਾਇ ਤਹਿ ਰਹੈ। ਮਸਤ ਸੁਭਾਇ ਸਦਾ ਜਿਸ ਅਹੈ ॥ ੧੬ ॥ ਬਦਨ ਅਛਾਦਨੇ ਪਰਯੋ ਰਹਤਿ ਹੈ। ਲੇਨਿ ਦੇਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨ ਲਹਤਿ ਹੈ। ਨਹਿਨ ਕਦਾਚਿਤ ਕੋ ਤਿਹ ਮਾਨਹਿ[1] ।–ਅਹੈ ਨਲਾਇਕ–ਸਭਿ ਹੀ ਜਾਨਹਿ ॥ ੧੭ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਭੀ ਸੁਧਿ ਨਾਹੀ। ਕਹਾਂ ਅਪਰ ਕੀ ਹੈ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ। ਰਹਿ ਨ ਸਕਹੁ ਦੇਖੇ ਬਿਨ ਤਾਂਹੀ। ਤੌ ਤੁਮ ਪਿਖਹੁ ਜਥਾ ਗਤਿ ਆਹੀ' ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਸ੍ਰੁਤਵਾ[2] ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ। ਕੁਛਕ ਭਯੋ ਮਨ ਮਹਿ ਉਤਸਾਹ। ਦਰਸਨ ਬਿਲੋਚਨ ਫਰਕਨਿ ਲਾਗ। ਮਨਹੁ ਅੰਕੁਰ ਉਪਾਵਨਿ ਲਾਗਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਕਹਯੋ 'ਚਲਹਿ ਤਿਨ ਪਾਹੀ। ਦੇਹਿੰ ਉਪਾਇਨ ਚਖ ਦਰਸਾਹੀਂ' । ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ ਗਮਨ ਕੇ ਕਾਰਨਿ । ਧੀਰਮੱਲਜ ਨਰ ਕਿਯ ਹਟਕਾਰਨਿ ॥ ੨੦ ॥ 'ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨ ਤਿਨ ਪਹਿ ਜਾਨੋ। ਜਿਹ ਸੁਭਾਵ ਪਰਮੱਤਿ ਮਹਾਨੋ[3]। ਮਿਲਹਿ ਤੁਮਹਿ ਕੈ ਮਿਲਿ ਹੈ ਨਾਂਹੀ। ਲਘੁ ਕੋਸ਼ਠ ਮਹਿ ਪਰਯੋ ਰਹਾਹੀ ॥ ੨੧ ॥ ਮਾਨ ਅਮਾਨ ਸਮਾਨ ਜਿਸੁ ਕੇ। ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨ ਮੋਹ ਤਿਸੁ ਕੇ। ਗੁਰਤਾ ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਕੁਛ ਜਾਨੈ। ਗੁਰੂ ਹੋਨਿ ਤੌ ਕਹਾਂ ਪਛਾਨੈ' ॥੨੨॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਨਰ ਸੋਚੀਨਿ। ਇਸੀ ਬਾਕ ਕੋ ਪੁਜਨਿ ਕੀਨਿ[4]। 'ਜੋ ਤੁਮ ਕਹੀ ਜਥਾਰਥ ਏਹੁ। ਉਚਿਤ ਨ ਗੁਰਤਾ ਕੇ ਬਿਧਿ ਕੇਹੁ' ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਮੱਖਣ ਕੁਛ ਮਨ ਨਹਿ ਆਨੀ। ਚਹਤਿ ਦੇਖਿਬੋ ਸੰਸੈ ਹਾਨੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਨਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ। ਚਲਯੋ ਪਰਸਿਬੇ ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ ॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ ਸੋਚਿਨਿ ਕੇ ਮਾਨਵ ਸਾਥ। ਗਮਨਯੋ ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਗ ਪਾਥ[5] । ਤਰਕਹਿ[6] ਰਿਦੇ--ਹੋਹਿੰ ਗੁਰੁ ਏਹੀ । ਮੋਹਿ ਜਿਆਵਹਿ[7] ਜਾਨਿ ਸਨੇਹੀ[8] ॥੨੫॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੋਹਿ ਮਰਨਿ ਅਬਿ ਆਯੋ। ਪੁਰਬ ਪਰਣ ਨ ਮਿਥਯਾ ਗਾਯੋ–। ਜਬਹਿ ਭੀਰ ਸੋਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸ੍ਰਵਣ ਪਰੀ ਧੁਨਿ ਜਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਪਠਯੋ ਦਾਸ ਰੋਕਨਿ ਤਿਨ ਕੇਰ। ਕਹਯੋ ਸਭਨਿ ਸੋਂ ਆਗੇ ਘੇਰ। 'ਮੱਖਣਸ਼ਾਹੁ ! ਸੁਨੋ ਗੁਰ ਬੈਨ। ਥਾਨ ਕੁਸ਼ਾਦੋ[9] ਅੰਤਰ ਹੈ ਨ ॥ ੨੭ ॥ ਮਿਲਨਿ ਲਾਲਸਾ ਜੇ ਤੁਝ ਉਰ ਮੈਂ। ਹੋਹਿ ਇਕਾਕੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹੁ ਘਰ ਮੈਂ। ਅਦਬ ਸਾਥ ਤੁਸ਼ਨਿ ਮੁਖ ਧਾਰੋ। ਤਿਨ ਰਜਾਇ ਤੇ*

[1]ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਪਿਆ। [2]ਸੁਣਕੇ। [3]ਬਹੁਤ ਮਸਤ। ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲਾ [ਸੰ. ਪਰਿਮਤਜ]। [4]ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕੀਤੀ। [5]ਰਾਹ। [6]ਦਲੀਲ ਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਸੋਚਦਾ ਹੈ [7]ਜਿਵਾਵਣ। [8]ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਣਕੇ। [9]ਖੁੱਲ੍ਹਾ।

*ਪਾ:–ਇਮ।

ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੋ[1] ॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕੋ ਠਾਂਢੇ ਕਰਿਕੇ। ਆਪ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨੋ ਅੰਤਰ ਘਰ ਕੇ। ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਇਕਾਕੀ ਅਹੈਂ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਨੀਕੇ ਜੋਵਾ।–ਆਇ ਸਮੋ ਬਿਦਤਨਿ ਕੋ ਹੋਵਾ। ਭਾਰੀ ਮਹਾਂ ਪੋਟ[2] ਹੈ ਜੋਇ। ਬਨਿ ਆਈ ਸਿਰ ਧਰਨੀ ਸੋਇ ॥ ੩੦ ॥ ਅਬਿ ਜੇ ਇਸ ਕੋ ਪਤਾ ਨ ਦੈ ਹੈਂ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਤਬਿ ਜੈ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਨਹਿ ਰਹੈ।–ਨਹਿ ਗੁਰ ਪੂਰਨ–ਯੋਂ ਸਭਿ ਕਹੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਮਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਇਨ ਸਭਿ ਪਤਿਯਾਏ[3]। ਕਿਸ ਹੂੰ ਤੇ ਨ ਮਨੋਰਥ ਪਾਏ। ਜਿਸ ਗਤਿ ਕੋ ਲਖਿ ਕੀਨ ਸਹਾਇ[4]। ਅਟਕਨੋ ਪੋਤ[5] ਸੁ ਪਾਰ ਲੰਘਾਇ ॥ ੩੨ ॥ ਸੋ ਗਤਿ ਅਬਹਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਹੋਈ[6]। ਬਿਨਾ ਕਿਯੇ ਤੇ ਸਰੈ ਨ ਜੋਈ। ਸ਼ਰਧਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਪਰਿਪ੍ਰਾਨ ਤਜਨਿ ਲੌ ਸਾਹਸ[7] ਇਨ ਕਰਿ ॥ ੩੩ ॥ ਜੇ ਨ ਬਤਾਵਹਿਂਗੇ ਇਸ ਤਾਂਈ। ਹੁਇ ਨਿਰਾਸ ਕੋ ਸੰਕਟ ਪਾਈ। ਇਕ ਤੌ ਦਰਬ ਲਜਾਇ ਬਹੁਤੇਰਾ[8]। ਦੁਤੀਏ ਆਯਹੁ ਦੂਰ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਤ੍ਰਿਤਿਯੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਭਾਰੀ। ਚਤੁਰਥ ਪ੍ਰਨ ਕੋ ਠਟਨੋ ਬਿਚਾਰੀ। ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਅਸਮੰਜਸ ਹੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਪਤਾ ਕਹੈਂ ਇਸ ਸੋਇ–॥ ੩੫ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਗਾ ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬੰਦਿ ਕਰ ਤਾਂਹਿ। ਦੁਇ ਦੀਨਾਰ ਅਗਾਰੀ ਧਰੀ। ਸੋਊ[9] ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਕਰੀ ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਕਹਨੋ ਤਿਸੈਂ 'ਹੇ ਸਿੱਖ ਬਿਲੰਦ ! ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਜੋ ਅਹੈ ਉਪਾਇਨ। ਸੋ ਦੀਜਹਿ, ਨਹਿ

---

[1]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨਾਲ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। [2]ਪੰਡ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਹੈ। [3]ਪਰਖੇ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਾਧ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰਨੀ, ਤੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਿਰਦ ਨੂੰ ਉਲਾਮ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗਤੀ ਲਖਕੇ ਇਸਦਾ ਫਸਿਆ ਜਹਾਜ਼ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। [5]ਜਹਾਜ਼। [6]ਭਾਵ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗਤੀ ਹੁਣ ਆ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਮਰੇਗਾ ਆਦਿ, ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। [7]ਹੌਸਲਾ। [8]ਪਿੱਛੇ ਨਿਰਾਸ ਤੇ ਸੰਕਟ ਕਹੇ ਹਨ। ਸੋ ਨਿਰਾਸਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਜੋ ਧਨ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿਸਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੇ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਧਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਦੂਸਰੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਸੰਕਟ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਣ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਜੇ ਨਾਂ ਲੱਭਾ ਤਾਂ ਉਸ ਮੂਜਬ ਪ੍ਰਾਣਾਂਤ ਤੱਕ ਅੱਪੜੇਗਾ। [9]ਉਹੋ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ ਮੇਰੀ ਸੁੱਖਣਾਂ ਵਾਲੀ ਰਕਮ ਆਪ ਮੰਗੇਗਾ।

ਰਾਖਹੁ ਆਇਨ[1] ॥ ੩੭ ॥ ਸਾਗਰ ਸਮੈ ਜਹਾਜ ਲੈਧਾਵਨਿ। ਤਹਿਂ ਜੋ ਕੀਨਿ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਨਿ। ਅਰੁ ਦਸੌਂਧ ਗੁਰੁ ਕੋ ਹੈ ਜੇਤਾ। ਅਰਪਨਿ ਦਰਬ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਤੇਤਾ ॥੩੮॥ਸਿੱਖੀ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਨਿਤ ਰਾਖਹੁ। ਗੁਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਦ ਜਹਾਂ ਭਿਲਾਖਹੁ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਾਕ ਸੁਨਤਿ ਸਿਖ ਸੋਇ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੰਦੇਹਨਿ ਖੋਇ॥੩੯॥ਗਰ ਜਾਮੇ ਕੀ ਤਨੀ ਤਰਾਕੀ[2]। ਭਏ ਰੁਮੰਚ ਰਿਖੀਕਨਿ ਥਾਕੀ[3]। ਦੇਖੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਿਨਕਰ ਤੁਲਾ[4]। ਬਰ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਿੰਦੇ ਫੂਲਾ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ ਨ ਬੋਲਯੋ ਗਇਊ। ਰੁਕੇ ਕੰਠ ਪਰਿਪੂਰਨ ਭਇਊ। ਨੇਤ੍ਰਨਿ ਬਿਖੈ ਅੱਸ਼੍ਰ ਭਰਿ ਆਏ। ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਮਨ ਰਹਿ ਬਿਸਮਾਏ ॥੪੧॥ ਜਨਮ ਰੰਕ ਜਿਮ ਨਵਨਿਧਿ ਪਾਈ।ਬਦਨ ਉਮੰਗ ਅਰੁਨਤਾ[6] ਛਾਈ। ਕਿਤਿਕ ਬੇਰਿ ਟਿਕ ਗਯੋ ਅਡੋਲਾ। ਚਖਨਿ ਪਲਕ ਮੁਖ ਬਾਕ ਨ ਬੋਲਾ ॥ ੪੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਹਿਮਾ ਗਰੁਵੀ ਜਾਨੀ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਮਸਤਾਨੀ। ਪੂਰਬ ਰਿਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਜਿਸ ਕੇਰਾ।ਪੁਨਹਿ ਦਰਸ ਪਿਖਿ ਰਾਗ[7] ਬਡੇਰਾ॥੪੩॥ ਜਯੋਂ ਅਤਿ ਸ੍ਵੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਹੁਇ ਕੋਈ। ਰੰਗਰੇਜ[8] ਲੇ ਰੰਗਹਿ ਸੋਈ। ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗ ਬਿਮਲ ਅਤਿ ਆਵੈ। ਜਿਸ ਕੀ ਸਮਤਾ ਅਪਰ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੪੪ ॥ ਤਯੋਂ ਮੱਖਣ ਮਨ ਰੰਗਯੋ ਰਾਗ[9]। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਭਾ ਬਡਿਭਾਗ। ਪੂਰਨ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਨਿਹਾਰੇ।ਚਖ[10] ਚਕੋਰ ਤਬਿ ਭਏ ਬਿਚਾਰ॥੪੫॥ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ। ਰਿਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਹੋਵਾ। ਸਾਧਨਿ ਸਾਧਤਿ ਸਿਧਿ ਲੈ ਜੈਸੇ[11]। ਧਰਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਬੈਠਯੋ ਤੈਸੇ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਕੋ ਮੰਗਲਾਮਨਾ ਦੇਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੱਖਨ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਰਿਦੈ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਦੋਇ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਪੁਨਹੁ ਪੁਨ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਹਰਖਤਿ ਸੋਇ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ 'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਨ! ਕਰਿ ਦਯਾ। ਸਾਗਰ ਪਤਾ ਜੁ ਰਾਵਰ ਦਯਾ। ਨਯੋ ਜਨਮ ਹੋਵਤਿ ਭਾ ਮੋਰਾ। ਕਰਯੋ ਨਿਵਾਰਨਿ ਸੰਕਟ ਘੋਰਾ॥ ੨ ॥ ਸਕਲ ਜਗਤ

---

[1]ਘਰ। [2]ਤਣੀਆਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ (ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ)। [3]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਠਹਿਰ ਗਈਆਂ। [4]ਸੂਰਜ ਤੁੱਲ। [5]ਖਿੜ ਗਿਆ। [6]ਲਾਲੀ। [7]ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਇਆ। [8]ਲਲਾਰੀ। [9]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [10]ਨੇਤਰ। [11]ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ (ਸਾਧੂ) ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇ।

ਪੂਰਨ ਧਨ ਧਾਨ[1]। ਸਭਿ ਕੇ ਭਰਤਾ ਆਪ ਮਹਾਂਨ। ਦੇ ਅਹਾਰ ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਹੁ। ਕੋਟ ਅਨੰਤ ਸੁ ਜੀਵ ਸੰਭਾਰਹੁ ॥੩॥ ਮੁਝ ਤੇ ਧਨ ਨ ਚਹਯੋ ਹੇ ਨਾਥ ! ਕਰਯੋ ਜਿਆਵਨਿ ਇਸ ਮਿਸ ਸਾਥ[2]। ਸਭਿ ਤੇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਹੈਂ ਮੇਰੇ। ਪੂਰ ਮਨੋਰਥ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ॥ ੪ ॥ ਦੁਸ਼ਕਰ[3] ਸਾਧਨ ਸਾਧਤਿ ਜੈਸੇ। ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਮੇਰੀ ਗਤਿ ਤੈਸੇ। ਬਡੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਬਹਯੋ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਅਲੰਬ ਨਹਿ ਲਹਯੋ[4] ॥ ੫ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਨੌਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਜਾਨੌਂ ਸੋਇ। ਜਿਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੇ ਬਸਿ ਕੋ ਪਰਯੋ। ਛੂਟਹਿ ਰਾਜ ਲੇ, ਤਿਮ ਦੁਖ ਹਰਯੋ॥੬॥ ਜਥਾ ਜੀਵ ਕੋ ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਹੀ। ਜਮ ਕਿੰਕਰ ਤਾੜਹਿ ਦੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਪਾਯੋ ਚਹੈ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਸੋਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਰਗ ਦੇਹਿ ਜਿਮ ਕੋਇ॥ ੭ ॥ ਜਥਾ ਗਯੋ ਨਰ ਕੋ ਪਰਦੇਸ਼। ਪਰਯੋ ਉਜਾਰ ਭ੍ਰਮਤਿ ਸ-ਕਲੇਸ਼। ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਮਾਨਾ। ਘਰ ਪੁਚਾਇ ਤਿਹ, ਮੈਂ ਤਿਮ ਜਾਨਾ॥ ੮ ॥ ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਦੀਨਸਿ ਤੁਮ ਦਾਨਾ।ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੈਂ ਪਾਯਹੁ ਪ੍ਰਾਨਾ।ਹੁਤੇ ਗੁਪਤ ਮਮ ਕਾਰਨ ਕਰਿਕੈ। ਭਏ ਪ੍ਰਗਟ ਤੁਮ ਆਪ ਉਚਰਿਕੈ॥ ੯ ॥ ਇਹ ਜਸੁ ਮੋ ਕਹੁ ਦੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੈਂ ਮਮ ਭਾਗ ਬਡੇ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਆਪ ਨਿਤ ਰਹੋ।ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਸਦਾ ਉਰ ਲਹੋ॥੧੦॥ਚੌਦਹਿ ਲੋਕ ਪਤੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ! ਮੁਝ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦੀਨਸਿ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। ਸਭਿ ਤੇ ਛਪੇ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਜਾਨੇ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੁਭਾਇ ਦਿਖਾਇ ਨ ਆਨੇ[5] ॥ ੧੧ ॥ ਇਕ ਮੋ ਕਹੁ ਨਿਜ ਪਤਾ ਬਤਾਵਾ। ਅਪਰ ਸੁ ਨਹੀਂ ਭੇਵ ਤੁਮ ਪਾਵਾ। ਯਾਂਤੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਮੋਹੀ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ ਨਿਜ ਪਰ ਜੋਹੀ॥ ੧੨ ॥ ਧੰਨ ਸਰੂਪ ਆਪ ਕੋ ਅਹੈ। ਸਿਖ ਸਰਬੱਤ ਆਸਰੋ ਲਹੈਂ। ਏਕ ਸ਼ਰਨ ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੀ ਰਾਵਰ। ਤੁਮ ਤਜਿ ਭ੍ਰਮਹਿਂ ਸਿ ਨਰ ਜਗ ਬਾਵਰ[6] ॥ ੧੩ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਾਕ ਘਨੇਰੇ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਦਰਸ ਗੁਰੁ ਹੇਰੇ। ਅਤੁਲਤ ਹਰਖ ਰਿਦੇ ਭਰਿ ਆਵਾ। ਉਠਤਿ ਬੇਰਿ ਪੁਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ॥ ੧੪ ॥ ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ੇ ਦੈ ਕਰ ਸਾਥ। ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਦਰਸੇ ਨਾਥ। 'ਪੁਨ ਮੈਂ ਦਰਸੌਂ' ਬਾਕ

[1]ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਧਨ ਤੇ ਅੰਨ ਨਾਲ ਪੂਰਨ (ਕਰਨਹਾਰ ਹੋ)। [2]ਆਪ ਨੇ ਮੈਥੋਂ ਧਨ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ, ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿਵਾਲ ਲਿਆ ਹੈ। [3]ਕਠਨ। [4]ਜਿਸਨੂੰ ਆਸਰਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ। [5]ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ। [6]ਕਮਲੇ।

ਬਖਾਨੋ।'ਅਬਹਿ ਨ ਡੋਲੋਂ ਧੀਰਜਠਾਨੋਂ'॥੧੫॥ਨਿਕਸਯੋ ਚਲਿ ਆਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਕਿਸਹੂੰ ਸੋਂ ਨ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।ਨਿਜਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਸਕਲ ਪਠਾਏ। ਏਕਾਕੀ ਹਰਖਤਿ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਜ ਕਰਤੱਬ੍ਯ ਚਿਤਵਿ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਅਪਨਿ ਨਰਨਿ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਪਾਛੇ। 'ਸੀਵਨਿਹਾਰ[1] ਚਤੁਰ ਲੇ ਆਵੇ। ਦ੍ਵੈ ਦੁਇ ਤੀਨ ਸੁ ਛਿੱਪ੍ਰ[2] ਬੁਲਾਵੇ ॥ ੧੭ ॥ ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁ ਤੋਸ਼ੇ ਖਾਨੇ। ਕਰਹੁ ਸਿਵਾਵਨਿ ਤੂਰਨ ਠਾਨੇ। ਬਹੁ ਪਾਲੇ ਕੋ ਜਾਮਾ ਹੋਇ। ਕਰਹੁ ਸੁ ਤੂਰਨਤਾ ਸੰਗ ਸੋਇ॥੧੮॥ਸਰਬ ਬਸਤ੍ਰ ਕਰਿ ਲੇਵਹੁ ਤ੍ਯਾਰੂ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਹੋਇ ਜੁ ਚਾਰੂ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਗਰੀ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰੀ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਤ੍ਯਾਰੀ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਤੂਰਨ ਹੀ ਧਾਯੋ। ਚਹਿਯੇ ਵਸਤੁ ਸੁ ਸਗਰੀ ਲ੍ਯਾਯੋ।ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਨਿਕਾਸੇ।ਸੀਵਨਿ ਲਗੇ ਬੈਠਿ ਨਰ ਪਾਸੇ ॥ ੨੦ ॥ ਸਰਬ ਸਰਵਰੀ[3] ਕੇਰ ਬਿਤਾਈ। ਕਰਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਚਿ ਸੁੰਦਰਤਾਈ। ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ[4] ਮਹਿਂ ਉਠਿ ਕਰਿਕੈ।ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ ॥੨੧॥ ਮੱਜਨ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਿ ਸਾਰੀ। ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਚਾਰੀ।ਜਿਤੋ ਨੇਮ ਸੋ ਪਠਿ ਕਰਿ ਆਛੇ।ਜਪਜੀ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਖਮਨੀਪਾਛੈ॥੨੨॥ਉੱਜਲ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰੀ ਫੇਰ।ਪੁਨਹਿਤਿਹਾਵਲਕੀਨਿ ਘਨੇਰ।ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਪਠਤਯੋ ਗੁਰ ਗਿਰ।ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਤ੍ਯਾਰ ਬਹੁਕਰ॥੨੩॥ ਮੇਵੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਵਾਏ। ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਤੇ ਲਿਯ ਉਠਿਵਾਇ।ਮੁਹਰ ਪੰਚ ਸੈ ਗਿਨਿ ਕੈ ਲੀਨਿ। ਜੋ ਗੁਰ ਕੇ ਹਿਤ ਸੰਚਨਿ ਕੀਨਿ ॥੨੪॥ ਪੁਨ ਉਠਿਵਾਇ ਪੁਸ਼ਾਕ ਨਵੀਨ।ਮੱਖਣਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਸੁਭਟਨਿ ਭੀਰ ਸੰਗ ਲੈ ਚਲਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ ਢਲਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਚਹਿਤ ਰਿਦੈ ਬਿਦਤਾਵਨਿ ਗੁਰ ਕੋ।ਜਿਨਹੁੰ ਮਨੋਰਥ ਭਾਖ੍ਯੋ ਉਰ ਕੋ। ਜੋ ਸੰਗਤਿ ਭੂਲੀ ਸਭਿ ਥਾਇਂ। ਕੋ ਕਿਸ ਕੋ ਕਿਸ ਲਾਗਹਿ ਪਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਜਾਨਿ ਜਾਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ। ਪੂਜਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਦਰਬ ਤੇ ਆਦੀ। ਗੁਰੂ ਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨਸਿ ਕੋਇ।ਚਾਹਤਿ ਸਭਿ, ਇਕ ਪੂਰਨ ਹੋਇ[5] ॥੨੭॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ੍ਯ ਉਪਾਇਨ ਭਾਰੀ। ਅਰਪਨਿ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਰਾਖੀ ਪਾਸ, ਨ ਦੀਨਸਿ ਕਾਂਹਿ।–ਪ੍ਰਗਟਹਿਂ ਤਬਿ ਦੇਹੈਂ ਗੁਰ ਪਾਹਿ–॥ ੨੮ ॥ ਇਸ

[1]ਦਰਜ਼ੀ। [2]ਛੇਤੀ। [3]ਰਾਤ। [4]ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ੪ ਘੜੀ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਸਮਾਂ। [5]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਇੱਕੋ ਹੋਵੇ (ਪਰ ਉਹ ਹੋਵੇ ਜੋ) ਪੂਰਨ (ਗੁਰੂ ਹੋਵੇ)।

ਪੁਕਾਰ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਘਨੀ। ਉਤਰੀ ਹੁਤੀ ਜੁ ਸੰਸੈ ਸਨੀ ।–ਗੁਰੂ ਬਕਾਲੇ ਮਾਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈਂ–। ਇਸੀ ਬਾਕ ਪਰ ਮਤੀ ਟਿਕਾਵੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਸਿੱਖ ਸੈਂਕਰੇ ਬੀਰ ਬਕਾਲੇ। ਉਤਰੇ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੇ।ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਛਨਿ–ਗੁਰੁ ਬਿਦਤਾਵੈਂ। ਦੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ–॥ ੩੦ ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਹੋਵਨਿ ਉਪਕਾਰੀ। ਚਿਤਵਤਿ ਮੱਖਣ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ।ਗੁਰ ਘਰ ਸਨਮੁਖ ਗਮਨਨੋ ਜਾਇ। ਸਕਲ ਉਪਾਇਨ ਸੰਗ ਲਵਾਇ¹ ॥੩੧॥ ਸਿੱਖਨ ਬਹੁਤ ਅਰੁ ਅਏ ਮਸੰਦ। ਗਮਨਤਿ ਭਯੋ ਨਰਨਿ ਕਹੁ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਆਪਸ ਮਹਿ ਬੋਲਤਿ ਬਹੁ ਰੀਤੀ। 'ਕਿਸ ਢਿਗ ਜਾਇ ਅਬਹਿ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ॥ ੩੨ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਤੌ ਸਭਿ ਕੇ ਪਾਸ। ਜਾਇ ਜਾਇ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ। ਅਬਿ ਇਨ ਲੀਨਿ ਉਪਾਇਨ ਭਾਰੀ। ਜਿਸ ਕੌ ਅਰਪਹਿ ਪੂਜਿ ਅਗਾਰੀ'॥੩੩॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਸੁਧਿ ਤੁਰਤਿ ਪਠਾਈ। 'ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਬੈਠਹੁ ਅਗੁਵਾਈ'। ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਪ੍ਰਤੀਛਨਾ ਜਾਗੀ।–ਹਮ ਢਿਗ ਆਵਹਿਗੋ ਅਨੁਰਾਗੀ–॥ ੩੪ ॥ ਧੀਰਮੱਲਨ ਮਸਨੰਦ ਡਸਾਇ। ਬਡ ਉਪਧਾਨੁ ਧਰੇ ਮੰਗਵਾਇ। ਦਾਸ ਚਮਰ ਲੇ ਕੇ ਭਾ ਠਾਂਢੇ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਜਿਸ ਐਸ੍ਵਰਜ ਬਾਢੇ ॥ ੩੫ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸ਼ਕਤਿ ਅਪਰ ਸੌਢੀਨ। ਬਨਿ ਬਨਿ ਬੈਠਹਿ ਸੇਜ ਨਵੀਨ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਛਾਵਨਿ ਕੇਰ ਡਸਾਵਨਿ ।ਨਿਜ ਪਾਛੈ ਉਪਧਾਨੁ² ਧਰਾਵਨਿ ॥ ੩੬ ॥ ਅੱਗ੍ਰ ਮੇਵੜੇ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨੇ। ਦੂਰ ਦਿਸ਼ਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬੰਧਾਨੇ।ਸਭਿ ਗਾਦੀਕੇ ਢਿਗ ਨਰ ਜੇਈ।ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਬੈਠੇਤੇਈ॥੩੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਸਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬਿਦਤ ਹੋਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮॥

੯. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਮਗਨ ਹ੍ਵੈ ਮੱਖਣ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ। ਭੇਦ ਨ ਕਿਸੂ ਜਨਾਵਈ ਸੰਗ ਨਰਨਿ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੌ ਸਨਮੁਖ ਆਵਾ। ਦਾਸ ਹੁਤੋ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵਾ। 'ਸਿਖ ਇਹ ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ। ਆਯੋ ਚਲਿ ਕੈ ਦੂਰ ਮਹਾਨ³ ॥੨॥ ਸਿਦਕ ਆਪ ਕੇ ਸੁਤ ਪਰ ਹੋਵਾ। ਪੂਰਬ ਆਇ ਪਤਾ ਕੁਛ ਜੋਵਾ। ਅਬਿ ਬਿਦਤਾਵਨਿ ਚਾਹਤਿ ਗੁਰ ਕੋ। ਸੰਸੈ ਦੂਰ ਕਿਯੋ ਇਨ ਉਰ ਕੋ ॥ ੩ ॥ ਪਰਸੋਂ ਹਮ ਬੈਠੇ ਗੁਰ

---

¹ਲੈਕੇ। (ਅ) ਲਦਵਾਕੇ। ²ਤਕੀਆ। ³ਬੜੀ ਦੂਰ ਤੋਂ।

ਪਾਸ।ਇਸ ਸਿਖ ਕੀ ਗਤਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੇ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨ।। –ਹਮ ਕੋ ਜੋ ਬਿਦਤਾਇ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ਤਿਹ ਦਰਗਾਹਿ ਮੈਂ ਹੁਇ ਮੁਖ ਕਾਰੋ–। ਉੱਗ੍ਰ ਸ੍ਰਾਪ[1] ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਉਚਾਰੋ। ਇਸ ਬਚ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸਿਖ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।ਯਾਂਤੇ ਕਹੌਂ ਜਾਇ ਮੈਂ ਪਾਹੀ[2] ॥੫॥ ਬਿਗਰਹਿ ਕਾਜ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਧਿ* ਪਾਇ। ਤੌ ਸੁਜਾਨ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਉਪਾਇ।ਅਪਨਿ ਭਲੇ ਕੋ ਆਵਤਿ ਧਾਈ। ਅਸ ਨਹਿਂ ਬਨਹਿ ਬੁਰੋ ਹੁਇ ਜਾਈ ॥ ੬ ॥ ਇਸ ਪਰ ਕਰੌਂ ਸੁ ਇਹ ਉਪਕਾਰ। ਸੁਨਹਿ ਜਿ ਸੁਧਿ, ਕਰਿ ਲੇਹਿ ਬਿਚਾਰ'। ਅਸ ਮਨ ਠਾਨਿ ਸਮੁਖ ਤਿਸ ਗਇਊ।ਕਰਯੋ ਇਕਾਂਤ ਕਹਤਿ ਸਭਿ ਭਇਊ ॥ ੭ ॥ 'ਜੇ ਤੂੰ ਦਰਸ਼ ਕਰਨ ਹੀ ਜਾਇਂ। ਨਮੋ ਕਰਹੁ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਆਇ। ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਗੁਰੁ ਬਿਦਤਾਵੈਂ। ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਇਤੇ ਬੁਲਾਵੈਂ ॥੮॥ ਜਸੁ ਪਾਵਨ ਪਾਵਨਿ ਕੀ ਕਾਂਖਾ। ਗੁਰੁ ਬਿਦਤਾਵਹਿਂ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਭਾਖਾ। ਇਮ ਗੁਰੁ ਬਚ:–ਬਿਦਤਾਵਹਿ ਜੋਇ। ਮੁਖ ਦਰਗਾਹਿ ਸੁ ਕਾਰੋ ਹੋਇ–॥ ੯ ॥ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਪਰਸੋਂ ਅਸ ਭਾਖਯੋ। ਅਬਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਿ ਅਭਿਲਾਖਯੋ। ਇਸ ਬਚ ਕੋ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਉਪਾਇ। ਨਤੁ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਲੇਹੁ ਬਖਸ਼ਾਇ' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੱਖਨ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।–ਹੋਇ ਸਫਲ ਜੋ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਯੋ ਚਾਹਤਿ ਮੈਂ ਇਨ ਕੋ। ਦਰਸੇ ਭਲਾ ਹੋਇ ਜਿਨਿ ਕਿਨ ਕੋ ॥ ੧੧ ॥ ਇਹ ਬਹੁਤਨਿ ਕੋ ਅਤਿ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਇਕ ਅਨਿਸ਼ਟ ਮੁਝ ਕੋ[3] ਇਮ ਜਾਨਾ।ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਹੋਵੌਂ ਉਪਕਾਰੀ।ਸਫਲ ਭਿ ਕਰੌਂ ਜੁ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ –॥ ੧੨ ॥ ਪੂਰਬ ਗਯੋ ਨਾਨਕੀ ਤੀਰ। ਬਰਜਿ ਸੰਗ ਤੇ ਸਗਰੀ ਭੀਰ। ਕੁਛ ਧਨੁ ਧਰਿ ਕੈ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ। ਬੈਠੀ ਮਾਤਾ ਸਹਿਤ ਬਿਬੇਕਾ ॥੧੩॥ ਸਾਦਰ ਸਿਖ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ।ਬਹਰ ਉਠਯੋ ਮੱਖਣ ਤਿਸ ਥਾਇਂ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲੰਗਰ ਜਿਸ ਘਰ ਮੈਂ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਲੇ ਕਾਰਸ ਨਿਜ ਕਰ ਮੈਂ ॥ ੧੪ ॥ ਅਪਨੇ ਮੁਖ ਪਰ ਸਰਬ ਲਗਾਈ। ਗਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਸ਼ਰਧ ਬਧਾਈ।ਦ੍ਵਾਰੇ ਅੰਦਰ ਜਬਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਵਮੇ ਦਰਸਾਯੋ[4] ॥੧੫॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਜਿਹ ਕਰਯੋ ਅਗਾਰੇ। ਅਪਰ ਉਪਾਇਨ ਲੀਨਿ ਸੰਗਾਰੇ। ਜਾਇ ਨਮਹਿ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰ ਤਾਂਈ। ਧਰਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਕਰਿ ਅਗਵਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਪੁਨ

[1]ਕਠਨ ਸਰਾਪ । [2](ਸਿੱਖ ਦੇ) ਪਾਸ ਜਾਣੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਦਿਆਂ। [3]ਇਕ ਮੇਰੇ ਲਈ ਦੁੱਖ ਹੈ। [4]ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। *ਪਾ:–ਸੁਖ।

ਦੀਨਾਰ ਭੇਟ ਧਰਿ ਦੀਨਸਿ । ਪੌਸ਼ਿਸ਼ ਰੁਚਿਰ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ।ਬਿਨੈ
ਸਹਿਤ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਾਨੀ । 'ਹੇ ਧੀਰਨ ਮਹਿਂ ਧੀਰ ਮਹਾਨੀ! ॥ ੧੭ ॥
ਅਬਿ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਪੌਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਇ । ਬੈਠੋ ਸਭਾ ਹੋਹੁ ਪ੍ਰਗਟਾਇ।ਸਿੱਖਯਨਿ
ਕੌ ਕੱਲਯਾਨ ਬਿਚਾਰਹ । ਸਾਗਰ ਸੰਸੈ ਪਾਰ ਉਤਾਰਹੁ ॥ ੧੮ ॥ ਸਗਰੀ
ਸੰਗਤਿ ਭੂਲੀ ਫਿਰੈ । ਨਹੀਂ ਕਿਸੂ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰੈ । ਮਹਿਮਾ ਤੁਮ ਨਹਿ
ਸਕਹਿ ਪਛਾਨਿ । ਛਪੇ ਆਪ ਹੋ ਹੇ ਗੁਨਖਾਨਿ ! ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ
ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜਹਿ । ਅਪਨੋ ਆਪ ਜਨਾਵਨਿ ਕੀਜਹਿ' । ਮੱਖਣ
ਦਿਖਿ ਮੁਖ ਗੁਰੂ ਉਚਰਯੋ । 'ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਤੂ ਟਰਯੋ ॥ ੨੦ ॥
ਕਰਯੋ ਅਕਰਨ ਅਪਨਿ ਮੁਖ ਕਾਰਾ । ਲੋਕਨਿ ਲੱਜਾ* ਸਕਲ ਨਿਵਾਰਾ ।
ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਕੋ ਭਾਰੀ ਭਾਰ । ਮੁਖ ਕਾਰੋ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਉਤਾਰ ॥ ੨੧ ॥
ਗੁਰੁਤਾ ਪੋਟ ਉਠਾਵਨਿ ਪੀਨ । ਸੋ ਹਮਰੇ ਮਹਿਂ ਅਰਪਨਿ ਕੀਨਿ । ਸ੍ਰੀ
ਨਾਨਕ ਕੀ ਗਾਦੀ ਇਹੈ । ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਨਮਤਿ ਜਿਸ ਅਹੈ[1] ॥ ੨੨ ॥
ਸਿੰਧ ਮੇਖਲਾ ਅਵਨੀ ਜਿਤੀ । ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਤਿਤੀ ।
ਮੇਰੁ ਆਦਿਕ ਜਿਤਿਕ ਪਹਾਰਾ । ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥
ਸਾਗਰ ਬਿਖੈ ਦੀਪ ਹੈਂ ਜੇਈ । ਸਤਿਗੁਰੁ ਘਰ ਕੇ ਪੂਜਕ ਤੇਈ । ਜਿਤਿਕ
ਜੀਵ ਨਵਖੰਡਨਿ ਮਾਂਹੀ । ਅਰਪਹਿਂ ਭੇਟ ਗੁਰੁ ਪਗ ਪਾਹੀ ॥ ੨੪ ॥ ਹੋਨਿ
ਸਹਾਇਕ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇਰ । ਯਾਂਤੇ ਪੋਟ ਪੀਨ[2] ਤੂੰ ਹੇਰਿ । ਕਰਹਿਂ ਅਸੂਯਾ
ਸੋਢੀ ਸਾਰੇ । ਪਿਖਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਹ੍ਵੈ ਰਿਸਵਾਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਪੂਜਾ
ਚਹਿ ਕਰਿਵਾਈ । ਕਰਹਿਂ ਆਪਨੀ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ । ਠਾਨਹਿਂ ਦ੍ਵੈਸ਼
ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਦਿਕ ਲੈ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਬੰਸ
ਬਿਖੈ ਜਨਮਾਏ । ਆਪਸ ਮਹਿ ਮਤਸਰ ਤਪਤਾਏ । ਕਰਯੋ ਖੁਵਾਵਨਿ
ਸਬਿਖ† ਅਹਾਰਾ[3] । ਯਾਂਤੇ ਗੁਰਤਾ ਪੋਟ ਉਦਾਰਾ ॥੨੭॥ ਤੁਰਕ ਬਿਰੋਧੀ
ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੇਰੇ । ਅਪਨੋ ਜ਼ੋਰ ਜਨਾਇਂ ਬਡੇਰੇ । ਕਰਾਮਾਤ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ
ਦੇਖਾ । ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਹਿ ਬੁੱਧਿ ਬਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੨੮ ॥ ਨਟ ਕੀ ਭਾਂਤਿ ਆਪ
ਦਿਖਰਾਵਹਿਂ । ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਕਯਾ ਮੁਖ ਦਿਖਰਾਵਹਿਂ । ਨਹਿ ਸੰਤਨ ਮੈਂ
ਐਸੀ ਬਾਤਿ । ਜਿਨ ਕੇ ਸਦਾ ਬਸਤਿ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰਤਾ ਪੋਟ

[1]ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ । [2]ਪੰਡ ਭਾਰੀ ਹੈ । [3]ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਬੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ) ਖੁਵਾਇਆ ਨੇ । *ਪਾ:-ਲੋਕ ਲਾਜ-ਕੁਲ ਲਾਜ । †ਪਾ:-ਸੁਬਕ ।

ਇਸੀ ਤੇ ਭਾਰੀ।ਬਡ ਸਮਰਥ ਜੁਤਿ ਸਕਿਯ[1] ਸਹਾਰੀ। ਪ੍ਰਗਟਹਿਂ ਤੌ ਤੁਝ ਕੋ ਕਯਾ ਹੋਇ[2]। ਪੂਰ ਮਨੋਰਥ ਭਯੋ ਸੁ ਜੋਇ ॥ ੩੦ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਉਪਾਇਨ ਦੀਨਿ। ਸਿਖੀ ਕੋ ਨਿਰਬਾਹਿਨ ਕੀਨਿ।ਉਰ ਅਪਨੋ ਕੱਲਯਾਨ ਬਿਚਾਰ।ਗਮਨਹੁ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ' ॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਮੱਖਣ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਨਿ ਬੰਦਿ।ਸਹਿਤ ਨੰਮ੍ਰਿਤਾ ਬਿਨੈ ਬਿਲੰਦ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਹਿਤ ਉਪਕਾਰੀ[3]। ਮਧੁਰ ਸੁਲੱਛਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ[4] ॥ ੩੨ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ।ਇਸ ਬਲ ਹੀ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਿ ਕੈ।ਆਵਹਿਂ ਸਿੱਖ ਉਪਾਇਨ ਦੇਹਿਂ। ਰਹਤਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਮਹਦ ਸਨੇਹ ॥ ੩੩ ॥ ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਤਿਨ ਤੇ[5] ਕੋਈ। ਰਿਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਜੋ, ਲਹੈ ਨ ਸੋਈ। ਤਰਕ ਕਰਹਿਂ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਖਦ ਧਰਹਿ ਤਬਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੪ ॥ ਮਹਿਮਾ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਹੁਇ ਹੌਰੀ। ਸਭਿ ਸਿਰਮੌਰ ਬਡੀ ਬਡ ਗੌਰੀ[6]। ਇਸ ਕੋ ਆਪ ਬਧਾਵਨਿ ਕਰੀਏ। ਯਾਂਤੇ ਖਿਦਤਨਿ ਕੇ ਅਨੁਸਰੀਏ[7] ॥ ੩੫ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਕਹਹੁ[8] ਰਹੈਂ ਇਸ ਰੀਤਿ।ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਚੀਤ। ਤਹਿਂ ਭੀ ਸਿਖੀ ਹਿਤ ਨਿਰਬਾਹ। ਬਾਂਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਹੁ ਉਮਾਹ ॥੩੬॥ਇਹ ਭੀ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਸਭਿਨਿ ਮਨੋਰਥ ਯਾਮੈਂ ਰਾਖਾ। ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਹੁ ਜੈਸੇ। ਹਰਖਤਿ ਕਰਹੁ ਸਿੱਖਯ ਗਨ ਤੈਸੇ[8] ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਸਤਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਦਰਸ ਦਿਖਰੀਅਹਿ। ਬਿਦਤਹੁ ਜਗਤ ਬਿਖੈਂ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਜਥਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪੂਰਨ ਰਾਤੀ[9]॥੩੯॥ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੋ ਕਰਿਬੇ ਕੱਲਯਾਨ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬ੍ਰਿਤ ਜਾਨ[10]।

---

[1]ਸਕਦਾ ਹੈ। [2]ਤੈਨੂੰ (ਹੋਰ) ਕੀਹ (ਲਾਭ) ਹੋਵੇਗਾ। [3]ਸਾਰੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਲਈ। [4]ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ (ਮੱਖਣ ਨੇ) ਉਚਾਰੀ। (ਅ) ਦੂਹਾਂ ਸੱਤਰਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਉਂ ਬੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ:-ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਲਈ ਉਚਾਰੀ ਸੀ। [5]ਭਾਵ ਹੋਰ ਸੇਵੀਆਂ ਤੋਂ। [6]ਭਾਰੀ। [7]ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ (ਦੇ ਖਿਆਲ) ਨਾਲ ਅਨਕਲਤਾ ਕਰੋ। [8]ਭਾਵ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਛਿਪੇ) ਰਹੀਏ (ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀ ਚਲਾਂਗੇ ਤਦ-(ਅਗੋ ਦਲੀਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ) ਇਹ ਬੀ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਹੈ (ਕਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੋ) ਸੋ ਪੂਰੀ ਕਰੋ। [9]ਪੂਰਨਮਾ ਦੀ ਰਾਤ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ। [10]ਭਾਵ, ਜੋ (ਸਿਖ) ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਵ੍ਰਿਤ=ਘੁੰਮਣਾ]।

ਅਜਰਜਰਨ ਗਨ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਤਹਾਂਹੀ[1]*
॥੩੯॥ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਾਨ ਰ ਅਪਮਾਨਾ। ਸੁਖ ਦੁਖ ਮਹਿਂ ਥਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨਾ।
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜੋ ਗਰਵੇ ਭਾਰ। ਤਮ ਉਰ ਪਰ ਜਿਮ ਫੂਲ ਕਿ ਹਾਰ[2] ॥
੪੦॥ ਇਸੀ ਭਾਰ ਕੋ ਸੰਕਟ ਪਾਇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਤੁਮਾਰਨਿ ਸਿਰ ਦਬਿ ਜਾਇ[3]।
ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰਹੁ ਆਪ ਨਵੀਨ। ਬੈਠਹੁ ਦੇਹੁ ਦਰਸ਼ ਦੁਖ ਹੀਨ' ॥
੪੧॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਭਨੰਤਾ। ਰਹਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨਿ ਗੁਰੁ ਦਿਖੰਤਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਸਦਾ ਮਗਨ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ॥ ੪੨ ॥
-ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਸਹਤਿ ਬਡ ਚਾਹ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਮੁਖਜ ਸੁ ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ।
ਪੂਰਨ ਕਰਨੀ ਹੀ ਬਨਿ ਆਇ-। ਇਮ ਤਿਸ ਛਿਨ ਅਪਨੇ ਉਰ ਲਯਾਇ॥
੪੩ ॥ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨਖਾਨੀ। 'ਹੇ ਮੱਖਨ ! ਮਾਨੀ ਤੁਵ ਬਾਨੀ।
ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਕੈ। ਆਯੋ ਮਾਰਗ ਸ਼੍ਰਮਤਾ ਕਰਿ ਕੈ ॥ ੪੪ ॥
ਬਿਨੈ ਨੰਮ੍ਰਿਤਾ ਸਹਤ ਉਪਾਇਨ। ਆਨਤਿ ਭਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਆਇਨ[3]।
ਕਹਯੋ ਜਿ ਤੇਰੋ ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਕਰੈਂ। ਅਪਨੇ ਬਿਖੈ ਖੋਟਤਾ ਧਰੈਂ[4] ॥੪੫॥ -ਮੈਂ
ਸਿੱਖ ਮੰਦ ਚਾਹ ਜੋ ਮੰਦ[5]। ਨਹਿਂ ਪੂਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਕੰਦ-। ਅਸ ਮਨ
ਜਾਨਿ ਬਹੁਰ ਪਛੁਤਾਵੈਂ। ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਕਲੇਸ਼ ਕੋ ਪਾਵੈਂ ॥ ੪੬ ॥ ਨਿਜ
ਭਗਤਨਿ ਸੁਖ ਦੇਵਨਿ ਕਾਰਨਿ। ਸੰਸੇ ਅਪਦਾ ਮਹਦ ਬਿਦਾਰਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ
ਆਪ ਧਰਹਿ ਅਵਤਾਰਾ। ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਮਨ ਅਨੁਸਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥
ਮਹਦ ਕਰਮ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਨਾਇ[6]। ਹਰਿ ਤੇ ਹਰਿਜਨ ਬਾਂਛਾ ਪਾਇ। ਤਿਮ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਅਹੇ। ਪੂਰਨ ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਖ ਜੋ ਚਹੇ ॥ ੪੮॥ ਪ੍ਰੇਮ
ਡੋਰ ਤੇ ਬੰਧਨਿ ਹੋਇ। ਕਿਰਤ ਕਰਹਿਂ ਜਿਮ ਬਾਂਛਹਿ ਸੋਇ'। ਇਮ ਗੁਰੁ
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮਾਨੀ। ਅਤਿ ਅਨੰਦਤਾ ਮੱਖਣ ਠਾਨੀ ॥ ੪੯ ॥ ਗੁਰੁ
ਆਗਯਾ ਲੈ ਮੱਖਨ ਸ਼ਾਹੁ। ਮੁਖ ਧੋਯੋ ਲੇ ਜਲ ਕਰ ਮਾਂਹੁ। ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਅਰੁ

---

[1]ਉਨ੍ਹਾਂ (ਦੁਸ਼ਟਾਂ) ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾ ਜਨਾਇਓ। [2]ਇਹ ਭਾਰੇ ਭਾਰ ਤੁਹਾਡੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਫੁੱਲ ਦੇ ਹਾਰ ਵਾਂਙੂ ਹਨ। [3]ਘਰ। [4](ਤਾਂ ਤੂੰ) ਆਪਣੇ ਵਿਖੇ ਇਹ ਕਸਰ ਮੰਨੇਗਾ ਕਿ...... । [5]ਮੈਂ (ਮੰਦ=) ਮਾੜੇ ਸਿਖ ਦੀ (ਮੰਦ=) ਸਧਾਰਣ ਇੱਛਾ। (ਅ) ਮੈਂ (ਮੰਦ=) ਮਾੜੇ ਸਿਖ ਦੀ ਜੋ ਚੰਗੀ ਇੱਛਾ ਸੀ...... । [ਜੋ ਮੰਦ=ਜੁ+ਅਮੰਦ=ਜੋ ਚੰਗੀ ਸੀ]। [6](ਦਾਸਾਂ ਦੇ) ਭਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਓਹ ਅਰਾਧਦੇ ਹਨ) ਸੰਵਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ...... ।

*ਪਾ:-ਜਲ ਮਹਿਂ ਰਹਹਿ ਭੀਜਥੇ ਨਾਂਹੀ।

ਇੱਛਾ ਜੀ ਕੀ[1]। ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ,ਮਾਨਿ ਮਨ ਨੀਕੀ ॥ ੫੦ ॥ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਮਹਿਂ ਬਸਤ੍ਰ ਜੁ ਧਾਰੇ। ਪਹਿਰਾਵਨਿ ਹਿਤ ਉਠ੍ਯੋ ਸੁਧਾਰੇ। ਜਾਮਾ ਸੂਖਮ ਚੀਰ ਜੁ ਚਾਰੁ। ਗਰ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥੫੧॥ ਸੁੰਦਰ ਦੀਰਘ ਬਰ ਦਸਤਾਰ । ਸਿਰ ਪਰ ਬੇਧਨਿ ਕੀਨਿ ਸੁਧਾਰਿ। ਊਪਰ ਮਹਦ ਚਾਦਰਾ ਲੀਨਿ। ਸਿੱਖ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ ॥ ੫੨ ॥ ਵਹਿਰ ਸਥੰਡਲ[2] ਹੁਤੋ ਬਿਲੰਦਾ।ਤਹਾਂ ਆਇ ਬੈਠੇ ਸੁਖਕੰਦਾ।ਤਿਹ ਛਿਨ ਮੱਖਣ ਚਢ੍ਯੋ ਅਟਾਰੀ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸੋਂ ਊਚ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫੩ ॥ 'ਭੁਲੀਏ ਸੰਗਤਿ ! ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਕਾਨ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਲੱਧਾ ਮਹਦ ਮਹਾਨ। ਸੰਸੈ ਭਰਮ ਰਿਦੇ ਕੋ ਤਜਿ ਕੈ। ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਹੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਜਿ ਕੈ' ॥ ੫੪ ॥ ਮਨ ਉਤਸਾਹੁ ਬਧ੍ਯੋ ਜਿਸ ਕੇਰੇ । ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਗਯੋ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਉਮਗਿ ਉਮਗਿ ਕੇ ਅਧਿਕ ਪੁਕਾਰੇ।ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਅਤਿ, ਸਿੱਖਨ ਹਕਾਰੇ ॥੫੫॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਮੁਖ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹੈ।'ਭੁਲੀ ਸੰਗਤਿ!ਗੁਰੁ ਇਹ ਅਹੈ'।ਜਹਿਂ ਲੌ ਸੁਨਯੋ ਬਾਕ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਆਵਹਿਂ ਧਾਵਹਿਂ ਬਿਸਮ ਘਨੇਰਾ ॥ ੫੬ ॥ ਪਸਰੀ ਬਾਤ ਸਰਬ ਹੀ ਗ੍ਰਾਮੂ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਆਇੰ ਤਜਿਕਾਮੂ।ਉਤਰਿਆਪ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸ। ਖਰੋ ਤਿਹਾਵਲ ਕਿਯ ਅਰਦਾਸ ॥ ੫੭ ॥ ਆਇ ਸਭਾ ਜਬਿ ਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਦਰਸਹਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਸੁਨਾਇ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਜੋ ਗਾਇ ॥੫੮॥–ਬਾਬਾ ਅਹੈ ਬਕਾਲੇ ਮਾਂਹਿ–।ਭਯੋ ਸਾਚ ਸੋ ਹੈ ਗੁਰੁ ਯਾਹਿ। ਪਤਾ ਜਹਾਜ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਨਿ।ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਸਭਿ ਲਖਿ ਲੀਨਿ ॥੫੯॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਿਤਾਮਹਿ[3] ਏਹੁ। ਬਾਬਾ ਕਹਨਿ ਪਤਾ ਇਨ ਦੇਹੁ[4] । ਇਤ ਉਤ ਭਰਮਹੁ ਨਹਿਂ ਤਜਿ ਗੁਰ ਕੋ। ਪੂਰਹੁ ਦਰਸ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ ॥ ੬੦ ॥ ਆਵਨਿ ਸਫਲੋ ਭਯੋ ਤੁਮਾਰਾ। ਪੂਜਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੈਰ ਉਦਾਰਾ'। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਰਖੇ ਸਭਿ ਥਾਂਈ। ਮੱਖਣ ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਸੁਨਾਈ ॥ ੬੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਸੋਢੀਆਂ ਦੀ ਈਰਖਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਨਰ ਆਇੰ। ਦੀਰਘ

[1]ਗੁਰ ਵਾਕ (ਕਿ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਾਂਗੇ) ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀ ਦੀ ਇੱਛਾ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦੇਣਾ ਹੈ)। [2]ਥੜਾ । [3]ਬਾਬਾ। [4]'ਬਾਬਾ' ਕਹਿਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ)।

ਦਰਸ਼ਨ[1] ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੈਂ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ ॥੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਸਤੂ ਬਹੁਤ ਜਿਨ ਮੋਲ ਉਦਾਰੇ। ਧਰੀ ਅਸ਼ਰਫੀ[2] ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਿਖ ਚੌਂਪ ਕਰੰਤੇ। ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਨਿਜ ਅਰਪੰਤੇ ॥ ੨ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਲਯਾਇ ਕਰਾਇ। ਕੋ ਅਰਪਤਿ ਹੈ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਰਜਤਪਣ ਲਯਾਇ ਚਢਾਵਹਿਂ। ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਕੌ ਲੈ ਅਰਪਾਵਹਿਂ ॥ ੩ ॥ ਭਈ ਭੀਰ ਬਹੁ ਨਰ ਕੀ ਆਇ।ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਬਦਨ ਦਰਸਾਇ। 'ਜੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਸਭਿ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਬਡੇਰੀ ॥ ੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੇ ਤੁਮ ਅਹੋ ਅਧਾਰਾ।ਸਿੱਖਜਨਿ ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਜੋਈ। ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਰਬਾਹਕ ਤੁਮ ਹੋਈ ॥ ੫ ॥ ਦੂਰੇ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਾ। ਕਿਮ ਛਪਿ ਸਕਹਿ ਭਾਨੁ ਉਦਤਾਵਾ। ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਨਿ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕਰਨਿ। ਲਹੈਂ ਅਨੰਦ ਦਰਸ ਤੁਮ ਹੇਰਨਿ' ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਭੇਟ ਚਢਾਵਹਿਂ। ਬਿਨੈ ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਸੁਨਾਵਹਿਂ। ਕੋਇਕ ਸਿੱਖ ਕਹੈ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਅਸ਼ਰਧਾ ਨਾਂਹੀ ॥ ੭ ॥ 'ਕਰਮ ਅਨਿੰਦਤ ਸਭਿ ਇਨ ਕੇਰੇ। ਮਹਾਂ ਭਾਗ ਸੰਤੋਖ ਘਨੇਰੇ। ਸਮ ਦਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਧੁਰ ਬਚੰਨਾ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨਾ ॥ ੮ ॥ ਸਹਿਨ ਸ਼ੀਲ, ਮਨ ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੈਸ਼। ਸਦਾ ਜਿਤਿੰਦ੍ਰੇ, ਛੁਹ ਨ ਕਲੇਸ਼। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਜਿਤਿਕ ਬਡਿਆਈ।ਇਨ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਪਈਅਤਿ ਭਲਿਆਈ ॥ ੯ ॥ ਇਕ ਸੁਭਾਵ ਇਨ ਧਾਰਨਿ ਮੌਨ। ਯਾਂਤੇ ਗਯੋ ਸਮੀਪ ਨ ਕੌਨ। ਭੇਦ ਨ ਪਾਇ ਸਕਯੋ ਇਨ ਕੋਇ। ਉਦਾਸੀਨ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਤ ਜੋਇ ॥ ੧੦ ॥ ਇਨ ਕੋ ਪਿਤਾ ਬਲੀ ਭੁਜ ਭਾਰੀ। ਜਿਨ ਸਮਾਨ ਨਹਿ ਅਪਰ ਅਕਾਰੀ[3]। ਸੁੰਦਰ ਸੁਭ ਸਰਬੰਗ ਬਿਲੰਦ। ਮਹਿਦ ਜੁੱਧ ਜੈਤਾ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੧੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਸੁਖਕੰਦ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਗੁਨ ਧਰਹਿਂ ਮਨਿੰਦ[4]। ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਬਦਨ ਸੁਹਾਵਾ।ਦੀਹ ਸਮੱਸ਼੍ਰ ਸਰਲ[5] ਬਨਾਵਾ ॥ ੧੨ ॥ ਛਪੇ ਰਹੇ ਨਹਿ ਆਪ ਜਨਾਯੋ। ਭੇਦ ਨਹੀ ਕਿਨਹੂ ਸਿਖ ਪਾਯੋ। ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾ ਹਿਤ ਪਤਾ ਬਤਾਵਾ। ਸਾਗਰ ਬਿਖੈ ਜਹਾਜ ਲੇਘਾਵਾ ॥ ੧੩ ॥ ਯਾਂਤੇ ਜ਼ਾਹਰ ਭਏ ਜਹਾਨ। ਕਰਹਿਂ ਅਨਿਕ ਸਿੱਖਨਿ

[1]ਭਾਵ ਲੰਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ। [2]ਮੋਹਰਾਂ। [3]ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ। [4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਵਾਂਗ। [5]ਦਾੜ੍ਹਾ ਭਾਰੀ ਤੇ ਲੰਮਾ।

ਕੱਲਜਾਨ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸੰਤੀ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਬਸਤੂਨਿ ਅਰਪੰਤੀ ॥ ੧੪ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਭੀਰ ਭਈ ਬਹੁ ਆਇ। ਬੰਦਹਿ ਪਾਇਨਿ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇ। ਮੱਖਨ ਦੋਇ ਚਮਰ ਜੋ ਲਜਾਵਾ। ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਝੁਲਾਵਾ॥ ੧੫ ॥ ਸਿੱਖਜਨਿ ਸਾਥ ਬਾਰਤਾਲਾਪ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਤਿ ਦਿਪਤਿ ਪਰਤਾਪ। ਸਭਿ ਸੋਢੀ ਕੇ ਨਰ ਤਹਿਂ ਆਏ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਮਨ ਅਨਖ[1] ਬਢਾਏ ॥ ੧੬ ॥ ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਬਹੁਤ ਉਪਾਇਨ ਆਵੈ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਸਤੁਤਿ ਸੁਨਾਵੈ। ਦਰਬ ਅਗਾਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਿਸਾਵੈ। ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ਮਤਸਰ ਅਧਿਕ ਉਪਾਵੈਂ॥੧੭॥–ਇਸ ਕੋ ਮਾਨਤਿ ਹੁਤੋ ਨ ਕੋਇ। ਗੁਰੁਤਾ ਉਚਿਤ ਨ ਕੈਸੇ ਸੋਇ। ਮਿਲਹਿ ਨ ਬੋਲਹਿ ਕਾਹੂੰ ਸੰਗ। ਸਮ ਉਨਮੱਤ, ਨਹੀਂ ਸੁਧਿ ਅੰਗ ॥੧੮॥ ਸਭਿਨਿ ਛੋਰਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਬਨਾਵਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਲਖਜੋ ਨ ਜਾਇ ਸੁਭਾਵਾ। ਇਹ ਮੱਖਨ ਨੇ ਦੰਭ ਬਨਾਯੋ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੋ ਲਜਾਇ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਇਸ ਕੌ[2] ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਮਤਿਵਾਨਾ[3]। ਦੇਖਜੋ ਯਾਤੇ ਮਹਤ ਅਜਾਨਾ। ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਕੀਨਿ ਅਨਾਦਰ। ਹੁਤੇ ਸਦੀਵ ਜੁ ਉਚਿਤੇ ਆਦਰ ॥੨੦॥ ਧੀਰਮੱਲ ਤੇ ਆਦਿ ਮਹਾਨਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਮਾਨਹਿ ਸਕਲ ਜਹਾਨਾ। ਤਿਨਕੇ ਹੋਵਤਿ ਇਸ ਢਿਗ ਆਇ। ਧਰਹਿ ਉਪਾਇਨ ਪੂਜਹਿ ਪਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਕਥਿ[4] ਅਨੀਤ ਸਹਾਰਹਿ ਸੋਇ। ਇਮ ਤੌ, ਚਹੈ ਜੁ ਗੁਰੁ ਸੋ ਹੋਇ[5]–। ਅਸ ਕਹਿ ਨਿੰਦਕ ਬਹੁਤ ਰਿਸਾਏ। ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਸੋਢੀਨਿ ਜਨਾਏ ॥ ੨੨ ॥ 'ਬਨੇ ਬਨਾਏ ਸਭਿ ਤੁਮ ਰਹੋ। ਅਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਭੇਟ ਨ ਚਹੋ। ਨਹਿਂ ਕੋ ਆਵੈ ਪਾਸ ਤੁਮਾਰੇ। ਦਰਬ ਨ ਅਰਪਹਿ ਕਬਹਿ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਨੰਦ। ਸਭਿ ਤੇ ਲਘੁ,ਪਦ ਚਹੈ ਬਿਲੰਦ। ਤਿਸ ਤੇ ਬਡੇ ਚਾਰ ਸੁਤ ਆਨ। ਤਿਨ ਕੋ ਬੰਸ ਜੁ ਗੁਨੀ ਮਹਾਨ ॥੨੪॥ ਸਭਿਨਿ ਉਲੰਘਤਿ ਬੈਠਜੋ ਸੋਇ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮਸਤ ਜੁ ਹੋਇ। ਅੰਤਰ ਗਤਿ ਮੱਖਨ ਮਿਲਿ ਗਯੋ। ਮਹਾਂ ਪਖੰਡ ਉਠਾਵਨਿ ਕਿਯੋ ॥੨੫॥ ਕੈ ਤੋ ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਹੁ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਜ਼ਜਾਦਾ'। ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਢੀਨਿ ਬਿਚਾਰਾ। 'ਕਬਿ ਨ ਉਠਾਵਹਿ ਗੁਰਤਾ ਭਾਰਾ ॥ ੨੬॥

[1]ਗੁੱਸਾ। [2]ਭਾਵ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ। [3]ਅਕਲ ਵਾਲਾ। [4]ਕਿਵੇਂ। [5]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਚਾਹੇਗਾ ਸੋ ਗੁਰੂ ਹੋ ਬੈਠੇਗਾ।

ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੀ ਅਕਲ ਨ ਕੋਈ। ਬੋਲਿਬਿ ਕੀ ਸਾਮਰਥ ਨ ਹੋਈ।
ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੋ ਦੈਬੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕੋ ਲਖਹਿ ਨ ਲੇਸ਼ ॥ ੨੭॥
ਧਰੇ ਮੌਨ ਘਰ ਬੈਠਯੋ ਰਹੈ। ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਕਥੰ[1] ਸੋ ਲਹੈ। ਇਕ
ਮੱਖਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਸੰਗਤਿ ਦੀਨਸਿ ਭੇਟ ਅਸ਼ੇਖ ॥੨੮॥ ਜਬਿ
ਇਹ ਚਲਯੋ ਜਾਇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼। ਦੇਯ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਨਹਿੰ ਲੇਸ਼। ਸਭਿ
ਹਟਿ ਜੇ ਹੈਂ, ਜਾਇ ਨ ਕੋਈ। ਜਾਨਿ ਜਾਇ ਜੈਸੋ ਇਹ ਹੋਈ ॥ ੨੯ ॥
ਅਬਿ ਮੱਖਣ ਕੇ ਕਹਿਬੇ ਕਰਿ ਕੈ। ਪਰਖੇ ਬਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਰਿਕੈ।
ਦਈ ਉਪਾਇਨ, ਮਾਨਯੋ ਇਹੀ। ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ, ਪੁਨ ਹ੍ਵੈ ਨਹੀਂ' ॥੩੦॥
ਇਕ ਤੇ ਇਮ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ। ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧੀ ਇਕ ਤਿਨਹੁ ਬਖਾਨੀ।
'ਬੇਮਿਰਜਾਦ ਬਾਤ ਨਹਿੰ ਆਛੇ। ਭਯੋ ਅੱਗ੍ਰਣੀ[2] ਸਭਿ ਕਰਿ ਪਾਛੇ ॥ ੩੧
॥ ਕਿਸ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਭੈ ਨਹਿੰ ਮਾਨਯੋਂ। ਸਭਿ ਧਨ ਆਪ ਲਇ ਗਰਬਾਨਯੋਂ।
ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਕਬਿ ਸਿਖ ਕੋ[3] ਲਯਾਵੈ। ਜੋ ਅਜਾਨ ਇਕ ਨਿਕਟਿ
ਚਢਾਵੈ ॥੩੨॥ ਸਭਿ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਕੇ ਢਿਗ ਸੋ ਦੇਯ। ਭਾਗ ਸਮਾਨ ਆਪਨੋ
ਲੇਯ[4]। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਕੇ ਕਹੇ। ਗੁਰੂ ਬਕਾਲੇ ਮਹਿੰ ਸਿਖ ਚਹੇਂ॥
੩੩॥ ਯਾਂਤੇ ਅਹੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿੰ ਜੋਈ। ਲਹਿ ਉਚਿਤ ਭੇਟਨਿ ਸਭਿ ਤੇਈ।
ਗੁਰੁ ਇਹ, ਨਾਮ ਨ ਕਿਸ ਕੋ ਲੀਨਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁ
ਦੀਨਾ ॥੩੪॥ ਪੂਰਬ ਆਇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਲਯਾਇ ਅਲਪ ਉਪਾਇਨ
ਭਾਇ।ਕਿਸ ਨੇ ਕੌਇ ਕਿਸੀ ਨੇ ਕੋਈ। ਦਰਸ ਪਰਸ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਸੋਈ॥
੩੫॥ ਇਹ ਸਿਖ ਲਯਾਯੋ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਦੇਬੋ ਚਹਿਯ ਸਭਿਨਿ ਇਕ
ਸਾਲਾ[5]*। ਇਸ ਢਿਗ ਕਬੈ[1] ਰਹਨਿ ਧਨ ਦੇ ਹੈਂ। ਨਿਰਬਲ ਤੇ ਸਭਿ ਹੀ
ਹਰਿ ਲੇਹੈਂ' ॥੩੬॥ ਅਧਿਕ ਅਸੂਯਕ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ
ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਮਤਸਰ ਬਹੁ ਤਪਤਾਇ। 'ਧੀਰਮੱਲ ਕੀ ਸ਼ਰਨ
ਸਿਧਾਏ॥੩੭॥ ਜਿਸਕੇ ਸੰਗ ਨਰਨਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।ਹਹੈ ਸੁ ਕਰੈ ਸਮਾਜ ਬਿਲੰਦ।
ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਏਕਲ ਢਿਗ ਕੈਸੇ। ਰਹਨਿ ਦੇਹਿੰ ਅਸਮੰਜਸ ਐਸੇ ॥੩੮॥
ਜੇ ਕਰਿ ਧੀਰਮੱਲ ਢਿਗ ਹੋਇ। ਇਹ ਰਾਖਨਿ ਕੋ ਸਮਰਥ ਸੋਇ।ਤਿਨਕੋ
ਐਸ੍ਵਰਜ ਵੈਭ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਦਾ ਸੁ ਮਾਨਹਿੰ ਮਾਨਵ ਜਾਲਾ ॥੩੯॥ ਭ੍ਰਾਤ
ਭਤੀਜਾ ਗੁਰੂ ਇਸ ਕੇਰ।ਆਦਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ੁਭ ਡੇਰੇ'।ਇਮ ਮਸਲਤ

[1]ਕਿਵੇਂ। [2]ਆਗੂ, ਅਗਾਉ। [3]ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ। [4]ਹਿੱਸਾ ਬਰਾਬਰ ਦਾ। [5]ਇਕ ਸਾਰ, ਇਕੋ ਜਿਹਾ।
*ਪਾਠ—ਸਭਿਨਿ ਸ ਮਾਲਾ।

ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਸ । ਸੋਢੀ ਕਿਤਿਕ ਮਸੰਦ ਸੁ ਦਾਸ ॥ ੪੦ ॥ ਜਾਇ ਸਰਬ ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਕਸਾ ਕੀਨਸਿ ਜੋ ਮੱਖਣ ਆਯੋ। ਸਾਚ ਕਿ ਝੂਠ ਨਰਨਿ ਕੇ ਸੰਗ। ਕਹਿ ਭੁਰਮਾਏ ਕੀਨਿ ਕੁਢੰਗ' ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸਾਹਿ ਸੋਢੀ ਦੀਰਘਾ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਧੀਰਮੱਲ ਵਲੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਢੋਂਦ]।।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਧੀਰਮੱਲਜ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜਬਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਨਰ ਜਾਇ।ਚਿੰਤਾ-ਤੁਰ ਮਤਸਰ ਮਹਤ ਚਿਤਵਤਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਮਸੰਦ ਤਬਿ ਜੋਰੇ ਹਾਥ। ਭਾਖਤਿ ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਸਾਥ।ਤਿਸ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿ ਹੁਤੋ ਉਦਾਰਾ[1]। ਜਿਸ ਬਸਿ ਲੈਨ ਦੈਨਿ ਬਿਵਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਸ਼ਟ ਸੋ ਧਨੀ ਬਡੇਰਾ। ਮਾਨਹਿ ਜਿਸ ਕੋ ਕਹਨੋ ਘਨੇਰਾ। ਸਭਿ ਮਹਿ ਜਿਸ ਕੇ ਬਾਕ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਧੀਰਮੱਲਜ ਅਨੁਸਾਰੀ ਜਾਨਿ ॥ ੩ ॥ ਸ਼ੀਹਾ ਨਾਮ ਤਿਸੀ ਕੋ ਅਹੈ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਰਹੈ।ਲੋਭੀ ਕੁਟਿਲ ਕਠੋਰ ਮਹਾਨਾ। ਦੁਸ਼ਟ ਮੂਢ ਸ਼ੁਭ ਪੰਥ ਅਜਾਨਾ ॥ ੪ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ! ਤੁਮ ਮੇਰੀ ਬਾਤ। ਮਹਿਮਾ ਰਾਵਰਿ ਜਾਇ ਬਿਲਾਤਿ। ਨਿਕਟਿ ਆਪ ਕੇ ਤਿਨਹਿ ਪੁਜਾਯੋ। ਨਹਿ ਕਿਸ ਤੇ ਲਘੁ ਭੀ ਡਰਪਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਜਬਿ ਕੇ ਸਿੱਖ ਮਾਨਿ ਹੈਂ ਆਪੀ[2]। ਆਯੋ ਇਤੋ ਨ ਦਰਬ ਕਦਾਪੀ। ਏਕ ਜਾਮ ਸੋ ਨਿਕਸਨੋ ਬਾਹਰ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਅਜਹੁ ਭਯੋ ਨਹਿ ਜ਼ਾਹਰ ॥ ੬ ॥ ਜਿਤਿਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਧਨ ਆਵਾ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿ ਹੋਹਿ ਚਢਾਵਾ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਖਾਰੇ। ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਬਧਹਿ,ਘਟਹਿ ਤੁਮ ਸਾਰੇ॥੭॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਹਰਿਰਾਇ। ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕਿ ਸਮ ਬਨ ਜਾਇ । ਕਛੂ ਉਪਾਇ ਨ ਚਲਹਿ ਤੁਮਾਰੋ। ਛਾਇ ਜਾਇ ਸਭਿ ਪਰ ਬਲ ਭਾਰੋ ॥ ੮ ॥ ਅਬਿ ਤੌ ਲਘੁ ਹੈ ਬਨਹਿ ਉਪਾਇ। ਜਿਮ ਚਾਹਹੁ ਤਿਮ ਕਰਹੁ ਬਨਾਇ। ਨਹੀਂ ਦਾਸ,ਭਟ, ਚਾਕਰ ਨਾਹੀ। ਕੇ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਪਾਹੀ ॥ ੯ ॥ ਕੈ ਦਿਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਨਿਕਸੈ ਬਾਹਰ। ਕਿਧੌਂ ਸੰਘਾਰਹੁ ਹੋਇ ਨ ਜ਼ਾਹਰ। ਕੈ ਅਬਿ ਦਰਬ ਛੀਨ ਲਿਹੁ ਤਾਂਹੀ। ਆਗੇ ਕੋ ਦਿਹੁ ਭੈ ਉਪਜਾਹੀ ॥ ੧੦ ॥ ਕਿਧੌਂ ਆਪਨੇ ਦਾਸ ਪਠਾਵਹੁ। ਦਰਬ ਜਿਤੋ ਤਿਹਠਾਂ ਠਹਿਰਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਬਰਜਹੁ ਭੀਰ। ਆਈ ਜਿਤਿਕ ਉਪਾਇਨ ਤੀਰ ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਜਬਿ ਡੇਰਨਿ ਜਾਵੈ।ਸਗਰੀ ਵਸਤੁ ਉਠਾਇ ਸੁ ਲਜਾਵੈਂ। ਦਰਬ ਆਜ ਕੋ

[1] ਦੌਲਤ। [2] ਆਪਨੂੰ।

ਜੋ ਤਿਹ ਪਾਸ। ਰਹੈ ਤ ਤੁਮ ਕੋ ਉਪਜਹਿ ਤ੍ਰਾਸ॥੧੨॥ਵਹਿਰ ਉਪਾਇਨ
ਘਰ ਤੇ ਜਾਵਤ[1]। ਲੇਨਿ ਉਪਾਇ ਚਿਤਹੁ ਤੁਮ ਤਾਵਤ। ਬਹੁਰ ਨ ਤੁਮਰੇ
ਕਰ ਸੋ ਆਵੈ। ਲੇ ਕਰਿ ਕਿਤਹੂੰ ਗੁਪਤ ਛਪਾਵੈ ॥ ੧੩ ॥ ਚਾਕਰ ਰਾਖਿ
ਹੋਹਿ ਪੁਨ ਗਾਢੇ। ਨਿਕਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸੁ ਕਿਮ,ਜੇ ਕਾਢੇ। ਜਿਮ ਲਘੁ ਜਰ
ਤਰੁ ਕੀ ਸੁ ਉਖਾਰਹਿ। ਬਡੋ ਹੋਇਗੋ ਕੌਨ ਉਪਾਰਹਿ ॥੧੪॥ ਨਿਜ ਹਿਤ
ਬਾਤ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਹੋਇ। ਬੀਤੇ ਬਨਹਿ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਇ'। ਇਮ ਸੁਨਿ
ਧੀਰ ਮੱਲ ਨੇ ਕਹੇ। 'ਤਿਸ ਕੋ ਤੋ ਧਨ ਲੋਭ ਨ ਲਹਨੇ ॥੧੫॥ ਜੇ ਤਿਸ
ਪਾਸ ਅਚਾਨਕ ਆਵਾ। ਸੋ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਨਹਿੰ ਮੋ ਕਹੁ ਭਾਵਾ[2]।ਇਤੋ ਦਰਬ
ਕਿਮ ਦੇਵੈਂ ਜਾਨਿ[3]। ਜਿਸ ਧਨ ਕੇ ਨਹਿਂ ਕਛੁ ਸਮਾਨ[4] ॥ ੧੬ ॥ ਅਬਿ
ਤੋ ਗੁਰ ਹਿਤ ਜਿਤਿਕ ਉਪਾਇਨ। ਉਚਿਤ ਆਵਬੋ ਹਮਰੇ ਆਇਨ[5]।
ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜੋ ਜਾਨਤਿ ਭੇਵ। ਪੂਜਹਿਂ ਮੋਹਿ ਜਾਨਿ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ੧੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅਨੁਜ ਮੈਂ ਅਹੌਂ। ਤਿਨਹੁੰ ਅਛਤ ਭੀ ਨਿਤ ਬਹੁ ਲਹੌਂ।
ਅਬਿ ਤਿਨ ਤੇ ਫਿਰਿ ਕੈ ਗੁਰਿਆਈ।ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਮੁਝ ਘਰ ਬਡਿਆਈ
॥ ੧੮ ॥ ਮੱਖਣ ਸਿੱਖ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਜੋਇ। ਇਸ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਲਖੇ ਨ ਸੋਇ।
ਨਿਜ ਮਤਿ ਤੇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਨਾਵਾ।ਕਿਮ ਤਿਹ ਹੋਨਿਦੇਹਿਹਮਦਾਵਾ॥੧੯॥
ਇਕ ਪਰੰਤੁ ਮੁਝ ਚਿੰਤਾ ਹੋਇ। ਮੱਖਣ ਸਾਥ ਮਨੁਜ ਬਹੁ ਜੋਇ। ਨਹਿਂ
ਵਿਰੋਧ ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਕਰੈ। ਤੌ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਰੈਂ[6] ॥ ੨੦ ॥ ਸੋ ਤੋ
ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵੈ। ਕਿਮ ਹਮ ਸੋਂ ਉਰ ਦ੍ਰੋਹ ਬਧਾਵੈ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਭੇਟ
ਹੁਤੀ ਸੋ ਦੀਨਸਿ। ਅਪਨਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕੀਨਸਿ ॥੨੧॥ 'ਹਮ ਭ੍ਰਾਤਾ
ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਸੁਰਝਾਇੰ। ਬੀਚ ਕਹਨਿ ਤਿਹ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਇ[7]। ਯਾਂਤੇ
ਰੁਚਹਿ ਮੋਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਦਰਬ ਛੀਨ ਕਰਿ ਆਨਹਿਂ ਪਾਹੀ' ॥ ੨੨ ॥
ਇਮ ਸੁਨਿ ਪੁਨਹਿਂ ਮਸੰਦ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਾਰਜ ਕਰਨਿ ਅਲਪ ਭੀ ਜਾਨਾ।
ਤਊ ਉਤਸਾਹੁ ਅਧਿਕ ਕੋ ਕਰੈ। ਜਿਸਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਸਰੈ॥ ੨੩ ॥
ਜੇ ਅਖੇਰ ਮਿਗ ਕੋ ਹੁਇ ਤ੍ਯਾਰੇ। ਕਰਹਿ ਸਮਾਜ ਸੇਰ ਕੇ ਭ੍ਯਾਰੇ। ਸੋ

[1]ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭਾਵ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜਦ ਤਕ ਭੇਟਾ ਪਈ ਹੈ। [2]ਉਸ ਧਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ, ਭਾਵ ਖੋਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ [3](ਅਸੀਂ) ਕਿਵੇਂ ਜਾਣ ਦੇਈਏ ? [4]ਕੋਈ (ਚੀਜ਼) ਜਿਸ ਧਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ। [5]ਸਾਡੇ ਘਰ। [6]ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਭਰਾ ਹਾਂ ਆਪੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਪਏ ਕਰੀਏ, ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਿਚ ਕੁਛ ਬੋਲਣਾ (ਦਖਲ ਦੇਣਾ) ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

ਬੁਧਿਵਾਨ ਗਿਨਨੈ ਨਰ ਜਾਇ। ਨਿਜ ਐਸ੍ਵਰਜ ਕੋ ਲੇਹਿ ਬਧਾਇ॥੨੪॥ ਉੱਦਮ ਕਰਨਿ ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਿਸਤੇ ਗੁਰਤਾ ਉੱਤਮ ਪਾਵੈਂ। ਮਾਰਨਿ ਉਚਿਤ ਤਿਸੈ ਕੋ ਮਾਰਿ[1]। ਬੰਧਨ ਉਚਿਤ ਕੈਦ ਮਹਿ ਡਾਰਿ॥੨੫॥ ਤੁਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਬਿ ਬਧਹਿ ਬਿਲੰਦ। ਜਥਾ ਦੂਜ ਤੇ ਪੂਰਨ ਚੰਦ॥ ਜੋ ਕਾਰਜ ਬੁਧਿ ਤੇ ਹੁਇ ਆਵੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਰ ਤਿਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਪਾਵੈ॥੨੬॥ ਜਹਿਂ ਬਲ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਰ ਜਾਇ। ਤਹਾਂ ਕਰਹਿ ਨਹਿਂ ਦੇਰ ਲਗਾਇ। ਬਲ ਅਰੁ ਬੁਧਿ ਦੋਨਹੁ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ। ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਲਖਿ ਹ੍ਵੈ ਉਤਸਾਹੀ॥੨੭॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਕਰਹੁ ਸੋ ਬਾਤ। ਪਾਵਹੁ ਦਰਬ ਆਪ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ॥ ਪੂਰਨ ਕਰਹੁ ਆਪਨੀ ਚਾਹੁ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਧਾਵਹੁ ਜੇ ਭਟ ਪਾਹੁ॥੨੮॥ ਰਾਖਹੁ ਤਹਾਂ ਜਸੂਸ ਲਗਾਇ। ਜਬਿ ਮੱਖਣ ਤਹਿਂ ਤੇ ਉਠਿ ਜਾਇ। ਤਤਛਿਨ ਜਾਹਿਂ ਤਹਾਂ ਭਟ ਸਾਰੇ। ਲੇਹਿਂ ਅਚਾਨਕ ਧਨ ਵਧੁ ਭਾਰੇ॥੨੯॥ ਖਰਭਰਾਟ ਪਰਿ ਹੈ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਤਪਕ ਤਾਕ ਹਤਿ ਹੈਂ ਤਬਿ ਤਾਂਹੀ। ਨਿਤ ਕੀ ਕਲਹਾ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ। ਬਹੁਰ ਨ ਬੈਠਹਿ ਆਪ ਪੁਜਾਇ॥੩੦॥ ਇਕ ਮਰਿ ਗਏ ਸਰਬ[2] ਭੈ ਪਾਵੈਂ। ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਆਵੈ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਪੂਜਾ ਪੁਨ ਪਾਇ। ਲੇਹੁ ਬਾਹਨੀ ਬਿੰਦ ਬਨਾਇ॥੩੧॥ [3]ਸ਼ੱਤ, ਸਹੰਸ੍ਰ ਅਯੁਤਿ, ਸੁ ਲੱਛ। ਆਇ ਦਰਬ[3], ਨਹਿਂ ਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪੱਛ[4]। ਕਰਹੁ ਖਰੀਦ ਅੱਸ੍ਵ ਸਮੁਦਾਇ। ਚਢਹੁ ਸੈਨ ਜੁਤਿ ਆਪ ਸੁਹਾਇ॥੩੨॥ ਰੁਚਿਰ ਮਤੰਗ ਕਰਹੁ ਅਸਵਾਰੀ। ਮੇਘ ਅਡੰਬਰ ਪਾਇ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ[5]। ਛਿਤ ਮਹਿ ਤੁਮਰੋ ਛਾਇ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਡਰਹਿਂ ਭ੍ਰਾਤ ਢਿਗ ਆਵਹਿਂ ਆਪ॥੩੩॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੋਂ ਸੰਧਿ[6] ਕਰੀਜੈ। ਬਹੁ ਮੋਲੀ ਵਸਤ੍ਰ ਦੇ ਦੀਜੈ। ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨੀਤ। ਅਪਰ ਕਰਹੁ ਜਿਮ ਭਾਵਤਿ ਚੀਤ॥੩੪॥ ਨਿਸ਼ਕੰਟਕ[7] ਤੁਮ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਵੈਰੀ। ਭੋਗਹੁ ਮਾਯਾ ਸੌਂਜ ਘਨੇਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਤਾਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਸਿੱਖੀ ਚਾਲਾ॥੩੫॥ ਅਧਿਕ ਅਜਾਇਬ ਵਸਤ੍ਰ ਲਜਾਵੈਂ। ਸਕਲ ਆਨਿ ਤੁਮ ਕਹੁ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਭਰਹਿਂ ਖਜ਼ਾਨੇ

[1](ਜੋ) ਮਾਰਨ ਜੋਗ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਰ ਦਿਓ ਉਸਨੂੰ। [2]ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਸੋਢੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਨ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਸੈਂਕੜੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਧਨ ਜੋ ਆਏਗਾ। [ਸੰਸ:, ਅਯੁਤ=੧੦੦੦੦] [4]ਉਲਟ ਪੱਖੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ। [5]ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਕਿ ਛਤਰ ਵਾਲੀ ਅੰਬਾਰੀ ਪਾਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਹੋਵੇ [ਸੰਸ:, ਮੇਘਡੰਬਰ=ਵੱਡਾ ਚੰਦੋਆ (ਅ) ਛਤਰ। ਛਤਰ ਵਾਲੀ ਅੰਬਾਰੀ। (੩) ਬਿਜਲੀ। (੪) ਬੱਦਲ ਗੱਜਣਾ। (੫) ਘਟਾ ਫੈਲਾਅ]। [6]ਮੇਲ। [7]ਨਿਰਭੈ।

ਮਾਯਾ ਸਾਥ। ਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਬਨਿ ਹੈਂ ਨਾਥ ॥ ੩੬ ॥ ਇਸ ਕੋ ਮਾਰਨਿ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਹ ਕੰਟਕ ਬਧਿ ਜਾਵੈ'।ਇਮ ਮਸੰਦ ਨੇ ਮਸਲਤ ਦੀਨਸਿ। ਧੀਰਮੱਲ ਨੇ ਮਾਨਿ ਸੁ ਲੀਨਸਿ ॥ ੩੭॥ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ ਬਿਚਾਰਨਿ ਲਾਗਾ ।-ਕਹਾ ਕਰਤੱਬਹ ਮੋਹਿ ਹਿਤ ਪਾਗਾ[1] । ਮਾਰਨਿ ਮੰਤ੍ਰ[2] ਕਹਤਿ ਜੋ ਏਹੀ। ਮੁਝ ਕੋ ਨੀਕੋ ਲਗਹਿ ਨ ਕੇਹੀ ॥੩੮॥ ਪਿਤਾ ਭ੍ਰਾਤ[3] ਹਮਰੋ ਸੋ ਅਹੈ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਆਖ੍ਯ[4] ਕਹੈਂ। ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਤਿਸ ਨੇ ਕੀਨਾ। ਮਸਤ ਸੁਭਾਵ ਬਿਹਾਰ ਬਿਹੀਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਨਹੀਂ ਪਰਸਪਰ ਬੋਲਿਬਿ ਕਾਹੂ।ਸਦਾ ਰਹੈ ਬੈਠਨੈ ਘਰ ਮਾਂਹੂ-। 'ਭੋ ਮਸੰਦ! ਤਿਸ ਹਤਨੇ ਕੇਰਾ। ਨਹਿ ਉਤਸਾਹ ਹੋਤਿ ਹੈ ਮੇਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਅਪਰ ਬਾਤ ਤੈਂ ਸਖਾ ਬਖਾਨੀ। ਸੋ ਤੋ ਕਰਨੀ ਬਨਹਿ ਮਹਾਨੀ। ਸੁਭਟ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਕਹੁ ਕਰਿ ਕੈ। ਜਾਹੁ ਤਹਾਂ ਤੂ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਕੈ॥੪੧॥ ਸਰਬ ਉਪਾਇਨ ਦਰਬ ਸਮੇਤਾ। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਹਰਿ ਲਿਹੁ ਹੈ ਜੇਤਾ। ਤੁਮ ਕੋ ਬਰਜਨਿ ਹਾਰ ਨ ਕੋਈ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਜਾਇ ਕਰਿ ਆਨਹੁੰ ਸੋਈ॥੪੨॥ਜਬਿ ਮੱਖਨ ਗਮਨਹਿ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਨਰਨਿ ਭੀਰ ਹੋਵਹਿ ਨਹਿ ਨੇਰੇ। ਦਿਨ ਮੱਧ੍ਯਾਨ[5] ਕਾਲ ਜਬਿ ਆਵੈ। ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕੇ ਸਕਲ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਤਬਿ ਲਗਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੇ ਰਹੋ। ਭੇਦ ਨਰਨਿ ਮਹਿ ਕਿਮ ਨਹਿ ਕਹੋ'। ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਸ਼ੀਹਾਂ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕੈ। ਧੀਰਮੱਲ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਉਚਰਿਕੈ ॥ ੪੪ ॥ 'ਗੁਰੂ ਬਨਾਵਨਿ ਜੋ ਇਸ ਕਾਲਾ।ਹਾਥ ਮਸੰਦਨਿ ਕੇ ਸੁ ਬਿਸਾਲ। ਜਿਸਕੋ ਗਾਦੀ ਦੇਹਿਂ ਬਿਠਾਇ। ਸਿੱਖ੍ਯਨਿ ਤੇ ਤਿਸ ਲੇਹਿਂ ਪੁਜਾਇ॥੪੫॥ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਚਹੈ ਲਿਜਾਵੈ ਤਿਸੀ ਅਗਾਰੀ। ਜਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਹੈ ਜੁ ਮਸੰਦ। ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤ ਸੁ ਹੈਂ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੪੬॥ਕੋ ਮਸੰਦ ਤੁਮ ਤੇ ਫਿਰਿ ਜਾਵੈ। ਮਿਲਹਿ ਜਾਇ ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਪੁਜਾਵੈ। ਅਨਿਕ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਜੀਵਤਿ ਕਰੈ। ਨਿਸ਼ਕੰਟਕ ਹੁਇ ਹੈਂ ਜੋ ਮਰੈ[6] ॥ ੪੭ ॥ ਜੇ ਤੁਮਰੀ ਸਾਲਾਹਿ ਨ ਐਸੇ। ਹਮ ਤੌ ਨਹੀਂ ਮਿਟਹਿੰਗੇ ਕੈਸੇ॥ਜਿਹ ਮਹਿ ਸੰਸਾ ਸਦਾ ਨਿਹਰੀਏ।

---

[1]ਮੇਰੇ ਹਿਤ ਲਈ ਕਿਸ ਕਰਤੱਬ ਵਿਚ (ਇਹ ਮਸੰਦ ਮੈਨੂੰ) ਲਥੇੜਨ ਲੱਗਾ ਹੈ, (ਅ) ਮੇਰੇ ਹਿਤ ਲਈ (ਮੈਨੂੰ) ਇਸ ਕਰਤੱਬ ਵਿਚ ਅਨਰਕਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ [ਪਾਗਣਾ, ਫਾਸਣੀ ਫਾਕੁਣੀ, ਲਥੇੜਨਾ, ਅਨੁਰਕਤ ਹੋਣਾ, ਲੱਗਣਾ]। [2]ਸਲਾਹ। [3]ਚਾਚਾ। [4]ਨਾਮ। [5]ਦੁਪਹਿਰ।
[6]ਜੇ (ਉਹ) ਮਰ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੇ ਤਿਸ ਪਰਹਰੀਏ ॥੪੮॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰੰਤਾ । ਘਾਤ ਪਾਇ ਕਰਿ ਦਾਵ ਚੁਕੰਤਾ[1] । ਤੁਝ ਸ਼ਰੀਕ ਇਹ ਜਬਿ ਅਧਿਕਾਵੈ । ਪੁਨ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ॥ ੪੯ ॥ ਕਹੇ ਤੁਮਾਰੇ ਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤਿ । ਹਮ ਨਹਿਂ ਚੁਕਹਿਂਗੇ ਲਖਿ ਘਾਤ । ਨਿਤ ਕੋ ਝਗਰਾ ਦੇਹਿਂ ਚੁਕਾਇ । ਸਭਿ ਕੋ ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਇ ॥ ੫੦ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਬਿਨਾ, ਗੁਰਿਆਈ । ਹੋਹਿ ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਘਰ ਠਹਿਰਾਈ॥ਇਹ ਥਲ ਕੰਟਕ ਦੈ ਹੈਂ ਟਾਰਿ । ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੈਂ ਤੁਮ ਅਨੁਸਾਰਿ' ॥ ੫੧ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦ ਮੰਤ੍ਰ ਇਮ ਕਰਨੋ । ਲੋਭ ਦਰਬ ਕੋ ਬਹੁ ਉਰ ਧਰਨੈ । ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਕਹਨੋ ਨ ਮਾਨਾ । ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਆਪਹਿ ਜਿਮ ਜਾਨਾ ॥ ੫੨ ॥ [2]"ਤੁਮ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਤ ਰਹੋ । ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਭੇਵ ਨ ਕੁਛ ਲਹੋ । ਨੀਤਿ ਜਾਨਿਬੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਇ । ਛਲ ਬਲ ਧਰੇ ਲਖਤਿ ਬਿਧਿ ਸੋਇ' ॥ ੫੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰਮਲ ਮਤ ਕਿਯਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਧੀਰਮੱਲ ਵੱਲੋਂ ਹੋਰ ਵਿਰੋਧ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦ ਹਕਾਰਿ ਕਰਿ ਦੁਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਿਤਵਨੋ ਪਾਪ[3] । ਗੁਰ ਢਿਗ ਲਾਇ ਜਸੂਸ ਕੋ ਸਥਿਤ ਤਜਾਰ ਹ੍ਵੈ ਆਪ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੱਖਣਸ਼ਾਹਿ ਸਮੀਪ ਗੁਰੂ ਕੇ । ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਸਕਲ ਪੂਰੂ ਕੇ । ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੁਝ ਕਿਯੋ ਨਿਹਾਲ । ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨਿ ਦਿਯ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ' ॥ ੨ ॥ ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ਤਿ ਕੋਮਲ ਹਾਥ । ਸਹਜ ਬਾਤ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਾਥ।'ਸੰਗਤਿ ਦਿਯੋ ਦਰਸ ਥਿਤ ਆਪ । ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦਾਪ ਖਾਪਿ ਪਰਤਾਪ[4] ॥ ੩ ॥ ਨਹਿਂ ਅਬਿ ਕਾਲ ਛਪਨਿ ਕਹੁ ਰਾਵਰਿ।ਛਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ ਸੀਸ ਫਿਰਾਵਰਿ[5]।ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੇ ਵਾਲੀ ਹੋਵਹੁ । ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ ਦਾਸ ਦੁਖ ਖੋਵਹੁ ॥ ੪ ॥ ਬਿਨਾ ਆਸਰੇ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ । ਇਤ ਉਤ ਖੋਜਤਿ ਗੁਰ ਕਹੁ ਹਾਰੀ । ਧੀਰ ਦਿਲਾਸਾ ਸਿੱਖਜਨਿ ਦੇਹੁ । ਦਰਸ ਕਰਾਵਹੁ ਭੇਟੈਂ ਲੇਹੁ ॥ ੫ ॥ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕਾਰੀ । ਇਮ ਮਹਿਮਾ ਹੁਇ ਜਗ ਬਿਸਤਾਰੀ'।ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ । ਬੈਠਾਰੇ ਦਰਸਤਿ ਗਨ ਦਾਸ ॥ ੬ ॥ ਇਸ

---

[1]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਾਉ ਲੱਭ ਗਿਆ ਤੇ ਵੀ ਘਾਉ ਕਰਨੋਂ ਚੁਕ ਜਾਵੇ । [2]ਮਸੰਦ ਬੋਲਿਆ । [3]ਖੋਟੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲੇ ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦ ਨੇ ਪਾਪ ਚਿਤਾਰ ਕੇ ਸੱਦਿਆ (ਜਸੂਸ ਨੂੰ) । [4]ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ । [5]ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਹੇਰਿ ਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਜਿਮ ਕਹਿ ਬਚ ਰੂਰਾ। ਏਕ ਜਾਮ ਜਬਿ ਦਿਵਸ ਚਢ੍ਯੋ ਹੈ। ਗੁਰ ਅਰੁ ਸੰਗਤਿ ਅਨੰਦ ਬਢ੍ਯੋ ਹੈ॥੭॥ਮੱਖਨ ਉਠ੍ਯੋ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਸਿ। ਵਸਤੁ ਸਕਲ ਕੋ ਸੌਂਪ ਸੁ ਦੀਨਸਿ। ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਗਮਨ੍ਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਘਨੇਰੇ ॥ ੮ ॥ ਨਿਜ ਸਾਥਨਿ ਸੋਂ ਸਕਲ ਬਤਾਈ।ਜਥਾ ਕਾਮਨਾ ਅਪਨੀ ਪਾਈ।'ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਜਸੁ ਮੈਂ ਪਾਯੋ। ਮੋਹਿ ਬਹਾਨੇ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਆਵਨਿ ਦੂਰ ਸਫਲ ਭਾ ਮੇਰਾ। ਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ। ਖੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਹੋਈ। ਨਿਜ ਸਮਾਨ ਮੈਂ ਲਖੋਂ ਨ ਕੋਈ'॥੧੦॥ਕਹਤਿ ਪਰਸ-ਪਰ ਡੇਰੇ ਆਯੋ। ਭੋਜਨ ਬੈਠਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਨਿਜ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਪੌਢਿ ਰਹ੍ਯੋ ਹੈ। ਕਿੰਚਤ[1] ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਅਨੰਦ ਲਹ੍ਯੋ ਹੈ ॥ ੧੧ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਲੇ ਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਸਰੂਪ ਨਿਹਾਰੀ। ਜਾਤਿ ਭਏ ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਤੁਤਿ ਬਦਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹਿ[2] ॥ ੧੨ ॥ ਗਏ ਜਥਾ ਸੁਖ ਹਰਖਤਿ ਸਾਰੇ। ਪੂਰਨ ਭਏ ਮਨੋਰਥ ਭਾਰੇ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰ ਬਿਦਤਨਿ ਕੀ ਬਾਤ। ਪਰਸਿਧ ਭਈ ਮਹਦ ਅਵਿਦਾਤ[3] ॥ ੧੩ ॥ ਘਟੀ ਚਤੁਰ ਲੌ ਠਿਕ ਗੁਰ ਰਹੇ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੇਜ ਪਰ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲਹੇ। ਬਹੁਰ ਉਠੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੋ ਅਬਿ ਆਨਿ'॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਨੇ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ। ਸਰਬ ਅੰਗ ਤੇ ਕਿਯ ਉਜਲਾਈ। ਰੁਚਿਰ ਜ਼ੀਨ ਕੋ ਪਾਵਨ ਕੀਨਸਿ। ਕਵਿਕਾ[4] ਲੇ ਕਰਿ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਦੀਨਸਿ ॥ ੧੫ ॥ ਡੋਰ ਸਾਥ ਬੰਧਨਿ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਵਾ*।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜਨਾਵਾ।ਉਠੇ ਸੇਜ ਤਜਿ ਬਾਹਰ ਆਏ।ਚੇਬੀ[5]ਬਡਵਾ[6]ਨਿਕਟਿ ਅਨਾਏ ॥੧੬॥ ਪਾਇ ਰਕਾਬ ਪਾਇ ਆਰੋਹੇ[7]।ਗਹਿ ਬਾਗਾ ਆਗਲ ਮਗ ਜੋਹੇ।ਬਹਿਰ ਗਏ, ਗੁਰ ਫਾਯਾ ਹਰਿ।ਉਤਰ ਪਰੇ ਹਿਤ ਬੈਠਨਿ ਕੇਰ ॥੧੭॥ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ੍ਯ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿ ਅਨੰਦ ਬਢਾਇ।–ਗੁਰਗਾਦੀ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਬਿ ਭਈ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਸੰਸੈ ਮਤਿ ਗਈ–॥੧੮॥ ਇਮ ਮਨ ਜਾਨਿ ਜਾਨਿ ਢਿਗ ਆਵੈਂ। ਸਫਲਹਿਂ ਜਨਮ ਦਰਸ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਸੋਢਿਨ ਪਾਸ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਭਾਖਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧੯ ॥ ਤਬਹਿ ਜਸੂਸ

[1]ਥੋੜੀ। [2]ਕਹਿੰਦੇ। [3]ਉੱਜਲ। [4]ਲਗਾਮ। [5]ਘੋੜੇ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ਾਤ ਅਥਵਾ ਰੰਗ। ਡਬ ਖੜੱਬੀ। [6]ਘੋੜੀ। [7]ਰਕਾਬ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾਕੇ ਚੜ੍ਹੇ। *ਪਾ:–ਬੰਧਨ ਮੋਚਨ ਕਰ ਲੈ ਆਵਾ।

ਧੀਰਮਲ ਕੇਰਾ। ਬਰਨਨ ਕੀਨਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਡੇਰਾ। 'ਗਏ ਵਹਿਰ, ਸਿਖ ਤਹਿਂ ਭੀ ਆਏ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਸਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਛਾਏ' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਧੀਰਮਲ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ। ਨਿਜ ਮਸੰਦ ਸੋਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹ ਤੌ ਬਜਾਧ ਅਸਾਧ ਹਮਾਰੇ। ਟਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਸੈਂਹੂੰ ਬਿਨ ਮਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਦਤ ਬਾਰਤਾ ਭਈ।–ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਗਾਦੀ ਇਨ ਲਈ–। ਤਨੈ' ਤਨੈਂ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਜਾਵੈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਨਰ ਤਹਿਂ ਆਵੈਂ॥੨੨॥ ਅਸ ਨ ਹੋਹਿ ਇਹ ਗੁਰ ਹੁਇ ਜਾਈ। ਹਮਰੀ ਪੂਜਾ ਪਰਹਿ ਪਿਛਾਈ'। ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦੀਨੋ। 'ਕਯੋਂ ਪਛੁਤਾਇਂ ਮਨਹੁਂ ਬਲ ਹੀਨੋ ?॥ ੨੩॥ ਮੈਂ ਜਸੂਸ ਰਾਖੇ ਤਹਿਂ ਲਾਇ।ਸਿਝ ਸਮੈ ਲੈ ਹੈਂ ਤਿਸ ਧਾਇ।ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਕੋ ਆਨਹਿਂ ਛੀਨ। ਸੋ ਤੁਮ ਤੇ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ ਹੀਨ'[1] ॥ ੨੪ ॥ ਅਸ ਤੌ ਫਿਕਰ ਧਾਰਿ ਹਮ ਰਹੈਂ। ਭਲੋ ਆਪ ਕੋ ਜਿਮ ਹੁਇ,ਚਹੈਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ[2] ਅਬਿ ਜਸੂਸ ਜੋ ਆਵਾ।–ਵਹਿਰ ਗਯੋ–ਤਿਨ ਆਨਿ ਸੁਨਾਵਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜੋ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਮਗ ਕੋ ਆਇ[3]। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਫੰਗੈਂ ਦੈਂ ਚਲਿਵਾਇ।ਇਕ ਗੁਲਕਾ ਲਾਗੇ ਮਰਿ ਰਹੈ। ਬਹੁਤ ਲਗੇ ਕਯੋਂ ਜੀਵਨ ਲਹੈ' ॥੨੬॥ਇਮ ਕਹਿ ਤਯਾਰ ਸੁਭਟ ਕੁਛ ਕਰੇ। ਕਸਿ ਕੈ ਕਮਰ ਛਪ ਤਹਿਂ ਖਰੇ। 'ਜਬਿ ਆਵਹਿ ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਲਿਹੁ ਦੇਖਿ। ਹਤਹੁ ਤੁਫੰਗੈਂ ਮਿਲਹੁ ਅਸ਼ੇਖ ॥੨੭ ॥ ਤਾਕ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਹਨਹੁ ਬਨਾਇ। ਨਹਿ ਜੀਵਤ ਜਿਮ ਘਰ ਕੋ ਜਾਇ'। ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦ ਸੁ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਢਿਗ ਹੁਇ ਬੈਸੇ ॥੨੮ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਦੁਪਹਿਰੇ। ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਸਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਠਹਿਰੇ। ਗਯੋ ਨ ਮੈਂ ਤਬਿ ਕੀਨਿਬਿਚਾਰਾ–ਪਰਹਿ ਰੌਰ ਅਬਿ ਦਿਵਸਮਝਾਰ।੨੯ ॥ ਕੋ ਜਾਨੈ ਜੋ ਕਯਾ ਹੁਇ ਜਾਇ–। ਯਾਂਤੇ ਸਮੈ ਸੁ ਲੀਨਿ ਬਚਾਇ। ਇਹਾਂ ਤੁਫੰਗ ਜਿ ਲਗੇ ਨ ਕੋਇ। ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਹਿ ਘਰ ਮਾਂਹਿ ਜਹਿਂ ਹੋਇ' ॥੩੦ ॥ ਇਮ ਕਰਿ ਮੰਤ੍ਰ ਬੈਠਿ ਮਿਲਿ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਉਡੀਕਹਿਂ ਪੰਥਹਿ ਲਹੇ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਬਡਵਾ ਪਰ ਓਢੇ ਸਿਰ ਚਾਦਰ ॥੩੧॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਆਵਨਿ ਕਰਿ ਹੀਂ। ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਬਾਗਨਿ ਉਲਰਿ ਹੀਂ। ਤੇਜ ਤੁਰਗਨਿ ਹੋਤਿ, ਖੇਤਾਵਤਿ। ਦੇ ਦੇ ਧੀਰਜ ਪੰਥ ਚਲਾਵਤਿ॥੩੨॥

[1]ਮਾੜਾ ਹੈ। [2]ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਭਾਵ ਜੇ ਸ਼ਾਮਾਂ ਵੇਲੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [3]ਜੋ ਰਸਤੇ (ਜਾਂਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ) ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘਿਆ ਤਾਂ....।

ਸੂਖਮ ਇਕ ਕਰ ਬਿਖੈ ਰੁਮਾਲ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨਤਿ ਸੁਖ ਚਾਲ। ਸਬਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਗੁਰ ਆਇ। ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗੈਂ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਇ ॥੨੩॥ ਤੁਪਕ ਤੜਾਕ ਅਚਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਤੇਜ ਤੁਰੰਗਨਿ ਭੀ ਡਰ ਗੁਨਿ ਕੈ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਗ ਉਠਾਈ। ਦੇਖਤਿ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਭਲੇ ਧੀਰਮਲ ਭਲੇ ਜੀ, ਭਲੇ ਧੀਰਮਲ ਧੀਰ' ॥ ਬਹੁਤ ਬਾਰਿ ਬੋਲੇ ਬਦਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੨੫॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੰਦ ਦੁਰਾਇ[1] ਤੁਰੰਗਨਿ ਚਲੇ। ਬੋਲਤਿ 'ਭਲੇ ਧੀਰਮਲ ਭਲੇ'। ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ। ਉਤਰਿ ਸੇਜ ਪਰਿ ਰਹੇ ਸੁਹਾਇ ॥ ੨੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਬਿਰੋਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਧੀਰਮੱਲ ਵੱਲੋਂ ਗੋਲੀ ਚੱਲੀ ਤੇ ਲੁੱਟ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿਤਹਿਂ ਕੁਕਰਮ ਕੋ ਜਥਾ ਧੀਰਮਲ ਕੀਨਿ[2]। ਸੋਢੀ ਅਪਰ ਕਿਤੇਕ ਹੀ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਬੁੱਧਿ ਮਹਿ ਭੀਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਊ ਕਰਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰ ਦਾਯਾ। [3]—ਠਾਨਹਿਂ ਕ੍ਰੋਧ ਜਿ ਲੋਭੀ ਮਾਯਾ। ਅੰਤਰ ਅੰਧੇ ਗਯਾਨ ਬਿਹੂਨੇ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਊਨੇ ॥ ੨ ॥ ਤਾਪ ਈਰਖਾ ਅਧਿਕ ਤਪਾਏ। ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਮ ਬਿਨ ਕਹੈਂ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਸਿੱਖਜਨਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਹੇਤੁ ਹਮ ਹੋਏ। ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਜੋਏ—॥ ੩॥ ਜਾਨਿ ਭਵਿੱਖਤ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਬੈਠੇ ਮੌਨ ਧਰੇ ਉਰ ਸ਼ਾਂਤਿ। ਪਿਖਿ ਜਸੂਸ ਨੇ ਏਕਲ ਲਹੇ। ਕੋ ਇਕ ਦਾਸ ਪਾਸ ਜਿਨ ਅਹੇ ॥੪॥ ਗਯੋ ਉਤਾਇਲ ਕਰਤਿ ਬਿਲੰਦ। ਧੀਰਮੱਲ ਅਰੁ ਜਹਾਂ ਮਸੰਦ। ਸੁਧਿ ਦੀਨਸਿ 'ਏਕਾਕੀ ਅਹੈਂ। ਆਨਿ ਵਹਿਰ ਤੇ ਅਬਿ ਹੀ ਬਹੇ'॥੫॥ ਤਬਿ ਮਸੰਦ ਲੇ ਕਰਿ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਚਲਤੋ ਭਏ ਕੁਸੌਨ[4] ਬਿਲੰਦ। ਛੀਂਕ ਦਾਹਿਨੇ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਹੋਈ। ਸਨਮੁਖ ਪੌਨ ਧੂਰ ਮੁਖ ਗੋਈ ॥ ੬ ॥ ਬਾਮ ਬਿਲੋਚਨ ਫਰਕਨਿ ਲਾਗਾ। ਘਰ ਤੁਟਨੇ ਇਕ ਆਵਤਿ ਆਗਾ। ਧੀਰਮਲ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਹਟਾਵਨਿ। 'ਠਹਿਰ, ਘਰੀ ਇਕ ਮੈਂ ਕਰਿ ਜਾਵਨਿ'[5] ॥ ੭ ॥ ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਹੋਇ। ਬਨਹਿ ਬਿਪਰਜੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਈ[6]*। ਦ੍ਰਿਢ ਨਹਿਂ, ਢਹਨੇ ਜਾਇ ਮਨ ਮੇਰਾ।

[1]ਘੋੜਾ ਦੌੜਾਕੇ। [2]ਭਾਵ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਧੀਰਮੱਲ ਦੇ ਕੁਕਰਮ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ:—। [4]ਕੁਸਗਨ। [5](ਹੁਣ) ਠਹਿਰ ਜਾਓ, ਇੱਕ ਘੜੀ ਮਗਰੋਂ ਜਾਵੀਂ। [6]ਕੋਈ ਉਲਟੀ (ਗਲ ਜੇ ਹੋ ਪਈ ਤਾਂ ਮੁੜਕੇ) ਕੋਈ ਕਹੇ ਨਾ (ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਓਸ ਵੇਲੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰੋਕ ਲਿਆ)।

*ਪਾ:—ਕਾਰਨ ਕੋਈ।

ਹਤਿ ਹੋਵਤਿ ਉਤਸ਼ਾਹ ਬਡੇਰਾ॥੮॥ਰਿਦੇ ਸਮਝਿ ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਕਰਨੋ[1]। ਤਿਹ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਨ ਹੋਵਤਿ ਹਰਨੋ'। ਧੀਰਮੱਲ ਕਹਿ 'ਧੀਰ ਧਰੀਜੈ। ਕੌਨ ਸਹਾਇਕ ਤਿਹ ਪਰਖੀਜੈ[2]" ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਬਾਤ। ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਤੁਮ ਕਸੋਂ ਤ੍ਰਪਾਤਿ। ਮੱਖਣ ਸਿੱਖ ਦੂਰ ਹੈ ਡੇਰਾ।ਕਿਸ ਨਹਿਂ ਬੋਲਨਿ ਦੇਉਂ ਉਚੇਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਅਪਰ ਨ ਤਹਾਂ ਸਹਾਇਕ ਕੋਈ। ਕਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲਹਿ ਨ ਬੋਲਹਿ ਸੋਈ[3]। ਨਿੱਤ ਰਹਤਿ ਉਨਮੱਤ ਮਹਾਨਾ। ਨਹਿ ਸਨੇਹ ਕਿਸ ਹੂੰ ਸੋਂ ਠਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥ ਤੁਮ ਨਿਚਿੰਤ ਬੈਠੇ ਰਹੁ ਡੇਰੇ। ਸਕਲ ਭਾਰ ਇਹ ਹੈ ਸਿਰ ਮੇਰੇ। ਕਾਰਜ ਸੁਧਰੈ ਤੌ ਹੁਇ ਤੇਰਾ। ਬਿਗਰੈ ਹਮ ਮਰਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਬੇਰਾ' ॥ ੧੨ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਨਧਬੱਧ ਭਟ ਹੇਰਿ। ਅਪਨਿ ਸਾਥ ਹਿਤ ਲੀਨਸਿ ਟੇਰ। ਸੋ ਤੁਫੰਗ ਲਛ ਹਤਨੇ ਹਾਰ[4]।ਤਿਹ ਸੋਂ ਭਨਯੋ ਸਮੀਪ ਹਕਾਰਿ ॥ ੧੩ ॥ 'ਜਬਹਿ ਨਿਕਟਿ ਹੁਇ ਤਿਨ ਕੇ ਜਾਇ। ਹਤਹੁ ਤਾਕ ਕਰਿ ਤੁਪਕ ਬਨਾਇ।ਹੁਇ ਜੁ ਪਿਛਾਰੀ,ਸਭਿ ਸਹਿ ਲੇਹਿਂ[5]। ਏਕ ਬਾਰ ਤਿਹ ਕੋ ਹਤਿ ਦੇਹਿਂ' ॥੧੪ ॥ ਸੰਗ ਪਚੀਸਕ ਭਟ ਲੇ ਚਲਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਗਨ ਮਿਲਯੋ।ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੇ ਗਮਨ ਕਰੰਤੇ। ਚਲਤੇ ਤੂਰਨ ਕਦਮ ਉਠੰਤੇ ॥ ੧੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਏਕਹਿ ਬਾਰਿ ਪਰੇ ਅਰਰਾਇ। ਕੇਤਿਕ ਹੁਤੇ ਜੁ ਮਾਨਵ ਪਾਸ। 'ਕਹਾਂ ਹੈ ਕਹਾਂ ਹੈ' ਕਰਹਿਂ ਅਵਾਸ।੧੬॥ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਆਨਿ ਪਰੇ ਹੈਂ।ਔਚਕ ਪੌਰ ਮਝਾਰ ਬਰੇ ਹੈਂ। ਹਥੋਹਥੀ ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ ਕੋਈ।ਰੌਰ ਮਚਯੋ ਦੌਨਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੋਈ॥੧੭॥ਸਮੁਖ ਭਏ ਕੇਤਿਕ ਤਬਿ ਹੇਰੇ।'ਹਤਹੁ ਬੰਦੂਕ'ਮਸੰਦ ਸੁ ਟੇਰੇ।ਤਤਛਿਨ ਤਿਸ ਨੇ ਤਾਕ ਚਲਾਈ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਰ ਕਹੁ ਚਲਿ ਆਈ ॥੧੮॥ ਕਰ ਹੁੰਕਾਰ ਦੀਨਿ ਸੋ ਟਾਰੀ[6]। ਮਸਤਕ ਚਾਟਤਿ[7] ਗਿਰੀ ਅਗਾਰੀ। ਕੁਛਕ ਚਰਮ ਗੁਲਕਾ ਨੇ ਫਾਰਾ। ਰੁਧਿਰ ਅਲਪ ਸਰਵਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰਾ॥੧੯॥ ਦੇਖਿ ਦਾਸ ਭੈ ਮਾਨਿ ਘਨੇਰੇ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਕੀਨਿ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਤਰਜਿ[8] ਕਰਿ ਦੂਰ ਹਟਾਏ।ਕੇਤਿਕ ਗਹਿ ਕਰਿ ਦਾਸ ਬਿਠਾਏ ॥੨੦॥ ਸਭਿ ਦੀਨਾਰ ਜੁ ਧਰੀ ਅਗਾਰੀ । ਲਈ ਉਠਾਇ ਵਸਤੁ ਗਨ

[1]ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। [2]ਸਹਾਰਾ ਕਰੋ ਤੇ ਪਹਿਲੋਂ ਪਰਖ ਲਓ ਕੌਣ ਕੌਣ ਉਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [4]ਸੌ (ਸੂਰਮੇ) ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣ ਵਾਲੇ। [5]ਸਹਿ ਲਵਾਂਗੇ। [6](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰ ਕੇ ਗੋਲੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤੀ। [7]ਭਾਵ ਛੂਹਕੇ। [8]ਤਾੜਨਾ ਕਰਕੇ।

ਸਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਕਰਤਲ ਤੇ ਮਾਰਾ¹। ਖੜਗ ਮੁਸ਼ਟ ਤੇ ਕੋਇ ਪ੍ਰਹਾਰਾ ॥੨੧॥ ਜੋ ਮੁਖ ਬੋਲਹਿ ਮਾਰਹਿਂ ਤਾਂਹੀ।ਕਰਤਿ ਆਪਨੋ ਬਲ ਗਰਬਾਹੀਂ। ਵਸਤੁ ਸਦਨ ਕੀ ਪੁਰਬ ਜੋਈ। ਕਰਿ ਬਲ ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਸਭਿ ਤੋਈ ॥ ੨੨ ॥ ਬਸਤੁ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਜੋ ਆਏ। ਬੰਧੇ ਭਾਰ ਤੁਰਤ ਉਠਵਾਏ। ਸੰਖ ਚਮਰ ਸਭਿ ਹਰੇ ਤਿਨਹੂੰ ਨੇ। ਪਾਪ ਕਰਮ ਕੋ ਕਰਯੋ ਜਿਨਹੂੰ ਨੇ ॥੨੩॥ ਤਬਿ ਦੁਰਾਮਤਾ ਕਹਤਿ ਮਸੰਦ। 'ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਤੁਸਾਇ ਮਸਨੰਦ। ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਤੁਝ ਕਿਨੈ ਬਿਠਾਯੋ ?।ਧੀਰਮੱਲ ਤੇ ਨਹਿਂ ਤਰਪਾਯੋ?॥੨੪॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਨ ਤੁਝ ਢਿਗ ਆਏ। ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਲੇਤਿ ਜਮਾਏ। ਬੋਲਨਿ ਮਿਲਿਨੇ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਾਂਹੀ।ਬਨਨਿ ਗੁਰੂ ਕਿਮ ਚਹਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ? ॥੨੫॥ਲੋਭ ਦਰਬ ਕੋ ਧਾਰਿ ਘਨੇਰਾ।ਮੱਖਣ ਮਿਲਯੋ ਧਨਾਢ ਬਡੇਰਾ।ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿਂ ਥਿਤ ਮੰਤ੍ਰ ਪਕਾਵਾ। ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਰੌਰ ਮਚਾਵਾ ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਹੁਤੀ ਉਪਾਇਨ ਜੋਇ। ਕਪਟ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਲੀਨੀ ਸੋਇ। ਤੁਮ ਸਮੀਪ ਸੋ ਕਿਮ ਰਹਿ ਸਕਿ ਹੈ।ਜਿਮ ਮ੍ਰਿਗਲੇ ਜਿਹ ਕੇਹਰਿ ਤਕਿ ਹੈ² ॥ ੨੭ ॥ ਮਹਾਂ ਗਰੀਬ ਦੀਨਤਾ ਸਾਥ। ਕਿਮ ਸੋ ਬਨੈ ਸਿਖਨਿ ਕੋ ਨਾਥ। ਤੁਝ ਤੇ ਛੀਨਹਿਂ ਹੈ ਜਬਿ ਐਸੇ। ਪੁਨਹਿਂ ਤੁਸਤ ਲੇ ਕੋਇ ਨ ਕੈਸੇ ॥੨੮॥ ਗੁਰਤਾ ਧੀਰਮੱਲਜ ਕੀ ਹੋਇ। ਕਥੰ³ ਪੁਜਾਵਹਿ ਆਨ ਜਿ ਕੋਇ। ਕ੍ਰਿਤ ਅਨਜਾਨ ਪਨੋ ਕਿਯ ਏਤੀ। ਯਾਂਤੇ ਭਈ ਸਾਸਨਾ ਤੇਤੀ ॥ ੨੯॥ ਬਹੁਰ ਕਰਹੁ ਜੋ ਟਰਹੁ ਨ ਟਾਰੇ। ਹਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਹੁਇ ਜਾਇਂ ਤੁਮਾਰੇ। ਅਬਿ ਕੈ ਜੀਵਤਿ ਜਗ ਮਹਿ ਰਹਯੈ। ਹਿਤ ਕੋ ਬਾਕ ਲਖਹੁ, ਮੈਂ ਕਹਯੋ' ॥ ੩੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮਾਤਾ। ਨਾਮ ਨਾਨਕੀ ਜਗ ਬੱਖਯਾਤਾ। ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਵਾ। ਤਰਜਤਿ⁴ ਅਧਿਕ ਕਹਤਿ ਗੁਰ ਦਾਵਾ ॥ ੩੧॥ 'ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਗੁਰੁ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੇ। ਲੇਤਿ ਉਪਾਇਨ ਚਹੁਦਿਸ਼ਿ ਧਾਮੇ। ਕੌਨ ਹੋਇ ਤੁਮ ਹਮਹਿ ਹਟਾਵੈ। ਬਿਨਾ ਕਾਜ ਨਿਜ ਬੈਰ ਲਗਾਵੈ॥੩੨॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਕੇ ਸਕਲ ਬਿਸ਼ੇਸ਼। ਕੌਨ ਹਟਾਵਹਿਗੋ ਕਰਿ ਦ੍ਵੇਸ਼। ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਧਾਮ ਨ ਗਏ।ਤਿਸ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨ ਭਏ॥੩੩॥ ਸੈਕਰਤਾਰ

¹ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਕੇ। ²ਭਾਵ ਤੁਸਾਡਾ ਲੈਣਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਤਕਦਿਆਂ ਕੋਈ ਮ੍ਰਿਗ ਹਰਣ ਲੈ ਲਵੇ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਆਂਗੇ। ³ਕਿਵੇਂ। ⁴ਤਾੜ ਕੇ।

ਪੂਰੇ ਤੇ ਆਯੋ। ਬੀਰ ਬਕਾਲੇ ਦੰਭ ਕਮਾਯੋ। ਜੋ ਗੁਰਤਾ ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਆਈ। ਕਯੋਂ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਨ ਬਿਖੈ ਪੁਜਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਲੋਭ ਅਗਨਿ ਤੇ ਤੁਝਹਿ ਜਰਾਵਾ। ਧੀਰਮੱਲ ਘਰ ਲਾਗਿਸਿ ਦਾਵਾ[1] । ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਫਿਰਹੁ ਹੇਤੁ ਧਨ ਚਾਹਨਿ।ਨਿਜ ਗੰਭੀਰਤਾ ਕੋ ਕਰਿ ਦਾਹਨਿ॥੩੫॥ਹਮ ਬੈਠੇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੇ ਕਰਹਿਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਜੋ ਸਿਖ ਆਵਹਿ ਦੇਹਿ ਉਪਾਇਨ।ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਆਵਹੁ ਹਮਰੇ ਆਇਨ[2]॥੩੬॥ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਜਾਇਂ ਨ ਕਬੈ।ਦਰਬ ਚਢਾਇਂ ਸਿਖਨ ਜੋ ਸਬੈ।ਅਬਿ ਜਬਰੀ ਕਰਿ ਆਨਿ ਪਰੇ ਹੋ। ਜਨੋਂ ਬਿਖ[3] ਪੀ ਕਰਿ ਆਪ ਮਰੇ ਹੋ ॥ ੩੭ ॥ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਪੌਰ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੋ ਜਾਨਿ[4]। ਊਚੇ ਕੋ ਢਹਿ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨ। ਬੁਰਾ ਹੋਨਿ ਤੁਮਰੋ ਢਿਗ ਆਵਾ। ਜਿਸਤੇ ਐਸੋ ਗਰਬ ਜਨਾਵਾ ॥ ੩੮ ॥ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਹੀ ਘਰ ਮਾਂਹੀ[5]। ਤਊ ਨ ਦੂਤੀਓ ਦੇਖਿ ਸਕਾਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਗਤੇਸ਼। ਫਲ ਦੇ ਤੁਮ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸ਼ੇਸ਼॥੩੯॥ਜੇ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਭਾਲ। ਗੁਲਕਾ ਲਗਤਿ ਮਰਤਿ ਤਤਕਾਲ। ਤਬਿ ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਹਾਲ ਤੁਮਾਰੋ ? ਕਿਯੋ ਕੁਕਰਮ ਮਹਾਂ ਹੱਤਯਾਰੋ !'॥ ੪੦ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਾਰੰ ਬਾਰੀ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਦੁਖਿਤ ਪੁਕਾਰੀ। ਭਾਲ[6] ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪੌਂਛਨਿ ਕਰਯੋ। ਨੀਰ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਬਹੁ ਢਰਯੋ ॥੪੧॥ ਨਯੋ ਜਨਮ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਤਪਤ ਰਿਦਾ ਦੁਖ ਪਾਇ ਮਹਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕਹ੍ਯੋ।'ਧਨ ਮਹਿਂ ਇਹ ਕੁਕਰਮ ਹੀ ਲਹ੍ਯੋ॥੪੨॥ਯਾਂਤੇ ਹੇ ਜਨਨੀ ਇਹੁ ਜਾਨਿ। ਤਿਨ ਘਰ ਪਰਿਹੈ[7] ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨ। ਧਨ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਹੀ ਸੁਖ ਹੋਇ। ਲੇਨਹਾਰ ਲਹਿ ਸੰਕਟ ਸੋਇ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਮ ਧੀਰਜ ਸੋਂ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਜਨਨੀ ਕੋ ਬਰਜਨ ਹਿਤ ਕਹੇ। ਸੋ ਮਸੰਦ ਕਰਿ ਓਜ ਘਨੇਰਾ। ਵਸਤੁ ਸਰਬ ਲੇ ਦਰਬ ਬਡੇਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮੈਂ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਧੀਰ ਮੱਲ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ। ਸਗਰੀ ਵਸਤੂ ਆਪ ਦਿਖਾਈ। ਬਹੁ ਦੀਨਾਰ ਧਰੀ ਅਗਵਾਈ ॥ ੪੫ ॥ ਹੇਰਤਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਘਨੇਰਾ।ਹੇਮ ਸੁ ਕੰਕਨ[8] ਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਕਹਿ ਦਿਯੋ ਮਸੰਦ[9]।

---

[1]ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ । [2]ਘਰ। [3]ਜ਼ਹਿਰ । [4]ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨੀਵਾਂ ਹੈ । [5](ਤੁਹਾਡੇ) ਘਰ ਵਿਚ। [6]ਮਸਤਕ। [7]ਪਵੇਗਾ। [8]ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ। [9]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਮਸੰਦ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ।

ਲੈ ਕਰਿ ਹਰਖਯੋ[1] ਰਿਦੇ ਬਿਲੰਦ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਏਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕੋ ਡੇਰਾ ਲੂਟਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰੌਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਧੀਰਮੱਲ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਸਤੁ ਸਕਲ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕੈ ਧੀਰਮਲ ਆਨੰਦ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੰਕਨ ਦਿਧੇ ਹਰਖਤਿ ਲਿਧੇ ਮਸੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੂਝੇ ਤੇ ਸਗਰੇ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਕਹਯੋ ਮਸੰਦ "ਸੁਨਹੁ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਪਰਾਲਬਧ ਤੇ ਜੀਵਤ ਰਹਯੋ। ਚਲੀ ਤੁਪਕ ਤਬਿ ਨੀਕ ਨ ਲਹਯੋ[2] ॥ ੨ ॥ ਹਲੇ ਹਾਥ ਚਾਟਤਿ ਗਈ ਭਾਲ[3]। ਤਿਨ ਜਨਨੀ ਆਈ ਤਤਕਾਲ। ਤਿਸ ਨੇ ਰੱਛਾ ਕਰਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਜੀਵਤ ਰਹਯੋ ਨ ਹੋਯਹੁ ਹਾਤੀ ॥੩॥ ਨਹਿ ਪਰੰਤੁ ਆਗੇ ਪੁਨ ਕਰੇ। ਇਮ ਕਰਿਬੇ ਤੇ ਭੈ ਬਹੁ ਧਰੇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਹੁ ਗੁਰੁਤਾ ਤੇਰੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਲੇਹੁ ਭੇਟ ਬਹੁਤੇਰੀ ॥ ੪ ॥ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਕਰਾ ਹਮ ਆਗੇ। ਸਭਿ ਸੌਂਪੀ ਲਰਿਬੇ ਤੇ ਭਾਗੇ । ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਨਹਿਂ ਦੂਸਰ ਕੋਈ। ਉੱਦਮ ਕਰਿ ਹੋ ਗੁਰ ਹ੍ਵੈ ਸੋਈ ॥੫॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇ ਦ੍ਰਿਢ ਤੁਮ ਰਹੋ । ਨਿਹਸੰਸੈ ਗੁਰਤਾ ਕਹੁ ਲਹੋ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਨਿਜ ਸੈਨ ਬਨਾਵਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਦਰਸ਼ ਰਹਾਵਹੁ ॥ ੬ ॥ ਸੁਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੇ ਧਰਨੇ ਹਾਰੇ। ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਤਰ ਅਸਵਾਰੇ। ਹੁਤੇ ਸਹੱਸ੍ਰ ਅਢਾਈ ਸੋਇ। ਸਮੁਖ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰੀ[4] ਜੋਇ ॥੭॥ ਜਿਹਠਾਂ ਚਲਹਿ ਤਜਾਰ ਸਭਿ ਰਹੈਂ। ਰਿਪੁ ਬੱਲਵਾਨ ਤੁਰਤ ਹੀ ਗਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਅਨੁਜ ਤੂੰ ਅਹੈਂ। ਤਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਹੈਂ॥੮॥ ਆਦਿ *ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੁਝ ਤੀਰ। ਇਹੀ ਅਧਿਕਤਾ ਲਖਹੁ ਗੰਭੀਰ[5]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਗਾਦੀ ਬੈਸ। ਮਿਲਿ ਹਮ ਸੋਂ ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਹਮੇਸ਼' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਧੀਰਮੱਲ ਹਰਖਾਵਾ:—।'ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹਮਰੋ ਦਾਵਾ। ਨਿਹਸੰਸੈ ਇਹ ਸਭਿ ਹੀ ਜਾਨੈਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਉਪਾਇਨ ਆਨੈਂ ॥੧੦॥ ਤੂੰ ਮਸੰਦ ਲਾਯਕ ਕੋ ਮੇਰੋ[6]। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਦੀਰਘ ਨਰ ਹੇਰੋ[7]। ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਸਗਰੋ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਤੋਹਿ ਬੱਖਜਾਤ॥੧੧॥ ਦੇਸ਼ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਜੁ ਮਸੰਦ। ਕੇਤਿਕ ਲਘੁ ਹੈਂ ਕਿਤਿਕ ਬਿਲੰਦ। ਲਾਖਹੁੰ ਧਨ ਕੇ ਦੇਵਨ ਹਾਰੇ। ਦੇਸ਼ਨਿ

---

[1] ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇਆ (ਮਸੰਦ)। [2] ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। [3] ਭਾਵ ਗੋਲੀ ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਲੰਘ ਗਈ। [4] ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। [5] ਭਾਰੀ। [6] ਮੇਰੇ ਲਾਇਕ ਦਾ ਹੈਂ। [7] ਤੂੰ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈਂ। (ਅ) (ਤੂੰ) ਸਿਆਣਾਂ ਹੈਂ (ਤੈਂ) ਬੜੇ ਲੋਕ ਡਿੱਠੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਤਜਰਬੇ ਕਾਰ ਹੈਂ)। (ੲ) ਭਾਵ ਅਸਾਂ ਕਈ ਦਾਨੇ ਤੱਕੇ ਹਨ ਪਰ......।

*ਇਸ ਵੇਲੇ 'ਆਦਿ' ਪਦ ਵਰਤਣਾ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ।

ਸਿੱਖਨ ਤਿਨੈ ਅਨੁਸਾਰੇ ॥੧੨॥ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ। ਕਿਹ ਸਨਮਾਨਹੁਂ ਕਿਹ ਧਨ ਦਜਾਇ[1]।ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਕਰਿ ਇਹੀ ਉਪਾਇ। ਕਰਤਿ ਰਹਹੁ ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਆਇਂ ॥੧੩॥ ਤਿਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਨ ਪੁਨ ਆਵੈਂ। ਦਰਬ ਉਪਾਇਨ ਅਧਿਕ ਚਢਾਵੈਂ। ਨਿਹਸੰਸੇ ਪੁਨ ਅਨੰਦ ਕਰੀਜੈ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਬਰਤੀਜੈ' ॥ ੧੪ ॥ ਇਮ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਘਨੀ। ਧੀਰਮੱਲ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਭਨੀ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਨਭਾਵਤਿ ਕਰਿਹੀ। ਦੁਰਜਨਤਾ ਅਰੁ ਗਰਬਨਿ ਧਰਿਹੀ[2] ॥ ੧੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ-ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਸਦਾ ਅਨੰਦ। ਆਵਨ ਜਾਨੇ ਦਰਬ ਸਮਾਨ[3]। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਕੇ ਉਪਜਾ ਨ ॥੧੬॥ ਇਕ ਰਸ ਨਿਤ ਉਰ ਧੀਰਜਵੰਤ।ਮਹਿਦ ਜਿਤਿੰਦ੍ਰ ਗੁਨਨਿ ਮਹਿਤਾ।ਬਡ ਉਦਾਰ,ਤੇਜ[4]*,ਬੁਧਿ-ਵਾਨ। ਛਿਮਾਵੰਤ, ਉਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਾਨ ॥ ੧੭ ॥ ਸਰਲ ਚਿੱਤਨ ਨਿਸ਼-ਕਪਟ ਸਦੀਵੇ। ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਮਦ ਲੋਭ ਨ ਥੀਵੇ।ਜਥਾ ਪ੍ਰਥਮ ਆਸਨ ਪਰ ਬੈਸੇ। ਮਨ ਉਦਬੇਗ ਬਿਨਾ[5] ਰਹਿਂ[6] ਤੈਸੇ ॥ ੧੮ ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਅਤਿ ਦੁਖ ਪਾਯੋ। ਅੱਸ੍ਰ ਬੇਗ ਕੋ ਬਹੁਤ ਬਹਾਯੋ। 'ਹੇ ਸੁਤ ! ਕਸੋਂ ਤੁਮ ਚੇਤਤਿ ਨਾਂਹੀ।ਰਹਹੁ ਬੈਠਿ ਆਲਸ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੯ ॥ ਤਵ ਸ਼ਰੀਕ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਸਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹਮਾਰਾ। ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਨਿਤ ਲੇਤੇ। ਭੁੰਚਤਿ[7] ਆਪ, ਨ ਦੂਸਰ ਦੇਤੇ ॥੨੦॥ ਕਰਹਿ ਕਪਟ ਕੇ ਅਨਿਕ ਉਪਾਯਾ। ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਹਰਹਿਂ ਅਪਰ ਤੇ ਮਾਯਾ।ਉਤਸਵ ਬਯਾਹ ਆਦਿ ਜੋ ਕਰਿਹੀਂ।ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਹਮ ਕੋ ਲਘੁ ਉਚਰਿਹੀਂ॥੨੧॥ ਲਖਹਿਂ ਨਿਲਾਇਕ ਬੁੱਧਿ ਬਿਹੀਨਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਤਊ ਛਿਮਾ ਤੁਵ ਕੀਨਾ। ਅਬਿ ਤਿਨ ਨੇ ਕਯਾ ਕੀਨਸਿ ਏਹੀ। ਮਹਾਂ ਕੁਕਰਮ ਮੰਦਮਤਿ ਜੇਹੀ ॥੨੨॥ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ[8] ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਨਿਰਬਾਹਨ ਹੋਈ। ਦੁਸ਼ਟ ਆਤਮਾ ਜੇ ਹਤਿ ਜਾਵੈਂ[9]। ਦਰਬ ਹੇਤੁ ਬਡ ਪਾਪ ਕਮਾਵੈਂ ॥੨੩॥ ਤੌ ਮੇਰੀ ਗਤਿ ਕਹੁ ਕਯਾ ਹੋਤੀ। ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਮੈਂ ਦੀਨ ਉਦੋਤੀ। ਅਬਿ ਲੌ ਪੌਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਮਮ ਹੋਵਾ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤੇਰੋ ਮੁਖ ਜੋਵਾ ॥ ੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਰੱਛਾ ਕੀਨਸਿ। ਹਤੀ ਤੁਫੰਗ ਨਿਫਲ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ। ਬਰਜਨਹਾਰ

[1]ਦੇਕੇ। [2]ਹੰਕਾਰ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। [3]ਧਨ ਦਾ ਆਵਣਾ ਜਾਣਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। [4]ਤੇਜ ਵਾਲੇ। [5]ਘਬਰਾਹਟ ਬਿਨਾਂ। [6]ਰਹੇ। [7]ਭੋਗਦੇ ਹਨ। [8]ਉੱਦਮ, ਬਲ। [9]ਜੇ ਮਾਰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ।

*ਪਾ:—ਜੇਤਾ।

ਇਨਹਿਨਹਿੰ ਕੋਈ।ਧਨ ਭੁਜਬਲ ਤੇ ਗਰਬਤਿ ਜੋਈ’॥੨੫॥ਇੰਦ੍ਰਨਾਦਿਕ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਰਲਾਪ। ਲੋਚਨ ਤੇ ਛੋਰਤਿ ਬਹੁ ਆਪ[1]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਮਾਤ! ਧਰਿ ਧੀਰ। ਦੇਖਿ ਅਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਿ ਪੀਰ[2] ॥ ੨੬ ॥ ਜਬਰੀ ਕਰਤਿ ਗਰਬ ਧਰਿ ਜੋਇ। ਤਿਨ ਪਰ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਹੋਇ। ਸਭਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਹਰਹਿ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ।ਹੋਹਿੰ ਦੀਨ,ਦੁਖ ਭੇ ਬਡਿ ਪਾਂਹੀ॥੨੭॥ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ। ਦੇਖਿ ਕਰਮ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾਤਾਰ। ਜਿਨਹੁੰ ਅਲੰਬ ਕਰਨੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ।ਤਿਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਹੋਇ॥੨੮॥ ਜਗਤ ਨਾਥ ਕੇ ਆਸ ਭਰੋਸਾ। ਟਿਕਹਿ ਪੁਰਖ ਧਾਰਹਿ ਸੰਤੋਸ਼ਾ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਕਮਲਾਕੰਤ ਦੇਤਿ, ਅਨ ਨਾਂਹੀ[3] ॥ ੨੯ ॥ ਇਹ ਅਜੋਗਤਾ ਕੀਨਸਿ ਜੋਇ। ਪਿਖਿ ਜਨਨੀ! ਨ ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਕੋਇ[4]। ਹਤੇ ਦੈਵ ਨੇ ਸੇ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਪਰਹਿ ਆਪਦਾ ਤਿਨਹਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੦॥ ਹੁਇੰ ਅਧੀਨ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਆਇ।ਬ੍ਰੀੜਾ[5]* ਸਹਿਤ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇ। ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਆਇ ਜੋ ਪਰੇ। ਧਨ ਹਿਤ ਪਾਪ ਕਰਤਿ ਨਹਿੰ ਡਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਮੂਢ ਲੋਭ ਤੇ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਨਾਂਹੀ। ਬਹੁ ਦੁਰਾਤਮਾ ਸਾਸਨ ਪਾਹੀਂ[6]। ਅਰੁ ਸੋ ਤੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਮਾਤਾ! ਦੇ ਕਰਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਬੱਖਸ਼ਾਤਾ ॥ ੩੨ ॥ ਧੀਰ-ਮੱਲ ਸੰਮਤ[7] ਸੁ ਮਸੰਦ। ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਅਜੋਗ ਬਿਲੰਦ। ਲੋਭ ਲਗੇ ਕੀਨਸਿ ਤਿਨ ਐਸੇ। ਮਤਸ਼ ਬਡਿਸ਼ ਕਹੁ ਗ੍ਰਾਸਹਿ ਜੈਸੇ[8] ॥੩੩॥ਹਿੰਸਕ[9] ਜਬਿ ਐਂਚੇ, ਹੁਇ ਬਾਹਰ। ਅਧਿਕ ਦੁਖੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਜ਼ਾਹਰ। ਜਸੈਂ ਬਟਪਾਰ[10] ਧਨੀ ਮਗ ਜਾਤੇ। ਛੀਨਹਿੰ ਤਿਨਹਿੰ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਤੇ ॥ ੩੪॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਸੈਨ ਆਨਿ ਪੁਨ ਪਰੈ।ਘੇਰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਦਿਢ ਕਰਿ ਧਰੈ।ਲੇਹਿੰ ਦਰਬ ਅਰੁ ਆਯੁਧ ਹਰੈਂ। ਬੰਧਨ[11] ਲਹੈਂ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਭਰੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਅਸ ਕੁਕਰਮ ਕਰਿ ਸੁਖ ਨਹਿੰ ਪਾਵੈਂ। ਅਪਜਸ ਸੰਚਹਿੰ ਉਰ ਪਛੁਤਾਵੈਂ। ਅਬਿ ਤੂੰ ਛਿਮਾ ਕਰਹਿ ਭਲਿ ਮਾਨਿ।ਛਮੀ[12] ਸਹਾਇ ਹੋਇ ਭਗਵਾਨ॥੩੬॥ ਬਹੁ ਅਪਮਾਨ ਰੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਧਨ ਕੇ ਲੋਭ ਦੁਸ਼ਟ ਲਲਚਾਵੈਂ।

[1]ਪਾਣੀ ਭਾਵ ਅੱਥਰੂ। [2]ਪੀੜਾ ਨਾ ਮੰਨ। [3]ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਰਨ ਪ੍ਰਯੰਤ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [4]ਹੇ ਮਾਤਾ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ। [5]ਲੱਜਾ। [6]ਦੰਡ ਪਾਉਣਗੇ। [7]ਸਲਾਹੀ। [8]ਮੱਛੀ ਜਿਵੇਂ ਕੁੰਡੀ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਵੇ। [ਸੰ:, ਵਡਿਸ=ਬੰਸੀ, ਕੁੰਡੀ]। [9]ਭਾਵ ਮੱਛੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ। [10]ਰਾਹਮਾਰ। [11]ਕੈਦ। [12]ਖਿਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ।

*ਪਾ:-ਪੀੜਾ।

ਬਡੇ ਮਨੁਜ ਦੁਰਜੋਧਨ ਆਦਿ। ਲਗੇ ਲੋਭ ਤਜਾਗੀ ਮਿਰਜਾਦ ॥ ੩੭॥ ਸਭਿ ਹੀ ਅਪਦਾ ਪਾਵਤਿ ਰਹੇ।ਸੁਖ ਕੋ ਚਹਤਿ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਲਹੇ।ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਭਾਗ ਨ ਲੀਨਸਿ[1]। ਹਮ ਨੇ ਕੁਛ ਲਾਲਚ ਨਹਿੰ ਕੀਨਸਿ ॥ ੩੮ ॥ ਆਯੋ ਸਿੱਖਨ ਭਾਵਨੀ ਸਾਥ। ਅਰਪੀ ਵਸਤੁ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥ। ਨਹੀਂ ਹਕਾਰਨਿ ਡੇਰੇ ਗਏ। ਆਪਹਿ ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਦਏ॥ ੩੯ ॥ ਯਾਂਤੇ ਹਮਰੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਕੇ ਦਿਖਤਿ ਰੋਸ ਜੁਤਿ ਹੋਈ[2]। ਇਸ ਤੇ ਚਹੀਅਤਿ ਅਬਿ ਹੀ ਕਾਲ[3]। ਹੋਹਿ ਅਨਾਦਰ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ' ॥ ੪੦ ॥ ਇਮ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬਾਕ ਕਰੰਤੇ। ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਜਨਨੀ ਜੁਤਿ ਚਿੰਤੇ। ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ ਦੇਖਨਿ ਕਰਜੋ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਪਰਜੋ॥੪੧॥ 'ਧੀਰਮੱਲ ਧਨ ਤੇ ਗਰਬਾਵਾ। ਕਰਤਿ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਤਾ ਦਾਵਾ। ਜੇ ਕਰਿ ਕਰਾਮਾਤ ਮਹਿਂ ਪੂਰਾ। ਕਜੋਂ ਨਹਿਂ ਸਿੱਖਨ ਬੁਲਾਇ ਹਦੂਰਾ ॥੪੨॥ ਮਨ ਖੈਂਚਹਿ ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਲਾਵਹਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਹੀ ਭੇਟ ਚਢਾਵਹਿਂ। ਇਹ ਅਜੋਗਤਾ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਬਰਿ[4] ਧਰੀ ਕੁਚਾਲਾ ॥ ੪੩ ॥ ਸਗਰੀ ਵਸਤੁ ਲੂਟਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਕਿਨਹੂੰ ਨਾਂਹਿਨ ਬਰਜਨਿ ਕੀਨਿ। ਇਮ ਜੇ ਹੋਇ, ਨਿਬਲ ਰਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਸਬਲ* ਸੰਘਾਰਹਿਂ ਛੀਨ ਲਿਜਾਹੀ[5]' ॥ ੪੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿਤੇ ਕੇਤਿਕ ਮਿਲਿ ਗਏ। ਸਿੱਖਨ ਸਸ਼ੋਕ ਦੁਖਿਤ ਮਨ ਭਏ। ਨਹਿਂ ਅਜੋਗਤਾ ਸਕਹਿਂ ਸਹਾਰੀ। 'ਕਰੀ ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਧੀਰਮਲ ਭਾਰੀ॥੪੫॥ਕਜਾ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਸਮਰਥ ਬਿਹੀਨ।ਗੁਰੂ ਅਵੱਗਜਾ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨਿ। ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇ। ਧੀਰਮੱਲਜ ਹਮ ਬਸਿ ਨਹਿਂ ਆਇ ॥ ੪੬ ॥ ਮੱਖਣ ਸਾਥ ਪੰਚ ਸੈ ਨਰ ਹੈਂ। ਸੋ ਜੇ ਕਰਹਿ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਹੈ[6]।ਸੋ ਪਲਟਾ ਨਿਜ ਗੁਰ ਕੋ ਲੇਹਿ। ਜਥਾ ਗਰਬ ਕੋ ਫਲ ਤਿਸ ਦੇਹਿ' ॥ ੪੭ ॥ ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਦ੍ਵੈ ਸਿਖ ਦੌਰੇ। ਹੁਤੋ ਵਹਿਰ ਉਤਰਯੋ ਜਿਸ ਠੌਰੇ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਸੁਧਿ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। ਜਥਾ ਧੀਰਮੱਲ ਕਿਯ ਜਬਰਾਈ ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸਿ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰਮਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੌਢਯੋ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਮੱਖਣ ਸਿੱਖਜ ਬਿਸਾਲ। ਉਚੇ ਬਾਕ

---

[1] ......ਹਿੱਸਾ (ਅਸਾਂ) ਨਹੀਂ ਲਿਆ। [2] ਗੁੱਸੇਵਾਨ ਹੋਇਆ (ਧੀਰਮੱਲ)। [3] ਅੱਜ ਯਾ ਕੱਲ ਹੀ। [4] ਵੜਕੇ। [5] ਬਲਵਾਨ ਮਾਰਕੇ ਖੋਹ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। [6] ਸੋ, ਜੋ ਦਿਲ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ, ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। *ਪਾਠ—ਅਸਲ।

ਪੁਕਾਰਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸੋ ਤਤਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ! ਪਰੇ ਹੋ ਕਹਾਂ। ਭਯੋ ਬਿਘਨ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਮਹਾਂ। ਜੋ ਤੈਂ ਦਰਬ ਜਾਇ ਅਰਪਾਵਾ।ਅਰੁ ਸਿੱਖਗਨਿ ਕੋ ਜਿਤਿਕ ਚਢਾਵਾ[1] ॥ ੨ ॥ ਧੀਰਮੱਲਜ ਸੁਨਿ ਕੇ ਅਨਖਾਯੋ। ਕਰਤਿ ਅਸੂਯਾ ਲੋਭ ਬਧਾਯੋ। ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਕਿਤਿਕ ਦੇ ਸੂਰ[2]। ਪਠਿ ਦੀਨੇ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਗ਼ਰੂਰ[3] ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਚਲਿ ਆਇ ਕੁਕਰਮ ਕਮਾਵਾ । ਸਨਮੁਖ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵਾ।ਛੁਇ ਲਿਲਾਰ[4] ਗਿਰ ਪਰੀ ਅਗਾਰੀ। ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਿ ਬਚੇ, ਬਿਚਾਰੀ[5] ॥ ੪ ॥ ਤੁਮ ਜੋ ਦਰਬ ਦੀਨਿ ਸੋ ਲੀਨਾ। ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਖਸੋਟਨਿ ਕੀਨਾ। ਬਾਸਨ ਹੁਤੇ ਰਸੋਈ ਕੇਰੇ। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਲੇ ਵਸਤੁ ਘਨੇਰੇ ॥ ੫ ॥ ਕਰਿ ਅਪਮਾਨ ਬਾਕ ਦੁਰ ਕਹੇ[6]। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਦੂਸਰ ਕੋ ਲਹੇ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਬਾਤ।ਚਹਿਤਿ ਹੁਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਘਾਤ ॥੬॥ ਹੋਤੀ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜੇ ਤਿਨ ਮਾਤ।ਜਿਯਤਿ ਨ ਰਹਨਿ ਦੇਤਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ । ਤਰਜਿ ਤਰਜਿ ਕਰਿ ਬਰਜਿ ਹਟਾਏ। –ਕੌਨ ਅਹੋ ਤੁਮ ਕਿਤ ਤੇ ਆਏ?–॥੭॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੀ ਦਾਰ॥ ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇਜ ਉਦਾਰ।ਰੱਛਨਾ ਸੁਤ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੀ।ਜਬਿ ਲੌ ਢਿਗ, ਤਬਿ ਲੌ ਤਹਿਂ ਖਰੀ[7] ॥੮॥ ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਲੇ, ਕਰਿ ਅਪਮਾਨਾ । ਗਏ ਨਿਡਰ ਹੁਇ ਅਪਨੇ ਥਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਧੀਰ।ਤੁਝ ਤੇ ਆਗੇ ਸਦਾ ਗੰਭੀਰ ॥ ੯ ॥ ਨਹੀਂ ਅਵੱਗਜਾ ਕਾਹੂ ਕੀਨਸਿ।ਪਤਿ ਸਮੇਤ[8] ਨਿਜ ਘਰ ਸੁਖ ਭੀਨਸਿ। ਤੈਂ ਅਬਿ ਆਇ ਗੁਰੂ ਬਿਦਤਾਵਾ। ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਅਰਪਨੋ ਅਰਪਾਵਾ[9] ॥ ੧੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਬਿਘਨ ਭਏ ਸਮੁਦਾਇ। ਜੋ ਅਬਿ ਤੁਝ ਕੋ ਦਏ ਸੁਨਾਇ। ਕਾਰਨ ਕਸ਼ਟ ਦੇਨਿ ਕੋ ਹੋਵਾ।ਭਲੋ ਆਇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਮੱਖਨ ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਖਾਦ[10] । ਹਤਿ ਹੋਵਤਿ ਭਾ ਉਰ ਅਹਿਲਾਦ[11]।–ਕਿਸ ਕੋ ਗਹਨੋ ਧੀਰਮਲ ਓਟਾ।ਕੀਨਸਿ ਕਰਮ ਜਾਂਹਿ ਅਸ ਖੋਟਾ ॥੧੨॥ ਧਾਰਿ ਮੂਰਖਤਾ[12]ਕਿਨੇ ਨ ਹੋਟਾ[13]।ਪਰਹਿ ਅਬਹਿ ਜਿਸ ਕੇ ਘਰ ਟੋਟਾ[14] । ਇਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਕਿਮ ਬਸਿ ਹੈਂ ਬਾਸ[15] ।

[1]ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜਿਤਨਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਸੀ। [2]ਸੂਰਮੇ। [3]ਘੁਮੰਡ। [4]ਮੱਥਾ। [5]ਵਿਚਾਰ ਲੋ। [6]ਦੁਰਵਾਕ ਕਹੇ ਹਨ । [7]ਖੜੀ ਰਹੀ (ਮਾਤਾ)। [8]ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ । [9](ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ) ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਵਾਇਆ। [10]ਦੁੱਖ । [11]ਭਾਵ ਦਿਲ ਉਦਾਸ ਹੋਗਿਆ। [12]ਮੂਰਖਤਾ ਧਾਰਨ ਲਗੇ ਹੂੰ। [13]ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾਂ ਰੋਕਿਆ। [14]ਘਾਟਾ। [15]ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ (ਲੋਕੀ) ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਕੂੰ ਵੱਸਣਗੇ।

ਛੀਨਹਿਂ ਨਿਬਲਨਿ ਸਬਲ ਹੁਲਾਸ[1]॥੧੩॥ ਮਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਨਾਂਹੀ। ਚਿਤ ਕਰਿ ਜਿਸ ਕੇ ਹੁਇਂ ਪਖ ਮਾਂਹੀ। ਸਗਰੀ ਅਵਨੀ ਕੋ ਪਤਿ ਹੌਨ[2]। ਇਸ ਜੈਸੇ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕੌਨ ॥੧੪॥ ਤੱਦਪਿ ਮਹਿਮਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਗਰਵੀ[3]। ਹੋਵਤਿ ਓਜ ਅਵੱਗਯਾ ਜਰਵੀ[4]। ਨਹੀਂ ਜਨਾਯੋ ਅਪਨੋ ਆਪ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਸਮਰਥ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥ ੧੫ ॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਕੋਇ ਨ ਐਸੇ। ਸਮਤਾ ਧਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਜੈਸੇ। ਸਭਿ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਇਹ ਅਧਿਕਾਈ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਜੋ ਰਿਦੈ ਬਸਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਅਸ ਨਰ ਕੌਨ ਅਹੈ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਹੈ ਅਤਿ ਬਲੀ, ਜਨਾਵਹਿ ਨਾਂਹੀ[5]। ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਬੀਓ[6]ਅਪਨਿ ਹਾਨਿ ਕੋ ਕੋ ਚਹਿ ਕੀਓ ?॥੧੭॥ ਅਬਿ ਜੋ ਬਿਘਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਹੋਵਾ। ਸਰਬ ਦੋਸ਼ ਮੈਂ ਅਪਨੋ ਜੋਵਾ। ਮੈਂ ਤੇ ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਬਧੇਰੇ*। ਮੈਂ ਬਿਦਤਾਏ ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ ਟੇਰੇ॥੧੮॥ਜੋ ਅਸ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸੌਂ ਨਾਂਹੀ। ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਫਲ ਹੈ ਮੁਝ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਮੈਂ ਸਕੌਂ ਸੁਧਾਰੀ।ਜੇ ਬਲਵਾਨ ਮੋਹਿ ਕੋ ਮਾਰੀ॥੧੯॥ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ ਕਿਰਤਾਰਥ ਜਾਨੌਂ।ਅਬਿ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਨ ਮਾਨੌਂ-ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ। 'ਸੁਭਟਹੁ ਸੁਨਹੁੰ, ਬਿਲਮ ਕਰੋਂ ਕੀਨਿ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹਮ ਮਗ ਚਲਿ ਆਏ।ਕਈ ਕੋਸ ਲੌ ਸੰਕਟ ਪਾਏ। ਸੋ ਕਾਰਜ ਬਿਗਰਤਿ ਅਬਿ ਜਾਤੋ। ਗਹਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੀਛਨ ਰਿਪੁ ਘਾਤੋ ॥ ੨੧ ॥ ਜੇ ਮੁਝ ਸੌਂ ਕੋ ਕਰਹਿ ਲਰਾਈ। ਆਯੁਧ ਹਤਹੁ ਬਿਜੈ ਲਿਹੁ ਪਾਈ। ਧਰਮ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਹੁ। ਸੁਰਗ ਨਿਸੰਸੈ ਸੁਖ ਸੋਂ ਜਾਵਹੁ' ॥ ੨੨ ॥ ਤੂਰਨ ਕਰੇ ਤਯਾਰ ਨਰ ਸਾਰੇ। ਚਲਯੋ ਆਪ ਉਦਬੇਗਹਿ[7] ਧਾਰੇ। ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਨਿਜ ਕਰ ਮਹਿਂ ਲੀਨਸਿ। ਗੁਰੂ ਅਵੱਗਯਾ ਤੇ ਰਿਸ ਭੀਨਸਿ ॥ ੨੩ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਜੀਕ ਜਬੈ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸੁਨਯੋ ਰੌਰ ਜੋ ਨਰਨਿ ਮਚਾਯੋ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਕਰਹਿ ਤਹਿਂ ਕੋਈ। 'ਮਹਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਨਸਿ' ਕਹਿ ਸੋਈ॥੨੪॥ 'ਮਹਤ ਭਯੋ ਉਤਪਾਤ ਬਕਾਲੇ। ਸੋਢੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ਰੀਕ ਬਿਸਾਲੇ। ਗਾਦੀਪਤਿ ਅਬਿ ਰਹਯੋ ਨ ਕੋਈ।ਸਭਿ ਝਗਰਤਿਹੈਂ,-ਹਮ ਗੁਰ ਹੋਈ-॥੨੫॥ਅਜ਼ਮਤਵੰਤ

---

[1]ਬਲਵਾਨ ਜੇ ਨਿਰਬਲਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ (ਲੁੱਟ) ਲੈਣ ਤਾਂ। [2]ਮਾਲਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [3]ਭਾਰੀ। [4]ਬਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਪਮਾਨ ਸਹਿ ਲਿਆ। [5]ਅਤਿ ਬਲਵਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫੇਰ ਨਾ ਜਣਾਵੇ ? [6]ਦੂਜਾ। [7]ਘਬਰਾ, ਜੋਸ਼, ਕਾਹਲੀ। *ਪਾ:-ਬਖੇਰੇ।

ਗਰੂ ਬਨਿ ਜੋ ਹੈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਕੂਰੇ ਗਿਰ ਪੈ ਹੈਂ"। ਗਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ, ਗੁਰ ਕੋ ਦਾਸ। ਸਕਲ ਕਹੀ ਮੱਖਨ ਕੇ ਪਾਸ[1] ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਛੋਭ ਦੁਨੋ ਹਇ ਆਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਰਲਾਯੋ। 'ਜਿਸ ਮਸੰਦ ਨੇ ਏਤੀ ਕਰੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਦਿਹ ਦਿਖਾਇ ਇਕ ਬਿਰੀ' ॥੨੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਔਚਕ ਜਾਇ ਪਰਯੋ ਹੈ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਬਡ ਰੌਰ ਕਰਯੋ ਹੈ। ਡੇਰੇ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਲਯੋ ਦਬਾਇ॥੨੮॥ਜੋਧਾ ਹੁਤੇ ਪੰਚ ਸੈ ਸੰਗ। ਜਿਨਹੁ ਉਠਾਏ ਖੜਗ ਉਤੰਗ। ਮੱਖਨ ਉਚੇ ਕਹਯੋ ਪੁਕਾਰ। 'ਨਹਿ ਪੂਰਬ ਹੀ ਕਰਹ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥ ੨੯ ॥ ਧੀਰਮੱਲਜ ਕੋ ਮਾਨਵ ਜੋਈ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਤਿ ਪ੍ਰਥਮੈ ਕੋਈ। ਤੌ ਸਭਿ ਆਯੁਧ ਏਵ ਪ੍ਰਹਾਰੋ। ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਨਜ਼ਾਰੇ ਕਰਿ ਡਾਰੋ ॥੩੦॥ ਇਹ ਭੀ ਜਾਨਹਿਂ, ਐਸੀ ਕਰੋ। ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਗਹਿ ਲਿਹੁ ਨਹਿਂ ਡਰੋ। ਲੂਟ ਲੇਉ ਇਨ ਕੋ ਸਭਿ ਡੇਰਾ। ਜੋ ਐਸੂਰਜ ਲੇ ਰਹੇ ਘਨੇਰਾ ॥੩੧ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਆਗੇ ਹਾਥ ਉਠਾਵਹਿ। ਕਿਧੌਂ ਕਟਕ ਕੋ ਬਾਤ ਸਨਾਵਹਿ। ਇਕ ਤੇ ਦ੍ਵੈ, ਦ੍ਵੈ ਤੇ ਕਰਿ ਚਾਰ। ਐਸੇ ਕੀਜਹਿ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਕਰੀ ਇਨ ਜੈਸੀ।ਚਹਿਯਤਿ ਹੁਤੀ ਕਰਨਿ ਅਬਿ ਤੈਸੀ।ਜਦਪਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਭਯੋ।ਯਾਂਤੇ ਜੀਵਤ ਅਬਿ ਰਹਿ ਗਯੋ॥੩੩॥ਧੀਰ ਮੱਲਜ ਕੋ ਕੁਛ ਨ ਕਹੀਜੈ।ਗਹੋ ਮਸੰਦ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਹਾਥ ਪਿਛਾਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਦੋਇ।ਦਾਮਨਿ ਸਾਥ[2] ਬਾਂਧਿ ਲਿਹੁ ਸੋਇ ॥੩੪॥ਸਗਰੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਿ ਉਠਾਵਹੁ।ਸਤਿਗੁਰਕੇ ਘਰ ਕੋ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ'। ਇਮ ਕਹਿ ਮੱਖਨ ਰਿਸ ਉਰ ਭਰਿਕੈ। ਬਦਨ ਬਿਲੋਚਨ ਅਰੁਨ[3] ਕਰਿਕੈ ॥੩੫॥ ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਜਿਮ ਕੇਹਰਿ ਕ੍ਰੂਰ। ਪਿਖਿ ਅਜੋਗਤਾ ਤਪਤਯੋ ਭੂਰ।ਹੋਵਨਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨੀਕ ਮੁਖ ਜਾਨਾ[4]।—ਧ੍ਰਿਕ ਜੀਵਨ ਲਖਿ ਗੁਰ ਅਪਮਾਨ॥੩੬॥ਗੁਰਕੀ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨੀ ਨ ਜਾਇ। ਦੁਸ਼ਟ ਬਾਕ ਜਬਿ ਕਹਿਤਿ ਬਨਾਇ। ਪਾਪ ਆਤਮਾ ਕੁਮਤਿ ਅਸਾਧੂ। ਪਿਖਤਿ ਜਿ ਕਰਹਿ ਗੁਰੂ ਅਪਰਾਧੂ[5] ॥੩੭॥ ਸੋ ਕਿਮ ਸਹਯੋ ਜਾਇ ਸਿਖ ਪਾਹੀ[6]। ਨੀਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲਖਹਿ

[1]ਜਦ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੜਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਗੁਰ ਦੇ ਦਾਸ ਨੇ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ। [2]ਰੱਸੀ ਨਾਲ। [3]ਲਾਲ। [4]ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋਣੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤੇ ਮੁੱਖ ਜਾਣੀ। (ਅ) "..." ਜ਼ੂਰਖਹੋਈ ਜਾਣੀ। [5]ਜੋ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਵਗਯਾ ਕਰਦਾ ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਓਹ ਪਾਪ ਆਤਮਾ "..." ਆਦਿ ਹਨ। [6]ਸਿਖ ਪਾਸੋਂ।

ਮਨ ਮਾਂਹੀ। 'ਤੁਲਾ ਨ ਰੰਚਕ ਸਹਿ ਹੈ ਜੋਇ। ਤੋਲਾ ਧਰੇ ਸਹੈ ਕਿਮ ਸੋਇ[1] ॥ ੩੮ ॥ ਬਿਮਲ ਰਿਦਾ ਨਹਿਂ ਕੁਬਚ ਸਹਿਤ ਹੈ[2]। ਗੁਰ ਅਪਮਾਨ ਸੁ ਕਥੇ ਲਹਿਤਿ ਹੈ[3]–। ਛੁਭਤਿ ਹੋਇ ਇਮ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ। ਤਿਸ ਡੇਰੇ ਪਰ ਪਰਯੋ ਉਮਾਹ ॥ ੩੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਕ੍ਰੋਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਸੰਦ ਨੂੰ ਦੰਡ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਵਨਿ ਨਿਜ ਪਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨਿ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਧੀਰਮੱਲ ਨੇ ਧੀਰ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਬਲ ਜੁਤਿ ਹਾਨਿ[4] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥–ਮੱਖਣ ਲਿਧੋ ਸੈਨ ਕੋ ਆਵਾ। 'ਕਰੋਂ ਜੁੱਧ ਮੈਂ' ਬਾਕ ਅਲਾਵਾ। ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਆਯੁਧ ਧਾਰੇ। ਕਰੇ ਸਕੇਲਨਿ ਸਕਲ ਹਕਾਰੇ–॥ ੨ ॥ ਜਾਨਤਿ ਭਯੋ–ਮਨੁਜ ਸਮੁਦਾਇ। ਹਮਰ ਭਟ ਥੋਰੇ ਬਿਨਾ ਪਾਇ[5]। ਅਪਨੋ ਦੁਰਗ ਨ ਅਪਨੋ ਗ੍ਰਾਮੁ*। ਅਪਨੋ ਮਿੱਤ੍ਰ† ਨ ਅਪਨੋ ਧਾਮੁ ॥ ੩ ॥ ਬਿਗਰ ਜਾਇ[6] ਜੇ ਪਰਹਿ‡ ਲਰਾਈ। ਸਬਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੈ[7], ਨਿਬਲ ਪਲਾਈ। ਮਰਹਿਂ ਸੁਭਟ ਅਰੁ ਜੈ ਹੈਂ ਭਾਜੂ। ਨਸ਼ਟਹਿ ਕਾਰਜ ਸਕਲ ਸਮਾਜੂ ॥ ੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਬੈਠੇ ਕੋਇ ਨ ਆਯੁਧ ਘਾਵੈ–। ਨਿਜ ਮਸੰਦ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ। 'ਹਮ ਕਰਤੱਬਨ ਕਰੈਂ ਕਹਾ ਅਬੈ ॥ ੫ ॥ ਭਾਗੇ ਬਨਹਿ, ਨ ਬਨਹਿ ਲਰਾਈ। ਸਦਨ ਆਪਨੋ ਨਿਕਟਿ ਨ ਥਾਈ। ਲਰਹਿਂ, ਸੁਭਟ ਦਿਖੀਯਤਿ ਹੈਂ ਥੋਰੇ। ਉਤ ਜੋਧਾ ਗਨ ਭਏ ਸ ਜੋਰੇ ॥ ੬ ॥ ਲਰਿਕੈ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈਂ ਸਭਿ ਆਜ। ਕੈ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਪਰਿ ਹੈਂ ਭਾਜ। ਲੁਟਹਿਂ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਹੋਵੈ ਰੌਰੇ। ਦੁਸਹਿ[8] ਭਈ ਪਰਹਹਿਂ ਅਬਿ ਹੌਰੇ ॥ ੭ ॥ ਪਿਖੇ ਕੁਸ਼ਗਨ ਹਟਾਯੋ ਤੋਹਿ। ਗਯੋ, ਸੁ ਹੋਨਹਾਰ ਹੀ ਹੋਹਿ'। ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦ ਅਨਾਨੰਦ ਮਹਾਂ[9]। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਹੈ ਜਾਨਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥ ੮ ॥ ਮੱਖਣ ਕਰਯੋ ਚਹਤਿ ਜੰਗ ਜੋਇ। ਇਸੇ ਅਨੁਚਿਤ ਸਭੀ ਬਿਧਿ ਸੋਇ। ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਕੀਨਾ।

---

[1]ਕੌਡੀ ਰੱਤੀ (ਦਾ ਭਾਰ) ਜਦ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦੀ ਤਦ ਤੋਲਾ ਧਰਿਆ ਕੀਕੂੰ ਸਹੇਗੀ। ਭਾਵ ਸਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। [2]ਜੇ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ। [3]ਕਿਵੇਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਘਬਰਾ ਗਿਆ। [5]ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਹੱਟ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੜ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੀਤੀ ਸਾਡੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। [6](ਗਲ) ਬਿਗੜ ਜਾਏਗੀ, (ਅ) ਲੋਕੀ ਵਿਗਾੜ ਜਾਣਗੇ (ਮੇਰੇ ਨਾਲ)। [7]ਜਿੱਤ ਜਾਣਗੇ। [8]ਕਠਨ। [9]ਬੜਾ ਉਦਾਸ।

*ਸੋਢੀਆਂ ਦਾ ਬਾਹਰੋਂ ਬਕਾਲੇ ਆਉਣਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। †ਪਾਠ–ਬਿੱਤ। ‡ਪਾਠ–ਲਰਹਿ।

ਉਚਤਾਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਮਨ ਚੀਨਾ ॥ ੯॥ ਤੁਮ ਗੁਰ ਰੂਪ ਭ੍ਰਾਤ ਗੁਰ ਭਯੋ। ਪੁਨਹਿ ਭਤੀਜੇ ਸੋ ਪਦ ਲਯੋ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੁਮ ਪਾਸ। ਸਾਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੧੦॥ ਪੱਛਪਾਤ ਕਰਿ ਜੇ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ।ਪੁਨਹਿ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਕਰਨੀ ਠਾਨਹਿ। ਬਿਨ ਉਪਚਾਰ ਅਸਾਧ[1] ਜੁ ਬ੍ਯਾਧੀ। ਸਿਖ ਲਖਿ ਹੋਯੋ ਚਹਿ ਅਪਰਾਧੀ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਜ਼ੋਰ।ਚਹੀ-ਅਤਿ ਬਸੀ ਕਰਨਿ ਬਲ ਤੋਰ। ਅਬਿ ਇਹ ਸਮਾਂ ਆਪ ਕੋ ਆਵਾ*। ਕਰਿ ਜੁ ਸਕਹਿ ਹਮ, ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵਾ ॥ ੧੨ ॥ ਦਾਮ ਭੇਦ ਕੋ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕਾਲ। ਦੰਡ ਨ ਉਚਿਤ, ਸੈਨ ਬਡ ਨਾਲ। ਸਾਮ[2] ਉਪਾਇ ਬਨਹਿ ਜੋ ਇਹਾਂ। ਹੋਇ ਤ ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬੁਧਿ ਮਹਾਂ !'॥੧੩॥ ਭੈ ਆਤੁਰ ਇਮ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਬੋਲਤਿ ਹੁਤੇ ਰਹੀ ਸੁਧਿ ਨਾਂਹੀ। ਸੁਨ੍ਯੋ ਦ੍ਵਾਰ ਪਰ ਰੌਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਦਰ ਪਰ ਆਇ ਗਏ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੧੪ ॥ ਇਕ ਇਕ ਕੌ ਦਸ ਦਸ ਨਰ ਧਾਏ।ਗਹਿ ਗਹਿ ਸਭਿ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਛਿਨਾਏ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਨੈ ਹੁਇ ਦੀਨ। ਇਮ ਕਾਤੁਰ[3] ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਜਿ ਦੀਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਸਾਰੇ। ਬਦਨ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਤਜੀ ਸੂਰਤਾ[4] ਭਰੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਸਕ੍ਯੋ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੧੬॥ ਨਹਿ ਭਾਜਨਿ ਕੀ ਤਬਿ ਗਤਿ ਰਹੀ। ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਨਤੀ ਜਾਇ ਨ ਕਹੀ। ਪੂਰਬ ਸਭਿ ਕੇ ਆਯੁਧ ਛੀਨੇ।ਕਿਤਿਕ ਪਲਾਏ[5]ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰ ਕੀਨੇ ॥੧੭॥ ਹੁਇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਤਸਕਰ ਸਮ[6] ਕੋਈ। ਕਿਤਿਕ ਬੈਠਿਗੇ ਬ੍ਰੀੜਾ[7] ਖੋਈ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਬਦਨ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਦੁਰਾਵਤਿ ਵਸਤੁ ਟਾਰੈਂ[8] ॥੧੮॥ ਸਭਿ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਛੀਨ ਕਰਿ ਲੀਨਿ।ਏਕ ਥਾਨ ਬੰਧਵਾਵਨਿ ਕੀਨਿ।ਪੁਨਹਿ ਵਸਤੁ ਸਗਰੀ ਸੁ ਸੰਭਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਕੀ ਜੁ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਬਹੁਰੋ ਦਰਬ ਸਰਬ ਕਢਵਾਯੋ। ਤਿਨਹੂੰ ਕੇ ਨਰ ਸਿਰ ਉਚਵਾਯੋ। ਪੁਨ ਤਿਨ ਡੇਰੇ ਕੀ ਵਥੁ ਸਾਰੀ। ਬੰਧਿ ਭਾਰ ਕਰਿ ਸਕਲ ਸੰਭਾਰੀ। ੨੦ ॥

[1]ਲਾਇਲਾਜ। [2]ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ। [3]ਕਾਇਰ। [4](ਧੀਰਮੱਲੀਆਂ ਨੇ) ਬਹਾਦਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। [5]ਨੱਸ ਗਏ। [6]ਚੋਰ ਵਾਂਙ। [7]ਲੱਜਾ। [8]ਵਸਤਾਂ ਲੁਕਾ ਲੁਕਾ ਕੇ ਪਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਨਜ਼ਰੋਂ ਓਹਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਕਵੀ ਦਾ ਇਥੇ ਕਮਾਲ ਹੈ ਜੋ ਧੀਰਮੱਲ ਦੀ ਆਤਮ ਨਿਰਬਲਤਾ ਉਸੇ ਦੇ ਪੱਖੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਉਘੇੜ ਦਿਖਾਈ ਹੈ ਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਸੁਮੱਤ ਲਈ ਇਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿਖਾਈ ਹੈ ਕਿ ਖੋਟੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਤੇ ਝੂਠੇ ਕੁਸ਼ਾਮਤੀ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਬਹਾਨੇ ਪਾਕੇ ਖਿਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਨੀਤੀਆਂ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸਿਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਹੁਰ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲੀਨਿ ।ਸਿਰ ਉਚਵਾਇ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਦੀਨਿ।ਪੁਨ ਮਸੰਦ ਕੋ ਗਹਿ ਕਰਿ ਬੰਧਾ। ਜਿਨ ਅਪਮਾਨ ਕੀਨਿ ਮਤਿ ਅੰਧਾ ॥੨੧॥ ਹਾਹਾਕਾਰ ਸਕਲ ਨਰ ਕਰੈਂ। 'ਕਿਧ ਕੁਕਰਮ ਤੈਸੋ ਫਲ ਭਰੈਂ'। ਧੀਰਮੱਲ ਬੋਲਯੋ ਉਰ ਦੁੱਖਨ। 'ਭੋ ਮੱਖਣ! ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ॥੨੨॥ਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬੰਸ ਮਝਾਰ। ਤੈਂ ਕਿਮ ਕੀਨਸਿ ਇਹ ਅਪਕਾਰ[1]।ਸਤਿਗੁਰ ਡਰ ਨ ਧਰਹਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਦੁਖ ਲਹਿਂ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੩ ॥ ਕਰਯੋ ਅਨਾਦਰ ਹਮਰੋ ਭਾਰੀ। ਵਸਤੁ ਖਸੋਟਿ ਲੀਨਿ ਤੈਂ ਸਾਰੀ। ਪੁਨ ਮਸੰਦ ਹਮਰੋ ਗਹਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਲਿਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ॥ ੨੪ ॥ ਹਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਸਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਹੁ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਲਰਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਹਮ ਬਾਰਿ ਅਨੇਕ। ਬੋਲਯੋ ਅਬਿ ਲੌ ਸਿੱਖਨ ਨ ਏਕ' ॥ ੨੫॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਧੀਰਮੱਲਨ ! ਤੁਮ ਕੁੱਕ੍ਰਿਤ[2] ਠਾਨਾ। ਕਰਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੋ ਏਤੀ ਬਾਤ। ਜਸ ਤੈਂ ਕਰੀ ਮਤੀ ਬੱਖਨਾਤ ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਸਿਖ ਕੇ ਸਦਾ ਸਹਾਈ। ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਖਦਾਈ। ਕਬਹੁੰ ਕੁ ਸਮਾ ਹੋਇ ਅਸ ਜਾਈ। ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇ ਸਿੱਖ ਅਧਿਕਾਈ[3] ॥ ੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਸਮ ਰਹਿਂ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜੋ ਦ੍ਵੰਦ[4]। ਨਹਿਂ ਇੱਛਾ ਥੀ ਜਗ ਬਿਦਤਾਏਂ। ਮੈਂ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਵਹਿਰ ਬਿਠਾਏ ॥੨੮॥ ਨਹੀਂ ਕਰਤਿ ਕੁਛ ਅੰਗੀਕਾਰੇ।ਜਗ ਮਿੱਥਯਾ ਜਿਨ ਕੇਰ ਬਿਚਾਰੇ। ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਜਿਨ ਕੇ ਦ੍ਰਿਢ ਹੋਵਾ। ਉਰ ਅਬਿਬੇਕ ਕਟਕ ਕੋ ਖੋਵਾ[5] ॥੨੯॥ਤਵ ਪਿਤ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬਡਿ ਥਾਨ।ਗਯਾਨਵਾਨ ਜਿਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਜਿਤੇਂਦ੍ਰੀ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਕੇ ਭੂਖਨ ਚੀਨ ॥ ੩੦ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਭਾਰੀ। ਹਤੀ ਤੁਪਕ, ਚਾਹਸਿ ਚਿਤ ਮਾਰੀ। ਬਡ ਅਪਰਾਧ ਕੀਨਿ ਮਤਿ ਹੀਨੇ ! ਗੁਰ ਕੇ ਬੰਸ ਬਿਖੇ ਤੁਝ ਚੀਨੇ ॥੩੧॥ ਛੋਰਿ ਦੀਨਿ,ਨਹਿਂ ਕੀਨਿ ਸੰਘਾਰ। ਉਚਿਤ ਮਾਰਬੋ ਹੁਤੋ ਬਿਚਾਰ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਸਗਰੀ ਵਸਤੁ ਆਨਿ ਧਰਿਵਾਈ। ਸੌਂਪੀ ਜਹਾਂ ਨਾਨਕੀ ਮਾਈ।

[1]ਬੁਰਾ ਕੰਮ। [2]ਖੋਟਾ ਕੰਮ। [3](ਕਦੇਕੁ ਸਮੇਂ ਪਏ ਤੇ) ਸਿੱਖ ਬੀ (ਅਧਿਕਾਈ=ਵੱਡੇ ਹੋ, ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਹਾਈ ਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [4]ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ। [5]ਦਿਲੋਂ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ।

ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਆਦਿ ਧੀਰਮਲ ਕੇਰੀ। ਆਨਿ ਧਰੀ ਤਹਿਂ ਪੋਟ[1] ਘਨੇਰੀ ॥੩੩॥ ਦਰਬ ਸਰਬ ਗੁਰ ਆਗ ਧਰਯੋ। ਸਰਬਸ ਅਪਰ ਨਿਵੇਦਨ[2] ਕਰਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿਹ ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਡੇਰਾ। ਆਯੋ ਮੱਖਣ ਸਿੱਖ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਮੁਖ ਦੇਖ੍ਯੋ-ਰਹਿ ਏਕ ਸਮਾਨੀ-। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦਰਬ ਨ ਹਰਖ ਭਯੋ ਹੈ। ਸ਼ੋਕ ਨ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਸਰਬ ਗਯੋ ਹੈ ॥ ੩੫ ॥ ਇਕਰਸ ਰਿਦਾ ਦੇਖਿ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਉਪਜ੍ਯੋ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ।-ਸ਼ਿਵ ਮੂਰਤਿ[3] ਆਨਨ ਬਿਗਸਾਨਾ। ਮਨਹੁਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਕਮਲ ਮਹਾਨਾ॥ ੩੬ ॥ ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਰੂਰੇ। ਆਸਨ ਪਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਆਯੁਤ[4] ਛਾਤੀ। ਲਾਂਬੀ ਭੁਜਾ ਧਰੇ ਉਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ॥ ੩੭॥ ਸਗਰੀ ਦੀਰਘ ਦੇਹਿ ਸੁਹਾਵੇ। ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਨਿਰਮਲ ਛਬਿ ਛਾਵੈ। ਸਗਰੇ ਸਦ ਗੁਨ ਸਦਨ ਮਹਾਨਾ। ਬੈਠੇ ਮਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਥਾਨਾ* ॥ ੩੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰਮਲ ਕੇ ਡੇਰਾ ਲੂਟਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋਡਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਰਜਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸਗਲ ਵਸਤੁ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਮੁਖ ਮੱਖਣ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਕਰਿ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ ਹਵਾਲ ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ॥'ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਕੈਸੀ ਇਹ ਲਯਾਏ ? ਕਰਹਿਂ ਰੌਰ ਕਯੋਂ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ ? ਤੈਂ ਅਬਿ ਸੰਝ ਪਈ ਕਿਮ ਆਵਾ ? ਆਯੁਧ ਬੰਧੇ ਮੁਖ ਦਰਸਾਵਾ'॥੨॥ਸੁਨਿ ਮੱਖਣ ਹਰਖੰਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਿਨ ਤੁਮਰੋ ਕੀਨਸਿ ਅਪਮਾਨਾ। ਮਹਾਂ ਮੰਦਮਤਿ ਨਿੰਦਕ ਪਾਪੀ। ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਰਾਤਮ ਦੁਖ ਸੰਤਾਪੀ ॥ ੩ ॥ ਤਿਸ ਮਸੰਦ ਕੋ ਬੰਧਨ ਕਰਯੋ। ਧੀਰਮੱਲਜ ਕੋ ਨਿਕਟਿ, ਨ ਹਰਯੋ[5]†। ਵਸਤੁ ਤੁਮਾਰੀ ਲੂਟਿ ਜਿ

[1]ਪੰਡਾਂ। [2]ਅਰਪਨ। [3]ਕਲਯਾਨ ਸ੍ਵਰੂਪ। [4]ਚੌੜੀ। [5]ਉਸ ਮਸੰਦ ਨੂੰ (ਜੋ) ਧੀਰ ਮਲ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ (ਜਾਨੋਂ) ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਦੁਾਰਾ ਐਉਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

ਮਾਈ ਮੈ ਧਨੁ ਪਾਇਓ ਹਰਿਨਾਮੁ ॥ ਮਨੁ ਮੇਰੋ ਧਾਵਨ ਤੇ ਛੂਟਿਓ ਕਰਿ ਬੈਠੋ ਬਿਸਰਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਤਨ ਤੇ ਭਾਗੀ ਉਪਜਿਓ ਨਿਰਮਲ ਗਿਆਨੁ ॥ ਲੋਭ ਮੋਹ ਏਹ ਪਰਸਿ ਨ ਸਾਕੈ ਗਹੀ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ॥ ੧ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਸੰਸਾ ਚੂਕਾ ਰਤਨੁ ਨਾਮੁ ਜਬ ਪਾਇਆ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੀ ਮਨ ਤੇ ਨਿਜ ਸੁਖ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕਉ ਹੋਤ ਦਇਆਲੁ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਸੋ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੰਪੈ ਕੋਊ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ [ਗਉੜੀ ਮ: ੫]

†ਪਾ:-ਨਿਹਰਯੋ।

ਲੀਨਸਿ। ਤਿਨ ਤੇ ਮੈਂ ਛੀਨਸਿ ਦੁਖ ਦੀਨਸਿ[1]॥੪॥ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਪਰਾਧੀ ਆਨਯੋਂ। ਜਿਸ ਨੇ ਆਇ ਕੁਕਰਮ ਕਮਾਨਯੋਂ। ਗੁਰ ਕੁਲ ਤੇ ਉਪਜ੍ਯੋ ਲਖਿ ਕਰਿਕੈ। ਹਤ੍ਯੋ ਨ ਧੀਰ ਮੱਲ ਹਮ ਧਰਿ ਕੈ[2] ॥ ੫ ॥ ਮੁਝ ਦੇਖਤਿ ਅਪਰਾਧ ਤੁਮਾਰੋ। ਕੋਇ ਜਿ ਕਰਹਿ ਦੁਰਾਤਮ ਭਾਰੋ। ਐਸੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਕਰਿ ਹੌਂ। ਮਾਰਨਿ ਕਰੌਂ, ਕਿ ਲਰਿ ਕੈ ਮਰਿ ਹੌਂ ॥੬॥ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ ਜਬਿ ਹੀ ਮੁਝ ਡੇਰੇ। ਤਬਹਿ ਦੌਰ ਮੈਂ ਆਇ ਅਦੇਰੇ[3]।ਧੀਰਮੱਲਜ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਬਡੇਰਾ। ਮੈਂ ਇਮ ਲਖਿ ਕੈ ਲੁਟ੍ਯੋ ਡੇਰਾ ॥ ੭ ॥ ਆਨੀ ਸਗਰੀ ਵਸਤੁ ਤੁਮਾਰੀ। ਅਰੁ ਤਿਨ ਕੀ ਛੀਨਸਿ ਗਹਿ ਸਾਰੀ। ਆਪ ਸਕਲ ਸੰਭਾਰਹੁ ਭਲੇ। [4]ਕਰਹਿ ਅਨਾਦਰ ਰਿਪੁ ਨਿਰਬਲੇ ॥ ੮ ॥ ਆਨਿ, ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਸਰਬ ਸੁ ਲੀਨਾ[4]। ਤਿਨ ਕੋ ਕੁਛ ਅਪਕਾਰ ਨ ਕੀਨਾ[5]। ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਿਯ ਅਪਰਾਧੇ। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਆਨਯੋਂ ਤਿਸ ਬਾਂਧੇ ॥ ੯ ॥ ਜਬਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਆਇ। ਮੋ ਢਿਗ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਇ।ਸਭਿ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਛੀਧਨ ਕਰਤੋ। ਕਰਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੇ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਹਰਿਤੋ ॥ ੧੦ ॥ ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਦਰਬ ਧ੍ਰਿਤਿ ਲੀਜੈ। ਤਿਨ ਕੀ ਆਨੀ ਰਾਖਨਿ ਕੀਜੈ। ਪੁਨ ਆਗੇ ਜੋ ਹ੍ਵੈ ਮਤਿਵਾਨਾ। ਕਬਿ ਨ ਕਰਹਿ ਕੋਈ ਅਪਮਾਨਾ' ॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।'ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ! ਕਹਾਂ ਤੈਂ ਕੀਨਾ?।ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਬਸਿ ਹ੍ਵੈ ਸੋਈ। ਆਨਿ ਕੁਕਰਮ ਕਰਯੋ ਤਿਨ ਜੋਈ ॥੧੨॥ ਹਮ ਤਿਨ ਸਮ ਨਹਿਂ ਕਰਿਬੋ ਚਾਹੈਂ। ਜਾਨਹਿਂ ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਤਿਸ ਮਾਂਹੇ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਜਗ ਬਾਰੰਬਾਰੀ। ਦੇਤਿ ਕਾਮਨਾ[6], ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਬਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥ [7]ਕਾਮ ਮੂਲ ਹੈ ਸਕਲ ਬਿਕਾਰੇ। ਕਾਮ ਬਿਨਾਸਹਿਂ ਸੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰੈ । ਪੁਨ ਇਹ ਬਿਨਾ ਉਪਾਇ ਨਸੰਤੇ[7]। ਜਨਮ ਮਰਨ ਜੋ ਦੇਤਿ ਅਨੰਤੇ ॥ ੧੪ ॥

---

[1](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ) ਦੁੱਖ ਦਿੱਤੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖੱਸ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ। [2]ਫੜਕੇ। [3]ਛੇਤੀ। [4]ਜਿਸ ਵੈਰੀ ਨੇ ਆਪਦਾ ਅਨਾਦਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਬਲ ਕਰਕੇ (ਆਨਿ=)ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਬ (ਸੌਜ ਉਸ ਤੋਂ) ਲੈਕੇ ਘਰ ਆਂਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਅਨਾਦਰ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀ ਨਿਰਬਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਲੀਤਾ ਸੀ ਸਾਰਾ ਘਰ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। [5](ਤੁਸਾਂ) ਕੋਈ (ਉਸ ਨਾਲ) ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। [6]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੀ (ਜਨਮ ਮਰਨ) ਦੇਂਦੀ ਹੈ। [7]ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਮਨਾ ਹੈ, ਸੁਮਤਿ ਵਾਲੇ (ਇਹ ਗਲ) ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਾਮਨਾ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਏਹ (ਵਿਕਾਰ) ਬਿਨਾ ਉਪਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖਨ ਮਹਾਨਾ। ਸਦ ਗੁਨ ਧਰਿ, ਜਿਸਤੇ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨਾ। ਧੀਰਮਲ ਕੀ ਵਸਤੂ ਸਰਬਾ। ਫੇਰਿ ਦੇਹੁ ਤਿਨ ਢਿਗ ਧਰਿ ਦਰਬਾ॥੧੫॥ ਜੋ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਧਨ ਅਰਪਾਯੋ। ਸਭਿ ਦੇਵਹੁ ਤਿਸ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਯੋ। ਮਨ ਉਦ੍ਵੇਗ ਕੋ ਨਿਬਲ ਕਰੀਜੈ[1]। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇਹ ਸਭਿ ਤਿਸ ਦੀਜੈ ॥੧੬॥ ਬਹੁਰੋ ਤੁਝ ਨੀਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ। ਲਖਹੁ ਸੁਭਾਸ਼ੁਭ[2], ਤਜਹੁ ਕਲੇਸ਼ਹਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਨਿ ਸੁਫਲ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਥਿਰਤਾ ਪਾਵੈ'॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਮੱਖਣ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਿਨਹੁੰ ਕੀਨਿ ਅਪਮਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਪ੍ਰਾਣਾਂਤਕ ਲੌ ਕਰਿ ਅਪਰਾਧੂ। ਕੁਮਤੀ, ਦੁਸ਼ਟ, ਕਠੋਰ, ਅਸਾਧੂ॥੧੮॥ਤਿਨ ਪਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਛਿਮਾ ਬਹੁ ਕਰਨੀ। ਨੀਤਿ ਬਿਖੈ ਇਹ ਨੀਕ ਨ ਬਰਨੀ। ਛਮੀ ਪੁਰਖ ਕੇ[3] ਕਾਜ ਉਦਾਰਾ। ਨਸ਼ਟ ਹੋਤਿ[4], ਜਿਮ ਅਗਨੀ ਪਾਰਾ ॥੧੯॥ ਤਿਸ ਕੋ ਸਕਲ[5] ਕਰਹਿਂ ਅਪਰਾਧਾ।ਡਰ ਕੋ ਛੋਰਿ, ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਬਾਧਾ।–ਦਾਰਿੱਦ੍ਰੀ ਅਰੁ ਆਲਸਕਾਰੀ–। ਇਮ ਅਪਕੀਰਤਿ ਹੁਇ ਬਿਸਤਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰਿ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਡਰਪਾਵੈਂ। ਜਸ ਕਿਧ ਤਸ ਫਲ ਜੇ ਨਹਿ ਪਾਵੈਂ। ਪੁਨਹਿ ਕਰਨਿ ਕੋ ਹੈ ਉਤਸਾਹੀ।ਭੀਰੂ ਲਖੈਂ, ਅਪਰ ਸੌਂ ਪ੍ਰਾਹੀ ॥ ੨੧ ॥ ਦੰਡ ਉਚਿਤ ਹੀ ਨਿਤ ਅਪਰਾਧੀ[6]। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਮਿਰਜਾਦਾ ਬਾਧੀ। ਦੇਖਹੁ ਰਾਮਚੰਦ ਬਡ ਧੀਰ। ਨੀਰਧ ਕੋ ਗੰਭੀਰ ਅਭੀਰ ॥ ੨੨ ॥ ਅਸ ਆਸ਼ੈ ਲਖਿ ਓਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ[7]।ਜਿਸ ਤੇ ਅਤਿ ਚਿਤਵਨੋ ਚਿਤ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਹੁਇ ਭੈ ਭੀਤ ਉਪਾਇ ਬਤਾਇਵ। ਸਕਲ ਕਟਕ ਕਪਿ[8]ਪਾਰ ਲੰਘਾਇਵ॥੨੩॥ਜੇ ਨ ਛਿਮਾ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਨਹਿਂ ਕਾਰਜ ਕਿਮ ਹੋਤਿ ਸੁਖਾਲਾ। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚਤੁਰ ਬਲਵਾਨਾ। ਸਭਾ ਕੌਰਵਾਨਿ ਕੀ ਜੁ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੪ ॥ ਬੈਠਨੋ ਬੀਚ ਛਿਮਾ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਦੁਰਜੋਧਨ ਬਡ ਪਦ ਕੋ ਲਹੇ। ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਪਨਿ ਬਿਦਤਾਵਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਨੋ ਆਪ ਬਚਾਵਾ ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਅਛਿਮਾ ਮਹਿਂ ਗੁਨ ਬਹੁ ਰਹੇ। ਛਿਮਾਵਾਨ ਬਾਧਾ[9] ਬਡ ਸਹੇ। ਅੱਕ੍ਰਿਤ ਕਾਜ, ਅਪਜਸੁ ਬਿਸ-

[1]ਮਨ ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰੋ। [2]ਭਲਾ ਤੇ ਬੁਰਾ। [3]ਖਿਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਦੇ। [4]ਵਿਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [5]ਭਾਵ ਛਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਸਾਰੇ। [6]ਅਪ੍ਰਾਧੀ ਸਦਾ ਦੰਡ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ। [7]ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਲਖ ਕੇ (ਕਿ ਦੰਡ ਉਚਿਤ ਹੀ ਨਿਤ ਅਪ੍ਰਾਧੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਜੋ ਡੂੰਘਾ ਹੈ ਤੇ ਕਾਇਰ ਨਹੀਂ, ਡਾਂਟਿਆ [ਓਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ=ਬਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਡਾਂਟਨਾ]। [8]ਬੰਦਰਾਂ ਦਾ ਦਲ ਸਾਰਾ (ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ) ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤਾ। [9]ਦੁੱਖ।

ਤਾਰਨਿ[੧]। ਦੋਸ਼ ਛਿਮਾ ਮਹਿਂ ਕਰੇ ਉਚਾਰਨਿ॥੨੬॥ ਜੇ ਤੁਮ ਰਹਹੁ ਛਿਮਾ ਕਹੁ ਧਾਰੀ। ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਹਿਂ ਅਵੱਗਯਾ ਭਾਰੀ। ਦੁਸ਼ਟ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨਿ ਨਿਤ ਚਾਹੈਂ। ਰੁਕਹਿਂ ਦੰਡ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਾਹੈਂ[੨] ॥ ੨੭॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਰਹਿ ਸ਼ਭਿਨਿ ਅਪਕਾਰਾ[੩]। ਦੇਹਿਂ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰਾ। ਦੰਡ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਅਪਨਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ। ਰੁਕੇ ਰਹੈਂ[੪], ਨਹਿਂ ਲਹੈਂ ਬਿਸਾਦਾ[੫] ॥੨੮॥ ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਦੁਸ਼ਟ ਅਵੱਗਯਾ ਸਹੋ? ਅਬਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੋਹਿ ਸੋਂ ਕਹੋ'। ਨਿਜ ਸਿਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਮ ਬੈਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜੁਤਿ ਸੁੰਦਰ ਨੈਨ ॥ ੨੯ ॥ ਧੀਰਮਲਜ ਕੀ ਵਸਤੁ ਹਟਾਵਨਿ। ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਤਿਸੈ ਦਿਵਾਵਨਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਅਪਨਿ ਛਿਪਾਇ[੬]। ਕਹਯੋ ਚਹਤਿ ਸ਼ੁਭ ਮਤ ਦਰਸਾਇ ॥੩੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਦਗੁਨ ਸਗਰੇ ਗਯਾਨ ਧ੍ਰਿਤਿ ਰਿਦਾ ਸਦਨ ਜਿਨ ਕੇਰ। ਸਿਖ ਕੋ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲ ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਫੇਰ ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਭੋ ਮੱਖਣ ਸਿਖ! ਕਾਨ ਦੈ ਸੁਨਹੁ, ਬਿਕਾਰ ਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਉਪਜਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਕੇ ਰਿਦੈ ਸੰਕਟ ਦੇਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਖ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਜਿਨਹੁੰ[੭] ਕਰਤਿ ਹੈ। ਤਿਨ ਹੀ ਤੇ ਬਹੁ ਕਸ਼ਟ ਪਰਤਿ ਹੈ। ਅਜਿਤੇਂਦ੍ਰੀ ਜਬਿ ਪਿਖਹਿ ਕਿ ਸੁਨਿ ਹੈ[੮]। ਕਾਮ ਉਪਾਵਤਿ ਉਰ ਤਤਛਿਨ ਹੈ ॥੩੩॥ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਚਹਨਿ ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਕਾਮ[੯]। ਸਕਲ ਚਾਹ ਸੋ ਭੀ ਲਖਿ ਨਾਮ[੧੦]। ਧਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ। ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਲੈਬੋ ਚਾਹਤਿ ਸ੍ਵਾਰਥ[੧੧] ॥ ੩੪ ॥ ਜਬਹਿ ਲੈਨ ਹਿਤ ਕਾਮ[੧੨] ਉਠਾਵਾ। [੧੩]ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਜੋ ਦਰਸਾਵਾ। ਤਬਹਿ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਉਪਾਵੈ[੧੩]।ਕ੍ਰਿੱਤਾਕ੍ਰਿੱਤ ਨ ਪੁਨ ਚਿਤ ਆਵੈ[੧੪] ॥ ੩੫॥ ਹੋਇ ਕ੍ਰੋਧ ਬਸਿ ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ। ਬੁਧਿ ਸਭਿ ਨਾਸਹਿ

---

[੧]ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਨਾ ਸੌਰਨਾ ਤੇ ਅਪਜਸ ਫੈਲਣਾ......। [੨]ਦੰਡ ਦਾ ਭੈ ਧਾਰ ਕੇ (ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ) ਰੁਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੩]ਹਾਨੀ। [੪]ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਅਪਨੀ ਮਿਰਜਾਦਾ ਵਿਚ ਰੁਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੫]ਵਿਖਾਦ ਨਹੀਂ ਲਭਦੇ ਫਿਰਦੇ, ਭਾਵ (ਕਲੇਸ਼) ਪੁਆੜੇ ਨਹੀਂ ਖੜੇ ਕਰਦੇ। [੬]ਇਰਾਦਾ। [੭]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਵਿਕਾਰਾਂ) ਨੂੰ। [੮]ਅਜਿੱਤੇਂਦ੍ਰੀ (=ਜਿਸਨੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ) ਜਦ ਦੇਖੇ (ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਯਾ) ਬਾਤਾਂ ਸੁਣੇ (ਉਸ ਦੀਆਂ)। [੯]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਚਾਹੁਨਾ ਨੂੰ ਕਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੧੦]ਸਾਰੇ (ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ) ਇੱਛਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ (ਕਾਮ ਹੀ) ਜਾਣੋਂ, ਏਥੇ ਭਾਵ ਕਾਮਨਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। [੧੧]ਸ੍ਵੈ ਅਰਥ ਜਾਣਕੇ ਲਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੨]ਕਾਮਨਾ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ)। [੧੩]ਉਸ ਕਾਮਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਅਗੇ ਜਦ ਕੋਈ ਰੋਕ ਦਿੱਸ ਪਵੇ ਤਦ ਮਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। [੧੪]ਕਰਨ ਯੋਗ ਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ (ਵਿਹਤ ਅਵਿਹਤ) ਫਿਰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਰਥਾਤ ਅਵਿਵੇਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤ੍ਯਾਗਹਿ ਧਰਮ। ਜਬਿ ਨਰ ਕੋ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਾਇ। ਕੋ ਅਸ ਪਾਪ ਜੁ ਕਰਿ ਨ ਸਕਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਮਹਾਨੇ। ਕਰਤਿ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨੇ। ਜੋ ਹੈ ਅਬਧ, ਬਧਹਿ ਤਿਨ ਭਾਈ[1]। ਨਿਸ਼ਠੁਰ[2] ਬਾਕ ਕਹੈ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਉਪਜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਅਪਰ ਕ੍ਯਾ ਕਹਿਨੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸਹਿ ਜਾਇ ਨ ਸਹਿਨੋ[3]। ਆਨ ਸਮਾਨ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਕੈ[4]। ਸੋ ਭੀ ਕਰਹਿ ਅ੍ਯਜਾਨ ਜਾਨਿ ਕੈ ॥ ੩੮ ॥ ਜੇ ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਹੁਇ ਬਸਿ ਨਹਿਂ ਚਲੈ। ਉਰ ਮਹਿਂ ਤਪਤਹਿ ਕਾਮ ਨ ਮਿਲੈ[5]।ਤਿਹ ਦੁਖ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨੀਂਦ ਨ ਪਾਇ ਦੁਖਾਰਾ ॥੩੯॥ ਦਿਵਸ ਜਾਮਨੀ ਇਮ ਤਪਤਾਵੈ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵੈ। ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਹਿ ਨ ਓਰਕ ਆਵੈ। ਏਵ ਕਸ਼ਟ ਮਹਿਂ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵੈ ॥ ੪੦ ॥ਮਤਸਰ ਮਹਤ ਅਸੂਯਾ ਧਾਰੈ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਉਪਜਾਇ ਬਿਕਾਰੈ। ਯਾਂਤੇ ਕਾਮ[6] ਮੂਲ ਮਨ ਜਾਨਿ। ਅਪਰ ਬਿਕਾਰ ਕਾਂਡ ਫਲ ਮਾਨਿ[7] ॥੪੧॥ ਜਬਹਿ ਮੂਲ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਉਖੇਰ। ਸ਼ਾਖਾ ਪੱਤ੍ਰ ਨ ਫਲ ਹ੍ਵੈ ਫੇਰ। ਇਮ ਅਵਗੁਨ ਉਰ ਤੇ ਪਰਹਰੈ। ਸਦ ਗੁਨ[8] ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕਰੈਂ ॥੪੨॥ ਕਰਨੀ ਛਿਮਾ ਮਹਾਂ ਤਪ* ਜਾਨ। ਛਿਮਾ ਕਰਨਿ ਹੀ ਦੈਬੋ ਦਾਨ। ਛਿਮਾ ਸਕਲ ਤੀਰਥ ਅਸ਼ਨਾਨ। ਛਿਮਾ ਕਰਤਿ ਨਰ ਕੀ ਕਲਿਆਨ ॥ ੪੩ ॥ ਛਿਮਾ ਸਮਾਨ ਆਨ ਗੁਨ ਨਾਂਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਛਿਮਾ ਧਰਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸਦ ਗੁਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਕੀਜੈ। ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਇਸਥਿਰ ਕੀਜੈ' ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਏਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਕੋ ਬਰਸ਼ਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੱਖਣ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਰਿ।'ਧੀਰਮੱਲਕ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਫੇਰਹੁ' ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਈ। ਜਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਅਧਿਕ ਰਿਸ ਛਾਈ।—ਧੀਰਮਲ ਕੀਨਸਿ ਅਪਰਾਧੂ। ਤਿਸ ਕੋ ਹਿਤ ਚਹਿ ਪੁਨ ਇਹ ਸਾਧੂ ॥ ੨॥ ਜੋਗ ਦੰਡ ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ[9] ਹਤਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ

---

[1]ਜੋ ਮਾਰਨੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [2]ਸਖਤ, ਕੌੜੇ। [3]ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਫਿਰ ਬੀ) ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ। [4]ਪ੍ਰਾਣ ਹਾਨ ਦੇ ਤੁੱਲ ਤਾਂ ਹੋਰ (ਕੋਈ ਪਾਪ) ਨਹੀਂ। [5]ਚਾਹ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤਪਦਾ ਹੈ। [6]ਕਾਮਨਾਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ। [7]ਟਹਿਣੇ ਤੇ ਫਲ ਸਮਝ ਲੈ। [8]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣ। [9]ਬੰਦੂਕ। *ਪਾঃ—ਮਹਾਤਮ।

ਲਗਿ ਕੀਨਿ ਖੁਟਾਈ। ਹਮ ਘਰ ਕੀ ਸਭਿ ਬਸਤੁ ਲੁਟਾਈ-॥ ੩ ॥ ਇਮ ਅਸਮੰਜਸ ਲਖਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਮੱਖਨ ਸਹਿਤ ਉਠੇ ਅਗੁਵਾਈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਬੈਠੀ ਮਾਤਾ ਪਰਮ ਸੁ ਸਯਾਨੀ ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਕੈ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੇ। ਅਪਰ ਭਿ ਨਹੀਂ ਬਾਕ ਕਿਸਿ[1] ਕਹੇ।ਦੀਰਘ ਸੀਤਲ ਸ੍ਵਾਸਨਿ ਲੀਨਸਿ। ਜਲ ਪਰਪੂਲਤ[2] ਬਿਲੋਚਨ ਕੀਨਸਿ ॥ ੫ ॥ 'ਭੋ ਮੱਖਨ ਸਿਖ! ਸੁਨੀਅਹਿ ਬਾਤੀ। ਮਮ ਸੁਤ ਸਦਾ ਰਹਤਿ ਇਹ ਭਾਂਤੀ॥ ਭਏ ਪੰਚ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬਰ ਬੀਰ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਬਿਖੈ ਧਰਿ ਧੀਰ॥ ੬ ॥ ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਭਯੋ। ਸਭਿ ਤੇ ਲਘੁ ਮਮ ਸੁਤ ਜਨਮਯੋ। ਨਹਿ ਬਿਵ-ਹਾਰ ਰੁਚਹਿ ਜਿਸ ਕੋਈ। ਬੈਠਹਿ ਨਿਤ ਇਕਾਂਤ ਕੋ ਹੋਈ ॥ ੭ ॥ ਨਹਿਂ ਬੋਲਨਿ ਕਰਤੋ ਕਿਹ ਸੰਗ॥ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਤੇ ਕਹਾਂ ਸੁ ਢੰਗ[3]। ਸਿੱਖਜ ਅਨੇਕ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਵਹਿ। ਭਨਹਿਂ ਬੇਨਤੀ ਗੁਰੂ ਮਨਾਵਹਿਂ॥ ੮ ॥ ਇਸ ਕੇ ਭ੍ਰਾਤ ਸਰਬ ਬੁਧਿਵੰਤੇ। ਲੇਬਿ ਦੇਬਿ[3] ਸਭਿ ਸੋਂ ਬਰਤੰਤੇ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਪਹਿਰੈਂ। ਸਿੱਖਜਨਿ ਬਿਖੈ ਪੁਜਾਵਹਿਂ ਠਹਿਰੈਂ ॥੯॥ ਹੈਂ ਜਿਸ ਉਚਿਤ ਬਰਤ ਹੈਂ ਤੈਸੇ। ਅਨਿਕ ਮਨੁਜ*ਸੰਗੀ ਰਹਿਂ ਜੈਸੇ[4]।ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਭੂਖਨ ਧਾਰੈਂ। ਅਪਨਿ ਅਧਿਕਤਾ ਚਹਤਿ ਉਚਾਰੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਤੇ ਅਪਨਿ ਬਡਾਈ। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਭੇ ਬਿਧਿਨਿ†ਬਨਾਈ[5] ।ਤਰੁਲ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਆਰੋਹੈਂ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਸੋਹੈਂ ॥ ੧੧॥ ਪਿਤ ਕੇ ਸਾਥ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਜਾਹਿਂ। ਭਨਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਬਿਦਤਹਿਂ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ। [6]ਸਵਤਨ ਸੁਤ ਅਰੁ ਨਿਜ ਸੁਤ ਚਾਲ। ਮਮ ਮਨ ਹੋਵਤਿ ਦੇਖਿ ਬਿਹਾਲ[6] ॥੧੨॥ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਂ ਰਹੌਂ। ਕਿਸੂ ਸੰਗ ਕੈਸੇ ਨਹਿ ਕਹੌਂ। ਅਪਨੇ ਭਾਗ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਮੰਦ। ਸਵਤਨਿ ਸੁਤ ਕੋ ਲਖੋਂ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੩ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬੀਤਹਿਂ ਘਰ ਮਾਂਹਿ[7]। ਕਬਿ ਕਬਿ ਜਾਹਿਂ ਪਿਤਾ ਨਿਜ ਪਾਹਿ। ਸਭਿ ਤੇ ਲਘੁ ਅਪਨੋ ਸੁਤ ਦੇਖਿ। ਰੀਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿਕੀ ਰਿਦੈ ਅਸ਼ੇਖ[8] ॥੧੪॥ ਚਾਰਹੁ ਸੁਤ ਤੇ ਪਿਖਿ ਲਘੁ ਮੇਰਾ।ਕਰਤਿ ਭਏ ਸਨਮਾਨ

[1]ਕਿਸੇ ਨੇ। [2]ਭਰੇ ਹੋਏ। [3]ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ। [4]ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਰਹਿਣ। [5]ਬਿਧੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ। [6]ਸੌਂਕਣਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਰੀਤੀ ਦੇਖਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਬੇਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। [7](ਜਦ) ਬੀਤ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ। [8]ਪੂਰੀ।

*ਪਾ:-ਜਨਮ। †ਪਾ:-ਬੰਧਾਨ।

ਬਡੇਰਾ। ਚਰਨ ਉਠਾਇ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਿ ਅਧਿਕ ਹਿਤ ਦੀਨਸਿ[1] ॥੧੫॥ ਦੇਖਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਰ ਪਿਤਾ ਸਨੇਹ।ਮਨ ਮੇਰੇ ਭਾ ਹਰਖ ਅਛੇਹੁ[2]। ਕਿਤਿਕ ਬੇਰ ਬੈਠੇ ਉਠਿ ਆਵਾ।ਨਹੀਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਮ ਕਛੂ ਅਲਾਵਾ ॥੧੬॥ਆਵਤਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਲੋਚਨ ਮੈਂ ਲਹੇ।ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਹਿ ਜਬਿ[3] ਗਇਊ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਹੀ ਭਇਊ ॥ ੧੭॥ਕਈਬਾਰ ਮੈਂ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨਿ।ਤਊ ਤਨੌਂ ਮਮ ਮਨ ਸੰਸੈ ਭੀਨ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਿਖਿ ਜਗ ਗੁਰ ਬੈਸੇ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮੈਂ ਬੂਝੇ ਐਸੇ॥੧੮॥-ਮਮ ਸੁਤ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਬਿਵਹਾਰ।ਨਹੀਂ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰ। ਨਹਿ ਬੋਲਹਿ ਨਹਿ ਕਿਸ ਤੇ ਸੁਨਿ ਹੈ।ਕੋ ਕਾਰਜ ਕਿਹੁ ਭਾਂਤਿ ਨ ਬਨਿ ਹੈ ॥੧੯॥ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਮਹਿ ਭੋਰ[4]ਸੁਭਾਊ। ਨਹੀਂ ਸੁਜਾਨ ਪਛਾਨ ਨ ਕਾਊ। ਇਕ ਪਰੰਤੂ ਐਸੇ ਸੁਖ ਹੋਵਾ। ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਮੈਂ ਆਵਤਿ ਜੋਵਾ॥ ੨੦ ॥ ਚਾਰਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਇਸ ਕੇਰ। ਕਰਤੇ ਹੌ ਸਨਮਾਨ ਬਡੇਰ।ਗੁਰਦਿੱਤਾ,ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਜੋਇ। ਅਨੀਰਾਇ ਤੀਸਰ ਸੁਤ ਸੋਇ ॥ ੨੧ ॥ ਅਟਲਰਾਇ ਚਾਰਹੁ ਮਤਿਵਾਨ। ਇਨ ਕੋ ਅਸ ਨ ਕਰਹੁ ਸਨਮਾਨ।ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਸਾਦਰ ਬੈਠਾਈ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੈਂ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਬਡਾਈ ॥੨੨॥ ਕੋ ਕਾਰਨ ਇਸ ਮਹਿਂ ਸਮੁਝਾਵਹੁ।ਨਿਤ ਸੰਸੈ ਹੁਇ ਰਿਦੈ ਮਿਟਾਵਹੁ-। ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਗ ਗੁਰ ਮੁਗ਼ਲ ਅਰਾਤੀ[5] । ਦੀਰਘ ਬਾਹੁ ਆਯਤ ਛਾਤੀ ॥੨੩॥ ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਬਿਸਤ੍ਰਿਤ ਬਿਲੋਚਨ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਮੋਚਤਿ ਰਿਤ ਸੋਚਨਿ।ਸਰਬ ਨਰਨਿ ਤੇ ਦਹਿਬਿਸਾਲ।ਕੌਨ ਕਰੈ ਸਮਤਾ ਤਿਨ ਨਾਲ॥ ੨੪ ॥ ਕਹਤਿ ਭਏ ਪਿਖਿ ਮੁਝ ਕਰ ਜੋਰੀ[6]। -ਇਸ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ, ਮਤਿ ਭੋਰੀ! ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਇਹ ਹੁਇ ਬਡ ਭਾਗ। ਜਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨਹਿ ਰਾਗ॥ ੨੫ ॥ ਇਸ ਕੇ ਸੁਤ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਹੋਇ। ਜਿਸਕੀ ਸਮਤਾ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਇ। ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਬਡ ਬਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪੁ। ਕਰਤਾ ਦੁਸ਼ਟ ਮਲੇਛਨਿ ਖਾਪ ॥੨੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਸੁ ਚੰਦ। ਚੰਦ ਨ ਸਮ ਉਜਲਾਇ ਬਿਲੰਦ[7]। ਰੱਛਾ ਕਰਹਿ ਧਰਮ ਕੀ

---

[1]ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [2]ਬਹੁਤ। [3]ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ। [4]ਭੋਲਾ। [5](ਮੁਗਲਾਂ) ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ। [6]ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਦੇਖਕੇ। [7](ਪਰ) ਚੰਦ (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜਸ ਦੇ) ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ (ਗੁਰੂ ਜਸ ਚੰਦ ਤੋਂ ਬੀ) ਬਹੁਤ ਉੱਜਲ ਹੈ। ਕਟਾਖ੍ਯ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ ਵਿਚ ਕਾਲੋਂ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜਸ ਮੂਲੋਂ ਨਿਰਮਲ ਹੈ।(ਅ)ਚੰਦਨਿ=ਚਾਂਦਨੀ ਦੇ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨਗੇ।

ਧਰਨੀ[1]।ਧਰਨੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿ ਹੈ ਕਰਨੀ[2]॥੨੭॥ਅਵਨੀ ਅਖਿਲ,ਆਪ-ਨਿਧ ਅੰਬਰ[3]। ਅੰਬਰ ਲਗਿ ਜਸੁ ਕਥਹਿਂ ਸੁਰੈਬਰ[4]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਉਦਾਰਾ। ਉੱਜਲ,ਕਰਹਿ ਜਗਤ ਬਿਸਤਾਰਾ[5] ॥੨੮॥ ਯਾਂਤੇ ਇਨ ਕੌ ਆਦਰ ਘਨੋ। ਕਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਕੀਰਤਿ ਸਨੋ[6]–। ਇਸ ਕੇ ਪਿਤ ਅਸ ਸਾਰ ਉਚਾਰੀ। ਕਰਵਿ ਪ੍ਰਤੀਛਨ ਰੁਚਿ ਮੈਂ ਰਾਚੀ॥ ੨੯ ॥ ਮੈਂ ਬਯ ਤੇ ਅਬਿ ਬਿਰਧਾ ਭਈ। ਕਬਿ ਸੁ ਸਮਾ ਇਸ ਸੁਤ ਜਨਮਈ। ਤਿਨ ਕੇ ਬਾਕ ਹੋਇ ਸਦ* ਸਾਚੇ। ਸੋਤਜ ਸੰਧ[7] ਨਿਤ ਸਤਿ ਮਹਿਂ ਰਾਚੇ॥ ੩੦॥ ਇਕ ਤੌ ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨਾ। ਦੁਤਿਯ ਕਹੌਂ ਮੱਖਣ ! ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਮਹਿਂ[8] ਮੈਂ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਨਿਜ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਹੁਇ ਦੀਨ ਬਿਸਾਲ ॥ ੩੧ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਆਗੈ ਖਰੀ। ਖਰੀ ਰੀਤਿ[9] ਮੈਂ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ। ਕਰੀ[10] ਸੁੰਡ ਜੈਸੇ ਭੁਜਦੰਡ। ਦੰਡ ਜੁ ਦੇਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਖੰਡਿ ॥੩੨॥–ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੋਹਿ ਗਤੀ ਕਯਾ ਹੋਇ ?। ਮਮ ਸੁਤ ਲੱਖਹਿ ਬਿਹਾਰ ਨ ਕੋਇ। ਆਪ ਬਿਨਾ ਕੋ ਹਮਰੋ ਨਾਥ?।ਜਿਨ ਕੇ ਪੱਖੀ ਕੋਇ ਨ ਸਾਥ॥੩੩॥ਕਿਸ ਕੇ ਹਮ ਅਲੰਬ ਹੁਇ ਜੀਵਹਿ?। ਜਬਿ ਨਿਰਾਸਰੇ ਤੁਮ ਤੇ ਥੀਵਹਿਂ।ਗੁਰ-ਦਿਤੇ ਕੇ ਸੁਤ ਹਰਿਰਾਇ। ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਦਏ ਟਿਕਾਇ॥ ੩੪ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਰਲ[11] ਕੀ ਮੈਂ ਹੌ ਮਾਤਾ। ਜਿਸ ਬਿਵਹਾਰ ਕਛੂ ਨਹਿ ਜਾਤਾ। ਰਾਵਰ ਅਬਿ ਬਿਕੁੰਠ ਚਹਿ ਜਾਨੇ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਥੇ ਸਦਾ ਮਹਾਨੇ–॥ ੩੫ ॥ ਤੇਗ-ਬਹਾਦਰ ਕੇ ਪਿਤ ਸੁਨਿ ਕੈ ।ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਮੋਹਿ ਬਰ ਭਨਿ ਕੈ।–ਨਹਿ ਚਿੰਤਾ ਕਰਿ ਤੂੰ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ। ਸਭਿ ਗੁਨ ਕੀ ਨਿਧਿ ਹੈ ਤੁਵ ਤਾਤ ॥੩੬॥ ਅਪਰ ਥਾਨ ਫਿਰ ਕਰਿ ਗੁਰਿਆਈ।ਪੁਨ ਆਵਹਿ ਤੁਝ ਘਰ ਬਡਿਆਈ। ਸਭਿ ਹੀ ਨਮਹਿਂ ਤੋਹਿ ਢਿਗ ਆਇ। ਕੋਇ ਨ ਕਰਿ ਸਕਿ ਹੈ ਸਮਤਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਨਿੰਦਕ ਮਤਸਰ ਕਰਿ ਪਛੁਤਾਵਹਿ। ਜੋ ਪੂਜਹਿਂ ਸਭਿ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਹਿ–। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਮੁਝ ਹਰਖਾਵਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੇ ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥ ੩੮ ॥ ਮਮ ਸੁਤ ਪਿਤ ਕੌ[12] ਜੋ ਅਸ ਬੈਨ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਤੀ-

[1]ਧਰਤੀ ਤੇ। [2]ਧਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰੇਗੀ; ਭਾਵ ਲੋਕੀਂ ਜਸ ਕਰਨਗੇ। [3](ਉਹ ਕੀਰਤੀ ਫੈਲ ਜਾਏਗੀ) ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉਤੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਉਤੇ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ। [ਆਪ ਨਿਧਿ=ਸਮੁੰਦਰ]। [4]ਅਕਾਸ਼ ਭਾਵ ਸੁਰਗ ਤਕ ਜਸ ਕਹਿਣਗੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੇਵਤੇ। (ਅ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਮਹਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂ ਤਕ ਜਸ ਕਰਨਗੇ। [ਅੰਬਰ=ਮਹਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂ। (ਅ, ਅੰ=ਵਿਸ਼ਨੂ। ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਮਹਾਂ।)] [5](ਜੋ ਅਗੇ ਹੀ) ਉਦਾਰ ਉੱਜਲ ਹੈ, (ਉਸਨੂੰ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾਏਗਾ। [6]ਸਹਿਤ। [7]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਸੱਤ ਹੋਵੇ। [8](ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਅੰਤ ਸਮੇਂ। [9]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [10] ਹਾਥੀ ਦੇ। [11]ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ। [12]ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ। *ਪਾ:–ਸ਼ਤ।

ਛਨ[੧] ਮੈਂ ਦਿਨ ਰੈਨ।ਅਬਿ ਸਾਚਾ ਸੋ ਹੋਵਨਿ ਲਾਗਾ।ਤਊ ਮੋਹਿ ਸੁਤ ਵਿਚ ਬੈਰਾਗਾ ॥ ੩੯ ॥ ਧੀਰਮੱਲ ਤੇ ਆਦਿ ਸ਼ਰੀਕਾ। ਕਰਤਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨਹਿੰ ਭਾਵਹਿ ਨੀਕਾ। ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਲਗਿ ਕਰਤਿ ਖੁਟਾਈ। ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ ਕਹਿ ਚਲਿਵਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਭੀ ਹਿਤ, ਬਾਤਨਿ ਹੇਰਿ[੨]। ਫੇਰਹਿ ਕੌਨ ਕਹੈਂ ਬਹੁ ਬੇਰ[੩]। ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਬਡੋ ਸਮਾਜ। ਸਰਬ ਸਮ੍ਰਿੱਧਿ[੪] ਤਾਂਹਿ, ਘਰ ਆਜ ॥ ੪੧ ॥ ਹਮਰੋ ਜੇਤਿਕ ਅਹੈ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਸੋ ਨੀਕੇ ਤੈਂ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਊ ਸੰਤੋਸ਼ ਸਹਿਤ ਸੁਤ ਮੇਰਾ। ਫਿਰਵਾਵਤਿ[੫] ਕਹਿ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ॥ ੪੨ ॥ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨਿ ਲਗੀ ਤਿਨ ਘਰ ਕੋ। ਚਹੈਂ ਦਰਬ ਨਿਤ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਉਰ ਕੋ। ਜਿਮ ਇਹ ਕਹੈਂ ਮਾਨਿਬੋ ਸੋਊ।ਚਲਹਿ ਨਹੀਂ ਬਸ ਹਮਰੋ ਕੋਊ'॥੪੩॥ ਇਮ ਕਹਿ ਜਨਨੀ ਫੇਰਤਿ ਲੋਚਨ। ਅਸਮੰਜਸ ਲਖਿ ਕਰਤੀ ਸੋਚਨ।-ਮਮ ਸੁਤ ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਭਲੇਰਾ। ਧਨ ਮਦ ਤੇ ਸੋ ਕ੍ਰਿਤ ਅਘ ਕੇਰਾ[੬]-॥ ੪੪ ॥ ਤੂਸ਼ਨਿ ਜਨਨੀ ਨੇ ਤਬਿ ਠਾਨਾ।-ਮਮ ਸੁਤ ਬਚੈਂ-ਇਹੀ ਬਡ ਜਾਨਾ। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਸੁਨਿਤੇ ਗੁਰ ਧਾਮਾ[੭]। ਬੀਤੀ ਤਬਹਿ ਜਾਮਨੀ ਜਾਮਾ[੮] ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਦਸ਼ਮਿ ਰਾਸੇ 'ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਬਾਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਧੀਰਮੱਲ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੋੜੀਆਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਕੇ ਬਾਕ ਕੋ ਦੁਚਿਤਾ ਮੱਖਣ ਜਾਨਿ ।ਬਹੁਰ ਕਹਯੋ[੯] 'ਨਹਿ ਦੇਰ ਕਰਿ ਜਾਹੁ ਧੀਰਮੱਲ ਥਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਫੇਰਹੁ[੧੦] ਵਸਤੁ ਜਿਤਿਕ ਤਿਨ ਕੇਰੀ।ਨਿਜ ਧਨ ਕੋ ਭੀ ਦੀਜਹਿ ਫੇਰੀ*। ਚੰਚਲ ਲਛਮੀ ਥਿਰ ਨ ਰਹਤਿ ਹੈ। ਆਏ ਸੁਖ ਚਿਤ, ਗਈ ਦਹਤਿ ਹੈ[੧੧] ॥ ੨ ॥ ਲੋਭੀ ਇਸ ਹਿਤ ਪਾਪ ਅਨੇਕ। ਕਰਤਿ ਕਰਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲਹਿ ਅਬਿਬੇਕ। ਜਯੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖੈ ਤਿਮ ਇਹ ਰਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਬਿਖੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹੈਂ:-॥੩॥

ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੫। ਅਛਲ ਛਲਾਈ ਨਹ ਛਲੈ ਨਹ ਘਾਉ ਕਟਾਰਾ ਕਰਿ ਸਕੈ ॥ ਜਿਉ ਸਾਹਿਬੁ ਰਾਖੈ ਤਿਉ ਰਹੈ ਇਸੁ ਲੋਭੀ ਕਾ ਜੀਉ ਟਲ ਪਲੈ ॥ ੧ ॥

---

[੧]ਉਡੀਕਦੀ ਹਾਂ। [੨](ਉਸ ਦੀਆਂ ਖੁਟਿਆਈ ਵਾਲੀਆਂ) ਗੱਲਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਭੀ ਉਸਦਾ ਹਿਤ ਹੀ (ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। [੩](ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਕੌਨ ਮੋੜੇ (ਅਸੀਂ ਤਾਂ) ਬਥੇਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। [੪]ਸਮੱਗ੍ਰੀ,ਵਿਭੂਤੀ। [੫]ਮੁੜਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। [੬]ਉਹ ਧਨ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। [੭]ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ"। [੮]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਬੀਤ ਗਈ। [੯](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ। [੧੦]ਮੋੜ ਦਿਓ। [੧੧]ਜਾਣ (ਵੇਲੇ ਚਿਤ ਨੂੰ) ਸਾੜਦੀ ਹੈ। *ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਛਿਮਾ, ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਤਿਆਗ ਦੀ ਅਵਧੀ ਸਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਚੌਪਈ ॥ ਛਲ ਤੇ ਛਲੀ ਨ ਜਾਵਹਿ ਮਾਯਾ । ਆਦਿ ਕਟਾਰ ਨ ਆਯੁਧ ਘਾਯਾ॥ਤਊ ਨਰਨਿ ਕੋ ਮਨ ਟਲਪਲੈ[1]।–ਹਮ ਕੋ ਸਭਿ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਮਿਲੈ– ॥੪॥ ਸੰਚਨਿ, ਪਾਲਨਿ, ਨਾਸ਼ ਮਝਾਰ । ਦੁਖ ਦਾਯਕ ਧਨ ਕੋ ਨਿਰਧਾਰ। ਭੋ ਮੱਖਨ ! ਕਯੋਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰੈਂ । ਦੇਹੁ ਧੀਰਮੱਲ ਉਰ ਦੁਖ ਹਰੈ ॥੫॥ ਲੋਭੀ ਧਨ ਤੇ ਸੁਖ ਕੋ ਚਾਹੈ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਤਿਨ ਕੇ ਉਰ ਦਾਹੈ । ਅਪਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਹੁ ਨਹਿਂ ਕੋਈ । ਆਨੀ ਵਸਤੁ ਦੀਜਿਯਹਿ ਸੋਈ' ॥੬॥ ਗੁਰ ਬਚ ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ[2] ਤੇ ਰੁਕ* ਗਇਊ । ਮੱਖਨ ਮਨ ਕੁੰਜਰ[3] ਤਬਿ ਭਇਊ । ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਭੋ ਗੁਰਹਿ ਰਜਾਇ†।ਹਮਰੋ ਬਸ ਨ ਚਲਹਿ ਕਿਸ ਭਾਇ ॥ ੭ ॥ ਰਾਵਰਿ ਬਾਕਨਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਾ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਮਤੋ ਹਮਾਰਾ' । ਗੁਰ ਜਨਨੀ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਤਹਾਂ । ਨਿਜ ਭ੍ਰਿਤਜਨਿ ਸੋਂ ਮੱਖਣ ਕਹਾ ॥ ੮ ॥ 'ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਵਹੁ । ਦਰਬ ਵਸਤੁ ਦਿਹੁ, ਪੁਨਹਿ ਸੁਨਾ-ਵਹੁ ।–ਇਮ ਜਾਨਹੁਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬਡਿਆਈ । ਬੁਰੇ ਕਰਤਿ ਸੋ ਠਟਹਿਂ ਭਲਾਈ ॥੯॥ ਬਹੁਰ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਕਰਨੀ ਰਾਰ।ਦੁਰਚਾਰਨਿ ਸੋਂ ਮਸਲਤ ਧਾਰਿ[4] । ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਇਮ ਭਈ । ਵਸਤੂ ਅਪਰਾਧੀ ਕਹੁ ਦਈ ॥ ੧੦ ॥ ਭਲੀ ਭਈ ਨਹਿਂ ਆਯੁਧ ਚਾਲੇ । ਚਲਤਿ ਜਿ, ਨਹਿਂ ਪਾਯਤ ਕਿਤ ਭਾਲੇ[5] । ਜੀਵਤਿ ਰਹਯੋ ਦਰਬ ਪੁਨ ਪਾਯਾ । ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾਯਾ[6] ॥ ੧੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪਠੇ ਸੁ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ । ਵਸਤੂ ਅਖਿਲ ਸੌਂਪਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਮ ਵਸਤੂ ਫਿਰਵਾਇ । ਪੌਢੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੇਜ ਪਰ ਜਾਇ ॥੧੨॥ ਤਬਿ ਮੱਖਣ ਉਠਿ ਬੰਦਨਿ ਕਰਿ ਕੈ।ਸੌਂਪਤਿ ਵਸਤੂ ਸੰਭਾ-ਰਨਿ ਕਰਿ ਕੈ । ਅਖਲ ਦਈ ਵਸਤੂ ਜਬਿ ਫੇਰਿ[7]।ਪੁਨਹਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੇਰਿ ॥ ੧੩ ॥ ਦਿਯੋ ਨ ਚਹਤਿ ਅਮੋਲਕ ਜਾਨਿ।–ਰਹੈ ਗੁਰੂ ਢਿਗ–ਇੱਛਾ ਠਾਨਿ ।–ਤਿਹ ਢਿਗ ਹੋਨਿ ਅਜੋਗ–ਪਛਾਨਿ ।–ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿ ਰਹਿ–ਉਚਿਤ ਸੁ ਮਾਨਿ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰ ਜਨਨੀ ਸੋਂ ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਾਹੀ । 'ਇਹ ਸਮਾਨ ਦੂਸਰ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ । ਨਹਿਂ ਫੇਰਹੁ ਐਸੇ ਮਤ ਮੇਰਾ । ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿ ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਡੇਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਗੁਰੂ ਨ ਪੂਛੈਂ, ਕਹਹੁ ਨ ਕੋਈ । ਇਸ

[1]ਭਾਵ ਨਰਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਤੋਂ ਟਾਲਦੀ ਤੇ ਪਲਟਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। [2]ਸੰਗਲ। [3]ਹਾਥੀ। [4]ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ। [5]ਤਾਂ ਤੂੰ ਢੂੰਡਿਆ ਨਾ ਲੱਭਦਾ। [6]ਮੇਹਰ ਹੈ। [7]ਮੋੜ।

*ਪਾ:–ਪ੍ਰੇਰਕ। †ਪਾ:–ਭੋ ਗੁਰ ਹਰਿ ਜਾਇ।

ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸੇ ਸੁਖ ਹੋਈ'। ਏਵ ਮਤੋ ਕਰਿ ਸਦਨ ਰਖਾਯੋ। ਨਹਿੰ ਬਹੁ-ਤਨਿ ਕੇ ਪਾਸ ਬਤਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਕੋ ਦਾਸ। ਅਰਪੀ ਜਾਇ ਧੀਰਮਲ ਪਾਸ। ਕਹਿਵਤ ਮੱਖਣ ਕੀ ਸੁ ਸੁਨਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਸੁ ਬਤਾਈ ॥ ੧੭ ॥ ਬਾਨ ਬਾਕ ਤੇ ਬੀਧਨ ਹੋਵਾ[1]। ਧੀਰਮੱਲ ਊਚੇ ਨਹਿ ਜੋਵਾ। ਧਰੇ ਲੋਭ, ਧਨ ਤਜਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਸਹੈ ਨ ਉਰ ਬਾਕ ਜਿ ਦੁਖਦਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਭੂਸ਼ਨਿ ਰਹਯੋ ਧਾਰ ਕਰਿ ਜਦਾ। ਲੀਨਸਿ ਵਸਤੁ ਮਸੰਦਨਿ ਤਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕੇਰੀ । ਬਡ ਬਹਾਦੁਰੀ ਲਖਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਜਾਨਿ ਜਾਨਿ ਬਡ ਏ ਬਡਿਆਈ। ਲੱਜਨਤ ਹੋਤਿ, ਸਹੀ ਨਹਿ ਜਾਈ। ਅਪਨੋ ਭੀ ਹਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਤਊ ਦੁਖਦ ਲਖਿ ਹਰਖਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੦ ॥ ਆਇ ਦਾਸ ਜੋ ਦੇ ਦੇ ਜਾਂਹਿ। ਲੇ ਮਸੰਦ ਸੋ ਰਾਖਹਿ ਪਾਹਿ। ਨਹਿ ਬਿਲੋਕਨੈ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿਹੀ। ਲੱਜਾ ਧ[illegible] ਮਨਹੁ ਅਬਿ ਮਰਿਹੀ ॥੨੧॥ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ ਭਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ[2]-ਗੁਰਤਾ ਕੇ ਗੁਨ ਇਹ ਬੱਖਯਾਤ। ਮੈਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਐਸੇ। ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ ਜੈਸੇ ॥ ੨੨ ॥ ਸੋ ਅਪਰਾਧ ਰਿਤਯੋ ਨਹਿਂ ਕੋਈ । ਪੁਨ ਕੀਨਸਿ ਜਿਮ ਮਮ ਹਿਤ ਹੋਈ । ਹਰਿ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਐਸੇ ਗੁਨ ਨਾਂਹੀ। ਜਸ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮਾਂਹੀ ॥੨੩॥ ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਨ ਕੈਸੇ ਹੋਇ[3]?। ਧੰਨ ਧੰਨ ਤਿਨ ਸਮ ਨਹਿ ਕੋਇ।ਅਪਨੋ ਦਰਬ, ਵਸਤੁ ਮਮ ਸਾਰੀ।ਫੇਰਿ ਦੀਨਿ, ਅਵਗੁਨ ਨ ਬਿਚਾਰੀ॥ ੨੪ ॥ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੇ ਬ੍ਰਿੱਛਨਿ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਸੰਤਨਿ ਬਿਖੈ ਬਸਤਿ ਹੈ ਮੀਤ। ਅਪਕਾਰੀ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਉਪਕਾਰੀ। ਸੋ ਅਬਿ ਨੀਕੀ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੀ-॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਛੁਤਾਵਹਿ। ਅਪਨਿ ਆਪ ਕੋ ਧਿਕਹਿ ਮਨਾਵਹਿ[4]। ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਕੋ ਲੇਯ ਮਸੰਦ। ਪਿਖਯੋ ਧੀਰਮਲ ਦੁਖੀ ਬਿਲੰਦ ॥੨੬॥ ਗ੍ਰੀਵਾ ਕੋ ਊਚੀ ਨ ਉਠਾਵੈ। ਨਹਿ ਸਨਮੁਖ ਕਿਹ ਨੇਤ੍ਰ ਲਗਾਵੈ। ਇਮ ਮਨ ਜਾਨਿ ਧੀਰ ਕੋ ਦੋਨਿ। ਕਹਯੋ ਮਸੰਦ ਭੁਲਾਵਨਿ ਰੌਨ[5] ॥ ੨੭ ॥ 'ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਦੀਨ ਮਨੇ ਹੁਇ ਰਹੇ ?। ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਪ ਨਹਿ ਲਹੇ। ਬਡੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਛਾਨਿ ਤੁਮਾਰੋ। ਨਿਜ ਕੋ ਲਘੁਤਾ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੋ ॥ ੨੮ ॥ ਦਰਬ ਸਹਿਤ ਵਸਤੂ ਦੇ ਦੀਨਸਿ।

[1]ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ। [2]ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਨ ਲਗਾ। [3]ਕਿਵੇਂ ਨ ਹੋਵਣ ? [4]ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਮਨਾਂਵਦਾ ਹੈ। [5]ਢੱਗ (ਵਤ) ਭੁਲਾਉਣ ਲਈ।

ਅਪਨੇ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਇਮ ਚੀਨਸਿ। ਤੁਮਰੇ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਗੁਰਿਆਈ। ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਹੂ ਤੇ ਛਪਹਿ ਛਪਾਈ॥ ੨੯॥ ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਅਨੁਜ ਤੂੰ ਅਹੈਂ। ਨਿਜ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੀ ਸਮਤਾ ਲਹੈਂ।ਦ੍ਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਤ ਅਸਵਾਰ।ਹੁਤੇ ਸਾਥ ਨਿਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਾਰਿ॥ ੩੦॥ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਮਹਿਂ ਘਰ ਬਡੋ ਤੁਮਾਰਾ। ਜ਼ਾਹਰ ਜਗਤ ਜਾਨਤੋ ਸਾਰਾ।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਜੀ ਆਪੀ।ਤੁਮਰੇਘਰ ਕੋ ਗੁਰਤਾ ਥਾਪੀ॥ ੩੧॥ ਦੇਸ਼ ਅਨੇਕ ਗਿਨੇ ਨਹਿਂ ਜਾਇਂ। ਪੂਜਤਿ ਰਹੇ ਉਪਾਇਨ ਲ੍ਯਾਇ। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਇਕ ਸਿਖ ਪਰਦੇਸੀ। ਕਿਯ ਅਜੋਗਤਾ ਮੂਢਨਿ ਜੈਸੀ॥ ੩੨॥ ਤਊ ਚਚਾ ਤੁਮ ਤੇਗਬਹਾਦਰ। ਲਖਹਿ ਆਪ ਕੇ ਘਰ ਕੋ ਆਦਰ। ਤੁਮ ਤੇ ਊਨ[1] ਆਪ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਅਖਿਲ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਅਰਪਾਨਾ॥ ੩੩॥ ਕਿਧੌਂ ਤੁਮਾਰੇ ਤੇ ਡਰਪਾਵਾ। ਬਾਤ ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਲਾਵਾ[2]।–ਪਰਦੇਸੀ ਮੱਖਣ ਚਲਿ ਜਾਇ। ਕੇਚਿਤ ਬਾਸੁਰ ਇਹਾਂ ਬਸਾਇ॥ ੩੪॥ ਪੁਨਹਿ ਇਕਾਕੀ ਮੈਂ ਰਹਿ ਜਾਵੌਂ।ਤਦਾ ਸਹਾਇਤ ਕਿਸ ਕੀ ਪਾਵੌਂ–। ਤ੍ਰਾਸ ਭਵਿੱਖਤ ਕੇਰ ਬਿਚਾਰਾ। ਦੀਨਸਿ ਵਸਤੂ ਅਰੁ ਧਨ ਸਾਰਾ॥ ੩੫॥ ਹਰਖਹੁ ਕਰਿ ਉਤਸਾਹੁ ਬਡੇਰਾ।ਚਿੰਤ ਕਰਨਿ ਕੀ ਨਹਿ ਇਹ ਬੇਰਾ। ਮਿਲਹਿ ਤੋਹਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਡਿਆਈ।ਬ੍ਰਿਧਹਿ ਸਮਿਗ੍ਰੀ[3] ਸੈਨ ਸਮੁਦਾਈ॥੩੬॥ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਹੁ ਦਰਬ ਸਮੇਤਾ।ਗੁਰਤਾ ਥਿਰਤਾ ਤੋਹਿ ਨਿਕੇਤਾ। ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਅਸ ਬਾਤਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਹੋਹਿ ਦੀਨ ਉਚਿਤੀ ਤੁਝ ਨਾਂਹੀ॥੩੭॥ਜੇ ਉਤਸਾਹ ਗੇਰ ਇਮ ਦੇਵੈਂ।ਕੋਇ ਨ ਆਇ ਤੋਹਿ ਪਗ ਸੇਵੈ।ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਅਬਿ ਘਰ ਆਏ।ਦੇਹੁ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮੋਦ ਬਧਾਏ*'॥੩੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸਿ 'ਧੀਰਮਲ ਸੇ ਮਸੰਦ ਬਾਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੧੯॥

੨੦. [ਧੀਰਮੱਲ ਦੀ ਵਾਪਸੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਕੇ ਬਾਕ ਕੋ ਧੀਰਮੱਲ ਲਘੁਧੀਰ[4]। ਕੁਛਕ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਇ ਕੈ ਕਹਤੋ ਪਾਇ ਪਰ ਪੀਰ[5]॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਭੋ ਮਸੰਦ ! ਤੈਂ ਭਨਨੋ ਬਨਾਇ। ਜੇ ਉਹ ਚਹਿਤ ਮੋਹਿ ਮਰਿਵਾਇ।ਜਿਸ ਕੇ ਪਾਸ ਪੰਚ ਸੈ

---

[1]ਘੱਟ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਦੀ ਗਲ ਸੋਚੀ ਹੈ ਕਿ। [3]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ। [4]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹੌਂਸਲਾ ਕਰਕੇ। [5]ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੀੜਾ ਪਾਕੇ (ਕਿਹਾ)।

*ਧੀਰਮੱਲ ਦਾ ਮਨ ਸਚਾਈ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਮਾਇਆ ਕਿਵੇਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੁਸੰਗੀ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਸੁਆਰਥੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਦੇ ਹੋ ਰਹੀ ਸੁਮਤੀ ਕਿਵੇਂ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇੱਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਮਾਲ ਨਾਲ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਜਗਤ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਦਰਸਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚੇ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।

ਨਰ ਹੈਂ। ਅਸ ਮੱਖਣ ਅਬਿ ਰਹਿ ਅਨੁਸਰਿ ਹੈ[1] ॥੨॥ ਤਿਸ ਰਜਾਇ ਕੋ ਪਾਇ ਕਰੈਤਾ[2]। ਯਾਂਤੇ ਬਚ੍ਯੋ ਮੋਹਿ ਨਹਿਂ ਹੈਤਾ[3]।ਪੂਰਬ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਚਿਤ ਸੋਇ। ਕਬਹੁੰ ਕੁਕਰਮ ਕੀਨਿ ਨਹਿਂ ਕੋਇ ॥ ੩ ॥ ਅਬਿ ਭੀ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਖੁਟਾਈ। ਮੁਝ ਮਨ ਮੈਂ ਇਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਆਈ। ਅਥਵਾ ਤੋਂਹਿ ਕਹ੍ਯੋ ਜਿਸ ਭਾਂਤੀ। ਹੁਈ ਹੋਇਗੀ ਤੈਸਿਹੁੰ ਬਾਤੀ ॥ ੪ ॥ ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਮੋਕਹੁ ਦੁਖਦਾਈ। ਭਯੋ ਬਿਗਾਰ ਜਿ ਨਹਿਂ ਸੁਧਰਾਈ[4]। ਪਤਿ ਮਹਿਂ ਰਖਨਾ[5] ਅਸ ਪਰ ਗਇਊ। ਜਿਸ ਤੇ ਪੂਰਬ ਸਮ ਨਹਿਂ ਭਇਊ ॥ ੫ ॥ ਅਪਜਸੁ ਬਿਥਰਹਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੁਰਹਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ। ਸੋਢੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ਰੀਕ ਹਮਾਰੇ। ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਹਸਹਿ ਉਦਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੇਰੀ ਭਨਹਿਂ ਖੁਟਾਈ।ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕੀ ਭਲਿਆਈ। ਕਿਮ ਬੈਠੌਂ ਮੈਂ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਹੋਵੌਂ ਲੱਜਿਤ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਜੇ ਰਹਿਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਮਹਿਂ। ਅਸ ਬਿਨਪਤੀ[6] ਹੋਤਿ ਤਿਹਠਾਂ ਨਹਿਂ। ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਰਹਿ ਸੁਜਸੁ ਸਮੇਤ। ਆਵਹਿਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਹੇਤੁ ॥ ੮ ॥ ਅਨਗਨ ਚਲੀ ਉਪਾਇਨ ਆਵਹਿ।ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਕੋਤਿਕ ਮਿਲਤਿ ਜਿ ਮੱਖਣ ਜੈਸੇ। ਪਿਖਨਿ ਸਮ੍ਰੱਥ ਨ ਹ੍ਵੈ ਤਿਹ ਕੈਸੇ[7] ॥ ੯ ॥ ਤੈਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਘਨੇਰ। ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਡੇਰੇ। ਪੁਨਹ ਚਲ੍ਯੋ ਛੀਂਕਤਿ[8]ਮੈਂ ਬਰਜ੍ਯੋ। ਨਹਿਂ ਮਾਨ੍ਯੋਂ, ਅਪਨੋਂ ਮਤ ਸਰਜ੍ਯੋ[9] ॥ ੧੦ ॥ ਅਪਜਸੁ ਕੋ ਸੰਕਟ ਮੁਝ ਦੀਨਸਿ। ਤੁਮ ਅਨੁਸਾਰ ਏਹੁ ਫਲ ਲੀਨਸਿ। ਜਥਾ ਤੁਰੰਗ ਹੋਇ ਮੁਹਤਾਨਾ। ਜਾਹਿ ਕੁਮਾਰਗ ਕਰੇ ਧਿਙਾਨਾਂ ॥ ੧੧ ॥ ਬਿਖਰੀ[10] ਧਰਾ ਗੇਰਿ ਅਸਵਾਰ। ਪੁਨ ਬਿਚਰਤਿ ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਧਾਰਿ। ਤਸ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਕੀਨਸਿ ਬਾਤ। ਪੁਨ ਨ ਹਾਥ ਆਵਹਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ ॥੧੨॥ ਮਮ ਚਿਤ ਅਬਿ ਥਿਰਤਾ ਨਹਿਂ ਗਹੈ। ਕੁਤੋ[11] ਸ਼ਰੀਕ ਹਾਸ ਕੋ ਸਹੈਂ। ਮੈਂ ਤੌ ਇਹਾਂ ਰਾਤਿ ਹੀ ਰਹੌਂ।ਤਿਮਰ ਹੋਤਿ ਹੀ ਨਿਕਸਨਿ ਚਹੌਂ ॥ ੧੩ ॥ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਹੂੰ ਨਿਜ ਮੁਖ ਦਿਖਲਾਵੌਂ।

---

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਅਨੁਸਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [2](ਕੰਮ) ਕਰਦਾ ਹੈ (ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ)। [3]ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ। [4]ਜੋ ਸੁਧਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [5]ਫਰਕ। [6]ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ। [7]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਮੇਰੀ ਵਲ) ਦੇਖਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। [8]ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਨਿੱਛ ਪਈ ਤੇ। [9]ਤੂੰ ਕੀਤਾ ਅਪਨਾ ਮਤਾ। [10]ਬਿਖੜੀ। [11]ਕਿਵੇਂ।

ਅਰਣੋਦੈ[1] ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਧਾਵੈਂ।ਆਸ ਲਾਲਚ ਤੈਂ ਮੋਹਿ ਕਰਾਵਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਪੂਰਬ ਸੁਜਸੁ ਨਸਾਵਾ॥੧੪॥ਅਬਿ ਤੂ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਰਹੀ ਗਈ ਕੀ ਸੋਝੀ ਧਰੀਅਹਿ। ਸਭਿ ਕੇ ਭਾਰ ਲੇਹੁ ਬੰਧਵਾਇ। ਡੇਰਾ ਤਯਾਰ ਕਰਹੁ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਅਪਨੇ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਰਹੈਂ। ਜਹਿਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਲਹੈਂ। ਰਹੈਂ ਜਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਕਾਲੇ ਠੌਰਾ।ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਮਹਿਂ ਭਾ ਹੌਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਚਾਹਨਿ ਆਏ[2] ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਤੇ ਲਘੁਤਾਈ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਮਤਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਰਹਯੋ ਮਸੰਦ ਮੌਨਤਾ ਧਰਿ ਕੈ ॥੧੭॥ ਧੀਰਮੱਲ ਤੇ ਸੁਨਿ ਭ੍ਰਿਤ ਸਾਰੇ[3]। ਵਸਤੁ ਸਹਿਤ ਡੇਰੇ* ਕਿਯ ਤਯਾਰੇ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਰਹੇ ਨੀਂਦ ਨਹਿਂ ਆਈ। ਬੰਧੇ ਭਾਰ ਧਰੇ ਇਕ ਥਾਂਈ॥੧੮॥ਮੱਖਣ ਕੇ ਨਰ ਦੋ ਦੋ ਜਾਹਿਂ। ਲੇ ਲੇ ਭਾਰ ਸਕਲ ਬੰਧਵਾਹਿਂ। ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਲੌ ਰੌਰਾ ਰਹਯੋ। ਪੁਨ ਟਿਕ ਰਹੇ ਥਾਨ ਨਿਜ ਲਹਯੋ ॥੧੯॥ ਮੱਖਣ ਅਪਨੇ ਜਨ ਸਭਿ ਲੀਨੇ। ਸਿਵਰ ਜਾਇ ਸਿਹਜਾ ਸੁਖ ਭੀਨੇ। ਨਿਜ ਗੁਰ ਕੋ ਬਦਲਾ ਲੈ ਗਯੋ। ਤਊ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਅਟਪਟ ਭਯੋ[4] ॥ ੨੦ ॥ ਗੁਰ ਸੁਸ਼ੀਲਤਾ ਅਧਿਕ ਬਿਚਾਰਤਿ।-ਅਪਰ ਕੌਨ ਇਮ ਛਿਮਾ ਸੁ ਧਾਰਤਿ। ਤਿਨਹੁਂ ਕੀਨਿ ਦੀਰਘ ਅਪਰਾਧੂ। ਇਹ ਕੈਸੇ ਬਰਤੈਂ ਬਡ ਸਾਧੂ ॥੨੧॥ ਨਿਜ ਧਨ ਵਸਤੂ ਤਿਸ ਕੀ ਦਈ। ਨਹੀਂ ਬਿਕਿਰਤਾ[5] ਬੁਧਿ ਕੀ ਭਈ। ਧੀਰਜ ਉਰ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਇਕਸਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਬਿਚਾਰਾ-॥ ੨੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਣ ਸਹਿਤ ਬਿਬੇਕ। ਮੱਖਣ ਚਿਤਵਤਿ ਰਿਦੇ ਅਨੇਕ। ਭਯੋ ਨੀਂਦ ਵਸਿ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਨੈਨ। ਨਿਜ ਘਰ ਪੌਢੇ ਗੁਰ ਸੁਖਦੈਨ ॥ ੨੩ ॥ ਆਧੀ ਰਾਤਿ ਢਰੀ ਜਬਿ ਆਇ। ਲੋਕ ਗਏ ਟਿਕ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਇਂ। ਆਦਿ ਮਸੰਦ ਅਪਰ ਮੁਖਿ ਮਾਨਵ[6]। ਧੀਰ ਮੱਲ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਵ ॥ ੨੪ ॥ 'ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਅਖਿਲ ਹੀ ਆਈ। ਆਯੋ ਸੰਗ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਂ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਦੀਨਸਿ ਰਾਖਯੋ ਤਹਾਂ ॥ ੨੫ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਦੂਸਰ ਨਾਂਹੀ। ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਤੁਮਰੇ ਪਾਹੀ।ਜਿਸ ਕੋ ਤਜਨੋ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਇ।ਜੋ ਬਡਿਅਨਿ ਕੋ ਹਾਥਨਿ ਕਾਇ[7] ॥ ੨੬ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਜਿਹ ਬਡ ਮਾਨਹਿ।

[1]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ। [2]ਚਾਹ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਾਂ। [3]ਸਾਰੇ ਦਾਸ। [4]ਬਿਥਵਾ, ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ। [5]ਵਿਗਾੜ, ਵਿਕਾਰ। [6]ਮੁਖੀ ਮਨੁੱਖ। [7]ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਡੇਰੇ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਜਾਨਹਿ।ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਦੇਂਵਹਿ ਤਿਹ ਅਨਵਾਵਹੁ[1]। ਤਿਸ ਬਿਹੀਨ ਕਿਮ ਘਰ ਕੋ ਜਾਵਹੁ ॥ ੨੭ ॥ ਐਸੀ ਵਸਤੁ ਹਾਥ ਨਹਿ ਆਵਹਿ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਿਖੈ ਮਹਤਤਾ ਪਾਵਹਿ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਧੀਰਮੱਲ ਅਨੁਖਾਯੋ। 'ਮਮ ਘਰ ਤੇ ਤੁਮ ਨੇ ਸੁ ਗਵਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਮਮ ਘਰ ਕਿਮ ਆਵੈ ਜੋ ਗਯੋ। ਰਿਪੁ ਬਲਵਾਨ ਪਾਸ ਜੋ ਥਿਯੋ। ਲਰਿਬੇ ਤੇ ਹਮ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ। ਜਾਚਨਿ ਤਿਨ ਤੇ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥੨੯ ॥ ਮਾਰਨਿ ਮਰਨ ਬੈਰ ਪਰਿ ਗਯੋ। ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਮੈਂ ਕਰਿ ਲਯੋ। ਆਇ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹਮ ਪਾਹੀ। ਅਸ ਉਪਾਇ ਕੋ ਪਾਯਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੦ ॥ ਵਸਤੁ ਦਰਬ ਇਹ ਸਭਿ ਕਰ ਆਇ। ਕਹਹੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਿਤ ਪਾਇ[2] ? ਇਹੁ ਤੌ ਕਾਜ ਬੁਰੋ ਬਹੁ ਭਯੋ। ਜਿਸ ਕੋ ਨਹਿ ਉਪਾਇ ਕੁਛ ਥਿਯੋ॥੩੧॥ ਜੇ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਰਹੌਂ ਇਸਥਾਨ। ਤਊ ਨ ਸੋ ਦੇਹੈ ਮੁਝ ਆਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜੀ ਇਹੁ ਕੀਨਾ। ਹਮਹਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦੀਨਾ ॥ ੩੨ ॥ ਉਨ ਕੇ ਹਮਰੇ ਹੈਂ ਸੁ ਬਡੇਰੇ। ਦਾਵਾ ਕਰਿ ਬੈਠਹਿ ਇਸ ਬੇਰੇ। ਜੇ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੇਯ। ਨਹਿ ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਆਪ ਸੁ ਲੇਯ ॥ ੩੩ ॥ ਤੌ ਹਮਰੇ ਕਰ ਆਵੈ ਸੋਇ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਚਲਹਿ ਨਹਿ ਕੋਇ। ਤਊ ਨ ਮੇਰੋ ਹੋਵਹਿ ਰਹਿਨੋ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਇਹ ਜਾਇ ਨ ਸਹਿਨੋ ॥ ੩੪ ॥ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਧਾਵੌਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਮਹਿ ਜਾਵੌਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਮਹਾਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਤੀਕ ਜਗ ਮਾਨੋ॥੩੫॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮੈਂ ਚਰਨ ਮਨਾਵੌਂ। ਬਹੁ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਬਰਤਾਵੌਂ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਿਦੇ। ਬਸ ਕਰਿ[3],ਬੁਧਿ ਫੇਰਹਿ ਜਦ ਕਦੇ ॥ ੩੬ ॥ ਦੇਹਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਿਨ ਜਾਚੇ। ਪੁਰਹਿ ਕਾਮ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ। ਸ਼ਰਨ ਬਡਨਿ ਕੀ ਬਿਨਾ ਜਿ ਆਨ। ਨਹਿ ਉਪਾਇ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਾਨਿ ॥ ੩੭ ॥ ਸੋ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਅਹੌਂ। ਤਿਨ ਤੇ ਪੂਰਨ ਕਾਮਨਾ ਚਹੌਂ। ਜਤਨ ਹੁਤੋ ਇਹ ਸੋ ਕਰਿ ਦੀਨਿ।ਅਪਰ ਉਪਾਇਨ ਤੇ ਮੈਂ ਹੀਨ' ॥੩੮॥ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਸੋਚਤਿ ਸੰਕਟ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾਰੀ। ਇਮ ਬਿਰਲਾਪਤਿ ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ। ਅਚਲ ਰਹਤਿ ਜਨੁ ਚਿੱਤ੍ਰੀ ਮੂਰਤਿ ॥ ੩੯ ॥ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਬੀਤ ਗਈ ਸਭਿ ਰੈਨ।

---

[1]ਮੰਗਾਵੋ। [2]ਕਿਥੋਂ ਪਾ ਸਕਾਂਗੇ ? ਭਾਵ ਕਿਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਗੇ। [3]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸਦੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ......)।

ਪੌਢਿ, ਨਹੀਂ ਤਬਿ ਮੁੰਦੇ ਨੈਨ[1]। ਚਿੰਤਾ ਸਲਿਤਾ ਮਨ ਅਰਬਿੰਦ। ਬਹੁਤੋ ਵਿਰਤਿ ਦੁਖ ਮਾਨਿ ਬਿਲੰਦ[2] ॥ ੪੦ ॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਰਾਤੀ ਜਬਿ ਰਹੀ। ਧੀਰਮੱਲ ਨਿਜ ਜਨ ਸੋਂ ਕਹੀ। 'ਆਨਹੁ ਅਬਹਿ ਜੁ ਬਾਹਨ ਮੇਰਾ।ਪਰਹੁ ਪੰਥ, ਨਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਦੇਰਾ'॥੪੧॥ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਅਖਿਲ ਸੰਭਾਰੀ।ਲੀਨਿ ਦਰਬ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੀ। ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਚਿਤਹਿ ਗ੍ਰਿਬ ਜੀ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰ ॥ ੪੨ ॥-ਭਲੀ ਬਡਾਈ ਪਾਵਨਿ* ਆਏ। ਹੁਤੀ ਪ੍ਰਥਮ ਭੀ ਦਈ ਗਵਾਏ-। ਅਧਿਕ ਬਿਸੂਰਤਿ ਨਿਜ ਘਰ ਗਯੋ। ਨਹਿਂ ਬਸਿ ਚਲਯੋ ਰਿਦੇ ਪਛੁਤਯੋ ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਚਢਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਮੱਖਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਗ੍ਰਾਮ ਬਕਾਲੇ ਕੇ ਬਿਖੈ ਹੋਈ ਜਬਹਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਸਿਵਰ ਪਿਖਿ[3] ਪਰਯੋ ਛੂਛ, ਗਾ ਰਾਤ[4] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪੇਖਯੋ ਉਠਿ ਸੋ† ਗਯੋ।-ਨਹਿਂ ਰਹਿ ਸਕਯੋ ਖੋਟ ਜਿਨ ਕਯੋ। ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਮੈਂ ਸੰਸੇ ਜਾਨਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਮ ਇਤ ਠਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਕੈਸੇ ਚਰਨ ਟਿਕਹਿਂ ਤਿਸ ਕੇਰੇ। ਬਡ ਅੰਪਰਾਧ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਹੇਰੇ। ਤ੍ਰਸਤਿ ਕਰਤਿ ਭਾ ਸੰਸੇ ਪ੍ਰਾਨ। ਸਮ ਕਾਇਰ ਕੇ ਧੀਰ ਧਰਾ ਨ-॥੩॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਿ ਮੱਖਨ ਸ਼ਾਹ। ਰਹਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹ।ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿ ਪਰਸਹਿ ਚਰਨ। ਹਰਯੋ ਚਹੈ ਦੂਖ ਜਨਮ ਰੁ ਮਰਨ ॥ ੪ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕ ਬਧਾਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਸੁਨਹਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ। ਕਟਤਿ ਕਲੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਹਿਂ ॥੫॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮੱਖਨਸ਼ਾਹ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਅਨੰਦ ਨਿਧਾਨਾ! ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜੀ ਰਚਯੋ ਸੁਧਾਸਰ। ਤਿਨ ਕੋ ਪਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਜੋ ਕਰ[5]॥੬॥ਤਹਾਂ ਜਾਨਿ ਕੀ ਹੈ ਮਮ ਚਾਹੂ। ਮੱਜਨ ਕਰੋਂ ਕਲੁਖ ਗਨ ਦਾਹੂ। ਭਲੋ ਪਰਬ ਅਬਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨਿ। ਭਯੋ ਬਿਸਾਖੀ ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ॥ ੭ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਧਾਮ। ਕਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਜਿਸ ਅਭਿਰਾਮ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਮੈਂ ਆਇਸੁ

[1]ਲੰਮਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਤਦ ਬੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਲਗੀ। [2]ਮਨ ਰੂਪੀ ਕਵਲ ਚਿੰਤਾ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਮੰਨਕੇ ਰੁੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3]ਵੇਖਿਆ। [4]ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ ਹੈ (ਧੀਰਮੱਲ,। [5]ਜਿਦੇਂ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਵ ਰਚਣ ਲਈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ਿਆ ਸੀ।

*ਪਾ:-ਅਪਨੇ। †ਪਾ:-ਨਿਸ ਖਿਸ।

ਪਾਇ। ਪੁਨ ਆਵੌਂ ਸੁੰਦਰ ਦਰਸਾਇ[੧]" ॥ ੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਦੂਰ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਹੀਂ। ਹਮ ਭੀ ਗਮਨਹਿਂ ਚਲਿ ਦਰਸੈ ਹੈਂ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ਥਾਨ ਸਿਰ ਨਯੈ ਹੈਂ॥੯॥ਚਲਹਿਂ ਬੇਗ ਇਕਠੇ ਮਗ ਸੋਇ। ਮਿਲਹਿਂ ਆਇ ਪੁਨ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਹਿਂ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ। ਉੱਜਲ ਸੁਮਤਿ ਹੋਇ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ'॥ ੧੦॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਫੁਰਮਾਇ। 'ਤਯਾਰੀ ਕਰਹੁ' ਸੁ ਦੀਨਿ ਰਜ਼ਾਇ। ਸੁਨਿ ਮੱਖਣ ਹਰਖ੍ਯੋ ਇਸ ਭਾਇ।–ਕਾਰਨ ਇਕ, ਦ੍ਵੈ ਕਾਰਜ ਪਾਇ[੨]–॥ ੧੧ ॥ ਅਪਨੋ ਭਾਗ ਧੰਨ ਮਨ ਜਾਨੇ। ਦਯਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਾਨਿ ਮਹਾਨੇ।–ਜਬਿ ਲੌ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵਤਿ ਰਹੈਂ। ਤਬਿ ਲੌ ਲਾਭ ਅਧਿਕ ਮੁਝ ਅਹੈ–॥੧੨॥ ਭਯੋ ਸੁ ਤਯਾਰ ਕੂਚ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੋ ਆਯਹੁ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਸਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਭੀਨਸਿ ॥ ੧੩ ॥ 'ਰਾਵਰ ਕਰਹੁ ਅਰੂਢਨਿ ਜਿਸ ਪਰ। ਸੋ ਅਨਵਾਵੌਂ ਤੁਮ ਰਜ਼ਾਇ ਕਰਿ। ਚਢਹੁ ਉਚਾਵਹਿਂ ਜਾਹਿ ਕਹਾਰ। ਨਤੁਰ ਤੁਰੰਗਮ[੩] ਬਲੀ ਉਦਾਰ ॥੧੪॥ ਕੈ ਬੜਵਾ[੪] ਕੀ ਲਿਹੁ ਅਸਵਾਰੀ। ਗਮਹੁ ਪੰਥ ਜਿਸ ਰੀਤਿ ਸੁਖਾਰੀ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜ਼ਾਇ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸੇ। ਤੁਮ ਹਿਤ ਕਰਿਹੈਂ ਤਯਾਰੀ ਤੈਸ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ[੫]:–'ਜੋ ਬਾਹਨ[੬] ਹੋਵਹਿ ਅਬਿ ਹਾਦਰ[੭]। ਤਿਸ ਪਰ ਚਲਹਿਂ ਬਿਚਾਰ ਨ ਕਾਈ'। ਤਬਿ ਮੱਖਣ ਬੜਵਾ ਮੰਗਵਾਈ ॥੧੬॥ ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਜਰਾਊ ਪਾਇ। ਸਰਬ ਸਾਜ ਜਿਸ ਉਚਿਤ ਸੁਹਾਇ[੮]। ਬਰਨ ਸ੍ਵੇਤ ਤਨ ਰਜਤ ਸਮਾਨ[੯]। ਧੀਰ[੧੦] ਤੁਰੰਗਨਿ ਰੁਚਿਰ ਮਹਾਨ ॥ ੧੭ ॥ ਛੋਰਤਿ ਤੇਜ ਉਠਾਵ ਬਡੇਰਾ[੧੧]। ਸੁਖਦਾਯਕ ਮਗ ਗਮਨਤਿ ਬੇਰਾ[੧੨]। ਮਾਰਗ ਚਲੈ ਥੋਰਈ ਜਾਨੈ[੧੩]।ਪਹੁੰਚਹਿ ਦੂਰ ਉਲੰਘਿ ਬਡ ਥਾਨੈ[੧੪]॥੧੮॥ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਏ।ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਿ ਦਾਸ ਸੰਗ ਲਏ। ਹੁਤੀ ਤੇਜ ਤੁਰੰਗਨਿ ਗੁਰੁ ਕੇਰੀ। ਸੋ ਥਿਰ ਸਦਨ

[੧]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ। [੨]ਮੁਰਾਦ 'ਇਕ ਪੰਥ ਦੋ ਕਾਜ' ਤੋਂ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਕ ਹੈ ਸਫਰ ਤੇ ਕਾਰਜ ਦੋ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ। [੩]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘੋੜਾ। [੪]ਘੋੜੀ। [੫]......ਬੋਲੇ:– [੬]ਅਸਵਾਰੀ। [੭]ਤਿਆਰ। [੮]ਜਿਸਦੇ ਯੋਗ ਹੋਕੇ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ। [੯]ਚਾਂਦੀ ਵਰਗਾ। [੧੦]ਧੀਰਜਵਾਨ। [੧੧](ਕਦਮ) ਵੱਡਾ ਉਠਾਂਵਦੀ ਹੈ।(ਅ) ਉਠਾਵ (=ਸੁਹੱਪਣ) ਬੜਾ ਹੈ। [੧੨]ਰਾਹ ਚੱਲਣ ਵੇਲੇ ਬੜੀ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ। [੧੩](ਜਾਨੈ=) ਪ੍ਰਤੀਤ ਐਉਂ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜਾ ਰਾਹ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। [੧੪]ਭਾਵ ਪੈਂਡਾ ਬਹੁਤ ਮੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਬੰਧਾਇਵ ਹੇਰੀ[1]॥੧੯॥ਹੁਤੀ ਧੀਰ ਜੋ ਮੱਖਨ ਦੀਨਿ। ਤਿਹ ਅਗ੍ਰਿਵ ਕਰਿ ਚਲੇ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਗਮਨਯੋਂ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਪਿਛਾਰੀ। ਲਿਯੋ ਸੰਗ ਮਾਨੁਖ ਛਫ ਭੂਰੀ॥ ੨੦ ॥ ਮਾਰਗ ਗਏ ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਸਾਰਾ। ਜਾਇ ਸੁਧਾਸਰ ਤਬਹਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਹੁਤੇ ਮਸੰਦ ਅਗਾਰੀ ਜੇਤੇ। ਗੁਰ ਆਗਮਨ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਤੇਤੇ ॥ ੨੧ ॥ ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਗਮਨੇ ਡਰਪਾਇ।-*ਮਤ ਹਮ ਸਾਥ ਬਿਗਰ ਇਹ ਜਾਇ। ਦਰਬ ਆਮਦਨ ਦੇਖਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਬਿ ਮੇਲੋ ਕੋ ਆਯੋ ਕਾਲਾ॥ ੨੨ ॥ ਰਹਹਿਂ ਜਿ ਆਪ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਤਾਂਹੀ। ਹਮ ਤੇ ਪੁਨ ਲੈ ਹੈਂ ਬਿਧਿ ਯਾਹੀ। ਮੱਖਣ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਜਿਨ ਅਹੈ। ਹਮ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਜਥਾ ਚਿਤ ਚਹੈ ॥ ੨੩ ॥ ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਲੂਟਯੋ ਡੇਰਾ। ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਤੇ ਨ ਬਡੇਰਾ। ਅਪਰ ਕੌਨ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਭਲਾਈ। ਹਮ ਤੇ ਧਨ ਲੇ ਪਾਇ ਗੁਰਾਈ॥੨੪॥ ਮਿਲਹੁ ਨਹੀਂ ਕੋ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ। ਛਪੀਅਹਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਮਝਾਰੀ ਇਨ ਕੋ ਸਦਾ ਸੁਭਾਵ ਸਿਸੁਤੇ[2]। ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕਰਿਹੈਂ ਕਬਹਿ ਕਿਸੂ ਤੇ[3] ॥ ੨੫ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਹੁਇ ਬਹਹਿ ਨਿਰਾਲਾ। ਮੇਲ ਨ ਕਿਸ ਮਸੰਦ ਕੇ ਨਾਲਾ । ਗੁਰਤਾ ਇਨ ਕਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ। ਇਹ ਸਭਿ ਬਾਤ ਅਬਹਿ ਬਿਦਤਈ[4] ॥ ੨੬ ॥ ਨਹਿਂ ਮਸੰਦ ਕੋ ਮਿਲਨੇ ਆਵਾ[5]। ਅਪਰ ਨ ਕਿਨ ਹੂੰ ਦੀਨਿ ਚਢਾਵਾ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਆਯੋ। ਦਰਬ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕੋ ਲਲਚਾਯੋ॥ ੨੭ ॥ ਅਪਰ ਮਸੰਦ ਸਰਬ ਮਿਲਿ ਜਾਇਂ। ਗੁਰੁਤਾ ਇਨ ਕੀ ਅਚਲ ਟਿਕਾਇਂ । ਅਬਿ ਲੌਂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੰਸੈ ਅਹਾ। ਗੁਰੂ ਭਯੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਹਿਂ ਲਹਾ[6] ॥ ੨੮ ॥ ਹਰਿਗਵਿੰਦ ਗੁਰ ਕੇ ਇਹ ਨੰਦਨ। ਦਾਵਾ ਰਾਖਤਿ ਉਪਰ ਮਸੰਦਨ[7]।ਇਨ ਸੋਂ ਮਿਲਿਨਿ ਨ ਅਬਿ ਬਨਿ ਆਯਿਨਹੀਂ ਕਠੋਰ ਕਹੇ ਬਚ ਜਾਇਂ[8]*-॥੨੯॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ। ਦੁਰੇ ਮੰਦਮਤਿ ਸੰਸੈ ਪ੍ਰਾਹਿ[9]।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਚਾਰੋਂ ਦ੍ਵਾਰ। ਕਰੇ ਅਸੰਜਤਿ[10] ਸਭਿਨਿ ਕਿਵਾਰ[11] ॥ ੩੦ ॥ ਹੁਤੋ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੌਰ ਬਡੇਰਾ। ਦੇ ਕਪਾਟ

---

[1]ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਵੇਖੀ। [2]ਬਾਲਪਨ ਤੋਂ। [3]ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ। [4]ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ। [5](ਅਜੇ) ਕੋਈ (ਹੋਰ) ਮਸੰਦ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਬੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ)। [6]ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਣਿਆਂ ਗਿਆ। [7]ਮਸੰਦਾਂ ਉੱਤੇ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਵਾ ਹੈ। [8]ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਨਾਂ (ਕਿਤੇ) ਕਹੇ ਜਾਣ । [9]ਸੰਸਾ ਕਰਿਕੇ। [10]ਬੰਦ। [11]ਤਖਤੇ, ਬੂਹੇ। *ਮਸੰਦ ਏਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਰੋ ਪੁਨ ਭੇਰਾ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸੁਾਮੀ।ਲਖਿ ਮਸੰਦ ਬਿਧਿ[1]ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ ॥ ੩੧ ॥ ਗਏ ਤਹਾਂ ਜਬਿ, ਪਿਖ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ[2]।–ਬੇਮੁਖ ਭਏ–ਜਾਨਿ ਮਨ ਸੋਈ। ਮੱਖਨ ਸਾਥ ਕਹ੍ਯੋ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। 'ਪਿਖਹੁ ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ॥ ੩੨ ॥ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੁਇ ਛਪੇ ਸਥਾਨ। ਨਹਿਂ ਆਏ ਕਰਿਬੇ ਸਨਮਾਨ। ਧਨ ਕੇ ਲੋਭ ਲਗੇ ਮਤਿਮੰਦ। ਹਮ ਕੋ ਸੁਨਿ ਨਹਿਂ ਭਏ ਅਨੰਦ ॥ ੩੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੰਦਿਰ ਕੇ ਦਰਵਾਜੇ।ਭੇਰਿ ਗਏ ਨਹਿਂ ਬਾਜਤਿ ਬਾਜੇ। ਸਬਦ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਿਯਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਕੀਨਸਿ ਕਹਾਂ ਮਹਾਂ ਲਬ[3] ਮਾਂਹੀ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਮੱਖਣ ਬੋਲ੍ਯੋ ਗੁਰ ਸੰਗ।'ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਮੁਝ ਕਰਹੁ ਨਿਸੰਗ। ਇਨ ਸੋਂ ਕਰੌਂ ਧੀਰਮੱਲ ਜੈਸੇ। ਦੰਡ ਉਚਿਤ ਦੁਰਜਨ ਹੁਇ ਐਸੇ ॥ ੩੫ ॥ ਤੁਮਰੋ ਵਸਤੁ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਰਹਿਂ ਚੁਰਾਵਨਿ ਮਦ[4] ਉਪਜਾਏ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਦੁਰ[5] ਰਹੇ। ਸਨਮੁਖ ਆਇ ਸੁ ਬਾਕ ਨ ਕਹੇ ॥੩੬॥ ਨਹੀਂ ਉਪਾਇਨ ਆਗੇ ਧਰੀ।ਦੀਨ ਹੋਇ ਨਹਿਂ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ। ਅਸ ਅਨੀਤਿ ਕਸ ਸਕਹਿਂ ਸਹਾਰ। ਜਾਵਤਿ ਮਤਿ ਦੀਜਹਿ ਨਹਿ ਤਾਰ[6] ॥ ੩੭ ॥ ਛਮੀ ਪੁਰਖ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਪਰਧਾਨ। ਕਰਹੁ ਛਿਮਾ ਸਭਿ ਦੰਡ ਸਥਾਨ[7]'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਮੇ ਜਬਿ ਆਵਹਿ। ਦੁਸ਼ਟ ਮੰਦ ਤਾੜਨ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੩੮ ॥ ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਤੇ ਲੈ ਹੈਂ ਲੇਖਾ।ਪੀੜਹਿਂ ਨਿਜ ਦਰਗਾਹ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜੀ ਇਕ ਕਾਲ। ਇਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਖੋਟ ਬਿਸਾਲ ॥ ੩੯ ॥ ਦੀਨਹੁ ਸ੍ਰਾਪ–ਰਹਹਿਂ ਜਰ[8] ਨਾਂਹੀ। ਕਿਸੀ ਸਮੇ ਮਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨਸਾਹੀ–। ਸਮੈ ਆਇ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਇਨ ਕੋ ਮੂਲ ਬਿਨਾਸਹਿ ਸੋਇ ॥ ੪੦ ॥ ਧਰੇ ਲੋਭ ਇਹ ਮਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਦਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਇਨ ਜਰੇਂ ਉਖਾਰੀ[9]। ਮਰੇ ਹੂਏ ਇਹ, ਕਹਾ ਹਮ ਮਾਰੈਂ। ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ ਸਿਦਕ ਉਰ ਹਾਰੈਂ ॥੪੧॥ ਹਮ ਨਹਿਂ ਬੁਰਾ ਕਿਸੂ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ।ਜਸ ਕੁਕਰਮ ਤਸ ਫਲ ਕੋ ਭਰਿਹੀਂ। ਤੂੰ ਅਬਿ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸਰ ਮਾਂਹਿ। ਜਿਸ ਤ ਅਖਿਲ ਪਾਪ ਬਿਨਸਾਹਿਂ ॥ ੪੨ ॥ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੈਂ।

---

[1]ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਭਾਵ ਸਲੂਕ। [2]ਜਦ (ਤਹਾਂ=) ਹਰਿਮੰਦਰ ਗਏ ਤਾਂ ਕੋਈ (ਮਸੰਦ) ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਇਆ। [3]ਲੋਭ ਵਿਚ। [4]ਹੰਕਾਰ। [5]ਛੁਪ। [6]ਜਦ ਤਕ ਤਾੜਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਤ ਨਾ ਦੇਈਏ। [7]ਸਾਰੀਆਂ ਦੰਡ ਦੇਣ ਜੋਗ ਥਾਵਾਂ (ਭਾਵ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ) ਛਿਮਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। [8]ਜੜ। [9]ਸਰਾਪ ਦੇਕੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖਾੜੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨ ਕੀ ਤਨ ਕੀ ਮਲ ਕੋ ਹਰੈਂ। ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਹੁਇ ਅਰਦਾਸ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਤਿ ਉਰ ਕੀ ਆਸ' ॥ ੪੩ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਮੱਖਣ ਕੋ ਤਬਿ ਛੋਰਾ। ਹਟੇ ਆਪ ਗੁਰ ਉੱਤਰ ਓਰਾ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਿ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਠਾਨਿ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ਵੱਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ ਖਬਰ—ਬਸੇ ਨ[1] ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਹਟਿ ਕੈ ਗਏ[2] ਹਮਰੀ ਹੇਰਿ ਕੁਚਾਲ—॥ ੧ ॥ ਚਉਪਈ ॥ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ ਨਿਕਸਿਪੁਨ ਆਇ।ਲੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਜੋ ਸਿਖ ਲ੍ਯਾਇ। ਦਰਬ ਘਨੋ ਦੁਕੂਲ ਬਹੁ ਮੋਲੇ।ਵਸਤੂ ਅਪਰ ਦੇਹਿਂ ਸਿਖ,ਸੋ ਲੇਂ[3]॥੨॥ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੋ ਮੇਲਾ ਬਡ ਹੋਵਾ।ਮੱਜਹਿ ਹਰਿਮੰਦਰ ਬਰ ਜੋਵਾ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਇ ਲਿਆਵਹਿਂ। ਕਰਿ ਬੰਦਨਿ ਅਰਦਾਸ ਅਲਾਵਹਿਂ ॥ ੩ ॥ ਮੱਖਣ ਸਿਖ ਕੀਨਸਿ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਅਧਿਕ ਭਾਵਨਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਠਾਨਿ। ਪਹਿਰੀ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪੁਨਹਿਂ ਨਵੀਨ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ[4] ਸੰਗੇ ਲੀਨਿ ॥੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਤਬਿ ਗਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਬਹੁ ਭਯੋ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਬਾਰਿਬਾਰ। ਪੁਨ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ ਉਦਾਰ ॥੫॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਤਬਿ ਵੰਡਵਾਇ। ਇਕਠੋ ਭੇ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਇ। ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੋ ਪਿਖਿ ਮੱਖਣ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਖੋਟ ਮੈਂ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਕਰਨਿ ਨਿਹਾਲ। ਤੁਮ ਬੇਮੁਖ ਹੁਇ ਦੂਰੇ ਘਰਨਿ ਮੈਂ। ਨਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮੈਂ ॥ ੭ ॥ ਨਹਿਂ ਸਨਮਾਨ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਇਹ ਕ੍ਯਾ ਕੀਨਸਿ ਖੋਟ ਬਡੇਰਾ ? ਛਿਮਾਵੰਤ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ਨ ਕਾਹੂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਿਪਤ ਪਰਤਿ ਤੁਮ ਮਾਂਹੂ ॥ ੮ ॥ ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਜਿ ਤੁਮ ਤੇ ਭਯੋ। ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਨਿ ਉਰ ਕਿਛ ਕਿਯੋ।ਤਊ ਆਪਨੀ ਸੰਤਤਿ ਕੇਰਾ। ਕੀਨਿ ਬੁਰਾ ਲਹਿ ਕਸ਼ਟ[5] ਬਡੇਰਾ ? ॥ ੯ ॥ ਬਾਕਨਿ ਤੇ ਹੀ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾਤਾ। ਅਸ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮ ਕਸੋਂ ਨਹਿ ਜਾਤਾ ? ਤੀਖਨ ਬਡ ਕੁਠਾਰ ਲੇ ਹਾਥ। ਨਿਜ ਪਗ ਹਤਨੋ ਮੂਢਤਾ[6] ਸਾਥ ॥ ੧੦ ॥ ਅਬਿ ਹੀ

---

[1](ਰਾਮਦਾਸਪੁਰੇ ਵਿੱਚ) ਠਹਿਰੇ ਨਹੀਂ। [2](ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਪਾਸ) ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਮੁੜ ਗਏ ਹਨ। [3]ਓਹ (ਮਸੰਦ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [4]ਕਰਵਾਕੇ। [5]ਦੁੱਖ ਪਾਓਗੇ। [6]ਮੂਰਖਤਾ।

ਭਲ ਲੇਤੀ ਤੁਮ ਪਾਇ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਜਥਾ ਰਜਾਇ[1]।ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਬੋਲੇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ। 'ਭੋ ਮੱਖਣ! ਸੁਨਿ, ਕਹਿਂ ਤੁਝ ਪਾਸ[2]' ॥ ੧੧ ॥ ਇਹ ਪਰਤਾਪ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਸਾਰਾ[3]।ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰ ਤਿਨ ਕੋ ਉਪਕਾਰਾ। ਰਣ ਜੈ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਕਰੇ ਨਾਸ਼ ਦਲ ਤੁਰਕ ਬਿਲੰਦ ॥੧੨॥ ਤਬਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਈਰਖਾ,ਦ੍ਰੋਹੀ।ਇਹ ਸਤਿ ਬਾਤ ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਤੋਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਭਏ। ਨਹੀਂ ਸੁਧਾਸਰ ਬਾਸੋ ਕਏ ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੋ ਮਲੇਛ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਇ ਬਿਗਾਰ ਕਰਹਿਂ ਇਸ ਥਾਇ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਰ ਗਣੀ[4] ਬਿਚਾਰ। ਨਹੀਂ ਆਇ ਬੈਠੇ ਦਰਬਾਰ ॥੧੪॥ ਇਹ ਅਬਿ ਲੌ ਭੇ ਗੁਰੂ ਨ ਨੀਕੇ। ਸਕਲ ਮਸੰਦਨਿ ਕਿਧੋ ਨ ਠੀਕੇ। ਅਰੁ ਸੰਸੇ ਮਹਿਂ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ। ਨਿਸ਼ਚੋ ਕਿਧੋ ਨ ਸਿੱਖਯਨਿ ਪੰਗਤਿ ॥ ੧੫ ॥ ਨਹੀਂ ਉਪਾਇਨ ਕਿਤ ਕੀ ਆਈ।ਕੀਰਤਿ ਕਿਤੋ ਨਹੀਂ ਬਿਥਰਾਈ।ਜਬਿ ਇਕ ਆਨ ਹੋਇ ਸਭਿ ਜਾਨ[5]*।ਹਮ ਭੀ ਦਾਸ,ਲੇਹਿਂ ਮਨ ਮਾਨਿ'॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਮੱਖਣ ਨੇ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਕੋ ਗਾਏ।–ਬਾਬਾ–ਕਹਯੋ–ਬਕਾਲੇ ਮਾਂਹਿ–। ਸੋ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟੇ ਰੁਕਹਿਂ ਨ ਕਾਂਹਿ'॥੧੭॥ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਸੁ ਅਖਿਲ ਸੁਨਾਇ। ਪੁਨਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਡਰ ਉਪਜਾਇ। 'ਅਬਿ ਭੀ ਜਾਹੁ ਜਾਚਨਾ ਕਰੋ। ਰਿਦੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਸਗਰੀ ਹਰੋ ॥੧੮॥ ਗਈ ਬੀਤ ਪਰ ਤਊ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਕਰ ਜੋਰਹੁ ਅਰੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰਹੁ'। ਇਮ ਸੁਨਿ, ਮਿਲੇ ਮਸੰਦ ਬਿਚਾਰਹਿਂ। 'ਮੱਖਣ ਕੋ ਨ ਬਾਕ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਹਿਂ ॥ ੧੯ ॥ ਮਤਿ ਇਹ ਬਿਗਰ ਪਰੈ ਹਮ ਸੰਗ। ਧੀਰਮੱਲ ਸਮ ਕਰਹਿ ਨ ਢੰਗ[6]। ਚਲਹੁ ਵਹੀਰ ਹੀ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਾਂਹਿ। ਕਹਿ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਲੇਹੁ ਹਰਖਾਹਿ' ॥ ੨੦॥ ਕਛੁ ਉਪਾਇਨ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। ਜਥਾ ਅਹੇ ਗੁਰੁ ਘਰ ਮਿਰਜਾਦਿ'[7]। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਅਖਿਲ ਮਸੰਦ। ਗਮਨੇ ਬਾਹਰ ਲਾਜ ਬਿਲੰਦ॥੨੧॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ[8] ਤੇ ਮੁਰਿ ਕੈ।ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਤਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਰਿਕੈ। ਵੱਲਾ ਕਹੈਂ ਜਿਸੀ ਕੋ ਨਾਇ। ਤੀਨ ਕੋਸ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਿ ਥਾਇ ॥ ੨੨ ॥

[1]ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਰਜ਼ਾਇ ਸੀ (ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣ ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ)। [2]ਤੇਰੇ ਪਾਸ (ਅਸੀਂ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। [3]ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। [4]ਗਿਣਤੀਆਂ। [5]ਜਦੋਂ (ਕੋਈ) ਇੱਕ (ਗੁਰੂ ਆਕੇ ਹੋਇਆ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਏਗਾ। [6]ਸਲੂਕ। [7]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਈਏ। [8]ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਤਦੋਂ ਅਜੇ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰਾ ਹੀ ਸੀ। *ਪਾ:–ਜਬ ਇਕ ਮਾਨ ਹੋਇ ਸਭਿ ਥਾਨ।

ਤਹਿ ਇਕ ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਕਰਿ ਡੇਰਾ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਸੁ ਭਾਵ ਬਡੇਰਾ[1]।
ਪਰੀ ਨਿਸਾ ਕੀਨਸਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਜਿਨ ਕੇ ਬਾਕ ਮੋਖ ਕੇ ਧਾਮੂ ॥ ੨੩ ॥
ਅਗਲੀ ਜਬਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਕਰੀ ਸਕਲ ਤਨ ਕੀ ਸੁਚਤਾਈ।
ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬਹਿ ਪ੍ਰਯੰਕ। ਤਬਿ ਮਸੰਦ ਉਰ ਧਰੇ ਅਤੰਕ[2] ॥ ੨੪ ॥
ਦੀਨ ਮਨੇ ਦੋਨਹੁ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਢਿਗ ਗੁਰ, ਚਹਤਿ ਨਿਹੋਰੇ[3]*।
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿੰ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਿ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਕਛੁਕ ਅਗਾਰ ॥੨੫॥
ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਭੈ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰਾ। ਰਹੈ ਸੁਧਾਸਰ ਬੀਚ ਬਡੇਰਾ।–ਕੋ ਗੁਰ
ਰਹਹਿ, ਕਿ ਨਾਂਹੀ ਇਹਾਂ[4]–। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਜਾਹਿਂ ਬੈਰ ਕਰਿ ਮਹਾਂ ॥੨੬॥
ਪੈਂਦੇ ਕੋ ਸੁਤ ਆਦਿਕ ਆਨਿ। ਜਿਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਰਣ ਮਹਿ ਕਿਯ ਹਾਨ।
ਤਿਨ ਕੇ ਸਨਬੰਧੀ ਜੋ ਅਹੈਂ। ਸੋ ਪ੍ਰਤੀਛਨਾ ਕਰਤੇ ਰਹੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਨ
ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਤੇ ਹਮ ਡਰਪਾਇਂ।–ਆਇ[5] ਬਿਗਾਰ ਨ ਕੁਛ ਕਰਿ ਜਾਇਂ–।ਹਮ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਹਤਿ ਹੈਂ ਜੇਤੇ। ਨਿਤ ਗ਼ੁਲਾਮ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਤੇਤੇ ॥ ੨੮ ॥
ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਸਦੀਵ ਤੁਮਾਰੋ। ਗਾਵਰ ਸੁਾਮੀ ਸਦਾ ਸੰਭਾਰੋ'। ਸੁਨਿ ਕੈ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਪਿਖੇ ਮਸੰਦ ਆਇ ਭੇ ਹਾਦਰ ॥ ੨੯ ॥–ਮਨ
ਖੋਟੇ ਜਿਨ ਕੇ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਮੁਖ ਤੇ ਅਪਰ ਬਨਾਵਹਿ ਬਾਤੀ। ਧਨ ਲੋਭੀ
ਇਹ ਸ੍ਵਾਨ ਸਮਾਨਾ। ਕਰਹਿਂ ਚੁਰਾਵਨਿ ਭੇਟ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਬਹੁਤ
ਦਿਵਸ ਕੇ ਕਰਹਿ ਕੁਕਰਮ। ਭਏ ਮੰਦਮਤਿ ਬਿਸਰੇ ਧਰਮ[6]। ਇਨਹਿ
ਬਿਨਾਸਨਿ ਕਰਨੇ ਹਾਰਾ। ਹੋਹਿ ਅਗਾਰੋ ਪੁਰਖ ਉਦਾਰਾ–॥ ੩੧ ॥ ਇਮ
ਬਿਚਾਰਿ ਜਗ ਗੁਰ ਸਭਿ ਸੁਾਮੀ। ਬਚਨ ਬਖਾਨਯੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। 'ਨਹਿ
ਮਸੰਦ ਤੁਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀਏ[7]। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਗਨ ਤੇ ਅੰਤਰ ਸਰੀਏ[8]† ॥ ੩੨ ॥

---

[1]ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [2]ਡਰ। [3]ਬੇਨਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ। [4](ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂੰਹ ਕੱਢਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਕਿ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਇੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। [5]ਆ ਕਰਕੇ। [6]ਧਰਮ ਵਿਸਾਰਕੇ ਮੰਦ ਮਤੀ ਹੋਏ ਹਨ। [7]ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਮੰਦਰ ਦੇ) ਮਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ। [8]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਸੜੇ ਹੋਏ ਹੋ।

*ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਅਪਣੇ ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹ ਵਿਖੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:– "ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛੋਡ ਬੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮੇ ਆਏ ਤਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ ਮਾਈਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੇਕਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਈਆਂ ਉਨਕੋ ਬਰ ਦੀਆ–'ਤੁਮਾਰੇ ਮੇਂ ਸਦਾ ਭਕਤੀ ਰਹੇਗੀ'।"

†ਇਹ ਸ੍ਰਾਪ ਮੰਦਰ ਦੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ-ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ।

ਜਸ ਖੋਟੋ ਮਗ ਕੀਨਿ ਅਲੰਬ[1]। ਤਸ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਸ਼ਟ ਕਦੰਬ[2]। ਤੁਮ ਕੈ ਸੰਤਤਿ ਪਾਇ ਤੁਮਾਰੀ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਭੇ ਦੁਰਚਾਰੀ[3]॥੨੩॥ ਇਮ ਕਹਿ ਠਾਨੀ ਮੌਨ ਗੁਸਾਈਂ। ਮਿਲਿ ਮਸੰਦ ਗਮਨੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਭਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਦੁਖਦਾਯਕ ਜਿਨ ਕੋ*। ਨਹਿ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਮ ਤਿਨ ਕੋ॥ ੨੪॥ 'ਅੰਤਰ ਸਰੀਏ' ਸ੍ਰਾਪ ਜੁ ਕਹ੍ਯੋ। ਅਬਿ ਲੋ ਤਹਾਂ ਅਹੈ ਹਮ ਲਹ੍ਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਸਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਸ ਵੇਰੀ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਮੱਖਨ ਕੇਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਮਗਨ ਸ੍ਵਰੂਪਾਨੰਦ ਮਹਿ ਬੈਸੇ। ਜਿਨਹਿਂ ਬਿਕਾਰ ਛੁਯੋ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਸੁਭ ਭਾਂਤੀ। ਟਿਕੇ ਸੇਜ ਊਪਰ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ॥ ੨੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਹਟਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੨॥

੨੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਕਾਲਿਓਂ ਕੂਚ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੱਖਣ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ[4] ਕੀਨਿ। ਪੁਨ ਕਰਾਇ ਅਰਦਾਸ ਕੋ ਚਲਯੋ ਸੁ ਮਤੀ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜਿਤ ਕੋ[5]। ਗਮਨੇ ਹੁਤੇ ਚਲਯੋ ਤਬਿ ਤਿਤ ਕੋ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮੈਂ। ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਲਖਿ ਮਨ ਮੈਂ ॥ ੨॥ ਸਹਿਨ ਸ਼ੀਲ[6] ਜਿਨ ਕੋ ਨ ਸਮਾਨਾ। ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨਾ॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਇਮ ਠਾਨਤਿ[7] ਬਡਿਆਈ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਥਾਈਂ ॥੩॥ ਵਹਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਿ ਧਰੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਤੇ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਨਰ ਜਾਨਿ ਖੁਟਾਈ[8] ॥ ੪ ॥ ਮਿਲਯੋ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਬੰਦਨ ਧਾਰਾ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾ ਤਥਾ ਉਚਾਰਾ।

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਖੋਟ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੈ। [2]ਬਹੁਤਾ। [3]ਗੁਰ ਘਰ (ਦੇ ਹੋਕੇ) ਜਿਵੇਂ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹੋ। [4]ਪਰਸਣਾ। [5]ਜਿਸ ਪਾਸੇ। [6]ਸਹਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ। [7]ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ। [8]ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਟਾਈ ਜਾਣਕੇ।

*ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰਾਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ। 'ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਅਜਾਣ ਲੋਕ ਸਰਾਪ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਉਕਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਮ ਮੰਦਰ ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਸੀ, ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਾ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੋਂ ਪਿਆ ਹੈ, ਵਾਕ ਬੀ ਇਹੋ ਹਨ 'ਮਸੰਦ ਤੁਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀਏ' ਜਿਸਦੇ ਅਰਥ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਦੇ ਜੋ ਮਸੰਦ ਹੋ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਸੜਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਸ੍ਰਾਪ ਤੋਂ ਓਹ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹਰੀਮੰਦਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਤੇ ਲੋਭ ਧਾਰਕੇ ਧਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ।

'ਲੋਭ ਮਸੰਦਨ ਕੋ ਧਨ ਕੇਰੇ। ਬੇਮੁਖ ਭਏ ਕਪਾਟ[1] ਸੁ ਭੇਰੇ ॥੫॥ ਅਜਹੂੰ ਨ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਨ ਕੋ ਭਈ। ਕੌਨ ਗੁਰੂ, ਪਾਰੁਖ ਨਹਿਂ ਅਈ[2]। ਮੈਂ ਤਰਜਨ[3] ਕਰਿ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ। ਤਬਿ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਇਤ ਪਗ ਧਾਰਾ ॥੬॥ ਧਨ ਹਿਤ ਗੁਰੂ ਸਥਾਨ ਸੰਭਾਰੇ।ਲੋਭ ਰਿਦੇ ਡਹਿਕਾਇ[4] ਉਦਾਰੇ।ਜੇ ਕਰਿ ਇਨ੍ਹਹੁਂ ਸਜ਼ਾਇ ਨ ਬਨੇ । ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਅਫ਼ਰ ਹੈਂ ਘਨੇ ॥ ੭ ॥ ਤੁਮ ਤੇ ਸ਼ੰਕਤਿ ਮੈਂ ਅਬਿ ਰਹਯੋ[5]। ਤ੍ਰਾਸ[6] ਦੇਨ ਕੋ ਨਹਿ ਕੁਛ ਕਹਯੋ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਬੋਲੇ ਜਾਨਿ* ਮਸੰਦਨਿ ਖਾਮੀ[7] ॥੮॥ 'ਇਨਹੂੰ ਸਜ਼ਾਇ ਦੇਨਿ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਉਪਜਹਿਗੋ ਇਕ ਪੁਰਖ ਅਗਾਰੀ[8]। ਕਰਹਿ ਤਾੜਨਾ, ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਾਨਹਿ। ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਹਿ, ਕੌਇਕ ਮਾਨਹਿ[9] ॥ ੯ ॥ ਕਰਯੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਤਬਿ ਫਲ ਪਾਵੈਂ। ਗੁਰ ਸਿਖ ਅਪਨੇ ਮੁਖ ਨਹਿਂ ਲਾਵੈਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਖੁਪਤਿ ਧਾਰੀ[10]।ਮੱਖਣ ਗਾ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਪਤਿ ਭਏ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ । ਭਏ ਤਯਾਰ ਮਗ ਕਰਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਇ ਕਿਕਾਨਾ[11] ॥੧੧॥ ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਮਾਰਗ ਚਾਲੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ ਸੁ ਬੀਰ ਬਕਾਲੇ। ਡੇਰਾ ਕਰਤਿ ਭਏ ਨਿਜ ਧਾਮ। ਮਿਲੇ ਮਾਤ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ॥੧੨॥–ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਤੇ ਸੁਤ ਬਚਿ ਗਯੋ–। ਯਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕ ਨੇਹੁ ਉਰ ਭਯੋ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਾ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਧਾਰਿ ਮੋਦ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਤੈਸੇ ਮੱਖਣ ਉਤਰਯੋ ਆਨਿ। ਡੇਰਾ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਸੁਪਤੇ ਤਿਮਰ ਪ੍ਰਵਿਰਤੇ ਰਾਤੀ ॥੧੪॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗੁਨ ਕਰੋ।ਬਿਧਿ ਤੇ ਸੌਚ ਸੁ ਮੱਜਨ ਕਰੋ।ਬਿਦਤੀ ਬਾਤ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਦੇਸ਼ੁ।–ਬਿਦਤ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧੫ ॥ ਮੰਜੀ ਅਪਰ ਸੋਢੀਅਨਿ ਲਾਈ। ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਤਿ ਗਏ ਨਿਜ ਥਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੋ ਨੰਦ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਥਿਰੇ ਬਿਲੰਦ–॥ ੧੬ ॥ ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ ਸਿਖ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਹਿਂ ਅਭਿਰਾਮ।

---

[1](ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ) ਤਖਤੇ। [2]ਕੌਣ ਗੁਰੂ ਹੈ (ਇਹ) ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। [3]ਤਾੜ ਕੇ। [4]ਦਿਲ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਭਟਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਡਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। [6](ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ) ਡਰ। [7]ਕਚਿਆਈ, ਖੋਟ। [8]ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ। [9]ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਮੰਨੇਗਾ ਭਾਵ ਵਿਰਲੇ ਵਿਰਲੇ ਮਸੰਦ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰੇਗਾ, ਜੈਸੇ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। [10]ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਕੀਤੀ। [11]ਘੋੜੇ ਤੇ।

*ਜਾਸ।

ਨਿਕਟ ਕਿ ਦੂਰ ਦਰਸ ਕੇ ਹੇਤੁ। ਆਵਤਿ ਗਮਨੇ ਤਜੇ ਨਿਕੇਤ ॥੧੭॥
ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਲੈ ਆਵਹਿ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਕਾਲੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਧਾਵਹਿ।
ਜਬਿ ਬੈਠਹਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ।ਸੰਗਤਿ ਆਨਿ ਖਰੀ ਹੁਇ ਹਾਦਰ॥੧੮॥
ਦਰਬ ਆਦਿ ਬਹੁ ਧਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਭਾਉ ਕੋ ਧਾਰੀ।
ਆਵਨਿ ਲਗੀ ਭੇਟ ਚਹੁੰ ਓਰ। ਮਾਨਹਿ ਸਿੱਖ ਝੁਕੈਂ ਕਰ ਜੋਰਿ॥੧੯॥
ਸੁਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਹਿ ਸੋਢੀ ਸਾਰੇ*।ਜਰਹਿ ਨਹੀਂ[1], ਉਰ ਜਰਹਿਂ[2] ਕੁਢਾਰੇ[3]।
ਦ੍ਵੈਸ਼ ਉਪਾਵਤਿ ਕਟੁ[4] ਬਚ ਕਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਗੁਰ ਕੋ ਲਹੈਂ ॥੨੦॥
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹੁ। ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਗਮਨ ਕਰਿ ਚਾਹੂ[5]।
–ਬਹੁਦਿਨ ਬਿਤੇ ਛੋਰਿ ਘਰ ਆਯੋ। ਪੂਰੀ ਕਾਮਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ–॥੨੧॥
ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਇਕ ਦਿਨ ਐਸੇ। ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ
। ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਪ੍ਰੇਮ ਜਨਾਵਤਿ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ॥੨੨॥
'ਦੂਰ ਅਧਿਕ ਤੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਬਾਂਛਤਿ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ।
ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਅਬਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਹਤਿ ਸੰਸੈ ਭਾ, ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥੨੩॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਤਜੇ ਨਿਕੇਤ। ਚਲਯੋ ਚਹਤਿ ਤੁਮ ਨਾਮ ਸਮੇਤ[6]। ਸੁਨਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। 'ਹਮ ਤੇ ਭੀ ਇਤ ਬਸਯੋ ਨ ਜਾਇ॥
੨੪ ॥ ਤਜਹਿ ਦੇਸ਼ ਹੁਇ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਪਾਰ। ਕਹੂੰ ਕਰਹਿਂਗੇ ਅਪਨਿ
ਅਗਾਰ[7] । ਮਤਸਰ ਇਹਾਂ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਘਨੇ । ਅਸ ਨ ਹੋਇ ਕੋ
ਜਾਵਹਿ ਹਨੇ[8] ॥ ੨੫ ॥ ਜਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੁਇ ਬਿਨਾ ਬਖੇਰੇ।ਤਹਾਂ ਕੁਸ਼ਲ ਹੈ ਬਸਿਬੇ ਕੇਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਕ ਕੇ ਕਹੇ।ਗ੍ਰਾਮ ਬਕਾਲੇ ਗੁਰਤਾ ਲਹੇ[9]
॥ ੨੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਇਹਾਂ ਬਸਨਿ ਸਭਿ ਚਾਹੈਂ । ਵਧਹਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਪੁਨ ਆਪਸ
ਮਾਂਹੇ। ਆਗੇ ਧੀਰਮੱਲ ਬਹੁ ਕੀਨਿ। ਕਹਾਂ ਲਾਭ ਹੋਯਹੁ ਦੁਖ ਭੀਨ' ॥
੨੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇ ਤਯਾਰ। ਜਨਨੀ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕੀਨਿ

[1]ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [2]ਸੜਦੇ ਹਨ। [3]ਖੋਟੇ। [4]ਕੌੜੇ। [5]ਜਾਣੇ ਦੀ ਚਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। [6]ਆਪ ਦੇ (ਦਾਨ ਕੀਤੇ) ਨਾਮ ਸਹਿਤ ਭਾਵ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹੋਏ। (ਅ) 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ' ਆਖਦੇ ਹੁਣ ਤੁਰਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। [7]ਘਰ। [8]ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਭਾਵ ਕੋਈ ਬਖੇੜਾ ਵਧ ਕੇ ਲੜਾਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤਕ ਨੌਬਤ ਨਾ ਅੱਪੜੇ। [9](ਸਮਝਦੇ ਹਨ) ਕਿ ਬਕਾਲੇ ਪਿੰਡ ਗੁਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

*ਅੰਕ ੧੬ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸੋਢੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਕੇ ਤੁਰ ਗਏ। ਏਥੇ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਉਚਾਰਿ।'ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਿਬੋ ਅਬਿ ਬਨੈ।ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਰੰਤਿ ਇਤ ਘਨੈ' ॥ ੨੮ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕੈ ਸੰਗ ਮਾਤ । ਸੁਪਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਤੀ ਸੁ ਰਾਤਿ । ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸੌਚ ਸਭਿ ਕੀਨਿ । ਮੱਜਨ ਕਰਯੋ ਪਹਿਰਿ ਪਟ ਲੀਨਿ॥੨੯॥ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਲਖਿ ਸਭਿ ਬਾਤ।–ਨਹਿਂ ਰਹਿਬੇ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਭ੍ਰਾਤ[1]–। ਘਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸਰਬ ਸੰਭਵਾਈ । ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਬਸਤਿ ਸੁਹਾਈ[2]* ॥੩੦॥ ਨਹਿਂ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਤਯਾਗਿਬੇ ਗ੍ਰਾਮੂ । ਪਤਿ ਪਾਛੈ ਬਾਸੀ ਕਰਿ ਧਾਮੂ । ਤਊ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਲਚਾਰੀ[3] । ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਡਾਰੀ ॥ ੩੧॥ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਪਾਏ । ਮੱਖਨ ਤਯਾਰ ਭਯੋ ਸਹਿਸਾਏ । ਸਭਿ ਦਾਸਨਿ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੀ । 'ਆਨਹੁ ਸਗਰੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਅਰੁ ਅਪਨੀ ਜੇਤੀ । ਲੇ ਕਰਿ ਆਵਹੁ ਬੇਗ ਸਮੇਤੀ' । ਇਮ ਕਹਿ ਆਨਿ ਮਿਲਯੋ ਗੁਰੁ ਸੰਗ । ਕੀਨਸਿ ਬੰਦਨ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ॥ ੩੩ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ । 'ਚਢਹੁ ਆਪ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰੀ । ਸਲਿਤਾ ਤਰਨੀ ਪਰ ਚਢਿ ਤਰਨੀ[4] । ਮਿਲਹਿਂ ਆਇ ਸਭਿ, ਵਸਤੁ ਸੰਭਰਿਨੀ[5]' ॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ । ਕਹਿ ਬੜਵਾ ਮੰਗਵਾਇ ਬਿਲੰਦ । ਸਜਤਿ ਜ਼ੀਨ ਜੁਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਆਵਾ । ਆਗੇ ਖਰੋ ਦਾਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ ॥ ੩੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਤਬਹਿ ਮਨਾਇ । ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਰਾਇ।ਲੇ ਮੱਖਣ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸੰਗ।ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਰੰਗ ॥ ੩੬ ॥ ਦਾਸ ਛੋਰਿ ਤਬਿ ਬਾਗ ਗਹਾਈ[6] । ਮਾਰਗ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਅਗਵਾਈ । ਪਾਛੇ ਮੱਖਣ ਚਢਿ ਕਰਿ ਪਯਾਨਾ । ਸੰਗ ਕਿਤਿਕ ਅਸਵਾਰ ਸੁਜਾਨਾ[7] ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਅਹੈ† । ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਸੀ ਕੋ ਕਹੈਂ । ਸੋ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਅਸਵਾਰ । ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਲਾਰ[8] ॥੩੮॥ ਅਪਰ ਦਾਸ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਹੋਏ । ਕੇਤਿਕ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਤਿ ਜੋਏ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਲੇ । ਪਰਯੋ ਬਹੀਰ ਦਾਸ ਬਹੁ ਨਾਲੇ ॥ ੩੯ ॥ ਇਕ ਆਗੇ ਇਕ ਪਾਛੇ ਆਇ । ਗਮਨੇ ਇਮ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਇ।

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ । [2]ਵਸਦੀ ਜੋ ਹੈਸੀ । [3]ਬੇਵਸੀ । [4](ਜਿਥੇ) ਨਦੀ ਤਰਨ ਲਈ, ਭਾਵ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਬੇੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਓਥੇ...... ਭਾਵ ਪੱਤਣ ਤੋਂ ਹੈ । [5]ਸਾਰੇ (ਹੋਰ ਸਾਥੀ) ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੰਭਾਲਕੇ ਆ ਮਿਲਣਗੇ (ਪਿੱਛੋਂ) । [6]ਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੋਂ ਛੋੜਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਗ ਫੜਾਈ । [7]ਚਤੁਰ । (ਅ) ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । [8]ਨਾਲ । *ਪਾ:–ਜੋਹਾ ਈ ।

†ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਪੇਕਾ ਘਰ ਬਕਾਲੇ ਸੀ ।

ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਹਿਂ–ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ। ਭਈ ਬਿਦਤ ਸਿੱਖਨਨਿ ਅਹਿਲਾਦੀ ॥ ੪੦ ॥ ਤਊ ਸ਼ਰੀਕਾ ਸੋਢੀ ਕਰੈਂ। ਨਾਹਕ ਬੈਰ ਪਰਸਪਰ ਧਰੈਂ। ਇਹ ਬਡ ਖੋਟ[1] ਦੇਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ। ਬਸਤਿ[2] ਬਕਾਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਹੇਰਿ ਬੈਰ ਕੋ ਛੋਰਨਿ ਕਰਨੋ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਬਸਿਬੇ ਚਿਤ ਧਰਨੋ। ਕਿਸ ਕੋ ਸੁਧਿ ਕਿਸ ਥਲ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ। ਕਹਾਂ ਥਿਰਹਿਂ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵੈਂ–॥੪੨॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗਿਣਤੀ ਮਹਿਂ ਦਾਸ। ਗਮਨੇ ਸੰਗ ਸੁ ਰਿਦੇ ਉਦਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਚਲੇ। ਮੱਖਣ ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਗਨ ਭਲੇ॥੪੩॥ ਕੁਛ ਮਗ ਉਲੰਘਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ। ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਚਲਿ ਜਿਸ ਥਾਇ।ਤਰਨੀ ਪਰ ਚਢਿ ਕੈ ਤਟ ਪਾਰ। ਹੇਰੀ ਚਲਹਿ ਬਿਮਲ ਬਹੁ ਬਾਰਿ[3]॥੪੪॥ਨੌਕਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਟਿ ਕੋ ਆਈ। ਇਮ ਬਿਲੋਕਿ ਠਾਂਢੇ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਸਾਥ ਪਾਛਲੋ ਆਵਤਿ ਚਾਲਾ। ਕਰਤਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਖਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੩॥

੨੪. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਲ ਵਿਚ ਛੱਡੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਠਾਂਢੇ ਤਰੀ ਪ੍ਰਤੀਖਤੇ ਪਿਖਤਿ ਪਾਛਲੋ ਸਾਥ।–ਆਇ ਮਿਲਹਿਂ ਇਕਠੇ ਸਕਲ–ਉਲੰਘਨਿ ਕੋ ਚਹਿਂ ਨਾਥ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਲਪ ਵਸਤੁ ਕੁਛ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ[4]। ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਸਾਰੀ[5]। ਲਘੁ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਧਰਿ ਸੋ ਲਯਾਏ। ਸਨੇ-ਸਨੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਯ ਫਕੀਰ ਕਿਤੇਕ। ਮਿਲ ਸੰਗੀ ਭੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ[6]। ਆਇ ਆਇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਹੁਇ ਠਾਢੇ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਨ ਗਾਢੇ ॥ ੩ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਸੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜਿਨ ਸੀਸ ਉਠਾਯੋ।ਦੇਖਤਿ ਗੁਰ ਅਰ ਸਿਖ ਤਿਸ ਓਰ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਸਕਲ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੪ ॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਯੋ। 'ਕੌਨ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਆਨਯੋ।ਕਿਤ ਲੇ ਜਾਇ[7],ਅਹੈ ਕਿਸ ਪਾਸ਼? ਬੂਝਹੁ ਇਸ ਕੋ, ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[8]' ॥ ੫ ॥ ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ। ਸਰਬ ਸੁਨਾਇ ਭਨਯੋ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ

[1]ਖੋਟੇ ਹਨ। [2](ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਵੱਸਦੇ ਸਨ। [3]ਬੇੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਤਟ (ਤੇ ਖੜੋਕੇ ਬੇੜੀ) ਤੱਕੀ, ਬਹੁਤ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਚੱਲਦਾ (ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ) । (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਅਨ੍ਵੈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:–ਤਟ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਪਾਰ ਵੱਲ ਤਰਨੀ (ਲਈ) ਹੇਰਿਆ। [4]ਭਾਵ ਥੋੜਾ ਕੁਛ ਹੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। [5](ਆਪ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਗਏ। [7]ਕਿਥੇ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [8]ਭਾਵ (ਸਾਨੂੰ) ਦੱਸੋ।

ਪ੍ਰਥਮ ਲਿਖਾਯੋ। ਧੀਰਮੱਲ ਸੋ ਛਲ ਕਰਿ ਪਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਡੇਰਾ ਲੂਟ ਲੀਨਿ ਜਬਿ ਸਾਰੇ। ਤਬਿ ਤੇ ਆਯਹੁ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਇਸ ਕੇਰਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪੁੰਨ ਘਨੇਰਾ ॥ 7 ॥ ਰਾਵਰਿ ਬਡਨਿ[1] ਬਨਾਯੋ ਏਹੀ। ਇਸ ਢਿਗ ਹੁਇ ਪੂਜਾ ਬਹੁ ਲੇਹੀ। ਇਸ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵੈਂ। ਦਰਸਹਿਂ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ ਚੜ੍ਹਾਵੈਂ ॥ ੮ ॥ ਯਾਂਤੇ ਆਪ ਨਿਕਟਿ ਅਬਿ ਰਹੈ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਕੇ ਉਚਿਤ ਨ ਅਹੈ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਕਹਯੋ। 'ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਕੌਨ ਬਿਧਿ ਰਹਯੋ[2] ॥ ੯ ॥ ਕਿਨ ਇਹ ਰਾਖਿ ਸਾਥ ਨਿਜ ਆਨਯੋ ? ਫੇਰਨਿ[3] ਕਹਯੋ, ਨਹੀਂ ਸੋ ਮਾਨਯੋ।ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਕਦੀ ਕੋ[4]। ਅਬਿ ਭੀ ਦੈਬੋ ਬਨਹਿ ਤਿਸੀ ਕੋ ॥ ੧੦ ॥ ਛੀਨ ਲੇਨਿ ਇਹੁ ਉਚਿਤ ਨ ਹਮੈ।ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਹਿ ਦੁਖ ਸਭਿ ਸਮੈ[5]'।ਤਬਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। 'ਮੱਖਣ ਅਰੁ ਮਾਤਾ ਨਹਿਂ ਦੀਨਿ ॥ ੧੧ ॥–ਹੁਤੋ ਪਿਤਾਮੇ ਰਾਵਰਿ ਕੇਰਾ[6]। ਜਿਨਹੁ ਗ੍ਰਿਥ ਜੀ ਕੀਨਿ' ਬਡੇਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਵਸਤੁ ਆਪ ਕੀ ਅਹੈ। ਜੋ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ, ਸੋ ਲਹੈ–॥ ੧੨ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਦਿਯੋ ਨ ਮਾਤਾ। ਉਚਿਤ ਬਿਚਾਰ ਲੇਹੁ, ਸੁਖਦਾਤਾ ! ਅਤਿਸ਼ੈ ਦੁਰਲਭ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ। ਇਹ ਨਹਿ ਦੇਨਿ ਬਨਹਿ, ਗੁਰਸਾਹਿਬ !' ॥ ੧੩ ॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੇ ਨਾਨਕੀ ਆਈ। ਸੁੰਦਰ ਸਯੰਦਨ ਪਰ ਸੁਖਦਾਈ। ਗੁਜਰੀ ਸੰਗ ਚਢੀ ਸ਼ੁਭ ਡੋਰੇ। ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਚਹੁ ਓਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਨਿਕਟਿ ਆਇ ਸੁਤ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨੇ। ਹਠ ਕਰਿ ਰਹੇ ਹੇਰਿ ਸਿਰ ਧੁਨੈ[7]।–ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਕੋ ਹਿਤ ਚਾਹਤਿ ਰਹੇ।ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਲਗਿ[8] ਖੋਟੋ ਅਹੈ॥੧੫॥ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲੌਗਿ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਏ। ਸਰਲ ਸੁਭਾਉ ਨ ਕੁਛ ਲਖਿ ਪਾਏ–। ਸਿੱਖਨਿ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਕਹਯੋ। 'ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ[10] ਹਮ ਇਹ ਲਹਯੋ॥੧੬॥ਕੋ ਅਬਿ ਗਮਨਹੁ, ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਵੋ। ਸੌਂਪੋ ਜਾਇ ਤਿਸੀ ਕੇ ਪਾਹੋ[11]। ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਨ ਰਾਖਨਿ ਕਰੋ।ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਲੇ ਧਰੋ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸਭਿ ਜੋਰੇ ਹਾਥ। ਹੋਇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਸਾਥ। 'ਧੀਰਮੱਲ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਖੋਟਾ।ਤਿਸ

[1]ਵਡਿਆਂ ਨੇ। [2]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। [3]ਮੋੜਨਾ। [4]ਕਦੇ ਦਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਦਾ। [5]ਚਿੱਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਸਦਾ ਝੂਰਦਾ ਰਹੇਗਾ (ਧੀਰਮੱਲ)। [6]ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਜੀ ਦਾ ਰੱਖਿਆ। [7](ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ) ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। [8](ਜੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤਕ। [10]ਧੀਰਮੱਲ ਦਾ ਇਹ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)। [11]ਪਾਸ।

ਕੇ ਦੇਖਨਿ ਤੇ ਬਹੁ ਤੋਰਾ॥੧੮॥ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਬਡ ਪਾਪ ਕਮਾਏ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਤੁਮ ਪਰ ਤੁਪਕ ਚਲਾਏ। ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ। ਉੱਤਮ ਜਨ ਜਿਸ ਕੀ ਨਹਿਂ ਪੰਗਤਿ ॥ ੧੯ ॥ ਹਮ ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਨਹਿਂ ਕਰੈਂ। ਮਿਲਿਬੇ ਕੀ ਬਾਂਛਾ ਨਹਿ ਧਰੈਂ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਪਰਾਧੀ ਭਾਰੋ। ਹਮ ਬਿਲੋਕਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਸਹਾਰੋ' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਬਿਨਤੀ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨਤਿ ਰਹੇ ਗਨ ਗਨਤੀ।–ਨਹਿਂਨ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹਮ ਰਾਖੈਂ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੈ–ਚਿਤ ਅਭਿਲਾਖੈਂ॥ ੨੧॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਬਰਜਤਿ ਹੇਰਿ। 'ਹੇ ਸੁਤ ਕਸੋਂ ਹਠ ਕਰਹੁ ਬਡੇਰ? ਦੁਰਲਭ ਵਸਤੂ ਅਪਨਿ ਬਡਨਿ ਕੀ। ਬਹੁਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕੀ[1] ॥੨੨॥ ਨਹਿਂ ਦੀਜਹਿ ਨਿਜ ਸਾਥ ਰਖੀਜਹਿ। ਨੀਕੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਲਖੀਜਹਿ। ਰਿਪੁ ਕੋ ਕਛੁ ਤਦਾਰਕ[2] ਹੋਇ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਲੇ ਫਲ ਸੋਇ॥ ੨੩ ॥ ਅਧਿਕ ਸ਼ਰੀਕਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਹਿ । ਨਹਿਂ ਬਡਿਆਈ ਤਨਕ ਬਿਚਾਰਹਿ। ਅਹੇ ਭਤੀਜਾ ਬਡ ਅਹੰਕਾਰਿ। ਨਹਿਂ ਜਿਸ ਕੋ ਕੁਛ ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਕਿਸੀ ਰੀਤਿ ਤੇ ਅਦਬ ਨ ਰਾਖਾ। ਕਰਤਿ ਸਦਾ ਮਾਰਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ । ਇਮ ਸਨੇਹੁ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਧਰਨਾ। ਕਿਮ ਨ ਚਿਤਹੁ ਜਿਮ ਦੁਰਮਤ ਕਰਨਾ[3]'॥੨੫॥ਸੁਨਤਿ ਮਾਤ ਤੇ ਧਰਿ ਮੁਖ ਮੌਨ। ਚਿਤਹਿਂ[4]–ਉਪਾਇ ਕਰਹਿਂ ਅਬਿ ਕੌਨ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਨ ਕੋਈ। ਲਖਹਿ ਮਹਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਸੋਈ ॥੨੬॥ ਕਰਤਾ ਜਾਨਿ ਕੁਕਰਮਨਿ ਕੋਰਾ। ਨਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਣ, ਤਿਸ ਮੁਖ ਨਹਿਂ ਲਾਗਹਿਂ।ਕਿਮ ਪਹੁੰਚਾਏਂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਤਿਸ ਆਗਹਿ[5]–॥੨੭॥ਤਰਨੀ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਕਰਤੇ।ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਚਰਿਤੇ।ਜਬਿ ਨੌਕਾ ਚਲਿਕਰਿ ਢਿਗ ਆਈ। ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਤਬਹਿ ਗੁਸਾਈਂ ॥੨੮॥ ਸਸੈਦਨ ਡੋਰੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਮੱਖਣ ਆਦਿਕ ਤੁਰਤ ਚਢਾਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਕੋ ਤਰੀ ਮਝਾਰ। ਸ਼ੁਭ ਥਲ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਧਰਯੋ ਸੁਧਾਰਿ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਨਧਾਰ[6] ਤਬਿ ਪ੍ਰੇਰਨਿ ਕਰੀ। ਨੀਰ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਲਿ ਤਰੀ। ਪਰਲੇ ਤੀਰ ਗਈ ਤਤਕਾਲਾ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੩੦॥ ਇਕ ਨਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਕੋ

---

[1]ਕੀਤਿਆਂ ਬੀ। [2]ਰੋਕ; ਦੰਡ। [3]ਜਿਵੇਂ ਓਹ ਖੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਚੇਤੇ ਬੀ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। [4]ਸੋਚਣ ਲਗੇ ਕਿ''''। [5]ਉਸਦੇ ਪਾਸ। [6]ਮਲਾਹ ।

ਉਤਰਯੋ ਗੁਰ ਕੈ ਸੰਗ ਉਰੇ ਕੋ। ਬੂਝਨ ਕੀਨੋਂ, ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨਾ[੧] । 'ਮੈਂ ਤਿਸ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਜਾਨਾ' ॥ ੩੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕਾਜ ਹਮ ਕੀਜੈ। ਏਕ ਸੰਦੇਸ ਧੀਰਮਲ ਦੀਜੈ।-ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜੋ ਤੁਮ ਤੇ ਲਿਯੋ। ਸੋ ਦਰਿਆਉ ਬਿਖੈ ਧਰਿ ਦਿਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਆਪ ਜਾਇ ਕਰਿ ਲੇਉ ਨਿਕਾਸ। ਪੁਨ ਸਦੀਵ ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਪਾਸ* । ਹਮ ਨਹਿ ਕੀਨਸਿ ਅੰਗੀਕਾਰ।ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ਪੰਥ ਮਝਾਰ[੨]' ॥੩੩॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਹ ਮਾਨਵ ਮਾਨੀ। 'ਮੈਂ ਪਹੁੰ-ਚਤਿ ਹੀ ਕਰੌਂ ਬਖਾਨੀ'। ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਦਾਨੀ। ਹੁਤੋ ਗੰਭੀਰ ਬੇਗ ਜਹਿਂ ਪਾਨੀ*॥੩੪॥ਮੰਜੀ ਕੇ ਸਮੇਤ ਜਲ ਮਾਹਿ।ਕਹਿ ਕਰਿ ਭਲੇ ਰਖਾਯਹੁ ਤਾਂਹਿ। 'ਭਲੇ ਸੰਭਾਲਹੁ ਭੋ ਦਰਿਆਇ ! ਤੁਝ ਤੇ ਲੇਹਿ ਧੀਰਮਲ ਆਇ' ॥ ੩੫ ॥ ਜਲ ਗੰਭੀਰ ਮਹਿਂ ਜਬਹਿ ਟਿਕਾਏ। ਸਕਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਏ[੩]। "[੪]ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਿਪੁ ਕੋ ਚਹਤਿ ਭਲੋ ਸਭਿ ਕਾਲਾ[੪] ॥੩੬॥ ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਰਖਿਬੇ ਲਾਇਕ। ਦੇ ਸ਼ਰੀਕ ਕੋ ਸਦਨ ਸੁਭਾਇਕ। ਕੋ ਤਹਿਂ ਗਯੋ ਨ, ਅਬਿ ਕਯਾ ਕਰਯੋ[੫]। ਸਲਿਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਗ ਮਹਿਂ ਧਰਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਜਲ ਮਹਿਂ ਕਾਗਦ ਭੀਗਹਿਂ ਜਬੈ। ਬਚਹਿਂ ਨ,ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਾਹਿਂ ਗਰ ਤਬੈ।ਕਿਮ ਅੱਖਰ ਸਾਬਤ ਰਹਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਬਿਨਾ ਭੀਤ ਜਿਮ ਚਿੱਤ੍ਰ[੬] ਨ ਪੈ ਹੈਂ' ॥ ੩੮ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਹੈਂ। ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕਹੁ ਭੇਵ ਨ ਲਹੈਂ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲਿ ਪਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਮੱਖਣ ਆਦਿਕ ਚਲੇ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ

---

[੧](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਪੁਛਿਆ ਤੇ ਉਸ (ਸਿੱਖ) ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ । [੨]ਅਸੀਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । (ਅ) (ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) ਅਗੋ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਏਗਾ । [੩]ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ:-[੪]ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਪੁੱਠੀ ਗਲ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਭਲਾ ਸਦਾ ਮੰਗਦ ਸਨ। [੫]ਭਾਵ ਧੀਰਮੱਲ ਪਾਸ ਕੋਈ ਲੇਕੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਨੇ। [੬]ਕੰਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮੂਰਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ।

*ਖਿਮਾ, ਤਿਆਗ, ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਬੀਤਰਾਗ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਇਹ ਕਮਾਲ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਇਕ ਉੱਤਮ ਫਲ ਇਹ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸਾਕੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਪੰਥਕ ਖੇਦਾਂ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੀੜ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਈ ਰਹੀ ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀਹ ਜਾਣੀਏ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੀਆਂ ਲੁੱਟਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਕਿਆਂ ਵੇਲੇ ਨੋ ਮਣ ਰਚਨਾ ਦੀ ਤੇ ਦਮਦਮੇ ਦੀ ਬੀੜ ਦੀ ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਾਂਙੂ ਇਹ ਭੀ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੈਂ। ਗੁਰ ਕੋ ਚਰਿਤ ਭਲੇ ਉਰ ਲਹੈਂ। 'ਜੋ ਕਿਛ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਆਛੀ ਬਨੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਜਾਨਹਿ ਕੋ ਮਨੈ[1]' ॥ ੪੦ ॥ ਕੋਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਦੁਲਭ ਸ਼ੁਭ ਮਹਾਂ। ਬਹੈ ਨਦੀ, ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਹਾਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਹਾਥਨਿ ਕੇਰਾ। ਇਨਹੁਂ ਕੀਨਿ ਲੋਪ ਸੁ ਇਸ ਬੇਰਾ॥੪੧॥ਅਸ ਵਸਤੂ ਪੁਨ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ। ਕੌਨ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਵੈ। ਕਰਯੋ ਨਿਫਲ ਜਲ ਬਿਖੈ ਟਿਕਾਯੋ। ਕਿਤ ਬਹਿ ਜਾਇ, ਕੌਨ ਲੇ ਪਾਯੋ[2]' ॥ ੪੨ ॥ ਪਿਖਤਿ ਨਾਨਕੀ ਰਿਦਾ ਤਪਾਯੋ। ਨਹਿ ਸੁਤ ਸੋਂ ਪੁਨ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਅਗੁਵਾਈ। ਸੇਵਕ ਸ਼ਿਖ ਫਕੀਰ ਸਮੁਦਾਈ ॥੪੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮੌਖਨ ਦੇਖਿ। ਧਰੀ ਮੌਨ ਬਿਸਮਾਇ ਬਿਸ਼ੇਖ। ਕਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕਛ ਲਖਿ ਸਰਬੱਗਯ।–ਹਮ ਕਯਾ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿਂ ਅਲਪੱਗਯ–॥ ੪੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਏਕਾਦਸਮਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੰਗ ਸਾਹਿਬ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਧੀਰ ਮੱਲ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਪੁੱਜਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਮਨਹਾਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਤੀ ਨਿਹਾਰਿ[3]। ਉਰ ਬਿਸਮਯੋ–ਗੁਰ ਕਯਾ ਕਰਯੋ,ਕਾਗਦ ਨੀਰ ਮਝਾਰ! ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ਬਹੁਰ ਧੀਰਮਲ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ[4]। 'ਜਲ ਤੇ ਲਿਹੁ ਨਿਕਾਸਿ ਬਿਨ ਬਾਰਾ[5]'। ਜੋ ਅਬਿ ਸਾਬਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹਾਥ। ਤੌ ਅਤਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਸਾਥ[6] ॥ ੨॥ ਜੋ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਯੋ, ਕੈ ਗਰ ਗਯੋ[7]। ਦੁਲਭ ਗ੍ਰਿਥ ਤੌ ਬਿਨਸਤਿ ਭਯੋ।ਧੀਰਮੱਲ ਸੋਂ ਠਾਨਯੋ ਹਾਸ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਸਿ'–॥ ੩ ॥ ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਮਾਰਗ ਜਾਤੋ। ਕਹਿਬੇ ਕਾਰਨ ਤੇ ਉਤਲਾਤੋ[8]। ਸ਼੍ਰੋਤਾ! ਸੁਨਹੁ ਗ੍ਰਿਥ ਕੀ ਕਥਾ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਉਚਰੌਂ ਜਥਾ॥ ੪ ॥ ਸੋ ਨਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਅਦਭੁਤ ਗਾਥਾ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ। ਗੁਰੂ ਜਾਨਿ ਤਿਹ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਕਥਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਮੈਂ ਆਵਤਿ ਇਤ, ਜਥਾ ਨਿਹਾਰੀ[9]। ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਧੀਰ। ਦੇਖੇ ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਤੀਰ ॥ ੬ ॥ ਕਹੈਂ ਸਿੱਖ ਸੋਂ–ਗ੍ਰਿਥ

---

[1]ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਤਿ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। [2]ਕੌਣ ਪਾ ਸਕੇਗਾ। [3]ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਿ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ (ਸੁਨੇਹਾ) ਸੁਣ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਕ੍ਰਿਤ ਵੇਖਕੇ । [4]ਭਾਵ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ। [5]ਡੇਰ ਤੇ ਬਿਨਾ। [6]ਜੇ ਹੁਣ ਸਾਬਤ ਰਹੇ ਤੇ ਲੱਭ ਪਵੇ ਤਾਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਭਾਰੇ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲੇ ਹਨ। [7]ਗਲ ਗਿਆ। [8](ਧੀਰਮਲ ਨੂੰ) (ਛੇਤੀ) ਕਹਿਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਾਹਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। [9]ਜਿਵੇਂ ਵੇਖਿਆ ।

ਲਿਜਾਵਹੁ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ-। ਇਤਿ ਆਵਨਿ ਕੋ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਮਾਨੀ।ਤਬਿ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਿਚ ਪਾਨੀ ॥੭॥ਮੋ ਸੰਗ ਕਹਯੋ-ਤਹਾਂ ਤੂੰ ਜਾਤਿ।ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹਿ ਦੀਜੈ ਇਹ ਬਾਤ।ਸੌਂਪਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬੀਚ ਦਰੀਆਉ। ਆਉ ਨਿਕਾਸਿ, ਪਾਸ ਲੇ ਜਾਉ-॥ ੮ ॥ ਮੈਂ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਮੰਜੀ ਸਹਿਤ ਤਹਾਂ ਧਰਿ ਦਯੋ। ਚਲਿ ਤੂਰਨ ਹੀ ਮਾਰਗ ਆਯੋ। ਤੁਮਰੇ ਹਿਤ ਇਹ ਆਨਿ ਸੁਨਾਯੋ' ॥ ੯ ॥ ਬਿਨਾ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸ਼ੂਰਤਿ ਮਲ ਧੀਰ¹। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਪੀਰ ਗਹੀਰ ਅਧੀਰ। ਸੁਨਤਿ ਬਾਤ ਕੋ ਹਰਖ ਉਪਾਯਹੁ। ਜਾਨਯੋ ਰਿਦੈ, ਮੋਹਿ ਢਿਗ ਆਯੋ॥੧੦॥ਬੂਝਨਿ ਲਗਯੋ'ਨੀਰ ਮਹਿ ਕੈਸੇ? ਰਹਹਿ ਸਬੂਤ ਸੁ ਪੂਰਬ ਜੈਸੇ। ਕਾਗਤ ਭੀਗ ਜਾਹਿਂ ਗਰ²*ਸੋਈ। ਲੇਹਿਂ ਨਿਕਾਸਿ ਕਾਜ ਕਯਾ ਹੋਈ³' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਬੋਲਯੋ ਮਤਿ ਖੋਟਾ। 'ਇਹ ਕਯਾ ਕਰਯੋ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਹੋਟਾ⁴? ਬਡੇ ਗੁਰੁਨਿ ਕੀ ਹਾਥਿ ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮਵਾਨ ਸਮਾਨੀ⁵ ॥੧੨॥ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਜਿਹ ਦੇਖਨਿ ਚਹੈਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ ਪਾਪ ਬਡ ਦਹੈਂ। ਹਮ ਤੇ ਅਰੁ ਆਪਨਿ ਤੇ ਖੋਯੋ⁶। ਇਸ ਮਹਿ ਕੌਨ ਭਲੋ ਨਿਜ ਜੋਯੋ॥ ੧੩॥ ਪੁਨ ਤੁਮ ਸੰਗ ਹਾਸ ਕਰਿ ਭੇਜਾ-ਸਲਿਤਾ ਤੇ ਨਿਕਾਸਿ ਕਰਿ ਲੇਜਾ-।ਬਡੋ ਕਾਜ ਤਿਨ ਦੀਨਿ ਬਿਗਾਰੀ। ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਕੋ ਸਕਹਿ ਸੁਧਾਰੀ' ॥੧੪॥ ਧੀਰਮੱਲ ਚਿਤਵਨਿ ਚਿਤਵੰਤਾ। ਬੋਲਯੋ ਸਭਿ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ। 'ਆਛੋ ਹੀ ਤੈਂ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ। ਤਊ ਦੇਖੀਏ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ॥ ੧੫ ॥ ਲਘੁ ਬਯ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਬਡੇ ਗੁਰੂ ਭੀ ਠਾਨਤਿ ਆਦਰ। ਭੂਲ ਨ ਕਬਿਹੂੰ ਕੂਰ ਬਖਾਨਾ। ਰਹਯੋ ਸਦਾ ਮਨ ਸਦ ਗੁਨ ਸਾਨਾ⁷॥੧੬॥ਅਬਿ ਭੀ ਪਿਖਹੁ ਬਕਾਲੇ ਮਾਂਹਿ। ਹਮ ਕੈਸੇ ਕੀਨੀ ਸੰਗ ਤਾਂਹਿ। ਸੀਲ ਸਾਧਿ ਤਿਨ ਕਛੁ ਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਹਮ ਪਰ ਪੁਨ ਕੀਨਸਿ ਉਪਕਾਰਾ॥ ੧੭ ॥ ਲੂਟੀ ਵਸਤੁ ਭੇਜੀ ਤਤਕਾਲਾ। ਨਿਜ ਪੂਜਾ ਸੰਗ ਦੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਮ ਕਿਸ ਤੇ ਬਨਿ ਆਵਹਿ ਕਾਰ। ਯਾਂਤੇ ਲਖੀਯਤਿ ਸਾਧੁ ਉਦਾਰ॥ ੧੮ ॥ ਭੋਰਾ ਬਹੁ ਸੁਭਾਵ ਜਿਨ ਕੇਰਾ।

---

¹ਧੀਰ ਮੱਲ। ²ਭਿੱਜ ਕੇ ਗਲ ਜਾਣਗੇ। ³ਜੇ ਕੱਢ ਵੀ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕਿਸ ਕੰਮ। ⁴(ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ) ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ, ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੋੜਿਆ ਨਾ? ⁵ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਵਾਲੀ। ⁶ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ (ਬੀ) ਜੂਆ ਦਿੱਤਾ। ⁷ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ।

*ਪਾ:-ਤਰ।

ਤਿਨ੍ਹ ਕੇ ਬਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁਇ[1] ਮੋਰਾ। ਹਾਸ ਕਰਨਿ ਸੋਂ ਕਸੋਂਹੂ ਨ ਜਾਨਹਿ। ਪੁਨ ਹਮ ਸੋਂ ਕਿਮ ਕੂਰ ਬਖਾਨਹਿ ॥ ੧੯ ॥ ਜੇ ਅਬਿ ਕਰੀਅਹਿ ਭਲੋ ਬਿਚਾਰਾ। ਹਮ ਤੇ ਹੀ ਸਭਿ ਭਯੋ ਬਿਗਾਰਾ। ਤਊ ਛਿਮਾ ਧਾਰਨਿ ਉਰ ਕੀਨਿ। ਇਤੋ ਪਦਾਰਥ ਪਠਿ ਜੋ ਦੀਨਿ ॥ ੨੦ ॥ ਚਲਹੁ ਨਦੀ ਕੋ ਅਬਹਿ ਨਿਹਾਰਹਿ। ਗ੍ਰਿਬ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਗੁਰ ਸਾਰੇ। ਕੀਨਿ ਮਨਾਵਨਿ ਮੈਂ ਬਹੁ ਵਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰਨਿ ਤਿੰਹਾਵਲ ਮਾਨਨੋ ਘਨੋ। ਭਏ ਸਹਾਇ ਆਇ, ਮਨ ਗਿਨੋਂ। ਦੁਰਲਭ ਉੱਦਮ ਗ੍ਰਿਬ ਪਦਾਰਥ। ਜੋ ਕਰਿ ਲਹੈਂ, ਭਏ ਸਭਿ ਸ੍ਵਾਰਥ॥੨੨॥ ਮੋਹਿ ਬੰਸ ਮਹਿਂ ਰਹੇ ਬਡਿਆਈ। ਚਲਹਿਂ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਿਸ ਹੀ ਸੰਗ ਸੁ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ। ਬਨਹਿ ਅਬਾਦੀ, ਝੂਰਹਿਂ ਬਾਦੀ[2] ॥ ੨੩ ॥ ਜਥਾ ਰੰਕ ਸੁਰਤਰੁ ਕੋ ਪਾਵਹਿ। ਮੋਕਹੁ ਅਸ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾਵਹਿ। ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਸੰਸੇ ਨੈਕ ਨ ਕੀਜਹਿ' ॥ ੨੪॥ ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਸ਼ੀਂਹੇਂ ਬਚ ਕਹਯੋ। 'ਬਾਤਨਿ ਤੇ ਅਨੰਦ ਕਿਮ ਲਹਯੋ। ਤੇਰੋ ਹੈ ਸ਼ਰੀਕ ਸੋ ਭਾਰਾ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਨਵੰਤਾ ਜਿਸਹਿ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਹਾਸੀ ਕਰੀ ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਐਸੇ। ਜਗ ਮਹਿ ਹੋਗਾ ਹੁਇ ਹੈਂ ਜੈਸੇ। ਖੋਜਹਿਂ ਜਬਿਹੂ ਜਾਇ ਬਿਪਾਸਾ। ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਕਰਹਿਂ ਸਕਲ ਨਰ ਹਾਸਾ ॥੨੬॥ ਬਿਨਾ ਅਕਲ ਤੇ ਜਾਨਹਿ ਤੋਹੀ। ਨਦੀ ਸਬੇਗ[3] ਬਿਖੈ ਕਹਾਂ ਹੋਹੀ। ਬਹਯੋ ਹੋਇ ਗੋ ਜਲ ਕੇ ਜ਼ੋਰ। ਕੇਤਿਕ ਥਾਨ ਕਰਹਿੰਗੇ ਟੋਰ[4]? ॥੨੭॥ ਕਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋ। ਦਬਯੋ ਹੋਹਿ ਸਿਕਤਾ ਪਰ ਭਾਰੋ[5]। ਜੇ ਕਦਾਂਚ ਕਰਿ ਆਵਹਿ ਹਾਥ। ਕਾਗਦ ਗਰ ਹੋਹਿਂ ਜਲ ਸਾਥ ॥ ੨੮ ॥ ਉਜਰ[6] ਆਪਨੋ ਕਯੋਂ ਤੂੰ ਖੋਵਹਿ। ਨਹਿਂ ਸ਼ਰੀਕ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਜੋਵਹਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਸਭਿ ਮੋਰੇ। ਕਿਮ ਦੀਨੇ, ਸੋ ਲਖਯੋ ਨ ਥੋਰੇ[7]* ॥ ੨੯ ॥ ਮਹਿਮਾ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਬਧਾਵਨਿ। ਅਪਨੇ ਗੁਨ ਗਨ ਕਰਤਿ ਦਿਖਾਵਨਿ। ਜਿਸ ਕੋ ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਅਰਪਹਿਂ ਆਨਿ ਪਦਾਰਥ ਜਾਲੇ॥ ੩੦ ॥ ਆਸ਼ੈ ਗੂਢ ਲਖਯੋ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਚ ਮਾਂਹੀ†'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹਯੋ ਮਸੰਦ।

---

[1]ਭਰੋਸਾ ਹੈ। [2]ਵਿਰੋਧੀ, ਝਗੜਾਲੂ। [3]ਵਗਦੀ ਨਦੀ। [4]ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਥਾਂ ਵਿਚ ਭਾਲ ਕਰੋਗੇ? [5]ਰੇਤ ਦਾ ਉੱਪਰ ਭਾਰ। [6]ਤਾਕਤ। [ਸੰਸ:, ਓਜਸ]। [7]ਸੋ ਤੂੰ ਥੋੜਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਿਆ।

*ਪਾ:-ਜੋਰੇ। †ਦੇਖੋ ਕੁਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਕੁਸੰਗਤ ਕਿੱਥੇ ਤੱਕ ਮਤਿ ਮਾਰਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਵਡੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਖੁਸ਼ਾਮਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਜੋ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਹੁਤੋ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੧॥ ਰਾਖ੍ਯੋ ਰੋਕਿ ਚਢਨਿ ਨਹਿ ਦਯੋ। ਸੋ ਦਿਨ ਇਮ ਬਿਤੀਤ ਕਰਿ ਗਯੋ[1]। ਗੁਰ ਸੋਂ ਧੀਰਮੱਲ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ। ਸਗਰੀ ਨਿਸ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨ ਗਿਨਤੀ[2] ॥ ੩੨ ॥ ਉਤਰਹਿ ਚਢਹਿ ਛਟੀ[3] ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਚਢਿਬੇ ਕਹੁ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰੈ।–ਕੂਰ ਨ ਕਹੈਂ ਸਦਾ ਸਚ ਰਰੈਂ–॥੩੩॥ਸ਼ੀਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦ ਹਟਾਵੈ। ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਔਗੁਨ ਕਲਪਿ[4] ਸੁਨਾਵੈ। ਪੁਨ ਮਿਟ ਰਹਹਿ[4] ਸੰਦੇਹ ਉਪਾਇ। ਚਿਤ ਮਹਿ ਨਹਿਂ ਇਸਥਿਰਤਾ[5] ਪਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਆਠਹੁੰ ਜਾਮ ਸਚਿੰਤ ਬਿਤਾਵੈ। ਚਢਨਿ ਲਗੈ ਤਬਿ ਦੁਸ਼ਟ ਹਟਾਵੈ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਬਾਤੀ ॥ ੩੫ ॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਚਿਤ ਮਹਿ ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵੰਤਿ। ਗੁਰ ਪਰ ਕਰਹਿ ਜਬਹਿ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼। ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦ ਸੁ ਦੇਤਿ ਬਿਨਾਸਿ ॥੩੬॥ ਗੁਰ ਜਸੁ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਸਮਾਨ।ਸਿਖ ਮਨ ਸੁਕਤਾ[6] ਪਰਹਿ ਜਿ ਆਨ। ਮੁਕਤਾ ਅਨੰਦ ਅਮੋਲਕ ਹੋਇ। ਦਾਰਿਦ ਚਿੰਤਾ ਸਭਿ ਦੇ ਖੋਇ ॥ ੩੭ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਸਰਪ ਕੇ ਅੰਤਰ ਪਰੈ[7]। ਨਿੰਦਾ ਬਿਖ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਕਰੈ। ਬੁਰਾ ਕਰਹਿ ਲੋਕਨਿ ਡਸ ਜਾਇ। ਗੁਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਭੁਲਾਇ ॥ ੩੮ ॥ ਖੋਟੀ ਸੰਗਤਿ ਰੰਗਤਿ ਹੋਇ। ਕਹਹੁ ਕੌਨ ਬਿਗਰਨੋ ਨਹਿ ਜੋਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਧੀਰਮਲ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪ। ਦੂਖਹਿ ਬਿਲੋਕਹਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥ ੩੯ ॥ ਗੁਨ ਗਨ ਪਿਖਿ ਉਪਜਹਿ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ। ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦ ਸੁ ਦੇਤਿ ਬਿਨਾਸ਼। ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਏ। ਧੀਰਮੱਲ ਬਹੁ ਚਿੰਤ ਉਪਾਏ ॥ ੪੦ ॥ ਹਠ ਕੋ ਧਾਰਿ ਚਢਨਿ ਪੁਨ ਚਾਹਾ।–ਖੋਜੋਂ ਏਕ ਬਾਰਿ ਜਲ ਮਾਂਹਾ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਬਚਨ ਸਾਚ ਜਿਨ, ਮਾਨਨੋ ਸਾਦਰ–॥ ੪੧ ॥ ਅਨਿਕ ਜੁਕਤਿ ਕਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਸੁਨਾਵੈ। 'ਕਸੋਂ ਹੋਗਾ ਹੁਇ?' ਚਢਤਿ ਹਟਾਵੈ। ਕਹਯੋ[8] ਕਿ 'ਏਕ ਬਾਰਿ ਮੈਂ ਜਾਊਂ। ਗੁਰ ਬਚ ਸਾਚ ਗ੍ਰਿਬ ਮੈਂ ਪਾਊਂ' ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰਮੱਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਧੀਰ ਮੱਲ ਨੂੰ ਬੀੜ ਦਾ ਮਿਲਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੋ ਤਯਾਰ ਭਾ ਕਰਿ ਕੈ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਕੇਵਟ ਬ੍ਰਿੰਦ

[1]ਬਿਤੀਤ ਹੋ ਗਿਆ। [2]ਗਿਣਤੀਆਂ। [3]ਮਿਥਕੇ ਯਾ ਥੱਪਕੇ। [4]ਹਟ ਰਹੇ। [5]ਟਿਕਾਉ। [6]ਸਿੱਪੀ ਵਿਚ। [7](ਜੇ ਉਹ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ) ਪਵੇ। [8](ਧੀਰ ਮੱਲ ਨੇ) ਕਿਹਾ।

ਬੁਲਵਾਇ ਕਰਿ ਦੇਨਿ ਦਰਬ ਬਹੁ ਮਾਨਿ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਪਰ ਨੀਰ ਮਹਿਂ ਡੁਬਕੇ ਧਾਰੇ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਨਿ ਤਿਨ ਲੀਨਿ ਹਕਾਰੇ । ਜਾਰ[2] ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੌ ਲਯੋ ਮੰਗਾਇ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜੀਨ ਪਰ੍ਯੋ ਸੁੰਦਰ ਹਯ ਆਯੋ । ਗੁਰ ਗਨ ਕੋ[3] ਮਨ ਬਿਖੈ ਮਨਾਯੋ । ਨਿਮ੍ਰਿ ਸੀਸ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ । 'ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਆਨਿ ਕਰਾਵੋਂ । ਜੇ ਕਰਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜਾਇ ਮੈਂ ਪਾਵੋਂ' । ਇਮ ਮਨੌਤ ਕੋ ਮਾਨਿ ਘਨੇਰੀ । ਹਯ ਪਰ ਚਢ੍ਯੋ ਸੈਨ ਸੁਭ ਹੇਰੀ ॥ ੪ ॥ ਹਰਖ੍ਯੋ ਲਖ੍ਯੋ-ਕਾਜ ਹੁਇ ਮੇਰੋ । ਜਿਸ ਤੇ ਔਰ ਨ ਭਲੋ ਬਡੇਰੋ- । ਗਮਨ੍ਯੋ ਮਾਰਗ ਲੈ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ । ਸੰਗ ਬਿਬਸ ਹੁਇ ਚਲ੍ਯੋ ਮਸੰਦ ॥ ੫ ॥ ਤਿਸ ਨਰ ਕੋ ਲੈ ਸੰਗਿ ਕਰ੍ਯੋ ਹੈ । ਆਨਿ ਬਿਪਾਸਾ ਕੂਲ[4] ਖਰ੍ਯੋ ਹੈ । ਜਹਿਂ ਤਿਨ ਥਾਨ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਨਾ । ਦੇਖਿ ਤਹਾਂ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਦੀਨਾ ॥੬॥ ਤੰਬੂ ਅਰੁ ਕਨਾਤ ਲਗਵਾਏ । ਤਰਨਹਾਰ[5] ਨਰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ । ਸਭਿ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਅਧਿਕ ਦਿਲਾਸਾ । 'ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਪੂਰਵਹੁ ਮਮ ਆਸਾ ॥ ੭ ॥ ਧਨ ਗਨ ਦੇਹੋਂ ਰੇਸ਼ਮ ਚੀਰ । ਜਬਿਹੂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਲ੍ਯਾਇਹੋਂ ਤੀਰ' । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਰੇ ਬੀਚ ਬਹੁ ਪਾਨੀ । ਪਾਏ ਜਾਰ ਬਿਥਾਰਿ[6] ਮਹਾਨੀ ॥ ੮ ॥ ਖੋਜਨਿ ਲਗੇ ਫਿਰਹਿਂ ਜਲ ਮਾਂਹੀ । ਕੇਵਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਾਇ ਸੋ ਨਾਂਹੀ । ਖੋਜਹਿਂ ਕਰ ਸੋਂ, ਟੁਭਕੀ ਮਾਰਹਿਂ । ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਹਿਂ, ਜਾਰ[7] ਪਸਾਰਹਿਂ ॥੯॥ ਫਿਰਹਿਂ ਮੱਧ ਅਰੁ ਦੋਨਹੁ ਤੀਰ । ਜਹਿਂ ਥੋਰੋ ਅਰੁ ਦੀਰਘ ਨੀਰ । ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਜਤਨ ਰਚੰਤੇ । ਜਲ ਮੈਂ ਲੈ ਹੁਇ[8] ਕਿਤਿਕ ਫਿਰੰਤੇ ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਕਿਤਿਕ ਮਨਾਵੈਂ । 'ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਮ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸੁ ਪਾਵੈਂ' । ਕੇਤਿਕ ਜਤਨ ਬਤਾਵਹਿਂ ਖਰੇ । ਕੇਤਿਕ ਬੁਧਿ ਕਰ ਬਲ ਤੇ ਕਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਧੀਰ ਮੱਲ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸਾ । 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਵਹਿਂਗੇ ਆਸਾ । ਮੰਜੀ ਸਹਿਤ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜੋ ਪਾਵਹਿਂ[9] । ਇਮ ਨਿਸ਼ਚਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਵਹਿ ॥੧੨॥ ਅਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ । ਕਰੈਂ ਹਮੇਸ਼ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਜਾਇ' । ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਭਨੈ ਧੀਰਮਲ ਤਿਨ ਕੋ । ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਜਤਨ ਕਰਹਿਂ ਤਨ ਮਨ ਕੋ ॥ ੧੩ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੀਤਿ ਦੁਤਿਯ ਦਿਨ ਬੀਤ੍ਯਾ । ਚਿੰਤਾ ਹੋਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ

---

[1]ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਦੇਂਦਾ ਮੰਨ ਕੇ । [2]ਜਾਲ । [3]ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ । [4]ਕੰਢੇ । [5]ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ । [6]ਚੌੜੇ ਕਰਕੇ । [7]ਜਾਲ । [8]ਟੁੱਭੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ । [9]ਪਾਵਾਂਗੇ ।

ਚੀਤਾ। ਕਹੈ ਜਿ ਨਰ[1], ਬੁਲਵਾਯੋ ਪਾਹੀ। 'ਧਰਤਿ ਗ੍ਰਿੰਥ ਤੇ ਪਿਖਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ?॥ ੧੪॥ ਕੌਨ ਸਥਾਨ ਟਿਕਾਵਤਿ ਲਹਯੋ?। ਭਨੋ ਸਖਿਰ ਕੈ ਆਗੇ ਬਹਯੋ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨਹਿ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਏ। 'ਇਸ ਥਲ ਥਰਯੋ ਸਿੱਖ ਸਿਰ ਲੀਏ॥ ੧੫॥ ਮੁਝ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਤਬਹਿ ਉਤਾਰਾ। ਇਹਾ ਇਕਾਧਹੁ ਨੀਰ ਮਝਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਫੇਰ। ਨੀਕੇ ਧਰਯੋ ਬਿਲੋਚਨ ਹੇਰਿ॥ ੧੬॥ ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਆਗੇ। ਸਰਬ ਲੋਕ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਲਾਗੇ। ਇਹ ਠਾਂ ਜਬਿ ਨਰ ਕੋਇ ਨ ਖਲ੍ਯੋ। ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਰਗ ਚਲ੍ਯੋ॥੧੭॥ ਕੈ ਸਿਕਤਾ ਊਪਰ ਕੋ ਫਿਰਯੋ। ਕੈ ਜਲ ਬੇਗ ਬਹਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਇਸ ਤੇ ਤਰੈ ਔਰ ਖੁਜਵਾਈਏ। ਮਿਹਨਤ ਕਰੈਂ ਸੁ ਦੁਰਲਭ ਪਾਈਏ॥ ੧੮॥ ਸਲਿਤਾ ਬਿਖੈ ਗ੍ਰਿੰਥ ਹੈ ਇਹਾਂ। ਉਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਜਹਿ ਦ੍ਰਿੜ ਮਹਾਂ'। ਧੀਰਮੱਲ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।'ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਖੋਜਤਿ ਹਾਰੇ[3]॥੧੯॥ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਨਿਕਸਹਿ ਜਤਨ ਬਤਾਵਹੁ।ਮਮ ਆਗਵਨਿ ਇਹਾਂ ਸਫਲਾਵਹੁ। ਟੁਭਕੀ ਮਾਰਹਿ ਸਿਕਤਾ ਹੇਰਹਿ। ਹਾਥਨਿ ਤੇ ਗਹਿ ਜਲ ਧੁਤਿ ਪ੍ਰੇਰਹਿਂ[4]॥੨੦॥ਕਰਯੋ ਟਿਕਾਵਨਿ ਜਹਾਂ ਬਤਾਵਹੁ। ਤਿਹ ਕੈ ਤਰੇ ਦੂਰ ਖੁਜਵਾਵਹੁ'। ਸੋ ਨਰ ਬੋਲ੍ਯੋ ਪੁਨਹਿ ਬਤਾਵੈ।'ਜੇ ਤੁਮ ਚਾਹੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜੀ ਪਾਵੈਂ॥ ੨੧॥ ਕਹੌਂ ਢੀਠ ਹ੍ਵੈ ਆਪ ਅਗੇਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਚ ਮਾਨੈਂ ਮੇਰੇ।ਹ੍ਵੈ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਤਜਹੁ ਅਹਿਮਤ[5] ਕੋ। ਧਰਹੁ ਭਾਇ ਸੁਧਾ ਕਰਿ ਚਿਤ ਕੋ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਸੁਖ ਧਾਮ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਲਗਿ ਲਿਹੁ ਨਾਮ। ਸਭਿ ਕੀ ਕਰਹੁ ਅਰਾਧਨਿ ਅਬੈ। ਮਨ ਮਹਿ ਮਾਨਿ ਮਨੌਤਨਿ ਤਬੈ॥ ੨੩॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਕਾਜ। ਗੁਰੂ ਨਿਬਹਾਹਿਂ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਜ। ਔਰਕ ਹੋਹਿ ਸਹਾਇਕ ਆਇ। ਤਤਛਿਨ ਦੁਲਭ ਗ੍ਰਿੰਥ ਲਿਹੁ ਪਾਇ'॥ ੨੪॥ ਧੀਰਮੱਲ ਬਾਨੀ ਸੁਨਿ ਮਾਨੀ।ਕੀਨਿ ਸਰਾਹਨਿ 'ਨੀਕ ਬਖਾਨੀ। ਕੋ ਅਸ ਅਹੈ, ਕਾਜ ਕੇ ਪਰੇ। ਸੁਗਮ ਜਤਨ ਤੇ ਸਿੱਖ੍ਯ ਨ ਕਰੇ[6]'॥ ੨੫॥ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਹੋਇ ਮਨ ਬਾਨੀ।ਪਦ ਅਰੁ ਪਾਨ ਪਖਾਰਸਿ ਪਾਨੀ। ਸਰਲ ਰਿਦਾ ਕਰਿ ਹੋਇ ਸਿ ਖਰ੍ਯੋ। ਨੌ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰ੍ਯੋ॥ ੨੬॥ ਪੰਚ ਬਾਰਿ ਸਭਿ ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮ।

[1]ਜਿਸ ਨਰ ਨੇ (ਆ ਕੇ) ਕਿਹਾ ਸੀ। [2]ਕੀਤਿਆਂ। [3]ਹਾਰ ਗਏ ਹਾਂ। [4]ਜਲ ਸਹਿਤ (ਰੇਤਾ) ਹਟਾਂਵਦੇ ਹਨ (ਮੇਰੇ ਟੋਭੇ ਆਦਿਕ)।(ਅ) ਹਥਾਂ ਨਾਲ ਫੜਕੇ ਜਲ ਸਣੇ (ਭਾਵ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ)ਕੱਢ ਲਈਏ(ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਜੀ)। [5]ਹੰਕਾਰ। [6]ਸੁਖੱਲੇ ਜਤਨ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਤੇ ਅਮਲ) ਨਾ ਕਰੇ। [7]ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਰ ਕੌ ਜੋਰਤਿ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਣਾਮ। 'ਅਪਨੋ ਕਾਰਜ ਆਪ ਕਰੀਜੈ। ਪਾਨ ਨਿਸਾਨੀ¹ ਕੋ ਬਿਦਤੀਜੈ ॥੨੭॥ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਰਜਤਪਣ ਕੋਰ। ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਕਰਾਇ ਤਿਨ ਹੋਰਿ²'। ਇਮ ਸਭਿ ਮਹਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਸਲਿਤਾ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੨੮ ॥ ਨਵ ਗੁਰੂਅਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਸਿਮਰਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਹੁਰ ਤਿਹ ਸਮੋ। 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੀ ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ। ਚਿਤਵਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ, ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਤਿ॥੨੯॥ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਦੇਂ ਤਤਕਾਲ। ਤੁਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕੋ ਅਪਰ ਬਿਸਾਲ'। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਹਿ ਸਿਰ ਧਰਿ ਧਰਨੀ। ਪਰਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ਼ਰਨੀ ॥ ੩੦ ॥ 'ਇਮ ਕਹਿ ਬਚ ਨਰ ਮੁਝ ਢਿਗ ਭੇਜਾ।—ਆਇ ਧੀਰਮਲ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸੁ ਲੇਜਾ—।ਸੋ ਬਚ ਪੂਰਨਿ ਕੀਜਹਿ ਅਬੈ। ਜਿਸਤੇ ਬਿਦਤ ਹੋਇ ਜਗ ਸਬੈ' ॥੩੧॥ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਏ ਨਰ ਬਿਚ ਨੀਰ। ਖਰੋ ਧੀਰਮਲ ਸਰਿਤਾ ਤੀਰ॥੩੨॥ਟੁਭਕੀ ਮਾਰਿ ਹਾਥ ਜਬਿ ਫੇਰਾ। ਇਤ ਉਤ ਸਿਕਤਾ ਗਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ³। ਤਬਹਿ ਪੰਘੂਰੇ ਕੋ ਬਡ ਪਾਵਾ। ਲਗਯੋ ਹਾਥ ਜਾਨਯੋ ਤਬਿ ਪਾਵਾ⁴ ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਕਸਯੋ ਜਲ ਤੇ ਵਹਿਰ ਬਤਾਯੋ। 'ਚਿੰਤਾ ਤਜਹੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਜੀ ਪਾਯੋ॥ਊਪਰ ਸਿਕਤਾ ਕੇਤਿਕ ਪਰਯੋ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਕਲ ਅਛਾਦਨਿ ਕਰਯੋ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖੇ ਦੀਰਘ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਤਹਿ ਕੋ ਪਹੁੰਚੇ ਮਾਨਵ ਜਾਲ। ਟੁਭਕੀ ਮਾਰਤਿ ਸਿਕਤਾ ਟਾਰੈਂ। ਗਹੈਂ ਪੰਘੂਰਾ ਊਰਧ ਉਠਾਰੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਮਾਨਵ ਚਾਰ ਲਗੇ ਚਹੁੰ ਓਰੋ।ਗਹਿ ਕਰ ਮਹਿ ਕੀਨਸਿ ਬਡ ਜੋਰੇ। ਊਪਰ ਕੋ ਨਿਕਾਸਿ ਲੇ ਆਏ। ਦੇਖਤਿ ਭਏ ਮੁਦਤ ਸਮੁਦਾਏ ॥੩੬॥ ਆਨਿ ਤੀਰ ਪਰ ਜਬਹਿ ਟਿਕਾਵਾ।ਸਭਿਨਿ ਪਹੁੰਚਿ ਤਹਿਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ। ਨਿਚੁਰਤਿ ਨੀਰ ਧੀਰਮੱਲ ਹੇਰਤਿ* । ਹਾਥਨਿ ਸਿਕਤਾ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਗੇਰਤਿ ॥ ੩੭ ॥ ਊਪਰ ਤਿਸ ਕੇ ਪੰਚ ਰੁਮਾਲ। ਦੀਨਿ ਰੇਸ਼ਮੀ ਸੁੰਦਰਲਾਲ। ਤੀਨ ਰੁਮਾਲ ਤੂਲ⁵ ਕੇ ਹੁਤੇ। ਖੋਲਨਿ ਕਰੇ ਆਪ ਕਰ⁶ ਤਿਤੇ ॥੩੮॥ ਨਿਕਸਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤਬੈ। ਊਪਰ ਜਲ ਸੋਂ ਭੀਜਯੋ ਤਬੈ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਬਸਤ੍ਰ ਤਬਿ ਤਰੇ ਬਿਛਾਇ।ਆਤਪ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਲਗਾਏ ॥ ੩੯ ॥ ਖੋਲਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਊਪਰ ਤੇ ਭੀਗਯੋ

¹ਹੱਥਾਂ ਦੀ। ²ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। ³ਰੇਤ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ। ⁴ਮਿਲ ਗਿਆ। ⁵ਰੂੰਈਂ। ⁶ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ। *ਕਵਿ ਦੇ ਹੂਬਹੂ ਨਕਸ਼ੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਸਭਿ ਥਾਂਏਂ[1]। ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਅੱਖਰ ਹੈਂ ਥਿਰ ਤਿਖੇ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨੀਰ ਨ ਤਿਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ॥੪੦॥ ਸਕਲ ਸੁਸ਼ਕ ਜਨੋਂ ਕੇ ਤਰ੍ਯੋਂ[2] ਅਹੇ। ਦੇਖਤਿ ਰਿਦੇ ਅਚੰਭਾ ਲਹੇ। ਜਬਿ ਕੋ ਧਰ੍ਯੋ ਦਿਵਸ ਤਬਿ ਗਿਨੇ। ਤ੍ਰੌਦਸ ਬੀਤੇ ਤਿਸ ਨਰ ਭਨੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਯੋ। ਨੀਰ ਬਰਨ ਪਰ ਛੁਹਨਿ ਨ ਪਾਯੋ। ਬਡ ਉਤਸਾਹ ਕਰਤਿ ਲੇ ਚਾਲੇ। ਬਾਦਿਤ ਕੋ ਬਜਵਾਇ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੪੨ ॥ ਚੌਰ ਢੁਰਤਿ ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਸੋਇ। ਸੰਖ ਬਜਾਇ ਸ਼ਬਦ ਬਡ ਹੋਇ। ਅੰਜੁਲ ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਕੇ ਬਰਖਾਵੈਂ। ਗੁੰਦਤਿ ਗਨ ਮਾਲਾ ਲਰ-ਕਾਵੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਚਲਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਭਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਨਰ ਸਾਰੇ। ਹਿਤ ਆਦਰ ਹੁਇ ਮਿਲੇ ਅਗਾਰੇ ॥ ੪੪॥ ਪੁਰਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਯੋ ਉਛਾਹੂ[3]। ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਅਚਰਜ ਮਨ ਮਾਂਹੂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਸਭਿ ਗ੍ਰਿਬ ਕਹਾਨੀ। ਦਿਨ ਤ੍ਰੌਦਸ ਮਹਿਂ ਛੁਯੋ ਨ ਪਾਨੀ॥੪੫॥ ਉੱਤਮ ਸਦਨ ਬਿਖੇ ਲੈ ਗਏ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਨਰ ਨਾਰੀ ਭਏ। ਦੀਪਮਾਲਿਕਾ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰੀ। ਗਰੀ ਬਜਾਰਨਿ ਘਰ ਘਰ ਬਾਰੀ[4] ॥ ੪੬ ॥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਚੀਨ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਰਬ ਨੇ ਕੀਨਿ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਧੀਰਮੱਲ ਬਹੁ ਕਰੀ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਧਨ ਤਿਸ ਘਰੀ ॥ ੪੭ ॥ ਕਰਿ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਬਰਤਾਯੋ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਸਭਿਹੂੰ ਨਰ ਖਾਯੋ। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਰੌਂ ਬਖਾਨਿ। ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਉਤਸਾਹ ਮਹਾਨ ॥੪੮॥ ਗਰ੍ਯੋ ਸੁਪੇਦਾ[5] ਕਾਗਦ ਜੋਇ। ਅਪਰ ਲਗਾਇ ਸੁਧਾਰ੍ਯੋ ਸੋਇ। ਅਬਿਲੌ ਚਿੰਨ੍ਹਤਿ[6] ਪੱਤ੍ਰ ਸਾਰੇ। ਕਹਤਿ ਕਵੀ ਹਮ ਆਪ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਪੂਜਾ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹੋਤਿ ਬਡੇਰੀ। ਆਇ ਅਕੋਰ ਧਨਾਢਿ ਘਨੇਰੀ।ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਅਬਿਲੌਂ ਦਰਸੈ।ਗੁਰ ਕਰ ਕੋ ਲਖਿ ਸਭਿ ਕੋ ਹਰਸ਼ੈ[7] ॥੫੦॥ ਤਬਿ ਤੇ ਧੀਰਮੱਲ ਕ ਧਾਮ। ਰਹੇ ਗ੍ਰਿਬ ਸਾਹਿਬ ਅਭਿਰਾਮ। ਤਿਸ ਕੀ ਕੁਲ ਕੇ ਲੇਤਿ ਅਕੋਰ। ਅਬਹਿ ਖਾਲਸੇ ਕਰਿ ਕੈ ਜੋਰ ॥੫੧॥ ਆਦਿ ਸੁਧਾਸਰ ਲਵਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਰਾਖਹਿਂ ਗ੍ਰਿਬ ਸੁ ਅਪਨੇ ਪਾਂਹੀ।ਧਨ ਆਦਿਕ ਭੇਟਾ ਜੋ ਦੇਯ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਸਗਰੀ ਲੇਯ ॥ ੫੨ ॥ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹਿ

[1]ਭਾਵ ਉੱਪਰੋਂ ਜਿਲਦ ਤੇ ਹਾਸ਼ੀਆ ਭਿੱਜਗਿਆ। [2]ਅੱਖਰਾਂ। [3]ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆਂ ਉਤਸਾਹ ਹੋਇਆ। [4]ਬਾਲੀ। [5]ਹਾਸ਼ੀਆ। [6]ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੇ। [7]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਜਾਣਕੇ ਸਭ ਕੋਈ (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ) ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਲੀਨਸਿ ਛੀਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਕੋ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ[1]। ਪੁਨਹਿਂ ਭਵਿੱਖਤ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਾਂਹੀ। ਲੇਹਿ ਪੰਥ ਕੈ ਰਹਿ ਤਿਨ ਪਾਹੀ* ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਿਪਾਸਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੬॥ ੨੭. [ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਵਸਾਉਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਗਾਥਾ ਜਥਾ ਕਥੀ ਸੁ ਮੈਂ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਅਬਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੌਮੇ ਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਦੀ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ। ਸੌਂਪਿ ਭਲੇ ਅਰੁ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਜਾਇ ਮਜਲ† ਉਤਰੇ ਨਿਸ ਜਾਨਿ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਸਥਾਨ ॥ ੨ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮ। ਜਾਗੇ ਜਾਮਨਿ ਜਾਨਿ ਸੁ ਜਾਮੁ[2]। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਦਾਸਨਿ ਸੁਖਦ ਚਲਿਤ ਜਿਨ ਰੂਰੇ ॥ ੩ ॥ ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ। ਸੁਨਹਿਂ ਸਿੱਖਜ ਸਭਿ ਪਾਪ ਮਿਟਾਵਤਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਧ੍ਯਾਨ ਲਾਇ ਕਰਿ ਥਿਰੇ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਇਕਤਾ ਕਰੇ ॥ ੪ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਭੋਗ ਤਬਿ ਪਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਅਰਦਾਸ ਸੀਸ ਸਭਿ ਨ੍ਯਾਯੋ। ਅਗਰੇ ਵਾਹਨ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਡੋਰੇ ਅਰੁ ਸ੍ਯੰਦਨ ਅਸੁ[3] ਭਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਪਹਿਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗਾਏ। ਪ੍ਰਥਮ ਖੜਗ ਸੁੰਦਰ ਗਰ ਪਾਏ। ਕੰਚਨ ਮੁਸ਼ਟ ਮਹਾਂ ਖਰ ਧਾਰਾ[4]। ਸਰ ਖਰ[5] ਭਰਿ ਤਰਕਸ਼ ਗਰ ਧਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਧਨੁਖ ਹਾਥ ਗਹਿ ਭੇ ਅਸਵਾਰ। ਮੱਖਣ ਸੰਗ ਲੋਕ ਗਨ ਲਾਰ[6]। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਪੰਥ ਗੁਸਾਈਂ। ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਨਿਸ ਆਇ ਬਿਤਾਈ ॥੭॥ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਹੋਈ। ਬਿਦਤੇ ਗੁਰੂ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਲੇ ਕਰਿ ਘਰ ਤੇ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ। ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਓਰ॥੮॥ ਮਾਰਗ

[1]ਪ੍ਰਬੀਨ (ਨੌਵੇਂ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਤ ਜਾਣਕੇ। [2]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਜਾਣਕੇ ਜਾਗੇ। [3]ਘੋੜੇ। [4]ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ। [5]ਤਿਖੇ ਤੀਰਾਂ (ਨਾਲ)। [6]ਕਤਾਰ। (ਅ) ਨਾਲ।

*ਇਹ ਆਦਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਭਾਈ ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਸੰਗ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਾਂਤ ਸਭਾ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੇ ਕੋਈ ਦੂਰੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਖਾਸ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਸੰਗ੍ਰਾਂਤੋਂ ਭੀ ਕਈ ਵਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬੜੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਏ ਸਨ, ਤਦ ਤੋਂ ਪੰਥ ਨਾਲ ਮੇਲ ਬੀ ਬਣ ਗਿਆ।

†ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵਾਟ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਰਾਤ ਬਿਸ਼ਰਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦੁਰਗਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਰਾਮ ਕੀਤਾ। ਦੁਹੀਂ ਥਾਈਂ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਣੇ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਖੈ ਮਿਲਹਿਂ ਦਰਸੈਂਤੇ। ਦਰਬ ਆਦਿ ਅਨਗਨ ਅਰਪੰਤੇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਲਿ ਆਇ ਘਨੇਰੇ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ ਬਡੇਰੇ ॥ ੯ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਮਿਲਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਆਇ। ਅਰਪਹਿ ਵਸਤੁਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਪੈਂਡ ਉਲੰਘਿ ਗਏ ਗੁਰ ਧੀਰ। ਖਰੇ ਜਾਇ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਕੇ ਤੀਰ॥੧੦॥ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਰਨੀ ਤਬਿ ਮੰਗਵਾਈ। ਕਰਨਧਾਰ[1] ਆਨੀ ਸਹਿਸਾਈ। ਮੱਖਨ ਸਹਿਤ ਪਾਰ ਤਬਿ ਪਰੇ। ਸਗਰੇ ਨਰ ਤੈਸੇ ਜਲ ਤਰੇ ॥੧੧॥ ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਪਾਰਲੇ ਕੂਲ[2]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵ ਅਨੰਦ ਕੇ ਮੂਲ। ਚਹਤਿ ਆਪਨੋ ਨਗਰ ਬਸਾਯੋ। ਰੁਚਿਰ ਸਥਾਨ ਚਿਤਵਿ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਪੰਚ ਕੋਸ ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਪਰੇ*। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਗੁਰ ਡੇਰਾ ਕਰੇ। ਹੁਤੋ ਰਾਜ ਗਿਰਪਤਿ[3] ਕਹਿਲੂਰੀ। ਦੂਨ ਪਹਾਰਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਰੂਰੀ ॥੧੩॥ ਇਤ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਕੋ ਚਲਹਿ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਸਦੀਵ ਅਥਾਹੂ[4]। ਸਿੰਧ ਗਾਮਨੀ[5] ਸਲਿਤਾ ਮਹਾਂ। ਬੈਠੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਹਿ ਜਲ ਤਹਾਂ ॥ ੧੪ ॥ ਉਤਿਧ ਦਿਸ਼ਾ ਮਹਿ ਤੁੰਗ ਪਹਾਰ।ਪੂਰਬ ਪਸ਼ਚਮ ਧਾਰ[6] ਉਦਾਰ।ਨਿਕਟਿ ਸ਼ਿਖਰ ਪਰ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ। ਜਗ ਜਨਨੀ ਈਸ਼ੁਰੀ ਅਭੇਵੀ॥੧੫॥ਕਰਨੀ ਬਿਦਤ ਭਵਿੱਖਤ ਜਾਨੀ। । ਅਵਿਨੀ ਰਵਨੀ ਪਿਖਿਧ ਮਹਾਨੀ। ਤਿਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰ ਡੇਰਾ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੇਰਾ ॥ ੧੬ ॥–ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਗ੍ਰਾਮ ਅਪਰ ਸੋਢੀਨਿ । ਕਰਹਿ ਸ਼ਰੀਕਾ ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਚੀਨ । ਤਹਿਂ ਨਿਵਾਸ ਤੇ ਬਧਹਿ ਬਿਖਾਦਾ।ਦੇਖਿ ਪਰਸਪਰ ਬੰਧਹਿਂ ਬਾਦਾ[7] ॥ ੧੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਦ-

---

[1]ਮਲਾਹ ਨੇ। [2]ਪਾਰਲੇ ਕੰਢੇ। [3]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ। [4]ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ। [5]ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। [6]ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ। [7]ਝਗੜੇ ਠੰਨ੍ਹਣਗੇ।

*ਇਹ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਾਲੀ ਜੂਹ ਦਾ ਹੀ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਖੀ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਸੁਣੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਦਵਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਗੱਦੀ, ਮੁਹਰ, ਚਵਰ ਆਦਿ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਅਰਪਕੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਰੱਖਿਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਅਤਿ ਸਨੇਹ ਤੇ ਦਇਆ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਚਿਤ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਉ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਸੋਢੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਸ਼ਰੀਕੇ ਵਲੋਂ ਵਰਤਾਉ ਵਿਰੋਧ ਵਾਲਾ ਤੱਕਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਕੁ ਮੀਲ ਉਪਰ ਨੂੰ ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਯਾ ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਨਾਮ ਦਾ ਨਗਰ ਬਸਾਯਾ। †ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਥੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈਸੀ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੬ ਅੰਕ ੨੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਪੁਰਿ ਨੇਰੇ। ਤਹਿਂ ਜੇ ਬਸਿਹੈਂ ਪਰਹਿਂ ਬਖੇਰੇ–। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਿਚਾਰ।ਨਗਰ ਬਸਾਯੋ ਚਹੈਂ ਨਿਆਰ॥੧੮॥–ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਗੁਰੁ ਜੇਤਿਕ ਭਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਨਗਰ ਬਸਾਵਨਿ ਕਿਏ। ਤਿਮ ਅਪਨੋ ਹਮ ਅਬਹਿ ਬਸਾਵੈਂ। ਪੁਨਹਿ ਸ਼ਰੀਕਾ ਕ੍ਰੈ·ਨ ਕਮਾਵੈ ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਾਸ ਕਰਹਿਂ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਮਤਸਰ ਤੇ ਨ ਤਪੈ ਕੋ ਉਰ ਮੈਂ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕਾਰਨ ਬ੍ਰਿੰਦੂ। ਥਿਰ ਭਏ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਇੰਦੂ ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪੁੰਜ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵੈਂ। ਧਨ ਸਮੁਦਾਇ ਵਸਤੁ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਆਮ-ਦਨੀ ਬਹੁ ਹੋਇ। ਦੇਗ ਕਰਹਿ ਗੁਰ ਸਮਿਧੋ ਦੋਇ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਮਸੰਦ ਗਨ ਅਹੈਂ। ਗੁਰੂ ਭਏ, ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਬਿ ਲਹੈਂ। ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਬੰਸ ਪਵਿੱਤਾ। ਪਿਤਾ ਪੁਤ ਝੰਡਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ॥ ੨੨ ॥ ਭੇਟ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਲ੍ਯਾਏ। ਸ਼ੁਭ ਦਸਤਾਰ ਦੇਨਿ ਕਹੁ ਆਏ। ਬਾਜ ਅਮੋਲਕ ਕਠਨ ਕਮਾਨ। ਆਨ੍ਯੋ ਤਰਕਸ਼ ਭਰਿ ਖਰ ਬਾਨ ॥ ੨੩ ॥ ਗਾਦੀ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟਿ ਕਰਨਿ ਕਹੁ ਆਦਰ। ਸਕਲ ਅਕੋਰ ਅਰ-ਪਨਾ ਕਰੀ। ਸੂਖਮ ਪਾਗ ਨਮੋ ਕਰਿ ਧਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਤਾਰੇ[2]। ਸੇਵ ਕਰਾਈ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਬੰਸ ਮਿਲ੍ਯੋ ਜਬਿ ਆਈ। ਜਾਨ੍ਯੋ ਤਬਿ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਲੇ ਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਦਾਰਥ ਆਏ। ਭਏ ਦੀਨ ਪਦ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਵਰ ਗੁਰੂ ਕਰਿਵਾਏ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਦੇ ਮਾਨ ਬਧਾਏ ॥ ੨੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਦੇ ਸਿਰੁਪਾਊ। ਤਿਨ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਦਈ ਬਿਦਾਊ[3]।ਗੁਰ ਸੁਭਾਵ ਕੀ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ। ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਅਬਿ ਨਾਸ੍ਯੋ ਮਨ ਸੰਸਾ' ॥ ੨੭ ॥ ਜਬਿ ਐਸੇ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ।ਧੀਰ-ਮੱਲ ਸੁਨਿ ਮਨ ਖੁਨਸਾਇ। ਦੇ ਧਨ ਕੋ ਮਸੰਦ ਅਪਨਾਵੈ। ਤਊ ਨ ਕੋ ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਵੈ ॥ ੨੮ ॥ ਕਾਬਲ ਮਹਿਂ ਮਸੰਦ ਇਕ ਰਹੈ। ਬਿਨਾ ਸੰਦੇਹ ਨ ਗੁਰ ਕੋ ਲਹੈ।ਤਿਨ[4]ਦੋਨਹੁ ਥਲ ਮਨੁਜ[5] ਪਠਾਏ। ਤੂਰਨ ਮਗ ਉਲੰਘਤਿ ਸੋ ਆਏ ॥ ੨੯ ॥ ਕਛੁਕ ਭੇਟ ਗੁਰੁ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਈ। ਧੀਰ-ਮੱਲ ਢਿਗ ਤਿਤੀ ਪੁਚਾਈ। ਦੋਨਹੁ ਥਲ ਤੇ ਲੇ ਦਸਤਾਰ। ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਪੁਰ ਪੰਥ ਮਝਾਰ॥੩੦॥ਤਿਸ ਮਸੰਦ ਕੋ ਦੀਨੀ ਜਾਇ। ਦੋਨੋ ਦੇਖਿ ਸੰਦੇਹ ਉਪਾਇ।–ਇਨ ਮੈਂ ਕਿਮ ਪਰਖੋਂ ਗੁਰੁ ਜੋਇ। ਪੁਨ ਮੈਂ ਰਹੌਂ ਦਾਸ ਤਿਸ

[1]ਦੋਨੋਂ ਵੇਲੇ। [2]ਉਤਾਰਾ ਦਿੱਤਾ। [3]ਵਿਦੈਗੀ। [4]ਭਾਵ ਤਿਸ ਮਸੰਦ ਨੇ। [5](ਆਪਣੇ) ਆਦਮੀ।

ਹੋਇ-॥੩੧॥ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਇਮ ਪੁਨ ਆਈ।-ਤੋਲ ਲੇਹੁਂ ਦੈ ਪਾਗ ਜਿ ਪਾਈ। ਗੁਰ ਕੀ ਗਰੁਵੀ, ਬਿਨ ਗੁਰੁ ਹੋਰੀ। ਲੇਉਂ ਪਤਾ ਬੈਠਯੋ ਇਸ ਠੌਰੀ-॥ ੩੨ ॥ ਪਾਛੇ ਧੀਰਮੱਲਜ ਗੁਰ ਆਗੇ[1]। ਧਰਿ ਪਗਰੇ ਤਬਿ ਤੋਲਨਿ ਲਾਗੇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਨਿ ਧਾਰੀ ਐਸੇ।-ਜੋ ਗੁਰ ਹੋਇ ਜਨਾਵਹੁ ਤੈਸੇ ॥੩੩॥ ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਮੋਹਿ ਜਨਾਵਹੁ। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਅਬਿ ਚਰਨ ਲਗਾਵਹੁ-। ਇਮ ਉਰ ਧਰਿ ਤਕਰੀ ਪਰ ਤੋਲੀ। ਭਈ ਧੀਰਮਲ ਕੀ ਤਬਿ ਹੋਲੀ॥੩੪॥ ਪਠੀ ਜੁ ਗੁਰ ਸੁ ਉਠੋ ਨ ਉਠਾਈ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਹੋਤਿ ਅਧਿਕ ਗਰਵਾਈ[2]। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤਹਿਂ ਥੇ ਸਮੁਦਾਇ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ' ਬੋਲੇ ਹਰਖਾਇ॥੩੫॥ਇਮ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਪਤਾ ਅਨੇਕਾ।ਜਾਨਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ। ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀਰਤਿ ਹੋਈ। ਲਖਯੋ ਨਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਇਮ ਲੋਈ ॥ ੩੬ ॥ ਸੂਰਜ ਚਢਯੋ ਨ ਛਪੈ ਛਪਾਯੋ। ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਤਮ[3] ਮੋਹ ਮਿਟਾਯੋ। ਧੀਰਮੱਲ ਕਰਿ ਚਿੰਤਾ ਮਨੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੁਲ ਨਿਕਟਿ ਪਠ ਨਰ ਘਨੇ ॥੩੭॥ 'ਕਲਗ਼ੀ ਬਾਜ ਭੇਟ ਮੁਝ ਦੀਜੈ। ਜਿਤੋ ਚਹੋ ਧਨ ਤੁਮ ਅਬਿ ਲੀਜੈ'। ਅਨਿਕ ਉਪਾਵਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹਾਰਾ।ਤਿਨਹੁਂ ਨਹੀਂ ਮਾਨੀ ਇਕ ਬਾਰਾ ॥ ੩੮ ॥ ਨਹਿਂ ਅਪਨੇ ਤੇ ਭੇਟ ਪਠਾਈ। ਨਹੀਂ ਆਇ ਨਿਜ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਜਤਨ ਬਹੁ ਕਰੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ ਰਹਯੋ ਥਿਰ ਘਰੇ ॥੩੯॥ ਬਿਨ ਧਨ ਜੋ ਲਖਪਤੀ ਕਹਾਵੈ। ਹੁੰਡੀ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੂਰ ਚਲਾਵੈ। ਸੁਮਤਿਵਾਨ ਸਯਾਨੇ ਨਹਿਂ ਮਾਨੇ। ਬਿਰਮ ਜਾਹਿਂ ਜੋ ਹੋਹਿ ਇਆਨੇ[4]॥੪੦॥ਗਰਜਯੋ ਕੇਹਰਿ ਜਬਿ ਬਨ ਮਾਂਹੀ। ਮ੍ਰਿਗ ਜੰਬੁਕ[5] ਕਿਮ ਥਿਰਤਾ ਪਾਹੀਂ। ਗਜ ਆਦਿਕ ਜਿਸ ਤੇ ਭੈ ਧਾਰੇਂ। ਤਿਸ ਆਗੈ ਕਯਾ ਅਪਰ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਥਾਨ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੨੭॥

੨੮. [ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਵਿਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵਸਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਥਿਰਤਾ ਗਹੀ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ। ਮੱਖਣ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਹ੍ਵੈ ਪੂਜੈ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਹਯੋ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹਯੋ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਨਿਤ

[1]ਪਿਛਲੇ (ਪਲੜੇ ਵਿਚ) ਧੀਰ ਮਲ ਦੀ ਤੇ ਅਗਲੇ (ਵਿਚ) ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੀ ਪਗ ਰਖੀ)।
[2]ਭਾਰੀ। [3]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰਾ। [4]ਜੋ ਅਯਾਣੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਭਰਮ ਜਾਣ। [5]ਗਿੱਦੜ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੋ। ਮੋਹ ਤਿਮਰ ਉਰ ਤੇ ਪਰਹਰਨੋ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਯਕ ਪਾਏ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ, ਹਿਤਵਾਏ[1] ॥ ੩ ॥ ਛਪੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸੰਸੇ ਗਏ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਚਾਹੌਂ ਚਲਨੋ ਅਵਾਸ। ਚਿਤ ਨਿਤ ਚਰਨ ਕਵਲ ਕੇ ਪਾਸ॥੪॥–ਨਹਿਂ ਬਿਸਰਹੁ ਉਟ-ਬਰ ਕੋ ਦੀਜੈ। ਇਹ ਸੇਵਕ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ। ਬਾਂਛਤਿ ਰਹੌਂ ਦਰਸ ਕੋ ਤੇਰੋ[2]। ਆਵਤਿ ਅਹੈ ਚੁਮਾਸਾ ਨੇਰੋ ॥ ੫ ॥ ਚਲਨੋ ਨ ਜਾਇ ਪੰਥ ਹੁਇ ਪਾਨੀ। ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ਦੂਰ ਮਹਾਨੀ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੁਝ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਬਿਸਾਰੋ। ਸੇਵਕ ਜਾਨਿ ਸਦਾ ਸੰਭਾਰੋ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪੂਰੇ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੀਨਿ ਬਰ ਰੂਰੇ। 'ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇਰੋ ਕਟਿ ਗਇਊ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਸੇਵਕ ਭਇਊ ॥ ੭ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਪਢਿ ਹੈ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਮਨਸੋਂ ਮਿਲੇ ਸਦਾ ਮਿਲ ਰਹੇ[3]। ਪੁਨ ਬਿਯੋਗ ਸੋ ਕਬਹੁ ਨ ਲਹੇ ॥ ੮ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਮਾਨ ਪਰ ਕਹਾਂ ਸਨੇਹੁ[4]। ਬਿਨਸਨਹਾਰੇ ਆਦਿਕ ਦੇਹੁ। [5]ਸੱਤਾ ਚੇਤਨ ਫੁਰਿਬੇ ਹਾਰੀ। ਬਾਲ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਯ ਕੇ ਨ ਮਝਾਰੀ॥ ੯ ॥ ਸਦਾ ਏਕ ਰਸ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤਾ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿ ਥਿਰ ਕਰਿ ਚੀਤਾ"। ਜਿਸ* ਮੈਂ ਦੁਖ ਸੁਖ ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ। ਆਵਨ ਜਾਨ ਨ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ॥ ੧੦ ॥ ਮਨ ਥਿਰ ਸਦਾ ਤਿਸੀ ਮਹਿਂ ਕਰੀਅਹਿ। ਸਦਾ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸੰਭਰੀਅਹਿ'। ਇਮ ਕਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਗੁਰ ਜਬੈ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੰਗ ਲਿਪਟਨੋ ਤਬੈ ॥੧੧॥ ਤਜੈ ਨ ਜਾਹਿਂ ਸੀਸ ਧਰਿ ਰਹਿਊ। ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ ਪਲੋਸਤਿ ਗਹਿਊ। ਕਿਤਿਕ ਬਾਰਿ ਮਹਿਂ[6] ਗੁਰੂ ਛੁਰਾਏ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਸੀ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਢੁਰਿ ਆਏ॥ ੧੨ ॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਭਲੇ।

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਹੋਯਾ ਹਾਂ। [2]ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਰਹਾਂ। [3]ਜੋ ਮਨ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। [4]ਕੀਹ ਪਜਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਯਾ। [5](ਦੇਹਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਹੈ ਸੋ ਬਾਲ ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਦਿ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ [illegible] ਦੇਹ ਆਦਿ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਹਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤ ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਟਿਕਾਓ। [ਦੇਹ ਤੋਂ ਬੁੱਧੀ ਤਕ ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹਨ, ਚੇਤਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਨਾਲ ਬੁਧੀ ਆਦਿਕ ਸਫੁਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜੋ ਅੰਦਰ ਸ਼ੁਧ ਚੇਤਨ ਹੈ ਇਹ ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹੈ]। [6]ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ। *ਪਾਃ–ਚਿਤ।

ਬਿਦਾ ਭਯੋ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਨ ਚਲੇ।ਮੁਰਿ ਮੁਰਿ ਹੇਰਤਿ ਨੀਠ ਚਲੰਤਾ।ਉਰ ਧਰਿ ਲੀਨਿ ਧ੍ਯਾਨ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ੧੩ ॥ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਬਰ[1] ਸਿਰੁਪਾਇ। ਕਰੁਨਾ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਇ।ਸਿਰਪਰ ਧਰਿ ਨਿਜ ਆਇਵਿ ਡੇਰੇ।ਚਢਯੋ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਮਗ ਪ੍ਰੇਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਿਮਰਤਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਅਪਨਿ ਸਮਾਜ ਮਹਾਨਾ। ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਗੁਰਨਿ ਉਚਾਰੀ॥੧੫॥ ਇਮ ਮੱਖਣ ਜਬਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਭਯੋ ਸਫਲ ਨਿਜ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਾ।ਪੀਛੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉੱਦਮ ਧਰੈਂ। ਨਗਰ ਬਸਾਵਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਕਰੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਲੋਕ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਔਰ। ਕਰਤਿ ਮਾਲਕੀ ਜੋ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਮਸੰਦ ਪਠਾਯੋ।ਜਾਇ ਪਹੁੰਚਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ ॥੧੭॥ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੂ ਬਿਸਾਲਾ।ਤਿਨ ਕੇ ਨੰਦਨ ਧੀਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਜਿਨ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਾਮੂ।ਬਿਰਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਬਡ ਗੁਨ ਧਾਮੂ ॥ ੧੮ ॥ ਸੋ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਨਗਰ ਬਸਾਏ। ਥਾਂਨ ਚੰਡਿਕਾ ਤਰੇ ਸੁਹਾਏ[2] । ਜਥਾ ਇਨਹੁੰ ਕੇ ਜੇਸ਼ਟ ਭ੍ਰਾਤਾ । ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬੱਖਯਾਤਾ ॥ ੧੯ ॥ ਪੂਰਬ ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਗਿਰ[3] ਥਾਨ । ਪਿਖਿ ਰਮਣੀਕ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਕੀਨਿ ਬਸਾਵਨਿ। ਚਾਰਹੁ ਬਰਨ ਕਰੇ ਘਰ ਪਾਵਨਿ ॥ ੨੦ ॥ ਤਿਮ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਥਿਰਤਾ ਲਹੇ। ਜ਼ਰ ਖਰੀਦ ਛਿਤ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹੇ[4]। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਹਮ ਚਲਿ ਆਏ'।ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਤੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੨੧ ॥ ਅਵਨੀ ਪਤਿ ਕੋ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਾ। ਦੀਨਿ ਹੁਕਮ ਨੀਕੇ ਚਿਤ ਚੀਨਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਨਰ ਅਰੁ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇਰੇ। ਆਇ ਸਥਾਨ ਸਰਬ ਕੋ ਹੇਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਜਿਮ ਮੋਲ ਬਖਾਨਾ। ਕੇਤਿਕ ਦੀਨਿ ਦਰਬ ਤਿਨ ਪਾਨਾ[5]। ਜ਼ਰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪਟੇ ਲਿਖਾਏ। ਲੇ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਰਖਾਏ॥੨੩॥ਰੁਚਿਰ ਮਹੂਰਤ* ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਗਨ ਕਾਰੀਗਰ ਲੀਨਿ ਹਕਾਰੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਜੂਰਨਿ ਦੇ ਧਨ ਆਨੇ। ਲੇ ਸਭਿ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਪਯਾਨੇ[6] ॥ ੨੪ ॥ ਸਭ ਤਰਕੀਬ ਆਪ ਉਪਦੇਸ਼ੀ। ਸਦਨ ਆਦਿ ਕੀ ਨੀਂਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀ। ਥਾਨ ਅਜੀਤ ਜਾਨਿ ਪੁਰਿ ਕੀਨਾ[7]।

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [2]ਇਥੇ ਉਸ ਟਿੱਲੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਦੋਂ 'ਥਾਨ' ਇਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। [3]ਪਹਾੜ ਦੇ ਕੋਲ (ਕੀਰਤਪੁਰ)। [4]ਜ਼ਮੀਨ ਮੁੱਲ ਲੈਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [5]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ। [6](ਕਾਰੀਗਰ) ਲੈਕੇ (ਮਜੂਰ) ਚੱਲੇ। [7]ਅਜੀਤ ਥਾਨ ਜਾਣਕੇ ਨਗਰ ਵਸਾਵਣਾ ਅਰੰਭਿਆ। *ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੬੭ ਅੰਕ ੪੭ ਦੀ ਤੂਕ।

ਥਿਤੀ ਮਹੂਰਤ* ਮਹਿ ਚਿਤ ਚੀਨਾ[1] ॥ ੨੫ ॥ ਟਕ ਲਗਾਇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਥਮ ਮਨਾਏ[2]। ਦਾਸਨਿ ਤੇ ਪਕਵਾਨ ਅਨਾਏ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਨਿ ਗਨ ਮੰਗਲ। ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਮਿਟਹਿਂ ਅਮੰਗਲ॥੨੬॥ਕਾਰੀਗਰ ਲਗਾਇ ਗਨ ਦਏ। ਸਦਨ ਉਸਾਰਨਿ ਲਾਗਤਿ ਭਏ। ਬਸਨਹਾਰ ਗਨ ਲੋਕ ਬੁਲਾਏ। ਦਾਨ ਮਾਨ ਕਰਿ ਸੇ ਹਰਖਾਏ ॥ ੨੭ ॥ ਨਿਕਟਿ ਕਿ ਦੂਰ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸਭਿਹੂੰਨਿ। 'ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਬਸਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਬਿਚ ਦੂੰਨ[3]'। ਕੇਤਿਕ ਬਨਕ ਆਇ ਕਰਿ ਮਿਲੇ। ਬਨਜ ਹੇਤੁ ਹਾਟਨਿ ਕਰਿ ਭਲੇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਿਤਿਕ ਮਿਹਨਤੀ ਮਾਨਵ ਆਏ।–ਚਲਹਿ ਜੀਵਕਾ–ਮਨ ਲਖਿ ਪਾਏ। ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਉਸਾਰਨਿ ਚਹੇ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਲੇ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਰਹੇ॥੨੯॥ ਕੇਤਿਕ ਦ੍ਵਾਬੇ ਆਦਿਕ ਦੇਸ਼। ਬਸਨਹਾਰ ਮਿਲਿ ਗੁਰੂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਕਿਤਿਕ ਪਹਾਰਨਿ ਕੀ ਜਹਿਂ ਦੂੰਨ। ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਬਸਨਿ ਜਾਨਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾਦਿਕ ਲਿਏ ਕੁਟੰਬ। ਬਸ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਭੇ ਗੁਰੂ ਅਲੰਬ। ਮਿਲਹਿਂ ਮਸੰਦਨਿ ਕੇ ਸੰਗਿ ਜਾਇ। ਚਹਤਿ ਵਸਤੁ ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਪਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਹੁਕਮ ਕਿਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ।'ਜੋ ਮੰਗਹਿ ਕੁਛ, ਦੀਜਹਿ ਸਾਦਰ।' ਯਾਂਤੇ ਕਰੀ ਸਹਾਇ ਮਸੰਦ। ਕਾਸ਼ਟ ਆਦਿਕ ਦੇਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਚਿਨਹਿ ਚਿਨਾਵਹਿਂ ਕੋਈ। ਲੇ ਕੁਟੰਬ ਬਾਸੇ ਤਹਿ ਤੋਈ। ਚਿਨੀ ਦੁਕਾਨ ਬਜ਼ਾਰ ਬਨਾਯੋ। ਲੇ ਵਸਤੁਨਿ ਬਿਵਹਾਰ ਚਲਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਸੌਦਾ ਹੋਵਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਬਿਸ਼ੇਸ਼। ਚਾਵਰ, ਚੂਨ, ਦਾਰ ਤੇ ਆਦਿ। ਸਭਿ ਬਨਜਹਿ ਹਿਤ ਭੋਜਨ ਸਾਦਿ ॥੩੪॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਿਤਿਕ ਬਸੇ ਤਹਿਂ ਆਨਿ। ਮਿਹਨਤ ਮਾਨਵ ਠਾਨਿ ਮਹਾਨ। ਲੇਤਿ ਮਜੂਰੀ ਜੋ ਜਿਸ ਕਰਿ ਹੀ। ਅਪਨਿ ਜੀਵਕਾ ਸਭਿ ਅਨੁਸਰਹੀ[4] ॥ ੩੫ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਜੋ ਜਿਸ ਲਾਇਕ। ਦੇਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇਕ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰਨਿ ਜਿਮ ਨਗਰ ਬਸਾਏ। ਤਿਮ ਹੀ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸਮੁਦਾਏ[5] ॥ ੩੬ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਧਾਮਨਿ ਕੇਰੀ। ਨੀਵੀ ਨੀਵ ਖੁਦਾਇ ਘਨੇਰੀ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜੁਗਤਿ ਬਤਾਈ। 'ਇਮ ਚਿਨੀਯਹਿ

[1]ਥਿੱਤ ਦੇ ਮਹੂਰਤ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਜਾਣ ਕੇ। [2]ਪਹਿਲੇ (ਅੱਠੋ) ਗੁਰੂ ਸਿਮਰੇ। [3](ਪਹਾੜ ਦੀ) ਦੂਣ ਵਿੱਚ। [4]ਅਪਣੀ ਜੀਵਕਾ ਸਾਰੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, [ਸੰਸਃ, ਅਨੁਸਰਣ। ਅਨੁ ਸ਼੍ਰੀ]। [5]ਤਿਵੇਂ ਹੀ (ਇੱਥੇ ਭੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ) ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ। *ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੬੭ ਅੰਕ ੪੭' ਦੀ ਟੂਕ।

ਨਿਕੇਤ ਸੁਖਦਾਈ'॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕਾਰੀਗਰ ਲਗੇ ਉਸਾਰਨਿ । ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਸਮੇਤ ਬਿਸਤਾਰਨਿ । ਇਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਡੀ ਬਨਾਈ । ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਉਤਰਹਿ ਆਈ ॥ ੩੮ ॥ ਰਾਖੇ ਦਰ ਅਨੇਕ ਚਹੁੰ ਓਰ । ਗ੍ਰੀਖਮ ਮਹਿਂ ਸਮੀਰ[1] ਕੀ ਲੌਰ । ਇਕ ਦਰ ਕੇ ਕੇਤਿਕ ਬਨਵਾਏ[2] । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਿ ਗੁਰੂ ਬਸਾਏ ॥ ੩੯ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਬਸਾਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਮਾਖੋ ਦੈਂਤ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਪਿਖਿ ਪੁਰਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੌਨ[3] । ਹੁਤੇ ਮਸੰਦਨਿ ਸਹਿਤ ਬਿਤ, ਰਚਿ ਕਰਿ ਊਚੇ ਭੌਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ [4]ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਧਾਰ ਫੈਲ ਜੁਤਿ ਸੈਲ। ਹਰਿਤ ਤਰੋਵਰੁ ਸੁੰਦਰ ਸੈਲ[4] । ਦਿਖੀਅਤਿ ਗਿਰਵਰ ਤੁੰਗ ਨਜੀਕਾ । ਜਹਾਂ ਬਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਜੀ ਕਾ* ॥ ੨ ॥ ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ਾ ਦ੍ਰਿਗ ਫੇਰਤਿ ਹੇਰਾ । ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਕੇਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਡੇਰਾ । ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਪਿਖੇ ਅਭਿਰਾਮੂ । ਯਾਂਤੇ ਧਰਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਨਾਮੂ ॥ ੩॥ ਜਿਸ ਦਿਨ ਧਰਯੋ ਸੁ ਨਾਮ ਗੁਸਾਈਂ । ਤਿਸ ਤੇ ਨਿਸਾ ਭਈ ਜਬਿ ਆਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਪੌਢਨਿ ਕੀਨਾ । ਤਿਮਰ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਿ ਛਾਯੋ ਪੀਨ॥੪॥ਤਬਿ ਇਕ ਦਾਨਵ ਆਵਨਿ ਚਹਯੋ । ਬਹੁ ਦੁਰਗੰਧਤਿ ਬਾਯੂ ਬਹਯੋ । ਜਬਿ ਬਦਬੋਇ ਗੁਰੂ ਕੌ ਆਈ । ਮੁਖ ਤੇ ਬਸਨ ਠਾਨਿ[5] ਸਹਿਸਾਈ ॥ ੫॥ ਕਰਯੋ ਬਿਲੋਕਨਿ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਪੌਗਦਾਰੁਨ ਬੇਖ ਖਰਯੋ ਤਿਸ ਠੌਰ।ਮਹਾਂ ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵਾ। ਜਿਹ ਕੇ ਪਿਖੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨਰ ਪਾਵਾ ॥ ੬॥ ਸੀਸ ਮਹਾਂਨ ਬਿਖਾਨ ਖਰੇ ਖਰ[6] । ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ ਬਾਲ ਧਰਿ[7] । ਓਠਨਿ ਕੋ ਚਾਟਤਿ ਬਡ ਜੀਹਾ[8] । ਰਕਤ ਬਿਲੋਚਨ ਦਾਰੁਨ ਦੀਹਾ[9] ॥ ੭ ॥ ਸ਼ਮਸ ਬਾਲ ਭੀ[10] ਲਾਲ

[1]ਠੰਢੀਹਵਾ । [2]ਇਕ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਭੀ ਕਈ (ਮੰਦਰ)ਬਣਵਾਏ। [3]ਪੁਰ ਦੀ ਦੋਹਾਂ ਤਰਫਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ । [4]ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਹਾੜ ਸ੍ਰੇਣੀ ਪੱਥਰਾਂ ਸਣੇ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ (ਉਪਰ ਉਸਦੇ)-ਹਰੇ ਬਿੱਛਾਂ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ । [ਧਾਰ=ਪਾਣੀ ਦੀ ਰੌਅ । ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਪਹਾੜ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰੌਅ ਹੀ ਨਿਖੇੜਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਧਾਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ] । [5]ਪੱਲਾ ਲੈ ਕੇ । [6]ਸਿੰਗ ਬੜੇ ਤਿੱਖੇ । [7](ਸਿਰ ਉਤੇ) ਬੜੇ ਭਿਆਨਕ ਲਾਲ ਵਾਲ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ । [8]ਜ਼ਬਾਨ । [9]ਬੜੇ ਭਿਆਨਕ । [10]ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵਾਲ ਬੀ । *ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ ਵਾਲੇ ਨੇ ਲਿੱਖੇ ਹਨ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀਕੂੰ ਸਿਖ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਸਨ। ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਐਉਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਓਥੇ ਮੰਦਰ ਸੀ ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬਡੇਰੇ। ਗਰ ਮਹਿਂ ਕਰ ਮਹਿਂ ਹਾਡ ਘਨੇਰੇ। ਕਾਰੋ ਰੰਗ ਅੰਗ ਸਭਿ ਕੇਰਾ। ਥੂਲ ਉਦਰ ਅਰੁ ਧਮਨੀ ਹੇਰਾ[1] ॥ ੮ ॥ ਹਾਥਨਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਮੁੰਡ ਬਜਾਵਹਿ। ਕ੍ਰੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਗੁਰਨਿ ਡਰਾਵਹਿ। 'ਅਬਿ ਹਮ ਖੈ ਹੈਂ[2] ਤ੍ਰਿਪਤਿਹੋਇਂ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਰਕਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਬਿ ਲਹੈਂ[2*] ॥੯॥ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਹਮਰੇ ਬਾਸ ਬਸਾਯੋ[3]। ਤਨਕ ਨਹੀਂ ਉਰ ਮੈਂ ਡਰਪਾਯੋ'। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਰਿਸ ਧਰਿਕੈ। ਧਨੁਖ ਧਰਯੋ ਢਿਗ ਗੁਰੁ ਗਹਿ ਕਰਿਕੈ॥੧੦॥ਤੀਖਨ ਭੀਖਨ ਸੰਧਯੋ[4] ਬਾਨ। ਜਬਿ ਖੈਂਚਯੋ ਕਰਿ ਬਾਹੁਨਿ ਤਾਨਿ[5]। ਲਖਯੋ[6] –ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ਼ਕਤਿ ਮੈਂ ਮਹਾਂ। ਮੋ ਕਹੁ ਪਿਖਿ ਸਧੀਰ ਥਿਰ ਇਹਾਂ[7] ॥ ੧੧ ॥ ਐਸੀ ਹੋਇ ਨ, ਸਰ ਕੋ ਛੋਰਹਿ। ਅਜ਼ਮਤ ਬਲ ਤੇ ਮੁਰ ਉਰ ਫੋਰਹਿ–। ਤ੍ਰਸਿਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤਬਿ ਘਿਘਿਆਯੋ।ਕਰੇ ਕੋਪ ਗੁਰਬਾਕ ਅਲਾਯੋ॥੧੨॥ 'ਖਰੋ ਹੋਹੁ ਤੁਝ ਜਾਨਿ ਨ ਦੈਹੈਂ। ਏਕ ਬਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨਹਿ ਘੈਹੈਂ। ਹਿਲਯੋ ਡਰਾਵਨਿ ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਕੋ। ਛਿਨ ਮੈਂ ਕਰਹਿਂ ਨਾਸ ਤੁਵ ਤਨ ਕੋ॥੧੩॥ ਫੇਰ ਨ ਫੇਰਾ ਕਰਹਿਂ, ਨ ਹੇਰੈਂ।ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ ਹਤਹਿਂ ਇਸ ਬੇਰੇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਹੁ ਅਪਨੋ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਖਾਉਂ ਨਾਉਂ ਕੀਜਹਿ ਬੱਖਯਾਤ'॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਨਿ ਕਰਤਾ।ਸਨਮੁਖ ਹੁਇਕਰਿ ਅਸੁਰ[†] ਉਚਰਿਤਾ:– 'ਮਾਖੋ ਨਾਮ ਜਾਨੀਅਹਿ ਮੇਰਾ। ਇਸ ਪੀਪਰ ਤਰੁ ਪਰ ਨਿਤ ਡੇਰਾ॥੧੫॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਬਾਸ ਹਮਾਰੋ। ਨਿਜੁ ਕੁਟੰਬ ਜੁਤਿ ਰਹਤਿ ਸੁਖਾਰੇ। ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਤੁਮ ਕੀਨਿ ਬਸੇਰਾ। ਚਹੋ ਬਸਾਵਨਿ ਨਗਰ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਰਹੁ ਕੀਰਤਨ ਊਚ ਉਚਾਰੇ। ਪਢਹਿਂ ਸਿੱਖ ਊਚੇ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ। ਹਮਰੀ ਕੁਲ ਕੋ ਇਹ ਦੁਖਦਾਨੀ ॥੧੭॥ ਭੱਛਨਾ ਸਗਲ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੋਈ। ਕਛੂ ਨ ਭੱਛਨ ਦੇਂ ਹਮ ਜੋਈ[8]। ਸ਼ਬਦ ਪਢਤਿ ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਸਿਖ ਫਿਰੈਂ। ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਡਰ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਬਰੈਂ॥੧੮॥ ਅਪਰ ਥਾਨ ਕਿਤ ਨਗਰ ਬਸਾਵਹੁ। ਹਮਰੋ ਬਾਸਾ ਇਹਾਂ ਬਚਾਵਹੁ।

---

[1]ਨਾੜੀਆਂ ਦਿੱਸਦੀਆਂ। [2]ਬਹੁਤਾ ਲਹੂ ਜਦ ਲਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਰੱਜਾਂਗੇ। [3]ਸਾਡੇ ਵੱਸਣੇ ਦੀ ਜਗਾ ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਹੈ। [4]ਜੋੜਿਆ। [5]ਭੁਜਾਂ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ। [6](ਰਾਖਸ਼ ਨੇ) ਜਾਣਿਆ। [7]ਮੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਹਿਤ ਧੀਰਜ ਦੇ ਖੜੇ ਰਹੇ ਹਨ ਏਥੇ। [8]ਦੈਂਤਾ[8]ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਖਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ। (ਅ) ਜੋ (ਅਸੀਂ ਖਾਂਦੇ ਸਾਂ ਹੁਣ) ਕੁਛ ਬੀ ਖਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ, ਕਿਉਂ ? ਉੱਤਰ ਅਗੇ ਪੜ੍ਹੋ 'ਸ਼ਬਦ ਪਢਤ' ਇਤਿਆਦੀ। *ਪਾ:–ਜਲ ਚਹੈਂ। †ਪਾ:–ਐਸੇ।

ਬਰਖ ਸਾਤ ਸੈ ਬੀਤੇ ਮੋਹੀ। ਬਹੁ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਹੋਹੀ ॥ ੧੯ ॥ ਗਿਰ ਕਹਿਲੂਰ ਦੂਨ ਇਹ ਸਾਰੀ। ਬਿਚਰੌਂ ਸਭਿ ਥਲ ਕਰੌਂ ਅਹਾਰੀ। ਭਈ ਚਿੰਤ ਜਬਿ ਕੇ ਤੁਮ ਆਏ। ਛੁਧਤਿ ਰਹਨਿ ਲਾਗੇ ਦੁਖ ਪਾਏ॥੨੦॥ ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਆਯਹੁ ਤੀਰ। ਤੁਮ ਨਹਿੰ ਤ੍ਰਸੇ ਰਹੋ ਧਾਰ ਧਰਿ। ਦੇਖਿ ਬਾਨ ਮਾਰਤਿ ਮਨ ਜਾਨੇ। ਕਰਾਮਾਤ ਜੁਤਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨੇ ॥ ੨੧ ॥ ਜੇ ਇਮ ਹੋਤਿ ਨ, ਦੜੋ ਮਾਰ[1]। ਕਰਤਿ ਨਗਰ ਕੋ ਨਰਨਿ ਉਜਾਰਿ[2]।ਅਤਿ ਸਮਰਥ ਜੁਤਿ ਜਬਹਿ ਪਛਾਨੇ। ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ ਸਭਿ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੇ' ॥ ੨੨ ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਖਰੋ ਕੰਪ ਤਨ ਕਰਤਾ।ਸੈਲ ਜੁ ਸੁਰਮੇ ਕੀ ਸਮਸਰਤਾ[3]। ਮਨਹੁ ਸ਼ਜ਼ਾਮਘਨ, ਦਾਂਤ ਨਿਕਾਰੇ। ਅਹੈਂ ਬਲਾਕਾ ਬਿਸਦ ਨਿਹਾਰੇ[4] ॥ ੨੩॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ।ਕ੍ਰੂਰ ਬਾਕ ਤੇ ਕਰਤਿ ਅਨਾਦਰ। 'ਚਲਜੈ ਜਾਹਿ ਅਬਿ ਰਹੋ ਨ ਈਹਾਂ। ਅਪੱਰ ਥਾਨ ਬਸਿਬ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਹਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਇਸ ਥਲ ਗੁਰ ਕੁਲ ਅਚਲ ਬਸੇਗੀ। ਬਿਘਨ ਅਨੇਕਨਿ ਤੁਰਤ ਨਸੇਗੀ। ਹੁਇ ਹੈ ਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹਮਾਰਾ। ਆਵਹਿ ਸੰਗਤਿ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਤੁਮ ਸਮ ਕੀ ਕਿਮ ਹੋਇ ਰਿਹਾਇਸ਼।ਅਬਿ ਚਲਿ ਜਾਹੁ ਮਾਨਿ ਮਮ ਆਇਸੁ। ਅਪਰ ਮਲੇਛਨਿ ਕੇ ਗਨ ਦੇਸ਼। ਤਹਿੰ ਬਸਿ ਕਰਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੬ ॥ ਇਹਾਂ ਜੰਗ ਬਡ ਪਰਹਿੰ ਪਵਾੜੇ। ਦਲ ਜੁਟਹਿੰ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਅਖਾੜੇ। ਤੁਝ ਕੋ ਬਨਹਿ ਗਮਨ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਨਤੁ ਸੰਕਟ ਕੋ ਲਹੈਂ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਮਾਖੋ ਤਬਿ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ। 'ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਕੁਛਕ ਗੁਰੁਨਾਥ ! ਮੇਰੋ ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਅਰੁ ਸੁਨੈਂ।ਬਿਦਤੈਂ ਜਗਤ, ਚਾਹਿ ਅਸ ਮਨੈ[5]॥੨੮॥ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਜਿਮ ਮੇਰੋ ਹੁਇ ਨਾਮੁ।ਕਰਿਬੋ ਉਚਿਤ ਤਥਾ, ਸੁਖ ਧਾਮੁ !'। ਇਮ ਕਹਿ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੀ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ॥ ੨੯ ॥ 'ਜਿਤਿਕ ਭੂਪ ਜੁਤਿ ਮਨੁਜ ਪਹਾਰੀ। ਅਰ ਹਿੰਦੂ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਹਮਰੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਜੋ ਨਾਂਹੀ। ਅਪਰ ਪੰਥ ਕ ਗਮਨਹਿਂ ਮਾਂਹੀ[7]' ॥ ੩੦ ॥ ਸੋ ਸਭਿ ਤੋਹਿ ਨਾਮ ਪਰ ਕਹੈਂ।

---

[1](ਤੁਸੀਂ) ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾ ਹੁੰਦੇ (ਤਾਂ ਮੈਂ) ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ । [2]ਉਜਾੜ। [3]ਸੁਰਮੇ ਦੇ ਪਹਾੜ ਵਾਂਙ ਕਾਲਾ। [4]ਬਗਲੇ ਵਤ ਚਿੱਟੇ (ਦੰਦ) ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। [5]ਇੱਛਾ। [6]ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਚਾਹ ਹੈ। [7]ਹੋਰ ਪੰਥ (ਭਾਵ ਠਾਕਰ ਪੂਜਾ ਆਦਿ) ਵਿਚ ਚੱਲਣੇ ਵਾਲੇ।

ਮਾਖੋਵਾਲ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਲਹੈਂ। ਇਮ ਸੰਗਤ੍ਯਾ ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੀ ਹੋਇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਭਾਖਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੩੧ ॥ ਬਿਦਤਹਿ ਜਗਤ ਵਿਖੈ ਤੁਵ ਨਾਮ। ਬਸਹਿ ਨਗਰ ਇਸ ਥਲ ਅਭਿਰਾਮੁ'। ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਕੋ ਜਿਮ ਗੁਰ ਭਾਖ੍ਯੋ। ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਮਾਖੋ ਨਹਿ ਮਾਖ੍ਯੋ[1]॥੩੨॥ ਬੂਝਨਿ ਲਗ੍ਯੋ 'ਦੋਸ਼ ਅਬਿ ਕੌਨ ? ਬਸੌਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਜ ਭੌਨ। ਆਪ ਬਤਾਵਹੁ ਸੋ ਇਸ-ਥਾਨਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਦ ਠਾਨਿ ਸੁ ਪਯਾਨਾ[2]'॥੩੩॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਤਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਲਖ੍ਯੋ ਭਵਿੱਖਤ ਜੋ ਹੁਇ ਸਾਰਾ। ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ ਮਾਖੋ ਸੰਗ ਫੇਰ। 'ਬਸ੍ਯੋ ਚਹੈਂ ਜੋ ਕਾਲ ਬਡੇਰ॥੩੪॥ਬਿਨ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ। ਬ੍ਰਿੱਧ ਜੀਵਕਾ ਧਾਰਿ ਅਲੰਬ[3]। ਦੇਸ਼ਬਾਵਨੀ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰੀ[4]। ਬਾਸਹਿ ਪੁਰੀ ਸਿਰੰਦ ਬਡੇਰੀ॥੩੫॥ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸੁਖ ਸਾਥ ਬਸੀਜਹਿ।ਗਨ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮਹਿ ਜੀਵਾ ਕੀਜਹਿ। ਸੂਕੇ ਹਰੇ ਖੇਤ ਹੈਂ ਜੋਊ।ਸਭਿਕੀ ਲੇਹੁ ਭੁੱਛ ਕਰਿ ਤੇਊ॥੩੬॥ਆਛੇ ਦੇਸ਼ ਕਰਹਿਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ।ਸੁਨਹੁ ਤੋਰ ਹਿਤ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ।ਪ੍ਰਥਮੈ ਬਾਸ ਹੋਇ ਤਹਿਂ ਤੇਰਾ।ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਹਿ ਲਿਹੁ ਹੇਰਾ ॥੩੭॥ਤਹਿਂ ਆਵਹਿ ਬਹੁ ਜਾਤਿ ਤਿਹਾਰੀ।ਬਸਹਿ ਬਠਿੰਡੇ ਕੇ ਜੁ ਮਝਾਰੀ। ਏਕ ਆਂਖ ਜਿਸ ਕੀ ਬਲਵੰਤਾ।ਸੋ ਸੰਮਤ ਕੋ ਬਾਸ ਕਰੰਤਾ ॥੩੮॥ਤਿਸਹਿ ਦੁਰਗ ਤੇ ਦੇਹਿਂ ਨਿਕਾਸੀ[5]। ਕਰਹਿ ਪਠਾਵਨਿ ਸੋ ਤੁਝ ਪਾਸੀ। ਬਡ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਆਵਹਿ। ਬੀਚ ਸਿਰੰਦ ਬਸਹਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥੩੯॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਮੇਲ ਕਰਿ ਰਹੋ। ਸਭਿ ਕੇ ਸਹਿਤ ਬਸਹੁ ਸੁਖ ਲਹੋ'।ਇਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜਾਂਬ ਥਾਨ ਬਤਾਯਹੁ। ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਯਹੁ ॥ ੪੦ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਸਾਥ। ਸਿਰ ਪਰ ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ ਨਾਥ। ਗਯੋ ਸਿਰੰਦ ਬਿਖੈ ਜਹਿ ਥਾਨ। ਬਡੋ ਬ੍ਰਿਛਨਿ ਕਹੁ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੪੧ ॥ ਬਸ੍ਯੋ ਭਲੇ ਨਿਜ ਜੀਵਾ ਕਰੈ। ਖੇਤਨਿ ਕੀ ਸ਼ੈ ਸਭਿ ਕੀ ਹਰੈ[6]। ਬਾਢਿ ਬਟੋਰਹਿ ਗਾਹਿ ਬਨਾਵਹਿਂ[7]। ਆਨਹਿ ਧਰਹਿਂ ਕਿ[8] ਪੀਸਿ ਪਕਾਵਹਿਂ ॥ ੪੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਮੁ।ਕਰਹਿਂ ਨ, ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਹਿ ਸਭਿ

[1](ਫਿਰ) ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। [2]ਚੱਲਣਾ ਕਰਾਂ। [3]ਭਾਰੀ ਜੀਵਕਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਧਾਰਕੇ। [4]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬਵੰਜਾ (ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਾ) ਦੇਸ਼। [5](ਅਸੀਂ) ਤਿਸ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿਆਂਗੇ। [6]ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ੈ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੈ ਜਾਵੇ। (ਅ) ਸ਼ੈ=ਤੱਤ, ਸਾਰ, ਹਿੱਸਾ। [7](ਜਦੋਂ) ਵੱਢਕੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਗਾਹ ਬਨਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਲੋਕ)। [8]ਲਿਆਕੇ ਰੱਖਣ ਯਾ.....।

ਧਾਮੁ[1]। ਤਿਨ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕਿ ਘਰ ਮਹਿ ਹੋਇ[2]। ਸ਼ੈ ਅਨਾਜ ਕੀ ਕਾਢਹਿ ਸੋਇ[3] ॥ ੪੩ ॥ ਕਹੂੰ ਚੁਥਾਈ ਕਹੂ ਤਿਹਾਈ। ਕਿਤ ਤੇ ਅਰਧ ਲੇਤਿ ਸੋ ਖਾਈ।ਅਰਵਨਿ ਲਗ[4] ਜੁ ਹਰਿ ਗੁਰ ਨਾਮੂ।ਸਿਮਰਹਿਂ,ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੈ ਤਿਸ ਧਾਮੂ ॥੪੪॥ ਇਮ ਮਾਖੋ* ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਨਿਕਾਰਾ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਭਈ ਸਕਾਰਾ[5]। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਸੇ। ਪੁਰਿ ਕੀ ਕਾਰ ਕਰਾਵਹਿਂ ਤੈਸੇ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਮਾਖੋ ਨਿਕਾਸਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਊਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਇਕ ਪੀਰ ਦਾ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਨੰਦਨ ਬੰਦਨ ਜੋਗ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਧਰਮ ਧੁਰ ਸਦਾ ਰਹੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜੋਗ[6]॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਹੇਤ ਕਰਾਵਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਿਲਪੀ[7] ਕਰੇ ਅਵਾਹਨਿ[8]।ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਜੂਰ ਬੁਲਾਇ ਲਗਾਏ। ਧਰਮਸਾਲ ਕੋ ਬਨੌਤ ਬਨਾਏ ॥ ੨ ॥ ਦਾਰ[9] ਬਿਲੰਦ ਸੁਗੰਧਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਨਾਨਾ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਬਨ ਅਰਬਿੰਦ। ਸੁਘਰਨ ਘਰਿ ਘਰਿ ਘਰ ਘਰ ਦ੍ਵਾਰਾ[10]।

[1]ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੀ।[2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੋਵੇ ਯਾ ਬਾਹਰ।[3]ਅਨਾਜ ਦੀ ਸ਼ੈ ਸੋ(ਦੈਂਤ)ਕੱਢ ਲਵੇ ।(ਅ) ਸ਼ੈ= ਹਿੱਸਾ,ਤੱਤ।[4]ਛਕਣ ਲੱਗਿਆਂ।[5]ਸਵੇਰ ਹੋਗਈ।[6]ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂਜੋ ਧਰਮਦਾ ਆਸਰਾ ਹਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਖੇ ਜੁੜੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [7]ਕਾਰੀਗਰ। [8]ਬੁਲਾਏ। [9]ਲੱਕੜੀਆਂ। [10]ਸੁਘੜ (ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੇ) ਘੜ ਘੜ ਕੇ ਘਰਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਭਾਵ ਕਾਰਗੀਰਾਂ ਨੇ ਲਕੜੀਆਂ ਘੜ ਤੇ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਬਨਾਕੇ ਦਰਾਂ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬਨਾਕੇ ਧਰਮਸਾਲ ਸਜਾਈ।

*ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਉੱਜੜੇ ਨਗਰ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਸਾਇਆ। ਮਾਖੋਵਾਲ ਪੁਰਾਤਨ ਨਾਮ ਸੀ ਜੂਹ ਦਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦਾ ਨਗਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਵਸਾਵਣ ਹਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮਾਖੋ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਦੈਂਤ ਲਿਖਯਾ ਹੈ। ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਏ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਅਸਲੀ ਵਾਸੀ ਜੋ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ਼ਯੂ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ਸ ਸੱਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਖੁਹਣ ਤੇ ਮਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪਰਸਪਰ ਵੈਰ ਅਤੀ ਸੀ, ਐਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਦੈਤਯ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਉਲਾਦ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਦੈਂਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਅਤਿ ਪਾਪੀ ਤੇ ਦੁਰਾਤਮਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਹ ਮਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਪਰ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਹੁਣ ਪੱਛਮ ਦੇ ਸਪਿਰਚੁਲਇਜ਼ਮ ਦੇ ਗਜ਼ਾਤਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮੰਨੇ ਤੇ ਸਹੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਜਗਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸੇਬੇ ਬੀ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਦੁਰਾਤਮਾ ਇਥੇ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅੱਗੇ ਏਹ ਅਧਗਤਿ ਰੂਹਾਂ ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ।

ਕਰੀ ਸੁਹਾਵਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥੩॥ ਚਾਰੁ ਚੌਕ ਚੌਕੋਨ ਅਕਾਰ। ਰਚਯੋ ਫਰਸ਼ ਇਤ ਉਤ ਦਰਬਾਰ। ਰੁਤ ਖ਼ਸ਼ਟਨਿ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਯਕ। ਸੁੰਦਰ ਬਨਯੋਂ ਦੇਖਿਬੇ ਲਾਯਕ ॥੪॥ ਇਕ ਧ੍ਰਮਸਾਲ* ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਹੇਤੁ[1]। ਇਕ ਰਹਿਬੇ ਹਿਤ ਬਨੇ ਨਿਕੇਤ।ਏਕ ਪੀਰ ਕਿਤ ਗਮਨਤਿ ਜਾਈ। ਥਲ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਈ॥੫॥ਚਿਨਤੀ ਲਗੀ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸੋਇ।ਰਚਨਾ ਰੁਚਿਰ ਬਜਾਰਨਿ ਜੋਇ।'ਕਿਨਹੁਂ ਕੀਨ ਇਹ?' ਪੂਛਤਿ ਭਇਊ।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਿਲਪੀਯਨਿ ਉਤਰ ਦਇਊ ॥ ੬ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕੁਲ ਚੰਦ। ਤਿਨਕੇ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦ। ਬੈਠਹਿਂ ਬਿਦਤ ਅਬਹਿ ਗੁਰਗਾਦੀ। ਭਰੇ ਬਿਰਾਗਗਯਾਨ ਅਹਿਲਾਦੀ॥੭॥ਤਿਨਹੁਂ ਕਰਾਏ ਇਹ ਬਰ ਮੰਦਰ।ਬਾਂਛਤਿ ਪੁਰਿ ਬਸਾਇਬੋ ਸੁੰਦਰ'। ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਨੇ ਤਰਕ ਬਿਚਾਰੀ।-ਕਰਨਿ ਕਹਿਨ ਗੁਰ† ਬਿਖਮ ਨਿਹਾਰੀ[2] ॥੮॥ ਜੋ ਬੈਰਾਗ ਹੋਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।ਇਤੋ ਅਰੰਭ ਕਰਤਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ। ਇਕ ਸਰੀਰ ਨਿਰਬਾਹ ਬਿਚਾਰੈਂ। ਜਿਸ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਕਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ ॥੯॥ ਪੁਨ ਹਿੰਦਵਨਿ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈਂ। ਕਿਮ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸੁ ਤਰਾਵੈਂ-। ਇਮ ਮਨ ਠਾਨਿ ਬਖਾਨਯੋ ਧੀਰ[3]। 'ਸ਼ਿਲਪੀ ! ਸੁਨਹੁ ਹੋਹੁ ਤੁਮ ਤੀਰ[4] ॥ ੧੦॥ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ ਜਾਇਬੋ ਜਬੈ। ਇਹ ਸੰਦੇਸਾ ਭਾਖਹੁ ਤਬੈ।-ਇਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਮਹਿਂ ਰਿਦਾ ਤੁਮਾਰੋ। ਗਨ ਸੇਵਕ ਕਿਮ ਪਾਰ ਉਤਾਰੋ ?-॥ ੧੧॥ ਏਵ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਉੱਤਰ ਲੀਜੈ। ਹਟਿ ਆਵੋਂ ਮੈਂ[5],ਤਬਿ ਤੁਮ ਦੀਜੈ'।ਇਮ ਕਹਿ ਚਲਯੋ ਗਯੋ ਜਿਤ ਜਾਨਾ। ਸ਼ਿਲਪੀ ਕਰੀ ਕਾਰ ਤਿਸ ਥਾਨਾ॥ ੧੨ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸੰਧਯਾ ਕੋ ਉਠਿ ਗਇਊ। ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਸਾ ਸਿਮਰਤਿ ਭਇਊ।ਦਰਸਯੋ ਦਰਸ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ਸਮੁਖ ਖਰੋ ਹੁਇ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ ॥ ੧੩ ॥ 'ਇਕ ਪੀਰ ਤਿਹ ਮਾਰਗ ਜਾਤਿ।ਹਮ ਸੋਂ ਪੂਛਿ ਕਹੀ ਤਿਨ ਬਾਤ।-ਇਮ ਪ੍ਰਬ੍ਰਿਤਿ[6] ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਗੁਰ ਹੋਵਾ। ਕਿਮ ਤਰਿਬੋ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੋ ਜੋਵਾ ? ॥੧੪॥ ਇਸ ਕੋ ਉੱਤਰ ਗੁਰੁ ਤੇ ਲੀਜੈ। ਹਟਿ ਹਮ ਆਵਹਿਂ ਤਬਿ ਤੁਮ ਦੀਜੈ-। ਜਨੋਂ ਗਵਰ ਕੀ ਹੋਇ

---

[1]ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਵਾਸਤੇ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਰਨੇ ਤੇ ਕਹਿਣੇ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। [3]ਧੀਰਜ ਵਾਨ ਯਾ ਸਿਆਣੇ (ਪੀਰ) ਨੇ। [4]ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣੋਂ, (ਅ) ਸੁਣੋ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। [5](ਜਦ) ਮੈਂ ਮੁੜਕੇ ਆਵਾਂਗਾ। [6]ਪਰਵਿਰਤੀ।

*ਇਥੇ ਇਸਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਤਾਰੇ ਦੇ ਥਾਂ ਦੀ ਹੈ। †ਪਾ:-ਗੁਨ।

ਰਜਾਇ। ਤਯੋਂ ਆਵਤਿ ਕੋ ਕਹੈਂ ਬਨਾਇ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਸਕਾਨੇ। ਕਹਯੋ ਤਬਹਿ 'ਇਮ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨੇ।–ਹਮਰੇ ਸਾਥ ਚਲੋ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਜਿਮ ਪੂਛਹੁ ਤਿਮ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧੬ ॥ ਉੱਤਰ ਚਹਤਿ ਰੂਬਰੋ[1] ਦੀਏ–। ਇਮ ਕਹਿ ਆਵਹੁ ਤਿਹ ਸੰਗ ਲੀਏ'। ਸੁਨਿ ਸ਼ਿਲਪੀ ਸੋ ਰੈਨ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਲਗਿ ਕਰਨਿ ਉਸਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ[2] ਦੇਖਨਿ ਪੀਰ।–ਲੇ ਕਰਿ ਚਲਵਿ ਸੰਗ ਗੁਰ ਤੀਰ[3]–। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਆਯੋ ਚਲਿ ਸੋਇ। ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ ॥ ੧੮ ॥ ਬੂਝਯੋ 'ਮੋਹਿ ਸੰਦੇਸਾ ਦੇਹੁ। ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ਏਹੁ ?'। ਸ਼ਿਲਪੀ ਸਾਦ ਸੁਧਿ ਸੁ ਬਤਾਈ। 'ਹੁਕਮ ਭਯੋ ਲਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਈ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਨੇ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ।–ਉੱਤਰ ਉਚਰਹਿਂ ਕੌਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਚਹਿਯ ਸੁਨਯੋਂ, ਮਿਲਿਨੋ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਸਿਫਤ ਖ਼ੁਦਾਇ ਪੰਥ ਬਿਦਤਾਵੈ ॥੨੦॥ ਹੋਇ ਗੁਫਤਗੋ[4], ਨੀਕੀ ਅਹੈ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖ ਲਹੈ–। ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਗਮਨਯੋ ਸਾਥ। ਜਿਹ ਠਾਂ ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਜਗ ਨਾਥ ॥ ੨੧ ॥ ਝੁਕਯੋ ਸਲਾਮ ਕੀਨਿ, ਭਾ ਖਰੋ। ਖਰੋ ਭਾਇ[5] ਅੰਤਰ ਉਰ ਭਰੋ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਅਸੀਨਯੋ ਪੀਰ। ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰੂ ਗਹੀਰ ॥ ੨੨ ॥ 'ਕੌਨ ਅਹੋ? ਤੁਮ ਕਹਾਂ ਬਸੰਤੋ? ਕਯਾ ਪੂਛਤਿ ਹੋ? ਕਹਹੁ ਮਤੰਤੋ'। ਭਨਯੋ ਪੀਰ ਨੇ 'ਸੱਯਦ ਮੈਂ ਹੋਂ। ਰੋਪਰ ਨਗਰੀ ਬਿਖੈ ਬਸੈ ਹੋਂ ॥੨੩॥ ਹਮਰੇ ਹੁਤੇ ਮੁਰੀਦ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਨ ਢਿਗ ਜਾਨਿ ਹੇਤੁ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਆਵਨਿ ਭਯੋ ਹਮਾਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਯਾਫਤ[6] ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ ॥੨੪॥ ਤੁਮ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਹੁ। ਭਲੋ ਹੋਨਿ ਕੋ ਪੰਥ ਬਤਾਵਹੁ। ਇਹ ਮਹਿਲਾਇਤ[7] ਮਹਾਂ ਉਸਾਰਨਿ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮਮਤਾ ਅਧਿਕ ਬਿਥਾਰਨਿ ॥੨੫॥ ਸੰਤ ਜਨਹੁਂ ਕੈ ਨਾਂਹਿਨ ਨੀਕੀ। ਬਡਤਾ* ਜਗ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਫੀਕੀ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਿਂ ਜੋ ਸੁਖਦਾਈ। ਤਿਸ ਆਚਰਹਿਂ, ਤਜਹਿਂ ਚਪਲਾਈ[8]†' ॥੨੬॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪੀਰ!' ਗੁਰਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਸਭਿ ਆਸ਼੍ਰਮ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਉਦਾਰਾ। ਅਪਰ ਸਕਲ ਕਹੁ ਇਹ

---

[1]ਸਾਹਮਣੇ। [2]ਉਡੀਕ। [3]ਨਾਲ ਲੈ ਕਰਕੇ ਚੱਲਾਂਗਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ। [4]ਗਲ ਬਾਤ। [5]ਖਰਾ ਪ੍ਰੇਮ। [6]ਪਾਇਆ ਹੈ [ਫਾ:, ਯਾਫਤ=ਪਾਇਆ]। [7]ਮੰਦਰ। [8]ਚੰਚਲਤਾ।

*ਪਾ:–ਬਡਹਾ। †ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:–'ਤਿਸ ਆਸਚਰਜਹਿ ਤਜਹਿਂ ਪਲਾਈ।'

ਉਪਜੰਤੇ। ਪੁਨ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਅਲੰਬ ਰਹੰਤੇ॥੨੭॥ਜੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਤੇ ਉਤਰਹਿ ਪੂਰਾ। ਅੰਤਕਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਦ ਰੂਰਾ। ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰਹਿ ਸਰੀਰ। ਸੋ ਗਿਰਹੀ[1] ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰ[2]॥੨੮॥ ਜੋ ਜੋ ਥਾਨ ਵਾਨ[3] ਜਿਤ ਹੋਇ। ਹੇਰਿ ਅਤਿਥਿ ਕੋ ਪੂਜਹਿ ਸੋਇ। ਮਹਾਂ ਪੁੰਨ ਫਲ ਹੈ ਇਸ ਕੇਰਾ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਸੁਖ ਪਾਇ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਇਸੀ ਪੁੰਨ ਕੇ ਫਲ ਚਹਿ ਦੇਖਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਅਭਾਦ ਸਰੀਰ ਅਸ਼ੇਖਾ[4]।ਪੇਖਹੁ, ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਇਸ ਕਾਲ। ਜਿਮ ਇਸ ਤੇ ਸੁਖ ਲਹਿਸਿ ਬਿਸਾਲ'॥੩੦॥ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਚਿਤ ਚੌਂਕ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵਾ। ਦੇਖਨਿ ਚਹਤਿ ਧਰਯੋ ਤਬਿ ਸੋਵਾ। ਭਯੋ ਸੁਪਨ,ਹੁਇ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਜਾਇ ਉਤੰਗ[5] ॥੩੧॥ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਰਗ ਸੁ ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ।ਭੋਗ ਅਨੰਦ ਮਹਾਂ ਜਿਨ ਅੰਦਰ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਰਚਨਾ ਦੇਖੀ। ਪੀਰ ਮਤੀ ਬਿਸਮਾਇ ਬਸ਼ੇਖੀ ॥੩੨॥ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਗਮਨਤਿ ਨੇ ਹੇਰਾ। ਘਰ ਕੰਚਨ ਕੋ ਜਟਿਤਿ[6] ਬਡੇਰਾ। ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਬੀਚ ਲਰਕਾਈ। ਜ਼ਰੀ ਦਾਰ ਗੁੰਫੇ ਛਬਿ ਛਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਰੁਚਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁ ਚਾਮੀਕਰ ਕੋ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮੁਕਤਾ ਝਾਲਰ ਥਰ ਕੇ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੇਜ ਪਯ ਫੇਨ[7] ਸਮਾਨਾ।ਆਸਤਰਨ ਸਿਧਾਸਾ ਉਪਧਾਨਾ[8] ॥ ੩੪॥ ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠਯੋ ਪੁਰਖ ਸੁਹਾਈ। ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ[9] ਕਰਿ ਡੋਰ ਝੁਲਾਈ। ਤਿਸ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਾ। 'ਕੋ ਸੁਭ ਕਰਮ, ਦਾਨ ਕੋ ਦੀਨਾ ?॥ ੩੫ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਅਸ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਇਊ। ਸੋ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਜਥਾ ਬਿਧਿ ਕਇਊ'। ਸੁਨਤਿ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਰਿ ਉਰ ਗਯਾਤ। ਅਪਨੋ ਉਤਪਤਿ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ॥੩੬॥'ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਮੇਰਾ। ਜੂਨ ਤਾਮਸੀ ਅਧਿਕ ਬਡੇਰਾ। ਏਕ ਸਥਾਨ ਕਰਤਿ ਮੈਂ ਬਾਸਾ।ਅਲਪ ਮਹੀਰੁਹ ਤਰੇ ਨਿਵਾਸਾ[10] ॥੩੭॥ ਬਿਰਜ ਹੀਂਸ[11] ਕੇ ਸੰਘਨ ਘਨੇ। ਮਾਨੁਖ ਸਦਨ

---

[1]ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ। [2]ਗੰਗਾ ਦੇ ਨੀਰ (ਵਤ ਸ਼ੁੱਧ, ਨਿਰਮਲ)। [3]ਮਕਾਨ ਵਾਲਾ, ਗ੍ਰਿਹ ਵਾਲਾ ਭਾਵ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ। [4]ਸਾਰੇ ਤੋਂ। [5]ਉੱਚਾ। [6]ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ। [7]ਦੁੱਧ ਦੀ ਝੱਗ। [8]ਤਕੀਏ। [9]ਸੁਹਣੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਡੋਰ ਖਿਚਕੇ (ਪਖਾ) ਝੁਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। [10]ਛੋਟੇ ਜਹੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠ। [11]ਭਾਰੀ ਸੰਘਣੀ ਹੀਂਸ ਦੀ ਝੰਗੀ। [ਹੀਂਸ=ਨਾਮ ਹੈ ਇਕ ਕਾਂਟੇ ਦਾਰ ਵੇਲ ਦਾ ਜੋ ਹੁਨਾਲੇ ਵਿਚ ਫੁਲਦੀ ਤੇ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਫਲਦੀ ਹੈ; ਹਾਥੀ ਇਸਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਬੀ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਪਦ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:-ਗ੍ਰਿੰਥ ਬਿਕੰਕਤ, ਬਜਾਘਰਪਾਤ। ਸੁਬਾ ਬ੍ਰਿਖ, ਉਤਕੰਟਕ ਖਜਾਤ। ਹੀਸ ਨਾਮ ਏ ਖਸ਼ਟ ਗਿਨੇਹੁ (ਬਨ ਵਰਗ ਅੰਕ ੧੧੪)। ਪੰਜਾਬੀ, ਬਿਰਜ=ਝੰਗੀ, ਵਾਂਸਾਂ ਕਾਨਿਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਝੰਗੀ]।

ਬਨਾਯੋ ਮਨੋਂ[1]।ਪਾਨੀ ਪੌਨ ਛੁਵੈ ਨਹਿੰ ਜਹਾਂ। ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਬਸੌਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ॥ ੩੮ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਗਮਨਯੋ ਬਾਹਰ। ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਜੀਵਨ ਹਤਿ ਜ਼ਾਹਰ[2]। ਬਿਚਰਤਿ ਬਨ ਮਹਿੰ ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਮਾਰਯੋ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਮਗ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਚਲੀ ਬਾਉ ਘਨ ਕੀ ਘਟ ਆਈ। ਧੂਲ ਉਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਮ ਛਾਈ। ਪੰਥੀ ਦੋਇ ਤਹਾਂ ਰੁਕਿ ਗਏ। ਕਿਤੌ ਆਸਰੋ ਪਿਖਤਿ ਨ ਭਏ ॥ ੪੦ ॥ ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਜੋ ਘਰ ਮੇਰਾ । ਦੇਖਯੋ ਕੀਨਸਿ ਦੌਰਿ[3] ਬਸੇਰਾ। ਅਪਰ ਅਲੰਬ ਨਹੀਂ ਢਿਗ ਕੋਈ। ਕਰਕਾ[4] ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਜੋਈ॥੪੧॥ਬੈਠਿ ਤਿਨੋਂ[5] ਨੇ ਜਾਨੀ ਹੇਰਿ।-ਇਹ ਸਥਾਨ ਬਾਸੈ ਬਡ ਸ਼ੇਰ। ਅਸ ਨ ਹੋਇ ਅਬਿ ਚਲਿ ਸੋ ਆਵੈ।ਹਤਹਿ ਹਮਹਿਂ ਦੋਹਨਿ ਕੋ ਖਾਵੈ-॥ ੪੨ ॥ ਕਰਕਾ ਬਰਖਤਿ ਮੈਂ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਬੋਲ ਨਰਨਿ ਕੋ ਢਿਗ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਜਾਨਯੋਂ ਮਨੁਜ ਅਹੈਂ ਘਰ ਮਾਂਹਿ। ਆਗੇ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਤਬਿ ਨਾਂਹਿ ॥ ੪੩ ॥ਮੇਰੇ ਅਤਿਥਿ ਭਏ ਇਹ ਆਇ। ਰੈਨ ਬਸੇਰਾ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਇਂ। ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਧਰਮ ਨਹਿੰ ਔਰ। ਅਭਿਆਗਤਿ ਕੋ ਦੇ ਸੁਖ ਠੌਰ ॥੪੪॥ ਪੂਰਬ ਕਿਸੀ ਪੁੰਨ ਤੇ ਮੋਹੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਤਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹੋਹੀ। ਖਰੋ ਰਹਯੋ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਤਬੈ। ਓਰੇ ਸਹੇ ਗਾਤ ਪਰ ਸਬੈ ॥ ੪੫ ॥ ਡਰਤਿ ਸੁ ਪੰਥੀ ਬਾਸੇ ਘਰ ਮਹਿਂ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਿਤੀ ਜਾਮਨੀ ਤਿਨ ਕਹਿਂ[5]। ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ ਵਹਿਰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਊ। ਮਤ ਕੇਹਰਿ ਸਿੰਘਾਰਹਿ ਕੋਊ ॥ ੪੬ ॥ ਮੈਂ ਮਨ ਧਰਮ ਜਾਨਿ ਹਟਿ ਰਹਯੋ।ਦੁਖ ਬਰਖਾ ਸਭਿ ਤਨ ਪਰਸਹਯੋ।ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਲੌ ਬ੍ਰਿਸ਼ਟੀ[6] ਭਈ। ਬਿਨਾ ਆਸਰੇ ਮੈਂ ਸਿਰ ਲਈ ॥ ੪੭ ॥ ਪੁਨਹਿ ਪੌਨ ਗਮਨੀ ਅਤਿ ਸੀਰ[7]। ਬਯਾਪਯੋ ਸਗਰੇ ਸੀਤ ਸਰੀਰ।ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਮੈਂ ਮਿਰ-ਤਕ ਭਇਊ। ਸਿਸਰ ਬਿਸਾਲ[8] ਪ੍ਰਾਨ ਛਟਿ ਗਇਊ ॥ ੪੮ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸੋ ਸੋਤ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਨਿਕਸੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੋਹਿ ਪਿਖਿ ਲੀਨਾ। ਕਰੁਨਾ ਕੀਨਿ ਜਾਨਿ ਮਮ ਕਰਮ। ਫਲ ਦੀਨਸਿ ਅਸ, ਜਸ ਅਤਿ ਧਰਮ[9] ॥੪੯॥ ਤਿਸ਼ ਰਾਤ੍ਰੀ ਕਾ ਫਲ ਅਸ ਹੋਵਾ । ਪਹੁੰਚਿ ਸੁਰਗ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਜੋਵਾ ।

---

[1]ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਕ ਨਿੱਕੇ ਬੂਟੇ ਉਤੇ ਹੰਸ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਛਾਈ ਵੇਲ ਨੇ ਫੈਲ ਕੇ ਇਕ ਮਨੁਖ ਦੇ ਕੋਠੇ ਵਾਂਙੂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। [2]ਪ੍ਰਗਟ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ। [3]ਦੌੜਕੇ। [4]ਗੜਿਆਂ ਦੀ। [5]ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। [6]ਬਰਖਾ। [7]ਠੰਢੀ। [8]ਬਹੁਤ ਠੰਢ ਸੀ। [9]ਜਿਵੇਂ ਬੜਾ ਧਰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਅਤਿਥ ਪੁਜਿਬੋਧਰਮ ਮਹਾਨਾ।ਨਹਿਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਕ ਅਪਰ ਸਮਾਨਾ'॥੫੦॥ ਇਹ ਸਭਿ ਪੀਰ ਸੁਨੀ ਜਬਿ ਕਾਨ। ਕਰਯੋ ਜਗਾਵਨਿ ਪਰਯੋ ਜਿ ਥਾਨ। ਉਠਤਿ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। 'ਰਾਵਰਿ ਭੇਦ ਸਕਯੋ ਨਹਿਂ ਚੀਨ॥ ੫੧॥ [1]ਜੋ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਸੁ ਹੈ ਸਭਿ ਨੀਕੀ।ਰਾਵਰਿ ਕਰੈ ਬਿਨਾ ਬਹੁ ਫੀਕੀ' । ਜਗਤ ਉਧਾਰਨਿ ਧਾਰਨਿ ਤਨ ਕੋ। ਮੈ ਅਸ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨਸਿ ਮਨ ਕੌ' ॥ ੫੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਦਈ,ਤਯਾਗਿ ਬਿਧ ਗਿਨਤੀ[2]। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨਿਜ ਧਾਮ ਸਿਧਾਰਾ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਪਸਾਰਾ ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਪੀਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ। ਧੀਰਮੱਲ ਦੀ ਈਰਖਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਸੁਧਾਰਿ ਕਰਿ ਬਸੈਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਂਰਾਜ।ਪ੍ਰਜਾ ਬਸਾਵਨਿ ਪੁਨ ਕਰੀ ਦੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿਨਿ ਸਮਾਜ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਨਵੀਨ। ਡੇਰਾ ਪਰਹਿ ਬਨਜ ਹੁਇ ਪੀਨ[3]। ਬੈਸਨ ਆਦਿ[4] ਦੁਕਾਨ ਬਨਾਈ।ਗ਼ਨੀ[5] ਗਰੀਬ ਬਸੈਂ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖਯ ਹੀ ਰਚੈਂ ਅਵਾਸ। ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਕੀਨਸਿ ਬਾਸ। ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰਨ ਹਾਰ ਨਰ[6] ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬਸੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਢਿਗ ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦ ॥੩॥ ਆਇਂ ਸੈਕਰੇ ਨਿਤ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਰਹੈ ਭੀਰ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਰਚੈਂ ਨਿਕੇਤ ਨਿਕਟਿ ਸੁਖਕੰਦੇ ॥ ੪ ॥ ਅਨਿਕ ਫਕੀਰਨਿ ਪੰਕਤਿ ਆਈ। ਲਖੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪਰੇ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਹਿਂ ਨਿਤ ਪਾਸ। ਬਨਹਿ ਦੇਗ ਤੇ ਅਚਵਹਿਂ ਗ੍ਰਾਸ ॥ ੫ ॥ ਬਾਂਛਤਿ ਬਸਤੂ ਪਾਇ ਗਨ ਰਹੈਂ। ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਹਿਂ 'ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ' ਕਹੈਂ।ਕੇਤਿਕ ਦਾਸ ਸਦਾ ਰਹਿਂ ਸਾਥ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ॥ ੬ ॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਬਧਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੁਗੁਨ ਚੁਗੁਨਾ ਦਸਗੁਨ ਜਾਲਾ। ਇਕ ਆਵਹਿ ਸੰਗਤਿ ਇਕ ਜਾਹੀ। ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਅਸ਼ਟ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੭ ॥ ਜੋ ਦੁਰਲਭ ਹੈਂ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰੇਂ। ਅਰਪਨਿ ਕਰੈਂ ਖਰੇ ਕਰ ਜੋਰੇਂ। ਅੰਬਰ[7], ਪਸ਼ਮੰਬਰ, ਪਾਟੰਬਰ। ਸੁੰਦਰ ਆਦਿ ਊਨ ਕੇ ਕੰਬਰ[8] ॥ ੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਹਿਤ ਘਨੇ ਬਿਭੂਖਨ।

[1]ਭਾਵ ਜੋ ਆਪ ਦੀ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਉਹ ਤਦੋਂ ਸੁਹਣੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਕਰਨੀ ਬੀ ਉਹੋ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿਣੀ ਫਿੱਕੀ ਪੈ ਜਾਵੇ। [2]ਦੂਜੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਤਿਆਗ ਕੇ। [3]ਭਾਰੀ। [4]ਵੈਸ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ। [5]ਧਨਵਾਨ। [ਅ:, ਗ਼ਨੀ]। [6]ਭਾਵ ਮਜ਼ਦੂਰ। [7](ਸੂਤੀ) ਕਪੜੇ। [8]ਕੰਬਲ।

ਆਗੇ ਅਰਪਹਿਂ ਆਨਿ ਅਦੂਖਨ[1]।ਧਨ ਕੀ ਗਨਤੀ ਕਛੂ ਨ ਹੋਇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਆਗੇ ਬਹੁ ਜੋਇ ॥ ੯ ॥ ਪਿਖਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਰਬ।ਖਰ-ਚਨ ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਤਿਮ ਸਰਬ। ਨਗਰ ਬਸਾਵਨਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਦੇਤਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਬਨਹਿਂ ਨਿਕੇਤ ॥ ੧੦ ॥ ਦੀਰਘ ਦੇਗ ਬਨਹਿ ਜੁਗ ਕਾਲਾ। ਹੋਤਿ ਖਰਚ ਲੇ ਅੰਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਲੇਤਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕੇ ਹਤੁ ਸੁਚੇਤ[2]॥੧੧॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਾਰਨ ਔਰ।ਖਰਚਿ ਕਰਤਿ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਤਿਕ ਬਿਤੇ ਮਹੀਨੇ। ਗੁਰੂ ਬਿਦਤ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਚੀਨੇ ॥੧੨॥ ਜੋ ਸ਼ਰੀਕ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਅਹੈਂ। ਮਤਸਰ ਸਹਿਤ ਬਿਸਮ ਉਰ ਰਹੈਂ।–ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਵਹਾਰ ਮਝਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਮਤਿ ਹੁਤੀ, ਬਿਤੀ ਬਯ ਸਾਰੀ[3]॥੧੩॥ਲਖਹਿਂ ਨਿਲਾਯਕ ਸਗਲੇ ਜਾਂਹੂ। ਜਿਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਤਾਂਹੂ।ਬਡ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਵਧ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਮਾਨਵ ਜਾਲਾ॥੧੪॥ਹਮ ਕੋ ਤਜਿ ਤਜਿ ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਏ। ਇਕ ਮੱਖਨ ਨੇ ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਏ। ਅਜਹੁਂ ਨ ਕੁਛ ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਆਯੋ[4]। ਧੀਰਮੱਲ ਘਰ ਗ੍ਰਿੰਥ ਪੁਰਾਯੋ[5]॥੧੫॥ਦੁਲਭ ਵਸਤੁ ਨਿਜ ਬਡਿਅਨਿ ਕਰ ਕੀ।ਮਹਿੰਮਾ ਲਖਿ ਨ ਸਕ੍ਯੋ ਅਸ ਬਰ ਕੀ[6]।ਕੈ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਫੇਰ ਕਰਿ ਦੀਨਾ।ਰਾਖ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨ, ਕ੍ਯਾ ਇਹ ਕੀਨਾ*!॥੧੬॥ਜੋ ਸੰਗਤਿ ਹਮ ਮਾਨਨਿ ਲਾਗੀ।ਸਹਿਤ ਉਪਾਇਨ ਸੋ ਅਬਿ ਭਾਗੀ–। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੋਢੀ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ।ਔਗੁਨ ਕਲਪਹਿਂ ਅਨਿਕ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥ ੧੭ ॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਧੀਰਮੱਲ ਜਸੁ ਸੁਨੈ।ਸੰਗਤਿ ਜਾਤਿ ਦਖਿ[7] ਸਿਰ ਧੁਨੈ। ਮਹਿਮਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਹਿ ਨੀਕੀ। ਤਊ ਲੋਭ ਵਸਿ ਮਤਿ ਹੈ ਫੀਕੀ ॥ ੧੮ ॥ ਜਾਨਹਿ–ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਭਯੋ ਘਨੇਰੇ। ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਕੀ

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ । [2]ਸਾਵਧਾਨ (ਸਿੱਖ)। [3]ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੀਤ ਗਈ ਪਰ ਆਪਣੀ ਬੁਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਾਈ । [4]ਅਜੇ ਬੀ (ਦੁਨੀਆਂ ਦਾਰੀ ਦੀ) ਕੁਛ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ਨੇ। [5]ਧੀਰਮੱਲ ਦੇ ਘਰ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਪੁਚਾ ਦਿੱਤੇ ਹੈਨ। [6]ਐਸੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ) ਦੀ। [7]ਜਾਂਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ।

*ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਸਦਾਚਾਰ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਨਾਲ ਤਿਆਗ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਠੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪੇ ਦੇ ਆਪੇ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਕੇ ਅੰਦਰੇ ਹੀ ਰਸੀਏ ਹੋਣ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੰਗ ਦਿਲ ਤੋਂ ਐਸੇ ਹੀ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਚੂਹਾ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਕਾਸ਼ ਗਮਨ ਦੇ ਰੰਗ ਰਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ।

ਸੰਗਤਿ ਤਿਸ ਨੇਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਰਬ ਕੋ ਅਰਪਹਿ ਜਾਈ।ਮਹਿ ਮਹਿ[1]ਮਹਿਮਾ ਮਹਿਤ ਲਖਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਭ੍ਰਾਤ ਭਤੀਜਾ ਮਮ ਗੁਰੁ ਭਯੋ। ਤਿਨ ਪਸ਼ਚਾਤ ਉਚਿਤ ਮੈਂ ਥਯੋ। ਦੁਇ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਹ ਊਪਰ ਰਹੈਂ। ਕਿਮ ਗੁਰੁ ਕਰੇ, ਨ ਇਸ ਪਦ ਲਹੈਂ[2] ॥ ੨੦ ॥ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਮਸੰਦ ਬਿਰਮਾਯੋ। ਤਿਸ ਤੇ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ। ਪੁਨ ਮੱਖਣ ਮੂਰਖ ਅਨਜਾਨ। ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਜਗ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ ॥ ੨੧॥ ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਕਰਿ ਇਨਕੇ ਸਾਥ। ਬੈਠਯੋ ਬਨਿ ਬਿਲੰਦ ਗੁਰੁ ਨਾਥ।ਮੋ ਤੇ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ ਬਡਾਈ-।[3]"ਕਹੁ ਸ਼ੀਹਾਂ! ਕਯਾ ਕਰਹਿ ਉਪਾਈ ? ॥ ੨੨ ॥ ਇਸ ਕੀ ਜਿਮ ਮਨੌਤ ਹਟਿ ਜਾਇ। ਰਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਧਨ ਭਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਭਯੋ ਗ਼ਰੀਬ ਪ੍ਰਥਮ ਇਹ ਰਹਿਊ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਨਿਬਹਿਊ ॥੨੩॥ ਛਪਯੋ ਰਹੈ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਨਹਿ ਕੁਛ ਬਿਦਤ ਸੰਗਤਾਂ ਮਾਂਹੀ।ਏਕ ਬਾਰਿ ਐਸੇ ਬਨਿ ਗਯੋ। ਨਗਰ ਬਸਾਵਨਿ ਸਮਰਥ ਭਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਮਾਰਨ ਹਿਤ ਜ ਕਰੇ ਉਪਾਇ। ਸੋ ਸਭਿ ਬਾਦ ਗਏ ਦੁਖਦਾਇ। ਅਬਿ ਜੋ ਬਨਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਜਬਿ ਇਹ ਟਰੈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਹੋਹੀ' ॥ ੨੫ ॥ ਧੀਰਮੱਲ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ।ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦ ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਿ ਨੈਨ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਮੈਂ ਸਭਿ ਕਰਨੇ ਹਾਰਾ। ਜਾਨੌਂ ਜਤਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥੨੬॥ ਮੋਹਿ ਕਹੇ ਮਹਿਂ ਰਹੀਏ ਆਪ। ਵਧਹਿ ਚੌਗੁਨੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਕੋ ਅਸ ਕਾਜ ਜੁ ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ ਨਾ।ਤੂਰਨ ਰਿਪੁ ਕੇ ਸੁਖ ਕੋ ਖੋਇ ਨ ॥ ੨੭ ॥ ਅਬਿ ਇਮ ਜਤਨ ਬਨਾਵਨਿ ਕਰੋ। ਰਾਮਰਾਇ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਰੋ। ਅਹੈ ਭਤੀਜਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਨਿੰਦ। ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਲਾਯਕ ਜਨੁ ਨਭ ਇੰਦ[4] ॥ ੨੮ ॥ ਆਲਮਗੀਰ[5] ਕਹੇ ਮਹਿਂ ਜਾਂਹੀ। ਸਾਦਰ ਨਿਤ ਸਮੀਪ ਢਿਲ ਜਾਹੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਸੋ ਬਾਤ ਚਲਾਵੈ।ਅਜ਼ਮਤਿ ਹਿਤ ਨਿਤ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵੈ ॥ ੨੯ ॥ ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਜੇ ਥਰੈ। ਇਤ ਹਮ ਰਹੈਂ ਕਾਜ ਸਭਿ ਸਰੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ਜਾਚਹਿ ਅਜ਼ਮਤ ਅਧਿਕ ਹਮੇਸ਼ ॥ ੩੦ ॥ ਅਪਨੇ ਕਾਜ ਰਹੈ ਕਰਿਵਾਵੈ।ਨਹਿਂ ਆਵਨਿ ਦੇ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵੈ। ਰਾਮਰਾਇ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤਿ ਭਾਰੀ। ਕਿਮ ਸਰਬਰ ਹੁਇ ਸ਼ਾਹੁ ਅਗਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹਿਂ ਹੋਇ।ਕੈ ਹਠ ਕਰੈ ਦਿਖਾਇ

---

[1] ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ। [2] ਕਿਵੇਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਕਰ ਲਿਆ ਨੇ (ਇਹ ਤਾਂ) ਇਸ ਪਦ ਨੂੰ ਲੈ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ। [3] ਧੀਰਮੱਲ ਸ਼ੀਹੇਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [4] ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [5] ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ।

ਨ ਸੋਇ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੂਰ ਮਤਿ ਅਵਰੰਗ ਸ਼ਾਹੂ। ਪਕਰਹਿ ਦੋਹਿ ਕੈਦ ਕੇ ਮਾਂਹੂ ॥ ੩੨ ॥ ਕੈ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕੁਮਤਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਧਰ ਤੇ ਸੀਸ ਕਰਾਇ ਨਿਰਾਲਾ। ਜਬਿ ਦੋਨਹੁ ਮੈਂ ਇਕ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਹੋਇ ਕੈਦ ਕੈ ਪ੍ਰਾਨ ਖ਼ਿਲਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਤਬਿ ਤੁਮ ਹੀ ਹੋ ਗੁਰੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਸਿਖ ਆਇਂ ਆਪ ਕੇ ਪਾਹੀ।ਅਰਪਹਿਂ ਦਰਬ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇਰਾ। ਹੁਇ ਰਾਵਰਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਇਹ ਉਪਾਇ ਅਬਿ ਜਾਨਹੁ ਪਰੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਜ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਪਰਹਰੈ'। ਸੁਨਤਿ ਧੀਰਮਲ ਅਨੰਦ ਉਮਾਹਾ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਸੋ ਦੁਸ਼ਟ ਸਰਾਹਾ ॥੩੫॥ 'ਹੋਨਹਾਰ ਤੈਂ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ। ਤਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹਾਨੀ। ਸੰਤ ਸੈਂਕਰੇ ਤਿਹ ਮਰਿਵਾਏ। ਕਿਮਹੂ ਕਿਸ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਪਾਏ॥ ੩੬॥ਮੋਰ ਭਤੀਜਾ ਅਜ਼ਮਤ ਭਾਰੀ।ਹਮ ਪਰ ਬਨਹਿ ਕਸੋਂ ਨ ਉਪਕਾਰੀ। ਇਕ ਤੌ ਹਮ ਪਰ ਅਹੈ ਅਸਾਨ[1]। ਦੂਜੇ ਤਿਸ ਕੋ ਭੀ ਰਿਪੁ ਜਾਨਿ ॥ ੩੭ ॥ ਜੋ ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਇਨ ਬਿਦਤਾਈ। ਰਾਮਰਾਇ ਲਘੁਤਾ ਕੌ ਪਾਈ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਜੋਇ। ਹਮਰੋ ਅਹੈ, ਲੇਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ੩੮ ॥ ਰਾਮਰਾਇ ਹਮ ਏਕੋ ਅਹੈਂ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਦੋਨਹੁਂ ਸਮ ਲਹੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਲਿਖੋ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਪਾਤੀ।–ਤੂੰ ਕਿਮ ਬੈਠਯੋ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ?॥੩੯॥ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਕ ਹਮਾਰ ਤੁਮਾਰੋ। ਵਧਤਿ ਜਾਤਿ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਤਿ ਭਾਰੋ। ਬਿਨ ਹਾਰੇ ਇਸ, ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਮਹਿ ਮਹਿਂ ਜਾਵੈ[2]–'॥ ੪੦॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਿਲਿ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਾ।ਗੁਰ ਉਪਕਾਰ ਨ ਉਰਕਛੁ ਧਾਰਾ।ਲੋਭ ਗ੍ਰਸੇ ਮਾਇਆ ਮਦ ਚਰਯੋ[3]।ਚਿਤਵਨਿ ਕਲਮਲ ਕੋ ਚਿਤ ਕਰਯੋ*॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਧੀਰਮੱਲ ਆਦਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

---

[1]ਉਪਕਾਰ। [2]ਜਿਸ (ਸ਼ਰੀਕ) ਕਰਕੇ (ਸਾਡੀ) ਮਹਿਮਾਂ (ਮਹੀ=) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ–ਇਸ ਅਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੫ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [3]ਚੜ੍ਹਿਆ।

*ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਹੈ 'ਲੋਭ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ'। ਧੀਰਮੱਲ ਦੀ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਮਤ ਪਾਪਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਾਵਿਰਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਗੁਰਿਆਈ ਨੂੰ ਐਸ਼ਰਜ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੇ ਕਰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਕੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਲੋਭੀ ਧਨ ਪਿੱਛੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਆਏ ਧਨ ਨੂੰ ਪਰੋਪਕਾਰ ਤੇ ਵੀਟ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਰੰਗ ਜਗਤ ਨੂੰ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

੩੨. [ਧੀਰ ਮਲ ਰਾਮ ਰਾਇ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਧੀਰਮੱਲ ਪਾਤੀ ਲਿਖੀ ਕਰੀ ਤਰੀਫ ਉਦਾਰ। 'ਸਭਿ ਉਪਮਾ ਕੇ ਉਚਿਤ ਹੋ ਸੁਨਿ ਸੁਤ ਬਰਖੁਰਦਾਰ! ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੋਹਿ ਅਨੁਜ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਰਾਇ। ਤਿਹ ਜੇਸ਼ਟ ਸੁਤ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਬਸਿ ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਦਤਕੋ ਅਜ਼ਮਤ ਪੀਨਾ ॥੨॥ ਤੋ ਸਮ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਜਗ ਕੋਈ। ਇਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਕਿਤ ਪੱਯਤਿ ਸੋਈ[1]। ਤੁਵ ਪਿਤ ਜੈਸੇ ਅਨੁਜ ਹਮਾਰਾ। ਤਿਨ ਹੀ ਸਮ ਮੈਂ ਤੋਹਿ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੩॥ ਗੁਰਤਾ ਵਸਤੁ ਹਮਾਰ ਤੁਮਾਰੀ। ਸਭਿ ਕਾਰਨ ਤੇ ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਦੂਰ ਬਡੇਰੀ[2]। ਕਿਮ ਗੁਰ ਬਨਿ ਬੈਠਯੋ ਇਸ ਬੇਰੀ ॥੪॥ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਯੋਂ ਨ ਚਿੰਤ ਕੌ ਠਾਨੈਂ? ਮਹਿ ਮਹਿਂ ਮਹਿੰਮਾ ਮਹਿਤੀ ਹਾਨੈ[3]। ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਰੋਜ਼ ਸੰਭਾਰੈ। ਬਡ ਐਸ੍ਵਰਜ ਆਪਨੋ ਧਾਰੈ ॥੫॥ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਵਾਵਨਿ ਠਾਨੋ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤਹਿਂ ਹਾਨੋ। ਕਰੇ ਜਤਨ ਮੈਂ ਸਰਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਬਚਯੋ ਸੰਘਾਰਨ ਸਭਿ ਤੇ[4] ਸੋਈ ॥ ੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸੁਧਿ ਤੁਵ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਈ। ਬਨਿ ਆਵੈ ਅਬਿ ਕਰਨਿ ਉਪਾਈ'। ਇਮ ਲਿਖਿ ਦੂਤ ਪਠਾਵਨਿ ਕੀਨਾ। ਜਾਨਯੋ-ਰਿਪੁ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਨਬਿਹੀਨਾ- ॥੭॥ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਇਕ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਅਪਰ ਪਠਾਉ[5]। ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋ ਗਯੋ। ਰਾਮਰਾਇ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ ॥੮॥ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਦੀਨਿ ਪੁਨ ਪਾਤੀ। ਅਪਰ ਸੁਨਾਇ ਕੁਸ਼ਲ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਰਾਮਰਾਇ ਤਬਿ ਖੋਲਨਿ ਕੀਨਿ। ਪਠਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਮਤਲਬਕੋ ਚੀਨਿ ॥੯॥ -ਧੀਰਮੱਲ ਭ੍ਰਾ ਮੋਹਿ ਅਧੀਨਾ। ਯਾਂ ਤੇ ਕੁਛਕ ਹਰਖ ਮੈਂ ਲੀਨਿ-। ਪੁਨ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਉਪਾਈ। -ਗਈ ਅਪਰ ਥਲ ਮਹਿਂ ਬਡਿਆਈ ॥ ੧੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਭਯੋ ਉਤਪਾਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੂਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਜੋ ਸ੍ਰਾਪ ਕਰਾਲਾ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮੋਰ ਖੁਟਾਈ। ਪਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਬ[6] ਬਿਦਤਾਈ ॥ ੧੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਹੁਰ ਪਰਲੋਕ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕ। ਮੋ ਕਹੁ ਬੁਰਾ ਜਗਤ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਅਬਹਿ ਅਪਰ ਉਤਪਾਤ ਉਠਾਯੋ ॥੧੨॥ ਹ੍ਵੈ ਜੈ ਹੈ ਕੁਛ ਤੇ ਕੁਛ ਔਰ। ਮਹਾਂ

---

[1] ਹੋਰ ਕਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾ ਸਕੀਦੀ ਹੈ। [2] ਵੋ (ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਉਪਰ ਹੋਣ ਤੇ) ਦੂਰ ਹਨ ਗੁਰਿਆਈ ਤੋਂ। [3] ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਮਹਿੰਮਾ (ਸਾਡੀ) ਬੜੀ ਹਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4] ਸਾਰੇ ਮਾਰਨ ਦੇ (ਜਤਨਾਂ) ਤੋਂ। [5] ਭੇਜੀ। [6] ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ।

ਕਲੰਕਤਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਠੌਰ–।ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਮਨ ਗਟੀ ਬਿਚਾਰਹਿ।–ਕਹਾ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਜਤਨ ਸੁਧਾਰਹਿ–॥੧੩॥ਪਾਤੀ ਕੋ ਉੱਤਰ ਲਿਖਿ ਦੀਨੋ।'ਤੁਮ ਹੋ ਬਡੇ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਚੀਨੋ। ਜਿਤਿਕ ਉਪਾਇ ਮੋਹਿ ਤੇ ਬਨੈ। ਕਰੌਂ ਸੁ ਮੈਂ ਜਿਮ ਚਿੰਤਾ ਹਨੈ ॥ ੧੪ ॥ ਕਹੇ ਤੁਮਾਰੇ ਮਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।ਮਾਨੌਂ ਕਨੌਂ ਨ ਰਾਵਰੀ ਬਾਤੀ'। ਲਿਖੀ ਪਠਾਈ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ। ਪਠਤਿ ਧੀਰਮਲ ਆਨੰਦ ਧਾਰਿ॥੧੫॥ਕਹ੍ਯੋ ਮਸੰਦ ਸੰਗ ਸਮੁਝਾਇ।'ਸਫਲਹਿ ਤੇਰੋ ਕਹ੍ਯੋ ਉਪਾਇ। ਰਾਮਰਾਇ ਖ਼ਾਤਰ ਕਰਿ ਪਠੀ[1]। ਇਹੁ ਪਾਤੀ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੀ ਪਠੀ[2]॥ ੧੬ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ । ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਅਨਹਿਤ[3] ਚਿਤਵੰਤਿ । ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਨੈ। ਭਏ ਲੋਭ ਬਸਿ ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੈਂ ॥ ੧੭ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਰਾਮਰਾਇ ਨਰ ਭੀਰ। ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਤੌਨ[4]। 'ਅਬਿ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠ੍ਯੋ ਕੌਨ? ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਲ ਬਯ ਜਾਂਹਿ। ਪਹੁੰਚੇ ਸੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੁਤ ਹੁਤੋ ਨ ਕੋਇ। ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਤਿ ਹੈ ਜੋਇ' ॥ ੧੯ ॥ ਰਾਮਰਾਇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਹੀ ਗੁਰਿਆਈ। ਹੁਤੋ ਹਮਾਰੀ ਕੁਲ ਮਹਿ ਏਕ। ਜਿਸ ਕੈ ਨਹਿੰ ਬਿਵਹਾਰ ਬਿਬੇਕ ॥੨੦॥ ਸੋ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹੁਇ ਬਿਦਤਾਯੋ। ਸੁਨਯੋਂ ਸੁ ਮੈਂ ਨਿਜ ਨਗਰ ਬਸਾਯੋ। ਅਜ਼ਮਤ ਸਹਿਤ ਲੋਕ ਤਿਸ ਕਹੈਂ। ਅਰਪਹਿੰ ਦਰਬ ਕਾਮਨਾ ਲਹੈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਪ੍ਰਗਟ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਤਬਹਿ ਲਖਿ ਲੇਹਿੰ[5]। ਢਿਗ ਰਾਵਰ ਕੇ ਅਜ਼ਮਤ ਦੇਹਿ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਝੂਠ ਸਾਚ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਬਿਰਮਾਵਹਿ ਨਰ ਗਨ ਛਲ ਧਰਿ ਕੈ' ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਇਮ ਸ਼ਾਹੁ ਗਿਰਾ ਤਬਿ ਕਹੀ।'ਤੋ ਮਹਿੰ ਅਜ਼ਮਤ ਮੈਂ ਬਹੁ ਲਹੀ। ਨਹਿੰ ਏਤਿਕ ਕਿਸ ਅਪਰ ਮਝਾਰੀ। ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਤਿਸ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੀ[6] ॥ ੨੩ ॥ ਤੁਮ ਭੀ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਸੁਤ ਪੋਤੇ। ਅਪਰ ਅਲਪ ਜਾਨੌਂ ਸਭਿ ਤੋ ਤੇ'।ਰਾਮਰਾਇ ਸੁਨਿ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੀ। 'ਤੁਮ ਮਾਲਕ ਹੋ ਸਕਲ ਸਥਾਨੀ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਬਸਹਿ ਜਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਯੋਂ ਨ ਤੁਮਾਰੋ ਕਾਜ ਬਨਾਇਂ'। ਸੁਨਿ ਇਮ ਸ਼ਾਹੁ ਮੌਨ ਕਰਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲ੍ਯੋ ਕਿਸ ਕਹ੍ਯੋ[7] ॥ ੨੫ ॥ ਇਹ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਭਾ ਸਭਾ

[1]ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਭੇਜੀ ਹੈ। [2]ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। [3]ਬੁਰਾ। [4]ਤਿਸ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ) ਨੇ। [5]ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਤਦੋਂ (ਅਸੀਂ) ਜਾਣਾਂਗੇ। [6]ਤਿਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ। [7]ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਹਿਆ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚੱਲ ਪਿਆ।

ਮਝਾਰੀ।ਸੁਨਯੋਂ ਸੁ ਪੁਰਿਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ।'ਰਾਮਰਾਇ ਇਨ ਸੰਗ ਖੁਟਾਈ। ਕਰਯੋ ਚਹਤਿ ਹੈ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਈ[1] ॥ ੨੬ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਸਿਖ ਸਭਿ ਕਹੈਂ।'ਇਹ ਉਤਪਾਤ ਕਰਤਿ ਹੀ ਰਹੈ'। ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਦੀਨਿ ਬਿਤਾਇ। ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਬਹੁ ਜਾਗੀ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਕੇਤਿਕ ਬਡਭਾਗੀ। ਲੈ ਲੈ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਚਲੇ। ਧਨ ਗਨ ਲੀਨਿ ਰਿਝਾਵਨਿ ਭਲੇ ॥ ੨੮ ॥ ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਪੰਥ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਨਿਯਰਾਏ । ਹਰਖੇ ਜਬਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਵਰ ਕੋ ਕਰਿ ਸੁਖ ਉਰ ਮੈਂ॥੨੯॥ਪਾਇ ਰੁ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ ਪਾਨੀ। ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰਮ ਕੋ ਹਾਨੀ । ਸਭਿ ਅਕੋਰ ਲੈ ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਏ। ਮਹਾਂ[2] ਮਸੰਦ ਅਗਾਊ ਭਏ॥ ੩੦ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ। ਅਭਿਬੰਦਨ ਸਨਮੁਖ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬੈਠੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਰਖਾਏ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਏ ॥ ੩੧ ॥ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਤ ਅਰਪੰਤੇ।ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੇ ਨਾਮ ਭਨੰਤੇ।'ਮਹਾਂਰਾਜ! ਇਹ ਦਸਵੰਧ ਲਯਾਯੋ'।'ਇਨਹਿਂ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਯੋ' ॥੩੨॥ 'ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਮਨੌਤ ਮਨ ਮਾਨੀ'। 'ਇਸ ਕੀ ਤੁਮ ਸਹਾਇਤਾ ਠਾਨੀ'। 'ਇਸ ਸਿਖ ਕੋ ਰੁਜ ਤਨ ਤੇ ਹਰਯੋ'। 'ਇਹ ਚਾਹਤਿ ਸਫਲਯੋ ਧਨ ਕਰਯੋ' ॥ ੩੩ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿ। ਧਰਹਿਂ ਅਕੋਰ ਚਰਨ ਕੇ ਪਾਸ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਮਸੰਦ। ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਖ ਅਨੁਸਾਰਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੪॥ ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰੇ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਮੁਝ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।–ਬਾਬਾ ਬਸਹਿ ਬਕਾਲੇ ਥਾਨਾ–॥ ੩੫ ॥ ਸੋ ਸਰੂਪ ਤੁਮ ਦੇਖੇ ਆਇ। ਦਾਸਨਿ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਾਇ ਮੁਖ ਕਹਯੋ। 'ਰਾਮਰਾਇ ਕੈਸੇ ਕਹਿ ਲਹਯੋ[3]? ॥ ੩੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਕਿਮ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ?। ਕਿਮ ਤਿਨ ਸ੍ਰਾਪ ਦੀਨਿ ਰਿਸ ਪਾਇ ? ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਹਕਾਰੇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਸੀਖ ਸਿਖਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਜਬਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਿ ਕਯੋਂ ਦੁਖ ਪਾਯੋ?। ਕਹਾਂ ਬਿਗਾਰ ਕੀਨਿ ਪੁਰਿ ਜਾਯੋ?।ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਿ ਸੰਗ। ਰਚਯੋ ਬਿਰੋਧ ਸ ਸ੍ਰਾਪ ਨਿਸੰਗ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ-

[1]ਜ਼ਾਹਰ ਹੀ। [2]ਵਡੇ, ਮੁਖੀ। [3]ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਕਿਵੇਂ (ਕਹਿ ਲਹਯੋ=) ਸਦਵਾ ਲਿਆ (ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ)। (ਅ) ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਕੈਸੇ ਕਹਿ=) ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਜਾਣਿਆ ਸੀ। (ੲ) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਣਕੇ ਕੀਹ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਬਖਸ਼ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਗੁਰਤਾ ਗੁਰ ਕੀ ਪਿਖਿ ਤਪਤਾਯੋ। ਕਹਿ ਬੁਲਿਵਾਏ ਆਸ਼ੈ ਏਵ:–ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਤੁਰਕ ਸਾਥ ਗੁਰਦੇਵ॥੩੯॥ਜਾਹਿਂ ਪਲਾਇ ਕਿ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼। ਮਿਲਹਿਂ ਜਿ, ਟੂਟਹਿ ਪ੍ਰਣ ਸੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼–।ਬਹੁਰ ਸਿਖਾਯੋ ਅਜ਼ਮਤ ਹੇਰਹਿਂ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਇਸ ਹੀ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਰਹਿ ॥ ੪੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬੈ।ਤਿਸਤੇ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕੀ ਤਬੈ।ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਨ ਜਾਇ।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਿਖਿ ਰਿਸ ਉਪਜਾਇ॥੪੧॥ਅਪਰ ਨ ਬਸ ਕੁਛ ਚਲਯੋ ਅਗਾਰੇ। ਸ੍ਰਾਪ ਸੀਤਲਾ ਕੇਰ ਉਚਾਰੇ।ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹੋਯੋ। ਹੋਨਹਾਰ ਕਹੁ ਨੀਕੇ ਜੋਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਤਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਤਜਯੋ ਸ਼ਰੀਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਧੀਰ। ਕੇਤਿਕ ਤਿਨ ਕੀਨੇ ਉਤਪਾਤ। ਅਜਹੁ ਨ ਬੈਠਤਿ ਚਿਤ ਕਰਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ॥ ੪੩ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਰਾਵਰ ਕੀ ਗਾਥਾ। ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸਾਥਾ।–ਗੁਰੂ ਭਏ ਅਬਿ ਤਿਨਹੁ ਹਕਾਰੋ।ਅਜ਼ਮਤ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿਨਿ ਨਿਹਾਰੋ–॥ ੪੪ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਨਹੀਂ ਮਾਨੀ ਕਛ ਬਾਤ। ਚਹਿਤਿ[1] ਆਪ ਸੋਂ ਭੀ ਉਤਪਾਤ। ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਗੋ ਤੁਮਰੋ ਸੋਇ। ਕਿਮ ਸਮਸਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥੪੫॥ ਗੁਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹਾਥ ਕਿਮ ਆਵੈ। ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਸੁ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਵੈ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ।ਮੁਸਕਾਨੇ ਸੁਨਿ ਤਬਹਿ ਗੁਸਾਈਂ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਟੁਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭਿ ਗਯਾਤਾ ਸੁ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਲਖੀ ਭਵਿੱਖਯਤ ਬਾਰਤਾ ਜਿਮ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸੋ ਚੀਨਿ[2] ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਪੁਨ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੋ ਕਰਨਿ ਉਧਾਰ। ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰ। ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਜੁ ਦੂਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ। ਸੰਗਤਿ ਕੌ ਅਭਿਲਾਖ ਅਸ਼ੇਸ਼ੁ॥ ੨ ॥ ਗਮਨ ਤੀਰਥਨਿ ਕੀਨਿ ਬਹਾਨਾ। ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਚਾਹਤਿ ਕੱਲਯਾਨਾ। ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਜੇਤਿਕ ਬਸ ਗਏ। ਤਿਤੇ ਬਸਾਇ ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਭਏ ॥ ੩ ॥ ਲਖਯੋ ਸ਼ਰੀਕਾ ਸੋਢਿਨਿ ਕੇਰਾ।–ਪਿਖਿ ਸੰਕਟ ਕੋ ਪਾਇਂ ਬਡੇਰਾ[3]। ਅਨਿਕ ਉਪਾਵਨਿ ਕੋ ਨਿਤ ਠਾਨੈਂ। ਦਰਬ ਲੋਭ ਜਿਨ ਰਿਦੈ ਮਹਾਨੇ ॥੪॥ ਹਮ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰਹੇ। ਤਊ ਦੇਖਿ ਤਿਨ, ਉਰ ਦੁਖ ਦਹੇ। ਇਨ ਤੇ ਅਧਿਕ ਦੂਰ ਅਬਿ

[1](ਰਾਮਰਾਇ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਸੋ ਜਾਣ ਲਈ। [3](ਸੋਢੀ) ਦੇਖ ਕੇ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਾਇ । ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਹਮ ਕੋ, ਸੁਖ ਪਾਇ* ॥ ੫ ॥ ਤਾਂਤੇ ਗਮਨ ਕਰਨਿ ਅਬਿ ਆਛੇ । ਪੂਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਸਿਖ ਬਾਂਛੇ–। ਬਹੁ ਕਾਰਨ ਕੋ ਜਾਨਿ ਗੁਸਾਈਂ । ਕਹਿ ਨਿਜ ਲੋਕਨਿ ਸਕਲ ਜਨਾਈ ॥ ੬ ॥ 'ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਲੀਜੈ । ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਚਰਨਿ ਕੀਜੈ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੈਂ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਡੇਰੇ ਸੰਦਨ ਸਾਜਿ ਬਨਾਇ' ॥੭॥ ਕੇਤਿਕ ਦਾਸ ਫਕੀਰਨਿ ਸਾਥ। ਚਹਤਿ ਦਰਸ ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਥ।–ਤੀਰਥ ਕਰੈਂ ਪੁੰਨ ਜਿਨ ਮਹਾਂ† । ਬਿਚਰਹਿਂ ਸੈਲ ਕਰਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ–॥ ੮ ॥ ਸਫਲ ਜਨਮ ਅਪਨੋ ਕੋ ਚਾਹਤਿ । ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕੋ ਜਾਨਿ ਉਮਾਹਤਿ । ਜੇਤਿਕ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲੋਕ ਬਸਾਏ । ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਸਭਿ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਏ ॥ ੯ ॥ ਸਾਦਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਬਸਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ । ਹਮ ਅਬਿ ਤੀਰਥ ਕਰਨਿ ਸਿਧਾਇ । ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਸ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼° । ਕਰਹਿਂ ਬਿਤਾਵਨਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼॥ ੧੦ ॥ ਪੁਨ ਹਮ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਪਧਾਰੈਂ । ਬਿਚਰਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਾਰਹਿਂ' । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਨਰਨਿ ਸੁਨਾਈ । 'ਤੁਮ ਹਮਰੇ ਨਿਤ ਨਾਥ ਸਦਾਈ॥ ੧੧ ॥ ਦੂਰ ਕਿ ਨਿਕਟਿ ਰਹਹੁ ਕਿਸ ਥਾਨੂ । ਸਦ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨੂ ।

°ਮਾਲਵਾ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਗ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਤੋਂ ਛਪੇ ਰਹੇ ਫੇਰ ਲੈਣੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ, ਫੇਰ ਬਕਾਲਾ ਛਡ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਈਰਖੀ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਣ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ ਏਥੇ ਬੀ ਈਰਖਾ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਤਿਆਗ ਮੁਖ ਰੱਖਕੇ ਮੁੜ ਗਏ, ਫੇਰ ਬਕਾਲਾ ਛੋਡ ਕੇ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਜਾ ਬਸੇ ਉਥੇ ਬੀ ਸ਼ਰੀਕਾ ਭਾਵ ਤੱਕਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜਾ ਬਸਾਇਆ । ਅਜੇ ਬੀ ਸੋਢੀ ਸ਼ਰੀਕੇ ਨੂੰ ਠੰਢ ਨਾ ਪਈ ਤਾਂ ਆਪ ਪੰਜਾਬ ਛੋੜਕੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਟੁਰ ਪਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋਵੀਏ ਤਾਂ ਏਹ ਸੁਖੀ ਹੋਣ ਤੇ ਮੰਨ ਮੰਨੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਕਰ ਲੈਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜਾਂ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਨਿਸ਼ਪਕੜ ਹਾਂ । ਧੀਰ ਮੱਲ ਨੇ ਜੋ ਦਿਲੀ ਮਨਸੂਬਾ ਬੱਧਾ ਸੋ ਬੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਨ, ਸੋ ਤਿਆਗ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਆਪ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਦੂਰ ਪਏ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਮੋਕਲਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੋਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਭਾਰ ਚਾਉਂਦੇ ਹੋ ।

†ਤੀਰਥ ਉਦਮੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਆ ਸਭ ਲੋਕ ਉਧਰਣ ਅਰਥਾ । [ਤੁਖਾਰੀ ਮ: ੪] ਇਸ ਤੁਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਤੀਰਥ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਤੁਰੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਨੂੰ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧੂੜ ਨੇ ਤਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧਰਨੀ ਹੈ ।

ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ,ਸਹਾਇਕ ਰਹੀਅਹਿ। ਬਹੁਰੋ ਆਵਨਿ ਤੂਰਨਿ ਕਹੀਅਹਿ ॥ ੧੨ ॥ ਸਦਾ ਅਲੰਬ ਤੁਮਾਰੇ ਰਹੈਂ। ਸਦਾ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਹੀ ਰਿਦ ਚਹੈਂ। ਜਬਿ ਆਵਹੁ ਪੁਰਿ ਬਸਹਿ ਬਡੇਰਾ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਤੋ ਹੋਇਂ ਜਿਮ ਹੇਰਾ[1]॥ ੧੩॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ।ਕਹਤਿ ਭਏ ਤਿਨ ਕੌ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥ 'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਜਬਿ ਜਨਮ ਸੁ ਪਾਵੈ। ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਇਹਾਂ ਤਬਿ ਆਵੈ ॥ ੧੪ ॥ ਕਰਹਿ ਬਸਾਵਨਿ ਇਸਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਚਨਾ ਅਧਿਕ ਰਚਹਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਬੀਜ ਮਾਤ੍ਰ ਹਮ ਕੀਨਿ ਬਸਾਵਨਿ। ਤਰੁਵਰ ਸਮ ਤਬਿ ਹੋਇ ਬਿਧਾਵਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਆਵੈਂ। ਬਸਨਹਾਰ ਦੀਰਘ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਸਭਿਨਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ ॥ ੧੬ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਬਾਹਨ ਜ਼ੀਨ ਅਧਿਕ ਛਬਿ ਛਾਈ। ਸਭਿ ਕੌ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਸਿੱਖ ਉਧਾਰਨਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਚਲੇ ॥ ੧੭॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਸ੍ਯੰਦਨ ਮਾਂਹੀ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨੇਹ ਧਾਰਿ ਸੰਗ ਜਾਹੀ। ਬਹੁਰ ਤੀਰਥਨਿ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਅਧਿਕ ਸ਼ਰੀਕਾ ਸੇਵਨਿ ਜਾਨਿ ॥੧੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਚਢਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਡੋਰੇ। ਪਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਚਲੀ ਸੁਖ ਲੋਰੇ। ਭ੍ਰਾਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਾਥ ਨਿਜ ਕਰਿਓ। ਸੋ ਤੁਰੰਗ ਸੁੰਦਰ ਪਰ ਚਰਿਓ॥੧੯॥ਅਪਰ ਸਕਲ ਪਾਇਨ ਸੰਗ ਚਲੇ। ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਹੁਇ ਭਲੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਅਸਵਾਰ[4]। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਰ ਸਿਮਰਨ ਧਾਰਿ ॥ ੨੦ ॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਸੁਆਮੀ। ਸਕਲ ਘਟਨਿ ਕੇ ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਵਰ ਦੁਇ ਕੋਸ ਲਗਾਯੋ। ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ ਮਿਲਿਨਿ ਕੋ ਆਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਜੇਤਿਕ ਦਰਬ ਕੋਸ਼ ਮਹਿਂ ਜਾਨਾ। ਕੋਸ਼ਪਤੀ ਸੰਗ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ਏਕ ਦਾਸ ਕੋ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤਯਾਗਾ। ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਰਹਯੋ ਬਡ-ਭਾਗਾ॥੨੨॥ਸਗਰੋ ਧਨ ਤਿਸ ਕੋ ਤਬਿ ਦੀਨਾ। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਲਖਿ ਖਰਚ ਪ੍ਰਬੀਨਾ[2]! ਕੂਪ ਲਗਾਵਹੁ ਸਦਨ ਬਨਾਵਹੁ। ਖਰਚਹੁ ਪੁਰਿ ਕੇ ਹੇਤੁ ਬਸਾਵਹੁ ॥੨੩॥ ਜਿਮ ਸਭਿ ਲੋਕ ਅਧਿਕ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਸੋ ਤੁਮ ਕੀਜਹਿ ਸਦਾ ਬਨਾਇ[3]। ਪੁਰਿ ਕੋ ਖੇਦ ਦੇਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਜੇ ਕੋ ਦੇਹਿ, ਰਹੈ ਨਹਿਂ ਸੋਈ' ॥ ੨੪ ॥ ਇਮ ਤਿਸ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ ਗੁਸਾਈਂ। ਬੈਠੇ ਸੰਗਤਿ

[1]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਹੇ ਚਤੁਰ ! ਲਖਕੇ (ਸਮਝਕੇ) ਖਰਚ ਕਰੀਂ'। [3]ਭਾਵ ਨਾ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆਈਂ ਨਾ ਸ਼ੁਮਪੁਣਾ ਕਰੀਂ'। [4]ਸੁਵਾਰ ਕੇ, ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ।

ਢਿਗ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਿਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਧ੍ਰਿਤਿ ਕਰੁਨਾ। ਚਾਹਹਿਂ ਤਿਨਹਿਂ ਕਲੇਸ਼ਨਿ ਹਰਨਾ॥੨੫॥ਕਛੁਕ ਦੀਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਨਾਇ। ਬਹੁਰ ਬਿਸਰਜਨਿ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਇ।'ਭੋ ਸਿੱਖਹੁ! ਨਰ ਤਨ ਇਹ ਰਤਨ। ਜਿਮ ਸਫਲਹਿ ਤਿਮ ਕੀਜਹਿ ਜਤਨ॥੨੬॥ ਜਗ ਧੰਧੇ ਮਹਿਂ ਫਸਿ ਨ ਬਿਤਾਵਹੁ। ਬਿਨਸ ਜਾਇ, ਪਿਖਿ ਨਹਿਂ ਬਿਰਮਾਵਹੁ। ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਪਾਪ। ਕਰੋ ਕਾਰ ਕੋ-ਹਰਿ ਹਰਿ-ਜਾਪ॥੨੭॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਲਿਵ ਰਾਖਹੁ।-ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਇ-ਇਮ ਕਾਂਖਹੁ[1]। ਸੰਗਤਿ ਜਹਿਂ ਗੁਰੁ ਕੀ ਮਿਲਿ ਜਾਇ। ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਾਇ॥ ੨੮॥ ਪੱਖਾ ਪਾਨੀ ਪੀਸਨਿ ਕੀਜਹਿ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਨ ਆਦਿਕ ਦੀਜੈ। ਅੰਨ ਬਸਨ ਅਰਪਨਿ ਕਰਿ ਦੈ ਹੋ। ਚਰਨਨਿ ਚਾਂਪ ਸਫਲਤਾ ਪੈ ਹੋ[2]॥੨੯॥ਅਬਿ ਤਪ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਨਹਿ ਕਾਲ। ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਤੀਨਹੁੰ ਦੇਵ ਆਦਿ ਜਗ ਅਹੇ। ਸੋ ਭੀ ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਤਿ ਰਹੇ॥ ੩੦॥ ਅਸ ਕੋ ਵਸਤੁ ਨ ਜਾਨੀ ਪਰੇ। ਪਾਇ ਨਹੀਂ ਤਪ ਤਾਪਨ ਕਰੇ। ਧ੍ਰੂ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿਤਕ ਵਡਿਆਈ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋਇ ਬਿਰਧਾਈ[3]॥ ੩੧॥ ਤਪ ਕਰਿਬੇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਤਪ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਸਮਾ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਜਾਨਹੁਂ। ਨਿਰਬਲ ਪ੍ਰਾਨੀ ਬਿਦਤ ਪਛਾਨਹੁਂ॥ ੩੨॥ ਤਿਸ ਤੇ ਸਹਸ ਗੁਨਾ ਫਲ ਪਾਵੈ। ਜੋ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ। ਤਪ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਅਧਿਕਾਈ। ਅਪਰ ਬਾਤ ਕਨਾ ਕਹੌਂ ਬਨਾਈ॥ ੩੩॥ ਯਾਂਤੇ ਜਾਨਹੁਂ ਸੇਵਾ ਸਾਰ। ਸੇਵਹੁ ਸੰਤ ਕਿ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ। ਐਸੀ ਦੁਲਭ ਵਸਤੁ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ। ਸੇਵਹਿ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁਰ ਨ ਪਾਹੀ॥ ੩੪॥ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਸਿਮਰੇ ਨਾਮੁ। ਮਨ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਤਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮ। ਸ੍ਵਾਰਥ ਕਿਧੋਂ ਅਕਾਰਥ ਬ੍ਰਿੰਦ[4]। ਫੁਰਹਿਂ ਸਦਾ ਮਨ ਥਿਰ ਨ ਰਹਿੰਦ[5]॥ ੩੫॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਿਸ ਕੋ ਅਟਕਾਇ। ਕਰਹੁ ਟਿਕਾਵਨਿ ਕੋਰ ਉਪਾਇ। ਜਿਮ ਜਿਮ ਥਿਰਤਾ ਗਹੈ ਸੁਭਾਊ। ਤਿਮ ਤਿਮ ਨਿਪੁਨ ਕਰਹਿ ਬਿਰਧਾਊ[6]॥ ੩੬॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਾਵੈ। ਕੈ ਲਿਵ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਅਟਕਾਵੈ। ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਮ ਮਨ ਕੋ ਅਹੈ। ਜਿਤਹਿ ਕਰਹਿ ਤਿਤ ਹੀ ਨਿਤ ਬਹੈ[7]॥ ੩੭॥ ਸਨੇ ਸਨੇ

[1]ਇਉਂ ਮੰਗੋ। [2]ਪਾਓਗੇ। [3]ਵੱਧੇ। [4]ਮਤਲਬ ਦੇ ਅਥਵਾ ਬੇਮਤਲਬੇ ਸਾਰੇ (ਸੰਕਲਪ)। [5]ਮਨ ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। [6]ਵਧਾਵਣਾ ਕਰੇ। [7]ਜਿਧਰ ਲਾਓ ਉਧਰੇ ਵਹਿ ਤੁਰਦਾ ਹੈ।

ਬਿਖ਼ਿਯਨਿ ਤੇ ਰੋਕੈ[1]।ਲਘੁ ਸੁਖ ਪੁਨ ਦੇ ਨਰਕ ਬਿਲੋਕੈ[2]। ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਜਗ ਮੋਦ ਜੁ ਅਹੈ। ਅਲਪ ਕਾਲ ਮਹਿ, ਥਿਰ ਨਹਿਂ ਰਹੈ ॥ ੩੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਨਿਤ ਸੇਵਾ। ਕਰਿ ਮਨ ਅਮਲ ਜਨਾਇ ਸੁ ਭੇਵਾ[3]।ਦੁਖ ਜਬਿ ਆਨਿ ਕਿ[4] ਅਪਦਾ ਪਰੈ। ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਣੋ ਲਖਿ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੈ ॥੩੯॥ ਜਾਨਿ ਕਰਮ ਫਲ ਤਰਕ ਨ ਠਾਨੈ। ਨਹਿਂ ਈਸ਼ੁਰ ਪਰ ਦੋਸ਼ ਬਖਾਨੈ। ਭੋਗਹਿ ਸੰਕਟ ਕੋ ਹਰਖਾਇ। ਲਖਹਿ ਕੁਕਰਮਨਿ ਫਲ ਬਿਨਸਾਇ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਖ ਜਬਿ ਆਇ ਨ ਕਰਹਿ ਹੰਕਾਰ। ਜਾਨਹਿ ਦੀਨਿ[6] ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਤਾਰ। –ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਮੁਝ ਪਰ, ਗੁਰ ਦਯੋ[7]–। ਸਿਮਰਹਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੁਖ ਛਯੋ'॥ ੪੧ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਸੰਗਤਿ ਕੀਨਸਿ ਬਿਦਾ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਠਾਨਿ ਬੰਦਨਾ ਸਦਨ ਸਿਧਾਈ। ਬਸਿ ਤਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਅਗਾਰੀ ਚਾਲੇ। ਕਰਿ ਮੰਜ਼ਲ ਡੇਰਾ ਪੁਨ ਡਾਲੇਂ। ਸਨੇ ਸਨ ਚਲਿ ਮਗ ਬਿਚਰੰਤੇ। ਮਿਲਹਿ ਜੁ ਸਿੱਖ ਉਧਾਰ ਕਰੰਤੇ॥੪੩॥ ਜਹਾਂ ਜਾਇਂ ਸਿਖ ਸੁਨਿ ਗਨ ਆਵੇਂ। ਸਭਿ ਡੇਰੇ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੇਂ। ਰੋਪਰ ਨਗਰ ਉਲੰਘਤਿ ਆਇ। ਇਮ ਚਲਿ ਬਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੁਦਾਇ ॥੪੪॥ ਪਟਿਆਰੋ ਪੁਰਿ ਬਸਯੋ ਨ ਜਬੈ। ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਲੰਘਿ ਤਬੈ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਬਸੇ ਨਿਸਾ ਸਿਖ ਸੇਵਾ ਕੀਨਿ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ'ਗੁਰੂ ਗਮਨ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮਤ੍ਰੀਨੁ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀਅੰਸੂ॥੩੩॥

੩੪. [ਮੂਲੋਵਾਲ ਦਾ ਮਾਈਆ ਤੇ ਗੋਂਦਾ। ਸ਼ੇਖੇ ਦਾ ਤਿਲੋਕਾ ਜਿਵੰਧਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗਬਿੰਦ ਕੇ ਨੰਦਨ ਧੀਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਿਚਰਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਮੂਲੋ ਵਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੇਖਿ ਗ੍ਰਾਮ ਗੁਰ* ਠਾਂਢੇ ਰਹੇ। ਰੁਚਿਰ ਉਚਿਤ ਥਲ ਤਹਿਂ ਕੋ ਲਹੇ। ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ।ਅਪਰ ਟਿਕਾਯੋ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ॥੨॥ ਬੀਤ ਗਈ ਘਟਿਕਾ ਜੁਗ ਜਬੈ। ਮਈਆ

---

[1](ਮਨ ਨੂੰ)ਰੋਕੇ। [2](ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ੇ)ਥੋੜਾ ਸੁਖ ਦੇ ਕੇ ਫੇਰ ਨਰਕ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3](ਸੇਵਾ)ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਕੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਹੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਉੱਨਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਮਲ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦੇਣ ਦਾ ਭੇਤ ਜਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਦੁਖ ਜਦੋਂ ਆਵੇ ਯਾ"। [5]ਇਹੀ ਸਮਝੇ ਕਿ (ਸੰਕਟ ਭੋਗਣ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਖੋਟੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [6]ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [7]ਦਿੱਤਾ (ਹੈ ਸੁਖ)। *ਪਾ:–ਕਹੁ।

ਗੋਂਦਾ ਚੌਨਹੁੰ ਤਬੈ। ਆਨਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰ ਕੋ। ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਭਾਉ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨ ਸਾਥ ਬਖਾਨਾ। 'ਆਨਹੁ ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਹਿਤ ਪਾਨਾ। ਮਾਰਗ ਸਗਰੇ ਸ੍ਰਮ ਕੋ ਹਰਿਬੇ। ਹਾਥਨਿ ਪਾਂਵ ਪਖਾਰਨਿ ਕਰਿਬੇ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਗੋਂਦੇ ਤਬਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।'ਇਹ ਜੋ ਕੂਪ ਨੀਰ ਬਹੁ ਖਾਰਾ। ਕੰਕਰ ਬੀਚ ਪਰੇ ਜੁ ਸਮੂਹ। ਗ੍ਰਾਮ ਨ ਲੇਵਹਿ ਜਲ ਇਸ ਖੂਹੁ ॥ ੫ ॥ ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਜੇ ਅਬਿ ਹੋਇ। ਬਾਹਰ ਕੂਪ ਦੂਰ ਹੈ ਸੋਇ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਲ ਕੋ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਲਗਹਿ ਬਿਲਮ ਪਰ ਆਛੋ ਆਵੈ ॥ ੬ ॥ ਸਗਰੋ ਗ੍ਰਾਮ ਤਹਾਂ ਤੇ ਆਨੈਂ।ਪੀਵਤਿ ਪਾਨੀ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰਾਨੈਂ। ਕਠਨ ਲ੍ਯਾਇਬੋ ਸਭਿ ਕੋ ਅਹੈ। ਤਊ ਲ੍ਯਾਇਂ ਨੀਕੋ ਤਿਸ ਲਹੈਂ" ॥ ੭ ॥ ਨੀਰ ਕਠਨਤਾ ਲ੍ਯਾਵਨਿ ਕੇਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਤਿਨ ਪਰ ਕਰਨਿ ਹੇਤੁ ਉਪਕਾਰਾ। ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ 'ਇਹੁ ਹੋਇ ਨ ਖਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਬਿਚ ਤੇ ਕੰਟਕ ਸਕਲ ਕਢਾਓ।ਊਪਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਕਰਿਵਾਓ। ਹੋਹਿ ਮਧੁਰ ਜਲ ਸੀਤਲ ਅਬੈ। ਪੀਵਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਨਰ ਸਬੈ ॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਹਮਾਰੇ ਕਾਰਨ ਲ੍ਯਾਵਹੁ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਪਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਬਿਸਮ੍ਯੋਂ ਗੋਂਦਾ ਹੁਲਸਾਯੋ। ਮਾਨ੍ਯੋਂ ਬਚਨ ਨੀਰ ਸੋ ਲ੍ਯਾਯੋ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਬਿ ਪੀਵਨਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਸੀਤਲ ਮਧੁਰ ਸ੍ਵਾਦ ਕੋ ਭਰ੍ਯੋ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਇਹੁ ਤੌ ਸੁੰਦਰ ਮਧੁਰ ਮਹਾਨਾ॥੧੧॥ ਅਬਿ ਤੇ ਕੂਪ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹੋਇ। ਅਪਰ ਜਿ ਇਹਾਂ ਲਗਾਵਸਿ ਕੋਇ।ਨੌ ਲਗਿ ਜਾਹਿੰ, ਹੋਹਿੰ ਦਸ ਸਾਰੇ[1] । ਇਕਦਸ਼ਮੋ[2] ਜੇ ਬਹੁਰ ਉਸਾਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਸੋ ਨਹਿੰ ਲਗਹਿ ਹੁਕਮ ਹੈ ਐਸੇ। ਭਗਨਿ ਬਿਦੀਰਨ ਹੋਇ ਸੁ ਕੈਸੇ[3]"। ਇਹ ਜੋ ਬਾਕ ਗੁਰੂ ਕੋ ਭਯੋ। ਅਬਿ ਲਗਿ ਇਕਦਸ਼ਮੋ ਨਹਿ ਥਿਯੋ॥੧੩॥ ਦਸ ਹੀ ਕੂਪ ਰਹੈਂ ਤਿਸ ਗ੍ਰਾਮ। ਸਲਿਲ ਭਯੋ ਸੀਤਲ ਅਭਿਰਾਮ। ਜਲ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਪਿਯੋ। ਪੁਨ ਮਾਈਏ ਅਰੁ ਗੋਂਦੇ ਪਿਯੋ ॥੧੪॥ ਪਾਇ ਸ੍ਵਾਦ ਜਲ ਕੋ ਬਿਸਮਾਏ। ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਸ਼ਰਧ ਵਧਾਏ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਭਈ ਕਥਾ ਅਨੂਪ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੀਠਾ ਕੀਨਸਿ ਕੂਪ' ॥ ੧੫ ॥ ਸਰਬ ਭਾਉ ਧਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਗੁਨਨਿ ਉਚਰਿਹੀਂ।ਇਕ ਦੁਇ

---

[1]ਨੌਂ ਤੱਕ ਲੱਗਣਗੇ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਦਸ ਹੋਣਗੇ। [2]ਯਾਰ੍ਹਵਾਂ। [3]ਕਿਵੇਂ ਨ ਕਿਵੇਂ ਢਹਿਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦਿਨ ਗੁਰੁ ਉਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ*। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਾਰੇ ॥੧੬॥ ਸੇਵਾ ਗੋਂਦੇ ਨੀਕ ਨ ਕਰੀ। ਹਿਰਦੈ ਅਧਿਕ ਨ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ। ਅਪਰ ਹੁਤੇ ਸੋ ਕਰਤੇ ਰਹੇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਹੇ ॥ ੧੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਿਨ ਕੋ ਪਾਗ ਬੰਧਾਈ। 'ਅਬਿ ਤੁਮ ਚੌਧਰ ਲਿਹੁ ਇਸ ਥਾਂਈ। ਬਨਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਮੁੱਖਨ ਉਦਾਰੇ। ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੁਇਂ ਸਾਰੇ' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਗੋਂਦਾ ਆਯੋ ਤਬਿ ਧਾਇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਚੌਧਰਤਾ[1] ਮੇਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਅਪਰ ਕਿਸੀ ਕੋ ਮਿਲਿ ਹੈ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੯ ॥ ਹੈ ਹਮੇਸ਼ ਤੇ ਮਮ ਅਨੁਸਾਰੇ।ਬਸੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਜੇ ਨਰ ਸਾਰੇ।ਅਪਰ ਚੌਧਰੀ ਕਿਮ ਠਹਿਰਾਵਹੁ। ਰੰਕਨਿ ਕੋ ਪਦ ਊਚ ਬਿਠਾਵਹੁ'॥੨੦॥ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਗੋਂਦੇ ! ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ। ਪ੍ਰਥਮ ਚੌਧਰੀ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੇਹੁ। ਅਬਿ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਅਪਰ ਚੌਧਰੀ ਹੋਇ'॥ ੨੧॥ ਤਬਿ ਕੌ ਪੰਚਪਨੌ[1] ਤਿਨ ਕੇਰਿ। ਰਹ੍ਯੋ ਨ, ਭਏ ਸੁ ਅਪਰ ਬਡੇਰ। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੇ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼ੇਖੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸਥਾਨਾ॥੨੨॥ ਛਾਯਾ ਜਲ ਕੋ ਸੁਖ ਜਹਿਂ ਹੇਰਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਵਹਿਰ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰ ਡੇਰਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਟ ਜੀਵੰਧਾ[2]† ਰਹੈ। ਨਾਮ ਤਿਲੋਕਾ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹੈਂ ॥ ੨੩ ॥ ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੋ ਬਡ ਸਰਦਾਰ। ਜਿਸ ਕੋ ਲੋਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨੁਸਾਰਿ। ਸਿੱਖ ਬਿਰਾਗੀ ਕੋ ਸੋ ਅਹੈ। ਤਿਸ ਕੇ ਹੁਕਮ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਰਹੈ ॥ ੨੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਆਵਨਿ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ।–ਮਿਲੌਂ ਕਿ ਨਹੀਂ–ਭਰਮ ਉਪਜਾਯੋ। ਅਪਨੇ ਗੁਰੁ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਥ। ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਬੂਝੀ ਸਭਿ ਗਾਥ ॥ ੨੫ ॥ 'ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕੀ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹੈਂ। ਸਰਬ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਵਹਿਰ ਆਨਿ ਉਤਰ੍ਯੋ ਤਿਨ ਡੇਰਾ। ਮਿਲੌਂ ਕਿ ਨਹਿਂ, ਭਰਮਤਿ ਚਿਤ ਮੇਰਾ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਿਰਾਗੀ ਛੁਭ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲ। –ਜੇ ਕਰਿ ਜਾਇ ਮਿਲੈ ਤਿਨ ਨਾਲ। ਹੋਇ ਨ ਐਸੇ, ਇਹ ਫਿਰ ਜਾਇ। ਲੇ ਸਿੱਖੀ ਤਿਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਜਬਿ ਇਹ ਜਾਇ, ਪ੍ਰਬੋਧਹਿਂ[3] ਸੋਇ।ਨਹਿਂ ਮਨਤਾ ਮੇਰੀ ਪੁਨ ਹੋਇ।ਇਸ ਫਿਰਗਏ ਅਪਰਿ ਫਿਰ ਜਾਇਂ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਨਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇਂ ॥ ੨੮ ॥ ਮੋ ਕਹੁ ਨਮਸਕਾਰ ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਹੀਂ। ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਬਹੁਰ ਨ ਧਰਿਹੀਂ। ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਹੀ ਬਨਹਿ

[1]ਚੌਧਰਤਾ। [2]ਜਾਤ ਜੱਟ ਗੋਤ ਜਵੰਧਾ। [3]ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਗੇ (ਇਸਨੂੰ)।

*ਪਾ:–ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਤਹਾਂ ਕਰਹਿਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। †ਪਾ:–ਜੀਵੰਦਾ।

ਉਪਾਇ।ਮਿਲਿਨੇ ਦੇਉਂ ਨ, ਲੇਹੁਂ ਹਟਾਇ ॥੨੯॥ ਜੇ ਮਿਲ ਕਰਿ ਮਹਿਮਾ ਲੇ ਜਾਨਿ। ਪੁਨ ਮਮ ਕਹਯੋ ਨ ਧਰਿ ਹੈ ਕਾਨ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕਹਯੋ ਬਿਰਾਗੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਤਿਲੋਕਾ! ਹਰਿ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੩੦ ॥ ਅਪਨ ਪੰਥ ਕੋ ਹੋਰਾ ਗੋਰਾ।ਸੁਨਤਿ ਜਾਇ ਮਿਲੀਅਹਿ ਤਿਸ ਠੌਰਾ[1]। ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਕੀ ਬਾਤ ਬਤਾਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਬੋਲਨਿ ਪੁੰਨ ਉਪਾਵੈ ॥ ੩੧॥ ਬਧਹਿ ਧਰਮ ਸੁਧਰਹਿ ਪਰਲੋਕ। ਸੁਜਸੁ ਕਹੈਂ ਨਿਜ ਪੰਥੀ ਲੋਕ। ਪਰ ਮਤ ਕੌ[2] ਮਿਲਿਬੋ ਨਹਿ ਨੀਕਾ। ਨਹਿ ਕੱਲਯਾਨ ਹੋਤਿ ਤਿਸ ਜੀਕਾ॥ ੩੨ ॥ ਤੁਮ ਧਨਵਾਨਨਿ ਕੋ* ਢਿਗ ਜਾਇ[3]। ਲੇਂ ਬਿਰਮਾਇ ਸੁ ਬਾਤ ਬਨਾਇ। ਅਨਿਕ ਮਤਨਿ ਕੇ ਚਾਹਤਿ ਐਸੇ।–ਧਨੀ ਹੋਹਿ ਸਿਖ ਹਮਰੇ ਜੈਸੇ–॥੩੩॥ ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਹਿ ਮਨ ਕੋ ਬਿਰਮਾਵੈਂ–।ਬਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਦਰਬ ਚਢਾਵੈਂ–। ਅਪਨਿ ਪੰਥ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇ। ਮਿਲਿ ਪਰਮਤਿ[4] ਧਨ ਅਰਪਹਿ ਸੋਇ ॥ ੩੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਮਿਲੀਅਹਿ ਕਿਸ ਸਾਥ। ਲਿਹੁ ਤੁਲਸੀ ਚਰਣੋਦਕ ਹਾਥ'। ਇਮ ਬਰਜਯੋ ਹਟਿ ਰਹਯੋ ਤਿਲੋਕਾ। ਨਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਾ॥ ੩੫ ॥ ਕਰੀ ਨ ਸੇਵਾ ਕਿਸੂ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਅਤਿਸ਼ੈ ਮੂਰਖ ਮੰਦ ਗਵਾਰ। ਦਿਨ ਦੋਇਕ ਤਹਿਂ ਰਾਖਯੋ ਡੇਰਾ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਗੁਰੁ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਲੋਕ ਕੁਛ ਪਾਸ। ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਨਿਕਸਯੋ ਵਹਿਰ ਜਿਵੰਧਾ[5] ਗਯੋ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰੁ, ਹਟਿ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਅਯੋ[6] ॥ ੩੭ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਕੇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬੈਸਾ। ਬੋਲਯੋ ਸੁਨਯੋਂ ਬਾਕ ਨਹਿ ਕੈਸਾ॥੩੮॥ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਯੋ ਜਬਿ ਲਹਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਕਹਯੋ। 'ਕੌਨ ਹੁਤੋ ਇਹ ਗਮਨਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ?। ਕੌਨ ਜਾਤਿ ਕੁਲ ਕਯਾ ਹੈ ਨਾਮ ?' ॥ ੩੯ ॥ ਤਹਿਂ ਕੇ ਨਰ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਜੋ ਅਹੈਂ। ਤਿਨਹੁਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਿਸੀ ਕਹੁ ਕਹੈ।–'ਇਹ ਜੀਵੰਧਨਿ ਮਹਿਂ ਸਿਰਦਾਰ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਰਹੈਂ ਅਨੁਸਾਰਿ ॥ ੪੦ ॥ ਘਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਜਿ ਕਿਤ ਕੋ ਚਾਲੈ। ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ

---

[1]ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਦਾ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਹੋਲਾ ਚਾਹੇ ਭਾਰੀ ਹੋਵੇ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਜਾ ਕੇ ਤਿਸ ਥਾਂ ਮਿਲੀਏ। [2]ਪਰਾਏ ਮਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [3]ਤੇਰੇ (ਵਰਗੇ) ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ (ਤਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਪਾਸ ਜਾਣ ਤੇ (ਉਹ)। [4]ਪਰਾਏ ਮਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ। [5]ਭਾਵ ਤਿਲੋਕਾ। [6]ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਨ ਉਸ ਪਾਸਿਓਂ ਹਟ ਆਇਆ। *ਪਾ:–ਧਨਵਾਦ ਤਿਨ ਕੇ।

ਚਲਹਿ ਇਸ ਨਾਲੋ। ਅਬਿ ਭੀ ਹੁਤੇ ਸੰਗ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਮਾਨਹਿ ਇਸ ਕੋ ਹੁਕਮ ਬਿਲੰਦ ॥ ੪੧ ॥ 'ਜੀਵੰਧਨਿ ਕੋ ਬਾਹਿਯਾ[1] ਸਾਰਾ। ਤਿਨ ਮਹਿ ਇਹੁ ਸਰਦਾਰ ਉਦਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਰਿਸ ਭੋਈ। 'ਨਹਿੰ ਬਾਹਿਯਾ! ਨਹਿੰ ਤੇਹਿਯਾ ਕੋਈ ॥ ੪੨॥ ਕਛੁ ਨਹਿੰ ਰਹਹਿ ਉਜਰ ਸਭਿ ਜਾਵਹਿ। ਬਚਹਿੰ ਜੁ ਅਪਰ ਸੁ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹਿੰ। ਨਹਿੰ ਸਰਦਾਰੀ ਨਹਿੰ ਸਰਦਾਰ। ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿੰ ਹੋਹਿੰ ਖੁਆਰ ॥੪੩॥ ਹੋਇ ਏਮਨਾਵਾਦ ਸਮਾਨ। ਬਿਨਸਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਮਹਾਨ ਅਜਾਨ'। ਇਕ ਸਿਖ ਸੇਵ ਕਰੀ ਸੁਨਿ ਗਯੋ। ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗ ਉਚਰਤਿ ਭਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਸ੍ਰਾਪ* ਇਹ ਹੁਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਜੀਵੰਧਨਿ ਕੁਲ ਛਯੋ। ਸਭਿ ਬਾਹਿਯੇ ਕੋ ਹੋਯਹੁ ਨਾਸ਼। ਕਰਿਕਾ ਸਮ ਗਰਿਗੇ ਨਰ ਨਾਸ਼[2]†॥੪੫॥ਤਹਿ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੂਚ ਕਰਾਏ। ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ ਨਗਰ ਹਡਿਆਏ। ਉਤਰੇ ਤਹਾਂ ਲਗਾਯੋ ਡੇਰਾ। ਕਛ ਮਿਲਿ ਗ੍ਰਾਮ[3] ਅਏ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੪੬॥ਡਰੇ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ। 'ਕਿਮ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ ਕਰਤੇ ਹਾਨੀ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ 'ਹੁਕਮ ਹੈ ਐਸੇ। ਮੇਟ ਸਕਹਿ ਕੋ ਇਸ ਨਹਿੰ ਕੈਸੇ' ॥੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਚਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਹਡਿਆਏ ਨਗਰ ਤਾਪ ਦੇ ਰੋਗੀ ਅਰੋਗ ਕੀਤੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਹਿਰ ਹਡਆਏ ਨਗਰ ਤੇ ਉਤਰਿ ਰਹੇ ਸ਼ੁਭ ਥਾਇੰ। ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ

[1]ਬਾਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਨਾਮ। [2]ਗੜਿਆਂ ਵਤ ਗਲ ਕੇ ਨਰ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ। [3]ਭਾਵ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ। *ਇਸਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਕ ੪੭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਹੁਕਮ ਹੈ ਐਸੇ, ਮੇਟ ਸਕਹਿ ਕੋ ਇਸ ਨਹਿੰ ਕੈਸੇ' ਭਾਵ ਅਸਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੇਟ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਅਗੰਮ ਵਾਚਣਾ ਹੈ।

†ਨਿਰੋਤਮ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜੜਕੇ ਲੋਕੀ ਮੇਰਠ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਵੱਸੇ, ਜਟਵਾੜਾ ਨਾਮ ਹੈ ਗਰਾਮਾਂ ਦਾ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀਗੇ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਬਹੁਤ ਸੀ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਦੇ ਮਦ ਵਿਚ ਏਹ ਲੋਕ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ ਸੇ। ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਮਲੂਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਖੋਟ ਕਰਮੀ ਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਸੀ। ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਵਾਈ ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਥੋਂ ਉਜੜਕੇ ਹੋਰਥੇ ਜਾਓ ਤਾਂ ਵੱਸੋਗੇ, ਸੋ ਦਿੱਲੀਓਂ ਪਰੇ ਜਾਕੇ ੮੬ ਪਿੰਡ ਵੱਸੇ ਹਨ, ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮੋਂ 'ਜਿਵੰਧਿਆਂ ਦਾ ਜਟਵਾੜਾ' ਹੈ।

ਬਿਰਾਜ ਹੀ ਨਿਯੋਗ੍ਰੋਧ ਕੀ ਛਾਇ[1]*॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਤਹਿਂ ਇਕ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਰ ਪਰਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਜ੍ਵਰ ਤਨ ਚਢ੍ਯੋ ਅਗਨਿ ਜਨੁ ਦਹ੍ਯੋ॥ਮੁਖ ਸੂਖਤਿ ਲੇ ਸ੍ਵਾਸ ਸਜੋਰ।ਕੰਪਤਿ ਕਾਇਆਂ ਸੰਕਟ ਘੋਰ॥੨॥ ਸਿਰ ਅਰੁ ਹਾਡ ਫੋਰਨੀ ਘਨੀ। ਪੀੜਤਿ ਜ੍ਵਰ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਭਨੀ। ਕਬਿ ਬੈਠਹਿ ਕਬਿ ਭੂ ਮਹਿ ਪਰਿਹੀ। ਕਬਿ ਅੰਗਰਾਇ ਜੰਭਾਵਨ ਕਰਿ ਹੀ[2] ॥ ੩ ॥ ਬਯਾਕੁਲ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਇਹ ਕੋ ਅਹੈ ਪਾਇ ਦੁਖ ਰਹ੍ਯੋ? । ਅਪਨੇ ਘਰ ਕ੍ਯੋਂ ਜਾਇ ਨ ਪਰ੍ਯੋ ?। ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਰਜ ਸੋਂ ਭਰ੍ਯੋ' ॥੪॥ ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਨਵ ਇਕ ਦੋਇ। ਦੀਨਮਨੇ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸੋਇ। 'ਇਸਿ ਕੋ ਚਢ੍ਯੋ ਬਡੋ ਜ੍ਵਰ ਜੋਰ। ਪਾਇ ਰਹ੍ਯੋ ਸੰਕਟ ਉਰ ਘੋਰ ॥੫॥ ਗਾਤ ਦੂਬਰੋ ਪੀਰੋ ਰੰਗ। ਭਏ ਨਿਬਲ ਜਿਹ ਸਗਰੇ ਅੰਗ। ਨਹਿਂ ਭੋਜਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਉਰ ਜਾਗੇ। ਪਰ੍ਯੋ ਰਹੈ ਨਿਸ ਦਿਨ ਦੁਖ ਪਾਗੇ ॥੬॥ ਇਸ ਨਗਰੀ ਮਹਿਂ ਜ੍ਵਰ ਕੇ ਜੋਰ। ਗਨ ਮਾਨਵ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਖ ਘੋਰ। ਦੀਖਤਿ ਹੈ ਜਸ ਇਸ ਕੋ ਹਾਲ। ਤਸ ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ ॥੭॥ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੇ ਬਸੀ ਸੈਂਕਰੇ ਹੋਇ। ਜ੍ਵਰ ਕੇ ਗੇਰੇ ਨਹੀਂ ਖਰੋਇ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਹੋਤਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਜੀਵਨ ਆਸਾ ਜੀਵਨ ਨਾਂਹੀ[3] ॥ ੮ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰੇ ਗਨ ਉਪਚਾਰ। ਰੰਕ ਰਾਵ ਸਭਿ ਕੇ ਇਕਸਾਰ। ਇਹ ਕੰਪਤਿ ਦੁਖ ਪਾਇ ਬਡੇਰਾ। ਬੋਲਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਭਿ ਨਹਿ ਇਸ ਬੇਰਾ ॥੯ ॥ ਸੂਖ ਗਯੋ ਮੁਖ, ਲੋਟਤਿ ਅਹੈ। ਆਸ ਨ[4], ਇਹ ਜੀਵਤਿ ਬਚ ਰਹੈ। ਜੇ ਕਰਿ ਰਾਵਰਿ ਬਸ ਉਪਚਾਰ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਹੁ ਦਾਨ ਉਦਾਰ ॥ ੧੦॥ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਤਿ ਉਪਕਾਰੀ। ਬਚਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਜੇ ਹੁਇ ਜੁਰ ਟਾਰੀ'। ਬੈਠਿ ਬਿਰਾਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਹਾਂ। ਟੋਵਾ ਖਨ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਲਘੁ ਤਹਾਂ॥੧੧॥ਸੋ ਜਲ ਸੋਂ ਪੂਰਨ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਨੇਤ੍ਰ ਚਲਾਇ ਬਿਲੋਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਾਇ ਤੁਮ ਇਸੇ ਉਠਾਵਹੁ। ਲਘੁ ਸਰ ਮਹਿ ਮੱਜਨ ਕਰਿਵਾਵਹੁ ॥ ੧੨ ॥ ਉਤਰ ਜਾਇ ਜ੍ਵਰ ਆਛੋ ਹੋਇ। ਬਹੁਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੰਕਟ ਕੋਇ'। ਭਾਉ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ਬਚ ਮਾਨ੍ਯੋ। ਗਹਿ ਕੈ ਤਿਹ ਜਲ ਸੰਗ ਸ਼ਨਾਨ੍ਯੋ॥੧੩॥ਨੀਰ ਸਪਰਸ਼੍ਯੋ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਤਨੁ ਮੈਂ।ਸਗਰੋ ਉਤਰਿ ਗਯੋ ਜ੍ਵਰ ਛਿਨ ਮੈਂ। ਬਿਸਮੇ ਲੋਗ ਅਰੋਗ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ

---

[1]ਬੋਹੜ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਹੇਠ [ਸੰਸ:, ਨਯਗ੍ਰੋਧ]। [2]ਉਬਾਸੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। [3]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੀਉਣ ਦੀ ਆਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। [4]ਆਸ ਨਹੀਂ। *ਸਾਖੀ: ਪੋ: ਵਿਚ 'ਟਾਹਲੀਆਂ ਦੀ ਝੰਗੀ ਹੇਠ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਭਾਉ ਉਰ ਧਾਰਯੋ ॥੧੪॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਇਕ ਦੁਇ ਸਾਥ ਬਤਾਏ[1]। ਸੁਨਿ ਜੂਰ ਚਢੇ ਦੌਰਤੇ ਆਏ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੇ।'ਹਮ ਦਾਸਨਿਕੇ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੧੫॥ ਪੁਰਿ ਕੇ ਭਾਗ ਜਗੇ ਤੁਮ ਆਏ। ਬਹੁ ਮਰਿ ਰਹੇ ਜੁ ਤਾਪ ਦਬਾਏ। ਅਬਿ ਹਮ ਸ਼ਰਣ ਤੁਮਾਰੀ ਪਰੇ।ਕਰਹੁ ਉਬਾਰਨਿ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮਰੇ ॥੧੬॥ਜਿਸ ਕੇ ਤਾਪ ਆਪ ਨੇ ਖੋਵਾ।ਗਯੋ ਕਸ਼ਟ ਭਾ ਨਵਾਂ ਨਰੋਵਾ। ਤਿਸੈ ਬਿਲੋਕਿ ਦੌਰ ਹਮ ਆਏ। ਕਰਹੁ ਬਾਕ ਜੂਰ ਦੇਹੁ ਗਵਾਏ' ॥ ੧੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਜਬਿ ਬਹੁਤੇ ਘਿਘਿਆਏ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਮੁਸਕਾਏ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਤੁਮ ਭੀ ਕਰੋ ਸ਼ਨਾਨ। ਉਤਰਿ ਜਾਇ ਜੁਰ ਸੰਕਟ ਹਾਨਿ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਘੁ ਸਰ ਮਹਿਂ ਸੋ ਬਰੇ। ਮੱਜਨ ਕਰਤਿ ਤਾਪ ਕੋ ਹਰੇ। ਤਿਮ ਹੀ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵਨਿ ਲਾਗੇ। ਗਾਤ ਦੂਬਰੇ ਤਨ ਜੁਰ ਦਾਗੇ[2] ॥੧੯॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਯੋ।'ਜਿਸ ਕੋ ਤਨੁ[3]ਤਾਪ ਤਪਤਾਯੋ। ਸੋ ਸਭਿ ਕਰਤੇ ਜਾਹੁ ਸ਼ਨਾਨ। ਸਿਮਰਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁਖ ਦਾਨ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਮ ਦੁਖ ਤੇ ਗੁਰ ਇਹਾਂ ਛੁਟਾਏ। ਤਿਮ ਜਮ ਤੇ ਦੇ ਹਾਥ ਬਚਾਏ। ਯਾਂਤੇ ਸਿਮਰਹੁ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਸੁਖਦਾ ਅਭਿਰਾਮ' ॥ ੨੧ ॥ ਚਢਤਿ ਜਿਤਿਕ ਜੋ ਜੂਰ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਆਇ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਹੀਂ। ਅਪਰ ਸੈਂਕਰੇ ਰੰਕ ਸੁ ਧਨੀ। ਕੀਰਤਿ ਬਿਸਦ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੁਨੀ ॥ ੨੨ ॥ ਲੇਕਰਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਆਏ। ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਬਹੁਤ ਚਢਾਏ। ਅਨਿਕ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਧਰਿ ਭਾਉ। ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਿ ਜਪਯੋ ਸਤਿਨਾਉ ॥ ੨੩ ॥ ਬਸੇ ਜਿਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਤਿਸ ਥਾਨ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਿਹੀਂ ਸੇਵ ਮਹਾਂਨ।ਲਗਯੋ ਤੜਾਗ ਤਹਾਂ ਪੁਨ ਭਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਸੋ ਥਾਨ ਸੁਧਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਸੋ ਅਬਿ ਲੌ ਹਮ ਦੇਖਨਿ ਕਰਯੋ। ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਤਿਸ ਤੀਰ ਨਿਹਰਯੋ। ਮਹਿੰਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਪੁਰਿ ਹੜਿਆਏ*ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਤਾਂਈ॥੨੫॥ਤਹਿਂ ਤੇ ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਗੁਰੁ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਭਾਉ ਬਡੇਰਾ।ਰਾਖਨਿ ਹੇਤੁ ਕਹਯੋ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥੨੬॥ ਦੇ ਧੀਰਜ ਤਿਨ ਕੋ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ।ਚਲਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤੀ। 'ਢੋਲਾ'ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਸ ਜੁਗ ਲਹਯੋ। ਤਹਾਂ ਤੁਰੰਗ ਅੜੀ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਹਨਹਿਂ ਰਕਾ-

[1]ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। [2]ਤਾਪ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੱਗ ਤਪ) ਰਿਹਾ ਸੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ)। [3]ਸਰੀਰ। *ਰਜਾਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਭੂਨਾਲੇ ਤੋਂ ੩ ਕੋਹ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ ਹੈ।

ਬਨਿ ਕਮਚੀ ਮਾਰੈਂ[1]। ਤਊ ਨ ਪਾਇ ਅਗਾਰੀ ਡਾਰੈ। ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਇਹ ਤੁਰਕਨਿ ਬੰਦੇ[2]। ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰ ਕੋ ਨ ਲਖਹਿਂ ਮਤਿਮੰਦੇ'॥ ੨੮ ॥ ਹਟੇ ਤਹਾਂ ਤੇ ਗਮਨੇ ਗ੍ਰਾਮੂ। 'ਸੋਹੀਬਾਲ' ਕਹੈਂ ਤਿਹ ਨਾਮੂ। ਉਤਰੇ ਤਹਾਂ ਸੁਚੇਤਾ ਕੀਨਿ। ਚਢੇ[3] 'ਕੌਲ' ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਚੀਨ॥੨੯॥ਤਹਿਂ ਕੇ ਨਰਨਿ ਭਾਉ ਨਹਿਂ ਕੀਨਾ। ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਤਿਨ ਲਖਿ ਮਤਿ ਹੀਨਾ। ਸੰਗਤਿ ਆਨਿ ਮਿਲੀ ਸਮੁਦਾਈ।ਬਹੁ ਧਨ ਆਦਿ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਈ॥੩੦॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਰਪਨਿ ਕਰੀ। ਪੂਰੀ ਕਾਮਨਾ ਜਿਮ ਉਰਧਰੀ। ਗ੍ਰਾਮ "ਵ੍ਹਿੱਲਵੀ[4]" ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ ਹੇਰਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਇਂ ॥ ੩੧ ॥ ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕੈ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਭਏ ਪਰਬ[5] ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਦਾਨ। ਧੇਨੁ ਇਕੋਤਰ ਸੈ ਮੰਗਵਾਈ। ਬਰਨ ਬਿਖੈ ਕਪਲਾਂ[6] ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਦੇ ਦੇ ਦਰਬ ਮੋਲ ਅਨਵਾਈ। ਕਰੀ ਦਾਨ ਹਿਤ ਸਭਿ ਇਕਠਾਈ। ਗੁਜਰਾਤੀ ਦਿਜ ਤਬੈ ਬੁਲਾਇ। 'ਲੇਹੁ ਦਾਨੁ ਧੇਨੁ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਅਪਰ ਦਰਬ ਇਨ ਸੰਗ ਘਨੇਰਾ। ਦੈ ਹੈਂ ਤੁਮ ਕੋ ਸਭਿ ਇਸ ਬੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਿਜਹੂੰ ਨ ਮਾਨੀ ਬਾਤ। 'ਕਠਨ ਦਾਨ ਇਹ ਸਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਤਿ ॥ ੩੪ ॥ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕੋ ਪਲਟੋ ਅਸ ਦਾਨ। ਲੇਤੇ ਹੋਇ ਜੀਵ ਕੀ ਹਾਨਿ। ਮਹਾਂ ਪਤਿੱਗ੍ਰਹੁ[7] ਕਿਮ ਲੇ ਸਕਹੀਂ। ਹਾਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਲੌ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਤਕਹੀਂ'॥੩੫॥ਜਬਿ ਅਸ ਕ੍ਰਿਤ ਸੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਿਹਾਰੇ। ਪੁਨਹ ਖੋਜ ਕਰਿ ਅਪਰ ਹਕਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧੀਰ ਨ ਧਰਿ ਹੈ ਕੋਈ। ਨਹਿਂ ਸਮਰਥ ਲੈਬੇ ਕੋ ਹੋਈ ॥ ੩੬ ॥ ਬਹੁਰ ਤਪ ਕਉ ਇਕ ਗੁਜਰਾਤੀ[8]। ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਸੁ ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਭਾਉ ਧਰੇ ਉਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਜੇ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ।ਤੌ ਇਹ ਦਾਨ ਸਕਹਿ ਲੇ ਪਾਯਕ[9]।ਲੇਉਂ ਧੇਨੁ ਮੈਂ ਆਪ ਭਰੋਸੇ। ਹਰਹੁ ਪਤਿੱਗ੍ਰਹੁ ਕਹੁ ਸਭਿ ਦੋਸ਼ੇ[10] ॥ ੩੮ ॥ ਗਰਬ ਜਾਤਿ ਕੋ ਹੌਂ ਨਹਿਂ ਕਰਿਹੌਂ।ਸ਼੍ਰੇਯਦ[11] ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰਿਹੌਂ।ਚਹੁੰ ਅਲੰਬ ਦੁਹਿ ਲੋਕ

---

[1]ਪਸ਼ਾਬਾਂ ਤੇ ਚਾਬਕ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [2]ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ। [3]ਫਿਰ ਚੜ੍ਹਕੇ। [4]ਨਾਮ ਪਿੰਡ। [5]ਪੁੰਨਜ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ। [6]ਕਾਲੇ ਥਣਾਂ ਵਾਲੀ। [7]ਵੱਡਾ ਦਾਨ [ਸੰਸਃ, ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਹ=ਉਹ ਦਾਨ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜੋਗ ਹੈ]। [8]ਤਪੇ (ਨਾਮੇ ਪਿੰਡ) ਦਾ ਇਕ ਗੁਜਰਾਤੀ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ)। [9]ਦਾਸ। [10](ਮਹਾਂ) ਦਾਨ ਲੈਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸਾਰਾ ਦੂਰ ਕਰੋ। [11]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

ਤੁਮਾਰਾ। ਹੇ ਸਮਰੱਥ ਕਰਹੁ 'ਨਿਸਤਾਰਾ' ॥ ੩੯ ॥ ਸਰਲ ਰਿਦੈ ਦਿਜ ਬਿਨੈ ਜੁ ਠਾਨੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਬਿਹਸ ਕੈ ਮਾਨੀ।'ਜੇ ਨਰ ਕਰਹਿਂ ਭਰੋਸਾ ਗੁਰ ਕੋ। ਨਹਿਂ ਡੁਲਾਇ ਦਿਢ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਕੋ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਕਨੋਂ ਨ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਸੂਰਜ ਜੋਇ'।ਤਬਿ ਸੰਕਲਪ ਕੀਨਿ ਸ਼ੁਭ ਭਾਂਤੀ। ਲੀਨਸਿ ਤਪੇ ਗ੍ਰਾਮ ਗੁਜਰਾਤੀ[1] ॥ ੪੧ ॥ ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਜਲ ਕਰ ਪਰ ਧਾਰਾ। ਸ਼ਯਾਮ ਬਰਨ ਹੁਇ ਗਾ ਤਨ ਸਾਰਾ। ਰਿਤ ਬਯਾ-ਕੁਲ ਧੀਰਜ ਨਹਿਂ ਰਹਯੋ। ਸੰਕਟ ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਪਰ ਲਹਯੋ ॥ ੪੨॥ ਬਹੁ ਪੀੜਤ ਹ੍ਵੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਅਬਿ ਸਹਾਇ ਕੀ ਰਾਵਰਿ ਬਾਰੀ। ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ਹਰਹੁ ਸਭਿ ਮੇਰਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ! ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਚੇਰਾ' ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਰ ਸਿਰ ਧਾਰਾ। ਕਸ਼ਟ ਪਤਿੱਗ੍ਰਹੁ ਤੁਰਤ ਬਿਦਾਰਾ[2]। ਸੀਤਲ ਭਯੋ ਤਪਤ ਸਭਿ ਭਾਗੀ। ਜਿਮ ਰਵਿ ਤੇਜ ਹੋਇ ਘਨ ਆਗੀ[3] ॥ ੪੪ ॥ ਗੁਰੂ ਹਾਥ ਕੋ ਪਿਖਯੋ ਪ੍ਰਭਾਊ। ਭਯੋ ਦੀਨ ਤਜਿ ਜਾਤਿ ਸੁਭਾਊ। ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।'ਦੇਤਿ ਲੇਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਸਭਿ ਥਾਨੀ॥੪੫॥ ਇਕ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਕੈ ਹੋਵਤਿ ਦਾਤਾ[4]।ਦੁਤੀਏ ਮਹਿਂ ਜਾਚਤਿ ਚਿਤ ਰਾਤਾ। ਮਮ ਗ਼ਰਜ਼ੀ ਕੀ ਅਰਜ਼ੀ ਸੁਨੀਅਹਿ। ਅਪਰ ਦਾਸ ਸਮ ਸੇਵਕ ਜਨੀ-ਅਹਿ ॥੪੬॥ ਮਾਨਹੁਂ ਮੋਹਿ ਕਹਯੋ ਇਮ ਕਰੀਅਹਿ। ਚਰਨ ਆਪਨੋ ਮਮ ਸਿਰ ਧਰੀਅਹਿ। ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਡੂਬਤਿ ਉਬਰੀਅਹਿ। ਰਾਖਹੁ ਸ਼ਰਨ ਦੋਸ਼ ਗਨ ਹਰੀਅਹਿ' ॥ ੪੭ ॥ ਤਯਾਗਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਤਿ ਹੰਕਾਰਾ। ਲਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਸਰਲ ਸੁਧਾਰਾ। ਪਗਪੰਕਜ ਦਿਜ ਕੇ ਸਿਰ ਲਾਯੋ। ਜਨਮ ਮਰਨੁ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਯੋ ॥ ੪੮ ॥ ਜੀਵਤਿ ਰਹਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਗੁਰ ਸਿਮਰਯੋ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਸੁ ਗਤਿ ਜਬਿ ਮਰਯੋ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬਡ ਜੱਗ ਕਰਾ-ਯਹੁ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਖਾਯਹੁ ॥ ੪੯ ॥ ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮ ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਪਠਿ ਪਠਿ ਨਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੋ ਭੋਜਨ ਦੇ ਪਰਵਾਨਾ। ਪੂਪ ਪੂਰਿਕਾ ਸ੍ਵਾਦ ਮਹਾਨਾ॥੫੦॥ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਕੋ ਧਨ ਦਛਨਾ

[1]ਤਪੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਜਰਾਤੀ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਨੇ। [2]ਦਾਨ ਲੈਣ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [3]ਬਦਲ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਤੇਜ (ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। [4]ਇਕ (ਸਰੀਰ) ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਦਾਤੇ ਹੋ।

ਦੀਨਿ। ਸਭਿਨਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਨਿ*। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਲ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੫੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਪੁਰਿ ਹਡਿਆਇ ਬਿੱਪਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੩੫॥

੩੬. [ਭੰਦੇਰ ਨਗਰ। ਅਲੀਸ਼ੇਰ ।ਜੋਗੇ। ਭੂਪਾਲੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗਮਨ ਕਿਯ ਗਏ 'ਭੰਦੇਹਰੀ' ਗ੍ਰਾਮ॥ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਪਠਯੋ ਸਿੱਖਯ ਤਿਨ ਧਾਮ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿੱਖ ਜਾਇ ਕਰਿ ਨਰ ਗਨ ਲਹਯੋ। ਉਤਰਨਿ ਹੇਤੁ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਠਾਂਢੇ ਢਿਗ ਗ੍ਰਾਮ। ਡੇਰਾ ਕਰਹਿਂ ਬਤਾਵਹੁ ਧਾਮ ॥ ੨ ॥ ਬਸਹਿਂ ਜਾਮਨੀ ਪ੍ਰਾਤ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹੁ ਬਿਘਨ ਬਿਦਾਰੈਂ'। ਸੁਨਿ ਭੰਦੇਹਰੀ[1] ਕਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲ। 'ਜਾਹੁ ਬੂਝਿ ਕਰਿ ਸਦਨ ਕੁਲਾਲ[2]' ॥੩॥ ਹੈ ਹਮੇਸ਼ ਕੀ

---

[1]ਭੰਦੇਰ ਦੇ ਲੋਕੀਂ। [2]ਘੁਮਿਆਰ ਦਾ ਘਰ।

*ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੇ ਦਾਨ ਲੈਣੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਨੀ ਤੇ ਫੇਰ ਇਕ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਬ੍ਰਹਮਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਲਖਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀਸ ਤੇ ਧਰਾਉਂਦਾ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗਊਆਂ ਦਾ ਦਾਨ ਕਿਸੇ ਮੁਕਤੀ ਫਲ ਯਾ ਕੱਲਜਾਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਇਕ ਕੌਤਕ ਹੋਊ, ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ, ਜ਼ਾਤੀ ਘੁਮੰਡ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦਾ ਪਾਜ ਖੁਹਲਣ ਦਾ। ਪਰ ਅਸਲ ਗਲ ਇਉਂ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਤਪਾਲੀ ਪਈ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸੇ ਇਕ ਟੋਭੇ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ ਆਤਮ ਸੱਤਯਾ ਭਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਰਬਲ ਦੇਖਕੇ ਸੌ ਦੋ ਸੌ ਗਾਂ ਮੰਗਾਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੁਧ ਪੀ ਕੇ ਤਕੜੇ ਹੋ ਜਾਣ। ਸਿਆਣੇ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਤੇ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਪਰਸੁਆਰਥ ਸਿਰ ਚਾ ਲਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੱਲਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ। ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਢੰਗ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਲਈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਆਈ ਮਾਯਾ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਸੀ, ਅੰਨ ਦਾਨ ਬੀ ਦੁਖੀਆਂ ਤੇ ਰੋਗੀ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੱਲਜਾਨ ਦਾਤੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਚੋਜ ਨੂੰ ਗਊ ਦਾਨ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਭ੍ਰਮ ਵਿਚ ਆਕੇ ਲੋਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:—ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੋਟਿ ਦਤੁ ਕਰੀ ਬਹੁ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਦਾਨੁ ॥ ਭੂਮਿਦਾਨੁ ਗਊਆ ਘਣੀ ਭੀ ਅੰਤਰਿ ਗਰਬੁ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਸਚੁ ਦਾਨੁ ॥ ੪ ॥ [ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧

ਰੀਤਿ ਹਮਾਰੇ। ਘਰ ਕੁਲਾਲ ਕੇ ਦੇਤਿ ਉਤਾਰੇ। ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਕਿਯ ਰਾਤਿ ਬਸੇਰਾ। ਸਦਨ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਪਾਵਤਿ ਡੇਰਾ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਨੇ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਬਸਹਿਂ ਇਸ ਥਾਂਈ।ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਮਹਿੰਮਾ ਲਖਹਿਂ ਤੁਮਾਰੀ। ਜਾਮਨਿ ਬਸਨਿ[1] ਕੁਰੀਤ ਉਚਾਰੀ॥ ੫॥ ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਚਲਿ ਕਰਹੁ ਬਸੇਰਾ। ਇਨ ਮਨਮੁੱਖਨਿ ਭਾਗ ਮੰਦੇਰਾ। ਜਥਾ ਰੰਕ ਗਨ ਸੁਰਤਰੁ ਪਾਏ। ਨਹਿਂ ਸੇਵਹਿਂ ਕਿਛ ਲੇ ਨ ਸਕਾਏ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲਿ ਪਰੇ ਅਗਾਰੀ।ਮੂਢਨਿ ਮਹਿੰਮਾ ਕਛੁ ਨ ਬਿਚਾਰੀ।'ਅਲੀਸ਼ੇਰ'[2] ਡੇਰਾ ਕਿਯ ਗ੍ਰਾਮ। ਬੈਠਿ ਬਿਰਾਜੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਧਾਮ ॥ ੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੀਛੇ ਸਭਿਨਿ ਭੈਦੇਹਰਨਿ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨੀ ਬਿਸਾਲ।–ਹੁਤੇ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਪਰ ਹੋਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਿਲੇ ਨ ਹਮ ਉਠਿ, ਘਰ ਮਹਿਂ ਆਏ[3]। ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਸੇਵ ਕਰੀ ਮਨ ਲਾਏ–। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਲਗ੍ਯੋ ਕਹਨਿ ਇਕ ਐਸੇ।।੯।।'ਅਬਿ ਭੀ ਨਿਕਟਿ ਅਹੈ ਤਿਨ ਡੇਰਾ। ਚਲਹੁ ਲੇਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਇਕ ਬੇਰਾ'। ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ 'ਸਭਿ ਹੀ ਚਲੀਏ। ਕੌਨ ਭੇਟ ਆਗੈ ਧਰਿ ਮਿਲੀਏ ॥੧੦॥ ਕਯਾ ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ?। ਕਿਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਬਚਨ ਕਰੇਹਿਂ ?'। ਇਕ ਨਰ ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ ਤਿਨ ਮਾਂਹਿ। 'ਮੈਂ ਜਿਮ ਸੁਨੀ ਕਹੌਂ ਤੁਮ ਪਾਹਿ॥੧੧॥ ਟਕਿਯਨਿ ਰੋਕਨ ਕੀ ਇਕ ਥੈਲੀ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਭੇਲੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਤਿ ਪੁਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਇਮ ਨਰ ਬਰ ਬਰ[4] ਲੇਤਿ ॥ ੧੨ ॥ ਭੇਲੀ ਸਭਿ ਮਹਿ ਦੈਂ ਬਰਤਾਇ। ਦਰਸਹਿ ਲੋਕ ਹੋਇ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਗਰ ਹਡਨਾਏ ਜੁਰ ਨਰ ਗਨ ਕੋ। ਦਿਯੋ ਉਤਾਰਿ ਉਚਾਰਿ ਬਚਨ ਕੋ' ॥੧੩॥ ਨਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਭੈਦੇਹਰ ਸਾਰੇ। ਲੈ ਥੈਲੀ ਅਰੁ ਭੇਲੀ ਤਯਾਰੇ। ਮਾਰਗ ਪਰੇ ਦਰਸਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਜਿਨ ਕੇ ਸੁਧਿ ਪਰਲੋਕ ਅਚੇਤ[5]॥੧੪॥ਅਰਧ ਪੰਥ ਜਬ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਮਿਲਯੋ ਸਮੁਖ ਮਾਨਵ ਇਕ ਆਇ। ਬੂਝਨਿ ਲਗੇ'ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਯੋ?। ਗੁਰੁ ਸਿਵਰ ਕਿਸ ਥਲ ਮੈਂ ਛਾਯੋ? ॥੧੫॥ ਜੋ ਕਰਿ ਤਿਨਕੋ ਦਰਸ਼ਨਿ ਲੀਨਿ।ਹਮਹੁਂ ਬਤਾਵਹੁ ਕਿਸਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ?।ਕੌਨ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪੀ ਜਾਇ ? ਕਿਮ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਿ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ?'॥੧੬॥ ਸੁਨਿ

[1]ਰਾਤ ਦੇ ਵੱਸਣੇ ਦੀ। [2]ਨਾਮ ਪਿੰਡ। [3]ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਅਸੀਂ ਉਠ ਕੇ ਜਾਕੇ ਨਾ ਮਿਲੇ। (ਅ) ਅਸੀਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਮਿਲੇ ਨਾ ਤੇ ਉਠਕੇ (ਆਪਣੇ) ਘਰੀਂ ਆ ਗਏ। [4]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਰ। [5]ਜੇਹੜੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਸੁਧ ਤੋਂ ਅਚੇਤ ਹਨ।

ਕੈ ਤਿਸ ਨੇ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। 'ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ ਢਿਗ ਜਾਈ। ਮੈਂ ਨ ਪਾਸ ਤੇ ਪੈਸਾ ਦੀਨਸਿ।ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਜਾਚਿ ਕਛੂ ਅਬਿ ਲੀਨਸਿ॥੧੭॥ ਬੈਠੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕੁਛੁ ਆਵਾ। ਬਰਤਤਿ ਦਿਯੋ ਤਹਾਂ ਮੈਂ ਖਾਵਾ। ਬਿਨਾ ਦਿਯੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਹੁ ਕਰੈਂ। ਆਵਹਿਂ ਜਾਇ ਨਿਕਟਿ ਬਹੁ* ਥਿਰੈਂ ॥੧੮॥ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਸੁਭਾਇ ਜਿਨ ਕੇਰਾ। ਅਲੀਸ਼ੇਰ ਢਿਗ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਕੋਈ। ਬੈਠੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਹਿਂ ਸੋਈ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਭੁੰਦੇਹਰ ਹਰਖ ਬਧਾਏ। ਬੈਸਿ ਗਏ ਤਿਹਠਾਂ ਸਮੁਦਾਏ। ਗੁਰ ਰੋਰੀ ਤਹਿਂ ਫੇਰਨਿ ਕਰੀ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬਰਤੀ ਸਮਸਰੀ ॥੨੦॥ ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਖੈਬੇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ। ਤਿਸੀ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਖਾਨ ।ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ 'ਭੀ ਹੈ ਆਛੇ। ਗੁਰ ਖਾਵਹਿਂ ਲੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਛੇ ॥੨੧॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਰਪਤਿ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਸ। ਸੋ ਲੇਤੇ ਹਮ ਹੋਤਿ ਨਿਰਾਸ। ਨਿਕਟਿ ਟਕੇ ਭੀ ਰਾਖਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਖਨਿਕੈ ਦਾਬ ਚਲਹੁ ਛਿਤ ਮਾਂਹੀ॥੨੨॥ਢਿਗ ਤੇ ਹੇਰਿ ਜਾਚਿ ਨਹਿ ਲੇਹਿਂ। ਰਾਖੇ ਜਾਇਂ ਨ ਗੁਰ ਤੇ ਏਹ'।ਮਨ ਕੇ ਰੰਕ ਮਹਾਂ ਮਤਿਮੰਦੇ।ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਪਸ਼ੂ ਮਨਿੰਦੇ ॥ ੨੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਤਿਸ ਥਲ ਟਕੇ ਦਬਾਏ†। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਗਏ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਥਾਂਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ। ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਢਿਗ ਟਿਕੇ ਬਹੋਰ॥੨੪॥ ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬੋਲਨਿ ਐਸੇ। ਸਤਿ-ਗੁਰ ਸੁਨਹਿਂ ਬਾਕ ਤਿਨ ਜੈਸੇ[1]। 'ਕਹਤਿ ਹੁਤੋ ਇਕ ਮਾਨਵ ਕੂਰ।–ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ ਹਜੂਰ–॥੨੫ ॥ ਇਹਾਂ ਲੇਨਿ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ ਨ ਕੋਈ। ਬੈਠੇ ਦੇਤਿ ਦਰਸ ਗੁਰ ਸੋਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਮ ਅਮੋਲ ਹੀ ਪਾਯੋ। ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਜਗਤ ਮੈਂ ਛਾਯੋ' ॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਭਾਖਤਿ ਘਾਟਿਕਾ ਜੁਗ ਬੈਠੇ। ਪੁਨਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਅਪਨੇ ਚਲਿ ਪੈਠੇ[2] ।ਅਲੀਸ਼ੇਰ ਕੇ ਮਨੁਜਨਿ ਸੁਨੀ।'ਉਤਰੇ ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ ਜਗ ਧਨੀ ॥ ੨੭ ॥ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ ਆਇ ਦਰਸੰਤੇ।ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੰਤੇ। ਹਮ ਕੋ ਭੀ ਅਬਿ ਇਮ ਬਨਿ ਆਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਢਿਗ ਜਾਇ॥੨੮॥ਪੁਰਖ ਮਹਾਨ ਸਮੀਪੀ ਪਾਇ। ਨਹਿਂ ਦਰਸਹਿਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਕਹਾਇ'। ਪੁਨਹਿ ਪਰਸਪਰ ਕਹਤਿ ਸੁਨੰਤੇ।'ਕਸਾ ਲੇ ਚਲਹਿਂ ਜਿ ਤਿਨ ਦਰਸੰਤੇ ॥ ੨੯॥ ਪੂਰਬ ਕਰਹੁ ਉਪਾਇਨ ਤਯਾਰ।

[1]ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਸੁਣ ਲੈਣ। [2]ਚੱਲ ਪਏ। *ਪਾ:-ਕੋ।

†ਅਤਿ ਮੂਰਖ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸਿੱਧੜ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਦਰਸਹੁ ਦਰਸ ਉਦਾਰ'। ਇਕ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਭੈਣੀ ਹਰ ਆਏ। ਤਿਨਹਿਂ ਆਨਿ ਕ੍ਯਾ ਤਹਾਂ ਚਢ੍ਹਾਏ?॥੩੦॥ਸਭਿ ਸੁਧਿ ਲਿਹ ਗਾਮਨੇ ਮਿਲਿ ਜਥਾ। ਪੁਨ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਲਾਇਕੀ ਤਥਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਹੁਤੀ ਸੁ ਜੈਸ। ਘਾਟ ਨ ਤੁਮ ਭੀ ਲਾਇਕ ਤੈਸੇ'॥੩੧॥ਤਿਨ ਮਹੁਂ ਇਕ ਨੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਉਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਮੁਝ ਤੇ ਲਿਹੁ ਪਾਈ। ਕਛੂ ਨ ਭੇਟ ਧਰੀ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਛੂਛੇ ਪਾਨ ਦਰਸ ਕਹੁ ਲਾਗ॥ ੩੨ ॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਗਏ ਨ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕੋਊ। ਇਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ ਮਿਲਿ ਸੋਊ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਤਿ ਭਏ ਨਰ ਸਾਰੇ। 'ਹਮ ਕ੍ਯਾ ਤਿਨ ਤੇ ਹੀਨ ਬਿਚਾਰੇ ॥੩੩॥ ਤਿਨਹੁ ਜਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਦਿਯੋ। ਛੂਛੇ ਹੋਇ ਦਰਸ ਗੁਰ ਲਿਯੋ*। ਤੈਸੇ ਹੀ ਤੁਮ ਗਾਮਨਹੁ ਸਾਰੇ'। ਮੰਦਮਤੀ ਮਹਿਮਾ ਨ ਬਿਚਾਰੇ॥ ੩੪ ॥ ਛੂਛੇ ਜਾਇ ਦਰਸ ਕੌ ਕਰ੍ਯੋ। ਰਹੇ ਮੌਨ ਗੁਰ ਕੁਛ ਨ ਉਚਰ੍ਯੋ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕੈ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਗਮਨੇ 'ਜੋਗੇ' ਗ੍ਰਾਮ ਗੁਸਾਈਂ॥੩੫॥ਹੁਤੋ ਨਿਕਟਿ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਬੈਠਿ ਬਿਰਾਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਦੁਗਧ ਦੇਤਿ ਇਕ ਮਹਿਖੀ ਸਾਥ[1]। ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਜਗਨਾਥ॥ ੩੬॥ ਪਾਸ ਦਾਸ ਗਨ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਦਿਵਸ ਦੁਪਹਿਰ ਭਯੋ ਹਮ ਲਹ੍ਯੋ। ਨਹੀਂ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਕੋ ਨਰ ਆਯੋ।ਘਾਸ ਆਦਿ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਮੰਗਵਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਭਾਉ ਨ ਕਰ੍ਯੋ ਆਨਿ ਕਰ ਕਾਂਹੂ। ਮਾਨਵ ਹੈਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਮਾਂਹੂ?। ਪਰ੍ਯੋ ਸੂੰਨ ਜੈਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ। ਵਹਿਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਆਵਤਿ ਜਾਵੈ' ॥ ੩੮ ॥ ਸਿੱਖਜਨਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਭੇਦ ਜਨਾਯੋ। 'ਹੈ ਇਮ ਜਥਾ ਆਪ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਸਭਿ ਨਰ ਗੁਨ ਤੇ ਹੀਨ ਦਿਸਾਵੈਂ। ਇਸ ਥਲ ਨਿਸ ਸੁਖ ਸੋਂ ਨ ਬਿਤਾਵੈਂ' ॥੩੯॥ ਸੁਨਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੂਚ ਕਰਾਯੋ। ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਯੋ। ਜਿਸਨੇ ਜੋਗਾ ਕਰ੍ਯੋ ਬਸਾਵਨਿ। ਸੋ ਜੁਗਰਾਜ[2] ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਥਾਂਵ ਨ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪਿਤਾ ਮਿਲ੍ਯੋ ਮਗ ਮਾਂਹਿ। ਗੁਰ ਪਦ ਪੰਕਜ ਬੰਦੇ ਤਾਂਹਿ। ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ ਤਿਨ ਦੇਖਿ ਸਮਾਜ। 'ਰਲੀਏ[3] ਉਤਰਹੁ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ! ॥ ੪੧॥ ਡੇਰਾ ਕਰਹੁ ਸਕਲ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਬਸਹੁ ਨਿਸਾ ਪੁਨ ਕੂਚ ਕਰਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਇ। 'ਨਹਿਂ ਅਬਿ ਰਲਿਯੇ ਉਤਰਹਿਂ, ਜਾਇਂ[4] ॥ ੪੨ ॥

[1]ਦੁੱਧ ਦਿੰਦੀ ਇਕ ਮੱਝ ਨਾਲ ਸੀ। [2]ਨਾਮ ਹੈ। (ਅ) ਜੋਗਾ+ਰਾਜ=ਜੋਗੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮਾਲਕ। [3]'ਰੱਲਾ' ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। 'ਜੋਗਾ' 'ਰੱਲਾ' ਪਿੰਡ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਹਨ। [4]ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਹੁਣ ਰੱਲੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ। *ਪਾ:-ਲਹ੍ਯੋ।

ਡੇਰਾ ਕਰਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ 'ਭੂਪਾਲ'। ਜਾਮਨਿ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਵਹਿ ਚਾਲਿ। ਤੂੰ ਜੋਗੇ ਨੂੰ ਅਧਿਕ ਬਸਾਓ। ਬਲ ਅਜੀਤ ਤਿਹ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਓ'॥੪੩॥ਇਮ ਕਹਿ ਉਤਰੇ ਜਾਇ 'ਭੂਪਾਲੀ'। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ਸੁਖਾਲੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਆਛੇ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਗਮਨਿ ਗੁਰ ਬਾਂਛੇ ॥ ੪੪ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਬਿਚਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਖੀਵਾ। ਭਿੱਖੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੂਚ ਭੁਪਾਲਾਂ ਤੇ ਕਰਯੋ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਰਾਇ। ਆਇਓ 'ਖੀਵਾ' ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਨ ਉਤਰੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚਪਈ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲ ਬਸਤਿ ਸੋ ਅਹੈ। ਸਿੰਘਾ ਗਾਹਿਕ ਇਕ ਤਹਿਂ ਰਹੈ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸੋ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਘਟਿਕਾ ਬੈਠਿ ਸਿਧਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਵਹੁ ਬੈਠਯੋ ਜਬਿ ਆਈ।ਤੁਰਤ ਚਲਯੋ ਉਠਿ ਕੈ ਪਿਛਵਾਈ।ਬੂਝਯੋ ਗੁਰ 'ਕਯੋਂ ਤੁਰਤ ਸਿਧਾਰਾ ?। ਕਾਜ ਕੌਨ ਅਸ ਭੌਨ ਮਝਾਰਾ ?' ॥ ੩ ॥ ਸਿੰਘਾ ਕਹੈ 'ਨ ਕਾਰਜ ਕੋਈ। ਇਕ ਕੇ ਸਦਨ ਸਗਾਈ ਹੋਈ। ਬਾਂਟਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਕੋ ਮਿਸ਼ਟਾਨ। ਭਏ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੪ ॥ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕੈ ਨਿਜ ਬਰਤਾਰਾ। ਲੈ ਆਂਵੋਂ, ਇਸ ਹੇਤੁ ਸਿਧਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ। 'ਅਬਿ ਤੋ ਕਬਹਿ ਜਾਹੁ ਕਿਸ ਘਰ ਨਾ ॥ ੫ ॥ ਤੁਵ ਬੈਠੇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਆਇ ਜੁਗਲ ਬਰਤਾਰੇ[1]'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਾਹਕ ਸਿਦਕ ਕਮਾਵਾ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨ ਅਨਤ ਸਿਧਾਵਾ[2] ॥ ੬ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਤੁਮ ਪੁਰਖ ਬਡੇਰੇ। ਹਮ ਸੇ ਤੁਮ ਚੇਰਨਿ ਕੇ ਚੇਰੇ[3]।ਬਾਕ ਉਚਾਰਨਿ ਕਰਿ ਹੋ ਜਥਾ। ਤਾਤਕਾਲ ਫੁਰਿ ਹੋਵਹਿ ਤਥਾ' ॥ ੭ ॥ ਉਤ ਜਿਸ ਕ ਘਰ ਭਈ ਸਗਾਈ। ਸਭਿ ਭਾਈਨ ਬਿਖੈ ਬਰਤਾਈ। ਸਿੰਘਾ ਨਹਿ ਦੇਖਯੋ ਤਹਿਂ, ਪੂਛਾ। 'ਆਯੋ ਕਯੋਂ ਨ, ਰਹੈ ਪੁਨ ਛੂਛਾ ?' ॥ ੮ ॥ ਤਹਿਂ ਇਕ ਨੇ ਭਾਖਯੋ 'ਸੋ ਗਯੋ। ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ ਜਹਿਂ ਉਤਰਤਿ ਭਯੋ। ਹੋਇ ਨਿਕੰਮਾ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵੈ। ਸਾਧੁ ਫਕੀਰ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਜਾਵੈ ॥ ੯ ॥ ਬੈਠਯੋ ਰਹੈ ਸੰਝ ਲੌ ਤਹਾਂ। ਪਹਿਰਨਿ ਖੇਬੋ ਪਾਇ ਨ ਜਹਾਂ। ਐਸੀ ਸਦਾ ਰੀਤਿ ਤਿਸ ਕੇਰੇ।ਬੈਠਹਿ ਵਹਿਰ ਕੋਇ ਕਿਤ ਹੇਰੇ?' ॥੧੦॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਚੌਧਰੀ ਤ੍ਰਬੈ। ਬਾਕ ਬਖਾਨਯੋਂ ਸੁਨਤੇ ਸਬੈ। 'ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਸਾਧੁ ਢਿਗ ਜਾਨੋ।

[1]ਦੋ ਵਰਤਾਰੇ, ਦੋ ਛਾਂਦੇ। [2]ਹੋਰ ਥੇ ਨਾਂ ਗਿਆ। [3]ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਆਪ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ।

ਤੁਮ ਸਗਰੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਬਿ ਮਾਨੋ॥੧੧॥ ਦੇਵਹੁ ਤਿਸ ਕੇ ਦੋ ਬਰਤਾਰੇ। ਜੋ ਨ ਆਇ, ਦਿਹੁ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ'। ਤਬਿ ਤੇ ਕੁਛ ਬਰਤਾਵਹਿ ਕੋਊ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਿਹ ਬਰਤਾਰੇ ਦੋਊ ॥ ੧੨ ॥ ਤਿਸ ਬਿਨ ਗੁਰ ਕੋ ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਭਾਗ ਬਿਹੀਨ ਗ੍ਰਾਮ ਥੋ ਸੋਈ। ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਨ ਫਲ ਕਿਛੁ ਪਾਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕੋ ਬਰੁਸਾਵਾ ॥ ੧੩ ॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਕਰ੍ਯੋ ਕੂਚ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਡੇਢ ਕੋਸ ਗੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਤਬਿ ਪਿਸ਼ੌਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਖੋਜਤਿ ਬਹੁ ਥਲ ਤੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਪਾਇਨ ਸੰਗ ਉਠਾਏ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਅਧਿਕ ਤਿਸਾਏ।ਜਾਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਕੇਰੋ।ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਉੱਦਯਾਨ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਜਾਲ ਬਿਰਛ ਕੀ' ਛਾਯਾ ਹੇਰੀ। ਹੁਤੀ ਸਘਨ ਸੁੰਦਰ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਉਤਰਿ ਤਹਾਂ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਵਾ। ਚਾਰੁ ਚੁਕੌਨ ਬਿਛੌਨ ਬਿਛਾਵਾ ॥ ੧੬ ॥ ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜੈਂ। ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਦੁਖ ਭਾਜੈਂ। ਚਾਰੁ ਚਾਦਰਾ ਦੀਰਘ ਘਨੋ। ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮਨੋ ॥੧੭॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮ ਕੋਮਲ ਬਰ ਬੈਨ। ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਮਸ ਚੁਗਿਰਦੈ ਮੁਖ ਕੇ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੋਲਤਿ ਬਚ ਸੁਖ ਕੇ ॥ ੧੮ ॥ ਸੰਗਤਿ ਆਨਿ ਚਰਨ ਲਪਟਾਈ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਰ ਦਤਿ ਨਿਵਾਈ। ਕਰ ਸੋਂ ਚਰਨ ਛੁਵਹਿਂ ਮੁਖ ਫੇਰਹਿਂ²। ਧੰਨ ਜਨਮ ਅਪਨੋ ਪੁਨ ਹੇਰਹਿਂ ॥ ੧੯ ॥ ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਿ ਅਗਾਰੀ। ਧਨ ਅਰੁ ਬਸਨ ਮੋਲ ਜਿਨ ਭਾਰੀ। ਅਪਰ ਪਦਾਰਥ ਅਰਪਤਿ ਰਾਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਿਕਟਿ ਹੋਤਿ ਅਰਦਾਸ ॥ ੨੦ ॥ ਬਿਨੈ ਠਾਨਿ ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਉਸਤਤਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਚਰਿ ਹੈਂ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰ ਦੀਨੇ। ਤਿਨ ਕੀ ਘਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਯੁਤਿ ਚੀਨੇ ॥ ੨੧ ॥ ਮਿਲੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਖੋਜਤਿ ਆਏ। ਸ਼ੁਮਤਿ ਭਏ ਪੁਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ। ਗੁਰ ਕਹਿ ਦੀਨਸਿ ਧੀਰ ਦਿਲਾਸਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਤਿ ਚਹੁ ਪਾਸਾ ॥ ੨੨ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਰਾਹਕ ਇਕ ਆਵਾ। ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ। 'ਨਿਕਟਿ ਖੇਤ੍ਰ ਮੈਂ ਲਾਂਗੁਲ ਵਾਹਤਿ³। ਨਰ ਗਨ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਦਰਸ ਉਮਾਹਤਿ ॥੨੩॥ ਤੱਕ੍ਰ⁴ ਹਮਾਰੇ ਘਰ ਤੇ ਆਈ। ਕਰਹੁ ਆਪ ਭੀ ਪਾਨ ਮੰਗਾਈ'।ਗੁਰ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਭਾਵ

---

¹ਵਣ ਅਰਥਾਤ ਪੀਲੂ ਦਾ ਬਿੱਛ। (ਅ) ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੀ। ²ਹਥ ਨਾਲ ਚਰਨ ਛੋਹ ਕੇ ਮੁਖ ਉਪਰ ਫੇਰਦੇ ਹਨ। ³ਹਲ ਵਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ⁴ਲੱਸੀ [ਸੰਸ:, ਤੱਕ੍ਰ]।

ਸ਼ੁਭ ਹੇਰਾ। ਤੂੰਹੀ ਪਾਨ ਕਰਹੁ ਇਸ ਬੇਰਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਭਨ੍ਯੋ 'ਆਪ ਭੀ ਪੀਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੈਂ ਪੇਖਤਿ ਜੀਯੋ'। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਹਿ ਰਾਹਕ ਰਹ੍ਯੋ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਤੱਕ੍ਰ ਪਾਨ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਸੰਗਤਿ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਿਟਾਇ ਬਡੇਰੀ। ਰਾਹਕ ਸੋਂ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਾਹੀ। 'ਦੁਗਧ ਰਹੈ ਬਹੁ ਤੁਵ ਘਰ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੬ ॥ ਥੁਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਬਿ,ਹੋਇ ਘਨੇਰੇ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵੀ ਇਸ ਬੇਰੇ'। ਇਮ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨ॥੨੭॥ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਲਿਆਏ। 'ਭਿੱਖੀ' ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੁਖ ਕੋ ਆਏ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨਤਿ ਸੁਖ ਸਾਥ। ਤਹਾਂ ਆਇ ਉਤਰੇ ਜਗ ਨਾਥ॥੨੮॥ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਗਤਿ ਤਿਹਠਾਂ ਰਹੀ। ਪੁਨਹਿਂ ਬਿਦਾ ਗਮਨੋ ਉਰ ਚਹੀ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਤਿਨ ਕੋ ਬੰਧਵਾਏ। ਜਥਾਜੋਗ ਜੇਤਿਕ ਮੁਖਿ[1] ਆਏ ॥੨੯॥ ਪੁਨ ਮਸੰਦ ਸੋਂ ਪਾਗ ਬੰਧਾਈ। ਬਿਦਾ ਦਈ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੁਖਦਾਈ। ਗੁਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਸਭਿ ਪਾਇ। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥੩੦॥ ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਧਾਮਾ। ਬਸੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਭਿੱਖੀ ਗ੍ਰਾਮਾ। ਤਹਿਂ ਦੇਸੂ ਸਰਦਾਰ ਬਿਸਾਲੈ। ਚਾਹਲ ਗੋਤ ਚਢਹਿ ਤਿਸ ਨਾਲੈ[2]॥੩੧॥ਦੁਇ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਮਿਲਨਿ ਨਹੀਂ ਆਯੋ।ਜਿਨ ਸਰਵਰ ਸੇਵਾ ਚਿਤ ਲਾਯੋ।ਦੇਹਿ ਦਰੂਦ ਰੋਟ ਪਕਵਾਇ। ਸਾਦਰ ਬੈਠਿ ਭਿਰਾਈ ਖਾਇਂ ॥੩੨॥ ਸਰਵਰ ਕੀ ਖੂੰਡੀ ਗਰ ਗੇਰੀ[3]। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਠਾਨਿ ਘਨੇਰੀ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨ ਕਛੂ ਬਿਚਾਰਹਿ।ਤੁਰਕ ਰੀਤਿ ਸਿਰ ਊਪਰ ਧਾਰਹਿ॥੩੩॥ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।ਮਹਾਂਮੰਦ ਗਮਨੈ ਬਦਰਾਹੀ[4]।ਜੇ ਦਿਜ ਪੰਡਿਤ,ਇਨ ਕਹੁ ਮਾਨਹਿਂ। ਅਪਰਨ ਕੀ ਤਬਿ ਕੌਨ ਬਖਾਨਹਿ॥੩੪॥ਗੁੱਗਾ, ਮੀਰਾਂ, ਅਰੁ ਸੁਲਤਾਨ। ਧਰਮ ਛੋਡਿ ਇਨ ਮਾਨਹਿਂ ਆਨ। ਤੌ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਕਨਾ ਮਾਨਹਿਂ। ਡਹਿਕੇ ਹਿੰਦੂ ਤਜਾਗਤਿ ਸਜਾਨਹਿਂ ॥ ੩੫ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਭਿੱਖੀ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਦੇਸੂ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਤਿ ਚਾਹਿ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹੈਂ। ਮਿਲਹੁ ਇਨਹਿਂ ਜੋ ਨਿਜ ਸੁਖ ਕਰਿ ਹੈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਇਨ ਕੋ ਕ੍ਰੋਧ ਪ੍ਰਸੰਨ[5] ਅਫਲ ਨਹਿਂ। ਦਾਤਾ ਬਰ ਸਰਾਪ ਕੇ ਸਭਿ ਮਹਿਂ। ਦੇਵਨਿ ਕਹੁ ਭੀ[6] ਦੁਖ

[1]ਮੁਖੀਏ। [2]ਚਾਹਲਾਂ ਦਾ (ਸਾਰਾ) ਗੋਤ (ਕਬੀਲਾ) ਤਿਸਦੇ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। [3]ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈ। [4]ਖੋਟੇ ਰਾਹ ਟੁਰਦਾ ਸੀ। [5]ਖੁਸ਼ੀ। [6]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ।

ਸੁਖ ਦਾਨੀ। ਨਰ ਬਪੁਰਨਿ ਕੀ ਕਹਾਂ ਕਹਾਨੀ' ॥੩੭॥ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਤਿਸ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਥ ਮਿਲਿਨਿ ਠਹਿਰਾਇ। ਭਯੋ ਤਜਾਰ ਕੁਛ ਲਈ ਉਪਾਇਨ।–ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਬੰਦੋਂ ਗੁਰੁ ਪਾਇਨ–॥ ੩੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਬਿਚਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਦੇਸ ਰਾਜ। ਖਜਾਲਾ ਗ੍ਰਾਮ। ਦਮਦਮਾ। ਮੌੜ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਮੁਝਾਯਹੁ ਸਿੱਖਨਨਿ ਜਬਹਿ ਦੇਸੂ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਜਾਰ। ਭੀਰ ਸੰਗ ਲੈ ਨਰਨਿ ਕੀ ਆਯੋ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਾਇਨ ਧਰੀ ਜੁ ਲਜਾਯੋ। ਬਿਨੈ ਸਨੀ ਬਾਨੀ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਚਰਨ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ॥੨॥ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਦੇਖਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ। ਕਹਜੋ ਬਾਕ ਬਾਕਨਿ ਕੇ ਸੂਰੇ। 'ਆਵਹੁ ਦੇਸਰਾਜ ਬਨਿ ਬੈਠਹੁ। ਜੇ ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਸ਼ੁਭ ਘਰ ਪੈਠਹੁ[1] ॥ ੩ ॥ ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਪਰ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵਹੁ। ਜੇ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਕਮਾਵਹੁ।ਇਹ ਖੂੰਡੀ ਕਿਮ ਘਰ ਮਹਿਂ ਰਾਖੀ? ਕਜਾ ਗੁਨ ਕਰਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸਾਖੀ ?' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਦੇਸੂ ਨੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਸਰਵਰ ਕੀ ਖੂੰਡੀ ਇਹੁ ਪਾਈ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰੱਖਜਾ ਕਰਹਿ ਹਮਾਰੀ। ਮਹਿਖੀ ਧੇਨੁਨਿ ਦੇਤਿ ਹਜ਼ਾਰੀ[2] ॥ ੫ ॥ ਦੂਧ ਪੂਤ ਕੋ ਅਧਿਕ ਬਧਾਵਤਿ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਬਹੁਤ ਮਨਾਵਤਿ। ਕਰਹਿਂ ਰੋਟ ਅਰਪਹਿਂ ਤਿਸ ਤਾਂਈਂ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਹਿਂ ਸਿਰ ਨਜਾਈ' ॥ ੬॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਵਾ। 'ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਬਨ ਕੋ ਇਹ ਦਾਵਾ[3]। ਕਜੋਂ ਅਪਨੋ ਪਰਲੋਕ ਬਿਗਾਰਾ ? ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਰਾ ? ॥੭॥ ਜਬਿ ਜਮ ਕੇ ਬਸਿ ਪਰ ਹੈਂ ਜਾਈ। ਤਹਾਂ ਹੋਇ ਹੈ ਕੌਨ ਸਹਾਈ ?। ਜਿਸਕੋ ਦੰਡ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਅਹੈ। ਤਿਸ ਆਗੇ ਕੋ ਧੀਰਜ ਲਹੈ ? ॥੮॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਤਿਨਾਮ ਬਿਨ ਔਰ। ਨਹੀਂ ਛੁਰਾਇ ਸਕਹਿ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਜਗ ਮੈਂ ਜੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਚਾਹੈਂ। ਨਿਜ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੋ ਦਲਨਿ ਉਮਾਹੈਂ ॥ ੯ ॥ ਹਮ ਤੇ ਪੰਚ ਤੀਰ ਤੁਮ ਲੇਹੁ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਹੈਂ ਏਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਦੇਸੂ ਉਰ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਛਿਨ ਭਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਸਰਵਰ

[1]ਜੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਤਾਂ (ਸਿੱਖੀ ਰੂਪੀ) ਸ਼ੁਭ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੋ। [2]ਗਊਆਂ ਮੱਝੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [3]ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ (ਰੂਪੀ) ਬਨ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ (ਵਤ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ)।

ਕੀ ਖੂੰਡੀ ਗਰ ਪਾਈ। ਤੁਰਨ ਤੋਰਤਿ ਦੂਰ ਬਗਾਈ। ਪੰਚ ਤੀਰ ਲੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨੀਕ ਮਨ ਮਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥ ਅਪਨੇ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਅਬਿ ਲੌ ਮੈਂ ਭੂਲ੍ਯੋ ਬਹੁ ਰਹ੍ਯੋ। ਤੁਰਕਨਿ ਕੌ ਮਾਨਤਿ ਹਮ ਰਹੇ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਨਹਿਂ ਲਹੇ ॥ ੧੨॥ ਪ੍ਰਥਮ ਜਵਨ ਕੋ ਅਰਪ ਜੁ ਦੀਨਾ[1]। ਪਾਛੇ ਆਪ ਅਚਵਨੋ ਕੀਨਾ। ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋਂ ਕੋਈ। ਆਇ ਸਹਾਇਕ ਅੰਤ ਜੁ ਹੋਈ ॥੧੩॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਰਹਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ਼ਰਨੀ। ਕਰਵਿ ਸਕਲ ਹੀ ਆਛੀ ਕਰਨੀ[2]'। ਇਮ ਕਹਿ ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਘਰ ਗਯੋ। ਸੇਵ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਕਰਤੋ ਭਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਦੁਗਧ ਅੰਨ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਘਨੇਰੇ। ਚਹਿਯ ਵਸਤੁ ਪਹੁੰਚਾਵੈ ਡੇਰੇ। ਬੈਠਹਿ ਨਿਕਟਿ ਸੁਨੈਂ ਗੁਰੁ ਬੈਨ। ਦਰਸਹਿ ਕਰਹਿ ਸਫਲ ਜੁਗ ਨੈਨ ॥ ੧੫ ॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਾਇ। ਭਏ ਸੁ ਤਯਾਰ ਚਲਨਿ ਅਗਵਾਇ। ਦੇਸਰਾਜ ਕਹੁ ਦ੍ਰਿਢਤਾ ਦੀਨਸਿ। 'ਮਤਿ ਅਡੋਲ ਰਹੁ ਨਿਸ਼ਚਾ ਲੀਨਸਿ ॥ ੧੬ ॥ ਇਨ ਕਹੁ ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਮਨ ਜਾਨਿ। ਪੰਚ ਬੀਰ ਆਏ ਤੁਵ ਪਾਨ[3]। ਜੇਤਿਕ ਹੈ ਚਹੁਕੁੰਟ ਮਝਾਰੀ। ਕੋਇ ਨ ਠਹਿਰਹਿ ਇਨਹੁੰ ਅਗਾਰੀ॥੧੭॥ਜਿਸ ਚਾਹੈਂ ਜੀਤਹੁ ਕਰਿ ਜੰਗ। ਨਹਿਂ ਅਰਿ ਅਰਹਿ ਹੋਹਿਂ ਭਟ ਭੰਗ'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਕਹਿ ਕੈ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। ਗਮਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਤਾਤ॥੧੮॥ ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜੁ 'ਖਯਾਲੇ'।ਬਾਸਹਿਂ ਚਾਹਲ ਗੋਤ ਬਿਸਾਲੇ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਡੇਰਾ ਤਹਿਂ ਕੀਨ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੧੯॥ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤੁ ਜਾਟ ਨਹਿਂ ਆਏ।ਤਨਕ ਨ ਸੇਵ ਕਰੀ ਮਨ ਲਾਇ। ਮੰਦ ਭਾਗ ਜਿਨ ਕੋ ਪਛੁਤਾਵਾ। ਲੈ ਨਹਿਂ ਸਕੇ[4], ਘਰਹਿ ਗੁਰ ਆਵਾ ॥੨੦॥ ਇਕ ਦਿਜ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੇਵ ਬਹੁ ਠਾਨੀ। ਕਰਤਿ ਭਾਉ ਕਾਯਾਂ ਮਨ ਬਾਨੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਹਿ ਪਾਸ। ਸੁਨਿ ਹੈ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ॥੨੧॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਬਿਚਰਤਿ ਚਰਨ ਸਾਥ ਤਿਸ ਥਾਇਂ। ਹੁਤੋ ਸੰਗ ਦਿਜਬਰ ਬਿਚਰੰਤਾ। ਅਧਿਕ ਭਾਵਨੀ ਰਿਦੈ ਧਰੰਤਾ ॥ ੨੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਲੋਕ ਸੰਗ ਤਹਿਂ ਫਿਰਿਹੀਂ। ਤਬਿ ਦਿਜ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਰਿਹੀਂ। 'ਕਛ ਸੰਮਤ ਬੀਤੇ ਇਸ ਥਾਨ। ਲਗਹਿ

[1]ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। [2]ਕਿਰਤ। [3]ਤੇਰੇ ਹੱਥ। [4](ਦਰਸ਼ਨ) ਨਾ ਲੈ ਸਕੇ।

ਇਕ ਬਟ[1] ਬ੍ਰਿੱਛ ਮਹਾਨ ॥ ੨੩ ॥ ਅਰੁ ਇਸ ਨਿਕਟਿ ਕੂਪ ਬਨਿਵਾਵੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਨੀਰ ਬਹੁਤ ਨਰ ਪਾਵੈ'। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। ਸੋ ਅਬਿ ਲਗੇ ਕਹੈ ਕਵਿ ਜਾਨੋ[2]॥੨੪॥ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਖਨਾਲੇ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਅਹੈ[3]। ਬਿਦਤ ਲਗੇ ਨਰ ਜਾਇ ਸੁ ਲਹੈ[4]। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ਬਾਸੇ। ਦ੍ਵਿਜ ਪਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਗਾਸੇ ॥ ੨੫॥ ਕਰੀ ਬਿੱਪ੍ਰ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ ਸੁਖਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰ੍ਯੋ ਕੂਚ ਨਿਜ ਡੇਰਾ। ਨਿਕਟ ਦਮਦਮੇ ਮੌੜ ਬਡੇਰਾ ॥੨੬॥ ਤਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕਹੁ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਉਤਰ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਦੇਖਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਈਂ। ਇਕ ਥਲ ਕੰਟਕ ਕੀ ਬਡ ਬਾਰ। ਬਾਰਾ ਕਰ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਇਕਸਾਰ[5] ॥ ੨੭ ॥ ਤਹਿਂ ਕੇ ਕੰਟਕ ਕੁਛ ਹਟਵਾਏ। ਡੇਰੇ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਏ। ਉਤਰਨਿ ਲਗੇ ਤਬਹਿ ਨਰ ਆਇ। ਬਰਜਤਿ ਭਏ 'ਨ ਸ਼ੁਭ ਇਹ ਥਾਇ ॥੨੮॥ ਜੰਡ ਖਰੋ ਇਸ ਮਹਿਂ ਜੋ ਭਾਰਾ। ਕਾਂਡ ਪੱਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਲਹਿ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਬਸਹਿ ਪਿਸ਼ਾਚ[6] ਇਸੀ ਮੈਂ ਕਬਿ ਕੋ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਦੀਨਸਿ ਭੈ ਸਭਿ ਕੋ ॥ ੨੯ ॥ ਤੁਮ ਭੀ ਨਹਿਂ ਉਤਰਹੁ ਇਸ ਥਾਨ। ਘਾਤ ਪਾਇ ਕਰਿ ਹਾਨਹਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਪਿਖਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਕਬਿਹੂੰ। ਕਰਤਾ ਤਿਸਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਤਬਿਹੂੰ ॥ ੩੦ ॥ ਹਮ ਪੂਜਤਿ ਭੈ ਜੁਤਿ ਨਿਤ ਰਹੈਂ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਤੁਮ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਵਹਿਰ ਕਰਹੁ ਕਿਤ ਡੇਰਾ ਜਾਇ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸਹੁ ਨਿਸਾ ਕੋ ਪਾਇ॥ ੩੧॥ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਧਿ ਹਮ ਦਈ ਬਤਾਇ। ਹੋਇ ਨ ਅਸ ਪੀਛੇ ਪਛੁਤਾਇ'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਅਬਿ ਲੌ ਇਹਾਂ ਪਿਸ਼ਾਚ ਜੁ ਰਹ੍ਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਆਗੈ ਨਹੀਂ ਰਹੈ ਇਸ ਥਾਨ। ਨਿਕਸਿ ਜਾਇਗੋ ਬਿਹਰਹਿ ਆਨ[7]। ਬਸਹਿਂ ਦੇਵਤਾ ਇਸ ਥਲ ਆਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਮ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਪਾਇ[8]॥੩੩॥ ਤਬਿ ਡੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਮਾਯੋ। ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਦੇਵ ਸੁ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ। 'ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਸਗਲ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥ ੩੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੂਰਬ

---

[1]ਬੋਹੜ ਦਾ। [2]ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ (ਬੋਹੜ ਤੇ ਖੂਹ) ਹੁਣ ਤਕ ਜਾਣੇ ਭਾਵ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਹੁਣ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਤੇ ਲੋਕ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [3]ਅਜੇ ਤਕ ਹਨ (ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ ਖੂਹ)। [4]ਪ੍ਰਤੱਛ ਲਗੇ ਹੋਏ ਲੋਕੀ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [5]ਇਕ ਥਾਂ ਕੰਡਿਆਂ ਦੀ ਵਾੜ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਵਾੜਾ (ਵਲਗਣ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। [6]ਭੂਤ। [7](ਕਿਤੇ) ਹੋਰਥੇ ਵਿਚਰੇਗਾ। [8]ਪਾਓਗੇ।

ਹਮ ਇਕਠੇ ਸਕਲ ਬਸਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕੌ ਕਹਿਤ ਭਏ ਹਿਤ ਨਾਲ ॥੩੫॥ ਚੌਪਈ ॥-ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਥੇਹੁ ਜੋ ਪਰਯੋ। ਉਜਰਯੋ ਧਰਮ ਝੂਠ ਥੋ ਕਰਯੋ[1]।ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਇ ਬਸਾਵਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਹਮਰੇ ਕਰ ਕੀ ਛਟੀ ਸੁ ਧਰੀਅਹਿ॥੩੬॥ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੌ ਲਾਖਹੁ ਦਲ ਹੈ। ਦੇਖਿ ਛਟੀ ਭਾਜਹਿ ਤਜਿ ਚਲਿ ਹੈਂ[2]-। ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁ ਆਏ। ਹਮ ਸਭਿਹਨਿ ਕੋ ਦੀਨਿ ਪਲਾਏ ॥ ੩੭ ॥ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਇਤਹਿ ਸਭਿ ਆਏ। ਆਦਿ ਬਠਿੰਡੇ ਬਸਿ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਆਵਨਿ ਭਾ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਤੁਮਾਰੋ। ਹਮ ਕੋ ਦੁਖਦ ਸੁ ਡਰ ਉਰ ਧਾਰੋ ॥੩੮॥ ਕਹਾਂ ਬਾਸ ਹਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਾਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਦਿਹੁ ਦੇਸ਼ ਬਤਾਏ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਆਇ ਇਕ ਕਾਲ। ਬਿਤਹਿਂ ਬਰਖ ਕੇਤਿਕ ਇਸ ਢਾਲ ॥ ੩੯ ॥ ਏਕ ਪੁਰਖ ਆਵਹਿ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਜਾਇ ਬਠਿੰਡੇ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ਤਹਿਂ ਤੇ ਦੇਵ ਨਿਕਾਸਹਿ ਸੋਇ[3]। ਬਸਿਬੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਇ ਜਬਿ ਹੋਇ[4]" ॥ ੪੦॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੇਜ ਸੋਇ ਸੁਖ ਲਹਯੋ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਪੁਨ ਤਮ ਨਸ਼ਯੋ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਬਿਚਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਦੇਉ ਦਾ ਅੰਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਬਸੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ। ਸੰਗਤਿ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਲ ਹੁਇ ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਧਰੇ ਕਾਜ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਲਦਲ ਲਗਯੋ ਜੰਡ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ[5]। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਨਿਫਲ ਕਿਮ ਜਾਹੀਂ। ਭਯੋ ਦੇਵਤਾ ਕੋ ਤਹਿਂ ਬਾਸ[6]। ਜੋ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[7] ॥੨॥ ਸੁਠ ਪ੍ਰਯੰਕ ਇਕ ਦਲੀਸ ਡਸਾਯੋ। ਉੱਜਲ ਆਸਤਰਨ ਸੋਂ ਛਾਯੋ। ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਂਰਾਜ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥ ੩ ॥ ਅਪਰ ਪੰਚਾਇਤ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ। ਕੰਬਲ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ

---

[1](ਗੋਇੰਦੇ) ਨੇ ਝੂਠਾ ਧਰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਇਸ ਲਈ) ਉੱਜੜ ਗਿਆ ਹੈ। [2](ਥਾਂ ਨੂੰ) ਛਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। [3]ਤਿੱਥੋਂ ਵੀ ਓਹ ਦੇਉ ਨੂੰ ਕੱਢੇਗਾ। [4]ਜਦੋਂ (ਓਹ) ਹੋਵੇਗਾ (ਤੁਹਾਡੇ) ਵਸਣੇ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇਵੇਗਾ। [5]ਤਿਸ ਜੰਡ ਵਿਚ ਪਿਪਲ ਉਗ ਪਿਆ। [6](ਪਿੱਪਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਤਿੱਥੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। [7](ਛਾਇਆ ਰੂਪੀ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੁਖ ਦੇਣ (ਕਰਕੇ ਪਿਪਲ ਦੇਵਤਾ ਹੈ)।

ਕਰਹਿਂ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ। ਅਰਪਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਪਾਇਨ ਪਾਸ ॥ ੪ ॥

ਉਤ ਦੇਸੂ ਦੀ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ।ਜਨੌਂ ਕੀਨਸਿ ਨਿਜ ਸ਼ਰਧਾ ਹਾਨੀ।ਹੇਤੁ ਪਰਖਿਬੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤਾਂਹਿ[1]। ਕੁਛ ਸੰਕਟ ਹੋਯਹੁ ਤਨ ਮਾਂਹਿ ॥੫॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਪਾਛੇ ਭਯੋ। ਕਸ਼ਟ ਸੰਗ ਤਨ ਕੋ ਤਪਤਯੋ[2]। ਧਾਇ ਨਾਮ ਤਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇਰਾ। ਬੇਮੁਖ ਸਰਵਰ ਤੇ ਪਤਿ ਹੇਰਾ ॥ ੬ ॥ ਭਈ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਤਾੜਨੇ ਕੀਤ। 'ਤੈਂ ਕਿਸ ਤੇ ਸੀਖਯੋ ਅਸ ਮੰਤ ? ਬਡੇ ਤੁਮਾਰੇ ਮਾਨਹਿ ਜਾਂਹੂ। ਦੂਧ ਪੂਤ ਜੋ ਦੇ ਘਰ ਮਾਂਹੂ* ॥੭॥ ਦੇਤਿ ਮੁਰਾਦ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਜੋਇ। ਤੈਂ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਤਯਾਗਯੋ ਸੋਇ? ਖੂੰਡੀ ਗਰ ਤੇ ਗੇਰਨਿ ਕੀਨਿ।ਕਿਸ ਦੇਂਭੀ ਤੇ ਇਹ ਸਰ ਲੀਨਿ ॥੮॥ ਯਾਂਤੇ ਕਸ਼ਟ ਤੋਹਿ ਕਉ ਹੋਵਾ। ਨਿਜ ਮੰਨਤ ਪਰ ਨਹੀਂ ਖਰੋਵਾ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਾਕ ਘਨੇਰੇ। ਸਰਵਰ ਮੰਨਤ ਪਰ ਪਤਿ ਪ੍ਰੇਰੇ ॥੯॥ ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਨਹਿ ਮਾਨਯੋ ਦੇਸੂ। ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ । ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਮਹਿਂ ਮਨਵਾਵਾ। ਤ੍ਰਾਸ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਬਹੁਤ ਬਤਾਵਾ ॥ ੧੦ ॥ ਕਹੇ ਭਾਰਜਾ ਕੇ ਮਤਿ ਅੰਧੇ। ਸਰਵਰ ਕੀ ਖੂੰਡੀ ਗਰ ਬੰਧੇ।ਬੋਲਿ ਭਿਰਾਈ ਰੋਟ ਪਕਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਘਿਘਿਆਯੋ ॥੧੧॥ ਕਰਿ ਛਲ ਤੀਰ ਧਾਇ ਲੇ ਲੀਨੇ। ਬਹੁਤ ਖੰਡ ਤਿਹ ਤੋਰਨਿ ਕੀਨੇ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨੀ। ਬੈਠੇ 'ਮੌੜ' ਗ੍ਰਾਮ ਇਸਥਾਨੀ ॥੧੨॥ ਪੰਚਾਇਤ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਗਜ਼ਬ ਕਰਯੋ ਦੇਸੂ ਮਤਿਮਾਰੇ। ਪੰਚ ਬੀਰ ਤੀਰਨਿ ਮਹਿ ਥਾਪੇ। ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਰਾਖੇ ਆਪੇ ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਜ ਦਾਰਾ ਕਹ ਦੇ ਤੁਰਵਾਏ । ਅਬਿਲੋਂ ਤਿਹ ਫਲ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਪਾਏ। ਸ਼ੰਕਮਾਨ[3] ਹਮ ਤੇ ਹੁਇ ਬੀਰ। ਤਜਿ ਤੀਰਨਿ ਆਏ ਹਮ ਤੀਰ' ॥੧੪॥ ਤਿਸ ਪੰਚਾਇਤ ਮਹਿਂ ਨਰ ਕੋਈ। ਸਨਬੰਧੀ ਦੇਸੂ ਕੇ ਤੇਈ। ਖਰੇ ਭਏ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਗਾਰੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ! ਛਿਮਾਂ ਕਰਹੁ ਇਸ ਬਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਹਮ ਜੌ ਲੌ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਜਾਇਂ[4]। ਸ਼ਰਨ ਆਪ ਕੀ ਪਰੈ ਸੁ ਆਇ।ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਧਾਮ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਤਤਛਿਨ ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਮ ਚਹੋ' ॥੧੬॥ ਬਿਨੈ ਬਾਕ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿਕੈ। ਗਮਨੇ ਭਿੱਖੀ ਕਹੁ ਚਿਤ ਚਹਿਕੈ। ਮਿਲੇ ਆਇ ਕਰਿ ਬਾਤ ਜਨਾਏ। 'ਕਯੋਂ ਗੁਰ ਕੇ ਤੁਮ ਤੀਰ ਤੁਰਾਏ' ॥ ੧੭ ॥

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਤਿਸਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪਰਖਣੇ ਵਾਸਤੇ। [2]ਤਨ ਤਪ ਗਿਆ। [3]ਡਰਕੇ। [4]ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਮਝਾਵਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। *ਇਹ ਚੌਪਈ ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੁਨਤਿ ਨਟਯੋ¹ ਦੇਸੂ ਕਹਿ ਤਾਂਹਿ। 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਝੂਠ ਕਹਯੋ ਕਿਸ ਜਾਂਹਿ। ਨਹਿਂ ਤੋਰੇ ਹਮ ਤੀਰ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ। ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨਿ ਕੀਨਿ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਪੰਚਾਇਤ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਈ। 'ਤੁਮਰੇ ਪਰ ਇਕ ਆਸ ਟਿਕਾਈ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਤਿਨ ਧਾਰੀ। ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਮੰਨਤ ਸੁ ਬਿਸਾਰੀ' ॥ ੧੯ ॥ ਝੂਠੇ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਗੁਰ ਕਹਯੋ। ਪਤਾ ਬਤਾਯੋ ਤਿਨ ਜੋ ਲਹਯੋ। 'ਹੁਕਮ ਭਾਰਜਾ ਕੋ ਤਿਨ ਮਾਨਾ। ਮੰਦਮਤੀ ਨਹਿਂ ਭੇਦ ਪਛਾਨਾ' ॥ ੨੦ ॥ ਪੁਨ ਹਟਿ ਕੈ ਪੰਚਾਇਤ ਆਈ। ਸਗਰੀ ਸਾਚੀ ਬਾਤ ਬਤਾਈ। 'ਘਰ ਮੈਂ ਦੂਰਿ ਕੈ ਜੋ ਤੁਮ ਕੀਨਸਿ। ਮਨ ਗਤਿ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਗੁਰ ਚੀਨਸਿ² ॥ ੨੧ ॥ ਕਹੋ ਤੁਮਾਰੇ ਕਹਾ ਅਬਿ ਹੋਇ। ਪਰਹੁ ਚਰਨ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ ਸੋਇ'। ਸੁਨੀ ਧਾਇ, ਪੰਚਾਇਤ ਆਈ। ਪਤਿ ਕੋ ਝਿਰਕਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਘਰ ਸੇ ਵਹਿਰ ਨ ਨਿਕਸਨਿ ਦੀਨਸਿ। ਮਿਲਿਨਿ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕੀਨਸਿ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਵਸ ਬੈਠਿ ਹਟਿ ਆਏ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬਿਨਤੀ ਮੁਖ ਗਾਏ ॥ ੨੩ ॥ 'ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਆਪ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਲਖਿ ਸਭਿ ਔਗੁਨ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਕਹੋ। ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੋ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਘਨ ਸਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਇਕਸਾਰਾ' ॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋ ਬਰ ਦੀਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕਹਯੋ ਸਭਿ ਚੀਨ। 'ਬੀਚ ਫਿਰੇ ਤੁਮ ਇਕ ਦੁਇ ਬਾਰ। ਯਾਂਤੇ ਤਲਕਾ ਬਸਹਿ ਉਦਾਰ ॥ ੨੫ ॥ ਅਰੁ ਦੇਸੂ ਕੀ ਗਤਿ ਭਈ ਏਹੀ। ਕੱਲਰ ਤੇ ਹਮ ਕੀਨਹੁ ਲੇਹੀ³। ਪੁਨਹੁ ਲੂਨ ਕੱਲਰ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਬੰਸ ਆਪਨੋ ਨਾਸ਼ਨਿ ਕਿਯੋ ॥੨੬॥ ਅਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਉਪਜੈ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ਨੇ ਸਨੇ ਜੀਵਤਿ ਮਰਿ ਜਾਂਹੀਂ। ਲਹੈ ਸਜ਼ਾਇ ਜਾਇ ਜਮਧਾਮ। ਕੋ ਨ ਛੁਟਾਵਹਿ ਕੋ ਲੈ ਨਾਮ ॥ ੨੭ ॥ ਬਿਨ ਹਾਕਮ ਜਿਮ ਰੱਯਤ ਲੁਟੀਯਹਿ। ਪਤਿ ਸਮਰਥ ਬਿਨ⁴ ਕਹੁ ਕਿਮ ਛੁਟੀਯਹਿ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨਾ। ਪਰਯੋ ਜਾਇ ਤਿਹ ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨਾ ॥੨੮॥ ਦਿਵਸ ਕਿਤਿਕ ਮਹਿ ਦੇਸੂ ਮਰਯੋ। ਗੈਂਡਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਕਿੰਚਤ ਮਾਸ ਬਿਤੇ ਜਬਿ ਤਾਂਹੂ। ਪਿਤ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਮਾਹੂ ॥ ੨੯ ॥ ਗੈਂਡੇ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯ

¹ਉਲਰ ਗਿਆ, ਮੁੱਕਰ ਗਿਆ। ²ਮਨ ਦੀ ਗਤੀ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ³ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ [ਸ਼ਿਕਃ, ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਲੇਹਨਾ ਨਾਮ 'ਮਰਗੁਜ਼ਾਰ' ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ]। ⁴ਸਮ੍ਰੱਥ ਸੁਆਮੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਕੋ ਇਕ ਭ੍ਰਾਤ। ਤਿਸ ਨੇ ਕਰਯੋ ਖੂਨ ਕਿਤ ਜਾਤਿ। ਸੋ ਗੈਂਡੇ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਵਾ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਬਰਛੀ ਸੰਗ ਘਾਵਾ ॥ ੩੦ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਭ੍ਰਾਤ ਹੋਇ ਇਕ ਠਾਇ। ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਧਰਿ ਰਿਦਾ ਤਪਾਇ। ਤਸਕਰ ਸਮ ਨਿਸ ਮਹਿ ਤਹਿ ਗਏ। ਗੈਂਡਾ ਸੁਪਤਿ ਜਹਾਂ ਥਿਤ ਕਿਏ ॥ ੩੧ ॥ ਤਰਵਾਰਨਿ ਸੰਗ ਐਸੋ ਮਾਰਯੋ। ਭਾਜਨਿ ਹੇਤ ਨ ਪਗ ਇਕ ਧਾਰਯੋ। ਜਬਿ ਸੰਘਾਰ ਕਰਿ ਚਲੇ ਪਲਾਈ। ਸੁਭਟਨਿ ਸੈਨਾ ਕੋ[1] ਸੁਧਿ ਪਾਈ॥ ੩੨ ॥ ਚੜ੍ਹੀ ਫੌਜ ਤਿਨ ਪਾਛੈ ਪਰੀ। ਵਹਿਰ ਹਤੇ ਲਰ ਕਰਿ ਇਕ ਘਰੀ। ਜਬਿ ਗੈਂਡਾ ਇਮ ਮਾਰਯੋ ਗਯੋ। ਪੌਤ੍ਰ ਸੁ ਦੇਸੂ ਕੇ ਇਕ ਥਿਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਸੋ ਬਿਖ* ਦੇਇ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਮਾਰਯੋ। ਇਮ ਸਗਰੋ ਤਿਹ ਮੂਲ ਉਖਾਰਯੋ। ਰਹਯੋ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਕੋ ਕੋਈ। ਗੁਰੂ ਦ੍ਰੈਸ਼ ਤੇ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ॥ ੩੪॥ ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨੀਜੈ।ਗ੍ਰਾਮ ਮੌੜ ਮਹਿ ਥਿਰਤਾ ਕੀਜੈ[2]। ਡੇਢ ਕੋਸ ਤਹਿਂ ਤੇ ਇਕ ਤਾਲ। ਤਹਾਂ ਸੁ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੩੫ ॥ ਜੋ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਵੈ। ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਸ਼ੁਭ ਤਾਲ ਖਨਾਵੈਂ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਘਨੀ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕੇ ਗੁਰ ਧਨੀ[3] ॥੩੬॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਭਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਵਹਿਂ। ਪਾਇਨਿ ਪਰਸਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ। ਤਹਾਂ ਤੜਾਗ ਬਡੋ ਖਨਵਾਯੋ। ਜਲ ਸੁੰਦਰ ਹਿਤ ਤਯਾਰ ਕਰਾਯੋ ॥੩੭॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਕੈ ਤਿਸ ਥਾਨੈ। ਬਹੁਰ ਕੂਚ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਯਾਨੇ। 'ਖਾਨੇ' ਗ੍ਰਾਮ ਗਏ ਸੁਖਦਾਇ। ਪੁਨ ਦਮਦਮੇ ਪਹੂਚੇ ਜਾਇ ॥੩੮॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਬਿਚਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਊਨਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਸੂਲੀਸਰ ਵਿਚ ਚੋਰ ਨੂੰ ਸੂਲੀ। ਬਰੇ ਗ੍ਰਾਮ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਸੇਵਤਿ ਸੁਮਤਿ ਵਰ ਪਾਵਹਿਂ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਜਬਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਸ੍ਰਾਪ ਸਹੈਂ ਮਤਿਮੰਦ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਸੂਲੀਸਰ[4] ਕੋ ਗੁਰ ਆਏ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਦੇਖਿ ਸੁਭ ਥਾਏ। ਸੂਰਜ ਅਸਤਯੋ ਭਾ ਅੰਧਕਾਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਪਤੇ ਸਾਰੇ ॥੨॥ ਦ੍ਵੈ ਤਸਕਰ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਲਾਗੇ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਨਿ ਤੇ ਮੂਢ ਅਭਾਗੇ।ਏਕ ਤੁਰਕ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਸੋਇ। ਲੇਨਿ ਤੁਰੰਗ ਤਕਤਿ ਹੈਂ ਦੋਇ॥ ੩ ॥ ਸਿਵਰ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠੇ ਕਿਤ ਦੂਰਿ ਕੈ। ਦੇਖਨਿ ਘਾਤ ਲੇਹਿਂ ਜਿਮ ਹਰਿ ਕੈ। ਤਬਹਿ ਕੇਹਰੀ ਭੀਖਨ ਭੇਖਾ।ਗੁਰ ਡੇਰੇ ਕੋ ਆਵਤਿ ਦੇਖਾ॥੪॥ ਚਾਰਹੁੰ ਓਰ ਫਿਰਯੋ ਕਰਿ ਬੇਦਨ।

---

[1]ਸੈਨਾਂ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ। [2]ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। [3]ਮਾਲਕ। [4]ਨਾਮ ਪਿੰਡ। *ਪਾ:–ਬਿਸ।

ਇਮ ਮਨਾਇ ਕੈ ਦੋਸ਼ ਨਿਕੰਦਨ। ਗਮਨਯੋ ਪੁਨ ਕਾਨਨ ਕੋ ਸੋਈ। ਦੇਖਤਿ ਦੁਰੇ ਸੁ ਤਸਕਰ ਦੋਈ[1] ॥ ੫ ॥ ਕਹਯੋ ਤੁਰਕ 'ਇਹ ਸਾਚੋ ਪੀਰ। ਉਚਿਤ ਮਾਨਿਬੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ। ਜਿਸ ਢਿਗ ਪਸ਼ੂ ਸ਼ੇਰ ਚਲਿ ਆਵਾ। ਨਮੋ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਕਰਨਿ ਸਿਧਾਵਾ ॥੬॥ ਮੈਂ ਤੋ ਕਰੌਂ ਨ ਇਨ ਕੀ ਚੋਰੀ। ਇਹ ਬੰਦਤਿ ਹੌਂ ਕਰ ਜੋਰੀ। ਜੇ ਨਿਜ ਭਲੋ ਕਰਨਿ ਉਰ ਧਰੈਂ। ਚਲਹੁ ਅਪਰ ਥਲ ਚੋਰੀ ਕਰੈਂ" ॥ ੭ ॥ਸੁਨਿ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਕਯੋਂ ਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਰਮ ਉਠਾਯੋ ? ਕਿਹ ਕੋ ਸੁਧਿ ਕਯੋਂ ਆਯੋ ਸ਼ੇਰ[2] । ਤੈਂ ਕਯਾ ਅਜ਼ਮਤ ਪਿਖੀ ਬਡੇਰ ? ॥੮॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਨਿ ਤੇ ਹਮ ਸੰਗ ਫਿਰੇ। ਆਜ ਭਯੋ ਤਮ ਨਭ ਘਨ ਘਿਰੇ[3] । ਕੈਸੇ ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਾਹਿਂ ਤੁਰੰਗ। ਲੈ ਹੈਂ ਆਜ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੰਗ[4] ॥ ੯ । ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ ਨ ਕਰੀਅਹਿ ਕੋਊ। ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਅਸੁ ਲੈ ਹੈਂ ਦੋਊ। ਏਕ ਬਾਰਿ ਮੈਂ ਚਢਿਬੋ ਪਾਇ। ਨਹਿਂ ਦੈ* ਹੌਂ ਪੁਨ, ਜਾਉਂ ਪਲਾਇ ॥੧੦॥ ਕਿਮ ਬਿਸਾਲ ਤੈਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰੀ। ਮੈਂ ਲੈਹੋਂ ਸੰਗ ਰਹੁ ਇਕ ਘਰੀ' ਸੁਨਿ ਕੈ ਤੁਰਕ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਤਹਾਂ ਬੈਦਿ ਕਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ ॥੧੧॥ ਗਮਨਯੋਂ ਸਦਨ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇ। ਹਿੰਦੂ ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਤਿਸ ਥਾਂਇ। ਅਰਧ ਜਾਮਨੀ ਬੀਤੀ ਜਬੈ। ਤੁਰੰਗ ਸਮੀਪ ਪਹੂਚਯੋ ਤਬੈ ॥੧੨॥ਪਰਨਿ ਲਗੀ ਪਤਰੀ ਜਲ ਬੂੰਦ[5] । ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਪਸਰ ਰਹਯੋ ਤਮ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਚੌਕੀਦਾਰ ਗਯੋ ਥਿਰ ਛਾਯਾ। ਪੁਰੇ ਬਾਉ ਤੇ ਕੁਛ ਅਲਸਾਇਆ ॥ ੧੩ ॥ ਤਬੈ ਤੁਰੰਗ ਖੋਲਿਬੋ ਕਰਯੋ। ਦੇ ਕਵਿਕਾ ਮੁਖ ਊਪਰ ਚਰਯੋ। ਜਬਿ ਡੇਰੇ ਕਹੁ ਉਲੰਘਿ ਸਿਧਾਵਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬਾਕ ਅਲਾਵਾ ॥ ੧੪ ॥ 'ਭੋ ਘੁਰਵਾਰ[6] ! ਜਗਹਿ ਕੇ ਸੋਵਹਿਂ ? ਤੁਰੰਗ ਚਲਤਿ ਕੈ ਖਰਕੋ ਹੋਵਹਿ। ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਖਰੋ ਕੈ ਨਾਂਹੀ ? ਫਿਰਹੁ ਹਾਥ ਮਹਾਂ ਤਮ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਨੇ ਨੈਨ ਉਘਾਰੇ। ਜਾਇ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਕਯੋ, ਤੂਰਨ ਬੋਲਾ। 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਸਕਰ ਨੇ ਅਸੁ ਖੋਲਾ ॥ ੧੬ ॥ ਅਬਿ ਹੀ ਮੀਂਹ ਮੰਦ ਬਰਸਾਯਾ। ਹੇਤੁ ਬਚਾਵਨਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ

[1]ਓਹ ਦੋਵੇਂ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਚੋਰ (ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਿਆਂ) ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [2]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਸੀ। [3]ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੱਦਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। [4](ਆਪਣੇ) ਨਾਲ। [5]ਪਤਲੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ। [6]ਹੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾ ! *ਪਾ:-ਪੈ।

ਛਾਯਾ॥ ਦੇਰਿ ਨ ਪਰੀ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਲੀਨ॥ ਮਹਾਂ ਕੁਕਰਮ ਮੂਢ ਕਿਨਕੀਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਅਦਬ ਨਹੀਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਚੀਨਾ । ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੁਹਨਿ ਤੇ ਹੀਨਾ । ਤੁਰੰਗ ਆਪਨੋ ਆਪ ਹਟਾਵਹੁ[1] । ਤਸਕਰ ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਇ ਦਿਵਾਵਹੁ ॥੧੮॥ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਲੋਕ । ਵਸਤੂ ਖਸੋਟਹਿਂ ਮਾਰਗ ਰੋਕਿ। ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿਨਿ ਮਾਂਹੀ । ਰਹੈ ਅਦੰਡ ਉਚਿਤ ਇਹੁ ਨਾਂਹੀ[2] ॥੧੯॥ ਪੁਨਹਿਂ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿਂ ਸੋ ਆਵੈ। ਹਿਲ੍ਯੋ ਵਸਤੁ ਕੁਛ ਅਪਰ ਲਿਜਾਵੈ।। ਜੇ ਨ ਦਿਖਾਵਹੁ-ਸ਼ਕਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਨਹਿਂ ਬਚ ਸਕਹੁ ਫਿਰਹੁ ਪਰਦੇਸ਼' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ।'ਫਲ ਸੋ ਪਾਇ ਕਰਮ ਜਿਨ ਕੀਨਾ। ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਿ ਲੇ ਗਯੋ ਤੁਰੰਗ। ਪਕਰਿ ਲੇਹੁ ਦੌਰਹੁ ਤਿਹ ਸੰਗ॥ ੨੧॥ ਸਘਨ ਤਿਮਰ ਤੇ ਕਰਹੁ ਜੁ ਸ਼ੰਕਾ । ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਗਹੋ ਮਤਿ ਰੰਕਾ[3] । ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਹੈ ਤੁਰੰਗ ਹਮਾਰੋ । ਇਹਠਾਂ ਆਵਹਿ ਬਿਦਤ ਸਕਾਰੋ[4] ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਉਦਾਰੇ। ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਬੈਠੇ ਨਰ ਸਾਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਸੁਪਤਿ ਰਹੇ ਕੋ ਜਾਗੇ। ਤਸਕਰ ਗਹਨਿ ਚਿੰਤ ਮਹਿ ਲਾਗੇ॥ ੨੩॥ ਬੋਲਤਿ ਬਚ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ । ਤਬਿ ਸ਼ਾਰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਤਾਈ। ਸਮੁਝਿ ਗਏ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਦੌਰਿ। ਪਹੁੰਚੇ ਆਧ ਕੋਸ ਕੇ ਠੌਰ ॥ ੨੪ ॥ ਠਾਂਢੋ ਤਸਕਰ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ । ਹਯ ਕਵਿਕਾ ਤੇ ਪਕਰਨਿ ਧਾਰ੍ਯੋ[5] । ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਸਨਿ ਗਹ੍ਯੋ ਸੁ ਜਾਈ। ਮੂਰਖ ਅਧਮ ਰਹ੍ਯੋ ਸਿਰ ਨਜਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਤੁਰੰਗ ਸਮੇਤ ਲਏ ਚਲਿ ਆਏ। ਗੁਰੁ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਆਨਿ ਦਰਸਾਏ । 'ਅਰਧ ਕੋਸ ਪਰ ਬੈਠ੍ਯੋ ਏਹੂ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਗ੍ਰੇਹੂ[6]' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਾਇ। ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਦੀਜੈ ਸਾਚ ਬਤਾਇ। ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਲੇਇ ਗਯੋ ਘਰ ਘੋਰਾ। ਬੈਠਿ ਰਹ੍ਯੋ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਭੋਰਾ[7]' ॥ ੨੭ ॥ ਤਬਿ ਤਸਕਰ ਨੇ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। ਹਮ, ਦ੍ਵੈ ਥੇ ਇਕ ਗਯੋ ਪਲਾਈ। ਮੈਂ ਅਸੁ ਖੋਲ੍ਯੋ ਆਇ ਤੁਮਾਰਾ। ਦੇ ਕਵਿਕਾ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਮੈਂ ਮਾਰਗ ਗਯੋ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਲੌ ਅੰਧਾ ਭਯੋ। ਕਿਤ ਦਿਸ਼ ਗਮਨ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨ ਜਬੈ। ਸਾਥੀ ਕੇ ਬਚ ਸਿਮਰੇ ਤਬੈ ॥੨੯॥ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਕੇਹਰਿ ਕੇ

[1]ਮੁੜਾਵੋ। [2]ਜੇ ਇਹ (ਚੋਰ) ਅਦੰਡ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। [3]ਮਤੀ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ। [4]ਸਵੇਰੇ। [5](ਚੋਰ ਨੇ) ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [6]ਘਰ ਨੂੰ। [7]ਸਵੇਰ ਤਕ; (ਅ) ਹੇ ਭੋਲੇ !

ਦੇਖਾ। ਤੁਰਕ ਹੁਤੋ, ਸਮੁਝਾਇ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ[1]। ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੀ ਇਕ ਕਹੀ ਨ ਮਾਨੀ। ਸੋ ਚਲਿ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਥਾਨੀ॥ ੩੦॥ ਭਯੋ ਅੰਧ ਮੈਂ ਬਹੁ ਪਛੁ-ਤਾਵਾ। ਪੁਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਆਵਾ। ਭ੍ਰਮ ਦਿਸ਼ਿ[2] ਭਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਗਯੋ। ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਤਿਸ ਹੀ ਥਲ ਥਿਯੋ॥ ੩੧॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਇ ਗੇ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ। ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ ਮੁਝ ਕੋ ਰਿਸ ਧਾਰੇ। ਅਤਿ ਮਤਿਮੰਦ ਕਿਯੋ ਬਡ ਪਾਪ। ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਦੇਖਨਿ ਲਗਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ[3]॥੩੨॥ ਮੈਂ ਤਸਕਰ, ਦਿਹੁ ਜਥਾ ਸਜ਼ਾਇ। ਨੀਚ ਬੁੱਧਿ ਨੇ ਕੁਮਗ ਚਲਾਇ। ਭਾਗ ਹੀਨ ਮਨ ਸਮੁਝਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਤੁਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਵਿ ਸਮ ਜਗ ਮਾਂਹੀ'॥ ੩੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਿਂ 'ਰੇ ਕੁੱਟਨੋ! ਸਭਿ ਜਗ ਸੋਂ ਕਰਿ ਦ੍ਰੋਹੁ। ਇਹ ਫਕੀਰ ਕੋ ਗੋਦਰਾ ਸੋ ਪਿ ਨ ਛੋਰਯੋ ਤੋਹੁ॥ ੩੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਪਾਪ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿਨਿ ਕੇ ਅਹੈਂ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਧਮ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਲਹੈਂ। ਤਊ ਇਨਹੁ ਮਹਿ ਅੰਤਰ[4] ਮਹਾਂ। ਲਘੁ ਤੇ ਲਘੁ ਬਡ ਤੇ ਬਡ ਕਹਾ॥ ੩੫॥ ਕਹਾਂ ਅਪਰ ਕੀ ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ।ਕਹਾਂ ਵਸਤੁ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਹਰਨੀ।ਯਾਂਤੇ ਜੋ ਤਸਕਰਨਿ ਸਜ਼ਾਇ। ਇਹ ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ॥ ੩੬॥ ਜਗਤ ਬਿਦਤ ਹੈ ਸੂਲੀ ਦੇਨਿ। ਸੋ ਇਹ ਆਪਹਿ ਕਰ ਹੀ ਲੈਨ'। ਇਮ ਕਹਿ ਦਾਸਨਿ ਤੇ ਛੁਰਿਵਾਯੋ। ਤਸਕਰ ਬਚ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਯੋ ॥੩੭॥ 'ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਜੈਸੇ ਹੋਇ। ਤਿਮ ਕਰਿ ਹੌਂ ਬਸ ਮੋਹਿ ਨ ਕੋਇ। ਅਬਿ ਮਰਿਬੋ ਹੀ ਭਲੋ ਪਛਾਨੋਂ। ਭਾ ਤੁਮਰੋ ਅਪਰਾਧ ਮਹਾਨੋ'॥ ੩੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਜੰਡ ਤਰੁ ਖਰੋ। ਇਸ ਕਾਸ਼ਟ ਪਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਮਰੋ*। ਸੁਨਤਿ ਚੋਰ ਆਰੋਹਾ ਜਾਇ[5]। ਊਚੇ

[1](ਉਹ) ਤੁਰਕ ਸੀ (ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ) ਬੜਾ ਸਮਝਾਇਆ। [2]ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਭਰਮ; ਹੋਰ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ। [3](ਆਪ ਜੀ ਦੇ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ। [4]ਫਰਕ। [5]ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ।

*ਇਹ ਕਥਾ ਸੂਲੀ ਸਰ ਤੋਂ ਜੋਸੀ ਅਵਿੱਦ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਵੈਸੀ ਲਿਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਵੈਰਾਗ ਮੂਰਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਐਸੇ ਵਾਕ ਕਹਿਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਚੋਰ ਚਾਰ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਦੋ ਹਿੰਦੂ ਦੋ ਮੁਸਲਿਮ। ਦੋ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਸੂਲੀ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਚੋਰ ਆਪੇ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਕੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਸਹੀ ਬੀ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਆਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਤਵਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਛਡ ਦੇਣ ਦੀ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਕਮਾਲ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਅਪਣੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਇੰਨਾਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਪਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਨੇ ਨਮਿੱਤ ਉਹ ਜੰਡ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।

ਕਾਂਡ[1] ਗਹਯੋ ਸਹਿਸਾਇ ॥ ੩੯ ॥ ਬਲ ਕਰਿ ਤੋਰਯੋ ਜਿਮ ਰਹਿ ਤੀਖਨ। ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਕਰਮਾ ਭੀਖਨ[2]। ਤਿਸ ਪਰ ਉਦਰ ਟਿਕਾਯੋ ਆਪਨਿ। ਪਾਇ ਜੋਰ ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਖਾਪਨਿ[3] ॥੪੦ ॥ ਜਬਿ ਅਲੰਬ ਤਿਸ ਕੇ ਹੁਇ ਛਯੋ। ਫਟਯੋ ਪੇਟ ਕਾਸ਼ਟ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ।ਤਤਛਿਨ ਮਰਯੋ ਸੁ ਬਲ ਅਬਿ ਅਹੈ। ਜਿਸ ਕੋ ਸੂਲੀਸਰ ਨਰ ਕਹੈਂ ॥ ੪੧ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਕਰਿ ਕੈ ਤਹਿੰ ਬਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਕ ਸੁਖਰਾਸ। ਪੁਨਹਿੰ ਕੂਚ ਤਹਿੰ ਤੇ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ। 'ਬਰੇ[4]' ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਮਾਰਗ ਲੀਨਸਿ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਜੰਗਲਦੇਸ਼ ਵਿਚਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੦॥

੪੧. [ਬਰੇ। ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੇ। ਗਾਗੇ। ਗੁਰਨੇ। ਮਕਰੋੜ। ਧਮਧਾਣ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਹਿੰ ਤੇ ਚਢਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ 'ਬਰੇ' ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿੰ ਆਇ। ਕਰਯੋ ਨਿਵਾਸ ਸੁ ਥਾਨ ਸੁਠ ਮਿਲੇ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਦਿਨ ਕੁਛਕ ਟਿਕਾਏ। ਹੁਤੋ ਚੁਮਾਸਾ ਘਨ ਬਰਖਾਏ। ਤਹਾਂ ਮੋਠ ਕੋ ਖੇਤ ਬਿਜਾਇ[5]। ਚਾਰਤਿ ਭਏ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਾਇ[6] ॥ ੨ ॥ ਮਹਿਖੀ ਕੋ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁ ਚਾਰੇ। ਪਸੂ ਪੁਸ਼ਟ ਕੀਨਸਿ ਇਕਸਾਰੇ। ਸੰਗਤਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵਹਿ। ਸਗਲ ਦੇਗ਼ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਵਹਿ ॥ ੩ ॥ ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਬਹੁ ਅਰਪੰਤੇ। ਰਹੈਂ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਦਰਸ ਕਰੰਤੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਸੁਨਹਿੰ ਉਪਦੇਸ਼। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਟਹਿੰ ਕਲੇਸ਼ ॥ ੪ ॥ ਜੋ ਮਸੰਦ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੇ। ਲੇ ਗੁਰ ਕਾਰ ਹੋਹਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੇ।ਸੰਗਤਿ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲਗਾਇ। ਆਵਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸਾਇ ॥ ੫ ॥ ਇਕ ਮਸੰਦ ਦਰਸਹਿ ਰਹਿ ਪਾਸ। ਸੰਗਤਿ ਅਨਿਕ ਸੰਗ ਹੁਇ ਤਾਸ[7]।ਅਨਗਨ ਧਨ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਵੈ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਲਾਵੈਂ ॥੬॥ ਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਭਲ[8] ਕਰਿਹੀਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਿ ਦੋਸ਼ਨਿ ਹਰਿਹੀਂ। ਬਿਤਯੋ ਚੁਮਾਸਾ ਤਿਸ ਹੀ ਥਾਨ। ਮਗ ਕੇ ਸੂਕਿ ਗਏ ਬਹੁ ਪਾਨਿ ॥੭॥ ਬਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਨੀਕੋ ਥਲ ਅੰਨ[9]। ਪੂਰਬ ਥਾਨ ਸਦਨ ਉਠਿਵਾਏ। ਗ੍ਰਾਮ ਦੂਸਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਠਾਏ॥੮॥ਮਾਨਯੋ ਬਾਕ ਬਸੇ ਤਹਿੰ ਜਾਇ।ਧਨ ਅਰੁ ਧਾਨ

[1]ਟਾਹਣਾ। [2]ਭਯਾਨਕ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ। (ਅ) ਭਯਾਨਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। [3]ਜੀਵਨ ਖਪਾਉਣ ਲਈ। [4]ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ। [5]ਬਿਜਵਾਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [6]ਘੋੜੀਆਂ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ। [7]ਤਿਸ ਦੇ ਨਾਲ। [8]ਭਲਾ। [9]ਹੋਰ ਥਾਂ।

ਬਧਯੋ ਅਧਿਕਾਇ। ਜੋ ਜਿਨ ਕਰੀ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਮੈਂ। ਪੂਰਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮੈਂ ॥੯॥ ਕੂਚ ਕਰਯੋ ਪੁਨ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਗ੍ਰਾਮ 'ਬੁਲਾਢੇ' ਉਰੈ ਸਥਾਨੇ[1]।ਉਤਰਿ ਸੁ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਵਤਿ ਭਏ। ਪੁਨ 'ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੇ' ਗੁਰ ਗਏ ॥੧੦॥ ਗਮਨੇ ਤਿਹ ਤੇ 'ਗਾਗੇ' ਆਏ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਹੇਰਿ ਸੁਭ ਥਾਏਂ। ਘਾਹੀ ਗਏ ਘਾਸ ਹਿਤ ਬਾਹਰ। ਜਾਇ ਕਰਯੋ ਖੇਤਹਿ ਮਹਿ ਆਹਰ। ॥ ੧੧ ॥ ਬੀਨ ਬੀਨ ਤ੍ਰਿਣ ਕਿਤਿਕ ਕਿਦਾਰਨ[2]। ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਬੰਧਤਿ ਨਿਜ ਭਾਰਨਿ। ਰਾਹਕ ਜਾਟ ਆਨਿ ਕਰਿ ਪਰੇ। ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਰਿਸ ਮਹਿਂ ਭਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਝਿਰਕਿ ਗਾਰਿ ਦੇ ਮਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਨਿਜ ਖੇਤਨਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਰੇ। ਛੂਛੇ ਦੀਨਮਨੇ ਬਹੁ ਦਾਸ। ਆਇ ਪੁਕਾਰੇ ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ॥੧੩॥ 'ਇਹਾਂ ਜਾਟ ਮਤਿਮੂਢ ਬਿਸਾਲੇ। ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿ ਲਖਹਿਂ ਕੁਚਾਲੇ। ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰਯੋ ਤਿਨ ਕਾ ਖੇਤ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਹਮ ਤ੍ਰਿਣ ਲੈਬੇ ਹੇਤੁ ॥੧੪॥ ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਮ ਸੋਂ[3] ਆਨਿ ਹਟਾਏ। ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਛੀਨਕੈ ਹਤੇ ਰਿਸਾਏ[4]। ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹੇ-ਨ ਕੀਨਿ ਉਜਾਰਾ-। ਨਹਿਂ ਮਾਨਯੋ ਮਤਿਮੰਦ ਗਵਾਰਾ ॥੧੫॥ ਗੁਰਮੁਖ ਨਹਿਂ ਇਹ ਮਨਮੁਖ ਮ੍ਰਹਾਂ। ਗੁਰ ਜੀ ਨਹੀਂ ਰਹਨਿ ਭਲ ਇਹਾਂ। ਤ੍ਰਿਣ ਬਿਨ ਸਰੈ ਨਹੀਂ ਨਿਜਡੇਰੇ। ਅਸੁ ਮਹਿਖੀ ਰਹਿਂ ਛੁਧਿਤ ਘਨੇਰੇ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮਾਨੀ ਬਾਤ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਟਿਕੇ ਨਹਿਂ ਰਾਤਿ। ਤਨਕ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨ ਦੀਨਹੁ। 'ਗੁਰਨੇ[5]' ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਡੇਰਾ ਕੀਨਹੁ ॥ ੧੭ ॥ ਨਰ ਪੀਛੇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਛੁਤਾਏ। 'ਬੁਰੋ ਗੁਰੂ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਏ[6]। ਸਰਬ ਗ੍ਰਾਮ ਜਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਹਿਂ ਹਿਤ ਧਰਿਹੀਂ ॥ ੧੮ ॥ ਬਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਨੇ ਰਾਖਿ ਚੁਮਾਸਾ। ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਸੇਵਾ ਹੁਇ ਦਾਸਾ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਆਵੈਂ। ਧਨ ਅਰਪਹਿਂ ਅਰੁ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪੂਜਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਕਰੇ ਅਵੱਗਯਾ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨਹਿ। ਧਨ ਅਰੁ ਧਾਨ ਮਾਲ ਸਭਿ ਹਾਨਹਿਂ ॥੨੦॥ ਕਰਾਮਾਤ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਏਹਾਮਹਿਂ ਸ੍ਰਾਪ ਕਹਿ ਕਰਿ ਹਤਿ ਦੇਹਿਂ। ਨਾਂਹਿਤ ਸਭਿ ਚਲਿ ਮਿਲਿ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ। ਕਰਿ ਜੋਰਹੁ ਪਗ ਸੀਸ

---

[1]ਬੁਲਾਢੇ ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉਰੇ। ਪਿੰਡ ਬਛੋਆਨਾ [ਸਾਖੀ: ਪੋਥੀ]। [2]ਖੇਤੀਆਂ ਦੇ। [3]ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ। [4]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਮਾਰੇ। [5]ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ (ਅਸਾਂ ਨਿਰਾਦਰ ਰੂਪੀ) ਬੁਰਾ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਇਆ ਹੈ।

ਨਿਵਾਵਹੁ'॥੨੧॥ਇਮ ਕਹਿ ਘ੍ਰਿਤ ਬਾਸਨ ਇਕ ਲੀਨਿ।ਇਕ ਭੂਰਾ ਸੰਗ ਚਲਿਬੋ ਕੀਨ[1]। ਗੁਰਨੇ ਮਿਲੇ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਸਾਰੇ।ਬਿਨਤੀ ਧੁਤਿ ਬਚ ਦੀਨ ਉਚਾਰੇ॥੨੨॥'ਛਿਮਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਮ ਅਪਰਾਧੂ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਸਾਧੂ। ਅਬਿ ਲੌ ਸ੍ਰਾਪ ਜੋ ਨ ਕੁਛ ਕਹਯੋ। ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਉ ਗਵਰ ਕੋ ਲਹਯੋ॥ ੨੩ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਹਮ ਕਸਾ ਜੇਤੁ ਬਿਚਾਰੇ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੋਤਿ ਜੋ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰੇ। ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹਿਂ ਫਿਰੈ। ਤੁਮ ਰਿਸ ਤੇ ਕੋ ਰੱਛਯਾ ਕਰੈ' ੨੪ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੈਂ। ਲਖਿ ਗਵਾਰ ਤਿਨ,ਗੁਰ ਨਹੀਂ ਮਾਨੈ। ਰਾਖਯੋ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਡੇਰਾ।ਗੁਰਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ, ਚਲਿ ਫੇਰਾ[2] ॥੨੫॥ਰਹੇ ਮਨਾਇ ਨ ਮਿਤਾ ਕੋ ਲੇ।ਤਿਨ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ। ਚਲਿ 'ਮਕਰੋੜ' ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਅਏ। ਤਹਿਂ ਭੀ ਸੰਗ ਗਮਨਤੇ ਭਏ[3] ॥ ੨੬॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਬਿ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਦੀਨਿ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਹੁ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨ। ਬਿਨਤੀ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਚਰੀ।ਸਿੱਖਯਨਿ ਦੇਖਿ ਸੁਪਾਰਸ਼ ਕਰੀ ॥੨੭॥ 'ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਇਹ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੈਂ। ਬਿਰਦ ਆਪ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨੈ।ਹੈਂ ਗਵਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਸਕੇ ਹੈਂ।ਅਬਿ ਪਛੁਤਾਇ ਸ਼ਰਨ ਤਕੇ ਹੈਂ॥੨੮॥ਸਿਰ ਗਵਾਰ ਕੇ ਲਗਹਿ ਤ ਜਾਨੈ[4]। ਤਊ ਆਪ ਹੋ ਛਿਮਾ ਮਹਾਨੇ। ਤ੍ਰਾਸ ਆਪ ਕੋ ਧਾਰਿ ਘਨੇਰਾ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕਨਿ। ਸੰਸੇ ਹਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਹੁਇ ਲੋਕਨਿ। ਸਿੱਖੀ ਧਰਹਿਂ ਹੋਹਿਂ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਨਿਤ ਗਹੈਂ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਇਮ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਕਰਿਕੈ।ਮਹਾਂਰਾਜ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਧਰਿ ਕੈ। ਭੂਰਾ, ਭੂਰ ਘਟਾ ਘ੍ਰਿਤ[5] ਲੀਨਿ। ਬਖਸ਼ਨਿ ਕਰੇ ਦੇਖਿ ਕੈ ਦੀਨ॥ ੩੧ ॥ 'ਕੁਲ ਬਰਖੇਸ਼ੀਆਨ[6] ਕੀ ਜੇਤੀ। ਕਰਨੀ ਹੁਤੀ ਉਖਾਰਨਿ ਤੇਤੀ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਘਿਘਿਆਇ। ਬਧਹਿ ਨ ਬੰਸ ਨ ਹੁਇ ਸਮੁਦਾਇ[7] ॥ ੩੨॥

---

[1]ਇਕ ਭੂਰਾ (ਲੈਕੇ) ਨਾਲ ਚਲੇ। [2]ਫੇਰ ਚੱਲਣ ਨੂੰ (ਤਿਆਰ) ਹੋਏ। [3]ਨਾਲ ਹੀ (ਓਹ) ਗਏ। [4]ਗਵਾਰ ਦੇ ਜਦ ਸਿਰ ਤੇ (ਸੱਟ) ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਦੋਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। [5]ਭੂਰਾ ਤੇ ਘਿਉ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਯਾ ਘੜਾ। [6]ਅਪਨੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਆਪ ਪੁਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ। [ਫ਼ਾ:, 'ਬਰ ਖੇਸ਼ ਨਾ ਬਖਸ਼ੂਦਨ' ਫਾਰਸੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਅਪਣੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਵਾਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ ਬਰਖੇਸ਼ੀਆਨ ।] (ਅ) ਗਯਾਨੀ ਇਕ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [7]ਬਹੁਤੀ ਹੋਕੇ (ਤੁਹਾਡੀ) ਵੰਸ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ।

ਅਲਪ ਰਹੈ ਗੋ ਬੰਸ ਤੁਮਾਰੋ। ਗਾਰ ਕਰਤਿ ਹੁਇ ਸੂਰ ਕਰਾਰੋ[1]। ਜੈਸੇ ਅਗਨਿ ਜੋਰ ਬਿਤ ਗਏਊ[2]। ਰਹਿ ਥੋਰੀ ਪਾਛੇ, ਸੁ ਧੁਕਏਊ[3] ॥੩੩॥ਤੈਸੇ ਕੁਲ ਤੁਮਰੀ ਜਗ ਰਹੈ।ਨਹੀਂ ਪਰਾਜੈ[4] ਰਿਪੁ ਤੇ ਲਹੈ।ਕੁਲ ਗੁਲ ਗੁੱਲੀਆਨ[5]* ਕੀ ਜੋਇ। ਜੋ ਕਰਿ ਪੰਚ ਬੀਰ ਨਰ ਹੋਇ ॥੩੪॥ ਸੰਗ ਸਿੱਧੁਅਨਿ ਅਰਛੇ ਰਹੋ । ਭੈ ਕਰਿ ਭਾਜਨਿ ਕਬਹਿ ਨ ਚਹੋ' । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਨਰ ਸੋਇ†। ਮਾਨਨਿ ਲਗ ਆਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥ ੩੫ ॥ਦੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵਹਿ। ਕੇਤਿਕ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਪਾਵਹਿਂ। ਧਨ ਅਰੁ ਧਾਨੁ ਆਇ ਅਧਿਕਾਇ।ਹਿਤ ਉਪਕਾਰ ਗੁਰੂ ਸੋ ਲਾਇਂ॥ ੩੬ ॥ ਚਲਹਿ ਦੇਗ ਭੋਜਨ ਹੁਇ ਘਨੋ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਇਕ ਰਸ ਨ੍ਰਿਪ ਮਨੋ[6]। ਛੁਧਿਤ ਨਗਨ ਕੋਊ ਚਲਿ ਆਇ। ਭੋਜਨ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇਤਿ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੩੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਤਬੈ ਚਲਿ ਆਏ। ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਮ 'ਧਮਧਾਨ‡' ਬਤਾਏ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਡੇਰਾ ਨਿਜ ਘਾਲੇ। ਸਜੇਂਦਨ ਅਰੁ ਡੇਰਾ ਨਰ ਨਾਲੇ॥ ੩੮ ॥ਸਗਰੇ ਤਹਿਂ ਉਤਰੇ ਜਬਿ ਆਈ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਸੁਨਯੋਂ ਹੁਤੋ ਜਸੁ ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਟ[7] ਦੁਗਧ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੩੯॥ ਬਾਸਨ ਭਰਿ ਕਰਿ ਲੈ ਤਬਿ ਆਯੋ।ਗੁਰ ਆਗੈ ਧਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।ਸਮੁਖ ਬੈਠਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਖਾ। ਬੀਚ ਸਭਾ ਕੇ ਗੁਰੁ ਜਗਤੇਸ਼ਾ॥ ੪੦ ॥ ਕਹਯੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦੁਗਧ ਜੁ ਆਨਾ।'ਇਹੁ ਜਾਨੋ ਹੈ ਸ਼੍ਰੋਣ ਸਮਾਨਾ।ਨਹੀਂ ਪਾਨ ਕੇ ਉਚਿਤ ਹਮਾਰੇ। ਲੇ ਗਮਨੋ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ'॥੪੧॥ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਇਹ ਤੌ ਦੁਗਧ, ਕਛੂ ਨਹਿ ਔਰ। ਕਯੋਂ ਤਰਕਹੁ ਇਸ ਕੀਜਹਿ ਪਾਨਾ। ਮੈਂ ਆਨਯੋਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨਾ' ॥ ੪੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਦੁਗਧ ਕਿਸ ਕੇਰਾ ? ਦੁਹਿ ਆਨਯੋਂ ਬਾਸਨ ਮਹਿਂ ਹੇਰਾ[8]।

---

[1]ਕਰੜੇ ਸੂਰਮੇ। [2]ਜਿਵੇਂ ਅਗਨੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਬੀਤ ਜਾਵੇ ਤਾਂ। [3]ਸੋ ਧੁਖਦੀ ਹੈ। [4]ਹਾਰ। [5]ਨਾਮ ਕੁਲ ਦਾ। [6]ਰਾਜਿਆਂ ਵਤ (ਲੰਗਰ ਚੱਲੇ)। [7](ਇਕ) ਜੱਟ। [8]ਦੇਖਕੇ।

*ਪਾ:-ਗਲੀਆਨ । †ਪਿੱਛੇ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ 'ਤਨਕ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨ ਦੀਨੋ' ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੇ ਬੀ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਨਾ ਗਏ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਭੇਤ ਪਦ 'ਬਰਖੋਸ਼ੀਆਨ' ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਣਾ ਕਰਮ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ਕ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਆਪ ਸਹੇੜੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ‡ਪਾ:-ਧਮਤਾਨ ।

ਗਾਹਕ ਕਹਯੋ 'ਮਹਿਖ ਘਰ ਮੋਹਿ। ਜਿਸ ਕੇ ਬਤਸ[1] ਮਰਯੋ, ਨਹਿਂ ਹੋਹਿ॥ ੪੩॥ਬੈਠਨਿ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਸੋ ਤਰੇ। ਮੂੜ੍ਹੀ ਦੀਨਿ ਗੋਡਬੋ ਕਰੇ[2]।ਤਬਿ ਤਿਸ ਨੇ ਤਰ ਦੁਗਧ ਉਤਾਰਾ।ਦੁਹਿ ਆਨਯੋ ਮੈਂ ਤਬਿ ਹੀ ਸਾਰਾ॥ ੪੪॥ ਕਹੌਂ ਆਪ ਕੇ ਢਿਗ ਸਭਿ ਸਾਚੀ'।ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਮ ਗਿਰਾ ਉਚਾਚੀ।'ਬਾਂਗਰ ਕੈ ਨਰ ਅਧਿਕ ਕਠੋਰ। ਕੋਜੇ ਗੋਡੈਂ ਦੇ ਕਰਿ ਜੋਰ[3]* ॥੪੫॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਮੁਝਾਇ ਜੁ ਤਰਜਹਿਂ। ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦੇਇ ਬਿਕਾਰਨਿ ਬਰਜਹਿਂ। ਤੌ ਸਿਖ ਹੋਇਂ ਕਿਧੌਂ ਹੁਇਂ ਨਾਂਹੀ। ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਂਗਰ ਦੇਸ਼ ਕਿ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੪੬ ॥ ਦੁਗਧ ਹਟਾਇ ਦੀਨਿ ਕਹਿ ਐਸੇ। ਡੇਰਾ ਟਿਕਯੋ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਤੈਸੇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਹੋਇ। ਆਇ ਜਾਇ ਅਰਦਵਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੪੭ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕਹੁ ਅਰਪਾਵਹਿ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿੱਖ ਸੇਵਾ ਕਹੁ ਕਰਿਹੀਂ।ਅਪਨੀ ਸ਼੍ਰੇਯ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਧਰਿਹੀਂ।।੪੮॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਧਮਧਾਨ ਆਗਵਨ ਗੁਰੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਮਿਹਾਂ ਦੀ ਘਾਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਹੇ ਗ੍ਰਾਮ ਧਮਧਾਨ ਢਿਗ ਨਿਤ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜਾਇ। ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲ ਅਨੇਕ ਕੋ ਆਵਹਿਂ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਸਾਥ ਰਹਤਿ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਨਿਜ ਨੁਖਾ ਸਹਿਤ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਡੇਰਾ ਤਹਿਂ ਰਹਯੋ। ਮੰਗਲ ਨਿਤ ਅਨੰਦ ਗੁਰ ਲਹਯੋ ॥ ੨ ॥ ਨੰਦਲਾਲ ਸੋਹਨੋ ਕੋ ਨੰਦ। ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਸੇਵਾ ਲਗਯੋ ਬਿਲੰਦ।ਮੇਹਾਂ† ਨਾਮ ਤਿਸੀ ਕੋ ਅਹੈ। ਸੇਵਾ ਅਧਿਕ ਸੇਵਤੋ ਰਹੈ॥੩॥ਤਹਿਂ ਜਲ ਹੁਤੋ ਦੂਰ ਤੇ ਲਯਾਵਨਿ। ਸਿਰ ਧਰਿ ਢੋਵਤਿ ਚਹਿ ਮਨ ਪਾਵਨ[4]। ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਮੈਂ ਰੰਗਯੋ

[1]ਬੱਚਾ। [2]ਪਿਸ਼ਾਬ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਂ ਦੀ ਪੂਛ ਮੋੜਕੇ ਯਾ ਸੁਥਰ ਬਣਾਕੇ ਦੇਣੀ [ਪੰ:, ਗੁਡਲਾ=ਖੁਭਾਉਣਾ]। [3]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੁੱਜੇ ਧਸਾਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਖੋਟਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮਨ ਵਾਲਾ ।

*ਇਹ ਬੇਤਰਸੀ ਦਾ ਭੈੜਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੱਟੇ ਕੱਟੀ ਵਿਹੂਣੀ ਮਹਿਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਜ਼ੋਰੀ ਚੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਅਕਸਰ ਮਹੀਆਂ ਦੇ ਚੋਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕੱਟੇ ਕੱਟੀਆਂ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿ ਜਾਣੇ, ਇਹਨਾਂ ਮਹੀਆਂ ਚੁਰਾ ਲਿਆਉਣੀਆਂ ਫੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਮਹੀਆਂ ਚੋ ਲੈਣੀਆਂ, ਐਸੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

†ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਓਥੇ ਆਪ ਫਿਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਕੇ ਤੇ ਸੋਧਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਫੇਰੂ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਹੈ।

ਮਨ ਕੋ।ਨਹਿ ਸੁਖ ਠਾਨਤਿ ਹੈ ਕਬਿ ਤਨ ਕੋ ॥ ੪ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੈ ਸੇਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ। ਲਾਗੀ ਲਗਨ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਉਰ ਕੋ। ਕਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਬੋਲੈ ਕਬਿਹੂੰ।ਜਿਤੋ ਖਰਚ ਜਲ ਆਨਹਿ ਸਬਿਹੂੰ।।੫।।ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਉਰ ਕਰਤਾ। ਭਾਗ ਜਗੇ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਧਰਤਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਿਛੁ ਸਹਿਜੇ ਮਿਲੇ। ਖਾਇ ਅਲਪ ਸੇਵੈ ਗੁਰ ਭਲੇ ॥੬॥ ਭੋਜਨ ਕੇਰ ਸ੍ਵਾਦ ਨਹਿਂ ਧਰੈ। ਮਿਲੈ ਜਥਾ ਸੋ ਖੈਬੋ ਕਰੈ। ਗਾਗਰ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਲਯਾਵੈ। ਦੇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕੋ, ਔਰ ਲਿਜਾਵੈ*॥੭॥ ਜਲ ਕੀ ਤੋਟ ਨ ਹੋਨੇ ਪਾਵੈ*।ਨਿਸ ਮਹਿ ਤਮ ਹੁਇ ਤੌ ਭਰਿ ਲਯਾਵੈ। ਇਕ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਭਾ ਅਭਿਲਾਖੀ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਕਾਂਖੀ ॥ ੮ ॥ ਗਾਗਰ ਤੇ ਛਿਲ ਗਾ ਸਿਰ ਮਾਸ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਤਿ ਭਯੋ ਚਹੁੰਪਾਸ। ਧਰਹਿ ਭਾਵ, ਸਿਰ ਘਾਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਖਕਾ ਕਾਟਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥ ੯ ॥ ਨਹੀਂ ਘਾਵ ਕੀ ਪੀਰ ਬਿਚਾਰੈ। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਗਾਗਰ ਸਿਰ ਧਾਰੈ। ਜਲ ਕੀ ਤੋਟ ਹੋਨਿ ਨਹਿਂ ਦੇਈ। ਸਭਿ ਡੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇਈ ॥ ੧੦ ॥ ਬਹੁਤ ਨਰਨਿ ਕੋ ਲੰਗਰ ਹੋਵੈ। ਤਿਸ ਹਿਤ ਬਹੁਤ ਆਨਿ ਜਲ ਢੋਵੈ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਾਹੀਯਹਿ ਪਾਨੀ। ਬਿਨ ਆਲਸ ਜਲ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ॥੧੧॥ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਇਸਭਾਂਤਿ। ਪਰੇ ਕਿਰਮ ਤਹਿਂ ਕਟਿ ਕਟਿ ਖਾਤਿ । ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਕਬਿਹੂੰ ਕਹੈ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰੇ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਸਹੈ ॥ ੧੨ ॥ ਜਲ ਢੋਵਤਿ ਸਿਰ ਚਾਂਦੀ ਪਰੀ[੧]। ਨਹਿ ਸਰੀਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਿਮ ਕਰੀ। ਇਕ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਹੋਯੋ। ਪੂਰਬ ਕੇ ਸਮ ਹੀ ਜਲ ਢੋਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਕਟਿ ਕਟਿ ਕਿਰਮ ਖਾਤਿ ਹੈਂ ਮਾਸ। ਊਪਰ ਭਾਰ ਧਰਤਿ ਹੈ ਰਾਸ। ਈਨੂੰ[੨] ਗਾਗਰ ਤਰੇ ਟਿਕਾਵਤਿ। ਸੁ ਚੁਭਿ ਚੁਭਿ ਕਰਿ ਘਾਵ ਬਧਾਵਤਿ ॥੧੪॥ ਬਧਯੋ ਰਹੈ ਈਨੂੰ[੨] ਸਿਰ ਨੀਤ। ਕਬਿ ਖੋਲਹਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੰਧਨ ਹੀਤ[੩]।ਇਕ ਦਿਨ ਸਿਰ ਤੇ ਜਬਹਿ ਉਤਾਰਯੋ।ਖੋਲਿ ਰਜੂ ਤੇ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਕਿਰਮ ਕੁਛ ਆਏ। ਦਿਖਤਿ ਗਿਰੇ ਅਵਨੀ ਪਰ ਜਾਏ। ਮੋਹੇ ਕੀਨਸਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ।-ਗਿਰੇ

---

[੧]ਖੋਪਰੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਗਾ ਪੈ ਗਿਆ। [ਹਿੰਦੀ:, ਚਾਂਦੀ,=ਖੋਪਰੀ ਦਾ ਮੱਧਭਾਗ, ਟਟਰੀ। ਚਾਂਦੀ ਪੈਣਾਂ=ਲਾਗਾ ਲਗ ਜਾਣਾ]। [੨]ਇੰਨੂੰ=ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਘਾਹੁ ਆਦਿ ਦੀ ਬਣਾਈ ਗੋਲ ਸ਼ੈ ਜੋ ਧਰੀਦੀ ਹੈ। [੩]ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ।

*ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਅਕਸਰ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਇਹਾਂ ਮਰਿ ਹੈਂ ਬਿਨ ਬਾਰ[1] ॥੧੬॥ ਮਾਸ ਕਹਾਂ ਤੇ ਭੱਖਹਿ ਏਹੀ। ਮਰਹਿ ਤੁਰਤ ਪੈਰ ਜੁ ਧਰਿ ਦੇਹੀ[2]। ਇਨਕੇ ਜੀਵਨਿ ਕੇਰ ਉਪਾਇ। ਮਮ ਸਿਰ ਬਿਨਾ ਨ ਜਾਨੇ ਜਾਇ ॥੧੭॥ ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਲਿਯੇ ਉਠਾਇ। ਜਹਿਂ ਤੇ ਗਿਰੇ ਦਏ ਤਹਿਂ ਪਾਇ।ਇਸ ਥਲ ਪਾਲਨਿ ਹੁਇ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਭੱਖਨਨਿ ਕਰਹਿਂ ਮਾਸ ਸਿਰ ਮੇਰਾ-॥ ੧੮ ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਤਿਸ ਦੇਖਾ। ਰਿਦੇ ਉਪਾਈ ਦਯਾ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਕਹਨਿ ਲਗੀ 'ਸੁਨਿ ਮੇਰੇ ਭਾਈ! ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸੇਵ ਕਮਾਈ ॥੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਘਾਲੀ ਘਾਲ। ਹੁਇ ਕੈ* ਕਸ਼ਟ ਬਿਹੀਨ ਨਿਹਾਲ[3]। ਸਿਰ ਪਰ ਕੀਰੇ ਪਰੇ ਨ ਜਾਨੇ। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਠਾਨੇ' ॥ ੨੦ ॥ ਮੇਹੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ। 'ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਕੀ ਮੋਹਿ ਨ ਗਿਨਤੀ। ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਜੇ ਪਰਵਾਨ। ਇਨ ਕਿਰਮਨਿ ਕੋ ਹੁਇ ਕੱਲਯਾਨ ॥ ੨੧ ॥ ਇਨ ਕੋ ਸੰਕਟ ਹੋਇ ਨ ਜੈਸੇ। ਕਰਨਿ ਉਪਾਇ ਮਾਤ ਜੀ! ਤੈਸ'। [4]"ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇਂ ਦਯਾਲ ਸੁਨਿ ਭਾਈ!ਦੇਹਿਂ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ"॥੨੨॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਲਗਯੋ ਸੇਵ ਕੋ ਜਾਇ। ਜਲ ਕੀ ਗਾਗਰ ਭਰਿ ਭਰਿ ਲਯਾਇ। ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਬੈਠੇ ਮਾਤ ਨਿਕਟਿ ਸੁਖਕੰਦ ॥੨੩॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਮੇਹਾਂ ਤਹਿਂ ਆਯਹੁ। ਜਲ ਗਾਗਰ ਕੋ ਸੀਸ ਉਠਾਯਹੁ। ਦੇਖਿ ਨਾਨਕੀ ਮਾਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਹੇ ਸੁਤ! ਇਸ ਕੀ ਸੇਵ ਮਹਾਨਾ॥੨੪॥ਹੇਰਿ ਕਾਲ ਮੈਂ[5]ਅਚਰਜ ਹੋਈ। ਕਰਯੋ ਘਾਵ ਈਨੁ ਸਿਰ ਜੋਈ। ਮੁਝ ਦੇਖਤਿ ਸੋ ਜਬਹਿ ਉਤਾਰਾ। ਪਰੇ ਕਿਰਮ ਸਿਰ ਘਾਵ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਕੁਛਕ ਤਬਹਿ ਅਵਨੀ ਪਰ ਗਿਰੇ। ਇਨ ਉਚਾਇ ਸੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੇ। ਅਬਿ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁ ਘਾਲੀ ਘਾਲ। ਰਹਯੋ ਆਪ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲ ॥੨੬॥ ਕਬਹੂੰ ਕਿਸ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜਨਾਈ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੇ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਸਾਦ ਨ ਲੀਨਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇਵ ਕੋ ਭੀਨਾ ॥੨੭॥ ਅਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹ੍ਵੈ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ। ਜੋ ਬਾਂਛਤਿ ਸੋ ਦੇਹੁ ਬਿਸਾਲ'।ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ। ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ ॥੨੮॥ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਸੋ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ। ਜਾਨੀ ਸੇਵ ਮਹਾਂ ਸਫਲਾਇ। [6]ਪੂਰਬ ਜੁਗ ਮਹਿ ਜਨੋਂ ਤਪ ਘਾਲਹਿਂ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਸਹਿਂ ਕਸ਼ਟ

[1]ਛੇਤੀ। [2]ਜੇ ਕੋਈ ਪੈਰ ਰਖ ਦੇਵੇਗਾ। [3]ਕਸ਼ਟ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਕੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਹੈ। [4]ਮਾਤਾ ਜੀ ਬੋਲੇ। [5]ਮੈਂ ਕੱਲ ਵੇਖਯੋ। [6]ਕਵਿ ਉਕਤੀ ਟੁਰੀ ਹੈ। *ਪਾ:-ਹੈ।

ਬਿਸਾਲਹਿ ॥ ੨੯ ॥ ਹਿਮ ਰੁਤ ਮਹਿਂ ਬਡ ਜਲ ਤਹਿਂ ਪੈਠਹਿਂ[1]। ਗ੍ਰੀਖਮ ਪੰਚਾਗਨਿ ਬਿਚ ਬੈਠਹਿ। ਫਲ ਕੋ ਖਾਇ ਸਥੰਡਲ[2] ਜਾਈ। ਪਦ ਊਰਧ ਕਰਿ ਨਿਜ ਲਟਕਾਈ[3] ॥ ੩੦ ॥ ਪੱਤ੍ਰ ਅਹਾਰੀ ਬ੍ਰਤ ਕੋ ਸਾਧਹਿਂ। ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਸਹਿਂ ਇਕੰਤ ਅਰਾਧਹਿਂ। ਪਦਮਾਸਨ ਕਰਿ ਜੋਗ ਕਰੰਤੇ। ਕੇਤਿਕ ਗਿਨੀਅਹਿ ਤਪ ਜੁ ਤਪੰਤੇ ॥ ੩੧ ॥ ਤਪੀਅਨਿ ਕੇ ਤਪ ਦੇਖਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸੁਰ ਹੋਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਆਨਿ ਦੇਤਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਤਾਂਹੀ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਸੁਖ, ਕੈਵਲ ਨਾਂਹੀ[4] ॥ ੩੨ ॥ ਸੋ ਤਪ ਦੁਸ਼ਤਰ ਹੈ ਕਲਿ ਕਾਲਾ।ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ,ਹਠ ਕਰੋ ਬਿਸਾਲ[5]। ਕਸਟ ਸਹਨਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰਹੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਇ ਜੇ ਖਾਵਹਿ ਨਹੀਂ[6] ॥ ੩੩॥ ਕਿਮ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਹੋਵਹਿ ਬਾਸਾ। ਬਿਨ ਕਾਨਨ ਕਸੇਂ ਹ੍ਵੈ ਤਪ ਰਾਸਾ। ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਨਿ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਦਿਢ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਜੋ ਘਾਲਹਿ ਘਾਲ।ਸੁਖ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕ ਲਹੈ ਸੁ ਨਿਹਾਲ।ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਕੀ ਕਹਾ ਬਾਤ। ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ, ਬੰਧਨ ਮਿਟ ਜਾਤਿ ॥ ੩੫ ॥ ਐਸੀ ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ ਜਗ ਕੋਈ। ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਲਹਤਿ ਨ ਜੋਈ। ਤਪ ਕਰਿਬੇ ਤੇ ਸੇਵ ਸੁਖਾਰੀ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਲੌ ਤਾਪਹਿ ਭਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਸੇਵਨਿ ਅਲਪ ਦਿਨਨ ਕੋ ਜਾਨਿ[7]।ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਮਹਦ ਮਹਾਨ।ਤਪਹਿ ਬਰਖ, ਇਕ ਦਿਨ ਕੀ ਸੇਵਾ[8]। ਤਊ ਨ ਸਮ, ਸੁਕਚੌਂ ਕਹਿ ਏਵਾ[9] ॥ ੩੭ ॥ ਮੋਹੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਸੁ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ਕਹਯੋ ਭਗਵੰਤਾ।'ਅਬਿ ਸੰਤਨ ਕੋ ਬਨਹੁ ਮਹੰਤਾ ॥੩੮॥ ਕਛੁਕ ਕਾਮਨਾ ਚਹਿ ਬਡਿਆਈ। ਯਾਂਤੇ ਲੇਹੁ ਮਹੰਤੀ ਪਾਈ। ਸਿਰ ਕੇ ਕਿਰਮ ਬਨਹਿ ਸਿਖ ਤੇਰੇ। ਤੂੰ ਇਨ ਚਾਹਤਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਸੇਵਾ ਕੋ ਫਲ ਲੇਹੁ ਮਹਾਨ। ਉਪਜਹਿ ਉਰ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ'।ਇਮ ਕਹਿ ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਾ। ਤਤਛਿਨ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੪੦ ॥ ਭ੍ਰਾ ਪਪੀਲਕਾ[10]

---

[1]ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। [2]ਥੜਾ। [3]ਭਾਵ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਕੇ। [4](ਪਰ) ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ(ਦੇਂਦੇ)। [5]ਭਾਵੇਂ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਕਿੰਨਾ ਵਡਾ ਹਠ ਕਰੇ। [6]ਜੇ ਕੋਈ ਖਾਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7](ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਦੀ) ਸੇਵਾ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ (ਕੰਮ) ਜਾਣੋਂ। [8]ਤਪ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ। [9]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਭੀ (ਮੈਂ) ਸੰਕੋਚਦਾ ਹਾਂ ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਵੱਧ ਹੈ। [10]ਕੀੜੀ।

ਤੇ ਬਡ ਸ਼ੇਰ। ਰਜ ਕਨਕਾ ਤੇ ਬਨਿ ਗਾ ਮੇਰੁ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ। ਮਹਾਂ ਅਮਿਤ ਗੁਰ ਮਹਿੰਮਾ ਚੀਨਸਿ ॥ ੪੧ ॥ ਦਖਨੀ ਬੈਲ ਹੁਤੋ ਗੁਰ ਡੇਰੇ।ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਪਰਮਾਨ ਬਡੇਰੇ।ਮੋਹੇ ਕੋ ਸੋ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਨਿ। ਦੀਰਘ ਏਕ ਦਮਾਮੋ ਦੀਨਿ ॥ ੪੨ ॥ ਇਕ ਝੰਡਾ ਭਗਵੇਂ ਬਨਿਵਾਯੋ। ਮੋਹਾਂ ਭਾ ਮਹੰਤ ਹਰਖਾਯੋ। ਹਤੇ ਕਸ਼ਟ ਲੇ ਦਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਿ ਜਾਨਾ॥ ੪੩ ॥ ਬਿਚਰਤਿ ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਧੀਰ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਯੋ ਚੇਲਾ ਲਖਮੀਰ[1]। ਗੁਰੂ ਪਾਦਕਾ[2] ਕਰੀ ਪੁਜਾਵਨਿ। ਗੁਰ ਮਹਿੰਮਾ ਬਡ ਕੀਨਿ ਜਨਾਵਨਿ ॥੪੪॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਗੁਰ ਸੇਵਾ। ਭਾ ਮਹੰਤ ਮੋਹਾਂ, ਸੁਖ ਲੇਵਾ। ਦੋਨਹੁ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਬਡਿਆਈ। ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਤਤਛਿਨ ਪਾਈ॥ ੪੫ ॥ ਇਮ ਤਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਬਾਸ ਕੋ ਕਰਤੇ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਬਿਚਰਨਿ ਚਰਿਤੇ[3]। ਕਰਹਿੰ ਅਖੇਰ, ਆਇੰ ਨਿਸ ਡੇਰੇ। ਸੰਗਤ ਦਰਸਹਿਂ ਪਹੁੰਚਿ ਘਨੇਰੇ॥ ੪੬ ॥ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਆਨੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਗ ਕਰਾਇੰ ਮਹਾਨੈ। ਤਊ ਦਰਬ ਇਕਠੋ ਬਹੁ ਹੋਇ। ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਸੋਇ॥ ੪੭ ॥ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਸੋ ਦੇਤਿ।ਕੂਪ ਕਹੂੰ ਕਿਤ ਬਾਗ ਲਗੇਤਿ।ਨਹਿਂ ਸਮੀਪ ਰਾਖਹਿ ਗੋਸਾਈਂ। ਜਯੋਂ ਆਵਤਿ ਤਯੋਂ ਦੇਤਿ ਚਲਾਈ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਮੋਹੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਧਮਧਾਣ ਦਾ ਰਾਹਕ। ਤਿਖਾਣ ਸਿੱਖ। ਕੈਂਬਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਧਮਧਾਨ ਮਹਿਂ ਬਾਸਰ ਬਸੇ ਬਿਸਾਲ।ਲੰਮੇ ਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਅਪਰ ਜੋ ਜਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਖੋਜਤਿ ਸੁਨਤਿ ਚਲਤਿ ਗਨ ਆਵੈਂ। ਸ਼੍ਰਮ ਤ ਪਹੁੰਚਿ ਦਰਸ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਆਇੰ ਦੂਰ ਤੇ ਦਾਸ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਰਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ੨ ॥ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਬਡ ਫਲ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਹੋਇੰ ਸਿੱਖਜ ਹੰਕਾਰ ਨਿਵਾਰੀ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਤਿ ਆਵਤਿ ਸੋਇ॥ ੩ ॥ ਘਨੋ ਦਰਬ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਹੋਵਾ। ਅਰਪਿ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ।ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਇਕ ਰਾਹਕ ਸੇਵਾ। ਬੈਠਹਿ ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰ ਦੇਵਾ॥੪॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਤਾਇ ਸੋ ਗਏ।ਤਯਾਰੀ ਕਰਤਿ ਕੂਚ ਕੀ ਭਏ। ਤਬਿ ਸੋ ਰਾਹਕ ਪਾਸ ਹਕਾਰਾ। ਹੁਤੋ

[1]ਨਾਮ ਸੀ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਦੀ। [3]ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਸੁ ਦਰਬ ਦਯੋ ਤਿਸ ਸਾਰਾ* ॥੫॥ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ 'ਬਡ ਕੂਪ ਖਨਾਵਹੁ। ਧਨ ਗਨ ਲਾਇ ਨੀਕ ਬਨਿਵਾਵਹੁ।ਇਸ ਥਲ ਧਰਮਸਾਲ ਚਿਨਵਾਵਹੁ। ਕੋ ਸਿਖ ਸਾਧ ਬਹੁਰ ਬੈਠਾਵਹੁ ॥ ੬ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹੀਰੁਹ ਸਫਲ[1] ਮੰਗਾਵਹੁ। ਧਨ ਕੋ ਖਰਚਹੁ ਬਾਗ਼ ਲਗਾਵਹੁ। ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਕਾਜ ਇਹ ਕਰੋ।ਰਿਦੇ ਆਪਨੇ ਲੋਭ ਨ ਧਰੋ॥੭॥ਅਪਰ ਸਥਲ ਜੇ ਚਹਹਿਂ ਲਗਾਯਹੁ। ਕਛ ਨਹਿਂ ਬਨਹਿ ਬਾਦ† ਸਭਿ ਜਾਯਹੁ[2]'। ਇਮ ਅਨਗਨ ਧਨ ਤਿਸ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਕੂਪ ਬਾਗ਼ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੀਨਿ ॥ ੮ ॥ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਸੰਗਤਿ ਲੀਨਿ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਿ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰਾ। ਚਲਯੋ ਚਹਿਤ ਚਿਤ ਪੰਥ ਬਡੇਰਾ ॥ ੯ ॥ ਪਾਛੇ ਤਿਸ ਰਾਹਕ ਕੀ ਗਾਥ। ਅਹੈ ਤਨਕ ਸੁਨੀਯਹਿ ਹਿਤ ਸਾਥ। ਧਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਲੋਭ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਨਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਕੁਛ ਕਾਜ ਬਨਾਯੋ ॥੧੦ ॥ ਤਊ ਗੁਰਨਿ ਤੇ ਧਾਰੇ ਤ੍ਰਾਸ।–ਹੋਇ ਨ ਅਸ ਮਮ ਬੰਸ ਬਿਨਾਸ਼ਿ–। ਲੋਭ ਤਰੰਗਨਿ[3] ਅਧਿਕ ਬਿਲਾਰਤਿ। ਰਾਖ ਨ ਸਕਹਿ ਨ ਕੂਪ ਉਸਾਰਤਿ ॥ ੧੧॥ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਮਹਿਂ ਅਸ ਠਹਿਰਾਈ।–ਖੇਤ ਹਮਾਰੇ ਜਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਹਾਂ ਕੂਪ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਲਗਾਇ। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਨਿਸ਼ਫਲ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ॥ ੧੨॥ ਲਗਹਿ ਕੂਪ ਹੁਇ ਕਾਜ ਹਮਾਰਾ। ਕਿਤਿਕ ਮਹੀਰੁਹਿ ਲਾਇ ਉਦਾਰਾ। ਮੋਹਿ ਕਾਜ ਕੈ ਮਮ ਸੁਤ ਪੋਤੇ। ਕਾਸ਼ਟ ਆਇ ਕਾਜ, ਢਿਗ ਹੋਤੇ–॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਜਾਇ ਖਨਾਯੋ।ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਪਾਸ ਚਿਨਵਾਯੋ। ਰਹਯੋ ਉਤਾਰਿ ਨ ਉਤਰਯੋ ਤਰੇ। ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੋ ਕਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਹੌਂ ਬਨਾਇ।ਅਬਿ ਲੌ ਖਰੋ ਵਹਿਰ ਤਿਸਥਾਇ।ਜੋ ਧਮਧਾਨ ਸਿੰਘ ਗਨ ਰਹਯੋ। ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਹਮ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਹਯੋ॥ ੧੫ ॥ 'ਹੈ ਅਬਿ ਤੀਕ ਖਰੋ ਛਿਤ ਬਾਹਰ'। ਇਮ ਗੁਰ ਬਚਨ ਅਨਿਕ ਜਗ ਜ਼ਾਹਰ। ਨਹਿਂ ਆਇਸੁ ਰਾਹਕ ਗੁਰ ਮਾਨੀ। ਨਿਜ ਸਮਾਜ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਹਾਨੀ ॥ ੧੬॥ ਤਜਿ ਧਮਧਾਨ ਪੰਥ ਗੁਰ ਪਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ, ਭੇ ਖਰੇ।

---

[1]ਫਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿੱਛ। [2]ਸਭ ਵਜਰਥ ਜਾਵੇਗਾ। [3]ਲੋਭ ਦੇ ਫੁਰਨੇ।

*ਤਯਾਗ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਯਾ ਆਈ ਹੈ ਏਥੇ ਹੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਧਰਮਸਾਲ ਤੇ ਖੂਹ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਚੱਲੇ ਹਨ। †ਪਾ:–ਬੇਗ।

ਸਲਿਤਾ ਸਾਰਸੁਤੀ ਤਹਿਂ ਬਹੈ। ਹੱਦ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਕੀ ਸੋ ਅਹੈ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਸ ਤੀਰਥ ਕੀ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹਿ।ਚਾਰਹੁਂ ਜੱਛ ਰੱਛਕਹਿਂ ਤਾਂਹਿ[1]। ਸੋ[2]ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਥਿਤ ਜਾਨਹੁ। 'ਵਹਿਰ ਜੱਛ' ਤਿਸ ਨਾਮ ਪਛਾਨਹੁਂ[3] ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਰਸੁਤੀ ਕੇ ਤਟ ਪਰ ਸੋਈ। ਬੂਝੋ ਤਬਹਿ 'ਇਹਾਂ ਸਿਖ ਕੋਈ? ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਘਰ ਜੋ ਗੁਰ ਮਾਨਹਿ? ਜੋ ਮਤ ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਸਵਧਾਨਹਿ[4]' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਯੋਂ ਜਾਂਹਿ ਨਰ, ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਵਾ।'ਸਿਖ ਤਿਖਾਨ ਇਕ ਇਹਾਂ ਬਸਾਵਾ'। ਆਗੈ ਕਰਯੋ ਕਹਯੋ ਜਿਨ ਐਸਾ[5]। ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਘਰ ਦੇਖਯੋ ਬੈਸਾ ॥੨੦॥ ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ'ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ। ਉਠਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਫਲ ਪਾਏ'। ਸੁਨਿ ਤਿਖਾਨ ਤਯਾਗੀ ਨਿਜ ਕਾਰਾ। ਸਮੁਖ ਖਰੋ ਹੁਇ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਦੀਰਘ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਧਰਯੋ ਚਰਨ ਸਿਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਖ ।ਪਾਨ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤੁਮਰੇ ਸਰਬ ਸਥਾਨਾ ॥ ੨੨ ॥ ਉਤਰਹੁ ਆਪ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਹੁ*ਧਰੋ[6]। ਨਿਜ ਸਿਖ ਜਾਨਿ ਸਫਲ ਮੁਹਿ ਕਰੋ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਲਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਤਰੇ ਹਿਤ ਨਿਹਾਲ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨੩ ॥ ਸਯੰਦਨ ਖਰੋ ਕੀਨਿ ਦਰ ਪਾਸ। ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਵਾਸ[7]। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਦਾਸ ਚਲਿ ਆਏ। ਸਿਵਰ ਕਰਯੋ ਸ਼੍ਰਮ ਕੋ ਬਿਨਸਾਏ ॥ ੨੪ ॥ ਚਾਵਰ ਚੂਨ ਆਦਿ ਕੋ ਲਯਾਇ। ਦੇਗ਼ ਕਰੀ ਸਭਿ ਤਬਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗਿ ਗੁਸਾਈਂ॥੨੫॥ਦਾਸ ਉਠਾਇ ਸੌਚਕੋ ਠਾਨਿ।ਗਮਨੇ ਤੀਰਥ ਕਰਨਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਸਾਰਸੁਤੀ ਸਲਿਤਾ ਬਹੁ ਪਾਵਨ। ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਲਗੇ ਤਬਿ ਨ੍ਹਾਵਨ ॥ ੨੬ ॥ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਕੋ ਪੋਂਛਿ ਸਰੀਰ। ਪਹਿਰਤਿ ਭਏ ਸਕਲ ਬਰ ਚੀਰ। ਬੈਠਿ ਧਯਾਨ ਕੋ ਠਾਨਿ ਮਹਾਨਾ।ਨਿਸ਼ਚਲ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਰੂਪ ਮਨ ਮਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥ ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਭਯੋ ਅਸਮਾਨ। ਦਿਜ ਗਨ ਆਇ ਅਸੀਸ

---

[1]ਚਾਰ ਜੱਛ ਰੱਖਯਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਸਦੀ। [2]ਓਹ (ਗ੍ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਤੋਂ)। [3]'ਬਹਿਰ ਜੱਖ' ਉਸ (ਗ੍ਰਾਮ) ਦਾ ਨਾਮ ਪਛਾਣ ਲਓ। ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਜੁੱਧ ਸਮੇਂ ਕੁਰਖੇਤਰ ਦੇ ਚਾਰ ਲਾਂਭੀ ਚਾਰ ਜੱਖ ਥਾਪੇ ਸਨ ਜੋ ਭਗੌੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਮੁੜ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੇਜਦੇ ਸੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਇਹ ਪਿੰਡ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਤ੍ਰੈ ਜੱਖ ਇਹ ਸਨ:—ਰਾਮ ਜੱਖ, ਰਤਨ ਜੱਖ, ਤਰਖੂ ਜੱਖ, [ਸਾਖੀ: ਪੋਥੀ, ਅੰਕ ੩੫]। [4]ਪਰਪੱਕ ਹੋਵੇ। [5]ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੇ ਐਸਾ ਕਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਤ੍ਰਖਾਨ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਲੀਤਾ। [6]ਬੜੀ ਮਿਹਰ (ਧਾਰੀ=) ਕੀਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਬੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰ ਕਰਕੇ। [7]ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। *ਪਾ:—ਕਰਿ।

ਬਖਾਨਿ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ। ਲੇ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖੇ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ॥ ੨੮ ॥ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਏ।'ਤਿਮ ਦੇਖੇ ਜਿਮ ਹਮ ਸੁਨਿ ਪਾਏ'। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਤਬਿ ਸਿੱਖ ਤ੍ਰਿਖਾਨ।ਅਰਪਨ ਕੀਨਿ ਉਪਾ-ਇਨ ਆਨਿ॥ ੨੯ ॥ਜਾਨਿ ਦੀਨਿ ਸ਼ਰਧਾ ਲਖਿ ਉਰ ਕੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲ ਭਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ। ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਵਾ। ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਸੀਸ ਲਗਾਵਾ ॥ ੩੦ ॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਧੀਰ। ਰਹੇ ਤੀਨ ਦਿਨ ਤੀਰਥ ਤੀਰ।ਪੁਨ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਚਹਿਤਿ ਪਯਾਨੇ।ਤਿਸ ਤਿਖਾਨ ਸੋਂ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ॥ ੩੧ ॥ 'ਕੈਂਥਲ ਪੁਰਿ ਕੋ ਹਮ ਨੇ ਜਾਨਾ।ਕੋ ਸਿਖ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਤਿਸ ਥਾਨਾ?। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਪਾਵੇਂ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸਿ ਕਰਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵੇਂ' ॥ ੩੨ ॥ ਸਿਖ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। 'ਕੈਂਥਲ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਤੀਨ। ਇਕ ਤਿਖਾਨ ਹੈ ਹਮਰੀ ਜਾਤਿ। ਦੁਇ ਘਰ ਬਨਕਨਿ ਕੋ[1] ਬੱਖਯਾਤ' ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ 'ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਚਲਹੁ ਤਹਾਂ ਲਗਿ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਰੇ। ਪੁਨ ਹਟਿ ਆਇ ਬਸਹੁ ਸੁਖ ਸਾਥ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨੋ ਨਾਥ॥੩੪॥ਅਸ਼ਟ ਕੋਸ ਕੋ ਮਾਰਗ 'ਕੈਂਥਲ'। ਲਯਾਯੋ ਸਿੱਖ ਤਿਖਾਨ ਤਿਸੈ ਥਲ। ਪ੍ਰਥਮ ਵਹਿਰ ਉਤਰੇ ਸਰ ਤੀਰ। ਖਰੀ ਮਹੀਰੁਹ ਕੀ ਜਹਿਂ ਭੀਰ ॥ ੩੫ ॥ ਬੂਝੇ ਗੁਰੂ[2] 'ਕੌਨ ਘਰ ਚਲੋ?। ਬਨਕ ਜੁਗਲ ਇਕ ਖਾਤੀ ਭਲੋ'। ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ 'ਜਿਸ ਕੋ ਹੁਇ ਨੇਰਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਕਰਹੁ ਜਾਇ ਅਬਿ ਡੇਰਾ' ॥੩੬॥ ਤਬਿ ਤਿਖਾਨ ਕੋ ਘਰ ਢਿਗ ਜਾਨਾ। ਲੈ ਸਮਾਜ ਗਏ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਕਹਯੋ 'ਗੁਰੂ ਆਯਹੁ ਚਲਿ ਆਪ। ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਬਿਨਸਤਿ ਪਾਪ' ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਅਨੰਦ ਧਾਰਿ ਸਿਖ ਗਯੋ। ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਗੁਰ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਘਰ ਲੇ ਆਯੋ। ਸਾਦਰ ਡੇਰਾ ਕਹਿ ਕਰਿਵਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਿਖ ਸੇਵਾ ਕਰੀ; ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਅਪਦਾ ਹਰੀ। ਦੋਨਹੁਂ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਘਰ ਜੋਇ। ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ ਆਇ ਕਰਿ ਸੋਇ ॥੩੯॥ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਵਿ ਮਹਾਨੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। 'ਗੁਰ ਦਰਸੇ ਬਡਭਾਗ ਹਮਾਰੇ' ॥ ੪੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਪੁਰੀ। ਬਹੁਰ ਚਲਨਿ ਕੀ ਮਨਸਾ ਕਰੀ। ਜਿਸ ਤਿਖਾਨ ਘਰ ਮਹਿਂ

[1]ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ। [2](ਸਿਖ ਨੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

ਤਬਿ ਬਾਸੇ। ਅਬਿ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੋ ਤਹਾਂ* ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ॥੪੧॥ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹੋਤਿ ਹਮੇਸ਼। ਰਹੈਂ ਸਿੰਘ ਪੂਜੈਂ ਸੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ ਤਿਸ ਕੈਂਥਲਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਕਵਿ ਬਸੈ। ਗੁਰਜਸੁ ਕਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਅਘ ਨਾਸੈ॥ ੪੨॥ ਮਿਲਹਿਂ ਭਾਉ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸਾਥ। ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਰਿ ਨਾਥ॥ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਇਸ ਹੇਤੁ। ਬਿਚਰਤਿ ਮਹਿਤਲ ਮਹਿ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ॥ ੪੩॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਗੁਰ ਬਿਚਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੩॥

੪੪. [ਬਾਰਨੇ ਦੇ ਰਾਹਕ ਤੋਂ ਤੰਬਾਕੂ ਛੁੜਾਯਾ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਨਿਹਾਲ ਤਿਖਾਨ ਕੋ ਘਰ ਬਸਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਿ। ਪੁਨ ਇੱਛਾ ਉਰ ਠਾਨਿ ਕੈ ਚਲਿਬੇ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕੀਨਿ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਡੋਰੇ ਅਸਵਾਰੀ। ਜਿਸ ਛਾਦਨਿ[1] ਮਖਮਲ ਜ਼ਰਕਾਰੀ[2]। ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਯੰਦਨ ਸੰਗ ਭਲੇ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਜਿਸ ਚਢਿ ਚਲੇ ॥ ੨॥ ਬ੍ਰਿਖਭ ਬਿਲੰਦ ਬਲੀ ਤਨ ਪੀਨ[3]। ਜਿਨ ਕੀ ਕਕੁਦ ਤੁੰਗ ਦੁਤਿ ਕੀਨਿ[4]। ਤਿਨ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਲਾਲ ਹੀ ਡਾਲੇ। ਚਲਨਿ ਬੇਗ ਬਹੁ, ਸ੍ਰਿੰਗ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਭੂਖਨ ਕੋ ਪਹਿਰਾਏ। ਜਬਹਿ ਚਲਤਿ ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਏ। ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਹਿ ਰਥ ਪੰਥ ਮਝਾਰ। ਪੁਨ ਡੋਲਾ ਲੈ ਬਲੀ ਕਹਾਰ ॥ ੪ ॥ ਬਹੁਰ ਬਹੀਰ ਸੰਗ ਜੋ ਦਾਸ। ਕੋ ਚਾਕਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[5]। ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਤੇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਹਰਿਤੇ ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਤਰੇ[6]। ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਬੀਚ ਗੁਨ ਖਰੇ[7]। [8]ਚੰਦ੍ਰਿਕ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਸੇਤ ਬਰਨ, ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿਵੰਦ[8] ॥ ੬॥ ਬਿਨ ਮਰਜ਼ੀ ਨਹਿਂ ਕਰੇ ਚਲਾਕੀ। ਚਾਲ ਅਡੋਲ ਅਮੋਲਕ ਤਾਂ ਕੀ[9]। ਮੋਰ ਮਨਿੰਦੁ ਮੋਰਿ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵਾ[10]।ਚਲਹਿ ਕਿ ਖਰੇ,ਪੁਸ਼ਟ[11]ਤਨ ਥੀਵਾ॥੭॥ਗੁਰੂ ਸਧੀਰਜ[12]ਮਾਰਗ ਤੋਰਹਿਂ। ਕਰਤਿ ਕੁੰਡਲੀ ਪਾਇਨਿ ਮੋਰਹਿਂ। ਤਜਿ ਕੈਂਥਲ ਆਗੈ ਗੁਰ ਚਾਲੇ। ਲੋਕ ਆਪਨੇ ਲੀਨਸਿ ਨਾਲੇ॥੮॥ਕੋਸ ਪੰਚ ਦਸ ਮੰਜ਼ਲ ਗਏ[13]।

[1](ਦਾ) ਵਿਛਾੜ। [2]ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਹੋਯਾ। [3]ਮੋਟੇ। [4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੰਨ ਉੱਚੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। [5]ਕੋਈ ਨੌਕਰ ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾਸ। [6]ਹੇਠ। [7]ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਹਣੇ ਗੁਣ ਸਨ। [8]ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਵਰਗਾ ਭਾਵ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ, ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ। [9]ਤਿਸ (ਘੋੜੇ) ਦੀ। [10]ਗਰਦਨ ਮੋੜਕੇ। [11]ਮੋਟਾ। [12]ਸਹਜ ਨਾਲ। [13]ਪੰਦਰਾਂ ਕੋਹ ਲੰਘ ਕਰਕੇ ਮਨਜ਼ਲ ਤੇ ਪੁੱਜੇ।

*ਸਾਖੀਃ ਪੋਃ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਣ ਗਏ, ਉਥੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਵਰ ਬੀ ਦਿੱਤਾ। ਰਹੇ ਆਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਟਿਕਾਣੇ। ਹੁਣ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ।

ਉਤਰਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਚਾਹਤਿ ਭਏ। ਨਾਮ 'ਬਾਰਨਾ' ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਲੋਕਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਹਯ ਰੋਕਾ॥੯॥ਇਕ ਨਰ ਨਿਕਸਿਨਿਕਟਿ ਗੁਰਆਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਖਰੋ ਭਯੋ ਬੂਝਯੋ ਤਬਿ ਤਾਂਹੀ। 'ਸਿਖ ਕੋ ਸਦਨ ਅਹੈ ਕੈ ਨਾਂਹੀ ?' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਤਾਯੋ 'ਗਾਹਕ ਅਹੈ। ਸਗਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਏਕਸਿਖ ਰਹੈ।ਕੁਛਕ ਭਲੋਸ਼ਰਧਾਲੂ ਥੋਰਾ।ਬਸਹਿ ਇਕਾਕੀ, ਸਿੱਖਨ ਨ ਔਰਾ' ॥ ੧੧ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਭਾਖਾ। 'ਤਿਸਹਿ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀ ਹਮ ਕਾਂਖਾ। ਕਰਨੋ ਡੇਰਾ ਤਿਸ ਕੇ ਧਾਮ। ਯਾਂਤੇ ਕਰਹੁ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕਾਮ[1]'॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਕੋ ਨਰ ਗਯੋ। ਮਿਲਯੋ ਜਾਟ ਸੋਂ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ।'ਵਹਿਰ ਹਕਾਰਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਭਲੋ।ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਕਰਤੇ ਖਲੇ' ॥੧੩॥ ਕਾਛੂ[2] ਤਬਹਿ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਕਛ[3] ਕੋ ਕਰਤਿ ਵਿਰਹਿ ਤਿਸ ਥਾਯੋ। ਸੁਨਤਿ ਜਾਟ ਨੈ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ।–ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਨੋਂ ਖੇਤ ਮਝਾਰੀ[4] ॥ ੧੪॥ ਤਉ ਦੇਖਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਆਵੋਂ[5]। ਕੂਤ[6] ਮਿਲਨਿ ਕਾਰਨ ਉਤਲਾਵੋਂ[7]–। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਆਯੋ। ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਜਾਨਿ ਪਛਾਨੇ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਡੇਰਾ ਕਰਿਬੇ ਆਸ਼ੈ ਚੀਨਿ[8]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਚਲੀਅਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਸਿਵਰ ਕਰਹੁ ਨੀਕੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ । ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਲਹੁ ਨਾਹਨ ਬਿਲਮਾਵਹੁ। ਆਯੋ ਕੂਤ[9] ਕਰਨਿ ਕਛ ਇਹਾਂ[10]। ਮੈਂ ਜਾਵੋਂ ਨਿਜ ਖੇਤੀ ਜਹਾਂ' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤਗ ਬਹਾਦਰ ਭਾਖਾ। 'ਤਹਿੰ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੀ ਕਰਹੁ ਨ ਕਾਂਖਾ। ਤੋਹਿ ਖੇਤ ਰੱਖਕ ਕਰਤਾਰ। ਬਚਹਿ ਅੰਨ ਘਰ ਆਨਿ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ੧੮ ॥ ਅਬਿ ਤੂੰ ਸਿਵਰ ਕਰਾਇ ਹਮਾਰੋ। ਰਹੁ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਸਮੋ ਨ ਟਾਰਹੁ। ਪਾਵਹਿ ਬਰਕਤ ਗੁਰੂ ਘਨਰੀ।

---

[1]ਬੁਲਾਵਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੋ। [2]ਭਾਵ ਪਟਵਾਰੀ ਯਾ ਗਿਰਦਾਵਰ। [3]ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਗਿਰਦਾਵਰੀ। [4](ਪਟਵਾਰੀ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਕਰਕੇ) ਮੈਂ ਹੁਣ ਖੇਤ ਵਿੱਚ (ਵੀ) ਜਾਣਾ ਹੈ। [5]ਤਾਂਭੀ (ਉਸ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਤੇ ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਆਵਾਂ। [6]ਗਿਰਦਾਵਰ ਯਾ ਪਟਵਾਰੀ ਨੂੰ (ਦੇਖੋ ਹੇਠ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਕ ਦਾ)। [7]ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। [8]ਜਾਣਿਆਂ। [9]ਬਿਨਾ ਮਿਣੇ ਤੋਲੇ ਦੇ ਖੜੇ ਫਸਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲੈਣਾ ਕਿ ਖੇਤ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਐਤਨੀਕੁ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ 'ਕੂਤਣਾ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 'ਕੂਤ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਆਕੂਤ=ਮੁਦਆ' ਪਦ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਅਰਬੀ ਪਦ 'ਕੂਤ' ਦਾ ਅਰਥ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ। [10](ਕੂਤ=) ਪਟਵਾਰੀ ਕੱਛ ਕਰਨ ਲਈ ਏਥੇ ਆਯਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰਿ ਰਹੈ ਬੁੱਧਿ ਥਿਰ ਤੇਰੀ'॥੧੯॥ਸੁਨਿ ਗਾਹਕ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਆਪ ਕਰਹੁ ਬਿਸਰਾਮ ਸਥਾਨਾ। ਕ੍ਰਿਖੀ ਕਿਦਾਰਨਿ ਬਿਖੈ ਘਨੇਰੀ। ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਕੀ ਮਿਹਨਤ ਮੇਰੀ॥ ੨੦॥ ਜੇ ਕਰਿ ਮੈਂ ਨ ਜਾਉਂ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਕੂਤ ਧਰਹਿ ਕਣ ਅੰਨ ਬਿਸਾਲਾ[1]। ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਹੌਂ ਅੱਗ੍ਰ ਬਡੇਰੀ। ਲੇਉਂ ਛੁਟਾਇ ਅੰਨ ਇਸ ਬੇਰੀ॥ ੨੧॥ ਖ਼ਸਟ ਮਾਸ ਲੌ ਖਾਇ ਕੁਟੰਬ। ਜੀਵਹਿਂ ਸਭਿ ਹਮ ਤਿਸੈ ਅਲੰਬ। ਏਕ ਜਾਮ ਕੋ ਕਾਮ ਅਹੈ ਸੋ। ਕਿਮ ਨ ਜਾਉਂ ਘਰ ਅੰਨ ਰਹੈ ਸੋ'॥ ੨੨॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਜਾਨਜੋਂ ਮੂਢਾ। ਨਹਿਂ ਸਮੁਝਤਿ ਮਨ ਆਸ਼ੈ ਗੂਢਾ[2]। ਤਊ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਪੁਨਹਿਂ ਬਖਾਨਾ। 'ਜੇ ਨ ਹਟਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਹਿਂ ਜਾਨਾ॥੨੩॥ ਤੀਰ ਕਿਦਾਰ ਖਰੇ ਹੁਇ ਰਹੀਅਹਿ। ਬਿਨੈ ਆਦਿ ਕੁਛ ਬਾਕ ਨ ਕਹੀਅਹਿ। ਹੋਵਹਿਂ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਤੋਹਿ ਸਹਾਇ। ਸੁਨਿ ਕਣ ਖੇਤ ਆਉ ਸਹਿਸਾਇ[3]'॥ ੨੪॥ ਮਾਨਜੋ ਬੈਨ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ। ਜਹਾਂ ਕੂਤ ਕੋ ਬਿਰਤਿ ਚੀਨਾ। ਸਿਖ ਕਿਦਾਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਜੋ ਆਇ। ਛਿਤ ਕੋ ਮਿਨਤਿ ਸੁ ਇਤ ਉਤ ਜਾਇ[4]॥੨੫॥ਦੋ ਸੈ ਬੀਘੇ ਖੇਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੋ ਜਾਨਜੋ ਮਿਨ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਲਿਖਨਿ ਲਗੇ ਤਬਿ ਜਾਟ ਸ਼ਰੀਕਾ*। ਬੋਲਜੋ 'ਇਹ ਨ ਮਿਨੀ ਛਿਤ ਠੀਕਾ॥੨੬॥ ਹੁਤੋ ਖਤ ਦੋ ਸੈ ਇਹ ਸਦਾ॥ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਕਣ ਕੋ ਜਦ ਕਦਾ।ਅਬਿ ਕਿਮ ਕਮੀ ਉਤਾਰਨਿ ਕਰਜੋ। ਇਸ ਛਿਤ ਕੋ ਨਿਤ ਹਾਲਾ[5] ਭਰਜੋ'॥ ੨੭॥ ਮਿਨਨਹਾਰ ਕੋ ਕਾਛੂ[6] ਕਹਜੋ। 'ਇਹ ਕਜਾ ਕਰਜੋ ਦਰਬ ਤੈਂ ਲਹਜੋ। ਅਰਧ ਮਾਮਲਾ ਦਯੋ ਬਿਗਾਰ। ਭਰਿ ਲੈ ਹੈਂ ਤੁਝ ਕੋ ਬਹੁ ਮਾਰਿ'॥ ੨੮॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਜੋ† ਰਿਦੈ ਡਰ ਕੀਨਿ। 'ਮੈਂ ਅਵਨੀ ਆਛੈ ਮਿਨ ਲੀਨਿ। ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਪੁਨ ਮੈਂ‡ਮਿਨੌਂ।ਚੌਕਸ ਹੋਇ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਗਿਨੌਂ'॥੨੯॥ ਬਹੁਰ ਜੇਵਰੀ[7] ਲਾਗੇ ਪਾਵਨਿ। ਅਪਰ ਕਰਜੋ ਨਰ ਏਕ ਮਿਲਾਵਨਿ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਨੀਕੇ ਪੁਨ ਮਿਨੀ। ਊਚੇ ਕਹਿ ਕਹਿ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨੀ॥ ੩੦॥ ਸੋ ਸਿਖ ਖਰੋ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੋ ਉਤਰੀ ਪੁਨ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਏ।–ਕਹਾਂ

---

[1]ਗਿਰਦਾਵਰ ਅੰਨ ਦਾ ਕਣ ਬਹੁਤਾ ਲਾ ਦੇਵੇਗਾ। [2](ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ) ਮਨ ਦੇ ਗੁੜ੍ਹੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। [3]ਛੇਤੀ। [4]ਭਾਵ ਕੂਤ ਮਿਣਦਾ ਹੈ। [5]ਮਾਮਲਾ। [6]ਪਟਵਾਰੀ ਨੇ ਮਿਨਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। [7]ਜਰੀਬ। *ਹਿੰਦੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਕੈਸਾ ਅੱਛਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। †ਪਾ:–ਕੂਤ। ‡ਪਾ:–ਪੁਨਰਪ। ਪੁਨ ਹਮ।

ਭਯੋ ਇਹ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ-। ਮਿਨਨਹਾਰ ਕੋ ਖੋਟ ਪਛਾਨੀ ॥ ੩੧॥ ਬਰਖ ਅਨੇਕ ਮਿਨਤਿ ਇਸ ਰਹੋਦੋ੧ ਸੋ ਹੋਤਿ ਕਮੀ ਨਹਿਂ ਲਹੋ।ਸਿਖ ਭੀ ਖਰਯੋ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਨਯੋਂ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੇ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਯੋ॥ ੩੨ ॥ ਭਯੋ ਨਰਨਿ ਮਹਿਂ ਦੀਰਘ ਝਗਰੋ। ਮਿਨ ਗਿਨ ਠਾਨਤਿ ਨਿਰਨੈ ਸਗਰੋ।ਬਧ੍ਯੋ ਸੰਦੇਹ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਰਿਦੇ। ਮਿਨਨ ਲਗਯੋ ਕਾਛੂ੧ ਪੁਨ ਤਦੇ ॥੩੩॥ ਜਾਟ ਸ਼ਰੀਕ ਸੰਗ ਗਨ ਹੋਏ। ਗਿਨਹਿਂ ਜੇਵਰੀ ਕੋ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਅਤਿ ਚੌਕਸ ਹੁਇ ਖੇਤ ਮਝਾਰਾ। ਨੀਕੇ ਮਿਨਤਿ ਭਏ ਤਬਿ ਸਾਰਾ॥੩੪॥ਦੋ ਸੈ ਕਹਤਿ ਸੁ ਝੂਠੇ ਪਰੇ। ਸੈ ਬੀਘੇ ਕੋ ਕਣ ਤਬਿ ਭਰੇ। ਰਿਦੈ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬਹੁ ਨਰ ਆਏ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲਖਿ ਸਿਖ ਮੁਦ ਪਾਏ ॥੩੫॥ ਆਇ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਪੁਨਹਿ ਬਾਰਤਾ ਸਕਲ ਬਖਾਨੀ ॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਤਿ। 'ਜੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਥਮ ਬਚਨ ਕੋ ਮਾਨਤਿ । ਸਰਬ ਖੇਤ ਕੋ ਲੇਤਿ ਅਨਾਜ। ਸੁਧਰਤਿ ਜੋ ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਕਾਜ ॥੩੭॥ ਦੂਜੀ ਬਾਕ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਿ ਮਾਨਯੋ। ਅਰਧ ਕਾਜ ਭਾ ਆਧੋ ਹਾਨਯੋ' । ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰ ਕੀ ਬਹੁ ਜਾਨੀ*।ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ॥੩੮॥ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਚਲਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮੁ। ਕਰੇ ਉਤਾਰਨਿ ਦੇ ਬਿਸਰਾਮੁ।ਬ੍ਰਿਛ ਅੰਬਲੀ ਕੋ ਘਰ ਮਾਂਹਿ। ਗੁਰ ਤੁਰੰਗ ਬੰਧਯੋ ਸੰਗ ਤਾਂਹਿ ॥ ੩੯ ॥ ਸਯੰਦਨ ਆਦਿਕ ਸਾਦਰ ਸਾਰੇ। ਦੋ ਦੋ ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮ ਉਤਾਰੇ।ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ। ਲਯਾਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਪਾਨੀ ॥੪੦॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨੀਕੇ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸਮੈ ਬਿਤਾਯੋ । ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮ ਉਠੇ ਲਖਿ ਜਾਮ੨। ਸੰਗੀ ਸਿਮਰਤਿ ਭੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ॥੪੧॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਧਯਾਨ ਕੋ ਲਾਇ।ਉਦੇ ਭਯੋ ਜਬਿਹੂ ਦਿਨਰਾਇ।ਤਬਹਿ ਸਿੱਖ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ।ਸ਼੍ਰੇਯ ਹੇਤੁ ਉਪ-

੧ਪਟਵਾਰੀ। ੨ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ) ਜਾਣ ਕੇ।

*ਅਤਿ ਮੂੜ੍ਹ ਚਿਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਖਾਲੀ ਹੈ । ਮੂੜ ਚਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਵੇਖਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। 'ਤਤ ਗਯਾਨ' ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦੀ ਹੈ । ਯਥਾ-'ਜਾਕੇ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਸੁ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ॥ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ' ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਯ (=ਕਲਯਾਨ) ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੁਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਦੋਸ਼ ਉਚਾਰਾ ॥੪੨॥ 'ਰੰਦਾਧੂਮ[1] ਬੰਸ ਤ ਤਜਾਗਹੁ। ਅਤਿ ਗਿਲਾਨ ਇਸ ਤੇ ਧਰਿ ਭਾਗਹੁ। ਸਿਖ ਸੰਤਨਿ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਲਾਗਹੁ। ਅਚਹੁ ਵੰਡ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਤਿ ਅਨੁਰਾਗੋ॥੪੩॥ਦੁਹ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਹਾਇ। ਦੁਖ ਤੇ ਦੇਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਇਂ। ਜਾਵਦ[2] ਤਵ ਕੁਲ ਰੰਦਾ ਧੂਮ[1] ਤਜਾਗਹਿਂ, ਕ੍ਰਿਖੀ ਕਰਹਿਂ ਨਿਜ ਭੂਮ ॥ ੪੪ ॥ ਵਧਹਿ ਅਧਿਕ ਤੁਮਰੇ ਧਨ ਧਾਨ। ਧਾਮ ਵਿਖੇ ਗੋ ਮਹਿਖ ਮਹਾਨ। ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਹੋਇ। ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਬੰਸ ਮਹਿਂ ਜੋਇ ॥ ੪੫ ॥ ਰੰਦਾਧੂਮ ਕਰਹਿ ਜਬਿ ਪਾਨ। ਤਵ ਕੁਲ ਰੰਕ ਹੋਹਿ ਧਨ ਹਾਨ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨਿ ਪਰਯੋ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਧਰਯੋ ਉਰ ਕਰਯੋ ॥ ੪੬ ॥ ਕਹਿ ਕਵਿ ਸਿੰਘ ਬੰਸ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਾਰਨੇ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਹੇਰਾ। ਜਬਿ ਲੌ ਰੰਦਾਧੂਮ ਨ ਪੀਯੋ।ਤਬਿ ਲੌ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕਿਛ ਥੀਯੋ ॥੪੭॥ ਜੋ ਅਬਿ ਅਹੈ, ਕਰਯੋ ਤਿਨ ਪਾਨ[3]। ਭਯੋ ਰੰਕ ਧਨ ਧਾਨ ਸੁ ਹਾਨਿ। ਹਮ ਭੀ ਮਿਲਿ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ। ਖਾਨ ਹੇਤੁ ਅੰਨ ਨਹਿਂ ਜਿਸ ਪਾਸ॥੪੮॥ ਰੰਧਾਧੂਮ ਪਿਯਨਿ ਤਜਿਵਾਯੋ। ਖੰਡੇ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਲਾਯੋ।ਪੁਨ ਕਿਛ ਜਾਨਯੋਂ ਗਯੋ ਨ ਸੋਇ।ਰੰਕ ਰਹਯੋ ਕੈਧੋਂ ਧਨਿ ਹੋਇ॥ ੪੯॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਅਬਿਲੌ ਬੈਨ। ਬਿਦਤਿ ਅਹੈਂ ਜਗ ਦਿਖੀਅਤਿ ਨੈਨ। ਦਿਨ ਦ੍ਵੈ ਤੀਨ ਕਰਯੋ ਗੁਰ ਡੇਰਾ। ਕਰਿ ਸਿਖ ਕੋ ਕੱਲਜਾਨ ਬਡੇਰਾ* ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਬਾਰਨੇ ਗ੍ਰਾਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਥਾਨੇਸਰ ਮੇਲੇ ਤੇ। ਬਨੀ ਬੱਦਰ ਪੁਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਬਾਰਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਅੱਗ੍ਰ ਪਯਾਨ। ਸੇਤ ਸਜਤਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਮਹਾਂ[4] ਸਤ ਤੁਰੰਗ ਸੁਜਾਨ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ਿ ਭਾਥਾ। ਅਧਿਕ ਕਠੋਰ ਸਰਾਸਨ[5] ਹਾਥਾ।ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਯੁਤਿ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ। ਨਗਰ 'ਥਨੇਸਰ' ਆਇ ਅਗਾਰੇ ॥੨॥ ਖਸ਼ਟ ਕੋਸ ਥੋ ਮਗ ਉਲੰਘਾਏ। ਦੇਖਯੋ ਤੀਰਥ ਜਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਮੇਲਾ। ਚਹੁੰ-ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਰ ਭਯੋ ਸਕੇਲਾ ॥ ੩ ॥ ਭੀਰ ਨਰਨਿ ਕੀ ਘਨੀ ਸੁ ਆਵਤਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਨਰ ਡੇਰਾ ਨਿਜ ਪਾਵਤਿ।ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਖਹਿਂ ਸੁ ਥਾਨ। ਹਿਤ ਉਤਰਨਿ ਕੇ ਕਰਨਿ ਸ਼ਨਾਨ॥੪॥ਪੁਰਿ ਤੇ ਉੱਤਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਗਏ।

[1]ਤੰਬਾਕੂ। [2]ਜਦ ਤਕ। [3]ਜੋ ਹੁਣ ਹੈ ਤਿਸ ਨੇ ਪੀਤਾ ਸੀ। [4]ਚਿੱਟੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ ਪੋਸ਼ਾਕ। [5]ਧਨੁਖ। *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ ਵੇਖਕੇ ਕਾਛੂ ਬੀ ਸਿੱਖ ਹੋਗਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਰਮਯ[1] ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ। ਸੁੰਦਰ ਸਾਰਸੁਤੀ ਬਰ ਸਲਿਤਾ। ਪਾਵਨ ਜਲ ਕਬਿ ਕਬਿ ਸ਼ੁਭ ਚਲਤਾ ॥ ੫ ॥ ਤਿਹੰ ਸਥਾਨ ਤੀਰਥ ਅਭਿਰਾਮ। ਬਿਦਤ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਲਖੀਯਤਿ ਨਾਮ।ਤਿਸ ਕੇ ਤੀਰ ਉਤਰਿ ਥਲ ਟੋਰ। ਧਰ ਪਰ ਖਰੇ ਭਏ ਤਜਿ ਘੋਰਾ ॥ ੬ ॥ ਤੀਰ ਤੀਰ ਤੀਰਥ ਗਨ ਜਾਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਨੇ। ਸਭਿ ਨਰ ਆਏ ਸਿਵਰ ਲਗਾਯੋ। ਤ੍ਰਿਣ ਅੰਨਾਦਿਕ ਤਬਹਿ ਮੰਗਾਯੋ॥ ੭ ॥ ਨਿਸਾ ਬਾਸ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿਕੈ। ਰਹੀ ਜਾਮ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਪੁਨ ਧਯਾਨੂ। ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਉਦਯੋ ਪੁਨ ਭਾਨੂ ॥੮॥ਸੁਧਿ ਮੇਲੇ ਮਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੋਈ। ਦੇਖਨਿ ਕਾਰਨ ਚਹਿਂ ਚਿਤ ਸੋਈ। ਆਇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਪਾਵਨ ਦਰਸ਼ਨ। ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਕਰਹਿਂ ਪਗ ਪਰਸਨ ॥ ੯ ॥ ਕਹੈਂ 'ਭਏ ਦ੍ਵੈ ਕਾਜ ਭਲੇਰੇ। ਮੱਜਨ ਕਰਨਿ ਅਪਰ ਗੁਰੁ ਹੇਰੇ'। ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿੱਖਯ ਬਿਚ ਮੇਲੇ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਆਵਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਕੇਲੇ ॥੧੦॥ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਖਰੇ। ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਭਾ ਕੋ ਭਰੇ। ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਸਾਈਂ।ਅਨਿਕ ਨਰਨਿ ਪਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਸੀਸ ਗਨ ਹੋਵੈਂ। ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਠਾਂਢੇ ਸਭਿ ਜੋਵੈਂ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਫੈਲਯੋ ਸੁਜਸੁ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।ਸੁਨਿ ਕਿਨ ਰੂਪ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਦੇਖਾ ॥ ੧੨ ॥ ਬੂਝਹਿਂ ਭਨਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਕੋਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਏਈ[2]। ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰਦੇਵ। ਰੀਝਹਿਂ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਸੇਵ ॥੧੩॥ ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਦਾਨੀ। ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਸੰਕਟ ਹਾਨੀ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਹਿਮਾ ਕਹੁ ਕਹੇਂ।ਇਕ ਆਵਤਿ ਇਕ ਜਾਵਤਿ ਲਹੇ ॥ ੧੪ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੁ ਧੀਰ। ਭਰੀ ਰਹੈ ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਭੀਰ। ਕੇਤਿਕ ਸੰਤ ਸਕਲ ਮਤ ਕੇਰੇ। ਮਿਲਹਿਂ ਬਿਠਾਵਹਿਂ ਤਿਨ ਕਉ ਨੇਰੇ ॥੧੫॥ ਸ਼ੁਭ ਸੰਬਾਦ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਕਰੈਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ ਢਰੈਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿ ਜਾਤਿ। ਕਰੈਂ ਸਰਾਹਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਬਾਤ ॥੧੬॥ ਕੇਤਿਕ ਸਾਧ ਨੰਮ੍ਰਿਤਾ ਧਰੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਾਥ ਬੂਝਿਬੋ ਕਰੈਂ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਇਹ ਮੇਲਾ ਕਰਿ ਆਛੈ।ਬਹੁਰ ਗਮਨ ਕੋ ਕਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਬਾਂਛੈ? ॥ ੧੭ ॥ ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ?। ਕੈਧੌਂ ਆਨ ਥਾਨ ਕੋ ਜਾਨਾ?'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਭਾਖਾ।'ਤੀਰਥ ਕਰਿਬੇ

[1]ਸੁਹਣਾ। [2]ਏਹੀ ਹਨ।

ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ॥੧੮॥ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਪੁੰਜ ਬਲ ਪਾਵਨ ।ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕਨਿ ਮਹਿਂ ਬਰ ਨ੍ਹਾਵਨ। ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤ੍ਰ ਲੌ ਤੀਰਥ ਘਨੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਰਿਹਹਿਂ ਸੁਖ ਸਨੇ ॥ ੧੯ ॥ ਜਮਨਾ, ਸੁਰਸਰਿ ਪੁਨ ਪਰਯਾਗ। ਆਦਿ ਗਯਾ ਜਿਨ ਤੇ ਅਘ ਭਾਗ*'। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਸੁਨਿ ਹਰਖਾਏ। ਕਹੈਂ 'ਸਾਥ ਹਮ ਉੱਤਮ ਪਾਏ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਤ ਰਾਵਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸੈਂ। ਪਾਵਨ ਤੀਰਥ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਪਰਸੈਂ। ਦੇਸ਼ ਅਨੇਕਨਿ ਕੀ ਕਰਿ ਸੈਲ। ਰਹੈਂ ਸੁਖਾਲੇ ਤੁਮਰੇ ਗੈਲ' ॥ ੨੧ ॥–ਤੀਰਥ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕੋ ਗੁਰੁ ਜਾਹਿਂ–। ਬਿਦਤ ਭਈ ਸਭਿ ਸਾਧਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਮੁਦਿਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਘਨੇਰੇ। ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਡੇਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਇਸ ਭਾਇ। ਸਮਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ। ਪਾਵਨ ਜਲ ਮੱਜੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।ਦਯੋ ਦਿਜਨਿ ਕੋ ਦਾਨ ਘਨੇਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਜੋ ਜੋ ਦਿਜ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਬਿ ਆਯੋ।ਪਾਇ ਦਾਨ ਦਾਰਿੱਦ੍ਰ ਗਵਾਯੋ । ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ ਮੁਦਿਤ ਮਨ ਹੋਇ । ਕਹਤਿ ਰਹੇ ਕੀਰਤਿ ਬਰ ਸੋਇ॥ ੨੪ ॥ ਰਵਿ ਨਿਰਮਲ ਤੇ' ਬਹੁਰ ਸ਼ਨਾਨੇ†।ਹੁਤੋ ਜੁ ਪਾਸ ਦੀਨਿ ਸਭਿ ਦਾਨੇ। ਪੁਨ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸ਼ੁਭ ਕੀਨਿ ਬਨਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਨਿਸਾ ਬਾਸ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਬਹੋਰੀ। ਗਨ ਤੀਰਥ ਮੱਜੇ ਸਭਿ ਠੌਰੀ† । ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਬਸਿ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਏ।ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਏ ॥ ੨੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਮਿਲੇ ਸੰਗ ਆਇ।

'ਭਾਵ ਗ੍ਰਹਣ ਹਟ ਜਾਣ ਤੇ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੀਰਥ ਸਾਧੂ ਦੀ ਧੂੜ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਯਥਾ:–'ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ। [ਮਲਾਰ ਮ: ੪]' ਸੋ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨ ਚੱਲੇ ਹਨ ਸੰਗਤਾਂ। ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਚਲੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦਾ ਅੰਸੂ ੪੮ ਅੰਕ ੨੬। ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਅਪਣੀ ਕੱਲਯਾਨ ਅਰਥ ਚੱਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਯਥਾ:–'ਅਠਿ ਸਠਿ ਤੀਰਥ ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ਪੂਜੈ ਸਦਾ ਵਿਸੇਖੁ।' [ਮਾਝ ਵਾਰ]। ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਖਦੇ ਹਨ:–'ਤੀਰਥ ਮੱਜਨ ਕੀਨਿ ਬਹਾਨਾ। ਚਹੈਂ ਕਰਨ ਸਿੱਖਨ ਕੱਲ੍ਯਾਨਾ।' ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੫੨।

†ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਵਤੀਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੀ ਸੋਈ ਨਾਵੇਂ ਜਾਮੇ ਦਾ ਸੀ, ਉਸਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਸਮਝਣਾ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਦੀ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਧਿਕ ਲਾਭ ਕੋ ਉਰ ਲਖਿ ਪਾਇ। ਗੁਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਅਰੁ ਤੀਰਥ ਨ੍ਹਾਨ। ਇਸ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਬਡ ਕੱਲਯਾਨ ॥ ੨੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਚਢਿ ਆਏ। ਇਮ ਨਰ ਭਏ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਚਢੇ ਥਨੇਸਰ ਤੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੌ ਦੂਰੇ ॥੨੮॥ ਕੋਸ ਇਕਾਦਸ਼ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। 'ਬਨੀ ਬਦਰਪੁਰ'[1] ਏਕ ਸਥਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਤਹਿਂ ਅਬਿ ਹਮ ਹੇਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਨਰ ਸੰਗੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ। ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਪੁਨ ਕਰਯੋ ਮੁਕਾਮ[2]। ਸਭਿ ਸੰਗੀ ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ॥ ੩੦ ॥ ਸੰਗਤਿ ਕਿਤਿਕ ਕਿਤਹੁਂ ਤੇ ਆਈ।ਦਰਬ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਬਹੁ ਲਯਾਈ। ਕਿਤਿਕ ਮਸੰਦਨ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਆਏ। ਦੀਰਘ ਮਜਲ ਕਰਤਿ ਉਤਲਾਏ ॥ ੩੧ ॥ ਆਇ ਮਿਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਹੇਰਾ।ਅਰਪਯੋ ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ। ਸਿਰੇਪਾਉ ਬਖਸ਼ੇ ਤਿਨ ਸਾਦਰ ॥੩੨॥ ਜੋ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਹੁਤੇ ਥਿਤਿ ਆਗੇ। ਤਿਹ ਪੁਨ ਪਠੇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਲਾਗੇ। ਗਏ ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਧਨ ਲੇਤੇ। ਕਬਹਿ ਕਬਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੌ ਦੇਤੇ ॥ ੩੩ ॥ ਬਦਰਾ[3] ਭਰਯੋ ਦਰਬ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਕਰੈ ਜੁ ਗਾਹਕ ਨਿਕਟਿ ਬਸੇਰਾ। ਤਿਨਹੁਂ ਬੁਲਾਇ ਦਿਯੋ ਧਨ ਸਾਰਾ। ਕਹਯੋ 'ਕੀਜੀਅਹਿ ਇਹ ਉਪਕਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਇਹਾਂ ਬ੍ਰਿੱਛ ਅਰੁ ਕੂਪ ਲਗਾਵਹੁ। ਸਦਾਬਰਤ ਛੁਧਿਤਨਿ ਮੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਕਰਹੁ ਨ ਲੋਭ ਖਰਚ ਦਿਹੁ ਸਾਰੋ। ਤੁਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੋ' ॥ ੩੫ ॥ ਤਿਨਹੁਂ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬਦਰਾ ਧਨ ਕੋ। ਲੀਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਯੋ ਬਹੁ ਮਨ ਕੋ। ਬਦਰਾ ਲੈਬੇ ਤੇ ਤਿਸ ਨਾਮ। ਬਨੀ ਬਦਰਪੁਰ* ਭਾ ਅਭਿਰਾਮ ॥੩੬॥ ਬ੍ਰਿੱਛ ਸੰਘਨੇ ਅਬਿ ਲੌ ਖਰੇ। ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੋ ਤਹਿਂ ਚਿਨਿਬੋ ਕਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਿਨ ਦੋਇ। ਕਰਯੋ ਮੁਕਾਮ ਦਿਯੋ ਧਨ ਸੋਇ ॥ ੩੭ ॥ ਬਹੁਰ ਕੂਚ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਯਾਨੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਏ ਨਰ ਸੰਗ ਸੁਜਾਨੇ।ਚਲੇ ਅਨੰਦਤਿ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ। ਗੁਰ ਆਗੇ ਸਭਿ ਹੋਤਿ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਜਿਮ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਸ਼੍ਰਮਤ ਹੋਇਂ ਨਹਿਂ ਤਥਾ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਤਹਿਂ ਤ ਮੰਜ਼ਲ ਕਰੀ ਲਘੁ ਤੈਸੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਥਕਤਿ ਨ

---

[1]ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ। [2]ਟਿਕਾਉ। [3]ਥੈਲੀ [ਅ:, ਬਦਰਹ=ਚਮੜੇ ਦੀ ਥੈਲੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਹਰਾਂ ਤੇ ਦੀਨਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਯਾ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਦਿਰਮ ਯਾ ਦੀਨਾਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਣ]। *ਏਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

ਹੁਇ ਨਰ ਕੈਸੇ ॥ ੩੯ ॥ ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੋ ਲੇਹਿਂ ਗੁਸਾਈਂ। ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਬੂਝਿ ਕਰਿ ਦੇਤਿ। ਬਸਤ੍ਰ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਲੇਤਿ॥ ੪੦॥ ਸੁਖ ਕੇ ਸਾਥ ਸਾਥ ਕੋ ਰਾਖੇ। ਥੁਰਨੋ ਨ ਲਹੇ ਲੇਹਿਂ ਜੋ ਕਾਂਖੇ। ਨਿਭੈ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਬਿਘਨ ਨ ਕੋਈ। ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਮਰਥ ਕੇ ਸੰਗ ਹੋਈ ॥੪੧॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਢਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿਧਾਰੇ। ਗ੍ਰਾਮ 'ਸੁਵੇਲ' ਸੁ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ। ਤਿਸ ਕੇ ਵਹਿਰ ਬ੍ਰਿਛ ਸ਼ੁਭ ਖਰੇ। ਸੋ ਥਲ ਹੇਰਿ ਉਤਰਿ ਸਭਿ ਪਰੇ ॥੪੨॥ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ੍ਯ ਮਿਲੇ ਗਨ ਜਬਿ ਕੇ। ਨਹੀਂ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਉਤਰੇ ਤਬਿਕੇ। ਡੇਰਾ ਵਹਿਰ ਕਰਹਿਂ ਲਖਿ ਗ੍ਰਾਮ। ਛੋਟੀ ਮਜਲ ਕਰਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ੪੩ ॥ ਬਹੁਰ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੀਨਸਿ ਕੋਈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਚਲਿਬੇ ਬਾਂਛਾ ਹੋਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਹਿਂ ਕਰੇ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸ਼੍ਰਮ ਪਰਹਰੇ ॥ ੪੪ ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਤ੍ਯਾਗਸੋ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਵੇਲ ਸਥਾਨਾ। ਕੋਸ ਦਸਕ ਪਰ ਜਮਨਾ ਸਲਿਤਾ। ਜਿਸ ਜਲ ਸੁੰਦਰ ਸ਼੍ਯਾਮਲ ਚਲਤਾ ॥ ੪੫ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਤੀਰ ਉਤਰਿ ਗੁਰੁ ਖਰੇ।ਸਕਲ ਨਰਨਿ ਕੋ ਮੇਲਨਿ ਕਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ਉਤਾਰਿ। ਕਰਯੋ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁ ਪਾਵਨ ਬਾਰਿ ॥ ੪੬ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇਰੇ। ਜਾਨਿ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਪਹੁੰਚੇ ਨੇਰੇ। ਦੇਖਿ ਤਿਨਹੁਂ ਗੁਰੁ ਦੀਨੋ ਦਾਨ। ਲੇਕਰਿ ਮੁਦਿਤ ਅਸੀਸ ਬਖਾਨਿ ॥ ੪੭ ॥ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਗਯੋ ਨ ਖਾਲੀ। ਕਰਤੇ ਕੀਰਤਿ ਗਏ ਬਿਸਾਲੀ। ਪੁਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਰਨੀ ਮੰਗਵਾਈ। ਸਹਿਤ ਸਮਾਜ ਚਢੇ ਗੋਸਾਈਂ ॥੪੮॥ [1]ਤਰਨਿ ਤਨੂਜਾ ਕੋ ਤਰ ਤੀਰ। ਥਿਰੇ ਜਾਇ [2]ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ। ਸਨੇਦਨ ਡੇਰਾ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਜਬਿ ਸਭਿ ਪਾਰ ਉਤਰ ਕਰਿ ਆਏ ॥੪੯॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਢਿ ਆਗੇ ਗੁਰ ਗਏ। ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੀਪ ਸਿਵਰ ਕੋ ਕਏ। ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮ ਖਾਨ ਅਰੁ ਪਾਨ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਨਿਜ ਸ਼੍ਰਮ ਕੋ ਹਾਨਿ॥੫੦॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਗਮਨੇ ਜਾਤਿ ਸੁ ਪੰਥ ਮਝਾਰਾ। ਦਸ਼, ਇਕਦਸ਼ ਕੈ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੋਸ।ਡੇਰਾ ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਹਤਿਦੋਸ਼[3] ॥੫੧॥ ਪੂਰਬ ਕੋ ਮੁਖ ਕਰਿ ਗਮਨੰਤੇ। ਦੀਰਘ ਮਗ ਸੁਖ ਸੰਗ ਚਲੰਤੇ। ਤੀਰਥ ਮੱਜਨ ਕੀਨ ਬਹਾਨਾ। ਚਹੈਂ ਕਰਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੱਲਯਾਨਾ॥੫੨॥

---

[1](ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ) ਜਮਨਾ ਨੂੰ ਤਰਕੇ(ਦੂਜੇ)ਕੰਢੇ ਜਾ ਖੜੋਤੇ। [2]ਦੋਖਾਂ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਪੂਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਿੱਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿੱਖਯ ਸ਼ਰਧਾਲੁ। ਪੰਥ ਦੂਰ ਬਨਹਿ ਨ ਮਿਲਨਿ[1] ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਿ ਬਿਸਾਲ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਿਲਹਿ ਪਰਸਪਰ ਸ਼ਬਦਨਿ ਗਾਵੈਂ। ਸਿਮਰਹਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਗੁਰੁ ਧ੍ਯਾਵੈਂ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੌਂ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਵੈਂ।-ਕਬਿ ਕਰੁਨਾਕਰਿ ਆਨਿ ਦਿਖਾਵੈਂ[2]॥੨॥ਪੂਰਹਿਂ ਕਬਹਿ ਆਨ ਕਰਿ ਆਸਾ। ਜਿਮ ਘਨ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਹਰਹਿ ਪਿਪਾਸਾ। ਕਬਿ ਸੂਰਜ ਸਮ ਉਦਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬਿਕਸਾਵਹਿਂ ਦ੍ਰਿਗ ਕਮਲ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩॥ ਕਬਿ ਰਾਂਕਾਪਤਿ ਬਦਨ[3] ਦਿਖਾਵੈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਕੋਰਨਿ ਸਿਖ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਦਾਸ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਲਖਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਬਹੁਂ ਸੁਧਾ ਸਮ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ ॥੪॥ ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਅਹੈ ਹਮਾਰੀ।ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੀ[4]।ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈਂ।ਜਨਮ ਮਰਨਕੇ ਕਲਮਲ ਟਰੈਂ-॥੫॥ਇਮ ਅਭਿਲਾਖਾ ਠਾਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸ਼ਾਲਾ[5]। ਕਿਨਹੂ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਬਨਾਯੋ। ਬਹੁਤ ਦਰਬ ਤਿਸ ਪਰ ਲਗਵਾਯੋ ॥੬॥ ਸੂਖਮ ਸੂਤ ਸਾਥ ਬੁਨਵਾਇਵ। ਆਸਤਰਨ ਲੇ ਬਿਸਦ ਡਸਾਇਵ। ਰੇਸ਼ਮ ਕੀ ਡੋਰੈਂ ਗੁੰਦਵਾਇਵ।ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਗੁੰਫੇ ਲਰਕਾਇਵ ॥੭॥ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਕੇ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਪਾਵੇ*।ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਇਮ ਸਦਨ ਟਿਕਾਵੇਂ†।ਸਿੱਖਨਿਗਨ ਮਹਿ ਧੰਨ[6] ਅਲਾਵਹਿ। 'ਇਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਪੌਢਾਵਹਿਂ' ॥ ੮ ॥ ਪੂਜਾ ਕਰਹਿਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਤਾਂਹੀ[7]। ਧੂਪ ਦੀਪ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਹੀਂ। ਧਰਹਿਂ ਧਯਾਨ ਜਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਸੇ। ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਮਾਨਿ ਲੇਤਿ ਕਬਿ ਐਸੇ[8]॥੯॥ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਬਸਤ੍ਰ ਮਹੀਨ। ਬਹੁ ਧਨ ਖਰਚ ਮੋਲ ਕੋ ਲੀਨਿ। ਗਰ ਜਾਮੇ ਕੋ ਬਡੋ ਸਿਵਾਵੈਂ। ਲੇ ਬਿਸਾਲ ਚਾਦਰ ਕਰਿਵਾਵੈਂ ॥੧੦॥ ਧਨ ਕੋ ਖਰਚਹਿਂ ਹਿਤ ਦਸਤਾਰ।ਗੁਰੁ ਕੇ ਕਾਰਨ ਧਰਹਿ ਸੁਧਾਰਿ।ਪੁਸ਼ਪ ਧੂਪ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਇ।

[1]ਦੂਰ ਪੈਂਡਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਿਲਨ ਦਾ (ਨਮਿੱਤ) ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦਾ। [2](ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਖਾਉਣਗੇ। [3]ਪੂੰਨਿਆਂ ਦੇ ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਮੁਖੜਾ। [4]......ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ। [5]ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰ। [6]ਪ੍ਰਣ, ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ। [7]ਤਿਸ ਪਲੰਘ ਦੀ। [8]ਕਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇ) ਸਤਿਗੁਰ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਪਾਏ। †ਪਾ:-ਟਿਕਾਏ।

ਪੂਜ ਪੂਜ ਕਰਿ ਸਦਨ ਟਿਕਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਗਨ ਮਹਿ ਬੈਠਹਿਂ ਨੇਮ ਅਲਾਵੈਂ। 'ਹਮ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਕੋ ਪਹਿਰਾਵੈਂ'। ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਚਿਨਵਾਵਹਿ।ਤਿਸ ਕੋ ਪੌਰ ਬਡੋ ਰਖਵਾਵਹਿ॥੧੨॥–ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿਂ ਆਈ। ਬਾਹਿਰ ਨ ਉਤਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕਦਾਈ–। ਅੰਤਰ ਤੇ ਰਚਿ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਕਾਰੀ। ਬੈਠਨਿ ਕਾਰਨ ਥਾਇ ਸੁਧਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਕਹੈਂ ਸਕਲ ਮਹਿ ਮਿਲਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਇਹਾਂ ਕਰਾਵਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ ਡੇਰਾ'। ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਕੋ ਪੂਜਹਿਂ ਸਦਾ।ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ'ਆਵਹਿ ਕਦਾ'॥੧੪॥ਕਿਨਹੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ਼ ਲਗਾਏ। ਕਦਲੀ, ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਸਮੁਦਾਏ। ਆਰੂ, ਆਮਰੂਦ, ਬਹੁ ਮੇਵੇ। ਲਗੇ ਸੇਉ ਜਿਨ ਕੋ ਖਗ ਸੇਵੈਂ ॥੧੫॥ ਬਹੁ ਰੰਗਨਿ ਕੀ ਸੁਠ ਫੁਲਵਾਰੀ। ਦਾਰਮ[1], ਨੀਂਬੂ ਸੀਂਚਤਿ ਬਾਰੀ। ਲਤਕਾ[2] ਲਾਇ ਮਨੋਹਰ ਨਾਨਾ। ਹਿਤ ਬੈਠਨਿ ਕੇ ਬੀਚ ਸਥਾਨਾ॥੧੬॥ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਸਬਜ਼ਾਈ[3]। ਮਨੀ ਬਿਡੂਰਜ ਮਨਹੁਂ ਸੁਹਾਈ। ਕਿਨਹੂੰ ਉੱਤਮ ਅੰਨ ਧਰੇ ਹੈਂ। ਮੇਵੇ ਮਧੁਰ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰੇ ਹੈਂ ॥ ੧੭ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਵਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਅਹਾਰਾ'। ਸਕਲ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਕਰਿ ਧਰਿ ਤਯਾਰਾ। ਕਿਨਹੂੰ ਰੁਚਿਰ ਫਰਸ਼ ਬਨਵਾਏ। ਅਸੁ ਕੇ ਹਿਤ ਤ੍ਰਿਣ ਕਿਨਹੁਂ ਰਖਾਏ॥ ੧੮ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਵਸਤੂ ਗੁਰ ਕਾਰਨ। ਧਰਹਿ ਘਰਨਿ ਨਿਤ ਕਰਹਿਂ ਸੰਭਾਰਨਿ। ਮੇਲ ਜੋੜ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹੋਇ। ਕਰਹਿ ਬਿਨਯ[4] ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਦੋਇ॥੧੯॥'ਗੁਰੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬੱਗਯ! ਸਭਿ ਥਲ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵ ਕ੍ਰਿਤੱਗਯ[5]! ਲਾਜ ਬਿਰਦ ਕੀ ਰਾਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ! ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਪ੍ਰਣ ਪੁਰਹੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥ ਚਹੂੰ ਜੁਗ ਮਹਿ ਜਿਨ ਜਿਨ ਆਰਾਧੇ। ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸਾਧੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਤੇ ਐਂਚਤਿ ਜੋਇ। ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਹੀ ਦੇਖਤਿ ਸੋਇ॥੨੧॥ [6]ਦੈਤ ਬਲੀ ਬਲ ਨੇ ਸੁਰ ਲੋਕ। ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਦੇ ਦੇਵਨ ਸ਼ੋਕ। ਸ਼ੱਕ੍ਰ ਹੋਨਿ ਕੋ ਜੱਗਯ ਅਰੰਭੇ[6]। ਸੁਨਿ ਸੁਰ ਗਨ ਕੇ ਭਯੋ ਅਚੰਭੇ ॥ ੨੨ ॥ ਅਪਨਿ ਸਦਨ ਤੇ ਭਏ ਨਿਰਾਸ।–ਹੇ ਮਧਸੂਦਨ!ਕਰਿ ਤਵਆਸ–।ਇੰਦ੍ਰ ਸਮੇਤ ਅਰਾਧਨਿ ਲਾਗੇ।ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ

[1]ਅਨਾਰ। [2]ਵੇਲਾਂ (ਲਤਾ)। [3]ਹਰਿਆਵਲ। [4]ਬੇਨਤੀ। [5]ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਜਾਨਣ ਹਾਰ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ)। [6]ਬਲ ਨਾਮੇ ਬਲਵਾਨ ਦੈਂਤ ਨੇ ਸੁਰ ਲੋਕ ਖੋਹ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕ ਦੇਣ ਨੂੰ (ਆਪ) ਇੰਦਰ ਹੋਣ ਲਈ ਜੱਗ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ।

ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਾਗੇ ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਹਿਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਜੋ ਨ ਗਯੋ। ਬਾਵਨ ਰੂਪ ਆਪ ਧਰਿ ਲਯੋ। ਜਾਨਜੋ ਭਗਤ ਭੂਪ ਅੰਬਰੀਸ਼[1]। ਰੱਛਕ ਭਏ ਪ੍ਰਭੂ ਜਗਦੀਸ਼* ॥ ੨੪॥ ਤ੍ਰੇਤੇ ਰਾਮਚੰਦ ਅਵਤਾਰ। ਬਨ ਗਮਨੇ ਜਿਨ ਚਰਿਤ ਉਦਾਰ। ਬਿਤਯੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਜਿਹ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਜਾਤਿ ਭੀਲਨੀ ਬਹੁਰੋ ਬਾਲਾ ॥ ੨੫॥ ਤਿਹ ਮਨ ਤੋਸ਼ ਦੇਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਸਿ ਨਿਕਟਿ ਪਧਾਰਨ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ।ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੋ ਪਦ ਤਿਸ ਦੀਨਿ ॥ ੨੬ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਦਰ ਕੇ ਗਏ। ਸੋਦਾਮਾ ਕੇ ਤੰਦੁਲ ਖਏ। ਲਾਜ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਕੀ ਰਖਿ ਲੀਨਿ। ਰੱਛਾ ਕੀਨਿ ਪਿਖੇ ਜੋ ਦੀਨ[2]† ॥ ੨੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਅਵਤਾਰ। ਨਗਰ ਏਮਨਾਬਾਦ ਮਝਾਰ। ਲਾਲੋ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਤਾਂਹਿ ਘਰ ਜਾਹਿ[3]। ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਅਸਨ ਬਨਾਯੋ ਖਾਹਿਂ[4] ॥ ੨੮ ॥ ਤਿਨ ਗਾਦੀ ਪਰ ਭਏ ਜੁ ਪਾਛੇ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਜਿਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਾਂਛੇ। ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਸਭਿ ਪੂਰਨ ਆਸਾ। ਯਾਂਤੇ ਹਮਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ੨੯ ॥ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਕੀ ਬਾਨ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਧਾਰਤਿ। ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਹਿਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥ ੩੦ ॥ ਅਪਰ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੋ ਤਜਾਗਤਿ ਤਹਾਂ ਪਧਾਰੇ। ਕਹੌਂ‡ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਗਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕੈ। ਕਰੈਂ ਹਕਾਰਨਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਕੈ ॥ ੩੧ ॥ ਧਨ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਦੇਖੇ। ਸੁਚ ਤਪ ਤਾਪਨਿ,ਨਹੀਂ ਪਰੇਖੇ[5]। ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਮਹਿਂ ਬਿੱਦਜਾ ਪੰਡਤ। ਅਤਿਮਤਿ ਜੁਤਿ,ਮੰਡਤਿ ਮਤ ਖੰਡਤਿ[6]॥੩੨॥ ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਤਜਾਗਤਿ। ਜੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਮਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗਤਿ।ਤਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖਿ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਬਸੀ ਰਹਹੁ ਨਿਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!॥ ੩੩॥ਤਤਛਿਨ ਪੂਰਤਿ ਹੋ ਅਭਿਲਾਖਾ।ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਤੁਮਰੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਭਾਖਾ।

---

[1]ਰਾਜਾ ਅੰਬਰੀਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਭਗਤ ਜਾਣਿਆ। [2]ਜੋ ਦੀਨ ਦੇਖੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ। [3]ਜਾਕੇ। [4](ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ) ਬਨਾਯਾ ਹੋਯਾ ਭੋਜਨ ਰੁਚਿ ਨਾਲ ਖਾਧਾ। [5]ਨਹੀਂ ਪਰਖਦੇ ਹੋ। [6](ਆਪਣਾ) ਮਤ ਮੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ) ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

*ਅੰਬਰੀਖ਼ ਨਾਮੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਰਾਜਾ ਇਕਸ਼ਵਾਕੂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚੋਂ ਅਜੁਧਜਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਸਦੀ ਰੱਛਜਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਚੱਕ੍ਰ ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਿਆ ਸੀ।

†ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤ ਵੱਛਲਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ‡ਪਾ:-ਕਹੌਂ।

ਬੈਦਕ ਰੀਤੀ, ਲੌਕਿਕ ਕਾਨ¹।ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਤਛਿਨ ਸ਼੍ਰੀਭਗਵਾਨ।॥੩੪॥ ਬਸੀ ਰਹਤਿ ਨਿਸਦਿਨ ਤਿਸ ਕੋਰੇ। ਗੁਨ ਬਿਸਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਭੁ ! ਸਭਿ ਹੋਰੇ'।ਇਮ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਨਿਤਿ ਸੰਗਤਿ। ਕਰਤਿ ਅਰਾਧਨਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪੰਗਤਿ॥੩੫॥ਸੰਗ੍ਰਹ ਵਸਤੁਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ।-ਅਰਪਹਿਂ ਗੁਰੁਨਿ-ਧਾਰਤੇ ਨੇਮ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਗਾਵਤਿ ਭਲੇ।ਅਨੁਰਾਗਤਿ ਲੋਚਨ ਜਲ ਚਲੇ ॥ ੩੬ ॥ ਪੂਰਬ ਭਾਗ ਜਗੇ ਜਿਨ ਕੇਰੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਉਰ ਭਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰੇ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭਿ ਸਮੈਂ। 'ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹਮੈਂ ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨੇ ਸੁ ਗੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ । ਜਹਿਂ ਸਿਮਰਹਿ ਤਹਿਂ ਤਤਛਿਨ ਹਾਦਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ ਸਹਾਇਕ ਬਨੈਂ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕੋ ਸੰਸੈ ਭਨੈਂ' ॥ ੩੮ ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਆਗੇ ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਨਵਤਿ ਬਡਭਾਗੇ॥'ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ਪੂਰਨ ਆਸਾ॥ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ ਮੁਕੰਦ ਸੁ ਦਾਸਾ' ॥੩੯॥ ਕਰਹਿ ਤਿਹਾਵਲ ਭਨਿ ਅਰਦਾਸਾ । ਬੰਦਤਿ ਹੈਂ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਸਾ । 'ਨਹਿ ਬਿਲਮਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ! ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹਮ ਬੰਦਹਿਂ ਸਾਦਰ' ॥੪੦॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹੀ। ਕਿਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਕਿਤ ਪੁਰਿ ਜਾਂਹੀ²। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਇ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ ਉਮਗਾਇ ॥੪੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸੁਾਮੀ। ਲਖਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਤਜਿ ਚਾਹਤਿ ਚਲੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ ਸੰਗਤਾਂ ਭਲੇ ॥੪੨॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਹਿ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਚਿਤ ਅਕੁਲਾਇ ਬਡੇਰਾ॥ਮਿਲਨਿ ਚਹਿਤਿ ਹੈਂ ਸਿੱਖਨਿ ਅਪਨੇ। ਜਿਨਹੁਂ ਲਗੀ ਲਿਵ ਗੁਰੁ ਗੁਰ ਜਪਨੇ ॥ ੪੩ ॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਜਨਿ ਪ੍ਰੇਮ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਕੜੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਮਲੂਕ ਦਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਮਿਸ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਕਹਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਮੁਕੰਦ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥'ਕੜੇ'ਸੁ'ਮਾਨਿਕਪੁਰ³' ਕੇ ਰਾਹੂ। ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੇਪਰਵਾਹੂ। 'ਸੰਗ ਫਕੀਰਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਿਮਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤੇ ਜਾਇਂ ॥ ੨ ॥ਬਸਤ੍ਰ ਕਖਾਇ⁴ ਜਿਨਹੁਂ ਨੇ ਧਾਰੇ । ਕਰ ਤੂੰਬੇ ਜਲ ਪੀਵਨਹਾਰੇ। ਸਿਰ ਪਰ ਊਚੀ ਟੋਪੀ ਧਰੈਂ। ਕਿਤਿਕ

¹ਲੋਕ ਲਾਜ। [ਕਾਨ=ਲਾਜ, ਮੁਥਾਜੀ]। ²ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ (ਜਿੱਥੇ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ³ਕੜੇ ਤੇ ਮਾਨਿਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਾਹ। ⁴ਭਗਵੇ।

ਬਿਭੂਤਨ ਮਲਿਬੋ ਕਰੈਂ ॥ ੩ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿੱਖਨ ਜੇ ਚੜ੍ਹੇ ਤੁਰੰਗ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਭ ਧਰਿ ਕੈ ਅੰਗ ।ਪ੍ਰਥਮ ਪਹੂਚੇ ਸੁਰਸਰਿ ਥਾਨ।ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਪੁਨੀਤ ਮਹਾਨ ॥ ੪ ॥ ਜਾਇ ਕੂਲ ਪਰ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ।ਪਾਪ ਨਿਵਾਰਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ। ਮਨਭਾਵਤਿ ਸਭਿ ਕਰਯੋ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦੇ ਕਰਿ ਦਿਜ਼ ਦਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਟਿਕੇ ਸੁਰਸਰੀ ਤੀਰ। ਦਰਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਨਰ ਭੀਰ। ਤਹਿ ਤੇ ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਪੂਰਨਿ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਖਨਿ ਕਾਮੀ[1] ॥੬॥ ਥਲ ਕਛਾਰ[2] ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਆਵਾ। ਖਿਲਤਿ ਅਖੇਰ ਤਹਾਂ ਮਨ ਭਾਵਾ। ਆਮਿਖ ਪਾਵਨ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇਰੇ[3]। ਹਤੇ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਫਿਰ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੭॥ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਬਿਹੰਗਨਿ ਕੋ ਸੰਘਾਰਿ। ਗਮਨੇ ਖੇਲਤਿ ਪੰਥ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਆਮਿਖ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਸਭਿ ਲੀਨਿ ।ਨਿਜ ਬਾਜੀ ਸੰਗ ਬਾਂਧਨ ਕੀਨਿ ॥ ੮ ॥ ਇਮ ਬਹੁ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਗੁਰੁ ਚਾਲਤਿ। ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਕੋ ਭਾਲਤਿ। 'ਕੜੇ' ਸਮੀਪ ਪਹੂਚੇ ਜਾਇ। ਸਾਧ ਮਲੂਕਦਾਸ ਜਿਸ ਨਾਇ ॥੯॥ ਬਸਹਿ ਤਹਾਂ ਸੁ ਬੈਸਨੋ ਧਰਮ। ਕਰਤਿ ਸਦਾ ਹੀ ਆਛੇ ਕਰਮ। ਸੁਨਿ ਕਿਸ ਤੇ 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੀ ਆਏ'। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਭਯੋ ਅਧਿਕਾਏ ॥ ੧੦ ॥–ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਗੁਰੁ ਕੇਰਾ। ਜਿਨ ਕੋ ਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰ ਬਡੇਰਾ। ਹੋਹਿ ਪਰਮ ਮੇਰੋ ਕੱਲਯਾਨ। ਸੁਨੌਂ ਬਾਕ ਹਿਤ ਦੇ ਕਰਿ ਕਾਨ–॥੧੧॥ ਇਮ ਉਤਸਾਹ ਕਰਤਿ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਪੁਨ ਇਕ ਆਯੋ ਜਿਨ ਗੁਰੁ ਹੇਰਾ। ਤਿਸ ਨੇ ਸਗਰੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। 'ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ ਸਾਧੁ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੨ ॥ ਚੜ੍ਹੇ ਤੁਰੰਗਮ ਸਿਖ ਕੁਛ ਸਾਥ। ਗਹੇ ਜਿਨਹੁਂ ਨੇ ਆਯੁਧ ਹਾਥ। ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਬਿਹੰਗਨਿ ਕੇ ਗਨ ਮਾਰੇ। ਆਏ ਖੇਲਤਿ ਪੰਥ ਸ਼ਿਕਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਆਮਿਖ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਹਯਨਿ ਸੰਗ ਬਾਂਧਯੋ ਲਟਕਾਏ। ਜਥਾ ਬਯਾਧਿ ਨਿਰਦਯਾਲੂ[4] ਮਾਰੇ। ਤਿਮ ਦੇਖੇ ਮੈਂ ਜੀਵ ਸੰਘਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਕਰਹਿ ਜਿਹ ਪੂਜਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਸੁਨਯੋ ਨ ਦੂਜਾ। ਅਜ਼ਮਤ ਬਿਦਤ ਜਹਾਂ ਕਹਿ ਜਨਿਯਤਿ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਬਡ ਜਸੁ ਭਨਿਯਤਿ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮਲੂਕਦਾਸ ਭਰਮਾਯਹੁ। ਸ਼ੰਕ ਮਾਨ, ਮਨ ਮਹਿ ਨਹਿਂ ਭਾਯਹੁ। ਕਹਯੋ –ਬੈਸ਼ਨੌ ਮਤ ਹੈ ਮੇਰੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਹੇਰੋਂ ॥ ੧੬ ॥ ਕਰਨਿ

---

[1]ਕਾਮਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ। [2]ਨਦੀ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦੀ ਭੋਂ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਜਿਵੇਂ ਦਇਆ ਹੀਨ ਸ਼ਿਕਾਰੀ।

ਮਿਲਾਪ ਤਿਨਹੁੰ ਢਿਗ ਜਾਨਾ।ਹੈ ਅਸਮੰਜਸ ਮੈਂ ਮਨ ਜਾਨਾ।ਬੈਠਿ ਸਦਨ ਮਹਿੰ ਸਿਮਰੋਂ ਹਰਿ ਹਰਿ। ਗੁਰੁ ਬਡ, ਮੈਂ ਲਘੁ,ਨਾਂਹਿਨ ਸਮਸਰ ॥ ੧੭ ॥ ਜਗ ਮੈਂ ਕੋ ਦੁਰਬਲ ਕੋ ਮੋਟਾ। ਕਿਨਹੂੰ ਲਾਭ ਕਿਨਹੂੰ ਕੈ ਤੋਟਾ। ਪਰ ਕੀ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰ ਕਰੀਜੈ। ਬੈਠਿ ਸਦਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਿਮਰੀਜੈ–॥੧੮॥ਮਿਲਿਬੇ ਕੀ ਪ੍ਰਸਿੰਨਤਾ ਤਜਿ ਕੈ। ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਘਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਜਿਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜਾਨਯੋ:–ਹਰਿ ਕੋ ਭਗਤਿ ਸੁਨਤਿ ਭਰਮਾਨਯੋ।੧੯॥ਬਿਧਿ ਨਿਖੇਧਿ ਕਰਮਨਿ ਬਿਵਹਾਰ[1]। ਯਹਿ ਨਹਿਂ ਸੰਤਨਿ ਕੇ ਬੀਚਾਰ[2]। ਵਹਿਰ ਕ੍ਰਿਆ ਪਿਖਿ ਸ਼ਰਧਾ ਤਯਾਗੀ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੀ॥੨੦॥ ਤਜਿ ਮਿਲਾਪ ਕੀ ਬਾਤਨਿ, ਬੈਠਯੋ।ਸੁਨਿ ਆਮਿਖ ਕੋ, ਨਾਕ ਸੁ ਐਂਠਯੋ[3]। ਬਿਧਿ ਨਖੇਧ ਤੇ ਕਰਿ ਕੈ ਬਾਹਰ[4]। ਚਹਿਯ ਮਿਲਾਵਨਿ ਤਿਸ ਕੋ ਜ਼ਾਹਰ–॥ ੨੧ ॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਧਾਰੀ।ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲ ਚਹਸਿ ਉਪਕਾਰੀ। ਬੈਠਿ ਮਲੂਕ ਦਾਸ ਜਬਿ ਰਹਯੋ। ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਹਿ, ਨ ਮੁਖ ਕਛੁ ਕਹਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿ ਤਾਂਹਿ ਰਸੋਈ।ਅਨਿਕ ਅੰਨ ਕੀ ਸਿਧ ਸਭਿ ਹੋਈ। ਥਾਲ ਪਰੋਸਯੋ ਪਾਇ ਅਹਾਰ। ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਮੂੰਗ ਕੀ ਦਾਰ ॥੨੩॥ ਫੁਲਕਾ ਬਹੁਤ ਘ੍ਰਿਤ ਕੇ ਸਨੇ। ਠਾਕਰ ਹੇਤੁ ਸੁਧਾਰਤਿ ਘਨੇ। ਅਪਰ ਸਲਵਨ ਪਾਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਪ੍ਰਥਮ ਭੋਗ ਲਾਵਤਿ ਨਿਤਨੇਮ॥ ੨੪ ॥ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ਅਛਾਦਯੋ ਥਾਰ। ਜਾਇ ਧਰਯੋ ਠਾਕਰ ਅਗਵਾਰ। ਘੰਟੇ ਸੰਖ ਬਜਾਇ ਬਿਸਾਲੇ। ਖਰੋ ਅਰਾਧਹਿ ਚਿਤ ਗੋਪਾਲੇ ॥੨੫॥ ਬਹੁਰ ਉਠਾਇ ਥਾਲ ਕੋ ਲਯਾਇ। ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਜਬਹਿ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਇ।ਆਮਿਖ ਦੇਖਯੋ ਬੀਚ ਅਹਾਰ। ਚਾਵਰ ਦਾਰ ਜੁ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ੨੬ ॥ ਡਾਲਿ ਮਸਾਲੇ ਰੀਧਯੋ ਨੀਕੇ। ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਹੋਯਹੁ ਬਿਚ ਹੀ ਕੇ[5]।–ਇਹ ਕਯਾ ਭਯ ਨ ਜਾਨਯੋਂ ਜਾਇ। ਥਾਰ ਬੀਚ ਕਿਨ ਆਮਿਖ ਪਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਕਹਾਂ ਭਈ ਗਤਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ!–।ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰ ਮਹੇਤ ਘਨੇਰੇ।ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਚਿਤਵਤਿ ਬਾਤ।–ਠਾਕਰ ਰੂਪ ਸੁ ਆਮਿਖ ਖਾਤਿ॥ ੨੮ ॥ ਤਿਨਹੁੰ ਭੋਗ ਆਮਿਖ ਕੋ ਲਾਯਹੁ। ਮਨ ਮੇਰੇ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਯਹੁ। ਸੁਨਤਿ ਮਾਸ ਮਨ ਸੰਕਤਿ ਮੇਰਾ।ਮਿਲਿਬੋ ਤਯਾਗ ਰਹਯੋ ਇਸ ਬੇਰਾ॥੨੯॥ਭੋਗਯੋ ਭੋਗੁ ਸੁ

[1]ਵਿਧੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ। [2]ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ। [3]ਨਕ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। [4]ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਕੇ। [5]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।

ਠਾਕੁਰ ਬਨਿ ਕੈ। ਸ਼ੰਕਾ ਹਰਨ ਹੇਤੁ ਮਮ ਮਨ ਕੈ। ਇਸ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਕਾਰਨ ਕੋਈ। ਸਦਾ ਅਲੇਪ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰੁ ਸੋਈ॥੩੦॥ਛੁਵ ਨ ਸਕਹਿ ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਲਾਪ[1]। ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਕ ਆਪੇ ਆਪ। ਤਿਸ ਕੇ ਕਰਮਨਿ ਕਲਾ ਅਵਰੇਖਨਿ[2]। ਨੀਕੋ ਹੈ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਦੇਖਨਿ ॥ ੩੧ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਤਿ ਜਗਤ।ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਲਖਹਿ ਜੁ ਭਗਤ। ਸਿੱਖ੍ਯ ਅਰਾਧਹਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਜਿਸ ਕੌ।ਪੂਰਹਿ ਮਨੋਰਥ ਹਿਤ ਸਭਿ ਕਿਸ ਕੋ ॥ ੩੨ ॥ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਅਖੇਰ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਲੀਲ੍ਹਾ। ਰਾਮਚੰਦ ਬਲਵਾਨ ਛਬੀਲਾ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਮਿਰਜਾਦਕ ਨੀਕੇ। ਕਰਨਹਾਰ ਸੇਵਕ ਕੇ ਜੀਕੇ[3]* ॥ ੩੩ ॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਏ ਅਵਤਾਰ।ਲੀਲ੍ਹਾ ਕੀਨਸਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ।ਤਥਾ ਇਨਹੁੰ ਕੇ ਜੇ ਬਡ ਭਏ।ਆਯੁਧ ਧਰਤਿ ਜੁੱਧ ਜੈ ਕਏ॥੩੪॥ਯਾਂਤੇ ਲਖੀਯਤਿ ਹੈ ਇਹ ਆਦਿ[4]। ਬੀਰ[5], ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰ ਧਰਿ ਕੀ ਸੁ ਮ੍ਰਿਯਾਦਿ। ਨਈ ਅਨੀਤਿ ਨ ਕੀਨੀ ਕੋਇ। ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਹੁਇ ਤਰਕੀ ਜੋਇ॥ ੩੫ ॥ ਸਮਰਥ ਕੋ ਨਹਿ ਦੋਸ਼ ਕਦਾਈ। ਸ਼ਿਵ ਸੰਘਾਰਕ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਬਾਈ[6]। ਸੂਤ ਕਥਤਿ ਮੁਨਿ ਮਹਿ ਇਤਿਹਾਸਾ[7]।ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਹਲੀ ਸੁ ਬਿਨਾਸਾ[8]–॥੩੬॥ਇਮਬਿਚਾਰਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ।ਗੁਰੁ ਅਵਤਾਰ ਜਾਨਿ ਭ੍ਰਮ ਟਾਰੀ। ਘਨ ਕੇ ਪਟਲ ਦੁਰਹਿ ਰਵਿ ਜੈਸੇ[9]। ਸੰਕ ਮਲੂਕਦਾਸ ਭਈ ਤੈਸੇ ॥ ੩੭ ॥ ਪਤਾ ਪਿਖ੍ਯੋ ਇਹ ਪੌਨ ਬਹੀ ਹੈ[10]। ਨਸ੍ਯੋ ਸੰਕ ਘਨ[11], ਪਿਖ੍ਯੋ ਸਹੀ ਹੈ[12]। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਬਡ ਜਾਗੀ।ਪਗਪੰਕਜ ਕੋ ਭਾ ਅਨੁਰਾਗੀ॥੩੮॥ਅਪਨਿ ਆਪ ਕੋ ਬਹੁਤ ਧਿਕਾਰ੍ਯੋ। ਬਹੁਰ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਅਸ ਪੁਨ ਧਾਰ੍ਯੋ।–ਕਲਿਜੁਗ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਅਵਤਾਰ। ਛਪੇ ਨਹੀਂ, ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਸਤਾਰ॥੩੯॥ਅਬਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਨਹਿ । ਆਪ ਹਕਾਰਨਿ ਮੋਕੋ ਠਾਨਹਿ । ਕਰਹਿ

[1]ਸਮੂਹ ! [2]ਕੀ ਪਰਖਣਾ ਹੈ। [3]ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ। [4]ਮੁੱਢ ਤੋਂ। [5]ਸੂਰਮੇ ਹੋਕੇ। [6](ਜਿਵੇਂ) ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਿਵ (ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ)। [7]ਸੂਤ (ਬ੍ਰਹਮਣ) ਮੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਕਥਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। [8]ਹਲੀ (ਬਲਭੱਦ੍ਰ ਗਿਆ ਸੀ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਗੋਂ ਸੂਤ ਅਦਬ ਲਈ ਨਾ ਉਠਿਆ ਉਸਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ) ਬਿਨਾਂ ਅਪਰਾਧ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੂਤ ਨੂੰ। [9]ਬੱਦਲ ਦੇ ਪੜਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਲੁਕਿਆ ਹੋਯਾ ਹੋਵੇ। [10]ਜੇਹੜਾ ਇਹ ਪਤੀਆ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਪੌਣ ਵਗੀ ਹੈ। [11]ਸ਼ੰਕਾ ਰੂਪ ਬੱਦਲ ਨਾਸ ਹੋਯਾ। [12]ਸਹੀ (ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ) ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ।

*ਪਾ:–ਕਰਨ ਹਾਰ ਹਿਤ ਸੇਵਕ ਜੀਕੇ।

ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਯ।ਰਾਖਹਿਂ ਲਾਜ ਦਾਸ ਲਖਿ ਲੇਯ-॥ ੪੦ ॥ ਏਵ ਮਨੋਰਥ ਧਰਿ ਕਰਿ ਬੈਸਾ। ਧ੍ਯਾਨ ਪਰਾਇਣ[1] ਥਿਰ ਜਵ ਜੈਸਾ। ਕਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਅਰਾਧਤਿ ਭਯੋ। ਤਨ ਕੀ ਸੁੱਧਿ ਬਿਸਰ ਤਬਿ ਗਯੋ ॥੪੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜਾਨੀ।-ਬੈਠਯੋ ਸਾਧੁ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਠਾਨੀ-। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੰਤ ਮਲੂਕਦਾਸ ਬੁਧਿਵਾਨਾ॥ ੪੨ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਸੰਗ ਮਿਲਨਿ ਹਮ ਚਾਹਤਿ। ਸੋ ਭੀ ਆਵਨਿ ਰਿਦੈ ਉਮਾਹਤਿ। ਸਿਵਕਾ ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਤਿਸ ਪਾਸ। ਹਮਰੋ ਆਵਨਿ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੪੩॥ ਊਪਰ ਸਾਦਰ ਤਾਂਹਿ ਚਢਾਇ। ਆਨਹੁ ਹਮ ਸਮੀਪ ਤਿਹ ਜਾਇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸ ਪਾਲਕੀ ਲੀਨਿ। ਗਏ ਬੂਝਿ ਕਰਿ ਜਹਿਂ ਥਲ ਚੀਨਿ ॥੪੪॥ ਨਮੋ ਕਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹਿਵਤ ਕਹੀ[2]। ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਨਹਿਂ ਸ਼ੰਕਾ ਰਹੀ। ਭਯੋ ਅਰੂਢਿ ਪਾਲਕੀ ਮਾਂਹਿ। ਕਛ ਚੇਲੇ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਵਾਹਿ[3]॥੪੫॥ਆਨੰਦ*ਮਗਨ ਸਹਿਤ ਬਡਿਆਈ। ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਉਤਰਯੋ ਸਹਿਸਾਈ। ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਮਸਤਕ ਧਾਰਿ। ਕਰਯੋ ਦੋਹਰਾ ਏਕ ਉਚਾਰ ॥ ੪੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਮਲੂਕਾ ਪਾਪੀ ਪੇਡਕੋ[4] ਭਗਤਿ ਨ ਜਾਨੀ ਤੋਹਿ। ਭਗਤਿ ਲਿਖੀ ਥੀ ਅਵਰ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਧੋਖੇ ਦੇ ਮੋਹਿ[5]'॥ ੪੭ ॥ ਸੁਨਿ ਮਲੂਕ ਤੇ ਦੋਹਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਕੋ ਕਹਯੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਉਦਾਰ। ॥੪੮॥ 'ਸੁਨਿ ਮਲੂਕ ਹਰਿ ਕੇ ਭਗਤ ! ਨਹਿਂ ਰਾਖੋ ਮਨ ਦ੍ਰੋਹ। ਭਗਤ ਲਿਖੀ ਥੀ ਅਵਰ ਕੋ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦਈ ਤੋਹਿ'॥੪੯॥ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ ਕੋ ਭਯੋ ਨਿਮਗਨ ਅਨੰਦ। ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬੀਰ ਬਰ ਬਖ ਤਨ[6], ਮਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਗ੍ਯਾਨ ਅਮੰਦ†॥੫੦॥ਹਾਥਜੋਰਿ ਹੁਇਕਰਿਖਰੋਕਰਿਉਸਤਤਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ।'ਗੁਨ ਸਮੁੰਦ੍ਰ,ਮੈਂ ਕਥੋਂ ਕਿਮ ਕੁਮਤਿ ਕੁਚੀਲਕੁ ਜਾਤਿ[7]'॥੫੧॥ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਲੇ ਗਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਂਹਿ। ਸੇਵਾ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕੀਨਿ ਦੀਨ ਬਨ ਤਾਂਹਿ॥੫੨॥ਬਾਰ ਬਾਰ ਚਰਨਨਿ ਪਰਯੋ ਭੂਲ।ਛਮਾ ਕਰਿਵਾਇ। ਹਰਯੋ ਭਰਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਯੋ ਆਪਨਪੌ ਸਫਲਾਇ ॥ ੫੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਮਲੂਕ ਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

---

[1]ਆਸਰੇ। [2]ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ (ਗੱਲ)ਜਾ ਕਹੀ। [3]ਉਹ। [4]ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਪਾਪੀ ਹੈ ਭਾਵ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਪੀ ਹੈ। [5]ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। [6]ਤਨ ਉਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਬੀਰ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਹੈ। [7]ਭਾਵ ਮੈਂ ਹਾਂ। * ਪਾ:-ਅਨਦਿਨ। †ਪਾ:-ਅਨੰਦ।

੪੮, [ਗੁਰੂ ਜੀ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੈਠਾਇ।ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਅਸਨ ਕੋ ਤਬਿ ਮਲੂਕ ਕਰਿਵਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਥਾਰ ਪਰੋਸਨੋ ਧਰਨੋ ਅਗਾਰੀ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।'ਨਿਤ ਸ਼ਰਧਾ ਸੋਂ ਭੋਗ ਲਗਾਵੌਂ। ਨਹਿਂ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦਰਸਾਵੌਂ ॥ ੨॥ ਆਜ ਪ੍ਰਤੱਖ੍ਯ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਕੇ ਆਗਾ। ਠਾਕੁਰ ਭੋਗ ਲਗਾਵਨਿ ਲਾਗਾ। ਭਯੋ ਸਫਲ ਮੈਂ, ਗ੍ਰਿਹ ਚਲਿ ਆਏ। ਭੋਜਨ ਅਚਹਿਂ ਹੋਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ' ॥ ੩॥ ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਭੋਜਨ ਅਚਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹੇਰਾ। ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰੇ।ਪੁਨ ਸੇਵਾ ਕੀਨਸਿ ਹਿਤ ਧਾਰੇ॥੪॥ਨਿਸਾ ਬਾਸ ਕਰਿਕੇ ਗੋਸਾਈਂ। ਜਾਗੇ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹ੍ਵੈ ਆਈ। ਆਦਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸੌਚ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਏ ਚਲਨਿ ਕਹੁ ਤਯਾਰੇ ॥ ੫॥ ਜੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਆਈ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਜੋ ਜੋ ਗੁਰ ਹਿਤ ਰਾਖਨਿ ਕਰੀ। ਸੋ ਸਭਿ ਆਨਿ ਅਗਾਰੀ ਧਰੀ॥੬॥ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਬਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਹੈ।ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਅਪਦਾ ਸੁ ਹਰੀ ਹੈ। ਮਾਰਗ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਵਾਹਨ ਰੂਰੇ ॥੭॥ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਸੰਗ ਚਲੰਤੀ। ਚਢਿ ਸਯੰਦਨ ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਵੰਤੀ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਡੋਰੇ ਪਰ ਚਾਲੈ। ਜ਼ਰੀ ਸਿਤਾਰਨਿ ਦਿਪਤਿ ਬਿਸਾਲੈ॥ ੮॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਾਸੀਆਂ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੀ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਲੇ ਅਸਵਾਰੀ। ਸਾਧਨਿ ਕੋ[1] ਸਮੁਦਾਇ ਸਿਧਾਰੇ। ਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੇਂ॥੯॥ਸਿਖ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਅਸਵਾਰ।ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ। ਤੀਰਥ ਮੱਜਨ ਕੀਨਿ ਬਹਾਨਾ।ਕਰਨਿ ਹੇਤੁ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕਲਯਾਨਾ ॥ ੧੦॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਮਾਰਗ ਜਾਇਂ ਅਗਾਰੀ। ਜੋ ਨਰ ਮਿਲਹਿ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੀ। ਤਿਸ ਕੀ ਸਕਲ ਆਪਦਾ ਟਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਕੱਲ੍ਯਾਨ ਉਦਾਰੀ॥ ੧੧॥ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਪ੍ਰਯਾਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਹਾਂ ਪਹੂਚੇ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। [2]ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖਨਿ ਬਡ ਭਾਗੇ। ਪਰਮ ਛੇਤ੍ਰ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲਾਗੇ ॥ ੧੨॥ ਜਹਾਂ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਸੰਗਮ[3] ਹੋਵਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਜਾਇ ਤਹਿਂ ਗੁਰੂ ਖਰੋਵਾ। ਕਰਨੋ ਫਰਸ਼ ਪੁਨ ਗਏ ਅਸੀਨ। ਜੁਗ ਸਲਿਤਾ[4] ਦੁਤਿ ਦੇਖਨਿ

---

[1]ਸਾਧਾਂ ਦਾ। [2]ਵਡਭਾਗੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪੀ ਪਰਮ ਛੇਤ੍ਰ (ਲੰਗਰ) ਲੱਗਾ। [3]ਤਿੰਨਾਂ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲ। [4]ਭਾਵ ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ।

ਕੀਨਿ॥੧੩॥ਜਲਉੱਜਲ[1],ਇਕ ਸ੍ਯਾਮਲ[2] ਬਾਰੀ।ਸਾਰਸੁਤੀ ਬਿਦਤਾਇ[3] ਮਝਾਰੀ। ਪਾਪ ਅਨੇਕਨਿ ਕਤਰਨਿ ਛੈਨੀ[4]। ਬਡ ਸੋਭਾ ਤਿਹ ਹੋਤਿ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ[5]॥੧੪॥ਸਤ[6] ਰਜ[7] ਤਮ[8] ਤੀਨਹੁੰ ਕੇ ਰੰਗ।ਮਨਹੁੰ ਬਿਦਤਿ ਹੁਇ ਉਠਹਿ ਤਰੰਗ। ਜਨੁ ਤ੍ਰੈ ਦੇਵਨਿ[9] ਕੇਰ ਸਰੀਰ। ਰਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨੀਰ ॥ ੧੫ ॥ ਮਨਹੁ ਤ੍ਰਿਸੰਧ੍ਯਾ[10] ਸੂਰਜ ਕੇਰੀ। ਪਾਪ ਤੋਮ ਤਮ ਹਰਤਿ ਘਨੇਰੀ[11]। ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਬਿਦਾਰਨਿ ਹੇਤੁ। ਤੀਨੋ ਰੰਗ ਧਰੇ ਦੁਤਿ ਦੇਤਿ ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਕੀ ਅਤਿ ਹੁਇ ਸ਼ੋਭਾ। ਅਸ ਜਨ ਕੌਨ ਨ ਪਿਖਿ ਮਨ ਲੋਭਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਜਨ ਕੀਨਾ।ਹੁਤੇ ਜੁ ਦ੍ਵਿਜ ਢਿਗ ਦਾਨ ਸੁ ਦੀਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਆਇ ਸਮੁਦਾਏ।ਸੋ ਭੀ ਲੈ ਕਰਿ ਦਾਨ ਸਿਧਾਏ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਆਵਤਿ। ਜਾਤਿ ਨ ਛੂਛੇ,ਗੁਰੁ ਤੇ ਪਾਵਤਿ॥੧੮॥ਤਿਸ ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ।ਦੇਤੇ ਰਹੇ ਦ੍ਵਿਜਨਿ ਕਹੁ ਦਾਨ*। ਜਿਤਿਕ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ। ਸਰਬ ਸੁ ਦੇਤਿ ਭਏ ਦ੍ਵਿਜ ਰਾਸ॥੧੯॥ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਗੁਜਰੀ ਸਹਿਤ।ਕਰੇ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਦੇ ਮਹਿਤ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਨੇ ਮੱਜਨ ਕੀਨਿ।ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਧਨ ਦੀਨਿ ॥੨੦॥ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਏ। ਇਕਠੇ ਹੋਤਿ ਭਏ ਸਮੁਦਾਏ। ਲੈ ਲੈ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਪਾਇਨ। ਆਏ ਰਿਦੇ ਧਾਰ ਕਰਿ ਭਾਇਨ[12] ॥ ੨੧ ॥ ਪੂਜਾ ਕਰੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਕੈ ਅਧਿਕ ਰਿਝਾਇ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿਨੇਬਾਕ ਅਲਾਇ॥੨੨॥'ਹਮਰੇ ਭਾਗਨਿਕਰਿ ਤੁਮ ਆਏ।ਦੀਨਬੰਧੁ ਸ਼ੁਭ ਬਿਰਦ ਸਦਾਏ।ਮੱਜਨ ਤੀਰਥ ਕੀਨਿ ਬਹਾਨਾ। ਆਏ ਕਰਨਿ ਹਮਹਿਂ ਕੱਲ੍ਯਾਨਾ। ੨੩ ॥ ਬਸਹੁ ਇਹਾਂ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ

---

[1]ਗੰਗਾ ਦਾ। [2]ਜਮਨਾ ਦਾ। [3]ਭਾਵ-ਸੁਰੱਸਤੀ ਉਂਞ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠੋਂ ਹੇਠੋਂ ਆਕੇ ਏਥੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। [4]ਕਤਰਨ ਨੂੰ ਜੋ ਛੈਣੀ ਵਤ ਹੈ। [5]ਤ੍ਰੈ ਨਦੀਆਂ (ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਸੁਰਸਤੀ) ਦੇ ਸੰਗਮ। [6]ਸਤ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ ਹੈ। [7]ਰਜ ਦਾ ਲਾਲ। [8]ਤਮ ਦਾ ਕਾਲਾ। [9]ਤ੍ਰੈ ਦੇਵਤਿਆਂ (ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ)। [10]ਤਿੰਨ ਸੰਧਿਆ (ਸਵੇਰ, ਦੁਪਹਿਰ, ਸੰਧ੍ਯਾ)। [11]ਸਮੂਹ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਹਰਨ ਵਾਲੀ। [12]ਸ਼ਰਧਾ। *ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ ਮੰਗਤੇ ਅਕਸਰ ਬ੍ਰਹਮਨ ਹੀ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪੁੰਨਦਾਨ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ—'ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਿਨ ਕਰਤਿ ਬਿਤਏ' ਪਰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ? ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਵੀ ਕੱਲ੍ਯਾਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਤ੍ਯਾਗ ਬ੍ਰਿਤੀ ਆਏ ਧਨ ਨੂੰ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਪਰ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਆਪ। ਇਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਹਤਿ ਤੈ ਤਾਪ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਹੈ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਅਪਨਿ ਭਲੇ ਹਿਤ ਹਮ ਨੈ ਭਾਖਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਹਮਹੁਂ ਰਾਖਿਬੋ ਤੁਮ ਨੇ ਕਹਯੋ। ਜਾਨੋ ਤੀਰਥ ਕਰਨਿ ਅਗੇਰੇ।ਹੈ ਜੋ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਬਡੇਰੇ' ॥੨੫॥ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਪੁਨਹਿ ਬਖਾਨਾ।'ਤੀਰਥ ਧਰਹਿਂ ਨਰਨਿ ਅਘ ਨਾਨਾ[1]।ਤੁਮਰੋ ਹੋਇ ਸਪਰਸ਼ਨਿ ਜਬੈ।ਪਾਵਨ ਹੋਤਿ ਨਾਸ਼ ਅਘ ਸਬੈ॥ ੨੬ ॥ ਤੀਰਥ ਗਨ ਕੌ ਕਰਨਿ ਪੁਨੀਤ। ਗਮਨਤਿ ਹੋ ਇਮ ਬਿੱਛਾ ਚੀਤ। ਤਊ ਕਾਮਨਾ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰੀ। ਪੂਰਨ ਕਰਿਬੇ ਉਚਿਤ ਬਡੇਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਕਰੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ, ਕੋ ਦਿਨ ਰਹੀਅਹਿ। ਬਹੁਰ ਗਮਹੁ ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚਹੀਅਹਿ।ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਹਮਰੇ ਆਸਾ।ਤੁਮ ਪੁਰਹੁ ਧਾਰਤਿ ਭਰਵਾਸਾ' ॥ ੨੮ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਮਾਨਯੋ ਰਹਨਿ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ। ਏਕ ਹਵੇਲੀ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੀ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਦੀਨਿ ਸੁਧਾਰੀ॥ ੨੯ ॥ ਤਹਾਂ ਨਾਨਕੀ ਮਾਤ ਸਿਧਾਰੀ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਜੁਤਿ ਸੌਜ[2] ਉਦਾਰੀ।ਬਸੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕੇ ਬੀਚ।ਦਰਸਤਿ ਭਏ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚ ॥੩੦॥ ਕਰਹਿਂ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਨਿਤ ਇਸ਼ਨਾਨ।ਨਿਤ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਗਨ ਆਨਿ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਜੇ ਔਰ। ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਆਵਹਿ ਤਿਸ ਠੌਰ ॥ ੩੧ ॥ ਅਰਪਹਿਂ ਭੇਟ ਦਰਸ ਕਰਿ ਜਾਇ। ਦੇਗ ਅਖੰਡ[3] ਅੰਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀਨਿ ਹਵੇਲੀ ਬਾਸ। ਡੇਰਾ ਸਰਬ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਪਾਸ॥ ੩੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸੁ ਬਸਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਏਕ ਸਮੈਂ ਥਿਤਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਕੀਨਿ ਜਾਚਨਾ ਸੁਤ ਅਗੁਵਾਈ॥੩੩॥'ਸੁਨਹੁਂ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਲਾਲਸ ਮਮ ਉਰ ਕੀ। ਅਰੁ ਬਾਨੀ ਹੈ ਤਵ ਪਿਤ ਗੁਰੁ ਕੀ। ਯਾਤੇ ਰਹੋਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਸਦਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਬਾਕ ਨ ਨਿਫਲਹਿ ਕਦਾ॥ ੩੪॥–ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪਵੰਤ ਭੁਜ ਭਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਸੂਰਮਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿ ਗੁਰੁ ਹੈਂ। ਸਕਲ ਗੁਨਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਰਪੁਰ ਹੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਾਰੋ। ਸਭਿ ਕੋ ਨਾਮ ਕਰੇ ਉਜਿਯਾਰੋ। ਅਸ ਸੁਤ ਉਪਜਹਿ ਸਦਨ ਤੁਮਾਰੇ–। ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰ ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ ॥ ੩੬ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਬਚ ਮੈਂ ਅਭਿਲਾਖੀ। ਤੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਬਿ ਦੇਖਵਿ ਆਂਖੀ। ਸੋ ਦਿਨ ਕਬਿ ਹੋਵਹਿ ਮੁਝ ਆਈ।ਰਹੌਂ

[1]ਤੀਰਥਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਮਿਤ ਪਾਪ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। [2]ਅਸਬਾਬ ਸਮੇਤ। [3]ਅਤੋਟ।

ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਨਿਤ ਅਧਿਕਾਈ ॥੩੭॥ ਸੁਤ ਕੇ ਸੁਤ ਕੋ ਲੇਕਰਿ ਗੋਦ। ਕਰੌਂ ਦੁਲਾਰਨਿ ਪਾਇ ਪ੍ਰਮੋਦ।ਹੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ! ਇਹੁ ਮੇਰੀ ਆਸਾ।ਪੂਰਨ ਕਰਹੁ ਦੇਹੁ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥ ੩੮ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਅਹੈਂ ਮੇਰੇ ਤਨ ਜਾਵਦ।ਤੁਵ ਨੰਦਨ ਕੋ ਦਰਸੌਂ ਤਾਵਦ'।ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਏ ॥੩੯॥ 'ਹੇ ਜਨਨੀ ! ਜੁ ਮਨੋਰਥ ਤੋਹੀ। ਪੌਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਹੋਹੀ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੁਖ ਸਿੰਧੁ ਅਕਾਲਾ ॥ ੪੦ ॥ ਏਕੰਕਾਰ ਜੋਤਿਧਨਿ ਜੋਤੀ। ਚੇਤਨਤਾ ਸਭਿ ਘਟਨਿ ਉਦੋਤੀ। ਤਿਸ ਅਧੀਨ ਇਹ ਤੇਰੀ ਆਸ਼ਾ। ਪੂਰਨ ਕਰਹਿੰ ਹਮਹੁੰ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ੪੧ ॥ ਜਬਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਦੀਨਨ ਦਾਨੀ। ਦੇਂ ਸੁਤ ਤੇਜ ਪੁੰਜ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ। ਸਮਾ ਸਮੀਪ ਪਹੂਚਯੋ ਆਈ। ਨਿਤ ਅਰਾਧਿਬੇ ਮੈਂ ਮਤਿ ਲਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਕਰਿ ਦਯਾ ਪਠਾਵੈਂ।ਅਪਨਿ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਅਬਿ ਪਾਵੈਂ'।ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਾਨਕੀ ਹੋਈ। ਮਨੋ ਰੰਕ ਲੈ ਨਵ ਨਿਧਿ ਕੋਈ ॥ ੪੩ ॥ ਨਿਜ ਅਨਕੂਲ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਬੈਨ। ਸੁਨਤਿ ਲਖੀ–ਅਬਿ ਦੇਖੌਂ ਨੈਨ–। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਹਤ ਬਿਲੰਦ॥੪੪॥ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਗਾਇ ਸਮਾਧਨਿ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਤ ਹਿਤ ਕਰਹਿੰ ਅਰਾਧਨ। ਰਹੇ ਪ੍ਰਯਾਗ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਤੀਰ। ਨਿਤ ਆਵਹਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ ॥ ੪੫ ॥ ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਕਥਾ। ਰਹੇ ਪ੍ਰਯਾਗ ਬਖਾਨੀ ਤਥਾ। ਅਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਆਵਨਿ।ਬਰਨਨਿ ਕਰੌਂ ਸੰਤ ਮਨ ਭਾਵਨਿ ॥੪੬॥ ਲੇ ਆਗਯਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਜਿਮ ਆਏ।ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਜਥਾ ਤਪ ਤਾਏ।ਸੋ ਅਬਿ ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਕੋ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਦਾਨੀ ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਪ੍ਰਯਾਗ ਆਗਮਨ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚਤੁਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਹੇਮ ਕੂੰਟ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੂਰਬ ਤਪਸਾ ਕਰਨਿ ਕੀ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਗੁਰ ਪੂਤ[1]। ਪੂਰਬ ਕਰਿ ਹੌਂ ਅੰਤ ਲੌ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਪੂਤ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੁਨੀ ਬੇਸ਼ ਧਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਹਿ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਪਨਿ ਕੋ ਤਾਪਹਿਂ। ਹੇਮ ਕੂੰਟ ਪਰਬਤ ਬਿਸਤਾਰਾ[3]। ਝਰਨੇ ਝਰਹਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ

[1]ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ ਵਿਖੇ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰਨੇ ਦੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। [2]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਕਥਾ ਪੂਰਨ ਕਰਾਂਗਾ ਅੰਤ ਤੀਕ। [3]ਵਿਸਤਾਰ ਵਾਲਾ।

ਜਿਨ ਮਹਿ ਧੁਨਿ ਭਾਰੀ। ਸੁੰਦਰ ਬਿਮਲ ਪ੍ਰਵਾਹਤਿ ਬਾਰੀ[1]। ਕਹੂੰ ਬੇਗ ਸੋਂ ਚਲਹਿ ਸ ਜ਼ੋਰ। ਕਹੂੰ ਭੁਮਰਕਾ ਪਰਹਿ ਬਿਲੋਰ[2] ॥ ੩ ॥ ਫਟਕ[3] ਸਮਾਨ ਸੱਛ ਜਲ ਸੁੰਦਰ। ਨਾਰੇ[4]* ਬਹੈਂ ਮੀਨ ਗਨ ਅੰਦਰ। ਕਹੂੰ ਫੇਨ[5] ਉੱਜਲ ਬਿਧਿ ਰੂਰੇ। ਕਿਤ ਸੁਨੀਯਤਿ ਧੁਨਿ ਦੂਰਹਦੂਰੇ[6] ॥ ੪ ॥ ਅਨਿਕ ਧਾਤੁ ਤ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਗਿਰਵਰ। ਪੀਤ, ਰਕਤ, ਅੰਜਨ ਕੇ ਸਮਸਰ[7]। ਦੂਰਬਾ ਸਮ ਬੈਡੂਰਜ ਜਹਿੰਵਾ[8]। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਔਸ਼ਧਿ[9] ਤਹਿੰਵਾ ॥ ੫ ॥ ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਜਹਿਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਤੁੰਗ ਸਥੰਡਲ[10] ਪਾਂਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਨੀਰ ਤਹਿਂ ਫਿਰਿਹੀ। ਹਰਿਆਵਲ ਸਭਿ ਥਲ ਮਨ ਹਰਿਹੀ ॥ ੬ ॥ ਫੂਲਨ ਬਾਰੀ[11] ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹਿ। ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਬਿਗਸੇ[12] ਤਾਂਹਿ। ਮਹਾਂ ਸੁਗੰਧਤਿ, ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰਤਿ। ਸੀਤਲ ਮੰਦ ਬਹਤਿ ਬਰ ਮਾਰੁਤ[13] ॥ ੭ ॥ ਪਿਖਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਆਨੰਦ ਦਾਨੀ। ਰਚਨਾ ਮਨੁਹਰ ਗੰਧਨਿ ਸਾਨੀ[14]। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਦਲਨਿ ਕੇ ਪਰੇ ਬਿਛੌਨੇ। ਰਕਤ ਬਰਨ ਕੇ ਦੀਖਤਿ ਲੋਨੇ[15] ॥ ੮ ॥ ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਲੇ। ਅਲਬਾਲਤਿ ਤਰੁ ਥਲ ਜਲ ਚਾਲੇ[16]। ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਸੇਵਤਿ ਜਿਸ ਕੋ ਨੀਤਾ। ਸਰਬ ਜੰਤੁ ਤੇ ਭੈ ਸਭਿ ਬੀਤਾ[17] ॥ ੯ ॥ ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ। ਬੈਰ ਬਿਸਾਰਨੋ ਆਪਸ ਕੇਰਾ। ਬ੍ਰਿੱਛਨ ਕੇ ਸੰਬੂਹ ਬਹੁ ਖਰੇ। ਖਰ ਸ੍ਵਾਦ ਫਲ ਦਲਕਲ ਹਰੇ[18] ॥ ੧੦ ॥ ਸਾਲ[19] ਸਰਲ[20], ਬਦਰੀ[21], ਕਚਨਾਲ[22]। ਨਾਲਕੇਰ[23], ਬ੍ਰਿੰਦਲ[24], ਕ੍ਰਿਤਮਾਲ[25]।

---

[1]ਵਗਦਾ ਹੈ ਜਲ। [2]ਉੱਜਲ ਰੰਗ ਦੀਆਂ। [3]ਬਿਲੋਰ [ਸੰਸ:, ਸ੍ਫਟਕ]। [4]ਨਾਲੇ। [5]ਝੱਗ। [6]ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ। (ਅ) (ਕਿਤੇ) ਦੂਰ ਤੇ (ਕਿਤੇ) ਨੇੜੇ। [ਹਦੂਰੰ=ਨੇੜੇ]। [7]ਪੀਲੇ, ਲਾਲ, ਸੁਰਮੇ ਵਤ (ਕਾਲੇ)। [8]ਹਰੀ ਮਣੀਆਂ ਵਰਗਾ ਜਿੱਥੇ ਘਾਹ। [9]ਦਵਾਈਆਂ (ਦੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ)। [10]ਉੱਚੇ ਥੜੇ। [11]ਫੁਲਵਾੜੀਆਂ। [12]ਖਿੜੇ ਹਨ (ਫੁੱਲ)। [13]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਾਯੂ। [14]ਮਨੋਹਰ ਰਚਨਾ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ। [15]ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [16]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਚਲਦਾ ਹੈ। [17]ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਜੰਤੂ ਨਿਡਰ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। [18]ਸੁੰਦਰ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਤੇ ਖਰੇ ਸੁਵਾਦਲੇ ਫਲ ਵਾਲੇ। [19]ਸਾਲ ਬ੍ਰਿਛ। [20]ਸਿੱਧੇ। (ਅ) ਪੂਤੀ ਕਾਸ਼ਟ ਯਾ ਪਿਤੱਦ੍ਰੂ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਿਛ। [ਦੇਖੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕੋਸ਼]। (ੲ) ਚੀੜ੍ਹ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਰੰਦਾ ਬਰੋਜ਼ਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। [21]ਬੇਰ। [22]ਕਚਨਾਰ (ਜਿਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਾਇਤਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ)। [23]ਨਾਲੀਏਰ। [24]ਬਿਦੁਲ=ਜਲਬੈਂਤ [ਦੇਖੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕੋਸ਼]। [25]ਅੰਬਲ ਤਾਸ।

*ਪਾ:-ਕਾਰੇ।

ਮਾਲਿਕ ਪਿਚ[1], ਫਲਰਹਾ[2], ਰਸਾਲ[3]। ਸ਼ਾਲਮਲੀ[4], ਪੁੰਨਾਗ[5] ਬਿਸਾਲ॥੧੧॥ ਸਿੰਦੁਕ[6], ਤਿੰਦੁਕ[7], ਮਧੁਰ[8], ਤਮਾਲ[9] ਕਦਰ[10], ਖਦਰ[11] ਬਟ[12], ਨਕ੍ਤੈਮਾਲ[13]। ਕੁਲਕ[14], ਤਿਲਕ[15], ਚਲਦਲ[16], ਸੁ ਕਦੰਬ[17]। ਬਾਤ-ਪੋਤ[18] ਸਿੰਸਪਾ[19] ਕਦੰਬ[20], ॥੧੨॥ ਖਰੇ[21], ਮਧੂਕ[22], ਉਦਾਲਕ[23] ਹਰੇ। ਹਰੇਤਪਤ[24], ਚੰਪਕ[25] ਗੰਧ ਬਰੇ[26]। ਬਰੇ ਲਤਾ ਇਕਸਾਰੇ ਜਰੇ[27]। ਜਰੇ ਨ ਕਬਿ[28], ਅਸ ਤਰੁ ਬਰ ਖਰੇ[29] ॥੧੩॥ ਖਿਰਣੀ[30],ਅਰਣੀ[31], ਬਰਣ[32] ਬਿਕੀਰਣ[33]। ਕੀਰਣ[34], ਸਪਤ ਪਰਣ[35] ਬਿਸਤੀਰਣ[36]। ਅਰਜਨ[37], ਕੁੰਦ[38], ਕੁੰਭ[39], ਕਾਰੰਭਾ[40]। ਰੰਭਾ[41], ਭੂਰਿੰਡੀ[42] ਸੁ ਅਰੰਭਾ॥ ੧੪॥

[1]ਨਿੰਮ। [ਮਾਲਕ,ਪਿਚੁਮੰਦ ਦੋਵੇਂ ਨਿੰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।ਅਮਰ ਕੋਸ਼] (ੲ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਮਾਲ ਕਪਿਥ। ਮਾਲ=ਵਣ। ਕਪਿਥ=ਕੱਥ ਦਾ ਪੇੜ। [2]ਪਾਟਲ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਿਛ [ਸੰਸ:,ਫਲੇਰੁਹਾ]। [3]ਅੰਬ। [4]ਕੋੜਾ ਸਿੰਮਲ। [5]ਨਾਗ ਕੇਸਰ ਜਿਸ ਪੇੜ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਕਤ ਬ੍ਰਿਛ ਯਾ ਸੁਲਤਾਨਾ ਚੰਪਾ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। (ਅ)ਜਾਇਫਲ। [6]ਸੰਭਾਲੂ[ਅਮਰ ਕੋਸ਼]। [7]ਤੇਂਦੂ।ਜਿਸ ਦੀ ਲਕੜੀ ਆਬਨੂਸ ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਪੀਲਕ। [8]ਮਧੁਰ=ਜੀਵਕ–ਬ੍ਰਿਛ, ਮਹੂਆ, ਜੰਗਲੀ ਬੇਰ, ਬਾਦਾਮ ਬ੍ਰਿਛ (ਅ) ਪਾ:–ਮਧੁਕ=ਮੁਲੱਠੀ, ਮਹੂਆ। [9]ਤਮਾਲ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ)। [10]ਚਿੱਟੀ ਖੈਰ। [11]ਖੈਰ। [12]ਬੋਹੜ। [13]ਕਰੰਜ ਬ੍ਰਿਛ, ਇਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਿੜਦਾ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਨਕ੍ਤਮਾਲ]। [14]ਕੁਚਲਾ ਯਾ ਕਾਕੇਂਦੂ। [15]ਸ਼੍ਰੀਮਤ ਨਾਮੇ ਬੂਟਾ (ਅ) ਪੁੰਨਾਂਗ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ,(ੲ) ਫੁਲਾਹ। [16]ਪਿੱਪਲ। [17]ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਸਨੂੰ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਗੋਲ ਗੋਲ ਪੀਲੇ ਫੁਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਚੀਰ ਲੈਕੇ ਇਸੇ ਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਸਨ। [18]ਹਰਿੰਡ। (ਅ) ਛਿੱਛਰਾ, ਪਲਾਸ਼ [ਸੰਸ:, ਵਾਤਪੋਥ]। [19]ਟਾਹਲੀ। [20]ਬਹੁਤੇ (ਸਮੂਹ)। [21]ਬ੍ਰਿੰਦਾਲ ਬ੍ਰਿਛ. [ਯਥਾ:–ਏਣੀ, ਖਰਾ,ਗਰੀ, ਦੇਵਤਾੜ,ਜੀਮੂਤ। ਦੇਖੋ ਨਾਮ ਕੋਸ਼]। [22]ਮਹੂਆ (ਅ) ਮੁਲੱਠੀ। [23]ਲਸੂੜਾ [ਸੰਸ:, ਉਦ੍ਦਾਲ]। [24]ਮੂਲੀ [ਸੰਸ:, ਹਰਿਤ੍ਪਰਣ] (ਅ) ਤਪਤ ਹਰਨ ਵਾਲੇ (ੲ) ਹਰੇਤਪਤ ਚੰਪਕ=ਹਰੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਚੰਬਾ। [25]ਹੇਮ ਪੁਸ਼ਪਕ,ਖੁਸ਼ਬੂ-ਦਾਰ ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। [26]ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ, ਹਰਿਆਂ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਚੰਪਕ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਿਛ। ਇਹ ਪਦ ਚੰਪਕ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ, ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਚੰਬੇਲੀ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। [27]ਵੇਲਾਂ ਨਾਲ (ਵਟੇ=) ਵੇੜ੍ਹੇ ਹੋਏ (ਮਾਨੋਂ) ਇਕ ਸਾਰ ਜੜੇ ਹੋਏ। [28]ਸੁਕੇ ਸੜੇ ਨਹੀਂ ਕਦੇ। [29]ਐਸੇ ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਬ੍ਰਿਛ ਖੜੇ ਹਨ। [30]ਨਿਮੋਲੀ ਵਰਗੇ ਇਕ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਦਾ ਪੇੜ। [31]ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਯੱਗ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਗਨ ਮੰਥਿਕਾ। [32]ਤਿਕ੍ਤ ਸ਼ਾਖ ਬ੍ਰਿਛ [ਅਮਰ ਕੋਸ਼] [33]ਅੱਕ। [34]ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ। (ਅ) ਸੁਰਾਣਾਲੀ ਬ੍ਰਿਛ [ਸੰ:, ਕਰੁਣ]। [35]ਛਤਵਨ ਦਾ ਬੂਟਾ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਤ੍ਵਚ, ਸਪਤਪੁੜਾ। (ਅ) ਤੂਤ। [36]ਫੈਲੇ ਹੋਏ। [37]ਨਦੀ ਸਰਜ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਿਛ। ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਨਦੀਆਂ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਕਾਹ। [38]ਮਰਤਬਾਨ। [39]ਕਾਰਗਰ। [40]ਕਾਰੂਨੀ,ਕੰਦ੍ਰ[ਅ. ਰ ਕੋਸ਼]। [41]ਕੇਲਾ। [42]ਕਸ੍ਤੂਰੀ ਹਲਦੀ [ਸੰਸ:, ਭੂਰੁੰਡੀ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਨੇ ਭੂਰੁੰਡੀ ਨਾਮ ਅਰਬੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕੋਸ਼ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਨੀਚਲਫਲ[1], ਗੂਲਰ[2], ਚ ਕਨੇਰ[3]। ਨੇਰ ਨੇਰ ਮੁਦਪਰਨ[4] ਘਨੇਰ[5]। ਬੀਰਬ੍ਰਿੱਖ[6], ਚੈਤਕੀ[7], ਬਹੇਰਾ[8]। ਹੇਰਾ ਜਿਨ ਦੇ ਮੋਦ ਬਡੇਰਾ[9] ॥੧੫॥ ਕੁਟਜ[10], ਕੁਟੰਨਟ[11], ਸੀਤਾ[12], ਬੰਜਲ[13]। ਜਲ ਜੁਤਿ[14] ਗਾਇਬੋਲ[15], ਤਰੁ ਮੰਜਲ[16]। ਤਲ[17], ਛਿਤ[18], ਕੇਸੁ[19], ਮਾਲਤੀ[20]*

---

[1]ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਫਲ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਿਛ [ਸੰਸਃ ਨਿਚੁਲ]। [2]ਗੁੱਲਰ, ਬੋਹੜ ਪਿੱਪਲ ਦੀ ਜਾਤ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ। [3]ਕਨੇਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ [ਸੰਸਃ, ਕਣੇਰ]। [4]ਬਨਮੂੰਗ। ਮੂੰਗਫਲੀ [ਸੰਸਃ, ਮੁਦਗਪਰ੍ਣੀ]। [5]ਵਡੀ (ਅ) ਗਨਿਯਾਰੀ ਨਾਮੇ ਬੂਟਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਅਰਣੀ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [6]ਭਿਲਾਵਾ [ਸੰਸ , ਵੀਰਤਰੁ]। ਵੀਰਤਰੁ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨਃ-ਤਾਲ ਮਖਾਣਾ, ਅਰਜੁਨ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ, ਪਿਆ ਸਾਰ, ਸ਼ਰ ਨਾਮੇ ਘਾਸ, ਵੀਰ ਨਾਮ ਖਸ, ਕਾਲੀ ਮਰਚ, ਪੁਸ਼ਕਰ ਮੂਲ, ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ, ਕਰੰਜ, ਕਨੇਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [7]ਹਰੀੜ, ਪੀਲੀ ਹਰੀੜ [ਸੰਸਃ, ਚੇਤਕੀ]। [8]ਬਹੇੜਾ। [9]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [10]ਕੁਰਯਾ, ਇੰਦ੍ਰ ਜੌਂ। [11]ਸਜੋਨਾਕ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਿਛ, ਸਾਖੋਨ। [12]ਸੀਤਾ ਫਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਸ਼ੀਤਾ ਨਾਮ ਅਮਲਤਾਸ ਦਾ ਬੀ ਹੈ। (ੲ) ਕਕਹੀ ਦਾ ਬੂਟਾ(ਸ) ਪਾਤਾਲਗਾਰੜੀ ਵੇਲ। [13]ਗਿਆਨੀ ਅਰਥ ਮੌਲਸਿਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਨੇ ਤਿਨੀਸ਼, ਬੈਂਤ ਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਬ੍ਰਿਛ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਵਾਚੀ ਪਦ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। (ੲ) ਵੰਜਲ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਗੂਲ ਦੇ ਪੇੜ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਜਿਸ ਦੇ ਫੁਲ ਸੁਹਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ [ਸੰਸਃ ਵੰਜੁਲ]। (ਸ) ਸੀਤਾ ਵੰਜੁਲ=ਦੋਇ ਨਾਮ ਬੈਂਤ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਵਾਚੀ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ। [14]ਜਲ= ਸੁਗੰਧਬਾਲਾ ਨਾਮੇ ਬੂਟੀ। ਜੁਤਿ=ਸਮੇਤ। [15]ਰਵੇਲ। ਵੱਡਾ ਚੰਬਾ। [16]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅੰਜੀਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। (ਅ) ਇਕ ਜਲ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪੌਦਾ। (ੲ) ਵੇਲਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਖਾਂ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਮੰਡਪ ਯਾ ਕੁੰਜ। [17]ਤਾੜ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। [18]ਕਰਜ ਯਾ ਕਰੰਜ ਦਾ ਪੌਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਜਾਂ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਰੰਜੂਆ ਤੇ ਮੀਚਕਾ ਇਸੇ ਦੇ ਨਾਮ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸਃ ਛਿਤ੍ਰਿ]। [19]ਕੇਸੂ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਪੇੜ, ਛਿੱਛਰਾ। [20]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੇਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਫੁੱਲ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਫੁਲਦੇ ਹਨ। ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੇਲ ਅਕਸਰ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਹਿਮਾਲਯਾ ਦੇ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਯਤਨ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ। (ਅ) 'ਤਲ ਛਿਤ ਕੇ ਸੁ ਮਾਲਤੀ ਜਾਲ' ਦਾ ਕਈ ਸਿਆਣੇ ਐਉਂ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨਃ-ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਤਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਲਤੀ (ਆਦਿ ਲਤਾ)। ਪਤਾ ਰਹੇ ਕਿ ਮਾਲਤੀ ਆਮ ਚੰਬੇਲੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

*ਪਾਃ-ਕਿੰਸਮਾਲਤੀ।

ਜਾਲ[੧] । ਜਾਲਇੰਗਦੀ[੨] ਖਰੇ ਬਿਸਾਲ[੩]॥ ੧੬ ॥ਉਤਕੰਟਕ[੪], ਸਕੰਦਨ[੫], ਸਹਿਕਾਰ[੬] । ਸਮੀ[੭], ਸਸੰਬਰ[੮]*, ਸਾਵਰ[੯], ਸਾਰ[੧੦] । ਜੰਬੂ[੧੧] ਰੁਚਿਰ[੧੨] ਮਾਲਤੀ[੧੩] ਤਾਲ[੧੪] । ਤਾਲ ਭਰੇ ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਨਾਲ[੧੫] ॥ ੧੭ ॥ ਦੇਵ-ਦ੍ਵਾਰ[੧੬], ਅਮਰੂਦਕ[੧੭], ਸੇਵ[੧੮] । ਸੇਵਤਿ ਖਗ ਜਿਨ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਵ[੧੯]। ਜ਼ਰਦਾਲੂ[੨੦], ਅੰਗੂਰ ਉਦਾਰ[੨੧]।ਦਾਰਮ[੨੨], ਨਾਗਰੰਗ[੨੩] ਫਲ ਭਾਰ[੨੪] ॥੧੮॥

ਸੈਯਾ॥ਕੋਰਨਿ[੨੫] ਕੋ ਮੁਖ ਚੈ[੨੬]ਮੁਕਲੈ[੨੭]ਬਿਕਸੇ ਰੰਗ ਫੂਲ ਨਿਕੋਰਨ[੨੮] ਕੋ।ਕੋਰਨਿ ਕੇ ਧਰਤਾ ਬਹੁ ਰਾਜਤਿ ਬਾਜਤਿ ਪਾਤ ਪਤੋਰਨਿ[੨੯]ਕੋ।ਤੋਰਨਿ ਕੋ[੩੦] ਨਹਿਂ ਦਾਇ ਬਡ ਫਲ ਬੂਟ ਬਿਸਾਲ ਬਿਜੋਰਨਿ[੩੧] ਕੋ। ਜੋਰਨ ਕੋ[੩੨]

---

[੧]ਵਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਲੂ ਦਾ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ [ਪੰਜਾਬੀ, ਜਾਲ਼]। [੨]ਜੀਆ ਪੋਤਾ [ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ]। (ਅ) ਤਾਪਸਤਰੂ [ਅਮਰ ਕੋਸ਼] (ੲ) ਹਿੰਗੋਟ, ਮਾਲ ਕੰਗਣੀ [ਹਿੰਦੀ]। [੩]ਖੜੇ ਹਨ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ। [੪]ਤਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਕਰੌਂਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸਃ, ਉਤ੍ਕਟ] (ਅ) ਹੀਸ, ਗਰਨਾ। [੫]ਤਿਨਿਸ਼ ਬ੍ਰਿੱਛ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਅੱਗੇ ਵੰਜੁਲ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ (ਅ) ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਤੁਣ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੬]ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਅੰਬ। [੭]ਜੰਡ। [ਸੰਸਃ, ਸ਼ਮੀ]। [੮]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਲ, ਅਸ਼ਕਰਣੀ। [ਸੰਸਃ, ਸਸਜਸੰਵਰ]। [੯]ਲੋਧ ਬ੍ਰਿਛ [ਸੰਸਃ, ਸ਼ਾਵਰ]। [੧੦]ਚਰੌਂਜੀ ਦਾ ਪੌਦਾ। [ਸੰਸਃ, ਸਾਰ]। (ਅ) ਬਾਂਸ। [ਸੰਸਃ, ਤ੍ਵਕਸਾਰ]। [੧੧]ਜਾਮਨੂੰ। [੧੨]ਸ੍ਵਾਦੀਕ। [੧੩]ਮਾਲਤੀ ਅੱਗੇ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਮਤਲਬ 'ਮਾਲਤੀਫਲ' ਤੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਾਇਫਲ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। (ਅ) ਕਈ ਦਾਨੇ ਅੰਕ ੧੬ ਵਿਚ ਆਏ ਮਾਲਤੀ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਚੰਬੇਲੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਏਥੇ ਮਧੁਮਾਲਤੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੧੪]ਤਾੜ ਬ੍ਰਿਛ। ਇਹ ਪਹਾੜਾਂ ਪਰ ਹੋਣੇ ਵਾਲੀ ਇਕ ਤਾੜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਹੈ (Corypha taliera) [੧੫]ਸੁੰਦਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਤਲਾਉ। [੧੬]ਦੇਉਦਾਰ, ਦਿਆਰ। [੧੭]ਅਮਰੂਦ। [੧੮]ਸੇਉ, ਸੇਬ। 'ਅਮਰੂਦਕ ਸੇਉ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮਿੱਠੇ ਸੇਵ ਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਔਖਧੀ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ 'ਅਮਰੂ ਸੇਉ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੧੯]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ ਪੰਛੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। [੨੦]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਗੋਲ ਆੜੂ। ਆੜੂ ਤੇ ਖੁਰਮਾਨੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਫਲ ਹੈ। ਕਦੇ ਖੁਰਮਾਨੀ ਤੇ ਹਾੜੀ ਨੂੰ ਤੇ ਕਦੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਲੂਚੇ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੨੧]ਦਾਖਾਂ ਵਡੀਆਂ। ਭਾਵ ਲੰਮੇ ਅੰਗੂਰ। [੨੨]ਅਨਾਰ। [੨੩]ਨਾਰੰਗੀ। [੨੪]ਵਡੇ ਫਲ (ਅ) ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ। [੨੫]ਕਲੀਆਂ [ਸੰਸਃ, ਕੋਰ, ਕੋਰਿਕ]। [੨੬]ਸਮੂਹ। [ਸੰਸਃ, ਚਯ]। [੨੭]ਅਧਖੁਲੇ [ਸੰਸਃ, ਮੁਕੁਲਿਤ=ਅੱਧੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਲੀ]। [੨੮]ਨਵੇਂ ਨਿਕੋਰ। [੨੯]ਪੱਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਚੱਲਣੇ ਨਾਲ [ਪਾਤ ਪ+ਤੋਰਨ। ਪਾਤ=ਪੱਤਾ। ਪ=ਹਵਾ, ਪੌਣ। ਤੋਰਨ=ਤੁਰਨਾ, ਚੱਲਣਾ। [ਸੰਸਃ ਵਿਚ ਬੀ ਤੁਰ੍ ਧਾਤੂ ਚਲਣੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਹੈ)]। [੩੦]ਤੋੜਨ ਦੇ। [੩੧]ਬਿਜੌਰੀ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੋਟੀ ਛਿੱਲ ਵਾਲਾ ਮਿੱਠਾ ਯਾ ਮਿੱਠਾ ਚਕੋਧਰਾ। [੩੨]ਜੋੜ ਕਰਕੇ, ਜੋੜ ਜੋੜ ਕੇ। (ਅ) ਜੋੜਿਆਂ ਦੇ।

*ਪਾ:-ਸੂੰਸੀ=ਪੀਲੂ।

ਸਿਖਰੇ ਜਨੁ ਗੁੰਦਤਿ ਬਾਯੁ ਕੋ ਬੇਗ ਅਕੋਰਨ ਕੋ[1]* ॥੧੯॥ ਸੈਯਾ॥ ਬਾਰੀ[2] ਬਡੀ,ਤਰੁ ਝੂਲ ਰਹੇ,ਅਨਕੂਲ ਬਹੈ ਨਿਤ ਮੂਲਨ ਬਾਰੀ[3]।ਬਾਰੀਨ ਪਾਇ[4] ਬਿਹੰਗਮ ਬੋਲਤਿ ਨੰਦਨ[5] ਕੀ ਸੁਖਮਾ[6] ਸਭਿ ਬਾਰੀ[7]। ਬਾਰੀ ਅਧੂਮ[8] ਮਨੋ ਅਗਨੀ, ਅਸ ਲਾਲ ਮਹਾਂ ਫਲ ਫੂਲਨ ਬਾਰੀ[9]। ਬਾਰੀਜ[10]

---

[1]ਭੇਟ। ਕਰਨੇ ਨੂੰ। ਇਸ ਸੈਯੇ ਦਾ ਅਰਥ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਪੰਡਿਤ ਸਨ, ਅਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਇਹ ਅਰਥ ਅਜੇ ਤਕ ਇਕ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਪਾਸ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹੂਬਹੂ ਫੋਟੋ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:-

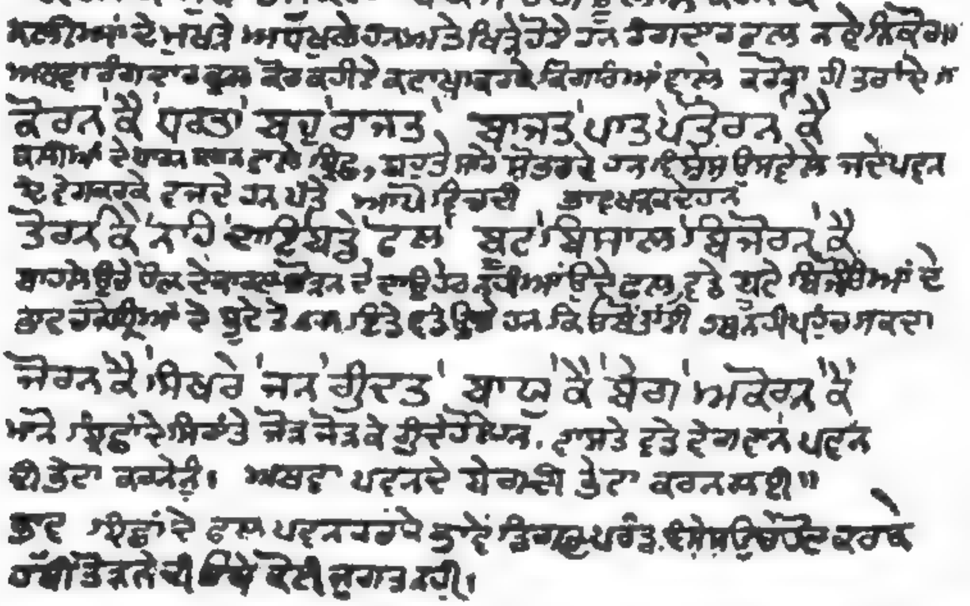
ਕੋਰਨ ਕੈ ਮੁਖ ਚੌਮਖਲੈ ਬਿਕਸੇ ਰੰਗ ਫੂਲ ਨਿਕੋਰਨ ਕੈ
ਕਲੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਆਪੋ ਖੁਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਰੰਗਦਾਰ ਫੁਲ ਨਵੇਂ ਨਿਕੋਰ
[illegible]
ਕੋਰਨ ਕੈ ਧਕਤਾ ਬਹੁ ਰਾਜਤ, ਭ੍ਰਾਜਤ ਪਾਤ ਪੰਤੋਰਨ ਕੈ
[illegible]
ਤੋਰਨ ਕੈ ਨਹਿ ਆਇ ਸਕੈ ਫਲ ਬਟ ਬਿਸਾਲ ਬਿਜੋਰਨ ਕੈ
[illegible]
ਜੋਰਨ ਕੈ ਸਿਖਰੇ ਜਨ ਗੁੰਦਤ ਬਾਯੁ ਕੈ ਬੇਗ ਅਕੋਰਨ ਕੈ
ਮਾਨੋ ਸਿਖਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਜੋੜ ਜੋੜ ਕੇ ਗੁੰਦੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੇਜ਼ ਵੇਗ ਵਾਲੀ ਪਵਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨੇ ਨੂੰ। ਅਥਵਾ ਪਵਨ ਦੇ ਵੇਗ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਲਈ॥
[illegible]

[2]ਵਾੜੀ, ਉਪਬਨ। [3]ਜਲ ਦਾ ਮੂਲ ਭਾਵ ਵਾਯੂ। (ਅ) ਜੜ੍ਹਾਂ ਯਾ ਮੁੱਢਾਂ ਕੋਲ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਵਾਰੀ ਨਾ ਪਾਕੇ, ਭਾਵ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਰਲ ਮਿਲਕੇ (ਅ ਵਾਰੀਨ ਪਾਇ=ਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਕੇ, ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਕਦੇ ਕੋਈ। [5]ਇੰਦਰ ਦਾ ਬਾਗ ਜੋ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਹੈ। [6]ਸ਼ੋਭਾ। [7]ਵਾਰ ਦਿਤੀ। [8]ਧੂਏਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਬਾਲੀ ਹੈ। [9]ਵਾੜੀ। [10]ਬਾਰਿਜ=ਜਲ ਤੋਂ ਜੰਮਿਆ ਭਾਵ ਕਮਲ। ਇਸ ਸੈਯੇ ਦਾ ਅਰਥ:-[੧ ਸਤਰ] ਉਪਬਨ (ਬਹੁਤ) ਵੱਡਾ ਹੈ, ਬਿੱਛ ਝੂਮ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ) ਸਦਾ ਅਨਕੂਲ ਵਾਯੂ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ।[੨ ਸਤਰ] ਪੰਛੀ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ, (ਐਸੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ) ਇੰਦਰ ਦੇ ਬਾਗ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ੋਭਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵਾਰ ਘੱਤੀ। [੩ ਸਤਰ] (ਇਹੀ) ਵਾੜੀ ਬਹੁਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਫਲਾਂ ਫੁਲਾਂ ਨਾਲ ਐਸੀ (ਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ) ਮਾਨੋਂ ਧੂਏਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਗਨੀ (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਬਾਲ ਰੱਖੀ ਹੈ। [੪ ਸਤਰ] ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਲ (ਖਿੜ ਰਹੇ ਹਨ) ਭੌਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਉਹਨਾਂ ਪਰ ਗੁੰਜਾਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਦਕੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਏਹ ਛੰਦ ਅੱਗੇ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੫ ਵਿਚ ਵੀ ਆਵੇਗਾ।

ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੇ ਗਨ ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰ ਤਿਨ੍ਹੈਂ ਪਰ ਬਾਗੇ ॥ ੨੦ ॥
ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ ॥ ਮੋਰ ਬਿਹੰਗ, ਮਰਾਲ ਬਿਸਾਲ, ਕਬੂਤਰ, ਕੋਕਿਲ ਕੀਰ[1],ਅਘੋਰ[2]।ਘੋਰਨ ਤੇ ਘਨ ਬੋਲਿ ਉਠੈਂ[3] ਪਿਖਿ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਖੰਜਨ ਕੀ ਸੁਨਿ ਸ਼ੋਰ। ਸੋ ਰਹਿਂ ਸੇਵਤਿ[4] ਕਾਨਨ ਕੋ, ਨਿਤ ਬੈਰ ਬਿਸਾਰਿ, ਨਹੀਂ ਕਰ ਜੋਰ[5]। ਜੋਰ[6] ਸਦੰਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕੂੰਜਤਿ[7] ਬੈਠਤਿ ਪੰਖ ਸੁਧਾਰਤਿ ਮੋਰਿ[8]* ॥ ੨੧ ॥ ਜੋਟ ਮਿਲੇ ਚਕਵਾਨਿ ਜਿ ਕੂੰਜਤਿ ਪੂਜਤਿ ਕਾਮ ਰਹੇ ਹਰਖਾਇ। ਖਾਇ ਸਦਾ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜੋ ਫਲ, ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰਤਿ ਹੈਂ ਅਕੁ-ਲਾਇ[9]। ਲਾਇਕ ਜੋ ਸੁਖਦਾਇਕ ਸੁੰਦਰ ਅੰਦਰ ਕਾਨਨ ਕੇ ਬਿਰਧਾਇ। ਧਾਇ ਮਹਾਂ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ[10] ਫਿਰੈਂ ਗਨ[11]ਰੋਝ ਝੰਖਾਰਨ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ[12] ॥ ੨੨॥ ਕੇਹਰਿ,ਭਾਲਕ ਡੋਲਤਿ ਹੈਂ[13],ਗਜ ਬੋਲਤਿਹੈਂਕਰਨੀਅਵਲੋਕਿ[14]। ਬਾਘ ਬਕਾਰਿ, ਫਨੀਨ ਫੁੰਕਾਰਿ, ਮਨੀਨ ਸੁਧਾਰਿ, ਬਸੈਂ ਕਰਿ ਓਕਾਕੋਲ

---

[1]ਤੋਤੇ। [2]ਸੁਹਾਵਣੇ। [3]ਬਦਲਾਂ ਦੇ ਘੁਰ ਘੁਰ ਕਰਨ ਤੇ ਬੋਲ ਉੱਠਦੇ ਹਨ। [4]ਉਹ (ਪੰਛੀ) ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੇਂਵਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਜ਼ੋਰ। [6]ਜੋੜਾ। [7]ਕੁੰਜਾਂ(ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ)। [ਕੁੰਜ=ਵੇਲਾਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਰਮਣੀਕ ਥਾਂ]। (ਅ) ਕੂੰਜਨਾਂ=ਬੋਲਨਾ। ਗੁਟਕਦੇ ਹਨ। ਚਹਿਕਦੇ ਹਨ। [8]ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੇ ਅਰਥ:-[ਪਹਿਲੀ ਸਤਰ] ਮੋਰ,ਹੰਸ, ਕਬੂਤਰ,ਕੋਇਲ, ਤੋਤੇ ਆਦਿ ਸੁਹਾਵਣੇ ਪੰਛੀ (ਏਥੇ ਬਹੁਤ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [ਦੂਜੀ ਸਤਰ] ਬੱਦਲ ਦੇ ਗਰਜਨ ਪਰ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਤੇ ਮਮੋਲੇ (ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ) ਵੇਖਕੇ ਬੋਲ ਉਠਦੇ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ) ਸ਼ੋਰ ਸੁਣਨ (ਲਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। (ਅ) ਦੇਖੋ ਏਥੇ ਅਚਰਜ) ਚਾਤ੍ਰਿਕਾਂ ਤੇ ਮਮੋਲਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਸੁਣਕੇ ਬੱਦਲ ਬੀ ਘੋਰ (ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ) ਬੋਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। [ਤੀਜੀ ਸਤਰ (ਏਥੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ) ਓਹ (ਭਾਵ ਪੰਛੀ) ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਆਪੋ ਵਿਚ) ਵੈਰ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜ਼ੋਰ (ਇਕ ਦੂਏ ਦੇ ਉੱਤੇ)। ਚੌਥੀ ਸਤਰ] ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਦਾ ਜੋੜਾ ਹੋਕੇ ਕੁੰਜਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਪੰਖ ਸੁਆਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੋੜ (ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਟੁਰਦੇ ਹਨ)। [9]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ, ਮਗਨ ਹੋਕੇ। [10]ਹਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ। [11]ਗਨ-ਸਮੂਹ, ਵੱਗ। [12]ਝੁੰਡ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੈ:-[੧ ਸਤਰ] ਚਕਵਿਆਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਮਿਲਕੇ ਚਹਿਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, (ਇਸ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, [੨ ਸਤਰ] ਜੋ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਫਲ ਹਨ ਉਹ ਸਦਾ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭੌਰੇ ਮਗਨ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਗੁੰਜਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। [੩ ਸਤਰ] (ਰਹਿਣੇ ਦੇ, ਲਾਇਕ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ) ਬਨ ਵਿਚ (ਸਾਰੇ)ਸੁੰਦਰ (ਪੰਛੀ) ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। [੪ ਸਤਰ] ਮਿਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ, ਨੀਲਗਾਇ ਦੇ ਵੱਗ, ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਦੌੜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। [13]ਟਹਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। [14]ਹਥਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ।

*ਇਹ ਛੰਦ ਵੀ ਅਗੇ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੬ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ।

ਸਸੇ, ਨਕੁਲੇ ਤਰਕੈ[1] ਗਨ ਜੰਬੁਕ, ਸਾਰਕ[2], ਸਾਰਸ[3] ਕੋਕ[4]। ਕ੍ਰੌਂਚ[5] ਸੁ ਆਰਨਚੂੜ[6] ਪੁਕਾਰਤਿ ਕੋਕ ਸੁ ਬੱਤਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਸ਼ੋਕ[7]* ॥੨੩॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਮੁਨਿ ਤਪ ਤਾਪਤਿ, ਇਕ ਫਲ ਖਾਂਇ, ਖਾਹਿਂ ਇਕ ਪਾਤ। ਜਲਹਾਰੀ, ਤ੍ਰਿਣਹਾਰੀ ਕੇਤਿਕ,ਨਿਰਾਹਾਰ ਕੇਤਿਕ ਨਹਿਂ ਖਾਤਿ। ਸ਼ੁਸ਼ਕਪੱਤ੍ਰ ਭੱਖਨਤਿ[8] ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਇਕ, ਪੰਚਾਗਨਿ ਤੇ ਤਾਪਤਿ ਗਾਤ[9]। ਕਿਤਕ ਸਥੰਡਲਸਾਈ[10] ਤਾਪਤਿ ਬਰਖਾ ਸੀਤ ਸਹੈਂ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ॥ ੨੪॥ ਅਸਮ ਕੁੱਟ[11], ਤਨ ਬਲਕਲਧਾਰੀ[12],ਊਰਧ ਪਗ[13]ਕੇਤਿਕ ਲਟਕੰਤਿ। ਜਲਸਾਈ[14], ਇਕ ਬਿਚਰਤਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਏਕ ਚਰਨ[15]ਦ੍ਵੈਹਾਥਉਠੰਤਿ[16] । ਕੇਤਿਕ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸਮ ਸਰੂਪ[17] ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਲਖੰਤਿ। ਸਵਿਤਾ ਤੇਜ ਹੁਤਾਸਨ ਜੈਸੋ[18] ਤਿਸ ਬਨ ਮਹਿਂ ਅਸ ਤਪੀ ਬਸੰਤਿ॥੨੫॥ ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਪਨ ਧਨ ਸੰਚਨ ਮਹਿਂ ਮਨ ਤਿਮ ਤਪ ਕੋ ਸੰਚਤਿ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਜਿਮ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਾਮੀ ਉਰ ਬਾਸਹਿ[19]ਤਿਮ ਬ੍ਰਹਮਬਿੱਦ੍ਯਾ ਬਸਹਿ ਟਰੈ ਨ। ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਨਿਕਟਤਾ ਚਹਿ ਭ੍ਰਿਤ ਨਿਤ ਜਸ ਤਸੁ ਅਕਾਲ ਚਹਿਂ ਸ਼ਰਨਿ ਸਦੈਨ[20]। ਜਯੋਂ ਦਾਰਿੱਦ੍ਰ ਹਰਨ ਕਹੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤਯੋਂ ਹਤਿ ਮੋਹ ਚਹਿਤਿ

---

[1]ਉਛਲਦੇ ਹਨ [ਹਿੰਃ ਤਰਕਨਾ; ਤੜਕਨਾ]। [2]ਸਾਰਿਕਾ=ਮੈਨਾ [ਸੰਸਃ]। (ਅ) ਗੁਟਾਰ [ਪੰਜਾਬੀ]। [3]ਲੰਮੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਜਲ ਪੰਖੀ। [4]ਕੂਕ ਰਹੇ ਹਨ। (ਅ) ਕੋਕ= ਚਕਵਾ, (ੲ) ਡੱਡੂ। [5]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੂੰਜ, ਕਰਾਕੁਲ। [6]ਕੁੱਕੜ। [7][ਸਾਰੇ ਸੈਯੇ ਦਾ ਅਰਥ] ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਭਾਲੂ ਟਹਿਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਹਾਥੀ ਹਥਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। [ਦੂਸਰੀ ਸਤਰ ਬਾਘ ਬੁੱਕਦੇ ਹਨ, ਫਨੀਅਰ (ਸਪ ਫੂੰਕਾਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਮਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦੇ ਹਨ, (ਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਆਪੋ ਆਪਣੇ) ਘਰ ਬਣਾਕੇ (ਸੁਖੀ) ਵਸਦੇ ਹਨ। [ਤੀਸਰੀ ਸਤਰ ਸੂਰਾਂ, ਸਹਿਆਂ, ਨਿਉਲਿਆਂ ਤੇ ਗਿੱਦੜਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਉੱਛਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਨਾ ਤੇ ਸਾਰਸ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। [ਚੌਥੀ ਸਤਰ] ਕ੍ਰੌਂਚ, ਕੁੱਕੜ, ਚਕਵੇ ਤੇ ਬੱਤਖਾਂ ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ਖੁਸ਼ ਪੁਕਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। [8]ਖਾਂਦੇ ਹਨ। [9]ਸਰੀਰ ਨੂੰ। [10]ਬ੍ਰਤ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜੋ ਭੁੰਜੇ ਸਵੇਂ [ਸੰਸਃ ਸਥਡਿਲਸ਼ਾਯਿਨ੍]। [11]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਥੀ ਜੋ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਅੰਨ ਕੁੱਟਕੇ ਪਕਾਉਂਦੇ ਸਨ [ਸੰਸਃ, ਅਸ਼੍ਮਕੁਟ੍ਟ]। [12]ਭੋਜ ਪੱਤ੍ਰ ਪਹਿਨਕੇ। [13]ਪੈਰ ਉਪਰ ਨੂੰ ਕਰਕੇ। [14]ਜਲ ਪਰ ਸੌਣ ਵਾਲੇ [ਸੰਸਃ, ਜਲ ਸ਼ਾਯਿਨ੍]। [15]ਸਦਾ ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। [16]ਦੋ ਹੱਥ ਉਚੇ ਕਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। [17]ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ। [18]ਸੂਰਜ ਤੇ ਅਗਨ ਦਾ ਤੇਜ ਜਿਵੇਂ ਹੋਵੇ। [19]ਜਿਵੇਂ ਕਾਮੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਸਦੀ ਹੈ। [20](ਜਿਵੇਂ) ਰਾਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਨੂੰ ਨੌਕਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

*ਇਹ ੨੨ ਤੇ ੨੩ ਵਾਂ ਛੰਦ ਬੀ ਅੱਗੇ ਰੁੱਤ ੧ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੭ ਤੇ ੮ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਆਵੇਗਾ।

ਚਿਤ ਚੈਨ॥੨੬॥ਉੱਤਮ ਜਿਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਤਪਸਨਿ ਕੋ ਤ੍ਰਿਹ ਬਨ ਬਾਸ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਜਿਨ ਕਬਹੁੰ ਨ ਹੁਇ ਫੁਨ ਗੇਯ ਗਯਾਨ ਅੱਗਯਾਨ ਬਿਨਾਸ਼[1]।ਪੁੰਨ ਅਸ਼ੇਸ਼, ਲੇਸ਼ ਜਿਨ ਪਾਪ ਨ, ਖਾਪਿ ਬਿਕਾਰਨਿ, ਥਾਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[2]। ਬੀਤਰਾਗ[3], ਬਡਭਾਗ ਸੁ ਪਾਵਨ ਅਸ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪਰਮ ਨਿਵਾਸ॥੨੭॥ ਤਿਨ ਕੇ ਬਡ ਮਹਿਤ ਹੁਇ ਬਾਸਹਿਂ ਕਠਨ ਕਰਤਿ ਤਪ ਸ਼ੰਭੁ ਸਮਾਨ। ਰੋਕਿ ਰਿਖੀਕਿ ਨੀਕ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੁ ਉਰਧ ਕਰੇ ਇਕ ਪਦ ਜੁਗ ਪਾਨ[4]।ਜਿਮ ਗਿਰ ਪਰ ਤਰੁ ਸਥਿਰ ਸਿਸਰ ਰੁਤ ਤਿਮ ਰਹਿਂ ਅਚਲ ਰਿਦਾ ਦਿਢ ਠਾਨਿ। ਮਨਹੁ ਕਮਲ ਪਰ ਚਤੁਰਬਦਨ[5] ਥਿਤ, ਤਪ ਕੋ ਤਪਹਿਂ ਮਹਿਤ ਸਵਧਾਨ॥੨੮॥ ਆਮਿਖ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਦਿਖਤਿ ਧਮਨੀ ਗਨ[6], ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਿ ਛਾਇ। ਜਿਮ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮੱਧਯਾਨ ਭਾਨੁ ਹੁਇ ਡਰ-ਪਤਿ ਚਿਤ ਸਭਿ, ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਇ[7]। ਅਗਨੀ ਮਨਹੁ ਅਧੂਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ, ਅੱਗ੍ਰੇ ਆਇ ਨ ਕੋਇ ਬਿਰਾਇ। ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਲੌ ਤੇਜ ਤਪਨ ਕਹੁ ਬਿਥਰਯੋ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੁਸ਼ਹਿ[8] ਸੁਭਾਇ॥੨੯॥ ਜੀਤਯੋ ਮਨ ਹੁਇ ਧਯਾਨ ਪਰਾਇਨ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸਾਥ ਲਿਵਲਾਇ। ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਕੀ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤਕ[9] ਅਸ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਰਹੇ ਸਮਾਇ। ਏਕ ਰੂਪ ਹੁਇ ਤਨ ਸੁਧਿ ਬਿਸਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਇ।ਬੀਤੇ ਬਰਖ ਅਸੰਖ,ਏਕ ਭੇ ਮੂਰਤਿ ਤਪ ਕੀ ਤਨੂ ਸੁਹਾਇ[10]॥੩੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਤਪ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੪੯॥

੫੦. [ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਲੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਪੁਰਾਤਨ ਕਥਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਦਿਢ ਤਪਸਾ ਮਹਿਂ ਧਯਾਨ ਲਗਿ[11] ਤਪ ਕੋ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ। ਖਰਭਰ ਦੇਵਨ ਮਹਿਂ ਪਰਯੋ ਆਕੁਲ[12] ਭੇ ਤਿਸ ਕਾਲ॥ ੧॥ ਸੈਯਾਛੰਦ। ਅਗਨਿ ਪੁਰੋਗਮ[13] ਸਹਿਤ ਪੁਰੰਦਰ[14] ਗਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਾਸ।

---

[1]ਅੱਗਯਾਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਗਯਾਨ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਹੋ ਗਏ। [2]ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ। [4]ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਉਚੇ ਕੀਤੇ। [5]ਬ੍ਰਹਮਾ। [6]ਮਾਸ ਸੁੱਕ ਕੇ ਸਭ ਨਾੜਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ। [7]ਜਿਵੇਂ ਹੁਨਾਲੇ ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹੋਵੇ ਸਭ ਦਾ ਚਿਤ (ਉਸ-ਤੋਂ) ਡਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। (ਅ) (ਸਕਾਇ=) ਸੇਕ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ। [8]ਅਝੁਕ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। [9]ਉਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ)। [10]ਸਰੀਰ ਇਕ ਤਪ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੋਕੇ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। [11]ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ। [12]ਵਿਆਕੁਲ। [13]ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੧੬ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ। [14]ਇੰਦਰ।

'ਕਿਸਨੇ ਤੇਜ ਤਿਗਮ ਤਪ[੧] ਤਾਪਯੋ ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਲੌ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼?। ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਹਿਂ ਸੁਰ ਸਾਰੇ ਕਠਨ ਘੋਰ ਅਸ ਬਿਦਤਯੋ ਰਾਸ।ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇਕ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਹਮਰੇ ਸੰਸੈ ਦੇਹੁ ਬਿਨਾਸ਼'॥੨॥ਕਹਯੋ ਦ੍ਰੁਹਣ[੨] ਨੇ'ਚਿੰਤਾ ਤਯਾਗਹੁ ਕਾਲ ਸਮਾਪਤਿ ਤਪ ਕੋ ਆਇ[੩]। ਅਖਲ ਜਗਤ ਕੋ ਰੱਖਯਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੋ ਤੁਮਰੇ ਭੀ ਹੋਹਿ ਸਹਾਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਅਵਤਰੇ[੪] ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਇ। ਬਰਤਯੋ ਬਿਨਾ ਕਾਲ ਕਲਿ ਭੈਰਵ[੫] ਭਰਯੋ ਨਰਕ ਪਾਪੀ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩ ॥ ਤਿਨ ਜੀਵਨਿ ਕੋ ਨਾਮ ਅਲੰਬ ਦਿਯ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲ[੬]। ਤਪ ਆਦਿਕ ਮੈਂ ਲਖਿ ਅਸ਼ਕਤਿ ਨਰ ਸ਼੍ਰੇਯ ਸੁਖੇਨ ਪਾਇੰ ਤਤਕਾਲ।ਭੰਗ ਮੁਸ਼ਟ ਤਿਨ* ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਨਸਿ† ਗਮਨੇ ਜਮਨ ਸੁ ਅਬੈ ਕੁਚਾਲ[੭]। ਹਿੰਦੁਨਿ ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਚਾਹਤਿ ਮਹਾਂ ਮੰਦ ਮਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਕਰਾਲ॥੪॥ ਸੀਸ ਦੇਯ ਕ੍ਰੂਰੋ ਤਿਨ ਕਰਿ ਕੈ ਹਰਹਿਂ ਤੇਜ ਤਿਨ ਰਾਜ ਬਿਨਾਸਿ। ਨੌਸਰੀਰ ਧਰਿ ਬਰਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਅਬਿ ਦਸਮੇ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਦੇਹੁਰੇ ਤੀਰਥ ਆਗਮ[੮] ਨਿਗਮ ਅਪਰ ਮਤਿ ਰਾਸ[੯]।ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਕੇ ਰੱਖਯਕ ਹੋਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੁਲਾਸ[੧੦]॥੫॥ਪਰਮਤੇਜਸੀ,ਪਰਮ ਸੂਰਮੇ,ਪਰਮ ਅਮਾਨੁਖ[੧੧] ਕਰਮ ਕਰੇਹਿ।ਜਿਨ ਕੇਤਪ ਕੋਤੇਜ ਤਿਗਮ[੧੨]ਇਹਸੋਅਬਿ ਧਰਹਿਂ ਜਾਇ ਨਰ ਦੇਹਿ। ਅਖਿਲ ਜੋਤਿ ਕੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਧਾਰਹਿ ਏਹਿ[੧੩]।ਤੁਮ ਭੀ ਜਾਹੁ ਜਗਤ ਮੈਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਮਨੁਜ ਸਰੀਰਨਿ ਕੋ ਧਰਿ ਲੇਹਿ' ॥ ੬ ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੋਗਮ ਸੁਰ ਕਹਯੋ[੧੪] 'ਅਸ ਤਪਸੀ

---

[੧]ਉੱਗ੍ਰ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਤਪ [ਸੰਸ:, ਤਿਗ੍ਮ]। [੨]ਬ੍ਰਹਮਾ। [੩]ਤਪ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੁੱਕਣ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹੈ। [੪]ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ। [੫]ਭਯਾਨਕ ਕਲਜੁਗ ਬਿਨਾ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। [੬]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸਤਾ (ਚਲਾਯਾ ਨੇ)। [੭]ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਣ ਖੁਟਿਆਈ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। [੮]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। [੯]ਵੇਦ ਤੇ ਹੋਰ ਮਤ ਸਾਰੇ। [੧੦]ਅਨੰਦ (ਸਰੂਪ) । [੧੧]ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ, ਭਾਵ ਉੱਚੇ ਤੇ ਔਖੇ। [੧੨]ਉੱਗ੍ਰ ਤੇਜ ਵਾਲਾ। [੧੩]ਸਾਰੇ ਜੋਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਜੋਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨਗੇ। [੧੪]ਇੰਦ੍ਰ ਪਰੋਗਮ ਤੇ (ਹੋਰ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ)।

*ਪਾ:-ਭਾਂਗ ਪੁਸ਼ਟ ਪਰ।

†ਪੰਜਾਬੀ ਮਹਾਵਰਾ ਹੈ 'ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਚੀਜ਼ ਦੇਣੀ' ਭਾਵ ਹੈ ਮੁਫਤ ਦੇ ਦੇਣਾ, ਇਹੋ ਅਰਥ ਏਥੇ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੰਗ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠਾਂ ਲੈਕੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਭੰਗ ਲੈਣ ਤੇ ਰਾਜ ਦੇਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਆਏ ।

ਹੈ ਕੌਨ? ਕਿਮ[1] ਤਪ ਤਾਪਯੋ, ਤਾਤ ਕਿਸ, ਕਰਮ ਕਿਯੋ ਕਵਾ ਤੌਨ?॥੭॥ ਜਿਸ ਕੀ ਅਪਨੇ ਬਦਨ ਤੇ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਏਵ। ਬਧਯੋ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਗ ਕਿਮ ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਤਪਸੇਵ[2]?' ॥ ੮ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ । ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਕਮਲਾਸਨ ਤਿਨ ਕਹੁ 'ਸੁਨਹੁ ! ਸੁਰਹ ਅੱਖਯਾਨ[3] ਮਹਾਨ । ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਅਹੈ ਪੁਰਾਤਨ[4] ਜਬਿ ਸਤਿਜੁਗੁ ਕੋ ਸਮਯ ਸੁਜਾਨ । ਦਾਨਵ ਦੈਤ ਬਿਲੰਦ ਬਲੀ ਗਨ ਤੀਨ ਲੋਕ ਜੀਤੇ ਸਭਿ ਥਾਨ।ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ ਅਨਿ-ਸ਼ਟੈ[5] ਠਾਨਤਿ, ਤੁਮਹਿ ਨਿਕਾਸਯੋ ਸੁਖ ਕਰਿ ਹਾਨਿ ॥ ੯॥ ਨਿਕਟਿ ਭਗਵਤੀ ਤਬਿ ਤੁਮ ਗਮਨੇ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸਤੁਤਿ ਸੁਨਾਇ।ਦੁਰਗਾ ਭਈ ਪ੍ਰਸੀਦਵਤ ਹਿਤ ਕਰਿ ਅਪਨਿ ਸਰੀਰ ਕੀਨਿ ਬਿਦਤਾਇ। ਦੀਨਸਿ ਦਰਸ਼ਨ ਧਰਮ ਗੋਪਤਾ[6] ਤੁਮ ਕੋ ਦੀਨ ਦੇਖਿ ਬਿਕੁਲਾਇ। ਦੁਰ-ਨਿਰੀਛਨਾ[7] ਪੂਛਨ ਕੀਨੇ, ਦੁਖ ਦੈਤਨਿ ਕੌ[8] ਕਹਯੋ ਬੁਝਾਇ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੂਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਅੰਬਕਾ[9]-ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ ਹਤੌਂ ਰਿਸਾਇ।ਯੋਗ ਭਾਗ ਅਰੁ ਸਦਨ ਸੁਰਗ ਕੋ ਬਹੁਰ ਦੇਉਂ ਤੁਮੇ ਕੋ ਹਰਖਾਇ-। ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਭਈ ਜੁੱਧ ਕਉ ਉੱਧਤਿ[10] ਆਯੁਧ ਸੁੱਧ[11] ਬਿਰੋਧ ਬਧਾਇ[12]। ਹਤੇ ਦੈਤ ਧਰ-ਨੀ ਤਲ ਛਾਯੋ ਸੰਘਰ ਮਹਿਂ ਘਮਸਾਨ ਬਨਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਰਕਤਬੀਜ[13] ਸੋਂ ਰਣ ਪੂਨ ਕੀਨਸਿ ਆਯੁਧ ਲਗੇ ਰਕਤ ਧਰ ਪਾਤ[14]। ਭਏ ਸੈਂਕਰੇ ਦੈਤ ਸਹੱਸ੍ਰੈ ਅਯੁਤ ਲੱਛ ਕੋਟੈਂ ਇਕ ਜਾਤਿ[15] । ਹਤੇ ਬਹੁਰ ਉਪਜੇ ਪੁਨ ਤੈਸੇ ਜਿਨ ਕੀ ਸੰਖਯਾ ਗਨੀ ਨ ਜਾਤਿ । ਚਿਰੰਕਾਲ ਲੌ ਰਹੀ ਘਾਲ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਭਈ ਕੁਛ ਤਬਿ ਜਗ ਮਾਤ ॥ ੧੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਖਯਾ ਨੌ ਕੇ ਅੰਕ ਪਰ ਖੋੜਸ ਸ਼ੁਨ ਲਗਾਇ[16] ।ਇਤੇ ਦੈਤ ਦੇਵੀ ਹਤੇ ਗਿਨੇ ਰਿਖਿਨਿ ਸਮੁਦਾਇ[17] ॥੧੩॥ ਬਿੰਧਯਾਚਲ ਪਰ ਥਿਤ ਭਈ ਜਗਤ ਈਸ਼ੁਰੀ ਜੋਈ ਬਿੰਧਯਾਚਲ ਸੁ ਨਿਵਾਸਨੀ ਯਾਂਤੇ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੧੪ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਹੋਇ ਸੁ ਲੋਪ ਧਾਰਿ ਲਘੁ ਮੂਰਤਿ ਬਿੰਧਯਾਚਲ ਪਰ ਕੀਨਿ ਨਿਵਾਸ।ਉੱਗ੍ਰ

[1]ਤੇ ਕਿਸ ਇੱਛਾ ਲਈ। [2]ਤਪੱਸ੍ਰੀ। [3]ਕਥਾ। [4]ਚਿਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕਥਾ ਹੈ। [5]ਉਪੱਦ੍ਰਵ। [6]ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਯਕ ਨੇ। [7]ਭਾਵ ਦੇਵੀ ਨੇ [ਸੰਸ: ਦੁਰਨਿਰੀਕਸ਼ਣ=ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਖਣਾ ਕਠਨ ਹੋਵੇ]। [8](ਤੁਸਾਂ) ਦੈਂਤ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ। [9]ਦੇਵੀ ਨੇ। [10]ਉੱਗ੍ਰ ਹੋਈ, ਤਯਾਰ ਬਰਤਿਆਰ ਹੋਈ [ਸੰਸ: ਉਦ੍ਧਤ]। [11]ਠੀਕ ਕਰਕੇ। [12]ਬਿਰੋਧ ਵਧਾਕੇ। [13]ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਮ। [14]ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਕਤ ਡਿੱਗੀ। [15]ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਲਖ ਤੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਇਕ ਜਾਤ ਦੇ । [16]ਨੱਵੇ ਪਦਮ ੯0000000000000000 । [17]ਭਾਵ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਮਹਾਂ ਤਪ ਤਪਨੇ ਲਾਗੀ-ਪੁਨ ਦੈਤਨ ਕੁਲ ਕਰੌਂ ਬਿਨਾਸ–। ਇਤ ਉਤ ਦੁਸ਼ਟ ਲਗੇ ਤਬਿ ਖੋਜਨਿ ਕਾਨਨ ਬਡੇ ਪਹਾਰ ਅਵਾਸ[1] । ਸਰਿਤਾ ਸਰੁਵਰ[2] ਦਰੀ[3] ਕੰਦਰਾ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਫਿਰਹਿ ਰਿਸੇ ਬਲ ਰਾਸ*॥ ੧੫ ॥ ਬੋਲ ਸੁਬੋਲ[4] ਦੈਤ ਦੁਇ ਦੀਰਘ ਲਿਯੋ ਸੰਗ ਸੈਨਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਰਿਦੈ-ਸ਼ੁੱਧ ਇਕ ਤਪਸੀ ਦੇਖ੍ਯੋ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਤਪ ਗਨ ਤਾਇ। ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਮਹਿ ਨ੍ਰਿਸਠਿਤ[5] ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸੂਰਜ ਅਗਨੀ ਕੇ ਸਮ ਤਾਇ[6]। ਬੈਠ੍ਯੋ ਆਸ਼੍ਰਮ ਨਿਜ ਤਪ ਮਹਿ ਥਿਤ ਏਕਾਕੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਹਾਇ ॥ ੧੬ ॥

ਅਸੁਰਨ ਕੀਨਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਪੂਛ੍ਯੋ–ਅਹੋ ਤਾਪਸੀ†ਹਮਹਿ ਬਤਾਇ।ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਭਿ ਅੰਗ ਮਨੋਹਰ ਰਨ ਕਰਤੀ ਅਬਿ ਗਈ ਪਲਾਇ।ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁ ਗੋਚਰ ਰਹੀ ਨ ਹਮਰੇ ਤਿਸ ਹਿਤ ਖੋਜੇ ਸਕਲ ਸੁ ਥਾਇਂ। ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਅਚਰਜ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਦੈਤ ਹਤੇ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਇ–॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਤਪਸੀ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕੈ ਬੋਲ੍ਯੋ–ਰੇ ਮੂਢਹੁ ਦੁਰਮਤਿ ਉਰਧਾਰਿ। ਕਹਾ ਬਕਬਾਦ ਕਰਤਿ ਅਨਜਾਨਹੁ[7] ਸੋ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਪਰਮ ਉਦਾਰ। ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਪਰਿਪੂਰਨ ਪਾਵਨ ਸਿਮਰਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰੇ ਨਿਹਾਰ[8]। ਜਬਿ ਬਿਦਤਹਿਗੀ ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਤਬਿ ਤੁਮ ਗਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸੰਘਾਰ–॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਉਨਮੱਤ ਦੈਤ ਉਰ ਕ੍ਰੋਪੇ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਸਨਮੁਖ ਰਿਖਿ ਧਾਇ। ਤਬਹਿ ਤਪੋਧਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ੍ਯੋ–ਇਨ ਸੋਂ ਹਮ ਕਹਾ ਕਰਹਿਂ ਰਿਸਾਇ। ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਾਇਣ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤਨ ਹੈ ਧਰਮ ਨ ਹਮਰੋ ਜੁੱਧ ਮਚਾਇ । ਤੈਸੇ ਸਿਸ[9] ਹੈਂ ਇਸੀ ਧਰਮ ਮਹਿਂ ਮੋਹਿ ਸਮਾਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਕੌਨ ਉਪਾਇ ਕਰਹਿ ਅਬਿ ਇਨ ਸੋਂ ਕ੍ਰਿਤ ਅਪਰਾਧ[10]ਉਚਿਤ ਹੈ ਦੰਡ–।ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰ ਮੁਨਿ ਬਰ ਰਿਸਧਰਿ ਨਿਜ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤਿ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਚੰਡ[11]।ਲਾਖਨਿ ਬਰਖਨਿ ਕੋ ਤਪਭੀਖਨ[12]ਸਿਮਰਨਿ[13]ਤੀਖਨ ਕਰਿ ਬਰਬੰਡ[14] ।ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਧਯਾਨ ਕਹੁ ਧਰਿ ਕੈ ਜਿਸਕੋ ਓਜ ਤੇਜ ਅਨਖੰਡ[15]॥ ੨੦॥ ਓਅੰ

---

[1]ਪਹਾੜਾਂ ਰੂਪ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ। [2]ਸਰੋਵਰ। [3]ਖੱਡਾਂ। [4]ਨਾਮ ਦੋ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ। [5]ਇਸਥਿਤ। [6]ਤੇਜ ਸੀ ਉਸਦਾ। [7]ਅਣਜਾਣੋ। [8]ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। [9](ਮੇਰੇ) ਚੇਲੇ। [10]ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਅਪ੍ਰਾਧ ਵਾਲੀ ਕਰਤੂਤ। [11]ਤੇਜ ਵਾਲਾ। [12]ਭ੍ਯਾਨਕ ਤਪ। [13]ਸਿਮਰ ਕਰਕੇ। [14]ਬਲਵਾਨ ਤੇਜ ਸਰੂਪ ਕੀਤਾ। [15]ਅਖੰਡ।

*ਪਾः–ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਫਿਰ ਸੋ ਬਲਰਾਸ। †ਪਾः–ਹੁਇ।

ਤੇ ਹੁੰਕਾਰਾ ਕੀਨਸਿ[1] ਸਿੰਘਖਾਲ ਕੋ ਕਰ ਮਹਿੰ ਧਾਰਿ[2]। ਕਰਿ ਲਘੁਤਾ[3] ਝਟਕਾਇਤ ਝਾਰਯੋ ਝਿਝਕਨ ਝਾਰਨ ਜੁਝੇ ਜੁਝਾਰ[4]।ਦੁਰਨਿਰੀਛ ਅਤਿ ਪੁੰਜ ਤੇਜ ਕੋ ਨਿਸਕਯੋ ਤਿਸ ਤੇ ਪੁਰਖ ਉਦਾਰ[5]। ਆਯੁਤ ਉਰ[6] ਦੀਰਘ ਜੁਗ ਬਾਹੂ, ਕੰਧ ਉਤੰਗ[7], ਮਹਾਂ ਬਰਿਯਾਰ[8] ॥ ੨੧ ॥ ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਭਰੇ ਛੋਭ ਸੋਂ ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਕਰ ਤਰਕਸ਼ ਦੋਇ। ਹਾਟਕ ਮੁਸ਼ਟ[9] ਖੜਗ ਖਰ* ਨਿਰਮਲ ਆਗੇ ਦੈਤਨਿ ਰਹਯੋ ਖਰੋਇ। ਲਗੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਿ ਗਨ ਆਯੁਧ ਬਖਤਰਪੋਸ਼ ਬਿਲੋਕਯੋ ਸੋਇ[10]। ਇਤ ਤੇ ਤਜੇ ਪੁਰਖ ਸਰ ਤੀਖਨ, ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੋ ਤਨੁ ਪਰੋਇ ॥ ੨੨ ॥ ਤੁਮਲ ਮਚਯੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮ[11] ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਤੀਰਨ ਲੀਨਿ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਿ ਛਾਇ।ਗਜਾਰੋਹ[12] ਭਟ ਰਥੀ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਹਯਾਰੋਹ[13] ਆਏ ਗਨ ਧਾਇ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਏ ਮੁਗਦਰ ਮੂਸਲ[14] ਬਲ ਸਮੁਦਾਇ।ਤੋਮਰ,ਖੜਗ,ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਹੂਲ ਖਰ ਭਾਲੇ ਧੋਪੇ[15], ਗੁਰਜ ਉਠਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਸਾਰ ਸ਼ਕਤਿ[16], ਬਡ ਕਠਨ ਕੁਦੰਡੇ[17], ਖਪਰੇ ਬਾਨ, ਜਮਧਰਾ ਧਾਰਿ[18]। ਧਾਰ ਜਿਨਹੁੰ ਕੀਤੀਖਨ ਭੀਖਨਚਮਕਤਿ ਲੋਹ ਡਸਨਿ ਸਮ ਮਾਰ[19]।ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਹਿ ਆਨਿ ਪਰੇ ਬਹੁ ਆਯੁਧ ਜੁੱਧ ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ†। ਹਾਰ ਨ ਹੋਤਿ ਸੁਰਹੁੰ ਤੇ ਕਬਹੂੰ[20]ਸੇ ਜੋਧਾ ਅਰ ਪਰੇ[21] ਅਸਾਰ[22]॥੨੪॥ਸ਼ਲਭ ਦਲਨ[23]ਸੇ ਚਲੇ ਤੀਰ ਗਨ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਛਾਦਯੋ ਅਸਮਾਨ। ਉਤ ਅਨੇਕ ਇਤ ਏਕ ਰਹਯੋ ਰੁਪ ਰਾਖਸ਼ ਹਤੇ ਬੇਧਿ ਕਰਿ ਬਾਨ[24]। ਲੱਛ ਹੋਇ ਸੋ ਰੱਛ ਨ ਹੋਵੈ[25]

[1](ਓਸ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਨੇ) ਓਅੰ ਕਹਿ ਕੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ। [2]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਈ। [3]ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਰਕੇ। [4]ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਰਕੇ (ਖੱਲ) ਝਟਕਾ ਕੇ ਝਾੜੀ ਤਾਂ ਲੜਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਝਿਝਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਅਤੇ...... [ਝਾਰਨ=ਸਾਰੇ। ਜੁਝੇ=ਲੜਨ ਵਿਚ। ਜੁਝਾਰ=ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ। ਝਿਝਕਿਨ=ਝਿਝਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ]। [5]ਕਠਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਤੇਜ ਦਾ ਪੁੰਜ ਉਦਾਰ ਪੁਰਖ ਨਿਕਲਿਆ। [6]ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ। [7]ਉੱਚੇ ਮੋਢੇ। [8]ਮਹਾਨ ਬਲ ਵਾਲਾ। [9]ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁੱਠ ਵਾਲੀ। [10]ਸੰਜੋਅ ਪਹਿਨੀ ਵਾਲਾ ਦੇਖਿਆ ਉਹ (ਪੁਰਖ)। [11]ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਮਚਿਆ। [12]ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਸੂਰਮੇ। [13]ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ। [14]ਮੁਹਲੇ। [15]ਹਿਲਾਕੇ ਤਿੱਖੇ ਭਾਲੇ। [16]ਲੋਹੇ ਦੀ ਬਰਛੀ। [17]ਧਨੁਖ। [18]ਜਮਧਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ। [19]ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਡਸਦੇ ਹਨ। [20](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ) ਕਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। [21]ਅੜ ਪਏ। [22]ਬਹੁਤੇ। [23]ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਵਾਂਗ। [24]ਬਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ। [25]ਜੋ (ਸੂਰਮੇ) ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵਜਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਭਾਵ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

*ਪਾ:-ਖਗ। †ਪਾ:-ਪ੍ਰਕਾਰ।

ਊਂਧੇ ਸਮੁਖ ਪਰਹਿਂ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਆਯੁਧ[1] ਆਵਤਿ ਪੰਥ ਬਿਦਾਰੇ ਖੰਡ ਖੰਡ ਧਰ[2] ਗਿਰੇ ਮਹਾਨ ॥੨੫॥ ਅਨੁਜ ਸੁਬੇਲ ਬੇਲ ਕੋ ਰਿਸ ਧਰਿ ਭਿਰ੍ਯੋ ਆਇ ਮਾਰੇ ਖਰ ਤੀਰ। ਤਬਿ ਤਪਸੀ ਸੁਤ ਬੀਧਨ ਹੋਵਾ ਨਿਕਸਿ ਸ੍ਰੋਣ ਭਾ ਅਰੁਣ ਸ਼ਰੀਰ[3]। ਅੰਗ ਬਿਲੋਕਿ ਆਪਨੇ ਹਸ ਕਰਿ ਧਨੁ ਸਰ ਧਰਿ ਕੈ ਧੀਰ ਗੰਭੀਰ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚਾਪ ਕੋ ਇਕ ਤੇ[4] ਕਾਟ੍ਯੋ, ਚਾਰਨ ਤੇ ਤੁਰੰਗ[5] ਬਰ ਬੀਰ ॥ ੨੬ ॥ ਗਰੁੱਵੀ ਗੁਰਜ ਗਹੀ ਤਬਿ ਰਾਖਸ਼ ਦੂਤੀ ਹਾਥ ਮੈਂ ਸਿਪਰ ਸੰਭਾਰਿ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਤਪਸੀ ਸੁਤ ਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੇ ਸਹਿ ਦੁਸਹਿ[6] ਪ੍ਰਹਾਰ। ਖੈਂਚਿ ਖੜਗ ਖਰ ਝਾਰ੍ਯੋ ਬਲ ਤੇ ਕੁੰਡਲ ਜੁਤਿ[7] ਸਿਰ ਦੀਨਿ ਉਤਾਰਿ। ਅਸੁਰ ਸ਼ਯਾਮ ਤਨ ਗਿਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਥੀ ਤਲ ਬੱਜ੍ਰ ਪਾਤ ਜਿਮ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਪਹਾਰ[8] ॥ ੨੭ ॥ ਹਤ੍ਯੋ ਸੁਬੇਲ ਬਿਲੋਕਿ ਬੇਲ ਨੇ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਲੀ ਬੀਰ ਬਡ ਬਾਹੁ।–ਖਰੋ ਹੋਹੁ ਤਵ ਜਾਨਿ ਨ ਦੈਹੋਂ–ਇਮ ਕਹਿ ਚਮੂੰ ਲੀਨਿ ਰਣਮਾਂਹੁ। ਘੋਰ ਕਰ੍ਯੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਰਾਖਸ਼ਨਿ ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਵਾਹ[9]। ਭੀਖਨ ਭੇਖ ਕ੍ਰੂਰ ਭਭਕੰਤੇ, ਪਰੇ ਉਮਡਿ ਭਟ ਰਣ ਕਰਿ ਚਾਹੁ ॥ ੨੮ ॥ ਰਿਖਿ ਨੰਦਨ ਗਨ ਕਰੇ ਨਿਕੰਦਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸਹਾਰਿ[10]। ਕਰਿ ਲਾਘਵਤਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬ੍ਰਖਾਏ ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੋ ਤਪ ਰਿਦੇ ਸੰਭਾਰਿ। ਤੀਖਨ ਤੀਰ ਤਰਾਤਰ[11] ਛੋਰਤਿ ਫੋਰਤਿ ਉਰ ਫਿਰ ਕਰਿ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰ। ਜਿਮ ਖਾਤੀ[12] ਬਨ ਗਨ ਕੋ ਕਾਟਤਿ ਤਿਮ ਏਕਾਕੀ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥ ੨੯ ॥ ਜਿਤਿਕ ਹਤੇ ਕਿਤ ਭਜੇ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਕਰ੍ਯੋ ਬੇਲ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਾਨ। ਸੈਲ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਕਰਿ ਓਜ ਉਖਾਰ੍ਯੋ ਸਮੁਖ ਪ੍ਰਹਾਰ੍ਯੋ ਰਣ ਘਮਸਾਨ। ਆਵਤਿ ਪਿਖਿ ਸਰ ਸੋਂ ਕਰਿ ਚੂਰਨ ਪਰ੍ਯੋ ਧਰਨਿ ਕਛੁ ਕਾਜ ਸਰਾ ਨਾ। ਮੁਨਿ ਸੁਤ ਜ੍ਵਲਤਿ ਬਾਨ ਧਨ ਤਾਨ੍ਯੋ ਰਿਪੁ ਉਰ ਹਤ੍ਯੋ ਗਿਰ੍ਯੋ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੩੦ ॥ ਚਮੂੰ ਅਸੰਖ ਭਈ ਦਿਵ ਠਾਂਢੀ ਜੈ ਚਾਹਤਿ ਰਣ ਭੀਮ ਮਚਾਇ। ਕਟਿ ਕਟਿ ਬਿਕਟ[13] ਸੁਭਟ[14] ਝਟ ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਬਰੀ ਬਰੰਗਨ[15] ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਜਾਇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਬਰਖਾ ਕਰਿ ਘਨ ਸਮ ਪਰੇ ਆਇ ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਧਾਇ।

[1](ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ। [2]ਧਰਤੀ ਤੇ। [3]ਸ਼ਰੀਰ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। [4]ਸ਼ਤ੍ਰ ਦਾ ਧਨੁਖ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ। [5]ਤੇ ਚਾਰ (ਹੋਰ ਬਾਣਾਂ) ਨਾਲ ਘੋੜੇ (ਮਾਰੇ)। [6]ਕਠਨ। [7]ਵਾਲ਼ਿਆਂ ਯਾ ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ। [8]ਬੱਜ੍ਰ ਦੇ ਆ ਪੈਣ ਵਾਕੂੰ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਵਾਂਗ ਡਿੱਗੇ। [9]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਏ। [10]ਬਹੁਤੇ ਵਾਰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸਹਾਰ ਕੇ। [11]ਬਹੁਤੇ, (ਅ) ਤਾੜ ਤਾੜ ਕਰਕੇ। [12]ਤਰਖਾਣ। [13]ਕਠਨ। [14]ਸੂਰਮੇ। [15]ਦੇਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਰ ਲਈਆਂ।

ਤਪਸੀ ਸੁਤ ਪਰਵਾਰਨਿ ਕੀਨਸਿ[1] ਕਹੈਂ–ਹਤਹੁ ਇਸ,ਹ੍ਵੈ ਨ ਪਲਾਇ–॥ ੩੧ ॥ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰਿਕੈ ਗਹਿ ਕੁਦੰਡ ਕੋ ਤਪਸੀ ਤਾਤ। ਮਰਦਨਿ ਕਰੇ ਦੈਤ ਬਡ ਜੋਧਾ, ਤਰ[2] ਤੀਰਨ ਤੇ ਹਤੇ ਪਪਾਤ[3]। ਚਰਨ ਕਿਤਿਕ ਕੇ ਗੁਲਫ[4] ਰੁ ਜ਼ਾਨੂ[5] ਕੇਤਿਕ ਕਟ ਤੇ ਕਟਿ[6] ਗਿਰ ਜਾਤਿ। ਕੇਤਿਕ ਰਿਦੇ ਬਿਦੀਰਨ ਕੀਨ[7], ਕੇਤਿਕ ਭੁਜਾ ਕਾਟਿ ਕਿਯ ਘਾਤ ॥੩੨॥ ਕਟੇ ਗ੍ਰੀਵ ਤੇ ਬਦਨ ਬੇਧਿ ਬਹੁ, ਕੇਤਿਕ ਮਸਤਕ ਸੀਸ ਗਿਰੰਤਿ। ਉਠੇ ਕਬੰਧ ਅੰਧ ਗਨ ਡੋਲਤਿ ਦੈਤਨਿ ਕੋ ਕਾਟਤਿ ਬਲਵੰਤ[8]। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤਪਸੀ ਸੁਤ ਕੌ ਦੇਖਤ਼ਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਵਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਹੰਤਿ[9]। ਲੋਥਨਿ ਗਨ ਪੋਥਨ[10]ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਅਤਿ ਲਾਘਵਤਾ ਕਰਿ ਦਿਖਰੰਤਿ ॥ ੩੩ ॥ ਬੇਲ ਸੁਬੇਲ ਦੈਤ ਮਥਿ[11] ਸਗਰੇ,ਅਪਰ ਪਲਾਏ ਦਸ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹਿ।ਰਕਤਬੀਜ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਰੇ ਸੁਧਿ ਦੀਨਸਿ–ਇਕ ਤਪਸੀ ਆਹਿ ।ਤਿਸ ਨੇ ਕਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਖਪਾਏ ਅਸੁਰ ਅਸੰਖ, ਬਚਯੋ ਤਹਿਂ ਨਾਂਹਿ ।ਦੁਰਮਦ[12] ਗਰਬਤਿ ਪੁਨ ਰਣ ਚਾਹਤਿ ਅਰੇ ਅਗਾਰੀ ਕੋ ਤਿਤ ਜਾਹਿ[13]–॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨ ਚਤੁਰੰਗਨਿ ਅਧਿਕ ਪਠਾਈ ਦੇ ਕਰਿ ਦਾਨ ਦਰਬ ਸਨਮਾਨ।ਮੁਨਿ ਨੰਦਨ ਸੋਂ ਸਿਰਜਯੋ ਸੰਘਰ ਆਯੁਧ ਹਤਹਿ ਬੂੰਦ ਜਿਮ ਬਾਨ। ਬਰਖ ਅਨੇਕੈ ਇਸ਼ ਬਿਧਿ ਬੀਤੇ ਕਰਤੇ ਘੋਰ ਘਨੋ ਘਮਸਾਨ। ਹਤੇ ਜਾਹਿਂ ਅਰਿ ਪੁਨ ਚਢਿ ਆਵਹਿਂ, ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲੌ ਜੁੱਧ ਮਹਾਨ ॥੩੫॥ ਸੰਮਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੀਤੇ ਹਤਿ ਹਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦਏ ਖਪਾਇ। ਪੁਨ ਆਵਹਿਂ ਉਪਜਤਿ ਨਿਤ ਜਾਵਹਿ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਮਰਿ ਹੈਂ ਰਣ ਘਾਇ। *ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨਿ ਤੇ ਕੀਨਿ ਸਮਾਸਿ[14]ਜਬਿ ਐਸੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਇ। ਉਠੀ ਚੰਡਿਕਾ ਸਹਿਤ ਕਾਲਕਾ ਕ੍ਰੋਧਾ ਲੈ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮੁਦਾਇ॥੩੬॥ਭਈ ਯੁੱਧ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਭਵਾਨੀ ਗਣ ਅਨੇਕ ਭੈਰਵ[15] ਦਰਸਾਇ । ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਅਸੁਰਨ ਪਰ ਕਰਿ ਕੈ ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਪਰੇ

---

[1]ਘੇਰ ਲਿਆ ਤਪੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [2]ਬਹੁਤੇ। [3]ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਾ ਦਿਤੇ। [4]ਗਿੱਟੇ। [5]ਗੋਡੇ। [6]ਲੱਕ ਤੋਂ ਕੱਟੇ ਜਾਕੇ। [7]ਛਾਤੀਆਂ ਚੀਰ ਦਿਤੀਆਂ। [8](ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ) ਸਿਰ ਬਿਨਾਂ ਧੜ ਉਠ ਕੇ ਦੌੜਦੇ ਤੇ ਸਮੂਹ ਬਲਵਾਨ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਢਦੇ ਹਨ (ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਅੰਨੇ ਹਨ। [9]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [10]ਢੇਰ। [11]ਮਾਰਕੇ। [12]ਹੰਕਾਰੇ ਹੋਏ, ਉਨਮਤ। [13]ਤਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੌਣ ਜਾਕੇ ਅੜੇ। [14]ਸੰਖੇਪ। [15]ਭੈਰੋਂ ਆਦੀ ਗਣ। *ਇਹ ਕਥਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਰਖੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਰਿਰਾਇ। ਗੁਰਜਨਿ ਗਦਾ ਗਰਵ[1] ਗਹਿ ਪਾਥਰ, ਰਥ ਮਾਥੇ ਥਿਤ[2] ਮਥਹਿ ਰਿਸਾਇ[3]। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਨਿਕਸਤਿ ਅਚਤਿ[4] ਕਾਲਕਾ ਕਿਲਕਤ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਟਕ[5] ਖਪਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਇਮ ਕਰਿ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੋ ਸਭਿ ਦੈਤਨ ਦਲ ਕੀਨਸਿ ਹਾਨਿ। ਅਪਰਾਜਿਤਾ[6], ਭਗਵਤੀ, ਭੀਮ੍ਰਾ, ਭੱਦ੍ਰਾ, ਅਭੈ, ਭੈਹਰਾ[7] ਜਾਨਿ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ ਉਤਫੁਲ ਨਯਨਾ[8] ਜਨੁ ਅਰਿਬਿੰਦ ਭੋਰ ਪਿਖਿ ਭਾਨੁ[9]। ਅਸੁਰ ਅਸੇਖਨ ਤੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਬਿਜੈ ਲਈ ਰਿਪੁ ਸਭਿ ਛੈ ਮਾਨਿ' ॥ ੩੯ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਕਥਾ ਸੁਨਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ [10]'ਭੋ ਦੇਵਹੁ! ਤੁਮ ਸਭਿ ਲਖਹੁ ਜਥਾ ਭਗਵਤੀ ਜੀਤ[11]। ਪੁਨਹਿ ਪੁਰਖ ਕਉ ਪੇਖਿ ਕਰਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ ਚੀਤ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥—ਹੇ ਤਪਸੀ ਕੇ ਤਪੁ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ[12], ਅਬਿਨਾਸੀ ਕੀ ਅੰਸ ਸਮੇਤ[13]। ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਰਿਪੁ ਘਾਤ ਪਪਾਤੇ[14] ਅਨਗਨ ਪਰੇ ਅਯੋਧਨ ਖੇਤ[15]। ਦਾਰੁਣ ਦੁਸਹਿ ਮਚਾਯੋ ਸੰਘਰ[16] ਸੁਨਤਿ ਗਰਜਨਾ ਦੁਸ਼ਟ ਅਚੇਤ[17]। ਭਏ ਅਧੀਰ ਭੀਰੁ-ਤਾ[18] ਧਰਿ ਕੈ, ਰਹੇ ਸਮੁਖ ਗੇ ਮ੍ਰਿਤੁਨਿਕੇਤ[19]॥੨॥ ਕੀਨਸਿ ਬਹੁ ਸਹਾਇਤਾ ਮੇਰੀ ਹਤਿ ਕੈ ਦੈਤ ਭੀਮ[20] ਸਮੁਦਾਇ। ਏਕ ਬੇਰ ਤੁਮ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਵਹੁ ਤਬਿ ਆਵਹੁੰਗੀ ਮੈਂ ਹਰਿਖਾਇ। ਮੇਰੀ ਬਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੁਵ ਪਰ ਬਰੰਬ੍ਰਹ[21] ਲਿਹੁ ਜਿਮ ਉਰ ਆਇ। ਅਬਿ ਸਰੀਰ ਜੋ ਧਾਰਨਿ ਕੀਨੋ ਚੀਰੰਜੀਵ ਹੋਵੈਂਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜਦਾ ਚਹਹੁ ਚਿਤ, ਤਦਾ ਤਿਆਗਹੁ ਲਾਖੋਂ ਸੰਮਤ ਜਰਾ[22] ਨ ਆਇ। ਤਪਨਿ ਤਪਹੁ ਅਤਿ ਉੱਗ੍ਰ ਤੇਜ ਹੁਇ ਦੁਸ਼ਟਦਮਨ[23] ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਬਨਹਿ ਅਸੰਖ ਅਨਿਕ ਥਲ, ਮਮ ਸਰੂਪ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਭਾਇ। ਇਸੀ ਬੇਸ ਮਹਿਂ ਬਨੇ ਰਹੋ ਨਿਤ, ਜਬਿ ਕਬਿ ਜਹਿਂ

---

[1]ਭਾਰੀ। [2]ਰਥ ਦੇ ਮੱਥੇ ਭਾਵ ਅੱਗੇ ਬੈਠਕੇ। [3]ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [4]ਪੀਂਦੀ ਹੈ। [5]ਸੈਨਾ। [6]ਹੋਰਨਾ ਤੇ ਜੋ ਨਾ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। [7]ਇਹ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਭਵਾਨੀ ਦੇ ਹਨ। [8]ਪ੍ਰਫੁੱਲਜਤ ਨੇਤਰਾਂ ਵਾਲੀ। [9]ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ। [10]ਹੁਣ ਫੇਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ। [11]ਜਿਵੇਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ। [12]ਹੇ ਤਪੱਸ੍ਰੀ ਦੇ ਤਪ (ਰੂਪੀ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ। [13]ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਅੰਸ ਸਹਿਤ (ਅਵਤਾਰ ਧਾਰੀ)। [14]ਮਾਰਕੇ ਡੇਗੇ। [15]ਜੁੱਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ। [16]ਜੰਗ। [17]ਤੇਰੀ ਗਰਜ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਗਏ। [18]ਕਾਇਰਤਾ। [19]ਮੌਤ ਦੇ ਘਰ। [20]ਭਯਾਨਕ। [21]ਵਰ ਮੰਗ। [22]ਬੁਢੇਪਾ। [23]ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ।

ਕਹਿੰ ਕਰਵਿ[1] ਸਹਾਇ-॥ ੪ ॥ ਬਾਕ ਬਿਸ਼ਾਰਦ ਦੁਰਗਾ ਬਾਕ ਕੋ[2] ਸੁਨਤਿ ਪੁਰਖ ਨੇ ਭਾਖ੍ਯੋ ਬੈਨ ।-ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਧਾਰਨ ਕਰਿ ਹੌਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਕੇਸ਼, ਕਟ ਤਾਗੇ ਹੈ ਨ[3]।ਉੱਗ੍ਰ ਤੇਜ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਖਾਪਹੁੰ ਹਤਿ ਮਲੇਛ,ਹੇ ਪੰਕਜ ਨੈਨਿ[4]। ਰਚਨਾ ਅਪਰ ਬਚਨ ਕੀ ਪੰਦਵੀ ਭੋਗ ਮੋਖ ਜੁਗ ਮਿਲਹਿਂ ਸੁਖੈਨ[5] ॥ ੫ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਅਧਰਮੀ ਸੋਂ ਕਰਿ ਮੇਘਰ ਮਾਰਗ ਧਰਮ ਰਹੇ ਥਿਤਿ ਛਾਇ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਹਤਹਿਂ ਮਲੇਛਨ ਗਨ ਕੋ,ਬਧਹਿ ਯੁੱਧ,ਪ੍ਰਿਯ ਜੁੱਧ ਮਚਾਇ[6]-। ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਤੇ ਦੇਵੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹੀ ਭਵਿੱਖਤ ਬਾਤ ਸੁਨਾਇ । -ਪੂਰਬ ਭਾਗ ਚਤੁਰਥੇ ਜੁਗ ਕੋ[7] ਤਬੈ ਸਮੇ ਐਸੇ ਬਨਿ ਆਇ॥ ੬ ॥ਮੋਹਿ ਅਵਾਹਨ ਕੋ ਤੁਮ ਕਰਿਹੌ[8] ਅਭਿ ਬਾਂਛਤਿ ਬਰ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਹਿ। ਮੈਂ ਤਬਿ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਵੋਂ[9] ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਮਾਂਹਿ। ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਮੋਹ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਰਹੋ ਸਮਾਨ ਦ੍ਵੰਦ ਉਪਜਾਹਿ[10]।ਭਾਵਤ ਇਸ ਸਰੀਰ ਕੋ ਧਾਰਹੁ ਤਪ ਪ੍ਰਿਯ ਤਪ ਕਹੁ ਤਪਉ ਉਮਾਹਿ[11] ॥ ੭ ॥ ਤਬਿ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਨਰ ਤਨ ਧਰਿ ਹੈ[12]ਨੌ ਮੂਰਤਿ ਬਰਤਹਿਂ ਜਗ ਬੀਚ। ਦਸਮ ਸਰੀਰ ਉਪਜਿ ਹੈ ਤੇਰੋ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਜੋਤਿ ਮਹਾਂ ਹਿਤ ਸੀਂਚ[13]।ਏਕੰਕਾਰ ਰੂਪ ਮੈਂ ਲੈ ਹੁਇ[14] ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਦੇ ਰਿਪੁ ਮੀਚ[15]।ਧਰਮ ਥਿਰਹਿ, ਬਿਥਰਹਿ ਜਸੁ ਪਾਵਨ, ਕਰਹਿਂ[16] ਉਧਾਰਨਿ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚ-॥ ੮ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਜਗਤ ਈਸ਼ਰੀ ਤਹਿਂ ਛਿਨ ਉਪਜਾਯੋ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਅਪਾਰ। ਲਗੀ ਚਾਟਿਬੇ, ਅੰਗਨਿ ਸੂੰਘਤਿ[17] ਜਥਾ ਬਤਸ[18]ਕੋ ਧੇਨੁ ਪਸਾਰ ।-ਹੇ ਸੁਤ! ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾਨ

---

[1]ਕਰਾਂਗੀ। [2]ਵਾਕਾਂ ਵਿਖੇ ਚਤੁਰ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਵਾਕ ਨੂੰ। [3]ਗਲ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਰਖਾਂਗਾ। [4]ਹੇ ਕੰਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੀ! [5]ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਰਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਭੋਗ ਮੋਖ ਦੋਵੇਂ ਪਦਵੀਆਂ ਸੌਖੇ ਮਿਲਣਗੀਆਂ [ਅਪਰ=ਹੋਰਵੇਂ । ਬਚਨ=ਬਾਣੀ] (ਅ) ਰਚਨਾ ਅਪਰ-ਬਾਣੀ (ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ) ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ......। [6]ਜੁੱਧ ਮਚਾਉਣ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਸਾਡਾ ਹੋਵੇਗਾ। [7]ਚੌਥੇ ਜੁਗ ਭਾਵ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ (ਜਦ ਹੋਵੇਗਾ)। [8]ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੱਦਣਾ ਕਰੋਗੇ। [9]ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਂਗੀ। [10]ਫਸਾਦਾਂ ਦੇ ਉਪਜਿਆਂ। (ਅ) ਜੋ ਦ੍ਵੰਦ ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਤਿਸ ਵਿਖੇ ਸਮਾਨ ਰਹੀਓ। [11]ਹੇ ਤਪ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਤਪ ਨੂੰ ਉਮਾਹ ਕੇ ਤਪੋ। [12]ਤਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਨੁਖ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰੇਗਾ। [13]ਭਾਵ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। [14]ਏਕੰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਓਗੇ। [15]ਮੌਤ। [16]ਕਰੇਗੇ। [17]ਭਾਵ ਚੁੰਮਦੀ। [18]ਵੱਛੇ ਨੂੰ।

ਲਘੁ ਲੀਜਹਿ ਨਿਜ ਤਨ ਸੋਂ ਨਿਤ ਰਖਹੁ ਸੰਭਾਰਿ।ਸਿੰਘ ਖਾਲ ਸੇ*ਹੋਹਿ
ਖਾਲਸਾ[1] ਛੱਤ੍ਰੀ ਪਦ ਸਭਿ ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ ॥੯॥ਤੇਜ ਸਿੰਘਕੋ ਸਦਾ ਪੁਰੋਗਾਮ
ਰਹਿਤ ਸਹਤ ਜੋ ਸਿੰਘ[2] ਉਦਾਰ। ਪੀਛੈ ਪਛੁਤਾਵਾ ਹੁਇ ਤਿਨ ਮਹਿਂ
ਉਰ ਉਨਮਾਦ ਵਸਤੁ ਤੇ ਧਾਰਿ[3]।ਕਸ਼ਟ ਦੇਹਿਕੋਤੋਹਿ ਪੰਥ ਕਹੁ ਉਬਰਹਿ
ਮਰਹਿ ਸੁ ਜੁੱਧ ਮਝਾਰ[4]–। ਇਮ ਕਹਿਕੈ ਅਰ ਬਹੁ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕੈ
ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਥ ਤਨ ਸਰਬ ਨਿਹਾਰ॥੧੦॥ਭਈ ਸੁ ਲੋਪ ਭਗਵਤੀ† ਤਹਿਂ ਤੇ,
ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਇ। ਤਪਸੀ ਪੁਰਖ ਗਯੋ ਪਿਤ ਕੇ ਢਿਗ,
ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਕਰਿ
ਦੁਰਗਾ ਬਰ ਲਖਿ ਬਾਕ ਅਲਾਇ[5]।–ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੇ ਸੁਤ ਤਵ[6],

[1]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਨਾਮ ਹੋਇਆ (ਵੇਖੋ ਅੰਸੂ ੫੦ ਅੰਕ ੨੧)। [2]ਰਹਤ ਦੇ ਸਹਤ ਜੋ ਮਹਾਨ ਸਿੰਘ ਹੋਣਗੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲਾ ਤੇਜ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੱਗ੍ਰਗਾਮੀ ਹੋਵੇਗਾ [ਸੰਸ: ਅਗ੍ਰਗਾਮਿਨ]। [3]ਵਸਤੂ (ਭਾਵ ਰਾਜ ਆਦਿ) ਮਿਲਣ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਧਾਰਨਗੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਪਛੁਤਾਵਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ। [4]ਉਹਨਾਂ (ਉਨਮਾਦੀਆਂ ਦੀ) ਦੇਹ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ (ਨਾਲ) ਪੰਥ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਪੁੱਜੇਗਾ, (ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਸ਼ਟਾਂ ਨਾਲ ਜੇ ਪੰਥ) ਮਰੇਗਾ ਤਾਂ ਜੁੱਧ (ਜੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟੇਗਾ ਤਾਂ) ਜੁੱਧ ਨਾਲ। (ਅ) ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਹੋਇਗਾ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰੇ ਯਾ ਤਰੇਗਾ। [5]ਭਾਵ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬੋਲੇ। [6]ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਹੇ ਪੁਤਰ!

*ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਆਏ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉਚਾਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਨਰੋਤਮ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਸਫਾ ੯੦ ਪਰ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–

"ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੇਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਾਮ ਦਾਨ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਹੋਨੇ ਕੀ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਅਰ ਕਥਾ ਕਾ ਵਰਣਨ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਸੇ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਨਾਮ ਥਾਨ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਏਕ ਹੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ। ਅਰ ਪੂਰਬਲੀ ਕਥਾ ਮੇਂ ਹੇਮਕੂੰਟ ਕਾ ਸੁਮੇਰ ਅਰਥ ਲਿਖਾ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਕੋ ਅਕਾਲ ਕਾ ਤਪਸੀ ਰੂਪ ਲਿਖਾ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਖਾਲ ਸੇ ਜਨਮ ਹੋਨਾ ਲਿਖਾ। ਸੋ ਸਭੀ ਲਿਖਨਾ ਪੂਰਬ ਲਿਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਬਚਨੋਂ ਸੇ ਬਿਰੁੱਧ ਸਿੱਧ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਕਾਹੇ ਤੇ, ਹੇਮਕੂੰਟ ਕਾ ਪਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡੁਰਾਜ ਕੇ ਯੋਗ ਥਾਨ ਕੇ ਸਮੀਪ ਲਿਖਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਪੰਡੁ ਰਾਜ ਨੇ ਜੋਗ ਸਪਤ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਮੇਂ ਕੀਆ, ਉਹਾਂ ਹੀ ਗੁਜਰਾ, ਆਗੇ ਕਹੀਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਯਹ ਆਗੇ ਲਿਖੇਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਕਾ ਪੂਰਬ ਤਪਸੀ ਹੋਨਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾ, 'ਤਪ ਸਾਧਤਿ ਹਰਿ ਮੋਹ ਬੁਲਾਯੋ' ਐਸੇ ਅਪਨਾ ਲਿਖਾ ਹੈ। ਅਰ ਖਾਲ ਸੇ ਅਪਨਾ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾ ਨਾ ਖਾਲ ਸੇ ਹੋਨੇ ਸੇ ਖਾਲਸਾ ਕਹਾਵੇਂਗਾ ਯਹ ਲਿਖਾ ਹੈ। ਅਰ ਲਿਖਨਾ ਉਨਹੀ ਕਾ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਯਾਂਤੇ ਖਾਲਸ ਸ਼ੁੱਧ ਧਰਮ ਕੇ ਧਾਰਨੇ ਸੇ ਖਾਲਸਾ ਜਾਨੋ।"

†ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਵੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਤੁਕ।

ਬਰ ਲੀਨਸਿ ਕਰਿ ਕੈ ਰਿਤ ਚਾਇ ॥ ੧੧॥ ਜੁੱਧ ਕਰਨਿ ਕੋ ਬਰ ਇਹ ਲੀਨਸਿ, ਯੁੱਧ ਹੇਤੁ ਹੀ ਮੈਂ ਉਪਜਾਇ।ਅਧਿਕ ਜੁੱਧ ਹਿਤ ਕਰਤਾ ਸ਼ਰਧਾ ਜੁੱਧ ਸੁ ਅਨਦਿਨ ਰਿਦੇ ਬਸਾਇ।ਰੱਛਯਾ ਮੋਹਿ ਕਰਹੁ ਇਮ ਜਾਨਹ[1]ਆਰ-ਬਲਾ ਬਾਲਿਕ ਜਬਿ ਪਾਇ। ਤਬਿ ਮੈਂ ਰਣ ਨਹਿ*ਕਰਵਿਬਿਲੋਕਨਹੇਸੁਤ ਇਸ ਕੋ ਰਚਹੁ ਉਪਾਇ[2] ॥੧੨॥ਜਿਮ ਗੋਭੀ[3]ਤੂਰਨ ਹੁਇ ਉਤਪਤਿ ਤਿਮ ਉਪਜਯੋ ਮੁਝ ਤੇ ਹੇ ਨੰਦ ! ਲੋਕ ਸੁਬੋਤਮ ਤੇ ਛਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਯਾਂਤੇ ਨਾਮ ਸੁ ਹੋਤਿ ਗੋਬਿੰਦ[4]। ਸਿੰਘ ਸੁ ਪਦ ਦੇਵੀ ਦਿਯ ਪੂਰਬ ਅਬਿ ਤੁਮ ਤਪ ਕੋ ਤਪਹੁ ਬਿਲੰਦ। ਸਮੋ ਆਇ ਤਬਿ ਬਿਦਤਹੁ ਜਗ ਮਹਿ ਬ੍ਰਿਧਹਿ ਤੇਜ ਬਡ ਸੂਰ[5]ਮਨਿੰਦ-॥ ੧੩ ॥ ਕਹੇ ਪਿਤਾ ਕੇ ਉੱਗ੍ਰ ਸੂਰਮਾ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ-ਵੰਤ ਧਰਿਧੀਰ। ਤੇਜਵੰਤ ਧਰਮਾਤਮ ਸਦ ਹੀ ਅਤਿ ਉਦਾਰ ਗੁਣਨਿਧਿ ਬਰਬੀਰ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਰਿੰਦਮ[6], ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ, ਅਜਰ ਜਰਨ ਕਹੁ ਰਿਦਾ ਗੰਭੀਰ। ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨਿ ਅਭਿਲਾਖੀ ਤਰਨਿ ਗਯਾਨ ਕਹੁ, ਕਰ ਧਨ ਤੀਰ[7] ॥ ੧੪ ॥ ਖੜਗ ਮਹਾਂ ਖਰ ਨਿਰਮਲ ਧਰਤਾ, ਮਹਾਂ ਕਰਮ ਕਰਤਾ ਦੁਸਹਾਰ[8]।ਅਭਿਬੰਦਨ ਚਰਨਨਿ ਪਰ ਧਰਿ ਕੈ-[9]ਆਇਸੁ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਿਰ ਧਾਰਿ। ਕਹਯੋ ਆਪ ਕੋ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕਰਿ ਹੌਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਦਾ ਅਨੁਸਾਰਿ-। ਇਮ ਕਹਿ ਗਏ ਤਬਹਿ ਤਪ ਤਾਪਨਿ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਤਪੇ ਉਦਾਰ ॥ ੧੫ ॥ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਬਡ ਉੱਚ ਪਹਾਰਨਿ, ਦਰੀ ਕੰਦਰਾ ਨਦੀ ਬਿਸਾਲ।ਦੇਸ਼ ਅਗਮ†ਮਹਿਂ ਨੀਰ ਨ ਤੀਰਹਿ[10]ਬੈਠਹਿਂਤਪਤਾਪਹਿਂ ਦੁਖ ਘਾਲ[11]। ਜੇ ਬਿਸਤਰਤਿ ਪੁਲਨ[12] ਕੇ ਥਲ ਹੈਂ, ਨਿਰਜਲ ਬਿਥੇ

---

[1]ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਰਖਯਾ ਕਰਦੇ ਹੋ (ਮੈਂ) ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ (ਇਸ ਲਈ)। [2]ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਬਾਲ ਆਯੂ ਪਾਓਗੇ ਤਦ ਮੈਂ ਜੁੱਧ ਵਿਚ (ਤੁਹਾਨੂੰ) ਨਾਂ ਦੇਖਾਂ, ਹੇ ਪੁਤਰ ਇਸ ਦਾ ਉਪਾਉ ਕਰ। [3]ਲਗਰ, ਅੰਕੂਰ, ਕਲੀ। [4]ਤੁਸੀਂ ਸਰਵੋਤਮ (=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ-) ਦੇ ਲੋਕ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹੋ ਤਾਂਤੇ ਨਾਮ ਤੁਹਾਡਾ ਗੋਬਿੰਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਗੋ, ਵਿੰਦ, ਦੇ ਅਰਥ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੋ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਵਿਦ ਧਾਤੂ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਭਾਵ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ ਪਾਕੇ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ। [5]ਸੂਰਜ। [6]ਸਮੂਹ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [7]ਗਯਾਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਹਨ (ਫਿਰ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। [8]ਨਾ ਸਹਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ। [9]ਭਾਵ ਆਪ ਬੋਲੇ:-[10]ਔਖੇ ਥਾਂ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਜਲ ਪਾਸ ਨਹੀਂ। [11]ਦੁਖ ਵਾਲੀ ਘਾਲਨਾ ਘਾਲਕੇ। [12]ਬਰੇਤਿਆਂ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਮਹਿਂ। †ਪਾ:-ਅਗਨਿ।

ਬਸੇ ਚਿਰਕਾਲ। ਮਨ ਇਕਾਂਤ ਕਰਿ ਪੌਨ ਰੋਧ ਕਰਿ[1] ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਰਹੇ ਹਿਤ ਨਾਲ ॥੧੬॥ ਕਬਿ ਜਲ ਪੀਵਹਿਂ, ਕਬਹਿ ਨ ਪੀਵਹਿਂ, ਥੀਵਹਿਂ ਨਿਰਾਹਾਰ ਥਿਤ ਹੋਇ।ਆਤਪ, ਬਰਖਾ ਸੀਤ ਸਹਾਰਹਿਂ, ਰਹਹਿਂ ਅਡੋਲ ਅਬੋਲਖਲੋਇ[2]।ਕਹਤਿ ਬਿਧਾਤਾ 'ਸੁਨਹੁ ਸੁਰਹੁ ਸਭਿ! ਸਮਾ ਸਮਾਪਤਿ ਕੋ ਅਬਿ ਸੋਇ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਜਨਿ ਜੁਤਿ ਨਰ ਤਨ ਧਰਿ ਕੈ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿਂ ਤੇਜ ਅਖੋਇ[3]' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਰ ਉਰ ਅਚਰਜ ਧਰਿ ਕਰਿ ਲਖੀ ਭਵਿੱਖਤ ਸਭਿ ਹੀ ਬਾਤ।ਜਿਤ ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਦੇਹ* ਨਰ[4]ਧਰਿ ਕੈ ਕੌਤਕ ਪਿਖਨਿ ਚਹਤਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ। ਹਿੰਦੂ ਜਮਨ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਲਖਿ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਭਗਤ ਸੁਖਦਾਤ। ਨਿਜ ਗਨ ਸੋਂ ਆਇਸੁ ਅਸ ਦੀਨਸਿ 'ਗਮਨਹੁ ਲੇ ਬਿਬਾਨ ਅਵਿਦਾਤ॥ ੧੮ ॥ ਰੂਪ ਤਪੋ ਮੈਂ[5], ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਤਿ ਅਤਿਸ਼ੈ ਤਪਸੀ ਤਪ ਮਹਿਂ ਪਸਾਰ। ਮੋਹਿ ਸਮੀਪ ਜਾਇ ਅਬਿ ਆਨਹੁ ਘੋਰ ਤਪਯੋ ਤਪ ਦਰਸ ਉਦਾਰ।ਸੰਮਤ ਬਿਤੇ ਅਸੇਖ ਜਿਸੀ ਕਹੁ ਮਮ ਸਰੂਪ ਸੋਂ ਇਕਤਾ ਧਾਰਿ।ਮੋਹਿ ਰੂਪ ਮਹਿਂ ਉਚਿਤ ਮਿਲਨਿ ਕੈ ਅਸਥਿ ਮਾਤ੍ਰ ਜਿਸਗਾਤ ਨਿਹਾਰ॥੧੯॥ਹੇਮ ਕੂਟ ਕੇ ਸਪਤ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਸ਼ੁਭ! ਸਭਿਨਿ ਬੀਚ ਬਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਸੁਹਾਇ। ਤਿਸ ਪਰ ਖਰੇ ਕਰਹਿ ਤਪ ਦੀਰਘ ਅਚਲ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਕਾਸ਼ਟ ਸਮਤਾਇ'। ਸੁਨਿ ਗਨ ਲੇ ਬਿਬਾਨ ਕਉ ਗਮਨੇ ਜਿਸ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ।ਸੁੰਦਰ ਬੰਦਨਵਾਰ ਦਰਨ ਪਰ ਮੁਕਤਾ ਮਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਾਇ ॥ ੨੦ ॥ਦਿਨਮਣਿ[6] ਸਮ ਮਣਿ ਗਣ ਕੀ ਜੜਤੀ ਮਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਕਮਲ ਬਨਾਇ[7]। ਹੀਰੇ ਕੋਰਦਾਰ ਕਰਿ ਕੋਰਨ ਪੋਰਨ ਪਦਮਰਾਗ ਛਬਿ ਛਾਇ[8]। ਹੰਸਨਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਘਰ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ[9] ਊਪਰ ਕਲਸ ਉਰਧ ਦਿਪਤਾਇ। ਜਾਲ ਕਿੰਕਣੀ ਕਰਤਿ ਕੁਲਾਹਲ, ਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਨਿ ਸਭਿ ਥਾਇ[10]॥੨੧॥ਮੁਕਤਾ ਜਾਲੀ ਜ੍ਹਲਤਿ ਝਰੋਖਨਿ

---

[1]ਰੋਕਕੇ। [2]ਇਸਥਿਤ ਰੋਕੇ। [3]ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਤੇਜ ਰੱਖਕੇ। [4]ਨਰ ਸਰੀਰ। [5]ਤਪੋਮਯ=ਤਪ ਸਰੂਪ। [6]ਸੂਰਜ। [7]ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਕਮਲ। [8]ਦਰਵਾਜਿਆਂ ਤੇ ਚੀਰੇ ਹੋਏ ਕੋਰਦਾਰ ਹੀਰੇ ਤੇ ਲਾਲ ਮਣੀਆਂ ਛਬਿ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [9]ਹੰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਚਿੱਤ੍ਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। [10](ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ) ਸਾਰੇ ਗਣਾਂ ਦੀਆਂ ਤੜਾਗੀਆਂ ਛਣਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। (ਅ) ਬਿਬਾਣ ਦੀਆਂ ਟੱਲੀਆਂ ਛਣਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਚਾਲ ਮਨ ਵਰਗੀ ਹੈ।*ਪਾ:—ਬੇਖ।*ਇਥੇ ੧੯੩੬ ਈ: ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਇਮ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਰੈਮਜ ਮਨੋਹਰ ਦਿਪਤਿ ਬਿਮਾਨ। ਆਸਤਰਨ ਬਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਲਤਿ ਕਰਿ[1] ਸੁੰਦਰ ਧਰੇ ਸੁਭਗ ਉਪਧਾਨੁ[2]।ਸ਼ਯਾਮਲ ਰਕਤ[3] ਰੰਗ ਤੇ ਆਦਿਕ ਲਗੇ ਰਤਨ ਹੀਰੇ ਦੁਤਿ ਖਾਨ। ਜਾਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ, ਦੇਖੈ ਕੋ ਤਿਹ, ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ 'ਹੈ ਇਹ ਭਾਨੁ' ॥ ੨੨ ॥ ਸਪਤ ਸ੍ਰਿੰਗ ਕੇ ਮੱਧਜ ਸ੍ਰਿੰਗ ਪਰ ਥਿਰਯੋ ਆਇ ਗਨ ਸਹਤ ਬਿਮਾਨ[4]। ਸਾਦਰ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ 'ਹੇ ਤਪੁਧਨ[5]! ਤਪ ਰੂਪ ਮਹਾਨ। ਤਪ ਅਧਿਕੋ ਤੁਮ, ਤਪਹਿ ਬਿਥਾਰਹੁ ਤਪ ਸਾਧਕ ਤੁਮਰੇ ਨ ਸਮਾਨ। ਪੂਰਨ ਕਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਤਨ ਕੀ ਪੁਰਸ਼ੋ-ਤਮ ਪਰਮਾਰਥਵਾਨ! ॥ ੨੩ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਪਰਮਾਤਮ, ਪੂਰਨ, ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਆਵਾਹਨ ਕੀਨਿ। ਕਰਹੁ ਅਰੂਢਨਿ ਬਰ ਬਿਮਾਨ ਪਰ, ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਹੁ ਸਫਲ ਨਿਜ ਚੀਨਿ। ਅਖਿਲ ਲਾਲਸਾ ਪੂਰਵਹੁ ਅਪਨੀ,ਤੁਮ ਸਭਿ ਗਯਾਤਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਤਪ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਹੁ ਉਰ ਅੰਤਰ, ਆਇਸੁ ਮਾਨਹੁ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨ' ॥ ੨੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਪ੍ਰਭੁ ਅਕਾਲ ਕੀ ਆਗਯਾ ਸੁਨਤਿ ਭਈ ਪੁਲਕਾਵਲ ਆਇ। ਉਰ ਅਨੰਦ, ਅੱਸ਼ੂ ਭਰਿ ਆਏ, ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੈ ਗਦ ਗਦ ਬਚ ਗਾਇ। ਕ੍ਰਿਸ਼ ਤਨ ਜੁਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟੋ ਰਿਸ਼ਟੋ ਅਤਿ[6] ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੋ ਸ਼ੁਭਤਾ ਦਰਸਾਇ[7]। ਆਸ੍ਵਾਸਨ ਕਰਿ[8] ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇਰਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਖਦ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਸੁਨਾਇ ॥ ੨੫ ॥ਕਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਿਸ਼ਿ ਬੰਦਨ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਨਹਿ ਸਮੀਪ ਬਿਮਾਨ। ਝਾਲਰ ਮੁਕਤਾ ਲਰਕਤਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਬੀਚ ਬੈਠਕਾ ਬਨੀ ਮਹਾਨ। ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਦੀਨਸਿ ਫਿਰ ਕਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਇ ਅਰੂਢੇ ਜਾਨ[9]। ਪਰਮਗੁਰੂ[10] ਮਹਿਂ ਮਨ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਗਮਨ ਚਹਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਇਛ ਠਾਨਿ ॥ ੨੬ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਪੂਰਬ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

੫੨. [ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦੇਗੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਯੋ ਗਮਨ ਕੇ ਮੁਨਿ ਜਬਹਿ, ਬੇਗ ਬਿਸਾਲ ਬਿਮਾਨ। ਤੂਰਨ ਹੀ ਊਰਧ ਉਠਯੋ, ਚਲਯੋ ਜਾਤਿ ਜਿਮ ਭਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਬੇਗ ਬਿਮਾਨ ਸਮਾਨ ਜੁ ਮਨ ਕੋ[11] ਨਿਮਖ ਬਿਖੈ ਪਹੁੰਚਯੋ ਦਰਬਾਰਗਛਰੀਦਾਰ

---

[1]ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ [2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤਕੀਏ।[3]ਕਾਲੇ ਲਾਲ। [4]ਗਣਾਂ ਸਮੇਤ ਵਿਮਾਨ।[5]ਤਪੱਸ੍ਵੀ। [6]ਤਨ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ (=ਲਿੱਸਾ) ਸੀ ਬਹੁਤ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਤੇ (ਜੁਸ਼ਟ=) ਆਨੰਦਮਯ ਹੋ ਗਿਆ। [7]ਤਪੀ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਹ ਜੁੱਸਾ) ਸੁਭਤਾ ਵਾਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿਤਾ। [8]ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਕੇ। [9]ਬਿਮਾਨ ਉਤੇ। [10]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। [11]ਮਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਜਿਸ ਬਿਮਾਨ ਦਾ ਵੇਗ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਿਯ ਠਾਂਢੇ, ਸਿੰਘਪੌਰ ਜਨੁ ਰਜਤ ਪਹਾਰ[1]। ਸੂਰਜ ਸਮਸਰ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ,ਕਵਿ ਸਮਰਥ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰ।ਤਹਿਂ ਤੇ ਉਤਰਿ ਖਰੇ ਤਬਿ ਦਰਸੇ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਜਨੁ ਚੰਦ੍ਰ ਉਦਾਰ[2]॥੨॥[3]ਸੁੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨ-ਮੰਦਰ ਦਰ ਪਰ, ਮੰਦਹਾਸ, ਮ੍ਰਿਦੁਸੁਰ ਮੁਦਪਾਇ। ਸਾਦਰ ਅੱਗ੍ਰ ਲੈਨ ਕੋ ਆਏ[(ਅ)] ਮਿਲੇਸੰਗ ਲੇ ਚਲੇ ਲਵਾਇ[4]।ਗਏ,ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕੈ ਕਰੀ ਦੰਡ ਵਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਇ। ਪੁਟ ਲੋਚਨ ਤੇ ਰੂਪ ਅਮੀ ਨਿਧਿ ਪਾਨ ਕਰਤਿ ਬਹੁ, ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ[5]॥੩॥ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਸਾਥ।ਕਹੇ ਨਾਮ ਜੋ ਬੀਚ'ਜਾਪਜੀ'ਬਰਨਨ ਕਰੇ ਸਤੁਤਿ ਕੀ ਗਾਥ।ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੁਖਿ ਤੇ 'ਨਮਹਿ ਨਮਹਿ ਪ੍ਰਭੁ' ਬਾਰਿਬਾਰ ਨਿਵਾਯਵ ਮਾਥ।'ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਕੀ ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਤੁਮ, ਅਖਿਲ ਲੋਕ ਨਾਥਨਿ ਕੇ ਨਾਥ ॥ ੪ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਨਮੋ ਸੱਤਯ ਨਾਮੰ[6]! ਨਮੋ ਸੱਤਯ ਰੂਪੰ[7]। ਚਿਦਾਨੰਦ ਏਕੰ[8], ਅਨਾਮੈ[9],ਅਰੂਪੰ[10]।ਨਮੋ ਬੀਜਬੀਜੰ[11],ਮਹਾਨੰ ਮਹਾਨੰ[12]।ਸਮਾਨੰ ਸਭੂਤੰ, ਭਵਿੱਖਯੰ, ਭਵਾਨੰ[13] ॥੫॥ ਨਮੋ ਨਾਥ ਪੂਰੇ ਸਦਾ ਸਿੱਧਿ ਦਾਤਾ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਦੇਵੰ[14], ਬਿਧਾਤੰ ਬਿਧਾਤਾ[15]। ਜੁਗੀਸ਼ੰ[16],ਭੁਗੀਸ਼ੰ[17], ਅਧੀਸ਼ੰ, ਅਨੀਸ਼ੰ[18]। ਸਹੱਸ੍ਰੰ ਸੁ ਬਾਹੂ ਸਹੱਸ੍ਰੰ ਸੁ ਸੀਸੰ[19] ॥ ੬ ॥ ਸਹੱਸ੍ਰਾਛ ਸ਼੍ਰੋਨੰ[20], ਸਹੱਸ੍ਰੰ ਸੁ ਘ੍ਰਾਨਾ[21]। ਸਹੱਸ੍ਰਾਨਨੰ[22], ਜੈ[23], ਸਹੱਸ੍ਰੰ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨਾ[24]।ਨਮੋ ਤੀਨ ਰੂਪਾ, ਨਮੋ

---

[1]ਪਿਆਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਛਰੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਤੇ ਖੜੇ ਹਨ (ਜੋ ਸਿੰਘ ਪੌਰ) ਮਾਨੋਂ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਵਾਂਙ ਹੈ। [2](ਤਪੀ ਜੀ ਦਾ) ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪੂਰਨ ਚੰਦ ਵਾਂਙ ਦਿੱਸਿਆ। (ਅ) ਕਈ ਸਿਆਣੇ ਅਗੋਂ ਲੈਣ ਆਇਆਂ ਵਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਮੰਦਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਸੁਹਣੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਰਹੇ, ਮਿਠੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ (ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿ ਰਹੇ) ਆਦਰ ਨਾਲ ਲੈਣ ਆਏ ਅੱਗੋਂ। [4]ਨਾਲ ਲੈਕੇ। [5]ਨੇਤਰਾਂ ਰੂਪ ਡੋਨਿਆਂ ਨਾਲ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਿਧੀ ਪੀਂਦੇ ਰਜਦੇ ਨਹੀ। [6]ਹੇ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਲੇ। [7]ਹੇ ਸੱਤ ਰੂਪ ਵਾਲੇ। [8]ਆਪ ਇਕੋ ਹੀ ਸੱਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹੋ। [9]ਰੋਗ ਰਹਤ। [10]ਰੂਪ ਰਹਤ। [11]ਕਾਰਨਾ ਦੇ ਕਾਰਨ। [12]ਵਡਿਆਂ ਦੇ ਵਡੇ। [13]ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ (ਆਪ) ਇਕ ਰਸ ਹੋ। [14]ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਵੀ ਦੇਵ ਹੋ। [15]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਵੀ ਵਿਧਾਤਾ ਹੋ। [16]ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ। [17]ਭੋਗੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ। [18](ਅਧੀਸ਼=) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ, ਤੇ ਸੈਨਾ ਪਤੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ। [19]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੀਸ ਹਨ। [20](ਸਹਸ੍ਰ+ਅਕਸ਼=) ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੇਤਰ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੰਨ ਹਨ। [21]ਨੱਕ। [22]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਖ। [23]ਜੈ ਹੋਵੈ (ਆਪ ਦੀ)। [24]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਆਪ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ।

ਤੀਨ ਹੀਨਾ[੧]।ਨਮੋ ਪੰਚ* ਮੂਲੇ ਨਮੋ ਪੰਚ ਕੀਨਾ[੨]॥੭॥ਅਰੂਪੰ[੩], ਅਨੰਗੇ[੪], ਅਭੰਗੇ[੫], ਅਨਾਸੰ[੬] । ਸਮਸਤੈ[੭] ਉਪਾਵੈਂ, ਸਮਸਤੈ ਪਕਾਸ਼ੈ[੮] । ਸਮਸਤੈ ਸੰਘਾਰੈਂ, ਸਮਸਤੈ ਅਲੰਬੋ[੯]।ਨਮੋ ਸ਼ੇਖ ਸਾਈ ਥਿਰੋ ਜਾਤਿ ਅੰਬੋ[੧੦]॥੮॥ਨਮੋ ਦਾੜ੍ਹਗਾੜ੍ਹੰ[੧੧] ਕਰਾਲੈ ਬਿਸਾਲੈ । ਨਮੋ ਖੜਗ ਕੇਤੈ, ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲੈ[੧੨] । ਨਮੋ ਚਾਰ ਚਾਰੂ[੧੩] ਸਰੂਪੰ ਬਿਰਾਜੈ।ਸਦਾਜੈ ਸਦਾਜੈ ਸਦਾਜੈ ਸਦਾਜੈ[੧੪]॥੯॥ ਨਮੋ ਧੁੱਧ ਧੁੱਧੰ, ਨਮੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸ਼ਾਂਤੈ । ਨਮੋ ਅੰਧਕਾਰੰ ਨਮੋ ਜੋਤਿ ਜੋਤੈ[੧੫]। ਸਮਸਤੈ ਬਿਖੈ ਨੀਤ ਤੋ ਮੈ ਸਮਸਤੈ[੧੬]। ਨਮਸਤੈ ਨਮਸਤੈ ਨਮਸਤੈ ਨਮਸਤੈ[੧੭] ॥੧੦॥ਸਦਾ ਮੰਡਲਾਕਾਰ ਜੋਤੀ ਅਖੰਡੈ ।ਅਨਾਦੰ, ਅਨੰਤੈ[੧੮], ਅਦੰਡੈ, ਪ੍ਰਚੰਡੈ[੧੯] ।ਸਤੈ ਲੋਕ ਸੀਸੰ[੨੦], ਪਗੰ ਹੈ ਪਤਾਲੰ[੨੧]।ਸਸੀ ਸੂਰ ਨੇਤ੍ਰੰ, ਮੁਖੰ ਜ੍ਵਾਲ ਜ੍ਵਾਲੰ[੨੨] ॥ ੧੧ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ, ਅਕਾਲੰ, ਦੁਕਾਲੰ[੨੩] ਪ੍ਰਣਾਸੀ[੨੪] । ਸਦਾਜੈ, ਸਦਾਜੈ, ਨਮੋ ਜੋਤਿ ਰਾਸੀ[੨੫] । ਚਿਦਾਨੰਦ ਸੰਗੀ ਸਦਾ ਸੰਗ ਸੋਹੈ। ਨਮੋ ਹੈ, ਨਮੋ ਹੈ, ਨਮੋ ਹੈ, ਨਮੋ ਹੈ' ॥ ੧੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਰਬਾਰ ਕਰਿਕੈ ਨਮੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸਿਰ ਰਾਖਿ । ਕਹੈ 'ਮੋਹਿ ਆਗਯਾ ਦਿਜੈ ਜਿਮ ਰਾਵਰਿ ਅਭਿਲਾਖ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮਾਤਮ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਪਾਵਨ ਪੂਰਨ।ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਸੀਦ ਕੈ ਜਾਂ ਦਰਸੰਨ

---

[੧](ਆਪ) ਤਿੰਨ ਹੀ ਰੂਪਾਂ (ਰਜੋ ਸਤੋ ਤਮੋ) ਵਾਲੇ ਹੋ ਤੇ (ਆਪ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ) ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਤ ਹੋ। [੨]ਪੰਜਾਂ (ਤੱਤਾਂ) ਦੇ ਮੁੱਢ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਹੋ। [੩]ਰੂਪ ਰਹਤ। [੪]ਅੰਗ ਰਹਿਤ (ਅ) ਸੁੰਦਰ। [੫]ਨਾਸ਼ ਰਹਤ। [੬]ਆਸਾ ਰਹਤ (ਅ) ਨਾਸ਼ ਰਹਤ। [੭]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। [੮]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੇ ਵਾਲੇ ਹੋ। [੯]ਆਸਰਾ ਹੋ। [੧੦](ਪ੍ਰਲਯਕਾਲ ਵਿਚ) ਜਲ ਪਰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਉਤੇ ਸੌਂਕੇ ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। [੧੧]ਦ੍ਰਿੜ (=ਪੱਕੀਆਂ) ਦਾੜ੍ਹਾਂ। ਕਰੜੀ ਹੁੜ ਵਾਲੇ (ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ)। [੧੨]ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਦੇ ਕਾਲ। [੧੩]ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ। [੧੪]ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਜੈ ਹੋਵੇ। (ਅ) ਹੇ ਸਦਾ ਜੈ (ਰੂਪ) ਸਦਾ ਜੈ (ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ, ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਆਪ) ਸਦਾ ਜੈ (ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਸੋ ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਵੀ) ਸਦਾ ਜੈ ਕਰੋ। [੧੫]ਹੇ ਅੰਧਕਾਰ ਰੂਪ ਤੇ ਜੋਤੀਆਂ ਦੀ ਜੋਤ। [੧੬]ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਤੂੰ ਹੈ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ (ਪ੍ਰਪੰਚ ਸਦਾ) ਹੈ। [੧੭]ਚਾਰੇ ਅੰਤਹਕਰਣਾ ਕਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ (ਅ) ਹੇ ਨਮਸਕਾਰ (ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਜੋ ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ (ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। [੧੮]ਅੰਤ ਰਹਤ। [੧੯]ਤੀਖਣ। [੨੦]ਸੱਤਿ ਲੋਕ (ਤੇਰਾ) ਸੀਸ ਹੈ। [੨੧]ਪਤਾਲ ਚਰਨ ਹਨ। [੨੨]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਅੱਗ ਮੂੰਹ ਹੈ। [੨੩](ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ) ਦੋ ਸਮੇਂ।(ਅ) ਔਖੇ ਸਮੇਂ। [੨੪]ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ। [੨੫]ਜੋਤੀਆਂ ਦੀ ਖਾਣ।

*ਪਾਃ—ਪੰਥ।

ਕੋ ਪਾਵਤਿ ਕੂਰ ਨ[੧]। ਰੂਪ ਅਨੰਤ ਅਨਾਦਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੇਰ ਸਹਾਇਕ ਪੂਰਨ। ਜਾਂ ਪਦ ਕੇ ਨਖ ਸੁੰਦਰਤਾ ਲਖਿ ਆਨ ਤਿਲੋਕ ਬਿਖੇ ਸਮ ਰੂਰ ਨ[੨] ॥੧੪॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਧੁਨਿ ਗੰਭੀਰ ਸਘਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲਾ ਬਹੁ ਬੋਲੇ ਬਾਕ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਨ। 'ਦੁਸ਼ਟਦਮਨ! ਸੁਨਿ ਪਥਮੈ ਉਪਜਯੋ, ਕਰਯੋ ਤਪੀਸ਼ੁਰ ਨੇ ਮਮ ਧ੍ਯਾਨ। ਅਪਨੇ ਤਪ ਪਭਾਵ ਤ ਕੀਨਸਿ ਕਾਰਨ ਕਰਿਬੇ ਜੁੱਧ ਮਹਾਨ। ਯਾਂਤੇ ਅੰਸ ਅਹੈਂ ਤੂੰ ਹਮਰੀ ਤਪੇ ਮਹਾਂ ਤਪ ਕ੍ਵੈ ਨ ਸਮਾਨ[੩] ॥ ੧੫ ॥ ਨਹੀਂ ਕਿਸੂ ਭੀ ਤਪ੍ਯੋ ਇਤੋ ਤਪ ਤੀਨ ਜੁਗਨਿ ਲੌ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ। ਅਬਿ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਤਲ ਧਰਿਕੈ ਮੇਰੋ ਕਾਜ ਕਰਹੁ ਬਚ ਮਾਨਿ। ਦੁਸ਼ਟ ਜਮਨ ਨੇ[੪] ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹਿੰਦ ਕਿਯ ਤੁਮ ਅਲੰਬ ਹੋਵਹੁ ਸਵਧਾਨ। ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਧਰਿ ਲੀਲਾ ਨਿਜ ਕਰਿ ਸੱਤਯਨਾਮ ਭਗਤੀ ਦਿਹੁ ਦਾਨ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਕਰ ਜੋਰੇ 'ਤਹਾਂ ਜਾਨਿ ਮੈਂ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਬਿਰਤਾ[੫] ਅਰੁ ਬਹੁ ਬਧ੍ਯੋ ਕਲੀ ਕੋ ਕਾਲ। ਚਰਨ ਆਪ ਕੇ ਸੁਰਤ ਚੁਭੀ ਮਮ, ਟਿਕ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਾਲ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ਇਕ ਰਸ ਰਚ੍ਯੋ ਸਰੂਪ ਸੰਭਾਲਿ[੬]' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਸਮੁਝਾਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਬਿਤਾਂਤ*। 'ਭਏ ਲਬਧ ਬਰ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਤੁਮ[੭], ਸੋਂਪਿ ਸਮੋ ਆਯੋ ਨਿਜਕਾਤ[੮]। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਿਰਜਨਿ ਉੱਤਮ† ਮਾਰਗ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ[੯] ਅਵਿਦਾਤ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਜਗ ਦਿਖੀਯਤਿ, ਭਏ ਮਲੇਛ, ਅਚਾਰਨ ਘਾਤ[੧੦] ॥ ੧੮ ॥ ਰਚ੍ਯੋ ਜਗਤ ਜਬਿ ਪੂਰਬ ਹਮ ਨੇ ਉਪਜਾਏ ਬਲਿ ਦੈਤ ਬਿਸਾਲ। ਮਹਾਂ ਦੀਨ[੧੧] ਲੌ ਬਹੁਤ ਪਠਾਏ ਤਿਨਹੁਂ ਚਲਾਏ ਨਿਜ ਨਿਜ ਚਾਲ[੧੨]। ਸੱਤਯਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਕੀਨਸਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਕੀ ਨਹੀ ਸੰਭਾਲਿ[੧੩]। ਅਬਿ ਤੁਮ ਸੁਗਮ ਚਲਾਵਹੁ ਨੀਕੇ ਰਹਿਤਿ ਕਹਤਿ ਕੇ ਸਹਿਤ ਰਸਾਲ[੧੪]

---

[੧]ਝੂਠੇ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਭਾਵ ਸਚੇ ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ। [੨]ਹੋਰ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਵਿਚ ਕੋਈ (ਵਸਤੂ) ਸੁੰਦਰ ਨਹੀਂ। [੩]ਕੋਈ ਤੇਰੇ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ। [੪]ਜਵਨੀ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ। [੫]ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ। [੬]ਸੰਭਾਲਕੇ। [੭]ਤੁਸੀਂ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਸੀ। [੮]ਨੇੜੇ, ਨਜ਼ਦੀਕ। [੯]ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ। [੧੦]ਸਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [੧੧]ਮੁਹੰਮਦ। [੧੨]ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਚਾਲ। [੧੩]ਯਾਦ। [੧੪]ਸੁੰਦਰ।

*ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ।

†ਪਾ:-ਅੰਤਰ।

॥੧੯॥ਇਮ ਕਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਕਹੁਬਹੁਬਿਧਿ ਅਪਨੇਅੰਕਬਿਖੈ ਬੈਠਾਇ। 'ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਯੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰੀਅਹਿ ਜਗ ਜਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਮਹਾਂ ਬਲਿ ਨਵਮ ਸਰੀਰ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਇ[1]। ਸੋ ਤਪਸੀ ਹੈ ਪਿਤਾ ਤੁਹਾਰੋ ਸ਼ਾਂਤਿਮਤੀ ਸਭਿ ਸੋਂ ਸਮਤਾਇ ॥ ੨੦॥ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਜਿਮ ਹੁਤੋ ਸ਼ਾਂਤਿਮਤਿ ਦੁਤਿਯ ਜਨਮ ਮਹਿਂ ਤਿਸੈ ਸਮਾਨ। ਜੋਗ ਜੱਗਯ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਅਰਾਧਤਿ ਚਹਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮ ਕੋ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਉਦਾਰਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਇਕਤਾ ਠਾਨਿ[2]। ਮੋਹਿ ਸਰੂਪ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮੋ ਮਹਿਂ,ਲੈਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ॥੨੧॥ਮਮ ਸੁਤ ਤੂੰ ਹੈਂ ਮਮ ਸਰੂਪ ਹੀ, ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਹੋਇ।ਧਰਮ ਕਰਹੁ ਬਿਦਤਾਵਨਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਤੁਝ ਬਿਨ ਅਪਰ ਸਮਰਥ ਨ ਕੋਇ।ਪੁੱਤ੍ਰਾਦਿਕ ਮਹਿਂ ਰਹਿਨ ਅਮੋਹ, ਰਿਪੁਨਿ ਹਤਨਿ ਕੋ ਆਲਸ ਖੋਇ। ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਪਰਬਿਰਤਹੁ ਛੱਤ੍ਰੀ ਪੰਥ ਉਪਜਿ ਹੈ ਸੋਇ' ॥੨੨॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮਸਤਕ ਸੂੰਘਤ ਦੇਖਤਿ ਜਿਮ ਪਿਤ ਤੇ ਸੁਤ ਕਿਤੇ ਸਿਧਾਇ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਸਾਰਥ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਸ਼ੋਧ ਭਰੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ।ਸੁਨਿ ਕੈ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਹੁਇ ਠਾਂਢੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਅਲਾਇ। 'ਪੰਥ ਚਲਹਿ ਤਬਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ ਜਬਿ ਹੋਵਹੁ ਤੁਮ ਆਪ ਸਹਾਇ' ॥ ੨੩॥ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਸੀਸ ਪਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ ਏਕੰਕਾਰ ਸੁ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਹੋਇ ਬਿਸਰਜਨ ਤਜਿ ਦਰਬਾਰਹਿਂ, ਆਇ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬਿਮਾਨ ਅਸੀਨ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਹੀ ਤੁਰਤ ਪਯਾਨੋ ਨਿਜ ਆਸ਼੍ਰਮ ਕੋ ਪਹੁੰਚੇ ਚੀਨ ॥੨੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ'ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸੋਂ ਮੇਲ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈਇ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੫੨॥

੫੩. [ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਵਿਖੇ ਨਿਵਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸਗਰੇ ਸਿੱਖ੍ਯ[3]ਹਕਾਰਿ ਕੈ ਦਿਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਇ। 'ਧਰਹਿਂ ਧਰਾ-ਤਲ ਜਨਮ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ[4] ਆਇਸੁ ਪਾਇ॥੧॥ ਤੁਮ ਭੀ ਚਲਿ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਧਰਹੁ ਸੁ ਨਰਨਿ ਸਰੀਰ।ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਨਿਬਾਹਿਕੈ ਜੁੱਧਬਿਖੈ ਬਨਿ ਬੀਰ ॥੨॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਕੇਸ ਰਖੋ ਕਛ*ਊਪਰ ਬੇਸ ਮੈਂ[5]ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ ਮਚਾਇ ਲਰਾਈ।

---

[1]ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ। [2]ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। [3]ਚੇਲੇ। [4]ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ। [5]ਉਪਰਲੇ ਵੇਸ ਵਿਚ ਕੇਸ ਤੇ ਕੱਛ ਰੱਖੋ।

*ਪਾ:—ਕੇਸਹਿ ਕੇ ਕਛ।

ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਜੀਤਹੁ ਤੌ ਥਿਤ ਪਾਵਹੁ ਰਾਜ ਕਰਹੁ ਸੁਖ ਲੈਸਮੁਦਾਈ।ਨਾਹਿਤ ਜੁੱਧ ਮੈਂ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਹ੍ਵੈ ਦਿਹੁ ਪ੍ਰਾਨ, ਲਹੋ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਸੁਥਾਈ[1]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵ[2]ਕੋ ਸੇਵੰਨਿਕੈ ਅਹੰਮੇਵ ਬਿਨਾ ਦਿਹੁ ਬੰਧ ਨਸਾਈ' ॥੩॥ ਸਿੱਖਨਿ ਸੋਂ ਇਮ ਕੋਮਲ ਭਾਖਿ ਮਹਾਂਰਥ[3] ਹੈ ਸਭ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ। 'ਜੋਗ ਮਹਾਂ ਤਪ ਸਾਧਨਿ ਆਦਿਕ ਹੈ ਇਨ ਕੋ ਫਲੁ ਸੋ ਲਿਹੁ ਪਾਈ।ਚੀਤ ਲਗਾਵਹੁ ਮੋਹਿ ਬਿਖੈ, ਮਨ ਸੰਗ ਰਹੋ, ਪੁਨ ਨਾ ਭਰਮਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ ਸਦਾ ਸਿਮਰੈ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮੈਂ,ਅੰਤ ਸਭੈ ਮਿਲਿ ਜਾਈ[4]' ॥੪॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨਿਜ ਰੂਪ ਰਮਨ ਸਦ[5], ਇਮ ਸਿੱਖਯਨ ਕੋ ਤਪ ਫਲ ਦੀਨਿ। ਰਹਿਤ ਸਹਿਤ ਹੁਇ ਉਰ ਗੁਰੁ ਸਿਮਰਨ, ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਨ੍ਰਿਬਾਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨ।'ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੰਕਟ ਕੋ ਤਜਾਗਨਿ ਨਿਤ ਮਮ ਨਿਕਟਿ ਕਿ ਮੋ ਮਹਿ ਲੀਨ।ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਕੋ ਆਨੰਦ ਦੀਨਸਿ ਪ੍ਰਥਮ ਪੰਥ ਤੇ ਪੰਥ ਨਵੀਨ' ॥੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖਯ ਅਖਿਲ ਹਰਖਾਏ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। 'ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਉਤ-ਸਾਹ ਮਹਾਤਮ ਪ੍ਰਥਮ ਇਕਾਕੀ ਰਿਪੁ ਸਮੁਦਾਇ[6]। ਸਹਿਤ ਸੁਬੇਲ ਬੇਲ ਬਡ ਜੋਧੇ ਦ੍ਵੈ ਹ੍ਵੈ ਸੰਘਰ ਮਹਿਤ ਮਚਾਇ। ਤਜੇ ਮਾਰਗਣ ਅਸੁਰ ਮਾਰਿ-ਗਣ ਜਥਾ ਮਾਰ ਗਣ ਹਤਿ ਖਗਰਾਇ[7] ॥੬॥ ਬੇਲ ਸੁਬੇਲ ਸੰਘਾਰਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਇ। ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ ਰਣ ਕਰਿ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰੇ ਬੀਰਜ[8] ਧੀਰਜ ਅਧਿਕ ਉਪਾਇ। ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਲੀਲਾ ਮਹਿਂ ਖੇਲਹੁ ਜਥਾ ਆਪ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜ਼ਾਇ। ਨਤੁ ਅਬਿ ਕੌਨ ਲਰੈ ਤੁਮ ਸਮ ਹੁਇ ਓਜ ਸੁ ਰਾਵਰਿ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਇ'॥੭॥[9]'ਗੁਰ ਬਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੀ[10] ਆਇਸੁ ਜਿਮ ਹੁਇ ਤਿਮ ਰਹਿਨੋ ਬਨਿ ਆਇ। ਉਤਪਤਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਕਰਿ ਹੌਂ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇਜ ਪਵਿਸ਼ਾਇ। ਰਹਿਤ ਰਾਖਨੀ, ਤਪ ਕੋ ਸਾਧਹਿ[11], ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਤਿ ਭਾਇ[12]।ਭੋ ਸਿੱਖਹੁ!ਇਹੁ ਕਾਰਜ ਸਾਧੋ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਕੀ ਪਾਇ ਰਜ਼ਾਇ ॥੮॥ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੋ ਰਾਖਨਿ

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਥਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਲਵੋ। [2]ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ। [3]ਗੁਜ੍ਹ ਅਰਥ, ਮਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤ। [4]ਅੰਤ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਵੋਗੇ। [5]ਸਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ। [6]ਪਹਿਲੇ ਕੱਲਿਆਂ ਨੇ ਸਮੂਹ ਵੈਰੀ। [7](ਮਾਰ੍ਗਣ=) ਤੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਦੈਂਤ ਮਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਗਰੜ ਸਾਰੇ ਸਰਪਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਮਾਰ੍ਗਣ=ਤੀਰ। ਮਾਰਿ=ਮਾਰੇ। ਮਾਰ=ਸੱਪ,ਭਾ ਮਾਰ]। [8]ਬਲ,ਬੀਰਤਾ। [9]ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਜੀ ਬੋਲੇ। [10]ਪੂਜਨੀਕ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਕਾਲ ਦੀ। [11]ਰਹਿਤ ਰੱਖਣੀ ਤੇ (ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਰੂਪੀ) ਤਪ ਦਾ ਸਾਧਣਾ। [12]ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। (ਅ) ਸੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਕਰਿ ਹੌਂ ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਤਰੁ ਕੌ ਤੁਰਵਾਇ[1]। ਦੋਨਹੁੰ ਪਰ ਹੁਇ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਭੋਗ ਮੋਖ ਕੋ ਕਰਤਲ[2] ਪਾਇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਦਤਹਿ ਗੁਨ ਅਨੇਕ ਜੁਤਿ ਰਨ ਪ੍ਰਿਯ ਰਨ ਕੋ ਚਹਤਿ ਸਦਾਇਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਗਤਿ ਸੁਖੇਨ ਲਹਿ, ਦਹਿ[3] ਬਿਕਾਰ, ਰਹਿ ਨਾਮ ਸਮਾਇ' ॥੯॥ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਨਿ ਰਿਖਿ ਬੇਖਨ ਸੋਂ ਇਮੁ ਭਨੀ ਭਵਿੱਖਤ ਸਭਿ ਹੀ ਬਾਤ[4]। ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਵਨਿ ਜਾਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਮਤਿਅਵਦਾਤ[5]। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਜਲ ਮੱਜਨੋ ਚਢੇ ਸਥੰਡਲ ਪਰ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ। ਕੁਸ਼ ਬਿਸਤਰ ਪਰ ਹੁਇ ਪਦਮਾਸਨ ਬੈਠਿ ਗਏ ਕਰਿ ਕੈ ਰਿਜ ਗਾਤ[6] ॥ ੧੦ ॥ ਖੈਂਚਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਜੋਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਦਸਮੋਦ੍ਵਾਰ ਫੋਰਿਬੋ ਕੀਨ। ਜਨਮ ਧਰਨਿ ਕੋ ਧਰਨ ਬਿਖੈ[7] ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਇੱਛਜਾਤੇ ਛੋਰਿ ਸੁਦੀਨ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਪੁਸ਼ਪ ਬ੍ਰਿੰਦਾਰਕਲੈਕਰਿ ਬਿੰਦੂ ਜਿਮ ਬਰਖਾਇ[8] ਪ੍ਰਬੀਨ। ਅਧਿਕ ਸੁਗੰਧੈਂ ਧੂਪ ਦੀਪ ਬਹੁ ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਚੀਨਿ ॥੧੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰੁ ਜੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੀਰਥਨਿ ਤੀਰ ਨਿਵਾਸ। ਸਭਿ ਅਸਥਾਨ ਦਾਨ ਦੇ ਮਾਨਦ, ਪਾਵਨ ਤੇ ਪਾਵਨ ਕਰ ਤਾਸ[9]। ਜੱਗਜ ਹੋਮ ਦਛਨਾ ਬਹੁ ਕੰਚਨ ਸਾਧਨ ਦਿਜਨਿ ਰੰਕ ਜੋ ਰਾਸ[10]। ਅਨਿਕ ਪਕਾਰ ਕਰਾਇ ਅਹਾਰਨਿ ਦੇਤਿ ਅਚਾਵਤਿ ਸ੍ਵਾਦਨਿ ਰਾਸ ॥੧੨॥ ਇਮ ਅਨੇਕ ਹੀ ਤੀਰਥ ਕਰਿ ਕੈ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਤ੍ਰਿਬੈਨੀ ਤੀਰ। ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਜੋਗ ਸਮਾਧਿ ਬਿਖੈ ਗੰਭੀਰ। ਕਰਹਿ ਜੱਗਜ ਬਹੁ ਕੰਚਨ ਦੇਵਹਿਂ, ਪਾਟੰਬਰ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਚੀਰ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਦੁਰਲਭ ਸੁੰਦਰ ਦੇਤਿ ਬਿਭੂਖਨ ਮੁਕਤਾ ਹੀਰ ॥੧੩॥ ਬੇਦ ਪਾਠਿ[11] ਗੇ ਬਿੱਪ ਸੁ ਕਰਮੀ[12] ਸ਼ਾਂਤ, ਦਾਂਤਿ[13], ਸੁਚ, ਸੰਜਮ ਧਾਰਿ। ਸਮ-ਦਰਸੀ ਸੰਤੋਸ਼ੀ ਧੀਮਤਿ[14] ਬਿਨੁ ਮਤਸਰ ਮੁਖ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰਿ। ਸਹਨ ਸ਼ੀਲ ਅਨਕੂਲੀ ਤਪ ਕੇ ਬਿੱਦਜਾ ਮਹਿ ਅੱਭਜਾਸ ਉਦਾਰ। ਸਤਿਬਾਦੀ

---

[1]ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ। [2]ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ। [3]ਸਾੜ ਕੇ। [4]ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਖੀਬੇਖ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਗਲ ਕਹੀ। [5]ਉੱਜਲ ਮਤੀ ਵਾਲੇ। [6]ਸਿੱਧਾ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ। [ਸੰਸ:, ਰ੍ਰਿਜ]। [7]ਧਰਤੀ ਵਿਚ। [8]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਲੈਕੇ ਬੂੰਦਾਂ ਵਤ ਬਰਖਾਏ। [9]ਦਾਨ ਨਾਲ ਮਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਤੀਰਥਾਂ) ਨੂੰ। [10]ਸਾਧਾਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੇ ਸਮੂਹ ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੂੰ। [11]ਬੇਦ ਪਾਠੀ। [12]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਾਚਾਰੀ। [13]ਇੰਦ੍ਰਯ (ਇੰਦ੍ਰਯ ਦਮਨ=) ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ [ਸੰਸ:, ਦਾਂਤ]। [14]ਬੁਧੀਵਾਨ (ਅ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤੀ ਵਾਲੇ।

ਪਰਮਾਤਮ ਜਿਨ ਕੇ, ਸਦਾ ਧਰਮ ਅਪਨੇ ਅਨੁਸਾਰ॥ ੧੪॥ ਸੈਯਾ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਿਜੋਤਮ ਆਇ ਮਿਲੇ ਅਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਜਸ ਕਾਨ ਸੁਨੇ[1]। ਸੋਢਿ ਸੁ ਬੰਸ ਕਿ ਭੂਖਨ ਉੱਤਮ ਧੀਰ ਉਦਾਰ ਬਿਸਾਲ ਗੁਨੇ।ਦਾਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ,ਮਾਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ, ਗਜਾਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਆਸ ਪੁਨੇ[2]। ਨੰਦ ਕੋ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ, ਰੂਪ ਮੁਕੰਦ ਕੇ ਬਾਕ ਭਨੇ[3] ॥ ੧੫ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਦਿਜ ਆਵਤਿ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਧਨ ਕੋ ਮਨ ਭਾਯੋ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਹਾਰ ਸੁ ਕੀਨਸਿ ਮਾਧੁਰ ਪੂਰਕ[4],ਮੋਦਕ[5],ਧੂਪ ਖੁਆਯੋ। ਭੂਰ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਹੋਤਿ ਰਹੈ ਨਿਤ ਹੋਮ ਕਰੈਂ ਜਵ ਘ੍ਰਿਤ ਮੰਗਾਯੋ। ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੈ ਜਸੁ ਯੌਂ ਬਿਥਰਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਘਾਤਿ ਕੋ ਠਾਨਿ ਕੈ ਤਜਾਗ ਮਹਾਨ ਅਲੱਖ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੈਂ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਰੋਧਿ ਕੈ ਊਰਧ ਕੋ ਕਰਿ ਮੂਰਧ ਮੈਂ ਥਿਰਤਾ,ਨ ਚਲਾਹੀਂ[6]।ਚੰਚਲ ਜੋ ਮਨ ਕੋ ਬਸਿ ਮੈਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅਗਾਧ ਤੇ ਨਾ ਨਿਕ-ਸਾਹੀਂ। ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤਹਿ ਬੈਠਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮੈਂ ਥਿਰ ਪਾਹੀਂ ॥ ੧੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰੀ ਅਰਾਧਨਾਂ ਅਲਖ ਰੂਪ ਗੁਰਦੇਵ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਜਾਨਿ ਕੈ ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਕੀ ਸੇਵ॥੧੮॥ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਪਠਿਬੋ ਕਰੇ ਅਪਨੀ ਅੰਸ ਸੁ ਜਾਨ।–ਮੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਰਿਬੋ ਚਹਤਿ–ਅਸ ਸੰਕਲਪ ਪਛਾਨਿ ॥ ੧੯ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਊਪਰ ਬੀਤ ਗਏ ਜਬਿਹੂੰ ਖਟ ਮਾਸ। ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਿਨ ਕਰਤਿ ਬਿਤਾਏ ਤਹੀਂ ਆਨਿ ਕੀਨਸਿ ਪਰਕਾਸ਼। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਗ੍ਰਭ ਧਾਰਜੋ ਪਾਵਨ ਬ੍ਰਧੈ ਚੰਦ ਸਮ ਚਾਰੁ ਉਜਾਸ[7]। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਅਵਿਲੋਕਹਿ ਬਿਸਮਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਹਿ[8] ਦੁਤਿ ਰਾਸ ॥੨੦॥ ਦੇਖਿ ਨੁਖਾ ਕੋ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਬਧਜੋ ਅਨੰਦ, ਨ ਰਿਦੇ ਸਮਾਇ। ਦਾਨ ਬਹੁਤ ਰੰਕਨਿ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਲੇਤਿ ਆਸ਼ਿਖਾ ਕੋ ਹਰਖਾਇ ॥–ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸੁਤ ਕੇ ਸੁਤ ਹ੍ਵੈ ਪਤਿ ਕੋ ਬਾਕ ਅਬਹਿ ਬਿਦਤਾਇ–। ਸਕਲ ਗੁਰੁਨਿ ਕੋ ਮਹਾਂ ਅਰਾਧਤਿ ਕਰਹਿ ਤਿਹਾਵਲ ਕੋ ਬਰਤਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਮਹਿੰਮਾ ਮਹਾਂ ਪੌਤ੍ਰ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਯਾਂਤੇ ਉਤਸਵ ਕੋ ਅਧਿਕਾਇ।

---

[1]ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਮੁਕੰਦ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ(ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ)ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। [4]ਪੂਰੀਆਂ। [5]ਲੱਡੂ। [6]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਦਸਵੇਂ ਦਵਾਰ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਚਲਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [7]ਉਜਾਲਾ। [8]ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮਨ ਹੀ ਮਨਹਿਂ ਮਨਾਵਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ 'ਇਕੰਕਾਰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਰਾਇ। ਕਰੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਮਮ ਅਬਿ ਰਹੌਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਬਰਖ ਬਿਤਾਇ। ਸਦ ਬਲਿ-ਹਾਰ ਜਾਉਂ ਤਿਸ ਦਿਨ ਪਰ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ ਜਬਿ ਮੁਖ ਦਿਖਰਾਇ॥ ੨੨॥ ਮਮ ਸੁਤ ਕੇ ਨਹਿਂ ਸੰਤਤਿ ਹੋਈ ਸੰਮਤ ਬੀਤੇ ਬਾਂਛਤਿ ਜਾਲ[1]। ਤੀਨ ਲੋਕਪਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮੈਂ ਜਾਨਤੋ ਅਬਿ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਪੁੰਜ ਤੇਜ ਕੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਜਨਮਹਿਗੋ ਅਸ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲ। ਧੰਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਬਨੌਂ ਦਿਵਸ ਤਿਸ' ਇਮ ਮਾਤਾ ਕੋ ਮੋਦ ਬਿਸਾਲ॥ ੨੩॥ ਸੰਗਤ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਆਇ ਘਨੇਰੀ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਰਸਹਿਂ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਕੋ ਪਾਇਂ ਬਿਲੰਦ। ਸੁਤ ਚਾਹਤਿ,ਬਿਤ ਕੇਤਿਕ ਚਾਹਤਿ, ਕੋ ਅਰੋਗ, ਚਹਿ ਕਿਤਿਕ ਅਨੰਦ।ਕੇਤਿਕ ਭਗਤਿਭਾਉ ਕੋ ਜਾਚਤਿ,ਚਹਿਂ ਸਿਮਰਨ ਸਤਿਨਾਮ ਮੁਕੰਦ॥ ੨੪॥ ਉਪਜਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਉਰ ਕੇਤਿਕ, ਨਵਨਿਧ ਸਿੱਧਾਂ ਕੇਚਿਤ ਪਾਇਂ। ਕੇਤਿਕ ਸੇਵਤਿ ਨਿਤ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬਸਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਾਇਂ। ਕਰਹਿ ਦੇਗ ਕੋ, ਆਨਹਿ ਜਲ ਕੋ, ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹਿਂ ਧਰਿ ਚਿਤ ਚਾਇ। ਕੇਚਿਤ ਪਵਨ ਝੁਲਾਵਹਿਂ ਗੁਰੁ ਕੋ, ਕੋ ਪਨਹੀ ਕੋ ਪੌਂਛ ਬਨਾਇ॥ ੨੫॥ ਧਰਹਿ ਭਾਉ ਕੋ ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿਂ, ਕੋ ਈਂਧਨ ਆਨਹਿ ਹਰਖਾਇ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਮੋਲ ਬਹੁ ਦੇਕੈ ਕੋ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਯਾਵੈ ਬਨਿਵਾਇ।ਚੀਰ ਜ਼ਨਾਨੇ ਜ਼ਰੀ ਜੁਗਤ ਕੋ ਅਰਪਹਿ ਘਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਜਾਇ। ਆਨਹਿ ਅੰਨ ਕਿਤਿਕ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਿਤਾ ਘ੍ਰਿਤ ਲੰਗਰ ਮਹਿਂ ਪਾਇ॥ ੨੬॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਸੇਵਾ ਕੋ ਗਿਨੀਅਹਿ ਕਰਹਿਂ ਆਨਿ ਹਿਤ ਨਿਜ ਕੱਲਯਾਨ[2]। ਭਰੀ ਭੀਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਰਹੈਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਹਿਤ ਨਿਜ ਠਾਨਿ। ਪਾਇਂ ਸਰਬ ਕੁਛ ਧਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ, ਹੋਹਿ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁਜਾਨ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਧਾ-ਰਯੋ, ਕੇਤਿਕ ਸਹਤ ਸਿੱਧਿ ਕੇ ਬਿਦਤਿ ਜਹਾਨ॥ ੨੭॥ ਨਮੋ ਕਰਨਿ ਅਵਿਕਾਸ਼ ਨ ਪਾਵਹਿ ਸੰਗਤਿ ਨਈ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਆਇ। ਇਕ ਰੁਖ਼ਸਦ ਹੋਵਹਿ ਕਰਿ ਬੇਦਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਜਸੁ ਬਿਦਤਾਇ।ਲਯਾਇ ਤਿਹਾ-ਵਲ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਨਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁਤ ਬਾਰਿ ਬਰਤਾਇ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ'

[1](ਪੋਤ੍ਰਾ)ਚਾਹੁੰਦੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਬੀਤੇ। [2]ਆਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਪਣੀ ਕਲਯਾਨ ਵਾਸਤੇ(ਸੇਵਾ)।

ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿਨਿ ਸੁਨਾਵਹਿ, ਇਮ ਮੰਗਲ ਸੁਖ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੨੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਯਾਗ ਸਥਿਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰ-ਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥੫੩॥

੫੪. [ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੋਂ ਕਾਂਸ਼ੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਕੈ ਬਾਸ ਤਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਆਗੇ ਚਲਨਿ ਮਿਲੈਂ ਮਨੁਜ ਸਮੁਦਾਇ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਗੁਰ ਚਾਲੇ। ਵਾਹਨ ਅਨਿਕ ਸਜਾਇ ਬਿਸਾਲੇ। ਸੰਗ ਫਕੀਰਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਭਟ ਜਾਇਂ॥ ੨ ॥ ਸਿਵਕਾ ਥੋਰੇ ਸਮੈਦਨ ਜਾਤਿ। ਤਜਿ ਪ੍ਰਯਾਗ ਕੋ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਾਤਿ। ਥੋਰੇ ਕੋਸਨਿ ਡੇਰਾ ਕਰੈਂ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਗੈ ਚਲਿ ਪਰੈ ॥ ੩ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਮਨਤਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ। ਜਿਸ ਕੇ ਗੁਨ ਗਨ ਪਾਵਨ ਰੂਰੇ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਪਹੂੰਚੇ ਜਾਇ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਹੇਰਿ ਸੁਭ ਥਾਇਂ ॥੪॥ ਜਬਿ ਹੀ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੁਧਿ ਹੋਈ। ਮਿਲੈਂ ਪਰਸਪਰ ਸਿਖ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਜਾਇ ਸੁ ਅਰਪੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ। ਧਰੇ ਭਾਵਨਾ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈ। ਮੁੱਖਿ ਮਸੰਦ ਆਇ ਪਗ ਪਰਯੋ। ਦਰਬ ਜਿਤਿਕ ਸਭਿ ਆਗੇ ਧਰਯੋ ॥ ੬ ॥ ਜੀਵਨ ਲਾਭ ਲਹਯੋ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ। ਆਇ ਕਰਹਿਂ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰਸਨ। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਉਤਸਵ ਕਰੈਂ। ਲਯਾਇਂ ਤਿਹਾਵਲ ਆਗੈ ਧਰੈਂ ॥ ੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰੁ ਡੇਰੋ ਰਾਖਾ। ਰਾਖਹਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਸਿੱਖਯਨਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਬਰ ਜਾਚੇ। ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਦੇ[2] ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ ॥ ੮ ॥ ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਅਧਿਕ ਬਿਚ ਕਾਂਸ਼ੀ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਨਰ ਜਿਤ ਕਿਤੈ[3] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਬਹੁ ਪੰਡਿਤ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਨਿਪੁਨ। ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਗੁਰੁ ਕੇ ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ॥ ੯ ॥ ਸੰਨਯਾਸੀ ਬਹੁ ਤਪੀ ਦਿਗੰਬਰ[4]। ਅਨਿਕ ਭੇਖ ਜੋ ਪਹਿਰਤਿ ਅੰਬਰ। ਪੂਛਹਿਂ ਆਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਨਿਰਨੈ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਰਨੈਂ ॥੧੦॥ ਜਸ ਜਸ ਜਿਨ ਜਿਨ ਬੂਝਨਿ ਕਰਯੋ। ਤਸ ਤਸ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਉਚਰਯੋ। ਹਰਖਹਿਂ ਸੁਨਿ ਉਸਤਤੀ ਬਖਾਨੈਂ। 'ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਗ ਗੁਰ ਹਮ ਜਾਨੈਂ' ॥੧੧॥ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਹੋਵਤਿ ਆਇ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਧਰਿ ਬਰ ਕੋ ਪਾਇਂ। ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਿ ॥ ੧੨ ॥ 'ਇਹ ਪੁਰਿ ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ। ਰਹਹਿਂ ਮੰਤ ਸਿਖ ਨਿਰਮਲ

---

[1] ਬਹੁਤੇ ਮਨੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ (ਆ ਕੇ)। [2] ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [3] ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ। [4] ਭਾਵ ਨਾਂਗੇ।

ਆਤਮ*।ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਕੋਠਾ ਅਹੈ ॥ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਰਿ ਬਰ ਰਹੈਂ[1] ॥੧੩॥ ਪਾਵਨ ਛੇਤ੍ਰ ਆਦਿਕੋ ਭਯੋ[2]। ਨੀਲਕੰਠ[3] ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਰਚਿ ਦਯੋ। ਜੇ ਮਾਨਵਬਾਸਹਿ ਸਮੁਦਾਇ।ਗਤਿ ਦੇਵਨਿ ਮਹਿ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ।੧੪।ਸਿਮਰਹੁ ਸੁਖਦਾ ਨਿਤ ਸਤਿਨਾਮ। ਸ਼ੰਕਰ ਪੁਰੀ ਬਸਹੁ ਕਰਿ ਧਾਮ*’। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ‘ਕਾਂਸ਼ੀ ਮਹਿਂ ਗੁਰੁ ਆਏ। ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਸੇ ਮਨ ਭਾਏ’ ॥ ੧੫ ॥ ਸੰਗਤਿ ਜੌਨਪੁਰੇ[4] ਕੀ ਆਈ। ਅਪਰ ਜਿ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਗਿਰਦਾਈ[5]। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਹਿਂ ਆਗਵਨੂ। ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਆਏ ਤਜਿ ਭਵਨੂ॥੧੬॥ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪੰਤੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਕਰੰਤੇ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਕੀ ਰਜ ਕੋ ਲੈਕੈ।ਸਿਰ ਮੁਖ ਪਰ ਫੇਰਹਿਂ ਹਿਤ ਕੈ ਕੈ॥੧੭॥ ਜਨਮ ਲਾਭ ਸਿੱਖਨਿ ਸਭਿ ਲੀਨਾ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਦਰਸ ਗੁਰੁ ਕੀਨਾ। ਇਕ ਭਾਈ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਹੁਲਾਸੀ। ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਜਵਨ ਪੁਰ ਬਾਸੀ[6] ॥ ੧੮ ॥ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਹਾਂ ਭਜਨ ਕੋ ਕਰਿਤਾ। ਰਿਦੈ ਧਯਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਰਿਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਤੀਰ। ਕਰਯੋ ਭਜਨ ਤਿਨ ਧੁਨਿ ਗੰਭੀਰ ॥੧੯॥ ਧਰਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਧੁਨਿ ਸਾਥ। ਕਰਹਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਥ। ਏਕ ਜਾਮ ਲਗਿ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਹੈ। ਸੁਨਿ ਗੁਰਦੇਵ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮਿ ਲਹਯੋ ਹੈ ॥ ੨੦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਰ ਦੀਨਸਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ‘ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਨਿਹਾਲ। ਨਹੀਂ ਫਸਹਿ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਜਮਜਾਲ[7] ॥ ੨੧ ॥ ਤੁਵ ਘਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਇ ਹੈ ਜੋਈ। ਕਿਰਤਨ ਕਰਹਿ ਭਜਨ ਕੋ ਸੋਈ। ਤੋਹਿ ਬੰਸ ਤੇ ਕਿਰਤਨ ਕਥਾ। ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਸੰਗਤਿ ਜਥਾ’ ॥੨੨॥ ਪੁਨ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਪਗ ਲਪਟਾਈ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਿ

---

[1]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਸਿਖ) ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ (ਕਾਂਸ਼ੀ) ਮੁੱਢ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। [3]ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ। [4]ਗੋਮਤੀ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। [5]ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇ। [6]ਜੌਨ ਪੁਰ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ (ਆਇਆ)। [7]ਜਮ ਦੇ ਕਠਨ ਜਾਲ ਵਿਚ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਵੱਡੇ ਤੀਰਥ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਤਮ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਖ ਉਥੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਸਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੋਠਾ ਦੱਸਦੇ ਤੇ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਨਾਂਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਤੀਹ ਚਾਲੀ ਡੇਰੇ ਹਨ। ਅੰਕ ੧੩ ਦਾ ਵਾਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤੋਂਈ।ਤਿਨ ਕੇ ਮਸਤਕ ਪਰ ਕਰ ਧਰਿ ਕਰਿ। ਹਰਖ ਮਹਾਂ ਸਿੱਖਨਿ ਉਰ ਭਰਿ ਭਰਿ॥੨੩॥ਬਿਦਾ ਭਈ ਗੁਰੁ ਜਸੁ ਕੋ ਗਾਵਤਿ ।ਬਰ ਬਹੁ ਲੈ ਲੈ ਉਰ ਉਮਗਾਵਤਿ। ਇਮ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਕਰੀ ਨਿਹਾਲ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵੇਸ ਬਸਿ ਤਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥ ੨੪ ॥ ਆਦਿ ਜੌਨਪੁਰਿ ਸੰਗਤਿ ਜੇਤੀ। ਭਈ ਬਿਦਾ ਲੈ ਅਭਿਮਤਿ[1] ਤੇਤੀ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੂਚ ਕਰਯੋ ਹੈ। ਚਲਨਿ ਮਨੋਰਥ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰਯੋ ਹੈ॥ ੨੫ ॥ ਸਹਸਰਾਵ[2]*ਕੋ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ।ਤਹਿ ਇਕ ਬਸਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਭਾਰੀ । ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿੱਖ ਹੁਤੋ ਅਭਿਰਾਮ। ਚਾਚਾ ਫੱਗੋ ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰੁਮੁਖ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਯਾਰੋ। ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਪ੍ਰਣ ਤਿਨ ਧਾਰੋ। ਨਵੋਂ ਸਦਨ ਅਪਨੋ ਚਿਨਵਾਇਵ। ਊਚੋ ਦ੍ਵਾਰ ਬਡੋ ਰਖਵਾਇਵ॥੨੭॥ ਅੰਦਰ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਕੀਨਿ। ਅਜਰ[3]ਚਾਰ ਚੌਕੋਨ ਨਵੀਨ। ਆਛੇ ਦਰ ਤਿਨ ਕੇ ਰਖਵਾਇ।ਰਚਵਾਵਹਿ ਸਭਿ ਆਪ ਬਤਾਇ[4] ॥ ੨੮ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਗਤ ਭੀ ਇਕ ਠੌਰ। ਹੇਰਯੋ ਸਭਿਨਿ ਵਹਿਰ ਕੋ ਪੌਰ । ਘਰ ਪ੍ਰਮਾਨ ਤੇ ਬਡੋ ਕਰਾਯੋ। ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਸੰਸੈ ਉਪਜਾਯੋ॥ ੨੯ ॥ ਬੂਝਨਿ ਕਰਯੋ ਸਭਿਨਿ ਨੇ ਐਸੇ । 'ਪੌਰ ਇਤੋ ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਕੈਸੇ ? । ਸਰਬ ਸਦਨ ਕੇ ਤਜਯੋ ਪ੍ਰਮਾਨ[5]। ਰਾਖਯੋ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕ੍ਰਤੋ ਮਹਾਨ[6]?' ॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਫੱਗੋ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ। 'ਸਦਨ ਚਿਨਾਵਤਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਣ ਕੀਨਾ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਵਹਿੰਗੇ ਮਮ ਡੇਰੇ।ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ਘਟ ਘਟ ਕੇਰੇ ॥੩੧॥ ਤਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਮੈਂ ਕਰਯੋ ਨਿਕੇਤ। ਪ੍ਰਣ ਪੁਰਹਿਂ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਹਤਿ ਅਰੂਢਿ ਤੁਰੰਗ। ਆਵਹਿੰਗੇ ਜਬਿ ਭਏ ਉਤੰਗ[7]॥੩੨॥ਵਹਿਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਭੁ ਉਤਰਨਿ ਕਰੈਂ। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਮ ਮਮ ਘਰ ਬਰੈਂ। ਉਤਰਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਥਿਰ ਜਾਇਂ। ਵਹਿਰ ਉਤਰਿ ਨਹਿਂ ਪਗ ਸੋਂ ਆਇਂ[8] ॥ ੩੩ ॥ ਯਾਂਤੇ ਰਚਯੋ ਬਡੋ ਮੈਂ ਪੌਰ।ਮੈਂ ਹੇਰੋਂ†ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਰਮੌਰ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿੰਗੇ ਆਵਹਿ ਘਰ ਮਾਹਿਂ। ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਮਾਹਿਂ॥ ੩੪ ॥ ਕਹਤਿ ਸੰਤ ਅਰੁ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ । ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਭਗਵਾਨ। ਪੂਰਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ

[1]ਮਨ ਇੱਛਤ (ਬਰ)। [2]ਨਾਮ ਹੈ ਨਗਰ ਦਾ, ਸਸਰਾਮ। [3]ਵਿਹੜਾ। [4]ਦੱਸ ਦੱਸ ਕੇ। [5]ਅੰਦਾਜ਼ਾ। [6]ਕਿਉਂ ਵਡਾ ਰਖਯਾ ਹੈ, ਕੇਡਾ ਵਡਾ ਰਖਯਾ ਹੈ। [7]ਉੱਚੇ ਹੋਏ ਹੋਏ। [8]ਬਾਹਰ ਉੱਤਰ ਕੇ ਪੈਰੀਂ ਚੱਲਕੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆਵਣ। *ਸਸਰਾਮ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਰ ਬੰਗਾਲ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ। ਇਥੇ ਨਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਤੇ ਬਾਗ਼ ਹੈ, ਅਰ ਸਿੱਖੀ ਵਸੋਂ ਬੀ ਹੈ। †ਪਾ:-ਹੌਰੋ=ਹੌਲਾ ਹਾਂ।

ਦਾਸਨਿ[7]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਸੈ ਕੀਨਿ ਬਿਨਾਸ਼ਨ[1] ॥ ੩੫ ॥ [2]ਬਿੱਦਯਾ ਬੁਧਿ ਅਰੁ ਦਰਬ ਸਮਾਜ। ਐਸ੍ਵਰਜ ਬਡੋ ਸੁ ਦੇਸ਼ਨਿ ਰਾਜ । ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਬਡਿਆਈ।ਤਪਨਿ ਘੋਰ ਤਪਤੇ[3] ਸਮੁਦਾਈ॥ ੩੬॥ ਨਹਿਂ ਦੇਖਤਿ ਛਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਭੂਲ। ਰਹੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨਕੂਲ। ਦਾਸਨਿ ਪਾਸ ਦੌਰ ਕਰਿ ਆਵਹਿ। ਜਿਮ ਜਨ[4] ਮਨ ਹੈ ਤਥਾ ਕਰਾਵਹਿਂ ॥ ੩੭ ॥ ਨਾਮਦੇਵ ਕੇ ਸੰਗ ਫਿਰੇ ਹੈਂ। ਛਾਵਨ ਛਪਰੀ[5] ਕਾਜ ਕਰੇ ਹੈਂ। ਪੰਡਤ ਪੰਡੇ ਕੀਨਿ ਪਿਛਾਰੀ। ਫੇਰਿ ਦੇਹੁਰਾ ਥਿਰੇ ਅਗਾਰੀ ॥੩੮॥ ਧਨੇ ਕੇ ਬਛੁਰੇ ਗਨ ਚਾਰੇ। ਕੀਨਸਿ ਰੋਟੀ ਛਾਛ[6] ਅਹਾਰੇ। ਬਦਰੀ ਫਲ ਸਵਰੀ[7] ਤੇ ਖਾਏ। ਬਿਦਰ ਦਾਸ ਲਖਿ ਤਿਸ ਗ੍ਰਿਹ ਆਏ ॥ ੩੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਜੁ ਗੁਰੁ ਭਏ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾਸ ਗ੍ਰਿਹ ਗਏ। ਬਰਨ ਜਾਤਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਤਿ।ਪ੍ਰੇਮ ਹੇਰਿ ਤਿਸ ਢਿਗ ਪਗ ਧਾਰਤਿ ॥੪੦॥ ਇਮ ਗੁਨ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ। ਕੀਨਸਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰੀ।–ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਆਇਂ ਜ਼ਰੂਰ । ਕਰਹਿ ਪਤੱਗਯਾ ਮੇਰੀ ਪੂਰ–[7]॥ ੪੧ ॥ ਇਮ ਫੱਗੋ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੇ । ਗੁਰੁ ਚਰਨਨਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਾਈ । ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਤਿ ਸੁਖਦਾਈ॥ ੪੨ ॥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਕੇ ਗੁਨ ਏਹੁ। ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਜਨ ਲਖਿ ਲੇਹਿਂ[8]। ਹੇਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨ੍ਰਿਪ ਮਨ ਕੋ[9] ਭਾਰੀ। ਗਏ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਮਝਾਰੀ॥ ੪੩॥ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਯੋ। ਗੁਰ ਸਥਾਪਿ ਮੰਜੀ ਬੈਠਰਯੋ । ਅਬਿ ਲੌ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੌ ਧਯਾਵਤਿ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ ॥ ੪੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਮਨੇਪੁਰਿਕਸ਼ਮੀਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਬ੍ਰਿਧਾ ਸਿੱਖਨੀ ਨਿਜ ਕਰਕਾਤਿ[10]।ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰਾਈ ਗੁਰੁ ਗਾਤ ॥ ੪੫ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਧਾਏ। ਉਲੰਘੇ ਬਿਖਮ ਸੈਲ ਸਮੁਦਾਏ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਗਿਨੀਅਹਿਂ ਗੁਨ ਰੂਰੇ। ਜਥਾ ਕਰੈਂ ਜਗ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਫੱਗੋ ਕੀ ਪਰਤੱਗਯਾ ਸੁਨੀ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਮਹਿੰਮਾ ਬਡ ਗੁਨੀ । ਭਏ ਸਿੱਖਯ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮੁਦਾਇ । ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਰਖੀ ਵਸਤੁ ਗਨ ਲਯਾਇ॥ ੪੭ ॥ ਸਕਲ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਗੁਰ ਆਗਵਨੂ। ਸੁੰਦਰ

[1](ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਪਣਾ) ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। [2]ਫਿਰ ਚਾਚਾ ਫੱਗੋ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਘੋਰ ਤਪਾਂ ਨੂੰ ਤਪਦੇ ਹਨ। [4]ਦਾਸਾਂ ਦੇ। [5]ਛੱਪਰ ਛੱਤਣ ਦਾ। [6]ਲੱਸੀ। [7]ਭੀਲਣੀ। [8]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ। [9]ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਦਾ। [10]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੱਤਕੇ।

ਭੇਟ ਧਰਹਿਂ ਨਿਜ ਭਵਨ੍ਹ॥ਜਿਮ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਉਪਜੈ ਹੈ। ਸਭਿ ਕਾਨਨ[1] ਚੰਦਨ ਬਨਿ ਜੈਹੈ ॥ ੪੭ ॥ ਫੱਗੋ ਤੇ ਪ੍ਰਣ ਸੁਨਿ ਤਿਮ ਸਾਰੇ। ਗੁਰੂ ਉਡੀਕਤਿ ਸੰਝ ਸਕਾਰੇ। ਤਿਨ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੇ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਕਾਂਸ਼ੀ ਆਗਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੪ ॥

੫੫. [ਸਸਰਾਮ ਚਾਰੇ ਫੱਗੋ ਦੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਤਨਾਕਰ ਗੁਰੁ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ[2] ਦੇਸ਼ਨਿ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨਿ। ਊਖਰ[3] ਪੋਖਰ[4] ਸਭਿ ਭਰੇ[5] ਸਿੱਖੀ ਪੰਥ ਨਵੀਨ[6] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਣ ਹਿਤ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੇ ਡੇਰਾ । ਖੈਂਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਤੇ ਦਾਸਨਿ। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਾਥ ਸਰਾਸਨ[7]॥੨॥ਭਾਥਾ ਖੜਗ ਬੰਧਿ ਕਟ ਸੰਗੇ। ਗਮਨਤਿ ਹੁਇ ਅਸਵਾਰ ਤੁਰੰਗੇ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਨੁਖਾ ਸਮੇਤ । ਡੋਰੇ ਸਜੰਦਨ ਪਰ ਛਬਿ ਦੇਤਿ ॥੩॥ ਕਬਿ ਸ਼ਿਵਕਾ ਪਰ ਚਢਹਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘਾਈ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਮਿਰਜ਼ਾ ਪੁਰਿ ਨਗਰੀ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸੁਧਿ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ॥ ੪ ॥ ਉਪਹਾਰਨਿ ਲੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਆਦਰ ਹਿਤ ਆਏ ਅਗਵਾਰੀ। ਮਿਲੇ ਧਾਇ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਉਮਾਹਤਿ। ਜਥਾ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਜਲ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ॥ ੫ ॥ ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਨਿਜ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਹਿਂ। ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਲਗਾਵਹਿਂ । ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿਵਰ ਕਰਿਵਾਯਵ।ਕਰਤਿ ਭਏ ਜਿਮ ਗੁਰੁ ਫੁਰਮਾਯਵ ॥੬॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੀ ਕਰਿ ਸੇਵਾ। ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਂ ਗੁਰੁ ਦੇਵਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਟਹਿਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੭ ॥ ਹੁਤੀ ਇਕੱਤ੍ਰ ਜੁ ਗੁਰੁ ਕੀ ਕਾਰ। ਧਰਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦਰਬ ਉਦਾਰ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਦੀਨਿ । ਅਰਪਨ ਸਕਲ ਅਕੋਰਨ ਕੀਨਿ ॥ ੮ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਕਰਿ ਮੁਕਾਮ[8] ਗੁਰ ਚਲੈਂ । ਮਗ ਮੈਂ ਬਹੁ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈਂ । ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਠਾਨੈਂ । ਜਾਚਹਿਂ ਬਰ ਕੋ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੈਂ ॥ ੯ ॥ ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਾਲ। ਅਨਿਕ ਨਰਨਿ ਕੇ ਬੰਧਨ ਟਾਲਿ।ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਹੋਇ ਤਹਿਂ ਰਹਯੋ। ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਸਭਿ ਨੇ ਜਸੁ ਕਹਯੋ ॥੧੦॥ ਜਥਾ ਮਹਾਂ

[1]ਸਾਰਾ ਬਨ। [2]ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ। [3]ਕੱਲਰ ਵਾਲੀ ਭੂਮੀ। [4]ਛੱਪੜ। [5](ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਨਾਲ)ਭਰਦਿੱਤੇ।[6]ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਨਵੀਨ ਪੰਥ(ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਨ ਅਧਕਾਰੀ)ਭਾਵ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਭਰਿਆ। [7]ਹਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਧਾਰੇ। [8]ਭਾਵ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਟਿਕ ਕੇ।

ਘਨ ਉਮਡਹਿ ਸਾਵਨ। ਥਲ ਉੱਚਾਵਚ[1] ਕਰਹਿ ਬਸਾਵਨਿ। ਤਪਤ
ਹਰਹਿ ਸਭਿ ਕੀ ਇਕਸਾਰ। ਤਥਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਤਿ ਇਕਬਾਰ ॥ ੧੧ ॥
ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਕ੍ਰਮਨਾਸ਼ਾ[2]* ਸਲਿਤਾ।ਤਹਾਂ ਆਇ ਹੇਰਯੋ ਜਲ ਚਲਤਾ।
ਉਤਰਿ ਤਹਾਂ ਕੀਨਸਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਜੋ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅਹੈ ਅਸਥਾਨਾ ॥
੧੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਸੇ ਹੋਹਿ ਪੁਨੀਤ। ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਤਿਸ[3] ਜਾਇ ਬਿਤੀਤ।
ਪੁਨ ਸੰਤਨਿ ਸੋਂ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਹੁਤੋ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੂ[4] ਭੂਪ ਮਹਾਨਾ॥੧੩॥ਮੁਨਿ
ਗਨ ਤੀਰਥ ਗਨ[5] ਜਲ ਲੀਨੋ। ਤਿਸ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਮਜਨਾਵਨਿ ਕੀਨੋ[6]।
ਤਿਸ ਤੇ ਨਦੀ ਕਹੈਂ ਕ੍ਰਮਨਾਸ਼ਾ। ਅਬਿ ਤੇ ਭਈ ਕੁਕਰਮ ਬਿਨਾਸਾ[7]† ॥
੧੪ ॥ ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ ਅਗਾਰੀ। ਸਹਸਗਾਵ[8] ਕੇ ਪਹੁੰਚਿ ਮਝਾਰੀ।
ਸਭਿ ਕੋ ਤਯਾਗ ਇਕਾਕੀ ਭਏ। ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਬੇਗ ਚਲਏ॥ ੧੫ ॥
ਕਹਯੋ 'ਪਿਛਾਰੀ ਸਗਰੇ ਆਵਹੁ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਾਰਗ ਗਮਨਾਵਹੁ। ਹਮ
ਨੈ ਕਰਨੋ ਕਾਜ ਅਗਾਰੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੇਗ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥
ਚਾਚਾ ਫੱਗੋ ਕੇ ਘਰ ਗਏ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰਤਿ ਭਏ। ਪੌਰ ਸਦਨ
ਕੋ ਬਡੋ ਚਿਨਾਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਗੁਰ ਐਂਚਿ ਮੰਗਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥–ਵਾਹਨ
ਚਢੇ ਅਜਰ ਮਹਿਂ ਆਵੈਂ–। ਇਮ ਪ੍ਰਣ ਠਾਨਯੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਧਾਵੈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਆਇ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੮ ॥
ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸੁਹਾਇ ਨਿਖੰਗ। ਹਾਥ ਸਰਾਸਨ ਦੀਰਘ ਅੰਗ।
ਬਾਜ ਅਰੂਢੇ ਅੰਤਰ ਬਰੇ। ਅਜਰ ਰੁਚਿਰ ਮਹਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਖਰੇ॥੧੯॥ ਇਤ
ਉਤ ਨਰ ਹੇਰਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। 'ਇਹ ਕੋ ਨਭ[9] ਤੇ ਉਤਰਯੋ ਆਇ?
ਮਹਾਰਾਜ[10] ਸਮ ਬਡ ਉਤਸਾਹੀ।ਕਿਤ ਤੇ ਸ਼ੰਕਮਾਨ[11] ਚਿਤ ਨਾਂਹੀ॥੨੦॥

[1]ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ। [2]ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਇਕ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ। [3]ਤਿਸ (ਤੀਰਥ ਦਾ)। [4]ਨਾਮ ਰਾਜਾ ਦਾ। [5]ਬਹੁਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ। [6]ਨੁਹਾਇਆ। [7]ਭਾਵ ਕੁਕਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ਨਾਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੁਣ ਤੋਂ। [8]ਸਸਰਾਮ ਨਾਮ। ਅਸਲ ਨਾਮ ਹੈ 'ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਆਗਮ'। [9]ਅਕਾਸ਼। [10]ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਵਤ। [11]ਸ਼ੰਕਾ ਵਾਲਾ।

*ਪਾ:–ਕ੍ਰਮਨਾਸ਼ਿਨ।

†ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਧੁਨੀ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨਦੀ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਕਰਮ ਨਾਸ਼ਾ ਕਹਿਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ, ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਰੂਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਛੋਹਕੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਗਈਆਂ। 'ਪਸੂ ਪਰੇਤਹੁ ਦੇਵ ਕਰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥'

[ਸ਼. ਗ਼ਾ: ਕ੍ਰ:

ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਕਮਲ ਸਮਾਨ।ਨੇਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਜਾਨ।ਦੀਰਘ ਭੁਜਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਧਾਰੀ। ਗਰ ਜਾਮਾ ਜਿਨ ਕੇ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਆਇ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਧਾਮੂ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਤਨ ਅਭਿਰਾਮੂ'।ਭਏ ਅਚੰਭੈ ਦੇਖਤਿ ਰੂਪ। ਜਨੁ ਉਤਰਯੋ ਇਹ ਦੇਵ ਸਰੂਪ ॥ ੨੨ ॥ ਮਸਤਕ ਮਹਾਂ ਦਿਪਤ ਹੈ ਜੋਤਿ। ਅਹਿਲਾਦਕ ਜਨੁ ਚੰਦ ਉਦੋਤਿ। ਤਬਿ ਚਾਚਾ ਫੱਗੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਠਾਂਢੇ ਅਜਰ ਗੁਰੂ ਦਰਸਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ ਨ –ਹੈਂ ਗੁਰ ਏਹੀ–। ਖਿਰਯੋ ਜਾਤਿ ਮਨ ਤਊ ਸਨੇਹੀ। ਬਿਕਸਤਿ ਜਾਤਿ ਬਦਨ ਜਲਜਾਤਾ[1]। ਦੇਖਤਿ ਰਿਦਾ ਉਮਗਿ ਹੁਲਸਾਤਾ[2] ॥ ੨੪ ॥ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧੰਤਾ।ਖਰੇ ਸਮੁਖ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵੰਤਾ।ਬੂਝਿ ਨ ਸਕਹਿ ਤੇਜ ਦਰਸੰਤਾ । ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਤਿ ਬੋਲੇ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ੨੫ ॥ 'ਹੇ ਫੱਗੋ ! ਤੈਂ ਪ੍ਰਣ ਅਤਿ ਧਾਰਯੋ। ਘਰ ਕੋ ਪੌਰ ਬਿਸਾਲ ਉਸਾਰਯੋ। ਹਮ ਅਤਿ ਦੂਰ, ਨ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਯੋ ।ਕਿਮ ਆਵਹਿਂਗੇ,ਨਹਿ ਨਿਰਧਾਰਯੋ॥੨੬॥ਪੰਥ ਸੈਂਕਰੇ ਕੋਸਨਿ ਕੇਰਾ। ਕਿਤੇ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਡੇਰਾ। ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨਾ। ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਸੁਨਾਇ ਪ੍ਰਣ ਠਾਨਾ ॥੨੭॥ ਤੁਮ ਮਨਸ਼ਾ ਕੇ ਪੂਰਨ ਹੇਤੁ। ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਬਾਜ[3] ਸਮੇਤ। ਤੋਰ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਜਿਮ ਇੱਛਾ ਤਿਮ ਕਰਿ ਇਸ ਘਰੀ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਫੱਗੋ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ। -ਇਹ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਅਯੋ-।ਤਤਛਿਨ ਉਮਗਯੋ ਰਿਦੇ ਬਿਲੰਦ।ਦੇਖਿ ਚੰਦ ਕੋ ਸਿੰਧੁ ਮਨਿੰਦ ॥ ੨੯ ॥ ਭਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਮੋਹਦ ਅਨੰਦ। ਮੁਕਤਾ ਸਮ ਛੁਟਤਿ ਜਲ ਬੁੰਦ। ਮੁਖ ਪਰਪੁਲਤ ਅੱਸ਼੍ਰ ਕੇ ਸੰਗ[4]। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਦੇਖਤਿ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ॥੩੦॥ਭਾ ਸਥੰਭ[5]ਕੁਛ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਰੁਕਯੋ ਕੰਠ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਨ ਆਈ । ਚਖਨਿ ਸਪਲਕ[6] ਥਿਰਯੋ ਰਹਿ ਆਗੇ। ਬਹੁਰ ਪਾਇ ਸੁਧਿ ਕੋ ਬਡਭਾਗੇ ॥੩੧॥ ਪੂਜਤਿ ਰਹਯੋ ਜਿਸੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ। ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਯੰਕ ਰਚਯੋ ਸ਼ੁਭ ਭਾਂਤੀ । ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਆਨਿ ਡਸਾਯਹੁ। ਸੁੰਦਰ ਆਸਤਰਨ ਸੌਂ ਛਾਯਹੁ ॥੩੨॥ ਧਰੇ ਮੁਲਾਇਮ ਬਰ ਉਪਧਾਨੁ।ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰੈਂ ਤਨੀ ਮਹਾਨ। ਜਾਇ ਰਕਾਬ ਗਹੀ ਤਬਿ ਹਾਥ। ਤੁਰੰਗ ਉਤਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ

[1]ਕਵਲ ਵਾਂਙੂ ਮੁਖ। [2]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਛਲਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। [3]ਘੋੜੇ। [4]ਭਰ ਗਿਆ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ। [5]ਥੰਮ ਵਾਂਙੂ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਅਹਿੱਲ ਖੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। [6]ਭਾਵ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਸਹਤ ਟਿਕਟਿਕੀ ਬੱਝ ਗਈ।

ਨਾਥ॥੩੩॥ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਤਬਹਿ ਬਿਠਾਏ। ਪਰਯੋ ਡੰਡਵਤ ਗੁਰ ਅਗ-ਵਾਏ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਭੂਮ[1]। ਪਗ ਪੰਕਜ ਗਹਿ ਆਨਨ ਚੂੰਮ[2] ॥ ੩੪ ॥ ਲੇ ਗੁਰੁ ਕੀ ਪਨਹੀ ਨਿਜ ਹਾਥ॥ਤਿਸ ਤੇ ਧੂਲ ਲਗਾਵਤਿ ਮਾਥ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ! ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਸੁਾਮੀ। ਸਦਾ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਕੌਨ ਰੰਕ ਮੈਂ, ਚਲਿ ਘਰ ਆਏ। ਬਿਰਦ ਦਾਸ ਬਤਸਲ ਤੁਮ ਗਾਏ[3] ॥ ੩੬ ॥ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਹੈ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਬਿਦਤਿ ਸੰਸਾਰਾ।ਤੁਮ ਬਿਨ ਇਮ ਗੁਨ ਮਹਿਂ ਕਿਸ ਮਾਂਹੂ। ਨਿਰਧਨ ਕੇ ਧਨ ਹੋ ਸਭਿ ਕਾਂਹੂ[4] ॥੩੭॥ ਸਹਸਰਾਵ ਕੋ[5] ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਭਾਰੇ॥ ਜੋ ਜੋ ਵਸਤੁ ਧਰੀ ਗੁਰ ਹੇਤੁ। ਸੋ ਸਭਿ ਲੈ ਲੈ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ॥੩੮॥ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕਰ ਧਰਿ ਆਏ। ਦੇਖਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਅਰੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿਂ।ਕਰਹਿਂ ਤਿਹਾਵਲ ਕੋ ਬਹੁ ਆਨਹਿਂ॥੩੯॥ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਸਭਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ। ਕਰਹਿਂ ਖੁਸ਼ੀ ਲਹਿ ਅਨੰਦ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਉਤਸਵ ਠਾਨਹਿਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ॥ ੪੦ ॥ ਫੂਲਨਿ ਮਾਲਾ ਰਚਹਿਂ ਬਿਸਾਲੇ। ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧਤਿ ਗੁਰ ਗਰ ਡਾਲੇਂ। ਮੇਵੇ ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਫਲ ਲ੍ਯਾਏ। ਭੋਜਨ ਹੇਤੁ ਅੰਨ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੪੧ ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਨੁਖਾ ਸਮੇਤ। ਆਇ ਬਾਸ ਕਿਯ ਤਿਸੀ ਨਿਕੇਤ। ਡੇਰਾ ਅਪਰ ਵਹਿਰ ਸਭਿ ਹੋਯੋ[6]। ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਯੋ॥ ੪੨ ॥ ਹੇਤੁ ਦੇਗ਼ ਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਅੰਨ। ਗਨ ਆਨਹਿਂ ਚਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ।ਦੁਗਧ ਘ੍ਰਿੱਤ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮਠਿਆਈ। ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਫਲ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੩ ॥ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕਰਿਵਾਇ ਅਹਾਰੇ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਅਚਵਾਵਨਿ ਧਾਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿੱਖ ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਪਾਸ। ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁਖਰਾਸ॥ ੪੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਪੂਰਯੋ ਪ੍ਰਨ ਬਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰਾ। ਜੋ ਜੋ ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਜਿਸ ਜਿਸ ਰਾਖਾ।ਸੋ ਸੋ ਅਰਪਤਿ ਪੂਰ ਭਿਲਾਖਾ ॥ ੪੫ ॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਨਿ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਹੈਂ। ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰ ਦਏ ਹੈਂ। ਪੁਨ ਚਹਿਂ ਗਮਨਯੋ

[1]ਧਰਤੀ ਤੇ। [2]ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਚੁੰਮੇ। [3]ਤੁਸਾਡਾ ਬਿਰਦ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪਜਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। [4]ਨਿਰਧਨ ਦੇ ਧਨ ਹੋ ਤੇ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦੇ (ਅਪਣੇ) ਹੋ। (ਅ) ਕੋਈ ਧਨੀ ਹੋਵੇ ਯਾ ਨਿਰਧਨੀ ਹੋਵੇ ਆਪ ਸਭ ਕਿਸੀ ਦੇ ਹੋ। [5]ਸਸਰਾਮ ਸ਼ਹਿਰ। [6]ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਡੇਰਾ ਬਾਹਰ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਹੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਫੱਗੋ ਕੇਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੫੫॥

੫੬. [ਮਿਸਰਾਵ ਡੇਰਾ, ਬੇਰੀ। ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਹਸ ਕਹ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬਹਿ ਫੱਗੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ।'ਸਿੱਖਨਿ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਕਾਰ ਗੁਰੁ ਲੇ ਕੀਨਸਿ ਇਕਥਾਇ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੋ ਅਬਿ ਅਰਪਨ ਕੀਜਹਿ ਆਨਿ । ਹਮ ਚਾਹਤਿ ਆਗੈ ਪ੍ਰਸਥਾਨ' । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਕਹ੍ਯੋ ਜੁ ਮੈਂ ਆਗੇ ਇਕਥਾਈ[2] ॥੨॥ ਸੋ ਗਿਨ ਗਿਨ ਪੈਸੇ ਲਗ[3] ਸਾਰੇ । ਹੁੰਡੀ ਕੋ ਕਰਾਇ ਬਹੁ ਬਾਰੇ । ਰਹ੍ਯੋ ਹਜ਼ੂਰ ਪੁਚਾਵਤਿ ਸੋਈ। ਛਾਨੀ[4] ਨਹੀਂ ਆਪ ਤੇ ਕੋਈ ॥੩॥ਅਬਿ ਬਾਕੀ ਜੇਤਿਕ ਧਨ ਕੀਨਾ। ਸੋ ਸਭਿ ਚਹੌਂ ਆਪ ਕੋ ਦੀਨਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਦਯੋ ਦਰਬ ਕੋ ਆਨਿ। ਜੋ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਲੀਨਿ ਮਹਾਨ॥੪॥ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਅਪਰ ਲਯਾਉ ਜੋ ਬਾਕੀ ਰਹ੍ਯੋ। ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਜੋ ਕਿਛ ਕਿਸ ਦੀਨਾ।ਸੋ ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਜੁ ਤੁਵ ਕਰ ਲੀਨਾ'॥੫॥ਸੁਨਿ ਫੱਗੋ ਮਨ ਮਹਿ ਬਿਸਮਾਨ੍ਯੋ।–ਇਹ ਕਯਾ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨ੍ਯੋ।ਮੋਂ ਢਿਗ ਤਉ ਅਬਿ ਕੁਛ ਨਹਿ ਰਹ੍ਯੋ ।ਇਹ ਕਿਮ ਜਾਚਹਿਂ,ਕਯਾ ਉਰ ਲਹ੍ਯੋ?॥੬॥ਕੂਰ ਬਾਕ ਇਹ ਕਹੈਂ ਨ ਕਯੋਂ ਹੂੰ। ਮੁਝ ਢਿਗ ਰਹ੍ਯੋ ਨ, ਸਤਿ ਭੀ ਯੌਂ ਹੂੰ[5]–।ਚਿਤ ਚਿਤਵਤਿ ਬਿਤਵਤਿ[6]ਤਿਸ ਕਾਲ। ਇਕ ਸਿਖਨੀ ਗਤਿ[7]ਕੀਨਿ ਸੰਭਾਲ[8]॥੭॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ!ਜੋ ਮੈਂ ਨਹਿ ਦੀਨਾ। ਆਪ ਸਿਮਰਿ[9] ਚਾਹਹੁ ਜਿਸ ਲੀਨਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਗਯੋ। ਤਹਾਂ ਨ ਸਿਖ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ॥ ੮ ॥ ਸਿਖਨੀ ਹੁਤੀ ਤਿਸੀ ਸੰਗ ਭਾਖੀ ।–ਦਿਹੁ ਗੁਰੁ ਕਾਰ ਜੁ ਹੈ ਘਰ ਰਾਖੀ–।ਕਹਨਿ ਲਗੀ–ਸਿਖ ਨਾਹਨ ਘਰੋ। ਨਿਕਟਿ ਨ ਕਛ ਦੇਬੋ ਕਯਾ ਕਰੋਂ–॥੯॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਮੈਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਾਂ ਸੋਂ ।–ਜੋ ਕਿਛ ਹੋਹਿ ਦੇਹੁ ਨਿਜ ਪਾਸੋਂ। ਜੋ ਦੇਵਹਿ ਸੋ ਮੈਂ ਲੈ ਜਾਊਂ*।ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ ਦੇਇ ਪਹੁੰਚਾਊਂ*– ॥ ੧੦ ॥ ਨਿਰਧਨ ਸਿਖ ਗਰੀਬ ਕੋ ਧਾਮ।ਕਾਲ ਨਿਬਾਹਤਿ[10] ਕਰਿ ਪਰ-

---

[1]ਤੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [2]ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। [3]ਪੈਸੇ ਪੈਸੇ ਤਕ। [4]ਗੁੱਝੀ। [5]ਇਹ ਬੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ (ਬਾਕੀ ਕੁਛ) ਨਹੀਂ ਰਹਿਆ। [6]ਬੀਤਿਆ। [7]ਇਕ ਸਿੱਖਣੀ ਦਾ ਕੌਤਕ ਯਾ ਕਰਨੀ। [8]ਯਾਦ ਕੀਤੀ। [9]ਯਾਦ ਕਰਾਕੇ। [10]ਝੱਟ ਲੰਘਾਉਂਦੇ।

*ਪਾ:–ਗੁਰ ਹਿਤ ਲੇਨ ਤੋਹਿ ਘਰ ਆਇਵ। ਕਿਮ ਛੂਛੋ ਅਬਿ ਹਟਿ ਕਰ ਜਾਇਵ।

ਕਾਮ[1] । ਭਈ ਸੁ ਕੋਪ ਸੁਨੇ ਬਚ ਮੇਰੇ । ਐਸੇ ਕਹਨਿ ਲਗੀ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੧੧ ॥–ਜੇ ਕਰਿ ਛੂਛਾ ਗਮਨਤਿ ਨਾਂਹਿ । ਕੂਰਾ ਪਰਯੋ ਅਜਰ ਲੇ ਜਾਹਿ । ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਦੇਵੌਂ ਤੁਮ ਹਾਥ । ਲਯਾਇ ਕਮਾਇ ਨ ਘਰ ਕੋ ਨਾਥ[2]–॥ ੧੨ ॥ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬਿਨੈ ਕੀਨਿ:–ਤਬਿ ਏਹੋ।ਰਿਦੇ ਭਾਵਨਾ ਸੋਂ ਤੁਮ ਦੇਹੋ–। ਭਰਿ ਅੰਜੁਲ ਰਿਸ ਤੇ ਉਰ ਪੂਰਾ । ਮਮ ਅੰਚਲ ਸੰਗ ਬੰਧਯੋ ਕੂਰਾ[3]॥੧੩॥ ਸੋ ਮੈਂ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਲੇ ਆਯੋ । ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਖੋਲਯੋ ਅਵਨਿ ਗਿਰਾਯੋ।ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਏਕ ਪਰੀ[4] ਮੈਂ ਹੇਰੀ । ਬਦਰੀ ਫਲ ਕੀ ਗਿਟਕ ਬਡੇਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਸੋ ਮੈਂ ਇਹਾਂ ਬੋਇ ਕਰਿ ਦੀਨਿ।ਤਿਸ ਤੇ ਬਦਰੀ ਕੋ ਤਰੁ ਚੀਨਿ।ਤੁਮ ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੀ । ਕਾਰ ਆਪ ਕੀ ਇਹੈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ॥ ੧੫ ॥ ਲੀਜੈ ਸੋ, ਸਿਖ ਕਰੋ ਸਹਾਇ । ਅੰਸ ਗੁਰੂ ਇਹੁ ਤਰੁ ਨਿਪਜਾਇ' । ਗਨ ਸਿੱਖਨਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨੇ । ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਸਿਖ ! ਤੂੰ ਧਨ ਧੰਨੇ ॥੧੬॥ ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਸ੍ਵਾਰਥ ਕੋ ਕਰਿਤਾ । ਰਿਦੈ ਲੋਭ ਹੰਕਾਰ ਨ ਧਰਿਤਾ । ਗੁਰ ਕਾਰਜ ਕੋ ਕਰਤਿ ਅਰੰਭ । ਸਿੱਖੀ ਥੰਭਨ ਕੇ ਤੁਮ ਥੰਭ[5]॥੧੭॥ਭਵਸਾਗਰ ਤੇ ਉਤਰੈਂ ਪਾਰ । ਅਪਰ ਅਨੇਕਨਿ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰ । ਤੁਵ ਗਤਿ ਚਹਤਿ ਹੁਤੇ ਬਿਦਤਾਈ[6] । ਗਨ ਸਿੱਖਨਨਿ ਮਹਿਂ ਅਬਹਿ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਗੁਨ ਗਨ ਅਪਨੇ, ਪਰ ਕੋ ਦੋਸ਼ । ਚਹਤਿ ਛਪਾਏ ਧ੍ਰਿਤਿ ਸੰਤੋਸ਼ । ਸੋਈ ਸਿੱਖ ਭਲੇ ਮਮ ਪਯਾਰੇ । ਸਾਸ ਸਾਸ ਮਹਿਂ ਮੋਹਿ ਚਿਤਾਰੇ ॥੧੯॥ ਹੇ ਫੱਗੋ ਤੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਯ । ਸੁਨਹਿ ਕਥਾ ਸਿਖ ਤੋਹਿ ਭਵਿੱਖਯ । ਤਿਨ ਕੋ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ । ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਨ ਕੋਇ' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ । ਮਹਿੰਮਾ ਜਾਨੀ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ । 'ਪੁਰਹੁ ਭਾਵਨੀ ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰੀ॥੨੧॥ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗ । ਤੁਮ ਹਿਤ ਵਹਿਰ ਲਗਾਇਵ ਬਾਗ਼ । ਆਰੂ, ਆਮਰੂਦ, ਤਰੁ ਅੰਬ । ਕਦਲੀ ਧੁਕਤ ਸੀਂਚਿ ਤਰੁ ਅੰਬੁ[7]' ॥ ੨੨ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਦੂਰਬਾ[8] ਹਰਿਤ ਖਰੀ ਹੈ । ਹੇਰਤਿ ਮਨ ਕੋ ਹਰਤਿ ਖਰੀ ਹੈ[9] । ਬੱਰਨ ਬਰਨ ਕੀ ਬਡ ਫੁਲਵਾਰੀ । ਬਾਰੀ ਬਾਰਿ ਪਾਇ ਕਰਿ ਪਾਰੀ[10] ॥੨੩॥ਬੀਚ ਸਥੰਡਲ

[1]ਪਰਾਇਆ ਕੰਮ ਕਰਕੇ । [2]ਪਤੀ । [3]ਕੂੜਾ । [4]ਪਈ ਹੋਈ । [5]ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸੰਭਾਲਨ ਨੂੰ ਥੰਭ ਵਤ ਹੋ, ਭਾਵ ਆਸ੍ਰਾ ਹੋ । [6]ਤੇਰੀ ਕਰਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। [7]ਬ੍ਰਿਛ ਜਲ ਨਾਲ ਸਿੰਚਕੇ। [8]ਖੱਬਲ ਘਾਸ । [9]ਦੇਖਿਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਹਰਦੀ ਹੈ । [10]ਵਾੜੀ ਜਲ ਪਾਕੇ ਪਾਲੀ ਹੈ ।

ਚਾਰ ਚੁਕੋਨਾ। ਸਫਲ ਔਨ ਤਰੁ[1], ਬਰਨੈ ਕੌਨਾ॥ਆਪ ਚਰਨ ਤਿਸ ਥਲ ਚਲਿ ਪਾਵਹੁ। ਸਫਲ ਬਾਗ ਕੋ ਸਫਲ[2] ਬਨਾਵਹੁ' ॥੨੪॥ ਇਮ ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਗੁਨਿ ਕੈ। ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਯੋ ਰੁਚਿਰ ਤੁਰੰਗ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਸੰਗ ॥ ੨੫ ॥ ਹਯ ਅਰੂਢਿ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਚਲੇ । ਆਗੇ ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਨ ਭਲੇ। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਜਨ ਕੋ ਕਰਿਤੇ।ਗਮਨਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ ਨਿਹਰਿਤੇ ॥ ੨੬ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਬਾਗ਼ ਮਝਾਰ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ।ਸੁੰਦਰ ਜਹਾਂ ਸਥਾਨ ਬਨਾਇਵ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਤਰਾਇਵ ॥ ੨੭ ॥ ਸੁੰਦਰ ਆਨਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਇਵ । ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਫਰਸ਼ ਅਪਰ ਕਰਵਾਇਵ । ਭਜਨ ਅਨੰਦ ਕਰਤਿ ਤਹਿਂ ਬੈਸੇ। ਰਘੁਨੰਦਨ ਮੁਨਿ ਗਨਿ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ ॥ ੨੮ ॥ ਮਾਲੀ ਫੂਲਨਿ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ। ਅਪਰ ਪੁਸ਼ਪ ਬਹੁ ਰੰਗਨਿ ਜਾਲ[3] ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਅਰੁ ਤੁਰਸ਼ ਅਨੇਕ।ਕੀਨੇ ਅਰਪਨਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ[4]॥੨੯॥ ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਬਿਟਪ ਦਿਖਾਏ । ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਜੋ ਲਗਵਾਏ। ਨਹਿਰ ਨੀਰ ਕੀ ਬਹੁਤ ਚਲਾਈ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਦੁਰਬਾ ਛਿਰਕਾਈ[5] ॥ ੩੦ ॥ ਬੇਲਨਿ ਕੇ ਬਿਸਤਾਰ ਬਡੇਰੇ। ਸੰਗਤ ਸਹਤਿ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਹੇਰੇ। ਸਗਰੇ ਦਿਵਸ ਬਸੇ ਤਿਸ ਬਾਗ।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸੰਗਤਿ ਅਨੁਰਾਗ ॥੩੧॥ਕਰੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਨ ਨੀਕੇ। ਧਰਤਿ ਜੁ ਰਹੇ ਮਨੋਰਥ ਜੀਕੇ। ਇਤ ਉਤ ਨਿਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ। ਰਚਨਾ ਉਪਬਨ ਕੀ ਸਭਿ ਹੇਰਤਿ ॥ ੩੨ ॥ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਜਾਲ। ਭਨਯੋ ਬਚਨ 'ਤੁਮ ਭਏ ਨਿਹਾਲ'। ਸੰਝ ਭਈ ਲੇ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਅਰੂਢਿ ਤੁਰੰਗ॥ ੩੩ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਉਤਸਵ ਕਰਤਿ ਅਨਿਕ ਮਨਿ ਭਾਏ । ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿ ਉਤਰੇ ਜਾਇ। ਜੋ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ॥ ੩੪ ॥ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁ ਊਪਰ ਰਾਜੈਂ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕਲਮਖ[6] ਭਾਜੈਂ। ਭਈ ਨਿਸਾ ਪੁਨ ਮੰਗਲ ਕਰੇ। ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਹਿਂ ਆਨੰਦ ਭਰੇ॥ ੩੫ ॥ ਦੀਪਕ ਬਾਰਿ ਆਰਤੀ ਸਾਜੀ। ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਬਡ ਗਾਜੀ। ਫੂਲਨਿ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵਹਿਂ। ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਗਰੇ ਪਹਿਰਾਵਹਿਂ ॥ ੩੬ ॥ ਸ਼ਬਦ

---

[1]ਸਹਿਤ ਫਲਾਂ ਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਬ੍ਰਿਛ ਹਨ । [2]ਭਾਵ ਭਾਗੀ ਭਰਿਆ। [3]ਬਹੁਤੇ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ। [5]ਖਬਲ ਘਾਹ ਖਲੇਰ ਕੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [6]ਪਾਪ।

ਕੀਰਤਨ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਾਗਤਿ ਰਹੇ ਸਿੱਖਯ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੋਰ ਅਹਾਰਾ। ਮਧੁਰ ਸਲਵਣ ਸੁ ਤੁਰਸ਼ ਅਚਾਰਾ[1] ॥ ੩੭ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਵਸਤੁ ਜੁ ਆਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਈ। ਸਫਲ ਜਨਮ ਤਿਨ ਅਪਨੋ ਜਾਨਾ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਿ, ਜਮ ਕੋ ਦੁਖਹਾਨਾ॥ ੩੮॥ਜੁਤਿ ਮਿਸਰੀ ਕੇ ਦੁਗਧ ਲਿਆਏ।ਮਾਤ ਨਿਕਟਿ ਕੁਛ ਦਿਯੋ ਪੁਚਾਏ। ਕੋ ਚਾਂਪਤਿ ਹੈ ਚਰਨ ਸਪ੍ਰੇਮ। ਹਾਂਕਤਿ ਪੌਨ ਚਾਹਤੇ ਛੇਮ॥੩੯॥ ਧਰਮ-ਸਾਲ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਕੈ ਸੈਨ। ਤੀਨ ਜਾਮ ਜਬਿ ਬੀਤੀ ਰੈਨ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਿ ਸੌਚਾਚਾਰ। ਪੁਨ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲ ਬਾਰਿ[2] ॥੪੦॥ ਬੈਠੇ ਮਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਟਿਕਾਇ।ਆਸਾਵਾਰ ਸਿੱਖਯ ਤਬਿ ਗਾਇਂ। ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਛੰਤਨਿ ਗਾਏ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਭੋਗ ਸੁ ਪਾਏ॥ ੪੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਗਮਨਯੋ ਚਾਹਤਿ ਧਰੇ ਅਨੰਦ। ਵਾਹਨ ਸਗਰੇ ਕਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰ। ਹੋਤਿ ਭਏ ਤਤਛਿਨ ਅਸਵਾਰ॥੪੨॥ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਆਈ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਚਰਨ ਲਪਟਾਈ। ਦੇ ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਤਿਗੁਰ ਮੋਰੀ[3]। ਆਪ ਪਯਾਨੇ ਪੂਰਬ ਓਰੀ॥ ੪੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਸਹਸਰਾਂਵ ਕੋ ਡੇਰਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੫੬॥

੫੭. [ਗਯਾ ਜੀ। ਜੈਤਾ ਸੇਠ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਜਾਇਂ। ਛੇਤ੍ਰ ਸੁ ਗਯਾਸੁਰ[4] ਕੇ ਵਿਖੈ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਸੁਖਾਇ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯਾਲ। ਕਰਨਿ ਹੇਤੁ ਨਰ ਅਧਿਕ ਨਿਹਾਲ। ਘਾਟ ਬਾਮਨੀ[5] ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਫਲਗੂ[6] ਮਹਿ ਹੇਰਾ*॥ ੨॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਛੇਤ੍ਰ ਕੇ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੁਨਿ ਆਗਵਨ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਏ।ਜਗਯੋਪਵੀਤ[7] ਭੇਟ ਲੈ ਮਿਲੇ। ਛੇਤ੍ਰ ਮਹਾਤਮ ਉਚਰਯੋ ਭਲੇ ॥੩॥ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਤੀਰਥ ਬਿਵਹਾਰੂ। ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰੂ।'ਕਰਹੁ ਸ਼ਨਾਨ ਗਯਾ ਪਿੰਡ ਦੀਜਹਿ[8]।ਦੇਵ ਪਿਤ੍ਰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਨਿ ਕੀਜਹਿ'॥੪॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕਹਯੋ।'ਤੀਰਥ ਮਹਾ-

[1]ਖੱਟੇ ਅਚਾਰ। [2]ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਾਲ। [3]ਮੋੜੀ। [4]ਗਯ+ਅਸੁਰ ਛੇਤ੍ਰ=ਗਯ ਨਾਮੇ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਤੀਰਥ=ਗਯਾ। ਗਯਾ ਇਕ ਧਰਮੀ ਪੁਰਖ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਲੋਕ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਦੇਹ ਦੱਬੀ ਸੋ ਥਾਂ ਗਯਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਪਿੰਡ ਭਰਾ ਕੇ ਲੋਕੀ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [5]ਬਾਮਨੀ ਘਾਟ। [6]ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫਲਗੂ ਨਾਮੇ ਨਦੀ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗਯਾ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ—ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਪਹੋਏ ਪਾਸ ਬੀ ਇਕ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਨਾਂ ਫਲਗੂ ਹੈ। [7]ਜੇਊ। [8]ਪਿੰਡ ਭਰਾਵੋ। *ਪਾ:—ਢੇਰਾ।

ਤਮ ਤੁਮ ਨਹਿੰ ਲਹ੍ਯੋ। ਫਲਗੂ ਬਿਖੈ ਚਰਨ ਜੋ ਧਾਰੇ। ਪਿਤਰ ਆਪਨੇ ਤਿਨਹੂੰ ਉਧਾਰੇ॥੫॥ਸੁਰ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿੰ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰੈਂ।ਸਰਬ ਅਘਨਿ ਕੋ ਦੂਰ ਨਿਵਾਰੈਂ*'। ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਗਨ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਅਲਾਏ ॥ ੬ ॥ 'ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ। ਜੇ ਨ ਕਰਹੁਗੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਅਚਾਰ।ਪੁਨ ਕੋਇ ਨ ਕਰਿ ਹੈ ਇਹ ਰੀਤਿ।ਹਮ ਸੋਂ ਹੋਇ ਜਾਹਿੰ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ॥ ੭ ॥ ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿੰ ਧਨ ਦੇਹਿੰ ਨ ਕੋਈ। ਆਵਹਿੰ ਕਰਹਿੰ ਸ਼੍ਰਾਧ ਨਹਿੰ ਸੋਈ। ਜਾਇ ਜੀਵਕਾ ਬਿਗਰ ਹਮਾਰੀ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਮਿਰਜਾਦਾ ਧਾਰੀ[1] ॥ ੮॥ ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨ ਐਸੇ ਕਰਨੀ। ਧਰਮ ਸਥਾਪਹੁ ਸਗਰੀ ਧਰਨੀ'। ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਕੀ ਐਸੇ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਸ, ਭਾਖਤਿ ਜੈਸੇ† ॥ ੯ ॥ ਉਤਰੇ ਤਬਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਤਰੇ। ਫਲਗੂ ਮਹਿੰ ਮੱਜਨ ਕੋ ਕਰੇ। ਸਕਲ ਦਿਜਨਿ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ।'ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਜੋ ਤੁਮ ਚਿਤ ਚਹ੍ਯੋ'॥ ੧੦॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਭਿ ਦਿਜਬਰ ਬੰਸ। 'ਹਮ ਕੋ ਦਿਹੁ ਆਪਨ ਸਰਬੰਸ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ।-ਇਹ ਸਭਿ ਮਾਯਾ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ[2]-॥ ੧੧ ॥ ਜਿਤਿਕ ਸੰਗ[3] ਸਭਿ ਦੀਨੋ ਦਾਨ। ਧੋਤੀ ਏਕ ਉਪਰਨਾ ਪਾਨ[4]। ਸ਼ਿਵਕਾ ਅਸੁ ਸ੍ਯੰਦਨ ਧਨ ਸਾਰੋ। ਲੇ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰੋ ॥ ੧੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤੇ ਸੁਧਿ ਆਈ। 'ਇਹ ਸਭਿ ਜਗ ਗੁਰੁ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ। ਇਤੋ ਸਮਾਜ ਲੇਨਿ ਇਨ ਹੀ ਤੇ। ਨਹਿੰ ਕਿਛੁ ਬਡੋ, ਬਿਚਾਰਹੁ ਚੀਤੇ ॥ ੧੩ ॥ ਪੱਤ੍ਰ ਲਿਖਾਇ ਲੇਹੁ ਅਬਿ ਐਸੋ।ਹਮਰੀ ਸੰਤਤਿ ਲੇ ਨਿਤ ਜੈਸੇ। ਜੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਜਗਤ ਤੁਮਾਰੀ। ਦਾਨ ਸਰਬ ਕੇ ਹਮ ਅਧਿਕਾਰੀ' ॥ ੧੪ ॥ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਆਏ। 'ਬਿਜੈ

---

[1]ਆਪ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਤੇ ਮਿਰਜਾਦਾ ਧਾਰੀ ਹੋ। [2]ਭਾਵ ਇਹ ਮੰਗਤੇ ਹਨ ਜੀਅਦਾਨ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। [3]ਨਾਲ (ਪਦਾਰਥ) ਸੀ। [4](ਪਰਨਾ) ਸਾਫਾ ਹੱਥ ਦਾ (ਰਖਿਆ)।

*ਇਹ ਉਸ਼ਟ ਲਕਣ ਨਜਾਯ ਹੈ। ਕਿ ਜਦ ਤੁਸਾਡਾ ਮਤ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਫਲਗੂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਪੈਰ ਧਰ ਦਿਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਤਰ ਤਰ ਗਏ, ਫੇਰ ਪਿੰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਆਪੇ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ।

†ਤਵਾ: ਖਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਡੇ ਜਨੇਊ ਲੇਕੇ ਮਿਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਜੰਞੂ ਦੇ ਗੁਰਵਾਕ ਸੁਣਾਏ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡ ਭਰਵਾਣ ਨਹੀਂ ਆਏ ਤੇ ਉਪਰਲੀ ਗਲ ਅੰਕ ੫ ਵਾਲੀ ਕਹੀ ਭਾਵ ਕਿ ਕੁਛ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਾਨ ਜੋ ਮੰਗੋ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ,ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਰਬੰਸ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਤੁਮਾਰੀ ਹੋਹੁ’ ਸੁਨਾਇ।‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ! ਜੋ ਹਮ ਜਾਚਾ ਕੀਨਿ।ਦੀਨ ਆਪ ਨੇ, ਸੋ ਸਭਿ ਲੀਨ ॥ ੧੫ ॥ ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਕੋ ਦਾਨ। ਲਿਖਹੁ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪੁੰਨ ਮਹਾਨ’। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਫੁਰਮਾਯੋ। ‘ਪੂਰਬ ਜਾਚਯੋ ਸੋ ਤੁਮ ਪਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਲੋਭ ਛੋਭ ਤਜਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤੋਸ਼। ਅਪਨਿ ਧਰਮ ਰਾਖਹੁ ਨਿਰਦੋਸ਼।ਦਿਜ ਕੋ ਮੁੱਖਜ ਧਰਮ ਯਹਿ ਜੋਇ। ਜਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੁਸ਼ਟੈ ਹੋਇ ॥ ੧੭ ॥ ਯਾਂਤੇ ਪਰਾਲਬਧ ਜੇਤੀਕ[੧]। ਪੂਰਬ ਜਾਚਿ ਲੀਨਿ ਤੇਤੀਕ[੨]’। ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਰਹੇ ਗੁਸਾਈਂ*। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿਹੂੰ ਤਹਿਂ ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਿਕੈ[੩]†। ਸਰਬ ਸੰਗ ਮੈਂ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਮਾਰਗ ਗਮਨੇ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਭਾਊ। ਲਹੈਂ ਸ਼੍ਰੇਯ ਇਹ ਸਹਜ ਸੁਭਾਊ। ਜਿਮ ਸੂਰਜ ਤੇ ਤਮ ਬਿਨਸਾਇ। ਪਾਵਕ ਨਿਕਟਿ ਨ ਸੀਤ ਰਹਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਪਟਣੇ ਨਗਰ ਤੀਰ ਗੁਰ ਗਏ। ਇਕ ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਏ। ਜੈਤਾ ਸੇਠ ਨਾਮ ਤਿਸ ਕਹੈਂ। ਕਰ ਪਕਵਾਨ[੪] ਹਾਟ ਪਰ ਬਹੇ ॥ ੨੧ ॥ ਬੇਸਨਿ ਸਾਨ ਫਿਲੋਰੀ ਕਰੈ[੫]। ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਮਿਲਹਿ ਸੁ ਅਰਪਨ ਧਰੈ। ਆਲਮਗੰਜ ਮਝਾਰ ਬਸਾਈ[੬]। ਕਰਤਾ ਸਦਾ ਹਾਟ ਹਲਵਾਈ ॥੨੨॥ ਅੰਤਰ ਗਤਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰੁ ਧਯਾਨਾ।ਦੁਰਬਲ ਦੀਨ, ਲੋਭ ਨਹਿਂ ਮਾਨ। ਕਰਤਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਦੇਖਾ[੭]। ਬਸਤ੍ਰ ਮਲੀਨੇ ਤਨ ਪਰ ਬੇਖਾ ॥ ੨੩ ॥ ਬਿਚਰਤਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿਖ ਮਿਲਿ ਜਾਇ। ਤਿਸ ਕੇ ਪਗ ਨਿਜ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇ। ਪੰਚ ਫਿਲੌਰੀ ਦੇਤਿ ਅਕੋਰ।ਬਿਦਾ ਕਰਤਿ ਦੋਨੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੨੪ ॥ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਤਿਸ ਕੌਨ। ਸਿਮਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮੌਨ। ਮਿੱਥਯਾ ਜਾਨਹਿ ਜਗਤ ਪਸਾਰਾ । ਸਾਚ

---

[੧]ਜਿਤਨੀ ਕੁ। [੨]ਤਿਤਨੀ ਹੀ। [੩]ਅਸਵਾਰ ਹੋਕੇ। [੪]ਘਿਉ ਵਿਚ ਤਲੇ ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ। [੫](ਪੀਠੀ ਦੀ ਥਾਂ) ਵੇਸਣ ਪਾਕੇ ਬਣਾਈ ਪੂਰੀ। (ਅ) ਵੇਸਣ ਦੇ ਵੜੇ [ਸੰਪ੍ਰਦਾ]। (ੲ) ਦਾਲ ਫਲ ਦੀ ਮਿਲਾਕੇ ਘਿਉ ਤੇਲ ਵਿਚ ਤਲੀ ਪੂਰੀ ਕਚੌਰੀ। [ਸ਼ਿਕਸ਼ਃ ਕੋਸ਼]। [੬]ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਸੀ। [੭]ਉਸ ਨੂੰ ਨਹਾਉਂਦੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਡਿੱਠਾ।

*ਇਥੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਛਾਵਨਾ ਧਾਰ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਵੀ ਹੁਕਮ ਲਿਖ ਜਾਂਦੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਦਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਖ਼ੂਬ ਨਕਸ਼ਾ ਦਿਖਾਇਆ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚੁਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਦਾਸੀਨਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਉਪ-ਰਾਮਤਾ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ।

†ਤਵਾ. ਖਾਃ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਃ ਨੇ ਰਾਜੇ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੋਧ ਪੁਰੀਏ ਦਾ ਮਿਲਨਾ ਗਯਾ ਪੁਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਨ ਭਾਸਹਿ ਨੱਸ੍ਵਰ ਸਾਰਾ[1] ॥ ੨੫॥ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਨਰ ਕੋਈ। ਬੂਝਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਤੇਈ।'ਕਹੋ ਸੇਠ ਜੀ! ਕਸੋਂ ਨ ਸ਼ਨਾਨਹੁ?ਬਸਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ਮਲੀਨੋ ਠਾਨਹੁ' ॥ ੨੬ ॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹਯੋ 'ਜਿ ਦੇਖਯੋ ਚਹੋ। ਸਰਬ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਤੁਮ ਮਮ ਘਰ ਰਹੋ । ਕਹੇ ਬਨੇ ਨਹਿਂ, ਲੀਜਹਿ ਦੇਖਿ। ਜਿਮ ਸ਼ਨਾਨ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਵਿਸ਼ੇਖ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਦ੍ਵੈ ਤਿਸ ਕੇ ਘਰ ਰਹੇ। ਨਿਸ ਮਹਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਲਹੇ। ਨਿਜ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਬੈਠਯੋ ਆਇ । ਸਿਮਰਤਿ ਭਯੋ ਨਾਮ ਸੁਖਦਾਇ॥ ੨੮ ॥ ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਬਾਕੀ ਜਬਿ ਰਹੀ। ਉਠੇ ਸੇਠ ਜੀ ਮਨ ਮੈਂ ਲਹੀ। ਸੌਚਾਚਾਰ ਕਰਯੋ ਜਲ ਨਾਲ। ਸੁਰਸਰਿ ਆਈ ਘਰ ਤਿਸ ਕਾਲ॥ ੨੯ ॥ ਬਡਾ ਹੌਜ਼ ਇਕ ਹੁਤੋ ਬਨਯੋ। ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਤੇ ਸੋ ਭਰਿ ਗਯੋ। ਤਿਨਕੇ ਦੇਖਤਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ । ਪੁਨ ਲਾਗਯੋ ਸਿਮਰਨ ਸੁਖਦਾਨ ॥ ੩੦ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲੌ ਬੈਠਯੋ ਰਹਯੋ। ਤਿਨ ਸਿੱਖਨ ਸਗਰੋ ਕ੍ਰਮ ਲਹਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੇ ਬਾਤ ਬਿਦਤਾਈ। 'ਜੈਤੇ ਸੇਠ ਬਡੀ ਬਡਿਆਈ॥ ੩੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਜਿਸ ਕੇ ਘਰ ਜਾਇ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਦੇਤਿ ਨੁਹਾਇ' । ਸੋ ਸਿਖ ਗੁਰੁ ਕੋ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕ।–ਆਇ ਕਬਹੁਂ ਦੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਨੀਕ ॥ ੩੨ ॥ ਮਮ ਕਰ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਪਕਵਾਨ।ਬੈਠਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਹੈਂ ਖਾਨ–।ਰਹਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਗੁਰੁ ਕੋ।ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਅਨੁਰਾਗੀ ਉਰ ਕੋ ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਐਂਚਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਤੇ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ। ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ॥੩੪॥ ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ ਕੀ ਬਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰਖਹਿਂ ਪੇਮ ਮਿਲਹਿਂ ਤਤਕਾਲਾ। ਗੁਹਜ ਰਿਦੈ ਕੀ ਗਤਿ ਕੋ ਲਖੈਂ। ਕਰਤਿ ਬਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਘਟ ਘਟ ਬਿਖੈ ॥ ੩੫॥ ਨਗਰ ਪਵੇਸ਼ ਭਏ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਕਰਤਿ ਬਿਲੋਕਨ ਬਿਪਨੀ[2] ਰੂਰੇ। ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ[3]। ਧਨੀ ਲੋਕ ਬਹੁ ਬਾਸਹਿਂ ਜ਼ਾਹਰ ॥੩੬॥ ਰਚਨਾ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਕੇਰੀ। ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਿ ਹੇਰੀ। ਆਲਮ ਗੰਜ ਬਿਖੈ ਪੁਨ ਗਏ । ਸਦਨ ਸੇਠ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ॥ ੩੭ ॥ ਨਿਜ ਜਨ ਕੀ ਪੂਰਨ ਕੋ ਆਸਾ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇਨਿ ਭਰਵਾਸਾ। ਉਤਰੇ ਜਾਇ ਜਬਹਿ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਜੈਤਾ ਸੇਠ ਤਦਾਹੀ ॥ ੩੮ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਤੇ ਦੌਰਯੋ ਆਇ। ਪਿਖਿ

[1]ਸਾਰਾ (ਜਗਤ ਪਸਾਰਾ) ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। [2]ਹੱਟਾਂ। [3]ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਹਨ।

ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਇ । ਸਾਦਰ ਮੰਚ ਡਸਾਵਨਿ ਕਰੇ । ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਠਾਇ ਮੋਦ ਉਰ ਭਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਕਰਿ ਕੈ ਪਕਵਾਨ । ਰਾਖ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਆਨਿ । ਅਪਰ ਅਹਾਰ ਅਧਿਕ ਕਰਿਵਾਇ । ਸਭਿ ਡੇਰੇ ਕੌ ਦਿਯੋ ਅਚਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਵਾਹਨ ਸਰਬ ਸਦਨ ਬੰਧਵਾਏ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ । ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਜੋ ਕਹਿ ਮਿਸ਼ਟਾਨ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਠਾਨਿ ॥ ੪੧ ॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ੍ਯੋ ਅਰਾਮ ਕੋ ਬੀਤ੍ਯੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ।ਕਵਿ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੪੨ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਦਤੀ ਬਾਰਤਾ ਗੁਰ ਆਏ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ । ਸਿੱਖਨਨਿ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਭਾ, ਕਹੈਂ ਕੌਨ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹਿ[1] ॥੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਪਟਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੭ ॥

੫੮. । ਪਟਨੇ ਨਿਵਾਸ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸੁਨ੍ਯੋ ਭਾ ਆਗਮਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ । ਹਰਖ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਤਿ ਭੇ ਲੇ ਕਰਿ ਭੇਟ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਤੇ । ਭਰੇ ਅਨੰਦ ਸਿਰ ਚਰਨਨਿ ਧਰਤੇ । ਜ਼ਰੀ ਜੁਗਤ ਬਹੁ ਬਸਤ੍ਰ ਲਿਆਏ । ਰੁਚਿਰ ਬਿਭੂਖਨਿ ਧਰਿ ਅਗਵਾਏ ॥ ੨ ॥ ਅਰਪਹਿਂ ਦਰਬ ਅਨਿਕ ਨਰ ਆਇ।ਦਰਸ ਕਰਨਿ ਅਵਕਾਸ਼ਹਿਂ[2] ਪਾਇ। ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਲੋਕ ਬਹੁ ਬਸੈਂ । ਬੇ ਸ਼ੁਮਾਰ ਗੁਰੁ ਜਸੁ ਬਹੁ ਲਸੈਂ[3] ॥ ੩ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਆਨਿ ਮਿਠਾਈ । ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ । ਤਹਿਂ ਕੋ ਬਡ ਮਸੰਦ ਚਲਿ ਆਏ । ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਸੰਗ ਸੁ ਲ੍ਯਾਏ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਅਰਪ੍ਯੋ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ । ਸੇਵਾ ਅਪਰ ਕਰੀ ਤਤਕਾਲਾ । ਛੋਟੋ ਥਾਨ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਏ[4] ।ਭਈ ਭੀਰ, ਥਿਤ ਥਾਂਉ ਨ ਪਾਏ[5] ॥ ੫ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਮਿਲੇ ਹੈਂ । ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਇਮ ਕਰਤਿ ਭਲੇ ਹੈਂ । 'ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਇਨ ਹੇਤੁ ਨਿਕੇਤਾ।ਚਹੀਅਤਿ ਹੈ ਬਿਸਤਾਰ ਸਮੇਤ[6] ॥ ੬ ॥ ਬਸਹਿਂ ਇਹਾਂ ਗੁਰੁ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ । ਦਰਸਹਿਂ ਨਿਤ ਹਮ ਹੋਹਿਂ ਨਿਹਾਲ । ਇਸ ਸਿਖ ਕੋ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸਮਾਵਹਿਂ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਆਵਹਿਂ ॥ ੭ ॥ ਸਗਰੋ ਨਗਰ ਨਹੀਂ ਸੁਧਿ ਹੋਈ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਇ ਪਿਖਹਿ ਸਭਿ

---

[1] ਤਿਸ (ਅਨੰਦ ਨੂੰ) ਕਿਸ ਬਿਧੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ । [2] ਸਮਾਂ । [3] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ । [4] ਥਾਂ ਛੋਟਾ ਤੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤੇ ਹਨ । [5] ਖੜੋਣ ਨੂੰ ਬੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । [6] ਭਾਵ ਖੁਲ੍ਹਾ ਘਰ ਚਾਹੀਏ ।

ਕੋਈ। ਬਾਹਰ ਨਗਰ ਰਹੈਂ ਜੇ ਗ੍ਰਾਮ[1]*। ਸੁਨਹਿੰ ਜਥਾ ਹਿ–ਆਏ ਗੁਰੁ ਧਾਮ[2]–॥੮॥ਸਗਰੇ ਉਮਡਿ ਆਇਂ ਇਕਵਾਰੀ। ਪਿਖਹਿਂ ਗੁਰੂ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ। ਤਬਿ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਿ॥੯॥ 'ਮੈਂ ਇਕ ਦੇਉਂ ਹਵੇਲੀ ਗੁਰ ਕੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਭਾਉ ਸੁ ਉਰ ਕੋ।ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਬਸਹਿਂ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਮੇਰੋ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੁਇ ਜਾਇ'॥੧੦॥ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਢਿਗ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਲੇਹੁ ਹਵੇਲੀ ਮੋ ਤੇ।ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਬਸਹੁ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤੇ'॥ ੧੧॥ ਤਬਿ ਅਰਦਾਸ ਮੇਵਰੇ ਕਰੀ। ਤਿਸੀ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਅਪਦਾ ਹਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਧੀਰ। ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਹਕਾਰੇ ਤੀਰ॥ ੧੨॥ 'ਸਿਖ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਹੁ ਲੇ ਡੇਰਾ। ਕਰਹੁ ਤਹਾਂ ਬਿਸਰਾਮ ਬਡੇਰਾ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਕੋ ਲੇ ਜਾਵਹੁ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਸਮੇਤ ਸਿਧਾਵਹੁ'॥ ੧੩॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਆਇਸੁ ਸਗਰੇ ਦਾਸ। ਗਮਨੇ ਤਤਛਿਨ ਤਿਸੀ ਅਵਾਸ। ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਤਹਿਂ ਆਨਿ ਉਤਾਰਾ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਸਕਲ ਨਿਹਾਰਾ॥ ੧੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਤਹਿਂ ਕੀਨਿ ਨਿਵਾਸ। ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਬਸੇ ਤਿਹ ਪਾਸ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਬਹੁਰ ਚਲਿ ਆਏ। ਦੇ ਆਇਸੁ ਕੋ ਤਹਾਂ ਬਸਾਏ॥ ੧੫॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖਨ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਮਾਂਹਿ। ਗੁਰ ਵਾਹਨ ਬੰਧਵਾਏ ਤਾਂਹਿ। ਬਹੁ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਆਲਯ[3] ਡੇਰਾ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਪਿਖਿ ਭਾਉ ਘਨੇਰਾ॥ ੧੬॥

ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਬਸਨ ਲਗੇ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਨ ਠਾਨਿ। ਪਟਨਾ ਨਗਰ ਜਾਨਿ ਕੈ ਦੀਰਘ ਬਸੇ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ ਥਾਨ। ਕਰਹਿਂ ਉਧਾਰਨਿ ਅਧਿਕ ਨਰਨਿ ਕਉ ਜੋ ਸੇਵਹਿਂ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਠਾਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਸ੍ਰਾਪ ਕੈ ਬਰ ਕੋ ਫੁਰਹਿ ਤੁਰਤ ਪਿਖਿ ਨਰ ਭੈ ਮਾਨ॥੧੭॥ ਜਥਾ ਹੁਤਾਸਨ ਅਧਿਕ ਜ੍ਵਲਤ ਹੁਇ ਨਿਜ ਤਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਚਹਤਿ ਛੁਵਾਇ। ਤਥਾ ਅਵੱਗਯਾ ਤੇ ਭੈ ਮਾਨਹਿਂ ਨਹਿਂ ਬਿਪ੍ਰੀ[4] ਕਬਿ ਮਨ ਮੈਂ ਲ੍ਯਾਇਂ। ਦੇਇਂ ਉਪਾਇਨ,ਠਾਨਹਿਂ ਸੇਵਾ, ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਰਨ ਮਨਾਇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਨਰ ਲਹੈਂ ਪਦਾਰਥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸ ਮਹਦ ਬਿਦਤਾਇ[5]।

---

[1]ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ। [2]ਘਰ ਭਾਵ-ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਆਏ ਹਨ। [3]ਘਰਾਂ ਵਿਚ। [4]ਉਲਟੀ ਬਾਤ। [5]ਇਥੋਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਅੰਕ ੨੧ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਕੀਰਤੀ ਦੀ ਗਲ ਬਾਤ ਦਿਖਾਲੀ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਬਹੁਰ ਵਹਿਰ ਕੇ ਨਗਰ ਜਿ ਗ੍ਰਾਮ।

੧੮॥'ਰਾਉ,ਰੰਕ, ਮੂਰਖ ਅਰੁ ਪੰਡਿਤ ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨ ਤੁਰਕ ਅਰੁ ਹਿੰਦੁ। ਸਾਧ ਅਨੇਕ ਅਨੇਕ ਭੇਖ ਕੇ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਹੋਹਿਂ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ*। ਸੱਤਜਬਾਕ ਪਤਿਆਵਹਿਂ[1] ਕੇਤਿਕ ਕਰਾਮਾਤ ਮਹਿਂ ਲਖਹਿਂ ਬਿਲੰਦ। ਅੰਬਰ, ਪਸ਼ਮੰਬਰ, ਪਾਟੰਬਰ ਅਰਪਹਿਂ ਦਰਬ ਮਨਾਇ ਮੁਕੰਦ† ॥੧੯॥ਜੇ ਸ਼ਰਧਾਧਰਿ ਹੋਇਂ ਮਮੋਖ੍ਹ[2]ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਦੇ ਆਤਮਗਜਾਨ। ਜੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੱਤਿਨਾਮ ਲਿਵ ਦੇਂ ਪ੍ਰਭੁ ਧਜਾਨ । ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਸ਼ੁਭ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿਂ,ਚਲਹਿਂ ਜਿ ਨਰ ਭਵ ਬੰਧਨਹਾਨਿ।ਹੈ ਜੁ ਸਿੱਖ ਤਿਹ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿਂ, ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਰੱਛਾ ਠਾਨਿ ॥ ੨੦ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਕਾਟਿ ਸੁਮਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ,-ਸੱਤਜਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਦੀਨ। ਦੀਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਆਗੈ ਰਹੁ ਨਿਤ,ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੋ ਹਾਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ! ਬੀਨ ਬੀਨ ਕੈ[3] ਹਨਹੁ ਬਿਕਾਰਨ, ਭਾਣਾ ਮਾਨਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਲੀਨਿ। ਲੀਨਿ ਕਹਾਂ ਨਰ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰੇ[4] ਗੁਰੁ ਬਚਮਾਨਿ ਜਿਨੋਂ ਨਹਿਂ ਕੀਨਿ-'॥੨੧॥ਸੈਯਾ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕੀ ਇਮ ਕੀਰਤਿ ਚਾਰੁ ਮਹਾਂ ਬਿਸਤਾਰੀ। ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਅਰ-ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਧਾਰੀ।ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਰਸੀਦਤਿ ਦੇਤਿ ਸਭੈ ਸੁਖਕਾਰੀ।ਦੀਨਦਿਆਲ ਕੀ ਬਾਨ ਇਹੈ ਨਿਜ ਪੈਜ ਪੁਜਾਵਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਪਟਨਾ ਪੁਰਿ ਬਾਸ ਬਿਸਾਲ ਬਸੈ, ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਬਿਲਾਸਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਧਨਵਾਨ ਮਹਾਨ ਅਨੇਕ ਹੀ ਮਾਨਵ ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਹੀਰਨਿ ਧਾਰੀ ।ਮੁਕਤਾ ਗਨ ਹਾਰ, ਸੁ ਕੁੰਡਲ ਚਾਰੁ, ਉਦਾਰ ਬਡੇ ਭੁਜ ਅੰਗਦ ਵਾਰੀ[5]। ਤਨ ਅੰਬਰ ਰੀਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇ ਜਿਮ ਅੰਬਰ ਮੈਂ ਉਡ ਹੈਂ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ[6]॥੨੩॥ਵਾਹਨ ਹੈ,ਗਜ,ਪਾਲਕੀ[7],ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰਅੰਦਰ

---

[1]ਪਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਵਾਕ ਸੱਚੇ ਹਨ। [2]ਮੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ। [3]ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ। [4]ਨਰ ਤਨ ਧਾਰਕੇ ਕੀ ਲਿਆ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। [5]ਬਾਹਾਂ ਪਰ ਬਹੁੱਟਿਆਂ ਵਾਲੇ। [6]ਸਰੀਰ (ਤੇ ਪਹਿਨੇ) ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਐਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤਾਰਿਆਂ (ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਝੁੰਡਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ)। [7]ਸਵਾਰੀਆਂ ਹਨ ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ, ਪਾਲਕੀ।

*ਪਾ:-ਧਰਿ ਧਰ ਸ਼ਰਧਾ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਆਵਤ ਸੰਗਤ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬ੍ਰਿੰਦ।

†ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੁਕ ਏਥੇ ਹੋਰ ਬੀ ਹੈ:-'ਕਰੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ'। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਛੰਦ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਤੁਕਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਹਰ ਸੇਤਾ[1]। ਧਾਮ ਧੁਜਾ[2] ਅਭਿਰਾਮ ਬਨੀ ਜਨੁ ਪੰਖ ਲਗਾਇ ਚਹੈਂ ਉਡ ਜੇਤਾ[3]। ਪੌਰ ਬਡੇ ਜੁਗ ਕੌਰ ਸਜੇ[4], ਸਭਿ ਠੌਰ ਸਜੈਂ ਧੁਨਿ ਆਨੰਦ ਦੇਤਾ[5]।ਦੇਖਯੋ ਸੁ ਜਾਇ ਕਿਤੇ ਦਿਨਮੈਂ,ਬਡ ਦੂਰ ਲਗੌਂ ਬਸਿਓ ਪੁਰਿਏਤਾ॥ ॥੨੪॥ਬਾਗ ਬਿਸਾਲ ਖਰੇ ਫਲ ਲਾਗਿ ਦਿਵਾਰ[6]ਬਨੇ ਬਹੁਰੰਗਨਿ ਕੋ।ਤਾਲ, ਤਮਾਲ, ਉਦਾਲਕ[7] ਦਾੜਮ[8] ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ[9] ਸ਼ੋਭਤਿ ਰੰਗਨ ਕੋ[10]।ਜਾਮਨ ਕੇ ਕਦਲੀਨ[11]ਬਗੀਚਨਿ ਸੀਂਚਤਿ ਨੀਰ ਅਪੰਗਨ ਕੋ[12]।ਬੇਲ ਤੰਬੂਲਨਕੀ ਅਮਰੂਦ ਸੁ ਪਾਤ ਅਨੇਕ ਹੀ ਢੰਗਨਿ ਕੋ[13]॥ ੨੫॥ ਬਾਰੀ ਫਿਰੈ ਬਰ ਬੂਟਨ ਮੈਂ, ਸਬਜ਼ੀ ਸਭਿ ਜੀ ਹਰਖੰਤਿ ਨਿਹਾਰੀ[14]। ਹਾਰੀ ਧਨੇਸਰ ਕੀ ਨਲਨੀ ਛਬਿ ਯੌ ਨਲਨੀ ਬਿਕਸੈ ਸੁਖਕਾਰੀ[15]। ਕਾਰੀ ਸੁ ਕੋਕਲਕਾ ਕੁਹਕਾਵਤਿ[16], ਮੋਰਨ ਸ਼ੋਰ, ਸੁ ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰੀ। ਜਾਰੀ ਬਸੰਤ ਜਹਾਂ ਬਹੁ ਹੋਵਤਿ[17] ਯੌਂ ਚਹੁੰ ਓਰ ਖਿਰੀ ਫੁਲਵਾਰੀ॥ ੨੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਦੀ ਬਹੱਤਰ ਜਹਿਂ ਮਿਲੀ ਬਹੀ ਸਰਬ ਇਕ ਥਾਇਂ।ਜਲ ਕੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿਂ ਨਾਰਿ ਨਰ ਚਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਮਹਾਂ ਨਗਰ ਬਰਨੌ ਕਹਾਂ ਤਿਹ ਕੋ ਸਰਬ ਸਮਾਜ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਟਿਕੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ॥ ੨੮ ॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਮੁਦਾਇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕੋ। ਰਿਦੈ ਹਰਖ ਅਧਿਕਾਇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਨਿਜ ਜਾਨਿ ਕੈ॥ ੨੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਪਟਨੇ ਆਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੮॥

੫੯. [ਜਰਾ ਸੰਧੁ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਟਨੇਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਰੰਮਯਸਥਾਨ ਨਿਹਾਰਿ[18]।–ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਜਨਮ ਹੁਇ ਹੈ ਇਹਾਂ–ਬਿਚਾਰ॥ ੧॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸੰਗਤਿ ਆਇਸੁ ਸੀਸ

[1]ਚਿੱਟੇ ਹਨ। [2]ਘਰ ਦੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ। [3]ਜਿਤਨੇ (ਘਰ ਹਨ) ਮਾਨੋ ਖੰਭ ਲਗਾਕੇ ਉਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [4]ਦੋਹਾਂ ਕੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਡੇ ਦਰਵਾਜੇ ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ (ਅ) ਕੌਰ=ਤਖ਼ਤੇ [ਸੰਪ੍ਰਦਾ]। [5](ਨਗਾਰੇ) ਵੱਜਕੇ ਆਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। (ਅ) ਬੂਹੇ ਵਜਣ ਦੀ ਅਵਾਜ। [6](ਬਾਗ਼ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ। [7]ਲਸੂੜਾ। [8]ਅਨਾਰ। [9]ਨਾਲੀਅਰ। [10]ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ। [11]ਕੇਲਿਆਂ ਦੇ। [12]ਚਿਕੜ ਰਹਿਤ (ਨਿਰਮਲ) ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਿੰਜਦੇ ਹਨ। [13]ਪਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਤੇ ਅਮਰੂਦਾਂ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਪੱਤੇ ਅਨੇਕ ਤਰਾਂ ਦੇ। [14]ਸਾਰੇ ਜੀ ਹਰਿਆਈ ਦੇਖਕੇ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [15]ਖਿੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕੁਮੁਦਨੀਆਂ ਦੀ ਛਬਿ ਐਉਂ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ (ਧਨੇਸੁਰ ਦੀ ਨਲਿਨੀ=) ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਦੀ (ਸ਼ੋਭਾ) ਮਾਤ ਪੈ ਗਈ। [ਸੰਸ:, ਨਲਿਨੀ=ਕਮਲਨੀ। ਕੁਮੁਦਨੀ ਨਲਿਨੀ ਨੰਦਨ=ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਬਾਗ਼]। [16]ਕਾਲੀਆਂ ਕੋਇਲਾਂ ਕੂਕਦੀਆਂ ਹਨ। [17]ਮਾਨੋਂ ਬਸੰਤ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੈ [ਅ:, ਜਾਰੀ=ਰਵਾਂ ਭਾਵ ਸ਼ੁਰੂ]। [18]ਸੁੰਦਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇਖਿਆ।

ਨਿਵਾਇਉਪਾਇਨ ਪਾਇਨ ਪੈਅਰਪੰਤੇ।'ਭਾਗ ਬਡੇ ਹਮਰੇ ਧੰਨ ਹੈ ਨਿਜ ਲੋਚਨ ਤੇ ਤੁਮ ਕੋ ਦਰਸੰਤੇ। ਸੇਵਕ ਆਪਨਿ ਜਾਨਿ ਦਯਾਨਿਧਿ ਆਇ ਨਿਹਾਲ ਕਿਏ ਸੁਖਵੰਤੇ । ਕੀਜਿਯੇ ਆਪ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਯਾ ਪੁਰਿ, ਸੇਵ ਕਰੈਂ ਹਮ ਜਯੋਂ ਬਿਤਵੰਤੇ[1] ॥ ੨ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੂਰ ਪੰਜਾਬ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਥੋ ਹੋ— ਸਕੈ ਤਿਹ ਠਾਂ ਨਰ ਜਾਈ। ਹੈ ਪਰਿਵਾਰ ਜੰਜਾਰ ਮਹਾਂ ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਕਸਯੋ ਨਹਿੰ ਜਾਇ ਕਦਾਈ[2] । ਸੋਵਤਿ ਦੇਤਿ ਉਠਾਇ ਕਿਸੀ ਕਉ ਸੋ ਹਮਰੀ[3] ਗਤਿ ਭੀ ਸੁਖਦਾਈ ! ਰੋਜ ਸਰੋਜ ਪਦੰ[4] ਦਰਸੈਂ,ਘਰ ਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਭਯੋ ਲਾਭ ਮਹਾਈ[5] ॥੩॥ ਯੌਂ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਭਾਉ ਕਰਯੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਪੁਨ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਬਨਵਾਇ ਸਭੀ ਰੁਤਿ ਮੇਂ ਸੁਖਦਾ, ਦੁਖ ਨਾਂਹੀ। ਕੀਨਿ ਉਤਾਇਲ ਤਯਾਰ ਅਵਾਸ ਕੋ ਔਰ ਸਮਾਜ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਜਾਹੀ[6]।ਆਪ ਕਰਯੋ ਬਿਸਰਾਮ ਦਯਾਨਿਧਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕਾਮਨ ਪੂਰ ਕਰਾਹੀਂ ॥੪॥ਜਿਮ ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਅਰੁ ਸੇਵਤਿ ਹੈਂ ਤਿਮ ਦੇਵਤਿ ਹੈਂ ਗੁਰੁਰੂਪ ਉਦਾਰੇ। ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੇ ਗਨਹੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋ ਦਰਸੈਂ ਦਰਬਾਰੇ।ਇਕ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਇਕ ਜਾਵਤਿ ਹੈਂ ਇਕ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਮਨਬਾਂਛਤਿ ਸਾਰੇ। ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਉਪਾਇਨ ਪਾਇਨ ਪੈਅਰਪੈਂ ਬਿਨਤੀਯੁਤਿ ਬੰਦਨਧਾਰੇ॥੫॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸਾਧ੍ਵੀ[7] ਕੋ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜਗਤ ਬੱਖਯਾਤਾ। ਪੁਰਿਮੈਂ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਕਰਿ ਬਾਸ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸ॥ ੬॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਗੁਰ ਤੀਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿੰ ਨਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ। ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੋ।'ਆਪ ਜਗਤ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨੋ ॥੭॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯ ਅਨੇਕ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਤੁਮਰੇ ਰਿਦੇ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਗਯਾਤ। ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ ਮਨੋਹਰ ਮਹਾਂ। ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਬੈਠੇ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥੮॥ ਮੰਦਿਰ ਬਰ ਸੁੰਦਰ ਬਡ ਕਰੇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਗਨ ਆਨੰਦ ਭਰੇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਸੰਗਤ ਸਮੁਦਾਇ। ਗਾਵਰਿ ਕੋ ਦਰਸੈ ਹਰਖਾਇ॥ ੯ ॥ ਚਲੈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਮਲ ਬਹੁ ਪਾਨੀ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਸ਼ੋਭਤਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਉਪਬਨ ਖਰੇ। ਫਲ ਫੂਲਨਿ

[1]ਇਸ ਪੁਰ ਵਿਖੇ ਆਪ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਭੋਗਣਾ ਕਰੋ, ਜਿੰਨਾ ਜਿੰਨਾ ਵਿੱਤ ਹੋਵੇਗਾ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੇ। [2]ਕਦੇ ।ਬੀ । [3]ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਜਗਾਕੇ (ਕੋਈ ਚੀਜ਼) ਦੇਵੇ ਇਉਂ ਸਾਡੀ ਗਤ ਹੋਈ ਹੈ ਹੇ ਸੁਖਦਾਈ ਜੀ ! । [4]ਚਰਨ ਕਵਲ। [5]ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੈ। [6]ਭਾਵ ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਦਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਸਮਾਜ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। [7]ਨੇਕ, ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ (ਅ) ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਯੁਤਿ ਤਰੁ ਦਲ ਹਰੇ[1] ॥੧੦॥ ਇਸ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਕੌਨ ਬਡ ਰਾਜਾ?।ਜਿਸਨੇ ਸਕਲ ਬਸਾਇ ਬਿਰਾਜਾ[2] । ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਜਿਨ ਕੀਨਸਿ । ਕਰੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਕਲ ਪ੍ਰਬੀਨਸ[3] ॥੧੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਬਿਖੈ ਜਾਨਿ ਰਿਦੈ ਇਤਿਹਾਸ। ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਿਖ ਪਾਸ॥੧੨॥"ਇਸੀ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਹੋਤਿ ਭਾ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬ੍ਰਿਹਦਰਥ*ਨਾਮ। ਤੀਨ ਛੂਹਨੀ ਸੈਨਪਤਿ ਅਤਿ ਸੂਰੋ ਬਲਿ ਧਾਮ॥ ੧੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨ ਮਹਾਂ ਬਲਿ ਸੂਰਾ। ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜੇ ਪੂਰਾ। ਰੱਛਾ ਕਰਤਿ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਕੇਰੀ।ਸਭਿ ਮਾਨਹਿ ਜਿਹ ਆਨ[3]ਬਡੇਰੀ॥੧੪॥ ਕਾਂਸ਼ੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਤਨਿਯਾ ਦੋਇ। ਤਿਨ ਕੋ ਬਯਾਹ ਆਨਿ ਘਰਿ ਸੋਇ[4]। ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਿਸ ਕੋ ਬਿਤ ਗਯੋ।ਪੁਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਘਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਭਯੋ॥੧੫॥ਜੱਗ ਅਨੇਕ ਸਦੱਛਨ[5]ਕੀਨੇ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਭੂਪ ਕਰਿ ਲੀਨੇ। ਤਊ ਨ ਸੁਤ ਉਪਜਯੋ ਸੁਖਦਾਇ। ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਵਤਿ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ੧੬॥ ਚੰਦ੍ਰਿਕ ਨਾਮ ਰਿਖੀਸ਼ੁਰ ਏਕ। ਤਿਸ ਕੇ ਗੁਨ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੌਨ ਅਨੇਕ। ਲੈ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਦੋਨਹੁ ਰਾਨੀ॥ਨ੍ਰਿਪਤ ਜਾਇ ਤਿਹ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ ॥ ੧੭ ॥ ਬ੍ਰਿਛ ਅੰਬ ਕੋ ਤਿਹ ਥਲ ਖਰਯੋ। ਤਰੇ ਰਿਖੀਸ਼ੁਰ ਨੇ ਤਪ ਕਰਯੋ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਤਿ।ਰਿਦੈ ਸੁੱਧ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਾਪਤਿ ॥ ੧੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਜਬਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੀ ਮੁਨਿ ਗਯਾਨੀ।ਤਿਸਹਿ ਅੰਬ ਕੇ ਫਲ ਕੋ ਦੀਨ।-ਪੁੱਤ੍ਰਬਲੀ ਹੁਇ ਸੂਰ ਅਦੀਨ[6]-॥ ੧੯ ॥ ਲੇ ਹਰਖਯੋ ਰਾਜਾ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਘਰ ਨਿਜ ਗਮਨਯੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ।ਦੁਇਦਾਰਾ ਪਯਾਰੀ ਸਮ[7] ਜਾਨੈ।-ਕਿਸਕੋ ਦੇਉਂ-ਚਿਤਵਨੋ ਠਾਨੈ॥ ੨੦ ॥-ਇਕ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਇਕ ਹਰਖਾਇ । ਇਹ ਬਿਧਿ ਨਹਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਇ।ਗੁਨ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਦੂਊ ਸਮਾਨ। ਮੋ ਮਹਿਂ ਪੀਤ ਕਰੈਂ ਸਮ[8]ਜਾਨਿ-॥ ੨੧ ॥ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਚਿਤਵਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿ। ਇਕ ਕੌ ਦੇਨਿ ਰੁਚੈ ਚਿਤ ਨਾਂਹਿ। ਫਲ ਦੁਖੰਡ ਕਰਿ ਕੈ ਕਰ ਲੀਨਿ। ਦੁਹ ਨਾਰੀ ਪਯਾਰੀ ਕੌ ਦੀਨਿ ॥ ੨੨ ॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੋਨਹੁ ਫਲ ਲਹਯੋ। ਖਾਏ,

---

[1]ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਵਾਲੇ ਬਿੱਛ। [2]ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ। [3]ਈਨ। [4]ਵਿਵਾਹ ਕਰਕੇ ਓਹ ਘਰ ਲਿਆਂਦੀਆਂ। [5]ਸਹਿਤ ਦੱਛਨਾਂ ਦੇ। [6]ਜੋ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਦੀਨ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। [7]ਇਕੋ ਜੇਹੀਆਂ। [8]ਇਕੋ ਜੇਹੀ।

*ਇਹ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਕਵਿ ਜੀ ਸੁਨਾਉਣ ਲਗੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਰਾਸੰਧ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ।

ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਨ ਗ੍ਰਭ ਭਯੋ[1]। ਭੂਪਤ ਕੇ ਮਨ ਹਰਖ ਉਪਾਵਾ ।ਗਰਭਵਤੀ ਦੇਖਤਿ ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥ ੨੩ ॥ ਅਵਧਿ ਗਰਭ[2] ਜਬਿ ਪੂਰਨ ਭਈ। ਜਨਮੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੁਹਨਿ ਗਤਿ ਨਈ। ਅਰਧ ਅਰਧ ਜਨਮੇ ਤਨ ਦੋਇ। ਨਿਰਖਤਿ ਨਾਰਿ ਬਿਸਮ ਰਹੀ ਹੋਇ॥ ੨੪ ॥ ਤਾਂਕੋ ਜਾਨਯੋ[3] ਭਾ ਉਤਪਾਤ[4]। ਅਹੈਂ ਖੰਡ ਦੁਇ ਏਕੋ ਗਾਤ[5] । ਅੰਬਰ ਬਿਖੈ ਲਪੇਟਯੋ ਤਾਂਹਿ। 'ਗੇਰਹੁ ਵਹਿਰ ਬਿਲੋਕਹੁ ਨਾਂਹਿ' ॥੨੫॥ ਇਕ ਤਿਯ ਨੇ ਲੇ ਬਾਹਰ ਡਾਰਯੋ।ਜਰਾ ਰਾਖਸ਼ੀ[6] ਗਿਰਤਿ ਨਿਹਾਰਯੋ। ਗਈ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਭੱਖਯਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨ । ਆਮਿਖ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰਨਿ ॥ ੨੬ ॥ ਦੇਖਯੋ ਤਿਹ ਉਠਾਇਕੈ ਜਬੈ ।ਅਚਰਜ ਭਈ ਨਈ ਗਤਿ ਸਬੈ। ਬਡ ਬਲ ਸੋਂ ਗਹਿ ਭਾਰੀ ਭਾਰ। ਜੋਰਤਿ ਭਈ ਜਰਾ ਤਿਸ ਬਾਰ[7] ॥ ੨੭ ॥ ਏਕ ਨੈਨ ਕਰ ਪਦ ਇਕ ਕਾਨ । ਪਰਯੋ ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਥਾਨ ਭਯਾਨ।ਤਿਹ ਤੇ ਬਲ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁ ਲਗਾਯੋ। ਜੀਵਯੋ ਬਾਲਿਕ ਰੁਦਨ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼ਬਦ ਭਯੋ ਜਿਮ ਘਨ ਗਰਜੰਤਾ। ਨਗਰ ਲੋਕ ਸੁਨਿ ਚਿੰਤ ਕਰੰਤਾ। ਜਰਾ ਰਾਖਸ਼ੀ ਅਚਰਜ ਮਾਨਯੋ। ਭਈ ਚਿੱਤ੍ਰ[8] ਸਮ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਜਰਾ[9] ਉਠਾਇ ਰਹੀ ਨਹਿ ਹਾਲਯੋ । ਸਗਰੋ ਅਪਨੋ ਓਜ ਸਮ੍ਹਾਲਯੋ। ਬਡੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚ । ਧਾਏ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਪੁਰਿ ਬੀਚ ॥ ੩੦ ॥ ਜਰਾ ਰਾਖਸ਼ੀ ਕੋ ਤਹਿਂ ਬਰਜਯੋ।ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਭਟਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਤਰਜਯੋ[10] । ਲਿਯੋ ਉਠਾਇ ਬਹੁਤ ਨੇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ। ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਭੂਪਤ ਕੇ ਘਰ ॥ ੩੧ ॥ ਜਰਾ ਗਈ ਮਹਿਪਾਲਕ ਪਾਸ ।–ਹੇ ਨ੍ਰਿਪ ਤੁਮਰੇ ਪੁਰਿ ਮਮ ਵਾਸ।ਯਾਂਤੇ ਬਾਲਿਕ ਮੈਂ ਲਖਿ ਪਾਵਾ।ਜੋਰਿ ਦੁਖੰਡ ਆਨਿ ਜਿਯ ਪਾਵਾ[11]–॥੩੨॥ ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁਤ ਲੀਨਸਿ। ਮੋਦ ਸਹਤ ਦਾਰਾ ਦੁਇ ਦੀਨਸਿ[12] । ਜਰਾ ਰਾਖਸ਼ੀ ਵਿਦਿਆ ਹੋਇ । ਗਈ ਚਿੰਤ ਰਾਜੇ ਕੀ ਖੋਇ ॥ ੩੩ ॥ ਜੱਗਯ ਦਾਨ ਮੰਗਲ ਉਤਸਾਹੂ। ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਹਿਤ ਸੋਂ ਨਰਨਾਹੂ[13]। ਜਰਾ ਰਾਖਸ਼ੀ ਸੰਧੁ ਕਰਯੋ ਹੈ। ਜਰਾਸੰਧ ਇਮ ਨਾਮ ਪਰਯੋ ਹੈ ॥ ੩੪ ॥ ਦਿਨ ਦਿਨ ਬਧੈ ਅਧਿਕ ਬਲ ਧਰੈ। ਸ਼ਕਤਿ

---

[1]ਖਾਣ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਗਰਭ ਹੋ ਗਿਆ। [2]ਗਰਭ ਦਾ ਸਮਾਂ। [3]ਤਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ। [4]ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਹੋਇਆ ਹੈ। [5]ਇਕ ਸਰੀਰ ਦੇ। [6]ਜਰਾ ਨਾਮੇ ਰਾਖਸ਼ਨੀ ਨੇ। [7]ਜਰਾ ਰਾਖਸ਼ਣੀ ਨੇ (ਖੰਡਾਂ ਨੂੰ) ਜੋੜਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ। [8]ਮੂਰਤੀ। [9]ਜਰਾ ਰਾਖਸ਼ਣੀ। [10]ਤਾੜਿਆ। [11](ਜਦ) ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਜੋੜੇ (ਤਦ) ਜਾਨ ਆਕੇ ਪੈ ਗਈ। [12]ਦੋਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ। [13]ਰਾਜਾ।

ਬਿਸਾਲ ਨ੍ਰਿਪਹੁਂ ਸਮ ਕਰੈ ।ਮਹਾਂ ਬਾਹੁ[1] ਆਯੁਤ ਜਿਸ ਛਾਤੀ।ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਸੁੰਦਰ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ॥ ੩੫ ॥ ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ ਜਬਹਿ ਚਿਰਕਾਲ । ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੋ ਰਿਖਿ ਅਖਿਲ ਹਵਾਲ। ਇਸੀ ਦੇਸ਼ ਚਲਿ ਆਯੋ ਸੋਇ। ਦੇਖਨਿ ਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਸੁਤ ਜੋਇ ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਭੂਪ ਨੇ ਸੁਖ ਕੋ ਮਾਨਾ। ਪੂਜਨ ਕੀ ਲੇ ਸੌਜ ਮਹਾਨਾ। ਦੂਊ ਭਾਰਜਾ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ। ਰਿਖਿ ਕੇ ਚਰਨ ਧਰਯੋ ਨਿਜ ਮਾਥ ॥੩੭॥ ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਸਾਦਰ ਬੈਠਾਯੋ।–ਬਡੇ ਭਾਗ ਹਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ । ਮੋ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਸਾਲ ਤੁਮਾਰੀ। ਦਿਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੋਧਾ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥੩੮॥ ਅਬਿ ਇਹ ਰਾਜ ਆਪ ਹੀ ਕਰੀਅਹਿ। ਹਮ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਥਿਰੀਅਹਿ–। ਕਹੈ ਰਿਖੀਸ਼ੁਰ–ਸੁਨਹੁ ਨਰੇਸ਼। ਤੁਮ ਹੀ ਕੋ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ॥੩੯॥ ਤਪਸਾ[2] ਬਨਨੋ ਹਮਾਰੋ ਰਾਜ। ਤੁਮ ਹੀ ਰਾਖਹੁ ਸੈਨ ਸਮਾਜ। ਇਹੁ ਸੁਤ ਤੁਮਰੋ ਐਸੋ ਭਯੋ। ਬਿਦਤਹਿ ਸਕਲ ਜਗਤ ਜਸੁ ਲਹਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਭੂਪ । ਨਹੀਂ ਹੋਇ ਹੈ ਮਹਦ ਅਨੂਪ । ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੋ ਰਾਜਾ ਹੋਇ। ਯਾਂਕੀ ਸਮਸਰ ਕਰੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਰ ਅਸੁਰਨਿ ਕੋ ਜੀਤੈ ਜੁੱਧ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਜਾ ਕੀ ਰੱਛਾ ਸੁੱਧ। ਜੋ ਨਰਿੰਦ ਇਸ ਪਰ ਚਢਿ ਆਵੈ। ਭੁਜ ਬਲ ਤੇ ਤਿਹ ਹਤਹਿ ਪਲਾਵੈ–॥੪੨॥ ਨਿਪ ਤਪਸੀ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਾਥਾ। ਸੁਤ ਗੁਨ ਤੇ ਬਿਸਾਲ ਸੁਖ ਸਾਥਾ[3]। ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਅਭਿਖੇਕਨਿ ਕੀਨਾ[4]। ਆਪ ਪੰਥ ਕਾਨਨ ਕੋ ਲੀਨਾ ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਤ ਕੋ ਕਹਿ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇ ਘਨੀ। ਜੁਗ ਦਾਰਾ ਲੇ ਕਰਿ ਭਾਮਨੀ[5] । ਬਨ ਮੈਂ ਗਮਨਯੋ ਤਪਸੀ ਸੰਗ । ਕੀਨਸਿ ਤਪ ਬਨ ਸੈਲ ਉਤੰਗ[6] ॥ ੪੪ ॥ ਜਰਾਸਧ ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੇ ਪਾਛੇ । ਚਤੁਰੰਗਨਿ ਕਰਿ ਧੁਜਨੀ[7] ਆਛੇ। ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਤਿਸ ਕੀ ਆਗਯਾ ਮੋਰੈ। ਸੰਘਰ ਕਰਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਸਿਰ ਫੋਰੈ ॥ ੪੫ ॥ ਕਿਸ ਕਉ ਕਾਰਾਗਿਹ[8] ਮੈਂ ਡਾਰੇ। ਕਿਸਹਿ ਨਿਕਾਸਹਿ ਛੀਨਹਿ ਸਾਰੇ[9] । ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਨਿਜ ਰਾਜ ਬਧਾਵ।ਸਭਿ ਪਰ ਅਪਨੋ ਹੁਕਮ ਟਿਕਾਵ॥੪੬॥

---

[1]ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਬੀਰ। [2]ਤਪੱਸਯਾ ਹੀ। [3]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣ (ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ) ਸੁਖੀ ਹੋਯਾ। [4]ਅਭਿਖੇਕ=ਰਾਜ ਆਦਿ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਮੰਗਲ ਸਮੇਂ ਵਿਧੀ ਪੂਰਬਕ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੁਸ਼ਾ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਜਲ ਛਿੜਕਣਾ। [5]ਸੁਹਣੀਆਂ, ਪਿਆਰੀਆਂ। [6]ਉੱਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਬਨਾਂ ਵਿਚ। [7]ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੈਨਾ। [8]ਕੈਦ। [9]ਸਾਰੇ (ਦੇਸ਼) ਖੋਹ ਲਵੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਜਰਾਸੰਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਊਨਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. [ਜਰਾਸੰਧ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਭਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਿਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਾਂਬੀਰ ਬਲਵਾਨ। ਜਨਮ ਭਯੋ ਮਥਰਾ ਬਿਖੈ ਬਿਦਤੇ ਗੋਕਲ ਥਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਮਹਾਂ ਪੂਤਨਾ ਮਾਰੀ[1]। ਤਿਣਾਵਰਤ[2] ਕੀ ਦੇਹ ਬਿਦਾਰੀ। ਬਾਲ ਸਰੂਪ ਬਿਖੈ ਇਹ ਨਾਸੇ। ਬ੍ਰਿਧਤਿ ਭਏ ਗਨ ਗੋਪ ਅਵਾਸੇ[3] ॥ ੨ ॥ ਦੈਤ ਅਘਾਸੁਰ[4], ਧੇਨਕ[5] ਮਾਰਾ। ਕੇਸੀ[6] ਕੋ ਬਲ ਕਰਿ ਸੰਘਾਰਾ। ਮਥਰਾ ਕੋ ਅਕ੍ਰੂਰ[7] ਲੇ ਆਵਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਕੁਦੰਡ[8] ਦੁਖੰਡ ਕਰਾਵਾ ॥ ੩ ॥ ਮੱਲ ਚੰਡੂਰ ਸੁ ਮੁਸ਼ਟਕ[9] ਮਾਰਾ। ਪੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਸ ਦੁਸ਼ਟ ਸੰਘਾਰਾ। ਜਰਾਸੰਧ ਕੋ ਹੁਤੋ ਜਮਾਤਾ। ਜਬਿ ਘਨ ਸ਼ਯਾਮ ਕੀਨਿ ਖਲ ਘਾਤਾ[10] ॥ ੪ ॥ ਸੁਤਾ ਗਈ ਪਿਤ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰੀ। ਬਿਧਵਾ ਦੇਖਿ ਅਧਿਕ ਦੁਖਿਆਰੀ। ਜਰਾਸੰਧ ਕੋਪਯੋ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਸਕਲ ਬਾਹਨੀ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ ॥੫॥ ਉਤਸਾਹਿਤ ਭੂਪਤ ਤਬਿ ਚਢਯੋ।-ਹਤੌਂ ਹਲੀ ਹਰਿ[11]-ਕ੍ਰੋਧ ਸੁ ਬਢਯੋ।ਮਥਰਾ ਘੇਰਿ ਕਰਯੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਲਾਖਹੁੰ ਭਟ ਪਹੁੰਚੇ ਜਮਧਾਮੂ ॥ ੬ ॥ ਰਣ ਭੈਰਵ ਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁ ਬਾਰਿ। ਹਟਿ ਹਟਿ ਗਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਹਾਰਿ। ਪੁਨਹਿ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਸਿੰਧ ਮਝਾਰੇ। ਰਚੀ ਪੁਰੀ[12] ਬਸ ਰਹ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਯੋ ਤਿਸ ਪਾਛੇ। ਪਾਂਡਵ ਭਏ ਸੂਰਮਾ ਆਛੇ। ਰਾਜਸੂਅ ਕੋ ਚਾਹਤਿ† ਕਰਯੋ। ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਅਜਾਤ ਮਨੋਰਥ ਧਰਯੋ[13] ॥ ੮ ॥ ਤਾਹਿੰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਘਨਸ਼ਯਾਮ ਬੁਲਾਏ। ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਿਯ

---

[1]ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟਣੀ ਪੂਤਨਾ ਮਾਰੀ। [2]ਇਕ ਦੈਂਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਸ਼ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘੱਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਵਾਵਰੋਲਾ ਬਣਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲੈ ਗਿਆ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਗਲਾ ਦਬਾ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਏਹ ਮਰ ਗਿਆ। [3]ਗਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ। [4]ਅਘ ਨਾਮੇ ਦੈਂਤ, ਕੰਸ ਦਾ ਸੈਨਾ ਪਤਿ ਜਿਸਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। [5]ਨਾਮ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ। [6]ਨਾਮ ਦੈਂਤ ਦਾ। [7]ਨਾਮ ਭਗਤ ਦਾ। [8]ਧਨੁਖ। [9]ਚੰਡੂਰ ਤੇ ਮੁਸ਼ਟਕ ਦੋ ਮੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [10](ਉਸ) ਦੁਸ਼ਟ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [11]ਬਲਭੱਦ੍ਰ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂ। [12](ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ)ਪੁਰੀ ਰਚੀ। [13]ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਨੇ (ਇਹ) ਮਨੋਰਥ ਧਾਰਿਆ। [ਸੰਸਃ, ਅਜਾਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ=ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ] । (ਅ) ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋਈ ਉਤਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਮਨੋਰਥ ਧਰਿਆ। (ੲ) ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਬੀ ਹੈਃ-ਉਪਨਿਖਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਬੁਲਾਕੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਬੋਧੀ ਰਾਜਾ ਬੀ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਕਥਾ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਰਾਸੰਧ ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

†ਪਾਃ-ਜੱਗ ਰਾਜਸੂ ਚਾਹਿਤ।

ਲਖਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਗ੍ਰਿਹ ਆਏ। ਅਪਨਿ ਮਨੋਰਥ ਭਨਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਮਧੁਸੂਦਨ[1] ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੯॥-ਮਹਾਂਬੀਰ ਜੋ ਮਗਧ ਨਰੇਸ਼। ਜਰਾਸਧ ਬਲ ਬਿਖੈ ਬਿਸ਼ੇਸ਼। ਤਿਸ ਮਾਰੇ ਬਿਨ ਮਖ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਆਰਬਲ ਸੋਇ[2] ॥ ੧੦ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ ਚਰਿ ਕੈ[3]। ਗਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਕਰ ਬਲ ਕਰਿ ਕੈ। ਸੌ ਜੋਜਨ ਮਗ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰ। ਪਹੁੰਚੀ ਹਮ ਢਿਗ ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥ ੧੧ ॥ ਤਬਿ ਬਲਦੇਵ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ ਅਪਨੀ। ਆਵਤਿ ਗ਼ਦਾ ਨਿਫਲ ਕਰਿ ਖਪਨੀ[4]। ਜਰਾਸਿੰਧ ਰਾਖਤਿ ਬਲ ਘਨਾ। ਕੇਤਿਕ ਭਾਖੀ ਗਿਨਤੀ ਗਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ਤਾਂਤੇ ਨੀਕੋ ਇਹੈ ਉਪਾਇ। ਸੈਨਾ ਹਮ ਸੌਂ ਚਲੈ ਨ ਕਾਇ। ਜਿਹ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਸਕਹਿ ਨ ਕੋਇ। ਚਮੂੰ ਲਰੇ ਕਸੇ[5] ਜੀਤਨਿ ਹੋਇ ॥ ੧੩ ॥ ਅਰਜਨ ਭੀਮ ਸੰਗ ਲੈ ਜਾਊਂ। ਕਈ ਭੇਦ[6] ਕਰਿ ਤਿਹ ਜਿਤ ਆਊਂ।ਅਬਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਹਮ ਜਾਇ ਸਮੀਪ। ਭੀਮ ਸੰਗ ਰਣ ਕਰੈ ਮਹੀਪ[7] ॥ ੧੪ ॥ ਦੇਹੁ ਸੁਭਟ ਦ੍ਵੈ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।ਜਸ ਜੈ ਹੈਂ ਤਸ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੇ[8]-। ਕਹੀ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਪਾਂਡਵ ਰਾਜ ।-ਆਪ ਸਿਧਾਰਤਿ ਹਮਰੇ ਕਾਜ॥੧੫॥ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੀਕੀ ਮਨ ਤੁਮਰੇ। ਤਿਮ ਹੀ ਸ਼ੁਭ ਹੁਇ ਕਾਰਜ ਹਮਰੇ-। ਸੁਨਿ ਤੀਨਹੁੰ ਕਰਿ ਦਿਜ ਕੋ ਬੇਸ। ਇਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਅਏ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧੬ ॥ ਮਗ ਸੂਧੇ ਕੋ ਤਜਿਬੋ ਕੀਨਿ। ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਗਏ ਪ੍ਰਬੀਨ।-ਮਤ ਹਮਰੋ ਆਗਮ[9] ਸੁਨਿਪਾਵੈ। ਹਤਨੋ ਪੁਨਹਿ ਕਠਨ ਹੁਇ ਜਾਵੈ-॥ ੧੭॥ ਉਤਰਤਿ ਭਏ ਸੁਰਸਰੀ ਪਾਰ। ਨਦੀ ਗੰਡਕਾ ਤਰਿ ਕੈ ਬਾਰਿ[10]। ਸ਼ੋਣਾ ਸਲਿਤਾ[11] ਕੋ ਤਜਿ ਗਏ।ਮਾਗਧ*ਬਿਖੈ ਆਵਤੇ ਭਏ॥ ੧੮ ॥ ਜਰਾਸੰਧ ਜੋਧਾ ਜਹਿਂ ਰਾਜਾ। ਨਿਕਟਿ ਬਾਹਨੀ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜਾ। ਬਸਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਸੌਂ ਲੋਕ।ਨਹਿਂ ਪਾਵਤਿ ਕਬਿਹੂੰ ਮਨ ਸ਼ੋਕ ॥੧੯॥ ਬਡੋ ਨਗਰ ਜਹਿਂ ਦੁਰਗ ਚੁਗਿਰਦੇ। ਕੋਇ ਨ ਮਰਦ ਜਾਂਹਿ ਕੋ ਮਰਦੇ[12]। ਬਡ ਜੋਧੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਰਖਵਾਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਕੋ ਧਾਰਨਹਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥

[1]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ। [2](ਆਪਣੀ) ਆਯੂ ਵਿਚ ਓਹ ਪੂਰਨ (ਬਲੀ) ਹੈ। (ਅ) ਉਮਰ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। [3](ਜਰਾਸੰਧ ਨੇ) ਇਕ ਵਾਰ ਅਪਨੇ ਮੰਦਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ। [4]ਖਪਾ ਦਿੱਤੀ। [5]ਕਿਵੇਂ। [6]ਭਾਵ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੰਡ ਭੇਦ ਆਦੀ ਉਪਾਉ, ਵਲ ਛਲ। [7]ਰਾਜਾ (ਜਰਾਸੰਧ) ਨਾਲ ਭੀਮ ਜੰਗ ਕਰੇ। [8]ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣਗੇ ਤੈਸੇ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣੇ ਭਾਵ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। [9]ਆਉਣਾ। [10]ਗੰਡਕਾ ਨਦੀ ਦਾ ਜਲ ਤਰਕੇ। [11]ਸ਼ੋਣ ਭਦ੍ਰਾ ਨਦੀ। [12]ਕੋਈ ਬਲੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ।

*ਪਾ:-ਮਗਧ।

ਘੰਟਮਾਲ[1] ਇਕ ਮਗ ਮਹਿਂ ਅਹੈ। ਸ਼ਤ੍ਰ ਜਾਨਿ ਬਾਜਹਿ ਸੁਧ ਕਹੈ[2] । ਸ਼ਬਦ ਘੰਟ ਰਾਜਾ ਸੁਨਿ ਪਾਵੈ।ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ ਤੌ ਬਡ ਸੈਨ ਪਠਾਵੈ॥੨੧॥ ਚੱਕ੍ਰ ਬਨਾਯੋ ਇਕ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕਰਿ[3]।ਬੁਝਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਵੇਗ ਸਿਰ ਦੇ ਹਰਿ[4]।ਇਸਬਿਧਿ ਕੌਂ ਲਖਿ ਕੈ ਘਨ ਸ਼ਯਾਮ । ਤਜਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੨੨ ॥ ਹੁਇ ਪਸ਼ਚਾਤ[5] ਕੋਟ ਚਢਿ ਗਏ। ਅਰਜਨ ਭੀਮ ਸੰਗ ਦ੍ਵੈ ਲਏ।ਕੂਦ ਤਹਾਂ ਤੇ ਅੰਤਰ ਬਰੇ। ਭੂਪਤਿ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਭੇ ਖਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਜਰਾ-ਸੰਧ ਮਹਿਪਾਲ। ਦੇਖਤਿ ਭਾ ਅਪਸ਼ਗਨ ਬਿਸਾਲ। ਬੈਠਯੋ ਦਾਨ ਕਰਤਿ ਧਨ ਭਾਰੇ। ਜਾਚਕ ਖਰੇ ਸਮੀਪ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭੀਮ ਅਰ-ਜਨ ਕੀ ਓਰ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਘੋਰ ।-ਦਰਸ ਅਪੂਰਬ[6] ਕਿਤ ਤੇ ਆਏ। ਇਹ ਛੱਤ੍ਰੀ ਦਿਜ ਬੇਖ ਬਨਾਏ ॥ ੨੫ ॥ ਧਨੁਖ ਘਾਸ[7] ਇਨ ਸਭਿ ਕੇ ਹਾਥ। ਕਯਾ ਇਹ ਕਰਹਿਂ ਕਪਟ ਕੇ ਸਾਥ-। ਉਠਯੋ ਭੂਪ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਭਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਕਹਯੋ ਤਿਨਹੁ ਸੋਂ-ਕੋ ਤੁਮ ਅਹੋ?ਨਹੀਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਨ ਸਾਚੀ ਕਹੋ।ਸੀਧੇ ਮਗ ਨਹਿ ਅੰਤਰ ਆਏ। ਕੋਟ ਕੂਦਿ ਪਹੁੰਚੇ ਪਿਛਵਾਏ ॥ ੨੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੂਧੇ ਮਗ ਜੋ ਆਵਤੇ ਘੰਟਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰੇਤਿ। ਚੱਕ੍ਰ ਭਯਾਨਕ ਛਿਨਕ ਮਹਿਂ ਧਰ ਤੇ ਸਿਰ ਉਤਰੇਤਿ-॥੨੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਘਨ ਸ਼ਯਾਮ ਬਖਾਨਯੋ ਤਿਸੈ ।-ਚਤੁਰ ਪੁਰਖ ਚਹਿ ਗਹਿ ਰਿਪੁ ਜਿਸੈ। ਸੂਧੇ ਮਗ ਸੋ ਆਵਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਪਨੋ ਕਾਜ ਕਰਨ ਕੋ ਚਾਹੀਂ-॥੨੯॥ਜਰਾਸੰਧ ਭਾਖਯੋ ਬਚ ਤਬੈ।-ਬੈਰ ਕਰਯੋ ਹਮ ਸੋਂ ਤੁਮ ਕਬੈ ? ਮੈਂ ਤੌ ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਰੋਂ ਨ ਦ੍ਵੈਸ਼। ਤੁਮ ਕਿਮ ਜਾਨਹੁ, ਕਹੋ ਅਸ਼ੇਸ਼-॥੩੦॥ਕਹਯੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਜੋ ਬੈਰ ਨ ਕਾਹੂ।ਬੀਸ ਸਹਸ੍ਰ ਅਠ ਸਤ ਨਰ ਨਾਹੂ[8]। ਕਯੋਂ ਇਹ ਬਾਂਧਿ ਕੈਦ ਮਹਿ ਡਾਰੇ ? ਮਖ ਮਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਇਨ ਮਾਰੇ॥੩੧॥ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਬੈਰ ਕਯਾ ਹੋਇ।ਇਤੇ ਨਰਿੰਦ ਬਿਨਾਸੈ ਕੋਇ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੀ ਰੱਛਯਾ ਕਾਰਨ । ਮੈਂ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਕੀਨਸਿ ਧਾਰਨਿ ॥ ੩੨ ॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਯੋ ਬਡ ਅਪਰਾਧ। ਕੌਨ

[1]ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। [2]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਕੇ ਵਜਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ) ਖ਼ਬਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [3]ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਇਕ ਚੱਕ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [4]ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਛੇਤੀ ਸਿਰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [5]ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ। [6]ਅਸਚਰਜ। [7]ਧਨਖ ਦੀਆਂ ਘਾਸੀਆਂ । [8]੨੦੮੦੦ ਰਾਜੇ।

ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਿ ਹੈ ਸਾਧ[1]।ਯਾਤੇ ਤੋਹਿ ਹਤਨਿ ਕੇ ਹੇਤ।ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੇਸ ਤੇ ਆਇ ਨਿਕੇਤ ॥੩੩॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਭਿ ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਛੋਰਿ।ਚਲੀਏ ਸੰਗ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਓਰ। ਪਰਹੁ ਪਾਂਇ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਹੁ । ਦੀਨ ਹੋਇ ਅਬਿ ਰਾਜ ਕਮਾਵਹੁ ॥੩੪॥ ਨਾਂਹਿਤ ਹੁਇ ਹੈ ਜੁੱਧ ਹਮਾਰਾ। ਜੀਤਹਿੰਗੇ ਤੁਝ ਧਾਰਿ ਅਖਾਰਾ। ਕਿਧੌਂ ਹਮਹਿ ਤੁਮ ਜੀਤਨਿ ਕਰੀਏ। ਪੀਛੇ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਅਨੁ-ਸਰੀਏ-॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਰਾਸੰਧ ਰਿਸ ਧਾਰੀ । ਗਰਬਤਿ ਅਤਿ ਮੁਖ ਗਿਰਾਉਚਾਰੀ।-ਇਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਰਣ ਕਰਿਬੇਕੇਰੀ।ਕਲੋਂ ਦਿਜਬੇਖ ਬਨਾਇ ਕੁਵੇਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਜੋ ਮੈਂ ਬਾਂਧ ਲਿਏ ਮਹਿਪਾਲਾ । ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਰਯੋ ਨ ਕਪਟ ਕੁਢਾਲਾ । ਜਿਮ ਤੁਮ ਆਏ ਕਪਟੀ ਹੋਇ। ਇਮ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਨ ਕੋਇ ॥੩੭॥ ਮੈਂ ਜੀਤੇ ਇਮ ਸਕਲ ਨਰੇਸ਼।ਜੁੱਧ ਬਿਖੈ ਜੋ ਕਰੇ ਅਸ਼ੇਸ਼-। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਯਾਮਘਨ ਪੁਨਹਿ ਬਖਾਨਾ।-ਕਲੋਂ ਅਸ ਕਰਤੋ ਮਾਨ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੮ ॥ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਲੀ ਅਤਿ ਭਏ ਅਨੇਕ । ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿ ਰਹਯੋ ਨ ਏਕ। ਹੁਤੇ ਨ ਬਲ ਜੋ ਹਮਰੇ ਮਾਂਹੈ।ਤੁਮ ਸਮ ਸੂਰ ਲਰਨ ਕਿਮ ਚਾਹੈਂ[2] ॥ ੩੯ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਮਮ ਨਾਮ ਸਦੀਵਾ। ਪ੍ਰਗਟ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤਨ ਮੈਂ ਅਬਿ ਥੀਵਾ। ਭੀਮ ਸੈਨ ਇਹੁ ਦੇਖਹੁ ਸੂਰਾ। ਦੁਤਿਯੋ ਅਰ-ਜਨ ਲਖਿ ਬਲਿ ਪੂਰਾ ॥੪੦॥ ਤੀਨਹੁੰ ਅਪਨੇ ਨਾਮ ਬਤਾਏ। ਦੁਹਿ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਜੁ ਇਕ ਮਨ ਭਾਏ। ਤਜਹੁ ਕੈਦ ਤੇ ਭੂਪਤਿ ਸਾਰੇ।ਧਰਮਰਾਜ ਕੇ[3] ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਜੀਵਹੁ ਜਗਿ ਮਹਿਂ ਰਹੁ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਭੋਗਹੁ ਰਾਜ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ । ਨਾਂਹਿਤ ਜੁੱਧ ਕਰਹੁ ਹਮ ਸਾਥ । ਤ੍ਰੈ ਮਹਿਂ ਇਕ ਸੌਂਹੇ ਨਰ ਨਾਥ[4] !-॥੪੨॥ ਸੁਨਤਿ ਭੂਪ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਾਵਾ। ਸਭਾ ਛੋਰਿ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਵਾ । ਸੁਤ ਸਹਿਦੇਵ ਆਪਨੋ ਦੇਖਾ। ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਅਭਿਖੇਕ ਅਸ਼ੇਖਾ ॥ ੪੩ ॥ ਪੁਨ ਬਾਹਰ ਆਯੋ ਹਰਿ ਪਾਸ।ਬੋਲਯੋ ਅਪਨੋ ਓਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ।-ਤੁਮ ਤੀਨਹੁੰ ਮੁਝ ਘਰ ਚਲਿ ਆਏ। ਲਰਹੁ ਮੋਹਿ ਸੋਂ ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਏ ॥੪੪॥ ਮੈਂ ਤੀਨਹੁੰ ਸੋਂ ਏਕਲ ਲਰਿ ਹੌਂ। ਮਹਾਂ ਓਜ ਅਪਨੇ ਮਹਿ ਧਰਿ ਹੌਂ। ਤੁਮ ਤੀਨਹੁੰ ਕੋ ਕਰਹੁੰ ਸਿੰਘਾਰ। ਕੈ ਮੁਝਕੋ ਲਰ ਕੈ ਲਿਹੁ ਮਾਰਿ-॥੪੫॥ਸੁਨਿਘਨਸ਼ਯਾਮਉਚਾਰਨ ਕੀਨਿ।-ਏਕਲ ਸੋਂ ਹਮ ਲਰਹਿਂ

[1]ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼। [2]ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਸੂਰਮੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। [3]ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਦੇ। [4]ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਹੇ ਰਾਜਾ।

ਜਿ ਤੀਨ। ਅਹੈ ਅਨੁਚਿਤ, ਕਰਹਿ ਕੋ ਐਸੇ। ਨਿਰਬਲ ਹੋਇ ਕਰਤਿ ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ॥੪੬॥ ਹਮ ਤੇ ਅਪਨੋ ਬਲ ਲਘੁ ਜਾਨਿ।ਇਕ ਕੋ ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਬਧਿਵਾਨ। ਦੋਨਹੁਂ ਲਰਹਿਂ ਨ ਬੋਲਹਿ ਔਰ। ਬਲ ਬਿਸਾਲ ਸੋਂ ਸੰਘਰ ਠੌਰ-॥੪੭॥ਜਰਾਸੰਧੁ ਤਬਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੋ।-ਤੁਮ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਮੋਹਿ ਤੇ ਹਾਰੋ। ਕਰਕੇ ਪਲਾਵਨਿ ਬਾਰਿ ਸਤਾਰਾ। ਮਥੁਰਾ ਤਜਾਗੀ ਆਨ ਪਧਾਰਾ॥ ੪੮॥ ਤੁਮ ਸੋਂ ਲਰਤਿ ਲਾਜ ਮੁਹਿ ਆਵੈ।ਬਸਜੋ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਤਜਿ ਰਣਥਾਵੈਂ[1]। ਬਡੋ ਨਿਲਾਜ ਸਦਾ ਤੁਮ ਜਨੀਯਤਿ। ਮਹਾਂਭੀਰੁ[2] ਜੋਧਨਿ ਮਹਿਂ ਗਿਨੀ-ਯਤਿ ॥੪੯॥ ਅਰਜਨ ਧਨੁ ਬਿੱਦਆ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ। ਛੋਰਤਿ ਬਾਣ ਦੂਰ ਰਿਪੁ ਜਹਾਂ। ਬਲ ਮੈਂ ਲਘੁ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਦੋਊ[3]।ਹੀਨ ਸਾਥ ਭਟ ਲਰਹਿ ਨ ਕੋਊ ॥੫੦॥ਪੌਨ ਪੁੱਤ੍ਰ[4] ਇਕ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ।ਸੋ ਜੇ ਠਹਿਰੈ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ।ਇਕ ਕੇ ਸਾਥ ਜੁੱਧ ਮਮ ਹੋਇ। ਦੇਖਹੁ ਸਭਿਹਿ ਲਰਹਿਂ ਹਮ ਦੋਇ-' ॥ ੫੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਜਰਾਸੰਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੦ ॥

੬੧. [ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਕਥਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਰਤਨ ਜਟਤਿ ਸਿਰ ਮੁਕਟ ਕੋ ਭੂਪਤਿ ਧਰਜੋ ਉਤਾਰ। ਜੂੜਾ ਕੇਸਨ ਕੋ ਕਰਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਪਗੀਆ ਕੋ ਧਾਰਿ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਕਟ ਕਹੁ ਕਸਿ ਕੈ ਹੋਯੋ ਤਯਾਰ। ਗਰਜਯੋ ਭੈਰਵ ਸ਼ਬਦ ਉਦਾਰ[5]* । ਭੀਮ ਸੈਨ ਇਤ ਭਯੋ ਸੁਚੇਤ। ਠੋਕੇ ਭੁਜਾਦੰਡ ਰਣ ਹੇਤੁ ॥੨॥ ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੇ ਦੋਨਹੁਂ ਬਲਵਾਨ।ਭਿਰੇ ਪਰਸਪਰ ਮਹਾਂ ਭਯਾਨ। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਹਾਰ ਮੁਸ਼ਟ ਕੋ ਕਰੇ। ਉਠਜੋ ਸ਼ਬਦ ਜਿਮ ਲੋਹਾ ਘਰੇ ॥ ੩ ॥ ਮਨੋ ਬ੍ਰਿਖਭ ਅਤਿ ਬਲੀ ਭਿਰੇ ਹੈਂ। ਜਿਮ ਕੁੰਚਰ ਕਰਿ ਕੋਪ ਲਰੇ ਹੈਂ। ਲਪਟ ਗਏ ਅੰਗਨਿ ਸੋਂ ਅੰਗ।ਪਾਇ ਅਰੋਪਹਿਂ ਬਲ ਕੇ ਸੰਗ ॥੪॥ ਕਬੈ ਭੀਮ ਕੋ ਭੂਪ ਧਕਾਵੈ। ਕਬੈ ਭੂਪ ਕੋ ਭੀਮ ਲਿਜਾਵੈ। ਕਬਹੂ ਸੀਸ ਸੀਸ ਪਰ ਮਾਰੈਂ। ਘੋਰ ਨਾਦ ਕੋ ਦੂਊ ਉਚਾਰੈਂ ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲੋਗ ਨਗਰ ਕੇ ਸਾਰੇ। ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਉਰ ਭਾਰੇ। ਸੁਭਟ ਪੁਰਖ ਬਾਲਿਕ ਅਰ ਜ੍ਵਾਨ। ਬ੍ਰਿਧ ਨਰ ਆਇ ਨਾਰਿ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੬ ॥ ਅੰਦਰ ਮੰਦਰਿ ਪਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਭੈ ਧਰਹਿਂ ਨਿਹਰਿ ਕੈ। ਮਹਾਂ ਭੀਰ ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹਿ। ਦੇਖਹਿ ਸੰਘਰ ਕਿਤਿਕ ਉਮਾਹਿ ॥ ੭ ॥ ਨਿਕਟਿ ਭੀਰ ਬਹੁ ਪਹੁੰਚੀ ਦੇਖਿ। ਤਜਿ ਰਣ, ਕੀਨੇ ਦੂਰ ਅਸ਼ੇਖ[6]।ਇੰਦ

[1]ਯੁੱਧ ਭੂਮਕਾ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਜਾ ਵਸਿਆ। [2]ਬੜਾ ਕਾਇਰ। [3]ਦੋਹਾਂ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਅਰਜਨ ਨੂੰ। [4]ਭੀਮ ਸੈਨ। [5]ਬੜਾ ਭਯਾਨਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ। [6]ਸਾਰੀ (ਭੀੜ) ਦੂਰ ਕੀਤੀ।
*ਪਾ:-ਉਚਾਰ।

ਬ੍ਰਿਤ੍ਰਾਸੁਰ[1] ਜਨੁ ਦ੍ਵੈ ਲਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਮਹਿਦ ਬੀਰ ਬਲ ਕਰੇ॥੮॥ ਜਨੁ ਕੇਹਰਿ ਕਰਿ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਜੱਧ ਕਰਾਲਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੁਝੇ ਬਰਿਆਰ[2]। ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਲਰਤੇ ਦਸ ਚਾਰ[3] ॥੯॥ ਦੇਖਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ ਕੀ ਓਰਾ। ਜਰਾਸੰਧ ਕੋ ਪਿਖਿ ਬਲ ਥੋਰਾ।ਨਿਕਟਿ ਭੀਮ ਕੇ ਸੈਨ[4] ਬੁਝਾਈ।-ਭਯੋ ਸ਼੍ਰਮਤ ਰਿਪੁ ਵਿਹੁ ਬਿਨਸਾਈ॥੧੦॥ਦੇਰ ਨ ਕਰਹੁ ਮਾਰਿ ਇਸ ਲੇਹੁ॥ਨਿਜ ਪਖ ਕੋ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦੇਹੁ-।ਸਮੁਝਿ ਭੀਮ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ ਬੁਝਾਈ[5]।-ਕਿਮ ਨਿਰਬਲਿ ਇਸ ਲਖ੍ਯੋ ਗੁਸਾਈਂ ॥੧੧॥ਅੰਗ ਅੰਗ ਮੇਰੋ ਥਕ ਗਇਊ। ਆਗੇ ਹੋਵੈਂ ਧੀਰ ਨ ਪਇਊ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਮੋ ਮਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਭਾਰੀ। ਕਰਤੇ ਜੁੱਧ ਸ਼੍ਰਮਤ ਤਨ ਭਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਇਹ ਅੱਗ੍ਰ ਖਰੋਵਾ। ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਇਹ ਨਿਰਬਲ ਜੋਵਾ?-ਭੀਮਸੈਨ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ।-ਪਵਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੂੰ ਬਲੀ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੩ ॥ ਐਸੇ ਤੁਝ ਕੋ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਇ। ਕਰਿ ਉਤਸਾਹ ਮਹਾਂ ਬਲ ਲਾਇ। ਜਰਾਸੰਧ ਕੋ ਜੀਤਹਿਂ ਰਣ ਮੈਂ । ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਰਾਖੋ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ॥੧੪॥ਇਕ ਤ੍ਰਿਣ ਲੇਕਰਿ ਕਰ ਘਨਸ਼੍ਯਾਮ[6]। ਕਰਹਿਂ ਇਸ਼ਾਰਤ ਲੋਚਨ ਬਾਮ। ਬਿਚ ਤੇ ਚੀਰ੍ਯੋ ਸਗਰੋ ਸੋਇ। ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ ਇਕ ਤੇ ਦੋਇ॥੧੫॥ ਭੀਮਸੈਨ ਇਮ ਸੈਨ ਬੁਝਾਈ[7]। ਜਾਨ੍ਯੋ ਭੇਦ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਈ ।-ਕਰ੍ਯੋ ਦੁਖੰਡ ਜੋਰਨੋ ਏਹਿ[8] । ਇਮ ਤੁਮ ਚੀਰ ਦੇਹੁ ਰਿਪੁ ਦੇਹਿ[9]-॥ ੧੬ ॥ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੀਠ ਤਿਸ ਥਾਪੀ। ਦੀਨਸਿ ਬਲ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਆਪੀ। ਸ਼੍ਰਮ ਸਭਿ ਦੂਰਿ ਕਰ੍ਯੋ ਤਿਸ ਤਨ ਤੇ। ਮਾਰਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚਾਹ੍ਯੋ ਮਨ ਤੇ ॥ ੧੭ ॥ ਗਯੋ ਭੀਮ ਭ੍ਰਾ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ। ਜਰਾਸੰਧ ਆਵਾ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਭਿਰੈਂ ਬਹੁਤ ਬਿਧਿ ਮੁਸ਼ਟਨ ਹਤੈਂ। ਗਹੈਂ ਅੰਗ ਵਿਗ ਰਿਸ ਕਰਿ ਚਿਤੈਂ[10] ॥ ੧੮ ॥ ਪਾਇ ਘਾਤ ਲਰਤੇ ਬਡ ਜੋਧੇ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਦੁਹ ਤਨ[11] ਕ੍ਰੋਧੇ। ਭੀਮ ਸਿਮਰਿ ਬਲ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰਾ। ਭੁਜ ਤੇ ਗਹ੍ਯੋ ਭੂਪ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੧੯॥ ਬਲ ਕਰ ਸਿਰ ਪਰ ਫੇਰ੍ਯੋ ਐਸਾ। ਚੱਕ੍ਰ ਕੁਲਾਲ ਭ੍ਰਮਾਵਹਿ ਜੈਸਾ[12]। ਸਕਲ ਨਗਰ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਤੂਰਨ।

[1]ਦੈਤ ਦਾ ਨਾਮ। [2]ਬਲੀ। [3]ਚੌਦਾਂ। [4]ਸੈਨਤ। [5]ਸਮਝਾਕੇ। [6]ਇਕ ਤੀਲਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ। [7]ਸੈਨਤ ਸਮਝਾਈ। [8]ਇਹ (ਜਰਾ ਸੰਧ) ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਜੁੜਨ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ। [9]ਸਰੀਰ। [10]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ (ਅ) ਚਿਤ ਵਿਚ। [11]ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [12]ਘੁਮਿਆਰ ਚੱਕ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਘੁਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪਟਕ੍ਯੋ ਅਵਨੀ ਪਰ ਹਿਤ ਚੂਰਨ[੧] ॥ ੨੦ ॥ ਇਕ ਪਗ ਪਗ ਕੇ ਤਰੇ ਦਬਾਇਵ। ਦੁਤਿਯ ਗਹ੍ਯੋ ਕਰ ਸਾਥ ਉਚਾਇਵ।ਬਲ ਕਰਿ ਚੀਰ੍ਯੋ ਦੇਹਿ ਸੁ ਹਾਨਾ।ਉਠ੍ਯੋ ਸ਼ਬਦ ਤਬਿ ਘੋਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰਿ ਦੁਖੰਡ ਧਰਨੀ ਮਹਿਂ ਡਾਰ੍ਯੋ। ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੰਘਾਰ੍ਯੋ। ਜਰਾਸੰਧ ਕੋ ਸੁਤ ਸਹਿਦੇਵ। ਕਰ੍ਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਤਜਿ ਕੈ ਅਹੰਮੇਵ ॥ ੨੨ ॥ ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੇ ਸਭਿ ਸਚਿਵ ਬੁਲਾਏ।-ਬਨਹਿ ਮਿਲਨਿ ਹਰਿ[੨]-ਮਤੋ ਮਤਾਏ।-ਜਿਨਹੁ ਅਗਾਰੀ ਭੂਪਤਿ ਹਾਰਾ। ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰਾ-॥ ੨੩ ॥ ਰਤਨ ਅਨੇਕ ਉਪਾਇਨ ਲੀਨੇ।ਮਿਲ੍ਯੋ ਆਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੇ।ਪ੍ਰਭੁ ਅਭੈਤਾ ਤਿਸ ਕੋ ਦੀਨਸਿ। ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਥਿਤ ਕੀਨਸਿ ॥ ੨੪ ॥ ਕਹ੍ਯੋ-ਬਰਖ ਪੂਰਨ[੩] ਤੇ ਆਵਹੁ। ਧਰਮਰਾਜ[੪] ਪਗ ਸੀਸ ਟਿਕਾਵਹੁ। ਰਾਜਸੂਇ ਮਖ[੫] ਚਾਹਤਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਰਾਜ ਧਰਮ ਕੋ[੬] ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਧਰ੍ਯੋ-॥ ੨੫ ॥ [੭]-ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਸੁ ਜਥਾ ਤੁਮਾਰੀ।ਹਮ ਅਬਿ ਬਰਤਹਿਂ ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਰਾਜ ਦੇਸ਼ ਧਨ ਧਾਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਦਿਯੋ ਕਰ੍ਯੋ ਹਮ ਅੰਗੀਕਾਰਾ-॥ ੨੬ ॥ ਬਾਸਦੇਵ ਕਹਿ ਭੂਪ ਛੁਡਾਏ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਜੋ ਸਮੁਦਾਏ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਭੀਮ ਭਟ ਅਰਜਨ। ਆਇ ਪਹੂੰਚਤਿ ਭੇ ਪੁਰਿਹਸਤਨ[੮] ॥ ੨੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਧੀਰ। ਕਹੀ ਕਥਾ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਤੀਰ। 'ਇਨ ਦੇਸ਼ਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਸਹਿਦੇਵ। ਰਾਜ ਕਰਨਿ ਲਾਗ੍ਯੋ ਨਰਦੇਵ[੯] ॥ ੨੮ ॥ ਪੰਚ ਦਸ਼ਮ ਸੰਮਤ ਪੁਨ ਜੀਵ੍ਯੋ। ਜਬਿ ਬਿਰੋਧ ਕੈਰਵ ਮਹਿ ਥੀਵ੍ਯੋ। ਭਯੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਹਾਂ ਕੁਰਛੇਤ। ਭੂਮੀ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨਿ ਹੇਤੁ ॥੨੯॥ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਬਡੇਰੇ। ਇਕਠੇ ਭਏ ਕਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਬਡ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰੰਤੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਬਿੱਦਯਾ ਗੁਨਵੰਤੇ ॥ ੩੦ ॥ ਪਾਂਡਵ ਧਰਮ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਰਾਜਾ। ਕੈਰਵ ਬਿਖੇ ਦੁਜੋਧਨ ਸਾਜਾ। ਬਢੀ ਸਪਰਧਾ[੧੦] ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਤਜੈਂ ਹਠ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੧ ॥ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਹਕਾਰੇ। ਚਲਿ ਆਏ ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਸਾਰੇ। ਰਥ ਹਾਥੀ ਹਯ ਜੋਧਾ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸਿਮਟਿ[੧੧]*ਪ੍ਰਿਥੀ ਤੇ ਮਿਲੇ ਨਰਿੰਦ॥੩੨॥ਜਰਾਸੰਧ ਕੋ ਸੁਤ ਇਸ

---

[੧]ਚੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [੨]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਲ। [੩]ਵਰ੍ਹੇ ਪੂਰੇ ਪਿੱਛੋਂ। [੪]ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਨੂੰ। [੫]ਰਾਜਸੂ ਜੱਗ। [੬]ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਨੂੰ। [੭]ਸਹਿਦੇਵ ਬੋਲਿਆ। [੮]ਹਸਤਨਾ ਪੁਰ। [੯]ਰਾਜਾ ਹੋਕੇ। [੧੦]ਈਰਖਾ। [੧੧]ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ। *ਪਾ: ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ।

ਦੇਸ਼। ਇਹ ਭੀ ਲੇ ਕਰਿ ਚਮੂੰ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਛੋਹਨਿ ਭਈ ਅਸ਼ਟਦਸ ਅਨੀ[1]। ਸ੍ਰੀ ਜੁਤਿ,ਬਲ ਜੁਤਿ, ਲੋਹੇ ਸਨੀ[2] ॥ ੩੩ ॥ ਕ੍ਰਿਆ ਕਾਲ ਕੀ ਐਸੀ ਭਈ। ਲਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਸਭਿ ਮਰਿ ਗਈ । ਤਹਾਂ ਮਰਯੋ ਸਹਿਦੇਵ ਸੁ ਜਾਇ। ਇਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਭੂਪ ਕਹਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਗਿਨਤੀ ਕਰੀਅਹਿ। ਅਨਿਕ ਨ੍ਰਿਪਤ ਭੇ ਕੌਨ ਉਚਰੀਅਹਿ। ਜਰਾਸੰਧ ਜੋ ਮੁੱਖਜ ਭਯੋ ਹੈ। ਨਿਕਟਿ ਕਾਲ ਮਹਿ ਕਹਿ ਸੁ ਦਯੋ ਹੈ[3]॥ ੩੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿਖ ਅਪਰ ਬਿਸਾਲ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਉਰ ਹਰਖਾਏ । ਰਹਨਿ ਲਗੇ ਗੁਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ ॥ ੩੬ ॥ ਪਟਨਾ ਨਗਰ ਜੁ ਬਸਹਿ ਬਿਲੰਦ । ਵਨਜ ਕਰਹਿਂ ਧਨਵਾਨ ਅਮੰਦ। ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖਯ ਆਨਿ ਕਰਿ ਹੋਇਂ। ਅਭਿਮਤਿ[4] ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਰ ਸੋਇ ॥ ੩੭ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਹਿਂ। ਬਰ ਕੋ ਲੇਹਿਂ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਡਰਪਹਿਂ। ਕਿਹ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਸਤਿਨਾਮ।ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਧਾਮ[5]॥੩੮॥ ਤਨ ਅਰੋਗ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਕੋਈ। ਕੇਤਿਕ ਲੱਛਮੀ ਕੋ ਬਰ ਲੇਈ। ਕੋ ਜਾਚਹਿ ਗੁਰ ਤੇ ਚਿਤ ਲਾਈ। 'ਅੰਤਕਾਲ ਮਹਿਂ ਹੋਹਿਂ ਸਹਾਈ' ॥ ੩੯ ॥ ਕੋ ਦਸੌਂਧ ਕੋ ਦੇਇ ਕਮਾਇ। 'ਬਨਹਿ ਪਦਾਰਥ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇ' । ਕਰਹਿ ਨਿਤ੍ਰਾਪ੍ਰਿਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋਇ । ਕੋ ਆਵਤਿ ਜਬਿ ਕਾਰਜ ਹੋਇ ॥ ੪੦॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਦਿਨ ਅਰੁ ਰਾਤੀ। ਪੁਰਿ ਪਟਨੇ ਮਹਿਂ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵੇਸ ਗੁਰ ਬਸੇ ਉਦਾਰ ॥ ੪੧ ॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਜਿਨ ਕੇਰੇ। ਸੇਵਹਿਂ ਗੁਰੁ ਪਗ ਹੁਇ ਕਰਿ ਨੇਰੇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਤਿਨ ਖੋਏ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਸੁ ਹੋਏ ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਇਕਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ 'ਪਟਨੇ ਬਸਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੁ ॥੬੧। ਇਕਾਦਸ਼ਵੀਂ ਰਾਸਿ ਸੰਪੂਰਨੀ।

ਗਯਾਰਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ

[1]ਸੈਨਾ। [2]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਸਹਿਤ। [3]ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਵ ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ ਇਹ ਅਸਾਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ। [4]ਮਨ ਬਾਂਛਤ। [5]ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਖੇ। (ਅ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਘਰ।

ਰਾਸ਼ਿ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਚੱਲੀ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥
ਅਥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮਿ ਰਾਸਿ ਕਥਨੰ ॥

੧. [ਮੰਗਲ। ਰਾਜਾ ਮਾਨ ਸਿੰਘ]।

੧. ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਬ੍ਯਾਪਕ ਸਕਲ ਸਮਾਨ !
ਸਭਿ ਅਲੰਬ ! ਪ੍ਰੇਰਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ! ਬਿਦਤਹੁ ਰਿਦੇ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥

{ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ=ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ, ਪਰਮ ਬ੍ਰਹਮ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਤੇ ਉਪਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ।
ਪਰਮਾਤਮਾ=ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਃ ਨਾਃ ਪ੍ਰਃ ਪੂਃ ਅਧ੍ਯਾਃ ੧ ਅੰਃ ੪ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ। }

ਅਰਥ—(ਹੇ) ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ! (ਹੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ! (ਹੇ) ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੁੱਲ ਰਮੇ ਹੋਏ ! (ਹੇ) ਸਭਿ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਾ ! (ਹੇ) ਸਭ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ! (ਹੇ ਸਭ ਦੇ) ਮਾਲਿਕ ! (ਹੇ ਸਭ ਤੋਂ) ਵੱਡੇ ! ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੋ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਸਮਾਨਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ, ਉੱਚਤਾ, ਪ੍ਰੇਰਕਤਾ, ਤੇ ਆਸ਼੍ਰਾ ਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਖ ਗ੍ਯਾਨ ਤਾਂ ਰਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਪ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਓ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਸਾਮਰਤੱਖ ਮਿਲਾਪ (ਅਪ੍ਰੋਖ ਗ੍ਯਾਨ) ਦਾ ਰਸ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ ॥ ਸੁੰਦਰ ਉੱਜਲ ਚੰਦ ਅਮੰਦ ਮਨਿੰਦ ਦਿਪੈ ਮੁਖ ਦ੍ਵੰਦਨ ਹਾਨੀ।
ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਚੰਦ੍ਰਿਕ ਪਾਰਦ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਅੰਗ ਕੇ ਰੰਗ ਸਮਾਨੀ।
ਦੇਵ ਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰੈਂ ਅਭਿਨੰਦਨ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਬਿਲੰਦ ਸੁ ਜਾਨੀ।
ਤਾਂ ਪਦ ਕੇ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਕੋ ਗਨ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਰਰੌਂ ਬਰਬਾਨੀ ॥ ੨ ॥

[ਅਮੰਦ=ਜੋ ਮੱਧਮ ਨਾਂ ਪਵੇ, ਜੋ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਲਗਾਤਾਰ ਚਮਕੇ, ਸੁੱਛ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ।
ਦ੍ਵੰਦ=ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ=ਹਰਖ, ਸ਼ੋਕ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਆਦਿ ਜੋੜੇ। ਕਲੇਸ਼, ਦੁਖ ਕਸ਼ਟ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ ਬਾਹਰ

ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਆਦਿ ਆਵਰਣ ਉੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਉਪਜਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ੁੱਭ ਬੁਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ।

ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ=ਚਾਂਦਨੀ। ਚੰਦ੍ਰ, ਚੰਦ੍ਰਕ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਚੰਦ੍ਰਿਕ=ਚੰਦ ਦੀ।
ਪਾਰਦ=ਪਾਰਾ। ਭਾਵ ਪਾਰੇ ਵਾਂਙੂ ਲੁਸ ਲੁਸ ਕਰਦੇ।
ਨਾਰਦ=ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਜੋ ਰੰਗ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।
ਰੰਗ=ਕ੍ਰਾਂਤੀ, ਸ਼ੋਭਾ।
ਸਮਾਨੀ=ਸਮਾਨ ਹਨ। ਅਭਿਨੰਦਨ=ਨਮਸਕਾਰ।
ਗਨ ਬੰਦਨ=ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ।
ਸੁਜਾਨੀ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਕੇ। (ਅ) ਸੁਹਣੇ ਗਜਾਨ ਵਾਲੀ, ਪਬੀਨ।

ਅਰਥ—ਉੱਜਲ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ ਚੰਦ ਵਾਙੂ (ਜਿਸ ਦਾ) ਮੁਖੜਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਫੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ਅਤੇ) ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ (ਸਾਰੇ) ਅੰਗ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ, ਪਾਰੇ ਤੇ ਨਾਰਦ ਦੇ ਰੰਗ ਸਮਾਨ (ਉੱਜਲ) ਹਨ।

(ਫਿਰ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਬੜੀ ਅਨੰਦ ਦਾਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਜਾਣਕੇ ਨਮਸ-ਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤਿਸ (ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਰਾਸ ਦੀ) ਬਾਣੀ (=ਕਵਿਤਾ) ਰਚਦਾ ਹਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—[੨ ਸਤਰ] ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਪਾਰਾ ਤੇ ਨਾਰਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਸਾਰਦਾ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ (ਉੱਜਲ ਰੰਗ ਦੇ) ਸਾਹਮਣੇ (ਸਮਾ+ਨੀ=) ਸਮ ਨਹੀਂ ਹਨ ਭਾਵ ਨਜੂਨ ਹਨ।

੩. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ ॥ **ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਜਗ ਗੁਰ ਭਏ ਫੈਲਯੋ ਜਸ ਜਿਮ ਚੰਦ।**
ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਦ ਬੰਦਿ ॥ ੩ ॥

ਅਰਥ—(ਮੈਂ) ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ (ਕਵਲਾਂ ਉਪਰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ (ਜਗਤ ਨੂੰ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ, (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਜਸ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ (ਸਾਰੇ) ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਓਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ (ਮੇਰੇ) ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ।

੪. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—**ਮੰਗਲ।**

ਅਜਰ ਜਰਨ, ਧੀਰਜ ਧਰਨ, ਅਮਰ ਕਰਨ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੰਕਟ ਹਰਨ ਨਮਹਿਂ ਪਦਨਿ ਅਰਬਿੰਦ ॥ ੪ ॥

{ ਸੰਕਟ ਹਰਨ=ਸੰਕਟ ਹਰਨੇ ਵਾਲੇ। }

ਅਰਥ—ਅਜਰ ਦੇ ਜਰਨੇ ਵਾਲੇ, (ਧਰਤੀ ਸਮ) ਧੀਰਜ ਧਰਨ ਵਾਲੇ, (ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੰਕਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਉਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

੫. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—**ਮੰਗਲ।**

ਕਰੇ ਬਿਸਾਲ ਨਿਹਾਲ ਜਨ ਟਾਲਿ ਕਾਲ ਦੁਖ ਜਾਲ।
ਅਮਰਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਿਦੈ ਸੰਭਾਲਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ॥ ੫ ॥

{ਜਾਲ=ਸਾਰੇ। ਸੰਭਾਲਿ=ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ਸਿਮਰਕੇ।}

ਅਰਥ—ਕਾਲ (ਚੱਕ੍ਰ ਵਿਚ ਆਕੇ ਵਜਾਪਣ ਵਾਲੇ) ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ) ਦੂਰ ਕਰਕੇ (ਆਪਣੇ) ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਐਸੇ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸਿਮਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

੬. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ—**ਮੰਗਲ।**

ਤ੍ਰਾਸ ਨਾਸ਼ ਨਿਜ ਦਾਸ ਕੇ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
ਰਾਮਦਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਬਾਸਹੁ ਰਿਦੈ ਅਵਾਸ ॥ ੬ ॥

ਅਰਥ—(ਹੇ) ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਓ ! (ਆਪ ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਭੈ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ (ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਵਸੋ (ਜੋ ਮੇਰੇ ਭੈ ਬੀ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਣ)।

੭. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ—**ਮੰਗਲ।**

ਤਰਜਨ ਦੁਖ, ਬਰਜਨ ਬਿਘਨ, ਸਿਰਜਨ ਜਨ ਕੱਲਯਾਨ।
ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ! ਅਰਜ਼ਨਿ ਸੁਨਹਿਂ, ਨਮੋ ਪਦਮ ਪਦ ਠਾਨਿ ॥ ੭ ॥

{ ਸਿਰਜਨ=ਰਚਨ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ, ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। }

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਜੋ ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਨ (ਅਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਦੇ ਹਨ, ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜਦੇ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਉਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੮. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਜਨ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਆਨੰਦ ਦੇ ਜਿਮਿ ਦਿਨਿੰਦ ਅਰਬਿੰਦ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਗੁਰ ਨਮੋ ਸੁਛੰਦ ਮੁਕੰਦ ॥ ੮ ॥

{ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਗੁਰ=ਸਾਰਾ ਨਾਮ ਹੈ "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ" (ਅ) ਚੰਦ ਸਮਾਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾਤਾ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਜੀ।
ਸੁਛੰਦ=ਸੁਤੰਤ੍ਰ। ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। }

ਅਰਥ—ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ (ਆਨੰਦ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਤੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ਜੀ (ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

੯. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸੁਖ ਬਿਲਾਸ ਦਾਸਨਿ ਬਖਸ਼ਿ ਰਿਪੁਨਿ ਬਚਨ ਤੇ ਹਾਨਿ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨਮਹਿ, ਕਰਹੁ ਕੱਲਯਾਨ ॥ ੯ ॥

ਅਰਥ—ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀਓ (ਆਪ ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਤੇ ਆਨੰਦ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹੋ ਤੇ (ਚੜ੍ਹ ਆਏ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਚਨ (ਮਾਤ੍ਰ) ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, (ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ) ਮੇਰੀ (ਬੀ) ਕੱਲਯਾਨ ਕਰੋ।

੧੦. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੰਕਟ ਨਸਹਿਂ ਪਗ ਪਰਸਨਿ ਸੁਖਦਾਇ।
ਜਨ ਹਰਸ਼ਨ ਸਰਸਨ ਸਦਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਭਾਇ ॥ ੧੦ ॥

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸੰਕਟ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਚਰਨ ਪਰਸਣੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਸੁਭਾਉ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਕੇ ਖਿੜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ)।

੧੧ ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਤ੍ਰਿਣ ਤੁਲ ਤਨ ਤਜਿ ਤੁਰਤ ਤਿਹ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇਜ ਨਿਕੰਦ।
ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਤਿਨ ਬੰਦਿ ॥ ੧੧ ॥
{ਤਿਹ=ਤਿੱਥੋਂ, ਭਾਵ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚੋਂ।}

ਅਰਥ—ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਤਿਹ (=ਉਥੋਂ ਭਾਵ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ) ਛੇਤੀ ਪੁੱਟ ਘੱਤਿਆ, (ਐਸੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ (ਜੋ ਹਨ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

੧੨. ਇਸ੍ਹ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਰਚਯੋ ਨਿਖਾਲਿਸ ਖਲਕ ਤੇ ਪੰਥ ਖਾਲਿਸਾ ਸੁੱਧ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਤਿ ਰਿਪੁ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਜੁੱਧ॥ ੧੨॥

{ ਨਿਖਾਲਿਸ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਖਾਲਿਸ, ਸ਼ੁਧ। (ਅ) ਨਿਰਾਲਾ। }

ਅਰਥ–(ਧੰਨ ਹਨ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਲਕਤ ਤੋਂ) ਬਹੁਤ ਖਾਲਸ (ਕਰਕੇ) ਸ਼ੁੱਧ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਰਚਿਆ ਤੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਹੋਕੇ (ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ) ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਵਿਖੇ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਹੋ ਕੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖਲਕਤ ਤੋਂ ਸੁੱਧ ਰਚਿਆ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ)।

੧੩. ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਮੰਗਲ।

ਪਗ ਸਰੋਜ ਸਭਿ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਉਰ ਮਹਿ ਭਲੇ ਮਨਾਇ।
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੀ ਅਬਿ ਰਾਸਿ ਕੋ ਰਚੌਂ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਧ੍ਯਾਇ॥ ੧੩॥

ਅਰਥ–ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾ ਕੇ (ਸਿਮਰਕੇ ਅਤੇ) ਪਰਮ ਈਸ਼ਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਧ੍ਯਾਇ ਕੇ ਹੁਣ ਮੈਂ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ) ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਰਾਸਿ ਰਚਦਾ ਹਾਂ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਪਟਨੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰ। ਸੁਖ ਪਾਯਹੁ ਸ਼੍ਰਮ ਪਰਹਰਯੋ, ਸਿੱਖ੍ਯਨਿ ਕਰਨਿ ਉਧਾਰ॥ ੧੪॥ ਅਬਹਿ ਕਥਾ ਇਕ ਭੂਪ ਕੀ ਉਚਿਤ ਕਹਨਿ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਤਿਸ ਕੋ ਬਰਨਨਿ ਕਰਤਿ ਹੌਂ,ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ! ਦੇ ਕਾਨ॥੧੫॥ਦੇਸ ਕਾਮਰੂ* ਗੁਰ ਗਮਨਿ ਕੀਨਸਿ ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗ। ਕਹੌਂ ਛੋਰ ਤੇ[1] ਸੋ ਕਥਾ ਜਿਮ ਹਮ ਸੁਨਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ॥੧੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਅਕਬਰ ਤੁਰਕੇਸ਼। ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਲੇ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਜਹਾਂ ਮਵਾਸ ਹੋਹਿ ਕੋ ਜਾਈ। ਤਹਿਂ ਬਡ ਸੈਨਾ ਦੇਤਿ ਪਠਾਈ ॥ ੧੭॥ ਕਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਿਜੈ ਕੋ ਪਾਇ। ਬਸੀ ਕਰੇ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਰਾਇ[2]। ਆਇਸੁ ਅਕਬਰ ਕੀ ਸਿਰ ਸਹੈਂ[3] ।ਅਪਨੋ ਰਾਜ ਕਰਤਿ ਸੋਂ ਰਹੈਂ॥ ੧੯॥ ਨੀਤਿ[4] ਬਿਸਾਲ ਨੀਤਿ[5] ਉਰਧਾਰੈਂ।ਮਿੱਤ੍ਰ ਵਧਾਵਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਿਕਾਰੈਂ। ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ

---

[1]ਏਹਲਕੇ (ਅ) ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ। [2]ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ। [3]ਰਾਜੇ ਸਹਿੰਦੇ ਰਹਿਣ। [4]ਰਾਜ ਨੀਤੀ। [5]ਨਿੱਤ।

*ਕਾਮ ਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਹੈ।

ਰਹਨੋ ਮਵਾਸੀ। ਤਹਿਂ ਕਾਮੱਖਯਾ[1] ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੧੯ ॥ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਜ਼ਾਹਰ ਕਲਾ। ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਅਕਬਰ ਬਸ ਚਲਾ। ਭੂਪ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਪਰ ਜੋ ਆਵੈ[2]। ਸੋ ਦੇਵੀ ਕੋ ਸ਼ਰਨਿ ਸਿਧਾਵੈ ॥ ੨੦ ॥ ਤਬਿ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਹਿ[3] ਬਿਸਾਲਾ। ਹਤਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਕੀ ਬਲ ਤਤਕਾਲਾ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁ ਜਾਨਹਿਂ[4]। ਤਿਨ ਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਗਨ ਕੋ ਹਾਨਹਿਂ* ॥੨੧॥ ਅਕਬਰ ਚਿਤਵਤਿ ਤਿਹ ਸਰ ਕਰਿਬੇ। ਕਈ ਬਾਰ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰਿ ਚਰਿਬੇ। ਨਹੀਂ ਮਿਲਨੋ ਸੋ ਆਇ ਕਦਾਈ। ਰਹੇ ਮਵਾਸੀ ਦੇਸ਼ ਸਦਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਬਲਵੰਡ। ਜੀਤੀ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਮਹਾਂ ਮਲੇਛ ਕਰੇ ਸਰ ਜਾਇ। ਤਹਾਂ ਜੀਤ ਕੀ ਬੰਬ ਬਜਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਹਟਿ ਆਯਹੁ ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼। ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਤੁਰਕੇਸ਼।–ਇਹ ਰਜਪੂਤ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਭਾਰੇ। ਜੇ ਕਬਿ ਬਿਗਰਹਿਂ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ॥੨੪॥ ਰੌਰਾ ਪਤਿਸ਼ਾਹਤ ਮਹਿ ਪਾਵੈ। ਕੌਨ ਸਮੁਖ ਹੁਇ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈ। ਸੁਭਟ ਬਡੇਰੇ ਪਸ਼ਚਮ ਦੇਸ਼। ਕਰੇ ਜੋਰ ਤੇ ਜ਼ੇਰ[5] ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੫ ॥ ਯਾਂਤੇ ਇਸਹਿ ਮੁਹਿੰਮ ਪਠਾਵੈਂ। ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਫੇਰ ਨ ਆਵੈ। ਲਰਿਤੇ ਜੀਤਹਿ ਕਰਿ ਰਨਘੋਰ। ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਜ਼ੋਰ ॥ ੨੬ ॥ ਚਲਹਿ ਨ ਬਸਿ ਤਹਿਂ ਜੁੱਧ ਕਰਨਿ ਕੋ। ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਸੰਗ ਸੁ ਪਾਇ ਮਰਨਿ ਕੋ। ਜੇ ਨ ਮਰਹਿ ਲੈ ਬਿਜੈ ਉਪਾਇ। ਦੇਸ਼ ਮਵਾਸੀ ਹਮ ਢਿਗ ਆਇ–॥ ੨੭ ॥ ਅਸ ਮਸਲਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਛਲ ਸਾਨੀ। ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਹਕਾਰਯੋ ਬਡ ਅਭਿਮਾਨੀ। ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਜਬਿ ਹੋਯੋ। ਗੋਬਧ[6] ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਸਾਈ ਜੋਯੋ ॥੨੮॥ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਰਿਸ ਧਰਿ ਕੈ। ਖੜਗਨਿ ਸੰਗ ਕਟਾ ਤਿਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਭਾਜ ਦੁਰੇ ਤਿਨ ਪ੍ਰਾਣ ਉਬਾਰੇ। ਜੋ ਹੇਰੇ ਸੋ ਖੜਗ ਬਿਦਾਰੇ॥ ੨੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਰੌਰ ਮਚਾਵਤਿ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਵਤਿ। ਸੁਨੇ ਹਤੇ[7] ਕੁਛ ਨਾਂਹਿ ਨ ਕਰਯੋ। ਤਊ ਰਿਦਾ

[1]ਗੁਹਾਟੀ ਨੇੜੇ ਇਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨੌਂਰੋਜ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [2](ਕਾਮ ਰੂਪ) ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਉਪਰ ਜੋ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਵੇ। [3](ਦੇਵੀ) ਕਰੇ। [4]ਜਾਣਦੇ ਸਨ (ਲੋਕੀਂ)। [5]ਅਧੀਨ। [6]ਗਊਬੱਧ। [7](ਕਸਾਈ) ਮਾਰੇ ਗਏ ਸੁਣੇ।

*ਜਿਵੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੬) ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੰਗਾਲ ਅਸਾਮ ਆਦਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀਂ ਬਹੁਤ ਹਨ ਤੇ ਤਾਂਤਰੀ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਹਨ, ਇਹ ਗਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਤੰਤ੍ਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭੈ ਤੇ ਕਾਲੀ ਦਾ ਡਰ ਇਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਬਹੁਤ ਹੈਸੀ।

ਬਹੁ ਦੁਖ ਸੋਂ ਦਹਿਨੋ ॥੩੦॥ ਕਪਟ ਠਾਨਿ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇਸਿ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਹੁਮੁਲੇ ਦਿਵਾਇਸਿ। ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਸਕਲ ਉਮਰਾਵ। ਰਾਜੇ ਅਪਰ ਬੁਲਾਇ ਬਿਠਾਵ ॥ ੩੧ ॥ ਭਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਮਹਿਂ ਸਨਮਾਨਾ। ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਕੋ ਬਖਸ਼ਨਿ ਠਾਨਾ। ਬੀੜਾ ਪਾਨਨ ਕੋ ਸੁਭ ਰੰਗੀ। ਅਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਧਰੀ ਕਰਿ ਨੰਗੀ ॥ ੩੨ ॥ ਬੀਚ ਸਭਾ ਦੇਖਹਿ ਸਭਿ ਕੌਨ[1]।ਗਹੀ ਨ ਕਿਨਹੂ ਠਾਨੀ ਮੌਨ।-ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਬਲ ਹੈ। ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਤਹਿਂ,ਲੇ ਬਡਿ ਦਲ ਹੈ-॥੩੩॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।-ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸਨਮਾਨਯੋ ਮੁਝ ਭਾਰੀ।ਇਹ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਅਗਾਰੀ ਮੋਰੇ। ਕਰਯੋ ਫਹੇਬ ਅਪਰ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਬੀਚ ਕਚਹਿਰੀ ਜੇ ਨ ਉਠਾਵੌਂ। ਨਿਜ ਬਲਿ ਕੋ ਤਬਿ ਅਧਿਕ ਲਜਾਵੌਂ। 'ਕਾਇਰ ਭਯੋ'ਕਹਹਿਂ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਆਨਿ ਘਟਿ ਜਾਤੀ[2] ॥ ੩੫ ॥ ਬਡੇ ਬਲੀ ਮੋ ਸੋਂ ਲਰਿ ਸਾਰੇ। ਮਮ ਆਗੈ ਇਹ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰੇ-। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਅਪਨੀ ਬਡਿਆਈ। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਉਠਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਤਬਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਰਾਹਾ। ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਤਿਤ ਚਢਨਿ ਉਮਾਹਾ। ਅਨੀ[3] ਘਨੀ ਘਨ ਮਨਹੁੰ ਸਕੇਲਿ।ਗਮਨਯੋ ਭੂਪ ਪੰਥ ਪਗ ਮੇਲਿ॥੩੭॥ਲਸ਼ਕਰ ਚਢ੍ਯੋ ਮਨਹੁੰ ਘਨ ਮਹਾਂ।ਬਜੀ ਬੰਬ ਬਡਿ ਘੋਖਤਿ ਲਹਾਂ[4]।ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਚਮਕ ਚੰਚਲਾ ਥਰਕੈ[5]। ਚਲ੍ਯੋ ਭੂਪ ਦ੍ਰਿਗ ਬਾਮੇਂ ਫਰਕੈ ॥ ੩੮ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਘਾਲਤਿ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤਿ ਨਿਜ ਚਮੂੰ ਸੰਭਾਲਤਿ। ਪਾਛੇ ਅਕਬਰ ਦਰਬ ਪਠਾਇਸਿ। ਹੁਇ ਸਰ ਦੇਸ਼ ਕਿ ਨ੍ਰਿਪ ਮਰਿ ਜਾਇਸਿ ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹਰਖ ਧਰੰਤਾ। ਸਾਦਰ ਵਸਤ੍ਰ ਅਧਿਕ ਪਠੰਤਾ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਪੂਰਬ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਅਪਨੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਖਾਇ ॥੪੦॥ ਬਹੁਤ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਜੀਤਨਿ ਕਰਯੋ। ਦੇਖਿ ਬਲੀ ਕੋ ਕਹੂ ਨ ਅਰਯੋ। ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਦ[6] ਏਕ ਮਹਾਨਾ। ਗੁਆਹਾਟ ਪੁਰਿ ਪਾਰ ਸਥਾਨਾ[7] ॥ ੪੧ ॥ ਰੰਗਾਮਾਟੀ[8] ਅਹੈ ਉਰਾਰੇ। ਨ੍ਰਿਪ ਦਲ ਜੁਤਿ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ ਡਾਰੇ। ਚਤਰ ਕੋਸ ਪਾਟਾ[9] ਤਿਸ ਨਦ ਕੋ।

---

[1]ਸਭ ਕੋਈ। [2]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆਂ ਆਨ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [3]ਸੈਨਾ। [4](ਬਦਲ) ਗੱਜਦਾ ਮਲੂਮ ਦਿੱਤਾ। [5]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਥਰਕਦੀ ਹੈ। [6]ਦਰਿਯਾ। [7](ਜਿਸ ਦਰਿਆ ਦੇ) ਪਾਰ ਗੁਹਾਟੀ ਨਾਮੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। [8]ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਟਿਕਾਣੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਇਸੇ ਪਾਸੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਵਾਲੀ ਰੰਗਾ ਮਾਟੀ ਸ਼ਾਯਦ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਵਧੀਕ ਅਗਲਬ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗ ਪੁਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ। ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਜੋ ਧੁਬੜੀ ਵਿਚ ਹੈ ਇਸ ਰੰਗ ਪੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਨੇੜੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [9]ਚੁੜਾਈ।

ਉਤਰਨਿ ਪਾਰ ਬਿਦਾਰਹਿ ਮਦ ਕੌ[1] ॥ ੪੨ ॥ ਪਾਰ ਜਹਾਂ ਕਾਮੱਖਸਾ ਮੰਦਰ। ਬਸਹਿ ਬਿਸਾਲ ਨਗਰ ਤਹਿਂ ਸੁੰਦਰ। ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਭੂਪਤਿ ਭਾਰੀ। ਰਜਧਾਨੀ ਨਿਜ ਪੁਰੀ ਸੁਧਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਸਬਲ ਬਾਹਨੀ ਲਿਯੇ ਮਹਾਨਾ। ਬਸਹਿ ਨਰੇਸ਼ੁਰ ਦੇਵ ਸਮਾਨਾ[2]।ਸਦਾ ਉਪਾਸਨ ਦੇਵੀ ਕਰਤਾ। ਆਦਿ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਧਯਾਨ ਸੁ ਧਰਤਾ ॥ ੪੪ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹੋਮ[3] ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਵਹਿ। ਧੂਪ ਦੀਪ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਵਹਿ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਐਬੋ ਸੁਨਯੋ।ਜਤਨ ਹਤਨਿ ਕਾ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਗੁਨਯੋ ॥ ੪੫ ॥ ਮੰਤ੍ਰ ਪਾਠ ਕਰਿ ਬਲੀ ਸੁ[4] ਦੈਕੈ। ਸ਼ਕਤਿ ਚਲਾਈ ਮਨ ਰਿਸ ਕੈ ਕੈ। ਜਿਸ ਛਿਨ ਹਤਨ ਹੇਤੁ ਸੋ ਆਈ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਬੈਠਯੋ ਸੁਚ ਥਾਈਂ[5] ॥ ੪੬ ॥ ਪਾਠ ਚੰਡਕਾ ਕਰਤਿ ਕਰਾਵਤਿ। ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕਵਚ[6] ਕੋ ਗਾਵਤਿ। ਜਬਿ ਸੋ ਸ਼ਕਤਿ ਸਿਧਾਰਨਿ ਆਈ। ਕਰਿ ਨ ਸਕੀ ਬਲ, ਪਿਖਿ ਸਿਥਲਾਈ[7] ॥ ੪੭ ॥ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਕਾਲਕਾ ਰਾਖਯੋ। ਹੁਤੋ ਧਯਾਨ ਦੇਵੀ ਅਭਿਲਾਖਯੋ। ਬਲ ਦਲ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਨ। ਚਹਤਿ ਬਿਜੈ ਕਰਿਬੋ ਤਿਸ ਥਾਨ॥ ੪੮ ॥ ਜਿਤ ਕਿਤ ਫੈਲ ਪਰੀ ਬਡ ਅਨੀ । ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਦੇਸ਼ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਘਨੀ।ਨਿਜ ਲੋਕਨਿ ਤੇ ਜਾਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਨੌਕਾ ਰਚੀ ਏਕ ਮਹਿਪਾਲਾ॥ ੪੯ ॥ ਤਿਸ ਪਰ ਪੁਤਲੀ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ । ਜਨੁ ਸਾਚੀ ਤ੍ਰਿਯ ਇਹਾਂ ਬਿਠਾਈ। ਫੂਲ ਕਮਲ ਕੋ ਕਰਯੋ ਬਨਾਵਨਿ। ਮਹਾਂ ਸੁਗੰਧਿਤ ਸੋ ਮਨ ਭਾਵਨਿ ॥ ੫੦ ॥ ਅਭਿਮੰਤ੍ਰਿਤਿ[8] ਕਰਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ। ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ ਨਾਉ[9] ਚਲਾਈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ ॥ ੫੧ ॥ ਤਟ ਪਰ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਡੇਰਾ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਦਰਿਆਉ ਬਡੇਰਾ । ਇਕ ਦੁਇ ਦਾਸ ਪਾਸ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਪਿਖਯੋ ਅਚੰਭਾ ਆਇ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੫੨ ॥ ਜਲ ਕੇ ਬੇਗ ਨ ਨੌਕਾ ਚਲੇ[10]। ਨਰ ਬਿਨ ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਿਜ[11] ਠਿਲੈ।ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਚਲਿ ਆਈ ਪਾਸਾ। ਬਿਸਮਯੋਂ ਭੂਪਤਿ ਅਜਬ ਤਮਾਸ਼ਾ ॥ ੫੩ ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਪੁਤਰੀ ਸੁ ਨਿਹਾਰੀ । ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਧਿ ਦੇਹਿ ਬਿਸਾਰੀ। ਦੇਖਿ ਚਲਿਤ[12] ਮਨ ਮੋਹਤਿ ਹੋਵਾ। ਛੁਭਤਿ

---

[1]ਪਾਰ ਉਤਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪਾਰ ਉਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [2]... ਦੇ ਤੁੱਲ। [3]ਹਵਨ। [4]ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਭੇਟਾ (ਦੇਵੀ ਦੀ)। [5]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਥਾਂ ਵਿਚ। [6]ਇਕ ਮੰਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਰਖਯਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [7]ਢਿੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। [8]ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ। [9]ਬੇੜੀ। [10]ਜਲ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਨੌਕਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। [11]ਆਪਣੇ ਆਪ। [12]ਚਲਿੱਤ੍ਰ।

ਅਧਿਕ ਉਰ ਧੀਰਜ ਖੋਵਾ ॥ ੫੪ ॥ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਆਇ ਸਮੀਪ । ਰਹਯੋ ਨ ਗਯੋ ਤਬਹਿ ਅਵਨੀਪ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕਰਤਾ। ਪਰਯੋ ਖਯਾਲ ਤਿਸ ਨਾਂਹਿਨ ਟਰਤਾ ॥ ੫੫ ॥ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਜਬਿ ਫੂਲ ਨਿਹਾਰਯੋ। ਤਿਸ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਹਾਥ ਪਸਾਰਯੋ। ਪੁਤਰੀ ਕਰਿ ਤੇ ਜਬਿ ਹੀ ਲੀਨਹੁਂ। ਘ੍ਰਾਣ[1] ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਸੂੰਘਨਿ ਕੀਨਹੁ॥ ੫੬ ॥ ਤਤਛਿਨ ਭਯੋ ਬਾਵਰੋ ਮਾਨ[2]। ਦਲ ਬਲ ਕੀ ਸੁਧਿ ਗਈ ਜਹਾਨ।ਜਬਹਿ ਚਮੂੰ ਨੈ ਇਮ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਨਯੋ। ਇਤ ਉਤ ਭਏ ਤ੍ਰਾਸ ਮਨ ਠਾਨਯੋ ॥ ੫੭ ॥ ਬਿਨਾ ਭੂਪ ਲਸ਼ਕਰ ਫਟਿ ਗਯੋ। ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਕਿਤ ਕਿਤ ਭਯੋ। ਲੇ ਸੁਧਿ ਕਾਵਰੁ ਦੇਸ਼ ਨਰੇਸ਼। ਲਰਯੋ ਆਇ ਸੰਗ ਚਮੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੫੮ ॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਧਿ ਲੀਨਸਿ ਨਾਂਹਿ। ਠਹਿਰੀ ਨਹਿਂ ਸੈਨਾ ਰਣ ਮਾਂਹਿ। ਭਾਗੇ ਦੂਰ ਅੰਤਰੋ[3] ਪਾਇ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਇ ॥੫੯॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਹੀ ਦੇਸ਼। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਭਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਰੇਸ਼*। ਤਬਿ ਲਸ਼ਕਰ ਘਰ ਕੋ ਮੁਰਿ ਆਏ। ਬਲ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਏ ॥ ੬੦ ॥ ਦੇਸ਼ ਕਾਵਰੂ ਰਹਯੋ ਮਵਾਸੀ। ਉਰ ਅਕਬਰ ਕੇ ਚਿੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਪੁਨ ਨੰਗੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਧਰੀ ਹੈ। ਭੈ ਕਰਿ ਕਿਨਹੁ ਨ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੀ ਹੈ ॥੬੧॥ ਧਰੀ ਰਹੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਿਸਾਲ। ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤ ਬਿਤਯੋ ਚਿਰਕਾਲ। ਅਕਬਰ ਮਰਯੋ ਕਰਤਿ ਹੀ ਆਸਾ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੁਤ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੬੨ ॥ ਤਬਿ ਭੀ ਕਿਨਹੂੰ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ। ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਤਿ ਅਧਿਕਾਈ। ਸੋ ਭੀ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਮ ਘਰ ਜਾਇ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਭਾ ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਇ ॥ ੬੩ ॥ ਇਹ ਭੀ ਚਾਹਤਿ ਰਹਯੋ ਸਦਾਈ। ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਉਠਾਈ। ਪੁਨ ਅਵਰੰਗ ਹੋਯਸਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਇਹ ਭੀ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਚਿਤ ਚਾਹੂ ॥ ੬੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਰਾਜਾ ਮਾਨ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

੨. [ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਾਵਰੂੰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਯੋ ਨੁਰੰਗਾ ਸ਼ਾਹ ਜਬਿ ਜੀਤੇ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਲਸ਼ਕਰ ਕਰਯੋ

---

[1]ਨੱਕ। [2]ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋ ਗਿਆ। [3]ਫਰਕ।

*ਰਾਜਾ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮੋਇਆ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਨ ੧੬੧੫ ਈ: ਵਿਚ ਮੋਇਆ ਸੀ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਪਤਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਹਾਰ ਤੇ ਫੇਰ ਬਿਹਾਰ ਬੰਗਾਲ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸੂਬਾ ਰਿਹਾ।

ਬਿਸਾਲ ਜਿਨ ਦੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਵਹਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਕਚਹਿਰੀ ਮਾਹੂੰਧਰੀ ਰਹਹਿ ਕੋ ਗਹਹਿ ਨ ਤਾਹੂ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਾਤੀ[1] ਭਯੋ।ਬਡ ਮਰਾਤਬਾ ਜਿਸ ਕੋ ਦਯੋ ॥ ੨॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲੈ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ। ਲਸ਼ਕਰ ਬਡੋ ਚਢਹਿ ਤਿਸ ਨਾਲ। ਚਹਤਿ ਨੁਰੰਗਾ ਤਿਸੈ ਚਢਾਯੋ। ਸਾਦਰ ਦਲ ਬਲ ਦੇਤਿ ਬਢਾਯੋ ॥੩॥ ਦਾਵ ਘਾਵ ਸੋਂ ਕਰਿ ਬਡਿਆਈ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਤੇ ਸੋ ਉਠਿਵਾਈ। ਆਦਰ ਦਰਬ ਦੀਨਿ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਪਿਛਾਰੀ ਕਟਕ[2] ਘਨੇਰਾ ॥ ੪ ॥ 'ਸਦਾ ਆਵਰੀਂ' ਕਹਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੂ। ਚਢਿਬੇ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਹਟਯੋ ਨ ਜਾਇ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਕਹੇ। ਮਰਨਿ ਮਾਨਿ ਕੈ ਸੋ ਅਸਿ ਗਹੇ[3] ॥ ੫ ॥ ਰੁਖਸਦ ਹੋਇ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਚਲਯੋ। ਆਇ ਜੋਧ ਪੁਰਿ* ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਿਲਯੋ।-ਦਾਸ਼ ਕਾਵਰੂ ਕਰਨਿ ਚਢਾਈ-। ਜਬਿ ਅਪਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸੁਨਾਈ ॥ ੬ ॥ ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਹੋਯਸਿ ਰਨਵਾਸੂ। ਰੋਦਨ ਊਚੇ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੂ। ਹਾਥਨਿ ਤਲ ਸੋਂ[4] ਪੀਟਹਿ ਸਿਰ ਕੋ ਸਕਲ ਹਿਤੂ ਰੋਦਤਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸੋ[5] ॥ ੭ ॥ ਭੂਪਤਿ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ† ਕੀ ਮਾਤ। ਬਿਰ-

---

[1]ਪੋਤਾ। [2]ਫੌਜ। [3]ਮਰਨਾ ਮੰਨਕੇ ਸੋ ਤਲਵਾਰ ਫੜੀ। [4]ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਨਾਲ। [5]ਉਸ ਨੂੰ।

*ਜੋਧਪੁਰ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਆਣਾ ਸੀ। ਕਵਿ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ 'ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਾਤੀ ਭਇਓ' (ਅੰਕ ੨ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ) ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਪਰ ਚੜ੍ਹਨੇ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੈ ਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਸੋ ਜੋਧ ਪੁਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ, ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ ਯਾ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਬੀ ਜੈ ਪੁਰ ਪਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ।

†ਆਸਾਮ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਪਰ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਮੁਹਰਲਾ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰੀ ਜੈ ਪੁਰ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧ ਦੇ ਅੰਕ ੧੬ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅਸਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ ਸੋ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸੁਣੇ ਹਾਲ ਲਿਖਣ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਉਕਾਈ ਹੋ ਗਈ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਰਤਨਰਾਇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਯਾ ਰਾਮ ਸਿੰਹੁ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਸ਼ਾਯਦ ਟਪਲਾ ਖਾ ਗਏ ਕਿ ਹਮਲਾ-ਆਵਰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।

ਲਾਪਤਿ ਊਚੇ ਬਿਲਲਾਤ। 'ਹੇ ਸੁਤ! ਤੁਮਰੋ ਬਡੋ ਭਯੋ ਹੈ। ਬਡ ਮਵਾਸ ਜਿਨ ਬਿਜੈ ਕਿਯੋ ਹੈ॥੮॥ ਤੁਰਕੇਸੁਰ ਨੇ ਤਹਾਂ ਪਠਾਇ। ਕਰਿ ਟਾਮਨ[1] ਸੋ ਦਯੋ ਮਰਾਇ। ਤਿਹ ਸਮ ਤੋਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹਿਂ ਪਈਅਤਿ। ਕਿਮ ਜੀਤਹਿਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਖਈਅਤਿ'॥੯॥ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ ਜੋਧਪੁਰਿ ਹੋਵਾ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜਨੁ ਮਿਤ੍ਰ ਹੀ ਜੋਵਾ। ਜੀਵਨ ਜਤਨ ਨ ਪਾਵਤਿ ਸੋਊ। ਭਏ ਸੋਚ ਵਸ਼ਿ ਤਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਊ॥੧੦॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਮਨ ਤੇ ਬਿਸਰਾਇਸਿ। ਸ਼ੋਕ ਚਿੰਤ ਤੇ ਚਿਤ ਬਿਕੁਲਾਇਸਿ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੀ ਇਕ ਪਟਰਾਨੀ। ਕੁਛ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਤਿਨ ਜਾਨੀ॥੧੧॥ਨਿਜ ਨੈਹਰ ਕੇ[2] ਬਾਸ ਕਰੰਤੀ। ਤਹਾਂ ਰਹਤਿ ਇਹ ਸਕਲ ਸੁਨੰਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰੇ। ਨ੍ਰਿਪਤ ਬਵੰਜਾ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ॥੧੨॥ ਮਰਨ ਪ੍ਰਜੰਤ ਕੈਦ ਜਿਨ ਕੇਰੀ। ਸਰਬ ਛੁਟਾਇ ਦੀਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਤਬਿ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਪੂਤ[3]। ਪਸਰੀ ਬਹੁਤ ਦੇਸ਼ ਰਜਪੂਤ[4]॥੧੩॥–ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਅਵਤਾਰ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਸੁਖ ਸਭਿ ਦਾਤਾਰ।ਅਜ਼ਮਤਿ ਸੋਂ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਦਬਾਇਸ।ਸਾਦਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਿੰਦ ਛੁਟਾਇਸ–॥ ੧੪॥ ਅਪਨੀ ਸਾਸ ਸੰਗ ਸਭਿ ਕਹੀ। 'ਗੁਰ ਸਹਾਇ ਤੇ ਭੈ ਕਿਤ ਨਹੀਂ।ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਰ ਤਿਨਹੁਂ ਪ੍ਰਤਾਪ।ਸੇਵਕ ਕੇ ਹਰਿਤਾ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ॥੧੫॥ਜੋ ਅਬਿ ਗਾਦੀ ਪਰ ਗੁਰ ਹੋਇ। ਖੋਜਹੁ ਕਹਾਂ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਸੋਇ। ਤਿਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨਿ ਭੂਪ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ। ਅਪਨਿ ਸਹਾਇਕ ਤਿਨਹੁਂ ਬਨਾਵਹੁ॥੧੬॥ ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਕਲਾ ਤਿਨ ਆਗੈ। ਤਿਸ ਤੇ ਸਕਲ ਸੁਰਾਸੁਰ ਭਾਗੈਂ। ਜਿਸ ਥਲ ਥਿਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ। ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਬਿਘਨ ਕੋ ਆਨ॥੧੭॥ ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧ ਨਾਥ ਮਹੰਤ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਲਖਹੁ ਭਗਵੰਤ'। ਸੁਨਤਿ ਨੁਖਾ ਕੇ ਬਾਕ ਅਮੀ ਕੋ[5]।ਸਾਸ ਕਰਯੋ ਸੀਤਲ ਨਿਜ ਹੀ ਕੋ॥੧੮॥ ਸੁਤ ਸੋਂ ਸਗਰੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ।'ਖੋਜਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈਂ ਜਿਸ ਥਾਈਂ। ਰਾਮ ਰਾਇ ਢਿਗ ਨਹੀਂ ਗੁਰਾਈ। ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਿ ਅਨੇਕ ਦਿਖਰਾਈ॥੧੯॥ ਗਾਦੀ ਤਿਸ ਕੇ ਅਨੁਜ ਲਈ ਹੈ।ਪੁਰਿ ਦਿੱਲੀ ਤਜਿ ਦੇਹਿ ਦਈ ਹੈ। ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜੋਈ। ਅਪਨਿ ਸਹਾਇਕ ਕੀਜਹਿ ਸੋਈ'॥ ੨੦॥ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਤੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ

[1]ਟੂਣੇ। [2]ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ। [3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾਂ। [4]ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ। [5]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੀ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ।

ਨੇ ਆਨ[੧] ਉਚਾਰੀ।'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਕੌਨ? ।ਸੋ ਅਬਿ ਕਹਾਂ? ਕਹਾਂ ਤਿਨ ਭੌਨ?' ॥੨੧॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਇਕ ਮਾਨਵ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਮੈਂ ਤਿਸ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹ੍ਯੋ। ਗਯਾ ਕਰਾਵਨਿ ਮੈਂ ਚਲਿ ਗਯੋ ।ਤਹਾਂ ਮਿਲਾਪ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਭਯੋ ॥੨੨॥ ਸੋ ਭੀ ਗਯਾ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਏ। ਪੁਰਿ ਪਟਣੇ ਕੋ ਪੁਨਹਿ ਸਿਧਾਏ। ਤਿਨ ਦਾਸਨ ਸੋਂ ਸੁਨੀ ਸੁ ਸੁਨੀਅਹਿ[੨]। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬਸਿਬੋ ਤਹਿਂ ਜਨੀਅਹਿ॥੨੩॥ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਤਜਿ ਤਜਿ ਸਦਨ।ਆਇ ਕਰਹਿਂ ਬੰਦਨ ਗੁਰ ਪਦਨ। ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਮਹਿਮਾਂ ਮਹੀਆਨ। ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਦੇਂ ਭੇਟਨਿ ਆਨਿ॥੨੪॥ਕਹਤਿ ਅਨੇਕ ਸੁਨੇ ਤਿਸ ਥਾਂਈਂ। ਅਜ਼ਮਤ ਅਜਬ ਬਹੁਨਿ[੩] ਅਜ਼ਮਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਾਮੂ ।ਜਿਨ ਕੇ ਚਲਿਤ ਪਿਖੇ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੨੫ ॥ ਜਿਸ ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਕੋ ਗਮਨਾਏ । ਸਿੱਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਬਰਖਾਏ। ਸੋ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਂ ਜਸ ਕਰਤਾ । ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਉਤਰਿ ਕਰੇ ਸ਼ੁਭ ਚਰਿਤ੍ਰਾ[੪]' ॥ ੨੬ ॥ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਪਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਅਪਨਿ ਵਕੀਲ ਪਠਾਯੋ ।ਬਹੁ ਉੱਤਮ ਦੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਕੋਰ । ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਭੇਜੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੨੭ ॥ 'ਤੂਰਨ ਗਮਨਹੁ ਤਹਿਂ ਅਟਕਾਵਹੁ[੫]।ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵਹੁ ।ਹੇਰਿ ਮਹੂਰਤ ਮੈਂ ਚਢਿ ਆਵੋਂ। ਤਿਨ ਕੇ ਦਰਸੌਂ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵੋਂ'॥੨੮॥ਸੁਨਤਿ ਦੂਤ,ਲੇ ਜਵੀ ਤੁਰੰਗ[੬]। ਗਮਨ੍ਯੋ ਤੁਰਤ ਕਛੁਕ ਨਰ ਸੰਗ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੀ ਮੰਜ਼ਲ ਕਰਤਾ। ਸ਼੍ਰਮ ਕੀ ਪੀਰ ਨਹੀਂ ਉਰ ਧਰਤਾ ॥ ੨੯ ॥ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਪਟਣੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਧਿ ਬੂਝੀ ਤਹਿਂ ਆਇ। ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕਥਾ।ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਬਿਤੀਤੀ ਜਥਾ॥੩੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸਿੱਖਜਨਿਪੂਰਤ ਕਾਮਨਾ ਆਪਕਾਮਨਾ ਕੀਨਿ[੭]।–ਤੀਰਥ ਤੀਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਲੌ ਮੱਜਹਿਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਚੀਨ॥੩੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤ੍ਰ ਨਦ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ । ਜਗਨ ਨਾਥ ਆਦਿਕ ਜੋ ਥਾਨਾ। ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਦੇਖਨਿ ਕਾਰਨ। ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰਨ ॥ ੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਨ ਕਰਿ ਜਹਿ ਗਏ। ਸੱਤਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਭਏ। ਲੋਕ

---

[੧](ਸਭਾ ਵਿਚ, ਆਕੇ । [੨]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਸੁਣੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸੁਣੋਂ। [੩]ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ। [੪]ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਉਤਰ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤੇ। [੫]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [੬]ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ। [੭]ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ।

ਅਨੇਕਨਿ ਕੋ ਕੱਲਯਾਨ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਫਿਰ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ-॥੩੩॥ ਤਿਸਕੋ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਿਬੇ ਕੇ ਹੇਤੁ।ਚਿਤਵ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ।ਸਿੱਖਯਨਿ ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕੀਨਿ।-ਹਮਘਰ ਆਵਹਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ-॥੩੪॥ਕਿਤਿ-ਕਿਨਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਖੀ ਬਨਾਇ।-ਆਵਹਿਂ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਗਰ ਪਾਇਂ-। ਕਿਤਿਕ ਅੰਨਸੁਧਧਰੇਸਦਨਮੈਂ-ਗੁਰੂਅਚਾਵਹਿ-ਚਾਹਤਿਮਨਮੈਂ॥੩੫॥ਨਿਸਦਿਨ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਸੋਊ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਅਪਨੀ ਜੋਊ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਕਰਹਿਂ ਅਰਾਧਨ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਸਾਧਨ ॥ ੩੬ ॥ 'ਕਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਵਹਿਂ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼'। ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ।ਗਮਨਯੋ ਚਹਤਿ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ॥੩੭॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੁਧ ਕਹਿ ਦਈ।'ਆਗੇ ਜਾਨਿ ਗੁਰੂ ਮਤਿ ਠਈ'।ਸੁਨਿਸੰਗਤਿ ਇਕਠੀ ਹੁਇ ਆਈ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਪਾਇਨ ਲਯਾਈ ॥੩੮॥ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁੰਦਰ ਪਟ ਝੀਨੇ[1]। ਜ਼ਰੀ ਬਾਦਲਾ ਕੇ ਦੁਤਿ ਭੀਨੇ। ਕੇਤਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਹਿਤ ਲਯਾਏ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਵਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਏ॥੩੯॥ ਜਰੇ ਜਵਾ-ਹਰ ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ। ਬਹੁਤ ਭਾਂਤ ਕੇ ਬਨੇ ਅਪਾਰ। ਧਨੀ ਬਨਿਕ ਕੀ ਦਾਰਾ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਬਡਭਾਗ ਅਨੰਦ॥ ੪੦ ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਇਸਥਾਈਂ। ਸੇਵਾ ਅਪਨੀ ਸਭਿ ਫੁਰਮਾਵਹੁ। ਹਮ ਦਾਸਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕਰਿਵਾਵਹੁ॥ ੪੧॥ ਚਰਨ ਆਪਕੇ ਜਹਾਂ ਉਪਾਸੇਂ। ਅਖਿਲ ਆਇ ਤਹਿਂ ਤੀਰਥ ਵਾਸੇਂ। ਲਹੈ ਸਪਰਸ਼ਨ ਰਾਵਰ ਸੰਗਾ। ਰੰਗਾ ਹੁਇ ਪਾਵਨ ਸਰਬੰਗਾ॥ ੪੨ ॥ ਚਹਹੁ ਜਹਾਂ ਨਿਜ ਚਰਨ ਧਰਨ ਕੋ। ਜਗੇ ਭਾਗ ਨਰ ਧੰਨ ਕਰਨਿ ਕੋ।ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੀ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਜਿਮ ਅਭਿਲਾਖਾ ਕਰਹਿ ਤੁਮਾਰੀ[3] ॥ ੪੩ ॥ ਪੂਰਨ ਕਰਨਿ ਉਚਿਤ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਚਲਯੋ ਜਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹੋ। ਮਾਤਾ ਸਹਤ ਰਹਹਿ ਸਭਿ ਡੇਰਾ। ਇਸੀ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿ ਬਸੇਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਤੁਮਰੇ ਥਾਨ ਆਇਂ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਪੂਜਹਿਂ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਹਿਤ ਧਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਵਹਿਂ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥ ੪੫ ॥ ਆਪ ਆਇ ਹੋਂ[4], ਰਹੇ ਉਡੀਕਾ। ਪੁਨ ਦਰਸਹਿਂ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਨੀਕਾ। ਅਪਰ ਤਰਕ[5] ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਇਹੁ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਤੁਮ ਦਾਸ॥

[1]ਬ੍ਰੀਕ।[2]ਪੂਜੀਦੇ ਹਨ।[3]ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਕਰਦੀ ਹੈ। [4]ਆਪ ਆਵੋਗੇ।[5]ਦਲੀਲ ਭਾਵ ਸੋਚ।

੪੬ ॥ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਠਾਵੈ। ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗਾਵੈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਹੇਰੀ। ਅਧਿਕ ਭਾਵਨਾ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰੀ ॥ ੪੭ ॥
ਕਹ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੰਗ[1] ਤਿਸ ਕਾਲੇ। 'ਬਸਹੁ ਸਰਬ ਤੁਮ ਇਹਾਂ ਸੁਖਾਲੇ।
ਹਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਫਿਰ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਤੀਰਥ ਕਰਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਾਰੇ[2] ॥੪੮॥
ਸਭਿ ਡੇਰੇ ਬਿਨ[3] ਗਮਨਹਿ ਤੂਰਨ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਅਪਨੀ ਪੂਰਨ'। ਇਮ
ਨਿਜ ਦਾਸ ਅਪਰ ਸਮੁਝਾਏ। ਜੇ ਪਟਨੇ ਪੁਰਿ ਬਿਖੇ ਹਟਾਏ[4] ॥ ੪੯ ॥ ਮਾਤ
ਨਾਨਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਹੇ ਸੁਤ! ਤੁਮ
ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਕਰੌਂ। ਸਦਾ ਆਪਨੇ ਉਰ ਸੁਖ ਧਰੌਂ ॥੫੦॥ ਅਬਿ ਮੋਕਹੁ ਤਜਿ
ਕੈ ਨਿਜ ਸੰਗ। ਗਮਨ ਅਗਾਰੀ ਧਰੋ ਉਮੰਗ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ
ਸਮੁਝਾਈ। 'ਪੂਰਵਹੁ ਉਰ ਆਸ਼ਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੫੧ ॥ ਹਮ ਕੋ ਜਾਨੋ ਬਨੈ
ਜ਼ਰੂਰ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਨਨਿ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਿ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਭਿ ਕੋ
ਧੀਰ। ਚਲ੍ਯੋ ਚਹਿਤ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਬਿਸ਼ਨਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਰਾਜੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਸੈਨ ਸਥਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਤਬਿ
ਆਨਿ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਹੇਤੁ ਤੀਰ-
ਥਨਿ ਆਏ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਥਾਏਂ। ਆਪਨੋ ਦੇਸ਼ ਛੋਰਿ ਕਰਿ
ਆਏ। ਬੀਚ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਆਨਿ ਬਸਾਏ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਤਜਿ ਅਬਿ ਇਕਾਕੀ
ਚਲੇ। ਕਹੌਂ ਭਾਵਤਿ, ਇਹੁ ਨਾਂਹਿਨ ਭਲੇ। ਬਿਛਰਹੁ ਆਪ ਦੂਰ ਕਿਸ
ਥਾਨ। ਚਹਤਿ ਇਕਾਕੀ ਕਰਯੋ ਪਯਾਨ ॥ ੩ ॥ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਭਾਉ[5]
ਤੁਮਾਰਾ। ਹੋਹਿਂ ਦਾਸ ਧਰਿ ਭਾਉ ਉਦਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਾਨਨੀਯ ਜਗ
ਮਾਂਹੀ। ਬੰਦਨੀਯ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਜਾਹੀਂ[6] ॥ ੪ ॥ ਤੁਮਰੇ ਕਰਿ ਚਿੰਤਾ ਹਮ
ਕੋਇ ਨ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਹੋਇ ਨ[7]। ਤਊ ਬਿਚਾਰੋ ਨਿਜ ਮਨ
ਮਾਨਿ। ਬਿਚ ਬਿਦੇਸ਼ ਏਕਲ ਚਲਿ ਜਾਨਿ ॥ ੫ ॥ ਰਾਵਰ ਕੀ ਜਨਨੀ
ਤੇ ਸੁਨ੍ਯੋ। ਜਥਾ ਤੁਮਾਰੇ ਪਿਤ ਨੇ ਭਨ੍ਯੋ।–ਧਰਮਧੁਰੰਧਰ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ।
ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਗਨ ਖਾਪੀ ॥ ੬ ॥ ਰਾਂਕਾਪਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਗ ਜੈਸੇ।

---

[1] ਸਭਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨਾਲ। [2] ਦੇਖਦਿਆਂ। [3] ਭਾਵ ਡੇਰਾ ਪਿਛੇ ਰਹੇ। [4] ਮੋੜੇ। [5] ਪ੍ਰਤਾਪ
[6] (ਜਿੱਥੇ) ਜਾਂਦੇ ਹੋ। [7] ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਂ (ਚਿੰਤਾ) ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪਕੇ ਉਪਜਹਿ ਤੈਸੇ–। ਅਟਲ ਸਫਲ, ਸੰਸੈ ਜਿਸ ਨਾਂਹਿ। ਖ਼ਾਸ ਬਚ ਹੈਂ ਖਸ਼ਟਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ॥੭॥ ਨਿਤ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਪੌਤ੍ਰ ਦੁਲਾਰਨਿ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰਨ। ਦੀਰਘ ਦਰਸਾ ਸ੍ਰੱਬ੍ਰਿਤ ਸਾਸੁ[1]। ਜੋ ਮੁਖ ਕਹੈ ਹੋਇ ਸਫਲਾ ਸੁ॥੮॥ਭਯੋ ਸਮੈਂ ਸੁਤ ਹੋਵਨਿ ਕੇਰਾ। ਆਗੈ ਚਲੇ ਆਪ ਤਜਿ ਡੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਐਸੇ। ਪਿਤਾ ਸਰੂਪ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਿ ਤੈਸੇ ॥ ੯॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਰਿੰਦਮ[2] ਬਹੁ ਬਲਖਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕਹੁ ਦੀਨਿ ਦਿਲਾਸਾ। 'ਗੁਰ ਬਚ ਪਰ ਰਾਖਹੁ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ੧੦ ॥ ਟਿਕਹੁ ਇਹਾਂ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਭਾਰੀ। ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਤੇ ਰਹਹੁ ਸੁਖਾਰੀ। ਹਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤੀਰਥ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਨੀਕੇ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਰਿ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਨਿਪਜ[3], ਬ੍ਰਿੱਧ ਹ੍ਵੈ ਕੁਲ ਕੋ ਟੀਕਾ। ਬਰਖ ਪੰਚ ਕੋ ਹੁਇ ਤਨ ਨੀਕਾ। ਚਲਹਿਂ ਕੁਸ਼ਲ ਸੋਂ ਤਬਿ ਨਿਜ ਦੇਸ਼। ਤੀਰਥ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਅਸ਼ੇਸ਼' ॥੧੨॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਖਦ ਇੱਤਯਾਦਿ ਉਚਾਰੇ।ਧੀਰਜ ਦਈ 'ਲਹਹੁ ਸੁਖ ਸਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ। ਜਗ ਗੁਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਮਹਾਨੀ॥੧੩॥ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਤਬਿ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਜਿਨ ਜਗ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਉਬਾਰਾ[4]। ਰੁਚਿਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉੱਜਲ ਪੈ ਫੇਨ[5]। ਆਸਤਰਨ ਦੀਰਘ ਸੁਖ ਦੈਨ ॥ ੧੪ ॥ ਲਘੁ ਬਿਸਾਲ ਉਪਧਾਨੁ ਧਰੇ ਹੈਂ। ਸੇਜਬੰਦ ਮਖਤੂਲ[6] ਖਰੇ ਹੈਂ।ਗ਼ਿਲਫ਼ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਲਰਕੰਤੇ।ਫੂਲ ਮਾਲ ਸੋਂ ਰੁਚਿਰ ਸੁਹੰਤੇ ॥੧੫॥ ਅਸ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਪੌਢੇ ਆਇ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਆਤਮਾ ਗੁਰ ਗਤਿਦਾਇ। ਰੈਨ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਸੈਨ ਸੁਖਾਰੇ। ਤੀਨ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਕੋ ਟਾਰੇ[7] ॥ ੧੬ ॥ ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਬੋਧਤਿ ਹੁਇ[8] ਤਿਸ ਕਾਲ। ਨਿਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕੀਨਿ ਬਿਧਿ ਨਾਲ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਆਸਨ ਪਰ ਬੈਸੇ। ਚਿਤਵਤਿ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੈਸੇ ॥੧੭॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਇ।ਸੰਗਤਿ ਬੀਚ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਪਾਇ। ਜਿਮ ਤਾਰਨ ਗਨ ਕਰਿ ਪਰਵਾਰੇ। ਨਿਸਪਤਿ ਸਮ ਅਹਿਲਾਦਨਿਵਾਰੇ[9]॥ ੧੮ ॥ ਦੂਤ ਜੋਧ ਪੁਰਿ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯਹੁ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਸਭਾ ਮਹਿ ਥਿਰਯੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ

[1]ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸੱਸ। [2]ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਮਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ। [3]ਅਵਤਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ। [4]ਭਾਵ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ। [5]ਦੁੱਧ ਦੀ ਝੱਗ ਵਰਗਾ (ਚਿੱਟਾ)। [6]ਰੇਸ਼ਮ ਦੀਆਂ ਡੋਰਾਂ ਵਾਲੇ। [7]ਰਾਤ ਦੇ ਬਿਤਾਏ। [8]ਜਾਗਕੇ। [9]ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਕਰਯੋ ॥ ੧੯ ॥ 'ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮਹਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਧਰਯੋ ਆਪ ਕੇ ਪਦ ਪਰ ਭਾਲਾ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।—ਕੀਰਤਿ ਤੁਮਰੀ ਸੁਨੀ ਮਹਾਨੀ ॥੨੦॥ ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੇ ਹੋਹੁ ਸਹਾਇਕ।ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਘਾਇਕ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰਹੁ। ਦੀਨਬੰਧੁ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ॥ ੨੧ ॥ ਦਈ ਮੁਹਿੰਮ[1] ਕਾਮਰੂ ਦੇਸ਼। ਮਹਾਂਬਲੀ ਹਮ ਪਰ ਤੁਰਕੇਸ਼।ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗਜੰਗ ਨਹਿ ਬਨੈ।ਅਨਿਕ ਬਿਧਨਿ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਭਨੈ ॥੨੨॥ ਹਤਯੋ ਪਿਤਾਮਾ ਮੇਰੋ ਤਹਾਂ। ਦਲ ਬਲ ਸਹਤ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਾਂ। ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਲੇ ਬਲ ਕੋ ਠਾਨੋਂ ਤਹਿਂ ਜੰਗ॥੨੩॥ ਤੁਮ ਪਗ ਪੰਕਜ ਕਰੌਂ ਜਹਾਜ। ਰਣ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤਰਿ[2],ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ।ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ ਕੋ ਜਸੁ ਮਹਾਂ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿਯਤਿ ਹੈ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥ ੨੪ ॥ ਲਖਯੋ ਆਪ ਕੋ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਪੂਰਣਪੂਰਨ ਕੀਨੇ ਸਿਖ ਭਾਰੀ। ਮਮ ਆਵਤਿ ਲੌ ਬਿਰਤਾ ਧਰੀਅਹਿ। ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਪਯਾਨ ਨ ਕਰੀਯਹਿ ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਲਮ ਨ, ਸੰਕਹੁ ਆਯੋ ਜਾਨਹੁ। ਮੁਝ ਕੋ ਸੰਗ ਆਪਨੇ ਠਾਨਹੁ–'। ਸੁਨੀ ਦੂਤ ਤੇ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਸੀਨੇ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੂਝਿਬੋ ਕੀਨੇ ॥ ੨੬ ॥ ਦਿਵਸ ਇਕਾਦਸ਼ ਪਟਨੇ ਬਿਤੇ।ਆਯਹੁ ਭੂਪ ਉਤਾਇਲ ਕਰੇ।ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਅਹੈਂ ਉਮਰਾਵ। ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਾਂ ਜਥਾ ਦਰੀਆਵ॥੨੭॥ਪੁਰਿ ਪਟਨੇ ਮਹਿ ਉਤਰਯੋ ਆਈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੁੰਦਭੈਂ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਈ । ਝੰਡੇ ਗਾਡੇ ਅਨਿਕ ਨਿਸ਼ਾਨ । ਗਨ ਮਤੰਗ ਅਰੁ ਬਲੀ ਕਿਕਾਨ ॥ ੨੮ ॥ ਉਸ਼ਟਰ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਸਮੁਦਾਏ । ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ[3] ਤੰਬੂ ਗਨ ਲਾਇ। ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ'ਹੈਂ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ'ਭਯੋ ਹਰਖ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਦਾਹੀ ॥੨੯॥ ਗਯੋ ਦੂਤ ਨੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯਸਿ।'ਤੋਹਿ ਭਾਗ ਕਰਿ ਗੁਰ ਇਤ ਆਯਸਿ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਤੁਵ ਬਿਨਤੀ। ਗਮਨਤਿ ਫਿਰੇ ਤਯਾਗਿ ਮਨ ਗਿਨਤੀ ॥੩੦॥ ਨਾਂਹਿਤ ਚਾਹਤਿ ਚਲਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਮੁਝ ਤੇ ਬਹੁ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ। ਪਾਛਲ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਕੋ ਮਿਲੋ। ਪੁਰਹੁ ਭਾਵਨਾ ਹੁਇ ਤਵ ਭਲੋ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਅਨਕੂਲ ਗੁਰੂ ਜਗ ਕੇਰਾ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੈ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ। ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਕਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਤਨ ਸੁਭ ਧਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਕੋ ਅੰਗ

[1]ਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੰਗ। [2]ਰਣ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰ ਲਵਾਂ। [3]ਵਡੇ ਤੰਬੂ।

ਸਜਾਏ। ਲਯੋ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਸਭਿ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਚਲਯੋ ਨਗਨ ਪਗ ਪਨਹਿ ਉਤਾਰੀ[1] ॥੩੩॥ਆਗੈ ਧਰੇ ਪਾਂਵੜੇ[2] ਜੋਈ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਹਟਵਾਇਸਿ ਸਭਿ ਤੇਈ।ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਭਾਲਾ[3]॥੩੪॥'ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ'ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ। ਧਰਯੋ ਚਰਨ ਸਿਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। 'ਦਾਸ ਪਰਯੋ ਰਾਵਰਿ ਦਰਬਾਰ। ਮਮ ਭੁਜ ਗਹੀਯਹਿ ਹਾਥ ਪਸਾਰਿ' ॥੩੫॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਧੀਰ ਬਿਠਾਯੋ। 'ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਸਿਖ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਪਾਯੋ। ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਬਿਜੈ ਉਪਾਇ। ਆਵਹੁਗੇ ਬਡ ਜਸ ਉਪਜਾਇ॥੩੬॥ਜਗਮਹਿਂ ਅਸ ਕਾਰਜ ਨਹਿਂ ਕੋਇ। ਪੂਰਨ ਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹੋਇ। ਮਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਿ ਚਿੰਤ ਨਿਵਾਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਾਮ ਚਿਤਾਰੋ ॥੩੭॥ ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਵਿਹੁ ਬਰਤਾਇ। ਕਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਜੋਇ। ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਕੀ ਜੈ ਹੋਇ* ॥ ੩੮ ॥ ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਹਿਂ ਸਾਰੀ। ਉਰ ਤੇ ਸੰਸੈ ਦੇਹੁ ਬਿਦਾਰੀ'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਭੂਪ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਮੋਹਿ ਭਰੋਸੋ ਪੂਰਬ ਆਵਾ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਯੋਂ ਸੁਭਾਵ ਜਬਹਿ ਉਪਕਾਰੀ। ਚਹਯੋ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਪਰਨ ਤੁਮਾਰੀ। ਮਿਸ[4] ਮੁਹਿੰਮ ਕੇ ਜਾਗੇ ਭਾਗ। ਜਿਸ ਤੇ ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਪਗ ਰਾਗ[5] ॥੪੦॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨ੍ਰਿਪ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬੈਨ। ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਨੈਨ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਗਯੋ। ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਅਨੰਦ ਕੋ ਕਿਯੋ॥੪੧॥ ਤੋਪ, ਰਹਿਕਲੇ, ਤੁਪਕ, ਜਮੂਰੇ। ਕਰੀ ਸ਼ਲਖ ਰਵ ਸੁਨਿਯਤਿ ਦੂਰੇ।ਸਭਿ ਮਾਨਵ ਪੁਰਿ ਪਟਨੇ ਬਾਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੪੨ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਇਹ ਸੰਗ ਜਾਵੈ। ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਤੇ ਤਿਆਰ।ਆਇ ਸ਼ਰਨ ਇਹ ਛਰ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ੪੩ ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਬਡੋ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੋਇ। ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਲਖਿ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਨਾ। ਗੁਰ ਅਲੰਬ ਤੇ ਚਹਤਿ

---

[1]ਜੁੱਤੀ ਉਤਾਰ ਕੇ। [2]ਪਾਯੰਦਾਜ਼। ਆਦਰ ਲਈ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਵਿਛਾਇਆ ਕਪੜਾ। [3]ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। [4]ਬਹਾਨੇ। [5]ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ।

*ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਕਿ ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤ ਹੋਕੇ ਕਾਮ ਰੂਪ ਦੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ, ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਫਤਹ ਕਰਨ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਉਂ ਸਹਾਯਕ ਬਣੇ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਣਗੇ। ਦੇਖੋ ਇਹੋ ਰਾਸ, ਅੰਸੂ ੮ ਅੰਕ ੧੭ ਤੋਂ ੨੧ ਤਕ।

ਪਯਾਨਾ’ ॥੪੪॥ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਬਰਤਾਇ ਬਿਲੰਦ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਦ ਪਾਹੁਲ ਕੋ ਲੇਯ। ਭਯੋ ਸਿੱਖਨ ਕਿਰਤਾਰਥ ਸੇਯ ॥ ੪੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਚੰਦ। ਅਨੁਸਾਰੀ ਤਬਿ ਹੋਇ ਨਰਿੰਦ[੧]। ਚਹਤਿ ਕੂਚ ਆਗੇ ਕੋ ਕਰਯੋ।ਲਸ਼ਕਰ ਜੁਤਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਢਿਗ ਪਰਯੋ ॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਨ੍ਰਿਪੁ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਂ ਮਿਲਨੰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਿਯੋ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਢਾਕੇ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ ਦੀ ਮਾਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਲਈ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮਹਿਪਾਲ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਆਗੇ ਚਲਯੋ ਲਖਹਿ ਮੁਹਿੰਮ ਬਿਸਾਲ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੰਗ॥ ਚਲੇ ਅਰੂਢਤਿ ਹੋਇ ਤੁਰੰਗ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਫਕੀਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਚਲੇ ਸੰਗ ਗੁਰੁ ਧਰੇ ਅਨੰਦ॥੨॥ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਕਰਿ ਅਭਿਨੰਦਨ[੨]।ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੁ ਗੁਜਰੀ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਭਿ ਕੋ ਬੱਖਯਾਤਾ॥੩॥ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹਿਤ ਸੇਵਾ[੩]ਕਹਿਕੈ।ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਿਖ ਲਹਿਕੈ।ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਧੀਰ। ਸਾਥ ਨ੍ਰਿਪਤ ਅਰੁ ਸੈਨਾ ਭੀਰ॥੪॥ ਚਾਲੇ ਸਨਮੁਖ ਦੇਸ਼ ਬੰਗਾਲੇ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ ਸ਼ਬਦ ਬਿਸਾਲੇ।ਹੁਤੋ ਮੁੰਗੇਰ ਨਗਰ[੪] ਇਕ ਭਾਰੋ। ਬਸਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਗੰਗ ਕਿਨਾਰੇ॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਹਿਂ ਉਤਰੇ ਜਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਆਈ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਉਪਾਇਨ ਆਨੀ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ॥੬॥ਜੋ ਜੋ ਜਿਸ ਜਿਸ ਗੁਰ ਹਿਤ ਧਰਯੋ[੫]। ਤਤਛਿਨ ਆਨਿ ਸੁ ਅਰਪਨ ਕਰਯੋ। ਸਭਿ ਪਰ ਜਥਾ ਉਚਿਤ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਕਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਇਛ ਪੂਰਨ ਠਾਨੀ ॥੭॥ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਕੀਨਸਿ ਬਾਸਾ। ਸਿੱਖੀ ਪੰਥ ਬਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਸੱਤਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਦੀਨਿ। ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸ੍ਰੇਯ ਸੁ ਕੀਨਿ ॥ ੮ ॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।ਲਸ਼ਕਰ ਭੂਪ ਸਮੇਤ ਪਿਛਾਰੀ।ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ ਹਿਰੇਖਾ ਧਾਰੇ ॥੯॥ ਕੁੰਜਰ ਚਲਹਿਂ ਉਤੰਗ[੬] ਮਹਾਨੇ। ਹੌਦਾ ਝੂਲਤਿ ਝਾਲਰ ਸਾਨੇ। ਅਨੀ[੭] ਘਨੀ ਗਮਨੀ ਬਲਸਨੀ[੮]। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬਡੇ ਬਡੇ ਗਨ ਧਨੀ ॥ ੧੦ ॥ ਰਾਜਮਹਿਲ[੯] ਪੁਨ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਸੰਗ ਹਰਖਾਇ। ਕੇਤਿਕ ਚਢੇ ਮਤੰਗਨਿ ਆਵਤਿ। ਕੋ ਸਿਵਕਾ

[੧]ਤਦ ਰਾਜਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕਰਕੇ। [੨]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ। [੩]ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ। [੪]ਨਾਮ ਨਗਰ ਦਾ। [੫]ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [੬]ਉਚੇ ਉਚੇ। [੭]ਫੌਜ। [੮]ਬਲ ਵਾਲੀ। [੯]ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ।

ਪਰ ਥਿਰ* ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ॥ ੧੧ ॥ ਕੌਤਿਕ ਚਲਿਤ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵਤਿ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਪਹਿਰਿ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਤੰਬੂ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਲਗਵਾਇ।ਡੇਰੇ ਮਹਿ ਗੁਰ ਬਸੇ ਸੁਹਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਨਹੀਂ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਾਇ।ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਤਹਿਂ ਕੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਭੇਟ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨਿ ਕੋ ਲਾਗੇ। ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਢਿਗ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਤਯਾਰੀ ਐਬੋ ਜਾਵਦ[1]। ਗਮਨੇ ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਾਵਦ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰੇ।ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਰੇ ॥੧੪॥ ਪੀਛੇ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਸੋ ਰਹੇ।ਮੁਢਨਿ ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਲਹੇ। ਪੂਰਬ ਜਿਨਹੁ ਨ ਭਾਗ ਉਦੋਤੇ। ਤਿਨ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਹੋਤੇ ॥ ੧੫ ॥ ਢਿਗ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹਿਂ ਦਰਸੇਂ ਜਾਇ[2]। ਬਿਨਾ ਭਾਗ ਤੇ ਕੋ ਕਿਮ ਪਾਇ। ਚਲਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜਬਿ ਆਗੇ ਗਏ। ਨਗਰ ਮਾਲਦਾ[3] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ॥ ੧੬ ॥ ਤਿਸਿ ਪੁਰਿ ਜਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਇਸਥਾਨ । ਜਾਇ ਬਿਰਾਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ। ਤਹਿਂ ਭੀ ਸਿੱਖਨ ਨ ਕੋਊ ਆਯਹੁ।ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਨ ਫਲ ਕੋ ਪਾਯਹੁ ॥ ੧੭ ॥ ਸ਼ੂੰਨ[4] ਸਥਾਨ ਹੇਰਿ ਗੁਰੁ ਪੂਛਾ। 'ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਸਿੱਖਨਨਿ ਤੇ ਛੂਛਾ?।ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨ ਦੀਖਤਿ ਕੋਈ। ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਨਹਿਂ ਸੋਈ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਬਾਨੀ। ਗੁਰੂ ਸਮੀਪਨਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਪੰਡੂਏ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ। ਤਹਾਂ ਬਰਸ ਮਹਿਂ ਮੇਲਾ ਪੂਰ ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਰਿਬਾਸੀ-ਸਿਖ ਸਗਰੇ ਗਏ। ਤਿਸ ਮੇਲੇ ਮਹਿਂ ਪਾਪਤਿ ਭਏ। ਦਿਨ ਦੋਇਕ ਮੈਂ ਸੋ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਬਹੁਰ ਮਿਲੈਂ ਜੋ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਭਾਵੈਂ' ॥ ੨੦ ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ। 'ਮਮ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਨਹਿਂ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਮੇਲਾ ਹ੍ਵੈ ਨ ਹਮਾਰੋ†। ਨਿਸ ਕੋ ਬਸਿ ਮਗ ਚਲਹਿਂ ਅਗਾਰੋ' ॥ ੨੧ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਹੁਤੋ ਤਹਾਂ ਹਲਵਾਈ । ਆਇ ਪਰਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਲਖਿ ਮਰਜ਼ੀ ਅਰਜ਼ੀ ਤਿਹ ਕਰੀ। ਮੋਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਪਰੀ‡ ॥ ੨੨ ॥ ਪੂਰਵਤਿ ਰਹੇ ਮਨੋਰਥ ਮੇਰੇ। ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾ-ਰਥ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ। ਦੀਨਦਯਾਲ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨੀ। ਮਮ ਇੱਛਾ ਇਹ

[1]ਆਵਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਜਦ ਤਕ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। [2]ਕੋਲ (ਆਏ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਕਰਦੇ। [3]ਨਾਮ ਨਗਰ ਦਾ ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਅੰਬ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। [4]ਖਾਲੀ। *ਪਾ:-ਕੋ।

†ਧਰਮਸਾਲਾ ਸੁੰਞੀ ਛੱਡਕੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਰਮ ਦੀ ਮਾਨੋ ਟੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵਨਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੀ ਹੋਈ ਜੋ ਧਰਮਸਾਲਾ ਸੁੰਞੀ ਛੱਡਕੇ ਟੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ‡ਪਾ:-ਗੁਰੁ ਜੀ ਟੇਕ ਤੁਮਾਰੀ ਧਰੀ।

ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ॥ ੨੩ ॥ ਮਮ ਕਰ ਕੋ ਪਕਵਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ ਕਰਹੁ ਸੋ ਖਾਨਾ[1]। ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਤਿਸ ਕੋ ਮਨ ਕੇਰਾ। ਆਇਸੁ ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਤਿਨ ਭਲੋ ਬਨਾਇਵ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਪਕਵਾਨ ਪਕਾਇਵ।ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਲਯਾਯੋ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਗੈ ਆਨਿ ਟਿਕਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਿੱਖਯ ਕੀ ਦੇਖਿ ਉਦਾਰਾ । ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਕੀਨਸਿ ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ।ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਸਮੇਤ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।ਕਰਿ ਪਖਾਰਿ ਪਟ ਪੌਂਛਿ ਸੁਹਾਏ[2] ॥ ੨੬ ॥ ਤਿਸ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਗੁਰਦਯਾਲੁ । ਛਿਨਕ ਬਿਖੈ ਸਿਖ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਢਾਕੇ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲੇ।ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਸਿੱਖਯ ਬਹੁ ਮਿਲੇ॥ ੨੭ ॥ ਕਰਤਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਜਾਤੇ। ਸਿੱਖਯ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਨਿਤ ਬਰੁਸਾਤੇ[3]। ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤੇ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲ॥੨੮॥ ਮਨਹੁੰ ਕਾਮਨਾ ਚਿਤਵਹਿ ਕੋਇ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੋਇ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭੋਜਨ ਅਚਵਾਵਹਿ।ਕੋ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਤਨ ਪਹਿਰਾਵਹਿ॥੨੯॥ਕੋ ਅਪਨੇ ਘਰ ਬਿਖੈ ਉਤਾਰਹਿ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਧਰਹਿ ਕੋ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਹਿ। ਨਹਿਂ ਠਹਿਰੈਂ ਪੁਨ ਗਮਨੇਂ ਜਾਹਿ। ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗ ਚਲਤਿ ਉਤਸਾਹਿ ॥ ੩੦ ॥ ਸੈਨਾ ਮਹਿਂ ਤੰਬੂ ਲਗਵਾਇ।ਕਿਸੂ ਥਾਨ ਗੁਰੁ ਬੀਚ ਰਹਾਇਂ। ਕਬਿਹੂੰ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਤਿਨ ਕੇ ਘਰ ਉਤਰਹਿਂ ਅਵਿਸ਼ੇਖਿ[3]॥੩੧॥ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਗੋਸਾਈਂ। ਢਾਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ[4]। ਸਭਿ ਕੋ ਡੇਰਾ ਵਹਿਰ ਉਤਾਰਾ।ਆਪ ਗੁਰੂ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਪਗ ਧਾਰਾ॥੩੨॥ ਢਾਕੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰ ਮਸੰਦ। ਬਸਹਿ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ ਬਿਲੰਦ। ਤਿਸ ਕੀ ਮਾਤ ਬ੍ਰਿਧ ਬਹੁ ਤਨ ਕੀ। ਬਡੀ ਲਾਲਸਾ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ॥ ੩੩ ॥ ਕਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਏਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁਧਾਰਾ।ਆਸਤਰਨ ਸੋਂ ਛਾਦਨਿ ਕਰਯੋ। ਸੇਜਬੰਦ ਸੰਗ ਕਸਿ ਕਰਿ ਧਰਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਪੂਜਹਿ ਸੰਝ ਸਕਾਰੇ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਇਮ ਧਾਰੇ।-ਇਸ ਊਪਰ ਜਬਿ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇਂ। ਤਬਿ ਮੇਰੇ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਕਾਜੇ-॥ ੩੫ ॥ ਤੂਲ[5] ਸੁਧਾਰੇ ਅਪਨੇ ਹਾਥ। ਪੁਨ ਕਾਤਯੋ ਸੂਖਮ ਹਿਤ ਸਾਥ। ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ ਸੋ ਬਸਤ੍ਰ ਬੁਨਾਵਾ[6]। ਗੁਰ ਹਿਤ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਕਲ ਬਨਾਵਾ ॥ ੩੬ ॥ ਧੂਪ ਦੀਪ ਪੂਜਾ ਨਿਤ ਕਰੈ।

---

[1]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਨੀਕ ਬਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਪੂੰਝੇ ਹੱਥ ਧੋਕੇ। [2]ਵਰੋਸਾਂਵਦੇ । [3]ਦੇਖ ਕੇ, ਪਸੰਦ ਕਰਕੇ। [4]ਸਾਰੇ ਦਲ (ਸਹਿਤ)। [5]ਰੂਈ। [6]ਉਣਵਾਇਆ ।

ਦਰਸ਼ਨ ਆਸ ਧਯਾਨ ਪੁਨ ਧਰੈ।–ਆਰਬਲਾ ਮਮ ਭਈ ਬਿਤੀਤ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਗੁਰੂ ਪਗ ਪ੍ਰੀਤਿ॥੩੭॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਗੁਰ ਮਮ ਘਰ ਆਵੈਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਵੈਂ।ਪਹਿਰਹਿਂ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਮਮ ਹਾਥ[1]। ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰ ਇਹਾਂ ਗੁਰ ਨਾਥ–॥ ੩੮ ॥ ਲਖਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਲੀਨਸਿ ਤਿਸ ਘਰ ਕੋ ਮਗ ਸੁਾਮੀ। ਜਾਇ ਠਾਂਢਿ ਹੋਇ ਤਿਸ ਪੌਰ। ਸੁਧਿ ਭੇਜੀ ਅੰਤਰ ਜਿਸ ਠੌਰ[2] ॥ ੩੯ ॥ ਹਰਿਬਰਾਇ[3] ਸੁਨਿ ਤੂਰਨ ਆਈ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਗਹਿ ਕਰਿ ਲਪਟਾਈ।'ਆਜ ਘਰੀ ਪਰ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਪੂਰਵੀ ਆਸ ਹਮਾਰੀ' ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਸ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਆਨਿ ਬਿਠਾਏ। ਹਰਖਤਿ ਚਾਰੁ ਬਸਤ੍ਰ ਨਿਕਸਾਏ। ਅਪਨੇ ਕਰ ਤੇ ਕਰੇ ਬਨਾਵਨਿ।ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਸੋ ਕਿਯ ਪਹਿਰਾਵਨ॥੪੧॥ਧੂਪ,ਦੀਪ,ਨਈਬੇਦ[4] ਸੁਧਾਰਾ। ਕਰਿ ਪੂਜਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ। ਤਬਿ ਸੋ ਬਿਰਧਾ ਭਈ ਨਿਹਾਲ। ਪੁਰਯੋ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੪੨॥ ਭਈ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ। ਨਹਿਂ ਉਸਤਤਿ ਮੁਖ ਜਾਇ ਬਖਾਨੀ। ਨੇਤ੍ਰਨਿ ਜਲ ਅਨੰਦ ਭਰਿ ਆਵਾ। ਹਰਖਤਿ ਰੰਕ ਮਨਹੁ ਧਨ ਪਾਵਾ ॥ ੪੩ ॥ ਜਥਾ ਚੰਦ ਕੋ ਪਿਖਹਿ ਚਕੋਰ। ਇਕ ਟਕ ਦੇਖਤਿ ਗੁਰ ਪਗ ਓਰ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਸ ਹੇਰਾ। ਉਮਡਯੋ ਇਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਮਧੁਰ ਸੁਨਾਯਹੁ। 'ਤਵ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਇਸ ਥਲ ਆਯਹੁ। ਤੋਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਾਯਹੁ। ਭਾਉ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੋ ਲਲਚਾਯਹੁ ॥ ੪੫ ॥ ਕਰਯੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੋਵਾ। ਸਦਨ ਬਿਠਾਇ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਜੋਵਾ। ਅਬਿ ਤੇਰੇ ਉਰ ਲਾਲਸ ਜੋਈ। ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ, ਮੈਂ ਦੇਵੌਂ ਸੋਈ' ॥ ੪੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੱਧਾ ਭਈ ਅਧੀਨ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਜਾਚਨਿ ਕੀਨਿ। 'ਰਾਵਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਤ ਪਾਵੌਂ। ਜਬਿ ਲਗਿ ਤਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਬਸਾਵੌਂ ॥ ੪੭॥ ਇਹੀ ਆਸ ਮੇਰੀ ਸੋ ਦੀਜੈ। ਨਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਿ ਹਰਖੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਅਦਭੁਤ ਬਾਨੀ ਤਿਸ ਕੇਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੇਰੀ ॥ ੪੮॥ 'ਦੁਰਲਭ ਬਰ ਜਾਚਨ ਕੋ ਕੀਨਾ।ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸੋ ਮੈਂ ਦੀਨਾ।ਜਬਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਠਾਨਹਿ ਧਯਾਨ। ਤਬਿ ਉਰ ਦੇਵੌਂ ਦਰਸ਼ਨ ਆਨਿ' ॥ ੪੯ ॥ ਬਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਹੁਇ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ ਜਾਚਨਾ ਜਾਨੀ।ਦਿਯੋ ਅਨੰਦ

[1]ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ। (ਅ) ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਦੀ। [2]ਜਿਸ ਥਾਂ (ਮਾਈ) ਸੀ। [3]ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ। [4]ਭਾਵ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤੋਂ ਹੈ।

ਤਿਹ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕਰਯੋ ਉਧਾਰ ॥ ੫੦ ॥ ਬਡਭਾਗਾ ਹਰਖੀ ਬਰ ਪਾਇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਾਇ। ਜਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੂ ਮਨ ਮਾਨੇ। ਕਯੋਂ ਨ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕੋ ਕੱਲਯਾਨੇ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਨੀ ਬ੍ਰਿੱਧਾ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ॥੪॥

੫. [ਢਾਕੇ ਭਾਈ ਨੱਥਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਾਮ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ ਜੋ ਬਡੋ ਮਸੰਦ ਸੁ ਦੇਸ਼। ਹੁਤੀ ਨਗਰ ਕੀ ਸੰਗਤਾਂ ਲੀਨਿ ਸਕੇਲ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਵਨੂ। ਰੁਚਿਰ ਅਕੋਰਨਿ ਲੇ ਨਿਜ ਭਵਨੂ[1]*। ਚੌਂਪਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਦਰਸਾਵਨ[2]। ਹੋਹਿਂ ਨਿਹਾਲ ਹੇਰਿ ਪਗ ਪਾਵਨ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਿ ਸਗਤਿ ਰਾਸ। ਆਗੈ ਹੋਇ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ।ਗਾਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੁ ਮਾਤੇ।ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲਬੂੰਦਨ ਜਾਤੇ[3]॥੩॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਾਇਨ ਲਪਟਾਏ। ਅਰਪਨ ਕੀਨਿ ਅਕੋਰ ਅਨੇਕ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਜ਼ਲਧਿ ਵਿਵੇਕ ॥ ੪ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ।ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਬੈਠਿ ਸਭਿ ਗਏ। ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਾਵਤਿ ਭਏ ॥੫॥ਕਰਯੋ ਕੀਰਤਨ ਕੋ ਚਿਰਕਾਲ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਐਸੇ ਕਹਿ ਵਾਕਾ।-'ਮਮ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਕੋਠਾ[4] ਢਾਕਾ ॥ ੬ ॥ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਮੁਹਿ ਭਜਨ ਸੁਨਾਯਹੁ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਰਿਦਾ ਰਿਝਾਯਹੁ'। ਤਬਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਰਾਸ। ਜਿਨ ਮਹੁਂ ਅੱਗ੍ਰ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ ॥੭ ॥ ਦੀਪਕ ਬਾਰਿ ਆਰਤੀ ਕਰੀ। ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਅਗਾਰੀ ਧਰੀ। ਫੂਲਨਿ ਮਾਲਾ ਗਰ ਪਹਿਰਾਈ। ਅਧਿਕ ਸੁਗੰਧੈਂ ਢਿਗ ਛਿਰਕਾਈ ॥੮ ॥ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਾਵਨ ਗਹਿ ਹਾਥ। ਕਰੇ ਪਖਾਰਨਿ ਸ਼ੁਭ ਜਲ ਸਾਥ।ਪੁਨ ਪਟ ਸੋਂ ਪੋਂਛ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ।ਲੇ ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ,ਹਰਖਤਿ ਚੀਤ ॥ ੯ ॥ ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਮ ਨੇ ਤੁਮਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਛਾਨਾ।ਤਿਸ ਕੇ[5] ਬਸਿ ਹੁਇ ਇਤ ਚਲਿ ਆਏ।ਸੇਵਾ ਤੁਮ ਤੇ ਸਭਿ ਬਨਿ ਆਏ ॥ ੧੦ ॥ ਅਬਿ ਧਮਸਾਲਾ ਸੁੰਦਰ ਪਾਵਹੁ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਤਹਿਂ ਸੰਤ ਟਿਕਾਵਹੁ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਮਿਲਹੁ ਸਿੱਖਨ ਮਮ ਪਯਾਰੇ। ਕਰਹੁ ਕੀਰਤਨ

---

[1]ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ। [2]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ। [3]ਵਗਦੀਆਂ। [4]ਖਜ਼ਾਨਾ। [5]ਤਿਸ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦੇ।

*ਪਾ:-ਭਏ ਤਿਆਰ ਤਜਾਗ ਨਿਜ ਭਵਨੂੰ। (੨) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਆਇ ਤਜਿ ਭਵਨੂੰ।

ਸ਼ੁਧ[1] ਤੁਮਾਰੇ॥ ੧੧ ॥ ਜੋੜ ਕਰਹੁ ਪਰਬਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਗੁਰੂ ਅਰਾਧਹੁ ਸਭਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿਂ'। ਸੁਨਿ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੁਇ ਮਾਨੀ॥੧੨॥ ਮਥਰਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਤਤਕਾਲ।ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਤਹਿਂ ਰਚੀ ਬਿਸਾਲ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਧੀਰ। ਪਠਯੋ ਹੁਤੋ ਅਲ-ਮਸਤ ਫਕੀਰ॥ ੧੩ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕਥਾ ਇਹ ਕਹਿ ਸਭਿ ਆਏ।ਜਥਾ ਕਾਜ ਤਿਨ ਤਹਾਂ ਬਨਾਏ। ਹੁਤੋ ਤਿਸੀ ਕੋ ਧੌਤਾ ਚੇਲਾ[2]।ਮਿਲਤਿ ਸਭਿਨਿ ਜਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ॥ ੧੪ ॥ ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਭਾਖਹਿਂ ਨਾਮੁ। ਢਾਕੇ ਬਿਖੇ ਬਸਹਿ ਸੁਭ ਧਾਮ । ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਹੁਕਮ ਕੋ ਪਾਇ । ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਨਿਵਾਇ॥ ੧੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਭੇਜਤਿ ਸੋ ਰਹੈ । ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਿਤ ਸਾਂਭਤਿ ਅਹੈ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸੂਖਮ ਮਹਾਂ । ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਪਟ ਲੇ ਕਰਿ ਤਹਾਂ॥ ੧੬ ॥ ਹਿਤ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਠਾਵਹਿ। ਇਸ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਤਹਾਂ ਰਹਾਵਹਿ । ਆਦਿ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ ਮਸੰਦ । ਤਿਹ ਸੋਂ ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਰਹਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥੧੭॥ ਰਿਸ ਧਰਿ ਕਈ ਬਾਰ ਲਰ ਪਰੈਂ। ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਇ,ਬੈਰ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਇਕ ਅੰਗੀ ਉਨਮੱਤ ਫਕੀਰ[3]। ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਧਰਿ ਧੀਰ ॥ ੧੮ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਹਿਤ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ। ਨਾਲਸ਼[4] ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਇਹ ਨੱਥਾ ਭਾਈ। ਹਮ ਸੋਂ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਸੰਗਤਿ ਅਪਰ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗ। ਨਹਿਂ ਕਯੋਂਹੂੰ ਰਾਖਤਿ ਰਸ ਰੰਗ। ਬਹੁ ਦੁਰਬਚਨ ਕਹਤਿ ਹੀ ਰਹੈ।ਸੁਨਿ ਲਖਿ ਸੰਤ ਸਕਲ ਹੀ ਸਹੈਂ॥੨੦॥ ਗੁਰ ਕੇ ਕਰੇ ਮਸੰਦ ਮਹਾਨ। ਨਹਿਂ ਰਾਖਤਿ ਇਹੁ ਕਿਸ ਕੀ ਆਨਿ'। ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਹਸੇ। 'ਨੱਥਾ ਨਿਤ ਹਜ਼ੂਰ ਮਮ ਬਸੈ॥੨੧॥ਨਹਿਂ ਮਮ ਢਿਗ ਕਿਹ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ[5] । ਢਾਕੇ ਬਿਖੈ ਸੁ ਆਪ ਲਖਾਈ[6]'। ਪਠਯੋ ਦਾਸ ਨੱਥਾ ਬੁਲਵਾਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸਮੀਪ ਬੈਠਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਬੂਝਯੋ ਤਿਸ ਕੋ 'ਨੱਥਾ ਭਾਈ!ਸਭਿ ਤੇਰੀ ਇਹ ਕਹਤਿ ਬੁਰਾਈ।–ਹਮ ਕੋ ਦੇਤਿ ਰਹਹਿ ਨਿਤ ਗਾਰੀ। ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਨ ਭਲੋ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੀ ਸਲਾਹ ਨਹਿਂ ਲੇਵਹਿ। ਜੋ ਮੁਖ ਆਵਤਿ ਸੋ ਬਕ ਦੇਵਹਿ–'। ਸੁਨਿ

---

[1]ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ । [2]ਚੇਲੇ ਦਾ ਚੇਲਾ। [3]ਇਕ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ) ਪੱਖ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਸਤ ਫਕੀਰ। [4]ਫਰਯਾਦ। [5]ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। [6]ਢਾਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਖਾਂਵਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਨੱਥੋ ਬਚ ਬੋਲੇ । 'ਇਹ ਧੀ ਕੇ ਰੌੜੇ'*ਮਤਿ ਹੌਲੇ' ॥ ੨੪ ॥ ਅਰਲ ਬਰਲ ਬਹੁ ਬਦਨ ਉਚਾਰੀ।'ਮੈਂਇਨ ਕੋ ਕਥਿ ਦਈ ਨ ਗਾਰੀ'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁ ਬਿਗਸਾਏ । ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਸਕਲ ਮੁਸਕਾਏ ॥ ੨੫ ॥ 'ਅਬਿ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿਂ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ।ਗੁਰਨਿ ਸੁਨਾਵਹਿ ਮੈਂ ਨ ਉਚਾਰਤਿ'।ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰਿ ਕਹਯੋ । 'ਇਸਕੋ ਇਮ ਸੁਭਾਵ ਹੀ ਲਹਯੋ ॥੨੬॥ ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਦੇ ਜਬਿ ਗਾਰੀ । ਤੁਮ ਤਬਿ ਜਾਨਹੁ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ। ਇਸਕੇ ਉਰ ਬਿਕਾਰ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਬੋਲਨਿ ਗਤਿ ਐਸੀ ਨਿਤ ਹੋਈ ॥ ੨੭ ॥ ਕਰਹੁ ਨ ਗਿਲਾ ਸੁਨਤਿ ਇਸਬੈਨ।ਹਿਰਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਬਿਰੋਧੀ ਹੈ ਨਾ।ਇਹੁ ਸੂਧਾਉਨਮੱਤ ਫਕੀਰ । ਸੂਧੀ ਬਾਤ ਭੁਨਤਿ ਉਰ ਧੀਰ ॥ ੨੮ ॥ ਇਕ ਅੰਗੀ[3] ਸੂਧੇ ਮਗ ਪਰਿਓ । ਨਹੀਂ ਕੁਟਿਲ ਪਨ ਕੋ ਮਨ ਧਰਿਓ । ਮਾਨੈ ਬਚਨ ਸਾਚ ਨਿਤ ਮੇਰਾ। ਚਢਯੋ ਰੰਗ ਅਨੁਰਾਗ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਹਿਤ ਮਸੰਦ ਜਿ ਅਹੋ। ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਉਰ ਛੋਭ ਨ ਲਹੋ। ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਇਹ ਸੰਗ ਕਰੋ। ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਮਮ ਬਚ ਮਨ ਧਰੋ॥ ੩੦ ॥ ਨਹੀ ਕੁਟਲਤਾ ਧਾਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ । ਰਿਦੈ ਸਰਲਤਾ ਸਦ ਅਨੁਸਰੀਅਹਿ। ਮਲ ਬਿਕਾਰ ਉਰ ਤੇ ਪਰਹਰੀਅਹਿ । ਗੁਰ ਅਨੁਰਾਗ ਰੰਗ ਕੋ ਧਰੀਅਹਿ ॥ ੩੧ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਆਚਰੀਅਹਿ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਨਿਰਵਰੀਅਹਿ। ਭਵ ਸਾਗਰ ਦੁਸ਼ਤਰ ਕੋ ਤਰੀਅਹਿ।ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸਦੀਵ ਬਿਚਰੀਅਹਿ' ॥ ੩੨ ॥ ਇਮ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਹਤੇ ਕਲੇਸ਼। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤਹਿਂ ਬਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ॥ ੩੩ ॥ ਪੁਨਹ ਕੂਚ ਕਰਿਬੇ ਕੀ ਤਯਾਰੀ। ਆਇਸੁ ਦਾਸਨਿ ਪਾਸ ਉਚਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਤ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ। ਆਈ ਤੁਰਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੩੪ ॥ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪੰਕਜ ਪਗ ਪਰੀ। ਜੁਗਲ ਬਿਲੋਚਨ ਆਸੂੰ ਝਰੀ[4]। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁਨਯੋ ਕੂਚ ਮੈਂ ਆਈ। ਉਰ ਜੈਸੇ ਅਭਿਲਾਖ ਬਸਾਈ ॥ ੩੫ ॥ ਸੋ ਮੈਂ ਜਾਚੀ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ । ਨਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[5]। ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕੀਜੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਦ ਇਹਾਂ ਬਸੀਜੈ' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ

[1]ਅਕਲੋਂ ਸੱਖਣੇ । [ਧੀ=ਬੁੱਧੀ । ਰੌੜ ਬਨਸਪਤੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਮਦਾਨ । ਭਾਵ ਸੱਖਣਾ]
[2]ਗੁੱਸਾ। [3]ਭਾਵ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲਾ। [4]ਹੰਝੂ ਕੇਰਦੀ ਹੈ। [5]ਪ੍ਰਗਟ।

*ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲੀਲ ਪਾਠਾਂਤਰ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਲੀਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਕਰਿ ਕਹਯੋ 'ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਤੇਰੋ। ਤਿਸ ਤੇ ਹਮ ਆਏ ਘਰ ਹੇਰੇ। ਬ੍ਰਿਧ ਭਈ ਬਯ ਗਈ ਬਿਤੀਤ। ਪੁਨ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ[1] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੁਵ ਨੀਤ ॥ ੩੭ ॥ ਹਮ ਕਰਨੋ ਅਬਿ ਕਾਜ ਘਨੇਰੇ। ਤੁਵ ਆਇਸੁ ਤੇ ਜਾਹਿਂ ਅਗੇਰੇ। ਲਿਹੁ ਲਿਖਾਇ ਮੇਰੀ ਤਸਬੀਰ। ਹੈ ਅਬਿ ਜਥਾ ਸਚੀਰ ਸ਼ਰੀਰ ॥ ੩੮ ॥ ਤਿਸ ੧.ਯੰਕ ਪਰ ਰਾਖਿ ਟਿਕਾਇ।ਹੁਇ ਪੁਨੀਤ ਪੂਜਹੁ ਕਰਿ ਭਾਇ।ਜਥਾ ਕਰੀ ਅਬਿ ਮੇਰੀ ਪੂਜਾ। ਤਥਾ ਸ਼ਰੀਰ ਜਾਨਿ ਮਮ ਦੂਜਾ ॥੩੯॥ ਨਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਮੁਝ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਜਾਇਂ'।ਸੁਨਿ ਉਰ ਹਰਖੀ ਤੁਰਤ ਸਿਧਾਈ। ਜਾਇ ਚਿਤੇਰੇ ਕਉ ਲੇ ਆਈ ॥ ੪੦ ॥ ਬਹੁ ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਇ। 'ਜਥਾ ਜੋਗ ਪਿਖਿ ਲਿਖਹੁ ਬਨਾਇ'। ਚਤੁਰ ਚਿਤੇਰਾ ਕਰ ਚਿਤ ਚਾਊ। ਬੈਠਿ ਨਿਕਟਿ ਬੰਦਤਿ ਧਰਿ ਭਾਊ॥੪੧॥ਅੰਗ ਸੁ ਬਸਤ ਸਜੇ ਹੈਂ ਜੈਸੇ।ਧਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਲਿਖ ਕਰਿ ਤੈਸੇ।ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਕਮਲ ਸਮਾਨਾ। ਰੁਚਿਰ ਬਿਲੋਚਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥੪੨॥ ਨਹਿਂ ਲਿਖ ਸਕਯੋ[2] ਰਹਯੋ ਪਛੁਤਾਈ। ਤਬਿ ਸੋ ਕਲਮ ਗਹੀ ਗਤਿ ਦਾਈ। ਅਪਨਿ ਹਾਥ ਤੇ ਮੁਖ ਕੋ ਲਿਖਯੋ। ਉਰ ਬਿਸਮਾਏ ਜਿਨ ਜਿਨ ਪਿਖਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਬਿਰਧਾ ਕੋ ਦਈ। ਭਰੀ ਅਨੰਦ ਸੋ ਸੁੰਦਰ ਲਈ। ਪਿਖਨਿ ਲਗੀ ਦ੍ਰਿਗ ਆਗੈ ਸੋਇ। ਮੂਰਤਿ ਪਲਕ[3] ਮਿਲੀ ਹੈਂ ਦੋਇ ॥ ੪੪॥ ਪੁਨ ਦੇਖਤਿ ਦੋਨਹੁਂ ਖੁਲ ਗਈ। ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਤੇ ਬਿਸਮਤ ਭਈ।–ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰੇਤੀ–। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੋ ਰਿਦੇ ਕਰੇਤੀ ॥ ੪੫ ॥ ਕਰੀ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸਥਾਪਨ ਰੂਰੇ। ਮਨਹੁਂ ਆਪ ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ। ਜਬਿ ਜਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦਰਸਾਈ। ਲਗੀ ਪਲਕ ਪੁਨ ਖੁਲਤਿ ਦਿਖਾਈ ॥ ੪੬ ॥ ਸੀਤਲ ਰਿਦਾ ਕਰਯੋ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪੂਜਤਿ ਹੀ ਹੁਲਸਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਤੇ ਹੁਇ ਬਿਦਾ। ਚਲੇ ਸਮੀਪ ਮਹੀਪੇ ਤਦਾ ॥ ੪੭ ॥ ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਅਨੰਦੇ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਸੰਗ ਗੇ ਪਗ ਬੰਦੇ। ਸਭਿ

[1]ਕਲਯਾਨ। [2]ਭਾਵ ਚਿਹਰਾ ਨਾ ਬਣਾ ਸਕਿਆ। ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਵਾਲੇ ਨਿਰੁੱਧ ਤੇ ਰਸ ਰੰਗ ਭਰੇ ਮਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਚਿਤੇਰਾ ਆਪ ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਚਿੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚਿਹਰਾ ਨਾ ਬਣਾ ਸਕਿਆ। ਅਜ ਕਲ ਭੀ ਲੋਕੀਂ ਗੁਰ ਚਿੱਤ੍ਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਪੜੇ, ਘੋੜੇ, ਜ਼ਮੀਨ ਸੁਹਣੇ ਰਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਉ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮੂਲੋਂ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਮੂਰਤੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ।

ਕੌ ਦਿਯੋ ਹਟਾਇ ਪਿਛਾਰੀ। ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਸਿਵਕਾ ਅਸੁਵਾਰੀ ॥ ੪੮॥ ਰਾਜਾ ਸੁਨਿ ਆਗੇ ਚਲਿ ਆਵਾ। ਦੇਖਤਿ ਪਦ ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਾ। ਲ੍ਯਾਇ ਸਿਵਰ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਉਤਾਰੇ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਹੁਇ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਭਾਕੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਲ-ਰੁੜ੍ਹਨੋਂ ਬਚਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਨਰਿੰਦ ਧੁਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਇ ਅਸੁਵਾਰ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੈਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਜਹਿਂ ਹਤਿ ਹੋਯੋ। ਰੰਗਾ ਮਾਟੀ ਨਗਰ ਸੁ ਜੋਯੋ। ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਦ ਨਿਕਟਿ ਬਹੰਤਾ। ਚੌਰਾ ਚਾਰਹੁੰ ਕੋਸ ਚਲੰਤਾ[1] ॥੨॥ ਤਿਸ ਕੇ ਤਟ ਉਚੇ ਅਸਥਾਨ। ਡੇਰਾ ਕੀਨਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ। ਬਡ ਉਤੰਗ ਦਮਦਮਾ ਬਨਾਇਆ। ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇਆ* ॥ ੩ ॥ ਊਪਰ ਤੇ ਕਰਿਕੈ ਇਕਸਾਰ। ਸੁੰਦਰ ਕਰ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਬਿਸਤਾਰ। ਰੁਚਿਰ ਬੰਗਲਾ ਤਹਿਂ ਬਨਵਾਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ ॥੪॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੂਰ ਲਗਿ ਦੌਰਹਿ ਜਹਾਂ[2]। ਜਲ ਕੀ ਸੈਲ ਬੈਠਿਬੇ ਤਹਾਂ[3]। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਤੀਰ ਤਿਸੀ ਕੇ। ਲਸ਼ਕਰ ਡੇਰਾ ਕੀਨਸਿ ਨੀਕੇ ॥ ੫ ॥ ਲਗੀ ਤੁਰੰਗਨਿ ਲੈਨ ਬਡੇਰੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਤੰਗ ਖਰੇ ਪਗ ਬੇਰੀ[4]। ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਤੰਬੂ ਲਗਵਾਏ। ਖਰੇ ਸੇਤ[5] ਦੀਖਹਿਂ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੬ ॥ ਤੋਪਨਿ ਕੀ ਪੰਗਤਿ ਕਰਿ ਖਰੀ। ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਕੂਲ ਮੁਖ ਕਰੀ[6]। ਤੁਪਕ ਜਮੂਰੇ ਗਨ ਚਲਵਾਏ। ਪਾਰ ਤੀਰ ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਪੁਚਾਏ ॥ ੭ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲ[7] ਸਿਵਰ ਸਭਿ ਕਰੇ। ਠੌਰ ਠੌਰ ਤੋਪਨਿ ਮੁਖ ਜਰੇ[8]। ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਕੋ ਮਹੀਪਾਲਾ। ਪਠੀ ਸੈਨ ਨਦ ਤੀਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥੮॥ ਨਦ ਕੇ ਦੋਨਹੁਂ ਤਟ ਭਟ ਛਾਏ। ਬਜਹਿਂ ਦਮਾਮੇ ਧਰਹਿਂ ਸੁਨਾਏ। ਤੋਪਨਿ ਕੀ ਸ਼ਲਖੈਂ[9] ਚਲਿਵਾਵਤਿ। ਆਪ ਆਪਨੋ ਓਜ ਦਿਖਾਵਤਿ ॥੯॥ ਅਪਨੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ। ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਤਿ ਭਾ[10] 'ਰਿਪੁ ਚਢਿ ਆਏ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੈਸੋ ਇਨ ਸਾਥ। ਕਰਹੁ ਅਬਹਿ ਹਤਿ ਦਿਹੁ ਨਰ ਨਾਥ

---

[1]ਚਾਰ ਕੋਹ ਤਕ ਚੌੜਾ। [2]ਦੂਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਜਾ ਸਕੇ। [3]ਉਥੇ ਬੈਠਿਆਂ ਜਲ ਦੀ ਸੈਲ ਹੋਵੇ। [4]ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਲ। [5]ਚਿੱਟੇ। [6]ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕੰਢੇ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। [7]ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਜਥੇ ਵਿਚ। [8]ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਜੜੇ ਭਾਵ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੀਤੇ। [9]ਸ਼ਲਕਾਂ। [10]ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ।

*ਪਾ:—ਬਹੁ ਨਰ ਲਾਇ ਤੁਰਤ ਕਰਵਾਇਆ।

॥ ੧੦ ॥ ਜਿਤਨੇ ਮੁੱਖਜ ਚਮੂੰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ । ਪ੍ਰਾਨ ਸਮੇਤ ਤਜਹੁ ਇਨ ਨਾਂਹੀ[1] । ਐਸੀ ਕਰਹੁ ਨ ਹਟਿ ਪੁਨ ਆਵਹਿਂ। ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਰਹੈਂ ਡਰ-ਪਾਵਹਿਂ[2] ॥ ੧੧ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰੋ। ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸੰਘਾਰੋ। ਮਾਨਸਿੰਘ ਜਬਿ ਕੋ ਇਤ ਮਾਰਯੋ। ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਆਵਨਿ ਮਨ ਧਾਰਯੋ[3] ॥੧੨॥ ਇਹ ਜਵ ਕੋ ਹਮ ਤੇ ਅਨਜਾਨ[4] ? ਚਢਿ ਆਯੋ ਲੇ ਚਮੂੰ ਮਹਾਨ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਮਰੇ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਕਾਮੱਖਯਾ ਕੋ ਬਡ ਬਰਦਾਨਾ[5]॥ ੧੩ ॥ ਕੋ ਜੀਤਹਿ ਹਮ ਕੋ ਬਰਿਆਈ। ਪਢਹਿਂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਖਪਾਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਰਚੇ ਉਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਰੁ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰੀ ਚਮੂੰ ਤੈਤਕਾਲਾ ॥ ੧੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤ ਲਸ਼ਕਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਆਇ ਪਰੇ ਸਮੁਦਾਇ।ਬਲ ਨੀਵੇਂ ਜਹਿਂ ਕੂਲ ਪਰ ਡੇਰੇ ਦਿਯੇ ਲਗਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਜਬਿ ਬੀਤ ਗਏ ਹੈਂ।ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਕਰਤਿ ਭਏ ਹੈਂ।'ਆਜ ਰਾਤ ਕੌ ਨਦ ਉਲਟਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਊਪਰ ਪਾਵਹੁ॥੧੬॥ ਸਭਿ ਕੋ ਹਤਿ ਹੁਇ ਜਾਹਿ ਸੁਖਾਰੇ। ਮਰਹਿਂ ਡੂਬ ਕਰਿ ਨੀਰ ਮਝਾਰੇ। ਬਹੁ ਮਰਿ ਜਾਹਿਂ ਰਹਹਿਂ ਕਛ ਥੋਰੇ। ਡਰ ਉਰ ਧਰਿ ਭਾਗਹਿਂ ਘਰ ਓਰੇ' ॥੧੭॥ ਇਹ ਮਸ-ਲਤ ਜਬਿ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨਸਿ।ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਚੀਨਸਿ। ਕਰਯੋ ਬਿਚਾਰਨਿ–ਇਨ ਹੁਇ ਮਰਨਾ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਆਯੋ ਮਮ ਸ਼ਰਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਕੀ ਹਮ ਕੋ ਲਾਜਾ।ਹਮਰੇ ਜੋਰ ਕਰਯੋ ਚਹਿ ਕਾਜਾ।ਜੇ ਨ ਕਰਹਿਂ ਇਸ ਛਿਨ ਰਖਵਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਉਬਰੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੁਇ, ਕੈ ਹਾਰੀ[6]*–॥ ੧੯॥ਸਿੱਖਨਨਿ ਬਤਸਲ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ।ਨਿਕਟਿ ਆਪਨੇ ਦਾਸ ਹਕਾਰਾ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪਹਿ ਜਾਵਹੁ।ਹਮਰੇ ਭਾਖੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਹੁ॥੨੦॥ –ਨੀਚੇਥਲ ਡੇਰਾ ਉਠਵਾਵਹੁ।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਊਚੇ ਥਲ ਪਾਵਹੁ।ਦਿਵਸ ਜਾਮ ਇਕ ਅਬਿ ਹੈ ਰਹਯੋ।ਤੂਰਨ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੋ ਕਹਯੋ ॥੨੧॥ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਸਥਾਨ ਨ ਡੇਰੇ ਕਰੀਅਹਿ। ਸੁਧ ਕਰਿ ਸਗਰੀ ਚਮੂੰ ਉਠਰੀਅਹਿ। ਜੋ ਕਰਿ ਨਿਸ ਮੈਂ ਬਸਹੁ ਤਹਾਂ ਹੀ। ਅਸ ਨ ਹੋਇ ਡੂਬਿ ਹੋ ਜਲ ਮਾਂਹੀ–'॥੨੨॥ ਸੇਵਕ

---

[1]ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਂਵਦੇ ਨਾ ਛੱਡੋ। [2]ਡਰਕੇ । [3]ਇਹ ਵਾਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੀਰ ਜੁਮਲਾ ਥੋੜਾ ਹੀ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਧਰ ਹਮਲਾ ਆਵਰ ਹੋਿਆ ਸੀ। [4]ਇਹ ਮੂਰਖ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। [5]ਸਾਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਯਾ ਹੈ। [6](ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ)ਮਰ ਜਾਏ ਜਾਂ ਹਾਰ ਜਾਏਗਾ।

*ਪਾঃ–ਹੁਇ ਹੈ ਸਾਰੀ।

ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪਹਿ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਸਕਲ ਕਹਿ ਦਯੋ। ਬਿਸਮੲੋ ਸੁਨਿ,ਨਰ ਬਹੁਤ ਪਠਾਏ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਕੋ ਸਮੁਝਾਏ॥ ੨੩॥ ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ–ਉਠਾਵਹੁ ਡੇਰੇ। ਜਾਇ ਕਰੋ ਊਚੇ ਥਲ ਹੇਰੇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਐਸੀ ਹੋਇ ਨ ਜਾਇ। ਜਲ ਨਦ ਕੋ ਦਲ ਦੇਇ ਬਹਾਇ–' ॥ ੨੪॥ ਹਿੰਦੂਨਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ। ਤਤਛਿਨ ਊਚੀ ਠੌਰ ਨਿਹਾਰੀ। ਤੂਰਨ ਸਿਵਰ ਕਰੋ ਤਬਿ ਜਾਈ। ਅਲਪ ਬਡੀ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਉਠਾਈ॥ ੨੫॥ ਸੁਨਨੋਂ ਤੁਰਕ ਗਨ ਮੂਢ ਮਹਾਨੇ। ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਨ ਸਾਚੇ ਮਾਨੇ। 'ਕਜਾ ਕਾਚੀ ਹਿੰਦੂਨਿ ਮਤਿ ਅਹੈ'ਬਹਿਕਤਿ ਸਭਿ ਜੈਸੇ ਇਕ ਕਹੈ ॥੨੬॥ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਕੇ ਉਤਰੇ ਇਹਾਂ। ਕਹੁ ਨੁਕਸਾਨ ਭਯੋ ਕਿਸ ਕਹਾਂ? ਇਕ ਕੋ ਗੁਰ ਅਪਨੋ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਤਿਸਨੇ ਬਹੁ ਰਾਜਾ ਬਹਿਕਾਯੋ॥ ੨੭॥ ਹਮ ਤੇ ਜਾਇ ਉਠਾਇ ਨ ਡੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਨੀਕੋ ਥਲ ਹੇਰਾ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਤਰਕਤਿ ਮੂਰਖ ਕਹਿ ਮੁਸਕਾਵੈਂ॥ ੨੮॥ ਹਿੰਦੂ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋ ਚਮੂੰ ਸਮੇਤ। ਗੁਰ ਬਚ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਲਖਿ ਭੇਤ[1]। ਸਭਿਹਿਨਿ ਡੇਰੇ ਦੂਰ ਉਠਾਏ। ਊਚੀ ਠੌਰ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਛਾਏ॥੨੯॥ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਹਾਂ ਕਰੇ ਹੈਂ। ਨਿਜ ਸੁਖ ਹਿਤ ਉਰ ਭਾਉ ਧਰੇ ਹੈਂ। ਸੂਰਜ ਅਸਤ ਭਯੋ ਅੰਧ- ਕਾਰਾ। ਤੁਰਕ ਨਿਸਾ ਮਹੁ ਬਿਨਾ ਸੰਭਾਰਾ॥ ੩੦॥ ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਕੇ ਨਰ ਆਏ। ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਧਿਕੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਯਾਏ। ਕਰਯੋ ਉਚਾਰਨਿ ਕੌ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਢੋਲਕ ਡਮਰੂ ਬਜਾਇ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੩੧॥ ਬਲੀ ਦਈ ਤੇ ਅਟਕ ਪ੍ਰਵਾਹੂ[2]। ਉਛਲਿ ਬਹਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਮਾਂਹੂ। ਉਲਟਯੋ ਜਲ ਕੋ ਬੇਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਹੇ ਤੁਰਕ ਜੁਤਿ ਆਯੁਧ ਜਾਲਾ॥੩੨॥ ਕੇਤਿਕ ਤੁਰਤ ਬੂਡਿ ਮਰਿ ਗਏ। ਕੋ ਤਰ ਕਰਿ ਊਚੇ ਥਲ ਥਏ।ਰਨ ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਅਧਿਕ ਬਹਾਈ। ਰੌਰਾ ਪਰਯੋ ਬੋਲਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੩॥ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ ਬੁਲਾਵੈ। ਕੋ ਕਿਤ ਥਿਰਯੋ ਬਹਯੋ ਕੋ ਜਾਵੈ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਨਹਿਂ ਦੇਖਤਿ ਭਏ॥ ੩੪॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕਿਸ ਕੀ ਸੁਧ ਨਾਂਹੀ। ਕੋ ਕੋ ਬਚੇ ਬਹੇ ਕੋ ਮਾਂਹੀ[3]। ਹਾਹਾਕਾਰ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਭਯੋ। ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਦਲ ਕੋ ਉਪਜਯੋ॥ ੩੫॥ ਸੁਨਿ ਭੈ ਕਰਿ ਰਾਜਾ ਉਠਿ ਧਾਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਯੋ। 'ਤ੍ਰਾਹ ਤ੍ਰਾਹ' ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਕੁਲਾਇਵ । 'ਰਾਖਹੁ

[1]ਭੇਤ ਜਾਣਕੇ। [2]ਅਟਕਿਆ ਪ੍ਰਵਾਹ । [3]ਵਿੱਚ (ਹੜ੍ਹ ਦੇ) ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ।

ਪ੍ਰਭੁ ਦਲ ਜਲਹਿ ਬਹਾਇਵ'॥੩੬॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਧਿ ਕਰੀ। ਕ੍ਯੋਂ ਸੈਨਾ ਨੀਚੇ ਥਲ ਪਰੀ? ਊਚੇ ਥਲ ਜਲ ਜਾਇ ਨ ਕੈਸੇ। ਤਿਨ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਨਿਫਲ ਹ੍ਵੈ ਐਸੇ ॥੩੭॥ ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਉਲਟਹਿ ਨਦ, ਹਟਿ ਰਹੈ[1]। ਬਹੇ ਸੁ ਬਹੇ ਅਬਹਿ ਨਹਿ ਬਹੈ[2]'। ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਹਟਿ ਕੈ ਦਰੀਆਉ। ਥਿਰ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨਿਜ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਉ ॥੩੮॥ ਨੀਠ ਨੀਠ ਹੋਈ ਭੁਨਸਾਰ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਮਹਾਂ ਡਰ ਧਾਰਿ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਏ। ਜਾਮਨਿ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਨਾਏ॥੩੯॥ 'ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਸਾਧਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਤਿ ਜੇ ਐਸੇ। ਹਥਿਆਰਨਿ ਕੀ ਨਹੀਂ ਲਰਾਈ।ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਇਹ ਚਮੂੰ ਪਲਾਈ' ॥੪੦॥ ਨ੍ਰਿਪ ਲੈਕੇ ਉਮਰਾਵਨਿ ਸਾਥ। ਆਯੋ ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰਨਾਥ। ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਦ ਧੀਰ ਉਰ ਟਾਰੀ। 'ਕਜਾ ਅਬਿ ਕਰਹਿ' ਸਲਾਹ ਬਿਚਾਰੀ॥ ੪੧ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਭਿ ਹੀ ਢਿਗ ਬੈਸੇ। ਨਿਸ਼ਾ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਭਨ੍ਯੋ ਭਾ ਜੈਸੇ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਮ ਇਹ ਜੀਤੇ ਜਾਇਂ? ਜਿਨ ਪਰ ਬਲ ਕੋ ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ' ॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਹਮਰੋ ਕਾਜ ਕਰਨਿ ਮੈਂ ਚਹ੍ਯੋ। ਦਿਢ ਚਿਤ ਰਾਖਹੁ ਗਿਨਤੀ ਤ੍ਯਾਗਹੁ। ਮੋਹਿ ਬਚਨ ਪਰ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਹੁ॥੪੩॥ਚਲੋ ਕਹੇ ਪਰ ਸੰਸੇ ਛੋਰਿ। ਸਿਧ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਕਾਰਜ ਤੋਰ।ਮੋਹਿ ਭਰੋਸੇ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ।ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਇਤਿ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਏ[3]॥੪੪॥ਮਾਨਹੁ ਕਹ੍ਯੋ ਬਿਘਨ ਨਹਿ ਹੋਇ।ਫਤੇ ਸੁ ਦੇਸ਼ਕਾਮਰੂ ਜੋਇ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ।ਪੁਨ ਉਤਸਾਹੁ ਭੂਪ ਸੁਨਿ ਕੀਨਿ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਕਾਮਰੂ ਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਰਾਜੇ ਦੀ ਹੋਰ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਧਰੀ ਧੀਰ ਮਹਿਪਾਲ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮਨ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਰਸਾਲ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਅਸ ਕਾਰਜ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਨਹਿ ਹੋਈ। ਮੋਕਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਤੁਮ ਦੈਹੋ। ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਸਰ ਕਰਿ ਲੈਹੋ ॥ ੨ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੇਰੋ ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਨਹਿ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਕੀ ਕਰਿ ਆਸਾ। ਸੁਨਿ ਬਹੁਤਨਿ ਤੇ ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨਾ। ਸ਼ਰਨ ਪਰ੍ਯੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਾਨਾ' ॥੩॥ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਪਾਛੈ

---

[1]ਹੁਣ ਦਰਯਾ ਨਹੀਂ ਉਲਟੇਗਾ ਹਟ ਜਾਵੇਗਾ। [2]ਜੋ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ ਉਹ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰੁੜ੍ਹਨਗੇ। [3]ਇਸ ਤਰਫ ਬਹੁਤ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਹਨ।

ਬਡ ਛੋਟੋ।ਮਾਨਹਿਂ ਗੁਰ ਬਚ ਕਬਹੂੰ ਨ ਹੇਟੋ।ਦੌਨਹੁਂ ਕੂਲਨਿ ਪਰ ਦ੍ਵੈ ਡੇਰੇ। ਪਰੇ ਰਹੈਂ ਪੁਨ ਕਾਲ ਬਡੇਰੇ ॥ ੪॥ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰੇਤਨਿ ਕੇ ਕਰੈਂ। ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਰਰੈਂ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮਾਰਨਿ ਕਾਰਨ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੇ ਉਪਚਾਰਨਿ[1]॥੫॥ਬਹੁ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਵੈਂ।ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਵੈਂ। ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਨਹਿ ਬਲ ਚਲੈ। ਜੋ ਅਜ਼ਮਤਿ-ਵੰਤਨਿ ਕੋ ਗਿਲੈ[2]॥੬॥ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬਲ ਜੋ ਫਿਰਹਿ ਨ ਫੇਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਨਾਸਹਿਂ ਬਲੀ ਬਡੇਰੇ। ਕਰਤੇ ਆਧਿ ਰੁ ਬਯਾਧਿ ਉਪਾਧਾ। ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਸਾਧਾ ॥੭॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਰੋਮ ਨ ਬਾਂਕੋ ਹੋਵਾ। ਕਿਸੂ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਸੇਕ ਨ ਜੋਵਾ[3]। ਕਿਤਿਕ ਮੰਤ੍ਰ ਨਰ ਬਾਵਰ ਕਰੈਂ।ਤਨ ਆਦਿਕ ਸੁਧਿ ਸਗਰੀ ਹਰੈਂ ॥੮॥ਕਿਤਿਕ ਅੰਗ ਕੋ ਜੁਦਾ ਕਰੈਤੇ।ਕੋ ਸਥੰਭ ਕੋ ਦੇਹਿ ਧਰੈਤੇ[4]। ਕੇਤਿਕ ਤਨ ਕੋ ਦੇਂ ਪਲਟਾਈ। ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਕੁਛ ਔਰ ਬਨਾਈ ॥ ੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਜਿਹਵਾ ਠਾਕਤਿ[5] ਐਸੇ। ਬਾਕ ਨ ਉਚਰਯੋ ਜਾਵਹਿ ਕੈਸੇ। ਕੇਤਿਕ ਬਲ ਹਰਤਾ ਸਭਿ ਕੇਰਾ। ਖਹਿ ਲਗਿ ਕਹੌਂ ਤਿਨਹੁਂ ਕੋ ਝੇਰਾ ॥ ੧੦॥ ਕੋ ਤਤ-ਕਾਲ ਬਿਨਾਸ਼ਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ।ਭੁਰਯੋ ਨ ਏਕ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਪੈ ਆਨਿ।ਜਿਸ ਕੇ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਰੱਛਕ ਹੋਇ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਅਸ ਨਹਿ ਕੋਇ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸਕੋ ਬਿਘਨ ਕਰਹਿ ਜੋ ਜਾਇ। ਅਪਨੋ ਆਨਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਖਾਇ। ਅਨਿਕ ਬਾਰਿ ਬਹੁ ਬਲ ਪਤਿਆਏ। ਸੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੨॥ ਚਿੰਤਾ ਭਈ ਕਾਮਰੂ ਦੇਸ਼। ਨਰ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਕੇ ਸਹਤਿ ਨਰੇਸ਼। ਕਯਾ ਹੋਯਹੁ ਨਹਿਂ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਸ਼ਕਤਿ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰੇ ਸਗਰੀ ਜੁਗਤਿ॥੧੩॥ਕੌਨ ਬਲੀ ਅਸ ਜਿਸ ਤੇ ਹਾਰੇ[6] ? ਨਹੀਂ ਆਪਨੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਰੇ'। ਕਰਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਕੋਈ। ਬਲਿ ਜੁਤਿ ਪੂਜੇ ਨਿਸ਼ਫਲ ਸੋਈ[7]" ॥ ੧੪॥ ਬਹੁਰ ਉਪਾਉ ਔਰ ਤਬਿ ਕਰੇ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਨ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਧਰੇ। ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ। ਕਹਯੋ ਦਰਬ ਦੇ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧੫॥ 'ਤੁਮ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੁਇ ਸਗਰੀ ਜਾਵਹੁ। ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਵਹੁ।

[1]ਜਤਨਾਂ ਨੂੰ। [2]ਜੋ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਖਾ ਜਾਣ, ਨਿਗਲ ਜਾਣ। [3]ਆਂਚ ਨਾ ਲੱਗੀ ਭਾਵ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਦੁੱਖ ਵੀ ਨਾ ਹੋਇਆ। [4]ਕੋਈ (ਮੰਤ੍ਰ) ਦੇਹ ਨੂੰ ਥੰਮੇ ਵਾਂਙੂ ਜੜ੍ਹ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [5]ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ। [6]ਜਿਸ ਤੋਂ (ਸਾਡੇ ਮੰਤ੍ਰ) ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ। [7]ਬਲੀਆਂ ਦੇਕੇ ਪੂਜੇ ਹੋਏ (ਸਾਡੇ ਮੰਤ੍ਰ) ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋ ਗਏ।

ਮਰਹਿ ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਤੇ ਨਰ ਕੋਈ। ਤਊ ਦਿਖਾਵਹੁ, ਡਰ ਉਰ ਹੋਈ ॥੧੬॥
ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਅਨੀ । ਜਾਇ ਪਲਾਇ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਘਨੀ' ।
ਸੁਨਤਿ ਜੋਖਤਾ[1] ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰ । ਆਪੋ ਅਪਨੇ ਮੰਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਿ ॥ ੧੭ ॥
ਧੋਬਨਿ, ਕੁਮ੍ਹਰੇਰੀ, ਚਮਰੇਰੀ[2]।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਾਤਨਿ ਕੀ ਚੇਰੀ[3]।ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ
ਕਹੇ ਸਕਲ ਚਲਿ ਆਈ । ਕਿਨ ਹੂੰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਭੀਤ ਧਵਾਈ ॥ ੧੮ ॥
ਕੋ ਬ੍ਰਿੱਛਨਿ ਪਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਾਲੀ।ਛੋਰਤਿ ਮੁਖਤੇ ਅਗਨਿ ਬਿਸਾਲੀ।ਕੋ
ਢੋਲਕ, ਕੋ ਡਮਰੂ ਗਹੀਆ । ਕੇਹਰਿ ਪਰ ਗਰਜਤਿ ਕੋ ਅਹੀਆ ॥ ੧੯ ॥
ਕਿਤਿਕ ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵੈਂ।ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਬਨਿ ਠਨ ਕਰਿ ਆਵੈਂ।ਚਲੀ
ਆਇ ਸਭਿ ਬੀਚ ਅਕਾਸ਼ । ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਉਪਜਾਵਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੨੦ ॥
ਨਹਿਂ ਬਸ ਚਲਹਿ ਗਹੀਂ ਨਹਿਂ ਜਾਇਂ।ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਨਰ ਡਰਪਾਇਂ ।
ਬਡ ਅਚਰਜ ਮਾਨਯੋਂ ਸਭਿਹੀਨਿ । ਉਰ ਉਤਸਾਹੁ ਭਯੋ ਸਭਿ ਛੀਨ॥੨੧॥
ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਤਿਯ ਗਨ ਹੇਰੀ । ਜਿਨ ਮਹੁ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਕੇਰੀ।
ਕਹ੍ਯੋ 'ਤਜਹੁ ਤੋਪੈਂ ਸਮੁਦਾਇ।ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਗੋਰਨਿ ਘਾਇ[4] ॥ ੨੨ ॥
ਰਹੈਂ ਦੂਰ ਨਹਿਂ ਨੇਰੇ ਆਵਹਿਂ । ਮਰਹਿਂ ਜਿ ਇਹ,ਪੁਨ ਸੁਧਿ ਸੋ ਪਾਵਹਿਂ[5]'।
ਤਬਹਿ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਤੋਪਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।ਲਗੇ ਚਲਾਵਨਿ ਸ਼ਬਦ ਬਿਲੰਦਾ॥੨੩॥
ਜੇਤਿਕ ਗੋਰੇ ਤਿਨ ਪਰ ਮਾਰੇ । ਪਹੁੰਚੇ ਨਹਿਂ ਸਮੀਪ ਤਿਨ ਸਾਰੇ । ਕੇਤਿਕ
ਅਧ ਮਾਰਗ ਗਿਰ ਪਰੇ । ਕੇਤਿਕ ਤੋਪਨਿ ਬੀਚਹਿ ਅਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਕੇਤਿਕ
ਆਗੈ ਤੇ ਹਟਿ ਆਏ । ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਜੋਧਾ ਗਨ ਘਾਏ।ਤਿਨ ਕੋ ਤੀਰ ਛੁਯੋ
ਨਹਿਂ ਗੋਰਾ । ਸੋ ਪਿਖਿ ਹਸਹਿਂ ਮਚਾਵਤਿ ਸ਼ੋਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਨਾਚਤਿ ਫਿਰਿ
ਫਿਰਿ ਲੇਤਿ ਭਵਾਰੀ।ਗਾਵਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਭਾਰੀ।ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰਕੇ ਕਬਿ
ਹੁਇ ਉਰੇ । ਕਬਿ ਦੌਰਤਿ ਗਮਨਤਿ ਹੈਂ ਪਰੇ ॥੨੬॥ਕੇਤਿਕ ਕੇ ਸਿਰ ਛੂਟੇ
ਬਾਰ । ਬਿਰਧਾ ਮਹਾਂ ਰੂਪ ਬਿਕਰਾਰ । ਕੇਤਿਕ ਜੁਵਾ ਧਰੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ।ਕੇਤਿਕ
ਮੁਖ ਤੇ ਅਗਨੀ ਡਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਲਸ਼ਕਰ ਊਪਰ ਕੋ ਫਿਰਿਗਈ । 'ਭੱਛਹੁ
ਇਨਹਿਂ' ਪੁਕਾਰਤਿ ਭਈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਦੇਖਨਿ ਕਿਯੋ । ਬਿਸ਼ਨ
ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਬਿਸਮਯੋ ॥ ੨੮ ॥-ਇਨ ਪਰ ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਜਤਨ ਹਮਾਰੋ।
ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਬਲ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਸੰਘਾਰੋ । ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਮੋਹਿ ਪਿਤਾਮਾ। ਇਮ

---

[1]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । [2]ਧੋਬਣਾਂ, ਘੁਮਿਆਰੀਆਂ, ਚਮਿਆਰੀਆਂ । [3]ਜਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਟਹਿਲਣਾਂ । (ਅ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । [4]ਗੋਲੇ ਮਾਰ ਕੇ । [5]ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਲੱਗੇਗੀ ।

ਹੀ ਕਰਿ ਭੇਜਨੋ ਜਮ ਧਾਮਾ ॥ ੨੯ ॥ਬਿਜੈ ਆਸ ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਕਰੌਂ।ਹੈ ਇਕ ਜਤਨ ਸ਼ਰਨ ਗੁਰਪਰੌਂ–।ਕੌਤਕ ਗਨਇਸਤ੍ਰੀਨਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਸਮਤਿ ਨੇ ਦੇਖਾ ॥ ੩੦ ॥ ਹਯ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਤਬਿ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਬੇ ਕੋ ਚਾਲਾ।ਊਚੋ ਹੁਤੋ ਦਮਦਮਾਂ ਦੂਰੇ।ਉਤਰੇ ਰਹੇ ਜਹਾਂ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਜੋਧਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ ਮਹੁ ਚਾਲੇ । ਆਵਤਿ ਚਲਯੋ ਚਿੰਤ ਮਹਿਪਾਲੇ। ਜਬਿ ਦਮਦਮੇ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਆਯਹੁ।ਅਸੁ ਤੇ ਉਤਰਿ ਸੀਸ ਕੋ ਨਯਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਪਾਇਨ ਸੋਂ[1] ਊਪਰ ਚਲਿ ਗਯੋ । ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਧਾਇ ਉਤਾਇਲ ਚਰਨਨਿ ਪਰਯੋ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਆਗੈ ਥਿਰਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਖੜੰਗ ਸਿਪਰ ਜਿਸਕੇ ਲਗਿ ਰਹੀ। ਕੰਚਨ ਖਚਤਿ ਮੁਸ਼ਟ ਜਿਸ ਅਹੀ । ਜਰੇ ਬੱਜ੍ਰ ਕੰਕਨ ਕਰ ਧਰੇ[2]। ਕੁੰਡਲ ਕਰਨਨਿ ਮੁਕਤਾ ਧਰੇ[3] ॥ ੩੪ ॥ ਜਿਗਾ ਪਾਗ ਪਰ ਦਮਕਤਿ ਦੀਸਿ[4]। ਅਰੁ ਉਤੰਗ ਕਲਗ਼ੀ ਸ਼ੁਭ ਸੀਸ। ਬਸਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਧਰੇ । ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਿਬ ਕਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਗੁਰ ਕੇ ਗਰ ਜਾਮਾ।ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਸ਼ੋਭਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਆਗੈ ਬਡ ਧਰਯੋ । ਸੁੰਦਰ ਚਮਰ ਸੀਸਪਰ ਢੁਰਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਭਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੋਂ ਨੈਨ ਰਸੀਲੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਉਰ ਮਹਾਂ ਗਹੀਲੇ। ਸ਼ਰਨ ਪਰਹਿ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਠਾਨੀ। ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥ ੩੭ ॥ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ! ਕਹੁ ਕੁਸ਼ਲ ਤੁਮਾਰੇ?'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਭਾਰੀ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਸਭਿ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ॥੩੮॥ਦੇਸ਼ਕਾਮਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਾਲਾ।ਦੇਖਿ ਦੇਖਿਮਨ ਬਿਸਮਬਿਸਾਲਾ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਨ ਲਸ਼ਕਰ ਢਿਗ ਆਵਤਿ। ਕਰਿ ਟਾਮਨ ਕੋ ਭਟਨਿ ਡਰਾਵਤਿ॥ ੩੯ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਉਰ ਧੀਰਜ ਹਾਰੀ। ਤਿਨ ਪਰ ਚਲਤਿ ਨ ਕੋ ਉਪਚਾਰੀ। ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਜੇਜੈਲ ਚਲਾਵੈਂ। ਉਲਟਿ ਆਇ ਹਮਰੇ ਭਟ ਘਾਵੈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਬ੍ਰਿੱਛ ਉਡਾਵਤਿ ਭੀਤ ਭਜਾਵੈਂ । ਮੁਖ ਤੇ ਅਗਨਿ ਲਾਟ ਨਿਕਸਾਵੈਂ। ਗਹੀ ਨ ਜਾਇ ਨਿਕਟਿ ਨਹਿਂ ਆਵੈਂ। ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਊਪਰਿ ਫਿਰਿ ਜਾਵੈਂ ॥੪੧॥ ਸਭਿ ਜੋਧਾ ਬਿਸਮਤਿ ਚਿਤ ਹੋਇ।ਡਰਤਿ ਰਹਤਿ ਬਸ ਚਲਤਿ ਨ ਕੋਇ। ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਪਰ ਕਰਿ ਬਿਸਵਾਸ । ਚਢਿ ਆਯਹੁ

[1]ਪੈਦਲ। [2]ਹੀਰੇ ਜੜੇ ਕੜੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ। [3]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੁੰਡਲ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। [4]ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ।

ਧਰਿ ਚਰਨਨਿ ਆਸ ॥੪੨॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੋ ਤੇ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਵਹਿ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸੇ ਜਹਿਂ ਪਚ[1]* ਜਾਵਹਿਂ। ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਬਨਹਿ† ਅਬਿ ਕੈਸੇ? ਨਿਕਟਿ ਆਪ ਕੇ ਬੂਝੋਂ ਤੈਸੇ ॥੪੩॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਬੀਤਾ ਇਤ ਆਏ।ਡੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਟ ਛਾਏ। ਤਿਨ ਪਰ ਜੋਰ ਪਰਯੋ ਨਹਿਂ ਕੋਊ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮਿਲਹਿ ਆਇ ਕਿਮ ਸੋਊ ॥ ੪੪ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮੇਰੇ। -ਸਾਧੋਂ ਦੇਸ਼-ਉਪਾਇ ਨ ਹੇਰੇ।ਏਕ ਜਤਨ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿਢਕਰਿ ਰਾਖ੍ਯੋ।ਗਵਰਿ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਅਭਿਲਾਖ੍ਯੋ ॥੪੫॥ ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਬਿਚਾਰੋ। ਚਿੰਤਾ ਸਲਿਤਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨ੍ਰਿਪ ਬਚ ਭੀਰੁ[2]। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਦੀਨਸਿ ਧੀਰ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਕਾਮਰੂ ਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਆਸਾਮ ਪਤੀ ਦੀ ਜੰਗ ਹਿਤ ਤਿਆਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇ। 'ਮਤ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਕੀਜੀਏ ਹੁਇ ਰਘੁਬੀਰ[3] ਸਹਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚਪਈ ॥ ਨਹੀਂ ਮਾਨ ਤੇ ਜੋ ਬਨਿ ਆਯੋ[4]। ਮਹਾਂ ਕਠਨ ਹੈ ਤੋਹਿ ਬਤਾਯੋ[5]। ਸੋ ਕਾਰਜ ਤੂੰ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਇ। ਬਿਜੈ ਕਾਮਰੂ ਕੀ ਹੁਇ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਤਿਸ ਤੇ[6] ਜਸੁ ਲੈਹੈਂ ਬਹੁ ਆਪੂ। ਸੁਖ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿਹੈਂ।ਰਹਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਚਲਿ ਹੈਂ ॥੩॥ ਅਬਿ ਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਟਾਮਨ ਹਾਰੀ[7]। ਜਬਿ ਆਵਹਿਂ ਲਸ਼ਕਰ ਦਿਸ਼ਿ ਸਾਰੀ। ਤਤਛਿਨ ਸੁਧਿ ਹਮ ਨਿਕਟਿ ਪੁਚਾਵਹੁ। ਬੇਗ ਤੁਰੰਗ ਸਊਰ ਚਢਾਵਹੁ ॥੪॥ ਹਮ ਦੇਖਹਿਂ ਪੁਨ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰਹੈ। ਛੂਛੀ ਹੋਇ ਤਿਸੀ ਥਲ ਬਹੈਂ। ਰਿਦੈ ਸੰਦੇਹ ਨ ਕੀਜਹਿ ਕਦਾ। ਧਰਹੁ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ ਸਦਾ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਬਹਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤਰੀ ਜਨੁ ਪਾਏ[8]। ਹਰਖ ਭਰਯੋ ਉਰ ਭੂਪ ਉਦਾਰੇ। ਮਨਹੁਂ ਕਲਪਤਰੁ ਲਹਯੋ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੬ ॥-ਜਗ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਮੋਹਿ ਹ੍ਵੈ ਐਸੋ।ਭੂਪਤਿ ਮਾਨ ਨ ਪਾਯਹੁ ਜੈਸੇ[9]-। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਪਗ ਪਰ ਨਮੋ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੭ ॥ ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਧੀਰਜ

[1]ਭਾਵ-"""ਵਰਗੇ ਜਿੱਥੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਕਾਇਰਤਾ ਦੇ। [3]ਪਰਮੇਸਰ। [4]ਜੋ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ (ਕੰਮ) ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਿਆ। [5]ਜੋ ਤੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਕਠਨ ਹੈ। [6]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। [7]ਟੂਣਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ। [8]ਜਿਵੇਂ ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਬੇੜੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। [9]ਜਿਵੇਂ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਸੀ।

*ਪਾ:-ਮਰ। †ਪਾ:-ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਕਰਹਿ।

ਦੀਨਾ। 'ਰਹੋ ਸੁਚੇਤ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਛੀਨਾ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਬਿ ਆਵਹਿ ਤਬਿ ਦੇਖੋ। ਤਾਤਕਾਲ ਸੁਧਿ ਦੇਹੁ ਪਰੇਖੋ[1] ॥ ੮ ॥ ਗਹਹਿ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਜਾਨਿ ਨ ਦੈਹੈਂ।ਬਹੁਰ ਕਾਮਰੂਪਤਿ[2]ਫਲ ਪੈਹੈ'। ਇਮ ਭੂਪਤਿ ਕੀਨਸਿ ਤਕਰਾਈ। ਏਕ ਜਾਮਨੀ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਈ ॥ ੯ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਚਮੂੰ ਭਟ ਜਾਗੇ। ਤਿਨ ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਕੋ ਖੋਜਨਿ ਲਾਗੇ। ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਵਤਿ ਤਿਤ ਹੇਰੈਂ। ਭਏ ਸੁਚੇਤ ਪਰਸਪਰ ਟੇਰੈਂ ॥ ੧੦ ॥ 'ਅਬਿ ਕੇ ਗਹਿ ਲੇਵਹਿ ਤਿਨ ਕਾਮਨ[3]। ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਰੀਤਿ ਜੋ ਟਾਮਨ'। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਆਈ ਇਕ ਧੋਬਨ। ਤਰੁਵਰੁ ਚਢੀ ਚਢ੍ਯੋ ਤਨ ਜੋਬਨ ॥ ੧੧ ॥ ਤਤਛਿਨ ਇਕ ਚਢਾਇ ਅਸਵਾਰ। ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਬੇਗ ਬਡ ਧਾਰਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਦਈ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਖਉ ਤ੍ਰਿਯਾ ਜੋ ਅਈ' ॥ ੧੨ ॥ ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਬੰਗਲੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਤਿ[4] ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਜਬਹਿ ਡੀਠ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਪਰੀ। ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤਿ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਸਭਿ ਹਰੀ ॥੧੩॥ਨਿਸ਼ਚਲ ਤਰੁਵਰੁ ਤਿਸ ਥਲ ਭਯੋ। ਸ਼ਕਤਿ ਬਹੀਨ ਉਡ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਗਯੋ।ਹਾਰ ਰਹੀ ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਤਿ। ਕਛੂ ਨ ਹੋਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਧਾਰਤਿ ॥ ੧੪ ॥ ਇਤ ਉਤ ਕਰਤਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਬਵਰੀ[5]। ਨਹੀਂ ਤਜਤਿ ਤਰੁਵਰੁ ਸੋ ਠਵਰੀ[6]। ਮਹਾਂ ਸਿੱਧ[7] ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰੀ ਹੈ।ਜਿਸ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਹਰੀ ਹੈ॥੧੫॥ ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਤਬਿ ਧਾਇ ਧਰੀ ਹੈ[8]। ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਨਿ ਗੁਰੂ ਕਰੀ ਹੈ। ਗਹਿ ਆਨੀ ਉਰ ਅਧਿਕ ਡਰੀ ਹੈ। ਹੇਰਿ ਰੂਪ ਕੋ ਪਾਇ ਪਰੀ ਹੈ[9] ॥੧੬॥ 'ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਪ ਕੋ ਅਹੈ।ਜਿਹ ਸਮਸਰਤਾ ਕੋਇ ਨ ਲਹੈ।ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਤੁਮ ਨੀਕੇ ਜਾਨੇ[10]। ਭਏ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨੇ ॥੧੭॥ ਅਪਰ ਬਿਖੈ ਇਮ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਹੋਈ। ਹੇਰਤਿ ਹਮਹੁ ਹਰਾਵਹਿ ਜੋਈ। ਸਭਿ ਜਗ ਕੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸਰਬ ਨਿਰਬਹੋ ॥੧੮॥ ਕਿਮ ਸਹਾਇ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਭਏ?ਇਸ ਰਾਜਾ ਪਰ ਚਢਿਕਰਿ ਅਏ।ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੀ ਰੱਛਾਕੇ ਜੋਗ।ਅਹੈਂ ਅਲੰਬ[11]ਆਪ ਕੇ ਲੋਗ' ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਧੋਬਨ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਚਤੁ-

[1]ਪਰਖ ਕੇ। [2]ਕਾਮ ਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ। [3]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ। [4]ਦੇਖਿਆ। [5]ਬਾਵਰੀ ਹੋਈ। [6]ਬ੍ਰਿੱਛ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਿੱਲਿਆ ਨਾ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [8]ਦੌੜ ਕੇ ਪਕੜ ਲਈ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਚਰਨੀਂ ਡਿੱਗੀ। [10]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। [11]ਆਸਰੇ।

ਰਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਗੁਸਾਈਂ। ਕਹਯੋ ਤਿਸਹਿ ਸਭਿ ਤੇ ਕਰਿ ਨਯਾਰੀ।'ਨ੍ਰਿਪਤੁਮਰੇ ਕਹੁਲੇਹਿ ਹਕਾਰੀ[1]॥੨੦॥ਇਮ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਤਿਸ ਦੇਹਿ ਮਿਲਾਇ।ਦ੍ਵੈ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ[2] ਦੂਰ ਕਰਾਇ। ਰਾਖਹਿ ਸਮ ਹਮ ਤਾਂਹਿ ਨ ਮਾਰਹਿ।ਨਿਜਦਾਸਨਿ ਕੇ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਹਿ॥੨੧॥ਸੁਨਿ ਧੋਬਨ ਜੋਬਨਯੁਤਿ! ਇਹਾਂ।ਰਹਹੁ ਬੈਠਿ ਥਿਤ ਤੁਵ ਤਰੁ ਜਹਾਂ[3]।ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਇ। ਬਸਹੁ ਸਦਾ ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਪਾਇ॥੨੨॥ਬਸਿ ਹੈਂ ਅਪਰ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਇ। ਤੋਹਿ ਨਾਮ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਇ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਤੇਰੀ ਰਹੈ। ਜਬਿ ਲਗਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਤਿ ਥਲ ਅਹੈ[4] ॥ ੨੩ ॥ ਹਮ ਬਸਾਇ ਕਰਿ ਗਮਨਹਿਂ ਆਨ। ਤਬਿ ਲਗਿ ਬੈਠਿ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੇ ਥਾਨ'। ਪਾਇ ਬਚਨ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇਰਾ। ਧੋਬਨ ਜਾਇ ਕਰਯੋ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਜੇਤੀ ਤ੍ਰਿਯ ਆਈ। ਗਹੀ ਧੋਬਨੀ ਦੇਖਿ ਪਲਾਈ। ਹਟਿ ਪਾਛੇ ਕੋ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰਾ। –ਹਮ ਕੋ ਗਹੈਂ– ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰਾ॥੨੫॥ਬਡੇ ਬੇਗ ਸੋਂ ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ। ਦਈ ਭੂਪ ਕੋ ਖ਼ਬਰ ਅਸ਼ੇਸ਼ੀ। 'ਨਿਤ ਹਮ ਜਾਤਿ ਡਰਾਵਤਿ ਸਭਿ ਕੋ। ਊਪਰ ਫਿਰਤਿ ਪਾਇ ਮਗ ਨਭ ਕੋ ॥ ੨੬ ॥ ਹਮ ਤੇ ਧੋਬਨ ਗਈ ਅਗਾਰੀ।ਸਿੱਧ ਪੁਰਖ ਕੋ ਸੁਨਿਯਤਿ ਭਾਰੀ। ਤਿਨ ਗਹਿ ਲੀਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਪਰਹਰਿ ਕੈ[5]। ਫਿਰਤਿਅਰੂਢਿ ਜੁ ਊਪਰ ਤਰੁਕੇ।੨੭॥ਅਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਕੋਇ ਨ ਜਾਵਹਿ। ਜੋ ਜਾਵੈ ਨਿਜ ਕੋ ਗਹਿਵਾਵਹਿ। ਅਪਰ ਜਤਨ ਕੋ ਕਰਹੁ ਬਨਾਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਆਪ ਪਰਾਜੈ[6]ਪਾਇ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰੇ। –ਮੰਤ੍ਰ ਕਰੇ ਮੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਗਾਰੇ। ਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਰਨਿ ਕੇ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਸਰੇ ਕਾਰਜ ਤਬਿ ਮੇਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੈ ਤਿਨਹੁਂ ਸਹਾਇ। ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਾਇ। ਜੋ ਗਿਰਵਰ ਕੋ ਦੇਤਿ ਉਡਾਈ। ਅਚਲ ਚਲਾਵਤਿ,ਚਲਤਿ ਥਿਰਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੋ ਰਾਖਹਿ ਰੋਕ।ਤਿਨ ਆਗੈ ਕਯਾ ਬਪੁਰੇ ਲੋਕ। ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਨਰੇਸ਼ੁਰ ਘਾਵਤਿ। ਜਤਨ ਸਮੇਤ ਨ ਬਚਿਬੇ ਪਾਵਤਿ ॥ ੩੧ ॥ ਸਭਿ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਲਖਿਯਤਿ ਕੋ ਸਿਧ ਭਾਰੀ।ਅਬਿ ਕਾਮੱਖਯਾ ਕਰਹਿ ਸਹਾਇ।ਹਾਰੇ ਕਰਿਤੇ ਅਪਰ ਉਪਾਇ॥ ੩੨ ॥ ਸਦਾ ਬਿਘਨ ਤੇ ਹਮਹਿ ਬਚਾਵਤਿ। ਕਬਹੁਂ ਨ

[1]ਬੁਲਾ ਲੈਨੇ ਹਾਂ। [2]ਵੈਰ। [3]ਜਿੱਥੇ ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ। [4]ਜਦ ਤਕ (ਇਸ) ਥਾਨ ਵਿਖੇ ਤੇਰਾ ਪਿੰਡ ਵਸਦਾ ਰਹੇਗਾ। [5]ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [6]ਹਾਰ।

ਜੀਤਯੋ ਜੋ ਚਢਿ ਆਵਤਿ। ਧਰਮ ਅਰਥ[1] ਨਿਤ ਬਨਹਿ ਸਹਾਈ।ਦਾਸਨਿ ਲਾਜ ਰਖਹਿ ਬਡਿਆਈ-॥ ੩੩ ॥ ਇਮ ਚਿੰਤਾ ਕਰਿ ਕੈ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਹੋਮ ਸਮਿੱਗੀ ਲੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ।ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਪੁਨ ਨਰ[2] ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ। ਦੇਵੀ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਚਲਿ ਆਏ॥ ੩੪ ॥ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ ਅਰਾਧਤਿ ਸਾਰੇ। ਪਾਵਕ ਬਿਖੇ ਦਰਬ[3] ਕੋ ਡਾਰੇ। ਕਾਮੱਖਯਾ ਕੋ ਕਰਯੋ ਅਵਾਹਨ। ਮੁਖ ਪੰਡੇ ਬੋਲੀ ਮਨ ਭਾਵਨ[4] ॥ ੩੫ ॥ 'ਭੋ ਭੂਪਤ ! ਚਿੰਤਾ ਮਤ ਕੀਜਹਿ। ਨਹੀਂ ਖੇਦ ਤੁਹਿ,ਧੀਰਧਰੀਜਹਿ।ਰਾਜ ਸਹਤਿ ਕੁਸ਼ਲੀ[5] ਤੂ ਰਹੈਂ।ਰਿਪੁ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਰਾਜੈ ਲਹੈਂ ॥ ੩੬॥ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ[6] ਤੁਝ ਭਾਖਹਿ ਜਥਾ। ਰਹੁ ਅਨੁਸਾਰਿ ਮਾਨੀਅਹਿ ਤਥਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭੀ ਜਗਰਾਨੀ। ਸਚਿਵ ਸਮੇਤ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨੇ ਮਾਨੀ ॥ ੩੭ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਨਿਜ ਭਵਨ ਸਿਧਾਏ। ਚਿਤਵਹਿ ਚਿਤ ਕੈਸੇ ਹੁਇ ਜਾਏ। ਹਮ ਤੇ ਅਬਿ ਉਪਾਵ ਕਯਾ ਹੋਵੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੋ ਡਰ ਖੋਵੈਂ ॥੩੮॥ ਨਿਜ ਬਲ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਿ ਹਾਰੇ। ਤਿਨ ਤੇ ਕਹੂੰ ਨ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ। ਅਬਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਨਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਸ੍ਰੀ ਕਾਮੱਖਯਾ ਜੋ ਕਰਿਵਾਵੈ' ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਸਚਿਵਨ ਸੰਗ। ਭਯੋ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਿ ਕੋ ਜੰਗ।ਰਨ ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਬਹੁ ਬਰਤਾਈ। ਸੁਭਟ ਸਕੇਲਿ ਕਰੇ ਇਕ ਥਾਈਂ॥੪੦॥ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁੱਧਾ।ਪਠੀ ਸੈਨ ਬਡ ਕਰਿਬੇ ਜੁੱਧ। 'ਹਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਚਢਹਿਂ ਪਿਛਾਰੀ। ਕਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਪਿਖਹਿਂ ਭਟ ਭਾਰੀ' ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਕਾਮੱਖਯਾ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥੮॥

੯. [ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਸਾਮ ਖਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹਿਤ ਪੇਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤ ਧੋਬਨ ਜਬਿ ਗਹਿ ਲਈ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਆਇ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਹਰਖ ਉਰ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਯੋ ਧਾਇ।੧॥ਚੌਪਈ॥ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਬੈਠਯੋ ਆਨਿ। ਬਿਨਤੀ ਕੇ ਜੁਤਿ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। 'ਰਾਵਰ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਜਾਨਾ। ਫਤੇ ਹੋਹਿ ਮਮ ਕਾਜ ਮਹਾਨਾ॥ ੨॥ ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਮਮ ਅਰਜ਼ੀ। ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਬਰਤਹਿ ਤੁਮ ਮਰਜ਼ੀ। ਦੇਖਿ ਸਿਦਕ ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਹੋਵਾ। ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਖੋਵਾ ॥ ੩ ॥ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਬੀਤਯੋ ਹਮ ਆਏ। ਖਰਚੇ ਕੋਸ਼ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਏ। ਬਿਸਰੇ ਸਦਨ, ਰਹੇ

---

[1]ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। [2]ਮੰਤ੍ਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਪੁਰਸ਼। [3]ਭਾਵ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਤੋਂ ਹੈ। [4]ਮਨ ਦੇ ਭਾਵਨ ਵਾਲੀ (ਦੇਵੀ) ਪੰਡੇ ਦੇ ਮੁਖ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬੋਲੀ। [5]ਖ਼ੁਸ਼ੀ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ।

ਸਭਿ ਐਸੇਂ[1]। ਰਿਪੁ ਪਰ ਜੋਰ ਪਰਯੋ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ॥੪॥ ਨਹੀਂ ਬਾਹਨੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰੀ। ਨਹਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਯੋ ਭੈ ਕਾਰੀ। ਕਬਿ ਲਗਿ ਇਹ ਠਾਂ ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ। ਉਮਰਾਵ ਜਿ ਅਕੁਲਾਵਤਿ ਅਹੈਂ ॥ ੫॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਕਰੁਨਾ ਤੁਮਰੀ ਜੋਵੈਂ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਛੁਟਿਬੋ ਹੋਵੈ। ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਜੀ ! ਕਰਹੁ ਸਹਾਈ। ਬਡ ਕਲੇਸ਼ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ ॥੬॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਤੁਮ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਤਿ। ਕਹਿਬੇ ਹੇਤੁ ਮੋਹਿਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ। ਸਗਰੋ ਲਸ਼ਕਰ[2] ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ। ਮਹਾਂ-ਰਾਜ ਕੀਜੈ ਰਖਵਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਰਾਵਰ ਕੋ ਭਰੋਸ ਹੈ ਭਾਰੋ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰੋ। ਜਬਿ ਕਬਿ ਕਾਰਜ ਤੁਮਹੀ ਕਰਨਾ। ਸਗਰੇ ਚਾਹਤਿ ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨਾ' ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਕਹਯੋ। 'ਅਤਿ ਸ਼ੈ ਕਠਨ ਕਾਜ ਹਮ ਲਹਯੋ। ਕਾਮੱਖਯਾ ਦੇਵੀ ਬਰਦਾਨੀ। ਇਸਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੀ ॥੯॥ ਇਨਕੇ ਬਡੇ[3] ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੀ ਹੈ। ਬਰ ਦੇਵਨਿ ਕੋ ਸ਼ਿਵਾ[4] ਵਰੀ ਹੈ।–ਅਚਲਰਾਜ ਹਮਰੀ ਕੁਲ ਰਹੈ।ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਇ ਪਰਾਜੈ[5]ਲਹੈ॥੧੦॥ ਰਾਜ ਹਮਾਰੋ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਨ ਹੋਇ–। ਇਹ ਬਰ ਲਿਯੋ ਦੇਸ਼ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋਇ। ਤਿਸ ਬਰ ਕੋ ਕੂਰੋ ਕਿਮ ਕਰੈ। ਯਾਂਤੇ ਪਖ ਦੇਵੀ ਤਿਨ ਧਰੈ ॥੧੧॥ ਅਪਰ ਕੌਨ ਦਵੀ ਬਰ ਖੋਵੈ। ਯਾਂਤੇ ਕਾਜ ਕਠਨ ਹੀ ਹੋਵੈ। ਨਹਿ ਦੇਵੀ ਬਰ ਸਕਹਿ ਮਿਟਾਇ*। ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਸਕਲ ਜਗ ਮਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਕਹਯੋ ਹਮਾਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਾਮ ਚਿਤਾਰੋ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮ-ਰਨ ਕਰੀਯਹਿ। ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹਨਿ ਕੋ ਪਰਿਹਰੀਯਹਿ ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੁਇ ਹੈ ਬਿਜੈ ਤੁਮਾਰੀ*। ਨਹਿ ਬੀਤਹਿ ਚਿਰਕਾਲ ਅਗਾਰੀ। ਕਿਤਿਕ

---

[1]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਭੀ ਭੁੱਲੇ ਤੇ ਐਵੇਂ (ਭਾਵ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ) ਰਹੇ। [2]ਫੌਜ। [3]ਕਾਮਰੂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵਡਿਆਂ ਨੇ। [4]ਦੇਵੀ। [5]ਹਾਰ।

*ਇਹ ਵਦਤੋਵਯਾਘਾਤ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦਾ ਵਰ ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਫਿਰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਚਿਤਾਰੋ ਨਿਸ਼ਚੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਗੋਯਾ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਵਰ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਸ ਰਾਜੇ ਪਰ ਜਿੱਤ ਹੋਣੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਵਰ ਟੁੱਟਣੇ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਇਉਂ ਨਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਇਉਂ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਵਰ ਨੂੰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਟ ਸਕਦਾ ਹੈ;ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਪਰ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਹੋਣੀ ਬੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਝਾੜੂ ਦੇਂਦੀ ਦੇਵੀ ਦੇਖੀ ਗਈ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਦਿਨਨ ਮਹਿਂ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼। ਗਮਨਹਿਂ,ਤਯਾਗਹੁ ਸਕਲ ਕਲੇਸ਼' ॥੧੪॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ ਪਾਇ ਅਨੰਦ। ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਧਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਜਾਨਹਿ–ਕਰਹਿਂ ਕਾਜ ਗੁਰ ਮੇਰੇ ॥ ੧੫॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੁਰਲਭ ਹੁਤੀ ਬਿਸਾਲ। ਕਿਸ ਨੇ ਬਿਜੈ ਲਈ ਕਿਸ ਕਾਲ–। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਜਬਿ ਜਾਮਨਿ ਹੋਈ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਥਿਰੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੧੬ ॥ ਗਯੋ ਕਾਮਰੂਪਤਿ ਰਨਵਾਸ। ਅਨਿਕ ਇਸਤ੍ਰੀਅਨਿ ਜਹਾਂ ਬਿਲਾਸ। ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੈਨ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਸੇਵਹਿਂ[1] ਰਾਨੀ ਬੈਸ ਨਵੀਨ ॥ ੧੭ ॥ ਪੀਤੰਬਰ ਅਰੁ ਸਿਰ ਦਸਤਾਰ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਨੇ ਰਖੀ ਉਤਾਰਿ। ਖੰਜਰ ਇਕ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸ ਰਖੰਤਾ। ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਬਿਖੈ ਰਖ੍ਯੋ ਦੁਤਿਵੰਤਾ[2] ॥੧੮॥ ਰਤਨ ਜਰਾਊ ਮੁਸ਼ਟ ਗਹਿਨ ਕੀ[3]। ਅਪਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸ਼ੋਭਾ ਤਨ ਕੀ।ਸੁੰਦਰ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਢਿਗ ਧਰੇ।ਸਿਹਜਾ ਪਰਿ ਭੂਪਤਿ ਚਢਿ ਥਿਰੇ॥੧੯॥ ਕਰਿ ਦੇਵੀ ਕਾਮੱਖਯਾ ਨਮੋ। ਭਯੋ ਨੀਂਦ ਬਸਿ ਪਰਿ ਤਿਹ ਸਮੋ।ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇਰੇ। ਸਰਬ ਅਨਾਏ ਗੁਰੁ ਤਿਸ ਬੇਰੇ* ॥ ੨੦ ॥ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਕਿਨਹੁਂ ਹਟਾਏ। ਸਗਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਖੁਲ੍ਹੇ ਬਿਲੋਚਨ।ਨਹਿ ਦੇਖੇ ਚਿਤ ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨ॥੨੧॥ਨਹਿਂ ਪਾਵਤਿ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਮਹਾਂ।–ਹੇ ਦੇਵੀ ਇਹ ਕੌਤਕ ਕਹਾਂ–।ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ-ਤੁਰ ਨਰਪਤਿ ਹੋਵਾ।–ਐਸੋ ਬਿਘਨ ਨ ਕਬਿਹੂ ਜੋਵਾ ॥੨੨॥ ਨਿਤ ਦੇਵੀ ਮੇਰੀ ਰਖਵਾਰੀ। ਆਨਿ ਸਕਹਿ ਕੋ ਬਿਘਨ ਪਸਾਰੀ। ਕੈ ਦੇਵੀ ਕੋ ਬਰ ਮਿਟਿ ਗਯੋ। ਅਸ ਕੌਤਕ ਮੇਰੇ ਢਿਗ ਭਯੋ ॥੨੩॥ ਬਹੁ ਜੋਧਾ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਸਵਧਾਨ।ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋਇ ਨ ਪਹੂੰਚੈ ਆਨਿ। ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ ਰੱਛਾ ਮੇਰੇ। ਕੋਇ ਨ ਆਇ ਸਕਹਿ ਮਮ ਨੇਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਜਿਸ ਨੇ ਕੀਨਿ। ਸਭਿ ਦਬਾਇ ਪਟ ਆਯੁਧ ਲੀਨਿ–। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਨ੍ਰਿਪ ਬੈਠਯੋ ਜਬੈ। ਨ੍ਰਿਪ ਜਨਨੀ ਆਈ ਚਲਿ ਤਬੈ ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਤ ਕੋ ਅਤਿ ਦੀਨਸਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਨਹਿਂ ਸੋਚਹੁ ਨਰਪਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹੂ। 'ਮੈ ਹੋਂ ਭਗਤ ਚੰਡਿ ਜਗ ਮਾਤ[4]। ਬੂਝਨਿ ਕਰੌਂ ਸਕਲ ਬਿਰਤਾਂਤ ॥ ੨੬ ॥ ਨਿਸ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੋ ਭੇਦ

---

[1]ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [2]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ, ਚਮਕੀਲਾ। [3]ਫੜਨ ਵਾਲੀ ਮੁੱਠ। [4]ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਚੰਡੀ ਦਾ ਭਗਤ ਹਾਂ। *ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮੰਗਵਾ ਲਏ।

ਬਤਾਇ। ਹੋਇ ਅੰਤ ਕੋ ਆਪ ਸਹਾਇ। ਸਦਾ ਕੁਸ਼ਲ ਅਪਨੀ ਤੂੰ ਜਾਨਿ। ਰਾਖੀ ਹਮਰੀ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਾਨ'॥ ੨੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਜਨਨੀ ਗਈ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਤਨ ਪਾਵਨ ਭਈ। ਦੇਵੀ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਚਲਿ ਜਾਇ। ਪੂਜਨਿ ਕੋ ਸਮਾਜ ਸਭਿ ਲਜਾਇ॥ ੨੮॥ ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਆਰਤੀ ਕਰੀ। ਕੁਸਮਾਂਜੁਲ ਕੀ ਬਰਖਾ ਝਰੀ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਿ ਸਾਰੀ। ਮੁਖ ਤੇ ਉਸਤਤਿ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰੀ॥੨੯॥ ਸਭਿ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਦੂਰ ਹਟਾਇ। ਬੈਠੀ ਆਪ ਧਯਾਨ ਕੋ ਲਾਇ। ਤਬਹਿ ਭਵਨ ਤੇ ਬਾਨੀ ਭਈ। 'ਸੁਨਿ ਰਾਨੀ! ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਥਈ॥੩੦॥ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਕੋ ਅਵਤਾਰ।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਜਗਤ ਮਝਾਰ*।ਤਿਸ ਗਾਦੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ।ਜਹਾਂ ਸਿਮਰੀਅਹਿ ਤਿਸ ਬਲ ਹਾਦਰ॥ ੩੧॥ ਭਗਤਿ ਰੂਪ ਅਪਨੋ ਬਪੁ ਧਾਰਯੋ। ਨੌਮੋਂ ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਜਿਨ ਤਾਰਯੋ। ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੈ। ਤਿਹ ਸਹਾਇਤਾ ਸਭਿ ਥਲ ਕਰੈਂ॥ ੩੨॥ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜੋਧਪੁਰਿ ਸੇਵਕ ਭਯੋ। ਬਿਨਤੀ ਭਨਤਿ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲਿਯੋ। ਤੁਮ ਕੋ ਤਿਸਤੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾਂਹੀ। ਕਛੁ ਸੰਸੈ ਨ ਕਰਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ॥ ੩੩॥ ਤੁਮ ਭੀ ਤਿਸ ਕੀ ਸ਼ਰਨਿ ਸਿਧਾਰੋ†।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਅਪਨੋ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੋ।ਰਾਜ ਅਟਲ ਨਹਿ ਮਿਟਹਿ ਤੁਮਾਰੋ।ਮੇਰੋ ਕਹਯੋ ਸਾਚ ਨਿਰਧਾਰੋ॥ ੩੪॥ ਰਾਜਾ ਰਾਨੀ ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰ। ਤੂੰ ਭੀ ਜਾਹੁ ਸੰਗ ਤਿਨ ਧਾਰਿ¹। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਦਰਸਹੁਗੇ ਜਬੈ। ਸਕਲ ਕਾਜ ਸਿਧ ਹੋਵਹਿ ਤਬੈ॥੩੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ। ਸਗਰੇ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਵਾਲੇ'। ਨ੍ਰਿਪ ਜਨਨੀ ਦੇਵੀ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬਾਕ ਸਭਿ ਮਨਿਕੈ²॥ ੩੬॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਮਹਿਪਾਲਕ ਢਿਗ ਆਈ। ਸਕਲ

---

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜਾਹੁ। (ਅ) ਮੇਰਾ ਬਚਨ ਧਾਰਕੇ ਜਾਓ। ²ਸਾਰੇ ਵਚਨ ਮੰਨ ਕਰਕੇ।

*ਇਥੇ ਚੰਡਿਕਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਹੀ ਹੈਨੇ ਸੋ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਲਈ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਵਡਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਦੇਵੀ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੀ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾਓ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਕੰਮ ਸੁਧਾਰੋ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵੱਡਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਬਾਰਤਾ ਕੋ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਆਏ। ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਸਿੱਖੀ ਬਿਥਰਾਏ ॥ ੩੭ ॥ ਜੀਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਦ ਕੋ ਕਰੇ। ਅਪਰ ਅਜ਼ਮਤੀ ਕੇ ਮਦ ਹਰੇ। ਜਿਨਕੀ ਸਮਤਾ ਕਰੀ ਨ ਕਾਹੂੰ। ਬਿਚਰੇ ਅਖਿਲ ਜਗਤ ਕੇ ਮਾਹੂੰ ॥ ੩੮ ॥ ਤਿਸ ਗਾਦੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ । ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਸਾਦਰ। ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਤਿਨਹੁੰ ਕੋ ਆਨਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਹਮਰੋ ਬਲ ਸੰਭਿ ਹਾਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਤਿਨ ਹੂੰ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮੰਗਵਾਏ। ਮਿਲਨਿ ਹੇਤ ਦੇਵੀ ਫੁਰਮਾਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿੰਗੇ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੋ। ਅਵਚਲ ਰਾਜ ਆਪਨੋ ਕਰੋ'॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕਾਮੱਖਯਾ ਕੇਰੀ। ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਮਹਿਪਾਲ ਘਨੇਰੀ। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲੀਨਿ। ਗਮਨਯੋਂ ਤਬਿ ਮਹਿਪਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੪੧ ॥ ਪਹੁੰਚਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਟ ਜਾਈ। ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿਢ ਨੌਕਾ ਮੰਗਵਾਈ। ਭਯੋ ਅਰੂਢਨਿ ਜਲ ਪਰ ਚਲੀ।ਮਹਿਪਤਿ ਲਏ ਉਪਾਇਨ ਭਲੀ ॥੪੨॥ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤਯੋ ਉਤਰਤਿ ਪਾਰ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੈਧਯਾ ਸਮੇ ਉਰਾਰ*। ਊਚ ਦਮਦਮੇ ਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜੇ। ਲਸ਼ਕਰ ਨਿਕਟਿ ਸੁਨਤਿ ਬਜਿ ਬਾਜੇ[1] ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ ਰਾਸੇ 'ਕਾਮਰੂ ਪਤਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਆਸਾਮ ਪਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਤਰਿ ਨਰੇਸ਼ੂਰ ਤਰੀ ਤੇ ਆਗੇ ਕਰੇ ਅਕੋਰ ।ਨਗਨ ਚਰਨ ਤੇ ਗਮਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰੇ ਭਾਉ ਉਰ ਧਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪਧਾਰਾ। 'ਸ਼ਰਨਿ ਸ਼ਰਨਿ' ਕਰਿ ਪਰਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੀ ॥ ੨॥ 'ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਕੋ ਮੈਂ ਰਾਜਾ। ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਯੋ ਤਯਾਗਿ ਸਮਾਜਾ।ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਅਲੰਬ ਤੁਮ ਅਹੋ। ਦਾਸਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਹਾਇਕ ਰਹੋ ॥ ੩ ॥ ਦੇਵੀ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੇ ਸਾਥ। ਆਏ ਸ਼ਰਨਿ ਤਿਹਾਰੀ ਨਾਥ! ਜਯੋਂ ਭਾਵਹਿ ਤਯੋਂ ਕੀਜਹਿ ਅਬੈ। ਤੁਮ ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਬੈ ॥ ੪ ॥ ਤਊ ਏਕ ਸੁਨੀਅਹਿ ਗੁਰੁ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮਰਥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ ਅਹੈਂ[2] । ਸਗਰੋ ਦੇਸ਼ ਮਾਨਤੋ ਰਹੈ ॥ ੫ ॥ ਅਬਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਬਸਿ ਮਾਂਹੀ । ਗੇਰਹੁ ਹਮਹਿ, ਜੋਗਤਾ ਨਾਂਹੀ। ਉਚਿਤ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵਨਿ ਹਮਰੇ।ਹਿੰਦੂ ਸਭਿ ਅਲੰਬ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਗੁਰ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਲੇ ਦਸਤਾਰ ਆਪ

[1]ਲਸ਼ਕਰ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਤੇ ਬਾਜੇ ਵਜਦੇ ਸੁਨਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਭਾਵ ਆਪਦੇ) ਸਿੱਖ ਹਾਂ ।

*ਪਾ:-ਉਦਾਰ ।

ਕਰ ਨਾਲ[1] । ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸੀਸ ਧਰੀ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਜਾਗੇ ਜਿਸ ਕੇ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭ ॥ ਮੋਹ ਭਰਮ ਕੇ ਜਟਤਿ ਕਪਾਟ। ਛੁਟਕ ਗਏ* ਭਾ ਔਰੈ ਠਾਟ। ਪੁਨ ਦੁਪਟਾ ਸੁੰਦਰ ਤਿਹ ਦਯੋ। ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ ਨਿਹਾਲ ਸੁ ਕਿਯੋ॥ ੮ ॥ ਖੰਜਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਇਕ ਦੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਢਿਗ ਰਾਖਨਿ ਕੀਨਿ।'ਭੋ ਭੂਪਤਿ! ਤੁਮ ਭਾਖਯੋ ਜੈਸੋ।ਹਮ ਭੀ ਕਰਯੋ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਤੈਸੋ॥੯ ॥ ਕੋਇ ਨ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਰੀਅਹਿ। ਹਮਰੇ ਬਾਕਨਿ ਕੇ ਅਨੁਸਰੀਅਹਿ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਜੈਸੇ ਹੋਇ ਸੁਖੈਨ। ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਹਿ ਭੈ ਨ' ॥੧੦॥ ਕਰਾਮਾਤ ਦੀਰਘ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਤਿ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਬਿਨਤੀ ਕਹੈ। 'ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਹਮਾਰੋ ਅਹੈ ॥ ੧੧ ॥ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ਦਾਸ ਕੀ ਐਸੇ। ਨਹੀਂ ਤੁਰਕ ਕੋ ਦੇਖੈਂ ਕੈਸੇ। ਜਮਨ ਸੰਗ ਤੇ ਹਾਨਹਿ ਧਰਮ। ਬੋਲਨਿ,ਮਿਲਨਿ,ਸਪਰਸ਼[2] ਅਧਰਮ[3] ॥ ੧੨ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਧਰਮ ਹਮਾਰੇ। ਹਰਨਿ ਭਰਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ।ਆਇਸੁ ਤੁਰਕੇਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਜੋਇ।ਹਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਨਾਵਹੁ ਸੋਇ॥੧੩॥ ਇਹੁ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਭੁ ਬਡੋ ਹਮਾਰੋ। ਅਪਰ ਕਹੋ ਜਿਮ,ਹੈਂ ਅਨੁਸਾਰੋ[4]'। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਹਮ ਤਿਮ ਕਰਹਿਂ ਜਿਮਹਿ ਤੁਮ ਚਹਯੋ॥ ੧੪ ॥ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਰਮਾਤਮ ਰਾਜਾ। ਹਮਹੁ ਭਰੋਸੇ ਸਾਜਯੋ ਕਾਜਾ। ਰਿਦੈ ਸਰਲ ਛਲ ਰੰਚਕ ਨਾਂਹੀ। ਚਲਹਿ ਅਬਹਿ ਹਮ ਆਇਸੁ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੫ ॥ ਤਿਸ ਸੋਂ ਮਿਲਹੁ ਸੰਧਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਅਪਨੋ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕੀਜੈ। ਨਹੀਂ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਮੇਲਾ ਹੋਇ। ਹਰਖਤਿ ਰਹਹੁ ਪਰਸਪਰ ਦੋਇ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਯੋ 'ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਦੈਨ! ਰਾਵਰ ਕੋ ਹਮ ਮਾਨਯੋ ਬੈਨ। ਤਊ ਏਕ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਲਸ਼ਕਰ ਮੈਂ ਬਹੁ ਤੁਰਕ ਜਨੀਜੈ ॥ ੧੭॥ ਤਿਨਹੁੰ ਨ ਹੇਰੈਂ ਆਨ ਹਮਾਰੇ[5]।ਅਰੁ ਨਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਆਇ ਇਸ† ਪਾਰੇ[6]। ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਪਾਰ ਜਿ ਆਵਹੁ। ਪਾਵਨ ਚਰਨ ਆਪਨੇ ਪਾਵਹ ॥੧੯॥ ਦੇਸ਼

[1]ਹੱਥ ਨਾਲ। [2]ਛੁਹਣਾ। [3]ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। [4]ਅਸੀਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਂ। [5]ਸਾਡੀ ਸੁਗੰਦ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖੀਏ। [6](ਤੇ ਅਸੀਂ ਬੀ) ਇਸ ਪਾਰ ਆਕੇ ਮਿਲਣਾ ਨਹੀਂ(ਚਾਹੁੰਦੇ)।

*ਦੇਵੀ ਭੇਟ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਦੇ ਅਜੇ ਤਕ ਮੋਹ ਭਰਮ ਦੇ ਕਪਾਟ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਨਾਲ ਏਹ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। "ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ॥ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ॥"

†ਪਾ:-ਕਿਸ।

ਪੁਨੀਤ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਆਇ।ਸਗਰੇ ਨਰ ਸ਼ੁਭ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇਂ।ਹੋਇਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਦੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ। ਸੀਸ ਸਪਰਸ਼ਹਿਂ ਰਾਵਰਿ ਪਾਇਨ ॥ ੧੯ ॥ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ। ਆਵਹੁ ਦੇਸ਼ ਤਿਸੀ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਤਹਿਂ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਕਰਹੁ ਮਿਲਾਪ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਨਹਿਂ ਕਹੋ ਜੁ ਆਪਿ' ॥੨੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਹੋਇ। ਤੇਰੇ ਬਿੱਪ੍ਰੀ[1] ਕਰਹਿਂ ਨ ਕੋਇ'।ਜਬਿ ਕੋ ਆਨਿ ਸ਼ਰਨ ਤੈਂ ਪਰਯੋ। ਹਮ ਰਹਿ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਭਲ ਕਰਯੋ' ॥ ੨੧ ॥ ਸਾਦਰ ਗੁਰੂ ਦਯੋ ਸਿਰੁਪਾਇ। ਬੰਦਨ ਕਾਰ ਗਮਨਯੋ ਤਬਿ ਰਾਇ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨੌਕਾ ਪਰ ਚਢਿ ਗਯੋ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਵਨ ਆਪਨੇ ਭਯੋ ॥ ੨੨॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਨਿਜ ਦਾਸ ਪਠਾਯੋ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸ। ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ 'ਮੈਂ ਹੌਂ ਤੁਮ ਦਾਸ' ॥੨੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ, ਸਾਰੋ। ਬਿਤਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਤਾਇ ਉਦਾਰੋ।'ਬਿਜੈ ਭਈ ਤੇਰੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਜਿਨਕੋ ਸਕਯੋ ਨ ਕੋਊ ਜੀਤ ॥ ੨੪॥ ਸੋ ਤੁਝ ਮਿਲੈ ਉਪਾਇਨ[2] ਦੈ ਹੈ। ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਬਲ ਜੋ ਬਸ ਨਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਹੈ। ਰਾਜਪੂਤ ਲਿਹੁ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰ। ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਨ ਕੇ ਅਸਵਾਰ ॥੨੫ ॥ ਆਜ ਕਰਹੁ ਤਯਾਰੀ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ। ਤਰੀਅਨਿ[3] ਚਢਹੁ ਹੋਤਿ ਹੀ ਪ੍ਰਾਤਿ'। ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਅਨਦ ਬਡ ਭਯੋ। ਜਨੁ ਨਵ ਨਿੱਧਨਿ ਕੋ ਹਰਿ ਲਯੋ ॥ ੨੬॥ ਬਾਰੰਬਾਰ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਤਿ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਅਬਿ ਜਾਨਤਿ। ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਮੋਕੌ ਤੁਮ ਦੀਨਸਿ। ਸਗਰੇ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕੀਨਸਿ' ॥ ੨੭ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਬਡਾਈ। ਸਿਵਰ ਜਾਇ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਰਾਜਪੂਤ ਭਟ ਏਕ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਬੀਨ ਬੀਨ ਕੀਨਸਿ ਸਭਿ ਨਯਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਧਾਰਨ ਹਾਰੇ। ਕਹਯੋ 'ਅਰੂਢਹੁ ਹੋਤਿ ਸਕਾਰੇ'। ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਸੋਯੋ। ਬਡੀ ਭੋਰ ਉਠਿ ਕਾਰਜ ਜੋਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪਟ ਆਯੁਧ ਧਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੇ। ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸਗ ਚਾਲੇ। ਚਢਿ ਤਰੀਅਨਿ[3] ਪਰ ਨੀਰ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩੦ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਰ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਬੈ। ਸੁਨਯੋ ਕਾਮਰੂ ਪਤਿ[4] ਨੇ ਤਬੈ। ਕੁਛ ਤੁਰੰਗ ਅਰੁ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਦਰਬ ਲਯੋ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਚਾਲੇ ॥ ੩੧ ॥ ਅਪਰ ਉਪਾਇਨ ਆਛੀ ਕੋਈ। ਉਪਜਹਿ ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਜੋਈ। ਆਇ ਮਿਲਯੋ

[1]ਤੇਰੇ ਉਲਟ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। [2]ਨਜ਼ਰਾਨਾ। [3]ਏਡੀਆਂ (ਉਪਰ)। [4]ਕਾਮਰੂ+ਪਤੀ।

ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਦੁਹਨਿ ਬੀਚ ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਨਾਥ॥ ੩੨॥ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਜੇਤਿਕ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੋਨੋਂ ਤੇ ਕਰਿਵਾਯੋ।ਭਈ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਬਧ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਉਰ ਹਰਖਾਹੀ॥ ੩੩॥ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਪਲਟੀ ਦਸਤਾਰ[1]। ਮਿਲੇ ਅੰਕ ਭਰਿ ਭੁਜਾ ਪਸਾਰਿ। ਭਨਤਿ ਪਰਸਪਰ ਮਧੁਰੇ ਬੈਨ। ਹਰਖਤਿ ਪਿਖਤਿ ਸਮੁਖ ਕਰਿ ਨੈਨ॥ ੩੪॥ ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਕੇਰ ਨਰੇਸ਼। ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। 'ਕੋ ਇਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਪ ਅਬਿ ਦੀਜੈ। ਹਮ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਸੀਜੈ॥ ੩੫॥ ਪਗ ਕੀ ਪਨਹੀ ਕੈ ਹਮ ਦੇਹੁ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਪੂਜਹਿਗੋ ਏਹੁ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕੈ ਦਿਹੁ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'॥ ੩੬॥ ਇਮ ਰਾਜਾ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰੇਖਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਤਿਸਕੋ ਦੇਖਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਪਨੋ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ। ਤਰ-ਕਸ਼ ਤੇ ਇਕ ਬਾਨ ਨਿਕਾਰਾ॥ ੩੭॥ ਧਰਿ ਕੈ ਜੋਹ ਕਾਨ ਲਗ ਤਾਨਾ। ਦੇਖ੍ਯੋ ਸਨਮੁਖ ਬਿਟਪ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਤਾਕਿ ਧਨੁਖ ਤੇ ਤ੍ਯਾਗ੍ਯੋ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇਂ ਤਰੁਵਰੁ ਲਾਗ੍ਯੋ॥ ੩੮॥ ਭਲਕਾ ਭਈ ਪਾਰ ਇਮ ਗਯੋ[2]। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤਨਕ ਤਨਕ ਦਿਖ ਪਯੋ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਚਿੰਨ੍ਹ ਇਹ ਬਾਨ। ਪੂਜਹਿਂ ਸਗਰੇ ਸ਼ਰਧਾ ਠਾਨਿ॥੩੯॥ ਬਿਘਨ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਜੋ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਇਸ ਕੌਂ ਮਾਨਹੁਂ ਤੁਰਤ ਮਿਟਾਵੈ। ਜੋ ਬਾਂਛਹਿ ਫਲ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋਇ। ਇਸ ਪੂਜਹਿ ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ॥੪੦॥ ਦਿਵਸ ਆਜ ਕੇ ਕੀਜਹਿ ਮੇਲਾ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਨਰ ਕਰਹੁ ਸਕੇਲਾ। ਮਾਨਹੁ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਪਾਵਹੁ। ਧੂਪ ਦੀਪ ਨਈਵੇਦ[3] ਚਢਾਵਹੁ॥੪੧॥ ਸੁਨਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਭੂਪਤਿ ਠਾਨੀ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਠਾਰ੍ਯੋ ਕਰਿ ਇਸਥਾਨੀ[4]। ਨਿਤ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰਿਵਾਇ। ਆਨਹਿ ਤਹਾਂ ਦੇਹਿ ਬਰਤਾਇ॥ ੪੨॥ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਪੂਜ ਕਰਾਇ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਫਲ ਪਾਇ। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨ੍ਰਿਪ ਦੁਊ ਮਿਲਾਏ। ਸਭਿਕੇ ਸੁਨਤ੍ਯੋਂ ਬਾਕ ਅਲਾਏ॥ ੪੩॥ 'ਤੁਮ ਦੋਨਹੁ ਭੂਪਤਿ ਬੁਧਿ-ਵੰਤੇ। ਹਮ ਤੇ ਸੁਨਹੁ ਬਾਕ ਹਿਤਵੰਤੇ। ਇਹੁ ਖੰਜਰ ਹਮ ਗਾਡਹਿ ਅਵਨੀ। ਬਸਦੀ ਤਹਾਂ ਬਸਾਵਹਿ ਰਵਨੀ[5]'॥ ੪੪॥ ਹੱਦ ਕਰਹਿਂ ਦੁਹਿ ਰਾਜਨਿ ਕੇਰੀ। ਰਹਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨ ਘਨੇਰੀ। ਇਤ ਇਹ ਰਹੈ ਨ ਆਗੇ

[1]ਪਗ ਵਟਾ ਲਈ। [2]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁਖੀ ਪਾਰ ਹੋ ਗਈ। [3]ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ, ਭੇਟ। [4]ਇਸ ਥਾਨ ਵਿਚ (ਪੁਜਾਰੀ ਕਰਕੇ)। (ਅ) ਸਥਾਨ ਪਤੀ। [5]ਸੁੰਦਰ।

ਜਾਵੈ। ਨਹਿਂ ਬਿਰੋਧ ਕੋ ਬਹੁਰ ਉਠਾਵੈ॥ ੪੫ ॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਚੌਕੀ ਰਹੈ। ਤਹਿਂ ਹਮ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਯਹੁ ਚਹੈਂ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹਿਂ ਹਦ ਕੇ ਹੇਤੁ[1]। ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁੰ ਹਰਖ ਸਮੇਤ॥੪੬॥ਆਪਹੁ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਮਿਰਜਾਦਾ॥ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਚਹੈਂ ਧਰੇ ਅਹਿਲਾਦਾ। ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਨੀਕਾ। ਆਦਰ ਕਰਯੋ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ॥ ੪੭ ॥ ਕੰਚਨ ਬਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਮ ਦੀਨੇ। ਦੇ ਕਰਿ ਧਨ ਸਨਮਾਨਤਿ ਕੀਨੇ। ਲੇ ਕਰ ਬਿਦਾ ਭਏ ਚਲਿ ਆਏ। ਚਢਿ ਨੌਕਾ ਨਦ ਤੇ ਉਤਰਾਏ ॥ ੪੮॥ ਆਵਤਿ ਬਿਜੈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਜਾਯਹੁ।ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਸ਼ਲਖੈਂ ਛਡਵਾਯਹੁ। ਲਿਖਯੋ ਫਤੇਨਾਮਾ ਤਤਕਾਲ। ਦਿੱਲੀ ਪਠਯੋ ਬੇਗ ਕੇ ਨਾਲ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਦ੍ਵੈ ਭੂਪਨ ਮੇਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਰਾਜੇ 'ਰਾਮ' (ਰਤਨ ਰਾਇ ਦੇ ਪਿਤਾ) ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਵਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਦ ਤੇ ਉਤਰਿ ਆਇ ਦਮਦਮੇ ਥਾਨ।ਧਰਮਸਾਲ ਸੁੰਦਰ ਰਚੀ ਮਿਲੇ ਸਿੱਖਯ ਗਨ ਆਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਿਂ ਧੋਬਨਿ ਕੋ ਬ੍ਰਿੱਛ ਟਿਕਾਯਹੁ। ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਤੌ ਤਹਾਂ ਬਸਾਯਹੁ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਖੰਜਰ ਜੋ ਲਹਯੋ। ਅਵਨੀ ਬਿਖੈ ਗਾਡ ਸੋ ਦਯੋ ॥ ੨ ॥ ਤਹਿਂ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਯੋ ਭਾਰੀ। ਖੰਜਰ ਤਾਂਕੋ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ।ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਕੇਤਿਕ ਸੈਨਾ। ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ਸੁਖੈਨਾ॥ ੩॥ ਹੱਦ ਕਰੀ ਦੁਇ ਰਾਜਨਿ ਕੇਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਉਠਹਿ ਬਿਰੋਧ ਨ ਫੇਰੀ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹਰਖ ਸਮੇਤ। ਆਪ ਆਪਨੇ ਰਾਜ ਸੁਚੇਤ ॥ ੪ ॥ ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਕੇਰ ਬਰੋਬਰ। ਅਪਰ ਰਾਜ ਇਕ ਤਹਾਂ ਹੁਤੋ ਬਰ। ਰਾਜਾ 'ਰਾਮ' ਨਰੇਸ਼ੁਰ ਨਾਮ[2]। ਪੁੱਤ੍ਰ ਨ ਉਪਜਯੋ ਤਿਸ ਕੇ ਧਾਮ ॥ ੫ ॥ ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ ਹਾਰਿ ਕਰਿ ਰਹਯੋ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਨੰਦਨ ਲਹਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਪੂਰੇ।ਇਨਕੋ ਫੈਲਯੋ ਜਸੁ ਬਹੁ ਰੂਰੇ ॥ ੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਬਰਖ ਬਿਤੇ ਇਸਥਾਨ[3]। ਯਾਂਤੇ ਜਸੁ ਤਹਿਂ ਬਿਦਤ ਮਹਾਨ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਤਿ ਕਾਮਨਾ ਸਾਰਨ[4] ॥ ੭ ॥ ਹੁਇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰੈ। ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵੈ ਤਤਕਾਲਾ। ਫੁਰਹਿ ਬਾਕ ਜਿਨ ਕੇਰ ਉਤਾਲਾ ॥ ੮॥

---

[1]ਜੈ ਦਾ ਧੌਂਸਾ। [2]ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ 'ਰਾਮ'। [3]ਤਿਸ ਕਾਮ ਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਵਿਖੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਬਿਤੀਤ ਹੋਏ। [4]ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ'''''।

ਅਨਿਕ ਨਰਨਿ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਬਰ ਪਾਵਾ। ਕਿਨ ਸੇਵਤਿ ਬਪੁ[1] ਰੋਗ ਮਿਟਾਵਾ। ਹੁਤੇ ਦਾਰਿਦੀ ਬਿਨੈ ਕਰੰਤੇ। ਸੋ ਧਨਾਢ ਹੋਇ ਸੁਖਵੰਤੇ ॥੯॥ ਜੋ ਅਨਜਾਨ ਅਨਾਦਰ ਕਰੈ। ਤਿਹ ਤਤਕਾਲ ਆਪਦਾ ਪਰੈ। ਨਿਕਸਹਿਂ ਬਾਕ ਬਦਨ ਤੇ ਜੈਸੇ। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਫੁਰਿ, ਬਨਿ ਹੈਂ ਤੈਸੇ ॥ ੧੦ ॥ ਲੋਕ ਸੈਂਕਰੇ ਆਇ ਸਮੀਪ। ਹੋਇਂ ਬਾਕ ਤੇ ਰੰਕ ਮਹੀਪ[2]। ਭੈ* ਬਯਾਪਯੋ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੇ। ਸਾਦਰ ਆਵਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਰਾਨੀ ਨੇ ਸੁਨਯੋਂ। ਬਹੁਤਨਿ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਜਸੁ ਭਨਯੋਂ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਾਮਨਾਵਾਨ ਮਹਾਨੀ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਚਿਤਵਤਿ ਦੁਖ ਸਾਨੀ ॥ ੧੨ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਹਰਿਨਿ ਅਰੁ ਦੇਨਾ।ਜਿਸ ਮਨ ਰੁਚਹਿ ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਲੇਨਾ।ਗੁਰ ਜਸੁ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਭਈ। ਜਨੁ ਸੁਤ ਸਹਤਿ ਆਪ ਹੁਇ ਗਈ ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਸਾ ਭਈ ਰਾਜਾ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਨੇਤ੍ਰ ਨੀਰ ਭਰ ਤਿਸਹਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਰਾਜ ਸਾਜ ਧਨ ਧਾਮ ਭੰਡਾਰੇ। ਸਭਿ ਫੀਕੇ ਬਿਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਮਾਰੇ ॥ ੧੪॥ ਨਹੀਂ ਤਿਲਾਂਜੁਲ[3] ਹਿਤ ਭੀ ਕੋਊ। ਬਿਨਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਅਵਿਗਤਿ ਦੋਊ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰੇ ਬਹੁਤ ਉਪਾਇ।ਨਹੀਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਕਿਸਤੇ ਪਾਇ॥੧੫॥ਪੂ ਜੋ ਨਰਕ ਤਰਾਵੈ ਜੋਊ[4]। ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਕੋ ਅਰਥਹਿ ਸੋਊ। ਪੁਨ ਇਸ ਜਗ ਕੋ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵੈ। ਪਰੰਪਰਾ ਕੁਲ ਅਪਨਿ ਬਧਾਵੈ ॥ ੧੬ ॥ ਰਾਜ ਸੰਭਾਲਹਿ ਹਮ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਦੇਖ ਸਿਰਾਤੀ[5] ਲੋਚਨ ਛਾਤੀ। ਸੋ ਹਮਕੋ ਸੁਖ ਨਾਂਹਿ ਨ ਹੋਵਾ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਦਿਨਿ[6] ਕੋ ਕਰਿ ਜੋਵਾ ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨੇ ਸੁ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਥਾਏਂ। ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਆਏ। ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਕਾਮਨਾਂ ਪਾਵੈਂ। ਸਾਦਰ ਸੇਵਹਿਂ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵੈਂ ॥੧੮॥ ਜਿਸ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਸੁ ਸਾਰੇ।ਭੂ ਮੰਡਲ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਉਦਾਰੇ। ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਜਾਇ ਨ ਸੇਵ ਉਠਾਵਹੁ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਬਰ ਪਾਵਹੁ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ। 'ਮੈਂ ਭੀ ਸੁਨਯੋਂ ਸੁਜਸੁ ਅਭਿਰਾਮ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜਿਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। ਫੁਰਹਿਂ ਸਕਲ ਤਿਮ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨੇ ॥ ੨੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੂਰਜ ਸਮ ਸਾਰੇ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ, ਅਨਿਕ ਉਧਾਰੇ।ਇਹ ਭੀ ਤਿਨ ਹੀ ਕੇ ਅਵਤਾਰ। ਯੌਂ

[1]ਸਰੀਰਕ। [2]ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਕੰਗਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਹੋਏ। [3]ਇਕ ਰਸਮ ਹੈ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਦਾਹ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਹੱਥ ਦੇ ਬੁਕ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਤੇ ਤਿਲ ਭਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਛੋੜਦੇ ਹਨ। [4]ਪੁੱਤ੍ਰ=ਪੂ+ਤਰ। [ਪੂ=ਨਰਕ ਤੋਂ। ਤਰ=ਤਰਾਵਨ ਵਾਲਾ]। [5]ਠਰਦੀ ਹੈ। [6]ਯਤਨਾਂ।

*ਇਹ ਭੈ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲਾ ਨਿਰਮਲ ਕਿਸਮ ਦਾ ਭੈ ਹੈ।

ਸਭਿ ਭਾਖਤਿ ਹੈ ਸੰਸਾਰ' ॥ ੨੧॥ ਏਵ ਪਰਸਪਰ ਹਰਖਤਿ ਹੋਏ। ਰਾਤਿ ਬਿਖੈ ਘਰਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੋਏ। ਭਈ ਭੋਰ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰ ਜਾਨੇ[1]। ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਸਿ ਉਤਸਵ ਠਾਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਨਿਜ ਰਾਨੀ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ।ਚਢਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ ਹੀ ਨਰਨਾਥ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗਮ ਕੇ ਅਸਵਾਰ।ਚਢੇ ਸੰਗ ਦੁੰਦਭਿ ਧੁੰਕਾਰ ॥ ੨੩ ॥ ਸਿਵਕਾ ਡੋਰੇ ਬਾਹਨ ਨਾਨਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਚਲਯੋ ਸੰਗ ਰਜਾਨਾ। ਸੁਤ ਅਭਿਲਾਖੀ ਮਗ ਕੋ ਡਗਰਾ[2]। ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਦੇਸ਼ ਉਲੰਘਯੋ ਸਗਰਾ ॥੨੪॥ ਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲਖਯੋ ਬਸੇਰਾ।ਆਇ ਸਮੀਪਿ ਕਰਾਇ ਸੁ ਡੇਰਾ। ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਤਹਿਂ ਤਾਨੇ। ਉਤਰਯੋ ਭੂਪਤਿ ਥਿਰਤਾ ਠਾਨੇ ॥ ੨੫ ॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਸੁਪਤਿ ਸੁਖ ਰਾਤੀ। ਬਹੁਰ ਆਨਿ ਹੋਈ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਲੇ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ । ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਗਮਨਯੋ ਨੰਗੇ ਪਾਇਨ ॥ ੨੬ ॥ ਭਯੋ ਦੀਨ ਮਨ, ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ।ਸਹਤਿ ਭਾਰਜਾ ਅੰਜੁਲ ਪਾਨ[3]। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿਕੈ ਪਗ ਕੰਜਨਿ[4]। ਮਨ ਰੰਜਨ ਭਵ ਭੈ ਭ੍ਰਮ ਭੰਜਨ[5] ॥ ੨੭ ॥ ਆਇਸੁ ਲੈ ਬੈਠਯੋ ਡਰ ਧਾਰਿ। ਸਤੁਤਿ ਬੇਨਤੀ*ਕਰੀ ਉਚਾਰਿ। 'ਘਟ ਘਟ ਪਟ ਕੇ ਜਾਨਨ ਹਾਰੇ। ਬਨਹਿ ਨ ਕਹਿਬੋ ਆਪ ਅਗਾਰੇ' ॥੨੮॥ ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸਚਿਵ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ।'ਇਤ ਆਵਨਿ ਰਾਵਰ ਜੋ ਲਹ੍ਯੋ। ਹਮ ਸਮ ਜੀਵ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੇਰੇ । ਲਖਿਯਤਿ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਿਥੀਪਤਿ ਕੀ ਇਮ ਇੱਛਾ। ਧਰਹਿ ਆਪ ਕੇ ਮੁਖ ਕੀ ਸਿੱਛਾ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਾਵਨ ਬਰ ਸੁੰਦਰ।ਇਨ ਤੇ ਚਾਹਿ ਪੁਨੀਤ ਕਿਯ ਮੰਦਰ ॥ ੩੦ ॥ ਜੋ ਜਾਚਤਿ ਤੁਮਰੇ ਦਰਬਾਰਾ । ਪਾਯਤਿ ਸੋ, ਇਮ ਸੁਜਸੁ ਉਦਾਰਾ। ਲੈਬੇ ਹੇਤੁ ਆਪ ਚਢਿ ਆਏ[6]। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸੋਂ ਚਿਤ ਲਪਟਾਏ' ॥ ੩੧॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਮੱਜਨ ਤੀਰਥ ਪਿਖਨਿ ਸਥਾਨੇ। ਆਵਨਿ ਭਯੋ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਮਾਂਹੇ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਾਜ ਨਿਬਾਹੇ ॥੩੨॥ ਦਾਨ ਹੋਮ[7] ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਕਰਿਕੈ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਇਸ

[1]ਜਾਣਿਆ (ਕਿ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿੱਥੇ)। [2]ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ (ਰਾਜਾ) ਰਸਤੇ ਟੁਰ ਪਿਆ। [ਹਿੰ:,ਡਗਰਣਾ—ਚਲਨਾ, ਟੁਰਨਾ]। [3]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [4]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਪਰ। [5]ਭੈ ਭੰਨਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [6]ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਆਪ (ਰਾਜਾ ਜੀ) ਚੜ੍ਹ ਆਏ ਹਨ।*ਪਾ:—ਸੁਤ ਹਿਤ ਬਿਨਤੀ। [7]ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਦਾਨ ਲਈ ਇਹ ਆਗ੍ਯਾ ਹੈ 'ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨ'। ਤੇ ਹੋਮ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ 'ਹੋਮ ਜਗ ਲਖ ਭੋਗ ਚਣੇ ਚਬਾਵਨੀ'। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਜਠਰਾਗਨੀ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਦੀਆਂ ਆਹੂਤੀਆਂ ਰੂਪੀ ਹੋਮ ਗੁਰਮਤ ਵਿਖੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾ: ੧: ਅਧ੍ਯਾ: ੪੮ ਅੰਕ ੫੬।

ਦੇਸ਼ ਨਿਹਰਿ ਕੈ। ਅਧਿਕ ਭਾਵਨਾ ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇਰੀ[1]। ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਆਇ ਬਿਨ ਬੇਰੀ[2] ॥ ੩੩ ॥ ਕਹੌ ਕਾਮਨਾ ਅਪਨੀ ਜੋਇ। ਆਗੇ ਗਮਨਿ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਹੋਇ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਏਕ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਸੋਂ ਕਹੇ ॥ ੩੪ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਸੁ ਸੁਨਯੋ ਤੁਮਾਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਮਨ ਭਯੋ ਹਮਾਰਾ। ਕਰਯੋ ਦੇਸ਼ ਪਾਵਨ ਇਤ ਆਇ। ਭਏ ਨਿਹਾਲ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਇ'॥੩੫॥ਪੁੱਤ੍ਰ ਨ ਜਾਚ ਸਕਹਿ,ਕਹਿ ਕੈਸੇ[3]?ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਉਰਕੀ ਲਖਿ ਤੈਸੇ।ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਦਾਨੀ।ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਖਬਾਨੀ ॥੩੬॥'ਭੋ ਮਹਿਪਾਲਕ! ਨਿਜ ਅਭਿਲਾਖਾ।ਕਯੋਂ ਸੁਕਚਤਿ ਚਿਤ,ਦੀਜਹਿ ਭਾਖਿ'।ਸੁਨਤਿ ਭਨੀ ਬਿਨਤੀ,ਕਰ ਬੰਦੇ।'ਦਾਨੀ ਸਭਿ ਕੋ ਆਪ ਬਿਲੰਦੇ। ੩੭ ॥ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਕਰੇ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਚਿੰਤਾ ਚੀਤ। ਆਰਬਲਾ ਚਿਰਕਾਲ ਬਿਤਾਈ। ਅਬਿ ਸ਼ਰੀਰ ਪਰ ਭੀ ਬਿਰਧਾਈ[4]॥੩੮॥ ਆਪ ਰਾਜ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਦੀਜੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਜ ਕੀਜੈ। ਚਰਨ ਆਪ ਕੇ ਅਲੰਬ ਹਮਾਰੇ। ਤਜੇ ਉਪਾਇ ਅਪਰ ਜੋ ਸਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਹੁਇਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨੇ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿਂ ਦਿਹੁ ਕੱਲਯਾਨੇ। ਪੂਰਬ ਸੰਤ ਦੇਵ ਬਹੁ ਮਾਨੇ[5]। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ[6] ਪੂਜਨ ਠਾਨੇ ॥ ੪੦॥ ਬਹੁ ਕਰਿ ਰਹੇ[7],ਨ ਉਪਜਯੋ ਨੰਦ[8]। ਹੀਨ ਮਨੋਰਥ ਚਿੰਤ ਬਿਲੰਦ। ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਏ। ਸਭਿ ਤੇ ਉੱਤਮ ਸੁਰਤਰੁ ਪਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਕੀ ਮਮ ਰਹੈ। ਮੋ ਮਨ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਸ ਅਹੈ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੈ।ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਰਿਕੈ॥ ੪੨॥ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਕੀਨਸਿ ਦਯਾ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ 'ਤੁਝ ਕੋ ਬਰ ਦਯਾ'। ਹੁਤੀ ਮੁਹਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਹਾਥ। ਲਾਇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੇ ਊਰੂ[9] ਸਾਥ ॥ ੪੩ ॥ 'ਤਵ ਸੁਤ ਹੁਇ ਹੈ ਸਿੱਖਯ ਹਮਾਰਾ। ਧਰਮ ਆਤਮਾ ਭਾਗ ਉਦਾਰਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਸੀਸ ਮੁਹਰ ਇਹ ਹੋਇ। ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਮਾਰੋ ਧਾਰਹਿ ਸੋਇ' ॥ ੪੪॥ ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲੀਨਾ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ। ਕੌਤਿਕ

---

[1]ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੀ ਹੈ। [2]ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [3]ਭਾਵ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੰਗਣ ਲਈ ਕਹਿਣੋਂ ਸੰਗਦਾ ਹੈ, ਆਖੇ ਕੀਕੂੰ ? [4]ਬੁਢੇਪਾ। [5]ਪਹਿਲੇ ਸੰਤ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬੜੇ ਮੰਨੇ ਹਨ। [6]ਅਨੇਕ ਉਪਾਵਾਂ ਕਰਕੇ। [7]ਬੜੇ (ਉਪਾਉ) ਕੀਤੇ। [8]ਪੁੱਤ੍ਰ। [9]ਪੱਟ।

ਮਾਸਨਿ ਸੁਤ ਨਿਪਜਯੋ[1]। ਚਿੰਨ੍ਹ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਲਯੋ॥ ੪੫॥
*ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਟਨੇ ਤੇ ਚਲਿਕੈ। ਉਲੰਘੇ ਮਾਰਗ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਕੈ। ਆਨੰਦ ਕੀ ਨਿਧਿ ਸੁਧਿ ਤਬਿ ਆਈ।'ਭਯੋ ਆਪ ਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਧਾਈ'॥੪੬॥ ਸੁਨਤਿ ਉਛਾਹ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਹੋਵਾ। ਦਯੋ ਦਾਨ ਤਹਿਂ ਦਾਰਿਦ ਖੋਵਾ। ਗੁਰ ਘਰ ਜਨਮਯੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ।ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਅਹਿਲਾਦਾ॥ ੪੭॥ਦੁੰਦਭਿ ਛੋਟੇ ਬਡੇ ਬਜਾਏ।ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਸੁਨਿ ਸਮੁਦਾਏ।ਤੋਪਨਿ ਤੁਪਕਨਿ ਸ਼ਲਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥ ੪੮॥ ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਦਾਨ ਦਯੋ ਬਹੁ ਰੰਕਨਿ।ਬਖਸ਼ੇ ਸੁਨਤਯੋਂ ਕੰਚਨ ਕੰਕਨ[2]। ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰਬ ਖ਼ਬਰ ਸੁਨਾਈ। ਦੁਇ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਈ॥ ੪੯॥ ਕੌਤਕ ਕੀਨਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ। ਨਟ,ਨ੍ਰਿਤਕਰ[3],ਬੰਦੀਜਨ,ਚਾਰਨ[4] †। ਡੂਮ ਭਾਟ ਆਦਿਕ ਜੇ ਆਏ। ਲੇ ਕਰਿ ਦਾਨ ਸਕਲ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ॥੫੦॥ ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕਰਤੀ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਮਹਿਦ ਕੋ ਧਰਤੀ। ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਨੇ ਉਤਸਵ ਕੀਨਸਿ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿਹੂੰ ਧਨ ਦੀਨਸਿ॥੫੧॥ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਚਾਹਤਿ ਮੁਰੇ। ਪਟਨੇ ਦਿਸ਼ਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਕਰੇ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਜਨਮ ਕਥਾ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਕੀ ਕਹੌਂ ਬਨਾਇ[5]॥ ੫੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜਿਮਿ ਜਿਮ ਪਟਨੇ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਖੇਲੇ ਬਾਲ ਮੁਕੰਦ। ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਉਤਸਵ ਜਥਾ ਰਚੌਂ ਤਥਾ ਸੁਭ ਛੰਦ॥ ੫੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਿ ਰਾਸੇ 'ਰਾਜੇ ਕੋ ਸੁਤ ਦੇਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੧੧॥

---

[1]ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। [2]ਕੰਚਨ ਦੇ ਕੜੇ। [3]ਨਾਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [4]ਭੱਟ। [5]ਬਣਾਕੇ।

*ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਆਏ ਕਿਉਂ ਜੋ ਤਦੋਂ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਾਮਰੂਪ ਜਾਣ ਦੇ ਹਾਲ ਦੀ ਲੜੀ ਲਈ ਗਏ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਹੁਣ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦੀ ਲੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਨੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਨੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਪਟਣੇ ਤੋਂ ਤੁਰਕੇ ਕਛ ਮੰਜ਼ਲ ਚੋਖਾ ਪੈਂਡਾ ਲੰਘ ਗਏ ਸਨ, ਤਦੋਂ ਖਬਰ ਪੁੱਜੀ ਸੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ, ਭਾਵ ਕਾਮ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਸੂ ੧੩ ਦਾ ੧੦ ਅੰਕ।

†ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਮੇਂ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ, 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਖੀ ਅਨੰਦੁ ਗਾਵੈ॥' ਇਹੋ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਅੱਗੇ ੧੨ ਅੰਸੂ ਦੇ ੮ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕਹੀ ਹੈ।

੧੨. [ਦਸਮੇਸ਼ ਅਵਤਾਰ]।

ਸੈਯਾ ॥ ਗਨ ਮੰਗਲਕੇ ਗੁਰ ਮੰਗਲ ਰੂਪ, ਮਹਾਂ ਉਤਸਾਹਨਿ ਕੇ ਉਤਸਾਹੂ। ਸਭਿ ਤੇਜਨਿ ਕੇ ਅਤਿ ਤੇਜ ਦਿਪੈਂ, ਸਭਿ ਓਜਨ ਓਜ, ਗਰੂਰਨਿ ਗਾਹੂ[1]। ਸ਼ੁਭ ਆਦਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਟਿਕਾਵਨਿ ਕੋ, ਬਿਗਸਾਵਨਿ ਸੰਤਨਿ ਕੋ, ਰਿਪੁ ਦਾਹੂ। ਤੁਰਕਾਨਿ ਤਰੂ ਜਰ ਨਾਸ਼ਨਿ ਕੋ[2] ਅਵਤਾਰ ਉਦਾਰ ਲਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹੂ॥੧॥ ਸਰਦੂਲ ਕਿ ਝੂਲ ਅਭੂਲ ਭਏ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਨਦੀ ਗਿਰ ਰਾਜਨਿ ਕੋ[3]। ਹਿੰਦਵਾਇਨ ਤੀਰਥ ਪਾਵਨ ਕੋ ਥਿਰਤਾਵਨ ਕੋ ਅਘ ਮਾਂਜਨਕੋ[4]। ਸਰਬੋਤਮ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਤੇਜ ਅਮੇਜ ਹ੍ਵੈ ਆਪ ਹੀ ਸਾਜਨ ਕੋ[5]। ਕਵਿ ਸਿੰਘ ਕਹੈ ਅਵਿਤਾਰ ਭਯੋ ਹਮ ਜੈਸੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜਨ ਕੋ[6] ॥੨॥ ਸਭਿ ਨਿੰਦਕ ਮੋਦ ਕਮੋਦਨਿ ਕੋ ਬਨ[7], ਦੰਭ ਉਲੂਕ ਦੁਰੇ ਸਮੁਦਾਏ[8]। ਭਗਤੀ ਅਤਿ ਆਤਪ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰਨਿ ਤਾਰਨ ਸੇ ਗਰਬੀ ਨ ਦਿਸਾਏ[9]। ਪਸਰ੍ਯੋ ਅੰਧਕਾਰ ਅਧਰਮ ਮਹਾਂਦ੍ਰਿਢ, ਏਕਹੀ ਬਾਰ ਸੁ ਦੀਨਿ ਪਲਾਏ[10]। ਸਮ ਸੂਰਜ ਕੇ ਅਵਿਤਾਰ ਭਯੋ, ਹਮ ਸੇ ਜਨ ਪੰਕਜ ਕੋ ਬਿਕਸਾਏ[11]॥੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਬਡ ਭਾਗ ਪ੍ਰਸੂਤਾ। ਉਪਜ੍ਯੋ ਬਾਲਿਕ ਛਬਿ ਅਦ-ਭੂਤਾ[12]। ਅਸ਼ਟ ਦੀਪ ਦੀਪਤਿ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਨੋ[13]। ਦੁਤਿ ਘਟ ਗਈ ਉਦ੍ਯੋ

---

[1]ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਹੁਣ ਵਾਲੇ। [2]ਤੁਰਕਾਂ (ਰੂਪੀ) ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ। [3]ਪਹਾੜੀ ਰ ਜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਰੂਪੀ ਜੋ ਨਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਙੂ ਅਚਕ (ਸਿੱਧੇ) ਟੁਰੇ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੌਂ ਰੁਖ਼ ਵਿਚ ਵਹਿ ਟੁਰਨ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ ਤੇ ਅਝੁਕ ਟਿਕ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਟੁਰੀ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਨਦੀ ਦੇ ਵੇਗ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਤਾ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਹਿੰਦੂਆਂ ਰੂਪੀ (ਯਾ ਦੇ) ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਫਿਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤੇ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ। [5]ਆਪ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਸਾਜਣ ਲਈ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਆਪ ਨਿਰਾਲੇ ਰਹਿ ਕੇ ਪੰਥ ਨਹੀਂ ਸਾਜਿਆ ਪੰਥ ਸਾਜ ਕੇ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲੇ। [6]ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਵਡਿਆਵਣੇ ਨੂੰ। [7]ਸਾਰੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਰੂਪੀ ਕਮੁਦਨੀਆਂ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ ਮੁੰਦ ਦਿਤਾ। [8]ਦੰਭ ਰੂਪੀ ਉੱਲੂ ਛਿਪ ਗਏ। [9]ਫਿਰ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਦੇ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿਚ ਤਾਰਿਆਂ ਵਤ ਗਰਬੀ (ਲੋਕ ਨਿਗਾਹ ਨਾ ਆਏ ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਏ। [10]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। [11]ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਕਵਲਾਂ ਰੂਪ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾਵਨ ਲਈ। [12]ਅਨੋਖੀ। [13]ਅੱਠ ਦੀਵੇ ਬਲ ਰਹੇ ਸਨ। (ਅ) ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ਮਾਦਾਨ ਬਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸ਼ਟਦੀਪ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੱਠ ਦੀਵੇ ਹੋਣ। ਅੱਠਾਂ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਮਾਦਾਨ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਰਵਿ ਮਾਨੋ[1]॥੪॥ ਸੇਬਨਮਾਨ[2] ਧਾਇਨ ਤੇ ਮਾਤ। ਭਨਹਿ ਬਧਾਈ ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ[3]। ਅੰਤਰ ਬਹਿਰ ਦਾਸ ਗਨ ਦਾਸੀ। ਬਿਚਰਤਿ ਇਤ ਉਤ ਰਿਦੇ ਹੁਲਾਸੀ ॥ ੫॥ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਾਇ। ਮਿਲਹਿਂ ਬਖਾਨਹਿਂ ਸਤੁਤਿ ਸੁਨਾਇ। 'ਗੁਰ ਘਰ ਜਨਮਯੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ਸਭਿ ਨਿਜ ਜਨਹਿ[4] ਦੇਹਿ ਅਹਿਲਾਦਾ' ॥ ੬ ॥ ਪੌਤ੍ਰ ਬਦਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਪਰੇਖੀ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਮੋਦ ਵਿਸ਼ੇਖੀ। ਮਨਹੁਂ ਕੋਕਨਦ ਬਿਕਸਤਿ ਸੁੰਦਰ। ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਚਾਰੁ ਦੁਤਿ ਮੰਦਿਰ[5] ॥ ੭ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਬਜੀ ਬਧਾਈ। ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਇਕਠੀ ਹੁਇ ਆਈ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਕੌਤਕ ਕਰਿਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਿਹੀਂ ॥ ੮ ॥ ਬਜਹਿਂ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਰਬਾਬ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ਬਦ ਉਜਾਲਾ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਨਵਾਵਹਿਂ ਰਾਸ[6]। ਗੁਰੂ ਦਰ ਪਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ॥੯॥ ਵੰਡਹਿਂ ਅਚਹਿਂ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ' ਕਹੈਂ। ਬਡੋ ਭਾਗ ਅਪਨੋ ਜਨ ਲਹੈਂ[7]। ਭਾਟ ਕਲਾਵਤ ਢਾਡੀ ਆਵਹਿਂ। ਭਨਹਿਂ ਬਧਾਈ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੧੦ ॥ [8]ਬੇਖ ਕਲੀਵਨ ਦੇਵ ਬਧੂਟੀ। ਧਰਿ ਆਵਹਿਂ ਜਨੁ ਜਗ ਦੁਤਿ ਲੂਟੀ[9]। ਢੋਲਕ, ਟਲਕਾ[10], ਘੁੰਘਰੂ, ਤਾਲੀ। ਗਾਇਂ ਬਿਲਾਵਲ ਲੇਤਿ ਭੁਵਾਲੀ ॥੧੧॥ ਸਭਿ ਬਾਜੇ ਅਰੁ ਹਾਥਨਿ ਤਾਲ। ਗਨ ਪਾਇਨ ਕੇ[11] ਘੁੰਘਰੂ ਨਾਲ। ਅੰਗ ਚਲਾਵਹਿਂ ਤਾਲ ਮਿਲਾਇਂ। ਗਾਵਹਿਂ ਨਾਚਹਿਂ ਰਾਚਹਿਂ ਚਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਤਿ[12] ਸੁੰਦਰ ਕਰੈਂ ਅਚਰਜ ਦੇਹਿ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਹਰੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਮੰਦਰਿ ਬਰ ਪੌਰ। ਭਈ ਭੀਰ ਥਿਤ ਲਹੈਂ ਨ ਠੌਰ ॥੧੩ ॥ ਗੰਧ੍ਰਬ ਗਾਵਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਦੰਭਾ[13]। ਸੁਨਿ ਪੁਰਿ ਬਾਸਨ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ। 'ਇਹ ਗਾਵਨ ਨਾਚਨ ਮੁਦਕਾਰੀ। ਸੁਨਯੋ ਨ ਦੇਖਯੋ ਕਬਹੁੰ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਇਹ ਗਨ[14] ਬਸਹਿਂ ਕੌਨ ਸੇ ਦੇਸ਼। ਨਏ ਰੂਪ ਹੈਂ ਨਏ ਸੁ ਬੇਸ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਾਗ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹਿ ਰਹੀ[15]। ਬੂਝਨਿ ਹਿਤ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਕਿਮ ਕਹੀ ॥ ੧੫ ॥ ਚਾਰ ਘਟੀ ਲੌ ਕੌਤਕ ਕਰਿਕੈ।

[1]ਮਾਨੋ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ (ਤਾਂ ਸ਼ਮਾ ਦਾਨ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਮਾਤ ਪੈ ਗਈ)। [2]ਸੇਵਾ ਯੋਗ। [3]ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਧਾਈ (ਲੋਕ) ਕਰਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ। [5]ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ (ਮੁਖ)। [6]ਬਹੁਤਾ। [7]ਦਾਸ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [8]ਦੇਵ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਖੁਸਰਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਈਆਂ। [9]ਮਾਨੋ ਜਗਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ੋਭਾ ਲੁੱਟੀ ਹੈ। [10]ਟੱਲੀਆਂ। [11]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ। [12]ਚਾਲ। (ਅ) ਨਾਚ ਦੀ ਗਤਿ। [13]ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ। [14]ਯੂਥ, ਜੱਥਾ, ਸਾਰੇ। [15](ਪੁੱਛਣ ਦ) ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਰਹੀ ਰਾਗ ਸੁਣ ਕੇ।

ਪੁਨਹਿਂ ਪੌਰ ਪਰ ਮਸਤਕ ਧਰਿਕੈ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਥਾਇਂ। ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਹੂ ਤੇ ਜਾਨੇ ਜਾਇਂ ॥ ੧੬ ॥ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਫੂਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁੰਦਿ ਗੁੰਦਿ ਕਰਿ ਦੀਰਘ ਮਾਲਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵਹਿ ਮਾਲਾਕਾਰ[1]। ਬੰਦਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ॥ ੧੭ ॥ ਧਨ ਇਨਾਮ ਕੋ ਲੇ ਲੇ ਜਾਹਿਂ। ਫੂਲਨਿ ਮਾਲਾ ਦਰ ਲਰਕਾਹਿਂ। ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਸਭਿਨਿ ਆਇ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਜੋਵਾ ॥ ੧੮ ॥ ਜਸ ਜਸ ਮਨਸਾ ਧਰਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਤਸ ਤਸ ਮਨਹੁਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਏ।ਤਬਹਿ ਜੋਤਸ਼ੀ*ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ। ਜਨਮ ਮਹੂਰਤ ਖਬਰ ਬਤਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਲਗਨ ਮਹੂਰਤ ਉੱਤਮ ਜੋਵਾ। ਅਧਿਕ ਹਰਖ ਦੈਵਗ[2] ਉਰ ਹੋਵਾ। 'ਉੱਤਮ ਜੋਗ[3] ਪਰਯੋ ਇਨ ਐਸੇ। ਆਗੇ ਕਿਸਕੋ ਭਯੋ ਨ ਜੈਸੇ ॥ ੨੦ ॥ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਨਿ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰਹਿਂ। ਅਖਿਲ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਬਿਥਾਰਹਿਂ।ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕਰ ਤਲ[4] ਹੋਇਂ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪੂਜਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੨੧॥ਸਰਬੋਤਮ ਗੁਨ ਲਗਨ ਮਝਾਰ[5]। ਇਕ ਚਿੰਤਾ ਮੁਝ ਰਿਦੇ ਉਦਾਰ। ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[6]! ਸੁਨਿ ਸੋ ਬਿਧਿ ਐਸੇ।ਅਸ-ਮੰਜਸ ਹੁਇ ਸਕਿ ਹੈ ਕੈਸੇ ?॥ ੨੨ ॥ ਜੇਤੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਥਮ ਮੈਂ ਕਹੀ।ਸੋ ਤੋ ਬਨਿ ਸਕਿ ਹੈ ਇਮ ਸਹੀ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਘਰ ਜਨਮ ਉਦਾਰਾ। ਪੂਜਹਿਂ ਅਰਪਹਿ ਦਰਬ ਅਪਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਜਸੁ ਆਦਿ ਹੁਇ ਹੈਂ ਸਭਿ ਘਨੇ। ਪਰ ਇਕ ਰੀਤਿ ਅਨਬਨੀ ਬਨੇ। ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਧਰਹਿਂ ਓਜ ਸੰਭਾਰਹਿ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਹਿਤ ਧਾਰਹਿਂ ॥ ੨੪ ॥ ਜਿਮ ਜਿਮ ਬੈਸ ਬਡੀ ਹੁਇ ਜਾਈ। ਤਿਮ ਤਿਮ ਉਪਜਹਿ ਚਾਇ ਲਰਾਈ। ਘਨੋ ਘੋਰ ਸੰਘਰ ਘਮਸਾਨਾ। ਹਤਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਕੋ ਨਿਜ ਪਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜੁੱਧ ਕਰਨਿ ਕੋ ਲਗਨ ਬਿਸਾਲ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਉਤਪਤਿ ਭਾ ਸ਼ੁਭਬਾਲ[7]। ਲਾਖਹੁਂ ਪਰੇ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਸੋਵੈਂ। ਇਸ ਸਿਸ ਕੇ ਕਰ[8] ਅਸ ਰਣ ਹੋਵੈ॥ ੨੬ ॥ ਜੁੱਧ ਕਰਨਿ ਕੋ ਸੈਨ ਬਿਸਾਲਾ[9] ।ਪਾਸ ਨ ਪਿਖੀਯਤਿ ਹੈ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਮਹਾਂ ਤੇਜਸੀ ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ ਹੋਵੈ। ਬਿਤਿ ਰਿਪੁ ਮਹਿ ਜਿਮ ਥੰਮ੍ਹ ਖਰੋਵੈ ॥੨੭॥ ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਿ ਬਿਖੈ

[1]ਮਾਲੀ, ਮਾਲਾਂ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੇ। [2]ਜੋਤਸ਼ੀ। [3]ਲਗਨ। [4]ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ। [5]ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਸਰਬ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਗੁਣ ਹਨ। [6]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ। [7]ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਬਾਲ ਜੰਮਿਆਂ ਹੈ। [8]ਹੱਥੋਂ। [9]ਬਹੁਤੀ ਸੈਨਾਂ ਹੋਵੇਗੀ। *ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਨਹੀਂ ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਃ ਨਾਃ ਪ੍ਰਃ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੪ ਅੰਕ ੬੪ ਦੀ ਤੁਕ।

ਛਾਇ ਪਰਤਾਪ। ਹੁਕਮ ਕਰਹਿ ਬਡ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਖਾਪਿ। ਤਬਿ ਹੋਵਹਿੰਗੀ ਜੋ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ।ਧਰਮ ਸਥਾਪਹਿ ਸਭਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੁਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ,ਦਾਨੀ ਮਹਾਂ,ਜੋਧਾ,ਧੀਰ ਬਿਸਾਲ।ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਪੰਡਿਤ ਚਤੁਰ, ਮਹਾਂ ਬਾਹੁ ਰਿਪੁ ਸਾਲ[1] ॥੨੯॥ਮਹਾਂ ਜਿਤੇਂਦ੍ਰੈ, ਮਹਾਂ ਬੁਧਿ[2], ਰਿਦੈ ਗੰਭੀਰ ਬਿਲੰਦ। ਸਭਿ ਜਗ ਨਰ ਸਿਰਮੌਰ ਹ੍ਵੈ ਸੋਢਿਬੰਸ* ਕੋ ਚੰਦ[3]॥੩੦॥ਚੌਪਈ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਬਹੁਤ ਸੁਨਾਏ। ਸਹਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੱਖਯ ਹਰਖਾਏ। ਦਿਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਮੰਗਲ ਉਤਸਵ ਹੋਤਿ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਸੰਗਤਿ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਧਰਿ ਆਵੈ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਭੇਟਨਿ ਅਰਪਾਵੈ। ਪਟਨੇ ਪੁਰਿ ਬਾਸੀ ਸਿਖਿ ਜੋਈ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਵਹਿ ਤੋਈ ॥ ੩੨॥ ਸਹਿਤ ਭਾਰਜਾ ਪਹਿਰਿ ਸੁ ਅੰਬਰ।ਜਨੁ ਘਨ ਛਟਾ ਦਿਪਹਿ ਬਿਚ ਅੰਬਰ[3]। ਉਤਸਵ ਕਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਵਤਿ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ'ਕਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤਿ ॥ ੩੩ ॥ ਥਿਰਹਿਂ ਦ੍ਵਾਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਵਹਿ। ਧਰਹਿਂ ਭਾਵਨਾ ਧਰ[4] ਸਿਰ ਲਾਵਹਿ। ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ ਸੁਨਹਿਂ ਨਰ ਜਨੇਂ ਜਨੇਂ। ਨਮਹੁੰ ਕਰਨਿ ਕੌ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਨੇਂ ਤਨੇਂ ॥੩੪॥ ਇਕ ਅਰਪਹਿ ਇਕ ਜਾਵਹਿਂ ਲੇਤੇ[5]। ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਹੇਤੁ ਦਤਿ ਹੈਂ ਕੇਤੇ[6]। ਬਨਕ ਧਨਾਢ ਮਿਲੈਂ ਗਨ ਆਏ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਅਰਪਾਏ ॥ ੩੫ ॥ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵਹਿ। ਆਇ ਜਾਤਿ[7] ਮਗ ਸੁਜਸੁ ਅਲਾਵਹਿ।'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪੂਰਾ।ਦੇਨਿ ਸ੍ਰਾਪ ਬਰ ਕੋ ਬਚ ਸੂਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਬਹੁ ਸਿੱਖਯਨਿ ਪਰ ਕੀਨਸਿ ਦਯਾ।ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਬਰ ਦਯਾ। ਤਿਨ ਘਰ ਜਨਮਯੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ਰੱਛਕ ਸਿੱਖਯਨਿ ਦੇ ਅਹਿਲਾਦਾ[8]॥੩੭॥ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸਮਰਥ ਗੁਰਦੇਵ।ਜਿਨਕੀ ਚਹਤਿ ਦੇਵਤਾ ਸੇਵ। ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਕਨਿ ਬਿਖੇ ਸਹਾਇ।ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਿਦਾ ਗੁਨਗਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩੮ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਆਏ ਇਤ ਦੇਸ਼। ਘਰ ਪੰਜਾਬ ਸੁ ਦੂਰ ਬਿਸ਼ੇਸ਼।ਪੁਰਿ ਪਟਨੇ ਮਹਿ ਕੀਨਿ ਨਿਵਾਸ।ਕਰਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨ ਰਾਸ ॥੩੯॥ਗਏ ਬਿਦੇਸ਼ ਆਇ ਹੈਂ ਦੇਸ਼।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਘ ਕਟਹਿ ਕਲੇਸ਼। ਹਮ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਭਾਗ ਜਗੇ ਹੈਂ।ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੇਵ ਲਗੇ ਹੈਂ॥੪੦॥ਅਬਿ

[1]ਰਿਪੂਆਂ ਨੂੰ ਸੱਲਣ ਵਾਲੇ। (ਅ ਰਿਪੁ+ਸ਼ਾਲਾ=ਯੁਧ ਭੂਮਿਕਾ (ਵਿਚ) । [2]ਬੁਧਿਵਾਨ । (ਅ ਬੁਧ ਜੀ ਤੋਂ ਬੀ ਮਹਾਨ। [3]ਮਾਨੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਦੀ ਹੈ। [4]ਧਰਤੀ ਤੇ। [5]ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ)। [6]ਕਈ । [7]ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ। [8]ਅਨੰਦ ਦਾ ਦਾਤਾ।

*ਪਾ.–ਸੋਢਿ ਸਿੰਧੁ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਸੁਤ ਇਹ ਭਯੋ। ਜਨੁ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੋ ਪੁੰਨ ਉਪਜਯੋ[1]। ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਸੇਵ ਕਰਹਿੰ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿੰ। ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨਿ ਹਰਖਾਵਹਿੰ ॥ ੪੧ ॥ ਹਮ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਜੁਤਿ ਦਰਸੈ ਹੈਂ। ਬਿਘਨ ਅਨੇਕਨਿ ਕੋ ਹਤਵੈਹੈਂ[2]। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਟਨੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਕੀਰਤਿ ਕਰਹਿੰ ਸੁਭਾਗ ਸਰਾਹੀਂ ॥ ੪੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਨੇਮ ਕਰਿ ਹੋਵਤਿ ਭੋਰ[3]। ਆਇ ਦ੍ਵਾਰ ਪਰ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਹਿੰ[4]। ਸੰਝ ਭਏ ਕਰਿ ਨਮੋ ਸਿਧਾਰਹਿੰ[5] ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੨॥

੧੩. [ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਉਤਸਾਹ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਭੂਖਨ ਜਨਮ ਪੂਸ ਮਾਸ[6] ਮਹਿੰ ਲੀਨ। ਹੁਤੀ ਸ਼ੁਦੀ ਥਿਤਿ ਸਪਤਮੀ ਸੁੰਦਰ ਸਮੈਂ ਸੁ ਚੀਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਬਿਹੂੰ ਜਾਨੀ। ਸੁਰ ਗਨ ਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਠਾਨੀ। ਬਿਥਰੀ ਬਰ ਸੁਗੰਧਿ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ।ਜਾਗਤਿ ਜੋ ਲਖਿ ਬਿਸਮੈ ਧਾਰੇ[7] ॥੨॥ –ਅਸ ਸੌਰਭ[8] ਕਬਿ ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਪਾਈ। ਇਹ ਔਚਕ ਅਬਿ ਕਿਤ ਤੇ ਆਈ?–।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਾਤ*ਨਾਨਕੀ ਤਬੈ। ਸ਼ਗਨ ਬਿਚਾਰ ਕਰਹਿ ਸ਼ੁਭ ਸਬੈ ॥੩॥ –ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਮਮ ਸੁਤ ਕੇ ਹੋਵਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਜਨਮਾਤ ਸ਼ੁਭ ਹੀ ਜੋਵਾ–। ਪਤਿ ਕੋ ਬਾਕ ਬਿਚਾਰਨ ਕਰਤੀ[9]–'ਕੁਲ ਦੀਪਕ ਉਪਜਹਿ' ਮੁਦ ਧਰਤੀ ॥੪॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹੁ ਉੱਜਲ ਨਾਮੂ।ਕਰਹਿ ਜਗਤ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਅਭਿਰਾਮੂ'। ਇਮ ੨ ਸੈਨ ਹੁਇ ਭਾਖਨੋ ਮੋਹੀ।ਸਾਚ ਬਚਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਿਨ ਹੋਹੀ–॥੫॥ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਕਰਤੀ ਮਨ ਮਾਹੂੰ। ਸੁਧਿ ਕੋ ਪਠਨਿ ਹੇਤੁ ਸੁਤ ਪਾਹੂੰ। ਕਰੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਤਬਹਿ ਲਿਖਾਵਨਿ। 'ਤੁਮ ਘਰ ਨੰਦਨ ਨਿਪਜਯੋ ਪਾਵਨ ॥ ੬ ॥ ਭਏ ਸ਼ਗੁਨ ਇਹ ਸਮੈ ਘਨੇਰੇ। ਜੋ ਪ੍ਰਮੋਦ ਦਾ ਅਹੈਂ ਬਡੇਰੇ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਹਾਂ। ਭਈ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਇਹਾਂ ॥ ੭ ॥ ਅਬਿ ਸੁੰਦਰ ਲਾਗਹਿ ਨਿਜ ਭਵਨੂੰ। ਇਤ ਕੋ ਕਰਹੁ ਆਪ ਆਗਵਨੂੰ'। ਇਮ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਵਾ। 'ਪਹੁੰਚਹੁ ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ' ਤਿਸ ਗਾਵਾ[10]॥੮॥ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ

[1] ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2] ਨਾਸ਼ ਕਰਾਵਾਂਗੇ। [3] ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ। [4] ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਮੱਥਾ ਪਹਿਲੇ ਟੇਕ ਕੇ ਫੇਰ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5] ਭਾਵ ਸਵੇਰੇ ਬੀ ਤੇ ਸੰਝਾਂ ਨੂੰ ਬੀ। [6] ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ। [7] ਅਸਚਰਜ ਹੋਏ। [8] ਸੁਗੰਧੀ। [9] ਮਾਤਾ ਜੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। [10] ਤਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। *ਪਾ:–ਮਾਤਾ ਬਣੀ।

ਬਹਾਦਰ। ਤੂਰਨ ਗਯੋ ਪਹੁੰਚਿ ਭਾ ਹਾਦਰ। ਬਹੁ ਉਤਸਵ ਸਗਰੇ ਦਲ ਭਯੋ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇ ਮੁਦ ਕਿਯੋ ॥੯॥ ਤਿਹ ਸਿਖ ਕੋ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀਨਿ।ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖੀ ਬਹੁ ਕੀਨਿ। ਪੁਨਹਿੰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਆਪ ਲਿਖਾਈ। 'ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਹਮ ਅਬਿ ਜਾਈ ॥੧੦॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਕਾਜ ਜਬੈ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਹਮ ਆਵਹਿੰਗੇ ਇਸ ਥਾਇ। ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਹੁ ਤੁਮ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ਕਰਹੁ ਦੁਲਾਰਨਿ ਧਰਿ ਅਹਿਲਾਦਾ'॥੧੧॥ਪਠੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਟਣੇ ਆਈ। ਜਹਾਂ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਬਧਾਈ। ਇਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੌਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਸੁਨਹੁ ਜਨਮ ਕੋ ਅਬਿ ਉਤਸਾਹੁ:-॥੧੨॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਬ੍ਰਿਧਾ ਬਡੇਰੀ। ਰਛਹਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਘਨੇਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਗੁਰ ਨਾਮੂ। ਲੇ ਮੁਖ ਤੇ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰ ਧਾਮੂ ॥ ੧੩ ॥ 'ਨਾਨਾਂ ਭਾਂਤਿ ਬਿਘਨ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਕਲ ਬਿਨਾਸਹੁ ਬਨਹੁ ਸਹਾਏ। ਮਮ ਪੌਤ੍ਰ ਕੀ ਰੱਛਨਾ ਧਰੀਅਹਿ। ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਬਿਲੰਦਹਿ[1] ਕਰੀਅਹਿ' ॥੧੪॥ ਲਗਨ ਜੋਤਕੀ[2] ਲਿਖਿ ਲੈ ਗਯੋ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਭਯੋ।ਲਿਖੀ ਜਨਮ ਪੱਤ੍ਰੀ ਗਿਨਿ ਸੋਧਿ। ਜਿਸ ਕੋ ਉਰ ਗ੍ਰਹ ਰਾਸ਼ੀ ਬੋਧ[3] ॥ ੧੫ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿੰ ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਯਹੁ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯਹੁ। ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਹਾਂ ਮਤਿਵੰਤੇ। ਬੈਠੇ ਆਨਿ ਸਮੂਹ ਸੁਨੰਤੇ॥ ੧੬ ॥ 'ਪੋਖ ਮਾਸ ਕੋ ਪੱਖ ਸੁਕਲ ਹੈ। ਸਪਤਮ ਥਿਤ ਕੋ ਸਮੈਂ ਸੁਕਲ ਹੈ[4]। ਆਦਿਤਵਾਰ[5] ਜਾਮਨੀ ਜਾਮੂ। ਭਯੋ ਜਨਮ ਬਾਲਿਕ ਬਲ ਧਾਮੂ ॥ ੧੭ ॥ ਪਰੇ ਲਗਨ ਮਹਿੰ ਗ੍ਰਹ ਦੇ ਮੰਗਲ[6]। ਉਚ ਕੇ ਸੂਰਜ ਸ਼ਨਿ ਕਵਿਮੰਗਲ[7]। ਲਾਭ ਸਥਾਨ ਆਇ ਗ੍ਰਹ ਆਛੇ। ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਾਂਛੇ[8]* ॥੧੮॥ ਜਨਮ ਕੁੰਡਲੀ ਜਿਮ ਅਵਤਾਰਨਿ। ਤਿਮ ਲਖੀਯਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਡ ਕਾਰਨ। ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਵਧਹਿ

---

[1]ਵੱਡਾ। [2]ਜੋਤਸ਼ੀ। [3]ਗ੍ਰੈਹ ਤੇ ਰਾਸਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਹੈਸੀ। [4]ਆਨੰਦ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। [5]ਐਤਵਾਰ। [6]ਲਗਨ ਵਿਚ ਮੰਗਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਹਿ ਪਏ ਹਨ। [7]ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ ਸੂਰਜ, ਸ਼ਨੀ, ਸ਼ੁਕਰ ਤੇ ਮੰਗਲ। [8] ਗ੍ਰੈਹ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਅਸਾਂ ਵਲ ਤੱਕੋ।

*ਇਥੇ ਲਗਨਾਂ ਤੇ ਕੁੰਡਲੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਗ੍ਰੈਹਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ੍ਰੈਹ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਵਾਂਛਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਪਈਅਤਿ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਮਾਰਾ॥੧੯॥ ਸਿੰਧੁ ਮੇਖ਼ਲਾ ਅਵਿਨੀ ਜੇਤੀ[1]।ਜਸੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਪੂਰਹਿ ਤੇਤੀ। ਰਾਮਚੰਦ ਮਾਨਿੰਦੇ ਜੋਧਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮਾਨ ਰਿਪੁਨਿ ਪਰ ਕ੍ਰੋਧਾ॥ ੨੦॥ ਜਿਮ ਬਲ ਛਲਿਬੇ ਬਾਵਨ ਭਯੋ। ਤਨ ਕੋ ਤਨਕ ਆਪਨੋ ਕਿਯੋ। ਬਹੁਰ ਬਧਾਯੋ ਬਪੁਖ ਬਿਲੰਦ*। ਅਪੱਰ ਨ ਕੋ ਭਾ ਜਿਸ ਮਾਨਿੰਦ[2]*॥ ੨੧॥ ਤਿਮੁ ਲਘੁ ਐਸ਼ੁਰਜ ਅਬੈ ਪ੍ਰਤਾਪੁ। ਜਬੈ ਸੰਭਾਰਹਿ ਅਪਨੋ ਆਪੁ। ਤਤਛਿਨ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਬਿਰਧਾਵੈ। ਜਿਸ ਕੋ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਪਾਵੈ' ॥੨੨॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਏ। ਗਿਨਤੀ ਕਰਿ ਜੋਤਸ਼ੀ ਬਤਾਏ। ਬਹੁ ਧਨ ਸਾਦਰ ਦੀਨਸਿ ਮਾਤਾ। ਲੇ ਦਿਜ ਆਸ਼ਿਖ ਦੇ ਹਰਖਾਤਾ॥ ੨੩॥ 'ਚਿਰੰਜੀਵ ਹੁਇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ਦੇ ਪਰਵਾਰਹਿ ਬਹੁ ਅਹਿਲਾਦਾ'। ਪੀਛੇ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਹਰਖਤਿ। ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਪੋਤ੍ਰੇ ਮਹਿ ਪਰਖਤਿ॥ ੨੪॥ ਲੇ ਨਿਜ ਅੰਕ ਦੁਲਾਰਹਿ ਘਨੀ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਮੁਖ ਸਨੇਹ ਕੇ ਸਨੀ। ਖਸ਼ਟੀ[3] ਆਦਿਕ ਜੱਗ ਜਿਤੇਕ।ਕਰੇ ਜਥਾ ਬਿਧਿ ਹੁਤੇ ਤਿਤੇਕ॥ ੨੫॥ ਅੰਤਰ ਰਾਖਹਿ ਰੱਛਾ ਕਰਤੇ। ਆਇ ਰੰਕ ਜੋ ਜਾਚਹਿ ਦਰ ਤੇ। ਛੂਛਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਕੋ[4] ਦੀਨਾ। ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਦੇਬੋ ਕੀਨਾ॥ ੨੬॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਜਸੁ ਪਸਰਯੋ ਜਹਿ ਕਹਾਂ। ਦਾਨ ਭਯੋ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਮਹਾਂ। ਬਧ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੋਈ। ਬਡੀ ਭਈ ਸੁਤ ਭਯੋ ਨ ਕੋਈ॥ ੨੭॥ ਅਤਿ ਚਾਹਤਿ ਕੈ ਉਪਜਯੋ ਨੰਦਨ। ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰ ਕਰਹਿਂ ਅਭਿਨੰਦਨ[5]।ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਗਿਨੀ। ਸਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਾਰਤਾ ਭਨੀ॥ ੨੮॥ 'ਸੰਮਤ ਸੋਲਹਿ ਸਯਾ ਅਠੱਤਰ। ਮੱਘਰ ਦੁਤੀਯਾ ਸੂਰ ਅਨੁੱਤਰ[6]। ਤਬਿ ਮਮ ਨੰਦਨ[7] ਜਨਮ ਲਏ ਹੈਂ। ਅਬਿ ਪੈਂਤਾਲਾ ਬਰਖ ਭਏ ਹੈਂ॥ ੨੯॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਹ ਸੈ ਅਬਿ ਚੀਨ। ਊਪਰ ਬੀਤੇ ਬੀਸਹੁ ਤੀਨ[8]। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਦਾਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਤ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ

---

[1]ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ। [2]ਜਿਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਲੰਮਾ ਹੋਣ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ; ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਲੰਮੇ ਹੋਣ ਦੀ ਉਪਮਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਛਟੀ। [4]ਕੋਈ। [5]ਅਨੰਦ। [6]ਸੂਰਜ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਸੀ। [7]ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ। [8]੧੭੨੩।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਚੌਪਈ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਨ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਗੋਂ ੨੨ ਅੰਕ ਦੇ ਅਖੀਰ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ:—

ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮਾਤਮ ਤੱਤ ਸਰੂਪ। ਭਗਤ ਰੱਛ ਤਨ ਧਰਹਿਂ ਅਨੂਪ।

ਨਿਹਾਰਾ[7]॥ ੩੦॥ ਅਸ਼ਟ ਜੋਗਨੀ ਕਹੁ ਅਭਿਖੇਕਾ[1]। ਸੁਤ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ[2] ਜਾਚਿ,ਸਿਰ ਟੇਕਾ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਸਮੂਹ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਯੋ॥ ੩੧॥ ਦੇਤਿ ਲੈਤਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ। 'ਅਤਿ ਚਾਹਤਿ ਕੈ ਉਪਜਯੋ ਨੰਦ।ਸ਼ੁਧ ਸਹਤਿ ਹੁਇ ਉਮਰ ਦਰਾਜ਼[3]।ਲਹਹੁ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਸਮਾਜ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਗੁਰ ਘਰਨੀ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਸੁਤ ਬਾਂਛਾ ਧਰਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਬਿਚ ਪਰਦੇਸ਼ ਆਇ ਪੁਰਿ ਥਿਰੀ॥ ੩੩ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸੁਪੂਤ ਨਿਹਾਰਾ। ਚਿਰਜੀਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਮਾਰਾ।ਦੇਖਿ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋ ਸਿਯਰਾਤੀ।ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਤੇ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ' ॥ ੩੪॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬੋਲਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਉਤਸਵ ਤੇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਰਿਦ ਭਾਰੀ। ਮਾਤਾ ਬਡੀ ਨਾਨਕੀ ਤਬੈ। ਰੱਛਾ ਕੇ ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਸਬੈ॥ ੩੫॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮੰਗਲ ਰਚਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਇਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਪੁਰਿ ਕੀ ਬਾਲਾ[4]। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਗਾਵਤਿ ਸ਼ੁਭ ਗੀਤ।ਦਰਸਹਿਂ ਬਾਲਿਕ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤ॥੩੬॥ ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਦੂਰ ਤੇ ਖਰੀ।ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ 'ਸੂਰਤ ਖਰੀ'।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮਾਤ ਕਰਾਇ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਪਟ ਸੋਂ ਪੋਂਛਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨਾ॥ ੩੭॥ ਸੂਧੀ ਕਰ ਪਗ ਕੀ ਅੰਗੁਰੀਨ[5]। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕੋਕਨਦ ਪੰਖਰੀ ਚੀਨ। ਦਿਪਹਿਂ ਪੁਨਰਭੂ ਮਾਣਿਕ ਜੈਸੇ[6]। ਪਦਮਾਲਯ[7] ਜਟਤੀ ਹੁਇ ਵੈਸੇ॥ ੩੮॥ ਜਿਨ ਕੇ ਧਯਾਨ ਕਰੇ ਅਘ ਜਾਇਂ। ਪਰੇ ਕਰਤਿ ਚੰਚਲ ਕਰ* ਪਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜਾਤੇ। ਨਾਮ ਗਏ ਧਰ ਪ੍ਰਥਮ ਬਖਯਾਤੇ॥ ੩੯॥ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਬ੍ਰਿੱਤਤ ਬਿਚਾਰਿ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਪ੍ਰਤਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ। ਸੋ ਧਰਿ ਨਾਮ ਹਕਾਰਨ ਕਰਤਿ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੋਲੈਂ[8] ਹਸ ਪਰਤਿ॥ ੪੦॥ ਬਾਚ[9] ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਅਏ। 'ਗੋ' ਧਰ ਮਹਿਂ, 'ਬਿੰਦ' ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ[10]। ਯਾਂਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ। ਜੋ ਹੁਇ ਚਹੁੰ ਕੁੰਟਨਿ ਬਿਸਤਾਰਾ॥ ੪੧॥ ਸਿੰਘ ਜੁ ਪਦ

---

[1]ਪੂਜਿਆ। [2]ਸੁੱਖ। [3]ਲੰਬੀ। [4]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [5]ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ। [6]ਨਖ਼ ਚਮਕਦੇ ਹਨ ਮਣੀਆਂ ਵਾਂਗ [ਸੰਸਃ, ਪੁਨਰਭਵ=ਨਹੁੰ]। [7]ਮਾਨੋ ਲੱਛਮੀ ਦੀ ਹੀ ਜੜਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। [ਸੰਸਃ, ਪਦਮ=ਕਵਲ ਆਲਯ=ਘਰ। ਪਦਮਾਲਯ=ਲੱਛਮੀ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਃ ਅਧ੍ਯਾਃ ੧ ਅੰਕ ੨੦ 'ਬਸੈ ਰਮਾ ਸਾਜ ਕ੍ਰਟੀ ਸੀ']। ਜੇ ਪਾਠ 'ਪਦਮ ਰਾਗ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀਰੇ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ। [8]ਬੁਲਾਵਣ ਤੇ। [9]ਬਾਣੀ ਨਾਲ। [10]ਗੋ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਖੇ। ਬਿੰਦ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। *ਪਾ -ਉਰ।

ਦੇਵੀ ਨੇ ਦੀਨਿ*। ਰਾਖਸ਼ ਹਤੇ ਕਰੋਰਹੁੰ ਚੀਨਿ। ਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਮਿਲਇ। ਯਾਂਤੇ 'ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਭਇ॥ ੪੨॥ ਧਰਿ ਹਾਥਨਿ ਪਰ ਕੈ ਬਿਚ ਗੋਦ। ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ[੧] ਕਰਹਿੰ ਪਰਮੋਦ। ਮੁਖ ਅਰਬਿੰਦ ਹਸਾਵਨਿ ਕਰੈਂ। ਲਾਲਤਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਮੁਦ ਧਰੈਂ ॥੪੩॥ ਸਾਸੁ ਨੁਖਾ ਜਨੌਂ ਜੀਵਨ ਮਨਿ ਹ੍ਵੈਂ[੨]। ਦੇਖਤਿ ਪਾਲਤਿ ਆਨੰਦ ਮਨ ਹ੍ਵੈ। ਦੋਨਹੁੰ ਰੱਛਨਾ ਕਰਤਿ ਬਡੇਰੇ। ਨਯਨ ਪਲਕ ਨਜਾਈ ਬਹੁ ਬੇਰੇ[੩] ॥ ੪੪॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁੰਦਰ ਵਧਹਿ ਸਰੀਰ। ਦਾਦੀ ਬ੍ਰਿਧਾ ਰਹੈ ਨਿਤ ਤੀਰ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਲਿ-ਹਾਰੀ। ਜਿਸ ਗੁਰ ਅਪਦਾ ਹਰੀ ਹਮਾਰੀ॥ ੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਇੰਦ ਸਿੰਘ ਜਨਮ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ॥੧੩॥

੧੪. [ਕੁਹਰਾਮ ਦਾ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ]

ਦੋਹਰਾ॥ਪੁਰਿ ਕੁਹਰਾਮ[੪]ਬਿਖੇ ਹੁਤੋ ਸ਼ਾਹੁਭੀਖ ਜਿਸ ਨਾਮ॥ਨਿਜ ਮੁਰਸ਼ਿਦਕੇ ਢਿਗ ਰਹਤਿ ਠਸਕੇ[੫]ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਧਾਮ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਜਿਸ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਗ ਬਿਦਤਾਬੇ। ਲੋਕ ਮ੍ਰਿਯਾਦ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ॥ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਭੀਖਾ—ਅਵਤਰਿਓ ਨਰ ਬਰ ਦੇ ਸੀਖ[੬] ॥੨॥ ਤੁਰਕਨਿ ਕੁਮਤਿ ਕਰੀ ਹ੍ਵੈ ਕੂਰੇ[੭]।ਕ੍ਰੋਧੀ ਕੁਤਸਤ ਕਰਮਨਿ ਕ੍ਰੂਰੇ[੮]। ਤਿਨਕੋ ਤੇਜ ਨਾਸਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਧਰਯੋ ਦੇਹਗੁਰੁਤਾਪਦਲੇਤ[੯]—॥੩॥ਬ੍ਰਿੰਦੋ ਮੁਰੀਦ ਬੀਚ ਤਬਿ ਬੈਸਾ।ਭਯੋ ਸੰਕਲਪ ਰਿਦੇ ਤਬਿ ਐਸਾ।ਤਤਛਿਨ ਉਠਯੋ ਅਪਰ ਸਭਿ ਤਯਾਗੇ।ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗੇ[੧੦] ॥ ੪॥ਮੂੰਦਿ ਬਿਲੋਚਨ ਧਰਿ ਉਰ ਧਯਾਨਾ।ਸਾਦਰ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਥਿਤ ਥਾਨਾ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਬੰਦਗੀ ਘਨੀ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਆਤੁਰਤਾ ਸਨੀ[੧੧]॥੫॥ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਧਰ[੧੨] ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੀਨਾ। ਕੁਨਸਾ ਕੀਨਸਿ ਤੀਨ[੧੩]ਪ੍ਰਬੀਨ।ਉਤਫੁਲ ਲੋਚਨ[੧੪]ਹੁਇਕਰਿ ਬੈਸਾ। ਜਨਮ ਰੰਕ ਪਾਰਸ

[੧]ਬਾਰ ਬਾਰ। [੨]ਜੀਵਨਮਣੀ ਵਤ ਨੋਹ ਤੇ ਸੱਸ (ਸੰਭਾਲਕੇ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ)।(ਅ) ਅਪਣਾ ਜੀਵਨ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)। [੩]ਜਿਵੇਂ ਪਲਕਾਂ ਭਵਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਹਰ ਵੇਲੇ। [੪]ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਪਟਜਾਲਾ ਰਿਆਸਤ ਵਿਖੇ 'ਘੁੜਾਮ' ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। [੫]ਇਹ ਗ੍ਰਾਮ ਜ਼ਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਦੀ ਥਾਨੇਸਰ ਤਹਸੀਲ ਵਿਚ ਹੈ। [੬]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ। [੭]ਕੂੜੇ। [੮]ਕ੍ਰੋਧੀ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਤੇ ਭਜਾਨਕ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। [੯]ਲੈਕੇ। [੧੦]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [੧੧]ਦੀਨਤਾ ਸਹਿਤ। [੧੨]ਧਰਤੀ ਤੇ। [੧੩]ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ ਤਿੰਨ ਵਾਰ। [ਫਾ:ਕੋਰਨਿਸ਼=ਝੁਕ ਕੇ ਸਲਾਮ ਕਰਨਾ]। [੧੪]ਭਾਵ ਨੇਤ੍ਰ ਖਿੜਾਕੇ [ਸੰਸ:, ਉਤ੍ਫੁਲ੍ਲ=ਵਿਕਾਸ਼]।

*ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਪਦ ਲਗਾਉਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਨਾ ਕਹਿਣਾ ਇਕ ਕਲਪਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ।

ਲਿਯ ਜੈਸਾ ॥ ੬॥ ਦੇਖਿ ਮੁਰੀਦ ਅਖਿਲ ਬਿਸਮਾਨੇ ।–ਕਹਾਂ ਕੀਨ ਇਹ ਪੀਰ ਸਯਾਨੋ ।ਇਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕਿਸ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।ਜਥਾ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਭਾਯੋ[1] ॥ ੭ ॥ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਫੇਰਿ[2] । ਭਏ ਨੰਮ੍ਰਿ ਔਚਕ ਕਜਾ ਹੇਰਿ–। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੂਛਯੋ ਪੁਨ ਭੀਖ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਤੁਮਰੀ ।ਏਹ ਬਿਧਿ ਦੀਖ[3]॥੮॥ਉਠਹਿਂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹਿੰਦੂ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਸਕਲ ਇਤ ਓਰਿ। ਹਮ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਂ।ਅਪਨਿ ਦੀਨ ਕੋ ਰਾਖਹਿਂ ਭਾਇ ॥ ੯ ॥ ਆਪ ਹਮੇਸ਼ ਕਰਤਿ ਹੋ ਐਸੇ। ਅਬਿ ਕਿਸਕੋ ਪਿਖਿ ਕੀਨਸਿ ਕੈਸੇ'। ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ ਸੁਨਿਕੈ ਤਬਿ ਕਹਯੋ।'ਕਾਰਨ ਸੁਨੋ ਜਥਾ ਮੈਂ ਲਹਯੋ ॥੧੦॥ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕੋ ਖਾਂਵਦ[4] ਆਵਾ। ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਿ ਧਾਰਿ ਬਿਦਤਾਵਾ[5]।ਗਰਬਨਿਕੇ ਗਰਬਨਿਕੋ ਗੰਜਨ[6]*। ਮਿਰਜਾਦਾ ਭੰਜਨ ਕੋਭੰਜਨ[7] ॥੧੧॥ਤੇਜ ਤ੍ਰਿਲੋਕਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਸਤਾਰੇ।ਤੁਰਕਨਿ ਔਂਧੇ ਕਰਹਿ ਨਗਾਰੇ[8]। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਵੈ† । ਸੱਤਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪਾਵੈ† ॥ ੧੨ ॥ ਅਪਨੋ ਪੰਥ ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਵਹਿ।ਇਕ ਮਤਿ ਕਰਤਿ ਤੀਨ ਦਿਖਰਾਵਹਿ[9]। ਨਿਸਾ ਆਜ ਕੀ ਜਨਮੇ ਬਾਲਕ। ਤਰੁਨ ਤਰਨਿ ਸਮ ਤਮ ਰਿਪੁ ਘਾਲਿਕ[10]॥੧੩॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਮੁਝ ਸੁਧਿ ਮਨ ਭਈ। ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਮੈਂ ਸੁਖ ਮਈ।ਪੁਰਿ ਪਟਨਾ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਬਿਸੈ[11]।ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਉਂ ਦਰਸਹੌਂ ਤਿਸੈ॥੧੪॥ਬਿਨੈ ਠਾਨਿ ਬਖਸ਼ਾਵਨਿ ਕਰਿਹੌਂ ।ਅਪਨਿ ਇਸ਼ਟ‡ ਥਿਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੌਂ[12]। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਪਾਕ ਅਤਿ ਹੋਵੌਂ । ਗੁਨਹਿ ਅਨਿਕ ਮਨ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ। [2]ਪਿੱਠ ਫੇਰ ਕੇ। [3]ਇਹ ਬਿਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖੀ। [4]ਮਾਲਿਕ। [5]ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ। [6]ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਲਈ। [7]ਮਿਰਜਾਦਾ ਭੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਸਤੇ। [8]ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਮੂਧੇ ਕਰੇਗਾ। [9](ਨੌਰੰਗਾ) ਇਕ ਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਇਹ) ਤਿੰਨ ਦਿਖਾਲਨਗੇ। [10]ਜੁਆਨ ਸੂਰਜ ਸਮ ਭਾਵ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਕੂ ਹਨੇਰਾ ਰੂਪ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [11]ਵਿੱਚ ਹੈ। [12]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਠਹਿਰਾ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਵਾਂਗਾ।

*ਪਾ:–ਗਬਰਨਿ ਕੇ ਗੋਲਨ ਕੋ ਗੰਜਨ=ਗੱਬਰਾਂ ਦੇ ਟੋਲਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। [ਅ:, ਕਬੀਰ, ਬਹੁ ਬਚਨ ਕੁੱਬਾਰ। ਕੁਬਰਾ=ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਗੱਬਰ]।

†ਪਾ:–ਸੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਬਿ ਆਏ। ਤਿਸਹਿ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।

‡ਪਾ:–ਦਿਸ਼ਟਿ।

ਤਨ ਤੇ ਖੋਵੌਂ[7] ॥ ੧੫ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਰੀਦਨਿ ਸੋਂ ਇਮ ਕਹ੍ਯੋ। ਭੁਖ[illegible] ਮਾਰਗ ਬਡ ਲਹ੍ਯੋ।ਦੋਇ ਮੁਰੀਦ ਮੁਰਾਦ ਧਰੰਤੇ[1]। ਲਿਯੋ ਸੰਗ ਖ੍ਰਿਧ ਸੇਵ ਕਰੰਤੇ ॥ ੧੬ ॥ ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਆਸ੍ਵਾਸਨ ਕਰਿਕੈ[2]। 'ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਫੇਰ ਆਇਂ[3]' ਉਚਰਿਕੈ।ਆਸਾ[4] ਹਾਥ ਗਹੇ ਚਲਿ ਪਰ੍ਯੋ।ਸਿਫਤ ਖੁਦਾਇ ਰੰਗ ਉਰ ਭਰ੍ਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਲਈ ਕੁਰਾਨ ਮੁਸੱਲਾ ਧਾਰੇ। ਦ੍ਵੈ ਮੁਰੀਦ ਸੋ ਚਲੇ ਪਿਛਾਰੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੇ ਮਗ ਜਾਹਿਂ। ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮਹਿਂ,ਦਿਵਸ ਚਲਾਹਿਂ ॥੧੮॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਉਪਬਨ ਬਨ ਹੇਰਿ। ਤਰਿ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਚਲਤਾ ਹੇਰਿ। ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਉਲੰਘਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਰਿ ਪਟਣੇ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਸ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਸ਼ੋਭਾ ਰਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਬਾਗਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਥਰੀ ਹਰਿਆਈ।ਦੇਖਨੀਯ[5]ਤਰੁਵਰੁ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੦॥ ਸਦਲ ਸਫੂਲ ਸਫਲ ਤਰੁ ਕੀਰਣ[6]। ਪੁਸ਼ਪਤਿ[7] ਲਤਾ, ਸ਼ੁਭਤਿ ਬਿਸਤੀਰਣ। ਨਾਲਕੇਰ ਕਦਲੀਨ[8] ਬਗੀਚੇ। ਮਨਹੁਂ ਕਾਮ[9] ਮਾਲੀ ਬਨਿ ਸੀਂਚੇ ॥ ੨੧॥ ਰਾਇਬੇਲ[10] ਚੰਬੇਲੀ ਚਾਰੁ। ਚੰਪਕ ਨੀਪ[11] ਸ਼ੁਭਤਿ ਗੁਲਜ਼ਾਰ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਤਰੁ ਅਵਿਲੋਕੇ।ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਹੋਤਿ ਅਸ਼ੋਕੇ[12] ॥ ੨੨ ॥ ਆਨੰਦ ਹੋਤਿ ਬਰ੍ਯੋ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂਹੀ। ਬਹੁਤ ਬੀਥਕਾ ਘਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਦੇਖਤਿ ਨਗਰ ਜਾਤਿ ਅਗਵਾਏ ॥੨੩॥ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ[13] ਨਿਹਾਰੇ। ਬਿਚਰਤਿ ਆਨੰਦ ਧਰਿ ਧਨਿ ਭਾਰੇ[14]। ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਸਕਲ ਉਲੰਘਤਿ ਆਏ।ਜਿਸੀ ਠੌਰ ਗੁਰੁ ਪੌਰ ਸੁਹਾਏ॥ ੨੪॥ ਜਹਿਂ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਘਨੇਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਲਹਹਿਂ ਬਡੇਰੀ। ਤਿਹ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਇਕ ਪਾਸੇ। ਬੈਠੇ ਪਿਖਹਿਂ ਬਿਲਾਸ ਹੁਲਾਸੇ ॥੨੫। ਸਮਾ ਪਾਇ ਲਖਿਕੈ ਅਵਿਕਾਸ਼। ਠਾਂਢੇ ਭਯੋ ਭੀਖ ਸਭਿ ਪਾਸ। ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ ਜਿ ਬੈਸੇ। ਜੋਰੇ ਹਾਥ ਕਹਤਿ ਭਾ ਐਸੇ ॥ ੨੬ ॥ 'ਜੋ ਜਨਮ੍ਯੋਂ ਅਬਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ਦੇਨਿ ਜਗਤ ਸਿੱਖਨਿ ਅਹਿਲਾਦਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਹਮ ਚਾਹੂ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਗਮਨੇ ਬਹੁ

---

[1]ਭਾਵ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ [ਅ:, ਮੁਰਾਦ=ਮਕਸਦ, ਸ਼ਰਧਾ]। [2]ਧੀਰਜ ਦੇਕੇ। [3]ਮੁੜ ਆਵਾਂਗੇ। [4]ਸੋਟਾ [ਅ:, ਅਸਾ]। [5]ਦੇਖਣੇ ਯੋਗ। [6]ਖਿੱਲਰ ਰਹੇ ਹਨ। [7](ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ) ਖਿੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। [8]ਨਾਲੀਏਰ ਤੇ ਕੇਲਿਆਂ ਦੇ। [9]ਕਾਮਦੇਵ ਮਾਲੀ ਨੇ। [10]ਰਵੇਲ। [11]ਕਦੰਬ ਬ੍ਰਿਛ। [12]ਫਿਰਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [13]ਸਮੂਹ, ਟੋਲੇ। [14]ਭਾਰੇ ਧਨੀ ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ।

ਦਿਨ ਰਾਹੂ ॥ ੨੭ ॥ ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਮੋਹਿ। ਸਫਲ ਆਇਬੋ ਮਗ ਕੋ ਹੋਹਿ। ਅਪਰ ਨ ਕਾਰਜ ਕੋਇ ਹਮਾਰਾ। ਆਇ ਲਖ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰਾ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਭਲਾ ਭਯੋ ਤੁਮ ਟਿਕਹੁ ਸਥਾਨਾ'। ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਸਈਯਦ ਏਕ ਪੀਰ ਚਲਿ ਆਵਾ ॥੨੯॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਚਹਿ ਦੇਖਾ। ਰਿਦੈ ਲਾਲਸਾ ਕਰਤਿ ਬਿਸ਼ੇਖਾ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਜੁਤਿ ਸੇਵਕ ਔਰ। ਬੈਠੇ ਸੁਨਤਿ ਭਏ ਤਿਸ ਠੌਰ ॥ ੩੦ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਸੰਸੈ ਤਬਿ ਹੋਵਾ। 'ਤੁਰਕ ਦਿਲੇਸ਼ ਦੁਰਾਸੀ ਜੋਵਾ[1]।ਸੁਧਿ ਤਿਸ ਹੋਹਿ ਹਕਾਰਹਿ ਤੀਰ।ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਯੋਂ ਆਵਾ ਪੀਰ॥੩੧॥ ਘਰ ਹਮਰੇ ਸੋਂ ਕਰਤਾ ਬਾਦ। ਬਾਦੀ ਨੌਰੰਗ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਮਾਦਿ[2]। ਸਾਹਿਬ[3] ਨਹੀਂ ਨਿਕਟਿ ਇਸ ਕਾਲ। ਜੋ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਲੇਤਿ ਸੰਭਾਲ॥੩੨॥ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬੈਸ ਜਿਨ ਥੋਰੀ।ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਓਰੀ। ਤਿਨਹੁੰ ਦਰਸ ਨਹਿਂ ਦੀਨਸਿ ਲੀਨਸਿ। ਤਨਿ ਤਜਿ ਦੀਨ ਕੌਤੂਹਲ[4] ਕੀਨਸਿ ॥੩੩॥ ਰਾਜ ਓਜ ਤੇ ਮਦ ਮਸਤਾਨੇ।ਕਰਹਿਂ ਅਕਰਨ ਹੋਨਿ ਕਹੁ ਹਾਨੇ[5]। ਯਾਂ ਤੇ ਇਨ ਕਹੁ ਟਾਰਨਿ ਬਨੈ। ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਰਸ ਕੇ ਸਨੈ'॥੩੪॥ ਏਵ ਮਤੋ ਕਰਿ ਉਠ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[6]। ਆਯੋ ਵਹਿਰ ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਿਸ ਨਾਲ। 'ਸੁਨਹੁ ਪੀਰ ਜੀ! ਆਪ ਮਹਾਨੇ।ਰਹਿਤ ਕਹਿਤ ਕੇ ਸਹਤ ਸਿਆਨੇ॥੩੫॥ ਬਿਤੇ ਨ ਤੀਨ ਮਹੀਨੇ ਚੀਨਸਿ। ਅਜਹੁੰ ਨ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਨੋ ਕੀਨਸਿ। ਬਾਲਿਕ ਰੂਪ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਭਿ ਅੰਗ। ਬਾਯੂ ਬੇਗ ਬਹੈ ਹਿਮ ਸੰਗ[7] ॥ ੩੬ ॥ ਵਹਿਰ ਨ ਆਵਹਿ ਕਾਰਨ ਏਤੇ। ਅਲਪ ਆਰਬਲਾ ਅੰਤਰ ਸੇ ਤੇ[8]। ਮਿਹਿਰਬਾਨਗੀ ਕਰਿ ਕੈ ਫੇਰ। ਆਵਹੁਗੇ ਹੁਇ ਲਾਭ ਬਡੇਰ ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤਬਿ ਲਗਿ ਆਵਹਿਂ।ਤਿਨਕਹੁ ਦਰਸਹੁ ਅਭਿਮਤਿ ਪਾਵਹਿਂ'। ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਬੋਲਾ। 'ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਅਵਤਰ੍ਯੋ ਅਡੋਲਾ॥੩੮॥ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਹੁ ਦੋਜ਼ਕ ਦੁਖ ਕੋ। ਪ੍ਰਿਯ ਸੇਵਕ ਲਹਿਂ ਕੇਵਲ ਸੁਖ ਕੋ। ਤੁਮ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਮਹਿਂ ਕਿਮ ਕਇਊ।ਚਿੰਤ ਨਿਸਾਕੋ ਸੂਰਜ ਭਇਊ॥੩੯॥ ਉਰ ਮਹਿਂ ਭਰਮ ਕਰਹੁ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਭਰਮ ਤਪਤ ਕੋ ਨਿਸਪਤਿ ਜੈਸੇ[9]।

[1]ਦਿੱਲੀਪਤ ਖੋਟੀ ਆਸਾ ਵਾਲਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [2]ਅਗਯਾਨੀ। [3]ਗੁਰੂ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। [4]ਕੌਤਕ। [5](ਆਪਣੇ) ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ। [6]ਮਾਮਾਂ ਜੀ। [7]ਬਰਫਾਨੀ ਹਵਾ ਤਿੱਖੀ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ। [8]ਅੰਦਰ ਸੇ ਉਹ (ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ)। (ਅ) ਅੰਦਰੇ ਹੀ ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [9]ਭਰਮ ਦਪੀ ਤੱਪਸ਼ ਨੂੰ ਚੰਦ ਸਮਾਨ (ਸੀਤਲ) ਹਨ।

ਤ੍ਰਾਸ ਤਜਹੁ,ਨਹਿਂ ਰੰਚਕ ਕੀਜੈ। ਤ੍ਰਾਸ ਤਿਮਰ ਕੋ[1] ਦੀਪ ਜਨੀਜੈ॥੪੦॥ ਸਭਿ ਆਲਮ ਕੋ ਖਾਂਵਦ ਹੋਵਾ।ਕੋ ਅਵਤਾਰ ਧਰਮ ਹਿਤ ਜੋਵਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਹਿ ਇਹਾਂ ਹਮ ਬੈਸੇ। ਘਟ ਘਟ ਮਾਲਿਕ ਪ੍ਰੇਰਹਿ ਜੈਸੇ[2]॥੪੧॥ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਅੰਤਰ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਕਰਯੋ ਜਨਾਵਨਿ ਅਖਿਲ ਹਵਾਲੂ। ਰਹੇ ਟੌਰਿ ਨਹਿਂ ਟਰੇ, ਅਰੇ ਹੈ। ਸਾਹਸ ਪਕਰੇ ਪੌਰ ਥਿਰੇ ਹੈਂ[2]॥ ੪੨ ॥ ਬਿਨਾ ਬਿਲੋਕੇ ਲੋਚਨ ਆਗੇ[3]।ਤਬਿ ਲੌ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਗਤਿ ਮਨ ਕੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖਿਯਤਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੁ ਤਨ ਕੀ[4] ॥੪੩॥ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਦਿਸ਼ਾ ਕੇ ਜਨਿਯਤਿ। ਹੇਤੁ ਹਟਾਵਨਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਨਿਯਤਿ। ਰਹੇ ਬੈਠਿ ਜਾਹਿ ਨ ਬਿਨ ਦੇਖੇ। ਹਠ ਗਾਢੋ ਜਿਨ ਰਿਦੇ ਬਿਸ਼ੇਖੇ[2]॥੪੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਬਾਤ। ਨਹਿ ਮਾਨੀ ਪਯਾਰੋ ਅਤਿ ਤਾਤ।'ਕੈਸੇ ਵਹਿਰ ਕਰਵਿ ਮੈਂ ਬਾਲਿਕ।ਅਲਪ ਰੂਪ ਅੰਤਰ ਥਿਤ ਪਾਲਿਕ[5]*' ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ-ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸੇ ਨਿਸਾ, ਕਹਿ ਰਹੇ ਬਹੁ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿ ਕੀਨਿ।ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਬੈਸੇ ਸੁ ਥਲ ਦ੍ਵਾਰ ਅਗਾਰੇ ਤੀਨ[6]† ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿਮਰਤਿ ਰਿਦੇ ਨਾਮ ਗੁਰੁ ਕੇਰੇ। 'ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ। ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਆਗਮਨ ਹਮਾਰਾ। ਪੂਰਹੁ ਮਨ ਮੈ ਕਲਪ ਦਿਦਾਰਾ[7]॥੨॥ਸਭਿ ਘਟ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਗੁਰ ਪੂਰਾ‡।ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਹਿਂ ਰਨ ਮਹਿ ਸੂਰਾ‡।ਮਨ ਪ੍ਰੇਰਹੁਗੇ ਜਬਿ ਇਨ ਕੇਰੇ। ਬਾਲਿਕ ਰੂਪ ਲੇਹਿ ਤਬਿ ਹੇਰੇ॥੩॥ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਿਯਹਕੋ[8] ਪੁਰਹੁ ਭਾਵਨਾ।ਪਰ-ਖਹੁ ਪਰਮ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਵਨਾ।ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਤੁਮ ਜਾਨਨਹਾਰੇ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹੁ ਜਾਨਿ ਮਨ ਪਯਾਰੇ'॥੪॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਬਰਨਨ ਕਰਿਤੇ।ਭੀ ਭੁਨਸਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਹਰਿਤੇ[9]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਇ ਸਮੀਪ ਨਿਹਾਰੇ॥ ੫ ॥ ਤਸਬੀ ਹਾਥ ਫੇਰਿਬੋ ਕਰਿਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੌ ਸਿਮਰਤਿ ਉਰ ਹੀ। 'ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸੇ ਬਿਨਾ ਨ ਜਾਊਂ'। ਬੈਠਯੋ ਇਤ ਹੀ

[1]ਡਰ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ। [2]ਹਠ ਧਾਰਕੇ ਦਰਵੱਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠਾ ਹੈ।[3]ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਦੇਖੇ ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ। [4]ਸਰੀਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵੇਖਕੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਪਰਖੀ ਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [5]ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਹੈ (ਇਸ ਲਈ) ਅੰਦਰੇ ਰੱਖਕੇ ਹੀ ਪਾਲਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [6]ਭਾਵ ਇਕ ਪੀਰ ਤੇ ਦੋ ਮੁਰੀਦ। [7]ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ। [8]ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ। [9]ਵੇਖਿਆ ਚਾਨਣਾ।

*ਪਾ:-ਅਲਖ ਰੂਪ ਅੰਤਰ ਹਿਤ ਪਾਲਕ। †ਪਾ:-ਦ੍ਵਾਰੇ ਆਗ੍ਰਹ ਕੀਨਿ। ‡ਪਾ:-ਪੂਰੇ। ਸੂਰੇ।

ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਊਂ॥੬॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਸਦਨ ਮਹਾਨਾ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਤੁਰਕਨਿ ਏਕ ਸਮਾਨਾ। ਪੱਖਤ ਪਾਤ ਜਿਨ ਕੇ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਹੈਰਤਿ ਹੈਂ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥੭॥ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਕੀ ਇਹ ਮਿਰਜਾਦਾ।ਦੂਰੀ ਨਹੀਂ ਜਗ ਬਿਦਤੀ ਆਦਿ'। ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੁਤਿ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਸਕਲ ਉਚਾਰੇ॥ ੮ ॥ 'ਇਹ ਤੋ ਪੀਰ ਮਹਾਂ ਦਰਵੇਸ਼। ਦਿਖੀਯਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਨਾ ਚਾਹਿ ਨਹਿਂ ਕਾਹੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਭੀ ਕੀਨਸਿ ਨਾਂਹੀ॥੯॥ਬੈਠਯੋ ਸਿਮਰਤਿ ਨਾਮ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਏਕ ਮੁਸੱਲਾ ਤਰੇ ਡਸਾਇ। ਉਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਜਿਸ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।ਭੂਖ ਪਯਾਸ ਕੀ ਬਾਧਾ ਭਾਗੀ॥੧੦॥ ਉਠਹਿ ਨਹੀਂ ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਏ। ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਉਰ ਸਾਹਸ[1] ਲੀਏ। ਉਚਿਤ ਬਾਤ ਸੋ ਕਰਹੁ ਭਲੇਰੀ।ਪਸਚਾਤਾਪ ਨ ਹੁਇ ਜਿਸ ਫੇਰੀ[2]॥੧੧॥ ਸੁਨਤਿ ਜਾਨਕੀ ਬੋਲੀ ਤਬੈ। 'ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਸਬੈ। ਚਿਰੰ-ਕਾਲ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਰਹਿਤੇ।ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ ਸੋਂ ਬਿਨਤੀ ਕਹਿਤੇ ॥੧੨॥ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੁਇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਗਾਰੀ। ਜਾਚਨਿ ਕਰਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭੁਜ ਭਾਰੀ। ਇਨ ਕੋ ਪਿਤਾ ਭਾਂਤਿ ਧਰਮਾਤਮ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਮਹਾਤਮ[3]॥੧੩॥ ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਵਤਿ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਧਯਾਵਤਿ। ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਤਿ ਰਹੇ। ਸਿਮਰਤਿ ਨਾਮ ਅਧਿਕ ਗੁਨ ਕਹੇ ॥ ੧੪ ॥ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸੀਦਨ ਪ੍ਰਭੂ ਅਕਾਲ। ਜਿਹ ਅਰਾਧਿਬੋ ਦੁਸਹਿ ਬਿਸਾਲ। ਜਗਤ ਨਾਥ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਚਿਤਕੋ[4]। ਕਰਯੋ ਦਿਖਾਵਨਿ ਅਬਿ ਇਹ ਸੁਤ ਕੋ ॥ ੧੫ ॥ ਜਿਨ ਕੇ[5] ਉਰ ਅਭਿਲਾਖ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਅਬਿ ਲੌਂ ਨਹੀਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੁਖ ਦੇਖਾ। ਸੋ ਕੈਸੇ ਅਬਿ ਵਹਿਰ ਲਿਜਾਵਹੁ। ਪਰ ਮਤਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਨਰ[6] ਦਿਖਰਾਵਹੁ ॥ ੧੬ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਯ ਥੋਰੇ ਦਿਨਕੋ[7]। ਕਿਮ ਉਤਸਾਹ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਮਨ ਕੋ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਡੀਠਾ ਕਰਨੀ। ਲਘੁ ਬਾਲਿਕ ਕੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਰਨੀ ॥ ੧੭ ॥ ਨਰ ਪਰਦੇਸੀ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਨਿ। ਡੀਠ[8] ਆਦਿ ਅਵਗੁਨ ਪਰਛਾਵਨਿ[9]। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਰ ਸਮਝਹੁ ਸਾਰੇ।

[1]ਹਠ ਧਾਰਕੇ। [2]ਜਿਸ ਦੇ (ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ) ਫਿਰ ਪਛੁਤਾਵਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। [3]ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ। [4]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਿੱਤੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ। [5]ਭਾਵ ਨਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ। [6]ਪਰਾਏ ਮਤਿ ਦੇ ਵੈਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ। [7]ਭਾਵ ਨਿਆਣਾ ਹੈ। [8]ਨਜ਼ਰ ਲਗਣੀ। [9]ਪਰਛਾਵਾਂ ਪੈ ਜਾਣਾ।

ਤਿਨਹਿ ਉਠਾਵਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੇ॥੧੮॥ਗੁਰਘਰ ਤੇ ਦਿਹੁ ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰਾ। ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਅਪਰ ਚਾਹਿ ਕੁਛ ਜਾਰਨਿ ਕੇਰੀ। ਬਸਤੂ ਦਰਬ ਦੀਜਹਿ ਬਿਨ ਦੇਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਬਾਲਿਕ ਵਹਿਰ ਦਰਸ਼ ਤੇ ਬਿਨਾ। ਦੇਹੁ ਤਿਨਹੁ ਕਰਿ ਆਦਰ ਘਨਾ। ਬੇਸ ਭਲੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਜਥੈਂ ਕਸੋਂ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਸ਼ੇਸ਼[1] ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਸਭਿ ਆਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ* ਕੋ ਮਿਲਿ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਜਨਨੀ ਕੋ ਸੁਤ ਹੁਇ ਅਤਿ ਪਯਾਰੋ। ਅਰੁ ਬਾਲਿਕ ਬਯ ਆਪ ਬਿਚਾਰੋ ॥ ੨੧ ॥ ਅਲਪ ਦਿਵਸ ਭੇ ਜਨਮ ਭਯੋ ਹੈ। ਅਜਹੁੰ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਨਿ ਨ ਕਿਯੋ ਹੈ। ਗੁਰੁ ਘਰ ਤੇ ਭੋਜਨ ਸਭਿ ਲੀਜੈ। ਤ੍ਰਿਪਤਹੁ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੋ ਕੀਜੈ ॥ ੨੨ ॥ ਅਸ-ਮੰਜਸ ਲਖਾਵਨਿ ਘਰ ਯਾਹਰ। ਤਿਨ[2] ਜਨਨੀ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ ਜ਼ਾਹਰ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਦਰਸਹੁ ਦਰਸੰਨ।ਮਿਲਹੁ ਗੁਰਨਿ ਮਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ॥੨੩॥ ਕਰਹੁ ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਦਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ਼ੁਭ ਦਰਵੇਸ਼ ਆਪ ਕੀ ਚਾਲਾ[3]। ਪਰਵਦਗਾਰ ਸਿਫਤ ਮਹਿਂ ਰੰਗੇ। ਛਿਤ ਸੀ ਛਮਾ[4] ਧਰਹੁ ਸਰਬੰਗੇ॥੨੪॥ ਸ਼ਮਤਿ ਛੁਧਤਿ ਤੁਮ ਪੀਯੋ ਨ ਪਾਨੀ। ਇਕ ਰਸ ਰਹੇ ਮੌਨ ਕੋ ਠਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਬੈਠਨਿ ਬਨਿਹੈ ਹਠ ਧਾਰੀ'॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ ਪੁਨ ਬੋਲਾ।ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਸਕੇ ਰਿਦੇ ਅਡੋਲਾ।'ਪਟਨੇ ਨਗਰ ਬਿਖੇ ਜਬਿ ਬਰਯੋ। ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਮੈਂ ਪੁਨ ਕੋ ਕਰਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਦਰਸੌਂ ਬਰਖੁਰਦਾਰਹਿਂ ਆਦਿ[5]। ਪੁਨ ਖਾਵੌਂ ਪੀਵੌਂ ਸਾਲਾਦਿ[6]†। ਕੋਸ ਸੈਂਕਰੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਜਨਮ ਜਾਨਿ ਮਨ ਹਮ ਹਰਖਾਏ ॥ ੨੭ ॥ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਕਾਜ। ਦਰਸ਼ਨ ਏਕ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ। ਹਮ ਫਕੀਰ ਦਰਵੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼। ਜਗ ਕਲੇਸ਼ ਚਹਿਂ ਹਤਨਿ ਅਸ਼ੇਸ਼॥੨੮॥ ਜਿਮ ਜਾਨਹੁ ਤਿਮ ਦਰਸ ਕਰਾਵਹੁ।ਕਹਯੋ ਮਾਨਿ ਹਮ ਕੋ ਹਰਖਾਵਹੁ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਰੇ ਰਹੈਂ ਦਰਬਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਬੰਦਗੀ ਪਰਵਦਗਾਰ॥੨੯॥ ਹਮ ਫਕੀਰ ਸਦ ਸੰਕਟ ਸਹੈਂ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਕੋਇ ਨ ਅਚਰਜ ਅਹੈ। ਦਿਖਰਾਵਹੁਗੇ

[1]ਸਾਰੇ। (ਅ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। [2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। [3]ਰੀਤ। [4]ਧਰਤੀ ਵਰਗੀ ਖਿਮਾਂ। [5]ਪਹਿਲੇਂ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗਾ [ਫਾ:, ਬਰਖ਼ੁਰਦਾਰ=ਜੀਵਨ ਦੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਵਾਲਾ। ਭਾਵ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਤੇ ਚਿਰੰਜੀਵ]। [6]ਸਹਤ ਅਹਿਲਾਦ। ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਸਹਿਲਾਦ' ਹੋਣਾ ਹੈ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ। *ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਦੀ ਥਾਂ ਸੈਦ ਭੀਖ ਭੀ ਪਾਠ ਕਈ ਵਾਰ ਆਯਾ ਹੈ। †ਪਾ:- ਸਲਲਾਦਿ=ਜਲ ਆਦਿਕ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬ੍ਰੈਠੇ ਹਮ ਦਰ ਪਰ ਹੈਂ॥ ੩੦॥ ਪੂਰਨ ਹੋਹਿ ਕਾਮਨਾ ਜਬੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਹੈਂ ਮੁਖ ਤਬੈ।ਦ੍ਰਿਢ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹਮਰੇ ਮਨ ਏਮ[1]।ਦੇਹਿਂਦਰਸ ਲਖਿ ਕੈ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ'॥੩੧॥ਸੇਵਕ ਜੁਤਿ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[2]।ਪਰਖ੍ਯੋ ਸਾਹਸ ਅਚਲ ਬਿਸਾਲ।ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਗਾਥ ਜਨਾਏ॥੩੨॥'ਹਠ ਫਕੀਰਨੇਕਰ੍ਯੋ ਬਡੇਰੋ।ਉਠਹਿ ਨਹੀਂ ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੋ।ਕਰਹੁਆਪਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।ਟਾਰੈਂ ਜਿਮਦ੍ਰਿਢ ਸਾਹਸਧਾਰੀ[3] ॥੩੩॥ ਥਕਤਿ ਛੁਧਤਿ ਜਲ ਕੋ ਨਹਿਂ ਛੁਏ। ਦਰ ਪਰ ਬੈਠੇ ਰਾਤਿ ਬਿਤਏ। ਅਬਿ ਜੁਗ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਬਿਤ ਗਇਊ। ਤਊ ਅਛੋਭ ਸਧੀਰਜ ਭਇਊ॥੩੪॥ਸਹਿਤ ਸਨੇਹ ਬਾਕ ਮੁਖ ਕਹੋ।ਦਰਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਇਛ ਅਹੋ। ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਬਿਦਤਾਏ।ਦਰਸ਼ਨ ਚਹਤਿ ਦੂਰ ਤੇ ਆਏ' ॥੩੫॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ'ਸੁਨਿ ਭ੍ਰਾਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ! ਅੰਤਰ ਪੌਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਹੁ। ਰੱਛਨਾ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਾਵਹੁ॥ ੩੬॥ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਹੀ ਹੁਇਂ ਤੀਰ। ਫਰਸ਼ ਕਰਾਵਹੁ ਸੁੰਦਰ ਚੀਰ। ਗਾਵਹਿਂ ਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਉਦਾਰ।ਅਪਨਿਰਬਾਬੀਲੇਹੁਹਕਾਰ'॥੩੭॥ਸੁਨਤਿ ਸਕਲ ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਤਯਾਰੀ।ਕਰ੍ਯੋ ਮੇਲ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਰੀ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਲੇ ਆਏ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹਰਖਾਏ[4]' ॥੩੮॥ ਰੰਗਦਾਰ ਝਗਲੀ ਪਟ ਝੀਨ। ਚਮਕਤਿ ਗੋਟਾ ਲਗ੍ਯੋ ਮਹੀਨ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਹੁਤੀ ਸੁ ਤਯਾਰ। 'ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਰਪਹਿਂ ਤਿਸ ਬਾਰ'॥੩੯॥ ਸੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਉਤਲਾਵਤਿ ਲ੍ਯਾਏ। ਹੁਤੇ ਕਿਨਹੁਂ ਭੂਖਨ ਘਰਿਵਾਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਵਾਰੇ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ ॥ ੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ-ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫॥

੧੬. [ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੰਦਗੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਫਰਸ਼ ਗਲੀਚੇ ਗਿਲਮ ਕੋ ਰਚ੍ਯੋ ਰੁਚਿਰ ਇਕ ਸਾਰ। ਕੰਚਨ ਖਚਿਤ[5] ਪ੍ਰਯੰਕ ਕੋ ਆਸਤਰਨ[6] ਜਿਸ ਚਾਰੁ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਨੋਗ ਧਰੇ ਉਪਧਾਨੁ[7]। ਸੇਜਬੰਦ ਸੁਠ ਜ਼ਰੀ ਮਹਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਦੁਹਿ ਹਾਥਨਿ ਪਰ ਲੇ ਬਰ ਬਾਲ॥ ੨॥ ਮੰਦ ਮੰਦ[8] ਕਰਿ

---

[1]ਐਉਂ ਹੈ। [2]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੇ। [3]ਪੱਕੇ ਹਠ ਧਾਰੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਟਾਲੀਏ। [4]ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੇ। [5]ਜੜੇ ਹੋਏ। [6]ਵਿਛਾਵਣੇ। [7]ਸਿਰਹਾਣੇ। [8]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।

ਅਦਬ ਘਨੇਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਲਜਾਇਵ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ[1] ਹਾਥ ਗਹਿ ਆਗੇ। ਕਿਯ ਸੂਰਜ ਦਿਸ਼ਿ ਧੂਪ ਨ ਲਾਗੇ ॥ ੩॥ ਚਾਰੁ ਚਮਰ ਲੇ ਕਰਿ ਭਾ ਪਾਛੇ[2]। ਕਰਤਿ ਢੁਰਾਵਨਿ ਇਤ ਉਤ ਆਛੇ। ਗਾਵਨਿ ਲਗੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਰੁਚਿਰ ਮਝਾਰੀ॥ ੪॥ ਬਜਹਿ ਰਬਾਬ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਉਦਾਰਾ। ਜਿਨ ਕੋ ਸ੍ਰਵਨ ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਭਾਰਾ । ਪੁਰਿ ਪਟਣੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਅਨਿਕ ਪਕਾਰ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਈ ॥੫॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਕਾਮਨਾ ਆਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਪਾਇ ਮਨ ਭਾਏ[3]। ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ। ਬਸਤੂ ਬਿਭੂਖਨ ਅਰਪਤਿ ਭਾਰੀ ॥੬॥ ਬਹੁਰੋ ਸ਼ਾਹਿ ਭੀਖ ਬੁਲਵਾਇਵ। 'ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਦਰਸਹੁ ਸੁਖਦਾਇਵ'। ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਉਠਿ ਅੰਤਰ ਹੋਵਾ। ਥਿਤ ਸਮੀਪ ਕਰਿ ਅਦਬ ਖਰੋਵਾ*॥੭॥ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਤਸਬੀ ਜਿਸ ਹਾਥ[4]। ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ਸਤੁਤਿ ਸ਼ੁਭ ਗਾਥ। 'ਪਾਕ ਬਿਪਾਕ[5]† ਰਹੀਮ, ਕਬੀਰ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਗੁਨਹ, ਪੀਰ ਕੇ ਪੀਰ !॥ ੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਚੰਦ ਸ ਬੰਦਨ[6] । ਸੁਜਸੁ ਬਿਲੰਦ ਅਨਿੰਦ ਮੁਕੰਦ। ਖਲਕ ਮੁਮਾਰਖ ਦਿਪਹੁ ਅਮੰਦ[7] ॥ ੯॥ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਧਾਰਨਿ ਕਰਯੋ। ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਕੋ ਦੁਖ ਪਰਹਰਯੋ। ਪੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੇਤਿਕ ਮੁਲਤਾਨ। ਸਭਿ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੀਨਿ ਦੁਖ ਹਾਨਿ ॥ ੧੦॥ ਅਪਰ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨਿ ਕਤਾ ਗਿਨਤੀ।ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ।ਜੋ ਜੋ ਸ਼ਰਨ ਆਨਿ ਕਰਿ ਪਰਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਜਿਸਹਿ ਨਿਹਰਯੋ॥ ੧੧॥ ਸੋ ਸੋ ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਪਤ। ਲਗੀ ਰਿਦੇ ਲਿਵ ਸੱਤਜ ਸੁ ਜਾਪਤਿ[8]। ਦੁਲਭ ਤਿਨਹੂੰ ਕੋ ਕਛੂ ਨ ਰਹਯੋ।ਾਵਰਨੇ ਜਿਸਕੋ ਨਿਜ ਲਹਯੋ[9]॥੧੨॥

---

[1]ਭਾਵ ਗੋਲ ਪੱਖਾ। [2]ਪਿੱਛੇ ਹੋਇਆ। [3]ਮਨ ਵਾਂਛਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। [4]ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਸਬੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਬੰਦਨ ਕੀਤੀ। [5]ਪਵਿਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ [ਫ਼ਾ:, ਪਾਕ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਸੰਸ:, ਵਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਫ਼ਾ:, ਪਾਕ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ] (ਅ) ਪਾਕ:=ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਵਿਪਾਕ=ਕਰਮ ਫਲ, ਭਾਵ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਯਾ ਫਲ ਤੋਂ ਪਾਕ ਹੋ। ਅਰਥਾਤ ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੁਛੰਦ ਆਏ ਹੋ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਤੁਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ। [6]ਹੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਚੰਦ ! ਆਪ ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ ਹੋ। [7]ਆਪ (ਚੰਦ ਵਾਕੂ) ਅਮੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹੋ ਤੇ ਖਲਕਤ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। [8]ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗੀਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।[9]ਆਪਣਾ ਬਣਾਇਆਹੈ ਆਪਨੇ ਜਿਸਨੂੰ।

*ਪਾ:—ਭੀਤਰ ਬਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਜੋਵਾ। †ਪਾ:—ਬਿਬਾਕ=ਖੌਫ ਰਹਿਤ।

ਸੂਰਤ ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤਿ ਪਾਕ। ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹਿੰ ਜਮ ਬਾਕ[1]। ਜ਼ਾਹਿਰ ਜਗ ਮਹਿੰ ਜਬਰ ਜ਼ਹੂਰ[2]। ਹਾਜ਼ਰ ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਦਾਸ ਹਜ਼ੂਰ[3] ॥ ੧੩ ॥ ਗ਼ਾਫਲ ਰੀਜ[4] ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ। ਇਹ ਕਦੀਮ[5] ਤੁਮ ਕਰਤੇ ਕਾਜ।ਜਸ ਚਿਤ ਚਹੋ ਕਰਹੁ ਤਸ ਮਾਲਿਕ। ਸਿਰਜਨਹਾਰ* ਖ਼ਲਕ ਕੋ ਪਾਲਿਕ ॥੧੪॥ ਲਗਯੋ ਆਨਿ ਮੈਂ ਕਦਮ ਤੁਮਾਰੇ। ਬੂਝਹੁ ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਸਾਰੇ। ਅਪਨੋ ਪੰਥ ਵਿਖੇ ਮਮ ਟੁਕਰਾ[6]।ਜੇ ਰਾਖਹੁ ਤੁਮ,ਕਰਹੁ ਨ ਉਖਰਾ[7]॥੧੫॥ ਸਭਿ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਰਖਹੁ ਨਿਰਾਲਾ। ਮੋ ਪਰ ਕਰਿ ਕੈ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਤੌ ਅਬਿ ਪਤਾ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦੇਈਏ। ਮਮ ਉਰ ਅੰਤਰ ਕੀ ਲਖਿ ਲੇਈਏ' ॥ ੧੬ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਇਕ ਘਟਿਕਾ[8]। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕੀ ਲਘੁ ਲਘੁ ਦ੍ਵੈ ਘਟਕਾ[9]। ਤਿਨ ਮਹਿੰ ਪਾਇ ਮਧੁਰ ਪਕਵਾਨ। ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਮੁਖ ਬੰਧਨ ਠਾਨਿ ॥ ੧੭ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮੁਰੀਦ ਨਿਕਟਿ ਮੰਗਵਾਈ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੋ ਨਿਜ ਹਾਥ ਉਚਾਈ।ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਪਰ ਦੋਨਹੁੰ ਸੋ ਧਰਿਕੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਸਿਫਤ ਉਚਰਿਕੈ ॥ ੧੮ ॥ ਹੇਤੁ ਪਰਖਿਬੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਆਗਾ। ਅਤਿ ਸਮੀਪ ਹ੍ਵੈਬੇ ਕਹੁ ਲਾਗਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਮਾਤਲ ਅੰਕਾ[10]। ਸੁੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਮਦਨ ਮਯੰਕਾ॥੧੯॥ ਸ਼ਯਾਮ ਬਿੰਦੁ[11] ਜਨਨੀ ਸ਼ੁਭ ਲਾਇਵ। ਡੀਠ ਨ ਲਗੈ[12] ਰਿਦਾ ਅਕੁਲਾਇਵ।ਮਨਹੁੰ ਸੁ ਲੱਛਨ ਚੰਦ[13] ਸੁਹਾਵਾ।ਦਾਸ ਚਕੋਰਨ ਗਨ ਹਰਖਾਵਾ ॥੨੦॥ ਬਿਕਸਯੋ ਮਨਹੁੰ ਅਲਪ[14] ਅਰਬਿੰਦ। ਬੈਠਯੋ ਸ਼ੋਭਤਿ ਬਤਸ ਮਲਿੰਦ[15]।ਸੁਧਾ ਕੁੰਡ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਮਨੋ। ਬਿਕਸਤਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਬੀਚੀ ਸਨੋ[16] ॥ ੨੧ ॥ ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ ਮੁਖ ਬੋਲਹਿ।

---

[1]ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ [ਫਾ:,ਬਾਕ]। (ਅ) ਜਮਾਂ ਦੀ ਬਾਕੀ [ਅ:, ਬਾਕੀ]। [2]ਡਾਢਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। [3]ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਦਾਸ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ (ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਪ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। (ਅ) ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਹੋ। [4](ਰੱਬ ਤੋਂ) ਗ਼ਾਫਲਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਯਾ ਗ਼ਫਲਤਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ। [5]ਆਦੋਂ ਹੀ। [6]ਟੁਕੜਾ, ਭਾਵ ਮੇਰਾ ਕੁਛਕੁ ਸਬੰਧ। (ਅ) ਭਾਗ, ਹਿੱਸਾ। [7](ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀ ਜੜ ਕੱਟੀ ਜਾਣੀ ਹੈ) ਜੇ ਆਪ ਰਖ ਲਓਗੇ ਤਾਂ (ਮੇਰੀ ਜੜ) ਨਾ ਉਖੜੇਗੀ। [ਦੇਖੋ ੧੪ ਅੰਸੂ ਦਾ ੧੨ ਅੰਕ]। । [8]ਘੜੀ ਭਰ। [9]ਦੋ ਕੁੱਜੀਆਂ। [10]ਮਾਮੇ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ। [11]ਕਾਲੀ ਬਿੰਦੀ। [12]ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲਗੇ। [13]ਚੰਦ ਵਿਚ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੁਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ [ਚੰਦ ਵਿਚ ਸਸੇ ਦਾ ਕਾਲਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਸਿਲਾਂਛਨ ਬੀ ਚੰਦ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ]। [14]ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ। [15]ਭਉਰੇ ਦਾ ਬੱਚਾ (ਹੈ ਮਾਨੋਂ ਉਹ ਕਾਲਾ ਬਿੰਦੁ)। [16]ਮੂੰਹ ਮੰਡਲ ਮਾਨੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੁੰਡ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਮਾਨੋਂ ਲਹਿਰ ਉਠਦੀ ਹੈ। *ਪਾ:—ਸਿਰਜਨ ਖਿਜ਼।

ਪਿਖਤਿ ਹਸਤਿ ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ ਤਨੁ ਡੋਲਹਿ। ਹਾਥਨਿ ਚਰਨ ਉਛਾਰਤਿ ਡਾਰਤਿ। ਕਵਿ ਜਿਨ ਪਰ ਉਤਪਲ ਦੁਤਿ ਵਾਰਤਿ[1]॥੨੨॥ ਹਾਟਕ ਕਟਕ[2] ਜਟੇ ਵਿਚ ਹੀਰੇ। ਲਾਗੀ ਅੰਗੁਰੀ ਲਗੋਂ ਜੰਜੀਰੇ[3]। ਜਟੀ ਮੁੰਦਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸੰਗਿ[4]। ਝਗੁਲੀ ਝੀਨ ਪੀਤ ਸੁਭ ਰੰਗ॥੨੩॥ ਲੋਚਨ ਪੁਤਰੀ ਇਤ ਉਤ ਫੇਰਤਿ। ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਸੰਗਤਿ ਹੇਰਤਿ। ਅਦਭੁਤ[5] ਭਾਲ ਕੇਸ ਬਰ ਛੋਟੇ। ਸਿਰ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਦਮਕਤੇ ਗੋਟੇ॥੨੪॥ ਸੰਗਤਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ। ਦਰਸਤਿ ਖਰੇ ਅਲਪ ਗੁਰਨਾਥ[6]। ਸ਼ਾਹਿ ਭੀਖ ਘਟਕਾ ਜਬਿ ਦੋਨੋ। ਕਰੀ ਸਮੀਪ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨਮੋਂ*॥੨੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥ ਪਸਾਰੇ। ਘਟੀ ਸਪਰਸ਼ਨ ਕੋ ਤਿਸ ਬਾਰੇ†। ਤਊ ਨ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਲੌ। ਪਰੇ ਅੰਕ[7] ਮਹਿਂ ਛੁਵੈਂ ਕਹਾਂ ਲੌ॥੨੬॥ ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ। ਕਰੀ ਵਧਾਵਨ ਬਾਹੁ ਮਹਾਨ। ਦੋਨੋ ਦ੍ਵੈ ਘਟਕਾ ਪਰ ਲਾਏ। ਸੰਗਤਿ ਖਰੀ ਨ ਕਿਨਹੁੰ ਲਖਾਏ॥ ੨੭॥ ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਇਕ ਕਰੀ ਨਿਹਾਰਨਿ। ਜਬਿ ਘਟਕਾ ਪਰ ਕਿਯ ਕਰ ਧਾਰਨਿ। ਭਾਰ ਬਿਸਾਲ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਮਨ ਕੋ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਹਾਥ ਦੁਹਿਨਿ ਕੋ॥੨੯॥ ਅਪਨੀ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਸਾਥ। ਸਾਂਭਤਿ ਭਾ ਦਿਵ ਕਰਿ ਕੈ ਹਾਥ। ਪੁਨਹਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅਧਿਕ ਦਬਾਯੋ। ਪੀਰ ਓਜ ਨਿਜ ਤੇ ਬਿਕਲਾਯੋ॥ ੨੯॥ ਉਛਲਤਿ ਚਰਨ ਦਿਸ਼ਾ ਤਬਿ ਹੇਰਾ। ਕਹਿਤ ਭਯੋ 'ਮੈਂ ਹੌਂ ਇਨ ਚੇਰਾ'। ਤਤਛਿਨ ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥ ਉਠਾਏ। ਬਿਨਾ ਭੀਖ ਨਹਿ ਕਿਨਹੁੰ ਲਖਾਏ॥ ੩੦॥ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਮਨ ਮੈਂ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਦੁਸਕਰ ਤਪ ਕੋ ਫਲ ਜਨੁ ਪਾਯੋ। ਜਨਮ ਰੰਕ ਜਿਮ ਨਵ ਨਿਧਿ ਲੈਕੇ। ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਤ੍ਰਿਖ ਜਲ ਜਿਮ ਪੈਕੇ[8]॥੩੧॥ ਭਈ ਭਾਵਨੀ ਪੂਰਨ ਸਾਰੀ। ਸੀਸ ਨੰਮ੍ਰਿ ਕਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਘਟਕਾ ਦਈ ਮੁਰੀਦਨ ਹਾਥ। ਭਰਿ ਲੋਚਨ ਦਰਸਤਿ ਗੁਰ ਨਾਥ॥੩੨॥ ਅਰਪਹਿਂ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਦਾਸ। ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਕਰਤੇ ਅਰਦਾਸ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਦਰਬ ਅਗਾਰੇ। ਧਰਹਿਂ ਆਨਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਸਾਰੇ॥੩੩॥ ਕੋ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰਿਵਾਇ। ਆਨਯੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਬਰਤਾਇ। ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਲਗਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਸਿ। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਉਤਸਾਹ ਸੁ ਕੀਨਸਿ॥੩੪॥

[1]ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ। [3]ਉਂਗਲਾਂ ਤਕ ਜੰਜੀਰੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। [4]ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ। [5]ਚੋਜ਼ਾ। [6]ਛੋਟੇ ਸ੍ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [7]ਗੋਦੀ। [8]ਜਿਵੇਂ ਤ੍ਰੇਹ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। *ਪਾ:-ਯੌਨੋ।

†ਪਾ:-ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਲਿਹਾਰੇ।

ਸਭਿ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਜਾਨਾ। ਬੈਠਿ ਪੀਰ ਹਠ ਕਿਯੋ ਮਹਾਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਕੋ ਭਯੋ। ਅਲਪ ਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰੁ ਥਿਯੋ ॥੩੫॥ ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। 'ਧੰਨ ਪੀਰ ਜੀ' ਕਹਤਿ ਨਿਹਾਰੇ।ਸਭਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਕਰਿਵਾਇਵ। ਭਾ ਉਤਸਾਹ ਸਿੱਖ ਹਰਖਾਇਵ ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅੰਤਰ ਲੇ ਗਏ। ਪੁਨ ਸਿਖ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਏ। ਤਬਹਿ ਪੀਰ ਜੀ ਖਾਨਾ ਖਾਯੋ । ਪੁਰਵਿ ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ[1] ਹਰਖਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਹੁਤੇ ਮੁਰੀਦ ਸੁ ਬੂਝਨਿ ਲਾਗੇ।'ਘਟੀ ਜੁ ਲਈ ਪੀਰ ਜੀ ਆਗੇ।ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਅਰਪਨਿ ਕਰੇ।ਕਾਰਜ ਕੌਨ ਇਨਹੁੰ ਤੇ ਸਰੇ?॥੩੮॥ਜਿਮ ਲੇ ਗਏ ਤਥਾ ਲੇ ਆਏ। ਬਾਦ[2] ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਇਹ ਪਰਹਿ ਲਖਾਏ।ਇਹ ਹਮ ਕੋ ਕੁਛ ਪਰਹਿ ਨ ਚੀਨੇ। ਕਨੋਂ ਧਰਿ ਹਾਥ ਅਗਾਰੀ ਕੀਨੇ?'॥੩੯॥ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਨੇ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਹ ਅਵਤਰਿਓ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨਾ। ਤੁਰਕਨਿ ਤੇਜ ਮਿਟਾਵਨਿ ਕਾਰਨ। ਅਪਨਿ ਪੰਥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਸਤਾਰਨਿ ॥ ੪੦॥ ਮੈਂ ਕੀਨਸਿ ਇਹ ਮਨ ਕੇ ਸਾਥ। ਧਰਹਿਂ ਜਿ ਦ੍ਵੈ ਪਰ ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਰਹੈਂ ਜਗ ਦੋਊ। ਉਪਜਹਿ ਪੰਥ ਰਾਜ ਲੇ ਸੋਊ॥੪੧॥ਜੇ ਇਕ ਪਰ ਨਿਜ ਹਾਥ ਧਰੰਤੇ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਤੌ ਨਹਿਂ ਤੁਰਕ ਰਹੰਤੇ।ਇਸ ਪ੍ਰੀਛਾ ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਆਯੋ।ਹੁਤੋ ਸੰਦੇਹ ਰਿਦੇ ਬਿਨਸਾਯੋ' ॥ ੪੨॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ ਹਰਖਾਇ। ਹਟਿ ਮਗ ਗਮਨਯੋਂ ਪੁਰਿ ਨਿਕਸਾਇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਯੋ ਨਿਜ ਦੇਸ਼। ਸਿਮਰਤਿ ਰਿਦੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹਮੇਸ਼ ॥ ੪੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥–ਬਡੀ ਆਰਬਲ ਹੋਇ ਜਬਿ, ਬਿਹਸਹਿਂ ਬੋਲਹਿਂ ਬੈਨ।ਤਬਿ ਜਾਚੌਂ ਮੈਂ ਜਾਚਨਾ ਸਤਿਗੁਰਕੋ ਪਿਖਿਨੈਨ–॥੪੪॥ਚੌਪਈ॥ਮੂਰਤਿ ਮੁਦਿਤ ਉਦਤਿ ਜਨ ਇੰਦੂ[3]।ਬੰਦਨੀਯ ਜਗ ਪਿਤਾ ਮਨਿੰਦ[4]। ਅਤਿ ਉਦਾਰ ਅਤਿ ਯੋਧਾ ਗਾਵੈ। ਅਤਿ ਸੁਸ਼ੀਲ ਅਤਿਸ਼ੈ ਬਲ ਆਵੈ[5] ॥ ੪੫॥ ਲਖਹਿਂ ਭਵਿੱਖਤ[6] ਚਲਿਤ ਉਦਾਰੇ[7]। ਕਰਮ ਅਮਾਨੁਖ[8] ਰਨ ਬਿਸਤਾਰੇ। ਕਹਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਭੀਖ ਬਹੋਰੀ।–ਪੁਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹੁੰ ਇਸ ਠੌਰੀ*–॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਭੀਖ ਸ਼ਾਹ ਦਰਸ਼ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

---

[1]ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੇ। [2]ਬਿਅਰਥ। [3]ਮੂਰਤੀ ਆਨੰਦ ਦਾਤੀ ਹੈ ਜਾਣੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਉਦੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਵਤ। [5]ਬਲ ਦਾ ਆਸਰਾ। [6]ਭਵਿੱਖਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਵਿੱਖਤ (ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ)। [7]ਉਦਾਰ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ। [8]ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਭਾਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਮਾਨ ਮਹਾਨ ਉੱਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਕੰਮ। *ਆਪ ਫੇਰ ਲਖਨੌਰ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਸੇ।

੧੭. [ਬਾਲ ਕਉਤਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਦਰਸ ਕੋ ਸੈਦ ਭੀਖ ਸੁਖ ਪਾਇ । ਦੇਸ਼ ਆਪਨੇ ਕੋ ਹਟਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਮਨਾਇ ॥੧॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤ ਸੋਹਤਿ,ਮੂਰਤਿ ਮਾਧੁਰੀ ਪੂਰਤਿ ਸਾਰੀ[1]।ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ ਬਧੀ ਪਲਨਾ[2] ਸੋਂ ਦਾਸ ਝੁਲਾਵਤਿ ਐਂਚਿ ਅਗਾਰੀ। ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ[3] ਅਨੰਦ ਉਮੰਗਤਿ ਅੰਗ ਉਤੰਗ ਕਰੈਂ[4] ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ। ਮਾਨਹੁ ਸੰਘਰ ਕੇ ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਸੂਚਤ ਹੈਂ ਉਤਸਾਹੁ ਬਿਥਾਰੀ[5]॥ ੨ ॥ ਦ੍ਵੈਪਦ ਸੁੰਦਰ ਜਯੋਂ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁ ਦਾਸਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਆਨੰਦ ਦਾਨੀ। ਕੋਮਲ ਲਾਲ ਅਕਾਰ ਲਘੂ ਅੰਗੁਰੀ ਇਕਸਾਰ ਸੁਭੈਂ ਦੁਤਿ ਸਾਨੀ[6]। ਚਿਕਵਨ ਚਾਰੁ ਸੁ ਰੰਗਿ ਸੁ ਗੋਲ ਦਿਪੈਂ ਨਖ[7], ਜਾਨ ਕਹੀ ਕਵਿ ਬਾਨੀ[8] ।ਫੂਲ ਬਧੂਪ ਕਿ* ਊਪਰ[9] ਜਯੋਂ ਅਤਿ ਉੱਜਲ ਹੀਰਨਿਪੰਗਤਿ ਠਾਨੀ[10]॥੩॥ਕੂਰਮ[11]ਪੀਠਮਨਿੰਦ ਦੁਊਪਦਬੀਚ ਤੇ ਊਰਧ ਕੋਮਲ ਏਡੀ।ਕਿੰਚਤ ਆਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਗੁਲਫਾਨ ਕੋ[12]ਮਾਸਲਜਾਂਘ ਸਜੈਂ ਕਦ ਜੇਡੀ[13]। ਊਪਰ ਕੋ ਉਛਰੰਤਿ ਸੁ ਨੂਪਰ ਯੌਂ ਰੁਣਕੰਤਿ ਭਏ ਛਬਿ ਮੇਡੀ[14]।ਮਾਨਹੁ ਮਹਾਤਮਕੋ ਉਚਰੈਂ ਧਰਿ ਧਯਾਨ ਹਰੈਂ ਬਿਪਤਾ ਬਡ ਕੇਡੀ[15] ॥੪॥ਝੀਨ ਝਗਾ ਪਹਿਰੈਂ ਤਨ ਮੈਂ ਗਰ ਬਾਘਨਖਾ ਮਢਿ ਕੰਚਨ ਤੇ[16]।ਕੰਧ ਉਤੰਗ ਬਿਲੰਦ ਭੁਜਾਨਿ ਬਿਰਾਜਤਿ ਹਾਟਕ ਕੰਕਨ[17]ਤੇ। ਚਾਰੁ ਬਿਲੋਚਨ ਸਾਥ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭੂਪ ਕਰੇ ਜਿਨ ਰੰਕਨਿ ਤੇ। ਸੀਸ ਪੈ ਕੇਸ ਸਚਿਕਵਨ[18]ਸ਼ਯਾਮ ਮੁਲਾਇਮ ਜੇ ਮਖ਼ਤੂਲਨ ਤੇ[19]॥੫॥ਸ੍ਰੀਗੁਜਰੀ ਬਡ ਭਾਗ ਭਰੀ ਤਟ[20] ਬੈਠਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਨੰਦਨ ਕੋ। ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਬਤਰਾਵਨ ਕੋ[21] ਸੁਤ ਲਾਲਤਿ ਹੈ[22] ਅਭਿਨੰਦਨ ਕੋ[23]।ਮਾਤ ਦਿਸ਼ਾ ਪਿਖਿਕੈ ਮੁਸਕਾ-

[1]ਮਿਠਾਸ ਨਾਲ ਪੂਰਤ ਹੈ ਸਾਰੀ। [2]ਪੰਘੂੜੇ। [3]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [4]ਅੰਗ ਉੱਚੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਤ ਉਤਸਾਹ ਜਣਾਂਵਦੇ ਹਨ। [6]ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ। [7]ਚੀਕਣੇ ਸੁਹਣੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਤੇ ਗੋਲ ਚਮਕ ਰਹੇ ਹਨ ਨਹੁੰ। [8]ਜਾਣਕੇ ਕਵੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਕਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਕਵੀ ਨੇ ਅਗਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੱਸਣੀ ਹੈ। [9]ਗੁਲ ਦੁਪਹਿਰੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਉਤੇ [ਸੰਸ:, ਬੰਧੁਕ]। [10]ਉਜਲ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਲਾਈ ਹੈ। [11]ਕੱਛੂਕੁੰਮੇ ਦੀ। [12]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਆਕਾਰ ਹੈ ਗਿੱਟਿਆਂ ਦਾ। [13]ਮਸਲੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਜੰਘਾਂ ਕਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [14]ਛਬਿ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [15]ਵਡੀ ਕਿਡੀ ਵੀ ਹੋਵੇ ਬਿਪਦਾ। [16]ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਮੜ੍ਹੀਆਂ। [17]ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ। [18]ਚੀਕਣੇ। [19]ਰੇਸ਼ਮ ਨਾਲੋਂ ਵੀ। [20]ਪਾਸ। [21]ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। [22]ਲਡਾਂਵਦੀ ਹੈ। [23]ਅਨੰਦ ਕਰਨੇ ਲਈ।

*ਪਾਠ 'ਬੰਧੂਕ ਕਿ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸਚਰਜ ਨਹੀਂ।

ਵਤਿ ਰਾਖਹਿਂ ਧਰਮ ਜੁ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੌ[1]। ਅੰਕ ਬਿਠਾਇ ਦੁਲਾਰਤਿ ਹੈ ਕਬਿ ਸੁੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਬੰਦਨ ਕੌ[2]॥੬॥ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤੀਤ ਭੁਏ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਖਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਜਰੀ[3]।ਗੋਬਿੰਦਨਾਮ ਸਮਾਨ ਸਰੂਪ[4]ਤਿਨੌ ਪਿਖਿ ਜਨੋਂ ਜਸੁਧਾ ਗੁਜਰੀ[5]।ਦੇਖ ਪ੍ਰਤੱਖਯ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮਹਾਂ ਤਿਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿਕੇ ਸਿਰਕਨਾਗੁਜ਼ਰੀ[6]। ਗੌਰਵਤਾ ਗਿਰ ਸੀ ਜਿਨ ਕੀ[7] ਅਬਿ ਰੰਚਕ ਭੀ ਨ, ਸਭੀ ਗੁਜ਼ਰੀ[8] ॥੭॥ ਮੋਦ ਉਦੈ ਥਿਤ ਗੋਦ ਮੈਂ ਬੈਠਤਿ ਫੇਰਪ੍ਰਯੰਕ ਪੈ ਬੈਠਨਿ ਲਾਗੇ।ਹਾਥਨਿਕੋ ਧਰਿ ਕੈ ਬਲ ਪਾਂਇ[9] ਲਗੇ ਸਰਕਾਨ[10] ਕਛੂ ਕਬਿ ਆਗੇ। ਦੰਦ ਉਗੇ ਜੁਗ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਤਿ ਓਠਨਿ ਸਾਥ ਮਹਾਂਦੁਤਿ ਜਾਗੇ।ਮਾਨੋ ਪ੍ਰਵਾਲ ਕੇ ਸੰਪਟ ਮੈਂ ਇਹ ਹੀਰਸਰੇਖ ਪਯੂਖਮੈਂਪਾਗੇ[11]॥੮॥ਕਿਲਕੰਤਿ ਹਸੰਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿਹੈਂ, ਰਲਿ ਰਿੰਙਣ ਅੰਙਣਮੈਂ ਫਿਰਆਵੈਂ[12]।ਗੁਲਕਾਰਿ ਗੁਲਾਬ ਗਲੀਚਨ ਪੈ[13] ਪਦ ਐਂਚਤਿ ਨੂਪਰ ਕੋ ਰੁਣਕਾਵੈਂ। ਅਤਿ ਚੰਚਲਤਾ ਜੁਗ ਲੋਚਨਿ ਬੀਚ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਰਯੋ ਬਿਧਿਯੋਂਦਰਸਾਵੈਂ[14]:-।ਜਨੁਉ ਜਲ ਪਾਤ੍ਰ ਬਿਲੌਰਬਿਖੈ ਬਹੁ ਨਿਰਮਲ ਰੰਗ ਪਰਯੋ ਝਲਕਾਵੈ॥੯॥ਦਾਸਅਦਾਇਬ ਸਾਥ ਰਹੈਂ ਪਿਖਿ ਤੌਰ ਅਜਾਇਬ ਸਾਹਿਬ ਕੇਰਾ।ਦੇਖਤਿ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਜਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿਜੋਰਤਿ ਹਾਥ ਖਿਰੈਂ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਕੌਨ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਕਿਸੀ ਬਿਧਿ,ਹੈਂ ਅਨੁਸਾਰਿ ਜਥਾ ਰੁਖ ਹੇਰਾ[15]।ਸੇਵਕ ਸੇਵਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੈਂ ਗੁਰਦੇਵ ਅਤੇਵ[16] ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਰੇਰਾ ॥੧੦॥ਕੇਸ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਸਚਿਕਵਨ, ਮੇਚਕ, ਕੁੰਚਤ, ਕੋਮਲ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੇ[17]॥ ਗੁੰਦਨ ਕੀਨਿ ਸੁਧਾਰਿ ਭਲੇ ਮਖ਼ਤੂਲ[18] ਮਿਲੇ ਜਨੁ ਪੰਨਗ ਬਾਰੇ[19]।ਕੰਚਨ ਚਾਰੁ ਜਰਾਵ ਜਰਯੋ ਮੁਕਤਾਵਲ[20] ਹੀਰੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈਂ ਸਿਰ-

---

[1]ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਰੱਖਣਗੇ ਉਹ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਬੰਦਨੀਯ ਜੀ ਨੂੰ। [3]ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ। [4]ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਤੇ ਸਰੂਪ ਬੀ ਸਮਾਨ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ)। [5]ਭਾਵ ਇਧਰ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਜਰੀ ਹੈ ਉਧਰ ਜਸੋਧਾਂ ਦੀ ਗੁੱਜਰੀ ਜਾਤੀ ਹੈ। [6]ਕੀ ਬੀਤੀ। [7]ਪਹਾੜ ਵਰਗੀ ਭਾਰੀ ਗੌਰਵਤਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ। [8]ਸਾਰੀ ਬੀਤ ਗਈ, ਭਾਵ ਹੁਣ ਥੋੜੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। [9]ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਬਲ। [10]ਸਰਕਨੇ ਲੱਗੇ। [11]ਮਾਨੋ ਗੁਲੀਆਂ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਹੀਰੇ ਹਨ। [12]ਰਿੜ੍ਹਕੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਫਿਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [13]ਗੁਲਾਬ ਫੁਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗਲੀਚਿਆਂ ਤੇ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਹਨ। [14]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। [15]ਜਿਵੇਂ ਰੁਖ਼ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [16]ਅਤਯੰਤ। [17]ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਬਹੁਤੇ ਚੀਕਣੇ, ਕਾਲੇ, ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲੇ, ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ। [18]ਰੇਸ਼ਮ। [19]ਮਾਨੋਂ ਸਰਪਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ। [20]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ।

ਫੂਲ[1] ਮਨੋ ਰਵਿਕੀ ਰਸਮਾ ਪਰਵਾਰਿਤਿ ਤਾਰੇ[2]॥੧੧॥ਕੰਧ ਉਤੰਗ ਬਿਲੰਦ ਭੁਜਾ ਦਿਢ ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਕੇ ਖਚਿ ਹੀਰੇ।ਕਿੰਕਨਿ[3]ਬਾਜਤਿ ਹੈ ਚਲਤੇ, ਉਤ੍ਰਲਾਵਤਿ ਰਿੰਙਨ ਹੈਂ ਕਬਿ ਧੀਰੇ[4]।ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਤਿ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਹਿਤ ਛੀਰੇ[5]।ਸ਼ਾਰਤ ਸਾਥ ਬਤਾਵਤਿ ਹੈਂ ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਸੋ ਬਿਧਿ ਆਪਨੇ ਤੀਰੇ[6] ॥੧੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਬਡਭਾਗ ਭਰੀ ਨਿਜ ਪਾਨ[7] ਤੇ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ ਕਰਾਵੈ।ਦੇਖਿ ਮਹਾਂ ਉਚਤਾ ਸੁਤ ਕੀ ਮੁਖਤੇਜ ਸੁਭਾਇਕ ਹੀ ਦਿਪਤਾਵੈ।–ਹੋਇ ਬਡੋ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪੂਤ ਸਪੂਤ ਜਥਾ ਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਭਾਵੈ[8]। ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਕੀ ਰਛ ਠਾਨਤਿ ਜੋ ਜਗ ਰੱਛਕ ਨਿੱਤਜ ਕਹਾਵੈ–॥੧੩॥ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੈ ਨਿਤ ਛੇਮ ਚਹੈ ਸੁਤ, ਪਾਲਤਿ ਲਾਲਤਿ ਹੈ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਹੈ ਗੁਨ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਧੋਵਤਿ ਆਪਨੇ ਲੈ ਕਰ ਬਾਰੀ[9]। ਅੰਗ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇ ਬਿਧਾਨ ਸੋਂ[10] ਸੂੰਘਤਿ[11] ਭਾਲਜਨੋਂ ਆਨੰਦ ਬਾਰੀ[12]। ਅੰਬਰ ਕੋ ਪਹਿਰਾਇ ਬਿਭੂਖਨ[13] ਲੋਨ ਸੁ ਰਾਈ ਲੈ ਊਪਰ ਬਾਰੀ[14]॥੧੪॥ ਦਧਿ ਓਦਨ ਕੋ ਅਚਵਾਇ ਭਲੇ ਅਨਮੋਦਨ[15] ਨੰਦਨ ਮਾਤ ਕਰੇ। ਬਹੁ ਚੰਚਲਤਾ ਜੁਤਿ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਇਤੇ ਉਤ ਹੋਵਤਿ ਆਨਿ ਖਿਰੇ।ਕਿਲਕੰਤਿ, ਹਸੰਤਿ,ਹਸਾਵਤਿ ਔਰਨਿ ਭਾਵਤਿ ਹੀ ਦੁਖ ਦੋਖ ਹਰੇ। ਸ਼ੁਭ ਸ਼ੋਭ ਧਰੇ ਪਰਯੰਕ ਚਰੇਂ,ਕਬਿ ਫੇਰ ਫਿਰੇਂ ਨਿਜ ਖੇਲ ਵਰੇ[16]॥੧੫॥ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਤੀਤ ਭਏ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਪਾਇਨ ਮੈਂ ਤਬਿ ਜੋਰ ਭਰਯੋ। ਹੁਇ ਆਪ ਖਰੇ ਅਵਲੰਬ ਬਿਨਾਂ ਚਰਨਾਂਬੁਜ ਚਾਇ ਅਗਾਰੀ ਧਰਯੋ। ਇਮ ਜਾਨਿ ਤਿਖਾਨ ਇਨਾਮ ਕੇ ਹੇਤੁ ਗਡੀਰਣ[17] ਸੁੰਦਰ ਏਕ ਘਰਯੋ। ਅਰਪਯੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਕਰਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਹਾਥ ਗਡੀਰਨ ਪੈ ਧਰਿ ਕੈ ਪਦ ਮੰਦ ਹੀ ਮੰਦ ਉਠਾਵਨਿ ਲਾਗੇ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ

---

[1]ਸੋਨੇ ਦੇ ਰੋਲ ਰੋਲ ਗਹਿਣੇ ਜੋ ਕੇਸ ਗੁੰਦਣ ਵਿਚ ਪਹਿਰੀ ਦੇ ਹਨ। [2]ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਵੇਹੜੇ ਹੋਏ ਤਾਰੇ ਹਨ [ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਤਾਂ ਤਾਰੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੜਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਕੰਦਨ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਜੇਹੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ਓਹ ਸੂਰਜ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਹਨ]। [3]ਤੜਾਗੀ। [4]ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਦੇ ਹੌਲੀ ਧੀਰਜ ਨਾਲ। [5]ਦੁੱਧ ਵਾਸਤੇ। [6]ਆਪਣੇ ਪਾਸ। [7]ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ। [8]ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। [9]ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਹਥ ਨਾਲ। [10]ਬਿਧੀ ਨਾਲ। [11]ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ। [12](ਜੋ ਮੱਥਾ ਕਿ) ਅਨੰਦ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਹੈ। [13]ਕਪੜੇ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਾਉਂਦੀ ਹੈ। [14]ਲੂਣ ਤੇ ਰਾਈ ਉਤੋਂ ਦੀ ਵਾਰਦੀ ਹੈ। [15]ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਖੁਸ਼ੀ, ਲਾਡ। [16]ਚੱਕਰ ਲਾਂਵਦੇ ਹਨ ਆਪਣੀ ਖੇਲ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ। [17]ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਟੁਰਨਾ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗੱਡਾ।

ਬਿਕਸਾਵਤਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਦੰਤ ਅਮੀ ਜਨੁ ਪਾਗੇ। ਚੰਚਲ ਚਾਰੁ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਚਿਤਵੰਤਿ ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਿ[੧] ਰਾਗ ਬਿਰਾਗੇ[੨]।ਬਾਲਿਕ ਬੈ ਬਪੁ ਕ੍ਰੀੜਤਿ ਹੈਂ ਇਮ ਅੰਙਨ ਮੈਂ ਬਿਹਰੈਂ[੩] ਚਲਿ ਆਗੇ ॥ ੧੭ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਕੋਮਲ ਸੁਰੰਗ ਪਗ ਚੀਕਨੇ ਰੁਚਿਰ ਨਖ ਗੋਲ ਹੈਂ ਅਕਾਰ ਇਕਸਾਰ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੇ।ਇੰਦਰਾ[੪]ਕੇ ਮੰਦਰ ਪੈ ਸੁੰਦਰ ਸੁਧਾਰ ਮਾਨੋ ਹੀਰਨ ਕੀ ਪੰਕਤੀ ਖਰੀ ਹੈ ਦੁਤਿਰਾਸਤੇ[੫]। ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਰੂਪ ਲੱਛਮੀ ਸੁਲੱਛਨ ਕੋ ਬਾਸ ਨਿਤ[੬],ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਨ ਮਧੁ ਬ੍ਰਿੰਦ[੭] ਜਹਾਂ ਬਾਸਤੇ। ਦੇਖ ਪਾਪ ਨਾਸਤੇ[੮],ਲੁਭਾਵਤਿ ਹੁਲਾਸਤੇ ਸੁ ਗ੍ਯਾਨ ਲੈਨਿ ਵਾਸਤੇ ਨ ਛੋਰੈਂ ਪਾਸ ਦਾਸਤੇ ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਊ ਪਦ ਊਪਰ ਬਿਰਾਜੈਂ ਚਾਰੁ ਨੂਪਰ ਅਨੂਪ ਛਬਿ ਰੂਪ ਕੀ ਨਿਰੂਪਨਿ ਕਰੈ ਸੁ ਕੌਨ[੯]।ਗਮਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰੈ ਕਟ ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਿਕਾ[੧੦]ਹੈ ਜ਼ਾਹਰ ਜਵਾਹਰ ਤੇ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗੈ ਜੌਨ[੧੧]। ਝੀਨੋ ਗਰ ਪੀਰੋ ਚੀਰ[੧੨] ਦੀਪਤਿ ਸ਼ਰੀਰ ਸ਼ੁਭ ਕੰਕਨ ਜਰਾਊ ਲਘੁ ਰਾਜਤਿ ਹੈਂ ਹਾਥ ਦੌਨ। ਆਇ ਭੌਨ ਤੌਨ ਸਮੈਂ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਮੌਨ ਕਰੇ ਨਮੋ ਔਨ ਠਾਨਤਿ ਹੀ ਗੌਨਤੇ ਹੈਂ ਪਾਪ ਤੌਨ[੧੩] ॥੧੯॥ ਕੋਊ ਕੋਊ ਬਾਕ ਲਗੇ ਬੋਲਨ ਅਮੋਲ ਛਬਿ ਤੋਤਰੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਯਾ ਮਾਧੁਰੀ ਰਸਾਲ ਕਰਿ[੧੪]। ਬਨਕ ਧਨੀਨ ਕੀ ਅਨੇਕ ਆਇ ਭਾਰਜਾ ਦੁਲਾਰਤਿ ਹੈਂ ਆਰਜਾ[੧੫] ਸਨੇਹ ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਕਰਿ। ਜੈਸੀ ਧਾਰਿ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਆਈ ਗੁਰੂ ਧਾਮ ਬਿਖੈ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਖ੍ਯਾਲ ਕਰਿ। ਕਾਹੂ ਕੋ ਉਤਾਲ ਕਰਿ ਬੋਲਤਿ ਨਿਹਾਲ ਕਰਿ, ਕਾਹੂੰ ਦੇਹਿੰ ਟਾਲ ਕਰਿ ਈਤ ਊਤ ਚਾਲ ਕਰਿ ॥ ੨੦ ॥ ਬਚਨ ਅਮੋਘ[੧੬] ਜਸੈਂ ਸਰੋਘ[੧੭] ਰਾਮ ਚੰਦ ਹਾਥ ਤਜੇ[੧੮], ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ ਕੋ

---

[੧]ਚੁਫੇਰੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [੨]ਭਾਵ ਸੁਤੇ ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਜਗਤਾਰਕ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।(ਅ) ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। [੩]ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। [੪]ਲੱਛਮੀ [ਸੰਸਃ,ਇੰਦਿਰਾ]। [੫]ਬਹੁਤੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ। [੬]ਸ਼ੋਭਾ ਰੂਪੀ ਲੱਛਮੀ ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਤ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਲੱਛਣਾ ਦਾ ਵਾਸ ਹੈ। [੭]ਭੌਰਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ। [੮]ਦੇਖਿਆਂ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੯]ਕੌਣ ਵਰਣਨ ਕਰੇ। [੧੦]ਤੜਾਗੀ। [੧੧]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। [੧੨]ਪੀਲਾ ਤੇ ਬਰੀਕ ਹੈ ਗਲ ਕਪੜਾ। [੧੩]ਤਿਸ ਵੇਲੇ (ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲੋਂ ਦੱਸੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਚ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਕੋਈ (ਦਾਸ ਚੁਪ ਚਾਪ ਹੀ ਭਾਵ, ਚਿਤ ਵਿਚ ਹੀ (ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਉਣ ਦੀ) ਕਾਮਨਾਂ ਧਾਰਕੇ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੧੪]ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਰਸਦਾਇਕ। [੧੫]ਆਰਜਾ ਭਾਰਜਾ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। (ਅ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ। [੧੬]ਨਾ ਚੁਕਣ ਵਾਲੇ, ਸਫਲੇ। [੧੭]ਸੰਪੂਰਨ ਬਾਣ (ਸਰ+ਓਘ)। [੧੮]ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਛੱਡੇ ਹੋਏ (ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ)।

ਸੁਧਾਰੈ ਨਿਜ ਕਾਜਕੋ[1]।ਤੈਸੇ ਬਰ ਸ੍ਰਾਪ ਕੋ ਉਚਾਰੈਂ ਤਾਤਕਾਲ ਹੋਤਿ ਜਿਸ ਪੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਤਿ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਕੋ। ਕਾਹੂ ਪਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਨਾਸਤੇ ਬਿਭੂਤ ਘਰ[2], ਵੈਲਜੋ ਜਸੁ ਪੂਤ[3] ਪੁਰਿ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਾਜ ਕੋ[4]। ਰਾਖੈਂ ਹਿੰਦ ਲਾਜ ਕੋ, ਉਠਾਵੈਂ ਖਲ ਰਾਜ ਕੋ, ਫਿਰਾਵੈਂ ਸੀਸ ਤਾਜ ਕੋ, ਨਿਵਾਰੈਂ ਸਭਿ ਪਾਜ ਕੋ ॥ ੨੧ ॥ ਕੀਰਤੀ ਮਹਾਨ ਭਈ ਮਾਲਤੀ ਸਮਾਨ ਸਾਰੇ, ਨਾਰੀ ਨਰ ਬਦਨ ਬਖਾਨਤੇ ਮਿਲਤਿ ਹੈਂ[5]।'ਮੂਰਤੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਭਯੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰਤੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸੋ ਫਲਤਿ ਹੈਂ[6]। ਕਾਂਹੂ ਤਨ ਰੋਗ, ਕਾਹੂ ਸੁਖ ਕੇ ਨ ਭੋਗ ਹੋਤਿ, ਜਾਚੇ ਬਰ ਜੋਗ[7] ਨਿਜ ਸੋਗ ਕੋ ਦਲਤਿ ਹੈਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੋਂ ਫੁਲਤਿ ਹੈਂ, ਬਿਹਿਸਕੈ ਬੁਲਤਿਹੈਂ, ਅਨੰਦ ਉਗਲਤਿ ਹੈਂ*, ਅਨੂਪ ਧੌ ਚਲਿਤ ਹੈਂ[7] ॥੨੨॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਖੇਲਿਬੇ ਕਾਰਨ ਸੁੰਦਰ ਖੇਲਨੇ[8]ਲਯਾਇ ਖਰੀਦ ਸੁ ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ। ਜੋ ਧਨਵਾਨਨਿ ਕੀ ਜੁਵਤੀ[9] ਪਹਿਰੇ ਨਵ ਭੂਖਨ ਚੀਰ ਅਛੇਰੇ। ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਬਡ ਚਾਵ ਭਰੀ ਉਚਵਾਇ ਉਪਾਇਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਗੇਰੇ। ਮੋਦਕ ਆਦਿਕ ਮੋਦ ਸੋਂ[10] ਲੈ ਚਹੁੰ ਕੋਦ ਤੇ ਹੋਤਿ ਬਿਨੋਦ ਘਨੇਰੇ॥੨੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਆਨਿ ਧਰੈਂ, ਪਰਿ ਪਾਇਨ ਬੇਨਤਿ ਠਾਨਤਿ ਹੈਂ। ਦੀਨ ਬਨੈਂ ਜੁਗ ਹਾਥਨਿ ਬੰਦਤਿ'ਮਾਤ ਸੁਨੋ ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕੋ ਸਿੱਖਯ ਸਦਾ ਹਮ,ਆਨ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਮਾਨਤਿ ਹੈਂ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਹੁਇ ਅਹਿਲਾਦ ਕੋ' ਜਾਚਨਾ ਆਨਿ ਬਖਾਨਤਿ ਹੈਂ ॥੨੪॥ ਕੋ ਸੁਤ ਚਾਹਤਿ,ਕੋ ਸੁਖ ਚਾਹਤਿ, ਕੋ ਬਿਤ ਚਾਹਤਿ, ਕੋ ਰੁਜ ਦਾਹਤਿ[11]। ਕੋ ਦ੍ਵਿਜ ਆਵਤਿ, ਬਾਹਜ[12] ਆਵਤਿ, ਬੈਸ ਬਿਲੋਕਤਿ[13],ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਉਮਾਹਤਿ।ਹਿੰਦੁਨਿਬ੍ਰਿੰਦਵਧੀ ਸ਼ਰਧਾ,ਤੁਰਕਾਨ ਕਿਤੇ ਗੁਰਭਾਵ ਨਿਬਾਹਤਿ[14]। ਹਾਥਨਿ ਜੋਰ ਨਿਹੋਰਤਿ ਹੈਂ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦ ਸਰਾਹਤਿ ॥ ੨੫ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਕੋਊ ਸਿਖ ਆਪਨੇ ਪੈ ਚਾਹਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ,ਦੇਹਿ ਧਨ ਲੇਹਿ ਮੋਲ ਪੰਛੀ ਜਾਤਿ ਜਾਤਿ ਕੇ। ਸਾਰਕਾ[15], ਸੁ ਕੋਕਲਾ[16] ਉਦਾਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਭਾਸ਼ਨੀ[17], ਅਨੇਕ ਕੀਰ[18],

[1] ਜਿਵੇਂ) ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ ਛਡਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਘਰ ਦੀ ਵਿਭੂਤੀ। [3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [4]ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ (ਲੋਕ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਸਾਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। [5]ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ (ਐਉਂ) ਕਹਿਦੇ ਹਨ। [6]ਭਾਵ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਫਲਦਾ ਹੈ। [7]ਯੋਗ ਵਰ ਮੰਗਕੇ। [8]ਖਿਡੌਣੇ। [9]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [10]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। [11]ਕੋਈ ਬੀਮਾਰੀ ਦੂਰ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। [12]ਖੱਤ੍ਰੀ। [13]ਵੈਸ਼ (ਆਕੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। [14]ਕਿਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤੁਰਕ ਬੀਨਿਬਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [15]ਮੈਨਾ। ਸੰਸ:,ਸ਼ਾਰਿਕਾ]। [16]ਕੋਇਲਾਂ। [17]ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀਆਂ। [18]ਤੋਤੇ। *ਪਾ: ਸੁ ਕੰਜ ਸੇ ਖਿਲਤ ਹੈਂ।

ਪਾਰਾਵਤ[1] ਰੰਗ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ।ਤੀਤਰ, ਚਕੋਰ ਚਾਰੁ[2],ਦਾਸਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ[3] ਲਾਲ ਪਿੰਜਰੇ ਮਝਾਰ ਪਾਇ ਧਰੇ ਪਾਂਤਿ ਪਾਂਤ ਕੇ[4]।ਗੁਨ ਕੋ ਸੁਨਾਵੈਂ ਦਿਖ-ਰਾਵੈਂ ਸੋ ਲਰਾਵੈਂ ਬਹੁ ਬਿਜੈ ਹਾਰ ਪਾਵੈਂ ਨਖ ਚੋਂਚ ਘਾਤ ਘਾਤ ਕੇ[5]॥੨੬॥ ਕੌਤਕ ਅਨੇਕ ਤੇ ਸਦੀਨ[6] ਮਾਥ ਟੇਕਤੇ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕੇ ਹੇਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਰਿਝਾਵਈਂ । ਬਿਹਸੈਂ ਬਿਬੇਕ ਨਿਧਿ[7] ਬਾਕ ਕੋ ਬਖਾਨਿ ਦੇਤਿ ਜੈਸੇ ਕਰਿ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਸੇਵਕ ਸੁ ਆਵਈਂ[8] । ਪਰਚੈਂ ਬਿਹੰਗ ਸੰਗ ਅੰਗ[9] ਰੰਗ ਰੰਗ ਹੂ ਕੇ, ਬੋਲੈਂ ਬਹੁ ਢੰਗ ਕੇ ਉਤੰਗ ਉਡਵਾਵਈ[10] । ਅਪਰ ਧਨੀਨ ਕੇ ਸਪੂਤ ਆਇ ਖੇਲੈਂ ਗਨ ਸਾਥ ਕੋ ਨ ਤ੍ਯਾਗਿ ਸਕੈਂ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਵਈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਰੰਗਦਾਰ ਪੰਗਤੀ ਮਤੰਗ[11] ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਹੂ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਤੁਰੰਗ ਜਸੋਂ ਅਨੰਗ ਕਾਰੀਗਰ ਕੇ[12]।ਤਿਨੇ ਪੈ ਸਊਰ ਅਸਿ ਸਿਪਰ ਤੁਪਕ ਧਰਿ ਸੰਮੁਖ ਟਿਕਾਵੈਂ ਜਿਮ ਬੀਰ ਹ੍ਵੈਂ ਸੰਘਰਕੇ[13] । ਡੋਰੇ ਅਰ ਪਾਲਕੀ ਸੁ ਬੀਜਨੇ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਸ਼ੇਰ ਮ੍ਰਿਗ ਕੂਕਰ ਲੈ ਆਵੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿਕੈ।ਖੇਲੈਂ ਬੀਚ ਘਰਕੇ ਮਿਲੇ ਸਮੀਪ ਗੁਰ ਕੇ ਅਦਾਬ ਸਾਥ ਲਰਕੇ[14] ਸੁ ਬੋਲੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿਕੇ ॥ ੨੮ ॥ ਬੋਲਤਿ ਅਚੂਕ ਬਾਕ ਜਾਂ ਤੇ ਹੋਤਿ ਰਾਵ ਰਾਂਕ[15],ਸੁਨੈਂ ਅਰੁ ਦੇਖੈਂ ਪਤੀਆਇਬਿਸ-ਮਾਵਈਂ । ਪਟਨੇ ਨਗਰ ਬਾਗ, ਬੀਥਕਾ[16]ਬਗਰ[17]ਬੀਚ ਸਗਰੋ ਉਜਾਗਰ ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਗਟਾਵਈ।ਸ਼ਰਧਾਬਧਾਵੈਂ,ਸੱਤਿਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ,ਦੋਊ ਲੋਕ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ,ਸਿੱਖੀਭਾਵ ਨਿਬਹਾਵਈਂ ।ਪੂਨਮ ਦਰਸੁ ਆਦਿ[18] ਦਾਸ ਅੱਪ੍ਰਮਾਦ[19] ਸਭਿ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿਬੇ ਕੋ ਮਿਲੇ ਮੇਲ ਆਵਈਂ ॥੨੯॥ ਗਿਲਮ ਗਲੀਚੇ ਗੁਲਕਾਰੀਨਿ[20] ਫਰਸ਼ ਨੀਚੇ, ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਤਿਨ ਊਪਰ ਡਸਾਵਤੇ । ਬਿਸਦ ਬਿਛੌਨਾ ਪਯ ਫੇਨ ਸਮ ਲੋਨਾ ਮ੍ਰਿਦੁ[21] ਸੇਜਬੰਦ ਰੀਫੇ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਲਰਕਾਵਤੇ । ਭੂਖਨ ਨਵੀਨ ਚੀਰ ਪਹਿਰੇ ਸਰੀਰ ਧੀਰ ਹੀਰੇ ਮੁਕਤਾਨਿ

---

[1]ਕਬੂਤਰ। [2]ਸੁੰਦਰ। [3]ਬੁਲਬੁਲ [ਫਾ:, ਹਜ਼ਾਰ ਦਾਸਤਾਂ=ਬੁਲਬੁਲ,]। [4]ਪੰਗਤੀਆਂ ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ। [5]ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ। [6]ਦੀਨ ਹੋਕੇ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [8]ਆਂਵਦੇ ਹਨ। [9](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਅੰਗ। [10]ਬਹੁਤਾ ਉੱਚਾ ਉਡਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। [11](ਬਣੇ ਹੋਏ ਖਿਡਾਉਣੇ) ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ। [12]ਕਾਮਦੇਵ ਰੂਪੀ ਕਾਰੀਗਰ ਨੇ ਮਾਨੋਂ (ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ)। [13]ਜੁੱਧ ਦੇ। [14]ਲੜਕੇ। [15]ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਗਾਲ ਤੇ ਕੰਗਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜੇ। [16]ਗਲੀਆਂ। [17]ਵੇਹੜੇ। [18]ਪੂੰਨਿਆਂ ਤੇ ਮੱਸਿਆ ਆਦਿਕਾਂ ਪਰ। [19]ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ ਦਾਸ। [20]ਫੁਲ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ [21]ਦੁੱਧ ਦੀ ਝੱਗ ਸਮ ਚਿੱਟਾ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਕੋਮਲ।

ਜੁਤਿ ਬੈਠਿ ਦੀਪਤਾਵਤੇ[1]।ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਬਦਨ[2],ਬਾਕ ਸੁਧਾ ਕੋ ਸਦਨਬਰ,ਮਾਨੋ ਉਡਗਨ ਆਸ ਪਾਸ ਮੈਂ ਸੁਹਾਵਤੇ ॥ ੩੦ ॥ ਹਾਥ ਚੌਰ ਚੌਰੀਦਾਰ ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਚਾਰੁ ਢੋਰਿ[3], ਚਲਤਿ ਸੁਹਾਵੇ ਜਨੁ ਸ਼ੋਭਾ ਰਾਜਹੰਸ ਕੀ। ਮਾਤੁਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬੈਠਯੋ ਢਿਗਆਇ[4],ਗਾਵਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗ ਅੰਸ ਕੀ[5]। ਸੰਗਤਿ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਲ੍ਯਾਇ ਲ੍ਯਾਇ ਪਾਇ ਤਟ[6] ਅਰਪੈਂ ਅਨੇਕ, ਕਹੈਂ ਸ਼ਾਰਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ ਕੀ[7]। ਹੋਤਿ ਅਰਦਾਸ ਸਿਖ ਬੈਠੇ ਆਸ ਪਾਸ ਬਹੁ ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਾ ਹੈ ਸੋਢੀ ਅਵਿਤੰਸ਼ ਕੀ[8]॥੩੧॥ ਐਸੋ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਿਦਤਿ ਭਏ ਘਰ ਘਰ, ਹੋਇ ਪੂਰੀ ਕਾਮਨਾ ਅਨੇਕ ਮਾਨਵਾਨਕੀ[9]।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕੀਰਤੀ ਬਿਸ਼ਾਲ ਬਿਸਤੀਰਤਾ ਕੋ[10] ਧਾਰਿ ਧਾਰਿ ਚੌਂਪ ਜੇ ਬਧੂਨਿ[11] ਧਨਵਾਨ ਕੀ। ਕੋਊ ਬਰ ਲੈਬੇ,ਕੋਊ ਦਰਸ ਦਿਖੈਬੇ ਹੇਤੁ,ਪੈਬੇਮਨੁ ਕਾਮਨਾ ਸਮੂਹ ਸੁਖਵਾਨਕੀ[12]। ਡਗਰ ਡਗਰ[13] ਆਇ ਬਗਰ ਬਜਾਰ ਹੂੰਤੇ[14] ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਭਈ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਨ ਕੀ[15]॥੩੨॥ ਐਸੇ ਭੀਰ ਹੋਨਿ ਲਾਗੀ ਦ੍ਵੈਸ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਨੀ ਚਿਤ,ਬਲ ਜੁਤਿ ਭਏ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਲਾਇ ਜਾਤਿ[16]। ਘਿਰੇ ਨ ਰਹਤਿ ਧਨੀ ਬਧੂਨਿ ਕੇ ਪਾਸ ਪੁਨਇਤੇ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਖਯਾਲ ਤੇ ਟਲਾਇ ਜਾਤਿ।ਖੇਲੈਂ ਸੰਗ ਬਾਲਕੇ,ਨ ਬੋਲੈਂ ਸੰਗ ਬਾਲ ਕੇ[17]ਕਿ ਅੰਕ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੇ ਬਿਸਾਲਉਤਲਾਇ ਜਾਤ[18]।ਅੰਕਨਮੈਂਧਾਇ ਜਾਤਿ,ਮਾਤ-ਗੋਦ ਆਇ ਜਾਤਿ, ਸਭੈ ਬਿਗਸਾਇ ਜਾਤਿ, ਮੋਦ ਉਪਜਾਇ ਜਾਤਿ॥੩੩ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੀਜੋਤਿ ਭਏ ਜ਼ਾਹਰ ਜਹਾਨ ਮੈਂ ਅਨੇਕ ਨਰ ਤਾਰੇ ਹੈਂ। ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਪੀਰ ਮੀਰ ਕਰਾਮਾਤ ਬਿਖੈ ਧੀਰ, ਸਭੀ ਪਰ ਛਾਯੋ ਜਸੁ ਜੈਸੇ ਚੰਦ ਤਾਰੇ ਹੈਂ[19]। ਤਿਨੋਂ ਪੀਛੇ ਹੋਤਿ ਆਏ ਗੁਰੂ ਮਨ ਭਾਏ ਸਭਿ, ਅਰੇ ਜੋ ਅਗਾਰੀ ਸੋ ਹੰਕਾਰੀ ਗਿਰ ਤਾਰੇ ਹੈਂ[20]। ਗਾਦੀ ਕੇ ਉਚਿਤ

[1]ਚਮਕਦੇ। [2]ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਮੁਖ। [3]ਸੁਹਣਾ ਝੁਲਾਂਵਦੇ ਹਨ। [4]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਆ ਕੇ ਕੋਲ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। [5]ਰਾਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਯਾ ਹੈ। (ਅ) ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ। [6]ਚਰਨਾਂ ਕੋਲ। [7]ਉਸਤਤ ਦੀ ਬਾਣੀ। [8]ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸੋਢੀ ਜੀ ਦੀ। [9]ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ। [10]ਬਹੁਤ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਕੀਰਤੀ। [11]ਵਹੁਟੀਆਂ। [12]ਸੁਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵਣ ਨੂੰ। [13]ਰਸਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ। [14]ਵੇਹੜੇ ਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ। [15]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। [16]ਭਾਵ ਦੌੜਨ ਭੱਜਣ ਲਗ ਪਏ। [17]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ। [18]ਤੇ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬੜੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [19]ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦਾ ਤਾਰਿਆਂ ਉਪਰ ਜਸ ਫੈਲਿਆ ਹੈ। [20]ਪਹਾੜ ਵਰਗੇ ਅਚੱਲ ਹੰਕਾਰੀ ਜੋ ਅੱਗੇ ਅੜੇ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। (ਅ) ਉਹ ਹੰਕਾਰੀ (ਡਿੱਗਣ ਵਾਲੇ) ਤਾਰੇ (ਵਾਂਙੂ) ਡਿੱਗੇ ਹਨ।

ਅਬਿ ਧਰਮ ਸਥਿਤ ਹੇਤੁ ਦਾਸਨਕੋ ਪਾਰਿਬੇ ਕੋ ਏਹੀ ਅਵਤਾਰੇ ਹੈਂ ॥੩੪॥ ਕੋਈ ਕੋਈ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਅਭਿਲਾਖੀ ਹੁਤੇ, ਐਸੇ ਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਦਰਸ ਕੈ। ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਬਿਨਾ ਤਰਕ[੧] ਗੁਰੂ ਕੋ ਰੂਪ ਦੇਖੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ ਸਿਰ ਨਿਵਾਵਤਿ ਹਰਸ਼ ਕੈ[੨]। ਜਾਨੈਂ ਅਤਿ ਊਚੇ ਜਾਂਕੋ ਪਾਰ ਨਪਹੂੰਚੇਕੋਇ[੩],ਸੂਚੇ[੪]ਹੈਂ ਬਿਕਾਰਨ ਤੇ ਸਕੈ ਨ ਪਰਸ ਕੈ। ਸਭਿਤੇ ਅਲੇਪ ਸਭਿ ਬਯਾਪਕ,ਨਆਦਿ ਅੰਤ ਸਦਾਭਗਵੰਤ ਦੇਤ ਐਸ਼ਜੇਅਰਸ਼ਕੈ[੫]॥੩੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਬਾਲਬੈਸ ਬਿਲਾਸ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੭॥

੧੮. [ਬਾਲ ਚੋਜ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਿਕ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕੀਨਿ। ਸ਼ਾਹੁਨਿ[੬] ਕੇ ਸੁਤ ਅਨਿਕ ਹੀ ਮਿਲਿ ਖੇਲਹਿਂ ਸੁਖ ਲੀਨ॥੧॥ਕਬਿੱਤ॥ਕੋਈ ਧਨਵਾਨ ਕੇ ਸਪੂਤ ਆਇ ਖੇਲੈਂ ਤਬਿ ਬੈਸ ਮੈਂ ਬਡੇਰੇ ਕਛੁ ਭਾਵ ਬਹੁ ਧਾਰਿਈਂ। ਭਨੈਂ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਲੋਰਿਕੈ[੭]ਨਿਹੋਰ ਕਰਿ[ਅ]ਨਿਕਟਿ ਹਮਾਰੋ ਬਾਗ਼ ਤਰੁ ਬਿਸਤਾਰਈ[੮]। ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਫੂਲ ਹੈਂ ਸੁ ਆਲਬਾਲ ਮੂਲ ਹੈਂ[੯] ਸਿਕੰਧ[੧੦] ਝੁਕ ਝੂਲ ਹੈਂ ਫਲੇ ਸੁ ਫਲੁ ਭਾਰਈ[੧੧]।ਅਲਪ, ਬਿਸਾਲ, ਪੀਤ, ਸਬਜ਼, ਸੁ ਲਾਲ ਦਲ[੧੨] ਮਾਨੋ ਘਨ ਘਟਾ ਘਨੇ ਸੰਘਨੇਕਸਾਰਈ[੧੩] ॥ ੨ ॥ ਜਾਮਨ ਜੁਗਲ[੧੪],ਬਟ[੧੫],ਪੀਪਰ[੧੬],ਖ਼ਜੂਰ ਤੁੰਗ, ਬੱਦਰੀ[੧੭] ਅਨੇਕ ਝੁਕੀ ਭਾਰ ਤੇ ਬਿਸਾਲਕੀ। ਦਾੜਮ[੧੮], ਨੁਰੰਗੀ, ਬੀਜਪੂਰ[੧੯] ਤੇ ਸੁਪਾਰੀ ਬਹੁ ਖਾਰਕ ਖਰੇ ਹੈਂ[੨੦] ਖਰੀ ਖਿਰਨੀ ਸੁ ਡਾਲਕੀ[੨੧]। ਆੜੂ, ਅਮਰੂਦ, ਕਦਲੀਨ[੨੨] ਕੇ ਬਗੀਚੇ ਬਡੇ ਫੈਲ ਰਹੇ, ਫਾਲਸੇ ਫਲੇ ਹੈਂ ਫਲ ਜਾਲ ਕੀ[੨੩]। ਛਬਿ ਆਲਬਾਲ ਕੀ, ਉਦਾਲਕ[੨੪] ਰਸਾਲ ਕੀ[੨੫] ਸਰਲ[੨੬] ਤਰੁ ਤਾਲ ਕੀ[੨੭] ਹਿੰਤਾਲ ਕੀ[੨੮] ਤਮਾਲ ਕੀ॥ ੩ ॥ ਸਰੂ ਏਕਸਾਰ ਖਰੇ ਹਰੇ ਹਰੇ ਪਾਤ ਜਰੇ, ਦੇਖੇ ਮਨ ਹਰੇ ਜਹਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਰੇਲਝੇਲ ਹੈ[੨੯]।

---

[੧]ਬਿਨਾ ਹੁੱਜਤ। [੨]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ। [੩]ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਕੋਈ। [੪]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [੫]ਬੈਕੁੰਠਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [ਅ:, ਐਸ਼=ਸੁਖ। ਅਰਸ਼=ਬਿਕੁੰਠ]। [੬]ਧਨੀਆਂ ਦੇ। [੭]ਚਾਹ ਕਰਕੇ। (ਅ) ਲੱਭਕੇ। [੮]ਬ੍ਰਿਛ ਬਹੁਤ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। [੯]ਮੁੱਢਾਂ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਦੌਰ ਹਨ। [੧੦]ਟਾਹਣੇ। [੧੧]ਚੰਗੀ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲਕੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਝੁਕੇ ਹਨ। [੧੨]ਪੱਤੇ। [੧੩]ਸੰਘਣੀਆਂ ਤੇ ਇਕਸਾਰ। [੧੪]ਜਾਮਨੂੰ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [੧੫]ਬੋਹੜ। [੧੬]ਪਿੱਪਲ। [੧੭]ਬੇਰੀਆਂ। [੧੮]ਅਨਾਰ। [੧੯]ਨਿੰਬੂ [ਹਿੰਦੀ, ਵੀਜ ਪੂਰ]। [੨੦]ਛੁਹਾਰੇ ਖੜੇ ਹਨ। [੨੧]ਡਾਲਾਂ ਨਾਲ ਖਿਰਨੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। [੨੨]ਕੇਲੇ। [੨੩]ਬਹੁਤੇ ਫਲਾਂ ਨਾਲ। [੨੪]ਲਸੂੜਾ। [੨੫]ਤੇ ਅੰਬ ਦੀ। [੨੬]ਚੀਲ। [੨੭]ਤਾੜ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ। [੨੮]ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦੀ ਜੰਗਲੀ ਖਜੂਰ। [੨੯]ਰੇਲ ਪੇਲ। ਬਹੁਤਾਯਤ।

ਸੇਵਤੀ[1] ਕੋ ਸੇਵਤਿ ਸੁ ਮਾਲੀ ਮਾਲ ਮਾਲਤੀ ਕੋ[2],ਚੰਪਕ[3] ਤੇ ਚੌਂਪ ਹੋਤਿ, ਰਾਜੇਂ ਗਨ ਏਲ[4] ਹੈਂ।ਸੁੰਦਰ ਗੁਲਾਬ ਹੈਂ,ਅਜਾਬਸੀਂ ਚੇਆਬ ਹੈਂ ਉਦੈ ਸੁ ਆਫ-ਤਾਬ ਹੈਂ ਖਿਲਤਿ ਚਟਕੋਲ ਹੈ[5]।ਰਾਯਬੇਲ ਫੈਲ ਹੈ, ਸੁਰਸ ਨਾਲਕੇਲ ਹੈ[6] ਚੰਬੇਲੀ ਨਾਗਬੇਲ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਤਹਾਂ ਖੇਲ ਹੈ[7]॥੪॥ਸ਼ਾਹੁ ਧਨਵਾਨ ਕੇ ਸਪੂਤ ਯੌਂ ਬਖਾਨੈ ਨਿਤ, ਚਿਤ ਹਿਤ ਠਾਨਿ ਕੈ ਸੂ ਬੂਝੈਂ ਮਾਤ ਜਾਇਕੈ। "[8]ਗਮਨੈਂ ਗੇਉਪਬਨ ਦੇਖਿ ਆਵੈਂ ਤਤਛਿਨ,ਲੇਹਿਂ ਸੰਗ ਬਾਲਕਨਿ ਏਹੀ ਦੈਂ ਦਿਖਾਇਕੈ'।ਜਾਨਿਕੈ ਸਪੂਤ ਕੋ ਸੁ ਹਠ ਬਾਗ ਜਾਨਿਬੇ ਕੋ ਆਨੰਦ ਮਗਨ ਭਈ ਆਨ ਕੋ ਬਿਹਾਇ ਕੈ[9]। ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਬਧਾਇਕੈ ਸੋ ਹਾਥ ਕੋ ਲਗਾਇਕੈ ਪਲੋਸਤਿ ਸੁ ਭਾਇ ਕੈ[10] ਭਨਤਿ ਸਮੁਝਾਇਕੈ ॥ ੫ ॥ 'ਗਏ ਬਿਨ ਰਹੋ ਜਿਨ[11] ਬੈਨ ਮੇਰੋ ਮਾਨੋ ਇਮ, ਮਾਤੁਲ ਕੋ ਲੇਹੁ ਸੰਗ ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ'।'ਕਾਂਹੂ ਕੀ ਨ ਲਾਗੈ ਡੀਠ'ਤੋਰੈ ਤ੍ਰਿਣ ਡਾਰੈ ਪੀਠ ਰਾਈ ਲੋਨ ਵਾਰਤਿ, ਨਿਹਾਰਤਿ ਮੁਕੰਦ ਕੋ ।ਲੇ ਚਲਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕੋ[12] ਕ੍ਰਿਪਾਲ[13] ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਬੀਥਕਾ ਕੀ ਉਪਮਾ ਬਢਾਵਤਿ ਬਿਲੰਦ ਕੋ। ਮਾਨੋ ਲੋਕ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦੈਂ ਤਿਸ ਰਾਸ਼ਿ ਓਰ ਜਾਂਮੈਂ ਉਦੈ ਹੋਤਿ ਪੂਜਨ ਦੁਤੀਆ ਕੇ ਚੰਦ ਕੋ[14]॥੬॥ਸੈਯਾ॥ [15]"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦਨ ਬਦਨ ਜੋਗ, ਨਿਕੰਦਨ ਪੀਰਾ। ਬਾਕ ਫੁਰੈ ਜਿਸ ਰੀਤ ਕਰੈ[16], ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਧਰੈਂ, ਧਰਨੀ ਜਿਮ ਧੀਰਾ'। ਦੇਖਤਿ ਲੋਕ ਅਸ਼ੇਖ ਕਹੈਂ,ਇਮ ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਸੁਨਤੇ ਨਿਜ ਤੀਰਾ।ਬਾਲ ਬਿਨੋਦ[17] ਚਲੈਂ ਚਹੁੰਕੋਦ ਬਿਰਾਜਤਿ ਜਨੋਂ ਬਿਚ ਕੰਚਨ ਹੀਰਾ[18]॥੭॥ਦੋਹਰਾ॥ਬਾਲਿਕ ਤਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[19]। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਬਾਗ਼ ਮੈਂ ਬਿਗਸਤਿ ਮੋਦ ਬਿਸਾਲ॥੮॥ਕਬਿੱਤ॥ਚਾਰੂ ਤਰੁ ਫੂਲ ਰਹੇ[20] ਛਾਯਾ ਅਨਕੂਲ

[1]ਗੁਲਾਬ ਦੀ ਕਿਸਮ ਹੈ। [2]ਮਾਲਤੀ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ। [3]ਪੀਲੇ ਸੁਗੰਧੀਦਾਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਬ੍ਰਿੱਛ। [4]ਇਲਾਇਚੀਆਂ। [5]ਸੁਹਣੇ ਗੁਲਾਬ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਿੰਜੇ ਹੋਏ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਅਜੀਬ ਖੇੜੇ ਨਾਲ ਖਿੜਦੇ ਹਨ [ਹਿੰ:, ਚਟਕਲੇ=ਖੇੜਾ। ਚਮਕ। ਸ਼ੋਭਾ]। [6]ਸਹਤ ਰਸ (ਪਾਣੀ , ਦੇ ਨਾਲੀਏਰ ਹਨ। [7]ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਉਥੇ ਖੇਲਾਂਗੇ। [8]ਇਥੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [9]ਹੋਰ (ਸੰਕਲਪਾਂ) ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [10]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [11]ਜੇ ਨਹੀਂ। [12]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [13]ਮਾਮਾ ਜੀ। [14]ਜਿਸ ਰਾਸੀ ਵਿਚ ਪੂਜਾ ਯੋਗ ਦੂਤੀਆ ਦਾ ਚੰਦ ਉਦੇ ਹੋਵੇ ਮਾਨੋ ਉਧਰ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਮੱਥੇ ਟਿਕੀਂਦੇ ਹਨ। [15]ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ। [16]ਭਾਵ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਦੇਣ। [17]ਅਨੰਦ ਸਹਤ। ਖੇਡਦੇ। [18]ਕੰਚਨ ਵਿਚ ਹੀਰਾ। [19]ਬਹੁਤੇ ਬਾਲਕੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਾਮਾ ਜੀ। [20]ਸੁਹਣੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਫੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਰਹੇ, ਮੂਲ ਦ੍ਰਿਵ ਝੂਲ ਰਹੇ[1], ਨੀਕੇ ਆਲਬਾਲ ਰਹੇ[2]। ਦੀਪਤਿ ਕਦੰਬ ਰਹੇ[3] ਬੇਲ ਕੇ ਅਲੰਬ ਰਹੇ[4], ਮਿਲੇ ਨਿਤ ਅੰਬ ਰਹੇ[5], ਰਸ ਮੈਂ ਰਸਾਲ ਰਹੇ[6]। ਚੰਪਕ ਚਮਕ ਰਹੇ, ਗੰਧ ਮੈਂ ਰਮਕ ਰਹੇ, ਡਾਰ ਤੇ ਲਮਕ ਰਹੇ, ਛਬਿ ਕੋ ਉਛਾਲ ਰਹੇ। ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਝਾਲ ਰਹੇ[7], ਧਾਰ ਫੂਲ ਮਾਲ ਰਹੇ, ਦਲ ਚਲਚਾਲ[8] ਰਹੇ, ਤੁੰਗ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਾਲ ਰਹੇ ॥੯॥ ਮਾਨੋ ਕਾਮ ਬਾਗਵਾਨ ਗੁਰੂ ਸਨਮਾਨ ਹੇਤੁ ਦਲ ਫਲ ਫੂਲ ਤੇ ਬਸੰਤ ਬਗਰਾਯੋ ਹੈ[9]। ਸੁੰਦਰ ਬਿਹੰਗ ਰੰਗ ਰੰਗਕੇ ਉਤੰਗ ਬੈਠਿ,ਭੌਰਿ ਸਮਭੌਰ ਭੂਰ ਭੌਰ ਤੇ ਭ੍ਰਮਾਯੋ ਹੈ[10]। ਕੂਜਤਿ ਅਨੇਕ ਜਨੁ ਪੂਜਤਿ ਸੁਵਾਕ ਕਹਿ[11], ਧੂਜਤਿ ਹੈਂ ਪੰਖਨਿ[12] ਅਨੰਦ ਉਮਗਾਯੋ ਹੈ। ਮੋਰਨ ਕੋ ਸ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਕੀਰਨਿ[13] ਕੀ ਭੀਰ ਗਨ, ਪੋਤਕ ਕਪੋਤ[14] ਸਾਰਕਾਨ ਤੇ[15] ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ॥੧੦॥ ਜਾਨੀ ਮਾਲਾਕਾਰ[16] ਗੁਰੂ ਬਾਗ ਕੇ ਮਝਾਰ ਆਯੋ ਹਰਖ ਉਦਾਰ ਤੇ ਪਧਾਰਿ ਮਿਲ੍ਯੋ ਜਾਇਕੇ। ਪਾਵਨ ਅਨੂਪ ਮਹਾਂ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਹੇਰਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ ਹੈ ਸੀਸਨਾਇਕੈ। ਬਾਗਕੇ ਰਸਾਲ ਫਲ, ਫੂਲਨ ਕੀ ਮਾਲਾ ਕਲ, ਡਾਲੀ[17] ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਹੀ ਬਨਾਇ ਧਰੀ ਲ੍ਯਾਇਕੈ। ਮਹਾਂ ਗੁਨ ਗਾਇਕੈ ਬਿਲੋਕੈ ਨੈਨ ਲਾਇ ਕੈ, ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਸਮਿ ਪਾਇ ਕੈ ਸੁ ਮਨ ਬਿਰਮਾਇਕੈ ॥੧੧॥ ਮਾਤੁਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ ਦਰਬ ਦੀਨਿ ਮਾਲੀ ਕਰ[18], ਮਾਲਾ ਕੋ ਉਚਾਇ ਗੁਰੂ ਗਰੇ ਪਹਿਰਾਈ ਹੈ। ਬਾਲਿਕ ਬੁਲਾਏ ਫਲ ਸਗਰੇ ਲੁਟਾਏ ਤਿਨੈ, ਲੂਟਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਬਧਾਈ ਹੈ। ਬਿਕਸੈਂ ਬਦਨ ਬਰ ਸੁਖਮਾ ਸਦਨ ਹੂ ਤੇ[19] ਸੁੰਦਰ ਰਦਨ ਕੁੰਦ ਬਿਸਦਤਾ ਪਾਈ ਹੈ[20]। ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਚਾਰੁ ਬਾਗ ਚਾਤੁਰੀ ਸੌਭਾਗ ਜੁਤਿ ਹੇਰ੍ਯੋ ਅਨੁਰਾਗ ਕਰਿ ਮਹਾਂ ਛਬਿਛਾਈ ਹੈ॥੧੨॥ ਔਰ ਨਾਨਾ

---

[1]ਬ੍ਰਿਛ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਝੂਲ ਰਹੇ ਹਨ। [2]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਸ਼ਟਤਿ ਹਨ। [3]ਕਦੰਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ-। [4]ਬੇਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। [5]ਜਲ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [6]ਰਸ ਵਿਚ ਰਸੁ ਹੋਇ ਹਨ (ਅ ਅੰਬ ਰਸ ਵਾਲੇ ਹਨ। [7]ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।(ਅ) ਝੂਲ ਰਹੇ ਹਨ। [8](ਤੇ ਨਾਲ ਪੱਤੇ ਹਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। [9]ਖਿੜਾਇਆ ਹੈ। [10]ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ ਸਮ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਭੌਰੇ ਭ੍ਰਮ ਰਹੇ ਹਨ। [11]ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਨੇਕ ਮਾਨੋ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸ਼ੁਭ ਵਾਕ ਭਾਵ ਗੀਤ ਗਾ ਗਾ ਕਰਕੇ। [12]ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ। [13]ਤੋਤਿਆਂ। [14]ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਕਬੂਤਰ। [15]ਤੇ ਮੈਨਾ ਨਾਲ। [16]ਮਾਲੀ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ। [17]ਫਲ ਫੁਲਾਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਨੂੰ ਡਾਲੀ ਕਹਿਦੇ ਹਨ। [18]ਮਾਲੀ ਦੇ ਹੱਥ। [19]ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਘਰ ਮੁਖੜੇ ਤੇ। [20]ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੇ ਉੱਜਲਤਾ ਪਾਈ ਹੈ (ਆਪ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ।

ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸਾਥ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਥ ਬਾਲਿਕ ਪਲਾਵਤੇ ਪਲਾਇ ਚਲੈਂ ਪਾਇ ਤੇ[1]। ਖੇਲੈਂ ਹੁਲਸਾਇ ਕਹੂੰ,ਬੈਠੇ ਜਲ ਥਾਇ ਕਹੂੰ,ਚਲਤਿ ਫੁਹਾਰੇ ਕਹੂੰ ਸੋਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ ਤੇ। ਪਾਨ[2] ਪਗ ਪੰਕਜ ਤੇ ਪਾਨੀ ਰੋਕ ਰਾਖੈਂ ਕਹੂੰ, ਕੌਤਕ ਤਰੋਵਰੁ ਅਰੂਢੈਂ ਉਤਲਾਇਤੇ।ਸੋਹੈ ਬਨ ਨੰਦਨ ਮਨਿੰਦ, ਸੁਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਸ,ਇੰਦ੍ਰ ਬਾਲ ਬੈਸ ਬਿਖੈ ਬਿਚਰੈਂ ਸੁਭਾਇ ਤੇ[3]॥੧੩॥ਬੀਤਗੋ ਜਬੈ ਏਕਜਾਮ,ਕ੍ਰੀੜਤੇ ਅਰਾਮ ਬਿਖੈ[4],ਪਠਯੋ ਦਾਸਮਾਤਨੇ ਸੁ ਆਯੋ ਉਤਲਾਇ ਕੈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹ੍ਯੋ'ਹੇਰੈ ਜਨਨੀ ਤੁਮਾਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਧੀਰ ਨ ਧਰਤਿ ਰਾਖੈ ਦ੍ਵਾਰੇ ਨੈਨ ਲਾਇਕੈ। ਬਾਗ਼ ਦੇਖਿ ਲੀਨਿ ਅਰੁ ਖੇਲਿਬੋ ਬਿਸ਼ੇਖ ਕੀਨਿ ਗਮਨੋ ਨਿਕੇਤ ਅਬਿ ਹਰਖ ਉਪਾਇਕੈ'।ਸੁਨਿਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੈ ਭਨ੍ਯੋਂ 'ਸੁ ਚਿਰਕਾਲ ਭਯੋ,ਚਲੋ ਬਾਲ ਬੋਲਲੇਹੁ[5]ਦੇਖੈਂ ਪੁਨ ਆਇਕੈ'॥੧੪॥ਬਾਲਿਕ ਹਕਾਰੇ ਆਇ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਤੀਰ ਸਾਰੇ, ਸੰਗ ਪਰਵਾਰੇ ਸੁ ਪਧਾਰੇ ਘਰ ਓਰ ਕੋ। ਭੂਖਨ ਰੁਚਿਰ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਪਹਿਰਿ ਪਟ, ਕੋਊ ਚਲੇ ਮੰਦ, ਕੋ ਦਿਖਾਵਤਿ ਹੈਂ ਦੌਰ ਕੋ। ਕੋਊ ਫੂਲ ਸੀਸ ਧਰਿ, ਪਾਤਨ ਬਜਾਵੈਂ ਕਰ[6], ਬੋਲਤਿ ਪਰਸਪਰ ਜਾਤਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ ਕੋ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਵਾਰੇ,ਗੁਰੂ ਪਗ ਅਨੁ-ਰਾਗ ਵਾਰੇ, ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਵਾਰੇ ਮਨ ਚਾਰੁ ਕਾਮ ਕੋਰਕੋ[7]॥੧੫॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਬੀਥਕਾ ਆਵਤਿ ਦੇਖਤਿ ਮਾਨਵ, ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਨਿਹੋਰਤਿ ਹੈਂ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਨੁ ਪਾਨ ਕਰੇ ਅਨਮੇਖ ਬਿਲੋਚਨ[8]ਜੋਰਤਿ ਹੈਂ।ਡੀਠ ਪਰੈ ਜਹਿਂ ਲੌ ਗੁਰ ਰੂਪ, ਨਹੀਂ ਤਬਿਲੌ ਮੁਖ ਮੋਰਤਿ ਹੈਂ।ਪੂਰਨਮਾ ਜਨੁਚੰਦ ਅਮੰਦ ਚਕੋਰ ਮਨਿੰਦ ਸੁ ਲੋਰਤਿ ਹੈਂ ॥ ੧੬॥ ਧਾਮ ਗਏ ਅਭਿਰਾਮ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਉਤ-ਕੰਠਤਿ[9] ਮਾਈ।ਧੇਨੁ ਮਹਾਂ ਲਘੁ ਜ੍ਯੋਂ ਬਛ ਕੋ[10]ਬਿਛੁਰੇ ਨ ਥਿਰੇ ਅਤਿ ਹ੍ਵੈ ਅਕੁਲਾਈ।ਦ੍ਵਾਰਬਿਲੋਚਨ ਸੰਮੁਖਤੇ ਮੁਖਨੰਦਨ ਦੇਖਤਿਹੀ ਹਰਖਾਈ[11]। ਧੀਰ ਤੇ ਬੈਠ੍ਯੋ ਗਯੋ ਨ ਤਹਾਂ,ਉਠਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਉਛੰਗ ਮੈਂ[12]ਲੇਨਿ ਕੋ ਆਈ ॥ ੧੭ ॥ ਗੋਦ ਲਿਯੋ ਉਰ ਮੋਦ ਭਰ੍ਯੋ ਚਹੁੰਕੋਦ ਬਿਨੋਦਤਿ ਬਾਲ ਮਹਾਂ[13]।

---

[1]ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ। [2]ਹੱਥ। [3]ਬਨ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਬਾਗ ਵਾਂਙੂ ਸੋਂਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬਾਲਕੇ ਦੇਵਤਿਆ (ਤੁੱਲ) ਹਨ (ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਨੋਂ) ਇੰਦਰ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੁਭਾਵਕ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਖੇਲਦਿਆਂ ਬਾਗ ਵਿਚ [ਸੰਸ:, ਆਰਾਮ=ਬਾਗ]। [5]ਸੱਦ ਲਓ। [6]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪੱਤੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। [7]ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋੜ ਕਾਮ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵਾਰਦੇ ਹਨ। ਅ) ਵਾਰਦੇ ਹਨ ਮਨ ਕਾਮ ਤੋਂ ਕ੍ਰੋੜ ਗੁਣਾਂ ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਉਤੋਂ। [8]ਇਕ ਟਕ ਅਖਾਂ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਅਨਿਮਿਖ]। [9]ਤਾਂਘ ਰਹੀ ਸੀ। [10]ਜਿਵੇਂ ਛੋਟੇ ਵੱਛੇ ਨੂੰ। [11]ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ। [12]ਗੋਦੀ ਵਿਚ। [13]ਬਾਲ ਅਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਨ।

'ਮਾਤ ਜੀ! ਮਾਥ ਟਿਕੈ ਪਗ ਪੈ'ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ ਬਾਕ ਸਮੂਹ ਕਹਾ।ਆਸ਼ਿਖ ਦੇ ਸੁਖ ਸਾਥ ਭਰੀ, ਸੁਖਮਾ ਗਲ ਫੂਲ ਸੁ ਮਾਲ ਰਹਾ[1]। ਮੂੰਘਤਿ ਭਾਲ ਬਿਸਾਲ ਮਨੋਹਰ ਜੋਗੀ ਜਿਸੈ ਥਿਰ ਧ੍ਯਾਨ ਲਹਾ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੋ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਦੁਊ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਗਾਈ।ਭ੍ਰਾਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੋਂ ਬਾਤ ਕਹੀ'ਕਰਿਵਾਉ ਤਿਹਾਵਲ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ'। ਤਾਤ ਸੁ ਪੂਛਨਿ ਬਾਤ ਲਗੀ 'ਕਸ ਬਾਗ਼ ਪਿਖ੍ਯੋ, ਕਿਮ ਖੇਲ ਮਚਾਈ?'। ਸੁੰਦਰਤਾ ਤਰੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਫੁਹਾਰਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਭੂਖਨ ਚੀਰ ਮਹਾਂ ਧਨ ਕੋ ਨਿਜ ਨੰਦ ਨਿਛਾਵਰ[2] ਕੋ ਕਰਿ ਮਾਈ। ਦੇਤਿ ਗਰੀਬਨਿ ਕੋ ਬੁਲਿਵਾਇ ਅਸੀਸਕੋ ਪਾਇ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਈ।ਆਪਨੇਭਾਗ ਸਰਾਹਤਿ ਉੱਤਮ,-ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਮਹਿ ਹੌਂ ਅਧਿਕਾਈ-। ਕੀਨਿ ਬਡੋ ਉਤਸਾਹ ਭਲੇ, ਨਰ ਆਇ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੦ ॥ ਮੇਵੜੇ ਭੇਜਿ ਸਭੈ ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਲੀਨੇ ਹਕਾਰ ਸੁਨੇ ਚਲਿ ਆਏ।ਚਾਰ ਘਟੀ ਦਿਨ ਸ਼ੇਖ ਰਹ੍ਯੋ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਭਯੋ ਸਮੁਦਾਏ। ਭੇਟ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤੀ ਸਭਿ ਲੇਕਰਿ ਬਾਲਿਕ ਬ੍ਰਿੱਧ ਮਿਲੇ ਹਰਖਾਏ।ਹੋਨਿ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋ ਸੁਫਲੇ ਕਰਿ[3]ਯੋਂ ਦਰਸੈਂਨਿਧਿ ਰੂਪਕੋ ਪਾਏ[4] ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਜ ਅਮੇਜ[5] ਹੁਏ ਪਰਯੰਕ ਕੀ ਪੀਠ ਬਿਰਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਸੂਰਜ ਬਾਲ[6]ਉਦੈਗਿਰਪੈ,ਤਮਮੋਹ[7]ਪਿਖੈਜਿਸ ਭਾਜਤਿ ਹੈ।ਦਾਸਨ ਅੰਬਕ ਅੰਬੁਜ ਕਾਨਨ ਮੋਦ ਤਿਨੈ ਉਪਰਾਜਤਿਹੈਂ[8]।ਬਾਦ*ਕਰੈਂ ਗਨ ਚੋਰ ਨਿਸ਼ਾਚਰ,ਦੇਖਿ ਦੁਰੈਂ ਬਹੁ ਲਾਜਤਿ ਹੈਂ[9]†॥੨੨॥ਹੋਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸ ਉਪਾਇਨ ਸੁੰਦਰ ਆਨਤਿ ਹੈਂ। ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਤਿ ਸੇਵਕ,ਬੰਦਨਿ ਸੀਸ ਤੇ ਠਾਨਤਿ ਹੈਂ।ਭੀਰ ਭਰੀ ਬਹੁ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰਿ ਸੁ ਮਾਨਤਿ ਹੈਂ।ਬੈਠਿ ਗਏ ਪਰਵਾਰ ਕਰੇ,ਕੋਊ ਠਾਢੇ ਪਿਖੈਂ,ਅਘ ਹਾਨਤਿ ਹੈਂ ॥੨੩॥ਰਾਸੁ[10] ਤਿਹਾਵਲ ਆਇ ਗਯੋ ਧਰਿਵਾਇ ਭਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ।

[1]ਗਲੇ ਵਿਚ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਵਾਰ ਕਰਕੇ। [3]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੁਫਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੂਪ ਦੇਖਦੇ ਹਨ (ਜਾਣੋ) ਨਿਧ ਪਾਈ ਹੈ। [5]ਤੇਜ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਭਾਵ ਤੇਜੱਸ੍ਵੀ ਹੋਕੇ। (ਅ) ਅਮੇਉ, ਅਮਾਪ। [6]ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ। [7]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰਾ। [8]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਰੂਪੀ ਕਵਲਾਂ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਂਵਦੇ ਹਨ। [9]ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਉਲੂਆਂ ਦੀ (ਆਸ਼ਾ) ਨਿਸ਼ਫਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੇਖਕੇ ਸ਼ਰਮਦੇ ਤੇ ਲੁਕਦੇ ਹਨ। [10]ਬਹੁਤਾ। *ਪਾ:-ਬਾਲ।

†ਪਾ:-ਬਾਦ ਕਰੈ ਗਨ ਚੋਰਨ ਮਾਚਖ ਦੇਖਿ ਦੁਰੈ ਬਹੁ ਸਾਜਤਿ ਹੈਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਜਿਤੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਕੇ ਨਾਮ ਲੇ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਾਈ। ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਯੋ ਅਹਿਲਾਦ ਮ੍ਰਿਯਾਦ ਸਮੇਤ ਸਦਾ ਜਿਮਭਾਈ।ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੋ ਤਬਿ ਪਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੪॥ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਬਰਤਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ਸਭੈ ਸਿਖ ਲੇਤਿ ਅਨੰਦ ਭਏ ਹੈਂ।ਆਨਨ ਪਾਵਨ ਕੋ ਧਰਿ ਪਾਵਨ[1] ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਵਨ ਧ੍ਯਾਨ ਲਏ ਹੈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਤਬਿ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ, ਅਰਾਧਿ ਮਨੋਰਥ ਐਸਿ ਠਏ ਹੈਂ।–ਮੋ ਸੁਤ ਕੇ ਸਭਿ ਰੱਛਕ ਹੋਵਹੁ ਆਨੰਦ ਦੇਹੁ ਬਿਲੰਦ ਨਏ ਹੈਂ॥੨੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਅਰੁ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੈ ਨਿਜ ਧਾਮ ਗਏ[2]। ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਮਾਨਹੁੰ ਅਨੰਦ ਕਿਏ।ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਧਰੇ ਘਰ ਆਪਨਿ ਮੈਂ ਸਭਿਹੂੰਨ ਦਏ[3]।ਕੀਰਤ ਕੋ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਹੈਂ ਇਹ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਮਨੋਗ[4] ਥਿਏ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਦਿਵਸ ਉਪਬਨ ਗਏ ਜਨਨੀ ਮੋਦ ਮਹਾਂਨ। ਕਰਯੋ ਅਧਿਕ ਉਤਸਾਹੁ ਕੋ ਧਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧ੍ਯਾਨ॥ ੨੭॥ ਪਰੀ ਨਿਸਾ ਕਰਿ ਅਸਨ ਕੋ ਪੌਢਿ ਗਏ ਸੁਖ ਮਾਂਹਿ। ਭੋਰ ਭਈ ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਰ ਨਾਹਨਿ ਕੇ ਨਾਹ[5]॥ ੨੮॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੧੮॥

੧੯. [ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ। ਬੇੜੀ ਦੀ ਸੈਲ। ਇਕ ਬ੍ਰਿਧਾ ਨੂੰ ਖਿਝਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਖਿਲਤਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸੰਤਿ। ਬਾਲਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਕੇ ਸਹਤਿ ਧਾਵਤਿ ਗਹਿ ਬਿਕਸੰਤਿ[6]॥੧॥ ਸੈਯਾ॥ ਇਕ ਦ੍ਯੋਸ ਲਿਏ ਸੰਗ ਬਾਲਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਮਾਤ ਕੀ ਆਇਸੁ ਤੇ ਹਰਖਾਏ। 'ਮਿਲ ਮਾਤੁਲ ਸੰਗ ਸੁ ਗੰਗ ਨਦੀ ਤਟ ਆਜ ਚਲੈਂ ਜਲ ਕੋ ਦਰਸਾਏਂ।ਨਿਕਸੇ ਨਿਜ ਧਾਮ ਗੁਰੂ ਅਭਿਰਾਮ ਸੁ ਕਾਮਨਾ ਜਾਚਕ ਕੀ ਪੁਰਵਾਏ[7]'। ਮੁਖ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਬਚ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਜਨੁ ਫੂਲ ਝਰੈਂ ਹੁਲਸੈਂ ਸਮੁਦਾਏ॥੨॥ਬੀਥਕਾ ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਾਲਿਕ ਭਾਵ ਤੇ ਕ੍ਰੀੜਤ[8] ਜਾਤਿ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਦੇਖਤਿ ਸੇਵਕ ਕੈ ਨਰ ਆਨਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ[9] ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਕੀਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੈਂ। 'ਦੀਸਤਿ ਹੈਂ ਲਘੁ ਰੂਪ ਗੁਰੂ

[1]ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਮੁਖ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ। ਅ) ਪਵਿਤ੍ਰ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ.........। [2](ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ) ਗਏ। [3]ਆਪਣੇ ਘਰ (ਦਿਆਂ) ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਵਰਤਾ ਦਿਤਾ। [ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧੦ ਅੰਕ ੧੩]। [4]ਸੁੰਦਰ। [5]ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। [6]ਦੌੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੜਕੇ ਬਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [7]ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਦੇ ਹੋਏ। [8]ਖੇਲਦੇ। [9]ਪ੍ਰਤਾਪ (ਦੇਖਕੇ)।

ਤਊ ਤੇਜ ਬਿਸ਼ਾਲ ਦਿਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥੩॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦਨ ਬੰਦਨ ਜੋਗ ਨਿਕੰਦਨ ਪੀਰਾ। ਬਾਕ ਫੁਰੈ ਕਹਿ ਜਾਂਹਿ ਸੁਭਾਇਕ ਰੰਕ ਤੇ ਰਾਵ ਕਰੈਂ ਗਜ ਕੀਰਾ[੧]। ਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤਿ ਹੈ ਜਨੁ ਮੂਰਤ ਹੈ ਰਸ ਬੀਰ ਸ਼ਧੀਰਾ[੨]। ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਤਬਿ ਆਇ ਗਯੋ ਸਲਿਤਾ ਗਨ ਕੇ ਜੁਤਿ ਗੰਗ ਕੋ ਤੀਰਾ[੩] ॥ ੪ ॥ ਸਲਿਤਾ ਗਨ ਕੋ ਦਰਿਆਉ ਮਹਾਂ,ਗੁਰ ਆਗਮ ਕੋ ਲਖਿ ਹੋਤਿ ਉਛਾਲਾ। ਤਰਨੀ ਪਰ ਜਾਇ ਬਿਰਾਜ ਗਏ ਇਤ ਤੇ ਉਤ ਹੇਰਤਿ ਸਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[੪]। ਜਲ ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਛੁਹਿਬੋ ਪਗ ਪੰਕਜ, ਪੈ ਅਸਮੰਜਸ ਊਚ ਬਿਸਾਲਾ[੫]। "ਉਛਰੈਤਿ ਕਛੂ ਨ ਪਰੰਤੁ ਲਗੇ ਸਭਿ ਪਾਪਨਿ ਹੰਤ ਮਹੰਤ ਉਜਾਲਾ[੬] ॥ ੫ ॥ ਮਾਤੁਲ ਗੋਦ ਮੈਂ ਮੋਦ ਭਰੇ ਜਲ ਕੋਦ[੭] ਬਿਲੋਕ ਕਰੀ ਚਤੁਰਾਈ। ਦ੍ਵੈ ਚਰਨਾਂਬੁਜ ਕੋ[੮] ਤਬਿ ਹੂੰ ਤਰਨੀ ਤਟ[੯] ਜੰਘ ਤਰੇ ਲਰਕਾਈ। ਮੂਰਤ ਧਾਰਿ ਪਖਾਰਤਿ ਹੈ, ਮੁਦ ਧਾਰਤਿ ਹੈ ਲਹਿ ਕੈ ਜਲਰਾਈ[੧੦] ।–ਪਾਪ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇ ਹਰਤਾ ਇਹ ਮੰਗਲ ਕੇ ਕਰਤਾ ਸਮੁਦਾਈ–॥ ੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਅਵਿਲੋਕਤੇ ਇਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਸਾਇ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪਖਾਰਿਕੈ ਜਲ ਮੈਂ ਗਯੋ ਸਮਾਇ[੧੧] ॥7॥ ਸੈਯਾ ॥ ਦੀਨਿ ਮਲਾਹ ਕੋ ਦਾਨ ਮਹਾਂ, ਕਹਿ ਬਾਕ ਤਿਸੇ ਤਰਨੀ ਚਲਿ-ਵਾਈ। ਨੀਰ ਗੰਭੀਰ ਮੈਂ ਜਾਇ ਫਿਰੀ ਤਬਿ, ਬੇਗ ਕੇ ਸਾਥ ਹੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਵਾਈ। ਲੇ ਕਬਿ ਜਾਤਿ ਪਰੇ ਨਵਕਾ, ਕਬਿ ਲ੍ਯਾਵਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਵਾਰ ਲਗਾਈ। ਫਾਂਦਤਿ ਹੈਂ ਕਬਿ ਫੇਰ ਚਢੈਂ, ਸਿਸ ਦੌਰਤਿ ਹੈਂ ਕਿਲਕੈਂ ਬਿਗਸਾਈ॥੮॥ ਜਲ ਕੇ ਤਟ ਕ੍ਰੀੜਤਿ ਹੈਂ ਮੁਦ ਸੋਂ ਕਰ ਪੰਕਜ ਕੋ ਨਿਜ ਪੰਕ ਧਸਾਵੈਂ[੧੨]।ਗਨਲੋਕ ਬਿਲੋਕਨਿ ਹੇਤੁ ਖਰੇ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਦੂਰ ਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ।ਦਰਸੈਂ,ਪਰਸੈਂ,ਹਰਖੈਂ ਉਰਮੈਂ ਬਹੁਭਾਵ ਧਰੇ ਗੁਨ ਭਾਖਿਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਗੁਰ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਕੇ ਇਹ ਨੰਦਨ, ਜਾਗਤਿ ਜ਼ਾਹਰੀ ਜੋਤਿ' ਜਨਾਵੈਂ ॥ ੯ ॥ ਜੁਤਿ ਚੰਚਲਤਾ ਚਿਤਵੰਤਿ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਨ ਰਖੈਂ ਕਰਿ ਚਾਤੁਰਤਾਈ। ਗਨ ਮਾਨਵ ਮੈਂ ਅਸ ਨਾਹਿ ਕਊ, ਜਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ

[੧]ਕੀੜੇ ਤੋਂ ਹਾਥੀ (ਅ) ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਕੀੜਾ। [੨]ਵੀਰਰਸ ਸਹਿਤ ਧੀਰਜ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੈ। [੩]ਬਹੁਤੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਸਮੇਤ (ਵਗ ਰਹੀ) ਗੰਗਾ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। [੪]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ। [੫]ਕਠਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚਰਨ ਉੱਚੇ ਹਨ। [੬]ਪਾਣੀ ਕੁਛ ਉਛਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੂਜਨੀਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ)। [੭]ਤਰਫ। [੮]ਦੋਵੇਂ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ। [੯]ਬੇੜੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ (ਹੇਠੋ)। [੧੦]ਵਰੁਣ। [੧੧]ਭਾਵ ਵਰੁਣ ਸਮਾ ਗਿਆ। [੧੨]ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਕਵਲ ਨੂੰ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਧਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਨਹਿਂ ਡੀਠ ਲਗਾਈ।ਬਹੁ ਬਾਲਿਕ ਮੈਂ ਮਿਲਿ* ਖੇਲਤਿਹੈਂ ਮ੍ਰਿਦੁ ਮੂਰਤਿ ਮਾਧੁਰੀ ਪੈ ਛਬਿ ਛਾਈ[1] । ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਤਿ ਜਾਤਿ ਅਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ ਪੁਨੀਤ ਸੁਹਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਜਾਚਕ ਜਾਚਨਾ ਜੋਇ ਕਰੈ ਸੁਨਿ ਤਾਹੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਿਵਾਵਤਿਹੈਂ।ਖੇਲਤਿ ਬੀਤ ਗਯੋ ਇਕ ਜਾਮ ਮਹਾਂ ਅਭਿਰਾਮ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਤਬਿ ਦਾਸ ਪਠਯੋ 'ਕਹੁ ਜਾਇ–ਚਲੋ ਸੁ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈਂ[2]–'।ਹਾਥਨਿ ਜੋਰ ਕਰੀ ਬਿਨਤੀ'ਪ੍ਰਭੁ ਜੂ! ਜਨਨੀ ਉਤਲਾਵਤਿ ਹੈਂ'॥੧੧॥ਮਾਤੁਲ ਲਾਲਤਿ ਚਾਲਤਿ ਹੈਂ ਬਚ ਪਾਲਤਿ ਹੈਂ ਜਿਮ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵੈਂ[3]।ਸੇਵਕ ਕੋਰ ਸਿਕੰਧ ਅਰੂਢਿ ਪਿਖੈਂ ਪੁਰਿ ਬੀਥਕਾ ਤੇ ਹੁਲਸਾਵੈਂ। ਤਾਂਹਿ ਪਲਾਇ ਵੰਧਾਵਤਿ ਹੈਂ ਉਛਲੰਤਿ ਉਤੰਗ ਤੁਰੰਗ ਜਯੋਂ ਜਾਵੈਂ। ਧਾਮ ਬਰੇ ਸੁਖਧਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਨਾਮ ਜਪੇ ਜਨ ਮੋਖ ਕੋ ਪਾਵੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਉਠਿ ਗੋਦ ਲਿਏ, ਮਨ ਮੋਦ ਕਿਯੋ ਸੁਤ ਲਾਲਤਿ ਹੈ।ਸੂੰਘਤਿ ਮਾਥ ਪਲੋਸਤਿ ਹਾਥ, ਸਨੇਹ ਕੇ ਸਾਥ ਨਿਹਾਲਤਿ ਹੈ। 'ਭਾ ਚਿਰਕਾਲ ਲਿਏ ਗਨ ਬਾਲ ਨਦੀ ਜਹਿਂ ਜਾਲ ਹੀ ਚਾਲਤਿ ਹੈ[4] । ਨੀਕ ਨ ਸੋ[5],ਰਮਨੀਕ ਰਹੋ ਘਰ ਖੇਲਹੁ[6]', ਸੀਖ ਸਿਖਾਲਤਿ ਹੈ ॥ ੧੩ ॥ ਮਾਤ ਸੈਂ ਬਾਤ ਕਹੈਂ ਜੁਤਿ ਚਾਉ 'ਅਰੂਢਿ ਭਏ ਨਵਕਾ ਪਰ ਜਾਈ। ਕੇਵਟ ਨੀਰ ਗੰਭੀਰ ਬਿਖੈ ਪਹੁੰਚਾਇ ਮਹਾਂ ਬਲ ਧਾਰਿ ਧਵਾਈ[7]।ਦੂਰ ਗਯੋ ਪੁਨ ਲਯਾਵਤਿ ਭਾ ਬਡ ਬੇਗ ਧਰੇ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਭ੍ਰਮਾਈ। ਮੰਦਿਰ,ਤੀਰ ਮਹੀਰੁਹ ਥੀਰੁ,ਖਰੀ ਨਰ ਭੀਰ ਮਨੋ ਸੁ ਫਿਰਾਈ[8] ॥ ੧੪ ॥ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬੋਲਤਿ, ਡੋਲਤਿ ਕੁੰਡਲ ਸ੍ਰੋਨ, ਕਪੋਲਨ ਝਾਲ ਪਰੈ ਇਸ ਭਾਂਤੀ[9] । ਜਨੁ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਰਦ[10] ਚੰਦ ਬਿਖੈ ਬਰ ਮੀਨ ਫਿਰੈ ਸੁਖਮਾ ਬਿਗਸਾਤੀ[11] । ਬਿਗਸੈ ਸੁਨਿ ਬਾਤਿ ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਮਾਤ ਮਹਾਂ ਉਮਗਾਤੀ। ਜਨੁ ਸਾਧਨ ਸਾਧਤਿ ਕੋ ਦੁਖਦੇ ਤਿਹ ਸਿੱਧ ਮਿਲੀ ਹੁਇ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ[12] ॥੧੫॥ ਰੈਨ ਪਰੀ ਕਰਿ

[1]ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤੀ ਤੇ ਛਬਿ ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਜਾਕੇ ਕਹੋ ਕਿ (ਮਾਤਾ ਜੀ) ਸੱਦਦੇ ਹਨ ਚੱਲੋ। [3]ਜਿਵੇਂ ਕਹਿਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਤਿਵੇਂ। ਬਚਨ ਪਾਲਦੇ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਮਿਲਕੇ ਤੇ ਭਰ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। [5]ਇਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। [6]ਘਰ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਖੇਲਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। [7]ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦੌੜਾਈ। [8]ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਮੰਦਰ, ਉੱਗੇ ਖੜੇ ਬ੍ਰਿੱਛ, ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖੜੋਤੀ ਭੀੜ ਮਾਨੋ ਫਿਰਦੇ ਦਿੱਸਦੇ ਸਨ। [9]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਡੋਲ ਰਹੇ ਕੁੰਡਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਲ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [10]ਮਾਨੋਂ ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਪੂਰਨ। [11]ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ। [12]ਦੁਖਦਾਈ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਛਾਤੀ ਠਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। *ਪਾ:–ਤਿਮ।

ਭੋਜਨ ਐਨ[1], ਪਿਯੋ ਪਯ[2], ਸੈਨ ਕਰੀ ਸੁਖ ਪਾਇ।ਭੋਰ ਭਈ ਤਜਿ ਨੀਂਦ ਉਠੇ, ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁਹਾਏ। ਸੁੰਦਰ ਚੀਰ ਬਿਭੂਖਨ ਕੰਚਨ ਮੋਲ ਵਡੇ ਜਨਨੀ ਪਹਿਰਾਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਧਨੀਨ ਕੇ ਆਇ ਸਪੂਤ ਨਮੋ ਕਰਿ ਹੋਹਿਂ ਮਿਲੈਂ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੬॥ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਖੇਲਨਿ ਖੇਲਤਿ ਬੋਲਤਿ ਡੋਲਤਿ ਮੰਦਿਰ ਮਾਂਹੀ।ਏਕ ਬ੍ਰਿਧਾ ਘਰ ਪਾਸ ਪਰੋਸਨ ਜਾਇ ਖਿਝਾਵਤਿ ਹੈਂ ਘਰ ਤਾਂਹੀ। ਆਂਖ ਬਚਾਇ ਉਚਾਇ ਲਿਜਾਵਤਿ ਕਾਤਨੀ[3] ਤੂਲ ਰੁ ਸੂਤ[4] ਜਿ ਪਾਹੀ।ਸੋ ਅਵਿਲੋਕ ਸਕੋਪ ਉਠੈ ਗਹਿ ਛੂਛਕ[5] ਹਾਥ ਪਰੈ ਪਿਛ-ਵਾਹੀ ॥੧੭॥ ਆਇ ਸਮੀਪ, ਪਲਾਇ ਚਲੈਂ ਤਬਿ, ਜਨੋਂ ਮਿਲਿਕੈ ਨਹਿਂ ਛੂਵਨ ਪਾਵੈਂ।ਦੂਰ ਨ ਜਾਤਿ ਨਜੀਕ ਰਹੈਂ,ਇਮਜਾਨਤਿ–ਮੈਂ ਗਹਿਲੇਊਂ–ਪਲਾਵੈਂ। ਨੂਪਰ ਕਿੰਕਨੀ ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਏ ਸਭਿ ਨਾਦ ਉਠਾਵੈਂ। ਧਾਇ ਇਤੈ ਉਤ ਜਾਇਂ ਜਿਤੈ ਕਿਤ,ਤਾਂਹਿ ਗਤਾਗਤਿ ਧਾਰਿ[6] ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ॥੧੮॥'ਜਾਂਹਿ ਕਹਾਂ,ਗਹਿ ਕੈ ਤੁਝ ਕੋ ਤੁਵ ਮਾਤ ਕੇ ਪਾਸ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਗਹਾਈ। ਛੂਛਕ ਦੈ ਅਪਨੇ ਕਰ ਕੀ,ਹਤਵਾਊਂ ਭਲੇ[7] ਸਭਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। ਰੇ ਸੁਨ ਗੋਬਿੰਦ! ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਟਰਿ,ਮੋਹਿ ਕੋ ਸ਼੍ਰਮ ਕਰੈਂ ਅਕੁਲਾਈ[8]।ਹਾਥ ਤੇ ਡਾਰਿ ਉਤਾਇਲ ਦੇਵਹੁ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ ਕਹਿ ਹੌਂ ਘਰ ਜਾਈ' ॥ ੧੯ ॥ ਤਾਂਹਿ ਖਿਝਾਇ ਭਜਾਇ ਸ਼੍ਰਮਾਵਹਿਂ[9]ਫੇਰਬਖੇਰਤਿ ਸੂਤ ਰੁ ਪੂਨੀ।ਬੀਨਤਿ ਸੋ,ਤਬਿ ਜਾਇ ਮਿਲੈਂ ਜਹਿਂ ਬਾਲਕਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਖੇਲ ਸਲੂਨੀ[10]। ਤੂਲ ਰੁ ਤਾਰ ਜਥਾ ਬਿਗਰੇ ਤਿਮ ਹਾਥ ਧਰੇ ਹੂਇ ਕੋਪ ਤੇ ਊਨੀ[11]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਤੀਰ ਦਿਖਾਵਤਿ ਬਾਤ ਬਨਾਇ ਸੁਨਾਵਤਿ ਦੂਨੀ॥੨੦॥'ਲੇਹੁਬਿਲੋਕ ਸੁ ਨੰਦਨ ਕੀ ਕਰਤੂਤ ਕਰੀ ਘਰ ਧੂਮ ਉਤਾਰੇ[12]।ਬੈਠਨਿ ਦੇਤਿ ਨ ਕਾਤਨ ਦੇਤਿ,ਸੁ ਲੇਤਿ ਉਠਾਇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਨਿਹਾਰੇ।ਫੇਂਕਤਿਦੂਰ,ਬਿਖੇਰਤਿਹੈ,ਤਜਿ ਦੌਰਤਿ ਹੈ,ਕੁਕਰੀ ਬਿਸਤਾਰੇ[13]। ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ, ਮੋਹਿ ਭ੍ਰਮਾਵਤਿ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰਮ ਪਾਇ ਕਰੀਹੈ ਪੁਕਾਰੇ'॥੨੧॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੁਨਿ ਪੁੱਤ੍ਰਕੀਬਾਰਤਾ ਚੰਚਲਤਾ ਜਿਨ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਈ। ਜਾਇ ਅਕਾਵਤਿ ਸੰਝ ਸਵੇਰ[14] ਬ੍ਰਿਧਾ ਬਿਨ ਜੋਰ

[1]ਘਰ ਵਿਚ। [2]ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ। [3]ਕੱਤਣੀ=ਪੂਣੀਆਂ ਤੇ ਮੁੱਢੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਤੀਲਾਂ ਦੀ ਪਟਾਰੀ। [4]ਭਾਵ ਪੂਣੀਆਂ ਤੇ ਮੁੱਢੇ। [5]ਸੋਟੀ। [6]ਗਤ+ਅਗਤ=ਅੱਗੇ ਵਧ ਪਿਛੇ ਹਟ, ਟੇਢ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਫੜ੍ਹਾਈ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਚਾਲ ਧਾਰਨੀ। [7]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਟਵਾਵਾਂਗੀ। [8]ਮੈਨੂੰ ਥਕਾ ਕੇ ਵਿਆ-ਕੁਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹਈ। [9]ਥਕਾ ਕੇ। [10]ਸੁੰਦਰ। [11]ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਆਤੁਰ ਹੋਕੇ (ਅ) ਤਿਊਣੀ=ਤਿਗੁਣੀ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਕੇ। [12]ਊਧਮ ਮਚਾਇਆ ਸੂ। [13]ਮੁੱਢੇ ਖਿਲਾਰ ਕੇ। [14]ਸ਼ਾਮ ਤੇ ਸਵੇਰੇ।

ਬਡੀ ਅਕੁਲਾਈ[1] । ਠਾਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਨ ਦੀਨਿ ਕਛੂ ਸਭਿ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਕੇ ਦੀਨਿ ਬਨਾਈ । 'ਮੋ ਸੁਤ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਕਰੈ ਮਨ ਮੈਂ ਨਹਿ ਆਨਹੁ ਕੋਪ ਸੁ ਮਾਈ[2] !' ॥ ੨੨ ॥ 'ਮੈਂ ਨ ਕਰੋਂ ਰਿਸ ਕੋ ਕਬਿ ਤਾਂ ਪਰ, ਮੋ ਗ੍ਰਿਹਿ ਖੇਲਨਿ ਰੋਜ ਸਿਧਾਵੈ।ਬਾਲਿਕ ਸੰਗ ਲਿਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਲੇ ਵਸਤੂ ਨਿਜ ਹਾਥ ਬਗਾਵੈ । ਗੈਲ ਪਰੋਂ ਤਬਿ ਭਾਜ ਚਲੈ, ਜਬਿ ਮੌਨ ਕਰੋਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਖਿਝਾਵੈ । ਅੰਤਰ ਮੈਂ ਜਬਿ ਬਾਹਰ ਭਾਜਤਿ, ਬਾਹਰ ਮੈਂ ਤਬਿ ਅੰਤਰ ਧਾਵੈ ॥੨੩॥ਦੇਖਿ ਬਿਲੋਚਨਿ ਹੋਤਿ ਹਰੇ ਮਨ, ਤੌ ਸੁਤ ਜੀਵਹੁ ਲਾਖ ਬਰੀਸਾ[3] । ਆਇ ਬਸੇ ਜਬਿ ਕੇ ਇਸ ਥਾਨ ਭਯੋ ਸੁਖ ਮੋ ਕਹੁ, ਓਟ ਗਿਰੀਸਾ[4] । ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਪਾਵਤਿ ਹੌਂ[5] ਹਰਖਾਵਤਿ ਦੇਤਿ ਬਿਸਾਲ ਅਸੀਸਾ । ਮੋ ਉਰ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਲਾਗਤਿ ਹੈ ਮਣਿ ਜਯੋਂ ਅਵਲੋਕ ਅਸ਼ੇਕ ਅਹੀਸ਼ਾ[6] ॥ ੨੪॥ਕੋਠਨ ਪੈ ਘਰ ਭੂਮ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਧੂਮ ਕਰੀ,ਚਲਿ ਆਜ ਮੈਂ ਆਈ। ਤੌ ਸੁਤ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ[7] ਗਯੋ,ਇਸ ਹੇਤੁ ਜਨਾਵਨਿ ਕੋ ਬਿਰਮਾਈ[8] । ਨਾਂਹਿ ਤ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਹਮੇਸ਼ ਹੀ ਮੈਂ ਬਿਗਸੌਂ ਪਿਖਿ ਕ੍ਰੀੜਨਤਾਈ[9] । ਆਪ ਬਸੋ ਸੁਖ ਸੋਂ, ਸੁਤ ਜੀਵਹੁ ਥੀਵਹੁ ਕਾਮਨ ਜਯੋਂ ਮਨ ਭਾਈ[10] ॥ ੨੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਿਯੋ ਇਮ,ਸੋ ਗਮਨੀ ਅਪਨੇ ਘਰ ਕੋ।ਪੌਰਮੈਂਆਵਤਿ ਭੇਟ ਭਈ[11] ਪੁਨਿ ਲਾਗਿ ਡਰਾਵਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ । 'ਤੌ ਜਨਨੀ ਢਿਗ ਮੈਂ ਬਰਨੀ ਜਿਮ ਧੂਮ ਕਰੀ ਤਜਿਕੈ ਡਰ ਕੋ । ਛੂਛਕ ਮਾਰਹਿਗੀ ਅਬਿ ਜਾਹੁ ਤੂੰ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕਬਿਹੂੰ ਕਰਿਕੋ[12]' ॥ ੨੬ ॥ ਦੇਖਿ ਬ੍ਰਿਧਾ ਭਜਿ ਦੂਰ ਭਏ ਨਿਜ ਧਾਮ ਮੈਂ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਿਯੋ।ਮਾਤ ਨੇ ਗੋਦ ਲਿਯੋ ਭਰਿ ਮੋਦ ਸਰੀਰ ਲਗੀ ਰਜੁ ਰੰਗ ਭਯੋ[13] । ਪੌਂਛਤਿ ਆਪਨੇ ਲੈ ਕਰ ਚੀਰ, ਜਿਸੀ ਕਹੁ ਦੀਰਘ ਭਾਗ ਥਿਯੋ । ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਕੰਦ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਲੰਦ ਸਨੇਹ ਅਛੇਹ ਠਯੋ[14] ॥ ੨੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਬਾਲਕ ਬੇਸ ਖੇਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਬੇੜੀ ਦੀ ਸੈਲ । ਇਕ ਧਨੀ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਠ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਸੈਨ।ਸੁਖ ਸੋਂ ਸਕਲ

---

[1]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਈ ਹੈ। [2]ਹੇ ਮਾਈ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਈਂ । [3]ਲੱਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ । [4]ਮਾਨੋਂ ਸੁਮੇਰੂ ਦੀ ਓਟ ਮਿਲੀ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਗਿਰੀਸ਼=ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਵਡਾ, ਸੁਮੇਰੂ] । [5]ਪਾਂਵਦੀ ਹਾਂ । [6]ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ ਜਿਵੇਂ ਮਣੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [7]ਹੁਸ਼ਿਆਰ । [8]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੱਸਣ ਆਈ ਹਾਂ। [9]ਕੌਤਕ । [10]ਜਿਵੇਂ ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ (ਤੁਹਾਡੀ) ਕਾਮਨਾ (ਹੈ) ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ । [11]ਟਾਕਰਾ ਹੋ ਪਿਆ । ਮਿਲ ਪਏ । [12]ਫੇਰ ਕਦੇ ਨਾ ਕਰੀਂ । [13]ਧੂੜ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ ਹੈ । [14]ਇਕ ਰਸ ਹੋਇਆ ।

ਬਿਤਾਇ ਕੈ ਉਠੇ ਮਿਟੀ ਜਬਿ ਰੈਨ ॥ ੧॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਜਥਾਵਤ ਕੀਨਸਿ ਬਾਲਿਕ ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਪੁਨ ਆਇ। ਕੈ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਕੋ[1] ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਖੇਲ ਮਚਾਏ। ਏਕ ਹੁਤੋ ਸਿਸ, ਬਾਕ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ! ਸਲਿਤਾ ਸਮੁਦਾਏ। ਆਪਨੇ ਧਾਮ ਕੀ ਕੀਨਿ ਤਰੀ[2] ਅਭਿਲਾਖ ਜਥਾ ਬਿਚਰੈਂ ਸਭਿ ਥਾਂਏ ॥ ੨ ॥ ਮੋ ਪਿਤ ਭੀ ਚਹਿ ਕੈ ਸੁ ਭਨ੍ਯੋ-ਪਦ ਪੰਕਜ ਆਪਨਿ ਦੇਹੁ ਛੁਹਾਏ-।ਖੇਲ ਕਰੈਂ ਜਲ ਬੀਚ ਫਿਰੈਂ ਨਵਕਾ ਸੁ ਤਰੈਂ ਬਹੁ ਦੂਰ ਭਜਾਏ'। ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਬਾਲ ਭਨੈਂ 'ਗੁਰ ਜੀ ਚਲਿਯੇ ਇਹ ਨੀਕ ਬਤਾਏ'। ਬੂਝਿ ਕੈ[3] ਮਾਤ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ ਸੰਗ ਲੈ, ਗੌਨ ਕਰ੍ਯੋ ਦਰਿਆਵਨ ਥਾਏਂ[4] ॥ ੩ ॥ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਅਨੇਕ ਸਮੇਤ ਬਿਬੇਕ ਕੇ ਸਾਗਰ ਜਾਤਿ ਭਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਆਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਧਰ੍ਯੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਬਰਤਾਇ ਦਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਪਦ ਪੰਕਜ ਚਾਰੁ ਉਠਾਇ ਟਿਕਾਇ ਭਲੇ ਨਵਕਾ ਪੈ ਥਿਏ[5]।ਬੈਠਿ ਚਲਾਵਤਿ ਭੇ ਜਲ ਮੈਂ ਮੁਦ ਹੋਤਿ ਉਦੋਤਿ ਸਮੂਹ ਲਿਏ ॥ ੪ ॥ ਤੀਰ ਤਜੇ ਤਰਨੀ ਤਰ ਕੈ[6] ਜਲ ਮਾਂਹਿ ਚਲੀ ਗੁਰਵਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਮੈ ਨਵਕਾ ਹਮਰੀ ਹੁਇ[7] ਤਾਂ ਪਰ ਬੈਠਿ ਤਰੈਂ ਬਿਚ ਧਾਰੇ'।ਸ਼ਾਹੁ ਕਹ੍ਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਤਬੈ'ਇਹ ਆਪ ਕੀ ਹੈ ਲਿਹੁ ਸੰਝ ਸਕਾਰੇ'। ਸ਼੍ਰਵਕੈ ਔਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਇ ਹੈ[8], ਜਾਤਿ ਤਰੀ ਜਲ ਜਾਲ ਮਝਾਰੇ[9] ॥ ੫ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਤਰੀ ਤਰੀ ਸੰਗ ਔਰ, ਤਰਾਤਰੀ ਤਰਿ, ਤਰਿ ਉਤਰਿ। ਨਰ ਬਰ ਸੁਰ ਸਿਰਮੌਰ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਰ ਬਾਰਿ ਬਰਿ[10] ॥ ੬ ॥ ਸੈਯਾ ॥

[1]ਕਰਕੇ ਭੋਜਨ ਮਨ ਭਾਂਵਦਾ। [2]ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਬਣਾਈ ਹੈ। [3]ਪੁੱਛ ਕਰਕੇ। [4]ਦਰਿਆ ਦੀ ਥਾਂ ਵਲ। [5]ਬੇੜੀ ਉਪਰ ਇਸਥਿਤ ਕੀਤੇ। [6]ਕੰਢਾ ਤਜ ਦਿਤਾ ਬੇੜੀ ਨੇ ਤਰ ਕੇ। [7]ਸਾਡੀ ਬੇੜੀ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। [8]ਸੁਣਕੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾ ਦਿਤਾ। [9]ਬਹੁੜੇ ਜਲ ਵਿਚ। [10](ਔਰ ਤਰੀ ਸੰਗ ਤਰੀ=) ਹੋਰ ਬੇੜੀਆਂ ਨਾਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੇੜੀ) ਤਰੀ (ਭਾਵ ਦੌੜੀ), (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਤਰਾਤਰੀ ਤਰੀ=) ਬਹੁਤ ਦੌੜੀ (ਭਾਵ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾ ਲਗੀ, ਓਥੇ ਤਰ ਉਤਰਿ=) ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੇ। ਨਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਮੌਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ, ਬਾਰਿ ਬਰ=) ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵੜਕੇ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਰ=) ਵਾਰੰਵਾਰ (ਪਾਣੀ ਵਰਸਾਉਣ ਲਗੇ।(ਅ)ਵਾਰੰਵਾਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਪਾਣੀਵਿਚ ਵੜੇ ਭਾਵਕਾਹਲੀ ਨਾਲ(ੲ)(ਬਾਰਿਬਰ=)ਪਾਣੀਵਿਚਵੜਕੇ,(ਬਾਰਿ)ਬਰਜਣ ਲਗੇ, ਬਾਰਿ ਬਰ=)ਜਲਵਿਚ ਵੜਨਾਹੋਰਨਾਂ ਦਾ;ਭਾਵ ਛੱਟੇ ਮਾਰਕੇ ਹੋਰਨਾਂਦਾ ਉਤਰਨਾ ਰੋਕਣ ਲਗੇ।ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ:-ਬੇੜੀ ਤਰੀ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂਨੂੰ ਥੀਲੇਕੇ,ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਣੀ ਵੰਨੇ ਉਤਰ ਗਈ, ਮਨੁਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ(ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ)ਨੇ ਫੇਰ ਫੇਰਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾੜੀ (ਪਾਈ) ਭਾਵ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਣੀਓਂ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਣੀ ਵਲ ਲਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਖੇਲਤਿ ਹੈਂ ਜਲ ਕੋ ਛਿਰਕਾਵਤਿ ਛੀਂਟਨਿ ਤੇ ਛੁਕਰਾਨਿ ਲਗਾਵੈਂ[1]। ਏਕ ਪਲਾਇ ਚਲੈ ਇਕ ਸਾਮੁਹਿ, ਏਕ ਭਿਰੈ ਅਖੀਆਂਨਿ ਮੁੰਦਾਵੈਂ। ਜੋਰ ਤੇ ਫੈਂਕਤਿ ਹੈਂ ਕਰ ਸੋਂ,ਇਕ ਹਾਥਨਿ ਸੋਂ ਕਰਿ ਓਟ ਬਚਾਵੈਂ।ਪੂਰਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਫੇਰਤਿ ਹੈਂ ਮੁਖ ਟੇਰਤਿ ਹੈਂ ਉਮਗੈਂ ਬਿਗਸਾਵੈਂ ॥ ੭॥ ਦੇਤਿ ਦਿਲੇਰ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੌਰਤਿ,ਬੋਰਤਿ ਬਾਰਿ ਤੇ ਬਾਰਿਕ ਸਾਰੇ[2]।ਮੇਚਕ ਕੇਸ ਮ੍ਰਿਦੂਬਿਥਰੇ ਮੁਖ ਪੈ ਉਪਮਾ ਕਵਿ ਯੋਂ ਮਨ ਧਾਰੇ। ਪੰਕਜ ਪੈ ਗਨ ਪੰਨਗ ਛੌਨਨਿ ਹੈਂ ਲਪਟੇ ਹਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਰੇ[3]। ਹੋਇ ਹਲਾ, ਜਲ ਡਾਰਤਿ ਹੈਂ ਤਬਿ ਹਾਥਨਿ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਪਿਚਕਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਕੌਤਕ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨੰਦ ਭਰੇ ਲਰਕਾ। ਮੰਜੁਲ ਅੰਜੁਲ ਕੋ ਜਲ ਸੋਂ ਭਰਿ ਉੱਜਲ ਜਾਲ ਸੁਰੇਸਰਿ ਕਾ[4]। ਮੱਜਨ ਕੀਨਿ ਲਿਏ ਪਟ ਊਪਰ, ਫੇਰ ਚਲੇ ਮਗ ਜੋ ਘਰ ਕਾ।ਬੋਲਤਿ ਬਾਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਡੋਲਤਿ ਬੀਚ ਸਰੂਪ ਸ਼ੁਭੈ ਹਰਿਕਾ[5] ॥੯॥ ਯੋਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਿਲਾਸਤਿ ਕੋ ਦਿਨ, ਏਕ ਸਮੈ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਰੁਨੀ[6]। ਆਵਤਿ ਭੀ ਗਨ ਅੰਬਰ ਸੋਂ[7], ਘਨ ਅੰਬਰ ਮੈਂ ਤੜਿਤਾ ਬਰਨੀ[8]। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਬਰ ਅੰਦਰ[9] ਆਖ ਮਨੋ ਹਰਨੀ[10]। ਮਾਤ ਪੈ ਜਾਤਿ ਭਈ ਹਰਖਾਤਿ ਸੁ ਟੇਕਤਿ ਮਾਥ ਧਨੀ ਘਰਨੀ[11] ॥ ੧੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਪਰਵਾਰਤਿ ਚਾਰੁ ਉਪਾਇਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਢਾਈ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਕੈ ਬੈਠਿ ਗਈ ਗੁਰ ਕੀ ਗਨ ਕੀਰਤਿ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਹੈਂ ਹਮ ਸੇਵਕ,ਭਾਉ ਧਰੈ ਨਿਤ, ਆਸ ਕਰੇ ਉਰ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਈ।ਪਾਵਨ ਪਾਵਨਿ[12] ਕੋ ਸਿਮਰੈਂ ਹਮ, ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਮਹਿਂ ਜਾਨਿ ਸਹਾਈ' ॥ ੧੧ ॥ ਏਕ ਬਡੋ ਧਨਵਾਨ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਨਾਰਿ ਬਧੂ ਨਿਜ[13] ਲਯਾਈ। ਸੰਗ ਸੁਤਾ ਅਰੁ ਔਰ ਹਿਤੂ ਜਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਿਰਾਨਿ ਜਿਠਾਨਿ ਮਿਲਾਈ। ਸਾਥ ਸ਼ਰੀ-ਕਨਿ ਲੈ ਸਗਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇ ਨਿਜ ਪੌਤ੍ਰ ਕੋ ਲੇਵਨਿ ਆਈ। ਭਾਂਤਿ ਅਨੇ-ਕਨਿ ਕੇ ਪਕਵਾਨ ਸੁਧਾ ਸਮ ਸ੍ਵਾਦਤਿ ਆਨਨ ਪਾਈ[14] ॥ ੧੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ

[1]ਛੋਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਂਵਦੇ ਹਨ। [2]ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਿਉਂਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਬਾਲਕੇ। [3]ਕਾਲੇ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਲਿਪਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। [4]ਜਲ ਗੰਗਾ ਦਾ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [6]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [7]ਸਮੂਹ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਸਮੇਤ। [8]ਮਾਨੋ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀਆਂ। [9]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆ ਵੜੀਆਂ। [10]ਹਰਨੀ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ। [11]ਧਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [12]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ। [13]ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ। [14](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਾਇਆਂ ਸਵਾਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਤ ਆਵੇ।

ਗੁਜਰੀ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਭੇਜਿ ਕੈ ਖੇਲਤਿ ਆਪਨੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਏ। ਬਾਲਿਕ ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਲੇ ਸਮ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ[1] ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਆਏ। ਅੰਕ ਬਿਹੀਨ ਮਯੰਕ[2] ਬਨਯੋ ਮੁਖ, ਮਾਤ ਕੇ ਅੰਕ[3] ਮੈਂ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਏ। ਜਯੋਂ ਅਦਿਤੀ[4] ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਸੁਤ ਬਾਵਨ ਕੋ ਦੁਲਰਾਇ ਬਿਠਾਏ॥ ੧੩ ॥ ਹੇਰਤਿ ਗ਼ੀ ਤਤਕਾਲ ਤ੍ਰਿਯਾ ਗਨ ਸਾਥ ਅਦਾਬ ਕੇ ਹਾਥਨਿ ਬੰਦੇ। ਮਾਨ ਮਹਾਂ ਮਹਿਮਾਂ ਗੁਰ ਕੀ, ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਸੁ ਬੰਦੇ। ਲੋਚਨ ਲਾਭ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰੂਪ ਜਿਸੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਭਿ ਹੈਂ ਨਰ ਬੰਦੇ[5]। ਪੋਖਤਿ ਹੈ ਜਲ ਮੈਂ ਥਲ ਮੈਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕੋ ਦੇਤਿ, ਕਰੈ ਨਹਿ ਬੰਦੇ[6]॥ ੧੪॥ 'ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਂ ਧਨਵਾਨਿ ਕੀ ਇਹੁ ਨਾਰਿ ਅਹੈਂ ਸੁਤ! ਤੇਰੀ ਹੈ ਸੰਗਤਿ। ਭਾਉ ਕਰੈਂ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਏ ਸਭਿ ਧਾਰਿ ਰਿਦੇ ਅਨੁਰਾਗ ਉਮੰਗਤਿ। ਆਨ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਠਾਨਤਿ ਹੈਂ ਮਨ ਕਾਮਨ ਕੋ ਤੁਮ ਤੇ ਨਿਤ ਮੰਗਤਿ। ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਅਰਪੈਂ ਜਸੁ ਗਾਵਤਿ ਹੈਂ ਅਪਨੀ ਬਿਰ ਪੰਗਤਿ' ॥ ੧੫॥ ਯੌਂ ਰੁਖ ਮਾਤ ਕੋ ਜਾਨਿ ਤ੍ਰਿਯਾ-ਅਨੁਕੂਲ ਸੁ ਆਪਨੇ ਹੈ-ਮਨ ਭਾਈ। ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਰੀ ਬਿਨਤੀ 'ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਆਪ ਕੀ ਏ ਸਭਿ ਆਈ'। ਆਗੈ ਬਿਠਾਇ ਬਧੂ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ 'ਉਪਜੈ ਇਸ ਕੇ ਸੁਤ ਦੇਹੁ ਅਲਾਈ। ਭਾਗ ਮਹਾਂ ਅਰੁ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸੁਜਾਨ ਬਡੋ ਜਗ ਲੇ ਬਡਿਆਈ'॥ ੧੬ ॥ ਯੌਂ ਤ੍ਰਿਯ ਭਾਖਤਿ, ਖ੍ਯਾਲ ਕਰੈਂ ਨਹਿ, ਬਾਲਿਕ ਸੰਗ ਹੀ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ। ਹੇਰਤਿ ਟਾਰਤਿ ਡੀਠ ਪਨੋ ਪੁਨ ਚੰਚਲਤਾ ਇਤ ਹੀ ਉਤ ਠਾਨੈਂ।ਬਾਰਿ ਹੀ ਬਾਰਿ ਸਮੂਹ ਸੁ ਨਾਰਿ ਉਚਾਰਤਿ ਹੈਂ ਬਿਨਤੀ ਹਿਤਵਾਨੈ। 'ਬਾਕ ਕਹੋ ਗੁਰ ਜੀ! ਇਸ ਕੋ ਉਰ ਪੂਰਨ ਆਸ ਕਰੋ, ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ ॥੧੭॥ ਸ਼ਾਹੁ ਬਡੋ ਧਨਵਾਨਨਿ ਕੀ ਦੁਹਿਤਾ ਰੁ ਬਧੂ[7] ਇਹ,ਸਿੱਖਯ ਤੁਮਾਰੇ।ਸੰਤਤਿ ਚਾਹਤਿਹੈ ਸਭਿ ਹੀ ਪਖ ਨੈਹਰ ਸਾਸੁਰ[8] ਜੋ ਪਰਵਾਰੇ। ਆਪ ਕੇ ਪਾਸ ਕਰੈਂ ਅਰਦਾਸ, ਨੰਹੀਂ ਅਬਿ ਆਨ ਰਹ੍ਯੋ ਉਪਚਾਰੇ[9]। ਦਾਰਿਦ ਜੋ ਸਭਿ ਹੀ ਵਸਤੂਨਿ ਕੋ ਰਾਵਰ ਬਾਕ ਉਦਾਰੁ ਬਿਦਾਰੇ[10]'॥੧੮॥ਯੌਂ ਬਹੁਬਾਰਿ ਸੁ ਨਾਰਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ ਕੋ। 'ਹੈ ਸੁਤਿ, ਕੈ ਨਹਿ ਹੋਤਿ ਇਸੈ, ਹਮ

[1]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਾਂਗ। [2]ਕਾਲਖ ਰਹਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [3]ਗੋਦ। [4]ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [5]ਗ਼ੁਲਾਮ, ਚਾਕਰ। [6]ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [7]ਧੀ ਤੇ ਨੂੰਹ। [8]ਮਾਪੇ ਤੇ ਸੌਹਰੇ। [9]ਯਤਨ। [10]ਆਪ ਦੇ ਉਦਾਰ ਵਾਕ ਟਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਸਭ ਵਸਤਾਂ ਦੇ।

ਜਾਨਹਿਂ ਕਲਾ ਇਨ ਕਾਰਨ ਕੋ।ਆਪਨੈ ਭਾਗਨਿ ਕੋ ਭੁਗਤੈਂ[੧] ਜਗ ਜੀਵ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ* ਕੋ'। ਮੌਨ ਕਰੀ ਪੁਨ ਖਯਾਲ ਟਲਾਇ ਛਪਾਇਚਹੈਂ ਬਿਵਹਾਰਨ ਕੋ[੨] ॥ ੧੯ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤ੍ਰਿਯਾ ਧਨਵਾਨਨਿ ਕੀ ਮਨ ਜਾਨਿ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਠਾਨਤਿ ਹੈਂ। ਮਾਤ ਸਮੀਪ ਮਹਾਂ ਹੁਇ ਦੀਨ ਦੁਊ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬਖਾਨਤਿ ਹੈਂ।'ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੈ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਕਹਾਵਹੁ ਜੋ ਹਮ ਮਾਨਤਿ ਹੈਂ[੩]। ਤਾਤ ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ ਆਸ ਪੁਰਾਵਹੁ ਦਾਸਨ ਭਾਉ ਪਛਾਨਤਿ ਹੈਂ[੪]' ॥ ੨੦॥ਯੌਂ ਹਠ ਨਾਰਨਿ ਕੋ ਮਨ ਜਾਨਿ ਕੈ ਪੈ ਅਨਕੂਲ ਸੁ ਮਾਤ ਪਛਾਨੀ। ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਤਬਿ ਬਾਕ ਉਤਾਇਲ 'ਜੇ ਤੁਮ ਕਾਮਨਾ ਯੌਂ ਮਨ ਠਾਨੀ। ਤੌ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਤਰੁਨੀ ਇਨ ਕੇ ਤਰਨੀ[੫]ਇਕ ਚਾਰੁ ਮਹਾਨੀ।ਸੋ ਹਮਕੋ ਅਰਪੋ ਕਹਿ ਕੈ[੬], ਸੁਤ ਹੋਵਨਿ ਕੀ ਭਨਿਹੌਂ ਪੁਨ ਬਾਨੀ'॥ ੨੧ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਲਿਕ ਰੂਪ ਮੁਖਾਂਬੁਜ ਸੁੰਦਰ ਤੇ[੭]ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰ ਬਾਨੀ।ਏਕਹੀ ਬਾਰਿ ਹਸੀ ਸਭਿ ਸੁੰਦਰਿ[੮]'ਆਛੀ ਕਹੋ ਤੁਮ ਆਛੀ ਬਖਾਨੀ।ਜੋ ਨਵਕਾ ਇਨਕੇ ਅਤਿ ਉੱਤਮ,ਸੋ ਲਿਹੁ ਆਪ ਪਿਖੋ ਮੁਦ ਮਾਨੀ[੯]।ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਭਿ ਦੀਨੇ ਪਦਾਰਥ ਹੋਹਿਂ ਸਕਾਰਥ ਯੌ ਹਮ ਜਾਨੀ ॥੨੨॥ਸ਼੍ਰੀ ਜਨਨੀ ਤੁਮ ਜਾਮਨ ਹੋਵਹੁ ਜੌ ਲਗਿ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਤਰਨੀ[੧੦]।ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਅਰਪੀ ਮਨ ਤੇ, ਬਰ ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਸੁਤ ਹ੍ਵੈ ਤਰੁਨੀ[੧੧]। ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੇ ਅਵਿਲੰਬ ਦੁਲੋਕ,ਪਿਖੈਂ ਨਹਿਂ ਆਦਿਕ ਬੈਤਰਨੀ[੧੨]।ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਜਾਂ[੧੩]ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਭੌਜਲਤੇ ਸੁ ਤਰੈ ਤਰਨੀ[੧੪] ॥ ੨੩ ॥ ਸੁੰਦਰ ਹਾਥ ਛਰੀ ਪਤਰੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਰੀਤਨਿ ਕੀ[੧੫]ਬਿਨਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਊਚੇ ਉਚਾਇ ਭੁਜਾ ਨਿਜ ਲਾਵਤਿ ਭੇ ਕਰਿ ਕੈ ਗਿਨਤੀ। ਪੰਚ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੇ ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਰ,ਬਾਕ ਕਹੇ ਸਗਰੀ ਸੁਨਤੀ।'ਏਕ ਦੁ ਤੀਨ ਰੁ ਚਾਰੁ ਸੁ ਪੰਚਹਿ ਹੋਹਿੰਗੇ ਪੂਤ' ਖੁਸ਼ੀ ਤਿਨ ਤੀ[੧੬] ॥ ੨੪ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੋਢਿ

---

[੧]ਭੋਗਦੇ ਹਨ। [੨](ਇਸ) ਬਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਛਪਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੩]ਜੋ ਮੰਨਤ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਾਂ, ਭਾਵ 'ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ' ਤੋਂ ਹੈ। [੪](ਆਪ) ਪਛਾਣਦੇ ਹੋ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ। [੫]ਬੇੜੀ। [੬]ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਬੇੜੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ । [੭]ਸੁੰਦਰ ਮੁਖ ਕਵਲ ਤੋਂ। [੮]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।[੯]ਖੁਸ਼ੀ ਮੰਨਕੇ। [੧੦]ਬੇੜੀ। [੧੧]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ। [੧੨]ਵੈਤਰਨੀ ਆਦਿਕ ਨਦੀ ਅਸੀਂ ਨਾ ਦੇਖੀਏ ਭਾਵ ਯਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਨਾ ਜਾਵੀਏ। ਵੈਤਰਨੀ ਇਕ ਯਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਗੰਦੀ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [੧੩]ਜਿਸ ਨੂੰ। [੧੪]ਓਹ (ਭਗਤੀ ਰੂਪ) ਬੇੜੀ ਲੈਕੇ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ(।ਅ) ਭੌਜਲ ਤੋਂ ਤਾਰੀ ਲਾਕੇ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੧੫]ਸਭਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ। [੧੬]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।

*ਪਾ:-ਅਕਾਰਨ ।

ਬੰਸ ਚੰਦ ਕੇ ਸੁ ਬਾਕ ਹੋਨਿ ਨੰਦ ਕੇ,ਦਿਵੱਯਾਜੇ ਅਨੰਦਕੇ[1],ਸੁਨੇ ਸੁਬ੍ਰਿੰਦ ਭਾਮਨੀ[2]। ਬਾਲ ਮਾਰਤੰਡ ਕੀ ਰਸ਼ਮ[3] ਜਸੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਬਦਨ ਸਰੋਜ ਬਿਕਸਾਇ ਗਜਗਾਮਨੀ[4]। ਹੱਸ ਹੱਸ ਪਰੈਂ ਕਰ ਜੋਰੈਂ ਭਾਉ ਧਰੈਂ ਉਰ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਉਪਾਵੈਂ ਸਭਿ ਕਾਮਨੀ[5]। ਜਾਨੈਂ–ਲਘੁ ਬੈਸ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤਿ–ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਤਿ ਦੁਤਿ ਦਾਮਨੀ[6] ॥ ੨੫ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਪ੍ਰਸਿਸ਼ਾ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਿ ਪ੍ਰਮੁਦਾ ਪ੍ਰਮੋਦ ਪਾਇਗਮਨੀ ਨਿਕੇਤ ਕੌ[7]। ਸਗਰੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਭਤਾਰ ਢਿਗ 'ਦੀਜੈ ਜਾਇ ਨੌਕਾ ਕਰਿ ਪੂਰਨ ਸੰਕੇਤ ਕੌ[8]। ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੈ'ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਧੰਨ' ਆਯੋ ਉਤਲਾਵਤਿ ਬਿਲੋਕਨੇ ਸੁਖਹੇਤ ਕੌ[9]।'ਸੁੰਦਰ ਬਰਨ ਕੀ ਹੈ ਕਾਰਨ ਤਰਨਿ ਆਪ ਤਰਨੀ ਸੁ ਲੇਹੁ[10], ਦੇਤਿ ਸਦਾ ਭਵ ਸੇਤੁ ਕੌ[11]' ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਨਵਕਾ ਦਈ ਸ਼ਾਹੁ ਗਯੋ ਹਰਖਾਇ। ਸਮੈ ਪਾਇ ਤਿਸਕੈ ਸਦਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਏ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਅਪਾਰਾ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਪੁਰਿ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਹੋਹਿ ਮਨ ਨੀਵੇਂ। ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਨ ਥੀਵੇਂ[12] ॥ ੨੮ ॥ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਰਸਰਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਚਢਿ ਨਵਕਾ ਪਰ ਕ੍ਰੀੜਹਿ ਤਾਂਹੀ। ਜਲ ਗੰਭੀਰ ਮਹਿ ਮਹਾਂ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ। ਇਤ ਤੇ ਉਤ ਉਤ ਤੇ ਇਤ ਆਵੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਸਪੂਤ ਗਨ ਸੰਗਾ। ਖੇਲਹਿ ਬਿਗਸਹਿੰ ਅਧਿਕ ਉਮੰਗਾ।ਜਲ ਕ੍ਰੀੜਾ[13] ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਘੁ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੩੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।ਪੁਰਿ ਪਟਨੇ ਮਹਿ ਜਸੁ ਉਪਜਾਏ। ਦਾਸ ਭਾਵਨਾ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ। ਪੂਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੩੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਖਿਝਾਉਣਾ । ਗੁਲੇਲ ਅਭਯਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਬਾਲਕ ਬਯ ਮਹਿਂ ਬਰ ਬਹੁਤ ਦੀਨੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੌ ਲਹਤਿ ਹੈਂ[14] ਜੋ ਸ਼ਰਧਾਲ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਜੋ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ

[1]ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਵਾਕ । [2]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ। [3]ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਨ। [4]ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖ ਖਿੜਾ ਦਿੱਤੇ। [5]ਸਭ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [6]ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀਆਂ। [7]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪਾਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਗਈਆਂ। [8]ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ। [9]ਗੁਰੂਜੀ ਨੂੰ। [10]ਆਪਦੇ ਤਰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹੈ ਉਹ ਲਵੋ। [11]ਆਪ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ (ਤਰਨ ਲਈ) ਪੁਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। [12]ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [13]ਜਲ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ। [14]ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, ਭੌਜਲ ਤਾਰਨਿ ਕੋ ਪਦ ਪੋਤਾ[1] । ਬਾਕ ਬਲੀ ਸ਼ਿਕਰੋ ਸਮ ਜੋ ਹੁਇ[2] ਦੋਸ਼ ਨਸੈਂ ਸਮੁਦਾਇ ਕਪੋਤਾ[3]।ਸੇਵਕ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯ ਦੇਵਨਦੇਵ ਅਭੇਵ ਸਦਾ ਗੁਨ ਗਯਾਨ ਕੋ ਪੋਤਾ[4]। ਸੋ ਅਬਿ ਜ਼ਾਹਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਭਯੋ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪੋਤਾ[5] ॥ ੨ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਘਰ ਕੇ ਸ਼ਿਖਰ ਇਤ ਉਤ ਮੈਂ ਬਿਹਰ ਕਰਿ ਖੇਲੈਂ ਸੰਗ ਬਾਲਿਕਨਿ ਗੁਰੂ ਏਕ ਕਾਲ ਮੈਂ। ਚਾਂਧਤਿ ਪਲਾਵਤਿ ਛੁਹਾਵਤਿ ਨ ਗਾਤ ਹਾਥ[6] ਸਾਥ ਸਾਥ ਧਾਵਤਿ ਭ੍ਰਮਾਵਤਿ ਸੁ ਢਾਲ ਮੈਂ[7]।ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ ਕੋ ਬਿਲਾਸਤਿ ਹੈਂ ਆਸ ਪਾਸ,ਭੂਖਨ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਉਠਾਵਤਿ ਬਿਸਾਲ ਮੈਂ । ਰਾਤੇ[8] ਖੇਲ ਖਯਾਲ ਮੈਂ,ਬਿਰਾਜੈਂ ਬਾਲ ਜਾਲ[9] ਮੈਂ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ ਉਡਮਾਲ ਮੈਂ ਜਸੇਂ ਚੰਦ ਚਾਰੁ ਚਾਲਮੈਂ[10]॥੩॥ ਸੈਯਾ॥ ਪਟਨੇਂ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਇਕਆਮਲ[11]ਥੋ ਤੁਰਕੇਸ਼ਦਿਲੀਸ਼ੁਰਨੈ ਤਹਿੰਛੋਰ।ਚਢਿ ਕੁੰਜਰਪੈ ਤਿਸ ਬੀਥਕਾ ਆਵਤਿ ਭੂਰ ਗ਼ਰੂਰ[12]ਸੰਦੀਰਘ ਜੋਰ।ਸਮੁਦਾਇ ਢਲੈਤ*ਚਲੈਂ ਅਗੁਵਾ ਸਭਿ ਲੋਕ ਨਿਵੈਂ ਪਿਖਤੇ ਕਰ ਜੋਰ।ਗਜ ਘੰਟਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਜਿ ਖੇਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭੇ ਤਿਸ ਓਰ ॥੪॥ ਕੋਠਨ ਪੈ ਥਿਤ ਬਾਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੀਥਕਾ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਸੋਊ। ਕੁੰਜਰ ਝੂਲ ਸੁਰੰਗ ਪਰਜੋ[13], ਬਰ ਚੂਰ ਚਢਾਏ ਹੈਂ ਦਾਂਤਨਿ ਦੋਊ[14]। ਕੰਚਨ ਹੌਦ ਕਸਜੋ ਸ਼ੁਭ ਊਪਰ ਸੁੰਡ ਗਹੀ ਬਡ ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ ਜੋਊ[15]।ਭੀਰ ਅਹੈ ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਕੀ, ਜਿਹ ਦੇਖ ਸਲਾਮ ਕਰੈ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੫ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਬਰਜੈਂ ਗ਼ਰੀਬਗ਼ਾਨੀ[16] ਬੋਲਤਿ ਨਕੀਬ ਆਵੈ, ਕਹਜੋ ਛਰੀਦਾਰ ਊਚੇ, ਹੇਰਿ ਲਰਕਾਨ ਕੋ। 'ਹਾਥ ਸੀਸ ਧਾਰਿ ਕੈ ਨਵਾਬ ਕੋ ਸਲਾਮ ਕਰੋ ਪਾਛੇ ਫਿਰ ਹੋਹੁ ਖਰੇ ਅਦਬ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੋ[17]'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿਖਾਏ'ਯਾਂ ਕੇ ਸਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਾਢਿ ਕਾਢਿ ਦੰਤੀਆ ਚਿਰਾਵੋ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ'। ਬਿੱਕ੍ਰਤ ਬਦਨ ਕਰਿ ਬਾਲਿਕ

---

[1]ਚਰਨ ਜਹਾਜ ਰੂਪ ਹਨ। [2]ਬਾਕ ਜੋ ਬਾਜਾਂ ਵਤ ਬਲੀ ਹਨ। [3]ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ ਕਬੂਤਰਾਂ ਵਾਂਙੂ ਉੱਠ ਨੱਸਦੇ ਹਨ। [4]ਖਜ਼ਾਨੇ। [5]ਪੋਤ੍ਰਾ। [6]ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [7]ਢਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੇਰਾ ਪਾਕੇ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਫਿਰਾਂਵਦੇ ਹਨ। [8]ਲੱਗੇ ਹੋਏ। [9]ਬਹੁਤੇ। [10]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੁਹਣਾ ਚੰਦ ਚਾਲੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ)। [11]ਹਾਕਮ। [12]ਹੰਕਾਰ। [13]ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਦਾ ਝੁੱਲ ਹਾਥੀ ਤੇ ਪਿਆ। [14]ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਸੁਹਣਾ ਚੂੜਾ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। [15]ਸੰਗਲ ਨਾਲ। [16]ਧਨੀ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। [17]ਯੋਗ ਅਦਬ ਨੂੰ ਕਰਕੇ। *ਢਲੈਤ=ਸੂਰਮੇ।

ਸਕਲ ਤਬਿ, ਤਾਂਕੋ ਦਰਸਾਵਤਿ ਖਿਝਾਵਤਿ ਸਮਾਨ ਕੌ[1] ॥ ੬ ॥ ਧਾਇ ਜਾਇਂ ਆਇਂ ਪੁਨ, ਮੁਖ ਦਿਖਰਾਇ ਜਾਇਂ ਪਾਇ ਚਪਲਾਇ[2] ਸਮੁਦਾਇ ਸਭਿ ਬਾਲਕੇ। ਬਾਜੈਂ ਅੰਗ ਭੂਖਨ ਅਦੂਖਨ ਕੇ ਸੰਗ ਫਿਰੈਂ ਆਰਬਲਾ ਅਲਪ ਫਿਰੈਯਾ ਜੋ ਉਤਾਲ ਕੇ[3]। ਕੁਛੁ ਕੋਪ ਠਾਨਿ ਕੈ ਨਬਾਬ ਨੇ ਬਖਾਨਿ ਕੀਨਿ 'ਬਾਨਰ ਸਮਾਨ ਸਿਸ ਬਦਨ ਦਿਖਾਲਕੇ। ਜਾਹਿਂ ਦੂਰ[4] ਚਾਲਿ ਕੇ ਫਿਰਹਿਂ ਆਲ ਬਾਲ ਕੇ ਕਪੀਨ[5] ਸਮ ਖਸਾਲ ਕੇ ਬਨਤਿ ਇਸ ਹਾਲ ਕੇ' ॥ ੭॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਬਾਬ ਤੇ ਗਰੂਰ ਗ਼ਰਕਾਬ ਤੇ[6] ਬਿਸਾਲ ਰਿਸ ਆਬ ਤੇ[7] ਅੰਕੂਰ ਸ੍ਰਾਪ ਜਾਮਿਓ। ਬੋਲੇ ਸਤਿਭਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰੋਨ ਮੈਂ ਸੁਨਾਇ ਤਿਸ, 'ਮਾਨੁਖ ਸਰੂਪ ਸਭਿ ਇਹਾਂ ਅਭਿਰਾਮਿਓ[8]। ਬਦਨ ਬਿਲੋਚਨ ਸਮਾਨ ਜਿਨ ਬਾਨਰ[9]ਕੇ ਲੈ ਹੈਂ ਰਾਜ ਸੋਈ ਭਯੋ ਰਿਦਾ ਤਵ ਖਾਮਿਓ[10]।ਜੈਹੈ ਤੇਜ ਬਾਰੋ, ਕੋਈ ਹ੍ਵੈ ਨ ਰਖਵਾਰੋ ਤਬਿ ਹੋਰੋ ਹੋਇ ਭਾਰੋ ਬਨੈ ਸਮੋ ਬਿਧਿ ਬਾਮਿਓ[11]'॥੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸਮੈ ਤੁਰਕ–ਕਿਮ ਬੋਲਤਿ ਇਹ ਬਾਲ। ਜਥਾ ਪੀਰ ਹੁਇ ਔਲੀਆ ਸ੍ਰਾਪਹਿ ਰਿਸੇ ਬਿਸਾਲ–॥ ੯ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਕੁੰਜਰ ਕੰਧ ਅਰੂਢਿ ਮਹਾਵਤ ਸਾਥ ਨਬਾਬ ਕਹ੍ਯੋ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਜੋ ਮੁਖ ਆਵਤਿ ਬੋਲਤਿ ਬਾਲਿਕ ਜਾਨੈਂ ਨਹੀਂ ਲਘੁਤਾ[12] ਬਡਿਆਈ। ਖਾਇ ਅਹਾਰ ਕੋ ਖੇਲਿਬੋ ਕਾਰ ਹੈ ਔਰ ਨਹੀਂ ਉਰ ਮੈਂ ਗ਼ਮ ਕਾਈ।ਆਪ ਕੋ ਭੂਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਹੈ ਜਗ, ਸਾਗਰ ਲੌ ਅਵਨੀ ਸੁਭ ਛਾਈ[13]' ॥ ੧੦ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਐਸੇ ਦੀਨਿ ਸ੍ਰਾਪਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਰਿਪੁ ਖਾਪਿਬੇਕੋ ਜਾਨਤਿਭਵਿੱਖਤ ਮੈਂ ਬਦੀ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ। ਲਾਗੇ ਸਤਿਭਾਇ[14] ਪੁਨ ਖੇਲਿਬੇ ਕੋ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੁ,ਕ੍ਰੀੜਤਿ[15] ਅਨਿਕ ਰੀਤ ਸਾਥ ਲਰਕਾਨਕੀ। ਕੇਤੇ ਧਾਰਿ ਭਾਵਨਾ ਕੋ ਲ੍ਯਾਵੈਂ ਮਧੁ-ਰੈਨ[16] ਤਹਿਂ, ਸੀਸ ਕੋ ਨਿਵਾਵੈਂ ਦਰਸਾਵੈਂ ਅਘ ਹਾਨਕੀ[17]। ਮੂਰਤਿ ਸੁਜਾਨ ਕੀ ਮਹਾਨ ਸੁਖਦਾਨ ਕੀ ਅਨੰਦ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ[18] ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਮਨ ਬਾਨਕੀ[19] ॥ ੧੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ ਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੈਂ ਬੈਠੈਂ

[1]ਖਿਝਾਵਣ ਦੇ ਵਾਂਗ। [2]ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਚੰਚਲ ਹੋ ਹੋਕੇ। [3]ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਫਿਰਨੇ ਵਾਲੇ। [4]ਛਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਬਾਂਦਰਾਂ। [6]ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਗ਼ਰਕੇ ਹੋਏ ਤੋਂ। [7]ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪੀ ਜਲ ਤੇ। [8]ਸੁੰਦਰ। [9]ਭਾਵ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼। [10]ਕੱਚਾ। [11]ਵਿਧਾਤਾ ਜਦ ਤੁਹਾਡੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗਾ (ਅ) ਉਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਬਣੇਗਾ। [12]ਛੁਟਿਆਈ। [13]ਆਪ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਛਾਈ ਹੈ। [14]ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। [15]ਖੇਲਦੇ ਹਨ। [16]ਮਿੱਠਾ ਅੰਨ (ਅ) ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। [17]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [18]ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦਾਤਾ। [19]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣਾ ਮਨ ਦੀ ਬਾਣ ਹੈ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ)।

ਬਾਲਕਾਨ, ਖਾਇੰ ਭਾਵਨਾ ਮਹਾਨ ਕਰਿ। ਦੇਖੈਂ ਸਿਖ, ਮਿਲੈਂ ਲਰਕਾਨ ਮੈਂ ਪਰਚ ਰਹੈਂ ਖੇਲਤਿ ਅਨੇਕ ਰੀਤਿ ਆਵਨ ਔ ਜਾਨ ਕਰਿ।ਲਾਗੈ ਧੂਲ ਅੰਗ ਮੈਂ ਰਚੇ ਸੁ ਖੇਲਢੰਗ ਮੈਂ ਬਿਹਸਿ ਨਿਜ ਸੰਗ ਮੈਂ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ਕਰਿ। ਪਾਵੈਂ ਜੋ ਨ ਦਾਨ ਕਰਿ[1] ਅਨਿਕ ਬਿਧਾਨ ਕਰਿ[2],ਮਿਲੈ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਨ ਕਰਿ ਜਤਨ ਨ ਆਨਿ ਕਰਿ[3]॥੧੨॥ਸੈਯਾ॥ ਹੋਤਿ ਸਜੋਰ ਬਧੈ ਤਨਸੁੰਦਰ ਬਾਲਿਕ ਏਕ ਗੁਲੇਲ[4] ਕੋ ਲਯਾਯੋ। ਆਪਨਿ ਹਾਥ ਧਰੀ ਤਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਲੇਲਨਿ[4] ਐਂਚਿ ਚਲਾਯੋ। ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਤਿਸ ਪੈ ਨਿਜ ਪਾਸ ਰਖੀ ਮਨ ਮੈਂ ਇਮ ਭਾਯੋ। ਲਾਗੇ ਕਮਾਵਨਿ ਤਾ[5] ਅਭਿਆਸ ਕੋ ਜਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਧਰਯੋ ਤਨ ਆਯੋ[6] ॥ ੧੩ ॥ ਪੰਕ ਮੰਗਾਇ ਬਟਾਇ ਗੁਲੇਲਨਿ[4] ਪੁੰਜ ਸੁਕਾਇ ਚਲਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਲੱਛ ਧਰੈਂ ਤਕਿ ਤਾਂਹਿ ਕਰੈ ਜਬਿ ਬੀਚ ਹਨੈਂ ਬਿਕਸਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਬਾਲਿਕ ਜੇ ਧਨਵਾਨਨਿ ਕੇ ਤਿਨ ਹਾਥ ਗਹਾਇ ਸਿਖਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਬੇਣੁ ਕੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਲੇਲ[7] ਕਰੀ ਦਿਢ ਹੋਇ ਖਰੀ ਸੁ ਮੰਗਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥ ੧੪ ॥ ਬਾਹੁਨ ਮੈਂ ਬਲ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲ ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਤਿ ਖੈਂਚਤਿ ਯੌਂ ਗਹਿਕੈ। ਹਾਥ ਟਿਕੈ ਲਛ ਮਾਰਨਿਕੋ ਇਮ ਸੀਖਕੋ ਦੇਤਿ 'ਰਖੋ ਚਹਿਕੈ[8]'। ਬਾਲਿਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਚਿਤ ਚਾਉ ਧਰੈਂ ਗੁਨ ਕੋ ਲਹਿਕੈ[9]। ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਮੋਲ ਗੁਲੇਲ ਭਲੀ ਦਿਢ,ਟੋਲਤਿ ਸ੍ਵੈ ਪਿਤ ਕੋ ਕਹਿਕੈ[10]॥੧੫॥ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਅਹੈਂ ਜਿਨ, ਲੇ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਵਤਿ ਹੈਂ। 'ਆਜ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਭੂ ਹਮ ਲੀਨਿ'ਭਨੈਂ ਮੁਖ ਤੇ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਐਂਚਿ ਚਲਾਇਗੁਲੇਲਨ ਕੋ ਲੱਛ ਤਾਕ ਕੈ ਬੀਚ ਲਗਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਕਾਹੂ ਸਰਾਹਤਿ 'ਖੂਬ ਲਗਯੋ ਇਹੁ' ਕਾਹੂ ਕੋ ਦਾਵ ਬਤਾਵਤਿ ਹੈਂ[11] ॥ ੧੬ ॥ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੰਗ ਗੁਲਲ ਗਹੇ ਕਰਿ ਖੇਲਤਿ ਬਾਲਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੇ। ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤੀਤ ਭਯੋ ਅਭਿਆਸਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਭਲੇ।ਭੀਤ[12] ਮੈਂ ਲੱਛਧਰੈਂ ਹੁਇਦੂਰ ਚਲਾਵਤਿ ਐਂਚਤਿ ਹੋਇ ਖਲੇ। ਹਾਥ ਟਿਕਾਇ ਲਗਾਇ ਕੈ ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਹੇਰਤਿ

---

[1]ਜੇਹੜੀ ਵਸਤੂ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈਦੀ ਹੈ। [2]ਹੋਰ ਵਿਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। [3](ਇਸ ਲਈ) ਹੋਰ ਜਤਨ ਨਾ ਕਰ (ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਕਰ)। [4]ਗੁਲੇਲ=ਕਮਾਨ। ਗੁਲੇਲਹ=ਮਿਟੀ ਦੀ ਗੋਲੀ।ਗੁਲੇਲਹ ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ ਗੁਲੇਲਨ[ਫਾ:,ਗੁਲੇਲ,ਗੁਲੇਲ]। [5]ਤਿਸਦੇ। [6]ਜਿਸ ਲਈ ਤਨ ਧਾਰਕੇ ਆਏ ਹਨ। [7]ਬਾਂਸਾਂਦੀਆਂਬਹੁਤਕਮਾਨਾਂ। [8]ਚਾਹਕਰਕੇ(ਗੁਲੇਲ)ਰੱਖੋ। [9](ਕਮਾਨਦੇਚਲਾਵਣੇ ਦੇ)ਗੁਣ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ। [10]ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿਕੇ। [11]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਾਉ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [12]ਕੰਧ।

ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਗੇਰਿ ਚਲੇ ॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇਮ ਖੇਲਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਬਾਲਿਕ ਬੈਸ ਸੁਜਾਨ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਧੈ ਸਰੀਰ ਬਲ ਕਿਧੌਂ ਦੁਸ਼ਟ ਗਨ ਹਾਨਿ[1] ॥੧੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਡੀ ਮਾਤ ਜਬਿ ਪਿਖਹਿ ਸੁਭਾਊ। ਖੇਲਤਿ ਕਰੈਂ ਜੰਗ ਕੋ ਚਾਊ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੈ–ਜਥਾ ਪਿਤਾਮਾ। ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਹੁ ਤਿਮ ਅਭਿਰਾਮਾ–॥ ੧੯ ॥ ਤੂਸਤਿ ਚਿਤਾਰਤਿ ਪਾਛਲ ਬਾਤੀ।–ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜਿਮ ਰਿਪੁ ਘਾਤੀ। ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਨਿਕਸੇ ਜਥਾ। ਮੁਗਲਸਖਾਨ ਸਹਿਤ ਦਲ ਮਥਾ ॥੨੦॥ ਵਹਿਰ ਬਜਾਹੁ ਤਨੁਜਾ ਕਹੁ ਕੀਨਿ। ਲੁਟੀ ਵਸਤੁ ਧਨ ਗਨ ਤੇ ਲੀਨ। ਪੁਨ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਬਡ ਜੰਗ। ਨਿਕਸੇ ਲਾਖਹੁਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਭੰਗ ॥੨੧॥ ਇਹ ਭੀ ਤਿਨ ਸਮ ਲੀਲਾ ਕਰਤੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਗਹਿ ਪਿੱਖਿ ਆਨੰਦ ਧਰਤੇ। ਹੋਇ ਤਰੁਨ ਬਹੁ ਪਾਇ ਪ੍ਰਤਾਪੇ। ਸ਼ੀਲ[2] ਪਿਤਾਮਾ ਸਮ ਹੁਇ ਜਾਪੇ[3]–॥ ੨੨ ॥ ਤੇਜ ਚਪਲਤਾ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਨੀਤ। ਤਊ ਅਨੰਦਤਿ ਅਤਿਸ਼ੈ ਚੀਤ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਚਾਹਤਿ ਪੋਤਾ।ਪਾਯੋ ਜਨੁ ਸਨੇਹੁ ਕੋ ਪੋਤਾ[4] ॥ ੨੩ ॥ ਸੋਹਤਿ ਚਾਰੁ ਚੀਰ ਸਰੀਰ। ਜ਼ੇਵਰ ਜ਼ੇਬ ਜਵਾਹਰ ਹੀਰ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਅਨਿਕ ਖੇਲ ਬਿਚਰੰਤੇ। ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਸਿਸ ਆਨਿ ਮਿਲੰਤੇ॥ ੨੪ ॥ ਹੋਤਿ ਸਰਬਰੀ[5] ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਮਾਤ ਪਿਤਨ ਢਿਗ ਗੁਰ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ। 'ਇਮ ਹਮ ਸੰਗ ਬਿਲਾਸਤਿ ਖੇਲਤਿ। ਬਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਧਕੇਲਤਿ ਮੇਲਤਿ ॥੨੫॥ ਮਧੁਰ ਅਚਨ ਕੀ ਵਸਤੂ ਨਾਨਾ।ਆਨਤਿ ਸਿੱਖਯ ਕਰਤਿ ਬਹੁਖਾਨਾ।ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹਿਤ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਵੈਂ।ਕਹਿ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਹਮਹੁਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ' ॥੨੬॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿਂ ਕਹੈਂ। ਸੁਨਤਿ ਸੰਬੰਧੀ ਆਨੰਦ ਲਹੈਂ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਨਿਤ ਮਾਤ ਬਡੇਰੀ। ਗਹਿ ਬਿਠਾਇ ਢਿਗ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬੇਰੀ॥੨੭॥ ਅੰਸਨ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿਨਿ ਕੇ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਪੋਖਨਿ ਹਿਤ ਅਚਵਾਵਤਿ ਧਰਿ ਧਰਿ।ਚਹਤਿ ਰਿਦੇ ਬਲਿਪੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲਾ।ਬਨਹਿਂ ਤਰੁਨ ਦੁਤਿ ਦੇਖਤਿ ਜਾਲਾ ॥੨੮॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਰੁਚਿਰ ਪੰਘੂਰਾ ਡਾਰਹਿ। ਆਸਤਰਨ[6] ਸੋਂ ਬਿਸਦ[7] ਸੁਧਾਰਹਿ। ਸੁਪਤਾਵਹਿ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰਤਿ। ਨੁਖਾ ਸੰਗ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਚਾਰਤਿ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਜਰੀ ਸਾਸੁ ਕੇ ਬੈਨ। ਬੰਦਤਿ ਗੁਰਨਿ ਮੂੰਦਿ ਕਰਿ ਨੈਨ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹਿ। 'ਮੋ ਸੁਤ ਕੀ ਰੱਛਯਾ ਨਿਤ ਧਰਹਿਂ' ॥ ੩੦ ॥ ਪੋਖਨਿ ਪਾਲਨਿ

---

[1]ਹਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [2]ਸੁਭਾਵ। [3]ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [4]ਨਿਧਿ, ਖਜ਼ਾਨਾ। [5]ਰਾਤ। [6]ਵਿਛੌਣਾ। [7]ਉੱਜਲ।

ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਤੇ। ਦੂਰ ਨ ਹੋਵਨਿ ਦੇਤਿ ਚਖਨ ਤੇ[1]। ਦੇਖਤਿ ਰਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਭਾਰਾ। ਜਿਮ ਪੰਨਗ ਨਿਜ ਮਨਿ ਸੰਭਾਰਾ[2] ॥ ੩੧ ॥ ਕਮਲ ਬਦਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪਖਾਰਹਿ। ਨੀਰ ਉਸ਼ਨ[3] ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਧਾਰਹਿ। ਰੁਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ਪਟ ਪਹਿਰਾਵਹਿ। ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਕੇ ਜਥਾ ਸੁਹਾਵਹਿਂ ॥ ੩੨ ॥ ਹਹਿਰਹਿ ਉਰ ਮਹਿਂ–ਲਗੈ ਨ ਡੀਠ–।ਲੇਤਿ ਗੋਦ ਮਹਿਂ ਬਰਬਸ ਈਠ[4]। ਵਾਰਤਿ ਊਪਰ ਲੌਨ ਸੁ ਰਾਈ। ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ 'ਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਹਾਈ'॥੩੩॥ ਖੇਲਨਿ ਹੇਤੁ ਅੰਕ ਤੇ ਦੌਰਹਿਂ। ਮਿਲਹਿਂ ਬਾਲਕੇ ਹੁਇ ਇਕ ਠੌਰਹਿਂ। ਮਾਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮਹਿਂ ਰਖਿ ਬਿਚਰਾਵਹਿ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਰਜਿ ਠਹਿਰਾਵਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਬਾਲਿਕ ਲੀਲਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਆਸਾਮ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਤ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਧੀਰ। ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਮਹਿਪਾਲ ਕੋ ਹਟੇ ਸੰਗ ਭਟ ਭੀਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਨਤਿ ਭੇਵਾ। ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਸਰ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਲਸ਼ਕਰਿ ਪੀਨਾ ॥ ੨ ॥ ਸੰਮਤ ਕੇਤਿਕ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ। ਫਤੇ ਲੇਨਿ ਕੀ ਬੰਬ ਬਜਾਏ। ਪਟਨੇ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਕੂਚ ਕਰਾਯੋ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਹਰਖਾਯੋ॥੩॥ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਹਯੋ ਪਯਾਨਾ। ਬਾਜਹਿਂ ਆਗੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[5]। ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਨ੍ਰਿਪ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸੁ ਚਢਾਏ ਸਾਦਰ ॥ ੪ ॥ ਕਰਤਿ ਮਜਲ ਪਰ ਮਜਲ ਸਦਾਈ। ਚਲਯੋ ਆਇ ਲਸ਼ਕਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਡੇਰਾ ਪਰਹਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਜਹਾਂ। ਸੁਧਿ ਪਸਰਹਿ ਗੁਰ ਕੀ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥ ੫ ॥ ਸੰਗਤਿ ਮੁਦਤ ਰਿਦੈ[6] ਚਲਿ ਆਵੈ। ਅਰਪਿ ਅਕੋਰਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈ। ਦਰਬ ਆਦਿ ਗਨ ਬਸਤ ਅਜਾਇਬ। ਹੇਤੁ ਰਿਝਾਵਨਿ ਅਰਪਹਿ ਸਾਹਿਬ[7] ॥ ੬ ॥ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੈ ਹੈ। ਜਸੁ ਕੋ ਉਚਰਤਿ ਸਦਨ ਸਿਧੈ ਹੈ। ਭਇ ਦੁਪਹਿਰੀ ਡੇਰਾ ਘਾਲਹਿ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਮਾਰਗ ਦਲ ਚਾਲਹਿ ॥ ੭ ॥ ਪਾਛਲ ਜਾਮ ਰਹੇ ਦਿਨ ਥੋਰੇ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਆਵਹਿ ਗੁਰ ਓਰੇ।ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਜੁਗਲ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਿ ॥ ੮ ॥ ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰ

[1]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ। [2]ਜਿਵੇਂ ਨਾਗ ਆਪਣੀ ਮਣੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। [3]ਜਲ ਗਰਮ ਕਰ ਕੇ। [4]ਮਲੋ ਮਲੀ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ। [5]ਧੌਂਸੇ। [6]ਖਿੜੇ ਰਿਦੇ। [7]ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ।

ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਵੈਂ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਾਤਨਿਬਤਰਾਵੈਂ:—'ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਿਖ ਪਠੇ ਅਗਾਰੀ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਧਾਰੀ[1] ॥ ੯ ॥ ਬਹੁ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਿਹਾਰਾ। ਬਿਛੁਰਿ ਨ ਭਯੋ ਕਦਾਪਿ ਉਦਾਰਾ[2]। ਆਵਨਿ ਤੀਰਥ ਹਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਪੂਰਬ। ਸੁਤ ਤੇ ਬਿਛੁਰੀ ਨਾਂਹਿਨ ਪੂਰਬ॥੧੦॥ਪੌਤ੍ਰ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਧਾਰਤਿ ਉਰ ਮੈਂ। ਬਿਛੁਰਿ ਰਹੀ, ਬਸਿ ਪਟਨੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ ਮਿਲਨ ਕਹੁ ਧਰਤੀ। ਪਾਤੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਠਾਵਨਿ ਕਰਤੀ' ॥ ੧੧ ॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਜਨਨੀ ਸੁਧਿ ਪਾਇ। ਚਲਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਾਇ[3]। ਆਵਤਿ[4] ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਸੁਤ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮੁਦ ਧਾਰੀ॥ ੧੨ ॥ ਇਮ ਆਵਤਿ ਗੁਰ ਪਟਨੇ ਓਰ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੁਤਿ ਨਿਤ ਉਠਿ ਭੋਰ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਗੁਜਰੀ ਦੋਊ। ਬਾਤ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਓਊ[5] ॥ ੧੩ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੰਜਾਬ ਜੁ ਦੇਸ਼।ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਤਹੀ ਬਸੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਸੰਗ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਹੋਏ ਭਟ ਭੰਗਿ ॥ ੧੪ ॥ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਮਹਾਂ।ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਜਸੁ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ।ਲਵਪੁਰਿ ਜਨਮੇ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ। ਬਹੁਰ ਬਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ॥ ੧੫ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਨਗਰ ਤੀਰਥ ਅਭਿਰਾਮ[6]। ਬਿਦਤਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਮ। ਕਰਯੋ ਬਸਾਵਨ ਰਚੇ ਉਪਾਇ। ਬਡੋ ਤੁਮਾਰੋ ਭੇ ਤਿਸ ਥਾਇਂ ॥੧੬॥ਬਹੁਰ ਪਿਤਾਮੇ ਭਏ ਤੁਮਾਰੇ। ਜਿਨ ਤੇ ਲਰਤਿ ਤੁਰਕ ਗਨ ਹਾਰੇ। ਬਸੇ ਪਿਤਾ ਕੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰੇ[7]। ਪੁਨਹਿਂ ਬਿਪਾਸਾ ਕੂਲ ਨਿਹਾਰੇ ॥੧੭॥ ਸੁੰਦਰ ਨਗਰ[8] ਬਸਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਬਡ ਰਣ ਭਯੋ ਤੁਰਕ ਗਨ ਮਰਯੋ। ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਗਾਦੀ ਪਰ ਪੋਤਾ। ਥਿਰ ਹੁਇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਉਦੋਤਾ ॥ ੧੮ ॥ ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਤਿਨ ਤੇ ਉਪਜਤਿ ਭਏ। ਜਬਹੁਂ ਕਿਤਿਕ ਦੀਰਘ ਬਯ ਥਿਏ। ਜੇਸ਼ਟ ਰਾਮਰਾਇ ਤਿਸ ਨਾਮੂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਘੂ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੧੯ ॥ ਜੇਠੇ ਕਹੁ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ ਹਕਾਰਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਗਨ ਦੀਨਿ ਉਦਾਰਾ। ਚਾਹਤਿ ਕਹਤਿ ਦਿਲੇਸ਼ੁਰ ਜੈਸੇ। ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨ ਕਰਤਿ ਭਾ ਤੈਸੇ ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨ ਮਾਨੀ ਆਛੀ।

[1]ਪ੍ਰੀਤ ਧਾਰਕੇ ਕਈ ਵੇਰ ਪਹਿਲੋਂ ਬੀ ਸਿੱਖ ਘੱਲੇ ਹਨ। [2]ਕਦੇ ਭੀ (ਅੱਗੇ) ਨਹੀਂ (ਸੀ)ਬਹੁਤਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਇਆ। [3]ਰਾਜਾ ਰੂਪ। [4]ਜਦ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਆਂਵਦਾ ਹੈ। [5]ਉਹ ਮਾਤਾ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ) ਗਲਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [6]ਪਹਿਲੋਂ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਤੀਰਥ ਤੇ ਨਗਰ। [7]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ (ਨਗਰ) ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚ ਵਸੇ। [8]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰਾ।

ਲਘੁ ਸੁਤ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਉਰ ਬਾਛੀ[1]। ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਦ੍ਵੈ ਸੰਮਤ ਥਿਰੇ। ਬਹੁਰ ਬਿਕੁੰਠ ਪਯਾਨੋ ਕਰੇ ॥ ੨੧॥ ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਗੁਰੁ ਪਿਤਾ ਤੁਹਾਰੇ। ਭਏ ਪ੍ਰੂਜ ਬਿਦਤੇ ਜਗ ਸਾਰੇ। ਤਊ ਸ਼ਰੀਕਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਦੈ[2]। ਸੋਢੀ ਧੀਰਮੱਲ ਤੇ ਆਦੈ ॥ ੨੨ ॥ ਬਸਹਿਂ ਬਕਾਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ। ਤਜਿ ਕਰਿ ਉਤਰੇ ਨਦੀ ਉਰੱਗਾ। ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਇਕ ਨਗਰ ਬਸਾਯਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸੋ ਤੁਮ ਤਾਯਾ॥ ੨੩ ॥ ਤਹਾਂ ਸਦਨ ਤਿਨ ਰਚੇ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਪੁਨ ਪਰਲੋਕ ਪਯਾਨ ਚਹੇ ਹੈਂ। ਤਬਿ ਤੁਮਰੋ ਤਹਿਂ ਆਇ ਪਿਤਾਮਾ[3]। ਬਸੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਪਿਖਿ ਅਭਿਰਾਮਾ॥੨੪॥ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਗੁਰੂ ਤਨ ਤਯਾਗਾ। ਦੀਨਸਿ ਤਿਸ ਜਾਗਾ ਤਬ ਦਾਗਾ[4]। ਹਮ ਸਮੇਤ ਜਬਿ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰਾ। ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਆਇ ਨਿਹਾਰਾ ॥੨੫॥ ਸੂਰਜਮਲ ਆਦਿਕ ਮਿਲਿ ਹੇਰੇ। ਬਾਸੇ ਕਛੁਕ ਬਿਚਾਰਿ ਬਡੇਰੇ:—ਸਭਿ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਬਸਨਿ ਹੈ ਆਛੇ। ਭ੍ਰਾਤ ਸ਼ਰੀਕਾ ਬਹੁਰ ਨ ਬਾਂਛੇ ॥ ੨੬॥ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਹਮਹੁੰ ਬਾਦ ਕਿਹ ਸੰਗ ਨ ਭਾਵੈ—। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਆਗੇ ਚਲਿ ਗਏ। ਪੰਚ ਕੋਸ ਪਹੁੰਚੇ ਥਿਰ ਥਿਏ ॥ ੨੭ ॥ ਜ਼ਰਖਰੀਦ[5] ਤਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਅਵਨੀ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਸਲਿਤਾ ਗਿਰ ਪਿਖਿ ਰਵਨੀ। ਤਹਾਂ ਆਪਨੋ ਨਗਰ ਬਸਾਯੋ। ਕਹਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਨਾਮ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਸੁਖ ਸੋਂ ਤਹਿਂ ਬਾਸੇ। ਤੀਰਥ ਕਰਨਿ ਪੁਨਹਿਂ ਅਭਿਲਾਸੇ। ਆਦਿ ਪ੍ਰਯਾਗ ਕੀਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਬਾਸੇ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥੨੯॥ ਪੁਨ ਪਟਨੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਆਏ। ਬਸੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਜਬਿ ਇਸ ਥਾਏਂ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਤੋਹਿ ਜਨਮ ਕੀ। ਇਹਾਂ ਰਹਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ਹਮ ਕੀ ॥ ੩੦ ॥ ਇਕ ਭੂਪਤਿ ਰਜਪੂਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਕੋ ਚਲਿ ਚਾਲਾ। ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਘਨੇਰਾ। ਆਇ ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੩੧॥ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ। ਹਮਹੁੰ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਪਧਾਰੇ। ਅਬਿ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਖ਼ਬਰ ਪਠਾਈ। ਮਿਲਹਿਂ ਕਾਲ ਚਿਰ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਈ[6] ॥ ੩੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪੌਤ੍ਰੇ ਸੰਗ ਬਾਤੀ। ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਸੁਪਤਹਿਂ ਜਬਿ ਰਾਤੀ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੇ ਕਥਾ। ਨਿਤ ਅਨੰਦਤਾ ਉਦਤਹਿ ਤਥਾ ॥ ੩੩ ॥ ਚੰਚਲ ਹੋਇ ਹੋਇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਦੁਹਿਂ ਮਾਤਨਿ ਸੋਂ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰੀ। 'ਅਪਨੋ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ

[1]ਚਾਹ ਕੇ ਦਿਤੀ। [2]ਝਗੜਦਾ ਹੈ। [3]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ। [4]ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। [5]ਆਪਣੀ ਮੁੱਲ ਲਈ। [6]ਬੜਿਆਂ ਚਿਰਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁਣ ਆਨੰਦ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਾਂਗੇ।

ਮਹਾਨਾ। ਕਹਹੁ,ਕਬਹਿ ਤਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨਾ? ॥੩੪॥ ਉਤ ਹੀ ਬਸਹਿਂ ਅਨੰਦਤਿ ਸਦਾ। ਬਡੇ ਬਸੈਂ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਜਦ ਕਦਾ[1]"ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਹਿ ਨਿਤ ਉਮਗਾਵੈਂ। 'ਮਿਲਹਿਂ ਪਿਤਾ ਤਬਿ ਤਿਤਹਿ ਸਿਧਾਵੈਂ' ॥੩੫॥ ਕਈ ਬਾਰ ਪਰਚਾਵਨਿ ਹੇਤ। ਬਿਰਤਾਵਨਿ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕੇਤ[2]। ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਕਥਾ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਮਾਤ ਸੁ ਦਾਦੀ ਦੇਖਤਿ ਰਹੈਂ ॥੩੬॥ ਕਰਹਿਂ ਸਨੇਹ ਦੁਲਾਰਨਿ ਘਨੋ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਜਸੁਧਾ ਮਨੋ। ਜਥਾ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਘਨੇਰੇ। ਉਚਰ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਬੇਰੇ ॥੩੭॥ 'ਕਰਹਿਂ ਬਾਦ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਭਯੋ ਬਿਖਾਦ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਕਾਲਾ। ਆਇ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਥਲ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਅਰਪੰਤੇ। ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿਂ ਜਥਾ ਕਹੰਤੇ[3]। ਲੈਬੋ ਕਹਾਂ[4] ਪੰਜਾਬ ਮਝਾਰੇ। ਹੇ ਸੁਤ! ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਬਸਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ' ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਬਰਜਨਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਤਊ ਆਪ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਉਚਰਿਹੀਂ। 'ਤਹਾਂ ਚਲਨਿ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਹਮਾਰੋ। ਜਹਾਂ ਬੈਸ ਸੋਢੀ ਉਜਿਯਾਰੋ' ॥੪੦॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰ ਜਨਨੀ ਸੰਗ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਸਰੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਖੇਲਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਬਾਲਿਕ ਜਾਲਾ[5] ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਨਿ ਸੁਨਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੨॥

੨੩. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਪਸ ਪਟਣੇ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਤਿ ਕੂਚ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮਜਲ ਗੁਰੂ ਸਮੇਤ ਨਰੇਸ਼। ਪਹੁੰਚੇ ਪਟਣੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਡੇਰੇ ਸਮੁਦਾਇਉਤਰੇ ਪੁਰਿ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਆਇ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਉਤਰਨਿ ਕਰਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਹੋਤਿ ਭਾ ਖਰਯੋ ॥ ੨ ॥ 'ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ। ਕਰਯੋ ਚਹਤਿ ਹੌਂ, ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ਨ। ਅਧਿਕ ਲਾਲਸਾ ਰਹਿ ਉਰ ਮੇਰੇ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਹਿ ਮੋਹਿ ਇਸ ਬੇਰੇ' ॥ ੩ ॥ ਠਾਢੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਨਰੇਸ਼ ਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਹਮ ਭੀ ਮਿਲਹਿਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਾਲੀ। ਇਹਾਂ ਬਿਤਾਵਹਿਂ ਰਾਤਿ ਉਜਾਲੀ[6]*' ॥੪॥ ਸੁਧ ਕਹਿ ਪਠੀ ਮਾਤ ਕੇ ਤੀਰ। ਡੇਰਾ ਪਰਯੋ ਨਦੀ ਕੇ ਤੀਰ। 'ਮਿਲਹਿਂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ' ਸੁਨਿਂ ਸੁਧਿ

[1]ਜਦੋਂ ਕਦੋਂ ਵਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। [2]ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਟਿਕਾਵਣ ਲਈ ਕਿ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਲ ਰਹਿਣ। [3]ਜਿਵੇਂ (ਅਸੀਂ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। [4]ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ? [5]ਬਹੁਤਿਆਂ ਬਾਲਾਂ ਨਾਲ। [6]ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ। *ਪਾਃ—ਸੁਖਾਲੀ।

ਹਰਖੀ। ਦਰਬ ਦਾਨ ਕੀ ਧਾਰਾ ਬਰਖੀ ॥੫॥ ਜਾਚਕ ਗਨ ਹਕਾਰ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਸੁਤ ਸਨੇਹ ਜਿਸ ਕੇ ਮਨ ਪੀਨ[1]। ਲੇ ਪੌਤ੍ਰ ਕੋ ਅੰਕ, ਸੁਨਾਵੈ[2]। 'ਤੇਰੋ ਪਿਤਾ ਭੋਰ ਕੋ ਆਵੈ'॥੬॥ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੀਨਾ। ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਮਿਲੇ ਸੁਖ ਪੀਨਾ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਮੈਂ ਹਟਿ ਗੁਰ ਆਏ*। ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥੭॥ ਉਤਸਵ ਕਰਤੇ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕਰਿ ਨੀਰ ਉਸ਼ਨ ਕੋ[3]। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਮਰਦਤਿ[4] ਤਨ ਕੋ ॥੮॥ ਬਹੁਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਰ ਬਹੁਤ ਬਰਨ ਕੇ[5]। ਪਹਿਰਾਵਤਿ ਦੁਤਿ ਹੇਤੁ ਕਰਨ ਕੇ[6]। ਕੰਚਨ ਕੁੰਡਲ ਜਟਤਿ ਜਵਾਹਰ। ਮੁਕਤਾ ਉੱਜਲ ਦਿਪਤਹਿਂ ਜ਼ਾਹਰ[7] ॥ ੯ ॥ ਗੋਲ ਬਿਸਾਲ ਆਬ[8] ਬਡ ਖਰੀ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪਰ ਸ਼ੋਭਾ ਕਰੀ। ਸਿਰ ਪਰ ਚੀਰਾ[9] ਚਾਰੁ ਸੁਹਾਵਾ।ਜਿਗਾ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਦੁਤਿ ਪਾਵਾ॥੧੦॥ ਲਘੁਮਾਲਾ ਮੁਕਤਨਿ ਕੀ ਲਰੀ। ਲੋਲਕ[10] ਲਟਕਤਿ ਸਬਜ਼ੇ ਜ਼ਰੀ[11]। ਹੀਰੇ ਬਿਚ ਦਮਕਹਿਂ ਬਹੁ ਮੋਲੇ। ਦਿਪਤਹਿ ਇਤ ਉਤ ਉਰ ਪਰ† ਡੋਲੇ॥ ੧੧॥ ਨਵ ਰਤਨੇ ਬਾਹੁਨਿ ਬੰਧਵਾਏ। ਜਨੁ ਨਵ ਗਿਹ ਭੁਜ ਸੋਂ ਲਪਟਾਏ। ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ[12] ਦਿਪਹਿਂ ਜਰਾਊ। ਜੁਗ ਕਰ ਮਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਪਹਿਰਾਊ ॥੧੨॥ ਝੀਨੇ[13] ਅੰਬਰ ਕੋ ਗਰ ਜਾਮਾ। ਪਹਿਰਾਯਹੁ ਸ਼ੋਭਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਜਿਸ ਕੇ ਜੁਗ ਛੋਰ[14]‡। ਡਾਰਿ ਸਿਕੰਧ[15] ਤਰੇ ਕੋ ਛੋਰਿ॥੧੩॥ ਇਮ ਸਜਾਇ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੇ। ਸਮੁਝਾਵਤਿ ਦੇ ਸੀਖ ਉਦਾਰੇ। 'ਤੋਹਿ ਪਿਤਾ ਕੇ ਸਾਥ ਨਰੇਸ਼ੂ। ਐਹੈ ਨਰ ਗਨ ਸੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ ॥ ੧੪॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਿਤ ਅੰਕ ਥਿਰੀਜੈ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸੰਗ ਬੋਲਿਬੋ ਕੀਜੈ'। ਇਮ ਘਰ ਮੈਂ ਫਰਸ਼ਾਦਿਕ[16]

---

[1]ਤਕੜਾ। [2]ਸੁਣਾਂਵਦੇ ਹਨ। [3]ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ। [4]ਮਲ ਮਲਕੇ। [5]ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੇ। [6]ਭਾਵ ਸਜਾਵਣ ਨੂੰ। [7]ਜ਼ਾਹਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ। [8]ਭਾਵ, ਚਮਕ। [9]ਦਸਤਾਰ। [10]ਲਟਕਣ। ਇਥੇ ਕੁੰਡਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਲੋਲਕ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਕੁੰਡਲ ਗਿਣ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਇੱਥੇ ਮਾਲਾ ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ ਵਿਚ ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਉਰ ਪਰ ਡੋਲੇ' ਸੋ ਮੁਰਾਦ ਮਾਲਾ ਦੇ ਸੁੱਚੇ ਜੜਾਊ ਲਟਕਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ। [11]ਜੜੇ ਹੋਏ (ਅ) ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਨਾਲ। [12]ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ। [13]ਬ੍ਰੀਕ। [14]ਦੋਵੇਂ ਪੱਲੇ। [15]ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ। [16]ਫਰਸ਼ ਆਦਿਕ।

*ਪਾ:-ਲੇ ਪੌਤ੍ਰ ਕੋ ਅੰਕ ਸਮਾਏ। †ਪਾ:-ਕੇ। ‡ਪਾ:-ਓਰ।

ਤਯਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਪਰਤੀਖਨ ਧਾਰੀ[1] ॥ ੧੫ ॥ ਉਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਨਿਤ ਕੋ ਨੇਮ ਠਾਨਿ ਮਨ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਿ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਪਹਿਰ ਸੁ ਲੀਨਿ ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਸ। ਆਇ ਬਿਰਜੇ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਆਸ। ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ ਗੁਰ ਹੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰ। ਢਿਗ ਅਨਾਇ ਸ਼ਿਵਕਾ ਅਸਵਾਰ[2] ॥ ੧੭ ॥ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਚਾਲਿ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਭਏ ਸੈਂਕਰੇ ਮਾਨਵ ਨਾਲਾ। ਪੁਰਿ ਬਜ਼ਾਰ ਕਹੁ ਆਵਤਿ ਚਲੇ। ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਮਿਲੇ ॥ ੧੮ ॥ ਪਟਨੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਹੀ ਮਿਲਿ ਇਕ ਥਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਢਿਗ ਆਈ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਨਿ ਲ੍ਯਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਭਈ ਭੀਰ ਸਭਿ ਅੰਙਨ ਮਾਂਹਿ। ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ਼ਠ ਪਰ ਚਰਿ ਜਾਹਿਂ। ਭੀਤਨਿ ਪਰ ਆਰੂਢਤਿ ਕੋਈ। ਬੈਠਹਿਂ ਜਹਾਂ ਦਰਸ ਗੁਰ ਹੋਈ ॥ ੨੦ ॥ ਬੋਲਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਨਕੀਬ ਚਲੰਤੇ। ਦੁੰਦਭਿ ਸ਼ਬਦ ਉਤੰਗ ਉਠੰਤੇ। ਇਮ ਆਵਤਿ ਗੁਰ ਅਰੁ ਨਰਮੌਰ[3]। ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਹਿ ਸਦਨ ਕੇ ਪੌਰ ॥੨੧॥ ਸਭਾ ਖਰੀ ਹੋਈ ਤਤਕਾਲ। ਅੰਕ ਉਠਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[4]। ਪਿਤ ਕੇ ਪਾਇਨ ਪਾਇ ਉਠਾਯੋ। ਪਿਖੇ ਪਰਸਪਰ ਨੇਹੁ ਵਧਾਯੋ ॥੨੨॥ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਪਿਤਾ ਜਿਮ ਭਏ। ਨਾਮ ਸੁ ਮੁੰਡ ਮੁਨੀ ਤਬਿ ਥਿਏ। ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਾਯੋ। ਲਾਖਹੁੰ ਬਰਖਨ ਤਪ ਬਲ ਲਾਯੋ* ॥੨੩॥ ਅੰਸ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਕੀ ਆਇ। ਧਰਯੋ ਸਰੂਪ ਤੇਜ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਿੰਘ ਖਾਲ ਸੋਂ[5] ਉਤਪਤ ਹੋਵਾ*। ਬਨ ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਦਲ ਬਲ ਖੋਵਾ ॥੨੪॥ ਤਬਿ ਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਭਾ ਅਬਿ ਮੇਲਾ। ਜਨੁ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਅਨੰਦ ਸੁਹੇਲਾ[6]। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਮਝਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਧਾਰੀ ॥੨੫॥ ਤਿਸੀ ਅੰਸ਼ ਮਹਿ ਚਾਹਤਿ ਮੇਲੀ[7]। ਦੇਖਤਿ ਸੁਤ ਕੀ ਦ੍ਰਿਤਿ ਸੁਖ ਝੇਲੀ[8]। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਾਦੀ। ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਉਰ ਅਹਿਲਾਦੀ ॥੨੬॥ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਪਾਇਨਿ ਲਪ-

[1]ਉਡੀਕ ਨਾਲ। [2]ਪਾਲਕੀ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ। [4]ਮਾਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਉਠਾਇਆ। [5]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਤੋਂ। [6]ਮਾਨੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਤੇ ਆਨੰਦ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਵਿਚ ਮੇਲਿਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ)। [8]ਸੁਖ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਬ੍ਰਿਤੀ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੫੧ ਅੰਕ ੯ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਟਾਯੋ।ਦਿਪਹਿ ਤੇਜ ਬਿਚ ਲੋਚਨ ਐਸੇ। ਰੰਗ, ਬਿਲੌਰ ਪਾਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ[1]॥
੨੭॥ਚੰਚਲ ਅਧਿਕ ਸਲੋਨੀ[2] ਸੂਰਤਿ। ਮਨਹੁਂ ਬੀਰ ਰਸ ਧਾਰੀ ਮੂਰਤਿ।
ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਇਹ ਸ਼ਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ।ਰਿਪੁ ਗਨ ਘਾਇਕ ਹੁਇ ਜਿਮ ਦਾਦਾ[3]।
॥ ੨੮ ॥ ਆਪ ਸ਼ਾਂਤਿਕੀ ਬ੍ਰਿੱਤ ਉਦਾਰੀ। ਇਹ ਬਡ ਬੀਰ ਬਨਹਿਂ ਭੁਜ
ਭਾਰੀ। ਇਨ ਕੀ ਆਕ੍ਰਿਤ[4] ਇਮ ਦਿਪਤਾਵੈ। ਸਖਾ ਸਹਾਇਕ ਅਰਿਨਿ
ਖਪਾਵੈ'[5]॥੨੯॥ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਦਏ ਬਿਭੂਖਨ।ਅਪਨੇ ਕਰ[6]ਪਹਿਰਾਇ
ਅਦੂਖਨ[7]। ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਜਟਤਿ ਜਰਾਏ।ਦੋਨਹੁਂ ਹਾਥਨਿ ਮੈਂ ਪਹਿਰਾਏ
॥ ੩੦ ॥ ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਉਜਾਲੀ। ਗਰ ਪਹਿਰਾਇ ਮਹਾਂ
ਦੁਤਿ ਵਾਲੀ। ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਦੋ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ। ਨਿਜ ਕਰ ਧਰੇ ਸਮੀਪ
ਚਰਨ ਕੇ॥ ੩੧ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹੋਏ। ਹੇਰਤਿ ਥਿਰੇ
ਘੇਰ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਕਰੈਂ ਦਰਸ ਕੋ ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ। ਕੋ ਢਿਗ ਪਹੁਂਚਹਿ
ਪਰਸਹਿ ਪਾਇਨ[8] ॥ ੩੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਤਿਕਾਰੇ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ
ਬਾਕ ਤੇ ਸਭਿ ਬੈਠਾਰੇ। ਜਾਚਕ ਗਨ ਕੇਤਿਕ ਚਲਿ ਆਏ। ਜਾਚਤਿ ਊਚੇ
ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਏ॥ ੩੩ ॥ ਤਬਿ ਨ੍ਰਿਪ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਰਬ ਕਰ ਧਾਰਯੋ। ਸਾਹਿਬ-
ਜ਼ਾਦੇ ਊਪਰ ਵਾਰਯੋ। ਪੁਨ ਨਿਜ ਚਾਕਰ ਕੇ ਕਰ ਦੀਨਿ। ਕਹਯੋ 'ਖ਼ਰਾ-
ਇਤ ਕਰਿ ਗਨ ਦੀਨ[9] ॥੩੪॥ ਇਕ ਥਲ ਖਰੇ ਕਰੇ ਸਭਿ ਮੰਗਤ।ਦਯੋ
ਦਰਬ ਕੋ ਥਿਰ ਕਰਿ ਪੰਗਤਿ। ਢਾਢੀ ਡੋਮ ਕਲਾਵਤ[10] ਆਏ।ਭਾਟ ਆਦਿ
ਸਗਰੇ ਧਨ ਪਾਏ॥ ੩੫ ॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਦੇਖਿ ਗੁਰਨਿ
ਕਹੁ ਆਨੰਦ ਧਰੈਂ। ਚਾਰ ਘਰੀ ਲਗਿ ਥਿਰ ਭੇ ਸਾਰੇ। ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਰਹੇ
ਗੁਰੂ ਪਰਵਾਰੇ ॥ ੩੬ ॥ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ ਹੁਇ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ
ਗਮਨਯੋਂ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਉਚਰਤਿ ਮਗ ਤਾਰੀਫ[11] ਬਿਸਾਲਾ। ਅਪਨੇ ਸੰਗ
ਜਿ ਮਾਨਵ ਜਾਲਾ॥ ੩੭ ॥ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰੁ ਗੁਰੁ ਕੋ ਨੰਦ। ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ
ਕਰਿ ਭਯੋ ਅਨੰਦ। ਜਿਨ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸਰ ਕਰਯੋ। ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਜੋ
ਬਹੁ ਅਰਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਜੀਵ ਦਾਨ ਮੋਕਹੁ ਗੁਰ ਦੀਨਾ। ਨਤੁ ਕਿਸਨੇ
ਮਮ ਜੀਵਨ ਚੀਨਾ[12]। ਮਿਲੌਂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋ ਮਾਨ ਸਮੇਤਾ।ਲੇ ਆਇਸੁ ਕੋ ਚਲੌਂ

[1]ਬਿਲੌਰੀ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਰੰਗ ਚਮਕਦਾ ਹੈ। [2]ਸੁੰਦਰ। [3]ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਸਮ। [4]ਸ਼ੋਭਾ, ਸਰੂਪ। [5]ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਖਪਾਵਣ ਵਾਲੇ। [6]ਹੱਥੀਂ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [8]ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ। [9]ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ। [10]ਮਰਾਸੀ, ਡੂੰਮ ਤੇ ਕਲੌਂਤ। [11]ਉਸਤਤੀ। [12]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜੀਂਵਦਾ ਕਿਸ ਵੇਖਣਾ ਸੀ।

ਨਿਕੇਤ'॥ ੩੯॥ 'ਹੈ ਇਮ ਹੀ' ਸਭਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕਹੈਂ। 'ਤੁਮਰੇ ਭਾਗ ਬਡੇ ਹਮ ਲਹੈਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਦਿਸ਼ਿ ਕੌ ਗੁਰ ਆਏ। ਕਾਜ ਤੁਹਾਰੇ ਸਭਿ ਸਫਲਾਏ'॥ ੪੦॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਜਸੁ ਕੋ ਕਰਯੋ। ਬਿਸ਼ਨਸਿੰਘ ਡੇਰੇ ਨਿਜ ਥਿਰਯੋ। ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਾਸ। ਜਿਨ ਤੇ ਪੂਰਨ ਭੀ ਉਰ ਆਸ॥ ੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਪਟਣੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੨੩॥

੨੪. [ਪਟਣੇ ਨਿਵਾਸ। ਰਾਜਾ ਵਿਦਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰ ਸਭਾ ਮਹਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਿ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਸਭਿ ਮਿਲੇ ਪੂਰ ਕਾਮਨਾ ਕੀਨਿ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਲੇ ਸੁਤ ਸਾਥ। ਜਨਨੀ[1] ਨਿਕਟਿ ਗਏ ਗੁਰੁ ਨਾਥ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਪਿਖਿ ਨੰਦਨ ਦ੍ਰਿਗ ਮਹਿਂ ਜਲ ਛਾਯੋ॥ ੨॥ ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿਧਾ ਸੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁਤ ਅੰਗਨਿ[2] ਪਰਸਹਿ ਕਰ ਨਾਲਾ। ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ 'ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮ ਜੀਵਹੁ। ਸਹਤਿ ਅਨੰਦ ਬਡੀ ਬਯ ਥੀਵਹੁ। ॥ ੩॥ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੁਭਾਇਕ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਦਾ ਸਹਾ-ਇਕ'। ਤਬਿ ਗੁਜਰੀ ਪਹੁੰਚੀ ਕਰ ਜੋਰੇ।ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਪਤਿ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ ॥ ੪॥ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਨਮੋ ਸਭਿ ਕਰਿਕੈ। ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਰੂਪ ਨਿਹਰਿਕੈ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਸਾਰੇ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਤਿ ਨਿਹਾਰੇ॥੫॥ ਬੂਝੈਂ 'ਇਤਹੁੰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਗਏ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਲੌ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ? ਸਾਗਰ ਬੇਲਾ[3] ਲਗਿ ਅਵਿਲੋਕਾ।ਕਿਧੌਂ ਉਰੇ ਹੀ ਜਾਵਨਿ ਰੋਕਾ[4]?॥੬॥ ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਹਿਤ ਗਏ ਲਰਾਈ? ਭਈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਰਿਪੁ ਆਈ?' ਮਧੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਤਾਏ॥ ੭॥ 'ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਜੋਰ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਸਹਿ ਤਿਸ ਠੌਰ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਹੁੰਚੇ ਇਕ ਕਾਲ। ਬਾਲਾ ਮਰਦਾਨਾ ਜੁਗ ਨਾਲ॥ ੮॥ ਪੁਰਿ ਕੇ ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ ਟਿਕ ਤਹੇ। ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਨਿ ਕੋ ਕਹੇ। ਤ੍ਰਿਖਾ ਲਗੀ ਮਰਦਾਨੇ ਜਾਨੀ। ਗਮ-ਨਯੋਂ ਪੁਰਿ ਹਿਤ ਪੀਵਨਿ ਪਾਨੀ॥ ੯॥ ਤਹਿਂ ਮੇਢਾ ਕਰਿ ਬੰਧਨਿ ਕੀਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਬਿ ਐਸੇ ਚੀਨਾ। ਗਏ ਛੁਡਾਵਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਉਤਲਾਈ[5]। ਗੁਰ

[1]ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ। [2]ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ। [3]ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕੰਢਾ। [4]ਜਾਣਾ ਰੋਕ ਲਿਆ। [5]ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ।

ਗਰ ਤਾਗਾ ਪਾਵਨਿ ਧਾਈ॥ ੧੦ ॥ ਤਤਛਿਨ ਭੇਡ ਦੇਹਿ ਕੋ ਧਾਗ[1]। ਦੂਜੀ ਨੇ ਬਾਲਾ ਸੁ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੀ ਸਰਮਾ ਬਨੀ[2]। ਪਿਖੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਆਇ ਤਿਨ ਧਨੀ[3]॥ ੧੧ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਮਨੁਖ ਬਨਾਯੋ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਤਿਨ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਭਏ ਸਿੱਖ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਕਰੀ। ਭਾਉ ਪ੍ਰਤੀਤ ਭਗਤਿ ਕੀ ਧਰੀ॥੧੨॥ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਮਵਾਸ[4] ਭਹਿ ਰਾਜਾ॥ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਨਰ ਕਰਹਿਂ ਕੁਕਾਜਾ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਤਹਾਂ ਪਠਾਯੋ। ਇਹ ਡਰ ਕਰਿ ਹਮ ਸ਼ਰਨੀ ਆਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਗਯੋ ਸੰਗ ਲੇ ਕਾਰਜ ਸਰੇ[5]। ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮੇਲ ਹਮਹੁੰ ਤਿਨ ਕਰੇ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੀ ਪਤ ਰਹਿ ਆਈ। ਹਟੇ ਜੀਤ ਕੀ ਬੰਬ ਬਜਾਈ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਸਗਰੋ ਪਰਿਵਾਰ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਕਰੇ ਅਹਾਰ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਚਵਾਵਹਿਂ ਹਰਖਾਇ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਸੰਗਤਿ ਪੁਰਿ ਪਟਣੇ ਕੀ ਆਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਕੋਰ ਅਰਪਾਵੈ। ਗਏ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ, ਬੂਝਹਿਂ ਬਾਤੀ[6]। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਕੋ ਕਹਿਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥ ੧੬ ॥ 'ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਕਰੈ ਸਰ ਜਾਇ। ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਥਾਇਂ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸੇ ਮਾਰੇ ਜਹਾਂ॥ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕਹਾਂ' ॥ ੧੭ ॥ ਬਡੀ ਭੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਹੋਈ। ਆਵਹਿਂ ਅਨਿਕ ਜਾਹਿਂ ਚਲਿ ਕੋਈ। ਲਗਯੋ ਅੰਬਾਰ ਅਕੋਰਨ ਕੇਰੇ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਮੰਗਲ ਵਧੇ ਵਧੇਰੇ॥ ੧੮ ॥ ਰਹਨਿ ਲਗੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਜ ਧਾਮੂ। ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਨਿਤ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਬਸਯੋ ਨਰੇਸ਼ਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਚਹੈ ਨਿਕਟਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ਾ ॥ ੧੯ ॥ ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕਹਿ ਲੀਨਿ ਬਿਦਾਈ। ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਆਗੇ। ਬਿਨਤੀ ਭਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਪਾਗੇ॥੨੦॥ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ਤੇ ਜਸੁ ਪਾਯੋ। ਸੁਖ ਸਮੇਤ ਮੈਂ ਸਰ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਅਬਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਊਂ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਘਰ ਜਾਊਂ ॥ ੨੧ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਬੀਤਾ ਤੁਮ ਜਾਨੋ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨੋ। 'ਗਮਨਹੁ ਜਾਹੁ ਦੇਸ਼ ਨਿਜ ਫੇਰ। ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖ ਹੇਰਿ ॥੨੨॥ ਬਿਘਨ ਪਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਾਧਹੁ। ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਬਾਧਾ ਬਾਧਹੁ[7]'। ਸੁਨਤਿ ਸੀਖ ਕੋ[8] ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।

[1]ਭਾਵ ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। [2]ਉਹ ਕੁੱਤੀ ਬਣ ਗਈ। [3]ਤਿਨ੍ਹ ਦੇ ਪਤੀ। [4]ਆਕੀ। [5]ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ। [6]ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਗਏ ਸਨ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ। [7]ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰੋ। [8]ਸਿੱਖਯਾ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ।

ਬਿਛੁਰਿ ਨ ਸਾਕਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਨੀ॥ ੨੩॥ ਲੇ ਆਗਯਾ ਕੋ ਆਯਹੁ ਡੇਰੇ। ਲਸ਼ਕਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ਼ਿ ਗਯੋ। ਮਿਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਘਰ ਪੁਨ ਪਠਿ ਦਯੋ॥੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਤਬੈ। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਿਖ ਸਬੈ। ਨਾਨਾ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ। ਸਿਖੀ ਬਿਸਤਾਰੀ ਗੁਨ ਰੂਰੀ॥ ੨੫॥ ਸੁਤ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਹਿਂ। ਜਾਨਹਿਂ–ਇਹ ਜਰ ਤੁਰਕ ਨਿਕੰਦਹਿ[1]–। ਮਨ ਸਨੇਹੁ ਕੇ ਸਨੇ ਬਡੇਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਠਾਵਨਿ ਅਪਨੇ ਨੇਰੇ॥ ੨੬॥ ਲੀਲਾ ਜਥਾ ਜੰਗ ਕੀ ਠਾਨੈਂ। ਰਚਹਿਂ ਭਵਿੱਖੰਤ ਮਹਿਂ ਤਿਮ ਜਾਨੈਂ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਤੇ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵਾ। ਮਨਹੁਂ ਬੀਰ ਰਸ ਲਘੁ ਤਨ ਜੋਵਾ॥ ੨੭॥ ਜਿਮ ਦਸਰਥ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੰਦਹਿ। ਦੇਖਤਿ ਰਾਮਚੰਦ ਨਿਜ ਨੰਦਹਿ। ਤਥਾ ਦੁਲਾਰਤਿ ਅੰਕ ਬਿਠਾਵੈਂ। ਹਰਿ ਬਸੁਦੇਵ ਮਨਿੰਦ ਸੁਹਾਵੈਂ[2]॥ ੨੮॥ ਪੋਖਤਿ ਪਾਲਤਿ ਪਟ ਪਹਿਰਾਵਹਿਂ।ਪਹਿਰਿ ਬਿਭੂਖਨ ਸਭਿ ਮਨ ਭਾਵਹਿਂ। ਕਰ ਗੁਲੇਲ ਐਂਚਹਿਂ ਕਰਿ ਬਲ ਕੋ। ਹੇਰਤਿ ਹਤਹਿਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਥਲ ਕੋ॥ ੨੯॥ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹਨਿ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਆਵੈਂ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਸੌਂ ਖੇਲ ਮਚਾਵੈਂ। ਆਧੇ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਠਾਢੇ ਕਰੈਂ। ਆਧੇ ਲੈ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਥਿਰੈਂ॥ ੩੦॥ ਹੇਲਾ ਕਰਨਿ ਮਨਿੰਦ ਮਿਲੰਤੇ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਮਨਹੁਂ ਲਰੰਤੇ। ਇਕ ਗਾਢੇ[3] ਹੁਇ ਠਾਢੇ ਰਹੈਂ। ਬਾਢੈਂ ਉਰ ਉਤਸਾਹ ਜੁ ਚਹੈਂ[4]॥ ੩੧॥ ਕਰਿ ਸਨੇਹੁ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵੈਂ। 'ਅਬਿਹੂੰ ਕਹਾਂ ਕਰਨਿ ਰਣ ਭਾਵੈ। ਥਿਰ ਹੁਇ ਬੈਠਹੁ ਹਮਰੇ ਪਾਸ। ਸੁਨਹੁ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਸਿਖ ਅਰਦਾਸ'॥ ੩੨॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਾਕ ਦਿਲਾਸੇ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈ ਰਾਖੈਂ ਨਿਜ ਪਾਸੇ। ਬਹੁਰ ਜਾਇਂ ਬਾਲਿਕ ਮਹਿਂ ਖੇਲਹਿਂ। ਰੇਲ ਧਕੇਲਹਿਂ ਕਿਸ ਹੂੰ ਝੇਲਹਿਂ[5]॥ ੩੩॥ ਬਜਹਿਂ ਬਿਭੂਖਨ ਦੌਰਤਿ ਜਾਤੇ। ਰਹਹਿਂ ਖੇਲ ਬਾਲਿਕ ਮਹਿਂ ਰਾਤੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠਹਿਂ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਸੁਧਿ ਪਸਰੀ ਦਿਗ ਦੂਰ ਕਿ ਥਾਨ[6]॥ ੩੪॥ ਪੂਰਬ ਤੇ ਪਟਨੇ ਮਹਿਂ ਆਏ[7]। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਏ।ਦਰਸ਼ਨ

---

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। [2]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਵਸਦੇਵ ਵਾਂਙੂ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਤਕੜੇ। [4](ਦੂਸਰੇ) ਜੋ ਜੀ ਵਿਚ ਉਤਸਾਹ (ਹੱਲੇ ਦਾ) ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਨ। [5]ਧੱਕਾ ਦੇਕੇ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਰੇੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧੱਕਾ ਝੱਲਦੇ ਹਨ। [6]ਦੂਰ ਦਿਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ। [7]ਕਿ ਪੂਰਬ ਪਾਸਿਓਂ ਪਟਨੇ ਆ ਗਏ ਹਨ।

ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈਂ। ਸਫਲ ਜਾਨਿ ਭੇਟਨਿ ਅਰਪਾਵੈਂ ॥੩੫॥ ਸੰਗਤਿ ਨਈ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਆਇ। ਦਰਸਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਇ। ਅਨਿਕ ਮਸੰਦ ਦਰਬ ਲੇ ਘਨੇ। ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਸੰਚਹਿਂ ਹਿਤ ਸਨੇ ॥ ੩੬ ॥ ਸੋ ਆਵਹਿ ਗੁਰ ਕੋ ਅਰਪੰਤੇ। ਰਹੈਂ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਦਿਨ ਦਰਸੰਤੇ।ਪੁਨ ਸਿਰੁ-ਪਾਉ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਗੁਰ ਤੇ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਨਿਕਸਹਿਂ ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਤੇ ॥ ੩੭ ॥ ਆਪੇ ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਪਯਾਨਹਿ।ਗੁਰਧਨ ਕੋ ਉਗਰਾਹਨਿ ਠਾਨਹਿਂ। ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਕੈ ਸੰਮਤ ਮਾਹੀਂ[1]। ਲੇਕਰਿ ਦਰਬ ਆਇਂ ਪੁਨ ਪਾਹੀ ॥ ੩੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਬਸਤਿ ਭਏ ਪਟਨੇ ਪੁਰਿ ਸਾਦਰ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰਤਿ ਮਹਾਂ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥ ੩੯ ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਦੇਖਿ ਅਨੰਦਤਿ।ਸੁਤ ਸੁਤ ਕੇ ਯੁਤਿ ਲਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬੰਦਤਿ[2]।-ਬਡੇ ਗੁਰਨ ਕੇ ਸਾਚੇ ਬੈਨ। ਭਏ ਬਿਦਤਿ, ਅਬਿ ਦਿਖੀਯਤਿ ਨੈਨ ॥ ੪੦ ॥ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਭੋਜਨਬਨਿਵਾਵਹਿ।ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਜੁਗਨਿਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿ। ਅਧਿਕ ਪਦਾਰਥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਆਵੈਂ। ਚਲਹਿ ਦੇਗ ਸਭਿ ਨਰ ਗਨ ਖਾਵੈਂ ॥ ੪੧ ॥ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਮੀ ਰਹੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਜਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮ ਗੁਰਨਿ ਕਹੁ ਹੋਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਸਿ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਪੂਰੀ ਆਸ ॥੪੨॥ ਕਿਤਿਕ ਫਕੀਰ ਤੀਰਥਨਿ ਮੱਜੇ। ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਫਿਰੇ ਅਘ ਭੱਜੇ। ਬਹੁਰ ਪਯਾਨੇ ਜਿਤ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਕੇਤਿਕ ਰਹੇ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਪਾਹੀਂ॥੪੩॥ਤਿਮ ਕੇਤਿਕ ਸਿਖ ਸੰਗ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਘਰ ਕੋ ਮਿਲਿਨਿ ਚਹੇ ਹੈਂ। ਆਗਯਾ ਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸੋ ਗਏ। ਜਨਮ ਉਧਾਰਿ ਆਪਨੋ ਕਏ ॥ ੪੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਨਏ ਆਨਿ ਸਿਖ ਰਹੇ। ਗੁਰ ਕੋ ਸੰਗ ਮਹਾਂ ਫਲ ਲਹੇ। ਮਤੀ ਦਾਸ ਮਤਿਵਾਨ ਦਿਵਾਨ। ਆਮਦ ਖਰਚ ਸੰਭਾਰਨਿ ਠਾਨਿ ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਧੀਰਜ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਟਨੇ ਬਿਖੈ ਬਿਤਾਇ।-ਗਮਨਹਿ ਅਬਿ ਪੰਜਾਬ ਕੋ-ਉਰ ਅਭਿਲਾਖ ਉਠਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਹਮ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਆਪਨੋ ਲਹਯੋ। ਬਡੋ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ

[1]ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਯਾ ਸਾਲ ਵਿਚ। [2]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਜਾਣਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਹਮਾਰਾ[1]। ਤਜਾਗਯੋ ਬੀਤਯੋ ਸਮਾ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨॥ ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤਿ ਇਤਹਿ ਬਿਤਾਏ। ਪੂਰਬ ਬਸੇ ਅਧਿਕ ਸੁਖ ਪਾਏ[2]। ਅਬਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਦੇਖਹਿਂ ਜਾਈ। ਜੋ ਆਵਤਿ[3] ਹਮ ਦਿਯੋ ਬਸਾਈ ॥੩॥ਤਿਸਹਿ ਬਸਾਵਨਿ ਕਰਹਿਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਹਿਂ ਦੇਖਯੋ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲਾ। ਪੁਰਿ ਕੀ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲਹਿ ਜਾਇ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਮਾਤ ਦ੍ਰਿਗਨ ਜਲ ਆਇ॥ ੪॥ 'ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤ ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਤਾਏ। ਬਿਛੁਰਿ ਰਹੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਜਾਏ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਹਿਂ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਦੀਨਾ। ਅਬਿ ਪੁਨ ਚਹਹੁ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ॥੫॥ਦੇਖਨਿ ਕੋ ਤਰਸੰਤਿ ਚਿਤ ਰਹੇ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕਿਮ ਧੀਰਜ ਉਰ ਲਹੇ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਹਮ ਪੰਜਾਬ ਅਬਿ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨੇ ॥ ੬॥ ਤਹਾਂ ਬਸਹਿਂ ਜਬਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ। ਕਰਹਿਂ ਪਠਾਵਨ ਸੁਧ ਦਰਹਾਲ[4]। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਇਹ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ਵਧਹਿ ਸਰੀਰ ਓਜ ਹੁਇ ਜ਼ਯਾਦਾ॥ ੭॥ ਤਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸੁਖਾਰੇ। ਉਤ ਕੋ ਆਵਹੁ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰੇ।ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨਾ। ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਬਸਹੁ ਨਿਜ ਥਾਨਾ' ॥ ੮॥ ਕਹੈ ਮਾਤ 'ਉਤ ਅਧਿਕ ਬਖੇਰੇ। ਅਲਪ ਬੈਸ ਮੈਂ ਤੁਮ ਜਬਿ ਹੇਰੇ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਉਤਪਾਤ ਬਿਸਾਲੇ। ਸੋਢੀ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਰੀਕਾ ਨਾਲੇ॥ ੯॥ ਦੇਖਿ ਸਮਾਜ ਜੂਲਤ ਬਹੁ ਛਾਤੀ। ਬਨਹਿਂ ਦੁਖਦ ਜਿਮ ਦੀਹ ਅਰਾਤੀ[5]। ਜਬਿ ਕੋ ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਬਿਨ ਉਤਪਾਤ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੧੦॥ ਕਹਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਅਰੁ ਨਗਰ ਬਸਾਵਨਿ। ਕਰਹੁ ਕਹਾਂ ਤਿਨ ਤੇ ਕੁਛ ਪਾਵਨਿ[6]। ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਨਹਿਂ, ਮਸਲਤ ਮੋਰੀ। ਬਸਨ ਭਲੋ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਓਰੀ' ॥ ੧੧॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਤਾ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਹੁਤੇ ਪਿਤਾ ਸਮਰੱਥ ਗੁਸਾਈਂ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖੇਰਾ। ਰਹਯੋ ਸਦੀਵ ਜੰਗ ਕੋ ਝੇਰਾ॥੧੨॥ਹਮ ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨ ਧਰੈਂ।ਮਤਸਰ ਬੈਰ ਅਪਰ ਕੋ ਕਰੈ ? ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਬਿਨ ਸਰੈ ਨ ਕਾਜੂ।ਅਪਨੋ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲ ਸਮਾਜੂ ॥ ੧੩॥ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਇਹ[7] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਧਰੈ। ਉਡਗਨ ਬਿਖੈ ਚੰਦ ਜਨੋਂ ਕਰੈ। ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਕਾਜ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਕਰਹਿ ਤਹਾਂ ਹੁਇ ਬੈਸ

[1]ਸਾਡੇ ਵਡਿਆਂ ਦਾ। (ਅ) ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਵੱਡਾ ਹੈ। [2]ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਵੱਸ ਕੇ ਬੜਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ। [3]ਆਂਵਦਿਆਂ। [4]ਛੇਤੀ ਹੀ। [5]ਭਾਰੇ ਵੈਰੀ। [6]ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ। [7]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਬਿਸੇਸ[1] ॥ ੧੪ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। ਦੀਨਸਿ ਧੀਰਜ ਰਿਦੈ ਮਹਾਨ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ।'ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਰਹੀਅਹਿ ਅਨੁਸਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕੋ ਇਹ ਅਵਤਾਰੂ। ਧਾਰਹਿ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਦਾਰੂ। ਮੁਖ ਤੇ ਜੋ ਨਿਕਸੈ ਕਿਸ ਕਾਰਨ। ਸੋ ਸਭਿ ਫੁਰਹਿ, ਨ ਹੁਇ ਕਿਮ ਟਾਰਨ ॥੧੬॥ ਜਥਾ ਕਹਹਿ ਤਿਮ ਹੀ ਤੁਮ ਮਾਨਹੁ। ਹਠ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਨ ਠਾਨਹੁ। ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਲੰਦ ਸਮਾਜੂ। ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਕਾਜੂ ॥੧੭॥ ਜੇ ਨ ਕਹ੍ਯੋ ਮਾਨਹੁ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਸੂਰਨਿ[2] ਫੇਰ ਘਨੇਰਾ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਸੈਨਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਇਨ ਕੇ ਸੰਗ ਹੋਹਿਂ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਸਾਦਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨਿ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ। ਸੁਤ ਕੇ ਸੁਖ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਨਿਹਰੀਅਹਿ। ਹਮਰੋ ਮੇਲ ਬਨੈ ਕੈ ਨਾਂਹਿ। ਕਿਮ ਬਿਸਾਸ[3] ਨਹਿਂ ਪਈਅਹਿ ਆਹਿ ॥ ੧੯ ॥ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਲੰਘਹੁ ਸਨੇ ਸਨੇ ਬਹੁ ਕਾਲਾ। ਰਾਖਹੁ[4] ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਸੁਖਾਰੇ। ਦੂਰ ਨ ਗਮਨਹੁ ਖੇਦ ਨ ਧਾਰੇ[5] ॥ ੨੦ ॥ ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ। ਐਸੋ ਪੁਰਖ ਭਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇਰੇ। ਨਈ ਸਾਜਨਾ ਅਨਿਕ ਸਜਾਵੈ। ਰਿਪੁਨਿ ਘਨੇ ਘਰ ਘਾਲਿ[6] ਗਵਾਵੈ' ॥ ੨੧ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸਾਥ। ਕਰਹਿਂ ਬਾਰਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਥ। ਸੁਤ ਮਹਿੰਮਾ ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਧਿਕਾਈ। 'ਕੰਤ! ਗਿਰਾ ਸਚ ਕਹਤਿ ਸਦਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਐਸ੍ਵਰਜ ਵਧਹਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੁਇ ਰਿਪੁ ਘਾਲੇ। ਅਬਿ ਹੀ ਆਕ੍ਰਿਤ[7] ਜਾਨੀ ਜਾਤਿ। ਲਖਿਯ ਪਰਤਿ ਹੁਨਹਾਰ[8] ਜੁ ਬਾਤ ॥ ੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਮਹਾਂ। ਪਿਤਾ ਆਪ ਕੇ ਜਿਮ ਬਚ ਕਹਾ। ਚਹੀਅਤਿ ਹੁਯੋ ਭਰੋਸਾ ਮੋਹਿ।–ਅਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੁਤਿ ਸੁਤ ਸ਼ੁਭ ਹੋਹਿ ॥ ੨੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀਰਤਿ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਕਰਿ ਹੈ ਤਿਨ ਕੋ ਉੱਜਲ ਨਾਮੂ–। ਇਹ ਬਚ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤ ਜੋ ਕਹ੍ਯੋ। ਸੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਮ ਮਨ ਬਸ ਰਹ੍ਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਅਚਲ ਚਲਹਿ, ਤਿਨ ਬਚ ਨਹਿਂ ਚਲੈ। ਇਮ ਬਿਸਵਾਸ ਮੋਹਿ ਨਹਿਂ ਟਲੈ। ਸੁਤ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਮੋ ਕਹੁ ਪਯਾਰੋ। ਕਿਮ ਕਰਿ ਸਕਿ ਹੌਂ ਕਬਹੁੰ ਦੁਖਾਰੋ[9] ॥ ੨੬ ॥ ਖੇਲਤਿ ਰਾਖੋਂ ਨਿਜ ਅਗੁਵਾਈ।

[1]ਜਦ ਆਯੂ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇਗੀ। [2]ਫੇਰ ਝੂਰੇਂਗੀ। [3]ਭਰੋਸਾ। [4](ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ) ਰੱਖੋ। [5]ਦੂਰ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਹੋਵੇ। [6]ਮਾਰਕੇ। [7]ਸ਼ੋਭਾ। [8]ਹੋਣਹਾਰ। [9]ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ।

ਰੱਛੌਂ ਨੈਨ ਪਲਕ ਕੀ ਨਿਆਈਂ। ਕਯੋਂ ਨ ਰਹੌਂਗੀ ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਹੋਹਿ ਸਪੂਤ ਵਧੈ ਭੁਜ ਭਾਰੀ ॥੨੭॥ ਅਪਰ ਬੁਝਾਰਤ ਕਹਾਂ ਬੁਝਾਈ।–ਮਿਲਿਬੋ ਹੋਇ ਕਿ ਨਹਿ ਕਿਸ ਥਾਂਈ–। ਐਸੋ ਬਾਕ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਕਹਯੋ। ਸੁਨਤਿ ਚਿੰਤ ਸਲਿਤਾ ਚਿਤ ਬਹਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਦਿ ਜੋ ਕਛੂ ਕੁਟੰਬ। ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਕੇ ਤੁਮ ਅਹੋ ਅਲੰਬ। ਨਹੀਂ ਆਸਰੋ ਦੂਸਰ ਕੋਈ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਰਾਵਰਿ ਸੁਤ ਜੋਈ ॥੨੯॥ਆਨਿ ਬਸੇ ਪਰਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ। ਤੁਮ ਕੋ ਪੂਜਤਿ ਸਭਿ ਸੈਸਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਹੋਇ ਗਤਿ ਬਹੁਰ ਹਮਾਰੀ। ਬ੍ਰਿਧਾ ਮਾਤ ਬਹੁ ਬਨਹਿ ਦੁਖਾਰੀ ॥ ੩੦॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਆਪ ਕੇ ਸੰਗ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਦੁਖ ਭੰਗ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁ ਦੀਨਿ ਦਿਲਾਸਾ। 'ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਪਰ ਧਰਿ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸਾ ॥੩੧॥ ਬਨਹਿ ਗੁਰਨਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ[੧]। ਪੂਜਹਿ ਚਰਨ ਸਕਲ ਸੈਸਾਰਾ। ਅਲਪ ਬੈਸ ਇਸ ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ਕਤਿ ਅਧਿਕ ਤੇ ਅਧਿਕ ਸੁ ਮਾਂਹੀ ॥੩੨॥ ਸਭਿ ਕੋ ਰਿਜ਼ਕ ਪੁਜਾਵਨ ਹਾਰਾ। ਇਸ ਅਲੰਬ ਰਹਿ ਲਾਖ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਬਚਨ ਕਹੇ ਨਵਿਨਿਧਿ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਸ੍ਰਾਪਹਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਬਿਨਸਾਵੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਅਲਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਭਗਵੰਤੁ। ਕਰੈਂ ਅਰਾਧਨਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਤ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਬਹੁ ਰੀਝੇ ਜਬੈ। ਕਰੇ ਪਠਾ-ਵਨਿ ਇਤ ਕੋ ਤਬੈ ॥੩੪ ॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕਾਰਜ ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ। ਰਹਹਿ ਅਲੇਪੇ[੨] ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਈ ॥ ੩੫ ॥ 'ਉਚਿਤ ਕਾਜ ਕਰਿਬੇ ਹਮ ਜੋਇ। ਕਰਹਿ ਤਥਾ, ਲਿਹੁ ਰਿਦੈ ਪਰੋਇ। ਸ਼ੋਕ ਨ ਚਿੰਤਾ ਖੇਦ ਨ ਕੀਜੈ।ਸੁਤ ਕੋ ਪਿਖਹੁ ਅਨੰਦ ਧਰੀਜੈ ॥੩੬॥ ਤਨ ਮਿੱਥਯਾ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ।ਕਿਮ ਸਨੇਹ ਅਤਿਸ਼ੈ ਇਨ ਠਾਨਹੁ। ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਨ ਥਿਰਤਾ ਪਾਵੈ। ਆਇ ਕਰੋਰ ਕਰੋਰਹੁ ਜਾਵੈਂ ॥੩੭॥ਨਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਗਤ ਇਹ ਰਾਚਾ[੩]। ਸਚਿਦਾ-ਨੰਦ ਆਤਮਾ ਸਾਚਾ। ਮਰੈ ਨ ਬਿਨਸੈ ਆਇ ਨ ਜਾਇ। ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਹੈ ਇਕ ਰਸ ਭਾਇ॥ ੩੮ ॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਗਯਾਨੀ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬੁਧਿ ਲਿਹੁ ਉਰ ਠਾਨੀ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਗੁਰ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਮੋਹ ਅਪਰ ਸਮ ਰਾਖਹੁ ਨਾਂਹੀ[੪] ॥ ੩੯ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਇ, ਮਾਨ ਸਭਿ ਆਛੇ।

---

[੧]ਵੱਡਾ ਗੁਰੂ। [੨]ਅਸੰਗ। [੩]ਨਦੀ ਦੇ ਪਰਵਾਹ ਵਾਂਙ ਇਹ ਜਗਤ ਰਚਿਆ (ਹੋਯਾ) ਹੈ। [੪]ਹੋਰਨਾਂ ਵਤ ਮੋਹ ਨਾ ਧਾਰੋ।

ਭਾਵੀ ਪਰ ਤਰਕਨਿ ਨਹਿਂ ਬਾਛੇ। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਜੀਵਹਿ ਨਰ ਕੋਈ[1]। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਮਰਿਬੋ ਸਭਿ ਹੋਈ ॥੪੦॥ ਯਾਂਤੇ ਰਿਦੈ ਧੀਰ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਸੁਤ ਕੋ ਸਾਦਰ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ। ਹਮਰੋ ਮੇਲ ਬਨੇ ਕੈ ਨਾਂਹੀ। ਕੀਜਹਿ ਨਹਿਂ ਸੁਖ ਦੁਖ ਇਸ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਜਰੀ ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਨਿ-ਨੀਕ ਬਖਾਨੀ[2]-। ਤਊ ਸਨੇਹ ਦ੍ਰਿਗਨ ਜਲ ਛਾਵਾ। ਕਹਿਬੇ ਹੇਤੁ ਬੋਲ ਨਹਿਂ ਆਵਾ ॥ ੪੨ ॥ ਕੰਤ ਸਰੀਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਹੀ। ਰੁਕਯੋ ਕੰਠ ਬੋਲਤਿ ਕਛੁ ਨਹੀਂ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ। ਵਹਿਰ ਬੈਠਿ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਏ ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੨੫॥

੨੬. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਟਣੇ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਇ ਪਿਤਾ ਕੇ ਢਿਗ ਥਿਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਇ। ਚਲਨਿ ਸੁਨਯੋਂ ਪੰਜਾਬ ਕੋ ਬੋਲੇ ਅਨੰਦ ਬਧਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਆਪ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਸੁ ਦੂਰ ਮਹਾਨਾ। ਬਾਸ ਹਮਾਰੇ ਬਡਨ ਬਡੇਰੇ। ਤਿਤ ਹੀ ਸੁਨਯੋ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਹੇਰੇ[3]* ॥੨॥ ਹਮ ਕੋ ਸੰਗ ਚਲਹੁ ਲੇ ਅਬੈ। ਚਾਹਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਲੋਕਯੋ ਸਬੈ। ਅਪਨੇ ਨਗਰ ਨਿਕੇਤ ਉਸਾਰੇ। ਤਹਾਂ ਬਸਹਿੰਗੇ ਸਦਾ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਨਹਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਰਹਨਿ ਹਮ ਭਾਵੈ। ਤਿਤ ਹੀ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵੈਂ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਭਾਖਾ। 'ਕਰਹਿਂ ਭਲੇ ਪੂਰਨ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੪ ॥ ਤਿਤ ਹੀ ਹੁਇ ਹੈ ਬਸਨਿ ਤੁਹਾਰੋ। ਨਿਜ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੋ ਤਹਾਂ ਬਿਥਾਰੋ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਬਿਭੂਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਹੁ ਆਪਨੋ ਭਲੋ ਉਜਾਲਾ ॥ ੫ ॥ ਤਊ ਸੁਨੋ ਜਬਿ ਸਮਾ ਸੁ ਆਵੈ। ਤਬਿ ਹੀ ਕਰਿਬੋ ਸਭਿ ਕੋ ਭਾਵੈ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਚਲਨਿ ਬਿਖਾਦ ਬਡੇਰਾ। ਸ਼੍ਰਮ ਆਦਿਕ ਤੇ ਸਭਿਨਿ ਘਨੇਰਾ[4] ॥ ੬ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਨ ਸਮੈਂ ਸੁ ਹੋਤਿ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਲਿਬੋ ਰਵੀ ਉਦੋਤ[5]। ਲਘੁ ਸਰੀਰ ਇਸ ਲਾਯਕ ਨਾਂਹੀ। ਖੇਲਹੁ ਮਿਲਹੁ ਬਾਲਿਕਨਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੭ ॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਖਾਨੁ ਰੁ ਪਾਨ। ਬੂਧੇ ਦੇਹ ਬਲ ਹੋਹਿ ਮਹਾਨ। ਜਬਹਿ ਸੰਭਾਲਹੁ, ਸ਼੍ਰਮਹਿ ਸਹਾਰੋ[6]।

[1]ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਕੋਈ ਜੀਵੇ। [2]ਕਹੀ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੈ। [3]ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ (ਵਡਿਆਂ ਨੇ) ਵਡੇ ਸੁਖ ਦੇਖੇ ਹਨ। [4]ਸਭ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ (ਦੁਖ ਹੋਵੇਗਾ)। [5]ਸੂਰਜ ਚੜੇ ਅਥਵਾ ਧੁੱਪੇ। [6]ਥਕਾਨ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਸਕੋਗੇ।

*ਪਾ:-ਤਿਮ ਹੀ ਸੁਨਿ ਉਮਾਹ ਮਨ ਮੇਰੇ।

ਤਬਿ ਇਤ ਤੇ ਉਤ ਦੇਸ਼ ਪਧਾਰੋ॥੮॥ਹਮ ਗਮਨਹਿਂ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ। ਕਰਹਿਂ ਬਸਾਵਨਿ ਭਲੇ ਬਿਲੰਦ। ਪਠਹਿਂ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਤਬਿ ਸੁਧਿ ਜਾਨਹੁ ਸ਼੍ਰੇਯ ਮਤੰਤ[1] ॥ ੯ ॥ ਸੁਖਦਾ ਅਸਵਾਰੀ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਆਵਹੁ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਮੋਦ ਉਪੈਕੈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਪਿਤਾ ਸੰਗ ਭਾਖੈਂ। 'ਹਮ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਰਾਵਰਿ ਰਾਖੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਪਠਹੁ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਤੂਰਨ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਇਸ ਪੁਰਿ ਤੇ ਚਲਿਬੋ ਭਾਇ[2]। ਨਤੁ ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਅਬਹਿ ਪਿਛਾਰੀ। ਕਰਿ ਰਾਖਹਿਂਗੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤਯਾਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਚਲੇ ਆਇਂ ਬਿਨ ਪਾਤੀ ਪਿਖੈ। ਦੇਸ਼ ਪਿਖਨਿ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਬਿਖੈ।ਕਹਯੋ ਨ ਤੁਮਰੋ ਜਾਤਿ ਮਿਟਾਯੋ। ਨਾਂਹਿਤ ਸਾਥ ਚਲਨਿ ਮਨ ਭਾਯੋ' ॥ ੧੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਤ ਪਿਤ ਬਹੁ ਬਾਤ। ਕਰਤਿ ਭਏ, ਗੁਪਤ ਜੁ ਬੱਖਯਾਤ[3]। ਪੁਨ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖ ਭਾਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਬਾਲਿਕ ਗੁਰ ਜਬਿ ਲੌ ਤੁਮ ਪਾਸ। ਜਾਚਹੁ ਪੂਰਨ ਕੀਜਹਿ ਆਸ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਸਹੁ ਪਾਵਨ ਹੋਵਹੁ। ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਖੋਵਹੁ ॥ ੧੪॥ ਕੀਰਤ ਕਰਹੁ ਸੁਨਹੁ ਅਘ ਜੈ ਹੈ। ਬਸਹਿ ਨਾਮ ਉਰ ਮੁਕਤੀ ਹ੍ਵੈ ਹੈ। ਜੇਤਿਕ ਸੇਵਾ ਹੁਇ ਘਰ ਗੁਰ ਕੀ। ਕਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਉਰ ਕੀ ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਯੁਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਬਿਨਤੀ ਸਹਿਤ ਸਨੇਹ ਉਚਾਰੀ। 'ਪੂਰਬ[4] ਤੁਮ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਗਏ। ਸਗਰੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਭਏ॥ ੧੬॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੁਮ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਯੋ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕਾਰਜ ਸੁਫਲਾਯੋ। ਥੋਰੇ ਮਾਸ ਆਨਿ ਅਬਿ ਰਹੇ। ਤੂਰਨ ਜੈਬੋ ਪੁਨ ਚਿਤ ਚਹੇ॥੧੭॥ਸੰਗਤ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਸ ਤੁਹਾਰਾ। ਚਾਹਤਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬਾਸ ਉਦਾਰਾ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਤਬਿ ਅਪਨੇ ਜਾਨੈ। ਰਾਵਰਿ ਨਿਕਟਿ ਬਾਸ ਜਬਿ ਠਾਨੈ' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਗਰੇ ਸਮੁਝਾਇ। 'ਤਨ ਇਹ ਬਿਛੁਰਨਿ ਹਾਰ ਸਦਾਇ। ਹਮ ਸਮ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਲਿਕ ਗੁਰ ਕੇ। ਕਰਹੁ ਪਿਛਾਰੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਰ ਕੇ' ॥ ੧੯ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਗੁਰ ਗੋਸਾਈਂ। ਭਈ ਨਿਸਾ ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਜਾਮ ਰਹੀ ਜਾਗੇ ਸੁਚ ਠਾਨਿ ਕੈ। ਮੱਜਨ ਠਾਨਿ ਧਯਾਨ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੨੦ ॥ ਉਦਯੋ ਸੂਰ ਪਹਿਰੇ ਪਟ ਸਾਰੇ।ਹੁਤੋ ਤਯਾਰ[5] ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਅਹਾਰੇ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਅੰਕ ਮੈਂ ਲੀਨਿ

[1]ਸੁਖ ਵਾਲਾ ਮਤਾ (ਸਾਡਾ) ਤਦ ਜਾਣੋਂ। [2]ਭਾਵੇਗਾ। [3]ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੇ ਗੁਪਤ ਬਾਤਾਂ ਸਨ। (ਅ) ਜੋ ਗਾਲਾਂ ਗੁਪਤ ਸਨ ਸੋ ਪ੍ਰਗਟ ਆਪੋ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ। [4]ਪਹਿਲਾਂ। [5]ਤਿਆਰ ਸੀ (ਭੋਜਨ)।

ਬਿਠਾਈ। ਕਰੇ ਦੁਲਾਰਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧਾਈ॥ ੨੧॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। ਗਮਨਿ ਚਹਜੋ ਪੁਨ ਦੋਸ਼ ਨਿਕੰਦਨ[1]। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੇ ਮਿਲਿ ਆਇ। ਨਮੋ ਕਰਹਿੰ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਇ॥ ੨੨॥ ਘਰ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਬਿ ਗੁਰ ਜਾਈ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ।'ਆਜ ਨਿਕਟਿ ਹੀ ਕੀਜਹਿ ਡੇਰਾ। ਸੁਤ ਕੋ ਸੰਗ ਰਖਹੁ ਇਸ ਬੇਰਾ॥ ੨੩॥ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਪੁਨ ਗਮਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਆਇੰ ਸਦਨ ਕੋ ਸਕਲ ਪਿਛਾਰੀ[2]'। ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਹੋਏ ਅਸਵਾਰ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ॥ ੨੪॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸੁਤ ਕੋ ਮੁਖ ਦੇਖਿ। ਬਿਛੁਰਜੋ ਚਹੈ ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤੀ ਪੌਰ ਥਿਰੀ ਹੈ। ਚਹਤਿ ਸ਼੍ਰੇਯ, ਨਹਿੰ ਅੱਸ਼੍ਰੂ ਢਰੀ ਹੈ[3]॥ ੨੫॥ ਮਿਲਨਿ ਅੰਤ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨਿ[4]। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨ। ਗਮਨਤਿ ਗੁਜਰੀ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਚਹਤਿ ਸੁਖਕੰਦੇ[5]॥ ੨੬॥ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਗਮਨੇ ਘਰ ਕੋ ਤਜਾਗਾ। ਸੰਗ ਅਏ ਜਿਨ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਆਏ।ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਸੰਗ ਲਜਾਏ॥੨੭॥ ਪਟਨਾ ਪੁਰਿ ਬਿਸਾਲ ਹੀ ਬਸੈ। ਧਨੀ ਅਨੇਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਲਸੈਂ। ਨਗਰ ਬੀਚ ਹੀ ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ। ਸੁਤ ਜੁਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਹਿ ਚੀਨ॥ ੨੮॥ ਪੀਛੇ ਸਿਖ ਪਹੁੰਚੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਮਿਲਹਿੰ ਅਨੇਕ ਅਕੋਰਨਿ ਲਜਾਇ। ਬੈਠੇ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਸੰਗ ਬਖਾਨਿ॥੨੯॥ਸਦਨ ਜਾਨਿ ਕੋ ਸਕਲ ਹਟਾਏ[6]। ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਤੇ ਗੁਰ ਸੁਪਤਾਏ। ਜਾਗੇ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾ-ਨਹਿ ਠਾਨੇ। ਸੁਤ ਸੋਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ॥ ੩੦॥ ਕਰਜੋ ਪਜਾਰ ਦੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਦਾਸ। ਕਰੇ ਪਠਾਵਨਿ ਤਬਹਿ ਅਵਾਸ। ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਪਿਤਾ ਕੋ ਗਏ। 'ਆਇੰ ਤੁਰਤ ਹਮ' ਕਹਿਬੋ ਕਿਯੇ[7]॥ ੩੧॥ ਜਾਇ ਮਾਤ ਸੋਂ ਨਿਸਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਦਾਦੀ ਸਹਿਤ ਕੀਨਿ ਬੱਖਜਾਤ। ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ। ਕਰਹਿੰ ਸੁਨਾਵਨਿ ਬੈਠਿ ਅਵਾਸ॥ ੩੨॥

[1]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ। [2]ਫੇਰ ਸਾਰੇ (ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਕੇ ਅਪਣੇ) ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਣਗੇ। [3]ਹੰਝੂ ਨਹੀਂ ਕੇਰਦੀ(ਕਿ ਅਪਸ਼ਗਨ ਨਾਹੋਵੇ)। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [5]ਸੁਖ ਕੰਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਚਾਹ ਕਰਕੇ ਬੰਦਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ)। [6]ਸਾਰੇ (ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ) ਮੋੜੇ। [7](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ।

'ਥੋਰਨਿ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਹਮ ਗਮਨੈ ਹੈਂ। ਜਾਇ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਰਹੈਂ ਹੈਂ[੧]'।
ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਚੰਚਲਤਾ ਸਾਥ। ਜੁਗ ਮਾਤਨਿ ਸੋਂ ਭਾਖਹਿਂ ਨਾਥ॥ ੩੩॥
ਇਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਰਿ ਮਜਲ[੨] ਸਥਾਨਾ।
ਕਹਿਂ ਲਗਿ ਕਹੌਂ ਪੰਥ ਕੀ ਕਥਾ। ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਜੱਥਾ
॥ ੩੪॥ ਜਹਿਂ ਨਿਸ ਥਿਰਹਿਂ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਹਿਂ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ
ਸੰਗਤਿ ਤਤਕਾਲਹਿਂ। ਅਰਪਿ ਅਕੋਰਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ
ਕਰਹਿਂ ਲਹਹਿਂ ਸੁਖ ਸਾਰਾ॥ ੩੫॥ ਇਮ ਹੀ ਕਰਤਿ ਉਲੰਘਿ ਮਗ
ਆਏ। ਤਰਿ ਜਮਨਾ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਏ। ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਮਹਾਂ॥ ੩੬॥ ਰੋਪੜ ਨਗਰ ਉਲੰਘਨਿ ਕਰਿਕੈ।
ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਮਗ ਚਰਿਕੈ[੩]। ਕੇਤਿਕ ਸਿਖ ਅਰੁ ਸੰਗ ਵਕੀਰ।
ਦੇਖਨਿ ਕਰਤੇ ਦੇਸ਼ ਗੁਰ ਧੀਰ॥ ੩੭॥ ਮਤੀ ਦਾਸ ਇਕ ਸੰਗ ਦਿਵਾਨ।
ਚਾਰ ਪੰਚ ਹੈਂ ਰੁਚਿਰ ਕਿਕਾਨ[੪]। ਕਰਤਿ ਮਜਲ ਦੇ ਘਾਸ ਨਿਹਾਰੀ[੫]।
ਦਾਨਾ ਖਾਹਿਂ ਚਲਹਿਂ ਬਲ ਭਾਰੀ॥ ੩੮॥ ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਕੀਨਸਿ
ਡੇਰਾ। ਸੂਰਜ ਮਲ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਆਪਸ
ਮਾਂਹੀ। ਤੀਰਥ ਕਰਨਿ ਕਥਾ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਹੀ॥ ੩੯॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਨਮ
ਬਖਾਨਾ। 'ਆਯੋ ਚਹਤਿ ਆਪਨੇ ਥਾਨਾ।ਹਮ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕਰਿਕੈ ਬਾਸ।
ਪੁਨਹਿ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਠਿ ਤਿਨ ਪਾਸ॥੪੦॥ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਜਿਯਤ[੬] ਬਤਾਏ।
ਸੁਨਿ ਸੂਰਜਮਲ ਉਰ ਹਰਖਾਏ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਥਾਨ।
ਜਾਇ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ॥ ੪੧॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਥਲ ਗਏ।
ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਪੁਰਿ ਆਵਤਿ ਭਏ। ਨਿਸਾ ਬਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਸੂਰਜ
ਮਲ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਸਾਦਰ॥ ੪੨॥ ਪੌਤ੍ਰ ਆਪਨੇ ਆਨਿ ਮਿਲਾਏ। ਗੁਰ
ਬੂਝੇਂ 'ਕਨਾ ਨਾਮ ਰਖਾਏ?' 'ਏਕ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਹੈ ਨਾਮੂ। ਸ਼ਯਾਮ ਦਾਸ
ਦੂਸਰ ਅਭਿਰਾਮੂ'॥ ੪੩॥ ਤਿਨਹੁ ਬਿਭੂਖਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦਏ। ਨਿਕਟਿ
ਬਿਠਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਕਿਏ। ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਹੁਰ ਤਿਨ ਦੀਨਿ। ਨਿਜ ਸੁਤ
ਸੋਂ ਮਿਲਿਬੋ ਦਿਨ ਚੀਨਿ[੬]॥੪੪॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਚਲੇ

[੧]ਰਹਾਂਗੇ।[੨]ਮਜਲਾਂ ਮਾਰਦੇ।[੩]ਰਸਤਾ ਵਿਚਰ ਕੇ,ਚੱਲ ਕੇ। [੪]ਸੁਹਣੇ ਘੋੜੇ। [੫]ਗੁੜ ਤੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਆਟਾ ਮਿਲਾਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਜੋ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [੬]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਣਾ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ(ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨਾਲ ਜਾਣਿਆਂ।

ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਪੰਚ ਕੋਸ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਜਾ ਆਈ ਅਗਵਾਈ ॥੪੫॥ ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬਾਦਿਕ ਆਕੋਰ। ਮਿਲੇ ਸਕਲ ਬੰਦਤਿ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਕੁਸ਼ਲ ਪਸ਼ਨ ਗੁਰ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰੈਂ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ਤੇ ਸੁਖ ਧਰੈਂ' ॥੪੬॥ ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲੇ ਆਏ। ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਜਾਏ। ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਹੋਵਾ। ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਗਨ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ॥੪੭॥ ਬਹੁ ਪਕਵਾਨ ਬਨਕ ਲੇ ਆਏ। ਹ੍ਵੈ ਅਰਦਾਸ ਬੰਟਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਜਥਾ ਪਾਇ ਪਤਿ ਕੋ ਚਿਰਕਾਲ।ਹਰਖ ਮਾਨਤੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਬਿਸਾਲ॥੪੮॥ ਤਿਮ ਨਗਰੀ ਕੇ ਲੋਕ ਅਨੰਦੇ। ਸਭਿਨਿ ਆਨਿ ਗੁਰ ਕੇ ਪਦ ਬੰਦੇ। ਹੋਇ ਸੁਚਿਤ ਗੁਰ ਸਿਵਰ ਲਗਾਯੋ[1]। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਅਹਾਰ ਕਰਿਵਾਯੋ॥ ੪੯॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਾਗੇ ਮਜਨਾਏ। ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਆਇ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਜਿਸ ਜਿਸ ਕੋ ਜਬਿ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਹੋਈ॥੫੦॥ ਮਿਲਹਿਂ ਆਨਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੇ। ਪਸਰਿ ਗਈ ਸੁਧਿ ਦੇਸ਼ ਉਦਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਚਲੇ ਆਇਂ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਹਿਤ ਮਸੰਦ ਮਿਲਹਿਂ ਹਰਖਾਏ॥੫੧॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਚਲਿ ਗਏ।ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਅਰਪਤਿ ਭਏ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ[2] ਬੰਸ ਬਿਖੇ ਗੁਰਦਿੱਤਾ। ਆਨਿ ਬਾਜ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਿੱਤਾ॥੫੨॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਇਕ ਧਨੁਖ ਮਹਾਨਾ। ਅਰਪਯੋ ਤਰਕਸ਼ ਭਰਿ ਖਰ ਬਾਨਾ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਭੇਟ ਚਢਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਾਦਰ ਲੀਨਿ ਬਿਠਾਈ॥੫੩॥ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਤਿਕਾਰੇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਹਿ ਦਯੋ ਅਹਾਰੇ। ਕਾਬਲ ਆਦਿ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਏ। ਦਰਬ ਸਮੇਤ ਮਸੰਦ ਸੁ ਆਏ ॥ ੫੪॥ ਕਹਿਂ ਲੌ ਕਹੌਂ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਆਵੈਂ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧਾਵੈਂ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇ ਕਰਹਿਂ ਬਿਸਰਜਨ। ਜੋ ਜਿਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕੋ ਤਤਛਿਨ॥੫੫॥ ਰਹਯੋ ਨਿਕਟ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਭਾਈ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਪਰ ਮਿਲੈਂ ਗਨ ਆਈ। ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੀਤਯੋ ਰਹਤਿ ਜਬਹਿ ਚਿਰਕਾਲਾ॥੫੬॥ ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਉਧਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਹਾਨ। ਸੋ ਭੀ ਗਨੇ ਨ ਜੈ ਹੈਂ ਮੋ ਤੇ। ਆਇ ਅਨਕ ਨਏ ਸਿਖ ਹੋਤੇ॥੫੭॥ ਇਮ ਸੁਖ ਪਾਇ ਬਿਤਾਯਹੁ ਕਾਲਾ। ਸੁਤ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।–ਆਇ

[1]ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਲਵਾਇਆ। [2]ਬਾਬੇ ਬੁਢੇ ਦੇ।

ਆਪਨੋ ਨਗਰ ਸੰਭਾਰਹਿ। ਹਮ ਜਹਿ ਜਾਨੋਂ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਰਹਿਂ-॥ ੫੭ ॥ ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਅਖਿਲ ਹਵਾਲ। 'ਪਠਿ ਕਰਿ ਚਲਹੁ ਬਿਲਮ ਸਭਿ ਟਾਲਿ। ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਆਇਬੋ ਕਰੀਯਹਿ। ਪਹੁੰਚਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਅਪਨਿ ਸੰਭਰੀਯਹਿ' ॥ ੫੯ ॥ ਲੇਕਰਿ ਸਿੱਖ ਪਠਯੋ ਮਗ ਚਾਲਿ। ਪਟਨੇ ਪੁਰਿ ਕੋ ਠਾਮ ਸੰਭਾਲਿ[1]। ਸਤਿਗੁਰ ਬਸੇ ਉਧਾਰਹਿਂ ਦਾਸ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ॥ ੬੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਸਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ। ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਤਿ ਸੁਖ ਸਹਿਤ ਦਾਸਨਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਸੁ ਚਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਬਹੁ ਗਹੀ ਕੁਚਾਲੀ। ਸ਼ਰਾ ਚਲਾਵਤਿ ਜਗਤ ਬਿਸਾਲੀ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਪਰ ਬਹੁ ਬਲ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਚਾਹਤਿ ਸਭ ਕੋ ਧਰਮ ਨਸਾਯੋ॥ ੨ ॥ 'ਸਗਰੇ ਨਰ ਮੈਂ ਤੁਰਕ ਬਨਾਵੋਂ। ਬਹੁਰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਭਲੇ ਚਲਾਵੋਂ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਿਨਾ ਦੋਜ਼ਕ ਮਹਿਂ ਪਰੈਂ। ਨਹਿ ਇਮਾਨ ਕੋ ਨੀਕੇ ਧਰੈਂ ॥ ੩ ॥ ਭਯੋ ਮੁਹੰਮਦ ਪਸ਼ਚਮ ਦੇਸ਼। ਤਿਤ ਤੁਰਕਾਨੋ ਓਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਕਿਤ ਕਿਤ ਹਿੰਦੂ ਰਹੇ ਨਿਜੋਰ[2]। ਤੁਰਕ ਕਰੋਂ ਪੂਰਬ ਤਿਸ ਓਰ ॥ ੪ ॥ ਉਤ ਤੇ ਹੋਵਤਿ ਆਵਤਿ ਸਾਰੇ॥ ਇਤ ਕੇ ਪਿਖਿ ਹੁਇਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਝਾਰੇ[3]'। ਸੰਗ ਮੌਲਵੀ ਮਸਲਤ ਠਾਨੀ। ਸਭਿਨਿ ਸਰਾਹਯੋ 'ਨੀਕ ਬਖਾਨੀ' ॥੫॥ ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨੇ ਪੁਨਹਿਂ ਪਠਾਏ। ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿਧਾਏ। ਸੂਬਾ ਤਿਹਠਾਂ ਅਫਕਨ ਸ਼ੇਰ[4]। ਕਰਤਿ ਹੁਕਮ ਸੌਂ ਸਗਰੇ ਜ਼ੇਰ[5] ॥ ੬ ॥ ਰੰਕ ਦੇਸ਼ ਧਨ ਹਾਕਮ ਲੇਤਿ ॥ ਦਾਰਿਦ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਨਿਕੇਤ[6]।ਪਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਜਬਿ ਪਰਵਾਨਾ। 'ਕਰਹੁ ਤੁਰਕ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨਾ ॥੭॥ ਧਨ ਧਰਨੀ ਲਾਲਚ ਦਿਖਰਾਵਹੁ। ਬਨਹੁ ਤੁਰਕ ਸਭਿਹੂੰ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਨ ਕੋ ਬਿਰਮਾਇ। ਮੁਖ ਤੇ ਮਾਧੁਰ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ ॥੮॥ ਬਹੁਰ ਓਜ ਕੋ ਦਾਬਾ ਦੇਹੁ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਹੁ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿ ਲੇਹੁ। ਬਹੁ ਜਬਰੀ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਪਰੈ। ਦੀਜੈ ਬਨਾਹ ਲਾਲਸਾ ਧਰੈ ॥੯॥ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬਿਖੈ ਦਿਢ ਜੋਈ। ਧਨ ਅਰੁ ਬੁਧਿ ਮਹਿਂ ਦੀਰਘ ਕੋਈ। ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਜੋ ਹੈਂ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਅਸ਼ੇਸ਼'।

[1]ਯਾਦ ਕਰਕੇ। [2]ਕਮਜ਼ੋਰ। [3]ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [4]ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਨ। [5]ਅਧੀਨ। [6]ਕੰਗਾਲਤਾ ਹੈ ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਦੇ ਘਰੀਂ।

੧੦ ॥ ਅਵਕਨ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹੁ ਮਤਿ ਜਾਨੀ। ਦਿਜ ਬੁਲਾਇ ਗਨ ਸੰਗ ਬਖਾਨੀ। ਜੋ ਬੁਧਿ ਮਹਿਂ ਅਰੁ ਧਨ ਮਹਿਂ ਭਾਰੇ। ਸਕਲ ਆਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੇ॥੧੧॥ 'ਕਾਗਦ ਪਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਲਿਹੁ ਦੇਖਿ।–ਬਡਿਆਈ ਕਹੁ ਦੇਹਿ ਬਿਸ਼ੇਖ–'। ਸੁਨਿ ਖਿੱਪ੍ਰਨਿ ਗਨ ਮਨ ਦੁਖ ਪਾਏ। ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਕਹਯੋ ਗਯੋਂ, ਪਛੁਤਾਏ ॥ ੧੨ ॥ ਸੋਚਤਿ ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਰਹੇ। ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਹੇਤੁ ਪੁਨ ਕਹੇ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਕਿਨਹੁਂ ਨਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਐਸੇ। ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਚਹਹੁ ਅਬਿ ਜੈਸੇ ॥ ੧੩ ॥ ਅਪਨੋ ਧਰਮ ਤਜਹਿਂ ਕਿਮ ਸੋਇ[1]। ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਰਚੀ ਤਬਿ ਕੋ ਇਹ ਜੋਇ। ਕਰਹੁ ਓਜ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਮਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਹਮ ਜਨਮ ਬਿਗਾਰੇਂ ॥ ੧੪ ॥ ਰਾਖਹਿਂ ਧਰਮ ਮਰਨ ਲੇਂ ਸੋਈ। ਕੌਨ ਕੂਰ ਕੋ ਜੀਵਨ ਹੋਈ[2]'। ਇਮ ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਜੋ ਦਿਵ ਹੁਤੇ ਧਰਮ ਧਨ ਭਾਰੇ[3] ॥੧੫॥ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਬੈ। ਗਈ ਤਗੀਦ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਤਬੈ। ਅਵਕਨ ਸ਼ੇਰ ਡਰਯੋ ਰਿਸ ਕੀਨਿ। ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਰ ਚੀਨ ॥੧੬॥–ਜੋ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰਕ ਤਿਨ ਕਰੋਂ ਬਿਲੰਦ–। ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਦਿਜ ਸਮੁਦਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਦਨ ਬਸਾਏ ॥ ੧੭ ॥ ਤਹਿਂ ਚਢਿ ਆਇ ਜ਼ੋਰ ਕੋ ਘਾਲਾ। ਕੀਨੋ ਤਿਨ ਕੋ ਤੁਰਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੀਸ ਤੀਸ ਕੋਸਨ ਮਹਿਂ ਜੋਇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਕਲ ਏਕਠੇ ਹੋਇ॥ ੧੮ ॥ ਕਰੇ ਉਤਾਰਨਿ ਸਰਬ ਜਨੇਊ। ਤੋਲ ਸਵਾ ਮਨ ਹੋਯਸਿ ਤੇਊ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੁਰਕ ਭਏ ਹੈਂ ਸਾਰੇ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਹਾਹਾਕਾਰ ਉਚਾਰੇ॥ ੧੯ ॥ ਖੱਖੇ[4] ਨਾਮ ਭਯੋ ਖੱਤ੍ਰੀਨ। ਭੰਭੇ ਨਾਮ ਦਿਜਨ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਪੁਰਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੀਰ ਗਿਰ ਜੋਏ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕ ਸੁ ਹੋਏ॥ ੨੦ ॥ ਦਰਬ ਆਦਿ ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਜੇਤੀ। ਘਰ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਬਿਰਧੀ ਤੇਤੀ। ਇਮ ਅੜ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੀ ਜਬਿ ਟੂਟੀ। ਸੰਸੇ-ਮਾਨ ਭਏ ਧ੍ਰਿਤਿ ਛੂਟੀ॥ ੨੧ ॥ ਬਹੁਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਪੁਰਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਗਰੇ ਅਵਕਨ ਸ਼ੇਰ ਬੁਲਾਏ। ਕਹਯੋ ਜੋਰ ਕਰਿ 'ਕਲਮਾ ਪਠੋ। ਸਰਹਿ ਨ ਕਹਾਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੇ ਨਠੋ[5]' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਚਿੰਤਾ। ਭਏ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਹੈਂ ਬਿਰਤੰਤਾ।'ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਗਤ ਰਾਜ

[1]ਭਾਵ ਹਿੰਦੂ। [2]ਝੂਠ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕੌਣ ਜੀਵੇ ? । [3]ਧਰਮੀ ਤੇ ਧਨੀ। [4]ਖੱਖੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ।
[5]ਸ਼ਰਾ ਤੋਂ ਨੱਠਿਆਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਨੇਗਾ ।

ਇਨ, ਥਾਉਂ ਨ ਪਾਵੈਂ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਮਿਲਹੁ ਚਲਹੁ ਅਮਰੇਸ਼ੁਰ ਥਾਨ[2]। ਦਿਹੁ ਧਰਨਾ[3] ਤਜਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ। ਤਹਿਂ ਮਰਿ ਰਹਹੁ ਕਿ ਰੁਦ੍ਰ ਰਿਝਾਵਹੁ।—ਰਾਖਹਿਂ ਧਰਮ ਹਿੰਦੁ—ਬਰ ਪਾਵਹੁ ॥ ੨੪ ॥ ਤੁਰਕ ਸੰਗ ਕੀਜਹਿ ਤਕਰਾਰ। ਇਕ ਦੁਇ ਮਾਸਨ ਕੋ ਧ੍ਰਿਤ ਧਾਰਿ'। ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਜਹਿਂ ਸੂਬਾ ਅਰੁ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਖਟ ਮਾਸਨਿ ਬੰਧਹੁ ਤਕਰਾਰਾ। ਜਤਨ ਜਿਤਿਕ ਹਮ ਤੇ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਸੋ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ ਜਿ ਧਰਮ ਰਹਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਹਮ ਮਾਨਹਿਂ ਜਿਮ ਕਹੋ। ਜਗਪਤਿ ਆਜ ਬਲੀ ਤੁਮ ਅਹੋ'। ਅਫ-ਕਨ ਸ਼ੇਰ ਮਾਨਿ ਜਬਿ ਲੀਨੀ।ਭਲੇ ਦਿਜਨ ਮਿਲਿ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨੀ ॥੨੭॥ 'ਜੀਵਨ ਤੇ ਮਰਿਬੋ ਅਬਿ ਆਛੋ। ਧਰਮ ਤਯਾਗਿਬੋ ਨਾਂਹਿਨ ਬਾਂਛੋ'। ਇਮ ਹਠ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਕੌਤਿਕ ਕੈਸਾ। ਅਮਰਨਾਥ ਗੇ ਧਾਰਿ ਭਰੋਸਾ ॥ ੨੮ ॥ ਤਜਿ ਕਰਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਧ੍ਰਿਤ ਧਰਿਕੈ। ਬੈਠੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮੱਜਨ ਕਰਿਕੈ। ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਨਾਮ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਕਹੈਂ। 'ਸ਼ੰਭੂ, ਚੰਦ੍ਰ ਚੂੜ*, ਮ੍ਰਿੜ ਅਹੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਨੀਲ ਕੰਠ, ਸ਼ੂਲੀ, ਹਰ, ਜਟੀ। ਬਰਨ ਸੁ ਬਿਸਦ ਬਿਭੂਤੀ ਠਟੀ[4]। ਅੰਧਕ ਘਾਤਕ[5], ਰੁਦ੍ਰ,ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ[6]।ਸ਼ੰਕਰ ਸੇਵਕ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[7] ॥੩੦॥ ਤਪ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪੇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਲਪ ਜਪੁ ਜਾਪੇ। ਮਹਾਂ ਦੇਵ, ਭਵ, ਭੱਦ੍ਰ ਕਰੰਤਾ[8]। ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਹਰਯੋ[9] ਤਿਮ ਬਿਘਨ ਹਰੰਤਾ ॥ ੩੧ ॥ ਜਗਤ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਥਾਪਤਿ ਰਹਯੋ।ਕਥਾ ਪੁਰਾਨਨਿ ਕੀ ਮਹਿਂ ਲਹਯੋ[10]।ਪਾਰ-ਬਤੀ ਪਤਿ, ਪਾਨ ਪਿਨਾਕੂ[11]। ਕਰਹੁ ਚਹਹੁ ਜਿਮ ਕਹਿ ਇਕ ਵਾਕੂ[12] ॥੩੨॥ ਜਬਿ ਸੁਰ ਗਨ ਕੋ ਅਪਦਾ ਆਵੈ।ਦੀਨ ਹੋਇ ਤਵ ਸ਼ਰਨ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਅਪਨੇ ਭਗਤ ਜਾਨਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਬਲ ਬਿਸਾਲ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਸਹਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਹਰਤਾ। ਸੈਲ ਕਿਲਾਸ਼ ਬਾਸ ਆਚਰਤਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਪਸ਼ੁਪਤਿ,ਈਸ਼ੁਰ,ਭਗਵਾਨੁ। ਭੁਗਤਹਿ ਜਗ ਨਿਤ ਤੇਰੋ

[1]ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ (ਲੁਕਣ ਨੂੰ ਹੋਰ) ਕਿਤੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। [2]ਅਮਰਨਾਥ ਥਾਨ। [3]ਹੱਠ ਕਰਕੇ ਬੈਠਣਾ। [4]ਚਿਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸਵਾਹ ਧਾਰੀ (ਮਲੀ) ਹੈ। [5]ਅੰਧਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [6]ਤ੍ਰੈ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ=ਸ਼ਿਵ। [7]ਜਨਾਂ ਦੇ ਫਿਕਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [8]ਕਲਜਾਨ ਕਰਤਾ। [9]ਜਿਸਨੇ (ਜਿਵੇਂ) ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। [10]ਵਿਚ ਜਾਣਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ। [11]ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਿਨਾਕ ਧਨੁਖ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। [12]ਇਕ ਵਾਕ ਕਹਿਕੇ ਜੋ ਕਰਨਾ ਚਾਹੋ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

*ਪਾ:—ਚੰਦ੍ਰ ਮੌਲ।

ਦਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਅਬਿ ਆਯੋ ਭੀਖਨ ਕਲਿ ਕਾਲ। ਭਯੋ ਜਮਨ ਕੋ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੋ ਨਾਸ਼ ਕਰੰਤਾ। ਚਹਿਤ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਸਗਰੀ ਹੰਤਾ ॥ ੩੫ ॥ ਦ੍ਵਿਜਗਨ ਆਨਿ ਪਰੇ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੋ ਅਬਿ ਹੋਇ ਸਹਾਈ। ਰਾਜ ਤੁਰਕ ਕੋ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਰਾਵਨ ਜਿਮ ਨਹਿ ਚਹਹੁ ਜਿ ਨਾਸਾ[੧] ॥ ੩੬ ॥ ਤਊ ਧਰਮ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਬਨ ਸਹਾਇ ਅਬਿ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ। ਨਤੁ ਸਭਿ ਏਕ ਮਈ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਸੁਰ ਗਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਬਿਨਸਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਦੀਨ ਬਨਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼ਰਨੀ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਧਰਮ ਰਹਿ ਧਰਨੀ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਦ੍ਵਿਜ ਨਾਮ ਰਟੰਤੇ। ਧੂਪ ਦੀਪ ਬਹੁ ਬਲੀ ਚਢੰਤੇ ॥ ੩੮ ॥ ਪਰੇ ਕਰਹਿਂ ਡੰਡੌਤ ਘਨੇਰੀ। ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਬੋਲਹਿਂ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰੋਵੈਂ। ਬੈਠੇ ਇਕ ਆਸਨ, ਨਹਿਂ ਸੋਵੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਕਨਕ[੨], ਅਰਕ[੩], ਬਿਲ ਦਲ[੪] ਅਰਪੰਤੇ। ਭੋਲਾ ਨਾਥ ਧਯਾਨ ਚਿਤਵੰਤੇ। ਅਸ਼ਟ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਭਏ ਬਿਤੀਤ। ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਜੀਤਿ ॥੪੦॥ ਮੰਡਯੋ ਮਰਣ ਜਿਯਨਿ ਤਜਿ ਆਸਾ। ਨਹਿ ਨਿਜ ਕਰਿ ਹੈਂ ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਇ ਕਿਤਿਕ ਗਿਰ ਰਹੇ। ਬਿਨਾ ਅਹਾਰ ਕਹਾਂ ਬਲ ਲਹੇ ॥ ੪੧ ॥ ਕਿਤਿਕ ਅਧਿਕ ਹਠ ਧਾਰੀ ਬਿੱਪ੍ਰ। ਸੰਕਟ ਸਹੈਂ ਸਧੀਰ ਅਛਿੱਪ੍ਰ[੫]। ਪੂਜਾ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਪਰਹਿ ਨਿਰੰਤਰ ਜਲ ਕੀ ਧਾਰਾ ॥ ੪੨ ॥ ਧਰਹਿਂ ਧਯਾਨ ਜਿਸ ਪਰ ਮ੍ਰਿਗ ਛਾਲਾ। ਪਾਰਬਤੀ ਅਰਧੰਗਿ ਸੁਚਾਲਾ[੬]। ਲਪਟੇ ਸਰਪ ਬਿਭੂਤ ਲਗਾਏ। ਮੁੰਡਨ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਨਾਏ ॥ ੪੩ ॥ ਸੀਸ ਜਟਾ ਕੋ ਜੂਟ[੭] ਉਤੰਗਾ। ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਪ੍ਰਵਾਹਤਿ ਗੰਗਾ। ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਨੈਨ ਮੈਂ ਅਗਨਿ ਅਛਾਦੇ। ਡਮਰੁ ਡਮੰਕਤਿ[੮] ਕਰ ਮਹਿਂ ਬਾਦੇ॥੪੪॥ ਰੂਪ ਅਮੰਗਲ ਮੰਗਲ ਕਰਿਤੇ। ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਧਯਾਨ ਅਧਿਕ ਦ੍ਵਿਜ ਧਰਿਤੇ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਤਬਿ ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ। ਜਾਨਯੋਂ ਕਸ਼ਟ ਬਡੋ ਤਿਨ, ਸ੍ਵਾਮੀ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਕਸ਼ਮੀਰ ਦ੍ਵਿਜਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਿ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਲੌ ਦ੍ਵਿਜ ਭਏ ਜਾਨੇ ਰਿਦੇ ਤ੍ਰਿਨੈਨ[੯]। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ

---

[੧]ਰਾਵਣ ਵਾਂਙੂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ (ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ। [੨]ਧਤੂਰਾ। [੩]ਅੱਕ। [੪]ਬਿੱਲ ਦੇ ਪੱਤੇ। [੫]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। [੬]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਾਲ ਵਾਲੀ ਪਾਰਬਤੀ ਜਿਸ ਦੀ ਅਰਧੰਗੀ ਹੈ। [੭]ਜੂੜਾ। [੮]ਡੌਰੂ ਵਾਜਾ ਵਜਦਾ ਹੈ। [੯]ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ।

ਪੱਤ੍ਰੀ ਬਿਖੇ ਲਿਖਿ ਉਪਾਇ ਕੇ ਬੈਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਗੁਰੂ ਬਿਸਾਲਾ। ਅੱਪ੍ਰਮੇਯ ਸਮਰਥ ਕਲਿ ਕਾਲਾ। ਤਿਨ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਯੋ ਜੋਇ। ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੇ ਸਾਰਹਿ ਸੋਇ॥੨॥ਇਹੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲੇ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ। ਬ੍ਰਿਥਾ ਆਪਨੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਸੋ ਰਾਖਹਿੰਗੇ ਧਰਮ ਤੁਹਾਰਾ। ਤ੍ਰਿਨ ਬਿਨ ਅਨ ਤੇ ਹੈ ਨ ਉਬਾਰਾ॥ ੩॥ ਉਠਹੁ ਅਹਾਰ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਰੋ। ਰਿਦੈ ਭਰੋਸਾ ਗੁਰ ਪਰ ਧਰੋ'। ਜਹਿਂ ਦਿਜ ਬੈਠੇ ਮੰਡਲ ਕਰਿਕੈ[1]। ਤ੍ਰਿਖਤ ਛੁਧਿਤ ਸੰਕਟ ਕੋ ਧਰਿਕੈ॥ ੪॥ ਅਰਧ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਜਬਿ ਰਹੀ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਚ ਉਤਰੀ ਤਹੀ[2]। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸੂਰ ਉਜਿਆਰਾ। ਪਰਯੋ ਸੁ ਕਾਗਦ ਸਭਿਨਿ ਨਿਹਾਰਾ॥ ੫॥ ਹਾਥ ਉਠਾਇ ਬਿਲੋਕਾ ਖੋਲਾ[3]। ਅੱਖਰ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਿ ਬੋਲਾ[4]। ਜਾਨਿ ਅਚੰਭੌ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਹੈ ਇਕ ਥਾਏਂ॥ ੬॥ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਆਸ਼ੈ ਕੋ ਜਾਨਿ। 'ਕੌਨ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਿ ?'। ਤਿਨ ਮਹੁਂ ਇਕ ਦਿਜ ਲਖਹਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰ ਭਗਵੰਤ॥ ੭॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਮੋ ਤੇ ਸੁਨਹੁ ਲਖੌਂ ਜਿਮ ਸਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪੂਰਬਆਏ। ਬ੍ਰਿਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡ ਧਰਯੋ ਬੁਲਾਏ॥ ੮॥ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਨਿਹਾਲ ਕਰਿ ਗਏ। ਪੰਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਨਕੇ ਬਰ ਭਏ। ਪੌਤ੍ਰਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗਏ ਸਮਾਇ॥ ੯॥ ਤਿਨ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਏ ਹੈਂ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਗੁਰੁ ਪੂਜ ਥਿਏ ਹੈਂ। ਸੰਮਤ ਦ੍ਵੈ ਗਾਦੀ ਪਰ ਰਹੇ। ਤਨ ਕੇ ਅੰਤ ਤਿਨਹੁ ਬਚ ਕਹੇ॥ ੧੦॥–ਅਬਿ ਗੁਰ ਬਾਬਾ ਬਸਹਿ ਬਕਾਲੇ–। ਆਪ ਗਮਨ ਬੈਕੁੰਠ ਸਮਾਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਅਹੈਂ। ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਬਿਦਤਿ ਭਏ ਸਿਖ ਲਹੈਂ॥ ੧੧॥ ਤਿਨ ਢਿਗ ਚਲਹੁ, ਉਬਾਰਹਿ ਧਰਮ। ਤਜਿ ਕਰਿ ਲੋਕ ਸ਼ਰਮੁ ਅਰੁ ਭਰਮ[5]। ਬਿਦਤ ਜਗਤ ਮਹਿ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀਤੇ ਸਭਿ ਬਾਦੀ[6]॥ ੧੨॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਸਿੱਖ ਸਹਾਇਕ। ਸੁਨਤਿ ਰਹੇ ਨਿਤ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ' ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਗਨ ਨਿਸ਼ਚੈ

---

[1]ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ। [2](ਚਿੱਠੀ) ਉੱਤਰੀ ਤਿੱਥੇ ਹੀ। [3]ਦੇਖ ਕੇ ਖੋਲਿਆ। [4]ਸ਼ੁੱਧ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਬੋਲਣਾ ਕੀਤਾ। [5]ਲੌਕਿਕ ਲਾਜ ਤੇ (ਮਨ ਯਾ ਕੁਲ ਦਾ) ਭਰਮ। [6]ਸਾਰੇ ਝਗੜਾਲੂ ਜਿੱਤੇ।

ਮਨ ਆਯੋ । ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਲਿਖਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸੁਭ ਭਾਯੋ । ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤਿਹ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੇ।ਉਠੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਆਇ ਬਿਚ ਪੁਰਿ ਕੇ ॥੧੪॥ 'ਪੂਰਬ ਮੱਦ੍ਰ[1]ਦੇਸ਼ ਕੋ ਚਲੀਅਹਿ । ਬੂਝਿ ਖੋਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮਿਲੀਅਹਿ' । ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਹਿ ਮੁੱਖਿ ਜੁ ਪੁਰਿ ਕੇ।ਗਮਨੇ ਮਗ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਗੁਰਕੇ॥੧੫॥ਉਲੰਘਿ ਪਹਾਰ ਪੀਰ ਪੰਜਾਲ[2]।ਰਤਨ ਪੰਜਾਲ[3] ਤਯਾਗਿ ਪਗ ਚਾਲਿ।ਬਸੇ ਰਜੌਰੀ-ਪੁਰਿ[4] ਮਹਿ ਆਏ। ਤਜਿ ਭਿੰਭਰ[5] ਗਮਨੇ ਅਗਵਾਏ ॥੧੬॥ ਸਭਿ ਪਹਾਰ ਉਲੰਘੇ ਪੁਨ ਦੇਸ਼ । ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਪਿਖਿ ਤਯਾਗਿ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਸੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪਾਇ॥੧੭॥ 'ਤੀਰਥ ਪੂਰਬ ਕੋ ਕਰਿ ਸਾਰੇ । ਅਬਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਬਸੈਂ ਉਦਾਰੇ । ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ । ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਸਨੰਦ[6] । ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ । ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਨ ਖਾਨੀ । ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਧਾਮ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨੀ' ॥੧੯॥ਦਿਜ ਗਨ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਵਧਯੋ ਅਨੰਦ।-ਰਾਖਹਿਂਹਿੰਦੁਨਿ ਪੈਜ ਬਿਲੰਦ-।ਚਲੇ ਪੰਥ ਸਭਿ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੇ । ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰਕੇ ॥ ੨੦ ॥ ਪਿਖੀ ਬਿਪਾਸਾ ਸੁੰਦਰ ਸਲਿਤਾ । ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਬਹੁ ਚਲਤਾ। ਚਢਿ ਤਰਨੀ ਪਰ ਤਰਿ ਪਰਿ ਤੀਰ[7] । ਖਰੇ ਜਾਇ ਭੇ ਦਿਜ ਉਰ ਧੀਰ॥੨੧॥ਦ੍ਵਾਬੇ ਦੇਸ਼ ਪੰਥ ਸਭਿ ਚਾਲੇ । ਦੇਖੀ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਨਦੀ ਬਿਸਾਲੇ।ਤਿਸੈ ਉਲੰਘਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਜਿਸ ਥਾਇਂ ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਭ ਸਥਾਨ ਪਿਖਿ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ । ਪਗ ਪਖਾਰਿ ਸ਼੍ਰਮ ਹਤਯੋ ਬਡੇਰਾ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਬਾਸੇ ।-ਮਿਲੈਂ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਪਾਸੇ- ॥੨੩॥ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਭਏ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਰਬ ਨੇ ਕਿਏ। ਖਟ ਕਰਮੀ[8] ਪ੍ਰਿਯ ਧਰਮ ਚਹੈਤੇ । ਘਸ ਚੰਦਨ ਕੇ ਤਿਲਕ ਲਗੈਤੇ ॥ ੨੪ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਲੈ ਉਪਹਾਰਾ । ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰਾ । ਹੋਰਿ ਮੇਵਰੋ ਅੰਤਰ ਗਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ॥ ੨੫ ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਅਹੈ ਦੇਸ਼ ਕਸ਼ਮੀਰ । ਤਹਿਂ ਕੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਖਰੇ ਦਰ ਭੀਰ।ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਉਹ ਆਏ। ਸੁਮਤਿ-ਵੰਤ ਪੰਡਿਤ ਸਮੁਦਾਏ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਹਸੇ ।

[1]ਪੰਜਾਬ। [2]ਨਾਮ ਪਹਾੜ ਦਾ। [3]ਨਾਮ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾ ਪਹਾੜ। [4]ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਜੰਮੂ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹੈ। [5]ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਦੀ ਇਕ ਤਹਿਸੀਲ।ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ। [6]ਗੱਦੀ ਉਤੇ। [7]ਤਰ ਕਰਕੇ ਕੰਢੇ ਲਗੇ। [8]ਖਟ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

'ਆਵਨ ਦੇਹੁ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਗ੍ਰਸੇ। ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਲਸਾਏ ਹਮਹਿ ਸੰਦੇਸਾ। ਜਥਾ ਜਗਤ ਸੁਖ ਲਹੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥ ੨੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਕਮਲਾਦਾਸ[1]। ਗਯੋ ਹੁਤੋ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਘਾਸ। ਤਿਸ ਕਰ ਸ਼ਿਵ ਨਿਜ ਭਸਮ ਪਠਾਈ। ਤਿਮ ਹਮ ਨਿਕਟਿ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਆਈ' ॥ ੨੮ ॥ ਢਿਗ ਮਸੰਦ ਗਨ ਸੇਵਕ ਜੋਊ। ਸੁਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਿਸਮੈ ਹੋਊ।ਜਿਨ ਬਚ ਮਹਿਂ ਆਸ਼ੈ ਗੰਭੀਰ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬੈਠੇ ਤੀਰ ॥੨੯॥ ਜਾਇ ਮੇਵਰੋ ਦਿਜ ਗਨ ਲਯਾਯੋ।ਸਭਿਨਿ ਆਇ ਨਿਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਆਦਿ ਦੁਸ਼ਾਲੇ। ਸੇਉ ਆਦਿ ਜੋ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩੦ ॥ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਗਰੇ ਹਰਖਾਏ । ਬੈਠੇ ਆਸ਼ਿਖ ਬਾਦ ਅਲਾਏ । ਕੁਸ਼ਲ ਅਨੰਦ ਬੂਝਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੋ । ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਇਮ ਕਰਯੋ ਬਚਨ ਕੋ ॥ ੩੧ ॥ 'ਕਹਹੁ ਦੇਸ਼ ਅਪਨੇ ਕੀ ਬਾਤ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਤਹਾਂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ? ਅਬਿ ਕੋ ਤੁਮ ਬਹੁ ਵਿੱਦਯਾਵਾਨ। ਆਏ ਸੰਗ ਨ ਸੰਗਤਿ ਆਨ[2] ॥ ੩੨ ॥ ਸਭਿਨਿ ਜਾਤਿ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਆਵਤਿ ਸੋ ਬਿਧਿ ਨ ਨਿਹਾਰੇ[3]। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਕੈ ਕਾਰਜ ਔਰ? ਮਿਲਿ ਆਏ ਤਜਿ ਕੈ ਨਿਜ ਠੌਰ'॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਦਿਜਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਹਸਤਾਮਲ ਜਿਮ ਜਾਨਹੁ ਸਾਰੀ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਅਖਿਲ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।ਰਿਦੈਂ ਗਯਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਗਵੰਤ ! ॥ ੩੪ ॥ ਤਊ ਹੁਕਮ ਬੂਝਨਿ ਹਿਤ ਕਯੋ। ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇਸ਼ ਜਿਮ ਭਯੋ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਰਾਜ ਜਮਨ ਕੋ[4]। ਪੀੜਤ ਪ੍ਰਜਾ ਲੇਤਿ ਧਨ ਗਨ ਕੋ ॥ ੩੫ ॥ ਅਬਹਿ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਅਧਿਕ ਉਠਾਈ। ਚਾਹਤਿ ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਬਨਿ ਜਾਈ।ਦੇਸ਼ ਪਹਾਰਨ ਕੋ ਸਭਿ ਜੇਈ। ਧਰਮ ਬਿਗਾਰਿ ਜਮਨ ਭੇ ਤੇਈ ॥੩੬॥ਉਤਰੇ ਜੱਗਯੁਪਵੀਤ ਏਕ ਦਿਨ।ਤੋਲਨਿ ਕਰੇ ਸੁ ਭਏ ਸਵਾਮਨ। ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਹਮ ਪਰ ਬਲ ਘਾਲਾ।–ਬਨਹੁ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਤਜਿ ਨਿਜ ਚਾਲਾ–॥੩੭॥ ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਕੋ ਕਰਿ ਤਕਰਾਰ[5]। ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਲੀਨਸਿ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ[6]। ਅਸ਼ਟ ਦਿਵਸ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਰਹੇ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਿਨਹੂੰ ਨਹਿਂ ਲਹੇ ॥ ੩੮ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਤਹਿਂ ਤੇ ਪਾਈ। ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਤੁਮ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਈ' ।ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੇ ਧਰੀ। 'ਪਠਹੁ ਆਪਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਗਜ ਸਮ[7] ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਛਵਗੋਂਤਾ ।

[1]ਕਮਲੀਆ। [2]ਹੋਰ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਏ। [3]ਉਹ ਬਿਧੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਦੀ। [4]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ। [5]ਛੇਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। [6]ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ। [7]ਹਾਥੀ ਵਤ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤਰੂ[੧] ਕੋ ਪਿਖਿ ਮੱਤਾ[੨]।ਤੋਰਤਿ ਮੂਲ ਉਖਾਰਯੋ ਜੋਵਤਿ[੩]। ਬਲੀ ਕੇਹਰੀ ਤੁਮਰੇ ਹੋਵਤਿ[੪] ॥ ੪੦ ॥ ਪਰੇ ਸ਼ਰਨ ਅਬਿ ਆਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਕਹੇ ਕਰਹੁ ਰਖਵਾਰੀ। ਰਾਵਰਿ ਬਿਨਾ ਆਨ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਸਮਰਥ ਬਲੀ ਜੁ ਰੱਛਕ ਹੋਈ ॥ ੪੧ ॥ ਏਕ ਆਸਰਾ ਆਪ ਗੁਸਾਈਂ। ਗਹਹੁ ਬਾਂਹੁ ਡੂਬਤਿ ਸਭਿ ਜਾਈਂ। ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਤਰਨੀ ਬਰ ਧਰੋ[੫]। ਕਰਨ ਧਾਰ[੬] ਬਨਿ ਪਾਰਹਿ ਕਰੋ ॥ ੪੨ ॥ ਜਗ ਤੇ ਬਿਨਸਨਿ ਲਗਹਿ ਧਰਮ ਜਬਿ। ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਿਤਾਰ ਸੁ ਧਾਰਿ ਤੁਰਤ ਤਬਿ। ਬਨਹਿ ਸਹਾਇਕ ਲੇਹਿ ਉਬਾਰ। ਸੁਨੀਯਤਿ ਕਥਾ ਪੁਰਾਨ ਮਝਾਰ ॥ ੪੩॥ ਅਬਿ ਅਵਿਤਾਰ ਆਪ ਕੋ ਹੋਵਾ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਗਤ ਮੈਂ ਜੋਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿਕ ਭਏ। ਚਿੱਤ੍ਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਲਿੱਤ੍ਰਨਿ ਕਿਏ[੭] ॥ ੪੪॥ ਰਾਖਹੁ ਅਬਿ ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਟੇਕ। ਨਾਂਹਿਤ ਜਗ ਮਹਿਂ ਰਹੈ ਨ ਏਕ। ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਬਿ ਸਗਰੇ ਹੋਇ। ਪੂਜਹਿ ਸੁਰ ਆਦਿਕ ਨਹਿਂ ਕੋਇ ॥ ੪੫ ॥ ਹੋਮ ਜੱਗਜ ਸਗਰੇ ਬਿਨਸੈ ਹੈਂ। ਬਹੁਰ ਦੇਵ ਕਿਮ ਬਿਰਤਾ ਪੈ ਹੈਂ। ਪਰਹਿਂ ਮਹਾਂ ਦੁਰਭਿੱਛ[੮] ਘਨੇਰੇ। ਜਗ ਭੀ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਹੀ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ। ਸੁਰ ਆਦਿਕ ਕੀ ਰੱਛਾ ਹੋਇ। ਰਹੈ ਜਗਤ ਮਿਰਜਾਦਾ ਜੋਇ' ॥੪੭॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਜੁਗਤਨਿ ਸਾਥ। ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਗਾਥ।ਅਧਿਕ ਦੁਖਾਤੁਰ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੈਂ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਹੁ ਉਸਤਤਿ ਕਰੈਂ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਅਹਿਦੀਆਂ ਦਾ ਟੁਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਦ੍ਵਿਜਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਿਤਵਤਿ ਭਏ ਉਪਾਇ।—ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਰ ਮਹਾਂ ਰਾਜ ਤੁਰਕ ਬਡ ਪਾਇ—॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਬਨਹਿ ਮਿਟਾਵਨਿ ਜੈਸੇ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਤੈਸੇ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਗੁਰੁ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ।ਪਿਖਿ ਮੁਖ ਸਭਾ ਨ ਕੋ ਕਹਿ ਬਾਨੀ[੯] ॥ ੨ ॥ ਕਰ ਮਹਿ ਧਰੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਬਾਚੀ। ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਲਿਖਤ ਦੇਖਿ ਚਿਤ

[੧]ਬ੍ਰਿੱਛ। [੨]ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। [੩]ਤੋੜਨ ਲਈ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਪੁੱਟਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੪]ਆਪ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਿਆਂ। [੫]ਮੇਹਰ ਰੂਪੀ ਬੇੜੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਓ। [੬]ਮਲਾਹ। [੭]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਅੰਕਤ ਕੀਤੇ। (ਅ) ਚਿਤ੍ਰ=ਸੁੰਦਰ। [੮]ਕਾਲ। [੯]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੁਖ ਵੇਖ ਕੇ ਸਭਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਨਾ ਕਹੀ।

ਰਾਚੀ। ਪਠੀ[1] ਸਕਲ ਹੀ ਠਾਨੀ ਮੌਨ। ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ ਨ ਬੋਲਯੋ ਕੌਨ ॥੩॥ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਲਗਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੇ। ਨਹਿਂ ਉਪਾਇ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਹੇ। -ਅਪਨੋ ਸਿਰ ਦੇ ਕੂਰੋ ਕਰੈਂ। ਬਖਸ਼ਯੋ ਰਾਜ ਸਰਬ ਇਮ ਹਰੈਂ॥੪॥ ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨ ਬਨਿ ਹੈ ਕੋਈ। ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਚਾਰਯੋ ਸੋਈ-। ਕਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਲਹਯੋ। ਦਿਜ ਗਨ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਕਹਯੋ॥੫॥ 'ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ! ਤੁਮ ਇਕਠੇ ਹੋਵਹੁ। ਕਰਹੁ ਸਕੇਲਨ ਜਿਹ ਸ਼ੁਭ ਜੋਵਹੁ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਸਕਲ ਪਯਾਨੋ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਖਾਨੋ॥੬॥ ਹਮਰੇ ਛੱਤ੍ਰੀ ਹੈਂ ਜਜਮਾਨ। ਤਿਨ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਖਾਨ ਅਰੁ ਪਾਨ। ਰਹੈਂ ਅਲੰਬ ਸਦਾ ਹਮ ਤਾਂਹੂੰ। ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿਨਿ ਲੇਂ ਜਾਹੂੰ॥੭॥ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਲੀਜਹਿ ਨਾਮ ਹਮਾਰੋ[2]।-ਕਰਹੁ ਬੁਲਾਵਨਿ-ਸਕਲ ਉਚਾਰੋ[3]।-ਸੋ ਜਬ ਸੁਨਿ ਜਿਸ ਮਗ ਕੋ ਚਾਲੇ[4]।ਤਿਨ ਪੀਛੇ ਹਿੰਦੂ ਜਗ ਜਾਲੇ[5]॥੮॥ ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਇਮ ਕਹੋ। ਏਕ ਮੂਲ ਸੋਂ ਇੱਛਯਾ ਲਹੋ-। ਇਮ ਸੁਨਿ ਹਮਹਿਂ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਤਬਿ ਸਭਿ ਹਿੰਦੁਨਿ ਧਰਮ ਉਬਰਿਹੈਂ। ॥੯॥ ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਰੱਛਯਾ ਕਰਹਿਂ ਤੁਮਾਰੀ। ਸ਼ਿਵ ਉਚਰੀ ਸੋ ਹਮ ਉਰ ਧਾਰੀ'। ਇਮ ਉਪਾਇ ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਸਮੁਦਾਏ।'ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ' ਕਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ॥੧੦॥ ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਮਾਨੀ। 'ਰਹਹਿ ਧਰਮ ਹਮ ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਾਨੀ'। ਏਕ ਜਾਮ ਲਗਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਿ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਆਏ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੧੧॥ ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਬਾਸੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਹੁਲਾਸੇ। ਬਹੁਰ ਪਾਇ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਚਲਿਬੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥੧੨॥ ਅਪਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਧਿਵੰਤ ਜੋਈ।ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਮੇਲੇ ਤੇਈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ। ਜਿਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਮਹਾਨੇ॥੧੩॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਬਹੁ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਿਲਿ ਦ੍ਵਿਜ ਸਮੁਦਾਇ। ਦੁਰਗ ਤੁਰਕ ਕੇ ਥਿਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਬੂਝੇ[6] ਅਪਨੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਉਚਾਰੀ॥੧੪॥ 'ਬਹੁ ਪੁਰਿ ਕੇ ਦਿਜ ਹਮ ਸਮੁਦਾਏ। ਦੁਖ ਕੋ

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੋਈ ਰਚਨਾ ਪੜ੍ਹੀ। [2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ) ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਬੀ ਲੈ ਲਵਿਓ। [3]ਸਾਰੇ ਇਹ ਕਹੋ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ) ਬੁਲਾਓ। [4]ਉਹ ਭਾਵ (ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ) ਜਦ ਸੁਣਕੇ ਜਿਸ ਰਾਹ ਚੱਲਣਗੇ। [5]ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਜਗਤ ਦੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [6](ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਪੁੱਛਿਆਂ।

ਪਾਇ ਪੁਕਾਰੁ ਆਏ। ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਜਬਿ ਸੁਨਹਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਤਬਿਹੂੰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਨਹਿ ਮਤੰਤ[1]॥੧੫॥ ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿ ਗਨ ਦੇਸ਼ਾ।ਹੁਇ ਹਿੰਦੁਨਿ ਪਰ ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼[2]।ਇਮ ਸੁਨਿ ਗਯੋ,ਸ਼ਾਹਿ ਲਖਿਮਰਜੀ[3]। ਕਰੀ ਅਰਜ਼ਬੇਗੀ ਤਬਿ ਅਰਜ਼ੀ[3]॥੧੬॥ 'ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹੁ ਸਲਾਮਤ! ਸੁਨੀਯਹਿ। ਗਨ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਦਿਜ ਬਹੁ ਗਨੀਅਹਿ। ਪਾਇ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਆਇ ਪੁਕਾਰੂ। ਚਹਤਿ ਆਪ ਕੇ ਪਾਸ ਉਚਾਰੂ॥ ੧੭॥ ਪੁਰਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿ ਤੇ ਆਏ। ਧਨ ਵਿੱਦਯਾ ਮਹਿ ਜੋ ਅਧਿਕਾਏ। ਜੋ ਨਰ ਗਨ ਮਹਿਂ ਹੈਂ ਪਰਧਾਨ। ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਦੀਰਘ ਬੁਧਿਵਾਨ'॥੧੮॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਅਵਿਰੰਗ ਬਿਚਾਰੇ।ਸ਼ਰਾਬਾਤਲਖਿਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਦਿਜ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਮਨ ਸਭਾ ਲਗਿ ਜਾਇ[4]॥੧੯॥ ਬੈਠੇ ਕਾਜ਼ੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਲਾਨੇ। ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਮਹਾਂ ਮਨਮਾਨੇ[5]। ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ* ਜ਼ੇਵਰ ਸਾਰੇ। ਪਹਿਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਧਾਰੇ॥੨੦॥ ਝੁਕਿ ਝੁਕਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮ। ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰੇ ਖਰੇ ਤਮਾਮ। ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਵਾਜੋ ਹੋਵਾ। ਸੁਨਯੋ ਚਹੈ,ਇਮ ਜਬਿ ਹੂੰ ਜੋਵਾ[6]॥੨੧॥ ਭਏ ਸਧੀਰਜ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੈਂ। 'ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਤੁਮ ਨਿਕਟਿ ਪੁਕਾਰੈਂ।ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸਨ ਧਰਮ ਹਮਾਰੇ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਲੈ ਹੈਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਝਾਰੇ॥੨੨॥ ਸੋ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਜਾਨੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਮਿਲਿ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਕੇ ਜਜਮਾਨ ਅਲੰਬ[7]। ਚਲਹਿ ਜੀਵਕਾ ਦੇਤਿ ਕਦੰਬ[8]॥ ੨੩॥ ਤਿਨ ਤੇ ਦਾਨ ਲੇਨਿ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਛਪੀ ਨ ਇਹੁ ਕਛੁ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ। ਸੋ ਹਿੰਦੂ ਜਜਮਾਨ ਘਨੇਰੇ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਛੱਤ੍ਰੀ ਅਹੈਂ ਬਡੇਰੇ॥ ੨੪॥ ਤੁਮ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਜ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਕਰਤਿ ਜੱਗਯ ਦੇ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਸੋ ਅਬਿ ਅਪਰ ਕ੍ਰਿੱਤ ਲਗਿ ਪਰੇ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਅਪਨਿ ਜੀਵਕਾ ਕਰੇ॥ ੨੫॥ ਤਊ ਸਕਲ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਡੇ ਔਰ ਸਮ ਨਾਂਹੀ[9]। ਉੱਤਮ ਜਾਤੀ ਕਰਮ ਭਲੇਰੇ। ਲਖਿਯਤਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਅਛੇਰੇ॥ ੨੬॥ ਤਿਨ ਛੱਤ੍ਰੀਨ ਬਿਖੇ ਸਮ ਚਾਦਰ[10]।ਸਭਿਨਿ ਬਡੇ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਦੀਰਘ

[1]ਸਲਾਹ। [2]ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਜਾਣਕੇ। [3]ਅਰਜ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ। [4]ਤੁਰਕ ਦੀ ਸਭਾ ਤਕ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। [5]ਮਨ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀ। [6]ਜਦ ਡਿੱਠੋ ਨੇ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਰੁਖ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਾਡੀ ਵਲ ਤੇ ਸੁਣਿਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ......। [7]ਜਜਮਾਨ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹਨ। [8]ਸਾਰੇ ਜਜਮਾਨ। [9]ਹੋਰ ਉਹਨਾਂ ਸਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। [10]ਪੜਦਾ, ਓਹਲਾ, ਆਸਰਾ, ਓਟ।

*ਪਾ:-ਜਰਾਵ।

ਗਾਦੀ। ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਸਿੱਖੀ ਕੀਨਿ ਅਬਾਦੀ ॥ ੨੭ ॥ ਜਗ ਕੇ ਪੂਜ ਬਿਦਤ ਰਹੂੰ ਓਰੇ। ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਤਿ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਮਾਨਨੀਯ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ-ਮੌਰ। ਜਿਨ ਕੇ ਸਮ ਨਹਿ ਦੂਸਰ ਔਰ ॥ ੨੮ ॥ ਸੰਗਤਿ ਨਈ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਮਾਨਹਿ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਨਿਤ ਆਨਹਿ। ਜਿਨ ਕੋ ਭਨਤੇ ਮਾਨ ਮਨ ਸਾਰੇ[1]। ਚਹਤਿ ਲੋਕ ਦ੍ਵੈ ਰਹਿਨ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵਹਿ।ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ ਗੁਨ ਗਨ ਗਾਵਹਿਂ। ਕਰਹਿਂ ਕਿ ਕਹਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ੁਭ ਜੋਇ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਸੋਇ॥ ੩੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਪਦ ਭਾਰੋ[2]। ਹਿੰਦੂ ਨਾਮ[3] ਤਿਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੋ। ਭਏ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਪਰਧਾਨੂ। ਧਰਹਿਂ ਸੁ ਧਰਮ ਜੁ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨੂ ॥ ੩੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਤਿਨ ਪੀਛੈ ਹਿੰਦਵਾਇਨ[4]। ਸਭਿ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰੀ, ਪ੍ਰਭੂ, ਪਰਾਇਨ[5]। ਤਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿ ਲ੍ਯਾਵਹੁ। ਨਿਜ ਮਤ ਕੋ ਈਮਾਨ ਰਖਾਵਹੁ ॥ ੩੨॥ ਬਹੁਰ ਨ ਤੁਮ ਕਿਸ ਕੋ ਕੁਛ ਕਹੀਯਹਿ। ਬਨਹਿਂ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਸਭਿ ਲਹੀਯਹਿ। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਸਰਬ ਮਾਨਹਿਂ ਤਬਿ ਸਾਦਰ ॥੩੩॥ ਫੇਰ ਨ ਫੇਰਿ ਕਰਹਿ ਗੋ ਕੋਇ[6]। ਗੁਰ ਕੇ ਮਗ ਹਿੰਦੂ ਸਭਿ ਹੋਇ। ਪੁਨ ਹਮ ਸਮ ਕੀ[7] ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਜੀਵਕਾ ਬਸਿ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ[8] ॥੩੪॥ ਬਿਨਾ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਬਿਨਾ ਬਨਾਏ। ਬਨਹਿਂ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਸਮੁਦਾਏ। ਜਹਾਂ ਏਕ ਤੇ ਕਾਰਜ ਹੋਇ। ਬਹੁ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਨ ਦੇਹੈ ਕੋਇ॥ ੩੫॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਪੂਰਬ ਤਿਨਹਿਂ ਬੁਲਾਵਹੁ । ਨਿਜ ਮਰਜ਼ੀ ਗ਼ਰਜ਼ੀ[9] ਸਮੁਝਾਵਹੁ। ਜਨੈਂ ਕਨੈਂ ਕਰਿ ਬਲ ਛਲ ਸਮੁਦਾਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਲਿਹੁ ਤੁਰਕ ਬਨਾਇ॥੩੬॥ਹੇਰਤਿ ਹੁਇ ਹੈਂ ਸਕਲ ਪਿਛਾਰੀ। ਬਾਤ ਜਥਾਰਥ ਹਮਹੁ ਉਚਾਰੀ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਿਤ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।ਕਹਤੋ 'ਦਿਜਹੁ ਤੁਮ ਨੀਕ ਬਖਾਨੀ॥ ੩੭ ॥ ਹੁਇ ਹੈ ਐਸੇ ਜਿਮ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਗਮਨਹਿਂ ਆਛੇ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਿੱਖ੍ਯ ਸੰਦੇਹ ਨ ਕਰੈਂ। ਗੁਰ ਕੋ ਦੇਖਿ ਤੁਰਕਪਨ ਧਰੈਂ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਰੁਖ਼ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਲਾਨੇ। ਕਾਜ਼ੀ ਅਰ ਉਮਰਾਵ ਬਖਾਨੇ। 'ਇਮ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਕਾਰਜ ਹੋਇ। ਸਾਦਰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਾਨਿ

[1]ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨ ਕਰਕੇ। [2]ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਇਹ ਭਾਰੀ ਪਦਵੀ ਹੈ। [3]ਭਾਵ, ਸਭ ਹਿੰਦੂ। [4]ਸਾਰੀ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ। [5]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਹਨ, ਸੁਆਮੀ ਹਨ ਤੇ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹਨ। [6]ਫੇਰ ਕੋਈ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। [7]ਸਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਦੀ। [8]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਵੱਸ ਹਨ ਹਰ ਥਾਂਵੇਂ। [9]ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਗਰਜ਼।

ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਸਹਤਿ ਹੋਇ ਬਿਰ ਦੀਨ । ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਖੈ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਡ ਪੀਨ[1] । ਅਸ ਮਸਲਤ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸਰਾਹੀ। ਉਖਰਹਿ ਮੂਲ ਸੁ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ ॥ ੪੦ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਨਸਹਿ ਤੇਜ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਸੋ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਹਿਂ ਧਰਹਿ ਮਨ ਮਾਨਾ[2] । 'ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਹੁ' ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਯੋ[3]। 'ਆਵਹਿ ਰਾਮਰਾਇ ਜਿਮ ਆਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਪੂਰਬ ਗੁਰ ਸੋ ਗਏ ਸਮਾਇ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਅਬਹਿ ਬਤਾਇ'। ਦੋ ਅਹਿਦੀ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਇ। ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੁਕਮ ਕਹਯੋ ਸਮੁਝਾਇ ॥ ੪੨ ॥ 'ਬੂਝਿ ਦਿਜਨ ਸੋਂ ਬਸਿਬੇ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਸੋਢੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਨਾਮੂ। ਜਾਇ ਹਕਾਰਹੁ ਇਤ ਕੋ ਲਯਾਵਹੁ। ਆਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਭੇਤ ਕੋ ਪਾਵਹੁ ॥ ੪੩ ॥ ਕਹਹੁ,–ਦਿਖਾਵਨਿ ਅਜ਼ਮਤ ਕਰੈਂ।ਕੈ ਹਮਰੇ ਅਨੁਸਰਤਾ[4]ਧਰੈਂ–'।ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। 'ਨਾਮ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ' ਦਿਜਨ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੪ ॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਹਰ ਭਏ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਪੰਥ ਸਿਧਏ । ਤੁਰਕ ਮੰਦ ਮਤਿ ਹੁਤੇ ਨੁਰੰਗਾ। ਸੰਤ ਪੀਰ ਗੁਰ ਸਨ ਬਦਰੰਗਾ[5] ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਅਹਿਦੀ ਦਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਅਹਿਦੀਏ ਵਾਪਸ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੈਫਾ ਬਾਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਹਿਦੀ ਚਢਿ ਕਰਿ ਖਾਟ ਪਰ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਧਰਿ ਪਾਸ। ਨਿਕਸੇ ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਰਨ ਸਿਰ ਉਰਧ ਉਠਾਇਸਿ ਤਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚਪਈ ॥ ਆਗੇ ਗ੍ਰਾਮ ਗਮਨਤੇ ਆਵੈਂ।ਪਾਛਲਿ ਨਰ ਤਿਨ ਖਾਟ ਟਿਕਾਵੈਂ । ਤਹਿਂ ਤੇ ਨਏ ਨਿਕਾਸਿ ਬਿਗਾਰੀ[6]। ਆਇ ਉਠਾਵਹਿਂ ਲੇਂ ਸਿਰਧਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਬੈਠਿ ਮੰਚ ਪਰ ਪੰਥ ਪਯਾਨਹਿਂ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਜਾ ਪਰ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਹਿਂ।ਲੇਤਿ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ। ਆਮਿਖ ਸੋਂ ਅਹਾਰ ਕਰਿ ਖਾਨ ॥ ੩ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਚਾਲਹਿਂ। ਨਿਤ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਨਾਮ ਸੰਭਾਲਹਿਂ[7] । ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਨਰਨਿ ਸੀਸ ਪਰ ਉਠੇ ਸੁ ਜਾਹੀਂ[8] ॥ ੪ ॥ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਪਹੂਚੇ ਆਇ। ਕਰਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਗਮਨਤਿ ਜਾਇਂ[9]। ਆਇ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ । ਚਢੇ ਮੰਚ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੫ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ । ਜਾਗੇ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ।

[1]ਤਕੜੀ। [2]ਮਨ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਓਹੀ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਸਲਾਹ ਠਹਿਰਾਈ। [4]ਅਧੀਨਤਾ। [5]ਬਦਰੰਗ=ਵਿਰੋਧੀ। [ਤਾਸ਼ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਅਨਮਿਲਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਰੰਗ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਜੋੜ, ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ, ਵਿਰੋਧੀ]। [6]ਨਵੇਂ ਵਗਾਰੀ (ਫੜਕੇ)। [7]ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। [8]ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਅਹਿਦੀਏ)। [9]ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬੈਠਨਿ ਸਭਾ ਸਮਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੈ[1]। ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਨਿ ਲਾਲਸਾ ਧਰਿਕੈ॥ ੬ ॥ ਭਏ ਤਯਾਰ ਅਹਿਦੀ ਤਬਿ ਦੌਨ। ਬਿਰਤਾ ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਗਹਿ ਤੌਨ[2]। ਸੁਧ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਇਵ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਕਮ ਤੇ ਹਮ ਚਲਿ ਆਇਵ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਨਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਚਾਹਤਿ ਭਾ ਉਰ ਮੈਂ।ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੋ ਹਮ ਚਲਿਆਏ।ਮਿਲਯੋ ਚਹੈਂ ਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ' ॥੮॥ ਸੁਨਤਿ ਪਾਸ ਗੁਰਦਾਸ ਪਯਾਨਾ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਹਿਦੀਨਿ[3] ਬਖਾਨਾ। 'ਬਿਰੋ ਪੌਰ, ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਾਹਿ ਪਠਾਏ। ਕਹੈਂ ਸੁ[4]-ਹਮ ਲੈਬੇ ਗੁਰ ਆਏ-'॥ ੯ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯ ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਭੇਵ।ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।'ਆਏ ਜਮ ਕੇ[5] ਅਬਹਿ ਰਬਾਰੇ[6]* ॥੧੦॥ ਲਖੀ ਜਾਇ ਨੀਕੇ ਇਹ ਬਾਤ। ਅਵਸਰ ਪੂਰਨ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ[7]'। ਸੁਨਿਕੈ ਮਤੀਦਾਸ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ! ਕਹਾਂ ਆਪ ਇਹ ਲਹਯੋ[8]?॥ ੧੧॥ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਉਰ ਸ਼ਾਹੁ ਲਖੰਤਾ। ਰਖਹਿ ਅਦਾਇਬ[9] ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਨੰਤਾ। ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਬਹੁ ਧਨਦੀਨਿ।ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ਸ਼ੁਭਾਸਨ ਦੀਨਿ[10]॥੧੨॥ ਅਬਿ ਲੌ ਬਨੀ ਬਾਤ ਸ਼ੁਭ ਤਾਂਹੀ। ਭਾਉ ਧਰੈ ਤਿਮ ਹੀ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ।ਕਰਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਮੇਲ ਸੁਖਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਕਹਤਿ ਹਹੁ† ਬਾਕ ਦੁਖਾਰੇ[11]' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਕਹਯੋ। 'ਸੋ ਹੁਇ ਹੈ ਜੁ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਚਹਯੋ। ਹਮਰੋ

[1]ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੁਣਕੇ। [2]ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਵਿਚ ਓਹ ਜਾ ਠਹਿਰੇ। [3]ਅਹਿ-ਦੀਆਂ ਦਾ। [4]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ। [5]ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੇ। [6]ਦੂਤ। [7]ਅੰਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੈ ਇਹ ਗਲ ਮਮਝੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। (ਅ) (ਪਿੱਛੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨਾਲ ਬੀਤੇ) ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਮੌਕਿਆ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। [8]ਕੀਹ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। [9]ਸਤਿਕਾਰ। [10]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਆਸਨ ਦੇਕੇ। [11](ਸਾਨੂੰ) ਦੁਖਦਾਈ ਲਗਣ ਵਾਲੇ। *ਏਹ ਵਾਕ ਸਹਿ ਸੁਭਾ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੁਰਾਦ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹਿਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜਮ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਚੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਭੈ ਖਾਣ ਉਦਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹਨ, 'ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨਿ' ਤਥਾ 'ਹਰਖ ਸੋਗ ਜਾਕੈ ਨਹੀ' ਸੋ ਆਪ ਭੈ ਕਦ ਖਾਂਦੇ ਯਾ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਸੇ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾਕੇ ਸਾਡੇ ਪਰ ਸਾਰੀ ਗਲ ਸੁੱਟ ਦਿਓ, ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖੇਚਲ ਤੇ ਖ਼ੇਦ ਆਪ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਅਰਥ ਆਪ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲਿਆ ਸੀ, ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। †ਪਾ:-ਹਠ।

ਮੇਲ ਨ ਬਨੈ ਕਦਾਈ। 'ਕੂਰ, ਮਲੇਛ ਸੰਤ ਦੁਖਦਾਈ'[1] ॥ ੧੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਅਹਿਦੀ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਏ।ਪਿਖਿ ਨਿਕੇਤ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਏ।ਸਮੁਖ ਬਦਨ ਗੁਰ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਤਤਛਿਨ ਦੁਰਮਤਿ ਤਿਨ ਨਿਰਵਾਰੇ॥ ੧੫॥ ਸਮ ਸੰਤਨਿ ਗੁਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਭਾਊ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿੰ ਲੇਸ਼ ਕਦਾਊ। ਨੀਵੇਂ ਸੀਸ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮ[2]। ਬੈਠੀ ਦੇਖੀ ਸਭਾ ਤਮਾਮ ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਦੀਨਸਿ ਪਰਵਾਨਾ। ਕਹ੍ਯੋ ਪਢਾਵਨਿ ਮਤਲਬ ਜਾਨਾ। ਲਿਖ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਮਹਿਂ 'ਆਵਨਿ ਕੀਜੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੁਇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ॥ ੧੭ ॥ ਲੋਕਨ ਤੇ ਜਸੁ ਸੁਨ੍ਯੋ ਤੁਹਾਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਮਿਲਿਬੋ ਨੀਕ ਬਿਚਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਗਤ ਲਿਖਵਾਇਵ।'ਜੇ ਮਿਲਿਬੇ ਲਾਲਸ ਉਪਜਾਇਵ ॥ ੧੮ ॥ ਤੌ ਹਮ ਆਵਹਿਂ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ।ਪੂਰਬ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਬਲ ਸੁਨਿਕੈ।ਰਾਮਰਾਇ ਬੁਲਵਾਇਵ ਗੁਨਿਕੈ ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਹੁਰ ਬੁਲਵਾਏ। ਅਬਿ ਤੈਂ ਹਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਏ'। ਤਿਨ ਅਹਿਦਿਨਿ ਕੋ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਕਹਹਿਂ ਭਯਾ ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਭਯੋ[3] ॥ ੨੦ ॥ ਇਮ ਉੱਤਰ ਲਿਖਵਾਇ ਗੁਸਾਈਂ। ਕੇਤਿਕ ਧਨ ਦੀਨਸਿ ਤਿਨ ਤਾਈ। ਹਤੇ ਲੋਭ ਤੇ ਲੈ ਨਰਮਾਏ[4]*। ਗੁਰ ਕੇ ਸਮੁਖ ਨ ਕਛੂ ਅਲਾਏ॥ ੨੧॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਅਹਿਦੀ ਚਾਲੇ। ਚਢਿ ਮੰਚਨ ਪਰ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ[5]। ਸਨੇ ਸਨੇ ਤੈਸੇ ਚਲਿ ਗਏ। ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਏ ॥ ੨੨ ॥ ਨੌਰੰਗ ਨਿਕਟਿ ਪਹੂੰਚੇ ਜਾਇ।ਕਾਗਦ ਦਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਇ। 'ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ, ਹਮ ਭੀ ਤਹਿਂ ਆਵੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਸਮਾ ਬਿਤਾਵੈਂ ॥ ੨੩ ॥ ਅਬਿ ਆਯੋ ਚੌਮਾਸਾ ਕਾਲ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਪਾਨੀ ਪੰਕ[6] ਬਿਸਾਲ'। ਸੁਨਿ ਔਰੰਗ ਤਬਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਯਹੁ।–ਆਵਹਿ ਆਪ–ਬਿਚਾਰਤਿ ਜੋਯਹੁ ॥ ੨੪ ॥ ਇਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਿ। ਬਸਨ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੋ ਤਜਿ ਦੀਨਿ। ਅਲਪ ਦਾਸ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨਿ। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨ[7] ॥ ੨੫ ॥ ਮਾਸ ਅਸਾਢ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਸਿਖ ਮਸੰਦ

[1]ਝੂਠੇ ਮਲੇਛ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੁਖਦਾਈ (ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ) ਨਾਲ। [2]ਭਾਵ ਅਹਿਦੀਆਂ ਨੇ। [3](ਸ਼ਾਹ) ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਰਦਾ ਹੈ। [4]ਲੋਭ ਦੇ ਮਾਰੇ ਨਰਮ ਹੋ ਗਏ। [5]ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਗ। [6]ਚਿੱਕੜ। [7]ਜੋ ਸਰਬ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹਨ।

*ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਵਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆਂ ਸਿਰੋਪਾਉ ਯਾ ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਸੀ।

ਹੁਇ ਬਿਦਾ ਪਯਾਨੇ । ਨਿਜ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਚਲਿ ਗਏ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ੀਲ' ਸਰਾਹਤਿ ਭਏ ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਬ ਕੋ ਮੁਖ ਕਰੇ।ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮਜਲ ।ਅਲਪ ਹੀ ਥਿਰੇ। ਬਸਹਿ ਨਹੀਂ ਤਬਿ ਪੁਰ ਪਟਿਆਰਾ[1]। ਇਤਿ ਕੋ ਆਇ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥ ਸੈਫਦੀਨ ਇਕ ਤੁਰਕ ਭਲੇਰਾ। ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਕੋ ਬਸਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ਸੈਫਾਬਾਦ ਨਾਮ ਤਿਸ ਰਾਖਾ। ਗੁਰ ਜਸੁ ਸੁਨਤਿ ਦਰਸ ਕੋ ਕਾਂਖਾ॥ ੨੮ ॥ਚਿਤਵਤਿ ਰਹਤਿ–ਜਾਉਂ ਤਿਨ ਪਾਸ। ਸੁਨਹੁਂ ਤਿਨਹੁ ਤੇ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ–।ਅਟਕਯੋ ਰਹਤਿ ਕਾਜ ਘਰ ਕੇਰੇ।ਨਹਿਂ ਅਵਕਾਸ਼[2] ਲਹਯੋ ਕਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਤਊ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਪਯਾਸ ਬਡੇਰੀ। –ਮਿਲਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕੋ ਚਲਿ ਕਿਸ ਬੇਰੀ–। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨੀ। –ਦਰਸ਼ਨ ਕੌ ਚਾਹਤਿ ਹਿਤ ਠਾਨੀ–॥੩੦॥ਉਤਰੇ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪੁਰਿ ਨੇਰੇ। ਸਕਲ ਆਇ ਲਾਗਯੋ ਤਬਿ ਡੇਰੇ[3] । ਸੈਫਦੀਨ ਢਿਗ ਕਿਨਹੁਂ ਬਖਾਨਾ। 'ਉਤਰਯੋ ਆਇ, ਨਹੀਂ ਕੋ ਜਾਨਾ[4]' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਧ ਹਿਤ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨੁਜ ਪਠਾਯੋ। ਬੂਝਿ ਗਯੋ ਤਿਨ ਜਾਇ ਬਤਾਯੋ। 'ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਨਿ ਤੁਮ ਚਾਹੋ। ਔਚਕ ਸੋ ਪਹੁੰਚੇ ਅਬਿ ਪਾਹੋ ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਅਹੈਂ । ਸੰਗੀ ਨਰ ਬੂਝੇ ਸੋ ਕਹੈਂ[5]' । ਸੈਫ ਦੀਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਆਪ ਮਿਲਿਨਿ ਕੋ ਆਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਕਿਤਿਕ ਅਸ਼ਰਫੀ ਆਗੇ ਧਰਿਕੈ। ਬੰਦੇ ਪਦ ਨੰਮ੍ਰੀ ਸਿਰ ਕਰਿ ਕੈ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੁਝ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਸਿ ਆਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥੩੪॥ਅਬਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਹੈ ਆਨਿ ਚੁਮਾਸਾ। ਬਨੌਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਜਹਿ ਬਾਸਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਗਹਿ ਹਾਥ। ਕਰਤਿ ਪਲੋਸਨਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਾਥ ॥ ੩੫ ॥ ਪੁਨ ਮੁਖ ਚਖ ਪਰ ਫੇਰਨਿ ਕਰੈ।–ਮੈਂ ਨਿਹਾਲ ਭਾ–ਇਮ ਉਰ ਧਰੈ। ਹੇਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਬਾਕ ਬਖਾਨਯੋ ਗੁਰ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੩੬॥ 'ਜੇ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਏਵ ਤੁਮਾਰੇ।ਕਰਹਿਂ ਬਾਸ ਚਹੁ ਮਾਸ ਸੁਖਾਰੇ।ਰਹੈਂ ਸ਼ਾਹ ਢਿਗ ਕਰਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਬਰਖਾ ਹਟੇ ਜਾਹਿ ਤਿਸ ਥਾਨਾ' ॥ ੩੭ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਯੋ। ਸੈਫਦੀਨ ਕਹਿ ਸਿਵਰ ਉਠਾਰਯੋ । ਸੁੰਦਰ ਉਪਬਨ[6] ਬਿਖੈ

---

[1]ਪਟਿਆਲਾ ਨਗਰ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ ਸੀ ਤਦੋਂ। [2]ਸਮਾਂ। [3]ਸਾਰਾ ਡੇਰਾ ਆ ਲਗਾ। [4](ਕੋਈ) ਆਣ ਉਤਰਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕੌਣ ਹੈ। [5]ਸੰਗੀ ਨਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। [6]ਬਾਗ।

ਉਤਾਰੇ। ਆਪ ਸਾਥ ਹੁਇ ਤਹਾਂ ਪਧਾਰੇ ॥੩੮॥ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਯਹੁ। ਹਿਤ ਸੇਵਾ ਕੇ ਸਕਲ ਪੁਚਾਯਹੁ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। ਪੁਨ ਨਿਜ ਸਦਨ ਗਯੋ ਹਰਖਾਏ ॥੩੯॥ ਨਿਸਾ ਬਾਸ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਕਰਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੁਖ ਧਰਯੋ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸੌਚ ਇਸ਼ਨਾਨੇ। ਬੈਠੇ ਥਿਰ ਹੁਇ ਲਾਗਿ ਸੁ ਧਯਾਨੇ ॥੪੦॥ ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੈਫਦੀਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਦ ਪਰ ਹਰਖਾਯੋ। ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ॥੪੧॥ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਮੇਤ ਉਚਾਰਤਿ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਸੀ ਹੋਤਿ ਮਨ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ[1] ॥ ੪੨ ॥ ਮੁਦਤ ਹੋਇ ਪੁਨ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ। 'ਕਰਹੁ ਬਾਸ ਮਮ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਨੀ। ਪੰਕ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਨੀ। ਗਮਨ ਕਠਨ ਮਗ ਕੋ ਲਿਹੁ ਜਾਨੀ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੈਫਦੀਨ ਕੀ ਬਿਨਤੀ। ਕਰਨਿ ਕੂਚ ਕੀ ਤਜਿ ਕਰਿ ਗਿਨਤੀ। ਕਰਯੋ ਬਚਨ 'ਤੁਮ ਆਛੇ ਕਹਯੋ। ਮਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਸਮਾ ਨਹਿੰ ਲਹਯੋ ॥੪੪॥ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਸੰਕਟ ਹੋਤਿ। ਤ੍ਰਿਨ ਗਨ ਜੀਵ ਬਿਲੰਦ ਉਦੋਤਿ[2]। ਬਰਖਾ ਸਕਲ ਬਿਤਾਵੈਂ ਜਬੈ। ਕਰਹਿੰ ਕੂਚ ਡੇਰਾ ਹਮ ਤਬੈ' ॥ ੪੫ ॥ ਤਹਿੰ ਗੁਰ ਬਸੇ ਦੇਨਿ ਕੋ ਛੇਮ। ਸੈਫਦੀਨ ਦੀਰਘ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮੁ। ਕਰਹਿ ਭਾਵ ਕੋ ਨੀਤ ਨਵੀਨ। ਪਰਚਹਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਹੈ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸੈਫਾਬਾਦ ਗੁਰ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਸੈਫਦੀਨ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ। ਅਹਿਦੀਏ ਭਾਲਣ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸੇ ਚੁਮਾਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮ। ਸੈਫਦੀਨ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਆਇ ਸਲਾਮ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਠਾਨਿ ਹਮੇਸ਼ੁ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ। ਕਬਹੂੰ ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਹਿ। ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਜਾਇ ਬਿਠਾਰਹਿ ॥ ੨ ॥–ਪਰਚੇ ਰਹੈਂ ਇਹਾਂ ਚਿਰਕਾਲਾ–। ਯਾਂ ਤੇ ਠਾਨਤਿ ਜਤਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ। ਘਰ ਅੰਤਰ ਕੇ ਬਾਗ਼[3] ਦਿਖਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਬਹੁਰ ਫਰਸ਼ ਸੁੰਦਰ ਡਸਵਾਵੈ। ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਵੈ। ਚਾਰੁ ਚੌਪਰ ਅੱਗ੍ਰ ਬਿਛਾਵੈ।

[1](ਸੈਫ ਦੀਨ ਦਾ) ਮਨ। [2]ਘਾਹ ਬਹੁਤੇ (ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਚ ਸੱਪ ਠੂਹੇ ਆਦਿ) ਜੀਵ ਬੀ ਬਹੁ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। [3]ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਬਾਗ।

ਖੇਲੈ ਗੁਰ ਸੋਂ ਡਲਨ ਰੁੜਾਵੈਂ[1] ॥੪॥ ਇਕ ਦੁਇ ਜਾਮ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਰਾਖੇ। ਖੇਲਨਿ ਹਿਤ ਪੁਨ ਪੁਨ ਮੁਖ ਭਾਖੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ। ਸਿਵਰ ਬਿਖੇ ਬਸਤੂ ਸਭਿ ਧਰੈ ॥ ੫ ॥ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਅੰਨ ਗਨ ਨੀਕੇ। ਅਪਰ ਅਹਾਰ ਜਿ ਭਾਵਤਿ ਜੀਕੇ। ਦੁਗਧ ਦਧੀ ਤੇ ਆਦਿਕ ਜੋਈ। ਹਿੰਦੁਲਿ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਵਤਿ ਤੋਈ ॥ ੬ ॥ ਚਹਿਯਤਿ ਵਸਤੁ ਸਿਵਰ ਮਹਿਂ ਜੋਇ। ਨਿਜ ਬੁਧਿ ਤੇ ਭੇਜੈ ਤਹਿਂ ਸੋਇ। ਫਲ ਰਸਾਲ ਕੇ[2] ਸ੍ਵਾਦਲ ਜੇਤੇ। ਬੀਨ ਬੀਨ ਕਰਿ ਪਠਵਹਿ ਤੇਤੇ ॥੭॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਕਰਹਿ ਮੰਗਾਵਨਿ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਨ। ਜਾਮਨ ਫਲ ਆਰੂ ਅਰੁ ਖਿਰਨੀ। ਜੋ ਲਗ-ਵਾਇ ਰਖੇ ਨਿਜ ਧਰਨੀ ॥੮॥ ਦਾਰਮ ਦੀਰਘ ਦਾਨੇ ਜੋਇ[3]। ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਠਾਵੈ ਸੋਇ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੇਵਾ ਕਹੁ ਠਾਨਿ। ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਯੋ ਅਪਨਿ ਮਹਾਨ ॥ ੯ ॥ ਦੇਹਿ ਤੁਰੰਗਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ। ਭਏ ਪੁਸ਼ਟ ਠਾਢੇ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਇਮ ਸਾਵਨ ਭਾਦੋਂ ਦੁਇ ਮਾਸ। ਕਰੇ ਬਿਤਾਵਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਸਿ[4] ॥ ੧੦ ॥ ਮਾਸ ਅਸੌਜੁ ਆਇ ਪੁਨ ਗਯੋ। ਅਵਿਰੰਗ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਤਿ ਭਯੋ। ਚਲਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰੂ ਕੋ ਤਹਾਂ। 'ਅਬਿ ਲੌ ਨਹਿਂ ਆਏ ਰਹਿ ਕਹਾਂ[5] ?' ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਨ ਅਹਿਦੀ ਦ੍ਵੈ ਕੀਨੇ ਤਯਾਰੀ। ਕਰਿ ਤਾਗੀਦ ਬਿਸਾਲ ਉਚਾਰੀ। 'ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਜਾਇ ਕਰਿ ਆਨੋ। ਅਪਰ ਫਰੇਬ ਕਰਹਿਂ, ਨਹਿ ਮਾਨੋ[6] ॥੧੨॥ ਤਿਨ ਬਿਨ ਅਟਕ ਰਹਯੋ ਬਡ ਕਾਜਾ। ਜਨੁ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਦਿਢ ਦਰਵਾਜਾ। ਅਪਨੀ ਅਜ਼ਮਤ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਨਾਤੁਰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬੀਚ ਅਬਿ ਆਵੈਂ ॥ ੧੩ ॥ ਆਨਹੁ ਸਾਥ ਨ ਤਜਿ ਕਰਿ ਫਿਰੋ। ਖਬਰ ਪਠਹੁ ਤਿਨਕੇ ਦਰ ਪਰਹੁ[7]'। ਸੁਨਿ ਤਾਗੀਦ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਜੋਰ। ਅਹਿਦੀ ਚਲੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਓਰ ॥੧੪॥ ਰਾਢਿ ਖਾਟਨ ਪਰ ਕਾਢਿ ਬਿਗਾਰੀ[8]। ਸੀਸ ਉਠਾਏ ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰੀ। ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਹੁਕਮ ਕਰੰਤੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤਿਨ ਲੇ ਗਮਨੰਤੇ ॥੧੫॥ ਮਗ ਉਲੰਘਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਗਏ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਭਏ। ਬੂਝੀ ਸੁਧਿ, ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਨ ਪਾਏ। 'ਕਹਾਂ ਅਹੈਂ?' ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਤਾਏ ॥ ੧੬ ॥ ਭਏ ਸਚਿੰਤ 'ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਕਰੈਂ ?। ਗੁਰ

[1] ਡਲ (ਪਾਸੇ) ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ। [2] ਅੰਬਾਂ ਦੇ। [3] ਅਨਾਰ ਵਡਿਆਂ ਦਾਨਿਆਂ ਵਾਲੇ ਜੋ ਹਨ। [4] ਵੱਸ ਕੇ। [5] ਕਿੱਥੇ ਰਹੇ। [6] ਹੋਰ ਫਰੇਬ ਕਰਨ ਤਾਂ ਨਾ ਮੰਨੋ। [7] (ਸਾਨੂੰ) ਖਬਰ ਭੇਜ ਦਿਓ ਤੇ (ਆਪ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਏ ਰਹੋ। [8] ਵਗਾਰਾਂ ਕਢਾ ਕੇ।

ਕੀ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਸ਼੍ਰਵਨੀ ਪਰੈ'। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਬਹੁਰ ਪਯਾਨੇ।-ਹੋਇਂ ਸੁਧਾਸਰ-ਅਸ ਮਨ ਜਾਨੇ ॥ ੧੭ ॥ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਪਾਰ ਉਲੰਘਿ ਤਬਿ ਚਾਲੇ। ਦ੍ਵਾਬੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਭਾਲੇ। ਬਹੁਰ ਬਿਪਾਸਾ ਉਤਰੇ ਪਾਰ।ਖੋਜਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਨਰਨ ਉਚਾਰਿ[੧] ॥ ੧੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਇ। ਬੂਝਨਿ ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗਾਥ।'ਅਬਿ ਕਿਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਨਾਥ ?॥ ੧੯ ॥ ਜੋ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਦੁਰਾਵਨਿ ਤਿਨੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਜ਼ਾਇ ਦੇਹਿਗੋ ਘਨੈ। ਸਦਨ ਖਸੋਟਹਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਹਿ। ਬੰਦ ਕੈਦ ਕਰਿ ਤੁਮ ਕਹੁ ਮਾਰਹਿ'॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਪਾਯੋ ਬਡ ਤ੍ਰਾਸਾ।ਕਹਯੋ'ਦੇਖਿ ਲਿਹੁ ਸਕਲ ਅਵਾਸਾ[੨]।ਕਹਹਿਂ ਕੂਰ ਨਹਿਂ[੩], ਦੋਸ਼ ਲਗਾਵਹੁ।ਹਮ ਗ਼ਰੀਬ ਸਗਰੇ ਲਖਿ ਪਾਵਹੁ' ॥ ੨੧ ॥ ਇਮ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿਕੈ ਅਹਿਦੀਨ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਸੁਧਿ ਲਿਖਿ ਪਠਿ ਦੀਨਿ।'ਕਿਤਹੁੰਨ ਪਾਵਤਿ ਖੋਜਤਿ ਹਾਰੇ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਖੈ ਨਿਹਾਰੇ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਨੁਰੰਗ ਨੇ ਕਿਤਿਕ ਸਊਰ[੪]। ਹਿਤ ਖੋਜਨ ਪਠਿ ਨਿਕਟਿ ਕਿ ਦੂਰ। ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕਹੁ ਬਿਚਰਨਿ ਲਾਗੇ। ਬੂਝੇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਪਾਛੇ ਆਗੇ॥ ੨੩ ॥ ਕੇਚਿਤ ਅਹਿਦੀ ਅਰੁ ਅਸਵਾਰ। ਬਿਚਰਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ। ਇਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਜਲ ਥਲ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜਾਨਤਿ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਫਦੀਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਕਹ੍ਯੋ ਇਕ ਕਾਲ। 'ਅਬਿ ਹਮ ਚਲ੍ਯੋ ਚਹੈਂ ਕਿਤ ਆਨ[੫]। ਬਸੇ ਚੁਮਾਸਾ ਤੁਵ ਬਚ ਮਾਨਿ ॥ ੨੫॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਸਦਾ। ਸੰਕਟ ਬਯਾਪ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਕਦਾ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਪ੍ਰੀਤ। ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਲਹਹੁ ਸੁਖ ਨੀਤ॥ ੨੬ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇਰੋ ਅਬਿ ਮਿਟ੍ਯੋ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸੰਕਟ ਕਟ੍ਯੋ'। ਸੈਫਦੀਨ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਭਏ ਸਜਲ ਲੋਚਨ ਤਿਸਕਾਲਾ॥ ੨੭ ॥ 'ਮੋ ਚਿਤ ਮੋਚਤਿ ਸਾਥ ਨ ਚਹੈ[੬]।-ਗਮਨਹੁ ਗੁਰੂ!-ਬਾਕ ਕੋ ਕਹੈ[੭]। ਕਹਾਂ ਠਗੌਰੀ ਮੋ ਪਰ ਡਾਰੀ। ਮਨ ਬਸਿ ਰਾਵਰਿ ਰਖਹੁ ਸੰਗਾਰੀ' ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੁਨਿਕੈ।ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਸ ਗੁਨਿਕੈ।'ਹਮ ਨੇ ਅਬਿ ਕੁਛ

[੧]ਪੁੱਛਕੇ। [੨]ਸਾਰੇ ਘਰ। [੩](ਅਸੀਂ) ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। [੪]ਅਸਵਾਰ। [੫]ਹੋਰਥੇ। [੬]ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਸਾਥ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। [੭]ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਜਾਓ ਇਸ ਵਾਕ ਨੂੰ ਕੌਣ ਕਹੇ।

ਕਰਨੇ ਕਾਜਾ। ਨਹੀਂ ਸਾਥ ਕੋ ਨਿਬਹਿ ਸਮਾਜਾ ॥ ੨੯ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਠਾਨਹੁ ਧ੍ਯਾਨ। ਜਿਮ ਸਮੀਪ ਤੈਸੇ ਪਹਿਚਾਨ' ।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਯੋ । ਨੀਠ ਨੀਠ ਉਰ ਧੀਰ ਬਧਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਅਪਰ ਦਾਸ ਅਰੁ ਸਿੱਖ ਜਿ ਸਾਥ । ਸਭਿ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਨਾਥ। 'ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਨਿ ਕਰੀਯਹਿ। ਸੰਗ ਹਮਾਰੋ ਅਬਿ ਪਰਿਹਰੀਅਹਿ ॥ ੩੧ ॥ ਹੋਨਿ ਇਕਾਕੀ ਬਨਹਿ ਹਮਾਰੋ । ਅਬਹਿ ਸੰਗ ਹੁਇ ਅਧਿਕ ਦੁਖਾਰੋ। ਤਹਾਂ ਨ ਸ਼ਰਧਾ ਪੁਨ ਰਹਿ ਆਵਹਿ।ਰਹੈ ਸੰਗ ਸੋ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਵੈ॥ ੩੨ ॥ ਇਸ ਕਾਰਨ ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਾਈ ।ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਤਜਿ ਹਠ ਅਧਿਕਾਈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਤ੍ਰਾਸ ਹੋਇਗੋ ਭਾਰੀ। ਰਹੈ ਕੌਨ ਤਬਿ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ'॥ ੩੩ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਹਿਰਦੈ ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਯੋ। ਬੋਲੇ ਕਿਤਿਕ ਜੋਰ ਜੁਗ ਹਾਥ। 'ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਨਾਥ ! ॥ ੩੪ ॥ ਨਿਜ ਸੰਗ ਰਾਖਹੁ ਤਉ ਹਮ ਰਹੈਂ। ਜਾਹਿਂ ਸਦਨ ਕੋ ਜੇ ਅਬਿ ਕਹੈਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਆਇਸੁ ਲੇ ਘਰ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸੰਗ ਤਜਿ ਦਏ ।।੩੫॥ ਪੰਜ ਸਊਰ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਰਹੇ। ਜਿਨਹੁੰ ਸੰਗ ਕੋ ਹਠ ਬਹੁ ਗਹੇ। ਮਤੀਦਾਸ ਇਕ ਗੁਰੂ ਦਿਵਾਨ । ਰਹਤਿ ਸਮੀਪ ਸਦੀਵ ਸੁਜਾਨ॥ ੩੬ ॥ ਰਿਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੇਵਾ ਬਹੁ ਕਰੀ। ਅਜ਼ਮਤ ਲਹੀ ਕੁਮਤਿ ਪਰਹਰੀ।ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਧੀਰਜ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਨ ਚੀਤ॥ ੩੭ ॥ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮਨ ਕਰਿਕੈ ਸੰਗ ਨ ਤ੍ਯਾਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਚਰਨ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਦੂਸਰ ਰਹਯੋ ਸੰਗ ਗੁਰਦਿੱਤਾ। ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬੰਸ ਜਨਮ ਜਿਨ ਲਿੱਤਾ॥ ੩੮ ॥ ਖਸ਼ਟਮ ਥਾਨ ਬ੍ਰਿੱਧ ਤੇ ਭਯੋ। ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜਯੋ। ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਸੰਗੀ ਰਹੇ। ਕਰਾਮਾਤ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਅਹੇ॥ ੩੯ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਲੇਸ਼ ਨ ਮੋਹ ਨ ਮਾਯਾ। ਉਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਆਨੰਦ ਪਾਯਾ। ਦੁਇ ਇਹ ਸੰਗ ਅਪਰ ਸਿਖ ਤੀਨ। ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰਬੀਨ॥ ੪੦ ॥ਸੈਫਦੀਨ ਤੇ ਲੀਨਿ ਬਿਦਾਈ। ਜ਼ੀਨ ਡਾਰਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।ਅਪਰ ਦਾਸ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਗਏ।ਗੁਰੂ ਭੇਵ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਭਏ॥੪੧॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤ੍ਯਾਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਗਿਆਰਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਗਿਆਰਵੀਂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ–ਜਿਲਦ ੧੧

ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

[ਰਾਸਿ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਮੁੱਕੀ, ਰਿਤੁ ਪਹਿਲੀ ਸਾਰੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਜਾਰੀ]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ

ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼

ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ

ਸੰਪਾਦਿਤ :-

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. XI

(In Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh

Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਗਿਆਰਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ

ਸਾਲ : 2011

ਕਾਪੀਆਂ : 5000

ਕੀਮਤ : 218.00

1120 - ਹ.ਪ੍ਰ. - 1580

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਅਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ

ਛਾਪਕ : ਆਲਟੈਕ ਪ੍ਰਿੰਟਪੈਕ, 182/4, ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫ਼ੇਸ-1, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ	ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰਾਸਿ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ–ਜਾਰੀ।			ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ।	੬੧	੪੪੫੫
ਸਮਾਣੇ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਰਾਤ ਰਹੇ।	੩੨	੪੩੫੧	ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦਿੱਲੀਓਂ ਚਿੱਠੀ।	੬੨	੪੪੫੮
ਸਮਾਣਿਓਂ ਕਰਹਾਲੀ ਤੇ ਚਿਹਕੇ।	੩੩	੪੩੫੪	ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦਾ ਉੱਤਰ। ਗੁਰਾਈ	੬੩	੪੪੬੨
ਗਿਲੋਰਾ, ਕਰਰਾ ਤੇ ਖਰਕ ਗ੍ਰਾਮ।	੩੪	੪੩੫੮	ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਹੋਰ ਸਖਤੀ।	੬੪	੪੪੬੫
ਖਟਕੜ ਦੇ ਚੋਰ, ਜੀਂਦ, ਆਗਰਾ।	੩੫	੪੩੬੨	ਸ਼ਹੀਦੀ।	੬੫	੪੪੭੦
ਅਜਾਲੀ ਫੜਿਆ ਗਿਆ।	੩੬	੪੩੬੫	ਸਚਖੰਡ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।	੬੬	੪੪੭੩
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ।	੩੭	੪੩੬੯	ਧੜ ਦਾ ਸਸਕਾਰ।	੬੭	੪੪੭੭
ਦਿੱਲੀ ਆਉਣਾ।	੩੮	੪੩੭੩	ਔਰੰਗੇਨੂੰਡਰ।ਗੁ:ਪ੍ਰ: ਸੂ:ਦਾ ਰੂਪਕ।	੬੮	੪੪੮੧
ਘੜੇ ਫੁੰਡਣੇ, ਮਿੱਠਾ ਖੂਹ ਖਾਰਾ।	੩੯	੪੩੭੬	**ਰਿਤੁ ਪਹਿਲੀ।**		
ਪੰਜਾਬ ਜਾਣ ਦੀ ਸਿੱਕ, ਮੁਹਾਫਾ।	੪੦	੪੩੮੦	ਮੰਗਲਾਚਰਣ।	੧	੪੪੮੭
ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਤਿਆਰੀ, ਜਗਤਾ ਸੇਠ।	੪੧	੪੩੮੪	ਸੀਸ ਕੀਰਤਪੁਰ ਲਿਔਣਾ।	੨	੪੫੦੦
ਪਟਣਿਓਂ ਵਿਦਾਇਗੀ।	੪੨	੪੩੮੭	ਸੀਸ ਸਸਕਾਰ ਅਨੰਦਪੁਰ।	੩	੪੫੦੫
ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁੱਜੇ।	੪੩	੪੩੯੧	ਜਗਜ ਕੀਤਾ।	੪	੪੫੦੯
ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ।	੪੪	੪੩੯੪	ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ।	੫	੪੫੧੩
ਅਯੁਧਯਾ ਤੋਂ ਲਖਨੌਰ।	੪੫	੪੩੯੮	ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ।	੬	੪੫੧੭
ਦਿੱਲੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਡੇਰਾ।	੪੬	੪੪੦੨	ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ।	੭	੪੫੨੦
ਸਿਖ ਦਾ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਾਉਣਾ।	੪੭	੪੪੦੫	ਤਾਣੇ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਵੈਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੮	੪੫੨੪
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ।	੪੮	੪੪੦੮	ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ।	੯	੪੫੨੮
ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਜਾਣਾਂ।	੪੯	੪੪੧੧	ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ ਵੱਸਣਾ।	੧੦	੪੫੩੨
ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।	੫੦	੪੪੧੫	ਵਿਆਹ ਉਤਸ਼ਾਹ।	੧੧	੪੫੩੫
ਦੇਗਚੇ ਵਿਚੋਂ ਸੂਰ।	੫੧	੪੪੧੮	ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੧੨	੪੫੩੯
ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਖਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਣ।	੫੨	੪੪੨੨	ਬਰਾਤ ਦਾ ਢੁਕਾਉ।	੧੩	੪੫੪੩
ਜਮਨਾਂ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ।	੫੩	੪੪੨੫	ਬਰਾਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਹੌਰ।	੧੪	੪੫੪੮
ਭਾ: ਮਤੀਦਾਸ ਦਾ ਚੀਰਿਆ ਜਾਣਾ।	੫੪	੪੪੨੮	ਬਰਛੇ ਨਾਲ ਚਸ਼ਮਾਂ ਜਾਰੀ।	੧੫	੪੫੫੧
ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ।	੫੫	੪੪੩੨	ਬਰਾਤ ਮੁੜੀ। ਚੋਰੀ ਹੋਈ ਥੈਲੀ।	੧੬	੪੫੫੬
ਲਖਨੌਰ। ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ।	੫੬	੪੪੩੬	ਮੇਲ ਵਿਦਾ, ਤੈਰਨਾ, ਗੁਲਾਬਰਾਇ।	੧੭	੪੫੬੧
ਲਖ: ।ਮਿੱਠਾਖੂਹ।ਮਾਮਾਜੀ ਆਏ।	੫੭	੪੪੩੮	ਸਿਖ ਰੀਛ ਨਿਸਤਾਰਾ।	੧੮	੪੫੬੪
ਘੋੜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ। ਘੋਘਾ। ਲਖਨੌਰ।	੫੮	੪੪੪੩	ਵੀਰ ਰਸੀ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ।	੧੯	੪੫੬੮
ਲਖਨੌਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ।	੫੯	੪੪੪੬	ਤੰਬੂ ਕਾਬਲੋਂ। ਦੂਜਾ ਵਿਵਾਹ।	੨੦	੪੫੭੩
ਬਾਗ ਦਰਸ਼ਨ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਕੂਚ।	੬੦	੪੪੫੦	ਰਤਨਰਾਇ–ਦਰਸ਼ਨ-ਸ਼ਿੱਕ।	੨੧	੪੫੭੬

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ	ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰਤਨਰਾਇ—ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ।	੨੨	੪੫੭੯	ਰਾਮਰਾਇ ਦਾ ਮਸੰਦ ਆਯਾ।	੨	੪੭੦੨
ਰਤਨਰਾਇ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ।	੨੩	੪੫੮੩	ਬੇੜੀ ਉਤੇ ਰਾਮਰਾਇ ਨਾਲ ਮੇਲ।	੩	੪੭੦੫
ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ ਬਣਵਾਯਾ।	੨੪	੪੫੮੭	ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ।	੪	੪੭੧੧
ਘਰ ਵਿਚਾਰ। ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ	੨੫	੪੫੯੧	ਰਾਜਕੌਰ ਦਾ ਹਾਲ।	੫	੪੭੧੫
ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜਣਾ।	੨੬	੪੫੯੪	ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ।	੬	੪੭੧੮
ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਆਯਾ।	੨੭	੪੫੯੮	ਪੰਜਾਬ ਕੌਰ ਦੀ ਚਿੱਠੀ।	੭	੪੭੨੨
ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲ।	੨੮	੪੬੦੨	ਗੁਰੂ ਜੀ ਡੇਹਰੇ ਆਏ।	੮	੪੭੨੫
ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਤੇ ਤੰਬੂ ਦਿਖਾਯਾ।	੨੯	੪੬੦੫	ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ।	੯	੪੭੨੯
ਰਾਜਾ ਵਿਦਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਭ੍ਯਾਸ।	੩੦	੪੬੧੦	ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦੇ ਲਾਗੀ। ਤੰਬੋਲ।	੧੦	੪੭੩੩
ਰਾਜ-ਦੂਤ ਹਾਥੀ ਮੰਗਣ ਆਯਾ।	੩੧	੪੬੧੪	ਨੰਦ ਚੰਦ ਤੰਬੋਲ ਲੈਕੇ ਗਿਆ।	੧੧	੪੭੩੬
ਦੂਤ ਖਾਲੀ ਵਾਪਸ।	੩੨	੪੬੧੭	ਵਜ਼ੀਰ ਰਾਹ ਲੈਣ ਆਇਆ।	੧੨	੪੭੪੦
ਭੀਮਚੰਦ ਦੀ ਘਰ ਸਲਾਹ।	੩੩	੪੬੨੧	ਦੂਲਹੁ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਲੰਘਣਾ।	੧੩	੪੭੪੫
ਕੁਟਵਾਲ ਦਾ ਆਉਣਾ।	੩੪	੪੬੨੫	ਦੂਲਹੁ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਪੁਜੇ।	੧੪	੪੭੪੮
ਕੁਟਵਾਲ ਨੇ ਸੱਚੋ ਸੱਚ ਦੱਸਣਾ।	੩੫	੪੬੨੮	ਸੌਦਾਗਰ। ਬਰਾਤ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ।	੧੫	੪੭੫੪
ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣਾ।	੩੬	੪੬੩੨	ਤੰਬੋਲ ਲੈਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨਾ।	੧੬	੪੭੫੮
ਨੰਦ ਚੰਦ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨਗੀ। ਬਣ।	੩੭	੪੬੩੬	ਘਾਟਾ ਲੰਘਣਾ।	੧੭	੪੭੬੧
ਕਟੋਚੀਏ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ।	੩੮	੪੬੪੦	ਨੰਦ ਚੰਦ ਦਾ ਆਉਣਾ।	੧੮	੪੭੬੫
ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਪੰਮਾ ਆਏ।	੩੯	੪੬੪੪	ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜੰਗ ਹਿਤ ਵਧਣਾ।	੧੯	੪੭੬੯
ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਵੱਧ ਘੱਟ ਕਿਹਾ।	੪੦	੪੬੪੭	ਪਠਾਣਾਂ ਛੁੱਟੀ ਮੰਗਣੀ।	੨੦	੪੭੭੨
ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ।	੪੧	੪੬੫੧	ਪਠਾਣ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲੇ।	੨੧	੪੭੭੬
ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ।	੪੨	੪੬੫੬	ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖਬਰ। ਕਾਲੇ ਖਾਂ।	੨੨	੪੭੮੦
ਨਾਹਣੇਸ਼ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਆਯਾ।	੪੩	੪੬੬੦	ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਖਿਸਕਣਾ।	੨੩	੪੭੮੪
ਨਾਹਣ ਵੱਲ ਟੁਰਨਾ।	੪੪	੪੬੬੪	ਮਹੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਦਲ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੨੪	੪੭੮੯
ਕੀਰਤਪੁਰੋਂ ਨਾਹਣ।	੪੫	੪੬੬੭	ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ।	੨੫	੪੭੯੨
ਜਮਨਾ ਕੰਢੇ ਥਾਂ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ।	੪੬	੪੬੭੨	ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ਜੰਗ।	੨੬	੪੭੯੬
ਪਾਂਵਟਾ ਰਚਿਆ।	੪੭	੪੬੭੮	ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ ਹਯਾਤਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ।	੨੭	੪੮੦੦
ਨੰਦਚੰ:ਦਯਾ ਰਾਮ ਰਾਮਰਾਏ ਪਾਸ।	੪੮	੪੬੮੧	ਸਾਹਿਬਚੰਦ,ਦਯਾਰਾਮ ਨੰਦ ਚੰਦ।	੨੮	੪੮੦੫
ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ। ਫਤੇ ਸ਼ਾਹ ਮਿਲੇ।	੪੯	੪੬੮੫	ਹਲਵਾਈ। ਜੀਤ ਮੱਲ।	੨੯	੪੮੦੯
ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਤੇ ਨਾਹਣੇਸ਼ ਮਿਲਾਪ।	੫੦	੪੬੮੯	ਸੰਗੋ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਹਰੀ ਚੰਦ ਬੱਧ।	੩੦	੪੮੧੩
ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਿਆ। ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਵਿਦਾ।	੫੧	੪੬੯੨	ਭੰਗਾਣੀ ਯੁੱਧ ਫਤਹ।	੩੧	੪੮੧੯
ਰਿਤੁ ਦੂਜੀ।			ਇਨਾਮਵੰਡੋ। ਪਾਂਵਟਿਓਂ ਤਿਆਰੀ।	੩੨	੪੮੨੨
ਮੰਗਲ। ਖਾਨ ਨੌਕਰ ਰਖੇ।	੧	੪੬੯੭			

੩੨. [ਸਮਾਣੇ ਪਠਾਣ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਰਾਤ ਰਹੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਊਰ[1] ਨੁਰੰਗ ਕੇ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਖੋਜਤਿ ਥਾਨ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਗ੍ਰਾਮਪੁਰਿ ਬੂਝਹਿਂ ਨਾਮਬਖਾਨੁ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਹੇਰੇ ?। ਸੁਨੇ ਕਿਧੌਂ ਕਿਸ ਥਲ ਇਸ ਬੇਰੇ। ਕਿਤ ਤੇ ਆਵਤਿ ਕਿਤ ਕੋ ਜਾਤੇ। ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ ਤਿਨਕੀ ਬਾਤੇ'॥ ੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਮਾਯਾ ਬਿਰਮਾਤੇ। ਪਿਖੇ ਸੁਨੇ ਜਿਨ ਸੋ ਨ ਮਿਲਾਤੇ[2]। ਆਦਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਦ੍ਵਾਬਾ ਦੇਸ਼। ਮਾਝੇ ਮਾਂਝ ਬਿਲੋਕਿ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੩ ॥ ਗਿਰ ਕਹਿਲੂਰ ਆਦਿ ਬਹੁ ਥਾਨਿ।ਬੂਝਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਨਾਮ ਬਖਾਨਿ।'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਸਨੰਦ[3]ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਪਰ ਇਸਥਿਤ ਜੋ ਇਸ ਕਾਲਾ॥ ੪ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਤਿ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ। ਬਿਚਰਤਿ ਸੁਧਿ ਲੈਬੇ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਕੀ। ਜਿਸ ਕੇ ਦੁਰਜੇ ਹੋਇ ਕਬਿ ਆਇ[4]। ਸੋ ਅਬਿ ਹਮ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ॥ ੫ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਗੁਰੁ ਜਾਨਸੋਂ ਜਬਿ ਜਾਇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਤਿਸ ਦੇਹਿ ਸਜ਼ਾਇ'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ। ਕਹੂ ਬਿਲੋਕਤ ਹਿੰਦੁਨਿ ਧਾਮਨ[5] ॥ ੬ ॥ ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਬਖਾਨੈਂ।'ਗੁਰੂ ਬਤਾਵਹੁ ਜਹਿਂ ਤੁਮ ਜਾਨੈਂ'[6]।ਮਾਯਾ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਮਨ ਹੋਏ। ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਗਏ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਏ॥ ੭ ॥ ਪਿਖੇ ਸੁਨੇ ਜਿਨ, ਮਿਲੇ ਨ ਤਿਨਕੋ। ਕਠੋਂ ਕਰਿ ਖੋਜ ਪਾਇ ਗੁਰ ਤਨ ਕੋ।

ਸੈਫਦੀਨ ਤੇ ਲੀਨਿ ਬਿਦਾਈ[7]। ਕਰ ਜੋਰੇ ਤਿਨ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ॥੮॥ 'ਸਿਮਰਹੁ ਦਾਸ ਜਾਨ ਕਰਿ ਮੋਹੀ'। ਬੂਝਤੋ 'ਕਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪੁਨ ਹੋਹੀ?' ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਭਾਖਾ। 'ਕਰੀ ਪੂਰ ਮਿਲਿਬੇ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੯ ॥ ਧਰਹੁ ਧਯਾਨ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਮੋਰਾ। ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੋਰਾ'। ਇਮ ਦੇ ਧੀਰਜ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ।ਅਹੈ ਨਗਰ ਇਕ ਨਾਮ ਸਮਾਨਾ[8]॥੧੦॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਠਾਨ ਤਹਾਂ ਸਰਦਾਰ। ਗਮਨਹਿਂ ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਅਸਵਾਰ[9]। ਲਘੁ ਲਘੁ ਦੁਰਗ ਪੁੰਜ ਬਨਵਾਏ। ਬਸਹਿਂ ਭੋਗ ਭੋਗਤਿ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਸਨਮੁਖ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹੋਏ।ਗਮਨਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਸੁਮਾਰਗ ਜੋਏ। ਆਪ ਤੁਰੰਗ ਬਲੀ ਅਸਵਾਰ । ਪੀਛੇ ਗਮਨਹਿਂ ਮਾਰਗ ਲਾਰ[10] ॥ ੧੨ ॥

[1]ਅਸਵਾਰ। [2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਯਾ ਸੁਣੇ ਸਨ ਓਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੇ। [3]ਗੱਦੀ। [4]ਕਦੇ ਆਕੇ ਲੁਕੇ ਹੋਣ। [5]ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ। [6]ਜਿਥੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹਨ। [7](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਵਿਦਾ ਲਈ। [8]ਪਟਿਆਲੇ ਰਯਾਸਤ ਵਿਚ ਇਕ ਨਗਰ ਹੈ। [9]ਤੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਅਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਚਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। [10]ਨਾਲ ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਸ਼ਹਿਰ ਸਮਾਣੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਮਿਲਿਗੇ ਪੁਨ ਆਇ।
ਅਰਪੀ ਭੇਟ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ। ਪੂਰੀ ਕਾਮਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਲੀਨਿ॥੧੩॥ਤਿਨ
ਸਮੇਤ ਹੁਇ ਬਲ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਖਾਨ
ਪਾਨ ਸਗਰੋ ਤਹਿਂ ਕਰਿਕੈ। ਥਿਰੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੀਠ ਪਰ[1] ਚਰਿਕੈ॥ ੧੪॥
ਤਹਾਂ ਪਠਾਨ ਏਕ ਸਰਦਾਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿ ਉਦਾਰ। ਸੈਫ-
ਦੀਨ ਢਿਗ ਬਾਸ ਚੁਮਾਸੇ। ਤਬਿ ਇਹ ਗਯੋ ਹੁਤੋ ਗੁਰ ਪਾਸੇ॥ ੧੫॥
ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਸਮੀਪ ਤਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ।ਪ੍ਰਭੁਤਾ[2],ਸ਼ੀਲ, ਭੇਵ ਗੁਰ ਲਹ੍ਯੋ।
ਤਿਸ ਨੇ ਸੁਨ੍ਯੋ ਇਹਾਂ ਚਲਿ ਆਏ।ਡੇਰਾ ਵਹਿਰ ਕਰ੍ਯੋ ਕਿਸ ਥਾਏਂ॥੧੬॥
ਗਮਨ੍ਯੋ ਲੇ ਅਕੋਰ ਤਬਿ ਨੀਕੀ। ਸੇਵਾ ਹੇਤੁ ਉਮਗ ਕਰਿ ਹੀ ਕੀ[3]।
ਦਸਕ ਸੰਗ ਨਰ ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਆਇ ਸਮੀਪੀ ਨੰਮ੍ਰੀ ਭਯੋ॥ ੧੭॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ। ਬੂਝਤਿ ਕੁਸ਼ਲ ਬਿਠਾਯੋ ਸਾਦਰ। ਹਾਥ
ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ ਪਠਾਨ। 'ਮੋ ਪਰ ਰਾਵਰਿ ਕਰਮ ਮਹਾਨ[4]॥ ੧੮॥
ਪਿਖਤਿ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਿ ਭਾ ਮਨ ਮੇਰਾ। ਜਥਾ ਕਮਲ ਸੂਰਜ ਕੋ ਹੇਰਾ।ਪੀਰਨ
ਪੀਰ ਮਹਾਂ ਦਰਵੇਸ਼। ਸੂਰਤਿ ਜਨੁ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਬੇਸ਼॥ ੧੯॥ ਮਮ ਗ੍ਰਿਹ
ਮੈਂ ਅਬਿ ਸਿਵਰ ਉਤਾਰੋ। ਸਭਿ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਸੁਖਾਰੋ। ਕੋ ਦਿਨ ਬਸਹੁ
ਮਿਹਰ ਕੌ ਕਰੀਅਹਿ। ਸੈਫਦੀਨ ਸਮ ਦਾਸ ਬਿਚਰੀਅਹਿ'॥ ੨੦॥ ਸ਼੍ਰੀ
ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਟਿਕ੍ਯੋ ਅਬਿ ਡੇਰਾ।ਆਪ ਆਇ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ। ਨਹੀਂ
ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਿ ਕੋ ਬਾਂਛੇ। ਆਗੇ ਗਮਨ ਕਰਨਿ ਕੀ ਕਾਛੇ[5]॥ ੨੧॥ ਰਿਦੈ
ਲਾਲਸਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਆਨਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਇਸ ਘਰੀਅਹਿ।
ਭਾਉ ਬਿਸਾਲ ਤੋਹਿ ਮੈਂ ਹੇਰਾ।ਸਮ ਹੀ ਭਯੋ ਕਰਨਿ ਗ੍ਰਿਹ ਡੇਰਾ[6]'॥੨੨॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਇਕ ਦੁਇ ਬੇਰ। ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰ।
ਲੇ ਆਗ੍ਯਾ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ॥ ੨੩॥
ਸੰਧ੍ਯਾ ਪਰੀ ਨਗਰ ਮੈਂ ਗਯੋ। ਗਰੀ ਬਜ਼ਾਰ ਉਲੰਘਤਿ ਭਯੋ।ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੇ
ਜਾਇ ਥਿਰ ਥਾਇਂ। ਪਿਖੇ ਸਊਰ ਆਇਂ ਸਮੁਦਾਇ॥੨੪॥ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗ
ਬੂਝਿਬੋ ਕੀਨਿ।'ਕਿਤ ਤੇ ਆਏ ਕਹਹੁ ਨਵੀਨ[7]? ਆਗੈ ਪਹੁੰਚਨਿ ਹੈ ਕਿਸ
ਥਾਨ? ਕੁਛ ਉਤਲਾਵਤਿ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨ ॥ ੨੫॥ ਕਿਸ ਉਮਰਾਵ

[1]ਮੰਜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ। [2]ਵਡਯਾਈ। [3]ਹਿਰਦੇ ਦੀ। [4]ਆਪਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਬੜੀ ਹੈ। [5]ਇਛਾ ਹੈ।
[6]ਤੇਰੇ ਘਰ ਡੇਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [7]ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗਲ ਦੱਸੋ।

ਪਠੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਕੈ ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਸ਼ਾਹੁ ਪਠਾਏ'।ਸੁਨਤਿ ਸਊਰਨਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ। 'ਗਮਨ ਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ[1] ਹਮ ਕੀਨੋ॥੨੬॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜੋਇ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਬਿਖੈ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਸੋਇ। ਤਿਸ ਕੀ ਸ਼ਾਹੁ ਤਲਾਸ਼ੀ[2] ਕਰੈ। ਗਨ ਸਊਰ ਬਹੁ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਕੋਚਿਤ ਮਾਝੇ ਮਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਧਾਰ ਪਹਾਰੇ[3]। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹੀਂ ਫਿਰੇ ਬਹੁਤੇਰ।ਜਹਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਹੇਰ[4] ॥੨੮॥ ਤਿਸ ਕਾਰਨ ਹਮ ਜਾਇਂ ਅਗਾਰੀ। ਖੋਜਨਿ ਕਰਹਿਂ ਰਾਜ ਛਿਤ ਸਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਤਬਿ ਔਚਕ ਕਾਨ[5]। ਮਨਹੁ ਤਾਨਿ ਧਨੁ ਮਾਰਯੋ ਬਾਨ ॥ ੨੯ ॥ ਉਠਯੋ ਦਲਕ[6] ਉਰ ਹਟਯੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਕੁਮਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਕ੍ਰੂਰ ਬਿਚਾਰੀ।–ਅਸ ਦਰਵੇਸ਼ ਬੇਸ਼ ਕੇ ਸੰਗ। ਰਚਹਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੌ ਚਹਹਿ ਕੁਢੰਗ॥ ੩੦ ॥ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਖੈ ਹੈ ਤੁਰਕਾਨਾ[7]। ਦੋਜ਼ਕ ਪਰਹਿ ਸਜ਼ਾਇ ਮਹਾਨਾ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ਸਕਲ ਜਨਾਵੌਂ। ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਮਹਿਂ ਸਿਵਰ ਕਰਾਵੌਂ ॥ ੩੧ ॥ ਨਾਤੁਰ ਕੋ ਬਤਾਇ ਨਰ ਦੈ ਹੈ। ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਪਹੁੰਚਿ ਗਹਿ ਲੈ ਹੈਂ–। ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਛਿੱਪ੍ਰ ਪਯਾਨਾ। ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥ ਆਵਤਿ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਕਹਾਂ ਹੌਲ ਉਰ ਖਾਨ ਉਪਾਏ। ਕਹੋ ਕਿਨਹੁੰ ਕੇ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਪਰ ਧਰਿ ਬਿਸਵਾਸਾ' ॥੩੩॥ ਬੈਠਿ ਨਿਕਟਿ ਕਹਿ ਹੌਰੇ ਹੌਰੇ।'ਟਿਕਹੁ ਨ ਗੁਰੂ ਅਬਹਿ ਇਸ ਠੌਰੇ। ਉਠਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲੇ ਚਾਲਹੁ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਤੂਰਨ ਡਾਲਹੁ॥ ੩੪॥ ਸੈਨ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਫਿਰਹਿ ਘਨੇਰੇ। ਖੋਜਤਿ ਥਲ ਤੁਮ ਬਸਿਬੇ ਕੇਰੇ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਫਿਰਹਿਂ ਬੂਝਿ ਤੁਮ ਨਾਮ। ਜਹਿਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੋ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ੩੫ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨਾ। ਮਿਲੇ[8] ਸਊਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਛਾਨਾ। ਤਊ ਮੋਹਿ ਤੇ ਹਿਤ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਭੀਖਨ ਕਰਮਾ[9] ਸ਼ਾਹੁ ਲਖੀਜੈ॥ ੩੬ ॥ ਸੰਤ ਅਨੇਕਨ ਕੋ ਦੁਖ ਦੀਨਾ। ਧਰ ਕੋ ਸਿਰ ਤੇ ਕਰਹਿ ਬਿਹੀਨਾ।ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਨਿ ਨਹਿਂ ਆਛੋ। ਜ਼ਾਲਮ ਬਡੋ ਜ਼ੁਲਮ ਜਿਨ ਬਾਂਛੋ[10]'॥ ੩੭ ॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਕਉ ਸਮੁਝਾਯਹੁ। 'ਸਿਰਜਨਹਾਰੇ ਜਥਾ ਬਨਾਯਹੁ।ਸੋ ਨਹਿਂ ਟਰਹਿ

---

[1]ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ। [2]ਢੂੰਡ। [3]ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚ। [4]ਜਿੱਥੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸੁਣੀ ਉਥੇ ਬੜਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। [5]ਅਚਾਨਕ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਕੇ। [6]ਕੰਬ ਗਿਆ। [7]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। [8](ਮੈਨੂੰ) ਮਿਲੇ ਸੀ। [9]ਭਿਆਨਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [10]ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਾਵ ਅਨੇਕੈਂ। ਇਹੁ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਜਾਨਿ ਬਿਬੇਕੈ ॥ ੩੮ ॥ ਸਕਲ ਕਾਜ ਕਰਤਾ ਜਗਤੇਸ਼। ਕਯੋਂ ਆਨਹੁ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'। ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਚ ਕਹਹੁ ਸੁਜਾਨਾ[1]! ॥ ੩੯ ॥ ਪਾਵਨ ਮਮ ਘਰ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ। ਅੰਤਰ ਚਲਹੁ ਏਵ ਬਨਿਆਈ। ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਸੁਨਾਵਹੁ ਆਪੂ। ਪਿਖੇ ਸੁਨੇ ਪਾਪਨਿ ਗਨ ਖਾਪੂ' ॥ ੪੦ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਖੋਲਿ ਕਰਿ ਘੋਰਾ। ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਭਾਖੇ ਕਰ ਜੋਰਾ[2]। 'ਉਠਹੁ ਅਰੂਢਹੁ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮਹੁ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸਹੁ ਚਿੰਤ ਬਿਨ ਧਾਮਹੁ ॥ ੪੧ ॥ ਤਸਕਰ ਆਦਿ ਬਿਘਨ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਅਵਲੋਕਹੁ ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਅਰਜ਼ੋਈ[3]'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਖਿ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲੇ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਅੰਤਰ ਚਾਲੇ ॥ ੪੨ ॥ ਪੰਚਹੁ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲੀਨੇ। ਅਪਰ ਆਪ ਤੇ ਰੁਖਸਦ ਕੀਨੇ[4]। ਗੜ੍ਹੀ ਪਠਾਨਨਿ ਕੀ ਤਹਿ ਘਨੀ। ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਗਾਢੀ ਬਹੁ ਬਨੀ ॥ ੪੩ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਨ ਆਪਨੀ ਗਯੋ[5]। ਡੇਰਾ ਘਰ ਸੁੰਦਰ ਮਹਿਂ ਦਯੋ। ਭਯੋ ਨਚਿੰਤ ਆਇ ਦਰ ਠਾਢੇ। ਕਰੇ ਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ ਗਾਢੇ[6] ॥ ੪੪ ॥ ਕਹਯੋ 'ਉਪਰੇ ਨਰ ਨਹਿਂ ਬਰੈਂ। ਹਮਰੇ ਵਹਿਰ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਕਰੈ[7]'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਰਿਕੈ ਤਕਰਾਈ। ਗਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੪੫ ॥ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਸੁਨੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਭੇ ਬਿਚ ਰਾਤੀ[8]। ਸਰਬ ਸੇਵ ਤ੍ਰਿਣ ਆਦਿਕ ਕੇਰੀ। ਕਰੀ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੀ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸਮਾਣੇ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ। ੩੨ ॥

੩੩. [ਸਮਾਣਿਓਂ ਕਰਹਾਲੀ, ਚਿਹਕਾ ਗਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਨਿਸਾ ਪੁਰਿ ਹੋਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹਿ ਸਊਰ ਬਿਚਾਰਿ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਲੀਨਸਿ ਅੰਨ ਅਹਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੇਤਿ ਦੇਤਿ ਤਹਿਂ ਜ਼ਿਕਰ ਚਲਾਯੋ। 'ਕਿਸੂ ਦੇਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ'। ਇਕ ਨਰ ਤਬਹਿ ਬਤ੍ਰਾਵਨ ਕਹਯੋ। 'ਆਜ ਦੁਪਹਿਰਾ ਜਬਿ ਕੁਛ ਢਰਯੋ ॥ ੨ ॥ ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਮੈਂ ਗੁਰ ਹੇਰੇ। ਉਤ ਦਿਸ਼ਿ ਉਤਰੇ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰੇ। ਨਿਸਾ ਆਜ ਕੀ ਇਹਾਂ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਹੁਇ ਭੁਨਸਾਰ ਸੁ ਅੱਗੂ ਸਿਧਾਵੈਂ' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਔਚਕ

---

[1]ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਹੇ ਸੁਜਾਨ ਜੀ। [2]ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ। [3]ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਵਲ ਤੱਕੋ। [4]ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸੀ। [5]ਆਪਣੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ। [6]ਬੂਹੇ ਤਕੜੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। [7]ਸਾਡੇ (ਆਦਮੀ) ਬਾਹਰ ਗਲ ਨਾਂ ਕਰਨ। [8]ਰਾਤ ਵਿੱਚ।

'ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਇਸ ਆਏ'।ਸ਼ਾਹਿ ਸਊਰ ਘਨੇ ਹਰਖਾਏ। ਤਬਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਉਤ ਦਿਸ਼ਿ ਗਏ। ਖੋਜਤਿ ਥਲ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ॥ ੪॥ ਪੁਨ ਉਤ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਨਰ ਜੇ ਮਿਲੇ।ਤਿਨ ਕੋ ਬੂਝਤਿ ਯਾ ਬਿਧਿ ਭਲੇ।'ਗੁਰਕਿਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ ? ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ ਜਿਸ ਨੇ ਹੇਰਾ' ॥ ੫॥ ਇਕ ਮਾਨਵ ਸੁਨਿ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। 'ਭਯੋ ਤਿਮਰ ਤਬਿ ਗੇ ਕਿਸ ਥਾਈਂ।ਉਤਰੇ ਹੁਤੇ ਪਿਖੇ ਮੈਂ ਸੋਇ। ਕਹਾਂ ਗਏ ਅਬਿ ਲਖੈ ਨ ਕੋਇ' ॥ ੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖੋਜਤਿ ਉਰ ਬਿਸਮਾਏ। ਪਰੀ ਰਾਤਿ ਕਿਤ ਦੇਖਹਿਂ ਜਾਏ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਰਹੇ ਘਨੇਰੇ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਂਹਿਨ ਕਿਤ ਹੇਰੇ॥੭॥ਸ਼ਾਹੁ ਨਰਨਿ ਤਬਿ ਮਸਲਤ ਗਾਏ। 'ਹੈਂ ਪੁਰਿ ਮੈਂ, ਨਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਏ।ਇਤਿ ਦਿਸ਼ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਤਕਰਾਈ। ਬਡੀ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਨਿਕਸਿ ਨਹਿਂ ਜਾਈਂ ॥ ੮॥ ਜੇ ਗਹਿ ਲੇਹਿਂ ਗੁਰੂ ਇਸਥਾਨ। ਹਮ ਪਰ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨ। ਬਖਸ਼ਹਿ ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਏ। ਜਿਸ ਤਲਾਸ਼ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਬਿਤਾਏ॥ ੯ ॥ ਆਲਸ ਕਰਹੁ ਨ,ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤ। ਲੇਤੇ ਬੂਝਹੁ ਸਭਿ ਕੇ ਭੇਤ[1]। ਅਪਨੇ ਡੇਰਾ ਇਤ ਲੇ ਆਵਹੁ। ਸਭਿ ਪੰਥਨਿ ਪਰ[2] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਵਹੁ॥੧੦॥ਇਮ ਕਹਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕਰਿਕੈ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਸਗਰੇ ਸਥਲ ਨਿਹਰਿਕੈ। ਜਾਗਤਿ ਰਹੇ ਨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲੀਨਿ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਚੀਨ॥੧੧॥ਪੁਰਿ ਕੀ ਗਰੀ ਗਰੀ ਸਭਿ ਹੇਰੀ। ਤਕਰਾਈ ਸਭਿ ਪੰਥ ਘਨੇਰੀ। ਹੁਤੋ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਡੇਰਾ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਖੋਜ ਪਗਨ[3] ਕੋ ਹੇਰਾ॥ ੧੨॥ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਗੜ੍ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ। ਜਿਸ ਕੇ ਅੰਤਰ ਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜੇ। ਪਿਖੇ ਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ[4] ਜਬੈ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਖਾਨ ਹਕਾਰਨੇ ਤਬੈ॥ ੧੩॥ ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਹੇਰ ਸਲਾਮਾਲੇਕਮ ਗਾਯੋ[5]। 'ਕਯੋਂ ਦਰ ਖਰੇ ਕਾਜ ਕੋ ਆਹਯੋ ? ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਚਾਹਯੋ?' ॥੧੪॥ ਸ਼ਾਹਿ ਨਰਨ ਬਚ ਉਗ੍ਰ[6] ਬਖਾਨਾ।'ਖੋਜਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਥਾਨਾ। ਹਜ਼ਰਤ ਘਨੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਧਰੈ। ਜ਼ਿਕਰ ਸਭਾ ਮਹਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰੈ॥ ੧੫॥ ਸੋ ਗੁਰ ਤੁਮ ਨੇ ਸਦਨ ਦੁਰਾਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਖੋਜ ਹਮਹਿਂ ਅਬਿ ਪਾਯੋ। ਬਹੁ ਨਰ ਭਨਹਿ ਨਗਰ ਗੁਰ ਆਏ। ਫਿਰਹਿਂ[7] ਸਕਲ ਥਲ, ਨਾਂਹਿਨ ਪਾਏ'॥੧੬॥ਸੁਨਤਿ

[1]ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਭੇਤ ਪੁੱਛ ਕੇ ਲੈਂਦੇ ਰਹੋ। [2]ਸਾਰੇ ਰਾਹਾਂ ਉਪਰ। [3](ਘੋੜੇ ਦੇ) ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਖੋਜ। [4]ਬੰਦ। [5]ਕਹੀ। [6]ਕਰੜਾ। [7](ਅਸੀਂ) ਫਿਰੇ ਹਾਂ।

ਖਾਨ ਰਿਸ ਧਾਰਿ ਬਖਾਨਯੋ। 'ਹਿੰਦੂ,ਘਰ ਹਮਰੇ ਕਿਮ ਜਾਨਯੋਂ?।ਖੋਜ ਤੁਰੰ-ਗਮ ਜੋ ਤੁਮ ਹੇਰਾ। ਮੈਂ ਚਢਿ ਕੈ ਸੰਧਯਾ ਕਹੁ ਫੇਰਾ॥ ੧੭ ॥ ਮਮ ਪਤਿ ਕੋ ਹੌਰੀ ਤੁਮ ਕੀਨਿ। ਕਹਾਂ ਖੋਜ ਐਸੋ ਦ੍ਰਿਗ ਚੀਨਿ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਹਹੁ ਸੁਨਹਿੰਗੇ ਔਰ। ਹਸਹਿੰ ਖਾਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਠੌਰ ॥ ੧੮॥ ਕਹਾਂ ਸਤਰ[1] ਕੋ ਰਾਖਨਿ ਕਰਿਬੋ। ਕਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਘਰ ਅੰਤਰ ਬਰਿਬੋ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਕਹੀ ਸਹੀ ਮੈਂ ਸਾਰੀ। ਬਹੁਰ ਕਹਹੁ ਕਰਿ ਹੌਂ ਤਬਿ ਰਾਰੀ[2] ॥ ੧੯ ॥ ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹੋਹਿ ਪੁਨ ਜਾਵੈ।ਅਸ ਬੇਸਤਰੀ ਤਬਹਿ ਜਨਾਵੈਂ[3]। ਕਰਹੁ ਢੀਠਤਾ ਲਾਜ ਨ ਆਵਤਿ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਹਮ ਘਰ ਕਯੋਂ ਬਨ ਆਵਤਿ ? ॥ ੨੦ ॥ ਹਸਹਿੰ ਬਿਰਾਦਰ[4], ਲਖਹਿੰ ਨਿਲਾਜੂ। ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਸਕਹਿੰ ਏਵ ਹਮ ਕਾਜੂ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਰਿ ਕੋਪ ਸੁਨਾਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਰਨਿ ਕੋ ਬਹੁ ਡਰ-ਪਾਯੋ ॥੨੧॥ ਭਏ ਨਿਰਾਸ ਨ ਬੋਲੇ ਫੇਰ। ਸਾਚੋ ਲਖਯੋ ਕੁਪਤ ਕੋ ਹੇਰਿ[5]। ਤਜਯੋ ਸਮਾਣਾ ਨਗਰ ਬਹੋਰੀ। ਗਏ ਅੱਗ੍ਰ ਹੇਰਨਿ ਥਲ ਔਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਜਾਇ ਖਾਨ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸਾ। 'ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਹਯੋ ਮੈਂ ਜੈਸਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਊਰ ਠਾਢਿ ਭੇ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਰਿਸ ਬਚ ਕਹਿ ਕਰਿ ਇਤ ਤੇ ਟਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਉਚਿਤ ਕਰਨਿ ਕੋ ਮੈਂ ਕਰਿ ਲੀਨਾ।ਅਬਿ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਜਥਾ ਚਿਤਚੀਨਾ'। ਸ਼ਰਧਾ ਹੇਰਿ ਖਾਨ ਕੀ ਮਹਾਂ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚ ਕਹਾ॥ ੨੪॥ 'ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ ਤੁਝ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵੈਂ ਸਾਰੀ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਹੋਵੈ।ਇਸ ਕੋ ਅਸ ਫਲ ਦੀਰਘ ਜੋਵੈਂ'॥੨੫॥ਇਮ ਕਹਿ ਇਕ ਦਿਨ ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮੂ[6]। ਖਾਨ ਹਰਖ ਯੁਤਿ ਰਾਖੇ ਧਾਮੂ। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਦੂਸਰੀ ਤਹਾਂ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਦੇ ਬਰ ਸੁਖ ਮਹਾਂ ॥੨੬॥ ਪੰਚ ਸਊਰ ਸੰਗ ਮਗ ਚਲੇ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਨ ਕਰਿ ਭਲੇ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਹੈਂ ਮਗ ਚਾਲੀ।ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ ਗ੍ਰਾਮ ਕਰਹਾਲੀ[7]॥੨੭॥ਉਤਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਲਗਾਯਹੁ ਡੇਰਾ। ਅੰਨ ਸੁ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਮੰਗਾਇ ਘਨੇਰਾ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਹੂੰ ਤਬਿ ਕੀਨਿ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸਹਿਤ ਸੁਖ ਲੀਨਿ ॥ ੨੮ ॥ ਇਕ ਮਸੰਦ ਕੋ ਘਰ ਕਰਹਾਲੀ। ਗੁਰ ਆਵਨ ਸੁਨਿਓ ਮਤਿ ਖਾਲੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ ਨਹਿੰ ਆਯੋ। ਛਪਿ ਕਰਿ ਥਿਰਯੋ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਆਇ

[1]ਪੜਦਾ। [2]ਲੜਾਈ। [3]ਐਸੀ ਬੇਪੜਦਗੀ (ਕੀਤੀ ਦਾ ਫਲ) ਤਦ ਦੱਸਾਂਗੇ। [4]ਭਾਈ। [5]ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਏ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ। [6]ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ, ਡੇਰਾ ਰਖਿਆ। [7]ਨਾਮ ਪਿੰਡ। ਸਮਾਣੇ ਤੋਂ ੩ ਕੁ ਮੀਲ,ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ।

ਨ ਹੇਰਹਿ ।—ਨਹਿਂ ਨ ਬਤਾਵਹੁ ਜੇ ਦਰ ਟੇਰਹਿ[੧]—। ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਕਹ੍ਯੋ। ਗੁਰ ਧਨ ਅਧਿਕ ਲੇਤਿ ਭੀ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਏਕ ਜਾਮਨੀ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਈ। ਪਿਖੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਡਾਰਿ ਅਰੂਢੇ। ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਜਿਨ ਮਤਿ ਗੂਢੇ॥ ੩੧ ॥ ਸਪਤ ਕੋਸ ਪਰ ਚਿਹਕਾ[੨] ਗ੍ਰਾਮੂ । ਤਹਾਂ ਮਸੰਦ ਗਿਲੋਰਾ[੩] ਨਾਮੂ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼[੪]।ਬਿਚਰਤਿ ਸਿੱਖ ਉਧਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੩੨ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮਰਿ ਗੇ ਤਬਿ ਤਾਂਕੇ। ਭੋਜਨ ਦਾਤਾ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਂਕੇ। ਤਜ੍ਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਚਿਹੰਕਾ ਤਹਿਂ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਤਬਿ ਭਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਸੇਵ ਤੁਰੰਗਨ ਕੀ ਪਰ ਰਹ੍ਯੋ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਲਹ੍ਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਬੀਤੇ ਗੁਰ ਸਾਥ ।—ਭਯੋ ਤਰੁਨ ਬਯ—ਜਾਨ੍ਯੋ ਨਾਥ ॥੩੪॥ ਤਬਿ ਇਸ ਕੋ ਸਨਬੰਧੀ ਕੋਇ। ਡੇਰੇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਤਿ ਲਖਿ ਸੋਇ।ਮਿਲ੍ਯੋ[੫] ਦੌਰਿ ਕੈ ਕਰ੍ਯੋ ਸਨੇਹੁ। ਅਪਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਜਨਾਇ ਅਛੇਹੁ ॥੩੫॥ ਤਿਨ ਭੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਯੋ। ਸੋ[੬] ਚਲਿ ਗਯੋ, ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯੋ[੭] । ਬੂਝ੍ਯੋ[੮] 'ਕੌਨ ਮਿਲ੍ਯੋ ਤੁਝ ਸਾਥ?। ਜਿਹ ਸੋਂ ਕਰੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਾਥ' ॥ ੩੬ ॥ ਕਹਿਨਿ ਲਗ੍ਯੋ 'ਸਨਬੰਧੀ ਮੇਰੋ। ਚਿਹਕੇ ਬਸਹਿ ਅਚਾਨਕ ਹੇਰੋ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋ 'ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਇਤ ਲਯਾਯੋ। ਜਾਤਿ ਪੰਥ, ਕ੍ਯੋਂ ਢਿਗ ਨ ਬਸਾਯੋ ?' ॥੩੭॥ 'ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਭਯੋ'। ਇਮ ਕਹਿ, ਧਾਇ ਨਿਕਟਿ ਤਿਸ ਗਯੋ। ਆਨ੍ਯੋ ਮੋਰਿ[੯] ਕਰਾਯੋ ਡੇਰਾ। ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਸੇਵਾ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੩੮ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ਬਹੁਰ ਲੇ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਥਿਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ । ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੂ 'ਤੁਮ ਭ੍ਰਾਤ ਗਿਲੌਰਾ । ਬਯਾਹਹੁ, ਲਿਹੁ ਧਨ ਕੋ, ਨਿਜ ਠੌਰਾ' ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦਰਬ ਦੀਨਿ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਚਿਹਕੇ ਆਨਿ ਬਯਾਹ ਕਰਿ ਲਯੋ[੧੦]। ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਜਾਇ[੧੧]। ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਕੋ ਲਏ ਰਿਝਾਇ । ੪੦ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਦੀਨਿ ਮਸੰਦੀ ਤਾਂਹਿ। ਧਨ ਉਗਰਾਹਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹਿ। ਹਾਂਸੀ ਅਰੁ ਹਿਸਾਰ ਲਗਿ ਦੇਸ਼। ਲੇਹਿ ਦੂਰ ਲਗਿ ਦਰਬ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੪੧॥ ਕੁਛਕ ਦੇਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਆਨਿ। ਆਪ ਭਯੋ ਦੀਰਘ ਧਨਵਾਨ। ਬ੍ਰਿੰਦ

[੧](ਇਹ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਛੱਡਿਆ ਕਿ) ਜੇ ਦਰ ਤੇ ਆਕੇ (ਕੋਈ) ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ। [੨]ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ । [੩]ਨਾਮ ਮਸੰਦ ਦਾ। [੪]ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ਼ । [੫](ਗਿਲੌਰਾ) ਮਿਲਿਆ। [੬]ਭਾਵ ਸਨਬੰਧੀ। [੭]ਭਾਵ ਗਿਲੌਰਾ। [੮](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਪੁੱਛਿਆ। [੯]ਮੋੜ ਕੇ। [੧੦](ਗਿਲੌਰੇ ਨੇ) ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ । [੧੧](ਗਿਲੌਰੇ ਨੇ) ਜਾਕੇ।

ਅਸ਼ਰਫੀ ਤਿਸ ਕੇ ਧਾਮੂ । ਸਿੰਚਨ ਕਰੀ ਲਏ ਗੁਰ ਨਾਮੂ ॥ ੪੨ ॥ [1]ਇਕ ਦਿਜਨੀ ਤਿਸਕੀ ਤ੍ਰਿਯ ਸੰਗ । ਇਮ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੋ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਮਤਿ ਭੋਰੀ ਬਾਤਨਿ ਬਿਰਮਾਈ।ਨਿਜ ਧਨ ਕੀ ਸਭਿ ਗਾਥ ਬਤਾਈ॥੪੩॥ਸੁਨਿ ਦਿਜਨੀ ਛਲ ਰਚਿ ਇਮ ਭਾਖਾ ।'ਦਰਬ ਧਰਾ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਕੋ ਰਾਖਾ।ਤਬਿ ਕੋ ਪਿਖਯੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਰਾ?। ਜਰ[2] ਆਦਿਕ ਲਾਗੈ ਹੁਇ ਕਾਰਾ॥੪੪॥ ਧਨ ਮਹਿਂ ਜੋ ਦੀਨਾਰ ਕਹਾਵਤਿ । ਸੋ ਉੱਲੀ ਲਗਿ ਬਰਨ ਗੁਵਾਵਤਿ । ਕੰਚਨ ਭਾਰ ਹੋਤਿ ਬਹੁ ਹੌਰਾ । ਰਹੈ ਜਿ ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਇਕ ਠੌਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਮਾਸ ਬੀਤ ਜਬਿ ਜਾਇਂ। ਤਬਿ ਆਤਪ ਕੋ ਦੇਹੁ ਲਗਾਇ । ਜੁਗਮ ਜਾਮ ਜਬਿ ਸੁਸਕਹਿਂ ਪਰੀ । ਪੁਨ ਸੰਭਾਰਿ ਦੇਹੁ ਤਹਿਂ ਧਰੀ'॥੪੬॥ ਸੁਨਤਿ, ਹੌਲ ਕਰਿ, ਲੇ ਤਿਹ ਸੰਗ । ਚਢਿ ਕੋਸ਼ਠ ਗਹਿ ਮੰਚ ਉਤੰਗ[3] । ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਛਾਇ ਤਰੇ ਘਰ ਗਈ । ਗਨ ਦੀਨਾਰ ਨਿਕਾਰਤਿ ਭਈ॥੪੭॥ ਕਾਸ਼ਟ ਕੇ ਬਾਸਨ ਮਹਿਂ ਪਾਈ । ਊਪਰ ਗਈ ਮੰਚ ਜਿਸ ਥਾਂਈ । ਡਾਰਿ ਸੂਕਨੀ ਕਹਯੋ ਬੁਝਾਈ । 'ਹੇ ਦਿਜਨੀ ! ਤੂੰ ਦੇਹੁ ਖਿੰਡਾਈ'॥੪੮॥ ਜਾਇ ਤਰੇ ਪਨ ਔਰ ਨਿਕਾਰੀ । ਸਭਿ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਊਪਰ ਡਾਰੀ । ਤਿਹ ਤੇ ਹੁਤੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਘਰ ਨੇਰੇ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਚਾਇ ਬਿੱਪ੍ਰਨੀ ਗੇਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਤਰੈ ਗਈ ਲਖਿ, ਮੂਠ ਬਗਾਵੈ[4] ।ਕਰਹਿ ਸੁਧਾਰਨਿ ਜਬਿ ਫਿਰ ਆਵੈ । ਇਮ ਮਸੰਦ ਧਨ ਦਿਜਨੀ ਲੀਨਿ । ਸਦਨ ਮਹਾਨ ਚਿਨਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥੫੦॥ ਸੋ ਅਬਿ ਲੋ ਚਿਹਕੇ ਮੈਂ ਅਹੈ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਹਦੀ ਕਹੈਂ[5]।ਅਸ ਮਸੰਦ ਜਿਸ ਨਾਮ ਗਿਲੌਰਾ। ਲੌ ਧਨ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਬਹੁ ਠੌਰਾ ॥ ੫੧ ॥ ਤਿਸਕੇ ਸਦਨ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਗਏ । ਥਿਰ ਤੁਰੰਗ ਕਰਿ ਉਤਰਤਿ ਭਏ । ਮਿਲਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੈ ਕੈ । ਅੰਤਰ ਲੇ ਗਮਨਯੋਂ ਸੁਖ ਪੈਕੈ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਚਿਹਕੇ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਗਿਲੌਰੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ । ਕਰ੍ਹਾ ਤੇ ਖਰਕ ਗ੍ਰਾਮ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਲਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਯੋ ਹੁਤੋ ਅਪਨਿ ਗਿਲੌਰਾ ਜਾਨਿ । ਉਤਰੇ

---

[1]ਇਕ ਬਾਹਮਣੀ ਨੇ ਤਿਸ (ਮਸੰਦ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਲਿੱਤਰ ਖੇਡਿਆ ਕਿ ਉਹ ਭੋਲੀ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਧਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦੱਸ ਬੈਠੀ । [2]ਜੰਗਾਲ । [3]ਉੱਚੇ ਕੋਠੇ ਮੰਜਾ ਲੈਕੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ। [4]ਮੁਠ ਭਰਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ। [5]ਉਗਾਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉੱਪਰਲੀ ਸਾਖੀ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਭਰੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਮਕਾਨ ਡਿੱਠਾ । ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ੧੯ ਅੰਕ ਦੇਖੋ, ਉਥੇ ਆਪਣਾ ਦੇਖਣਾ ਕਵਿ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ।

ਤਾਂਹਿ ਨਿਕੇਤ ਮਹਿਂ ਸ਼ੀਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਮਹਾਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਛਾਦਯੋ ਆਸਤਰਨ ਤਲ ਪੀਨ[1]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਥਿਰ ਬੋਲਯੋ ਸਾਦਰ। ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ॥ ੨ ॥ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨੇ ਕੀ ਸੇਵ ਸੰਭਾਰਿ। ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਬਰ ਬਿਬਿਧ[2] ਅਹਾਰ। ਸ੍ਵਾਦਲ ਮਧੁਰ ਸਨਿਗਧ ਖਵਾਯਹੁ। ਬਹੁਰ ਸਕਲ ਸਿੱਖਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯਹੂ ॥ ੩॥ ਬਸੇ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਪੌਢਨਿ ਕੀਨਿ। ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਰਹੀ ਜਾਮ ਜਾਗੇ ਸੁਚ ਧਾਰੀ। ਮੱਜਨ ਕਰਯੋ ਬਿਮਲ ਬਰ ਬਾਰੀ ॥ ੪॥ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮ ਇਕ ਆਹਿ[3]। ਬੈਠੇ ਥਿਤ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ। ਦਿਨਕਰ[4] ਚਢਯੋ,ਬਿਲੋਚਨ ਖੋਲੇ। ਮਨਹੁਂ ਕਮਲ ਦਲ ਅਲੀ ਅਡੋਲੇ[5] ॥੫॥ ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਤਹਿਂ ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮੂ।ਮਿਲੈਂ ਸਿੱਖ ਸੁਨਿ ਸਨਿ ਗੁਰ ਨਾਮੂ।ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ ਆਨਿ ਕਰ ਜੋਰਹਿ। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਹਿਂ, ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਹਿਂ ॥ ੬॥ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਗਨ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰ।ਸਭਿਨਿ ਆਨਿ ਪਦ ਪਰ ਸਿਰ ਧਾਰ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਭਨਯੋਂ, ਜਿਨਹੁਂ ਤਿਮ ਮਾਨਯੋਂ[6]। ਤਿਨ ਕੋ ਬਰ ਸੁਖਦਾਇ ਬਖਾਨਯੋਂ ॥ ੭ ॥ ਮਾਨਯੋ ਜਿਨਹੁਂ ਨ ਸ਼ਰਧਾ ਲਯਾਇ। ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਜਥਾ ਹੁਤਾਸਨ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਹੁਇ ਸਮੀਪ, ਦੁਖ ਸੀਤ ਬਿਨਾਸੇ ॥ ੮ ॥ ਲਖਹਿ ਨ ਤੇਜ, ਬੀਚ ਬਰ ਜਾਇ। ਜਰਹਿਂ ਅੰਗ ਸੰਕਟ ਬਡ ਪਾਇ। ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਅਹੈ। ਅਦਬ ਸਹਿਤ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਲਹੈਂ ॥ ੯ ॥ ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਨ ਛੀਨ।ਕਰਹਿਂ ਅਵੱਗਯਾ ਲਹਿਂ ਦੁਖ ਪੀਨ*। ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਲੇ ਅਕੋਰ ਅਰਪਾਈ॥ ੧੦ ॥ ਨਿਸਾ ਦੂਸਰੀ ਕੀਨਸਿ ਬਾਸ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਜਾਨਯੋਂ ਨਿਜ ਦਾਸ।ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਗੁਰ ਮਹਿੰਮਾ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ ਕੀ ॥ ੧੧॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਨਿਕਟਿ ਗਿਲੌਰਾ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਈ। ਇਕ ਤਰਕਸ਼[7] ਤੀਰਨ ਸੋਂ ਭਰਯੋ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ॥ ੧੨॥ ਕਹਯੋ 'ਧਰਮ ਮਹਿਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਕੀਜੈ। ਬੰਸ਼ ਸਮੇਤ ਸਕਲ ਸੁਖ ਲੀਜੈ। ਜੇ ਕਰਿ ਜਾਹਿਂ ਧਰਮ ਤੇ ਹਾਰਿ।ਸੰਤਤਿ ਦਾਰਿਦ ਲਹੈ

[1]ਹੇਠ ਬੜਾ ਮੋਟਾ ਵਿਛਾਉਣਾ ਵਿਛਾਇਆ। [2]ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ। [3]ਜੋ ਇਕ ਹੈ। [4]ਸੂਰਜ। [5]ਮਾਨੋ ਕਮਲ ਪੱਤੇ ਉਧਰ ਭੌਰੇ ਅਡੋਲ ਹਨ(ਮੁੱਖ ਪਰ ਕਾਲੇ ਨੇਤ੍ਰ)। (ਅ) ਮਾਨੋਂ ਕਮਲ ਦਲ (ਖੁਲ੍ਹੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਚ) ਭੌਰੇ ਅਡੋਲ ਹੋਏ (ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ)। [6]ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਸੇ ਮੰਨਿਆ। [7]ਭੱਥਾ। *ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ ਸ੍ਰਾਪ ਤੋਂ ਅਸੰਗ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਉਦਾਰ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਪਾਇਂ, ਜਾਇਂ ਤੁਵ ਪ੍ਰਾਨ। ਇਮ ਸਮਝਹੁ, ਰਖਿ ਧਰਮ ਮਹਾਨ'।ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਅਪਰ ਦਈ ਗੁਰ ਤਾਂਹਿ।ਹਯ ਅਰੂਢਿ ਚਾਲੇ ਮਗ ਮਾਂਹਿ॥ ੧੪ ॥ ਮੁਖ ਕਰਿ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਪਯਾਨੇ । ਭਯੋ ਗਿਲੌਰਾ ਧਨੀ ਮਹਾਨੇ। ਹਾਂਸੀ ਅਰੁ ਹਿਸਾਰ ਲੌ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਆਨਹਿ ਧਨ ਧਾਮੂ॥ ੧੫ ॥ ਰੰਘਰ ਜਾਟ ਗ੍ਰਾਮ ਗਨ ਤਿਨ ਕੇ । ਪਰੇ ਬਿਰੋਧ ਪਰਸਪਰ ਗਿਨ ਕੇ। ਫਿਰਤਿ ਗਿਲੌਰਾ ਦੋਨਹੁ ਮਾਂਹੀ । ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਰੋਕਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[੧] ॥ ੧੬ ॥ ਰੰਘਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਦੇ ਬਿਸਵਾਸ[੨]। ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਟ ਜਹਿਂ ਆਨ ਸੁ ਪਾਸ[੩]। ਕਹ੍ਯੋ 'ਲੰਘਾਇ ਦੇਉ ਮੈਂ ਆਗੇ[੪]'। ਇਸ ਭਰੋਸ ਤੇ ਸੋ[੫] ਨਹਿ ਭਾਗੇ॥ ੧੭ ॥ ਰੰਘਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁ ਦਏ ਕਟਾਇ[੬]। ਨਹਿਂ ਮੂਰਖ ਨੇ ਲੀਨਿ ਬਚਾਇ। ਤਿਸ ਅਧਰਮ ਤੇ ਸੋ ਮਰਿ ਗਯੋ। ਬੰਸ ਅਧਿਕ ਦਾਰਿੱਦ੍ਰੀ ਭਯੋ॥ ੧੮॥ ਭੋਜਨ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਘਰ ਮਾਂਹਿ।ਕਬਿ ਖੈਂ ਹੈਂ ਕਬਿ ਪੈ ਹੈਂ ਨਾਂਹਿ।ਇਸੀ ਦਸ਼ਾ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਲੌ ਅਹੈਂ। 'ਹਮ ਨੇ ਪਿਖੇ' ਸਿੰਘ ਕਵਿ ਕਹੈਂ[੭] ॥ ੧੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਚਿਹਕੇ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਕਰ੍ਯਾ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰ ਥਾਏ[੮]।ਗਮਨੇ ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਤੇ। ਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਗੁਰ ਉਤਰੇ ਹੁਤੇ ॥ ੨੦ ॥ ਵਹਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਅਹੈ ਸਥਾਨ। ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਅਸੁ ਬੰਧਨ ਕੀਨੇ[੯] । ਸ਼ੁਭ ਆਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਸੀਨੇ ॥ ੨੧ ॥ ਤਹਾਂ ਮਸੰਦ ਬਸਹਿ ਮਤਿ ਮੂਢਾ। ਜੋ ਨ ਲਖਹਿ ਆਸ਼ੈ ਗੁਰ ਗੂਢਾ।–ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਖੋਜਹਿ ਗੁਰ ਕੋ–ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ ੨੨॥–ਮੈਂ ਨਹਿ ਮਾਰ੍ਯੋ ਜਾਂਉਂ ਕਦਾਈ–। ਅਸ ਚਿੰਤਾ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਉਪਾਈ। ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਆਗਵਨੂ। ਦੂਰ ਕਰਿ ਰਹ੍ਯੋ ਆਪਨੇ ਭਵਨੂ ॥ ੨੩ ॥ ਭਾਖ੍ਯੋ ਤ੍ਰਿਯ ਸੋਂ 'ਕੋ ਜਿ ਹਕਾਰੈ[੧੦] ।–ਨਹੀਂ ਇਹਾਂ–ਤਿਸ ਦੇਹਿ ਉਚਾਰੈ'। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਲਖਿ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ। ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਕੁਛ, ਤੂਛਨਿ ਮੁਖ ਧਾਰੀ॥ ੨੪ ॥ ਮਿਲ੍ਯੋ ਏਕ ਰਾਹਕ ਤਬਿ ਆਇ।ਕੁਛਕ ਸੇਵ ਕੀਨਿ ਵਥੁ ਲ੍ਯਾਇ[੧੧]। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦਰਬ ਗੁਰ ਦੀਨੋ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨੋ ॥ ੨੫ ॥ 'ਕੂਪ ਕਿ

[੧](ਰੰਘੜ ਯਾ ਜਟ ਕੋਈ) ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੋਕਦਾ (ਗਿਲੌਰੇ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦਿਆਂ)। [੨]ਭਰੋਸਾ ਦੇਕੇ। [੩]ਜਿੱਥੇ ਜਟਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸਨ (ਰੰਘੜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਟਾਂ) ਪਾਸ ਲੈ ਆਇਆ [੪]ਜਟਾਂ ਕੋਲੋਂ ਰਾਹ ਦਿਵਾ ਦਿਊਂ। [੫]ਭਾਵ ਰੰਘੜ। [੬]ਮਰਿਵਾਇ ਦਿੱਤੇ। [੭]ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਦੇ ਹਨ। [੮]ਭਾਵ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ (ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦਾ ਥਾਂ ਬੀ ਸੀ। [੯]ਘੋੜੇ ਬੰਨ੍ਹੇ। [੧੦]ਜੇ ਕੋਈ ਬੁਲਾਵੇ। [੧੧]ਵਸਤੂਆਂ ਲਿਆਇਕੇ।

ਬਾਪੀ ਦਿਹੁ ਬਨਵਾਇ। ਇਸ ਥਲ ਉਪਬਨ[1] ਸਘਨ ਲਗਾਇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਨਿਸਾ ਬਸੇ ਗੋਸਾਈਂ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ॥੨੬॥ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਾਇ ਸੁਹਾਏ। ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਪੰਥ ਸਿਧਾਏ। ਇਕ ਦੁਇ ਮਜਲ ਦੀਰਘਾ ਚਾਲੇ। ਬਾਂਗਰ ਦੇਸ਼ ਬਿਖੇ ਸਿਖ ਨਾਲੇ॥੨੭॥ 'ਖਰਕ' ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਯਗ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲਾ[2]। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਡੇਰਾ ਗੁਰ ਡਾਲਾ।ਜ਼ੀਨ ਉਤਾਰੇ ਤ੍ਰਿਣ ਅਨਵਾਏ। ਦਈ ਨਿਹਾਰੀ ਹਯ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ॥ ੨੮॥ ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਅਹਾਰਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਭਲੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਆਨਯੋ ਮੰਚ ਤਾਂਹਿ ਪਰ ਬੈਸੇ। ਸੰਗੀ ਸਿਖ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ ਐਸੇ॥੨੯॥ 'ਤੁਰਕਨਿ ਘਾਲ ਬਿਸਾਲੀ ਘਾਲੀ। ਅਵਨੀ ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਡ ਨਾਲੀ। ਨਹੀਂ ਮਵਾਸੈ[3] ਕਿਤ ਹੂੰ ਕੋਈ। ਹਾਲਾ[4] ਭਰਹਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਸਿਰ ਹੋਈ'॥ ੩੦॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਨੇ ਸਨੇ ਅਬਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਹਾਨਾ। ਪਾਪ ਬਡੇਰੇ ਕਹੁ ਨਿਤ ਲਾਗੇ। ਭਏ ਅੰਧ ਦੁਰਮਤਿ ਚਿਤ ਪਾਗੇ॥ ੩੧॥ ਤਪਨ ਮਹਾਂ ਤਪ ਧਰਮ ਕਮਾਵਨਿ[5]। ਯਾਂ ਤੇ ਰਾਜ ਸੁ ਤੇਜ ਬਧਾਵਨਿ। ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀ-ਪਤਿ ਫਲ ਕੋ ਪਾਵੈ। ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਨਹਿ ਪੁਨ ਧਰਮ ਕਮਾਵੈ॥੩੨॥ ਕਰਹਿ ਨਯਾਉਂ,ਨਹਿਂ ਲੋਭੀ ਬਨੈ। ਰੱਛਹਿ ਜਗਤ ਦਯਾ ਮਨ ਸਨੈ। ਦੂਖ ਨਿਵਾ-ਰਹਿ ਸੁਖ ਕੋ ਦੇਹਿ। ਉਚਿਤ[6] ਪੂਜਾ ਤੇ ਧਨ ਕੋ ਲੇਹਿ॥ ੩੩॥ ਤਸਕਰ ਬਟਪਾਰਨਿ ਕੋ[7] ਮਾਰਹਿ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗਨ ਬਿਘਨ ਬਿਦਾਰਹਿ। ਤਿਸ ਕੀ ਕੁਲ ਤੇ ਰਾਜ ਨ ਜਾਇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਜੋ ਧਰਮ ਚਲਾਇ॥ ੩੪॥ ਜਿਨਹੁਂ ਪ੍ਰਥਮ ਤਪ ਕਰਿ ਭੇ ਰਾਜਾ। ਰਾਜ ਪਾਇ ਪੁਨ ਲਗੇ ਕੁਕਾਜਾ। ਬਿਸ਼ਯ ਭੋਗਮਹਿਂ ਬਹੁ ਗ਼ਲਤਾਨੇ।ਪੂਜਾ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਸੁਨਹਿਂ ਨ ਜਾਨੇਂ॥੩੫॥ ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਲੇਂ ਧਨ ਕੋ ਛੀਨਿ। ਦਯਾ ਨ ਠਾਨਹਿਂ ਦੇਖਹਿਂ ਦੀਨਿ। ਇਮ ਤਿਨ ਪਰ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰੀਜੈ[8]। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਰਾਜ ਤੇਜ ਇਨ ਛੀਜੈ॥ ੩੬॥ ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰਕ ਛਿਤਪਤਿ ਜੋ ਭਏ। ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰਿ ਨਯਾਉਂ ਕੋ ਕਿਯੇ। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਭਿ ਇਮਾਨ ਪਰ ਰਾਖਿ ਟਿਕਾਇ॥ ੩੭॥ ਅਬਿ ਨੌਰੰਗ ਬਡ ਕੁਮਤਿ ਉਠਾਈ।ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇਤਿ

[1]ਬਾਗ। [2]ਵੱਡਾ ਬੋਹੜ [ਸਿਂ:, ਨਯਗ੍ਰੋਧ]। [3]ਆਕੀ। [4]ਮਾਮਲਾ। [5]ਮਹਾਨ ਤਪ ਤਪਣੇ ਕਰਕੇ ਤੇ ਧਰਮ ਕਮਾਵਣ ਨਾਲ। [6]ਵਾਜਬ ਧਨ। [7]ਚੋਰ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨੂੰ। [8]ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਓ ਕਿ.......।

ਬਿਨਸਾਈ। ਜਬਰੀ ਕਰਹਿ ਜ਼ੁਲਮ ਮਦ ਮਾਨੀ। ਪੀੜਤ ਪ੍ਰਜਾ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਠਾਨੀ[1] ॥ ੩੮ ॥ ਯਾਂਤੇ ਜਾਨਹੁ ਜਾਇ ਬਿਦਤ ਹੀ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਅਬਿ ਰਹੈ ਨ ਕਿਤ ਹੀ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਗਰੋ ਬਿਨਸਾਵੈ। ਥਿਰੈ ਨ ਅਸ ਕੋ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਵੈ[2]॥੩੯॥ਇਮ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਏ ਗੁਸਾਈਂ।ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਕੂਚ ਪਯਾਨੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਖਟਕੜ ਗ੍ਰਾਮ ਸਥਾਨੇ ॥ ੪੦ ॥ ਪੰਚਹੁੰ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਮਹਿ ਲੀਨੇ। ਅਪਰ ਨ ਮਿਲਹਿਂ ਬਰਜ ਕਰਿ ਦੀਨੇ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਜਗਤ ਮਹਿ ਰਾਖਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੈਂ ਰਿਦੈ ਅਭਿਲਾਖਨਿ॥੪੧॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ'ਗੁਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਖਟਕੜ ਗ੍ਰਾਮ ਚੋਰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਜੀਂਦ। ਆਗਰੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਟਕੜ ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੀਪ ਹੀ ਉਤਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਗਾਹਕ ਆਨ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਕੁਛ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਧਨ ਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਮੋਲ ਮੰਗਾਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਸੇਵ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੀ ਸਭਿ ਕੀਨਿ। ਤ੍ਰਿਣ ਅਨਵਾਇ ਮੋਲ ਕੋ ਦੀਨਿ॥੨॥ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤਹਿਂ ਕੇ ਸਭਿ ਆਏ। ਪੁਸ਼ਟ ਤੁਰੰਗਮ ਦੇਖਿ ਲੁਭਾਏ। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮਸਲਤ ਠਾਨੇ। 'ਅਧਿਕ ਮੋਲ ਕੇ ਤੁਰੰਗ ਮਹਾਨੇ ॥ ੩ ॥ ਲੇਹੁ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਇਨਹੂੰ ਚੁਰਾਇ। ਇਹ ਪਰਦੇਸੀ ਲਖਹਿਂ ਨ ਕਾਇ। ਚਲੇ ਜਾਹਿੰਗੇ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵੈ। ਇਨ ਪੀਛੇ ਹਮ ਸਦਨ ਬੰਧਾਵੈਂ ॥ ੪ ॥ ਬੇਚਹਿੰਗੇ ਧਨ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਔਚਕ ਭਯੋ ਲਾਭ ਇਸ ਕਾਲਾ'। ਇਮ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਗਿਨ[3] ਮਤਿ ਮੂੜੇ। ਚਹੈਂ ਤੁਰੰਗਨ ਹੋਇ ਅਰੂੜੇ ॥ ੫ ॥ ਭਯੋ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਤਿਮਰ ਘਨੇਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਪਤਿ ਭਏ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਤਸ਼ਕਰ ਬਨਿ ਗਾਹਕ ਸੋ ਆਏ। ਹੇਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੋ ਨਿਯਰਾਏ॥੬॥ਖਸ਼ਟ ਚੋਰ ਖਟ ਘੋਰਨਿ ਹੇਤੁ। ਹੁਇ ਡੇਰੇ ਕੇ ਨੇਰ ਸੁਚੇਤੁ।ਜਾਵਤ ਪਹਿਰੂ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਰਹਯੋ। ਤਾਕਤਿ ਰਹੇ ਨ ਹਯ ਕੋ ਗਹਯੋ ॥ ੭ ॥ ਵਰੀ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਅਲਸਾਯੋ। ਨਿਕਟਿ ਬਿਲੋ-ਕਹਿ ਤਿਨ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਖਸ਼ਟਹੁ ਖਟ ਘੋਰਨ ਕੀ ਓਰ। ਪਹੁੰਚਿ ਸਮੀਪੀ ਤੂਰਨ ਚੋਰ ॥ ੮ ॥ ਜਬਿ ਬੰਧਨ ਕਹੁ ਮੋਚਨ ਲਾਗੇ[4]।ਅੰਧ ਭਏ ਤਤਕਾਲ ਕੁਭਾਗੇ। ਹਟਿ ਆਗੇ ਤੇ ਗਏ ਪਿਛਾਰੀ। ਜਬਹਿ ਦਾਮ ਦਿਸ਼ਿ ਭੁਜਾ

[1]ਪਰਜਾ ਡਰਦੀ ਹੈ। [2]ਭਾਵ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਗਾਰਚੀ ਤੱਕ ਨਾ ਰਹੇਗਾ। [3]ਸੋਚ ਕੇ। [4]ਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਗੇ।

ਪਸਾਰੀ[1]॥੯॥ਕਛੂ ਨ ਦੀਸਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪ੍ਰਹਾਨੀ[2]। ਪਿਖਿ ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਮਤਿ ਬਿਸਮਾਨੀ। ਜਬਿ ਘੋਰਨਿ ਤੇ ਦੂਰ ਸਿਧਾਰੈਂ।ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਵਸਤੁ ਅੱਗੂ ਨਿਹਾਰੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਹਯਨਿ ਸਮੀਪੀ ਹੋਵਹਿਂ ਹੇਰਿ। ਤਿਮ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਨਾਸਹਿ ਫੇਰ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਲਖਿ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਜਾਨੇ। ਦੀਨ ਹੋਇ ਸਭਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੇ ॥ ੧੧ ॥ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਇ। ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਹਿ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਤਿਨ ਮਹੂੰ ਸਯਾਨੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਇਹ ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ ॥੧੨॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੀਜੈ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੁਖ ਕੋ ਬਰ ਲੀਜੈ'। ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਨੇ ਮਸਲਤ ਇਹ ਧਾਰੀ। 'ਗ੍ਰਾਮ ਕੂਪ ਖਾਰੀ ਸਭਿ ਬਾਰੀ[3] ॥ ੧੩ ॥ ਬਰ ਜਾਚਉ ਮੀਠਾ ਜਲ ਹੋਇ। ਜਿਤੇ ਬਸਹੁ ਸੁਖ ਲਿਹੁ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਸਾਂਝਾ ਸਭਿ ਕੋ ਕਾਰਜ ਅਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਜੋ ਬਰ ਲਹੈ' ॥ ੧੪ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਦੂਧ ਦਧਿ ਲੀਨਿ। ਚਾਵਰ ਚੂਨ ਸੁ ਘ੍ਰਿਤ ਨਵੀਨ। ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਗਏ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ॥ ੧੫ ॥ 'ਹਮ ਗਾਹਿਕ ਕਰਤਾ ਅਪਰਾਧੂ। ਅਧਮ ਉਧਾਰਨ ਤੁਮ ਪ੍ਰਿਯ ਸਾਧੂ। ਮਹਿ ਮਹਿਂ ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਾਂ ਮਹਾਂ ਹੈ[4]।ਸਨਿਧਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਹੈ ॥ ੧੬ ॥ ਹਮ ਅਨਜਾਨ ਪਨੇ ਮਨ ਖੋਟੇ। ਜਾਨਿ ਸਕਹਿਂ ਕਿਮ ਜੋ ਮਤਿ ਮੋਟੇ। ਬਖਸ਼ਾਵਨਿ ਕੌ ਮਿਲਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਦਯਾਲ ਸੁਭਾਏ' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਅਕਪਟ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਭਲੇ ਲਖਹੁ ਆਏ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਨਿਜ ਅਪਰਾਧ ਬਿਦਤ ਕਹਿ ਦੀਨਿ[5]। ਬਿਗਰੇ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੧੮ ॥ ਸਭਿ ਕੀ ਕਹਹੁ ਕਾਮਨਾ ਕੌਨ। ਕਯਾ ਜਾਚਤ ਹੈਂ ਉਚਰੋ ਤੌਨ'। ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਕੋ ਗਾਹਕ ਜਾਨੀ।ਬੰਦੇ ਪਾਨ ਬਖਾਨੀ ਬਾਨੀ॥੧੯॥'ਹਮਰ ਗ੍ਰਾਮ ਸੀਮ ਜਹਿਂ ਤੀਕਾ[6]। ਜਲ ਖਾਰੋ ਹੁਇ, ਮਿਲੈ ਨ ਨੀਕਾ। ਆਪ ਅਹੋ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜਹਿ[7] ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ॥੨੦॥ਇਹਾਂ ਕੂਪ ਕੋ ਅਬਿ ਖਨਵਾਵਹੁ। ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਮੈਂ ਆਪ ਬਤਾਵਹੁ। ਤਹਾਂ ਖਨਹਿਂ ਜਲ ਮੀਠਾ ਹੋਇ। ਹਰਖਹਿਂ ਪਾਨ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ॥ ੨੧ ॥ ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਸਭਿ ਕੇ

[1]ਜਦ (ਖੁਹਲਣ ਵਾਸਤੇ) ਰੱਸੀ ਵੱਲ ਬਾਂਹ ਅੱਗੇ ਕੀਤੀ। [2]ਨਿਗਾਹ ਨਾਸ਼ ਹੋਈ। [3]ਸਭ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖਾਰਾ ਹੈ। [4]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੈ। [5]ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [6]ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੱਦ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੈ। [7]ਜਿੱਥੇ।

ਮਨ ਕੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਰਾਵਰਿ ਕੇਰ ਬਚਨ ਕੀ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ। ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਇਕ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਸੰਧਿ ਪਨਚ ਮਹਿ[1] ਐਂਚਿ ਚਲਾਯੋ। ਪਰਯੋ ਦੂਰ ਗੁਰ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਬਾਨ ਹਮਾਰੋ ਗਯੋ। ਤਹਿਂ ਲਗਿ ਜਲ ਮੀਠੋ ਕਰਿ ਦਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਉਰੇ ਕੂਪ ਜੋ ਲਾਵਹੁ। ਜਲ ਮੀਠੋ ਹੁਇ ਪੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਾਹਕ ਗਨ ਹਰਖਾਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੨੪ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਮਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ। ਕੂਪ ਖਨਾਯਹੁ ਭਾ ਬਰਬਾਰੀ[2]। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਰਾਖੇ ਕਰ ਜੋਰਤਿ। ਸੇਵਾ ਕੀਨਸਿ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਤਿ ॥ ੨੫ ॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਏ। ਹਯ ਅਰੂਢਿ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਏ। ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ 'ਜੀਂਦ' ਜਿਸ ਨਾਮ। ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨ ਬਸਹਿ ਅਭਿਰਾਮ। ੨੬ ॥ ਰਾਜ ਤੁਰਕ ਕੋ ਕੂਰ ਬਡੇਰਾ। ਕਰਹਿ ਕੁਕਰਮਨਿ ਹਿੰਦੁਨਿ ਜ਼ੇਰਾ[3]। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਗੁਰੁ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ। ਜਹਾਂ ਸਥਾਨ ਭਲੋ ਬਡ ਹੇਰਾ॥ ੨੭ ॥ ਅੰਨ ਆਦਿ ਸਭਿ ਮੋਲ ਮੰਗਾਏ। ਸਿੱਧ ਰਸੋਈ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਹਯ ਦੀਨਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਉਠੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨੇ। 'ਕਰਹੁ ਕੂਚ' ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਤਬਿ ਡਾਲੇ। ਹੁਇ ਅਰੂਢ ਆਗੇ ਮਗ ਚਾਲੇ ॥੨੯॥ ਨਰਦਕ ਦੇਸ਼[4] ਬਿਖੇ ਗਮਨੰਤੇ। ਮਜਲ ਅਲਪ ਕਰਿ ਪੁਨ ਉਤਰੰਤੇ। ਜੀਂਦ ਪਰੇ ਇਕ ਹੈ ਗੁਰ ਥਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਕਰਨਿ ਡੇਰਾ ਹਮ ਜਾਨਾ[5]॥੩੦॥ ਆਗੇ ਥਾਉਂ ਬਿਦਤ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਸਿੱਖੀ ਅਲਪ ਹੁਤੀ ਤਿਤ ਜੋਈ। ਯਾਂ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਿਨ ਥਾਨ ਬਨਾਯੋ। ਸਿੰਘਨ ਬਿਖੇ ਨਹੀਂ ਬਿਦਤਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਮਾਰਗ ਜੌਨ। ਕਰਿਕੈ ਸੇਧ ਚਲੇ ਗੁਰ ਤੌਨ। ਪੰਥ ਬਿਖੇ ਨਹਿਂ ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮੂ। ਉਤਰੇ ਨਹੀਂ ਕਿਸੀ ਨਰ ਧਾਮੂ ॥ ੩੨ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗਮਨੇ ਜਾਇਂ ਅਗਾਰੀ। ਉਤਰੈਂ ਜਾਮਨ ਦੇਹਿ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਕੋ ਸਿਖ ਸੰਤ ਮਿਲੈ ਸੁਖ ਪਾਇ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਉਦਾ-ਸੀਨ ਹੁਇ ਸਭਿ ਤੇ ਚਾਲੇ। ਜਰ ਨੀਵੀਂ ਤੁਰਕਾਨ ਬਿਸਾਲੇ[6]। ਤਿਨਹੁਂ

---

[1]ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਕੇ। [2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ। [3]ਅਧੀਨ ਕਰਕੇ। [4]ਬਾਂਗਰ ਦੇਸ਼। [5](ਕਵੀ ਦੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਉਥੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਅਸੀਂ ਖੋਜਿਆ ਹੈ। [6]ਜੜ ਬੜੀ ਨੀਵੀਂ ਹੈ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ।

ਉਖਾਰਨਿ ਉੱਦਮ ਧਾਰਾ। ਸਿਰ ਪਰ ਦੇ ਕਰਿ ਦੋਸ਼ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਲਗਿ ਗਮਨੇ ਗਏ। ਅਲਪ ਮਜਲ ਕਰਿ ਨਿਸ ਉਤਰਏ। ਭੋਜਨ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਰੁ ਨਿਹਾਰੀ। ਮੋਲ ਮੰਗਾਵਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰੀ॥੩੫॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ । ਨਗਰ ਆਗਰਾ ਤਬਿ ਨਿਯਰਾਨੇ। ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਸੋ ਭੀ ਰਜਧਾਨੀ।। ਬਾਸਹਿ ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਿਸ ਥਾਨੀ॥੩੬॥ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਉਪਬਨ ਲਗਵਾਏ। ਖਰੇ ਸਫਲ[1] ਤਰੁਵਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਤੁਰਸ਼ ਮਧੁਰ ਮੇਵੇ ਜਿਨ ਮਹੀਆ। ਰਖਵਾਰੇ ਬੈਠੇ ਜਹਿਂ ਕਹੀਆ ॥੩੭॥ ਕੇਤਿਕ ਦੀਰਘ ਬ੍ਰਿੱਛ ਉਤੰਗ। ਤਿਨ ਪਰ ਬੋਲੈਂ ਅਨਿਕ ਬਿਹੰਗ। ਸਭਿ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲ। ਬਾਗ਼ ਬਿਲੋਕਯੋ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੩੮ ॥ ਬੀਚ ਰੌਂਸ ਜਿਹ ਬਨੀ ਘਨੀ ਹੈ।ਬਨੀ[2] ਬ੍ਰਿਛਨ ਕੀ ਫਲਨ ਸਨੀ ਹੈ[3]। ਬੈਠਨਿ ਹੇਤੁ ਸਥੰਡਲ ਮਹਾਂ। ਚਾਰ ਕੋਰ[4] ਜੁਤਿ ਸਿਰਜੇ ਤਹਾਂ ॥ ੩੯ ॥ ਮੰਦਰ ਬਨਯੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਰਵਾਜੇ। ਸੁੰਦਰ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਰਾਜੇ[5]। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਉਤਰੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ।ਕਰੈਂ ਬਿਲੋਕਨਿ ਉਪਬਨ ਰੂਰ* ॥੪੦॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਆਗਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਅਯਾਲੀ ਮਿਠਾਈ ਲੈਣ ਗਿਆ ਫੜਿਆ ਗਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਪਬਨ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭੇ ਪਿਖਿ ਰਮਨੀਕ ਸਥਾਨ। ਉਤਰੇ ਕਰਿ ਕੈ ਹਯ ਖਰੇ ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਦਿਵ ਪਾਨ[6] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਅਸੁ[7] ਢਿਗ ਸਿਖ ਤਬਿ ਬੈਸੇ । ਚਿਤਵਤਿ–ਗੁਰੂ ਕਰਹਿਂ ਅਬਿ ਕੈਸੇ–। ਦੇਖਹਿਂ ਬਾਗ ਪ੍ਰਭੂ ਬਹੁ ਭਾਂਤੇ। ਇਤ ਕੋ ਆਵਤਿ ਉਤ ਕੋ ਜਾਤੇ ॥ ੨ ॥

[1]ਸਹਿਤ ਫਲਾਂ ਦੇ। [2]ਬਗੀਚੀ। [3]ਫਲਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੈ। [4]ਕੋਨੇ। [5]ਬਿਰਾਜਦਿਆਂ। [6]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਕੜੇ ਬੱਧੇ। [7]ਘੋੜੇ।

*ਬਾਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਖੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਆਗਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਜਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਗਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬ੍ਰਿਧ ਮਾਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੇ ਇਕ ਹਸਨ ਅਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਾ ਇਨਾਮ ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਆਗਰੇ ਆਏ। ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾ: (ਹਿੰਦੀ) ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਆਕਰਖਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਥੁਰਾ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਫਿਰ ਆਗਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਆਏ। ਆਗਰੇ ਵਿਚ ਮਾਈ ਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਈ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਾਅਜ਼ੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣਾ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਬਹੁਰ ਸਥੰਡਲ ਪਰ ਚਢਿ ਫਿਰੈਂ। ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ ਬਾਰਿ ਬਹੁ ਕਰੈਂ। ਬਾਗ਼ ਪੌਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਲੋਕਹਿ।ਅਪਰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੋਕਹਿ॥੩॥ ਫਿਰਹਿਂ ਕਦਮ ਪੋਸ਼ੀ[1] ਕਹੁ ਕਰਤੇ। ਉਪਬਨ ਦਰ ਕੋ ਬਹੁਤ ਨਿਹਰਿਤੇ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਏਕ ਅਯਾਲੀ ਆਯੋ। ਅਜਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਫਿਰਤਿ ਚਰਾਯੋ ॥੪॥ ਗਮਨਤਿ ਦੇਖਿ ਹਕਾਰਯੋ ਤਾਂਹੀ। ਸੁਨਿ ਗੁਹਾਰ ਚਲਿ ਆਯੋ ਪਾਹੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਤਬਿ ਗੁਰੁਦੇਵ ਕਹੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ॥੫॥ 'ਹਮਰੋ ਕਾਮ ਏਕ ਕਰਿ ਆਉ। ਨਿਜ ਮਿਹਨਤ ਲੇ ਕਰਿ ਪੁਨ ਜਾਉ। ਅਜਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਮ ਰਹਹਿਂ ਬਿਲੋਕਤਿ। ਰਾਖਹਿਂਗੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਰੋਕਤਿ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਅਯਾਲੀ ਲਬੁ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰਯੋ। ਅਰੁ ਬਡ ਪੁਰਖ ਸੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਯੋ।ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਦੀਜਹਿ ਫੁਰਮਾਇ।ਕਾਰਜ ਕਰਿਹੋਂ ਜਥਾ ਰਜਾਇ' ॥ ॥੭॥ ਮਾਨੀ ਬਾਤ ਸੁ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਰਨਿ। ਹੁਤੀ ਛਾਪ ਕਰ[2] ਕਰੀ ਨਿਕਾ-ਰਨ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਹੀਰਾ। ਉੱਜਲ ਅਸ਼ਟ ਕੋਰ ਕਰਿ ਚੀਰਾ ॥੮॥ ਦਈ ਅਯਾਲੀ ਕੇ ਤਬਿ ਕਰ ਮੈਂ। ਕਹਯੋ ਬਹੁਰ 'ਲੇ ਜਾਹੁ ਨਗਰ ਮੈਂ। ਦੇਇ ਰਜਤਪਣ ਕੋ ਪਕਵਾਨ। ਹੋਇ ਸਨਿਘਧ ਅਧਿਕ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ॥ ੯ ॥ ਗਹਿਣੇ ਧਰਹੁ ਛਾਪ ਕੋ ਜਾਵਹੁ। ਸੋ ਅਬਿ ਹੀ ਪੁਰਿ ਤੇ ਲੈਆਵਹੁ'।ਸੁਨਤਿ ਅਯਾਲੀ ਨੇ ਤਬਿਕਹਯੋ।'ਮੋ ਪਰ ਚੀਰ ਸੁ ਜੀਰਣ[3] ਰਹਯੋ॥ ੧੦ ॥ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਆਨੌਂ ਪਾਇ ਮਿਠਾਈ। ਆਛੀ ਰਹੈ ਲੇਹੁ ਤੁਮ ਖਾਈ'। ਤਬਿ ਗੁਰੁ ਅਪਨੇ ਊਪਰ ਕੇਰਾ।ਹੁਤੋ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਮੋਲ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਲਿਯੋ ਉਤਾਰਿ ਦਿਯੋ ਕਰ ਤਾਂਹੀ। 'ਕਹਯੋ ਪਾਇ ਆਨਹੁ ਇਸ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਲਮ ਨ ਕੀਜਹਿ ਗਮਨਹੁ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।ਜਾਇ ਖਰੀਦ ਨ ਸੰਕਹੁ ਉਰ ਮੈਂ' ॥ ੧੨ ॥ ਪਟੀ ਕਾਮਰੀ ਬਿਖੈ ਛਪਾਇ[4]। ਚਲਯੋ ਅਯਾਲੀ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ਿ ਧਾਇ। ਮਤੀਦਾਸ ਥਿਰ ਦੂਰ ਦਿਵਾਨ। ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਿਯ ਕ੍ਰਿਪਾ-

---

[1]ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਦਮੀ=ਪੈਰ ਅਗੇ ਧਰਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਟਹਿਲਣਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਤੇ 'ਕਦਮ ਪੇਸ਼ੀ' ਉਲਟਾ ਕੇ ਬਨਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੇ 'ਪੇਸ਼ੀ' ਦਾ 'ਪੋਸ਼ੀ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਗਲੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਟਹਿਲਣ ਦਾ ਹੀ ਸਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਗਜਾਨੀ ਇਸਨੂੰ 'ਕਦਮ ਬੋਸੀ=ਪੈਰ ਚੁੰਮਣਾ' ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪੈਰ ਚੁੰਮਣ ਦਾ ਭਾਵ ਏਥੇ ਅਪ੍ਰਸੰਗਕ ਹੈ। [2]ਹੱਥ ਦੀ ਛਾਪ (ਸੋ)। [3]ਪੁਰਾਣਾ। [4]ਪਾਟੀ ਹੋਈ ਕੰਬਲੀ ਵਿਚ (ਦੁਸ਼ਾਲਾ) ਛੁਪਾਕੇ।

ਨਿਧਾਨ[1] ॥੧੩॥ ਆਇ ਸਮੀਪ ਬੂਝਿਬੋ ਕੀਨਿ। 'ਕਹਾਂ ਰੰਕ ਕੋ ਕਰ ਤੁਮ ਦੀਨ? ਕਹਾਂ ਪਠਯੋ, ਕ੍ਯਾ ਲ੍ਯਾਵਨਿ ਕਰੈ? ਗਮਨਯੋ ਨਗਰ ਛਿੱਪ੍ਰਤਾ ਧਰੈ'॥੧੪॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। 'ਹਮ ਕੌ ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਅਧਿਕਾਈ। ਕੁਛ ਪਕਵਾਨ ਮੰਗਾਵਨ ਠਾਨਾ। ਤੁਮ ਭੀ ਛੁਧਤਿ ਕੀਜਿਯਹਿ ਖਾਨਾ' ॥ ੧੫ ॥ ਮਤੀਦਾਸ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਮੁਝ ਢਿਗ ਹੁਤੇ ਰਜਤਪਣ ਔਰ। ਸੋ ਪਠਿ ਦੇਤਿ ਛਾਪ ਕਯੋਂ ਦਈ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬੱਜ੍ਰ[2] ਮੋਲ ਬਹੁ ਮਈ ॥ ੧੬ ॥ ਬਹੁਰ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਬਿਗਰਹਿ ਰੰਗ। ਰਹੈ ਨ ਅਸ ਜੋ ਪਹਿਰਹੁ ਅੰਗ। ਅਪਰ ਬਸਤੁ ਲੇ ਕਰਿ ਸਿਖ ਜਾਤੇ। ਆਨਤਿ ਛਿੱਪ੍ਰ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਖਾਤੇ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਬਿਲਮ ਇਮ ਲਾਗਤਿ।ਪੁਰਿ ਗਯਾਤਾ ਭੇਜਯੋ,ਗਾ ਭਾਗਤਿ[3]। ਖੁਰਜੀ ਖੋਲਿ ਰਜਤਪਣ ਲੇਤਿ। ਸਿਖ ਸੁਚੇਤ ਕਰਿ[4] ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਤਿ ॥ ੧੮ ॥ ਗਰੀ ਬਜਾਰ ਨਹੀਂ ਜਿਨ ਹੇਰਾ। ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ ਲਾਗਤਿ ਦੇਰਾ'। ਬਾਕ ਅਪੂਰਬ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਨਿਕੈ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ ਰਹਯੋ ਮਨ ਗੁਨਿ ਕੈ ॥ ੧੯ ॥–ਇਨਹੁਂ ਕਹੀ ਨਹਿਂ ਕਬਿਹੂ ਐਸੇ। ਕਹਾਂ ਛੁਧਾ ਅਰੁ ਬੋਲਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕ੍ਯਾ ਰਚਨਾ ਰਚੀ! ਦਈ ਛਾਪ ਹੀਰਾ ਬਿਚ ਖਚੀ–॥ ੨੦ ॥ ਬਿਸਮਤ ਸਿੱਖਨਿ ਸੰਗ ਸੁਨਾਇ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਫੇਰਯੋ ਅਪਰ ਸੁਭਾਇ। ਬੰਧਿ ਤੁਰੰਗ ਤਰੋਵਰ ਸਾਥ। ਬੈਠੇ ਆਇ ਸਕਲ ਢਿਗ ਨਾਥ॥੨੧॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਐਸੇ ਫੁਰਮਾਇ।'ਰਹੀਅਹਿ ਪਿਖਤਿ ਅਜਾ[5] ਸਮੁਦਾਇ। ਚਲੀ ਨ ਜਾਇਂ ਗਰੀਬ ਅਯਾਲੀ।ਆਵਤਿ ਲਗਿ ਸਭਿ ਰਖਹੁ ਸੰਭਾਲੀ'॥੨੨॥ਤਬਿ ਸਿੱਖਯਨਿ ਮਾਨਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ ਅਜਾ ਕੀ ਓਰ। ਅਬਹਿ ਅਯਾਲੀ ਕੋ ਜੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ।ਸੁਨੀਅਹਿ ਗਨ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਅਵਿਦਾਤ ॥ ੨੩ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਛਾਪ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਗਯੋ। ਬਡੇ ਬਜ਼ਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਯੋ। ਦੇਖੀ ਜਾਇ ਹਾਟ ਹਲਵਾਈ। ਜਹਿਂ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਬਿੰਦ ਮਿਠਾਈ॥ ੨੪॥ਖਰੋ ਹੋਇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਉਭਾਰਾ। ਦੇਤਿ ਮੁੰਦਰੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।'ਇਹ ਰਾਖਹੁ ਗਹਿਣਾ ਢਿਗ[6] ਲੈਹੋਂ।ਦੇਇ ਰਜਤਪਣ ਸੌਦਾ ਦੈ ਹੋ'॥੨੫॥ਜਬਹਿ ਬਾਨੀਅਹਿ ਕਰ ਮਹਿਂ ਲੀਨਿ।ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਪਿਖਿ ਹੀਰਾ ਚੀਨਿ। ਮਨ ਬਿਸ-

---

[1] ਕੀਤੀ ਕਿਰਿਆ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖਕੇ। [2] ਹੀਰਾ। [3] ਭੱਜਾ ਗਿਆ ਹੈ। [4] ਸਿਖ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਦੇ(ਭਾਵ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਤੇ ਦੱਸਦੇ)। [5] ਬੱਕਰੀਆਂ। [6] ਇਹ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਗਹਿਣੇ ਰੱਖ ਲਵੋ।

ਮਾਨਹੁ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨਯੋਂ। 'ਇਹ ਤੈਂ ਕਹਹੁ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਨਯੋਂ॥੨੬॥ਕਿਸ ਉਮਰਾਵ ਹਾਥ ਕੀ ਅਹੈ। ਤੋਹਿ ਉਚਿਤ ਨਹਿਂ,ਕਿਮ ਤੂੰ ਕਹੈਂ[1]। ਤਸਕਰ ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਕਹੁ ਲਯਾਯਹੁ। ਕੈ ਬੰਚਕ[2] ਹਤਿ ਕਰਿ ਕਿਸ ਆਯਹੁ ॥੨੭॥ ਕਹਹੁ ਸਾਚ ਨਤੁ ਦੇਉਂ ਗਹਾਇ।ਇਹ ਸੌਦਾ ਮੋਕਹੁ ਦੁਖਦਾਇ'। ਡਰਤਿ ਅਯਾਲੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਬਾਗ਼ ਮਹਿਂ ਆਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਦੇ ਮੋਕਹੁ ਹਿਤ ਪਠਯੋ ਮਿਠਾਈ। ਨਹਿਂ ਚੋਰੀ ਕਰਿ ਮੈਂ ਇਹ ਪਾਈ। ਦੇਹਿ ਰਜਤਪਣ ਤਬਿ ਇਹ ਲੈਹੈਂ[3]। ਛੁਧਿਤ ਛਿੱਪ੍ਰ, ਇੱਛਤ ਸੋ ਖੈ ਹੈਂ[4]' ॥ ੨੯ ॥ ਧੀਰਜ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਹਲਵਾਈ । ਗਹੀ ਤਰਾਜੂ ਤੁਲਨਿ ਮਿਠਾਈ। ਜਬਹਿ ਤੋਲ ਕਰਿ ਪਾਵਨ ਲਾਗਾ । ਪੱਲਾ ਕਰਯੋ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਆਗਾ ॥ ੩੦ ॥ ਪਿਖਤਿ ਅਚੰਭੈ ਹੁਇ ਹਲਵਾਈ ।–ਇਹ ਮੂਰਖ ਕਸਾ ਕਰਹਿ ਬੁਰਾਈ। ਬਸਤ੍ਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰਜਤਪਣ ਕੇਰਾ। ਹਿਤ ਪਕਵਾਨ ਬਿਗਾਰ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਸਹੀ ਚੋਰ ਇਹ ਜਾਨਯੋਂ ਜਾਇ। ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਅਸ ਬਸਤ੍ਰ ਗਵਾਇ। ਬਡ ਮੂਰਖ ਕੀਮਤਿ[5] ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ। ਲਯਾਇ ਚੁਰਾਇ ਬਿਗਾਰਨਿ ਠਾਨਹਿਂ–॥ ੩੨ ॥ ਉਠਯੋ ਹਾਟ ਪਰ ਤੇ ਹਲਵਾਈ।ਗਹੀ ਭੁਜਾ ਦਿਢ ਭਾਜ ਨ ਜਾਈ। ਜਹਿਂ ਚਬੂਤਰਾ ਬਡ ਕੁਤਵਾਲੀ[6]। ਤਹਿਂ ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਤੂਸਤਿ ਬਿਸਾਲੀ॥ ੩੩॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨਿ ਮੈਂ ਥਿਰ ਕੁਤਵਾਲ।ਪਕਰਹਿ ਚੋਰ ਯਾਰ ਜਹਿਂ ਜਾਲ। ਤਿਹ ਠਾਂ ਠਾਂਢੋ ਹੋਇ ਪੁਕਾਰਾ। 'ਸੁਨਿ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਜ ! ਹਮਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਇਹ ਬੰਚਕ ਕੈ ਤੁਸਕਰ ਕੋਈ।ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਹੈਂ ਢਿਗ ਦੋਈ। ਗਹਿਲੇ ਧਰਨਿ ਹੇਤੁ ਇਹ ਲਯਾਯੋ।ਅਸਮੰਜਸ ਪਿਖਿ ਮੈਂ ਲਖਿਪਾਯੋ॥੩੫॥ ਮਮ ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਨ ਆਵੈ ਕੋਈ । ਤੁਮ ਹਦੂਰ[7] ਕੀਨਿ ਮੈਂ ਸੋਈ । ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਨਿਰਨੈ ਹੁਇ ਜਿਸ ਭਾਂਤੀ। ਤਸਕਰ, ਬਾਟਪਾਰ ਕਿਹ ਘਾਤੀ[8]' ॥ ੩੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦੋਨੋਂ ਛਾਪ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਧਰਿ ਦੀਨੇ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਪਿਖਿ ਕੁਤਵਾਲ ਬਿਸਾਲੀ ਮੋਲ। ਤਾੜਯੋ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰੂਰ ਜਿ ਬੋਲ ॥ ੩੭ ॥ 'ਕਹਹੁ ਸਾਚ ਨਤੁ ਦੈ ਹੌਂ ਫਾਂਸੀ। ਕਹਿਂ ਤੇ ਆਨੇ ਘਾਤ

[1]ਕਿਵੇਂ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਗਹਿਣੇ ਰੱਖ ਲੈ)। [2](ਤੂੰ) ਠੱਗ ਹੈਂ। [3]ਰੁਪਏ ਦੇਕੇ ਓਹ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏਗਾ। [4]ਭੁੱਖਾ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [5]ਮੁੱਲ (ਦੁਸ਼ਾਲੇ) ਦਾ। [6] ਕੁਤਵਾਲੀ ਦਾ ਚਬੂਤਰਾ। [7]ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ। [8]ਧਾੜਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ।

ਬਿਸਾਸੀ[1]। ਸਕਲ ਖੋਜ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪ੍ਰਾਨ ਤੁਰਤ ਤੁਵ ਜਾਇਂ'॥੩੮॥ਸਭਿ ਨਰ ਤਿਸਕੇ ਮੁਖ ਕੋ ਹੇਰਤਿ।ਸੁਨਿਬੇ ਹੇਤੁ ਕਹਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ। ਤ੍ਰਸਤਿ ਬਿਸਾਲ ਅਯਾਲੀ ਬੋਲਯੋ। 'ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਿਸ ਘਰ ਫੋਲਯੋ[2] ॥ ੩੯ ॥ ਨਹਿਂ ਬਟਵਾਰ ਨ ਬੰਚਕ ਕੋਈ। ਸੁਨਿਯਹਿ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਥਾ ਇਹ ਹੋਈ। ਅਜਾ ਚਰਾਵਤਿ ਵਹਿਰ ਫਿਰੰਤਾ। ਆਯੋ ਉਪਬਨ ਨਿਕਟਿ ਤਿਖੰਤਾ ॥ ੪੦ ॥ ਤਹਿਂ ਉਮਰਾਵ ਮਹਾਨ ਸਮਾਨਾ। ਉਤਰਯੋ ਆਨਿ ਤੁਰਤ ਹੀ ਜਾਨਾ। ਆਵਤਿ ਮੋ ਕਹੁ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਦੀਨਿ ਮੁੰਦਰੀ ਹਾਥ, ਅਲਾਯੋ॥੪੧॥-ਇਸ ਕੋ ਧਰਿ[3] ਲੇ ਆਉ ਮਿਠਾਈ। ਬੀਰ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਲੇਹੁ ਪਵਾਈ-। ਆਨਿ ਉਤਾਇਲ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀਨੀ। ਲਖਿ ਕਰਿ ਤਸਕਰ ਭੁਜ ਗਹਿ ਲੀਨੀ[4] ॥ ੪੨॥ ਬਰਜਿ ਬਰਜਿ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਨਾਹਕ ਜਬਰੀ ਤੇ ਗਹਿ ਲਯਾਯੋ। ਉਪਬਨ ਬਿਖੈ ਖਸ਼ਟ ਅਸਵਾਰ। ਜਾਨਹੁ ਤਸਕਰ ਕੈ ਬਟਪਾਰ॥ ੪੩ ॥ ਕੈ ਕਿਸ ਥਲ ਕੌ ਬਡ ਸਰਦਾਰ। ਸਾਧੁ ਅਸਾਧੁ ਲੇਹੁ ਨਿਰਧਾਰ। ਕਹੌਂ ਨ ਕੂਰ, ਹੇਰਿ ਤਿਨ ਲੀਜਹਿ।ਬੂਝਹੁ ਚਲਿ ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਕੀਜਹਿ ॥੪੪॥ ਮੋ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਹੋਇ ਜੇ ਕੋਈ। ਚਹਹੁ ਸਾਸਨਾ ਦੀਜਹਿ ਸੋਈ'। ਇਮ* ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਹੀ ਲਖਯੋ ਅਯਾਲੀ। ਨਿਰਨੋ ਕਰਿਬੇ ਚਹਯੋ ਬਿਸਾਲੀ ॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਅਯਾਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੬॥

੩੭. [ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਅਦਾਲਤੀ[5] ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਸਾਚ ਲਖਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ। ਜੁਗਲ ਸਿਪਾਹੀ ਸੋਂ ਕਹਯੋ 'ਗਮਨਹੁ ਸੰਗ ਸੁਚੇਤ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉਪਬਨ ਬਿਖੈ ਜਾਹੁ ਇਸ ਸੰਗ। ਪਿਖਹੁ ਤਹਾਂ ਅਸਵਾਰਨਿ ਢੰਗ। ਨਾਉਂ ਗਾਉਂ ਬੂਝਹੁ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ ਕਹਾਂ ਕੋ, ਜਾਤੀ[6]? ॥ ੨ ॥ ਕਿਸ ਥਲ ਕੇ ਹੁਇ ਹੈਂ ਸਰਦਾਰ ?। ਨਾਂਹਿ ਤ ਲਖੇ ਪਰਹਿਂ ਬਟਪਾਰ। ਮਾਲ ਖਸੋਟਨਿ ਕਿਸ ਕੋ ਆਏ। ਬੈਠਿ ਵਹਿਰ ਜਿਨ ਅਸਨ ਮੰਗਾਏ॥੩॥ ਜਿਮ ਭਾਜਹਿਂ ਨਹਿਂ,ਸੋ ਗਤਿ ਕੀਜੈ।ਭੇਦ ਮਧੁਰ ਬਾਕਨਿ ਤੇ ਲੀਜੈ। ਇਕ ਤਹਿਂ

[1]ਹੇ ਵਿਸਾਹ ਘਾਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ। [2]ਮੈਂ ਚੋਰ ਹੋਕੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। [3](ਗਹਿਣੇ) ਧਰਿਕੇ। [4](ਇਸ ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਮੇਰੀ) ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ ਹੈ। [5]ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੩੪ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਕੁਤਵਾਲ' ਸਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। [6]ਕਿਸ ਜਾਤ ਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਜਬਿ।

ਰਹਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਇਕ ਆਵੈ। ਜਥਾ ਹੋਇ ਤਿਮ ਆਨਿ ਸੁਨਾਵੈ' ॥੪॥ ਕਰਯੋ ਅਗਾਰੀ ਤਬਹਿ ਅਧਾਲੀ। ਚਲੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸਾਥ ਉਤਾਲੀ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਜਿਨ ਧਾਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਉਪਬਨ ਕੋ ਗਮਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨ ॥ ੫ ॥ ਆਵਤਿ ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਜਬੈ। ਮਤੀਦਾਸ ਇਮ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ। 'ਪਠਯੋ ਆਪ ਕੋ ਆਵਤਿ ਸੋਈ।ਆਨਯੋ ਅਸਨ ਭਿ ਨਾਂਹਿਨ ਜੋਈ'॥੬॥ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ। 'ਆਵਤਿ ਉਹੀ ਠੀਕ ਤੁਮ ਲਹਯੋ। ਤਊ ਜਾਨੀ-ਅਹਿ ਬਨਯੋ ਕੁਸੂਤ।ਆਨੇ ਸੰਗ ਦੋਇ ਜਮਦੂਤ ॥੭॥ ਨਹਿਂ ਸੌਦਾ ਆਨਯੋਂ ਇਮ ਲਖੀਯਤਿ। ਅੱਗ੍ਰ ਜੁਗਨਿ ਕੇ ਛੂਛੇ ਪਿਖੀਯਤਿ[1]'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਤੀਦਾਸ ਤੇ ਆਦਿ। ਗੁਰੁ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਭੇ ਬਿਸਮਾਦਿ ॥ ੮ ॥-ਪਾਨ ਅਧਾਲੀ ਕੋ ਪਕਵਾਨ। ਅਨਵਾਵਨਿ ਕਰਿ ਚਾਹਤਿ ਖਾਨ। ਜੋ ਨਿਤ ਸੁਚਿ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰ। ਅਬਿ ਬਿਲੋਕਿ ਕਸਾ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ ॥ ੯ ॥ ਦੋ ਜਮਦੂਤ ਆਵਤੇ ਸਾਥ। ਕਹਾਂ ਰਚੀ ਗਤਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਾਥ-। ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਬੋਲੇ, ਪ੍ਰਣ ਗੁਰੁ ਅਨੁਸਾਰੀ[2] ॥੧੦॥ ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਬੰਸ ਸਾਧੁ ਗੁਰਦਿੱਤਾ। ਹੋਨਹਾਰ ਪਰ ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ ਕਿੱਤਾ।-ਜੋ ਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਭਲੀ ਸਭਿ ਹੋਇ। ਕੋਟਿ ਜਤਨ ਤੇ ਮਿਟਹਿ ਨ ਸੋਇ-॥ ੧੧ ॥ ਇਮੀਲਖਿ ਕੈ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਰਹਯੋ। ਭਲੀ ਕਿ ਬੁਰੀ ਨਹੀਂ ਬਚ ਕਹਯੋ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਚਲਿ ਤੀਨੋ। ਉਪਬਨ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕੀਨੋ ॥੧੨॥ ਖਰੇ ਹਜੂਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੋਇ। ਬੂਝੇ 'ਕਿਤ ਤੇ ਹਹੁ ਤੁਮ ਕੋਇ?। ਕਹਾਂ ਨਾਮ ਕਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸੰਤੇ?। ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਕਹਾਂ ਗਮਨੰਤੇ' ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਖਧਾਮੂ। 'ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਹੈ ਹਮ ਨਾਮੂ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਰਨਾ ਅਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਮੈਂ ਕਹੈਂ ॥੧੪॥ ਬਿਚਰਹਿਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਥਿਰ ਹੁਇ ਬਸਹਿਂ ਨਹੀਂ ਇਕ ਥਾਇਂ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਤੇ ਤਿਸ ਠੌਰਾ। ਗਮਨਯੋ ਏਕ ਸਿਪਾਹੀ ਦੌਰਾ॥੧੫॥ ਸੰਗ ਅਧਾਲੀ ਕੇ ਇਕ ਖਰਯੋ।ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਤਬਹਿ ਬੂਝਿਬੋ ਕਰਯੋ।'ਛਾਪ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਕਹਾਂ ਮਿਠਾਈ। ਨਹਿਂ ਆਨਯੋ ਕਛੁ ਨਿਕਟਿ ਦਿਖਾਈ[3]' ॥੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਗਹਯੋ ਬਾਨੀਏ ਦੇਖਿ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਚਲਿ ਚਬੂਤਰੇ ਮਹਿਂ ਪਹੁ-

[1]ਦੋਹਾਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਖਾਲੀ ਆਂਵਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [2]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਣ ਦਾ (ਪਹਿਲੋਂ) ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਸੀ। [3]ਇੱਥੇ।

ਚਾਯੋ।ਛੀਨ ਮੋਹਿ ਤੇ ਤਹਾਂ ਰਖਾਯੋ॥੧੭॥ਹੀਰਾ ਹੇਰਿ ਮੁੰਦਰੀ ਮਾਂਹੀ। ਧਰਿ
ਅਦਾਲਤੀ ਅਪਨੇ ਪਾਹੀ।ਨਿਰਨੈ ਕਰਨਿ ਹੇਤੁ ਪਠਿ ਦੋਇ।ਇਕ ਤੋ ਗਯੋ
ਬੂਝ ਕਰਿ ਸੋਇ॥੧੮॥ਇਮ ਮੋਕਉ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨਿ ਗਈ। ਅਬਿ ਗਮਨੌਂ
ਸਭਿ ਹੀ ਕਹਿ ਦਈ[1]।ਜਾਇ ਅਧਾਲੀ ਅਜਾ ਸਮ੍ਹਾਰੀ। ਗਯੋ ਸਿਪਾਹੀ
ਸਕਲ ਉਚਾਰੀ॥੧੯॥'ਸੋਢੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ।ਮਾਨਤਿ ਸਭਿ ਹਿੰਦੂ
ਜਿਹ ਸਾਦਰ। ਛਾਪ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਹੈ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਖਟ ਅਸਵਾਰ ਸੰਗ ਤਿਹ
ਹੇਰਾ[2] ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਅਦਾਲਤੀ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ। ਔਚਕ ਭਲੋ ਆਪਨੋ
ਜਾਨਾ।–ਜਿਸ ਕੇ ਹਿਤ ਖੋਜਤਿ ਬਹੁ ਦੇਸ਼। ਗਹਿਨ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਤ ਚਹੈ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੧ ॥ ਆਇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਅਬਿ ਗਯੋ। ਖੋਜੈ ਕਹੂੰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਭਯੋ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਸੁਧਿ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਪਠਾਈ। ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਹਿ ਅਧਿਕਾਈ
–॥ ੨੨ ॥ ਇਮ ਠਹਿਰਾਇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਔਰੇ।–ਮਮ ਢਿਗ ਅਹੈਂ ਸਿਪਾਹੀ
ਥੋਰੇ–। ਕਿਲੇ ਦ੍ਵਾਰ ਕੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਾਸ। ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
॥ ੨੩ ॥ 'ਤੁਝ ਮੁਝ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਾਹੂ। ਔਚਕ ਆਇ ਗਯੋ ਗੁਰ
ਪਾਹੂ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਕਈ ਬਾਰ ਪਰਵਾਨੇ। ਆਏ ਹੁਤੇ ਪਠੇ ਤਬਿ ਜਾਨੇ।
੨੪ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਤਗੀਦ, ਪਾਇ ਕਿਤ
ਨਾਂਹੀ[3]। ਪੂਰਬ ਉੱਤਰ ਪਸ਼ਚਮ ਦੱਛਣ। ਖੋਜਤਿ ਰਹੇ ਨ ਲਹਯੋ
ਬਿਚੱਛਣ[4] ॥ ੨੫ ॥ਸੋ ਤੁਮ ਫਤੇ ਲੇਹੁ ਇਸ ਕਾਲਾ।ਗਹਿ ਲੀਜਹਿ ਗੁਰ ਕੋ
ਦਰਹਾਲਾ[5]। ਸੁਖ ਸੋਂ ਰਾਖਹੁ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰੇ। ਸੁਧਿ ਪਠਿ ਦੇਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ
ਦ੍ਵਾਰੇ' ॥ ੨੬ ॥ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁਂ ਹਰਖਾਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਪਾਹੀ ਕਰਿ
ਇਕ ਥਾਏਂ।ਚਲਯੋ ਦੁਰਗਪਤਿ ਅਰੁ ਕੁਤਵਾਲ। ਬੋਲਤਿ ਮੋਦਤਿ ਕਰਤਿ
ਉਤਾਲ॥ ੨੭ ॥ ਜੋ ਉਪਬਨ ਕੀ ਹੈ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰ[6]। ਪਠੇ ਚਾਰ ਸੈ ਤਹਿਂ
ਅਸਵਾਰ। 'ਬਨਿ ਸੁਚੇਤ ਹੁਜਹਿ ਸਭਿ ਠਾਢੇ। ਹੋਹਿ ਨ ਅਸ ਭਾਜੈ ਬਨਿ
ਗਾਢੇ ॥ ੨੮ ॥ਵਹਿਰ ਬਾਗ਼ ਤੇ ਥਿਰ ਸਭਿ ਰਹੀਯਹਿ।ਨਿਕਸਿ ਨ ਭਾਜਹਿ
ਦਿਢ ਹ੍ਵੈ ਲਹੀਯਹਿ'। ਆਪ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਅੰਤਰ ਜਾਇ। ਲਿਏ ਸੰਗ ਮਾਨਵ
ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ। ਦੋਨਹੁਂ ਠਾਢੇ ਭਏ

---

[1](ਮੈਂ) ਹੁਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਰੀ ਗਲ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [2]ਅਸਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। [3](ਪਰ) ਲੱਭੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਤੇ ਭੀ। [4]ਚਤੁਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਭੇ (ਅ)। ਚਤੁਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਨਾ ਲੱਭ ਸਕੇ। [5]ਛੇਤੀ। [6]ਚਾਰ ਪਾਸੇ।

ਅਗਾਰੇ। ਬੂਝਨਿ ਲਗੇ 'ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਅਹੋ? ਨਾਮ ਸਮੇਤ ਹਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕਹੋ ॥ ੩੦ ॥ ਹਿੰਦੂ ਜਨ ਕੇ ਪੂਜ ਕਹਾਵਹੁ? ਅਪਨੋ ਬਰਨ ਸਥਾਨ ਬਤਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਹੈਂ।'ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਹੈਂ॥੩੧॥ਹਮ ਤਿਨ ਕੇ ਦਾਸਨ ਕੇ ਦਾਸੇ।ਮੱਦ੍ਰ[1] ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਬਾਸ ਅਵਾਸੇ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ।ਕੁਲ ਸੋਢੀ ਜਗ ਮਹਿਂ ਉਜਿਆਰਾ[2]' ॥੩੨॥ ਸੁਨਤਿ ਦੁਰਗਪਤਿ ਅਰੁ ਕੁਤਵਾਲੂ। ਲਖਯੋ ਭੇਦ ਬੋਲੇ ਤਤਕਾਲੂ। 'ਹੁਕਮ ਹਮਹੁਂ ਪਰ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇਰਾ। ਪਰਵਾਨਾ ਭੇਜਯੋ ਬਹੁ ਬੇਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਇਕ ਹਮ ਪਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਠਾਯੋ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸਭਿਨਿ ਜਨਾਯੋ। —ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੋਊ।ਜਿਸ ਕੋ ਜਿਸ ਥਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਊ॥੩੪॥ ਰਖਹੁ ਟਿਕਾਇ ਖ਼ਬਰ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ। ਖੋਜਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਜਿਹ ਪਾਵਹੁ—। ਅਬਿ ਆਗਵਨ ਅਚਾਨਕ ਭਯੋ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਕਾਰਜ ਹੁਇ ਗਯੋ॥੩੫॥ ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਹਮ ਪਰ ਧਾਰਹੁ। ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਡੇਰਾ ਚਲਿ ਡਾਰਹੁ। ਤੂਰਨ ਸੁਧਿ ਲਿਖਿ ਪਠਹਿਂ ਤੁਮਾਰੀ।ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ, ਜਿਮ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਹੁਇ ਹੈ ਤਥਾ, ਕਿ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵੈ। ਕੈ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਤੁਮ ਕੋ ਛੁਟਕਾਵੈ।—[3]ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਗਹਹੁ—? ਆਦਿ ਇਸ ਬਾਤ। ਜੇ ਹਮ ਕਹੁ ਬੂਝਹੁ ਬਿਰਤਾਂਤ ॥ ੩੭ ॥ ਹਮ ਤੇ ਉੱਤਰ ਲਹਹੁ ਨ ਕੋਈ[3]। ਜਾਨਹਿਂ ਹਜ਼ਰਤ, ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਈ। ਕਹਨਿ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਨ ਰਾਖਹੁ। ਚਲਿਬੇ ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਅਭਿਲਾਖਹੁ' ॥ ੩੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੀਰ ਧੀਰ ਗੰਭੀਰ। ਚਢਿਬੇ ਤੁਰੰਗ ਮੰਗਾਯਹੁ ਤੀਰ।ਭਏ ਅਰੂਢਿ ਬਾਗ ਤੇ ਚਾਲੇ।ਪੰਚਹੁਂ ਸਿੱਖ ਭਏ ਚਢਿ ਨਾਲੇ ॥ ੩੯ ॥ ਸੰਗ ਦੁਰਗਪਤਿ ਅਰ ਕੁਤਵਾਲ। ਪੀਛੇ ਚਢੇ ਜਾਹਿਂ ਗੁਰ ਨਾਲ। ਹੈਂ ਅਸਵਾਰ ਚਾਰ ਸੈ ਜੋਈ। ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈ ਗਮਨੇ ਸੋਈ॥੪੦॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰੀ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਦੀਨਿ ਹਿਤ ਡੇਰੇ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਹਿਤ ਤ੍ਰਿਣ ਅਰੁ ਦਾਨਾ।ਲੀਨਿ ਮੰਗਾਇ ਖਰਚ ਜਸ ਜਾਨਾ। ਪਾਕ ਸਿੱਧ ਕਰਿ[4], ਅਚਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਮਝਾਰਾ ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਆਗਰੇ ਦੁਰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

[1]ਪੰਜਾਬ। [2]ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਿ—ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਸਾਨੂੰ ਫੜਦੇ ਹੋ?—ਸਾਥੋਂ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ। [4]ਰਸੋਈ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ।

੩੮. [ਦਿੱਲੀ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੁਰਗ ਥਿਰੇ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਤੁਰਕ ਹਰਖ ਉਰ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਜਾਨਿ ਦੀਨ ਕੀ ਜੀਤ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹੋਨ-ਹਾਰ ਮੂਰਖ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ। ਅਪਨੀ ਜਰਾਂ[2] ਲਗੀ ਕੋ ਹਾਨਹਿਂ। ਸੰਗ ਦੁਰਗਪਤਿ ਕੇ ਕੁਤਵਾਲ। ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਕਾਲ॥ ੨॥ਲਿਖੀ ਬਨਾਇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤਬਿ ਅਰਜ਼ੀ।'ਹਜ਼ਰਤ ਪਾਇ ਆਪ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ।ਹਿੰਦੁਨਿ ਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਰੋਕਿ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਸਾਦਰ ॥ ੩ ॥ ਉਤਰੇ ਹੁਤੇ ਬਾਗ ਮਹਿਂ ਆਇ। ਹਮ ਤੂਰਨ ਗਮਨੇ ਸੁਧਿ ਪਾਇ । ਪੰਚ ਸਊਰ ਸਾਥ ਜਿਨ ਔਰ। ਆਨੇ ਸਾਥ ਜਾਇ ਤਿਸ ਠੌਰ॥ ੪ ॥ ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਜੈਸੇ। ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨਾ ਪਠੀਅਹਿ ਤੈਸੇ' ।ਇਮ ਕਾਗਦ ਪਰ ਲਿਖ੍ਯੋ ਬਨਾਈ। ਕਹ੍ਯੋ ਸਊਰ ਸੰਗ ਸਮੁਝਾਈ ॥ ੫ ॥ 'ਨਹਿ ਬਿਲਮਹੁ ਬਿਸਰਾਮਹੁ ਥੋਰਾ[3] । ਦੌਰ੍ਯੋ ਜਾਹੁ ਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਓਰਾ । ਪਹੁੰਚਹੁ ਜਾਇ ਦੇਹੁ ਤਬਿ ਅਰਜ਼ੀ। ਪਢਿ ਕਰਿ ਲਿਖਹਿ ਬਹੁਰ ਨਿਜ ਮਰਜ਼ੀ॥ ੬ ॥ਸਭਿ ਸੁਧਿ ਦੇਇ, ਆਉ ਤਤਕਾਲਾ। ਲੇ ਇਨਾਮ ਕੋ ਦਰਬ[4] ਬਿਸਾਲਾ'। ਸੁਨਿ ਸਊਰ ਹਯ ਦੀਨਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਕੀਨਸਿ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਮਗ ਕੋ ਤਬਿ ਚਾਲਾ। ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨਾ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ।ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਪੰਥ ਪਯਾਨਹਿ। ਅਧਿਕ ਥਕਹਿ ਬਿਸਰਾਮ ਸੁ ਠਾਨਹਿ ॥ ੮ ॥ ਦਿਨ ਦੋ ਇਕ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਆਈ। ਅਰਜ਼ੀ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਪਠਾਈ। ਨਵੀ-ਸਿੰਦ ਨੇ ਖੋਲਿ ਸੁਨਾਈ ।'ਹਿੰਦੁਨਿ ਗੁਰੂ ਲੀਨਿ ਅਟਕਾਈ' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖ੍ਯੋ ਮੂਰਖ ਚਵਗੱਤਾ। ਅਵਨੀ ਰਾਜ ਤੇਜ ਮਦਮੱਤਾ[5] । ਕਹਿ ਤੂਰਨ ਉਮਰਾਵ ਚਢਾਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਗ ਸਮੂਹ ਪਠਾਯੋ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਿ ਹਜ਼ਾਰ ਦ੍ਵਾਦਸ ਅਸਵਾਰ[6]*। ਚਲੇ ਆਗਰੇ ਪੰਥ ਮਝਾਰ। ਨਰ ਪਠਿ ਪੁਨ ਕੀਨਸਿ ਤਕਰਾਈ । 'ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਰਾਖਹੁ ਚੁਕਸਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਅਜ਼ਮਤਵੰਤਿ ਕਿਤਿਕ ਕਹਿ ਜਗ ਮਹਿਂ[7]'। ਛਲਬਲ ਕਰਿ ਛੁਟਿ ਜਾਹਿ

---

[1]ਤੁਰਕ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਜਿੱਤ ਜਾਣ ਕੇ। [2]ਜੜ੍ਹਾਂ। [3](ਰਾਹ ਵਿੱਚ) ਆਰਾਮ ਥੋੜਾ ਕਰਨਾਂ। [4]ਇਨਾਮ ਦਾ ਧਨ। [5]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਤੇਜ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮਸਤਿਆ ਹੋਇਆ। [6]ਸਾਰੇ ੧੨ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰ। [7]ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਕਈ (ਲੋਕ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

*ਇਤਨੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਵਿ ਜੀ ਅੱਗੇ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਨ ਮਗ ਮਹਿਂ। ਘਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਜਾਗਤਿ ਰਖੀਅਹਿ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਵਿਗ
ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਲਖੀਅਹਿ ॥ ੧੨ ॥ ਕੋ ਰਾਜਾ ਰਜਪੂਤ ਨ ਆਵੈ। ਲਰੈ
ਅਚਾਨਕ ਗੁਰੂ ਛੁਟਾਵੈ। ਤਯੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕੋਤਿਕ ਖਗ ਧਾਰੀ। ਕਰਹਿਂ
ਮੁਚਾਵਨਿ ਮਰਹਿਂ ਕਿ ਮਾਰੀ[1] ॥ ੧੩ ॥ ਇਨ ਬਾਤਨਿ ਤੇ ਹੁਇ ਸਵ-
ਧਾਨ। ਆਨਹੁਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੁਰੂ ਇਸ ਥਾਨ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੇ ਖੋਜਤਿ ਰਹੇ।
ਔਚਕ ਭੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਬਿ ਗਹੇ ॥ ੧੪ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਜਹਿ ਦੀਨ ਕੋ ਡੰਕਾ।
ਰਾਵ ਰੰਕ ਨਰ ਧਰਹਿਂ ਅਤੰਕਾ[2]। ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਅਬਿ ਹੁਇ ਮੋਰਾ। ਟੂਟਹਿ
ਸਭਿ ਹਿੰਦੂਨਿ ਕੋ ਜ਼ੋਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼ਰਾ ਬਿਖੈਂ ਗੁਰ ਜਬਿ ਹੂੰ ਆਇ। ਦਿਜ
ਆਦਿਕ ਆਪੇ ਬਨਿ ਜਾਇਂ[3]। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਪਿਤਾ ਇਨ ਭਯੋ[4]। ਮੋਰ
ਪਿਤਾਮੈਂ ਹੁਤਨਿ ਕਿਯੋ[5] ॥ ੧੬ ॥ ਤਬਿ ਰਾਜੇ ਰਜਪੂਤ ਬਵੇਜਾ। ਕਰੇ
ਛੁਟਾਵਨਿ ਤਿਨ ਭਯ ਭੰਜਾ। ਸੋ ਸਿਮਰਹਿਂ ਜੋ ਗੁਰ ਉਪਕਾਰਾ। ਕਰਹਿਂ
ਬਟੋਰਨਿ[6] ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਆਨਿ ਲਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਲੇਹਿਂ ਛੁਟਾਇ।
ਯਾਂਤੇ ਜਾਇ ਸੈਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਪਰ[7] ਤਯਾਰ ਦਿੱਲੀ ਬਨਿ ਰਹੈ। ਚਢਹਿ
ਤੁਰਤੁ ਜੋ ਸੁਧਿ ਅਸ ਲਹੈ[7] ॥ ੧੮ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗਿਨਤੀ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ।
ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਰਚੀ ਬਿਲੰਦ। ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਿ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਗਯੋ। ਚਲਹਿ
ਅਧਿਕ ਹੀ ਸ਼੍ਰਮ ਬਹੁ ਕਿਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਮਗ ਉਲੰਘਿ ਸਗਰੋ ਜਬਿ ਗਏ।
ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ। ਸੁਨਤਿ ਦੁਰਗਪਤਿ ਅਰੁ ਕੁਤਵਾਲ।
ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਨਿਕਸੇ ਤਤਕਾਲ ॥ ੨੦ ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਤਿ ਕੀ ਦੇ ਉਪਹਾਰ।
ਮਿਲੇ ਸਲਾਮਾਲੇਕ ਉਚਾਰਿ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨੇ ਕੇਰੀ। ਲਸ਼ਕਰ ਕੀ
ਸੁਧਿ ਲੀਨਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਚਲਿ ਆਏ।
ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਭੇਵ ਬਤਾਏ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਅਧਿਕ ਤਲਾਸ਼ੀ ਠਾਨਹਿ।
ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ ਬਹੁ ਨਗਰ ਬਖਾਨਹਿ ॥ ੨੨ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮੈਂ ਬਹੁ ਫਿਰੇ।
ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੇ ਨਹਿ ਕਿਤ ਥਿਰੇ[8]। ਸਭਿ ਜਹਾਨ ਕੋ ਮਾਲਿਕ[9] ਆਜ।
ਭਯੋ ਅਧਿਕ ਤੇ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ॥ ੨੩ ॥ ਕਯੋਂ ਨ ਬਨਹੁ ਤਿਸ ਕੇ ਅਨੁ-

---

[1]ਆਪ ਮਰਨ ਕਿ ਮਾਰ ਕੇ ਛੁਡਾਂਵਣਾ ਕਰਨ। [2]ਡਰ ਧਾਰਨਗੇ। [3](ਤੁਰਕ) ਬਣ ਜਾਣਗੇ। [4]ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ, ਹੋਏ ਹਨ। [5]ਮੇਰੇ ਦਾਦੇ (ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ) ਬੁਲਾਏ ਸਨ। [6]ਕੱਠਾ ਕਰਨ। [7]ਹੋਰ (ਫੌਜ)। [8](ਤੇ) ਨਾਂ ਹੀ (ਆਪ) ਕਿਤੇ ਟਿਕੇ ਹੋ। [9]ਭਾਵ ਔਰੰਗਾ।

ਸਾਰੀ। ਸੁਧਰਿ ਜਾਇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਤਿਹਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ।'ਕੋ ਬਿਗਾਰ[1] ਹਮਰੋ ਪਿਖਿ ਗਹ੍ਯੋ ॥੨੪॥ ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਸਕਲ ਜਹਾਨ। ਸਿਰਜਹਿ, ਪੋਖਹਿ, ਹਰਹਿ ਨਿਦਾਨ[2]। ਰੰਕ ਰਾਵ ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਰਹਿਈਂ।ਦੰਡਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਖੋਟ ਕਿਸ ਲਹਿਈਂ[3] ॥ ੨੫ ॥ ਹਮ ਸੋਂ ਕਾਜ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਕਹਾਂ। ਰਾਜ ਨ ਵਿਰਸੇਦਾਰ ਨ ਲਹਾਂ[4]। ਦਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹਮਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹਿਂ ਧਾਰੀ' ॥ ੨੬ ॥ ਪੁਨ ਉਮਰਾਵ ਕਹਤਿ 'ਹਮ ਆਏ। ਚਲਹੁ ਸਮੀਪੀ ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਾਏ। ਕਹਨਿ ਹੋਇ ਜੋ ਕੁਛ, ਤਹਿਂ ਕਹੋ। ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੁਇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਲਹੋ'॥੨੭॥ਇਮ ਕਹਿ ਜਾਮਨਿ ਸੁਪਤ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਡਾਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਜ਼ੀਨ ਬਿਸਾਲੇ। ਚਢੇ ਗੁਰੂ ਭ੍ਰਾ ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲੇ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਉਮਰਾਵ ਚਲੰਤਾ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਦਲ ਬਡ ਗਮਨੰਤਾ। ਤੁਪਕਨ ਕੋ ਧੁਖਾਇ ਕਰਿ ਤੋੜੇ। ਤਯਾਰੀ ਠਾਨਿ ਕਲਾ ਪਰ ਜੋੜੇ ॥੨੯॥ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਕਰਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਪੰਥ ਪਯਾਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਘੇਰੇ। ਦੀਰਘ ਮਜਲ ਕਰਤਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮਹਿਂ ਦਿਨਹਿਂ ਸਿਧਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਪੰਚਹੁੰ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਗੁਰ ਚਾਲੇ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਿਧ ਰਸੋਈ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਨ੍ਹਾਨ ਕਰਾਵੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਥੋਰਨਿ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਆਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਈ।'ਹਿੰਦੁਨਿ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ। ਆਨ੍ਯੋ ਸਹਤਿ ਸੁਚੇਤੀ ਸਾਦਰ[5] ॥ ੩੨॥ ਜਥਾ ਹੁਕਮ ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ। ਤਥਾ ਕਰਹਿਂ ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ ਡੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਅਵਰੰਗ ਆਨੰਦ ਉਰ ਪੀਨੋ[6]। ਸਭਾ ਮੁਲਾਨੇ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ ॥ ੩੩ ॥ 'ਕਿਮ ਪਰਖਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਕੁਛੁ ਇਨਕੀ। ਦਿਹੁ ਬਤਾਇ ਚਾਤੁਰਤਾ ਮਨ ਕੀ'। ਸੁਨਿ ਦੁਰਮਤਿ ਚਿਤ ਕਹਤਿ ਮੁਲਾਨੇ। 'ਇਕ ਉਪਾਵ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨੇ ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਏਕ ਹਵੇਲੀ ਅਹੈ।ਸੂਨੀ ਪਰੀ ਨਹੀਂ ਕੋ ਰਹੈ। ਨਹਿਂ ਬਸਿਬੇ ਕੋ ਕਾਰਨ ਜਾਨੋ। ਰਹੈ ਤਹਾਂ ਕੋ ਪ੍ਰੇਤ ਕਿ ਦਾਨੋ[7]'* ॥ ੩੫॥

[1]ਵਿਗਾੜ। [2]ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਇਕ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਹੈ, (ਓਹੋ ਹੀ) ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਘਾਰਦਾ ਹੈ ਅੰਤ ਨੂੰ। [3]ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖੋਟ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੰਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [4]ਨਾਂ (ਸਾਡਾ) ਰਾਜ ਹੈ ਨਾ (ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਰਾਜ ਦੇ) ਵਿਰਸੇ ਦਾਰ (ਹਿੱਸੇ ਦਾਰ) ਹਾਂ। [5]ਚੁਕਸਾਈ ਤੇ ਆਦਰ ਨਾਲ। [6]ਤੱਕੜਾ ਖੁਸ਼ੀ। [7]ਭੂਤ ਕਿ ਦਾਨਵ। *ਪਾ:-ਕਦਾਨੋ।

ਜੋ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿਸ ਬਾਸ ਕਰੰਤਾ। ਬਡੋ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇ ਮਰੰਤਾ। ਲਗੇ ਰਜਤਪਣ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ। ਤਜੀ ਸਭਿਨਿ ਸੋ ਡਰ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ੩੬ ॥ ਨਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਭੀ ਕਰੈਂ। ਮਾਰ ਨ ਦੇਹਿ ਦੇਵ ਤੇ[1] ਡਰੈਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਉਤਾਰਹੁ ਗੁਰ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਕਹੋ ਜਿ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿਂ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੭ ॥ ਤੌ ਤੁਮ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਲੇਹੁ ਮਨਵਾਇ।ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਜੋ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਕਹਯੋ ਤੁਮਾਰੋ। ਨਿਸ ਬਸਾਇ ਤਿਸ ਘਰ ਮੈਂ ਮਾਰੋ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਅਵਿਰੰਗ ਜਾਨਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਸੰਗ ਮੁਲਾਨੇ 'ਸਾਧ[2]' ਅਲਾਈ। 'ਆਛੀ ਕਹੀ ਪਰਖਿਬੋ ਹੋਇ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਅਜ਼ਮਤ, ਲਖੀਯਹਿ ਸੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਸ਼ਰਾ ਬੀਚ ਜੋ ਅਸ ਨਰ ਆਵਹਿ। ਦੀਨ, ਹਮਾਰੋ ਅਤਿ ਬਿਰਧਾਵਹਿ'। ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ।ਇਕ ਨਰ ਸੋਂ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥ 'ਤਿਸ ਉਮਰਾਵ ਸੰਗ ਕਹਿ ਜਾਇ।ਜੋ ਗੁਰ ਹੈ ਹਿੰਦੁਨਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਪ੍ਰੇਤ ਭਯਾਨਕ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਰਹੈ। ਨਹਿਂਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ[3], ਡਰ ਸਭਿ ਲਹੈਂ ॥ ੪੧ ॥ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਾਵਹੁ। ਏਕਲ ਕੋ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਵਹੁ। ਸੰਗੀ ਤਿਸ ਕੇ ਵਹਿਰ ਉਤਾਰਹੁ। ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਗਨ ਥਿਰ ਧਾਰਹੁ ॥ ੪੨ ॥–ਜਾਗਤ ਰਹੋ–, ਕਰਹੁ ਤਕਰਾਈ। ਹੋਇ ਨ ਅਸ ਜੋ ਨਿਕਸਿ ਸਿਧਾਈ'।ਸੁਨਤਿ ਗਯੋ ਤਿਨ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਹਜਰਤ ਏਵ ਹੁਕਮ ਫੁਰਮਾਯੋ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੋ ਉਮਰਾਵ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਲੀਨੇ। ਗਯੋ ਸਦਨ ਤਿਸ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ। ਲੋਕ ਸੈਂਕਰੇ ਦੇਖਨਿ ਆਏ। ਤਰਜਿ ਤਰਜਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਹਟਾਏ ॥੪੪॥ ।ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਦਿੱਲੀ ਆਗਵਨ ਗੁਰੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਨੇ ਘੜੇ ਫੁੰਡਣੇ। ਮਿੱਠਾ ਖੂਹ ਖਾਰਾ ਹੋਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਗੁਰੂ ਗਏ ਹਵੇਲੀ ਮਾਂਹਿ। ਉਤਰੇ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਜਿਮ, ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ[4] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵੌਂ ਫੇਰ। ਜਿਮ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੇਰ। ਅਬਿ ਪਟਣੇ ਕੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੌਂ। ਅਵਸਰ[5] ਇਹਾਂ ਕਹਨਿ ਕੋ ਜਾਨੌਂ॥੨॥ ਜਬਿ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਤਜਿ ਆਏ।ਤਿਨ ਪੀਛੇ ਜਿਮ ਖੇਲ ਮਚਾਏ।ਨਿਤਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਮਕਰੰਤੇ। ਜਿਸ ਕਿਸ ਤੇ ਮੰਗਵਾਇ ਰਖੰਤੇ ॥ ੩ ॥ ਏਕ ਮੰਚ ਪਰ ਰਾਖਿ ਟਿਕਾਏ।

---

[1]ਦੈਂਤ ਤੋਂ। [2]ਸ਼ਾਬਾਸ਼। [3](ਕੋਈ ਵੀ)ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਜਿਥੇ। [4]ਓਥੋਂ ਦੀ ਕਥਾ ਫੇਰ ਕਹਾਂਗਾ। [5]ਸਮਾਂ।

ਤਿਨ ਢਿਗ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਧੂਪ ਧੁਖਾਏ। ਪੁਸ਼ਪ ਅਨੇਕ ਬਰਨ ਅਨਵਾਵੈਂ। ਕਬਹੂੰ ਗੂੰਦਿ ਮਾਲ ਅਰਪਾਵੈਂ ॥ ੪ ॥ ਕਬਹੂੰ ਅੰਜੁਲ ਭਰਹਿੰ[1] ਚਢਾਵੈਂ। ਬੰਦਨਠਾਨਹਿਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ।ਫਿਰਹਿਂ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੀਨ।ਚੰਦਨ ਚਰਚਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪੀਨ ॥ ੫ ॥ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਸਿਸ ਜਬਿ ਆਵੈਂ।ਕਹਿ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਬਹੁਤ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਇਹ ਆਛੇ ਛੋਟੇ ਹਮ ਲਾਇਕ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਰਿਪੁ ਗਨ ਘਾਇਕ' ॥ ੬ ॥ ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨ ਮਾਤੁ ਰੁ ਦਾਦੀ। –ਕਸਾ ਲੀਲਾ ਧਾਰਹਿਂ ਅਹਿਲਾਦੀ। ਰਚਹਿਂ ਪਿਤਾਮਾ ਸਮ ਕ੍ਰਿਤ ਏਈ। ਬਡੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਠਾਨਹਿਂ ਸੋਈ[2]–॥ ੭ ॥ ਕਰ ਗੁਲੇਲ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਘਨੇ। ਤਾਕਹਿਂ ਦੂਰ ਨਿਸ਼ਾਨੋ ਹਨੇ। ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਇਕ ਕੂਪ ਛੁਟੇਰਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਬਾਰੀ ਮਧੁਰ ਬਡੇਰਾ ॥ ੮ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਜੇ ਸਦਨ ਬਸੰਤੇ। ਤਹਾਂ ਆਨਿ ਕਰਿ ਨੀਰ ਭਰੰਤੇ। ਘਟ ਭਰਿ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾਹਿਂ ਸੁ ਨੀਤਾ। ਕਰਹਿਂ ਪਾਨ[3] ਕੋ ਹਰਖਤਿ ਚੀਤਾ ॥ ੯ ॥ ਕਈ ਬਾਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਰਿ ਮਾਰਹਿਂ।ਘਟ ਕੋ ਫੋਰਿ ਤੁਰਤ ਗੁਰ ਡਾਰਹਿਂ। ਇਤਿ ਉਤ ਦੇਖਤਿ ਦੁਖ ਕੋ ਪਾਇ।–ਕਿਨਹੁਂ ਅਚਾਨਕ ਕੁੰਭ ਨਸਾਇ[4] ?–॥ ੧੦ ॥ ਬਰਜਤਿ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤ ਘਨੇਰਾ। ਇਤ ਉਤ ਧਾਇ ਜਾਇਂ ਬਹੁ ਬੇਰਾ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਇਕ ਤੁਰਕਨਿ ਆਈ। ਬਾਰੀ[5] ਭਰਿਬੇ ਕਹੁ ਉਤਲਾਈ ॥੧੧॥ ਧਰਿ ਸਿਰ ਪਰ ਜਬ ਘਰ ਕੋ ਚਾਲੀ।ਤਬਿ ਗੁਰ ਹਾਥ ਗੁਲੇਲ ਸੰਭਾਲੀ।ਤਾਕਿ ਹਤਯੋ ਕਰ ਹਾਲਤਿ ਭਯੋ। ਘਟ ਬਚ ਗਯੋ, ਭਾਲ ਮਹਿਂ ਹਯੋ ॥ ੧੨॥ ਛੁਟਯੋ ਰਕਤ ਦੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ । ਊਚੇ ਬੋਲ ਕਹੈ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਰਤੀ ਚਲਿ ਆਈ। ਜਹਿਂ ਥਿਰ ਗੁਜਰੀ ਅਰੁ ਬਡ ਮਾਈ ॥ ੧੩ ॥ 'ਊਚ ਅਟਾਰੀ ਤੇ ਮੁਹਿ ਮਾਰਯੋ। ਲਗਯੋ ਭਾਲ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੋਣ ਨਿਕਾਰਯੋ। ਜਾਉਂ ਪੁਕਾਰੂ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਯੋ। ਤੁਵ ਸੁਤ ਅਤਿ ਉਤਪਾਤ ਉਠਾਯੋ॥੧੪॥ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਘਟ ਭਗਨਿ ਕਰੰਤੇ। ਧਰਤਿ ਛਿਮਾ, ਲਖਿ ਨਿਕਟਿ ਬਸੰਤੇ। ਕਹਹੁ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਰਹਿਂ ਸਮਾਈ। ਨਹਿਂ ਤੂੰ ਬਰਜਤਿ ਦੇਖਤਿ ਮਾਈ! ॥੧੫॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਆਇਂ ਸਿਪਾਹੀ। ਬਾਧ ਘਾਟ ਬੋਲਹਿਂ ਤੁਮ ਪਾਹੀ'। ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਛਰੀ ਉਠੀ ਤਤਕਾਲਾ ॥੧੬॥

[1]ਬੁੱਕ ਭਰ ਕੇ। [2]ਉਹੀ ਕ੍ਰਿਤ। [3]ਪੀਂਦੇ ਹਨ। [4]ਕਿਸਨੇ ਅਚਾਨਕ ਘੜਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? [5]ਜਲ।

ਊਚੇ ਬੋਲਤਿ ਤਾੜਨ ਹੇਤੁ । ਤੂਰਨ ਊਪਰ ਗਈ ਨਿਕੇਤ। ਜਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ–ਮਾਤਾ। ਤਾੜਨ ਕਾਰਨ ਮਨ ਰਿਸ ਰਾਤਾ–॥ ੧੭ ॥ ਦੌਰਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਬੀਚ ਅਟਾਰੀ। ਤੁਰਤ ਭੇਰਿ ਦ੍ਰਿਢ ਕੀਨਿ ਕਿਵਾਰੀ। ਸ੍ਰਿੰਖਲ ਕੋ ਲਗਾਇ ਤਤਕਾਲਾ। ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਦਰ ਦੇਖਿ ਕਿਵਾਰਾ। ਦੇਤਿ ਧਕੇਲਾ ਨਹਿਨ ਉਘਾਰਾ[1] । ਖਰੀ ਹੋਇ ਕਹਿ ਕ੍ਰੂਰ ਬਡੇਰੇ। 'ਨਿਤ ਹੇਰਤਿ ਮੈਂ ਅਵਗੁਨ ਤੇਰੇ ॥ ੧੯ ॥ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਉਤਪਾਤਾ। ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਕੀਨਿ ਗੁਲੇਲੋ ਘਾਤਾ[2]।ਸ਼ੋਣਤ ਬਹ੍ਯੋ ਜਾਤਿ ਬਿਲਲਾਵੈ। ਅਬਹਿ ਪੁਕਾਰੂ ਸੋ ਚਲਿ ਜਾਵੈ ॥ ੨੦ ॥ ਕਯਾ ਹਮ ਕਹਹਿਂ ਜਤਨ ਕ੍ਯਾ ਕਰੈਂ। ਰਾਜ ਤੁਰਕ ਤੇ ਦੀਰਘ ਡਰੈਂ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਅੰਤਰ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਮੈਂ ਨ ਜਾਨਿ ਮਾਰ੍ਯੋ ਬਿਚ ਭਾਲਾ॥ ੨੧ ॥ ਤਾਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨੋ ਦੀਨਿ ਚਲਾਈ। ਸੋ ਚਲਿ ਤਬਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕਤੋਂ ਆਈ । ਕਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਮੋਰੋ ਇਸ ਮਾਂਹੀ।ਕ੍ਯਾ ਹਮ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਡਰਪਾਂਹੀ' ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਗੁਜਰੀ ਕਹਿ 'ਮੈਂ ਮਨ ਜਾਨੀ। ਨਹਿਂ ਤੂ ਬਸਿਬੇ ਦੇ ਇਸ ਥਾਨੀ। ਥਿਰ ਨ ਰਹਹੁ ਇਕ ਛਿਨ ਭੀ ਬੈਠਿ।ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਬਾਲਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਇਕੈਠਿ॥੨੩॥ਕਰਤਿ ਰਹਹੁ ਉਤਪਾਤ ਬਡੇਰੇ। ਬਰਜ੍ਯੋ ਰਹੈਂ ਨਹੀਂ ਇਕ ਬੇਰੇ'। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਉਤਰੀ ਤਰ ਆਈ। ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀ ਇਮ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ॥੨੪॥'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਰੂਪ। ਤੌਂ ਖਾਰਾ ਅਬਿ ਹੋਵਹਿ ਕੂਪ। ਨਹਿਂ ਕੋ ਆਵਹਿ ਭਰਿਬੇ ਪਾਨੀ। ਇਹ ਬਿਨਤੀ ਮਮ ਲੀਜਹਿ ਮਾਨੀ' ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਤੁਰਕਨਿ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੀ। ਦੀਨਿ ਦਿਲਾਸਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰੀ। ਪੰਚ ਰਜਤਪਨ ਦਏ ਸੁ ਤਾਂਹੀ। ਪਹਿਰਨਿ ਕੋ ਪਟ ਦੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਹੀ* ॥ ੨੬ ॥ 'ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਹੈ ਅਯਾਨੋ। ਹਤਤਿ ਹੁਤੋ ਕਿਹ ਤਾਕ ਨਿਸ਼ਾਨੋ। ਔਚਕ ਤੂੰ ਚਲਿ ਆਇ ਅਗਾਰੀ। ਲਗ੍ਯੋ ਗੁਲੇਲਾ ਭਾਲ ਮਝਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਅਬਿ ਤੂੰ ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ ਨਹਿਂ ਜਾਹੋ[3] । ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸਟਾਨ ਖਾਹੁ ਘਰ ਮਾਂਹੋ ।ਅਪਰ ਖ਼ਬਰ ਤੇਰੀ ਹਮ ਲਹੈਂ । ਜਬਿ ਲੌ ਘਾਵ ਖ਼ਾਲ ਮੈਂ ਰਹੈ' ॥੨੮॥ ਦੇਖਿ ਲੋਭ ਕੋ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ। ਗਮਨੀ ਅਪਨੇ ਘਰ ਤੁਰਕਾਨੀ। ਤਬਿ ਤੇ ਭਯੋ ਕੂਪ ਸੋ ਖਾਰਾ। ਪੁਰਿ ਪਟਣਾ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਸਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਚਾਰ ਘਟੀ ਲਾਗਿ

[1]ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ । [2]ਗੁਲੇਲਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। [3](ਪੁਕਾਰੂ) ਨਾ ਜਾਓ। *ਪਾ:–ਦੇ ਕਬਿ ਪਾਹੀ।

ਅੰਤਰਿ ਥਿਰੇ। ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰ ਉਘਾਰਨਿ ਕਰੇ[1]। ਤਹਿਂ ਹੀ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਸੁਖ ਸਾਗਰ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ ਇਕਾਕੀ ਨਾਗਰ[2]॥੩੦॥ ਸਾਸ ਨਿਕਟਿ ਗੁਜਰੀ ਪਛੁਤਾਵਤਿ। ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਆਦਿ ਬਤਾਵਤਿ। 'ਮੋ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਤ ਕੀ [3]ਕਹਤਿ ਬਡਾਈ।–ਇਨਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਨ ਕਰਿ ਬਿਧਿ ਕਾਈ[3] –॥੩੧॥ ਆਜ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਕਹਿ ਦੁਰਬਾਨੀ। ਪਿਖੀ ਚੋਟ ਲਾਗੀ ਤੁਰਕਾਨੀ। ਕਰੌਂ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਲਖਿ ਉਤਪਾਤਾ। ਘਟ ਪਰ ਕਰਤਿ ਗੁਲੇਲਨਿ ਘਾਤਾ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਵੈ। 'ਜੋਧਾ ਬਨਹਿ ਬੈਸ ਤਰੁਨਾਵੈ। ਨਹਿਂ ਬੋਲਹੁ ਦੂਰ ਬੈਨ ਕਦਾਈ। ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਮਹਿ ਚਪਲਾਈ[4] ॥ ੩੩॥ ਮੈਂ ਅਬਿ ਜੈਹੌਂ ਆਨੌਂ ਪਾਸ। ਦੇਉਂ ਦਿਲਾਸਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿ'। ਇਮ ਕਹਿ ਬ੍ਰਿਧਾ ਮਹਾਂ, ਉਠਿ ਕਰਿਕੈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮੰਦਿਰ ਪਰ ਚਰਿਕੈ ॥੩੪॥ ਪੌਤ੍ਰਾ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਧਾਰਾ। ਗਹੀ ਬਾਹੁ ਨਿਜ ਅੰਕ ਬਿਠਾਰਾ[5]।ਮੁਖ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਹੇਰਤਿ। 'ਚਲਹੁ ਤਰੇ ਕੌ' ਕਹਿ ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ॥ ੩੫ ॥ ਚਹਤਿ ਉਠਾਯੋ ਅੰਕ ਮਝਾਰੀ। ਨਹਿਨ ਉਠਾਯੋ ਜਾਇ, ਸੁ ਭਾਰੀ। ਇਕ ਤੌ ਬ੍ਰਿਧ ਸਰੀਰ ਬਹੁ ਭਯੋ। ਦੁਤੀਏ ਭਾਰ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਕਯੋ ॥ ੩੬॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਭਨਤਿ ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਖਰੇ ਕਰਿ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਲੈ ਆਵਤਿ ਭੀ ਤਰ[6]।ਮਧੁਰ ਬਾਕ ਪੁਨ ਗੁਜਰੀ ਕਹੈ। 'ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਤੈਂ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਲਹੈਂ ?'॥੩੭॥ ਅਪਨੇ ਅੰਕ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾਇ। ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਲੇ ਪਰਚਾਇ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਭਾ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰ। ਸੂਪਕਾਰ ਆਨਯੋ ਧਰਿ ਥਾਰ ॥੩੮॥ ਕਹਤਿ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਭਏ। 'ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਯੋ ਚਲਿ ਗਏ। ਨਹਿਂ ਸੁਧਿ ਕੀਨਿ ਪਠਾਵਨਿ ਕੋਈ। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਨਹਿਂ ਸੋਈ॥੩੯॥ਕਿਸੀ ਥਾਨ ਸੰਗਤਿ ਅਟਕਾਏ। ਭਾਉ ਬਿਲੋਕਿ ਥਿਰੇ ਲਖਿ ਪਾਏ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਏ।ਭੋਜਨ ਕੋ ਕਰਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਤਿ 'ਨ ਹਮ ਇਤ ਰਹੈਂ। ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਪਯਾਨੋ ਚਹੈਂ। ਪਿਤਾ ਸਮੀਪ ਥਿਰੈਂਗੇ ਜਾਇ। ਪਿਖਿ ਪੰਜਾਬਅਨੰਦਪੁਰਿ ਥਾਇਂ[7]॥੪੧॥ਸੁਨਿਕੈਮਾਤਾਗੁਜਰੀ ਬੈਨ।ਚਹਤਿ ਰਿਦੈ ਕਿਮ ਗਮਨੈ ਹੈਂ ਨ'। 'ਹੇ ਸੁਤ! ਦੇਸ਼ ਭਲੋ ਇਹ ਮਾਨਹੁ। ਅਨਿਕ

[1]ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਕੀਤੇ। [2]ਚਤੁਰ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ)। [3]ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਬਡਾਈ (ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ) ਕਿ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਛ ਨਾ ਕਰਨਾ। [4]ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਚੰਚਲਤਾ (ਹੁੰਦੀ ਹੀ) ਹੈ। [5]ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ। [6]ਹੇਠ ਲੈ ਆਈ। [7]ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਜਾਵਣ।

ਰੀਤਿ ਕੋ ਸੁਖ ਪਹਿਚਾਨਹੁੰ ॥ ੪੨ ॥ ਜਬਹਿ ਪਿਤਾ ਤੁਮਰੇ ਪੁਰਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਦੇਸ਼ ਨਰਨਿ ਕੋ ਉਰ ਪਰਖੈ ਹੈਂ[1]। ਲਖਹਿਂ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕੋ ਜਬਿ ਸਮੈਂ। ਭੇਜਹਿਂ ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਹਮੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਇਹਾਂ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਦਾਸ। ਚਹਿਤਿ ਵਸਤੁ ਕੋ ਭੇਜਹਿਂ ਪਾਸ। ਸਭਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸਿ ਸਮੈਂ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਤੁਵ ਪਿਤ ਮਰਜ਼ੀ ਬਿਨ ਕਿਮ ਜਾਵੈਂ" ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਹਿ 'ਪਿਤਾ ਗਏ ਜਬਿ। ਹਮ ਕੋ ਆਗਯਾ ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਬਿ। ਤਿਨਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਪਾਇ ਚਲੰਤੇ। ਇਹਾਂ ਨ ਠਹਿਰਹਿਂ ਇਹੀ ਮਤੰਤੇ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਕਹੈਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਬਾਤੀ। ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਯਾਤੀ[2]। ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਗਨ ਆਇਂ ਹਮੇਸ਼। ਠਹਿਰਾਵਨਿ ਹਿਤ ਕਹੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੪੬॥ ਤਊ ਆਪਨੋ ਹਠ ਕਰਿ ਗਾਢੋ। ਚਲਨਿ ਪੰਜਾਬ ਚਾਉ ਚਿਤ ਬਾਢੋ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹੈਂ। 'ਹਮ ਤੌ ਇਸ ਪੁਰਿ ਨਾਹਿਨ ਰਹੈਂ' ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਤੁਰਕਨੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਊਨ-ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੩੯॥

੪੦. [ਪੰਜਾਬ ਜਾਣ ਦੀ ਸਿੱਕ। ਮੁਹਾਵਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ [3]ਜੋ ਮਸੰਦ ਸਿਖ ਬਯ ਬਡੇ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰਨ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਸੋ ਚਾਹਤਿ ਮਨ ਭਾਵਤੀ ਕਰਹਿਂ ਮੇਲ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ[3] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਵੈਂ। ਧਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵੈਂ। 'ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਨਵਤਨ ਮਗ ਚਾਹੇ[4]। ਜਗਤਿ ਰੀਤਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂਨ ਉਮਾਹੇ'॥੨॥ਸੰਗਤਿ ਪਟਨੇ ਬਸਹਿ ਮਹਾਨੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਗੁਰ ਜਾਨੀ।–ਇਹ ਪੂਰਬ ਨਰ[5] ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਊ। ਖਿਨਕ ਭਾਉ ਧਰਿ ਖਿਨਕ ਅਭਾਊ[6] ॥੩॥ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਹਚਾ ਨਹਿਂ ਧਾਰਨ ਕਰੈਂ। ਹੋਹਿ ਕਾਮਨਾ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈਂ[7]। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੈਂ[8]। ਅਪਨੋ ਥਾਨ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਲਹੈਂ ॥ ੪ ॥ ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ ਬਾਸਤਿ ਨੀਤ। ਸਭਿ ਨਰ ਜਾਨਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਤਨ ਮਨ ਧਨੁ ਅਰਪਨਿ ਸਭਿ ਕਰੈਂ। ਇਕ ਸਮ ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਰੈਂ ॥ ੫ ॥ ਜੁੱਧ

---

[1]ਪਰਖ ਲੈਣਗੇ। [2]ਚੱਲਣਾ। [3]ਜੋ ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਵਡੀ ਉਮਰਾ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ (ਦੇ ਜਾਣੂ ਹਨ), ਓਹ (ਹੁਣ) ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਅਸੀਂ) ਮਨ ਭਾਂਵਦੀਆਂ ਕਰੀਏ (ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ) ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਨ। [4]ਨਵਾਂ ਰਾਹ (ਟੋਰਨਾ) ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [5]ਪੂਰਬ ਦੇ ਲੋਗ। [6]ਖਿਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਦੇ ਹਨ ਖਿਨ ਵਿਚ ਅਪ੍ਰੇਮ। [7](ਜੇ ਕੋਈ) ਕਾਮਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। [8](ਅਸੀਂ ਤਾਂ) ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚਿਤਵਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਪਿਤਾਮੇ ਹਮਰੇ ਕੀਨਸਿ।ਰਹੇ ਸੰਗ ਲਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁ ਦੀਨਸਿ-। ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਤ ਮਾਤਾ ਕੇ ਸਾਥ[1]। ਕਰਯੋ ਬਾਕ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਥ॥ ੬ ॥ 'ਮੁਝ ਕੋ ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਹੀ ਭਾਵੈ। ਤਹਾਂ ਚਲਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਲਲਚਾਵੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਵਹੀ[2] ਹਮਾਰੋ। ਥਾਨ ਬਡਿਨਿ ਕੇ ਤਹਿਂ ਨਿਰਧਾਰੋ॥ ੭॥ ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਤਹਿਂ ਰਹੇ। ਹਮ ਸਿੱਖਨਨਿ ਤੇ ਸੁਨ ਕਰਿ ਚਹੇ[3]। ਤਹਾਂ ਹਮਾਰੀ ਵਿਰਸੇ ਦਾਰੀ[4]। ਤਹਿਂ ਕੇ ਨਰ ਸਿੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰੀ॥ ੮ ॥ ਨਹਿਂ ਇਤ ਦੇਸ਼ ਲਗਹਿ ਚਿਤ ਮੇਰੋ। ਗਮਨ ਕਰਨਿ ਹੀ ਅਹੈ ਅਛੇਰੋ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਦੀ ਇਮ ਬੈਨ। ਭਰੇ ਨੀਰ ਸੋਂ ਦੀਰਘ ਨੈਨ॥ ੯॥ ਬਹੁ ਬਿਰਧਾ ਸੋ ਸਮੈ[5] ਬਿਚਾਰੇ।ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਭੇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅਖਾਰੇ।ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪਾਛਲ ਗਤਿ ਸੋਈ। ਕੰਪਤਿ ਗਾਤ[6] ਧੀਰ ਉਰ ਖੋਈ॥ ੧੦॥ ਪੌਤ੍ਰ ਸਾਥ ਬਿਰਤੰਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਭਯੋ ਖੇਦ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨਾ[7]। ਜਬਿ ਸੋ ਸਮੈ ਮੋਹਿ ਚਿਤ ਆਵੈ। ਤਬਿ ਮਮ ਮਨ ਕੋ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਭਾਵੈ॥੧੧॥ ਜਬਿ ਤੇ ਹੋਇਸਿ ਜਨਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਸਭਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਭ ਸਮੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਸਭਿ ਪੂਰਬ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਤਿ।ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਤਿਨ ਕੋ ਤੁਮ ਦੇਵਤਿ॥ ੧੨॥ ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਅਪਨੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸੇਵਤਿ ਭੇਜਤਿ ਕਾਰ ਤੁਮਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਗਮਨ ਕੀ ਬੁੱਧੀ[8] ਕਰੀਅਹਿ। ਸੁਖ ਸਮੇਤ ਪੁਰਿ ਬਾਸ ਬਿਚਰੀਅਹਿ'॥ ੧੩ ॥ ਪਿਤਾ ਮਾਤ ਤੇ[9] ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਕਹਯੋ। 'ਸਭਿ ਸੁਖ ਬਾਸ ਇਹਾਂ[10] ਤੁਮ ਲਹਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਬਿਗਾਰ[11] ਇਸ ਥਾਨ। ਨਹਿਂ ਸੁਧਰਹਿ, ਹਮ ਲੀਨਸਿ ਜਾਨ॥ ੧੪॥ਵਿਰਲੇ ਲਖੀਯਤਿ ਹੈਂ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ।[12]ਨਾਂਹਿਤ ਸਕਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇਮੀ। ਫਸੇ ਜਗਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਮਝਾਰੀ[12]। ਨਾਮਧਰੀਕੀ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ[13] ॥੧੫॥ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇਮੀ ਸਭਿ ਮਮ ਸ਼ਰਨਾ। ਹਮ ਨੇ ਇਨ ਉਧਾਰ ਜਗ ਕਰਨਾ। ਬਿਧਿ ਨਿਖੇਧ ਮੈਂ ਇਹ ਸਿਖ ਰਹੈਂ[14]। ਮੁਝ ਕੋ ਇਹ ਬਾਲਿਕ ਹੀ ਲਹੈਂ ॥ ੧੬॥

[1](ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ) ਦਾਦੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ। [2]ਉਹੋ ਹੀ। [3](ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੀ) ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। [4]ਮਾਲਕੀ। [5]ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਦੁਖਦਾਈ ਸਮੇਂ ਨੂੰ। [6]ਸਰੀਰ ਕੰਬਦਾ ਹੈ। [7]ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੋਯਾ ਸੀ। [8]ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ। [9]ਦਾਦੀ ਜੀ ਤੋਂ। [10]ਇੱਥੇ ਵੱਸਕੇ। [11]ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। [12]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ (ਨਿਰੀਆਂ) ਨੇਮੀ ਹੀ ਹੈਨ (ਉਂਵ ਏਹ) ਜਗਤ ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਪਏ ਹਨ। [13]ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ (ਸਿੱਖੀ ਦੇ) ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ। [14]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਦਸੇ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਤੇ ਨਾ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਕਰਮਾਂ (ਦੇ ਭੈ ਭਰਮ) ਵਿਚ ਏਹ ਸਿਖ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉੱਠ ਕੇ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਜਨਮ ਭੂਮਕਾ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਨ ਘਨੇਰੀ॥ਇਨ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨੀ॥ਨਹਿੰ ਮਹਿਮਾ ਮਿਤ ਮੋਰ ਪਛਾਨੀ[1] ॥੧੭॥ ਮੰਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਗਮਨਹਿੰ ਹਮ ਜਬੈ। ਬਹੁ ਗੁਨ ਹੋਹਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤਬੈ। ਇਹ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੈ। ਬਧਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਬਿ ਮਿਲਹਿ ਉਮਾਹੈ ॥ ੧੮ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਇਨ ਕੋ ਹੁਇ ਆਛੋ।ਦੂਰ ਰਹੈ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਂਛੋ। ਅਪਰ ਸੁਨਹੁ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ। ਕਰਨੇ ਬਹੁਤ ਕਾਰ ਬਿਵਹਾਰਾ[2] ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿ ਆਸ਼ੈ ਨਿਜ ਪੌਤ੍ਰਹਿ ਉਰ ਕੋ। ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ। 'ਇਹਾਂ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੀ। ਤੁਮ ਕੋ ਲਖਹਿੰ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਮ ਨਵ ਗੁਰ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਅਹੈਂ। ਤਿਮ ਨਿਸ਼ ਤੁਮਰੇ ਮਹਿੰ ਲਹੈਂ। ਕਿਮ ਇਨ ਬਿਖੈ ਅਰੋਪਹੁ ਦੋਸ਼ੇ? ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਤੋਹਿ ਭਰੋਸੇ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰਹਿੰ ਭਾਉ ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਆਨੈਂ। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨੈਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਨਹੁੰ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਲੀਜਹਿ। ਸਭਿ ਪਰ ਅਪਨੋ ਹੁਕਮ ਭਨੀਜਹਿ ॥ ੨੨॥ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਕਰਹਿੰ ਸੋ ਕਾਰ। ਤੌ ਜਾਨਹੁ ਇਨ ਸੁਧ ਬਿਵਹਾਰ। ਫੇਰੈਂ ਹੁਕਮ,ਤਫਾਵਤ ਕਰੈਂ[3]।ਕਿਧੌਂ ਕਪਟ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿ ਧਰੈਂ।।੨੩॥ਮੁਖ ਪਰ ਕਿਮ, ਪਾਛੈ ਕਿਮ ਹੋਇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਦੇਖਹੁ ਕੋਇ। ਤੌ ਪੂਰਬ ਕੀ ਸੰਗਤ ਦੋਸ਼। ਕਹੀਐ ਆਪ ਧਾਰਿ ਕੁਛ ਰੋਸ[4]॥੨੪॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਜੀ ਮੁਸਕਾਨੇ। ਰਹਤਿ ਦਿਖਾਯਹੁ ਜਿਮ ਛਲ ਠਾਨੇ[5]। ਨਿਕਟਿ ਲਿਖਾਰੀ ਤਬਹਿ ਹਕਾਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ 'ਲਿਖਹੁ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਪਠਿ ਪਾਸ। ਬਡਾ ਮਸੰਦ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ।ਤਾਕੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਗਨ ਸਾਰੀ।ਸਭਿ ਤੇ ਲੇਤਿ ਦਰਬ ਕੋ ਭਾਰੀ ॥੨੬॥ ਏਕ ਮੁਹਾਫਾ[6] ਸੁਠ ਬਨਿਵਾਵਹੁ। ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਰਚਿ ਗਜਦੰਤ ਲਗਾਵਹੁ। ਹੇਮ ਸਾਤ ਸੈ ਤੋਲਾ ਤੋਲ। ਲਗਹਿ ਸਕਲ ਜੋ ਹੁਇ ਬਡ ਮੋਲ' ॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਲਿਖਯੋ ਲਿਖਾਰੀ। ਕਰਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਿਖ ਲੇ ਕਰ ਧਾਰੀ[7]। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਤਾਕੇ ਕੋ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਕੋ ਹੁਕਮ ਮਸੰਦਹਿ ਦਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਲੇ ਤਿਸ ਨੇ ਤਤਕਾਲ ਹਕਾਰੇ। ਦਿਯੋ ਦਰਬ 'ਸੁਠ ਕਰਹੁ' ਉਚਾਰੇ। ਬਹੁਤੇ ਕਾਰੀ-

---

[1]ਮੇਰੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ। [2]ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖੋ। [3]ਫਰਕ ਰੱਖਣ। [4]ਗੁਸਾ ਧਾਰਕੇ। [5](ਜਿਵੇਂ ਮਸੰਦ) ਛਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਖਾਸਾ, ਪਾਲਕੀ [ਅ:,=ਮੁਹਾਫਾ]। [7](ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ) ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਲੈਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਾਰੀ।

ਗਰ ਲਗਵਾਏ। ਕੰਚਨ ਕਾਂਟਾ ਕੜੀ ਘੜਾਏ[1] ॥੨੯॥ ਥੋਰਨਿ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਤਯਾਰਾ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਨੀਕ ਸੁਧਾਰਾ। ਢਾਕੇ ਤੇ ਤਿਨ ਦੀਨਿ ਪਠਾਈ।ਪੁਰਿ ਪਟਨੇ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਈ ॥੩੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅਗਾਰੀ। ਧਰ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕੀ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਭਨਯੋ 'ਭਾ ਸੁੰਦਰ। ਪਠਿ ਦੀਜਹਿ ਮਾਤਾ ਢਿਗ ਅੰਦਰ' ॥੩੧॥ ਕਪਟ ਜੁ ਕਰਯੋ ਮਸੰਦ ਧਨ ਰਾਖਨਿ। ਜਾਨਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਯੋ ਨ ਭਾਖਨਿ। ਪਿਖਿ ਮਾਤਾ ਦੋਨਹੁਂ ਹਰਿਖਾਈ। ਭਨੀ ਮਸੰਦਨਿ ਕੀ ਭਲਿਆਈ ॥ ੩੨॥ 'ਬਡ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ। ਤੁਰਤ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਭੇਜਯੋ ਪਾਸ।ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕਹਿਕੈ ਬਨਿਵਾਯਹੁ। ਕੰਚਨ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤ ਲਗਾਯਹੁ ॥੩੩॥ ਅਬਿ ਲਗਿ ਅਪਰ ਨ ਹਮ ਨੇ ਹੇਰਾ। ਰਚਯੋ ਰੁਚਿਰ ਇਹ ਮੋਲ ਬਡੇਰਾ'। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਦੇਖਹੁ ਸੁਤ! ਸਿੱਖੀ ਇਸ ਭਾਏ ॥ ੩੪। ਮਾਨਹਿਂ ਸਗਰੇ ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਹਹੁ ਜਥਾ ਭੇਜਹਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੇ। ਸੇਵ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਰਾਤੇ।ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਆਪ ਕੋ ਜਾਤੇ[2]॥੩੫॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਸ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ। ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਿਦੇ ਬਿਲੰਦ। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਹਮ ਜਬਿ ਆਏ। ਸੰਕਟ ਬਿਨਾਂ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੩੬ ॥ ਤਹਾਂ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਅਨਗਨ ਹੇਰੇ। ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਰਣ ਮਚੇ ਘਨੇਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਡ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ। ਸੈਨ ਘਨੀ ਤੇ ਤਜਿ ਕਰਿ ਧਾਮਾ॥੩੭॥ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ* ਬਯਾਹ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਰਯੋ ਹੁਤੋ ਪਕਵਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਤੇ ਆਦਿ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਜੇਤੀ। ਭਏ ਜੁੱਧ ਤੇ ਲੁਟ ਗਈ ਤੇਤੀ ॥ ੩੮ ॥ ਹਮ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਭੈ ਬਡ ਧਾਰੇ।ਨੀਠ ਨੀਠ ਨਿਕਸੇ ਨਿਜ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਤਿਸਤੇ ਆਦਿ ਬਿਘਨ ਸਮੁਦਾਏ। ਭਏ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਕਿਤਿਕ ਗਿਨਾਏ ॥ ੩੯ ॥ ਤੁਮਰੋ ਜਨਮ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਭਯੋ।ਹੇ ਸੁਤ! ਹਮ ਤਬਿ ਕੋ ਸੁਖ ਲਯੋ। ਆਦਿ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ ਮਸੰਦ। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਜੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੪੦ ॥ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਬੀਚ ਤੁਮਾਰੇ। ਰਿਦੈ ਕਪਟ ਕੋ ਨਰ ਨਹਿਂ ਧਾਰੇ। ਰਹਿਬੋ ਇਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਕੀਜੈ। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਲੀਜੈ ॥ ੪੧ ॥ ਤਹਾਂ ਸ਼ਰੀਕ ਮਹਾਂ ਦੁਖਦਾਈ। ਪਿਖਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ, ਸੁ ਬਿਘਨ ਉਠਾਈ[3]। ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਦੁਖ ਤਿਸ ਦੇਸ਼।ਹੇ ਸੁਤ!ਹਮ ਪਰ ਬਿਤੇ ਅਸ਼ੇਸ਼॥੪੨॥ਸੋ ਮੇਰੇ ਜਬਿ ਹੀ ਚਿਤ ਆਵੈਂ।ਧੀਰ ਨ ਉਪਜਤਿ

[1]ਕੁੰਡੇ ਕੜੀਆਂ ਘੜਾਈਆਂ। [2]ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [3]ਉਹ ਵਿਘਨ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਬੀਰੂ।

ਅਜਹੁੰ ਡਰਾਵੈ[1]। ਨਰ ਪੂਰਬ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ[2]। ਇਹਾਂ ਬਸਹੁ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਖਭਾਰੀ' ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਮੁਹਾਵੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦॥

੪੧. [ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਤਿਆਰੀ। ਜਗਤੇ ਸੇਠ ਨੂੰ ਵਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਿਤ ਕੀ ਮਾਤਾ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਤੁਰਕਨਿ ਮ੍ਰਿਗ ਸਮੁਦਾਇ ਕੋ ਚਹਤਿ ਹਨਨੋ ਜਿਮ ਸਿੰਘ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿੱਖ ਮਸੰਦਨਿ ਕੀ ਬਡਿਆਈ। ਜਬਿ ਮਾਤਾ ਨੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਗਾਈ। ਲਖਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਚਹਤਿ ਰਹਨੋ ਪੂਰਬ ਹੀ ਦੇਸ਼ ॥ ੨॥ ਇਸ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੋ ਟਾਰਨ ਕਾਰਨ। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਹਿਤ ਕਰਨਿ ਪਧਾਰਨਿ। ਲੀਲਾ ਰਚੀ ਤਬਹਿ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸਭਿ ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ॥੩॥ ਵਹਿਰ ਮੁਹਾਵਾ[3] ਸੋ ਨਿਕਸਾਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਨਿਕਟਿ ਹੁਕਮ ਫੁਰਮਾਯਹੁ। 'ਈਂਧਨ ਭਾਰ ਸਕੇਲਨਿ ਕਰੋ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਇਸ ਥਲ ਧਰੋ' ॥ ੪॥ ਸਮਧਾ[4] ਜਬਿ ਦੇਖੀ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਬੀਚ ਮੁਹਾਵਾ ਤਬਹਿ ਟਿਕਾਯਾ। ਦਿਯੋ ਹੁਕਮ ਪਾਵਕ ਮੰਗਵਾਏ। ਤਤਛਿਨ ਦਈ ਤਾਂਹਿ ਲਗਵਾਏ ॥੫॥ ਜਰਨਿ ਲਗਯੋ ਸਭਿ ਨਰ ਬਿਸਮਾਏ। -ਲਾਇ ਦਰਬ ਬਹੁ ਇਹੁ ਬਨਵਾਏ। ਮਾਤਨਿ ਕਹਿ ਮੰਗਵਾਵਨਿ ਠਾਨਾ। ਕਬਹੁਂ ਅਰੂਢਿ ਨ ਕੀਨਿ ਪਧਾਨਾ ॥ ੬ ॥ਨਹਿਂ ਕੋ ਦਿਨ ਇਸ ਕੋ ਸੁਖ ਲਯੋ।ਆਵਤਿ ਹੀ ਜਰਾਇ ਕਰਿ ਦਯੋ-। ਜਾਇ ਨਾਨਕੀ ਨਿਕਟਿ ਬਤਾਵਾ। 'ਸੋ[5] ਪਾਵਕ ਕੇ ਬੀਚ ਜਰਾਵਾ' ॥ ੭॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸਨਿ ਸਾਥ ਬਖਾਨਾ। 'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਇਹੁ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨਾ। ਹੁਕਮ ਨ ਫੇਰਯੋ ਜਾਇ ਤਿਨੋਂ ਕਾ। ਨਿਕਸਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਹਿ ਜਿਨੋਂਕਾ' ॥੮॥ ਲਗੀ ਆਗ ਸਗਰੋ ਜਰਿ ਗਯੋ।ਸੀਤਲ ਭਸਮ ਜਬਹਿ ਤਿਸ ਭਯੋ[6]। ਜਿਤੋ ਹੇਮ ਤਿਸ ਤੇ ਨਿਕਸਾਯਹੁ। ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਰਬ ਚੁਨਾਯਹੁ ॥ ੯ ॥ ਨੀਕੇ ਜਲ ਮੈਂ ਕੀਨਿ ਪਖਾਰਨਿ ।ਨਿਕਟਿ ਅਨਾਯਹੁ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਰਨ। ਦਾਸਨ ਕੇ ਕਰ ਮਹਿਂ ਉਚਵਾਏ ।ਅੰਤਰ ਮਾਤਾ ਤੀਰ ਸਿਧਾਏ॥੧੦॥ ਧਰਯੋ ਸੁ ਜਾਇ ਨਾਨਕੀ ਪਾਸ। 'ਬਡੋ ਮਸੰਦ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ। ਤਿਸ ਕੀ ਇਹ ਕਰਤੂਤ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਜਿਸ ਤਰੀਫ ਕੋ ਆਪ ਉਚਾਰਹੁ ॥ ੧੧॥

[1]ਅਜੇ ਵੀ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [2]ਪੂਰਬ ਵਿਚਲੇ ਆਦਮੀ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰਧਾਲੂ ਹਨ। [3]ਖਾਸਾ। [4]ਬਾਲਨ। [5]ਉਹ (ਖਾਸਾ)। [6]ਜਦ ਸਵਾਹ ਠੰਢੀ ਹੋ ਗਈ।

—ਬਡ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼—। ਦੇਖਹੁ ਤਿਨਕੇ ਕਪਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼੍ਹ। ਦਸਮ ਅੰਸ[1] ਕੰਚਨ ਇਸ ਮਾਂਹੀ। ਤਾਂਬਾ ਅਪਰ ਘਰਾਯਹੁ ਤਾਂਹੀ[2] ॥ ੧੨॥ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤਿਸ ਮੁਜਰੈ ਸਭਿ ਦੇਤਿ[3]। ਸਕਲ ਮੋਲ ਹਾਟਿਕ ਕੋ ਲੇਤਿ।ਰਾਖਤਿ ਘਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ। ਭਾਖਤਿ—ਕਰਯੋ ਮੁਹਾਵਾ ਤਯਾਰ—॥ ੧੩ ॥ ਐਸੇ ਨਰ ਹੈਂ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼। ਬੁਧਿ ਹੋਰੀ, ਕੂਰੇ ਇਨ ਬੇਸ। ਬਡਨੋਂ ਬਡਨੋਂ ਕੀ ਜੇ ਅਸ ਮਤਿ ਹੈ। ਤੌ ਛੋਟਨੋਂ ਕੀ ਕਹਾਂ ਸੁ ਗਤਿ ਹੈ' ॥ ੧੪ ॥ ਦੇਖਿ ਮਾਤ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਰਹੀ।ਪੌਤ੍ਰ ਪਾਸ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਕਹੀ।—ਸਭਿ ਘਟ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਗੁਰ ਰੂਰਾ। ਬੋਲੇ ਉਤਰਯੋ ਜਾਇ ਨ ਪੂਰਾ[4]—॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਸਾਸੁ ਨਿਹਾਰਾ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਾਥ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੋ ਇਤ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਬਹੁ ਤੀਰਥ ਕੋ ਹਮਹਿਂ ਕਰਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਪੁਨ ਹਮ ਕੋ ਇਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤਯਾਗੀ।ਆਪ ਗਏ ਚਲਿ ਪੂਰਬ ਆਗੀ।ਜਬਿ ਕੇ ਇਹ ਥ਼ਲ ਕੀਨਸਿ ਬਾਸ। ਕਰਤਿ ਸੇਵ ਕੋ ਸੰਗਤਿ ਰਾਸ ॥ ੧੭ ॥ ਅਬਿ ਪੰਜਾਬ ਗਏ ਪਿਤ ਤੁਮਰੇ।ਲਿਖ ਪਾਤੀ ਭੇਜਹਿਂ ਢਿਗ ਹਮਰੇ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਵੈਂ। ਹਮ ਕੋ ਕਰਨੀ ਤਿਮ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥ ੧੮ ॥ ਯਾਂਤੇ ਰੁਚਹਿ ਬਾਸ ਸੁਖ ਪਾਏ[5]। ਬਸਤੇ ਸੰਮਤ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ। ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤ ਉਪਾਈ। ਸਗਲੀ ਵਸਤੁ ਆਨਿ ਅਰਪਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਧਰਿ[6], ਅਲਪ ਸਰੀਰ। ਸਭਿ ਸੁਧ ਲਗੇ ਸੰਭਾਰਨਿ ਧੀਰ। ਆਗੈ ਮਰਜ਼ੀ ਜਥਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਤਯੋਂ ਬਰਤਹਿਂ ਗੇ ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰੀ' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮਾਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ।'ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਭਾਰੀ।ਸਕਲ ਗੁਰਨਿ ਤਹਿਂ ਬਾਸਾ ਕੀਨੇ। ਅਪਨੇ ਪੁਰਿ ਤੀਰਥ ਰਚਿ ਦੀਨੇ ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੈਨ ਬਨਾਈ। ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਭਾਉ ਧਰਿ ਰਹੇ। ਕਿਨਹੁਂ ਨੌਕਰੀ ਗੁਰ ਘਰ ਲਹੇ ॥ ੨੨ ॥ ਬਨਹਿ ਨ ਸੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਊਪਰ ਬੇਸ਼ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਧਾਰੀ। ਜਬਿ ਗੁਰ ਕੋ ਕਿਮ ਕਾਰਜ ਬਨੈ। ਸਿੱਖੀ ਤਯਾਗਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਹਨੈਂ ॥ ੨੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ

---

[1]ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। [2]ਹੋਰ (ਸਾਰਾ) ਤਾਂਬਾ ਤਿਸ (ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ) ਨੇ ਘੜਾਇਆ ਹੈ। [3]ਗੁਰੂ ਘਰ ਤਿਸ ਨੂੰ (ਮੁਹਾਵੇ ਦਾ ਮੁੱਲ) ਸਾਰਾ ਮੁਜਰੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [4]ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰ ਸਕੀਦਾ। [5]ਇਸੇ ਲਈ (ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ) ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਵੱਸਕੇ ਸੁਖ ਪਾਈਏ। [6]ਪਹਿਲਾਂ (ਆਪ ਨੇ) ਜਨਮ (ਇਥੇ) ਧਾਰਿਆ ਹੈ ।

ਕਾਰਨ ਹੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬਨਹਿ ਗਮਨ ਤਿਸ਼ ਦੇਸ਼ ਬਿਲੰਦ[1]। ਸੁਧਿ ਪਟਣੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਿਸਤਰੀ।–ਚਾਹਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ॥ ੨੪ ॥ ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਚਹਤਿ ਸਿਧਾਵਨਿ। ਜਿਤ ਗਮਨੈਂ ਤਿਤ ਕਰਿ ਹੈਂ ਪਾਵਨ–। ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਈ।ਲਯਾਇ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਅਰਪਾਈ॥੨੫॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੇ ਬਹੁ ਆਇ ਮਸੰਦ। ਅਰਪਹਿਂ ਆਨਜੋ ਦਰਬ ਬਿਲੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗਰ ਕੋ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਵੈਂ। ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਸੀਖ[1] ਬਤਾਵੈਂ॥੨੬॥ 'ਗੁਰ ਜੀ! ਇਹਾਂ ਬਾਸ ਸੁਖ ਕੇਰਾ। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲਾਪ ਬਡੇਰਾ।ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਕੋਈ। ਹਮ ਅਨੁਕੂਲੀ ਸਭਿ ਨਿਤ ਹੋਈ॥ ੨੭ ॥ ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਹੋਵਹਿ ਜੈਸਾ। ਹਮ ਕਰਿ ਸਕਿ ਹੈਂ ਤਤਛਿਨ ਤੈਸਾ। ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨਿ ਜਿਮੁ ਹੁਇ ਮਰਜ਼ੀ।ਸਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਤਿ ਹੈਂ ਇਮ ਅਰਜ਼ੀ' ॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਬਚ ਪਾਵਨ।'ਹਮ ਨੇ ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਜਾਵਨਿ। ਬਹੁ ਕਾਰਜ ਤਿਹਠਾਂ ਬਸਿ ਕਰਨੇ[2]। ਬਿਦਤਿ ਅਬਿਦਤ ਕਹਾਂ ਕੋ ਬਰਨੇ[3]' ॥ ੨੯ ॥–ਨਿਸ਼ਚੈ ਇਨ ਕੋ ਰਿਦਾ ਗਮਨ ਮੈਂ–। ਸਿੱਖ ਮਸੰਦਨ ਜਾਨੀ ਮਨ ਮੈਂ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨੀ। ਗਮਨੇ ਸਦਨ ਬੰਦਨਾਂ ਠਾਨੀ॥ ੩੦ ॥ ਜਗਤ ਸੇਠ[4] ਪਟਣੇ ਪੁਰਿਬਾਸੀ।ਗੁਰ ਕੋ ਸੇਵਕ ਬਹੁ ਧਨ ਪਾਸੀ।–ਗਮਨ ਗੁਰੂ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ–। ਜਬਿ ਐਸੇ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ ਸੁਨਿ ਲਯੋ॥ ੩੧॥ਲੇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਰੁਚਿਰ ਪਕਵਾਨ। ਭਰੇ ਥਾਰ ਬਹੁ ਧਰਿ ਧਰਿ ਪਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਯਹੁ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ॥੩੨॥ਦੋਨਹੁਂ ਮਾਤਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹਸਮੋਂ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਜਗਤ ਜੇਤਨੀ ਮਾਯਾ। ਸਭਿ ਤੁਮਰੀ ਬਖਸ਼ੀ ਕਰਿ ਦਾਯਾ॥ ੩੩॥ ਦਈ ਆਪ ਕੀ ਬਰਤਹਿਂ ਸਾਰੇ।ਜਾਨਤਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸਿਖ ਭਾਰੇ। ਮੈਂ ਹੌਂ ਦਾਸ ਆਪ ਕੋ ਜੋਈ। ਬਖਸ਼ਯੋ ਮੋਹਿ ਦਰਬ ਬਹੁ ਸੋਈ॥ ੩੪ ॥ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਕੋਠੀ ਬਹੁ ਮੇਰੀ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਿਂ ਸੌਂਜ ਘਨੇਰੀ।ਜਿਸ ਜਿਸ ਮਗ ਕੋ ਰਾਵਰ ਜਾਵਹੁ।ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਡੇਰੋ ਪਾਵਹੁ[5]॥੩੫॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਖਰਚ ਲੇਹੁ ਮਨ ਭਾਯਾ।ਰਹਹੁ ਜਿਤਿਕ ਦਿਨ ਤਹਿਂ ਹਰਖਾਯਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸ਼ੁਭ ਬਸਤੂ ਜਿ ਚਹੀਅਹਿਂ। ਮਮ ਕੋਠੀ ਸਿਖ ਕੋ ਪਠਿ

[1]ਸਿੱਖਯਾ। [2]ਵੱਸਕੇ ਕਰਨੇ ਹਨ। [3]ਕਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਈ ਗੁਪਤ ਕੀ ਕੋਈ ਦੱਸੇ। [4]ਜਗਤ ਨਾਮੇ ਸੇਠ। [5]ਡੇਰੇ ਪਾਵੋਗੇ।

ਕਹੀਅਹਿ ॥੩੬॥ ਮਮ ਗੁਮਾਸ਼ਤੇ ਮਗ ਮਹਿਂ ਜੇਈ।ਮੈਂ ਲਿਖਿ ਦੇਹੁਂ ਮਾਨਿ ਹੈਂ ਸੋਈ। ਜਿਤਿਕ ਸੇਵ ਮੋਤੇ ਹੁਇ ਜਾਈ। ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨੌਂ ਸਫਲਾਈ' ॥ ੩੭ ॥ ਜਗਤ ਸੇਠ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕੀਨਿ ਮਹਾਂਨੀ। 'ਜੋ ਤੁਮ ਭਾਉ ਹਮਾਰੋ ਕਰਜੋ। ਸੇਵਾ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਰਜੋ ॥੩੮॥ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਹੋਵਹਿ ਤੁਝ ਭਾਰੋ। ਲਛਮੀ ਬਹੁ ਘਰ ਥਿਰਹਿ ਉਦਾਰੋ। ਤਿਸ ਤੇ ਤੋਟਾ ਕਿਤਹੁਂ ਨ ਪਾਵੈਂ। ਲਾਂਭ ਲੇਤਿ ਹੀ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਹਮ ਕੋਠੀ ਤੇ ਲੈਹਿਂ ਕਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਹਿਬੇ ਤੇ ਫਲ ਭਾ ਤੁਵ ਪਾਹੀ। ਹਮ ਸੁਨਿ ਕੈ, ਕਿਯ ਭਾਵ ਬਿਸਾਲਾ[1]। ਤੁਝ ਕੌ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਇਸ ਕਾਲਾ' ॥ ੪੦॥ ਜਗਤ ਸੇਠ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਨ ਜਾਇ ਬਖਾਨੀ। –ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਮੋ ਪਰ ਹੋਈ–। ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਸੋਈ ॥ ੪੧॥ ਨਿਜ ਥਲ ਬਿਖੈ ਪੁਚਾਵਨਿ ਕਰੈ[2]। 'ਜਬਿ ਦੇਖਹੁ ਗੁਰ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਬਰੇ। ਸਾਦਰ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਹਾਂ ਗੁਰਦੇਵਾ' ॥ ੪੨ ॥ ਕਹਿ ਮਾਤਾ ਕੋ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਈ। ਪੁਨ ਪਗ ਪਰਿ ਨਿਜ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਲੇ ਕਰਿ ਬਰ ਗੁਰ ਤੇ ਮਨ ਭਾਯਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਉਰ ਹਰਖਾਯਾ ॥ ੪੩ ॥ ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਬਰ ਕੋ ਪਾਇ। ਅਪਨੀ ਆਪਨ[3] ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਜਸੁ ਬਿਸਤਰਾ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਤਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਕਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਤਿਆਰ ਹੋਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਪਟਣੇ ਤੋਂ ਵਿਦਾਇਗੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਤਿ ਭਏ ਚਲਨਿ ਕਹੁ ਤ੍ਯਾਰ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਆਵਤਿ ਭਯੋ ਪਠ੍ਯੋ ਜੁ[4] ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਸਿੱਖ ਆਨਿ ਤਿਹ ਸਮੈਂ। ਜੁਗ ਮਾਤਨਿ ਬੰਦਤਿ ਸਿਰ ਨਮੈ। ਬਿਚਰਤਿ ਆਪ ਦੇਖਿ ਚਲਿ ਆਏ[5]। ਨਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲਖਿ ਹਰਿਖਾਏ॥ ੨ ॥ ਸਿਖ ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਗੁਰ ਕੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਹ੍ਯੋ ਅਨੰਦ[6]। ਹਾਥ

[1]ਅਸਾਡਾ (ਟੂਰਨਾ) ਸੁਣਕੇ ਤੂੰ ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।(ਅ) ਅਸਾਂ (ਕੋਠੀਆਂ ਵਾਲੀ ਗਲ) ਸੁਣਕੇ ਹੀ (ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ) ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਤਤਕਾਲ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। [2]ਟਿਕਾਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਪੁਚਾਈਆਂ (ਪਤ੍ਰਿਕਾਂ)। [3]ਆਪਣੀ ਹੱਟੀ ਤੇ। [4]ਭਾਵ ਜੋ ਸਿੱਖ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਘੱਲਿਆ ਸੀ। [5]ਖੇਡਦੇ ਖੇਡਦੇ ਆਪ (ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ) ਦੇਖਕੇ (ਉਸ ਪੁਰਸ਼) ਨੂੰ ਆ ਗਏ। [6]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਨੰਦ ਕੁਸ਼ਲ ਕਹੀ।

ਬਿਖੇ ਤੇ ਦੀਨਿਸਿ ਪਾਤੀ। ਦੇਖਿ ਤੀਨ ਹੂੰ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ[1]॥੩॥ ਤਤਛਿਨ ਖੋਲਿ ਪਢਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਲਿਖੀ ਕੁਸ਼ਲ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ।[2]'ਸੰਗਤਿ ਸਹਤ ਮਸੰਦਨ ਸਾਰੇ। ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦਿਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਉਚਾਰੇ॥੪॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਬਹੁ ਕਹਹੁ ਦਿਲਾਸਾ। ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਪੂਰਹੁ ਤਿਨ ਆਸਾ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਉਰ ਹਰਿਖਾਇ। ਤਯਾਰ ਹੋਇ ਲਿਹੁ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੫ ॥ ਚਲਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਆਵਹੁ। ਗਮਨਹੁ ਸੁਖ ਸੋਂ ਨਹਿ ਉਤਲਾਵਹੁ। ਮਗ ਮਹਿੰ ਪੁਰਿ ਤਿਨ ਮਹਿ ਬਹੁ ਸੰਗਤ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੰਗਤਿ ॥ ੬ ॥ ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤੇ। ਪੂਰਹੁ ਮਨੋਰਥ ਸਿਖ ਕਹਿਂ ਜੇਤੇ[3]। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਉਲੰਘਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਆਨਿ ਅਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਨਗਰ ਨਿਹਰੀਅਹਿ ॥ ੭ ॥ ਬਸਹੁ ਜਥਾ ਸੁਖ ਇਤਿ ਚਿਰਕਾਲ। ਗਮਨਹੁ ਮਗ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੰਭਾਲ' ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਖੇ ਕਹਤਿ ਉਤਾਲੇ:- 'ਭਲੀ ਭਈ ਪਿਤ ਮਰਜ਼ੀ ਚਾਲੇ[4] ॥ ੮ ॥ ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੇ ਕੀ ਸਭਿ ਜਾਨਿ। ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ'। ਪੁਨ ਸਿਖ ਤੇ ਸਭਿ ਬੂਝੀ ਗਾਥ। 'ਕਹਾਂ ਛੋਰਿ ਆਯੋ ਗੁਰ ਨਾਥ ? ॥ ੯ ॥ ਕਹਾਂ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਮਨ ਭਾਏ ?। ਸੰਗਤਿ ਰਹਹਿ ਕਿਤਿਕ ਢਿਗ ਆਏ? ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਹੇਰਾ? ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਦਰਿਆਉ ਬਡੇਰਾ ? ॥ ੧੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਨਿਕਟਿ ਦੂਸਰ ਦਿਸ਼ਿ ਗਿਰ ਹੈਂ ? ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੇਰੀ ਧਰ ਹੈ ?' ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। 'ਆਵਹਿ ਨਿਤ ਸੰਗਤ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਸਲਿਤਾ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰਵਾਹੂ। ਬਿਮਲ ਅਗਾਧ ਚਲਹਿ ਜਲ ਮਾਂਹੂ। ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਪਰਬਤ ਗਨ ਖਰੇ। ਬਾਸ ਚੰਡਿਕਾ ਊਪਰ ਕਰੇ[5] ॥੧੨॥ ਅਵਨੀ ਤਲ ਸੁੰਦਰ ਸਬਜ਼ਾਈ। ਖਰੇ ਤਰੋਵਰ ਜਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ। ਗੁਰ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਬਿਖੇ ਸੁਹਾਏ। ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਢਿਗ ਰਹਿਂ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੧੩ ॥ ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਸਿਧਾਰੇਂ। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਨਿ ਪਰਵਾਰੇ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨੀਤ। ਲੇਤਿ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹਿਂ ਜੁ ਚੀਤ॥ ੧੪ ॥ ਜਸ ਬਹੁ ਫੈਲਿ ਰਹਯੋ ਸਭਿ ਦੇਸ਼। ਆਵਹਿਂ ਲੈ ਲੈ ਦਰਬ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਕਰਹਿਂ

---

[1]ਦੇਖਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਭਾਵ ਦੋਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਸੀਤਲ ਹੋਈ ਭਾਵ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। [2]ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਤੁਰਿਆ। [3]ਜਿਤਨੇ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਖ ਕਹਿਣ। [4]ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਚੱਲੇ ਹਾਂ। [5]ਭਾਵ ਉਪਰ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਨਾਮੇ ਟਿੱਲਾ ਹੈ।

ਉਧਾਰਨਿ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ। ਇਸ ਬਿਲਾਸ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ' ॥ ੧੫ ॥
ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਿਖ ਪਰ ਤਬਿ ਭਏ।ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਬਰ ਸ਼ੁਭ ਦਏ।ਜੁਗ
ਮਾਤਨਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਵਾਹਨ ਸਾਜ਼ ਦਾਸ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੬ ॥
ਸਯੰਦਨ ਡੌਰੇ ਪਾਇ ਉਛਾਰ। ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਜਗਮਗਤਿ ਉਦਾਰ। ਤੁੰਗ
ਕਕੁਦ ਬਲਿ ਦੀਰਘ ਬੈਲ[1]। ਚਲਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਮਨਿੰਦੈ ਗੈਲ॥੧੭॥ ਕੰਚਨ
ਪੋਰੀ ਸ਼੍ਰਿੰਗਨਿ ਪਾਏ[2]। ਭੂਖਨ ਟਲਕਾ ਆਦਿ ਸੁਹਾਏ। ਸਿਵਕਾਦਿਕ
ਜਟਤੀ ਨਗ ਕਰੇ। ਮੁਕਰ ਚੁਕੋਨ ਗੋਲ ਬਰ ਜਰੇ[3] ॥੧੮॥ ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ
ਗੁੰਫ[4] ਲਰਕਾਏ। ਮੁਕਤਾ ਲਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਛਬਿ ਛਾਏ। ਉਚਿਤ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਸਾਥ
ਉਠਾਵਨਿ। ਸਭਿ ਕੇ ਕੀਨੇ ਭਾਰ ਬੰਧਾਵਨਿ ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿ ਤਯਾਰੀ ਕੋ
ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਹਿਂ 'ਦਿਹੁ ਵਥੁ ਕਾਈ[5]'। ਅੰਗ ਸੰਗ ਜੋ
ਲਾਗੀ ਗੁਰ ਕੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਲਹੈਂ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੇ॥੨੦॥ ਤੁਮ ਸਮ ਪੂਜਹਿਂ
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ। ਰਿਦੈ ਭਾਵਨਾ ਸੰਗਤਿ ਧਰੈ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ
ਨੰਦਨ। ਦਿਯੋ ਪੰਘੂਰਾ ਸਿੱਖਨਿ ਬੰਦਨ[6] ॥ ੨੧ ॥ 'ਬਾਲਿਕ ਬਧ ਹਮ
ਇਸ ਪਰ ਰਹੇ। ਸ਼ਰਧਾਂ ਧਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਲਹੇ'। ਸਹਿਤ ਮਸੰਦਨ ਆਇਸੁ
ਮਾਨੀ। ਰਖਯੋ ਪੰਘੂਰਾ ਜਨਮ ਸਥਾਨੀ ॥ ੨੨ ॥ ਅਜ ਲੌ ਅਹੈ ਸੁਨਯੋ
ਹਮ ਕਾਨ। ਅਭਿਖੇਕਤਿ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ। ਜਨਮ ਥਾਨ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ
ਕਰਿ ਹੈ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਮਲ ਹਰਿ ਹੈ ॥ ੨੩ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ-
ਬਹਾਦੁਰ ਜਹਾਂ। ਚਲਨਿ ਸਮੇ ਉਤਰੇ ਸੁਖ ਲਹਾ। ਤਹਾ ਪ੍ਰਥਮ ਡੇਰਾ ਠਹਿ-
ਰਾਯਹੁ[7]'। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਯਹੁ ॥੨੪॥ ਜੇਤਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਿਰਿ
ਨਿਜ ਕਰੇ।ਸੋ ਸੰਦੂਖ ਮਹਿਂ ਸਾਦਰ ਧਰੇ। ਦਾਸਨ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿਵਾਇ।
ਕਹਿ ਕਰਿ ਪੂਰਬ ਦਿਏ ਪੁਚਾਇ ॥ ੨੫ ॥ ਅਪਰ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਚਲਿ ਚਲਿ
ਤਹਾਂ। ਆਨਿ ਪਹੂੰਚੇ ਡੇਰੇ ਜਹਾਂ। ਬਾਲਿਕ ਖੇਲਤਿ ਸੋ ਸਭਿ ਆਏ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਹਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥੨੬॥ ਸਯਾਨੇ ਭਨਹਿਂ ਤਿਨਹੁ ਮਹਿ ਐਸੇ[8]।
'ਕਰੀ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੈਸੇ[9]। ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਭਈ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਗਏ।

[1]ਉੱਚੀਆਂ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਬਲੀ ਵਡੇ ਵਡੇ ਬੈਲ। [2]ਸੋਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਮਾਂ ਸਿੰਗਾਂ ਪਰ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। [3]ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਚੁਕੋਨੇ ਤੇ ਗੋਲ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਜੜੇ ਹੋਏ। [4]ਗੁੱਛੇ। [5](ਸਾਨੂੰ ਪੂਜਣੇ ਵਾਸਤੇ) ਕੋਈ (ਨਿਜ ਦੀ) ਵਸਤੂ ਦੇਵੋ [6]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੇ ਲਈ। [7]ਭਾਵ ਓਥੇ ਡੇਰਾ ਕਰੋ। [8]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸਿਆਣੇ ਸਨ ਓਹ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [9]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜਿਵੇਂ।

ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਬਾਸੀ ਦੁਖ ਲਏ॥੨੭॥ ਮਥੁਰਾ ਜਾਇ ਬਸੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਬਾਲ ਸਖਾ ਸਭਿ ਭਏ ਬਿਹਾਲਾ। ਤਿਨਹੁੰ ਮਨਿੰਦ ਨਾਮ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਕ੍ਰਿਆ ਬਿਖੈ ਭੀ ਸਮ ਹੀ ਹੇਰਾ॥ ੨੮ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾਨ ਸੋਂ ਬੰਧਨ ਧਰੇ[1]। ਬਿਛੁਰਤਿ ਬਹੁਰ ਤਜਾਗ ਕਹੁ ਕਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਜਨੁ ਇਕ ਪਾਟੀ ਪਵੇ[2]। ਮਿਲ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਲੇਵਤਿ ਕਵੇ ॥੨੯॥ ਸੋਈ ਆਨਿ ਲੀਨਿ ਅਵਤਾਰ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਾਨੇ ਪਰਹਿਂ ਬਿਹਾਰ[7]। ਬ੍ਰਿਹੁ ਕੋ ਸੰਕਟ ਜਿਮ ਘਨਸ਼ਜਾਮੂ। ਤਿਮ ਪਟਨੇ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖਜਨਿ ਧਾਮੂ ॥੩੦॥ਸ਼ਾਹੁਨਿ ਕੇ ਸੁਤ ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ। 'ਹਮ ਤੌ ਇਨ ਕੇ ਸੰਗ ਹੀ ਰਹੈਂ। ਜਬਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਆਇ ਹੈਂ ਫੇਰੇ[3]। ਨਿਜ ਸਨਬੰਧਨਿ ਕੋ ਪੁਨ ਹੇਰੇਂ[4]'॥੩੧॥ਤਿਨ ਕੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸਮੁਝਾਵੈਂ। 'ਹੇ ਸੁਤ ! ਅਬਿ ਇਹ ਫੇਰ ਨ ਆਵੈਂ। ਹਮਰੇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜੋ ਹੋਤਿ। ਇਹਾਂ ਬਸਤਿ ਪਿਖਿ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤਿ'॥੩੨॥ਕੇਤਿਕ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਗਹਿ ਰਾਖਹਿਂ। ਜੋ ਗੁਰ ਸੰਗ ਗਮਨ ਅਭਿਲਾਖਹਿਂ। ਟਿਕਹਿਂ ਨਹੀਂ, ਰੋਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹੀਂ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸਮੁਝਾਇ ਸੁਧਰਿਹੀਂ ॥੩੩॥ ਨਿਜ ਪਰੋਸ ਮਹਿਂ[5] ਬਿਰਧਾ ਜੋਈ। ਜਿਸਹਿ ਖਿਝਾਵਹਿਂ ਸੋ ਦੁਖ ਪੋਈ[6]।ਬਹੁਤ ਬਿਨੈ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। 'ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਮਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਨਹਿਂ ਮਨ ਬਿਰਹਿ ਬਹੁਤ ਅਕੁਲਾਊਂ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਹਿ ਕਿਸਹਿਂ ਬੁਲਾਊਂ'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੰਤੀ। ਬਲਿ-ਹਾਰੀ ਹੁਇ ਕਸ਼ਟ ਲਹੰਤੀ॥੩੫॥ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਹਜੋ ਬਾਕ 'ਹੁਇ ਸ਼੍ਰੇਯ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਪਾਪ ਗਵੈ ਹੈਂ।ਜਗ ਮਹਿਂ ਫੇਰ ਨ ਫੇਰਾ ਪੈ ਹੈਂ'॥੩੬॥ ਤਿਸਕੀ ਬਧ ਜੇਤਿਕ ਲਖਿ ਸ਼ੇਸ਼ੁ। ਦੀਨਸਿ ਘਰ ਤੇ ਦਰਬ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ।ਉਰ ਹਰਖਾਇ ਆਸ਼ਿਖਾ ਦੇਤਿ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਭਲੇ ਸੁਖ ਲੇਤਿ ॥੩੭॥ ਅਪਰ ਨਿਕਟਿ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਹਾਂ। ਘਰ ਕੋ ਵਿਧ ਸਮਾਜ ਤਿਨ ਤਹਾਂ।ਵਧਜੋ ਬ੍ਰਿਹਾ ਕੋ[7] ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ।ਮਿਲਿ ਸਮੂਹ ਆਏ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੩੮॥ ਬਨ ਮਹਿਂ ਰਾਮਚੰਦ ਜਿਮ ਜਾਤੇ। ਲੋਕ ਅਜੁੱਧਜਾ ਕੇ ਜਿਸ ਭਾਂਤੇ। ਕਿਸ ਕਿਸ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਅਬਿ ਲਿਖੀਅਹਿ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਦੁਖ ਬਹੁ ਲਖੀਅਹਿ ॥ ੩੯ ॥ ਸੰਗਤਿ ਬਡੀ ਕਹਾਵਹਿ ਜਹਾਂ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਗਮਨੋ

---

[1]ਬੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ। [2]ਦੋਨੋ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਮਾਨੋ ਇਕੋ ਪੱਟੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ। [3]ਫੇਰ ਆਉਣਗੇ। [4]ਆਪਣੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਤਦੋਂ ਮਿਲ ਲਵਾਂਗੇ। [5]ਗਵਾਂਢ ਵਿਚ। [6]ਉਹ ਦੁਖ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਤੀ ਗਈ। [7]ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਾਂ। ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬ੍ਰਿਹੁ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ॥੪੦॥ਚਢੀ ਨਾਨਕੀ ਸ੍ਯੰਦਨ ਮਾਂਹੀ॥ਗੁਜਰੀ ਡੋਰੇ ਚਢਿ ਚਲਿ ਤਾਂਹੀ। ਬੀਚ ਪਾਲਕੀ ਆਪ[੧] ਸੁਹਾਇ।ਦੇਤਿ ਚਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਮੁਦਾਇ॥੪੧॥ਕੇਤਿਕ ਅਸਵਾਰੀ ਪਰ ਆਵਤਿ। ਦਰਸਹਿਂ ਏਕ ਰਾਤਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ। ਗਮਨਹਿਂ ਸੰਗ ਜੁ ਪਗ ਪਗ ਮਾਂਹਿ[੨]। ਅਨਿਕ ਤੀਰਥਨਿ ਕੇ ਫਲ ਪਾਹਿਂ[੩] ॥ ੪੨ ॥ ਦੁਰਲਭ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਨੀਕੇ। ਜੋ ਗੁਰ ਪੁਰਹਿਂ ਮਨੋਰਥ ਹੀਕੇ। ਪਰਜੋ ਬਿਹੀਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਛੈ। ਕੇਤਿਕ ਆਇ ਕਾਮਨਾ ਬਾਂਛੈ ॥ ੪੩ ॥ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕਨਿ ਸੋਂ ਦੇ ਦੇ ਧੀਰ।ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਨਰ ਭੀਰ।ਸੰਗਤਿ ਬਡੀ ਆਇ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਸਗਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸਿਝ ਭਈ ਜਬਿ ਲੌ ਤਹਾਂ ਆਵਤਿ ਗਨ ਨਰ ਨਾਰਿ।ਗ਼ਨੀ ਗ਼ਰੀਬ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਮਿਲੇ ਭਾਉ ਕੋ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਹਿਂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ। ਅਚਵਨਿ ਹੇਤੁ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਆਨੀ। ਚਾਵਰ,ਚੂਨ,ਦਾਰ,ਘ੍ਰਿਤ ਘਨੇ।ਆਨਤਿ ਧਰੇ ਚਾਵ ਚੌਗੁਨੇ[੪]॥੨॥[੫]–ਸਤਿਗੁਰ ਉਤਰੇ ਮਾਤਨਿ ਸਾਥ। ਆਇ ਕਦਾਚਿਤ[੬] ਪੁਨ ਕਬਿ ਨਾਥ[੭]। ਬਡੇ ਧਨੀ ਸਿਖ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਚਹਜੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਦੈਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ[੮] ॥ ੩ ॥ ਸੁਜਸੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਵਧਹਿ ਹਮਾਰੇ–।ਇੱਤਾਦਿਕ ਗੁਨ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰੇ।ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਦਰਬ ਤੇ ਆਦਿ। ਅਰਪਿ ਬਿਲੋਕੇ[੯] ਗੁਰ ਅਹਿਲਾਦ॥ ੪ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਕੇ ਉਪਹਾਰੇ। ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਅੰਬਾਰੇ[੧੦]। ਆਇ ਤਿਹਾਵਲ ਅਰੁ ਪਕਵਾਨ।ਬਿਟਹਿਂ ਦੇਂ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਪਾਨ ॥ ੫ ॥ ਭੀਰ ਅਧਿਕ ਕੁਛ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰਾ। ਬਹੁ ਕੋਸਨਿ ਲੌ ਨਗਰ ਉਦਾਰਾ। ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੇ ਘਰ ਤਹਾਂ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਗਮਨ ਆਇ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥ ੬ ॥ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਹਮ ਕੋ ਚਲੇ ਵਿਸਾਰ। ਪੁਰਹਿਂ ਮਨੋਰਥ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ। ਅਬਿ ਹਮ ਜਾਇ ਕੌਨ ਕੇ ਪਾਸ ॥੭॥ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨਿਕਟਿ,ਰਹਿਤਿ ਲੇਂ ਜਾਚ। ਹੋਹਿ ਦੂਰ ਕਜਾ ਕਰਹਿਂ ਉਬਾਚਾ[੧੧]'।ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਜਨਮ ਇਸਥਾਨ।

[੧]ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ।[੨]ਜੇਹੜੇ (ਨਾਲ)ਨਾਲ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇੱਕ ਇਕ ਕਦਮ ਚਲਦੇ ਹਨ। [੩]ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੪]ਦੌਗੁਣੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਧਰਦੇ ਹਨ। [੫]ਸੰਗਤ ਵਿਚਾਰਦੀ ਹੈ। [੬]ਕਦੀ ਕੁ ਆਏ ਹਨ। [੭]ਫੇਰ ਨਾਥ ਜੀ ਕਦੋਂ (ਔਣ ?)। [੮]ਜੋ (ਕੁਛ ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਚਾਹੀਦਾ (ਭਾਵ ਲੋੜ) ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਦੇਈਏ। [੯]ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। [੧੦]ਢੇਰ। [੧੧]ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਾਂਗੇ।

ਕਰਹੁ ਬੇਨਤੀ ਤਹਾਂ ਬਖਾਨਿ ॥ ੮ ॥ ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰਾ। ਕਰਯੋ ਸਥਾਪਨ ਅਪਨਿ ਪੰਘੂਰਾ। ਬੈਠੋ ਜਹਿਂ ਹਮਰੋ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ। ਕਰਹੁ ਬੇਨਤੀ ਜੋਰਹੁ ਪਾਨ ॥ ੯ ॥ ਗੁਰ ਸਭਿ ਥਾਨ, ਬਹਿਰ ਕ੍ਯਾ ਭੌਨ[1]। ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ ਕਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮੌਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨਕੀ। ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਪੁਰਹਿਂਗੇ ਆਸਾ ਜਨ ਕੀ' ॥ ੧੦ ॥ ਸਹਿਤ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿਕੈ। ਬਿਸਮਾਨੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਗੁਨਿਕੈ।–ਲਘੁ ਬਯ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਸੁਮਤਿ ਬਤਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੀ ਸੁੱਧ ਜਨਾਵੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਕਹੈਂ, ਕ੍ਯਾ ਅਚਰਜ ਮਾਨੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨੰਦਨ ਪਹਿਚਾਨੋ–। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੈਂ। ਬ੍ਰਿਹੁ ਤੇ ਤਊ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਜਾਨੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਕਰੇ ਅਹਾਰਾ। ਆਨਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਭਰਿ ਥਾਰਾ। ਤੁਰਸ਼[2] ਮਧੁਰ[3] ਚਰਪਰਾ[4] ਬਨਾਇ। ਮੇਵਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਿਰੀ ਗਨ ਪਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਚਾਵਰ ਕਰਿਵਾਏ। ਪਤਰੇ[5], ਬਡ[6] ਖੁਸ਼ਬੋਇ ਉਠਾਏ[7]। ਮਧੁਰ, ਸਲਵਣ ਘ੍ਰਿੱਤ ਭੁੰਜਵਾਏ। ਸੂਪਕਾਰ ਮਤਿ ਚਤੁਰ ਬਨਾਏ ॥੧੪॥ ਆਨਿ ਮੁਰੱਬੇ ਜੇ ਫਲ ਨਾਨਾ[8]। ਅਨਿਕ ਅਚਾਰਨ ਲ੍ਯਾਵਨਿ ਠਾਨਾ। ਕਹਿਂ ਲੌ ਗਿਨੌਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ਸਭਿ ਦੀਨਿ ਅਹਾਰਾ ॥੧੫॥ ਜਿਤਨੀ ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈ। ਇਕ ਸਮ ਸਭਿਨਿ ਦੇਗ਼ ਬਰਤਾਈ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਤੇ ਅਚਵਯੋ ਸਾਰੇ। ਵਿਧੋ ਨ ਕਰਿਬੇ ਕਿਸੈ ਅਹਾਰੇ[9]॥੧੬॥ਉਤਸਵ ਭਯੋ ਮਿਲਯੋ ਬਡ ਮੇਲਾ। ਚਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਲੌ ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ। ਬਹੁਰ ਨੀਂਦ ਸੁਖ ਕੋ ਉਰ ਲਹੇ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸੋਏ। ਗੁਰ ਗੁਨ ਉਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਆਸਾਵਾਰ। ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮ ਉਦਾਰ ॥ ੧੮ ॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਕੇ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੱਤਿਨਾਮ ਗੁਰ ਹਰਿ ਕੋ[10]। ਗੁਰ ਜਾਗੇ, ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰੀ ਚਾਰੁ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਆਵਨਿ ਲਾਗੇ। ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਦਿਏ ਬਿਠਾਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰ ਮੁਖ ਦਿਖਰਾਇ ॥ ੨੦ ॥

[1]ਬਾਹਰ ਕੀ ਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕੀ। [2]ਖੱਟਾ। [3]ਮਿੱਠਾ। [4]ਕਰਾਰਾ। [5]ਪਤਲੇ। [6]ਲੰਬੇ। [7]ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲੇ। [8]ਫਲਾਂ ਦੇ ਮੁਰੱਬੇ। [9]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੀ (ਆਪਣਾ) ਅਹਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। [10]ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ) ਹਰੀ ਦਾ 'ਸਤਿਨਾਮ'।

ਧੀਰਜ ਦਈ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤਬੈ। 'ਆਨਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਹੇਰਹੁ ਕਬੈ।ਜਨਮ ਭੂਮਿ ਪਟਣੇ ਮਹਿਂ ਮੇਰੀ। ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੇਰੀ ॥ ੨੧॥ ਦਰ-ਸਹੁ ਨਿਤ ਹੀ ਨੇਮ ਨਿਬਾਹੋ।ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਕਾਮਨਾ ਪਾਹੋ।ਹੁਇ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਜੋਇ। ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਦਰਸੈ ਸੋਇ' ॥ ੨੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਦੈ ਦੈ ਧੀਰ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ। ਚਢੇ ਪਾਲਕੀ ਮਹਿਂ ਤਤਕਾਲ।'ਗਮਨਹੁ' ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ॥੨੩॥ ਪਰੇ ਪੰਥ ਸ੍ਯੰਦਨ ਅਰੁ ਡੋਰੇ। ਏਕ ਚਲੇ ਆਵਤਿ ਗੁਰ ਓਰੇ।ਇਕ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਮੁੜਿ ਪਰੇ। ਜਸੁ ਉਚਰਤਿ ਚਿਤਵਤਿ ਘਰ ਬਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਏਕ ਦੂਰ ਲੌ ਗੁਰ ਸੰਗ ਆਏ। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹਟਾਏ। ਚਰਨ ਸਪਰਸਹਿ ਆਂਸੂ ਗੇਰਹਿਂ। ਇਕ ਥਿਰ ਰਹੇ, ਏਕ ਹਟਿ ਹੇਰਹਿਂ ॥ ੨੫ ॥ ਜੋ ਜਿਸ ਜੋਗ ਸੁ ਜਾਨਿ ਸੁਜਾਨਾ[1] ।ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੈਬੋ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਸਾਦਰ ਸਗਰੇ ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ। ਲਖਿ ਸੁਭਾਵ ਉਰ ਹਰਖਤਿ ਗਨ ਜਨ ॥੨੬॥ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਗੁਰ ਬ੍ਰਿਹੁ ਤੇ ਦੁਖ ਧੀਰਜ ਟਾਰੇ[2]।ਇਮ ਪਟਣੇ ਪੁਰਿ ਸੰਗਤਿ ਬਰੀ। ਘਰ ਘਰ ਸਭਿਨਿ ਬਾਰਤਾ ਕਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ ।ਨਰਨਿ ਉਠਾਇ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਨਾਨਾ।ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਸ੍ਯੰਦਨ ਬਿਖੈ। ਪੌਤ੍ਰੇ ਕਹੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਡ ਪਿਖੈ॥੨੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਚਾਲੀ ਚਢਿ ਡੋਰੇ। ਗਮਨੇ ਮੁਖ ਕਰਿ ਪਸ਼ਚਮ ਓਰੇ । ਦੋਇ ਜਾਮ ਲੌ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨੂ। ਡੇਰਾ ਕਰ੍ਯੋ ਢਰ੍ਯੋ ਜਬਿ ਭਾਨੂ ॥ ੨੯ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਗਰੋ ਕਰਿਵਾਏ। ਪਸ਼ੂਅਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਗਨ ਪਾਏ ।ਨਿਕਟਿ ਜਿ ਸਿਖ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਆਏ। ਅਪਰ ਅਕੋਰਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਗੁਰ ਮਾਰਗ ਚਾਲੇ। ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਹਿਂ ਸੁਖ ਨਾਲੇ । ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਗਮਨਹਿ ਮਗ ਜੁਗ ਜਾਮ[3]। ਨਿਸ ਸਿਖ ਧਾਮ ਨਗਰ ਕੈ ਗ੍ਰਾਮ[4] ॥ ੩੧ ॥ ਤਹਿ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਮਿਲੈਂ ਮੁਦ ਪਾਏ ।ਲਖਹਿਂ ਭਾਗ ਬਡ,ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਆਏ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਸੇਵਾ ਕਰੈਂ। ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਪਦ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰੈਂ ॥੩੨॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਕਰਹਿਂ ਕੂਚ ਮਗ ਚਾਲੈਂ । ਉਲੰਘਤਿ ਆਏ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲੈ ।ਸਿਵ ਕੀ ਪੁਰੀ[5] ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਪਾਵਨ। ਜਹਿਂ ਬਿੱਦਯਾ ਬਡ ਪਢਨਿ

---

[1]ਸੁਜਾਨ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣਿਆ। [2]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਤੇ ਧੀਰਜ ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਦੁਖ ਹੋਇਆ। [3]ਦੋ ਪਹਿਰ ਰਸਤਾ ਟੁਰਦੇ ਹਨ। [4]ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਗਰ ਯਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ। [5]ਕਾਂਸ਼ੀ।

ਪਢਾਵਨਿ ॥ ੩੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਸੋ ਨਿਧਰਾਈ। ਜੁਗ ਮਾਤਨਿ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਕੇਤਿਕ ਸਮੈ ਬਸੈਂ ਇਸ ਨਗਰੀ। ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਉਜਗਰੀ॥ ੩੪ ॥ ਗਨ ਗੁਨਵੰਤੇ ਦਿਜ ਤੇ ਆਦਿ। ਮਾਨਵ ਰਹੈਂ ਧਰੈਂ ਅਹਿਲਾਦ'। ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਪੌਤ੍ਰੇ ਬਾਨੀ।ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨੀ॥ ੩੫ ॥'ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ ਗਮਨਤਿ ਆਏ।ਹਮ ਸਭਿ ਸੰਗ ਤਬੈ ਦਰਸਾਏ। ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਆਈ। ਕਰਯੋ ਕੀਰਤਨ ਉਰ ਹਰਖਾਈ॥੩੬॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਰਾਖੇ ਦਿਨ ਕੇਤੇ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਸਤਿ ਬਹੁ ਸੁਖ ਲੇਤੇ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਕੋ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਆਏ।ਰਹਹੁ ਆਪ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਏ'॥੩੭॥ ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਬਿਗਸਤਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ।ਦਾਸਨਿ ਸਾਥ ਕਰਤਿ ਪੁਨ ਬਾਤੀ।ਕਾਸ਼ੀ ਵਹਿਰ ਆਇ ਕਰਿ ਖਰੇ। ਸਕਲ ਵ੍ਹੀਰ ਮਿਲਾਵਨਿ ਕਰੇ॥੩੮॥ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਸੁਧਿ ਹੋਈ।ਉਰ ਧਰਿ ਹਰਖ ਤਯਾਰ ਸਭਿ ਕੋਈ।ਆਗੇ ਆਦਰ ਕੋ ਹਿਤ ਲੈਨਿ।ਸਭਿ ਗਮਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਮਨਭੈਨ¹॥੩੯॥ ਮੇਵਨਿ ਕੀ ਡਾਲੀ ਗਨ ਲੀਨਿ।ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿਬੋ ਕੀਨਿ।ਗੁਰ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਗਾਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਹਾਏ ॥ ੪੦ ॥ ਖਰੇ ਦੂਰ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਜਬਿ ਦੇਖੈਂ। ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਆਨੰਦ ਬਿਸ਼ੇਖੇ।ਗੰਗਾ ਜਲ ਤਰਿਕੈ ਪਰਿ ਪਾਰ²।ਗਏ ਗੁਰੂ ਆਗਵਨ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ੪੧ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਏ। ਆਗੈ ਮਿਲੇ ਅਪਰ* ਸਮੁਦਾਏ। ਖਰੇ ਨਿਕਟਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਸਿਰ ਹੋਏ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਏ ॥ ੪੨ ॥ ।ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਗੁਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੩॥

੪੪. [ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਿਲੇ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਬੰਦਨਾ ਸਿਖ ਕਰਿ ਕੈ ਉਰ ਭਾਉ। ਗਨ ਮੇਵੇ ਅਰਪਨ ਕਰੇ ਆਨੰਦ ਰਿਦ ਨ ਸਮਾਉ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਹੁਇ ਲਯਾਵਨਿ ਠਾਨੇ।ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨੇ।ਸੁੰਦਰ ਇਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਲੇ ਆਏ। ਉੱਜਲ ਆਸਤਰਨ ਕੋ ਛਾਏ॥ ੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਨੰਦਨ। ਬੈਠਾਰੇ ਕਰਿ ਸਿੱਖਨਿ ਬੰਦਨ। ਸਕਲ ਪੁਰੀ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਸੰਗਤਿ ਉਮਡਾਈ ॥ ੩ ॥ ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਭਨੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। 'ਆਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਜਿਹ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਨਾਮੂ।ਤਿਨ ਕੇ ਇਹ ਨੰਦਨ ਅਭਿਰਾਮੂ॥੪॥ਜਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪੁਰਵਹਿ

¹ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ ਮਨ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ। ²ਪਾਰ ਪੈਕੇ। *ਪਾ:-ਆਨਿ।

ਸੁਾਰਥ। ਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਕਾਰ ਪਦਾਰਥ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਨਵਨਿਧਿ ਆਈ।ਹੋਹਿ ਕੁਭਾਗੀ ਲੇਨਿ ਨ ਜਾਈ'॥੫॥ਇਮ ਕਹਿ ਲੇ ਲੇ ਕਰਿ ਉਪ-ਹਾਰ।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਨਾਰਿ।ਆਨਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਭੇਟਨਿ ਧਰੈਂ॥ ੬ ॥ ਮੂਰਤਿ ਅਲਪ ਸਲੋਨੀ[੧] ਦੇਖਿ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਮਹਿਂ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼[੨]। ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਨਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। 'ਇਹ ਗੁਰ ਜੋਧਾ ਬਨਹਿਂ ਮਹਾਂ ਹੀ॥੭॥ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪਵੰਤ ਮੁਖ ਦਿਪੈ। ਕਹੋਂ ਨ ਸ਼ੋਕ ਹੁਇ ਜੋ ਇਨ ਜਪੈ'। ਇਕ ਆਵਤਿ ਇਕ ਜਾਤਿ ਸਦਨ ਕੋ। ਇਕ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਬਦਨ ਕੋ ॥ ੮ ॥ ਸੰਧਯਾ ਲੌ ਮੇਲਾ ਬਡ ਹੋਵਾ। ਪਾਵਨ ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਕਹੁ ਜੋਵਾ। ਦੇਗ਼ ਹੇਤੁ ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਆਨੀ। ਚਾਵਰ ਚੂਨ ਘ੍ਰਿੰਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨੀ ॥੯॥ ਜੇਤਿਕ ਖਰਚ ਖਾਨ ਹਿਤ ਜਾਨਾ। ਸ਼ੁਭ ਵਸਤੁਨ ਕੋ ਗਨ ਤਹਿਂ ਆਨਾ। ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਬਨੇ ਅਹਾਰਾ।ਪਾਇਸ ਮਹਿਂ ਮੇਵਾ ਗਨ ਡਾਰਾ॥ ੧੦ ॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਥਾਰ ਭਰਯੋ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਚਵਨ ਤਬਹਿ ਕਰਯੋ ਹੈ। ਮਾਤਨ ਆਦਿ* ਮਨੁਜ ਸਮੁਦਾਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ॥ ੧੧॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਜਬਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਬੈਸੇ। ਦਰ-ਸ਼ਨ ਹਿਤ ਪੁਨ ਆਵਹਿਂ ਤੈਸੇ[੩]॥੧੨॥ਦਿਜ ਸਮੂਹ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬਿਆਏ। ਦੇਖਤਿ ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਸਿਰ ਨਜਾਏ। ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਸਮੀਪ ਹਰਖਾਏ। ਕਹੈਂ 'ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤ ਆਏ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰੇ ਪਰੋਹਤ ਤੀਰਥ ਕੇਰੇ[੪]। ਦਿਯੋ ਦਾਨ ਹਮ ਕੋ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਰਹੈਂ ਸਦਾਈ। ਗੁਰੂ ਬੰਸ ਆਵਹਿ, ਧਨ ਪਾਈਂ ॥ ੧੪॥ ਜਿਸਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਹਮ ਰਹੈਂ। ਅਪਰਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਜਾਚਾ ਲਹੈਂ[੫]। ਜਗਤ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਪੂਜ ਸਭਿਨਿ ਕੇ। ਸਮਸਰ ਕਹੂੰ ਨ ਜਾਨਿਯ ਜਿਨਕੇ ॥ ੧੫ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਹਮ ਭੀ ਧੰਨ ਕਹਾਵੈਂ। ਦਰ-ਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਦਰਬ ਕੋ ਪਾਵੈਂ'। ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕੋ ਤਬਿ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਕਹਾਂ ਜਾਚਤੇ ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ॥੧੬॥ ਜੋ ਤੁਮ ਲੈਬੋ ਹੋਇ ਸੁ ਕਹੀਅਹਿ। ਨਹਿਂ ਪਰਵਾਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਹੀਅਹਿ। ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਪੁਰੀ ਸੁ ਬਾਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਕੀ ਵਿੱਦਯਾ ਸੁ ਉਦਾਰਾ' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਦਿਜਿ ਵਿੱਦਯਾਵਾਨ

[੧]ਛੋਟੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰ। [੨]ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ। [੩]ਸਿੱਖ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [੪]ਇਸ ਤੀਰਥ ਤੇ (ਆਪਣੇ) ਪ੍ਰੋਹਤ ਬਣਾਏ। [੫]ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਮੰਗੀਏ (ਫਿਰ)। *ਪਾ:–ਸੰਗਤਿ ਆਦਿ।

ਬਖਾਨੈਂ। 'ਹਮਹਿ ਦੇਹੁ ਸਰਬੰਸ ਮਹਾਨੈ। ਦੈਵਜੋਗ[1] ਆਗਮਨਿ ਤੁਮਾਰਾ। ਯਾਂ ਤੇ ਜਾਚਹਿਂ ਦਾਨ ਉਦਾਰਾ'॥੧੮॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ ਤਿਮ ਮਾਨੀ। ਦੇ ਸਰਬੰਸ ਜੁ ਵਸਤੁ ਮਹਾਨੀ। ਸੁਨਤਿ ਮੋਦ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਕੋ ਹੋਵਾ। ਮਹਾਂ ਉਦਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕਹੁ ਜੋਵਾ ॥੧੯॥ 'ਜੈਸੋ ਉੱਜਲ ਬੰਸ ਉਦਾਰਾ। ਤੈਸੋ ਸੁਠ ਸਰੂਪ ਅਵਿਤਾਰਾ। ਜਿਮ ਸਰੂਪ ਤਿਮ ਮਤਿ ਹੈ ਊਚੇ। ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਤਿਮ ਗੁਨ ਬਹੁ ਸੂਚੇ॥੨੦॥ ਆਦਿ ਉਦਾਰ ਸੂਰਤਾ[2] ਲਹੈਂ। ਬਾਲਿਕ ਬਯ ਮਹਿਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਹੈਂ'।ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਗੰਗਾ ਤੀਰ। ਗਮਨੇ ਸੰਗ ਦਿਜਨ ਕੀ ਭੀਰ ॥ ੨੧॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਬੰਸਵਤੰਸ[3]। ਦੀਨਿਸਿ ਦਾਨ ਤਬਹਿ ਸਰਬੰਸ*।ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਬਹੁ ਅਨੰਦ ਕੋਪਾਇਲੇ ਸਭਿਵਸਤੁ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੨॥ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਸਗਰੀ ਪੁਰੀ ਰੁੱਦ੍ਰ ਕੀ ਬੀਚ। ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚ॥ ੨੩॥ਜਬਿ ਗੁਰ ਸਭਿ ਕਿਛ ਦੀਨੋ ਦਾਨ।ਸੰਗਤਿ ਗਨ ਮਸੰਦ ਸੁਨਿਕਾਨ। ਵਸਤੁ ਬਟੋਰਨਿ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੀ।ਘਨੇ ਬਸਤ੍ਰ ਆਨੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੨੪॥ ਦਰਜ਼ੀ ਲਗਾਇ ਸਿਵਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਬਾਹਨ ਮੋਲ ਆਨਿਬੋ ਕਰੇ। ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਇਮ ਬੀਤੇ ਜਬੈ।ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਸੁਧਿ ਪਸਰੀ ਤਬੈ॥੨੫॥ ਜੌਨ-ਪੁਰੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਆਈ।ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਦਰਬ ਗਨ ਲਯਾਈ।ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀਗੁਰ-ਬਖਸ਼ ਮਸੰਦ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਮੁਖਿ ਧਰਿ ਆਇ ਅਨੰਦ ॥ ੨੬ ॥ ਗਾਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੂਚੇ। ਸੁਨਹਿਂ ਅਨੇਕ ਰਾਗ ਹੁਇ ਊਚੇ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ। ਬੰਦਤਿ ਹੈਂ ਪਗ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਿ॥੨੭॥ਕਰੀ ਕਾਮਨਾ ਜਾਚਹਿ ਜੋਇ। ਪੂਰਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰਭੂ ਤਬਿ ਸੋਇ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਰਹੇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਿਰੁਪਾਉ ਸੁ ਲਹੇ ॥ ੨੮ ॥ 'ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤਿ। ਰਚੀ ਬਿਧਾਤੇ ਸਭਿ ਗੁਨ ਪੂਰਤਿ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ। 'ਹੁਇ ਹੈਂ ਸੋਢਿਬੰਸ ਅਵਤੰਸ਼ਾ'॥੨੯॥ ਭਯੋ ਦਰਬ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਘਨੇਰਾ। ਸਕਲ ਸਾਜ ਬਨਵਾਯਹੁ ਫੇਰਾ। ਬਹੁਰ ਚਲਨਿ ਕੀ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਦੇ ਸਿਰੁਪਾਉ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੀ॥੩੦॥ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਕੋ

[1]ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ। [2]ਉਦਾਰਤਾ ਸੂਰਮਤਾ ਆਦਿ ਗੁਣ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

*ਦੇਖੋ ਰਾ: ੧੧, ਅੰ: ੫੭, ਅੰਕ ੯ ਤੇ ੧੮ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ। ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਨਾਲੇ ਪੜ੍ਹੋ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸ੍ਵੈਯਾ 'ਤੀਰਥ ਨਾਨ ਦਇਆ ਦਮ ਦਾਨ.........'।

ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਹਹਿਂ 'ਕਰਹੁ ਸਿਖ, ਸ਼ਰਨੀ ਆਏ'। ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਕੇਰਾ।ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਦੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੩੧॥ਜਿਨ ਜਿਨ ਪੀਯਸਿ ਭੁਏ ਨਿਹਾਲ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਭਾਉ ਕੋ ਲਖਨੋ ਬਿਸਾਲ। ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਅਰਜ਼ ਉਚਾਰੀ। 'ਚਲਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਅਬਿ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ॥ ੩੨॥ ਸਿਵਕਾ ਆਦਿ ਨਯੋ ਸਭਿ ਸਾਜ। ਊਪਰ ਚਢਿ ਚਾਲੇ ਮਹਾਰਾਜ। ਭੀਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਰ ਕੀ ਸੰਗ। ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰਤਿ ਸੰਗ ॥੩੩॥ ਸੁਰਸਰਿ ਤੀਰ ਤਰੀ ਅਨੁਵਾਈ। ਉਤਰਨਿ ਪਾਰ ਅਰੂਢਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਕੇਵਟ ਨਵਕਾ ਪਾਰ ਲੰਘਾਏ। ਦ੍ਰਬ ਦੀਨਿ ਬਹੁ, ਸੋ ਹਰਖਾਏ॥੩੪॥ ਜਿਸ ਜਿਸ ਗਰੀਅਨਿ ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰੀ।ਚਢੀ ਅਟਾਰਨਿ ਦਰਸਹਿਂ ਨਾਰੀ।ਜਿਮ ਘਨ ਮੈਂ ਤੜਿਤਾ[1] ਚਮਕਾਵੈ। ਬਿਸਦ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਤਥਾ ਸੁਹਾਵੈਂ[2] ॥ ੩੫ ॥ ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਪੁਰਿ ਗਰੀਅਨਿ ਬੀਚ। ਬੰਦਤਿ ਦੂਰ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚ। ਨਿਕਟਿ ਹੋਨਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਪਾਵੈਂ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥੩੬॥ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਚਢਿ ਕੋਠਨਿ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਜੋਵਾ। ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਬਰਖਾ ਕਹੁ ਬਹੁ ਡਾਰੈਂ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨੰਤਿ ਨਿਹਾਰੈਂ ॥੩੭॥ ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਸਮ ਲੱਛਨ।ਬੈਸ ਤਰੁਨ ਹੁਇ ਬਡੇ ਬਿਚੱਛਨ[3]।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਓਰ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਖਰੇ ਸਰਬ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੩੮ ॥ ਕਿਤਿਕ ਥਾਉਂ ਨਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ[4]। ਜਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਇ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਜਿਨ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਾ। ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਆਨੰਦ ਘਨੇਰਾ॥ ੩੯ ॥ ਜਿਸ ਨਹਿਂ ਪਿਖੇ ਰਹਨੋ ਪਛੁਤਾਵਤਿ। 'ਭਾਗ ਮੰਦ, ਹਮ ਲਹੇ ਨ ਆਵਤਿ'। ਜਾਤਿ ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਖੈ ਸੁ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਥਿਰੇ ਦੂਰ ਹੀ ਬੰਦਨ ਧਾਰੈਂ ॥੪੦॥ ਤੁੰਗ ਅਟਾ ਘਨ ਘਟਾ ਮਿਲੰਤੀ[5]। ਧੁਜ ਧਾਮਨ ਪਰ[6] ਗਨ ਫਹਿਰੰਤੀ। ਮਨੋ ਪੰਖ ਕੋ ਲਾਇ ਚਹੰਤੀ[7]। ਉਡਹਿਂ ਗਗਨ ਕਹੁ ਇਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੰਤੀ ॥੪੧॥ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਭੀਤ ਬਿਹੰਗ ਅਰੁ ਬਾਗ਼। ਅਧਿਕ ਸ਼ਿਵਾਲੇ ਪੂਜਨ ਲਾਗਿ। ਬਨਕ ਧਨਦ[8] ਸਮ ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਰਤਿ ਬਨਜ ਕੋ ਸੁਖੀ ਬਿਲੰਦ ॥੪੨॥ ਪਿਖਿ ਆਵਤਿ ਗੁਰ ਹੈ ਸਭਿ ਠਾਂਢੇ।ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ ਨਮਹਿਂ ਮੁਦ ਬਾਢੇ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲੇ। ਸਭਿ ਭਾਖਤਿ 'ਹਮ

[1]ਬਿਜਲੀ। [2]ਉੱਜਲ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤਿਵੇਂ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ)ਸ਼ੋਭ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [3]ਚਤੁਰ। [4]ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। [5]ਉੱਚੀਆਂ ਅਟਾਰੀਆਂ ਬਦਲ ਦੀਆਂ ਘਟਾਂ ਨਾਲ ਛੁਹੰਦੀਆਂ ਹਨ। [6]ਘਰਾਂ ਉਪਰ ਝੰਡੀਆਂ। [7](ਅਟਾਰੀਆਂ) ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [8]ਕੁਬੇਰ।

ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਭਲੇ' ॥ ੪੩ ॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲੌ ਪੁਰਿ ਕੀ ਕਥਾ। ਉਤਸਵ ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਜਥਾ।ਘਰ ਘਰ ਦਰ ਦਰ ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਬਿਖੈ ਮਹਾਂ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ॥ ੪੪ ॥ ਅੰਤਰ ਪੁਰੀ ਉਤਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਧਰੇ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਸਾਜੇ ਵਾਹਿਨ ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਾਈ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਅਯੁੱਧਯਾ ਹੋਕੇ ਲਖਨੌਰ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਗਰੀ ਨਿਸ ਮਾਂਹਿ ਸਿਖ ਮਿਲੈਂ ਸ਼ਬਦ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਗਾਇਂ। ਤਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਰਬਾਬ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਲੇ ਰਿਝਾਇਂ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਸਿੱਖਜਨਿ ਚਰਨ ਪਖਾਰਨਿ ਠਾਨੇ। ਚਰਨੋ-ਦਕ ਲੈ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਾਮੂ। ਪਾਨ ਕਰਯੋ ਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਮੂ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਥਲ ਮਹਿਂ ਛਿਰਕਾਵਨਿ ਕਰਯੋ।ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ ਸਿੱਖ ਗਨ ਤਰਯੋ। ਵਾਹਿਨ ਹੋਇ ਤਯਾਰ ਢਿਗ ਆਏ। ਦਾਸਨਿ ਗਨ ਕੋ ਬਹੁ ਹਰਖਾਏ ॥ ੩ ॥ ਦੈ ਧੀਰਜ ਸਭਿਹਿਨਿ ਇਕਸਾਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਤਿ ਭਏ ਅਸਵਾਰ। ਨਿਕਸੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਛੋਰਾ। ਗਮਨੈਂ ਕਰਿ ਮੁਖ ਪਸ਼ਚਮਿ ਓਰਾ ॥ ੪ ॥ ਆਦਰ ਹੇਤੁ ਪੁਚਾਵਨਿ ਆਏ। ਖਰੇ ਕਰੇ ਕਹਿ ਗੁਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਭਿ ਕੋ ਹਟਕਿ ਅਗਾਰੀ ਚਾਲੇ। ਸਯੰਦਨ ਮਾਤਨਿ ਆਵਤਿ ਨਾਲੇ ॥ ੫॥ ਅਪਰ ਬਿਹੀਰ ਸਕਲ ਚਲਿ ਆਵਾ। ਨਵੋਂ ਸਮਾਜ ਸਮੂਹ ਬਨਾਵਾ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਚਲੇ। ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਲਾਸਨਿ ਭਲੇ ॥ ੬॥ ਡੇਰਾ ਟਿਕਹਿ ਭਾਨੁ ਕੇ ਢਰੇ। ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਜਿ ਸੁਨਿਬੋ ਕਰੇਂ। ਜਨੁ ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੋ ਨਵਨਿਧਿ ਪਾਵੈ। ਆਨੰਦ ਧਾਰਿ ਧਾਇ ਢਿਗ ਆਵੈਂ ॥ ੭ ॥ 'ਔਚਕ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹਮ ਪਾਵਤਿ। ਜਿਨ ਹਿਤ ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਧਾਵਤਿ। ਮਰੁ ਥਲ ਮਹਿਂ[1] ਜਿਮ ਪਾਵਤਿ ਮੇਵਾ। ਤਿਮ ਇਤ ਦੇਸ਼ ਦਰਸ ਗੁਰਦੇਵਾ' ॥ ੮ ॥ ਲੈ ਲੈ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਮਿਲੈਂ।ਇਕਦੁਇ ਮਜਲ ਕਿਤਿਕਸੰਗਚਲੈਂ। ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿਂ। ਅੰਨ ਦੁਗਧ ਦਧਿ ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਆਨਹਿਂ ॥ ੯॥ ਇਮ ਹੀ ਸਗਰੇ ਮਾਰਗ ਆਏ। ਪੂਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਜਨ ਸਮੁਦਾਏ। ਰਾਮ-ਚੰਦ ਕੀ ਨਗਰੀ ਔਧ[2]। ਬਸੇ ਜਹਾਂ ਬਹੁ ਬੀਤੀ ਔਧ[3] ॥ ੧੦ ॥ ਪਾਵਨਤਾ

[1]ਮਾਰੂ ਥਲਾਂ ਵਿਖੇ। [2]ਅਯੁੱਧਯਾ। [3]ਆਯੂ।

ਕੀ ਔਧ[1] ਮਨੋ ਹੈ। ਨਰ ਨਾਰਨਿ ਕੋ ਬਾਸ ਘਨੋ ਹੈ। ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਸੁਧਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਅਸ਼ੇਸ਼ੇ ॥੧੧॥ ਧਾਇ ਧਾਇ ਸਭਿ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਹੈਂ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਦੇ ਭੇਟ ਭਲੇ ਹੈਂ। ਜੋ ਅਨਜਾਨ ਸੁ ਬੂਝਹਿਂ ਆਪੀ। 'ਇਹ ਕੋ ਬਾਲਿਕ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਾਪੀ? ॥੧੨॥ ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤਿ ਦਿਪਹਿ ਉਦਾਰਾ। ਲਖੀਅਤਿ ਕਿਸੂ ਦੇਵ ਅਵਤਾਰਾ[2]। ਜਿਸ ਤੇ ਨਰ ਗਨ ਠਾਨਿ ਅਦਾਇਬ। ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਨ ਸਾਹਿਬ[3]' ॥੧੩॥ ਜੋ ਸਿਖ ਜਾਨਹਿਂ ਤਿਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹਿਂ। 'ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਹਾਵਹਿਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੀ ਬੰਸ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਅਵਿਤੰਸ਼ ॥ ੧੪ ॥ ਹਰਿਗੁਵਿੰਦਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨੰਦਨ।ਜਿਨਹੁਂ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੀਨਿ ਨਿਕੰਦਨ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ। ਜਿਨਿ ਪਗ ਪੂਜਹਿ ਬਹੁ ਜਗ ਸਾਦਰ ॥੧੫॥ ਸੋ ਪੂਰਬ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਿ ਆਏ।ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਜਾਏ। ਅਬਿ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਸਿਧਾਰੈਂ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਗਨਿ ਆਨੰਦ ਧਾਰੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਕੋ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ। ਕੋ ਧਰਿ ਚੌਂਪ ਅਕੋਰ ਚਢਾਵਹਿਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਭਲੇ। ਪੁਰਿ ਬਜ਼ਾਰ ਗਰੀਅਨਿ ਮਹਿਂ ਚਲੇ॥੧੭॥ਵਹਿਰ ਕਰਯੋ ਡੇਰਾ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੀਠ ਪਰ ਬੈਠੇ।ਤਹਿਂ ਕੇ ਸਿਖ ਗਨ ਹੋਇ ਇਕੈਠੇ ॥ ੧੮ ॥ ਸਭਿ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਚਾਵਰ ਚੂਨ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿਕ ਲਯਾਏ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਬਟੋਰਾ। ਬੰਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਰ ਜੋਰਾ। ੧੯ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ[4] ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਕੀਨਾ। ਸੁਨਿ 'ਅਨੰਦ' ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹਿ ਦੀਨਾ।ਬੈਠੇਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਗੁਰ ਤੀਰ।ਭਈ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦੀਰਘ ਭੀਰ ॥ ੨੦ ॥ਹਰਖਤਿ ਸਭਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਹੁ ਕਰੈਂ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੇਟਨਿ ਕੋ ਧਰੈਂ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਬੰਦਰ ਗਨ ਆਏ। ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਕਸਾਏ॥ ੨੧॥ ਨਿਕਟਿ ਹੇਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਤਮਾਸ਼ਾ।ਚਨੇ ਗਿਰਾਵਤਿ ਭੇ ਤਿਨ ਪਾਸਾ। ਖੇਬੇ ਹੇਤੁ ਧਾਇ ਮਿਲਿ ਗਏ। ਕੋ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਲਰਤੇ ਭਏ ॥੨੨॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁੜ ਕੋ ਮੰਗਵਾਇ। ਪਿਖਿਨਿ ਲਗਾਈ ਦਿਯੋ ਧਰਾਇ।ਤਬਿ ਕਪਿ ਕੂਦਿ ਪਰੇਬਲਵੰਤੇ ।ਇਕਕਾਟਤਿ ਇਕ ਭਾਜਚਲੰਤੇ

[1]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੀ ਉੜਕ। [2]ਕਿਸੇ ਦੇਵ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਜਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [3]ਦਾਸ ਸੁਆਮੀ (ਜਾਣਕੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਤੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਸੁੱਖ ਸਾਂਦ ਦੀ ਪੁੱਛ।

॥੨੩॥ ਇਕ ਚੀਂਕਤ ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਵੈਂ ।ਇਕ ਲਰ ਪਰੇ, ਛੀਨਿ ਇਕ ਖਾਵੈਂ। ਦੰਦ ਨਖਨ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਕਿਸ ਤਨ ਢਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਬਦਨ ਨਿਤੰਬ ਲਾਲ ਜਿਨ ਰੰਗ। ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਜੰਗ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਕਸਾਵੈਂ ।ਮਾਤੁਲ ਸੰਗ ਕਹੈਂ ਦਿਖਰਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਦ੍ਵੈ ਘਟਕਾ ਲਗਿ ਪਰਚੇ ਰਹੇ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਪੁਨ ਥਿਰ ਬਹੇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰਨਾਥ॥੨੬॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਸੁ ਭੋਜਨ ਭਯੋ। ਸੂਪਕਾਰ ਭਰਿ ਥਾਰਹਿ ਲਯੋ।ਆਨਿ ਅਚਾ-ਵਨ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਗੁਰ ਸੁਪਤਾਏ ॥ ੨੭ ॥ ਪਹਿਰੂ-ਦਾਰ ਖਰੇ ਹੁਇ ਰਹੇ। ਸਗਰੀ ਵਸਤੁ ਸੁਚੇਤੀ ਲਹੇ। ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਜਾਗਿ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ॥੨੮॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਮਗ ਕੋ ਉਲਘੰਤੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੁਖ ਸਹਿਤ ਚਲੰਤੇ। ਹਰੀਦ੍ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਜਹਾਂ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ॥ ੨੯ ॥ ਮਯਾਪੁਰੀ[1] ਕੋ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਤੇ ਸੁਧ ਆਤਮ। ਉਤਰ੍ਯੋ ਸਿਵਰ ਗੁਰੂ ਕੋ ਆਇ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਜੋ ਉਰ ਹਰਖਾਇ ॥੩੦॥ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ ਦਰਬ ਚਢਾਯੋ। ਅਪਰ ਸੇਵ ਕੋ ਕਰੀ ਸੰਭਾਰਨਿ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰਨਿ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਸਾ ਕੀਨਿ ਬਿਸਰਾਮ ਗੁਸਾਈਂ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠੇ ਕਰਿ ਸੌਚਿ ਸਬਾਈ[2]। ਸੁਰਸਰਿ ਪਾਵਨ ਜਲ ਮਹਿਂ ਮੱਜੈਂ। ਜਿਸ ਪਰਸੇ ਸਭਿ ਕੇ ਅਘ ਭੱਜੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਕਹਿ ਮਹਿਮਾ ਤਬਿ ਲੌ ਦਿਜ ਆਏ। ਜਾਚਤਿ ਭਏ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਏ। ਨਿਕਸਿ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਬਾਹਰਿ ਬੈਸੇ। ਦੀਨਸਿ ਧਨ ਲੇ ਆਨੰਦ ਜੈਸੇ॥ ੩੩ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ। ਕਰ੍ਯੋ ਕੂਚ ਪੁਨ ਪੰਥ ਸਿਧਾਏ। ਦੋਇ ਮੰਜਲ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ। ਸੂਰਜਸੁਤਾ[3] ਪ੍ਰਵਾਹਤਿ ਜਹਾਂ ॥ ੩੪ ॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਤਰਨੀ ਚਢਿ ਚਾਲੇ। ਸ਼੍ਯਾਮਲ ਜਲ ਅਵਿਲੋਕਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਜਬਿ ਉਰਾਰ ਉਤਰੇ ਗੁਰ ਆਇ। ਸੰਗੀ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਿ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੩੫ ॥ ਹੁਇ ਅਸਵਾਰ ਚਲਨਿ ਜਬਿ ਲਾਗੇ। ਪੰਥ ਬਹੀਰ ਪਯਾਨੋ ਆਗੇ[4]। ਤਬਹਿ

[1]ਮਾਯਾ ਪੁਰ, ਪੁਰਾਣੀ ਇਕ ਨਗਰੀ ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਡਰਾਤ ਹਰਦਵਾਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਕਨਖਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕੀ ਮਯਾ ਪੁਰੀ ਸਦਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਕੋਈ ਕੋਈ ਭੀਮਗੋਡੇ ਦੇ ਉਤਰ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । [2]ਸਾਰੀ। [3]ਜਮਨਾ। [4]ਵਹੀਰ ਅੱਗੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਗਿਆ।

ਪਿਤਾ ਕੇ ਆਇ ਸੰਦੇਸੋ।ਭੇਜੇ ਜਬਿ ਦਿੱਲੀਸੁ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ॥੩੬॥'ਤੁਮ ਕੋ ਆਵਤਿ ਲਗੀ ਅਵਾਰੀ। ਰਹੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤ ਕਿਤਿਕ ਅਗਾਰੀ[1]। ਹਮ ਅਬਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸਿਰ ਹੋਇ। ਤਜਹਿਂ ਸ਼ਰੀਰ ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥ ੩੭ ॥ ਨਹੀਂ ਅਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਲਖਨੌਰ ਸਥਾਨਾ। ਤਹਿਂ ਮਸੰਦ ਜੈਠਾ ਇਕ ਬਾਸਹਿ। ਤਿਸ ਅਵਾਸ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਸਹਿ॥ ੩੮ ॥ ਪੁਨ ਸੁਧਿ ਪਠਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸ। ਤਬਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਸ। ਤਾਵਤਿ ਬਸਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ।ਆਗੇ ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ'॥੩੯॥ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਮਨ ਬਿਸਮਾਈ। ਗੁਜਰੀ ਦ੍ਰਿਗ ਆਂਸੂ ਢਰਿ ਆਈ। ਸੰਕਟ ਬਡੋ ਪਾਇ ਭਰਿ ਸ੍ਵਾਸਾ। ਬਿਨਸ੍ਯੋ ਤੂਰਨ ਹੁਤੋ ਹੁਲਾਸਾ॥ ੪੦ ॥ ਪੁਨ ਬੂਝ੍ਯੋ ਸਿਖ 'ਕਿਮ ਇਹ ਹੋਵਾ ? ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜੋਵਾ ? ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਹੁ ਹਮੈ।ਦਰਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਤਜਾਗੇ ਕਿਹ ਸਮੈ?'॥੪੧॥ ਜੁਗ ਮਾਤਾ ਸੁਤ ਢਿਗ ਹੁਇ ਤੀਨੋ। ਸਿਖ ਨੇ ਛੋਰਿ[2] ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਦੀਨੋ। ਜਿਮ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਗਨ ਆਏ। ਅਹਿਦੀ ਜਿਮ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਪਠਾਏ॥੪੨॥ 'ਸੈਫਾਬਾਦ ਚੁਮਾਸਾ ਬਾਸੇ। ਖੋਜਤਿ ਫੌਜ ਫਿਰੀ ਚਹੁੰ ਪਾਸੇ। ਆਪ ਆਗਰੇ ਕੋ ਪੁਨ ਗਏ।ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਬਸਿ ਤਿਹ ਠਾਂ ਭਏ॥੪੩॥ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਬਡ ਚਮੂੰ ਚਢਾਈ।ਅਧਿਕ ਸੁਚੇਤੀ ਕਰਿ ਲੇ ਆਈ।ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਝ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਕਿਸ ਥਾਨਾ॥ ੪੪ ॥ ਨਹੀਂ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਿਖਿਬੇ ਭਈ। ਬਾਕਨਿ ਸਾਥ ਖਬਰ ਪਠਿ ਦਈ'।ਸਾਸੂ ਨੁਖਾ ਚਿੰਤ ਬਸਿ ਭਾਰੀ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਗਤਿ ਨਜਾਰੀ' ॥੪੫॥ ਠਟਕ ਰਹੀ ਨਹਿਂ ਚਲਿਬੇ ਚਾਹਾ। ਮਨ ਬੂਡਜੋ ਬਡ ਕਸ਼ਟ ਪ੍ਰਵਾਹਾ। ਪੁਨ ਸਿਖ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਇਮ ਤੁਮ ਕੋ ਅਬਿ ਨਹਿ ਬਨਿਆਈ॥੪੬॥ ਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਕਾਰਨ ਕੀਨਿ। ਤੁਮ ਕੋ ਹੁਕਮ ਜਥਾ ਬਿਧਿ ਦੀਨ। ਕਰਹੁ ਉਤਾਇਲ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵਹੁ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਤਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਥਿਰਤਾਵਹੁ॥੪੭ ॥ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਹੁ। ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਨਿਤ ਇਨਹਿਂ ਨਿਹਾਰਹੁ'। ਬਹੁਤ ਬਾਰਿ ਤਾਗੀਦ ਬਖਾਨੀ। ਕਰਹਿਂ ਨ ਚਿੰਤਾ ਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨੀ॥ ੪੮ ॥ ਸੋ ਸਿਖ ਲੈਕੇ ਸੰਗ ਪਯਾਨੇ। ਪੰਥ ਉਲੰਘਿ ਪਹੁੰਚਿ ਤਿਸ ਥਾਨੇ। ਤਿਸ ਮਸੰਦ ਘਰ ਉਤਰੇ ਜਾਈ।ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਪਠਾਈ॥ ੪੯ ॥ ਵਾਹਨ ਆਦਿ

---

[1]ਕਿਤਨਾ ਅੱਗੇ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹੇ। [2]ਖੁਹਲਕੇ। ਸਾਰਾ। ਮੁੱਢੋਂ।

ਸਕਲ ਲੇ ਨਾਲ। ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਮਾਤੁਲ ਜੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਸਾਸੁ ਨੁਖਾ ਦੋਨਹੁੰ ਤਬਿ ਰਹੀ। ਸੁਤ ਜੁਤਿ, ਜਿਮ ਜਾਨਹਿ ਕੋ ਨਹੀਂ[1] ॥ ੫੦ ॥ ਪਗ ਬੰਦਨ ਜੇਠਾ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਸੇਵਤਿ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਘਰ ਨੀਤ। ਨਹਿਂ ਕੋ ਜਾਨਿ ਸਕਯੋ ਇਤ ਦੇਸ਼। ਮਿਲਿ ਬਾਲਨਿ ਮਹਿਂ ਖਿਲਤਿ ਹਮੇਸ਼ ॥ ੫੧ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿਵਧਹਿ ਸਰੀਰ ਬਿਸਾਲਹਿ।ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਘਨੇ ਘਰਨਿ ਜੋ ਘਾਲਹਿਂ[2]। ਔਰ ਕਥਾ ਬਸਿਬੇ ਲਖਨੌਰ। ਕਹੌਂ ਫੇਰ ਜੱਹਿ ਅਵਸਰ ਠੌਰ[3]॥੫੨॥ਅਬਿ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ।ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਬਰਨੌਂ ਜਥਾ ।ਸੈਨ ਸਮੇਤ ਜਬਹਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਦੇਖਨਿ ਹੇਤੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਮਡਾਏ ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਲਖਨੌਰ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਹਵੇਲੀ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਘਰ ਬਿਖੇ ਰਹੈ ਦੇਵ ਜਿਸ ਮਾਂਹਿ।ਜੋ ਹਠ ਕਰਿ ਨਰ ਤਹਿਂ ਬਸਹਿ ਮਾਰਤਿ ਕੈ ਤਰਸਾਹਿ[4] ।੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਇਹ ਰੌਰਾ।'ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਇ ਕੋ ਨਰ ਪੌਰਾ[5]। ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਸਕਲ ਰਹੈਂ ਨਰ ਬਾਹਰ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਭੀ ਨ ਨਿਕਟਿ ਹੁਇਂ ਜ਼ਾਹਰ' ॥ ੨ ॥ ਬੀਚ ਜਾਮਨੀ ਬਸਿ ਹੈ ਕੌਨ ।ਐਸੋ ਹੁਤੋ ਭਯਾਨਕ ਭੌਨ । ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕਰੇ। ਤਿਸ ਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਤਰੇ ॥੩॥ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਚੌਕੀਦਾਰ ਬਿਠਾਏ।ਸੰਗ ਜਿ ਦਾਸ ਵਹਿਰ ਉਤਰਾਏ।'ਸਭਿ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਪੀਰ ਕਹਾਵੈ। ਅਬਿ ਮਾਰਸਿ[6] ਇਸ ਛੁਟ ਨਹਿ ਜਾਵੈ॥੪॥ਕੈ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਦੀਨ ਮਹਿਂ ਆਵੈ। ਤੁਰਕ ਸਕਲ ਮਾਨੁਖ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ। ਬਿਨਾ ਜਤਨ ਤੇ ਇਹ ਬਿਧਿ ਹੋਈ। ਕੈ ਮਰਿ ਜਾਹਿ ਡਰਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ' ॥ ੫ ॥ ਨੌਰੰਗ ਸਾਬ ਕਹੈ ਉਮਰਾਵ। 'ਰਾਵਰ ਨੇ ਕਿਯ ਭਲੋ ਉਪਾਵ। ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਡਰ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਬਨੈ ਹੈ ॥੬॥ ਜਬਿ ਇਹ ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਸਭਿ ਕੀ ਅਟਕ ਚੁਕਹਿ ਇਕ ਭਾਇ[7]'। ਇਹ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ। ਇਮ ਪੀਛੈ ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਭਾਵੈ[8] ॥੭॥ ਮੂਰਖ ਮਿਲਹਿ ਪਰਸਪਰ ਕਹੈਂ। ਗੁਰ ਕਯਾ ਕਰਹਿ, ਦੁਸ਼ਟ ਨਹਿ ਲਹੈਂ[9] । ਅਪਨੀ ਦਈ ਵਸਤੁ ਕੋ ਲੇਹਿ[10]।

---

[1] ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜਾਣੇ ਨਾ। [2] ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਗੇ। [3] ਜਿਥੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਥਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। [4] ਡਰਾ ਕੇ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। (ਅ, ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਯਾ ਡਰਾਉਂਦਾ ਸੀ। [5] (ਉਸ ਹਵੇਲੀ ਦੇ) ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ। [6] (ਦਿਵ) ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ। [7] ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਇਕੋ ਵੇਰ। [8] ਭਾਵ, ਚਾਹਕੇ ਤੁਰਕ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। [9] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਦੁਸ਼ਟ (ਉਮਰਾਵ ਏਹ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। [10] ਕਿ ਆਪਣੀ ਦਿੱਤੀ ਵਸਤੂ (ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵਾਪਸ) ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਰਿ ਕੈ ਕੂਰੇ ਤੁਰਕ ਅਛੇਹ[1]॥੭॥ਚੌਕੀਦਾਰ ਖਰੇ ਚਹੁੰ ਪਾਸੇ।ਅੰਤਰ ਤਿਸ
ਘਰ ਕੇ ਗੁਰ ਬਾਸੇ।ਮਿਟਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਿਮਰ ਜਬਿ ਛਾਯੋ।ਦੇਹਿਭਯਾਨਕ ਪ੍ਰੇਤ
ਸੁ ਆਯੋ॥੮॥ਹਾਥ ਜੋਰਿਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਭਯੋ ਦੀਨ ਮੁਖਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਬਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ਭਯੋ। ਧੰਨ ਅਹੋ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਯੋ॥ ੧੦॥
ਕਰਹੁ ਮੋਹਿ ਪਰ ਹੁਕਮ ਬਡੇਰਾ। ਜਾਨਹੁ ਆਪ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਚੇਰਾ। ਜਲ
ਸਪਰਸ਼ਿਬੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਂਹੀ[2]। ਜੇ ਅਹਾਰ ਲਯਾਵਹੁੰ ਤੁਮ ਪਾਹੀ॥ ੧੧॥
ਮੋਹਿ ਹਾਥ ਕੋ ਅਚਹੁ ਕਿ ਨਹਿਂ ਲਿਹੁ। ਅਪਰ ਸੇਵ ਮੈਂ ਕਰਹੁਂ ਜੁ ਕਹਿ
ਦਿਹੁ। ਇਹਾਂ ਜਿ ਦੋਖੀ ਦੁਸ਼ਟ ਤੁਮਾਰੇ।ਕਹੋ ਜਿਸਹਿ ਦੇਵਹੁਂ ਤਿਸ ਮਾਰੇ॥
੧੨॥ ਗਹੌਂ ਨਗਰ ਤੇ ਦੂਰ ਬਗਾਵਹੁਂ। ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਤਹਾਂ ਪੁਚਾਵਹੁਂ।
ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਦਿ ਤਿਨਕੇ ਕਰਿ ਨਾਸ਼। ਕਰੌਂ ਉਪਾਰਨਿ ਜਰੈਂ ਅਵਾਸ[3]॥ ੧੩॥
ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਮੈਂ ਕਰਿ ਸਕੌਂ ਸਕਲ ਹੀ ਕਾਰੀ[4]'। ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਕਹਯੋ। 'ਹਮ ਨੇ ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਕੋ ਨਹਿਂ ਲਹਯੋ॥੧੪॥ ਨਹਿਂ
ਕਿਸਹੂੰ ਸੰਘਾਰਨਿ ਬਨੈ। ਸਰਬ ਜੀਵ ਨਿਜ ਭਾਗਨਿ ਸਨੈ[5]। ਦੈਵ ਦੇਤਿ[6]
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਭਿ ਕਾਹੂ[7]। ਇਹ ਨਹਿ ਦੋਸ਼ ਅਪਰ ਕਿਸ ਮਾਂਹੂ[8]॥ ੧੫॥
ਪੰਡਿਤ,ਮੂਢ,ਰਾਵ,ਅਰੁ ਰੰਕਾ।ਸਭਿ ਕੇ ਸੀਸ ਕਾਲ ਕੋ ਡੰਕਾ।ਕਰਮ ਸ਼ੁਭਾ-
ਸ਼ੁਭ ਜੋ ਕਰਿਯੰਤ। ਗਮਨਹਿਂ ਸੰਗ ਹੋਤਿ ਜਬਿ ਅੰਤ॥੧੬॥ਕਾਰਨ ਕਰਨ
ਏਕ ਕਰਤਾਰਾ। ਤਿਸ ਆਗੇ ਕ੍ਯਾ ਜੀਵ ਬਿਚਾਰਾ। ਮਾਰਹਿ ਰਾਖਹਿ
ਸਭਿ ਕੋ ਸੋਇ। ਯਾਂ ਤੇ ਰਹੀਐ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਤ ਬਿਚਾ-
ਰਤਿ ਭਯੋ।-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਸੇ ਮਮ ਢਿਗ ਥਿਯੋ। ਸੇਵਾ ਕਰਹੁਂ ਇਨਹੁਂ ਕੀ
ਕੋਈ।ਮੋਹਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥਤਾ[9] ਤਬਿ ਹੋਈ-॥੧੮॥ ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ ਭਯੋ ਤਤ-
ਕਾਲਾ।ਗਮਨ੍ਯੋ ਜਹਾਂ ਬਜਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸੋਇ।
-ਤਿਨ ਕੇ ਹਿਤ[10] ਲੇਵੌਂ ਵਥੁ ਕੋਇ॥੧੯॥ਜੋ ਮੁਝ ਕਰ ਤੇ ਭੱਛਨ ਕਰਹਿਂ।
ਜਿਸ ਮਹਿ ਦੂਸ਼ਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਧਰਹਿਂ। ਪਾਕ੍ਯੋ ਅੰਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਮਮ ਕਰ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰਾ॥ ੨੦॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਨੀ ਪਰੀ

---

[1]ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [2]ਜਲ ਛੂਹਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਜਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੂਹੰਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਛੂਹੰਦੇ ਹਨ। [3]ਘਰ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ। [4]ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੰਮ। [5]ਭਾਗਾਂ ਸਣੇ ਹਨ ਭਾਵ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਭਾਗ ਲੈਣੇ ਹਨ ਸਭ ਨੇ। [6]ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [7]ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [8]ਇਹ (ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇਣ ਦਾ ਦੋਸ਼) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਤੇ ਸਾਈਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। [9]ਸਫਲਤਾ। [10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ।

ਜੁ ਮਿਠਾਈ। ਬਿਬਿਧਿ ਭਾਂਤਿ ਹਾਟਨ ਹਲਵਾਈ।ਲੇ ਪਹੁੰਚਾਵਤਿ ਅਚਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ। ਨਿਜ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਮੋ ਪਰ ਧਾਰੇਂ ॥ ੨੧॥ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕਹਾ ਲੇਵੌਂ ਐਸੇ। ਅਚਵਹਿਂ ਗੁਰੂ ਚਹੈਂ ਚਿਤ ਜੈਸੇ[1]–। ਸਕਲ ਬਜਾਰ ਖੋਜਿਬੋ ਕਰਯੋ। ਏਕ ਦੁਕਾਨ ਆਨਿ ਕੈ ਥਿਰਯੋ॥੨੨॥ਮੇਵਾ ਹੁਤੋ ਵਲਾਯਤ ਕੇਰਾ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਮਾਧੁਰ ਫਲ ਹੇਰਾ। ਸੇਵ ਸੰਧੂਰੀ[2] ਅਰੁ ਜ਼ਰਦਾਲੂ। ਨਸ਼ਪਾਤੀ ਪਿਸਤਾ ਰਸ ਆਲੂ[3] ॥ ੨੩ ॥ ਸੰਗਤਰੇ, ਦਾਰਮ[4] ਸੁਭ ਦਾਨੇ । ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਕੇ ਰਸ ਸਾਨੇ[5]।ਤਿਨਹੁੰ ਦੇਖਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਤ ਬਿਚਾਰਾ।–ਇਨ ਲੇ ਚਲੌਂ ਜੁ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਮੋਰ ਹਾਥ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੋਇ ਨ[6]। ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਕੋਇ ਨ–। ਉਚਿਤ ਅਹਾਰ ਪ੍ਰਮਾਨ ਉਚਾਵਾ[7]।ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੋ ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਾ॥੨੫॥ਪੁਨ ਪੌਨੇ[8] ਗਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਆਵਤਿ ਭਯੋ ਬੇਗ ਬਡ ਸਾਥ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਭਯੋ ਦੀਨ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ 'ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਹੁ ਇਹ ਮੇਵਾ । ਬਨੌਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਮੈਂ ਕਰਿ ਸੇਵਾ। ਭਾਗ ਜਗੇ ਪੂਰਬ ਅਬਿ ਮੇਰੇ। ਇਹਾਂ ਇਕਾਕੀ ਤੁਮ ਕੋ ਹੇਰੇ॥ ੨੭ ॥ ਪੁਨ ਤੁਮ ਭਏ ਪਰਾਹੁਨ ਚਾਰੀ। ਬਸਤਿ ਹੁਤੋ ਮੈਂ ਇਹਾਂ ਅਗਾਰੀ। ਆਵਨਿ ਆਜ ਆਪ ਕੋ ਭਯੋ। ਮੈਂ ਬਡਭਾਗ ਜਾਨਿ ਨਿਜ ਲਯੋ' ॥ ੨੮ ॥ ਇਮ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਸ ਕੇਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰੀ। ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਅੰਗੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨਸਿ[9]। ਮੇਵਾ ਅਚਨ ਹੇਤੁ ਕਰ ਲੀਨਸਿ[10] ॥੨੯ ॥ ਰੁਚਯੋ ਜਿਤਿਕ ਸੋ ਕੀਨਿ ਅਹਾਰਾ। ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਜੋ ਤਹਾਂ ਬਿਥਾਰਾ[11]। ਪੁਨ ਪੌਨੇ ਕੋ ਚੂਪਨਿ ਲਾਗੇ। ਛੀਲਕ ਡਾਰਤਿ ਹੈਂ ਕਛੁ ਆਗੇ॥ ੩੦ ॥ ਵਹਿਰ ਹਵੇਲੀ ਤੇ ਕਛੁ ਡਾਰਹਿਂ। ਸਮੁਖ ਪ੍ਰੇਤ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ ਨਿਹਾਰਹਿ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹੂ। ਚਿਤਵਤਿ ਰਿਦੈ–ਦੋਖ ਅਬਿ ਦਾਹੂ–॥੩੧॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਫੇਰ। ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਹੇਰਿ। 'ਕੋ ਕੁਕਰਮ ਤੈਂ ਤਬਹਿ ਕਮਾਵਾ ?। ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰੇਤ

---

[1]ਜੈਸੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਿਤੋਂ ਚਾਹ ਕੇ ਛਕਣ। [2]ਸੰਧੂਰੀ ਰੰਗ ਦੇ ਸੇਵ। [3]ਰਸਾਲ=ਅੰਬ (ਅ) ਰਸ ਦਾਰ ਆਲੂ। ਭਾਵ ਆਲੂ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਲੂਚੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਅਨਾਰ। [5]ਸਹਤ। [6]ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਭਿੱਟਣਗੀਆਂ (ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ)। [7]ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। [8]ਗੰਨੇ। [9]ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਲਏ। [10]ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ। [11]ਜੋ ਖਿੰਡਿਆ ਪਿਆ ਸੀ।

ਜੂਨਿ ਤਨ ਪਾਵਾ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਇਸ ਕੁਕਰਮ ਤੇ ਅਸ ਤਨ ਲਹ੍ਯੋ। ਪਰ੍ਯੋ ਸ਼ਰੀਕਨ ਮਹਿਂ ਬਡ ਝਗਰਾ। ਵਿਰਸਾ ਮੋਰ ਹਟਾਵਤਿ ਸਗਰਾ॥੩੩॥ਤਬਿ ਮੈਂ ਕਰਿ ਕੈ ਕੂਰੋ ਧਰਮ। ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਉਪਜਾਯੋ ਭਰਮ॥ਝਗੜਾ ਲਿਯੋ ਜੀਤ ਮੈਂ ਸਾਰੋ। ਲਗੈ ਪਾਪ ਨਹਿਂ, ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋਂ ॥ ੩੪ ॥ ਤਿਸੀ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਅਸ ਮੈਂ ਭਯੋ। ਜਿਸ ਜੂਨੀ ਮੈਂ ਬਹੁ ਦੁਖ ਥਯੋ। ਆਪ ਕਰਹੁ ਕਰੁਨਾ ਜੇ ਮੋਹਿ। ਦੇਹੁ ਛੁਡਾਇ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਹੋਹਿ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਪਰੇ ਚੁਪਾਕ ਚੂਪ ਹਿਤ ਠਾਨੇ[1]। ਸੇਵ ਕਰੀ ਤਾਂ ਕੋ ਫਲ ਲੀਜੈ। ਘੋਰ ਜੂਨ ਤੇ ਛੁਟਿਬੋ ਕੀਜੈ'॥੩੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਚੁਪਾਕ ਚੂਪ ਤਿਨ ਲੀਨੇ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿਨਿ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸ ਕੀਨੇ। ਤਤਛਿਨ ਤਜਿ ਕੈ ਸਕਲ ਬਿਖਾਦ। ਉੱਤਮ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਹਿਲਾਦ॥ ੩੭॥ਬਹੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਇ। ਸੈਨ ਕਰੀ ਜੁਗ ਨੈਨ ਮਿਲਾਇ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਧਰਮ ਰਾਖਿਬੇ ਕਾਰਨ। ਭਏ ਪ੍ਰਬ੍ਰਿਤ ਕਰਨਿ ਕ੍ਰਿਤ ਦਾਰੁਨ[2] ॥ ੩੮ ॥ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਸਾਚ ਦਿਖਰਾਵਨਿ। ਕਰਿ ਬਹਾਦਰੀ ਧਰਮ ਬਚਾਵਨਿ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਸੰਮੁਖ ਇਕ ਸੋਈ॥੩੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਪਰੇਤ ਜੂਨ ਉਧਾਰ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਸਿੱਖ ਦਾ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕੋ ਦਿਏ ਚੁਪਾਕ ਬਗਾਇ। ਪਰੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਹਿ ਕਛੂ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਜਿਸ ਥਾਇਂ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਲੈ ਕਰਿ ਮੁਖ ਪਾਯੋ। ਚੂਪਤਿ ਭਯੋ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸ ਆਯੋ। ਗੁਰੂ ਉਚਿਸ਼ਟ[3] ਕੋ ਕਰ੍ਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਿਤ ਭਾ ਤਤਛਿਨ ਭਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਕਰਿ ਅਹੰਕਾਰ ਅਧਿਕ ਉਰ ਫੂਲਾ॥ਜਾਨਤਿ ਭਯੋ–ਨ ਕੋ ਮਮ ਤੂਲਾ[4]–। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਈ ਭੁਨਸਾਰ। ਸੂਰਜ ਉਦ੍ਯੋ ਮਿਟ੍ਯੋ ਅੰਧਕਾਰ ॥ ੩ ॥ ਤਬਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਨਰ ਆਏ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਸ ਥਾਏਂ। ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੇਤ ਨੇ ਕਛੁ ਬਿਗਾਰਾ॥ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਸੇ[5], ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਭਾਰਾ॥੪॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਰ ਹਠ ਧਰੇ। ਨਿਕਸੇ ਭਵਨ ਬਿਖੇ ਤੇ ਜਬੈ।

[1]ਛਿੱਲਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਚੂਪ ਲੈ। [2]ਭਿਆਨਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਆਪਣੇ ਤੇ ਵਰਤਾਣ ਲਗੀ ਹਨ। [3]ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। [4]ਮੇਰੇ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [5]ਡਰੇ ਨਹੀਂ।

ਮਿਲੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗੀ ਜੋ ਤਬੈ ॥ ੫ ॥ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਚਰਨ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਦ੍ਵੈ ਕਰਿ ਜੋਰਨਿ ਕਰਿਕੈ[੧]। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਯੋਂ ਸੰਕਟ ਸਹੀਅਹਿ। ਮੋ ਕਹੁ ਨੈਨ ਸੈਨ ਸੋਂ ਕਹੀਅਹਿ ॥ ੬ ॥ ਮੈਂ ਸਮਰਥ ਹੌਂ ਸਗਰੀ ਭਾਂਤਿ। ਚਹੌਂ ਸੁ ਕਰੌਂ ਪਿਖਹੁ ਸੱਖ੍ਯਾਤ[੨]। ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਲਾਖਨ ਕ੍ਯਾ ਗਨੌਂ। ਤੁਰਕ ਤੁਰਕ ਪਤਿ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਹਨੌਂ ॥ ੭ ॥ ਬਾਕੀ ਸੰਤਤਿ ਰਹੈ ਨ ਜੈਸੇ। ਮੈਂ ਕਰਿ ਕਰਮ ਦਿਖਾਵੌਂ ਐਸੇ। ਇਹ ਮਹਿਂ ਜੇ ਬਿਲੰਬ ਕਛੁ ਲਹੋ। ਅਪਰ ਕਰੌਂ ਜੋ ਆਇਸੁ ਕਹੋ ॥ ੮ ॥ ਦਿੱਲੀ ਅਰੁ ਲਵਪੁਰਿ ਬਡ ਖਾਨਾ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕਨਿ ਜ਼ੋਰ ਮਹਾਨਾ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਸੁਤਾ ਸੁਤ ਸਾਰੇ[੩]। ਬਸਹਿਂ ਮਲੇਛ ਸਹਿਤ ਪਰਵਾਰੇ ॥੯॥ ਦੋਨਹੁਂ ਨਗਰਨ ਕੀ ਛਿਤ ਜੇਤੀ। ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਉਠਾਵੌਂ ਤੇਤੀ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਸੋਂ ਇਨ ਟਕਰਾਇ।ਭਗਨ ਕਰੌਂ ਮੰਦਿਰ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਪੁਨ ਔਂਧੇ ਕਰਿ ਦੇਵੌਂ ਗੇਰ। ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਨ ਉਕਸਹਿਂ ਫੇਰ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਹੈ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਾਕ ਆਪ ਕੀਜਹਿ ਇਸ ਕਾਲਾ ॥ ੧੧ ॥ ਰਾਵਰ ਕੇਰ ਅਨਾਦਰ ਕਰਿਈਂ। ਤੁਰਕ ਮੰਦਮਤਿ ਕੁਛ ਨ ਬਿਚਰਿਈਂ। ਚੌਕੀਦਾਰ ਖਰੇ ਚਹੁਂ ਪਾਸੇ। ਕੈਦ ਕਰ੍ਯੋ ਚਾਹਤਿ ਦੁਖਰਾਸੇ[੪] ॥ ੧੨ ॥ ਇਨ ਤੇ ਕ੍ਯੋਂ ਸਹੀਏ ਅਪਮਾਨ[੫]। ਐਸੀ ਕਰਹੁਂ ਪਰਹਿਂ ਪਗ ਆਨਿ'। ਇਮ ਸਿਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੁਸਕਾਏ। ਗਹੀ ਬਾਹੁਂ ਗੁਰ ਹਾਥ ਦਬਾਏ ॥੧੩॥ ਐਂਚਨਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਜੋ ਭਈ। ਛੂਛੀ ਦੇਹਿ ਤਥਾ ਹੁਇ ਗਈ। ਜਥਾ ਊਖ ਤੇ[੬] ਰਸ ਨਿਕਸਾਵੈ। ਖੋਰ[੭] ਰਹੇ,ਬਿਨ ਸਾਰ ਗਿਰਾਵੈ ॥ ੧੪ ॥ ਭਯੋ ਅਸਾਰ ਲਖ੍ਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਕਤਿ ਉਰ ਪੱਯਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵੈ।–ਇਹ ਕ੍ਯਾ ਭਯੋ– ਰਿਦੈ ਮੁਰਝਾਵੈ ॥ ੧੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਰਹੁ ਜਿਮ ਹੋਵੈ।ਟਕ-ਰਾਵਹੁ ਪੁਰਿ ਜੋ ਬਡ ਦੋਵੈਂ'।ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਭਯੋ ਦੀਨਿ ਦਿਖਿ[੮] ਤਿਨ ਮੁਖ ਓਰ ॥ ੧੬ ॥ 'ਕਰਨ ਹਰਨ ਜਗ ਕੇ ਤੁਮ ਬਰਤਾ। ਚਹੇ ਕਰਹੁ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਕਰਤਾ। ਲਖੀ ਨ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਜਨਾਵਨਿ ਕੋ ਮੈਂ ਆਪਾ॥੧੭॥–ਕਰੌਂ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅਬੈ। ਹਤੌਂ

---

[੧](ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿੱਖ) ਹਥ ਜੋੜ ਬੋਲਿਆ। [੨]ਪ੍ਰਤੱਖ। [੩]ਧੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰ। [੪]ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੫]ਨਿਰਾਦਰ। [੬]ਗੰਨੇ ਤੋਂ। [੭]ਪੱਛੀ। [੮]ਦੇਖਕੇ।

ਤੁਰਕ ਜੇ ਦੋਖੀ ਸਬੈ। ਐਸੀ ਕਰਹੁਂ ਇਨਹੁਂ ਕੇ ਸੰਗ। ਜਰ ਸਮੇਤ ਤਰੁ ਸਗਰੋ ਭੰਗ-॥੧੮॥ਭਈ ਸ਼ਕਤਿ ਜਬਿ ਮੋ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਸਰਬ ਜਥਾਰਥ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।ਰਾਵਰਨੇ ਬਾਹੂ ਮਮ ਗਹੀ।ਭਯੋ ਰੰਕ ਨ ਸ਼ਕਤਿ ਕਛੁ ਰਹੀ ॥੧੯॥ ਅਖਿਲ ਬਿਨਾਸਯੋ ਜੋ ਮਮ ਦਾਪ[1]। ਜਿਮ ਬਾਂਛਤਿ ਤਿਮ ਬਰਤਹੁ ਆਪ। ਧੀਰਜ ਸਹਤ ਗੰਭੀਰ ਉਦਾਰਾ। ਕਵਨ ਲਖੈ ਭਿੱਪ੍ਰਾਯ[2] ਤੁਮਾਰਾ॥ ੨੦॥ ਰਚਹੁ ਭਵਿੱਖਤ ਕਲਾ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਨਹਿਂ ਕੋ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿ ਅਸ ਭਾਂਤਿ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੁਨਿਕੈ। ਕੀਨਿ ਜਨਾਵਨਿ ਤਿਸ ਕੋ ਭਨਿਕੈ॥੨੧॥'ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਸੰਗ ਤੈਂ ਆਯੋ।ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਭਲੇ ਨਿਬਹਾਯੋ। ਪੁਨ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਹੇਰਿ ਕੁਫੇਰ[3]। ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਤਿ ਬਡੇਰ॥ ੨੨॥ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੀ ਹਮਾਰੇ ਮਾਂਹਿ।-ਇਹ ਸੰਮ੍ਰਥ ਹੈਂ ਕੈਧੌਂ ਨਾਂਹਿ-। ਯਾਂ ਤੇ ਛੀਲਕ ਤੁਵ ਦਿਸ਼ਿ ਗੇਰੇ।ਤੈਂ ਕਬਿ ਆਗੇ ਊਖ ਨ ਹੇਰੇ[4]॥ ੨੩॥ਸ੍ਵਾਦ ਦੇਖਿਬੇ ਹਿਤ ਇਛ ਧਾਰੀ।ਮੁਖ ਮੈਂ ਪਾਇ ਉਚਿਸ਼ਟ[5] ਹਮਾਰੀ।ਤਬਿ ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਝ ਮਹਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਚਹਤਿ ਜੁ ਹੁਤੋ ਅਬਹਿ ਦਿਖਰਾਈ ॥ ੨੪॥ ਜਿਸ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੇ ਜਲ ਕਨ ਪਾਵੈ। ਪੁਨ ਤਿਸ ਆਗੇ ਗਰਬ ਜਨਾਵੈ। ਅਪਨਿ ਆਪ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨੈ।ਜਿਸ ਤੇ ਲੀਨਸਿ ਤਿਸਨਹਿਂਜਾਨੈ॥੨੫॥ ਜਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਭੀ ਤੁਝ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਕਲਾ ਇਮ ਕਰਿ ਸਕਿ ਹੈਂ ਨਾਂਹੀ। ਇਸਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਜਾਨੀ।-ਮੈਂਕਰਿਦੈਹੋਂ--ਕਰਤਿਬਖਾਨੀ॥੨੬॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਜੈਸੇ। ਸਿੱਖਯ ਨ ਤਰਕਹਿ ਤਿਸ ਕਹੁ ਕੈਸੇ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰਤਹਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸੋ ਸਿਖ ਸੁਖਦ ਮੋਖ ਅਧਿਕਾਰੀ॥ ੨੭॥ ਗੁਰ ਸਰਬੱਗਯ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਕਰੈ। ਸਿਖ ਅਲਪੱਗਯ ਗਰਬ ਕਲਾ ਧਰੈ। ਯਾਂਤੇ ਸਿਮਰਹੁ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।ਸੋ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੋ ਆਧਾਰਾ' ॥੨੮॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖਯ ਨੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। 'ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੀ। ਤੁਰਕ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰਹਿਂ ਤੁਮਾਰੀ।ਸੋ ਹਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਜਾਂਤਿ ਸਹਾਰੀ ॥੨੯॥ ਯਾਂਤੇ ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨੀ। ਛਿਮਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹਮ ਬੁਧਿ ਅਨਜਾਨੀ। ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕਬਹਿ ਉਚਾਰੀ। ਜਿਮ ਭਾਵਹਿ ਕੀਜਹਿ ਤਿਮ ਕਾਰੀ'। ੩੦॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿਖ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ।ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਗਯਾਨ ਗਤਿ ਦਾਇ।

---

[1]ਹੰਕਾਰ। [2]ਤਾਤਪਰਯ। [3]ਕੁਚਾਲ। [4]ਕੀ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਗੰਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖੇ ? [5]ਜੂਠੀ ਛਿੱਲ।

ਕੇਤਿਕ ਚੌਕੀਦਾਰ ਸਿਪਾਹੀ। ਚਲੇ ਸੰਗ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਪਾਹੀ ॥ ੩੧॥ ਹਿਤ ਤਕਰਾਈ ਕੇ ਚਹੁੰ ਓਰ।ਜਾਤਿ ਸਾਥ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਜੋਰ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨਤਿ ਮਗ ਜਾਤ । ਕੁਛਕ ਸਿੱਖ ਜਿਨਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤ ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਜਾਇ ਪਹੂਚੇ।ਦੁਰਗ ਤੁਰਕ ਪਤਿ ਕੇ ਭਿਤ ਊਚੇ[1]।ਪੁਨਹਿ ਪੌਰ ਮੈਂ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।ਖਰੇ ਸੁਭਟ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸ਼ੇਸ਼॥੩੩॥ ਪੌਰ ਮਨੋਹਰ ਪਾਹਨ ਕੇਰਾ। ਸ਼ਿਲਪਨਿ ਚਿੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ ਉਕੇਰਾ। ਬਹੁਤ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਨਰ ਜਹਿਂ ਖਰੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਗ਼ਰਜ਼ ਅਰਜ਼ ਕੋ ਕਰੇ॥ ੩੪ ॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਉਲੰਘਤਿ ਅੰਤਰ ਗਏ। ਜਹਾਂ ਕਚਹਿਰੀ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕਿਏ। ਸੰਗ ਸਿੱਖਨ ਅਰੁ ਚੌਕੀਦਾਰ। ਦੇਖਤਿ ਬਡੇ ਬਡੇ ਸਰਦਾਰ ॥ ੩੫ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਅਨੇਕ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਅਤਿ ਅਵਗੁਨ ਕੋ ਕੁਛ ਨ ਬਿਚਾਰੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਬਹਿ ਕਚਹਿਰੀ ਬਰੇ। ਚੌਕੀ ਤਹਾਂ ਬਿਛਾਵਨਿ ਕਰੇ ॥੩੬॥ ਸੁਜਨਿ[2] ਡਸਾਵਨਿ ਉੱਜਲ ਜਹਾਂ। ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤਹਾਂ। ਅਖਿਲ ਕਚਹਿਰੀ ਪੂਰਨ ਭਈ।ਮੁਕਤਾ ਹੀਰਨ ਤੇ ਦੁਤਿ ਨਈ ॥੩੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਜ ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੪੭॥

੪੯. [ਨੁਰੰਗੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ। ਮਿਰਚਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਨੰਦਨ ਬੰਦਨ ਜੋਗ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਤੀ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਲੋਗ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਹੰਕਾਰ ਬਿਸਾਲ। ਦੁਸ਼ਟ ਨੁਰੰਗਾ ਮਹਿਤ ਕੁਚਾਲਾ। ਦੀਨ ਬਧਾਵਨਿ ਚਾਹਤਿ ਮੰਦ। ਹਿੰਦੂ ਜਗ ਮਹਿਂ ਰਹਹਿ ਨ ਪੰਦ[3] ॥੨॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੋਂ ਬੰਧਹਿਂ ਦਾਵਾ। ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਮਤਿ ਤੇ ਗਰਬਾਵਾ। ਨਿਸ਼ਕੰਟਕ[4] ਜਿਸ ਰਾਜ ਮਹਾਨਾ।ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕਹੂੰ ਸੁਨਿਯ ਨਹਿਂ ਕਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਚਮੂੰ ਜਿਸ ਫਿਰਿਈ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਸਦ ਹੀ ਅਨੁਸਰਈ। ਮਾਰਹਿ,ਬੰਧਹਿ,ਲੇਵਹਿ ਛੀਨ। ਸਰਬ ਨਰੇਸ਼ ਬਸੀ ਨਿਜ ਕੀਨਿ ॥੪॥ ਜਿਮ ਰਾਵਨ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕਨਿ ਰਾਜਾ। ਤਿਮ ਇਸ ਛਿਤ ਪਰ ਸਹਿਤ ਸਮਾਜਾ। ਚਾਰਹੁੰ ਓਰ ਖਰੇ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬਡੇ ਸਭਿਨਿ ਸਿਰ ਮੌਰੇ ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਸਾਥ। 'ਕਹਾ ਹਮ ਸੋਂ ਕ਼ਹਿਂ ਦਿੱਲੀ

---

[1]ਉੱਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ। [2]ਸੂਈ ਨਾਲ ਨਗੰਦਿਆ ਯਾ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਬਸਤ੍ਰ, [ਫਾ:, ਸੋਜ਼ਨੀ] [3]ਹਿੰਦੂ ਪੰਦ=ਹਿੰਦੂ ਮਾਰਗ, ਹਿੰਦੂ ਮਿਰਯਾਦਾ। [4]ਜੱਥੇ ਕੋਈ ਆਕੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਨਾਥ ? ਕੌਨ ਕਾਜ ਹਮਰੇ ਬਸਿ ਜੋਵਾ ? ਜੋ ਤੁਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਪੂਰਨ ਹੋਵਾ'॥ ੬॥ਸੁਨਤਿ ਦੁਰਾਤਮ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ। ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਕਰਤਾ ਧ੍ਰਮ ਹਾਨੀ। ਅਸ ਨਰੰਗ ਬੋਲਯੋ 'ਮਮ ਕਾਜ। ਹੈ ਜੋ ਕਹਹੁਂ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਆਜ॥ ੭॥ ਸਭਿ ਜਗ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਿ ਦੇਨਾ। ਏਕ ਮਈ ਸਭਿ ਕੋ ਪਿਖਿ ਲੇਨਾ। ਹਿੰਦੂ ਰਹੈ ਨ ਭੂ ਮਹਿਂ ਕੋਊ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹਮਰੇ ਦਿਢ ਹੋਊ॥ ੮॥ ਕਾਹੇ ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਮਤਿ ਕੂੜਾ। ਬਕਹਿਂ ਤੁਫਾਨ ਮਿਲਹਿਂ ਗਨ ਮੂੜਾ। ਇਨਹਿ ਚਲਾਵੌਂ ਰਾਹ ਖ਼ੁਦਾਇ।ਦੋਜ਼ਕ ਗਿਰਤੇ ਲੇਹੁਂ ਬਚਾਇ॥੯॥ਹੋਹਿਂ ਦੀਨ ਮਹਿ ਕਲਮਾ ਕਹੈਂ। ਚਲਹਿਂ ਸ਼ਰਾ ਮਹਿਂ ਨੇਕੀ ਲਹੈਂ। ਰੋਜ਼ੇ ਈਦ ਨਵਾਜ ਕੁਰਾਨ। ਇਨ ਕੋ ਧਾਰਹਿਂ ਸਾਥ ਇਮਾਨ॥੧੦॥ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਇਂ ਕਹੇ ਜੁ ਮੇਰੇ[1]। ਤਿਸੈ ਪਦਾਰਥ ਦੇਉਂ ਘਨੇਰੇ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਧਨ ਲੈਕੈ ਹੁਇਜਾਇ। ਕੈ ਨਿਜ ਝਗਰੋ ਲੇਹਿਂ ਜਿਤਾਇ॥੧੧॥ਜ਼ਿਮੀਂ ਇਨਾਮ ਦੇਤਿ ਹੌਂ ਤਾਂਹੀ। ਧਾਰੈਂ ਸ਼ਰਾ ਖੁਸ਼ੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਕਿਧੌਂ ਤੁਰਕ ਕੀ ਤਨਿਯਾ ਹੋਇ। ਸੁੰਦਰ ਦੇਖਤਿ ਜਾਚੈ ਕੋਇ॥੧੨॥ ਨਿਜ ਦੁਹਿਤਾ[2] ਤਕ ਅਰਪੌਂ ਤਾਂਹੀ। ਆਇ ਜੁ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਤਾ ਦਰਬ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਦੈ ਕੈ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਇਹ ਜੀਵ ਰਿਝੈ ਕੈ॥ ੧੩॥ ਲ੍ਯਾਇ ਦੀਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਾ ਮਝਾਰ। ਇਹ ਜਾਨਹੁਂ ਬਡ ਪਰਉਪਕਾਰ। ਹਮਰੇ ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਸਬਾਬ[3]। ਸਿਫਤੀ ਕਰਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਦਾਬ[4]॥੧੪॥ਅਸਲੀ ਕਾਜ ਅਹੈ ਇਹ ਮੋਰੋ। ਕਰਹਿ ਜੁ ਫੇਰ ਨ ਮਾਨਹਿ ਹੇਰੋ[5]। ਤਿਸਕੇ ਸਾਥ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਨੀਤ। ਕਰਿ ਹੌਂ ਮੈਂ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਅਨੀਤ॥੧੫॥ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਹੋਇ ਮਾਨਿ ਹੈ ਕਹ੍ਯੋ। ਦੀਨ ਬਿਖੇ ਆਵਹਿ ਚਿਤ ਚਹ੍ਯੋ। ਸੋ ਹਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੇਰ ਸਮਾਨ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਲੈ ਸੁਖਨ ਮਹਾਨ'॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਭਾਖਾ। 'ਜਿਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਹੁਇ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਤਿਮ ਮਾਨੀ ਚਹੀਅਹਿ ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ।ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਨਹਿੰਸਮ ਕੋ॥੧੭॥ਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਚਹੈ ਤ ਹਿੰਦੂ ਨ ਜਨਮੈ।ਤੁਰਕ ਜਨਮਹੀ ਹੈ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ।ਦੋਨਹੁ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵਤਿ ਜਹਿ ਕਹਿ।ਲਖਹੁ ਕਿ ਰਖ-

---

[1]ਮੇਰੇ ਕਹੇ। [2]ਆਪਣੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਤਕ। [3]ਬੜਾ ਪੁੰਨ ਹੈ। [ਅ:, ਸਵਾਬ]। [4]ਅਦਾਬ=ਅੱਛੀ ਰਵਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਖੁਦਾ ਸਿਫਤ ਕਰਦਾ ਹੈ [ਅ:, ਅਦਬ=ਅਛੀ ਰਵਸ਼। ਬਹੁ ਵਚਨ ਆਦਾਬ]। [5]ਜੋ (ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ) ਦਾ ਮੋੜ ਕਰਦਾ (ਤੇ) ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ (ਮੈਂ) ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ।

ਹਿ[1],ਦੁਹਨ ਕੋ ਜਗ ਮਹਿਂ॥੧੮॥ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੋ ਜਾਨੀਯਹਿ ਕੈਸੇ।ਤਿਸ ਪਰ ਸੁਨਹੁ ਕਰਹੁ ਬਿਧਿ ਐਸੇ।ਲੇਹੁ ਪੰਚ ਮਨ ਮਿਰਚੈਂ ਕਾਰੀ।ਢੇਰ ਕਰਹੁ ਇਕ ਥਾਨ ਸੁਧਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਗਨ ਈਂਧਨ ਤਿਸ ਕੇ ਚਹੁ ਓਰ। ਨੀਕੇ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹੁ ਜੋਰ। ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ ਲੌ ਦਾਹਤਿ ਰਹੀਏ।ਪੁਨ ਉੱਤਰ ਹਮ ਦੇਹਿ ਸੁ ਲਹੀਏ' ॥ ੨੦ ॥ ਇਮ ਨੁਰੰਗ ਨੇ ਮਾਨੀ ਬਾਤ। ਗੁਰ ਬਾਹਰ ਆਏ ਬੱਖਸਾਤ।ਚੌਕੀਦਾਰ ਸਾਥ ਹੀ ਭਏ।ਕਾਰਾ ਗ੍ਰਿਹ[2] ਮਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ॥੨੧ ॥ ਰਹਤਿ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਸੰਗੇ। ਨਿਜ ਨੌਕਰ ਸੌਂ ਕਹ੍ਯੋ ਨੁਰੰਗੇ। 'ਮਿਰਚ ਪੰਚ ਮਣ ਲ੍ਯਾਵਹੁ ਆਛੇ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਅਗਨਿ ਦਾਹੁ ਕਰਿ ਪਾਛੇ॥ ੨੨॥ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ ਲੌ ਕਰਿਕੈ ਦਾਹੁ। ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਜਿਮ ਹੋਇ ਸੁਆਹੁ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਥਾ ਕਰਤਿ ਬਿਧਿ ਭਯੋ। ਇਕ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਾਵਕ ਦਿਪਤਯੋ॥ ੨੩ ॥ ਸੀਤਲ ਸੁਆਹ ਭਈ ਜਬਿ ਤਿਨੈ। ਜਾਇ ਨੁਰੰਗੇ ਸੋਂ ਸੁਧਿ ਭਨੇ। ਸੁਨੀ ਤੁਰਕਪਤਿ ਨੇ ਜਬਿ ਬਾਨੀ। ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਗੁਰ ਗੁਨਖਾਨੀ॥੨੪ ॥ ਢਿਗ ਬਿਠਾਇ ਕੈ ਸਕਲ ਜਨਾਈ।'ਹਮ ਕੀਨਸਿ ਤੁਮ ਜਥਾ ਬਤਾਈ। ਉੱਤਰ ਮੋਹਿ ਦੀਜੀਏ ਸੋਇ।ਜਿਸ ਤੇ ਇਕ ਮਯ[3] ਸਭਿ ਜਗ ਹੋਇ॥੨੫॥ ਜਬਿ ਨਿਜ ਕਰਿ ਹੋ ਅੰਗੀਕਾਰਾ[4]। ਹ੍ਵੈ ਜੁ ਮਨੋਰਥ ਮਹਾਂ ਤੁਮਾਰਾ। ਪੂਰਨ ਕਰੌਂ ਅਖਿਲ ਮੈਂ ਢੇਰ। ਦੀਨ ਬਿਖੇ ਆਏ ਕਹੁ ਹੇਰਿ' ॥ ੨੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜੁ ਮਿਰਚਨ ਸੁਆਹ। ਲਾਇ ਨਰਨ ਸਗਰੀ ਮਸਲਾਹ[5]। ਲੇਹੁ ਚਾਰਨੀ[6] ਸੌਂ ਤਿਸ ਛਾਨੁ।ਜੋ ਉਬਰਹਿ[7] ਸੋ ਉੱਤਰ ਜਾਨੁ'॥੨੭॥ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਸੁਨਿ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ। ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ ਬਿਠਾਵਨਿ ਕਰੇ। 'ਸਮਝਹੁ ਤੁਮ ਇਹ ਕਹਾਂ[8] ਉਚਰੇ' ॥ ੨੮ ॥ ਸਗਰੀ ਭਸਮ ਨਿਕਟਿ ਮੰਗਵਾਈ। ਬਹੁ ਨਰ ਤੇ ਕਰ ਸੌਂ ਮਸਲਾਈ[9]। ਛਾਨਤਿ ਭਏ ਚਾਰਨੀ[6] ਧਾਰੇ। ਮਸਲਿ ਮਸਲਿ ਛਿੱਦ੍ਰਨ ਤਰ ਡਾਰੇ ॥ ੨੯॥ ਸਗਰੀ ਭਸਮ ਛਾਨਿਬੋ ਕੀਨਿ। ਸਾਬਤ ਮਿਰਚੈਂ ਨਿਕਸੀ ਤੀਨ। ਹਾਥਨ ਸਾਥ ਸੁ ਮਸਲਿ ਘਨੇਰੀ। ਭਈ ਨ ਭਗਨਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋ ਹੇਰੀ ॥੩੦॥ ਸਰਬ ਭਸਮ ਤੇ ਉਬਰੀ ਸੋਇ।ਜਯੋਂ ਕੀ ਤਯੋਂ ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ।ਜਿਨ ਕੇ ਆਂਚ ਛੁਈ ਨਹਿਂ ਨੇਰੇ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਹਿਂ ਲੋਕ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਧਰੀ ਨੁਰੰਗੇ

[1]ਜਾਣ ਲਾਓ (ਪਰਮਾਤਮਾਂ) ਰਖਦਾ ਹੈ। [2]ਕੈਦ ਖ਼ਾਨਾ। [3]ਇਕ ਮਈ। [4](ਤੁਸੀਂ) ਆਪ ਜੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋਗੇ। [5]ਮਲਾਓ। [6]ਛਾਨਣੀ। [7]ਜਿਨੀਆਂ ਬਚ ਰਹਿਣ। [8]ਕੀਹ। [9]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮਲਾਈ।

ਤਬਿ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਬੋਲਯੋ ਬਾਕ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਸਾਥ।'ਕਯਾ ਉੱਤ੍ਰ ਇਸ ਬਿਖੈ ਤੁਮਾਰੇ ? ਜਯੋਂ ਹਮ ਪੂਛਯੋ ਬਿਦਤ ਉਚਾਰੇ॥੩੨॥ਇਨ ਮਹਿਂ ਕਯਾ ਅਜ਼-ਮਤ ਦਿਖਰਾਈ। ਮਿਰਚ ਰਾਸ ਤੇ ਤੀਨ ਬਚਾਈ । ਕਯਾ ਹਮ ਜਾਨਹਿਂ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ।ਮਾਨਯੋਂ ਦੀਨ ਕਿ ਨਹਿਂ ਮਨ ਲਯਾਇ'॥੩੩॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕਹਯੋ। 'ਅਜਹੁਂ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰ ਤੁਮ ਲਹਯੋ?ਜਿਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਹੈ। ਉੱਤਰ ਤਥਾ ਮਿਰਚ ਇਹ ਕਹੈਂ॥੩੪॥-ਇਕ ਕਰਿ ਦੇਉਂ-ਚਾਹਿ ਇਹ ਤੋਰੀ। ਨਹਿਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ,ਹਮ ਨੇ ਹੇਰੀ ।ਪੂਰਬ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਗ ਦੋਇ। ਅਬਿ ਤੇ ਤੀਨ ਜਾਨੀਏ ਹੋਇ॥ ੩੫ ॥ਤੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਛੂਛਾ ਪਰੈ। ਜਤਨ ਅਨੇਕਨਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਸਰੈ।ਹਮ ਤੁਮ ਜੀਵ ਕਹਾਂ ਤਿਸ ਆਗੇ। ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਵਨਿ ਲਾਗੇ ॥ ੩੬ ॥ ਸਕਲ ਖ਼ਲਕ ਖ਼ਾਲਿਕ ਕੀ ਗਾਈਏ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਜਨਾਈਏ।ਅਪਨਿ ਧਰਮ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਪਯਾਰੋ। ਸੁਖ ਕਾਂਖੀ ਨਹਿਂ ਤਜਹਿ ਦੁਖਾਰੋਂ[1] ॥ ੩੭ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਰਮ ਰਾਖਹੀ ਜੋਇ।ਉੱਤਮ ਗਤਿ ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਪਰੰਪਰਾ ਕੀ ਰੀਤਿ ਮਹਾਨੀ। ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਇਸ ਕੋ ਕਰਿ ਹਾਨੀ ॥ ੩੮ ॥ ਇਸ ਭੂਤਲ ਪਰ ਭਏ ਘਨੇਰੇ। ਤੇਜਵੰਤ ਸਮਰੱਥ ਬਡੇਰੇ।ਗਰਬਤ ਗਮਨਤਿ ਜੋ ਬਿਪਰੀਤ। ਮੂਲ ਸਮੇਤ ਜਾਤਿ ਸੋ ਬੀਤ ॥ ੩੯ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਇਹ ਜੀਵ ਉਪਾਏ। ਰੱਛਕ ਹੁਇ ਸੋ ਬਨਹਿ ਸਹਾਏ। ਅਪਰ ਬਿਖੈ ਕਯਾ ਸ਼ਕਤੀ ਅਹੈ।ਕਰਮ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨਿ ਕੋ ਚਹੈ॥ ੪੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਮਿਰਚਨ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ। ਪ੍ਰਭੁ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇਖਨਿ ਸੱਖਯਾਤ। ਹੋਇ ਨ ਏਕੋ, ਦੋਇ ਨ ਰਹੈ[2] ।ਬਨਹਿਂ ਤੀਨ, ਪੁਨ ਥਿਰਤਾ ਲਹੈ[3] ॥ ੪੧ ॥ ਇਹ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਲਖਹੁ ਰਜ਼ਾਇ। ਜਿਸ ਕੋ ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਮਿਟਾਇ। ਚਲਿਬੋ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਇਹ ਲਖਹੁ ਹਮਾਰੀ' ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਨੌਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣਾ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ*ਪਠਿ ਦੀਨੇ ਤੁਰਕੇਸ਼। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਉਚਾਰਤੋ† ਬੈਠੀ ਸਭਾ ਅਸ਼ੇਸ਼[4] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਇਹ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਗੁਰੂ

[1]ਸੁਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ। [2]ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਤੇ ਦੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ। [3]ਤਿੰਨ ਬਣਕੇ ਟਿਕ ਜਾਣਗੇ। [4]ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ (ਨੁਰੰਗਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ)।

*ਪਾਃ-ਗੁਰੂ ਕਹਿ। †ਪਾਃ-ਸੁ ਕਰਤਿ ਹੈ।

ਕਹਾਵੈ।ਅਜ਼ਮਤ ਇਸ ਮਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁ ਆਵੈ।ਅਗਨਿ ਬਿੰਦ ਮਹਿਂਮਿਰਚੈ ਤੀਨ। ਜਲਨਿ ਨ ਦਈ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੀਨਿ॥੨॥ਅਪਰ ਪੰਚ ਮਨ ਸਗਰੀ ਜਰੀ। ਬਿਨਾ ਤੀਨ ਤੇ ਇਕ ਨ ਉਬਰੀ[1]।ਕਰਾਮਾਤ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਵੈ। ਪਠਿ ਕਲਮਾ ਨ ਸ਼ਰਾ ਮਹਿਂ ਆਵੈ ॥ ੩ ॥ ਅਪਨੇ ਹਠ ਕੋ ਦਿਢ ਕਰਿ ਪਾਲੈ। ਕਹੇ ਹਮਾਰੇ ਪਰ ਨਹਿਂ ਚਾਲੈ। ਭਯੋ ਕੈਦ ਦੁਖ ਲਹੈ ਘਨੇਰਾ। ਤਊ ਨ ਮਾਨਤਿ ਹੈ ਇਕ ਬੇਰਾ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਰਾ ਫਾਸ ਕੇ ਬੰਧੇ[2]। ਨੌਰੰਗ ਸੰਗ ਭਨਹਿਂ ਮਤਿ ਅੰਧੇ। 'ਰਾਖਹੁ ਕੈਦ ਤਾੜਨਾ ਲਹੇ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਠਨ ਹੁਇ ਰਹੇ ॥ ੫ ॥ਮਿਲਿਬੇ ਦੇਹੁ ਨ ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ।ਪਾਵਤਿ ਕਸ਼ਟ ਬੰਧ ਲਿਹੁ ਅੰਗ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਅਕੁਲਾਇ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਹੇ ਤੁਮਾਰੇ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਚਾਲੈ'॥੬॥ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗਏ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਬੈਠਤਿ ਭਏ।ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਬਸਹਿਂ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇ।ਧਾਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਉ ਦਿਢ ਉਰ ਕੇ ॥ ੭ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਗੁਰ ਹੇਤੁ ਅਹਾਰਾ। ਕਰਨਿ ਹੁਤੋ, ਤਿਨ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।-ਅਬਿ ਤੋ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਰਹੈਂ।ਜੋ ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੇ ਸੁਾਮੀ ਅਹੈਂ ॥੮॥ ਤਿਨ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਬੁਲਾਇ। ਅਸਨ ਅਚਾਵੌਂ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਇ। ਅਹੈਂ ਕੈਦ ਮਹਿਂ, ਜੋ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿਂ। ਲੈ ਕਰਿ ਜਾਉਂ, ਤਿਸੀ ਥਲ ਖਾਵਹਿਂ॥੯॥ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਭਾਗ ਵਡਿਆਈ[3]। ਹੋਹਿ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਜੇ ਬਨ ਜਾਈ[4]। ਮਮ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾਇ ਨਹਿਂ ਜੋਈ।ਤਹਾਂ ਗਏ ਤੇ ਅਚਹਿਂ ਨ ਤੋਈ॥ ੧੦ ॥ ਮੰਦ ਭਾਗ ਅਪਨੋ ਤਬਿ ਜਾਨੌਂ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹਿਂ ਹੈ ਇਮ ਮਾਨੌਂ-। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਗਨ ਤਰਕ ਬਿਚਾਰਤਿ[5]। ਗਯੋ ਕੈਦ ਥਲ ਹੁਇ ਪ੍ਰੇਮਾਰਤੁ ॥ ੧੧ ॥ ਬੂਝਿ ਸਿਪਾਹਿਨਿ ਗਾ ਗੁਰੁ ਪਾਸ।ਖਰੋ ਭਯੋ ਢਿਗ ਕਹਿ ਅਰਦਾਸ। ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਜੋਰੇ ਹਾਥ।ਪੁਲਤ[6]ਬਿਲੋਚਨ ਜਲ ਕੇ ਸਾਥ॥੧੨॥'ਸੁਨਹੁ ਨਾਥ! ਅਭਿਲਾਖਾ ਮੋਰੀ।ਬਹੁ ਦਿਵਸਨ ਕੀ ਰਿਦੇ ਬਡੇਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਦਨ ਚਰਨ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ। ਮੋਰ ਹਾਥ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਵਹਿਂ॥ ੧੩ ॥ ਅਸਮੰਜਸ ਜਾਨਹਿਂ ਬਿਧਿ ਜੋਊ[7]। ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਤਿ ਮੋਹਿ ਕਹੁ ਤੋਊ। ਪ੍ਰੇਮ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈਂ ਮੇਰੇ।ਅਨਕਰਨੋ ਭੀ ਕਰਹਿਂ

[1]ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚੀ। [2]ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਹੋਏ। [3]ਭਾਗ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਮੇਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। [4]ਜੇ (ਇਹ ਗਲ) ਬਣ ਜਾਵੇ। [5]ਦਲੀਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। [6]ਭਰੇ ਹੋਏ। [7]ਜੋ ਗਲ (ਭਾਵ ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਵਣ ਦੀ) ਕਠਨ (ਅਨਹੋਣੀ) ਜਾਣੀਦੀ ਹੈ।

ਸੁ ਪ੍ਰੇਰੇ[1] ॥੧੪॥ ਪੂਰਹੁ ਇੱਛਾ ਨਾਥ ! ਹਮਾਰੀ। ਅਚਹੁ ਅਸਨ ਕਹੁ ਚਲਿ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਹਹੁ ਇਹਾਂ ਲੈ ਆਵੌਂ। ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਅਹਾਰ ਅਚਾਵੌਂ' ॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਬਿਨਤੀ, ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਾਵਹਿਂ। 'ਕਰਿ ਤਿਆਰ ਹਮ ਭੋਜਨ ਖਾਵਹਿਂ।ਤੋਹਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿਂ ਬੈਸੈ[2]।ਇੱਛਾ ਪੂਰਹਿਂ ਤਵ ਉਰ ਜੈਸੇ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਜਬਿ ਆਗਲੀ ਦਿਵਸ ਆਇ ਹੈ ਜਾਮ।ਅਚਵਹਿਂ ਭੋਜਨ ਪਹੁੰਚਿ ਕੈ ਬੈਠਿ ਤਿਹਾਰੇ ਧਾਮ'॥੧੭॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚ ਬਿਨ ਸੰਦੇਹ। ਹਰਖ ਭਯੋ ਸਿਖ ਬਿਸਮਯ ਲੇਹਿ।—ਅਹੈਂ ਕੈਦ ਮਹਿਂ, ਚੌਂਕੀ[3] ਪਾਸ। ਤਊ ਆਇ ਹੈਂ ਮੋਰ ਅਵਾਸ—॥ ੧੮॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਉਤਲਾਵਤਿ ਗਯੋ। ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰ ਕਰਨਿ ਉਦਤਯੋ। ਕਰਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਬਹੁ ਸੁਚ ਧਾਰੀ। ਪੁਨ ਪਾਇਸੁ[4] ਕਰਵਾਇਸਿ ਤਯਾਰੀ ॥ ੧੯॥ ਓਦਨ[5], ਪਹਿਤ[6], ਸ੍ਵਾਦ ਦਧਿ ਬਰੇ[7]। ਕਰੇ ਪਾਤਰੇ ਮੰਡੇ[8] ਖਰੇ। ਅਧਿਕ ਸਲਵਣ ਸ ਤੁਰਸ਼ ਬਨਾਏ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਮਧੁਰ ਕਰਾਏ॥ ੨੦ ॥ ਇਮ ਕਰਤਯੋਂ ਭੋਜਨ ਅਭਿਰਾਮ। ਬਾਸੁਰ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਜਬਿ ਜਾਮ। ਸਦਨ ਸਿੱਖਯ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ। ਕਹਯੋ 'ਛੁਧਾ ਹਮ ਕੋ ਅਧਿਕਾਇ॥ ੨੧॥ ਜੋ ਅਹਾਰ ਤੈਂ ਤਯਾਰ ਕਰਾਇ। ਸੋ ਅਬਿ ਲਯਾਵਹੁ ਦੇਹੁ ਅਚਾਇ। ਦੇਰਿ ਨ ਕਰਹੁ ਨੀਰ ਕੋ ਆਨਹੁ।ਬੈਠਹਿਂ ਹਮ ਕਿਸ ਥਾਨ ਬਖਾਨਹੁ?॥੨੨॥ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅਰੁ ਭਾਉ ਬਡੇਰੋ।ਭੋ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਏ ਘਰ ਤੇਰੇ'। ਦੇਖਤਿ ਸਿੱਖਯ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦਯੋ॥ ੨੩ ॥ ਸੁੰਦਰ ਚੌਂਕੀ ਦਈ ਬਿਛਾਇ। ਨਏ ਬਸਤ੍ਰ ਉੱਜਲ ਤੇ ਛਾਇ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ! ਬੈਠੀਏ ਆਪ। ਸਿਖ ਕੇ ਪਾਪ ਸੰਤਾਪਹਿਂ ਖਾਪ[9]॥ ੨੪ ॥ ਦਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਬਸਿ ਮਹਿਂ ਰਹੋ। ਨਿਤ ਪਰਲੋਕ ਸਹਾਇਕ ਅਹੋ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਇੱਛਾ ਮੇਰੇ। —ਕਬਿ ਪੂਰਹਿਂ ਗੁਰ ਆਵਹਿਂ ਡੇਰੇ—॥ ੨੫ ॥ ਮਮ ਚਿਤ ਕੀ ਲਖਿ ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ! ਕਰਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ, ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ !'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਰਿ ਭਾਉ ਘਨੇਰਾ। ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਯਾਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੨੬॥ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਅਪਰ ਸਿਖ ਆਏ। ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਅਰੁ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਬਿਨੈ ਉਚਾਰਹਿਂ ਚਰਨ ਸਪਰਸੈਂ।ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਇ ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਦਰਸੈਂ[10]॥੨੭॥ਤਬਿ ਸਿਖ ਨੇ ਜਲ ਕਰ

[1](ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ) ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋਏ। [2]ਆਕੇ ਬੈਠਾਂਗੇ। [3]ਪਹਿਰਾ। [4]ਖੀਰ। [5]ਚਾਵਲ। [6]ਦਾਲ। [7]ਵੜੇ। [8]ਪਤਲੇ ਮੰਡੇ। [9]ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ। [10]ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸੁਣਦਿਆਂਸਾਰ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਹਿਂ ਧਾਰੇ। ਹਿਤ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸਾਥ ਪੌਛਨਿ ਕਰਿ ਨੀਕੇ। ਪੁਨਹਿ ਪਲੋਸਤਿ ਆਸ਼੍ਰੈ ਜੀਕੇ[1] ॥੨੮॥ ਜਿਨ ਚਰਨਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਾਰਨ। ਸੁਰ ਸਿਹਾਹਿਂ ਕਿਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਧਾਰਨ[2]। ਸੋ ਸਿਖ ਬਡਭਾਗੀ ਨੇ ਗਹਿ ਕਰਿ। ਨੇਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ਸਪਰਸ਼ਤਿ ਧਰਿ ਧਰਿ ॥ ੨੯ ॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਪਰੋਸਨਿ ਕਰਿਓ*। ਗੁਰ ਆਗੈ ਬਡਿ ਥਾਰ ਸੁ ਧਰਿਓ*।ਗੁਰਿ ਸੋਂ ਲੇ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਦ ਅਹਾਰਾ। ਅਚਰੈ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਾਉ ਉਦਾਰਾ। ਤਿਸ ਸਿਖ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੇਖਿ। ਤਹਿਂ ਘਰ ਆਇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੩੦ ॥ ਤਹਿਂ ਪਰੋਸ ਮਹਿਂ ਇਕ ਸਿਖ ਰਹੈ। ਕਰਨਿ ਅਹਾਰ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਚਹੈ†। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਨਿਜ ਚਾਹਿ ਉਚਾਰੀ॥੩੧॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ।ਆਵਹੁ ਭੋਰ ਹਮਾਰ ਅਵਾਸ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਦਾਸ ਜਨੀਜੈ। ਭੋਜਨ ਭਾਉ ਸਮੇਤ ਅਚੀਜੈ ॥ ੩੨ ॥ ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ ਕਰਿ ਘਰ ਪਾਵਨ[3]। ਮੈਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋਂ ਤੁਮਰੇ ਆਵਨਿ'।ਅਧਿਕ ਦੀਨਤਾ ਪਿਖਿ ਸਿਖ ਕੇਰੀ। ਨੇਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[4] ਕਹਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੩੩ ॥ 'ਸੁੱਧ ਭਾਵਨਾ ਜੋ ਉਰ ਤੋਹੀ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੋਹੀ'।ਅਸ ਕਹਿ ਸਿੱਖਨਿ ਦੇ ਸੰਤੋਸ਼ਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਦ੍ਰਿਢ ਉਰ ਬਧਹਿ ਭਰੋਸਾ॥੩੪॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਨ ਚਲੇ। ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦੁਖ ਦਲ ਮਲੇ[5]। ਮਿਲਹਿ ਸਿੱਖ ਕੋ, ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿ। ਪੁਨ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਬਖਾਨਹਿਂ ॥ ੩੫ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰੱਥ।ਚਹਹਿਂ ਸੁ ਕਰਹਿਂ ਧਰੈਂ ਸਿਰ ਹੱਥ।ਸਕਲ ਜਗਤ ਸਿਰਜਨ ਅਰੁ ਪਾਲਨ। ਕਰਹਿਂ ਛਿਨਕ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋ ਘਾਲਨ[6] ॥੩੬॥ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਤ ਤੇ ਮਹਤ ਧਰਤਿ ਹੈਂ।ਦਾਸ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕਾਜ ਕਰਤਿ ਹੈਂ। ਅਬਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੈਦ ਪਰੇ ਹੈਂ।ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਿਮ ਛਿਮਾ ਧਰੇ ਹੈਂ ॥੩੭॥ਨਾਂਹਿ ਤ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਸਭਿ ਸਾਜ। ਅਰੁ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਰਾਜ। ਏਕ ਬੋਲ ਤੇ ਦੇਹਿਂ ਬਿਨਾਸ। ਜਥਾ ਬੱਜ੍ਰ ਗਿਰ ਜੁਤਿ ਤਰੁ ਘਾਸ[7] ॥੩੮॥ ਮਹਾਂ ਤਾਣ ਜੁਤਿ ਭਏ

---

[1]ਜੀ ਦਾ ਆਸਰਾ (ਚਰਨ)। [2]ਦੇਵਤੇ ਤਰਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ। [3]ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਰਨ ਘਰ ਵਿਚ ਪਾਵਣਾ ਕਰੋ। [4]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਨੇਤ੍ਰ ਕਰਕੇ। [5]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [6]ਨਾਸ਼। [7]ਜਿਵੇਂ ਬੱਜ੍ਰ ਘਾਸ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਸਮੇਤ ਪਹਾੜ ਨੂੰ (ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ)।

*ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈਨ।

†ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਦੋ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਤੁਕਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ-ਪਾਠ ਹੈ:—ਪੁਨ ਮਨ ਮਾਹਿ ਬਿਚਾਰੇ ਐਸੇ ॥ ਮੇਰੇ ਘਰ ਗੁਰ ਆਵਹਿਂ ਕੈਸੇ ॥

ਨਿਤਾਲੋ।ਕਾਰਨ ਕੌਨ,ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜਾਲੋ।ਸਭਿ ਛਿਤ ਮਹਿਂ ਸਿਮਰੇ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਹੋਇਂ ਸਹਾਇਕ ਮਹਾਂ ॥ ੩੯ ॥ ਇਹ ਗਤਿ ਸੁਨੀ ਪਿਖੀ ਸਭਿ ਜਾਇ। ਕੈਦ ਪਰਨਿ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨਨਹਾਰੇ।ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਲਾਖਹੁੰਕੋਸ ਪਧਾਰੇ॥੪੦॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਧਾਰੇ। ਛਪੀ ਨਹੀਂ ਬਿਦਤੀ ਜਗ ਸਾਰੇ। ਤਊ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਸਹੈਂ ਸਰੀਰ। ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਨ ਕਸੋਂ ਧਰਿ ਧੀਰ[1] ॥੪੧॥ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਸਿਖ ਇਮ ਕਹੈਂ। ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਭੇਦ ਕਿਮ ਲਹੈਂ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਆਏ। ਪੂਰਬ ਸਮ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਏਂ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਊਨ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥੪੯ ॥

੫੦. [ਸਿਖ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਖ ਕੇ ਘਰਿ ਭੋਜਨ ਅਚਸੋ ਨਿਕਸੇ ਜਬਿ ਤਿਸ ਦ੍ਵਾਰ। ਪਿਖੇ ਮੁਲਾਨੇ ਤਬਿ ਤਹਾਂ ਜਰ ਬਰ ਹੁਇ ਗੋ ਛਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਰ ਸੰਗੀ ਥੇ, ਤਿਨ ਪੁਛਵਾਯੋ। 'ਇਨ ਕੇ ਘਰ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਆਯੋ?'। ਕਿਨ ਹੂੰ ਤਹਾਂ ਸੁ ਕੀਨਿ ਬਤਾਵਨਿ। 'ਇਸ ਕੋ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕਿਯ ਖਾਵਨ ॥ ੨ ॥ ਅਪਨੋ ਸਿੱਖ ਜਾਨ ਕਰਿ ਭਾਊ।ਅਚਸੋ ਅਹਾਰ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਊ' ।ਮਤਸਰ ਅਗਨ ਮੁਲਾਨੇ ਮਨ ਮਹਿਂ। ਜਰਬਰ ਭਯੋ ਭਸਮਿ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ॥੩॥—ਜਬਿ ਲਗਿ ਤੁਰਕ ਬਨਹਿਂ ਇਹ ਨਾਂਹੀ।ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਕੋ ਮੂਲ ਇਹੀ ਹੈ। ਅਬਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭੀ ਬਾਤ ਸਹੀ ਹੈ—॥ ੪ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਗਿਨਤਿ ਇਮ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਦਰਬਾਰ। 'ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗਹਯੋ। ਤੁਮ ਜੋ ਕਰਨਿ ਮਨੋਰਥ ਚਹਯੋ ॥ ੫ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਮੂਲ ਜਾਨੀਏਂ ਆਛੋ।ਬਨੇ ਤੁਰਕ ਇਸ,ਸਭਿ ਹੁਇਂ ਪਾਛੋ।ਲਾਖਹੁਂ ਨਰ ਤਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ। ਪੂਜਹਿਂ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਉਦਾਰ॥ ੬ ॥ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਤਕਰਾਈ।ਵਹਿਰ ਕੈਦ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਕਦਾਈ।ਅਬਿ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੇ ਘਰ ਚਲਿ ਜਾਇ। ਕਰਿ ਆਦਰ ਸੋ ਅਸਨ ਅਚਾਇਂ ।।੭॥ ਲੋਕ ਵਹਿਰ ਕੇ ਮਿਲਤਿ ਜਿ ਰਹੈ[2]। ਕੈਦ ਬਿਖੇ ਤੌਂ ਕਿਮ ਦੁਖ ਲਹੈ। ਮਿਲਹਿ ਨ ਨਰ ਬਾਹਿਰ ਕੋ ਜਾਇ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਹਿ ਰਹਿ ਇਕਥਾਇਂ ॥੮॥ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਦੁਖ ਭਾਇ। ਮਿਲਹਿ ਨ ਕੋ, ਬੈਠਹਿ ਮੁਰਝਾਇ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਿਰਾਸ

---

[1]ਕਿਉਂ ਧੀਰਜ ਧਾਰਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ। [2]ਜੋ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ।

ਜਬਿ ਹੋਇ।ਕਹਯੋ ਤੁਮਾਰੋ ਮਾਨਹਿ ਸੋਇ'॥ ੯ ॥ਸੁਨਿ ਨੁਰੰਗ ਮਨ ਰਿਸਯੋ ਘਨੇਰਾ।'ਕਿਸਕੇ ਹੁਕਮ ਕਰਹਿ ਪੁਰਿ ਫੇਰਾ[1]।ਜਮਾਦਾਰ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਇ। ਤਿਸਕੋ ਗੁਨਹਾ ਦੇਹੁ ਸਜ਼ਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਫਿਰਹਿ, ਹੁਕਮ ਨਹਿਂ ਮੇਰੋ । ਸੋ ਕੈਸੇ ਬਿਚਰਯੋ ਨਰ ਹੇਰੋ?'। ਚਲਿ ਆਯੋ ਤਿਸ ਪੂਛਨਿ ਕੀਨਸਿ। 'ਤੈਂ ਕਯੋਂ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿਬੇ ਦੀਨਸਿ?॥੧੧॥ਹੁਕਮ ਦਿਯੋ ਤੁਝ,ਕਰਿ ਤਕ- ਰਾਈ।ਕੋਠਨ ਅੰਦਰ ਰਾਖਿ ਫਿਕਾਈ । ਵਾਯੂ ਲਗਨਿ ਨ ਦੇਹੁ ਵਹਿਰ ਕੋ। ਕਠਨ ਸਥਾਨ ਰਾਖਿ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਿਕੈ'॥੧੨॥ਜਮਾਦਾਰ ਨੇ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਬੈਠੇ ਰਹਹਿਂ ਏਕਹੀ ਥਾਨਾ।ਨਹਿਂ ਅੰਤਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੋਂ।ਜਾਨਿ ਕਹਾਂ ਪੁਰਿ ਕੋਰ ਅਵਾਸੋਂ[2]॥੧੩॥ਕਟ ਕੋ ਕਸਿ ਕੈ ਏਕ ਸਿਪਾਹੀ।ਗਾਢੇ ਠਾਂਢੇ ਰਹਿ ਤਿਨ ਪਾਹੀ । ਆਠੋ ਜਾਮ ਖਰੋ ਇਕ ਰਹੈ।ਟਰਹਿਂ ਨ[3] ਬਲ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁ ਲਹੈ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨੇ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਾ । 'ਮੈਂ ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਆਪ ਨਿਹਾਰਾ । ਇਹ ਮੁਕਰਹਿ ਸਭਹਿਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ । ਪੁਨ ਪਿਖਿ ਕਹੌਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਹੀ[4] ॥ ੧੫ ॥ ਅਬ ਤੋ ਕਹੀ ਨ ਮਾਨਹਿ ਮੇਰੀ ।ਸਾਚੀ ਲਖਹੁ ਬਿਲੋਚਨ ਹੇਰੀ' । ਇਤਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋਇ ਹਟਿ ਰਹਯੋ । ਉਪਾਲੰਭ[5] ਤਿਸ ਕੋ ਬਹੁ ਕਹਯੋ ॥੧੬॥ਜਮਾਦਾਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਚਲਿ ਆਇਵ।ਹਿਤ ਤਕਰਾਈ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾ- ਇਵ । 'ਕੋਇ ਨ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਨੇ ਦੇਹੁ[6] । ਗਮਨਹਿਂ ਪਾਸ, ਹਟਾਇ ਸੁ ਲੇਹੁ' ॥ ੧੭ ॥ ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ । ਸੋ ਦਿਨ ਬੀਤਯੋ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ । ਭਈ ਭੋਰ ਸਿਖਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ । ਗੁਰ, ਘਰ ਆਇ ਧਰਹਿਂ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੧੮ ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਧਯਾਨ ਕਰਿ ਸਿਮਰੇ।ਏਕ ਜਾਮ ਜਬਿ ਦਿਨ ਚਢਿ ਆਵਾ।ਸਤਿਗੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਾ॥ ੧੯॥ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨਿ ਲਗੇ ਸਿੱਖਯ ਘਰ ਜਬਿਹੂੰ । ਪਿਖੇ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਨਰ ਤਬਿਹੂੰ।ਪੁਰਿ ਕੀ ਗਰੀ ਗਰੀ ਕੈ ਮਾਂਹਿ।ਫਿਰਤਿ ਨਿਹਾਰਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਜਾਹਿਂ॥ ੨੦॥ ਨਰ ਪਿਖਿ ਗਮਨਯੋਂ ਨਿਕਟਿ ਮੁਲਾਨੇ।'ਮੈਂ ਹੇਰੇ ਸਿਖ ਘਰ*ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਨੇ'। ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਯੋ ਧਾਈ। 'ਨਰ ਪਠਿ ਆਪ ਲੇਹੁ ਦਿਖਰਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰਨਿ ਅਹਾਰ ਗਏ ਸਿਖ ਘਰ ਮਹਿਂ।ਸਾਚ ਕੈ

[1]ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫਿਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਘਰੀਂ । [3]ਹਿੱਲਦੇ ਨਹੀਂ । [4]ਫੇਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ) ਦੇਖਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਕਹਾਂਗਾ । [5]ਉਲਾਂਭਾ । [6]ਨਾ ਜਾਣ ਦਿਓ।

*ਪਾ:—ਗੁਰ ਅਮਕੇ ਸਿਖ ਘਰ ।

ਝੂਠ ਲੇਹੁ ਲਖਿ ਉਰ ਮਹਿਂ’।ਸ਼ਾਹਿ ਤਬਹਿ ਭੇਜੇ ਨਰ ਦੌਰੇ। ਜਿਸ ਅਵਾਸ
ਕੋ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਪੌਰੇ ॥੨੨॥ ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਬੈਠਿ ਬਿਰਾਜੇ।ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪਿਖਿ
ਕਲਮਲ ਭਾਜੇ। ਪਿਖਤਿ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਜਮਾਂਦਾਰ
ਬੁਲਿਵਾਯੋ ॥੨੩॥ ‘ਪੇਖਹੁ ਮੂੜ ! ਕੂੜ ਕਹਿਂ ਕਾਲੀ। ਸਿਖ ਘਰ ਗਮਨ੍ਯੋ
ਕਰਤਿ ਕੁਸਾਲੀ¹।ਤੁਮਨੇ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋ ਮੇਰਾ।ਦੋਊ ਦੰਡ ਲਯੋ ਦਰਬ
ਬਡੇਰਾ॥੨੪॥ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਜਿਸ ਨਿਕਸਾਇ।ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਫਿਰਹਿ ਅਸਨ
ਕਿਤ ਖਾਇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਚਲਿ ਜਾਤੋ। ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੇ ਘਰ
ਭੋਜਨ ਖਾਤੋ॥੨੫॥ਕੌਨ ਬਾਤ ਤੇ ਜਿਮ ਤੈਂ ਕੀਨਸਿ? ਕਿਧੌਂ ਦਰਬ ਰਿਸ਼ਵਤ
ਤੇ ਲੀਨਸਿ’। ਡਰਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ।ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਆਣਿਵ ਤਿਸ
ਠੌਰੋ² ॥੨੬॥ ਕੋਸ਼ਠ ਕੇ ਅੰਤਰ ਅਬਿ ਛੋਰੇ। ਕਰੇ ਕਪਾਟ ਅਸਿਜੜਤਿ ਪੌਰੇ।
ਤਾਰੇ ਮਾਰਿ ਰਖ੍ਯੋ ਦਰ ਤਾਂਹੀ।ਦ੍ਵੈ ਸਨੱਧ ਦਿਢ ਖਰੇ ਸਿਪਾਹੀ॥੨੭॥ਜੋ ਮਮ
ਕਹ੍ਯੋ ਝੂਠ ਉਰ ਲ੍ਯਾਵੋ।ਤੌ ਨਰ ਅਪਨੋ ਪਠਿ,ਦਿਖਰਾਵੌਂ³’।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ
ਬਿਸਮਯੋ ਮਨ ਮਹਾਂ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਠਾਯੋ ਨਰ ਇਕ ਤਹਾਂ ॥੨੮॥ ਖੋਲਿ ਕਪਾਟ
ਨਿਹਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਆਨੰਦ ਭਰੇ। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਗਮਨ੍ਯੋ
ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਯੋ। ‘ਕੋਸ਼ਠ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਦਿਖਿ ਆਯੋ’ ॥ ੨੯ ॥ ਬਹੁਰ ਪਠਾਯੋ
ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿਂ।ਬੈਠੇ ਪਿਖੇ,ਖਰੇ ਹੁਇਦਰ ਮੈਂ। ਮੂਰਤਿ ਏਕ ਪਿਖੀ ਦ੍ਵੈ
ਥਾਂਨ। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜੁਤਿ ਭਏ ਹਿਰਾਨ ॥੩੦॥ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹਿਂ–ਲਖ੍ਯੋ
ਨ ਜਾਏ–।ਦ੍ਵੈ ਸਥਾਨ ਪੁਨ ਪਿਖਿਨਿਪਠਾਏ।ਦ੍ਵੈ ਮੂਰਤਿ ਦ੍ਵੈ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰੀ।
ਇਕ ਸਿਖ ਗ੍ਰਿਹ, ਇਕ ਕੈਦ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ‘ਅਜ਼ਮਤਵੰਤ’ ਕਹਤਿ
ਹੈਂ ਕੋਈ। ਕੇਤਿਕ ਕੌ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੁਭ ਹੋਈ। ਨੌਰੰਗ ਅਤਿ ਖੁਨਸ੍ਯੋ*ਮਨ
ਮਾਂਹੀ।–ਇਹ ਕਲਾ ਰੀਤਿ ਕਰਤਿ ਦਿਖਰਾਹੀ ॥੩੨॥ ਅਸ ਨ ਹੋਇ ਛਲ
ਬਲ ਕਰਿ ਜਾਇ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਸਿਧਾਇ। ਗਹ੍ਯੋ ਮਰੂ⁴ ਕਰਿ
ਜਤਨ ਬਨਾਇ। ਹਾਥਨਿ ਆਯਹੁ ਕਾਲ ਬਿਤਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਅਬਿ ਮਨਾਇ
ਕੈ ਮੈਂ ਮਨ ਭਾਈ⁵। ਕਰੋਂ ਸ਼ਰਾ ਮਤਿ, ਤੁਰਕ ਬਨਾਈ।ਇਹ ਜਬਿ ਕਲਮੇ
ਕੋ ਪਠਿ ਲੇਹਿ। ਬਹੁਰ ਅਪਰ ਹਿੰਦੂ ਰਹਿਂ ਜੇਹਿ ॥੩੪॥ ਅਨਾਯਾਸ⁶ ਸਭਿ
ਹੂੰ ਬਨਿ ਜਾਇਂ। ਗੁਰੂ ਭਯੋ⁷, ਸਿਖ ਕਿਮ ਠਹਿਰਾਇਂ। ਯਾਂਤੇ ਇਹ ਸੰਗ

¹ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ। ²ਤਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ । ³ਭੇਜ ਕੇ ਮੈਂ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ⁴ਮਸੇ ਮਸੇ। ਕਠਨਤਾ
ਨਾਲ [ਹਿੰਦੀ, ਮਰੂ=ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ]। ⁵ਮਨਭਾਂਵਦੀ। ⁶ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ ਤੋਂ। ⁷ਗੁਰੂ (ਮੁਸਲਮਾਨ) ਹੋ
ਗਿਆ ਤਾਂ।

*ਪਾ:–ਸਹਿਮਜੇ।

ਜਤਨ ਕਰੀਜੈ। ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਜਿਮ ਕਿਮ ਲੇ ਲੀਜੈ-॥ ੩੫ ॥ ਜਮਾਦਾਰ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਕੇਰਾ। ਤਿਹ ਤਾੜਨੋ ਕਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਘਨੇਰਾ। 'ਦਿਖੀਅਹੁ ਚਲਨੋ ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਕਨੋਂ ਹੂੰ[1]। ਅਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਗ੍ਰਿਹ ਗਮਨਨੋਂ ਜਨੋਂ ਹੂੰ ॥ ੩੬ ॥ ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਦਿਵ ਹੋਇ ਸਿਪਾਹੀ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਠਾਂਢੇ ਰਹਿ ਪਾਹੀ। ਆਂਖਨਿ ਆਗੇ ਦੇਖਤਿ ਰਹੀਅਹਿ।ਤ੍ਰਾਸ ਮੋਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤਿਸ ਕਹੀਅਹਿ ॥੩੭॥ਕਹਨੋ ਜਿ ਮਾਨ ਲੇਹਿ ਕਿਸ ਰੀਤਿ।ਤਾੜਨ ਕਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਹੁਇ ਚੀਤ। ਤੌ ਮਮ ਢਿਗ ਤਬਿ ਆਇ ਕਹੀਜੈ। ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤ ਬਿਸਾਸ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ੩੮ ॥ ਜੋ ਕਰਿ ਜਾਂਹਿ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਕੈਸੇ।ਹੋਇ ਤਾੜਨਾ ਤੁਝ ਪਰ ਤੈਸੇ। ਸੰਕਟ ਘਨੇ ਪਾਇ ਜਿਮ ਸੋਈ। ਕਰਹੁ ਸੁ ਰੀਤਿ ਜਿ ਸੂਧਾ ਹੋਈ' ॥੩੯॥ ਇਮ ਤਾੜਨ ਕਰਿ ਪਠਨੋ ਸਿਪਾਹੀ।-ਸਾਵਧਾਨ ਠਾਂਢੇ ਰਹੁ ਪਾਹੀ। ਕਰਾ ਮਾਤ ਕਰਿ ਜੋ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਤੌ ਨਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਤਨਕ ਹਮ ਭਯੋ ॥੪੦॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿਨ, ਅਸ ਕੋ ਚਲਿ ਜਾਯੋ।ਕੌਨ ਦੋਬਲੀ[2] ਨੇ ਕਿਮ ਜਾਯੋ-। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨਸਿ ਤਕਰਾਈ।ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਸੁਖਦਾਈ ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਦਿਲੀ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥੫੦॥

ਪ੧. [ਦੇਗਚੇ ਵਿਚੋਂ ਸੂਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਤੇ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਕਠਨਤਾ ਕਰਹਿ ਤੁਰਕ ਬਦਰਾਹਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਪੁਨਹਿ ਮੁਲਾਨੇ ਕਾਜੀ ਔਰ।ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕੀਨਸਿ ਇਕਠੌਰ। 'ਹਿੰਦੁਨਿਗੁਰੂ ਗਹਨੋ ਦਿਵਸ਼ਾਹੂ। ਕਰਨੋ ਕੈਦ ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਮਾਂਹੂ॥੨॥ਕਿਤਨੇ ਦਿਵਸ* ਸੁ ਬੀਤ ਗਏ ਹੈਂ। ਤਾੜਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਏ ਹੈਂ।ਰੰਚਕ ਹਠ ਨਹਿਂ ਤਜਾਗਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਬਧਨੋ[3] ਪ੍ਰਥਮ ਤੇ ਦਿਵਤਾ ਲੀਨਸਿ ॥ ੩ ॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਕਿਏ ਬਹੁ ਰੋਕਾ। ਇਕ ਸਮ ਮੁਖ ਤਿਨ ਕੋ ਅਵਲੋਕਾ।ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਦੇਖਨੋ ਦੀਨ[4]। ਬਦਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੀਨਿ ॥ ੪ ॥ ਨਹੀਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿ ਆਵਨਿ ਮਾਨਹਿ। ਕਹਨੋ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਰਿਦੈ ਨ ਆਨਹਿਂ। ਅਪਨਿ ਆਪ ਕੋ ਲਖਹਿ ਬਡੇਰਾ। ਕਰਹਿ ਤਰਕ ਤੁਰਕਨ ਮਤ ਜੇਰਾ[5] ॥ ੫ ॥ ਅਬਿ ਚਲਿ ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੁਝਾਵਹੁ। ਅਪਨੋ ਖਾਨਾ ਤਿਸੇ ਖੁਵਾਵਹੁ'। ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ

[1]ਵੇਖੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੇ ਨਾ ਜਾਵਨ। [2]ਭਾਵ ਤ੍ਰੀਮਤ। [3](ਹਠ) ਵਧਿਆ। [4]ਮੁਰਝਾਇਆ ਚਿਹਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਦੀ ਬੀ। [5]ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਮਤ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ (ਦੱਸ ਕੇ) ਤਰਕਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਸੰਮਤ।

ਗਮਨੇ ਸੋਇ। ਕੁਚਲ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਬੰਦੇ ਜੋਇ॥੬॥ਸਾਥ ਅਦਾਇਬ ਕੁਰਨਸ਼[1] ਕਰਿਕੈ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤਸਲੀਮ ਸੁ ਧਰਿ ਕੈ। ਪਹੁੰਚਿ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਬੁਧਿ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਬਨਹਿ ਤੁਰਕ ਇਕ ਅਪਰ ਉਪਾਈ॥੭॥ ਬਹੁ ਦਿਨ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰ ਬਿਤਾਏ। ਅਧਿਕ ਛੁਧਾਤੁਰ ਭਾ ਦੁਖ ਪਾਏ। ਕੁੱਠਨੋ ਮਾਸ ਆਪ ਮੰਗਵਾਵਉ। ਡਾਰਿ ਮਸਾਲੇ ਲਵਨ ਰਿਝਾਵਉ॥੮॥ ਕਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰ ਦੇਗਚੇ ਮਾਂਹੀ। ਪਾਸ ਲਿਜਾਇ ਖੁਲਾਵਹੁ ਤਾਂਹੀ। ਜਬ ਖਾਨਾ ਤੁਮਰੋ ਲੇ ਖਾਇ। ਤਬਿਹੂੰ ਤੁਰਕ ਆਪ ਬਨਿ ਜਾਇ॥੯॥ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬੋਧਹਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ[2]। ਲਾਲਚ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਦਿਖਾਇ।–ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਤੁਮ ਪੀਰ ਬਨਹੁੰਗੇ। ਤਿਮ ਕਰਿਹੈਂ ਜਿਮ ਆਪ ਭਨਹੁਗੇ–॥੧੦॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਦੁਇ ਤੇ ਚਲਿ ਉਮਰਾਵ ਤੁਮਾਰੇ। ਸਮੁਝਾਵਹੁ ਦੇ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ। ਸਾਮ ਦਾਮ[3] ਕੇ ਰਚਹਿਂ ਉਪਾਈ॥੧੧॥ ਜਿਮ ਕਿਮ ਕਰਹੁ ਉਚਾਵਚ ਬਾਤ[4]। ਆਨਹੁ ਸ਼ਰਾ ਬੀਚ ਬੱਖ੍ਯਾਤ[5]।ਇਮ ਸੁਨਿ ਮਸਲਤ ਮਾਨੀ ਸ਼ਾਹੂ। ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਚਾਲਸਿ[5] ਬਦਰਾਹੂ॥੧੨॥ ਅਪਨਿ ਖਾਨ ਕੋ ਖਾਨਾ ਤਯਾਰ। ਕਰਿਵਾਇਸ ਮਤਿਮੰਦ ਗਵਾਰ। ਦ੍ਵੈ ਉਮਰਾਵ ਲੀਏ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਗਮਨੇ ਖਾਨਾ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ॥੧੩॥ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਮਾਨੁਖ ਦਸਕ ਸੰਗ ਮੈਂ ਥਿਏ। ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਤੁਰਕਨ ਜਰ ਨਾਸਕ[6]।ਰੱਛਕ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ[7]॥੧੪॥ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਤਨ ਧਰ ਪਰ[8] ਛੋਰਨਿ।ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸਿਰ ਠੀਕਰ ਫੋਰਨਿ।ਰਾਜ ਤੇਜ ਅਤਿਸ਼ੈ ਬਡ ਜੋਈ। ਜਿਨ ਕੇ ਸਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕੋਈ॥੧੫॥ ਤਿਨ ਕਹੁ ਭੁਲੀ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਕੂਰੇ। ਚਹਤਿ ਬਿਨਾਸ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਕੋਸ਼ਠ ਅੰਤਰਿ ਬੈਠੇ ਜਹਾਂ। ਦੇਖਤਿ ਭਏ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਹਾਂ॥੧੬॥ ਪ੍ਰਥਮੈ ਨਿਜ ਪਖ ਕੋ ਸਮੁਝਾਏ। ਉਮਰਾਵਨ ਦੋਨਹੁ ਬਚ ਗਾਏ। 'ਕ੍ਯੋਂ ਤੁਮ ਸੰਕਟ ਇਤੋ ਸਹਾਰੋ। ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰੋ॥੧੭॥ ਤੁਮ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈ ਪੀਰਨ ਪੀਰ। ਅਰਪਹਿ ਮੁਹਿਰੈਂ, ਮੁਕਤਾ, ਹੀਰ[9]। ਸਭਿ ਸਲਾਮ ਕਰਿ ਮਾਨਹਿ ਆਨ[10]। ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਇਮ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ॥੧੮॥ ਜੌ ਤੁਮ ਚਹਹੁ

---

[1]ਸਲਾਮ। [2]ਤੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਵਣ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)। [3]ਮੈਤ੍ਰੀ ਤੇ ਲਾਲਚ। [4]ਉੱਚੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਹਿਕੇ ਜਿਉਂ ਤਿਉਂ ਕਰਕੇ। [5]ਚਲਦਾ ਹੈ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [7]ਜ਼ਾਹਰਾ ਹੀ।(ਅ)ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [8]ਧਰਤੀ ਤੇ। [9]ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ। [10]ਆਗਿਆ(ਅ)ਆਣ।

ਨਿਕਾਹ ਕਰਾਯੋ। ਲੇਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਦੁਹਿਤਾ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਇਸਤੇ ਪਰੇ ਅਪਰ ਬਡਿਆਈ। ਰਹੀ ਨ ਪਾਛੇ ਦੇਂ ਜੁ ਬਤਾਈ॥ ੧੯॥ ਪਠਯੋ ਦੋਗਰਾ ਪਾਸ ਤੁਮਾਰੇ। ਖਾਵਹੁ,ਕਲਮਾ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੇ। ਨਾਂਹਿਤ ਬਾਦੀ[1] ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਭਾਇ। ਚਹੈ ਸੁ ਕਰਹਿ ਨ ਫੇਰਯੋ ਜਾਇ॥੨੦॥ ਕੇਤਿਕ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨੇ। ਨਿਜ ਹਠ ਕੋ ਪੂਰਨ ਕਰਿ ਲੀਨੇ। ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਸਮਝਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਤੁਵ ਸਹਾਇਤਾ ਕਬਿ ਕਿਤ ਨਾਂਹੀ[2]॥੨੧॥ਜਿਸ ਕੀ ਫਿਰੈ ਸਕਲ ਜਗ ਦੋਹੀ। ਅਸ ਨਹਿਂ ਬਲੀ ਜੁ ਸਨਮੁਖ ਹੋਹੀ। ਕਿਸ ਉਪਾਇ ਤੇ ਛੂਟਨ ਕਰਿ ਹੌਂ। ਨਾਹਕ ਪਰੇ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਭਰਿ ਹੌ॥ ੨੨॥ ਲੇਹੁ ਦੋਗਰਾ ਖਾਵਹੁ ਖਾਨਾ। ਪੁਨ ਛੁਟਿ[3] ਐਸ਼ ਕਰਹੁ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਮਾਨਹੁ ਬਾਤ, ਕਹੇ ਹਮ ਆਛੇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਛੁਤਾਵਹੁਗੇ ਪਾਛੇ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਮਤਿਮੰਦਨ ਕੇ ਇਮ ਬੈਨ। ਕਹਯੋ ਦੋਗਰੇ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿ ਨੈਨ।'ਕਯਾ ਇਸ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਕੀਨਿ ਪਕਾਵਨ? ਕਹਾਂ ਸਿੱਧ ਹੁਇ ਇਸ ਕੇ ਖਾਵਨਿ ? ॥੨੪॥ ਕਯਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿ ਹਮਹਿਂ ਖੁਵਾਵਤਿ। ਕੌਨ ਕਾਜ ਤੁਮਰੋ ਬਨਿ ਆਵਤਿ। ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਪਰਨ[4] ਕਰਿ ਦੇਨਾ। ਇਸ ਹਠ ਕਰਿ ਤੁਮ ਬਹੁ ਦੁਖ ਲੇਨਾ॥ ੨੫॥ ਪਰਵਦ-ਗਾਰ ਬਿਸਾਰਯੋ ਮਨ ਤੇ। ਖੋਟੇ ਕਾਜ ਕਰਤਿ ਹੋ ਤਨ ਤੇ। ਢਾਂਪਨ[5] ਦਿਹੁ ਉਤਾਰਿ ਇਸ ਕੇਰਾ। ਅਪਨਿ ਭਾਵਨਾ ਫਲ ਲਿਹੁ ਹੇਰਾ'॥੨੬॥ ਖਾਨੇ ਕੇ ਸਮੀਪ ਜੋ ਖਰਯੋ। ਤਿਸ ਨੇ ਢਾਂਪਨ ਸੁਨਤਿ ਉਤਰਯੋ। ਜਬਹਿ ਦੋਗਰਾ ਤੁਰਕ ਉਘਾਰਾ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਨਿਹਾਰਾ॥ ੨੭॥ ਲਘੁ ਲਘੁ ਸੂਕਰ ਨਿਕਸੇ ਘਨੇ। ਘੁਰ ਘੁਰ ਸ਼ਬਦ ਅਧਿਕ ਹੀ ਭਨੇ।ਕੋ ਮੇਂਡਕ ਸਮ ਨਿਕਸਹਿਂ ਬਾਹਿਰ। ਫਾਂਧਿ ਦੋਗਰੇ ਦੌਰਤਿ ਜ਼ਾਹਿਰ॥ ੨੮॥ ਕੋ ਤਿਸ ਤੇ ਦੀਰਘ ਨਿਕਸੰਤੇ। ਮੂਖਕ ਸਮਸਰ[6] ਫਿਰਤਿ ਬੁਲੰਤੇ। ਕੋ ਤਿਸ ਤੇ ਭੀ ਬਡੇ ਦਿਸੰਤੇ। ਜਿਮ ਮੰਜਾਰ ਬਚਾ ਚਪਲੰਤੇ[7]॥ ੨੯॥ ਕੇਤਿਕ ਸਮ ਮੰਜਾਰ[8] ਭਏ ਹੈਂ। ਨਿਕਸਿ ਨਿਕਸਿ ਗਨ ਵਹਿਰ ਗਏ ਹੈਂ।ਕਾਰੇ, ਕਬਰੇ[9] ਬਿਸਦ ਬਿਸਾਲੇ। ਇੰਗਟ ਮੁਖ[10] ਜਿਨ, ਇਤ ਉਤ ਚਾਲੇ॥ ੩੦॥ ਲਘੁ ਲਾਂਗੁਲ ਕੋ ਬਹੁਤ ਡੁਲਾਵੈਂ। ਕਾਨ ਸਕੋਰੈਂ ਤਹਾਂ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ[11]।ਭਏ ਕ੍ਰੂਰ ਤ੍ਰੈ

---

[1] ਲੜਾਕਾ। [2] ਕਦੇ ਕਿਸੇ (ਦੇਸ਼) ਵਿਚ ਵੀ (ਕਿਸੇ) ਨਹੀਂ (ਕਰ ਸੱਕਣੀ)। [3] ਛੁੱਟ ਕੇ। [4] ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ। [5] ਢੱਕਣ। [6] ਚੂਹੇ ਜੇਡੇ। [7] ਬਿਲੂੰਗੜੇ ਵਾਂਗ ਚੰਚਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [8] ਬਿੱਲੀ ਜੇਡੇ। [9] ਕਾਲੇ ਤੇ ਡਬ ਖੜੱਬੇ [ਸੰਸ:, ਕਰ੍ਵਰ]। [10] ਹਿਲਦੇ ਮੂੰਹ [ਸੰਸ:, ਇੰਗਿਤਿ]।(ਅ) ਵਿੰਗੇ ਮੂੰਹ। [11] ਭਾਵ ਉਸ ਥਾਵੇਂ ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਭੀਤ ਸੁ ਭਾਜੇ[1]। ਨਿਕਸਿ ਨਿਕਸਿ ਗਮਨੈ ਦਰਵਾਜੇ ॥੩੧॥ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪੈਰਨ ਵਿੱਚ ਦੌਰੈਂ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਾਇ ਬਸਨ ਨਿਸ ਠੌਰੈਂ[2]।ਜਹਾਂ ਬਨਹਿ ਖਾਨਾ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਧਾਇ ਧਾਇ ਤਹਿਂ ਕਰਤੇ ਫੇਰਾ॥ ੩੨॥ ਤਿਨ ਕੇ ਬਾਸਨ ਕੋ ਮੁਖ ਲਾਇ। ਦੌਰ ਦੌਰ ਕਰਿ ਦਿਏ ਰੁੜ੍ਹਾਇ। ਜਲ ਕੌ ਜਾਇ ਸਪਰਸ਼ਹਿਂ ਅੰਗ। ਛੁਵੇ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਸੰਗ॥੩੩॥ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ਸਪਰਸ਼ਹਿਂ ਦੇਹੀ। ਘੁਰ ਘੁਰ ਕਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਜਹਿਂ ਕੇਹੀ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਇਸਥਾਨ। ਦੌਰਹਿਂ ਫਿਰਹਿਂ ਸ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਕਾਚੋ ਪਾਕੋ ਅੰਨ ਜਿਤੇਕ। ਤਿਸ ਮੁਖ ਲਾਵਹਿਂ ਖਾਹਿਂ ਜਿਤੇਕ । ਕੋ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਤਜੇ ਪਲਾਈ। ਬੀਚ ਬਜਾਰ ਫਿਰਹਿਂ ਉਤਲਾਈ[3] ॥੩੫॥ 'ਤੌਬਾ ਤੌਬਾ' ਤੁਰਕ ਕਰੈਤੇ।'ਕਯਾ ਹੋਯਹੁ' ਕੁਛ ਨਾਂਹਿ ਜਨੈਤੇ।'ਭਏ ਨਪਾਕ[4] ਸਕਲਹੀ ਰੀਤੀ। ਕਹਾਂ ਇਮਾਨ ਰਹਯੋ ? ਗਾ ਬੀਤੀ[5] ॥੩੬॥ਭੋਜਨ ਬਾਸਨ ਬਸਨ ਹਮਾਰੇ। ਬਦ[6] ਛੁਹਿ ਗਏ ਫਿਰਤਿ ਹੀ ਸਾਰੇ। ਮਾਰਹੁ ਮਾਰਹੁ ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਸਹਿਂ'। ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਤੁਰਕਨਿ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿਂ॥ ੩੭ ॥ਦੌਰ ਦੌਰ ਤਿਨ ਸੰਗ ਬਿਦਾਰੈਂ। ਕੋ ਭਜ ਜਾਇ ਕਿਤਿਕ ਕੋ ਮਾਰੈਂ।ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਰੌਰ ਮਚਯੋ ਹੈ।ਕੋ ਜਨੁ[7] ਭੜਥੂ ਪਾਇ ਨਚਯੋ ਹੈ॥੩੮॥ਗਹਿ ਭਾਲੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਹਿਂ ਹਾਥ।ਭਾਜੇ ਫਿਰਹਿਂ ਸੂਕਰਨਿ ਸਾਥ।ਅਪਦਾ ਜਨੁ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਆਈ।ਪੂਛੇ ਤੇ ਕਛੁ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਈ ॥੩੯॥ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਪਕਰੈ ਜੋਇ। ਹਹਿਰੇ ਤੁਰਕ, ਹਿੰਦੂ ਸੁਖਿ ਹੋਇ[8]। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿਸਮੈ ਭਈ।ਕਯਾ ਇਹੁ ਗਤਿ,ਜਾਨੀ ਨਹਿਂ ਗਈ ॥ ੪੦ ॥ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਕੈ ਤੁਰਕਾਨਾ । ਕਿਤਿਕ ਘੇਰ ਮਾਰੇ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਕਿਤਿਕ ਪਲਾਏ ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਿੰਦੂ ਜਨ ਬਿਗਸੇ ॥੪੧॥ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਜਿਤਿਕ ਸਿਪਾਹੀ । ਤਨ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ ਤਾਂਹੀ।ਜਲ ਮਹਿਂ ਗ਼ੁਸਲ ਕਰਯੋ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਹੂੰ। ਅਪਰ ਸੁਥਲ[9] ਸੁਧਰਾਏ ਤਬਿਹੂੰ ॥੪੨॥ ਉਚਿਤ ਰਾਖਿਬੇ ਸੋ ਰਖਿ ਲਈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਵਸਤੁ ਅਪਰ ਕੋ ਦਈ। ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਮਤਿਮੰਦ ।–ਹਮਰੋ ਭਯੋ ਇਮਾਨ

---

[1](ਉਹ ਸੂਰ) ਬੜੇ ਡਰ ਕੇ ਭੱਜ ਚੱਲੇ। [2]ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਸਣੇ ਵਾਲੀਆਂ ਭਾਵ ਸੌਣ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚ। [3]ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ। [4]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ। [5]ਬੀਤ ਗਿਆ, ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। [6]ਭੈੜੇ ਭਾਵ ਸੂਰ ਤੋਂ ਹੈ। [7]ਮਾਨੋ ਕੋਈ। [8]ਤੁਰਕ ਡਰ ਗਏ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੋਇਆ। [9]ਹੋਰ ਥਾਂਵਾਂ।

ਨਿਕੰਦ[1]-॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

ਪ੨. [ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਖਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਣ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੌਰ ਪੌਰ ਪਰ ਠੌਰ* ਪੁਰਿ ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਾਤ[2] । 'ਗਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਹਿੰਦਵਾਨ ਕੋ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਪਤ ਦੇਗਚੇ ਆਗ ਪਕਾਏ[3]। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਸੂਕਰ ਗਨ ਨਿਕਸਾਏ । ਲਘੁ ਲਘੁ ਘੁਰ ਘੁਰ ਬੋਲਤਿ ਫਿਰੈਂ। ਤੁਰਕਨਿ ਅੰਗ ਸਪਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ ॥੨॥ ਹਤੇ ਕਿਤਿਕ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਤਿਨ ਬਹ੍ਯੋ। ਦੌਰਤਿ ਮਾਰਤਿ ਤਿਨ ਲਗ ਰਹ੍ਯੋ[4]। ਛੀਟੈਂ ਪਰੀ ਤਿਨਹੁਂ ਪਰ ਸਾਰੇ। ਹੁਇ ਘਾਇਲ ਬਹੁ ਥਾਨ ਬਿਗਾਰੇ ॥੩॥ ਜਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਦੀਸਤਿ ਫਿਰਤੇ ਇਤ ਉਤ ਜਾਹਿਂ। ਗਯੋ ਇਮਾਨ ਤਿਨਹੁਂ ਕੋ ਜਨੀਅਤਿ[5]। ਰੁਧਿਰ ਸਪਰਸ਼੍ਯੋ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਨੀਅਤਿ ॥ ੪ ॥ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਈ। ਭਏ ਮੂੜ੍ਹ[6] ਕੁਛੁ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਿੰਦੂ ਬਿਸਮਾਏ। ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਨਿੰਦਤਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੫ ॥ ਡਰਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਹੈਂ[7]। 'ਮੰਦ ਮਤੀ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿਂ ਲਹੈ। ਮਹਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਤਾ ਬਡ ਪਾਪੀ। ਸਾਧੂ ਜਨ ਕਹੁ ਬਹੁ ਸੰਤਾਪੀ ॥ ੬ ॥ ਇਹ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਤੇਜ ਬਿਨਾਸ਼ੀ।ਕਰਨਿ ਕਠਨ ਹਠ ਅਸ ਉਰ ਆਸ਼ੀ[8]। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਿ ਰੌਰਾ ਪਰ੍ਯੋ। ਘਰ ਘਰ ਦਰ ਦਰ ਸੁਨਿਬੇ ਕਰ੍ਯੋ ॥7॥ ਤਿਨ ਉਮਰਾਵਨ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨੈ। ਬਸਤ੍ਰ ਅਪਰ ਹੀ ਪਹਿਰਨਿ ਠਾਨੈ। ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਰਿਦੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਗਏ ਸੋ ਤਦੇ ॥ ੮ ॥ ਤਸ-ਲੀਮਾਤ ਕਰੀ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰੇ। 'ਪਠੇ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ। ਕਹ੍ਯੋ ਆਪ ਕੋ ਕਹਿਤੇ ਭਏ॥ ੯ ॥ ਕਿੰਚਤ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਮਾਨੀ। ਅਧਿਕ ਢੀਠਤਾ[9] ਮਨ ਮਹਿਂ ਠਾਨੀ। ਕਹੈ-ਜਿ ਤੁਮ ਕਿਸ ਧਰਮ ਛੁਟਾਵਹੁ। ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਬਡ ਸੰਕਟ ਪਾਵਹੁ-॥ ੧੦ ॥ਜਬਿ ਗਾਢੇ ਹੁਇ ਹਮ ਨੇ ਭਨੋ[10] ।ਤਬਿ ਅਚਰਜ ਕੀਨਸਿ ਤੁਮ ਸੁਨੋ। ਦੇਨਿ ਲਗੇ ਸੋ

[1]ਨਾਸ਼। [2]ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ। (ਅਤੇ) ਥਾਂ ਥਾਂ ਲੋਕੀਂ ਗੱਲਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਅੱਗ ਤੇ ਪਕਾਏ ਹੋਏ। [4]ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਲਹੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ)। [5]ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [6](ਤੁਰਕ) ਮੂਰਖ ਹੋ ਗਏ। [7]ਛੁਪ ਛੁਪ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [8]ਕਰੜਾ ਹਠ ਕਰਨਾ ਐਸੇ ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਇਸਦੇ ਦਿਲ ਦਾ, ਭਾਵ ਹਠੀ ਹੈ। [9]ਨਿਡਰਤਾ। [10]ਜਦ ਕਰੜੇ ਹੋਕੇ ਅਸਾਂ ਕਿਹਾ। *ਪਾ:-ਰੌਰ।

ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ। ਤਿਸ ਬਾਸਨ ਕੋ ਬਦਨ ਉਘਾਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਬਦ[੧] ਬਹੁ ਨਿਕਸੇ ਗਨੇ ਨ ਜਾਇ। ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਤਿ ਕੈਦੀਅਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਸਕਲ ਮਕਾਨ ਜੁ ਬੈਠਨ ਕੇਰ। ਕਰੇ ਨਪਾਕ ਫਿਰੇ ਫਿਰ ਫੇਰਿ[੨]॥੧੨॥ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਮ ਅਚਰਜ ਹੋਇ। ਲਘੁ ਲਘੁ ਗਨ ਨਿਕਸੇ ਸਭਿ ਜੋਇ।ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਮਰਿਵਾਏ। ਕਿਤਿਕ ਨਗਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਪਲਾਏ॥ ੧੩॥ ਬਿਸਮੈ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਆਵਤਿ। ਭਈ ਭੀਰ ਹੇਰਨਿ ਹਿਤ ਧਾਵਤਿ। ਠੌਰ ਠੌਰ ਦੌਰੈਂ ਬਡ ਰੌਰ। ਖਰੇ[੩] ਕੈਦ ਖਾਨੇ ਕੇ ਪੌਰ ॥ ੧੪ ॥ ਅਲਪ ਦੇਗਚਾ ਹੁਤੋ ਪਕਾਯੋ। ਗਨ ਸੂਕਰ ਕੋ ਇਹ ਨਿਕਸਾਯੋ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਭਈ ਗਿਲਾਨ। ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਲਖਿ ਹਾਨਿ ਇਮਾਨ॥੧੫॥ ਡਰ ਹਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਅਸ ਕਿਯ ਕਰਨੀ[੪]। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਸੋਂ ਹਮ ਬਰਨੀ। ਪੁਨਹਿ ਦੇਗਚਾ ਹੋਯਹੁ ਛੂਛਾ। ਬਿਸਮੇ ਲੋਕ ਨ ਕੋ ਕਿਹ ਪੂਛਾ[੫] ॥ ੧੬ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰੇ। ਰੰਕਨ ਕੋ ਦਿਯ ਕਿਤਿਕ ਉਤਾਰੇ। ਤਊ ਗਿਲਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਰਾਖਤਿ।–ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ-ਬਿਸਮਤ ਮੁਖ ਭਾਖਤਿ'॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗ ਬਾਦੀ ਮਤਿ ਮੂਢਾ। ਦੀਨਿ ਸ਼ਰਾ ਹਠ ਕਠਨ ਅਰੂਢਾ[੬]। ਫਰਕੇ ਓਠ ਲਾਲ ਕਰਿ ਨੈਨ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਗਰਬਤਿ ਬੋਲਤਿ ਬੈਨ ॥ ੧੮ ॥ 'ਤਿਸ ਕੋ ਹਮਨੇ ਪੂਰਬ ਕਹਯੋ-ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਹੁ ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਹਯੋ-।ਨਟਤਿ ਰਹਯੋ[੭] ਨਹਿਂ ਕਛੂ ਦਿਖਾਈ।–ਮੁਝ ਮੈਂ ਅਜ਼ਮਤ ਅਹੈ ਨ ਕਾਈ–॥੧੯॥ ਬਹੁਤ ਬਾਰਿ ਮੈਂ ਕਹਯੋ ਤਿਸੀ ਕੋ।-ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਹੁ, ਖਲਾਸ ਕਰਿ ਜੀ ਕੋ[੮]। ਅਬਿ ਜੋ ਖਾਨਾ ਲਗੇ ਖੁਵਾਵਨਿ। ਕਯੋਂ ਇਹ ਕਰੀ ਆਪ ਦਿਖਰਾਵਨਿ ॥ ੨੦ ॥ ਕਹੈਂ ਝੂਠ,ਹੈ ਅਜਮਤ ਧਾਰੀ[੯]।ਬਹੁ ਅਨਬਨ ਕਯਾ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰੀ। ਤਊਂ ਜਾਇ ਬੂਝਹੁ ਤਿਸ ਪਾਹੀ। ਸਾਚ ਪੁਰਖ ਤੂ ਪਈਯਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥੨੧॥ ਤੈਂ ਬਖਾਨ ਕੀਨਸਿ ਹਮ ਪਾਹੂ।-ਅਜਮਤ ਮੈਂ ਨ ਦਿਖਾਵੌਂ ਕਾਹੂ-। ਅਬਿ ਕਯੋਂ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਰਾਈ?ਬੋਲਸਿ ਕੂਰ,ਨ ਸਾਚੋ ਗਾਈ[੧੦] ॥ ੨੨ ॥ ਗਮਨਹੁ

---

[੧]ਬੁਰੇ, ਭਾਵ ਸੂਰ। [੨]ਵਾਰ ਵਾਰ ਫ਼ਿਰਕੇ। [੩](ਲੋਕੀਂ ਆਕੇ) ਖੜੇ ਹੋਏ (ਅ) (ਬਹੁਤ ਸੂਰ) ਖੜੇ। [੪](ਆਪ ਦਾ) ਡਰ ਰਿਦੇ ਵਿਚੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਤਿਆਗ ਕੇ ਐਸਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। [੫]ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। [੬]ਦੀਨ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਕਠਨ ਹਠ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। [੭]ਟਲਦੇ ਰਹੇ। [੮](ਆਪਣੇ) ਜੀ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਲਓ। [੯](ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹੀਂ) ਇਹ ਝੂਠ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਹਨ ਅਜ਼ਮਤ ਧਾਰੀ। [੧੦]ਕਹਿਆ।

ਨਿਕਟਿ ਪੂਛਿਬੋ ਕਰੀਅਹਿ। ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਉਚਰੀਅਹਿ। ਕਹਤਿ ਹੁਤੋ–ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿਂ ਮੇਰੇ।ਇਹ ਕਲਾ ਕੀਨਸਿ ਬਹੁਤਨਿ ਹੇਰੇ[1] ॥ ੨੩॥ ਹਟਿ ਕਰਿ ਉੱਤਰ ਮੁਝ ਢਿਗ ਲਯਾਵਉ। ਕਲਾ ਕਹਿ ਹੈ ਸੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਹੁ'।ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਦੋਨੋ ਉਮਰਾਵ।ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਕੈਦਿਨਿ ਕੀ ਥਾਵ ॥ ੨੪ ॥ ਬੈਠੇ ਬੂਝਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੇ। 'ਸਾਥ ਤਿਹਾਰੇ ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਰੇ।–ਮੈਂ ਜਬਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਕਹਯੋ। ਹੇਤੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਨਟਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ।–ਨਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਮੋ ਮਹਿਂ ਲਘੁ ਭਾਰੀ[2]–। ਕਯੋਂ ਨ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਤਬਿ ਦਿਖਰਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਪਾਵਤਿ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਪੁਨ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮੈਂ ਰੁਕਿ ਕਰਿ ਕੈ।ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਸੰਕਟ ਭਰਿਕੈ। ਹਮ ਕਹੁ ਅਬਿ ਦਿਖਰਾਵਨਿ ਕਰੀ। ਤਿਸ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੇ ਰਿਸ ਭਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਰਾਖਤਿ ਅਹੋ। ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁਰ ਝੂਠ ਕੋ ਕਹੋ। ਤੁਮਰੇ ਅਨਬਨ ਹੇਰਿ ਮਹਾਨੇ। ਉੱਤਰ ਬੂਝਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਜਾਨੇ ॥ ੨੮ ॥ ਆਪ ਅਬਹਿ ਉੱਤਰ ਦਿਹੁ ਜੈਸੇ। ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਤਿਸ ਕੋ ਤੈਸੇ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਪਠਯੋ ਹਮੈਂ, ਆਇ ਚਲਿ ਪਾਹੀ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਾਇ। ਉਮਰਾਵਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਬੁਝਾਇ[3]। 'ਇਸ ਕੋ ਤੁਮ ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿਂ ਜਾਨੋ। ਮਨ ਕੋ ਖੋਟ ਬਿਚਾਰ ਪਛਾਨੋ ॥ ੩੦॥ ਕਰਹਿ ਭਾਵਨਾ ਜੈਸੇ ਕੋਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਤਸ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਰਗਾਹ ਮਝਾਰ। ਏਵ ਨਯਾਵ ਹੈ ਸਦਾ ਉਦਾਰ ॥ ੩੧ ॥ ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹਮਰੇ ਕਹੁ ਚਹਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਤੁਮ ਤੈਸੋ ਲਹਯੋ।ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਹਮਾਰੋ ਜਾਨਿ[4]।ਕੁੱਠਯੋ ਪਠਯੋ ਮਾਸ ਹਿਤ ਖਾਨ॥੩੨॥ਤੁਮਰੇ ਹੁਤੀ ਸ਼ੂਕਰਨਿ ਆਨ[5]। ਛੁਵਹੁ ਨ ਜਿਸ ਕੋ, ਕਹਾਂ ਸੁ ਖਾਨ[6]। ਤਿਸ ਆਮਿਖ ਤੇ ਸੋ ਬਨਿ ਗਏ। ਲਘੁ ਤਨ ਅਨਿਕ ਉਪਜਤੇ ਭਏ॥੩੩॥ਚਹਤਿ ਹੁਤੇ ਪਰ ਧਰਮ[7] ਬਿਗਾਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਇਮਾਨ ਕਹੁ ਹਾਰਾ। ਇਹ ਉੱਤਰ ਦੀਜਹਿ ਤਿਸ ਜਾਇ। ਤਾਕਹਿ ਪਰ, ਸੁ ਪਰਹਿ ਗਰ ਆਇ[8] ॥ ੩੪॥ ਕਰਾਮਾਤ ਹਮਰੇ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਦਿਖਾਵਨਿ ਤੌ ਕਿਮ ਕਾਹੀ[9]।ਇਮ ਸੁਨਿ ਦੌਨ ਗਏ

---

[1]ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ। [2]ਨਾ ਥੋੜੀ ਨਾ ਭਾਰੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ। [3]ਸਮਝਾਕੇ। [4](ਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਸਾਡਾ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਜਾਣਕੇ। [5](ਦੀ) ਕਸਮ। [6]ਖਾਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ। [7]ਦੂਜੇ ਦਾ ਧਰਮ। [8]ਜੋਹੜਾ ਪਰਾਏ ਦਾ (ਬੁਰਾ) ਤਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਹਦੇ ਗਲੇ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [9]ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈਏ।

ਉਮਰਾਵ। ਪਹੁੰਚੇ ਹੁਤੋ ਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਥਾਵ ॥੩੫॥ਕਹਿਵਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। '–ਹਮ ਮਹਿਂ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹਿਂ ਰਾਈ। ਭਯੋ ਭਾਵਨਾ ਕਹੁ ਫਲ ਏਹੀ। ਬਨੋ ਮਾਸ ਤੇ ਸ਼ੂਕਰ ਜੇਹੀ ॥ ੩੬ ॥ਹਮ ਨੇ ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿਂ ਦਿਖਰਾਈ। ਤੁਮਹੀ ਬਾਤ ਕੁਵੇਰ[1] ਬਨਾਈ–'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਰੋਸ ਕਹੁ ਧਾਰਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਅਸ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ 'ਕੈ ਇਸ ਕਹੁ ਮੈਂ ਤੁਰਕ ਬਨਾਊਂ। ਸ਼ਰਾ ਆਪਨੀ ਬਿਖੈ ਚਲਾਊਂ। ਕੈ ਇਸਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਪਤੀਆਊਂ।ਜਿਮ ਮੁਖ ਤੇ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਕਰਾਊਂ ॥੩੮॥ ਦ੍ਵੈ ਮਹਿਂ ਏਕ ਕਰਹਿ ਜਬ ਆਛੇ। ਬੰਦਖਲਾਸ ਕਰੌਂ ਤਬ ਪਾਛੇ । ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਹੋਨਿ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ। ਅਜ਼ਮਤ ਕੋਰ ਛਪਾਵਨਿ ਠਾਨਹਿ ॥੩੯॥ ਸਿਰਰ[2] ਆਪਨੇ ਕਹੁ ਨਿਰਬਾਹੇ। ਤੌ ਅਪਨੋ ਨਹਿਂ ਜੀਵਨ ਚਾਹੈ। ਮੈਂ ਦੇਵੌਂ ਇਸਕੋ ਮਰਿਵਾਇ। ਨਿਜ ਲਾਇਕ ਕੀ ਪਾਇ ਸਜਾਇ[3] ॥ ੪੦ ॥ ਤੌ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਡਰ ਮੇਰੋ। ਫੇਰ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੇਰੌਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਤੂਸਨ ਭਾ ਤੁਰਕੇਸ਼।ਮਹਾਂ ਮੰਦ ਮਤਿ ਚਹਤਿ ਕਲੇਸ਼ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਦਿੱਲੀ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੨ ॥

੫੩. [ਜਮਨਾ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤਰਕਤਿ ਮਹਾਂ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਮਤਿਮੰਦ। ਨਾਸ਼ ਕਰਨੋ ਚਹਿ ਰਾਜ ਕੋ ਹਤਸਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਕੈਦ ਮਝਾਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਲਾਸ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਹੋਵਹਿ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ। ਸਾਯੁਧ[4] ਖਰੇ ਰਹਹਿ ਦਰ ਥਾਂਈ ॥ ੨ ॥ ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਏਕ ਸਮਾਨਾ। ਦ੍ਰਿਢ ਹੁਇ ਰਾਖੇ ਦੇਖਹਿ ਥਾਨਾ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਬਿਹੂੰ ਰਹੈ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੱਜਨ ਕੋ ਚਹੈਂ ॥ ੩॥ ਉਠਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਤੇ ਤਤਕਾਲ। ਤਜਿ ਬੰਧਨ ਸਭਿ ਤਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਤਾਰੇ ਖੁਲ੍ਹ, ਕਪਾਟ ਛਟ ਜਾਹਿਂ। ਤਬ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਨਿਕਸਾਹਿਂ ॥ ੪ ॥ ਥਿਰਨੇ ਰਹੈ ਤਹਿਂ ਪਿਖਹਿ ਸਿਪਾਹੀ। ਜਿਸ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਹਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ । ਮੰਦ ਮੰਦ ਜਮਨਾ ਦਿਸਿ ਜਾਤੇ । ਤਟ ਪਰ ਖਰੇ ਹੋਇ ਪੁਨ ਨਾਤੇ[5]॥੫॥ਮੰਦ ਮੰਦ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਬੰਧਨ ਪਰ ਜਾਵੈਂ[6]। ਥਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਤੈਸੋ

[1] ਉਲਟੀ। [2] ਹੱਠ। [3] (ਇਹ) ਆਪ (ਜਿਸ) ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੈ ਪਾ ਲਵੇਗਾ। [4] ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ (ਸਿਪਾਹੀ)। [5] ਨ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। [6] ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੋਇ।ਜਥਾ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਕੀਨੇ ਸੋਇ॥੬॥ਜਬ ਕੋ ਕੈਦ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਆਏ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਮਨ ਭਾਏ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਯਾਨੇ। ਪਾਵਨ ਜਮਨਾ ਹੇਤੁ ਸ਼ਨਾਨੇ[1] ॥ ੭ ॥ ਦੀਰਘ ਮਹਿਜਿਦ[2] ਬਿਖੈ ਮੁਲਾਨਾ।ਸੋ ਉਠ ਕਰਿ ਤਿਤ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਜਹਾਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਤਿ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਪਠਤਿ ਬਦਨ ਜਪੁ ਆਦਿਕ ਬਾਨੀ॥੮॥ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਤਿਨ ਗੁਰੂ ਪਛਾਨੇ।ਬਿਸਮਯੋ -ਕਿਮ ਪਗ ਬੰਧਨ* ਹਾਨੇ। ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਚਲੇ ਇਹ ਜਾਵੈਂ। ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈਂ॥੯॥ਗੁਰ ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਨਾਵੈ।ਜਿਸ ਤੇ ਦੀਨ ਤੁਰਕ ਬਿਰਧਾਵੈ।ਜੋ ਅਬ ਰੌਰਾ ਪਾਇ ਸੁਨਾਊਂ।ਨਰਨ ਹਕਾਰਿ ਇਸੇਗਹਿ-ਵਾਊਂ॥੧੦॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਹ੍ਵੈ ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਰੋਂ।ਕਹਾਂ ਜਾਇਂ[3] ਸਭਿ ਗਤੀ ਨਿਹਾਰੋਂ। ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਪੁਰਿ ਤੇ ਜਬ ਜਾਇਂ। ਨਰਨ ਬੁਲਾਇ ਤਬੈ ਗਹਿਵਾਇ-॥ ੧੧ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਰਖਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮਝਾਰੀ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਹ੍ਵੈ ਚਲਯੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਨ ਆਏ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਹਿ ਮਹਿਂ ਜਬ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਏ॥੧੨॥ਦੇਖਤਿ ਹਟਯੋ ਮੁਲਾਨਾ ਤਹਾਂ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਭਈ-ਗਤਿ ਕਹਾਂ[4]।-ਚੌਕੀਦਾਰ ਮਿਲੇ ਇਨ ਸੰਗ। ਮੋਚ ਦੇਤਿ ਬੰਧਨ ਸਰਬੰਗ[5]॥੧੩॥ ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਬੰਧਨ ਕੋ ਧਾਰਹਿਂ। ਮੱਜਨ ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਨਿਰਵਾਰਹਿਂ[6]। ਦਰਬ ਦਿਯੋ ਹੁਇਗੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਜਿਸਤੇ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਇਤ ਉਤ ਜਾਇਂ॥ ੧੪॥ ਨਹਿਂ ਆਛੀ ਇਹ ਜਾਨੀ ਪਰੈ। ਚਲਯੋ ਜਾਇਗੋ ਤੌ ਦੁਖ ਧਰੈਂ।ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਮੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਊਂ।ਕਰਿ ਤਾਗੀਦ ਸੁਚਿਤ[7] ਕਰਿਵਾਊਂ-॥੧੫॥ ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਮੁਲਾਨਾ। ਬੈਠੋ ਮਹਿਜਿਦ ਭਈ ਬਿਹਾਨਾ[8]।ਪਹਿਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ। ਗਮਨਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਸ ਕੀ ਗਾਥਾ ਬੈਠਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਗੁਰ ਹਿੰਦੁਨ ਜੋ ਕੈਦ ਕਰਾਈ। ਸੋ ਮੈਂ ਵਿਰਤਿ ਰਾਤ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਏਕ-ਜਾਮ ਹੋਤੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ[9] ॥ ੧੭ ॥ ਬੰਧਨ ਅੰਗ ਬਿਖੈ ਤਿਸ ਨਾਂਹੀ।ਕਰਤਿ ਗ਼ੁਸਲ ਜਮਨਾ ਜਲ ਮਾਂਹੀ। ਮੈਂ ਦੇਖਤਿ ਗਮਨਯੋਂ ਤਿਸ ਪਾਛੇ। ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਆਛੇ ॥ ੧੮ ॥ ਕਾਰਾ-

---

[1]ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ। [2]ਵਡੀ ਮਸੀਤ। [3]ਕਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਕੀ ਗਤੀ ਹੈ। [5]ਸਾਰੇ (ਅ) ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ। [6]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਸੁਣਕੇ (ਚੌਕੀਦਾਰ) ਬੰਧਨ ਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [7]ਹੁਸ਼ਿ-ਆਰ। [8]ਸਵੇਰ ਹੋ ਗਈ। [9]ਇਕ ਪਹਿਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਰਾਤ ਤਦੋਂ। *ਪਾ:-ਪਰਬੰਧਨ।

ਗ੍ਰਿਹਿ ਪੁਨ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ।ਮੈਂ ਹਟਿ ਆਇ ਬਿਲੋਕਿ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਚੌਕੀ ਦਾਰਨਿ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਿ। ਜਿਨਹੁੰ ਸੁਚੇਤੀ[1] ਨਾਹਿ ਨ ਕੀਨਿ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਕਸ ਜਾਇਗੋ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਾਖੀ ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਨਾਂਹੀ। ਬਿਨ ਸੰਕਟ ਦੀਨੇ ਗੁਰ ਹਿੰਦੂ। ਨਹਿਂ ਧਾਰਹਿਗੋ ਸ਼ਰਾ ਬਿਲੰਦੂ ॥੨੦॥ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਬਿਨ ਬਸ ਤੇ[2]। ਤੌ ਇਹ ਪਰਹਿ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਰਸਤੇ'। ਸੁਨਿ ਨੁਰੰਗ ਬਿਸਮਯੋ ਮਤਿ ਮੰਦ। ਚੌਕੀਦਾਰ ਬੁਲਾਇ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੨੧ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਕ੍ਯਾ ਕਹੈ ਮੁਲਾਨਾ ?। ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਰਹਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸਵਧਾਨਾ। ਬੰਧਨ ਤਜਿ ਸ਼ਨਾਨ ਹਿਤ ਜਾਵਤਿ।ਮਿਲੇ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ,ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਹਟਾਵਤਿ[3]"॥੨੨॥ ਤਬ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸਿਪਾਹੀ ਕਹੈ।"ਭਿਰੇ ਕਿਵਾਰ ਸੁ ਤਾਰੇ ਰਹੈ। ਸਾਯੁਧ ਠਾਂਢੇ ਦ੍ਵਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਤਕਰਾਈ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਰਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਬਿਨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤੇ ਦੇਖਤਿ ਭਲੇ। ਏਕ ਹਟਹਿ ਦੂਸਰ ਕਰਿ ਖਲੇ। ਜੋ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਚਲਿ ਜਾਵੈ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹਿ ਆਵੈ ॥ ੨੪ ॥ ਕਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਤੌ ਹਮਰੇ ਮਾਂਹੀ। ਨੇਤ੍ਰਨ ਤੇ ਨ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਜਾਹੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਆਪ ਨੇ ਨਿਰਨੇ ਕੀਨਿ। ਘਰਿ ਸਿੱਖ੍ਯਨਿ ਕੇ ਭੋਜਨ ਲੀਨਿ' ॥ ੨੫॥ ਸੁਨਿ ਮੁੱਲਾਂ ਕਹਿ 'ਅਜ਼ਮਤ ਕਹਾਂ। ਲੋਕਨ ਠਗਹਿ ਸਿਹਰ ਕਰਿ ਮਹਾਂ[4]। ਬਿਰਮਾ-ਵਤਿ ਕੁਛ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਦਰਬ ਆਦਿ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਢਾਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਪਾਵਹਿ ਜਬਹਿ ਸਜ਼ਾਇ ਕਠੋਰ। ਹੁਇ ਨਿਰਾਸ ਕੁਛ ਚਲਹਿ ਨ ਜ਼ੋਰ। ਸ਼ਰਾ ਮਾਨਿ ਲੇ ਹੈ ਤਤਕਾਲਾ।ਬਧਹਿ ਦੀਨ ਜਗ ਤਬਹਿ ਸੁਖਾਲਾ॥੨੭॥ ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਮਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਸਾਹਸ ਅਧਿਕ ਧਰ੍ਯੋ[5] ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਆਪ ਕਰੰਤੇ। ਬਡ ਮਰਾਤਬਾ ਦੇਨਿ ਕਹੰਤੇ ॥ ੨੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਾਖਹੁ ਤਕਰਾਈ। ਛਲ ਬਲ ਕਰੇ ਨਿਕਸ ਨਹਿਂ ਜਾਈ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਨ ਸਾਥ। 'ਠਾਂਢੇ ਰਹਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿ ਹਾਥ ॥ ੨੯ ॥ ਦੇਖਤਿ ਰਹੋ ਨ ਆਲਸ ਕਰੀਅਹਿ। ਕੋ ਢਿਗ ਜਾਇ ਨ, ਸਕਲ ਨਿਵਰੀਅਹਿ[6]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚਨਿ ਦੀਜੈ।ਅਬ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਅਧਿਕ ਤਹਿਂ ਕੀਜੈ' ॥ ੩੦ ॥ ਇਮ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਮੂਰਖ ਮਹਾਂ। ਅਪਨੇ ਚਾਕਰਾਨ

---

[1]ਤਕੜਾਈ। [2]ਲਾਚਾਰ ਹੋਕੇ। [3](ਬਾਹਰ ਜਾਣੋਂ ਕਿਉਂ)ਨਹੀਂ ਹਟਾਂਵਦੇ। [4]ਬਹੁਤਾ ਜਾਦੂ ਕਰਕੇ। [5]ਹਠ ਬਹੁਤਾ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [6]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿਓ।

ਸਨ ਕਹਾ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਡਰ ਧਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਕੋ ਸ਼ਾਹੁ ਅਗਾਰੀ ॥੩੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਬੈਠੇ ਜਹਾਂ ਅਨੰਦ ਉਪਾਏ। ਇਕ ਰਸ ਹਰਖ ਸ਼ੋਗ ਬਿਨ ਸਦਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਧਿ ਲਗੀ ਜਦ ਕਦਾ ॥ ੩੨ ॥ ਜਮਾਦਾਰ ਦੋਨਹੁ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਰ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਿ। ਬਿਨੈ ਕੀਨਿ ਨਿਜ ਤ੍ਰਾਸ ਬਤਾਯੋ। 'ਹਮ ਕੋ ਅਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਵਾਯੋ ॥੩੩॥ ਕਹੋ ਸੁ–ਜਮਨਾ ਜਲ ਮਹਿਂ ਜਾਇ।ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਰਹੇ ਅਨਾਇ[1]। ਸੰਗ ਨਹੀ ਨਰ,ਇਕਲ ਫਿਰੈਂ–।ਯਾਤੇ ਹਮ ਕੋ ਤਾੜਨ ਕਰੈ॥ ੩੪॥ ਹਮ ਤੋ ਦੀਨ[2] ਆਪ ਕੇ ਆਗੇ। ਤੁਰਕੇਸੁਰ ਕੇ ਚਾਕਰ ਲਾਗੇ। ਰੋਕੇ ਰੁਕਹੁ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਆਪ। ਸਾਚੈ ਕਰਹੁ ਕਹਹੁ ਬਰ ਸ੍ਰਾਪ[3]॥੩੫॥ ਹਮ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਐਸੇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਜੈਸੇ'। ਤਬ ਸਤਿਗੁਰ ਧੀਰਜ ਧਰਵਾਈ। 'ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੀਜੈ ਚਿਤ ਰਾਈ[4] ॥੩੬॥ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਨਿ ਤੋਹਿ ਕੋ ਕਹਯੋ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਆਪੇ ਹਮ ਲਹਯੋ। ਨਾਹਿਂ ਤ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਕਿਸ ਦੇਸ। ਖੋਜੇ ਪਾਵਤਿ ਨਹੀ ਅਸੇਸ[5] ॥ ੩੭ ॥ ਅਪਨ ਚਾਕਰੀ ਮਹਿਂ ਸਵਧਾਨ। ਰਹੁ ਠਾਂਢੋ ਹੁਇ ਆਯੁਧ ਪਾਨ। ਜਾਨੈਂ ਹੁਤੋ, ਨ ਬੰਧੇ ਜਾਤਿ[6]। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਨਹਿਂ ਕੀਜੇ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ॥ ੩੮ ॥ ਭੇਤ ਹਮਾਰੋ ਕਹਹੁ ਨ ਕਾਹੂ। ਰਹੋ ਸੁਚੇਤ ਬੈਠ ਕਰਿ ਪਾਹੂ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਜਮਾਦਾਰ ਹਰਖਾਯੋ। ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਭਿ ਤ੍ਰਾਸ ਗਵਾਯੋ॥ ੩੯ ॥ ਕੋਸ਼ਠ ਅੰਤਰ ਰਹਹਿਂ ਉਦਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਅਸੰਜਤਿ ਵਹਿਰ ਕਿਵਾਰ। ਤਾਰਾ ਮਾਰਿ ਕਰਹਿਂ ਤਕਰਾਈ। ਖਰੋ ਸਿਪਾਹੀ ਰਹੈ ਸਦਾਈ ॥ ੪੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਨਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੩ ॥

੫੪. [ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਦਾ ਚੀਰਿਆ ਜਾਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਖ ਕੋਟਨ ਕੀ ਕੈਦ ਕੋ ਇਕ ਬਚ ਕਰੇ ਖਲਾਸ[7]।ਸੋ ਤੁਰਕੇਸ਼ਰ ਕੈਦ ਮਹਿਂ! ਪਰਖਹੁ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ[8] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਮੂਢ ਨੁਰੰਗੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਚਿਤਵਯੋ, ਮਤਿ ਨਾਂਹੀ[9]।–ਆਇ ਸ਼ਰਾ ਮਹਿ

[1]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। [2]ਗਰੀਬ। [3]ਜੋ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਵਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਸਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਰਾਈ ਜਿੰਨਾ ਵੀ। [5]ਸਾਰੇ (ਜਗਤ ਵਿਚ ਵੀ)। [6]ਜੇ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ (ਕੈਦ ਵਿਚ) ਬੱਧੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੇ। [7](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਇਕ ਬਚਨ ਛੁੜਾ ਦੇਵੇ। [8](ਉਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਕੈਦ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਇਹ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕੌਤਕ ਪਛਾਣੋਂ। [9]ਜਿਸ ਮੂਰਖ ਨੁਰੰਗੇ ਨੂੰ ਮਤਿ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਚਿਤਵਿਆ।

ਅਬਹਿ ਸੁਖਾਲਾ। ਅਜ਼ਮਤ ਕਿਧੌਂ ਦਿਖਾਇ ਬਿਸਾਲਾ-॥ ੨॥ ਇਕ ਮੁੱਲਾਂ ਕਹੁ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ।ਨਿਜ ਆਸ਼ੈ ਤਿਸ ਪਾਸ ਉਚਾਰਾ।'ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਕੈਦ ਮਝਾਰੀ। ਸਮਝਾਵਹੁ ਇਮ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ॥੩॥-ਕਰਾਮਾਤ ਅਪਨੀ ਦਿਖਰਾਵਉ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਸ਼ਰਾ ਬਿਖੈ ਤੁਮ ਆਵਉ-'।ਸੁਨਤ ਸ਼ਾਹਿ ਤੇ ਆਸ਼ੈ ਉਰਕਾ। ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਜਾਨਹਿ ਗੁਰਕਾ॥੪॥ਜਿਸ ਥਲ ਹੁਤੇ ਸੁ ਆਇ ਮੁਲਾਨਾ। ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਕਲ ਬਖਾਨਾ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਨੇ ਭੇਜਯੋ ਤੁਮ ਤੀਰ। ਭਨਯੋ-ਜਿ ਅਹੋ ਹਿੰਦ ਕੇ ਪੀਰ[1] ॥ ੫ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਸਿਖ ਕਹਾਇਂ ਤੁਮਾਰੇ।ਸਭਿ ਮਾਨਹਿਂ ਕਰਿ ਭਾਉ ਉਦਾਰੇ।ਧਨ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂ ਅਰਪੰਤੇ। ਬੈਠਹੁ ਤੁਮ ਬਨ ਗੁਰੂ ਮਹੰਤੇ ॥ ੬ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਧਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਹੁ। ਸੋ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਤੁਮ ਦਿਖਰਾਵਹੁ। ਜਿਮ ਭਾਖਹਿ ਤਿਮ ਕੀਜਹਿ ਆਪੂ। ਲਖਹਿ ਤੁਹਾਰੋ ਬਡ ਪਰਤਾਪੂ ॥ ੭ ॥ ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇ ਰੂਪ।ਤੁਮ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਵਲੀ ਅਨੂਪ। ਮਾਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦਰਬ ਕੋ ਦੈ ਹੈ। ਸਭਿ ਤੇ ਬਡ ਸਨਮਾਨ ਬਧੈ ਹੈ ॥੮॥ ਰਾਮਰਾਇ ਜਿਮ ਰਸ[2] ਹੈ ਰਾਖਾ। ਕਰਤਿ ਸੁ ਰਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਜਿਮ ਭਾਖਾ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਸੋਂ ਤਿਸ ਬਨਿ ਆਈ। ਸਰਬ ਰੀਤ ਕੀ ਲਹੀ ਬਡਾਈ ॥੯॥ ਤਥਾ ਤੁਮਾਰੋ ਆਦਰ ਹੋਇ। ਮਾਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਮਹਿ[3] ਸਭਿ ਕੋਇ।ਜੇ ਅਜ਼ਮਤ ਕਹੁ ਧਾਰਤਿ ਨਾਂਹੀ।ਆਵਹੁ ਆਪ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੦ ॥ ਦਰਬ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਪੂਰਵਹੁ ਅਪਨੋ ਸ੍ਵਾਰਥ। ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਹੋਵਹੁ ਇਕ ਰੰਗ[4]। ਦੇ ਮਰਾਤਬਾ ਤੁਮਹਿ ਉਤੰਗ[5] ॥ ੧੧ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਮੈਂ ਇਕ ਲੀਜਹਿ ਮਾਨ । ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਕਲੀ ਬਨਹਿ ਅਸਾਨ[6]। ਮਾਲਿਕ ਮੁਲਖਨ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ। ਕਹੈ ਸੁ ਮਾਨਹੁ ਰਹਹੁ ਅਨੰਦ' ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨੇ ਤੇ ਬਚ ਅਸੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਹਸੇ। 'ਤੁਮਹਿ ਸਲਤਨਤ[7] ਦਈ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਖ਼ਲਕ ਅਦਲ ਹਿਤ ਤਖਤ ਬਿਠਾਇ ॥੧੩॥ ਜੌ ਤੁਮ ਕਰਿ ਹਹੁ ਖਲਕਤ ਅਦਲ[8]। ਪਾਵਹੁਗੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਤੇ ਫਜ਼ਲ[9]। ਹੋਇ ਬਿਅਦਲੀ ਤੌ ਪਛੁਤਾਵਹੁ। ਸਰਬ ਰਾਜ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਗਵਾਵਹੁ॥ ੧੪ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਨਾਮ ਕਹਿਰ ਹੈ।ਕਰਹਿਂ ਨ ਸੰਤ, ਸਮਾਨ

[1]ਜੇ (ਆਪ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋ। [2]ਮੇਲ, ਭਾਵ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। [3]ਨਿਵਣਗੇ। [4]ਭਾਵ ਮਿਲ ਜਾਓ। [5]ਉੱਚਾ। [6]ਸਾਰੀ ਕਠਨਤਾ ਸੁਖੈਨ ਹੋ ਜਾਸੀ। [7]ਪਾਤਸ਼ਾਹਤ। [8]ਪਰਜਾ ਦਾ ਇਨਸਾਫ। [9]ਮੇਹਰ।

ਸਿਹਰ ਹੈਂ[1]। ਕਰਿ ਅਜ਼ਮਤ ਦਿਖਰਾਇ ਉਦਾਰਾ। ਗੁਨਹਗਾਰ ਦਰਗਾਹ ਮਝਾਰਾ॥੧੫॥ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਰਮ ਸਭਿਨਿ ਕਹੁ ਪਯਾਰੇ। ਜੋ ਜਿਸ ਧਾਰਤਿ ਸੋ ਤਿਸ ਤਾਰੇ[2]। ਹਮ ਤੌ ਦੋਨਹੁੰ ਬਾਤ ਨ ਮਾਨਹਿਂ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜੈਸੇ ਮਨ ਜਾਨਹਿ[3]॥ ੧੬॥ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭੂਤ ਜਬ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ।ਮਤੀਦਾਸ ਨਿਜ ਗੁਰੂ ਦਿਵਾਨ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਹੈ। ਸੁਨਿ ਅਸ ਬਾਕ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸਹੈ॥ ੧੭॥ ਤਪ ਕੋ ਬਲ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ। ਨਹੀਂ ਸਮਾਵਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰੁ ਮੁੱਲਾਂ ਸੁਨਤਿ। ਮਤੀਦਾਸ ਰਿਸ ਕੋ ਧਰਿ ਭਨਤਿ॥੧੮॥ -ਨਿਰਬਲ ਸਮ ਬੋਲਹੁ ਤੁਮ ਕੈਸੇ। ਨਹੀਂ ਭਾਵਤੇ ਮੁਝ ਬਚ ਐਸੇ। ਸਭਿ ਗੁਰੂਅਨ ਕੀ ਜੋਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਆਪ ਮਝਾਰਾ॥ ੧੯॥ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਨਿਸ਼ਠੁਰਤਾ[4] ਖੋਟੀ। ਅਪਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਕਰਹੁ ਨ ਹੋਟੀ[5]। ਪਰੇ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਹੁ। ਅਪਨੋ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਰਹੁ॥੨੦॥ ਆਠਹੁੰ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਬਡੇਰਾ।ਲਘੁ ਕਨੌ ਕਰਤਿ ਆਪ ਇਸ ਬੇਰਾ। ਅਪਰ ਨਰਨ ਸਮ ਹ੍ਵੈ ਤੁਮ ਬੈਸੇ। ਲਖਹਿਂ ਅਬਲ ਅਪਜਸ ਜਗ ਤੈਸੇ॥ ੨੧॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੰਤਨ ਕੋ ਦੋਖੀ। ਇਸ ਕੋ ਮਿਲਯੋ ਨ ਕੋ ਜਨ ਰੋਖੀ[6]। ਜੇ ਅਬ ਰਾਵਰਿ ਆਗਯਾ ਪਾਵੌਂ। ਐਸੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਰਾਵੌਂ। ॥੨੨॥ਜਿਤਿਕ ਮੁਹੰਮਦ ਉੱਮਤ ਸਾਰੀ।ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਫੂਟਹਿਂ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਮਾਂਗਹਿਂ ਕਹਿਰ, ਕਹਿਰ ਦਿਖਰਾਊਂ। ਨਾਸ਼ ਕਰੌਂ ਇਨ ਸਫਾ ਉਠਾਊਂ॥ ੨੩॥ ਰਾਉ ਰੰਕ ਹੁਇ ਦੁਸ਼ਟ ਨ ਫੇਰਾ[7]। ਚਿਤਵਹਿ ਬੁਰਾ ਨ ਸੰਤਨ ਕੇਰਾ। ਜੇ ਸਭਿ ਕੀ ਆਗਯਾ ਦਿਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਮਨ[8] ਰਾਖਨਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ॥ ੨੪॥ ਪੁਰਖਾਧਮ[9] ਸੰਤਨ ਦੁਖਦਾਈ। ਰਾਜ ਸਹਿਤ ਇਸ ਦਯੋਂ ਬਿਨਸਾਈ-। ਮਤੀ ਦਾਸ ਕੀ ਸੁਨਿ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨਿ ਗੁਨਖਾਨੀ॥੨੫॥ -ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਹਿ ਉਰ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ।ਹਮਰੋ ਆਸ਼ੈ ਨਹੀਂ ਲਖਾਇ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਅਬ ਲਗਿ ਕਾਚਾ। ਲਖਯੋ ਨ ਸਭਿ ਜਗ ਏਕੋ ਸਾਚਾ॥ ੨੬॥ ਕੋ ਮਾਰਤਿ ਮਰਤਾ ਹੈ ਕੌਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਅਦ੍ਵੈ ਸਭਿ

---

[1]ਜਾਦੂ ਦੇ ਸਮਾਨ (ਜਾਣਦੇ ਹਨ) ਸੰਤ। [2]ਉਹੀ (ਧਰਮ) ਤਿਸ (ਪੁਰਸ਼) ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਹੈ। [3]ਸ਼ਾਹ ਜਿਵੇਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਰੇ। [4]ਕਠੋਰਤਾਈ। [5]ਹਟਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ। [6]ਕੋਈ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਜਨ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਮੂੰਹ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। [7]ਰਾਜਾ ਕਿ ਕੰਗਾਲ ਫੇਰ ਦੁਸ਼ਟ (ਕੁਈ) ਹੋਵੇ ਹੀ ਨਾ। [8]ਸਾਰੇ ਤੁਰਕ। [9]ਪੁਰਖ ਅਧਮ=ਨੀਚ ਪੁਰਖ।

ਭੌਨ[1]।ਬਿਨ ਇਮ ਜਾਨੇ ਚਾਹਤਿ ਕਰਯੋ।ਸੇਵਾ ਤਪ ਤੇ ਜਹਿਂ ਬਡ ਧਰਯੋ ॥ ੨੭॥ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਬਿਨ ਉਰ ਹੰਕਾਰੋ । ਮਿਟੈ ਨ ਕੀਨੇ ਜਤਨ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। 'ਅਹੰ' ਚੋਰ ਭਗਤੀ ਧਨ ਲੂਟੇ।ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੇ ਬਲ ਕਰਿ ਛੂਟੇ[2] ॥੨੮॥ ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਕਰਿ ਅਜ਼ਮਤ ਗਨ ਦੇਹਿ ਸੰਘਾਰ। ਇਸ ਤੇ ਸ਼ਕਤਿ ਨਿਕਾਸੀ ਚਹੀਅਹਿ । ਫੇਰ ਨ ਬੋਲਹਿ,ਚਿੰਤ ਨ ਲਹੀਅਹਿ[3]- ॥੨੯॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਮਤੀ ਦਾਸ ਕੋ ਪਾਸ ਹਕਾਰਾ। 'ਤੂੰ ਮਮ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸਹਾਇਕ ਭਾਰੀ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਬ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਸੋ ਕਰਿ ਸਕਹਿਂ, ਕੂਰ ਇਹ ਨਾਂਹੀ। ਸਰਬ ਸੰਘਾਰਹਿਂ ਇਕ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਬਾਕ ਅਸ ਕਹਯੋ। ਭਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੈਂ ਹਿਤ ਨਿਜ ਲਹਯੋ॥ ੩੧॥ ਅਬ ਇਹ ਇੱਛਾ ਸੀਖ ਹਮਾਰੀ। ਨਮੋ ਕਰਹੁ ਕਰਤਾਰ ਅਗਾਰੀ'। ਮਤੀਦਾਸ ਸੁਨਿ ਕੈ ਇਮ ਕਰਨਨ[4]। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨਨ॥ ੩੨॥ਤਤਛਿਨ ਸ਼ਕਤੀ ਐਂਚਨ ਕੀਨਿ।ਪਾਇ ਜਾਰ[5] ਜਨੌਂ ਜਲ ਤੇ ਮੀਨ। ਬਿਕਸਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਯੋ। 'ਅਬ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਜਥਾ ਚਿਤ ਚਹਯੋ' ॥੩੩॥ ਮਤੀਦਾਸ ਤਬ ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰਿ। ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਦੇਖੀ ਅਪਨਿ ਮਝਾਰ ।-ਤਪ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸੰਚਨ ਕੀਨਿ।ਅਬ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੇ ਐਂਚ ਸੁ ਲੀਨਿ -॥ ੩੪ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਅਬ ਤੌ ਰਹਯੋ ਨ ਕਛ ਮੁਝ ਪਾਸ। ਆਪ ਚਹਹੁ ਤੁਮ ਤੈਸੇ ਕਰੋ। ਭਰੇ ਸਖਨ ਕਰਿ ਸਖਨੇ ਭਰੋ॥੩੫॥ ਬਿਨ ਮਰਜ਼ੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਹਯੋ। ਹਰੀ ਸ਼ਕਤਿ, ਮੈਂ ਇਹ ਫਲ ਲਹਯੋ। ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ ਬਖਸ਼ਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋਹੀ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਤੋਹੀ।੩੬॥ ਤੁਮਰੋ ਚਰਿਤ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਜਾਨਯੋ। ਪਿਖਯੋ ਅਨਾਦਰ ਸੰਕਟ ਮਾਨਯੋ[6]।ਹੇਰਿ ਲੋਕ ਅਪਜਸੁ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਸ਼ਕਤਿ ਹੀਨ ਜਾਨਤਿ ਸਿਖ ਫਿਰੈਂ[7]॥੩੭॥ਇਹ ਗਤਿ ਮੋਤੇ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ। ਕਯਾ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਦੇਉਂ ਖਪਾਇ[8]। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਿਕਸੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਮਤੀਦਾਸ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਿਯ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੮ ॥ ਤਉ ਸੁਨਹੁ ਇਹ ਗੁਹਜ ਕਹਾਨੀ।ਮੋ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ।ਮੁਸ਼ਟ ਭਾਗ

[1]ਸਾਰੇ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਵਯਾਪਕ ਹੈ। (ਅ) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਪੰਚ ਵਿਚ......। [2](ਅਹੰ ਰੂਪੀ ਚੋਰ ਤੋਂ) ਛੁਟਦਾ ਹੈ। [3](ਸਾਨੂੰ) ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਰਹੇ। [4]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [5]ਜਾਲ ਪਾਇਕੇ। [6](ਆਪ ਦਾ) ਅਨਾਦਰ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖ ਮੰਨਿਆਂ ਸੀ। [7]ਸ਼ਕਤੀ ਹੀਨ ਜਾਣਕੇ ਸਿਖ (ਸਰਧਾ ਤੇ) ਫਿਰ ਜਾਣਗੇ। [8]ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਨੁਰੰਗਾ (ਮੇਰੇ ਅਗੇ) (ਝਟ) ਖਪਾ ਦੇਵਾਂ ਸੂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਲੀਨਿ*। ਰਾਜ ਹਿੰਦ ਬਾਬਰ ਕੋ ਦੀਨਿ ॥ ੩੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਯੋ ਦਾਨ ਨਹਿੰ ਫਿਰੇ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਸਿਰ ਦੈਬੋ ਕਰੈਂ। ਸਿਰ ਦੈ ਕਰਿ ਇਨ ਕੋ ਕਰਿ ਝੂਠੇ। ਦਈ ਵਸਤੁ ਫਿਰ ਲੇਹਿੰ ਸੁ ਮੂਠੇ[1] ॥ ੪੦ ॥ ਜੇ ਹਮ ਸਿਰ ਕੋ ਦੇਹਿੰ ਨ ਇਹਾਂ। ਰਹੈ ਰਾਜ ਤੁਰਕਨਿ ਘਰ ਮਹਾਂ। ਬਡ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾ-ਵਹਿਂ ਜਬੈ। ਇਨ ਕੀ ਜਰਾ ਉਖੇਰਹਿਂ ਤਬੈ* ॥ ੪੧ ॥ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਹ ਆਛੀ ਬਾਤ। ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਹਿਂ ਉਰ ਤੂੰ ਪਛੁਤਾਤ। ਇਮ ਸਮਝਹੁ ਰਹੁ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਾ।ਨਹਿਂ ਕੋਪਹੁ ਨਹਿਂ ਝੁਰਹੁ ਬਿਲੰਦ[2]॥੪੨॥ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਭੇਦ ਚਰਨ ਪਰ ਪਰਯੋ। ਮਤੀਦਾਸ ਉਰ ਆਨੰਦ ਭਰਯੋ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ ਮੁਲਾਨੇ ਹੇਰੀ। ਅਵਿਰੰਗ ਨਿਕਟ ਗਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੪੩॥ ਭਾਖਯੋ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸ਼ਿਤਾਬ। ਮਤੀਦਾਸ ਕੋ ਸ੍ਵਾਲ ਜਬਾਬ। ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਜਰ ਗਯੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੇ ਬੋਲਯੋ ਤੁਰਕੇਸ਼॥੪੪॥ ਮਤੀਦਾਸ ਕੋ ਕੀਨਿ ਬੁਲਾਵਨਿ। ਦੁਇ ਤਖਤੇ ਮਹਿਂ ਕਰਯੋ ਬੰਧਾਵਨਿ। ਹੁਕਮ ਜਲਾਦਨਿ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰਾ। ਲੈ ਆਰਾ ਸਿਰ ਪਰ ਤਿਸ ਧਾਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਅਰਧੋ ਅਰਧ ਚਿਰਾਇ ਸੁ ਡਾਰਾ। ਪਰਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਦੋ ਫਾਰਾ।ਦੋਨਹੁਂ ਤਨ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਪਢੈ। ਹੇਰਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਅਚਰਜ ਬਢੈ॥ ੪੬ ॥–ਹੋਇ ਦੁਖੰਡ ਨ ਜੀਵਤਿ ਕੋਈ। ਇਹ ਤੌ ਪਠਤਿ ਜਿਯਤਿ ਜਿਮ ਹੋਈ–।ਭੋਗ ਪਾਇ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁਂ ਤਨਤੇ। ਗੁਰਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਨ ਤੇ॥੪੭॥ਉੱਤਮ ਗਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾ।ਗੁਰੁ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੋ ਅਚਰਜ ਜੋਵਾ। ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਸਮ ਧਰਨੀ। ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨੀ ॥ ੪੮ ॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਮਤੀਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਚਤਰ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ॥ ੫੪ ।

੫੫. [ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਿਹਾਈ ਦਿੱਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਮਤੀਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਿ ਗਯੋ ਕੰਪ ਉਠੇ ਸਿੱਖ ਔਰ।ਧਰਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹਿ ਠੌਰ ॥੧॥ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਬਡ ਭਯੋ ਅੰਧੇਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਹਤੇ ਕੁਥਾਂਇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਹਠ ਅਧਿਕ ਬਧਾਇ ॥ ੨ ॥ ਅਬਹਿ ਨ ਛੋਰਹਿ ਹਮ ਕੋ ਜੀ-

[1] ਲੁਟ ਲਵਾਂਗੇ।ਮੋੜ ਲਵਾਂਗੇ। *ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਬਾਬਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਵੀ ਜੀ ਭੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਦੇਣਾ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਟਨ ਨਮਿਤ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਫਲ ਭੀ ਇਹੋ ਹੋਇਆ।

ਵਤਿ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਸ਼ਟ ਦੇਨਿ ਪਰ ਥੀਵਤਿ[1]। ਬੰਧਨ ਪਾਇਨ ਮਹਿਂ ਪਰਵਾਇ। ਪਹਿਰੂ ਕਰਿ ਸੁਚੇਤ ਠਹਿਰਾਇ ॥੩॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿਦ ਹੋਹਿ ਤਕਰਾਈ। ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਅਬ ਨਿਕਸਨ ਪਾਈ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਚਹਹੁ ਜੋ ਜਾਨਾ।ਤੌ ਅਬ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ ॥੪॥ ਕੈਦ ਤੁਰਕ ਕੀ ਤਜਿ ਨਿਕਸੀਜੈ। ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਨਿਜ ਘਰ ਸੁਖ ਲੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਯਨ ਜਿਨ ਮਨ* ਡਰ ਹੌਲੇ।ਬੋਲੇ ਤਬ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਡੋਲੇ॥੫॥ 'ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਅੰਗ ਮਹਿਂ ਭਾਰੇ। ਪਹਿਰੂ ਖਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰ ਧਾਰੇ।ਅਹੈਂ ਅਸੰਜਤਿ ਪੌਰ ਕਿਵਾਰੇ। ਡਾਰਿ ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਾ ਤਾਰੇ ਮਾਰੇ ॥੬॥ ਕਿਮ ਅਬ ਨਿਕਸਨਿ ਬਨਹਿ ਹਮਾਰੇ। ਮਰਬੋ ਹੁਇ ਹੈ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੋ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਭਾਖਾ। 'ਕਹਹੁ ਜਥਾ ਪੂਰੀਅਹਿ ਅਭਿਲਾਖਾ[2]॥੭॥ਬੰਧਨ ਪਾਇਨ ਤੇ ਛੁਟ ਜੈ ਹੈਂ। ਸਗਰੇ ਪੌਰ ਕਿਵਾਰ ਖੁਲੈ ਹੈਂ। ਚੌਕੀਦਾਰ ਨ ਦੇਖਹਿ ਕੋਈ। ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਜਿਸ ਇੱਛਾ ਹੋਈ' ॥੮॥ ਗੁਰੂ ਬਦਨ† ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਬੈਨ। ਪਿਖ੍ਯੋ ਤਿਨਹੁਂ ਪਗ ਬੰਧਨ ਹੈ ਨ। ਤਾਰੇ ਛੁਟ ਕਰਿ ਖੁਲੇ ਕਿਵਾਰ।ਪਰ੍ਯੋ ਪਾਹਰੂ ਨੀਂਦ ਮਝਾਰ ॥੯॥ ਉਮਗੇ ਨਿਕਸਨਿ ਕੋ ਸਿਖ ਤੀਨ। ਗੁਰ ਪਗ ਪਰ ਤਬ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। 'ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਸੁਤ ਪਾਸ। ਕਹਾਂ ਸੰਦੇਸਾ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧੦ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਕਹਾਂ ਰਚਹੁ[3] ਕੋ ਸਕਹਿ ਨ ਜਾਨੀ। ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁਂ ਆਪੇ। ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਰੰਚ ਭਰ ਬ੍ਯਾਪੇ॥੧੧॥ ਹਮ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਚਵਾਏ[4]। ਕਿਮ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਭਾਖਹਿਂ ਜਾਏ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬੋਲੇ।'ਭਾਖੋ—ਰਾਖਹੁ ਧੀਰ ਅਡੋਲੇ ॥ ੧੨ ॥ ਇਮ ਹੀ ਕਾਰਜ ਹੈ ਹਮ ਕਰਨਾ। ਅੰਤ ਸਮਾ ਸਭ ਹੀ ਪਰ ਬਰਨਾ। ਚਿੰਤਾ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕੀਜਹਿ ਕੋਈ। ਕੂਰਾ ਕਰਹਿਂ[5] ਤੁਰਕ ਪਤਿ ਜੋਈ ॥੧੩॥ ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਦੁਖ ਦਾਯਕ ਪਾਪੀ। ਬਿਨਸਹਿ, ਵਧਹਿ ਨ ਤੇਜ ਕਦਾਪੀ[6]। ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰੇ ਤਪ ਭਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਦਗਧ ਈਂਧਨ ਸਮ ਸਾਰੇ—॥ ੧੪ ॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਬ ਲਖਨੌਰ। ਵਧ੍ਯੋ ਸਰੀਰ ਭਯੋ ਬਲ ਠੌਰ। ਅਪਨੋ ਪੁਰਿ ਸੰਭਾਰਹੁ ਜਾਈ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਬਸਹੁ ਤਹਿਂ ਚਿੰਤ ਨ ਕਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼ੁਭ

---

[1](ਤੁਲਿਆ) ਹੋਇਆ ਹੈ । [2]ਪੂਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਇੱਛਾ। [3]ਕੀ ਰਚਦੇ ਹੋ। [4]ਛੁਡਾਇਆ ਹੈ। [5]ਅਸੀਂ ਕੂਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। [6]ਕਦੇ ਬੀ ਵਧੇਗਾ ਨਹੀਂ ਉਸਦਾ ਤੇਜ।

*ਪਾ:—ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਨ। †ਪਾ:—ਗੁਰ ਅਧਰਨ, ਗੁਰ ਰਸਨਾ।

ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਅਧਿਕ ਬਸਾਵਹੁ । ਅਬ ਨ ਰਹਹੁ ਇਹਠਾਂ, ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ।
ਇਹ ਸੰਦੇਸਾ ਭਨਹੁ ਹਮਾਰੋ।–ਚਿੰਤਾ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕਛੁ ਉਰਧਾਰੋ ॥੧੬॥ ਅੰਤ
ਸਮਾ ਹਮਰੇ ਤਨ ਕਰਾ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਪਹੂੰਚਯੋ ਨੇਰਾ। ਆਨ ਥਾਨ ਭੀ
ਤਜਿਬੋ ਤਨ ਕੋ। ਇਸ ਥਲ ਕਰਿ ਕੂਰਾ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ॥ ੧੭ ॥ ਇਹ
ਕਾਰਨ ਲਖਿ ਰਹਹੁ ਨਿਚਿੰਤ।ਕਸ਼ਟ ਨ ਧਾਰਹੁ ਰਿਦੈ ਕਦੰਤ–।ਨਿਕਸਹੁ
ਅਬ ਤੁਮ ਲਖਹਿ ਨ ਕੋਈ'। ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖਯ ਤੂੰ ਗਮਨੇ ਸੋਈ ॥ ੧੮ ॥
ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਹੇਰੇ ਵਹਿਰ ਪਯਾਨੇ । ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰ ਛਿੱਪ੍ਰ[1] ਸਿਧਾਨੇ ।
ਨਿਕਸ ਗਏ ਤਾਰੇ ਪੁਨ ਭਿਰੇ।ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ ਸਕਲ ਕੁਛ ਕਰੇ॥੧੯॥ਜਨੁ
ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਕਸਾਏ।ਪੰਥ ਪਯਾਨਤਿ ਤੂਰਨ ਧਾਏ। ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ
ਜਬਹਿ ਲਖਨੌਰ। ਦੇਖਤਿ ਗੁਰੁ ਕੁਟੰਬ ਤਿਸ ਠੌਰ॥੨੦॥ ਤੀਨਹੁ ਬੰਦਨ
ਕਰਿ ਢਿਗ ਬੈਸੇ। ਭਨਯੋਂ ਗੁਰੂ ਜਿਮ ਭਾਖਯੋ ਤੈਸੇ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਦੁਖ
ਬਹੁ ਪਾਇ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬੂਝਹਿ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ੨੧ ॥ 'ਤੁਮ ਸਮ[2] ਕਯੋਂ
ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਤ ਆਏ । ਤੁਰਕ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਕਯੋਂ ਦੁਖ ਪਾਏ' । ਸੁਨਿ
ਤੀਨਹੁ ਸਿੱਖਯਨਿ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਕਹੈਂ ਕਿ–ਅੰਤ ਸਮਾ ਨਿਯਰਾਈ ॥੨੨॥
ਇਹਾਂ ਤਯਾਗ ਤਨ ਕੂਰੋ ਕਰੈਂ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਹਰੈਂ–। ਤੁਮ
ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਜਾਨੋ ਕਹਯੋ। ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਬਸਹੁ,ਇਹੀ ਗੁਰ ਚਹਯੋ' ॥੨੩॥
ਸਾਸੁ ਨੁਖਾ ਦੋਨਹੁੰ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ ।–ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਗਤਿ–ਸਤਿਗੁਰ ਧਯਾਵੈਂ ।
ਬਾਲ ਸਰੂਪ ਕਹਯੋ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। 'ਹੈ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰੇ ? ॥ ੨੪ ॥
ਤਹਿਂ ਰਮਣੀਕ ਥਾਨ ਕੈ ਨਾਂਹੀ। ਸਰਿਗੁਰ ਪੁਰਿ ਬਸਾਇ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ।
ਪਹੁੰਚਨਿ ਬਸਬੇ[3] ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ।ਤੌ ਹਮ ਜਾਇਂ ਤਹਾਂ ਹਿਤ ਕੀਨਿ'॥੨੫॥
ਦੋਨਹੁੰ ਮਾਤਨ ਸੋਂ ਕਹਿਂ ਬੈਨ[4]। 'ਮਾਨਹੁ ਬਾਕ ਚਿੰਤ ਕੋ ਹੈ ਨ। ਇਹਾਂ
ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਦੂਰ ਹਮ ਰਹੈਂ । ਪਿਤ ਕੋ ਪਲਟਾ ਲੈਬੇ ਚਹੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਕਰੋਂ
ਤਰਕ ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਨਿ। ਮਾਰਨ ਕਰੌਂ ਜੰਗ ਰਚਿ ਦਾਰੁਨ।ਅਬ ਲਖ-
ਨੌਰ ਬਿਖੈ ਨਹਿਂ ਬਸਨਾ।ਉਚਰਯੋ ਪਿਤਾ ਆਪ ਜੋ ਰਸਨਾ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ
ਦ੍ਵੈ ਮਾਤਨ ਡਰ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵੈਂ। ਇਸ
ਬਿਧਿ ਕਹਹੁ ਨ ਕਿਸੈ ਸੁਨਾਵਹੁ।ਗਹਹਿਂ ਨ ਆਇ, ਥਿਰਹੁ ਇਸ ਥਾਵਹੁ।

[1]ਛੇਤੀ। [2]ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ। [3]ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵਸਣੇ ਦੀ। [4]ਭਾਵ ਦਾਦੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕਹੇ।

॥੨੮॥ ਨਹਿੰ ਕੋ ਜਾਨਹਿੰ ਬਾਸ ਕਰੰਤੇ । ਬਸਹੁ ਇਕਾਕੀ ਬਲ ਸੁਖਵੰਤੇ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਮਾਤਨ ਕੋ ਤਬ ਕਹੈ । 'ਪਿਤ ਬਚ ਪਰ ਹਮ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਹੈ ॥ ੨੯ ॥ ਕਹੈਂ ਸੁ ਹੋਇ ਭਵਿੱਖਤ ਮਾਂਹੀ । ਅਟਲ ਬਾਕ ਸੋ ਡੋਲਹਿ ਨਾਂਹੀ । ਕਸੋਂ ਬਿਖਾਦ ਮਹਿ ਚਿੰਤਾ ਕਰੋ । ਹੁਇ ਕੱਲਯਾਨ[1] ਰਿਦੈ ਨਹਿੰ ਡਰੋ॥੩੦॥ ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਉਦਾਰੇ । ਚਹੈਂ ਜੁ ਕਰੈਂ ਸੁ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ। ਆਪਹਿ ਜਾਇ ਕੈਦ ਮਹਿ ਪਰੇ। ਆਪਹਿ ਤਨ ਤਜਿਬੇ ਉਰ ਧਰੇ ॥੩੧॥ ਸਭਿਕੇ ਅਹੈਂ ਸਹਾਇਕ ਸੋਇ। ਤਿਨ ਹਿਤ ਜਤਨ ਕਰਹਿ ਕਯਾ ਕੋਇ । ਭੰਜਹਿੰ ਰਚਹਿੰ ਜਗਤ ਕਹੁ ਸਾਰੇ । ਤਿਨ ਆਗੈ ਕਯਾ ਤੁਰਕ ਬਿਚਾਰੇ ॥੩੨॥ਏਕ ਬਾਕ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰੰਤੇ। ਪੀਰ ਅਮੀਰ ਨਹੀਂ ਉਬਰੰਤੇ। ਤਿਨ ਹਿਤ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨਿ ਉਪਾਇ। ਅਹੈ ਬਾਦ ਸੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਇ' ॥ ੩੩ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਈ । ਸੁਤ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੁਛ ਧੀਰਜ ਪਾਈ । ਪਠੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਕੋ ਨਰ ਵੇਗ।ਵਾਹਿਨ ਹਿਤ ਮੰਗਵਾਵਨਿ ਕੇਰ[2] ॥ ੩੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕਹਿ ਤਿਹ ਸਮਝਾਯੋ। 'ਮਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੰਗ ਦੇਹੁ ਅਲਾਯੋ।–ਏਕ ਤੁਰੰਗ ਮੋਲ ਬਡ ਕੇਰਾ । ਲੇ ਆਵਹੁ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿ[3] ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਬ੍ਰਿਖਭਨ ਜੋਰਹੁ ਸਯੰਦਨ ਆਨਹੁ । ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਲੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਹੁ–। ਜਥਾ ਗੁਰਨ ਕੀ ਦਸ਼ਾ, ਸੁਨਾਵਹੁ । ਸੁਨਿ ਚਲਿ ਪਰਹੁ ਨਹੀਂ ਬਿਲਮਾਵਹੁ' ॥ ੩੬॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਦੇ ਅਪਰ ਸੰਦੇਸੇ । ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਿਤਵਤਿ ਘਨੀ ।–ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗ ਧਨੀ !–॥੩੭॥ਸਾਸ ਨਿਕਟ ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਜਲ ਛੋਰਤਿ।ਹੋਨਹਾਰ ਨਾਹਿਨ ਕੋ ਮੋਰਤਿ। ਬ੍ਰਿਧਾ ਅਧਿਕ ਸੁਤ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸੰਕਟ ਦੀਰਘ ਬਯਾਪਤਿ ਅੰਗ॥ ੩੮ ॥ ਢਿਗ ਮਸੰਦ ਜੇਠਾ ਸਮਝਾਵੈ । 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਹਿੰ ਜਥਾ ਉਰ ਭਾਵੈ । ਤਊ ਅੰਤ ਤਨ ਕੋ ਨਿਜ ਜਾਨਿ । ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਹਾਨ ॥ ੩੯॥ ਤੁਮ ਕਹੁ ਹੋਤਿ ਸਨੇਹ[4] ਘਨੇਰੇ । ਗੁਰ ਕੇ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿੰ ਨੇਰੇ। ਤਊ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਰਹਿਬੋ ਆਛੀ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਨ ਸਥਾਨ ਅਬ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਹੁ ਸਭਿ ਦੇ ਅਹਿਲਾਦਾ। ਜਥਾ ਕਹੈਂ[5] ਕਰੀਯਹਿ ਤਿਮ ਬਾਤੀ। ਦੇਖਤਿ ਰਹੀਅਹਿ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ' ॥੪੧॥ ਕਬ ਕਬ

[1]ਸੁਖ ਹੋਵੇਗਾ। [2]ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਮੰਗਾਵਣ ਵਾਸਤੇ। [3]ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ। [4]ਮੋਹ। [5]ਜਿਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਹਿਣ।

ਜੇਠਾ ਕਹਿ ਪਰਚਾਵੈ। ਸਕਲ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ। ਅਪਰ ਕਥਾ ਲਖਨੌਰ ਜੁ ਕੀਨਿ। ਬਰਨਨ ਕਰੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਭੀਨ॥ ੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖਜਨਿ ਛੁਟਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥੫੫॥

੫੬. [ਲਖਨੌਰ ਨਿਵਾਸ। ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ ਦਾ ਮਿਲਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬਸੇ[1] ਜੁਗ ਮਾਤ ਜੁਤਿ ਗੁਰੂ ਇਕਾਕੀ ਹੋਇ। ਸੇਵਕ ਇਕ ਭੀ ਸੰਗ ਨਹਿਂ ਤਨ ਤੀਨਹੁ[2] ਤਹਿਂ ਜੋਇ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਇ ਚਾਹਿ ਚਿਤ ਸੇਵਾ। ਜੇਠਾ ਕਰਹਿ ਜਾਨਿ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਇਕ ਦਿਜ ਭੋਜਨ ਆਨਿ ਬਨਾਵੈ। ਦੋਇ ਸਮੈ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਦ ਅਚਾਵੈ॥ ੨॥ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਤਹਿਂ ਗਨ ਬਾਲਿਕ ਮੇਲ। ਵਹਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਢਿਗ ਖੇਲਤਿ ਖੇਲ। ਕਿੰਦੁਕ[3] ਡੰਡਾ[4] ਗਹਿ ਜੁਗ ਹਾਥ। ਫੈਂਕਹਿ ਦੂਰ ਮਾਰ ਕਰਿ ਨਾਥ॥ ੩ ॥ ਬਾਲਿਕ ਧਾਇ ਗਹੈਂ ਤਹਿਂ ਗੇਰਹਿਂ। ਪੁਨ ਡੰਡਾ ਹਤਿ ਕਿੰਦੁਕ ਪ੍ਰੇਰਹਿਂ[5]। ਕਬਹੂੰ ਬ੍ਰਿਛਨ ਪਰ ਚਢਿ ਚਢਿ ਕੂਦਹਿਂ। ਹਾਰਹਿ ਬਾਲ ਤਾਂਹਿ ਦ੍ਰਿਗ ਮੂੰਦਹਿਂ[6]॥ ੪॥ ਕਬਹੂੰ ਭਾਗ ਚਲਹਿਂ ਕਿਹ ਆਗੇ।ਅਧਿਕ ਭ੍ਰਮਾਵਹਿਂ[7] ਹਾਥ ਨ ਲਾਗੇ।ਕਬ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਬਾਲਿਕ ਸਭਿ ਹੋਇ। ਖੇਲਹਿਂ ਪਰੇ[8] ਬੰਧ ਕਰਿ ਦੋਇ ॥ ੫ ॥ ਜੀਤ ਹਾਰ ਕੀ ਖੇਲ ਮਚਾਵਹਿ। ਧਾਵਹਿਂ ਏਕ ਓਜ ਕੋ ਲਾਵਹਿਂ। ਇਕ ਐਂਚਹਿਂ ਇਕ ਛੁਟ ਕਰਿ ਜਾਵੈਂ। ਇਕ ਲਰ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੈਂ॥ ੬॥ਇਕ ਕੋ ਇਕ ਖਿਝਾਇ ਕਰਿ ਰੋਕਹਿਂ। ਇਮ ਖੇਲਤਿ ਜੇ ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਹਿਂ:–'ਕਿਸ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਬਾਲਿਕ ਅਹੈ[9]। ਕਿਤਕ ਦਿਨਨ ਤੇ ਇਸ ਥਲ ਰਹੈ' ॥੭॥ ਪਰਚੈਂ ਬਾਲਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਝਾਰਾ। ਮਾਤ ਹਕਾਰਹਿ ਬਾਰੰਬਾਰਾ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਅਚਾਇ ਅਹਾਰੇ। 'ਘਰ ਮਹਿਂ ਥਿਰਹੁ, ਨ ਫਿਰਿ ਦਿਨ ਸਾਰੇ' ॥ ੮ ॥ ਬਰਜੇ ਰਹੈਂ ਨ, ਜਾਇਂ ਵਹਿਰ ਕੋ। ਬਾਲ ਬੁਲਾਵਹਿਂ ਖੇਲ ਠਹਿਰਕੋ[10]। ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਹਿਂ ਸਗਰੇ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਕ੍ਰੀੜਾ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਚਾਵਹਿਂ॥ ੯ ॥ ਸ਼ਾਹਿ ਭੀਖ ਜੋ ਪਟਨੇ ਗਯੋ। ਤੀਨ ਮਾਸ ਕੋ ਦਰਸਤਿ ਭਯੋ। ਨਿਕਟ ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਸ ਬਸਬੇ ਕੇਰਾ। ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਿਥੋਦਕ[11] ਤੀਰਥ ਹੇਰਾ॥

---

[1]ਪਹਿਲੇ (ਲਖਨੌਰ ਵਿਚ) ਵਸੇ। [2]ਦੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ੧ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਤਿੰਨੇ ਹੀ। [3]ਖਿਦੋ। [4]ਖੂੰਡੀ। [5]ਰੇੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। [6]ਜੇਹੜਾ ਹਾਰ ਜਾਵੇ ਤਿਸ ਬਾਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਦੇ ਹਨ। [7]ਫਿਰਾਂਵਦੇ ਹਨ। [8]ਕਤਾਰਾਂ। [9](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਕਿਸੇ ਛੱਤ੍ਰੀ ਦਾ ਇਹ ਬਾਲ ਹੈ। [10]ਠਾਹਿਰ, ਖੇਲਨ ਦੇ ਥਾਂ ਵਿਚ। (ਅ) ਠਹਿਰਾਈ ਹੋਈ ਖੇਲ ਵਾਸਤੇ। [11]ਪ੍ਰਿਥੂਦਕ ਨਾਮੇ ਤੀਰਥ ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਪਹੋਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸੁਰੱਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਹੈ।

੧੦॥ਤਹਿਂ ਤੇ ਤੀਨ ਕੋਸ ਤਿਸ ਜਾਨਹਿਂ।ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਆਣਾ ਨਾਮ ਬਖਾਨਹਿਂ। ਕਬ ਤਹਿਂ ਰਹੈ ਕਬਹਿ ਕੁਹੜਾਮ[1] । ਸਿਮਰਤਿ ਨਿਤ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਨਾਮ ॥੧੧॥ ਠਸਕਾ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਇਕ ਚੀਨੋ। ਕਿਸ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਤਿਸ ਦੀਨੋ। ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਬਖਸ਼ਾਵਨਿ ਕਾਜ[2] ।-ਜਬਹਿ ਭਵਿੱਖਤ ਸਿੰਘਨ ਰਾਜ॥੧੨॥ਨਹਿਂ ਛੀਨਹਿਂ ਸੋ ਦੇਗ ਜੁ ਮੋਰੀ-। ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਲੋਰੀ। ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਜਾਨੇ ।-ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ ਕੇ ਧਨੀ ਮਹਾਨੇ ॥੧੩॥ ਮਮ ਸਮੀਪ ਆਏ ਲਖਨੌਰ-। ਏਕ ਪੀਰ ਲੈ ਸੰਗੀ ਔਰ। ਕਹੁ ਜਾਨਿ ਕੋ ਲੀਨਿ ਬਹਾਨਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਥਾਨ॥੧੪॥ ਕਿੱਦੁਕ ਕੋ ਡੰਡਾ ਹਤਿ ਪ੍ਰੇਰਹਿਂ।ਬਾਲਿਕ ਤੇ ਨ ਬੁਚਹਿ[3] ਪੁਨ ਗੇਰਹਿਂ।ਹੁਇ ਸਮੀਪ[4] ਗਹਿ ਕਦਮ ਪਦਮ ਕੋ। ਸਿਜਦਾ ਕੁਨਦ ਅਨੰਦ ਸਦਮ ਕੋ[5] ॥ ੧੫ ॥ ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਿ ਤਰੀਫ ਬਹੁ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਧੰਨਭਾਗ ਮੈਂ ਹੋਇਸਿ ਆਜੂ।ਦਰਸੇ ਆਨਿ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ'॥ ੧੬॥ ਪਿਖਿ ਬਾਲਿਕ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਆਏ। ਨਿਜ ਸੰਗਨ ਜੁਤਿ ਭੇ ਸਮੁ-ਦਾਏ[6]। ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਕੁਛ ਕਹਿਬੋ ਚਾਹੀ।ਇਤ ਉਤ ਦੇਖੇ ਕਰਿ ਬਹੁਪਾਹੀ[7]॥ ੧੭॥ਲਿਏ ਉਠਾਇ ਆਪਨੀ ਗੋਦ। ਨਜਾਰੇ ਭਯੋ ਬਿਲੰਦ ਪ੍ਰਮੋਦ। ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਕੋ ਕਹਿ 'ਠਾਂਢੇ ਰਹੀਅਹਿ। ਅਬਹਿ ਛਿੱਪ੍ਰ ਆਵਹਿਂ, ਥਿਰ ਰਹੀ-ਅਹਿ' ॥੧੮॥ ਸਭਿ ਤੇ ਦੂਰ ਖਰੇ ਤਬ ਹੋਇ। ਪਟ ਸੋਂ ਰਜ ਝਾਰਤਿ ਪਗ ਦੋਇ।ਬੂਝਨ ਲਗਯੋ ਸਕਲ ਹੀ ਗਾਥ।'ਦੁਸ਼ਟ ਤੁਰਕਪਤਿ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ॥ ੧੯ ॥ ਆਪ ਗਏ ਚਲਿ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ। ਪਰੇ ਜਾਇ ਤਿਸ ਕੈਦ ਮਝਾਰੇ। ਛੁਟਹਿਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਹੋਇ?ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਰਹੁ ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਕੋਇ ॥ ੨੦ ॥ ਇਹ ਰਾਵਰਿ ਕਲਾ ਖੇਲ ਪਸਾਰਾ ? ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਜਿਹ ਜਗ ਸਾਰਾ'। ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਿਹ ਜਾਨਾ। ਮਰਮ[8] ਬਾਤ ਕੋ ਸਕਲ ਬਖਾਨਾ॥ ੨੧ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਦਾਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਾਬਰ ਲੀਨਿ ਸੁ ਪੂਰਬ ਕਾਲਾ। ਅਬ ਇਹੁ ਗਰਬ ਰਹਯੋ ਮਤਿ ਮੂਢਾ । ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਚਲਾਵਨਿ

[1](ਕਦੇ ਸਿਆਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਤੇ) ਕਦੇ ਕੁਹੜਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। [2](ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਜੀ ਪਾਸੋਂ) ਬਖਸ਼ਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। [3]ਬੋਚੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ (ਗੇਂਦਾ) । [4](ਪੀਰ ਨੇ) ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ। [5]ਅਨੰਦ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । [6]ਸੰਗੀਆਂ ਸਮੇਤ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। [7]ਬਹੁਤੇ (ਲੜਕੇ) ਪਾਸ (ਆਏ ਦੇਖੇ) । [8]ਭੇਦ ।

ਹਠਹਿ ਅਰੂਢਾ ॥੨੨॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੌਨ ਹੀ[1] ਮਾਰੇ। ਪਰੰਪਰਾ ਕੋ ਧਰਮ ਬਿਗਾਰੇ। ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ ਦੇ ਕਰਿ ਸੀਸ।ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਹਿਂ ਖਲ ਅਵਿਨੀਸ਼॥ ੨੩ ॥ ਨਵੌਂ ਪੰਥ ਹਮ ਸਾਜਨਿ ਕਰੈਂ। ਤੇਜ ਰਾਜ ਕੌ ਤਿਨ ਮਹੁ ਧਰੈਂ।ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ । ਤਨ ਕੋ ਅੰਤ ਜਾਨਿ ਨਿਜ ਲਏ' ॥ ੨੪ ॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ। ਅਚਲ ਰਹੈ ਜਗ ਟੁਕਰਾ ਮੋਰਾ। ਜਬ ਹੁਇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਕੋ ਜੋਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਰਹੈ ਹਮੇਸ਼। ਪੁਰਵਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਚਿਰੰਕਾਲ ਰਹਿ ਦੇਸ਼ ਤੁਮਾਰੀ॥ ੨੬ ॥ ਜੋ ਤੇਰੇ ਟੁਕਰੇ ਕੋ ਖੋਵਹਿ। ਖੋਯੋ ਜਾਇ, ਸੁ ਨਹਿ ਥਿਰ ਹੋਵਹਿ। ਪੰਥ ਹਮਾਰੇ ਮਹਿ ਬਹੁ ਰਹੈਂ । ਅਪਨਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਲਹੈਂ'' ॥ ੨੭ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਸੁਨਿ ਹਰਖ੍ਯੋ ਘਨੋ। ਜਾਚ੍ਯੋ ਜਿਮ,ਤਿਮ ਹੀ ਸਭਿ ਬਨੋ। ਬਾਤਨ ਕਰਤਿ,ਅੰਗ ਤੇ ਧੂਰ। ਪੌਂਛਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਭੂਰ॥ ੨੮ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕੁਛ ਆਨ ਬਖਾਨਤਿ। ਗੋਦ ਉਠਾਏ ਤਿਤ ਕੋ ਆਨਤਿ[2]। ਹਾਥਨ ਸਾਥ ਪਲੋਸਤਿ ਚਰਨੰ। ਜਨ ਕੇ ਹਰਨ ਜਨਮ ਅਰ ਮਰਨੰ[3] ॥੨੯॥ ਜਹਿਂ ਬਾਲਿਕ ਮਹਿਂ ਖੇਲਤਿ ਆਗੇ। ਤਿਹ ਥਾਂ ਗੋਦ ਉਤਾਰਿ ਸੁਭਾਗੇ[4] । ਕਦਮ ਪਦਮ ਕੋ ਸਿਜਦਾ ਕੀਨਿ। ਰਿਦੇ ਧ੍ਯਾਨ ਸੋਈ ਧਰਿ ਲੀਨਿ ॥੩੦॥ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਬਹੁਰ ਆਪਨੇ ਥਾਨ। ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਆਨੰਦ ਮਹਾਨ। ਮੀਰ ਦੀਨ ਜੋ ਪੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਹ੍ਯੋ ਨਿਹਾਰਤਿ ਥਿਰ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੩੧ ॥ ਰਿਦੈ ਸੰਦੇਹ ਬਿਲੰਦ ਉਠਾਵਾ। ਕਹਾਂ ਪੀਰ ਮਤਿ ਤੇ ਬਵਰਾਵਾ।ਅਸਮੰਜਸ ਅਸ ਜਿਸਨੇ ਕੀਨਿ। ਨਹੀਂ ਤੁਰਕ ਸਹਿ ਸਕਹਿਂ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੩੨ ॥ ਮਿਲਿ ਜਬ ਚਲ੍ਯੋ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਪੀਰ ! ਤੁਮ ਕੋ ਬਡ ਲਹ੍ਯੋ[5]। ਸਿਜਦਾ ਕਰਤਿ ਸਰਬ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਜਾਨਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤਵਾਨ ਮਹਾਨਾ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਾਂ ਕਰ੍ਯੋ ਅਬ ਹਿੰਦੂ ਬਾਲਿਕ। ਹੇਰਤਿ ਚਰਨ ਪਰ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਿਕ। ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਤੁਮ ਬੈਸ ਬਡੇਰੀ। ਲਖੀ ਨ–ਮਨਤਾ ਹੈ ਬਡ ਮੇਰੀ–' ॥੩੪॥ ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ। 'ਤੁਮਨੇ ਨਹੀਂ ਭੇਵ ਕੁਛ ਚੀਨਾ।ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜੋਇ। ਹੁਇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਦਰਗਹਿ ਸੋਇ ॥ ੩੫ ॥ ਜਬ ਸਭਿ ਪੀਰ

[1]ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਤੁਰਕ ਦੋਨੋ ਹੀ। [2]ਲਿਆਂਵਦਾ ਹੈ। [3](ਜੋ ਚਰਨ ਕਿ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ । [4]ਸੁਭਾਗੇ (ਭੀਖ ਸ਼ਾਹ) ਨੇ। [5]ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਡਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ (ਤੁਰਕ ਸਾਰੇ)।

ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਾਇ। ਥਿਰਹਿਂ ਪੌਰ ਆਗੋ ਸਮੁਦਾਇ । ਤਬ ਇਹ ਊਚੇ ਬਲ ਚਲਿਆਵੈਂ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਨਿਜ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵੈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਜਿਸ ਨੇ ਜੋ ਕਹਿਬੋ ਤਬ ਹੋਇ। ਇਨ ਸੋਂ ਕਹੈ, ਪੂਰ ਹੈਂ ਸੋਇ। ਨਹਿਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕਿਨ ਦੇਖ੍ਯੋ ਕਹਾਂ। ਇਹੀ ਰੂਪ ਕੈ ਔਰੈ ਅਹਾ[1]* ॥ ੩੭ ॥ ਅਬ ਨਿਜ ਤਨ ਜੋ ਧਾਰਨਿ ਕੀਨਿ।ਦਰਸੋ ਤਹਾਂ ਜਨਮ ਜਹਿਂ ਲੀਨਿ।ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਰਹੇ ਜਗ ਦੋਇ। ਪਰਖੇ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਮੈਂ ਸੋਇ॥੩੮॥ ਧਰੀ ਕਾਮਨਾ ਅਬ ਮੈਂ ਆਇ।ਕੀਨਿ ਜਾਚਨਾ ਲੀਨਿ ਸੁ ਪਾਇ।ਤਰੁਨ ਹੋਇ ਤਨ ਰਨ[2]ਕੋ ਕਰੈਂ। ਤੇਜ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੋ ਸਭਿ ਹਰੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਦਿੱਲੀ ਅਰੁ ਲਵਪੁਰੀ ਮਝਾਰ। ਸਭਿ ਕੀ ਲੈਹੈਂ ਪਾਗ ਉਤਾਰ[3]। ਰਹਨਿ ਦੇਹਿਂ ਨਹਿਂ ਪਤਿ ਕਿਸ ਕੇਰ । ਕਰਹਿਂ ਧੂਲ ਜੋ ਸੈਲ ਉਚੇਰ[4] ॥ ੪੦ ॥ ਨਿਜ ਟੁਕਰਾ ਬਖਸ਼ਾਵਨਿ ਗਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਮੁਹਿ ਕੋ ਬਰ ਦਯੋ। ਮੀਰ ਦੀਨ ਕੋ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਹਰਖਤਿ ਗਾਤ[5] ॥ ੪੧ ॥ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਸਿੰਘਨ ਰਾਜ ਬਡੇਰਾ। ਠਸਕਾ ਗ੍ਰਾਮ ਬੀਚ ਹਮ ਹੇਰਾ ॥ ੪੨ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਭੀਖ ਕੇ ਰਹੇ ਫਕੀਰ। ਦੇਤਿ ਦੇਗ ਜੋ ਆਵਹਿ ਤੀਰ। ਸਿੰਘ ਭੂਪ[6] ਨਹਿਂ ਛੀਨ੍ਯੋ ਕਾਹੂ। ਰਹ੍ਯੋ ਤਿਨਹੁੰ ਢਿਗ ਸਭਿ ਕੇ ਮਾਂਹੂ[7] ॥ ੪੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬੈਨ।ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਟਲ, ਮਿਟਹਿਂ ਕਿਮ ਹੈ ਨ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ।ਬਿਘਨ ਦੁਹੂੰ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਹਰੋ॥ ੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ ਮਿਲਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਲਖਨੌਰ ਮਿੱਠਾ ਖੂਹ ਲਵਾਯਾ । ਮਾਮਾ ਜੀ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਕਛੁ ਕਹੌਂ ਜਿਮ ਬੀਤੀ ਲਖਨੌਰ। ਬਲ ਸਰੀਰ ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ ਗੁਰੂ ਜੋ ਸਭ ਜਗ ਸਿਰਮੌਰ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਨੇੜੀ ਨਿਕਟਿ ਅਹੈ ਜਿਹ। ਘੋਘਾ ਨਾਮ ਮਸੰਦ ਬਸੈ ਤਹਿਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਜਬ ਤੀਰਥ ਗਏ। ਤਬ ਸੋ ਮਿਲ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਢਿਗ ਆਏ॥ ੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਰਹਿ ਸੰਗ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਦਰਬ ਲੋਭ ਬਹੁ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ । ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਇਕ ਦਾਸੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਨਿਤ ਪਾਸੀ॥ ੩ ॥ ਤਿਹ ਬਿਰਮਾਇ

[1]ਇਹੀ ਰੂਪ ਹੈ ਯਾ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰੂਪ ਹੈ (ਖੁਦਾਇ ਦਾ) । [2]ਜੰਗ। [3]ਭਾਵ ਸਰਦਾਰੀ ਖੋਹ ਲੈਣਗੇ। [4]ਪਹਾੜ ਵਤ ਉੱਚਿਆਂ ਦੀ। [5]ਪ੍ਰਫੁਲੱਤ ਸਰੀਰ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ। [6]ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਨੇ। [7]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ (ਰਾਜ) ਵਿੱਚ। *ਪਾ:-ਤਹਾਂ।

ਮੂਢ ਲੇ ਗਯੋ। ਪੁਨ ਪਾਛੇ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਜਬ ਲਖਨੌਰ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਹਿਤ–ਲੇਉਂ ਬਖਸ਼ਾਏ–॥ ੪ ॥ ਖੇਲਤਿ ਹੁਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲਿ ਬਾਲਿ। ਤਹਾਂ ਆਨਿ ਦਰਸੇ ਤਤਕਾਲ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨਿਜ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਮੈਂ ਮਸੰਦ ਨਿਤ ਗੁਰੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਆਪ ਬਾਸ ਕੀਨਸਿ ਲਖਨੌਰ। ਨਹਿਂ ਰਹਿਬੇ ਕੋ ਨੀਕੀ ਠੌਰ। ਅਲਪ ਸਥਾਨ ਅਜਰ ਮਹਿਂ ਜਿਨ ਕੇ। ਕੋਠੇ ਛਤ ਛੋਟੇ ਥਲ ਤਿਨ ਕੇ ॥ ੬ ॥ ਮਮ ਘਰ ਮਹਿਂ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਚਲੋ। ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਹੁ ਬਸਿ ਥਲ ਭਲੋ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਤਿ 'ਭਾਉ ਉਰ ਤੋਰੇ। ਚਲਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਲੇਹਿਂ ਜਬ ਹੇਰੇ[1] ॥ ੭ ॥ ਬਿਨ ਅਸਵਾਰੀ ਹ੍ਵੈ ਨ ਪਯਾਨਾ। ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਬਹੂ ਆਇ ਕਿਕਾਨਾ[2]'। ਇਮ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਆਇ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਹਿਤ ਲੇ ਚਲਨਿ ਕਰਹਿ ਅਰਦਾਸ ॥ ੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਮਾਤਨ ਸੋ ਕਹੈਂ।"ਇਕ ਮਸੰਦ ਕਹਿ,ਮਮ ਘਰ ਰਹੈਂ[3]। ਥਾਨ ਕੁਸ਼ਾਦ ਸਦਨ ਹੈ ਸੁੰਦਰ। ਲਿੰਪਨ ਬਨੇ[4] ਵਹਿਰ ਅਰੁ ਅੰਦਰ'॥ ੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਤਾਂਹੀ। ਸੁਤ ਸਨ ਭਨਤਿ 'ਚਲਨਿ ਅਬ ਨਾਂਹੀ'। ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਬੈ। ਜਲ ਮੀਠੋ ਲਖਨੌਰ ਨ ਸਬੈ ॥ ੧੦ ॥ ਪਾਨ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਕੇਤਿਕ ਬਾਰੀ[5]। ਕਹੈਂ 'ਅਹੈ ਖਾਰੀ ਇਹ ਬਾਰੀ[6]।ਆਛੋ ਸ੍ਵਾਦ ਨ ਪੀਵਨਿ ਬਿਖੈ। ਮਧੁਰ ਇਹਾਂ ਕੋ ਕੂਪ ਨ ਪਿਖੈਂ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਜਰੀ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਉਪਾਵੈ।–ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਹਿ ਅਪਰ ਥਲ ਜਾਵੈਂ–। ਜੇਠੇ ਸੰਗ ਬੂਝਨਾ ਠਾਨੀ। 'ਨੀਕੋ ਅਹੈ ਕਿ ਨਹਿਂ ਕਿਤ ਪਾਨੀ ?॥ ੧੨ ॥ ਰੁਚਹਿ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਸਭਿ ਕੋ ਲਗਹਿ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਸ੍ਵਾਦੇ'। ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਤਿਨ ਭਨਯੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ਜੋ ਹੁਇ ਜਾਈ॥੧੩॥ ਭਨੇ ਬਾਕ ਤੇ ਮੀਠੋ ਹੋਇ। ਪਾਨ ਕਰਹਿ ਸ੍ਵਾਦਲ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਕਿਸੀ ਕੂਪ ਕੋ ਮਧੁਰ ਨ ਅਹੈ। ਇਹ ਬਿਨਤੀ ਸਗਰੇ ਨਰ ਕਹੈਂ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਜਰੀ ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਪਾਨੀ। ਨੰਦਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਿੰਤ ਮਹਾਨੀ। ਬਹੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਜੋ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਸਭਿ ਪੀਵਤਿ ਖਾਰੀ ਅਸ ਬਾਰੀ[6] ॥ ੧੫ ॥ ਕਹਿ ਜੇਠੇ ਕੋ ਪੰਚ ਬੁਲਾਏ। ਮਿਲਿ ਮਾਨਵ ਪਹੁੰਚੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਉਠ ਮਾਤਾ ਘਰ ਵਹਿਰ

---

[1]ਚਲਾਂਗੇ ਤਦੋਂ, ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ) ਦੇਖ ਲਵਾਂਗੇ। [2]ਜਦੋਂ ਘੋੜਾ (ਆਨੰਦ ਪੁਰੋਂ) ਆ ਜਾਵੇਗਾ। [3]ਰਹੋ। [4]ਲਿੰਬ ਕਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। [5]ਕਈ ਵੇਰ। [6]ਜਲ।

ਸਿਧਾਰੀ। ਅਵਨੀ ਤਹਾਂ ਸਮੀਪ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਕਰ ਕੀ ਸ਼ਾਰਤ[1] ਕਰਤਿ ਬਤਾਈ। 'ਨਿਕਸਹਿ ਜਲ ਮੀਠੋ ਇਸ ਥਾਈਂ। ਕਰਿ ਉਪਾਇ ਕੋ ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਸੀ। ਨਰ ਨੀਰਨ ਪੀਵਹਿਂ ਸੁਖਰਾਸੀ' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪੰਚ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਇਹਾਂ ਮਧੁਰ ਹੁਇ ਪਾਨੀ। ਬਾਕ ਆਪਕੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਨਾਂਹੀ। ਸਗਰੋ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਨ[2] ਸੁਖ ਪਾਹੀ॥੧੮॥ ਤਊ ਲਗਾਵਨਿ ਕੀ ਸਮਰੱਥ। ਤਬਹਿ ਬਨਹਿ ਜਬ ਧਨ ਹੁਇ ਹੱਥ। ਕਰਹਿਂ ਬਟੋਰਨ ਸਭਿ ਤੇ ਜਬੈ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਹੁਇ ਸਕ ਹੈ ਤਬੈ ॥ ੧੯ ॥ ਥੋਰੇ ਸਦਨ ਸੁ ਧਨ ਤੇ ਹੀਨ।ਅਬਹਿ ਕਹਾਂ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਜਿ ਦੀਨ'।ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੁਨਿ ਕਰੁਨਾ ਛਾਈ। ਸਭਿਨਿ ਸਾਥ ਇਮ ਕਹ੍ਯੋ ਬੁਝਾਈ॥ ੨੦ ॥ 'ਲਗ੍ਯੋ ਕੂਪ ਆਗੇ ਕੋ ਇਹਾਂ। ਬੀਤ੍ਯੋ ਸਮਾ ਪਿਛਾਰੀ ਮਹਾਂ। ਪੂਰ੍ਯੋ ਗਯੋ ਮ੍ਰਿੱਤਕਾ ਸਾਥ। ਇਕ ਮਿਹਨਤ ਕੀਜਹਿ ਨਿਜ ਹਾਥ॥ ੨੧ ॥ ਗਾਹਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਜ ਲਗਿ ਜੱਯੈ। ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਸਕਲ ਖਨੱਯੈ। ਮਧੁਰ ਨੀਰ ਕੋ ਸੁਖ ਸਭਿ ਪਾਓ।ਮਮ ਨੰਦਨ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਪਿਆਓ॥੨੨॥ਤ੍ਯਾਰ ਤਿਹਾਵਲ ਕਰਿ ਅਬ ਲ੍ਯਾਓ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰਤਾਓ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹੋਇਂ ਸਹਾਇ। ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਬਿਘਨ ਗਨ ਜਾਇਂ' ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਬਡੇਰੀ। ਚਹਤਿ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਗਨ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਜਿਮ ਮਾਤਾ ਸੁਭ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ।ਮਿਲਿ ਪੰਚਨਨਰ ਗਨ ਤਿਮ ਠਾਨੀ॥੨੪॥ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤੁ ਤਤਕਾਲ ਕਰਾਇ। ਭਨਿ ਅਰਦਾਸ ਦੀਨਿ ਬਰਤਾਇ। ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇਰਾ। ਖਨਨ ਲਗੇ ਨਰ ਗਨ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੨੫॥ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕੇਤਿਕ ਜਬਹਿ ਨਿਕਾਰੀ। ਖਨਤਿ ਕੂਪ ਕੀ ਮਲ੍ਹਹਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਮੁਦਤ ਭਏ ਸਭਿ ਖੋਦਨ ਕਰੈ। ਕੋ ਨਿਕਾਸਿ ਮਾਟੀ ਕੋ ਧਰੈ॥੨੬॥ਸਕਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਰ ਮਿਲਿ ਗਏ। ਤੂਰਨ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਸੋ ਭਏ।ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਯਾਰੀ[3]। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਮਧੁਰ ਤਬਹਿ ਬਰ ਬਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਲੈ ਆਏ। ਪਾਨ ਕੀਨਿ ਆਛੇ ਹਰਖਾਏ। ਬਹੁਰ ਅਖਿਲ ਨਰ ਪੀਯਸਿ ਪਾਨੀ।ਮਹਿਮਾ ਮਾਨੀ ਮਹਦ ਮਹਾਂਨੀ ॥ ੨੮ ॥ ਗੁਰੁ ਕੋ ਕੂਪ ਨਾਮ ਤਿਸ ਭਯੋ।ਅਬ ਲਗਿ ਅਹੈ ਮਧੁਰ ਜਲ ਥਿਯੋ। ਮਾਤੁਲ[4] ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਧਰਿਤੇ।—ਕਬ ਆਵਹਿਂ

[1]ਹੱਥ ਦੀ ਸੈਨਤ। [2]ਪੀ ਕੇ। [3]ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। [4]ਮਾਮੇ ਦੀ।

ਚਲਿ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਤੇ ॥ ੨੯ ॥ ਹਯ ਆਦਿਕ ਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਤਬ ਅਖੇਰ ਕੋ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਵੈਂ । ਪਿਖਹਿਂ ਠੌਰ ਲਖਨੌਰ ਚੁਕੋਦ[1]। ਚਢਹਿਂ ਕਿਕਾਨ ਕੁਦਾਇ ਸਮੋਦ-॥੩੦॥ ਬੂਝਹਿਂ ਮਾਤਨ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। 'ਕਬ ਆਵਹਿਂ ਮਾਤੁਲ ਹਿਤਕਾਰੀ ?'। ਸੁਨਿ ਦਿਨ ਗਿਨਹਿ ਜਨਨਿ ਪਰਚਾਵੈ। 'ਬਾਜ ਸਾਜ ਸਾਜਤਿ ਬਿਲਮਾਵੈ[2] ॥ ੩੧॥ ਹਿਤ ਤੁਮਰੇ ਸੁੰਦਰ ਕਰਿਵਾਇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਨਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਬ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ,ਆਜ ਕੈ ਕਾਲੀ। ਪਹੁੰਚਸੈ ਲਖਹੁ ਸੁ ਆਇ ਉਤਾਲੀ[3]' ॥੩੨॥ ਇਮ ਪ੍ਰਤੀਖਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ । ਵਸਤੁ ਸਕਲ ਗੁਰ ਕੇ ਹਿਤ ਲ੍ਯਾਯੋ । ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਜੁਗ ਮਾਤਨ ਕੋ ਨਮੋ ਬਖਾਨੀ॥ ੩੩ ॥ ਮੁਦਤ ਗੁਰੂ ਮਾਤੁਲ ਕੋ ਮਿਲੇ।ਬੂਝਿਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਭਲੇ।'ਪਿਤ ਕੋ ਹੁਕਮ ਭਯੋ ਤਹਿਂ ਜਾਨੇ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹੁਂ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨੇ ॥ ੩੪ ॥ ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਬੁਲਵਾਇਸਿ ਤੋਹੀ । ਪਿਖਨ ਦੇਸ਼ ਅਭਿਲਾਖਾ ਮੋਹੀ' । ਕਹ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਹਿ ਸੰਗ[4]।'ਬਰਤੇ ਬਡੇ ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਰੰਗ॥੩੫॥ਹਮ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਕੈਦ ਤੁਰਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ। ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਇਹ ਨੌਰੰਗ ਪਾਪੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਤਨ ਕੋ ਕੁਟਿਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ[5]॥੩੬॥ਹਮ ਕਿਸਹੂੰ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਦੀਨਾ। ਔਚਕ ਪੰਥ ਆਗਰੇ ਲੀਨਾ। ਜੋ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕਰਤਿ ਖੁਟਾਈ । ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼[6] ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਜਹਾਂ ਨ ਬਸ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਕੋਈ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਾਸ ਤਿਨਹੁਂ ਮਹੁਂ ਹੋਈ। ਕਹਾਂ ਜਾਨ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਬੰਧਨ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਤਨ ਦੀਨਿ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਚਿੰਤ ਬਚ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੇ। 'ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਪ੍ਰਭੂ ਅਡੋਲੇ। ਤਿਨ ਹਿਤ ਕਰਨਿ ਮਨੋਰਥ ਘਨੇ। ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਇਹ ਨਾਂਹਿ ਨ ਬਨੇ ॥ ੩੯ ॥ ਹੋਨਹਾਰ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਨਾਇ[7] । ਕਰਹਿਂ ਜੁ ਹੋਨਹਾਰ ਹੁਇ ਜਾਇ[8] । ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਸੁਖ ਦਾਤੇ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਕੇ ਸਭਿ ਗ੍ਯਾਤੇ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਮਾਨਬੋ ਭਲੇ। ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਅਨੁਸਾਰੀ ਚਲੇ। ਮਰਜੀ ਦੇਖਨਿ ਕੇ ਹਮ

---

[1]ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੀ । [2]ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਾਜ ਨੂੰ ਬਣਵਾਂਦੇ ਹੋਣਗੇ (ਇਸ ਲਈ) ਡੇਰੀ ਲਗੀ ਹੈ। [3]ਛੇਤੀ । [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ । [5]ਕੁਟਲਤਾ ਨਾਲ ਤਪਾਵਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਬੜਾ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [6]ਮਾਲਵੇ । [7]ਭਾਵ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਆਪ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ । [8]ਜੋ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹੋਣਹਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗਰਜੀ[੧] । ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਅਰਜ਼ੀ[੨] ॥ ੪੧॥ ਸਰਬ ਗਯਾਨ ਕੇ ਕਰਤਬ ਮਾਂਹੀ[੩] । ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਤਰਕਤਿ ਕਬ ਨਾਂਹੀ[੪]। ਇਮ ਸਮਝਹੁ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਰਹੁ। ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਾਰਹੁ' ॥ ੪੨ ॥ ਜੁਗ ਮਾਤਨ ਕੇ ਸਹਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ੇਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਚਿਤ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਜਾਨੀ ਸਾਚੀ। ਸੁਮਤਿ ਸਹਿਤ ਸ਼ੁਭ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ ॥ ੪੩ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੋਏ। ਨਿਸਾ ਬਿਤੀ ਤਬ ਜਾਗਨਿ ਹੋਏ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਹਯ ਅਰੂਢਬੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਾਛੇ ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਕੂਪ ਨਿਕਸਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥੫੭॥

੫੮. [ਘੋੜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ । ਘੋਘਾ । ਲਖਨੌਰ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜ਼ੀਨ ਜ਼ਰੀ ਜਰਿ ਕੀਨਿ ਤਬ* ਬਰ ਬਾਜੀ ਪਰ ਡਾਰਿ[੫] । ਸੁੰਦਰ ਸਾਜਯੋ ਸਾਜ ਸੋਂ ਚਪਲਤਿ ਬਲੀ ਉਦਾਰ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਗੁਰਨ ਮਨਾਇਗੁਰੂ ਕੇ ਨੰਦਨ[੬]।ਮਨ ਸਿਮਰੇ ਗਨ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦਨ[੭]।ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਚਪਲਾਈ[੮] । ਪ੍ਰੇਰਨ ਕੀਨੋ ਬਾਗ ਉਠਾਈ॥੨॥ਏਕ ਬਾਜ ਲੇ ਆਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਮਿਲਾਯੋ ਨਾਲ। ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਭਯੋ ਤਬ ਆਗੇ। ਚਲੇ ਵਹਿਰ ਕੋ ਆਨੰਦ ਪਾਗੇ ॥੩ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਪਿਤਾਮਾ ਕੇ ਸਮ ਜੋਏ। ਚਢਤਿ ਅਨੂਠੀ ਸਜਯੋ ਤੁਰੰਗ[੯]।ਮਨਹੁ ਬੀਰ ਰਸ ਭਾ ਸਰਬੰਗ॥੪॥ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਕਮਲ ਮਨੋ ਹੈ।ਚਪਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇਜ ਘਨੋ ਹੈ। ਪੂਰਬ ਉੱਤਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਲੇ। ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਮ੍ਰਿਗਨ ਕੋ ਭਾਲੇ ॥ ੫॥ ਮਾਤੁਲ ਸੋਂ ਬਾਤਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਤੇ । ਬਿਚਰਤਿ ਵਹਿਰ ਉਜਾਰ ਨਿਹਰਿਤੇ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਰਿ ਤੁੰਦ[੧੦] ਪਲਾਵੇਂ। ਦਾਸ ਤੁਰੰਗਮ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵੇਂ ॥੬॥ਇਤ ਉਤ ਬਿਹਰਤਿ ਭਏ ਅਨੰਦ। ਏਕ ਜਾਮ ਲੌ ਗੁਰੂ ਮੁਕੰਦ।ਕਛ ਅਖੇਰ ਕਰਿ ਘਰ ਕੋ ਆਏ। ਜੁਗ ਮਾਤਨ ਮਗ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਏ ॥ ੭॥ ਉਦਤ ਮੁਦਤ[੧੧] ਦਿਖਿ ਪੌਤ੍ਰ ਬਦਨ ਕੋ।ਖਰੀ ਪੌਰ ਪਰ ਤਯਾਗ ਸਦਨ ਕੋ। ਉਤਰੇ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਘਰ ਬਰੇ। ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਆਪਨੇ ਕਰੇ ॥ ੮ ॥ ਇਸ

---

[੧]ਚਾਹਵਾਨ। [੨]ਬੇਨਤੀ। [੩](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸਭ ਦਾ ਗਿਆਨ (ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਕਰਤਬ ਵਿਚ........ । [੪]ਬੁਧੀਮਾਨ ਹੁੱਜਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [੫]ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ ਕਾਠੀ ਸੁਹਣੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਪਾ ਕੇ। [੬]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਕੇ। [੭]ਸਾਰੇ ਬਿਘਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਯਾਦ ਕੀਤਾ। [੮]ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ। [੯]ਸਜੇ ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਅਨੂਪਮ ਹੈ। [੧੦]ਤੇਜ਼। [੧੧]ਅਨੰਦ ਉਦੇ ਹੋਇਆ, ਭਾਵ ਚਾਉ ਚੜ੍ਹਿਆ। *ਪਾ:-ਤਰ।

ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਖੇਲਤਿ ਮੇਲਿ ਬਾਲ ਸਮੁਦਾਏ।ਪੁਨਇਕ ਦਿਨ ਘੋਘਾ ਚਲਿ ਆਯਹੁ। ਲੇ ਚਲਿਬੇ ਹਿਤ ਬਾਕ ਅਲਾਯਹੁ ॥ ੯ ॥ ਚਾਹਤਿ ਰਿਦੇ–ਅਵੱਗਯਾ ਹੋਈ। ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਬਖਸ਼ਾਵੌਂ ਸੋਈ–। ਬਿਚਰਤਿ ਵਹਿਰ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ। ਬੰਦਤਿ ਭਨ੍ਯੋਂ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ ॥ ੧੦ ॥ 'ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਬਨੇ ਬਹੁ ਮੇਰੇ। ਬਸਹੁ ਆਪ ਲਿਹੁ ਪੂਰਬ ਹੇਰੇ। ਪਾਵਨ ਕਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਮੋਹੀ। ਕਈ ਬਾਰ ਭਾਖ੍ਯੋ ਢਿਗ ਹੋਹੀ' ॥ ੧੧॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੋਂ ਕਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।'ਇਕ ਦਿਨ ਚਲੀਅਹਿਇਸੈ ਅਵਾਸ'। 'ਆਛੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਪਯਾਨਹੁੰ'। ਇਮ ਕਹਿ ਤਿਸ ਕਹੁ ਰਾਖਨ ਠਾਨਹੁੰ[1]॥੧੨॥ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮੇ।ਭੋਰ ਜ਼ੀਨ ਹਯ ਪਾਇ ਭਿਰਾਮੇ।ਮਿਸ ਅਖੇਰ ਕੇ ਚਢੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੧੩ ॥ ਘੋਘੇ ਕੋ ਕਰਿ ਲੀਨ ਅਗਾਰੀ। ਪਹੁੰਚਿ ਨਨੋੜੀ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੀ। ਹਯ ਪਰ ਚਢੇ ਖਰੇ ਤਹਿਂ ਥਿਏ।ਬੰਦਤਿ ਨਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਅਏ॥੧੪॥ ਇਕ ਨੇ ਹੋਇ ਸਮੀਪ ਬਤਾਈ। 'ਇਸ ਘੋਘੇ ਅਸ ਕੀਨਿ ਖੁਟਾਈ[2]'। ਸੁਨਤਿ ਰਿਸੇ ਤਤ ਛਿਨ ਹਟਿ ਆਏ। ਦਿਯੋ ਸ੍ਰਾਪ 'ਇਸ ਬੰਸ ਨਸਾਏ' ॥ ੧੫ ॥ ਮਗ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੇ ਨਗਰ ਅੰਬਾਲੇ। ਤਿਸ ਤੇ ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਚਾਲੇ।ਜਬਹਿ ਬਰੋਬਰ ਪੁਰਿ ਕੀ ਆਏ। ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਉਪਬਨ[3] ਤਿਸ ਥਾਂਏ॥ ੧੬॥ ਕਰ੍ਯੋ ਬਿਲੋ-ਕਨਿ ਤਰੁਵਰ ਨੀਕੇ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਥਿਰੇ ਤਿਸ ਹੀਕੇ[4]। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਪਾਕੀ ਜਿਸ ਭੀਤ। ਠਾਂਢੇ ਤਹਾਂ ਬਾਜ ਕਰ ਲੀਤਿ[5] ॥ ੧੭॥ ਤਾਮਾ[6] ਤਿਸੇ ਖੁਲਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਆਛੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯਹੁ ਤਹਿਂ ਖਰੇ। ਉਤਰੇ ਨਹੀਂ ਬਹੁਰ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਭਾਨੁ ਅਸਤਾਏ॥ ੧੮॥ ਤਬਹਿ ਆਨਿ ਪਹੁੰਚੇ ਲਖਨੌਰ। ਬਿਸਰਾਮੇ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁਰ ਚਢੇ ਚਲਿ ਗਏ। ਮ੍ਰਿਗਨ ਪਲਾਇ ਦੂਰ ਥਿਰ ਥਿਏ ॥੧੯॥ ਗ੍ਰਾਮ ਭੁਸਥਲੇ ਕੋ ਬਡ ਥੇਹ। ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਜਾਇ ਸੁਖ ਗ੍ਰੇਹ[7]। ਕਿਤਕ ਸਮਾ ਜਬ ਖਰੇ ਬਿਤਾਯੋ। ਲੂਖੀ[8] ਤੇ ਇਕ ਰੰਘੜ ਆਯੋ ॥੨੦॥ ਬਿਚਰਤਿ ਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੇ ਜਾਈ। ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗਿ ਹੁਤੋ ਇਕ ਨਾਈ। ਗੁਰੂ ਪਛਾਨ ਆਨਿ ਪਗ

[1]ਰਖਣਾ ਕੀਤਾ। [2]ਭਾਵ ਘੋਘੇ ਦਾ ਖੋਟ ਦੱਸ ਦਿਤਾ। [3]ਬਾਗ। [4]ਤਿਸ ਬਾਗ ਦੇ ਦਖਣ ਪਾਸੇ ਇਸਥਿਤ ਹੋਏ। [5]ਬਾਜ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਏ। [6]ਬਾਜ਼ ਦਾ ਭੋਜਨ। [ਅ:, ਤੁਆਮਹ=ਖਾਣਾ]। [7]ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ। [8]ਨਾਮ ਪਿੰਡ।

ਨਯੋ[1]। ਤਬ ਰੰਘਰ ਨੇ ਬੂਝਨਿ ਕਿਯੋ॥ ੨੧ ॥ 'ਕਿਸ ਕੋ ਬਾਲਿਕ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਤਾਪੂ? । ਰਾਜਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਬਡ ਦਾਪੂ[2]'।'ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੋ' ਭਾਖ੍ਯੋ ਨਾਈ। 'ਜਿਨਕੋ ਸਭਿ ਜਗ ਪੂਜਹਿ ਆਈ' ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਰੰਘਰ ਕੇ ਸਿਦਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੰਦਨ ਹਿਤ ਆਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਸਰ ਪੰਚ ਨਿਕਾਸੇ। ਧਰ ਕਰਿ ਕਰ ਮਹਿਂ ਹੋਯਸਿ ਪਾਸੇ[3] ॥ ੨੩ ॥ ਗੁਰੁ ਆਗੇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ ।'ਬਸਤ ਰਹੋ' ਬਰ ਹੇਰਿ ਅਲਾਯਹੁ॥ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ। ਰੰਘਰ ਭਨੇ ਸਮੁਖ ਕਰਿ ਨੈਨ ॥ ੨੪ ॥ 'ਖਰ ਸਰ ਨਿਰਮਲ ਲੋਹੁ ਉਪਾਇਨ। ਪੁਨਹਿਂ ਸਪ੍ਰਸੈਂ ਕਰ ਸੋਂ ਪਾਇਨ'।ਪਿਖਿ ਸ਼ਰਧਾ ਗਹਿ ਲੀਨੇ ਹਾਥ। ਤਬ ਤਿਨ ਧਰ੍ਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਮਾਥ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਨ ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਹਯ ਨਿਜ ਮਾਰਗ ਡਾਰਾ। ਆਵਤਿ ਭੇ ਲਖਨੌਰ ਮਝਾਰਾ। ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮ ਕੀਨਿ ਸੁਖੁ ਧਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਿਂ ਸਮੈਂ ਬਿਤਾਯੋ। ਚਿਤਵਹਿਂ ਪਿਤ ਸੰਦੇਸ਼ ਪਠਾਯੋ। ਜੁਗ ਮਾਤਨ ਢਿਗ ਬੈਠ ਬਖਾਨੀ।'ਕਿਮ ਚਲਬੇ ਕੀ ਮਸਲਤ ਠਾਨੀ?॥੨੭॥ ਬਸਨ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਅਪਨਿ ਸਥਾਨਾ। ਹੁਕਮ ਗੁਰਨ ਕਹੁ ਚਹਿਯਹਿ ਮਾਨਾ। ਤ੍ਯਾਗੀ ਕਰਹੁ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਥਾਨੈ। ਇਤ ਬਸਬੋ ਅਬ ਨੀਕ ਨ ਜਾਨੈ॥ ੨੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿ ਚਿੰਤ ਨ ਕਾਈ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮਹਿਂ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਥਾਂਈ। ਤੁਰਕ ਨਿਕਟ ਜੇ ਰਹਤਿ ਨ ਜਾਨਾ।ਤੌ ਕਿਸ ਕੋ ਬਲ ਚਲਤਿ ਮਹਾਨਾ[4]?॥੨੯॥ ਦੇਸ਼ ਮਵਾਸੇ ਜੰਗਲ ਆਦਿ। ਤਿਹਠਾਂ ਹਮਰੇ ਸਿੱਖ ਆਬਾਦਿ। ਇਸਤੇ ਆਦਿਕ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ। ਅਨੰਦ ਸਮੇਤ ਬਸਤ ਬਹੁ ਥਾਂਇ॥੩੦॥ ਸੁਨੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਆਏ। ਤਿਨ ਤੇ ਪਾਤੀ ਪਠਿ ਫੁਰਮਾਏ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਠਾਏ[5]।ਪਹੁੰਚਿ ਮਿਲੇ ਸੁਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਏ[6]॥੩੧॥ਤਬ ਤੇ ਅਵਰੰਗ ਲਗੇ ਹਕਾਰਨਿ। ਤੋਰਾ ਕਰਤਿ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਕਾਰਨ[7]। ਪ੍ਰਥਮਹਿ ਅਹਿਦੀ ਨਿਕਟ ਪਠਾਏ। ਤਿਨਹੁ ਸੰਗ ਨਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਏ॥੩੨॥ ਸੈਫਾਬਾਦ ਥਿਰੇ ਜਬ ਆਇ।ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਗਨ ਫੌਜ ਪਠਾਇ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ।ਕਿਸ ਬਲ ਕਬੈ।ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਗ।ਆਪ ਗੇ ਤਬੈ॥੩੩॥ਜਾਇ ਆਗਰੇ ਸੂਚਨ ਹੇਤੁ[8]।ਪਠੀ

[1]ਨਿਵਿਆਂ। [2]ਤੇਜ। [3]ਨੇੜੇ ਹੋਇਆ। [4]ਤਾਂ ਕਿਸ ਵਡੇ (ਬਲੀ) ਦਾ ਬਲ ਚਲਣਾ ਸੀ। [5]ਭੇਜੇ (ਪੰਡਿਤ)। [6]ਜਿਹੜੇ ਓਹ ਪਹੁੰਚਕੇ ਮਿਲੇ ਤੇ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ। [7]ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਚਲਾਵਣ ਲਈ। [8](ਅਪਨੀ) ਖਬਰ ਦੇਣ ਲਈ ਆਗਰੇ ਜਾਕੇ''''''।

ਮੁੱਦ੍ਰਕਾ ਹੀਰਾ ਸ੍ਵੇਤ। ਗਯੋ ਅਯਾਲੀ ਦਯੋ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਸੋ ਗਹਿ ਲੀਨਿ ਦੇਖਿ ਕੁਤਵਾਲਾ॥੩੪॥ਸੰਗ ਸਿਪਾਹੀ ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ।ਉਪਬਨ ਆਇ ਬਤਾਵਤਿ ਭਯੋ।ਤਿਹ ਤੇ ਲੇ ਸੰਗ ਦੁਰਗ ਉਤਾਰੇ।ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਥਾਨ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਜੇ ਛੁਟਿ ਆਏ। ਸਭਿ ਇੱਤਨਾਦਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਏ[੧]। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਆਪ ਹੀ ਕੀਨਾ। ਕੋ ਨ ਹਟਾਇ ਸਕਹਿ ਹਿਤ ਭੀਨਾ[੨] ॥ ੩੬ ॥ ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੀ ਅਬ ਤਜਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਮਾਤਨ ਦ੍ਰਿਗ ਆਂਸੂਨ ਡਾਰੀ। ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਲੇਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕਹਾਂ ਕਰਿ ਕਾਰੀ ॥੩੭॥ ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਬਿਨ ਭਨੇ ਪਯਾਨੇ। ਸੰਕਟ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਸਭਿ ਗ਼ਲਤਾਨੇ[੩]।ਹਮ ਤੇ ਅਬ ਕੁਛ ਕਰਜੋ ਨ ਜਾਇ।ਸੋਚਤਿ ਚਿਤ ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਇ ॥ ੩੮ ॥ ਥਿਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਇਸ, ਲਖਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬਿਤੀਤਨ ਹੋਈ। ਅਬ ਲੌਂ ਤੁਮ ਕੁਛ ਭਏ ਨ ਸਜਾਨੇ। ਹਮ ਕਜਾ ਕਹੈਂ ਕਰਹੁ ਜਿਮ ਜਾਨੇ ॥ ੩੯ ॥ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਨ ਮਨ ਉਤਸ਼ਾਹੂ। ਚਿੰਤਾਗਨਿ[੪] ਜਾਰਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹੂ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਮਾਤਨ ਕੇ ਬੈਨ । 'ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਹਮ ਕੋ ਭੈ ਨ ॥ ੪੦ ॥ ਮੈ ਤੇ ਛਪਯੋ ਜਾਇ ਕਿਤ ਨਾਂਹੀ। ਕਬ ਲੌ ਬੈਠ ਰਹੌਂ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਬ ਲੌ ਤਜਹਿਂ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਥਾਨਾ। ਇਹਾਂ ਬਸਨ ਮਹਿ ਕੋ ਗੁਨ ਜਾਨਾ[੫]? ॥੪੧॥ ਅਬ ਮੋਰੇ ਚਿਤ ਪਰਚਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਬਹੁਰ ਚਲਨ ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਮਾਂਹੀ[੬]। ਮਾਤੁਲ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਲੇ ਆਯੋ। ਬੈਠਨਿ ਇਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਨ ਭਾਯੋ' ॥ ੪੨ ॥ ਇਮ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਤਜਾਰੀ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ'। ਦਾਸ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਕਹਿ ਇਮ ਦਯੋ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਗਮਨ ਤਬ ਭਯੋ॥ ੪੩ ॥ ਜੋ ਜਿਸ ਚਹਿਯਤਿ ਸੋ ਤਿਸ ਲੀਨਿ। ਤਜਾਰੀ ਕੀ ਨਿਜ ਆਇਸੁ[੭] ਦੀਨਿ।ਸਭਿ ਵਾਹਨ ਦਾਨਾ ਤ੍ਰਿਨ ਚਾਰਿ[੮]। ਮਰਦਤਿ ਅੰਗਨ ਸਰਬ ਸੁਧਾਰਿ ॥੪੪ ॥ਇਤਿਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਲਖਨੌਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੮ ॥

੫੯. [ਲਖਨੌਰੋਂ ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਸ ਨਿਸਮਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਿ ਦੁਖਤਿ ਮਾਤ ਲਖਿ ਦੋਇ।ਕਹਿ

[੧]ਜੇਹੜੇ ਸਿਖ ਕੈਦੋਂ ਛੁਟ ਕੇ ਆਏ ਸਨ (ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਏ ਹਨ। [੨]ਪ੍ਰੇਮੀ। (ਅ) ਜਿਸ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਿੱਜੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪ੍ਰਜਾ ਰਖਯਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ । [੩]ਭਾਵ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਪਾਕੇ। [੪]ਚਿੰਤਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ। [੫]ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ। [੬]ਫਿਰ (ਸਾਡਾ) ਚਲਣਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। [੭]ਆਪਣੀ ਆਗਜ਼ਾ। [੮]ਚਾਰਕੇ।

ਧੀਰਜ ਕੇ ਬਾਕ ਪੁਨ ਢਿਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਥਿਰ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਅਤਿ ਸਮਰੱਥ ਜੁਤਿ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ। ਚਹਹਿਂ, ਸੁ ਰਚਹਿਂ ਨ ਲਾਗਹਿ ਅਵਾਰੇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨਹਿਂ। ਏਕ ਬਾਕ ਤੇ ਤਤਛਿਨ ਹਾਨਹਿਂ॥ ੨॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾਂ ਸੋ ਕਹੈਂ। ਤਿਨ ਕੇ ਦਾਸਨਦਾਸ ਜੁ ਅਹੈਂ। ਸਭਿ ਸਲਤਨ[1] ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼। ਹੋਹਿ ਏਕ ਹੀ ਜਾਨਿ ਹੁਤਾਸ[2] ॥ ੩ ॥ ਮਤੀਦਾਸ ਜਿਮ ਕਹ੍ਯੋ ਤਹਾਂਹੀ।ਸੋ ਭੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਕੈ ਨਾਂਹੀ[3]।ਸਿਖ ਕਾਰਾ-ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਜੋ ਆਏ। ਹੁਤੇ ਨਿਕਟ ਤਿਨ ਸਕਲ ਬਤਾਏ ॥ ੪ ॥ ਬਰਜ੍ਯੋ ਗੁਰਨ, ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਲੀਨਿ।ਤਿਸ ਕੋ ਤੁਰਕਨ ਪੁਨ ਹਨਿ ਦੀਨਿ[4]। ਤਨ ਕੋ ਅੰਤ ਆਪਨੋ ਜਾਨਾ। ਦੋਸ਼ ਦੇਨ ਹਿਤ ਕੀਨਿ ਬਹਾਨਾ ॥ ੫॥ ਮਹਿਮਾ ਤਿਨ ਕੀ ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ। ਕ੍ਯੋਂ ਸੰਕਟ ਚਿੰਤਾ ਜੁਤਿ ਠਾਨਹੁ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਸਿਖ ਤਹਾਂ ਪਠਾਵਹੁ[5]। ਆਪ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਓਰ ਸਿਧਾਵਹੁ ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਕੇ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੰਦੇਸੇ। ਆਨ ਸੁਨਾਵਹਿ ਭਾਖਹਿਂ ਜੈਸੇ[6]। ਸਗਰੋ ਉਰ ਆਸ਼ੈ ਤਿਨ ਕਹੈ[7]। ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਅਹੈਂ' ॥ ੭॥ ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਪੁਨਹਿਂ ਬਖਾਨੀ। 'ਪਠਹੁ ਦਾਸ ਇਹ ਨੀਕੇ ਜਾਨੀ। ਸੁਧ ਲੇ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਚਲਿ ਆਵੈ।ਕਹਾਂ ਕਰਨਿ ਤਿਨ ਕੈ ਮਨ ਭਾਵੈ'॥੮॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਜਬ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਮੇ[8]। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰਵਾਇਸ ਤਯਾਰੀ ਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[9] ॥ ੯॥ ਇਕ ਸਿੱਖ ਪਠਿ ਦਿੱਲੀ ਓਰ।'ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬੰਦਹੁ ਕਰ ਜੋਰਿ।ਕਹਿਕਰਿ ਪਾਤੀ ਕੋ ਲਿਖਵਾਇ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਆਇ ॥ ੧੦॥ ਮਾਤ ਕਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਭਿ ਕਹੀਅਹਿ। ਅਪਰ ਸੁਨਾਵਹੁ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਲਹੀ-ਅਹਿ[10]'। ਸੁਨਿ ਸੰਦੇਸ਼ ਕੋ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਪਯਾਨਾ ॥੧੧॥ ਇਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੁਤਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਜਾਨਿ ਮਹੂਰਤ ਭਲੋ ਬਿਸਾਲ। ਹੁਤੋ ਖੜਗ ਖਰ ਨਿਰਮਲ ਧਾਰਾ। ਕੁਛਕ ਅਲਪ[11] ਲੇ ਨਿਜ ਕਰ ਧਾਰਾ॥੧੨॥ ਨੌ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਿ ਕੈ। 'ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ'

[1]ਰਾਜ ਨੂੰ। [2]ਇਕ ਹੀ (ਦਾਸ) ਅਗਨੀ ਵਤ (ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਸਮਝੋ। [3]ਸੁਣੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। [4]ਫਿਰ ਉਸ (ਮਤੀ ਦਾਸ ਨੂੰ) ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। [5]ਭਾਵ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜੋ। [6]ਜਿਵੇਂ (ਪਿਤਾ ਜੀ) ਕਹਿਣਗੇ ਤਿਵੇਂ ਆਣ ਸੁਣਾਵੇਗਾ (ਉਹ ਸਿਖ)। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਆ ਕਹੇਗਾ। [8]ਜਦ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹੀ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।(ਅ)ਮਾਮਾ ਜੀ ਨੇ। [10]ਦੇਖਕੇ ਚਲੇ ਹੋ। [11]ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ (ਖੜਗ)।

ਧਯਾਨ ਉਰ ਧਰਿਕੈ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿ ਗਰ ਮਹਿਂ ਪਾਵਾ। ਪਟ ਲਪੇਟਿ ਕਟ ਕਸੀ ਸੁਹਾਵਾ[1] ॥੧੩॥ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਿ ਤੁਰੰਗ ਮੰਗਾਵਾ। ਜਿਸ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਛਾਵਾ।ਉਨ ਕਰਿ ਆਪ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਿਕੈ। ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਬਾਗ ਕਰ ਧਰਿਕੈ[2] ॥ ੧੪॥ ਭਏ ਅਰੂਢ ਸੁ ਚਲਬੇ ਕਾਰਨ। ਕਰਯੋ ਸਮੀਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹਕਾਰਨ। ਅਪਰ ਦਾਸ ਲੇ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਏ। ਮਾਰਗ ਗਮਨ ਕਰੈਂ ਤਜਿ ਥਾਏ॥੧੫॥ਕਿਤਕ ਤਯਾਗਿ ਨਰ ਮਾਤਾ ਪਾਸ।'ਆਨਿ ਸੰਭਾਰਹੁ ਵਸਤੂ ਰਾਸ। ਸਯੰਦਨ ਸੰਗ ਚਲੇ ਸਭਿ ਆਵਹੁ। ਤਯਾਰੀ ਠਾਨਹੁ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਾਵਹੁ' ॥ ੧੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਚਲੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਓਰ। ਦੇਖਨ ਕੀ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਲੋਰ। ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਨ ਕਰਤੇ ਜਾਤਿ।ਕਹੂੰ ਅਖੇਰ ਖੇਲ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ॥ ੧੭ ॥ ਕਿਸੇ ਥਲ ਤਰਲ ਤੁਰੰਗ ਕੁਦਾਵੈਂ[3] । ਸਮ ਸਥਾਨ ਪਿਖ ਕਹੂੰ ਪਲਾਵੈਂ। ਬੋਲਹਿਂ ਬਹੁ ਮਾਤੁਲ ਕੇ ਸਾਥ। ਕਹੂੰ ਬਾਜ ਕੋ ਛੋਰਹਿਂ ਨਾਥ॥ ੧੮ ॥ ਜੇਠਾ ਆਦਿ ਜਿ ਨਰ ਲਖਨੌਰ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹਟਿ ਗੇ ਨਿਜ ਠੌਰ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਗੁਜਰੀ ਦੋਇ। ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇਵਾ ਜਿਸ ਜੋਇ॥੧੯॥'ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸਹੁ ਵਧਹਿ ਪਰਵਾਰ। ਦੂਧ ਪੂਤ ਹੁਇ ਸਦਨ ਮਝਾਰ'।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕੋ ਬਰ ਦੈ ਕੇ।ਸਯੰਦਨ ਪਰ ਆਰੂਢਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ॥ ੨੦॥ ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਗਨ ਨਮੋ ਕਰੰਤੇ। ਬਿਛੁਰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨੈਨ ਜਲਵੰਤੇ। ਦੈ ਧੀਰਜ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। ਰਥ ਪ੍ਰਸਥਾਨੀ ਪੰਥ ਮਝਾਰੇ॥ ੨੧॥ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਦਾਸ ਸੰਭਾਰੀ। ਗਮਨੇ ਲੈ ਲੈ ਗੁਰੂ ਪਿਛਾਰੀ। ਚਲੇ ਜਾਮ ਜੁਗ ਮਾਰਗ ਬਿਖੇ। ਭਾਨੁ ਢਰਯੋ ਜਬ ਲੋਚਨ ਪਿਖੇ॥ ੨੨ ॥ ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਥਾਨ ਸ਼ੁਭ ਹੇਰਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਅਨਵਾਇ ਘਨੇਰਾ। ਸਭਿ ਬਹੀਰ ਆਯਹੁ ਤਿਹ ਮਿਲੇ। ਹੋਇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਬਿਸਰਾਮੇ ਭਲੇ ॥੨੩॥ ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਤਬ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ। ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਜਾਤਿ ਮੁਦ ਮਾਨੇ॥ ੨੪ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮਗ ਚਲੇ। ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਤਿ ਬਿਲਸਤਿ ਭਲੇ। ਗਮਨੇ ਜਾਹਿਂ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਇ।ਮਿਲਹਿਂ ਸਿੱਖ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸੁਨ ਪਾਇ॥੨੫॥ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰਨ ਸੇਵਨ ਠਾਨਹਿਂ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਆਨਹਿਂ।

---

[1]ਬਸਤ੍ਰ ਲਕ ਨਾਲ ਲਪੇਟ ਕੇ (ਖੜਗ) ਕਸਿਆ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ। [2]ਵਾਗ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ।
[3]ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਘੋੜਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਕਰਕੇ ਕੁਦਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਨਮੋ ਚਰਨ ਕਰਿ ਪਿਖਹਿਂ ਸਰੂਪ । ਦਿਪਹਿ ਤੇਜ ਬਡ ਭੂਪਨ ਭੂਪ॥੨੬॥
ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕੀ ਸੂਰਤਿ ਰੂਰੀ। ਗੁਨ ਚਾਤੁਰਤਾਦਿਕ ਬਰ ਪੂਰੀ।ਕਿਤਿਕ
ਸਮੈਂ ਲਗਿ ਦੇਖਤਿ ਰਹੈਂ । ਉਠਨੋ ਨ ਜਾਇ ਉਠਨ ਉਰ ਚਹੈਂ ॥ ੨੭ ॥
ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਹਿਂ।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਮਿਲਹਿਂ ਉਚਾਰਹਿਂ।
'ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਬਰ ਉਚਿਤ ਬਡੇਰਾ।ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਕੇਰਾ[1] ॥੨੮॥
ਜਿਨ ਮਹੁਂ ਲੱਛਨ ਜਥਾ ਪਿਤਾਮਾ । ਹਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਘਾਲਨੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ । ਦਿੱਲੀ
ਪਤਿ ਸਗਰੇ ਜਗ ਸ਼ਾਹੂ । ਪਾਇ ਪਰਾਜੈ ਭੈ ਉਰ ਮਾਂਹੂ ॥ ੨੯ ॥ ਅਪਰਨ
ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕੋ ਕਹੈ। ਬਡੇ ਬਹਾਦੁਰ ਸਭਿ ਨਰ ਲਹੈਂ।ਤਿਨ ਸਮ[2] ਕ੍ਰਾਂਤਿ
ਇਨਹੁਂ ਕੀ ਹੋਰੀ । ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਬਿਖੈ ਬਡੇਰੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ
ਮਗ ਕੇ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖਹਿਂ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਉਲੰਘਿ ਗਏ ਰੋਪਰ
ਪੁਰਿ ਚਾਲਤਿ[3] । ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਜਲਾਲਪ ਡਾਲਤਿ[4] ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗਈ
ਸੁਧ ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਮੈਂ । ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਨਾਰਿ ਨਰ ਉਰ ਮੈਂ । ਸੂਰਜ ਮਲ
ਕੇ ਪੌਤ੍ਰ ਦੋਇ। ਨਿਕਸੇ ਲੇਨਿ ਅਗਾਊ ਹੋਇ ॥ ੩੨ ॥ ਗ਼ਨੀ ਗ਼ਰੀਬ
ਅਪਰ ਨਰ ਸਾਰੇ। ਨਿਕਸੇ ਸੰਗ ਜੁਗਮ ਪਰਵਾਰੇ[5] । ਵਹਿਰ ਦੂਰ ਆਏ
ਹਿਤ ਆਦਰ। ਲਖਿ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ॥ ੩੩ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰੀ
ਸਰਬ ਹੀ ਮਿਲੇ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਭਲੇ। ਕਹਤਿ ਬਤਕ[6]
ਅੰਤਰ ਲੇ ਗਏ। ਡੇਰਾ ਕਰਨਿ ਉਤਾਰਤਿ ਭਏ॥ ੩੪ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ
ਸਿਧਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ।ਡਸਨੇ ਪ੍ਰਯੰਕ[7] ਪੀਠ ਪਰ ਬੈਸੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬੂਝਨਿ ਲਗੇ
ਤਦਾਈ। 'ਦੋਹੁ ਆਪਨੇ ਨਾਮ ਬਤਾਈ॥੩੫॥ ਹਮ ਸਮ ਬਾਲ ਬੈਸ,ਮਿਲ
ਖੇਲਹਿਂ। ਰਾਖਹਿਂ ਨਿਕਟਿ,ਮੇਲ ਨਿਜ ਮੇਲਹਿਂ[8]। ਸੁਨਤਿ ਮੇਵੜੇ ਬਿਦਤ
ਬਤਾਏ।'ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਮਲ ਤੁਮਰੇ ਤਾਏ ॥ ੩੬ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਦ੍ਵੈ ਪੌਤ੍ਰ
ਸ਼ੁਭ ਏਹੀ। ਗਏ ਅਬਹਿ ਬੈਕੁੰਠ ਤਜਿ ਦੇਹੀ। ਨਾਮ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਇਹ
ਜੇਠੇ। ਸ਼ਯਾਮਦਾਸ ਲਘੁ ਜੋ ਢਿਗ ਬੈਠੇ॥੩੭॥ ਰਹੈਂ ਅਲੰਬ ਤੁਮਾਰੇ ਅਬੈ[9]।
ਏਕ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਸਬੈ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬੋਲੇ ਬਹੁ ਬਾਤ । ਇਤਨੇ

[1]ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਗਤ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਵਡੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹਨ। [2]ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਮ। [3](ਐਉਂ) ਚਲਦਿਆਂ ਰੋਪੜ ਪੁਰ ਨੂੰ ਬੀ ਲੰਘ ਗਏ। [4]ਮਜਲ ਅਲਪ=ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮਜਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਦੋਨਹੁ ਪਰਵਾਰਾਂ ਸਹਿਤ। [6]ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ। [7]ਡੱਠੇ ਪਲੰਘ ਦੀ। [8]ਆਪਣੇ ਮੇਲੀ ਮਿਲਾਕੇ । [9]ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਹਨ।

ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੀ ਜੁਗ ਮਾਤ ॥ ੩੮ ॥ ਸੂਰਜ ਮਲ ਘਰਨੀ ਤਬਿ ਆਈ। ਸਾਦਰ ਸਜੰਦਨ ਤੇ ਉਤਰਾਈ। ਗਰ ਸੋਂ ਮਿਲੀ ਜਿਠਾਨਿ ਦਿਰਾਨੀ*। ਗੁਜਰੀ ਵਾਂ ਕੇ ਪਗ ਲਪਟਾਨੀ* ॥੩੯॥ ਘਰ ਅੰਤਰ ਲੇ ਜਾਇ ਬਿਠਾਈ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਆਨੰਦ ਪਾਈ।ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਖਾਨੌਂ ਕਹਾਂ।ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਮਹਾਂ ॥ ੪੦ ॥ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ ਵਧਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਚਿਰ ਬਿਛੁਰੇ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸੁਖ ਲੀਨਿ।ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹਾਰ ਕਰਾਏ।ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਕਹਿ ਕਰਿ ਅਚਵਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੂ। ਬਡ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਰਿਦੇ ਖਭਾਰੂ[1]। 'ਗਏ ਆਪ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਪਾਸ। ਕਰਨੋ ਚਹੈਂ ਛਿਤ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਨਾਸ[2]' ॥ ੪੨ ॥ ਕਰੇ ਫਿਕਰ ਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ਘਨੇਰੇ। ਸੁਪਤ ਜਥਾ-ਸੁਖ ਨਿਸ ਬਡ ਹੇਰੇ[3]। ਜਾਗੇ ਜਬਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਗੋਸਾਈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਚਹਯੋ ਚਲਨ ਜਬਿ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਆਏ।'ਆਜ ਨ ਜਾਨ ਦੇਹਿਂ ਅਗਵਾਏ। ਬਾਸ ਕਰਹੁ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਅਪਨਿ ਬਡਿਨਿ ਕੀ ਪੁਰੀ ਬਿਚਾਰਹੁ ॥ ੪੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਾਗ਼ ਲਗਵਾਯਹੁ। ਨਾਨਾ ਰੀਤਿ ਸਾਥ ਸੁਧਰਾਯਹੁ । ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਆਨੰਦ ਦੇਹੈ । ਤਰੁਵਰੁ ਸਫਲ ਫੂਲ ਬਿਕਸੇ ਹੈਂ ॥ ੪੫ ॥ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾਮਾ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਤੁਮਰੋ ਤਾਯਾ।ਗਿਰ ਪਰ ਊਚੇ ਥਾਨ ਸੁਹਾਯਾ[4] ॥੪੬॥ ਸਭਿ ਥਲ ਹੈਂ ਅਵਲੋਕਨ ਜੋਗ।ਤੁਮਹਿਂ ਪਿਖਹਿਂ ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਲੋਗ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁ, ਸਾਦਰ । ਰਾਖੇ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਕੀਰਤਪੁਰ ਆਗਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. [ਕੀਰਤਪੁਰ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਕੂਚ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰਿ ਮੁਕਾਮ[5] ਨਿਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤੁ ਕਰਿਵਾਇ। ਚਲੇ ਬਿਲੋਕਨ ਬਾਗ਼ ਕੋ ਸਗਰੇ ਸੰਗ ਲਵਾਇ।੧।ਚੌਪਈ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼[6] ਨਿਹਾਰਾ। ਆਰੂ ਅਰੁ ਅਮਰੂਦ, ਅਨਾਰਾ। ਖਰੇ ਰਸਾਲ ਬਿਸਾਲ ਉਚੇਰੇ।

---

[1]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਛੋਭ ਹੋਯਾ। [2]ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [3]ਰਾਤ ਬਹੁਤੀ ਗਈ ਵੇਖਕੇ । [4](ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ) ਅਸਥਾਨ ਪਹਾੜ ਦੇ ਉਪਰ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਡੇਰਾ ਕਰਕੇ। [6]ਸਾਰਾ (ਬਾਗ਼)।

*ਪਾ:-ਅਤਿ ਆਨੰਦ ਹੁਇ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੀ। ਕਹਤਿ 'ਆਜ ਕੇ ਦਿਨ ਬਲਿਹਾਰੀ'।

ਫਲੇ ਫਾਲਸੇ ਫਲ ਬਹੁਤੇਰੇ॥੨॥ ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਕਦਲੀਨ[1] ਬਗੀਚੇ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰੀ ਬਰ ਸੀਂਚੇ[2]। ਰਾਇਬੇਲ, ਚੰਪਕ, ਚੰਬੇਲੀ। ਫੈਲੀ ਮਹਿਕਤਿ ਗੰਧਿ ਸੁਹੇਲੀ ॥ ੩ ॥ ਖਿਰਨੋ ਕੇਵਰਾ, ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ[3]। ਸੇਵ ਮਾਲਤੀ, ਗਨ ਗੁਲਜ਼ਾਰ। ਗੇਂਦਾ, ਕਲਗਾ[4], ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਧੂਪ[5]। ਖਿਰਨੀ, ਜਾਮਨ ਖਰੀ ਅਨੂਪ ॥੪॥ ਨਿੰਬੂ, ਨੌਰੰਗੀ, ਅੰਗੂਰ। ਸੰਗਤਰੇ ਸੁੰਦਰ ਰਸ ਪੂਰ। ਕਠਲ[6] ਬਢਲ[7], ਬਟ[8], ਪੀਪਰ ਖਰੇ। ਪੰਕਤਿ ਕਰੀ ਸੁਹਾਵਤਿ ਖਰੇ ॥ ੫ ॥ ਰਚੇ ਸਥੰਡਲ[9] ਰੌਸ[10] ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਚਾਲਾ। ਬਿਚਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਮਾਲੀ ਰਚਿ ਡਾਲੀ ਕੋ ਲਯਾਏ ॥੬॥ ਧੰਨ ਗਨ ਦੇ ਕਰਿ ਸਕਲ ਬਿਲੋਕਾ। ਛਾਯਾ ਸਘਨ ਤੇਜ ਰਵਿ ਰੋਕਾ[11]। ਕਰਯੋ ਸਰਾਹਨਿ ਇਤ ਉਤ ਹੇਰਿ। ਗਮਨੇ ਥਾਨ ਪਿਤਾਮੇ ਫੇਰ॥੭॥ ਤਬਿ ਲੌ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਨਯੋ ਲੋਕਨ ਸੀਸ ਉਠਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿ ਥਾਨ ਕੋ ਨਿਮੇ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਅਰਪ ਤਿਹ ਸਮੇ ॥ ੮ ॥ ਬੰਟਯੋ ਸਕਲ ਨਰਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਅਨੰਦ ਸਮੇਤ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁਇ ਖਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਸਥਾਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਬਹੁਰ ਗਮਨ ਕਰਿ ਗਿਰ ਸਿਰ[12] ਚਰੇ ॥ ੯ ॥ ਤਾਏ ਕੋ ਥਲ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਤਿਸ ਬਾਰਾ।ਦਿਨ ਬਹੁ ਚਢਯੋ ਸੁ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਅਚਵਿ ਅਹਾਰ ਸ੍ਵਾਦ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥੧੦॥ ਅਪਰ ਸਥਲ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਜੋਈ। ਅਵਿਲੋਕੇ ਫਿਰ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤੋਈ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤਨਿ ਕਰਤੇ। ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਫਿਰਤੇ ॥ ੧੧॥ ਸਭਿ ਦਿਨ ਚਾਵ ਸਮੇਤ ਬਿਤਾਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਹਰਖਾਯੋ। ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਯੋ ਸਭਿ ਕਾਹੂੰ[13]ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਪਿਖਿ ਘਰ ਘਰ ਮਾਹੂੰ ॥ ੧੨॥ ਭਈ ਭੋਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ। 'ਤਯਾਰੀ ਕੀਜਹਿ' ਬਾਕ

[1]ਕੇਲਿਆਂ ਦੇ। [2]ਵਾਰ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ ਨਾਲ ਸਿੰਜੇ ਹੋਏ। [3]ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਇਕ ਬੂਟਾ ਜਿਸ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਫੁਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਸੰਤੀ ਰੰਗ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। [4]ਕੁਕੜ ਦੀ ਕਲਗੀ ਵਰਗੇ ਫੁਲ ਵਾਲਾ ਪੇੜ, ਗਨਾਰ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਜਿਸ ਦੇ ਬੀਜ ਭੁੰਨਕੇ ਵਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਰੂੰਡੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। [5]ਗੁਲ ਦੁਪਹਿਰੀ। [6]ਕਟਹਰ। ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੱਚਾ ਰਿੰਨ੍ਹਦੇ, ਪੱਕਾ ਐਵੇਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਢੇਊ, ਕਚੇ ਦਾ ਅਚਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੱਕੇ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। [8]ਬੋਹੜ। [9]ਥੜੇ। [10]ਬਾਗੀ ਸੜਕਾਂ [ਫ਼ਾ:, ਰਵਸ਼]। [11]ਭਾਵ ਧੁੱਪ ਰੋਕੀ ਹੋਈ। [12]ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ। [13]ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੇ।

ਬਖਾਨੋ।ਤਤਛਿਨ ਜ਼ੀਨ ਡਾਰਿ ਹਯ ਲਯਾਯੋ।ਗਮਨ ਕਰਨਿ ਗੁਰੁ ਨਿਕਟ ਜਨਾਯੋ ॥ ੧੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਇ ਤੁਰੰਗਮ ਚਢੇ। ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਪਿਖਨਿ ਅਨੰਦ ਮਨ ਬਢੇ।ਚਢਿ ਕਰਿ ਮਾਤੁਲ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੈ ਨਾਲ ॥੧੪॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਗੁਜਰੀ ਦੋਇ। ਚਢਿ ਸ੍ਯੰਦਨ ਪਰ ਗਮਨੀ ਸੋਇ। ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਨਰਨਿ ਅਨੰਦ। ਮਿਲਿ ਇਕ ਥਲ ਹਿਤ ਪਿਖਨਿ ਮੁਕੰਦ॥ ੧੫ ॥ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਅਰਪਨ ਕਾਰਨ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਕੀਨਿ ਪਧਾਰਨ। ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ। ਖਰੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਆਇ ਹਦੂਰ॥੧੬॥ਬੈਠੇ ਉਠਿ ਉਠਿ ਦੇਖਨਿ ਕਰੈ।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਸਭਿ ਉਰਧਰੇ। ਕੀਰਤਿਪੁਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਰੇ। ਪਹੁੰਚਿ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਕੇਰ ਕਿਨਾਰੇ ॥੧੭॥ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਏ। ਸਿੰਧ ਗਾਮਨੀ ਸਦਾ ਬਹਾਏ[1] । ਆਵਤਿ ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਅਸਵਾਰੀ। ਮੁਦਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ ॥੧੮॥ ਅਧਿਕ ਉਮਾਹਿਤ ਪਹੁੰਚੇ ਆਈ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਅਵਿਲੋਕ ਗੁਸਾਂਈ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਅਰਪਾਏ ॥ ੧੯॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਸੌਂ ਗੁਰ ਕਰੇ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਹਮ ਸੁਖ ਧਰੇ'।ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਨਿਕ ਤੇ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਮਿਲੇ ਅਨੰਦਤਿ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ॥੨੦॥ਸਭਿ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਸਾਥ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੇ ਮਗ ਨਾਥ। ਬੂਝਤਿ ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਜਾਤੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨਰ ਕਹਿਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤੇ ॥ ੨੧ ॥ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਦਿਖਤਿ ਗਿਰਨ ਕੀ ਧਾਰਾ[2]। ਦਿਸ਼ਾ ਦੂਸਰੀ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਧਾਰਾ[3]। ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਮਹਿਂ ਜਾਈ। ਗਿਰਜਾ[4] ਕੋ ਗਿਰ ਦਯੋ ਦਿਖਾਈ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼ਾਰਤ ਕਰ ਕੀ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[5]।"ਇਹ ਨੈਨਾਦੇਵੀ ਜਨ ਪਾਲ[6]।ਸਭਿਤੇ ਊਚੋ ਸੈਲ ਬਿਸਾਲ। ਕਰਹਿ ਬਾਸ ਦਾਤੀ ਬਰ ਜਾਲ"[7]॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੇ ਬਾਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[8]।ਦੇਖਤਿ ਨਮੋ ਕਰੀ ਤਤਕਾਲਾ*। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੀ

[1]ਸਮੁੰਦਰ ਵਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਤਲੁਜ ਨਦੀ ਸਦਾ ਵਗਦੀ ਸੀ। [2]ਭਾਵ ਪਹਾੜ ਸ਼੍ਰੇਣੀ। [3]ਪ੍ਰਵਾਹ। [4]ਭਾਵ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ। [5]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੇ। [6]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ। [7]ਸਾਰੇ ਵਰਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ ਵਸਦੀ ਹੈ। [8]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

*ਇਹ ਗਲ ਖੋਜ ਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਇਥੇ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜੱਗ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭੈਰੋਂ ਨਾਮੇ ਸਿਖ ਨੇ ਇਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨੱਕ ਕੱਟਿਆ ਦਬਿਸਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਦਾ

(ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਅਵਨੀ। ਕੀਨਿ ਬਿਲੋਕਨ ਨੀਕੇ ਰਵਨੀ ॥ ੨੪ ॥ ਹਰਿਤ ਦੂਰਬਾ ਜਲ ਸਰਵਾਈ[1]।ਤਰੁਵਰੁ ਖਰੇ ਹਰੇ ਸਮੁਦਾਈ।ਚਾਰਹੁੰ ਕੋਦ ਪ੍ਰਮੋਦਹਿ ਦਾਇਕ[2]। ਦੇਖਤਿ ਧਰਯੋ ਹਰਖ ਜਗ ਨਾਇਕ ॥ ੨੫ ॥ ਜਹਾਂ ਸਦਨ ਬਡ ਗੁਰੂ ਚਿਨਾਏ।ਉਤਰੇ ਤਬਹਿ ਥਿਰੇ ਤਿਸ ਥਾਏ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਗੁਜਰੀ ਆਈ। ਸਯੰਦਨ ਉਤਰਿ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਈ ॥੨੬॥ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਮਾਜ ਲੇ ਆਏ। ਅੰਤਰ ਧਰਿ ਸੰਭਾਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਚਾਵਰੁ ਚੂਨ ਸਿਤਾ ਘ੍ਰਿਤ ਲਯਾਏ।ਲਾਗੇ ਕਰਨਿ ਦੇਗ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੨੭ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਘਨੋ ਕਰਿਵਾਇਸਿ। ਪਠਿ ਅਰਦਾਸ ਸਭਿਨਿ ਬਰਤਾਇਸਿ। ਪੁਰਿ ਨਰ ਅਰੁ ਸੰਗੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ' ਅਲਾਏ ॥ ੨੮ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਅਹਾਰਾ।ਗੁਰੂ ਬਸੇ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਮਝਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਧਿ ਆਵਨ ਕੀ ਹੋਈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਚਲੇ ਆਇਂ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੨੯॥ ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਪਾਇਨ ਪਾਸ। ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਖਰੇ ਅਰਦਾਸ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਤਿ ਭੀਰ ਅਧਿਕਾਈ। ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰ ਬਲ ਜਾਈ॥੩੦॥ ਸਹਿਤ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ। ਬਸਤਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਏ॥੩੧॥ਅਬਿ ਸੁਨਿਯਹਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਗਾਥਾ। ਰਚੀ ਗੁਰੂ ਜਿਮ ਤੁਰਕਨ ਸਾਥ।ਮਤੀਦਾਸ ਮਰਿ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਗਯੋ। ਪੀਛੇ ਸਿੱਖਯਨਿ ਉਰ ਡਰ ਭਯੋ ॥੩੨॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿਕਸੇ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਪਾਹੀ ਲਖੇ ਨ ਗਾਤੀ । ਦਿਨਕਰ[3] ਚਢੇ ਬਿਲੋਕੇ ਤਬੈ। -ਕੈਦੀ ਤੀਨ ਨਿਕਸਿਗੇ ਕਬੈ॥੩੩॥ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ ਸਾਰੇ। ਹਮ ਖੋਲੀ ਸਾਂਕਰ ਲਗਿ ਤਾਰੇ। ਬੇਰੀ ਉਤਰੀ ਪਰੀ ਨਿਹਾਰੀ[4] । ਭਏ ਅਚੰਭੈ

[1]ਜਲ ਦੀ ਸਿਲਾਬ ਨਾਲ ਘਾਹ ਹਰਾ ਹੈ। [2]ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ। [3]ਸੂਰਜ। [4]ਦੇਖੀਆਂ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]
ਉੱਤਰ ਸੁਣਕੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਛਡਿਆ ਸੀ। ਅਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦੂਰੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ ਸੋ ਯਾ ਇਹ ਲੇਖ ਆਖੇਪਕ ਹਨ ਯਾ ਰਜਾਸਤ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਦਬਾਉ ਕਰਕੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਬੁਤ ਸ਼ਿਕਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੁਤਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਅਗੇ ਕਦ ਝੁਕ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਦੇਵੀ ਝਾੜੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਸਭਿ ਮਤਿ ਮਾਰੀ-॥ ੩੪ ॥ ਦੇਖਹਿਂ ਖੋਜ ਪਰੈ ਨਹਿਂ ਚੀਨਾ। 'ਹੇ ਖ਼ੁਦਾਇ! ਇਹ ਕਸਾ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨਾ'। ਜਮਾਦਾਰ ਦੌਰਯੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਇਤ ਉਤ ਦੇਖਤਿ ਬਹੁ ਡਰਪਾਯੋ॥੩੫॥-ਕਿਮ ਨਿਕਸੇ?-ਅਚਰਜ ਕੋ ਮਾਨੇ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨੇ। 'ਸਾਥੀ ਤੁਮਰੇ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਏ?ਦਿਹੁ ਬਤਾਇ ਨਤੁ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸਾਏ' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਭਾਖਯੋ 'ਲੇ ਗਯੋ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਤੁਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਇ[1]।ਅਰੁ ਤਿਨ੍ਹ ਸੋਂ ਕਸਾ ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੋ। ਕੀਨੋ ਪਕਰਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਮਾਰੋ[2] ॥੩੭॥ ਬੈਠੇ ਹਮ, ਚਾਹਹੁ ਤਿਮ ਕਰੋ। ਗਏ ਦਾਸ ਤੇ ਕਯੋਂ ਉਰ ਡਰੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਵਰੰਗ ਕੋ ਸੁਧਿ ਦੀਨਿ। 'ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿਕਸਿ ਗਏ ਸਿਖ ਤੀਨ॥੩੮॥ ਰਹੇ ਕਿਵਾਰ ਭਿਰੇ ਤਿਮ ਤਾਰੇ[3]। ਨਹੀਂ ਪਾਹਰੂ ਕਿਨਹਿਂ ਨਿਹਾਰੇ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੋਪ ਨੁਰੰਗੇ ਕਰਯੋ। ਜਮਾਦਾਰ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਰਯੋ ॥ ੩੯ ॥ 'ਮਿਲਯੋ ਹੋਇ ਤਿਨ ਸੰਗ ਸਿਪਾਹੀ। ਧਨ ਹਿਤ ਲੋਭ ਕੀਨਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਤੁਮਹਿ ਜਲਾਦਨ ਤੇ ਮਰਵਾਊਂ।ਜੇਕਰਿ ਭੇਵ ਦੋਸ਼ ਕਹੁ ਪਾਊਂ'' ॥ ੪੦ ॥ ਪਾਇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਕਹਿ ਕਰ ਬੰਦਿ। 'ਖਤਾਵੰਦ ਲਖਿ ਕਰਹੁ ਨਿਕੰਦ[4]।ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ ਦੀਜੀਯਹਿ ਫਾਂਸੀ। ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤੁ ਜਿਨ ਪਾਸੀ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਅਵਰੰਗ ਕੇ ਹੋਯਸਿ ਛੋਹ । ਕਹਯੋ 'ਲੇਹੁ ਦ੍ਰਿਢ ਪਿੰਜਰਾ ਲੋਹ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਹਿੰਦੁਨ ਗੁਰੂ ਬਿਠਾਵਹੁ। ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ ਭੇਰਹੁ ਕੁਲਫ ਲਗਾਵਹੁ॥ ੪੨ ॥ ਕਰਹੁ ਤੰਗ ਚੌਕਸ ਰਹਿਂ ਖਰੇ। ਆਠਹੁੰ ਜਾਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮਹਿਂ ਕਰੇ। ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਹਿ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਜਾਹਿਂ। ਇਸ ਬਿਨ ਸ਼ਰਾ ਚਲਹਿ ਜਗ ਨਾਂਹਿ' ॥੪੩॥ ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਸੰਗ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ ਕਹਤਿ ਸੋ ਭਯੋ। 'ਕਯੋਂ ਹਠ ਧਰਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸਾਥ। ਜੋ ਬਡ ਹਠੀ ਜਗਤ ਸਭਿ ਨਾਥ॥੪੪॥ਮਾਨਹੁ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇਹਿ ਬਡਿਆਈ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੇਹਿ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਈ'।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ:-'ਧਰਮ ਜਿਸ ਜਿਸ ਕੋ।ਪਯਾਰੋ ਧਰਮ, ਨਿਬਾਹੇ ਤਿਸ ਕੋ ॥ ੪੫ ॥ ਹਮ ਤੌ ਕਬਹੁੰ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਏਹੋ। ਜਥਾ ਕਰਹਿ ਤਿਮ ਕਰਿਬੋ ਦੇਹੋ। ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਅੰਤ ਅਬਿ ਆਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਸ ਕਰਿ ਮਨੁ ਬਿਰਮਾਯੋ॥ ੪੬ ॥ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਹਿਂ ਨੀਵ ਤੁਮਾਰੀ।ਗੇਰਹਿਂ ਸਾਗਰ ਖਾਰ ਮਝਾਰੀ । ਬਹੁਰ ਨ ਰਾਜ ਰਹਹਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹੀ'॥੪੭॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਪਿੰਜਰਾ ਮੰਗਵਾਇ।

---

[1]ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਵਣਾ। [2]ਸਾਨੂੰ। [3]ਜੰਦਰੇ। [4]ਨਾਸ਼।

ਪਗ ਬੰਧਨ ਜੁਤਿ ਬੀਰ ਬਿਠਾਇ। ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ ਭੇਰੀ ਕੁਲਫ ਲਗਾਯੋ। ਇਕ ਰਸ ਸਤਿਗੁਰ ਬਦਨ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਲੋਹ ਪਿੰਜਰੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼' ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੦ ॥

੬੧. [ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਕੀ ਖ਼ਾਤਰ ਜਮਾ[1] ਤਬਿ ਲੋਹ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਇ। ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬੇਰੀ ਸਹਿਤ ਸੇਵਹਿ ਜਿਮ ਫੁਰਮਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਤਿ ਭਏ ਅਤਿਸ਼ੈ ਤਕਰਾਈ। ਜਮਾਦਾਰ ਢਿਗ ਠਹਿਰਯੋ ਆਈ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮਹਿਂ ਗੁਰ ਪਾਸੀ। ਨਰਨ ਜਗਾਵਹਿ ਨੀਂਦ ਬਿਨਾਸੀ ॥ ੨ ॥ ਦਿਨ ਪੰਚਕ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਸੋ ਗਯੋ। ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਸੰਗ ਮੇਲਾ ਭਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਭਾਖੀ। 'ਮਿਲਿਬੇ ਕੋ ਅਬਿ ਮੈਂ ਅਭਿਲਾਖੀ ॥ ੩ ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਕਹੇ ਸੰਦੇਸੇ। ਸਗਲ ਕੁਟੰਬ ਸਚਿੰਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਸੋ ਸਭਿ ਚਾਹੌਂ ਗੁਰਨਿ ਸੁਨਾਈ। ਕਿਮ ਮਿਲਿਬੋ ਹੁਇ ਕਹੋ ਉਪਾਈ' ॥ ੪ ॥ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਸਿੱਖ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ। 'ਕਹੌਂ ਬਹੁਰ, ਗੁਰ ਮਰਜ਼ੀ ਜਾਨੀ'। ਵਹਿਰ ਕਹੂੰ ਠਹਿਰਾਯਹੁ ਨੇਰੇ। ਸੰਗ ਸਿਪਾਹੀ ਤਿਸ ਕੋ ਹੇਰੇ[2] ॥ ੫ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੇ। ਪਗ ਬੰਧਨ ਯੁਤਿ ਸੋ ਸਭਿ ਕਰੇ। ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਤਬਿ ਅੰਤਰ ਗਯੋ। ਸਿਖ ਆਗਵਨ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਤਿਸ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹਕਾਰਹਿਂ। ਸੁਨਹਿਂ ਸਕਲ ਸੁਧਿ, ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਹਿਂ। ਕਹਿ ਦਿਹੁ ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਹੁ ਅਰਾਮੂ। ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਜਪਹੁ ਸਤਿਨਾਮੂ' ॥੭॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੈ ਮੈਂ ਬਾਹਿਰ ਆਯੋ। ਗੁਰਕੋ ਕਹਿਬੋ ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਭਈ ਪ੍ਰਬਿਰਤ ਜਾਮਨੀ ਜਬੈ। ਖਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਤਬੈ ॥੮॥ ਜਮਾਂਦਾਰ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਜਗਾਵੈ। ਬੀਰ ਪਿੰਜਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਟਿਕਾਵੈ। ਬੀਤ ਗਈ ਜਬਿ ਆਧੀ ਰਾਤਿ। ਭਏ ਲੋਪ, ਗੁਰ ਦਿਖਹਿ ਨ ਗਾਤ[3] ॥੯॥ ਦੇਖਤਿ ਇਤ ਉਤ ਖਰੋ ਸਿਪਾਹੀ। ਬੋਲਯੋ ਤੁਰਤ 'ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਲਗੇ ਕੁਲਫ ਸਾਂਕਰਿ ਤਿਮ ਲਹੈਂ[4]। ਦ੍ਵਾਰਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤ ਅਹੈਂ' ॥ ੧੦ ॥ ਜਮਾਦਾਰ ਸੁਨਿ ਆਯੋ ਦੌਰਾ। ਲਗਯੋ ਬਿਲੋ-ਕਨਿ ਸਗਰੀ ਠੌਰਾ। ਮਗ ਨਿਕਸਨਿ ਕੋ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ। -ਕਿਮ ਕਿਤ ਗਮਨੇ- ਮਨ ਬਿਸਮਾਯੋ ॥੧੧॥ 'ਸਨੇ ਸਨੇ ਬੋਲਹੁ ਬਚ ਹੌਰੇ[5]। ਨਹਿ ਨ ਸੁਨਾਉ ਪਰਹਿ ਬਡ ਰੌਰੇ'। ਘਰਦਰ ਸਗਰੇ ਹੇਰਨਿ ਕਰੇ। ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਕੋਠਨ ਪਰ

---

[1] ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। [2] ਸਿਪਾਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [3] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ। [4] ਦਿਸਦੇ ਹਨ। [5] ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਬਚਨ ਬੋਲੇ।

ਚਰੇ॥੧੨॥ਊਪਰ ਤਰੇ ਖੋਜ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਹਿਰੇ[1] ਹਿਯ ਹਾਰੇ[2]।
ਬਿਸਮਤ ਭਏ ਨ ਚਲਹਿ ਉਪਾਈ॥ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਸੰਗ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਈ॥੧੩॥
'ਕਹਾਂ ਗਯੋ ਗੁਰ ਖੋਜ ਨ ਪਾਵੈਂ। ਦਿਹੁ ਬਤਾਇ ਨਤੁ ਮਾਰ ਕਰਾਵੈਂ'। 'ਮੈਂ
ਕਯਾ ਜਾਨੋਂ ਦੂਰ ਟਿਕਾਯੋ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਨ ਹੋਨੇ ਪਾਯੋ' ॥ ੧੪ ॥
ਜਮਾਦਾਰ ਜੁਤਿ ਸਕਲ ਸਿਪਾਹੀ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਯੋ ਤਬਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
'ਕਾਮਲ ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਿ ਗਏ।ਆਗੇ ਕਈ ਬਾਰ ਇਮ ਭਏ'॥੧੫॥ ਇਕ
ਬੋਲਯੋ ਅਸ ਹੁਤੀ ਨ ਆਗੈ।ਥਿਰੇ ਪਿੰਜਰੇ ਅਬਿ ਦੁਖ ਲਾਗੈ। ਨਹਿਂ ਐਹੈਂ
ਕਿਤ ਨਿਕਸਿ ਸਿਧਾਰੈਂ।ਸਹੈਂ ਕਸ਼ਟ ਕਯੋਂ ਸਮਰਥ ਭਾਰੈ'॥੧੬॥ ਜਮਾਦਾਰ
ਕਹਿ 'ਇਕ ਰਸ ਰਹੇ। ਦੀਨ ਮਲੀਨ ਨ ਮੁਖ ਦੁਖ ਲਹੇ। ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ
ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਦੀਨ ਬਾਕ ਨਹਿਂ, ਜਥਾ ਨਰਿੰਦ ॥ ੧੭ ॥ ਸ਼ਾਹੁ
ਕ੍ਰੂਰ ਹਮ ਕੋ ਗਹਿ ਲੇਹਿ। ਜਾਨਹਿਂ ਕਹਾਂ, ਸਜ਼ਾਇ ਜੁ ਦੇਹਿ। ਮਿਲਿ ਸਭਿ
ਕੈ, ਅਬਿ ਚਲਹਿਂ ਪਲਾਇ।ਬਸਹਿਂ ਕਹੂੰ ਲੈਂ ਜਾਨ ਬਚਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਕੈ
ਹਿੰਦੁਨ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲਉ ਸਿਮਰਹੁ ਸਾਦਰ। ਨਹੀਂ
ਜੀਵਕਾ ਹਤਹਿਂ ਹਮਾਰੀ[3]। ਬਿਦਤਹਿੰਗੇ[4] ਇਸ ਥਾਨ ਮਝਾਰੀ' ॥ ੧੯ ॥
ਅਧਿਕ ਬਿਸੂਰਤ ਬਿਸਮਤਿ ਅਹੈਂ।'ਬੂਝਹਿ ਸ਼ਾਹੁ,ਕਹਾਂ ਹਮ ਕਹੈਂ।ਅਜ਼ਮਤ
ਕਰਿ ਨਿਕਸੇ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ। ਇਨਹੁ ਨਿਕਾਸੇ ਹਮਹਿਂ ਬਖਾਨਹਿ'॥੨੦॥
ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਚਿਤਵਤਿ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ। ਕਬਿ ਲੇ ਨਾਮ ਮਿਲੇ ਗਨ ਝੂਰਤਿ[5]।
ਥਿਰੇ ਸਮੀਪ ਪਿੰਜਰੇ ਸਾਰੇ। ਕਠਨ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨਿ ਬਿਚਾਰੇ॥੨੧॥ ਇਮ
ਹੇਰਤਿ ਅਰਨੋਦੈ ਹੋਵਾ। ਔਚਕ ਤਬਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ। ਬੀਚ ਪਿੰਜਰੇ
ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬੈਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ॥੨੨॥ਸਮ ਸੂਰਜ ਕੇ ਹੇਰਨ
ਕਰੇ। ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਸਮਸਰ ਤਬਿ ਖਿਰੇ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਬਖਾਨੀ।
ਹਾਥਨਿ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ॥੨੩॥ਹਰਖਤਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ।
ਜਮਾਦਾਰਬਨਿ ਦੀਨ ਉਚਾਰੇ।'ਮਹਿਮਾ ਮਹਿ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨੀ।ਮੈਂ ਅਬਿ
ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਉਰ ਜਾਨੀ ॥੨੪॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖਦ ਜਨ ਕੇਰੇ। ਜਾਗੇ
ਬਡੇ ਭਾਗ ਅਬਿ ਮੇਰੇ। ਕਰਹੁ ਮੁਰੀਦ, ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਚਾਲੋ। ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ

---

[1]ਡਰੇ। [2]ਕੰਬ ਗਏ। (ਅ) ਦਿਲ ਢੇ ਗਏ। [3]ਸਾਡੀ ਜੀਵਕਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। [4]ਪ੍ਰਗਟ
ਹੋ ਜਾਣਗੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [5]ਸਾਰੇ ਮਿਲਕੇ ਝੂਰਦੇ ਹਨ।

ਰਹੌਂ ਮੈਂ ਨਾਲੋ॥੨੫॥ਮਮ ਮਰਜ਼ੀ ਕੇ ਜਿਤਿਕ ਸਿਪਾਹੀ।ਚਲਹਿਂ ਸੰਗ ਨਿਤ
ਰਹਿਂ ਤੁਮ ਪਾਹੀ। ਕਨੌਂ ਸੰਕਟ ਬਿਚ ਕੈਦ ਸਹਾਰੋ । ਸ਼ਾਹੁ ਕੁਕਰਮੀ
ਸਾਹਸ ਵਾਰੋ[1] ॥੨੬॥ ਜਗ ਤੇ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰ ਹਮਾਰੋ। ਇਹ ਸਲਾਹ ਸ਼ੁਭ
ਰਿਦੇ ਨ ਟਾਰੋ'।ਜਮਾਦਾਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਬਿਕਸੇ।ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਤ ਬਾਕ ਇਮ
ਨਿਕਸੇ॥ ੨੭ ॥ 'ਤੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰਨਿ ਕਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਕੁਮਤਿ ਕੀ
ਦੁਰਮਤਿ ਹਰੀ[2] । ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਸੁਖ ਪਾਇਂ ਘਨੇਰੋ। ਆਗੈ ਬਧਹਿ ਬੰਸ
ਬਹੁਤੇਰੋ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਜ ਆਸ਼ੈ ਹਮ ਤੋਹਿ ਸੁਨਾਵੇਂ। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸਿਰ ਦੋਸ਼
ਚਢਾਵੇਂ।ਹਤਹਿ ਤੇਜ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਸਾਰਾ।ਜਥਾਨ ਠਹਿਰਹਿਪਾਵਕ ਪਾਰਾ[3]
॥੨੯॥ ਜੇ ਹਮ ਛੁਟਨੋ ਚਹਤਿ ਕਿਤ ਜਾਂਹਿ[4] । ਤੌ ਕਿਮ ਪਰਤਿ[5] ਕੈਦ ਕੇ
ਮਾਂਹਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਰ ਇਨ ਭਯੋ। ਰਾਜ ਜਗਤ ਕੋ ਬਾਬਰ ਲਯੋ॥
੩੦ ॥ ਅਟਲ ਬਾਕ ਹਮਰੇ ਗੁਰ ਕੇਰ। ਜਥਾ ਨ ਚਲਹਿ ਬਾਧੂ ਤੇ ਮੇਰੁ—
ਰਾਜ ਪੁਸ਼ਤ ਲੌ—ਜਬਿ ਬਰ ਜਾਚਾ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਤਬਹਿ ਇਉਂ ਬਾਚਾ[6] ॥
੩੧ ॥—ਤਵ ਕੁਲ ਮੈਂ ਜਬਿ ਹੁਇ ਅਨਨਾਇ। ਕਰਿ ਕੂਰੇ ਛੀਨਹਿਂ ਤਬਿ
ਆਇ—।ਅਬਿ ਇਨ ਕਸ਼ਟ ਜਗਤ ਕਉ ਦੀਨਾ। ਕਰਨੋ ਚਹੈ ਹਿੰਦੁਨਿ ਧੂਮ
ਹੀਨਾ ॥੩੨॥ ਸੰਤ ਅਨੇਕ ਮਤਨਿ ਕੇ ਜੋਇ।ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਕੀਨੇ ਸੋਇ।
ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰਕ ਤਨ ਮਹਿਂ ਦਰਵੇਸ਼। ਮਾਰੇ ਇਨ ਦੈ ਕਸ਼ਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੩੩॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਬਰ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਇਸ ਕੋ ਕਰਿ ਨ ਸਕਨੋ ਕੋ ਹਾਨਿ।ਹਿੰਦੂ
ਤੁਰਕ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਿੰਦ। ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਦੂਖਦ ਜਥਾ ਨਿਸ ਇੰਦ[7] ॥੩੪॥ ਦੇ
ਸਿਰ ਕੋ ਇਸ ਕਰਿ ਅਪਰਾਧੀ। ਹਤਹਿਂ ਸਕਲ ਜਗ ਕੀ ਜਿਮ ਬਯਾਧੀ[8]।
ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਸਹਿਤ ਤੁਵ ਜਾਨਾ। ਬਾਤ ਮਰਮ ਕੀ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ ॥੩੫॥
ਦੇਖਤਿ ਰਹਹੁ ਜਥਾ ਅਬਿ ਹੋਵੈ।ਰਾਜ ਤੁਰਕ ਘਰ ਤੇ ਸਭਿ ਖੋਵੈ'। ਸੁਨਿਕੈ
ਜਮਾਦਾਰ ਗੁਰਬਾਨੀ।ਜਾਨਨੌਂ ਭੇਤ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ ॥੩੬॥ 'ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮ
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮਰੱਥ । ਛੁਟਨਿ ਛੁਟਾਵਨਿ ਜਗ ਕੋ ਹੱਥ[9]। ਕਨਾ ਕਹਿ
ਸਕਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਹੀਨੋ।ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਲਖਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨੋ' ॥੩੭॥ ਕਹਤਿ
ਸੁਨਤਿ ਹੋਈ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਮਿਟੀ ਸਕਲ ਕੀ ਧਰਕਤਿ ਛਾਤੀ[10]।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ

[1]ਹੱਠ ਵਾਲਾ ਹੈ। [2]ਸ਼ਾਹ ਜੋ ਕੁਮਤੀ ਹੈ (ਉਸ ਦੀ) ਦੁਰਮਤੀ (ਤੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚੋਂ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [3]ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਉਤੇ ਪਾਰਾ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ। [4]ਕਿਧਰੇ ਜਾਣ ਲਈ। [5]ਕਿਉਂ ਪੈਂਦੇ। [6]ਕਹਿਆ ਸੀ । [7]ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [8]ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਦੇ ਰੋਗ ਵਰਗੇ (ਨੁਰੰਗੇ) ਨੂੰ ਮਾਰਾਂਗੇ। [9](ਆਪ ਦੇ) ਹੱਥ ਹੈ। [10]ਛਾਤੀ ਦੀ ਧੜਕਨ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਹਮਰੋ ਸਿਖ ਇਕ ਬਾਹਿਰ ਰਹ੍ਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਤਿਹ ਬੁਲਾਇ ਅਬਿ ਆਨਹੁੰ ਪਾਸ।ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਰਖਿ ਨਿਚਿੰਤ ਭਰਵਾਸਾ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਮਾਦਾਰ ਧਰਿ ਭਾਊ। ਜਾਨ੍ਯੋਂ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਭਾਊ ॥੩੯॥ ਆਪ ਜਾਇ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਬਾਹਿਰ। ਖੋਜ੍ਯੋ ਸਿਖ ਜਿਮ ਰਹੇ ਅਜਾਹਰ[1] । ਸੰਗ ਆਪਨੇ ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ।ਗੁਰਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪੁਚਾਵਤਿ ਭਯੋ॥੪੦॥ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਪ੍ਰਥਮ ਜੁ ਕਰਿਹੀ। ਹਟ੍ਯੋ ਤਬਹਿ, ਭਰਵਾਸਾ ਧਰਿ ਹੀ ।–ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਆਪਹਿ ਆਏ। ਕੈਦ ਪਰਨਿ ਬਡ ਹੇਤੁ ਬਤਾਏ[2] ॥੪੧॥ ਕਲਾ ਕਰਿ ਸਕਹਿਂ ਤਿਨਹੁੰ ਰਖਵਾਰੀ।ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਨ ਲਗੈ ਅਵਾਰੀ।ਹਮ ਦੁਰਮਤਿ ਕਰਿ ਕ੍ਯੋਂ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ।ਜਿਨਹੁੰ ਅਵੱਗ੍ਯਕ ਦੋਜ਼ਕ ਜਾਵੈਂ–॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੦ ॥

੬੨. [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦਿੱਲੀਓਂ ਚਿਠੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੋਹ ਪਿੰਜਰੇ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਨਮੋ ਕਰੀ ਸਿਖ ਦੇਖਿ।ਮੁਚ੍ਯੋ ਬਿਲੋਚਨ ਜਲ ਤਬੈ ਸੰਕਟ ਰਿਦੈ ਬਿਸ਼ੇਖ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।'ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਕੁਟੰਬ ਤੁਮਾਰੀ।ਤਜਿ ਲਖਨੌਰਅਨੰਦਪੁਰਿਗਏ। ਬ੍ਰਿਧ ਮਾਤਾ ਕੋ ਸੰਕਟ ਭਏ ॥ ੨ ॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਲੇ ਸ੍ਵਾਸ ਬਡੇਰੇ। ਬੈਠਤਿ ਉਠਤਿ ਦ੍ਰਿਗਨ ਜਲ ਗੇਰੇ। ਤਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਿਤ ਲਾਵੈ ॥ ੩ ॥–ਕਹਾਂ ਹੋਇ ਹੈ,ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ–। ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਿੰਤਾ ਕਰਤਿ ਬਿਤਾਇ । ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਦੇ ਅਹਿਲਾਦ[3] । ਧੀਰ ਧਰਾਵਹਿਂ ਕਰਿ ਤੁਮ ਯਾਦ॥੪॥ਕਹਿ ਮਹਿਮਾ ਬਿਧਿ ਅਨਿਕ ਤੁਮਾਰੀ। –ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਭਾਰੀ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਨ ਲਗੈ ਅਵਾਰੀ। ਆਪੇ ਰਚੀ ਬਾਰਤਾ ਸਾਰੀ–॥੫॥ ਤਊ ਅਧਿਕ ਬਿਰਲਾਪਹਿਂ ਮਾਈ[4]। ਸਾਸ ਨੁਖਾ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਇਕ ਥਾਈਂ। ਤਿਨ ਕੇ ਧੀਰ ਧਰਾਵਨਿ ਕਾਰਨ। ਤੁਮਰੇ ਸੁਤ ਮੁਹਿ ਕੀਨਿ ਹਕਾਰਨਿ॥੬॥ਦਾਦੀ ਅਰੁ ਨਿਜ ਮਾਤ ਸੁਨਾਇ। ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ –ਲੀਜਹਿ ਸੁਧਿ ਮੰਗਵਾਇ। ਜਥਾ ਕਹੈਂ ਪਿਤ ਤਥਾ ਸੁਨੀਜਹਿ[5]। ਧਰਹੁ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਚਿੰਤਾ ਕੀਜਹਿ ॥ ੭ ॥ ਜੋ ਕ੍ਰਿਤ ਆਪ ਕਰਨਿ ਕੋ ਗਏ। ਕੌਨ ਹਟਾਇ ਸਕਹਿ ਸੋ ਥਿਏ–।ਕਹ੍ਯੋਮੋਹਿ–ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਹਾਥ।ਕਰਹੁ ਲਿਖਾ-

[1]ਛੁਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। [2]ਅਪਨੇ ਕੈਦ ਪੈਣ ਦਾ ਵਡਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। [3]ਅਨੰਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਹੌਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਮਾਈਆਂ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। [5]ਸੁਣੋ।

ਵਨਿ ਹੈ ਜਿਮ ਗਾਥ ॥ ੮ ॥ ਆਨ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਜਬੈ। ਧੀਰ ਧਰਹਿ ਦੁਖ ਪਰਹਰਿ ਸਬੈ–।ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸੁਧਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਚਾਹਤਿ ਪਾਯੋ ॥੯॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ। ਤੁਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਭਿ ਚਿੰਤ ਬਿਲੰਦ। ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਧਰਹਿਂ ਬਿਖਾਦਾ[1]। ਅਵਿਰੰਗ ਕੂਰ ਕਰਯੋ ਬਡ ਬਾਦਾ ॥ ੧੦॥ ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ[2]। ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇਰ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ। ਲੇ ਕਾਗਦਿ ਕਰ ਮਹਿਂ ਭਗਵੰਤਾ ॥੧੧॥ ਕਲਮ ਦਾਨ ਕੋ ਤਬਿ ਮੰਗਵਾਯੋ। ਜਮਾਦਾਰ ਕੋ ਨਰ[3] ਲੇ ਆਯੋ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਲਿਖਿ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।ਕਰੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਰਾਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ ॥ ੧੨ ॥'ਜੋ ਨਰ ਹੁਇ ਜਿਸ ਕੋ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਸੋ ਮਾਨਹਿ ਇਮ ਸੀਖ ਹਮਾਰੀ। ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੁਗ ਲੋਕ ਮਝਾਰੀ'। ਲਿਖੇ ਸ਼ਲੋਕ ਸੁ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ[4] ॥ ੧੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇਓ ਨਹੀ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥ ਕੀਨ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜੁ ਮਨਾ ਜਿਹਿ ਬਿਧਿ ਜਲ ਕਉ ਮੀਨ ॥ ੧।

ਚੌਪਈ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਲਿਖੇ ਸ਼ਲੋਕ। 'ਪਠਿ ਹਰਿ ਭਜਹੁ ਤਜਹੁ ਸਭਿ ਸ਼ੋਕ'।ਸਭਿ ਸਿੱਖਯਨਿ ਪ੍ਰਤਿ ਲਿਖੇ ਬਨਾਇ।ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਸੁ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਇ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਨ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਲਿਖਯੋ ਸ਼ਲੋਕ। 'ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਰੋਕ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਕਿਸ ਕੇਰੀ। ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਜਿਨ ਸ਼ਕਤਿ ਬਡੇਰੀ' ॥ ੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮਹਲਾ ੯ ॥

ਰਾਮ ਗਇਓ ਰਾਵਨੁ ਗਇਓ ਜਾਕਉ ਬਹੁ ਪਰਵਾਰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਥਿਰੁ ਕਛੁ ਨਹੀ ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਸੰਸਾਰਿ ॥੫੦। ਚਿੰਤਾ ਤਾਕੀ ਕੀਜੀਐ ਜੋ ਅਨਹੋਨੀ ਹੋਇ ॥ ਇਹ ਮਾਰਗੁ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਨਾਨਕ ਥਿਰੁ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥੫੧॥ ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿਗੁਨ ਗਾਇ ਲੇ ਛਾਡਿ ਸਗਲ ਜੰਜਾਲ ॥ ੫੨ ॥

ਚੌਪਈ॥ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਲਿਖਿ ਸਮਝਾਈ।ਅਰੁ ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ। [5]'ਰਾਮਚੰਦ ਰਾਜਾ ਅਵਿਤਾਰ। ਬਿਜੈ ਕੀਨਿ ਛਿਤ ਜੀਤਿ ਉਦਾਰ ॥੧੬॥ ਰਾਵਣ ਜੀਤ ਲੀਨਿ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕੁ। ਬਡ ਪਰਿਵਾਰ ਵਧਯੋ ਬਿਨ ਸ਼ੋਕ। ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਕੌਨ ਗਿਨ ਸਕੈ। ਸੁਰ ਗਨ ਡਰੈਂ, ਦਿਸ਼ਾ ਜਿਸ ਤਕੈ[6] ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਦੁੱਖ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [2]ਆਪ ਚਲ ਆਏ ਹੋ। [3]......ਦਾ ਆਦਮੀ। [4](ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ) ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ। [5]ਕਵੀ ਜੀ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਭਾਵ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [6]ਜਿਸ ਤਰਫ (ਰਾਵਣ) ਤੱਕਦਾ ਸੀ।

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਡੇ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਦੌਨ[1]। ਸੋ ਭੀ ਗਏ ਤਯਾਗਿ ਨਿਜ ਭੌਨ*। ਸੁਪਨ ਸਮੇਂ ਮਹਿਂ ਸੁਪਨੋ ਸਾਚਾ[2]।ਸੋਗ ਹਰਖ ਦੁਖ ਸੁਖ ਰਹਿ ਰਾਚਾ॥੧੮॥ ਜਬਿ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇ। ਰਚਯੋ ਸਮਾਜ ਬਿਨਸਿਗਾ ਸੋਇ। ਝੂਠੋ ਜਾਨਹਿ,ਨਹਿਂ ਪਛੁਤਾਵੈ। ਤਿਮ ਰਚਨਾ ਜਗ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ॥੧੯॥ਤਿਸ ਹਿਤ ਮਮਤਾ ਧਾਰਹਿ ਜੀਵਤ[3]। ਕਛੂ ਨ ਰਹਹਿ, ਬਿਨਾਸੀ ਥੀਵਤ। ਹੋਇ ਜਾਇ ਅਨਹੋਨੀ ਜੋਇ। ਉਚਿਤ ਕਰਨਿ ਕੋ ਚਿੰਤਾ ਸੋਇ ॥੨੦॥ ਜੋ ਸਭਿ ਸੰਗ ਏਕ ਸਮ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਕਰੈ ਨ ਕੋਇ। ਜੋ ਉਪਜਹਿ ਸੋ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰ। ਪਰਸੋਂ, ਆਜ ਕਿ ਕਾਲ ਬਿਚਾਰ॥੨੧॥ਯਾਂ ਤੇ ਹਰਿਗੁਨ ਗਾਇ ਬਿਸਾਲ। ਤਯਾਗਹੁ ਸਗਰੇ ਜਗ ਜੰਜਾਲ। 'ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨਹੁ।ਤਨਕੋ ਅੰਤ ਸਮਾ ਅਬਿ ਜਾਨਹੁ॥੨੨॥ਹੁਤੇ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮ, ਤਿਮਹੀ ਬਨਤਿ[4]।ਜਥਾ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਹਮ ਭਨਤਿ।ਯਾਂਤੇ ਸ਼ੋਕ ਚਿੰਤ ਕੋ ਤਯਾਗਹੁ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਲਾਗਹੁ'॥੨੩॥ਦੋਨਹੁਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਲੋਕ ਲਿਖਿ ਤੀਨ। 'ਕਰਹੁ ਨ ਦੁਖ'ਸੀਖਯਾ ਅਸ ਦੀਨਿ। ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਸੁਤ ਕੋ ਪਤਿਆਵਨ। ਹਿਤ ਪਰਖਨ ਕੇ–ਕਿਮ ਧਰ ਭਾਵਨ[5] ॥ ੨੪ ॥ ਲਖਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਿਂ ਹਮ ਕੋ ਕੈਸੇ ? ਲਖਯੋ ਜਾਇ ਅਸ ਆਸ਼ੈ ਜੈਸੇ–। ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਦੋਹਾ ਲਿਖਯੋ ਬਨਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਾਇ ॥ ੨੫॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਬਲੁ ਛੁਟਕਿਓ ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਕਛੂ ਨ ਹੋਤ ਉਪਾਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਬ ਓਟ ਹਰਿ
ਗਜ ਜਿਉ ਹੋਹੁ ਸਹਾਇ ॥ ੫੩ ॥

ਚੌਪਈ॥ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੇਰ ਬਿਰਤੰਤ। ਕਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ। ਲਿਖਯੋ ਪਤਾ ਜਿਮ ਕਰੀ ਸਹਾਇ।–[6]ਰਣਕਰਿ ਰਾਖਸ਼ ਦਏਖਪਾਇ॥੨੬॥ ਅਬਿ ਇਹ ਦੁਸ਼ਟ ਉਠਾਇ ਖੁਟਾਈ। ਬੰਧਨ ਦਏ ਅੰਗ ਮੈਂ ਪਾਈ।ਗਹੀ ਓਟ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇਰੀ।ਜਿਮ ਗਜ ਕੀ ਛੋਰੀ ਪਗ ਬੇਰੀ॥੨੭॥ਸੋ ਅਬਿ ਸਮਾ ਆਇਕਰਿ ਹੋਵਾ।ਨਹਿੰਨ ਸਹਾਇਕ ਤੁਮਬਿਨ ਜੋਵਾ–। ਇਕ ਦੋਹਾਲਿਖਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਹਾਥ।ਬਹੁਰ ਬਨਾਇ ਅਪਰ[7] ਕੋ ਨਾਥ॥੨੮॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਮੈ ਗਹਿਓ ਜਾਕੈ ਸਮ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ
ਸੰਕਟ ਮਿਟੈ ਦਰਸੁ ਤੁਹਾਰੋ ਹੋਇ ॥ ੫੭ ॥ ਸੰਗ ਸਖਾ ਸਭ ਤਜਿ ਗਏ ਕੋਊ ਨ

---

[1]ਦੋਵੇਂ ਭਾਵ ਰਾਮ ਤੇ ਰਾਵਣ। [2]ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੁਪਨਾ ਸੱਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਜਦ ਤਕ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਤਿਸ (ਜਗਤ) ਲਈ ਮਮਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [4]ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਤਦ ਵੀ ਤਿਵੇਂ (ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਿਆਗ) ਹੋਣਾ ਸੀ। [5]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। [6]ਦੋਹੇ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਭਾਵ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [7]ਹੋਰ (ਦੋਹਰਾ)। *ਪਾ:–ਜਗ ਗੌਨ।

ਨਿਬਹਿਓ ਸਾਥ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਪਤ ਮੈ ਟੇਕ ਏਕ ਰਘੁਨਾਥ ॥ ੫੫ ॥
ਨਾਮ ਰਹਿਓ ਸਾਧੂ ਰਹਿਓ ਰਹਿਓ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਜਗਤ ਮੈ
ਕਿਨ ਜਪਿਓ ਗੁਰਮੰਤੁ* ॥ ੫੬ ॥

ਚੌਪਈ॥ਇਮ ਸ਼ਲੋਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਿ ਲਿਖੇ। ਅਧਿਕ ਵਿਰਾਗ ਕਹਜੋ ਜਿਨ ਬਿਖੇ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਔਰ। ਕਰਿ ਸੂਚਕ[1] ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥੨੯॥ ਪੁਨ ਇਕਠੌ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਦੇਤਿ ਭਏ ਬੋਲੇ ਸਿਖ ਸਾਥ। 'ਤੂਰਨ ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਮਗ ਮਾਂਹੂ।ਪਹੁੰਚਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਕੇ ਪਾਹੂ ॥੩੦ ॥ ਪੁਨ ਉੱਤਰ ਕਹਿਕੈਲਿਖਵਾਓ।ਨਿਕਟਿਹਮਾਰੇ ਸਿਖ ਇਕ ਆਓ।ਤਨ ਤਜਿਬੇ ਕੇ ਦਿਨ ਅਬਿ ਥੋਰੇ।ਬਿਨ ਬਿਲੰਬਆਵਹੁਇਤ ਓਰੇ॥੩੧॥ਇਮਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋ ਬਾਤ ਬਤਾਵਹੁ।ਬਿਨ ਬਿਸਰਾਮ ਜਾਇ ਪੁਨ ਆਵਹੁ। ਸ਼੍ਰਮਤ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਤੂ ਨਹਿਂ ਹੋਇ[2]।ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਮਨਹੁ ਬਿਘਨ ਨ ਕੋਇ॥੩੨॥ ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਭਿਕੋ ਧ੍ਰਿਤ ਦੈਹੋ[3]।ਸ਼ੋਕ ਚਿੰਤ ਤਜਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੈ ਹੌ'।ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਤੇ ਜਬਿ ਭਾਖਾ। ਸਮੁਖ ਸਿੱਖ ਸਿਰ ਧਰਿ ਪਰ ਰਾਖਾ ॥ ੩੩ ॥ "[4]ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੁਮਰੀ ਵਡਿਆਈ।ਇਕਰਸ ਸੁਖ ਦੁਖ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਟਿਕਾਈ।[5] ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਹੁ ਲਿਖਹੁ ਬਿਧਿ ਆਨ। ਬਰਤਹੁ ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਭਗਵਾਨ[5] !' ॥੩੪॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬਾਰਂਬਾਰ। ਨਿਕਸਜੋ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰ। ਚਲਜੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੁਰ-ਪੁਰਿ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮਹਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੫ ॥ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਸੌਚ ਇਸ਼ਨਾਨੈ। ਥਿਰਹਿ ਇਤਿਕ ਨਤੁ ਪੰਥ ਪਯਾਨੈ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਮਨਜੋ ਨਹਿਨ ਥਕੇਵਾਂ। ਜਾਨਹਿ ਕਰਜੋ ਬਾਕ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੩੬ ॥ ਇਮ ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਮਗ ਉਲੰਘਾਯੋ। ਤਜਿ ਰੋਪਰ ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਆਯੋ। ਟਿਕਜੋ ਨਹੀਂ ਆਗੇ ਚਲਿ ਪਰਜੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਰਜੋ ॥ ੩੭ ॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਰਾਸੇ 'ਸੰਦੇਸ਼ ਪਠਨ' ਪ੍ਰਸੰਗਬਰਨਨੰਨਾਮਦੋਇਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ॥੬੨॥

[1]ਜਣਾ ਕਰਕੇ । [2]ਰਾਹ ਵਿਚ ਥੱਕੇਂਗਾ ਨਹੀਂ । [3]ਧੀਰਜ ਦੇਵਿਓ । [4]ਇਹ ਸਿੱਖੋਕਤੀ ਹੈ। [5](ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ) ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹੋ, (ਜਗਤ ਤੋਂ) ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਰਤਦੇ ਹੋ। ਭਾਵ ਜਗਤ ਹਰਖਸ਼ੋਕ ਵਿਚ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕਥਨ ਲਿੱਖਣ ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਅਤੀਤ ਹੋ। (ਅ) ਲਿਖਦੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਪਰ ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਮੁਖੋਂ ਤਾਂ ਕਹਿਦੇ ਤੇ (ਆਪ) ਵਰਤਦੇ ਹੋ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ।ਭਾਵ ਲਿਖਦੇ ਤਾਂ ਹੋ ਵੈਰਾਗ ਪਰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗਲਾਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਡੋਲ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਦੀ ਪਰਖ ਲਿਆ ਹੈ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੪। *ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਇਥੋਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ੪੩ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੬੩. [ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ। ਗੁਰਿਆਈ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਬਾਸੁਰ ਚਢੇ ਕਰਿ ਤਨ ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨ । ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਦਿਵਾਨ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਏ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਪਨ ਕੀਨਿ।–ਪਿਤਾ ਪਠਯੋ–ਲਖਿ ਲੀਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੨ ॥ ਚਿੱਠਾ ਖੋਲਿ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਆਸ਼ੈ।ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਜੁਗ ਮਾਤਨਿ ਪਾਸੈ।ਸਾਸ ਨੁਖਾ ਗੁਰ ਰੂਪ ਚਿਤਾ-ਰਤਿ।–ਕਹਾਂ ਹੋਇ–ਇਮ ਸੰਸੈ ਧਾਰਤਿ।।੩।।ਕਬਿ ਕਬਿ ਜ਼ਿਕਰ ਫਿਕਰ ਕੋ ਕਰੈਂ।ਦੁਸ਼ਟ ਤੁਰਕਪਤਿ ਤੇ ਚਿਤਿ ਡਰੈਂ।ਗੁਰ ਮਹਿੰਮਾ ਜਾਨੈਂ ਭਲਿਭਾਂਤੀ। ਤਊ ਸਨੇਹ ਮਾਨਿ ਦੁਖ ਛਾਤੀ ॥ ੪ ॥ ਕਿਤਿਕ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖ ਗਨ ਦਾਸ। ਪਹੁੰਚੇ ਧਰੇ ਮੌਨ ਥਿਤ ਪਾਸ। ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਮਾਤ ਕੇ ਜਾਈ। ਮੁਖ ਦਾਦੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਈ ॥ ੫ ॥ 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਿਖਯੋ ਆਪਨੇ ਹਾਥ । ਭਨੇ ਸੰਦੇਸੇ ਹਮ ਤੁਮ ਸਾਥ। ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਯੋ।ਇਹ ਸਿਖ ਅਬਿ ਹੀ ਲੇ ਕਰਿ ਆਯੋ' ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪਿਖਯੋ ਮੇਵੜੇ ਓਰ। 'ਲਿਹੁ ਕਰ ਮਹਿਂ ਬਾਚਹੁ ਸਭਿ ਛੋਰਿ*'। ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਤਿਨ ਪਠਯੋ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਜਿਮ ਪ੍ਰਥਮ ਬਤਾਯੋ ॥ ੭ ॥ ਬਹੁ ਸ਼ਲੋਕ ਬੈਰਾਗ ਜਨਾਵੈਂ।–ਜਗ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਕੋ ਰਹਿਨਿ ਨ ਪਾਵੈ। ਬਡੇ ਬਡੇ ਹੁਇ ਸਭਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਿਤਾਰ ਜਿ ਭਏ–॥ ੮ ॥ ਪੁਨ ਲੱਛਨ ਭਾਖਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ। –ਤਨ ਮਹਿਂ ਹੰਤਾ ਜਿਨਹੁਂ ਨ ਮਾਨੀ।ਨਹਿਂ ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਭੈ ਉਰ ਪਾਵੈਂ।ਆਪ ਔਰ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵੈਂ ॥ ੯ ॥ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕੰਚਨ ਲੋਹ। ਮਾਨ ਅਮਾਨ ਸਮਾਨੈਂ ਹੋਹਿ–। ਪੁਨ ਜਨਨੀ ਬਿਰਧਾ ਹਿਤ ਧੀਰ।–ਹੋਨਹਾਰ ਹੀ ਤਜਨਿ ਸ਼ਰੀਰ ॥ ੧੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਉਚਿਤ ਨ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨੀ।ਸੁਪਨੇ ਜਗ ਕੀ ਸਮਤਾ ਬਰਨੀ। ਜਿਸ ਕੀ ਆਦਿ, ਅੰਤ ਤਿਸ ਹੋਇ। ਉਪਜਨ ਵਾਰੋ ਬਿਨਸਤਿ ਸੋਇ ॥ ੧੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਤਯਾਗਹੁ ਜੰਜਾਲ। ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਾਲਿ–। ਪੁਨ ਸਪੂਤ ਕੇ ਸੰਗ ਸੰਦੇਸ। ਲਿਖਯੋ ਜੁ ਪਠਯੋ ਸੁ ਸੁਨਯੋ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧੨ ॥ ਗਨ ਸ਼ਲੋਕ ਜਬਿ ਪਠੇ ਸੁਨਾਏ।ਸਭਿ ਕੇ ਲੋਚਨ ਜਲ ਭਰਿ ਆਏ। ਭਏ ਮੌਨ ਕਛ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਈ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਸੁਨਾਈ–।।੧੩।।'ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੋ ਪ੍ਰਤਿ ਫੁਰਮਾਇ।–ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨਿਕਟਿ

*ਖੋਲਕੇ(ਅ) ਆਦਿ ਤੋਂ।

ਪਠਾਇ[1]। ਪੁਨ ਉੱਤਰ ਲਿਖਵਾਵਨਿ ਕੀਜੈ। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਹਮ ਢਿਗ ਪਠਿ ਦੀਜੈ—॥੧੪॥ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਬਿਲੰਬ ਅਬਿ ਧਾਰੋ। ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਉੱਤਰ ਪਠਹੁ[2] ਬਿਚਾਰੋ'। ਗੁਰੁ ਨੰਦਨ ਸੁਨਿ ਜਾਨਨੋਂ ਆਸ਼ੈ।—ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਬਲ ਜਿਨ ਪਾਸੈ ॥੧੫॥ ਸੂਰਜ ਸਸਿ ਕੌ ਰੋਕਿ ਰਖੈਯਾ[3]। ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਲੌ ਬਲ ਅਤਿਸੈਯਾ[4]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਥਿਰੈਂ[5]। ਜਥਾ ਹੁਕਮ ਸੋ ਤਤ-ਛਿਨ ਕਰੈਂ ॥੧੬॥ ਕਨਾ ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਤਿਨਹੁ ਅਗਾਰੇ। ਅਵਨਿ ਉਡਾਇ ਫੂਕ ਇਕ ਮਾਰੇ। ਏਕ ਬਾਕ ਤੇ ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਕਿ ਰੰਕ ਹੋਹਿ ਪਰਹਾਨਾ[6] ॥੧੭॥ਜੋ ਸਹਾਇਤਾ ਸਭਿ ਕੀ ਕਰੈਂ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਜੋ ਸਿਖ ਧਰੈਂ। ਦੂਰ ਕਿ ਨੇਰ ਕਿ ਅਵਨਿ ਅਕਾਸ਼। ਸਿਮਰੈਂ ਮਨ ਪਹੁੰਚਤਿ ਜਨ ਪਾਸ[7] ॥੧੮॥ ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਐਸੇ।ਨਿਜ ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹਤਿ ਕੈਸੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ[8]। ਜਗਹਿ ਨਿਵਾਜਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਕਿ ਨਾਸ਼[9]॥੧੯॥ਤਿਨ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਿ ਅਜੋਗ।ਮਾਨਹਿਂ ਹੁਕਮ ਚੌਦਹੂੰ ਲੋਗ॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਜਿਨਹੁ ਮਝਾਰਾ —॥ ੨੦ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਨੰਦਨ। ਪੂਰਬ ਲਿਖੀ ਆਪਨੀ ਬੰਦਨ। 'ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹਹੁ ਸੁ ਤੁਰਤ ਬਨਾਵਹੁ। ਤਉ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸ਼ਕਤਿ ਦੁਰਾਵਹੁ' ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦* ॥

ਬਲੁ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ ਸਭ ਕਿਛੁ ਹੋਤ ਉਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੇ
ਹਾਥ ਮੈ ਤੁਮ ਹੀ ਹੋਤ ਸਹਾਇ ॥ ੫੪ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉੱਤਰ ਲਿਖਿ ਪਾਤੀ। ਸਭਿ ਕੀ ਨਮੋ ਲਿਖੀ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ। 'ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਮਾਲਕ ਆਪ। ਚਹੌ ਸੁ ਰਚਹੁ ਉਥਾਪਨ ਥਾਪ' ॥ ੨੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰਾ।—ਸਮੈਂ ਅਲਪ ਤਨੁ ਤਜਨਿ ਮਝਾਰਾ। ਆਨਹਿ ਸੀਸ ਜਾਇ ਸਿਖ ਜੋਇ। ਨਹਿਂ ਬਿਲਮੈ ਅਰੁ ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ॥੨੩॥ ਜੋ ਆਯਹੁ ਸੋ ਨਹਿਨ ਪਠਾਯੋ[10]। ਅਪਰ ਦਾਸ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। 'ਕਰਹੁ ਗੌਨ ਅਬਿ ਪੌਨ ਸਮਾਨੋ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਨਿਕਟਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿਂ ਮਾਨੋ ॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਜੋ ਕਾਰਨ ਹੁਇ

[1]ਚਲਾ ਜਾਹ। [2]ਭੇਜੋ। [3]ਰੋਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ। [4]ਬਹੁਤਾ। [5]ਖੜ੍ਹੋਂਦੇ ਹਨ। [6]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ਼। [7]ਦਾਸਾਂ ਪਾਸ। [8]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸ। [9]ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਨਿਵਾਜ ਦੇਣ ਚਾਹੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣ। [10]ਉਹ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ।

*'ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦' ਇਤਨਾ ਪਾਠ ਤਿੰਨ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਖਰੇ ਨਿਹਰੀਅਹਿ। ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਸੰਸੈ[1] ਧਰੀਅਹਿ। ਆਵਨ ਜਾਨੋ ਕਰਤਿ ਨ ਡਰੀਅਹਿ' ॥ ੨੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਿਬੇ ਕਹੁ, ਮਾਨੀ[2]।ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਾਨਕੀ ਮਾਤਾ। 'ਮੈਂ ਅਤਿ ਬ੍ਰਿਧਾ ਸੁਨੋ ਦੁਖ ਤਾਤਾ!' ॥੨੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਮਨ ਦੀਨ ਉਚਾਰੇ। 'ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਪਯਾਸ ਹਮਾਰੇ। ਜਿਮ ਜਾਨਹੁ ਤਿਮ ਰਚਹੁ ਗੁਸਾਈਂ।ਤੁਮਰੇ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਰਹੈ ਸਦਾਈ' ॥੨੭॥ ਲਈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਿੱਖਯ ਸਿਧਾਯਹੁ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਹੀ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਾਯਹੁ।ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੇ ਪੰਥ ਸਿਧਾਰਾ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਮਨਯੋ ਜਾਇ ਸੁਖਾਰਾ॥੨੮॥ਕਿਤਿਕ ਸਮੈ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ।ਪੌਰ ਪੁਰੀ ਕੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਧਾਈ।ਡਰ ਬਿਹੀਨ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਗਯੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਤਰਿ ਦੇਖਤ ਭਯੋ ॥੨੯॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਧਰੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਸੁਧਿ ਕੁਟੰਬ ਕੀ ਸਕਲ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੦॥ਕਰ ਧਰਿ[3] ਖੋਲਿ ਪਠੀ ਤਤਕਾਲਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਕੌ ਆਸ਼ੈ ਪਰਖਤਿ। ਅਧਿਕ ਗੰਭੀਰ ਜਾਨਿ ਮਨ ਹਰਖਤਿ ॥੩੧॥[4] -ਲਾਖਹੁਂ ਬਰਖਨ ਕੌ ਤਪ ਦੀਹਾ[5]। ਇਨ ਕੋ ਉਪਜਾਵਨ ਹਿਤ ਪ੍ਰੀਹਾ[6]।ਏਕੰਕਾਰ ਅਰਾਧਨਿ ਕਰੇ। ਝਟਕੀ ਸਿੰਘ ਖਾਲ ਕਰ ਧਰੇ[7]॥੩੨॥ ਤਬਿ ਹੂ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਕੇ ਅੰਸ[8]। ਉਪਜੇ ਜਗ ਮਾਨਸ ਕੇ ਹੰਸ[9]। ਲਾਖਹੁਂ ਰਾਖਸ਼ ਖੰਡਿ ਖਪਾਏ[10]।ਜੋਧਾ ਅਧਿਕ ਥਿਰੇ ਰਨ ਥਾਏ॥੩੩॥ਮਿਲੀ ਚੰਡਕਾ ਪਾਇ ਬਿਜੈ ਕੋ[11]। ਮੁਦਤ ਦਿਏ ਬਰ, ਦੇਖਿ ਅਜੈ ਕੋ[12]। ਸਤਿਜੁਗ ਆਦਿ ਬਿਖੈ ਉਤਪੰਨੇ। ਤਬਿ ਕੇ ਤਪਨ ਤਪਹਿਂ ਮਨ ਮੰਨੇ ॥ ੩੪ ॥ ਉੱਗ੍ਰ ਤਪਨ ਤੇ ਬਯਾਕੁਲ ਦੇਵ। ਭਯੋ ਤੇਜ ਅਸ ਤਪ ਕੋ ਸੇਵ। ਜਬਿ ਅਰਾਧਨਾ ਲਖੀ ਹਮਾਰੀ। ਏਕੰਕਾਰ ਦਯਾ ਤਬਿ ਧਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਤਬਿ ਗੁਰਤਾ ਹਿਤ ਕਰਯੋ ਪਠਾਵਨਿ। ਜੀਵ ਕਰੋਰਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਪਾਵਨ[13]। ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਿਦ ਤੇ ਮਹਿਦ ਮਝਾਰੀ।ਤਨਕ ਨ ਤਊ ਜਨਾਵਨ ਧਾਰੀ॥੩੬॥ਅਜਰ ਜਰਨ ਹਮ ਸਿਰ ਲੌ ਠਾਨੈਂ।ਇਹ ਧੀਰਜ ਭੀ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨੈ[14]।ਤਿਨਹੁਂ ਕੀਨਿ ਹਮ ਤੇ

---

[1]ਡਰ। [2]ਮੰਨ ਕਰਕੇ। [3]ਹੱਥ ਤੇ ਲੈਕੇ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ:- [5]ਭਾਰੀ। [6]ਇੱਛਾ ਸੀ। [7]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ। [8]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ। [9]ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਹੰਸ। [10]ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [11]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਫਤਹ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਆ ਮਿਲੀ। [12]ਅਜਿੱਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭਾਵ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ। [13]ਕਰੋੜਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨਗੇ। [14]ਇਹ ਬੀ ਧੀਰਜ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ।

ਅਧਿਕਾਈ। ਚਹੈਂ ਦੁਰਾਵਨਿ ਨਹਿਂ ਨ ਜਨਾਈ[1] ॥ ੩੭ ॥ ਉਚਿਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਸਨੰਦ[2]।ਅਜਰ ਜਰਨ ਮਹਿਂ ਲਖੇ ਬਿਲੰਦ।ਗੁਰ ਘਰ ਬਿਖੈ ਬਡੀ ਬਡਿਆਈ। ਇਨ ਕੋ ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਬਨਿਆਈ–॥੩੮॥ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।'ਭੋ ਸਿਖ! ਜਾਹੁ ਬਿਲਮ ਕਰਿ ਹਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ ਪੈਸੇ ਪੰਚਹੁੰ ਆਨਿ। ਰੁਚਿਰ ਬਿਲੋਕਹੁ ਹੋਇ ਮਹਾਨ[3]' ॥ ੩੯ ॥ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਸਿਖ ਤਬਿ ਗਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ ਕੋ ਪਿਖਿ ਲਯੋ। ਸੰਗ ਪੰਚ ਪੈਸੇ ਧਰਿ ਹਾਥ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਤਛਿਨ ਜਿਹ ਠਾਂ ਨਾਥ॥੪੦॥ ਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕਰ ਮੈਂ। ਧਰਯੋ ਧਯਾਨ ਨੰਦਨ ਕੋ ਉਰ ਮੈਂ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਸੁ ਅਰਪਿ ਅਗਾਰੀ।ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਦੀਨਸਿ ਬਲ ਭਾਰੀ॥੪੧॥ ਨੌ ਤਨ ਮਹਿਂ ਜੋ ਬਰਤੀ ਜੋਤਿ। ਸੁਤ ਮਹਿਂ ਕਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਉਦੋਤ[4]। ਸਿਖ ਸੋਂ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ 'ਲੇ ਜਈਐ। ਅਰਪਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ, ਗੁਰ ਹਈਐ[5]' ॥ ੪੨ ॥ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮਹੁ ਮਗ ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਲੋ। ਧਰੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਤਿਨ ਸੋਂ ਮਿਲੋ' । ਇਮ ਕਹਿ ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਲਿਖਿ ਦੀਨਿ। ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਕੋ ਅਰਪਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੪੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ।

> ਨਾਮ ਰਹਿਓ ਸਾਧੂ ਰਹਿਓ ਰਹਿਓ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਜਗਤ ਮੈ ਕਿਨ ਜਪਿਓ ਗੁਰ ਮੰਤੁ । ੫੬ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਉਰ ਕੋ ਡਰ ਹਾਨਾ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਤਜਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮਾਰਗ ਚਾਲਾ ॥੪੪॥ਇਤ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤ।ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਭੀ ਜਬਿ ਰਾਤਿ। ਔਚਕ ਉਠੀ ਪਾਇ ਦੁਹ ਸੁਪਨੇ[6]। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਅਪਨੇ। ॥੪੫॥ ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ ਸੋਂ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ।ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ ਕਿਸੂ ਨ ਜਨਾਈ। ਸੰਕਟ ਅਧਿਕ ਪਾਇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਬੈਠੀ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਲਖਿ ਤਾਂਹੀ ॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ'ਜਗਗੁਰਤਾਅਰਪਨ' ਬਰਨਨੰਨਾਮ ਤੀਨਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੩ ॥

੬੪. [ਨੁਰੰਗੇ ਦੀ ਹੋਰ ਸਖਤੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਅਵਨੀ ਪਿਖਤਿ* ਨੇਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਿ।ਨਮਸਕਾਰ ਹਿਤ ਕਰਨਿ ਕੇ ਚਲਿ ਆਏ ਢਿਗ ਤਾਤ[7] ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਸ-ਪੂਤ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।ਦੇਖਿ ਮਾਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਾ।'ਅਬਿ ਲੌ ਆਜ ਨ ਮੱਜਨ

---

[1]ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। [2]ਗੱਦੀ ਦੇ। [3]ਬਹੁਤਾ ਸੋਹਣਾ ਹੋਵੇ (ਇਹ) ਵੇਖਕੇ ਲਿਆਵੀਂ। [4]ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ । [5](ਸੋ) ਗੁਰੂ ਹਨ। [6]ਭ੍ਯਾਨਕ ਸੁਪਨੇ । [7]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਆਏ ਜੋ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਸੀ। *ਪਾ:—ਜਨਨੀ ਲਖੀ।

ਕਰਯੋ। ਨੇਮ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਪਾਠ ਨ ਰਰਯੋਂ[1]? ॥ ੨ ॥ ਕਯਾ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।ਮੋ ਸੰਗ ਭੇਦ ਕਹਹੁ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ[2]?'।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਦੁਹ ਸੁਪਨ ਸੁਨਾਏ। 'ਹੇ ਨੰਦਨ ! ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਮੁਝ ਆਏ ॥੩॥ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ ਅਪਨੇ ਕਰ ਤੇ। ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਾਲੀਅਰ ਧਰਤੇ। ਅਰਪਨ ਕਰਤੇ[3] ਤੁਮਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਇਮ ਸੁਪਨੋ ਆਯੋ ਇਕ ਬਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਰ ਸਿਰ ਨਯਾਰੋ।ਪਿਖਿ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿਂ ਭਾ ਦੁਖ ਭਾਰੋ।ਤਬਿ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਮੈਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਮਨ ਥਿਰਤਾ ਕੋ ਪਾਵਤਿ ਨਹੀਂ ॥ ੫॥ ਪਠਹੁ ਸਿੱਖ ਲਘੁ ਦੇਹੁ ਤੁਰੰਗ[4]। ਆਨਹਿ ਸੁਧਿ ਕੋ ਤੂਰਨ ਸੰਗ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਪੁਰਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਡੇਰਾ ਕਰਹਿ ਨਿਕਟਿ ਪੁਨ ਜਾਹਿ ॥੬॥ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਤਤਛਿਨ ਹਟਿ ਆਵੈ। ਇਮ ਮੋਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਅਬਿ ਭਾਵੈ' । ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਤੇ ਗਿਰਾ ਦੁਖਾਰੀ। ਪਠਯੋ ਸਿੱਖ ਤੂਰਨ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ॥੭॥ ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ 'ਆਗੇ ਸਿਖ ਗਯੋ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਮਿਲੈ ਕਿ ਪੁਰਿ ਥਿਰ ਭਯੋ।ਤਾਂਹਿ ਪਠਾਵਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁ ਆਇ।ਤੂੰ ਗੁਰ ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਤਿਸ ਥਾਇ'॥੮॥ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਹੁਕਮ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਗਵਨਯੋ ਮਾਰਗ ਗੁਰੂ ਸਿਮਰਿਕੈ। ਉਤ ਸਿਖ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਇਹ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੋ ਤਜਿ ਧਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਚਲਿ ਪਰੇ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੀਚ ਪਿੰਜਰੇ ਥਿਰੇ।ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇਕਰਸ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਨਹਿਂ ਨ ਡੁਲਾਵੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਤਬਿ ਚਵਗੱਤਾ ਕੋਪ ਉਪਾਏ।–ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਵਾ। ਨਹੀਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਜਗ ਜੋਵਾ ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਿ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕਿਵਾਰ। ਸੋ ਅਰ ਰਹਯੋ ਨ ਭਾ ਅਨੁਸਾਰਿ–।ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਵਗੱਤਾ।–ਪਰਯੋ ਲੋਹ ਪਿੰਜਰ ਦੁਖ ਅੱਤਾ ॥ ੧੨ ॥ ਪਠੋਂ ਮੁਲਾਨੇ ਅਬਿ ਬੁਝਵਾਵੋਂ[5]।ਮਾਨਹਿਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀਨ ਮਹਿਂ ਲਯਾਵੋਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਜਿਸ ਬਲ ਤੇ ਜਗ ਗੁਰੁ ਕਹਾਵੈ ॥ ੧੩ ॥ ਦੁਹੁੰ ਮਹਿਂ ਏਕ ਮਾਨਿ ਹੈ ਜਬੈ। ਕਰੌਂ ਖਲਾਸੀ ਤਿਸ ਕੀ ਤਬੈ। ਨਤੁ ਦੈਹੌਂ ਮੈਂ ਕਤਲ ਕਰਾਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਡਰਪੈਂ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ–॥੧੪॥[6]ਦਿਲ ਦਲੀਲ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਐਸੇ। ਕਰਤਿ, ਤੇਜ ਸਭਿ

[1]ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ? । [2]ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। [3]ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। [4]ਛੋਟੀ ਘੋੜਾ ਦੇਕੇ। [5]ਪੁਛਾਂਵਾਂਗਾ । [6]ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੁਰੰਗਾ ਐਸੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੇਜ ਬਿਨਸ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਬਿਨਸੈ ਜੈਸੇ। ਏਕ ਮੁਲਾਨਾ ਇਕ ਉਮਰਾਇ। ਲਖਿ ਮਤਿਵੰਤੇ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ ॥ ੧੫ ॥ 'ਗੁਰ ਹਿੰਦੁਨ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਾਂਹੀ। ਅਬਿ ਲੌ ਕਹਯੋ ਸੁ ਮਾਨਯੋਂ ਨਾਂਹੀ। ਜਾਇ ਕਰਹੁ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਤਾਂਹੂ।ਦੇਹੁ ਸਜਾਇ,ਮਾਨਿ ਲੇ ਜਾਹੂ[1] ॥੧੬॥ ਤ੍ਰਾਸ ਦਿਖਾਵਹੁ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਵਹਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਝਾਰਾ। ਕਹਹੁ ਲੋਭ ਕੀ ਬਾਤ ਬਡੇਰੀ।ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਹੁ ਸੁਤਾ ਸੰਗ ਮੇਰੀ ॥੧੭ ॥ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਬਿਲੰਦਹਿ ਲੈ ਹੈ। ਉਰ ਹਰਖਾਇ ਦੀਨ ਜੇ ਐ ਹੈ। ਕਹੇ ਕਿਤਾਬਨ ਜਿਤਿਕ ਉਪਾਇ।–ਦੇ ਸੁਤਾਦਿ ਲੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਨਾਇ ॥੧੮॥ ਜਿਮ ਕਿਮ ਦੀਨਿ ਬਿਖੈ ਕਿਸ ਆਨਹਿਂ[2]। ਇਸ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸਬਾਬ[3] ਬਖਾਨਹਿ–।ਕਰਨਿ ਦੀਨ ਕੋ ਸਦਾ ਬਿਲੰਦ।ਭਯੋ,ਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਮੋਹਿ ਮਨਿੰਦ॥੧੯॥ ਤਿਮ ਹਿੰਦੁਨ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ।ਨਹੀਂ ਆਨ ਜੋ ਪਿਖਿਯ ਜਹਾਨ।ਕਲਮਾ ਪਠਹਿ ਏਕ ਇਹੁ ਜਬੈ। ਮਾਨ ਲੇਹਿ ਸਿਖ ਇਸ ਕੋ ਸਬੈ ॥੨੦॥ ਲਾਖਹੁਂ ਲੋਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਚਲਿ ਪਰੈਂ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਪੁਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਅਰੈ। ਦੀਨ ਮਜ਼ਬ ਕੇ ਮੁਖਿ ਹਮ ਦੋਈ।ਜਾਨੀ ਜਾਇ*ਕੌਨ ਬਿਧਿ ਹੋਈ[4] ॥੨੧॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਜਿ ਮਾਨਹਿ ਨਾਂਹਿ।–ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ–ਭਾਖਹੁ ਤਾਂਹਿ'। ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁਂ ਅਵਰੰਗ ਤੇ ਗਏ।ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ॥ ੨੨॥ ਬੈਠੇ ਬਦਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਦੀਨਾ[5]।ਨਹੀਂ ਕੈਦ ਕੋ ਦੁਖ ਕੁਛ ਚੀਨਾ। ਖਰੇ ਭਏ ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਕਹਯੋ 'ਸ਼ਾਹੁ ਤੁਮ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਏ ॥੨੩॥ ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਕਸ਼ਟ ਸਹਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲ।ਕਯੋਂ ਹਠ ਧਾਰਯੋ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲ। ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਭੋਗਹੁ ਐਸ਼ ਅਨੇਕ। ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਗਹੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਟੇਕ ? ॥੨੪॥ਲਾਖਹੁਂ ਲੋਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਸੋ ਸਗਰੇ ਹਜ਼ਰਤ ਬਡਿਆਏ। ਤੁਮਹਿ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰੈ।ਕਹੈ ਜੁ ਸ਼ਾਹੁ ਨ ਪੁਨ ਕਬਿ ਫਿਰੈ[6] ॥੨੫॥ ਦੁਖ਼ਤਰ[7] ਆਦਿ ਦੇਨਿ ਜਿਨ ਮਾਨੀ। ਅਪਰ ਦੇਨਿ ਕੀ ਕਹਾਂ ਕਹਾਨੀ। ਭਲੋ ਆਪਨੋ ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਇਹਾਂ ਐਸ਼, ਮਰ ਭਿਸਤ[8] ਸਿਧਾਰਹੁ॥ ੨੬ ॥ ਜੋ ਦਾਨਾਇ ਨ ਤੁਜਾਗਨਿ ਕਰੈ।

---

[1]ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲਵੇ। [2]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਿਆਈਏ। [3]ਪੁੰਨ [ਅ:, ਸਵਾਬ]। [4]ਭਾਵ ਦੇਖੀਏ ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਅ) (ਪਿਛੇ ਦੱਸੇ ਉਪਾਵ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਹੁਣ) ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕੇਹੜੀ ਬਿਧੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸ ਨੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [5]ਦੀਨਤਾ ਰਹਿਤ। [6]ਜੋ ਸ਼ਾਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ। [7]ਬੇਟੀ [ਫਾ:, ਦੁਖ਼ਤਰ]। [8]ਸੁਰਗ।

*ਪਾ:–ਜਾਨੀ ਨਾ ਜਾਇ।

ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੈ। ਨਾਂਹਿਤ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਚਿਤ ਰੋਸ। ਦੇ ਮਰਵਾਇ ਨ ਜਾਨਹਿ ਦੋਸ਼॥੨੭॥ ਤੀਨ ਬਾਤ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਲਖਹੁ ਭਲੀ ਸੋ ਧਾਰਨਿ ਕੀਜੈ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਚਲਹੁ ਕਲਮੇ ਕਹੁ ਪਢਿ ਮੁਖ। ਦੇਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਭੋਗਹੁ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖ॥ ੨੮ ॥ ਜੇ ਹਠ ਕਰਹੁ ਨ ਮਾਨਹੁ ਏਹੋ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਹੁਇ ਦੇਹੋ। ਜਿਮ ਹਜ਼ਰਤ ਤੁਮ ਤੇ ਕਰਿਵਾਵੈ। ਤਿਮ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਦੇਖਿ ਹਰਖਾਵੈ॥੨੯॥ ਰਾਮਰਾਇ ਜਿਮ ਤੁਮਰੋ ਪੋਤਾ। ਸਦਾ ਸ਼ਾਹੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਤਾ। ਬਾਰ ਸੈਂਕਰੇ ਅਜ਼ਮਤ ਦੀਨੀ। ਜਿਮ ਹਜ਼ਰਤ ਕਹਿ ਤਿਮ ਤਿਨ ਕੀਨੀ॥੩੦॥ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਵੈ। ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਸਦਾ ਬ੍ਰਿਧਾਵੈ। ਜਿਸ ਕੋ ਭਾ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਬਿਲੰਦ। ਤੁਮ ਭੀ ਹੂਜਹੁ ਤਿਸਹਿ ਮਨਿੰਦ॥੩੧॥ ਜੇ ਇਹ ਦੋਨਹੁੰ ਨਾਂਹਿ ਨ ਮਾਨਹੁੰ। ਅਪਨੇ ਪਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕਹੁ ਹਾਨਹੁੰ[1]। ਨਹਿਂ ਤਨਾਗਹਿ ਕਬਿ ਜੀਵਤਿ ਤੋਹੀ। ਅਧਿਕ ਹਠੀਲਾ ਗਨੀਯਹਿ ਓਹੀ॥ ੩੨ ॥ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਾਨਿ, ਕੈ ਅਜਮਤ ਦੈਨ। ਕਿਧੌਂ ਮ੍ਰਿਤੂ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਲੈਨ। ਇਨ ਤੀਨਹੁੰ ਮਹਿਂ ਲਖਹੁ ਜੁ ਨੀਕੀ। ਹਿਯ ਕੇ ਬੀਚ ਕਰਹੁ ਸੋ ਠੀਕੀ[3]" ॥੩੩॥ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਧਰਮ ਨਿਬਾਹਨਿ ਬਿਖੈ ਬਹਾਦਰ। ਉੱਤਰ ਭਨਯੋ 'ਧਰਮ ਹਮ ਹਿੰਦੂ*। ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਕੋ ਕਿਮ

[1]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੋਗੇ। [2]ਯਾ। [3]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਠੀਕ ਕਰ ਲਓ ਭਾਵ ਸੋਚ ਲਓ।

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਨਾ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ॥ ਅਲਹ ਰਾਮ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪਰਾਨ'॥ ਫਿਰ ਬਿਹਾਗੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਃ ੧ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ ਹੈ:— 'ਹਿੰਦੂ ਮੂਲੇ ਭੂਲੇ ਅਖੁਟੀ ਜਾਂਹੀ॥ ਨਾਰਦਿ ਕਹਿਆ ਸਿ ਪੂਜ ਕਰਾਂਹੀ'॥ ਇਹ ਕਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਆਖਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਬਾਈ ਕ੍ਰੋੜ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤ ਨਿਜ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਪੈਰੋ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਸੰਤ ਮਾਰਗ ਦੇ ਆਪ ਆਗੂ ਸਨ, ਆਗੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਓਥੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਮੱਤ ਦੇਣ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ ਦਖ਼ਲ ਨਾ ਦੇਹਿ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਜਬਰਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਆਪ ਗਏ ਸਨ, ਸੋ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ 'ਆਪਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਸੀਸ ਦਿਤਾ' ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸੈਮੇਟਿਕ ਤੋਂ ਭਿੰਨ 'ਏਰੀਅਨ ਰੇਸ' (ਆਰਯ ਕੁਲ) ਦੇ ਲਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਜ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਗੁਰ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਂਕਾ', 'ਤਾਂਕਾ' ਦਾ

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ

ਕਰਹਿ ਨਿਕੰਦੂ॥੩੪॥ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਆਨ ਨ ਪਈਯਤਿ ਜਾਂਹਿ ਸਮਾਨੀ। ਮਤਿ ਮਲੀਨ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਜੋਇ। ਇਸ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਹਿ ਪਾਮਰ ਸੋਇ॥ ੩੫ ॥ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਕੋ ਪਾਵੈ। ਜਮ ਸਜ਼ਾਇ ਦੇ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ[1]। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਹਮ ਕਹੁ ਕਲੋਂ ਤ੍ਯਾਗਹਿਂ। ਧਰਮ ਰਾਖਿਬੇ ਨਿਤ ਅਨੁਰਾਗਹਿਂ॥੩੬॥ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ। ਰੰਚ ਲੋਭ ਨਹਿ ਰਿਦੈ ਹਮਾਰੇ। ਕਲੋਂ ਤੁਮ ਕਹਹੁ, ਨ ਅੰਗੀਕਾਰੈਂ[2]।ਰਾਖਹਿਂਗੇ ਨਿਜ ਧਰਮ, ਨ ਹਾਰੈਂ ॥ ੩੭ ॥ ਝਖ ਮਾਰਹਿ ਮੂਰਖ ਚਵਗੱਤਾ। ਜਗ ਦ੍ਰੋਹੀ, ਖਲ, ਦੁਸ਼ਟ, ਕੁਪੱਤਾ। ਇਸ ਕੇ ਬਡੇ ਸੇਵ ਕਰਿ ਪਾਈ। ਅਬਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ਹਿ ਸਕਲ ਕਮਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕਹਿਂ ਕਹਿਰ ਕਰਨ ਕੋ[3]। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਲੋਕ ਨ ਕਰਹਿਂ ਧਰਨ ਕੋ।ਜਿਮ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਨਰਨਿ ਰਿਝਾਵੈ।ਕੁਛ ਤੇ ਕੁਛ ਕਰਿ ਤੁਰਤ ਦਿਖਾਵੈ॥ ੩੯ ॥ ਸੋ ਹਮ ਕੋ ਕਬਿ ਲਗਹਿ ਨ ਨੀਕੀ।ਨਹੀਂ ਕਾਮਨਾ ਕਿਮ ਹੁਇ ਹੀ ਕੀ।ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਲੋਕ ਸੰਤ ਸਮੁਦਾਇ।ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਕਿਮ ਬੈਠਹਿਂ,ਸ਼ਰਮਾਇ॥੪੦॥ਦੋਨਹੁਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਹਮਰੇ। ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਭਾਖਹਿਂ ਢਿਗ ਤੁਮਰੇ। ਕੋਟ ਜਤਨ ਤੇ ਫਿਰਹਿਂ ਨ ਫੇਰੇ[4]। ਕਹੋ ਕਰੋਰ ਬਾਰ ਹੁਇ ਨੇਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਪਾਨ ਹਾਨ ਕੀ ਬਾਤ। ਸੋ ਹਮ ਸਹੈ.

[1]ਜਮ ਉਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਜਦਾ। [2]ਕਿਉਂ ਤੁਸੀਂ (ਪਦਾਰਥਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਲੋਭ) ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਅਸਾਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ। [3]ਕਰਾਮਾਤ ਕਹਿਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4](ਕਿਸੇ ਦੇ) ਫੇਰੇ ਹੋਏ (ਅਸੀਂ) ਨਹੀਂ ਫਿਰਾਂਗੇ ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਭਾਵ ਹੈ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਬਚਾ ਦਿਤਾ। ਇਥੇ ਪਦ 'ਤਾਂਕਾ' ਪਿਆ ਹੈ 'ਨਿਜਦਾ' ਯਾ 'ਆਪਣਾ' ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤ ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਪਦ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੇ ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ, ਰਹਿਬਰ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਤੇ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਸੇ। ਹਾਂ ਸੈਮੇਟਿਕ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸੇ। ਪਿੱਛੇ ਮਿਰਚਾਂ ਸਾੜ ਕੇ ਆਪ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਤ੍ਰੈ ਮਜ਼ਹਬ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਇਕ ਕੀਤਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਰਹਿਣੇ ਹਨ ਤਿੰਨ। ਇਹ ਤੀਸਰਾ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਸਨ। ਫਿਰ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦੇ ੬੮ਵੇਂ ਅੰਸੂ ਦੇ ੨੫, ੨੬ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪੰਥ ਜੋ ਤਾਰਿਆਂ ਵਤ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸਭ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਛਪ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋ ਚਮਕਿਆ। ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ,ਤਾਰੇ ਚੰਦ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੂਰਜ ਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਲੱਛਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਆਰਯਾਂ ਤੇ ਸਨਾਤਨੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬੀ ਇਤਫਾਕ ਨਹੀਂ।

ਆਪਨੇ ਗਾਤ[1]।ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਰਖਹਿਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀ । ਤੁਮਰੇ ਕਰੇ ਬਿਨਸ ਹੈ ਨਾਂਹੀ[2]' ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੪ ॥

੬੫. [ਸੱਚਖੰਡ ਪਯਾਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਟਲ ਨਿਠੁਰ ਸੰਦੇਹ ਬਿਨ ਕਹੇ ਵਾਕ ਨਿਰਧਾਰ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਉਮਰਾਵ ਸੋ ਕੋਪਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਗਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੰਗ ਮੁਲਾਨੇ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਮਾਨੇ। ਲੋਹ ਪਿੰਜਰੇ ਮਹਿਂ ਭੀ ਪਾਯੋ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੁਛ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲ੍ਯਾਯੋ ॥ ੨॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਪਾਇ ਸਜ਼ਾਇ।ਕਰਿ ਜਬਰੀ ਤੇ ਲੇਹੁ ਮਨਾਇ। ਸਮੁਝਾਯਹੁ ਕਿਮ ਸਮੁਝੈ ਨਾਂਹੀ। ਆਵਨ ਜਾਨਿ ਨਿਫਲ ਇਨ ਪਾਹੀ' ॥ ੩ ॥ ਭਨੈ ਮੁਲਾਨਾ 'ਛੁਟੈ ਨ ਕੋਈ[3]।ਲਖੀਯਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਇਨ ਹੋਈ। ਉਤ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਹਠ ਨਹਿਂ ਟਰੈ। ਇਤ ਇਕ ਸਮ[4] ਹੀ ਹਠ ਕੋ ਧਰੈ'॥੪॥ਦੋਨਹੁੰ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ। ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਨ੍ਯੋ ਤਿਸ ਪਾਹੂ। ਕ੍ਯੋਂਹੂ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਕੁਛ ਕਹ੍ਯੋ। ਕੈਦ* ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੫ ॥ ਮੁਦਤ ਮਨਿੰਦੁ[5] ਬਦਨ ਜਿਨ ਕੇਰਾ। ਹਮ ਸਮੁਝਾਇ ਰਹੇ ਬਹੁਤੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਮੂਰਖ ਚਵ-ਗੱਤਾ। 'ਜੋ ਅਸ ਧਰਮ ਬਿਖੈ ਦ੍ਰਿਢ ਰੱਤਾ ॥ ੬ ॥–ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ। ਕੌਨ ਮਾਯਨਾ ਯਾ ਮਹਿ ਪਾਯੋ[6]। ਹਿੰਦੁਨ ਕੇ ਗੁਰ ਪੂਜ ਕਹਾਵਹੁ। ਨਾਮ ਬਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰਖਵਾਵਹੁ ॥ ੭ ॥ ਸੋ ਬਹਾਦਰੀ ਕਿਮ ਹਮ ਜਾਨੈਂ। ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜਗਤ ਬਖਾਨੈ–। ਬੂਝਹੁ ਜਾਇ ਬਤਾਵਹਿ ਸੋਇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਡ ਸਜ਼ਾਇ ਅਬਿ ਹੋਇ' ॥ ੮ ॥ ਬਹੁਰ ਪਠੇ ਦੋਨਹੁੰ ਚਲਿ ਆਏ। 'ਨਾਮ ਮਾਇਨਾ' ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਕੌਨ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਨਾਮੂ[7]।ਬੂਝਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਭਯੋ ਰਿਸ ਧਾਮੂ[8]' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਮਤਿ ਧੀਰ। 'ਨਾਮ ਰੂਪ ਇਹ ਧਰਮ ਸਰੀਰ[9]। ਇਸ ਮਹਿ ਕਾਰਨ ਰਾਖ੍ਯੋ ਜੋਇ। ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਭਾਖਹਿਂ ਸੁਨਿ ਸੋਇ॥ ੧੦ ॥ ਤੇਗ਼ ਪੁਲਾਦੀ ਆਦਿ ਹਲੱਬੀ[10]। ਜਾਤਿ ਅਨੇਕਨ

[1]ਸਰੀਰ ਪਰ। [2]ਤੇਰੇ (ਜਤਨ) ਕੀਤਿਆਂ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [3]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਇਹ) ਛੁਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [4]ਇਕੋ ਜਿਹਾ। [5]ਇੰਦੂਮਣੀ (ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਖੁਸ਼ ਹੈ। ਮਨਿ+ਇੰਦੁ= ਇੰਦੁਮਣਿ ਅਰਥਾਤ ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਾ ਮਣੀ ਜੋ ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ] (ਅ) ਖੁਸ਼ੀ ਵਰਗਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਰੂਪ। [6]ਕੀ ਅਰਥ ਇਸ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ?। [7](ਆਪਣੇ) ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਥ। [8]ਭਾਵ ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ [9]ਨਾਮ ਤੇ ਰੂਪ ਇਹ ਸਰੀਰ ਦਾ ਧਰਮ ਹਨ। [10]ਹਲਬ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਜੋ ਟਰਕੀ ਵਿਚ ਹੈ। *ਪਾਃ–ਬ੍ਰਿੰਦ।

ਕੇਰ ਜੁਨੱਬੀ[1]।ਕੈਸੀ ਤੀਖਨ ਹੋਇ ਬਨਾਈ।ਅਤਿ ਸੂਖਮਧਾਰਾ ਸੁਧਰਾਈ[2] ॥ ੧੧ ॥ ਅੱਗ੍ਰ ਤਾਂਹਿ ਕੈ ਕਾਗਦ ਧਰਿ ਕੈ। ਕਾਚੇ ਤਾਗੇ ਸੋਂ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਹੋਹਿ ਸਬਿੱਦਕ[3] ਬਡ ਬਲਵਾਰਾ। ਹਮਰੇ ਤਨ ਪਰ ਕਰੈ ਪ੍ਰਹਾਰਾ ॥ ੧੨॥ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਕਹੀਐ ਕਾਂਤੇ। ਕਾਗਦ ਭੀ ਨ ਸਕਹਿ ਛਿਦ ਤਾਂਤੇ। ਇਹ ਅਜ਼ਮਤ ਹੈ ਨਾਮ ਹਮਾਰੇ।ਕਹੈ ਜਿ ਹੁਇ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤੁਮਾਰੇ॥੧੩॥ਤੌ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਦੇਖਿ। ਕਹੇ ਸਾਚ, ਸੋ ਲੇਹੁ ਪਰੇਖਿ[4]।ਇਹ ਜਬਿ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਚਪਲਤਿ[5] ਗਏ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸਾ ॥੧੪॥ 'ਕਰਾਮਾਤ ਪਹਿਲੇ ਨਹਿਂ ਮਾਨਤਿ। ਅਪਨਿ ਨਾਮ ਪਰ ਅਬਹਿ ਬਖਾਨਤਿ। ਕਹੈ ਸੁ –ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ ਅਜ਼ਮਾਇ। ਤਿਖੀ ਤੇਗ ਕਾਗਦ ਨ ਕਟਾਇ–'॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਅਵਿਰੰਗ ਕੀਮਤ ਬਡ ਤੇਗ[6]। ਕਹਿ ਕੋਸ਼ਪ ਅਨਵਾਇ ਸਬੇਗ[7]।ਲੇ ਨਿਜ ਕਰ ਮਹਿਂ ਤੁਰਤ ਨਿਕਾਰੀ। ਅਤਿਸ਼ੈ ਖਰ ਧਾਰਾ ਸੁ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਜ ਹਦੂਰ ਕਾਗਦ ਕੋ ਲੈਕੇ। ਤਾਗੇ ਸੰਗ ਬੰਧਿਬੋ ਕੈਕੇ। ਇਕ ਸੱਯਦ ਢਿਗ ਦੇਖਯੋ ਜ੍ਵਾਨ।ਬਾਹੂ ਬਡੀ ਅਧਿਕ ਬਲਵਾਨ ॥੧੭॥ ਕਿਤਿਕ ਮੁਲਾਨੇ ਅਰ ਉਮਰਾਵ।ਕਰੇ ਸੰਗ ਦੇਖਨਿ ਚਿਤ ਚਾਵ।ਸੁਨਿਕੈ ਜਿਸ ਕਿਸ ਨੇ ਨਿਜ ਕਾਨ। ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ ਚਲੇ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੧੮ ॥ ਉਤ ਨੁਰੰਗ ਇਮ ਕਰਤੋ ਭਯੋ। ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਸਿਖ ਪਹੁੰਚਯੋ। ਜਮਾਦਾਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੋਇ।ਭਾਖਯੋ ਮਿਲਿਨਿ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਹੋਇ।੧੯॥ਡਰ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਕਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਸੰਗ ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਪਾਹੀ। ਬੰਦਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕਹੇ ਸੰਦੇਸ। 'ਸੁਧ ਹਿਤ ਆਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼' ॥ ੨੦ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮੁਝਾਯੋ।'ਅੰਤ ਸਮਾ ਤਨਕੋ ਅਬਿ ਆਯੋ।ਰਹੋ ਠੌਰ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਨੇਰੇ। ਸੀਸ ਆਇ ਝੋਰੀ ਬਿਚ ਤੇਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਨ ਬਿਲਮ ਸਿਧਾਰੋ। ਪਹੁੰਚਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸਸਕਾਰੋ। ਭਲੇ ਸਮੈਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਅਬਿ ਆਇ। ਸੀਸ ਹਮਾਰੋ ਲੇ ਪਹੁੰਚਾਇ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਜਮਾਦਾਰ ਸਿਖ ਦੋਇ[8]। ਚਲਯੋ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਤੇ ਜਲ ਤਬਿ ਰੋਇ।ਗੁਰ ਸਮੁਝਾਏ'ਧੀਰ ਧਰੀਜੈ'।ਪਰਮੇ-ਸ਼ੁਰ ਕਹੁ ਸਿਮਰਨ ਕੀਜੈ' ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਕਟਿ ਸੇਵ ਹਿਤ ਸਿਖ ਗੁਰਦਿੱਤਾ।

[1]ਜਨੱਬ ਸ਼ਹਿਰ ਜੋ ਟਰਕੀ ਵਿਚ ਹੈ ਦੀ ਤਲਵਾਰ। [2]ਸੁਧਾਰੀ ਹੋਵੇ ਧਾਰ। [3]ਭਾਵ ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰ ਵਿਦਜਾ ਦਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। [4](ਸਾਡੀ) ਸੱਚੀ (ਗੱਲ) ਕਹੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰ ਲਓ। [5]ਚੰਚਲ ਹੋਕੇ, ਦੌੜਕੇ। [6]ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀ ਤੇਗ। [7]ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਨੂੰ ਕਹਿਕੇ ਛੇਤੀ ਮੰਗਵਾਈ। [8]ਜਮਾਂਦਾਰ ਤੇ ਸਿਖ ਦੋਹਾਂ ਦੇ।

ਤਿਸ ਕੋ ਧੀਰਜ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦਿੱਤਾ। 'ਹਮਰੇ ਪਾਛੈ ਛੋਰਹਿਂ ਤੋਹਿ। ਕਰਹੁ ਤਥਾ ਜਿਮ ਉਰ ਮੈਂ ਹੋਹਿ' ॥ ੨੪ ॥ ਬੋਲਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ 'ਮਮ ਆਸਾ।ਇਤ੍ਤ ਉਤ ਰਹੌਂ ਆਪ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਨਹਿਂ ਪਾਛੇ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਕਰਿ ਹੌਂ। ਤਾਤਕਾਲ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹਰਿਹੌਂ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ਪੰਚ ਕੋਸ ਪੁਰਿ ਤੇ ਤੁਮ ਥਾਨਾ । ਭਾਈ ਬ੍ਰਿੱਧ ਰਹਯੋ ਇਕ ਬਾਰੀ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਵਾਲਿਯਰ ਕੇਰ ਮਝਾਰੀ॥੨੬॥ਤਬਹਿ ਤੁਰੰਗਮ ਲੈ ਸੰਗ ਸਾਰੇ।ਤਹਿਂ ਥਿਰ ਕਰੇ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਕੋ ਚਾਰੇ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਤਜੀਅਹਿ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ। ਕੀਜਹਿ ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਪਯਾਨ'॥੨੭॥ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਯੋ ਹਟਾਇ। ਜਮਾਦਾਰ ਸਿਖ[1] ਭੇ ਬਿਸਮਾਇ। ਇਤਨੇ ਬਿਖੇ ਸਕਲ ਚਲਿ ਆਏ। ਅਧਮ ਸ਼ਾਹੁ[2] ਦੇ ਤੇਗ਼ ਪਠਾਏ ॥੨੮॥ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਜਿਮ ਤੁਮ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।ਅਜ਼ਮਤ ਨਾਮ ਹੇਤੁ ਪਤਿਆਵਨ।ਨਰਬ੍ਰਿੰਦਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪਠਾਵਨ ॥ ੨੯ ॥ ਕਯੋਂ ਨਾਹਕ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸਹੁ। ਮਾਨਹੁ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਸੁ ਜਿਯਨ ਬਿਲਾਸਹੁ[3]'। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਇਹ ਤੇਗ ਜੁ ਐਹੈ। ਨਹਿਂ ਕਾਗਦ ਕੋ ਛੇਦਿ ਸਕੈ ਹੈ॥੩੦॥ਹਮਰੋ ਕਹਯੋ ਸਾਚ ਹੀ ਜਾਨੋ।ਨਹਿਂਪ੍ਰਤੀਤ ਤੌ ਪਰਖਨ ਠਾਨਹੁ'। ਤਬਹਿ ਪਿੰਜਰੇ ਦ੍ਵਾਰ ਉਘਾਰਾ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਬਿੱਗਸਾਨ ਉਦਾਰਾ[4]॥੩੧॥ਪੁਨ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਬਡ ਪੌਰ।ਸੋ ਨਿਕਸੇ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਏ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਸਭਿ ਬਰਜਿ ਹਟਾਏ॥੩੨॥ ਹਿੰਦੂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰਕ ਸਮੁਦਾਏ। ਖਰੇ ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਖੈ ਬਿਸਮਾਏ। ਨਿਕਟਿ ਕੂਪ ਲਘੁ,ਤਿਸ ਥਲ ਗਏ।ਜਲ ਨਿਕਸਾਯੋ ਮੱਜਨ ਕਿਏ॥੩੩॥ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਕਰਨਿ ਪੁਨ ਲਾਗੇ। ਬੈਠੇ,ਹੁਤੋ ਬਿਰਛ ਤਿਸ ਆਗੇ[5]।ਕਹਯੋ 'ਜਬਹਿ ਹਮ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਂ। ਤਬਿ ਦੇਖਹੁ, ਤੁਮ ਤੇਗ਼ ਚਲਾਇ' ॥੩੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਰੁਵਰੁ* ਤਰੇ।ਬੈਠਿ ਅਡੋਲ ਪਾਠ ਜਪ ਕਰੇ। ਮੱਘ੍ਰ ਪੰਚਮੀ ਸੁਦੀ ਪਛਾਨਹੁੰ। ਸੁਰਗੁਰਵਾਰ[6] ਤਬਹਿ ਪਹਿਚਾਨਹੁ ॥ ੩੫ ॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤਰਾਂ ਸੈ ਬੱਤੀਸਾ[7]। ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਯੋ ਜਗਦੀਸ਼। ਸੀਸ ਦੀਯੋ ਪਰ

---

[1]ਤੇ ਸਿਖ। [2]ਨੀਚ ਸ਼ਾਹ ਨੇ (ਜੇਹੜੇ)। [3]ਜੀਉਂ ਕਰਕੇ ਬਿਲਸੋ। [4]ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਜਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਖੀ। [5]ਤਿਸ (ਖੂਹੀ ਦੇ) ਅੱਗੇ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਸੀ (ਉਥੇ) ਬੈਠੇ। [6]ਵੀਰਵਾਰ। [7]੧੭੩੨।

*ਇਹ ਬ੍ਰਿਛ ਬੋੜ੍ਹ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਹਰਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸੰਨ ੧੯੩੦ ਈ: ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰਦਿਆਂ ਸੁਕ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿਰਰ ਨ ਦੀਨਾ। ਧਰਮ ਸੁ ਰਾਖ੍ਯੋ ਸਰਬ ਪ੍ਰਬੀਨਾ* ॥ ੩੬ ॥ ਢਰਯੋ ਦੁਪਹਿਰਾ ਜਬਿ ਇਕ ਘਰੀ। ਜਪਜੀ ਪਠਤਿ ਸੁਪੂਰੀਕਰੀ। ਭੋਗਪਾਇਜਬਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਪੁਨ ਊਪਰ ਕੋ ਜਬਹਿ ਉਠਾਯੋ॥ ੩੭ ॥ ਸਈਯਦ ਤਬਿ ਕਰਿ ਕੈ ਬਲ ਬਾਹੂ। ਤੇਗ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਤਾਕਿ ਗਰ ਮਾਂਹੂ[1]। ਕਰੀ ਚਲਾਵਨਿ ਗਈ ਨ ਤਹਿਂ ਲੌ। ਧਰ ਤੇ ਸਿਰ ਉਤਰਯੋ ਗਰ ਪਹਿਲੌਂ ॥੩੮॥ ਫੋਕੋ ਵਾਰ ਝਟਕ ਭੁਜ ਪਰੀ[2]। ਲਗੀ ਨ ਗ੍ਰੀਵਾ ਮਹਿਂ, ਉਰ ਧਰੀ[3]। ਉਡਯੋ ਸੀਸ ਹੁਇ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨਾ। ਬਹੀ ਅੰਧੇਰੀ ਧੂਲ ਮਹਾਨਾ ॥੩੯॥ ਸਭਿ ਕੇ ਮੁੰਦੇ ਬਿਲੋਚਨ ਐਸੇ। ਕਛੂ ਬਿਲੋਕਯੋ ਜਾਇ ਨ ਜੈਸੇ। ਹਾਇ ਹਾਇ ਸਭਿ ਤਿਹ ਛਿਨ ਕੀਨਾ। –ਬਡ ਅਪਰਾਧ ਤੁਰਕਪਤਿ ਲੀਨਾ–॥ ੪੦ ॥ ਧਰਕ ਉਠੀ ਸਭਿ ਕੀ ਤਬਿ ਛਾਤੀ। ਲਖਯੋ ਰਿਦੇ, ਭਾ ਬਡ ਉਤਪਾਤੀ। ਤਿਹ ਸਿਖ ਕੀ ਝੋਰੀ ਸਿਰ ਆਯਹੁ। ਤੂਸਤਿ ਹੋਹਿ ਤਿਨ ਭਲੇ ਛਪਾਯਹੁ ॥ ੪੧ ॥ ਹਟਿ ਕਿਸਹੂੰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਨਹਿਂ ਦੇਖਾ। ਨਿਕਸਯੋ ਪੁਰਿ ਤੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਜਿਤਿਕ ਬੇਗ ਬਪੁ ਮਹਿਂਬਲ ਜੇਤਾ[4]। ਗਮਨਯੋਂ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਤੇਤਾ॥੪੨॥ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਨਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮ ਕੀਨਿ ਕਿਸ ਥਾਨਾ। ਸਿਮਰਤਿ ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ। 'ਰਾਖਹੁ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ ਲਾਜ'॥੪੩॥ ਨਿਕਸਿ ਗਯੋ ਪੁਰਿ ਤੇ ਸਿਖ ਜਬੈ। ਬਹੀ ਅੰਧੇਰੀ ਮਿਟਿਗੀ ਤਬੈ। ਧਰ ਪਰ ਧਰ[5] ਸਭਿ ਨਰਨਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਨਹੀਂ ਸੀਸ, ਲਖਿਕੈ ਡਰ ਧਾਰਾ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਪ੍ਰਲੋਕਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੫ ॥

੬੬. [ਸਚਖੰਡ ਪ੍ਰਵੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਮਘਵਾ ਅਮਰ ਆਇ ਗਗਨ ਮਹਿਂ ਛਾਇ। ਹੇਰਹਿਂ ਅਚਰਜਕੋ ਧਰੈਂ ਮਿਲਤਿ ਭਏ ਸਮੁਦਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ –ਸਿਰ ਦੇ ਹਿੰਦੁਨਿ ਧਰਮ ਉਬਾਰਹਿਂ[6]। ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਹਿਂ–। ਬਡ ਉਤਸਾਹੁ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਆਏ। 'ਜੈ ਗੁਰੁ ਜੈ ਗੁਰੁ' ਮੁਖਹੁਂ ਅਲਾਏ॥੨॥ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਸ ਕਾਜੁ। ਅਪਰ ਕਰਹਿ ਕੋ ਦਿਖਿਯ ਨ ਆਜੁ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਜਗ ਲਿਯੋ ਬਚਾਇ। ਸਭਿ ਸੁਰ ਗਨ ਕੀ ਕੀਨਿ ਸਹਾਇ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਜਗ ਬਿਖੈ

[1]ਤੱਕ ਕੇ ਤੇਗ ਗਲੇ ਤੇ ਮਾਰੀ। [2]ਵਾਰ ਫੋਕਾ ਗਿਆ ਬਾਂਹ ਝਟਕ ਗਈ। [3](ਉਸ ਦੇ ਅਪਣੇ) ਦਿਲ ਵਿੱਚ (ਵੀ ਐਉਂ) ਭਾਸੀ (ਕਿ ਤੇਗ਼) ਗਰਦਨ ਤੇ ਲਗੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। [4]ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਸ੍ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਬਲ ਤੇ ਵੇਗ ਸੀ। [5]ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਧੜ। [6]ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ।

*ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਕ ੩੬ ਦੀ ਚੌਪਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨ ਹਿੰਦੂ ਰਹਿਤੇ। ਸੁਰ ਹਿਤ ਹਮਨ ਕੌਨ ਨਿਰਬਹਿਤੇ[1]। ਬਜਾਹਿ ਆਦਿ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਜੋ ਕਰੈਂ।ਸੋ ਅਹਾਰ ਹਮਰੇ ਮੁਖ ਪਰੈ ॥ ੪॥ ਕਾਜ ਅਨਿਕ ਮਹਿ ਹਮਨ ਕਰੰਤੇ।ਸੋ ਸੁਰ ਗਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤ ਧਰੰਤੇ।ਯਾਂਤੇ ਹਿੰਦੂ ਗਨ ਅਰੁ ਦੇਵ। ਰਾਖਨ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰ ਦੇਵ' ॥੫॥ ਇਮ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਰ ਸਾਰੇ। ਰੁਚਿਰ ਬਿਮਾਨ ਲਜਾਇ ਤਿਸ ਬਾਰੇ।ਮਨਿ ਗਨ ਖਚਿਤ ਸੁ ਮੁਕਤਾ ਲਰੀ। ਝਾਲਰ ਲਰਕਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਖਰੀ ॥੬॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਗਨ ਮਹਿ ਹੋਵਾ। ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮਾ ਕਿਨਹੂੰ ਜੋਵਾ[2]*। ਚਢਿ ਬਿਵਾਨ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜੇ। ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੇਵ ਸਮਾਜੇ[3] ॥੭॥ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਚਰਿਤ ਅਪਾਰਾ।ਨਹਿਂ ਕੋ ਜਾਨੈ ਭੇਵ ਉਦਾਰੇ। ਗੁਨ ਗਨ ਧਰਿ ਹੋ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰੇ[4] ॥ ੮ ॥ ਜਬਹਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਜਗ ਬਿਗਰੈ ਹੈ। ਤਬਿ ਤੁਮਰੇ ਅਵਤਾਰ ਸੁ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ।ਕਛੁ ਅਚਰਜ ਇਹੁ ਨਹੀਂ ਤੁਮਾਰੇ। ਧਰਹੁ ਧਰਮ ਕੀ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ[5]॥੯॥ਜੇਕਰਿ ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹੋਇ।ਹਮ ਸਮੇਤ ਜਗ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹੁ ਉਤਪਤਿ ਸਭਿ ਕੇਰੀ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਚਹਹੁ ਬਡੇਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਬੇ ਮਿਰਜਾਦ ਕਰਹਿ ਤਿਹ ਮਾਰੋ। ਸਦਾ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਰਖਵਾਰੋ'। ਸੁਰਨਿ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਨਿ ਜਿਤੇਕ।ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਰੌਂ ਬਿਬੇਕ[6] ॥ ੧੧ ॥ ਨਿਰਤ[7] ਅਪਸਰਾਂ ਕਰਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਗਾਵਤਿ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ

---

[1]ਕਉਣ ਹਵਨ ਕਰਦਾ। [2]ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। [3]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ। [4]ਵਾਰਾਪਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੀਦਾ। [5]ਨਿਤ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। [6](ਕਵੀ ਜੀ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਕਿੱਥੋਂ ਤਕ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਹਾਂ। [7]ਨਾਚ।

*ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉੱਚ ਅਵਸਥਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਹੈ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ। ਜੋ ਅਵਸਥਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂਨੇ ਅਨੁਭਵ ਤਦੋਂਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ।ਇਸ ਸਾਕੇ ਬਾਬਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀਨੇ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਕਾ ॥ ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੂ ਮਹਿ ਸਾਕਾ ॥ ਸਾਧਨ ਹੇਤ ਇਤੀ ਜਿਨਿ ਕਰੀ ॥ ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸੀ ਨ ਉਚਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ॥ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰੁ ਨ ਦੀਆ॥ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕੀਏ ਕੁਕਾਜਾ॥ ਪ੍ਰਭ ਲੋਗਨ ਕਹੁ ਆਵਤ ਲਾਜਾ ॥ ੧੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਠੀਕਰਿ ਫੋਰਿ ਦਿਲੀਸ ਸਿਰਿ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰ ਕੀਯਾ ਪਯਾਨ ॥ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨ ॥ ੧੫ ॥ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਕੇ ਚਲਤ ਭਯੋ ਜਗਤ ਕੋ ਸੋਕ ॥ ਹੈ ਹੈ ਹੈ ਸਭ ਜਗ ਭਯੋ ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਸੁਰ ਲੋਕ ॥ ੧੬ ॥

ਭਾਰੀ। 'ਜੈ ਜੈ' ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਸੰਗ ਸਾਰੇ।'ਹਮ ਗੁਰ ਰਾਖੇ' ਮੁਖਹੁੰ ਉਚਾਰੇ ॥੧੨॥ ਸੱਚਖੰਡ ਕੋ ਚਲਯੋ ਬਿਮਾਨ।ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਹਿਂ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨ। ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕਨ ਸੋਂ ਦੇ ਦੇ ਧੀਰਾ। ਕਰੀ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਸੁਰ ਗਨ ਪੀਰਾ ॥੧੩॥ 'ਰਹੋ ਨਿਚਿੰਤ ਤੁਰਕ ਜਰ ਗਈ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਬਿਨਸਈ। ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਪੰਥ ਉਪਜਾਵੈ। ਰਣ ਰਚਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਬਿਨਸਾਵੈ ॥ ੧੪ ॥ ਨਹੀ ਨਗਾਰਬੰਦ[1] ਕੋ ਰਹੈ। ਅਸ ਬਿਨਾਸ਼ ਦੁੱਸਹਿ ਕੋ ਲਹੈ[2]'। ਸਾਦਰ ਸੁਰ ਸਭਿ ਦਏ ਹਟਾਈ। ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੀ ਅਗੁਵਾਈ ॥ ੧੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚਿਖੰਡ ਕੋ ਗਏ।ਥਿਰ ਹੁਇ ਸੁਰ ਜੈਜੈ ਬਚ ਕਿਏ। ਅਬਿ ਦਿਲੀ ਪੁਰਿ ਕੀ ਜਿਮ ਕਥਾ।ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਬਿਤੀ ਤਹਿਂ ਜਥਾ ॥੧੬॥ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਉਤਰਯੋ ਸੀਸ।ਔਚਕ ਹੌਲਯੋ ਰਿਦੈ ਦਿਲੀਸ਼[3]। ਧੂਲ ਕੰਕਰੀ ਖੀਂਚਤ ਪੌਨ[4]। ਗਈ ਬੇਗ ਤੇ ਥਿਰ ਜਿਸ ਭੌਨ[5] ॥੧੭॥ ਸੋ ਥਲ ਹਾਲਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪੰਨਾ। ਧੀਰ ਹੁਲਾਸ ਤੁਰਤ ਹੀ ਭੰਨਾ। ਮਤਿ ਬਿਸਮਤਿ ਦੇਖਤਿ ਚਹੁੰ ਕੋਦ। ਤਤਛਿਨ ਹਨਯੋ ਬਿਨੋਦ ਪ੍ਰਮੋਦ[6]॥੧੮॥–ਕਹਾਂ ਭਯੋ–ਸੋਚਤਿ ਮਤਿ ਅੰਧਾ। ਮਨਹੁਂ ਆਨਿ ਜਮਦੂਤਨ ਬੰਧਾ[7]। ਉਸ਼ਟਨਿ* ਪਰ[8] ਜਿਹਬਾ ਬਹੁ ਫੇਰੈ। ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਦਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰੈ॥੧੯॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਉਮਰਾਵ ਸੁ ਆਏ। ਸੱਯਦ ਨਾਂਗੀ ਤੇਗ਼ ਉਠਾਏ। ਸੰਗ ਮੁਲਾਨੇ ਅਚਰਜ ਧਾਰਤਿ। ਕਿਤਿਕ ਪਰਸਪਰ ਬਾਤ ਉਚਾਰਤਿ ॥ ੨੦ ॥ ਅਵਿਰੰਗ ਕੋ ਸਲਾਮ ਕਰਿ ਖਰੇ। ਦੇਖਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ। 'ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਅਰੁ ਕਹਾਂ ਨਿਹਾਰੀ। ਤਹਿਂ ਕਿਮ ਭਈ ਬਾਰਤਾ ਸਾਰੀ' ॥ ੨੧ ॥ ਤਬਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਪ੍ਰੇਰਨਿ ਕਰਯੋ। ਸਈਅਦ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਉਚਰਯੋ। 'ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਜਬਿ ਲੇ ਗਏ।ਥਿਰੇ ਪਿੰਜਰੇ ਹੇਰਤਿ ਭਏ॥੨੨॥ਹਿਤ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕੁਛ ਬਚ ਕਹੇ। ਪੁਨ ਅਜ਼ਮਤ ਪਰਖਨਿ ਕੋ ਚਹੇ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਕਸਿ ਗੁਸਲ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਸਿਜਦਾ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ॥ ੨੩ ॥ ਤਬਿ ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਤੇਗ਼ ਚਲਾਈ। ਨਹਿਂ ਗ੍ਰੀਵਾ ਮਹਿਂ ਲਗਬੇ ਪਾਈ।ਉਤਰਯੋ ਧਰ ਤੇ ਸਿਰ ਪਹਿਲਾਂ

---

[1]ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਗਾਰਚੀ ਯਾ ਨਗਾਰਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। [ਫਾ:, ਨੱਕ਼ਾਰ-ਬੰਦ]। [2]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਯਾਨਕ ਨਾਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ। [3]ਦਿਲੀਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੌਲ ਹੋਇਆ। [4]ਧੂੜ ਤੇ ਕੰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਪੌਣ ਖਿੱਚਦੀ ਹੋਈ। [5]ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ (ਨੁਰੰਗਾ) ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [6]ਅਨੰਦ ਤੇ ਬਿਲਾਸ। [7]ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। [8]ਹੋਠਾਂ ਉਪਰ। *ਪਾ:–ਓਸ਼ਟਿ।

ਹੀ। ਮਨਹੁ ਅਗਾਰੀ ਲਾਗਯੋ ਨਾਂਹੀ[1] ॥੨੪॥ ਕਾਗਦ ਬੰਧਿ ਧਾਰ ਪਰ ਜੈਸੇ[2]।ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ ਅਬਿ ਲੌਂ ਥਿਰ ਤੈਸੇ। ਕਟਯੋ ਨ ਰੰਚਕ ਤ੍ਰੁਟਯੋ ਨ ਤਾਗਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ ਤੇਗ਼ ਸੋਂ ਲਾਗਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸਭਿ ਸੋਂ ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਥਮ ਉਬਾਚਾ[3]। ਕਟਯੋ ਨ ਕਾਗਦ ਕਰਯੋ ਸੁ ਸਾਚਾ[4]। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦੂਰ ਕਿ ਨੇਰੈ।ਸਗਰੇ ਖਰੇ ਤਿਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰੈਂ।।੨੬।। ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਸੀਸ ਨਹਿ ਪਾਯੋ। ਪਿਖਯੋ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਕਿਸੂ ਉਠਾਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਪਾਹੀ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੈਂ। ਖੋਜਿ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਦਿਖਿਬੋ ਕਰੈ।।੨੭।।ਸਭਿ ਕੋ ਡਰ ਦੇ ਊਚ ਸੁਨਾਯੋ।ਤਊ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਹਾਥਨਿ ਆਯੋ[5]।ਏਕ ਏਕ ਕੋ ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਕਾ। ਸਭਿ ਕੋ ਗਮਨ ਕਰਨਿ ਤੇ ਰੋਕਾ।।੨੮।।ਖੋਜੇ ਗ਼ਨੀ ਗਰੀਬ ਸੁ ਜਿੱਤੇ[6]।ਤਊ ਸੀਸ ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ ਕਿੱਤੇ[7]। ਕੈ ਜ਼ਮੀਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਜਾਈ। ਕੈ ਅਸਮਾਨ ਉਡਯੋ ਸਹਿਸਾਈ[8]।।੨੯।। ਜਬਿਲੌਧਰ[9] ਪਰ ਲਾਗਯੋ ਰਹਯੋ।ਤਬਿ ਲੌਂ ਤਹਾਂਸਕਲ ਹੀ ਲਹਯੋ।ਮੈਂ ਜਬਿ ਹੀ ਕਰ ਤੇਗ਼ ਉਭਾਰੀ। ਊਪਰ ਗ੍ਰੀਵਾ ਚਹਯੋ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਭਯੋ ਲੋਪ ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਨਾਂਹੀ।ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਲੋਕਨ ਮਾਂਹੀ[10]।ਮੂਰਖਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸੂਰਤਿ ਭਾਰਾ।‘ਨਹਿ ਛਲ ਸਮੁਝਯੋ ਨਹਿਨ ਬਿਚਾਰਾ[11] ॥੩੧॥ਸਿਰਰ ਨ ਦੀਨਸਿ ਨਿਜ ਸਿਰ ਦੀਨਾ।ਜਿਨ ਮਹੁੰ ਕਰਾਮਾਤ ਅਤਿ ਪੀਨਾ[12]।ਅਬਿ ਧਰ ਪਰ[13] ਰਾਖਹੁ ਚੁਕਸਾਈ। ਹੋਇ ਨ ਅਸ, ਕੋ ਛਪਿ ਲੇ ਜਾਈ[14]।।੩੨।।ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਡਿੰਡਮ ਦੀਜਹਿ ਫੇਰ। ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਸਿਖ ਜੋ ਇਨ ਕੇਰ। ਲੇਕਰਿ ਜਾਇ ਕਰਹਿ ਸਸਕਾਰਾ। ਜਿਮ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਉਦਾਰਾ’।।੩੩।। ਇਮ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਭਾਖਾ।‘ਲਖੇ ਨ ਹਮ[15]’, ਇਮ ਛਲ ਰਚਿ ਰਾਖਾ।ਦੇ ਕਰਿ ਦੋਸ਼ ਮੋਹਿ ਸਿਰ ਭਾਰੀ। ਤਨ ਤਯਾਗਨ ਮਹਿਂ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰੀ[16] ।।੩੪।। ਕਹੇ ਨ ਮੋਰੇ ਅਜ਼ਮਤ ਲਾਈ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਹੁਤਿਨਿ ਸਮੁਝਾਈ। ਮਨ ਬਿਸਰਾਮ ਨ ਹੁਇ[17] ਅਬਿ ਮੇਰਾ।ਉਤਪਾਤਨਿ ਤੇ ਹੌਲ ਬਡੇਰਾ’।।੩੫।।ਨਰ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨੇ। ‘ਤੁਮ ਬਹੁ ਕਹਯੋ, ਨੈਕ ਨਹਿ ਮਾਨੇ। ਆਗੇ

---

[1]ਅੱਗੇ ਲੱਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਸਿਰ)। [2]ਜਿਵੇਂ ਕਾਗਜ਼ (ਤਲਵਾਰ ਦੀ) ਧਾਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਸੀ। [4](ਕਹਿਣਾ ਓਹ) ਸੱਚਾ ਕੀਤਾ। [5]ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। [6]ਜਿਤਨੇ ਹਨ। [7]ਕਿਤੋਂ ਬੀ। [8]ਛੇਤੀ ਹੀ। [9]ਧੜ ਤੇ। [10]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਖੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ। [11]ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਅਗੇ ਅੰਕ ੩੪, ੩੫ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। [12]ਭਾਰੀ। [13]ਧੜ ਤੇ। [14]ਛੁਪਾਕੇ ਕੋਈ ਲੈ ਜਾਵੇ। [15]ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਨ ਸਕੇ। [16]ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ। [17]ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ।

ਕਤਲ ਭਏ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਚਲਹਿਂ ਕੁਵੇਰੇ[1] ॥ ੩੬ ॥ ਪੂਰਬ ਬੀਤ ਗਈ ਜੋ ਬਾਤ। ਕਯਾ ਬਿਚਾਰ ਤਿਸ, ਕਯੋਂ ਪਛੁਤਾਤ?[2] ਅਜ਼ਮਤਵੰਤ ਭਯੋ ਤੌ ਕਹਾਂ। ਮਾਨੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨ ਨੀਕੀ ਲਹਾ ॥੩੭॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਿਨ ਘਨੇ। ਸਰਮਦ ਆਦਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਹਨੇ। ਇਸ ਕੀ ਕਯਾ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਕਰੋ। ਦੀਨ ਬਧਾਵਨਿ ਤੁਮ ਅਨੁਸਰੋ' ॥ ੩੮ ॥ ਲੋਕਨਿ ਭਨੇ ਧੀਰ ਤੌ ਧਾਰੀ[3]।ਤਊ ਗਹਯੋ ਮਨ ਸੰਸੇ ਭਾਰੀ। ਪੁਰ ਮਹਿ ਡਿੰਡਮ ਦਰ ਦਰ ਫੇਰਾ। ਸੁਨਹਿ ਸਿੱਖ ਸਗਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੩੯॥ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਰਕਪਤਿ ਕੋ ਅਤਿ ਧਾਰੈਂ। 'ਹਮ ਸਿਖ ਸੇਵਕ' ਨਹੀਂ ਉਚਾਰੈਂ[4]। ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਗੁਰ ਕੀ ਲੋਥ ਉਠਾਈ। ਲਖਹਿ ਸਹੀ ਕਰਿ, ਦੇ ਮਰਵਾਈ[5]॥੪੦॥ ਘਰ ਘਰ ਦਰ ਦਰ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਸਾਰੇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ ਕਾਢਹਿਂ ਗਾਰੇ। 'ਹਾਹਾਕਾਰ' ਕਰਹਿ ਪੁਰਿ ਸਾਰੋ। 'ਅਪਰਾਧੀ ਪਾਪੀ ਹਤਿਆਰੋ॥੪੧॥ਜਿਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਸਭਿ ਜਗ ਕਰੈ।ਸੇਵਤਿ ਸੁਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਧਰੈ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿ ਕਾਮਨਾ ਪੈਹੈਂ। ਬਾਂਛਹਿ ਨਰਕ ਪਰੇ ਕਢ ਲੈਹੈਂ[6] ॥ ੪੨ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਸਿੰਧੁ ਅਪਾਰਾ।ਨਹਿਨ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਨ ਧਾਰਾ। ਰਿਦੈ ਨ ਸਮੁਝਯੋ ਆਸ਼ੈ ਗੂਢ। ਅਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕਤਲ ਕਰਾਇ ਮੂਢ[7] ॥੪੩॥ ਗੁਰ ਸਿਖ ਹਮ ਕੋ ਜਬਿਹੀ ਜਾਨਹਿ[8]। ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਹਾਨਹਿ'।ਇਮ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਹਿਂ।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਾਹਾਕਾਰ ਉਚਾਰਹਿਂ ॥੪੪॥ ਬਿਦਤ ਨ ਹੋਤਿ, ਛਪੇ ਸਭਿ ਕਹੈਂ। ਦੁਸ਼ਟ ਹਠੀ ਖਲ ਕੋ ਮਨ ਲਹੈਂ[9]। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ*। ਤਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਧਰ ਧਰਾ ਮਝਾਰੀ[10] ॥੪੫॥ ਸਨਧ ਬੱਧ ਤਹਿਂ ਖਰੇ ਸਿਪਾਹੀ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਗਨ ਜਾਹੀਂ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਉਚਾਰਤਿ ਕਹੈਂ। 'ਤੁਰਕ ਨਾਸ਼ ਭਾ ਥਿਰ ਨਹਿਂ ਰਹੈ' ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸੱਚ ਖੰਡ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਸਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੬ ॥

੬੭. ਲੁਬਾਣੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਧੜ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਹੁਤੋ ਲੁਬਾਨਾ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ ਬ੍ਰਿਖਭ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਿਹ ਪਾਸ। ਗਿਨਤੀ ਬਿਖੈ

---

[1]ਜੋ ਉਲਟੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। [2]ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ। [3]ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਧੀਰਜ ਤਾਂ ਧਾਰ ਲਈ। [4]ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਯਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ। [5]ਜੇਹੜਾ ਧੜ ਲੈਣ ਜਾਏਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ (ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ) ਨਿਸ਼ਚੇ (ਸਿੱਖ) ਸਮਝ ਲਏਗਾ ਤੇ ਮਰਵਾ ਦੇਵੇਗਾ। [6](ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਸ ਨੂੰ) ਚਾਹਣ ਨਰਕ ਪਏ ਨੂੰ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [7]ਮੂਰਖ (ਸ਼ਾਹ) ਨੇ। [8](ਸ਼ਾਹ) ਜਦ ਜਾਣ ਲਏਗਾ। [9]ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਟ ਤੇ ਹਠੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [10]ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਧੜ ਪਿਆ ਹੈ। *ਇਹ ਉਹੋ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਸੀਸ ਗੰਜ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ,ਤਦੋਂ ਏਹ ਕੁਤਵਾਲੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ।

ਹਜ਼ਾਰ ਦਸ ਨਿਕਟਿ ਰਖੈ ਗਨ ਦਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਕਾਰਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਦੁਖ ਪਾਯੋ। ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਨ ਕੇ ਹਿਤ ਆਯੋ। ਤਰੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੇ ਗੁਰ ਧਰ ਪਰਯੋ। ਦੇਖਿ ਬਿਲੋਚਨ ਮਹਿੰ ਜਲ ਭਰਯੋ ॥੨॥-ਹਮ ਸਿੱਖਨਨਿ ਕੋ ਧਿਕ ਬਹੁ ਭਾਰੀ॥ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਦਏ। ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਗਏ॥੩॥ਸੁਨਿ ਡਿੰਡਮ ਕੋ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਮਾਨੀ। ਹਮ ਨਹਿੰ ਸਿੱਖਨ, ਨ ਦੇ ਮਤ ਹਾਨੀ[1]। ਸਸਕਾਰਨ ਕੋ ਕਰੌਂ ਉਪਾਊ। ਜਥਾ ਨ ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਨਰ ਕਾਊ ॥ ੪ ॥ ਬਿਦਤ ਕਰੌਂ, ਹੋਇ ਨ ਸਸਕਾਰਾ। ਗਹਹਿੰ ਕਿ ਦੇਹਿੰ ਮੋਹਿ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਸਹਾਇਕ ਹੋਹਿੰ ਜਿ ਮੇਰੇ। ਛਪਿ ਕਰਿ ਲੇ ਗਮਨਹੁਂ ਕਿਸ ਬੇਰੇ-॥੫॥ ਕਰਯੋ ਮਨੋਰਥ ਘਰ ਹਟਿ ਗਯੋ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਸੁ ਚਿਤਵਤਿ ਭਯੋ। ਬ੍ਰਿਖਭ ਬ੍ਰਿੰਦ ਇਕਠੇ ਕਰਿਵਾਏ।ਕਿਤਿਕ ਸਕਟ ਮਹਿੰ ਤੂਲ[2] ਭਰਾਏ॥੬॥ ਕਰੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਆਪਨੇ ਨਰ ਗਨ। ਠਾਨਯੋਂ ਜਤਨ ਕੀਨਿ ਨਿਰਨੈ ਮਨ। ਸਕਟ ਭਰੇ ਪ੍ਰਥਮੈ ਪਹੁੰਚਾਏ[3]। ਕੁਛ ਮਿਸ ਕਰਿ ਤਿਸ ਥਾਨ ਟਿਕਾਏ ॥੭॥ ਹਾਂਕ ਦਯੋ ਬ੍ਰਿਖ-ਭਨਿ ਕੋ ਲਾਰਾ[4]। ਜਮਨਾ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਧਾਰਾ। ਨਿਗਾਮੋਦ[5] ਜਹਿੰ ਘਾਟ ਕਹਾਵੈ।ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਬ੍ਰਿਖਭਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਲਾਵੈ॥੮॥ਤਰਨਿ ਤਨੂਜਾ[6] ਕੇ ਤਟ ਹੋਇ। ਤਿਤ ਕੇ ਪੌਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਸੋਇ। ਸੰਗ ਸੰਬੂਹ ਲੁਬਾਨਾਂ ਕਰੇ[7]। ਪ੍ਰਸ਼ਟ ਲਸ਼ਟਕਾ ਕੰਧੇ ਧਰੇ ॥੯॥ ਬੈਲ ਹਾਂਕਨੀ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲੀ[8]। ਸਾਂਭਤਿ ਇਤ ਉਤ ਤੇ ਕਰਿ ਟੋਲੀ। ਜਬਿ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀਨਸਿ ਭਾਣਾ[9]। ਬਡੋ ਬੇਗ ਤੇ ਬਾਯੁ ਪਯਾਣਾ ॥ ੧੦ ॥ ਉਡਹਿ ਗਰਦ ਫੈਲੀ ਬਹੁ ਰੈਨ। ਨਰ ਨਾਰਨਿ ਕੇ ਪੂਰਹਿ ਨੈਨ।ਮਸਲਹਿਂ[10]ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ ਘਨੇਰੇ।ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਸੰਗ ਅਛਾਦਤਿ ਹੇਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਆਤਪ ਮੰਦ ਭਈ ਸਭਿ ਠੌਰਾ। ਛਾਦਯੋ ਭਾਨੁ ਤੇਜ ਭਾ ਥੋਰਾ। ਮਾਨਵ ਕਿਤਿਕ ਬਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਦਿਨ ਮਲੀਨ ਪਿਖਿ

---

[1]ਅਸੀਂ ਸਿਖ ਨਹੀਂ (ਜੇ ਸਿਖ ਕਹਾਂਗੇ) ਮਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰ ਹੀ ਨ ਦੇਵੇ। [2]ਰੂਈ। [3](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧੜ ਵਾਲੇ ਥਾਂ) ਪਹੁੰਚਾਏ। [4]ਕਤਾਰ। [5]ਦਿੱਲੀ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਤੀਰਥ, ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਨਾਮ ਹੈ 'ਨਿਗਮ ਬੋਧ'। ਗਾਲਬਨ ਇਹ ਰੇਲ ਦੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਜ ਕਲ ਵੀ ਲੋਕੀ ਸਵੇਰੇ ਜਾਕੇ ਨ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਸੜਕ ਇਧਰ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [6]ਜਮਨਾ। [7]ਬਹੁਤ ਲੁਬਾਣੇ ਨਾਲ ਲਏ। [8]ਬੈਲਾਂ ਦੇ ਹੱਕਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਇਆ। [10]ਮਲਦੇ ਹਨ (ਅਖਾਂ)।

ਨਿਕਸੇ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੨ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਖਭ ਜਬਿ ਬਰੇ ਬਜ਼ਾਰ।ਪਸਰੀ ਧੂਰ ਭਯੋ ਅੰਧਕਾਰ। ਇਕਤੌ ਬਾਯੁ ਕੁਵੇਰੀ[1] ਬਹੈ।ਦੁਤੀਏ ਬ੍ਰਿਖਭ ਉਡਾਈ ਅਹੈ[2] ॥ ੧੩॥ਸੂਧੇ ਚਲਿ ਬਜ਼ਾਰ ਕੋ ਆਇ।ਦੇਖੇ ਨਰਨਿ ਬੈਲ ਸਮੁਦਾਇ।ਇਤ ਉਤ ਟਰੇ ਕਾਹਿਲੀ ਪਾਇ। ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਗਏ ਬਚਾਇ ॥੧੪॥ ਬੋਲਤਿ ਊਚੇ ਬੈਲ ਹਟਾਵਤਿ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਬਜ਼ਾਰ ਕੋ ਜਾਵਤਿ*। ਚੌਕੀਦਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਖਰੇ। ਗੁਰ ਕੀ ਲੋਥ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਕਹੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਨਹਿਂ ਸਸ-ਕਾਰੀ। ਛਪਿ ਕੇ ਲੇਹਿ ਨ, ਸੋ ਰਖਵਾਰੀ[3]।ਥੋਰੇ ਦਿਵਸ ਰਹਯੋ ਤਬਿ ਆਇ। ਭਈ ਭੀਰ ਬ੍ਰਿਖਭਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਇਤ ਉਤ ਕਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਨ-ਜਾਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੁ ਧਰ[4] ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਬੈਲਨ ਤਹਿਂ ਲੌ ਚਲਿ ਗਏ।ਹੇਤੁ ਉਠਾਵਨਿ ਕੇ ਹਠ ਕਿਏ।੧੭।ਹੇਰਿ ਭੀਰ ਬ੍ਰਿਖਭਨ ਕੀ ਬਡੀ। ਰਾਖੇ ਅਪਨਿ ਥਾਨ ਕੋ ਛਡੀ[5]। ਤਰਜਤਿ ਬਰਜਤਿ[6] ਹੈਂ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਤਊ ਕੁਲਾਹਲ ਹੋਤਿ ਬਡੇਰੇ॥ ੧੮ ॥ ਸਕਟਨਿ ਕੇ ਗਡਵਾਨ[7] ਪੁਕਾਰਤਿ।ਗਨ ਬਨਜਾਰੇ ਊਚ ਉਚਾਰਤਿ। ਗਰਦ ਉਡਨਿ ਤੇ ਛਾਦੇ[8] ਨੈਨ।ਗਏ ਨਿਕਟਿ 'ਹਟਿ ਹਟਿ' ਕਹਿ ਬੈਨ ॥ ੧੯ ॥ ਦਾਵ ਤਕਾਇ ਸਕਲ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਾ।ਗੁਰ ਮਾਇਆ ਬਿਰਮਾਇ ਅਸ਼ੇਖਾ। ਧਰ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਹੇਰੀ।ਨਰ ਪੰਚਹੁੰ ਉਚਾਇ ਤਿਸਿ ਬੇਰੀ ॥੨੦॥ ਤਤਛਿਨ ਤੂਲ ਸਕਟ ਢਿਗ ਲਯਾਏ। ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਰ ਪਹੁਚਾਏ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਬੁਧਿ ਉਪਜਾਵੈਂ। ਇਤ

---

[1]ਪੁੱਠੀ ਭਾਵ ਹਨੇਰੀ।[2](ਧੂੜ)ਬੈਲਾਂ ਦੀ ਉਡਾਈ ਹੋਈਹੈ।[3]ਤੇ ਸੋ(ਸਿਪਾਹੀ)ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਛੁਪਕੇ ਬੀ (ਕੋਈ) ਲੈ ਨ ਸਕਿਆ। [4]ਧੜ। [5]ਚੌਕੀਦਾਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਪਾਸੇ ਹਟ ਗਏ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਲੁਬਾਣਿਆਂ ਨੇ ਬੈਲ ਬੇਵਸੇ ਤੇ ਮੁਹਤਾਣੇ ਹੋ ਗਏ ਵਾਂਙੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। [6]ਤਾੜਦੇ ਤੇ ਰੋਕਦੇ। [7]ਗਾਡੀਵਾਨ। [8]ਭਾਵ ਧੂੜ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ।

*ਇਹ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਦਾ ਬਜ਼ਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੁਤਵਾਲੀ ਹੁਣ ਤਕ ਓਥੇ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਕੁਤਵਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀਸ ਗੰਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਇਹ ਥਾਂ ਕੁਤਵਾਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੰਥ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੁਤਵਾਲੀ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਕੁਤਵਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਲੈਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ। ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਮਸੀਤ ਬਨਾਈ, ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਬੀ ਕੀਤੀ। ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਮਗਰੋਂ ਜੀਂਦ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜ ਇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਭੂਮੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਚਿਆ। ਹੁਣ ਪੱਥਰ ਦੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਉਤ ਹੇਰਤਿ ਸਰਬ ਦੁਰਾਵੈਂ[੧] ॥ ੨੧॥ ਘਨੀ ਤੂਲ ਤੇ ਛਾਦਨ ਕੀਨੇ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸਕਹਿ ਨ ਚੀਨੇ। ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਮਨਾਇ[੨] ਉਰ ਧਰੈਂ। 'ਅਪਨੋ ਕਾਜ ਆਪ ਗੁਰ ਕਰੈਂ'॥੨੨॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਹਟਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਬੈਲਨ ਬੀਚ ਇਤਹਿ ਉਤ ਭਏ। ਲਾਰਾ ਗਮਨਯੋ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਂਕਤਿ ਜਾਤਿ ਬੋਲਤੇ ਭਾਰੀ॥ ੨੩॥ ਬਾਯੂ ਬ੍ਰਿਖਭਨ[੩] ਧੂਲ ਉਡਾਈ। ਸਭਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਲੋਚਨ ਛਾਈ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਪੌਰ ਨਿਕਸਿ ਜਬਿ ਗਏ। ਸਕਟ ਤਯਾਰ ਚਲਿਬੇ ਕੌ ਭਏ॥੨੪॥ ਆਇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੇ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਧਰ ਲਖਯੋ ਨ ਆਗੇ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਮਾਚਯੋ ਤਬਿ ਰੌਰਾ। ਇਤ ਉਤ ਖੋਜਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਠੌਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਯੋ ਅਧਿਕ ਅਚੰਭਾ। ਇਹ ਕਿਨਹੂੰ ਬਡਿ ਦੰਭ ਅਰੰਭਾ। ਕੇਤਿਕ ਦੌਰੇ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ। ਬੈਲਨ ਸਹਿਤ ਜਿਤਿਕ ਬਨਜਾਰੇ॥ ੨੬॥ ਏਕ ਏਕ ਕੌ ਤਰਜਤਿ ਧਰਿ ਧਰਿ[੪]। ਛੋਰਤਿ ਹੇਰਤਿ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਕਰਿ[੫]। ਤਿਮ ਹੀ ਬ੍ਰਿਖਭ ਛੂਛ ਸਭਿ ਹੇਰੇ। ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਿ ਫੇਰੇ॥ ੨੭॥ ਇਮ ਦੇਖਤਿ ਸਕਟਨਿ ਢਿਗ ਆਏ। ਗਿਨਹਿਂ ਏਕ ਕਮਤੀ ਹੁਇ ਜਾਏ। ਗਡਵਾਨਨ ਕੋ ਤਰਜਤਿ ਕਹੈਂ। 'ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਏਕ ਸਕਟ ਨਹਿਂ ਲਹੈਂ॥੨੮॥ ਕਰਯੋ ਨਿਕਾਸਨਿ, ਕਹਾਂ ਦੁਰਾਯੋ? ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ ਧਰ ਤੁਮ ਪਾਯੋ। ਦਿਹੁ ਬਤਾਇ ਨਤੁ ਕੈਦ ਕਰੈਂਗੇ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਤੁਮ ਪ੍ਰਾਨ ਹਰੈਂਗੇ'॥੨੯॥ ਗਾਡੀਵਾਨਨ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ। -ਗਿਨਹਿਂ ਨ ਜਾਇਂ ਇਨਹੁ ਮਤਿ ਮਾਰੀ-। ਨਿਰਭੈ ਹੁਇ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ। 'ਬਿਨਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਸ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਾਨੈ[੬]?॥੩੦॥ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਘਰ ਨਯਾਉਂ ਕਿ ਨਾਂਹੀ। ਕੈਸੇ ਕਰਹਿ ਕੈਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਕਟਿ ਥਿਰੇ, ਹਮ ਗਏ ਨ ਕਯੋਂਹੂੰ। ਦੇਖਿ ਖੋਜ ਲਿਹੁ ਭਾਵਹਿ ਜਯੋਂਹੂੰ'॥ ੩੧॥ ਗਿਨਹਿਂ ਸਕਟ ਸੋ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਹੀਂ। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਲਖਯੋ-ਸਾਚ ਇਹੁ ਪ੍ਰਾਹੀਂ-। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਗਰੀ ਗਰੀ ਫਿਰਿ ਹੇਰੀ। ਪਾਇ ਨ ਖੋਜਿ[੭] ਫਿਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ ੩੨॥ ਗਡਵਾਨਨ ਸਭਿ ਸੰਗ ਬਖਾਨੇ। ਜੋਰਿ ਬ੍ਰਿਖਭ ਲੈ ਸਕਟ ਪਯਾਨੇ। ਸਨੇ ਮਨੇ ਚਲਿ ਕੈ ਤਹਿਂ ਆਏ। ਜਹਿਂ ਬਨਜਾਰੇ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਏ[੮]॥੩੩॥ 'ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪੇ। ਕਿਸੀ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ

[੧]ਛੁਪਾਂਵਦੇ ਹਨ। [੨](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਸਿਮਰਕੇ। [੩]ਹਨੇਰੀ ਤੇ ਬੈਲਾਂ ਨੇ। [੪]ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਤਾੜਦੇ ਹਨ। [੫]ਵੇਖ ਵੇਖ ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰ ਕਰਕੇ ਛਡਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੬]ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਸ਼ ਕਰੋਗੇ ?। ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਉਕਾਈ ਨੇ 'ਕਿਮ' ਯਾ 'ਕਸ' ਦਾ ਪਾਠ 'ਕਿਸ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [੭]ਖੋਜ ਨਾਂ ਮਿਲਿਆ। [੮]ਸਾਰੇ ਮਿਲੇ (ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਸਨ)।

ਨਾਂਹਿਨ ਜਾਪੇ[1]। ਤੁਮ ਸਮੀਪ ਲਗਿ ਹਮ ਲੈ ਆਏ।ਛਪਿ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਦਾਗ[2] ਕਿਸ ਥਾਏਂ ॥੩੪॥ ਬਿਲਮ ਕਰਨ ਕੀ ਬਾਤਿ ਨ ਆਛੇ। ਤੁਰਕ ਅਰੀਲੇ ਖੋਜਤਿ ਪਾਛੈ'। ਬਨਜਾਰੇ ਤਤਬੀਰ[3] ਬਿਚਾਰੀ।'ਇਮ ਕੀਜਹਿ ਜਿਮ ਹ੍ਵੈ ਨ ਚਿਨਾਰੀ' ॥੩੫॥ ਛਪਰਨਿ ਕੇ ਘਰਿ ਕਿਤਿਕ ਬਨਾਏ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਬਸਤ ਹੁਤੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਵਸਤੁ ਸਕੇਲ ਨਿਕਾਰੀ ਸਾਰੀ। ਚਿਖਾ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਬੀਚ ਉਸਾਰੀ।੩੬। ਨਰ ਗਨ ਮਿਲੇ ਕਾਜ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਧਰਿ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਭਿ ਛੱਪਰਨਿ ਕੋ ਅਗਨਿ ਲਗਾਈ।ਚਿਖਾ ਬੀਚ ਤਹਿਂ ਅਧਿਕ ਜਲਾਈ ॥੩੭॥ ਕਾਸ਼ਟ ਬਹੁਤ ਘ੍ਰਿੱਤ ਗਨ ਡਾਰਾ। ਲਗੀ ਹੁਤਾਸਨ ਲਾਟ ਉਦਾਰਾ। ਅਰਧ ਜਲੀ ਤਬਿ ਰੌਰ ਮਚਾਯੋ। 'ਕਿਨਹੁਂ ਆਨਿ ਇਤ ਅਗਨਿ ਲਗਾਯੋ' ।੩੮। ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਤਿ ਬੁਝਾਵਤਿ ਮਨੋ। ਦੂਤ ਕਿ ਨੇਰੇ ਸਭਿਨੋ ਸੁਨੋ।ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਕੇਤਿਕ ਚਲਿ ਆਏ।ਬੁਝਹਿ ਨਹੀਂ,ਘਰ ਅਧਿਕ ਜਲਾਏ। ੩੯॥ ਈਂਧਨ ਕੋ ਸੰਚੈ ਬਹੁ ਕਰਯੋ। ਕਹਾਂ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਬੀਚ ਸੁ ਜਰਯੋ। ਇਮ ਫਰੇਬ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਕਰਕੈ।ਸਸਕਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਧਰਿਕੈ[4]॥੪੦॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਪੁਸ਼ਪ ਚੁਨਿ ਸੋਊ। ਤਾਂਬ੍ਰ ਗਾਗਰੈਂ ਭਰਿ ਕਰਿ ਦੋਊ। ਨੀਵੋਂ ਖਨਯੋ ਸੁ ਖਾਤ[5] ਬਿਸਾਲਾ। ਚਿਖਾ ਥਾਨ ਗਾਡੀ ਤਤਕਾਲਾ॥੪੧॥ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕਯੋ ਮਤਿ ਹੀਨੇ। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਸਕਾਰਨਿ ਕੀਨੇ। ਘਨੋ ਤਿਹਾਵਲ ਤਬਿ ਕਰਿਵਾਯੋ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਮੇਲ ਬਨਾਯੋ॥੪੨॥ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਮਿਲਿ ਤਹਿਂ ਗਾਯੋ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਸਭਿਨਿ ਬਰਤਾਯੋ। ਜੋੜਮੇਲ ਇਮ ਕਰਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਤਿ ਅਧਿਕ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ॥ ੪੩ ॥ ਚਿਖ ਸਥਾਨ ਪਰ ਛਾਨ[6]ਛਵਾਈ। ਦੀਪ ਜਲਾਵਤਿ ਰਹੇ ਸਦਾਈ। ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਜਿਮ ਪੁਨਹਿਂ ਉਸਾਰਯੋ। ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਬਿ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਯੋ॥੪੪॥ ਕਥਾ ਬਿਖੈ ਅਵਸਰ ਜਹਿਂ ਪਾਊਂ। ਸੋ ਸਭਿ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਨਾਊਂ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਰਿਝਾਊਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰ ਮਿਲਿਬੇ ਬਰ ਪਾਊਂ ॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸਸਕਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੭ ॥

੬੮. [ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਡਰ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰੂਪਕ ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਠੌਰ ਠੌਰ ਰੌਰਾ ਪਰਯੋ 'ਪ੍ਰਥਮ ਸੀਸ ਨਹਿਂ ਪਾਇ। ਲੋਪ ਭਯੋ ਗੁਰ ਧਰ[7] ਅਬਹਿ,ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਬਹੁ ਥਾਇਂ' ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਮੂਢ ਨੁਰੰਗੇ ਫਿਰ ਸੁਧਿ

[1]ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਾ। [2]ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਓ। [3]ਸਲਾਹ। [4]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [5]ਟੋਆ। [6]ਛੱਪਰੀ। [7]ਧੜ।

ਗਈ।'ਪ੍ਰਥਮ ਸੀਸ ਕੀ ਜੋ ਬਿਧਿ ਭਈ।ਤਿਮ ਹੀ ਧਰ ਧਰਨੀ ਮਹਿਂ ਬਰਯੋ।
ਕੈ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿਂ ਊਰਧ ਚਰਯੋ ॥੨॥ ਕਿਸ ਹੂੰ ਤੇ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ।
ਭਯੋ ਲੋਪ ਦੇਖਤਿ ਅਗਵਾਨੀ'।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਚਰਜ ਕੌ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹੂ।ਰਹਯੋ
ਬਿਸੂਰਤ ਬਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੂ॥ ੩ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਬਡ ਅਹੇ। ਤਊ ਨ
ਰੰਚ ਦਿਖਾਵਨਿ ਚਹੇ। ਖਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਗਨ ਰਖਵਾਰੇ। ਧਰ ਸਿਰ ਦੂਰੇ[1] ਨ
ਕਿਨਹੂੰ ਨਿਹਾਰੇ–॥੪॥ਭਨਹਿਂ ਮੁਲਾਨੇ 'ਜੇ ਦੂਰ ਗਏ।ਤੁਮਹੁੰ ਕਾਜ ਅਪਨੇ
ਕਰਿ ਲਏ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨ ਮਾਨੀ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸੇ। ਅਬਿ ਨਰ ਮਾਨਹਿਂ ਜਥਾ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ[2]॥੫॥ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਡਰ ਹੋਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਤੇ ਅਸ
ਹਾਲਾ[3]।ਸਮੁਝਾਯਹੁ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਘਨੇਰੇ।ਨਹਿਂ ਮਾਨਯੋ ਹਠ ਠਾਨਿ ਬਡੇਰੇ॥੬॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਨਹਿ ਮੂਢ ਚਵਗੱਤਾ। 'ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੀ ਰਾਖੀ ਸੱਤਾ। ਮੋਰ
ਮਨੋਰਥ ਭਯੋ ਨ ਸੋਈ।ਕਲਮਾ ਪਠਹਿ ਤੁਰਕ ਜਗ ਹੋਈ'॥੭॥ਜਮਾਦਾਰ
ਕੋ ਤਬਹਿ ਬੁਲਾਯਹੁ। ਤਰਜਿ ਕਹਯੋ'ਤੈਂ ਕਸ ਕਰਿ ਆਯਹੁ। ਸਿਰ ਧਰ
ਕੀ ਨ ਕਰੀ ਤਕਰਾਈ। ਸਭਿ ਤੇ[4] ਕੋ ਲੈ ਗਯੋ ਚੁਰਾਈ'॥੮॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ
ਤਿਨ ਗਾਥ ਬੁਝਾਈ। 'ਸੀਸ ਸਮੈਂ ਨਰ ਥੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਈਯਦ ਅਰੁ
ਉਮਰਾਵ ਮੁਲਾਨੇ।ਖਰੇ ਰਹੇ ਕੁਛ ਗਯੋ ਨ ਜਾਨੇ॥੯॥ਮਹਾਂ ਵਤੂਰ ਧੂਰ ਜੁਤਿ
ਬਾਯੂ। ਬਹੀ ਬੇਗ ਤੇ ਪਿਖਿ ਨ ਸਕਾਯੂ। ਪੁਨ ਬਨਜਾਰਨ ਕੇ ਗਨ ਬੈਲ।
ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਪਾਵਤਿ ਬਡ ਐਲ[5]॥੧੦॥ਖਰੇ ਸੁਚੇਤ[6] ਸਿਪਾਹੀ ਖਰੇ। ਰਖ-
ਵਾਰੀ ਧਰ ਕੇ ਤਰੁ ਤਰੇ[7]। ਛਪਯੋ ਤਬਹਿ ਨਹਿਂ ਕੀਨਿ ਬਿਲੋਕਨਿ। ਸਭਿ
ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਰ ਕੀਨੇ ਰੋਕਨਿ ॥੧੧॥ ਰਹੇ ਖੋਜ ਕਰੇਂ ਹੂੰ ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ।ਅਜ਼-
ਮਤ ਸੋਂ ਕੁਛ ਬਸ ਨ ਬਸਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹੌਲ ਹੋਤਿ ਉਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਤਊ
ਨ ਕਹਿ ਸਕਿ ਹੈ ਕਿਸ ਪਾਹੂ ॥੧੨॥ ਰਾਤ ਪ੍ਰਬਿਰਤੀ ਚਿੰਤ ਅਧੀਨਾ।ਰਚਿ
ਕਰਿ ਖਾਨਾ ਖਾਨ ਨ ਕੀਨਾ। ਜਬਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਾਪੀ। ਹਿਤ
ਸੁਪਤਨਿ ਕੇ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਯਾਪੀ ॥ ੧੩ ॥ ਮਤੀਦਾਸ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਿਵਾਨ। ਪ੍ਰਥਮ
ਸ਼ਹੀਦ ਭਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਅਪਰਾਧੀ ਕੇ ਢਿਗ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ
ਹਿਰਦੇ ਉਪਜਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਤਊ ਗੁਰੂ ਤੇ ਧਾਰਹਿ ਤ੍ਰਾਸ। ਨਹਿ ਪਾਪੀ ਕੋ
ਕੀਨਿ ਬਿਨਾਸ਼। ਪਾਟੀ[8] ਤਬਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਕੀ ਗਹੀ। ਡਾਰਯੋ ਉਲਟਿ ਗਿਰਯੋ

[1]ਧੜ ਤੇ ਸਿਰ ਛੁਪ ਗਏ। [2]ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ। [3]ਹੁਕਮ ਮੋੜਨ ਤੇ ਐਸਾ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ। [5]ਸ਼ੋਰ, ਰੌਲਾ [ਸਿਸ:, ਇਲਾ=ਬਾਣੀ]। [6]ਤਕੜੇ ਸੁਚੇਤ। [7]ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠ ਧੜ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ। [8]ਬਾਹੀ।

ਤਰ ਤਹੀਂ[1] ॥ ੧੫ ॥ ਭੜਭੜਾਇ ਠਾਂਢੋ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰਵਨ ਮਹਿ ਇਮ ਸੁਨਿ ਲਯੋ। 'ਦਿੱਲੀ ਪੁਰ ਮੈਂ ਜੋ ਸੁਪਤੈ ਹੈਂ। ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸ ਆਪਨੇ ਪੈ ਹੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਸਿਧਾਵੈ। ਪਰਾਲਬਧ ਲੌ ਜੀਵਨ ਪਾਵੈ। ਬਹੁਰ ਨਰਕ ਮਹਿ ਪਾਇ ਸਜ਼ਾਈ। ਗੁਰੂ ਅਵੱਗਯਾ ਅਧਿਕ ਕਮਾਈ[2]' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਦਾਸ ਬੁਲਾਏ। ਖਰੇ ਸਮੀਪ ਕਰੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੁਧਾ ਕਰਿਵਾਯੋ ਪਰਯੰਕ। ਪੌਢਯੋ ਪੁਨ ਭੈਭੀਤ ਸਸ਼ੰਕ ॥ ੧੮ ॥ ਨੀਂਦ ਨ ਪਾਇ,ਨ ਜੁਟੇ ਬਿਲੋਚਨ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਸੋਚਤਿ ਚਿਤ ਸੋਚਨ। ਹਠ ਤੇ ਕਹਤਿ ਨ ਦੂਜੇ ਪਾਸ।–ਹੋਹਿ ਨ ਹਜੋ ਹਿਯੇ ਇਹ ਤ੍ਰਾਸ[3]– ॥੧੯॥ ਜਾਗਤਿ ਸਗਰੀ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਖਰੇ ਪਾਹਰੂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸੁ ਆਈ*। ਆਦਿ ਨਿਵਾਜ ਅਨਿਕ ਉਪਚਾਰ। ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਮੱਜਨ ਕੋ ਧਾਰਿ ॥੨੦॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਲਾਮ ਪਢੀ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਆਯਹੁ ਉਠਿ ਪੁਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਬੀਤਯੋ ਜਥਾ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਸੰਗ। ਕਹੌਂ ਬਹੁਰ[4] ਮੈਂ ਅਖਿਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੨੧॥ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਨਹਿ ਸੁਪਤਨਿ ਪਾਯੋ। ਰਹਯੋ ਵਹਿਰੀ ਹੀ ਉਰ ਡਰਪਾਯੋ। ਇਹਠਾਂ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਪੂਰਨਿ ਰਾਸਿ। ਜਿਮ ਰਵਿ ਬਰਤਹਿ ਬਾਰਹਿੰ ਮਾਸ[5] ॥੨੨॥ ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬਰਨਯੋਂ ਬਰ ਵਿਚ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸਿ। ਏਕ ਰਾਸਿ[6] ਜਿਮ ਸੂਰਜ ਚਲੇ। ਬਹੁਰ ਦੂਸਰੀ ਗਮਨਤਿ ਮਿਲੇ ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਮ ਗੁਰਤਾ ਰਥ ਪਰ ਅਸਵਾਰ[7]। ਉਦੇ ਜਗਤ, ਬਿਨਸਯੋ ਅੰਧਕਾਰ। ਗਿਰਾ[8] ਸਮੂਹ ਰਿਸ਼ਮ[9] ਜਿਨ ਕੇਰੀ। ਸਿੱਖੀ ਆਤਪ[10] ਦਿਪਹਿ ਬਡੇਰੀ ॥੨੪॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਜਿਨ ਤੇਜ ਬਿਲੰਦ[11]। ਭਗਤਿ ਸੁ ਗਤਿ ਕੇ ਬਸੀ ਮੁਕੰਦ[12]। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨਿ ਪੰਥ ਅਨੇਕ। ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਉਡਨਿ ਬਿਬੇਕ[13] ॥ ੨੫ ॥ ਗਨ ਕੋ ਚਮਤਕਾਰ ਛਪਿ ਗਯੋ[14]। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਭਿ ਊਪਰ[15] ਭਯੋ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਅਨੰਤ। ਇਹ ਪੰਕਜ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਕਸੰਤਿ[16] ॥੨੬॥ ਤੋਮ ਤੇਜ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਤਮੀ-

[1]ਉਥੇ ਹੀ ਹੇਠ ਡਿਗ ਪਿਆ। [2]ਗੁਰੂ ਕੀ ਅਵੱਗਯਾ (ਤੂੰ) ਬਹੁਤ ਕਮਾਈ ਹੈ। [3]ਇਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਡਰ ਹੈ (ਕਿ ਮੇਰੀ) ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। [4]ਫੇਰ ਕਹਾਂਗਾ। [5]ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ। [6]ਇਕ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ [7](ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ) ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਰਥ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ। [8]ਬਾਣੀ। [9]ਕਿਰਨਾਂ (ਗੁਰ ਸੂਰਜ) ਦੀਆਂ। [10]ਸਿੱਖੀ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ। [11]ਬ੍ਰਹਮ-ਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਬੜਾ ਤੇਜ। [12]ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਚਾਲ ਦੇ ਵਸੀ ਹਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [13]ਤਾਰਿਆਂ ਵਤ ਹਨ ਭਾਰੀ (ਵਿਵੇਕ ਭਾਵ) ਗਿਣਤੀ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਕਰਾਂ। [14]ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਛਪ ਗਿਆ। [15]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦੀ। [16]ਇਹ ਕਵਲ (ਵਤ) ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਖਿੜ ਰਹੇ ਹਨ। *ਪਾ:–ਬਿਤਾਈ।

ਪਤਿ[1]। ਫੀਕੋ ਪਰਯੋ,ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਹਤਿ।ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੁਚਲਣੀ ਨਿਸ਼ਾ ਬਿਨਾਸ਼ੀ[2]।
ਹਿੰਦੂ ਕੋਕ[3]ਪਾਇਂ ਸੁਖਰਾਸੀ॥੨੭॥ਸਹਿਤ ਮੁਲਾਨੇ ਨੌਰੰਗ ਚੋਰ[4]। ਛੀਨਤਿ
ਧਰਮ ਦਰਬ ਕਰਿ ਜੋਰ[5]।ਸੋ ਲੱਜਤਿ ਦਬਕਯੋ[6] ਦੁਖ ਭਰਯੋ। ਦਿੱਲੀਪੁਰਿ ਤੇ
ਕਾਢਨਿ ਕਰਯੋ॥੨੮॥ਪੀਰ ਚਕੋਰ ਭਏ ਅਨਮਨੇ[7]।ਕੁਮੁਦ ਤੁਰਕ[8]ਮੁਰਝਾ-
ਵਤਿ ਘਨੇ।ਬਾਂਗ ਪੁਕਾਰੂ ਜੰਬੁਕ ਮੋਟੇ[9]।ਦੁਰਨਿਲਗੇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਚਿਤਖੋਟੇ
॥੨੯॥ਕਾਜ਼ੀ ਪੇਚਕ[10]ਭੇ ਮਤਿ ਅੰਧੇ।ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਬੈਠੇ ਜਨੁ ਬੰਧੇ[11]।ਤਮ-
ਚਰ[12] ਜਾਤਿ ਅਨਿਕ ਜੋ ਅਹੈਂ।ਸੋ ਉਮਰਾਵ ਆਦਿ ਦੁਖ ਲਹੈਂ॥੩੦॥ਇਮ
ਸੂਰਜ ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਉਦੇ।ਤਮ ਅੱਗਯਾਨ ਸਮੀਪ ਨ ਕਦੇ।ਕਰਾਮਾਤ ਜੁਤਿ
ਅਨਿਕ ਅਨੰਦੇ[13]।ਨਾਨਾ ਬਰਨ ਖਿਰੇ ਅਰਬਿੰਦੇ[14]॥੩੧॥ਗਨ ਜੋਗਯਾਸੀ
ਭੌਰ ਲੁਭਾਏ।ਮਹਿਦ ਪ੍ਰੇਮ ਮਕਰੰਦਹਿ ਪਾਏ। ਸਿੱਖੀ ਬਹੁ ਸੁਰੀਧਤਾ ਭਈ।
ਸਗਰੇ ਜਗਤ ਪਸਰ ਕਰਿ ਗਈ ॥੩੨॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਸ਼ੁਭ ਸਾਰ।
ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਦਾਰ। ਜਿਸ ਕੋ ਪਾਇ ਸੁਖੀ ਜਗ ਭਯੋ। ਸਭਿ
ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਥਿਯੋ॥੩੩॥ਕਰਯੋ ਗ੍ਰਿੰਥ ਗੁਰਕੀਰਤਿ ਕੇਰੋ।ਪਠਨ
ਸ਼੍ਰਵਨ ਫਲ ਪਾਇ ਬਡੇਰੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਾ। ਗੁਪਤ
ਬਿਦਤ ਸਭਿ ਹੋਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੩੪ ॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਆਦਿਕ ਗੁਨ ਘਨੇ।
ਸਭਿ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ,ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਨੇ। ਸੁਨਹਿ ਅਸੁਤ,ਸੁਤ ਕੋ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ[15]।
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ ਸਹਿਤ ਗੁਨ ਆਛੇ[16]॥੩੫॥ਸੁਨਹਿ ਦਾਰਿਦੀ ਧਨ ਕੋ ਪਾਵੈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਬਿਰਧਾਵੈ। ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੱਲਯਾਨ ਉਪਾਵੈ।ਸਿੱਖੀ
ਕੀ ਬਿਧਿ ਉਰ ਉਪਜਾਵੈ॥੩੬॥ਕਲਮਲ ਬਿਨਸਹਿਂਨਾਮ ਸੁਧਯਾਵਨ।ਸਨੇ
ਸਨੇ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਮਨ ਪਾਵਨ। ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਰਿਦੇ ਉਪਜੰਤਿ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ
ਮਿਲ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸੰਤ॥੩੭॥ਮੋ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਹੁਤੀ ਬਿਸਾਲ।ਵਧਤਿ ਲਾਲ-
ਸਾ ਰਹੀ ਸੁ ਚਾਲਾ[17]।ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਆਪ ਬਨਿਵਾਈ[18]। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਮੁਝ

---

[1]ਨੁਰੰਗੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਤੇਜ ਚੰਦ ਸਮ ਹੈ। [2]ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਰੂਪੀ ਖੋਟੀ ਰਾਤ ਬੀਤ ਗਈ। [3]ਹਿੰਦੂ ਰੂਪੀ ਚਕਵੇ। [4]ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਸਮੇਤ ਚੋਰ ਨੁਰੰਗਾ। [5]ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਜੋਰ ਕਰਕੇ ਖੋਂਹਦਾ ਸੀ। [6]ਸੋ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ। ਹੋਕੇ ਦਬ ਗਿਆ। [7]ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ [8]ਤੁਰਕਾਂ ਰੂਪੀ ਕਵੀਆਂ। [9]ਮੁਲਾਣੇ ਮੋਟੇ ਗਿਦੜ। [10]ਉਲੂ। [11]ਮਾਨੋ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। [12]ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਚਾਮ ਚੜਿੱਕਾਂ ਆਦਿ। [13]ਕਰਾਮਾਤ ਸਹਿਤ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕਾਂ ਅਨੰਦ ਹੋਏ। [14]ਇਹ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕਵਲ ਖਿੜੇ ਹਨ। [15]ਪੁਤ੍ਰ ਰਹਤ (ਪੁਰਸ਼) ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਸੁਣੇ। [16](ਪੁੱਤ੍ਰ) ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ। [17]ਲਾਲਸਾ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਾਲ ਵਧਦੀ ਰਹੀ। [18](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਆਪ ਬਨਵਾਈ।

ਦਈ ਬਡਾਈ॥੩੮॥ਸੁਰਸਰਿਸਮਗੁਰ ਕੀਰਤਿਪਾਵਨ।ਜਿਸ ਕੇ ਮਿਲੇਪਾਪ ਗਨ ਜਾਵਨਿ। ਨਿੰਦਕ ਮੂਰਖ ਮਤਸਰ ਧਾਰੀ।ਰਾਸ਼ਭ, ਮਹਿਖ,ਕੋਲ ਸਮ ਭਾਰੀ[1] ॥ ੩੯ ॥ ਖੌਰੂ ਪਾਇ ਕੁਬਚ ਕੋ ਭਾਖੈਂ। ਦੂਖਤਿ ਕਰਨਿ ਗਾਂਦਲੀ ਕਾਂਖੈ[2]।ਸੋ ਝਖ ਮਾਰਤਿ ਰਹੈਂ ਕੁਪੱਤੇ।ਬਿਗਰਹਿ ਨਹਿੰ ਕਬਹੂੰ ਰਸ ਅੱਤੇ[3]॥੪੦॥ਸਾਰਦ ਚੰਦ ਬਦਨ ਬਰ ਸਾਰਦ[4]। ਬੰਦੌਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਸਾਰਦ[5]। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਦਸ ਧਜਾਇ।ਬੰਦੌਂ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸਿਰ ਨਜਾਇ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਿਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਨਵਮ ਗੁਰੂ 'ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਸ਼ਸ਼ਟੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੮ ॥

ਇਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸ਼ਿ ਸਮਾਪਤੰ ਮਸਤ ਸ਼ੁਭ ਮਸਤ ॥

ਰਾਸਿ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥

[1]ਗਧੇ, ਮੱਝੀਆਂ, ਸੂਰਾਂ ਵਰਗੇ ਭਾਰੀ (ਮੂਰਖ ਹਨ ਓਹ)। [2]ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਦੂਖਿਤ ਕਰਨਾ (ਏਹ ਕਥਾ ਰੂਪੀ ਗੰਗਾ ਨੂੰ) ਗੰਧਲੀ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [3]ਪਰ ਅਤਿ ਰਸ (ਵਾਲੀ ਕਥਾ) ਨਹੀਂ ਵਿਗੜੇਗੀ ਭਾਵ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਨ ਦਿਆਂਗਾ। (ਅ) ਪਰੰਤੂ ਅਤਯੰਤ ਰਸ ਵਾਲੇ (ਪ੍ਰੇਮੀ) ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਦੇ (ਭਾਵੇਂ ਇਰਖਾਲੂ ਝਖ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿਣ)। [4]ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਚੰਦ ਵ੍ਰਗਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਉੱਜਲ ਮੁਖ ਹੈ (ਜਿਸ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ)। [5](ਤਿਸ) ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ।

ਪਹਿਲੀ ਰਿਤੁ ਚੱਲੀ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥

ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ।

ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ॥

{ਭਗਵਤੀ=ਭਗਉਤੀ=ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਯਥਾ:-'ਲਦੀ ਭਗਉਤੀ ਦੁਰਗਸਾਹ'। (ਅ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੇਜ। ਯਥਾ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਾਲ। ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਤਾਤਾ॥ ਤਾਂਤੇ ਭਯੋ ਤੇਜ ਬਿਖਯਾਤਾ॥ ਸੋਈ ਭਵਾਨੀ ਨਾਮ ਕਹਾਈ'। (ੲ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਭੇਦ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਗਵਤ, ਭਗਵਤੀ ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।}

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਹਾਇ।

ਸੂਚਨਾ—ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ਅਗੇ ਅੰਕ ੨ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਤਲਵਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਅਥ ਰੁਤ ਪ੍ਰਥਮ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਥਨੰ।

{ਪ੍ਰਬੰਧ=ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾ, ਖਾਸਕਰ ਕਾਵਯ ਰਚਨਾ। ਕਾਵਯ ਨਿਬੰਧ।}

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਕਲਗੀਧਰ (ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ) ਕਾਵਯ ਨਿਬੰਧ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੧ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਅਲਿਪਤ ਰਹਿ ਖੋਜੈਂ ਜਾਂਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨ।
ਬੀਨਤਿ ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਤ੍ਰੈ ਜਾਨਹਿਂ ਮਰਮ ਰਤੀ ਨ॥ ੧॥

{ਅਲਿਪਤ=ਅਸੰਗ। ਜੋ ਲਿਪਾਯਮਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਰਲੇਪ।
ਪ੍ਰਬੀਨ=ਚਤੁਰ ਪੁਰਸ਼, ਲਾਇਕ। ਬੀਨਤਿ=ਵਿੱਤ੍ਰੇਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਹੈ, ਇਉਂ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ ਲੱਭਣਾ ਨੂੰ ਛਾਂਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
ਮਰਮ=ਭੇਤ।}

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੀਨ ਲੋਕ ਖੋਜਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਓਹ) ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਲਿਪਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੀਨ ਉਸ ਨੂੰ) ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਤ੍ਰੈ ਪਦਾਂ ਦਾ ਲਕਸ਼ (ਤਾਂ)

ਵਿੱਤ੍ਰੇਕ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਪਰ ਉਸ ਦਾ) ਭੇਦ ਰਤੀ ਭਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਭਾਵ–ਪ੍ਰਬੀਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਵਿਕਾਰ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਓਹ ਐਸੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਸੋ ਪ੍ਰਬੀਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਹਾਂ, ਪ੍ਰਬੀਨਾਂ ਨੇ ਐਉਂ ਬੀਨ ਬੀਨ ਕੇ ਕਿ ਓਹ ਆਹ ਬੀ ਨਹੀਂ ਆਹ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਕਰਦਿਆਂ ਇਥੇ ਆ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ 'ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ' ਪਦਾਂ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰੂਪ ਜੋ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਸੋ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਇੱਛਾ, ਵਿਕਾਰ, ਲਿਪਾਇਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਉਸ ਦਾ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਸਹੀ ਤਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਭੇਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾਂ ਲਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਭੇਤ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਮਨ ਬੁਧੀ ਤਾਂ ਓਥੇ ਅੱਪੜਦੀ ਨਹੀਂ। ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਅਦੇਸ਼ ਅਕਾਲ ਹੈ।

ਤਾਰ ਤਮਹਿ ਰਮ ਇਕ ਸਮਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਿਸਤਾਰ।
ਤਾਰਤਿ ਗੁਰੂ ਜਨਾਇ ਜਿਸ ਮੋਹ ਬਿਸ਼ਯ ਬਿਸਤਾਰ ॥ ੨॥

{ ਤਾਰ ਤਮਹਿ=ਛੋਟੇ ਵੱਡਿਆਂ ਵਿੱਚ। ਇਕ ਸਮਹਿ=ਇਕੋ ਜੇਹਾ। ਬਿਸਤਾਰ=ਵਿਸਤਾਰ, ਫੈਲਾਉ। (ਅ ਬਿਸ ਤਾਰ=ਵਿੱਸ ਉਤਾਰਕੇ। }

ਅਰਥ–(ਉਹ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ (ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਵਿਸਥਾਰ=) ਫੈਲਾਉ ਕਰਕੇ ਛੋਟਿਆਂ ਵੱਡਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਇਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਜਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਹ ਤ੍ਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ (ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੇ) ਫੈਲਾਉ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–੨. ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਜਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਮੋਹ ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿੱਸ ਉਤਾਰ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਪਾਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ–ਜੋ ਅਲਿਪਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਪਦ ਦਾ ਲੱਖ ਹੈ, ਇੰਨਾਂ ਅਸੰਗ ਹੋਕੇ ਜੋ ਫੇਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਉਪਰ ਕਿਹਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਣਾ ਦੇਵੇ, ਐਸਾ ਪੁਰਖ ਫਿਰ ਵਿਸ਼ਜਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟਕੇ ਸਦ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

੨. 'ਕਵਿ–ਸੰਕੇਤ ਮਿਰਯਾਦਾ' ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ ॥ ਸਾਰਦ ਬਾਰਦ ਕੀ ਕਰਿ ਭਾ ਰਦ, ਪਾਰਦ ਨਾਰਦ ਰੰਗ ਬਿਸਾਰਦ।
ਸਾਰਦ ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀ ਦੁਤਿ ਸੁੰਦਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਸੁੰਦਰ ਬੁਧਿ ਉਦਾਰਦ।
ਦਾਰਿਦ ਦੁੰਦ ਬਿਲੰਦ ਨਿਕੰਦ ਅਨੰਦ ਅਦਾਰਿਦ ਦੀਹ ਬਿਚਾਰਦ।
ਚਾਰੁ ਦਯਾ ਨਿਧਿ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦਨ ਨਾਮ ਜਪੌਂ ਬਰ ਸ਼ਾਰਦ ॥ ੩ ॥

[ਸਾਰਦ ਬਾਰਦ=ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦੇ ਬੱਦਲ। ਭਾਰਦ=ਭਾ ਰਦ=ਸ਼ੋਭਾ ਮਾਤ (ਕਰਨ ਵਾਲਾ) (ਅ) ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ।]

{ ਬਿਸਾਰਦ=ਚਤੁਰ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਸਾਰਦ ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀ=ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੇ ਮੁੱਖ ਵਾਲੀ। ਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰਦ=ਉਦਾਰ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤੀ [ਉਦਾਰ+ਦ]। ਦਾਰਿਦ=ਦਰਿੱਦ੍ਰ। ਦੁੰਦ=ਦੁੱਖ। ਅਦਾਰਿਦ=ਦਰਿਦ੍ਰ ਰਹਿਤ ਦਸ਼ਾ। ਸੰਪਦਾ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ। [ਅ+ਦਾਰਿਦ]। ਦੀਹ ਬਿਚਾਰਦ=ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਦਾਤੀ। [ਬਿਚਾਰ+ਦ]। ਸਾਰਦ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ। }

ਅਰਥ—ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦੇ ਬੱਦਲ* ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਾਰੇ ਤੇ ਨਾਰਦ (ਵਰਗਾ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ (ਉੱਜਲ) ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸਦਾ (ਤੇ) ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਵਰਗੀ) ਜਿਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਮੁਖ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ, ਜੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਉਦਾਰ ਬੁਧੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, (ਜੋ) ਵੱਡੇ (ਵੱਡੇ) ਦਲਿੱਦ੍ਰਾਂ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। (ਐਸੀ) ਦਯਾ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ (ਸ਼ਾਰਦਾ) ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਉਸਦਾ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ 'ਸਾਰਦਾ' ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ। (ਭਾਵ, ਹੇ ਸਾਰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਦਿਓ)।

੩. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ॥

ਮਾਰ ਮਨਿੰਦ ਬਿਕਾਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਖਗਿੰਦ ਬਲੀ ਸਮ ਮਾਰਿ।
ਮਾਰ, ਹੰਕਾਰਹਿਂ, ਕ੍ਰੋਧਹਿਂ, ਲੋਭਹਿਂ, ਮੋਹ ਸਮੂਲਹਿਂ ਦੇਤਿ ਉਪਾਰਿ।
ਪਾਰ ਕਰੇ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਕੇ ਗਨ ਦੇ ਧਨ ਕੋ ਸਤਿਨਾਮ, ਉਦਾਰ।
ਦਾਰੁਨ ਦੂਤ ਤਜੈਂ ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਨਮੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਾਲੁ ਕੁਮਾਰ॥ ੪॥

{ ਮਾਰ ਮਨਿੰਦ=ਸਰਪਾਂ ਵਰਗੇ।- ਸਰਪਾਂ ਰੂਪੀ। ਖਗਿੰਦ=ਗਰੁੜ। ਮਾਰਿ=ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਰ=ਕਾਮ। ਸਮੂਲਹਿ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ। ਦੇਤਿ ਉਪਾਰਿ=ਉਖਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਕਾਲੁ ਕੁਮਾਰ=ਕਾਲੂ+ਕੁਮਾਰ=(ਬਾਬਾ)ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ। (ਅ) ਕਾਲ+ਕੁ+ਮਾਰ=ਕਾਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। }

ਅਰਥ—(ਜੋ) ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਸਰਪਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬਲੀ ਗਰੁੜ ਵਤ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਾਮ ਨੂੰ, ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ, ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ, ਲੋਭ ਨੂੰ, ਮੋਹ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁੱਟ ਸੁਟਦੇ ਹਨ। (ਅਤੇ ਜੋ ਐਸੇ) ਉਦਾਰ ਹਨ ਕਿ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਪੁੰਜ ਹੀ ਸਤਿਨਾਮ (ਰੂਪੀ) ਧਨ ਦੇਕੇ (ਭੈਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ (ਤੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ ਭਯਾਨਕ (ਜਮ ਦੇ) ਦੂਤ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਐਸੇ ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਾਲੂ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

*ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਬੱਦਲ ਅਕਸਰ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੪. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ ॥

ਜਰਜਾਇ ਨਹੀ ਕਿਸ ਤੇ ਅਜਰੀ ਅਸ ਪਾਇ ਗਏ ਸਗਰੀ ਉਰ ਮੈਂ ਜਰ।
ਜਰਬੇ ਜਿਨਕੀ ਅਵਿਲੋਕ ਜਰਾਇਕ ਦੂਰ ਕਰੀ ਗਨ ਦੋਖਨਿ ਕੀ ਜਰ।
ਜਰਤੇ ਬਿਸ਼ਯਾਗਨਿ ਮੈਂ ਜਨ ਜੋ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੀ ਜਲ ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਜਰ।
ਜ਼ਰ ਗਯਾਨ ਦਯੋ ਹਰਿ ਦਾਰਿਦ ਮੋਹ,ਨਮੋਗੁਰ ਅੰਗਦ ਹੈਂਨਿਤ ਹਾਜ਼ਰਾਪ।

[ਜਰਜਾਇ ਨਹੀਂ=ਜੋ ਜਰੀ ਨਾਂ ਜਾਏ। ਅਜਰੀ=ਨਾਂ ਜਰੀ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ। ਗਏ ..... ਜਰ=ਸਹਾਰ ਗਏ। ਜਰਬੇ=ਜ਼ਰਬ, ਠੁਹਕਰ। 'ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਠੁਹਕਰ' ਕਹਿਕੇ ਕਵਿਜੀਨੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। (ਅ) ਸਹਾਰਨ ਸ਼ਕਤੀ। ਜਰਾਇਕ=ਜ਼ਰਾ ਕੁ। ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ। ਜਰ=ਜੜ। ਜਰਤੇ=ਸੜਦੇ। ਬਿਸ਼ਯਾਗਨਿ=ਵਿਸ਼ਯ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ। ਜਰ=ਜੀਰਨਾ। ਸਿੰਜਰਨਾ, ਸਿੰਚਨਾ। ਜ਼ਰ=ਧਨ। ਨਿਤ ਹਾਜ਼ਰ=ਜੋ ਨਿਤ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ। (ਅ) ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਮੀਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।]

ਅਰਥ—ਐਸੀ ਅਜਰ(ਵਸਤੂ)ਨੂੰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਜਰੀ ਨਾ ਜਾਵੇ,ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ,ਸਾਰੀ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜਰ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਤੱਕਣੀ ਦੀ ਠੁਹਕਰ ਨੇ (ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ) ਸਭਿ ਦੋਖਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, (ਤੇ) ਜੋਹੜੇ ਦਾਸ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਅਗਨਿ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਸਨ, ਸ਼ਰਨੀ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਲ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੜਦੇ)ਰਿਦਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੰਚਿਆ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮੋਹ (ਰੂਪੀ) ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਗਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ (ਐਸੇ ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ (ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਬਿਨਯ ਕਰਦਾ ਹਾਂਕਿ ਓਹ ਮੇਰੇ)ਸਦਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ,(ਭਾਵ ਮੈਂ ਸਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵਕਰਾਂ)।

ਹੋਰ ਅਰਥ—(੨. ਸਤਰ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਬੀ ਸਹਾਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪ ਨੇ ਦੇਖ ਲਈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਦੋਖਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਭਾਵ—ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਵਲ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਜਿਸ ਰੋਗੀ ਪਰ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਸੋ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਦੋਖ (=ਪਾਪ) ਹਨ ਸੋ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਵੱਲ ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

੫. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ ॥ ਡਾਰਤਿ ਜੋ ਬਿਘਨਾਂ ਗਨ ਕੋ ਤਿਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲਹਿ ਦੇਤਿ
ਬਿਡਾਰਿ।ਡਾਰ ਦੁਬਿੰਸਤਿ ਭੋ ਜਗ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕੇ ਗੁਰ ਮੂਲ ਕਿਯੋ ਵਿਸਤਾਰ।

ਤਾਰਨ ਕੋ ਜਨ, ਕੋ ਗਨ ਕੋ ਸਤਿਨਾਮ ਦਿਯੋ ਸੁ ਕਰੈ ਭਵ ਪਾਰ।
ਪਾਰਤਿ ਸਿੱਖਨਿ ਭੱਲਨਿ ਭੂਖਨ ਪੂਖਨ ਜਯੋਂ ਤਮ ਦੂਖਨ ਡਾਰਿ ॥੬॥

{ ਡਾਰਤਿ=ਪਾਉਣੇ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਖਿਲਾਰਨ ਵਾਲੇ।
ਬਿਘਨਾਂ ਗਨ=ਸਮੂਹ ਵਿਘਨ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ।(ਅ)ਵਿਘਨਾਂ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ।
ਬਿਡਾਰ=ਨਾਸ਼। ਡਾਰ=ਡਾਲ, ਟਾਹਣੇ, ਸ਼ਾਖਾਂ।
ਦੁਬਿੰਸਤਿ=ਬਾਈ ੨੨। ਭਾਵ ੨੨ ਮੰਜੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਭੇ=ਹੋਏ।
ਮੂਲ=ਮੁੱਢ। ਕਿਯੋ ਵਿਸਤਾਰ=ਫੈਲਾਏ। ਪੂਖਨ ਜਯੋਂ=ਸੂਰਜ ਵਤ।
ਤਮ ਦੂਖਨ ਡਾਰਿ=ਦੂਖਨਾ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। }

ਅਰਥ—੨. (ਜੋ) ਗੁਰੂ (ਜੀ) ਸਾਰੀ (ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਆਪ) ਮੂਲ ਹੋਏ (ਅਤੇ) ਬਾਈ ਟਾਹਣੇ (ਆਪ ਤੋਂ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾਏ, ੩. (ਤੇ) ਜਨਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਸਤਿਨਾਮ (ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼) ਦਿੱਤਾ (ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ) ਸੰਸਾਰ (ਸਾਗਰ) ਤੋਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਪਾਰ ਕਰੇ। ੪. (ਉਹ ਆਪ) ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਸੂਰਜ ਸਮ ਦੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭੱਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਭੂਸ਼ਨ ਹਨ (ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ) (ਕਿਉਂਕਿ) ੧. (ਆਪ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਤਕਾਲ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋਖੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਰਾਸਿ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਪੰਨਾ ੪੪੮੪-੮੫ ਪਰ ਕਰ ਆਏ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ।

੨. ਐਉਂ ਭੀ ਭਾਵ ਕੱਢਣ ਦਾ ਜਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:—ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਹਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਕਹਿਕੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ ਜੋ ਮੇਰਾ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ।

੬. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਰਾਮ ਹਤੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੁਟਿਲ ਜਯੋਂ, ਮਾਰਯੋ ਰਾਵਨ ਰਾਮ।
ਰਾਮ ਜਥਾ ਮਗਪਾਲ ਪਰ ਸਿਖ ਤਮ ਪਰ ਗੁਰ ਰਾਮ ॥ ੭ ॥

{ ਰਾਮ=ਪਰਸਰਾਮ। ਰਾਮ=ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ।
ਰਾਮ=ਬਲਭੱਦ੍ਰ। ਮਗਪਾਲ=ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ—ਜਰਾਸੰਧ।
ਗੁਰਰਾਮ=(ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ। }

ਅਰਥ—ਜਿਵੇਂ ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ ਖੋਟੇ ਰਾਜੇ ਮਾਰੇ, (ਜਿਵੇਂ) ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ (ਤੇ) ਜਿਵੇਂ ਜਰਾਸੰਧ ਉਤੇ ਬਲਭੱਦ੍ਰ (ਬਲੀ ਹੋਕੇ ਪਿਆ) ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ (ਅੱਗਯਾਨ ਰੂਪੀ) ਅੰਧੇਰੇ ਉਤੇ (ਬਲਵਾਨ) ਹਨ।

੭. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸਾਰ ਨਿਕਾਸਯੋ ਬੇਦ ਤੇ ਜਗਤ ਦਿਖਾਇ ਅਸਾਰ।
ਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਲਈ ਨਿਜ ਜਨ ਕੀ ਸੰਸਾਰ ॥ ੮ ॥

{ ਸਾਰ=ਤੱਤ੍ਵ, ਸਦਾ ਰਹਿਣੇ ਵਾਲਾ ਤੱਤ। ਬੇਦ=ਗਿਆਨ; ਜਾਣਨਾ [ਵੇਦ ਦਾ ਧਾਤੂ ਹੈ ਵਿਦ੍=ਜਾਣਨਾ]। (ਅ) ਵੇਦ ਜੋ ਪੁਸਤਕ ਹਨ। ਅਸਾਰ=ਨਾਂ ਸਾਰ, ਮਿਥਯਾ। ਸਾਰ=ਖ਼ਬਰਗੀਰੀ। }

ਅਰਥ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਅਸਹਿ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਕੇ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ (ਕਿ ਐਉਂ ਸ਼ਰੀਰ) ਅਸਾਰ ਹੈ, (ਅਸਹਿ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਆਤਮ ਸਮਾਧੀ, ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ) ਗਯਾਨ ਦਾ ਸਾਰ ਕੱਢਕੇ (ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਾਰ ਅਰ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਅਸਾਰ ਜਾਣਨਾਂ ਐਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਦ ਤੱਕ) ਜਗਤ ਵਿਚ (ਰਹੇ) ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਖ਼ਬਰਗੀਰੀ ਕੀਤੀ (ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ)।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਵੇਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ, ਜਗਤ ਮਿੱਥਿਆ ਦਿਖਾਇਆ, ਆਪਣੇ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਖ਼ਬਰਗੀਰੀ ਕੀਤੀ (ਐਸੇ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ (ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ)। 'ਵੇਦ ਪਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੯੬ ਦਾ ਭਾਵ ਤੇ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੫੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਉਂਞ ਵੇਦ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਛ ਸਾਰ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰੀਯ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸੋ ਸਾਰਾ ਸਾਰ ਸੀ, ਇਹ ਦੁਇ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗਯਾਨ ਇੱਕੋ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰ ਹੈ ਮੇਲ ਖਾਏਗਾ।

੮. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੋਰਠਾ॥ ਹਰਿ ਅਰਿ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਤੁਰਕਨ ਤਰਜੇ ਰਣ ਅਰੇ।
ਮਰੇ ਖਰੇ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਠਰੇ ਨਿਬਲ ਪਾਰੇ ਪਰੇ ॥ ੯ ॥

{ਤਰਜੇ=ਤਾੜੇ। ਮਾਰੇ। (ਅ) ਤੁਰਕਨ ਤਰ ਜੇ=ਤੁਰਕ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਸਨ।}

ਅਰਥ—ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ਕ (ਦਸ਼ਟ ਦਮਨ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਰਣ (ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ) ਅੜੇ ਤੁਰਕ (ਖ਼ੂਬ) ਤਾੜੇ, ਤੇ ਪਾਲੇ ਪੈਣ ਨਾਲ ਠਰਕੇ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਹੋ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਖੜੇ ਖੜੇ ਮਰ ਗਏ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਸੋਰਠੇ ਵਿਚ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਜੋ ਜੁੱਧ ਕਾਂਗੜ ਪੁਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਵਿੱਚ ਕਟਾਖਯ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਰੂਪੀ ਵੈਰੀ ਯਾ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਆਪੇ ਠੰਢੇ ਪੈਕੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ।

੯. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਕਾਨਨ ਹਿਰਦਾ ਦਾਸ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਬਿਕਾਰਨਿ ਤੇ ਕਲਿਤ।
ਪੰਚਾਨਨ ਸਮ ਬਾਸ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਪਦ ॥ ੧੦ ॥

{ਕਲਿਤ=ਵੇਹੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਪੰਚਾਨਨ=ਸ਼ੇਰ।}

ਅਰਥ—ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਬਨ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜੋ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਲਈ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਸ਼ੇਰ ਸਮਾਨ (ਇਸ ਬਨ ਵਿਚ) ਆ ਵਸਦੇ ਹਨ, (ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

੧੦. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਨ ਮਨ ਕੇ ਦੁਖ ਦੋਖ ਗਨ ਲਖਿ ਬਨ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਸਮਾਨ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਬਰਤਮਾ ਨਾਮ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਖਾਨ ॥ ੧੧ ॥

{ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਰਤਮਾ=ਅਗਨੀ। ਦੇਖੋ ਰਾ: ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੫ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ।}

ਅਰਥ—(ਹੇ ਮਨ ਏਹ ਜਿਹੜੇ) ਤਨ ਮਨ ਦੇ ਦੁਖ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੋਖ ਹਨ (ਇਹ) ਸੁੱਕੇ ਬਨ ਵਤ ਜਾਣਕੇ ਅਗਨੀ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕਹੁ (ਭਾਵ ਜਪ ਤਾਕਿ ਇਹ ਤੇਰੇ ਦੁਖ ਦੋਖ ਸੜ ਜਾਣ)*।

੧੧ ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਬਿਸ਼ਯਾਗਨਿ ਤੇ ਸੁਸ਼ਕ ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਤਰੁ ਕੋ ਲਗਿ ਆਂਚ।
ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਇਸ ਜਲ ਕੋ ਨਿਤ ਜਾਂਚ ॥੧੨॥

ਅਰਥ—ਬਿੱਛ ਨੂੰ (ਜਿਵੇਂ) ਆਂਚ ਲੱਗ ਕੇ (ਸੁਕਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ) ਮੇਰਾ ਮਨ ਵਿਸ਼ਯ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਸੁੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ (ਜਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਹੇ ਮਨ, ਇਸ ਜਲ ਨੂੰ ਤੂੰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਨਿਤ ਮੰਗ*।

੧੨. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਚਹਿਂ ਅਬਾਸ਼ਨਾ ਬਾਸ਼ਨਾ ਕਰਿ ਨਿਜ ਮਨਹਿਂ ਮਲਿੰਦ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਦ ਲਪਟਹੁ ਲਖਿ ਅਰਬਿੰਦ ॥੧੩॥

{ ਅਬਾਸ਼ਨਾ=ਵਾਸ਼ਨਾ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ। ਮਨ ਦਾ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਣਾ। [ਅ ਵਾਸ਼ਨਾ]।
ਬਾਸ਼ਨਾ=ਸੁਗੰਧੀ। ਖੁਸ਼ਬੋਈ। (ਅ) ਇੱਛਾ। }

---

*ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਦੁਖਾਂ ਤੇ ਦੋਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸ਼ਯ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ, ਏਹ ਫਰਕ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਬਰਤਮਾਂ ਤੋਂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਦ ਵਿਚ ਅਗਨੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਕਟਾਖਯ ਰਖਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥ-(ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ) ਵਾਸ਼ਨਾ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੌਰਾ ਬਣਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲ ਜਾਣਕੇ ਲਿਪਟ ਜਾਹ (ਭਾਵੇਹ ਕਿ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਗਨ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ)।

੧੩. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ-ਦਸੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ-**ਮੰਗਲ**।

ਏਕ ਜੋਤਿ ਦਸ ਰੂਪ ਗੁਰ ਜਿਨ ਤੇ ਤਰ੍ਯੋ ਜਹਾਨ।
ਸਭਿ ਕੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕੋ ਸਦਾ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਿ ॥ ੧੪ ॥

ਅਰਥ- (ਦਸੋ) ਗੁਰੂ (ਸਾਹਿਬਾਨ) ਦਸ ਰੂਪ ਹਨ (ਪਰ) ਜੋਤਿ ਇਕੋ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਤਰਿਆ (ਮੁਕਤਿ ਹੋਇਆ ਹੈ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ) ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਸਦਾ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

[ਰਾਸਾਂ ਰੁਤਾਂ ਤੇ ਐਨਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ]

ਸੂਰਜ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਬਰਨੀ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸਿ।
ਅਸ਼ਟ ਸਾਚ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਬਰਨੇ ਬਰ ਗੁਨ ਰਾਸ ॥ ੧੫ ॥

ਅਰਥ-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ (ਰੂਪੀ) ਸੂਰਜ ਉਤੇ ਬਾਰਾਂ (ਭਾਗ ਰੂਪੀ) ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਕਥਨ ੰਤੀਆਂ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਅੱਠ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ) ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦਛਨਾਇਨ ਉਤਰਾਇਨੋ ਅਯਨ ਬਨੈਂਗੇ ਦੋਇ।
ਬਰਤਤਿ ਰੁਤ ਜੋ ਖਸ਼ਟ ਸ਼ੁਭ ਤਿਨ ਪਰ ਬਰਨਨ ਹੋਇ ॥ ੧੬ ॥

[ਦਛਨਾਇਨ ਉਤਰਾਇਨੋ=ਪੋਹ ਦੀ ੯ ਤੋਂ ਹਾੜ ਦੀ ੯ ਤਕ ਉਤ੍ਰਾਇਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਖਣਾਇਨ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਹਿਸਾਬ ਮੂਜਬ ੨੧ ਜੂਨ ਤੇ ੨੨ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਅਯਨ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਅਯਨ ਛੇ ਰਾਸਾਂ ਦਾ ਅਰਧ ਚੱਕ੍ਰ ਹੈ । ੨੩ ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ੨੧ ਜੂਨ ਤਕ ਸੂਰਜ ਉਤਰ ਵਲ ਨੂੰ ਰੁਖ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਲ ਦੇ ਇਸ ਅੱਧੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਉਤ੍ਰਾਇਣ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ੨੨ ਜੂਨ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ੨੨ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਅੰਤ ਤੇ ਪੁਜਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਛਿਮਾਹੀ ਨੂੰ ਦੱਖਣਾਯਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ=ਉਪ੍ਰੰਤ, ਪਿੱਛੋਂ।]

ਅਰਥ-ਦਖਨਾਇਨ ਤੇ ਉਤ੍ਰਾਇਨ (ਰੂਪੀ) ਦੋ (ਹੋਰ ਭਾਗ) ਬਣਨਗੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਛੇ ਸ਼ੁਭ ਰੁਤਾਂ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ (ਅਰਥਾਤ, ਜੋ ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਥਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਪਿੱਛੋਂ (ਦੋਨੋਂ ਅਯਨ) ਵਰਣਨ ਹੋਣਗੇ। ਭਾਵ, ਹੁਣ ਵਰਣਨ ਹੋ ਰਹੇ ਛੇ ਰੁਤਾਂ ਰੂਪੀ ਛੇ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਉਪਰੰਤ ਮੈਂ ਦੋ ਐਨ ਦਛਨਾਇਨ ਤੇ ਉਤਰਾਇਣ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਪ੍ਰਥਮ ਕਰੀ ਕਵਿਤਾ ਰੁਚਿਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼।
ਪੂਰਬਾਰਧ ਉਤਰਾਰਧ ਇਮ ਬਰਨੈ ਗੁਨ ਰਾਸ॥ ੧੭॥

ਅਰਥ—ਪਹਿਲੋਂ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਕਵਿਤਾ ਕੀਤੀਹੈ,ਪੂਰਬਾਰਧ ਤੇ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਐਉਂ (ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਰਚਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਯਸ਼ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਬਿ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਕਥਾ ਖਸ਼ਟ ਰੁਤਨ ਪਰ ਹੋਇ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਭਯੋ ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਗਤਿ ਜੋਇ॥੧੮॥

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਕਲਗੀਧਰ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੀ ਕਥਾ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ (ਦੀ ਵੰਡ) ਪਰ ਕਥਨ ਹੋਵੇਗੀ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ (ਦਾ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ) ਸੂਰਜ ਹੋਇਆ, (ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਰਾਸ਼ੀ ਰੁਤਾਂ ਐਨ ਸੂਰਜ ਦੀ) ਚਾਲ ਵਾਂਗੂੰ ਵੇਖੋ।

ਕਥੋਂ ਕਥਾ ਕੋ ਜਥਾਮਤਿ ਤਥਾ ਸੁਨਹੁ ਸਿਖ ਸੰਤ।
ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਵਰ ਦੀਜੀਐ ਮਿਲਹਿਂ ਗੁਰੂ ਭਗਵੰਤ*॥੧੯॥

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ (ਮੈਂ) ਕਥਾ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ। (ਹੇ) ਸਿੱਖੋ! (ਤੇ) ਸੰਤੋ! (ਤੁਸੀਂ) ਸੁਣੋਂ (ਤੇ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਵਰ ਦਿਓ ਕਿ ਗੁਰੂ ਭਗਵੰਤ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ।

ਜਿਨ† ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਛ ਤੇ ਹਲਤ ਪਲਤ ਸੁਖ ਪਾਇਂ।
ਸੋ† ਕਯੋਂ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰੀਐ ਰਾਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬਸਾਇ॥੨੦॥

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ (ਇਕ) ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰੀਏ (ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਦਾ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਕੇ ਰੱਖੀਏ (ਤਾਂ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ)।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਉਚਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕਥਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰ।
ਸੁਨੀਅਹਿ ਮਿੱਤ੍ਰ ਇਕੱਤ੍ਰ ਚਿਤ ਸੁਨਹੁ ਸਮਸਤ ਪਵਿੱਤ੍ਰ॥੨੧॥

{ਇਕੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤ=ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਤੇ ਚਿੱਤ ਲਾਕੇ। (ਅ) ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ। ਇਕਾਗ੍ਰ ਚਿੱਤ ਹੋਕੇ।}

ਅਰਥ—ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਚਿੱਤ੍ਰ ਕਥਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੀ (ਸੁਣਨੇ) ਯੋਗ ਹੈ (ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖੋ, ਮੇਰਿਓ) ਮਿੱਤ੍ਰੋ! ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਚਿਤ ਲਾਕੇ (ਆਓ) ਸੁਣੋਂ

---

*'ਵਹਿ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਪੁਰਖ ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ' ਦੇ ਵਾਕ ਮੂਜਬ ਗੁਰੂ ਭਗਵੰਤ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

†'ਜਿਨ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਜਿਸ', ਇਕ ਬਚਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਸੋ' ਪਦ ਇਕ ਬਚਨ ਪਿਆ ਹੈ।

ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਣ ਜਾਓ।

ਹੋਰ ਹਰਥ—੨. (ਹੇ ਮੇਰੇ) ਮਿੱਤ੍ਰੋ! ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਭਾਵ ਇਕਾਗ੍ਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ (ਇਸ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਕਥਾ) ਨੂੰ ਸੁਣੋ।

[ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ]

ਸੈਯਾ ॥ ਰਸ ਬੀਰ ਭਰੇ, ਜਨ ਧੀਰ ਕਰੇ, ਬਹੁ ਪੀਰ ਹਰੇ ਭਵ ਫੰਧਨ ਕੇ।
ਸੁਖਮੂਲ ਭਲੇ, ਰਿਪੁਸੂਲ ਮਿਲੇ, ਅਨਕੂਲ ਫਲੇ, ਅਘਕੰਦਨ ਕੇ।
ਸਿਖ ਪਾਠ ਹਿਲੇ, ਦੁਖ ਦੋਖ ਦਲੇ, ਕਰ ਕਾਜ ਚਲੇ ਸੁ ਅਨੰਦਨ ਕੇ।
ਅਤਿ ਮਿੱਤ੍ਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰਤਿ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਨੰਦਨ ਕੇ ॥ ੨੨ ॥

ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੩੯।

[ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਰੂਪਕ]

ਥਿਤ ਦਾ ਚਿਤ ਕੀ, ਨਿਤ ਦਾ ਬਿਤ ਕੀ, ਹਿਤ ਦਾ ਨਿਤ ਕੀ, ਸੁਨਿ ਹੇਤ ਜਰੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਕੀ, ਸੁਧ ਦਾ ਉਰ ਕੀ, ਹਰਤਾ ਜੁਰ ਕੀ ਸੁਖ ਪੁੰਜ ਜਰੀ। ਸਭ ਸਾਰ ਮਥਾ, ਘ੍ਰਿਤ ਆਰ ਜਥਾ, ਇਹ ਚਾਰੁ ਕਥਾ ਅਜਰਾਨ ਜਰੀ। ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਜਰਾਉ ਜਰੀ ॥ ੨੩ ॥

ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੪੦।

ਫਰਕ ਏਹ ਹਨ:—ਹਿਤਦਾ ਨਿਤ ਕੀ=ਅਟੱਲ ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ।

ਘ੍ਰਿਤ ਆਰ ਜਥਾ=ਜਿਵੇਂ ਘਿਉ ਕੱਢ ਲਈਦਾ ਹੈ। [ਫਾ:, ਆਵੁਰਦਨ=ਲਿਆਉਣਾ ਤੋਂ 'ਆਰ']।

ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਜਰਾਉ ਜਰੀ=(ਮਾਨੋਂ) ਉੱਚੇ ਅਨੰਦ (ਦੇ ਗਹਿਣੇ) ਦੀ ਜੜਤ ਜੜੀ ਹੈ।

[ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ ਦੀ ਮਾਫੀ]

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ। ਜੇ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਗੁਰ ਜਸ ਕਰਿ ਪੰਗਤਿ।ਸਭਿ ਕੇ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰੌਂ।ਮਤਿ ਥੋਰੀ ਤੇ ਪੁਨਪੁਨ ਡਰੌਂ॥੨੪॥

ਅਰਥ—ਬੁਧੀਵਾਨ, ਪ੍ਰੇਮੀ (ਸਿੱਖ) ਤੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜੋਹੜੇ ਪੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨਗੇ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਤੇ ਬਿਨੈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ) ਮੇਰੀ ਮਤੀ ਥੋੜੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭੂਲ ਚੂਕ ਹੁਇ ਦੂਖਨ ਜਮਾ।ਸੁਨਿ ਨਹਿ ਤਰਕਹਿੰ, ਕੀਜਹਿ ਛਿਮਾ। ਇਸ ਹਿਤ ਬਿਨਯ ਕਰੌਂ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਕੇ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਿ ॥ ੨੫ ॥

{ ਜਮਾ=ਇਕੱਠੇ, ਬਹੁਤੇ, (ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ) }

ਅਰਥ–(ਕਿ) ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ ਤੇ ਦੂਖਨ (ਮੇਰੇ ਕਥਨ ਵਿਚ) ਬਹੁਤ ਹੋਣਗੇ, (ਆਪ) ਸੁਣਕੇ ਤਰਕਣਾਂ ਨਾ, ਖਿਮਾਂ ਕਰਨੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

[ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ]।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਦਿ ਬਸੰਤਿ। ਗੁਰਥਲ ਅਵਚਲ ਨਗਰ ਪ੍ਰਜੰਤ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਸਭਿ ਧਰਨੀ ਪਰ ਬਯਾਪਤਿ। ਸਿੱਖਨਿ ਗਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਜਹਿਂ ਜਾਪਤਿ॥੨੬॥ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੋਂ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥਾ। ਬੰਦੋਂ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਾਥਾ॥ਹੋਇ ਨ੍ਰਿਬਿਘਨ ਕਥਾ ਗੁਰ ਪੂਰੀ। ਛੰਦ ਬੰਦ ਮਾਧੁਰਤਾ ਰੂਰੀ ॥੨੭॥

{ ਬਸੰਤਿ=ਵਸਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਜੰਤ=ਤੱਕ [ਸੰਸ:; ਪ੍ਰਯੰਤ।]
ਬਯਾਪਤਿ=ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। }

ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਆਦਿ (ਲੈਕੇ ਜੇਹੜੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਜਾਂ ਨਗਰੀਆਂ ਵਿਚ) ਵਸਦੇ ਹਨ, ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਅਵਚਲ ਨਗਰ ਤੱਕ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਬੀ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਜਿਹੜੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਅੱਗੇ) ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ (ਮੈਂ) ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੱਥਾ ਧਰ ਧਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ) ਕਥਾ ਸੁਹਣੀ ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ ਤੇ ਮਿੱਠੀ (ਕਵਿਤਾ) ਵਿਚ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਿੰਘ ਸਗਲ ਜਗ ਬਯਾਪਤ। ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰੂ ਨਿਤ ਜਾਪਤਿ। ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਊਂ। 'ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਗ੍ਰਿਬ' ਵਰ ਪਾਊਂ ॥ ੨੮ ॥

ਅਰਥ–ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਜਿੰਨੇ) ਵਿਆਪ ਰਹੇ ਹਨ (ਜੋ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਨਿੱਤ 'ਗੁਰੂ' 'ਗੁਰੂ' ਜਪਦੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂ ਚਰਨ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨ੍ਰਿਵਿਘਨ) ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਪਾਵਾਂ।

ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਸਾਰੋ। ਹਤੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕਰਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰੋ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮੁ। ਤਿਨ ਸੱਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਚਰਨ ਪ੍ਰਨਾਮੁ ॥੨੯॥

ਅਰਥ–ਸਾਰਾ ਖਾਲਸਾ (ਪੰਥ ਜੋ) ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਅਖਾੜੇ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ (ਤਿਸ) ਸਾਰੇ (ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ) ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਭੇਤਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਸਮਝ ਵਲ ਤੱਕੋ, ਕਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ, ਸਿੰਘਾਂ, ਖਾਲਸਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੨੬ ਤੋਂ ੨੯ ਵਿਚ ਜਦ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ 'ਗੁਰ ਜਹਿਂ ਜਾਪਤ'= ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ। ਪੁਨਾਃ 'ਕਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰੂ ਨਿਤ ਜਾਪਤ' । ਪੁਨਾਃ 'ਨਿਸਦਿਨ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮੂ' । ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਨਿਰਵਿਘਨਤਾ ਦੀ ਯਾਚਨਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ 'ਸਿਮਰਨਿ' ਵਿਚ ਹਨ। ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਸੂਲ ਮੂਜਬ 'ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆਂ' ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਧਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਦਾ ਕਿ ਮੋਇਆਂ ਦਾ ਐਸਾ ਸਿਮਰਨ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਤੇ ਮਾਯਕ ਮੈਲਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦੀ ਛੁਹ ਲਾਉਂਦਾ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਭੈੜੇ ਆਵੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਰੋਗੀ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਉੱਜਲ, ਲਹੁਕੀ, ਤੇ ਹਉਂ ਦੇ ਭਾਰ ਤੋਂ ਹਲਕੀ, ਸੁਖੀ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਸਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਮਨ ਉਤੇ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਮਸਕਾਰਾਤਮਕ ਮੰਗਲ]।

ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਹਰਿ ਭਗਤ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਸਾਗਰ ਜਗਤ ਜਹਾਜ ਸਮਾਨਾ। ਸੰਗਤਿ ਅਪਨੀ ਸਗਲ ਉਧਾਰਨ। 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ ॥ ੩੦ ॥ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਜ਼ਾਹਰ ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ । ਸਿੱਖਜਨਿ ਅਭਿਮਤਿ ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ। ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਦਾਇਕ ਜਗਨਾਥਾ। ਨਮੋ ਕਰੋਂ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਮਾਥਾ ॥ ੩੧ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਲਿਖੇ ਧਰਾਤਲ ਸਾਰੇ। ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿਖ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰੇ। ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਲਹੀਅਤਿ ਜਿਸਤੇ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕੈਵਲ ਹੁਇ ਤਿਸਤੇ ॥ ੩੨ ॥

ਅਰਥ—ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਉਧਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ (ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜੋ) ਗੁਰ (ਸਾਹਿਬਾਂ) ਨੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਉਹ) ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ (ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਲਈ) ਜਹਾਜ ਸਮਾਨ ਹੈ, (ਜਿਸ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਜੋਤਿ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨ ਵਾਂਛਤ (ਕਾਮਨਾ) ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (ਤੇ ਜੋ) ਜਗਤ ਨਾਥ ਭੁਗਤ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੱਥਾ ਧਰਕੇ (ਤਿਸਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕਿ) ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤਲ ਤੇ ਲੱਖਾਂ (ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ) ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵਾਰ ਪਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ (ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ)(ਅਤੇ)ਜਿਸ(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ) ਤੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਪਾਈਦੀਆਂ ਹਨ, (ਅਤੇ)ਅੰਤ

ਸਮੇਂ (ਉਸ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਤੋਂ ਨਿੱਤ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਸਿੱਖ ਨਹਿ ਗਿਨਤੀ।ਤੇ ਅਬਿ ਸਭਿਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਮਮ ਬਿਨਤੀ। ਬਿਨਸਹਿਂ ਬਿਘਨ,ਗ੍ਰੰਥਹੁਇ ਪੂਰ।ਜਿਸਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੁਕੋਜਸਰੂਰ॥੩੩॥

ਅਰਥ—ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਅੱਗੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਹੁਣ ਦੇ (ਸਮੇਂ ਦੇ) ਅਣਗਿਣਤ ਸਿੱਖ ਹਨ, (ਇਨ੍ਹਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ (ਇਹ) ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਜਸ ਹੈ, ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ।

[ਉਸਤਾਦ ਪਿਤਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ]।

ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਅੱਖਰ ਦਾਤਾ। ਨਮੋ ਕਰੋਂ ਤਿਨ ਪਦ ਜਲਜਾਤਾ। ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਪਿਤਾ ਮਮ ਨਾਮੂ। ਤਿਨ ਕੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪ੍ਰਣਾਮੂ॥ ੩੪ ॥ ਨਿਜ ਮਾਤਾ ਕੋ ਕਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ। ਕਥੋਂ ਕਥਾ ਕਲਿ ਕਲੁਖ-ਨਿਕੰਦਨ। ਸੁਨੀਅਹਿ ਗਨ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਵਧਾਨਾ। ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ਧਰਹੁ ਨਿਜ ਕਾਨਾ॥ ੩੫ ॥

ਅਰਥ—(ਮੇਰੇ) ਅੱਖਰ ਦਾਤਾ ਉਸਤਾਦ (ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਭਾਈ) ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਗਜਾਨੀ) ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ (ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਭਾਈ) ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ (ਜੀ) ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ। (ਫੇਰ ਮੈਂ) ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ) ਕਥਾ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। (ਹੇ) ਸਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਜਨੋ ! ਇਕ ਮਨ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਨ ਧਰਿ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਕੇ ਸੁਣੋ:—

[ਕਥਾ ਦਾ ਮਹਾਤਮ]।

ਮਹਿੰਮਾ ਕਹਿਂ ਲਗ ਕਹੇ ਸੁਨਾਵੋਂ। ਗੁਰ ਜਸ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਵੋਂ। ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਕੋ ਉਰ ਅਧਿਕਾਵਤਿ। ਜਿਸਤੇ ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਸਿਖ ਪਾਵਤਿ ॥ ੩੬ ॥ ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਦੇਵਨਹਾਰੀ। ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਮਲ ਹਾਰੀ। ਸੁਨਹਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਭਿ ਹੁਇ ਗੁਨ ਗਜਾਤਾ। ਸਰਬ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਲਖਹਿ ਬੱਖਜਾਤਾ ॥ ੩੭ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਡਾਰਨ ਦਾਸ ਉਧਾਰਨਿ। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਕੀਨੇ ਜਿਮ ਕਾਰਨ। ਸੁਨਹਿ ਸਰਬ ਕੋ ਸਾਰ ਪਛਾਨੈ। ਪੁੰਨ ਉਪਾਇ ਪਾਪ ਗਨ ਹਾਨੈਂ ॥ ੩੮ ॥

ਅਰਥ—(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦੀ) ਮਹਿਮਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰ ਜਸ ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿਕੇ ਸੁਣਾਵਾਂ ? (ਇਹ) ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ (ਹਰ) ਸਿੱਖ ਭੁਗਤ ਮੁਕਤਿ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥ ੩੬ ॥ (ਫੇਰ) ਸਾਰੀਆਂ

ਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਹਾਰੀ ਹੈ, (ਜੋ ਇਸ) ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸੁਣੇਗਾ ਓਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਜਾਤਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਸਾਰੇ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ) ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਜਾਣ ਲਵੇਗਾ ॥ ੩੭ ॥ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ) ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾਂ ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰਨਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਾਰਨ (ਅਥਵਾ ਚਰਿਤ) ਕੀਤੇ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸਾਰ ਹੈ ਪਛਾਣੇਗਾ ਉਹ (ਆਪਣੇ ਲਈ) ਪੁੰਨ ਉਪਾਕੇ (ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ।

ਹੁਇ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਜੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਜ। ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਅਬਿ ਕਿਧੋਂ ਭਵਿੱਖਜ।
ਨਹਿਂ ਦੂਖਨ ਕੁਛ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋ।ਪਾਵਨ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ ਮਨ ਧਾਰੋ*॥੩੯॥

ਅਰਥ-(ਜੋ ਵੀ) ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਚੌਂਪ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ ਹੁਣ ਯਾ ਭਵਿੱਖਜਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਯਾ ਸੁਣੇਗਾ (ਉਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ) ਦੂਖਣਾ ਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਵਿਚਾਰੋ (ਤੇ ਕੇਵਲ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨਾ ਕਰੋ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੌ 'ਮੰਗਲਾਚਰਨ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧॥

੨. [ਸੀਸ ਕੀਰਤਪੁਰ ਲਿਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਸਿਖ ਪ੍ਰਥਮ ਜੋ ਗਮਨਯੋ ਆਇਸੁ ਲੇਯ।ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਠਯੋ ਭੇਟ ਕੋ ਦੇਯ[1] ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਪੈਸੇ ਪੰਚਹੁੰ ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਤਾ ਅਰਪਨਿ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋਇ।ਲੇਕਰਿ ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਸਥਾਨਯੋ, ਥਿਰਯੋ ਨ ਕਿਸ ਥਲ,ਥਕਤਿ ਨ ਸੋਇ।ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਸਯੰਦਨ ਅਸਵਾਰੀ, ਚਿਤ ਉਤਸਾਹ ਸੂਤ ਤਬਿ ਹੋਇ[2] । ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸੋ ਸਿਖ

[1]ਭੇਟਾ ਨੂੰ ਦੇਕੇ। [2] ਮਾਨੋ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ ਇਹ ਤਾਂ ਰਥ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਸੀ ਤੇ (ਸਿੱਖ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਦਾ ਜੋ ਉਤਸਾਹ ਸੀ ਸੋ ਰਥਵਾਹੀ ਹੋਇਆ।

*ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਤੇ ਸਭ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਹੈ ਅਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੋਈ ਦੁਰਬਲਤਾ ਯਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੋਈ ਰੰਗ ਯਾ ਉਂਵ ਹੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਸਾਰਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਤੇ ਵਿਘਨ ਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਭੈ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹੈ ਤੇ ਡਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਤੇ ਕੰਮ ਵਿਚਾਲੇ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਮਨ ਬਹੁਤ ਏਕਾਗਰ ਤੇ ਤਤਪਰ ਹੋ ਹੋਕੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਬਿਨਯ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਆਪ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਨ ਹੋਗਿਆ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਉਸੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ। ਕਦੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਨਾ ਬਿਨਸਦਾ ਤੇ ਹੁਣ ਇਕ ਅੱਧ ਸਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਹੋਰ ਬੀ ਚਮਕਦਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖਿਆਲ ਏਸੇ ਪਾਸੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕੰਮ ਦੀ ਬਾਹੁਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਯਾ ਕੁਛ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

'ਕੁਸ਼ਲ' ਕਹਤਿ, ਬੂਝਹਿ ਨਰ ਕੋਇ॥੨॥ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਆਯੋ ਤਿਸ ਛਿਨ, ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਇ।ਜਗਤ ਸਮਸਤ[1] ਜੁ ਬਰਤਹਿ[2] ਨਿਤ-ਪ੍ਰਤਿ ਸੋ ਸਭਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਹਿ ਆਇ[3]। ਕਿਤਿਕ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਚਿੰਤ ਜੁਤਿ, ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਮਹਿਂ ਤਿਮ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਕੇਚਿਤ ਰਹਤਿ ਸਮੀਪ ਕਦੀਮੀ[4], ਕੇਚਿਤ ਨਏ ਦਰਸ ਹਿਤ ਆਇਂ ॥੩ ॥ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਸਿਖ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਤਛਿਨ,ਦੇਖਿ ਉਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਗਵਾਇ।ਗੁਰਤਾ ਪਹੁੰਚੀ ਲਖੀ, ਨਮੋ ਕਰਿ, ਪੁਨ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਆਇ। ਧਰਿ ਪੈਸੇ ਆਗੇ ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ,ਲੇ ਸ਼੍ਰੀਫਲ ਝੋਰੀ ਮਹਿਂ ਪਾਇ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨ ਸਿਖ ਕੀਨਸਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇ ॥ ੪ ॥ ਪੁਨ ਸਿਖ ਨੇ ਸਿਖ ਸਭਾ ਸਰਬ ਕੋ ਨਮੋ ਕਰੀ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਫੇਰਿ।ਆਇਸੁ ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬੈਠਯੋ ਸਨ-ਮੁਖ ਸੁੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਿ। ਸੁਧਿ ਬੂਝੀ, ਸਭਿ ਲਗਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ:—'ਤੁਰ ਕੇਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਖੋਟ ਬਡੇਰ।ਕਰਤਿ ਕਠਿਨਤਾ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ, ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਜਾਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਦਲੇਰ[5]॥੫॥ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਇਕ ਸਮ ਨਿਤ ਰਹਿ ਜਥਾ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਖਿਰਹਿਂ ਅਰਬਿੰਦ। ਪਠਹਿ ਨੁਰੰਗਾ ਕੁਮਤਿ[6] ਮੁਲਾਨੇ ਜੋ ਸਯਾਨੇ ਉਮਰਾਵ ਬਿਲੰਦ।—ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਛ ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੈ ਤਜਿ ਦੇਹੁ ਧਰਮ ਜੋ ਹਿੰਦੁ। ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਨ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਜਿ ਆਵਹੁ ਵਧੈ ਦੀਨ ਤੌ ਮਾਨਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ[7]॥੬॥ਦ੍ਵਿਜ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਆਦਿ ਜਿਤਿਕ ਜਗ ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ।ਫੇਰ ਨ ਫੇਰਹਿਂ[8] ਕਿਸੂ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ, ਮਾਨਹਿਂ ਕਹਯੋ,ਤੁਰਕ ਜਗ ਹੋਇ[9]। ਇਮ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਨ ਜੇ ਅਤਿ ਰੁਚਿ ਕਰਿ[10],ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ ਜੋਇ। ਰਾਮਰਾਇ ਬਹੁ ਕਰੀ ਅਧਿਕ ਹੀ ਜਿਮ ਭਾਖੀ ਦਿਖ-ਰਾਵਤਿ ਸੋਇ।੭॥ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਜ਼ਰਤ ਨੇ ਦੀਨਸਿ ਬਡ ਮਰਾਤਬਾ ਪਾਯੋ ਤਾਂਹਿ[11]। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਹੋਈ* ਵਧਯੋ ਸਮਾਜ ਸੁਜਸ ਜਗ ਮਾਂਹਿ। ਬਸਹੁ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਤੁਮ,ਪੁਜਵਾਵਹੁ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਿ

[1]ਸਾਰੇ ਜਗ ਵਿੱਚ । [2]ਜੋ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। [3]ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਪੁਰਾਣੇ । [5]ਭਾਵ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [6]ਖੋਟੀ ਬੁੱਧ ਵਾਲੇ। [7](ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ) ਸਾਰੇ ਮੰਨਣਗੇ। [8]ਫੇਰ ਨਹੀਂ (ਹੁਕਮ) ਮੋੜਨਗੇ। [9](ਸਾਰਾ) ਜਗ ਤੁਰਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [10]ਭਲਾ ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਜੀ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਇਹ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ......। [11]ਭਾਵ ਰਾਮ ਰਾਇ ਨੇ।

*ਪਾ:—ਜਿਤ ਕਿਤ ਸੰਗਤਿ ਹੋਇਂ ਸਿਖ ਬਹੁ।

ਜਾਹਿਂ। ਕਯੋਂ ਕਰਿ[1] ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨਹਿ ਤਿਸ ਕੋ[2] ਦਿਹੁ ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਨਾਂਹਿ[3]–॥੮॥ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ–ਮੂਰਖ ਚਵਗੱਤਾ ਦੁਸ਼ਟ ਕੁਪੱਤਾ ਮੱਤਾ ਮੰਦ[4]। ਦੁਰਮਤਿ ਰੱਤਾ; ਹੁਇ ਬਿਨ ਸੱਤਾ ਹੁੱਤਾ ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਬਿਲੰਦ[5]। ਝਖ ਮਾਰਤਿ ਤੱਤਾ[6], ਹੁਇ ਕਰਿ ਮੱਤਾ[7], ਬਨਹਿ ਉਵੱਤਾ ਘੱਤਾ ਦੁੰਦ[8]। ਗੁਰ[9] ਬਰ ਦਿੱਤਾ, ਬਾਬਰ ਲਿੱਤਾ, ਇਹ ਖੋਵੈ ਤਿਸ ਨੱਤਾਨੰਦ[10]॥੯॥ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਕਹੈਂ ਕਹਿਰ ਜਨ ਦਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਐਸ ਨ ਕਾਜ।ਨਾਟਕ[11] ਚੇਟਕ[12] ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲੋਕਨ ਕਹਿ[13] ਆਵਤਿ ਲਾਜ। ਅਧਿਕ ਧਰਮ ਧਨ[14] ਧਰਹਿਂ,ਨ ਛੋਰਹਿਂ, ਨਿਜ ਨਿਜ ਪ੍ਰਿਯ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖ ਸਾਜ[15]। ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਰਹਿ, ਮੇਟ ਕੋ ਸਾਕਹਿ, ਹਠ ਜੋ ਕਰਹਿ ਮੂਢ ਮਤਿ ਪਾਜ[16]–॥੧੦॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਠਨ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਭਾਖੇ, ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੁਖਹਿ ਅਧਿਕ ਉਰ ਮਾਂਹਿ।ਪੁਨ ਗੁਰ ਮੋ ਕਹੁ ਕੀਨਿ ਅਵਾਹਨ[17] ਜਮਾਦਾਰ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹਤਾਂਹਿ[18]। ਸੋ ਗੁਰ ਸੇਵਕ ਹੁਇ ਅਨਕੂਲੀ[19],ਪਠਹੁ ਜੁ ਸਿੱਖ[20] ਮਿਲਾਵਹਿ ਵਾਹਿ। ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸ਼ਰਧਾਊ, ਮੁਝ ਲੇ ਗਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਪਾਹਿ॥੧੧॥ਗੁਰ ਬੋਲੇ–ਹਮ ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਕੀ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਿ। ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਲੇਕਰਿ ਗਮਨਹੁ,ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਹੁ ਹ੍ਵੈਕੈ ਸਵਧਾਨ।ਪਹੁੰਚਹੁ ਈਸ਼੍ਵਰਅੰਸਹਿ[21] ਅਰਪਹੁ, ਵਧੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਹਾਨ ਮਹਾਨ ।ਬਿਨਾ ਕਾਨ[22] ਤੁਰਕਾਨ ਪ੍ਰਹਾਨਹੁ[23],ਸੇਵਕਾਨਿ ਰੱਛਹੁ ਬਲ ਠਾਨਿ–॥੧੨॥ਲੇਕਰਿ ਗਮਨਯੋ, ਬਿਰਮੋ ਨ ਮਾਰਗ, ਗੁਰ ਬਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਰਿ ਆਇ[24]। ਸਭਾ ਸਹਿਤ

[1]ਕਿਵੇਂ ਬੀ। [2]ਉਸ (ਸ਼ਾਹ) ਦਾ। [3]ਇਨਕਾਰ ਨਾਂ ਕਰੋ। [4]ਮਸਤਿਆ ਹੋਇਆ ਨੀਚਤਾ ਵਿੱਚ। [5](ਜੋ)ਤੁਰਕ ਦਾ ਬੜਾ ਤੇਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸੱਤਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋ ਜਾਇਗਾ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [6]ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ। [7]ਮਸਤਿਆ। [8]ਬਣਕੇ ਅਵੈੜਾ ਜੋ ਰੌਲਾ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ। [9]ਗੁਰ (ਨਾਨਕ ਜੀ) ਨੇ। [10]ਪੜਪੜੋਤੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। ਬਾਬਰ, ਹਮਾਯੂੰ, ਅਕਬਰ,ਜਹਾਂਗੀਰ, ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ। ਬਾਬਰ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਕਬਰ, ਪੜੋਤਾ ਜਹਾਂਗੀਰ, ਪੜਪੜੋਤਾ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ, ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਦਾ ਨੰਦ (ਪੁੱਤ੍ਰ) ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ। [11]ਤਮਾਸ਼ਾ। [12]ਜਾਦੂ । [13]ਭਾਵ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ (ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕਰਦਿਆਂ)। [14]ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਧਨ। [15]ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। [16]ਮੂਰਖ ਝੂਠੀ ਮਤ ਵਾਲਾ। [17]ਸੱਦਣਾ ਕੀਤਾ। [18]ਕੈਦਖਾਨੇ ਦਾ ਜੋ ਜਮਾਦਾਰ ਸੀ ਤਿਸ (ਦਵਾਰਾ)। [19]ਓਹ (ਜਮਾਦਾਰ) ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ (ਆਗਯਾਕਾਰ) ਹੈ। [20]ਜੋ ਸਿੱਖ (ਆਪ) ਭੇਜਦੇ ਹੋ। [21]ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਅੰਸ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ। [22]ਕਨੌੜ। [23]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [24]ਲੈਕੇ ਟੁਰ ਪਿਆ, ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਅਟਕਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ (ਆਨੰਦ) ਪੁਰ ਆ ਪੁੱਜਾ ਹਾਂ।

ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਜਾਇ। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪੁਨੰ ਪੁਨ ਅਲਖ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ। ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਪਹੁੰਚਿ ਸਿੱਖ ਕਰਿ ਨਮੋ ਸੁਨਾਇ॥੧੩॥ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ[1] ਤਪਤ ਅਤਿ ਛੋਰਤਿ ਲੋਚਨ ਜਲ ਝਲਕਯੋ ਤਤਕਾਲ।–ਅਤਿ ਸਮਰਥ ਜਿਨ ਦਾਸਨ ਦਾਸਹਿ,ਸਹੀ ਅਵੱਗਯਾ ਇਤਿਕ ਬਿਸਾਲ। ਚਹੈਂ ਕਰੈਂ ਬਿਨ ਬਿਲਮ ਸਰਬ ਕੁਛ,ਬਸਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ[2] ਅਸ ਹਾਲ।ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਅਚਰਜ ਚਰਿਤ੍ਰਾ ਕਿਮ ਕੋ ਬਾਕ ਕਹੈ ਕਿਸ ਨਾਲ[3] ॥ ੧੪ ॥ ਅਵਧ ਓਜ ਕੀ[4], ਅਵਧਿ ਧੀਰ ਕੀ, ਅਵਧਿ ਅਵੱਗਯਾ ਲਹੀ ਸਹਾਰ[5]। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕਉਨ ਕਰੈ ਅਸ ਕਾਰਜ, ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਭਾਰ[6]। ਕਰਹੁ ਸੁ ਭੁਲੀ ਤਰਕ ਕੋ ਕਿਮ ਕਰਿ[7], ਹਮ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਯਾਸ ਉਦਾਰ। ਇਕ ਸਮ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਅਨੰਦਹੁ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਹੁ ਸਭਿ ਕੇ ਦਾਤਾਰ–॥ ੧੫ ॥ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਰੁਦਤਿ ਬ੍ਰਿਲਾਪਤ–ਜਥਾ ਸਸੁਰ[8] ਮੇਰੇ ਗਤਿ ਕੀਨਿ। ਅਗ੍ਯ- ਮਤਿ ਨਹੀ ਜਨਾਵਨ ਕੀਨਸਿ, ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰੇ ਤਨ ਪਰ ਪੀਨ। ਦੇ ਖੱਤ੍ਰੀ[9] ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਘਨੇਰਾ ਰਾਵੀ ਤਟ ਸਰੀਰ ਤਜਿ ਦੀਨਿ। ਤਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਧੀਰਜ ਹੇਰਾ ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਬੀਨ–॥੧੬॥ਫਰਯੋ ਦੁਪਹਿਰਾ ਦੋਇ ਘਰੀ ਜਬਿ ਇਮਿ ਚਿੰਤਾ ਜੁਤਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲ। ਔਚਕ ਹੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਤ੍ਯਾਗਿ ਤਤਕਾਲ।ਧਰ ਪਰ ਫਰਸ਼ ਕਰਯੋ ਤਹਿਂ ਬੈਠੇ ਤੁਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ ਪਿਖਹਿਂ ਸਿਖ ਜਾਲ[10]। ਜਨਨੀ ਨਿਕਟਿ ਗਈ ਸੁਧਿ ਜਬਿਹੂੰ ਸਾਸ ਨੁਖਾ[11] ਦੁਖ ਲਹਯੋ ਕਰਾਲ॥੧੭॥ ਜਾਨੀ ਗਤਿ–ਜਗ ਗੁਰੂ ਬਿਕੁੰਠਹਿ ਤਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਿ ਗਏ–ਮਨ ਚੀਨ।ਤਬਿ ਧਰਨੀ ਪਰ ਥਿਰਸੁਤ ਹੋਵਾ ਮਹਾਂ ਬਿਖਾਦ[12] ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ। ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਦੇਖਿ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਊਚੇ ਰੁਦਤਿ ਸ਼ੋਕ ਮਨ ਲੀਨ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਹਮ ਕੌਨ ਸੰਭਾਰਹਿ ਆਪ ਅਲੰਬ ਦੁਨੀ ਅਰੁ ਦੀਨ'॥੧੮॥ਸ਼ੋਕ ਸ਼ਬਦ ਮਹਿਲਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਸ ਪਠਾਇ। 'ਗੁਰ ਹਿਤ ਸ਼ੋਕ ਬਿਲਾਪ ਨ ਕੀਜਹਿ,

---

[1]ਲੰਮੇ ਸਾਹ। [2]ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਵਸੀ ਹੋਕੇ। [3]ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਚਨ ਕਰੇ। [4] ਬਲ ਦੀ ਔਧੀ ਹੋ। [5]ਅਵੱਗਯਾ ਦੀ ਵੀ ਅਵਧੀ ਸਹਾਰ ਲਈ। [6]ਭਾਰ ਚੁੱਕਕੇ। [7]ਤਰਕ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। [8]ਸਹੁਰੇ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ)। [9]ਭਾਵ ਚੰਦੂ। [10]ਸਾਰੇ। [11]ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ। [12]ਦੁੱਖ।

ਸਿਮਰਹੁ ਗੁਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ।ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਏਕਰਸ ਜਾਨਹੁੰ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਗੁਰ ਕੇ ਨਹਿਂ ਕਾਇ[1] । ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਤਨ ਧਾਰਹਿਂ ਜਿਮ ਨਭ ਮਹਿਂ ਘਨ[2] ਹੁਇ ਬਿਦਤਾਇ ॥੧੯॥ਕਰਿ ਬਰਖਾ ਸੁਖ ਦੇ ਕਰਿ ਜਗ ਕੋ, ਪੁਨ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿਂ ਲੈ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਤਿਮ ਤਨ ਗੁਰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੁਇ ਧਾਰਹਿਂ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਕੇ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇ।ਗਯਾਨ ਭਗਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਜਗਤ ਲਗਾਇ। ਪੁਨ ਸੁਛੰਦ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਹਿਂ ਤਿਨ ਕਾਰਨ ਕਿਮ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਇ? ॥੨੦॥ ਨਾਮ ਉਚਾਰਹੁ, ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਹੁ, ਕਸ਼ਟ ਨ ਧਾਰਹੁ ਜਨ ਸਮੁਦਾਇ[3]' । ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਾਕ ਹਟੇ ਸਭਿ ਰੋਦਤਿ ਹੁਇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਗੁਰ ਗਯਾਨ ਧਰਾਇ। ਜੁਗ ਅਸਵਾਰ ਪਠਾਵਨਿ ਕੀਨੇ 'ਆਵਹਿ ਸਿੱਖ ਮਿਲੋਂ ਅਗਵਾਇ।ਜਾਹੁ ਪਲਾਵਤਿ[4],ਪੁਨ ਹਟਿ ਆਵੋਂ,ਦੀਜੈ ਸੁਧਿ ਤਿਸ ਤੇ ਸੁਨ ਪਾਇ[5]'॥੨੧ ॥ ਦਈ ਨਿਹਾਰੀ ਹਯਨਿ[6]ਅਰੂਢੇ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਰਗ ਚਾਲਿ । ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਗਮਨੇ ਇਕ ਸਮ ਹੀ, ਦੇਖਤਿ ਨਰ ਹਿਤ ਸਿੱਖ ਸਮਾਲ[7] । ਕੇਤਿਕ ਮਜ਼ਲ ਗਏ ਅਵਲੋਕਯੋ, ਗੁਰ ਸਿਰ ਬਸਤ੍ਰ ਲਪੇਟੇ ਜਾਲ[8]।ਅਪਨੇ ਸੀਸ ਉਠਾਵਨ ਕੀਨਸਿ ਇਤ ਉਤ ਪਿਖਤਿ ਸਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨੨ ॥ ਕੀਨਿ ਚਿਨਾਰਿ, ਮਿਲੇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ 'ਕਹੁ ਸੁਧਿ ਗੁਰ ਕੀ ਜਥਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ'।ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਭਨੀ, 'ਮੋਹਿ ਢਿਗ ਗੁਰ ਸਿਰ, ਚਹੌਂ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਤਿ। ਤੁਮ ਕਿਤ ਜਾਹੁ, ਹਟਹੁ ਅਬਿ ਪਾਛੇ ਬੀਤੀ ਤਿਮ, ਚਹਿਂ ਗੁਰ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ[9] । ਗਮਨਹੁ ਤੂਰਨ, ਦੇਹੁ ਸਦਨ ਸੁਧਿ,ਪੁਨ ਮੈਂ ਭਨਹੁੰ ਆਇ ਸਭਿ ਬਾਤ ॥੨੩॥ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਮੈਂ ਠਹਿਰਨ ਕਰਿਹੌਂ, ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੇਹੁਰੇ ਗੁਰ ਸੋਢੀਨ । ਆਗੇ ਗੁਰ ਇੱਛਾ ਜਿਮ ਹੋਵੈ ਤਿਮ ਬਰਤਹਿਂ ਆਛੀ ਮਨ ਚੀਨਿ' । ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁੰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹਟੇ ਤਬਿ ਗਮਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮਗ ਲੀਨਿ । ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਪੰਥ ਉਲੰਘੇ ਬਰੇ ਸਦਨ ਹਯ ਬੰਧਨਿ ਕੀਨਿ ॥੨੪॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਿ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ, ਬਰਨਯੋਂ ਦਿੱਲੀ ਕੇਰ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕਮਾਨ ਸਭਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਨੀਰ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਨਿਚੁਰੰਤਿ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਬਰਜੇ ਸਗਰੇਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗਭਨੰਤਿ।

---

[1]ਕੋਈ ਨਹੀਂ । [2]ਬੱਦਲ । [3]ਸਾਰੇ ਦਾਸ (ਮਿਲਕੇ) । [4](ਘੋੜੇ ਦੌੜਾਈ ਜਾਓ । [5]ਤਿਸ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਸਾਨੂੰ) ਖਬਰ ਦਿਓ । [6]ਨਿਹਾਰੀ ਦਿੱਤੀ, ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ। [7]ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। [8]ਬਹੁਤ (ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ) । [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ।

'ਤਯਾਰੀ ਕਰਹੁ ਦਰਬ ਗਨ[1] ਖਰਚਹੁ, ਬਨਹਿ ਬਿਮਾਨ ਅਧਿਕ ਦੁਤਿ-ਵੰਤਿ॥੨੫॥ਕੰਚਨ ਪੁਸ਼ਪ[2]ਆਦਿ ਸਬਿ ਕਰੀਅਹਿ,ਚੰਦਨ ਚਾਰੁ[3]*ਲਯਾਇ ਤਤਕਾਲ। ਫੂਲਨ ਕੀ ਮਾਲਾ ਗਨ ਸਿਰਜਹੁ, ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਲਿਹੁ ਮੋਲ ਬਿਸਾਲ।ਅਨਿਕ ਸੁਗੰਧਨਿਕਰਹੁ ਸਕੇਲਨਿ,ਜਵ[4]ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਸੰਚੀਅਹਿ[5] ਜਾਲ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਪਠਾਏ ਨਰ ਗਨ 'ਬਡੇ ਨਗਰ ਤੇ ਆਨਹੁ ਭਾਲਿ[6]' ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਤਯਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰੀ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਜੋਇ। ਉਤ ਤੇ ਲੇ ਕੀਰਤਪੁਰੇ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸੋਇ॥੨੭॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਸੀਸ ਲ੍ਯਾਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਸੀਸ ਸਸਕਾਰ ਅਨੰਦ ਪੁਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਜਰੀ ਜੁਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਤਿਨ ਢਿਗ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਇ। 'ਕਿਤ ਸਸਕਾਰਹਿ ਗੁਰੂ ਸਿਰ ? ਬੂਝ੍ਯੋ ਜਿਮ ਬਨਿ ਆਇ' ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਕਹ੍ਯੋ ਕਰ ਬੰਦਿ 'ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਸਸਕਾਰੇ। ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਗਨ ਸੋਢਿਨਿ ਬੰਸ ਸਭੈ ਪੁਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕੇਰ ਮਝਾਰੇ[7]। ਜਯੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰਿਯੇ ਤਿਮ ਆਛਿਯ ਬੁੱਧਿ ਬਿਚਾਰੇ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਤੇ ਨਹਿੰ ਮਾਨਤਿ ਭੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨ ॥ 'ਔਰਨਿ ਕੋ ਨ ਰਚ੍ਯੋ ਪੁਰਿ ਕੋ[8] ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਤਹਿੰ ਲੇ ਸਸਕਾਰੇ।ਏ[9] ਜਿਸ ਕਾਲ ਲਈ ਗੁਰਤਾ ਤਜਿ ਪੂਰਬ ਬਾਸ[10] ਉਠੇ ਉਰ ਧਾਰੇ।-ਈਰਖਾ ਧਾਰਿ ਸ਼ਰੀਕ ਰਹੈਂ ਇਹ ਨੀਕ ਨਹੀਂ ਪਰਿਹੈ ਬਿਚ ਰਾਰੇ[11]-।ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਦਾ ਇਤ ਆਵਤਿ ਭੇ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਯੋ ਧਨ, ਮੋਲ ਲਈ ਧਰ[12] ਔਰ ਉਪਾਇ ਕਰੇ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਆਨੰਦ ਦਾ ਪਿਖਿ ਥਾਨ ਮਹਾਂਨ ਧਰ੍ਯੋ ਤਬਿ ਨਾਮ ਭਯੋ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ[13]। ਆਨਿ ਕਰੋ ਸਸਕਾਰ ਇਹਾਂ,ਬਿਰਧਾ ਤਿਨ ਮਾਤ ਬਡੀ ਬਿਲਲਾਤੀ[14]। ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੌ ਦਰਸੈਂ, ਸਭਿ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨਹੁ ਹੈ ਇਹ ਬਾਤੀ' ॥ ੪ ॥ ਯੌਂ ਭਨਤੇ[15] ਭਰਿ ਕੰਠ ਗਯੋ ਬਡ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਬਾਕ ਕਹ੍ਯੋ ਨਹਿੰ ਜਾਈ। ਮਾਤ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਗੁਰ ਪੂਰਨ,

---

[1]ਬਹੁਤਾ ਧਨ। [2]ਸੁਰਨ ਦੇ ਫੁਲ। [3]ਸੁੰਦਰ ਚੰਦਨ। [4]ਜੌਂ। [5]ਕੱਠਾ ਕਰੋ। [6]ਲੱਭਕੇ। [7]ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚ (ਸਸਕਾਰੇ ਹਨ)। [8]ਹੋਰਨਾਂ ਸੋਢੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਗਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [9]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ। [10]ਛੱਡ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਘਰ ਬਾਰ। [11]ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਵੀਏ। [12]ਜ਼ਮੀਨ ਮੁੱਲ ਲੀਤੀ। [13]ਭਾਵ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। [14]ਰੋਂਦੀ ਹੈ। [15]ਕਹਿੰਦਿਆਂ। *ਪਾ:-ਭਾਰ।

ਜਾਨਿ ਕੈ ਨੀਕ ਭਲੇ ਮਨ ਭਾਈ। ਤਯਾਰ ਭਏ ਹਿਤ ਲਯਾਵਨ ਕੇ ਪੁਰਿ ਦੋਨਹੁਂ ਮਾਤ ਅਵਾਸ ਟਿਕਾਈ। ਔਰ ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲ ਲਿਯੋ ਸੰਗ ਸੀਸ ਉਠਾਇ ਚਲੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੫॥ ਪੁੰਜ ਲਗ੍ਯੋ ਧਨ, ਚਾਰੁ[1] ਬਿਮਾਨ ਉਠਾਇ ਕਰ੍ਯੋ ਸਭਿ ਤੇ ਅਗਵਾਈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਮਿਲੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਭਲੇ ਪਿਛਵਾਈ।ਪਾਠ ਕਰੈਂ ਗੁਰਬਾਨਿ ਮਹਾਨ ਕੌ[2] ਲੋਚਨਤੇਜਲਮੋਚਤਿ ਜਾਈ। ਜਾਤਿ ਭਏ ਪੁਰਿ ਕੀਰਤਿ ਮੈਂ, ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਬਰਨੈਂ ਸਮੁਦਾਈ ॥੬॥ਜਹਿਂ ਸੀਸ ਲਿਏ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਥੋ ਪੁਰਿ ਤੇ ਪਰਿ ਬਾਹਰ ਜਾਤਿ ਭਏ[3]। ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਸ਼੍ਰੌਨ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸਭਿ ਕਾਰਨ, ਦਾਰੁਨ ਸੰਕਟ ਸ਼ੋਕ ਭਏ।ਹਹ-ਕਾਰ ਉਚਾਰਤਿ, ਹੋਤਿ ਦੁਖਾਰਤ[4], ਜਾਇ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਦੇਖ ਲਏ। ਤਤ-ਕਾਲ ਬਿਮਾਨ ਕੇ ਬੀਚ ਟਿਕਾਇ ਉਠਾਇ ਸਮੂਹ ਨਮੋ ਸੁ ਕਏ[5] ॥੭॥ਚੌਰ ਢੁਰੈ ਚਹੁਂ ਓਰਨਿ ਤੇ ਬਹੁ ਮੋਲਨਿ ਕੇ ਗਨ ਪਾਇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ। ਕੋ ਛਿਰਕਾਵ ਗੁਲਾਬ ਅਜਾਬ ਤੇ[6],ਗੁੰਦਿ ਬਿਸਾਲ ਹੀ ਮਾਲਨਿ ਡਾਲੇ[7]।ਪੁੰਜ ਸੁਗੰਧਿਨਿ ਸੀਂਚਤਿ ਹੈਂ ਮਹਿਕਾਰ ਉਠ੍ਯੋ ਇਮ ਅੱਗ੍ਰ ਚਾਲੇ। ਗਾਵਤਿ ਰਾਗਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਬਾਕਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਰਬਾਬਨਿ* ਨਾਲੇ॥੮॥ਮਾਰੂ ਮਿਲੇ ਵਡਹੰਸ ਕੋ ਗਾਵਤਿ ਲਾਵਤਿ ਪੌੜੀ ਥਿਰੰਤਿ ਅਗਾਰੀ[8]।ਲੇ ਧਨ ਕੋ ਗਮਨੈਂ ਪੁਰਿ†ਪੰਥ ਬਿਮਾਨ ਕੇ ਊਪਰਿਕੋ ਪੁਨ ਡਾਰੀ।ਕੰਚਨ ਫੂਲ ਸੁ ਲਾਜ ਬਿਥੇਰੈਂ[9],ਹੇਰਤਿ ਸ਼ੋਕ ਕਰੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਸੇਵਕ ਲੈ ਧਨ ਕੋ ਗਨ, ਕੈ ਬਰਖਾ[10] ਬਹੁ ਮੂਠਨਿ ਡਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਮੰਦ ਹੀ ਮੰਦ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਕਹੁ ਆਵਤਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਲੰਦ ਉਪਾਏ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਬਿਮਾਨ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈ ਗਮ-ਨਾਏ। ਸਿੰਖਨ ਸ਼ੋਰ ਸ ਜ਼ੋਰ ਕਰੈਂ, ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸ੍ਰਾਪਹਿਂ ਗਾਰਿ ਅਲਾਏ। 'ਸਾਗਰ ਖਾਰਪਰੀ ਜਰ ਜਾਇ[11],ਕੁਪੂਤਭਯੋ,ਕੁਲ ਰਾਜ ਨਸਾਏ[12]'॥੧੦ ॥ਆਇ ਸਮੀਪਅਨੰਦਪੁਰੇ ਜਬਿ ਬਾਲਿਕਬ੍ਰਿੱਧ ਸੁਨ੍ਯੋਨਰਨਾਰੀ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਜਰੀ ਤਜਿ ਮੰਦਿਰ ਕੋ ਨਿਕਸੀ ਪੁਰਿਤੇ ਮਿਲਿਬੇ ਅਗਵਾਰੀ। ਨਾਨਕੀ ਮਾਤ ਟਿਕਾਇ ਰਖੀ ਬਲਹੀਨ ਬ੍ਰਿਧਾ ਲਹਿ ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ। ਔਰ ਸਭਹਿ ਨਿਕਸੇ

[1]ਸੁੰਦਰ। [2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ। [3]ਨਗਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬਾਹਰ ਗਏ। [4]ਦੁਖ ਨਾਲ ਆਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [5]ਕੀਤੀ। [6]ਅਸਚਰਜ ਗੁਲਾਬ ਨਾਲ। [7]ਗੁੰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵਡੀਆਂ (ਫੁਲਾਂ ਦੀਆਂ) ਮਾਲਾਂ ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ। [8]ਅੱਗੇ ਖਲੋ ਕੇ। [9]ਸੋਨੇ ਦੇ ਫੁਲ ਤੇ ਫੁਲੀਆਂ ਖਿਲਾਰਦੇ ਹਨ। [10]ਬਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [11]ਖਾਰੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਜਾ ਪਈ ਹੈ (ਭਾਵ ਸੜ ਜਾਏਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ)। [12]ਕੁਲ ਦਾ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। *ਪਾਃ—ਰਬਾਬ ਕਿ। †ਪਾਃ—ਪੁਨ।

ਉਤਲਾਵਤਿ ਭਾ ਹਹਕਾਰ ਅਜੋਗ ਬਿਚਾਰੀ ॥੧੧॥ ਦੇਖਿ ਬਿਮਾਨ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭਾ,ਪਤਿ ਕੇ ਸਿਮਰੰਤਿ ਰਿਦੇ ਗੁਨ ਭਾਰੀ। 'ਰਾਵਰਿ ਨੰਦਨ ਬੈਸ ਬਿਲੰਦ ਨ[1],ਮਾਤ ਬ੍ਰਿਧਾ ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਧਾਰੀ'।ਬੰਦਤਿ ਹਾਥਨਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤਿ ਆਂਸੁਨਿ ਡਾਰੀ। ਲਜਾਵਤਿ ਭੇ ਤਿਸ ਥਾਨ ਤਬੈ ਜਹਿਂ ਚੰਦਨ ਭਾਰ ਟਿਕਾਇ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਆਨਿ ਮਿਲੀ ਤਹਿਂ ਨਾਨਕੀ ਮਾਤ ਪੁਕਾਰਤਿ ਊਚੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ। 'ਮੋ ਸੁਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਦੇਖਿ ਲਵੌਂ ਇਸ ਬਾਰੀ।ਮੈਂ ਮਰਿਹੌਂ ਧਰਿ ਸ਼ੋਕ ਅਬੈ ਕਿਮ ਜੀਵਨ ਹ੍ਵੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਦੁਖਾਰੀ'।ਯੌਂ ਬਿਰਲਾਪ ਸੁਨਯੋ ਜਬਿ ਹੀ, ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਪਾਇ, ਬਿਮਾਨ ਉਤਾਰੀ॥੧੩॥ਟਾਰਿ ਸਭੈ ਪਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਮੁਖ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਗੁਜਰੀ ਸੁਤ[2] ਸਾਥਾ। ਨਾਨਕੀ ਮਾਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈ ਬਹੁ ਰੋਦਤਿ ਆਪ ਲਗਾਵਤਿ ਹਾਥਾ।ਜਯੋਂ ਦੁਤਿ ਜੀਵਤਿ ਥੀਵਤਿਹੈਤਿਮ ਹੀ ਸੁਭ ਸ਼ੋਭਤਿ ਆਨਨਮਾਥਾ। ਮੁੰਦਤਿ ਲੋਚਨ ਦੋਨਹੁੰ ਯਾ ਬਿਧਿ ਜਯੋਂ ਸੁਕੁਚੇ ਦਲ ਕੰਜ ਅਪਾਥਾ[3] ॥੧੪॥ ਮੇਚਕ ਸੇਤ[4] ਸੁ ਕੇਸ ਮਿਲੇ ਸ਼ਮਸ਼੍ਰਨਕੇ ਸੁਭ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈਂ[5]।ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਡੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਹੇਤੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਲੋਭਤਿ ਹੈਂ । ਭੀਰ ਭਈ, ਸਭਿ ਬੰਦਤਿ ਹੈਂ, ਬਡ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਉਰ ਛੋਭਤਿ ਹੈਂ।ਛਾਦਨਕੀਨਿ ਚਿਖਾ ਰਚਿਕੈ,ਦੁਖ ਸ਼ੋਕ ਜਯੋਂ ਸੰਕਟ ਚੋਭਤਿ ਹੈਂ[6]॥੧੫॥ਚੰਦਨ ਕੀ ਚਿਖ ਪੈ ਧਰਿ ਦੀਨਿ,ਭਏ ਮਨ ਦੀਨ,ਸਭੈ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਕਰ ਦੇ ਕਰਿ ਦਾਸਨਿ[7] ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ ਜ੍ਵਾਲਾ। ਫੇਰ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਅਭਿਬੰਦਨ ਹ੍ਵੈ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੀਨਿ ਕ੍ਰਿਆ ਸਗਰੀ ਕਲਗੀਧਰ, ਨੀਰ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਯੋ ਨਰ ਜਾਲਾ*॥੧੬॥ਤੀਰ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਭਿ ਗਾਇ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਖ-ਦਾਈ।ਏਕ ਮਨੇ ਹੁਇ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੈਂ ਇਕ,ਧਯਾਨ ਧਰੈਂ ਗੁਰਮੂਰਤਿ ਭਾਈ[8]। ਦੀਨਿ ਤਿਲਾਂਜੁਲ†ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਕੋ ਹਿਤ[9]ਜਯੋਂ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਚਲੀ ਜਗ ਆਈ।

---

[1]ਆਪ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਆਯੂ ਵਡੀ ਨਹੀਂ । [2]ਭਾਵ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ । [3]ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਦੇ ਪਤੇ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸੁੰਗੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । [4]ਕਾਲੇ ਤੇ ਚਿੱਟੇ । [5]ਚਿਹਰੇ ਦੇ (ਉਪਰ) ਦਾਹੜੇ ਦੇ (ਤੇ) ਸੀਸ ਦੇ ਕਾਲੇ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ ਮਿਲੇ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ । [6]ਕੰਡੇ ਵਾਂਗ ਚੁਭਦੇ ਹਨ । [7]ਦਾਸਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਕੇ (ਅਗਨੀ) । [8](ਮਨ) ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲੀ । [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ।

*ਪਾ:–ਸੁਖ ਆਲਾ=ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ।

†ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪੦ ਅੰਕ ੩੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ।

ਚੀਰ ਸਨੀਰ ਉਤਾਰਿ[1] ਸਰੀਰ ਧਰੇ ਪੁਨ ਔਰ, ਥਿਰੇ ਬਿਚ ਆਈ ॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਾਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਪੁਨ ਪੌੜੀ ਤਹਿੰ ਲਾਇ। ਭੋਗ ਪਾਇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ ਸਭਿਹੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਆਇ ਤਿਹਾਵਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਯੋ ਬਰਤਾਇ ਦਿਯੋ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰਯ ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਚਲੇ ਘਰ ਜਾਂਹੀ। ਬੈਠਨਿ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਟਿਕੇ ਸਭਿ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਦੀਰਘ ਪ੍ਰਾਹੀਂ:–'ਔਧਿ ਭੁਏ ਜਗ ਧੀਰ[2], ਛਿਮਾ ਧਰਿ, ਆਨ ਕਿਸੂ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ[3] ॥ ੧੯ ॥ ਕੀਨਿ ਮਹਾਂ ਅਪਰਾਧ ਦਿਲੇਸ਼੍ਵਰੁ ਮੂੜ੍ਹ ਮਤੀ ਦੁਖ ਦੋਜ਼ਕ ਪਾਵੈ। ਹਿੰਦੁ ਕੀ ਟੇਕ ਰਖੀ ਸਿਰ ਦੇ ਕਰਿ ਪੂਰਬ ਕੀ ਮਿਰਜਾਦ ਜੁ ਆਵੈ[4]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਜਿ ਤੀਰਥ ਦੇਵਨ ਦੇਹੁਰੇ ਰੀਤਿ ਮਿਟਾਵੈ[5]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਬਿਨਾ ਹੁਇ ਕੌਨ, ਜੁ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਦੇ ਜਗ ਧਰਮ ਟਿਕਾਵੈ ॥੨੦॥ ਧੰਨ ਸਦਾ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ, ਕੀਨਿ ਬਹਾਦਰੀ ਰਾਖਿ ਦਿਖਾਏ'। ਜੋ ਪੁਰਿ ਤੇ ਸਿਖ ਸੀਸ ਕੋ ਲਯਾਇਵ ਬੂਝਤਿ ਤਾਂਹਿ ਸਮੀਪ ਬਿਠਾਏ। 'ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਤੋਹਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਪਿਖਯੋ, ਨ ਕਹੂੰ ਅਟਕਾਏ ? ਰਾਖੇ ਖਰੇ ਗਨ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ, ਅਚੇਤ ਭਏ ਕਿਮ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ' ॥੨੧॥ ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨ ਕਰਯੋ 'ਗੁਰਦੇਵ ਸਹਾਇ ਤੇ ਕਾਜ ਸਰੇ। ਸੀਸ ਉਡਯੋ ਧਰ ਤੇ ਜਬਿਹੀ ਬਹੁ ਧੂਰ ਉਡੀ ਸਭਿ ਨੈਨ ਪਰੇ। ਨਾਂਹਿ ਕਿਨੂ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨਿ ਲਿਯੋ ਮੈਂ ਸੰਭਾਲ ਨ ਹੀਯ[6] ਡਰੇ। ਰੌਰ ਪਰਯੋ ਸਭਿ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਚਲਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਰਯੋ, ਗਹਿਬੋ ਨ ਕਰੇ[7] ॥ ੨੨ ॥ ਪੌਰਿ ਕੇ ਠੌਰ ਖਰੇ ਨਰ ਕੇਤਿਕ ਮੈਂ ਕਰਿ ਸਾਹਸ[8] ਬੇਗ[9] ਹੀ ਧਾਯੋ। ਰੋਕ ਨ ਟੋਕ ਕਰੀ ਕਿਨਹੂੰ ਪੁਰਿ ਤਯਾਗਤਿ ਆਪਨੇ ਪੰਥ ਸਿਧਾਯੋ। ਸੋ ਪਸ਼ਚਾਤ ਲਗੇ ਸਭਿ ਖੋਜਨਿ, ਹੋਤਿ ਅਚੰਭ, ਨਹੀਂ ਜਬਿ ਪਾਯੋ।–ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਯੋ ਤਿਨ, ਤੌ ਅਸਵਾਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਵਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥

[1]ਗਿੱਲੇ ਕਪੜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ। [2]ਧੀਰਜ ਦੀ ਔਧੀ। [3]ਭਾਵ ਧੀਰਜ ਤੇ ਖਿਮਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। [4]ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ ਮਿਰਜਾਦਾ ਜੋ ਚਲੀ ਆਂਵਦੀ ਸੀ। [5]ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ। [6]ਹਿਰਦਾ। [7](ਕਿਸੇ) ਫੜਨਾ ਨਾ ਕੀਤਾ। [8]ਹੌਂਸਲਾ। ਉੱਦਮ। [9]ਛੇਤੀ। ਤੇਜ਼। *ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਖ ਦਾ ਨਾਮ ਜੈਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਮਜ਼ਹਬੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਜੀਉਣ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੈਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ 'ਰੰਘਰੇਟੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੇਟੇ' ਦਾ ਵਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਜੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਹੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਦੇ ਪਾਤ੍ਰ ਰਹੇ।

ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ।ਅਤਿਸ਼ੈ ਮੰਗਲ ਜਾਨਿ ਸੁਜਾਨੇ। ਨਾਨਾ ਅਪਨਿ[1] ਅਕੋਰਨਿ ਆਨੇ॥੪੦॥ਸਭਿ ਆਏ ਲੇ ਤਬਹਿ ਮਸੰਦ।ਰਾਮਕੁਇਰ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਲੰਦ। ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਹਿ ਦਮਦਮੇ ਆਇ ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁੱਤੇ 'ਤਖਤ ਬੈਠਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਅਨੰਦ ਉਰ ਲਜਾਇ ਬਿਲੰਦ ਅਕੋਰ।ਆਨ ਥਿਰੇ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਸਭਿ ਬੰਦਤਿਹੈਂ ਕਰ ਜੋਰਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਬ੍ਰਿਧਕੇ ਘਰ ਕੀ ਸੂਖਮ ਚਾਰੁ[2]। ਪੂਰਬ ਦੇਤਿ ਭੁਏ ਦਸਤਾਰ। ਕੋਰਦਾਰ[3], ਚਹੁੰ ਓਰਨ ਚੀਰੇ[4]। ਜਰੇ ਬਿ-ਕੀਮਤ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਹੀਰੇ ॥੨॥ ਜ਼ਬਰ ਜ਼ੇਬ ਜੁਤਿ ਜਗਮਗਕਾਰੀ[5]। ਜਿਗਾ ਦਈ ਸਿਰ ਬੰਧਿ ਉਦਾਰੀ। ਜਰੇ[6]ਜਵਾਹਰ ਜਾਗਤਿ ਜੋਤੀ। ਉੱਜਲ ਗੋਲ ਪੋਇ ਬਿਚ ਮੋਤੀ। ੩॥ ਕਲਗ਼ੀ ਚਾਰੁ ਉਤੰਗਹਿ ਕਰੀ[7]। ਸਤਿਗੁਰ ਸੀਸ ਧਰੀ ਬਿਧਿ ਖਰੀ[8]। ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਇਕ ਦੀਨਸਿ ਬਾਜ਼[9]।ਕਰ ਬਿਠਾਇ ਦੇਖਯੋ ਮਹਾਂਰਾਜ॥੪॥ਬੇਦੀ, ਤੇਹਣ, ਭੱਲਯਨ ਬੰਸ।ਦੇਤਿ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਅਰੁ ਅਵਿ-ਤੰਸ਼[10]।ਪੁਨ ਮਸੰਦਗਨ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇਰੇ।ਧਰਿਤੇ ਨਿਜ ਨਿਜਭੇਟ ਅਗੇਰੇ॥੫॥ ਲਗਯੋ ਅੰਬਾਰ ਪਾਰ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਿਨਤਾ ਹਿਤ ਅਰਪਾਹੀਂ। ਇਕ ਬਿਰ[11]ਬੋਲ ਉਠੇ ਜੈਕਾਰਾ।ਭਯੋ ਸਮਾਜ ਅਨੰਦਤਿ ਸਾਰਾ॥੬॥ਕਰਤਿ ਮੇਵਰੋ ਪਿਖਿ ਅਰਦਾਸ। ਨਾਮ ਸੁਨਾਇ ਸਭਿਨਿ ਗੁਰ ਪਾਸ।ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋ ਆਯੋ। ਲੇ ਗੁਰ ਨਾਮ ਸਕਲ ਵਰਤਾਯੋ ॥੭॥ ਸੰਗਤਿ ਉਤਰੀ ਜਿਸ ਜਿਸ ਥਾਨ।ਕੀਨਿ ਪੁਚਾਵਨਿ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜਾਨਿ[12]।ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀਗਾਵਤਿ ਤਹਾਂ। ਬਸਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਧਨ ਦੀਨੋ ਮਹਾਂ ॥੮॥ ਇਕ ਪੌੜੀ ਢਾਢੀ ਜਬਿ ਲਾਈ।ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਤਿਨ ਪਾਈ।ਭਾਟ ਕਲਾਵਤ ਆਦਿਕਜਾਚੇ। ਦਰਬਸਰਬ ਕੋ ਦੇ ਗੁਰ ਸਾਚੇ ॥੯॥ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਦਾਨ ਅਧਿਕ ਹੀ ਪਾਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਆਸ਼ਿਖਾ ਬਾਦ ਅਲਾਯੋ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਾਚਕ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਹਿਂ।'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਹਿ? ॥੧੦॥ ਘਟ ਘਟ ਮਾਲਿਕ ਦੇਤੇ ਦਾਨ। ਲੇ ਤੁਮ ਤੇ ਸਭਿ ਖਾਇਜਹਾਨ'।ਸਾਧਨ[13]ਕੇਰ ਜਮਾਤਜੁ ਆਈ*।ਰਣਸਿੰਗੇਤੂਰਰੀਸੁ ਬਜਾ-

[1]ਅਪਨੀਆਂ। [2]ਬ੍ਰੀਕ ਤੇ ਸੁਹਣੀ। [3]ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਯਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ। [4]ਚਾਰੋਂ ਪਾਸਿਓਂ ਚੀਰੇ ਹੋਏ ਹੀਰੇ। [5]ਬੜੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਤੇ ਜਗਮਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [6]ਜੜੇ ਹਨ। [7]ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ। [8]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [9]ਬਾਜ਼ [ਫ਼ਾ:, ਬਾਜ਼]। [10]ਸ਼ੁਭ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [11]ਇੱਕੋ ਵੇਰੀ। [12]ਜਾਕੇ। (ਅ) (ਟਿਕਾਣੇ) ਲੱਭ ਲੱਭ ਕੇ। [13]ਸਾਧਾਂ ਦੀ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਹੈ।

ਈ॥੧੧॥ਭਰਿਭਰਿ ਫੂਕੈਂ ਸੰਖ ਬਜਾਏਂ।ਪਿਖਿਪਿਖਿ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਹਰਖਾਏਂ। ਉਤਸਵ ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਪੂਰਿ ਅਨੰਦ ਹਰਖਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ॥ ੧੨॥ਕਲਗ਼ੀ ਰਹੀ ਬਿਰਾਜਿ ਉਤੰਗ॥ਦਮਕਤਿ ਮੁਕਤਾ[1] ਹੀਰਨਿ ਸੰਗ॥ ਚਮਰ ਢੁਰਤਿ ਸੁਠ ਬਾਰੰਬਾਰ॥ਉੱਜਲ ਹੰਸ ਮਨਿੰਦ ਉਦਾਰ॥੧੩॥ਦਰਸੈਂ ਸ਼ੋਭਾ ਖਰ ਕਿਤੇਕ। ਬੈਠਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ। ਸਭਿ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਇਕ ਟਕ ਲਗਿ ਐਸੇ।ਗਨ ਚਕੋਰ ਸਸਿ ਕੇ ਦਿਸ਼ਿ[2] ਜੈਸੇ॥੧੪॥ ਮਨ ਬਰਬਸ ਹੀ ਸਰਬ ਚੁਰਾਏ[3]। ਜਨੁ ਸੂਰਜ ਮੁਖਿ ਕਮਲ ਖਿਰਾਏ। ਏਕ ਜਾਮ ਲੌ ਥਿਰ ਤਹਿਂ ਭਏ। ਸਭਿਨਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਏ॥੧੫॥ਜਥਾ ਜੋਗ ਜੋ ਬੇਦੀ ਆਦਿ।ਸਨਮਾਨੇ ਦੀਨੇ ਅਹਿਲਾਦ।ਸੰਤ, ਮਹੰਤ, ਮਸੰਦ ਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਦੀਨਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਮੁਕੰਦ[4]॥੧੬॥ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਉਠੇ ਗੁਸਾਈਂ।ਕਰ ਧਰਿ ਧਨੁ ਸਰ ਦੁਤਿ ਬਹੁ ਪਾਈਂ[5]।ਸਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[6] ਲਏ ਚਲਿ ਆਏ।ਜਿਤ ਕਿਤ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੭॥ਗਰੀ ਬਜ਼ਾਰਨਿ ਖਰੇ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਬੰਦਿ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੈਂ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਪੌਰ।ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ॥੧੮॥ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਅੰਤਰ ਗਏ।ਜੁਗ ਮਾਤਨਿ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਭਏ।ਪ੍ਰਥਮ ਨਾਨਕੀ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਪਿਖਿ ਪੌਤ੍ਰੇ ਕੀ ਛਬਿ ਤਿਹ ਸਮੋ॥੧੯॥ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਮਧ[7] ਹਿਰਦੈ ਹੋਈ। ਚਿੰਤਾ ਸੰਕਟ ਮਨ ਤੇ ਖੋਈ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਸੁੰਘਤੀ ਭਾਲ।ਵਾਰਯੋ ਊਪਰ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ॥੨੦॥ਪਠਿਓ ‘ਵਹਿਰ ਜਾਚਿਕਨਿ ਦੀਜੈ। ਸਭਿ ਤੇ ਸ਼ੁਭਿ ਅਸ਼ੀਸ਼ ਕੋ ਲੀਜੈ’।ਚਿਤਵਤਿ ਭਈ ਬਾਕ ਬਰ ਪਤਿ ਕੇ[8]। ਭਾਖੇ ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਹਿਤ ਕੇ[9]॥੨੧॥–ਪੌਤ੍ਰਾ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ। ਪਾਪੀ ਨਰਨਿ ਕਲਾਪਨ ਖਾਪੀ[10]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਉੱਜਲ ਨਾਮੁ। ਕਰਹਿ ਅਧਿਕਤਾ ਜਗ ਅਭਿਰਾਮੁ–॥੨੨॥ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ[11] ਸੁਖ ਪਾਇ ਬਡੇਰਾ। ਬਾਰ ਬਾਰਿ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਹੇਰਾ। ਹਾਥ ਸਪਰਸ਼ਤਿ ਸੁਤ ਕੇ ਸੁਤ ਕੋ[12]। ਤਜਯੋ ਸ਼ੋਕ ਧਰਿ ਆਨੰਦ ਚਿਤ ਕੋ ॥ ੨੩ ॥ ਪੁਨ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਬੋਲੀ ‘ਆਜ ਧੰਨ ਇਹ ਘਰੀ’।ਵਾਰਤਿ ਸਿਰ ਪਰ ਧਨ

---

[1]ਮੋਤੀ। [2]ਚੰਦ ਵਲ। [3]ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਮੋਹਤਿ ਹੋ ਗਏ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [5]ਹਥ ਵਿਚ ਫੜੇ ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਨੇ ਬੜੀ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਈ ਹੈ। [6]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ। [7]ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ। [8]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਤੀ ਦੇ। [9]ਹਿਤ ਦੇ ਵਾਕ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕਹੇ ਸਨ। [10]ਬਹੁਤੇ ਪਾਪੀ ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। [11]ਪਿਛਲੀਆਂ ਗਲਾਂ ਚੇਤੇ ਕਰ ਕਰਕੇ (ਮਾਤਾ ਜੀ)। [12]ਪੋਤ੍ਰੇ ਦਾ।

ਕੀ ਥਾਤੀ। ਕਰੀ ਹਰਖ ਭਰਿ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥ ੨੪ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਿਲਿ ਜੁਗ ਮਾਤਨਿ ਸਾਥ। ਬੈਠੇ ਅਪਰ ਥਾਨ ਪੁਨ ਨਾਥ। ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨ ਕੇ ਭੋਜਨ ਬਨੇ। ਸ੍ਵਾਦਤਿ ਘਨੇ ਸਕਲ ਰਸ ਸਨੇ ॥੨੫॥ ਥਾਰ ਪਰੋਸ੍ਯੋ ਜੁਤਿ ਚਤੁਰਾਈ।ਤੁਰਸ਼, ਸਲਵਣ, ਤਿਕਤ, ਮਧੁਰਾਈ।ਭਲੇ ਅਛਾਦਨ ਕਰਿਕੈ ਲਯਾਯੋ। ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਟਿਕਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਅਚਵਤਿ ਭਏ ਸ੍ਵਾਦ ਕੋ ਪਾਇ। ਬਖਸ਼ਯੋ ਪਾਚਕ[1] ਧਨ ਸਮੁਦਾਇ । ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਠਾਨਤਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਬਖਾਨਤਿ ॥ ੨੭ ॥ ਬਹੁਰ ਦੇਗ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਵਰਤਾਈ। ਜੋ ਆਵੈ ਸੋ ਲੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ । ਸ੍ਵਾਦਲ ਭੋਜਨ ਖ਼ਾਇ ਘਨੇਰੇ। ਤੋਟ ਨ ਜਿਸ ਕੀ ਖਰਚ ਬਡੇਰੇ ॥੨੮॥ ਬਰਤਨ ਲਗੀ ਦੁਪਹਿਰੇ ਕਾਲ।ਦੇਤਿ ਲੇਤਿਨਰ ਆਵਤਿ ਜਾਲ।ਜਾਮਨਿਸਾ ਲਗਿ[2]ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਚਵੰਤਿ ਅਹਾਰ ॥ ੨੯ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਰੀਤਿ ਇਹੀ ਠਹਿਰਾਈ। ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਵਧਤਿ ਅਧਿਕਾਈ।ਦੇਸ਼ਨਿ ਦੇਸ਼ ਸੁਨ ਤਿਸੁਧ ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ। ਚਲੇ ਆਇਂ ਸਿੱਖਨਿ ਗਨ ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ ॥੩੦॥ ਜੋ ਮਸੰਦ ਜਿਸ ਜੋਗ ਬਡਾਈ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇ ਕਰਤਿ ਬਿਦਾਈ। ਤਿਮ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹਕਾਰਤਿ[3]। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਤਿ ॥ ੩੧॥ ਨਿਤ ਅਨੇਕ ਆਵਤਿ ਗਨ ਜਾਤਿ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਭੇ ਬੱਖਯਾਤ।'ਦਸਮੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰ ਹੋਯੋ। ਪਿਤ ਸਿਰ ਦੇ ਤੁਰਕਨ ਘਰ ਖੋਯੋ' ॥੩੨॥ ਸਾਗਰਾਂਤ ਲਗਿ[4] ਅਵਨੀ ਸਾਰੀ।ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਜਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰੀ।ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਉਮੰਗੀ[5] । ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਬ੍ਰਿੰਦ[6] ਆਇਂ ਸਤਿਸੰਗੀ ॥ ੩੩ ॥ ਇਕ ਆਵਤਿ ਮਿਲਿਤੇ ਇਕ ਜਾਤੇ। ਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੂਝਤਿ ਗੁਰ ਬਾਤੇਂ । ਭਨਤਿ ਸੁਜਸੁ ਇਕ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦਤਿ । ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦਤਿ । ੩੪ ॥ 'ਧੀਰਜ ਧਰਨੀ ਕੋ ਸਮ ਧਰਨੀ[7]' । ਅਜ਼ਮਤ ਸਿੰਧੁ ਅਜਰਨੀ ਜਰਨੀ[8] । ਅਸ ਕਰਨੀ ਕਰਨੀ ਕਿਸ ਔਰ[9] । ਬਿਨ ਗੁਰ ਨਵ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ[10] ॥ ੩੫ ॥ ਤੇਜ ਪੁੰਜ ਨੰਦਨ ਜਿਨ ਕੇਰੋ । ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਦਿਪਤਿ ਬਡੇਰੋ,

---

[1]ਰਸੋਈਏ ਨੂੰ। [2]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਗਈ ਤਕ । [3]ਬੁਲਾ ਕੇ । [4]ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਰੇ ਤੀਕ। [5]ਚਾਉ ਚੜ੍ਹਿਆ। [6]ਸਮੂਹ ਦੇ ਸਮੂਹ। ਭੀੜਾਂ ਦੀਆਂ ਭੀੜਾਂ। [7]ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ। [8]ਨਾ ਜਰਨ ਵਾਲੀ ਦੇ ਜਰਨ ਵਾਲੇ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ)। [9]ਐਸੀ ਕਰਨੀ ਹੋਰ ਕਿਸਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ। [10]ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ।

ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਕਛੁ ਲਖੀ ਨ ਜਾਵੈ। ਦੇਖਿ ਜਗਤ ਸਗਰੋ ਬਿਸਮਾਵੈ' ॥ ੩੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਮਾਂਹੀ। ਹੋਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਮਹਾਂ ਹੀ। ਚਲੀ ਆਇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸੰਗਤਿ।ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਉਤਰਹਿ ਪੰਗਤਿ ॥੩੭॥ਬਡੀ ਭੀਰ ਜਬਿਹੂੰ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਸਿੱਖ ਸਕੇਲਨਿ ਹੁਇਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੇਵਕ ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨਿ ਫੇਰ। 'ਭਈ ਦਰਸ ਹਿਤ ਭੀਰ ਬਡੇਰ' ॥੩੮॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਅੰਗ ਸਜਾਵਹਿ।ਖੜਗ ਧਨੁਖ ਸਰ[1]ਧਰਿ ਕਰਿਆਵੈਂ। ਵਹਿਰ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਪਰ ਥਿਰ ਹੋਇਂ। ਜਹਿਂ ਦਰਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਕਰਹਿ ਮੇਵੜਾ ਸਭਿ ਮਹਿ ਫੇਰਾ।ਸਿੱਖ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਜਹਿਂ ਡੇਰਾ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਆਨਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਰਾਜੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ ਬਿਘਨ ਅਘ ਭਾਜੇ ॥੪੦॥ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਸਭਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਹੁ।ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਲਾਭ ਕਹੁ ਪਾਵਹੁ।ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਕਿਮ ਧਰੋ।ਭਨਹੁ ਬੇਨਤੀ ਪੂਰਨ ਕਰੋ' ॥ ੪੧ ॥ ਇਮ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਇ।ਅਨੁਰਾਗੀ ਸੁਨਿ ਹੁਇਂ ਚਿਤ ਚਾਇ। ਨੀਕੀ ਵਸਤੁ ਆਦਿ ਜੋ ਦਰਬ।ਲੈ ਲੈ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸਰਬ ॥੪੨॥ ਅਰਪਿ ਅਰਪਿ ਕਰਿ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਨਾਮ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਗੁਰ ਕੇ ਅਭਿਰਾਮ। ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਇੰਦ ਮਾਨਿੰਦ[2]। ਬਿਕਸਯੋ ਕਿਧੌਂ ਭੋਰ ਅਰਬਿੰਦ[3] ॥ ੪੩ ॥ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਲਹਤਿ ਅਨੰਦ। ਖਰੇ ਰਹੈਂ ਕੋ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਕੇਤਿਕ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਮੁਕੰਦ। ਬੈਠਹਿਂ ਨਿਕਟ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ॥੪੪॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਸੰਗਤਿ ਆਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥੬॥

੭. [ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੋਕਤੀ ਚਹੁਂ ਦਿਸਿ ਤੇ ਬਹੁ ਆਇ। ਬਨਜਾਰੇ ਕੇ ਸਹਿਤ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਸਿਖ ਆਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ ਭਯੋ ਤਬਿ ਠਾਢੋ।ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਬਾਢੋ।ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਕਹੁ ਗੁਰ ਪਯਾਰੇ ਸਿਖ ਬਨਜਾਰੇ॥੨॥ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸਸਕਾਰੇ। ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਮਹਿਂ ਰਾਖ ਸੁਧਾਰੇ[4]?'। ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਯੋ–ਮੁਝ ਬਿਨਾ ਬਤਾਏ। ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਆਏ–॥੩॥ਬੋਲਯੋ ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਹਰਖਾਨਾ। 'ਜਥਾ ਭਯੋ ਰਾਵਰ ਸਭਿ ਜਾਨਾ। ਤਊ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਬੂਝਹੁ ਮੋਹਿ ਕਥਾ ਗੁਰ ਪਾਵਨ ॥੪॥ ਅਧਮ ਨੁਰੰਗੇ ਕਾਰਨ ਕੀਨਾ। ਪੁਨ

[1]ਧਨੁਖ ਬਾਣ। [2]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗਾ। [3]ਸਵੇਰ ਦਾ ਕਮਲ ਫੁੱਲ। [4]ਭਸਮ ਕਿੱਥੇ ਸੰਭਾਲੀ ਹੈ।

ਡਿੰਡਮ ਪੁਰਿ ਫੇਰ ਸੁ ਦੀਨਾ।-ਇਨ ਕੋ ਸਿਖ ਸਾਦਕ ਨਰ ਜੋਇ[੧]।ਧਰ ਕੌ ਲੇ ਸਸਕਾਰਹਿ ਸੋਇ-॥ ੫ ॥ ਸੁਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੋਇ ਨ ਬੋਲਿ ਸਕਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।-ਹਮ ਹੈਂ ਸਿੱਖ-ਨ ਕਿਨਹੁੰ ਬਤਾਵਾ। ਦਬਕ ਰਹੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਥਾਵਾ ॥ ੬ ॥ ਡਰਤਿ ਰਿਦੇ-ਕੋ ਦੇ ਨ ਬਤਾਇ। ਸ਼ਾਹ ਬੰਧਿ[੨] ਹਮ ਦੇ ਮਰਿਵਾਇ-।ਦੁਰਿ ਦੁਰਿ ਗਏ[੩]ਆਪਨੇ ਘਰ ਮਹਿ।ਨਹਿ ਮਾਨੀ ਸਿੱਖੀ ਕਿਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿ' ॥੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਗਰਜਤਿ ਬੋਲੇ ਜਲਧਰ ਜੈਸੇ[੪]। 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਅਬਿ ਪੰਥ ਬਨਾਵੈਂ।ਸਕਲ ਜਗਤ-ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਵੈਂ ॥ ੮ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਜਗ ਕੇ ਨਰ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਮਿਲੇ ਏਕ ਸਿਖ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਿਥਕ[੫] ਪਛਾਨਯੋਂ ਪਰੈ। ਰਲੈ ਨ ਕਯੋਹੂੰ ਕੈਸਿਹੁੰ ਕਰੈ ॥ ੯ ॥ ਜਥਾ ਬਕਨ[੬] ਮਹਿਂ ਹੰਸ ਨ ਛਪੈ।ਗ੍ਰਿੱਝਨਿ* ਬਿਖੈ ਮੋਰ ਜਿਮ ਦਿਪੈ।ਜਯੋਂ ਖਰ ਗਨ[੭] ਮਹਿਂ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ। ਜਥਾ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਮਹਿਂ ਕੇਹਰਿ ਅੰਗ ॥੧੦॥ ਤਿਮ ਨਾਨਾ ਭੇਖਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ।ਮਮ ਸਿਖ ਕੋ ਸਗਲੋ ਪਰਖਾਹਿਂ'। ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਸਭਿ ਬਿਸਮੈ ਹੋਈ। ਬਾਕ ਅਚਾਨਕ ਜਾਨਤਿ ਸੋਈ[੮] ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਨ ਬਨਜਾਰਾ ਬੂਝਨਿ ਕਰਯੋ। 'ਤੋ ਤੇ ਕਹਹੁ ਕਾਜ ਕਿਮ ਸਰਯੋ ?'। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਲੇ ਬ੍ਰਿਖਭ ਘਨੇਰੇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਧਰ ਨੇਰੇ[੯] ॥ ੧੨ ॥ ਮਹਾਂ ਧੂਰ ਬਾਯੂ ਤੇ ਭਈ।ਦਸਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਗਈ। ਤਬਿ ਉਠਾਇ ਮੈਂ ਸਕਟ ਮਝਾਰੇ। ਧਰਿ ਕਰਿ ਧਰ[੧੦] ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਖਭ ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਪਾਛੈ ਖੋਜਨਿ ਲਗੇ ਘਨੇਰੇ। ਨਹਿ ਪਾਯੋ ਧਰ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੇਰੇ। ਮੈਂ ਲੇ ਜਾਇ ਭਲੇ ਸਸਕਾਰੇ।ਬੀਨ ਪੁਸ਼ਪ ਮੈਂ ਭਲੇ ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਤਾਂਬ੍ਰ ਗਾਗਰਾਂ ਦੁਇ ਮਹਿਂ ਪਾਏ। ਤਿਸੀ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਰਾਖ ਗਡਾਏ। ਅਬਿ ਮਾਲਿਕ ਤੁਮ ਬਡ ਸਮਰੱਥ। ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੱਥ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਸ ਪਰ ਤਬਿ ਹੋਏ। 'ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਤੁਵ ਖੋਏ। ਫੂਲਹਿਂ ਫਲਹਿਂ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਹੁਇ ਸੁਖ ਗੁਰ ਕਾਇਆਂ ਸਸਕਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਪੁਸ਼ਪ ਰਹਨਿ ਦਿਹੁ ਤਿਸ ਹੀ ਥਾਨ। ਜਬਿ ਹੋਵਹਿ ਮਮ ਪੰਥ ਮਹਾਨ।ਬਨਹਿ ਦੇਹੁਰਾ ਬਲ ਪਰਖੈ ਹੈ[੧੧]।ਪਨ ਬਜਾਰ[੧੨]

[੧]ਸਿਦਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। [੨]ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। [੩]ਛੁਪ ਛੁਪ ਗਏ। [੪]ਬਦਲ ਵਾਂਗ (ਗੱਜ ਕੇ)। [੫]ਵੱਖਰਾ। [੬]ਬਗਲਿਆਂ। [੭]ਬਹੁਤ ਖੋਤਿਆਂ। [੮]ਸੋ ਅਚਨਚੇਤ ਹੋਇਆ ਵਚਨ ਜਾਣਿਆ। [੯]ਧੜ ਦੇ ਪਾਸ। [੧੦]ਧੜ। [੧੧]ਪਰਖਕੇ ਦੇਹੁਰਾ ਬਨਾਉਣਗੇ। [੧੨]ਫਿਰ (=ਦੂਸਰਾ ਥਾਂ) ਬਜ਼ਾਰ (=ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ)।

*ਪਾ:-ਗਿਰਯਨਿ।

ਮਹਿੰ ਥਾਨ ਬਨੈਹੈ॥੧੭॥ਸਿਰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਮੇਖ ਲਗਾਵੈਂ*॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਪੂਜ ਕਰਾਵੈਂ। ਸਮੋ ਆਇ ਜਬਿ ਦੇਖਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਬਨਹਿਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ' ॥ ੧੮ ॥ ਪੁਨਹਿ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਲਗੇ ਸੁਨਾਵਨਿ। 'ਅਬਿ ਹੀ ਭਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰ ਪਾਵਨ।ਜਬਿ ਕੋ ਕਾਰਨ ਕੀਨੋ ਸ਼ਾਹੂ।ਤਬਿ ਕੋ ਭਯੋ ਹੌਲ ਉਰ ਮਾਂਹੂ ॥੧੯॥ ਏਕ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਸੋਯੋ ਘਰ ਮੈਂ। ਬਹੁਰ ਨ ਬਰਯੋ ਬਿਸਾਲ ਤਿਮਰ ਮੈਂ[੧]।ਵਹਿਰ ਬਾਗ਼ ਮੈਂ ਮੰਦਰ ਕੋਇ। ਰਾਤਿ ਪਰੈ ਤਹਿਂ ਪਰਿਕੈ ਸੌਇ ॥੨੦॥ਏਕ ਥਾਨ ਨਿਸ ਦੁਤਿਯ ਨ ਸੋਵੈ[੨]।ਬਲ ਨਵੀਨ ਬਸਿਬੇ ਹਿਤ ਜੋਵੈ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਉਦੇ[੩] ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਬਰੈ। ਰਾਜ ਸਾਜ ਕੋ ਕਾਰਜ ਕਰੈ ॥੨੧॥ ਪਰੈ ਜਾਮਨੀ ਨਿਕਸਿ ਸਿਧਾਰੈ।ਸੁਪਤੈ ਆਨ ਥਾਨ ਡਰ ਧਾਰੈ।ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਚਢੈ ਕਿਤ ਦੇਸ਼।ਤਯਾਰੀ ਧਾਰੈ†ਰਿਦੈ ਹਮੇਸ਼'॥੨੨॥ਦਿਲਵਾਲੀ[੪] ਸਿੱਖਨਿ ਜਬਿ ਕਹਯੋ।ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[੫]ਚਿਤ ਸੰਸੈ ਲਹਯੋ।ਬੂਝਨਿ ਲਗਯੋ'ਕਹਹੁ ਸਭਿ ਬਾਤੀ।ਪਾਤਕ ਕਰਮਾ ਕਿਤਹੁੰ ਪ੍ਰਯਾਤੀ[੬]? ॥੨੩॥ ਪੂਰਬ, ਦੱਖਨ,ਪਸ਼ਚਮ ਓਰ।ਕਾਜ ਜੰਗ ਕੋ ਭਾ ਕਿਤ ਜੋਰ।ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਆਪ ਪ੍ਰਸਥਾਨੈ। ਇਸ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਹਾਨੈ[੭]'॥੨੪॥ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹੈਂ ਦਿਲ ਵਾਲੀ। 'ਸੁਨਹੁਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਸਾਲ ਕੁਚਾਲੀ।ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਜਾਨਤਿ ਸ਼ੁਭਨੀਤ।ਬਰਤਤਿ ਰਹਯੋ ਆਪ ਜਿਮ ਨੀਤ[੮]॥੨੫॥ਸੋ ਗਹਿ ਲੀਨਿ ਕੈਦ ਕਰਿ ਰਾਖਾ। ਮਰਨ ਸਮੈਂ ਇਸ ਕੋ ਸੰਗ ਭਾਖਾ। ਜੇਤਿਕ ਲੋਂ ਅਬਿ ਦਰਬ ਸਿਪਾਹੀ। ਇਸ ਤੇ ਘਾਟ ਕਰਹੁ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ॥੨੬॥ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰਹੁ।ਇਕਸਮ ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਹੁ। ਤਾਨੇ ਸ਼ਾਹਿ ਜੁ ਦੱਖਨ ਮਾਂਹੀ‡। ਕਬਿ ਮੁਹਿੰਮ[੯]

---

[੧]ਵਡੀ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ। [੨]ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਰਾਤ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੌਂ ਸਕਦਾ। [੩]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ। [੪]ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ। [੫]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ। [੬]ਪਾਪੀ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਕਿੱਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੭]ਨਾਸ਼ ਕਰਨਗੇ। [੮]ਆਪ ਜਿਵੇਂ ਨਿੱਤ ਵਰਤਦਾ ਰਿਹਾ (ਨੀਤੀ ਨੂੰ)। [੯]ਚੜ੍ਹਾਈ।

*ਯਾਨੇ ਕੁਤਵਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਥਾਂ ਲੈਕੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਾਕਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਨਾਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਮਾਨੋਂ ਮੇਖ ਗੱਡਣਗੇ। †ਪਾ:—ਭੁਯ ਗ੍ਰਿਹ ਧਾਰਤਿ।

‡ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਕੁਛ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਜਾਸਤਾਂ ਸਨ, ਜਿਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਗੋਲਕੰਡਾ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਅੰਤਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਇਹ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸ ਰਾਜ ਦਾ ਦੀਵਾ ਮੇਟਕੇ ੧੬੮੭ ਈ: ਵਿਚ ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਜੋ ੧੭੦੪ ਈ:

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਤਿਸ ਪਰ ਕਰਿ ਨਾਹੀਂ-॥ ੨੭ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕੁਛ ਔਰ[1] ਬਤਾਈ। ਕਿਸ ਹਿਤ ਲਿਖੌਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਧਾਈ[2]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਦਰ ਬਾਕ ਖੁਨਸਾਯੋ[3] ਬੂਝ੍ਯੋ-ਕਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਖਿ ਪਾਯੋ ? ॥੨੮॥ ਜੋ ਬਰਜੀ[4] ਤੈਸੇ ਸਭਿ ਕਰਿਹੌਂ। -ਜਗ ਕੋ ਨਿਜ ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰਹੌਂ[5]-।ਸੁਨਿ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਸਮੁਝਾਈ*। -ਜੇ ਤੂੰ ਕਰਹਿਂ ਬਿਗਰ ਅਸ ਜਾਈ॥੨੯॥ਨੌਂਕਰਾਨ ਜੇ ਧਨ ਦੇਂ ਥੋਰਾ। ਥੁਰ ਜੇ ਹੈਂ ਜਿਨ ਲਾਭ ਨ ਔਰਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਲਮ ਬਿਨ ਰਹੈਂ। ਖੇਬੇ ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਚਹੈਂ ॥ ੩੦॥ ਲਘੁ ਬਯ[6] ਕਾਜ ਕਰਨਿ ਲਗਿ ਪਰੈਂ। ਬਿਨ ਧਨ ਇਲਮ ਕਹਹੁ ਕਿਮ ਧਰੈਂ।ਮੂਰਖ ਰਹੈਂ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਭਾਰੋ।ਯਾਂਤੇ ਘਾਟ ਕਰਨਿ ਨਹਿਂ ਧਾਰੋ ॥੩੧॥ ਹਮ ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਰਾਜ ਮਝਾਰੀ।ਦੇਂ ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਧਰਮ ਬਿਗਾਰੀ।ਸਮੈਂ ਪਾਇ ਹੁਇਂ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ।ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਕੁਕਾਜੇ ॥੩੨॥ਤਾਂਨੇ ਸ਼ਾਹਿ ਬਨ੍ਯੋ ਜੋ ਰਹੈ[7]†।ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਹਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕਹੈਂ।ਇਕ ਗੁਨ ਇਹ, ਦੂਸਰ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।ਜੋ ਦੱਖਣ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ॥੩੩॥ਤਿਤ ਹੀ ਰੋਕ ਰਖਹਿ ਦਲ ਸਾਰੇ[8]। ਹਮ ਸੋਂ ਪਰਹਿਂ ਨ ਜੰਗ ਅਖਾਰੇ-।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜੋ ਨੀਤਿ ਬਤਾਈ। ਕਹੇ ਦੋਸ਼ ਗੁਨ ਤਿਨ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਤਊ ਨ ਮੂਰਖ ਨੇ ਮਨ ਮਾਨੇ। ਪਦਰ ਕਹੇ ਉਲਟੇ ਸਭਿ ਠਾਨੇ। ਹੁਤੇ ਰਜਤਪਣ ਸੋ ਦਰਮਾਹਾਂ[9]। ਤਬਿ ਤੇ ਸਾਠ ਦੇਨਿ ਲਗ ਤਾਹਾਂ ॥ ੩੫ ॥ ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਬਹੁ ਨਰਨਿ ਬਿਗਾਰਾ। ਮਹਾਂ ਮੂੜ੍ਹ ਨੇ ਕੁਛ ਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਰਨ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ[10]।ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਸੁਪਤ੍ਯੋ ਕਿਸ ਰਾਤੀ॥ ੩੬॥ ਏਕ ਪੀਰ ਇਕ ਦਿਨ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਉਤਰ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਤਾਹਿ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਮਿਲਨੇ

---

[1]ਕੁਛ ਹੋਰ (ਸਿੱਖ੍ਯਾ)। [2]ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਾਂ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਧਦਾ ਹੈ। [3]ਪਿਤਾ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਖੁਣਸਿਆ। [4]ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਹੈ। [5]ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਾਂਗਾ। [6]ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ। [7]ਤਾਨੇ ਸ਼ਾਹ ਜੋ (ਰਾਜਾ) ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। [8](ਤਾਨੇ ਸ਼ਾਹ) ਰੋਕ ਰੱਖੇਗਾ (ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦਲ ਨੂੰ) ......। [9]ਮਾਹਵਾਰ ਤਨਖਾਹ ਸੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)। [10](ਸਾਕੇ ਰੂਪ) ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ।

*ਪਾਃ-ਸਮੁਦਾਈ। †ਪਾਃ-ਕਰਜੇ ਖੁਦਾਇ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਰਹੇ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਵਿਚ ਕੈਦ ਪਿਆ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ।ਇਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਅਬੂ ਹੁਸੈਨ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਹ ਰਾਜ, ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੁਲਹ ਤੋੜਕੇ ਤੇ ਵਿਸਾਹ ਘਾਤ ਕਰਕੇ, ਲਿਆ ਸੀ; ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਬੜੀ ਹੋਈ। ਅਬੂ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਗੋਲਕੰਡੇ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੋਂ ਬੜੀ ਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤਾਨੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਯਾਦ ਉਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਾਯਮ ਰਹੀ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ।

ਹੇਤੁ ਨੁਰੰਗਾ ਗਯੋ।ਇਕ ਰਕੇਬ ਮੁਹਰਨਿ ਭਰਿ ਲਯੋ ॥੩੭॥ ਦੁਤੀਏ ਬਿਖੈ ਜਵਾਹਰ ਪਾਇ। ਪੀਰ ਅਗਾਰੀ ਧਰੇ ਬਨਾਇ। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਬੈਠਯੋ ਤਿਸ ਪਾਸ। ਕਰਯੋ ਬਤਾਵਨਿ ਅਪਨੋ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੩੮ ॥–ਨਿਸ ਮਹਿ ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਨ ਸੋਯੋ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਪਾਸ ਬ੍ਰਗੋਯੋ[1]। ਇਸ ਕੋ ਹੁਇ ਉਪਚਾਰ[2] ਕਿ ਨਾਂਹਿ? ਜਿਸ ਤੇ ਬਸਨ[3] ਬਨਹਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ ॥੩੯॥ ਤੁਮ ਤੇ ਸਯਾਨੋ ਅਪਰ ਨ ਕੋਇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਭਾਖਹੁ ਜਿਮ ਹੋਇ–। ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਨੇ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਨੇਤ੍ਰ ਮੂੰਦਿ ਕੌਤਕ ਪਿਖਿ ਸਾਰਾ ॥੪੦॥ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜਿਨ ਬਿਘਨ ਪਸਾਰਾ। ਪੁਨ ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤਿ ਓਜ ਨਿਹਾਰਾ। ਸੰਗ ਨੁਰੰਗੇ ਸਕਲ ਬਤਾਈ।–ਇਸ ਕੋ ਅਬਿ ਕਿਛ ਹੈ ਨ ਉਪਾਈ ॥ ੪੧ ॥ ਤੋਹਿ ਭਲੇ ਹਿਤ ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰ[4]। ਹੋਤਿ ਨ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਪਚਾਰ। ਬਡ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਵਨ ਕੀਨਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਪੁਰੀ ਬਸਨ ਤੇ ਹੀਨ[5] ॥ ੪੨ ॥ ਇਹ ਠਾਂ ਰਹੇ ਨ ਤੁਵ ਰਹਿ ਆਵੈ। ਸੁਪਤੈਂ ਵਹਿਰ ਸਰਬ ਲਖਿ ਪਾਵੈਂ। ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਨਿਸਾ ਬਸਨ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ। ਹਜੋ[6] ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੩॥ ਯਾਂ ਤੇ ਕਰਿ ਮੁਹਿੰਮ ਕਿਤ ਓਰ। ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਜ਼ੋਰ ॥ ਸੰਮਤ ਕਿਤਿਕ ਬੀਤ ਤਹਿਂ ਜੈਹੈ।ਬਾਤ ਪੁਰਾਤਨ[7] ਤਬਿ ਪਰਿ ਜੈਹੈ–॥੪੪॥ ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਤੇ ਭਯੋ ਨਿਰਾਸ।–ਮਿਟਿ ਗਈ ਪੁਰੀ ਬਾਸ ਕੀ ਆਸ। ਹਤੌਂ ਜਾਇ ਅਬਿ ਤਾਨੇ ਸ਼ਾਹ। ਤਿਤ ਹੀ ਬਯ[8] ਕੋ ਕਰੌਂ ਨਿਬਾਹਿ– ॥੪੫॥ ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤਯਾਰੀ।ਕਰੀ ਹਕਾਰਨਿ ਸੈਨਾ ਸਾਰੀ। ਤੋਪ ਰਹਿ-ਕਲੇ ਆਦਿ ਘਨੇਰੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਚਢਿ ਚਾਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ' ॥੪੬॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੀਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥੭॥

੮. [ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ[9]ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੁਤਿ[10] ਦਿਲਿ ਵਾਲਿਨ ਕੀ ਗਾਥ। ਮੂਢ ਨੁਰੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਪੁਨ ਬੂਝਯੋ ਤਿਨ ਸਾਥ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਤਾਨੇ ਸ਼ਾਹੁ ਜੁ ਦੱਖਣ ਕੇਰਾ ॥ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਭਯੋ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗ ਬੈਰਾ ? ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ ? ਤਿਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਨ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ' ॥੨॥ ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਬੋਲੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ। 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੁਰਕੇਸ਼ ਕੁਚਾਲੀ। ਮਹਾਂ ਬਿਕੀਮਤ

[1]ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ। [2]ਇਲਾਜ। [3]ਵੱਸਣਾ। [4]ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। [5]ਜਿਸ ਕਰਕੇ (ਤੂੰ) ਦਿੱਲੀ ਰਹਿਣੋਂ ਰਹਿ ਚੁਕਾ ਹੈਂ। [6]ਨਿੰਦਾ। [7]ਪੁਰਾਣੀ। [8]ਆਯੂ। [9]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [10]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਸਣੇ।

ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਮੁਝ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਲਖਯੋ ਤਿਨਕੋ ਮਨ ਮੈਂ ਡਰਪਾਯੋ।ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਸਕਟੇ ਗਮਨੈਂ ਪਿਖਿ[1] ਏਕ ਮੈਂ ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਕੋ ਟਿਕਾਯੋ। ਸੋ ਅਸਵਾਰ ਵਡੇ ਤਰਜੈ[2] ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਖੋਜਤਿ ਜੋ ਨਰ ਪਾਯੋ[3]। ਮੋਕਹੁ ਆਨਿ ਕਹਯੋ –ਥਿਰ ਹੋਵਹੁ–ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਪਟ ਕੋ ਛੁਟਕਾਯੋ[4] ॥ ੨੪ ॥ ਫੇਰ ਲਗੇ ਸਕਟੇ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਰੋਕਿ ਖਰੇ ਕਰਿ ਖੋਜਨਿ ਲਾਗੇ। ਪਾਛਲ ਕੋ ਜਬਿ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਤਬਿ ਸੀਸ ਗਯੋ ਜੁ ਹੁਤੋ ਸਭਿ ਆਗੇ।ਨਾਹਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਜਬਿਹੂੰ ਤਬਿ ਆਗਲੇ ਹੇਰਨਿ ਕੋ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਪਾਛਲਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਆਇ ਗਯੋ ਸਿਰ,ਹਾਰ ਪਰੇ ਸਠ ਸੋ ਇਮ ਠਾਗੇ[5] ॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ਗੁਰ ਸਿਰ ਇਕ ਮੋ ਕਹੁ ਦਿਖਤਿ ਅਪਰ ਨ ਦੇਖਤਿ ਕੋਇ। ਖੋਜ ਹਟੇ ਨਰ ਪੰਥ ਕੋ ਗਮਨੇ ਪੁਰਿ ਨਿਜ ਸੋਇ॥੨੬॥ਗਏ ਦਿਖਨਿ ਤੇ ਰਹਿ ਗਏ,ਤਬਿ ਮੈਂ ਸੀਸ ਸੰਭਾਰਿ। ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਬਿਖੈ ਲਪੇਟਿ ਕੇ ਲੀਨਹੁ ਨਿਜ ਸਿਰ ਧਾਰਿ॥੨੭॥ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਮਗ ਬਿਖੈ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਡਰ ਪਾਇ।ਹੁਇ ਨਿਸ਼ੰਕ ਇਕ ਮਨ ਚਲਯੋ ਹੁਤੋ ਹੁਕਮ ਜਿਸ ਭਾਇ ॥੨੮ ॥ ਮੁਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ ਜਿਮ ਗੁਰੂ ਬਿਨ ਸ਼ੰਕਾ ਤਿਮ ਕੀਨਿ। ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਆਪਹੀ, ਇਕ ਜਸ ਮੋ ਕਹੁ ਦੀਨਿ ॥ ੨੯ ॥ ਪਹੁੰਚਾਯੋ ਤਹਿਂ ਤੇ ਨਿਕਸਿ[6],ਰਾਖੇ ਖਰੇ ਅਨੇਕ।ਤਿਲਕ ਜਨੇਊ ਹਿੰਦੁ ਕੀ ਰਾਖੀ ਸਤਿਗੁਰ ਟੇਕ॥ ੩੦ ॥ ਖਲਹਲ[7] ਦਿੱਲੀ ਮੋਂ ਪਰਯੋ, ਮੋਕਹੁ ਸੁਧ ਕੁਛ ਨਾਂਹਿ। ਬੂਝਹੁ ਨੀਕੇ ਕਰਿ ਤਿਸੈ ਤਹਿਂ ਤੇ ਆਇ ਜੁ ਪ੍ਰਾਹਿ[8] ॥ ੩੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਸੀਸ ਸਸਕਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ। ੩॥

੪. [ਜੱਗ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸਕਲ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿੱਧਨਿ[9] ਜਥਾ ਬਤਾਇ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਇਗੇ ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੧ ॥ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਤੇਹਨ ਮਿਲੇ ਭੱਲੇ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਆਇ। ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਰਹੇ ਸਿਵਰ ਨਿਜ ਪਾਇ॥੨॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦੁ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਮਾਤ ਬਿਲਾਪ ਕੀਨਿ।ਆਂਸੁਨਿ ਡਾਰਿ ਚਿਤ ਹੋਤਿ ਖੀਨਿ[10]। ਤਿਮ ਗੁਜਰੀ ਅਤਿ ਸ਼ੋਕਹਿ ਉਪਾਇ। ਨਿਤ ਬਹਯੋ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਤੇ ਨੀਰ ਜਾਇ॥੩॥ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਚਾਰਿ ਭੇਜੇ ਮਸੰਦ।ਦਿਹੁ

---

[1]ਗੱਡੇ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖਕੇ। [2]ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। [3]ਜੋ ਆਦਮੀ ਪਾਂਵਦੇ ਸਨ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਤੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। [4]ਕਪੜੇ ਖੁਲ੍ਹਵਾਕੇ। [5]ਮੁੱਠੇ ਗਏ। [6]ਭਾਵ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ (ਇੱਥੋਂ ਤਕ) ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [7]ਖਲਬਲੀ। [8](ਉਹ) ਕਹੇਗਾ। [9]ਵਡਿਆਂ ਨੇ। [10]ਦੁਖੀ।

ਮਾਤ ਜਾਇ ਧੀਰਜ ਬਿਲੰਦ।ਗੁਰ ਸਦਨ ਸ਼ੋਕ ਹੋਵੰਤਿ ਨਾਂਹਿ। ਇਕ ਰਸ ਅਨੰਦ ਮਹਿਂ ਸਥਿਤਿ ਪਾਹਿਂ'॥੪॥ਸੁਨਿ ਗਏ ਮਹਿਲ ਦੇਖੀ ਸੁ ਜਾਇ।ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰ ਬੈਠੇ ਸੁ ਥਾਇ।ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਮਾਤਾ! ਸੁਨੇਹੁ। ਤੁਮ ਉਚਿਤ ਨਾਂਹਿ ਐਤਿਕ ਸਨੇਹੁ[1] ॥੫॥ ਗੁਰ ਤਜ੍ਯੋ ਦੇਹਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸੁਛੰਦ। ਜਗ ਧਰਮ ਰਖ੍ਯੋ ਹਿੰਦੁਨਿ ਬਿਲੰਦ। ਤੁਰਕੇਸ਼ ਸੀਸ ਦੋਸ਼ਹਿ ਚਢਾਇ।ਤਨ ਅੰਤ ਸਮਾ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਸੁ ਆਇ॥੬॥ਅਬਿ ਤਿਨ ਸਥਾਨ ਸੁਤਕੋ ਬਿਲੋਕ।ਮਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਰਾਖਿ ਰੋਕਿ'।ਥਿਤ ਹੁਤੋ ਨਿਕਟ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਸੁਨਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਤਾਤਕਾਲ॥੭॥'ਹੇ ਭਗਨਿ! ਲੇਹੁ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਬਿਚਾਰ।ਨਹਿਂ ਮਿਟਹਿ ਕਬਹੁੰ ਜੋ ਹੋਨਹਾਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਲੋਕ ਲਿਖਿਕੈ ਪਠਾਇ[2]। ਤਿਹ ਅਰਥ ਰਿਦੇ ਕਨੋਂ ਨਹਿਂ ਬਸਾਇ॥੮॥ਤਿਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਬਨਿ ਹੈ ਬਿਲੰਦ।ਜਿਨਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀਖਤਿ ਸੁਛੰਦ। ਤਿਹ ਪਿਖਹੁ ਆਪ ਕੀਜਹਿ ਅਨੰਦ। ਪ੍ਰਿਯ ਸਭਿਨਿ ਚਕੋਰਨਿ ਮਨਹੁਂ ਚੰਦ॥ ੯॥ ਕਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਤੁਮ ਪਹਿ ਪਠਾਇ। ਹਿਤ ਧਰਹੁ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਹੁ ਜਾਇ'। ਸੁਨਿ ਦੁਹੁਨਿ ਮਾਤ ਚਿਤ ਸ਼ੁਭ ਬਿਚਾਰਿ। ਤਜਿ ਸ਼ੋਕ ਦੀਨਿ ਸੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ॥੧੦॥'ਜਿਮ ਪਾਗ ਬਾਂਧਿਬੇ ਰੀਤਿ ਹੋਇ। ਚਹਿਯੰਤਿ ਵਸਤੁ ਅਨਵਾਇ ਸੋਇ। ਇਹ ਠਾਂਇ ਲਭੈ ਤਬਿ ਮੋਲ ਲੇਹੁ। ਨਤੁ ਅਪਰ ਨਗਰ ਧਨ ਭੇਜਿ ਦੇਹੁ' ॥ ੧੧॥ ਸੁਨਿ ਮੁਨਿ ਮਸੰਦ ਪਠਿ ਦਰਬ ਦੀਨਿ। ਗਨ ਪਾਗ ਬਸਤ੍ਰ ਅਨਵਾਇ ਲੀਨਿ। ਬਹੁ ਮੋਲ ਪਸ਼ਮ ਅੰਬਰ ਮੰਗਾਇ। ਪੁਨ ਚੀਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਲੇ ਧਰਾਇ[3] ॥੧੨॥ਗਨ ਗ੍ਰਾਮ ਦਰਬ ਦੇ ਘ੍ਰਿਤ ਬਿਸ਼ਾਲ। ਸਰਕਰਾ ਸੇਤ[4] ਕਰਿ ਸੰਚਿ ਜਾਲ। ਇੱਤਯਾਦਿ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਤਯਾਰ ਕੀਨਿ। ਜਿਤਨੀ ਸੁ ਚਾਹਿ ਸੋ ਅਧਿਕ ਲੀਨਿ॥ ੧੩॥ ਕਹਿਯੰਤਿ ਬਾਤ ਸੁਨਿਯੰਤਿ ਦੇਸ਼[5]। ਚਹਿਯੰਤ ਚਿਤ ਆਵਤਿ ਅਸ਼ੇਸ਼[6]। ਸੇਵਕ ਮਸੰਦ ਹ੍ਵੈਹੈ ਸੁ ਤਯਾਰ। ਬਹੁ ਮੋਲ ਲੇਤਿ ਦਸਤਾਰ ਚਾਰੁ॥ ੧੪॥ ਸੰਗਤਿ ਬਟੋਰਿ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਾਹਿਂ। 'ਗੁਰ ਬਧ ਨਵੀਨ ਅਭਿਖੇਕ[7] ਤਾਂਹਿ। ਬਹੁ ਮੇਲ ਹੋਇ ਹੈ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ। ਮਿਲਿ ਚਲਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਉਤਸਵ ਬਿਲੰਦ' ॥ ੧੫॥ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਨਿ ਸਿੱਖ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਤੁਰੰਤ। ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਿਲਮ

---

[1]ਭਾਵ ਦਿਲ ਤੋੜਵਾਂ ਮੋਹ। [2]ਜੋ ਭੇਜੇ ਹਨ। [3]ਲਿਆ ਰਖੇ। [4]ਖੰਡ ਚਿੱਟੀ। [5](ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ ਦੀ ਗਲ) ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਖੀ ਗਈ ਤੇ ਸੁਣੀ ਗਈ। [6]ਸਾਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਾਹ ਚਾਹਕੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। [7]ਤਿਲਕ।

ਆਵਨਿ ਕਰੰਤਿ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਬਹੀਰ ਸੰਗਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਹੁੰਚਹਿ ਉਤਾਲ ॥ ੧੬ ॥ ਬਹੁ ਭੀਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਿਲਤਿ ਜਾਤਿ। ਸਿਖ ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਕਰਹਿਂ ਬਾਤ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਨਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ। ਤਨ ਬਯ ਨਵੀਨ ਮੁਖ ਮਨਹੁਂ ਚੰਦ ॥੧੭॥ ਸਭਿ ਕਰਤਿ*ਨਮੋ ਦਰਸੰਤਿ ਰੂਪ। ਮਤਿ ਚਤੁਰ ਚਪਲ ਸੁੰਦਰ ਅਨੂਪ।'ਗੁਰ ਧੰਨ ਧੰਨ' ਮੁਖ ਭਨਤਿ ਬੈਨ। ਚੰਚਲ ਸਲਾਜ ਬਿਸਤਿਰਤਿ ਨੈਨ[1] ॥ ੧੮ ॥ ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਮਾਤ।'ਕੀਜਹਿਸੁ ਜੋਗਯ ਲਹਿ ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ।ਗਨ ਸਾਧ ਸੰਤਜਿਤ ਕਿਤ ਹਕਾਰਿ। ਸਨਮਾਨ ਸਹਿਤ ਦੀਜਹਿ ਅਹਾਰ' ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰ ਕਾਰ-ਦਾਰ ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਏਮ[2]। ਧਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਭੇ ਕਾਰ ਤੇਮ। ਪਕਵਾਨ ਕਰਨ ਹਾਰੇ ਹਕਾਰਿ।ਸਭਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਪਰਬਿਰਤਿ ਕਾਰ[3]॥੨੦॥ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਆਨਿ ਘ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕ ਦੀਨਿ। ਗੋਧੂਮ ਚੂਨ[4] ਮੈਦਾ ਸੁ ਲੀਨਿ। ਬਹੁ ਪੂਪ ਪੂਰਿਕਾ[5] ਤਬਿ ਪਕਾਇ। ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਬਿਖੇ ਅੰਬਾਰ ਲਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਬਹੁ ਦੀਹ ਕਰਾਹੇ ਦਿਯ ਚਢ਼ਾਇ।ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਤਿਹਾਵਲ ਧਰਤਿ ਜਾਇ। ਬਹੁ ਬਰੇ ਕਚੌਰੀ ਤ੍ਯਾਰ ਕੀਨਿ। ਗਨ ਲਗੇ ਠਾਨਿ ਤੂਰਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੨੨॥ ਭਾ ਪਾਕ ਸਿੱਧ ਬਿਧਿ ਬਿਬਿਧਿ ਕੋਰ। ਗਨ ਪੂਪ ਪੂਰਿਕਾ ਲਗਤਿ ਢੇਰ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਮਹੰਤ ਸ਼ੁਭ ਬੇਖ ਸੰਤ।ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਹਕਾਰਿ ਲਯਾਵਤਿ ਕਰੰਤਿ॥੨੩॥ ਆਵਤਿ ਸਮੂਹ ਜਿਤ ਕਿਤ ਜਮਾਤ[6]।ਬਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਆਇਂ ਅਰੁ ਅਪਰ ਜਾਤਿ। ਸਭਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਨਮਾਨ ਸਾਥ। ਚਢਿ ਊਚ ਮਹਲ ਪਰ ਪਿਖਤਿ ਨਾਥ[7] ॥ ੨੪ ॥ ਸਗਰੇ ਮਸੰਦ ਪੰਗਤਿ ਬਨਾਇ। ਜਸ ਉਚਿਤ[8] ਪਿਖਹਿਂ ਤਸ ਥਲ ਬਿਠਾਇਂ। ਬਹੁ ਭਈ ਭੀਰ ਦੇ ਧਰ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਕਹਿ ਕਹਿ ਟਿਕਾਇ ਪੰਕਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੫ ॥ ਗਨ ਲਗੇ ਪਰੋਸਨ ਕੋ ਅਹਾਰ। ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਸੁ ਜਿਤਿਕ ਇਕ ਬਾਰ ਡਾਰਿ। ਤੂਰਨ ਕਰੰਤਿ ਸਭਿ ਅੱਗ੍ਰ ਦੀਨਿ[9]।ਪੁਨ ਲਗੇ ਅਚਨ ਸਭਿ ਸ੍ਵਾਦ ਲੀਨਿ ॥ ੨੬ ॥ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਸਰਾਹਨ ਬਾਰ ਬਾਰ। ਮੁਖ ਕਹਤਿ'ਕਲੋਂ ਨ ਹੁਇ ਅਸ ਅਹਾਰ।ਗੁਰਦੇਵ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਨੰਦ ਕੀਨਿ।

[1]ਚੌੜੇ ਨੇਤ੍ਰ। [2]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ। [3]ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਕੰਮ ਤੇ। [4]ਕਣਕ ਦਾ ਆਟਾ। [5]ਪੂੜੀਆਂ ਤੇ ਪੂੜੇ। [6]ਟੋਲੀਆਂ। [7]ਬ੍ਰਹਮਣ ਤੇ ਹੋਰ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੁਨਾਸਬ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ (ਬਿਠਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਚੇ ਮਹਿਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। (ਅ) ਉੱਚੇ ਮਹਿਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨਾਥ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਸਾਰੇ (ਉਨਾਂ ਦੇ) ਲਾਇਕ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। [8]ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਯੋਗ। [9]ਸਭ ਦੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ। *ਪਾ:-ਕਰਿ ਕਰਿ।

ਜੋ ਆਪ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਬੀਨ' ॥ ੨੭ ॥ ਕਿਨ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਰਤਾਇ ਦੀਨਿ। ਕਿਨ ਪੂਪ,ਪੂਰਿਕਾ ਦੀਨਿ ਕੀਨਿ[1]। ਦਧਿ ਬਰੇ ਸਜੀਰਕ[2] ਦੇਤਿ ਧਾਇ। ਬਿਨ ਜਾਚੇ ਦੇਖਤਿ ਅਧਿਕ ਪਾਇ[3] ॥ ੨੮ ॥ ਹੁਇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਖਾਇੰ ਸ੍ਵਾਦਿਤ ਬਿਸਾਲ। ਕਹਿਂ'ਲੇਹੁ ਲੇਹੁ' ਫਿਰਤੇ ਉਤਾਲ।ਬਹੁ ਮਧੁਰ ਤੁਰਸ਼[4] ਅਰੁ ਤਿਕਤ[5] ਜੋਇ।ਸਭਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਅਚਵੰਤਿ ਸੋਇ॥੨੯॥ ਇਕ ਬਿਮਲ ਬਾਰਿ ਦੇ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ[6]। ਚਿਤ ਮੁਦਤਿ ਤ੍ਰਿਪਤ ਸ੍ਵਾਦਿਤ ਅਹਾਰ। ਪੁਨ ਪਾਨਿ ਪਾਨਕਰਿ[7] ਪਾਨ ਧੋਇ[8]।'ਗੁਰ ਧੰਨ ਧੰਨ' ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇ ॥੩੦॥ ਤਬਿ ਮਾਤ ਸਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਾਨ। ਬਹੁ ਦਰਬ ਮਸੰਦਨ ਦੀਨਿ ਪਾਨ[9]। 'ਦਿਹੁ ਸਭਿਨਿ ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਰੌਰ ਹੋਇ। ਬਿਧਿ ਸਾਥ ਲੇਹੁ ਨਹਿਂ ਛੂਛ ਕੋਇ'॥ ੩੧ ॥ ਲੇ ਗਨ ਮਸੰਦ ਸਭਿਹੂਨਿ ਦੀਨਿ। ਦਿਜ ਸੰਤ ਮਹੰਤਨਿ ਅਧਿਕ ਚੀਨਿ। ਹਰਖੇ ਸੰਬੂਹ ਬਹੁ ਕਰਿ ਸਰਾਹਿਂ।'ਜਸ ਲਿਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰ ਜੱਗਯ ਮਾਂਹਿ ॥ ੩੨॥ ਗੁਰ ਸਕਲ ਕਲਾ ਪੂਰਨ ਬਿਲੰਦ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਕੋ ਹੁਇ ਮਨਿੰਦ।ਉਤਸਾਹ ਬੁਧਿ ਤੈਸੋ ਸੁਭਾਇ।ਉਰਅਤਿ ਉਦਾਰ ਜਾਨੇ ਸੁ ਜਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਜਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੰਦੇ ਕਰਿ ਨਿਹਾਲ । ਬਖਸ਼ਹਿ ਅਨੰਦ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ'। ਸੁਨਿ ਦੂਤੀ ਕਹੈ[10]ਅਚਰਜ ਸੁਨਾਇ। 'ਇਨ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਕੈਸਿ ਆਹਿ ॥੩੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਰੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ। ਨਿਜ ਦਾਸ ਅਨੇਕਨਿ ਕਰਿ ਖਲਾਸ[11]। ਅਸ ਬੰਸ ਬਿਖੈ ਜਿਨ ਜਨਮ ਆਹਿ। ਬਡਭਾਗ ਜਿਨਹੁੰ ਸੇ ਰਹਹਿਂ ਪਾਹਿ' ॥ ੩੫ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿ ਕੀਰਤੀ ਕਹਤਿ ਸਰਬ। ਭੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਦੱਛਨਾ ਦੀਨਿ ਦਰਬ। ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਆਸ਼ਿਖਾ ਅਨੰਦ ਪਾਇ। 'ਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਰਬਲ ਬਡ ਬਧਾਇ[12] ॥ ੩੬ ॥ ਜਬਿ ਲਗੇ[13] ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਮਨ ਗੰਗ।ਤਬਿ ਲਗੇ ਜਿਵਹੁ ਹੁਇ ਹਰਖ ਸੰਗ'। ਇਮ ਭਯੋ ਜੱਗ[14] ਨਰ ਭੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਪਰਿ ਅਨੰਦ ਬਿਖੈ ਹ੍ਵੈ ਅਤਿ ਅਨੰਦ॥ ੩੭ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਬਿਲੰਦ। ਪੁਨ ਅਚਯੋ ਅਹਾਰ ਜੇਤਿਕ ਮਸੰਦ। ਨਰ ਅਨਿਕ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਆਇ ਆਇ। ਕਰਿ ਦੀਏ ਸਿਵਰ ਚਿਤ

---

[1]ਕਿਸੇ ਨੇ। (ਅ) ਦੇਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। [2]ਜ਼ੀਰੇ ਵਾਲੇ ਦਹੀਂ ਵੜੇ। [3]ਬਿਨਾਂ ਮੰਗੇ (ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੱਗੇ) ਦੇਖਦੇ ਹਨ (ਚੀਜ਼ ਮੁਕਣ ਵਾਲੀ) ਤਾਂ ਹੋਰ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [4]ਖਟਾਈ ਵਾਲਾ। [5]ਕਰਾਰਾ, ਮਿਰਚਾਂ ਵਾਲਾ। [6]ਇਕ ਸ੍ਵਛ ਜਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਘੜੀ ਮੁੜੀ। [7]ਪਾਣੀ ਪੀਕੇ। [8]ਹੱਥਧੋਤੇ। [9]ਹੱਥ ਵਿੱਚ। [10]ਦੂਜਾ ਆਖੇ। [11]ਮੁਕਤ ਕੀਤੇ। [12]ਵਧੇ। [13]ਜਦ ਤਕ ਹੈ। [14]ਜੱਗਯ।

ਚਾਇ ਚਾਇ॥ ੩੮ ॥ ਸੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਯੋ ਪੁਨ ਬੀਤ ਰਾਤਿ। ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਕੌ ਗਾਇਂ ਪ੍ਰਾਤਿ। ਬਡ ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ[1] ਮੁਦਤਿ ਚੀਤ। ਨਰ ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰੀਤ॥ ੩੯ ॥ 'ਸ਼ੁਭ ਮਾਸ ਫਾਲਗੁਨ[2] ਪ੍ਰਥਮ ਪੱਖ[3]*। ਦਿਨ ਪੰਚਮੀ ਸੁ ਗਿਨ ਲਗਨ† ਮੁੱਖ[4]।ਦਸਤਾਰ ਬਾਂਧਿਬੇ ਹੇਤੁ ਸੋਧ†। ਠਹਿਰਾਇ ਠੀਕ ਜਿਨ ਅਧਿਕ ਬੋਧ॥ ੪੦ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਨਾਇ ਪ੍ਰਥਮੈ ਪਠਾਇ। ਸੁਧ ਭਈ ਜਿਨਹੁ ਕਰਿ ਬੇਗ ਆਇ। ਲਵਪੁਰੀ ਸੁਧਾਸਰ ਆਦਿ ਮੇਲ । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਚਲਿਯ ਗੈਲ[5] ॥ ੪੧॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ, ਅੰਗਦ, ਅਮਰ ਪਾਸ‡।ਮੰਜੀ ਸਥਿਰਨ ਪਦ ਜਿਨ ਅਵਾਸ[6]। ਨੌ ਗੁਰਨਿ ਬਡਾਈ ਬਖਸ਼ ਜਾਹਿਂ[7]।ਸਭਿਚਲੇ ਆਇਂ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਮਾਂਹਿ॥੪੨॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂਨਿ ਗਨ ਸਿਵਰ ਘਾਲਿ।ਕੀਨੇ ਮੁਕਾਮ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਸਾਲ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਾ ਨਿਕਟਿ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਮੂਹ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਨਿ ਅਕੋਰਨਿ ਅਰਪਤੇ ਆਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ।'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਹਿੰਦੁ ਕੀ ਰਾਖੀ ਸਿਰ ਦਸਤਾਰ[8]'॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਜੋਗਜ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਬਿ ਨੌਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰ ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਮਝਾਰ।ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬ੍ਰਿਧ ਬੰਸ ਕੋ[9] ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਹਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਜਿ ਦਿੱਲੀ ਤਤਛਿਨ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਪੰਚ ਕੋਸ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ।ਅਪਨਿ ਬਡੇ ਕੋ ਪਿਖ੍ਯੋ ਸਥਾਨਾ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬ੍ਰਿਧ ਰਹ੍ਯੋ ਸੁ ਜਾਨਾ[10] ॥ ੨ ॥ ਪੌਢ੍ਯੋ ਤਹਾਂ ਕੁਸ਼ਾਸਨ ਕਰਿਕੈ[11] । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਉਰ ਧਰਿਕੈ।ਦਸਮੋ ਦ੍ਵਾਰ ਪੌਨ ਤੇ ਫੋਰਾ। ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਕੋ ਛੋਰਾ ॥੩॥ ਹੋਰਿ ਨਰਨਿ ਤਿਹ ਠਾਂ ਸਸਕਾਰਾ।

---

[1]ਮੰਗਲ। [2]ਫਗਣ ਦਾ। [3]ਸ਼ੁਕਲਾ ਪੱਖ। [4]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਲਗਨ ਵਿੱਚ। [5]ਰਾਹੇ ਚੱਲ ਪਏ। [6]ਮੰਜੀ ਤੇ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਪਦਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੀ। [7]ਨੌ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਵਡਾਈ ਮਿਲੀ ਸੀ। [8]ਸਿਰ ਦੀ ਪਗ ਭਾਵ ਪਤ ਰਖੀ। [9]ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ। [10]ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ (ਥਾਂ) ਸਿਆਣਿਆਂ। [11]ਕੁਸ਼ਾ ਦਾ ਆਸਨ ਵਿਛਾਕੇ। *ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਗੁਰਜਾਈ ਬੈਠਣ ਦੀ ਤ੍ਰੀਕ ਵੈਸਾਖੀ ਸੰ: ੧੭੩੩ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੋਹ ਵਦੀ ਨਾਵੀਂ ੧੭੩੨ ਸੰਮਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਜੋਗਜ ਦੀ ਤਿੱਥ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਤਾਰਵੇਂ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। †ਲਗਨ ਆਦਿ ਬਾਬਤ ਪਿੱਛੇ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੩੨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ‡ਪਾ:-ਦਾਸ।

ਅਬਿ ਲੌ ਚਿੰਨ੍ਹਤਿ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਾ*। ਤਿਸ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੋ ਸੁਤ ਪਾਛੋ।ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ ਆਛੋ॥੪॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ[1] ਗ੍ਰਾਮ ਅਵਾਸ।ਨਿਜ ਸਿਖ ਕਰੇ ਸਕੇਲਨਿ ਪਾਸ।ਆਰਬਲਾ ਲਘੁ ਹੈ ਜਿਸਕੇਰੀ।ਤ੍ਰੈ ਸੰਬਤ ਬੀਤੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ[2] ॥ ੫॥ ਤਿਨ ਘਰ ਜੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਸਯਾਨੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਰੀਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਜਾਨੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਨ ਅਕੋਰ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੰਗ ਦਾਸ ਸਿਖ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥੬॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਜਥਾ ਵਜ਼ੀਰ। ਤਿਮ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿੰ ਇਹ ਮਤਿ ਧੀਰ। ਪੂਰਬ ਜੋ ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਟੀਕਾ।ਇਹ ਨਿਜ ਹਾਥ ਕਾਢਿਤੇ ਨੀਕਾ ॥ ੭॥ ਤਬਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿੰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੋਇ–ਗੁਰੂ ਭਯੋ ਗਾਦੀ ਪਰ ਸੋਇ–। ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤੇ ਪਾਛੇ। ਕਲਗੀ, ਬਾਜ਼, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇ ਆਛੇ॥੮॥ਸਿਰੇ-ਪਾਉ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਦੇਤਿ। ਬਸਤਰ, ਹਯ ਬਹੁ ਗੁਰੂ ਨਿਕੇਤ। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗ ਸਭਿ ਕੇ ਨਾਮ। ਕਹੌਂ ਸੁ ਮੰਜੀ ਜਿਨ ਕੇ ਧਾਮ॥ ੯॥ ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਕੇ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਮਿਲਹਿ ਪਰਸਪਰ ਭਾਉ ਵਧਾਏ। ਦੇਗ਼ ਅਤੋਟ ਗੁਰੂ ਘਰ ਹੋਇ। ਅਚਵਹਿੰ ਤਹਾਂ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੧੦॥ ਰਾਗੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਬਾਬੀ ਸਾਰੇ। ਆਇੰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇਂ। ਕੇਤਿਕ ਢਾਢੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ । ਜਿਨਹੁੰ ਅਖਾਰੇ ਬੀਰਨਿ[3] ਗਾਏ॥ ੧੧॥ ਡੋਮ ਭਾਟ ਆਦਿਕ ਹਿਤ ਜਾਚਾ।ਹੇਰਨਿ ਹੇਤੁ ਨਵੇਂ ਗੁਰ ਸਾਚਾ।ਅਨਿਕ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਦੀਖਤਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੧੨॥ ਚੌਥ ਦਿਵਸ ਕੋ ਮੇਲ ਸਕੇਲਾ। ਵਿਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਲਾਗਿ ਧਕੇਲਾ। ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਹੋਵਤਿ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਜੋਵਤਿ[4] ॥ ੧੩ ॥ ਨਟ ਨਿਰਤਕ ਗਨ ਆਇ ਕਲਾਵਤ[5]। ਥਿਰਹਿੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਸ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ। ਇੱਤਸਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ । ਸਭਿ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਮੋਦ ਉਦੋਤ ॥ ੧੪॥ ਜਾਗ੍ਰਨਿ ਭਯੋ ਨਿਸਾ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਕਿਰਤਨ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਉਰ

[1]ਰਮਦਾਸ ਨਗਰ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ। [2]ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਏ ਸਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਤ੍ਰੈ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। [3]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ। [4]ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [5]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਾਵਣ ਵਾਲੇ ।

*ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀਨੇ ਆਪ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਚੋਖੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਬੀ ਅਜੇ ਤਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ, ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਇਹ ਥਾਂ ਮਜਨੂੰ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੋਂ (ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੩ ਮੀਲ ਹੈ) ਜਮਨਾਂ ਪਾਰ ਘਾਸ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਦੋ ਕੁ ਮੀਲ ਅਗੇਰੇ ਕਿਤੇ ਹੋਵੇ, ਯਾ ਦਰਯਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਪ ਵੇਲੇ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਮਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਮਸੰਦ।ਬੈਠੇ ਜਾਗ੍ਰਨਿ ਕੀਨਿ ਬਿਲੰਦ॥ ੧੫॥ਭਈ ਭੋਰ ਸਭਿ ਠਾਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ।ਪਠਹਿਂਗਿਰਾ ਗੁਰ ਕੀਬਿਧਿ ਨਾਨਾ[1]। ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨੇ ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ। ਪਹਿਰਤਿ ਕਹਤਿ 'ਆਜ ਗੁਰ ਹੇਰੇ[2]' ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਆਈ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਅੰਸ਼ ਸਮੁਦਾਈ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਸਭਿ ਹ੍ਵੈ ਤਯਾਰ।ਬੈਠੇ ਮਨ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਧਾਰਿ॥੧੭॥ਸੰਤ, ਮਹੰਤ,ਸਾਧ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚੌਂਪ, ਅਪਰ ਸਭਿ ਜਾਤੀ[3]। ਸੂਰਜ ਮਲ ਕੇ ਪੌਤ੍ਰੇ ਦੋਈ। ਦੇਖਨਿ ਹੇਤੁ ਹਰਖ ਧਰਿ ਸੋਈ ॥੧੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਅਭਿਖੇਕ[4]। ਉਤਲਾਵਤਿ ਹਿਤ ਪਿਖਿਨਿ ਅਨੇਕ। ਲੈ ਦਸਤਾਰ ਆਦਿ ਗਨ ਭੇਟ। ਮਿਲਯੋ ਚਹਤਿ ਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਲਪੇਟ ।੧੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨਿਜ[5] ਪ੍ਰੇਰਾ। 'ਤਯਾਰੀ ਕਰਹੁ ਸਕਲ ਬਿਨ ਬੇਰਾ[6]। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ਸਜਾਵਹੁ। ਰੁਚਿਰ ਬਿਭੂਖਨ ਕੋ ਪਹਿਰਾਵਹੁ' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਜ ਹਾਥ ਸੁਧਾਰਿ। ਸਭਿ ਦਾਸਨਿ ਪਰ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਿ। 'ਦੀਹ ਦਮਦਮਾ ਤੁੰਗ ਘਨੇਰਾ। ਰਚਹੁ ਰੁਚਿਰ ਤਹਿਂ ਫਰਸ਼ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਹਾਥ ਗਹਿ ਖਿਰੋ।ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਚਵਰ ਕਰ ਧਰੋ। ਸੁੰਦਰ ਗਾਦੀ ਰਚੀਅਹਿ ਗੁਰ ਕੀ। ਜਥਾ ਰੀਤਿ ਬਰਤੈ ਬਰ ਧੁਰ ਕੀ[7] ॥੨੨॥ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਮਖਮਲ ਉਪਧਾਨੁ[8]। ਕਰਹੁ ਟਿਕਾਵਨਿ ਸੁੰਦਰ ਆਨਿ। ਪਠਹੁ ਮੇਵਰਾ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹਿ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਕਲ ਦਮਦਮਾ ਜਾਂਹਿ' ॥੨੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਾਰਜ ਜੇ ਔਰ। ਸਵਾਧਾਨ ਕੀਨੇ ਸਭਿ ਠੌਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾਸ ਗਨ ਆਨੇ ॥੨੪॥ ਪਹਿਰਤਿ ਭਏ ਅੰਗ ਬਡ ਸ਼ੋਭਾ। ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਬਹੁ ਲੋਭਾ। ਸੁੰਦਰ ਸਿਰ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ। ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਹਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਹੀਰਨਿ ਜਰੇ ਹੇਮ ਕੀ ਮੁਸ਼ਟ। ਪਹਿਰਯੋ ਖੜਗ ਲੋਹ ਬਹੁ ਸੁਸ਼ਟ[9]। ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛੇ ਸੰਗ ਨਿਖੰਗ[10]। ਭਰ ਕਰਿ ਤੀਖਨ ਬਿੰਦ ਖਤੰਗ[11]੨੬॥ਪਾਇ ਗਰੇ ਮਹਿ ਬਾਂਧੀ ਕਮਰ। ਸੰਮਤ ਦਸਮੇ ਮਹਿਂ ਜਿਨ ਉਮਰ।ਖੰਜਰ[12],ਜਮਧਰ,ਬਿਛੂਆ ਲੀਨਿ। ਕਮਰ ਕਸੇ ਮਹਿ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੨੭॥ ਪਾਨ[13]ਕਮਾਨ ਲਹੌਰੀ ਧਰਿਕੈ।ਹੇਰਤਿ ਸਰ[14]

---

[1]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। [2]ਅੱਜ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ। [3]ਹੋਰ ਸਭ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ। [4]ਗੁਰਤਾ ਤਿਲਕ। [5]ਭਾਵ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੂੰ। [6]ਛੇਤੀ। [7]ਆਦਿ ਦੀ। [8]ਤਕੀਆ। [9]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [10]ਭੱਥਾ। [11]ਤੀਰ। [12]ਕਟਾਰ। [13]ਹੱਥ ਵਿਚ। [14]ਬਾਣ।

ਕਰ ਫੇਰਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਅਨਿਕ ਬਿਭੂਖਨ ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਪਹਿਰਨ ਕਰਿਕੈ ॥੨੮॥ ਜੁਗ ਮਾਤਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ।ਅਭਿਨੰਦਨ[1] ਹ੍ਵੈ ਦੇਖ੍ਯੋ ਨੰਦਨ । ਦੇਤਿ ਅਸੀਸ, ਸੀਸ ਕਰ ਫੇਰਾ । 'ਹੋਵਹੁ ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਚੇਰਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਨਿਕਸੇ ਸਦਨ ਪੌਰ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਪੰਕਜ ਪਾਇ ਉਪਾਨਯ ਰੂਰੇ[2]।ਦਰਸਹੇਤੁ ਸਿਖ ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ।ਉਮਗੇ ਜਨੁ ਜਲਪਾਰਾਵਾਰੋਂ[3] ॥ ੩੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦੇ ਦੇਖਾ।ਸਿਰ ਨੰਮ੍ਰੀ ਇਕ ਬਾਰਿ ਅਸ਼ੇਖਾ[4]। ਹੇਮ ਲਸ਼ਟਕਾ ਗਹੇ ਅਗਾਰੀ। ਊਚ ਅਵਾਜ਼ ਨਕੀਬ[5] ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਬੋਲਤਿ ਭਾਟ ਕਬਿੱਤਨਿ ਚਾਲੇ। ਲਖਿ ਆਗਵਨ ਸਿੱਖ ਸੰਭਾਲੇ[6]। ਆਨਿ ਆਨਿ ਗਨ ਮਿਲਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਸੀਸ ਨੰਮ੍ਰਿ ਪੁਨ ਚਲਹਿਂ ਪਿਛਾਰੀ॥੩੨॥ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਕੁਲਾਹਲ ਹੋਵਾ।ਹਿਤ ਜੋਵਨ[7] ਕੇ ਕੀਨਸਿ ਢੋਵਾ[8]।ਕੰਚਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਸੋਹੇ । ਬਲੀ ਚਪਲ ਪੈ ਗੁਰੂ ਅਰੋਹੇ ॥ ੩੩ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਗਰੀਅਨਿ ਮਹਿਂ ਠਾਂਢੇ ਨਰ ਆਨਾ। ਮਨਹੁ ਚਕੋਰ ਚੰਦ ਕੋ ਜੋਵੈਂ। ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ਨੰਮ੍ਰਿ ਸਿਰ ਹੋਵੈਂ॥੩੪॥ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਜਾਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਹੁਇਂ ਨਿਹਾਲ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਬਿਸਾਲ।ਭਈ ਭੀਰ ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਕੇਰੀ। ਚਲਹਿਂ ਪਿਛਾਰੀ ਮੰਗਲ ਹੇਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਗਏ ਦਮਦਮੇ ਥਾਨ। ਅਹੈ ਉਤੰਗ ਸੁ ਚਾਰੁ ਮਹਾਨ[9]। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਤਹਿਂ ਚਢਿ ਗਏ।ਮਾਤੁਲ ਨਿਕਟ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲਿਏ ॥੩੬॥ ਹੁਤੇ ਜੁ ਆਗੇ, ਸਭਿ ਤਬਿ ਠਾਢੇ।ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਬਾਢੇ।ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਖਤ ਨਿਹਾਰਾ। ਜੋਰਤਿ ਕਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੋ ਧਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਬੇਦੀ, ਤ੍ਰੇਹਣ, ਭੱਲੇ ਬੰਸ। ਤਿਨ ਦਿਸ਼ਿ ਪਿਖਿ ਸੋਢੀ ਅਵਿਤੰਸ[10]। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ। ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ[11] ਗੁਰਨਿ ਮਨਾਇ॥੩੮॥ਗੁਰਤਾ ਸਯੰਦਨ[12] ਪਰ ਆਰੋਹੇ।ਦਿਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਯੋਸਪਤਿ ਮੋਹੇ[13]।ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਪੰਕਜ ਬਿਗਸੰਤੇ।ਬਿਚ ਮਕਰੰਦ ਅਨੰਦ ਬਧੰਤੇ॥ ੩੯ ॥ ਗਨ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ ਸ਼ਦਿਯਾਨੇ[14]।'ਜੈ ਜੈ ਗੁਰ ਕੀ'

---

[1]ਚਿੱਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ (ਮਾਵਾਂ ਨੇ)। [2]ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ ਸੋਹਣਾ ਜੋੜਾ ਹੈ। [3]ਸਮੁੰਦਰ ਜਾ ਜਲ। [4]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਬਾਰ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕੀਤਾ। [5]ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ। [6](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਆਵਣਾ ਜਾਣਕੇ ਸਿਖ ਸੰਭਲੇ ਭਾਵ ਖੜੇ ਹੋਏ। [7]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ। [8]ਮੇਲ। [9]ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ। [10]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [11](ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਤਖਤ ਦੇ) ਚੜ੍ਹੇ। [12](ਰੂਪੀ) ਰਥ। [13]ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋਕੇ ਦਿੱਸਿਆ। [14]ਬਹੁਤ ਵਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਦਿਆਨੇ ਵੱਜੇ। [ਸ਼ਦਿਆਨਾ=ਵਜੰਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਦੀ ਸੂਚਕ ਧਾਰਨਾ, ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਵਾਜਾ]।

ਏਕ ਜਵਾਹਰ। ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ ਨਿਕਟ ਦੁਤਿ ਜ਼ਾਹਰ॥੩॥ਛਾਪ ਆਪਨੀ ਮਹਿਂ ਸੋ ਰਾਖਤਿ।ਤਿਸ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਇਹਅਭਿਲਾਖਤਿ।ਇਕ ਜੌਹਰੀ ਖੋਜਯੋ ਐਸੋ। ਪਰਖਨ ਮਹਿਂ ਕੋ ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਜੈਸੋ ॥੪॥ ਕਰਤਿ ਪਾਰਖਾ[1] ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਵਾਹਰ। ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਜ਼ਾਹਰ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਯੋ–ਬਨਹੁ ਬਾਪਾਰੀ। ਗਮਨਹੁ ਦੱਖਣ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ॥ ੫ ॥ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਿ ਤਾਨੇ ਸ਼ਾਹੂ। ਪਿਖਹੁ ਜਵਾਹਰ ਤਿਸ ਕਰ[2] ਮਾਂਹੂ।ਪਰਖਹੁ ਕੇਤਿਕ ਕੀਮਤ ਕੇਰੋ। ਨਿਜ ਬੁੱਧੀ ਕਰਿ ਨੀਕੇ ਹੇਰੋ–॥ ੬ ॥ ਚਲਯੋ ਜੌਹਰੀ ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ। ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਲੇ ਤਯਾਰੀ ਠਾਨੀ।ਸਗਰੋ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘਯੋ ਜਾਇ।ਪਹੁੰਚਿ ਹੈਦਰਾਬਾਦ* ਸੁ ਥਾਇ ॥ ੭ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਰਾਖੀ। ਕਰੇ ਜਤਨ ਮਿਲਿਬੇ ਅਭਿਲਾਖੀ।ਖਰਚਯੋ ਧਨੁ ਉਮਰਾਵਨਿ ਦੀਨਿ।ਮੁਲਾਕਾਤ ਠਹਿਰਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥੮॥ ਵਸਤੁ ਅਨੂਠੀ ਲੇਕਰਿ ਗਯੋ।ਕਦਮ ਪਚਾਸ ਫਰਕ[3] ਠਹਿਰਯੋ। ਤਹਾਂ ਖਰੇ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਮਿਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਬਹੁ ਮਤਿਧਰੀ[4] ॥੯॥ ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ ਉਭਾਰਯੋ ਹਾਥ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਰਤਨ ਮੁੰਦਰੀ ਸਾਥ। ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਮੁਛਨ ਪਰ ਫੇਰਾ। ਤਬਹਿ ਜਵਾਹਿਰ ਤਿਸ ਨੇ ਹੇਰਾ॥੧੦॥ ਜਾਮਾ ਹੁਤੋ ਜੌਹਰੀਗਰੋ।ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਆਨਿ ਤਹਿਂ ਪਰੋ।ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕੋ ਪਰਖਯੋ ਨੀਕੋ।ਮੋਲ ਤੋਲ ਜਾਨਯੋ ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ॥੧੧॥–ਸਲਤਨ ਦਿੱਲੀ ਕੀ ਤੂੰ ਗੁਨੀ।ਤਊ ਨ ਇਸਕੀ ਕੀਮਤ ਪੁਨੀ[5]†। ਅਹੈ ਅਮੋਲਾ ਹੋਇ ਨ ਮੋਲ–। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਹੈਰਕ ਭਰ ਲਖਿ ਤੋਲ[6]॥੧੨॥ਨਿਜ ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਜਾਨਾ।ਦੇਖਿ ਜੌਹਰੀ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਨਾ।–ਇਸ ਸਮ ਅਵਰ ਨ ਕੋਇ ਜਵਾਹਰ‡। ਅਹੈ ਏਕ ਜੋਤੀ ਜਿਸ ਜ਼ਾਹਰ–॥ ੧੩ ॥ ਪਰਖਨਿ ਪਿਖਿਨਿ ਕਾਜ ਨਿਜ

[1]ਪ੍ਰੀਖਯਾ। [2]ਹੱਥ। [3]ਵਿੱਥ ਤੇ। [4]ਬਹੁਤ ਮਤੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਸਿਆਣਾ। [5]ਤਾਂ ਭੀ ਇਸਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦੀ। [6]ਬਾਰਾਂ ਹੱਤੀ ਭਰ ਤੋਲ ਜਾਣਿਆ।

*ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਗੋਲਕੰਡਾ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ ਜੋ ੧੫੮੯ ਨੂੰ ਕੁਤਬਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਕੁਲੀ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਉਸਨੇ ਭਾਗ ਨਗਰ ਰਖਿਆ ਸੀ, ਭਾਗ ਮਤੀ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਮਰਨ ਮਗਰੋਂ ਨਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਹੋ ਗਿਆ।

†ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅਤਯੋਕਤੀਆ ਟੁਰ ਪਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਵਡ ਮੁੱਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਏਹ ਬਚਨ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

‡ਪਾ:–ਇਸ ਜੋਟੀ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜਵਾਹਰ।

ਕੀਨਿ। ਜਾਮੇ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਖਿ ਲੀਨਿ।ਕਦਮ ਪਚਾਸਨ ਤੇ ਸਭਿ ਜਾਨ॥
ਜਿਤਿਕ ਤੋਲ ਅਰੁ ਮੋਲ ਮਹਾਨ॥੧੪॥ ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਕੋ ਬਾਹਿਰ ਆਯੋ।
ਗਮਨ ਕਰਨਿ ਕੋ ਪੁਨ ਲਲਚਾਯੋ। ਚਲ੍ਯੋ ਪੰਥ ਧਰਿ ਤੂਰਨ ਸੋਇ।ਪਹੁੰ-
ਚ੍ਯੋ ਆਇ ਬਿਲਮ ਬਿਨ ਹੋਇ ॥ ੧੫ ॥ ਮਿਲ੍ਯੋ ਨੁਰੰਗੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।
–ਪਿਖ੍ਯੋ ਜਵਾਹਰ ਪਰਖਨਿ ਠਾਨਾ। ਤਿਗੁਨੀ ਸਲਤਨ ਇਸ ਤੇ ਹੋਇ।
ਜਾਨਹੁ ਕੀਮਤਿ ਤਿਸ ਕੀ ਸੋਇ ॥੧੬॥ ਕਦਮ ਪਚਾਸਨ ਖਰੇ ਨਿਹਾਰਾ।
ਤਿਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਮ ਜਾਮੇ ਡਾਰਾ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰੰਚਕ[1] ਤੋਲ ਤਿਸੀ ਕੋ। ਨਿਰਨੈ
ਕਰਹੁ,ਪਾਇ ਜਬਿ ਨੀਕੋ[2]–॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਨੁਰੰਗ ਲੈਬੇ ਲਲਚਾਵਤਿ।
ਬਿਨਾ ਓਜ ਤੇ ਸੋ ਕਿਮ ਪਾਵਤਿ।ਚਾਹਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਤ੍ਯੋ ਚਿਰਕਾਲ।ਅਬਿ
ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਭਯੋ ਨਿਕਾਲਾ ॥੧੮॥ ਹਜੋ[3] ਨ ਹੋਇ ਜਾਨਿ ਮਨ ਮੂਢਾ। ਅਬਿ
ਦੱਖਣ ਕੋ ਗਯੋ ਅਰੂਢਾ। ਬੀਤਹਿ ਕਹਾਂ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਾਈ।ਜੀਵਤਿ ਆਇ
ਕਿ ਤਹਿਂ ਬਿਨਸਾਈ[4] ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ।
ਕਹ੍ਯੋ 'ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਆਵਨ ਪਾਇ। ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਕੋ ਹੋਇ ਹੰਗਾਮਾ[5]।
ਬਧ ਕੋ ਭੋਗ ਜਾਇ ਜਮਧਾਮਾ॥ ੨੦ ॥ ਮਤੀਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਾਨ।
ਰਿਸ੍ਯੋ ਬਸ੍ਯੋ ਦਿੱਲੀਪੁਰਿ ਥਾਨ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤ ਨ ਦੇਤਿ ਨਿਕੇਤ।ਵਹਿਰ
ਨਿਕਾਸ੍ਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਅਚੇਤ'॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਭਾ ਬਚਨ ਗੁਰ ਕੇਰੇ।
ਬੰਦਹਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।'ਪ੍ਰਭੁ!ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ। ਹਮ
ਅਲਪੱਗ੍ਯ ਰਹੇ ਡਰ ਧਾਰੀ' ॥੨੨॥ ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕੁਛ ਭਏ।ਪੁਨ
ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਦਿਰ ਗਏ।ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਘਨੇਰੇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ
ਲਾਗੇ ਕਰਨਿ ਬਡੇਰੇ ॥੨੩॥ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਕਮਾਨ ਅਨਵਾਵੈਂ।ਤਾਨਿ ਕਾਨ
ਲਗਿ ਬਾਨ ਚਲਾਵੈਂ। ਕਰ੍ਯੋ ਖ਼ਾਕ ਤੋਦਾ ਸੁਧਰਾਇ[6]। ਲੇਸ਼ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਓਜ
ਲਗਾਇ[7]॥੨੪॥ ਗਹੈਂ ਕੁਵਾਦਾ[8] ਐਂਚਨਿ ਕਰੈਂ । ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਰ ਬਰਕਸ
ਧਰੈਂ[9]।ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ੀ[10]ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਧਰਹਿਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤਕਿ ਤਕਿ ਮਾਰੈਂ॥

---

[1]ਰੱਤੀ। [2]ਨਿਰਨੈ ਕਰ ਲੈਣਾ ਜਦੋਂ (ਰਤਨ ਤੁਸਾਨੂੰ) ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ।(ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਨਿਰਨੈ ਕਰਯੋ, ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ:–ਤੋਲ ਨਿਰਨੈ ਕੀਤਾ ਜਦ(ਉਸਦੀ ਝਲਕ ਮੈਂ ਅਪਨੇ)ਜਾਮੇ ਤੇ ਪਈ(ਵੇਖੀ)। [3]ਨਿੰਦਾ। [4]ਕਿ ਓਥੇ ਹੀ ਮਰੇਗਾ। [5]ਜੰਗ। [6]ਮਿਟੀ ਦਾ ਢੇਰ ਬਣਾਕੇ। [ਫਾ., ਖ਼ਾਕ ਤੋਦਾ ਹੀ]। [7]ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਬਲ ਲਗਾਇਆਂ (ਬਾਣ) ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [8]ਹਲਕੀ ਤੇ ਨਰਮ ਕਮਾਨ [ਫਾ:, ਕਬਾਦਾ]। [9]ਚੰਗੀ ਕਸਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ [ਫਾ:, ਵਰਜ਼ਿਸ਼] । [10]ਦੂਰ ਲੰਬਾਈ ਤੀਕ [ਫਾ:, ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼] ।

੨੫॥ ਓਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ, ਸ਼ਰੀਰ, ਅਨੰਦ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਚਾਰਹੁਂ ਵਧੈਂ ਬਿਲੰਦ। ਜਿਤਿਕ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੰਤੇ।ਸੋ ਸਭਿ ਆਏ ਹਰਖ ਧਰੰਤੇ॥੨੬॥ਗੁਰੁ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੀ ਤਨਿਯਾ। ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਨਾਮ ਸੁ ਭਨਿਯਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਉਪਜੇ ਨੰਦਨ ਪੰਚ।ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਗੁਨ ਗਨ ਜਿਨ ਸੰਚਿ[1]॥੨੭॥ ਜਬਿ ਦਸਤਾਰ ਗੁਰੂ ਬੰਧਵਾਈ।ਤਬਿ ਕੇ ਆਨਿ ਰਹੇ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਇ ਢਿਗ ਰਾਖੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਮਹਿ ਅਭਿਲਾਖੇ॥੨੮॥ ਸੂਰਜਮਲ ਕੇ ਨੰਦਨ ਦੋਇ। ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਰਹਿਬੇ ਲਗਿ ਸੋਇ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਕੀਰਤਿਪੁਰ ਮਹਿ ਜਾਇਂ। ਪਰਚੇ ਰਹੈਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਥਾਇਂ॥੨੯॥ਕੇਤੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਢਿਗ ਰਹੈਂ।ਜਨਮ ਸਫਲ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹੈਂ। ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕਰੈਂ ਬੰਦੂਕਨਿ ਕੇਰੀ। ਗੁਲਕਾ ਹਤਹਿਂ ਲੱਛ ਦੇਂ ਗੇਰੀ[2]॥੩੦॥ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਪੁਨ ਚਲਵਾਵੈਂ।ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਗਹੈਂ ਸਭਿ[3] ਹਾਥਾ। ਤਾਨਿ ਤਾਨਿ ਛੋਡਹਿਂ ਬਲ ਸਾਥਾ॥੩੧॥ ਢਿਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਾਤੁਲ ਨਿਤ ਹੇਰਹਿ। ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਦੇਤਿ ਬਡੇਰਹਿ[4]।ਹਯ ਅਰੂਢ ਕਬਿ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਤੋਮਰ ਗਹੈਂ ਭ੍ਰਮਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ॥੩੨॥ ਕਰਹਿਂ ਪਲਾਵਨਿ[5] ਦੇਖਿ ਮਦਾਨ। ਕਰਹਿਂ ਕਵਾਇਦ* ਤੁਪਕ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਉਤਰਹਿਂ ਜਹਾਂ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਛਾਯਾ। ਕਬਹੂੰ ਅਖੇਰ ਕਰਹਿਂ ਮਨ ਭਾਯਾ॥ ੩੩॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਲਕ ਜਾਤੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰੋਧਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸੰਗੀ ਜੋਧਾ। ਦਯਾਰਾਮ ਨੰਦਨ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕਰਹਿ ਬਡੇਰਾ॥ ੩੪॥ ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਜਾਨਾ। ਮਿਲਿ ਕੈ ਆਸ਼ਿਖਬਾਦ[6] ਬਖਾਨਾ। ਭੁਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਤਾਂਹੀ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਸਾਦਰ ਅਪਨੇ ਪਾਹੀ॥੩੫॥ ਨਿਕਟਿ ਪਿਤਾਮੇ ਕੇ ਭਟ ਜੋਈ। ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਤ ਪੋਤਾ ਹੁਇ ਕੋਈ। ਦੇਖਹਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਚੇਰਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਬਡੇਰਾ

---

[1]ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। [2]ਗੋਲੀ ਮਾਰਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [3]ਸਾਰੇ (ਸੇਵਕ)। [4](ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਭ ਨੂੰ ਬੜੀ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। [5]ਦੌੜਾਵਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਅਸ਼ੀਰ ਵਾਦ।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਵਾਇਦ ਉਹੋ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਜੀ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਤੇ ਸਿਖ ਸੂਰਮਿਆਂ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਮੂਜਬ ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦਲਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ।

॥੩੬॥ ਆਇ ਸਮੀਪ ਨੰਮ੍ਰਿ ਸਿਰ ਹੋਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਰਤਾ[1] ਭਾਖਹਿ ਸੋਇ। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰ ਧੀਰਜ ਦੇਤਿ। ਕਰਿ ਦਰਮਾਹਾਂ ਢਿਗ ਰਖਿ ਲੇਤਿ ॥੩੭॥ ਲਘੁ ਦੀਰਘ[2] ਜੋ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਰਹੈ।ਸਭਿ ਕੇ ਰੋਜ ਰਜਤਪਣ ਕਹੈਂ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭੀਰ ਹੋਤਿ ਅਧਿਕਾਈ। ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੩੮ ॥ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਕੇਚਿਤ ਢਿਗ ਰਹੈਂ। ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹੈਂ। ਹੁਤੇ ਕਦੀਮੀ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇਰੇ। ਸੋ ਸਭਿ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਕਿਧ ਡੇਰੇ॥ ੩੯॥ ਜਥਾ ਪਿਤਾਮੇ ਸੈਨ ਬਨਾਈ। ਤਥਾ ਸੁਭਟ ਰਾਖੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਿਮ ਹੀ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਬਨਾਯੋ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਰਿ ਅਨੰਦ ਬਿਰਧਾਯੋ ॥੪੦॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਦੀਰਘ ਅੱਭਯਾਸਾ। ਕਰਹਿਂ ਕਰਾਵਹਿਂ ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਹਯਨਿਅਰੂਢਹਿਂ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਵਹਿਂ।ਨਾਨਾਰੀਤਿ ਫੇਧਾਇਪਲਾਵਹਿਂ॥੪੧॥ ਪਾਨ[3] ਕਮਾਨ ਤਾਨ ਕਰਿ ਬਾਨਾ। ਕਰਹਿਂ ਦਿਖਾਵਨਿ ਹਤਹਿਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਤੋਮਰ ਤੁਪਕ ਸੁ ਤੇਗ਼ ਤਮਾਚਾ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਹਿ ਗੁਰ ਸਾਚਾ[4]॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਦਿਲੀ ਕੇਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਆਇਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਸੁਧਿ ਗੁਰ ਜਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਖਤਿ ਸ਼ੁਭ ਕਥਾ॥ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਜਥਾ॥ਮੋਕਹੁ ਨਿਕਟ ਆਪਨੇ ਰਾਖਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿਂ ਲਖਿ ਮਮ ਅਭਿਲਾਖਾ॥੨॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਮੈਂ ਗਮਨੌਂ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਸੰਗਤਿ ਹਮਰੀ ਆਇ ਸੁ ਧਾਮੂ। ਬਹੁਰ ਸਮੀਪ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਾਵੌਂ। ਬਹੁ ਬਿਲਾਸ ਹੇਰਤਿ ਹਰਖਾਵੌਂ ॥੩॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕਾਈ। ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਕੋ ਗੁਰੂ ਬਧਾਈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਮ ਜੋ ਸਿਖ ਲਯਾਵੈ। ਅਰਪਹਿ ਆਗੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ ॥੪॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਂ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੀ। ਪੁਰਵਹਿਂ ਤਿਸ ਅਭਿਲਾਖ ਬਡੇਰੀ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਨਿਤ ਸਿਖ ਆਵਹਿਂ। ਦਰਸਹਿਂ ਗੁਰੂ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵਹਿਂ ॥੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਫੁਰਮਾਵੈਂ।"ਹਯ ਆਯੁਧ ਜੋ ਲੇ ਕਰਿ ਆਵੈ[5]। ਸੋ ਸਿਖ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਲੈਹੈ।

---

[1]ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪਾਸ ਜਦ ਉਸਦਾ ਵੱਡਾ ਨੌਕਰ ਸੀ। [2]ਛੋਟਾ ਬੜਾ। [3]ਹੱਥ ਵਿੱਚ। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ, ਸਚੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। [5](ਜੇ) ਕੋਈ ਲੈ ਆਵੇ ਤਾਂ।

ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪੂਨ ਕਰੌਂ ਨਹਿਂ ਪੈ ਹੈਂ' ॥੬॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਬਿਦਤਾਈ। ਧਨ ਖਰਚਹਿਂ ਸਿਖ ਜਿਤ ਕਿਤ ਜਾਈ।ਹਯ ਆਯੁਧ ਖੋਜਹਿਂ ਫਿਰ ਘਨੇ[1]। ਅਰਪਹਿਂ ਆਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਗ ਸਨੇ ॥ ੭ ॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਹੁਇ ਉਤਸਾਹ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਕਟਿ ਰਹਨਿ ਲਾਗੇ ਸਿਖ ਜਾਲਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕਹੁ ਅੱਭ੍ਯਾਸਹਿਂ। ਜਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਿਖਹਿਂ ਬਿਲਾਸਹਿਂ ॥ ੮ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਲੇ ਕਰਿ ਆਈ।ਉਤਰਿ ਬਿਪਾਸਾ ਸਲਿਤਾ ਪਾਰਾ। ਉਲੰਘੇ ਦ੍ਵਾਬਾ ਦੇਸ਼ੁ ਜੁ ਸਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਤਰੀ[2] ਕਉ ਪਾਇ।ਪਾਰ ਪਰੇ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਆਇ। ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ। ਭੋਜਨ ਖਾਨ ਦੇਗ਼ ਤੇ ਲੀਨਿ॥੧੦॥ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਬਾਹਿਰ ਆਏ। ਲਗੀ ਸਭਾ ਮਹਿਂ[3] ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਏ।ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਹਿਤ ਸੰਗਤਿ ਜੋਈ। ਭਈ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਸੋਈ॥੧੧॥ਸੁਨੇ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ। ਬੈਠੇ ਦਰਸ ਦੇਨਿ ਕੇ ਕਾਜੇ।ਲੇ ਲੇ ਭੇਟਨਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।ਧਰਿ ਧਰਿ ਆਗੈ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ॥ ੧੨॥ ਗੋਤ ਸੁਭਿੱਖੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਏਕ। ਸੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਜਲਧਿਬਿਬੇਕ[4]।ਚਹਤਿ ਸੁਤਾ ਕੋ ਅਰਪਨ ਕਰ੍ਯੋ।ਹਿਤ ਕੱਲ੍ਯਾਨਮਨੋਰਥ ਧਰ੍ਯੋ॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਮਨ ਚਿਤਵਤਿ ਮਾਤਾ ਪਾਸ।ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਾਇ ਪੁਰਨਿ[5] ਨਿਜ ਆਸ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ। 'ਤਨੁਜਾ ਮੋਹਿ ਨਿਕੇਤ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਚਾਹਤਿ ਕਰ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਾਸੀ। ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਜਿਨ[6] ਠਾਨਹੁ ਹਾਸੀ। ਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਨਿਤਾਨ ਕੋ ਤਾਨਾ। ਓਟ ਨਿਓਟਨਿ ਮਾਨ ਨਿਮਾਨਾ ॥ ੧੫ ॥ ਇਹ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹਠ ਧਾਰਿ ਬਖਾਨਾ। ਕਿਤ ਲਘੁ ਹਮ[7] ਕਿਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਦ੍ਵੈ ਮਾਤਨਿ ਤਿਹ ਸਨਮਾਨਾ। ਕਰਨਿ ਸੰਬੰਧ ਨੀਕ ਹੀ ਮਾਨਾ ॥੧੬॥ ਇਮ ਠਹਿਰਾਇ ਸਿਵਰ ਨਿਜ ਆਯੋ।ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਠਾਢਿ ਅਗਾਰੀ। 'ਦਾਸੀ ਚਾਹਤਿ ਕਰ੍ਯੋ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਮਮ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਅੰਗੀਕਾਰਹੁ। ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ'।ਕਹ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[8]'ਸਮੋ ਅਬਿ ਆਛੋ।ਕੀਜਹਿ ਨੀਕੇ ਜਿਮ ਉਰ ਬਾਂਛੋ'॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਪੂਰਬ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਲੀਜੈ ਲਵਪੁਰਿ ਸਾਕ

---

[1]ਫਿਰਕੇ ਬਹੁਤਾ। [2]ਬੇੜੀ । [3]ਲਗੀ ਹੋਈ ਸਭਾ ਵਿੱਚ। [4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [5]ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ। [6]ਮਤਾਂ। [7]ਅਸੀਂ ਤੁੱਛ ਕਿੱਥੇ । [8]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੇ।

ਜੁ ਆਯੋ।ਲਖਿ ਸ਼ੁਭ ਸਮਾ ਸਭਾ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਖਾਰਕ ਦੀਨਿ[1] ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਹਿ ॥੧੯॥ਅੰਗੀਕਾਰ ਜਬਹੂੰ ਕਰਿ ਲਯੋ।ਰਿਦੇ ਸੁਭਿੱਖੀ ਬਹੁ ਹਰਖਯੋ। ਨਿਕਟ ਮਾਤ ਕੇ ਅਧਿਕ ਬਧਾਈ। ਦੇਤਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੨੦॥ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਕੇ ਮੰਗਲ ਸਾਜੇ। ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਕੀ ਨੌਬਤ ਬਾਜੇ। ਜਨਨੀ ਗਨ ਅਨੁਵਾਏ ਮੋਦਕ[2]।ਬਿਟ ਦੀਨਿ ਉਤਸਵ ਭਾ ਮੋਦਕ[3]॥੨੧॥ ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਕੋਕਲਾ ਬੈਨੀ। ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਗਨ ਪੰਕਜਨੈਨੀ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ ਅੰਗ। ਜ਼ਰੀ ਚੂਨਰੀ ਪਹਿਰਿ ਸੁਰੰਗ[4] ॥ ੨੨ ॥ ਮੰਗਤਿ ਗਨ ਜਨ ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ। ਮਾਤ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦਹਿ ਧਰੇ।ਸਾਦਰ ਧਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਭੀਰ ਭੂਰ ਭਰਿ ਰਹੀ ਨਿਕੇਤ ॥ ੨੩ ॥ ਢੋਲਕ ਆਨਿ ਬਜਾਵਤਿ ਕੋਈ। ਕੋ ਤ੍ਰਿਯ ਗਾਵਤਿ ਆਨੰਦ ਹੋਈ।ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਕੀਨਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਗਯੋ ਸੁ ਖੱਤ੍ਰੀ ਲਵਪੁਰਿ ਮਾਂਹੂ ॥ ੨੪ ॥ ਭ੍ਰਾਤ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਮਹਿੰ ਸੁਧਿ ਦੀਨਾ।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਮੰਗਲ ਕੀਨਿ। ਬਹੁਰ ਸਲਾਹ ਬਯਾਹ ਕੀ ਠਾਨੀ। ਮਿਲਿ ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨੀ॥੨੫॥'ਅਰਜ਼ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਅਗ੍ਰ ਸਿਧਾਰਹੁ ।-ਆਪ ਆਇ ਲਵਪੁਰੀ ਮਝਾਰਹੁ । ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ।ਫੇਰੇ ਫਿਰਹੁ ਸੁ ਮਿਲਿ ਨਰ ਜਾਲ-'॥੨੬॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਸੁਧਵਾਯਹੁ ਸਾਹਾ*। ਗਮਨਯੋ ਆਪ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਹਾ । ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸੋਇ। ਸੁਨੀ ਬਯਾਹ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੨੭॥ ਪੂਰਬ ਮਾਤਾ ਕੋ ਸੁਧਿ ਦਈ। ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ ਭਈ। ਸਾੜ ਮਾਸ ਤ੍ਰੈ ਬਿੰਸੁ ਪ੍ਰਵਿ-ਸ਼ਟੇ[5]। ਨਿਕਸਯੋ ਸਾਹਾ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਇਸ਼ਟੇ[6] ॥ ੨੮ ॥ ਬਹੁਰ ਸੁਭਿਖੀਆ ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਅਪਨੀ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ। 'ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਜੇਤੀ। ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰਹਿ ਤੇਤੀ॥੨੯॥-ਸਜਹਿੰ ਬਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਸਾਰੀ। ਇਸ ਪੁਰਿ ਆਵਹਿੰ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ। ਕਰਹਿੰ ਢੁਕਾਇ ਬਯਾਹ ਲੇ ਜਾਹਿੰ-। ਇਮ ਚਾਹਤਿ ਤੁਮ ਸੁਜਸੁ ਉਮਾਹਿੰ॥੩੦॥ਭ੍ਰਾਤ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਮਹਿੰ

---

[1]ਛੁਹਾਰਾ ਦਿੱਤਾ। [2]ਲਡੂ। [3]ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [4]ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਗੋਟੇਦਾਰ ਚੁੰਨੀਆਂ। [5]ਹਾੜ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ੨੩ ਦਿਨ ਬੀਤੇ। [6]ਦੁਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ 'ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਸਾਹੇ ਊਪਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ'। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ 2 ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਪੂਣ ਕਿੱਤਾ—ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬ੍ਯਾਹੋਂ ਨਿਜ ਸੁਤਾ[1]। ਅਬਿ ਅਧੀਨ ਰਾਵਰ ਕੇ ਅਹੈ।ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਜੋ ਇਮ ਰਹੈ'॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਤਿਸ ਕੋ ਭਾਖਾ। 'ਇਸ ਥਲ ਹੀ ਪੁਰਵਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਰਚੈਂ ਲਹੌਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਪਾਸ। ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸਹਿਤ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬਾਸ ॥੩੨॥ ਬਨਹਿਂ ਬਜ਼ਾਰ ਬਸਹਿਂ ਨਰ ਘਨੇ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਪਰਵਾਰਨਿ ਸਨੇ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਰਚਨਾ ਬਰ ਭਾਰੀ। ਤਿਸ ਦਿਨਿ ਤੋਹਿ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਸਾਰੀ ॥੩੩॥ ਤੇਰੀ ਹੋਇ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰੀ। ਕਰਹੁ ਬ੍ਯਾਹ ਇਸ ਥਲ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਬ੍ਯਾਹ ਬਿਖੇ ਅਬਿ ਬਾਸੁਰ ਥੋਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਦੋਇ ਮਾਸ ਅਬਿ ਰਹੇ ਪਛਾਨੋ। ਸਾੜ ਤ੍ਰਿਬਿੰਸਤ[2] ਸਾਹਾ ਜਾਨੋ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਲਵਪੁਰਿ ਕਬਿ ਬਸੈ। ਐਸ ਨ ਹੋਇ ਮੋਹਿ ਨਰ ਹਸੈਂ'॥੩੫॥ਬੋਲੇ ਕਲਗੀਧਰ ਉਰ ਭਾਵੈਂ[3]। 'ਹਮ ਲਹੌਰ ਤਤਕਾਲ ਬਸਾਵੈਂ। ਜਬਿ ਬਸਿ ਜਾਇ ਲ੍ਯਾਇ ਪਰਿਵਾਰ।ਕੀਜਹਿ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਅਬਿ ਤ੍ਯਾਰ॥੩੬॥ਬਸਯੋ ਦੇਖਿ ਕੈ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹੁ।ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸਹਿਤ ਬਹੁਰ ਚਲਿ ਆਵਹੁ'। ਤਿਸ ਟਿਕਾਇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਕਮਨਾਵੇ ਲਿਖਵਾਏ॥੩੭॥ ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਕੇ ਪੁਰਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਏ। 'ਜੋ ਸਿਖ ਹੋਇ ਕਰਹਿ ਬਿਵਹਾਰ। ਸੋ ਅਬਿ ਆਇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ॥੩੮॥ਲੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਜਿਸ ਢਿਗ ਧਨ ਹੋਇ। ਆਨਿ ਦੁਕਾਨ ਕਰਹਿ ਨਰ ਸੋਇ। ਜਿਸ ਕੇ ਸਦਨ ਦਰਬ ਨਹਿਂ ਪਾਇ। ਲੇ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਬਨਜ ਚਲਾਇ॥੩੯॥ ਬ੍ਯਾਹ ਸਮੈ ਲੌ ਖੁਲਹਿ ਬਜ਼ਾਰ[4]। ਮਿਲਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿਂ ਬੈਠਿ ਬਿਵਹਾਰੂ। ਅੰਬਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਟੰਬਰ ਚਾਰੂ ॥ ੪੦ ॥ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਬਰ ਬਰਨ ਸੁ ਨਾਨਾ[5]। ਮੁਕਤਾ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਪ੍ਰਵਾਲ ਮਹਾਨਾ[6]। ਅੰਨ ਅਨਿਕ, ਅਰੁ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ। ਆਇਂ ਸਰਾਫ[7], ਬਜ਼ਾਜ਼[8] ਸੁਜਾਨਾ' ॥੪੧॥ ਏਵ ਹੁਕਮਨਾਵੇ ਲਿਖਵਾਇ। ਸਿੱਖ ਮਸੰਦਨ ਪ੍ਰਤੀ ਪਠਾਇ।ਜਹਿਂ ਕਹਿੰਲੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਤਕਾਲਾ।ਪਠਿਪਠਿ[9] ਸਮਝੇ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੨ ॥ ਤਬਹਿ ਮਸੰਦਨ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਤੇ ਤੁਰਤ ਹਕਾਰੀ। ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ ਸਭਿ ਕੇ ਕਾਨ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਬ੍ਯਾਹ

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ। [2]ਹਾੜ ਦੀ ੨੩ ਦਾ। [3]ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ। [4]ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਤਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹੇਗਾ। [5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ। [6]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੂੰਗੇ। [7]ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਲੇ। [8]ਕਪੜੇ ਵਾਲੇ। [9]ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹਕੇ।

ਉਤਸਵ ਬਡ ਜਾਨ ॥੪੩॥ ਦੇਖਹੁ ਸਰਬ ਬਜਾਹ ਕੀ ਲੀਲ੍ਹਾ।ਪੁਨ ਖਾਟਹੁ ਧਨ ਲਾਭ ਗਹੀਲਾ[1]। ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਬਾਸਾ ਕਰੀਅਹਿ। ਦਰਸਹੁ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਭਲਾ ਬਿਚਰੀਅਹਿ' ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਬਜਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ ਵੱਸਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਗ਼ਨੀ[2] ਗ਼ਰੀਬ ਬਿਸਾਲ। ਬਜਾਹ ਉਛਾਹ ਪਛਾਨਿ ਕੈ ਗਮਨ ਠਾਨਿ ਤਤਕਾਲ[3] ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਨਿਕ ਬਨਿਕ ਰੋਪਰ ਤੇ ਆਏ।ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਸਉਦਾ ਲਜਾਏ।ਪੁਰਿ ਹੁਸ਼ੀਆਰਿ ਆਦਿ ਜੇ ਹੁਤੇ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਤੇ ਆਵਤਿ ਭੇ ਇਤੇ[4] ॥ ੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿਂ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਅਪਰ ਮਿਲਿ ਜਾਵਹਿਂ।—ਧਨ ਖਾਟ-ਹਿੰਗੇ ਕਰਿ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਮੇਲਾ ਲਾਗਹਿ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰੇ—॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਰਿ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਤੁਰਤ ਚਲਿ ਆਏ। ਹੁਤੋ ਨਗਰ ਸੀਰਿੰਦ[5] ਬਡੇਰੋ। ਤਹਿਂ ਬਿਵਹਾਰੀ ਮਿਲੇ ਘਨੇਰੋ ॥੪॥ ਬਡੋ ਬਜ਼ਾਰ ਤਹਾਂ ਤੇ ਆਯੋ। ਬਨਜ ਹੇਤੁ ਸਉਦਾ ਬਡ ਲਜਾਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਦਰਬ ਤੇ ਹੀਨੇ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਹਰਖ ਉਰ ਕੀਨੇ ॥ ੫ ॥—ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਧਨ ਲੇਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ। ਖਾਟਹਿਂ ਲਾਭ ਕਰਹਿਂ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਉਤਸਵ ਮਹਾਂ ਬਜਾਹ ਕੋ ਹੋਵੈ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਲਗਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵੈਂ ॥ ੬ ॥ ਬਹੁ ਗੁਨ ਹੈਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਜਾਨੇ[6]—। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਜਾਨੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਜਾਨੇ[7]। ਗਮਨੇ ਕਿਤਿਕ ਸਕਟ ਕਰਿ ਭਾਰੇ[8]। ਆਪ ਅਰੂਢੇ ਲਾਦਕੇ ਭਾਰੇ[9] ॥੭॥ ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਜੇਤਿਕ ਥੇ* ਬਾਸੀ। ਚਲਿ ਆਏ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਪਾਸੀ।ਇਮ ਜਬਿ ਅਨਿਕ ਬਨਿਕ ਚਲਿ ਆਏ।ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਤਿਨ ਸੁਧਿ ਪਾਏ॥੮॥ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਤੇ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਿ ਲਹਯੋ। ਸ਼ੁਭ ਥਲ ਲਵਪੁਰਿ ਕਰਿਬੋ ਚਹਯੋ। ਤਬਿ ਮਾਤੁਲ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਹੁਕਮ ਮਸੰਦਨ ਦੇਹੁ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਥਲ ਜਾਇ ਕਰਾਵਹਿਂ ਆਹਰ[10]।ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਨਗਰ ਬਸਹਿ ਬਡ ਜ਼ਾਹਰ। ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਲੰਦ ਬਨਾਵਹਿਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰੋਬਰ ਛਾਪਰ ਛਾਵਹਿਂ ॥ ੧੦ ॥

---

[1]ਬਹੁਤ। [2]ਧਨੀ। [3]ਤੁਰਤ ਤੁਰ ਪਏ। [4]ਇਧਰ। [5]ਸਰਹਿੰਦ। [6]ਜਾਣ ਵਿਚ। [7]ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆ। [8]ਕਿਰਾਏ ਕਰਕੇ। [9]ਭਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਦ ਕੇ। [10]ਉੱਦਮ। *ਪਾ:—ਗਿਰ।

ਲਾਇ ਮਿਹਨਤੀ ਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ। ਧਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਠਾਨਹਿ ਤਯਾਰਹੁ[1]।
ਜੋ ਬਿਵਹਾਰੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਹਿ।ਦੇ ਤਿਸ ਕੋ ਸਨਮਾਨ ਬਸਾਵਹਿ॥੧੧॥
ਆਪ ਰੋਜ਼ ਤਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਫੇਰਾ। ਸੰਗਰ[2] ਦਿਹੁ ਬੰਧਵਾਇ ਚੁਫੇਰਾ'। ਸੁਨਿ
ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਬਸਾਵਨਿ ਲਵਪੁਰਿ। ਕਾਰਜ ਲੀਨਿ ਸੰਭਾਰਿ ਹਰਖ ਉਰ॥
੧੨॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨ ਲਏ ਹਕਾਰਾ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ।
ਧਰਿ ਧਰਿ ਹਰਖ ਸਕਲ ਚਲਿ ਗਏ। ਪੁੰਜ ਮਿਹਨਤੀ ਇਕ ਥਲ ਕਿਏ
॥੧੩॥ ਤੂਰਨ ਛਾਪਰ ਛਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਰੀਤਿ ਬਜਾਰਨਿ ਕੀ ਅਨੁਸਰੇ[3]।
ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ਅਨਿਕ ਬਿਵਹਾਰੀ[4]। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਹਾਟ ਸੰਭਾਰੀ॥੧੪॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੁਵਿੰਦ ਕੀ ਤਨੀਆ[5]।ਪੰਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਨੇ ਭਟ[6] ਜਨੀਆ।
ਗੁਰੂ ਭਾਨਜੇ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹੈਂ[7]। ਮਹਾਂਬੀਰ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਅਹੈਂ॥੧੫॥
ਨਾਮ ਬਡੇ ਕੋ ਸੰਗੋ ਧਰਯੋ। ਸੋ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ
ਕਾਜ ਦੀਨਿ ਸੰਭਾਰਨ। 'ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਮੁਖਿ[8] ਕਰਹੁ ਹਕਾਰਨਿ॥੧੬॥
ਪੁੰਜੀ ਜੇਤਿਕ ਲੈ ਹੈ ਕੋਇ।ਤੇਤਿਕ ਦਰਬ ਦੇਹੁ ਹਿਤ ਸੋਇ।ਖਾਟਹਿਂ ਲਾਭ
ਸਦਨ ਲੇ ਜਾਇ। ਸਉਦਾ ਕਰਹਿਂ ਬਨਕ ਸਮੁਦਾਇ॥੧੭॥ ਸਭਿ ਕੋ
ਸਾਦਰ ਤਹਾਂ ਬਸਾਵਹੁ। ਨਿਰਧਨ ਕੋ ਧਨ ਦੇਹੁ ਬਿਠਾਵਹੁ। ਸੁਧਿ ਕੋ ਲੇਹੁ
ਫਿਰਹੁ ਥਲ ਸਾਰੇ। ਥੁਰਯੋ ਨ ਰਹਿ, ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰੇ'॥੧੮॥ ਇੱਤਯਾ-
ਦਿਕ ਕਾਰਜ ਜੋ ਔਰ। ਸੌਂਪੇ ਸਭਿ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਕਾਰ
ਕਰਨਿ ਕਉ ਲਾਗੇ।ਦੇਤਿ ਤੁਰਤ ਜੋ ਚਹੀਅਹਿ ਮਾਂਗੇ॥੧੯॥ ਨਿਜ ਪੁਰਿ
ਤਜਿ ਤਜਿ ਨਰ ਗਨ ਆਏ। ਦੇ ਕਰਿ ਧਨ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਏ।ਦੇਖਿ ਸੁ-
ਭਿੱਖੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਬੈ।ਪੁਰਿ ਬਸਿਬੇ ਕੋ ਉੱਦਮ ਸਬੈ॥੨੦॥ਚਲਯੋ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ
ਲਿਖਵਾਇ। ਲਵਪੁਰਿ ਨਿਜ ਘਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ
ਕੈ ਇਕ ਥਾਈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਰਜ਼ੀ ਤਬਹਿ ਸੁਨਾਈ॥੨੧॥ 'ਲਵਪੁਰਿ
ਨਵੋਂ ਬਸਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕੋ ਹਿਤ ਧਰਯੋਂ[9]। ਚਲਹੁ ਸਕਲ

---

[1]ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ। [2]ਵਾੜਾ, ਕਿਲ੍ਹਾ। [3]ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਰੀਤ ਕੀਤੀ। [4]ਬਾਣੀਏਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [5]ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ। [6]ਸੂਰਮੇ। [7]ਗੁਰੂ ਭਾਣਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਲ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਡੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਭਾਣਜੇ (ਭਣੇਵੇਂ) ਸਨ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਓਹ ਭੂਆ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਰਾ ਸੇ। [8]ਨਗਰ ਨਗਰ ਦਾ ਮੁਖੀਆ। [9]ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹਿਤ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

ਹੀ ਤਿਸ ਬਲ ਮਾਂਹੂ । ਰਚਹਿਂ ਸਮਾਜ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਬਯਾਹੂ ॥੨੨॥ ਭਲੇ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਲਖੇ । ਗੁਰ ਢੁਕਾਉ ਕੇ ਕੌਤਕ ਪਿਖੇ।ਹਮ ਹਿਤ ਨਗਰ ਨਵੋਂ ਬਸਵਾਯੋ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਠਾਨਿ ਧਨ ਲਾਯੋ’ ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਿਤ ਅਨੰਦੇ। ਲੇ ਲੇ ਆਪਨਿ ਦਰਬ ਬਿਲੰਦੇ। ਸਕਟੇ ਬਹਿਲਨ ਕੋ ਜੁਰਵਾਇ। ਸਦਨ ਸੌਜ ਸਗਰੀ ਲਦਵਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇਰੇ। ਗਵਨੇ ਲੀਨਿ ਸਮਾਜ ਘਨੇਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਾਮਨੀ[1] ਸਯੰਦਨ ਚਢੀ। ਕੋ ਬਹਿਲਨ ਪਰ ਚੌਂਪਹਿ ਬਢੀ॥੨੫॥ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ ਹੋਈ । ਗੁਰ ਬਯਾਹਤਿ[2] ਮੁਦਤੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਮਗ ਉਲੰਘਾਏ। ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਉਤਰਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਏ॥੨੬॥ਜਿਹ ਠਾਂ ਲਵਪੁਰਿ ਗੁਰੂ ਬਸਾਯੋ।ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ਸਮਾਜ ਟਿਕਾਯੋ। ਕਰਯੋ ਖਰੀਦਨ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ । ਲੀਨੋ ਨੀਕੋ ਅੰਨ ਮਹਾਨ ॥੨੭॥ ਮੇਵੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੋਲ ਲੇ ਧਰੇ।ਬਾਸਨ[3] ਬਡੇ ਲਯਾਇਬੋ ਕਰੇ। ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਚਾਰੁ ਲੈਮੇਰੇ । ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਲੀਨਿ ਬਹੁਤੇਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਅੰਬਰ, ਪਸ਼ਮੰਬਰ, ਪਾਟੰਬਰ। ਕਰੇ ਖਰੀਦਨਿ ਜੋ ਪਿਖਤੰਬਰ[4]। ਦੋਹ ਕਰਾਹੇ ਦਏ ਧਰਾਇ । ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਪਕਵਾਨ ਬਨਾਇ॥੨੯॥ ਮੋਦਕ ਕਰਤਿ ਮੋਦ[5] ਬਨਵਾਏ । ਅਧਿਕ ਸਿਤਾ[6] ਕੋ ਬੀਚ ਮਿਲਾਏ । ਦਾਖ, ਬਿਦਾਮਨ,ਗਰੀ ਸਬਾਈ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਧਰੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੩੦॥ਨਾਗਰ ਨਾਰਿ ਮਿਲੀ ਗਨ ਆਇ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਗੀਤਨਿ ਗਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਢੋਲਕੀ ਕਰਹਿ ਬਜਾਵਨਿ। ਨਾਚਹਿ ਮਾਚਹਿਂ ਰਾਚਹਿਂ ਚਾਵਨ[7] ॥ ੩੧ ॥ ਗਨ ਨਗਰਨਿ ਕੇ ਬਹੁ ਹਲਵਾਈ । ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਕਰਤਿ ਮਿਠਾਈ । ਬਡੇ ਜਲੇਬ ਪਕਾਵਨਿ ਕਰੈਂ । ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰਤਿ ਧਰੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਨੁਗਦੀ, ਘੇਵਰ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ । ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਅੰਬਾਰ ਲਗਾਇ । ਬਰੇ ਪਕੌਰੇ ਦਧੀ ਮਿਲਾਏ। ਜੀਰਕ[8], ਧਨੀਆਂ, ਮਿਰਚਨਿ ਪਾਏ ॥ ੩੩ ॥ ਦਧਿ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਸਾਵਗੀ ਪਾਈ।ਬਨਯੋ ਰਾਇਤਾ[9] ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਈ । ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਕਵਾਨ ਪਕਾਏ।ਮਧੁਰ ਸਨਿਗਧ ਸ੍ਵਾਦ ਕਰਿਵਾਏ॥ ੩੪ ॥ ਪਰਯੋ ਬਜ਼ਾਰ ਹੋਤਿ ਬਿਵਹਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਖਰੀਦਨਿ ਵਸਤੁ

---

[1]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । [2]ਵਿਵਾਹ ਕਰਕੇ। [3]ਬਰਤਨ । [4]ਜੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ । [ਪਿਖਤੰ+ਬਰ]। [5]ਲਡੂ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । [6]ਖੰਡ । [7]ਉਤਸਾਹ ਵਿਚ ਰਚਦੀਆਂ ਹਨ । [8]ਜੀਰਾ । [9]ਸਾਵਗੀ ਦਾ ਰਾਇਤਾ ਅਕਸਰ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਉਦਾਰ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਕੋਈ। ਚੂਨ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਲੇ ਸੋਈ॥ ੩੫॥ ਕੇਤਿਕ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਲੇਤਿ ਅਨੂਠੇ[1] ਧਨ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਤੇ ਬਨਜ ਉਦਾਰ।ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਠਾਨਤਿ ਬਿਵਹਾਰ॥੩੬॥ਗੁਰੂ ਬਰਾਤ ਸਮੇਤ ਉਤਰਿਬੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਛਾਪਰਨਿ ਛਾਵਨਿ ਕਰਿਬੇ। ਤਪਤ ਬਿਦਾਰਨ[2] ਸਿੰਘਣੀ ਛਾਯਾ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਚਾਰੁ ਬਨਾਯਾ॥ ੩੭॥ ਬਨੀ ਬੈਠਕਾਂ ਸੀਤਲ ਥਾਨ।ਖਸ ਕੀ ਟਾਟੀ[3]ਲਾਇ ਮਹਾਨ।ਕਰਤਿਕਾਰ ਕੋ ਪੁੰਜ ਪਹਾਰੀ। ਸਿੰਧਸ਼ਾ ਕੋ ਸਭਿ ਪਾਇੰ ਦਿਹਾਰੀ ॥੩੮॥ ਗੁਰ ਕੋ ਲਵਪੁਰਿ ਬਸਯੋ ਮਹਾਨਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਲੇ ਬੈਠੇ ਧਨ ਧਾਨਾ। ਭੀਰ ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਹੋਈ। ਬਯਾਹ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੩੯ ॥ ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੇ ਅਤਿ ਚਿਤ ਚਾਊ। ਪਿਖਿਨਿ ਬਰਾਤ ਨਰਨਿ ਸਮੁਦਾਊ।ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਕਰੀ ਬਹੁ ਤਯਾਰੀ।ਭਯੋ ਬਾਸ ਤਹਿਂ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ॥੪੦॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਬਯਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਵਪੁਰ ਬਸਾਵਨ' ਬਰਨਨੰ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਵਯਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੁਗ ਮਾਤਨਿ ਹਰਖਾਇ।ਕਰੀ ਬਯਾਹ ਤਯਾਰੀ ਸਕਲ ਚਹੀਅਤਿ ਸੋ ਅਨਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਬਹਿ ਸੁਭਿਖੀਏ ਸ਼ਗਨ ਪਠਾਯੋ।ਦਿਜ ਨਾਊ ਤਬਿ ਲੈ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਭਲੇ ਸਦਨ ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਡੇਰਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਠਿ ਸ੍ਵਾਦ ਬਡੇਰਾ ॥੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੁਨਿ ਮੰਗਲ ਠਾਨਾ। ਕਰਯੋ ਹਕਾਰਨਿ ਗਣਕ[4] ਸੁਜਾਨਾ। 'ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਮਾਂ ਬਿਚਾਰ ਬਤਾਵਹੁ*। ਮਮ ਸੁਤ ਮਸਤਕ ਤਿਲਕ ਕਢਾਵਹੁ' ॥੩॥ 'ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੰਚਮੀ' ਬਿੱਪ੍ਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਕੀਜਹਿ ਮਾਤਾ ਸਗਰੀ ਤਯਾਰੀ। ਤੁਮਰੋ ਨੰਦਨ ਮੰਗਲ ਮੂਲ।ਸਕਲ ਗੀਰਬਾਨ ਅਨਕੂਲ[5] ॥੪॥ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਮਨੋਰਥ ਰਾਸੀ[6]'। ਸੁਨਿ ਗੁਜਰੀ ਮਨ ਹਰਖ ਨ ਥੋਰਾ।ਭੇਜੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਓਰਾ ॥੫॥ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਤੇ ਸਕਲ ਹਕਾਰੀ। ਮਿਲੀ ਅਨੇਕ ਨਗਰ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਬਾਦਿਤ ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਬਜਵਾਏ।ਗੁਰੂ ਪੌਰ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਸੁਹਾਏ॥ ੬ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਚਾਰੁ ਗਨ ਨਾਰੀ।ਇਕ ਨਾਚਤਿ

[1] ਅਜੀਬ(ਬਸਤ੍ਰ)।[2] ਗਰਮੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ।[3] ਖਸ ਦੀਆਂ ਟੱਟੀਆਂ। [4] ਜੋਤਸ਼ੀ।[5] ਦੇਵਤੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਨ। [6] ਸਾਰੇ।

*ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਉਣਾ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੭ ਅੰਕ ੨੪ ਤੇ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੩੨ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ। ਫਿਰ ਏਥੇ ਹੀ ਦੇਖੋ ਕਿ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਜੋਤਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਵਿਘਨ ਬਿਨਾਸੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੈਂ ਦੇ ਕਰਿ ਤਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸਭਿ ਕੋ ਸਨਮਾਨੈ। ਮੁਖ ਤੇ ਕੋਮਲ ਬਾਤ ਬਖਾਨੈ ॥੭॥ 'ਆਜ ਦਿਵਸ ਪਰ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਸੁਤ ਸ਼ਾਦੀ ਹਿਤ ਹਰਖਤਿ ਨਾਰੀ'।ਤਬਿ ਅਨਵਾਇ ਘਨੋ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ। ਬੰਟਵਾਇਸਿ ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ॥੮॥ਭਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੁਨਿ ਹਿਤ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾਉਮਗਤਿ ਭਯੋ ਹਰਖ ਸਭਿ ਜੀਕਾ[1]*। ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਕਾਰੀ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਧਾਰੀ ॥੯॥ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਧਰਾਇਸਿ ਢੋਲੂ[2] । ਬਾਜਨਿ ਲਗਯੋ ਗਾਇ ਸੁਠ ਬੋਲੂ।ਲਘੁ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਰੁ ਬਜੀ ਨਫੀਰੈਂ। ਪਹਿਰੇ ਚੀਰ ਨਵੀਨ ਸਰੀਰੈ ॥੧੦॥ ਕੋਕਿਲ ਕੰਠੀ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਟੋਲੀ। ਉਮਗਤਿ ਅਨੰਦ ਬਧਾਈ ਬੋਲੀ। ਮਾਨਿ ਸੌਗੁਨੀ ਸੀਸ ਚਢਾਵਤਿ[3]। ਗੁਜਰੀ ਅਨੰਦ ਕਹਯੋ ਨਹਿ ਜਾਵਤਿ ॥੧੧॥ ਬਾਦਿਤ ਬਜਤਿ ਸ਼੍ਰਵਨਿ ਸਭਿ ਪੂਰਾ[4]। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਉਤਸਵ ਮਾਚਤਿ ਰੂਰਾ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਕੁਸੰਭੀ ਬਰਨ[5]। ਪਹਿਰਨਿ ਕਰੇ ਚਾਰੁ ਆਭਰਨ[6]॥ ੧੨ ॥ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਤੇ ਚੰਪਕ ਬਰਨੀ[7]। ਗਾਰੀ ਦੇਤਿ ਮਿਲੀ ਗਨ ਤਰੁਨੀ[8]।ਪੁਨ ਗੁਜਰੀ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਕਾਰਾ।ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਇ ਸਭਿ ਭੇਵ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗੋ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[9]। ਆਏ ਮਾਤ ਸਮੀਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ[10]। ਚੌਕੀ ਚੰਦਨ ਚਾਰੁ ਡਸਾਈ। ਕਹਿ ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਦੀਨਿ ਬਿਠਾਈ॥੧੪॥ਸ਼ਗੁਨ ਥਾਰ ਮਹਿਂ[11] ਦਿਜਬਰ ਲਯਾਯੋ। ਕਰਮ ਜਥੋਚਿਤ ਸਭਿ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਬਹੁਰ ਨਿਕਾਸਯੋ ਮਸਤਕ ਟੀਕਾ। ਅੱਛਤ[12] ਲਾਇ ਸੁਹਾਵਤਿ ਨੀਕਾ ॥੧੫॥ ਕੇਸ†ਰਾਹੁ ਨੇ ਸਸਿ ਜਨੁ ਗਹਯੋ।ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਖੈਂਬੇ ਚਹਯੋ।ਸੋਡਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਬਲ ਭਰੇ।ਭਾਜਿਸਦਨ ਸੁਰਗੁਰ[13] ਕੇ ਬਰੇ‡।

[1]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਛਲਿਆ। [2]ਰਖਵਾਇਆ ਢੋਲ। [3]ਸੌ ਗੁਣੀ (ਵਧਾਈ) ਮੰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਧਰਦੀ ਹੈ। [4]ਕੰਨ ਭਰ ਗਏ। [5]ਸੂਹੇ ਰੰਗ ਦੇ। [6]ਸੁਹਣੇ ਗਹਿਣੇ। [7]ਚੰਪਕ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀਆਂ। [8]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [9]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ। [10]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [11]ਥਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ਗਨ ਰੱਖ ਕੇ। [12]ਚਾਵਲ। [13]ਬ੍ਰਹਸਪਤ। *ਪਾ:—ਹੀ ਕਾ।

†ਕਿਤੇ 'ਕੇਸ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠ 'ਕੇਤੁ' ਬੀ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ।

‡ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹੂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਰਾਹੂ ਦੇ ਰਥ ਨੂੰ ਅੱਠ ਕਾਲੇ ਘੋੜੇ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ, ਕੇਸ ਬੀ ਕਾਲੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਹਸਪਤ ਦੇ ਰਥ ਨੂੰ ਅੱਠ ਪੀਲੇ ਘੋੜੇ ਖਿਚਦੇ ਹਨ, ਤਿਲਕ ਕੇਸਰ ਦਾ ਪੀਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਸਪਤ ਦਾ ਘਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਚਾਵਲ ਚਿੱਟੇ ਹਨ, ਚੰਦ ਚਿੱਟਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੰਦ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਚਾਵਲਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਂਞ ਨਵਾਂ ਗ੍ਰੈਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤੇ ਪੂਜਾ ਭੀ:—ਰਾਹੂ=ਕਾਲਾ। ਚੰਦ=ਚਿੱਟਾ। ਬ੍ਰਹਸਪਤ=

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦੇਖੋ)

੧੬॥ ਜਬਿ ਦਿਜ ਦਿਯੋ ਬਦਨ ਮਹਿਂ ਮੋਦਕ। ਭਯੋ ਸਮਾ ਸਭਿਹੂੰ ਤਬਿ ਮੋਦਕ[੧]।ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਗੀਤ ਨਾਗਰੀ ਗਾਵਤਿ। ਪਿਖਿਸਰੂਪ ਗੁਰ ਬਲ ਬਲ ਜਾਵਤਿ ॥੧੭॥ ਬਾਜਿ ਉਠੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਦਿਯਾਨੇ[੨]। ਭਾਟ ਕਬਿੱਤਨ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੇ। ਬਜਹਿਂ ਪਖਾਵਜ ਗਨ ਤੰਬੂਰੇ। ਗਾਵਤਿ ਚਾਵ[੩] ਕਲਾਵਤਿ ਰੂਰੇ ॥੧੮॥ ਦੀਹ ਦਮਾਮੇ ਬਾਜਤਿ ਸ਼ੁਤਰੀ[੪]। ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਪੈ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸੁਥਰੀ*[੫]। ਜਨੁ ਮੰਗਲ ਕੈ ਸੰਗਲ ਡਾਰਾ[੬]।-ਥਿਰ ਰਹੁ ਘਰਿ ਜਿਨ ਤਜਿ ਤਿਨ ਦ੍ਵਾਰਾ[੭]†-॥੧੯॥ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਚਾਲਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੌਨ।ਮਨਹੁ ਮਰਾਲ ਉਡਤਿ ਹੁਇ ਔਨ[੮]। ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਤ ਉਠਿ ਤਬੈ। ਕੀਨੇ ਨੇਗ[੯] ਜਥੋਚਿਤ ਸਬੈ ॥੨੦॥ ਮੇਵੇ ਗਨ ਮੋਦਕ ਬਹੁ ਧਰੇ।ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਬ੍ਰਤਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾਸ।ਗਾਇਂ ਨਾਗਰੀ[੧੦] ਬਜਹਿ ਬਿਲਾਸ ॥੨੧॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਵਨਿ ਕੀਨਿ। ਮੇਵਾ ਮੋਦਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਲੀਨਿ[੧੧]।ਮਾਤੁਲ[੧੨] ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਅਨੰਦਾ। ਗਨ ਜਾਚਕ ਦੇ ਦਰਬ ਬਿਲੰਦਾ॥੨੨॥ਲੇ ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਮੰਗਤ ਘਨੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਆਸ਼ਿਖ ਭਨੇ।'ਚਿਰੰਜੀਵ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ।ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਮਾਲਿਕ ਉਸ਼ਨੀਕਾ[੧੩]॥੨੩॥ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਗੁਰੂ ਸਪੂਤ। ਜੋ ਜਗ ਭੋਗ ਭੁਗਤਿ ਅਵਧੂਤ[੧੪]‡। ਅਤਿ ਉਦਾਰ ਜਸ ਚੰਦ[੧੫] ਚਢਾਯੋ।

---

[੧]ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ। [੨]ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਾਜੇ। [੩]ਚਾਉ ਨਾਲ। [੪]ਊਠਾਂ ਦੇ ਰੱਖਕੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਗਾਰੇ। [੫]ਸਾਫ, ਸੁੰਦਰ। [੬]ਮਾਨੋਂ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਬਹਾਇਆ ਹੈ। [੭]ਇਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹੁ ਮਤਾਂ ਤਿਨਾਂ ਦਾ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡੇਂ। [੮]ਮਾਨੋ ਹੰਸ ਉਡਦੇ ਹਨ ਧਰਤੀ ਵਲ ਹੋਕੇ ਭਾਵ ਨੀਉਂਕੇ। [੯]ਲਾਗ। [੧੦]ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੧੧]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਲਏ। [੧੨]ਮਾਮਾ ਜੀ (ਅਤੇ)। [੧੩]ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਗੁਰ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਮਾਲਕ। (ਅ) ਸੁੰਦਰ। [੧੪]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੋਗ ਭੋਗਦੇ ਹੋਏ ਤਿਆਗੀ ਹਨ। [੧੫]ਜਸ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। *ਪਾ:-ਸੁਤਰੀ।

†ਪਾ:-ਜਸ ਤਰ ਜੁਤਿ ਡਾਰਾ। ਪੁਨਾ:-ਜਿਸ ਤਰਜਤਿ ਡਾਰਾ।

‡ਪਾ:-ਜੋਗ ਭੋਗ ਭੋਗਤਿ ਅਵਧੂਤ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਪੀਲਾ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼:- ਜੋਤਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਘਰ ਰਾਹੂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਬ੍ਰਹਸਪਤੀ ਦੇ ਘਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਿਲਕ ਮਸਤਕ ਤੇ ਲਗਾ ਤਾਂ ਚਾਵਲਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਸੀਸ ਦੇ ਕੇਸ ਲਗਕੇ ਚਾਵਲਾਂ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾ ਕੇ ਡੇਗਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਕੇਸਰ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਚਾਵਲ ਲਿਪਟ ਕੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਚਿਮਟ ਗਏ ਹਨ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੋ ਰਾਖਨਿ ਆਯੋ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਜਰੀ ਮਨ ਹੋਈ। ਦੇਤਿ ਭਈ ਜਾਚੇ ਜੋ ਕੋਈ। ਸੁਤ ਪਰ ਕਰੇ ਵਾਰਨੇ ਘਨੇ। ਹੇਰਤਿ ਰਿਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਨੇ ॥ ੨੫ ॥ ਲੌਕਿਕ ਬੈਦਿਕ ਰੀਤਿ ਕਰਾਈ। ਪੁਨ ਗ੍ਰਿਹ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਗੋਸਾਈਂ । ਤਯਾਰੀ ਸਗਰੀ ਵਸਤੂ ਕਰੇ। ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨਿ ਆਨਿ ਗਨ ਧਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਦੇ ਧਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਸਰਜਨ ਕੀਨਿ । ਉਚਿਤ ਵਸਤੁ ਸਗਰੀ ਪਠਿ ਦੀਨਿ।ਬੇਦੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾਇ। ਸਹਿਤ ਭਾਰਜਾ ਸੋ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੨੭ ॥ ਸਭਿ ਤੇਹਨ ਢਿਗ ਗਯੋ ਮਸੰਦ। ਆਨੇ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਬਿਲੰਦ। ਪੁਨ ਭੱਲਯਨਿ ਕੀ ਕੁਲ ਸਮੁਦਾਈ।ਸੰਗ ਭਾਰਜਾ ਲੇ ਸਭਿ ਆਈ ॥ ੨੮ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਹਿਂ ਚਾਰੁ ਨਿਕੇਤ। ਦੇਤਿ ਭਏ ਤਿਨ ਬਸਿਬੇ ਹੇਤੁ।ਨੇਰੇ ਦੂਰ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੇ ਧਰਤਿ ਅਨੰਦ ॥੨੯॥ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਕੇ ਗਨ ਨਰ ਨਾਰੀ।ਠਹਿਰੇ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਮੁਦਧਾਰੀ[1]। ਭਈ ਭੀਰ ਭਾਰੀ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ।ਬਿਸਮਤਿ ਜਨ ਲਵਪੁਰਿ ਨਵ ਪਿਖੈ*॥੩੦॥ ਬਨਯੋ ਬਰੋਬਰ ਬਡੋ ਬਜ਼ਾਰ। ਅਨਿਕ ਬਨਿਕ ਠਾਨਤਿ ਬਿਵਹਾਰ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਪਕਵਾਨ ਬਨਾਏ। ਧਰੇ ਦੁਕਾਨ ਲੇਤਿ ਕੋ ਖਾਏ ॥ ੩੧॥ ਉਤ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਨਾਰੀ। ਗਾਵਤਿ ਦੇਖਿ ਪਰਸਪਰ ਗਾਰੀ। ਪ੍ਰਮੁਦਾ ਪਾਇ ਪ੍ਰਮੋਦਹਿ[2] ਨਾਚਤਿ। ਮਿਲੀ ਸੰਬੂਹ ਤਾਲ ਕਰ[3] ਬਾਜਤਿ ॥ ੩੨॥ ਜੋ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰਤਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਤਿ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਏ। ਨਾਮ ਬਜ਼ਾਰ ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੀ ਧਰੇ। ਏਕ ਸਿਰੰਦੀ ਜਾਨਯੋਂ ਪਰੇ॥ ੩੩ ॥ ਦੁਤੀਏ ਕਹਿਂ ਹੁਸ਼ੀਆਰਪੁਰੇ ਕੋ।ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੋਪਰੀ ਨਾਮ ਧਰੇ ਕੋ। ਚਤੁਰਥ ਭਨੈਂ ਲਹੌਰੂ ਨਾਮੂ। ਪਿਖਿਯਤਿ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥੩੪॥ ਧਰਿ ਚਿਤ ਚਾਵ ਕਰਹਿਂ ਬਿਵਹਾਰ। ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਲਹਿਂ ਦਰਬ ਉਦਾਰ[4] । ਖਾਟਹਿਂ ਲਾਭ ਸੁਜਸੁ ਕੌ ਕਹੈਂ । 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਮਰਥ ਬਡ ਅਹੈ' ॥ ੩੫ ॥ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਅੰਬਰ।ਬਨਿਵਾਵਹਿ ਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਟੰਬਰ। ਗੁਰ ਕੋ ਮਾਤੁਲ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ । ਕਾਰ ਕਰਾਵਤਿ ਸਕਲ ਸੰਭਾਲਿ॥ ੩੬ ॥ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਮਨੁਜ ਨਿਹਾਰੇ† । ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਕਾਰੇ। ਰੰਗਰੇਜ[5]

[1]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰ ਕੇ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਪਾਕੇ। [3]ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਤਾਲੀਆਂ (ਗਿੱਧਾ)। [4]ਬਹੁਤਾ। [5]ਲਿਲਾਰੀ। *ਪਾ —ਲਵਪੁਰ ਹੀ ਵਿਖੇ। †ਪਾ:—ਸੀਮਨਹਾਰੇ ।

ਗਨ ਰੰਗਤਿ ਚੀਰ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੇ ਨਰ ਕੀ ਬਡ ਭੀਰ॥ ੩੭ ॥ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਬਨਹਿਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਖ਼ਮਲ ਜ਼ਰੀ ਬਨਾਤੀ ਜਾਲਾ। ਅਨਿਕ ਕਾਰਖਾਨੇ ਪੁਰ ਹੋਇ।ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਠਾਨਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੩੮॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਨਾਰ[1] ਬਿਭੂਖਨ ਘਰੈਂ। ਚਾਂਦੀ ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਕਰੈਂ। ਤੰਬੂ ਪੁੰਜ ਕਨਾਤ ਬਨਾਤੀ। ਚੋਬ ਕਲਸ ਕੰਚਨ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥ ੩੯ ॥ ਆਤਸ਼ਬਾਜੀ ਬਹੁ ਬਨਵਾਈ। ਗਨ ਬਾਜੀਨ ਬਰੂਦ ਮਿਲਾਈ[2]।ਦੇਵ ਦੇਵਨੀ, ਚਾਦਰ ਚਾਰੁ।ਚਰਖੀ ਪੁੰਜ, ਮਤਾਬੀ, ਝਾਰ[3]॥ ੪੦ ॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਗਿਨੀਅਹਿ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ।ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੀ ਭੀਰ ਉਦਾਰੇ। ਅਸ ਰੌਣਕ ਇਕ ਮਾਸ ਮਝਾਰੀ। ਗੁਜ ਬਰ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਗੀ ਇਕ ਬਾਰੀ॥੪੧॥ ਬਾਜੇ ਬਜਹਿਂ ਗਾਇਬੋ ਕਰੈਂ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਮੁਦ ਉਰ ਧਰੈਂ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਦਿਵਸ ਬ੍ਯਾਹ ਕੋ ਆਇ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਉਤਸਵ ਮਾਤ ਕਰਾਇ ॥੪੨॥ ਢੋਲਕ, ਟਲਕਾ, ਘੁੰਘਰੂ, ਤਾਲੀ।ਗਾਵਹਿਂ ਨਾਰਹਿਂ ਲੇਤਿ ਭੁਵਾਲੀ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ। ਦੇਖਹਿਂ ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਮੋਦ ਉਦੋਤਿ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਬ੍ਯਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਵਸ ਬ੍ਯਾਹ ਕੋ ਆਇਗੋ ਤ੍ਯਾਰੀ ਸਕਲ ਕਰਾਇ । ਸਾਜੀ ਸਕਲ ਬਰਾਤ ਤਬਿ ਦੇ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਿਰੁਪਾਇ ॥੧॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਰਿਦ ਅਨੰਦ ਧਾਰਿ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਢਿਗ ਹਕਾਰਿ। ਚੰਦਨ ਸੁ ਚਾਰੁ ਚੌਕੀ ਡਸਾਇ। ਬਿਚ ਅਜਰ ਮਹਿਦ[4] ਦੀਨੇ ਬਿਠਾਇ ॥੨॥ ਬਰ ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਨ ਗੀਤ ਗਾਇਂ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿਨਿ ਆਨਿ ਪਰਵਾਰ ਪਾਇ[5]।ਮਰਦਨਿ ਕਰੰਤਿ ਬਟਣਾ ਸ਼ਰੀਰ। ਜਿਸ ਮੈਂ ਸੁਗੰਧਿ ਮਹਿਕਤਿ ਗਹੀਰ[6] ॥੩॥ ਸਭਿ ਅੰਗ ਰੁਚਿਰ ਮਰਦ੍ਯੋ ਬਨਾਇ। ਭੁਜਦੰਡ ਗਹੇ ਗਜ ਸੁੰਡ ਭਾਇ[7]। ਪੁਨ ਲ੍ਯਾਇ ਨੀਰ ਨੀਕੇ ਸ਼ਨਾਨ। ਮੁਖ ਚੰਦ ਪਖਾਰ੍ਯੋ ਰੁਚਿਰ ਠਾਨਿ॥੪॥ਪਟ ਪੀਤ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਸਕਲ ਅੰਗ। [8]ਕਰ ਬੰਧਿ ਕੰਗਣਾ ਸਗਨ ਸੰਗ। ਸ਼ੁਭ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ਡਾਰਿ[9]। ਸਿਰਪੇਚ[10] ਸੀਸ ਪਰ ਦੁਤਿ ਉਦਾਰ ॥੫॥

---

[1]ਸੁਨਿਆਰੇ। [2]ਭਾਵ ਆਤਸ਼ਬਾਜੀ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਵਿਚ ਬਾਰੂਦ ਭਰਨ ਤੋਂ ਹੈ ਦੇਖੋ ਅੰਸ ੧੩ ਅੰਕ ੩੫। [3]ਸਭ ਆਤਸ਼ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [4]ਵੇਹੜੇ ਵਡੇ ਵਿਚ। [5]ਘੇਰਾ ਪਾਕੇ। [6]ਬਹੁਤ। [7]ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਰਗੇ ਭੁਜਦੰਡੇ ਫੜਕੇ (ਵੱਟਣਾ ਮੱਲਿਆ)। [8]ਹਥ। [9]ਪਾ ਕੇ। [10]ਪੱਗ, ਦਸਤਾਰ, ਚੀਰਾ [ਫ਼ਾ:, ਸਰਪੇਚ]।

ਤਿਸ ਉਪਰ ਜਿਗਾ ਬਹੁ ਚਮਕਵੰਤਿ। ਮੁਕਤਾ ਸੁ ਗੋਲ ਹੀਰਨਿ ਜਰੰਤਿ[੧]
ਸਬਜ਼ੇ ਬਿਲੰਦ ਸਬਿ ਜੇ ਸੁਹਾਇ। ਲਰਕੰਤਿ ਪੰਕਤੀ ਦੁਤਿ ਬਨਾਇ[੨]॥੬॥
ਕਲਗ਼ੀ ਉਤੰਗ ਜਿਸ ਜਗਤਿ ਜੋਤਿ[੩]।ਮੁਕਤਾਨ ਗੁੱਛ, ਹੀਰਨ ਉਦੋਤਿ[੪]।
ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਚਾਰੁ। ਬਿਚ ਸੁਧਾ ਬਾਕ[੫] ਮਾਧੁਰ ਅਪਾਰ ॥੭॥
ਕੁੰਡਲ ਸੁ ਗੋਲ ਡੋਲਹਿ ਕਪੋਲ[੬]। ਸ਼ੋਭਤਿ ਅਮੋਲ ਉਪਮਾ ਅਤੋਲ।ਮੁਕ-
ਤਾਨ ਮਾਲ ਗਲ਼ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ। ਭੁਜਦੰਡਨ ਅੰਗਦ ਦੁਤਿ ਉਜਾਲ[੭] ॥੮॥
ਹਾਟਕ ਜੜਾਵ ਕਰ ਕਟਕ ਪਾਇ[੮]। ਛਬਿ ਛਾਪ ਛਲਾਯਨ ਸੂੰਛ ਛਾਇ।
ਕਰਬੰਧਨੋ ਕੰਙਨਾ ਸ਼ੋਭ ਦੇਤਿ।ਪਟ ਪੀਤ ਪਹਿਰਿ ਦੁਤਿ ਪਰਮ ਲੇਤਿ[੯]॥੯॥
ਦੋਹਰਾ॥ [੧੦]ਜ਼ੇਵਰ ਜੋ ਵਰ ਜ਼ੇਬ ਜਿਨ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜੋਤਿ।ਜਰੇ ਜਰਾਇਨ
ਜਾਂਬੁਨਦ ਪਹਿਰੇ ਸ਼ੋਭ ਉਦੋਤਿ[੧੦] ॥ ੧੦ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਝੁਲਿਯੰਤ ਛੱਤ੍ਰ
ਸਿਰ ਪਰ* ਫਿਰਾਇ। ਫੁਰਿਯੰਤ ਚਮਰ ਚਾਰੂ ਚਲਾਇ[੧੧]। ਜਿਮ ਇੰਦ੍ਰ
ਸਚੀ[੧੨]ਕੇ ਬਨਾਹ ਹੇਤ।ਤਨ ਕੋ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦੁਤਿ ਪਰਮ ਦੇਤਿ॥੧੧॥ਗੁਜਰੀ
ਬਿਲੋਕਿਨਿ ਜਨੰਦ ਚੰਦ[੧੩]॥ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਨੰਦ ਅਧਿਕਨੋ ਬਿਲੰਦ।[੧੪]ਤ੍ਰਿਯ
ਤਰੁਨ, ਗੌਰ ਤਨ, ਬਸਨ ਝੀਨ। ਗਨ ਅਲੰਕਾਰ ਧਰਿ ਹੇਮ ਭੀਨ[੧੪] ॥
੧੨ ॥ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਾਰ ਗਾਵੰਤਿ ਗੀਤ। ਜਿਨ ਕੰਠ ਕੋਕਲਾ ਮੁਦਤਿ ਚੀਤ।
ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਤਿ ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਸਰੂਪ। ਉਮਕੰਤਿ ਹੀਯ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਨੂਪ ॥
੧੩ ॥ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਵਹਿਰ ਆਇ। ਥਿਰ ਭੁਇ ਪੌਰ ਸੁੰਦਰ
ਸੁਹਾਇ। ਤਬਿ ਹਨੇ ਡੰਕ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰ। ਡਫ ਪਣਵ, ਪਟਹਿ ਧੁਨਿ ਭੀ
ਉਦਾਰ ॥ ੧੪ ॥ ਤੁਰਰੀ, ਨਫੀਰ,ਛੈਣੇ ਬਜੰਤਿ। ਗਨ ਢੋਲ ਬੰਸਰੀ ਰਵ[੧੫]

---

[੧]ਤੇ ਹੀਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ। [੨]ਵਡੇ ਵਡੇ ਪੰਨੇ (ਐਸੇ) ਸੁਹਣੇ ਸਨ ਕਿ ਓਹ ਸਾਰੇ ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਵੀਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਲਟਕ ਰਹੇ ਸਨ। [੩]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ। [੪]ਚਮਕ ਰਹੇ ਹਨ। [੫]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਵਾਕ। [੬]ਗੱਲ੍ਹਾਂ (ਉੱਪਰ)। [੭]ਡੌਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਟਿਆਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ। [੮]ਸੋਨੇ ਦੇ ਜੜਾਊ ਕੜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ। [੯]ਡਾਢੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਲੇ ਰਹੇ ਹਨ। [੧੦]ਗਹਿਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੇਬਾਇਸ਼ (ਸ਼ੋਭਾ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਵਾਹਰਾਂ ਦੀ ਜੋਤੀ ਜੋਰਾਵਰ ਹੈ(ਭਾਵ ਵਧੇਰੇ ਚਮਕ ਵਾਲੀ ਹੈ) (ਅਤੇ ਜੋ) ਸੋਨੇ ਦੀ ਜੜਤ ਵਿਚ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਪਹਿਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਉਦੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [੧੧]ਸੁਹਣਾ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ। [੧੨]ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ। [੧੩]ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। [੧੪]ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਜਵਾਨ ਤੇ ਗੋਰੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀਆਂ ਮਹੀਨ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ, ਬਹੁਤੇ ਗਹਿਣੇ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਨੋ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। [੧੫]ਆਵਾਜ਼, ਸ਼ਬਦ।

*ਪਾ:-ਫਿਰ ਫਿਰ।

ਉਠੰਤਿ। ਸਭਿ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲੇ ਬਾਜਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ[1]। ਕੁਛ ਕਹੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀਏਂ ਨ ਕਾਨ[2] ॥ ੧੫॥ ਪਸ਼ਚਾਤ ਨਾਗਰੀ ਗਾਇਂ ਗਾਛ[3]। ਬਿਸਤਿਰਤ ਆਂਖ ਪੈਨੇ ਕਟਾਛ[4]। ਹਿਤ ਬ੍ਰਾਤ ਚਢਾਵਨਿ ਚਲਤਿ ਸੰਗ। ਗਨ ਅਲੰਕਾਰ ਛਲਕੰਤਿ ਅੰਗ ॥੧੬॥ ਬਹੁ ਬਰਨ ਚੂਨਰੀ ਛੋਰਦਾਰ[5]। ਕੋ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਕੋ ਕੋਰਦਾਰ*। ਮੁਸਕਾਤ ਮੰਦ ਦਿਖੀਅੰਤਿ ਦੰਤ। ਬਿਚ ਲਾਲ -ਅਧਰ ਕੋ ਇਮ ਸ਼ੁਭੰਤਿ ॥ ੧੭ ॥ ਸੰਪਟ ਪ੍ਰਵਾਲ ਦੁਤਿ ਲਾਲਵੰਤਿ[6]। ਬਿਚ ਬੀਚ ਬੀਜਰੀ†ਗਾਡਿਯੰਤ[7]।ਬਰ਼ਵਾ ਅਰੂਢਿ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਚਾਲਿ।ਮੁਕਤਾਨ ਸੇਹਰਾ ਹੇਮ ਭਾਲ[8] ॥ ੧੮॥ ਢਿਰਿਯੰਤਿ ਛਤ੍ਰ ਢੁਰਿਯੰਤਿ ਚੌਰ।ਬਜਿਯੰਤਿ ਬਾਜ[9], ਪਰਿਯੰਤਿ ਰੌਰ।ਘਰ ਪੌਰ ਪੌਰ ਪਰ ਨਰਨਿ ਭੀਰ।ਕੌਤਕ ਬਿਲੋਕਿ ਲੋਭਤਿ ਸਰੀਰ ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿ ਸਜਿ ਬਰਾਤ ਸੁਧਿ ਪਾਇ ਆਇ। ਵਾਹਨ ਪਲਾਇ ਕੋਤਿਕ ਕੁਦਾਇ।ਸ਼ੁਭ ਸਜਤਿ ਜ਼ੀਨ ਸੁੰਦਰ ਤੁਰੰਗ। ਸਭਿ ਕਰੇ ਏਕ ਸਮ ਲਾਲ ਰੰਗ ॥ ੨੦ ॥ ਵਾਹਨ ਅਨੇਕ ਨਿਕਸੰਤਿ ਚਾਰੁ। ਸਯੰਦਨ ਸੁਰੰਗ ਜ਼ਰਿ ਕੋ ਉਛਾਰ[10]। ਕਿਸਹੂ ਤੁਰੰਗ, ਕਿਸ ਬ੍ਰਿਖਭ ਜੋਰਿ[11]। ਜਿਨ ਕੋਰਿ ਪੁਸ਼ਟ ਤਨ ਮਹਿਦ ਜੋਰ[12] ॥੨੧॥ ਘੰਟੇ ਠਲੰਕ, ਘੁੰਘਰ ਛਲੰਕ। ਪ੍ਰੇਰਕ ਸ਼ਬੱਦ[13]ਤੋਰਤਿ ਨਿਸ਼ੰਕ।ਬਹੁ ਬਹਿਲ ਬੇਗ ਤੇ ਬਲਬਿਲੰਦ।ਸੁੰਦਰਸਿੰਗਾਰ ਪਿਖਿ ਦੇ ਅਨੰਦ॥੨੨॥ ਇਕਸਾਰ ਲਾਲ ਸਭਿ ਪਰ ਉਛਾਰ। ਪਟ ਪਹਿਰਿ ਰੁਚਿਰ ਭੂਖਨ ਸੁਧਾਰਿ। ਸਭਿ ਬਨੇ ਛੈਲ ਛਬਿ ਤੇ ਸੁਹਾਇ। ਤਬਿ ਪੰਚ ਭ੍ਰਾਤ ਤਹਿੰ ਆਇ ਧਾਇ॥੨੩॥ਚਢਿ ਚਪਲ ਚਾਲ ਬਾਜੀ ਕੁਦਾਇ। ਜਿਨ ਜ਼ੀਨ ਰਜਤ ਅਰੁ ਰੁਕਮ ਲਾਇ[14]। ਤਿਨ ਨਾਮ ਸ਼ਾਹ ਮੰਗੋ ਭਿਰਾਮ।ਅਰੁ ਮਾਹਰੀਚੰਦ,ਸੁ ਰੰਗ ਰਾਮ॥੨੪॥ਪੁਨ ਜੀਤ ਮੱਲ,ਗਾਜ਼ੀ[15] ਗੁਲਾਬ। ਗੁਰ

---

[1]ਧੌਂਸੇ। [2]ਕੰਨੀ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। [3]ਪਿੱਛੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਗਾਂਉਂਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [4]ਚੌੜੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਮਟਕਾਰੇ ਵਾਲੀਆਂ। [5]ਪੱਲਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ। [6](ਜਿਵੇਂ) ਗੁਲੀਆਂ ਦੇ ਡਬੇ ਦੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੋਵੇ। [7]ਤੇ ਵਿੱਚੋ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਗਡੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ (ਇਕੁਰ ਦੰਦ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ)। [8]ਮੱਥੇ ਤੇ ਸੇਹਰਾ ਮੋਤੀਆਂ ਤੇ ਸੋਨੇ (ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ) ਦਾ। [9]ਬਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ। [10]ਜ਼ਰੀ ਦੇ (ਕੰਮ ਵਾਲੇ) ਉਛਾੜ (ਵਾਲੇ)। [11]ਜੋੜੇ ਹਨ। [12]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਨ ਮੋਟੇ ਤੇ ਬੜੇ ਬਲ ਵਾਲੇ ਹਨ। [13]ਰਥਵਾਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਕੇ। [14]ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਸੋਨਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। [15]ਸੂਰਮਾ, ਧਰਮੀ ਜੋਧਾ। [ਅ:, ਗ਼ਾਜ਼ੀ]। *ਪਾ:--ਸ਼ੁਭ ਕਰੀ ਜ਼ਰੀ ਕੇ ਕੋਰਦਾਰ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਬਿਚ ਬੀਜ ਬੀਜਰੀ—ਬੀ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।

ਨਿਕਟ ਆਇ ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼ਿਤਾਬ। ਦ੍ਵਿਜ ਦਯਾਰਾਮ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਸਜਾਇ। ਧਰਿ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਹਯ ਕੋ ਧਵਾਇ ॥ ੨੫ ॥ ਸ਼ੁਭ ਸੂਰਜਮਲ ਕੇ ਪੌਤ੍ਰ ਦੋਇ। ਅਸੁ ਪੈ ਅਰੂਢਿ ਸ਼ੁਭ ਬੇਸ ਹੋਇ। ਬੇਦੀਨ ਬੰਸ ਸਨੇਦਨ ਸੁਧਾਰਿ। ਤੇਹਣ ਸਮੂਹ ਤਿਮ ਅਨੰਦ ਧਾਰਿ ॥ ੨੬ ॥ ਭੱਲੇ ਚਢੇ ਸਜਿ ਜਾਨੁ ਸੋਹਿ[1]। ਰਥ ਬਹਿਲ ਬਹੁਰ ਕੈ ਹਯ ਅਰੋਹਿ[2]। ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਿੰਦੇ ਮਸੰਦ। ਤਨ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਸਜਿ ਬਿਲੰਦ ॥੨੭॥ ਜਿਨ ਬਿਖੈ ਮੁੱਖਿ ਬਹੁ ਰਾਮਕੌਰ। ਬ੍ਰਿਧ ਬੰਸ ਜਾਨੀਯਤਿ ਸਕਲ ਠੌਰ। ਗਿਨੀਏ ਕਿਤੇਕ ਬਹੁ ਚਢਿ ਬਰਾਤ। ਬਡ ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਸਭਿ ਪੰਥ ਜਾਤਿ ॥੨੮॥ ਛੁੱਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਫਰਰੇ ਮਹਾਨ। ਬਹੁ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਸ਼ੋਭਵਾਨ। ਪਸ਼ਚਾਤ ਤਿਨਹੁ ਬਾਜੇ ਬਜੰਤ। ਬਡ ਕਰਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਪਗ ਚਲੰਤਿ ॥ ੨੯ ॥ ਦੂਲੋ ਸੁਹਾਇ ਤਿਨ ਕੇ ਪਿਛਾਰ। ਸਿਰ ਛਤ੍ਰ ਚਮਰ ਢੁਰ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ। ਨਰ ਨਾਰਿ ਪਿਖੈਂ ਥਿਰ ਹੋਇ ਹੋਇ। ਉਰ ਅਧਿਕ ਮੁਦਤਿ ਬਰ ਜੋਇ ਜੋਇ[3] ॥੩੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸਹਿਤ ਸਮੂਹ ਤ੍ਰੀਯ। ਕਰਿ ਬਿਦਾ ਬਰਾਤ ਅਨੰਦ ਹੀਯ। ਗਮਨੀ ਨਿਕੇਤ ਗਾਵੰਤਿ ਗੀਤ। ਸੁਤ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਡ ਜਾਨਿ ਚੀਤ ॥੩੧॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਰਘ ਧੌਂਸ[4] ਬਜੈਂ ਚਢਿ ਵਾਹਿਨ ਚਾਰੁ ਮਿਲੇ[5] ਸਭਿ ਚਾਲੇ। ਕੇਤਿਕ ਸਨੇਦਨ ਜਾਤਿ ਪਲਾਵਤਿ, ਕੇਤਿਕ ਬਾਜ[6] ਕੁਦਾਇ ਬਿਸਾਲੇ। ਕੇਤਿਕ ਬੈਲਨਿ ਕੀ ਬਹਿਲੈਂ ਬਹੁ ਦੌਰਤਿ ਹੈਂ ਤਨ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਵਾਲੇ[7]। ਘੁੰਘਰ ਕੀ ਛਨਕਾਰ ਮਹਾਂ ਧੁਨਿ ਬਾਦਿਤ ਕੀ[8] ਮਿਲਿਕੈ ਤਿਸ ਨਾਲੇ ॥ ੩੨ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਗਮਨੀ ਬਰਾਤ ਬਡ ਧੂਮ ਧਾਮ। ਬਡ ਉਠੀ ਧੂਰ, ਰਹਿ ਦਿਵਸ ਜਾਮ[9]। ਲਵਪੁਰੀ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁ ਪਾਸ। ਥਿਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਾਰਿ ਨਰ ਪਿਖਿਨਿ ਆਸ ॥੩੩॥ ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਬਜਤਿ ਬਾਜੇ ਉਦਾਰ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਗੀਤ ਗਨ ਗਾਇ ਨਾਰਿ। ਛਨਕਾਰ ਰਥਨਿ ਮਗ ਅਧਿਕ ਹੋਇ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਕੁਦਾਵਤਿ ਹਯਨਿ ਕੋਇ ॥੩੪॥ ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਭਯੋ ਚੱਕ੍ਰਨਿ[10] ਗੰਭੀਰ। ਜਿਮ ਚਢ੍ਯੋ ਗਰਜ ਨੀਰਧ ਸੁ ਨੀਰ[11]। ਨਰਬ੍ਰਿੰਦ ਕੁਲਾਹਲ ਬਹੁ ਕਰੰਤਿ। ਹੁਇ ਹਯਨਿ ਹਿਰੇਖਾ ਰਵ[12]

---

[1]ਸਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ੋਭੇ। [2]ਸਵਾਰ ਹੋਏ। [3]ਵਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ। [4]ਧੌਂਸੇ। [5]ਮਿਲ ਕੇ। [6]ਘੋੜੇ। [7]ਬਲਵਾਨ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਬੈਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹਿਲਾਂ ਦੌੜਦੀਆਂ ਹਨ। [8]ਵਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ। [9]ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਰਹੇ। [10]ਪਹੀਆਂ ਦਾ। [11]ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ। [12]ਹਿਣਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਉਠਦਾ ਹੈ।

ਉਠੰਤਿ ॥ ੩੫ ॥ ਸ਼ੁਤਰਨ ਊਪਰ ਸੁਥਰੀ[1] ਬਜੰਤਿ।ਕੁਛ ਕਹੀ ਬਾਤ ਕਿਸ ਨਹਿਂ ਸੁਨੰਤਿ। ਗੁਰ ਪੁਰੀ ਛੋਟ, ਉਤਸਵ ਬਿਸਾਲ । ਜਨੁ ਬਿਚ ਨ ਮੇਯ ਬਾਹਰ ਉਛਾਲ[2]॥ ੩੬ ॥ ਗਨ ਆਇਂ ਜੁ ਮੰਗਤ ਊਚ ਨੀਚ। ਸਭਿ ਲਹੈਂ ਦਰਬ ਹੁਇਂ ਊਚ ਨੀਚ[3]। ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਸੁਜਸੁ ਗੁਰ ਦਾਨ ਪਾਇ। 'ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਾਂਹਿ ਇਨ ਸਮ ਨ ਕਾਇ*' ॥ ੩੭ ॥ ਹਰਿ ਜਸ ਸਸੁਰ ਗੁਰ ਬੁੱਧਿਵਾਨ[4]। ਸੁਧਿ ਲਹੀ ਬ੍ਰਾਤ ਆਗਮ ਮਹਾਨ। ਕਰਿ ਕੈ ਇਕੱਤ੍ਰ ਅਪਨੇ ਸੁ ਭ੍ਰਾਤ। ਸਭਿ ਲੀਨਿ ਵਸਤੁ ਜੋ ਚਹਿਯ ਜਾਤਿ[5] ॥ ੩੮ ॥ ਖੱਤ੍ਰੀਨ ਮੇਲ ਠਾਨਯੋ ਬਿਸਾਲ।ਬਿਵਹਾਰੁ ਜ਼ਾਤ[6] ਸਯਾਨੇ ਸੰਭਾਲ।ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਅਕੋਰ ਲੇ ਚੀਰ ਚਾਰੁ। ਸਜਿ ਰਜਤ ਜ਼ੀਨ ਬਾਜੀਨ ਚਾਰੁ[7] ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਤੀ ਭਰਿ ਕਰਿ ਦਰਬ ਕੀ ਵਸਤੁ ਅਪਰੁ ਸੰਭਾਰਿ।ਚਲੇ ਹੇਤੁ ਸਨਮਾਨ ਕੋ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥੪੦॥ ਗੁਰ ਲਵਪੁਰਿ ਨਰ ਨਾਰਿ ਉਰ ਹਰਖਤਿ ਚਿਤ ਸਮੁਦਾਇ। ਧਰਤਿ ਬ੍ਰਾਤ ਪਰਤੀਖਨਾ ਦੂਲਹੁ ਦੇਖਨਿ ਚਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਗੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਸਗਰੀ ਤਹੀਂ ਉਤਾਰਿ[8]।ਛਪਰਨਿ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਤਬਹਿ ਧੁਨਿ ਬਾਜਨ ਸ਼੍ਰੁਤ ਧਾਰਿ[9]† ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਬਯਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਬਰਾਤ ਦਾ ਢੁਕਾਉ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤ ਤੇ ਸਹਿਤ ਬਰਾਤ ਗੁਰ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਅਧ ਕੋਸ । ਟਿਕੇ, ਸਕਲ ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ ਨੇਗ ਲਾਗ ਕੇ ਜੋਸ[10] ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਜੇ ਬਿਧ ਮਸੰਦ ਤਿਨ ਕੋ ਹਕਾਰਿ। ਧਨ ਦੀਨਿ ਤਿਨਹੁਂ ਥਾਤੀਨ ਡਾਰਿ[11]।'ਕਰਤੇ

[1]ਨਗਾਰੇ [ਸ਼ੁਤਰ=ਊਠ, ਜੋ ਵਾਜਾ ਊਠ ਉਤੇ ਧਰਕੇ ਵਜੇ ਸੋ ਸੁਤਰੀ, ਸੁਥਰੀ]। [2]ਮਾਨੋਂ (ਉਤ-ਸਾਹ, ਵਿਚ ਸਮਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਉਛਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [3]ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਹੁਰਾ ਹਰਜਸ। [5]ਜੋ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। [6](ਵਿਆਹ ਦੇ) ਵਿਹਾਰ (ਦੇ) ਜਾਣੂ। [7]ਸੁਹਣੇ ਘੋੜੇ। [8]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਉਥੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਉਤਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ—'ਪੁਰ ਗ੍ਰਾਮ' ਹੈ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੋਈ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ। [9]ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ ਕੰਨੀ ਸੁਣਕੇ। [10]ਲਾਗੀਆਂ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਲਾਗ ਲੈਣ ਦਾ ਚਾਉ (=ਜੋਸ਼) ਸੀ। (ਅ) ਨੇਗ ਲਾਗਕੇ ਜੋ ਸ=ਲਾਗੀਆਂ ਦੇ ਲਾਗ ਜੋ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੇਣੇ ਦੀ ਤਯਾਰੀ ਕੀਤੀ। [11]ਥੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਕੇ।

*ਪਾ:—ਇਹ ਬਡੋ ਸਭਿਨਿ ਸਮ ਹੈ ਨ ਕਾਇ। †ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਕ ਹੋਰ ਦੋਹਰਾ ਬੀ ਹੈ:—ਬ੍ਰਿੰਦ ਥਾਨ ਅਬਲਾ ਖਰੀ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ॥ ਗਾਇਂ ਗੀਤ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੇ ਰੀਤਿ ਬਯਾਹ ਕੀ ਧਾਰਿ ॥

ਚਲੇਹੁ ਬਰਖਾ ਬਿਲੰਦ। ਜਿਮ ਮੇਘ ਉਨਵਿ ਬਰਖਾਇ ਬੂੰਦ[1] ॥੨॥ ਜਬਿ ਸੁਨੇ ਅਗਾਊ ਲੈਨਿ ਆਇ। ਧੁਨਿ ਉਠੀ ਅਧਿਕ ਬਾਦਿਤ ਬਜਾਇ। ਤਬਿ ਮਿਲਿਨਿ ਹੇਤੁ ਸਾਮੀਪ ਆਨਿ। ਮਾਤੁਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਇਤ ਸਾਵਧਾਨ॥੩॥ ਛੂਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਗਵਾਨ ਜਾਤਿ। ਜਿਨ ਜ਼ਰੀ ਲਾਗ ਬਹੁ ਰੰਗ ਭਾਂਤਿ। ਦਹਿ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਮੇਲ ਇਸ ਰੀਤ ਕੀਨਿ। ਜਨੁ ਘੋਖ ਘੋਖ ਘਨ ਮਿਲਤਿ ਪੀਨ[2]॥੪॥ ਵਾਹਿਨ ਭਜਾਇ ਵਾਹਨ ਉਡਾਇ[3]। ਮਿਲਿ ਆਪ ਮਾਂਹਿ ਆਨੰਦ ਉਪਾਇ। ਜਨੁ ਨਦੀ ਹਰਖ ਕੀ ਉਮਡ ਦੋਇ। ਹੁਇ ਸੰਗਮ, ਅੰਗ ਉਮੰਗ ਸੋਇ[4]॥੫॥ ਗਨ ਵਸਤੁ ਅੱਗ੍ਰ ਗੁਰ ਕੇ ਟਿਕਾਇ। ਸਭਿ ਪਰੇ ਪਾਇ ਚਿਤ ਚਾਇ ਚਾਇ। ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਸਭਿ ਹਾਥ ਬੰਦਿ। 'ਹਮ ਅਲਪ ਲਘੂ, ਤੁਮ ਬਡ ਬਿਲੰਦ[5] ॥ ੬ ॥ ਨਿਜ ਦਾਸਿ ਜਾਨਿ ਪਤ ਲੇਹੁ ਰਾਖਿ। ਅਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਪੂਰਨ ਭਿਲਾਖ'। ਤਬਿ ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[6]। 'ਗੁਰ ਸਸੁਰ ਸਾਥ ਮਿਲਿ ਮੁਦ ਬਿਸਾਲ[7]'॥ ੭ ॥ ਸ਼ੁਭ ਬਸਤ੍ਰ, ਹਰਖ ਦੀਨਸਿ, ਤੁਰੰਗ। ਗਰ ਮਿਲੇ ਜੁਗਲ ਮਨ ਧਰਿ ਉਮੰਗ। ਸਨਮਾਨ ਜਾਨਿ ਗੁਰ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇਰ। ਪਕਵਾਨ ਲੀਨਿ, ਦਿਯ ਬਾਂਟ ਫੇਰ ॥ ੮ ॥ ਸਭਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਸਾਥ। ਕਰਿਬੇ ਢੁਕਾਉ ਪੁਨ ਚਹਤਿ ਨਾਥ। ਤਬਿ ਚਲੇ ਪੁਰੀ ਕੇ ਸਮੁਖ ਹੋਇ। ਨਰ ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਦੋਇ॥੯॥ ਬਰਖੰਨ ਲਗਯੋ ਧਨ ਏਕਸਾਰ। ਜਨੁ ਉਨਵਿ ਜਲਧ ਜਲ ਜਲਦ ਡਾਰ[8]। ਗਨ ਬਜਤਿ ਬਾਜ ਭਈ ਧੂਮਧਾਮ। ਬਡ ਉਠੀ ਧੂਲ ਲਿਯ ਛਾਦ ਧਾਮ॥੧੦॥ ਚਢਿ ਕੈ ਉਤੰਗ[9] ਨਰ ਨਾਰਿ ਹੇਰਿ। ਕਹਿਂ ਬਚ 'ਬਰਾਤ ਆਈ ਬਡੇਰ। ਕਰਿ[10] ਰੰਕ ਤ੍ਰਿਪਤ ਧਨ ਕੋ ਬ੍ਰਖਾਇ'। ਤਿਹ ਸਦਨ ਪੌਰ ਲਗਿ ਸਕਲ ਜਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਿ ਹਟੇ ਬਹੁਰ ਜਨਵਾਸ ਥਾਨ[11]। ਗੁਰੁ ਕਰੇ ਖਰੇ ਜਹਿਂ ਪੌਰਜਾਨ[12]। ਗਨ ਨਾਰਿ ਆਰਤੀ ਹਾਥ ਧਾਰਿ। ਬਹੁ ਗਾਇਂ ਗੀਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਿੰਗਾਰ ॥ ੧੨ ॥ ਬਡ਼ਵਾ ਸੁ ਤ੍ਯਾਗਿ ਉਤਰੇ ਅਲੋਇ[13]। ਚੌਕੀ ਡਸਾਇ ਤਿਸ ਪਰ ਖਰੋਇ। ਕਰਿ ਨਮੋ, ਨਾਰਿ ਗੁਰ ਕੌ

[1]ਬੂੰਦਾਂ, ਕਣੀਆਂ। [2]ਮਾਨੋਂ ਵਡੇ ਬੱਦਲ ਗੱਜ ਗੱਜ ਕੇ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਸਵਾਰੀਆਂ ਭਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਹਾਂ ਉਲਾਰਦੇ ਹਨ। [4]ਮਾਨੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਉਮੰਡ ਕੇ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਚਾਉ (ਭਰਿਆ ਹੈ)। [5]ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡੇ। [6]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿੱਧੂ ਦਯਾਰਾਮ ਨੇ ਸੱਦਿਆ। [7]ਮਿਲਨੀ ਕਰੋ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। [8]ਮਾਨੋਂ ਨਿਉਂਕੇ ਬੱਦਲ ਜਲ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਵਸਾਂਦੇ ਹਨ। [9]ਉੱਚੀਆਂ (ਥਾਂਵਾਂ) ਉਤੇ। [10]ਕੀਤੇ ਹਨ। [11]ਜੰਞ ਦੇ ਵਾਸ ਥਾਨ ਵਲ। [12]ਜਿੱਥੇ (ਅੰਦਰ) ਜਾਣ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸੀ। [13]ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

ਨਿਹਾਰਿ।ਤਬਿ ਕਰੀ ਆਰਤੀ ਭੁਜ ਪਸਾਰਿ॥੧੩॥ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਸਗਰੀ ਸੰਭਾਰਿ। ਅਸਵਾਰ ਹੋਇ ਬਹੁਰੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਜਨਵਾਸ ਹੁਤੋ ਤਹਿਂ ਕਰਿ ਪਯਾਨ। ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਸਾਨ ਗਨ ਤਾਨਿ ਥਾਨ॥੧੪॥ ਦੀਰਘ ਸੁਹਾਇਂ ਜਿਨ ਅਨਿਕ ਰੰਗ। ਰੇਸ਼ਮ ਸੁ ਡੋਰ ਲਾਗੇ ਉਤੰਗ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਬਿਲੰਦ ਤੰਬੂ ਲਗਾਇ।ਤਹਿਂ ਬਰੇ ਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਹਾਇ॥੧੫॥ਦੋਹਰਾ॥ ਬੀਚ ਚੰਦੋਆ ਚਾਨਣੀ ਤਾਨੇ ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰ। ਲਗੀ ਕਨਾਤ ਬਨਾਤ ਕੀ ਸਭਿ ਮਖ਼ਮਲ ਚਹੁੰ ਓਰ॥ ੧੬ ॥ ਤਜਿ ਤਜਿ ਵਾਹਿਨ ਸਕਲ ਹੀ ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਝਾਰ। ਮਨਹੁ ਸੁਧਰਮਾ[1] ਸ਼ੋਭਤੀ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਚਾਰੁ॥੧੭॥ਚੌਪਈ॥ਲਾਵਾਂ ਲੇਨ ਸਮੈਂ ਤਬਿ ਆਯੋ।ਧੇਨੁ ਧੂਲ ਵੇਲਾ[2] ਦਰਸਾਯੋ।ਦਿਜ ਪਹੁੰਚਯੋ ਉਤਲਾਵਤਿ ਤਬੈ। ਗੁਰ ਸਮੇਤ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਸਬੈ ॥ ੧੮ ॥ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਾਥ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਲਾਵਾਂ ਲੇਨ ਸਮੈਂ ਅਬਿ ਲਹਯੋ। ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਹਮ ਭਵਨੂ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਤੁਮ ਆਗਵਨੂ'॥੧੯॥ਜਬਿ ਜਨਵਾਸ ਬਿਖੈ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਹਨੇ ਡੰਕ ਸਭਿ ਬਾਜ ਬਜਾਈ। ਲਘੁਦੁੰਦਭਿ ਬਡ ਧੌਂਸ ਧੁੰਕਾਰੀ। ਤੁਰਰੀ, ਮੁਰਲਿ[3], ਨਫੀਰ, ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਪਟਹ, ਪਣਵ, ਬਡ ਢੋਲ ਬਜਾਏ। ਸੁਨਤਿ ਉਠੇ ਤਤਛਿਨ ਸਮੁਦਾਏ। ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਕੰਦ। ਦੂਲਹੁ ਦਿਪਤਿ ਸਰਦ[4]*ਜਨੁ ਚੰਦ॥੨੧॥ਉਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲੀਨੇ।ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤ ਅਧਿਕ ਪਰਬੀਨੇ। ਬਾਦਿਤ ਬਾਜਤਿ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ। ਕੀਰਤਿ ਭਾਟ ਨਕੀਬ ਉਚਾਰੀ॥੨੨॥ਆਤਪੱਤ੍ਰ[5]ਦੂਲਹੁ ਸਿਰ ਫਿਰਿਹੀ।ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਬਹੁ-ਬਾਰਹਿਂ ਢੁਰਿਹੀ।ਮਹਿਦ ਕੁਲਾਹਲ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਰੋਵਾ॥੨੩॥ਜੁਲਤਿ ਮਤਾਬੀ ਛੁਟਤਿ ਹਵਾਈ। ਚਢੀ ਗਗਨ ਪੁਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਈ।ਮਨਹੁੰ ਅਕਾਸ਼ ਲੋਕ ਸੁਧਿ ਦੈ ਕੈ।ਅਵਨੀ ਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚੀ ਪੁਨ ਐਕੈ† ॥੨੪॥ ਇਮ ਹਰਖਤਿ ਉਲੰਘੇ ਸੁ ਬਜ਼ਾਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ, ਘਰ ਸਸੁਰ ਮਝਾਰ।ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਆਗੇ ਸਭਿ ਕੋਇ।ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਲੇ ਮੁਦਹੋਇ ॥੨੫॥ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਬੇਦੀ ਰਚਿ ਰਾਖੀ।ਗਨ ਨਰ ਨਾਰਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਾਂਖੀ। ਸਾਦਰ ਸਗਰੇ ਕਰੇ ਬਿਠਾਵਨਿ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਉਚਾਰਤਿ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਪਾਵਨ ॥੨੬॥

[1]ਇੰਦ੍ਰ ਸਭਾ। [2]ਗਊ ਧੂੜ ਦਾ ਸਮਾਂ। [3]ਮੁਰਲੀ। [4]ਮਾਨੋਂ ਸਰਦ ਰਿਤੁ ਦਾ ਚੰਦ ਹੈ। [5]ਛਤ੍ਰ।
*ਪਾ:-ਪੂਰਨ। †ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਪੂਜਤਿ ਨਵ ਗ੍ਰਿਹ ਗਣਪਤਿ ਸਾਥ[1]*। ਕਹੈਂ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਹਿਂ ਗੁਰੁ ਨਾਥ।
ਪੁਨ ਬੇਦੀ ਮਹਿਂ ਰਾਖਿ ਹੁਤਾਸਨ। ਡਾਰਤਿ ਸਰਪੀ[2] ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ॥੨੭॥
ਤਬਿ ਦੁਲਹਨਿ ਲੇ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਈ। ਜਥਾਜੋਗ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿਵਾਈ।
ਬਰ ਬਰ ਸੰਗ ਫੇਰ ਤਿਨ ਫੇਰੇ[3]। ਪਾਨਗ੍ਰਹਨ[4] ਕੀਨੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੨੮ ॥
ਮਿਲਿ ਸੁਰਬਧੂ ਕਰਹਿਂ ਛਲ ਬੇਸਾ। ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ ਰੂਪ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਾ[5]† ਮਿਲਿ ਨਾਰਿਨ ਮਹਿਂ ਗੀਤਨ ਗਾਵਹਿਂ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਮੰਗਲ ਅਧਿਕ ਬਧਾਵਹਿਂ ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਤਿ ਅਪਨਪੌ ਸਫਲ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਨਹੀਂ ਪਛਾਨ ਪਰਹਿਂ ਕਿਸ ਬਾਲਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੇਲ ਘਰ ਬਿਖੈ ਸਕੇਲਾ[6]। ਬਿਨ ਪਛਾਨ ਮੁਦ ਰੇਲ ਰੁ ਝੇਲਾ[7]‡ ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਰ ਨਰ ਬੇਸ ਧਾਰਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਬਹੁ ਸੇਵ ਕਮਾਏ। ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਕੋ ਦਰਬ ਬਡੇਰਾ। ਦੀਨਿ ਦਾਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਦਯਾਰਾਮ ਦਿਜ ਸਮੋ ਪਛਾਨਾ। ਸਗਰੋ ਸ਼ਾਖੋਚਾਰ[8] ਬਖਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਧਨ ਗਨ ਦੀਨਾ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਹਰਖ ਮਹਿਂ ਭੀਨਾ ॥੩੨॥ ਇਮ ਲਾਵਾਂ ਲੇ ਕਰਿ ਜਸੁ ਸਾਜਾ। ਬੀਚ ਬੇਦਕਾ[9] ਉਠਯੋ ਸਮਾਜਾ। ਪੁੰਜ ਮਸਾਲੈਂ ਜ੍ਵਲਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਝਾਰ, ਮਤਾਬੀ, ਜੁਤਿ ਫੁਲਵਾਰੀ ॥੩੩॥ ਬਾਜੇ ਬਜਤਿ ਆਇ ਜਨਵਾਸੇ। ਬੈਠੇ ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕੋ ਬਹੁਰ ਹਕਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਗਮਨੇ ਆਨੰਦਤਿ ਸਾਰੇ ॥੩੪॥ ਜਾਤਿ ਬਰਾਤ ਸੁ ਚਿਤ ਹਰਖੰਤੀ। ਆਤਸ਼ਬਾਜੀ ਪੁੰਜ ਛੁਟੰਤੀ। ਹੁਤੇ ਬਰੂਦ ਭਰੇ ਗਜ ਘੋਰੇ[10]। ਇਤ ਉਤ ਜ੍ਵਲਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਦੌਰੇ ॥੩੫॥ ਚਾਦਰ, ਝਾਰ, ਛੁਟਤਿ ਫੁਲਵਾਈ। ਚਰਖੀ

---

[1]ਗਣੇਸ਼ ਨਾਲ। [2]ਪਾਕੇ ਘਿਉ। [3]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਰ ਨਾਲ ਉਨਾਂ ਫੇਰੇ ਫੇਰਨੇ ਕੀਤੇ। [4]ਹਥਲੇਵੇ। [5]ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। [6]ਬਹੁਤ ਮੇਲ ਕੱਠਾ ਹੋਗਿਆ। [7]ਬਿਨਾਂ ਪਛਾਣੇ ਧੱਕਾ ਤੇ ਧੱਕਿਆਂ ਦਾ ਝੱਲਣਾ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਭੀੜ ਬੜੀ ਹੈ, ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਧੱਕੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਝੱਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। [8]ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ। ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੋਤ ਤੇ ਕੁਲ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਆਦਿ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪੰਡਤ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ। [9]ਵੇਦੀ ਵਿਚੋਂ। [10](ਆਤਸ਼-ਬਾਜ਼ੀ ਦੇ) ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਬਰੂਦ ਨਾਲ ਭਰੇ।

*ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣਾ ਵਾਕ ਹੈ। 'ਮੈ ਨ ਗਣੇਸਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਮਨਾਊਂ ॥' ਉਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗਣੇਸ਼ ਪੂਜਦੇ ਦੱਸਣਾ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਪੂਜਾ ਤੇ ਹੋਰ ਧੂਮ ਧੜੱਕੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਗ੍ਰਿਹਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਜ਼ੋਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਪਾਃ—ਸੁਬੇਸਾ। ‡ਪਾਃ—ਮੁਦਰੇ ਘਿਰਕੇਲਾ।

ਫਿਰਤੀ, ਉਡਤਿ ਹਵਾਈ। ਦੇਵ ਦੇਵਨੀ ਦਾਰੁਨ[1] ਬਨੇ। ਨਾਦਤਿ[2] ਬ੍ਰਿੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਘਨੇ ॥ ੩੬ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਕੁਲਾਹਲ ਹੋਵਾ। ਅਜਬ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਰ ਗਨ ਜੋਵਾ॥ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਵਨਿ ਨਭ ਐਸੇ। ਬਿਨਾ ਤੇਜ[3] ਤੇ ਬਾਸੁਰ ਜੈਸੇ ॥੩੭॥ ਮਨਹੁਂ ਮਤਾਬੀ ਪਾਇ ਬਹਾਨਾ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਖਾਇ ਮਹਾਨਾ। ਦੇਖਿ ਭਏ ਬਿਸਮੈ ਨਰ ਨਾਰੀ। 'ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹਿਂ ਕਬਹੂੰ ਨਿਹਾਰੀ' ॥੩੮॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਚਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਗਏ। ਪੌਰ ਆਇ ਸੋ ਮਿਲਤੇ ਭਏ। ਸਾਦਰ ਅੰਦਰ ਜਾਇ ਬਿਠਾਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਕਰਿ ਪੰਕਤਿ ਇਕਸਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਠ ਚੌਕੀ ਪਰ ਆਸਨ ਡਾਸਾ। ਗੁਰ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਪਰ ਢਿਗ ਦਾਸਾ। ਪਰੁਸਨਹਾਰ ਆਇ ਸਮੁਦਾਏ। ਧਰੇ ਥਾਰ ਸਭਿ ਕੇ ਅਗੁਵਾਏ ॥ ੪੦ ॥ ਮੋਦਕ, ਖੁਰਮੇ,ਨੁਗਦੀ ਘਨੀ। ਘੇਵਰ ਘ੍ਰਿੱਤ ਸਿਤਾ ਗਨ ਸਨੀ[4]। ਸ੍ਵਾਦਲ ਮਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ[5] ਦੀਨਿ। ਮੇਵੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੪੧ ॥ ਤੁਰਤ ਪਰੋਸਯੋ ਚਤੁਰਨ[6] ਚਾਰੂ।ਖਾਨ ਲਗੇ ਬਰ ਸ੍ਵਾਦ ਅਹਾਰੂ।ਨਾਰੀ ਦੇਤਿ ਗਾਰਿ ਬਿਚ ਗੀਤ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਸੁੰਦਰ ਰੀਤਿ ॥ ੪੨ ॥ ਮਿਲੀ ਸੁਰਬਧੂ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕੰਠ ਮਨੋਹਰ ਪਿਕ[7] ਮਾਨਿੰਦ। ਸੁਨਤਿ ਹਸਹਿਂ ਸਭਿ* ਸਹਿਤ ਸਮਾਜਾ। ਸਮੈ ਉਛਾਹ ਬਿਸਾਲ ਬਿਰਾਜਾ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਹਰਖਹਿਂ।ਮਨਹੁਂ ਅਨੰਦ ਉਨਵਿ[8] ਕਰਿ ਬਰਖਹਿਂ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਅਚਵਿ ਅਹਾਰਾ। ਅਧਿਕ ਉਚਿਸ਼ਟ[9] ਬਿਖੈ ਧਨ ਡਾਰਾ॥੪੪॥

ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ ਪੁਨ ਪਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਪਾਨਾ[10]। ਮੁਖ ਚੁਰੀ ਪਖਾਰਨਿ ਠਾਨਾ। ਸਭਿ ਉਠੇ ਵਹਿਰ ਚਲਿ ਆਏ। ਜਨਵਾਸ ਪਹੁਂਚਿ ਸੁਪਤਾਏ ॥੪੫॥ ਪੁਨ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਭਿ ਜਾਗੇ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਗਾਵਨਿ ਲਾਗੇ। ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਉਰ ਮਹੀਆ। ਜੈਕਾਰ ਹੋਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹੀਆ ॥੪੬॥ ਗੁਰ ਲੀਲਾ ਅਧਿਕ ਬਿਲਾਸਾ। ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ ਬਡੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਸਭਿ ਸਿੱਧਾਂ ਨਿੱਧਿ ਖਰੀ ਹੈਂ। ਜੋ ਚਹੈਂ ਸੁ ਤੁਰਤ ਕਰੀ ਹੈਂ[11] ॥੪੭॥ ਤਹਿਂ ਵਸਤੁ ਕਮੀ ਨਹਿਂ ਕਾਇ। ਜਹਿਂ ਪਿਖੀਅਹਿ, ਤਹਾਂ ਸਵਾਈ। ਸਭਿ ਲੈਨ ਦੇਨਿ ਬਹੁ ਹੋਵਾ। ਨਹਿਂ ਘਾਟਾ

[1]ਭਿਆਨਕ। [2]ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ। [3]ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਹੈ। [4]ਬਹੁਤੇ ਘਿਉ ਤੇ ਖੰਡ ਨਾਲ ਬਣੇ ਘੇਵਰ। [5]ਮਾਂਹ ਦੇ ਆਟੇ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜਲੇਬੀ ਕਿੰਗਰੇਦਾਰ। [6]ਚਤੁਰਾਂ ਨੇ। [7]ਕੋਇਲ। [8]ਝੁਕ ਕੇ। [9]ਜੂਠ। [10]ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਕੀਤਾ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈਕੇ। [11]ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਸੁਨਤਿ ਮੁਦਤਿ ਗੁਰ।

ਕਿਤਹੂੰ ਜੋਵਾ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਬਯਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੌਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਬਰਾਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਹੌਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਗਾਵਹੀਂ ਆਸਾਵਾਰ ਸੁਹਾਇ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਬਾਬੀ ਰਸ[1] ਕਰੈਂ ਰਾਗ ਅਨੇਕ ਸੁਨਾਇ॥ ੧ ॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ॥ ਸਿਖ ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਾਏ। ਤਨ ਮਾਨੁਖ ਕਰਿ ਸਫਲਾਏ। ਨਰ ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਭਿ ਜਾਗੇ। ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਨਿ ਲਾਗੇ ॥ ੨ ॥ ਧੁਨਿ ਨੌਬਤਿ ਕੀ ਮਨ ਭਾਈ। ਨਰ ਨਾਰਿ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾਈ। ਪੁਨ ਬਜੇ ਸਰਬ ਹੀ ਬਾਜੇ।ਜਿਨ ਉਠਹੀ ਉੱਚ ਅਵਾਜੇ॥੩॥ਗੁਰ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਸ਼ੁਭ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਬੋ ਠਾਨੇ। ਉਸ਼ਨੀਕ[2] ਨੀਕ ਸਿਰ ਸੋਹੀ। ਬੰਧਿ ਜਿਗਾ ਜਰਾਵ ਜਰੋਹੀ[3] ॥ ੪ ॥ ਧਰਿ ਕਲਗ਼ੀ ਤੁੰਗ ਬਿਰਾਜੀ।ਮੁਕਤਾਨ ਸੰਗ[4] ਸ਼ੁਭ*ਸਾਜੀ।ਗਰ ਮੋਤਿਨਿ ਮਾਲ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਬਿਚ ਹੀਰੇ ਜਰੇ ਉਜਾਲਾ ॥ ੫ ॥ ਨਵਰਤਨੇ ਅੰਗਦ[5] ਪਾਏ। ਜਨੁ ਨਵ ਗ੍ਰੈਹ ਭੁਜ ਲਪਟਾਏ।ਪੁਨ ਗਰੇ ਭਗਉਤੀ[6] ਪਾਈ।ਨਰ ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਢੁਲਾਈ ॥ ੬ ॥ ਬਡ ਫਰਸ਼ ਮਖ਼ਮਲੀ ਹੋਵਾ। ਬਰ ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ ਚੰਦੋਵਾ। ਲੇ ਦੰਡ ਰਜਤ ਅਰੁ ਸੋਨੇ। ਗਨ ਚੋਬਦਾਰ ਥਿਤਿ ਕੋਨੇ ॥ ੭ ॥ ਤਬਿ ਮਾਤੁਲ ਆਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਸਜਿ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ।ਬਡ ਬੀਰ ਪੰਚ ਜੋ ਬੀਰੇ। ਜਨੁ ਪਾਂਡਵ ਦੇਹਿ† ਸ਼ਰੀਰੇ[7]॥੮ ॥ ਦ੍ਵਿਜ ਦਯਾਰਾਮ ਅਭਿ-ਰਾਮੂ। ਜੁਤਿ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਗੁਨ ਧਾਮੂ।ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੯ ॥ ਪੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਬੈਠਿ ਅਨੰਦੇ।ਬਡ ਸਭਾ ਲਗੀ ਦਰਸਾਏ।ਜੋ ਬਨਿਕ ਅਨਿਕ ਪੁਰਿ ਆਏ।੧੦॥ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਕੋਰ ਧਰੰਤੇ।ਗੁਰ ਕਦਮ ਪਦਮ ਪਰਸੰਤੇ।ਕਹਿਂ ਬਿਨਤੀ ਦੀਨ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਹਮ ਸਭਿ ਕੋ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੧੧॥ ਜਨ ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਹਕਾਰੇ। ਗਨ ਬਿਘਨ ਅਘਨ ਕੋ ਟਾਰੇ'। ਕਰ ਕਮਲ ਉਤੰਗ ਉਠਾਯੋ। ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹਰਖਾਯੋ ॥੧੨ ॥ ਸਨਮਾਨ ਮਹਾਨ ਬਖਾਨਾ। ਬੈਠਾਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ। ਪੁਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭਾਖਾ।'ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕਰਹੁ ਭਿਲਾਖਾ॥ ੧੩॥ ਹਮ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਪੁਰਿ ਕੇ। ਧਨ ਇਕਠੋ ਕਰਿ ਹਿਤ

[1]ਅਨੰਦ। [2]ਦਸਤਾਰ। [3]ਜੜਤ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ। [4]ਮੋਤੀਆਂ ਨਾਲ। [5]ਨੌਂ ਰਤਨਾਂ ਵਾਲੇ ਬੁਹੱਟੇ। [6]ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ। [7]ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਦੇਹਾਂ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਮੁਕਤਾਨ ਬੱਜ੍ਰ ਜੁਤਿ। †ਪਾ:—ਦੇਹ।

ਗੁਰਕੇ। ਸਭਿ ਦਈ ਚਹੈਂ ਪਹੁਨਾਈ°।ਜੋ ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੪॥
ਦਿਨ ਇਕ ਇਕ ਦੇਇ ਅਹਾਰਾ। ਚਿਤ ਇਹੀ ਮਨੋਰਥ ਧਾਰਾ[1]। ਬਿਨਤੀ
ਜੁਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਖਾਨੀ।ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਮਨ ਮਾਨੀ॥੧੫॥ਸੀਰਿੰਦੀ ਸੰਗਤਿ
ਜੋਈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਤਿ ਭੀ ਸੋਈ। ਪੁਨ ਕੀਨਸਿ ਰੋਪਰ ਕੇਰੀ।
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰੇ ਬਹੁਤੇਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਬਹੁ ਦਿਨ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮੂ । ਬ੍ਰਿਧ[2]
ਉਤਸਵ ਭਾ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਜਿਮ ਸਜੀ ਬਰਾਤ ਸੁਹਾਈ। ਤਿਮ ਰਹੀ ਤਹਾਂ
ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਤ ਸੁੰਦਰ ਬਿਬਿਧਿ ਅਹਾਰਾ। ਦੇ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਵਾਦ
ਉਦਾਰਾ। ਗਨ ਕੌਤਕ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ। ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ,ਬਰਾਤ ਨਿਹਾਰੇ॥੧੮॥
[3]ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਯਾ।ਨਟ ਬਾਜੀਗਰ ਕੀ ਮਾਯਾ[3]*।ਬਡ ਮੇਲਾ ਦਿਨ
ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵੈ।ਉਰ ਹਰਖਹਿਂ ਜੋ ਨਰ ਜੋਵੈਂ॥੧੯॥ਹੁਇ ਤ੍ਯਾਰ ਅਹਾਰ ਹਕਾਰੇ।
ਗਨ ਬਾਦਿਤ[4]ਬਜਤਿ ਪਧਾਰੇ। ਰਮਨੀਕ ਥਾਨ ਬੈਠਾਏ।ਕਰਿ ਫਰਸ਼ ਭਲੇ
ਸੁਧਰਾਏ॥੨੦॥ਜਲ ਲੇ ਕਰਿ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ[5]।ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਿ ਪਰੋਸਨਹਾਰੇ।
ਧਰਿ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ ਥਾਰਾ । ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦਲ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥
ਜੋ ਸਪਤ ਬਿਧਿਨਿ ਪਕਵਾਨਾ। ਬਿਚ ਮੇਵੇ ਮਿਲੇ ਮਹਾਨਾ। ਦਧਿ ਸਾਥ
ਬਿਸਾਲ ਮਸਾਲੇ। ਗਨ ਬਰੇ ਪਕੌਰੇ ਡਾਲੇ ॥ ੨੨॥ ਸਭਿ ਅਚਵਤਿ ਸ੍ਵਾਦ
ਸਰਾਹੈਂ। ਪੁਨ ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਚਾਹੈਂ।ਜੁਗ ਰੀਤਿਨਿ ਕੇ ਤਬਿ ਲ੍ਯਾਏ।ਇਕ
ਮਧੁਰ, ਸਲਵਨ ਮਿਲਾਏ ॥੨੩॥ ਬਹੁ ਸਾਵਰ[6]ਗਰੀ ਬਿਸਾਲੇ।ਗਨ ਚਤੁ-
ਰਨ† ਕਰਿ ਬਿਚ ਡਾਲੇ। ਖਟ ਰਸ ਕੋ ਅਚਵਤਿ ਸਾਰੇ। ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ
ਕਰਤਿ ਉਦਾਰੇ ॥੨੪॥ ਬਹੁ ਮਿਲੀ ਨਾਗਰੀ[7] ਨਾਰੀ। ਤਨ ਭੂਖਨ ਬਸਨ
ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ। ਕਲ[8]ਕੋਕਿਲ ਕੰਠੀ ਗਾਵੈਂ।ਦ੍ਰਿਗ ਖੰਜਨ ਅੰਜ ਨਚਾਵੈਂ[9]॥੨੫॥
ਨਰ ਜੋ ਬਰਾਤਿ ਅਭਿਰਾਮੂ।ਦੇਂ ਗਾਰੀ‡ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮੂ।ਸਭਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ
ਵਧਾਵੈਂ। ਹੈਂ ਗਾਰਿ ਤਊ ਮਨ ਭਾਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਰਸ ਰੰਗ ਸਮੈ ਤਿਸ ਹੋਵੈ।

---

[1]ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।[2]ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ।[3]ਨਟਾਂ (ਤੇ) ਬਾਜੀਗਰਾਂ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਯਾ। [ਮਾਯਾ ਮਾਯਕ ਖੇਲ, ਤਮਾਸ਼ਾ। [4]ਵਾਜੇ। [5]ਹੱਥ ਧੋਤੇ। [6]ਸਾਵਰੀ, ਸੁਕਾ ਹੋਇਆ ਸਾਵੇ ਰੰਗ ਦਾ ਮੇਵਾ। [7]ਨਗਰ ਦੀ। (ਅ) ਚਤੁਰ। [8]ਸੁੰਦਰ। [9]ਮਮੋਲਿਆਂ ਤੇ ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਮਟਕਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਮਮੋਲੇ ਵਰਗੇ ਨੈਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਮਾ ਪਿਆ ਹੈ ਨਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

*ਏਹ ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਜਸ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

†ਪਾ:—ਤੂਰਨ।

‡ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੬੦ ਅੰਕ ੨੩ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਮਦ ਧਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਜੋਵੈਂ*।ਅਚਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸਨਾ। ਮੁਸਕਾਇੰ ਦਿਪੈ ਦੁਤਿ ਦਸਨਾ ॥੨੭॥ ਮਨ ਸਭਿ ਕੇ ਤਬਿ ਬਿਰਮਾਵੈਂ। ਨਹਿੰ ਉਠਨਿ ਕਿਸੂ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਸੁਖ ਪਾਇ ਭਨੈਂ ਬਚ ਐਸੇ । 'ਅਸ ਉਤਸਵ ਕਿਤਹੂ ਨ ਕੈਸੇ' ॥੨੮॥ ਉਰ ਬਿਸਰਯੋ ਦੇਸ਼ ਰੁ ਕਾਲਾ। ਅਸ ਆਨੰਦ ਭਯੋ ਬਿਸਾ-ਲਾ। ਤਬਿ ਨੀਠ ਨੀਠ ਲੇ ਪਾਨੀ। ਸਭਿ ਕਰੇ ਪਖਾਰਨਿ ਪਾਨੀ[1] ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਦੀਨਿ ਗਿਲੌਰੀ[2] ਖਾਨੇ। ਮੁਖ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗੀ ਬਾਨੇ[3]। ਧਨ ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਹਿੰ ਦੀਨਾ। ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੩੦॥ ਦਿਜ ਅੱਗ੍ਰ ਆਇ ਤਬਿ ਭਾਖਾ। ਸਭਿ ਤ੍ਰੀਯਨਿ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਗੁਰ ਦੂਲਹੁ ਇਤ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਕੁਲ ਰੀਤੀ ਸ਼ਗਨ ਮਨਾਵੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਹਿੰ ਲੇ ਚਾਲਾ। ਜਹਿੰ ਮਿਲੀ ਏਕ ਥਲ ਬਾਲਾਂ[4]। ਹਸਿ ਗਏ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਦ੍ਰਿਗ ਦਲ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਿੰਦੇ[5] ॥੩੨॥ਸੈਯਾ॥ ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਬਿਸ਼ੇਖ ਹੀ ਦੂਲਹੁ ਆਨੰਦ ਤੇ ਬਤਰਾਵਤਿ ਹੈਂ[6]। 'ਸੁੰਦਰ ਅੰਗ ਪ੍ਰਲੰਬ[7] ਭੁਜਾ, ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਭਾਵਤਿ ਹੈਂ'। ਕੇਚਿਤ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਹੇਰਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਬਲਿ ਜਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ 'ਜਿਮ ਜੀਤਕੁਇਰ[8] ਤਨ ਰੂਰਾ। ਤਿਮ ਦੂਲਹੁ ਬਰ[9] ਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਇਕ ਸਮ ਜੋਰੀ। ਮਿਲਿ ਜੀਵਹੁ ਬਰਖ ਕਰੋਰੀ॥ ੩੪ ॥ ਬਡਭਾਗਨ ਹੁਇ ਗੁਰਦਾਸੀ।ਫਲ ਭਯੋ ਤਪੇ ਤਪ ਰਾਸੀ[10]।[11]ਜਿਮ ਚਿਤ੍ਰਾ ਸਾਰ†ਸਮੇਤਾ। ਦੁਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚੰਦ ਸੁਧ ਹੇਤਾ[11] ॥੩੫॥ ਘਨਸ਼ਾਮ[12] ਸਾਥਸਤਿਭਾਮਾ[13]।ਜਿਮ ਮਿਲੀਰਹਤਿ ਸੁਖਧਾਮਾ।ਗੁਰਪੂਰਨਸੋਂਤਿਮਜੀਤੋ। ਬਹੁ ਸ਼ੋਭਹਿ ਆਨੰਦ ਚੀਤੋ[14]॥੩੬॥ਜਿਮ ਰਾਮਚੰਦ ਅਰੁ ਸੀਤਾ।ਨਿਜ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਬਾਹਨ ਕੀਤਾ'। ਚਖ ਚਪਲ ਚਾਰੁ ਸੀ ਚਾਰੂ[15] । ਚਿਤਵੰਤਿ ਰੂਪ ਸੁ ਕੁਮਾਰੂ ॥ ੩੭ ॥ ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਸ਼ਗੁਨ ਮਨਾਏ। ਗੁਰ ਕੋ ਪਿਖਿ ਅਨੰਦ

---

[1]ਹੱਥ ਧੋਤੇ। [2]ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਬੀੜੇ।[3]ਬਣ ਗਏ।[4]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [5]ਕਵਲ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਵਰਗੇ [6]ਗਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। [7]ਲੰਮੀਆਂ। [8]ਨਾਮ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦਾ)। [9]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । [10]ਬਹੁਤ। [11]ਜਿਵੇਂ (ਸਾਰ ਸਮੇਤਾ=) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਵਾਲੀ ਚਿੱਤ੍ਰਾ ਦਾ ਬਹੁਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੇ ਚੰਦ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਤ ਹੈ [ਚਿੱਤ੍ਰਾ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਤਾਰਾ] । [12]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। [13]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਵਿਆਹੁਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ । [14]ਅਨੰਦ ਚਿਤ ਵਾਲੀ । [15]ਸੁੰਦਰ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ) ਚਪਲ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ""। *ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੧੩ ਅੰਕ ੩੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਪਾ:-ਸ੍ਰਾਤ।

ਉਪਾਏ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਮਿਲੀ ਸਮੁਦਾਏ। ਲਖਿ ਮਹਿਮਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ॥੩੮॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸਾਸ ਤਬੈ ਬਡਭਾਗ ਭਰੀ ਨਿਜ ਅੰਕ ਬਿਠਾਇ ਸਨੇਹ ਮਹਾਨਾ। ਸੀਸ ਪੈ ਹਾਥ ਕੋ ਫੇਰਿ ਸਰਾਹਤਿ, ਡੀਠ ਲਗੈ ਨਹਿਂ, ਭੈ ਮਨ ਮਾਨਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ[1] ਹ੍ਵੈ ਬਲਿਹਾਰੀਆਂ, ਗਾਰੀਆਂ ਹਾਸ ਕਰੈਂ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਬੋਲਤਿ ਮਾਧੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਉਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੋਗ ਹੀ ਤਾਂਹਿ[2] ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੯॥ ਯੋਂ ਮਿਲਿਕੈ ਸਭਿਕੋ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਬਿਲਾਸਤਿ ਹਾਸ ਕਰੈਂ ਮਨ ਭਾਇ।ਜਾਨਿ ਸਮੈ ਨਿਕਸੇ ਤਬਿਹੂੰ ਜਨਵਾਸ ਬਿਖੈ ਕਲਗੀਧਰ ਆਇ।ਬੈਠਿ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਪੀਠ[3] ਸੁਹਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਭੇ ਸਭਿ[4] ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਹ੍ਵੈ ਪਰਿਵਾਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਿਰੇ ਜਨੁ ਬੀਚ ਸੁ ਪੂਰਨ ਚੰਦ[5] ਸੁਹਾਏ॥ ੪੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨਤੀ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ। ਰਾਖਯੋ ਸਿਵਰ ਉਤਾਰ ਤਹਿਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ਕੇ ਸਾਥ॥ ੪੧॥ ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਸਿਵਰ ਮੁਕਾਮ। ਪਿਖਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਭਾਉ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਪੂਰਨੋ ਕਾਮ[6]।੪੨॥ ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਮੇਲਾ ਭਯੋ ਬਿਸ਼ਾਲ। ਧਨ ਖਾਟਹਿਂ ਨਿਜ ਲਾਭ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਖਹਿਂ ਨਿਹਾਲ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਬਜਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਬਰਛੇ ਨਾਲ ਚਸ਼ਮਾ ਚਲਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੂਖਮ ਬਸਨ ਕੀ ਅਧਿਕ ਜਿ ਬਨੀ ਨਵੀਨ। ਨਿਤ ਪਖਾਰਿਬੋ ਹੋਹਿ ਤਿਨ, ਪਹਿਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੧॥ ਸੈਯਾ॥ ਪੀਤ ਦੁਕੂਲ[7] ਧਰੇ ਦੁਤਿ ਮੂਲ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂੜ੍ਹਤਿ ਆਪ ਸਿਧਾਰੇ।ਜਾਤਿ ਬਜਾਰਨਿ ਬੀਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨਰ ਨਾਰਿ ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰੇ। ਚੰਚਲ ਚਾਰੁ ਚਲਾਇ ਫੰਦਾਵਤਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹਯ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਉਦਾਰੇ।ਸੰਝ ਸਮੈ ਘਨ ਜਯੋਂ ਚਢਿ ਮੋਰ ਪੈ ਜਾਤਿ ਨਚਾਵਤ ਮਾਰਗ*ਸਾਰੇ[8]॥੨॥ਆਇ ਗਯੋ ਧੁਬੀਆ[9] ਅਗਵਾਇ,ਦੁਊ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਏਵ ਬਖਾਨਾ।"ਰਾਵਰ ਕੇ ਨਿਤ ਚੀਰ ਪਖਾਰਤਿ, ਸੋ ਤਨ ਧਾਰਤਿ ਹੋ ਹਿਤ ਠਾਨਾ[10], ਆਏ ਬਰਾਤ ਸਮੇਤ ਇਹਾਂ ਮਲਹੀਨ[11] ਸੁ ਨੀਰ ਨਹੀਂ

[1]ਸੱਭੇ ਸਾਲੀਆਂ। [2]ਤਿਸ (ਸ਼੍ਰੀ ਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਗ। [3]ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ। [4](ਜੋ) ਆਏ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ। [5]ਪੂਰਨਮਾਂ ਦਾ ਯਾ ਪੂਰਾ ਚੰਦ। [6]ਇੱਛਾ। [7]ਦੁਪੱਟਾ, ਬਸਤ੍ਰ। [8]ਜਿਵੇਂ ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਂ ਸਮੇਂ ਬਦਲ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਮੋਰ (ਨਚਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਚਾਂਵਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਘੋੜਾ) ਸਾਰੇ ਜਣੇ। [9]ਧੋਬੀ। [10]ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪਹਿਰਦੇ ਹੋ। [11]ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਨਿਰਮਲ।

*ਪਾ:—ਭਾਵਤਿ।

ਕਿਸ ਥਾਨਾ। ਹੇਰਿ ਫਿਰਯੋ ਚਹੂੰ ਓਰ ਭਲੇ,ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੀਤ ਉਤਾਰਤਿ ਹੋ, ਇਕਠੀ ਮਮ ਤੀਰ[1] ਭਈ ਸਮੁਦਾਈ। ਆਪ ਕਰੋ ਅਬਿ ਆਇਸੁ ਜਾਂ ਬਿਧਿ, ਤਯੋਂ ਕਰਿਹੌਂ ਪਟ ਹੇਤੁ ਉਪਾਈ'। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਬੇਨਤੀ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੈਲ[2] ਸਮੀਪ ਗਏ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[3] ਹੈ, ਮਾਨਵ ਜਾਲ ਹੈਂ, ਧੋਬੀ ਸੁ ਨਾਲ ਹੈ ਜਾਂਹਿ ਜਨਾਈ॥੪॥ਸੰਗੋ ਕੇ ਹਾਥ ਹੁਤੋ ਬਰਛਾ,ਫਲ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਮਾਨੁ ਫਨੀ[4]। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਹਾਥ ਮੈ ਲੀਨਿ, ਭ੍ਰੁਮਾਇ ਕੈ ਨੀਚੇ ਕੋ ਕੀਨਿ ਅਨੀ। ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਚਹੁਂ ਓਰ ਘਨੇ ਜਨ,ਤੋਲ ਕੈ ਓਜ ਤੇ ਭੂਮ ਹਨੀ।ਦੀਹ ਗਡਯੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ[5] ਠਾਂਢ ਭਯੋ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਸੰਗ ਭਨੀ॥੫॥'ਐਂਚਿ ਨਿਕਾਸਹੁ ਓਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹੁ[6] ਨੀਰ ਭਲੋ ਨਿਕਸੈ ਇਸ ਨੀਚੇ'। ਸੰਗੋ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਜਯੋਂ* ਉਤਰਯੋ, ਬਲ ਧਾਰਿ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਊਪਰ ਖੀਚੇ। ਸੋ ਨ ਪਟਯੋ ਬਿਸਮਾਇ ਹਟਯੋ, ਬਡ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਜਾਨਿ ਲਯੋ ਗੁਰ ਬੀਚੇ।–ਮੈਂ ਤਰੁਨਾਪਨ ਕੋ ਅਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[7], ਏ ਲਘੁ ਬੈਸ ਨਹੀਂ ਬਲ ਸੀਚੇ[8]–॥ ੬ ॥ ਹਯ ਕੇ ਅਸਵਾਰ ਗੁਰੂ ਬਲ ਧਾਰਿ ਉਖਾਰ ਲਯੋ ਬਰਛਾ ਤਤਕਾਲਾ। ਫਲ ਟੂਟਯੋ ਨਹੀਂ, ਦ੍ਰਿਢ ਜੁਟਯੋ ਤਥਾ[9] ਜਲ ਛੂਟਯੋ ਬਡੋ ਤਹਿਂ ਤੇ ਬਹਿ ਚਾਲਾ[10]।ਪਿਖਿਦੂਸਰੇ ਭ੍ਰਾਤ ਧਰੀ ਚਿਤ ਮੈਂ–ਜੁਗ ਹਾਥ ਕਿ ਜੋਰ ਤੇ ਲੇਤਿ ਨਿਕਾਲਾ[11]–। ਮਨ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪੁਨ ਭੂਮ ਹਨਯੋ[12], ਤਬਿ ਪਾਥਰ ਫੋਰ ਧਸਯੋ ਸੁ ਬਿਸਾਲਾ॥੭॥ ਦੂਸਰੇ ਸਾਥ ਕਹਯੋ 'ਲਿਹੁ ਐਂਚ', ਸੁਨਯੋ ਤਤਕਾਲ ਗਹਯੋ ਬਲ ਲਾਏ। ਦੋਨੋਂ ਹਾਥਨ ਪੈਰਜਮਾਇ,ਨਿਕਾਸਨ ਚਾਹਿ,ਨਹੀਂ ਨਿਕਸਾਏ।ਹੇਰਿ ਹਟਯੋ ਮੁਖ ਕੀਨਿ ਤਰੇ ਕਹੁ[13],ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਤੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁ ਮਾਤੁਲ ਨੇ, ਬਡਿਆਈ ਜਨਾਇ ਭਲੇ ਸਮੁਝਾਏ[14]॥੮॥ 'ਆਪ ਤੁਰੰਗ ਪੈ ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ ਨਿਕਾਸਨ ਕੀਨਿ ਛੁਟੀ ਜਲਧਾਰਾ।ਦੋਨ[15] ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ

[1]ਮੇਰੇ ਪਾਸ। [2]ਪਹਾੜ। [3]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ। [4]ਤਿੱਖਾ ਫਲ ਮਾਨੋਂ ਭਜਾਨਕ ਸੱਪ ਹੈ। [5](ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਬਰਛਾ) ਬਹੁਤਾ ਗਡ ਗਿਆ। [6]ਦਿਖਾਓ। [7]ਭਾਵ ਮੈਂ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਹਾਂ। [8]ਭਾਵ ਅਜੇ ਪੂਰਾ ਬਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। [9]ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਗ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ (ਫਲ ਦਸਤੇ ਨੂੰ)। [10]ਵਹਿ ਟੁਰਿਆ। [11]ਮੈਂ ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਿਕਾਲ ਲੈਂਦਾ। [12]ਫੇਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਾਰਿਆ। [13]ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ। [14]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਕੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਵਡਿਆਈ ਦੱਸ ਕੇ (ਸੰਗੋ ਆਦਿ ਨੂੰ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ। [15](ਬਰਛੇ ਦੇ) ਦੋਹਾਂ (ਟੱਕਾਂ ਤੋਂ)।

*ਪਾ:-ਤੁਰੰਗ ਤਰੇ।

ਚਲੜੋ ਅਵਲੋਕਿ ਅਚੰਭ ਸਭੈ ਤਬਿ ਧਾਰ। ਜਯੋਂ ਜਲ ਹ੍ਵੈ ਸਲਿਤਾ ਬਡ ਕੋ ਕਿਤ ਤੇ ਇਹੁ ਆਵਤਿ ਬੇਗ ਉਦਾਰਾ । ਹਾਥ ਪ੍ਰਮਾਨ ਧਸਯੋ ਬਰਛਾ ਤਿਸ ਤੇ[1] ਅਬਿ ਛੂਟ ਚਲਯੋ ਜਲ ਨਾਰਾ[2]"॥੯॥ਮਾਤੁਲ ਬਾਤ ਕਹੀ'ਸੁਨੀਏਂ ਪ੍ਰਭੁ ਜੂ ! ਜੁਗ ਧਾਰ ਚਲੀ ਜਲਕੀ । ਕੀਜਿਯੇ ਆਪ ਤ੍ਰਿਬੈਨੀ ਇਹਾਂ ਦਰਸੈ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਛਲਕੀ । ਸੈਂਕਰੋ ਸੰਬਤ ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਹ੍ਵੈ ਇਹ ਸਾਖ[3] ਰਹੈ ਤੁਮਰੋ ਬਲ ਕੀ।ਬਨਾਹ ਭਯੋ ਸਭਿ ਲੋਕ ਲਖੈਂ[4] ਬਿਥਰੈ ਮਹਿਮਾ ਇਮ ਧਾ ਬਲ ਕੀ' ॥ ੧੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਹਾਥ ਉਭਾਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਯੋ ਪੁਨ ਤੀਸਰ ਬਾਰੀ।ਫੇਰ ਨਿਕਾਸਨਿ ਕੀਨਿ[5]ਮਹਾਂਬਲਿ,ਤੀਨ ਸਥਾਨਬਹਯੋ ਪੁਨ ਬਾਰੀ[6]।ਦੇਖਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਗਨ ਮਾਨਵ ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਸੁ ਦੇਂ ਮਨ ਬਾਰੀ[7]। ਹੋਤਿ ਭਈ ਬਿਸਤੀਰਤ ਕੀਰਤਿ, ਜਯੋਂ ਬਹੁ ਮਾਲਤੀ ਕੀ ਫੁਲਬਾਰੀ[8] ॥ ੧੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ'ਅਹੋ ਧੁਬੀਆ ! ਸਭਿ ਚੀਰ ਹਮਾਰੇ। ਜਾਵਦ ਹੈਂ ਇਸ ਥਾਨ ਮਝਾਰਹਿ, ਤਾਵਦ ਨੀਕਹਿ ਲੋਹੁ ਪਖਾਰੇ' । 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ' ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਕੈ ਸਭਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪੋਟ ਧਰੀ ਸੁ ਉਤਾਰੇ । ਧੋਵਨਿ ਲਾਗ ਧਰੇ ਅਨੁਰਾਗ ਕੋ ਪਾਗ ਤੇ ਆਦਿ ਕੀ ਮੈਲ ਬਿਦਾਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਆਪ ਗਏ ਹਯ ਤੁੰਦ[9] ਨਚਾਵਤਿ ਦੂਰਕਿਤੇਕ ਫਿਰੇ ਹਟਿ ਆਏ। ਹੋਤਿ ਭਈ ਸੁਧ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਾਰ ਕੀ, 'ਨੀਰ ਨਵੀਨ ਕੋ ਨਾਰੋ[10] ਚਲਾਇਏ ਤੀਨ ਪ੍ਰਹਾਰ[11]ਤੇ ਧਾਰ ਚਲੀ' ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸਭੈ ਬਿਸਮਾਏ । ਜਾਤਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਲੋਕ ਅਨੇਕ, ਬਿਬੇਕ ਨਿਧਾਨ[12] ਕੇ ਕੌਤਕ ਗਾਏ॥ ੧੩॥ ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੈ ਅਚਮਾਨ[13]ਕੋ,ਦੇਖਿਬਿਸ਼ੇਖ ਭਨੈਂ"ਬਲਵੰਤੇ।ਪੂਰਨਸ਼੍ਰੀਪ੍ਰਭੁਦੀਨ ਪੈਦਯਾਲ ਹਤਯੋ ਜਿਨ ਰਾਵਨ ਜੁੱਧ ਕਰੰਤੇ । ਰੱਛ ਕਰੀ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕੀ ਆਪ ਭਯੋ ਨਰ ਸਿੰਘ ਸੁ ਦੈਤ ਕੋ ਹੰਤੇ[14]।ਕਯਾ ਇਨ ਕੇ ਬਲ ਕੋ ਪਰਮਾਨ ਹੈ ਤੀਨਹੁ ਲੋਕ ਪਤੀ ਭਗਵੰਤੇ[15]"॥੧੪॥ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਇਕ ਧਾਵਤਿ ਜਾਵਤਿ ਗਾਵਤਿ ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ ਕੋ । ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮ ਸੁ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਹਰਖਾਵਨਿ ਕੋ । ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਕ, ਪ੍ਰਮੋਦ ਗੁਰੂ ਗੁਨ[16]

---

[1]ਉਸ (ਟੱਕ) ਤੋਂ । [2]ਨਾਲਾ । [3]ਗਵਾਹੀ ਰਹੇਗੀ। [4]ਜਾਣਨਗੇ । [5]ਕੱਢਿਆ (ਬਰਛਾ) । [6]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ। [7]ਵਾਰ ਵਾਰ ਮਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8]ਫੁਲਵਾੜੀ। [9]ਤੇਜ਼। [10]ਨਾਲਾ। [11]ਤਿੰਨ (ਵਾਰੀ) ਮਾਰਨ ਕਰਕੇ। [12]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [13]ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਕਈ। [14]ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [15]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਭਗਵੰਤ ਹਨ। [16]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਗਾ ਕੇ।

ਗਾਵਨਿ ਕੋ।ਭੀਰ ਬਜਾਰ ਮਝਾਰ ਹਜਾਰਨਿ ਹੈਬਿਵਹਾਰਕਮਾਵਨਿਕੋ॥੧੫॥ ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ,ਕਰੈਂ ਹਿਤ ਧਾਰਿ ਅਚਾਇ ਅਨੰਦਤਿ । ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੁ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਸੰਗਤਿ ਆਪਨਿ ਡੇਰੇ ਮੈਂ ਲਜਾਇ ਕੈ ਬੰਦਤਿ। ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ, ਨਿਹੋਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ, ਦੇਤਿ ਅਕੋਰਨਿ ਦੋਸ਼ ਨਿਕੰਦਤਿ[1] । ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਅਵਿਕਾਸ਼ ਲਹੈਂ ਅਸ[2], ਦੋਨਹੁਂ ਲੋਕਨਿ ਲਾਭ ਬਿਲੰਦਤਿ ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਬਜਾਹ ਕੋ ਲਵਪੁਰਿ ਜਥਾ ਉਛਾਹ। ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਸਫਲਾ ਕਰਜੋ ਪਹੁੰਚੇ ਮੇਲ ਜਿ ਮਾਂਹ[3] ॥੧੭॥ ਜਹਾਂ ਨਿਕਾਸਜੋ ਨੀਰ ਕੋ ਤੋਮਰ ਅਨੀ ਪ੍ਰਹਾਰਿ[4] । ਚਿੰਨ੍ਹਤਿ ਬਲ ਸੋ ਆਜ ਲਗ ਚਲਤਿ ਬਾਰ ਕਛੁ ਧਾਰ*॥ ੧੮ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ 'ਅਬੈ ਹਮ ਕੋ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਬਿਦਾ' । ਜਾਇ ਮਸੰਦ ਬਖਾਨਤਿ ਭ੍ਰਾ, ਸਭਿਹੀ ਬਿਧਿ ਤਜਾਰੀ ਕੋ ਠਾਨਿ ਤਦਾ[5] । ਦਾਇਜ ਆਨਿ ਧਰਜੋ ਸਗਰੋ ਗੁਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਉਰ ਜਾਨੀ ਜਦਾ।ਆਪ ਮਿਲੈ, ਮਿਲ ਬਾਤਭਨੈ†'ਇਹ ਆਨੰਦਧਾਦਿ ਰਿਦੈ ਹ੍ਵੈ ਸਦਾ'॥੧੯॥ਸੁੰਦਰ ਆਨਿ ਤੁਰੰਗਮ ਕੇ ਗਰਭੂਖਨ ਪਾਇਬਿਸਾਲ ਸਜਾਏ। ਰੇਸ਼ਮੀ ਚੀਰ ਸੁਰੰਗ ਤੇ ਛਾਦਤਿ ਦੇ ਕਵਿਕਾ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਤਹਿਂ ਲਜਾਏ। ਯੌਂ ਸਭਿ ਤਜਾਰ ਕਰੀ ਵਸਤੂ ਇਕ ਥਾਨ ਸਕੇਲਿ ਧਰੀ[6] ਸਮੁਦਾਏ।ਡਾਸਿ ਪ੍ਰਯੰਕ, ਪਠਾਇ ਦਿਯੋ ਦਿਜ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਏ॥੨੦॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗਤਿਮੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤਜਾਰੀਸੁਨੀ ਜਬਿਹੇਤੁ ਬਿਦਾਈ।ਬਾਦਿਤ ਬਾਜ ਉਠੇ ਤਤਕਾਲ,ਕਹੀ ਮੁਖ ਬਾਤ ਨ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਈ।ਆਪ ਉਠੇ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸਭਾਕੇ ਲਿਯੇਸਮੁਦਾਈ।ਜਾਇ ਨਿਵੇਸ[7] ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏ,ਸਿਰ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਸ਼ੇਸ਼[8] ਉਠੇ ਅਗਵਾਈ ॥ ੨੧ ॥ਸਭਿ ਬੀਚ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੈ ਬੈਠਿ ਗਏ, ਚਹੂੰ ਓਰ ਨਿਹਾਰਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਉਸ਼ਨੀਕ[9] ਜਿਗਾ ਕਲਗ਼ੀ ਕਲ ਕੁੰਡਲ ਡੋਲਕਪੋਲ ਹੁਵੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ‡।ਅਰਬਿੰਦਬਿਲੋਚਨ ਸੋਚਬਿਮੋਚਨ, ਛੋਰ ਸਕੋਚ[10], ਪਿਖੈਂ ਮਤਿ ਹਾਰੀ[11] । ਗਨ ਆਨਿ ਬਿਭੂਖਨ ਥਾਲ ਧਰੇ, ਬਹੁ ਬਾਸਨ ਕੇ ਧਰਿ ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਭ੍ਰਾਟ ਨੇ ਦਾਇਜ ਪੁੰਜ

[1]ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੂੰ। [2]ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। [3]ਵਿਚ। [4]ਬਰਛੇ ਦੀ ਮੁਖੀ ਮਾਰਕੇ। [5]ਕਰਕੇ ਤਦੋਂ। [6]ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਰੱਖੀ। [7]ਡੇਰੇ। [8]ਸਾਰੇ। [9]ਦਸਤਾਰ। [10]ਭਾਵ ਖੁੱਲਮ ਖੁੱਲ੍ਹਾ। [11]ਭਾਵ ਮਗਨ ਹੋਏ।

*ਇਹ ਚਸ਼ਮਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਜਾਰੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਅੱਠ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਬਿਧ ਬਾਤ ਬਨੈ।

‡ਪਾ:—ਡੋਲਤਿ ਬੋਲਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬਲਿਹਾਰੀ।

ਗਿਨਯੋ*,ਧਨ ਅੰਬਰ[੧] ਹੈਂ ਬਹੁਮੋਲਨ ਕੇ।ਆਨਿ ਬਿਠਾਈ ਤਬੈ ਦੂਲਹੀ[੨] ਬਹੁ ਰੰਗ ਸੁਹਾਇਨਿ ਚੋਲਨ ਕੇ[੩]।ਅੰਜੁਲ[੪] ਕੋ ਭਰਿ ਛੋਰਤਿ ਭਾ,ਅਨੁਸਾਰ ਭਯੋ ਦਿਜ ਬੋਲਨਿ ਕੇ। ਜੀਤੋ ਪਿਤਾ ਜੁਤਿ ਭਾਗ ਬਿਲੰਦ ਮਨਿੰਦ ਕਹੈਂ ਕਿਹ ਤੋਲਨ ਕੇ[੫]॥੨੩॥ਕੀਨਿ ਸਭੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਫੇਰ ਉਠੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਘਰ ਸਾਸੁਰ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਲੋਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਾਦਿਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਜੈਂ ਅਗਵਾਨ, ਸੁ ਡੇਰੇ ਮੈਂ ਆਇ ਕੈ ਤਯਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।ਆਯੁਧ ਅੰਗ ਸਜਾਵਤਿ ਭੇ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜੋ ਕਰਵਾਰ[੬] ਕਰਾਲਾ ॥੨੪॥ਸੰਗ ਖਤੰਗਨਿ ਪੂਰ ਨਿਖੰਗਹਿ[੭] ਅੰਗ ਸਜਾਇ ਚਢੇ ਤਬਿ ਘੋਰੇ।ਹਾਥ ਸਰਾਸਨ[੮] ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈ ਬਰ ਜ਼ੇਵਰ ਜੋਤਿ ਦਿਪੈ ਚਹੁੰ ਓਰੇ।ਹੈ ਸਖੀਆਂ ਪਰਵਾ-ਰਤਿ[੯] ਪੁੰਜ ਮਿਲੈਂ ਦੂਲਹੀ[੧੦],ਸੁਚਢਾਇ ਕੈ ਡੋਰੇ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਲਿਯੋ ਧਨ ਮੇਘ ਮਨਿੰਦ ਵੁਠੇ ਕਰਿ ਜੋਰੇ[੧੧] ॥ ੨੫ ॥ ਆਵਤਿ ਊਪਰਿ ਕੋ ਬਰਖਾ-ਵਤਿ ਆਗੇ ਕਰਯੋ ਸਭਿ ਹੂੰਨ ਤੇ ਡੋਰਾ। ਪੰਥ ਪਰੇ ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਕੇਰ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਗ ਰਹੇ ਤਿਤ ਓਰਾ। ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਧੂਰ ਉਡੀ,ਗੁਰ ਦੇਖਿ ਟਿਕਾਇ ਲਿਯੋ ਨਿਜ ਘੋਰਾ। ਸੰਗ ਬਰਾਤ ਪ੍ਰਯਾਤ[੧੨] ਸੁ ਮਾਰਗ, ਹੈ ਮਨ ਬੀਚ ਅਨੰਦ ਨ ਥੋਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਜਯੋਂ ਧਨ ਡਾਰਤਿ ਜਾਤਿ ਭਏ, ਤਿਮ ਆਵਤਿ ਭੀ ਬਰਖਾਇ ਬਿਸਾਲਾ[੧੩]। ਜਾਚਿਕ ਦਾਰਿਦ ਦੂਰ ਦੀਓ ਕਰਿ ਜੇ ਤਹਿਂ ਆਇ ਗਏ ਤਤਕਾਲਾ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਬਾਲਾ[੧੪]।ਮੰਦਰ ਮੇਘਨ[੧੫] ਤੇ ਉਮਡੀ ਤੜਿਤਾ[੧੬] ਬਹੁਰੂਪ ਭਈ ਚਲਚਾਲਾ[੧੭]॥੨੭॥ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਨਿਜ ਨੰਦ ਨੁਖਾਜੁਤਿ[੧੮] ਦੇਖਨ ਕੌਤੁਲਾਵਤਿ ਹੈ।ਬਹੁਮੇਲ ਭਯੋ ਅਬਲਾ ਗਨਕੋ[੧੯] ਉਮਗਾਵਤਿ ਗੀਤਨ

[੧]ਕਪੜੇ । [੨]ਭਾਵ ਜੀਤੋ ਜੀ। [੩]ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ। [੪]ਚੁੱਲੀ (ਪਾਣੀ ਦੀ)। [੫]ਭਾਵ ਜੀਤੋ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਭਾਗ ਵਡੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਦੇਈਏ ਤੋਲਨਾ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ ਕੇ। [੬]ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ। [੭]ਬਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਯਾ ਭੱਥਾ। [੮]ਧਨੁਖ। [੯]ਸਖੀਆਂ ਨਾਲ। [੧੦]ਦੁਲਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। [੧੧]ਵਰਖਣ ਲਗੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [੧੨]ਚਲਦੇ ਹਨ। [੧੩]ਆਂਵਦਿਆਂ ਭੀ ਬਹੁਤਾ ਬਰਖਾਇਆ। [੧੪]ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਉਡੀਕਦੀਆਂ ਹਨ। [੧੫](ਮਾਨੋ) ਮੰਦਰਾਂ ਰੂਪੀ ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ। [੧੬]ਬਿਜਲੀ। [੧੭]ਚੰਚਲ ਚਾਲ ਹੋਈ ਬਹੁਤ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ। [੧੮]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਹਿਤ ਨੌਂਹ ਦੇ। [੧੯]ਸਮੂਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ।

*ਆਸ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਾਜ ਖਲੇਰਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਗਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਲਖਿ ਤੁੰਗ ਅਟਾਰਨ ਪੈ ਚਢਿ ਕੈ ਦਿਸ਼ ਆਵਤਿ ਕੀ[1] ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਹਰਖਾਵਤਿ ਹੈਂ, ਬਤਰਾਵਤਿ ਹੈਂ,'ਇਹ ਚੌਰ ਢੁਰਯੋ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਹੈ'॥੨੮॥ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਨਾਦ ਮਹਾਂ, ਗਨ ਬਾਦਿਤ ਬਾਜ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਰੰਗ ਅਨੇਕ ਨਿਸ਼ਾਨਨਿ ਕੇ ਪਟ ਬਾਧੁ ਲਗੇ ਫਹਿਰਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਧੂਲ ਉਠੈ ਬਡ ਧੂਮ[2] ਪਰੈ ਭਟ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਬਾਗੇ[3] ਸੁਹਾਵਤਿ ਭਾਵਤਿ ਹੈਂ, ਬਿਹਸਾਵਤਿ ਚਾਵਤਿ[4]ਆਵਤਿ ਹੈਂ॥੨੯॥ਚਢਿ ਓਕਨ[5] ਪੈ ਅਵਲੋਕਤਿ ਲੋਕ, ਤ੍ਰਿਯਾ ਨਿਜ ਦ੍ਵਾਰਨਿ ਦ੍ਵਾਰ ਖਰੀ।ਪੁਰਿ ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏ ਕਲਗ਼ੀਧਰ, ਭੀਰ ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਲੰਦ ਗਰੀ[6]। ਗਨ ਫੂਲਨ ਅੰਜੁਲ ਕੋ ਭਰਿ ਕੈ,ਗੁਰ ਊਪਰ ਗੇਰਤਿ ਮੋਦ ਭਰੀ। ਜਨੁ ਲਾਗ ਝਰੀ ਇਸ ਰੀਤਿ ਪਰੀ ਬਰਖਾ ਸੁ ਕਰੀ ਦੁਤਿ ਹੋਤਿ ਖਰੀ॥੩੦॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਮ ਬਰਾਤ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਸਕਲ ਰਥ, ਹਯ[7], ਬਹਿਲ ਸਮਾਜ। ਮਹਿਦ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ ਮਹਾਰਾਜ॥ ੩੧॥ ਬਾਦਿਤ[8] ਛੋਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਸਭਿ ਪਾਛੈ ਦੂਲਹੁ ਚੰਦ[9]। ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਪਸ਼ਚਾਤ ਚਲਿ ਕਰਤਿ ਤੁਰੰਗਮ ਤੁੰਦ[10] ॥ ੩੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਬਜਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੫॥

੧੬. [ਬਰਾਤ ਵਾਪਸ। ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਈ ਬੋਲੀ ਦੱਸੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਗੁਜਰੀ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਮੋਦ ਧਰਿ ਚਹੂੰ ਕੋਦ[11]ਗਨ ਨਾਰਿ।ਤਯਾਗਿ ਸਦਨ ਨਿਜ ਪੌਰ ਕੋ ਮਿਲੀ ਆਇ ਅਗਵਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ[12]ਜਹਿ ਥਾਨ ਸੁਹਾਵਨ। ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਤਹਿਂ ਮਾਥ ਟਿਕਾਵਨਿ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਉਤ ਕੋ ਡੋਰਾ। ਦੂਲਹੁ ਸਹਿਤ ਚਲੇ ਤਿਤ ਓਰਾ॥੨॥ਬਹੁਰ ਬਰਾਤ ਚਲੀ ਪਸ਼ਚਾਤ।ਹੇਤੁ ਮਨਾਵਨਿ ਕੇ ਸੁਖਦਾਤ।ਮੋਦਕ ਥਾਰ ਲਸਾਇ ਸਮੁਦਾਏ। ਜਾਇ ਅੱਗ੍ਰ ਦਰਬਾਰ ਟਿਕਾਏ॥ ੩ ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਉਤਰੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਦੂਲਹਨ ਸੰਗ ਮਿਲੀ ਗਨ ਬਾਲਾ । ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ॥ ੪ ॥ ਚਾਰ ਪੰਚ ਗੁਰ ਕੇ ਲੇ ਨਾਮੂ[13] । 'ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁਖਧਾਮੂ'। ਪਾਨ ਗ੍ਰਹਨਿ[14], ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹੋਵਾ।ਆਨਿ ਆਪ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ ॥ ੫ ॥ ਅੰਗ ਸੰਗ ਨਿਤ ਰਹਹੁ ਸਹਾਇਕ।ਮੰਗਲ ਦਾਇਕ

---

[1]ਭਾਵ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲੋਂ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਉਧਰ। [2]ਸ਼ੋਰ। [3]ਕਪੜੇ। [4]ਹਸਦੇ ਹੋਏ ਚਾਉ ਨਾਲ। [5]ਘਰਾਂ ਤੇ। [6]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ। [7]ਘੋੜੇ ਤੇ। [8]ਵਾਜੇ। [9]ਚੰਦ (ਵਾਂਙ)। [10]ਤੇਜ। [11]ਚੁਫੇਰੇ। [12]ਵਡੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ। [13]ਚਾਰ ਤੇ ਪੰਜ=ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ। [14]ਵਿਵਾਹ।

ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ।ਓਸ ਬ੍ਰਿਧਾਇਕ[1] ਸਭਿ ਜਗਨਾਇਕ। ਸਦਾ ਬਿਘਨ ਕੇ ਓਘਨ ਘਾਇਕ[2] ॥੬॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਮਹਾਨੀ।ਕੀਨਿਪ੍ਰਨਾਮ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਪਾਨੀ[3]। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਕਰੇ ਨਿਹੋਰਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸਾਦਰ ॥੭॥ ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਨਿਕੇਤ ਕੀ ਕੋਦ[4]। ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਸਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ। ਨੀਕੇ ਸ਼ਗਨ ਸੰਗ ਨਿਜ ਪੌਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਧੂੰਮ ਧਾਮ ਬਹੁ ਰੌਰ॥੮॥ ਕਰਿ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਜਾਚਕਨਿ ਦੇਕੈ। ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਨੁਖਾ ਜੁਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਘਰ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਮਾਂਹੀ। ਬੈਠਾਰਸਿ ਬਰ ਆਸਨ ਜਾਂਹੀ ॥੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਧਰ ਧਨ ਕੀ ਥਾਤੀ। ਝੋਰੀ ਪਾਇ ਅਧਿਕ ਹਰਖਾਤੀ। ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਿ ਸਪਰਸ਼ਤਿ ਕਰ ਕੋ। ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ ਉਚਰ ਕਰਿ ਬਰ ਕੋ[5] ॥੧੦॥ ਉਤ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਥਾਨ ਸਿਧਾਏ।ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਏ। ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁ ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਸੂਰਜ ਮਲ ਕ ਦੋਨਹੁੰ ਤਾਤਾ[6]॥੧੧॥ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਕੇਤਿਕ ਢਿਗ ਔਰ। ਉਤਰੀ ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਨਿਜ ਠੌਰ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੈਬੇ ਕਾਜ। ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ॥੧੨॥ 'ਮਾਤੁਲ ! ਲੇਹੁ ਮਸੰਦ ਗਨ ਨਾਲ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਨਰ ਪਠਿ ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਲ। ਦੇਗ਼ ਰਸਤ ਪਹੁੰਚੇ ਸਭਿ ਡੇਰੇ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਦਿਹੁ ਹਯਨਿ[7] ਘਨੇਰੇ' ॥੧੩॥ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਉਠਯੋ ਹਰਖੇਕੈ।ਬ੍ਰਿੰਦਮਸੰਦ ਸੰਗਨਿਜ ਲੈਕੇ।ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਲੀਨਿ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸਕਲ ਬਸੇਰਾ ਕੀਨਿ ॥੧੪॥ਜਥਾ ਜੋਗ ਆਛੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।ਸਿਤਾ[8]ਘ੍ਰਿੱਤ ਮੈਦਾ ਸਮੁਦਾਏ।ਗਰੀ[9] ਬਜ਼ਾਰਨਿ ਸਦਨ ਉਦਾਰ। ਦੀਪਮਾਲ ਸਭਿ ਪਰ ਇਕ ਸਾਰ ॥ ੧੫ ॥ ਸਭਿ ਨਰ ਉਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਹਿਲਾਦੀ। ਮੰਗਲ ਕਰਹਿਂ ਲਖੇਂ ਗੁਰ ਸ਼ਾਦੀ।ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਹਿ। ਭਾਗ ਆਪਨੋ ਅਧਿਕ ਬਿਚਾਰਹਿਂ॥ ੧੬॥ 'ਰਾਮਚੰਦ ਆਨੰਦ ਧਰਿ ਔਧ[10]। ਤਿਮ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਔਧਿ[11]। ਨਿਤ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਉਤਸਵ ਸਹਿਤ। ਜਿਸ ਤੇ ਪਾਵਨ ਹ੍ਵੈ ਫਲ ਮਹਿਤ' ॥੧੭॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਿਜ ਘਰ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਬਾਤ ਕੋ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸਾਰੇ। ਸੁਪਤ ਭਏ ਹਰਖੀਤਿ ਉਦਾਰੇ ॥੧੮॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ

---

[1]ਦੇ ਵਧਾਵਣ ਵਾਲੇ। [2]ਸਮੂਹ ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ। [3]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [4]ਘਰ ਵੱਲ। [5]ਵਰ ਉਚਾਰ ਕੇ। [6]ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ (ਸਣੇ)। [7]ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ। [8]ਖੰਡ। [9]ਗਲੀਆਂ ਤੇ। [10]ਅਜੁੱਧਿਆ ਵਿਚ। [11]ਤਿਵੇਂ ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਧੀ (ਹੱਦ) ਹੈ ਆਨੰਦਪੁਰ।

ਜਾਗਤਿ ਜਬੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਤਬੈ।ਆਇ ਰਬਾਬੀਗਾਵਨਿ
ਲਾਗੇ। ਬਡਭਾਗੀ ਅਨੁਰਾਗੀ ਜਾਗੇ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਹਿਂ ਰਾਗ ਤੇ ਸ਼ਬਦ
ਬਿਚਾਰੈਂ। ਬਿਸ਼ਯਨਿ ਤੇ ਬਿਰਾਗ ਕੋ ਧਾਰੈਂ। ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ[1] ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਨਿਜ
ਨਿੰਦਹਿਂ।ਇਕ ਚਿਤ ਹੁਇ ਗੁਰ ਮਹਿੰਮਾ ਬਿੰਦਹਿਂ[2]॥੨੦॥ ਮਨ ਠਹਿਰਾਇ
ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦਹਿਂ[3]।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦਹਿ। ਕੇਚਿਤ ਸਤੱਦ੍ਰਵ
ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ। ਥਿਰਹਿਂ, ਸ਼ਬਦ ਜਹਿਂ ਸੁਨੀਅਹਿ ਕਾਨ[4] ॥ ੨੧॥ ਗੁਰ-
ਮਤਿ ਲੇਤਿ ਰਹਿਤਕੇ ਸਹਿਤ।ਮੋਹ ਮਹਿਤ ਚਿਤ ਕੇ ਨਿਤ ਦਹਿਤਿ[5]।ਰਾਤ
ਦੁਘਟਕਾਂ[6] ਤੇ ਸਭਿ ਜਾਗੇ।ਨੌਬਤ ਬਜਨਿ ਲਗੀ ਦਰ ਆਗੇ॥੨੨॥ਸੁਜਸੁ
ਕਬਿੱਤਨ ਭਾਟ ਉਚਾਰੈਂ। ਖਰੇ ਨਕੀਬ ਅਵਾਜ਼ ਪੁਕਾਰੈਂ। ਗਨ ਬਿਹੰਗ
ਤਰੁਵਰੁ ਪਰ ਬੋਲੈਂ। ਚੱਕ੍ਰਵਾਕ ਮਿਲਿ ਜੁਗਮ[7] ਕਲੋਲੈਂ ॥ ੨੩॥ ਕਲਗੀ-
ਧਰ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਜਾਗੇ ਠਾਨਤੇਂ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਥਿਰ ਆਸਨ
ਪਰ ਮੁੱਦ੍ਰਿਤਿ ਨੈਨ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਆਨੰਦ ਲੈਨ ॥ ੨੪ ॥ ਆਸਾ ਵਾਰ
ਭੋਗ ਜਬਿ ਪਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਜਬਿ ਤੇ ਹੋਇ
ਤਰਨਿ[8]ਪਰਕਾਸ਼ਾ*।ਪਹਿਰਨਿ ਬਾਸ[9] ਲਜਾਇ ਗਨ ਦਾਸਾ ॥ ੨੫ ॥ ਚੀਰ
ਸਰੀਰ ਧੀਰ ਗੁਰ ਧਰੇ[10]।ਅਲੰਕਾਰ ਸਭਿ ਪਹਿਰਨਿ ਕਰੇ।ਦਿਵਸ ਚਢੇਬਡ
ਫਰਸ਼ ਕਰਾਵਾ। ਸੁੰਦਰ ਆਸਨ ਬਹੁਰ ਡਸਾਵਾ†॥੨੬॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਬੈਠੇ ਜਾਇ। ਸੁਧਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁ
ਮਾਤੁਲ ਆਯੋ। ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤ ਆਇ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ
ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਬੰਦਨ।ਸੂਰਜਮਲ ਕੇ ਨੰਦ ਕਿ ਨੰਦਨ[11]।ਰਾਇ ਗੁਲਾਬਸ਼ਾਮ
ਸਿੰਘ ਨਾਮੂ। ਥਿਰੇ ਸਭਾ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮੂ ॥੨੮॥ਸਭਾ ਸੁਧਰਮਾ[12] ਕੇ
ਸਮ ਲਾਗੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੇਵਤਾ ਸਭਿ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਇੰਦ੍ਰ ਮਨਿੰਦ ਗੁਵਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਗੁਰੂ। ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਹਰਿ ਅਘ ਰੁਰੂ[13] ॥੨੯॥ ਬੇਦੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁ ਤੇਹਣ

[1]ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [2]ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਵਿਚ। [4]ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਬਦ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣੀਵੇ ਉਥੇ ਟਿਕਦੇ ਹਨ। [5]ਚਿੱਤ ਦੇ ਵਡੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਨਿਤ ਸਾੜਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਮੋਹ ਤੇ ਮਾਨ। [6]ਦੋ ਘੜੀ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੇ। [7]ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲਕੇ। [8]ਸੂਰਜ। [9](ਦੇ) ਬਸਤ੍ਰ। [10]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨੇ। [11]ਨੰਦ ਦੇ ਨੰਦਨ ਭਾਵ ਪੋਤ੍ਰੇ। [12]ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ। [13]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ ਪਾਪ ਮ੍ਰਿਗਾਂ (ਵਾਂਙ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) [ਰੁਰੂ=ਮ੍ਰਿਗ] (ਅ) (ਰੌਰਵ=) ਨਰਕ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ (ਅਘ=) ਪਾਪ (ਹਰਿ=) ਹਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਹੋਯਸਿ ਤਰਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਕਾਸ਼ਾ।　　†ਪਾ:-ਪਰ ਬਿਛਵਾਵਾ।

ਆਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਅੰਸ਼ ਸਮੁਦਾਏ। ਚਾਰੂ ਚੌਰ ਢੁਰਤਿ ਛਬਿ ਪਾਵੈ। ਮਨਹੁੰ ਮਰਾਲ ਉਡਤਿ ਨਿਯਰਾਵੈ[1]॥੩੦॥ਕਲਗ਼ੀ ਕੇ ਮੁਕਤਾ ਗੁਛ ਹੇਰਿ। ਆਵਤਿ, ਡਰਤਿ ਨ ਕਰਤੋ ਨੇਰ[2]*।ਕੰਚਨ ਦੰਡ ਲਿਏ ਨਰ ਖਰੇ। ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ ਹਾਥ ਮੋ ਧਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਅਨੰਦਤਿ।ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਤੇ ਸਿਖ ਬੰਦਤਿ। ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਬਨਿਕ ਇਕ ਆਯੋ। ਮਹਤ ਪੁਕਾਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ॥ ੩੨ ॥ 'ਭੌਰ ਹੋਤਿ ਬਾਤੀ ਇਕ ਮੋਰੀ।ਪਰਿਓ ਚੋਰ ਅਚਾਨਕ ਚੋਰੀ। ਮੂਲ ਪੰਚ ਸੈ ਘਰ ਤੇ ਆਨੇ।ਇਹਾਂ ਲਾਭ ਮੁਝ ਭਯੋ ਮਹਾਨੇ॥੩੩॥ਹੁਤੀ ਸਾਤ ਸੈ ਕੀ ਸਭਿ ਥੈਲੀ।ਤਸਕਰ ਲੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਕਿਤ ਗੈਲੀ[3]। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੂ!ਦੁਹਾਈ।ਬਨੌਂ ਫਕੀਰ ਜਿ ਨਾ ਅਬਿ ਪਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਪੂੰਜੀ ਸਰਬ ਹੁਤੀ ਇਹ ਮੋਰੀ।ਗੁਜਰ ਕੁਟੰਬ ਗੁਜਾਰਤਿ ਥੋਰੀ[4]। ਨਹੀਂ ਅਲੰਬ ਅਪਰ ਮਮ ਕੋਈ । ਜਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟ ਜੀਵਕਾ ਹੋਈ[5]॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਚਲਿ ਆਏ ਸਭਿ ਕਰੀ ਨ ਦੇਰਾ। ਲੈਨ ਲਾਭ ਤੌਂ ਰਹ੍ਯੋ ਕਿਥਾਈਂ। ਅਗਲੀ ਪੂੰਜੀ ਆਨਿ ਗਵਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ! ਤੁਮਰੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਨੁਕਸਾਨ ਮਹਾਂ ਹੀ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕਿਸ ਢਿਗ ਕਰੈਂ ਪੁਕਾਰਾ। ਹਤ੍ਯੋ ਗਯੋ ਮੈਂ, ਧਨ ਖ੍ਵੈ ਸਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਰਾਵਰਿ ਹੋ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।ਨਹਿਂ ਜੀਵਨ ਮਮ ਕਿਮ ਬਿਨ ਥਾਤੀ। ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਤੁਮ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਹਮ ਆਵਨਿ ਠਾਨਾ॥੩੮॥ ਸਗਰੇ ਘਰ ਗਮਨੇ ਹਰਖਾਇ।ਮੈਂ ਸੰਕਟ ਜੁਤਿ ਜਾਉਂ ਕਿਥਾਂਇ।ਮਰੌਂ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੀ ਤੁਮਰੇ ਪੌਰ। ਧਨ ਬਿਹੀਨ ਮੁਝ ਅਪਰ ਨ ਠੌਰ'॥੩੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਦੁਖ ਤੇ ਬਨੀਆ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਦੇਖਾ।-ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਏ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਇ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਨ ਲੇ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਇ॥੪੦॥ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਕੋ ਚਾਹਤਿ। ਹਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਉਮਾਹਤਿ। ਬਿਘਨ ਪਰਹਿ ਜੇ ਸੰਕਟ ਲਹੈਂ। ਤੌ ਆਵਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੀ ਕਹੈਂ-॥ ੪੧ ॥ ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਊਚ ਉਚਾਰਾ। 'ਮਤ ਰੁਦਨਹੁ ਰੇ ਬਨਿਕ ਸਿਆਨੇ! ਤੋਰ ਦਰਬ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਨ ਜਾਨੇ ॥੪੨॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ

[1]ਉੱਡਕੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [2]ਆਂਵਦਾ ਹੈ ਪਰ ਡਰ ਕਰਕੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [3]ਕਿਸੇ ਰਸਤੇ। [4]ਕੁਟੰਬ ਦੀ ਗੁਜਰਾਨ (ਏਸੇ) ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਸਾਂ। [5]ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ (ਮੇਰੀ) ਜੀਵਕਾ ਹੋਵੇ। *ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਢਿਗ ਜੋ ਦੁਖ ਪਾਵੈ[1]।ਤੌ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਿਂ ਕਿਮਹੁਂ ਬਚਾਵੈਂ। ਦੇਨਿ ਅਨੰਦ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹਕਾਰੇ। ਜੇ ਘਰ* ਪਹੁੰਚਹੁ ਹੋਹੁ ਦੁਖਾਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਤੌ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਫਲ ਕਹਾਂ ਭਯੋ। ਜੇ ਨ ਹਰਖ ਕਰਿ ਨਿਜ ਘਰ ਗਯੋ'। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਖਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹੇਰੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਕਹਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੪੪॥ 'ਅਮੁਕ ਸਦਨ ਹੈ ਤਸਕਰ ਕੇਰਾ।ਥਾਤੀ ਧਰੀ ਜਾਇ ਲਿਹੁ ਹੇਰਾ। ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਿ ਦਿਵਾਰ ਮਹਿਂ ਤਾਕੀ। ਔਚਕ ਜਾਇ ਨਿਕਾਸਹੁ ਵਾਕੀ[2] ॥ ੪੫ ॥ ਦਿਹੁ ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਗਹਿ ਤਰਜੋ[3] ਤਾਂਹੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਵਹੁ ਹਮ ਪਾਹੀ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਸੁ ਗਮਨੇ ਧਾਇ। ਦਸਕ ਢਲੈਤ[4] ਪਹੂੰਚੇ ਜਾਇ ॥ ੪੬ ॥ ਔਚਕ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕੀਨਾ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਦ੍ਵਾਰ ਦ੍ਰਿਗ ਕੀਨਾ। ਪਿਖਿ ਤਾਕੀ ਕੌ ਖੋਲਿ ਕਿਵਾਰਾ। ਧਰਯੋ ਦਰਬ ਤਤਕਾਲ ਨਿਕਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥ ਤਸਕਰ ਬੈਠਯੋ ਸੋ ਗਹਿ ਲਿਯੋ।ਦਿਢ਼ ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਦੇ ਤਰਜਨ ਕਿਯੋ[5]।'ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਮਹਿੰਮਾ ਤੈਂ ਨ ਲਖੀ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥੪੮॥ ਤਿਨ ਤੇ ਰਾਖਹਿਂ ਕਹਾਂ ਦੁਰਾਇ।ਜੇ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਦੇਤਿ ਬਤਾਇ'।ਲੇ ਕਰਿ ਧਨ ਅਰੁ ਤਸਕਰ ਤਬੈ। ਗਮਨੇ ਨਰ ਹੇਰਤਿ ਭੇ ਸਭੈ ॥ ੪੯ ॥ ਮਾਰਤਿ ਪਨਹੀਂ[6] ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੌ ਬਿਦਤ ਬਤਾਵੈਂ।ਗਰੀ ਬਜ਼ਾਰਨਿ ਮੈਂ ਗਮਨੰਤੇ। ਗਨ ਬਾਲਿਕ ਭੇ ਸੰਗ ਦਿਖੰਤੇ ॥ ੫੦ ॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮਾਏ। 'ਧਰਯੋ ਦਰਬ ਗੁਰ ਦਯੋ ਬਤਾਏ'।ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਲੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।ਸਭਾ ਦੇਖਿ ਸਗਰੀ ਬਿਸਮਾਈ ॥ ੫੧ ॥ ਅਤਿਸ਼ੈ ਸ਼ਕਤਿਵੰਤ ਗੁਰ ਜਾਨੇ। ਬੈਠੇ ਬੇਦੀ ਆਦਿ ਜਿ ਸਯਾਨੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੇ। ਮਾਨਵ ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਨਿਹਾਰੇਂ ॥ ੫੨ ॥ ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਮੂਢ ਮਹਾਂ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਯੋ।ਫਾਸੀ ਦੇਨਿ ਸਜ਼ਾਇ ਇਸੀ ਕੀ।ਹੈ ਉਤਸਵ ਸ਼ਾਦੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ॥ ੫੩ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕੌ ਕਰੋ ਖਲਾਸੀ। ਬਹੁਰ ਕਰੈ ਕੋ, ਦੈ ਹੈਂ ਫਾਸੀ। ਗਿਨ ਕਰਿ ਸੌਂਪਹੁ ਬਨਿਕ ਸੁ ਥਾਤੀ।ਲੇ ਨਿਜ ਧਨ ਹੁਇ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ' ॥ ੫੪ ॥ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਾਇ ਸਿਪਾਹੀ। ਧਨ ਗਿਨ ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਤਿਸ ਪਾਹੀ। ਤਸਕਰ ਛੋਰਯੋ ਨਗਰ ਨਿਕਾਰਯੋ। ਬਹੁਰ ਨ ਅਸ ਕੁਕਰਮ ਕਿਨ ਧਾਰਯੋ ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਬਯਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

[1]ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਿਆਂ ਜੋ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਦੁਖ ਪਾਵੇ ਤਾਂ"""। [2]ਉਸ (ਤਾਕੀ) ਵਿੱਚੋਂ। [3]ਤਾੜਨਾ ਕਰੋ। [4]ਸਿਪਾਹੀ। [5]ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ। [6]ਜੁੱਤੀਆਂ। *ਪਾ:—ਕਰਿ।

੧੨. [ਮੇਲ ਵਿਦਾ। ਸਤਲੁਜ ਵਿਚ ਤਰਨਾ, ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ, ਚੋਰ ਜਾਰ ਬਟਪਾਰ। ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਕੋ ਚਿੰਤਾ ਭਈ ਕਰਹਿਂ ਖੌਂਸੜੇ[1] ਮਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨ੍ਰਿਭੈ ਬਨਿਕ ਠਾਨਤਿ ਬਿਵਹਾਰਾ।ਗਹਨੋ ਚੋਰ ਤੇ ਅਚਰਜ ਧਾਰਾ।ਸੂਨੀ ਵਸਤੁ ਰਹੈ ਕਿਸ ਥਾਈਂ। ਨਹਿਂ ਕੋ ਸਕੈ ਹਾਥ ਕੋ ਪਾਈ॥ ੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਕੇ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਬਸੇ ਬਨਿਕ ਧਰਿ ਆਨੰਦ ਉਰ ਮੈਂ।ਖਾਟਯੋ ਲਾਭ ਜਿਤਿਕ ਬਿਵਹਾਰੂ। ਉਤਸਵ ਜੁਤਿ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੂ[2] ॥ ੩ ॥ ਕਲਗੀਧਰ ਕੋ ਸਸੁਰ ਅਨੰਦਯੋ। ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸਹਿਤ ਆਨਿ ਕਰ ਬੰਦਯੋ'ਮਹਾਰਾਜ! ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਭਯੋ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਯੋ॥੪॥ ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਸਭਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਆਪ ਆਪਨੀ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਦਯੋ ਹੁਕਮ 'ਸਭੈ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ। ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ' ॥ ੫ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਸਾਰੀ। ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਿ ਕਰੀ ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ। ਤਿਮ ਰੋਪਰ ਸੀਰੰਦ ਸਿਧਾਰੇ॥ ੬ ॥ ਪੁਰਿ ਹੁਸ਼ੀਆਰ ਗਏ ਚਲਿ ਕੋਈ। ਕਰਹਿਂ ਬਾਰਤਾ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਤੋਈ। ਬਾਰਿ ਨਿਕਾਸਨ, ਤਸਕਰ ਗਹਯੋ[3]। ਬਯਾਹ ਸੁ ਕੌਤਕ ਜੈਸੇ ਲਹਯੋ॥੭॥ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਹਰ-ਖਾਇ।'ਗੁਰ ਤੇ ਕੁਛ ਅਚਰਜ ਨਹਿਂ ਪਾਇ।ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਧਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਅਟਕਹਿ ਜਿਨਹੁ ਅਗਾਰੀ' ॥੮॥ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਘਰ ਘਰ ਮੈਂ।ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਹਰਖ ਧਰਿ ਉਰ ਮੈਂ। ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਸਰਬ ਬੇਦੀ-ਨਿ[4]।ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਪਗ ਮਗ ਮਹਿ ਦੀਨਿ॥੯॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀਅੰਗਦਿ ਕੁਲ ਕੇ ਜੋਈ। ਜਥਾਜੋਗ ਲੇ ਗਮਨੇ ਤੋਈ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਅੰਸ਼।ਊਜਲ ਮਤਿ ਜਿਨ ਹੁਇ ਜਿਮ ਹੰਸ॥੧੦॥ ਸਾਦਰ ਦੇਤਿ ਬਿਸਰਜਨ ਕੀਨੇ।ਬਯਾਹ ਸਰਾਹਤਿ ਚਲੇ ਪ੍ਰਬੀਨੇ। ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੀ। ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ॥ ੧੧॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕਰਹੁ ਖੁਸ਼ੀ, ਹਮ ਤਯਾਰੀ'। ਸਿਰੋਪਾਉ ਸਭਿ ਕੋ ਤਬਿ ਦੀਨੇ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਲੇ ਸਿਰ ਧਰਿ ਲੀਨੇ॥੧੨॥ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਤਿ ਗਮਨੇ ਦੇਸ਼।'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਚਲਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਜੇ ਅਨਿਕ ਮਸੰਦ। ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਜਿਨਹੁ ਬਿਲੰਦ ॥੧੩॥ ਸੋ ਸਭਿ

[1] ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੀ। [2] ਦੇਖਿਆ । [3] ਜਲ ਦਾ ਕੱਢਣਾ, ਚੋਰ ਦਾ ਫੜਨਾ। [4] ਬੇਦੀਆਂ ਨੂੰ।

ਸਿਰੋਪਾਉ ਕੋ ਲੈਕੇ। ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਨਿ ਹਰਖੈਕੈ। ਲੰਮੇ, ਘੇਪ ਜਿ ਧੰਨੀ[੧] ਆਦਿ। ਕਾਬਲ ਨਰ ਪਸ਼ੌਰ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੧੪ ॥ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ, ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ। ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਨਗਰ ਤੁਲੰਬਾ ਅਰੁ ਮੁਲਤਾਨ। ਨਿਕਟਿ ਦੂਰ ਗਿਨੀਅਹਿ ਕਿਤ ਆਨ॥੧੫॥ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਆਦਿ। ਢਾਕਾ,ਕਾਸ਼ੀ,ਫਰਕਾਵਾਦ[੨]। ਪਟਣਾਪੁਰਿ,ਮਖਸੂਦਾਵਾਦ[੩]। ਪੁਰਿਬੁਰਹਾਨ[੪] ਅਕਬਰਾਬਾਦ[੫]॥੧੬॥ਦੱਖਣ ਮਹਿਂ ਉਜੈਨਪੁਰਿ ਰਹੈਂ। ਬਹੁਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਨਗਰ ਹੈ। ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈ ॥੧੭॥ਇਮ ਚਹੁੰ ਚੱਕਨਿ ਸੁਜਸੁ ਪਸਾਰਾ। ਚਲੇ ਆਇਂ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰਾ। ਅਨਗਨ ਧਨ ਕੋ ਅਰਪਨ ਕਰੈਂ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਸੁਖ ਇੱਛਾ ਧਰੈਂ ॥੧੮॥

ਜੇਸ਼ਟ ਮਾਸ ਬੀਤ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਮੰਗਲ ਸਹਿਤ ਬਸਾਹ ਸਭਿ ਭਯੋ। ਰੁਤ ਗ੍ਰੀਖਮ ਤੇ ਤਪਤ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਪਹੁਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਹਿਤ ਜਲ ਕੇਲ ਉਤਾਰੇ ਚੀਰ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਨੀਰ ਗਹੀਰ। ਤਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਲੋਲਹਿਂ। ਇਤ ਉਤ ਧਾਇ ਧਾਇ ਕਰਿ ਡੋਲਹਿਂ ॥੨੦॥ ਪੰਚਹੁੰ ਬੀਰ ਸੰਗ ਹੀ ਖੇਲਹਿਂ। ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ ਕਿਲਾਲ[੬] ਧਕੇਲਹਿਂ। ਸੂਰਜ ਮਲ ਕੇ ਪੌਤ੍ਰੇ ਦੋਈ। ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਸੋਈ ॥ ੨੧ ॥ ਕੁਲ ਭੱਲਜਨਿ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਕੋਈ। ਗੁਰ ਕੀ ਬਯ ਸਮਾਨ ਹੈਂ ਜੋਈ। ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਤ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਆਰਬਲਾ ਮਹਿਂ ਅਹੈ ਬਡੇਰਾ॥੨੨॥ ਕਿਤਿਕ ਮਸੰਦਨਿ ਕੇ ਸੁਤ ਅਹੈਂ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਸੰਗ ਰਹੈਂ। ਜਲ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਬਿ ਹੋਏ। ਗਿਨ ਗਿਨ ਕੈ ਕੀਨਸਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਏ॥੨੩॥ਛੀਂਟਨਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਕੋ ਭਾਜੈ ਕੋ ਬਲ ਕਰਿ ਥਿਰੈ। ਕਰਯੋ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਦਿਸ਼ਿ ਏਕ। ਦਿਸ਼ ਦੂਜੀ ਹੁਇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ॥੨੪॥ਇਮ ਬਦ ਕਰਿ[੮] ਇਕ ਕੇ ਇਕ ਸਾਥ। ਧਿਰਾਂ ਬਨਾਈ ਦ੍ਵੈ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਹ੍ਵੈ ਸਨਮੁਖ ਖਰੇ। ਬਲ ਕਰਿ ਸਭਿ ਛੀਂਟਨਿ ਤੇ ਭਿਰੇ॥੨੫॥ਸਮੁਖ ਛੀਂਟ ਹਾਥਨਿ ਤੇ ਮਾਰਹਿਂ। ਪੁਨਹਿਂ ਧਕੇਲਹਿ ਹਾਥ ਉਭਾਰਹਿਂ। ਪੁਨ ਹਟਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਕਰੈਂ। ਨਹਿਂ ਨ ਬਿਲੋਚਨਿ ਉਘਰਨਿ ਪਰੈਂ॥੨੬॥ ਮੁੰਦ੍ਰਤ[੯] ਹੀ ਜਲਥਲ

[੧]ਲਹਿੰਦਾ, ਧੰਨੀ ਤੇ ਘੇਪ। [੨]ਫਰੁਖਾਬਾਦ। [੩]ਮਕਸੂਦਾਵਾਦ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਇਸੇ ਨੂੰ ਮੁਰਸ਼ਦਾਬਾਦ ਕਹਿਦੇ ਹਨ। [੪]ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ ਤਾਪਤੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। [੫]ਆਗਰੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੈ। [੬]ਜਲ। [੭]ਦੋ ਧੜੇ ਬਣਾ ਲਏ। [੮]ਮਿਥ ਕੇ। [੯](ਅਖੀਂ) ਮੀਟਿਆਂ ਹੀ।

ਤੇ ਰੇਲੈਂ[1]। ਸਮੁਖ ਖਰੇ ਤੇ ਛੀਂਟ ਧਕੇਲੈਂ। ਕੋ ਬਨਾਕੁਲ ਹ੍ਵੈ ਭਾਜਿ ਸਿਧਾਵੈ। ਕਿਹ ਰੋਕਹਿਂ ਸੋ ਜਾਨਿ ਨ ਪਾਵੈ॥ ੨੭ ॥ ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਲਗਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰ। ਛੀਂਟਨਿ ਸੰਗ ਭਿਰੇ ਜੁਗ ਓਰ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਲ ਕਰਿ ਫੇਰ। ਲਿਯੋ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਕੋ ਘੇਰ॥ ੨੮ ॥ ਨੇਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਉਘਰਨਿ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਸਕਾ ਆਇ ਨ ਜਾਵੈ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਲੈ ਬਿਹਬਲ ਹੋਵਾ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਮੁਖ ਨ ਜਾਇ ਖਰੋਵਾ॥ ੨੯ ॥ ਭਾਜਿ ਚਲ੍ਯੋ ਜਲ ਤਜਿ ਕੈ ਫੇਰ। ਗਯੋ ਨਿਕਸਿ ਘੇਰ੍ਯੋ ਬਹੁ ਬੇਰ।ਜਾਜਮ[2]ਪਰ ਪਟ ਸਭਿ ਕੇ ਪਰੇ।ਪਾਗ ਬੰਧੀ ਜ੍ਯੋਂ ਕੀ ਤ੍ਯੋਂ ਕਰੇ॥ ੩੦ ॥ ਨਿਕਸਿ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਲ ਆਂਖਨਿ ਮਹਿਂ, ਭਯੋ ਬਿਹਾਲਾ। ਜਲ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਧਾਇ ਕਰਿ ਆਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਲਈ ਪਾਗ ਉਠਾਇ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਜ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਦੌਰਨਿ ਕਰ੍ਯੋ।ਤਬਿ ਸੰਗੋ ਤਿਹ ਜਾਤ ਨਿਹਰ੍ਯੋ। ਗਹਿਬੇ ਧਾਯੋ ਊਚ ਉਚਾਰਾ। 'ਸਿਰ ਪਰ ਤੁਵ ਗੁਰ ਕੀ ਦਸਤਾਰਾ॥ ੩੨ ॥ ਅਪਨੀ ਲਿਹੁ ਪਛਾਨਿ ਕੈ ਆਇ।ਮਤਿ ਥਿਰ ਰਹੀ ਨ, ਜਲ ਬਿਚਲਾਇ'। ਸੁਨਤਿ ਡਰ੍ਯੋ ਪੁਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਵਾ।ਜਹਿਂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਧਰਾਵਾ ॥੩੩॥ ਅਪਨੀ ਪਗੀਆ ਕੀਨਿ ਚਿਨਾਰੀ। ਚਾਹਤਿ ਸਿਰ ਕੀ ਧਰੌਂ ਉਤਾਰੀ। ਜਬਹਿ ਸੀਸ ਕੋ ਹਾਥ ਚਲਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਦਰਸਾਯੋ॥ ੩੪ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਬਾਕ 'ਅਬਿ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰੋ। ਇਹੀ ਪਾਗ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰੋ। ਏਕ ਸਮੈਂ ਐਸੋ ਹੁਇ ਜਾਈ। ਤੂੰ ਪੈ ਹੈਂ ਪਗਿਯਾ ਗੁਰਿਆਈ[3] ॥੩੫॥ ਅਬਿ ਲਾਯਕ ਪਗੀਆ ਇਹ ਤੇਰੇ। ਕਬਹਿ ਦੇਹਿਂ ਪਦ ਤੋਹ ਉਚੇਰੇ'। ਤ੍ਰਾਸ ਕਰੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਬੈਨ। ਦੇਖਿ ਅਨੁਚਿਤੀ, ਮਨ ਰਿਸ ਹੈ ਨ[4]॥ ੩੬ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਅਪਰ ਮੰਗਾਈ। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ। 'ਭਲੋ ਭਜਾਯੋ ਥਿਰ ਨਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ।ਵਹਿਰਨਿਕਸਿ ਭੀਸੁਧਿਨਹਿਂਲਹ੍ਯੋ'॥੩੭॥ਜਬਹਿ ਗੁਰੂਆਨੰਦਪੁਰਿ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਅਬਚਲਨਗਰ ਜਾਨਿ ਕਹੁ ਲਾਗੇ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ। ਨਹਿ ਪੀਛੇ ਕੋ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੇ॥ ੩੮ ॥ ਤਬਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸੂਨੋ ਜਾਨਿ। ਥਿਰ੍ਯੋ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਤਹਿਂ ਆਨਿ। ਹੋਲੀ ਦੀਪਮਾਲ ਕੋ ਮੇਲਾ। ਲਖਿ ਗੁਰਪੁਰਿ ਕੋ ਹੋਇ ਸਕੇਲਾ॥੩੯॥ਤਬਿ ਮੰਜੀ ਕੋ ਬੈਠਹਿ ਲਾਇ। ਲੇਹਿ ਸੁ

[1]ਧਕੇਲਦੇ ਹਨ। [2]ਠੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਬਸਤ੍ਰ ਹੇਠਾਂ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ। [3]ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਪਗ।
[4]ਅਜੋਗ (ਗਲ) ਦੇਖਕੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਪੂਜਾ ਧਨ ਸਮੁਦਾਇ॥ਕੇਤਿਕ ਬਰਖ ਰਹਯੋ ਤਹਿਂ ਜੀਵਤਿ। ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਆਪੇ ਥੀਵਤਿ ॥ ੪੦ ॥ ਇਹ ਬਚ ਕਰਯੋ ਸਫਲ ਤਬਿ ਭਯੋ। ਉਰ ਅਹੰਕਾਰ ਅਧਿਕ ਹੁਇ ਗਯੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠਨਿ ਕੋ ਜਹਿਂ ਥਾਨ।ਪੂਜਾ ਹਿਤ ਬੈਠਹਿ ਤਹਿਂ ਆਨਿ ॥ ੪੧ ॥ ਇਕ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਾਧ ਤਹਿਂ ਤਜਾਗਾ[1]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜਾਗਾ।'ਧੂਪ ਦੀਪ ਨਿਤ ਕਰਤੇ ਰਹੀਅਹਿ।ਆਨ ਥਾਨ ਜੈਬੋ ਨਹਿਂ ਚਹੀਅਹਿ' ॥ ੪੨ ॥ ਰਹਤਿ ਹੁਤੋ ਸੋ ਤਿਸ ਹੀ ਥਾਨਿ। ਪਿਖਯੋ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਕੋ ਮਾਨ।ਜਬਿ ਗੁਰ ਥਲ ਪਰ ਬੈਠਯੋ ਜਾਇ।ਤਬਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਾਧ ਤਹਿਂ ਆਇ ॥ ੪੩ ॥ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕਨ ਤੇ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਕਰਨਿ ਅਜੋਗ ਨ ਤੁਹਿ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਅਦਬ ਰਾਖਨੋ ਜਿਸ ਥਲ ਕੇਰਾ। ਤਹਿਂ ਬੈਠੇ ਕਜਾ ਬਨਹਿ ਉਚੇਰਾ?॥੪੪॥ ਤੁਝ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਲਗੈ ਇਹ ਭਾਰੇ। ਭਲੇ ਕਰਮ ਕੋ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੇ। ਕਯੋਂ ਅਪਰਾਧ ਬਿਸਾਲ ਕਮਾਵੈਂ। ਬੈਠਿ ਅਪਰ ਥਲ, ਲਿਹੁ ਧਨ ਆਵੈ'॥੪੫॥ਸੁਨਤਿ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਖਿਝਿ ਮਹਾਂ। ਬੋਲਯੋ 'ਤੂੰ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਕਹਾਂ। ਹੈਂ ਫਕੀਰ, ਜਾਨੈਂ ਸੁਧ ਸੋਈ[2]। ਗੁਰੂਅਨਿ ਕੀ ਸੂਝਤਿ ਨਹਿਂ ਕੋਈ ॥ ੪੬ ॥ ਤੂਟਹਿ ਘੂੰਘਟ ਕੋ ਮਤਿ ਤੇਰੋ[3]। ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕਜਾ ਕਰਿਹਹਿਂ ਝੇਰੋ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕ੍ਰੋਧ ਉਰਿ ਧਾਰਾ। ਖਰੋ ਸਮੁਖ ਇਮ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥ 'ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਬੀਜ ਬਿਹੀਨਾ। ਰਹੈਂ ਨ ਕਯੋਂਹੂੰ ਮਰਿ ਹੁਇਂ ਛੀਨਾ'। ਦੇ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਸੁ ਕੀਨਿ ਅਨਾਦਰ। ਥਿਰਯੋ ਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ॥ ੪੮ ॥ ਸ੍ਰਾਪ ਸਾਧ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਹੋਯੋ। ਲਾਭ ਮੂਲ ਕੋ ਸਭਿ ਹੀ ਖੋਯੋ[4]। ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ, ਥਿਰਯੋ ਨਹਿਂ ਸੋਈ। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਸਫਲਯੋ ਇਮ ਹੋਈ* ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰੁੱਤੇ 'ਜਲ ਕੇਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਸਿਖ ਰੀਛ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਬੱਗਜ ਸਭਿ, ਧੀਰ, ਕ੍ਰਿਤੱਗਜ[5]ਬਿਸਾਲ।ਕਰਤਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਅਨੰਦ ਦਰਸਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਲ† ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਗੁਰ ਸਰਬੱਗਜ।ਸ਼ੋਭਤਿ ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਕ੍ਰਿਤੱਗਜ। ਈਖਦ[6]

[1]ਛਡਿਆ ਸੀ (ਸਿਵਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [2]ਤੂੰ ਫਕੀਰ ਹੈਂ ਸੋ (ਫਕੀਰੀ) ਦੀ ਸਾਰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ। [3]ਤੇਰੇ ਮਤ ਦਾ ਘੁੰਘਟ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। [4](ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਨੇ) ਗੁਆ ਲੀਤਾ। [5](ਤੇ) ਕੀਤੇ (ਉਪਕਾਰ) ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ। [6]ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ। *ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਲਈ ਦੇਖੋ ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੩੫ ਅੰਕ ੮ ਤੋਂ ੪੭ ਤੱਕ। †ਦਰਸਹਿ ਦਾਸ ਨਿਹਾਲ।

ਸਿੱਖ ਪਾਸ ਪਰਵਾਰਤਿ। ਚਹੁੰ ਓਰ ਚਾਮਰ ਬਰ ਢਾਰਤਿ[1] ॥ ੨ ॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਬੁੱਧਿ ਬਿਲੰਦ। ਜਨ ਤਾਰਨਿ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨਚੰਦ। ਪਦਮਪੱਤ੍ਰ ਸੀ ਆਂਖ ਬਿਸਾਲੀ। ਡੋਰੇ ਸਹਿਤ ਅੰਤ ਮਹਿਂ ਲਾਲੀ[2] ॥੩॥ ਤੀਛਨ ਹੈਂ ਕਟਾ-ਖਨ ਬਡ ਈਛਨ[3]। ਚੰਚਲ ਜਨੁ ਖੰਜਨ ਦੇ ਸੀਛਨ[4]। ਮਹਾਂ ਉਦਾਰ ਮੁਕਤਿ ਲੌ ਦੇਤਿ। ਹੇਰਤਿ ਦਾਸਨਿ ਦੁਖ ਹਰਿ ਲੇਤਿ ॥੪॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬਿ ਬੈਠਿ ਬਿਤਾਯੋ।ਲੇ ਇਕ ਰੀਛ ਕਲੰਦਰ ਆਯੋ। ਮਹਾਂਬਲੀ ਬਡ ਦੇਹ ਅਕਾਰਾ। ਕੈਧੌਂ ਜਾਮਵੰਤ ਦੇਹ ਧਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਸਭਿ ਅੰਗਨਿ ਪਰ ਬਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਭੂਰ ਬਰਨ[5] ਨਖ ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਾਲਾ। ਫੋਰਿ ਨਾਸਕਾ ਰੱਜੂ ਪਾਈ। ਚਰਮ ਕਲੰਦਰ ਤਨ ਲਪਟਾਈ[6]॥੬॥ ਲਕੁਟੀ ਹਾਥ ਡਰਾਵਨਿ ਕਾਰਨ। ਜਬਹਿ ਦਿਖਾਇ ਕਰਹਿ ਭਭਕਾਰਨ।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗਾਰੀ। ਲਗਯੋ ਦਿਖਾਵਨਿ ਤਿਹ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਕੁਸ਼ਤੀ ਲਗੇ ਕਰਨਿ ਬਲ ਧਰੇ। ਕਬਿ ਊਪਰ ਹੋਵਹਿਂ ਕਬਿ ਤਰੇ। ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਤ ਬੀਚ ਮੈਦਾਨ। ਬਡੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕਰਤਿ ਭਯਾਨ ॥੮॥ਦਹਿ ਪਗ ਪਰ ਭਾਲਕ[7] ਹੁਇ ਖਰੋ। ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਅੰਕ ਲੈ ਭਰੋ[8]। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਘੋਲ ਦਿਖਾਯੋ। ਸਿੱਖਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥੯॥ 'ਇਸ ਭਾਲਕ ਕੋ ਬਡੋ ਅਕਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਅਸ ਪੂਰਬ ਕਬਹਿ ਨਿਹਾਰਾ'। ਚਮਰਦਾਰ ਕੀਰਤੀਆ ਨਾਮ। ਠਾਂਢੋ ਚੌਰ ਕਰਤਿ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੧੦ ॥ ਖੋੜਸ ਬਰਸ ਆਰਬਲ ਜਾਂਹਿ। ਭਾਲਕ ਪਿਖਤਿ ਹਰਖ ਉਰ ਮਾਂਹਿ।ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਦੀਰਘ ਇਸ ਦੇਹਿ। ਕਿਮ ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ ਇਹ ਦੁਖ ਦੇਹ[9] ? ॥੧੧॥ ਕੋ ਅਘ ਕਰਿ ਐਸੀ ਗਤਿ ਹੋਈ ? ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ'। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਮਹਿਂ ਕਰੁਨਾ ਸਾਗਰ। ਤਬਿ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਕਹਯੋ ਉਜਾਗਰ ॥੧੨ ॥ 'ਭੋ ਕੀਰਤੀਆ ! ਉਰ ਲਖਿ ਆਪ।ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਮਹਿਂ ਇਹ ਤੁਵ ਬਾਪ। ਅਘ ਬਡ, ਭਾਲਕ ਦੇਹ ਭਯੋ ਹੈ। ਗਹਯੋ ਇਨਹੁ ਕੇ ਬਸੀ ਥਿਯੋ ਹੈ' ॥ ੧੩ ॥ ਕੀਰਤੀਆ ਸਮੇਤ ਸਿਖ ਤਹਾਂ[10]। ਮਾਨਯੋ ਸੁਨਤਿ ਅਚੰਭਾ ਮਹਾਂ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਹ ਕਹਾਂ ਅਲਾਈ?॥੧੪॥ਪਿਤਾ ਆਪ ਕੇ ਪਾਸ ਸਦੀਵ।

[1]ਝੁੱਲਦਾ ਹੈ। [2]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੋਨੇ ਵਲ ਡੋਰੇ ਦੀ ਲਾਲੀ ਹੈ, (ਕਮਲ ਪੱਤੀ ਦੇ ਲਾਲ ਡੋਰੇ) ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਨੈਤ੍ਰਾਂ ਦੇ। [4]ਮਾਨੋਂ ਮਮੋਲੇ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਸਿੱਖਿਆ। [5]ਭੂਰਾ ਰੰਗ। [6]ਤਨ ਨੂੰ ਕਲੰਦਰ ਨੇ ਚਮੜਾ ਲਪੇਟਿਆ ਹੈ। [7]ਰਿੱਛ। [8]ਜੱਫੀ ਪਾਈ। [9]ਇਸ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [10]ਕੀਰਤੀਏ ਨੇ ਉਥੇ (ਹਾਜ਼ਰ) ਸਿੱਖਾਂ ਸਣੇ।

ਮਮ ਪਿਤ ਰਹ੍ਯੋ ਸੇਵ ਕਰਿ ਥੀਵ[1]। ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਤਾ। ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਹੁਇ ਸੋ ਬਰਤੀਤਾ ॥੧੫॥ ਰਹਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਸੇਵਾ। ਨੌਮੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਕਰਨੇ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਕਲਜਾਨਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਸੇਵਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਮਹਾਨਾ॥੧੬॥ ਜੋ ਤਿਸ ਕੋ ਐਸੋ ਫਲ ਭਯੋ। ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਤੇ ਭਾਲਕ ਥਿਯੋ॥ਤਿਸ ਗੁਰ ਕੇ ਸਪੂਤ ਹੋ ਆਪ।ਸੇਵਤਿ ਹੁਤੋ ਜਿਨਹੁੰ ਮਮ ਬਾਪ ॥੧੭॥ ਸੋ ਭਾਲਕ ਤਨ ਭਾ ਇਮ ਭਨ੍ਯੋ। ਮੁਝ ਕੋ ਬੰਦਰ ਚਹੀਯਤਿ ਬਨ੍ਯੋ। ਗਾਵਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਫਲ ਐਸੇ। ਮਾਨੁਖ ਲਖਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਤਬਿ ਕੈਸੇ॥ ੧੮॥ ਉੱਤਮ ਪਦ ਮੁਕਤੀ ਲੌ ਜੋਇ। ਚਾਹਤਿ ਨਰ ਸੋ ਸੇਵਕ ਹੋਇ। ਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਫਲ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ। ਨਹਿਂ ਸੇਵਹਿਂ ਤੁਮ ਕੋ ਡਰ ਚੀਤ ॥ ੧੯ ॥ ਸਿੱਖਨ ਗਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰੈ ਅਹੋ।ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ? ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ! ਕਹੋ। ਸਿਖ ਗੁਰਦਾਸ ਨਾਮ ਇਸ ਕੇਰ[2]। ਰਾਖਹੁ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਲਾਜ ਘਨੇਰ ॥੨੦॥ ਯਾਂ ਤੇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਪੁਨਹਿ ਜੂਨਿ ਦੁਖ ਤੇ ਛੁਟਵਾਵਹੁ। ਆਸ਼੍ਰੈ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਔਰ ਨ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਸ਼੍ਰੇਯ ਪਾਇ ਕਿਤ ਠਰ ਨ'॥੨੧॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ। 'ਤੋਹਿ ਪਿਤਾ ਇਮ ਜੂਨੀ ਪਾਈ। ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਆਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸਾ। ਤੁਵ ਪਿਤ ਨੇ ਕਰਿਕੈ ਅਰਦਾਸਾ ॥੨੨॥ ਬਰਤਾਵਨਿ ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਦੇਤੇ ਸਭਿ ਪਾਹੀ। ਗੁੜ ਲਾਦੇ ਗਾਡੇ ਮਹਿ ਕੋਇ[3]। ਤਹਿਂ ਮਾਰਗ ਆਯੋ ਚਲਿ ਸੋਇ॥੨੩॥ਗੁਰ ਉਤਰੇ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਖ ਕਾਨ। ਇਕ ਭੇਲੀ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਪਾਨ।ਧਰਿ ਆਗੈ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੁ ਕਰ੍ਯੋ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਅਵਨੀ ਸਿਰ ਧਰ੍ਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਚਲ੍ਯੋ ਸੰਭਾਰਨਿ ਗਾਡੇ।ਮਾਰਗ ਚਲਿਤੇ ਆਇ ਜੁ ਛਾਡੇ[4]।ਤੁਵ ਪਿਤ ਤਬਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਰਤਾਵੈ। ਸੋ ਸਿਖ ਤਿਹ ਢਿਗ ਗਾ ਉਤਲਾਵੈ ॥੨੫॥ ਧੂਰ ਪੰਥ ਕੀ ਜਿਸ ਪਰ ਪਰੀ। ਬਦਨ ਸ਼ਮਸ਼ ਧੂਸਰ[5] ਸਭਿ ਕਰੀ।ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਪਰ ਜਿਸਕੇ ਰਜ ਛਾਈ। ਸਕਟ ਚੱਕ੍ਰ ਪਗ ਬ੍ਰਿਖਭ ਉਡਾਈ[6]॥੨੬॥ਤੋਹਿ ਪਿਤਾ ਤੇ ਜਾਚਨਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਨਹੀਂ ਕਛੂ ਤਿਸ ਕੈ ਕਰ ਧਰ੍ਯੋ। ਪੁਨਹਿ ਨਿਕਟਿ ਹੁਇ ਮਾਂਗ੍ਯੋ ਕੁਨਕਾ[7]। ਜਿਸਕੇ ਗਾਢੋ ਸਿਦਕ ਸੁ ਮਨ ਕਾ ॥ ੨੭ ॥ ਮੁਖ ਪਾਵਨ ਤੇ

[1]ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੀ। [2]ਸਿੱਖ ਬੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾਮ ਬੀ ਇਸ (ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ) ਗੁਰਦਾਸ ਸੀ। [3]ਕੋਈ (ਸਿੱਖ)। [4](ਜਿਨਾਂ ਨੂੰ) ਰਾਹ ਤੁਰਦੇ ਛੱਡ ਆਯਾ ਸੀ। [5]ਦਾੜ੍ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਵਰਗੀ। [6]ਗੱਡੇ ਦੇ ਪਹੀਏ ਤੇ ਬੈਲਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੇ ਜੋ (ਧੂੜ) ਉਡਾਈ ਸੀ। [7]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

ਪਾਵਨ[1] ਹੋਈ। ਉਤਕੰਠਤਿ[2] ਯਾਂਤੇ ਬਹੁ ਸੋਈ। ਤੁਵ ਪਿਤ ਨੇ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ। ਝਿਰਕਨ ਕੀਨਿ ਸਿੱਖ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥ ੨੮॥-ਰੀਛ ਬੇਸ ਕਰਿਕੈ ਮਤਿ ਮੂੜ੍ਹਾ। ਕਯੋਂ ਸਭਿ ਪਰ ਤੂੰ ਹੋਤਿ ਅਰੂੜ੍ਹਾ। ਪਰੇ ਰਹੌ ਠਾਂਢੋ, ਕਯੋਂ ਆਵਹਿ। ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਕਯੋਂ ਰੌਰ ਮਚਾਵਹਿ-॥ ੨੯॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਖ ਹੁਇ ਮਨ ਭੰਗ। ਅਵਨੀ ਹੇਰਤਿ ਬ੍ਰੀੜ੍ਹਾ[3] ਸੰਗ॥ਲਘੁ ਕਨ ਪਰਯੋ[4]ਉਠਾਯੋ ਛਿਤ ਤੇ। ਆਨਨ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ ਗੁਰ ਹਿਤ ਤੇ॥ ੩੦॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਤੁਵ ਪਿਤ ਕੋ ਦਿਯ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਰਿਕੈ।-ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਤੋਹਿ। ਅਬਹਿ ਸਰੀਰ ਰੀਛ ਕੋ ਹੋਹਿ-॥੩੧॥ [5]ਗਯੋ ਉਤਾਇਲ ਸਕਟੋ ਮਿਲਯੋ। ਕਰੇ ਸਾਥ, ਸੋ ਆਗੇ ਚਲਯੋ[5]। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਪਿਤ ਤੋਹਿ। ਬਯ ਪੂਰਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਬਸਿ ਹੋਹਿ॥ ੩੨॥ ਅਮੁਕੇ ਪਰਬਤ ਭਾਲਕ ਭਯੋ। ਹੁਤੋ ਅਲਪ ਹੀ ਇਨ ਗਹਿ ਲਯੋ। ਸਿਖ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਨਿਫਲ ਕਯੋਂ ਜਾਇ। ਜਿਨਕੇ ਚਿਤ ਗੁਰ ਚਰਨ ਟਿਕਾਇ*†॥ ੩੩॥ ਸੁਨਤਿ ਅਚੰਭੋ ਮਾਨਯੋ ਸਭਿਹੂੰ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਹ ਸੁਤ ਕਹਿ ਤਬਿ ਹੂੰ।'ਰਾਵਰ ਭਨੀ ਬਾਤ ਸਭਿ ਨੀਕੀ।ਅਬਿ ਗਤਿ ਕਰੀਏ ਨਿਜ ਸਿਖ ਹੀ ਕੀ॥੩੪॥ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੋ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ। ਦੋਸ਼ ਅਨੇਕ ਬਿਦਾਰਨਿ ਹਾਰਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਜੂਨ ਛੁਟਾਵੋ। ਅਬਿ ਉੱਤਮ ਗਤਿ ਕੋ ਪਹੁੰਚਾਵੋ'॥ ੩੫॥ ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ ਇਕ ਸਿਖ ਭੇਜਾ। 'ਲੇਹੁ ਮੋਲ ਕੋ ਭਾਲਕ ਦੇ ਜਾ'। ਸੁਨਤਿ ਕਲੰਦਰ ਨੇ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਇਹ ਸਮ ਰੀਛ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਲਹਯੋ॥ ੩੬॥

---

[1]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। [2]ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। [3]ਲੱਜਾ। [4](ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ)ਨਿੱਕਾ ਕਿਣਕਾ ਪਿਆ ਸੀ। [5]ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਗਿਆ ਤੇ ਗਡਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਿਆ,(ਗੱਡੇ) ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। *ਪਾ:-ਜਾਚਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸ਼ਰਧਾਏ।

†ਗਡੇ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਸਿਦਕਵਾਨ 'ਧਯਾਨ ਸਿੱਧ' ਸਿੱਖ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਸੀ ਤੇ ਵਾਕ ਸੱਤਾ ਏਕਾਗ੍ਰ ਚਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ। 'ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ'। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਾ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ 'ਧਯਾਨ ਸਿੱਧ' ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਤਮੋਗੁਣੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਸੀ, ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨਾਹਕ ਧਯਾਨ-ਲੀਨ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਨ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਦੂਸ਼ਨ ਕਮਾਇਆ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿੱਚ ਚਾਹੀਏ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਉਪਜਣ ਦੇਣਾ ਹੈ ਸੋ ਸੇਵਾ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦਾ।

ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ ਕਮਾਈ ਮੇਰੀ। ਲੇਹੁ ਪੁਰਿਨਿ[1]* ਤੇ ਭਿੱਛ ਘਨੇਰੀ। ਮੋਹਿ ਰਜਤਪਨ ਦੋ ਸੈ ਦੇਹੁ।ਤੌ ਭਾਲਕ ਕੋ ਰਾਵਰ ਲੇਹੁ'॥੩੭॥'ਏਤੇ ਹੀ ਦਿਹੁ' ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈਂ। ਸੇਵਕ ਗਯੋ ਕੋਸ਼ ਜਹਿਂ ਅਹੈ।ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ ਦੇਨਿ ਤਿਸ ਪਾਹੀ। ਫਿਰਯੋ[2] ਕਲੰਦਰ,ਲੇ ਤਬਿ ਨਾਂਹੀ॥੩੮॥ 'ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਮੈ ਲੇਉਂ ਘਨੇਰੇ'। ਹਟਿ ਸਿਖ ਭਾਖਯੋ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ। 'ਨਹਿਂ ਅਬਿ ਲੇਤਿ ਕਹੈ ਕਛੁ ਔਰਾ। ਕਰਯੋ ਮੋਲ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ ਬੌਰਾ'॥ ੩੯ ॥ ਤਬਿ ਗੁਰ ਭਨਯੋਂ'ਲੇਹੁ ਤਿਸ ਛੀਨ'।ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਉਠਿ ਤੈਸੇ ਕੀਨਿ।ਆਨਿ ਹਜ਼ੂਰ ਖਰੋ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਇਕ ਸਥਾਨ ਬੰਧਾਵਨ ਕੀਨਿ ॥ ੪੦ ॥ ਦਯੋਸ ਬਿਤੀਤਯੋ ਜਾਮਨਿ[3] ਛਾਵਾ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਫੁਰਮਾਵਾ। 'ਸੌ ਕੋ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਸੁਚ ਸੋਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਹੁ ਲੇ ਆਵਹੁ'॥ ੪੧ ॥ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਯੋ ਆਨਯੋਂ ਪਾਸ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲੈਕੇ ਨਿਜ ਪਾਨ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਈਖਦ[4] ਕਰਿ ਖਾਨ॥੪੨॥ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰੀਛ ਕੋ ਦਯੋ।ਜਬਿ ਮੁਖ ਮਹਿ ਸੋ ਪਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਗਯੋ ਉਦਰ ਮਹਿਂ ਤਤਛਿਨ ਮਰਯੋ। ਸ੍ਰਾਪ ਪਾਪ ਸਭਿ ਹੀ ਪਰਹਰਯੋ॥ ੪੩ ॥ ਉਤਮ ਗਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾ । ਸਿੱਖਨ ਸਭਿਨਿ ਅਚੰਭੋ ਜੋਵਾ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰਹਿ' ਬਖਾਨਹਿਂ। 'ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਆਪੇ ਜਾਨਹਿਂ†' ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖ ਰੀਛ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵੀਰਰਸੀ ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ। ਬਲ ਜੁਤਿ ਵਧਹਿ ਸਰੀਰ ਬਡ ਕਰਹਿਂ ਨਰਨਿ ਕਲਯਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕਹੁ ਅੱਭ੍ਯਾਸਹਿ। ਅਪਰ ਸਕਲ ਹੀ ਗੇਰਹਿਂ ਪਾਸਹਿ। ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਧਰਿਵਾਇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਕਰਹਿਂ ਚਲਾਵਨਿ ਧਨੁ ਤੇ ਬਾਨਾ॥੨॥ਥਿਰ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਇ ਚਲਾਵਹਿਂ। ਕਬਿ ਠਾਂਢੇ ਹਤਿ ਲੱਛ ਗਿਰਾਵਹਿਂ। ਕਬਹੁਂ ਕੁਵਾਦਾ[5] ਐਂਚਨਿ ਕਰਹਿਂ। ਜਿਮ ਭੁਜਦੰਡ ਅਧਿਕ ਬਲ ਧਰਹਿਂ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਹਿਂ ਪਿਤਾਮੇ ਕੀ[6] ਵਡਿਆਈ। ਪਰੇ ਜੰਗ ਬਡ ਭਟ ਸਮੁਦਾਈ। ਦੀਹ

[1]ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ। [2](ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਤੋਂ) ਫਿਰ ਗਿਆ। [3]ਰਾਤ। [4]ਥੋੜਾ। [5]ਕਮਾਨ ਜੋ ਕਰੜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਮਾਣ। [6]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ।

*ਪਾ:-ਘਰਨਿ। †ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰੋਧ ਵਸ ਹੋਕੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ।

ਕਠੋਰ ਸਰਾਸਨ ਧਾਰਹਿ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਅਨੇਕਨਿ ਤੇ ਕਰਿ ਪਾਰਹਿ[1] ॥੪॥ ਕੰਕ ਪੰਖ ਲਗਿ ਮੋਟਿਯ ਕਾਨਾ। ਖਪੱਰੇਮੁਖੀ[2], ਬਡੇ ਕਰਿ ਬਾਨਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਆਗੇ ਅਰਜੋ ਨ ਕੋਈ। ਕਈ ਬਾਰ ਬਡ ਸੰਘਰ ਹੋਈ ॥੫॥ ਸੁਨਹਿਂ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਅਧਿਕ ਵਧਾਵਹਿਂ। ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਹਜ਼ੂਰ ਬੁਲਾਵਹਿਂ। ਦੇਦੇ ਸੀਖਘਰਾਵਹਿਂ ਖਪਰੇ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਗਨ ਆਯੁਧ ਅਪਰੇ ॥ ੬ ॥ ਸੇਲੇ[3], ਸਾਂਗਨ, ਭਾਲੇ ਭਲੇ[4]। ਕਾਰੀਗਰ ਲੇ ਲੇ ਗਨ ਮਿਲੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਬਖਸ਼ਸ਼ ਧਨ ਕੀ ਅਧਿਕ ਦਿਵਾਵੈਂ ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਆਵਹਿ ਨਰ ਘਨੇ। ਆਯੁਧ ਅਰਪਤਿ ਹੈਂ ਅਨਗਿਨੇ । ਬੀਰ ਸਮੀਪੀ[5] ਬਖਸ਼ਨ ਕਰੈਂ। ਗਹੇ[6] ਸੁ ਹਰਖ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਧਰੈਂ ॥ ੮ ॥ ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਟਿਕਾਵਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਘਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਬਿਧਾਨ ਬਿਲੰਦੇ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਹੀ ਸਮਾਜ ਬਿਰਧਾਵਹਿਂ। ਰਾਖਹਿਂ ਚਾਕਰ ਜੋ ਢਿਗ ਆਵਹਿਂ॥੯॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਗ ਤੇ ਅਚਹਿਂ ਅਹਾਰਾ। ਕਿਤਿਕ ਰਸਤ ਲੇ ਕਰਹਿਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਧਨ ਕੀ ਦੇਤਿ ਨੌਕਰੀ ਤਿਨੈ। ਜੋ ਨਿਤ ਰਹਿਤਿ ਬੀਰ ਰਸ ਸਨੈ ॥੧੦॥ ਹਯਨਿ ਅਰੂਢਹਿਂ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਰਹਿਂ। ਬ੍ਰਿੱਤ ਅਖੇਰ ਕਰਹਿਂ ਮੁਦ ਧਾਰਹਿਂ। ਮ੍ਰਿਗਨ ਧਵਾਇ ਥਕਾਵਹਿਂ ਜਬੈ। ਘੇਰਿ ਘੇਰਿ ਸਰ ਮਾਰਹਿਂ ਤਬੈ ॥੧੧॥ ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਛੋਰਤਿ ਹਨੈ। ਸੀਖਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਘਨੇ। ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਕਰਹਿ ਸਿੰਘਾਰਨ। ਕੋ ਤੋਮਰ ਭ੍ਰਮਾਇ ਪਰਹਾਰਨਿ ॥ ੧੨ ॥ ਸ਼ਿਕਰੇ, ਜੁਰਰੇ, ਬਾਜ ਰੁ ਸ੍ਵਾਨ। ਇਨ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਮਹਾਨ। ਹਯ ਅਰੂਢਿਬੇ ਬਿੱਦਯਾ ਫੇਰਨਿ[7] । ਅਧਿਕ ਧਵਾਵਹਿਂ, ਫਾਂਧਹਿਂ ਪ੍ਰੇਰਨ[8] ॥ ੧੩ ॥ ਛਾਲ ਬਿਸਾਲ ਅਲਪ ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ। ਬਾਗਨ[9] ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭ੍ਰਮਾਵਹਿਂ। ਕਰਹਿਂ ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਪਲਟਹਿਂ ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ ਕਰ ਨਾਲੇ ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਨਹਿ ਅਟੇਰਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰੇਰਨ[10]। ਹੇਤੁ ਚਲਾਕੀ ਫਿਰ ਫਿਰ ਫੇਰਨਿ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁ ਬਿਲਾਸ ਗੁਰ ਕਰੈਂ। ਪਿਖਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਇਮ ਉਰ ਧਰੈਂ ॥ ੧੫ ॥–ਰੀਤਿ ਪਿਤਾਮੇ ਕੀ ਉਰਧਾਰੀ। ਬਿਧਿ ਸੰਘਰ ਕੀ ਸਕਲ ਸੰਭਾਰੀ। ਇਹ ਘਾਲਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਘਮਸਾਨੇ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿ ਸਵਧਾਨੇ ॥ ੧੬ ॥ ਜਥਾ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਤਿਨਹੁ

[1]ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। [2]ਤੀਰ ਚੌੜੇ ਫਲ ਵਾਲੇ। [3]ਨੇਜੇ। [4]ਚੰਗੇ। [5](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੇੜੇ ਬੈਠੇ ਬੀਰਾਂ ਨੂੰ। [6](ਬੀਰ)ਲੈਕੇ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ)। [7](ਘੋੜੇ ਦੇ) ਫੇਰਨ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ। [8]ਛਾਲ ਮਰਵਾਉਣੀ। [9]ਵਾਗਾਂ ਦੇ। [10]ਸੂਤ ਦੇ ਅਟੇਰਨ ਵਾਂਗ, ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਪੂਰਦੇ ਹਨ।

ਕੇ ਸੁਨੇ। ਤਥਾ ਇਨਹੁੰ ਮੈਂ ਪਈਯਤਿ ਘਨੇ। ਕ੍ਰਾਂਤਿਮਾਨ[1] ਬਡ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਖਸ਼ਤਿ ਸੁਖਰਾਸਹਿ ॥ ੧੭ ॥ ਜਿਨ ਕੀ ਰੀਝ ਖੀਝ ਬਿਨ ਮੋਘੂ[2]। ਨਾਸਹਿਂ ਬਿਘਨ ਅਘਨ ਕੇ ਓਘੂ[3]–। ਆਇ ਦੂਰ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ। ਪੁਨ ਘਰ ਬਿਖੈ ਧ੍ਯਾਨ ਨਿਤ ਧਰਹਿਂ॥੧੮॥ਗੁਰ ਮੂਰਤ ਸੂਰਤ ਬਰ ਚਾਰੂ। ਬਰਨੌਂ ਮੈਂ ਅਬਿ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੂ। ਜੋ ਸਿਖ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰੈਂ ਧਯਾਨ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਨ ॥ ੧੯ ॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਨਿੰਦੇ[4]*।ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਤਿਨ ਚਰਣ† ਮੁਕੰਦੇ[5]।[6]ਜਿਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੇ।ਭਏ ਲਾਲ ਲਾਗੇ ਜੁਗ ਪਾਗੇ[6]॥੨੦॥ਨਖਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਇਮ ਖਰੇ। ਜਨੁ ਲਾਲੀ ਪਰ ਹੀਰੇ ਧਰੇ। ਏਡੀ ਕੋਮਲ ਬ੍ਰਿਤਲਾਕਾਰ[7]। ਜਨੁ ਫਲ ਕੌਹਰ[8]ਲਾਲ ਉਦਾਰ॥੨੧॥[9]ਤਰੁਵਾ ਬ੍ਰਿਛਤੇ ਊਰਧ ਐਸੋ।ਕਮਠ ਪੀਠ ਹੁਇ ਕੋਮਲ ਜੈਸੇ[9]। ਸੁਮਿਲਿ ਆਂਗੁਰੀ ਸੂਧੀ ਸੋਹੈ[10]। ਦੁਤਿ ਪੱਲਵ ਕੀ ਜਿਨੁ ਮਨ ਮੋਹੈ[11] ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼ੁਭਤਿ ਪਗਨਿ ਪਰ ਗੁਲਫ[12] ਉਚੇਰੇ। ਜਿਨ ਮੋ ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਸਭਿ ਹੇਰੇ।ਜੁਗਲ ਜੰਘ ਜਾਨੂ[13] ਦਿਢ ਹੋਏ। ਮਨਹੁੰ ਓਜ ਕੇ ਥੰਭ ਖਰੋਏ ॥ ੨੩ ॥ ਉਦਰ ਸ-ਤ੍ਰਿਵਲੀ[14] ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਤਿ।ਨਾਭਿ

---

[1]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ। [2]ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਤੇ ਗੁਸਾ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਤੇ ਰੀਝਣਾ ਤੇ ਖੀਝਣਾ ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਦਾ ਅਸਰ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਸਮੂਹ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਵਿਘਨ। [4]ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਕੋਮਲ। [5]ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ। [6]ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਲਗੇ (ਸੋ ਮਨ) ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵ ਲਾਲ ਵਾਂਗ ਅਮੋਲਕ ਹੋ ਗਏ; ਅਥਵਾ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਏ। [7]ਗੋਲਾਕਾਰ। [8]ਕੌਂਹਰ=ਤੁਮੇਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਇਕ ਫਲ ਜੋ ਪੱਕ ਕੇ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਅੱਡੀ ਦੀ ਲਾਲੀ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ,ਯਥਾ ਬਿਹਾਰੀ:–ਕੌਂਹਰ ਸੀ ਏਡੀਨ ਕੀ ਲਾਲੀ ਦੇਖ ਸੁਭਾਇ। [9]ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਪੈਰ ਦੀ ਪਿਠ ਐਉਂ ਉਚੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਛੂ ਦੀ ਪਿਠ, (ਪਰ ਉਹ ਕਰੜੀ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਇਹ) ਕੋਮਲ ਹੈ। [ਤਰੁਵਾ=ਪੈਰ ਦੀ ਪਿਠ। ਸੰਸ:, ਬ੍ਰਿਕਸ਼=ਉਹ ਆਕ੍ਰਤੀ ਯਾ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੂਲ ਤੋਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹੋਕੇ ਨਿਕਲੇ]। (ਅ) ਤਰੁਵਾ ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਸਰ 'ਤਲੀ' ਲਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦ 'ਤਰੁਵਾ ਬ੍ਰਿਛ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਤਲੀਆਂ ਨੂੰ ਢਕ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਥਾਂ' ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਉਹੋ ਹੋਈ=ਪੈਰ ਦੀ ਪਿੱਠ, ਜੋ ਐਉਂ ਉਚੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੱਛੂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [10]ਮਿਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ (ਐਉਂ) ਸੋਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [11]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰੂੰਮਲੀਆਂ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਰਹੀ ਹੈ। [12]ਗਿੱਟੇ। [13]ਗੋਡੇ। [14]ਪੇਟ ਤੇ ਤ੍ਰੈ ਵਲ ਦੀ ਰੇਖਾ। *ਪਾ:–ਮਲਿੰਦੇ।

†ਪਾ:–ਜਨ ਸ਼ਰਨ।

ਗੰਭੀਰ ਦਿਪਤ ਚਿਤ ਮੋਹਤਿ। ਬਾਹੁ ਅਜਾਨੁ ਸੁ ਅਰਲਾ ਮਾਨੋ[੧]। ਸ਼ੁਭਤਿ ਕਰੀ ਕਰ ਬਲੀ ਮਹਾਨੋ[੨]॥੨੪॥ਦਿਪਤ ਪ੍ਰਚੰਡਬਡੇ ਭੁਜਦੰਡੇ[੩]।ਮਨਹੁੰਬੰਜ੍ਰ ਕੇ ਇਹ ਜੁਗ ਖੰਡੇ ।ਆਯੁਤ ਛਾਤੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਗਾਢੇ[੪]। ਮਨਹੁ ਕਪਾਟ[੫] ਕਠਨ ਰਿਪੁ[੬] ਠਾਂਢੇ॥੨੫॥ਤੁੰਗ ਸਿਕੰਧਨ ਤੇ ਜੁਗ ਛੈਲੇ[੭]। ਜਿਮ ਕ੍ਰਿਖਚਰ ਸੂਨੋ ਬਡ ਬੈਲੇ[੮]। ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਉਜਾਲੀ। ਗੋਲ ਮੋਲ ਬਡ ਕੇ ਦੁਤਿ ਸ਼ਾਲੀ[੯]॥੨੬॥ ਚਿਬਕ[੧੦] ਚਾਰੁ ਚਹੁੰਗਿਰਦ ਸੁਹਾਵਤਿ।ਫਲ ਰਸਾਲ-ਨੂਤਨ[੧੧] ਜਨੁ ਭਾਵਤਿ। ਅਧਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸ਼ੁਭ ਲਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੀਰਨਿ ਪੰਕਤਿ ਦੰਤ ਉਜਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਦਿਖੀਅਤਿ ਦਮਕਾਵਤਿ। ਸੰਪਟ ਬਿੱਦ੍ਰੁਮ ਕਲੀ ਲਖਾਵਤਿ[੧੨]। ਸੁੰਦਰ ਦੀਪਤ ਜੁਗਲ ਕਪੋਲੇ[੧੩]। ਮੁਕਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਨਹੁ ਅਮੋਲੇ[੧੪]॥੨੮॥ਤਿਨ ਪਰ ਕੁੰਡਲ ਡੋਲਤਿ ਝਲ-ਕਤਿ। ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਤੇ ਬਰ ਡਲਕਤਿ।ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਜਨੁ ਚੰਦ ਅਖੰ-ਡਤ[੧੫]।ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਜਤ ਦੁਤਿ ਬਡ ਮੰਡਤਿ[੧੬]॥੨੯॥ ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਘਨ ਧੁਨਿ[੧੭] ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ। ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਦਾਨੀ[੧੮]। ਕੈ ਦੁੰਦਭਿ ਸੁਰ ਸ਼ਬਦ ਗੰਭੀਰ। ਬੋਲਤਿ ਮਹਾਂ ਭਰੇ ਰਸ ਬੀਰ॥੩੦॥ਕਮਲ ਪਾਂਖਰੀ ਚਾਰ ਸਰੀਖੀ[੧੯]।ਆਂਖ ਬਡੀ ਜੁਗ[੨੦] ਤੀਖੀ ਤੀਖੀ।ਕਰੁਨਾਭਰੇ ਕਟਾਛ[੨੧] ਛਬੀਲੇ। ਪਲਟਤਿ*ਮੀਨ ਮਨਹੁ ਦੁਤਿ ਲੀਲੇ[੨੨]॥੩੧॥ ਚਮਕਤਿ ਅਨੀਦਾਰ ਬਿਨ ਆਂਜੇ[੨੩]।ਜਨੁ ਕਟਾਰ ਕਾਰੀਗਰ ਮਾਂਜੇ।ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਅਸ ਕੋ ਹੈ।

---

[੧]ਬਾਹਵਾਂ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਅੱਲ ਵਰਗੀਆਂ ਭਾਵ ਗੋਲ ਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਅਰੁਲ,=ਅੱਲ, ਲੌਕੀ]। [੨]ਮਹਾਨ ਬਲੀ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਾਂਗ ਸ਼ੋਭਦੀਆਂ ਹਨ। [੩]ਡੌਲੇ। [੪]ਤਕੜੀ। [੫]ਤਖਤੇ। [੬]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ (ਲਈ)। [੭]ਦੋਵੇਂ ਮੋਢੇ ਉੱਚੇ ਹੋਣ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ। [੮]ਜਿਵੇਂ ਰਾਖੀ ਰਹਿਤ ਖੇਤੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਬੈਲ ਦਾ (ਮੋਢਾ) ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [ਸ਼ੂਨ=ਖਾਲੀ, ਭਾਵ ਰਾਖੀ ਰਹਿਤ] (ਅ ਬੈਲ ਦੀ ਸੂੰਨ ਤੋਂ ਬੀ ਭਾਵ ਬੈਲ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਜਾਪਦਾ ਹੈ 'ਬੰਨ੍ਹ ਬੈਲ'=ਬੈਲ ਦਾ ਬੰਨ (ਮੋਢਾ, ਕੰਨ੍ਹਾਂ)। [੯]ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਘਰ। [੧੦]ਠੋਡੀ। [੧੧]ਨਵਾਂ ਅੰਬ। [੧੨]ਗੱਲੀਆਂ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ (ਦੰਦ ਫੁਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲੀਆਂ ਭਾਸਦੀਆਂ ਹਨ। [੧੩]ਦੋਵੇਂ ਗੱਲ੍ਹਾਂ। [੧੪]ਮਾਨੋ ਕਾਮਦੇਵ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਹਨ। [੧੫]ਜੋ ਘਟੇ ਵਧੇ ਨਾ। (ਅ) ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਚੰਦ। [੧੬]ਧਾਰਦਾ ਹੈ। [੧੭]ਬੱਦਲ ਦੀ ਧੁਨੀ ਵਾਂਙ। [੧੮]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੧੯]ਸੁਹਣੇ ਕਮਲ ਤੁੱਲ ਸੁੰਦਰ। [੨੦]ਦੋਵੇਂ। [੨੧]ਮਟੱਕਾ। [੨੨]ਮਾਨੋ ਮੱਛੀਆਂ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਨਿਗਲਨ ਲਈ ਪਲਟ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। (ਅ ਜੀਕੁਣ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮੱਛੀਆਂ ਹਿਠਾਹਾਂ ਉਤਾਹਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਟਾਛ ਉਸ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਗਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। [੨੩]ਬਿਨਾਂ ਸੁਰਮਾਂ ਪਾਏ ਦੇ ਅਣੀਦਾਰ (ਅੱਖੀਆਂ) ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਪਲਟਤ।

ਅਤਿ ਕਠੋਰ, ਜਿਸ ਕੋ ਨਹਿ ਮੋਹੈਂ॥੩੨॥ਮਨਹੁ ਨਿਪੁਨਤਾ ਬਿਧਿ[1] ਉਪ-ਜਾਈ।ਹੁਤੀ ਜਿਤਿਕ ਸਭਿ ਲਾਇ ਦਿਖਾਈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਜਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਹਿਂ।ਬਿਨ ਦਾਮਨ ਤਿਨ ਠਾਨਤਿ ਚੇਰਹਿਂ[2] ॥੩੩॥ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਗਰਬੀਲੇ[3]। ਰਸ ਕੋ ਬਰਸਤਿ[4] ਅਧਿਕ ਰਸੀਲੇ। ਮਨਹੁ ਲਾਜ ਕੇ ਭਰੇ ਜਹਾਜਾ। ਚੰਚਲ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿਗੰਚਲ ਸਾਜਾ[5] ॥੩੪॥ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਕੁਟਿਲ ਕਮਾਨ ਸਮਾਨਾਂ। ਭਰਯੋ ਭਾਗ ਤੇ ਭਾਲ ਮਹਾਨਾ। ਮੇਚਕ ਚਿੱਕ੍ਨ[6] ਕੇਸ ਅਸ਼ੇਸ਼*।ਸਿਰ ਉਸ਼ਨੀਖ[7] ਸੁਹਾਇਅਸ਼ੇਸ਼॥੩੫॥ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਜ਼ੇਬ ਜਿਨ ਜ਼ਾਹਰ[8]। ਜਬਰ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗਤ ਜਵਾਹਰ। ਸਰਬ ਬਿਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ ਭਾਰੇ। ਲਾਗੇ ਮੋਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਧਾਰੇ॥੩੬॥ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੰਕਨ ਖਚਿ ਹੀਰੇ[9]। ਜਰੇ ਰੁਚਿਰ ਕਾਰੀਗਰ ਚੀਰੇ। ਨਵਰਤਨੋ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਸੁਹਾਏ।ਨਵ ਗ੍ਰਹਿ ਮਨਹੁ ਭੁਜਾ ਲਪਟਾਏ ॥੩੭ ॥ ਬਰਣ ਬਰਣ ਬਰ ਬਸਤ੍ਰ ਹਮੇਸ਼ੈ। ਪਹਿ-ਰਤਿ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨੀ ਬੇਸ਼ੈ। ਛਾਪ ਛਲਾਯਨ ਤੇ ਛਬਿ ਛਾਜਤਿ। ਗਰ ਮਹਿਂ ਖੜਗ ਬਿਸਾਲ ਬਿਰਾਜਤਿ॥ ੩੯ ॥ ਧਨੁ ਬਿੱਦਯਾ ਅੱਭਯਾਸ ਕਰਾਵੈਂ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਖਪਰੇ ਤੀਰ ਘਰਾਵੈਂ।ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਾਰਹਿਂ ਦੂਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਛੂਟਹਿਂ ਬਾਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਕਹਤਿ ਬਨਿਵਾਵਹਿਂ। ਬਡ ਬਲ ਕਰਿ ਜੋ ਐਂਚਯੋ ਜਾਵਹਿ। ਸੰਬਤਿ ਏਕ ਬਿਤੇ ਪੁਨ ਕਹੈਂ। ਧਨੁ ਦੁਗਨੋ ਦਿਢ ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹੈਂ ॥੪੦॥ ਜੰਗੀ ਤੀਰ ਪੁਲਾਦੀ ਖਪਰੇ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਾਵਹਿਂ ਅਪਰੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਤੀਖਨ ਬਡ ਤੀਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੇ॥੪੧॥-ਤੁਰਕ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਗਨ ਅੰਗ ਮਝਾਰੀ। ਮਮ ਕਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ ਕਿਸ ਵਾਰੀ। ਕਬਹੁੰ ਜੰਗ ਮਹਿ ਬਨਹਿਂ ਨਿਸ਼ੰਗਾ। ਕਰੋਂ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਖਰਨ ਖਤੰਗਾ ॥ ੪੨॥ ਕਬਿ ਤੁਫੰਗ ਕੋ ਗਹੈਂ ਚਲਾਵੈਂ। ਮਾਰ ਲੱਛ ਕੋ ਤਰੈ ਗਿਰਾਵੈਂ-। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਆਯੁਧ ਅੱਭਯਾਸੀ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੀ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ

---

[1]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ।[2]ਬਿਨਾਂ ਮੁੱਲੋਂ ਦਾਸ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।[3]ਗੌਰਵਤਾ ਵਾਲੇ। [4]ਰਸ ਬਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ। [5]ਪਲਕਾਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਬੜੀ ਚੰਚਲ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਦ੍ਰਿਗ+ਅੰਚਲ=ਪਲਕਾਂ]। [6]ਕਾਲੇ ਤੇ ਚੀਕਣੇ। [7]ਦਸਤਾਰ। [8]ਸ਼ੋਭਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। [9]ਹੀਰੇ ਜੜੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ।

*ਇਥੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੀ ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਸਨ।

ਕ੍ਰਤੇ 'ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਬਰਨਨੰ' ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਤੰਬੂ ਕਾਬਲੋਂ ਬਣਵਾਇਆ। ਦੂਜਾ ਵਿਵਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਬਲ ਬਿਖੈ ਮਸੰਦ ਇਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ। ਸੰਮਤ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਅਰਪਹਿ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਲਖ਼ ਬੁਖ਼ਾਰਾ ਅਰੁ ਈਰਾਨ।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ।ਸਭਿ ਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹ ਲੇਕਰਿ ਕਾਰ। ਕਈ ਬਾਰ ਲਯਾਯੋ ਦਰਬਾਰ ॥ ੨ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿਂ ਬੈਸੇ। ਕਰਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਨਿ ਐਸੇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਕੋ ਡੇਰਾ[1]।ਦਿੱਲੀ-ਪਤਿ ਹਿਤ[2] ਬਨ੍ਯੋ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩ ॥ ਕਾਬਲ ਮਹਿਂ ਕਾਰੀਗਰ ਕੀਨਾ। ਕਾਰ ਅਜਾਇਬ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਚੀਨਾ। ਹੇਰਿ ਬਿਸੂਰਤਿ ਮੈਂ ਉਰ ਲਹੌਂ।–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਚਿਤ–ਬਿਚਾਰਤਿ ਰਹੌਂ ॥ ੪ ॥ ਸੋ ਪਠਿ ਦੀਨਿ ਦਿਲੀਪਤ ਪਾਸਾ। ਪੁਨ ਕੀਨੀ ਮੈਂ ਮਨ ਮਹਿ ਆਸਾ।–ਗੁਰੂ ਹੇਤੁ ਦੂਜੋ ਬਨਿਵਾਵਹੁ। ਦਰਬ ਕਾਰ ਕੋ[3] ਸਰਬ ਲਗਾਵਹੁ–॥੫॥ਬਿਨਾ ਆਪ ਕੇ ਹੁਕਮ ਨ ਹੋਵਾ।–ਨਹਿ ਬੂਝੇ[4] –ਇਹ ਸੰਸਾ ਜੋਵਾ'। ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । 'ਅਬਿ ਕਾਬਲ ਕੋ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ॥ ੬ ॥ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਹੋਯਸਿ ਬਰ ਡੇਰਾ[5]। ਕਯਾ ਕਯਾ ਬਨਹਿ[6], ਕਹੋ ਇਕਬੇਰਾ।ਪੁਨ ਤੈਂ ਜਾਇ ਤਯਾਰਕਰਿਵਾਵਹੁ।ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਧਨ ਤਾਂਹਿ ਲਗਾਵਹੁ'॥੭॥ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਕਹਿ: 'ਪ੍ਰਭੋ ਮੁਕੰਦੇ! ਇਕ ਤੰਬੂ ਬਿਚ ਬਨ੍ਯੋ ਬਿਲੰਦੇ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੂਟ ਅਰ ਬੇਲਾਂ। ਝਾਲਰ ਲਰੀ* ਲਰਕਤੀ ਗੇਲਾਂ[7] ॥ ੮ ॥ ਕਿਤ ਕਿਤੋਂ ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛ[8] ਲਗਾਏ। ਰੇਸ਼ਮ ਕੀ ਡੋਰੈਂ ਤਨਵਾਏ। ਕੰਚਨ ਕਲਸ ਉਤੰਗ ਸੁਹਾਏ। ਤਨਯੋ ਸੁਢਰ ਚਹੁ ਕੂੰਟ ਬਨਾਏ[9] ॥੯॥ ਵਹਿਰ ਚਾਨਨੀ ਚਾਰੁ ਚੁਕੋਨੀ। ਮੁਕਤਾ ਲਰੀ ਲਗੀ ਤਿਨ ਲੋਨੀ[10]। ਚੋਬ ਸੁ ਚਾਂਦੀ ਚਾਮੀਕਰ ਕੀ। ਅਧਿਕ ਚਤੁਰਤਾ ਕਾਰੀ-ਗਰ ਕੀ ॥ ੧੦ ॥ ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਭਈ। ਸਹਿਤ ਕਨਾਤ ਜਥਾ

[1]ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦਾ ਤੰਬੂ। [2]ਨੁਰੰਗੇ ਵਾਸਤੇ। [3]ਕਾਰ ਭੇਟ ਦਾ ਧਨ। [4]ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। [5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੰਬੂ ਬਣਿਆ ਹੈ। [6](ਉਸ ਵਿਚ) ਕੀ ਕੀ ਬਣਿਆ ਸੀ। [7]ਨਾਲ, ਹੇਠਾਂ। [8]ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ। [9]ਚਹੁੰ ਨੁੱਕਰਾਂ ਤੇ (ਕਲਸ) ਬਣਾਏ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤਣਿਆਂ (ਤੰਬੂ) ਸਡੌਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੧)। (ਅ) ਚਾਰ ਕੋਣਾਂ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਤਣਿਆਂ ਸਡੌਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। [10]ਸੁੰਦਰ।

*ਝਾਲਰ ਤੇ ਲੜੀਆਂ। (ਅ) ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ' ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੋਸੀ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਅੰਕ ੨੧ ਵਿਚ 'ਜ਼ਰੀ ਝਾਲਰ' ਆਇਆ ਹੈ। ਅੰਕ ੧੦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪਦ ਲਰੀ ਮੁਕਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਪਾਠ'ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ'ਠੀਕ ਹੈ।

ਪਿਖਿ ਲਈ। ਤਥਾ ਕਰਾਵੌਂ ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬਾ। ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਪਿਖਿ ਲੀਜਹਿ ਸਰਬਾ' ॥ ੧੧ ॥ ਗਮਨਯੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਕਾਬਲ ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਤੇ।ਪਰਾਰੰਭ ਤਤਛਿਨ ਕਰਿਵਾਵਾ। ਚਹੀਅਤਿ ਦਰਬ ਸਰਬ ਪਹੁੰਚਾਵਾ ॥ ੧੨॥ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ। ਲੇ ਲੇ ਦਈ ਕਰਨਿ ਕੌ ਤਯਾਰ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿ ਕਰੀ ਤਗੀਦ। 'ਜਿਮ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਨਿਕਟ ਰਸੀਦ[1]' ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਆਛੋ ਦੇਹੁ ਬਨਾਇ। ਗੁਰ ਘਰ ਧਨ ਕੀ ਤੋਟ ਨ ਕਾਇ'। ਇਮ ਬਨਵਾਵਤਿ ਭਾ ਬਹੁ ਕਾਲ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸਭਿ ਕਰਯੋ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੪ ॥ ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਸਕਲ ਬਨਵਾਯਹੁ। ਚਹੀਅਤਿ ਜੇਤਿਕ ਦਰਬ ਲਗਾਯਹੁ। ਸਵਾਲਾਖ ਇਕ ਸੰਮਤ ਕੇਰਾ। ਲੇਤਿ ਬਟੋਰਨ ਧਨ, ਕਰਿ ਫੇਰਾ[2] ॥ ੧੫ ॥ ਦ੍ਵੈ ਸੰਮਤ ਕੀ ਜੋ ਗੁਰ ਕਾਰ[3]। ਹੋਤਿ ਅਢਾਈ ਲਾਖ ਬਿਚਾਰ।ਸੋ ਸਭਿ ਡੇਰੇ ਪਰ ਲਗਵਾਯਹੁ।ਬਹੁ ਚਾਤੁਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬਨਾਯਹੁ॥ ੧੬॥ ਸੋ ਉਚਵਾਇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਨਾ। ਬਹੁ ਨਰ ਸੰਗ ਸੰਭਾਰਨਿ ਠਾਨਾ। ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਗ ਪਰਯੋ। 'ਡੇਰਾ ਤਯਾਰ' ਨਿਵੇਦਨ ਕਰਯੋ[4] ॥ ੧੭ ॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।'ਤਹਿਂ ਲਗਾਇ ਸੋ ਡੇਰਨਿ ਤਾਨਾ। ਤਬਿ ਹੇਰਹਿਂਗੇ ਜਿਮ ਇਹ ਭਯੋ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਹਿਂ ਲਯਾਵਨਿ ਕਿਯੋ' ॥ ੧੮ ॥ ਲਗੇ ਫਰਾਸ਼ ਲਗਾਵਨਿ ਸੋਇ। ਤਨੀ ਕਨਾਤ ਚੁਫੇਰੇ* ਜੋਇ। ਬੂਟੇ ਨਿਕਸੇ ਬਾਗ਼ ਮਨਿੰਦ। ਫਲ ਫੂਲਨਿ ਦਲ ਕਿਤ ਅਰਬਿੰਦ[5] ॥੧੯॥ ਪੁਨ ਤੰਬੂ ਤਾਨਯੋ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਕੰਚਨ ਕਲਸ ਤੁੰਗ ਜੁਗ ਜਾਂਹੀ। ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਬਹੁ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ। ਦਿਪਹਿਂ ਦੂਰ ਆਕਾਰ ਤਰਨਿ ਕੇ[6] ॥੨੦॥ ਚਾਰੁ ਚੁਕੋਨ ਕਲਸ ਲਘੁ ਚਾਰ। ਦਿਪਤ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਗਨ ਗੁਲਜ਼ਾਰ। ਵਹਿਰ ਜ਼ਰੀ ਝਾਲਰ ਝਲਕੰਤੀ। ਅੰਤਰ ਮੁਕਤਾ ਲਰੀ ਝੁਲੰਤੀ ॥ ੨੧ ॥ ਚਾਂਦੀ ਸਹਿਤ ਸੁ ਚਾਮੀਕਰ ਕੀ। ਚੋਬ ਖਰੀ ਜੁਗ ਘਾੜਤ ਬਰ ਕੀ। ਚਾਰੁ ਚਾਨਣੀ ਚਮਕ ਚੁਕੋਨੀ। ਤਨੀ ਤਾਨ ਕਰਿ ਦੀਪਤਿ ਲੋਨੀ[7]॥੨੨॥ ਧਨ ਲਾਗਯੋ ਜਿਹਂ ਲਾਖ ਅਢਾਈ। ਅਸ ਡੇਰੇ ਕੋ ਹੇਰਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਬਹਿ ਬਿਚ ਬਰੇ। ਮਾਤੁਲ ਅਧਿਕ ਸਰਾਹਨਿ ਕਰੇ ॥ ੨੩ ॥ 'ਸਰਬ

[1]ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ [ਫ਼ਾ:, ਰਸੀਦਨ=ਪਹੁੰਚਣਾ]। [2]ਫੇਰਾ ਮਾਰ ਕੇ। [3]ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੀ। [4]ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। [5]ਕਿਤੇ ਕਵਲ। [6]ਸੂਰਜ ਵਾਂਙ। [7]ਬਲ ਨਾਲ ਤਾਣੀ ਗਈ ਸੁੰਦਰ ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਮਖਮਲੀ।

ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਤੁਮ ਜਿਮ ਅਹੋ। ਤਿਮ ਇਹ ਜਗ ਤੇ ਉੱਤਮ ਲਹੋ। ਸੁਨਯੋ ਦਿਲੇਸ਼ੁਰ ਢਿਗ ਅਸ ਗਾਯੋ। ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਸੋ ਬਨਤਿ ਨ ਭਯੋ॥੨੪॥ਅਪਰ ਕੌਨ ਸਕਿ ਹੈ ਬਨਿਵਾਇ। ਬਿਨਾ ਆਪ ਕੇ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਕਾਇ'। ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਫਰਸ਼ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਤੰਬੂ ਕੇ ਸੰਗ ਲੇਯ ਜੁ ਆਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਆਨਿ ਦਿਵਾਨ ਲਗਯੋ ਦਰਬਾਰ। ਬੈਠੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ। ਗਾਇੰ ਰਬਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਅਨੰਦ ॥ ੨੬ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੇਖਯੋ ਬਨਯੋ ਅਜਾਇਬ। ਹਰਖਹਿਂ ਰਿਦੇ, 'ਉਚਿਤ ਇਹ ਸਾਹਿਬ'।ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਗਿ ਥਿਰ ਹੁਇ ਹਰਖਾਇ।ਪਠਿ ਰਹਿਰਾਸ ਭੋਗ ਤਬਿ ਪਾਇ॥੨੭॥ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ । ਸਭਿ ਥਲ ਬਿਦਤਿ ਭਯੋ ਸੋ ਡੇਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਜਿਸ ਜਿਸ ਹੇਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ।ਸਿਖ ਸੁਰ ਗਨ ਮਹਿਂ ਸੁਰਪਤਿ ਜੈਸੇ।ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਰਹੇ ਸੁਹਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਨਈ ਦਰਸ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੨੯ ॥

ਪੁਨਇਕ ਸੰਗਤਿ ਕਿਤ ਤੇ ਆਈ।ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਅਦਭੁਤ ਲਯਾਈ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਡੋਰਾ ਲਯਾਯੋ॥ ੩੦ ॥ ਗੋਤ ਹੁਤੋ ਕੁਮਰਾਵ ਅਛੇਰਾ। ਆਨ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਸੁਧਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਨਿਕਟ ਪਠਾਈ। ਅਪਰ ਨੁਖਾ ਡੋਰੇ ਮਹਿਂ ਪਾਈ॥੩੧॥ ਮਨ ਮੈਂ ਮੁਦਤਿ ਵਧਾਈ ਲੇਤਿ।ਬਸਨ ਦਰਬ ਜਾਚਕ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਆਏ।ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾਏ ॥ ੩੨ ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਈ। 'ਲਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਪਹੁੰਚਹੁ ਸਮੁਦਾਈ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਕੋ ਸਭਿ ਉਤਲਾਏ। ਲਏ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੩੩ ॥ ਅਰਪਨ ਕਰਹਿਂ, ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਹਿਂ। ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਬਦਨ ਬਖਾਨਹਿਂ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੂਰਵਨ ਕਰੈਂ[1]। ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[2] ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਧਰੈਂ॥ ੩੪ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਿਖ ਆਯੋ। 'ਮੈਂ ਤਨੁਜਾ ਦਾਸੀ ਹਿਤ ਲਯਾਯੋ। ਬਨਹਿ ਸਨਾਥਾ[3] ਤੁਮਤੇ ਸੋਇ। ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਨ ਮਮ ਹੋਇ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ । 'ਅੰਤਹਿਪੁਰਿ ਡੋਰਾ ਪਹੁੰਚਾਯੋ'। ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਗਤ ਕੋ ਸਾਰੀ। ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ ॥੩੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸਾਹਾ ਸੁਧਵਾਇ। ਉਤਸ਼ਵ ਬਯਾਹ ਬਿਲੰਦ ਬਨਾਇ। ਸਤਿਗੁਰ

[1]ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [2]ਮਿਹਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ। [3]ਭਾਵ ਸੁਹਾਗਵੰਤੀ।

ਕੌ ਫੇਰੇ ਫਿਰਿਵਾਏ। ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਅਨੰਦ ਵਧਾਏ॥੨੭॥ਜਥਾ ਜੋਗ ਕੁਲਰੀਤਿ ਕਰਾਈ। ਧਨ ਖਰਚਯੋ ਬਹੁ ਵਜੀ ਵਧਾਈ। ਹੁਤੀ ਬਯਾਹ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇਰਾ। ਸੰਗ ਸੁੰਦਰੀ ਭਾਗ ਭਲੇਰਾ॥ ੨੮ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਹੋਈ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰ ਪੀਛੇ ਜੀਵੀ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਮਝਾਰਾ। ਬਿਲਸਤਿ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਡੇਰਾ ਆਗਵਨ, ਬਯਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੨੦॥

੨੧. [ਰਤਨ ਰਾਇ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨਾ ਲਈ ਤਯਾਰੀ ।

ਦੋਹਰਾ॥ਅਬਿ ਇਹ*ਭੂਪਤਿ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹਨਿ ਬਨੈ ਇਸ ਥਾਨ।ਗਨਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਨੀਅਹਿ ਸਕਲ ਬਨਹੁੰ ਸੁਚਿਤ ਸਵਧਾਨ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਧੀਰ।ਗਮਨੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਮਰੂ ਤੀਰ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾਜ ਬਨਾਯੋ। ਤਿਸ ਨਰਿੰਦ੍ਰ ਕੋ ਬੋਲਿ ਮਿਲਾਯੋ[1]॥੨॥ ਜਬਿ ਇਤ ਐਬੇ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ। ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਜਹਾਂ ਕਹਿ ਭਾਰੀ।ਦੇਸ਼ ਅਸਾਮ ਕੇਰ ਮਹਿਪਾਲ॥ ਜਿਸਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨ ਹੁਇ ਕਿਸ ਕਾਲਾ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਥਕਯੋ ਅਨਿਕ ਉਪਚਾਰ। ਬੀਤ ਗਯੋ ਤਰੁਨਾਪਨ ਚਾਰੁ[2]। ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰਜਸੁ ਮੁਦਤਿ ਬਿਲੰਦ।–ਜਨ ਕੀ ਪੂਰਹਿੰ ਕਾਮਨਾ ਬ੍ਰਿੰਦ–॥ ੪ ॥ ਅੰਤਹਿਪੁਰਿ[3] ਕੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਮਿਲਯੋ ਆਇ ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਥ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ ਅਰਪ ਕਰਿ ਧਰੇ। ਦੋ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਨਿ ਕਰੇ॥੫॥ ਸੁਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ। ਹੁਤੀ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਅੱਛਰ ਛਾਪ[4]। ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਉਰੂ ਪਰ[5] ਲਾਈ ਆਪ ॥ ੬॥ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਬਰ ਕੋ[6] ਤਬਿ ਤਿਸੈ।'ਉਪਜੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੋਹਿ ਘਰ ਬਿਸੈ[7]। ਤਿਸਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਮੁਹਰ ਹਮਾਰੀ। ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਚਿੰਨ੍ਹਤਿ ਸੋ ਬਯ ਸਾਰੀ[8]'† ॥ ੭ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਘਰ ਗਯੋ। ਇਕ ਸੰਮਤ ਮਹਿ ਸੁਤ ਉਪਜਯੋ । ਅਨਿਕ ਅਨੰਦ ਬਜਾਇ ਵਧਾਈ। ਬੰਟਯੋ ਦਰਬ ਨਰਨਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਯੋ ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ

[1]ਭਾਵ ਕਾਰੂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਸੀ। [2]ਸੁਹਣੀ ਜੁਵਾਨੀ। [3]ਰਾਣੀ ਨੂੰ। [4]ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੀ ਮੋਹਰ। [5]ਪੱਟ ਉਤੇ। [6]ਵਰ ਦਾ ਵਾਕ। [7]ਬਿਖੇ। [8]ਸਾਰੀ ਆਯੂ।

*ਪਾਠ 'ਇਕ' ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਨਾਲ 'ਇਹ' ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

†ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿਛੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ,ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੧੨ ਅੰਸੂ ੧੧ ਅੰਕ ੪ ਤੋਂ ੪੫ ਤਕ।

ਬਡੇਰਾ । ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਚਿਰ ਨਹਿਂ ਹੇਰਾ।ਕਰਹਿਂ ਦੁਲਾਰਨਿ ਹਰਖਤਿ ਹੋਏ । ਗੁਰ ਜਸ ਉਚਰਹਿਂ ਦੰਪਤਿ ਦੋਏ ॥ ੯ ॥ ਸਪਤ ਬਰਖ ਕੋ ਬਾਲਿਕ ਭਯੋ । ਬੈਸ ਅੰਤ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪ ਮਰਿ ਗਯੋ । ਮਾਤ ਰਹੀ ਜੀਵਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ। ਤਬਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਨਿਜ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਸੰਮਤ ਕੋ ਜਬਿ ਹੋਵਾ । ਇਕ ਦਿਨ ਮੁਕਰ[1] ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਜੋਵਾ । ਕੰਘਾ ਕਰਹਿ ਸੁ ਕੇਸਨ ਮਾਂਹਿ । ਪੁਨ ਜੂਰੋ ਬੰਧਨ ਕਿਯ ਤਾਂਹਿ* ॥ ੧੧ ॥ ਦੇਖਤਿ ਮੁਕਰ ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਸਿਰ ਕੋ।ਤਿਸ ਪਰ ਹੇਰ੍ਯੋ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮੁਹਰ ਕੋ।ਅੰਗੁਰੀ ਸੰਗ, ਕੇਸ ਕਉ ਟਾਰੈ।ਬਾਰ ਬਾਰ ਸੋ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰੈ।।੧੨ ।–ਨਹੀਂ ਕੇਸ ਜਾਮੇ ਕਹਾ ਹੇਤੁ[2]? ਲਗੀ ਚੋਟ ਜਬਿ ਬੈਸ ਅਚੇਤ[3] । ਕੈ ਬਿਸਫੋਟ[4] ਨਿਕਸਯੋ ਹੋਇ–। ਇਮ ਸੰਸੈ ਨ੍ਰਿਪ ਨੰਦਨ ਕੋਇ[5] ॥ ੧੩ ॥ ਪਗਿਯਾ ਬੰਧਤਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਨ । –ਜਨਨੀ ਜਾਨਤਿ ਹੁਇ ਇਸ ਕਾਰਨ–। ਇਮ ਮਨ ਠਾਨਿ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਿ । ਜਿਹਠਾਂ ਅੰਤਹਿਪੁਰਿ ਆਸੀਨ ॥ ੧੪ ॥ ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਬੂਝੀ ਤਹਾਂ । 'ਸਿਰ ਮੈਂ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਹੇਤੁ[6] ਇਸ ਕਹਾਂ । ਲਗੀ ਚੋਟ ਕੈ ਭਾ ਬਿਸਫੋਟ। ਕੇਸ ਨ ਜਾਮੇ ਕੌਨੇ ਖੋਟ?'॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਰਾਨੀ ਸਭਿ ਕਹ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। 'ਇਤ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵੰਤ । ਤੋਰ ਪਿਤਾ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਿਨਿ ਪਾਸ।ਸੁਤ ਬਾਂਛਤ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ।। ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਮੁਹਰ ਹਾਥ ਤੇ ਲਾਈ ।–ਚਿੰਨ੍ਹਤਿ ਸੁਤ ਹੁਇ ਸਿਰ, ਉਪਜਾਈ[7]–। ਮਹਿਪਾਲਕ ਤਨ ਲਾਗੀ ਜੋਈ । ਤੋਹਿ ਸੀਸ ਪਰ ਜਾਨਹੁ ਸੋਈ ॥ ੧੭ ॥ ਤੂੰ ਜਨਮ੍ਯੋਂ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨਾ । ਸਿਰ ਪਰ ਮੁਹਰ ਲਗੀ ਤੇ ਜਾਨਾ' । ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤਿ ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਬਿਸਮਾਯੋ। 'ਇਹ ਤੌਂ ਅਦਭੁਤ ਹੇਤੁ ਬਤਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਹੇ ਜਨਨੀ!ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਾਂ । ਜਿਨ ਮੈਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪਈਯਤਿ ਮਹਾਂ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਮਨ ਉਮਗਾਯੋ। ਜਿਨ ਕੇ ਬਰ ਤੇ ਮੁਹਿ ਨਿਪਜਾਯੋ'॥੧੯॥ ਰਾਨੀ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁ ਬੈਕੁੰਠ ਗਏ।ਗਾਦੀ ਪਰ ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਭਏ।ਜਨਮੇ ਪਟਨੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ।ਬਡੇ ਹੋਇ ਜਬਿ ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਹੁਤੋ ਤਿਨ ਕੇਰਾ । ਤਿਸ ਥਲ ਜਾਇ ਟਿਕੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।ਅਪਨਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਦੂਰ ਬਡੇਰੋ।ਦਿਖਿਯਤਿ ਗਮਨੋ ਪੰਥ ਘਨੇਰੋ'

[1]ਸ਼ੀਸ਼ਾ । [2]ਕੇਸ ਉਗੇ ਨਹੀਂ (ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਥਾਂ ਉੱਤੇ) ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ । [3]ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ । [4]ਫੋੜਾ । [5]ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ । [6]ਕਾਰਨ । [7]ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਿਰ ਪਰ ਹੋਵੇਗਾ ।

*ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸਿੱਖ ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਗਯਾ ਕੀਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ।

॥੨੧॥ਨ੍ਰਿਪਸੁਤ ਸੁਨਤਿ ਰਿਦੇ ਆਨੰਦਾ।ਜਗੀ ਦੇਖਿਬੇ ਚਾਹਿ ਬਿਲੰਦਾ।ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਵਤਿ।ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਕੋ ਖੁਜਵਾਵਤਿ ॥੨੨॥ ਮਸਲਤ ਕਰਤਿ ਮੰਤ੍ਰੀਅਨਿ ਸੰਗ।ਹਿਤ ਅਕੋਰ ਲੇ ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗ। ਚਪਲ ਬਲੀ ਜਿਨ ਬੇਗ ਬਿਸਾਲੇ।ਜ਼ਰੀ ਜ਼ੀਨ ਕੰਚਨ ਕੇ ਡਾਲੇ ॥੨੩॥ ਅਦਭੁਤ ਲੀਨਸਿ ਏਕ ਮਤੰਗ।ਕਦ ਛੋਟੋ ਨਹਿਂ ਦੀਰਘ ਅੰਗ। ਜਿਤੋ ਰੋਟਕਾ ਕੋਰ ਅਕਾਰ। ਸੁੰਦਰ ਹੁਤੋ ਸੁਪੇਦ ਲਿਲਾਰ[੧] ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਸੀ ਸੁਪੇਦੀ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਧਾਰੀ[੨] । ਉਤਰੀ ਤਰੀ[੩] ਸੁੰਡ ਲਗਿ ਸਾਰੀ। ਸਿਰ ਪਰਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਗਈ ਪਿਛਾਰੀ।ਲਾਂਗੁਲ ਮੂਲ ਤੀਕ ਇਕ ਸਾਰੋ[੪] ॥੨੫॥ ਅਪਰ ਅਕਾਰ ਸੁ ਕਾਰਾ ਸਾਰੋ । ਸਕਲ ਅੰਗ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਵਾਰੋ । ਪੁਨ ਸੀਖਨਾ ਦੇ ਭਲੇ ਸਿਖਾਯੋ। ਕਰਹਿ ਸੁ ਨਰ ਜਿਮ ਚਹੈ ਕਰਾਯੋ[੫]॥੨੬॥ਸੁੰਡ ਬਿਖੈ ਗਹਿ ਲੇਤਿ ਮਸਾਲ। ਠਾਢੋ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲ। ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸਿਰ ਚੌਰ। ਚਿਰ ਲੌ ਖਰੋ ਪਾਛਲੀ ਠੌਰ ॥ ੨੭ ॥ ਜੇਤਿਕ ਤੀਰ ਚਲਾਵਨਿ ਕਰੈਂ।ਬੀਨ ਬੀਨ ਤਿਨ ਆਗੇ ਧਰੈ।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਜਿਸ ਮੈਂ ਘਨੇ। ਜਬਹਿ ਆਇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਢਿਗ ਭਨੇ ॥ ੨੮ ॥ ਅਸ ਅਦਭੁਤ ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਤ ਨੰਦ । ਮੁਖ ਮਾਂਗਯੋ ਧਨ ਪਠ੍ਯੋ ਬਿਲੰਦ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਲੀਨੋ। ਸਿਤਾ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿ ਖਾਨ ਕੌ ਦੀਨੋ ॥ ੨੯ ॥ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਏ ਮੰਗਵਾਇਵ। ਚਾਹਿਤਿ ਚਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਿਝਾਇਵ।ਪੰਚਕਲਾ ਇਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਜਾਇਬ। ਤ੍ਯਾਰ ਕਰਾਯਹੁ ਅਰਪਨਿ ਸਾਹਿਬ[੬] ॥੩੦॥ ਰਹੇ ਗਾਤਰੇ ਬਨ੍ਯੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਤੀਖਨ ਧਾਰ ਕਰਹਿ ਰਿਪੁਹਾਨਿ।ਕਲ ਦਾਬੇ ਬਰਛੀ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਸਨਮੁਖ ਅਰਿ ਕੇ ਹਤਹਿ ਬਗਾਇ॥੩੧॥ਪੁਨ ਕਲ ਦਾਬੇ ਬਨਹਿ ਤਮਾਂਚਾ। ਗੁਲਕਾ ਡਾਰਿ ਹਤਹਿ ਰਣ ਮਾਚਾ[੭] । ਤੀਖਨ ਪੁਨ ਕਟਾਰ ਬਨ ਜਾਇ। ਰਿਪੁ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਉਦਰ ਧਸਾਇ ॥੩੨॥ ਪੁਨ ਇਕ ਚੌਕੀ ਲਈ ਅਜਾਇਬ। ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ। ਜਬਿ ਇਸ ਕੀ ਕਲ ਦਾਬਨਿ ਕਰੈਂ। ਪੁਤਲੀ ਚਾਰ ਨਿਕਸਿ ਤਹਿਂ ਥਿਰੈਂ॥੩੩॥ਚੌਪਰ ਕੋ ਬਿਛਾਇ ਤਿਨ ਆਗੈ।

[੧]ਰੋਟੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਜਿੰਨਾ ਮੱਥਾ ਸੁਹਣਾ ਚਿੱਟਾ ਸੀ। [੨]ਲਕੀਰ। [੩]ਹੇਠਾਂ। [੪]ਪੂਛ ਦੇ ਮੁਢ ਤੱਕ ਇਕਸਾਰ। [੫]ਜਿਵੇਂ ਨਰ ਭਾਵ ਮਹਾਵਤ ਉਸ ਤੋਂ ਕਰਵਾਯਾ ਚਾਹੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੬]ਅਰਪਨ ਲਈ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ। [੭]ਜੁੱਧ ਦੇ ਮਚਿਆਂ।

ਡਲ ਕੋ ਗਹਿ ਸੋ ਖੇਲਨਿ ਲਾਗੈਂ।ਪੁਨ ਲੀਨਸਿ ਇਕ ਜਾਮ ਕਟੋਰਾ[1]।ਇਨ ਹਿਤ ਦਰਬ ਦਿਯੋ ਨਹਿਂ ਥੋਰਾ ॥ ੩੪॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਵਸਤੂ ਸਮੁਦਾਇ। ਰੁਚਿਰ[2] ਬਿਭੂਖਨ ਖਰਚਿ ਘਰਾਇ। ਬਹੁ ਅੰਬਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਲੀਨਿ। ਚਲਿਬੇ ਹਿਤ ਤ੍ਯਾਰੀ ਨਿਜ ਕੀਨਿ ॥ ੩੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧।

੨੨. [ਰਤਨ ਰਾਇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਯਾਨੀ ਜਨਨੀ ਸੰਗ ਲੈ ਕਛੁਕ ਬਾਹਨੀ ਸਾਥ। ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਮਾਰਗ ਪਰ੍ਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਥ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਚਤੁਰ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਜਗੀ।-ਕਬਿ ਗੁਰ ਦਰਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗੀ।ਬੰਦਨ ਕਰਿਬੈਠੌਂ ਪਗ ਪਾਸ। ਸੁਨੌਂ ਕਬਹਿ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ॥ ੨ ॥ ਸਾਰਦ ਚੰਦ ਬਦਨ ਕੀ ਓਰਾ[3]। ਲੋਚਨ ਕਰੌਂ ਚਕੋਰਨਿ ਜੋਰਾ। ਸ਼੍ਰਵਨ ਪੁਟਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ। ਪਾਨ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਅਤਿ ਸੁਖਦਾਨੀ-॥੩॥ਚਿਤਵੈ[4] ਬੈਠਤਿ ਉਠਤਿ ਚਲੰਤਾ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾਂ ਉਰ ਹਰਖੰਤਾ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨਤਿ ਲਖਿ ਦੂਰ।ਨਿਜ ਦਲ ਨਰਨਿ ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਭੂਰ॥੪॥ਜਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਮਿਲੇ[5]।ਗੁਰ ਸੁਧਿ ਤਿਸ ਕੌ ਬੂਝਤਿ ਭਲੇ। 'ਥਿਤ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਨਗਰ' ਸੁਨਾਵੈ[6]। 'ਸੰਗਤਿ ਦਰਸਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਆਵੈ'॥੫॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿਕੂਚ ਕਰਤਿ ਮਗ ਆਵਤਿ।ਸਰਿਤਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਲੰਘਿ ਉਤਲਾਵਤਿ। ਪੁਨ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੌ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਛੋਰਾ। ਚਲ੍ਯੋ ਆਇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਰਾ ॥੬॥ ਸੁਰਸਰਿ ਤਰੀ, ਉਲੰਘੀ ਜਮਨਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਮੱਜਨ ਤ੍ਰਾਸਦ ਜਮ ਨਾ[7]।ਚਲਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਾ ਨਿਯਰਾਯੋ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਹੀ-ਪਤਿ ਕੋ ਹਰਖਾਯੋ ॥ ੭ ॥ ਰਾਖੇ ਪੁਸ਼ਟ ਤੁਰੰਗਮ ਸਾਰੇ। ਤਿਮ ਕੁੰਚਰ ਭੀ ਤਨ ਬਲ ਭਾਰੇ। ਸਾਥ ਅਸੂਦਾ[8] ਲਸ਼ਕਰ ਭਲੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਬਡ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ॥੮॥ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਆਨਿ ਕਰਿ ਡੇਰਾ। ਨੇਤ੍ਰ ਤੁੰਗ ਕੋ ਸੈਲ ਬਡੇਰਾ।

[1]ਪਜਾਲੇ ਵਾਂਗੂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਕਟੋਰਾ। [ਫਾ:—ਜਾਮ। ਜੋ ਅਕਸਰ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ 'ਜਾਮੇ ਜਮ' ਦੇ ਭਾਵ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਮਸ਼ੇਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਕ ਪਜਾਲਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਆਦਿ ਜੋ ਚਾਹੇ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਟੋਰਾ ਬੀ ਕੁਛ ਤਲਿਸਮੀ ਬਨਾਵਟ ਦਾ ਸੀ]। [2]ਸੁੰਦਰ। [3]ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਮੁਖ ਵਲ। [4]ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। [5]ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ (ਦਾ) ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਮਿਲ ਪਵੇ ਤਾਂ। [6](ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀ ਸੁਣਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। [7]ਡਰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਜਮ। [8]ਸੁਖੀ [ਫਾ:, ਆਸੂਦਾ=ਖੁਸ਼ਹਾਲ]।

ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਪਿਖਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ। ਜਹਿਂ ਛਾਯਾ ਰਮਨੀਕ ਮਹਾਨ ॥੯॥ ਸਿਵਰ ਕਰਯੋ ਤੰਬੂ ਲਗਵਾਏ। ਸੁਧ ਹਿਤ ਸ਼ੁਭ ਨਰ ਤਬਹਿ ਪਠਾਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੌਰ ਜਨਾਇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। 'ਦੇਸ਼ ਅਸਾਮ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੋ ਤਾਤ॥੧੦॥ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਯੋ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੇ ਭਾਉ ਅਧਿਕਾਯੋ'।ਪੌਰ-ਦਾਰ ਚਲਿ ਗਯੋ ਹਜ਼ੂਰ। ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਸਹਿਤ ਸ਼ਹੂਰ[1] ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਦਿਹੁ ਦੇਗ਼ ਮਹਾਨਾ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਘ੍ਰਿਤ ਸਿਤਾ ਨਿਹਾਰੀ। ਦੇਹੁ ਤੁਰੰਗਮ ਜੋ ਗਜ ਭਾਰੀ'॥੧੨॥ਆਇ ਮਸੰਦਨ ਕੋ ਤਿਨ ਕਹਯੋ।ਜਬਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਲਹਯੋ। ਨ੍ਰਿਪਸੁਤ ਨਿਕਟ ਮੇਵਰੇ ਗਏ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਹਿਤ ਖੇਬੋ ਦਏ ॥ ੧੩ ॥ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ।ਗੁਰਨਿ ਸਰਾਹਹਿ ਸਗਰੋ ਡੇਰਾ।ਚਹੀ ਵਸਤੁ ਤਤਛਿਨ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਸੁਪਤਿ ਭਏ ਸੋ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ॥ ੧੪॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਸਵਧਾਨਾ। ਨ੍ਰਿਪਨੰਦਨ ਅਭਿਲਾਖ ਮਹਾਨਾ। ਪਠਯੋ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ। 'ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਿ ਉਦਾਰੇ॥ ੧੫॥ ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਮਿਲਯੋ ਚਹਤਿ ਹੌਂ ਪਰਿ ਸ਼ਰਨਾਈ'। ਸੁਧਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰਿ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ ਫੁਰਮਾਈ ॥ ੧੬ ॥ 'ਪਹਿਰ ਤੀਸਰੇ ਸਜਹਿਂ ਸੁਚੇਤਾ[2]। ਬੈਠੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੈਬੇ ਹੇਤਾ। ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਕਰਿ ਪੁਰਹੁ ਭਿਲਾਖਾ। ਸੁਧਰੈ ਜਨਮ ਭਾਉ ਅਸ ਰਾਖਾ' ॥੧੭॥ ਗਯੋ ਸਿਵਰ ਮਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਹਰਖਤਿ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਬਿਕਸਾਯੋ। ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ 'ਹਾਥੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰਹੁ। ਜਲ ਤੇ ਮਲ ਕਰਿ ਰੰਗ ਨਿਕਾਰਹੁ' ॥ ੧੮॥ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਬਰ ਮਖ਼ਮਲ ਝੂਲ। ਲਗੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਾਂਬੂਨਦ ਫੂਲ।ਸਿਰ ਪਰ ਝਾਲਰ ਝਲਕਤਿ ਜ਼ਰੀ। ਕਿਤ ਕਿਤ ਲਰਕਤਿ ਮੁਕਤਨਿ ਲਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਉਘਰਯੋ ਭਾਲ ਸੁਪੈਦਾ ਭਲੇ। ਸ਼੍ਯਾਮ ਬਰਨ ਸਭਿ ਤਨ ਪਰ ਮਲੇ। ਜਸ ਕਦ ਤਸ ਹੀ ਦਸਨ[3] ਸੁਹਾਏ। ਹਾਟਕ ਚੂੜੇ ਰੂੜ ਚੜ੍ਹਾਏ[4] ॥ ੨੦ ॥ ਚਾਂਦੀ ਕੇ ਸਿੰਖਲ[5] ਘਰਿਵਾਏ।ਚਾਰ ਪਗਨ ਮਹਿਂ ਰਹੇ ਸੁਹਾਏ।ਤਿਮ ਹੀ ਕਰੇ ਤੁਰੰਗਮ ਤਯਾਰੇ। ਜਰੇ ਜ਼ੀਨ ਜਾਂਬੂਨਦ ਡਾਰੇ ॥੨੧॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੰਚਕਲ, ਚੌਂਕੀ ਚਾਰੁ। ਜਾਮ ਕਟੋਰਾ ਸ਼ੁਭ ਦੁਤਿ ਵਾਰੂ। ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਬੱਜ੍ਰ[6] ਜਰਾਏ। ਬਹੁ ਬਨਾਵ ਕੇ

[1]ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ [ਅ:, ਸ਼ਊਰ=ਸਿਆਣਪ]। [2]ਭਾਵ ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਹੋਵਾਂਗੇ। [3]ਦੰਦ। [4]ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ। [5]ਸੰਗਲ। [6]ਹੀਰੇ।

ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਏ॥੨੨॥ਤਯਾਰ ਕਰੀ ਇੱਤਯਾਦਿ ਅਕੋਰ। ਅਰਪਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਿਤ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਮੋਲ ਘਨੇਰੋ।ਪਹਿਰਨਿ ਤਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰੋ॥੨੩॥ਸਚਿਵ ਸੈਨ ਸਭਿਹੂੰ ਸ਼ੁਭਬਨੇ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਜੇ ਮੁਲ ਘਨੇ। ਇਮ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਤੇ ਸਭਿ ਰੀਤਿ।ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਗਏ ਬਾਸੁਰ ਬੀਤ ॥੨੪॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਆਇ ਮੇਵਰਾ ਗਯੋ।ਭੂਪਤਿ ਸਾਥ ਭਾਖਤੋ ਭਯੋ। 'ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਭਾ ਗੁਰ ਆਗਵਨੂੰ। ਸਿਖ ਉਡਗਨ ਮਹਿਂ ਸਸਿ[1] ਗੁਨ ਭਵਨੂੰ ॥ ੨੫ ॥ ਬੈਠੇ ਪਾਵਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ। ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਮਨੋਰਥ ਲੇਤਿ'। ਰਤਨਰਾਇ ਸੁਨਿ ਹਰਖਤਿ ਭਯੋ। 'ਲੇ ਸਭਿ ਚਲਹੁ' ਹੁਕਮ ਕਰਿ ਦਯੋ॥ ੨੬ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਗਨ ਦੀਨਾਰ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਭਰਿ ਭਰਿ ਥਾਰ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਕਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਨਗਨ ਪਗਨ ਨ੍ਰਿਪ ਚਲਯੋ ਪਿਛਾਰੀ॥ ੨੭ ॥ ਸਚਿਵ ਸੁਭਟ ਨਿਜ ਸਾਥ ਮਿਲਾਏ। ਗਮਨੇ ਮਾਨਵ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਏ। ਪੌਰ ਸਭਾ ਕੇ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੨੮॥ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਸਿਰ ਕਰਿ ਨੀਵਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਭਾਵ ਅਤੀਵਾ[2]। ਪਿਖੀ ਦੂਰ ਤੇ ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ। ਬੈਠੇ ਮਨਹੁਂ ਚੰਦ ਕੀ ਸੂਰਤ ॥ ੨੯ ॥ ਝੂਲਤਿ ਕਲਗ਼ੀ ਦਮਕਤਿ ਮੋਤੀ। ਜਿਗਾ ਬੰਧੀ ਹੀਰਨ ਦੁਤਿ ਹੋਤੀ। ਚਮਰ ਢੁਰਤਿ ਹੈ ਬਾਰਿਬਾਰੀ। ਥਿਰੇ ਸੁਹਾਵਤਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ ॥੩੦॥ ਜਨੁ ਦੇਵਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਗਯਾਨ ਨਿਧਾਨ ਮਹਾਨ ਉਜਾਲ।ਤੂਰਨ ਕਰਤਿ ਪਰਯੋ ਪਗ ਜਾਈ। ਸਕਹਿ ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਸੀਸ ਉਠਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲੋਕਾ। 'ਉਠਹੁ ਭੂਪ! ਸੁਧਰੇ ਜੁਗ ਲੋਕਾ'। ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਕੋ ਸੀਸ ਉਠਾਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਸਨਮੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਸਭਿ ਕਹਿ ਦੀਨੋ।ਤਬਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ।'ਬਡੇ ਗੁਰੂ[3] ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਥਾਨ॥੩੩॥ਰਾਜਾ ਰਾਮ[4] ਮਿਲਯੋ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਕੀਨਿ ਬੇਨਤੀ ਇਮ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।–ਜਤਨ ਕਰੇ ਉਪਜਯੋ ਨਹਿਂ ਬਾਲਿਕ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਆਪ ਰਾਜ ਕੋ ਮਾਲਿਕ–॥ ੩੪ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਗੁਰ ਮੁਹਰ ਲਗਾਈ। ਦਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਹ, ਬਜੀ ਵਧਾਈ। ਤਿਸ ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹਤਿ ਸਿਰ ਇਸ ਕੇਰਾ। ਦਰਪਨ ਮਹਿਂ ਦੇਖਯੋ ਜਿਸ ਬੇਰਾ ॥੩੫॥ ਸਭਿ

[1]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਰੂਪ। [2]ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ (ਨਾਲ)। [3]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ। [4]ਰਤਨ ਰਾਇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਨਨੀ ਤੇ ਸੁਨਯੋਂ । ਅਨੰਦ ਉਪਾਇ ਆਵਨੋ ਭਨਯੋ[1]। ਪੁਨਹਿ ਉਪਾਇਨ ਕੀਨਿ ਜਨਾਵਨਿ।ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸਭਿ ਕਰਯੋ ਬਤਾਵਨਿ॥੩੬॥ ਪ੍ਰਥਮ ਮਤੰਗ ਅਜਬ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਜਿਹ ਸਮ ਦੁਤੀ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਾਯੋ[1]। ਪੰਚ ਤੁਰੰਗ ਅਗਾਰੀ ਕਰੇ। ਕੰਚਨ ਜ਼ੀਨ ਜਿਨਹੁੰ ਪਰ ਪਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਘਨੇਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ। ਦੇਖਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲ ਦਈ ਹੈ।–ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ–ਅਰਦਾਸ ਭਈ ਹੈ ॥ ੩੮ ॥ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਕੋਂ ਲੇਯ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਅਨੰਦ ਧਰੇਯ। ਬਹੁ ਅਸਾਮ ਦੇਸ਼ਨ ਕੀ ਗਾਥਾ । ਬੂਝਤਿ ਰਤਨਰਾਇ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥ ੩੯ ॥ ਸਚਿਵਨ ਸਹਿਤ ਬਖਾਨਹਿਂ ਤੈਸੇ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਦੇਸ਼ ਰੁ ਅਪਨੋ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਗੁਰ ਭਗਵੰਤ[2] ॥ ੪੦ ॥ ਖਟ ਘਟਕਾ ਲਗਿ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਰਤਨਰਾਇ ਅਰੁ ਗੁਰ ਮੁਦ ਲਹੇ। ਗਜ ਕੇ ਗੁਨ ਬਰਨਨ ਬਹੁ ਕਰੇ। 'ਸੀਛਤਿ ਬਡੋ ਕਹਿਨ ਅਨੁਸਰੇ[3]' ॥ ੪੧ ॥ ਜਿਮ ਚਾਹਹੁ ਪ੍ਰਭੁਜੀ ਕਰਿਵਾਵਹੁ।ਨਿਤ ਦੇਖਹੁ ਪਰਖਹੁ ਹਰਖਾਵਹੁ। ਪੰਚਕਲਾ ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਹਿ ਕਾਜ ਬਹੁਤੇ ਰਣ ਕਾਲਾ॥ ੪੨ ॥ ਬਰਛੀ, ਜਮਧਰ, ਖੜਗ, ਤਮਾਂਚਾ। ਚਹੈ ਸੁ ਕਰੋ ਰੋਸ ਰਣ ਰਾਚਾ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਹਤਹੁ ਦਾਵ ਜਸ ਹੋਇ[4]। ਇਸ ਤੇ ਬਚਿ ਕੈ ਜਾਇ ਨ ਕੋਇ ॥੪੩॥ ਇਹ ਚੌਕੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਜਬ ਬਿਸਾਲੀ। ਸਭਿ ਕੀ ਸੈਲ ਕੀਜੀਅਹਿ ਕਾਲੀ[5]। ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਵਸਤੁ ਮੰਗਾਈ। ਮੁਖ ਮਾਂਗਯੋ ਦਿਯ ਮੋਲ ਪਠਾਈ ॥੪੪॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਛੀ। ਹੋਤੁ ਆਪ ਕੇ ਅਰਪਨਿ ਬਾਛੀ। ਸਦਾ ਦਾਸ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੋ। ਸਿੱਖੀ ਬਖਸ਼ਹੁ ਦੇ ਕਰਿ ਬਰ ਕੋ ॥ ੪੫॥ ਸੁਨਤਿ ਮਹਾਤਮ[6] ਉਪਜਯੋ ਪ੍ਰੇਮ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਾਤਾ!ਦੇ ਗੁਰ ਛੇਮ*। ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਭੁਜਾ ਪਕਰੀਜੈ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਦੀਜੈ[2] ॥ ੪੬ ॥ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰੇ। ਆਨੀ ਲਖੀ ਉਪਾਇਨ ਰੂਰੇ।ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੇਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁ ਕਰੀ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਅਪਦਾ ਹਰੀ ॥ ੪੭ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਰਾਜਾ ਤਬਿ ਗਯੋ।ਪਿਖਿ ਸੁਸ਼ੀਲ ਗੁਰਕੋ ਹਰਖਯੋ। ਹਯ ਗਯ ਸੌਂਪੇ ਦਾਸਨਿ ਪਾਸ। 'ਖ਼ੈਬੇ ਦੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ ਘਾਸ' ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ

[1]ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ । [3]ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਆਖਣ ਅਨੁਸਾਰ (ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ)। [4]ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਦਾਉ ਹੋਵੇ। [5]ਕਲ ਨੂੰ। [6]ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ।

*ਪਾ:–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦਾਤੇ ਜੇ ਗਨ ਛੇਮ।

ਰੁਤੇ 'ਆਸਾਮ ਨ੍ਰਿਪ ਮੇਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤਿ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਰਤਨ ਰਾਇ ਦੀਆਂ ਉਪਹਾਰਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਭੀ ਠਾਨੇ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਮੁਦਤ ਸੁਜਾਨ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਪਠਯੋ ਮੇਵੜਾ ਨ੍ਰਿਪ ਬੁਲ-ਵਾਯੋ। ਮੁਦਤਿ ਸਚਿਵ ਜੁਤਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤੀਰ।ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਜੁਤਿ ਸ਼ੁਭਿਤਿ ਸ਼ਰੀਰ॥੨॥ਪ੍ਰਥਮੈ ਚੌਕੀ ਸੋ ਮੰਗਵਾਈ। ਦਾਬੀ ਕਲ ਪੁਤਲੀ ਨਿਕਸਾਈ। ਚੌਪਰ ਕੌ ਬਿਛਾਇ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਡਲ ਗੇਰਤਿ ਖੇਲਤਿ ਲਖਿ ਲੀਨਿ ॥੩॥ ਪੰਚਕਲਾ ਪੁਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮੰਗਾਯੋ। ਕਸਯੋ ਤਮਾਂਚਾ ਪ੍ਰਥਮ ਚਲਾਯੋ। ਬਡੋ ਸ਼ਬਦ ਭਾ ਤੋੜ[1] ਘਨੇਰਾ।–ਹਤਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨੀਕੇ–ਗੁਰ ਹੇਰਾ ॥ ੪ ॥ ਪੁਨ ਕਲ ਦਾਬੇ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਤੀਖਨ ਧਾਰਾ ਦਿਖਯੋ ਮਹਾਂਨ। ਗਹਿ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬੈ। ਇਤ ਉਤ ਕਰਿ ਦੇਖਯੋ ਸ਼ੁਭ ਤਬੈ ॥ ੫ ॥ ਪੁਨ ਬਰਛੀ ਕਰਿ ਕੈ ਦਿਖਰਾਈ। ਤੀਖਨ ਅਨੀ ਘਨੀ ਰਿਪੁ ਘਾਈ। ਪੁਨ ਜਮਧਰ ਕੋ ਤਿਸ ਤੇ ਕਰਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਪਰੈ[2] ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਧਰਯੋ॥੬॥ਖਰ ਧਾਰਾ ਅਰੁ ਅਨੀ ਮਹਾਨੇ।ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਉਦਰ ਕੋ ਧਸਿ ਕਰਿ ਹਾਨੇ। ਪਟੇਦਾਰ[3] ਪੁਨ ਗੁਰਜ ਬਨਾਈ। ਲਗਹਿ ਸੀਸ ਪੁਨ ਬਚਨਿ ਨ ਪਾਈ॥ ੭॥ ਸਭਿ ਕਲ ਪਰਖਤਿ ਹਰਖਤਿ ਨਾਥ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਜਾਇਬ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਬਹੁਰ ਤੁਰੰਗਮ ਸਭਿ ਫਿਰਿਵਾਇ। ਮ੍ਰਿਗਨ ਸਮਾਨ ਧਵਾਇ ਕੁਦਾਇ ॥ ੮ ॥ ਜਰੇ ਜ਼ੀਨ ਜਾਂਬੂਨਦ ਕੇਰੇ। ਰਤਨਰਾਇ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਪਿਖਹਿਂ ਗੁਸਾਈਂ। ਵਸਤੁ ਅਜਬ ਆਨੀ ਸਮੁ-ਦਾਈ ॥ ੯ ॥ ਪੁਨਹਿ ਮਤੰਗ ਅਨਾਵਨਿ ਕੀਨੋ। ਸੁੰਦਰ ਸਰਬ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਵੀਨੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਝੂਲਤਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਭਲੇ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਕਦ ਮਹਿਖੇ[4] ਸਮ, ਸਦਮ ਅਨੰਦ[5]। ਤਿਨ ਦਿਸਿ[6] ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਸੁੰਡ ਬਿਲੰਦ। ਪ੍ਰਭੁ ਪੇਖਿ ਤਿਹ ਹਾਥ ਲਗਾਯੋ।ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥੧੧॥ ਹਟਿ ਪੁਨ ਗੁਰ ਪਨਹੀ ਜਹਿਂ ਧਰੀ। ਸੁੰਡ ਬਿਥੇ ਗਹਿ ਝਾਰਨਿ ਕਰੀ। ਭਲੇ ਬਨਾਇ ਟਿਕਾਇ ਅਗਾਰੀ। ਬਿਸਮਤਿ ਸਭਾ ਬਿਲੋ-ਕਤਿ ਸਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਗਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਧਨੁ ਬਾਨ ਚਲਾਏ। ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਗਜ, ਬੀਨਤਿ ਤਹਿਂ ਜਾਏ। ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਸੁੰਡ ਮਝਾਰੀ।ਧਰੇ ਆਨਿ ਕਰਿ

[1] ਜਦ ਤੋੜਾ ਲਾਇਆ। [2] ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। [3] ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਵਰਗੀ ਮੁੱਠ ਵਾਲਾ। [ਇਕ ਹੋਰ ਗੁਰਜ ਹੇਠੋਂ ਨੋਕਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ] (ਅ) ਫਾੜੀਦਾਰ ਗੁਲਿਆਈ ਵਾਲਾ। [4] ਮਹਿਂ ਦਾ ਨਰ, ਭਾਵ ਸੰਢੇ ਵਰਗਾ ਕੱਦ। [5] ਆਨੰਦ ਦਾ ਘਰ। [6] ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ।

ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਾਰੀ॥੧੩॥ ਰਲਤਿ ਚਾਲ ਚੰਚਲ ਅਤਿਚਾਰੂ॥ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਤਿ ਤੁਰਤ ਦੁਤਿਵਾਰੂ। ਲਘੁ ਲਘੁ ਕਿੰਕਨ[1] ਗਰ ਮਹਿਂ ਬਾਜਹਿਂ। ਕੰਚਨ ਕਾਮ ਝੂਲ ਸ਼ੁਭ ਸਾਜਹਿ[2] ॥੧੪॥ ਜਲ ਕੋ ਲੇ ਪੁਨ ਸੁੰਡ ਪਖਾਰੀ। ਗਹਿਵਾਈ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਭਰਿ ਝਾਰੀ[3]। ਜਥਾ ਦਾਸ ਕਰ ਚਰਨ ਧੁਵਾਵਹਿ॥ ਤਥਾ ਨੀਰ ਝਾਰੀ ਤੇ ਪਾਵਹਿ ॥ ੧੫ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇ ਪਖਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਪਟ ਕੌ ਗਹਿ ਪੌਂਛੇ ਬਿਧਿ ਖਰੇ। ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਕੋ ਤਬਿ ਗਹਿਵਾਯੋ॥ ਥਿਰ ਹੁਇ ਗੁਰ ਪਰ ਭਲੇ ਝੁਲਾਯੋ॥੧੬॥ ਜਥਾ ਦਾਸ ਲੇ ਮਤਿ ਕਰਿ ਫੇਰਹਿ[4]।ਤਥਾ ਢੁਰਾਵਤਿ ਚਾਮਰ ਪ੍ਰੇਰਹਿ[5]। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਦਿਖਰਾਈ। ਹਰਖਤਿ ਗੁਰੂ ਸਭਾ ਬਿਸਮਾਈ ॥੧੭॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਬਾਕ ਉਚਰਯੋ। ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਗ਼ਜ ਕੋ ਧਰਯੋ। 'ਸਿਤਾ ਘ੍ਰਿਤ ਮੈਦਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਜੇਤਿਕ ਖਾਇ ਰਹੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ'॥੧੮॥ ਸੌਂਪਯੋ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਇਤ ਸੇਵਾ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਰਤਨ ਰਾਇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਜਗਤ ਗੁਰ ਗਤਿ ਮਝਾਰਾ ॥੧੯॥ ਜੁਲਤ ਮਸਾਲ ਦੇਹਿ ਗਹਿਵਾਈ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਲਯੋ ਮਗ ਜਾਈ। ਸੁਮਤਵੰਤਿ ਜਿਮ ਚਹਿਹਿ ਕਰਾਵਹਿ॥ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਲੋਕਨਿ ਬਿਸਮਾਵਹਿ॥੨੦॥ ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਜਗ ਲਹੀਅਹਿ ਆਨ ਨ[6]।ਸਹਿਤ ਸੁਪੇਦੋ ਸ਼ੋਭਤਿ ਆਨਨ[7]। ਨਹਿਨ ਨਗਰ ਅਰੁ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕਾਨਨ[8]। ਕਿਤ ਦੇਖਹਿਂ ਜੋ ਸੁਨਿਯ ਨ ਕਾਨਨ[9] ॥੨੧॥ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਰਾਵਰ ਜੈਸੇ। ਵਸਤੁ ਅਮੋਲ ਪਰਾਪਤਿ ਤੈਸੇ॥ ਜਾਨੀ ਪਰੇ ਕਰੇ ਅਨੁਮਾਨ[10]।ਸੁਰਪਤਿ ਕੋ ਗਜਰਾਜ ਮਹਾਨ[11]*॥੨੨॥ ਨਿਜ ਤਨ ਕੋ ਤੁਮ ਹਿਤ ਪਲਟਾਯੋ॥ ਅਲਪ ਅਕਾਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਬਨਾਯੋ॥ ਕਰਨਿ ਆਪ ਕੋ ਮੁਦਤਿ ਬਡੇਰੋ। ਆਯੋ ਸ਼ਰਨਿ ਲੀਨਿ ਮਿਸ ਮੇਰੋ[12] ॥ ੨੩॥ ਹੇਤੁ ਰਿਝਾਵਨਿ ਤੁਮਹਿਂ ਬਿਧਾਤਾ[13]। ਕਿਧੌਂ ਪਠਯੋ ਰਚਿ ਕਰਿ ਗਜ ਗਾਤਾ[14]। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਹੋਇ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਹ ਸਮ ਦੁਤਿਯ ਨ ਕੋਇ'॥੨੪॥ ਰਤਨ ਰਾਇ ਕੇ ਸੁਨਿ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨ॥ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਨੈਨ। 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਤੰਗ ਆਦਿ ਵਥੁ ਜੇਈ।

[1]ਘੁੰਗਰੂ। [2]ਜਿਸ ਝੁੱਲ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। (ਅ) ਸੋਨੇ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਝੁੱਲ"। [3]ਸੁਰਾਹੀ। [4]ਜੀਕੂੰ ਦਾਸ (=ਚੌਰ ਬਰਦਾਰ ਚੌਰ) ਲੈਕੇ ਅਕਲ ਨਾਲ ਝੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। [5](ਹਾਥੀ) ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ। [6]ਹੋਰ ਨਹੀਂ। [7]ਮੂੰਹ, ਮੱਥਾ। [8]ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਬਣ ਵਿਚ ਹੈ। [9]ਜੋ ਕੰਨੀਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਦੇਖਣਾ ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ। [10]ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ। [11]ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ (ਜੋ) ਐਰਾਵਤ ਵੱਡਾ (ਹਾਥੀ) ਹੈ"""। [12]ਮੇਰੇ ਬਹਾਨੇ। [13]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [14]ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਰੀਰ। *ਪਾ:-ਸਮਾਨ ।

ਲਗਾਇ ਅਜਾਇਬਹਮਹਿਤਤੇਈ॥੨੫॥ਪ੍ਰੇਮਬਿਸਾਲ ਅਹੈ ਜਸ ਤੇਰੋ।ਤਸ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਫਲ ਅਨੰਦ ਬਡੇਰੋ। ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹੁਤੋ ਗੁਰ ਸਿੱਖ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਦਿਯ ਸੁਖ ਭੋਗ ਭਵਿੱਖ[1] ॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪਖਾਰੇ। ਪਾਹੁਲ ਦਈ ਭਾਗ ਜਿਸਭਾਰੇ।ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯੋ।ਭੋਗਮੋਖਦਾ ਭਲੇ ਬਤਾਯੋ ॥੨੭॥ ਸਚਿਵਨ ਸਹਿਤ ਚਮੂੰ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਲੇ ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਸਿੱਖ ਹੁਇ ਰਾਜਾ। ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਯੋ ਸਹਿਤ ਸਮਾਜਾ ॥ ੨੮ ॥ ਕਰਤਿ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਗਮਨਯੋ ਡੇਰੇ।ਰਹਯੋ ਅਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਦਿਨ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਕਰੈ। ਬੈਠਹਿ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮੁਦ ਧਰੈ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਚਹਿਂ ਗਜ ਮੰਗਵਾਵਹਿਂ। ਆਨ ਕਾਜ ਤਿਸਤੇ ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ। ਕਬਿ ਪੁਤਲੀਨ ਬਿਲੋਕਿ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਜੋ ਕਲ ਦਾਬੇ ਗੇਰਤਿ ਪਾਸਾ ॥੩੦॥ ਕਬਹੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਜਾਇਬ ਹੇਰੈਂ।ਬਨਹਿ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਜਬਿ ਕਲ ਫੇਰੈਂ। ਕਬਹੂੰ ਰਤਨਰਾਇ ਲੇ ਸਾਥ। ਚਢਹਿ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤ[2] ਕੌ ਨਾਥ ॥ ੩੧ ॥ ਬਨ ਮਹਿ ਬਿਚਰਹਿਂ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ।ਸ਼ਿਕਰੇ ਸ੍ਵਾਨ ਬਾਜ਼ ਖਗ ਮਾਰਹਿਂ। ਕਬਹੁੰ ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰੀੜਾ ਜਲ ਕੇਰੀ । ਭਿਰਹਿਂ ਦੁਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਛੀਂਟ ਘਨੇਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਕਬਹੂੰ ਆਯੁਧ ਬਿਦਯਾ ਕਰੈਂ। ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਕਰ ਧਨੁ ਧਰੈਂ। ਕਬਹੂੰ ਕਸਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਵਹਿਂ। ਛੋਰਹਿਂ ਹਯ ਪਰ ਚਢੇ ਧਵਾਵਹਿਂ ॥੩੩॥ ਤੋਮਰ ਫੇਰਿ ਕਵਾਇਦ ਕਰੈਂ। ਸਮੁਖ ਅਨੀ[3] ਜਿਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਰੈਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਾ।ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪੂਰਹਿਂ ਸਭਿ ਆਸ਼ਾ ॥ ੩੪ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਲੌ ਦੁਰਦ ਪ੍ਰਸਾਦੀ[4]। ਕਿਸ ਥਲ ਬੰਧਯੋ ਰਹਿ ਅਹਿਲਾਦੀ[5]।ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਨਯੋ। ਗਜ ਦਾਸਨ ਕੇ ਸਾਥ ਬਖਾਨਯੋ ॥ ੩੫ ॥ 'ਨਹਿਨ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਬੰਧਨਿ ਪਾਵਹੁ। ਇਮ ਹੀ ਛੋਰਹੁ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹੁ। ਫਿਰਹਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਆਪੇ ਥਿਰੈ ਜਹਾਂ ਰੁਚਿ ਤਹਾਂ ॥ ੩੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਦਾਸ ਰਹਿਂ ਸੰਗ। ਕਰਹਿਂ ਪਿਖਿਨਿ ਜਹਿਂ ਫਿਰਹਿ ਮਤੰਗ। ਜਬਿ ਹਿਲ ਜਾਇ ਹਟਕ ਤਬਿ ਰਹੈਂ[6]। ਦੇਹਿਂ ਖੁਆਇ ਖੁਰਾਕ ਜਿ ਅਹੈ'॥੩੭॥ਸੁਨਿਗੁਰ ਹੁਕਮ ਛੋਰਿਫਿਰ ਦੀਨਾ।

---

[1]ਤਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਰਾਜਪਨੇ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਭਾਵ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਅਗਲੇ ਜੁਗ ਰਾਜਾ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖ ਭੋਗੇਂਗਾ। [2]ਸ਼ਿਕਾਰ। [3]ਨੋਕ। [4]ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਹਾਥੀ। [5]ਕਿਸੇ(ਇਕ) ਥਾਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਰਹੇ। [6]ਜਦੋਂ ਹਿਲ ਜਾਵੇ ਤਦੋਂ (ਤੁਸਾਂ) ਹਟ ਜਾਣਾ (ਨਾਲ ਜਾਣੋਂ)।

ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਚਰਹਿ ਭਾ ਬਹੁ ਪੀਨਾ[1]। ਫਿਰਹਿ ਬਜਾਰ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਬਾਰਿ। ਬਨਕਨ ਕੋ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਬਿਗਾਰ ॥ ੩੮ ॥ ਮੋਦਕ ਆਦਿ ਧਰੇ ਪਕਵਾਨ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸੋ ਖਾਨ । ਅੰਨ ਆਦਿ ਥੈਬੇ ਵਥੁ ਜੋਇ। ਬਿਚਰਤਿ ਬਦਨਪਾਇਲੇ ਸੋਇ॥੩੯॥ਮਿਲਬਨੀਏਂਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ। 'ਕੁੰਚਰ ਕਰਹਿ ਬਿਗਾਰ' ਸੁਨਾਏ। 'ਔਰਕ ਸੌਦਾ ਕਰਤਿ ਬਖੇਰਤਿ[2]। ਬਰਜਤਿ ਬਰਜਤਿ ਤਤਛਿਨ ਗੇਰਤਿ ॥ ੪੦ ॥ ਸਰਬ ਦਿਵਸ ਬਿਚਰਤਿ ਤਹਿਂ ਆਵਤਿ। ਗਨ ਪਕਵਾਨ ਖਾਇ ਕਰਿ ਜਾਵਤਿ । ਡਰਹਿਂ ਆਪ ਤੇ ਹਤਹਿਂ ਨ ਦੰਡਾ । ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਇਤ ਉਤ ਫੇਰਤਿ ਸੁੰਡਾ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਰੀ ਗੁਹਾਰਾ[3]। ਸੰਗ ਮਸੰਦਨ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ। 'ਜਿਤਕ ਬਨਕ ਕੋ ਹੁਇ ਨੁਕਸਾਨ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਜਾਇ ਦੁਕਾਨ ॥ ੪੨ ॥ ਸੋ ਸਰਕਾਰਹਿ[4] ਤੇ ਦਿਹੁ ਦਰਬ। ਸੰਧਯਾ ਸਮੈ ਬੂਝਿ ਲੇਹੁ ਸਰਬ'।ਸੁਨੀ ਬਨਿਅਨਿ ਮਨ ਅਨੰਦ ਉਪੰਨਾ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਗੁਰ ਕੋ ਬਚ ਮੰਨਾ ॥੪੩॥ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਰਹੈ । ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਹੇਰਤਿ ਅਹੈਂ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਪਿਖਿ ਅਦਭੁਤ ਕੋ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਵੈਂ ॥ ੪੪ ॥ ਰਤਨਰਾਇ ਰਹਿ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ।ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰਕੇ ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ।ਸ੍ਰੀਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਜਨਨੀ ਸਹਿਤ। ਪਹੁੰਚੈ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸੁਖ ਲਹਿਤਿ ॥ ੪੫ ॥ ਤਿਮ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇਤਿਕ ਦਰਸ਼ਨ।ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰਸਨ। ਅਪਨਿ ਦੇਸ਼ ਹਿਤ ਕਰਨਿ ਚਢਾਈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਜਾਚਿ ਬਿਦਾਈ ॥ ੪੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਹੁਤ ਟਿਕਾਯੋ । ਪੁਨ ਓਰਕ ਚਲਿਬੋ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪ ਨਹਿਂ ਚਹੈ।ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਬਹੁਰ ਪੁਰਿਰਹੈ॥੪੭॥ ਜ਼ਰੀ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਕੋ ਸਿਰੁਪਾਊ। ਬਖਸ਼ਯੋ ਗੁਰੂ ਲੀਨਿ ਚਿਤਚਾਊ। ਕਹੈ ਭੂਪ 'ਜਿਮ ਸੁਨਯੋ ਸੁਜਸੁ ਕੋ।ਕਰਯੋ ਆਇ ਮੈਂ ਤਥਾ ਦਰਸਕੋ॥੪੮॥ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਮੁਝ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲ। ਹਲਤ ਭਲੇ ਲਿਹੁ ਪਲਤ ਬਿਸਾਲ[5]'। ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਗਰੋ ਭਰਿ ਗਯੋ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦਯੋ॥੪੯॥ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਸੰਗ ਪਖਾਰਨਿ ਕਰੇ।ਗੁਰ ਧੀਰਜ ਦੀਨਸਿ ਮੁਦ ਧਰੇ। ਭਗਤਿਗਯਾਨ

---

[1]ਬੜਾ ਮੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ। [2]ਖਿੰਡਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [3]ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। [4]ਸਰਕਾਰੋਂ, ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ। [5]ਭਾਵ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਭਲਾ (ਮੈਨੂੰ) ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇਗਾ।

ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸਾਥ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਤਬਹਿ ਗੁਰ ਨਾਥ॥ ੫੦॥ ਜਨਨੀ ਸਹਿਤ ਸਚਿਵ ਗਨ ਸਬੈ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਪਧਾਨੇ ਤਬੈ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਬਿਛੁਰਯੋ ਰਾਜਾ। ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਚਲਯੋ ਸਮੇਤ ਸਮਾਜਾ॥ ੫੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਰਾਜਾ ਬਿਦਾ ਹੋਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੨੩॥

੨੪. [ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ ਬਣਵਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਗਜ ਕੋ ਅਰਪਿ, ਚਿਤਵਤਿ ਗੁਰੂ ਬਿਹਾਲ[1]। ਜਥਾ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸਰੂਪ ਕੋ ਕਰਤਿ ਸਰਾਹ ਬਿਸ਼ਾਲ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੁਰੀ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ ਗੁਰੂ ਮੁਕੰਦ। ਚਲੀ ਆਇ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ। ਨਿਤ ਨਵੀਨ ਗਨ ਬੈਠਹਿਂ ਪੰਗਤਿ॥ ੨॥ ਆਇਂ ਅਕੋਰਨਿ ਕੇ ਅੰਬਾਰ। ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਤੁਰੰਗ ਉਦਾਰ। ਪਾਇ ਹੁਕਮ ਗੁਰ ਕੋ ਗਨ ਦਾਸ। ਰਹਨਿ ਲਗੇ ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਪਾਸ॥੩॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹੈਂ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਕਮਾਵੈਂ। ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਤਰਵਾਰ ਚਲਾਵੈਂ। ਸਭਿ ਜਾਤਿਨਿ ਕੋ ਬਨਹਿਂ ਸਿਪਾਹੀ। ਵਧਹਿ ਬੀਰ ਰਸ ਬਹੁ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥ ੪॥ ਕੇਤਿਕ ਕਰਹਿਂ ਨੌਕਰੀ ਆਇ। ਲੇਹਿਂ ਤੁਜ਼ੀਨਾ ਧਨ ਗਨ ਪਾਇ। ਭਈ ਫੌਜ ਗੁਰ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰੈਂ। ਕਹਿ ਜੈਕਾਰਾ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੈਂ॥ ੫॥ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਗੁਰ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਕਰਹਿਂ ਬਹੁ ਦਾਯਾ। ਤੀਖਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਗਹਿਵਾਵੈਂ। ਚਪਲ ਬਲੀ ਹਯ ਦੌਤਿ ਧਵਾਵਹਿਂ॥ ੬॥ ਨਹੀਂ ਦਮਾਮਾ[2] ਦਲ ਮਹਿਂ[3] ਚੀਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕੀਨਾ।–ਅਬਿ ਦੁੰਦਭਿ ਚਹੀਅਹਿ ਬਨਿਵਾਯੋ। ਹਿਤ ਉਤਸਾਹ ਬਨਹਿ ਬਜਵਾਯੋ॥ ੭॥ ਰਹਹਿ ਸਦਨ ਗੁਰ ਸਦਾ ਭੁਵਿੱਖ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਰਾਜ ਕਰਹਿਂ ਗਨ ਸਿੱਖ। ਸਾਗਰ ਲੌ ਅਵਨੀ ਥਲ ਸਾਰਾ। ਬਜਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਗੁਰੂ ਨਗਾਰਾ–॥ ੮॥ ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਰਹੁ ਘਰਾਵਨਿ ਦੀਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[4]। ਨੀਕੇ ਕਾਰੀਗਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਜੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਆਨਹਿ ਰਾਸ'॥੯॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਲੇ ਆਇਸ ਗਯੋ। ਘਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਹਕਾਰਤਿ ਭਯੋ। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਸ਼ੁਭ ਲੋਹ ਮੰਗਾਯੋ॥੧੦॥ ਜੇਤਿਕ ਘਰਤਿ ਘਰਤਿ ਰਹਿ ਜਾਇ। ਤਿਸਤੇ ਚੌਗੁਨ ਲੀਨਿ ਤੁਲਾਇ*। ਬਹੁ ਨਰ ਲਗੇ ਘਰਨਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਹੁਤੇ ਸੁਜਾਨ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਚਿਤਵਦਾ (ਰਾਜਾ) ਬਿਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ)। [2]ਧੌਂਸਾ। [3]ਸੈਨਾ ਵਿਚ। [4]ਭਾਰੀ ਨਗਾਰਾ।

*ਲੋਹਾ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਘੜਦਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸੜ ਝੜਿ ਕੇ ਘਟਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤਾ ਲੀਤਾ।

ਬਨਾਇ ਸੁਢਾਲਾ[1]॥੧੧॥ਦੌਨਹੁ ਦੌਰ[2] ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਏ। ਰੁਚਿਰ ਹੇਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਖਾਏ। ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਦੀਨੋ। ਮਢਿਬੇ ਹੇਤੁ ਹੁਕਮ ਤਬਿ ਕੀਨੋ ॥੧੨॥ ਸਕਲ ਮਸੰਦਨ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਚਿਤਹਿੰ ਬਿਚਾਰ*ਕਰਤਿ ਸਮੁਦਾਈ[3]।–ਸੈਨ ਸਕੇਲਤਿ[4] ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾਰੀ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਨ ਸੋਂ ਹਿਤ ਧਾਰੀ॥੧੩॥ ਅਬਹਿ ਗੁਰੂ ਦੁੰਦਭਿ ਘਰਿਵਾਯਹੁ। ਜਬਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਖੇ ਬਜਵਾਯਹੁ। ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ ਰਾਜਾ। ਜਿਹ ਸਮੀਪ ਬਡ ਸੈਨ ਸਮਾਜਾ ॥੧੪॥ ਪ੍ਰਥਮ ਹੁਤੋ ਗਮਨਯੋ ਕਿਤ ਓਰ।ਅਬਿ ਬਿਲਾਸ ਪੁਰ ਕੀ ਬਸਿ ਠੌਰ[5]।ਫਿਰਹਿ ਦੇਸ਼ ਨਿਜ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਤਿ ਸੁਧਿ ਪਾਇ॥ ੧੫ ॥ ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਬਿਗਰ ਕਰਿ ਪਰੈ। ਦਾਵੇਦਾਰ[6] ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਲਰੈ।ਲਖੀਅਹਿ ਇਸ ਤੇ ਹੁਇ ਉਤਪਾਤ। ਬਿਗਰ ਜਾਇਗੀ ਸਗਰੀ ਬਾਤ ॥ ੧੬॥ ਇਹਾਂ ਬਸਨ ਭੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਇ। ਜਿਨ ਕੋ ਰਾਜ, ਨਿਕਾਸਹਿ ਸੋਇ[7]। ਪਰੇ ਜੰਗ ਧਨ ਚਹਿਯ ਮਹਾਨਾ। ਹਮ ਸਿਰ ਪਰਹਿ ਜ਼ੋਰ ਸਭਿ ਆਨਾ[8]॥੧੭॥ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਦੁੰਦਭਿ ਨਹਿਂ ਧਾਰੇ[9]। ਉਮਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅਹੈ ਨਵੀਨ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕੋ ਰਚਹਿਂ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹਯੋ ਨਹਿਂ ਜੈ ਹੈ। ਸਮੁਖ ਬਾਕ ਬਿੱਪ੍ਰੀ ਨ ਕਹੈ ਹੈ[10]।ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਤ ਕੇ ਨਿਕਟਸਿਧਾਰਹੁ।ਤ੍ਰਾਸ ਸਮੇਤਬ੍ਰਿਤੰਤ ਉਚਾਰਹੁ–॥੧੯॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਸਕਲ ਮਸੰਦ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਗਮਨੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਬੈਠਿਗੇ ਪਾਸ। ਬੋਲੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ॥ ੨੦॥ 'ਮਾਤਾ ਜੀ! ਸੁਨੀਅਹਿ ਸਭਿ ਬਾਤ।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਥਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਨ ਕਰਿ ਗਨਰਾਖੀ। ਰਹੈਂ ਸੁਭਟ ਧਨ ਕੇ ਅਭਿਲਾਖੀ ॥ ੨੧॥ ਇਕ ਤੌ ਖਰਚ ਦੇਗ਼ ਕੋ ਭਾਰੀ।ਅਨਗਨ ਕੋ ਅਹਾਰ ਹੁਇ ਤਯਾਰੀ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਲਗਿ ਜੋ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਸਕਲ ਦੇਗ਼ ਤੇ ਅਚਿ[11] ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ॥੨੨॥ ਪੁਨ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋਂ ਦੇਨਿ ਛਿਮਾਹੀ। ਬਿਨਾ ਲਿਏ ਕੋ ਰਹੈ ਨ ਪਾਹੀ। ਰਾਜ

[1]ਸੁਹਣਾ। [2]ਲੋਹੇ ਦੇ ਦੋ ਚੱਕ੍ਰਾਕਾਰ ਹਿੱਸੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਕੇ ਵਡੇ ਕੜਾਹੇ ਵਾਂਙੂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਤੋਂ ਫੇਰ ਚਮੜੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। [3]ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [5]......ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਵਸਦਾ ਹੈ। [6](ਰਾਜ ਦਾ) ਦਾਵੇਦਾਰ, ਵੈਰੀ। [7]ਸੋ (ਸਾਨੂੰ) ਕੱਢ ਦੇਣਗੇ। [8]ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਆ ਪਏਗਾ। [9]ਨਾ ਰੱਖਣ। [10](ਜੋ ਕੁਛ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਕਮ ਦੇਣ) ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ (ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕ ੪੪ ਤੇ ੪੫)। [11]ਛਕ ਕੇ।

*ਪਾ:–ਚਿੰਤ ਬਿਲੰਦ।

ਦੇਸ਼ ਕੋ ਜਿਸ ਵਿਗ ਹੋਇ। ਇਤਨੋ ਖਰਚ ਨਿਬਾਹੈ ਸੋਇ ॥੨੩॥ ਅਪਨੇ ਘਰ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿਆਵੈ।ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੇਟਨਅਰਪਾਵੈ।ਕਿਸ ਤੇ ਹੁਕਮ ਨ ਕਰਿਕੈ ਲੇਨਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਖਰਚ ਸੈਨ ਕੋ ਦੇਨਾ॥ ੨੪ ॥ ਤਊ ਜ਼ਿਕਰ ਅਸ ਫਿਕਰ ਨ ਕੋਈ[1]। ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰ ਨ, ਆਮਦ ਸੋਈ[2]। ਅਬਿ ਦੁੰਦਭਿ ਕੋ ਕਹਿ ਘਰਿਵਾਯੋ। ਤਸਾਰ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ਲਖਿ ਪਾਯੋ ॥੨੫॥ ਇਸ ਤੇ ਹੁਇ ਉਤਪਾਤ ਬਿਸਾਲਾ।ਚਢੇ ਬਜਾਵਨਿ ਕਰਿ ਜਿਸ ਕ੍ਾਲਾ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਕਹਿ-ਲੂਰੀ ਰਾਜਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਅਨੇਕ ਸਮਾਜਾ ॥ ੨੬ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਰਾਜ ਕੋ ਕਰਿਹੀ। ਗਿਰਪਤਿ ਗਨ ਰਹਿਂ ਨਿਤ ਅਨੁਸਰਹੀ[3]।ਦੀਹ ਦਮਾਮੇ ਕੀ ਧੁਨਿ ਸੁਨੈ। ਜਰਹਿ ਨ[4] ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਤਸਰ ਗੁਨੈ ॥ ੨੭ ॥ ਅਪਨਿ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਦੁਤਿਯ ਨਗਾਰਾ।ਕਿਮ ਬਾਜਨਿ ਦੇ ਕਰਿ ਹੰਕਾਰਾ।ਬੈਸ ਨਵੀਨ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅਹੈ।ਹਟੈ ਨਹੀਂ ਉਰ ਮੈਂ ਹਠ ਗਹੈ॥੨੮॥ਯਾਂਤੇ ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਖੁਟਾਈ। ਸੈਲਪਤਨਿ ਸੋਂ ਮਚੈ ਲਰਾਈ[5]। ਤਿਸ ਮੈਂ ਅਨਿਕ ਉਪਾਧਿ ਉਠੈ ਹੈਂ। ਬਾਸ ਕਰਨਿ ਭੀ ਸੰਸੈ ਪੈਹੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਅਪਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਬਹਿ ਸਮੁਝਾਵੋ । ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਹਿ ਨਹੀਂ, ਹਟਾਵੋ[6]।ਬਡੇ ਗੁਰੂ ਖਸ਼ਟਮ ਰਨ ਕੀਨਿ।ਬਾਸ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਤਜਿ ਦੀਨ ॥ ੩੦ ॥ ਸੰਕਟ ਭਏ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਸੁਨੇ ਪਿਖੇ ਤੁਮ ਨੇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੀ ਗਯਾਤਾਵਾਨ[7] । ਬਰਜਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਖਾਨਿ ॥ ੩੧ ॥ ਅਪਰ ਬਿਲਾਸ ਕਰਹਿਂ ਮਨ ਭਾਇ। ਪਰਹਿ ਬਿਖੇਰਾ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ।ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਾਸਹੁ ਅਪਨੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।ਨੀਕੀ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨ ਉਰਮੈਂ? ॥੩੨॥ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦਨ ਕੀ ਅਸ ਬਾਨੀ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੀ। –ਆਛੀ ਕਹਹਿਂ[8],ਨ ਬਨਹਿ ਦਮਾਮਾ।ਵਧਹਿਬਿਖੇਰਾ ਸੰਕਟ ਧਾਮਾ–॥੩੩॥ ਮੋਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ । ਭਨਨੋਂ ਮਸੰਦਨ ਸੋਂ ਮਨ ਗਮੈਂ[9]।'ਬਰਜੋਂ

[1]ਤਾਂ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗਲ ਦੀ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ। [2](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਆਮਦਨ ਤਾਂ ਸੋਈ ਹੈ (ਜੋ ਸਿੱਖ ਆਪੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)। [3]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਬਹੁਤ (ਉਸ ਦੇ) ਅਨੁਸਾਰੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਸਹਾਰੇਗਾ ਨਹੀਂ। [5]ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਮਚਨ ਦੀ (ਖੁਟਾਈ=) ਬੁਰੀ ਗਲ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ (ਕਿ ਵਰਤੇਗੀ)। (ਅ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਖੁਟਾਈ ਨੂੰ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਯਾਤੇ=) ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੋ ਪਵੇਗੀ (ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ)। [6]ਹੋੜ ਦਿਓ। [7]ਦੇਸ਼ (ਪਹਾੜ ਦਾ ਹੈ ਪਹਾੜੀਏ ਖੋਟੇ ਹਨ) ਤੇ ਸਮਾਂ (ਰਾਜ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ) ਹੈ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪ ਨੂੰ) ਗਿਆਤ ਹੈ। [8]ਮਸੰਦ ਚੰਗੀ ਗਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [9]ਮਨ (ਵਿੱਚ) ਚਿੰਤਾ ਧਾਰਕੇ।

ਮੈਂ ਸੁਤ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੋਂ । ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰੋਂ ॥੩੪॥ ਜਿਤਕ ਸਮੀਪੀ ਬੈਠਿਨਿ ਹਾਰੇ।ਸਮਝ ਦੇਹੁੰ ਸਮੁਝਾਇ ਬਿਚਾਰੋਂ[1] ।-ਗਨ ਉਤਸਾਹ ਦੇਨਿ ਕੀ ਗਾਥਾ।ਕਰੋ ਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਾਥਾ-॥੩੫॥ਨਿਜ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੌ ਅਬਹਿ ਹਕਾਰੌਂ । ਇਨ ਬਾਤਨਿ ਤੇ ਕਹਿ ਹਟਕਾਰੌਂ । ਗੁਰਨਿ ਭਾਣਜੇ[2] ਤਿਨ ਸਮਝਾਵਹੁ।-ਨਹੀਂ ਜੰਗ ਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ਚਲਾਵਹੁ ॥੩੬॥ ਜਾਹੁ ਸ਼ਿਕਾਰ, ਨ ਦੂਰ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਚਿਤ ਪਰਚਾਇ ਸਦਨ ਕੋ ਲਆਵਹੁ। ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਰਿ ਬਰਜਹੁ ਇਹ ਬਾਤੀ[3]। ਨਾਹਕ ਬਨਹੁੰ ਕਹਾਂ ਉਤਪਾਤੀ ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਭਟ ਰਖੇ ਤੌ ਰਾਖਹੁ ਤੈਸੇ। ਖਰਚਨਿ ਕਰਹਿਂ ਆਇ ਧਨ ਜੈਸੇ।ਨਹਿ ਰਾਜਨ ਸੋਂ ਪਰੈ ਬਿਗਾਰਾ। ਮਾਲਿਕ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਦਲ ਭਾਰਾ-'॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਮਾਤ ਤੇ ਭਨਹਿ ਮਸੰਦ। 'ਇਮ ਸਮੁਝਾਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦ ।-ਹਮ ਹੈਂ ਪੂਜ ਸਕਲ ਜਗ ਕੇਰੇ। ਸਮਤਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਹੇਰੇ ॥੩੯॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਜਾਨੋਂ। ਨਹਿ ਬਿਰੋਧ ਕਿਹ ਸੋਂ ਪਹਿਚਾਨੋਂ। ਸੁਭਟ ਰਾਖਿਬੇ ਸਹਿਤ ਨਗਾਰੇ। ਇਹ ਰਾਜਨਿ ਕੇ ਕਾਜ ਉਦਾਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਕਸ਼ਟ ਬਡ ਪਾਵਨਿ। ਤੁਮਕੋ ਉਚਿਤ ਨ ਏਵ ਕਮਾਵਨਿ-। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਭਾਖਹੁ ਜੋ ਮਾਨਹਿ। ਸਭਿਨਿ ਬਰਜ ਹ੍ਵੈ ਕ੍ਵੈ ਨ ਬਖਾਨਹਿ[4] ॥ ੪੧ ॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਮਾਤ ਸਿਖਾਈ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਉਠੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਜੋ ਜਿਸ ਮਿਲਹਿ ਸਮੀਪੀ ਗੁਰ ਕੋ[5]।ਕਰਹਿ ਸਿਖਾਵਨਿ ਆਸ਼ੇ ਉਰ ਕੋ॥੪੨॥ ਨਿਜ ਭ੍ਰਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਬੁਲਵਾਯੋ। 'ਕਰਹੁ ਹਟਾਵਨ' ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਸੁਸਾ ਸੰਗ ਤਿਨ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਠਟਹਿਂ ਗੁਰੂ, ਕੋ ਸਕਹਿ ਹਟਾਈ[6] ॥ ੪੩ ॥ ਆਸ਼ੇ ਸੁਨਹਿਂ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ[7] ਜਬੈ।ਸਨਮਾਨਤਿ,ਬੋਲਤਿ ਤਿਮ ਸਬੈ।ਸਭਿ ਕੋ ਸੀਖ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਸੋਈ।ਕਹਿ ਨ ਸਕੈ ਢਿਗ ਬਿੱਪ੍ਰੈ* ਕੋਈ[8] ॥੪੪॥ ਜੋਕਰਿ ਤੁਮਤੇ ਬਰਜਨੋ ਜਾਇ। ਤੌ ਕਹੀਅਹਿ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਇ।ਅਪਰ ਬਿਖੈ ਕਲਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਬਹੁਰ ਪਛੁਤਾਵਨਿ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਦੁੰਦਭਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੪॥

[1](ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਸਮਝ ਸਮਝਾ ਦਿਆਂਗੀ। [2]ਭਾਵ ਸੰਗੋ ਆਦਿ ਸੂਰਮੇਂ। [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕੋ। [4]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਜ ਦਿਓ ਕੋਈ (ਜੰਗ ਦੀ ਗਲ) ਨਾ ਕਹੇ(ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ)। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਮੀਪੀ (ਸਿੱਖ) ਜੋ ਜਿਸ ਮਸੰਦ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । [6]ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਹਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [8]ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਉਲਟੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ।

*ਪਾ:-ਬੈਠੇ ।

੨੫. [ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ। ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਠਾਨੇ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਪ੍ਰਥਮ ਗਏ ਮਾਤਾ ਨਿਕਟ ਬੈਠੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੇ ਆਸ਼ਿਖ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੰਤੀ। ਪਿਖਿ ਸਪੂਤ ਕੋ ਉਰ ਹਰਖੰਤੀ। ਹਿਤ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ। ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨॥ ਜਿਨ ਬੈਠੇ ਭੀ ਬਡ ਬਡਿਆਈ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਈ। 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਸੁਤ! ਐਸੇ ਨਹਿਂ ਕਰੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੈਲਪਤਿਨਿ ਸੋਂ ਲਰੋ॥੩॥ਰਾਖੀ ਸੈਨ ਨ ਅਚਰਜ ਕੋਈ। ਕਰਹੁ ਅਖੇਰ ਜਥਾ ਮਨ ਹੋਈ।ਤੁਮ ਜਗ ਪੂਜ ਬਿਰੋਧ ਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਸੰਗਤਿ ਅਪਨਿ ਬਿਚਰੀਅਹਿ ॥੪ ॥ ਮੈਂ ਅਬਿ ਸੁਨਯੋਂ ਬਨਾਇ ਨਗਾਰਾ। ਚਹਤਿ ਬਜਾਯਹੁ ਸੈਨ ਮਝਾਰਾ। ਇਸ ਤੇ ਔਚਕ ਉਠਹਿ ਉਪੱਦ੍ਰਵ। ਬਸਹੁ ਸ਼ਾਂਤਿ ਜੁਤਿ* ਤੀਰ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ॥੫॥ਨਹਿ ਆਛੋ ਜੋ ਪਰਹਿ ਬਖੇਰਾ। ਵਧਤਿ ਵਧਤਿ ਹੁਇ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ। ਬਡੇ ਗੁਰਨਿ[1] ਜਬਿ ਜੰਗ ਮਚਾਏ। ਤਯਾਗਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਨਿਕਸਾਏ ॥੬॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਿਪਾਲ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਰਾਜ ਤਿਨਹੁਂ ਢਿਗ ਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਕੋਇ ਮੀਤਕੋ ਬਨਹਿ ਅਰਾਤੀ॥੭॥ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨਆਯੋ ਅਬਿ ਨੇਰੇ।ਭੀਮਚੰਦ ਮਹਿ-ਪਾਲ ਬਡੇਰੇ। ਧੁਨਿ ਦੁੰਦਭਿ ਕੀ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਈ। ਨਾਹਕ ਬੀਚ ਬੈਰ ਪਰਿ ਜਾਈ ॥੮॥ ਅਪਨਿ ਪੌਰ ਨੌਬਤ ਬਜਵਾਵਹੁ।ਚਢਿ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਧੌਂਸਾ ਗਰਜਾਵਹੁ।ਜੋ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਏਸ਼[2]ਬਿਸਾਲੇ।ਸਮਤਾ ਪੁਜਹਿਨਹੀਂ ਤਿਨਨਾਲੇ ॥੯॥ਲਰਨਿ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਈਅਤਿਨਾਂਹੀ।ਸਦਾ ਬਿਖਾਦ ਹੋਤਿ ਜਿਸਮਾਂਹੀ'। ਜਨਨੀ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਸਮੈਂ। ਕਹਯੋ: 'ਕਿਸੀ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਹਮੈਂ ॥ ੧੦॥ ਕਰਹਿਂ ਬਜਾਵਨਿ ਆਪ ਨਗਾਰਾ। ਖੇਲਹਿਂ ਕਾਨਨ ਬਿਖੈ ਸ਼ਿਕਾਰਾ। ਰਾਜ ਨ ਛੀਨਹਿ ਹਮ ਕਿਸ ਕੇਰਾ[3]।ਕਯੋਂ ਬਿਰੋਧ ਕੋ ਰਚਹਿ ਬਡੇਰਾ॥੧੧॥ ਅਪਨੋ ਦੇਸ਼ ਗ੍ਰਾਮ ਦ੍ਰਿਢ ਰਾਖੇ। ਬਿਨਾ ਹੇਤੁ ਕਿਮ ਰਣ ਅਭਿਲਾਖੇ।ਜੇਕਰਿ ਨਿਜ ਬਲ ਧਰਿ ਗਰਬਾਵੈ। ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਹੀ ਬੈਰ ਬਧਾਵੈ ॥੧੨॥ ਤੌ ਹਮ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਂ ਗਰ ਪਰੇ[4]। ਸਾਰਹਿਂ ਕਾਜ ਜਥਾ ਤਬਿ ਸਰੇ। ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਕੋ ਧਰਹਿ ਗਰੂਰ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕਰਹਿ ਤਿਸ ਦੂਰ ॥੧੩॥–ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ

---

[1]ਭਾਵ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ। [2]ਰਾਜੇ। [3]ਕਿਸੇ (ਰਾਜੇ) ਦਾ। [4]ਗਲ ਪਏ ਤੇ।

*ਪਾ:–ਸੁਭ।

ਨਿਕਟਿ–ਬਤਾਵਹੁ[1] । ਇਮ ਕਹਿ ਮੋ ਕਹੁ ਬਹੁਤ ਡਰਾਵਹੁ । ਜਥਾ ਬਾਲ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵੈਂ ।–ਹਾਊ ਬੈਠਯੋ[2]–ਬੋਲਿ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥੧੪॥ ਹਮ ਰਹਿਂ ਤਿਮ ਗਿਰਪਤਿ ਜਿਮ ਹਮ ਸੋਂ । ਬਿਖਮ ਬਿਖਮ ਸੋਂ,ਸਮ ਹੁਇਂ ਸਮ ਸੋਂ[3]। ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਕਰੈਂ।ਮਿਲਹਿ ਤ ਮੇਲਹਿਂ ਲਰਹਿ ਤ ਲਰੈਂ ॥੧੫॥ ਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਨੂ[4] । ਸਦਾ ਬਿਮਲ ਤੇ ਬਿਮਲ ਮਹਾਨੂ । ਊਜ਼ਲ ਬਦਨ ਭਾਵਨਾ ਜੈਸੇ।ਕਰਹਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਢਲ ਕੋ ਤੈਸੇ।।੧੬॥ਅਹੋ ਮਾਤ ! ਜਿਮ ਤੁਮਹੁ ਬਖਾਨੇ।ਕਿਮ ਹਮ ਛਿਪਹਿਂ ਸਕਲ ਜਗ ਜਾਨੇ।ਕਬਿ ਲਾਂਗ ਨਹਿਂ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਵੈਂ।ਦੂਰ ਕਰਿ,ਨਹਿ ਆਪਾਬਿਦਤਾਵੈਂ?'॥੧੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਜਨਨੀ ਕੇ ਸੰਗ।ਬੋਲਤਿ ਝੂਲਤਿ ਕਲਗ਼ੀ ਤੁੰਗ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਵਹਿਰ ਕੋ ਆਇ । ਬ੍ਰਿੰਦਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ[5] ਸੁਭਟ ਚਲਿ ਆਇ॥੧੮॥ ਜਾਇ ਸਭਾ ਕੇ ਸਦਨ ਸੁਹਾਏ । ਮਿਲੇ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਏ। ਗਰਜਤਿ ਕਹਯੋ ਬੀਰ ਰਸ ਧਾਮਾ[6] ।'ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਕੈ ਨਹੀਂ ਦਮਾਮਾ ?॥੧੯॥ ਡਾਰਿ ਮਸਾਲੇ ਸੁਰਾ[7] ਮਝਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਰਚਾਵਨਿ ਗਰਜੈ ਭਾਰੀ[8] । ਨਹੀਂ ਦੇਰ ਅਬਿ ਕੀਜਹਿ ਕੈਸੇ। ਬਡੋ ਬਨਾਇ ਆਨੀਅਹਿ ਤੈਸੇ'॥੨੦॥ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਾਤੁਲ ਬਚ ਕਹਯੋ ।'ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯ ਆਪ ਸਭਿ ਲਹਯੋ। ਕਹਿਨਿ ਬਨੈ ਨਹਿਂ ਰਾਵਰਿ ਸਾਥ। ਚਹਹੁ ਸੁ ਰਚਹੁ ਤੁਰਤ ਜਗਨਾਥ॥੨੧॥ਤਊ ਮਸੰਦ ਆਦਿ ਧ੍ਰਿਤ[9]* ਹੋਰੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੰਗ ਕਹਿਂ ਬਿਧਿ ਔਰੇ । ਤ੍ਰਸਤਿ ਚਿਤਾ-ਰਤਿ ਪੂਰਬ ਜੰਗ ।–ਭਯੋ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਬੀਰਨਿ ਭੰਗ॥੨੨॥ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਬਡ ਰਾਜਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਗਨ ਸੈਨ ਸਮਾਜਾ। ਨਹੀਂ ਬਿਰੋਧ ਮੇਲ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਉਦਾਸੀਨ ਹੀ ਲਖੀਅਤਿ ਸੋਈ–॥੨੩॥ ਤਊ ਨੀਤ ਮਹਿਂ ਐਸੀ ਬਾਤ।ਸਯਾਨੇ ਪੁਰਖ ਭਨੈਂ† ਅਵਿਦਾਤਿ[10]। ਨਿਕਟ ਭੂਪ ਕੇ ਭੂਪਤਿ ਜੋਈ। ਮਿਲਯੋ ਦੇਸ਼ ਰਈਯਤ ਜੁਤਿ ਹੋਈ[11] ॥੨੪॥ ਸੋ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਬਨੈਂ।

[1]ਤੁਸੀਂ ਦੱਸਦੇ ਹੋ ਕਿ ਭੀਮ ਚੰਦ ਰਾਜ਼ਾ ਨੇੜੇ ਹੈ। [2]ਹਊਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। [3]ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਲਹ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸੁਲਹ ਵਾਲੇ। [4]ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਰਗਾ ਹੈ। [5]ਟੋਲਿਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ। [6]ਵੀਰ ਰਸ (ਦੇ) ਘਰ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [7]ਸ਼ਰਾਬ। [8]ਤਾਂਕਿ (ਨਗਾਰਾ) ਬਹੁਤ ਗੱਜ ਕੇ ਵੱਜੇ। [9]ਧੀਰਜ ਦੇ ਹੌਲੇ ਹਨ। [10]ਪ੍ਰਗਟ। [11]ਰਯਤ ਸਮੇਤ ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਹੱਦ ਸਾਂਝੀ ਹੋਵੇ)।

*ਪਾ:–ਕ੍ਰਿਤ। †ਪਾ:–ਬਨੈ।

ਕਬਹੂੰ ਲਰਨਿ ਹੋਇ ਰਿਸ ਸਨੈ। ਤਿਸ ਰਿਪੁ ਤੇ ਜੁ ਪਰੈ ਮਹਿਪਾਲਾ[1]।
ਸੋਕਰੀਅਹਿ ਹੈ ਮਿੱਤ੍ਰਬਿਸਾਲਾ[2]॥੨੫॥ਤਿਸਤੇ ਪਰੈ ਤੀਸਰੋਜੋਇਉਦਾਸੀਨ
ਰਹਿ, ਭਾਖਹਿੰ ਸੋਇ[3]।ਚਢਹਿੰ ਆਪ, ਦੁੰਦਭਿ ਜਬਿ ਬਾਜੇ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇਰ
ਸਮੀਪੀ ਰਾਜੇ॥੨੬॥ਖੁਨਸਹਿੰ, ਜਰਜੋ ਨ ਜਾਇ ਪ੍ਰਤਾਪੂ।ਬਿਗਰਹਿੰ,ਪਰਹਿ
ਜੰਗ ਭਟ ਖਾਪੂ[4]।ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤੇ ਸੰਗੋ ਕਹੈ।"ਇਮ ਹਮ ਕਿਮ ਛਪਿ ਕਰਿ
ਜਗ ਰਹੈਂ॥੨੭॥ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਗਰ ਲਗਿ ਜਾਇ।ਅਚਲੇਸ਼ਨ ਤੇ ਰੁਕਹਿ*
ਨ ਕਾਇ[5]।ਗੁਰ ਘਰ ਸ਼ੰਕਮਾਨ ਨਹਿੰ ਕਿਸਤੇ।ਚਲੇ ਆਇੰ ਸਿਖ ਜਿਸਕਿਸ
ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ' ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਕਟ ਮਸੰਦਨ[6] ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ
ਲੇਹੁ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਰਿਪੁ ਕੋ ਅਪਨੋ[7] ਦਲ ਅਰੁ ਬਲ ਕੋ। ਤੋਲਨ ਕਰਿ
ਲੀਜੈ ਲਖਿ ਛਲ ਕੋ[8] ॥੨੯॥ ਤੁਮ ਜਗ ਪੂਜ ਸ਼ਾਂਤਿਮਤਿ ਜਾਨਹੁ।ਦੇਸ਼ਨਿ
ਪਤੀ ਨਰੇਸ਼[9] ਪਛਾਨਹੁ। ਪੁਨ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਜੋਰ ਬਡੇਰਾ।ਚਹੁੰ ਕੂੰਟਨਿ ਕੋ
ਰਾਜ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨਿ ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ। ਲਖੀਅਤਿ ਜਗਤ
ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਾਂ'।ਪੁਨ ਸੰਗੋ ਕਰਿ ਤਮਕ[10] ਬਖਾਨਾ। 'ਗੁਰੂ ਪਿਤਾਮਾ ਹਮਰੋ
ਨਾਨਾ॥੩੧॥ਤੁਰਕਨ ਸਾਥ ਕੀਨਿ ਘਮਸਾਨਾ।ਬਹੁਤਬਾਰਿਸੰਘਰ ਕੋ ਠਾਨਾ।
ਜੋ ਤੁਮ ਭਨਿਹੋ ਬਡੋ ਬਡੇਰੋ। ਹਤਿ ਰਿਪੁ ਕੀਨਿ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰੋ[11] ॥ ੩੨॥
ਤਿਨਹੂੰ ਕੇ ਪੌਤ੍ਰੇ ਇਹ ਅਹੈਂ । ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਧਾਵਨਿ ਚਹੈਂ। ਸਕਲ
ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਬਲ ਭਾਰੀ।ਕਿਮ ਤੁਮ ਰੋਕਹੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰੀ' ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ
ਸੰਗੋ ਕੇ ਬਚ ਰਸ ਬੀਰ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ। 'ਭੋ ਮਾਤੁਲ ! ਗਿਰ-
ਪਤਿ ਨਿਤ ਪਾਸ। ਕਬਿ ਲੌ ਬੈਠਿ ਰਹੈਂ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਰਿ ਅਪਨੇ
ਮਹਿੰ ਕੈ ਬਨ ਮਹੀਆ।ਕਰਹਿੰ ਤਥਾ ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚਹੀਆ।ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਤੇ
ਰਿਦੈ ਰਿਸੈ ਹੈਂ। ਅਪਨੋ ਬਲ ਹਮ ਪਰ ਕੁਛ ਕੈਹੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਤੌ ਇਤ ਕਹਾਂ
ਨਾਰਿ ਤਨ ਧਾਰਾ[12]। ਕਰਹਿੰ ਦਿਖਾਵਨਿ ਖੜਗਨਿ ਧਾਰਾ।ਆਗਜਾ ਹਮਹਿੰ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ। ਕਰਹਿੰ ਬਾਰਤਾ ਕਰਤੇ ਰੁਖ ਕੀ[13] ॥ ੩੬ ॥ ਬਿਦਤਿ

[1]ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ (ਜਿਸ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇ)। [2]ਸੋ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮਿੱਤ੍ਰ। [3]ਇਹ (ਸਿਆਣੇ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਸੂਰਮੇ ਮਰਨਗੇ। [5]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ (ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ) । [6]ਕੋਲ ਦੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ । [7]ਵੈਰੀ ਦੇ (ਤੇ) ਆਪਣੇ। [8]ਆਪਣੇ ਤੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਫੌਜ ਤੇ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਤੋਲ ਲਓ (ਨਾਲੇ) (ਉਸਦੇ) ਛਲ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਲਓ। [9]ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰਾਜੇ ਹਨ। [10]ਗੁੱਸਾ। [11]ਲਿਤਾੜ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮੇਲ ਦਿੱਤੇ, ਭਾਵ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। [12]ਤਾਂ ਏਥੇ ਕਿਹੜਾ ਅਸਾਂ) ਤੀਵੀਆਂ ਦਾ ਤਨ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [13]ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਰੁਖ ਦੀ।

*ਪਾ:—ਰੁਚਹਿ।

ਹੋਨਿ ਕੇ ਹੇਤੁ ਪਠਾਏ। ਕਯੋਂ ਨ ਕਰਹਿ ਹਮ ਪ੍ਰਭੁ ਰਜ਼ਾਏ। ਬਿਨ ਦੁੰਦਭਿ ਤੇ ਚਮੂੰ ਹਮਾਰੀ । ਕਿਮ ਸ਼ੋਭਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਜੇ ਅਬਿ ਛਪੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਰੈਂ। ਅਪਰ ਕਾਜ ਕੈਸੇ ਹਮ ਕਰੈਂ। ਬਿਨਾ ਬਿਲੰਬ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਸਿਮਰਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਜਵਾਵਹੁ ॥੩੮॥ ਪਰਲੇ ਅਹੈਂ ਦੂਰ ਜੋ ਸੈਲ[1]। ਚਲਹਿਂ ਤਹਾਂ ਤਿਕ ਕਰਤੇ ਸੈਲ[2]। ਹੇਰਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਕਾਨਨ ਨਾਨਾ॥ਖੇਲਤਿ ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਮਹਾਨਾ॥੩੯॥ਭੀਮਚੰਦ ਭੂਪਤਿ ਅਹੰਕਾਰੀ। ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਜਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਦਯੋਸ ਹੀ ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਦੁਹਰੀ ਦੁੰਦਭਿ ਚੋਬ ਬਜਾਵੈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਿਮ ਕਹੈ ਸੁ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ[3]। ਤਬਿ ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਸੈ ਮਿਟਵਾਇ'। ਨੰਦ ਚੰਦ ਕੋ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ'ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਹਾਨਾ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੋ ਚਲਿ ਗਯੋ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਸੁਰਾ ਮਸਾਲੇ ਸਭਿ ਮਸਲਾਯੋ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਜਿਸ ਕੀ ਧੁਨਿ ਭਾਰੀ।ਆਇ ਹਜ਼ੂਰ ਸੁ ਅਰਜ਼ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰੁਤੇ 'ਦੁੰਦਭਿ ਤਯਾਰ ਕਰਾਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ ਕਹ੍ਯੋ ਸਮੀਪ ਮੁਕੰਦ। ਦੁੰਦਭਿ ਭਯੋ ਬਿਲੰਦ ਅਬਿ ਕੋ ਦੂਜਾ ਨ ਮਨਿੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਸੋਏ।ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਾਤੀ[4]ਕਹੁ ਜੋਏ। ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਵਲ ਕਰਿ ਮੰਗਵਾਯੋ।ਹਯ ਪਰ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ ਕਸਾਯੋ ॥ ੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿਕ ਨਾਮੂ।ਲੇ ਅਰਦਾਸ* ਕਰੀ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਪੁਨ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਨਿ ਕੀਨਾ।ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲੀਨਾ ॥੩॥ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨੈ ਬਧ੍ਯੋ ਉਤਸਾਹੂ। ਪੁਰਿ ਨਰ ਅਨਿਕ ਆਇਗੇ ਪਾਹੂ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਯੋ। ਗੁਰਨਿ ਸਰਾਹਿ ਸ੍ਵਾਦ ਸਭਿ ਪਾਯੋ ॥੪॥ ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਤਯਾਰੀ ਨਿਜ ਕਰੇ। ਤਤਛਿਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਅੰਗ ਲਗਾਇ। ਉਤਸਾਹਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ ॥ ੫ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਮਸੰਦ ਮਿਲ ਦੋਇ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕਹਿ ਭੇਜੇ ਸੋਇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਿ ਮਾਤਾ ਏਵ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬ ॥–ਕਯੋਂ ਇਮ ਕਰਹੁ ਜਿ ਵਧਹਿ ਬਖੇਰਾ। ਨ੍ਰਿਪ

---

[1]ਪਹਾੜ। [2]ਉਥੋਂ ਤੀਕ ਚੱਲਾਂਗੇ ਸੈਰ ਕਰਦੇ। [3]ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਭੀਮਚੰਦ) ਸੋ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਇਗਾ। [4]ਸਵੇਰ।

*ਪਾ:–ਕਰਿ ਦਾਸ।

ਕਹਿਲੂਰੀ ਬਲੀ ਬਡੇਰਾ। ਤਾਂਹਿ ਦੇਸ਼ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਵਹੁ। ਨਾਹਕ ਬੈਠੇ ਸਦਨ ਖਿਝਾਵਹੁ ॥੭॥ ਜੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੋ ਸ਼ੌਕ ਮਹਾਨਾ*। ਗਮਨਹੁ ਬਿਪਨ ਬਿਹੀਨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[1]*। ਮਨ ਭਾਵਨਿ ਬਿਚਰਹੁ ਹਰਖਾਵਹੁ*। ਨਿਸਾ ਪਰੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਵਹੁ*–' ॥੮॥ ਅਪਰ ਮਸੰਦ ਨਿਕਟਿ ਜੇ ਹੁਤੇ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਕਲ ਮਾਤ ਕੇ ਮਤੇ[2]। ਕਹਿ ਕਹਿ ਪ੍ਰਸ਼ਟ ਬਨਾਇ ਸੁਨਾਵਹਿਂ। 'ਸੋ ਰਾਜੇ ਗਿਰਰਾਜ ਕਮਾਵੈਂ[3] ॥੯॥ ਮੇਲ ਤਿਨੋ ਸੰਗ ਆਛੋ ਅਹੈ।ਕਰਹੁ ਨ ਸੋ ਜਿਸ ਤੇ ਰਿਸ ਲਹੈਂ।ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਤਿਨ ਕੀ ਹੁਇ ਆਵੈ ਲਰਨ ਮਰਨ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਮਾਤਾ ਬਰਜੰਤਿ। ਆਗੈ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁੰ ਭਗਵੰਤ!'।ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਕਹਯੋ ਤਿਨਹੁੰ ਕੋ। ਜਨਨੀ ਸੰਮਤ[4] ਬੈਨ-ਜਿਨਹੂੰ ਕੋ ॥੧੧॥ 'ਰਾਜ ਸਾਜ ਕੇ ਕਾਰਜ ਜੋਈ।ਕਰਿਬੇ ਜੰਗ ਆਦਿ ਹੈਂ ਤੋਈ।ਤਿਨਕੋ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਮਾਈ।ਕਯਾ ਗਿਰਪਤਿ ਜਿਨ ਤੇ ਡਰ-ਪਾਈ॥੧੨॥ਹਮ ਕੋ ਆਗਯਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ।ਬਿਗਰਹਿਂ ਰਿਪੁ ਰਣ ਕਰਹਿਂ ਬਿਸਾਲ।ਪੂਰਬ ਧਰਹਿਂ ਨ ਕਿਸ ਸੋਂ ਬੈਰ। ਹੰਕਾਰੀ ਕੋ ਕਬਹੁ ਨ ਖੈਰ[5]' ॥ ੧੩॥ਇਮ ਭਨਿਤੇ ਘੋਰਾ ਤਬਿ ਆਯੋ।ਬਲੀ ਚਪਲ ਨਟ ਜਿਮ ਦਰਸਾਯੋ। ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ ਬੰਧਿ ਕਟ ਸੰਗ। ਕਰ ਧਰਿ ਧਨੁ ਗੇ ਨਿਕਟਿ ਤੁਰੰਗ ॥ ੧੪॥ ਪਗ ਰਕਾਬ ਦੇ,ਭੇ ਅਸਵਾਰ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਬਾਗ ਗਮਨ ਇਛ ਧਾਰਿ। ਲਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰੁਖ਼ ਤਬਿ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਾ। ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਮਨਹੁਂ ਘਨ ਗਾਜਾ॥ ੧੫ ॥ ਚਲੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਤਬਿ ਬਾਹਿਰ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨਿ ਨਰ ਗਨ ਜ਼ਾਹਿਰ। ਗਮਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਕਰਿਕੈ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਗਨ ਦੇਖਿ ਮੁਦ ਭਰਿਕੈ ॥੧੬॥ ਚਢੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੈਨਾ ਚਲਿ ਪਾਛੇ। ਭਾ ਉਤਸਾਹ ਸੁਭਟ ਮਨ ਆਛੇ। ਚਪਲ ਚਲਾਕੀ ਚਲਤਿ ਤੁਰੰਗ। ਗਮਨਹਿਂ ਅੰਗ ਭਰੇ ਬਲ ਸੰਗ ॥੧੭॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਗਏ। ਜਾਤਿ ਅਨਿਕ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇਖਤਿ ਭਏ। ਤੀਰਨ ਸਾਥ ਕਿਤਿਕ ਤਹਿਂ ਮਾਰੇ। ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਮਰਿ ਸੁਰਗ

---

[1]ਨਗਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [2]ਸਲਾਹਵਾਂ। [3]ਓਹ ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਮਾਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। [5]ਸੁਖ।

*ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਏਥੇ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਹੋਰਵੇਂ ਹਨ ਜੋ ਕੁਥਾਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਏਹ ਤੁਕਾਂ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਤੁਕਾਂ ਏਹ ਹਨ:–'ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹਸ ਅਖੇਰ ਕੋ ਚਢੇ। ਸੰਗੋ ਸੰਗ ਅਨਦ ਮਨ ਬਢੇ। ਐਸੇ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਨਿਸਾ ਪਰੇ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਆਵੈਂ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਰਥ ਪ੍ਰਸੰਗਲੀ ਨਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਪਾਈਆਂ ਹਨ।

ਸਿਧਾਰੇ ॥੧੮॥ ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗਨਿ ਸੰਗ ਸੰਘਾਰੇ। ਖੋਜਹਿਂ ਸੁਭਟ ਧਵਾਇਂ ਅਗਾਰੇ। ਅਨਿਕ ਝੰਖਾਰ* ਸਸੇ ਤਹਿਂ ਗੇਰੇ। ਬਾਵਰ ਸਹਿਤ[1] ਬਾਂਧ ਕਰਿ ਘੇਰੇ॥੧੯॥ਇਮ ਬਿਲਾਸ ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਡ ਕਰਿਤੇ। ਜਾਤਿ ਬ੍ਰਿਛਨ ਕੇ ਪੁੰਜ ਨਿਹਰਿਤੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਜਾਈ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਰਹਿਗੋ ਗਿਰ-ਰਾਈ॥੨੦॥ਦੁੰਦਭਿ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਰਾਖਾ।ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਨਤਯੋਂ ਊਚੇ ਭਾਖਾ। 'ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਦੇਹੁ ਬਲਧਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਹਿਂ ਦੂਰ ਲਗਿ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋਵੈ।ਦੇਸ਼ ਨਿਕਟਿਕੋ ਲਖਿਲਖਿ ਜੋਵੈ'[2]।ਸੁਨਿ ਨਗਾਰਚੀ ਗੁਰ ਬਚ ਜਬੈ। ਬਲ ਤੇ ਕਰਯੋ ਬਜਾਵਨਿ ਤਬੈ॥੨੨॥ ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਪਰੀ ਧੁਨਿ ਐਸੇ। ਸਾਗਰ ਸ਼ਬਦ ਦੂਰ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸੇ। ਸਪਤ ਸੈਲ ਧਾਰਾ ਥਰਹਰੀ[3]। ਔਚਕ ਸਭਿ ਕੇ ਸ਼੍ਰੁਤ ਧੁਨਿ ਪਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਗਰਜੇ ਤਬਹਿ ਪਹਾਰਾ। ਨਾਦਤਿ[4] ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੰਦਰਾ ਭਾਰਾ[5]। ਬਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਪਸਰ ਬਡ ਗਯੋ। ਸੁਨਤਿ ਅਚੰਭਾ ਸਭਿ ਕੇ ਭਯੋ॥੨੪॥ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਕਤਿ ਭਈ ਤਬਿ ਐਸੇ। ਧੁਨਿ ਦੁੰਦਭਿ ਤੇ ਅਚਰਜ ਜੈਸੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਸਭਾ ਲਗਾਈ।ਤਿਸ ਕੇ ਕਾਨ ਪਰੀ ਧੁਨਿ ਜਾਈ॥੨੫॥ ਦਲਕਯੋ[6] ਰਿਦਾ ਬਾਤ ਸਭਿ ਛੋਰੀ।ਲਗਯੋ ਸੁਨਨਿ ਸ਼੍ਰੁਤ ਕਰਿ ਤਿਸ ਓਰੀ। ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਪਰੀ ਜਬ ਗਾਢੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਮਨ ਸ਼ੰਕਾ ਬਾਢੇ॥ ੨੬ ॥ ਮਹਿਪਾਲਿਕ ਢਿਗ ਸਚਿਵ ਨਿਹਾਰਾ। ਹਿਤ ਬੂਝਨਿ ਕੇ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਧੁਨਿ ਗੰਭੀਰ ਦਮਾਮੈਂ ਉਠੈ।ਕਿਸ ਕੋ ਇਹ ਬਾਜਤਿ ਅਬਕਠੈ'[7]॥੨੭॥ਕਿਸੀ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਅਸ ਨਾਂਹੀ। ਨਾਦਤਿ ਨਵੋਂ ਲਖੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।ਇਮ ਧੁਨਿ ਸੁਨੀ ਨ ਆਨ ਨਗਾਰੇ। ਬਜਤਿ ਦੂਰ ਜਨੁ ਨਿਕਟ ਬਿਚਾਰੇ'[8]॥੨੮॥ਸੁਨਿ ਅਮਾਤ[9] ਤਬਿ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਭਨਤਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬੱਖਯਾਤ। 'ਮਹਾਂਰਾਜ! ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਸੁ ਗਾਥਾ। ਕਰੌਂ ਉਚਾਰਨਿ ਰਾਵਰਿ ਸਾਥਾ॥੨੯॥ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ

---

[1]ਜਾਲਾਂ ਯਾ ਫਾਹੀਆਂ ਨਾਲ। [2]ਨੇੜੇ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਜਾਣਕੇ ਤੱਕਣ। [3]ਕੰਬ ਗਈਆਂ। [4]ਗੂੰਜ ਉਠੀਆਂ। [5]ਭਾਰੀ ਕੰਦਰਾਂ। [6]ਕੰਬਿਆ। [7]ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕਿਸਦਾ ਇਹ ਦਮਾਮਾ ਹੁਣ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਨ ਗੰਭੀਰ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ [ਸੰਸਃ, ਅਵਕਟ=ਸਾਹਮਣਾ ਪਾਸਾ]। (ਅ) ਨਗਾਰਾ। [ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਕਾਠ ਦਾ ਦੌਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਮੜਾ ਮੜ੍ਹਕੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਕਠ ਯਾ ਕਾਖੂ ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਲੋਹੇ ਦੇ ਦੌਰ ਬਣਾਕੇ ਮੜ੍ਹਨੇ ਮਗਰੋਂ ਟੁਰੇ ਹਨ]। [8]ਵਜਦਾ ਦੂਰ ਹੈ ਜਾਣੋ ਨੇੜੇ ਹੀ (ਵਜਦਾ) ਵਿਚਾਰੀਦਾ ਹੈ। [9]ਮੰਤ੍ਰੀ। *ਪਾਃ-ਸੰਘਾਰ।

ਗੁਰ ਜਬਿ ਬਿਦਤੋ।ਜਿਨ ਕੋ ਜਸੁ ਸੁਨਯਿਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤਤੋ।ਸੋਗਾਦੀ ਥਿਰ
ਭੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕਾ।ਬੈਠਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਢੀ ਕੁਲਟੀਕਾ॥੩੦॥ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੋਧਾ
ਬਲੀ। ਲਰਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਜੈ ਕਰਿ ਭਲੀ। ਕੇਤਿਕ ਸੂਬੇ ਸੈਨ ਸਮੇਤ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਸਾਥ ਰਾਖੇ ਰਣਖੇਤ ॥੩੧॥ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਬਿਦਤਯੋ ਘਨੋ। ਕਦ ਦੀਰਘ
ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਤਨ ਮਨੋ[1]। ਅਬਿ ਗਾਦੀ ਪਰ ਤਿਨ ਕੋ ਪੋਤਾ।ਆਦਿ ਬੀਰਤਾਗੁਨ
ਗਨ ਪੋਤਾ[2] ॥ ੩੨॥ ਗੁਰੂ ਗੁਵਿੰਦ ਰਾਇ ਤਿਨ ਨਾਮੂ। ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਇ,
ਜਥਾ ਸ਼ੁਭ ਰਾਮੂ[3]। ਅਲਪ ਬੈਸ ਬਰ ਅੰਗ ਕਿਸ਼ੋਰ। ਸੁਨੀ ਸ਼ਾਹਦੀ ਤਨ
ਬਹੁ ਜ਼ੋਰ ॥ ੩੪ ॥ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅੱਭ੍ਯਾਸੀ। ਸੰਗਤਿ ਆਇ
ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਪਾਸੀ।ਕਰਤਿ ਬਾਤ ਨਰ ਸੁਨੇ ਘਨੇਰੋ।ਤੀਰਨਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਨਿਪੁਨ
ਬਡੇਰੋ॥੩੫॥ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਹਾਥ ਅਸ ਰਾਖਹਿੰ। ਨਹਿੰ ਦੁਤੀਓ ਕਰਖਣ
ਅਭਿਲਾਖਹਿ[4]। ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਆਰੂਢਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਰਹਿੰ ਬਾਸ ਕੋ ਪੁਰੀ
ਅਨੰਦ॥੩੫॥ਇਨ ਕੋ ਪਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ। ਜ਼ਰ ਖਰੀਦ ਲੇ ਅਵਨੀ
ਖਾਦਰ[5]। ਨਰਨਿ ਬਟੋਰਤਿ ਨਗਰ ਬਸਾਯੋ।ਨੇਤ੍ਰ ਤੁੰਗ ਕੇ ਤਰ ਦਰਸਾਯੋ
॥੩੬॥ ਤਿਸ ਮਹਿ ਬਸਹਿ ਤਿਨਹੁੰ ਕੋ ਨੰਦਨ। ਲਾਖਹੁੰ ਨਰ ਕਰਤੇ ਪਗ
ਬੰਦਨ। ਸੋ ਅਖੇਰ ਕਰਿਬੇ ਇਤ ਆਵੈ।ਹਤਨਿ ਮ੍ਰਿਗਨ ਗਨ ਪੁਨਿ ਪੁਰਿ
ਜਾਵੈ॥੩੭॥ਆਜ ਮਨੁਜ ਇਕ ਉਤ ਤੇ ਆਯੋ।ਤਿਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਸਕਲ
ਸੁਨਾਯੋ।–ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਰਘ ਤਯਾਰ ਕਰਾਇਵ। ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਸੁ ਚਢਿ ਕਰਿ
ਆਇਵ ॥ ੩੮ ॥ ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਦੁੰਦਭਿ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ। ਜੋ ਬਜਾਇ
ਬਿਚਰਹਿ ਢਿਗ ਹੋਈ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਗਾਦੀ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਨ ਕੇ
ਸਾਥ ਬਿਬਾਦੀ[6]॥੩੯॥ਜਨਮ ਭਯੋ ਪੂਰਬ ਕੇ ਦੇਸ਼। ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨ ਜਬਿ ਭਏ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਪਿਤ ਕੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਪਹੁੰਚਹਿੰ
ਰਾਜੇ ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਯੋ ਅਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਯੋ। ਮਹਿਪਤਿ ਅਜਬ ਅਕੋਰਨ
ਲ੍ਯਾਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੰਚਕਲ, ਚਾਰੁ ਮਤੰਗ। ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੁਤਿ ਪੰਚ ਤੁਰੰਗ
॥੪੧॥ ਇਤੀ ਦੂਰ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ। ਰਾਵ ਰੰਕ ਤਜਿ ਆਇਂ ਨਿਕੇਤ।

[1]ਦੁਆਪੁਰ ਯੁਗ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਾਂਙ। [2]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ। [3]ਰਾਮਚੰਦਰ। [4](ਕੋਈ) ਦੂਸਰਾ ਖਿੱਚਣਾ ਦੀ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ। [5]ਤਰਾਈ ਦੀ ਭੋਂ (ਭਾਵ ਦੂਨ ਵਿਚ ਤੌਂ ਹੈ) [ਸੰਸਃ, ਖਾਦਰ=ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਯਾ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਭੋਂ]। [6]ਝਗੜਾ ਹੈ।

ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਇਹ ਰਹੈਂ। ਜਿਨਹੁੰ ਮਹਾਤਮ ਦੁਰਲਭ ਅਹੈ ॥ ੪੨ ॥ ਕਯੋਂ ਨ ਮਿਲਾਪ ਆਪ ਚਿਤ ਚਹੀਅਹਿ। ਦੀਰਘ ਦੁਲਭ ਵਸਤੁ ਢਿਗ ਲਹੀਅਹਿ।ਅਧਿਕ ਤਰੀਫ ਕਰਤਿ ਨਰਸੁਨੋ।ਤਨਧਰਿ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਇਹ ਬਨੋ ॥੪੩॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ, ਦੁਤਿ ਸਦਨ ਬਦਨ ਬਰ[1]। ਦਲ ਅਰਵਿੰਦਨ ਦ੍ਰਿਗ ਦ੍ਵੈ ਮੁਦਕਰਿ[2]।ਇਕਤੌ ਗੁਰੂ ਪੂਜਿਬੇ ਥਾਨ।ਦੂਤੀਏ ਦਲਜੁਤਿ ਬਲੀ ਮਹਾਨ ॥ ੪੪ ॥ ਕਰਹੁ ਸੰਧਿ[3] ਬਨਿ ਹੈ ਸੁਖਦਾਏ। ਸਰਹਿ ਕਾਜ ਜਬਹੂੰ ਬਨਿ ਜਾਏ'।ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਤੇ ਮਸਲਤ ਨੀਕੀ।ਭੀਮਚੰਦ ਉਪਜੀ ਰੁਚਿ ਜੀ ਕੀ* ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਆਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀਆ ਸੈਲ ਨਰਿੰਦ ਬਿਲੰਦ[4]। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲ ਅਨੰਦ† ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਚਿਵਨ ਸੰਗ ਮੰਤ੍ਰ ਪੁਨ ਕਰਯੋ। ਸੰਧਿ ਬਿਖੇ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਚਰਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਵਜ਼ੀਰ! ਪ੍ਰਥਮ ਤਹਿਂ ਜਈਐ। ਭੇਤ ਸਕਲ ਬਾਤਨਿ ਤੇ ਪਈਐ ॥ ੨ ॥ ਹਮ ਕੰਨੈ[5] ਕਹੁ ਟੇਕਨ ਮਾਥਾ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਸਾਥ ਮੇਲ ਕੀ ਗਾਥਾ।–ਅਪਰ ਨਰੇਸ਼ਨ ਸਮ[6]

---

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਖੜਾ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। [2]ਦੋਵੇਂ ਨੈਣ ਕਮਲ ਪਤੀਆਂ (ਵਾਂਙ) ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। [3]ਮੇਲਾ। [4]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਡਾ (ਰਾਜਾ। [5]ਸਾਡੀ ਤਰਫੋਂ। [6](ਤੇ ਹੋਰ ਇਹ ਗਲਾਂ ਜਣਾਓ ਕਿ) ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਕੂ ਨਹੀਂ।

*ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੰਗੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗਾਥਾ ਸੁਣਕੇ ਸੰਸਾ ਖਾਧਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਰਤੂਤ–ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਬਨਾਉਣ–ਦਾ ਤੌਖਲਾ ਖਾ ਕੇ ਇਸ ਉੱਗਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਨਪਿੱਤ ਦੇਣ ਦੀ ਸੋਚ ਕੇ ਭੀਮਚੰਦ ਨੂੰ,ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਟਕੇ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉੱਗਮਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਦਬਾ ਦੇਵੇ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਹੋਰ ਮੁਕਾਲਕ ਲੈਣੀ ਨਾ ਪਵੇ। ਸੰਸੇ ਚਿਤ ਵਾਲੇ ਔਰੰਗੇ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਹਰਿਕ ਤੋਂ, ਸੋ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਜੇ ਵਧ ਗਈ ਤਾਂ ਕਠਨਾਈ ਪੈਸੀ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾਨਾ ਸੀ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਧਿ ਹੋ ਜਾਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਔਰੰਗੇ ਨੂੰ ਸੁਲਹ ਹੋਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਕਰ ਲੈਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਥਥਾ ਮੰਮਾ ਕਰ ਛੱਡਾਂਗੇ।

ਇਹ ਗਲ ਕਵਿ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀ ਪਤਾ ਲੱਗੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਝਲਕ ਮਾਰਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ ਦੇਖੋ ਏਸੇ ਰੁਤ ਦਾ ੩੪ ਅੰਸੂ ਤੇ ਅੰਕ ੧੭, ੧੮, ੧੯। ਪੁਨਾਃ–ਹਮ ਸੌਂ ਬੈਰ ਬੈਰ ਹੀ ਅਹੈ ॥ ਸੋ ਬਿਰੋਧ ਦਿੱਲੀ ਸਨ ਕਹੈ ॥ [ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੬ ਅੰਕ ੪੪]।

†ਪਾਃ–ਅਨੰਦ ਅਮੰਦ।

ਹਮ ਨਾਂਹੀ। ਸਦਾ ਬਾਸ ਬਾਸਹਿਂ ਪੁਰਿ ਪਾਹੀ[1] ॥ ੩ ॥ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਰਾਜਨਿ ਕਾਜ।ਪਰਹਿਂ ਆਨ ਜੁਤਿ ਚਮੂੰ ਸਮਾਜ।ਸੰਧਿ ਕਰੇ ਸੁਧਰਹਿਂ[2] ਦੂਹੂੰ ਓਰ। ਘਾਲ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜ਼ੋਰ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿ ਹੀ ਰੀਤਿ ਹੋਇ ਹਮ ਆਛੇ। ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇਕ ਜਬੈਂਹੂੰ ਬਾਛੇ-।ਜੇ ਸਨਮਾਨਹਿਂ ਮੋਹਿ ਮਿਲਾਪ। ਪਹੁੰਚ ਆਪ ਕੀ ਲੀਜੈ ਥਾਪਿ[3] ॥੫॥ ਅਪਨੋ ਓਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਨ੍ਰਿਪ ਸਭਿ ਤੇ ਬਡਿਆਇ ਬਤਾਵਹੁ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਪਠਿਓ ਵਜ਼ੀਰ ਗਿਰੇਸ਼ ਹੰਕਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ ਕਰਿ ਦੀਨੇ। ਰਜਤ ਲਸ਼ਟਕਾ ਕਰ ਗਹਿ ਲੀਨੇ। ਗਮਨਯੋ ਚਢਿ ਸੁੰਦਰ ਝੰਪਾਨ[4]। ਚਲੇ ਵਲੈਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਪਾਨ ॥ ੭ ॥ ਉਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰ। ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁ ਖੇਲ ਅਖੇਰ।ਹਟੇ ਬਜਤ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ।ਦੁਗਨ ਬੀਰਰਸ ਸੁਭਟਨਿ ਧਾਰਾ॥੮॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਮਾਜਾ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁਇ ਕੋ ਬਡ ਰਾਜਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਬਾਤਨ ਕਰਤੇ। ਚਲਤਿ ਸਮੁਖ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਨਿਹਰਿਤੇ ॥੯॥ ਸ਼ਿਕਰੇ, ਬਾਜ਼,ਸ੍ਵਾਨ ਸਮੁਦਾਇ।ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ[5] ਧਾਇ ਅਗਵਾਇ । ਉਡਤਿ ਧੂਰ ਛਾਦਯੋ ਅਸਮਾਨ। ਆਨਿ ਪਹੂਚੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ॥੧੦॥ ਸੁਨਿ ਦੁੰਦਭਿ ਧੁਨਿ ਨਰ ਗਨ ਨਾਰੀ। ਹਿਤ ਦੇਖਨਿ ਕੇ ਨਿਕਸਿ ਅਗਾਰੀ। ਬੀਚ ਦਰੀਚੀ[6] ਕੇ ਥਿਰ ਦ੍ਵਾਰੇ[7]। ਉਦਤਿ ਮੁਦਤਿ ਜਨੁ ਬਧਤਿ ਨਿਹਾਰੇ[8] ॥੧੧॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਸਮੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਆਇ। ਉਤਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਖ ਉਪਾਇ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੋਏ । ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਬਿਰੇ ਸਭਿ ਕੋਏ॥ ੧੨ ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਬਹੁੰ ਨਿਹਾਰੇ। ਨੌਬਤ ਬਜਨ ਲਗੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ । ਸੁਨਤਿ ਰਬਾਬੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਆਸਾਵਾਰ ਰਾਗ ਜੁਤਿ ਗਾਏ॥੧੩॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗਨ ਜਾਗੇ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਪਢਿਬੇ ਲਾਗੇ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਭਜਨ ਹੋਤਿ ਜੈਕਾਰ। ਮਨਹੁ ਬਿਸ਼ਨੁ ਗਨ ਸੁਰਨਿ ਮਝਾਰ[9]॥੧੪॥ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਗੋਸਾਈਂ।ਆਸਨ

---

[1](ਅਸੀਂ) (ਆਪਦੇ) ਨਗਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸਦਾ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। [2]ਸੁਧਰਨਗੇ। [3]ਮੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਥਾਪ ਲਵੀਂ (ਕਿ ਆਪਾਂ ਕਿਸ ਦਿਨ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ) (ਅ) ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਪ ਦੀ ਥਾਪੀ ਲਵਾਂਗੀ। [4]ਪਹਾੜੀ ਪਾਲਕੀ । [5]ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। [6]ਬਾਰੀਆਂ ਵਿਚ। [7]ਬੂਹਿਆਂ ਅਗੇ। [8]ਭਾਵ ਲੋਕੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉੱਚੇ ਹੋ ਹੋਕੇ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ) ਵਧ ਵਧ ਕੇ ਤਕਦੇ ਹਨ। [9]ਸਮੂਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚ।

ਥਿਰੇ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ। ਅਰਣੋਦੈ ਲਖਿ ਕਰਿ ਭੁਨਸਾਰੇ[1]। ਭਾਟ ਪੌਰ ਕੇ ਥਿਰੇ ਅਗਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਕਬਿੱਤ ਬਨਾਏ। ਊਚੇ ਅਧਿਕ ਉਚਾਰਿ ਸੁਨਾਏ। ਖਰੋ ਨਕੀਬ ਪੁਕਾਰਿ ਅਵਾਜੋ। 'ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਜਨ ਪਤਿ ਰਾਜੇ!॥੧੬॥ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਵਤਾਰੀ! ਜਿਨਕੋ ਨਿਵਹਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਸਾਰੀ'। ਘਰਿਆਵਲ ਬਾਜਤਿ ਠਨਕਾਰਾ[2]। ਗਰਜ ਉਠਯੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ॥੧੭॥ ਇਮ ਬਹੁ ਥਾਨ ਕੁਲਾਹਲ ਹੋਵਾ। ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਭਯੋ ਸਭਿ ਜੋਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਧਾਰੇ। ਸਾਵਧਾਨ ਬਨਿ ਨਿਕਸੇ ਦ੍ਵਾਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਸਭਾ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਝੂਲਤਿ ਕਲਗੀ ਅਨੰਦ ਵਧਾਇ।ਫਰਸ਼ ਮਖ਼ਮਲੀ ਪਰ ਸਿੰਘਾਸਨ। ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ੁਭਤਿ ਸ਼ੁਭ ਆਸਨ ॥ ੧੯ ॥ ਪਾਂਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬੀਰ ਬਿਲੰਦ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ[3]। ਮਾਤੁਲ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਰਿ ਬੰਦਨ।ਸੂਰਜਮਲ ਕੇ ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ[4]॥੨੦॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਸਭਾ ਪ੍ਰਵਾਰਤਿ।ਮਨਹੁਂ ਚੰਦ ਉਡਗਨਿ ਦੁਤਿ ਧਾਰਤਿ। ਚਮਕਤਿ ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਢੁਰੰਤਿ। ਜਨੁ ਰਵਿ ਕਿਰਨ ਨਿਕਰ ਨਿਯਰੰਤਿ[5]। ॥ ੨੧ ॥ ਕੰਚਨ ਰਜਤ ਛਰੀ ਕਰ ਧਰੇ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਦੇਖਹਿਂ ਖਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਂਖੀ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਆਵਹਿਂ। ਲਗਹਿ ਸਭਾ ਤਬਿ ਦੇਖਨਿ ਪਾਵਹਿਂ॥੨੨॥ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਭਯੋ ਜਬਿ ਭਾਰੀ।ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਹਿਂ ਅਰਪਿ ਅਗਾਰੀ। ਡੇਢ ਜਾਮ ਜਬਿ ਬੈਠਿ ਬਿਤਾਯੋ। ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਤਬਿ ਅੰਤਰ ਆਯੋ ॥੨੩॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਚੋਬਦਾਰ ਇਕ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ[6]।-ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਆਇ ਵਜ਼ੀਰ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਚਹੈ ਰਾਵਰ ਕੇ ਤੀਰ-॥ ੨੪ ॥ ਤਿਹ ਸੁਧ ਕੋ ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ'[7]। ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਚ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਅਬਿ ਤਿਸ ਖ਼ਾਨ ਪਾਨ ਸੁਧਿ ਲੀਜੈ।ਆਛੇ ਥਾਨ ਸਿਵਰ ਕੋ ਦੀਜੈ ॥ ੨੫ ॥ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਵੈਂ। ਤਿਸ ਕੀ ਮਸਲਤ* ਸੁਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵੈਂ'। ਇਮ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਉਠੇ ਗੋਸਾਈਂ।ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਖ਼ਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਦਿਵਸ ਢਰਾਯਹੁ[8]। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ

[1]ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਹੋਇਆ ਜਾਣਕੇ। [2]ਘੜਿਆਲਾਂ ਦੀ ਠਨਕਾਰ ਵਜਦੀ ਹੈ। [3]ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [4]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਵ ਪੋਤ੍ਰੇ। [5]ਮਾਨੋ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਨਿਕਰ=ਸਮੂਹ]। [6]ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ (ਖੜਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ")। [7]ਉਸ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਸੁਧ (ਦੇਣ) ਉਹ (ਚੋਬਦਾਰ) ਚਲ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। [8]ਦਿਨ ਢਲਿਆਂ।

*ਪਾ:-ਮਿਸਲੈ।

ਕਰਨਿ ਮਨ ਭਾਯਹੁ।ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਬਾਕੀ ਜਬਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਸੋ ਵਜ਼ੀਰ ਬੁਲਵਾ-ਵਨਿ ਚਹ੍ਯੋ ॥੨੭॥ ਸਭਾ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਬੈਠਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਥਿਰੇ ਆਇ ਸਭਿ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਮਸੰਦ। ਲਾਗ੍ਯੋ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਬਿਲੰਦ॥੨੮॥ਨਰ ਪਠਿ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ ਵਜ਼ੀਰ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤੀਰ।ਕਰ ਤੇ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ ਅਗਾਰੀ। ਨਮੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ[1] ਕਰਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਨਾ ਕੀਨੀ। ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਤਿਨ ਸਭਿ ਕਹਿ ਦੀਨੀ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਤੁਮਰੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਨਗਾਰਾ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਸੰਸੈ ਮਨ ਧਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਮੋ ਕਉ ਸੁਧਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਹੁਤੀ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਮੁਝਾਯੋ ਗਿਰ ਪਤੀ। ਸੁਨਤਿ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦਾ। ਮਧੁਰ ਸ਼ਬਦ ਘਨ ਮੋਰ ਮਨਿੰਦਾ ॥੩੧ ॥ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਚਿਤ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ ਏਵ ਉਚਾਰਾ ।–ਉਤ ਗੁਰ ਕੋ ਘਰ, ਇਤ ਹਮ ਰਾਜੇ। ਨਿਕਟਿ ਬਸਨਿ ਤੇ ਪੁਰ-ਵਹਿਂ ਕਾਜੇ ॥੩੨॥ਹਮਰੋ, ਕਿਧੌਂ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹੋਇ। ਕਰਹਿਂ ਸੁਧਾਰਹਿਂ ਮਿਲਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਇ–। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਲਖਿ ਲਾਭ ਬਿਸਾਲਾ। ਚਹਤਿ ਮੇਲ ਨਿਤ ਕੋ ਮਹਿਪਾਲਾ ॥ ੩੩ ॥ ਆਵਤਿ ਕਉ ਸਨਮਾਨ ਬਖਾਨਹੁ। ਬਧਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿਮ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਹੁ'। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਪਾਇ। ਮਾਤੁਲ ਉੱਤਰ ਦਿਯਸਿ ਬਨਾਇ ॥੩੪॥ 'ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਹੋਇ । ਆਦਰ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਪਾਇ ਵਿਗ ਸੋਇ। ਜਥਾ ਭਾਵਨਾ ਰਿਦੈ ਉਠਾਵੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਤਤ-ਛਿਨ ਪਾਵੈ ॥ ੩੫॥ ਇਹ ਤੌ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਕਲ ਪਰ ਧਰੈਂ। ਰੰਕ ਰਾਵ ਕੀ ਕਾਮਨ ਪੂਰੈਂ । ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ ਰਾਜਾ। ਦੁਤਿਯੋ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਰਾਜਾ[2] ॥੩੬॥ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਬਾਸ ਸਮੀਪ ਸਦੀਵਾ।ਮਿਲਿਨਿ ਸ ਹਿਤ ਪੁਨ ਕਰਿ ਮਨ ਨੀਵਾ[3] । ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਘਨੇ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਆਵਹੁ ਭਲੀ ਬਾਤ ਨਿਰ-ਧਾਰਹੁ*' ॥੩੭॥ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਗਿਰਪਤਿ ਸ਼ੋਕ ਕਾਹਿ ਬਹੁ ਲਹ੍ਯੋ[4]?ਕਰਨਿ ਅਖੇਰ ਕਿਤਿਕ ਮਨਭਾਵੈ? ਕੈਸੇ ਅਸੁ ਪਰ ਚਢਨਿ ਸੁਹਾਵੈ?॥੩੮॥ਕਿਸ ਆਯੁਧ ਕੋ ਹੈ ਅੱਭ੍ਯਾਸਾ? ਰਖਹਿ ਤੁਫੰਗ,ਕਿ ਚਾਂਪ ਸੁ ਪਾਸਾ? ਕੌਨ ਸੁਥਲਮਹਿ ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਨਗਾਰਾ?ਜਿਸਤੇ ਆਵਨਿ ਕੋ ਮਨ

[1]ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਮਸਕਾਰ। [2](ਉਸ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। [3]ਹਿਤ ਨਾਲ ਮਿਲਨਾ ਤੇ ਵੇਰ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ। [4]ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਗਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਕ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਆਵਹੁ ਮਿਲਹੁ ਭਲੀ ਨਿਰਧਾਰਹੁ।

ਧਾਰਾ[7] ॥੩੯॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਅਰਜ਼ ਵਜ਼ੀਰ।'ਗਿਰਪਤਿ ਭੀਮਚੰਦ ਬਰ ਬੀਰ। ਸੈਲਪਤੀ ਸਭਿ ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿਂ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਅਤਿ ਮਸਲਤ ਠਾਨਹਿਂ[1] ॥ ੪੦ ॥ ਰਾਜਨੀਤਿ ਮਹਿਂ ਨਿਪੁਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਚਮੂੰ ਤਿਸ ਨਾਲਾ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਚਢਹਿ ਅਖੇਰ ਕਰਨਿ ਕੋ। ਬਹੁ ਅੱਭਯਾ-ਸਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨਿ ਕੋ॥੪੧॥ਤੁਮ ਸ਼ਿਕਾਰਿ ਕੋ ਕਰਨਿ ਗਏ ਜਬਿ।ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮਹਿਂ ਨਿਕਟ ਹੁਤੋ ਤਬਿ। ਦਿਹੁ ਆਗਯਾ ਅਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਆਊਂ। ਸੁਧ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਊਂ' ॥੪੨॥ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਸਿਰੁਪਾਉ ਮੰਗਾਯੋ। ਕਰਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਵਜ਼ੀਰ ਦਿਵਾਯੋ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਰੁਖ਼ਸਦ ਹੋਯੋ। ਹਰਖਤਿ ਬਹੁ ਸੁਸ਼ੀਲ ਜੁਤਿ ਜੋਯੋ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਵਜ਼ੀਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਰਾਜੇ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਲੇ ਸਿਰੁਪਾਇ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਗਿਰ ਇੰਦ* ਢਿਗ,ਗਾ[2] ਵਜ਼ੀਰ ਉਤਲਾਇ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਬੈਠਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸੀ। ਗੁਰਨਿ ਬਾਰਤਾ ਸਕਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। 'ਬਡ ਉਤਸਾਹ-ਵੰਤਿ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ ਉਦਾਰੀ[3]॥੨॥ਤੁਮਰੋਕਹਯੋ ਸ਼੍ਰਵਨਿ ਸੁਨਿ ਆਛੇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਉੱਤਰ ਦੇ ਪਾਛੇ। ਸਾਦਰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਠਹਿਰਾਈ। ਮਿਲਹੁ ਆਪ ਲਿਹੁ ਕਾਜ ਬਨਾਈ॥੩॥ਭੀਰ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮਹੀਆ।ਉਤਰੀ ਚਮੂੰ ਸੁਭਟ ਜਹਿਂਕਹੀਆ।ਸਿਖਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਵੈਂ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਭੇਟ ਚਢਾਵੈਂ ॥੪॥ ਪੂਰਵਹਿਂ ਮਨਹੁਂ ਕਾਮਨਾ ਸਭਿ ਕੀ।ਹਰਖਯੋ ਪਿਖੀ ਜੋਤਿ ਮੈਂ ਜਬਿਕੀ।ਉਚਿਤਆਪਕੋ ਤੂਰਨ ਚਲੀ-ਅਹਿ।ਰਿਦੇ ਭਾਉ ਧਰਿ ਗੁਰ ਸੰਗਮਿਲੀਅਹਿ'॥੫॥ਗਿਰਪਤਿ ਸੁਨਿਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਯੋ।ਮਿਲਨਿ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਸਾਜਬਨਾਯੋ।ਸੈਨਾ ਸਕਲ ਬਟੋਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਸਾਹਿਬ ਕਰਿ ਸੰਗ ਲੀਨ[4]॥੬॥ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨਿ ਤਨ ਧਰਿ ਘਨੇ। ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਆਯੁਧ ਸਨੇ। ਇਮ ਲੇਕਰਿ ਭਟ ਭੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੁਰਦ ਅਰੂਢਿ ਪੰਥ ਕੋ ਚਾਲਾ ॥੭॥ ਬਾਦਿਤ ਦੁੰਦਭਿ ਆਦਿ ਅਗਾਰੀ[5]। ਬਜਹਿਂ, ਕਲਾਹਲ ਘਾਲਤਿ ਭਾਰੀ[6]। ਭੀਮਚੰਦ ਉਤਸਾਹਿਤਿ ਆਯੋ। ਚਲਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਾ ਨਿਯਰਾਯੋ[7]॥੮॥ਪਹੁੰਚਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਨਰ ਸੁਧਿ ਦੀਨ।ਨੰਦਚੰਦ

[1]ਅਤਿ ਸਿਆਣੇ (ਰਾਜੇ) ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। [2]ਗਿਆ। [3]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [4]ਨਾਲ ਕਰ ਲੀਤੇ। [5]ਅੱਗੇ ਦੁੰਦਭ ਆਦਿ (ਵਾਜੇ) ਵਜਦੇ ਹਨ। [6]ਭਾਵ, ਭਾਰੀ ਸ਼ੋਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [7]ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ।

*ਪਾ:-ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਗਿਰਿੰਦ।

ਤਬਿ ਭੋਜਨ ਕੀਨਿ।'ਜਾਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਸਨਮਾਨਤਿ ਆਨਹੁ। ਆਛੇ ਥਾਨ ਉਤਾਰਨ ਠਾਨਹੁ ॥ ੯ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਬਹੁ ਰਸਤ ਪੁਚਾਵਹੁ। ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਅਧਿਕ ਲੇ ਜਾਵਹੁ।ਵਾਹਿਨ ਗਨ ਕੋ ਦਿਹੁ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ।ਬਿਨ ਜਾਚੇ ਪਹੁੰਚਾਇ ਮਹਾਨਾ॥੧੦॥ਲਿਹੁ ਮਾਤੁਲ ਕੋ ਸੰਗ ਰਲਾਇ। ਅਹੈ ਸਦਨ[1],ਨਰ ਪਠਹੁ ਬੁਲਾਇ'।ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਸਿਧਾਰਾ।ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਤਕਾਲ ਹਕਾਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਜੁਗ ਚਾਲੇ। ਕਿਤਿਕ ਸਊਰਨਿ ਲੈ ਸੰਗ ਨਾਲੇ। ਮਿਲੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੋ ਹੁਇ ਅਗੁਵਾਈ। ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ॥੧੨॥ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਭੀਮਚੰਦ ਹਰਖਾਯੋ। ਕਰਤੇ ਬਾਤ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਯੋ। ਕਰਯੋ ਨਿਵੇਸ ਬੇਸ਼ ਇਸਥਾਨਾ[2]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਵਾਇ ਸ਼ਨਾਨਾ ॥੧੩॥ ਬਾਹਨਿ ਕੋ ਸਭਿ ਦੀਨਿ ਅਹਾਰਾ।ਸਰਬ ਸੰਗ ਨ੍ਰਿਪ ਮੁਦਤਿ ਉਦਾਰਾ[3]। ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤੇ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਪੁਨ ਭੁਨਸਾਰ ਪਿਖੀ ਹੁਇ ਆਈ ॥ ੧੪ ॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਦੁਹਿਨ ਦਿਸ਼ਿ ਹੋਏ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਧਰਿ ਸਭਿ ਕੋਏ।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ। ਸੁਤ ਮਹਿੰਮਾ ਲਖਿ ਨਵ ਗੁਰ[4] ਬੰਦਤਿ ॥੧੫॥ ਸਭਾ ਥਾਨ ਕੋ ਗੁਰ ਚਲਿ ਆਏ। ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਕੇ ਫਰਸ਼ ਬਿਛਾਏ। ਚਾਰੁ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਚਢਿ ਥਿਰੇ। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਲੋਕ ਆਇਬੋ ਕਰੇ ॥੧੬॥ ਸ਼ੁਭਤਿ ਸਭਾ ਸਭਿ ਪੂਰਨ ਹੋਈ।ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਦੀਪਤਿ[5] ਸੋਈ। ਕੰਚਨ ਛਰੀਦਾਰ ਗਨ ਖਰੇ। ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਉਭਾਰਨਿ ਕਰੇ॥੧੭॥ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਬਾਰਿ ਬਹੁ ਢੋਰਤਿ।ਬਿਸਦ ਮਰਾਲਨਕੀ ਦੁਤਿ ਚੋਰਤਿ[6]। ਪਠਯੋ ਮਸੰਦ ਹਕਾਰਨਿ ਰਾਜਾ। ਕਰੀ ਆਨਿ ਸੁਧਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਜਾ॥੧੮॥ 'ਯਾਦ ਕਰਤਿ ਚਲੀਅਹਿ ਅਬਿਪਾਸਾ।ਪੁਰਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਨ ਕੀ ਆਸਾ'। ਭੀਮਚੰਦ ਹੁਇ ਰਹਯੋ ਤਯਾਰੀ।ਬੈਠਯੋ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਧਾਰੀ ॥੧੯॥–ਆਇ ਹਕਾਰਨਿ, ਗਮਨਹਿ ਤਹਾਂ। ਬੈਠੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹੈਂ ਜਹਾਂ–। ਪੁੰਜ ਮੁਸਾਹਿਬ ਲੈ ਕਰਿ ਸਾਥੇ। ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਜਿਨ ਆਯੁਧ ਹਾਥੇ ॥ ੨੦ ॥ ਗਮਨਯੋ ਬੋਲਤਿ ਸੰਗ ਵਜ਼ੀਰ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਚੀਰ ਸ਼ਰੀਰ। ਬਹੁ ਮੋਲੇ, ਧਾਰਤਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਗੁਰੁ ਸਨ[7] ਸਿੱਖਜਨਿ ਭਨਯੋ ਸੁਨਾਏ ॥ ੨੧ ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ !

[1]ਭਾਵ ਮਾਮਾ ਜੋ ਘਰੇ ਹਨ। [2]ਡੇਰਾ ਚੰਗੀ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਕੀਤਾ। [ਫਾ:, ਬੇਸ਼=ਵਧੀਆ,। [3]ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। [4]ਨਵਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ। [5]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ। [6]ਉੱਜਲ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

ਗਿਰਪਤਿ ਮਤਿ ਕੇ ਕਾਰੇ। ਕਪਟ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿਨਿ ਮਹਿਂ ਰਾਚੇ।ਇਨ ਪਰ ਬਹੁ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨ ਕੀਜੈ। ਅੰਤਰ ਚਮੂੰ ਨ ਆਵਨਿ ਦੀਜੈ ॥੨੨॥ ਜਿਤਿਕ ਮੁਸਾਹਿਬ ਆਨਹਿਂ ਸਾਥ[1]। ਦਰਸਹਿਂ ਨਾਥ[2] ਧਰੇ ਪਦ ਮਾਥ’। ਲਖਿ ਆਸ਼ੈ ਬਹੁ ਦਾਸਨਿ ਕੇਰਾ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੨੩ ॥ ‘ਸੈਨ ਸਮੇਤ ਜਿ ਅੰਤਰ ਆਵਹਿ। ਕਹਾਂ ਬਿਗਾਰ ਸਕਹਿ, ਕਨਾ ਪਾਵਹਿ ?। ਕਨਾ ਬਿਸਵਾਸ ਤਿਨਹੁੰ ਤੇ ਕਰੈਂ[3]।ਗਨ ਮ੍ਰਿਗ ਤੇ ਕਨਾ ਕੇਹਰਿ ਡਰੈ॥੨੪॥ਆਵਨ ਦਿਹੁ ਸਭਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਕਹਾਂ ਦੁਰਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਬਲਭਾਰੀ[4]’। ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਆਯੋ। ਭਟਨਿ ਸਹਿਤ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨੀ।ਬਾਤੋ ਧਨ ਆਗੇ ਧਰਿ ਦੀਨੀ। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਕੌ ਲੇ ਕਰਿ ਬੈਸਾ। ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਪੂਰਨ ਸਸਿ ਜੈਸਾ ॥੨੬॥ ਚਮੂੰ ਸਰਬ ਅਰੁ ਪੁੰਜ ਮੁਸਾਹਿਬ। ਧਨ ਧਰਿ ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।ਕੇਤਿਕ ਠਾਂਢੇਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇ॥੨੭॥ਕੁਸ਼ਲਪ੍ਰਸ਼ਨਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੀਨਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਭੂਪਤਿ ਕਹਿ ਦੀਨਾ। ਗਿਰਰਾਜਨ ਕੈ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਛੇ ਜਿਸ ਜਿਸ ਢੰਗ ॥ ੨੮ ॥ ‘ਕਿਤਿਕ ਰਾਜ ਦੂਨ ਜੁ ਕਹਿਲੂਰੈ। ਭੂਪ ਕਟੋਚਨ ਕੋ ਕਿਤ ਭੂਰੈ[5]।ਜਸੋਵਾਰੀਆ ਔਰ ਗੁਲੇਰੂ।ਬਿੱਝੜ ਵਾਲੀਆ ਬਹੁਰ ਚੰਦੇਰੂ’ ॥੨੯॥ ਇਸਤੇ ਆਦਿਕ ਰਾਜ ਪਹਾਰੀ। ਗੁਰ ਬੂਝਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸਕਲ ਉਚਾਰੀ।ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ‘ਜੋਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ।ਸੁਨੀ ਅਨੇਕ ਅਹੈਂ ਢਿਗ ਸਾਹਿਬ[6] ॥ ੩੦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੋ ਹਮਹਿਂ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਬਾਂਛਤਿ ਹੁਤੇ ਸੁ ਅਬਹਿ ਅਨਾਵਹੁ’। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। ‘ਆਨਹੁ ਚੌਂਕੀ ਅਜਬ ਮਹਾਨਾ॥੩੧॥ ਪੰਚਕਲਾ ਸ਼ਸਤਰ ਅਬਿ ਲਯਾਵਹੁ’। ਪੂਰਹੁ ਆਸ ਇਨ ਸਕਲ ਦਿਖਾਵਹੁ’।ਕੋਸ਼ਪਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਤਕਾਲਾ।ਆਨਿ ਧਰੇ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਸੰਭਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥ ਚੌਕੀ ਕਲ ਦਾਬੀ ਜਬਿ ਪੂਰਬ। ਨਿਕਸੀ ਪੁਤਲੀ ਪਿਖੀ ਅਪੂਰਬ[7]। ਗਹਿ ਕਰ ਮਹਿਂ ਡਲ ਦੇਤਿ ਰੁੜ੍ਹਾਈ[8]। ਚਲਹਿਂ ਚਾਲ ਸੇਵਕ ਦਿਖਰਾਈ॥ ੩੩ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦਾ।ਅਦਭੁਤ ਦੇਖਤਿ

---

[1]ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਮੁਸਾਹਿਬ ਹੀ ਨਾਲ ਆਉਣ। [2]ਨਾਥ (ਭਾਵ ਆਪ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। [3]ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। [ਪੰਃ, ਬਿਸਵਾਸ ਪਦ ‘ਵਿਸਵਿਸੇ’ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਿਸਵਿਸਾ=ਸ਼ੰਕਾ ਭਰੀ ਸੋਚ]। [4]ਕਿਉਂ ਲੁਕੀਏ (ਅਸਾਂ ਪਾਸ) ਭਾਰੀ ਬਲ ਹੈ। [5]ਕਟੋਚੀਏ ਰਾਜੇ ਦਾ ਕਿਤਨਾਕੁ ਭਾਰੀ ਰਾਜ ਹੈ। [6]ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ। [7]ਅਸਚਰਜ। [8]ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ (ਚੌਪੜ ਦੇ) ਡਲ ਪਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਤਿ ਬਿਸਮੰਦਾ। ਪੁਨ ਕਲ ਦਾਬਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਸ਼ਕਤਿ[1],ਤਮਾਂਚਾ ਖੜਗ, ਬਨਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਆਯੁਧ ਪੰਚ ਬਨਾਇ ਦਿਖਾਇ। ਗੁਲਕਾਂ ਡਾਲਿ ਬਰੂਦ ਚਲਾਇ।ਜਿਤਿਕ ਸੰਗ ਮੈਂ ਚਮੂੰ ਪਧਾਰੀ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹੈਰਾਨੇ ਭਾਰੀ ॥੩੫॥ ਚਾਰ ਘਟੀ ਲਗਿ ਬੈਠਿ ਦਿਖਾਇ।ਬੂਝਤਿ ਭੂਪ'ਕਿਤਹੁੰ ਤੇ ਆਇ'। ਸਤਿਗੁਰ ਸਗਰੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। 'ਹੁਤੋ ਅਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਰਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਦੂਰ ਇਹਾਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਬਡੇਰਾ।ਨਵਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੋ ਹੈ ਚੇਰਾ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਕਰਿ ਇਹ ਦਿਸ਼ਿ ਆਨੇ। ਰਹ੍ਯੋ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਪੁਨਹਿੰ ਪਧਾਨੇ' ॥੩੭॥ ਭੀਮ-ਚੰਦ ਭੂਪਤਿ ਸੁਨਿ ਬੋਲਾ।'ਇਕ ਮੈਂ ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਮਤੰਗ ਅਮੋਲਾ।ਬਹੁਤ ਦਰਬ ਲਾਗ੍ਯੋ ਜਿਸ ਡੇਰੇ[2]। ਇਹ ਦੋਨਹੁ ਹਮ ਚਾਹਤਿ ਹੇਰੇ'॥੩੮॥ ਤਬਿ ਕਲ-ਗੀਧਰ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲੀ।ਕਹੀ'ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰਿਹੈਂ ਕਾਲੀ[3]। ਆਜ ਦਿਖਨਿ ਕੋ ਸਮੋ ਨ ਰਹ੍ਯੋ। ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਹ੍ਯੋ' ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰਕੇ ਰੁਖ਼ਕੋ ਜਾਨਾ।ਉਠਨ ਹੇਤ ਜੋਰੇ ਜੁਗਪਾਨਾ। ਕਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਗਿਰ-ਪਤਿ ਸੁਨਿ ਗਯੋ। ਰਿਦੇ ਅਧਿਕ ਹੀ ਹਰਖਤਿ ਭਯੋ॥੪੦॥ ਨਿਜ ਲੋਗਨ ਸੰਗ ਜਾਤਿ ਸਰਾਹਤਿ। 'ਜਿਮ ਜਸੁ ਸੁਨ੍ਯੋ ਪਿਖ੍ਯੋ ਦੁਖ ਦਾਹਤਿ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮੋਹਤਿ। ਬਿਧ ਕੀ ਸਕਲ ਨਿਪੁਨਤਾ ਸੋਹਤਿ[4]॥੪੧॥ ਤਿਮ ਹੀ ਮਹਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲ ਛਬੀਲਾ। ਸ਼ੁਭ ਲੀਲਾ ਯੁਤ, ਗਿਰਾ ਰਸੀਲਾ। ਮੁਝ ਮਨ ਮਹਿੰ ਐਸੀ ਅਬਿ ਆਵੈ। ਇਨ ਸਮੀਪਤਾ ਤਜੀ ਨ ਜਾਵੈ॥੪੨॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਸੁਨ੍ਯੋਂ। ਇਨ ਸਮ ਹ੍ਵੈ ਅਨਮਾਨਤਿ ਭਨ੍ਯੋ'।ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਭਾਖਤਿ ਵਡਿਆਈ। 'ਕੀਰਤਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਿਦਤਾਈ ॥ ੪੩ ॥ ਜਗ ਗੁਰ ਨਾਮ ਜਿਨਹੁ ਕੋ ਕਹੈਂ।ਤਿਨ ਕੀ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਰ ਅਹੈਂ।ਕਰਾ-ਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਜਗ ਜਾਨੇ।ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਦੈਂਅਨੰਦਮਹਾਨੇ'॥੪੪॥ਇੱਤ੍ਯਾ-ਦਿਕ ਬਹੁ ਕਰਹਿੰ ਸਰਾਹਨਿ। ਜਿਨਕੇ ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਕੁਛ ਨਾਹਿਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸਦਨ ਪਹੂੰਚੇ। ਚਲਤਿ ਚਪਲ ਗਤਿ ਜਿਨ ਜਸੁ ਊਚੇ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮਚੰਦ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਭੀਮਚੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਹਾਥੀ ਤੇ ਤੰਬੂ ਦਿਖਾਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਦੀਨਿ। 'ਰਸਤ ਦੇਗ ਤੇ ਅਧਿਕ ਹੀ ਪਹੁੰਚਹਿ' ਆਇਸੁ ਕੀਨਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥'ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਘ੍ਰਿਤ

[1]ਬਰਛੀ। [2]ਜਿਸਦੇ ਤੰਬੂ ਨੂੰ। [3]ਕਲ ਨੂੰ। [4]ਬਿਧਾਤਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਿਤਾ ਨਿਹਾਰੀ।ਦੋਹੁ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਤਿ ਹਯਨਿ ਸਿਭਾਰੀ। ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਗੋਧੁਮ ਚੂਨ। ਜਾਚਹਿ ਜਿਤਿਕ ਨ ਦੇਤੇ ਊਨ ॥੨॥ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕਮੀ ਨ ਕਿਸਕੀ ਅਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਜਥਾ ਜੋ ਚਹੈ। ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਅਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਹਾਰੈਂ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕੌਤਕ ਨਵੋਂ ਨਿਹਾਰੈਂ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਦਿਨ ਰਜਨੀ ਬੀਤੀ ਜਬੈ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਉਠੇ ਨਰ ਸਬੈ। ਹੁਕਮ ਫਰਾਸ਼ਨਿ ਸਾਥ ਬਖਾਨਾ। 'ਡੇਰਾ[1] ਲਗਹਿ ਥਾਨ ਮੈਦਾਨਾ ॥੪॥ ਦੁਰਦ ਪਸਾਦੀ ਕਰਹੁ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਿ। ਕੰਚਨ ਚਾਂਦੀ ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ ਡਾਰਨਿ। ਮਖ਼ਮਲ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਬਡ ਝੂਲ। ਗਜਗਾਹਨ ਬਾਂਧਹੁ ਰਹਿ ਝੂਲ'॥੫॥ਸੁਨਿ ਉਮਾਹ ਸਭਿ ਕੇ ਹੁਇ ਆਯੋ।–ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਗੁਰ ਅਪਨਾਯੋ। ਚਿਤ ਚੌਂਪਤਿ ਸਭਿ ਕਾਰ ਕਰੰਤੇ। ਡੇਰਾ ਸਭਿ ਲਗਾਇ ਦੁਤਿਵੰਤੇ ॥ ੬ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਜਾਨਿ ਸਮੋਂ ਗੁਰ ਉਠਿਬੋ ਕੀਨਿ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਦ੍ਵਾਰ ਤੇ ਨਿਕਸੇ। ਜਿਮ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਬਿਕਸੇ॥੭॥ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ ਅੰਗ ਕੇ ਸੰਗ। ਝੂਲਤਿ ਕਲਗ਼ੀ ਚਲਤਿ ਉਤੰਗ।ਚਪਲ ਚਾਲ ਸ਼ੋਭਤਿ ਇਸ ਭਾਂਤਿ।ਗਜ ਕੋ ਬਤਸ਼ ਪੁਸ਼ਟ ਉਤਲਾਤਿ[2] ॥ ੮ ॥ ਤੰਬੂ ਦ੍ਵਾਰ ਚਾਨਣੀ ਚਾਰੂ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਫਰਸ਼ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੂ। ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੁੰਦਰ ਤਹਿਂ ਡਸਯੋ। ਰੇਸ਼ਮ ਜ਼ਰੀ ਡੋਰ ਸੰਗ ਕਸਯੋ॥੯॥ ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਗੁਸਾਈਂ। ਜਗਮਗ ਚਮਤਕਾਰ ਜਿਸ ਥਾਈਂ। ਮਾਤੁਲ ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਹਰਖਾਯੋ ॥ ੧੦ ॥ ਪਾਚਹੁੰ ਬੀਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਧਾਰੀ।ਥਿਰੇਆਨਿ ਕਰਿ ਢਿਗ ਦਰਬਾਰੀ।ਸ਼ਯਾਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਰਾਇ ਗੁਲਾਬ। ਸੁਨਿ ਆਏ ਚਲਿ ਤਹਾਂ ਸ਼ਿਤਾਬ॥੧੧॥ਨੰਦਚੰਦ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਲੰਦੰ।ਆਏ ਸੰਗ ਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦੰ। ਬੈਠਿ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸਭਾ ਲਗਾਈ।ਸੁਭਟ ਸਿੱਖ ਮਿਲਿਗੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੧੨॥ਚਾਮਰਚਾਰੁ ਢੁਰਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਮਨੁਹਾਰੀ[3]।ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਪਠਯੋ ਬੁਲਾਈ। ਗਯੋ ਮੇਵੜਾ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਨਰਿੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਸੰਗ ਲੇ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦੇ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਅੰਗ ਸਜਾਏ।ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਸਚਿਵਨਿ ਸਾਥ ਮਿਲਾਏ॥੧੪॥ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਗਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਦਿਪਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਕੰਚਨ ਕਲਸ ਉਤੰਗੇ। ਤੰਬੂ ਰੁਚਿਰ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਸੰਗੇ ॥੧੫॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਨਿਕਟ ਆਵਤੋ ਜਾਤਿ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਦੇਖਤਿ

[1]ਤੰਬੂ। [2]ਹਾਥੀ ਦਾ ਪੁਸ਼ਟ ਬੱਚਾ ਜਿਵੇਂ ਕਾਹਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਮਨ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲੀ।

ਦੁਤਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ।ਜਬਿ ਹੀ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਾਇ ਸਮੀਪ।ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਦਿਖਿਕੈ ਅਵਨੀਪ॥੧੬॥ਜਹਾਂ ਪੌਰ ਪਰ ਥਿਰੇ ਸਿਪਾਹੀ । ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਤਿਸ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਸ਼ੁਭਤਿ ਸਭਾ ਇਮ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੀ। ਉਡਗ ਪ੍ਰਵਾਰ੍ਯੋ ਚੰਦ ਮਝਾਰੀ ॥੧੭॥ਕੈਧੋਂ ਤ੍ਯਾਗਿ ਸੁਰਗ ਕੋ ਊਪਰ। ਇੰਦ੍ਰ ਸੁਰਨ ਜੁਤਿ ਬਾਸ੍ਯੋ ਭੂ ਪਰ। ਆਨੇ ਸੰਗ। ਅਰਸ਼ਕੋਐਸ਼[1]।ਭੀਮਚੰਦਜਾਨੇਮਨਤੈਸ॥੧੮॥ਹਾਥਬੰਦਿਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨਿ । ਬੈਠ੍ਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸੁਜਾਨ। ਸਚਿਵ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸਭਿ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੈਠੇ ਤ੍ਰਿਹ ਸਮੋ॥੧੯॥ਊਪਰ ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਚਨਲਾਏ। ਕਾਰ ਅਜਾਇਬ ਤੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਝਾਲਰ ਝਮਕਤਿ ਜਗਮਗ ਜ਼ਰੀ। ਕਿਤ ਕਿਤ ਲਰਕਤਿ ਮੁਕਤਨਿ ਲਰੀ॥੨੦॥ ਗੁੱਛੇ, ਚੋਬ ਫਰਸ਼ ਕੋ ਦੇਖੇ।ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਗੇ ਬਿਸਰਿ ਅਸ਼ੇਖੇ*।ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਨਿ–ਅਰਸ਼ ਜਿ ਐਸ।ਸੁਰਪਤਿ ਸੁਰ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈਸ[2]–॥੨੧॥ ਇਤ ਉਤ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਚਲਾਵਤਿ ਰਹੇ। ਲਖਹਿਂ ਕਿ ਜਨਮ ਲਾਭ ਹਮ ਲਹੇ।ਤੰਬੂ ਸਹਿਤ ਕਨਾਤ ਨਿਹਾਰਿ। ਤਨੀ ਚਾਨਣੀ ਕੋਰਨ ਚਾਰ[3]॥੨੨॥ਕਿਤਿਕ ਸਮੈ ਲਗਿ ਧਰਿਕਰਿ ਮੋਨ।ਮੁਦਤਿ ਹੋਤਿ ਦੇਖ੍ਯੋ ਚਹੁ ਕੋਨ। ਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਭੀ ਕੁਛ ਫੁਰਮਾਯੋ।–ਚਿਤ ਥਿਰ ਭੇ ਇਨ–ਇਮ ਲਖਿ ਪਾਯੋ॥੨੩॥ ਭੀਮਚੰਦ ਪਿਖਿ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕੋ। ਬੂਝੀ ਲਾਗਤਿ ਦਰਬਬ੍ਰਿੰਦਕੋ।'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂਹੋਯਸਿ ਤ੍ਯਾਰੋ? ਇਸ ਸਮ

---

[1]ਸੁਰਗ ਦੇ ਸੁਖ [ਅ:; ਐਸ਼=ਖੁਸ਼ੀ, ਅਰਾਮ, ਸੁਖ]। [2]ਜੇ ਸੁਰਗ ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇੰਦਰ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਮੇਤ (ਸਾਨੂੰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਭਾਵ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3]ਚਾਰ ਕੋਨਿਆਂ ਵਾਲੀ।

*ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੱਕੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੂਲੋਂ ਭੁੱਲ ਗਏ । ਇੱਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਵਿਸਮਾਦ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਰੀਸਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਆਪਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਕਹਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਝਲਕਾ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਜੋ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮਾਨੋਂ ਖੜੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਾ (ਅਨੰਤ) ਨਾਲ ਛੁਹ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਬੁੱਧੀ ਸਫੁਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ 'ਵਾਹ ਵਾਹ' ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਛੁਹ ਲੈਨ ਦੇ ਕਾਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁੱਧੀ ਤਾਂ ਤਦੋਂ ਖੜੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰਹਿ ਚੁਕਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਅਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਕਾਲ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਪਤਾ ਕੀਕੂੰ ਦੇਵੇ । ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਇਕ ਤੁਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਗਤੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਦੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰਦੀ ਹੈ । ਅੰਕ ੨੩ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਸ ਵਿਸਮਾਦੀ ਡੋਬੇ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ:–'ਚਿਤ ਥਿਰ ਭੇ ਇਨ'=ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਏਕਾਗ੍ਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਦੂਸਰ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੋ' ॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਕੈ 'ਪਸ਼ਚਮ ਦੇਸ਼' ਬਤਾਯੋ। 'ਤਹਾਂ ਮਸੰਦ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਲਯਾਯੋ।ਲਗਯੋ ਦਰਬ ਇਸ ਲਾਖ ਅਢਾਈ।ਤਿਤ ਹੀ ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਬਨਾਈ[1] ॥ ੨੫ ॥ ਨਹਿਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਬਨਾਵੈ ਕੋਈ। ਇਕ ਨੌਰੰਗ ਢਿਗ, ਸਮ ਨਹਿਂ ਸੋਈ'। ਨ੍ਰਿਪ ਕਹਿ 'ਇਤੋ ਦਰਬ ਭੀ ਥੋਰਾ। ਬਨਯੋ ਅਜਾਇਬ ਬਰ ਚਹੁੰ ਕੋਰਾ' ॥ ੨੬ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਗਿਰੇਸ਼੍ਵਰ ! ਗੁਰ ਘਰ ਜੋਈ। ਕਮਤੀ ਕਿਸੂ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਾਗਰ ਲਗਿ ਅਵਨੀ। ਚਲੀ ਆਇਂ ਵਸਤੂ ਗਨ ਰਵਨੀ ॥੨੭॥ ਆਦਿ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਜਲਧ ਮਹਿਂ[2]।ਗੁਰ ਸਿਖ ਆਨਤਿ ਸੁਧਿ* ਲਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ'। ਏਵ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੋਲਤਿ ਜੌ ਲੌਂ। ਆਯੋ ਝੂਲਤਿ ਕੁੰਚਰ ਤੌ ਲੌਂ ॥ ੨੮ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁੰਦਰ ਸਜਤਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ। ਖਰੋ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਾਰਾ।ਜਿਤਿਕ ਰੋਟਕਾ ਕੋਰਿ ਅਕਾਰਾ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਤਿਤਿਕ ਸੁਪੇਦ ਲਿਲਾਰਾ[3]॥੨੯॥ ਤਹਿਂ ਤੇ ਧਾਰ ਤੁਰੇ ਕੋ ਚੀਨੀ। ਸਿਤ ਹੀ ਚਲੀ ਜਹਾਂ ਲਗਿ ਬੀਨੀ[4]। ਅਪਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋਰਾ। ਗਜਗਾਹਨ ਜੁਤਿ ਦਿਪਤਿ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਅਵਿਲੋਕ ਗਯੰਦ। ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਹਰਖ ਬਿਲੰਦ। ਬਿਕਸਯੋ ਬਦਨ ਅਜਾਇਬ ਨਾਨਾ[5]।–ਅਧਿਕ ਦੂਰ ਤੇ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨਾ–॥੩੧॥ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਕ ਤੌ ਗਜ ਕੋ ਅਜਬ ਅਕਾਰਾ। ਪੁਨ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ ਇਸ ਮਹਿਂ ਲਹੀਯਤਿ। ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਜੋ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੀਅਤਿ ॥ ੩੨ ॥ ਸਭਿ ਮਤਿ ਯੁਤਿ ਚਤੁਰਈ ਵਿਸ਼ੇਖ। ਜਿਮ ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਲਖਿਯ ਅਸ਼ੇਖ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਗਿਰਪਤਿ ਬੋਲਾ। 'ਇਹ ਕੁੰਚਰ ਪ੍ਰਭੁ ਅਹੈ ਅਮੋਲਾ ॥ ੩੩ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਦੂਸਰ ਨਹਿਂ ਔਰ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਅਨੇਕੈਂ ਠੌਰ। ਅਦਭੁਤ ਗੁਨ ਹੈਂ ਜਥਾ ਬਤਾਵਹੁ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ'॥੩੪॥ ਚੌਰ ਕਰੀ ਕਰ ਮੈਂ ਪਕਰਾਯੋ[6]। ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਾਛੇ ਖਰੇ ਝੁਲਾਯੋ।ਪੁਨ ਜਲ ਝਾਰੀ[7] ਕਰ ਗਹਿਵਾਈ।ਸਮ ਸੇਵਕ ਕੇ ਚਰਨ ਧੁਵਾਈ ॥ ੩੫ ॥ ਪਟ ਕੋ ਪਕਰਿ ਪੌਂਛਨਾ ਕਰੇ। ਪਨਹੀ ਝਾਰਿ ਅਗਾਰੀ ਧਰੇ।

---

[1]ਉਧਰ ਦੇ ਹੀ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੇ ਬਨਾਈ ਹੈ (ਚਾਂਦਨੀ)। [2]ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੈ। [3]ਮੱਥਾ। [4]ਚਿੱਟੀ ਹੀ ਚਲੀ ਗਈ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸੁੰਡ ਦੀ ਨੋਕ ਹੈ [ਫਾ:, ਬੀਨੀ=ਨੱਕ, ਭਾਵ ਸੁੰਡ]। [5]ਨਾਨਾ ਅਜੀਬ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ (ਭੀਮ ਚੰਦ ਦਾ) ਮੂੰਹ ਖਿੜਿਆ। [6]ਚੌਰ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਿਚ ਫੜਾਇਆ। [7]ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਰਾਹੀ। *ਪਾ:–ਸੁਖਿ।

ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਧਨੁ ਹਾਥ। ਸਰ ਬਗਰਾਇ ਐਂਚਿ ਬਲ ਸਾਥ[1]
॥੩੬॥ਕੁੰਚਰ ਕੋ ਦਿਖਰਾਇ ਚਲਾਇ।ਬੀਚ ਲੱਛਕੋ ਤਾਕਿ ਲਗਾਇ।ਸੂਕਤ
ਜਾਤਿ ਸਰਪ ਸਮ ਖਪਰੇ। ਕੇਹਰਿ ਹਤਹਿਂ ਕਹਾਂ ਨਰ ਬਪੁਰੇ[2] ॥੩੭॥ ਪੁਨ
ਕੁੰਚਰ ਕੋ ਸ਼ਾਰਤ[3] ਕੀਨਿ। 'ਗਮਨਹੁ, ਆਨਿ ਬਾਨ ਕੌ ਬੀਨਿ[4]'। ਚਪਲ
ਚਾਲ ਤੇ ਚਲਯੋ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਗਰ ਕੀ ਕਿੰਕਨਿ ਅਲਪ ਬਜਾਵਤਿ ॥੩੮॥
ਕੰਚਨ ਚੂੜ ਦਸਨ ਮਹਿਂ ਪਾਏ। ਰਜਤ ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਾ ਪਾਇਂ[5] ਸੁਹਾਏ। ਉਤ-
ਲਾਵਤਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਹਿਂ ਜਾਈ। ਗਡੇ ਖਰੇ ਜਹਿਂ ਸਰ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੯ ॥
ਬੀਨ ਬੀਨ ਬੀਨੀ ਸੰਗ[6] ਬਾਨ। ਕਰੇ ਬਟੋਰਨਿ ਜਿਸ ਬਰ ਬਾਨਾ[7]। ਆਨਿ
ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰੇ। ਲੇਕਰਿ ਬਸਤ੍ਰ ਪੌਂਛਿਬੋ ਕਰੇ* ॥੪੦॥ ਨਿਜ ਨਿਖੰਗ
ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਸਭਿ ਪਾਏ। ਹੇਰਿ ਗਿਰੇਸੁਰ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਇਮ ਸਰੂਪ
ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਨਿਹਾਰਾ।–ਬਨੌਂ ਸਿੱਖ ਮੈਂ–ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ॥੪੧॥–ਜਿਨਕੋ ਅਸ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਗ ਸਾਰੇ।ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਗੁਨ ਭਾਰੇ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇਕ
ਹੋਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਘ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ–॥ ੪੨ ॥ ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਬਹੁ
ਬਾਤਨਿ ਕਰੀ।ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਖਟ ਘਰੀ।ਰੁਖ ਲਖਿ ਭੀਮਚੰਦ ਕਰਿਨਮੋ।
ਉਠਯੋ ਸਭਾ ਤੇ ਚਲਿ ਤਿਹ ਸਮੋਂ ॥ ੪੩ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਾ।
–ਗਿਰਪਤਿ ਬਨੈ ਜਿ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰਾ। ਤਬਿ ਨਹਿਂ ਹੋਵਹਿਂ ਜੰਗ ਅਖਾਰੇ।
ਪੂਰਬ ਇਹ ਹਮ ਸੰਗ ਬਿਗਾਰੇ[8]–॥੪੪॥ਜਬਿ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ।
ਚਿਤਵਤਿ ਗਿਰਪਤਿ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਈ।–ਜੇ ਗਿਰਪਤਿ ਹੈਂ ਭ੍ਰਾਤ ਹਮਾਰੇ।
ਬਨੌਂ ਸਿੱਖ ਸੋ ਕਹਾਂ ਉਚਾਰੇਂ। ੪੫ ॥ ਕਰਹਿਂ ਹਾਸ ਮੋ ਕੋ ਮਿਲਿ ਕਰਿਕੈ।
ਲਿਯੋ ਕਹਾਂ ਮਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ।ਰੀਤਿ ਅਜੋਗ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਮੇਰੀ।ਕਹੈਂ
ਅਲਪ ਮਤਿ ਹੈ ਇਸ ਕੇਰੀ–॥੪੬॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਤਰਕ ਉਠਾਇ।

---

[1]ਬਲ ਨਾਲ ਖਿੱਚ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਏ। [2]ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ (ਤੀਰ) ਹੈਨ, ਮਨੁਖ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ) ਕੀ ਵਿਚਾਰੇ ਹਨ। [3]ਸੈਨਤ। [4]ਜਾਹ ਲਿਆ ਬਾਣਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਕੇ। [5]ਪੈਰੀਂ ਚਾਂਦੀਦੇ ਸੰਗਲ। [6]ਸੁੰਡ ਨਾਲ। [7]ਜਿਸ (ਹਾਥੀ ਦਾ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਲਿਬਾਸ ਹੈ। [8]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਗੰਮ ਵਾਚ ਲਿਆ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ ਕਰੇਗਾ।

*ਹਾਥੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਤਬਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਹਾਥੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਪਸ਼ੂ ਹੈ ਤੇ ਸਿਖਾਏ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਸ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਡਿੱਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਅਸਚਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਤਬ ਡਿੱਠੇ ਹੋਣਗੇ।

ਸਭਿ ਨ੍ਰਿਪ ਦਿਸ਼ਿ ਸੰਸੈ ਉਪਜਾਇ। ਗਈ ਸੁਮਤਿ ਫਿਰਿ ਬਡ ਹੰਕਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਕਾਰੇ ਅਹੈਂ ਪਹਾਰੀ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਭੀਮ ਚੰਦ ਵਿਦਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਜਾ ਅੱਭਜਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੰਦ ਭਾਗ ਕੀ ਮਤਿ ਫਿਰੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਨਹਿਂ ਭਾਇ। ਜਿਮ ਚਾਹੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਮ ਕਰੈਂ ਤਜੈਂ ਕਿਧੌਂ ਅਪਨਾਇਂ[1]॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਫਟਕ ਮਨਿੰਦ[2] ਹੁਤੀ ਮਤਿ ਕਾਰੀ। ਢਿਗ ਸਤਿਸੰਗ ਰੰਗ ਸ਼ੁਭ ਰਾਚੀ[3]। ਬਿਛਰਯੋ ਜਬਹਿ ਤਥਾ ਰਹਿ ਗਇਊ। ਜਥਾ ਪ੍ਰਥਮ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਭਇਊ॥੨॥ਜਿਮ ਰਵਿ ਕਿਰਨ ਮੁਕਰ ਪਰ ਭਾਸਨਿ[4]।ਕਰਤਿ ਹੁਤਾਸਨ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ[5]। ਤੇਜ ਸਹਿਤ ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪੀ[6]। ਮੋਹ ਦਾਰ ਕੌ ਦੇਵਤਿ ਖਾਪੀ[7] ॥ ੩ ॥ ਜੇ ਰਵਿ ਕਿਰਨ ਛੁਅਹਿ ਨਹਿਂ ਤਾਂਹੂ[8]*। ਰਹੈ ਤਥਾ ਹੁਇ ਕਾਜ ਨ ਕਾਹੂ। ਤਿਮ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਤੇ ਗੁਰ ਹਰੀ। ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮ ਕਯੋਂਹੂੰ ਨ ਸਰੀ॥੪॥ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਰੁਖਸਦ ਜਾਚੀ। ਹੰਕਾਰੀ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਕਾਚੀ। ਗਿਰਪਤਿ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨਾ।ਕਰਨਿ ਬਿਸਰਜਨ ਕੋ ਹਿਤ ਠਾਨਾ॥੫॥ ਬਾਸੁਰ ਜਾਮ ਰਹਯੋ ਜਬਿ ਆਈ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਪਠਿ ਮਾਨਵ ਕੋ ਮਹਿਪ ਹਕਾਰਾ। ਆਯੋ ਲੇ ਸਮਾਜ ਭਟ ਭਾਰਾ ॥੬॥ ਨਿਜ ਦਲ ਬਲ ਕੋ ਕਰਹਿ ਦਿਖਾਵਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਡੋ ਲਖਹਿਂ ਗੁਰ ਪਾਵਨ[9]। ਜੇਤਿਕ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਘਰ ਕੀ ਸਾਰੀ। ਆਨੀ ਸੰਗ ਗਿਰੇਸ਼ ਹਕਾਰੀ ॥੭॥ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਢਿਗ ਥਿਰਯੋ। ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਮੁਖ ਬੋਲਨਿ ਕਰਯੋ।ਰਾਜ ਸਾਜ ਕੀ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਕਹਤਿ ਬਾਤ ਬਨ ਖਿਲਿਨਿ ਸ਼ਿਕਾਰਾ॥੮॥ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਜਬਿ ਬੈਠਿ ਬਿਤਾਈ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੂ 'ਉਠਿ ਆਨਹੁ ਜਾਈ। ਸਿਰੋਪਾਉ, ਦੀਜੈ ਗਿਰਰਾਈ' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਆਨਾ। ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਜਿਸ ਮੋਲ ਮਹਾਨਾ। ਜ਼ਰੀ ਛੋਰ

[1] ਆਪਣਾ ਕਰ ਲੈਣ। [2] ਬਲੌਰ ਵਾਂਗ। [3] ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਮਤ ਵਿਚ ਰਚ ਗਈ ਸੀ। [4] (ਆਤਸ਼ੀ) ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀਆਂ ਹਨ। [5] ਭਾਵ ਅੱਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। [6] (ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ਾ) ਤੇਜ ਸੰਯੁਕਤ ਹੋਕੇ (ਅੱਗੋਂ) ਤਪਾਵਨ ਹਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7] ਮੋਹ ਰੂਪੀ (ਦਾਰ=) ਲਕੜੀ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਆਤਸ਼ੀ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੇਠਾਂ ਪਈ ਲਕੜੀ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਜ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਆਤਮ ਤੇਜ ਨਾਲ ਭਰਕੇ ਅੰਦਰਲੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ। [8] ਭਾਵ ਛੁਹਣੋ ਹਟ ਜਾਵੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਤਾਂ......। [9] ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਮੈਨੂੰ) ਵੱਡਾ ਲਖ ਲੈਣ। *ਪਾ:-ਕਾਹੂ।

ਜੁਗ ਜਾਂਹਿ[1] ਬਡੇਰੀ। ਦੀਰਘ ਪਗੀਆ ਸੂਖਮ ਹੇਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਲਗਾਇ। ਦੀਨੀ ਨੰਦ ਚੰਦ ਗਿਰਰਾਇ। ਲੇ ਨਿਜ ਕਰ ਮਹਿਂ ਸੀਸ ਲਗਾਈ। ਪੁਨ ਕੋਸ਼ਪ ਕੇ ਕਰ ਪਕਰਾਈ ॥ ੧੧॥ ਪੁਨ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋ ਦੇ ਸਿਰੁਪਾਇ।ਅਪਰ ਮੁਸਾਹਿਬ ਢਿਗ ਸਮੁਦਾਇ।ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਮਿਲਯੋ। ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਚਲਯੋ ॥੧੨॥ ਭੀਮਚੰਦ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦਾ। ਨਿਕਸਯੋ ਵਹਿਰ ਸੰਗ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇਸਿ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਕੋ ਬਜਾਇ ਮਗ ਪਰਯੋ। ਐਸ੍ਵਰਜ ਗੁਰੁ ਕੋ ਰਿਦੈ ਬਿਚਰਯੋ। ਜਰ ਨਹਿਂ ਸਕਯੋ ਜਰਹਿ[2] ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼ੰਕਤਿ ਚਿਤ ਸਿਖ ਹੋਯਸਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੪ ॥ ਗਟੀ ਅਟਪਟੀ[3] ਗਿਨਤਿ ਘਨੇਰੀ।–ਗੁਰ ਢਿਗ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਹੇਰੀ। ਮੋ ਕਹੁ ਕਿਮ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ।ਜਿਸਤੇ ਜਸ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਡ ਜੋਇ॥੧੫॥ ਗਿਰਪਤਿ ਹੇਰਹਿ ਨਿਕਟਿ ਜਿ ਮੇਰੇ।ਬਿਸਮਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਡਿਆਇ ਬਡੇਰੇ[4]। ਰਿਦੇ ਸਰਾਹਿ ਨ ਹੁਇੰਤਿਨ ਪਾਹੀ[5]।ਆਵਹਿਂ ਜਿਤਿਕਬਿਲੋਕਨਿ ਜਾਂਹੀ ॥ ੧੬ ॥ ਜੋ ਕਰਿ ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਨਹਿ ਪਾਵੈਂ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਕੁੰਚਰ ਅਨਵਾਵੈਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰੌਂ ਛਲ ਬੁਧਿ ਬਲ ਪਾਇ । ਬਿਨਾ ਬਖੇਰੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਆਇ ॥੧੭॥ ਕਿਸੀ ਬਹਾਨੇ ਕਰਿਹਹੁ ਜਾਚੇ। ਭਲੇ ਪੁਰਖ ਆਨਹਿਂ ਢਿਗ ਤਾਚੇ[6]।ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਇਕਬਾਰ ਜਿ ਪਾਵੌਂ।ਫੇਰ ਨ ਦੈਹੌਂ ਗਜ ਅਪਨਾਵੌਂ ॥ ੧੮ ॥ ਰਾਜਨੀਤਿ ਜਾਨਹਿਂ ਜੋ ਸਯਾਨੇ। ਜਤਨ ਕਰਨਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿਨਿ ਬਖਾਨੇ। ਕਯੋਂਹੂੰ[7] ਬਾਂਛਾ ਪੂਰਵਹਿ ਨਾਂਹੀ । ਸ਼ਾਮ ਰੁ ਦਾਮ, ਭੇਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੯ ॥ ਕਰਨੋ ਬਨੈ ਦੰਡ ਪੁਨ ਆਛੇ। ਬਲ ਦਲ ਨਿਜ ਪਰ ਲਖਿ ਕਰਿ ਆਛੇ[8]। ਜਥਾਕਰਮ[9] ਇਨ ਕਰਹਿ ਬਨਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਾਮ ਮਿਲਿਬੋ ਬਨਿ ਆਈ[10] ॥ ੨੦ ॥ ਇਸਤੇ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਹਿ ਨਾਨਾ। ਸੋ ਕਹੀਯਤਿ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਤਿਵਾਨਾ। ਜੇ ਇਸਤੇ ਨਹਿ ਬਾਂਛਾ ਪੂਰੇ।ਦਾਮ[11] ਦੇਨਿ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਧਰੈ

---

[1]ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਪੱਲੇ ਵਡੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ। [2]ਸੜਦਾ ਹੈ। [3]ਬਿਥਵੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ। [4]ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ। [5]ਭਾਵ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਐਸੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਹਨ ਨਹੀਂ। [6]ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਵਸਤੂਆਂ) ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਲਿਆਉਣਗੇ। [7](ਜੇਕਰ) ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। [8](ਪ੍ਰੰਤੂ) ਆਪਣਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਦੇਖਕੇ ਬਲ ਦਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । [9]ਕ੍ਰਮਵਾਰ; ਇਕ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਦੂਸਰਾ। [10]ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ, ਸਾਮ ਅਰਥਾਤ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਕਰਨਾ। [11]ਰੁਪੱਯਾ।

॥੨੧॥ ਪਰ ਕੇ ਉਰ ਲਾਲਚ ਉਪਜਾਇ। ਅਪਨੋ ਕਾਰਜ ਲਏ ਬਨਾਇ।
ਸੋ ਪੂਰਬ ਤੇ ਲਘੁਮਤਿ ਅਹਿਈ। ਰਾਜਨੀਤਿ ਗਯਾਤਾ ਇਮ ਕਹਿਈਂ
॥੨੨॥ਇਨ ਦੋਇਨ ਤੇ ਕਾਜ ਨ ਬਨੈ।ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਭੇਦ ਕਰਿਬੋ ਪੁਨ ਭਨੈ[1]।
[2]ਪਰ ਕੇ* ਭਟ ਕੈ ਸਚਿਵ ਸਯਾਨੇ।ਕਿਧੌਂ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸਖਾ ਪਛਾਨੇ ॥੨੩॥
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਰ ਕੇ* ਅਪਨਾਇ। ਦਰਬ ਕਿ ਆਦਰ ਆਦਿਕ ਗਾਇ।
ਇਸਤੇ ਅਪਨੋ ਕਾਰਜ ਕਰੈ[3]। ਜੋ ਮਹਿਪਾਲਕ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਧਰੈ ॥੨੪॥ ਜੇ
ਤੀਨਹੁੰ ਤੇ ਪੂਰਹਿ ਨ ਲਾਲਸ।ਬਹੁਰ ਨ ਕਰੈ ਲਰਨਿ ਕੋ ਆਲਸ।ਚਾਰਹੂੰ
ਮਹਿਂ ਜੋ ਪੁਰਖ ਸਯਾਨੇ। ਕੂਰ ਕਪਟ ਕੋ ਨਿਪਟ[4] ਸੁ ਠਾਨੇਂ॥੨੫॥ਇਨ ਤੇ
ਹੀ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਭ ਬਨਿਹੀ। ਪਰ ਕੇ ਸਾਥ ਰਹੈ ਛਲ ਸਨ ਹੀ[8]–। ਇੱਤਯਾ-
ਦਿਕ ਮਤਿ ਕੁਟਿਲ ਕਠੋਰਾ। ਗਿਨਤਿ ਗਟੀ ਗਮਨਯੋਂ ਘਰ ਓਰਾ ॥੨੬॥
ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਪਾਇਂ ਘਨੇਰੇ। ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਹਿਂ ਜੁਧ ਕੇਰੇ।
ਬੋਇ ਬੀਜ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਨਿ ਕੋ।ਜਥਾ ਪਿਤਾਮਾ ਚਹੇ ਲਰਨਿ ਕੋ॥੨੭॥ਧਨੁ
ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕੋ ਨਿਤ ਅੱਭ੍ਯਾਸਹਿਂ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਭਟ ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਪਾਸਹਿਂ।
ਭੁਜਦੰਡਨ ਮਹਿਂ ਓਜ ਵਧਾਵਹਿਂ। ਐਂਚਿ ਕਵਾਦਾ ਕਰਨਿ ਟਿਕਾਵਹਿਂ[5] ॥
੨੮॥ ਦੀਹ ਖਾਕ ਤੋਦਾ[6] ਬਨਵਾਵਹਿਂ। ਬਲ ਤੇ ਲੈਸਾਂ[7] ਸਕਲ ਧਸਾਵਹਿਂ।
ਰਾਖਹਿਂ ਦੀਰਘ ਦੂਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਹਤਹਿਂ ਬੀਚ ਤੇ ਛੂਟਹਿ ਬਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥
ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ੀ ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ।ਕੋਸਨਿ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਨ ਨਿਹਾਰਹਿਂ।
ਜਿਤਿਕ ਸਰਾਸਨ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਹੋਤਿ[8]।ਭਟਨ ਦਿਖਾਵਹਿਂਕਰਨਿਉਦੋਤ[9]॥੩੦॥
ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਗਨ ਬਿਸਮਾਵਹਿਂ। 'ਗੁਰ ਕਰਿ ਸਕਹਿਂ ਅਪਰ ਕਿਮ

[1]ਫਿਰ ਤੀਸਰਾ ਭੇਦ(ਕਰਨ ਨੂੰ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,(ਅਰਥਾਤ)ਭੇਦ (ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਟਕ)। ਪਾਉਣਾ। [2]ਪਰਾਏ (ਭਾਵ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦੇ) ਕਵੀ (ਯਾ ਯੋਧੇ)ਯਾ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾਨੇ ਯਾ ਮੁਸਾਹਿਬ ਯਾ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਆਉਣੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਆਦਮੀ) ਪਰਾਏ ਦੇ ਅਪਣਾ ਲਵੇ, ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਨ ਚਾਹੇ ਆਦਰ ਦੇਕੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵੇ। [3]ਅਤਿਸ਼ੇ ਕਰ। [4]ਛਲ ਸਹਿਤ। [5]ਨਰਮ ਕਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। [6]ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਢੇਰ, ਜੋ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। [ਫ਼ਾ:, ਖਾਕ ਤੋਦਹ]। [7]ਤੀਰੰਦਾਜ਼ੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਤੀਰ ਜੋ ਮਾਮੂਲੀ ਤੀਰਾਂ ਤੋਂ ਲੰਮੇਰਾ ਤੇ ਮੋਟੀ ਨੋਕ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਹਿੰਦੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਬੀ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। [8]ਤੀਰੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [9](ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਾਉ) ਉਦਯ ਕਰਨ ਲਈ।

*ਪਾ:–ਪਠ ਕੇ।

ਪਾਵਹਿ[1]। ਜਹਿਂ ਕਹਿ ਤੀਰਨ ਕੇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਪ੍ਰਗਟ ਭਯੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਰਿਪੁ ਭੰਗ[1]॥੩੧॥'ਗੁਰੂ ਬਾਨ ਕੇ ਆਨ ਸਮਾਨਾ।ਨਹਿਂ ਦਿਖੀਯਤਿ ਬਿਚ ਸਰਬ ਜਹਾਨਾ'।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਨਹਿ ਸੁਨਾਵਹਿ ਕੋਈ।ਬਿੱਦਯਾ ਸਰਨਿ ਸਲਾਹਹਿ ਸੋਈ ॥ ੩੨ ॥ ਚਢਹਿਂ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਗਜ ਪਰ ਕਬੈ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਤਬੈ। ਕਬਿਹੂੰ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਅਰੋਹੈਂ। ਮੋਰ ਮਨਿੰਦ ਮੋਰ ਗਨ ਜੋਹੈਂ[2] ॥੩੩॥ ਕਬਿਹੂੰ ਮਤੰਗ ਔਰ ਜੋ ਪਾਸ। ਤਿਸ ਪਰ ਚਢਹਿਂ ਅਨੇਕ ਬਿਲਾਸ। ਰਾਜ ਨੀਤਿ ਬਰਤਹਿਂ ਜਿਮ ਰਾਜਾ। ਨਿਤ ਬਿਰਧਾਵਹਿਂ ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ ॥ ੩੪ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਿਖ ਸੈਨ ਸਕੇਲੈਂ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਜੋ ਬਨਿ ਛੈਲੈਂ[3]। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਨਰ ਆਵੈਂ।ਆਯੁਧ ਹਯਨਿ ਉਪਾਇਨ ਲਯਾਵੈਂ॥੩੫॥ ਵਧਹਿ ਤਬੇਲਾ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਘਨੋ।ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ ਸਿਤਾ ਘ੍ਰਿਤ ਸਨੋ। ਖੁਲਹਿ ਦਿਹਾਰੀ ਲੇਂ ਸਮੁਦਾਇ*। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਲੰਗਰ ਖਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਦੇਹਿਂ ਭਟਨ ਕੌ ਗਿਨਿ ਦਰਮਾਹਾਂ। ਕਰਹਿਂ ਨੌਕਰੀ ਜੋ ਗੁਰ ਪਾਹਾ। ਨਰ ਗਨ ਲੇ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਆਇ।ਬਸਹਿਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਰਹੈ ਪੌਰ ਪਰ ਭੀਰ ਘਨੇਰੀ।—ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ[4] ਨਿਕਸਹਿਂ ਕਿਸ ਬੇਰੀ—। ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਇਕਠੀ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਚਲਿ ਆਇ॥੩੮॥ਕਰ ਕੋ ਜੋਰਿ[5] ਮੇਵਰਾ ਕਹੈ। 'ਸਿਖ ਗਨ ਮਿਲੇ ਦਰਸ ਕੋ ਚਹੈਂ'। ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬਾਰਿ ਕਰਹਿ ਸੁਧ ਆਛੇ[6]। 'ਜਗਤ ਆਪ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਂਛੇ' ॥ ੩੯ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਭਲੇ ਸਜਾਵੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਰ ਬਾਹਿਰ ਆਵੈਂ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਸਭਾ ਕੋ ਜਹਾਂ। ਬੈਠਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸ਼ੋਭਹਿਂ ਤਹਾਂ ॥ ੪੦ ॥ ਉਮਡਹਿ ਸੰਗਤਿ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਜੁਤਿ ਹੱਥਯਾਰਾਂ। ਦਰਬ ਤੁਰੰਗ ਬਿਭੂਖਨ ਚੀਰ। ਅਰਪਹਿਂ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ ॥ ੪੧ ॥ ਜਸ ਜਸ ਧਰੈਂ ਕਾਮਨਾ ਆਵੈਂ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਸਕਲ ਸੋ ਪਾਵੈਂ। ਧਨ ਦਸੌਂਧ ਕੋ ਆਨਹਿ ਕੋਇ। ਕਿਤਿਕ ਚਹਤਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇ ॥ ੪੨ ॥ ਦੇਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਕੋ ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਲ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਫੈਲਯੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲ।ਰਾਜ ਸਾਜ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ

---

[1]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਹਾਰੇ ਦਾ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। (ਅ) ਰਿਪੁ ਭੰਗ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਭਇਆ। [2]ਜਦ (ਘੋੜਾ) ਮੋੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੋਰ ਵਾਂਙ ਸਾਰੇ (ਲੋਕੀਂ) ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [3]ਬਾਂਕੇ ਭਾਵ ਤਯਾਰ ਬਰ-ਤਯਾਰ। [4]ਦੇਣ ਲਈ। [5]ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ। [6](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਖਬਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਦੇਵਹਿਂ ਦਰਬ ਲੇਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ।

ਆਯੋ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਭਲੇ ਬਿਰਧਾਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮਚੰਦ ਬਿਸਰਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦॥

੩੧. [ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਦੂਤ ਹਾਥੀ ਮੰਗਣ ਆਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਲਾਸ।ਕਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਪਰ ਚਢੈਂ ਮਹਿਦ ਸ਼ਿੰਗਾਰੈਂ ਤਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਹਿਂ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਆਵਹਿਂ। ਅਨਿਕ ਅਖੇਰ ਘਾਤ ਕਰਿ ਲਯਾਵਹਿਂ।ਜਿਨਜੀਵਨ ਕੋ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਹਾਥ ਬਨਹਿ ਤਿਨ ਨਾਸ਼ੇ ॥੨॥ਤੇਜ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਆਰੋਹੈਂ।ਚਲਤਿ ਵੇਦਾਵਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਜਿਮ ਸੋਹੈਂ।ਬਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਅੱਭਯਾਸ ਕਮਾਵਹਿਂ। ਨਰ ਢਿਗਵਰਤੀ ਕੋ ਸਿਖਰਾਵਹਿਂ॥੩॥ਤੋਮਰ, ਤੀਰ, ਤੁਪਕ, ਤਰਵਾਰ। ਤਬਰ, ਤਮਾਂਚੇ, ਤੇਗ਼ੇ ਚਾਰੁ। ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਹਰਖਾਵਹਿਂ। ਆਪ ਚਲਾਇ ਤਿਨਹੁਂ ਦਿਖਰਾਵਹਿਂ॥੪॥ ਅਧਿਕ ਸੂਰਤਾ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਿਨਿਃ–।'ਲਰਕਤਿਹੋਇ ਲੋਕ ਭਟ ਬਾਹਨ[1]*। ਬਿਜੈ ਕਰਹਿਂ ਭੂਤਲ ਸੁਖ ਭੋਗਹਿਂ। ਰਨ ਕਰਿ ਮਰਹਿਂ ਜਾਤਿ ਸੁਰ ਲੋਗਹਿਂ ॥੫॥ ਤਹਾਂ ਅਨੇਕ ਅਨੰਦ ਮਿਲੈ ਹੈਂ। ਸੁਜਸੁ ਬਿਲੰਦ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਪੈ ਹੈਂ'। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ। ਦਰਸਹਿ,ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵਹਿ ॥੬॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੌ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਨਿਤ ਦੇਤਿ। ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਵੈਰਾਗ ਸਮੇਤ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਸਮਾ ਬਿਤਾਵੈਂ।ਭਏ ਤਰੁਨ ਗੁਰ ਰੂਪ ਸੁਹਾਵੈ॥੭॥ਕੇਤਿਕ ਸਮਾ ਬਿਤੀਤਨਿ ਭਯੋ। ਜਬਿ ਕੋ ਭੀਮਚੰਦ ਮਿਲਿ ਗਯੋ। ਮਨ ਮੂਰਖ ਕੇ ਚਿਤਵਨਿ ਸੋਈ। ਲੈਬੇ ਦੁਰਦ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਜੋਈ ॥ ੮ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕੋ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੈ। –ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਗੁਰ ਤੇ ਲਹੈਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਲਰਨਿ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਆਛੈ। ਲੇਉਂ ਕਪਟ ਕਰਿ–ਨਿਤ ਮਨ ਬਾਂਛੈ॥੯॥ਇਕ ਦਿਨਬੈਠਿ ਸਭਾ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ[2] ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਪਾਹੀ। ਜਿਤਿਕ ਮੁਸਾਹਿਬ ਅਪਰ ਵਜ਼ੀਰ। ਆਇ ਥਿਰੇ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਤੀਰ॥੧੦॥ਸਭਿ ਢਿਗ ਭਨਤੋ ਮਨੋਰਥ ਆਪਨ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਪਾਪਨ। 'ਮੈਂ ਚਾਹਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਗਜ ਲੀਨੋ।

[1]ਸੂਰਮੇ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕ ਲਟਕਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਹੈ 'ਲਰਕਤ ਦੋਇ ਲੋਕ ਭਟ ਬਾਹਨ'=ਸੂਰਮੇ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਦੋਏ ਲੋਕ ਲਟਕਦੇ ਹਨ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਨੇ, 'ਦੋਇ' ਦਾ 'ਹੋਇ' ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੋਹੁੰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਬੀ ਗਿਣਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਇਹੋ ਖਯਾਲ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਉਣਾ ਬੀ ਹੈ।

[2]ਬੁਧੀਮਾਨ।

*ਪਾਃ–ਲਰਤਿਹੁ ਹੋਇ ਲੋਕ ਭਟ ਬਾਹਨ।

ਅਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨੋ ॥੧੧॥ ਕਿਸ ਤੇ ਆਗੇ ਸੁਨਜੋ ਨ ਐਸੇ। ਪਿਖਿਨਿ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਹੁਇ ਕੈਸੇ।ਲਾਇਕ ਪਤਿਸ਼ਾਹਨ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਪਰ-ਚਤਿ ਚਿਤ ਜਿਸ ਪਿਖਤਿ ਹੁਲਾਸੀ[1]॥੧੨॥ਕੈ ਹਮ ਤੇ ਮਹਿਪਾਲਕ ਭਾਰੇ। ਸ਼ੋਭਤ ਦੀਰਘ, ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਦ੍ਵਾਰੇ[2]।ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਰਿ ਲੇਨੋ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਕਰਹਿੰ ਕਪਟ ਕਾਰਜ ਸਰ ਜਾਵੈ॥੧੩॥ਹੋਇ ਸਰਲ ਜੇ ਜਾਚਹਿੰ ਗੁਰ ਤੇ।ਨਹਿੰ ਦੇ ਸਕਹਿੰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਉਰਤੇ[3]।ਰਚਹੁ ਘਾਤ ਐਸੀ ਜਿਮ ਦੇਹਿ।ਏਕਬਾਰ ਕਸੋਂਹੂ ਕਰ ਲੇਹਿੰ' ॥੧੪॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਸ਼ੈ। ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਪੁਨ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ।'ਇਹ ਤੌ ਨਹੀਂ ਕਠਨ ਕੁਛ ਬਾਤ।ਗਜ ਲੈਬੇ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਘਾਤ[4] ॥ ੧੫ ॥ ਜੋ ਰਾਵਰ ਕੋ ਨੰਦਨ ਟੀਕਾ[5] । ਤਿਸ ਉਮੈਦ ਹੈ ਆਵਨ ਟੀਕਾ[6]*।ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਭੇਜਜੋ ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ।ਸੁਤਾ ਬਸਾਹ ਕੋ ਕਰਨਿ ਉਮਾ-ਹਤਿ॥੧੬॥ਹਿਤ ਬਰਾਤ ਮੈਂ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਨੇ[7]।ਇਮਜਾਚੇਤੇਨਹਿੰਗੁਰਮਾਨੇ[8]। ਜਾਨੈ ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਐਹੈ[9]।ਕਰਹਿੰ ਫਰੇਬ ਨ ਕੁੰਚਰ ਦੈਹੈਂ॥੧੭॥ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਰ ਜਾਇ। ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਬਾਕ ਅਲਾਇ।–ਸਿਰੀ ਨਗਰ ਤੇ ਸਾਕ ਹਮਾਰੇ।ਲਾਗੀ ਪਠੇ ਆਇ ਇਸ ਬਾਰੇ॥੧੮॥ ਤਿਨਹੁੰ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਚਹੀਅਹਿ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਤੁਮ ਢਿਗ ਲਹੀਅਹਿ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਾਚਜੋ ਗਜ ਦੀਜੈ। ਰਾਜਨ ਕੋ[10]ਘਰ ਅਪਨਿ ਜਨੀਜੈ॥੧੯॥ ਨਰ ਸਾਕਨਿ†ਕੇ ਤਿਨਹੁੰ ਦਿਖਾਇ।ਪੁਨ ਹਾਥੀ ਇਹਦੇਹਿੰ ਪੁਚਾਇ–'।ਜਬਹਿ ਮੁਸਾਹਿਬ ਮੰਤ੍ਰ ਬਤਾਇਵ। ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿਕੈ ਹਰਖਾਇਵ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰੀ ਸਰਾਹਨਿ ਬੁੱਧਿ ਬਡੇਰੀ।'ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੀ ਆਵਤਿ ਮਤਿ ਮੇਰੀ। ਏਕ ਬਾਰ ਕੁੰਚਰ ਸੋ ਪਾਊਂ। ਬਹੁਰ ਨ ਦੇਊਂ ਨਿਕਟਿ ਰਖਵਾਊਂ"॥੨੧॥ਸਭਿਹੂੰ ਮਸ-ਲਤ ਇਹ ਠਹਿਰਾਈ।–ਗਜ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ–ਇਮ ਮਨਭਾਈ।ਤਬਿ ਵਕੀਲ ਕੌ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਸਗਲ ਭੇਦ ਤਿਸ ਪਾਸ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ 'ਗੁਰ

[1]ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਲਾਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ (ਅ) ......ਚਿਤ ਪਰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਯਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦ੍ਵਾਰੇ (ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ) ਖਲੋਤੀਆਂ ਸ਼ੋਭਦੀਆਂ ਹਨ। [3]ਦਿਲੋਂ ਪਿਆਰ ਹੈ (ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ)। [4]ਦਾਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ:–। [5]ਆਪਦਾ ਜੋ ਟਿੱਕਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ। [6]ਤਿਲਕ ਭਾਵ ਕੁੜਮਾਈ ਦਾ ਸ਼ਗਨ। [7]ਜੰਞ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ। [8]ਇਉਂ ਮੰਗਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਗੇ। [9](ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਣ ਲੈਣਗੇ) ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਆਵੇਗਾ ਹਾਥੀ (ਇਸ ਲਈ")। [10]ਰਾਜੇ ਦਾ। *ਪਾ:–ਹੀਕਾ। †ਪਾ:–ਸਗਿਯਨਿ।

ਢਿਗ ਜਾਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਲਯਾਵਹੁ।ਅਪਨੀ ਬੁਧਿ ਬਿਸਾਲ ਉਪਜਾਵਹੁ।ਬਿਨਤੀ ਸਹਿਤ ਰਚਹੁ ਚਤੁਰਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੨੩ ॥ ਕਹਹੁ ਕੂਰ ਬਡ ਕਪਟ ਸਮੇਤਾ।ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਆਨੋ ਕਰੀ ਨਿਕੇਤਾ। ਜੇ ਕਰਿ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਲਯਾਵਹਿ। ਬਹੁ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਮੋਹਿ ਤੇ ਪਾਵਹਿ ॥ ੨੪ ॥ ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਸੁਮਤਿ ਜਿਮ ਤੇਰੀ। ਸਕਲ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁਇ ਮੇਰੀ।ਜਿਮ ਦੇਖਹਿ ਗੁਰ ਕੌ ਰੁਖ ਮਹਾਂ। ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬੋਲਹੁ ਤਹਾਂ॥੨੫॥ਇੱਤਯਾ ਦਿਕ ਬਨਾਇ ਬਹੁ ਬਾਤੀ। ਸਿਖਰਾਵਤਿ ਰਚਿਬੇ ਹਿਤ ਘਾਤੀ। ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿ ਨ—ਇਹ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸਕਲ ਘਟਨਿ ਕੋ ਅੰਤਰਿ ਜਾਮੀ ॥੨੬॥ ਅਤਿ ਮਤਿ ਕੇ ਰਤਨਾਕਰ ਪੂਰੇ[1]। ਬਡ ਗੰਭੀਰ ਚਰਿਤ ਜਿਨ ਰੂਰੇ—।ਰੰਚਕ ਭੁਰ ਚਾਤੁਰਤਾ ਪਾਇ। ਛਲਯੋ ਚਹੈ ਤਿਨ ਲਖਿ ਅਲਪਾਇ[2]॥੨੭॥ ਮਾਰ-ਤੰਡ ਮੰਡਲ ਬਡ ਚੰਡੇ[3]। ਜੋ ਦੀਪਤਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅਖੰਡੇ[4]। ਲਖਹਿ ਸੁਰਾਸੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚਾ[5]। ਛਲਯੋ ਚਹਤਿ ਤਿਨ ਕੋ ਮਤਿ ਕਾਚਾ ॥ ੨੮ ॥ ਗਰਬ ਕਰਹਿ ਉਰ ਜਨੋਂ ਖੱਦਯੋਤ[6]। ਉਡਿ ਉਡਿ ਨਿਜ ਦਿਖਰਾਇ ਉਦੋਤ[7]।ਲੈ ਸਿੱਖਯਾ ਕੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਚਲਿਬੇ ਹਿਤ ਵਕੀਲ ਭਾ ਤਯਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਨਿਜ ਰਾਜੇ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਕਰਹੁੰ ਫਰੇਬ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਆਨਯੋ ਹੀ ਜਾਨਹੁੰ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਤੁਮ ਇਕਬਾਲ[8] ਬਿਦਤਿ ਜਹਿਂ ਕਾਂਹੀ ॥ ੩੦ ॥ ਸੈਲੇਂਦ੍ਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨਕੋ ਟੀਕਾ[9]।ਜਥਾ ਗਜਿੰਦ੍ਰ[10] ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਮਹੁੰ ਨੀਕਾ।ਸਫ-ਲਹਿ ਤੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਸਾਰੇ'। ਇਮ ਤਰੀਫ ਕਰਿ ਚਹਤਿ ਪਧਾਰੇ ॥ ੩੧॥ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਹਯ ਤਬਹਿ ਅਰੂਢਾ। ਗਮਨਯੋ ਪੰਥ ਚਿਤਹਿ ਛਲ ਗੂਢਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਥਾਨਾ।ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ ਹੇਰਿ ਮਕਾਨਾ ॥੩੨॥ ਧਰਿ ਕਰਿ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਅਛੇਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੌਰ ਪਹੁੰਚਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਦ੍ਵਾਰ-ਪਾਲ ਕੋ ਭਨਤਿ ਜਨਾਈ ; 'ਪਠਯੋ ਮੋਹਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਿਰਰਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਕਰਹੁ ਸੁਧਿ ਮੇਰੀ।ਕਰਹੁ ਬੰਦਨਾ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਪੌਰ ਪਤਿ[11] ਤਿਸ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਆਪ ਗਯੋ ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਰੁਖ਼ ਕੋ ਦੇਖਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬੋਲਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਓਲਾ ! ਭੀਮ

[1]ਸਮੁੰਦ੍ਰ। (ਅ) ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹਨ। [2]ਅਲਪੱਗਯ। [3]ਬਡੇ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸੂਰਜ ਮੰਡਲ ਹੈ [4]ਜੋ ਇਕ ਰ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ। [5](ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ) ਸੁਰ ਤੇ ਦੈਂਤ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [6]ਟਟੈਹਣਾ। [7]ਪ੍ਰਕਾਸ਼। [8]ਪ੍ਰਤਾਪ। [9]ਸਾਰੇ ਪਹਾੜ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ (ਆਪ) ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਹੋ। [10]ਸ਼ੇਰ। (ਅ) ਐਰਾਵਤ [11]ਦਰਬਾਨ ਨੇ।

ਚੰਦ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰ ਬਿਲੰਦੀ। ਪਠਯੋ ਵਕੀਲ ਨਮਹਿਂ ਕਰ ਬੰਦੀ ॥ ੩੫ ॥ ਕਦਮ ਪਦਮ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਤਿ। ਕਛੁ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਲਖਿਯ ਉਮਾਹਤਿ[1]। ਥਿਰਯੋ ਪੌਰ ਪਰ ਯਥਾ ਹੁਕਮ ਹ੍ਵੈ।ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਾਵਨ,ਕ੍ਰਿਤੀਤਥਾ ਹ੍ਵੈ[2]॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ। ਸੁਨਤਿ ਉਚਾਰੀ ਆਇਸੁ ਤਾਚੇ[3]। 'ਕਰਹਿਂ ਹਕਾਰਨਿ ਤਿਸ ਕੋ ਕਾਲੀ[4]। ਦੇਗ਼ ਰਸਤ ਤੇ ਰਖਹੁ ਨ ਖਾਲੀ' ॥੩੭॥ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਤਬਿ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ। ਆਛੀ ਮਾਨਿ ਗਯੋ ਨਿਜ ਥਾਂਈਂ। ਕਹਿ ਪੁਨ ਰਸਤ ਪੁਚਾਵਨਿ ਕਰੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀਨਸਿ ਬਿਧਿ ਖਰੀ ॥੩੮॥ ਥਿਤ ਡੇਰੇ ਹੁਇ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।ਜਾਗੇ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹ੍ਵੈ ਆਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸ਼ੁਭ ਨੀਰੇ। ਬੈਠਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ ਗਹੀਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਚਾਰੁ ਸ਼ਰੀਰ ਚੀਰ ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ। ਬਾਂਧੀ ਜਿਗਾ ਰੁਚਿਰ ਉਸ਼ਨੀਕੇ। ਉਦਯੋ ਦਯੋਸਪਤਿ[5] ਬਾਹਰਿ ਆਏ।ਕਲਗ਼ੀ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭ ਵਧਾਏ ॥੪੦॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਜੁਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦੇ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਮਾਤੁਲ ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਭਗਨੀ ਨੰਦ ਬੰਦਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ[6] ॥੪੧॥ ਪਾਂਚਹੁ ਬੀਰ ਭ੍ਰਾਤਜੇ ਆਏ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਏ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਂਖੀ ਸੰਗਤਿ ਜੇਤੀ। ਲਏ ਉਪਾਇਨ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇਤੀ ॥ ੪੨ ॥ ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖਤਿ ਹੁਇਂ ਵਾਰੀ। ਸਿੰਘਾਸਨ ਥਿਤ ਢੁਰਤੇ ਚੌਰ। ਬੈਠੇ ਕੁਲ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥ ੪੩ ॥ ਦਾਸਨ ਕਰੈਂ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ। ਸਭਿ ਤੇ ਭਈ ਸਭਾ ਸ਼ੁਭ ਪੂਰੀ। ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋਰਹਿਂ[7]। ਹੇਰਹਿਂ ਪ੍ਰਿਯ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਓਰਹਿਂ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਦੂਤ ਆਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਵਕੀਲ ਵਾਪਸ ਗਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਹਿ 'ਭੀਮਚੰਦ ਸੈਲਿੰਦ।ਪਠਯੋ ਸੁ ਅਬਹਿ ਹਕਾਰੀਏ ਦਰਸਹਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ' ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ॥ ਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਹੁਕਮ ਪਠਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਵਕੀਲ ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਆਯੋ।ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਆਈ। ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਕੋ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੨ ॥ ਜਹਾਂ ਮੇਵਰੇ ਥਾਨ ਬਤਾਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਤ੍ਰਸਤਿ ਅੰਗ ਸੁਕਚਾਯੋ[8]। ਦੀਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਖਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੋ। ਜਥਾ

[1]ਉਤਸਾਹ ਵਾਲਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। [2]ਉਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। [3]ਤਿਸ ਨੂੰ। [4]ਕੱਲ ਨੂੰ। [5]ਸੂਰਜ ਨਿਕਲੇ। [6]ਭਾਵ, ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਯਾ। [7]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੋਨੇ। [8]ਡਰਦਾ ਅੰਗ ਸੰਕੋਚ ਕੇ ਬੈਠਾ।

ਇੰਦ੍ਰਾਸਨ ਇੰਦ੍ਰ ਸੁ ਹੇਰੋ[1] ॥੩॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ । 'ਕਰੀ ਨਮੋ ਨ੍ਰਿਪ ਆਪ ਅਗਾਰੀ । ਕਦਮ ਪਦਮ ਪਰ ਸਿਰ ਨਿਜ ਰਾਖਾ । ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਹੋਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ'॥੪॥ਫੁਰਮਾਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਅਰਬਿੰਦੰ ।'ਭੀਮ-ਚੰਦ ਮਨੁਜੇਂਦ੍ਰ[2] ਬਿਲੰਦੰ । ਕੁਸ਼ਲ ਸਮੇਤ ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਥਿਰਯੋ ? । ਇਤ ਤੇ ਜਾਇ ਗਮਨ ਕਿਤ ਕਰਯੋ ? ॥੫॥ ਕਹੁ ਕਾਰਨ ਤੂੰ ਨਿਜ ਆਗਵਨੂ । ਪਠਯੋ ਹੋਇ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾਰਜ ਕਵਨੂ ?' । ਸੁਨਤਿ ਦੂਤ ਨੇ ਕੁਸ਼ਲ ਜਨਾਈ । 'ਜਬਿ ਕੋ ਦਰਸ ਕੀਨਿ ਗਿਰਰਾਈ ॥੬॥ ਤਬਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਨ ਰਾਵਰ ਕੇਰੇ। ਬਰਨਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ਨਿਕਟ ਬਡੇਰੇ[3] ।–ਦੀਹ ਸੁਸ਼ੀਲ, ਗਹੀਲ ਰਸੀਲੇ[4] । ਡੀਲ ਛਬੀਲਾ, ਹਰਤਾ ਹੀ ਲੇ[5] ॥੭॥ ਭਾਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਭਏ । ਕਦਮ ਪਦਮ ਗੁਰ ਕੇ ਜਬਿ ਅਏ । ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਕੋ ਹੋਤਿ ਭਲੇਰਾ । ਕ੍ਵੈ ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ[6] ਦਰਸ ਕ੍ਵੈ ਹੇਰਾ[7] ॥ ੮ ॥ ਪਾਪ ਕਲਾਪ ਆਪ ਛਪਿ ਜੈ ਹੈਂ । ਜਹਿਂ ਕੇਹਰਿ ਤਹਿਂ ਨਹਿਂ ਗਜ ਭੈ ਹੈ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੁਰਲਭ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਯੋ । ਭੂਤਲ ਇਤ ਕੋ ਪਾਵਨ ਹੋਯੋ ॥ ੯ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮਹਿਮਾ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦੇ । ਸੁਨਤਿ ਰਹੇ–ਸਭਿ ਕਹੇ ਨਰਿੰਦੇ[8]॥ਇਤ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਕਿਤਹੂੰਗਯੋਰਹਯੋ ਸਦਨ ਮਨ ਆਨੰਦ ਭਯੋ ॥੧੦॥ ਮਮ ਆਗਵਨ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕਾਰਨ । ਰਾਵਰਿ ਕੰਨੈ[9] ਪਠਯੋ ਹਿਤ ਧਾਰਨ।ਰਾਜੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਇਮ ਭਾਖਾ।–ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਭਿਲਾਖਾ[10] ।੧੧॥ ਜੇਤਿਕ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਮਮ ਸੈਲ[11] । ਅਪਨੋ ਜਾਨ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਸੈਲ[12]।ਜਿਮ ਅਪਨੇਂ ਪਰ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਹਿਂ। ਤਿਮ ਹੀ ਮੋ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਹਿਂ ॥੧੨॥ ਗਜ ਬਾਜੀ ਆਦਿਕ ਘਰ ਮੇਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਮੰਗਾਵਨਿ ਲੇਂ ਸ਼ੁਭ ਹੇਰੇ–। ਸਦਨ ਮਾਂਝ ਪਾਵਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ[13] ।

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ । [2]ਰਾਜਾ । [3]ਵਡੇ (ਗੁਣ)। (ਅ) ਵਡਿਆਂ ਪਾਸ। [4]ਭਾਵ, ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ['ਗਹੀਰ' ਦਾ ਹੀ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ 'ਗਹੀਲ' ਹੈ । ਗਹੀਰ=ਡੂੰਘਾ, ਵਡਾ]। [5](ਹੀ=) ਦਿਲ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ । [6]ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਬਾਣੀ । [7]ਕੋਈ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ । [8]ਰਾਜੇ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਹੋਏ (ਆਪ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਗੁਣ (ਲੋਕੀਂ) ਸੁਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । [9]ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ [ਪਹਾੜੀ ਬੋਲੀ]। [10]ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹਾਂ । [11]ਮੇਰਾ ਪਹਾੜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ । [12]ਸਿਰ । [13]ਘਰ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਚਰਣ (ਪਵਾਉਣੇ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਸਦਨ ਸਾਂਝ' ਸੀ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨੇ ਮਾਂਝ ਕੀਤਾ ਹੈ । 'ਸਦਨ-ਸਾਂਝ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਵਾਲੀ ਵਰਤਣ ਆਪ ਨਾਲ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਅੰਸੂ ੩੪ ਦੇ ਅੰਕ ੩੫ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ 'ਚਾਹਤ ਰਿਦੇ ਸਾਂਝ ਕੋ ਪਾਵਨ' ।

ਮਿਲਨੋ ਜਬਹਿ ਕੋ, ਅਧਿਕ ਉਮਾਹਤਿ॥੧੩॥–ਅਬਿ ਜੋ ਵਸਤੁ ਅਹੈ ਘਰ ਮੋਹੀ। ਗੁਰ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਜਿਸ ਹੋਹੀ॥ਬਿਨਾ ਅੰਤਰੇ ਅਪਨੀ ਜਾਨਹਿਂ। ਨਿਜ ਘਰ ਸਮ ਅਨਵਾਵਨਿ ਠਾਨਹਿਂ॥੧੪॥ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ ਤਬਹਿ ਮਨ ਮੋਰਾ–। ਇਮ ਕਹਿ ਪਠ੍ਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰਾ’। ਕੂਰ ਕਪਟ ਕੋ ਮੂਢ ਬਖਾਨੈਂ। ਨਿਜ ਰਾਜੇ ਸਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਾਨੈਂ ॥੧੫॥ ਮੋਰ ਮਨਿੰਦ ਅਨਿੰਦਤਿ[੧] ਬਾਨੀ। ਪਿਖਿਯਤਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਟ ਗਨ ਖਾਨੀ[੨]। ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨਿ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਆਪਨਿ। ਚਹਤਿ ਕ੍ਰਿਆ ਕੁਟਲੀ ਬਨ ਸਾਪਨ[੩] ॥੧੬ ॥ ਜਥਾ ਹਲਾਹਲ ਭਰਿ ਘਟ ਕੰਚਨ।ਕਿਧੌਂ ਦੁਬਿਧਿ ਜੁਤਿ ਹੁਇ ਫਲ ਰੰਚਨ[੪]। ਵਹਿਰ ਬਾਕ ਬੋਲਹਿ ਬਹੁ ਮੋਲਾ। ਅੰਤਰ ਭੁਰੇ ਗਰਲ ਜਿਮ ਘੋਲਾ[੫]॥੧੭॥ ਕੋ ਕੋ ਸਮਤਾ ਕਹਹਿਂ ਕਪਟ ਕੀ[੬]। ਪਟ ਕੀ ਓਟ ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਤ ਨਟ ਕੀ[੭] ।–ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਦੇਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਇਹ ਕਰੀ[੮]–। ਕਰੀ ਬਾਤ ਤੈਸੀ ਛਲ ਭਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨੰਦ ਚੰਦ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। ‘ਜੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਾਜੇ ਚਿਤ ਚਹ੍ਯੋ। ਸੁਖਦਾਇਕ ਨਿਤ ਬਾਤ ਅਛੇਰੀ। ਨਿਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸੰਧਿ ਬਡੇਰੀ॥੧੯॥ਗੁਰ ਘਰ ਮੰਗ ਕਾਮਨਾ ਜੈਸੇ। ਬਿਨਾ ਬਿਲੰਬ ਲਹੈ ਫਲ ਤੈਸੇ। ਸਦਾ ਸਮੀਪ ਬਾਸ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਕਰੈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਬਡੇਰਾ ॥੨੦॥ ਤਿਸ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਕੈ ਦੁਖ ਨੀਤ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੇ ਰਹਿ ਬਸਿ ਚੀਤ।ਰਾਵ ਕਿ ਰੰਕ ਭਲਾ ਜੋ ਚਹੈ।ਸਦਾ ਸਰਲ ਉਰ ਗੁਰ ਸੰਗ ਰਹੈ’॥੨੧॥ਸੁਨਤਿ ਵਕੀਲ ਬਾਤਿ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ।‘ਗੁਰੂ ਕੰਨੇ[੯]

[੧]ਨਾ ਨਿੰਦਣ ਯੋਗ ਭਾਵ ਸੁੰਦਰ। [੨]ਜੇ ਕਰਨੀ ਵਲ ਤੱਕੋ ਤਾਂ ਸਮੂਹ ਕੀੜੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਮੋਰ ਕੀੜੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ)। [੩]ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਕਹਾਣੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਬਨ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਇਕ ਸੱਪ ਨੇ ਇਕ ਸਵਾਰ ਰਾਹੀ ਨੂੰ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਨਰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਵੇ। ਜਦ ਰਾਹੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੇਜ਼ੇ ਨਾਲ ਤੋਬਰਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਦੀ ਸੱਪ ਤੱਕ ਪੁਚਾਇਆ, ਸਪ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਹੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢ ਲਿਆ, ਪਰ ਸੱਪ ਬਾਹਰ ਆਕੇ ਰਾਹੀ ਨੂੰ ਡੰਗਣ ਲਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਪਤੀਆ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। [੪]ਯਾ (ਕੋਈ) ਫਲ ਦੋ ਤ੍ਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਰਚਿਆ ਹੋਵੇ। ਭਾਵ ਮਿਠਾਸ ਤੇ ਵਿਹੁ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। ਸਵਾਦ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਤਾਸੀਰ ਜ਼ਹਿਰ ਹੋਵੇ ਐਸਾ ਫਲ। ਅਥਵਾ ਫਲ ਜੋ ਦਿੱਸਣ ਨੂੰ ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਕੌੜਾ ਹੋਵੇ। (ਅ) ਕਿਤੇ ਬੀ (ਕੋਈ ਗਲੱ) ਦੋ ਬਿਧਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ (ਰੰਚ ਨ=) ਕੁਝ ਨਹੀਂ। [੫]ਘੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਹੁ। [੬]ਕਪਟ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ (ਉਪਮਾ) ਕੇਹੜੀ ਕੇਹੜੀ ਕਹਾਂ। [੭]ਬਸਤ੍ਰ ਦੇ ਉਹਲੇ ਜਿਵੇਂ ਨਟ ਦੀ ਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਇਉਂ ਉਹ ਕਪਟ ਕਰਦਾ ਹੈ)। [੮]ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੇਣ। [੯]ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ।

ਰਾਜੇ ਇਮ ਚਹਯੋ ।–ਜਗ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਭਾ ਹੋਇ ਬਡੇਰੀ । ਹੋਇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖਦ ਤਿਸ ਬੇਰੀ–॥੨੨॥ਅਬਿ ਸ਼ੋਭਾ ਹਿਤ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਲਖਹਿ ਸ਼ਗੁਨ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਆਯੋ[1] । ਫਤੇ ਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਨਰੇਸ਼ੂ । ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ॥੨੩॥ ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਸਬੰਧ ਕਿਯ ਤਾਂਹੀ।ਅਬਿ ਸੋ ਬਯਾਹ ਦੇਨਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ । ਸੁਨਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਲਾਗੀ ਆਗਵਨੂੰ।ਤਿਨ ਹਿਤ ਤਯਾਰੀ ਰਹਿ ਨਿਜ ਭਵਨੂੰ ॥੨੪॥ ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਉਤਸਵ ਮਾਂਹੀ। ਜਾਚਹਿਂ ਹੋਤਿ ਸਦਨ ਜੇ ਨਾਂਹੀ[2]। ਰਾਵ ਰੰਕ ਸਭਿ ਹੈਂ ਇਕਸਾਰਾ। ਜਾਚੇ ਬਿਨ ਨ ਚਲੈ ਬਿਵਹਾਰਾ[3] ॥੨੫॥ ਅਪਰ ਸੈਲਪਤਿ ਮਤ ਕਰਿ ਹੇਰੇ[4] । ਹਮ ਰਾਜੇ ਤੇ ਕ੍ਵੈ ਨ ਵਡੇਰੇ। ਲੇਬੇ ਉਚਿਤ ਵਸਤੁ ਕਿਸ ਪਾਹੀ।ਅਪਨੇ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਲਖਿਯਤਿ ਨਾਂਹੀ॥੨੬॥ ਚਿਤ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਦੇਖਯੋ ਜਬਿਹੂੰ । ਬਿਨ ਰਾਵਰ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪ ਲਘੁ ਸਭਿਹੂੰ। ਜਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਮਰੋ ਤਿਮ ਗੁਰ ਕੋ।ਇਮ ਧਾਰਯੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਦ੍ਰਿਢ ਉਰ ਕੋ॥੨੭॥ ਤਬਿ ਮੋਕਹੁ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਪਠਾਯਹੁ । ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨ ਬਖਾਨਿ ਸੁਨਾਯਹੁ। –ਆਨਹੁ ਜਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਗਜ ਕੋ। ਗੁਰੂ ਰਖਹਿਂਗੇ ਹਮਰੀ ਲਜ ਕੋ ॥੨੮॥ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਤਿਨਹੁਂ ਅਵਾਸਾ।ਮੁਦਤਿ ਹੋਤਿ ਜਿਹ ਲਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਇਕ ਬਾਰ ਸੋ ਲੈ ਕਰਿ ਆਵਹੁ । ਸਗਿਯਨਿ[5] ਕੋ ਲਾਗੀ ਦਰਸਾਵਹੁ॥੨੯॥ ਤਿਨ ਪੀਛੇ ਕੁੰਚਰ ਪਹੁੰਚਾਵਹਿਂ । ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਜਿਹ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਵਹਿਂ । ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੁਨਾਵਹਿਂ। ਅਦਭੁਤ ਤੇ ਹਮ ਸੁਜਸੁ ਵਧਾਵਹਿਂ–॥ ੩੦॥ਇਸਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਮਮ ਆਗਵਨੂੰ।ਪਠਯੋ ਨਰਿੰਦ ਨਿਕਟ ਸੁਖ ਭਵਨੂੰ। ਕਪਟ ਸਨੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਵਕੀਲੈ । ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਗੁਨੀ ਗਹੀਲੈ[6] ॥ ੩੧॥ ਲਗੇ ਪਹਾਰੀ–ਮਤਿ ਕੇ ਕਾਚੇ । ਛਲ ਕੋ ਠਾਨਿ ਕਹਾਵਤਿ ਸਾਚੇ। ਜੇ ਅਬਿ ਇਨ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਪ੍ਰਸਾਦੀ । ਤਊ ਬਾਦ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਪਵਾਦੀ[7] ॥ ੩੨ ॥ ਬਹੁਰ ਬਹੋਰਹਿਂ ਨਹਿਂ[8] ਮਤਿਮੰਦੇ।ਨਿਜ ਚਤੁਰਾਈ ਲਖਹਿ ਬਿਲੰਦੇ[9]। ਪੁਨ ਪਰਿ ਹੈ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲਾ । ਗਿਰਪਤਿ ਗਰਬਤਿ ਮਹਿਤ ਕੁਚਾਲਾ ॥੩੩॥ ਧਾਂਤੇ

[1]ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਸ਼ਗਨ ਆਇਆ ਜਾਣਕੇ। [2]ਮੰਗ ਲਈਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਘਰ ਨਾ ਹੋਵਨ ਤਾਂ। [3](ਕਿਸੇ ਦਾ) ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਟੁਰਦਾ। [4]ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਵੇਖੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋਰ ਰਾਜੇ''''''। [5]ਕੁੜਮਾਂ ਦੇ ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ। [ਪੰਜਾ:, ਸਗਾ=ਕੁੜਮ]। [6]ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਹੀਰ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ। [7]ਤਦ ਬੀ ਨਿੰਦਕ ਝਗੜਾ ਹੀ ਕਰਨਗੇ (ਕਿਉਂਕਿ)। [8]ਮੋੜਨਗੇ ਨਹੀਂ । [9]ਇਸ (ਛਲ ਖੇਡਣ ਵਿਚ) ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ ਸਮਝਣਗੇ ।

ਨਹਿੰ ਦੇਨੋ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਜੰਗ ਹੀ ਭਾਵੈ[੧]—। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਜਗ ਗੁਰ ਭਾਖਾ। 'ਆਨਯੋਂ ਸਿਖ[੨] ਗਜ ਧਰਿ ਅਭਿਲਾਖਾ[੩] ॥ ੩੪ ॥ —ਰਾਖਹਿੰ ਨਿਕਟ ਉਚਿਤ ਇਹ ਗੁਰ ਕੋ—।ਏਵ ਮਨੋਰਥ ਠਾਨਯੋਂ ਉਰਕੋ। —ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੋ ਦੈਬੋ ਕਰੈਂ । ਪਰਚਹਿੰ ਆਪ ਕਿ ਊਪਰ ਚਰੈਂ—॥ ੩੫ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਦੁਲਭ ਬਡੇਰੋ। ਆਨਿ ਦੂਰ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੋ । ਗੁਰ ਘਰ ਸਦਾ ਨੇਮ ਇਹ ਰਹਯੋ। ਰਚਹਿੰ ਸੁ ਤਿਮ[੪],ਜਿਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਚਹਯੋ ॥੩੬॥ ਸਿਖ ਕੋ ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ ਕਰੈਂ । ਸੋ ਬਿਸਾਰ ਕਬਿ ਨਹਿੰ ਪਰਹਰੈਂ । ਯਾਂਤੇ ਕਹਹੁ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸੰਗ ਜਾਈ। ਅਪਰ ਏਕ ਹਮ ਢਿਗ ਗਜਰਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਬੂਝਹੁ ਨਿਜ ਰਾਜੇ ਲੈ ਜਾਵਹੁ। ਸਗਿਯਨਿ ਲਾਗੀ ਕੋ ਦਰਸਾਵਹੁ' । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਦੂਤ ਕਰੀ ਹੈ।ਜਾਨੀ—ਗੁਰ ਨਹਿ ਦੇਤਿ ਕਰੀ ਹੈ[੫]—॥ ੩੮ ॥ ਰੁਖ਼ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਰੁਖ਼ਸਦ[੬] ਹੋਯੋ। ਬੰਦਨ ਕਰ ਗਮਨਯੋਂ ਮਗ ਜੋਯੋ। ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਵਤਿ। ਬਨਯੋ ਨ ਕਾਰਜ, ਜਾਤਿ ਲਜਾਵਤਿ ॥੩੯॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰ ਕੋ ਜਾਨਾ । ਗਿਰਪਤਿ ਕੋ ਸਭਿ ਕਪਟ ਪਛਾਨਾ । ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਅਪਨੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ । ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਠਾਨਤਿ ਉਰ ਮੈਂ ॥ ੪੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਵਕੀਲ ਆਵਨ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੀ ਸਲਾਹ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰ ਜਬਿ ਬੈਠਯੋ ਸਭਾ ਬਿਲੰਦ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਵਕੀਲ ਤਬਿ ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ ਨਰਿੰਦ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਦੇਖਤਿ ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਯੋ। 'ਲਖੀਯਤਿ, ਕਰੀ ਨਹੀਂ ਸੰਗ ਲਯਾਯੋ। ਕਿਮ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ? ਰਖੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮੋਹਿ ਬਡਿਆਈ?॥੨॥ਲਖਯੋ ਕਿ ਨਹਿ ਬਿਗਰਨ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਾ[੭] ? ਕੀਨਸਿ ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰੇ ਬਾਸਾ। ਕਿਧੌਂ ਆਰਬਲ ਅਹੈ ਨਵੀਨ ? ਗਰਬ ਕੀਨਿ ਹੱਥਯਾਰਨ ਲੀਨਿ[੮] ॥ ੩ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਦੂਤ। 'ਗੁਰ ਬੈਠਯੋ ਬਨਿ ਕੈ ਪੁਰਹੂਤ[੯]। ਕਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨ

[੧]ਦਿੱਤਿਆਂ ਮੁੜਕੇ ਲੈਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਨਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਰਾਜਾ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰੇਗਾ। ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਗ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਦੇਕੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਵਾਲਾ ਜੰਗ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਇਸ ਤੁਕ ਹੇਠਾਂ ਇਹ ਨੀਤੀ ਹੈ। [੨]ਭਾਵ, ਰਾਜਾ ਰਤਨ ਰਾਇ ਨੇ......। [੩](ਇਹ) ਇੱਛਾ ਧਾਰਕੇ:—। [੪]ਤਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [੫]ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਾਥੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ । [੬]ਵਿਦਾ। [੭]ਵਿਗਾੜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭੈ ਖਾਧਾ ਨੇ ਕਿ ਨਹੀਂ। [੮]ਹਥਿਯਾਰ ਫੜਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਨੇ। [੯]ਇੰਦ੍ਰ।

ਮਾਹੀਂ। ਰੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੰਗ ਕੇ ਜਾਂਹੀ[1]॥੪॥ ਤਹਿਂ ਲੋਕਨਿ ਤੇ ਸੁਨਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਤੀਰਨ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਸਦਾ ਕਰੰਤਿ।ਕਥਾ ਪੁਰਾਨਨ ਤੇ ਜਿਮ ਸੁਨੈ[2]।ਤਿਮ ਸਰ ਗਨ ਕੇ ਧਨੁ ਤੇ ਹਨੈਂ ॥ ੫ ॥ ਪਿਖਯੋ ਨੈਨ ਤੇ ਤਥਾ ਸੁਨਾਇ। ਬਡ ਬਹਾਦਰੀ ਮੁਖ ਦਿਪਤਾਇ। ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਮੈਂ,ਤੁਮ ਭੀ ਦੇਖਾ। ਅਧਿਕ ਉੱਗ੍ਰਤਾ[3] ਤਬਹੁ ਪਰੇਖਾ ॥੬॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। ਤੁਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਬਡਾਈ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਅਹੈਂ।ਸਭਿ ਅੰਤਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਕੋ ਲਹੈਂ ॥੭॥ ਨਿਬਹੈ ਕਪਟ ਕਹਾਂ ਤਿਨ ਸੰਗ। ਜਾਨਿ ਲਈ–ਨਹਿਂ ਮੁਰਹਿ ਮਤੰਗ[4]–।ਮਮ ਜਾਚਾ ਕੋ ਸੁਨਿ ਫੁਰਮਾਯੋ।–ਨ੍ਰਿਪ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਦੂਰ ਤੇ ਆਯੋ ॥ ੮ ॥ ਅਰਪਤਿ ਗਜ ਕੋ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੀ। ਅਪਰ ਕਿਸੀ ਕੋ ਗਜ ਨਹਿ ਦੀਜੈ। ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਹੀ ਰਾਖਨਿ ਕੀਜੈ ॥੯॥ ਯਾਂਤੇ ਇਹ ਮਤੰਗ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ। ਦੁਰਦ ਅਪਰ ਇਕ ਅਹੈ ਨਿਕੇਤ। ਸੋ ਲੇ ਜਾਹੁ ਕਾਜ ਕੋ ਸਾਰਹੁ। ਨਹਿਂ ਇਸ ਮਹਿਂ ਕੁਛ ਟਾਰ[5] ਬਿਚਾਰਹੁ–॥ ੧੦ ॥ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਪੁਨਿ ਬਡਿਆਈ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਸਮੁਝਾਈ।–ਪ੍ਰਿਯ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ ਭਗਤਿ ਜਥਾ ਹੈਂ[6]। ਗੁਰ ਘਰ ਮੈਂ ਸਿਖ ਲਖਹੁ ਤਥਾ ਹੈਂ ॥੧੧॥ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਨ ਮੋੜਯੋ ਜਾਈ। ਯਾਂ ਤੇ ਗਜ ਨ ਦੈਨਿ ਬਨਿਆਈ–। ਇਮ ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਮੈਂ ਰੁਖ਼ਸਦ ਲੀਨੀ। ਇਹ ਨ ਦੇਹਿਂ ਕਬਿ, ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨੀ' ॥੧੨ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰ ਬਿਲੰਦੈ। ਮਨ ਗਿਰ ਕੋ ਬਚ ਬੱਜ੍ਰ ਮਨਿੰਦੈ[7]। ਲਾਗਤਿ ਖਿਸਯੋ* ਦੂਖ ਕੋ ਪਾਯੋ[8]। ਹੋਇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪੁਨ ਮਤੋ ਪਕਾਯੋ ॥੧੩॥ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਦੂਸਰ ਕੁਟਵਾਲ। ਦੁਇ ਤੇ ਅਪਰ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਾਲ।ਰਿਦੇ ਕੋਪ ਜਿਸ ਕੇ ਬਹੁ ਜਾਗਾ।[9] 'ਜਾਨਹੁਂ ਗੁਰੂ ਬਸੈ ਹਮ ਜਾਗਾ। ੧੪॥ ਬਲ ਤੇ ਧਨ ਚਹੀਯਤਿ ਹਮ ਲੇਹਿਂ। ਤੌ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਬਸਿਬੋ ਦੇਹਿਂ। ਸੋ ਸਭਿ ਬਾਤ ਕਹੂੰ ਰਹਿ ਗਈ। ਤਿਸਨੇ ਜਾਚੀ ਵਸਤੁ ਨ ਦਈ ॥ ੧੫ ॥ ਅਪਰ ਦੇਨਿ ਕੈਸੇ ਮਨ ਲ੍ਯਾਵਹਿ।ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਬਿਗਰ ਗੁਰ ਜਾਵਹਿ। ਹੋਹਿ

---

[1]ਜੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। [3]ਬਲਵਾਨਤਾ, ਜਲਾਲ। [4](ਉਹਨਾਂ ਨੇ) ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਹਾਥੀ (ਵਾਪਸ) ਨਹੀਂ ਮੁੜੇਗਾ। [5]ਟਾਲਾ। [6]ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ। [7](ਰਾਜੇ ਦੇ) ਮਨ ਰੂਪੀ ਪਹਾੜ ਨੂੰ (ਵਕੀਲ ਦੇ) ਬਚਨ ਬੱਜ੍ਰ ਵਾਂਙੂ (ਲੱਗੇ)। [8]ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ। [9]ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

*ਪਾ:–ਲਾਗਤਿ ਖੁਨਸਜੇ।

ਜੰਗ ਆਗੈ ਕੈ ਪਾਛੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਂਛੈ ॥ ੧੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਜਾਚਨਾ ਕੀਨਿਸਿ ਹਾਥੀ।ਦਿਯੋ ਨਹੀਂ,ਰਸ ਰਖ੍ਯੋ ਨ ਸਾਥੀ[1]।ਯਾਂ ਤੇ ਸੰਧਿ[2] ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਆਵਹਿ।ਜੋ ਬਿਗਰੇ, ਨਹਿਂ ਬਸਿਬੋ ਪਾਵਹਿ ॥੧੭॥ ਅਬਿ ਮੈਂ[3] ਛਿਮਾ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਰਹੌਂ। ਪੁਨ ਅਨੀਤਿ ਠਾਨਹਿ ਕਿਮ ਸਹੌਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਵਹਿ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਫਿਰਿ ਜਾਵਹਿ ॥ ੧੮ ॥ ਅਵਨੀ ਰੋਕਨਿ ਕੋ ਜਿਹ ਆਸ਼ੈ।ਚਮੂੰ ਬਟੋਰਹਿ ਓਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ।ਅਪਰ ਬਾਤ ਜਿਮ ਕਿਮ ਹੁਇ ਪਾਛੇ। ਅਬਿ ਮਤੰਗ ਜੋ ਜਾਚਨਿ ਬਾਂਛੈ॥੧੯॥ਚਹੀਅਹਿ ਲੈਬੋ ਹਮਹਿਂ ਜ਼ਰੂਰ।ਜਿਸ ਤੇ ਕਹਿਬੋ ਹੋਵਹਿ ਪੂਰ। ਇਸ ਹਿਤ ਮਸਲਤ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ। ਕੈ ਤੁਮ ਬਿਖੇ ਜਾਇ ਕੋ ਲਯਾਵਹੁ॥੨੦॥ ਜੋ ਨ ਦੇਹਿ ਤੌ ਵਧਹਿ ਬਖੇਰਾ। ਕਰਿ ਨਿਜ ਦਲ ਕੋ ਬਲ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਇਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਓਰੜ ਕਰਿ ਆਹਰ[4]। ਗਿਰ ਕੇ ਦੇਸ਼[5] ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਬਾਹਰ' ॥੨੧॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਕੋ ਕਹਨਿ ਕੁਢਾਲਾ[6]। ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਰਾਜੇ ਤੀਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਧੀਰੇ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਦੇਬੋ ਬੁੱਧਿ ਗਹੀਰੇ ॥੨੨॥ 'ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਅਸ ਬਾਤੀ। ਗੁਰ ਸੰਗ ਬੈਰ ਕਰਨਿ ਬੱਖਯਾਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੀ ਇਹ ਗਾਦੀ। ਨਿੰਦਾ ਖੇਦ ਲਹਹਿ ਬਨਿ ਬਾਦੀ[7] ॥ ੨੩ ॥ ਕਰਾਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਅਵਤਾਰਾ। ਜਿਨ ਆਗੈ ਨੰਮ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਰਾ। ਦਾਸ ਬਨੇ ਬਾਂਛਤਿ ਸਭਿ ਪਾਵਹਿਂ। ਬਾਦ ਕਰੇ ਢਿਗ ਕੀ ਨਸ਼ਟਾਵਹਿਂ[8] ॥ ੨੪ ॥ ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਕੁੰਚਰ ਕੀ ਅਹੈ। ਤਿਸ ਬਿਨ ਅਟਕ ਕਾਜ ਕੋ ਰਹੈ। ਤੁਮ ਰਾਜੇ ਪਾਲਹੁ ਨਿਜ ਧਰਨੀ[9]। ਚਹੀਐ ਅਧਿਕ ਧੀਰ ਕੋ ਧਰਿਨੀ ॥੨੫॥ ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੇ ਬਰਤਨਵਾਰੇ। ਸਰਬ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਸੁਨਹੁ ਸੁਧਾਰੇ। ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਿ ਸੰਧਿ ਕਰਨਿ ਕਿਹ ਸੰਗਾ[10]। ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ ਬਿਚਾਰਹੁ ਚੰਗਾ ॥ ੨੬ ॥ ਬਲਹੁ ਬਿਰੋਧੀ ਗੁਰ ਕੇ ਜਬੈ।ਹਾਸਲ ਕਹਾਂ[11] ਹੋਇ ਤੁਮ ਤਬੈ।ਨਾਹਕ ਪਾਵਹੁ ਗਾਰੇ ਲਰਾਈ। ਕੋ ਜਾਨੈ ਕੈਸਿਹੁੰ ਬਨਿ ਜਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਅਪਰ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ, ਕਹੁ ਇਕ ਆਛੀ।ਜੇ ਗੁਰ ਸੰਗ ਸੰਧਿ ਕਹੁ ਬਾਛੀ[12]। ਆਇਂ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਜੋ ਮਹਿਪਾਲਾ।

[1](ਸਾਡੇ) ਨਾਲ। [2]ਮੇਲ। [3](ਜੇ) ਮੈਂ ਹੁਣ। [4]ਓੱਦਮ ਕਰਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ (ਕਰੀਏ)। [5]ਪਹਾੜੀ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ। [6]ਖੋਟੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ। [7](ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। [8]ਝਗੜਿਆਂ ਜੋ ਕੋਲ (ਵਸਤੂਆਂ) ਹੋਣ ਸੋ ਬੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। [9]ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ (ਪ੍ਰਜਾ) ਨੂੰ ਪਾਲੋ। [10]ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਿਸ ਨਾਲ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਲ ਕਿਸ ਨਾਲ। [11]ਕੀਹ। [12]ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਜੋ ਮੇਲ ਰੱਖੀ ਰੱਖੋਗੇ ਤਾਂ।

ਤੁਮ ਪਰ ਸਕਹਿਂ ਨ ਬਲ ਕੋ ਘਾਲ॥੨੮॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੌ ਰਹੇ ਦਬਾਊ।
ਦੋਸ਼ ਨ ਘਾਲ ਸਕੈ ਕੋ ਪਾਊ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੀ ਹੈ ਜਿਮ ਚਾਲਾ॥੨੯॥ ਬਡਭਾਗਨ ਜਾਨਹੁ ਇਹ ਧਰਾ[1]*
ਜਿਸਤੇ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਗ ਧਰਾ*। ਚਲਯੋ ਆਇ ਜਿਹਠਾਂ ਜਗ ਜਾਲਾ।
ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਬਚਿਬੋ ਜਮ ਜਾਲਾ॥ ੩੦॥ ਜੋ ਪੂਰਵਤਿ ਮਨ ਬਾਂਛਾ ਕਰੀ[2]।
ਤਿਨ ਆਗੇ ਬਪੁਰੋ ਕਹਾ ਕਰੀ[3]। ਘਟ ਘਟ ਭੇਵ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਛਾਨਾ।
ਕਰਨਿ ਤੌਰ ਛਲ ਲੀਨਿ ਪਛਾਨਾ॥੩੧॥ਸਰਲ ਰਿਦੇ ਹੁਇ ਸੇਵਕ ਜਾਚੇ।
ਤੌ ਦੇ ਦੇਤਿ ਦੂਰਦ ਗੁਰ ਸਾਚੇ। ਜੇ ਤੁਮ ਮਾਨਹੁਂਗੇ ਮਤ ਮੋਰਾ। ਕਰਨਿ
ਕਪਟ ਤੇ ਲਿਹੁ ਮਨ ਮੋਰਾ[4]॥ ੩੨॥ ਗੁਨ ਹੁਇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦੇ।
ਗਮਨਹੁਂ ਦਰਸਹੁ ਪੁਰੀ ਅਨੰਦੇ।ਨਹਿਂ ਜੇ ਮਾਨਹੁ ਬੈਰ ਸੰਭਾਰੇ। ਭਾਰੇ ਅਵ-
ਗੁਨ ਪਰਹਿ ਬਿਗਾਰੇ॥੩੩॥ ਸੇਵਹੁ ਲੋਹੁ ਪਦਾਰਥ ਚਾਰਾ। ਚਾਰਾ ਚਲਹਿ
ਨ ਅਜ਼ਮਤਿਵਾਰਾ[5]। ਵਾਰਾਸਾਰਾ[6] ਆਇ ਨ ਤਿਨ ਸੌਂ। ਤਿਨ ਸੈਂ ਬਨ
ਕਰਿ ਜਾਚਨਿ ਜਿਨ ਸੌਂ[7]॥੩੪॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿੱਖਯਾ ਕਹੁ ਦੀਨਿ।'ਦੀਨ
ਬਨਹੁ ਹੋ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ! ਬੀਨ ਬੀਨ ਕਰਿ ਗੁਨ† ਮਤਿ ਲੀਨਿ[8]।ਲੀਨ
ਅਨੰਦ ਜੋ ਗੁਰ ਰਸ ਭੀਨ[9]॥੩੫॥ਭੀਮਚੰਦ ਮਤਿਮੰਦ ਨ ਮਾਨੀ। ਮਾਨੀ
ਮਹਿਦ ਰਾਜ ਮਦ ਪਾਨੀ[10]। ਪਾਨੀ ਬੂੰਦ ਚਿਕਨ ਘਟ ਸਾਨੀ[11]। ਸਾਨੀ
ਕਪਟ ਬੁਧ ਬਵਰਾਨੀ[12]॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜਿਸ ਮਨ ਫੇਰਾ‡। ਫੇਰਾ
ਫਿਰਯੋ ਨ ਗੁਰ ਕੇ ਨੇਰਾ[13]। ਚਾਹਤਿ ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਵਜ਼ੀਰ। ਜੀਰਨ ਬੈਸ

---

[1]ਧਰਤੀ। [2]ਜੋ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਹਾਥੀ। [4]ਮੋੜ ਲਓ ਮਨ ਨੂੰ। [5]ਅਜ਼ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। [6]ਸਾਰਾਵਾਰਾ=ਪੂਰੀ ਬਰੱਬਰੀ। (ਅ) ਬਰਸਰੀ=ਮੁਕਾਬਲਾ। [7]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਕੇ ਹੀ ਰਖੀਏ। [8]ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਮਤ ਪਰਖ ਪਰਖ ਕੇ ਲੈ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [9]ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਭਿੱਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦ ਲਿਆ ਹੈ। [10]ਰਾਜ ਰੂਪ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਵਡੇ ਹੰਕਾਰੀ ਨੇ। [11]ਚਿਕਨਾਈ ਵਾਲੇ ਘੜੇ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਜੀਕੂੰ (ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ)। [12] ਕਪਟ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬੁੱਧੀ ਕਮਲੀ ਹੋ ਗਈ। [13](ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ) ਫੇਰਿਆ (=ਮੋੜਿਆ ਯਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ) ਨਾਂ ਮੁੜਿਆ ਗੁਰੂ ਵਲ ਨੂੰ। *ਪਾः—ਧਾਰਾ।

†ਪਾः—ਗੁਰ। ‡ਦਰਯੋਧਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਹਠ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਰਬੱਗਯ ਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੱਸਕੇ ਉਸੇ ਦੀ ਪੇਰਨਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਾਂਙੂ ਕਵਿ ਜੀ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕੁਮਤਿ ਦਾ ਕਾਰਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਲੋਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਦਤ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ। ਇਹ ਗਲ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ੩੮ ਤੋਂ ਸਫੁਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਾਨਿ ਬਿਨ ਧੀਰ[1] ॥੩੭॥ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਮਹਿਤ ਕਚੇਰਾ[2]। ਚੇਰਾ ਬਨ੍ਯੋ ਨ, ਭਾਗ ਮੰਦੇਰਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਭਲਾ ਨ ਕਰਨਾ। ਕਰੁਨਾ ਕਿਮਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗੁਰ ਸਰਨਾ[3] ॥ ੩੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮਚੰਦ ਮਸਲਤ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਕੁਟਵਾਰ ਦਾ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ [4]"ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ! ਭਾਖ੍ਯੋ ਕਹਾਂ? ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਘਟਾਇ। ਜਿਹ ਸੋਂ ਵਧ੍ਯੋ ਵਿਰੋਧ ਬਹੁ ਤਿਸ ਕੇ ਕਿਮ ਢਿਗ ਜਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਹਮ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੰਤੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਤਿਮਾ[5] ਕੋ ਨਿਤ ਅਰਚੰਤੇ। ਜੋ ਸੈਲਨ ਕੀ ਸਭਿ ਠਕੁਰਾਈ[6]। ਪੂਜਹਿਂ ਸਾਲਗਰਾਮ ਸਦਾਈ ॥ ੨ ॥ ਰਾਜਪੂਤ ਹਮ ਬੰਸ ਬਡੇਰੇ। ਰਹੇ ਸਦੀਵ ਮੂਰਤਨਿ ਚੇਰੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਤਜਿ ਅਬਿ ਨਰ ਤਨ ਪਾਸ। ਜਾਇ ਕਰਹਿਂ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਅਰਦਾਸ ॥ ੩ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿਂ ਲਾਇਕ ਮੋਕਹੁ। ਅਪਰ ਬਾਤ ਸਮੁਝਾਵਹੁਂ ਤੋਕਹੁ। ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਸਿੱਖ ਨ ਕੋਊ। ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ ਨ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸੋਊ ॥ ੪॥ ਅਪਨਿ ਬਡਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲੰਤੇ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਕੀ ਪੂਜ ਕਰੰਤੇ। ਮੈਂ ਏਕਲ ਹੀ ਨਿਜ ਮਤ ਛੋਰਿ। ਕੈਸੇ ਬਨੌਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਓਰ ॥ ੫ ॥ ਗਿਰਪਤਿ ਸਗਰੇ ਹਾਸ ਬਖਾਨਹਿਂ। ਗਜ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਸਿੱਖ ਪਛਾਨਹਿਂ[7]। ਜਬਹਿ ਕਦਾਚਿਤ ਬਨਹਿ ਸਮਾਜਾ। ਜੋ ਨਿਜ ਧਰਮ ਬਿਖੈ ਦ੍ਰਿਢ ਰਾਜਾ[8] ॥੬॥ ਮੋਕਹੁ ਕਹੈਂ ਤਰਕਨਾ ਸਾਥੀ।–ਕਰਿ ਲਾਲਚ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਹਾਥੀ। ਬਨ੍ਯੋ ਜਾਇ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਸਿੱਖਨ–। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਬਾਤ ਭਵਿੱਖਨ ॥੭॥ ਲਖਹਿਂ–ਕਲੰਕਤਿ ਕੁਲ ਇਨਿ ਕੀਨਸਿ–। ਤੁਵ ਮਤਿ ਲੇਧ ਬਨਹੁਂ ਨਹਿਂ ਹੀਨਸਿ[9]। ਅਜ਼ਮਤਿ ਸਹਿਤ ਜਿ ਗੁਰੂ ਬਤਾਵੈਂ। ਇਹੁ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹਿਂ ਮੋ ਕਹੁ ਆਵੈ॥੮॥ ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਕੈਦ ਗੁਰ ਬਡੇ। ਨਹਿਂ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੈਸਿਹੁਂ ਛਡੇ। ਕਰਤੋ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਅਦਬੀ ਘਨੀ। ਤਹਿਂ ਕੀ ਬਾਤ ਸਕਲ ਹਮ ਸੁਨੀ ॥ ੯ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਤਿਹ ਸਾਥ ਨ ਕਰੀ। ਸਰਬ ਅਵੱਗਯਾ ਨਿਜ ਪਰ ਜਰੀ। ਹਾਥ ਨ ਪਾਵ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਟੂਟਾ। ਨਾਂਹਿਨ ਕਿਤ ਤੇ ਰਾਜ ਨਿਖੂਟਾ ॥ ੧੦ ॥ ਅਲਪ ਜਾਤਿ ਜੋ

[1]ਰਾਜਾ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਵਡੀ ਉਮਰਾ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬੇ-ਹੌਸਲਾ ਜਾਣਕੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2](ਰਾਜਾ) ਕੱਚਾ ਹੈ। [3]ਗੁਰ ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਮੇਹਰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ)। [4]ਭੀਮਚੰਦ ਬੋਲਿਆ। [5]ਮੂਰਤੀ। [6]ਭਾਵ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਜੋ ਹਨ। [7]'ਹਾਥੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਖ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ' ਇਉਂ ਸਮਝਣਗੇ। [8]ਰਾਜੇ ਹਨ। [9]ਮੈਂ ਹੀਣਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਂਗਾ।

ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ[1]। ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਹੀ।-ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ, ਕੋ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰੂ-। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੂ[2] ॥੧੧॥ ਪੈਸਾ ਕੌਡੀ ਆਨਿ ਚਢਾਵਤਿ। ਝੂਠਹੁ ਕਹੈਂ ਕਿ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਤਿ। ਜਾਟ ਗਵਾਰ, ਲੁਬਾਣੇ, ਬਣੀਏ। ਝੀਵਰ ਆਦਿ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਭਣੀਏ॥੧੨॥ਮਿਲਿ ਕੈ 'ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ' ਸਭਿ ਕਹੈਂ। ਪ੍ਰਤਿਮਾ[3] ਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਨਹਿਂ ਲਹੈਂ। ਹਮ ਤੌ ਰਾਜਪੂਤ ਬਡ ਗਸਾਤੇ। ਸੁਨਿਬੇ ਕਥਾ ਪੁਰਾਨਨ ਰਾਤੇ[4] ॥੧੩॥ ਬੈਰਾਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਸਾਧੂ। ਰੰਗੇ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਮਗ ਲਾਧੂ[5]। ਕੰਨਪਾਟੇ ਜੋਗੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ਇਨ ਪੂਜਨ ਕੇ ਹਮ ਅਧਿਕਾਰੀ॥੧੪॥ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਗੁਰੂ ਮਨਿੰਦ ਹਮਾਰੇ।ਰਾਜਪੂਤ ਪੁਨ ਜਾਤਿ ਉਦਾਰੇ। ਕਿਮ ਪਾਹੁਲ ਹਮ ਲੈਹੈਂ ਜਾਇ।ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਮਨ ਮਹਿਂ ਉਪਜਾਇ ॥੧੫॥ ਸਿੱਖ ਹੋਨਿ ਮਹਿਂ ਅਵਗੁਨ ਘਨੇ । ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਹੇਰੇ ਨਿਜ ਮਨੇ। ਕਰਿ ਦਲ ਬਲ ਕੋ ਦੂਰਦ ਮੰਗਾਵਹੁ। ਨਾਤੁਰਿ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਛੁਟਕਾਵਹੁ॥੧੬॥ਉਤ ਹਜ਼ਰਤ ਬਿਗਰਯੋ ਇਨ ਸੰਗਾ*। ਜੇ ਇਤ ਅਰਹਿ ਮਚਹਿ ਬਡ ਜੰਗਾ। ਕਿਤ ਚਲ ਜਾਇਂ ? ਨ ਥਿਰਬੇ ਥਾਈਂ[6]। ਤਬਿ ਜਾਨੈਂ ਜਬਿ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਪਾਈ॥੧੭॥ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰ ਅਹੋ ਤੁਮ ਸਯਾਨੇ। ਬਸਹਿ ਜਾਇ ਤਬਿ ਕੌਨ ਸਥਾਨੇ? ਗੁਰਤਾ ਗਰਬ ਨਵੀਨੀ ਬੈਸ। ਪੁਜ-ਵਾਵਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਮਹਿਂ ਬੈਸਿ[7]॥੧੮॥ਯਾਂਤੇ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ। ਜਬਿ ਗਰ ਪਰੈ ਭਾਰ ਪਹਿਚਾਨਹਿ। ਜੇ ਅਬਿ ਦੁਰਦ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਦੇਹੈ। ਬੈਠਯੋ ਰਹੈ ਸਰਬ ਸੁਖ ਲੈਹੈ॥੧੯॥ਭੋ ਕੁਟਵਾਰ ! ਅਬਹਿ ਤੂੰ ਜਾਹੁ। ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹੁ।ਜਸੋਂ ਮੈਂ ਕਹੀ ਸਕਲ ਸਮੁਝਾਵਹੁ। ਬਿਨੈ ਭਨਹੁ ਬਲ ਅਧਿਕ ਜਨਾਵਹੁ॥ ੨੦॥-ਦਿਹੁ ਮਤੰਗ ਰਾਜੇ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਕਰਹੁ ਸੰਧਿ ਜਿਸ ਤੇ ਰਸ ਰਾਖਾ--।ਨਾਂਹਿਤ ਗੁਰੂ ਕੰਨੈ ਇਮ ਕਹੀਅਹਿ।--ਭਏ ਬਿਰੋਧ ਨ ਕਬਿ ਸੁਖ ਲਹੀਅਹਿ--॥੨੧॥ਭਏ ਨੰਮ੍ਰਿ, ਗਜ ਕਰਹਿ ਜਿ ਦੈਬੋ।ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਹੀ ਕੀਜੈ ਲੈਬੋ।ਨਾਂਹਿ ਤੋ ਦਲ ਬਲ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਮੇਰੋ।ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ

[1]ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜੋ (ਕੁਝ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ (ਓਹ......)। [2]ਕੋਈ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਤੇ ਕੋਈ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ, ਹੱਥ ਜੋੜ ਜੋੜਕੇ ਪਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ......। [3]ਮੂਰਤੀ, ਬੁਤ। [4]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਾਂ। [5]ਰੰਗੇ ਬਸਤ੍ਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। [6]ਤੇ ਚਲੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਗੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ) ਟਿਕਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ (ਲੱਭਣੀ)। [7]ਬੈਠਕੇ।

*ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਤੁਰਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਥਾ ਬਡੇਰੋ ॥ ੨੨ ॥ ਜੋ ਸਭਿ ਸੈਲਨ ਧਾਰ ਬਾਈਸ[1] । ਤਿਨ ਕੇ ਈਸ਼ਨਿ ਕੋ ਮੈਂ ਈਸ਼। ਰਹੈਂ ਸਦਾ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਚਹੀਐ, ਪਹੁੰਚਿ ਚਮੂੰ ਲੈ ਸਾਰੀ[2]' ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਬੈਨਾ । ਰਹਯੋ ਵਜ਼ੀਰ ਨੀਚ ਕਰਿ ਨੈਨਾ । ਅਪਰ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸਭਿ ਸਨਮਾਨੋ'ਮਹਾਰਾਜ ! ਤੁਮ ਅਧਿਕ ਸਿਆਨੇ ॥੨੪॥ ਆਨਿ ਬਸ੍ਯੋ ਰਾਵਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ੂ । ਬਿਚਰਤਿ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਹਮੇਸ਼ੂ । ਚਾਰਹੁੰ ਕੂੰਟਨਿ ਤੇ ਧਨ ਆਵੈ । ਨਾਨਾ ਵਸਤੁ ਉਪਾਇਨ ਲਯਾਵੈਂ ॥੨੫॥ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਗਜ ਜਾਚ੍ਯੋ ਏਕਾਦੇਹਿ ਤੁਮਹਿਂ, ਗੁਰ ਚਹਿਯ ਬਿਬੇਕ[3]। ਅਲਪ ਵਸਤੁ ਹਿਤ ਬਾਦ ਬਡੇਰਾ। ਸੁਨਹਿ ਸਮੂਹ ਨ ਭਨਹਿਂ ਅਛੇਰਾ' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕੁਟਵਾਰ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹ੍ਯੋ । 'ਮੈਂ ਆਨਹੁਂ ਗਜ ਕੋ ਤੁਮ ਚਹ੍ਯੋ' । ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਪੌਰ ਚਲਨਿ ਚਿਤ ਦੀਨਿ ॥੨੭॥ ਤੁਰੰਗ ਮੰਗਾਇ ਅਰੂਢਿ ਸਿਧਾਰਾ । ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਪੰਥ ਉਲੰਘ੍ਯੋ ਸਾਰਾ । ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੋਕਾ । ਜਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਲੋਕਾ[4]॥੨੮॥ਉਤਰਨਿ ਸਦਨ ਕੀਨਿ ਤਬਿ ਡੇਰਾ।ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ਭਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ਪਾਨੀ ਤੇ ਪਗ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ ਤਨ ਸਾਰੇ॥ ੨੯॥ ਜਬਿ ਗੁਰ ਕੋ ਲਾਗ੍ਯੋ ਦਰਬਾਰਾ । ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਧਿ ਕੁਟਵਾਰ ਪਧਾਰਾ॥ ਪਹੁੰਚਿ ਪੌਰ ਪਰ ਕੀਨਿ ਬਤਾਵਨ। 'ਮਮ ਸੁਧਿ ਅੰਤਰ ਕਰਹੁ ਜਨਾਵਨ'॥ ੩੦॥ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਚਲਿ ਕੈ ਤਤਕਾਲਾ।ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ ਨਿਕਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਮਹਿਪਾਲਕ ਕੁਟਵਾਲ । ਦਰਸ ਰਾਵਰੋ ਚਹੈ ਬਿਸਾਲ' ॥੩੧॥ ਹੁਕਮ ਕੀਨਿ 'ਆਵਨ ਦਿਹੁ ਤਾਂਹੀ' । ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਪਾਹੀ । ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿਕੈ। ਹਾਥਬੰਦਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ॥੩੨॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਗਯੋ । ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਪੁਨ ਭਯੋ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰਿ ਬਾਕ ਉਚਰ੍ਯੋ । 'ਕਹੁ ਕਿਮ ਰਾਜੇ ਭੇਜਨ ਕਰ੍ਯੋ?' ॥ ੩੩ ॥ ਜਾਨਿ–ਕਹਾਂ ਅਫਰ੍ਯੋ ਹੰਕਾਰੀ। ਕਪਟ ਕਠੋਰ ਕੁਟਿਲਤਾ ਧਾਰੀ[5]–।ਸੁਨਿ[6]

[1]ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਈ ਧਾਰਾਂ । [2]ਜੇ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੈਨਾਂ ਲੈਕੇ (ਉਹ ਜੋ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਵਿੱਚ) ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੇ । [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਲੋਕੀਂ ਫਿਰ ਟੁਰ ਰਹੇ ਹਨ । [5](ਪਰ) ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂ ਅਫਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਕਿਉਂ ਕਪਟ ਤੇ ਕਰੜੀ ਕੁਟਿਲਤਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੁ । [ਸੂਚਨਾ–ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖਯ ਵਾਕ ਸਮਝਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ,ਅਗਲੀ ਬਾਤ ਚੀਤ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਜਾਨਿ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ=ਜਾਣਦੇ ਸਨ । [6]ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਕਿ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿੰਵ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ।

ਕੁਟਵਾਰ ਭਨੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। 'ਅੱਗ੍ਰ ਆਪ ਕੇ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ॥ ੩੪ ॥ ਅਹੈ ਸਰਲ ਤੁਮ ਪੰਥ ਭਲੇਰਾ[1]।ਜਸੁ ਕੋ ਉਚਰਤਿ ਸਂਝ ਸਵੇਰਾ।ਰਾਵਰ ਕੋ ਪਾਵਨ ਲਖਿ ਪਾਵਨ[2]। ਚਾਹਤਿ ਰਿਦੇ ਸਾਂਝ ਕੋ ਪਾਵਨਿ ॥ ੩੫ ॥ ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਕਾਰਜ ਅਬਿ ਐਸੋ।ਪਠਯੋ ਵਕੀਲ, ਗਯੋ ਕਹਿ ਜੈਸੋ।ਸਗਿਧਨਿ ਕੇ ਲਾਗੀ ਅਬਿ ਆਵੈਂ। ਚਹਿਯ ਅਜਾਇਬ ਵਸਤੁ ਦਿਖਾਵੈਂ[3] ॥ ੩੬ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਬਿਨਾ ਅਪਰ ਥਲ ਨਾਂਹੀ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਯਾਂਤੇ ਪਠਿ ਪਾਹੀ[4]।ਬਨਹਿ ਆਪ ਕੋ ਭੀ ਅਬਿ ਐਸੋ।ਰਾਜੇ ਸੰਗ ਰਹੈ ਰਸ ਜੈਸੋ ॥੩੭॥ ਜੋ ਬਾਈਸ ਧਾਰ ਕੇ ਈਸ਼। ਸਭਿ ਕੇ ਸੀਸਨ ਪਰ ਅਧੀਸ਼[5]। ਪਰਬਤਪਤਿ ਸਮਸਰ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਤੇ ਦੀਰਘ ਸੋਈ ॥੩੮॥ ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੋ ਰਸ ਹੀ ਰਾਖਨਿ। ਪੂਰਹੁ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਨਿ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਸੰਧਿ ਰਹੈ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤੀ। ਡਰਹਿ ਜਿ ਸਗਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਰਾਤੀ ॥ ੩੯ ॥ ਕਾਰਜ ਪਰੈਂ ਪਰਸਪਰ ਘਨੇ। ਸੋ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਤਤਛਿਨ ਬਨੇ। ਇਹ ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੇ ਬਸਿ ਅਹੈ। ਰਾਖਨਿ ਰਸ,ਨਤੁ ਬੇਰਸ ਚਹੈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਇਹ ਬਡੀ ਨ ਕੋਈ। ਜਾਚੀ ਦੇਹੁ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਸੋਈ।ਭੀਮਚੰਦ ਸੈਲੇਂਦ੍ਰ ਬਿਲਿੰਦ। ਤੁਮਰੇ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੪੧ ॥ ਸੈਨਾ ਘਨੀ ਸਮੀਪ ਜਿਸੀ ਕੇ। ਸੈਲ ਦੇਸ ਅਨੁਸਾਰਿ ਤਿਸੀ ਕੇ। ਬਡੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਭਾਰੋ। ਕਹੇ ਬਾਕ ਤੇ ਕਰਹਿ ਨ ਟਾਰੋ[6] ॥ ੪੨॥ਬਾਸ ਸਮੀਪੀ ਦੋਇਨ ਕੇਰਾ।ਸੰਧਿ ਕਰੇ ਸੁਖਿ ਸਭਿਨਿ ਬਡੇਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਢਿਗ ਭੇਜਾ।ਕਹ੍ਯੋ-ਸੰਦੇਸਾ ਅਸ ਅਬਿ ਲੇ ਜਾ-' ॥੪੩॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਕੁਟਵਾਰ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਕੁਟਵਾਲ ਨੇ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਨਿਪਟ[7] ਕਪਟ ਕੇ ਕੂੜ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਧੀਰ।ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਅਦੀਨ[8] ਪ੍ਰਭੁ:-'ਜਬਿ ਤੂੰ ਗਿਰਪਤਿ ਤੀਰ[9] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਿਮ ਨ੍ਰਿਪ ਭਨਯੋਂ ਸੁਨਯੋਂ ਤੈਂ ਕਹਾਂ।ਗਰਬਤਿ ਬਚਨ ਕਹੇ ਤਿਨ ਜਹਾਂ।ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਿਮ ਹੁਇ ਮੇਲ ਹਮਾਰਾ। ਕਰਹਿ ਕਪਟ ਕਪਟੀ ਕੂੜਿਆਰਾ ॥ ੨ ॥ ਕਹਯੋ ਕਿ

---

[1]ਭਾਵ (ਰਾਜਾ) ਤੁਹਾਡੀ ਭਲਿਆਈ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਸਰਲ ਹੈ। [2]ਆਪਦੇ ਚਰਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ। [3]ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਅਸੀਂ) ਅਣੋਖੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਿਖਾਈਏ। [4](ਆਪਦੇ) ਪਾਸ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। [5]ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਹੈ। [6]ਆਪਣੇ ਕਹੇ ਵਾਕ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵ 'ਹਾਥੀ ਮੋੜ ਦਿਊਂਗਾ' ਇਹ ਗਲ ਕਹਿਕੇ ਮੁਕਰੇਗਾ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਉਸਦੇ ਬਚਨ ਕਹੇ ਤੇ (ਕੋਈ) ਟਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। [7]ਅਤਿਅੰਤ। [8]ਨਿਰਭਯ। [9]'ਜਦ ਤੂੰ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਸੈਂ (ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ)'।

–ਮੋ ਸੋਂ ਬਿਗਰੇ ਜਬੈ।ਕਿਸ ਬਲ ਬਸੇ ਜਾਇ ਗੁਰ ਤਬੈ।ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਗਾਰੇ। ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਬਡੇ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ–॥ ੩ ॥ ਸੋ ਆਸ਼ੈ ਕਲਾ ਸਮੁਝੇ ਮਾਨੀ।–ਰਾਖਹਿਂ[1] ਹਿੰਦੁਨਿ ਲਾਜ ਮਹਾਨੀ। ਸੀਸ ਦਿਲੀਸ਼ੁਰ ਕੋ ਹੁਇ ਆਪੇ[2]।ਤਨ ਤਜਿ ਗਏ–,ਸੁਮਤਿ ਸੇ ਜਾਪੇ[3] ।੪। ਜਗ ਮਹਿਂ ਇਸਥਿਰ ਰਹਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਜੋ ਉਪਜਹਿ ਸਭਿ ਬਿਨਸਤਿ ਸੋਈ। ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਜੋ ਪਰ-ਉਪਕਾਰੀ। ਤਜਹਿਂ ਸਰੀਰ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਧਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਸੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜੀਵਤ ਹੀ ਜਾਨਹੁਂ। ਸੁਜਸੁ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਭਲੇ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁਂ। ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਦੇਖਾ। ਅਪਨਿ ਬਡੇ ਪਰ ਕਰਹੁ ਪਰੇਖਾ ॥ ੬ ॥ ਕੋ ਜੀਵਤਿ ਹੈ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ ? ਬਾਬਰ ਆਦਿਕ ਦਲ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਸਕਲ ਕਾਲ ਕੋ ਅਹੇ ਚਬੀਨਾ। ਧੰਨ ਸਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਜਿਨ ਜਸੁ ਲੀਨਾ ॥੭॥ ਰਾਜੇ ਕੰਨੈ ਕਹੁ ਕੁਟਵਾਰ !।–ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਕਹਿਰ ਉਦਾਰ। ਕਪਟ ਕੂਰ ਕਰਿ ਕਹਿਰ ਨ ਜਾਚੋ। ਸਰਲ ਰਿਦੇ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਰਾਚੋ ॥ ੮ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਤੇ ਪੂਰਨ। ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇਂ ਤੂਰਨ।ਜੇ ਕੋ ਬੁਰਾ ਕਰੇ ਕਿਸ ਭਾਂਤੀ। ਲਹਿ ਸੰਕਟ ਕੋ ਭੂਮ ਪਪਾਤੀ[4] ॥ ੯ ॥ ਦੂਧ ਪੂਤ ਧਨ ਧਾਮ ਮਹਾਨੇ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਗਨ ਰਤਨ ਖਜ਼ਾਨੇ। ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਉੱਤਮ ਇਹ ਘਨੇ। ਪਾਵਹਿ ਸੋ, ਸੇਵਕ ਜੋ ਬਨੇ ॥ ੧੦ ॥ ਹੁਇ ਹੰਕਾਰੀ ਓਜ ਜਨਾਵਹਿ। ਗੁਰ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਬਨਿ ਆਵਹਿ। ਬਲ ਤੇ ਕਰਹਿ ਜਾਚਨਾ ਜੋਇ। ਖੜਗਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋਇ–'॥੧੧॥ਭੀਮਚੰਦ ਜੋ ਬੈਠ ਇਕੰਤ। ਕਰਯੋ ਅਮਾਤਨ ਸੰਗ[5] ਮਤੰਤ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਜਥੈ ਬਖਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਕੁਟਵਾਰ ਭਯੋ ਹੈਰਾਨਾ ॥੧੨॥–ਮੈਂ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਨਹੀਂ ਕੋ ਆਯੋ। ਥੋਰੇ ਨਰ ਸੋਂ ਮਤਾ ਪਕਾਯੋ। ਘਟ ਘਟ ਕੋ ਇਹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਤਹਿਂ ਕੀ ਕਹੀ ਲਖੀ ਸਭਿ ਸੁਾਮੀ–॥ ੧੩॥ ਮਹਿਮਾ ਮਾਨਿ–ਮਹਿਦ ਮਹੀਆਨ[6]। ਇਹ ਸਭਿ ਕੇ ਮਾਲਕ ਭਗਵਾਨ–। ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਉਠਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਖਰੋ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਮੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੧੪॥ਕੀਨਸਿ ਮਨ ਮਲਿੰਦ ਮਾਨਿੰਦ[7]। ਚਹਿ ਮਕਰੰਦ ਪਗਨਿ ਅਰਬਿੰਦ। ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਆਗੈ ਨੰਮ੍ਰਿ ਸੀਸ ਧਰਿ ਦੀਨਿ॥੧੫॥'ਛਿਮਹੁ ਅਵੱਗਯਾ ਜੇਤਿਕ ਮੇਰੀ। ਕਹਾਂ ਕੁਟਿਲਤਾ ਕੂਰ ਕਰੇਰੀ[8]। ਸਭਿ

[1]ਰੱਖੀ ਹੈ। [2]ਔਰੰਗ ਦੇ ਸਿਰ ਹੋਕੇ ਆਪ ਹੀ........। [3]ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [4]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਡਿੱਗ ਕੇ। [5]ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨਾਲ। [6]ਮੰਨ ਗਿਆ ਕਿ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਮਹਿਮਾ ਵਡੀ ਤੋਂ ਵਡੀ ਹੈ। [7]ਭੌਰੇ ਵਰਗਾ। [8]ਝੂਠੀ ਤੇ ਕਰੜੀ।

ਅਨਜਾਨ ਪਨੈ ਮਹਿ ਜਾਨਹੁ। ਅਬਿ ਸੇਵਕ ਲਖਿ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਹੁ॥੧੬॥
ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਪਟ ਰਚਹਿਂ ਅੱਗਜਾਨੀ। ਖੋਟੇ ਭਾਗ ਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ। ਕਿਮ
ਛਲ ਪੁਜਹਿ ਆਪ ਕੇ ਸਾਥ। ਬਿਦਤਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਜਿਮ ਫਲ ਹਾਥ[1]॥੧੭॥
ਪਰਾਧੀਨ ਹਮ ਭੂਪ ਸਦੀਵਾ। ਬਰਤਹਿਂ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਿਤ ਜੀਵਾ[2]। ਤਿਸ
ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਪਟ ਸਕੂਰ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਠਾਨਯੋਂ ਆਨਿ ਹਜ਼ੂਰ॥੧੮॥ ਕਰਯੋ
ਇਕੰਤ ਮਤੰਤ ਨਰਿੰਦ। ਨਰ ਪੰਚਨ ਢਿਗ[3], ਨਾਹਿਨ ਬ੍ਰਿੰਦ[4]। ਸੋ ਸਭਿ
ਰਾਵਰ ਕੇ ਮੁਖ ਸੁਨਯੋਂ।ਸਭਿ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਇ ਜੋ ਭਨਯੋਂ॥੧੯॥ਦ੍ਰਿਢਪ੍ਰਤੀਤ
ਅਬਿ ਰਹਿ ਚਿਤ ਮੇਰੋ।ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨ ਜੁਗ ਚਰਨਨਿ ਹੇਰੋਂ।ਭੀਮਚੰਦ ਮਤਿ-
ਮੰਦ ਗੁਮਾਨੀ। ਭਯੋ ਕੁਭਾਗ ਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ॥੨੦॥ਦੁਰਦ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਹਿਤ
ਹੈ ਬ੍ਰਾਦੀ। ਭਨਯੋ ਵਜ਼ੀਰ–ਲਖਹੁ ਗੁਰ ਗਾਦੀ। ਸੇਵਕੁ ਬਨਹੁ ਸਭੈ ਕੁਛ
ਪਾਵਹੁ। ਨਹਿਂ ਨਾਹਕ ਬਹੁ ਬੈਰ ਬਧਾਵਹੁ– ॥੨੧॥ ਮਾਨੀ ਨਹੀਂ[5], ਕਰੀ
ਮਨ ਭਾਈ। ਗਜ ਹਿਤ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਮੋਹਿ ਸਿਖਾਈ। ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਅੰਤਰ
ਜਾਮੀ ! ਕਹਹੁ ਜਥਾ ਮੈਂ ਕਰਹੁਂ ਬਖਾਨੀ' ॥੨੨॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ
ਫੁਰਮਾਯੋ। “ਧਾਮ ਬਰੌਲੀ ਬੀਚ ਬਨਾਯੋ। ਦਾਸ ਹਮਾਰੋ ਤੂੰ ਇਕ ਤਹਾਂ।
ਅਹੋ ਪ੍ਰਥਮ ਤੇ ਤੈਂ ਅਬਿ ਲਹਾਂ[6]॥੨੩॥ਕਹਹੁ ਜਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਕਟਬਨਾਈ।
ਸਿਖ ਕੀ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ਮਿਟਾਈ ।–ਗੁਰ ਘਰ ਬਿਨਾ ਨ ਦਿਹੁ ਕਿਤ
ਹਾਥੀ। ਇਹੀ ਭਾਵਨਾ ਮਮ ਮਨ ਸਾਥੀ[7]–॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਮ ਤਿਹ[8]
ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ ।–ਕਰਹਿਂ ਇਸੀ ਬਿਧਿ, ਦੇਹਿਂ ਨ ਆਨਾ–। ਸੋ ਨਿਜ ਬਾਕ
ਨ ਕੂਰੋ ਠਾਨੈਂ। ਜ਼ਾਹਰ ਜਿਹ ਜਹਾਨ ਮਨ ਜਾਨੈ[9]॥੨੫॥ ਨਹਿਂ ਗਜ ਦੈਬੇ
ਮਹਿਂ ਇਹ ਕਾਰਨ। ਭੀਮਚੰਦ ਸੰਗ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨਿ। ਇਮ ਸੁਨਿ ਜੋ ਉਰ
ਕੋਪ ਉਪਾਵੈ। ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਹਮ ਕੋ ਡਰਪਾਵੈ ॥੨੬॥ ਤੌ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ
ਕਹਹੁ ਸੰਦੇਸਾ ।–ਰਣ ਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਲੇਹਿ ਗਜੇਸ਼ਾ। ਇਹਾਂ ਕਲੀਵ[10] ਤ੍ਰਿਯਾ

[1]ਹੱਥ ਉਪਰ (ਰਖੇ) ਫਲ ਵਾਂਙ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ। [2]ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। [3](ਤੇ ਕੇਵਲ) ਮੁਖੀਏ ਨਰਾਂ ਪਾਸ। [4]ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। [5](ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਗੱਲ) ਨਹੀਂ ਮੰਨੀਂ। [6]ਬਰੌਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ (ਇਕ) ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਓਥੇ ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਇਕ ਦਾਸ ਸੀ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ (ਪਰ) ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆਈ ਹੈ। (ਅ) (ਤੂੰ ਤਾਂ) ਘਰ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹੀ ਵਿਚੋਲਾ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਹੀ ਇਕ ਦਾਸ ਪਹਿਲੋਂ ਤੋਂ ਓਥੇ ਸੈਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਤੂੰ ਪਛਾਣੀ ਹੈ ਇਹ ਗਲ। [7](ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਹਿਆ ਸੀ) ਇਹੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਸਾਥ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। [8]ਤਿਸ (ਸਿਖ) ਨੂੰ। [9]ਜਿਸ (ਗਲ) ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। [10]ਖੁਸਰੇ।

ਨਹਿਂ ਕੋਈ[1] । ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨੇ ਡਰ ਹੋਈ ॥ ੨੭ ॥ ਹਮ ਸਮੇਤ ਸਭਿ
ਸੁਭਟਨਿ ਕੇਰਾ।ਪਰਚਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥਬਡੇਰਾ।ਕਰਹਿਂ ਚਲਾਵਨਿ ਹਤਹਿਂ
ਨਿਸ਼ਾਨੇ । ਆਪਸ ਬਿਖੇ ਬੀਰਤਾ ਠਾਨੇ॥੨੮॥ਤਿਨ[2] ਪਰਖਨਿ ਹਿਤ ਚਿਤ
ਚਹਿ ਮੋਰਾ । ਕਬਿ ਰਿਪੁ ਗਣ ਸੋਂ ਰਣ ਹੁਇ ਘੋਰਾ । ਹਮਰੇ ਦੂਊ ਬਾਰਤਾ[3]
ਨੀਕੀ । ਕਰਹੁ ਨਰਿੰਦ ! ਭਾਵਤੀ ਜੀ ਕੀ–' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕੁਟਵਾਰ
ਕਹ੍ਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ । 'ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਪਿਖਿ ਰਾਵਰਿ ਓਰ।ਜਿਸ ਕੇ ਭਲੇ ਭਾਗ
ਹੁਇਂ ਨਾਂਹੀ।ਬਨਹਿ ਬਿਰੋਧੀ,ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਹੀ' ॥੩੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਰੁਖ਼ਸਦ
ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਚਾਲਾ । ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਨੰਮ੍ਰੀ ਭਯੋ ਬਿਸ਼ਾਲਾ । ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਜਾਤਿ
ਬਿਚਾਰਤਿ ।–ਭੀਮਚੰਦ ਸਠ ਹਠ ਉਰ ਧਾਰਤਿ–॥ ੩੧ ॥ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਪੁਨ
ਬਿਲਾਸਪੁਰਿ ਜਾਈ । ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਬੈ ਜਹਿਂ ਥਿਰ ਗਿਰਰਾਈ। ਠਾਨਿ ਬੰਦਨਾ
ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ । ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਛੂਛਾ,ਕਹ੍ਯੋ ਮਹੀਪਾ॥੩੨॥ 'ਕਹੁ ਕੁਟਵਾਰ !
ਗੁਰੂ ਕੈਨਿ ਜਾਈ । ਭਯੋ ਸੰਬਾਦ ਸੁ ਦੇਹਿ ਸੁਨਾਈ । ਮਾਨ੍ਯੋਂ, ਨਹੀਂ ਕਿ
ਕੁੰਚਰ ਦੈਬੋ । ਹਮ ਸੋਂ ਰਸ, ਕੈ ਬਿਰਸ ਚਹੈਬੋ[4]' ॥ ੩੩॥ ਤਬਿ ਕਰ ਬੰਦਿ
ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹੰਦਾ । 'ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਕੀ ਗੁਰੂ ਲਖੰਦਾ । ਤਿਨਹੁੰ ਅੱਗ੍ਰ ਨਹਿਂ
ਕਪਟ ਚਲੰਦਾ।ਜਿਨ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਸੁ ਮਨ ਬਿਸਮੰਦਾ॥੩੪॥ ਹੋਇ ਇਕੰਤ
ਮੰਤ੍ਰ ਪਕਾਯੋ[5] । ਸੋ ਸਗਰੋ ਮੁਝ ਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ । ਅਪਰ ਬਾਕ ਪੁਨ ਭਨੇ
ਅਨੇਕੂ । ਜੇ ਰਤਨਾਕਰ ਅਨੰਦ ਬਿਬੇਕੂ[6] ॥ ੩੫॥ ਨਿਜ ਆਸ਼ੈ ਕੋ ਬਹੁਰ
ਬਖਾਨਾ।ਲੇ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਦਾਸ ਮਹਾਨਾ।ਜੋ ਜਾਰਹਿ ਗਰਬਤਿ ਬਲ ਧਾਰਾ।
ਧਾਰਾ ਖੜਗ ਦਿਖਹਿ ਭਟ ਭਾਰਾ ॥੩੬॥ਹਮਰੇ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕਾਲਾ ।
ਕਾਲ ਕਰਹਿਂ[7] ਰਣ ਮਹਿਂ ਰਿਪੁ ਜਾਲਾ । ਜ਼ਾਲਮ ਜਬਰੀ ਜੋਰ ਉਪਾਇ[8] ।
ਪਾਇ ਨ ਭਲੋ, ਪਰਾਜੈ ਪਾਇ[9]॥੩੭॥ਮੋ ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿ ਨੀਕ ਬਖੇਰਾ ।
ਖੇਰਾ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਹੇਰਾ[10]।ਸੁਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਰਿ ਕਿਧੌਂ ਤੁਰੰਗਾ।ਰੰਗ ਰੰਗ
ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗਾ ॥੩੮ ॥ ਜਿਮ ਰਜਧਾਨੀ ਭੂਪ ਮਹਾਨੀ । ਹਾਨੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ
ਪਰਹਿ ਪਛਾਨੀ।ਛਾਨੀ ਨਹੀਂ ਬਿਦਤਿ ਤੁਮ ਜਾਨੀ । ਕੋ ਕੋ ਗੁਰ ਕੀ ਕੋਹੌਂ

[1]ਏਥੇ ਬੀ ਕੋਈ ਖੁਸਰੇ ਤੇ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਨਹੀਂ । (ਅ) ਡਰਪੋਕ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ । [2]ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਨੂੰ । [3]ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸੰਧੀ ਕਰਨੀ । [4]ਚਾਹਿਆ ਸੁ । [5](ਜੋ) ਮੰਤ੍ਰ (ਤੁਸਾਂ) ਪਕਾਇਆ ਸੀ । [6]ਜੋ ਅਨੰਦ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ । [7]ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ । [8]ਜ਼ਾਲਮ ਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਰਕੇ ਬਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । [9]ਹਾਰ ਹੀ ਪਾਏਗਾ । [10]ਜੋ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਡਿੱਠਾ ਹੈ (ਇਹ ਹੈ) । (ਅ) ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਹੀ ਮੈਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ।

ਕਹਾਨੀ॥੩੯॥ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਗਜ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ। ਨੀਕੇ ਪਾਇ ਲੀਨਿ ਮੈਂ ਭੇਤ॥ਤੁਮ ਭੀ ਮਨ ਤੇ ਤਜਹੁ ਬਿਰੋਧਾ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀਰਘ ਜੋਧਾ ॥੪੦॥ਬਾਤ ਕਹਾਂ ਇਹ ਬਪੁਰੋ ਕਰੀ[1]।ਕਰੀ ਨ ਆਛੀ ਜ਼ਿਦ ਇਮ ਧਰੀ[2]। ਅਬਿ ਭੀ ਸੰਧਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵੋ॥ਪਾਵੈ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਹਰਖਾਵੈ'॥੪੧॥ ਸੁਨਿ ਨਰਿੰਦ੍ਰ ਉਰ ਲਗਯੋ ਬਿਚਾਰਨਿ।--ਚਾਰਨ ਜਿਉਂ ਜਸੁ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨ[3]। ਚਾਰਨ ਪਠੌਂ ਰਖੌਂ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ[4]। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਅਬਿ ਦੈਂ ਹੌਂ ਟਾਰੀ[5] ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਮੈਂ ਅਬਿ ਕਹਯੋ ਤੁਮਾਰੋ ਮਾਨਾ॥ਧੀਰ ਵਜ਼ੀਰ, ਸੁਮਤਿ ਕੁਟਵਾਰ। ਅਪਰ ਸਰਾਹਤਿ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥ ੪੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਉਰ ਧੀਰਜ ਧਰੌਂ। ਬਜਾਹ ਨਿਕਟ ਤਬਿ ਜਾਚਨਿ ਕਰੌਂ॥ਤਬਿ ਤੌ ਲੇਨੋ ਬਨੈ ਜ਼ਰੂਰ॥ਇਕ ਕੁੰਚਰ ਅਰੁ ਡੇਰੋ ਰੂਰ॥੪੪॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਬਿ ਜਾਚਨਿ ਹੋਇ। ਬਜਾਹ ਬਿਖੈ ਲੇਵਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸੰਧਿ ਬਨੰਤੀ। ਇਕ ਕੋ ਚਾਹੇ, ਨਹਿ ਸੁਧਰੰਤੀ ॥ ੪੫॥ ਤੁਮਰੇ ਕਹਯੋ ਕਰਯੋ ਮੈਂ ਟਾਰਾ। ਪੁਨ ਆਨਹੁ ਦ੍ਵੈ ਵਸਤੁ ਉਦਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਨ੍ਰਿਪ ਅਧਿਕ ਸਰਾਹਾ। 'ਇਮ ਹੀ ਆਛੀ ਜਿਮ ਤੁਮ ਚਾਹਾ' ॥ ੪੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਕੁਟਵਾਰ ਆਗਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੫॥

੩੬. [ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਮਝਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਮਤ ਕਰਯੋ 'ਬਜਾਹ ਨਿਕਟ ਪੁਨ ਜਾਇ। ਇਕ ਡੇਰਾ ਅਰੁ ਦੁਰਦ ਕੋ ਗੁਰ ਤੇ ਜਾਚਤਿ ਲਯਾਇਂ' ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਇਮ ਟਰਿ ਕਛੁ ਰਹਯੋ॥ਬਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਆਨੰਦ ਲਹਯੋ। ਇਤ ਕਲਗੀ-ਧਰ ਕਰਹਿਂ ਬਿਲਾਸਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਨਿਤ ਹੁਇ ਅੱਭਯਾਸਾ ॥ ੨ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਰਾਖਹਿਂ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਸੁਭਟ ਜੋ ਜੰਗ ਮਝਾਰੀ। ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਚਲਿਵਾਵੈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗਮ ਮੋਲ ਅਨਾਵੈਂ ॥ ੩ ॥ ਭਈ ਕਲਮ ਜਾਰੀ[6] ਭਟ ਰਾਖੇ॥ਬਿਦਤੀ ਜਗਤ, 'ਗੁਰੂ ਰਣ ਕਾਂਖੇ'॥ਬੀਰ ਸਧੀਰਨਿ ਕੀ ਬਡ ਭੀਰ। ਗਹੈਂ ਤੁਫੰਗਨ, ਤੋਮਰ, ਤੀਰ ॥ ੪ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ

---

[1]ਕੀ ਗਲ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਹਾਥੀ ਦੀ। [2]ਅੱਛੀ (ਗਲ) ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਉਂ ਜ਼ਿਦ ਕਰਨੀ। [3](ਇਹ ਕੁਟਵਾਰ) ਭੱਟ ਵਾਂਗ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਜਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [4]ਦੂਤ ਭੇਜਕੇ (ਹੁਣ) ਸਾਰੀ ਖ਼ਬਰ ਰੱਖਾਂਗਾ। [5]ਹੁਣ ਟਾਲ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। [6]'ਕਲਮ ਜਾਰੀ' ਹੋਣਾ ਇਕ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਭਾਵ ਹੈ ਫੌਜਾਂ ਭਰਤੀ ਕਰਨੀਆਂ।

ਅਤੰਕ[1]।–ਦੁੰਦਭਿ ਪਰੈ[2]–ਰਹੈਂ ਚਿਤ ਸ਼ੰਕ।–ਸ੍ਰੀਗੁਰਹਰਿਗੁਵਿੰਦ ਕੇ ਜੰਗ।
ਸੁਨੇ ਸਮੂਹ ਭਏ ਭਟ ਭੰਗ[3] ॥ ੫ ॥ ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਪਾਇ ਬਿਖਾਦੂ[4]।
ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਚਰਤਿ ਠਾਨਤ ਬਾਦੂ[5]।ਬਸਹਿਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਵਿਖੈ ਸੁਖਾਰੇ।
ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਚਲੀ ਜਗ ਸਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਕਿਸ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨਹੀਂ ਕਿਸ
ਰੀਤਿ। ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਘਰ ਮੈਂ ਨੀਤ।ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਨਾਹਕ ਉਤਪਾਤੀ।
ਰਾਜੇ ਰਾਜਪੂਤ ਜਿਨ ਜਾਤੀ।।੭।। ਰਣ ਮਹਿ ਕਟਹਿਂ, ਨਹੀਂ ਮੁਖ ਮੋਰਹਿਂ।
ਸਿਰ ਭੀ ਦੇਤਿ ਨ ਹਠ ਕੋ ਛੋਰਹਿਂ। ਯਾਂਤੇ ਸੰਧਿ ਕਰਨ ਹੀ ਆਛੀ।
ਬੁਰੀ ਲਰਾਈ ਜੇ ਉਰ ਬਾਂਛੀ'।।੮।।ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰੈਂ।ਮਿਲਿ
ਕਰਿ ਡਰ ਉਪਜਾਇ ਉਚਾਰੈਂ।'ਉਤ ਚਵਗੱਤੇ ਸਾਥ ਬਿਰੁੱਧਾ।ਇਤ ਗਿਰ-
ਪਤਿਨਿ ਸੰਗ ਹੁਇ ਕ੍ਰੁੱਧਾ ॥ ੯ ॥ ਡਰਹਿ ਸੰਗਤਾਂ ਆਇ ਨ ਇਤ ਕੋ।
ਆਨਹਿ ਕੌਨ ਕਾਰ ਬਹੁ ਬਿਤ ਕੋ। ਜਬਹਿ ਆਮਦਨ ਧਨ ਹੁਇ ਥੋਰਾ।
ਚਲਹਿ ਖਰਚ ਕਿਮ,ਗਨ ਭਟ ਘੋਰਾ? ॥੧੦॥ ਅਨਗਨ ਮਨ[6] ਹੀ ਅੰਨ
ਅਨਾਵੈਂ।ਦੀਰਘ ਦੇਗ ਬਨਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬੈਸ ਨਵੀਨਾ।
ਅਬਿ ਲੌਂ ਪਿਖਯੋ ਨਹੀਂ ਰਣ ਕੀਨਾ[7] ॥੧੧॥ ਦਿਪਤਿ ਤੇਜ ਕਹਿ ਸਕਹਿ
ਨ ਕੋਈ। ਰੁਖ਼ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਮੀਪੀ ਹੋਈ[8]।ਆਪ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਸਮੁਝਾਵਹੁ।
ਗਿਰਪਤਿ ਸੋਂ ਜਿਨ[9] ਬੈਰ ਬਧਾਵਹੁ' ॥ ੧੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹੈਂ
ਬਨਾਇ। ਉਰ ਮਾਤਾ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਇ। ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਚਿਤਵ੍ਰਿਤਿ ਬਹੁ
ਰਹੈ। ਸੁਤ ਸੁਭਾਵ ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਲਹੈ ॥੧੩॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੀ ਆਇ
ਸਮੀਪਾ।ਹੇਤੁ ਕਹਨਿ ਕੇ ਸੰਧਿ*ਮਹੀਪ[10]।ਨੰਦਚੰਦ ਅਰੁ ਤਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[11]।
ਸੇਵਕ ਕੌਤਿਕ ਦਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[12] ॥ ੧੪ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪੂਤ ! ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੇ
ਪੂਜ। ਨਿਮਹਿ ਜਗਤ ਜਿਮ ਪਿਖਿ ਸਸਿ ਦੂਜ। ਲਖਿ ਨਿਜ ਦਾਸ ਬਨਹੁ
ਸੁਖਦਾਈ।ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਭਾਈ।।੧੫।। ਅਪਰਨ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ
ਗਿਰੇਸ਼ੂ[13]। ਕਯੋਂਕਿ ਸਮੀਪੀ ਬਸਤਿ ਹਮੇਸ਼ੂ। ਲੈਨਿ ਦੇਨਿ ਬਸਤੁਨਿ ਕੋ
ਆਛੇ। ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਕਈ ਬਾਰ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ ॥ ੧੬ ॥ ਜਿਨ ਕੀ ਸੰਧਿ, ਅਨੰਦ

---

[1]ਡਰਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ (ਕਦੇ) ਜੰਗ ਪਵੇਗਾ। [3]ਮਾਰੇ ਗਏ। [4]ਦੁੱਖ। [5]ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਕਰਕੇ ਝਗੜਾ। [6]ਅਣਗਿਣਤ ਮਣ। [7]ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ। [8]ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰੁਖ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ। [9]ਨਾਂ। [10]ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ। [11]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ। [12]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [13]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ।

*ਪਾ:–ਸਿਧ।

ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਨਹੁੰ ਬਨਾਵਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕਰਾਲਾ। ਸਦਾ ਨਿਕਟ ਜੋ ਵਧਹਿ ਬਖੇਰਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਰਹਿ ਬਿਖਾਦ ਬਡੇਰਾ॥੧੭॥ਤਿਨਕੋ ਕਹਾਂ ਬਿਗਰ ਕੁਛ ਜਾਈ। ਸੰਗਤਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਈ। ਆਇ ਨ ਸਕਹਿ ਆਪ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਅਟਕਹਿ ਕਾਰ ਤਬਹਿ ਧਨ ਰਾਸੀ॥ ੧੮ ॥ ਸਕਲ ਏਕ ਹੈਂ ਗਿਰਪਤਿ ਜੇਤੇ।ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਇਕਠੇਹੁਇਂ ਤੇਤੇ।ਉਠਹਿ ਦੁੰਦ[1]ਤੌਂ ਨਾਹਨ ਆਛੇ। ਹੇ ਸੁਤ ! ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਬਾਛੇ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਚਲਿ ਆਇਂ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਉਚਿਤ ਸੰਧਿ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰਨਿ ਸੰਗ। ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਹੁਇ ਠਾਨਹੁੰ ਜੰਗ॥੨੦॥ ਜਿਤਕ ਸੈਲ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਉਦਾਰਾ।ਸਭਿ ਕੋ ਰਾਜ, ਲੇਤਿ ਧਨ ਸਾਰਾ।ਚਮੂੰ ਤਿਨਹੁੰ ਸੰਗ ਭਟ ਸਮੁਦਾਯਾ।ਲਰਤਿ ਮਰਤਿ ਨਿਤ ਸਮਾ ਬਿਤਾਯਾ॥੨੧॥ਪੁਨ ਤੁਮ ਅਪਨੀ ਸੈਨ ਬਿਲੋਕਹੁ। ਰਣ ਘਮਸਾਨ ਰਿਪੁਨਿ ਕਿਮ ਰੋਕਹੁ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਮਸੰਦਾ।ਸਕਹਿਂ ਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਲੰਦ॥੨੨॥ ਆਛੀ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਬੁੱਧਿ ਬਖੇਰੇ ਕੀ ਪਰਿਹਰੀਅਹਿ’। ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਕੇ ਬੈਨਨ ਸ਼੍ਰੌਨ। ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ ਜਿਨਹੁੰ ਕਿਤ ਭੌਂ ਨ ॥ ੨੩ ॥ ‘ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਮੈਂ ਜਨਮ ਸੁ ਧਾਰਾ।ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਦਿਖਾਉਂ ਖਰ ਧਾਰਾ[2]।ਉੱਤਮ ਰਣ ਜਿਮ ਸੁਰਸਰਿ ਧਾਰਾ[3]। ਤਿਸ ਤੇ ਨਿਜ ਜਨ[4] ਕਰੌਂ ਉਧਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਕਰਹਿਂ ਕੁਟਿਲਤਾ ਜੋ ਮਦ ਮਾਨੀ।ਤਿਨ ਬਾਨੀ ਹਮ ਕਨੌਂਹੁ ਨ ਮਾਨੀ। ਸੋ ਨ ਲਖਹਿਂ ਕਿਹ ਅਪਨਿ ਸਮਾਨੀ[5]।ਮੈਂ ਤਿਨਕੋ ਕਰਿਹੌਂ ਅਪਮਾਨੀ॥੨੫॥ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਕੌ ਬਨਹਿਂ ਬਿਰੋਧੀ।ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਮਧ ਜਿਨ ਬੁਧਿ ਰੋਧੀ[6]। ਅਹੈਂ ਸਮੀਪੀ ਲਹੈਂ ਨ ਸੋਧੀ[7]। ਧਰਿ ਅਹੰਕਾਰ ਸੁ ਉਧਤਿ ਅਬੋਧੀ[8] ॥੨੬॥ਹੇਮ ਕੂੰਟ ਪਰ ਮੈਂ ਤਪ ਕਰਤੇ। ਲਿਯੋ ਹਕਾਰਿ ਸਕਲ ਜਗ ਕਰਤੇ[9]। ਕਰਨੋ ਪਠਾਵਨਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਮੋਹਿ।ਜਾਨੇ ਦੁਸ਼ਟ ਜਿਨਹੁ ਮਨ ਮੋਹ[10]॥੨੭॥ ਦੰਡ ਦੇਨਿਹਿਤ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਦੁਸ਼ਟ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਚਹੈਦਬਾਯੋ।ਜੋ ਮੁਹਿਪੂਜਹਿ

---

[1]ਫਸਾਦ। [2]ਤਿੱਖੀ ਧਾਰਾ। [3]ਜੰਗ ਉੱਤਮ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [4]ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ। [5]ਓਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। [6]ਸਗੋਂ ਦੂਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ (ਰੁਕੀ=) ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। [7](ਇਹ ਪਹਾੜੀਏ) ਸਮੀਪੀ ਹੋਣ ਤੇ ਬੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। [8]ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਊਹ ਮੂਰਖ ਉੱਚੇ ਹੋਏ ਹਨ[ਸੰਸ: ਉਦ੍ਰਤਿ=ਉਚਯਾਈ]। [9]ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਨੇ। [10]।ਜਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਗਯਾਨ ਹੈ।

ਤਿਨ ਰਖਵਾਰਾ। ਰਾਖੈਂ ਹਲਤ ਰੁ ਪਲਤ ਸੁਖਾਰਾ ॥੨੮॥ ਜੇ ਠਾਨਹਿਂ ਬਿਧਿ ਬਹੁ ਬੁਰਿਆਈ*।ਸੰਗ ਤਿਨਹੁਂ ਕੇ ਕਰਵਿ ਲਰਾਈ। ਇਸ ਜਗ ਬਡ ਦੇ ਸੰਕਟ ਤਾਂਹੀ।ਮਰਹਿਂ,ਪਰਹਿਂ ਪੁਨ ਦੋਜ਼ਕ ਮਾਂਹੀ॥੨੯॥ਭੀਮਚੰਦ ਜੇਕਰਹਿ ਨ ਟਾਰਾ।ਤੌ ਮੰਡੌਂ ਮੈਂ ਜੁੱਧ ਅਖਾਰਾ।ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ ਦਬਕਤਿ ਕਿਤਨਾਂਹੀ।ਮੂਢ ਕਰਹਿ ਬਲ ਉਰ ਗਰਬਾਹੀ ॥੩੦॥ ਗਿਰਪਤਿ ਕੋ ਤੋਰੌਂ ਹੰਕਾਰਾ। ਜਥਾ ਮਸਤ ਗਜ ਤਰੁ ਬਡ ਡਾਰਾ[1]।ਸ਼ਕਤਿ ਸਯਾਲ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਕਹਾਂ। ਸ਼ੇਰ ਡਰਾਵਤਿ ਗਰਬਤਿ ਮਹਾਂ ॥੩੧॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਅਧਿਕ ਧਨਵਾਨ। ਖਾਇ ਵਧੇ ਨਿਤ ਪੂਜਾ ਧਾਨ।ਕਾਤੁਰ ਚਿਤਕੇ ਜਿਮ ਬਨ ਹਰਣਾ[2]।ਹਰਨਾ ਧੀਰਜ ਮਤਿ ਕੋ ਬਰਣਾ[3] ॥੩੨॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਕੇ ਨਹਿਂ ਅਧਿਕਾਰੀ[4]। ਜਿਨਹੁਂ ਸੂਰਤਾ ਧੀਰ ਬਿਸਾਰੀ। ਇਨ ਕੇ ਭਨੇ ਨ ਬਨੌਂ ਕਲੀਵਾ[5]। ਬਸਨ ਕਹਾਂ ਹੁਇ ਰਿਪੁ ਤੇ ਨੀਵਾਂ[6] ॥੩੩॥ ਕਹਨੋ ਤੁਮਾਰੋ ਅਬਿ ਇਹ ਮਾਨਹਿ। ਹਮ ਉਤਪਾਤ ਪ੍ਰਥਮ ਨਹਿਂ ਠਾਨਹਿਂ। ਧਰਿ ਹੰਕਾਰ ਜਿ ਆਇ ਪਹਾਰੀ। ਕਨੌਂ ਹੂੰ ਚਾਹੇ ਕਰਨਿ ਬਿਗਾਰੀ[7] ॥੩੪॥ ਬਹੁਰ ਨ ਹਮ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਟਾਰਾ। ਮੋਰੌਂ, ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਨ ਹੰਕਾਰਾ'।ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਨੰਦਨ ਕੇ ਬੈਨ।ਜਥਾ ਜੋਗ, ਜਿਨ ਕੋ ਕਿਤ ਭੈ ਨਾ॥੩੫॥ਤਊ ਕਹਤਿ ਹੀ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਵਨੀ। 'ਇਤ ਸਭਿ ਭੀਮਚੰਦ ਕੀ ਅਵਨੀ[8]। ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਮੇਤ ਬਸਹੁ,ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਨਹਿਂ ਨਿਜ ਤੇ ਉਤਪਾਤ ਉਠਾਵਹੁ' ॥੩੬॥ ਨੰਦਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਮੂਰਖ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਹਿ ਮਾਨੀ। ਮਾਨੀ[9] ਪਰਬਤ ਪਤਿ ਕੇ ਕਹੇ। ਕਿਮ ਗਜ ਅਦਭੁਤ ਦੈਬੋ ਚਹੇਂ ॥੩੭॥ ਬਹੁਰ ਅਪਰ ਕੁਛ ਜਾਚਨਿ ਕਰੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਰਬ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਧਰੇ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਿਜ ਕਰ[10] ਠਹਿਰਾਵੈ।—ਬਸਹਿਂ ਹਮਾਰੇ ਦੇਸ਼— ਬਤਾਵੈ ॥੩੮॥ ਇਸ ਕੋ ਦੈਬੋ ਨਾਂਹਿਨ ਆਛੇ। ਪਰਹਿ ਬਿਗਾਰ ਜਾਨੀਅਹਿ ਪਾਛੇ। ਯਾਂਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਹੋਟਾ[11]।ਜਬਿ ਕਬਿ ਬਨੇ ਸਰਹਿ

[1]ਜਿਵੇਂ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਵੱਡਾ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੋੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [2]ਚਿੱਤ ਦੇ ਕਾਇਰ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬਨ ਦੇ ਹਿਰਨ। [3]ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਮਤ ਨੂੰ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਐਸੇ (ਲੋਕ) ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। [5]ਡਰਾਕੁਲ ਨਹੀਂ ਬਣਾਂਗਾ। [6]ਨੀਵੇਂ ਹੋਕੇ। [7]ਜੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਗਾੜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇਗਾ ਤਾਂ…… । [8]ਇਧਰ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਭੀਮਚੰਦ ਦੀ ਹੈ। [9]ਹੰਕਾਰੀ। [10]ਕੱਰ=ਜਿਸ ਦੇ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਵੇ, ਮਸੂਲ (ਟੈਕਸ)। [11]ਭਾਵ ਆਪ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਹੋੜ ਦਿਤਾ ਹੈ।

*'ਜੇ ਠਾਨਹਿ ਬਿਧ ਬਹੁ ਬੁਰਿਆਈ' ਵਿਚ ਕਾਰਨ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬਹੁਤ ਬਦੀ ਕਰਨਗੇ ਸੋ ਇਥੇ ਸੰਕਟ ਤੇ ਮਰਕੇ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਗੇ।

ਇਸ ਟੋਟਾ[1]*॥੩੯॥ਦਿਨਕਰ ਉਦਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਾਨੇ। ਤਿਸ ਆਗੇ ਕਜ਼ਾ ਗਰਬ ਠਨਾਨੇ। ਸਾਗਰ ਤੀਰ ਬੂੰਦ ਹੰਕਾਰੈ[2]। ਗਜ ਪਰ ਬਲ ਪਪੀਲਕਾ ਧਾਰੈ॥੪੦॥ ਕਿਤ ਰੰਚਕ[3] ਕਿਤ ਕੰਚਨ ਮੇਰੁ। ਕਹਾਂ ਮਸ਼ਕ[4] ਕਿਤ ਸ਼ੇਰ ਦਲੇਰੁ। ਚਹਿ ਸਮਤਾ ਕੈ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। ਮੂਢ ਲਖਹਿਂ ਤਿਸ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੪੧॥ ਲਖਿ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਕਰਹਿ ਨ ਟਾਰੋ। ਚਾਹੈ ਮੰਡਯੋ ਜੰਗ ਅਖਾਰੋ। ਤੌ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਹਾਰੈ,ਭੈ ਤੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੈ[5]॥ ੪੨॥ ਜਬਿ ਦੇਖਹਿਗੋ ਰਣ ਮਹਿਂ ਹਾਥ। ਕਾਟੇ ਪਰੇ ਧਰਾ ਪਰ ਮਾਥ। ਤਬਿ ਜਾਨਹਿਂ ਨਿਜ ਹਾਨ ਗੁਮਾਨੀ। ਝੁਰਹਿ—ਮੈਂ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ—॥੪੩॥ ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਕੋ ਹੋਛਿ ਸੁਭਾਊ। ਮਾਰ ਖਾਇ ਸਮਝੈਂ ਪਛੁਤਾਊ।ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਭੀਮਚੰਦ ਹਮ ਜਾਨਾ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਭਾਉ ਮਦ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਮਾਨਾ' ॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਾਤੁਲ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਨੰਦਚੰਦ ਜੋਧਾ ਬਡ ਲਹ੍ਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨਿ ਤੇ ਇਹ ਨਯਾਰੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਸ਼ੇ ਲਖਿਬੇਵਾਰੋ' ॥ ੪੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਇਮ ਹੀ ਜਥਾ ਬਤਾਏ। ਹੱਥਯਾਰਨ ਕੋ ਹਾਥ ਗਹੀਤਾ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁ ਅੱਭਯਾਸ ਚਹੀਤਾ'॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੬॥

੩੭. [ਨੰਦਚੰਦ ਨੂੰ ਦਿਵਾਨ ਦਾ ਰੁਤਬਾ। ਬਨ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਨੰਦਚੰਦ ਪਰ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਜਾਨਯੋਂ ਲਾਇਕ ਬੀਰ। ਚਾਹਯੋ ਕਰਯੋ ਦਿਵਾਨ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਮਤਿਧੀਰ॥੧॥ ਪਾਧੜੀਛੰਦ॥ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਿ ਮਾਤੁਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਤਿਹ ਲਗੇ ਬੂਝਿਬੇ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। 'ਇਹ ਨੰਦ ਚੰਦ ਮਤਿ ਕੋ ਬਿਲੰਦ। ਬਹੁ ਸਾਵਧਾਨ ਗਨ ਰਿਪੁ ਨਿਕੰਦ॥੨॥ ਨਿਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨਿ ਅੱਭਯਾਸਕੀਨਿ।ਇਕਸਮ ਮਸੰਦ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਚੀਨਿ। ਗੁਰ ਬਡਨ[6] ਪਾਸ ਇਨ ਕੇ ਬਡੇਰ। ਨਿਤ ਰਹੇ ਸੇਵਕੀ ਕਰਤਿ ਨੇਰ॥ ੩ ॥ ਜਿਹ ਉਮਰਸ਼ਾਹਿ ਕਹਿਂ ਨਾਮ ਲੋਕ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਨਜੀਕ ਨੀਕੋ ਬਿਲੋਕਿ। ਤਿਹ ਕੇਰਿ ਪੌਤ੍ਰ ਇਹ ਨੰਦਚੰਦ। ਅਬਿ ਕਰਹਿਂ ਬੀਰ ਦਰਜਾ ਬਿਲੰਦ[7]" ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਨਮਾਨ ਸਾਥ। ਬਚ ਭਨ੍ਯੋ 'ਆਪ ਹੋ† ਸਕਲ ਨਾਥ।

[1]ਜਦ ਕਦ (ਕੋਈ ਗਲ) ਬਣੀ ਇਸ ਤੋਂ ਟੋਟਾ (=ਨੁਕਸਾਨ) ਹੀ ਸਰੇਗਾ ਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ। [2]ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਸ ਜੋ ਬੂੰਦ ਹੰਕਾਰ ਕਰੇ। [3]ਰੱਤੀ। [4]ਮੱਛਰ। [5]ਭਾਵ ਹਾਰਕੇ ਡਰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਘਰ ਨੂੰ ਨੱਠ ਜਾਏਗਾ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਜੀ। [7]ਇਸ ਸੂਰਮੇਂ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਬਿਲੰਦ ਕਰੀਏ।

*ਪਾ:—ਖੋਟਾ। †ਪਾ:—ਕੋ।

ਸਮੁਦਾਇ ਸੈਨ ਮਹਿਂ ਇਕ ਦਿਵਾਨ। ਚਹਿਯਤਿ ਜ਼ਰੂਰ ਬਡ ਸਾਵਧਾਨ॥ ੫॥ਸਭਿ ਕੀ ਸੰਭਾਲ ਜੋ ਲੇ ਹਮੇਸ਼॥ਕਿਸ ਥਾਨ ਪਠਨ ਨਿਜ ਨਰਵਿਸ਼ੇਸ਼[1]। ਇੱਤਯਾਦਿ ਕਾਜ ਸਮੁਦਾਇ ਜੋਇ। ਬਿਨ ਨਰ ਬਿਸਾਲ ਨਹਿਂ ਬਨਹਿ ਕੋਇ॥ ੬॥ ਤਬਿ ਸਿਰੋਪਾਉ ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਾਇ। ਸਭਿ ਸਭਾ ਸੁਭਤਿ ਆਛੇ ਲਗਾਇ। ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਜੋਯ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਬਿਠਾਇ ਆਨੰਦ ਦੇਯ॥ ੭॥ ਤਿਹ ਬਖਸ਼ਿ ਖਿਲਤ[2]* ਕੀਨੋ ਦਿਵਾਨ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਿਠਾਇ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ।ਲੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਉਠਿ ਨੰਦਚੰਦ[3]।ਦੀਨਾਰ ਨਜ਼ਰ ਦੀਨਸਿ ਮੁਕੰਦ[4] ॥੮॥ ਸਭਿ ਕਾਰ ਚਮੂੰ ਆਦਿਕ ਜਿਤੇਕ। ਸੌਂਪੀ ਸੰਭਾਰ ਕਰਿਬੇ ਅਨੇਕ। ਹਯ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਧਿਕ ਜੋਧਾਨੰਦੀਨਿ। ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਤ੍ਰਿਣਨ ਦਾਨਾ ਸੁ ਕੀਨਿ॥੯॥ਘ੍ਰਿਤ ਖੰਡ ਚੂਨ ਕੇਤਿਕ ਅਹਾਰ।ਹਯਸ਼ਾਲ[5] ਸਕਲ ਗੁਰਕੋ ਸੰਭਾਰਿ।ਤਿਨ[6]ਜ਼ੀਨਆਦਿ ਜੇਤਿਕ ਸਮਾਜ।ਕਹਿ ਤਯਾਰਕਰਾਵਹਿ ਸਰਬ ਕਾਜ॥੧੦॥ ਬਹੁ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਕੇਰ। ਸਭਿ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕਰਤਾ ਬਡੇਰ। ਸੁਧਿ ਸੁਭਟ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਲੇਤਿ ਨੀਤ।ਚਹੀਯਹਿ ਸੁ ਦੇਤਿ ਲਖਿ ਹੋਤਿ ਹੀਤ[7] ॥੧੧॥ ਨਿਤ ਵਧਹਿ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸਮਾਜ। ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਾਂਰਾਜ ਰਾਜਾਨ ਰਾਜ। ਤੁਰਕੇਸ਼ ਆਦਿ ਜੇਤਿਕ ਮਹੀਪ। ਸਭਿ ਰਹੇ ਜਾਚਤੇ ਗੁਰ ਸਮੀਪ॥੧੨॥ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਾਂਗਤੋ ਹਾਥ ਬੰਦਿ।ਨਹਿਂ ਦੁਤਿਯ ਜਾਨੀਯਹਿ ਤਿਨ ਮਨਿੰਦ। ਚਹੁ-ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਤੇ ਸੁ ਨਰ ਮਿਲਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ†। ਸਮੁਦਾਇ ਸੰਗਤਾਂ ਧਰਿ ਅਨੰਦ‡॥੧੩॥ਸੁਖ ਦੂਧ ਪੂਤ ਬਿਤ ਬਪੁ ਅਰੋਗ॥ ਇੱਤਯਾਦਿ ਜਾਚਿਹੀਂ ਆਇ ਲੋਗ। ਗਨ ਮਿਲਹਿਂ ਆਇ ਡੇਰੇ ਕਰੰਤਿ। ਦਿਨ ਬਿਤਹਿ ਕਿਤਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਚਹੰਤਿ॥੧੪॥ਪੁਨ ਅਰਜ਼ ਸੇਵਰੋਂ ਕਰਹਿ ਜਾਇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨਬੰਧੁ ਦਾਸਨ ਸਹਾਇ! ਸਭਿ ਘਟਨਿ ਜਾਨਿਤੋ ਜੁ ਕੱਛ ਹੋਤਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪ੍ਰਭਾਉ ਦੀਰਘ ਉਦੋਤਿ॥ ੧੫॥ ਬਹੁ ਮਿਲੀ ਸੰਗਤਾਂ ਸਿਵਰ ਪਾਇ।ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਕਿਤਿਕ ਚਿਤ ਦਰਸਚਾਇ'।ਅਰਦਾਸ ਕਰਤਿ ਜਬਿ ਠਹਿਰਿ ਪੌਰ। ਇਮ ਸੁਨਹਿਂ ਜਬਹਿ ਸੇਵੀਨ ਮੌਰ[8]॥੧੬॥ ਦੇਂ

[1]ਭੇਜਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪਣਾ ਖਾਸ ਆਦਮੀ। [2]ਪੁਸ਼ਾਕ, ਸਿਰੋਪਾਉ, ਖ਼ਿਅਲਤ। [3]ਨੰਦ ਚੰਦ ਉਠਿਆ। [4]ਮੁਹਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ। [5]ਘੋੜ ਸ਼ਾਲਾ, ਤਬੇਲਾ। [6]ਤਿੰਨਾਂ(ਘੋੜਿਆਂ) ਦੀਆਂ। [7]ਜੋ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, (ਲੋੜ) ਲਖਕੇ ਹਿਤਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [8]ਸੇਵੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਟ ਭਾਵ ਸ਼ਰੋਮਣੀ। *ਪਾঃ—ਲਿਖਤ। ਪੁਨਾঃ—ਮਿਲਤ।

†ਪਾঃ—ਮਿਲਤਿ ਆਇ। ‡ਪਾঃ—ਮੁਦ ਉਪਾਇ।

ਹੁਕਮ ਵਰਸ਼ ਬਨਿ ਹੈ ਉਦਾਰ॥ਸ਼ੁਭ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੈਂ ਸੁਧਾਰਿ। ਜ਼ੇਵਰ ਜਰਾਵ ਜਿਨ ਜਗਤਿ ਜੋਤਿ।ਜੋ ਦੁਲਭ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਦੁਤਿ ਉਦੋਤਿ॥੧੭॥ ਸਿਰ ਤੁੰਗ ਸੁ ਕਲਗ਼ੀ ਰਹਿ ਸੁਹਾਇ।ਪੁਨ ਜਿਗਾ,ਕਰਨ ਕੁੰਡਲ ਬਨਾਇ। ਜਬਿ ਪੌਰ ਆਇਂ ਦਰਸੰਨ ਹੋਇ। ਸਿਰ ਨਿਮਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਰਹਿਂ ਖਰੋਇ ॥੧੮॥ ਪੁਨ ਸਭਾ ਮਾਂਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਮੁਕੰਦ। ਸ਼ੁਭ ਸਜਹਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੁਤਿ ਬਿਲੰਦ।ਬੈਠਹਿਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਿਰ ਢੁਰਤਿ ਚੌਰ।ਸੁਧਿ ਪਾਇ ਸੰਗਤਾਂ ਆਇਂ ਪੌਰ ॥ ੧੯ ॥ ਧਰਿ ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਜੁਗ ਹਾਥ ਜੋਰਿ। ਪਗ ਕਮਲ ਓਰ ਬੰਦਤਿ ਨਿਹੋਰਿ। ਥਿਰ ਹੋਇ ਦਰਸ ਕੋ ਦੇਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਪੁਰਿਯੰਤਿ ਭਾਵਨਾ ਦਾਸ ਜਾਲ॥੨੦॥ਧਨ ਆਦਿ ਵਸਤੁ ਕੇ ਲਗਿ ਅੰਬਾਰ।ਬਹੁ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਨ ਮੂਲ ਉਦਾਰ। ਹਯ ਲਯਾਇ ਖਰਚ ਕਰਿ ਧਨ ਬਿਲੰਦ।ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਚਹਹਿਂ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਿ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰੁਨਾ ਕਟਾਖਯ ਅਵਿਲੋਕਿ ਲੋਕ[1] । ਨਿਜ ਸੇਵਕਾਨ ਸ਼੍ਰਿਯ ਦੇ[2] ਦੁਲੋਕ। ਪੁਰਿਯੰਤਿ ਭਾਵਨਾ ਬਨਿ ਸਹਾਇ। ਮਨ ਹਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਇ ॥੨੨॥ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਚੀਰ ਜਾਮਾਂ ਮਨੋਗ[3] । ਜੁਗ ਛੋਰ ਜ਼ਰੀ ਪਟ ਕਟਹ ਜੋਗ[4]।ਦੇਂ ਜੋਗ ਭੋਗ,ਹਤਿ ਰੋਗ ਸੋਗ। ਬਿਸ-ਵਾਸ ਧਰਤਿ ਗਨ ਦਾਸ ਲੋਗ॥੨੩॥ਦਰਬਾਰ ਗੁਰਨਿ ਸਭਿ ਕਿਛ ਅਤੋਟ। ਨਹਿਂ ਥੁਰਹਿ ਦੇਤਿ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ। ਦਿਸ਼ਿ ਦਾਹਨ ਥਿਰ ਇੰਦ੍ਰਾ[5] ਸਦੀਵ। ਦਸ ਅਸ਼ਟ ਸਿੱਧਿ ਨਿਤ ਸਮੁਖ ਥੀਵ ॥੨੪॥ ਦਿਸ਼ਿ ਬਾਮ ਰਿੱਧਿ ਠਾਂਢੀ ਅਨੇਕ। ਉਰ ਬਸਹਿਂ ਗਯਾਨ 'ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ[6]' ਏਕ। ਉਤਸਾਹ, ਬਦਨ ਮਹਿਂ ਬਾਸ ਪਾਇ।ਅਤਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਬਾਹਨ ਮਹਿਂ ਲਖਾਇ॥੨੫॥ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਇਮ ਸਮੁਦਾਇ ਆਇ। ਇਕ ਦਿਵਸ ਬਿਖੈ ਦਰਸੰਨ ਪਾਇ। ਕੋ ਬਸਹਿ ਪਾਸ ਇਕ ਮਾਸ ਚਾਉ[7] । ਸਿਰੁਪਾਉ ਪਾਇ ਪੁਨ ਹ੍ਵੈ ਬਿਦਾਉ ॥ ੨੬॥ ਖਟ ਮਾਸ ਰਹਤਿ ਉਰ ਲਹਹਿ ਸੇਵ।ਕੋ ਈਸ਼ ਜੀਵ ਕੋ ਜਾਨਿ ਭੇਵ। ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਰੰਗ ਲਾਗ। ਬਹੁ ਜਨਮ ਸੁਪਤਿ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਜਾਗ[8] ॥੨੭॥ ਸੇਵਾ ਕਰੰਤਿ ਨਹਿਂ ਤਜਹਿਂ ਪਾਸ। ਸੁਖ ਪਾਇਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੁਖ ਦ੍ਵੰਦ ਨਾਸ਼। ਕੋ ਸਨ ਹਜ਼ਾਰ ਕੇ ਦਾਸ ਆਇਂ। ਸੇਵਹਿਂ ਅਨੰਦ ਕੋ ਲੇਤਿ ਪਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਬਿ

[1]ਮਿਹਰ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਲ ਦੇਖਕੇ । [2]ਕੁਸ਼ਲ ਯਾ ਸੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [3]ਸੁੰਦਰ। [4]ਲੱਕ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ। [5]ਲਖਮੀ। [6]ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ। [7]ਚਾਉ ਨਾਲ। [8]ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪਤਾ ਨਾਲ ਜਾਗਦੇ ਹਨ (ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ।

ਸਾਖਯਾਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੰਤਿ।ਪੁਨ ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਧ੍ਯਾਨੰ ਧਰੰਤਿ। ਬਨ ਗਮਨ ਕਰਤਿ ਕਾਰਨ ਅਖੇਰ। ਸਭਿ ਸੁਭਟ ਅਰੂਝਹਿੰ ਸੰਗ ਹੇਰਿ ॥ ੨੯ ॥ ਗਨ ਸ੍ਵਾਨ, ਬਾਜ਼, ਸ਼ਿਕਰੇ ਬਿਸਾਲ। ਮ੍ਰਿਗ ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਕਰਿਯੰਤ ਕਾਲ। ਪਰ-ਖੰਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਸਬੀਰ। ਹਤਿ ਕਰਿ ਤੁਫੰਗ ਤਜਿ ਧਨੁਖ ਤੀਰ ॥ ੩੦ ॥ ਤੋਮਰ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਹਯ ਕੋ ਫੰਦਾਇ। ਕੋ ਕਰਹਿ ਤੇਜ ਬਹੁ ਦੂਰ ਧਾਇ॥ ਮਰਦੰਤਿ ਬਿਪਨ[1] ਫਿਰ ਕਰਿਮਹਾਨ।ਛੁਟਿਯੰਤਿ ਬਾਜ ਪੰਛੀਨ ਹਾਨਿ॥੩੧ ॥ ਇਮ ਪਿਖੈਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ।ਬਿਚਰੰਤਿ ਗੁਰੂ ਫਿਰ ਕਰਿ ਬਿਸਾਲ। ਘੋਰਨਿ ਨਚਾਇ ਮੋਰਨਿ ਮਨਿੰਦ। ਛੋਰਨਿ ਤੁਫੰਗ, ਤੋਰਨਿ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ[2] ॥ ੩੨॥ਛੋਰਨਿਸਿਚਾਂਨ ਡੋਰਨਿ ਨਿਕਾਰਿ[3]।ਦੌਰਨਿ ਪਿਛਾਰ ਓਰਨਿ ਨਿਹਾਰ[4]। ਸ਼ੋਰਨਿ ਮਚਾਇ ਹੋਰਨਿ ਡਰਾਇ[5]। ਗੋਰਨਿ ਚਲਾਇ ਫੋਰਨ ਮ੍ਰਿਗਾਇ[6]॥ ੩੩ ॥ ਬਿਚਰੰਤਿ ਬਿਪਨ ਨਿਕਸੰਤਿ ਸ਼ੇਰ। ਹਤਿ ਦੀਨਿ ਕਿਤਿਕ ਨਹਿੰ ਲਗਤਿ ਦੇਰ।ਸੂਕਰ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਅਰੁ ਅਨਿਕ ਰੀਛ।ਬੈਖਾਰ[7] ਰੋਝ[8] ਸ਼ਸਤ੍ਰੈਨ ਤੀਛ ॥੩੪॥ ਹਰਖੰਤਿ ਸਹਿਤ ਸੈਨਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਇਮ ਕਰਿ ਅਖੇਰ ਹਤਿ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਜਾਲ।ਧੌਂਸਾ ਬਜੰਤਿ ਨਿਜਪੁਰਿ ਅਨੰਦ।ਆਗਮਨ ਕਰਤਿ ਪਿਖਿ ਨਰ ਅਨੰਦ ॥੩੫॥ ਮੰਗਲ ਰਚੰਤਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਅੰਜੁਲ ਸੁ ਫੂਲ ਭਰਿ ਭਰਤਿ ਡਾਰ। ਧੂਪਨ ਧੁਖਾਇ ਬੰਦਨ ਕਰੰਤਿ। ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਤਿ ਹਰਖੰਤਿ ਸੰਤ ॥੩੬॥ ਕਬਿ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ, ਕਬਿਹੂੰ ਮਤੰਗ। ਕਬਿ ਤਜਿ ਖਤੰਗ, ਕਬਹੂੰ ਤੁਫੰਗ। ਕਬਿ ਫਿਰਤਿ ਸੈਲ ਮਹਿੰ ਕਰਤਿ ਸੈਲ। ਕਬਿ ਬਿਪਨ ਬਿਖੈ ਬਿਚਰੈਂ ਸੁ ਗੈਲ॥੩੭॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਖੰਜਰ,ਤੁਫੰਗ[9], ਜਮਧਰ[10], ਜੰਗ ਜਾਲਮੀਕ[11] ਜ੍ਵਾਲਾਜਾਲ ਜਾਗਤੀ ਜੰਮੂਰਨਿ ਜੰਜੈਲਕੀ[12]।ਚੱਕ੍ਰਬਕ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਿ ਚਮਕਤਿ[13] ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਚਢਾਈ ਖੇਲ ਭੈਲ ਕੀ[14]।ਧਰਾਪਰ ਪੌਰ ਅਰੁ ਅੰਬਰ ਕੀ ਔਰਗਤਿ ਅੰਧਕਾਰ ਧੁੰਦ ਜਿਮ

[1]ਭਾਵ ਗਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਬਨ ਨੂੰ। [2]ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਟੋਲਦੇ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਬਾਜ ਛੋੜਦੇ ਹਨ ਡੋਰੇ ਖੋਲ੍ਹਕੇ। [4](ਬਾਜਾਂ) ਵਲ ਤਕਦੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ (ਸੂਰਮੇ) ਦੌੜਦੇ ਹਨ। [5]ਸ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਰਨਾਂ (ਪੰਛੀਆਂ) ਨੂੰ ਡਰਾਂਵਦੇ ਹਨ। [6]ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਕੇ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨੂੰ ਫੋੜਦੇ ਹਨ (ਸੁੱਟੇ)। [7]ਬਾਰਾ ਸਿੰਗਾ। [8]ਨੀਲ ਗਾਇ। [9]ਬੰਦੂਕ। [10]ਦੁਧਾਰੀ ਕਟਾਰ। [ਸੰਸਃ, ਜਮਧਾਰ]। [11]ਜੰਗ ਵਿਚ ਜ਼ਾਲਮ ਹੈ। [12]ਜੰਮੂਰਾਂ ਤੇ ਜੰਜੈਲਾਂ ਦੀ ਜਾਗ ਰਹੀ ਸਾਰੀ ਅੱਗ। [13]ਟੇਢਾਂ (ਖਾ ਖਾ ਤੇ) ਚੱਕ੍ਰ (ਲੈ ਲੈ) ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੋਂ (ਘੁਮਦੀ) ਤਲਵਾਰ ਚਮਕਦੀ ਹੈ। [14]ਖੇਲ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਬੀ ਭੈ ਦਾਇਕ ਹੈ।

ਛਾਈ ਧੂਰ ਗੈਲ ਕੀ[1] । ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕ[2] ਵੈਲਤੇ ਪਹੇਲ ਹੀ[3] ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਐਲ ਕਰੇ, ਸੈਲਪਤਿ ਸੁਨੈਂ ਧੁਨਿ ਸੈਲ ਕੀ[4]* ॥ ੩੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਨ ਬਿਹਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭॥

ਤ੩੮. [ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਟੋਚੀਏ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਭੀਮਚੰਦ ਵੱਲ ਚਿਠੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਸ ਕਿਤੇਕ ਸੁਜਾਨ।ਬਿਸਤਾਰੀ[5] ਕੀਰਤਿ ਜਗਤ ਬਿਸਤਾਰੀ ਬਿਸ਼ਿਆਨ[6] ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ। ਭੁਈ ਬਿਦਤ ਗਿਰਪਤਨ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਉਜਿਯਾਰੀ।'ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਡ ਸੂਰਮਾਂ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਨੁ ਭਾਰੀ। ਜਿਸ ਕੋ ਅਬਿ ਕੋ ਸਮੇ ਮਹਿਂ ਨਰ ਖਿਚੇ ਨ ਕੋਈ। ਖਪਰੇ ਤੀਛਨ ਭੀਖਨਾ[7] ਘਰਿਵਾਇਸ ਜੋਈ ॥੨॥ ਛਿੱਪ੍ਰ ਪਨਚ ਬਗਰਾਇ ਕਰਿ ਛੋਰਤਿ ਬਡ ਦੂਰੀ[8] । ਕੋਸਨ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਚਲਹਿਂ ਬਲ ਤੇ ਭਰਪੂਰੀ।ਸੁਨੇ ਪੁਰਾਨਨ ਕੇ ਬਚਨ ਅਰਜਨ ਸਰ ਮਾਰੈ।ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਜੀ ਧਨੁ ਬਿੱਦਯਾ ਭਾਰੈ।।੩॥ ਕਿਧੌਂ ਪਿਤਾਮਾ ਇਨਹੁ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੇ। ਸੁਨੀ ਸ਼ਾਹਦੀ[9] ਤਿਨਹੁ ਕੀ ਹਤਿ ਤੁਰਕਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸਰ ਛੋਰਿਤੇ,ਰਾਖੀ ?ਗ ਸੈਨਾ।ਭੀਮਚੰਦ ਸੋਂ ਰਿਸ ਭਈ ਕਿਸ ਤੇ ਮਨ ਭੈ ਨਾ'॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਰਾਜੇ ਗਿਰਨਿ ਕੇ ਲਿਖ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਵੈਂ। ਦੋਨਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਜਸੁਕਹੈਂ ਜਿਮ ਕੋਪ ਉਪਾਵੈਂ।ਹੁਤੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਟੋਚੀਆ ਸੋ ਚਹਤ ਲਰਾਯੋ। ਰਜਧਾਨੀ ਜਿਸ ਕਾਂਗੜਾ ਲਿਖਿ ਦੂਤ ਪਠਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਢਿਗ ਗਯੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਸਾ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਰਾਜੇ ਸੁਨਯੋ[10]–ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ਾ–।ਨਹਿਂ ਆਛੀ ਮਾਨੀ ਰਿਦੈ ਤੁਮ ਪਾਸ ਪਠਾਵਾ।–ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਰਾਵਰ ਮਹਾਂ, ਡਰ ਕਿਤਹੁ ਨ ਪਾਵਾ ॥੬॥ ਜੋ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਨਹਿਂ ਬਡ ਅਵਗੁਨ ਹੋਵੈਂ।ਗੁਰੂ ਨਿਕਾਸੋ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਤਬਿ ਸੁਖ ਕਰਿ ਸੋਵੈਂ।ਨਤੁ ਉਠਾਇ

[1]ਧਰਤੀ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪੌੜਾਂ ਕਰਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਹੋਰ ਹੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਭਾਵ ਧੁੰਦ ਵਾਂਙ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਕੁਰ ਰਾਹ ਦੀ ਧੂੜ ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਧੌਂਸੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ। [3]ਪਹਿਲੇ ਹੀ। [4]ਰੌਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ ਸੁਣ ਲਵੇ ਅਵਾਜ਼ (ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ) ਸੈਰ ਦੀ। (ਅ) ਗੂੰਜ ਜੋ ਪਹਾੜਾਂ (ਵਿਚ ਉੱਠਦੀ ਹੈ)। [5]ਫੈਲਾਈ। [6]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਹੁ ਉਤਾਰੀ। [7]ਤੀਰ ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਭਯਾਨਕ। [8]ਛੇਤੀ ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ (ਤੀਰ ਦੀ) ਬਾਗੜ ਰਖਕੇ ਖਿੱਚਕੇ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਪਨਚ=ਚਿੱਲਾ, ਸੰ:, ਪਤੰਚਕਾ। ਬਗਰਾਇ=ਤੀਰ ਦੀ ਬਾਗੜ ਨੂੰ ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਧਰਕੇ ਖਿੱਚਣਾ]। [9]ਅਖੀਂ ਵਿੱਠੀ ਉਗਾਹੀ। [10]ਕਟੋਚੀਏ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

*ਇਹ ਛੰਦ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਵਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਬਾਲ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੬ ਦੇ ਅੰਕ ੧ ਵਿਚ ਬੀ ਆਇਆ ਹੈ।

ਉਤਪਾਤ ਕੋ ਦੇ ਪਰਜ[1] ਉਜਾਰੀ।ਬਿਚਰਹਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਮੂੰ ਗਨ ਅਤਿ ਸ਼ੈ ਅਸਵਾਰੀ ॥੭॥ ਦ੍ਵੈ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਇਂ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਕਸੋਂ ਮਚਹਿ ਨ ਰੌਰਾ। ਪਰੈ ਅੰਧੇਰਾ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਰਵਿ ਸਸਿ ਇਕ ਠੌਰਾ[2]। ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਇਕ ਕੇਹਰੀ ਸੁਨਿ ਕਾਨਨ ਨਾਦਾ[3]। ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਸਨਿ ਦੂਸਰੋ ਸਹਿ ਸਕੈ ਨ ਬਾਦਾ॥੮॥ ਦ੍ਵੈਪਤਿ ਹੋਇਂ ਨ ਭਾਰਜਾ, ਤਿਮ ਅਵਿਨੀ ਰਾਜਾ। ਜੇਮਿਲ ਜਾਹਿਂ ਕਦਾਚਿਤੀ ਬਿਗਰਹਿ ਸਭਿ ਕਾਜਾ[4]। ਜਬ ਲਗਿ ਅਪਨੇ ਓਜ ਮਹਿਂ ਹੋਹਿ ਨ ਬਡ ਗਾਢੋ।ਤਬਿ ਲਗਿ ਬਨਹਿ ਉਪਾਇ ਕੁਛ ਦਿਹੁ ਤਾਂਤੇ[5]* ਕਾਢੋ।੯॥ ਹਮ ਸੰਗੀ ਤੇਰੇ ਅਹੈਂ, ਚਹੀਅਹਿ ਲੈ ਸੈਨਾ। ਤਊ ਨ ਢਿਗ ਗੁਰ ਭਟ ਬਹੁਤ, ਤੁਮ ਸਮਸਰ ਹੈ ਨਾ।ਅਹੈਂ ਕਦੀਮੀ ਬਡਨ ਤੇ ਇਨ ਸੈਲਨ ਰਾਜੇ। ਇਕ ਕੁਲ ਕੇ ਰਜਪੂਤ ਸਭਿ ਹਮ ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਰਾਜੇ-'॥੧੦॥ਸੁਨਤਿ ਦੂਤ ਕੇ ਬਾਕ ਕੋ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਉਪਾਏ। ਭੀਮਚੰਦ ਭਾਖਯੋ ਤਬੈ 'ਤੁਮ ਸਾਚ ਬਤਾਏ। ਨਹਿਂ ਆਲਸ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਬਸਹਿ ਜਿ ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਗੁਰ ਤੌ ਬਿਗਰਹਿਂ ਨਾਂਹੀਂ[6]॥੧੧॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਰਿ ਛਲ ਬਲ ਬਡੋ ਗੁਰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਰੌਂ'। ਇਮ ਕਹਿਕੈ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕਰਯੋ 'ਮੈਂ ਅਪਨਿ ਬਿਚਾਰੌਂ'[7]। 'ਕਰੀ ਜਨਾਵਨਿ ਜਾਇ ਕਰਿ, ਸੁਨਿ ਭੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਇਕ ਵਕੀਲ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਠਯੋ, ਆਯਹੁ ਤਤਕਾਲਾ[8]॥੧੨॥ ਲਗਯੋ ਜਬਹਿ ਦਰਬਾਰ ਸੁਨਿ ਚਲਿ ਗਯੋ ਸਮੀਪਾ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਕਹਿ 'ਪਠਯੋ ਮੁਹਿ ਕਾਟੋਚ ਮਹੀਪਾ। ਭੀਮ-ਚੰਦ ਬਿਗਰਯੋ ਸੁਨਯੋਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੰਗਾ। ਤ੍ਰਾਸ ਤਨਕ ਮਨ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਸਨਮੁਖ ਲਿਹੁ ਜੰਗਾ॥੧੩॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮਹਿਂ ਸਮਰੱਥ ਤੁਮ ਕਯਾ ਬਪੁਰੋ ਰਾਜਾ। ਧਰਿ ਹੰਕਾਰ ਉਦਾਰ ਕੋ ਚਹਿ ਕਰਯੋ ਕੁਕਾਜਾ। ਆਨਿ ਦੇਸ਼ ਪਾਵਨ ਕਰਯੋ ਮਹਿਮਾ ਤੁਮ ਭਾਰੀ।ਜਾਨਿ ਸਕਯੋ ਨਹਿਂ ਮੰਦ ਮਤਿ ਚਾਹਤਿ

---

[1]ਪਰਜਾ। [2]ਭਾਵ ਮੱਸਿਆ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ। [3]ਕੰਨੀ ਵਾਜ ਸੁਣਕੇ। [4]ਪਰ ਜੇ ਕਦੀ (ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੋ ਪਤੀ ਯਾ ਇਕ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਦੋ ਰਾਜੇ) ਮਿਲ ਪੈਣ ਤਾਂ ਕੰਮ ਵਿਗੜੇਗਾ। (ਅ) ਜੇ ਕਦੇ ਓਹ ਦੋਵੇਂ ਆਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕੰਮ ਵਿਗੜੇਗਾ। [5]ਓਥੋਂ। [6]ਤਾਂ (ਅਸੀਂ) ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜਾਂਗੇ। [7](ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) 'ਮੈਨੂੰ ਅਪਨੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ' (ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਾਵ ਕਿ ਜੋ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸੋ ਫਿਕਰ ਮੈਂ ਆਪ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ)। [8]ਦੂਤ ਨੇ ਰਾਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗਲ ਜਾਕੇ ਜਣਾ ਦਿਤੀ (ਜਿਸਨੂੰ) ਸੁਣਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਕ ਵਕੀਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਘੱਲਿਆ ਜੋ ਛੇਤੀ ਆ ਪਹੁੰਚਾ (ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ)। *ਪਾ:–ਇਤ ਤੇ।

ਸੰਗ ਰਾਰੀ[1]॥੧੪॥ ਅਪਰ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇ ਨਹਿਂ ਕਹਾ ਕਰਹਿ ਇਕੇਲਾ।
ਸੁਨੀ ਸਿਫਤ ਤੁਮ ਸੂਰਮੇ ਦਲ ਅਧਿਕ ਸਕੇਲਾ'। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤਬਿ
ਕਹ੍ਯੋ 'ਜੋ ਕਰੈ ਸੁ ਪਾਵੈ।ਚਿਤਹਿ ਖੁਟਾਈ ਦੁਖ ਲਹਹਿ ਨਹਿ ਸ਼ੁਭ ਬਨਿ
ਆਵੈ'॥੧੫॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਰਿ ਬਾਰਤਾ ਪੁਨ ਗਯੋ ਵਕੀਲੰ।ਦਈ ਸੁਨਾਇ
ਕਟੋਚ ਕੋ 'ਗੁਰ ਗੁਨੀ ਗਹੀਲੰ। ਤ੍ਯਾਰੀ ਲਰਿਬੇ ਜੰਗ ਕੀ ਨਿਤ ਕਰਹਿਂ
ਘਨੇਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਆਨੰਦ ਭਾ'ਬਨਿ ਹੈਂ ਜਿਮ ਬੈਰੀ[2]॥੧੬॥ ਭੀਮ-
ਚੰਦ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਹਿਂ ਹੋਵੈ ਮੇਲਾ। ਇਸ ਤੇ ਹਮ ਕੋ ਗੁਨ ਬਡੋ* ਰਹਿ-
ਬਾਦ ਦੁਹੇਲਾ[3]'। ਇਮ ਹੀ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪਠਵਤੋ ਜਿਮ ਪਰਹਿ ਲਰਾਈ।
ਤਊ ਭੂਪ ਕਹਿਲੂਰੀਆ ਰਾਖਹਿ ਮਧੁਰਾਈ॥੧੭॥ ਦੁਰਦ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਕੋ
ਚਹੈ, ਜਿਮ ਜਾਚ੍ਯੋ ਦੈਹੈਂ। ਆਨਹਿ ਡੇਰਾ ਬਸਾਹ ਮਹਿਂ ਦੁਤਿ ਅਧਿਕ ਸਜੈ
ਹੈਂ। ਯਾਂ ਤੇ ਰਸ ਰਾਖਨਿ ਚਹਤਿ ਬਨਿ ਕਪਟੀ ਮੀਤਾ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਾਥ
ਕਿਮ ਛਲ ਕਰਿ ਨਿਬਹੀਤਾ॥੧੮॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪਠਹਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਹਿਤ
ਜੁਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬੈਨਾ। ਤਿਮ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰਿ ਕਹੈਂ ਬਿਚ ਸਾਰ ਅਹੈ ਨਾ[4]।
ਇਮ ਬੀਤ੍ਯੋ ਕੇਤਿਕ ਸਮਾ ਸਾਹਾ ਸੁਧਵਾਯੋ।ਵਡੋ ਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਤੇ ਲਿਖ
ਤਬਹਿ ਪਠਾਯੋ॥੧੯॥'ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਮਹਿਂ ਬਸਾਹ ਹੈ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ ਤ੍ਯਾਰੀ।
ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਆਨੀਅਹਿ ਬਡ ਜੰਞ ਮਝਾਰੀ। ਜਿਸ ਕੇ ਦੇਖਤਿ
ਸੁਨਹਿ ਨਰ ਮਤਿ ਤੇ ਬਿਸਮਾਵੈ।ਉਤਸਵ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਮੇਲ ਹਮ ਜਿਤ ਕਿਤ
ਤੇ ਆਵੈ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰਹੁ ਸੁਜਸੁ ਦੀਰਘ ਇਹਾਂ ਜਿਮ ਤੁਮ ਬਡਿਆਈ।
ਇਤ ਬਹੁ ਬਿਧਿਨਿ ਸਮਾਜ ਹੈ ਜਿਮ ਹਮ ਅਧਿਕਾਈ।ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਨਰ ਆਵਹਿਂ ਉਮਡੇ ਕੈ। ਭਾਟ ਆਦਿ ਜਾਚਕ ਬਡੇ ਧਾਵਹਿਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕੈ।

[1](ਆਪ)ਨਾਲ ਲੜਾਈ। [2]ਜਿਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਵੈਰੀ ਬਣਨਗੇ। [3](ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚ) ਕਠਨ ਲੜਾਈ ਰਹੇ (ਅ) ਦੁ+ ਹੇਲਾ=ਦੋਹਾਂ ਵਿਖੇ। [4]ਤਿਵੇਂ (ਵਕੀਲ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ (ਆਕੇ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਗਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਪ ਰੂਖੀ) ਸਾਰ ਨਹੀਂ। *ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਅਲਫ ਖਾਂ ਮਾਮਲਾ ਲੈਣ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਟੋਚੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਰਾਜਪੂਤ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਲੜਿਆ, ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਤੇ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਚੁੱਕ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਹੀ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬੋਲੀ ਚੁੱਕ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀਮਚੰਦ ਹੱਥੋਂ ਮਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੋਈ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਤ ਹੇਠਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਕਟੋਚ ਇਸ ਚਾਲ ਵਿਚ ਜੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਲਾਹਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭੀਮਚੰਦ ਫਸੇ ਰਹਿਣਗੇ ਫਿਰ ਕਟੋਚ ਆਪ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਰਹੇਗਾ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਾਜੈ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲੇ, ਜੇ ਭੀਮਚੰਦ ਪਿਸ ਜਾਏ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਵੈਰੀ ਮਾਰਿਆ।

੨੧ ॥ ਪੁੰਜ ਦਰਬ ਕੋ ਆਨੀਅਹਿ ਲਖਿ ਨਾਮ ਬਡੇਰਾ । ਸਭਿ ਧਾਰਨਿ ਕੇ ਗਿਰਪਤੀ ਇਕਠੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ ਆਇ ਹੈਂ, ਹਮ ਘਰ ਬਹੁ ਆਵੈਂ। ਸਮਾਂ ਸੁਜਸੁ ਕੇ ਲੇਨਿ ਕੋ ਪੁਨ ਕਰੇਂਹੂ ਨ ਪਾਵੈਂ'॥੨੨॥ ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਚਹਿ ਅਧਿਕਤਾ ਭੇਜੀ ਲਿਖਿ ਪਾਤੀ। ਭੀਮਚੰਦ ਆਨੰਦ ਮੈਂ ਪਠਿ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ । ਆਗੇ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਤੇ ਕਰਿਬੇ ਲਗਿ ਤਯਾਰੀ । ਸਕਲ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਸੰਚਿ ਕਰਿ ਧਰਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ॥੨੩॥ ਮੋਲ ਕਿਤਿਕ ਗਜ ਬਾਜ ਲੇ ਕਰਿ-ਵਾਇ ਸਕੇਲੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਜਿਤ ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਸੰਚਤਿ ਗਨ ਲੇਲੇ[1]। –ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ–ਚਿਤਵਤੋ–ਗੁਰ ਬਿਨ ਨਹਿੰ ਆਨਾ। ਭੁਏ ਬਿਰਸ ਨਹਿੰ ਦੋਯ ਹੈਂ ਬਰ ਬੀਰ ਮਹਾਨਾ ॥੨੪॥ ਭੇਜੌਂ ਨਰ ਪਰਧਾਨ ਕੋ ਸਨਬੰਧੀ ਕੋਊ। ਸਾਦਰ ਗੁਰ ਕੋ ਅਨੰਦ ਦੇ ਆਨਹਿ ਵਥੁ ਜੋਊ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਨ੍ਰਿਪਰਾਈ। ਬੂਝੇ ਆਦਿ ਵਜ਼ੀਰ ਜੋ 'ਅਦਭੁਤ ਵਥੁ ਕਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਕਹਹੁ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਨੀਅਹਿ ਕਹਿ ਕੁੜਮ ਪਠਾਵਾ । ਖੋਜੇ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਮੈਂ, ਭੇਵ ਨ ਕਿਤ ਪਾਵਾ । ਵਸਤੂ ਤੀਨ ਕਿ ਚਾਰ ਹੈਂ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਾਨੀ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੰਚਕਲ, ਦੁਰਦ ਸ਼ੁਭ, ਚੌਕੀ ਕਿਨ ਆਨੀ ॥੨੬॥ ਇਕ ਡੇਰਾ ਅਦਭੁਤ ਮਹਾ ਚਾਰਹੁ ਲਿਹੁ ਜਾਚੇ। ਨੌਰੰਗ ਕੇ ਭੀ ਨਿਕਟ ਨਹਿਂ ਕਿਤ ਸਮਸਰ ਤਾਚੇ ? । ਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਹੁਇ ਬਯਾਹ ਮਹਿਂ ਇਹ ਸੰਗ ਲਿ ਚਾਲੇ। ਪਿਖਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਰ ਤਹਾਂ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਜਾਲੇ'॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਪੁਨ ਬੈਨ ਭਨਿ 'ਆਗੇ ਤੁਮ ਜਾਚਾ। ਹਾਥੀ ਲੈਬੋ ਕਿਤ ਰਹਯੋ ਰਸ ਬੇਰਸ ਰਾਚਾ। ਰਾਖਹੁ ਰਸ ਅਰੁ ਵਸਤੁ ਲਿਹੁ ਐਸ ਗਤਿ ਨੀਕੀ। ਸਾਦਰ ਗੁਰ ਸੋਂ ਕਾਮਨਾਂ ਪੁਰਵਹੁ ਨਿਜ ਜੀਕੀ'॥੨੮॥ ਭੀਮਚੰਦ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ 'ਜਿਮ ਤੋਹਿ ਬਤਾਈ। ਇਹ ਅੱਛੀ ਜਾਨੀ ਅਬਹਿ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਭਾਈ। ਇਕ ਪ੍ਰੋਹਤ ਭੇਜੋ ਤਹਾਂ ਨੀਕੋ ਮਤਿਵਾਨਾ। ਸਭਾ ਚਾਤੁਰੀ ਮਹਿਂ ਨਿਪੁਨ ਗੁਨਿ ਗਯਾਨਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਦੁਤਿਯ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਜੋ ਮੇਰੋ ਲਗਿ ਸਾਰਾ[2]। ਬਾਕ ਬੋਲਿਬੇ ਮਹਿਂ ਚਤੁਰ ਭੇਦ[3] ਸੁ ਲਖਿ ਸਾਰਾ। ਭੇਜੋ ਬਡੇ ਸਮਾਜ ਸੋਂ ਆਨਹਿ ਵਥੁ ਚਾਰੇ'। ਅਸ ਮਸਲਤ ਸਭਿ ਕਰਿ ਉਠੇ 'ਚਲਿ ਜਾਹਿਂ ਸਕਾਰੇ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਇ ਬਸੇ ਬਿਤਾਈ

---

[1]ਲੈ ਲੈਕੇ। [2]ਮੇਰਾ ਸਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। [3]ਭੇਦ ਨੂੰ।

ਜਾਮਨੀ। ਉਦਯੋ ਦਿਵਸ ਕੋ ਰਾਇ[1] ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ॥ ੩੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੮॥

੩੯. [ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਪੰਮਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਬਿਚ ਸਭਾ ਕੇ ਦੋਨਹੁੰ ਪਠੇ ਬੁਲਾਇ।ਏਕ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਕੋ, ਪੰਮਾ ਪ੍ਰੋਹਤ ਆਇ॥੧॥ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਕਹਿ ਬਿਠਾਇ ਸਮੁਝਾਯਹੁ 'ਨੀਤਿ ਰੀਤਿ ਨੀਕੇ ਤੁਮ ਚੀਨ।ਪਹੁੰਚਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿਨਮੋ ਕਰਹੁ ਕਰਜੋਰਿ ਅਧੀਨ।ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਧਰਿਚਰਨਨਿ ਪਰਕਰ[2]ਬਿਨਤੀ ਭਲੇ ਸੁਨਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਭਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿ ਜਾਚਹੁ ਵਸਤੂ ਅਜਬ ਇਕ ਤੀਨ[3] ॥ ੨ ॥ ਸੁਮਤਿ ਸਹਿਤ ਚਾਤੁਰਤਾ ਰਚਿ ਬਹੁ ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਲੀਜੈ ਕੀਜੈਕਾਜ।–ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਮਾਰੋ ਅਪਨੋ ਸਮਝਹੁਹਾਨ ਲਾਭਕੀ ਸਮ-ਸਰ ਲਾਜ।ਇਕ ਘਰ ਲਖਹੁ ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਯਾਹ ਬਹੁ ਮਿਲੈ ਸਮਾਜ। ਤਹਾਂ ਆਬਰੂ ਕਰਹੁ ਵਧਾਵਨਿ,ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਜਾਨਹਿਂ ਸਿਰਤਾਜ– ॥੩॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨਿ,ਰੁਖ਼ ਦੇਖਹੁ ਜੇਕਾਰਜ ਹ੍ਵੈ ਨਾਪੁਨ ਲਾਲਚ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵਹੁ–ਆਵਹਿਂ ਬਯਾਹ ਜਬਹਿ ਸੁਖਚੈਨ[4]। ਚਾਰਹੁੰ ਵਸਤੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਹੁੰਚਾਵਹਿਂ ਵੈਰ ਨ ਰਾਖਹਿਂਗੇ ਨਿਜ ਐਨ। ਚਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰਜਤਪਨ ਇਨਸੰਗ ਪੂਜਾਕਰਹਿਂ ਆਪ ਕੀ ਦੈਨ–'॥੪॥ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਕਹਯੋ 'ਅਬਿ ਗਮਨਹੁ' ਇਕ ਸੌ ਨਰ ਕੀਨੇ ਤਿਨ ਸਾਥ।ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਾਜ ਕਰਿ ਚਲੇ ਛਲਨ ਹਿਤ ਸਰਬਗ ਨਾਥ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘੇ ਗਿਨਤਿ ਅਨੇਕ ਕਪਟ ਕੀ ਗਾਥ। ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਨਿਹਾਰਯੋ ਜਹਿਂ ਲਹਿਂ[5] ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਹਾਥ ॥ ੫ ॥ ਡੇਰਾ ਸ਼ੁਭ ਸਥਾਨ ਮੈਂ ਘਾਲਯੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਰਾਮ।ਦੰਡ ਰਜਤ ਧਾਰੀ[6]ਕਹੁ ਪਠਿ ਕਰਿ ਸੁਧਿ ਸੁਨਾਇ ਦੀਨਸਿ ਗੁਨ ਧਾਮ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੋ ਭਾਖਯੋ'ਦੇਹੁਦੋਗ਼ਤੇ ਰਸਤ ਤਮਾਮ।ਬਾਂਛਤਿ ਅਪਰਸਕਲ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ ਕਹਿ ਭੇਜਹੁ–ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਅਰਾਮ–'॥੬॥ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਦਿਵਾਨ ਕੀਨਿ ਤਿਮ ਸੁਧ ਸੰਭਾਰਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਸੁਪਤਿ ਹੁਇ ਉਠੇ[7] ਸੌਚ ਕੀਨਸਿ ਭੁਨਸਾਰ। ਨੀਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਤਬਿ ਠਾਕਰ ਪੂਜਾ

[1]ਸੂਰਜ। [2]ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ। [3]ਇਕ ਤੇ ਤਿੰਨ=ਚਾਰ। [4]ਜਦੋਂ ਵਿਆਹ ਕੇ ਆਵਾਂਗੇ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਨਾਲ। [5]ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [6]ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਚੋਬ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਚੋਬਦਾਰ। [7]ਜਾਗੇ (ਪੰਮਾ ਤੇ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ)।

ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਧਾਰ। ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਤਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ–ਮੋਹਿ ਹਕਾਰ[1]–॥ ੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਰ ਜਾਮਾ ਅਭਿਰਾਮੂ ਧਰਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸੁਭਤਿ ਜਿਮ ਸ਼ੇਰ। ਟਿਕਜੋ ਕੁਦੰਡ[2] ਅੱਗ੍ਰ ਬਡ ਗਾਢੋ ਖਰ ਖਤੰਗ[3] ਧਰਿ ਕਰ ਮਹਿਂ ਫੇਰਿ। ਮੁਕਤਾਹਲ ਗਰ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲਾ ਜਿਗਾ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ੇਬ ਉਚੇਰ। ਕਲਗ਼ੀ ਤੁੰਗ ਅਨੰਗ ਰਚੀ ਜਨੁ ਅੰਗ ਅੰਗ ਸੁੰਦਰ ਬਹੁਤੇਰ[4] ॥ ੮ ॥ ਅੰਤਰ ਸਦਨ ਟਿਕਹਿਂ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ ਤਹਿਂ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਥਿਰੇ ਸੁਹਾਇ। ਮਾਤੁਲ ਨੰਦਚੰਦ ਅਰੁ ਸੰਗੋ ਦਯਾਰਾਮ ਦਿਜ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ। ਇਨਤੇ ਆਦਿ ਨਿਕਟ ਜਨ ਬੀਸਕ ਸਨਮਾਨਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਭਨਤਿ ਸੁਨਾਇ। ਤਰੁਨ ਤਰਨਿ ਸਮ ਦਿਪਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪੂ[5] ਤਰੁਨ[6] ਆਰਬਲ ਤਨ ਮਹਿਂ ਆਇ॥੯॥ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਪਰ ਖਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਸੂਰੇ ਸਵਧਾਨ। ਪੀਮਾ ਪ੍ਰੋਹਤ ਚੰਦ ਕੇਸਰੀ ਲੇ ਬੀਸਕ ਮਾਨਵ ਅਗਵਾਨ[7]। ਆਇ ਦ੍ਵਾਰ ਪਰ ਥਿਰੇ ਸਨਧਬਧ ਗੁਰੂ ਨਿਕਟ ਸੁਧਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇ ਜਨਾਯਹੁ'ਚਤਰ ਘਟੀ ਬੈਠਹਿਂ ਇਸ ਥਾਨ'॥੧੦॥ਦ੍ਵਾਰਪਾਲਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਏ 'ਹੁਇ ਅਵਕਾਸ਼ ਹਕਾਰਹਿਂ ਪਾਸ'। ਕਰਨਿ ਅਨਾਦਰ ਦਰ ਅਟਕਾਏ ਜਿਨ ਉਰ ਛਲ ਹੰਕਾਰ ਨਿਵਾਸ। ਬੈਠੇ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਦੇਖਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਪੌਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਤਿ ਤਿਮ ਪੁਰਿ ਜਨ ਪੁਨਿ ਜਾਹਿਂ ਅਵਾਸ ॥ ੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਬਾਸੀ ਸਗਰੇ ਠਾਨਹਿਂ ਦ੍ਵਾਰ ਪ੍ਰਣਾਮ। ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਨਿਜ* ਕਾਰਜ ਲਾਗਹਿਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੇ ਸਭਿ ਧਾਮ।ਹੋਤਿ ਬੰਦਨਾ ਭੀਰ ਅਧਿਕ ਨਰ ਆਵਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਜਪਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਵਹਿਂ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਸਭਿ ਅੰਤਰ ਜਾਮਿ ॥ ੧੨ ॥ ਤਊ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਪਟ ਨ ਛੋਡਾ ਭੀਮਚੰਦ ਜਿਮ ਪਠੇ ਸਿਖਾਇ।ਕਿਤਿਕ ਘਟੀ ਬੀਤੇ ਬੁਲਵਾਏਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਦੇਖੇਜਾਇ।ਰਚਨਾ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੀਜਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਪਾਣ[8] ਜਿਤਕਿਤ ਦਰਸਾਇ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਮੰਦਿਰ ਬੈਠੇ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹਰਖਾਇ॥੧੩॥ਨੰਮ੍ਰਿ ਭਏ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ । ਪੁਨ ਰਾਜੇ ਕੀ ਨਮੋ ਕਰੀ

---

[1]ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾਵਣਗੇ। [2]ਧਰਿਆ ਹੈ ਧਨੁਖ । [3]ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ। [4]ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਸੁਹਣੀ ਹੈ । [5]ਭਾਵ ਚੜ੍ਹਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਕੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ। [6]ਜੁਆਨੀ । [7]ਅੱਗੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ। [8]ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ।   *ਪਾ:–ਨਿਤ।

ਪਗ,ਲੇ ਆਇਸੁ ਬੈਠੇ ਮੁਦ ਭੀਨ[੧]।ਸ੍ਰੀ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ 'ਭੀਮ-ਚੰਦਹੈਆਨੰਦ ਪੀਨ?'।ਸੁਨ ਤਿਨਕੁਸ਼ਲ ਭਨੀ ਕਰ ਜੋਰਤਿ'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਸੁਖਲੀਨਿ॥੧੪॥ਬਿਨਤੀ ਭਨੀ ਆਨ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ ਭਯੋ ਬ੍ਯਾਹ ਕੋ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲ। ਤਿਸ ਉੱਦਮ ਮਹਿਂ ਰਹਤਿ ਰੈਨ ਦਿਨ ਸੰਚਤਿ ਜਿਤਿ ਕਿਤਿ ਤੇ ਵਥੁ ਜਾਲ। ਰਜਪੂਤਨ ਕੀ ਚਾਲ ਅਨੂਠੀ ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਦੀਰਘ ਮਹਿਪਾਲ। ਕਹਿ ਭੇਜ੍ਯੋ ਤਿਹ–ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ ਆਨਿ ਅਜਾਇਬ ਵਸਤੁ ਨਿਹਾਲ[੨]–॥ ੧੫ ॥ ਖੋਜਤਿ ਜਿਤਿ ਕਿਤ ਤੇ ਗਨ ਆਨੀ ਤਊ ਨ ਹਰਖ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੋ ਆਇ। ਸਭਿ ਗਿਰਧਾਰਨਿ ਕੇ ਮਹਿਪਾਲਕ ਮਿਲਹਿਂ ਸਮਾਜ ਜਹਾਂ ਅਧਿਕਾਇਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਤ ਵਸਤੁ ਅਨੂਠੀ ਜਿਸਹਿ ਬਿਲੋਕਹਿ ਰਹਿ ਬਿਸਮਾਇ। ਚਿਤ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਤਾਂਤੇ ਅਤਿਸ਼ੈ ਧਨ ਖ਼ਰਚੇ ਭੀ ਪਾਇ ਨ ਕਾਇ ॥੧੬॥ ਹੁਇ ਲਾਚਾਰ ਬਿਚਾਰਤਿ* ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਨਰ ਪਰਧਾਨ ਬੀਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਖੋਜਿ ਰਹੇ ਕੁਛ ਦੁਲਭੁ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਬਿ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਤਕਾਇ। ਹਮ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਭੇਜਨ ਕੀਨਸਿ ਤੁਮਰੀ ਖਿਜ਼ਮਤਿ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਇ।ਭਨ੍ਯੋ ਦੀਨਬਨਿ–ਦੂਲਹੁ ਸੁਤ ਮਮ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਹੀ ਮਨ ਭਾਇ[੩] ॥ ੧੭ ॥ ਜਸੁ ਅਪਜਸੁ ਕੇ ਹਾਨ ਲਾਭ ਮਹਿਂ ਹਮਰੀ ਲਾਜ ਗੁਰਨਿਕੋ ਹੋਇ–। ਬਡੋ ਅਲੰਬ ਤਕ੍ਯੋ ਤਬਿ ਭੇਜੇ ਚਲਿ ਤਤਕਾਲ ਅਏ ਹਮ ਦੋਇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੰਚਕਲ, ਦੁਰਦ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਅਰੁ ਹਜ਼ੂਰ ਕੋ ਡੇਰੋ ਜੋਇ। ਚਤਰਥ ਚੌਕੀ ਚਾਰੁ ਰਚੀ ਕਿਨ ਲੇ ਬਰਾਤਿ ਮਹਿਂ ਗਮਨਹਿਂ ਸੋਇ ।੧੮॥ ਸਕਲ ਮਹੀਪਾਲਨ ਦਿਖਰਾਵਹਿ ਦੇਖਤਿ ਜਿਸ ਕੋ ਰਹਿ ਬਿਸਮਾਇ। ਕਰਹੁ ਗੁਰੂ ਢਿਗਬਿਨਤੀ ਆਨਹੁ–ਭਏ ਬ੍ਯਾਹ ਤੇ ਤੁਰਤ ਪੁਚਾਇ।ਦੇਰ ਨ ਕਰਹਿਂ ਪਠਨਿ ਮਹਿਂ ਪੁਨਹਮ, ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਸੰਭਾਰਹਿਂ ਲ੍ਯਾਇ–'।ਕਹ੍ਯੋ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਬੰਦਿ ਕਰ'ਭੀਮਚੰਦ ਇਮ ਭਨੀ ਬਨਾਇ'॥੧੯॥ ਇਮਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਯੋ ਕਿਤਿਕ ਚਿਰ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭੀਕਹ੍ਯੋਨਬੈਨ।ਪੰਮੇਪਾਛਲਿ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ ਕਰਨਿ ਸਮੇ ਲਖਿ ਕੈ ਹਿਤ ਹੈ ਨ[੪]। 'ਰਾਜੇ ਅਪਰ

---

[੧]ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ। [੨]ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ। [੩]ਭਾਵ ਦੂਲੋ ਜੀਕੂੰ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੈ (ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਤ)। [੪](ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਚੁਪ ਤੋਂ) ਪੰਮੇ ਨੇ ਲਖਿਆ ਕਿ (ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਣ ਵਿੱਚ) ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਕਾ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਖੀ ਹੋਈ) ਪਿਛਲੀ ਗਲ (ਲਾਲਚ ਦੇਣ ਵਾਲੀ) ਵਿਚਾਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਿਆ ਸਮਝ ਕੇ (ਕਿਹਾ:–)

*ਪਾ:–ਬਿਸੂਰਤਿ।

ਬਖਾਨੀ ਸੁਨੀਅਹਿ' ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਸਨਮੁਖ ਕਰਿ ਨੈਨ। 'ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰਜਤਪਣ ਇਨ ਸੰਗ,ਭੇਜਹਿੰਗੇ ਪੂਜਾ ਗੁਰ ਐਨ॥੨੦॥ਸਦਾ ਅਸਾਨਵੰਦ ਹਮ ਰਹਿਹੈਂ ਲਹਿਹੈਂ ਗੁਰ ਕੋ ਇਹ ਉਪਕਾਰ। ਕਹੇ ਰਜਤਪਣ ਸੰਕਲ ਪਠਾਵਹਿਂ ਲਖਹੁ ਸਾਚ ਨਹਿਂ ਕੂਰ ਉਚਾਰ।ਵਸਤੁ ਚਤਰ ਦੇਂ ਜਥਾ ਤਥਾ ਲੇਂ ਪਰਹਿ ਸਾਂਝ ਹਮ ਸਦਨ ਮਝਾਰ।ਲੈਨਿ ਦੇਨਿ ਮਹਿਂ ਅਟਕ ਨ ਕੋਈ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਵਹਾਰ' ॥੨੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ਪੰਮੇ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਕਲਗੀਧਰ ਜਬਿ ਸ੍ਰੌਨ। ਰਿਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਜ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਰੰਗ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਜਿਮ ਸ੍ਰੋਨ[੧] ॥ ੨੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਪੰਮਾ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਪੰਮੇ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥–ਵਸਤੁਨਿ ਕੋ ਭਾਰਾ[੨]ਹਮਹਿਂ ਦੇਨਿ ਕਹ੍ਯੋ ਮਤਿਮੰਦ। ਬਿਵਹਾਰੀ ਜਿਮ ਬਨਿਕ ਹ੍ਵੈ ਜਾਨਹਿ ਤਿਨਹੁ ਮਨਿੰਦ–॥੧॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਫਰਕੇ ਅਧਰ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਤੇ ਤਰਜੇ 'ਕਹਾਂ ਕਹ੍ਯੋ ਇਹ, ਰੇ ਮਤਿ ਮੰਦ! ਚਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਹਿ ਇਹ ਕੈਸੇ,ਤੁਮ ਕਹਾ ਹਮਕੋ ਲਖ੍ਯੋ ਬਿਲੰਦ[੩]।ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ? ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹਿਂ* ਲੀਨਿਸਿ, ਨਹੀਂ ਭਾਵਨਾ ਗੁਰੂ ਮੁਕੰਦ।ਰਈਯਤ ਨਹੀਂ ਬਨੇ ਤੁਮ ਅਬਿਲੌ ਜਬਿਲੌ ਪੰਥ[੪] ਮਚਾਇ ਨ ਦੁੰਦ ॥੨॥ ਜੋਰ ਨ ਪਰ੍ਯੋ ਗਿਰਨ ਪਰ ਹਮਰੋ ਜਿਸਤੇ ਦੰਡ ਦੇਹੁ ਧਨ ਆਨਿ।ਆਸ਼ੈ ਕੌਨਦੇਨਿ ਕੋ ਜਾਨ੍ਯੋਂ ਜਿਸ ਤੇ ਲੇਹੁਂ,ਸੁ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨ†'। ਲਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਰਿਸ ਬਹੁ ਧਾਰੀ ਹਹਿ-ਰਤਿ ਉਰ ਮੈਂ ਡਰ ਕੋ ਮਾਨਿ। ਕਹ੍ਯੋ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਬਦਨ ਪੁਨ'ਆਪ ਕੋਪ ਉਪਜਾਵਨਿ ਠਾਨਿ ॥੩॥ ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਜਥਾ ਬਖਾਨੀ ਤਿਮ ਹੀ ਮਾਨੀ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ[੫]। ਦੇਨਿਹਾਰ ਸੋ, ਲੇਨਿਹਾਰ ਤੁਮ, ਹਮ ਕਹਾ ਜਾਨਹਿ ਏ ਕਹਾ ਜਾਨਿ[੬]! ਤਊ ਉਚਿਤ ਹੈ ਦੇਨਿ ਤੁਮਹੁ ਕੋ ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਦੇਹੁ, ਸੁ ਲੇਹੁ

[੧]ਭਾਵ ਨੇਤ੍ਰ (ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ) ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ। [੨]ਕਿਰਾਇਆ, ਭਾੜਾ। [੩]ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਦਾਓਂ ਵਡਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ (ਅਗੇ ਵੇਰਵਾ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ:–)। [੪]ਸਾਡਾ ਪੰਥ। [੫](ਅਸਾਂ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦਾ ਕਹਿਆ) ਮੰਨਕੇ ਆਖੀ ਹੈ। [੬]ਅਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਏਹ (ਪੰਮਾਂ) ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

*ਕਲਮ ਦੀ ਉਕਾਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ੧੦ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚ'ਪਾਹੁਲ' ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵਾਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮੁੱਖੋਂ ਲਿਖੇ ਹਨ ਯਥਾ–'ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ ਨ ਪਾਹੁਲ ਪਾਈ'।

†ਇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਭੇਟਾ ਦੇਣੀ ਕਹੀ ਹੈ ਉਹ ਬਨੀਆਂ ਸਮਝ ਕੇ ਭਾੜਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋ।

ਮਹਾਨ। ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਕੁਛ ਤੁਮਹੇ ਨਾਂਹਿਨ ਅਰਪਹਿਂ ਲੋਕ ਕਰਹੁ ਗੁਜ਼ਰਾਨ*'॥੪॥ਆਗੇ ਹੁਤੀ ਕ੍ਛਕ ਰਿਸ ਅਗਨੀ ਮਨਹੁਅਹੂਤੀ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇਬੋਲੇ'ਇਹੁ ਉਠਾਇ ਨਿਕਸਾਵਹੁ ਲਾਤਨਿ ਮੁਸ਼ਟ ਪ੍ਰਹਾਰ ਲਗਾਇ†। ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਨਿਵਾਰਹੁ ਇਨ ਕਾ ਕਹੈਂ ਅਜੋਗ ਤਥਾ ਫਲ ਪਾਇਂ। ਗੀਦੀ ਬੁੱਧਿ ਪਹਾਰੀ ਕਾਹੇ ਸਮੁਝਾਵਹੁ ਨਿਜ ਬਲ ਦਿਖਰਾਇ' ॥੫॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਦਿਵਾਨ ਉਠਯੋ ਤਬਿ, ਸੰਗ ਸਹਾਇਕ ਸੰਗੋ ਹੋਇ। ਐਂਚਿ ਭੁਜਨ ਕੋ ਝਟਕ ਉਠਾਏ ਬਲ ਤੇ ਕਰੇ ਧਕੇਲਨਿ ਸੋਇ। ਪਗਿਯਾ ਗਿਰਤਿ ਸੰਭਾਰਤਿ ਗਮਨਤਿ ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰੋਧ, ਬਸ ਚਲਹਿ ਨ ਕੋਇ। ਕਹਤਿ 'ਦੇਸ਼ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਤੁਮ ਬਸ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਭੈ ਧਰਹੁ ਲੇਹੁ ਦੁਖ ਜੋਇ¹ ॥ ੬ ॥ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੀ ਇਕ ਬਿਲਮ ਹਮਾਰੀ ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿਲੂਟ ਮਚਾਇਂ। ਤਬਿ ਵਰਨਾਮਗੀ ਪਿਖਹਿਂ ਤੁਮਾਰੀ, ਪਕਰਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਕੈਦ ਲੈ ਜਾਇਂ। ਜਾਚੀ ਵਸਤੁ ਨ ਦਈ ਅਬਹਿ ਕੁਛ, ਬਲ ਤੇ ਛੀਨ ਲੇਹਿਂ ਸਭਿ ਆਇ। ਅਧਿਕ ਬਿਰੋਧ ਬਧਾਯਹੁ ਤੁਮ ਨੇ, ਹਮਰੀ ਪਤਿ ਖ੍ਵੈ ਕਰਿ ਨਿਕਸਾਇ' ॥ ੭ ॥ ਗਏ ਪੌਰ ਲਗਿ ਤਿਨਹੁਂ ਧਕੇਲਤਿ ਲਾਤਨਿ ਮੁਸ਼ਟ ਪ੍ਰਹਾਰ ਲਗਾਇ†। ਮਾਰ ਖਾਇ ਕਰਿ ਗਰਬਤਿ ਬੋਲਤਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨੰਦਚੰਦ ਹਟਿ ਆਇ।ਬੂਝੇ ਗੁਰੂ 'ਪ੍ਰਭੂ ਇਹ ਬਿਗਰੇ ਮੁਖ ਤੇ ਅਪਨਿ ਬੀਰਤਾ ਗਾਇਂ। ਕੰਚਨ ਕੰਕਨ ਕੁੰਡਲ ਮੁਕਤਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਲੇਹਿਂ ਛਿਨਾਇ॥ ੮ ॥ ਐਂਠ ਤਯਾਗਿ ਤਬਿ

---

¹ਦੁਖ ਦੇਖ ਲਓਗੇ।

*ਇਹ ਜੋ ਵਧ ਘਟ ਬੋਲ ਹੋਣੇ ਹਨ, ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਤੇ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ੧੦ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੋ ੧੮੫੪ ਵਿਚ ਭਾਃ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਮੂਲੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਪੰਮਾ ਤੇ ਨਾਹੀਂ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਆਇਆ ਤੇ ਨਾਹੀਂ ਕੋਈ ਵਾਕ ਕੁਵਾਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਪੁਰਾਤਨ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਹੈ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਥਾਂਓਂ ਯਾ ਰਵਾਯਤ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

†ਇਹ ਘਟਨਾ ਤਵਾਃ ਖਾਃ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ, ਅੰਕ ਦਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਵਕੀਲ ਬਣਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵਧੀਕੀ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਪੰਮੇ ਤੇ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਵਧੀਕੀ ਤੇ ਵੱਧ ਘਟ ਹੋਈ। ਜਿੰਨੀ ਹੋਈ ਓਨੀਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮਾਮਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਵਕੀਲ ਦਾ ਆਕੇ ਨਿਰਾਦਰ ਦੇ ਵਾਕ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਬੀ ਨੀਤੀ ਤੇ ਦਸਤੂਰ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ ਐਸੇ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਣਾ ਬੀ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਹੈ।

ਹਰੁਵੇ ਹੋਵਹਿਂ ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਕਹਿ ਬੰਦਹਿਂਹਾਥ[1]।ਤਬਿ ਤਜਾਗਹਿਂ ਸੰਕਟ ਬਡ ਦੈਕੇ ਮਾਰਗ ਜਾਹਿਂ ਰੁਦਨ ਕੇ ਸਾਥ। ਆਛੇ ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰ ਪਹੁਂਚਿ ਕਰਿ ਬੀਤੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਗਾਥ। ਨਤੁਰ ਬੀਰਤਾ ਅਪਨੀ ਭਾਖਹਿਂ ਹੋਤੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਪਨਿ ਗਿਰਨਾਥ' ॥ ੯॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਰਾਜਨੀਤ ਕੋ ਚਿਤਵਤਿ 'ਬਨਿ ਵਕੀਲ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਆਇ।ਨਹੀਂ ਖਸੋਟਨਿ ਇਨਕੋ ਆਛੇ ਕਰਹੁ ਨਿਰਾਦਰ ਦਿਹੁ ਨਿਕਸਾਇ।ਡੇਰੇ ਲਗਿ ਭਟਜਾਹਿਂ ਧਕੇਲਤਿ ਪਤਿ ਖੋਈ ਦੇਖਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ।–ਅਬਹਿ ਅਰੂਢਨਿ[2]–ਮੂਢਨ ਕੋ ਕਹੁ–ਰਹੇ ਤ ਸਭਿ ਕਿਛ ਛੀਨਯੋ ਜਾਇ–'॥੧੦॥ ਨੰਦਚੰਦ ਸੁਨਿ ਗਯੋ ਤਿਨਹੁਂ ਢਿਗ ਸੁਭਟ ਗੈਲ[3]ਜਿਨ ਤਾੜਤਿਜਾਇਂ।ਗਏ ਸਿਵਰ ਲਗਿਉਚ ਸੁਨਾਯੋ'ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰੋ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਇ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸਹੁ ਪੰਥ ਸਮਾਲਹੁ ਜੇ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਇ[4]।ਨਤੁਡੇਰਾ ਸਭਿਲੂਟਯੋਜਾਵਹਿ ਪੁਨ ਗਮਨਹੁਂ ਕਰ ਨੰਗੇ ਪਾਇ ॥੧੧॥ ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਛੁਰਾਏ ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਿੱਖ ਆਇ ਗਹਿ ਲੇਤਿ'। ਪਿਖਤਿ ਪਹਾਰੀ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਠਾਨੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁਚੇਤ। ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਹਯ ਪਰ ਆਰੋਹੇ ਗਮਨੇ ਸਨਮੁਖ ਅਪਨਿ ਨਿਕੇਤ। ਬੁਰੀ ਭਈ ਉਰ ਅਧਿਕ ਬਿਸੂਰਤਿ ਐਸੇ[5]ਲਖਯੋ ਨ ਗੁਰ ਕੋ ਭੇਤ ॥੧੨॥ਮਹਿਤ ਦੁਖਤਿ ਸਭਿ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘੇ ਜਿਨ ਕੇ ਲਗੀ ਚੋਟ ਤਨ ਮਾਂਹਿ। ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਸਿ ਰਣਸਾਮਿੱਗ੍ਰੀ ਦੇਭਟਪਾਹਿ।ਗੁਲਕਾਂ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਈ ਤੋਮਰ ਤਰਕਸ਼ ਧਨੁਖ ਉਮਾਹਿ।ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਪਰੈ ਜੰਗ ਅਬਿ,ਲਰਹਿਂ ਰਿਪੁਨ ਗਨ ਮਿਟਵਹਿਂ ਨਾਂਹਿ॥੧੩॥ ਕਿਤਿਕ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਇ। ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ 'ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਹਤ ਆਇ[6]। ਦਈ ਉਤਾਰਿ ਆਬਰੋ ਤਿਨਕੀ ਬਹੁਰ ਬਹੋਰੇ ਨਹਿਂਕਿਨ ਜਾਇ[7]।ਰਿਸਹਿ ਰਾਵਅਬਿਚਮੂੰ ਪਠਾਵੈ ਪਰਹਿ ਜੰਗ ਇਮ ਕਲਹਿ ਉਠਾਇ॥੧੪॥ਨਾਹਕ ਬਡ ਉਤਪਾਤ ਉਠਾਵਹਿਂ ਕਹਿਬੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ[8] ਕਿਸ ਕੇਰ। ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ ਦਿਨ

[1]ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਏ ਤਾਂ ਐਂਠ ਛੱਡ ਕੇ ਹਲਕੇ ਹੋਣਗੇ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਗੁਰ ਦੋਹੀ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ:–ਐਂਠ ਤਯਾਗ ਕੇ ਤਾਂ ਹੌਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਹੱਥ ਜੋੜਨਗੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦੇਣਗੇ। [2]ਸਵਾਰ ਹੋ ਜਾਓ। [3]ਰਾਹ ਵਿਚ। [4]ਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਤਾਂ ਡੇਰੀ ਨਾ ਲਾਓ। [5]ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [6]ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਾਲਾ ਤੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਆਏ ਸਨ। [7]ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਕੇ ਫਿਰ ਮੋੜੇ ਨਹੀਂ। [8]ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

ਪ੍ਰਤਿ ਦੀਰਘ–ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਲੂਟਹਿੰ ਬਿਨ ਦੇਰਾਹਤਹਿੰ ਤੁਰਕ ਗਨ ਫਤੇ ਲੇਹਿੰ ਸੋ ਦੇਂ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਰਾਜ ਬਡੇਰ। ਰੌਰ ਪਸ਼ੌਰ ਦੌਰ ਕਰਿ ਘਾਲਹਿੰ ਪੁਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿ ਕਰਿ ਜ਼ੇਰ[1]–॥ ੧੫ ॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਰਹਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਇੱਤਆਦਿਕ ਨਿਤ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ। ਉਤ ਚਵਗੱਤਾ ਦੇਖੀ ਦੀਰਘ ਜੋ ਕਰਿ ਬਚ ਇਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਪਾਇ। ਬਿਗਰਯੋ ਬਡੋ ਗੁਰਨ ਸੋਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਸਭਿ ਜਹਾਨ ਕੋ ਸ਼ਾਹਿ ਸੁਹਾਇ। ਇਤ, ਗਿਰਪਤਿ ਦ੍ਰੋਹੀ ਬਲਵੰਤੇ ਬਸਨਿ ਆਪ ਕੋ ਹੁਇ ਕਿਤ ਥਾਇੰ? ॥੧੬ ॥ ਬਿਨਾ ਜੰਗ ਤੇ ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨ, ਅਬਿ ਲੌਂ ਪਿਖਯੋ ਨ ਜਥਾ ਕਰਾਲ[2]। ਬੈਸ ਨਵੀਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੁਨ ਧਾਰਹਿੰ ਕਰਹਿੰ ਅਖੇਰ ਅਪਰ ਨਹਿੰ ਖਯਾਲ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੀ ਚਮੂੰ ਬਡੇਰੀ ਆਈ ਲਖਹੁ ਨ ਕਰਿ ਹੈ ਟਾਲ। ਕਰਹੁ ਮਾਤ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਸੁਤ ਕੋ ਅਬਿ ਭੀ ਮਾਨਵ ਪਠਹਿੰ ਬਿਸਾਲ॥੧੭॥ਸੰਧਿ ਸੁਧਾਰਹੁ[3], ਜੁੱਧ ਨਿਵਾਰਹੁ, ਬੁੱਧਿ ਬਿਚਾਰਹੁ, ਕ੍ਰੁੱਧ ਮਿਟਾਇ'। ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਉਰ ਧੀਰਜ ਛੋਰ, ਗਈ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਨਿਕਟੌ ਉਤਲਾਇ। ਬੈਠਿ ਕਹਨਿ ਲਾਗੀ 'ਸੁਤ ! ਸੁਨੀਏ ਕਿਮ ਚਾਹਹੁ ਤੁਮ ਕਲਹਿ ਉਪਾਇ? ਜਿਸ ਮੈਂ ਮਹਿਦ ਬਿਖਾਦ ਉਠੇ ਤੇ ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਨਿ ਜਾਇ॥੧੮॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਿਖ ਆਇੰ ਕਸ਼ਟ ਲਹਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਜ਼ੋਰ ਪਹਾਰੀ ਪਾਇ।ਮਰਹਿੰ ਮਨੁਜ ਸਮੁਦਾਇ ਜੰਗ ਮਹਿੰ,ਕੋ ਦਲ ਗਨ[4] ਰਾਖਹਿ ਅਟਕਾਇ।ਜ਼ਰਖਰੀਦ ਇਹ ਨਗਰ ਬਸਾਯੋ ਤ੍ਯਾਗੋ[5] ਕਹਾਂ ਬਸਹਿੰ ਪੁਨ ਜਾਇ।ਰਾਜਨਿ ਢਿਗ ਹੈ ਰਾਜ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਚਹੈਂ ਜਿਤਿਕ ਲੇਂ ਚਮੂੰ ਬਧਾਇ॥੧੯॥ਨੰਦਚੰਦ ਕੈ ਅਪਰ ਮਸੰਦਨਿ ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਭੇਜਹੁ ਤੀਰ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਲਹਿ ਕੋ ਸੋ ਕਰਿ ਦੇਵਹਿੰ ਨਾਂਹਿ ਤ ਚਢਿ ਆਵਹਿੰ ਬਹੁ ਬੀਰ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਜੁਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਤੁਮ ਪੂਜਹਿੰ ਚਹਹਿੰ ਕਾਮਨਾ ਪਹੁੰਚਹਿੰ ਤੀਰ। ਸੁਖਦਾਈ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੇ ਬਨੀਅਹਿ ਬੈਠਹੁ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹੁਇ ਧੀਰ' ॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਜਨਨੀਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ'ਕਹਯੋ ਨ ਹਮਉਤਪਾਤਿ ਉਠਾਇ, ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਮੂਢ ਨਰ ਭੇਜਹਿ ਕਪਟ ਅਨਿਕ ਕੀ ਬਾਤ ਬਨਾਇ, ਬਕਰੀ ਮੁਖਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜਾਚਤਿ ਲੇ ਪੁਨ ਸਿੰਘ ਮੁਖਾ ਹੁਇ ਜਾਇ[6]।ਕਯੋਂ:

---

[1]ਕਰਾਂਗੇ ਅਧੀਨ। [2]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਯਾਨਕ (ਜੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। [3]ਮੇਲ ਕਰਹੁ। [4]ਕੌਣ (ਵੈਰੀ ਦੀ) ਸਮੂਹ ਸੈਨਾ ਨੂੰ। [5]ਛੋੜਕੇ। [6]ਭਾਵ ਬਕਰੀ ਵਾਂਗ ਦੀਨ ਹੋਕੇ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੈ ਕਰਕੇ ਫਿਰ (ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਹੰਕਾਰੀ) ਸ਼ੇਰ ਵਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਤਿਸਕੇ ਛਲ ਮਹਿਂ ਹਮ ਆਵਹਿਂ,ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਝ ਕਰਿ ਦਯੋ ਬੁਝਾਇ[1]॥੨੧॥ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਸਹਿਂ ਨ ਤਿਸਕੇ ਕਰਿ ਫਰੇਬ ਵਸਤੂ ਮੰਗਵਾਇ। ਦੇ ਕਰਿ ਪਾਛੇ ਬਿਗਰਨਿ ਹੋਤੋ[2] ਯਾਂ ਤੇ ਪੂਰਬ ਕਯੋਂ ਨ ਹਟਾਇ।ਰਣ ਤੇ ਡਰਿ ਕਰਿ ਕਬਿ ਲੌ ਹਮ ਰਹਿਂ ਜਿਸ ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅਸਕੇਤੁ ਪਠਾਇ[3]। ਕਰਨੇ ਹੈਂ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰੇ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਦੁਸ਼ਟ ਖਪਾਇ॥ ੨੨॥ ਰਚਹਿਂ ਅਨੀਤਿਮਹੀਪਤਿ ਜੇਤਿਕ,ਸਭਿ ਕੋ ਦੈਹੈਂ ਮੂਲ ਉਖੇਰਿ।ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਅਵਨੀ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਹੋਇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਫੇਰ।ਸੈਨ ਮਹਾਨ ਆਨਿ ਰਨ ਠਾਠਹਿਂ ਲਰਿ ਕਰਿ ਕਰਹਿਂ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰ।ਹੁਕਮ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਕੋ ਜਿਮ ਹੈ ਬਰਤਹਿਂਗੇ ਤਿਮ ਬਨਹਿ ਨ ਦੇਰ।੨੩॥ ਡਰਤਿ ਬਿਲੰਦ ਮਸੰਦ ਭੀਰੁ ਬਡ, ਤਿਨ ਕੋ ਮਤਿ ਅਬਿ ਧਰਹਿਂ ਨ ਕੋਇ।ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਛੇਰਹਿਂ,ਚਹਿਤਿ ਨ ਫੇਰਹਿਂ, ਪ੍ਰੇਰਹਿ ਸੁਭਟ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਜੋਇ[4]। ਕਯੋਂ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਤਜੀ ਉਰ ਧੀਰਜ ਦੇਖਨਿ ਕਰਹੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਜੁ ਹੋਇ।ਖੜਗ ਕੇਤੁ[5]ਸਭਿ ਆਛੀ ਕਰਿ ਹੈ ਚਿੰਤਾ ਦੇਹੁ ਰਿਦੇ ਤੇ ਖੋਇ[6]।੨੪।ਸੁਨਤਿ ਮਾਤਕਰਿ ਮੌਨ ਉਠੀ ਪੁਨਪੀਛੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮੰਗਾਇ। ਸ਼ੁਭ ਸਥਾਨ ਊਚੇ ਧਰਿਵਾਵਹਿਂ ਮਹਿਕਤਿ ਆਛੀ ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ। ਅਧਿਕ ਸੁਗੰਧਿਨਿ ਚੰਦਨ ਚਰਚਹਿਂ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਕੇ ਪੁਸ਼ਪ ਚਢਾਇ। ਗੁੰਦਤਿ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲੀ ਅਰਪਹਿਂ ਪੂਜਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਹਰਖਾਇ॥ ੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਦੇਂ ਸੁਭਟਨ ਉਤਸਾਹਿ। ਕਥਾ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਇਮ ਹੋਈ, ਬਲਮਾਂਹਿ[6] ॥ ੨੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਸੰਗ੍ਰਾਮ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਗਯੋ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਤਬਿ ਪੰਮਾ ਜਿਸ ਕੇ ਸਾਥ।ਜਨੁ ਲੂਟਯੋ ਬਨੀਓ ਕਿਨੈ ਝੁਰਤਿ ਜਾਤਿ ਧੁਨਿ ਮਾਥ॥ ੧॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸਹਿਸਾਈ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤੇ ਗਏ ਬੈਠਯੋ ਜਹਿਂ

---

[1]ਪਹਿਲੇਂ (ਹੀ ਅਸਾਂ) ਸਮਝ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸਮਝਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। [2]ਪਿੱਛੋਂ ਜੁ ਵਿਗਾੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਜਿਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ (ਸਾਨੂੰ) ਭੇਜਿਆ ਹੈ। [4]ਪਹਿਲੋਂ ਨਹੀਂ ਛੇੜਾਂਗੇ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸੂਰਮੇਂ ਘੱਲੇਗਾ ਤੇ ਜੰਗ) ਚਾਹੇਗਾ ਤਾਂ (ਅਸੀਂ ਲੜਨੋਂ ਮੂੰਹ) ਨਹੀਂ ਮੋੜਾਂਗੇ। (ਅ) ਨ ਫੇਰਹਿਂ=ਨਹੀਂ ਹਟਾਂਗੇ। (ੲ) ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸੂਰਮੇਂ ਭੇਜਦਾ ਕੌਣ ਹੈ। [5]ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ। [6]ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ [ਹਿੰਦੀ, ਬੱਲਮ। ਸੰਸ,ਵੱਲਭ ।(ਅ) ਬਲ ਵਿਚ(ਉਦਯਤ ਹੋਣਦੀ)।

ਰਾਈ। ਪਗਿਯਾ ਪਟਕੀ[1] ਅੱਗ੍ਰ ਤਬਿ ਦ੍ਰਿਗ ਅੱਸ਼੍ਰ ਛੋਰੇ। 'ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਮਹਿਂ ਪਤਿ ਗਈ ਪਠਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਓਰੇ ॥ ੨ ॥ ਤਿੱਸ ਤੇ ਜਾਚਤਿ ਵਸਤੁ ਕੋ ਛਿਤ ਛਿੱਪ੍ਰ ਜੁ ਛੀਨੇ[2]। ਕਰਹਿਂ ਅਰਾਦਾ ਰਾਜ ਕੋ, ਬਲ ਕਰਿ ਮਦ ਭੀਨੇ।ਲਾਤਨਿ ਮੁਸ਼ਟਨਿ ਕੂਟ ਕਰਿ ਹਮ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ।ਹਸਹਿਂ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੇਰਨਰ–ਨ੍ਰਿਪਕੇ ਜਨ ਮਾਰੇ[3]–॥੩॥ਜਾਵਦ ਕਰਿਕੈ ਜੰਗ ਕੋ ਨਹਿਂ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੇ। ਤਾਵਦ ਥਿਰੇ ਨਿਚਿੰਤ ਹੁਇ ਕਿਸ ਕੇ ਭਰਵਾਸੇ। ਕਰਿ[4] ਸਮਾਜ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਨਿ ਗਾਢੇ। ਜੇ ਨ ਕਰਹੁ ਉਪਚਾਰ ਕੁਛ ਤੁਮ ਕੋ ਪੁਰਿ ਕਾਢੈਂ[5]" ॥ ੪ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕਰਿ ਕੋਪ ਕੋ 'ਕੈਸੇ ਸਭਿ ਹੋਈ। ਮਿਲੇ ਕਿ ਨਹਿਂ*,ਬੋਲੇ ਕਿ ਨਹਿਂ ? ਕਹੀਅਹਿ ਸਭਿ ਹੋਈ।ਅਸ ਬਿਗਾਰ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਮਾਰਨ ਲਗਿ ਬਾਤੀ[6]। ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਛੋਰ ਤੇ ਬੀਤੀ ਜਿਸ ਭਾਂਤੀ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਪੰਮੇ ਕਹੀ 'ਹਮ ਕੀਨਿ ਬਡਾਈ। ਜਾਚੀ ਚਾਰਹੁ ਵਸਤੁ ਜਬਿ ਨਹਿਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।ਦੇਨਿ ਕਹੇ ਜਬਿ ਰਜਤ-ਪਣ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਕਰੇ ਉਠਾਵਨਿ ਪਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਿ ਜੋਧਾ ॥੬॥ਡੇਰੇ ਲਗੇ ਧਕੇਲਤੇ ਪੁਰਿਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੇ।ਹਮਰੋਚਲਜੋ ਨ ਬਸ ਕਛੂ ਆਏ ਤੁਮ ਪਾਸੇ। ਜੇ ਨ ਤਦਾਰਕ[7] ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਸੈਨਾ ਨ ਚਢਾਵੋ।ਤੌ ਗੁਰ ਕਲਾਜਾਨਹਿ ਤੁਮਹਿਂ,ਰਨ ਮਹਿਂ ਨ ਪਲਾਵੈਂ[8]॥੭॥ਪਾਇ ਜ਼ੋਰ ਆਨੰਦ ਪੁਰੇ ਪੁਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੋ। ਬਹੁਰ ਬਸਾਵਹੁ ਜੇ ਬਸੈ ਕਰਿ ਨਿਜ ਅਨੁਸਾਰੋ'। ਸੁਨਤਿ ਕੁਪਯੋ ਤਬਿ ਸੈਲਪਤਿ ਪਾਤੀ ਲਿਖਵਾਈ।'ਬਸਯੋ ਚਹੈਂ ਜਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਦਿਹੁ ਦੂਰਦ ਪਠਾਈ ॥੮॥ ਨਤੁਰ ਨਗਾਰਾ ਛੀਨਿ ਕੈ ਪੁਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੌਂ। ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਅਬਿ ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਮਾਰੌਂ। ਪਕਰਿ ਕੈਦ ਕਰਿ ਰਾਖਿਹੌਂ,ਨਤੁ ਜੰਗ ਸੰਘਾਰੌਂ। ਅਬਿ ਲੌ ਮੈਂ ਟਾਰਾ ਕਰਯੋ ਗੁਰਤਾ ਸੁ ਬਿਚਾਰੌਂ॥੯॥ਭਲੇ ਖਿਲਾਊਂ ਤੋਹਿ ਕੋ ਬਿਚ ਦੂਨ ਅਖੇਰਾ। ਆਈ ਜਾਨਹੁ ਸੈਨ ਮਮ ਹੇਰੌਂ ਬਲ ਤੇਰਾ।ਕੂਚ ਕਰਹੁ ਮਮ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੈ ਦੀਜੈ ਹਾਥੀ।ਨਤੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਕੋ ਮੇਲ ਹ੍ਵੈ ਕੋ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਸਾਥੀ' ॥੧੦॥ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਇੱਤਯਾਦਿ ਕੋ ਲਿਖਿ ਤੁਰਤ ਪਠਾਏ। ਪੀਛੇ ਅਪਨੀ ਮਦਤਿ ਹਿਤ ਜਿਤ ਕਿਤਹਿ

[1]ਪਟਕਾ ਕੇ ਸੁੱਟੀ। [2]ਛੋਟੀ ਹੀ ਧਰਤੀ ਜੋ ਖੋਹਣ ਨੂੰ (ਤਿਆਰ ਹੈ)। [3]ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਾਸ ਕੁਟੇ। [4]ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [5]ਤੁਹਾਨੂੰ (ਬਿਲਾਸ ਪੁਰ) ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਕੱਢੇਗਾ। [6]ਮਾਰਨ ਤਕ ਨੌਬਤ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। [7]ਰੋਕਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ (ਅ) ਦੰਡ। [8]ਜੇ ਰਣ ਵਿਚ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।

*ਪਾ:–ਮਿਲਕੇ ਨਹਿ।

ਬੁਲਾਏ। ਮੰਡੀ ਨਗਰ ਸੁਕੇਤ ਕੇ ਸੈਨਾ ਜਸੁਵਾਲੇ[1]। ਨਿਕਟ ਕਟੋਚੀ ਕੋ ਲਿਖ੍ਯੋ'ਆਵਹੁ ਬਲਵਾਲੋ!'॥੧੧॥ਪੁਰੀ ਦੜੌਲਦ ਭੇਜਿ ਕੈ'ਪਹੁੰਚਹੁ ਰਣ ਕਾਜਾ'। ਹਰੀਚੰਦ ਕੋ ਬਹੁ ਲਿਖ੍ਯੋ'ਇਹ ਸਭਿ ਕੀ ਲਾਜਾ। ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਛੇਰ[2] ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਿ ਜੇਤਿਕ ਜਾਹਿੰ ਹੋਈ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਤੁਰਤ ਸਮੀਪ ਮਮ ਹਿਤ ਕਾਰਜ ਜੋਈ'॥੧੨॥ਇਮ ਹਕਾਰਿ ਸਗਰੇਨਿ ਕੋ[3] ਗਨ ਸੈਨ ਬਟੋਰੀ। ਭਏ ਇਕੱਤ੍ਰ ਪਹਾਰੀਏ ਭਰਿ ਸ਼ਲਖੈਂ ਛੋਰੀ।ਇਤ ਕਾਗਦ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਬਿ ਆਈ। ਸੁਧਿ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤਬਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਪੱਤ੍ਰਿ ਪਠਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਕਟ ਅਨਾਇ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ। ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਹੰਕਾਰੀ ਕੋ ਸਕਲ ਜੋ ਲਿਖ੍ਯੋ ਕਰਾਰਾ[4]।'ਦਿਹੁ ਹਾਥੀ ਕੈ ਨਿਕਸੀਏ ਨਤੁ ਲਿਹੁ ਸੰਗ੍ਰਾ- ਮਾ'। ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਰਿਸ ਭਰੇ 'ਹਮਰੋ ਰਣ ਕਾਮਾ ॥੧੪ ॥ ਜਾਚਹਿੰ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਜਥਾ, ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਸੋਈ। ਨਹਿਂ ਗਜ, ਨਿਕਸਨਿ ਨਹਿਂ ਬਨਹਿ,ਲਿਹੁ ਤੀਸਰ ਜੋਈ। ਨਹਿੰ ਕੁਛ ਹਮਰੇ ਬਿਲਮ ਹੈ ਇਕ ਧਰੈਂ ਉਡੀਕਾ। ਪੂਰਵਹਿੰ ਉਰ ਕੀ ਲਾਲਸਾ ਕਰਿਕੈ ਰਣ ਨੀਕਾ'॥ ੧੫॥ ਇਮ ਲਿਖਾਇ ਦੇ ਪੱਤਿਕਾ ਦੇ ਤੁਰਤ ਪਠਾਵਾ। ਨੰਦਚੰਦ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹਿ ਰਣ ਬਨੌਤ ਬਨਾਵਾ। ਕਰੀ ਕਲਮ ਜਾਰੀ ਤਬਹਿ[5] ਗਨ ਰਖੇ ਸਿਪਾਹੀ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵਹਿੰ ਸੈਂਕਰੇ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ॥ ੧੬ ॥ ਰਖਤਿ ਜਾਤਿ, ਚਿਹਰੇ ਲਿਖਹਿੰ[6] ਕਹਿੰ ਦਰਬ ਛਿਮਾਂਹੀ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਗਨ ਜਥੇ ਕਰਿ ਲਖਿ ਜੰਗ ਉਮਾਹੀ। ਗੁਲਕਾਂ ਤਯਾਰ ਸਮੂਹ ਕਰਿ ਢਾਰਹਿੰ ਸੁਨਿਆਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰੂਦ ਬਨਾਵਹੀਂ ਅਰੁ ਆਯੁਧ ਸਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਘਰਹਿੰ ਤੀਰ ਬਹੁ ਜਾਤਿ ਕੇ ਗਨ ਆਇੰ[7] ਕਮਾਨਾ। ਸੇਲੇ, ਭਾਲੇ, ਸਾਂਗ ਖਰ, ਅਰੁ ਤੁਪਕ ਮਹਾਨਾ। ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ ਸੂਰਮੇ ਕਹਿ ਊਚ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਇਮ ਸਮਾਜ ਬਹੁ ਜੰਗ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਨਾਵੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਉਤ ਰਾਜੇ ਗਿਰਪਤਿ ਕਿਤਿਕ ਮਿਲਿ ਮਤਾ ਪਕਾਯੋ। ਗੁਰ ਤੇ ਕਾਗਦ ਜਬਿ ਗਯੋ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਟੋਚੀਆ ਸਭਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ।ਕਰਨਿ ਜੰਗ ਅਰੁ ਮਿਟਨਿ ਕੋ ਤਿਨ ਮੰਤ੍ਰ

---

[1]ਜਸੋ ਵਾਲੀਏ ਰਾਜੇ ਨੂੰ। [2]ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਹੁਕਮਨ ਯਾ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਮੰਗਾਈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭੀੜ। [3]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। [4]ਕਰੜਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। [5]ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਫੌਜਾਂ ਭਰਤੀ ਕਰ- ਨੀਆਂ ਆਰੰਭੀਆਂ। [6]ਹੁਲੀਆ ਲਿਖਣਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਛਾਣ ਹੋ ਸਕੇ। [7]ਆਈਆਂ (ਬਾਹਰੋਂ)।

ਉਚਾਰਾ[1] ॥ ੧੯ ॥ 'ਗੁਰੂ ਲਰਨਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਮਿਟਹਿ ਮੈਂ ਉਰ ਨਿਰਧਾਰਯੋ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਕੋ ਬਿਨ ਡਰ ਜਿਨ ਮਾਰਯੋ। ਅਬਹਿ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਿਖਿ ਪਠੀ ਸਭਿ ਪਰਹਿ ਲਖਾਈ। ਮਿਲਹੁ ਬਿਚਾਰਹੁ ਆਪ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਬਿਜੈ ਲਰਾਈ[2] ॥ ੨੦ ॥ ਸੈਨ ਸਕੇਲੀ ਘਨੀ ਗੁਰ ਪੁਨ ਆਪਹਿ ਜੋਧਾ। ਰਚਹਿ ਮਹਿਤ ਘਮਸਾਨ ਕੋ ਠਾਨਹਿ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਬਯਾਹ ਸੁਤ ਚਹੀਅਹਿ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਾਦੀ।ਸਨਮੁਖ ਆਯੁਧ ਹਤਨਿਕੇ ਕਬਿਤਯਾਗਹਿਬਾਦੀ[3] ॥ ੨੧ ॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਬੰਧੀ ਹੋਇ ਕੋ, ਬਡ ਸ਼ੋਕ ਉਪੈ ਹੈ। ਭਟ ਆਛੇ ਪਹੁੰਚੇ ਬਿਨਾ ਰਣ ਕਵਨ ਕਰੈ ਹੈ। ਪਠਹੁ ਛੋਰ ਜੋ ਲਰਨਿ ਕੋ ਤਬਿ[4] ਪਾਇ ਪਰਾਜੈ।ਸਰਯੋ ਕੌਨ ਕਾਰਜ ਲਖਹੁ ਲੇਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮਾਜੈ[5]॥੨੨॥ਯਾਂ ਤੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀਯੇ ਰਣ ਨਾਂਹਿਨ ਆਛੋ। ਜੋ ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਚਹਿਤਿ ਹਹੁ ਸੁਤ ਬਯਾਹ ਨ ਬਾਂਛੋ।ਦੋਨਹੁਂ ਮੈਂ ਇਕ ਕੋ ਕਰਹੁ ਇਹ ਮਤਿ ਹੈ ਮੇਰਾ।ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਿਂ ਕੁਛ ਗ਼ਮੀ ਹੁਇ ਇਮ ਨਹੀਂ ਅਛੇਰਾ' ॥ ੨੩ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਸਖਿਵ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। 'ਗੁਰ ਸੋਂ ਨਾਹਕ ਬੈਰ ਰਚਿ ਸਾਰਯੋ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ।ਲਰਤਯੋਂ ਸੰਸੈ ਬਿਜੈ ਮਹਿ[6], ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਿਸ ਨਾਂਹੀ। ਕੋ ਜਾਨੈ ਕੋ ਪਾਇ ਹੈ ਸਮਝਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ॥੨੪॥ ਉਤਸਵ ਦੀਰਘ ਬਯਾਹ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਮੰਦਾ[7]। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹੁ[8] ਪੀਛੇ ਲਰਹੁ ਜੋ ਚਾਹਿ ਬਿਲੰਦਾ'। ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਮੋਨ ਭਾ ਕੁਛ ਆਇ ਨ ਬਾਨੀ।–ਉਤ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਬਲ ਪਰਹਿ, ਇਤ ਬਯਾਹ ਪ੍ਰਹਾਨੀ[9]–॥ ੨੫ ॥ ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਹੁਇ ਸਭਿ ਉਠੇ ਠਹਿਰਾਇ ਨ ਠੀਕਾ। ਜਬਿ ਗਮਨਯੋ ਰਨਵਾਸ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਕੈ ਮੁਖ ਫੀਕਾ। ਰਾਨੀ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਲਗੀ 'ਅਬਿ ਤਜਹੁ ਲਰਾਈ। ਪੂਰਬ ਸ਼ਾਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੀ ਦਿਹੁ ਬਿਘਨ ਮਿਟਾਈ॥੨੬॥ਤੁਮ ਸਯਾਨੇ ਮਤਿਵਾਨ ਹੋ ਤਜਿ ਦੇਹੁ ਬਖੇਰਾ। ਅਬਿ ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਸਮੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹੁ ਬਚ ਮੇਰਾ'।–ਇਤ ਬਰਜਤਿ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਜਿਨਹੁਂ

---

[1]ਜੰਗ ਕਰਨ ਤੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਹਟ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕਹੀ (ਫੈਦੇ ਕੁਫੈਦੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦੱਸਕੇ)। [2]ਜੰਗ ਫਤਹ ਹੋਵੇ। [3]ਲੜਨ ਵਾਲਾ (ਵੈਰੀ)। [4]ਜੇ ਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੀ (ਨਿਰੀ) ਛੋੜ ਲੜਨ ਲਈ ਭੇਜੋ ਤਾਂ......। [5]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਲੈ ਲਏਗਾ। (ਅ)ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਜੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। [6]ਜੀਤ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਹੈ। [7]ਭਾਵ ਸ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਗਮੀ ਨਾ ਬਣਾਓ। [8]ਪਹਿਲਾਂ (ਵਿਆਹ) ਕਰੋ। [9]ਭਾਵ ਉਧਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਧਰ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਉਤ ਗੁਰ ਅਧਿਕਾਈ[1]–। ਭੀਮਚੰਦ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਤਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਹਿਂ ਪਾਈ॥੨੭॥ ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੋ ਸੌਚ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਭਾ ਬੁਲਾਏ। ਜੇ ਠਾਕੁਰ ਗਿਰਪਤਿ[2] ਹੁਤੇ ਚਲਿਕੈ ਤਹਿਂ ਆਏ। ਕਰਯੋ ਫਿਕਰ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ[3] ਤਬਿ ਸੈਸੈ ਉਰ ਐਸੇ। 'ਲਰੇ ਬਿਨਾ ਬਨਿ ਹੀਨਤਾ[4] ਸਹਿ ਸਕੌਂ ਨ ਕੈਸੇ॥੨੮॥ ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰੇ ਮਹਿਂ ਬਸੈ ਨਿਤ ਦੂਨ ਬਿਹਾਰੈ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਜਾਤਿ ਹੈ ਗਨ ਕ੍ਰਿਖੀ ਬਿਗਾਰੈ। ਇਕ ਤੌ ਜਾਚੀ ਬਸਤੁ ਜੋ ਹਮ ਬਯਾਹ ਮਝਾਰੀ। ਪਰੇ ਕਾਮ ਸਭਿ ਲੇਤਿ ਹੈਂ[5] ਇਹ ਜਗ ਮਹਿਂ ਕਾਰੀ[6] ॥੨੯॥ ਸੋ ਤੌ ਦੇਨੀ ਕਿਤ ਰਹੀ ਜੋ ਲੇਨਿ ਪਠਾਏ। ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਿ ਅਪਮਾਨ ਬਹੁ ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸਾਏ। ਸੋ ਸੁਨਿ ਐਸੀ ਬਾਤ ਕੋ ਜਰਤੀ[7] ਬਹੁ ਛਾਤੀ*। ਚਿੰਤਾ ਸੌਂ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰਤੋ ਨਹਿਂ ਨੀਂਦ ਸੁ ਰਾਤੀ*'॥੩੦॥ ਚਤੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਟੋਚੀਆ ਬਡ ਬੈਰ ਬਧਾਵਾ[8] ।–ਹਮ ਕੋ ਲੇ ਗੁਰ ਸੋਂ ਲਰਹਿ ਇਹ ਹਮ ਨਹਿਂ ਭਾਵਾ†–। ਚਹਤਿ ਹਟਾਵਨਿ ਕੋ ਰਿਦੇ ਕਹਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ। 'ਅਬਿ ਤੌ ਇਮਹੀ ਰਹਿਨਿ ਦਿਹੁ ਛੇਰਹੁ ਨਹਿਂ ਰਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਰਚੀਅਹਿ ਉਤਸਵ ਬਯਾਹ ਕੋ ਪੁਰਵਹੁ ਸਭਿ ਕਾਜਾ। ਜਸੁ ਲਿਹੁ ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਕੋ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਗਨ ਰਾਜਾ। ਤਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਗਿਨ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਸਹਾਈ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਆਦਿਕ ਸਕਲ ਜਿਮ ਦੇਹਿ ਬਤਾਈ॥੩੨॥ ਸਖਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰਿਯ ਸਗਰੇ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਪੁਨ ਜਿਮ ਚਾਹੈਂ ਤਿਮ ਕਰਹਿਂ ਹੁਇ ਦਲ ਬਲਭਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ[9] ਕੋ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸਰਾਹਾ। 'ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਇਹ ਮਾਨਹੁੰ ਮਨ ਮਾਹਾ' ॥੩੩॥ ਕਹੇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਕੋਪ ਕੋ ਮਨ ਤੇ ਤਜਿ ਦੀਨਾ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਮਾਨਯੋ ਕਹਯੋ ਉੱਦਮ ਨਹਿਂ ਕੀਨਾ। ਫਸਯੋ ਬਯਾਹ ਕੇ ਕਾਜ ਮਹਿਂ

---

[1](ਭੀਮਚੰਦ ਸੋਚਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਇਧਰ ਤਾਂ ਸਿਆਣੇ (ਮੈਨੂੰ) ਵਰਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧਦਾ ਹੈ। [2]ਰਾਜੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ। [3]ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਗਲ। [4]ਹੀਣਤਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। [5]ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [6]ਇਹ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਕਾਰ ਹੈ। [7]ਸੜਦੀ (ਹੈ ਮੇਰੀ)। [8]ਚਤੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਟੋਚੀਏ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ) ਬੜਾ ਵੈਰ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ)। [9]ਸਲਾਹ।

*ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਬਾਜ਼ੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਅੰਕ ੩੦ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਚਰਨ ਦਿਤੇ ਹਨ।

†ਕਟੋਚੀਏ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਦੇਖੋ ਜਦ ਆਪ ਜੰਗ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੰਗ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜਨ ਤੇ ਮੈਂ ਲਾਂਭੇ ਰਹਾਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਫਤਹਿ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗਲ ਲੜਾਈ ਮੜ੍ਹਨ ਦੀ ਅੱਗੇ ਵਿਉਂਤ ਦੱਸੇਗਾ।

ਬਹੁ ਮੇਲ ਬੁਲਾਏ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਬੰਧੀ ਜਿਤ ਕਿਤਹੁੰ ਉਤਲਾਵਤਿ ਆਏ॥੩੪॥ ਜੇਤਿਕ ਗਿਰਪਤਿ ਤਹਿਂ ਹੁਤੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਬਹੁਰ ਸਬੰਧੀ ਸਭਿ ਅਏ ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਸਾਰੀ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਧਾਰਿ ਬਿਰੋਧ ਕੋ ਦ੍ਰਿਢ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ। ਚਹਤਿ--ਲੇਉਂ ਪਲਟਾ ਪੁਨਹਿ ਕਰਿ ਚਮੂੰ ਮਹਾਨੀ--॥ ੩੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੧॥

੪੨. [ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਤਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਰੁਨ ਬਯ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ।ਜਬਿ ਤੇ ਪੰਮਾਂ ਕੇਸਰੀ ਮਾਰਿ ਦਿਯੋ ਨਿਕਸਾਇ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ਤਬਿ ਤੇ ਜੰਗ ਸਮਾਜ ਕੋ ਅਧਿਕਾਇ ਵਧਾਵਹਿਂ।ਤਯਾਰੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਕੀ ਨੀਕੇ ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ। ਬਖਸ਼ਤਿ ਹੈਂ ਗਨ ਸੁਭਟ ਕੋ ਬਹੁ ਦੇ ਉਤਸਾਹਾ। ਛੁਟਹਿਂ ਤੁਫੰਗਨ ਕੀ ਸ਼ਲਖ ਬਡ ਨਾਦ ਉਠਾਹਾ ॥੨॥ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੀ ਜਿਮ ਪਾਹੁਨ ਆਵੈਂ[1]। ਹਿਤ ਜ਼ਯਾਫਤ[2] ਤਯਾਰੀ ਕਰਤਿ ਜੋ ਚਹੈ ਮੰਗਾਵੈਂ[3]।ਤੇਗ਼ੋ ਘੇਵਰ, ਸਿਪਰ ਕੋ ਬਨਵਾਇ ਰਕੇਬੀ[4]। ਗੁਲਕਾਂ ਸ਼ੱਕਰਪਾਰੀਆਂ ਗਨ ਕਰਿਹੈਂ ਦੇਬੀ[5] ॥ ੩ ॥ ਕਰਛੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੰਦੂਕ ਧਰਿ ਪਰੁਸਹਿਂ[6] ਤਤਕਾਲਾ। ਚਤੁਰ ਰਸੋਈਏ ਸੂਰਮੇ ਧਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਿਸ਼ਾਲਾ[7]।ਬਨਹਿਂ ਜਲੇਬ ਸ਼ਿਤਾਬ ਗਨ ਖਰ ਖਪਰੇ ਭਾਲੇ[8]।ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਕਰਹਿਂ ਬਹੁ ਰਿਪੁਨ ਕੋ ਹੁਇ ਰਹੇ ਉਤਾਲੇ॥੪॥ ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਜਬਹਿ ਅਰਿ ਆਇ ਨ ਕੋਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਢੇ ਅਖੇਰ ਕੋ ਸੰਗ ਸੈਨਾ ਹੋਈ। ਚਲੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਬਜਯੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਜਹਾਂ ਗਿਰਨਿ ਕੀ ਕੰਦਰਾ ਸਮ ਦੂਨ ਉਦਾਰਾ॥੫॥ਤਿਤਕੋ ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਰਜ ਗਗਨ ਚਢਾਈ[9]। ਉਠੇ ਨਾਦ ਗਨ ਤੁਪਕ ਕੇ ਜਨੁ ਮਚੀ ਲਰਾਈ। ਚੀਤੇ, ਕੂਕਰ,ਬਾਜ ਲੇ,ਬਹਿਰੀ, ਸੀਚਾਨੇ। ਕਾਨਨ ਮਾਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮ੍ਰਿਗ ਕੇਤਿਕ ਹਾਨੇ ॥ ੬ ॥ ਗਜ ਬਾਜੀ ਜੋਧੇ ਚਢੇ ਪਿਖਿ ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰੇ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਫਿਰਿ ਬਿਪਨ ਮਹਿਂ,ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਹਿਂ ਨੇਰੇ[10]।ਬਹੁਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਹਟੇ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰੇ। ਆਇ ਕੋਹੀਆ ਗੈਨ ਮਿਲੇ ਕਰਿ ਭੇਟ ਅਗਾਰੇ[11]॥੭॥ਤਿਸ

[1]ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ। [3]ਜੋ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ ਮੰਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। [4]ਢਾਲਾਂ ਰੂਪੀ ਰਕੇਬੀਆਂ ਬਣਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। [5]ਦੇਣਾ ਕਰਨਗੇ। [6]ਪਰੋਸਣਗੇ। [7]ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਧਾਰਕੇ (ਪ੍ਰੋਸਣਗੇ)। [8]ਤਿਖੇ ਬਾਨ ਤੇ ਨੇਜ਼ੇ। [9]ਧੂੜ ਅਕਾਸ਼ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। [10]ਸ਼ੱਤਰੂ (ਪਹਾੜੀ) ਨੇੜੇ ਨਾ (ਦੇਖੇ)। [11]ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅੱਗੋਂ ਭੇਟਾ ਲੈਕੇ ਆ ਮਿਲੇ।

ਕੋ ਨਹਿੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁਇ ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਜਾਹੀਂ[੧]। ਕ੍ਰਿਖੀ ਆਦਿ ਬਹੁ ਬਿਘਨ ਤਿਹਂ ਜੋ ਆਇ ਨ ਪਾਹੀਂ[੨]।ਲਖਿ ਸੈਧਸਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਦਨ ਉਤਰੇ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਜੋਧਾ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲ ਮਹਿਂ[੩] ਥਿਰ ਹੁਇ ਹਰਖਾਇ ॥੮॥ ਇਮ ਕੌਤਕ ਪਿਖਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਜੇ ਅਧਿਕ ਮਸੰਦਾ।ਤਪਤਿ ਰਿਦੇ ਨਹਿਂ ਸਹਿ ਸਕਹਿਂ ਉਤ-ਪਾਤ ਬਿਲੰਦਾ।–ਬਸਤਿ ਹੁਤੇ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੋਂ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਇਨਹੁ ਉਠਾਯਹੁ ਦ੍ਵੰਦ ਬਡ ਬਯ ਨਈ ਉਮਾਹੀ[੪]–॥ ੯ ॥ ਕਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਨਿਕਟ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਵਹਿਂ। 'ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰਹੁ ਮਾਤ ਜੀ!ਬਡ ਬੈਰ ਬਧਾਵਹਿਂ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੀ ਉਮਰ ਅਬਿ ਅਹੈ ਨਵੀਨੀ। ਰਣ ਬਿਨ ਕਰਹਿਂ ਨ ਬਾਰਤਾ ਗਤਿ ਅਜਹੁੰ ਨ ਚੀਨੀ ॥ ੧੦ ॥ ਦੱਖ* ਸ਼ਡੇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਨਯਨ ਨਿਹਾਰੇ। ਆਨ ਪਰਹਿ ਗਰ, ਲਖਹਿਂ ਤਬਿ ਹੁਇ ਨਾ ਉਪਚਾਰੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰ ਬਡ ਜਨ ਤਿਸ ਕੇ ਆਇ। ਘਨੋ ਕੀਨਿ ਅਪਮਾਨ ਕੋ ਹਤਿ ਵਹਿਰ ਕਢਾਇ॥੧੧॥ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਰਾਜੇ ਚਢਹਿਂ ਬਡ ਪਰੈ ਲਰਾਈ। ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਤਬਿ ਹੋਇ ਹੈ ਜਿਨ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ। ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ ਨਿਤ ਕਰਹਿਂ–ਦਿੱਲੀ ਲੂਟ ਲੈਹੈਂ। ਲਵਪੁਰਿ ਠਾਲਾ ਪਾਇ ਕਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਮਲੈਹੈਂ[੫] ॥੧੨॥ ਦੌਰ ਪਸ਼ੌਰਹਿਂ ਰੌਰ ਕਰਿ[੬] ਸਭਿ ਲੇਂ ਪੰਜਾਬਾ। ਹਤਹਿਂ ਪਹਾਰੀ ਤੁਰਕ ਗਨ ਦੇਸ਼ਨਿ ਲੇਂ ਦਾਬਾ–।ਸਗਰੋ ਜਗ ਸ਼ੱਤ੍ਰਬਨਹਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਇਨ ਬੈਨਾ। ਬਸਿਬੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਇ ਜਬਿ ਕਿਤ ਘੌਲਹਿਂ ਐਨਾ[੭]?' ॥ ੧੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਉੱਤਰ ਕਹੇ 'ਮੈਂ ਬਹੁ ਕਹਿ ਹਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਮਿਟਤਿ ਨਿਜ ਬਲ ਕਰਹਿਂ ਰਾਖਤਿ ਦਲ ਭਾਰੀ। ਰਿਦੇ ਡਰੌਂ ਰਿਸ ਤੇ ਕਛੂ ਕਿਮ ਨਹੀ ਬਖਾਨੈਂ[੮]। ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਕਸਹਿ ਤਥਾ ਹੁਇ ਸਗਰੇ ਇਮ ਜਾਨੈਂ'॥੧੪॥ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦਨ ਤੇ ਬਹੁਰ ਕਬਿ ਸੁਤ ਢਿਗ ਆਵੈ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਦਿਲਾਸੇ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵੈ। 'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ਬਡ ਰਣ ਕਰੇ ਤੁਮਰੇ ਜੁ ਪਿਤਾਮਾ। ਲਾਖਹੁੰ ਤੁਰਕ ਸਿੰਘਾਰ ਕਰਿ ਭੇਜੇ ਜਮਧਾਮਾ ॥੧੫॥

---

[੧]ਜੋ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਾਵ ਜੋ ਆ ਮਿਲੇ। [੨]ਜੋ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਆਕੜਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਘਾਹ ਪੱਠੇ ਰਸਦ ਆਦਿ ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਦੇਣੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੩]ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਜਥੇ ਵਿੱਚ। [੪]ਉਮਰ ਨਵੀਂ ਦਾ ਉਤਸਾਹ ਹੈ। [੫]ਮੱਲ ਲਵਾਂਗੇ। (ਅ) ਮਲ ਸੁੱਟਾਂਗੇ। [੬]ਰੌੜ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। (ਅ) ਰੌਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। [੭](ਫਿਰ) ਕਿੱਥੇ ਪਾਵਾਂਗੇ ਘਰ। [੮]ਕੁਛ (ਹੋਰ) ਨਾ ਕਹਿ ਦੇਣ। *ਪਾਃ–ਦੁਖਤਿ।

ਤਿਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕੁਛ ਛਪੀ ਨਹਿ ਜਗ ਜਾਨਹਿਂ ਸਾਰਾ। ਤਊ ਲਖਹੁ ਇਕ ਸ਼ਾਹ ਸੋਂ ਬਡ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ[1]।ਅਪਰਨਿ ਸੋਂ ਮੇਲਾ ਰਹਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਰਹੇ ਸਗਰੇ ਹਿਤਵਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਮੇ ਮਹਿਂ ਨੌਰੰਗ ਬਡ ਦੋਖੀ।ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਹਟਤਿ[2] ਇਹ ਮਿਟਹਿ ਨ ਰੋਖੀ[3]। ਰਾਵਰ ਕੇ ਪਿਤ ਸੰਗ ਜਿਨ ਸਿਰ ਲੈਂ ਕਰਿ ਦ੍ਰੋਹਾ। ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਦਰਵੇਸ਼ ਗਨ ਸਭਿ ਸੋਂ ਇਹ ਰੋਹਾ॥੧੭॥ਇਕ ਤੌ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬਿਸਾਲ ਸੋਂ ਦੱਖਣ ਗਾ ਪਾਪੀ[4]।ਸਕਲਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰਿ ਜਿਸ ਸੰਤਨ ਸੰਤਾਪੀ।ਘਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਪਕੇ ਸੁੰਦਰ ਸਭਿ ਛੋਨੀ[5]। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਗਿਰ ਚਖ ਤੁੰਗ[6] ਜੁਤਿ ਇਤ ਸਲਿਤਾ ਨੋਨੀ[7] ॥ ੧੮ ॥ ਗਨ ਰਾਜੇ ਸੈਲਨਪਤੀ ਇਨ ਕੇ ਢਿਗ ਬਾਸਾ। ਬਹੁ ਬਨ ਕਰਨਿ ਅਖੇਰ ਕੋ ਨਿਤ ਕਰਹੁ ਬਿਲਾਸਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਸੋਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਤਾ ਤੁਮਰੀ ਬਨਿਆਈ। ਸਗਰੇ ਰਾਜੇ ਸੈਲਪਤਿ ਜਿਸ ਕੇਰ ਸਹਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਪਰੇ ਜੰਗ ਹੁਇ ਇਕਠੇ ਸਭਿ ਹੀ ਚਢਿ ਆਵੈਂ। ਬਸਿਬੋ ਭੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨੈ ਕਯੋਂ ਸਮਤਾ ਪਾਵੈਂ[8]। ਹਿਤਕਾਰੀ ਗੁਰ ਸਦਨ ਕੇ ਇੱਤਯਾਦਿ ਬਿਚਾਰੈਂ। ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਨਿਤ ਰਹੇ ਤੁਮ ਢਿਗ ਨ ਉਚਾਰੈਂ[7] ॥੨੦॥ ਜਨਨੀ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਕੋ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਭਾਖਾ। 'ਅਸ ਚਿੰਤਾ ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਕਰੀ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰ ਰਾਖਾ। ਖੜਗਕੇਤੁ ਕੋ ਆਸਰੋ ਇਕ ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੇ। ਮਹਿਦ ਭਰੋਸਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ, ਨਰ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਜਰ੍ਹਾਂ ਹਮ ਦੇਹਿਂ ਉਖਾਰੀ*। ਗੁਰ ਸਿਖ ਛੀਨਹਿਂ ਧਰਾ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਦਲ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਭੀਮਚੰਦ ਮਾਨੀ ਮਹਿਦ ਨਿਜ ਤੇਜ ਜਨਾਵੈ। ਲਿਯੋ ਚਹਤਿ ਛਲ ਕਰਿ ਦ੍ਰਰਦ ਹਮ ਕੋ ਡਰਪਾਵੈ ॥ ੨੨॥ ਕਰੌਂ ਜੰਗ ਤਿਸ ਸੰਗ ਅਸ ਪਿਖਿ ਜਾਇ ਪਲਾਈ। ਨਤੁ ਰਾਖੌਂ ਰਣ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਜਮ ਧਾਮ ਪਠਾਈ। ਹਮ ਛੱਤ੍ਰੀ ਡਰ ਨਹਿ ਕਰਹਿਂ, ਜੋ ਗਰਬ ਜਨਾਵੈਂ[9]। ਸਨਮੁਖ ਲੋਹਾ ਅਸ ਕਰਹਿਂ[10] ਫਿਰ ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵੈ॥੨੩॥ਥੋਰੇ ਅਰੁ ਬਹੁਤੇਨਿ ਕੋ ਇਕ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲੀ।

[1](ਕੇਵਲ) ਇਕ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਜੰਗ ਅਖਾੜਾ ਸੀ। [2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਜਸ ਸੁਣਕੇ ਟਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। [3](ਤੇ) ਇਹ (ਨੁਰੰਗਾ ਕ੍ਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਟਲੇਗਾ। [4]ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ (ਨੁਰੰਗਾ) ਭਾਰਾ ਵੈਰੀ ਹੈ ਜੋ ਪਾਪੀ (ਹੁਣ) ਦੱਖਣ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [5]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [6]ਨੈਣਾ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਭਾਵ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਵਾਲੀ ਪਹਾੜੀ। [7]ਸੁੰਦਰ। [8]ਬਰਾਬਰੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ। [9]ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। [10]ਭਾਵ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਐਸੇ ਚਲਾਵਾਂਗੇ। *ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਛੇੜਛਾੜ ਨੂੰ ਆਪ ਤੁਰਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਹਮ ਧਰਿ[੧] ਜਨਮ ਦਿਖਾਲੀ। ਦੇਹੌਂ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦੰਡ ਕੋ ਜੋ ਅਹੈਂ ਕੁਚਾਲੀ । ਸਿਖ ਅਪਨੇ ਰਾਜਾ ਕਰੌਂ ਛਿਤ ਛੀਨਿ ਬਿਸਾਲੀ'॥੨੪ ॥ ਇੱਤਜ਼ਾਦਿਕ ਹੁਇ ਬਾਰਤਾ ਬਰਨੈਂ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਕਾਤੁਰ ਜੰਗ ਮਿਟਾਵਤੇ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰ ਧਾਰੀ। ਚਾਹਤਿ ਜੋਧਾ ਜੁੱਧ ਕੋ[੨]—ਹਮ ਹਤਹਿਂ ਪਹਾਰੀ—।ਮੂਰਖ ਮਹਿੰਮਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਬਿਚਾਰੀ॥੨੫॥ਬਹੁ ਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਜੇ ਬਰ ਬੀਰ ਹੈਂ ਰਣ ਬਿਧਿ ਅਨੁਸਾਰੀ[੩]। ਰਹੈਂ ਨਿਕਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਨਹਿਂ ਸਦਨ ਪਯਾਨੈਂ[੪]।—ਪਰਲੋ ਕਾਜ ਅਬਿ ਲਰਨਿ ਕੋ ਹਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਹਾਨੈਂ—॥੨੬॥ ਇਮ ਉਤਸਾਹੀ ਸਿੱਖ ਜੇ ਬਾਸੈਂ ਗੁਰ ਪਾਸੇ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੁਧਿ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਦੇ ਬਾਸੁ ਰੁ ਗ੍ਰਾਸੇ[੫]।ਉਤ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਡਰ ਧਰਿ ਗਿਰਰਾਈ। ਪਠਹਿ ਸੁਭਟ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਰਾਖਹਿਂ ਤਕਰਾਈ ॥੨੭॥ ਸੰਝ ਸਕਾਰੇ ਸੁਧਿ ਸਕਲ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਰਹੈ ਬਿਚਾਰਤਿ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ—ਰਣ ਹੁਇ ਕਿਸ ਬੇਰੀ—। ਬਨੌਤ ਬਨਾਹ ਕੇ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਿ ਬਹੁ ਕਰਿ ਬਨਿਵਾਵੈ।ਆਇ ਮੇਲ ਤਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬੁਲਵਾਵੈ ॥੨੮॥ ਚਮੂੰ ਬਟੋਰਨ ਬਹੁ ਕਰੀ ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਆਈ।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸਰ ਕੀ ਸ਼ਾਹਦੀ[੬] ਕਬਿ ਕਬਿ ਡਰ ਪਾਈ।[੭]—ਤੀਖਨ ਭੀਮ ਤਤਾਰਚੇ[੮] ਕੋਸਨਿ ਲਗਿ ਮਾਰੈਂ। ਗਰਕ ਹੋਇਂ ਪਰ ਲਗਿ ਸਰਬ[੯], ਬਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ—॥੨੯॥ਕਬਹਿ ਕੋਪ ਕੋ ਕਰਤਿ ਉਰ—ਰਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰੇ[੧੦]। ਜਾਚੀ ਵਸਤੁ ਭਿ ਨਾ ਦਈ ਜਨ[੧੧] ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ—। ਇਤ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਹਤਿ ਹੈਂ 'ਰਣ ਰੰਗ ਨਿਹਾਰੈਂ'। ਸੰਗੋ ਆਦਿਕ ਪੰਚ ਬੀਰ ਸਿਖ* ਅਪਰ ਉਦਾਰੈ॥੩੦॥ਦੇ ਉਤਸਾਹ ਬਧਾਵਤੇ ਸੁਨਿ ਸਕਲ ਅਨੰਦੇ। 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਅਬਿ ਦੇਖੀਐ ਜਬਿ ਜੰਗ ਬਿਲੰਦੇ। ਕਾਤੁਰ ਕੂਰੋ ਕੋਹੀਆ[੧੨] ਕਪਟੀ ਰੁ ਕੁਚਾਲੀ।ਕਹਾਂ ਬਾਪੁਰੋ ਮਾਰਿਬੋ[੧੩] ਲੁਟ ਲੇਹਿਂ ਉਤਾਲੀ'॥੩੧॥ਇਮ ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਤਿ ਹਮੇਸ਼ੂ। ਮਿਟਨਿ ਹੇਤੁ ਇਕ ਬਨਾਹੁ ਭਾ

---

[੧]ਧਰਤੀ ਤੇ। [੨]ਜੋਧੇ ਜੁੱਧ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ (ਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਕਿ......। [੩]ਰਣ ਦੀ ਬਿਧੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ (ਕੱਦ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪੂਰੇ)। [੪](ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਕਿਃ—,। [੫]ਟਿਕਾਣਾਂ ਤੇ ਭੋਜਨ। [੬]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਾਣਾਂ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ। [੭]ਇਹ ਵਡਜਾਈ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਕਿ। [੮]ਬਾਣ। [੯]ਸਾਰੇ (ਤੀਰ) ਪਰਾਂ ਤਕ ਗ਼ਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਿਚ)। [੧੦]ਕਦੇ (ਭੀਮਚੰਦ) ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ—) ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੧੧](ਮੇਰੇ) ਆਦਮੀ। [੧੨]ਪਹਾੜੀਆ। [੧੩]ਵਿਚਾਰਾ (ਸਾਨੂੰ) ਕੀ ਮਾਰੇਗਾ (ਅਸੀਂ)........।

*ਪਾਃ—ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਅਰੁ।

ਨਤੁ ਲਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ। ਇਤ ਉਤ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਰਹੇ ਸਭਿ ਜੰਗ ਸਮਾਜਾ। ਸੁਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਤਸਾਹ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਾਜਹਿਂ ਬਾਜਾ[1] ॥ ੩੨॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰੁਤੇ 'ਮਾਤਾ ਬਾਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨॥

੪੩. [ਨਾਹਣ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਗਰੋ ਸੈਲਪਤੀਨ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਯੋ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। 'ਭੀਮਚੰਦ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬਧਯੋ ਬਿਰੋਧ ਅਤਿਅੰਤ ॥੧॥ ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ ਇਕ ਨਾਹਨ ਨਗਰ ਬਿਰਾਜਾ*। ਗਿਰ ਊਪਰ ਸੁੰਦਰ ਸਾਜਾ। ਦੁਤਿ ਅਦਭੁਤ ਜਿਸਕੀ ਸੋਹੈ। ਬਲ ਤੁੰਗ ਮਹਿਤ ਪਰ ਜੋ ਹੈ[2] ॥ ੨ ॥ ਤਹਿਂ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰੰਤਾ। ਰਜਧਾਨੀ ਠਾਨਿ ਬਸੰਤਾ। ਪਰਕਾਸ਼ ਮੇਦਨੀ ਨਾਮੂ। ਤਿਨ ਸੁਨਯੋ 'ਗੁਰੂ ਅਭਿਰਾਮੂ॥੩॥ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਮਝਾਰ ਬਸੰਤੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਨਿਵੰਤੇ। ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅੱਭਯਾਸਾ। ਦਲ ਰਾਖਯੋ ਦੀਰਘ ਪਾਸਾ॥੪॥ਬਡ ਜੰਗ ਕਰਨਿ ਕੋ ਜੋਧਾ। ਨਹਿਂ ਗਿਨਹਿ ਅਪਰ,ਜਬਿ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਬਹੁ ਕਰਾਮਾਤ ਮਹਿਂ ਪੂਰਾ। ਸਰ[3] ਪਹੁੰਚਹਿ ਦੀਰਘ ਦੂਰਾ' ॥੫॥ ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਉਰ ਬਿਰਮਾਯੋ। -ਗੁਰ ਸੰਗ ਜਿ ਹੋਵਹਿ ਮੇਲਾ। ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਬਨਹਿ ਸੁਹੇਲਾ†--॥੬॥ਨਿਜਮੰਤ੍ਰਿਨ ਸੰਗ ਬਿਚਾਰਾ'ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰਾ। ਹੁਇ ਥਿਰੁ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ। ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਕੀਨਿ ਅਬਾਦੀ॥੭॥ਤਿੰਹ ਨਿਕਟ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕਹਿਲੂਰੀ।ਨਹਿਂ ਜਾਨੀਮਹਿਮਾ ਰੂਰੀ। ਵਧਿ ਗਯੋ ਵਿਰੋਧ ਵਧੇਰਾ। ਹੁਇ ਜੰਗ ਅਪਾਰ ਕਿਸ ਬੇਰਾ॥੮॥ ਤਿਨ ਸੰਗ

[1]ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ। [2]ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਪਰ ਜੋ ਹੈ। [3](ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚਲਾਇਆ) ਤੀਰ।

*ਨਾਹਨ ਸਿਰਮੌਰ ਤੇ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਨੂੰ ਜਮਨਾ ਨਖੇੜਦੀ ਹੈ। ਉਰਾਰ ਸਿਰਮੌਰ (ਨਾਹਨ) ਦੀ ਦੂਨ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਹੈ।

†ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਗੜ੍ਹਵਾਲੀਏ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਸੀ, ਗੜ੍ਹਵਾਲੀਏ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਵਸਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹੁਰਾ ਹੁਣ ਤਕ ਓਥੇ ਹੈ। "ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਰਾਮਰਾਇ" ਤੋਂ ਹੀ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਨਾਮ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੜ੍ਹਵਾਲੀਏ ਨੂੰ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਮਦਦ ਸੀ, ਤੇ ਰਾਮਰਾਇ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਰਸਾਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕੀਂ ਡਰਦੇ ਸਨ, ਦੂਜੇ ਕਰਾਮਾਤ਼ੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਨਾਹਨ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕੁਛ ਖੁਹਾ ਬੈਠਾਸੀ ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਡਰਦਾ ਸੀਕਿ ਕਿਸੇਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਹੀ ਨਾ ਖੁਹਾ ਬੈਠਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਬੀਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸੱਦ ਘੱਲਣਾ ਮੁਨਾਸਬ ਜਾਤਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੧੬, ੧੭ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਸ਼ਰ-ਧਾਲੂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੭, ੨੮ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ।

ਬੇਨਤੀ ਲਿਖੀਏ।—ਪ੍ਰਭੂ ਦੇਸ਼ ਆਨਿ ਇਹ ਪਿਖੀਏ। ਬਡ ਸ਼ਾਰਮੌਰ ਕੋ ਸੈਲੰ[1]। ਫਿਰਿ ਕੀਜਹਿ ਸਭਿ ਥਲ ਸੈਲੰ॥੯॥ਸ਼ੁਭ ਜਮਨਾ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰੰ। ਨਿਤ ਚਲਹਿ ਬੇਗ ਤੇ ਸੀਰੰ[2]।ਬਨ ਪੂਰਨ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਮਹਾਨਾ। ਨਿਤ ਕਰਹੁ ਅਖੇਰ ਜਿ ਨਾਨਾ' ॥ ੧੦ ॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਲਿਖਾਵਨਿ ਪਾਤੀ।ਨਰਤਨਾਰ ਕਰਯੋ ਪਰਧਾਨਾ।ਸਭਿ ਆਸ਼ੈਜਾਨਿ ਪਯਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥ ਕਰਿ ਮੰਜ਼ਲ ਬਿਸਾਲ ਉਤਾਲਾ। ਸਭਿ ਉਲੰਘਯੋ ਮਾਰਗ ਜਾਲਾ। ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਪਿਖਿ ਰਵਣਕ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮੈਂ[3] ॥ ੧੨ ॥ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਸੁਧ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਸੁਨਿ ਨੰਦ ਚੰਦ ਅਗੁਵਾਈ। ਸਭਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੋਂ ਭਾਖੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਨਾਹਨ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖੀ ॥੧੩॥ ਤਿਨ ਪਠਯੋ ਵਕੀਲ ਸੁ ਆਯੋ'।ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚ ਫੁਰਮਾਯੋ।ਚਹਿ ਅਪਨੋ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਗਨ ਰਸਤ ਦੇਹੁ ਪਹੁੰਚਾਯੋ॥੧੪॥ਸਭਿ ਸਭਾ ਲਗਹਿ ਜਬਿ ਕਾਲੀ[4]। ਤਬਿ ਨਿਕਟਆਨਿ ਦਰਹਾਲੀ[5]'।ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਗੁਰੂ ਦਿਵਾਨੰ। ਪਹੁੰਚਾਇ ਖਾਨ ਗਨ ਪਾਨੰ ॥ ੧੫ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਤਿਹ ਲੀਨੀ। ਪੁਨ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਵਨਿ ਕੀਨੀ। ਨਰ ਸਗਰੇ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਮੁਖ ਗੁਰ ਗੁਰ ਜਾਪ ਬਖਾਨੇ ॥ ੧੬ ॥ ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਵੈਂ[6]। ਗਨ ਬਾਦਿਤ ਸੰਗ ਬਜਾਵੈਂ। ਧੁਨਿ ਨੌਬਤਿ ਜਨ ਘਨ ਗਾਜਾ। ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ ਬਾਜਾ ॥ ੧੭ ॥ ਪੁਨ ਭੱਟ ਨਕੀਬ ਪੁਕਾਰੇ। ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਊਚ ਉਚਾਰੇ। ਬਹੁ ਬਜਹਿ ਘਰਾਵਲ ਨਾਦੰ[7]। ਨਰ ਉਠੇ ਜਾਗ ਅਹਿਲਾਦੰ॥੧੮॥ਦਿਨ ਘਰੀ ਚਾਰ ਜਬਿ ਆਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ'ਸ਼ੁਭ ਸਭਾ ਥਾਨ ਸੁਧਵਾਰੋ।ਰਚਿ ਸੁੰਦਰ ਫਰਸ਼ ਉਦਾਰੋ ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਪਤਿ ਨਾਹਨ ਦੂਤ ਬੁਲੀਜੈ'।ਸੁਨਿ ਨੰਦਚੰਦ ਤਤਕਾਲਾ।ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕੀਨਿ ਉਤਾਲਾ ॥੨੦॥ ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਚਲਿ ਆਏ।ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਏ।ਬਰ ਚਾਮੁਰ ਦੰਡ ਜਰਾਊ। ਗਨ ਹੀਰੇ ਦੁਤਿ ਦਮਕਾਊ ॥ ੨੧ ॥ ਸਿਰ ਫੁਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਜਨੁ ਲੇਤਿ ਮਰਾਲ ਉਡਾਰੀ।ਤਨ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਸਾਜਾ। ਬਹੁ ਸ਼ੁਭਤਿ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ ॥੨੨॥ ਗਨ ਥਿਰੇ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦੰ।ਧਰਿ ਆਯੁਧ

---

[1]ਸ਼ਾਰਮੌਰ ਸਾਰੀ ਦੂਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਾਹਨ ਹੈ। [2]ਠੰਢਾ (ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ)। [3]ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ ਮਈ ਰੌਣਕ ਦੇਖੀ। [4]ਕੱਲ ਨੂੰ। [5]ਛੇਤੀ ਲੈ ਆਉਣਾ। [6]ਬੜੀ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। [7]ਘੜਿਆਲ ਦਾ ਸ਼ਬਦ।

ਜੋਧਾ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਨ੍ਰਿਪ ਨਾਹਨ ਦੂਤ ਹਕਾਰਾ। ਚਲਿ ਆਯੋ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ।॥ ੨੩॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬਾਰੰਬਾਰੀ।ਲੇ ਆਇਸੁ ਬੈਠਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਰ ਜੋਰੇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਨਰਿੰਦਾ। ਕਿਯ ਬੰਦਨ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਜਸੁ ਭਾਰੀ। ਉਰ ਦੀਰਘ ਆਨੰਦ ਧਾਰੀ। ਜਿਹ ਲਗੀ ਦਰਸ ਕੀ ਪਯਾਸਾ। ਮੁਹਿ ਭੇਜਯੋ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸਾ' ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਆਗੇ ਧਰਿ ਪਾਤੀ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਹੁ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਭਾਂਤੀ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਪਠਵਾਈ। ਸਭਿ ਸਭਾ ਸੁਨਤਿ ਚਿਤ ਚਾਈ ॥ ੨੬॥ 'ਮੁਹਿ ਜਾਨਹੁ ਆਪਨ ਦਾਸਾ। ਧਰਿ ਰਾਵਰ ਪਰ ਭਰਵਾਸਾ। ਪਰਕਾਸ਼ ਮੇਦਨੀ ਰਾਜਾ। ਇਹ ਲਿਖਤਮ ਬਿਨੈ ਸੁ ਕਾਜਾ[1] ॥ ੨੭ ॥ ਲਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਡ ਕਹਿ ਨ ਸਕੰਤਾ। ਤੁਮ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਭਗਵੰਤਾ। ਲਿਖ ਤੁਮ ਪਹਿ ਪਠਿ ਮੈਂ*ਅਰਜ਼ੀ[2]।ਹਿਤ ਲਖਨਿ ਆਪਕੀ ਮਰਜ਼ੀ॥੨੮॥ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਬਾਤ, ਰਿਸ ਪੂਰੀ। ਤੁਮ ਸੰਗ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕਹਿਲੂਰੀ। ਮਤਿਮੰਦ ਬਿਰੋਧ ਉਠਾਯੋ।ਨਹਿਂ ਭਲੋ ਆਪਨੋ ਭਾਯੋ॥੨੯॥ਸੋ ਕਰਨੋ ਆਪਨੋ ਪਾਵੈ।ਤੁਮ ਸਮ ਸੰਗ ਬੈਰ ਬਧਾਵੈ।ਜਹਿਂ ਚਰਨ ਆਪਕੇ ਜਾਵੈਂ। ਸੋ ਪਾਵਨ ਦੇਸ਼ ਸੁਹਾਵੈ ॥੩੦॥ ਜੇ ਚਹਹੁ ਕਰਨਿ ਕੋ ਸੈਲੀ।ਇਤ ਦੂਨ ਸੁੰਦਰੀ ਸੈਲੀ[3]। ਬਨ ਸ਼ੋਭਤਿ ਤਰੁਵਰੁ ਨਾਨਾ।ਫਲ ਫੂਲਨ ਸਹਿਤ ਮਹਾਨਾ ॥੩੧॥ ਜਲ ਜਮੁਨਾ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਵਾਹਾ।ਨਿਤ ਕਰਹੁ ਅਖੇਰ ਉਮਾਹਾ। ਰੁਚਿ ਜਾਵਦ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੀ। ਇਤ ਪਰਚਹੁ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰੀ॥੩੨॥ਇਹ ਦੇਸ਼ ਆਪਨੋ ਜਾਨੋ। ਜਿਤ ਇੱਛੋ ਤਿਤੇ ਪਯਾਨੋ।ਮੈਂ ਸਕੌਂ ਨ ਇਹਠਾਂ ਆਈ†।ਚਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਲਲਚਾਈ'॥੩੩॥ ਸਭਿ ਸਭਾ ਸੁਨਤਿ ਹਰਖਾਨੀ। ਤਿਸ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਨੀਕ ਬਖਾਨੀ।ਪੁਨ ਸਾਹਿਬ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨਾ।'ਰਮਨੀਕ ਦੇਸ਼ ਕਸ ਜਾਨਾ?॥੩੪॥ਤਿਸ ਪਰੈ ਰਾਜ ਕਿਸ ਕੇਰਾ? ਕਹੁ ਕਿਤਿਕ ਦੂਨ ਬਲ ਹੇਰਾ?'। ਕਰ ਜੋਰਿ ਦੂਤ ਕਹਿ ਬੈਨਾ। 'ਜਬਿ ਦੇਖੋਗੇ ਨਿਜ ਨੈਨਾ॥੩੫॥ ਤਬਿ ਜਾਨਹੁ ਤਾਂਹਿ ਨਿਕਾਈ[4]।ਸੋ ਦੂਨ ਦੂਰ ਲਗਿ ਜਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜਬਿ ਦੇਖੀ। ਸਭਿ ਥਲ ਤੇ ਰੁਚਿਰ ਪਰੇਖੀ‡ ॥੩੬॥ ਹਮ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਰਾਜ ਪਰੇਰੇ[5]। ਮਹਿਪਾਲਕ ਅਪਰ ਬਡੇਰੇ।

---

[1]ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। [2]ਬਿਨਤੀ। [3]ਪਹਾੜ ਦੀ ਸੁਹਣੀ ਦੂਨ ਹੈ। [4]ਸੁੰਦਰਤਾਈ। [5]ਸਾਡੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਪਰੇ। *ਪਾ:-ਲਿਖਤਯੋਂ ਪਠੀ। †ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਹੈ ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਵੈਰੀ ਗੜ੍ਹਵਾਲੀਏ ਦਾ ਕੁੜਮ ਹੈ। ‡ਇਹ ਦੂਨ ਜੋ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਮੱਲੀ ਸੀ ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਡੇਹਰਾ ਦੂਣ ਕਹਿਦੇ ਹਨ।

ਤਿਹ ਵਤੋ ਸ਼ਾਹਿ ਕਹਿੰ ਨਾਂਮੂ। ਬਡ ਦੇਸ਼ ਨ੍ਰਿਪਤ ਅਭਿਰਾਮੂ' ॥੩੭॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਅਬਿ ਹੋਯੋ ਨੇਰ ਲਰਾਈ। ਇਸ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕਰਿ ਦੀਹਾ। ਪੁਨ ਗਮਨ ਕਰਨ ਕੀ ਈਹਾ[1]॥੩੮॥ ਮਤਿਮੰਦਨਿ ਗੀਜਹਿੰ ਗਰਬਾ[2]।ਨਹਿੰ ਰਹਨਿ ਦੇਉਂ ਉਰ ਫਰਬਾ[3]।ਕਰਿ ਰਾਖੀ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ ਤਯਾਰੀ। ਅਬਿ ਟਰਯੋ ਜਾਤਿ ਹੰਕਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਨਹਿੰ ਆਵੈ ਆਹਵਖੇਤਾ[4]। ਉਰ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਭੀਰੁ ਅਚੇਤਾ[5]।ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਰਹਹੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਪੁਨ ਗਮਨਹੁ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਜ ਪਾਹੀ' ॥੪੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੈ ਕੈ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਨੰਦ ਕੈ ਕੈ। ਇਕ ਜਾਮ ਸਭਾ ਮਹਿ ਬੈਸੇ। ਪਰਿਵਾਰਤਿ ਸਸਿ ਉਡ ਜੈਸੇ॥੪੧॥ਪੁਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਉਠਿ ਚਾਲੇ। ਨਿਜ ਪਹੁੰਚੇ ਸਦਨ ਬਿਸਾਲੇ। ਗੁਨ ਬਰਨਨਿ ਕਰਤਿ ਉਦਾਰੇ। ਥਲ ਨਿਜ ਨਿਜ ਪਹੁੰਚੇ ਸਾਰੇ ॥ ੪੨॥ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਸਭਿ ਗਿਨੀ ਗਾਥ ਹਿਤਵੰਦੇ। 'ਗੁਰ ਚਢਿ ਗਮਨਹਿੰ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ਾ। ਇਹ ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥ ੪੩ ॥ ਨਹਿੰ ਹੁਇ ਉਤਪਾਤਿ ਲਰਾਈ। ਰਿਸ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮਿਟਿ ਜਾਈ।ਸੁਤ ਬਯਾਹ ਬਿਖੈ ਨ੍ਰਿਪ ਫਾਸਾ। ਨਹਿੰ ਛੋਰ ਸਕਹਿ ਮੁਦ ਰਾਸਾ[6] ॥੪੪॥ ਗੁਰ ਪਰਚਹਿੰ ਤਿਤ ਕੋ ਜਾਈ। ਰਮਨੀਕ ਦੇਸ਼ ਬਿਹਰਾਈ[7]। ਠਹਿਰਾਯੋ ਕਰਨਿ ਪਯਾਨਾ[8]। ਅਬਿ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿੰ ਬਖਾਨਾ[9]?॥੪੫॥ਸ੍ਰੀਗੁਜਰੀਨਿਕਟ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਰਣ ਮਿਟਹਿ ਸੁ ਘਾਤ ਬਨਾਵਹੁ। ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਸੁਤ ਕੋ ਆਈ[10]। ਪੁਨ ਹਮ ਸਭਿ ਕਹਹਿੰ ਬਨਾਈ' ॥ ੪੬ ॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਨ੍ਰਿਪ ਨਾਹਨ ਕੀ ਸਭਿ ਗਾਥਾ। ਕਹਿ ਦੀਨਿ ਚਾਤੁਰੀ ਸਾਥਾ॥੪੭॥'ਸੁਨਿ ਮਾਤ!ਘਾਤ ਅਬਿ ਆਈ[11]। ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਚਢਾਈ। ਹਠ ਕਰਹਿੰ ਲਰਨ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਸਮੁਝਾਇ ਭਲੇ ਦਿਹੁ ਟਾਰੀ॥੪੮॥ਤੁਮ ਕਹੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ।ਪੁਨ ਹਮ ਸਭਿ ਕਰਹਿੰ ਬਖਾਨੀ'। ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਤਬਿ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਲਿਹੁ ਨੰਦਹਿ ਚੰਦ ਮਿਲਾਏ ॥ ੪੯ ॥ ਪੰਚ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸੌਂ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਢਿਗ ਵਰਤੀ ਸਕਲ ਮਿਲੀਜੈ।ਸਭਿ ਏਕੋ

[1]ਇੱਛਾ ਹੈ। [2]ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। [3]ਫਰੇਬ, ਛਲ। (ਅ) ਰਿਦੇ ਦਾ ਮੁਟਾਪਾ (ਹੰਕਾਰ)। [4]ਜੁੱਧ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ। [5]ਕਾਇਰ ਮੂਰਖ। [6]ਸਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ। [7]ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਗੇ। [8](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਚੱਲਣਾ ਤਾਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [9]ਆਖੀਏ (ਦਿਲ ਦਾ ਆਸ਼ਾ)। [10](ਜਦੋਂ) ਆਵੇ। [11]ਸਮਾਂ (ਮੌਕਾ) ਹੁਣ ਆਇਆ ਹੈ।

ਬਾਤਿ ਬਖਾਨੈਂ। ਤਬਿ ਮਾਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨੈਂ'॥੫੦॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤ ਬਾਕ ਹਿਤਵੰਤੇ।ਮਿਲਿ ਠਾਨਯੋਇਕ ਮਤੰਤੇ।ਇਮ ਕਹੇਸਭਿਨਿ ਹੁੰ ਮਾਨੀ।-ਇਹ ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਮਾਨੀ-॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਨਾਹਣੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਨਾਹਣ ਵਲ ਟੁਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਸੁਹਾਇ। ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਬਹੁਤੇ ਸਕਲ ਨਿਮੇ ਕਮਲ ਪਦ ਪਾਇ ॥੧॥ਹਾਕਲ ਛੰਦ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਈ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਊਚ ਬਿਠਾਈ। ਢਿਗ ਨੰਦ ਚੰਦ ਪੰਚ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਗੁਰ ਚਰਨ ਜਿਨਹੁਂ ਮਨ ਰਾਤਾ ॥੨॥ਪੁਨ ਥਿਰ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਭਿ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਏ। ਬਹੁ ਸੁਤ ਸਨੇਹ ਸੋਂ ਸਾਨੀ। ਪਿਖਿ ਮਾਤਾ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ ॥੩॥ 'ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਕਹਹੁ ਕਿਹ ਪਾਤੀ[1]? ਕਿਸ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਪਠੀ, ਕਿਸ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ? ਸੋ ਦੇਸ਼ ਅਹੈ ਦਿਸ਼ ਕੌਨੇ ? ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਕਹਾਂ, ਇਤ ਤੌਨੇ[2]?' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤ ਬਾਕ ਕੋ ਬੋਲੇ। ਮੁਖ ਕਮਲ ਹੀਰ ਰਦ ਖੋਲੇ[3]। 'ਜਿਤ ਜਮੁਨਾ ਸ਼੍ਯਾਮਲ ਬਾਰੀ। ਤਿਤ ਗਿਰਪਤਿ ਪੁਰੀ* ਉਦਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਕਹਿਂ ਨਾਹਨ† ਤਾਂ ਮਹਿਪਾਲਾ[4]। ਲਿਖਿ ਭੇਜੀ ਅਰਜ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਤ ਬੈਰ ਬਧਯੋ ਸੁਨਿ ਲੀਨੋ। ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਅਵਾਹਨ ਕੀਨੋ' ॥ ੬ ॥ ਤਬਿ ਮਾਤੁਲ ਕਹਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।'ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ ਮਨੋਗ ਬਿਸਾਲੂ। ਰਮਣੀਕ ਦੂਨ ਹੈ ਸਾਰੀ। ਸੋ ਭਾਖਹਿਂ ਜਿਨਹੁਂ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜਬਿ ਦੇਖੀ। ਸੁਖਦਾਯਕ ਜਾਨਿ ਵਿਸ਼ੇਖੀ। ਸੋ ਅਹੈ ਦੂਰ ਲਗਿ ਇਤ ਕੋ। ਰਵਿ ਸੁਤਾ ਅਨੰਦਤਿ ਜਿਤ ਕੋ[5] ॥ ੮ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਕੁਛ ਪਰੇ ਬਸੰਤਾ। ਤਹਿਂ ਬਿਹਰਤਿ ਬਹੁ ਹਰਖੰਤਾ'। ਸੁਨਿ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।'ਅਸ ਸੁੰਦਰ ਦੂਣ ਮਹਾਨੀ ॥੯॥ ਜੇ ਰੁਚਿ ਹਜ਼ੂਰ ਮਨ ਭਾਵੈ।ਤਬਿ ਪਿਖਿਨਿ ਸਭਿਨਿ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਨਿਤ ਕਰਹੁ ਅਖੇਰ ਘਨੇਰੇ। ਚਿਤ ਵਧਹਿ ਅਨੰਦ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਇਤ ਭੀਮ-ਚੰਦ ਕਰਿਆਰੀ। ਨਿਤ ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਵਤਿ ਭਾਰੀ। ਟਰਿ ਗਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰੇ। ਨਤੁ ਦੇਖਤਿ ਜੰਗ ਮਝਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਇਮ ਘਾਲ ਘਨੋ ਘਮਸਾਨਾ। ਜਿਸ

[1]ਕੇਹੜੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ। [2]ਤਿਸ ਨੇ। [3]ਹੀਰੇ ਵਰਗੇ ਦੰਦਾਂ (ਵਾਲਾ) ਕਮਲ ਮੁਖ ਖੁਹਲਿਆ। [4]ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਾਹਨ (ਦਾ ਰਾਜਾ) ਕਹਿਦੇ ਹਨ। [5]ਜਮਨਾ ਅਨੰਦ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਸੇ।

*ਪਾਃ-ਪਠੀ। †ਪਾਃ-ਨਹਿਨਾਵਣ।

ਹੇਰਤਿ ਹੋਤਿ ਹਿਰਾਨਾ। ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਕਾਰਸ ਲਾਗਤਿ[1]। ਜਲ ਧੋਏ ਨਿਤ ਬਹੁ ਦਾਗਤਿ[2] ॥੧੨॥ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਰੋ ਜਸੁ ਬਿਦਤਾਯੋ। ਬਿਨ ਲਰੇ ਬਿਜੈ ਪਦ ਪਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਸੰਗੋ ਵਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਨਿਤ ਗੁਰਨਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮਹਾਨਾ ॥੧੩॥ ਇਹ ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਪਹਾਰੀ। ਤੁਰਕੇਸ਼ ਚਮੂੰ ਲਰਿ ਹਾਰੀ। ਗੁਰ ਖਸ਼-ਟਮ ਕੋ ਰਣ ਚਾਰੇ[3]। ਹੈਂ ਬਿਦਤਿ ਅਜਹੁੰ ਜਗ ਸਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਜੋ ਹੁਇ ਹਜ਼ੂਰ ਸੰਗ ਖੋਟਾ। ਨਿਤ ਪਰਹਿ ਤਿਨਹੁੰ ਬਡ ਟੋਟਾ। ਰਨ ਤਜਾਗ਼ੋ*ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੁਚਾਲੇ[4]। ਪੁਨ ਕਹਾਂ ਉਡੀਕਨ ਹਾਲੇ[5]॥੧੫॥ ਅਬਿ ਸੈਲਨ ਸੈਲ ਕਰੀਜੈ। ਸਭਿ ਸੁੰਦਰ ਦੂਨ ਪਿਖੀਜੈ। ਚਿਤ ਰੁਚਹਿ ਤਹਾਂ ਤਬਿ ਰਹੀਏ। ਨਤੁ ਆਇ ਅਪਨਿ ਪੁਰਿ ਲਹੀਏ' ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਭਾਖਾ। 'ਹਮ ਧਰਹਿਂ ਜੰਗ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਭੀਮਚੰਦ ਜਿਮ ਚਾਹੈ[6]। ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਸੁ ਤੇ ਤਿਮ ਪਾਹੈ[7]॥੧੭॥ ਦਿਖਰਾਵਹਿਂ ਕਰਿ ਬਡ ਜੁੱਧਾ। ਤਬਿਲੌ ਹੁਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਕ੍ਰੁੱਧਾ[8]। ਮਤਿਮੰਦ ਹਮਹੁੰ ਕਯਾ ਜਾਨੈ। ਰਣ ਕਰਿ ਜੋ ਚਮੂੰ ਨ ਹਾਨੈ'॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤ ਬਹੁਰ ਸਮੁਝਾਵੈ। 'ਗੁਰਘਰ ਕੋ ਰਿਪੁ ਦੁਖਪਾਵੈ। ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ। ਸਠ ਭਾਗਹੀਨ ਮਤਿ ਹਾਨੀ ॥੧੯॥ ਸਿਰ ਧੁਨਿ ਪਾਛੇ ਪਛੁਤਾਵੈ। ਸੁਖ ਪਾਇ ਜਿ ਸ਼ਰਨੀ ਆਵੈ। ਜੇ ਰਣ ਤੇ ਟਰਯੋ ਪਹਾਰੀ। ਪੁਨ ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਚਾਹਤਿ ਰਾਰੀ॥੨੦॥ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਜਿ ਨਾਹਨ ਰਾਜਾ। ਅਰੁ ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਬਿਰਾਜਾ। ਉਤ ਪਰਖਹੁ ਪਹੁੰਚਿਨਿਹਾਰਹੁ। ਬਨ ਬਿਹਰਹੁ ਬਾਸੁਰ ਟਾਰਹੁ[9] ॥ ੨੧ ॥ ਪੁਨ ਐਹੋ ਪੁਰੀ ਅਨੰਦਾ। ਨਿਤ ਰਹੀਏ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਾ। ਰਣ ਕਾਰਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨਿਵਾਰਹੁ। ਪੁਰਿ ਨਾਹਣ ਪੰਥ ਪਧਾਰਹੁ॥੨੨॥ ਰਿਪੁ ਭਾਗਯੋ ਗੈਲ ਨ ਗਹੀਏ। ਰਣ ਕਰਨਿ ਨ ਹਿਤ ਸੋਂ ਚਹੀਏ। ਜੇ ਧਰਹਿ ਬਹੁਰ ਹੰਕਾਰਾ। ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਕਰਨਿ ਬਿਗਾਰਾ॥੨੩॥ ਪੁਨ ਕਰਹੁ ਜਥਾ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਤੁਮ ਰਿਦੈ ਛਪੀ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਅਬਿ ਕਹਯੋ ਮਾਨੀਅਹਿ ਮੇਰਾ। ਨਹਿਂ

---

[1](ਉਸ ਦੇ) ਮੁਖ ਕਮਲ ਨੂੰ ਜੋ ਕਾਲਖ ਲੱਗੀ ਹੈ। (ਅ) ਬਿੰਧੀ ਸ਼ਾਹੀ। (ੲ) [ਪੰਕ+ਜਿ=] ਜੋ ਚਿੱਕੜ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ। [2](ਵਿਆਹ ਰੂਪੀ ਬਹਾਨਿਆਂ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ (ਭਾਵੇਂ) ਨਿਤ ਧੋਵੇ (ਉਹ ਸਗੋਂ) ਬਹੁਤ ਦਗਦੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟਦੀ ਹੈ। [3]ਚਾਰ। [4](ਉਸ) ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਵਾਲੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੇ ਜੰਗ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ [5]ਫਿਰ ਹਾਲੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਕੀ ਉਡੀਕਣਾ ਹੈ। [6]ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਜੁੱਧ)। [7]ਪਾਵੇਗਾ (ਜੁੱਧ)। [8]ਤਦ ਤਕ ਸਾਡਾ ਕ੍ਰੋਧ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। [9]ਦਿਨ ਬਿਤਾਵੋ। *ਪਾ:-ਤਜਾਗੋ।

ਕੀਜੈ ਆਪ ਬਖੇਰ॥੨੪॥ ਜੇ ਪ੍ਰਥਮ ਭਏ ਅਵਤਾਰ॥ਤਿਨਹੂੰ ਨ ਮਾਤ ਬਚ ਟਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਭਗਵਾਨਾ॥ ਜਗ ਬਿਦਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਿਮ ਠਾਨਾ॥੨੫॥ ਤਿਮ ਅਬਿਕੈ ਮਮ ਬਚ ਮਾਨੋ।ਕਰਿਕੋਪ ਸ਼ਾਂਤਿਪ੍ਰਸਥਾਨੋ।ਸੋ ਦੇਸ਼ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਜੈ।ਸਿਖ ਅਪਨੇ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਥੀਜੈ[1] ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤ ਬਾਕ ਗੁਰ ਭਾਖਾ॥'ਤੁਮ ਕਹਯੋ ਨ ਮੁਹਿ ਅਬਿ ਨਾਖਾ[2]। ਮੁਹਿ ਭੇਜਯੋ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ॥ ਰਣ ਕਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਕਰਾਲਾ॥੨੭॥ਗਨ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੇ ਤਨ ਖੰਡੌਂ।ਛਿਤਛੀਨ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਦੰਡੌਂ।ਨਹਿਂ ਸਾਧ ਬਨੇ ਕੋ ਜਾਨੇ। ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕੋ ਜਗ ਮਾਨੇ* ॥ ੨੮ ॥ ਇਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤੇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਤੌ ਹੁਇ ਹੈ ਕਿਤ ਮਮ ਬਾਸਾ। ਸਭਿ ਚਾਹਹਿਂ ਮੋਹਿ ਦਬਾਯੋ। ਨਹਿ ਬਸਨ ਦੇਹਿਂ ਕਿਤ ਥਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਤ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਰਣ ਧਰਮਾ। ਨਹਿਂ ਤਜਾਗੋਂ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾ। ਦੇ ਸਿੱਖਨਿ ਕਰ ਹੱਥਯਾਰਾ। ਬਿਥਰਾਵੌਂ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ ॥ ੩੦॥ ਕਰਿ ਦੇਵਹੁਂ ਰੰਕਨ ਰਾਜੇ। ਹੁਇਂ ਰਾਜੇ ਰੰਕ ਨਿਲਾਜੇ[3]।ਤਬਿ ਜਾਨਹੁ ਮੋਰ ਪ੍ਰਤਾਪੂ॥ ਅਨਗਿਨਤ ਕਰੌਂ ਦਲ ਖਾਪੂ॥੩੧॥ਅਬਿ ਬਾਕ ਮਾਤ! ਤੁਵ ਮਾਨਾ॥ਕਰਿਦੇਹੁਂ ਪ੍ਰਾਤਿਪ੍ਰਸਥਾਨਾ॥ ਪਰ ਫੇਰ ਨ ਮੋਹਿ ਹਟਾਵਹੁ। ਨਿਜ ਉਰ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਵਹੁ'॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਸਭਿ 'ਧੰਨਹਿ ਧੰਨ' ਬਖਾਨੀ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਹਾਰੇ। ਕੋ ਤੁਮਰੋ ਕਹਯੋ ਨਿਵਾਰੇ॥੩੩॥ ਇਕ ਬਾਕ ਕਹੇ ਜਗ ਹੋਵੈ। ਤਿਮ[4] ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੀ ਜੋਵੈ। ਜੋ ਮੂਰਖ ਜਾਨੈ ਨਾਂਹੀ। ਸੋ ਪਰਹਿਂ ਨਰਕ ਕੇ ਮਾਂਹੀ' ॥੩੪॥ ਇਮ ਭਯੋ ਅੰਤ ਸੰਬਾਦਾ[5]।ਸਭਿ ਧਰਹਿਂ ਰਿਦੈ ਅਹਿਲਾਦਾ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਿ ਨੰਦ ਚੰਦ ! ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ॥੩੫॥ਕਹਿ ਦੇਹੁ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਤਜਾਰੀ।ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਤੰਬੂ ਭਾਰੀ। ਗਨ ਸਕਟ ਰੁ ਉਸ਼ਟਰ[6] ਲੈਕੇ। ਇਹ ਲਾਦ ਚਲੈਂ ਅਗੁਵੈਕੈ॥੩੬॥ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ॥ ਜਿਮ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਜਾਰ ਹੁਇ ਜਾਈ'। ਤਬਿ ਉਠਿ ਦਿਵਾਨ ਵਹਿਰਾਯੋ। ਕਹਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿਵਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ

[1]ਹੋਣਗੇ। (ਅ) ਬਣਾ ਲਓ। [2]ਅਸਾਂ ਮੋੜਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [3]ਰਾਜੇ ਕੰਗਾਲ ਹੋਕੇ ਨਿਲੱਜ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [4]ਤਿਵੇਂ (ਇਕ ਬਚਨ ਕਹੇ ਤੇ)। [5]ਇਉਂ ਸੰਬਾਦ ਮੁੱਕਿਆ। [6]ਊਠਾਂ ਨੂੰ।

*ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿ ਕੇ ਤੇ ਦੁਖ ਸਹਿ ਕੇ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਤੇ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਕੇ ਵਰਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪ੍ਰਜਾ ਮੋਈ ਪਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਚ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਭਰਕੇ ਜਿਵਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਜਾ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟੇਗੀ।

ਮਹਿਦ ਅਨੰਦੀ।–ਬਚ ਮਾਨਯੋਂ ਮੋਹਿ ਸੁ ਨੰਦੀ–। ਉਠਿ ਗਈ ਅਪਨਿ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਜਹਿਂ ਨੁਖਾ ਹੁਤੀ ਬਿਤ ਪਾਹੀ ॥੩੭॥ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਰਣ ਹਟਯੋ, ਭਯੋ ਮਨ ਭਾਵਾ।ਅਬਿ ਹੁਇ ਹੈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪਯਾਨਾ। ਤਟ ਜਮਨਾ ਜੋ ਗਿਰ ਨਾਨਾ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰਾ। ਸੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ ਸਾਰਾ। ਕਰਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੁਖਵਾਨਾ। ਨਿਸ ਸੁਪਤੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨਾ ॥੪੦॥ ਜਬਿ ਜਾਮ ਰਹੀ ਤਬਿ ਜਾਗੇ। ਤਨ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਹਿਂ ਲਾਗੇ। ਧੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਬਹੁ ਬਾਂਈ।ਸਿਖ ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਗਾਈ ॥ ੪੧॥ ਗੁਰ ਧ੍ਯਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਲਖਿ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ ਜੈਸੇ। ਦਿਨ ਉਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਨ ਪਹਿਰਿ ਬਸਤ੍ਰ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੪੨॥ ਢਿਗਵਰਤੀ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਕਹਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਦੀਨਿ ਕਰਾਏ। ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ ਬਾਜਯੋ। ਜਿਸ ਧੁਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਘਨ ਲਾਜਯੋ ॥੪੩॥ ਪਤਿਨਾਹਣ ਦੂਤ ਜੁ ਆਯੋ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਦੇ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਬਿਦਾ ਅਗਾਊ ॥ ੪੪ ॥ 'ਹਮ ਆਏ ਦਿਹੁ ਸੁਧਿ ਜਾਈ। ਤੁਵ ਪੀਛੇ ਹੋਹਿ ਚਢਾਈ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਸਿਰੁਪਾਊ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਭਯੋ ਬਿਦਾਊ ॥੪੫॥ ਕਰ ਦੀਰਘ ਮਜ਼ਲ ਪਯਾਨਾ। ਮਿਲਿ ਨਿਜ ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਥ ਬਖਾਨਾ। 'ਗੁਰ-ਗੋਵਿੰਦਸਿੰਘ ਅਨੰਦਯੋ। ਤੁਵ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮੈਂ ਜਬਿ ਬੰਦਯੋ ॥੪੬॥ ਚਢਿ ਪਰੇ ਆਇਂ ਮਗਮਾਂਹੀ।ਮੈਂ ਸੁਧ ਹਿਤ ਚਲਿ ਸਹਿਸਾਹੀ'। ਸੁਨਿ ਨਾਹਨਪਤਿ ਹਰ-ਖਾਯੋ। ਸਭਿ ਮਿਲਿਬੇ ਬਯੋਂਤ ਬਨਾਯੋ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਨਾਹਣ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਸੰਬਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਹੋਕੇ ਨਾਹਣ ਪ੍ਰਵੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਭੂਖਨ ਪਹਿਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਤਨ ਲੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੧॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ ਬਜਯੋ ਰਣਜੀਤ, ਉਠੇ ਬਡ ਨਾਦ ਪਹਾਰਨ ਕੇਰੇ। ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਯੋਂ ਸਭਿ ਸੈਨ ਤਹੀ ਛਿਨ, ਤ੍ਯਾਰ ਭਏ ਗਜ ਬਾਜਿਨਿ ਡੇਰੇ। ਜ਼ੀਨ ਸਜਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ਤਬੈ ਅਸ ਪੀਨਨ ਪੈ ਜ਼ਰੀ ਦੋਜ਼[1] ਬਡੇਰੇ। ਹੌਦ ਅੰਬਾਰਨ ਝਾਲਰ ਝੂਲਤਿ, ਭੂਲਤਿ ਦੇਵ ਮਨੋਹਰ ਹੇਰੇ ॥੨॥ ਚੌਕ੍ਰਿਤ[2] ਚੌਪਤਿ ਚੰਚਲ ਚਾਤੁਰ ਚੌਰਤਿ

[1]ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਲੇ। [2]ਚਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਕਾਹਲੋ ਪੈਣ ਤੋਂ ਹੈ। (ਅ) ਅਕਾਰਣ ਡਰ ਦੱਸਕੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਕਾਹਲਾ ਪੈਣਾ। [ਸੰਸ:, ਚਕਿਤ]।

ਚੀਤਨ ਚਾਉ ਚਈਲਾ। ਚੌਕਸ ਚਾਰਹੁੰ ਓਰਨ ਕੋ ਚਿਤਵੈਂਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਚਰਚੀਲਾ[1]। ਛਾਲ ਉਛਾਲ ਤੇ ਛੂਟਨ ਛੋਭਤਿ ਸੁੰਮ ਛੁਵੈਂ ਛਿਤ ਛਿੱਪ੍ਰ ਛਬੀਲਾ।ਪੌਨ ਕਹਾਂ, ਮ੍ਰਿਗਛੌਨ ਕਹਾਂ,ਗੁਰਦੇਵ ਕੋ ਗੌਨ ਤੁਰੰਗਮ ਨੀਲਾ[2] ॥੩॥[3]ਜੋਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜਾਹਰ ਜ਼ੀਨ ਜਰਾਉ ਜਰਯੋ ਜਿਹ ਜੇਬ ਅਜਾਇਬ। ਝਾਲਰ ਕੋਰ ਜ਼ਰੀ ਚਹੁੰ ਓਰਨ,ਮੋਰ ਕੀ ਮੋਰਿਕੇ ਗ੍ਰੀਵ ਬਨਾਇਬ। ਛਾਦਨ ਅੰਗ ਛਕਯੋ ਛਬਿ ਸੰਗ ਸੁਰੇਸ਼ ਮਤੰਗ ਸੁਰੰਗ ਸੁਹਾਇਬ। ਭੂਖਨ ਬਿੰਦ ਬਿਭੂਖਨ ਤੇ ਬਨ* ਦੂਖਨ ਬਾਝ† ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਇਬ[3]॥੪॥ਤੀਖਨ ਧਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਉਦਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਧਾਰਿ ਗਰੇ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ[4]।ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਤੰਗਨਿਸੰਗ ਭਰਯੋ ਨਿਜ ਅੰਗ ਨਿਖੰਗ ਕਸਯੋ ਦਿਪਤਾਯੋ। ਚਾਂਪ ਗਹਯੋ ਕਰ ਆਪ ਅਰਿੰਦਮ[5], ਦੀਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਪਾਪ ਸੁਹਾਯੋ[6]।ਹੇਤੁ ਅਰੂਢਨਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗੂੜ੍ਹ[7] ਉਠੇ ਪਿਖਿ ਰੂੜ੍ਹ ਜਬੈ ਹਯ ਆਯੋ[8]॥੫॥[9]ਝੂਲਤਿ ਝੂਮ ਝੁਕੇ ਕਲਗ਼ੀ ਸ੍ਰੁਤ

---

[1]ਚਰਚੀਲਾ=ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। (ਅ) ਚੰਚਲ। [2]ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੈ:-ਚਾਉ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਿਆ ਚੰਚਲ ਤੇ ਚਾਤੁਰ (ਘੋੜਾ) ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ (ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ) ਚਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਚੁਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਚੌਕਸ ਹੋਕੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਛੁਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਮਕ ਵਿਚ ਆਇਆ ਛਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਛਲਦਾ ਹੈ (ਇਉਂ) ਕਿ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੰਮ ਇਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਛੁਹੰਦੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਲਗਦੇ ਹਨ (ਕਿ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਹਵਾ ਕਿਥੇ ਤੇ ਹਰਨੌਟਾ ਕਿੱਥੇ (ਮੇਲ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ)। [3]ਜ਼ਾਹਰਾਤ ਦੇ ਜੜਾਊ ਨਾਲ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੇਬਾਇਸ਼ (ਫਬਨ) ਅਸਚਰਜ ਹੈ-ਜੜੀ ਹੋਈ ਕਾਠੀ ਦੀ ਜੋਤ ਜਾਹਰ ਹੋ ਰਹੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ। ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਜ਼ਰੀ ਦੀ ਕੰਨੀ ਤੇ ਝਾਲਰ ਹੈ, (ਘੋੜਾ ਇਉਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ) ਮੋਰ ਵਾਂਙੂ ਮੋੜ (ਪਾ ਪਾਕੇ) ਗਿੱਚੀ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਜ਼ਰੀ ਦੇਜ਼ ਕਪੜੇ ਨਾਲ) ਅੰਗ ਢਕਿਆ (ਘੋੜਾ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ (ਐਸਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ) ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਹਾਥੀ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸੁਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਬੇਐਬ ਘੋੜਾ (ਫਿਰ ਸਭ (ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਤ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਹੈ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਾਈ। [5]ਕਮਾਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [6]ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਵ ਰੂਹਾਨੀ ਜਲਾਲ ਸ਼ੋਭਿਆ। [7]ਗੂੜ੍ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ)। [8]ਜਦੋਂ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ ਆਇਆ। [9](ਜਦ ਉਠੇ ਤਾਂ ਸੀਸ ਰਤਾ ਕੁ) ਝੁਕ ਕੇ (ਜੁ ਹਿੱਲਿਆ ਤਾਂ) ਕਲਗ਼ੀ ਝੂੰਮੀ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡਲ ਝੂਲੇ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਮੁਖ ਮੰਡਲ (ਹੋਰ) ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। (ਅ) ਝੂਲਦੇ ਝੂਮਦੇ (ਕੁਛ) ਝੁਕ ਕੇ (ਜਦ ਉਠੇ ਤਾਂ.......)।

*ਪਾ:-ਬਿਨ। †ਪਾ:-ਬਾਜ।

ਕੁੰਡਲ ਦ੍ਵੈ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸ਼ੋਭਾ।ਸੂਖਮ ਚੀਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸਜੈਂ,ਜਨੁ ਕੁੰਚਰ ਸੁੰਡ ਬਡੀ ਭੁਜ ਦੋਭਾ[੧]।ਪਾਗ ਜਿਗਾਜਗ[੨] ਜ਼ੇਬ ਜਵਾਹਰ ਦੀਪਤਿਦੇਖਿਕੈ ਕੌਨ ਨ ਲੋਭਾ।ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਸਮੇਤ ਜੁ ਸਿੱਖਨ ਮਨੋ ਤਿਨ ਹੇਤੁ ਅਨੰਦ ਕੀਗੋਭਾ[੩] ॥੬॥ ਪਾਇ[੪] ਰਕਾਬ ਮੈਂ ਪਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਬਾਗ ਗਹੇ ਕਰ ਬਾਜ ਚਰੇ[੫]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਮਨਾਇ ਚਲੇ ਜਬਿ ਦੁੰਦਭਿ ਚੋਬ ਪਰੇ।ਨਾਦਿ ਸੁਨੇ ਸਭਿ ਸੈਨ ਉਤਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਸਵਧਾਨ ਕੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੇ।ਹੋਇ ਅਰੂਢਿ ਤੁਰੰਗਮ ਊਪਰ ਧਾਇ ਮਿਲੇ ਮਨ ਮੋਦ ਭਰੇ ॥੭॥ ਪੈਦਲ ਸੈਨ ਚਲੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜੋ ਮੁਖ ਦੇਖਨਿ ਕੇ ਅਭਿਲਾਖੀ। ਪੰਚ ਸੈ ਸੰਗ ਉਦਾਸੀ ਫਕੀਰ ਕਰਾਹ ਕੀ ਦੇਗ ਲਹੈਂ ਗੁਰ ਆਖੀ[੬]। ਔਰ ਬਹੀਰ ਚਲ੍ਯੋ ਸੰਗ ਦੀਰਘ ਕੌਨ ਗਿਨੈ ਗਿਨਤੀ ਕਰਿ ਸਾਖੀ[੭]। ਕੁੰਜਰ ਘੰਟਨ ਕੇ ਠਣਕਾਰ ਤੁਰੰਗਮ ਪੌਰਨ ਧੂਲ ਉਡਾਖੀ[੮] ॥ ੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਪੈਦਲ ਸੈਨ ਸੁਚੇਤ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਮਹਿਂ ਰਾਖਿ ਟਿਕਾਈ।ਸੂਰਜਮੱਲ ਕੇ ਨੰਦਨ ਦ੍ਵੈ ਤਿਨਕੋ ਸਵਧਾਨ ਕਰ੍ਯੋ ਤਿਸ ਥਾਂਈ। ਔਰ ਮਸੰਦ ਕੋ ਛੋਰਨਿ ਕੀਨਸਿ ਲੈ ਸੁਧਿ ਜੋ ਸਭਿ ਕੀ ਪਿਛਵਾਈ। ਦੂਰ ਲੌ ਸੰਗ ਗਏ ਸਗਰੇ ਪੁਨ ਧੀਰਜ ਭਾਖਿ ਕੈ ਦੀਨਿ ਹਟਾਈ ॥੯॥ ਆਇ ਗਏ ਪੁਰਿ ਕੀਰਤਿ ਮੈਂ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪੂਰਬ ਕੀਨਿ ਨਿਵੇਸ਼ੂ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਤਿਹਾਵਲ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਕਰ੍ਯੋ ਤਹਿਂ ਲ੍ਯਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦਕੇ ਇਸਥਾਨ ਗਏ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਰੇਸ਼ੂ।ਬੰਦਿ ਉਭੈ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ, ਦਯੋ ਵਰਤਾਇ ਬਿਸਾਲ ਅਸ਼ੇਸ਼ੂ[੯]॥੧੦॥ਆਨ ਜਿ ਥਾਨ ਜਥੋਚਿਤ ਜਾਨਿ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਠਾਨਿ ਗਏ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਜੇ ਪੁਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕੇ ਨਰ ਨਾਰਿ ਗੁਰੂ ਦਰਸੇ ਰਿਦ ਮੋਦ ਘਨੇਰੇ। ਦੇਤਿ ਅਕੋਰ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਨ ਸੋਢਿਨਿ ਕੇ ਤਹਿਂ ਧਾਮ ਬਸੇਰੇ। ਰੈਨ ਮੈਂ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ ਕਰੇ ਹੁਇ ਨੀਂਦ ਬਸੀ ਪੁਨ ਜਾਗ ਸਬੇਰੇ ॥੧੧॥ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਠਾਨਿ ਭਲੇ ਪਟ ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ ਭਏ ਅਸਵਾਰ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗ ਸਜੇ ਬਡ ਬਾਜ ਉਠ੍ਯੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ

---

[੧]ਦੋਹਾਂ ਭੁਜਾਂ ਦੀ (ਭਾ=) ਸ਼ੋਭਾ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਸਮਾਨ ਹੈਸੀ। [੨]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ। [੩]ਅਨੰਦ ਦੀ ਲਗਰ (ਭਾਵ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਡਾਲ ਸੁਹਾ ਰਹੀ ਹੈ)। [੪]ਚਰਨ। [੫]ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ। [੬]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਕਹੇ (ਅਨੁਸਾਰ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੭]ਸੰਖ੍ਯਾ ਕਰਕੇ ਕੌਣ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣੇ। (ਅ) ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਕੇ ਕੌਣ ਗਿਣੇ। [੮]ਉਡੀ।(ਅ) ਉਡਕੇ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਪਈ।[੯]ਭਾਵ ਸਾਰਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਹੁਤਾ ਬਹੁਤਾ ਵਰਤਾਇਆ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਯਾਤ ਅਖੇਰਨ ਖੇਲਤਿ ਰੋਪਰ ਆਨਿ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੋ ਡਾਰਾ । ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਇ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸੰਗ ਚਢੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਚਲਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰਾ॥੧੨॥ਈਖਦ ਕੋਸ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਚਾਲਤਿ, ਰਾਤਿ ਮੈਂ ਘਾਲਤਿ ਦੀਰਘ ਡੇਰਾ। ਕੂਚ ਪੈ ਕੂਚ ਚਲੇ ਮਗ ਜਾਤਿ ਪਹਾਰਨਿ ਹੇਰਤਿ ਨੇਰ ਹੀ ਨੇਰਾ।ਪੰਥਉਲੰਘਿ ਗਏ ਜਬਿ ਕੇਤਿਕ ਸੈਲ ਸਮੀਪ ਭਾ ਨਾਹਣ ਕੇਰਾ । ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਹੁਇ ਤਯਾਰ ਚਲ੍ਯੋ ਚਿਤ ਚਾਵ ਬਡੇਰਾ॥੧੩॥ਨਰਾਜ ਛੰਦ* ॥ ਚਲ੍ਯੋ ਸਮਾਜ ਸੰਗ ਲੀਨਿ ਸੈਨ ਕੋ ਬਨਾਇ ਕੈ। ਸੁ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭੂਪ ਦੂਤ ਕੋ ਮਿਲਾਇਕੈ।ਤਰੇ ਪਹਾਰ ਤੀਰ ਕੇ ਨਿਵੇਸ਼[1] ਜਾਨਿ ਦਯਾਲਕੋ।ਪਯਾਨ ਕੀਨਿ ਆਇ ਗੋ ਸਮੀਪ ਤਾਤਕਾਲ ਕੋ ॥ ੧੪ ॥ ਅਕੋਰ ਲੈ ਤੁਰੰਗ ਸੋਂ ਸੁ ਚੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿੱਤ ਕੋ । ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੁ ਹਾਥ ਜੋਰਿਕੇ ਅਨੰਦ ਕੀਨਿ ਚਿੱਤ ਕੋ।ਪਦਾਰ-ਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ ਸਰੂਪ ਦੇਖਿਓ । ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਕੰਦ ਬੂਝਿਓ 'ਅਨੰਦ ਹੈ ਅਸ਼ੇਖਿਓ[2]?'॥੧੫॥[3]'ਖੁਸ਼ੀਗੁਰੂ ਸੁ ਰਾਵਰੀ।ਪ੍ਰਮੋਦ ਮੋਹਿ ਦੀਨਿਓ।ਬਸੀਰਹੋ ਸਨੇਹ ਕੇ ਅਛੇਹ ਏਹ ਕੀਨਿਓ।ਦਯੋ ਦਿਦਾਰ ਆਨਿਕੈ ਨਿਹਾਲ ਕੈ ਮੈਂ ਭਾ-ਲਿਓ[4]। ਮਨੋਰਥਾਨ ਪੂਰਿਓ ਚਰੰਨ ਦੇਸ਼ ਘਾਲਿਓ ॥ ੧੬ ॥ ਪੁਨੀਤ ਭੌਨ ਕੀਜਿਯੇ ਲਖੋ ਸੁ ਦਾਸ ਮੋਹਿਕੋ । ਅਖੇਰ ਖੇਲ ਭਾਵਤੇ ਬਿਲੋਕਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋਹ ਕੋ'। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ ਏਵ ਭੂਪ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਯਾ[5]।ਮੁਕੰਦ[6] ਕੀਨਿ ਤਯਾਰ ਕੋ ਸੁ ਲੈ ਚਲ੍ਯੋ ਅਵਾਸਯਾ[7] ॥ ੧੭ ॥ ਤੁਰੰਗ ਪੈ ਅਰੂਢਿ ਹ੍ਵੈ ਪਯਾਨ ਆਪ ਕੀਨਿਯੋ । ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੰਗ ਮਾਤੁਲੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪਾਛ ਚੀਨਿਯੋ[8]। ਗਏ ਬਿਖੰਮ ਪੰਥ ਥੋਰ ਊਚ ਪਾਇ ਡਾਲਤੇ[9]।ਸੁ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਾਥ ਬੂਝਤੇ ਦਿਖਾਲਤੇ ॥ ੧੮ ॥ ਪੁਰੀ ਮਨੋਗ ਨਾਹਣੰ ਬਿਲੋਕਿ ਲੋਕ ਆਵਈਂ। ਪ੍ਰਭੂ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਕੇ ਸਮੀਪ ਸੀਸ ਨਯਾਵਈਂ।ਬਜ਼ਾਰ ਕੋ ਨਿਹਾਰਿਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਪਯਾਨਿਤੇ[10]। ਮਹੀਪ ਸੰਗ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਬਖਾਨਤੇ ॥ ੧੯ ॥ 'ਪੁਰੀ ਪਹਾਰ ਸੀਸ ਪੈ[11] ਬਿਸਾਲ ਸ਼ੋਭ ਪਾਵਹੀ । ਸੁ ਡੀਠ ਦੂਰਿ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਮਹੀਰੁਹੇ

[1]ਵਾਸਾ । [2]ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਸ਼ਲ ਹੈ ? [3]ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:—। [4]ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । [5]ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ । [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ । [7]ਘਰ । [8]ਨਾਲ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਿਆ । [9]ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹਦੇ । [10]ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । [11]ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਉਤੇ ।

*ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਤੇ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ ।

ਸੁਹਾਵਹੀ। ਬਸੰਤਿ ਥੋਰ ਥਾਨ ਮੈਂ, ਮਹਾਨ ਹੈ ਉਜਾਗਰੀ[1]। ਬਿਭੂਖਨਾਦਿ ਧਾਰਿਬੇ ਸੁ ਬੇਸੁ ਬੇਸ ਨਾਗਰੀ[2] ॥ ੨੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਤਿ ਬਤਕ ਇਮ ਨਗਰ ਕੀ ਮਹਿਪਾਲਕ ਕੇ ਸਾਥ। ਗਮਨੇ ਰੁਚਿਰ ਸਥਾਨ ਮਹਿਂ ਡੇਰੇ ਹਿਤ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥ ੨੧ ॥ ਤੋਟਕਛੰਦ ॥ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਰੇਸ਼੍ਵਰ ਬਾਕ ਕਹੈ। 'ਬਿਸਰਾਮ ਕਰੋ ਇਸਥਾਨ ਅਹੈ'। ਉਤਰੇ ਸੁਨਿ ਛੋਰਿ ਤੁਰੰਗ ਬਲੀ। ਪਰਯੰਕ ਥਿਰੇ ਤਹਿਂ ਭਾਂਤਿ ਭਲੀ ॥ ੨੨॥ ਫਿਰ ਕੇਤਿਕ ਬੈਠਿ ਮਹੀਪ ਗਯੋ। ਹਿਤ ਸੇਵ ਸਮਾਜ ਪਠਾਇ ਦਯੋ। ਘ੍ਰਿਤ ਚੂਨ ਸਿਤਾ ਬਹੁ ਤਯਾਰ ਕੀਏ। ਜੁਤਿ ਚਾਵਰਿ ਸੂਖਮ ਭੇਜਿ ਦੀਏ ॥੨੩॥ ਤ੍ਰਿਣ ਆਦਿਕ ਚਾਹੁ ਹੁਤੀ ਸੁ ਜਿਤੀ। ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਦੀਨਿ ਪਠਾਇ ਤਿਤੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਪਰਧਾਨ ਸਮੀਪ ਰਹਯੋ। ਤਤਕਾਲ ਦਯੋ ਜਿਨ ਜੋਇ ਚਹਯੋ॥੨੪॥ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਬਹੁ ਸੇਵ ਤਬੈ। ਮਧੁਰੇ ਤੁਰਸ਼ਾਨ ਅਚਾਰ ਸਬੈ। ਫਲ ਫੂਲ ਪਠੇ ਨਿਜ ਬਾਗਨ ਤੇ। ਸੁਧਿ ਲੇਤਿ ਸਭੀ ਅਨੁਰਾਗਨ ਤੇ ॥ ੨੫ ॥ ਦਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਫਿਰਯੋ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਭਿ ਪਾਸ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕਰਯੋ। ਇਮ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ ਸੁ ਸੈਨਹਿ ਮੈਂ[3]। ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਸੁ ਰੈਨਹਿ ਮੈਂ ॥੨੬॥ ਭੁਨਸਾਰ ਬਡੀ ਸਭਿ ਜਾਗ ਰਹੇ। ਸਿਮਰੈਂ ਸਤਿਨਾਮ ਅਨੰਦ ਲਹੇ। ਬਹੁ ਗਾਇੰ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਕੀ[4] ਸੁਖ ਸੋਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਚਿ ਅੰਤਕ ਕੈ ਦੁਖ ਸੋਂ[5]॥੨੭॥ਕਲਗੀਧਰ ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ। ਬਰ ਬਸਤਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਅੰਗ ਧਰੇ।ਜਬਿ ਦਯੋਸ ਚਢਯੋ ਪਰਯੰਕ ਥਿਰੇ।ਸਭਿ ਆਇ ਨਮੋ ਕਰਿ ਮੋਦ ਭਰੇ ॥੨੮॥ ਮਿਦਨੀ ਪਰਕਾਸ਼ ਨਰੇਸ਼ ਤਬੈ। ਬਰ ਬੀਰ ਅਮਾਤਨ ਸੰਗ[6] ਸਬੈ। ਹੱਥਯਾਰਨ ਕੋ ਧਰਿ ਆਇ ਗਯੋ। ਕਰ ਬੰਦਿ ਮਹੀਪ ਸਮੀਪ ਭਯੋ॥੨੯॥ਪਗ ਪੰਕਜ ਕੋ ਪਰਨਾਮ ਕਰਯੋ। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਥਿਰਯੋ। 'ਥਲ ਸੈਲ ਭਲੇ ਫਿਰ ਸੈਲ ਕਰੋ। ਬਨ ਬੀਚ ਅਖੇਰ ਭਿਲਾਖ ਧਰੋ ॥੩੦॥ ਸਮੁਦਾਇ ਫਿਰੈਂ ਮ੍ਰਿਗ ਜਾਤਿ ਘਨੀ। ਪਰਹੋ

---

[1]ਵਸਦੀ ਹੈ ਥੋੜੇ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬਹੁਤ ਹੈ। [2]ਗਹਿਣਆਂ (=ਸਜਾਵਟਾਂ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਵੇਸ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਨਗਰੀ ਹੈ। [ਨਾਗਰੀ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅੰਕ ੧੯ ਮੁਕਦਿਆਂ ਸਾਰ ਪੁਰੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਅੰਕ ੨੧ ਵਿਚ ਫਿਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਉਂ ਨਗਰੀ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੋ ਨਾਗਰੀ ਦਾ ਏਥੇ ਨਿਸਚੇ ਅਰਥ ਨਗਰੀ ਹੈ]। [3]ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ। [5]ਜਿਸ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਕਰਕੇ ਜਮ ਦੇ ਦੁਖ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। [6]ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨਾਲ।

ਬਿਚਰੰਤਿ ਸੁ ਲੇਹੁ ਹਨੀ[1]।ਚਿਤ ਰਾਵਰ ਕੇਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਜਿਤ ਹੈ।ਬਿਰਿਬੇਹਿਤ ਬਾਨ ਪਿਖੋ ਤਿਤ ਹੈ॥ ੩੧॥ ਅਟਕਾਉ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਕੋ ਹਮਰੇ। ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਮੋਦ ਵਧੈ ਤੁਮਰੇ। ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਪਸੰਦ ਬਿਲੋਕਨ ਕੋ। ਗੜ੍ਹ[2] ਪਾਇ ਲਿਜੈ ਰਿਪੁ ਰੋਕਨਿ ਕੋ' ॥੩੨॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨ ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਵਾਕ ਕਹ੍ਯੋ।'ਜਹਿਂ ਤੈਂ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨ ਬਿਲੋਕਿ ਲਹ੍ਯੋ। ਤਿਤ ਸੰਗ ਚਲੋ ਚਢਿ ਕੈ ਹਮਰੇ। ਸਭਿ ਭੇਦ ਰਿਦੇ ਬਿਦਤ੍ਯੋ ਤੁਮਰੇ॥੩੩॥ਤਿਤ ਹੇਰਿ ਅਖੇਰ ਸੁ ਖੇਲਹਿੰਗੇ। ਗਨ ਬਾਜ ਰੁ ਸ੍ਵਾਨ ਸੁ ਪੇਲਹਿੰਗੇ[3]'।ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਰੇਸ਼ੁਰ ਬਾਤ ਕਹੈ। 'ਧਨ ਭਾਗ ਅਹੈਂ ਮੁਹਿ ਸੰਗ ਚਹੇ[4] ॥੩੪॥ ਦਿਨ ਆਜ ਮੁਕਾਮ ਇਹਾਂ ਕਰਿਯੇ। ਭੁਨਸਾਰ ਭਏ ਇਤ ਤੇ ਚਰਿਯੇ।ਸਭਿ ਬਾਨ ਦਿਖਾਵਨਿ ਆਪ ਕਰੌਂ।ਤੁਮ ਹੋਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਧਰੌਂ' ॥੩੫॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਵਾਕ ਅਨੇਕ ਕਹੇ। ਚਿਰਕਾਲ ਸਰੂਪ ਬਿਲੋਕਿ ਰਹੇ। ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੋ ਨਿਜ ਧਾਮ ਗਯੋ।ਸਮ ਪੂਰਬ ਸੇਵ ਕਰੰਤਿ ਭਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਹਰਖ੍ਯੋ ਦਲ ਭੂਪ ਸਰਾਹਤਿ ਹੈ। ਪਿਖਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਹਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈ। ਦਿਨ ਰੈਨ ਮੁਕਾਮ ਤਹਾਂ ਕਰਿਕੈ। ਭੁਨਸਾਰ ਭਈ ਸੁਚਿਤਾ ਧਰਿਕੈ ॥ ੩੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਨਾਹਣ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਜਮਨਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਥਾਂ ਪਸੰਦ ਕਰਨੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਜ੍ਯੋ ਨਗਾਰਾ ਕੂਚ ਕੋ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਾਇ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਡੇਰਾ ਸਕਲ ਉਤ ਨਾਹਣਪਤਿ ਆਇ॥੧॥ਕਬਿੱਤ॥ਖੇਲਿਬੇ ਅਖੇਰ ਕੋ ਸਮਾਜਿ ਰਾਜਿ ਲੀਨਿ ਬਾਜ[5] ਬਾਜ ਪੈ ਅਰੂੜ ਹ੍ਵੈ[6] ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ ਆਯੋ ਹੈ। ਕੀਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਆਨੰਦ ਹ੍ਵੈ ਮੁਕੰਦ ਜਾਨਿ, ਚਢੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਹ ਕਰਿ ਤੁੰਦ ਕੋ ਚਲਾਯੋ ਹੈ। ਬਾਜਤਿ ਨਗਾਰੇ ਗਿਰ ਭਾਰੇ ਭਾਰੇ ਨਾਦਤਿ ਹੈਂ[7], ਕਾਨਨ ਪਧਾਰੇ ਗਨ ਪਾਦਪ[8] ਸੁਹਾਯੋ ਹੈਂ। ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਛੋਰਿ ਤੁਪਕ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਕੋਈ, ਗੁਰੂ ਬਾਨ ਮਾਰੇ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਜਾਨਿ ਪਾਯੋ ਹੈ ॥ ੨ ॥ ਗਿਰਵਰ ਤਰੇ ਤਰੇ ਤਰੋਵਰ ਤਰਾ ਤਰ, ਬਾਟ ਅਰੁ ਪੀਪਰ ਬਰਨਬਰ ਜਾਲਹੈਂ[9]। ਹਰੜ,

---

[1]ਮਾਰ ਲਓ। [2]ਕਿਲ੍ਹਾ। [3]ਦਬਾਵਾਂਗੇ। [4]ਜੋ (ਆਪ ਨੇ) ਮੇਰਾ ਸੰਗ ਚਾਹਿਆ ਹੈ। [5]ਰਾਜਾ ਬਾਜ ਆਦਿ ਸਮਾਜ ਲੈਕੇ। [6]ਘੋੜੇ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ। [7]ਭਾਰੀ ਪਹਾੜ ਭਾਰੀ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ। [8]ਬਿੱਛ। [9]ਪਹਾੜ ਦੇ ਹੇਠ ਹੇਠ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹਨ (ਤਰਾ ਤਰ=) ਬਹੁਤੇ ਬੋਹੜ ਤੇ ਪਿਪਲ (ਆਦਿਕ) ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਦੇ ਹਨ।

ਬਹੇੜੇਖਰੇ ਆਂਵਰੇ[੧]ਉਚੇਰੇ ਪੀਨ,ਸਜੰਦਨ[੨]* ਬਡੇਰੇ ਪੈ ਘਨੇਰੇ ਕ੍ਰਿਤਮਾਲ[੩] ਹੈਂ। ਕਦਰ[੪], ਖਦਰ[੫], ਗਨ ਕਦਲੀ[੬], ਕਟਰ[੭], ਜੰਬੂ[੮], ਸਿੰਸ਼ਾ[੯], ਕਦੰਬ[੧੦], ਸੋ ਮਧੂਕ[੧੧], ਕਚਨਾਲ ਹੈਂ। ਉਗੇ ਸੁ ਏਕਨਾਲ , ਉਦਾਲਕ[੧੩], ਰਸਾਲ[੧੪] ਹੈਂ, ਸਰਲ[੧੫], ਦੀਹ ਸਾਲ[੧੬] ਹੈਂ, ਕਨੇਰੇ ਫੂਲ ਮਾਲ ਹੈਂ[੧੭]॥੩॥ ਫਲੇ ਫਲ ਫੂਲਨਿ ਸੋਂ[੧੮], ਝੁਕੇ ਝੂਪ[੧੯]ਝੂਲਨਿ ਸੋਂ, ਗਾਢੇ ਤੀਨ ਮੂਲਨਿ ਸੋਂ[੨੦]ਖਰੇ ਏਕਸਾਰ ਹੈਂ। ਪਾਤਨ ਨਿਪਾਤ ਹੈਂ, ਅਨੇਕ ਪਾਤ ਜਾਤਿ ਹੈਂ[੨੧],ਦਿਪਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਹੈਂ ਸੁ ਆਰੂ ਤੇ ਅਨਾਰ ਹੈਂ। ਬਾਤਪੋਤ[੨੨], ਤਿੰਦਕ[੨੩], ਸਪਤਦਲ[੨੪], ਸਿੰਧਕ[੨੫] ਹੈਂ, ਇੰਗੁਦੀ[੨੬], ਉਦਾਲਕ[੧੩], ਤਿਲਕ[੨੭],ਦੇਵਦਾਰ[੨੮] ਹੈ। ਵਧੇ ਸਮੂਹ ਡਾਰ ਹੈਂ, ਅਧਿਕ ਬਿਸਤਾਰ ਹੈਂ, ਬਹੇ ਸੁ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਹੈ[੨੯],ਬਿਸਾਲ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਹੈ॥੪॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਕੋਰਨ ਕੇ ਮੁਖ ਚੈਮੁਕਲੇ ਬਿਕਸੇ ਰੰਗ ਫੂਲਨ ਕੋਰਨ ਕੋ।ਕੋਰਨ ਕੇ ਧਰਤਾ ਤਰੁ ਰਾਜਤਿ ਬਾਜਤਿ ਪਾਤਿ ਪਤੋਰਨ ਕੋ।ਤੋਰਨ ਕੇ ਨਹਿ ਦਾਇਬਡੇ ਫਲ ਬੂਟਬਿਸਾਲ ਬਿਜੋਰਨ ਕੇ। ਜੋਰਨ ਕੇ ਸਿਖਰੇ ਜਨੁ ਰੰਦਤਿ ਬਾਯੁ ਕੇ ਬੇਗ ਅਕੋਰਨ ਕੋ† ॥੫॥ ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾਛੰਦ॥ ਮੋਰ ਬਿਸਾਲ ਅਨੇਕ ਬਿਹੰਗ ਕਬੂਤਰ ਕੋਕਿਲ[੩੦] ਕੀਰ ਅਘੋਰ।ਘੋਰਨਿ ਤੇ ਘਨ ਬੋਲ ਉਠਹਿਂ ਪਿਕ,ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਔ ਚਕਵਾਨਨ ਸ਼ੋਰ। ਸੋ ਰਹਿਂ ਸੇਵਤਿ ਕਾਨਨ ਕੋ ਨਿਤ ਦੰਪਤਿ ਕੀ ਮਿਲਿ ਕੈ ਬਰ[੩੧]

---

[੧]ਆਮਲੇ। [੨]ਤਿਨੀਖ ਬ੍ਰਿੱਛ। (ਅ) ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਤੁਣ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੩]ਅੰਬਲ-ਤਾਸ। [੪]ਚਿੱਟੀ ਖੈਰ। [੫]ਖੈਰ। [੬]ਕੇਲੇ। [੭]ਕਟਹਿਰ। [੮]ਜਾਮਨੂੰ। [੯]ਟਾਹਲੀ। [੧੦]ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਗੋਲ ਗੋਲ ਪੀਲੇ ਫੁਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। [੧੧]ਮਹੂਏ। [੧੨]ਭਾਵ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਉੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। [੧੩]ਲਸੂੜੀ [ਸਿਸਃ, ਉਦ੍ਵਾਲ]। [੧੪]ਅੰਬ। [੧੫]ਸਿੱਧੇ (ਅ) ਪ੍ਰਤੀਕਾਸਟ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਿੱਛ।(ੲ) ਚੀੜ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਗੰਦਾ ਬਰੋਜ਼ਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ [੧੬]ਲੰਮੇ ਸਾਲ ਬ੍ਰਿਛ। [੧੭]ਕਨੇਰ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਹਨ। [੧੮]ਫਲਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ। [੧੯]ਸਮੂਹ। [੨੦]ਮੁੱਢਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਮੋਟੇ। [੨੧]ਪੱਤੇ ਡਿਗਦੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਦੇ ਹਨ। [੨੨]ਛਿੱਛਰਾ, ਪਲਾਸ [ਸਿਸਃ, ਵਾਤ-ਪੋਥ]। [੨੩]ਤੇਂਦੂ, ਆਬਨੂਸ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪੇੜ।(ਅ) ਪੀਲਕ। [੨੪]ਛਤਵਨ ਦਾ ਬੂਟਾ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਤ੍ਵਚ; ਸਪਤ ਪੁੜਾ। [੨੫]ਸਿੰਭਾਲੂ। [੨੬]ਹਿੰਗੋਟ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਿਛ। ਤਾਪਸ ਤਰੂ। (ਅ) ਜੀਆ ਪੋਤਾ [ਸਿੰਃ, ਇੰਗੁਦੀ]। [੨੭]ਸ੍ਰੀ ਮਤ ਨਾਮੇ ਬੂਟਾ। (ਅ) ਪੁੰਨਾਗ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ। (ੲ) ਫੁਲਾਹ। [੨੮]ਦਿਆਰ। [੨੯]ਬੜੀ ਵਾਯੂ ਵਗਦੀ ਹੈ। [੩੦]ਕੋਇਲ। [੩੧]ਨਰ ਮਾਦਾ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਜੋੜੇ ਮਿਲਕੇ।

*ਪਾਃ—ਸਜੰਮਲ।

†ਇਹ ਸ੍ਵੈਯਾ ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੪੯ ਅੰਕ ੧੯ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਦੇ ਅਰਥ ਉਥੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਜੋਰਗਜੋਰ ਕਰੇ ਰਵ ਕੂੰਜਤਿ ਹੈਂ,ਰੁਚਿ ਪੂਜਤਿ ਬੈਠਤਿਹੈਂ ਪਰ ਮੋਰਿ[੧]*॥੬॥
ਦਾਇਕ ਜੇ ਸੁਖ, ਸੁੰਦਰ ਹੈਂ ਮੁਖ, ਹੀਨ ਰਹੈਂ ਦੁਖ ਤੇ ਹਰਖਾਇ[੨]। ਖਾਇ
ਸਦਾਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜੇਵਲ,ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰਤਿਹੈਂਅਕੁਲਾਇ[੩]।ਲਾਇਕਜੇਮਨ
ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ, ਮਨ ਪੀਨ ਭੁਇਤਨ ਜੋ ਬਿਰਧਾਇ। ਧਾਇ ਕਹਾਂ[੪] ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਲ
ਫਿਰੈ,ਗ੍ਰਿਝ, ਰੋਝ[੫] ਝੰਖਾਰਨ[੬] ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ†॥੭॥ਕੇਹਰਿ ਭਾਲਕਡੋਲਤਿ
ਹੈਂ ਗਜ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਕਰਨੀ ਅਵਿਲੋਕ॥ਇੰਗਦ ਦੀਰਘ ਸੂਕਰ ਧਾਰਤਿ[੭]
ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਸੇ ਸੁ ਬਸੇ ਕਰਿ ਓਕ[੮]। ਸ੍ਰਿੰਗ ਉਤੰਗ ਝੰਖਾਰਨ ਕੇ[੯], ਪਲਪੀਨ[੧੦]
ਫਿਰੈਂ ਕਿਤਹੂੰ ਨਹਿੰ ਰੋਕ।ਤੀਤਰ,ਆਰਨ ਚੂੜ[੧੧],ਬਟੇਰਨ,ਜਾਇ ਸਕੈਂ ਨ
ਜਹਾਂ ਬਹੁ ਲੋਕ‡॥੮॥ਕਬਿੱਤ॥ ਲੈਕੇ ਸੰਗ ਨਾਹਣੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜਗਤੇਸ਼ ਹੂੰ ਕੋ,
ਖੇਲਿਬੇ ਅਖੇਰ ਕੇ ਬਹਾਨੇ ਬਨ ਗਾਹਈ। ਫਿਰੈ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌ ਹਜ਼ੂਰ ਸੋਂ
ਬਖਾਨੈ ਬਾਕ'ਹੇਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ ਜਹਾਂ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਹਿਈ।ਹੋਇ ਸਭਿ ਰੀਤਿ
ਸੁਖ,ਕੋਈ ਰੁਤ ਮੈਂ ਨ ਦੁਖ,ਦੀਜੈਫੁਰਮਾਇਮੁਖ:-ਇਹਾਂ§ ਨਿਰਬਾਹਈ[੧੨]
-। ਤਹਾਂ ਘਾਲਿ ਡੇਰਾ ਕਰੋ ਅਨੰਦ ਬਸੇਰਾ ਨਿਤ, ਨਗਰ ਬਡੇਰਾ ਬਨੈ
ਆਪ ਜੋ ਉਮਾਹਈ[੧੩]'॥੯॥ ਊਚ ਨੀਚ ਥਾਨ ਫ਼ਿਰੇ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ ਬਹੁ
ਮਨ ਮੈਂ ਬਿਲੰਦ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕੋ ਨ ਆਵਈ।ਬਿਚਰਤਿ ਗਏ ਰੰਮ[੧੪]ਜਮੁਨਾ
ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਹਾਂ, ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਨੇ ਨੀਰ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਵਈ। ਦੀਰਘ ਜੁ ਦੂਨ
ਤਾਂ ਕੀ ਦੁਤਿਕੌਚਊਨ[੧੫]ਕਰੈ,ਲੋਕਨ ਤੇ ਸੂੰਨ[੧੬] ਬਨ ਜਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਈ।
ਸਭਿ ਜੀ ਕੇ ਹਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਬਜ਼ੀ ਬਹਾਰ ਹੈ ਸੁ ਮੰਜੁਸ ਬਿਹਾਰ ਹੈ[੧੭] ਅਨੰਦ

[੧]ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਕੂਜਦੇ ਹਨ, (ਜਿਨਾਂ ਦੀ) ਰੁਚੀ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਰ ਮੋੜ ਮੋੜ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। [੨]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸੁਹਣੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੀਨ ਹੋਕੇ ਹਰਖ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਪੰਛੀ)। [੩]ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ। [੪]ਕਿਧਰੇ ਤਾਂ ਦੌੜਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। [੫]ਨੀਲਗਾਏ। [੬]ਬਾਰਾਸਿੰਗਾ। [੭]ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਹੁੱਡਾਂ ਸੂਰ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। [੮]ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੯]ਬਾਰਾਸਿੰਗਿਆਂ ਦੇ। [੧੦]ਮੋਟੇ ਮਾਸ ਵਾਲੇ। [੧੧]ਕੁੱਕੜ। [੧੨]ਇਥੇ ਨਿਰਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [੧੩]ਜੇ ਆਪ ਚਾਹੋਗੇ। [੧੪]ਸੁੰਦਰ। [੧੫]ਚਉਗਣਾ। [੧੬]ਭਾਵ ਇਕਾਂਤ। [੧੭]ਸਭ ਦੇ ਜੀ ਦੇ ਹਰਨਹਾਰੀ ਹਰਿਆਵਲ ਦੀ ਬਹਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨੋਹਰ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ (ਜਮੁਨਾ) [ਸੰਸ:, ਮੰਜੁ=ਮਨੋਹਰ]।

*ਇਹ ਛੰਦ ਬੀ ਪਿਛੇ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੪੯ ਅੰਕ ੨੧ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਦੇ ਅਰਥ ਉਥੇ ਤੱਕੋ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਭੇਦ ਨਾਲ ਇਹ ਛੰਦ ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੪੯ ਅੰਕ ੨੨ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਰਥ ਵੀ ਓਥੇ ਦਿਤੇ ਹਨ। ‡ਪਾਠ ਦੇ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੪੯ ਅੰਕ ੨੩ ਵਿਚ ਇਹ ਬੀ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਬੀ ਓਥੇ ਦਿਤੇ ਹਨ। §ਪਾ:-ਜਹਾਂ।

ਉਪਜਾਵਈ ॥੧੦॥ ਸੁਤਾ ਸਪਤਾਸੁ ਕੀ, ਨਸੱਯਾ ਪਾਪ ਰਾਸਿ ਕੀ ਦਿਵੱਯਾ ਮੋਖ ਦਾਸ ਕੀ ਲਖੈਂ ਜੁ ਨੇਮ ਜਮਨਾ। ਏਕ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਛੁਏ ਪਾਵਨਤਾ ਪਾਵਨ ਕੈ ਪਾਨ ਤੇ ਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਦੁਖਤਿ ਤਿਨ ਜਮ ਨਾ। ਸ਼ਯਾਮ ਜਲ ਜਲਜ ਬਿਲੋਚਨਿ ਕੀ ਸ਼ਯਾਮ ਪਤਿ ਚੰਚਲ,ਅਛਲ,ਜਿਨ ਛਲ੍ਯੋ ਕਾਲ-ਜਮੁਨਾ॥ਜਾਂਕੇਆਨ ਸਮ ਨਾ* ਬਿਘਨ ਗਨ ਸ਼ਮਨਾ ਸਦੀਵਸਿੱਧ ਗਮਨਾ ਸੁਹਾਇ ਸ਼ੁਭ ਜਮਨਾ†॥੧੧॥ਕੇਤੀ ਦੂਰ ਤੀਰ ਤੀਰ ਫਿਰੇ ਬਰ ਬੀਰ ਧੀਰ ਹੇਰਤਿ ਗੰਭੀਰ ਨੀਰ ਸੀਰ ਸ਼ੁਭ ਚਾਲਤੇ। ਕਹੂੰ ਬੇਗ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਮਰੋਰਤੇ ਸੁ ਭੌਰੀ ਪਰੈਂ[੧],ਕਹੂੰ ਫੇਨ ਫੋਰਤੇ ਕਹੂੰਕ ਸੋ ਉਠਾਲਤੇ[੨]।ਕਤਹੂੰ ਉਤੰਗ ਸ਼ਯਾਮ ਰੰਗ ਕੇ ਤਰੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਤਹੂੰ ਮਤੰਗ ਅੰਗ ਸੰਗਨਿ ਉਛਾਲਤੇ[੩]। ਪਾਥਰ ਪਖਾਲਤੇ,ਕਹੂੰਕ ਤਟ ਢਾਲਤੇ[੪],ਕਿਤੇਕ ਜਲ ਹਾਲਤੇ ਝਖਾਦਿਜੰਤੁ ਜਾਲ ਤੇ[੫] ॥੧੨॥ ਬਿਚਰੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੁ ਥਲ ਹੇਤੁ ਰੋਕਨਿ ਕੇ ਭੇਤੀ ਜੇ ਹੈਂ ਲੋਕ ਹਾਥਜੋਰਿ ਸੋ ਬਤਾਵਤੇ।ਸੁੰਦਰ ਸਿਲਾਨਕੂਲ ਜਾਨਨੋ ਅਨਕੂਲ ਆਛੇ ਖਰੇ ਦਿਵ ਮੂਲ ਜਹਾਂ ਬਿਟਪ ਸੁਹਾਵਤੇ।ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਸੰਦ ਆਯੋ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਪਾਯੋ ਭਾਖਤਿ ਨਰਿੰਦ ਸੰਗ 'ਇਈ ਮਨ ਭਾਵਤੇ। ਪਿਖੈਂ ਸੁ ਪੂਰ ਆਵਤੇ[੬] ਸਮੁਖ ਛਬਿ ਪਾਵਤੇ ਰਿਦੇ ਕੋ ਹਰਖਾਵਤੇ ਸੁ ਬੇਗ ਜਲ ਜਾਵਤੇ' ॥੧੩॥ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਨਿਜ ਬਾਸਕੋ ਸੁ ਹੋਇ ਜਲ ਪਾਸਕੋ,ਤੁਰੰਗਕੋ ਟਿਕਾਇ ਕੈ।ਹੇਰਿਤਰੁ ਮੂਲ ਕੋ ਸੁ ਜਮਨਾ ਕੇ ਕੂਲ ਕੋ ਨਿਵੇਸ ਹੇਤੁ ਉਤਰੇ ਅਨੰਦ ਕੋ ਬਢਾਇ ਕੈ। ਤਾਤਕਾਲ ਡਾਲਿ ਕਰਿ ਫਰਸ਼ ਉਤਾਲ ਕਰਿ ਗਾਦੀ ਰੰਗ ਲਾਲ ਕੀ ਸੁ ਦਾਸਨਿ ਡਸਾਇ ਕੈ। ਬੈਠਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬੋਲਤਿ ਨਰਿੰਦ ਸੰਗ 'ਸੁੰਦਰ ਬਿਲੰਦ ਹੈ ਪਸੰਦ ਮਨ ਭਾਇ ਕੈ ॥੧੪॥

---

[੧]ਘੁੰਮਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [੨]ਕਿਤੇ ਓਹ (ਘੁੰਮਰ) ਝੱਗ ਫੋੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਤੇ (ਓਹ ਝੱਗ) ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੩]ਕਿਤੇ ਹਾਥੀ (ਜਲ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ) ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ (ਪਾਣੀ) ਉਛਾਲਦੇ ਹਨ (ਜੰਗਲੀ ਹਾਥੀ ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਵਿਚ ਹੈਨ)।(ਅ) ਮਾਨੋ ਹਾਥੀ......। [੪]ਕਿਨਾਰੇ ਢਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। [੫]ਤੇ ਕਿਤੇ ਕੁ ਸਮੂਹ ਮੱਛੀ ਆਦਿ ਜੰਤੂਆਂ ਕਰਕੇ ਜਲ ਹਿੱਲਦਾ ਹੈ। [੬]ਪੂਰਨ (ਜਲ ਦਾ ਵੇਗ) ਆਉਂਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਸੱਚਮੁਚ ਬੜਾ ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਰਮਣੀਕ ਹੈ, ਜਮਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਏਥੇ ਉਪਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਖਾਕੇ ਹੇਠ ਨੂੰ ਮੁੜਦਾ ਡਾਢਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਲ ਦਾ ਰੰਗ ਬੀ ਸਿਆਲੇ ਵਿਚ ਅਜੀਬ ਨੀਲਾ ਨੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਿਨਾਰਾ ਉਚਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਖਾਲਸਾ ਏਥੇ ਰੌਣਕ ਵਧਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ, ਬੜਾ ਸੁਹਣਾ ਥਾਉਂ ਹੈ।

†ਇਹ ਕਬਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੫੭ ਅੰਕ ੧੦੨ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਅਰਥ ਵੀ ਉਥੇ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਜਮਨਾ ਪ੍ਰਵਾਹਇਕ,ਦੂਸਰੇ ਉਤੰਗ ਤਟ[੧],ਤੀਸਰੇ ਤਰੁਨਿਠਟ[੨]ਸੈਲਨਕੀ ਸੈਲ ਹੈ[੩]। ਸਬਜ਼ੀ ਸੁਹਾਇ, ਬਿਨ ਪੰਕ ਹੈ ਸੁ ਥਾਇ, ਸ਼ੁਭ ਦੂਨ ਬਿਸਤਾਰ ਸੋ ਉਦਾਰ ਚਲੈ ਗੈਲ ਹੈ[੪]।ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਨਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਾਕ ਭਨਿ 'ਮਨ ਕੀ ਪਛਾਨੋ ਤੁਮ ਦੇਖਯੋ ਥਲ ਛੈਲ ਹੈ[੫]।ਈਹਾਂ ਲਗਿ ਹੱਦ ਹਮ ਕਰੀ ਰਿਪੁ ਸੰਗ ਬਦ[੬] ਕੇਤੀ ਬਾਰ ਜਿਦੈਂ ਕਰਿ ਜੰਗ ਭਯੋ ਐਲ ਹੈ[੭] ॥੧੫॥ ਵਡੇ ਸ਼ਾਹ ਮਹੀਪਾਲ ਹਮ ਤੇ ਬਿਸਾਲ ਦੇਸ਼ ਧਾਰਤਿ ਗ਼ਰੂਰ ਸੂਰ ਲੈ ਕੈ ਸਮੁਹਾਤਿ ਹੈ। ਦੇਤਿ ਹੈ ਬਿਖਾਦ ਕੋ ਨ ਰਾਖੈ ਮਿਰਜਾਦ ਕੋ, ਬਿਰੋਧ ਪਰਜੋ ਆਦਿ ਕੋ ਨ ਹੋਤਿ ਕਬਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੈ। ਯਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਾਧੇ ਉਰ, ਆਏ ਆਪ ਬਲੀ ਗੁਰ, ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਜਾਨਿ ਮਨ ਪੂਰੀ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਹੈ। ਹੱਦ ਪੈ ਨਿਵੇਸ ਕੀਨਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਤ੍ਰਾਸ ਹੀਨ,ਮੋਕੋ ਦਾਸ ਚੀਨ ਪਾਸ ਲੀਨਿ ਬਾਸ ਖਯਾਤ ਹੈ[੮] ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਰਿੰਦ ਪੀਰ[੯] ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬੀਰ, ਦਈ ਕਹਿ ਧੀਰ 'ਜੌਲੌ ਹਮ ਥਿਰੈਂ ਥਾਨ ਮੈਂ। ਕੌਨ ਸੀਸ ਧਾਰੇ ਦੋਇ, ਆਇ ਕੈ ਸਮੁਖ ਹੋਇ[੧੦] ਤੀਰਨਿ ਪ੍ਰੋਇ ਰਿਪੁ ਕਰੌਂ ਘਮਸਾਨ ਮੈਂ। ਬਾਪੁਰੇ ਅਪਰ ਇਨ ਗਿਨਤੀ ਬਖਾਨੈ ਕਹਾਂ ਲਰੈ ਜੋ ਨੁਰੰਗ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਦੇਊ ਹਾਨ ਮੈਂ[੧੧]। ਅਭੈ ਦਾਨ ਦੀਨਿ 'ਰਹੋ ਸੁਖ ਮੈਂ ਅਸੀਨ[੧੨] ਅਬਿ,ਚਿੰਤ ਤੇ ਬਿਹੀਨ ਕਾਨ ਆਨ ਕੀ ਨ ਮਾਨ ਮੈਂ[੧੩]'॥੧੭॥ ਸੈਯਾ ॥ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਇਮ ਕੀਨਿ ਨਰਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦ ਕਿਯੋ। ਭੀਰ ਬਿਹੀਰ ਕੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਸਮਾਜ ਪਹੂੰਚਿ ਗਯੋ। ਕੀਨਿ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਹੀ ਸੈਨ, ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗਾਇ ਦਯੋ। ਆਪਨੇ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਸਭੀ,ਅਵਿਲੋਕਿ ਕੁਸ਼ਾਦ[੧੪] ਕੋ ਰੋਕ ਲਯੋ ॥੧੮॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਤਨ ਦੀਨ[੧੫] ਚਾਨਣੀ ਚਕੋਦ[੧੬] ਚਾਰੁ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ ਕੀ ਗਨ ਲਰੀ ਮੁਕਤਾਨ ਕੀ। ਰੇਸ਼ਮ ਕੀ ਡੋਰਨ ਸੋਂ ਐਂਚਿ ਕਰਿ ਜੋਰਨ ਸੋਂ[੧੭] ਬੰਧਿ ਚਹੂੰ ਓਰਨ ਸੋਂ ਗਾਢੀ ਕੈ ਮਹਾਨ ਕੀ[੧੮]।

[੧]ਉੱਚਾ ਹੈ ਕਿਨਾਰਾ। [੨]ਤੀਸਰੇ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦਾ ਠਾਠ (ਖੂਬ ਹੈ)। (ਅ) ਸੂਰਜ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਭੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੩]ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਹੈ। [੪]ਬੜਾ ਰਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ। [੫]ਸੁੰਦਰ। [੬]ਨੀਯਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। [੭]ਜੰਗ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਹੈ। [੮]ਨੇੜੇ ਵਾਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ। [੯]ਰਾਜੇ ਦਾ ਦੁਖ। [੧੦]ਕੌਣ ਦੋ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜੰਮਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ। [੧੧]ਰੰਗ (ਅਨੰਦ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। [੧੨]ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ। [੧੩]ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਂ (ਜਾਣੋ)। [੧੪]ਖੁੱਲ੍ਹਾ (ਥਾਂ)। [੧੫]ਤਾਣ ਦਿਤੀ। [੧੬]ਚਾਰ ਕੋਨਿਆਂ ਵਾਲੀ ਚਾਨਣੀ। [੧੭]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [੧੮]ਬਹੁਤ ਤਕੜੀ ਕੱਸ ਦਿੱਤੀ।

ਤੰਬੂ ਜੁ ਕਦੰਬ ਆਡ ਦੀਨੇ ਹੈਂ[੧] ਬਿਲੰਬ ਬਿਨ, ਤਾਨੀ ਹੈ ਬਨਾਤ ਕੀ ਕਨਾਤ ਓਟ ਠਾਨਿ ਕੀ[੨]। ਲੈਨ[੩] ਹੈ ਕਿਕਾਨ ਕੀ ਸੁਹਾਈ ਦੁਤਿਵਾਨ ਕੀ ਬਨਾਈ ਬੁੱਧਿਵਾਨ ਕੀ ਦਿਖਾਈ ਰੰਗਵਾਨ ਕੀ[੪] ॥ ੧੯ ॥ ਲਾਗਯੋ ਹੈ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਡੇਰਾ ਉਠਿਕੈ ਨਰੇਸ਼ ਹੇਰਾ ਲੈ ਕੈ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਕੋ ਆਪ ਜਾਨਿ ਕੀਨਿਯੋ।ਦੂਨ ਅਭਿਰਾਮਨੀ ਮੈਂ ਜਾਮਨੀ ਬਿਤੀਤ ਕਰੀ, ਜਮੁਨਾ ਕੇ ਜਲ ਮੈਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਲੀਨਿਯੋਂ।ਚਾਰ ਘਰੀ ਦਿਨ ਚਰੇ ਨਾਹਣੇਸ਼ ਪਾਸ ਆਯੋ ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਠਾਨਿ ਪਗ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੇਮ ਭੀਨਿਯੋ । ਬੈਠਿਕੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋਈ ਬੋਲਯੋ ਰਸ ਰੰਗ ਸੋਈ ਬੂਝਯੋ ਜਯੋਂ ਬਤਾਇ ਦੇਤਿ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਬਾਕ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਨਿ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਗ 'ਸੁਨੋਂ ਮਹਿਪਾਲਕ ! ਜਯੋਂ ਰੀਤਿ ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੀ।ਸੁਭਟ ਪ੍ਰਚੰਡਕੋ ਘਮੰਡ ਹੁਇਆਗੇ ਬਹੁ ਕੈਸੇ ਬਿਨ ਜੰਗ ਤੇ ਧਰੈਂਗੇ ਧੀਰ ਚੀਤਕੀ[੫]।ਵਧੈ ਗੋ ਵਿਰੋਧ, ਸਮਸ਼ੇਰ ਕੇਬਸਨ ਜੋਧ[੬], ਹਤੈਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਕ੍ਰੋਧ, ਰੱਛਾ ਕਰੈਂ ਮੀਤ ਕੀ। ਚਾਹੀਏ ਮਵਾਸ ਕੋਟ ਬਨੈ[੭] ਆਪ ਪਾਸ ਓਟ, ਤ੍ਰਾਸ ਦੇ ਰਿਪੂਨ, ਪੁਨ ਆਸ ਧਰੈਂ ਜੀਤਕੀ[੮] ॥ ੨੧ ॥ ਨਾਹਣ ਨਰਿੰਦ ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੇ ਬਖਾਨਯੋਤਬਿ'ਬਨੈ ਤਾਤਕਾਲ ਨ ਬਿਲਮ ਮੋਹਿ ਭਾਇ ਹੈ। ਮਗਰੀ ਅਨੀਕ[੯] ਔਰ ਪੂਜਾ ਜੇਤੀ ਦੇਸ਼ ਬੀਚ ਕਰਿਹੌਂ ਬਟੋਰਨਿ ਪਹੂੰਚੈ ਸਹਿਸਾਇ ਹੈ। ਕਰੀਏ ਹਕਾਰਨਿ ਮਜੂਰ ਔਰ ਕਾਰੀਗਰ ਸੁਨਿਬੇ ਤੇ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਆਇ ਉਤਲਾਇ ਹੈਂ। ਅਪਨਿ ਲਗਾਵੋਂ ਸੈਨ, ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੁਇ ਤਯਾਰ ਐਨ,ਹਮੈਂ ਕਾਹੂੰ ਭੈ ਨ ਰਿਪੁਤ੍ਰਾਸ ਘਨੇਪਾਇਹੈ'॥੨੨॥

ਸੈਯਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕੈ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮੈਂ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਏ। ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਟੋਰਨਿ ਕੀਨਿ ਹੁਤੇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਬੁਲਾਏ। ਆਇ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੋਟ ਬਨਾਵਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਜੂਰ ਸੁਨੇ ਚਲਿ ਆਏ।ਭੀਰ ਭਈ ਗੁਰ ਦੇਗ ਚਲੈ ਬਿਨ ਤੋਟ ਰਹੈ ਪਿਖਿ ਕੈ ਬਿਸਮਾਏ॥੨੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰਿੰਥੇਪ੍ਰਥਮਰੁਤੇ 'ਜਮਨਾਤਟਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰਨਾਮ ਖਸ਼ਟਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀਅੰਸੂ॥੪੬॥

---

[੧]ਤੰਬੂ ਸਾਰੇ ਤਾਣ ਦਿੱਤੇ। [੨]ਓਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। [੩]ਕਤਾਰ। [ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ, ਲਾਈਨ]। [੪]ਬੁਧੀਵਾਨਾਂ ਨੇ (ਅੱਡੋ ਅੱਡ) ਰੰਗ (ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ) ਦੀ (ਕਤਾਰ) ਬਨਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। [੫]ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਧੀਰਜ ਕੀਕੂੰ ਧਾਰਨਗੇ ਭਾਵ ਟਿਕ ਕੇ ਕੀਕੂੰ ਬੈਠਣਗੇ। [੬]ਜੋਧਿਆਂ ਦਾ ਵੱਸਣਾ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਙੂ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵ ਹਰ ਵੇਲੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਤਿਆਰ। [੭]ਰਖਯਾ ਦਾ ਥਾਉਂ ਕੋਈ ਕਿਲਾ ਬਣੇ। [ਸੰਸਃ, ਮਵਾਸ=ਰਾਖੀ ਦਾ ਥਾਉਂ]। [੮]ਜੋ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰ ਦੇਵੇ, ਫਿਰ (ਸੂਰਮੇ) ਜਿੱਤ ਦੀ ਆਸਾ ਰੱਖਣ। [੯]ਸੈਨਾ।

੪੭. [ਪਾਂਵਟਾ ਰਚਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਭੀਰ ਜਿਤ ਕਿਤਹੁੰ ਤੇ ਨਰ ਪਹੁੰਚੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਜੰਗਲ ਮਹਿਂ ਮੰਗਲ ਕਰਯੋ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹਰਿਖਾਇ ॥ ੧ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਹਿਤ ਕੋਟ ਚਿਨਾਵਨਿ ਚਾਹਿ ਧਰੀ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਆਇਸੁ ਏਵ ਕਰੀ। 'ਅਬਿ ਲੇਹੁ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰਾਹ ਕਰੋ[1]। ਜਮਨਾ ਤਟ ਲਯਾਇ ਬਨਾਇ ਧਰੋ' ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਦਾਸਨਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਰੀ। ਬਨਵਾਇ ਭਲੇ ਬਿਧਿ ਸੰਚ ਕਰੀ। ਸਭਿ ਆਨਿ ਧਰਯੋ ਤਤਕਾਲ ਤਹਾਂ। ਜਮਨਾ ਤਟ ਬੈਠਨਿ ਥਾਨ ਜਹਾਂ॥੩॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਨਾਮ ਲਿਏ। ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਰੇ ਅਰਦਾਸ ਕਿਏ। 'ਦਸਮੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਚਿਨਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਜਮਨਾ ਤਟ ਕੋਟ ਬਨਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥ ੪ ॥ ਦਿਨ ਰੈਨ ਸਹਾਇਕ ਆਪ ਬਨੋ। ਬਿਘਨਾਗਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਹਨੋ'।ਇਮ ਹੋਇ ਖਰੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ। ਕਰ ਬੰਦਿ ਭਲੇ ਪਰਣਾਮ ਕਰੀ ॥ ੫ ॥ ਬਹੁਰੋ ਸਭਿ ਮੈਂ ਬਰਤਾਇ ਦਿਯੋ।ਕਰਿ ਆਦਰ ਲੇ ਮੁਖ ਖਾਨਿ ਕਿਯੋ। ਪੁਨ ਆਪ ਉਠੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਗ ਲਿਯੋ। ਪਰਧਾਨ ਸਮੂਹ ਸੁ ਸੰਗ ਭਯੋ ॥ ੬ ॥ ਬਿਸਤਾਰ ਜਿਤੋਕ ਬਿਸਾਲ ਚਹਯੋ। ਚਿਨਿਬੇ ਕਹੁ ਕੋਟ ਸੁਨਾਇ ਕਹਯੋ। ਜਿਸ ਬੀਚ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਬੀਰ ਰਹੈਂ।ਹਯ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਕੋ ਜਹਿਂ ਥਾਨ ਲਹੈਂ॥੭॥ਲਰਿਬੇ ਹਿਤ ਘਾਤ ਬਨਾਇ ਕਰੋ। ਹਤਿ ਹੇਤੁ ਤੁਫੰਗ ਬਿਧਾਨ ਧਰੋ[2]। ਗੁਰ ਪੂਰਬ ਹਾਥ ਲਗਾਇ ਦਯੋ। ਰਣ ਲੇਨਿ ਵਤੇ ਉਤਸਾਹ ਹਿਯੋ ॥ ੮ ॥ ਸਮੁਦਾਇ ਲਗੇ ਸਭਿ ਕਾਰ ਕਰੈਂ। ਗਨ ਪਾਹਨ ਆਨਿ ਬਨਾਇ ਧਰੈਂ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਗਨ ਡਾਲਤਿ ਪੰਕ[3] ਘਨੋ।ਬਹੁ ਰੌਰ ਪਰੋ ਬਡ ਜੰਗ ਮਨੋ॥੯॥ ਸਿਰ ਊਪਰ ਕੋਇ ਉਠਾਵਤਿ ਹੈ। ਗਨ ਪਾਥਰ ਕੋ ਉਖਰਾਵਤਿ ਹੈ। ਰਘੁਬੀਰ ਮਨੋ ਦਧਿ ਸੇਤੁ ਕਰਯੋ[4]। ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਤੇ ਇਮ ਰੌਰ ਪਰਯੋ॥ ੧੦ ॥ ਕਹਿ ਕੋਇਕ ਕਾਰ ਕਰਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਬਿਧਿ ਰਾਖਨਿ ਕੋ ਸੁ ਬਤਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਗੁਰ ਸੰਝ ਸਕਾਰ[5] ਨਿਹਾਰਤਿਹੈਂ।ਮੁਖ ਸਾਧਹਿ ਸਾਧ[6]ਉਚਾਰਤਿ ਹੈਂ ॥੧੧॥ ਮਹਿਪਾਲਿਕ ਸੈਨ ਕਰੈ ਕ੍ਰਿਤਕੋ। ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਭਾਉ ਧਰੇ ਚਿਤਕੋ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਭਟ ਕਾਰ ਕਰੈਂ। ਪੰਚ ਭ੍ਰਾਤ ਕਰਾਵਤਿ ਤੀਰ ਥਿਰੈਂ ॥੧੨॥ ਬਡ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗ ਲਿਯੋ।ਨੰਦਚੰਦ ਕਹੈ ਉਤਸਾਹ ਦਿਯੋ।ਨਰ ਹੋਇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਆਨਤਿ ਹੈਂ।

[1]ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੱਯੇ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰੋ [2]ਮਾਰਨੇ ਲਈ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਬਿਧੀ ਬਨਾਓ। [3]ਚਿੱਕੜ ਭਾਵ ਗਾਰਾ। [4]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਮਾਨੋ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਪੁਲ ਬਨ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਸ਼ਾਮਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਸਵੇਰੇ। [6]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼।

ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਗਢ ਠਾਨਤਿ ਹੈਂ॥੧੩॥ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਦੇਗ਼ ਬਿਸਾਲ ਚਲੇ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਭੂਰ ਮਿਲੇ। ਗੁਰ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਮਹੀਪਤਿ ਕੋ।ਫਿਰਿ ਹੇਰਤਿ ਹੈਂ ਸਗਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ॥ ੧੪ ॥ ਬਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਨਸੋ ਉਤਸਾਹਤਿ ਹੈਂ। ਗਢ ਕੋ ਦ੍ਰਿਢ ਠਾਨਿ ਉਮਾਹਤਿ ਹੈਂ।ਦਿਨਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮੈਂ ਸਭਿ ਤਯਾਰ ਕਰਯੋ। ਗਨ ਪਾਹਨ ਪੰਕ ਮਹਾਨ ਧਰਯੋ॥੧੫॥ਰਚਿ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਵਾਰ ਉਦਾਰ ਮਹਾਂ[1]। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਬਹੁ ਠਾਨਿ ਜਹਾਂ ਸੁ ਕਹਾਂ।ਰਿਪੁ ਆਇ ਸਮੀਪ ਸਕੈ ਨ ਕਬੈ।ਰਹਿ ਅੰਤਰਿ ਮਾਰਤਿ ਬਾਹਰ ਸਬੈ[2]॥੧੬॥ ਗੜ੍ਹ ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ ਗਨੈ। ਜਿਸ ਮੈਂ ਰਚਿਰੀਤਿ ਮਹਾ ਨਰਨੈ[3]।ਗੁਰ ਪਾਸ ਮਹੀਪਤਿ ਜਾਤਿ ਭਯੋ।ਪਿਖਿ ਕੋਟ ਬਿਸਾਲ ਅਨੰਦ ਹਿਯੋ*॥੧੭॥–ਅਰਿ ਤ੍ਰਿੰਦਨ ਕੀ ਨਹਿਂ ਚਿੰਤ ਰਹੀ। ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਸੁ ਲਹੀ–।ਪਦ ਪੰਕਜ ਬੰਦਤਿ ਬੈਠਿ ਗਯੋ। ਮਨ ਕੀ ਤਿਹ[4] ਜਾਨਿ ਬਖਾਨਿ ਕਿਯੋ ॥ ੧੮ ॥ 'ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ! ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਤਾਵਦ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਨ ਬਿਖੈ ਹਮ ਜਾਵਦ ਹੈਂ। ਅਸ ਕੋ ਬਲਵਾਨ ਜੁ ਆਇ ਸਕੈ। ਕਰਿ ਭੌਂਹਨ ਬੰਕ ਜੁ ਤੋਹਿ ਤਕੈ॥੧੯॥ਪਗ ਪਾਵਨ ਦੇਉਂ ਨਹੀ ਕਿਹ ਕੋ। ਚਢਿ ਆਇ, ਲਖੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਤਿਹ ਕੋ। ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਸਦਾ ਨਿਜ ਰਾਜ ਕਰੋ।ਗੁਰਧਾਮ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਭਾਉ ਧਰੋ॥੨੦॥ਜੁਗ ਲੋਕ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵਹਿਂ ਗੇ। ਬਿਘਨੀ ਗਨ ਪਾਪਹਿਂ ਖੋਵਹਿਂਗੇ'। ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਿਨੈ ਮਹਿਪਾਲ ਕਰੈ। 'ਮਨ ਮੋਰ ਭਰੋਸ ਇਹੀ ਸੁ ਧਰੈ॥੨੧॥ ਮਨ ਕਾਮਨ ਪੂਰਨ ਮੋਹਿ ਕਰੀ। ਹਦ ਪੈ ਰਚਿ ਕੋਟ ਸੁ ਚਿੰਤ ਹਰੀ। ਨਿਤ ਰਾਵਰ ਕੇਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮਹਾਂ।ਸੁਨਿ-ਧੋਤਿ ਪ੍ਰਿਥੀ ਤਲ ਜਾਂਹਿ ਤਹਾਂ'॥੨੨॥ਇਮ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਮਹੀਸ਼ੁਰ ਕੋ। ਲਖਿ ਲੀਨਿ ਗੁਰੂ ਤਨ ਈਸ਼ੁਰ ਕੋ[5]। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਸੇਵਤਿ ਭਾਉ ਧਰੇ।ਬਹੁ ਬਾਰਨ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਕਰੇ॥੨੩॥ ਗੁਰ ਸੰਗ ਅਖੇਰ ਪਯਾਨਤਿ ਹੈ। ਜਿਤ ਕਾਨਨ ਦੀਹ ਬਖਾਨਤਿ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਗ ਕੇਹਰਿ ਆਇ ਸੰਘਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਤ੍ਰੁਪ-

[1]ਵਡੇ ਵਡੇ ਸੁਹਣੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬਣਾਏ।[2]ਅੰਦਰ ਰਹਿਕੇ (ਅੰਦਰਲਾ ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਰਹੇ ਗੋਲੀਆਂ। [3]ਬਹੁਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤਰਕੀਬ ਕੀਤੀ। (ਅ) ਮਹਾਨ ਰਨੈ=ਮਹਾਨ ਜੰਗ ਦੀ ਰੀਤਿ ਮੁਜਬ ਰਚੀ। [4]ਤਿਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣਕੇ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਸਰੂਪ ਜਾਣ ਲਿਆ (ਰਾਜੇ ਨੇ)।

*ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸਥਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖੜਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਗਾਰੇ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਕੋਟ ਅਰ ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਸਭ ਸਫਾ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਨਗਰ ਪਾਉਂਟਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਹੋਰ ਬੀ ਲਾਗੇ ਹਨ।

ਕਾਨ ਕੈ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਹੈਂ॥੨੪॥ ਬਹੁ ਬਾਜ ਸਿਚਾਨਨਿ ਸ੍ਵਾਨਨਿ ਕੌ। ਇਮ ਛੋਰਤਿ ਗਾਹਤਿ[1] ਕਾਨਨ ਕੋ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਹਰਖਾਵਤਿ ਹੈ। ਬਨ ਕੀ ਬਹੁ ਘਾਤ ਬਤਾਵਤਿ ਹੈ ॥ ੨੫ ॥ ਥਿਰਤਾ ਪੁਨ ਆਇ ਨਿਵੇਸ ਕਰੈਂ। ਮਿਲਿ ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਉਰ ਭਾਉ ਧਰੈਂ। ਨਰ ਕੋ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਪਠਾਵਤਿ ਹੈ। ਵਸਤੂ ਗੁਰ ਹੇਤੁ ਅਨਾਵਤਿ ਹੈ ॥੨੬॥ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਭੂਪ ਸਮੀਪ ਰਹ੍ਯੋ। ਪੁਰਿ ਨਾਹਨ ਕੋ ਪੁਨ ਜਾਨਿ ਚਹ੍ਯੋ।ਉਰ ਕੀ ਗੁਰ ਜਾਨਿ ਬਿਦਾ ਸੁ ਕਰ੍ਯੋ। ਪਗਪੰਕਜ ਪੈ ਨ੍ਰਿਪ ਹਾਥ ਧਰ੍ਯੋ॥੨੭॥ 'ਨਿਤ ਬਾਸ ਸਮੀਪਹਿ ਆਪਨ ਕੋ[2]। ਬਿਸਵਾਸ ਬਡੋ ਰਿਪੁ ਖਾਪਨਿ ਕੋ।ਸਿਮਰੋ ਤਤਕਾਲਹਿ ਆਵਨ ਹ੍ਵੈ[3]। ਰੁਚਿ ਸੰਗ ਬਸੋ ਬਲ ਪਾਵਨ ਹ੍ਵੈ' ॥ ੨੮ ॥ ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਸਿਰੁਪਾਉ ਘਨੋ ਧਨ ਕੋ। ਸਿਰ ਪੈ ਧਰਿ ਮੋਦ ਕੀਯੋ ਮਨ ਕੋ।ਚਢਿ ਵਾਹਨ ਪੈ ਤਬਿ ਜਾਤਿ ਭਯੋ। ਪੁਰਿ ਨਾਹਨ ਜਾਇ ਨਚਿੰਤ ਭਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਸ ਕਰ੍ਯੋ। ਜਸ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਪਸਰ੍ਯੋ। ਭਟ ਰਾਖਤਿ ਜੋ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਹੈਂ। ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਸੁਰ ਸੈਨ ਬਧਾਵਤਿ ਹੈਂ॥੩੦॥ ਹੁਇ ਹਿੰਦ ਕਿਧੌਂ ਤੁਰਕਾਨ ਕਊ।ਧਰਿ ਆਯੁਧ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਜੁਊ।ਦਰਮਾਹਨ ਕੋ ਤਿਸ ਬੰਧਿ ਰਖੈਂ[4]। ਕਹਿ ਮੇਲਤਿ ਹੈਂ ਮਿਸਲਾਨ ਬਿਖੈ[5]॥੩੧॥ਦਲ ਦੀਰਘ ਕੀਨਿ ਬਟੋਰਨ ਕੋ। ਸ਼ਲਖੈਂ ਚਲਿਵਾਇ ਸੁ ਜ਼ੋਰਨ ਕੋ[6]।ਧੁਨਿ ਦੂਰ ਲਗੇ ਸੁਨਿਯੰਤਿ ਮਹਾਂ।ਤਿਨ ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਾਤ ਜਹਾਂ ਸੁ ਕਹਾਂ॥੩੨॥'ਗਢ ਕੋ ਦ੍ਰਿਢ ਕੀਨਿ ਗੁਰੂ ਇਤ ਹੈ। ਜਿਹ ਦੁੰਦ ਮਚਾਵਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਹੈ।ਦਲ ਰੋਜ਼ਬਿਸਾਲ ਸਕੇਲਤਿ ਹੈਂ।ਫਿਰਿ ਦੂਰ ਅਖੇਰਨਿ ਖੇਲਤਿ ਹੈਂ॥੩੩॥ਚਲਿਵਾਇ ਬਿਸ਼ਾਲ ਤੁਫੰਗਨ ਕੋ।ਬਖਸ਼ੈਂ ਧਨ ਦੀਰਘ ਸੰਗਨ ਕੋ[7]'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਭਟ ਚਾਕਰ ਹੋਵਨਿ ਕੋ। ਬਹੁ ਆਇੰ ਚਲੇ ਸੁਖ ਜੋਵਨਿ ਕੋ ॥੩੪॥ ਕਬਿ ਰਾਖਤਿ ਬੀਸ ਪਚੀਸਨ ਕੋ। ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਤੇ[8]ਕਬਿ ਤੀਸਨ ਕੋ।ਬਹੁ ਬੇਚਨਿ ਕੋ ਹਯ ਆਨਤਿ ਹੈਂ।ਗੁਰ ਤੇ ਧਨ ਲੇਤਿ ਪਯਾਨਤਿ ਹੈਂ॥੩੫॥ ਬਲਵਾਨ ਤੁਰੰਗ ਕਿ ਬੀਰ ਕਊ। ਗੁਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਤਿ ਆਨਿ ਜੁਊ।ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਸਮੀਪਤਬੈ।ਧਨ ਦੇਤਿ ਛਿਮਾ-ਹਨਿ ਹੋਤਿ ਜਬੈ॥੩੬॥ਜਮੁਨਾ ਤਟ ਬੈਠਿ ਬਿਲਾਸ ਕਰੈਂ।ਸਬਜ਼ੀ ਚਹੁੰ ਓਰ

---

[1]ਗਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਆਪ ਦਾ ਵਾਸ ਹੋਇਆ। [3]ਜਦੋਂ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋਗੇ ਤਤਕਾਲ ਆਵਾਂਗਾ। [4]ਮਾਹਵਾਰੀ ਤਨਖਾਹ ਮੁਕਰਰ ਕਰਕੇ (ਨੌਕਰ) ਰਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [5]ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [6]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [7]ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ। [8]ਹੁਲੀਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਅਨੰਦ ਧਰੈਂ। ਮਲਹੀਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸ਼ਨਾਨਤਿ ਹੈਂ। ਸਿਖ ਬੈਠਿ ਤਹਾਂ ਜਪ ਠਾਨਤਿ ਹੈਂ ॥੩੭॥ ਤ੍ਰਿਣ ਈਂਧਨ ਕੀ ਨ ਕਮੀ ਕਿਹ ਕੋ। ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਚਲੀ ਤਿਹ ਕੋ।ਦਰਬਾਰ ਲਗੈ ਦਰਸੰਨ ਕਰੈਂ।ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਕੋਰਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰੈਂ॥੩੮॥ਗਨ ਆਯੁਧ ਦੇਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨਿ ਕੇ।ਅਰਪੈਂ ਹਯ ਜੇ ਗਨ ਜਾਤਿਨਿ ਕੇ। ਬਹੁ ਮੋਲਨਿ ਕੇ ਪਟ ਆਨਤਿ ਹੈਂ। ਮਨ ਕਾਮਨ ਪੂਰਨ ਠਾਨਤਿ ਹੈਂ ॥੩੯॥ ਤਿਨ ਦੂਨ ਬਿਖੇ ਨਰਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੇ। ਇਕ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਇਕ ਜਾਤਿ ਚਲੇ। ਇਕ ਪਾਸ ਰਹੈਂ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ। ਕਰਿ ਪੂਰ ਮਨੋਰਥ ਜੋ ਉਰ ਕੇ ॥੪੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਉਤੈ ਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ* ਕੋ, ਇਤ ਨਾਹਨ ਕੀ ਹੱਦ। ਸੈਲਪਤੀ ਦੋਹਾਨ ਮਹਿਂ ਲਗ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗੱਦ[1]†॥੪੧॥ਪਾਂਵ ਟਿਕ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਆਇ। ਨਾਮ ਧਰ੍ਯੋ ਇਮ ਪਾਂਵਟਾ‡ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਦੁਰਗ ਰਚਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਨੰਦ ਚੰਦ ਤੇ ਦਯਾਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਇ ਪਾਸ ਗਏ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਭਯੋ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਇ ਬਡ ਗਾਢੋ ਗਢ ਜਬਿ ਪਾਇ।ਜੋ ਤਰਕਤਿ[2] ਗੁਰ ਸਦਨ ਕੋ ਤਿਨਹੁਂ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਪਾਇ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਕਟ ਪਾਂਵਟੇ ਪੁਰਿ ਕੇ ਜਿਤੇ। ਦਸ ਦਸ ਬੀਸ ਕੋਸ ਮਹਿਂ ਹੁਤੇ। ਤੇ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਾ। 'ਜੋਧਾ ਗੁਰੂ ਭਯੋ ਬਲਿ ਭਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਢੁਲਹਿ ਤੀਰ ਕੋ ਸਕਹਿ ਸਹਾਰੀ।ਦਲ ਬਲ ਤੇ ਕੋ ਟਿਕਹਿ ਅਗਾਰੀ'। ਇਮ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। ਰਾਮਰਾਇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਬੀਸ ਕੋਸ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਤੇ ਪਰੇ§। ਤਿਸੀ ਦੂਨ ਮਹਿਂ ਬਾਸੋ ਕਰੇ। ਸੰਗਤਿ ਘਨੀ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸੇਵੈ। ਕਰ ਕੋ ਜੋਰਿ ਅਕੋਰਨ ਦੇਵੈ।੪॥ਦੇਸ਼ਨ ਮਹਿਂ ਮਸੰਦ ਗਨ ਫਿਰੈਂ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਧਨ ਲਯਾਵਨਿ ਕਰੈਂ।ਜਬਿ ਤੇ ਚਵਗੱਤਾ ਚਢਿ ਗਯੋ[3]।ਗੁਰ

---

[1]ਗੱਦੀ, ਸਿੰਘਾਸਨ। [2]ਜੋ ਦੋਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਸੀ। [3]ਭਾਵ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਗਿਆ ਸੀ।

*ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੀ ਤਦੋਂ ਇਹ ਨਗਰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ, ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬੀ ਹੈ ਸੀ। ਹੜ੍ਹ ਨਾਲ ਨਗਰ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। †ਇਹ ਦੋਹਾ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦਸਮੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾ ਹੈ ਕੁਛ ਰਤਾ ਰਤਾ ਫਰਕ ਹੈ। ‡ਹੁਣ ਤਕ ਨਾਮ ਇਹੋ ਹੈ। §ਪਾਂਵਟੇ ਤੋਂ ੩ ਕੁ ਮੀਲ ਉਪਰ ਜਾਕੇ ਪੱਤਣ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਹੈ ਪਾਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ। ਏਥੇ ਅਜ ਕਲ ਜੰਗਲ ਦਾ ਬੰਗਲਾ ਹੈ। ਜਮਨਾ ਦਾ ਇਹ ਪਾਸਾ (ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਵਾਲਾ) ਤਦੋਂ ਗੜ੍ਹਵਾਲੀਏ ਦਾ ਸੀ।

ਕੇ ਦਾਸ[1] ਨਿਕਾਸਨ ਕਿਯੋ ॥੫॥ ਤਬਿ ਤੇ ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਯੋ[2]। ਕੇਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨ੍ਰਿਪਨ ਤੇ ਪਾਯੋ*। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਦੇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਪੂਜਾ ਅਪਨੀ ਜਗਤ ਪਸਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਘਨੇ ਮਸੰਦ ਕਿ ਰਹੈਂ ਫਕੀਰ। ਰਣ ਸਮਾਜ ਥੋਰੇ ਸੰਗ ਬੀਰ। ਜੋਧਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨਿ ਕਹੁ ਨਾਂਹੀ।ਸਾਧ ਮਤੋ ਜਿਸ ਕੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਆਗਵਨੂੰ। ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਇਹ ਨਿਜ-ਰਿਪੁ ਦਮਨੂੰ[3]।ਸਰ ਧਨ ਜੋਰਤਿ ਬਲਿ ਕਰਿ ਛੋਰਤਿ। ਰਿਪੁ ਉਰਨ ਰਿਸ ਤੇ ਉਰ ਫੋਰਤਿ ॥ ੮ ॥ ਜਾਇਂ ਦੂਰ ਲਗਿ ਸਰਪ ਸਮਾਨਾ। ਸ਼ੂਕਤਿ ਹਤਹਿਂ ਅਚੂਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ।ਜਿਨ ਕੇ ਤੀਰਨਿਕੋ ਡਰਿ ਧਰਿਕੈ।ਧੀਰਜ ਤਜਯੋ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਡਰਿਕੈ ॥੯॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਦੁੰਦਭਿ ਵਿਰਤਿ ਬਜਾਵਤਿ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਬੋਲਿ ਸਕੈ ਡਰਪਾਵਤਿ। ਮੋ ਸੰਗ ਪੂਰਬ ਬੈਰ ਸੰਭਾਰਤਹਿ। ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਆਇ ਇਤ ਮਾਰੈਂ॥੧੦॥ ਨਹਿਂ ਰੋਕਨਿ ਕੋ ਸਮਰਥ ਕੋਈ। ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸੋਈ। ਅਧਿਕ ਬੀਰਤਾ ਧਰਿ ਸਵਧਾਨਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਮਹਿਂ† ਕੋ ਨ ਸਮਾਨਾ-॥੧੧॥ ਮਹਿਦ ਮੁਸਾਹਿਬ ਇਕ ਰਹਿ ਪਾਸ[4]। ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੋ ਗੁਰਦਾਸ। ਸਪਤਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਤੁਰਕੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪਠੇ ਬੁਲਾਇ ॥੧੨॥ ਰਾਮਰਾਇ ਕਹਿ ਤਬਹਿ ਪਠਾਏ[5]। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਮਿਲਾਏ। ਤਬਿ ਕੋ ਸੰਗ ਰਹ੍ਯੋ ਗੁਰਦਾਸ। ਮਸਲਤ ਕਰਨਿ ਬਿਖੈ ਰਹਿ ਪਾਸ॥੧੩॥ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਮਸੰਦ ਫਕੀਰ। ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਅਪਨੇ ਤੀਰ। ਚਿਤ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।ਫੁਰੀ ਰਿਦੇ ਜਿਮ ਕੀਨਿ ਬੁਰਾਈ॥੧੪॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦਸਿੰਘ ਹਠੀਲਾ।ਗੁਰ ਖਸ਼ਟਮਸਮ ਜਿਸਕੀ ਲੀਲਾ।ਤਿਨ ਤੇ ਭੀ ਕੇਤਿਕ ਅਧਿਕਾਈ। ਕਰਤਿ ਰਹਿਤਿ ਹਮ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਪਾਈ॥ ੧੫ ॥ ਨਿਕਟ ਆਨਿ ਗਢ ਦਿਢ ਬਡ ਪਾਯਹੁ। ਸੁਭਟ ਬਟੋਰਤਿ ਦਲ ਬਿਰਧਾਯਹੁ।ਜੋ ਰਿਸ ਧਰਿ ਇਤ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵੈ।ਬਿਗਰਪਰੇ ਤਬਿਕੋ ਅਟ-ਕਾਵੈ ॥ ੧੬ ॥ ਧਨੁ ਵਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨਾ। ਬਲ ਤੇ ਤਜੈ ਸਰਪ ਸਮ ਬਾਨਾ। ਕੋਸਨ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਜਬ ਛੋਰੈ। ਕੋ ਅਸ ਜੋਧਾ ਤਿਨਹੁੰ ਬਹੋਰੈ॥੧੭॥ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਰਹਿਤਿ ਮੁਰ ਉਰ ਕੋ। ਚਲਹੁ ਅਨਤ[6] ਤਜਿ

---

[1]ਭਾਵ ਮਤੀਦਾਸ ਨੇ। [2]ਚਲ ਆਇਆ ਸੀ (ਰਾਮ ਰਾਇ)। [3]ਆਪਣੇ ਕੰਨੀ (ਰਾਮ ਰਾਇ ਨੇ) ਸੁਣਿਆਂ ਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ......। [4](ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ। [5](ਰਾਮ ਰਾਇ ਨੂੰ) ਕਹਿ ਕੇ ਘੱਲਿਆ ਸੀ (ਸਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [6]ਹੋਰਥੇ। *ਹੁਣ ਤਕ ਮਹੰਤਾਂ ਪਾਸ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦਿਤੇ ਤ੍ਰਾਮੇ ਦੇ ਪਟੇ ਪਏ ਹਨ। †ਪਾ:-ਸਹਿ।

ਕਰਿ ਨਿਜ ਪੁਰਿਕੋ।ਬਿਗਰਹਿ ਪਾਛੈ ਕੁਛ ਨ ਹਮਾਰਾ।ਡੇਰਾ ਰਹੈ ਬਸਯੋ ਇਹ ਸਾਰਾ ॥੧੮॥ ਜਬਹਿ ਦੂਨ ਇਹ ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਾਵੈਂ। ਆਪਨਿ ਥਾਨ ਬਸਹਿੰ ਪੁਨ ਆਵੈਂ"। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਗੁਰਦਾਸ। 'ਨਹਿੰ ਕੀਜਹਿ ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਇਮ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੧੯ ॥ ਬੈਠੇ ਰਹਹੁ ਆਪਨੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਕਿਮ ਧੀਰਜ ਛੋਰਤਿ ਹਹੁ ਉਰ ਮੈਂ। ਮੇਰੋ ਭ੍ਰਾਤ ਨਾਮ ਜਿਸ ਤਾਰਾ। ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਮਹਿੰ ਬਲਿ ਭਾਰਾ॥੨੦॥ਗੁਰਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਜਿਮ ਸੁਨੇ। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਲਾਵਤਿ ਘਨੇ।ਪ੍ਰਥਮੈਂ ਤੌ ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਬਨੈ। ਤੁਮ ਲਗਿ ਆਵਨਿ ਗੁਰ ਨਹਿੰ ਭਨੈਂ ॥੨੧॥ ਹੋਰੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਅਸ ਕਰੈ। ਨਿਜ ਘਰ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਇਮ ਲਰੈ। ਬਨਹਿ ਕਦਾਚਿਤ ਜੋ ਅਸ ਆਇ। ਤੌ ਮਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਤੀਰ ਚਲਾਇ॥ ॥੨੨॥ ਕਰਹਿ ਮਵਾਸ ਆਪਨੇ ਪੁਰਿ ਕੋ। ਬੈਠੇ ਰਹਹੁ ਧੀਰ ਧਰਿ ਉਰ ਕੋ। ਜੇ ਬਹੁ ਪ੍ਰਬਲ ਪਿਖੈਂਗੇ ਤਬੈ। ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਨਿਕਸਿ ਚਲੈਂਗੇ ਸਬੈ ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਜ ਪਰ ਸਰ ਬਿਨ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਏ[1]।ਉਚਿਤ ਨ ਤੁਮ ਕੋ ਚਲਹੁ ਪਲਾਏ। ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਦਰਬ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਂ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੪ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਿਗਰਹਿ ਬਾਤ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਸਭਿ ਘਾਤ। ਕੁਛ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਥਿਰਤਾ ਕੀਨਿ। ਤਊ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਿੰ ਕੁਛ ਚਿਤ ਲੀਨਿ। ॥੨੫॥ ਰਾਖਿ ਨਿਕਟ ਕੁਛ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ। ਵਹਿਰ ਦੂਰ ਨਹਿੰ ਕਿਤਹੂੰ ਸਿਧਾਵੈ।ਸੁਧ ਹਿਤ ਨਿਤ ਮਗ[2] ਨਰਨ ਬਿਠਾਵੈ ॥੨੬॥ ਕੇਤਿਕ ਆਇ ਪਾਂਵਟੇ ਜਾਈਂ। ਲੇ ਲੇ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈਂ। 'ਆਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਥਿਰ ਰਹੇ'।'ਆਜ ਅਖੇਰ ਖੇਲਿਬੋ ਚਹੇ' ॥੨੭॥ 'ਏਤਿਕ ਸੈਨਾ ਹੈ ਅਬਿ ਤਯਾਰੀ'।'ਆਜ ਸਭਾ ਮੈਂ ਏਵ ਉਚਾਰੀ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਧ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਧੀਰਜ ਧਰਿਤੋ ਜਾਵੈ॥੨੮॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ[3] ਸਕਲ ਗਤਿ ਜਾਨੀ।ਕਰਯੋ ਚਹਿਤ ਤਿਹ ਚਿਤ ਡਰਹਾਨੀ। ਨੰਦਚੰਦ ਕੋ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਰਾਮਰਾਇ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਠਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਦ੍ਵੈ ਮਿਲਿਕੈ। ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ਹਯਨਿ ਪਰ ਚਲਿਕੈ। ਪੂਰਬ ਸੁਧਿ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚਾਈ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦਯਾ ਉਪਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਹਮ ਕੋ ਪਠਯੋ ਆਪ ਕੇ ਪਾਸ। ਜਾਨੇ ਇਮ ਨ ਕਰਹਿ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ[4]"।

[1]ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖੇ ਦਿਖਾਏ। [2]ਰਾਹ ਵਿਚ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [4](ਕਿ ਰਾਮਰਾਇ) ਇਉਂ ਜਾਣ ਲਵੇ ਤੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਡਰੇ ਨਾਂ।

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਹਰਖਾਇ।ਤਤਛਿਨ ਦੌਨਹੁੰ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ॥੩੧॥ ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਜਾਇ। ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇ। 'ਕੁਸ਼ਲ ਆਪ ਕੀ ਬੂਝਨ ਹੇਤੁ।ਹਮਹਿਂ ਪਠਾਯਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤ॥੩੨॥ਏਕੋ ਸਦਨ ਹਮਾਰ ਤੁਮਾਰੋ। ਨਹੀਂ ਭੇਦ ਕੁਛ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੋ। ਖ਼ਬਰ ਕੁਸ਼ਲ ਕੀ ਲਿਖਹੁ ਪਠਾਵਹੁ। ਕਛੂ ਫਰਕ ਨਹਿਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਯਾਵਹੁ ॥ ੩੩ ॥ ਅਪਨੇ ਪਰ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਧਰੈਂ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਿਰਦ ਤਿਨਹੁਂ ਲਖਿ ਪਰੈ। ਤੁਮ ਤੇ ਬਡੇ ਸਥਾਨ ਪਛਾਨਹੁਂ। ਮੇਲਿ ਕਰਨਿ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿ ਠਾਨਹੁ' ॥ ॥੩੪॥ਦਯਾਰਾਮ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਮੈਂ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਸੋਢਿਨ ਸਮੁਦਾਈ। ਅਪਨੇ ਬਿਖੇ ਕਰੋਧ ਨ ਧਰੀਅਹਿ*। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਤੇ ਡਰੀ-ਅਹਿ* ॥੩੫॥ ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਧੀਰਜ ਨਾਂਹੀ। ਪਿਖਿ ਮਤਸਰ ਪਾਵਕ ਉਰ ਮਾਹੀ।ਜਰਹਿ ਅਧਿਕ ਨਹਿਂ ਜਰਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿਂ ਚਹੀਏ ਆਪੂ[1] ॥ ੩੬ ॥ ਸੋ ਆਛੋ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਅਰੁ ਨਿੰਦਾ ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸੁਧਰੈ ਕੋਇ ਨ। ਤਿਸਕੋ ਗ੍ਰਹਨਿ ਕਰਨਿ ਸ਼ੁਭਿ ਹੋਇ ਨ ॥ ੩੭ ॥ ਹਰਖਹੁ ਮਿਲਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਰਾਵਹੁ। ਏਕ ਰੂਪ ਹੁਇ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਡਰ ਛੋਰਾ। ਮਿਲਬੇ ਹੇਤੁ ਕੁਛਕ ਮਨ ਮੋਰਾ॥੩੮॥'ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ! ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਤਿਮ ਬਰਤ-ਈਯਤਿ[2] ਜਥਾ ਜਨੀਜੈ॥ਆਸ਼ੈ ਲਖੇ ਬਿਨਾ ਕਯਾ ਜਾਨੈਂ। ਮਿਲਿ ਬੋਲਨਿ ਤੇ ਸਕਲ ਪਛਾਨੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਆਇ ਜਥਾ ਸਮੁਝਾਈ। ਬਨਹਿ ਮੇਲ ਸਭਿ ਭੇਦ ਮਿਟਾਈ। ਚਹੇ ਹਮਾਰੇ ਥਾਨ ਬਡੇਰੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿਬੇ ਉਚਿਤ ਸੁ ਮੇਰੇ॥੪੦॥ਜੋ ਇਮ ਕਰੁਨਾਮੋ ਪਰ ਕਰੈਂ।ਤੌ ਕਿਮ ਫਰਕ ਬਿਧੀ ਉਰ ਧਰੈਂ। ਜਿਮ ਉਚਰਹਿਂ ਤਿਮ ਹਮ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਸਮ ਨ ਬਿਚਾਰੇ'॥੪੧॥ਮੇਲ ਕਰਨਿ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗਾਥਾ।ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਪੁਨ ਆਛੇ ਦੇ ਕਰਿ ਸਿਰੁਪਾਊ। ਸਨਮਾਨੇ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਬਿਦਾਊ॥ ॥੪੨॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਉਠਯੋ। ਦਯਾਰਾਮ ਨੇ ਆਸ਼ਿਖ ਪਠਯੋ[3]। ਨਿਜਕੁਲ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜਾਨਿ ਬਡੇਰਾ।ਕਿਤਿਕ ਦਰਬ ਦੀਨਿ ਸਿਤਿ ਸਬੇਰਾ॥੪੩। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਚਲਿ ਆਏ।ਨਗਰ ਪਾਂਵਟੇ ਕੇ ਨਿਯਰਾਏ।ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ

[1]ਆਪ ਨੂੰ। [2]ਵਰਤਾਉ ਕਰੀਏ। [3]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਪੜ੍ਹੀ ਭਾਵ ਦਿੱਤੀ।

*ਪਾਃ—ਅਪਨੇ ਸੋਂ ਬਿਰੋਧ ਜੋ ਧਰੀਅਹਿ। ਨਿਸ ਬਾਸਰ ਤਿਨਹੂੰ ਤੇ ਡਰੀਅਹਿ।

ਮਹਿਂ ਉਤਰੇ ਆਇ। ਪਰੀ ਨਿਸਾ ਤੋ ਰਹਿ ਸੁਪਤਾਇ ॥ ੪੪ ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਉਠਿ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨੰਦ ਧਾਰਿ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰੁਤੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚੱਤਵਾ-ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਮਿਲਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਨਿਹਾਰਿ।ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਪਾਯੋ। ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾਂ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਤੁਮ ਅੰਤਰਯਾਮੀ। ਸਭਿ ਘਟ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ॥੨॥ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਯੋ। ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਧੀਰਜ ਅਬਿ ਆਯੋ। ਕਹ੍ਯੋ ਆਪ ਕੋ ਜਬਹਿ ਸੁਨਾਇਵ। ਬਨ੍ਯੋ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਰੁ ਮਿਲਨਿ ਅਲਾਇਵ ॥ ੩ ॥ ਹਰਖ੍ਯੋ ਉਰ ਕਹਿ-ਹਮ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਆਸ਼ੈ ਲਖੇ ਬਿਨਾ ਭ੍ਰਮ ਧਾਰੇ-। ਸੁਨ੍ਯੋ ਨਰਨਿ ਤੇ ਚਲ੍ਯੋ ਪਲਾਈ।ਕਹਿ ਬਹਿਲੋ ਕੋ[1] ਧੀਰ ਉਪਾਈ ॥੪॥ ਤਊ ਨ ਠਹਿਰਤਿ ਜਾਨ੍ਯੋ ਪਰੈ। ਅਨਤੈ[2] ਚਲਨਿ ਮਨੋਰਥ ਧਰੈ। ਆਸ਼ੈ ਤਿਸ ਕੋ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਮਿਲਹਿ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਤਾਈਂ' ॥੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਤ੍ਰਾਸ ਕ੍ਯੋਂ ਧਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਹਮਾਰੋ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਾ।ਬਸਹਿ ਨਿਸ਼ੰਕ ਦੂਣ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਕੋ ਕਹਿ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਅਪਰ ਖ੍ਯਾਲ ਬਿਰਮਾਇ।ਨਗਰ ਪਾਂਵਟੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ।ਆਇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਿਤ ਦਰਸੈਹੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਜਾਇਂ ਅਰੁ ਕਿਤਿਕ ਬਸੈਹੈਂ ॥੭। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਪੁਰਿ ਬਸਹਿ ਸਢੌਰਾ[3]*। ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹਿ ਸਦਨ ਤਿਸ ਠੌਰਾ। ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਹੈ। ਸੰਤਨਿ ਸੰਗ ਮਿਲਿਨਿ ਚਿਤ ਚਹੈ॥੮॥ 'ਆਏ ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ'ਤਿਨ ਸੁਨੇ। 'ਜਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਨਰ ਗਨ ਭਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਕੋ ਮਾਲਿਕ।

---

[1]ਬਹਿਲੋ ਕੇ (ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ)। [2]ਹੋਰਥੇ। [3]ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਦੂਰ ਸਢੌਰਾ ਨਾਮ ਨਗਰ ਵਸਦਾ ਸੀ।

*ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਬੁੱਧ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਇੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਠ ਸਨ ਤੇ ਸਾਧੂ ਟਿਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸਾਧਵਾਰਾ' ਕਰਕੇ ਸੀ,ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਗੜ ਕੇ ਸਢੌਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ ਟਿਕਾਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਸੀਲ ਨਰਾਯਨ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਾਉਂਟੇ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਸਤਾਰਾਂ ਮੀਲ ਹੋਸੀ।

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਸਭਿ ਜਿਸ ਕੋ ਤਾਲਿਕ[1] ॥ ੯ ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਅਧਿਕਾਇ।ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਦੇਤਿ ਬਤਾਇ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੌਨ। ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰੀ ਚਲਨਿ ਕੀ ਤੌਨ[2] ॥ ੧੦॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਰੀਦ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਜਿਸ ਕੇ। ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰਿ ਕਹੇ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਕੇ। ਕਿਤਿਕ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰੇ ਬੁਲਿਵਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਗਮਨੇ ਉਤਲਾਇ॥੧੧॥ਆਨਿ ਪਾਂਵਟੇ ਡੇਰਾ ਕਰ੍ਯੋ। ਮਿਲਿਨਿ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਉਰ ਧਰ੍ਯੋ। ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਲਾਗ੍ਯੋ ਦਰਬਾਰ। ਆਨਿ ਕਰ੍ਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਸੁਖਸਾਰ॥੧੨॥ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਕੋ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ। ਲਖਿ ਦਰਵੇਸ਼ ਗੁਰਨਿ ਸਨਮਾਨਾ। ਸਹਿਤ ਮੁਰੀਦਨਿ ਬੈਠਨਿ ਠਾਨਾ॥੧੩॥ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ 'ਬਸਤ ਹਹੁ ਕਹਾਂ ?। ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਤੇ ਆਵਨ ਇਹਾਂ ?। ਅਹੋ ਕੌਨ ਕ੍ਯਾ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ ? ਕਹਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਪਨੋ ਸਾਰਾ' ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੋ। 'ਸੱਯਦ ਜ਼ਾਤਿ ਦੇਹ ਕੀ ਜਾਨੋ।ਸ਼ਹਿਰ ਸਢੌਰੇ ਮਹਿਂ ਘਰ ਅਹੈਂ।ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਨਾਮ ਜਗ ਕਹੈਂ॥੧੫॥ਮਹਿਮਾ ਸੁਨੀ ਘਨੀ ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ।ਚਹਤਿ ਮਿਲਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤੀ ਮਨ ਤੇ। ਅਬਿ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਮੇਲਨਿ ਕੀਨਿ। ਬਨਹਿ ਨ ਬਿਛੁਰਨਿ ਮੈਂ ਲਖਿ ਲੀਨਿ॥੧੬॥ਐਸੀ ਮਿਲਨੀ ਅਬਿ ਮਿਲਿ ਗਯੋ। ਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਮਨ ਦੇ ਦਿਯੋ। ਅਸ ਬਿਵਹਾਰ ਬਿਨਾ ਮੁਖ ਬੋਲੇ।ਹੋਇ ਚੁਕ੍ਯੋ ਤੂਰਨ ਬਿਨ ਤੋਲੇ[3] ॥੧੭॥ਜਿਸ ਤੇ ਫੇਰ ਨ ਫਿਰਨਾ ਹੋਇ।ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਦਾਰਿਦ ਦੁਖ ਖੋਇ'। ਉਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਸੁਨੀ। ਰੀਝਿ ਮੌਜ ਕਰੁਨਾ ਕਿਯ ਘਨੀ[4] ॥ ੧੮ ॥ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਰਹ੍ਯੋ ਲਗਿ ਜਾਵਤ[5]। ਲੇਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਤਾਵਤ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਭਏ ਇਕੰਤ। ਸਭਿ ਨਿਜ ਥਾਨ ਗਏ ਹਰਖੰਤਿ॥੧੯॥ਨੰਦ ਚੰਦ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਈ।'ਸੱਯਦ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੀਜਹਿ ਜਾਈ।ਆਛੇ ਥਾਨ ਕਰਾਇ ਨਿਵੇਸ਼। ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥੨੦॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਰੀਦ ਸੰਗ ਜਿਸ ਅਹੈਂ। ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਲਹੈ'। ਸੁਨਿ ਦਿਵਾਨ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਪੁਚਾਈ। ਸੁਖ ਸਮੇਤ ਨਿਸ ਤਿਨਹੁ ਬਿਤਾਈ॥੨੧॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਗੁਰ ਚਢੇ ਅਖੇਰ। ਜੁਰਰੇ[6] ਬਾਜ ਸਮਾਜ ਬਡੇਰ।ਪਾਂਚਹੁਂ ਭ੍ਰਾਤ

---

[1]ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। [2]ਤਿਸਨੇ। [3]ਬਿਨਾ ਤੋਲੇ ਤੇ ਬਿਨਾ ਮੁਖੋਂ ਬੋਲੇ ਹੀ ਐਸਾ ਵਿਹਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਲੈਕੇ ਮਨ ਦੇ ਦੇਣ ਦਾ) ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। [4]ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਬਹੁਤੀ। [5]ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ ਜਦ ਤਕ। [6]ਨਰ ਬਾਜ਼। [ਫ਼ਾ:, ਜ਼ੁੱਰਹ੍]।

ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢੇ।ਸੈਨ ਸੰਗ ਗਮਨੇ ਬਨ ਗੂਢੇ[1]॥੨੨॥ਕਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਰੋਹਿ ਮਤੰਗੀ। ਕਬਿਹੂੰ ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗੀ। ਸੁਨਹਿਂ ਸ਼ੇਰ, ਤਿਤ ਕੋ ਚਢਿ ਜਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਕਹਿ ਹਤਵਾਵੈਂ[2] ॥ ੨੩॥ ਅਨਿਕ ਜਾਤਿ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਰੋਝ ਸ਼ੂੰਖਾਰਨ ਕੇਤਿਕ ਆਯਾ।ਹਤਹਿਂ ਸ਼ੇਰ*ਇਕਦੁਇ ਜਬਿ ਚਢਹਿਂ। ਭੈਦਾਯਕ ਬਨ ਬੀਨਤਿ ਕਢਹਿਂ[3] ॥ ੨੪ ॥ ਏਕ ਜਾਮ, ਜੁਗ ਜਾਮ ਬਿਹਾਰੈਂ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਖੇਲਤਿ ਰੌਰ ਪਸਾਰੈਂ। ਬਡ ਬਾਜਤਿ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਸੁਨਹਿਂ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੫॥ਭਏ ਦੁਪ-ਹਿਰੇ ਲਗਿ ਗੁਰ ਆਵਹਿਂ। ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਅਰਾਮ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ। ਉਠਹਿਂ ਛਕਹਿਂ ਸੁੱਖਾ† ਸੁਖ ਕੇਰਾ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਹਿਂ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੨੬॥ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਦਰਸ਼ਨ ਅਰੁ ਦਲ ਕੋ। ਸਕਲ ਦੂਨ ਬਹਿ ਬਰਨਹਿਂ ਬਲ ਕੋ[4]। ਪੁਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਰਾਜ ਕੋ ਕਰਿਹੀ।ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਤਿਹ ਨਾਮ ਉਚਰਿਹੀ॥੨੭॥ ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਬਹੁ ਜਾਇ ਕਹੰਤੇ।'ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਧੇ ਅਤਿ ਬਲਵੰਤੇ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਗੁਨਨਿ ਸਰੂਪ[5]।ਸੁਨਯੋ ਮਦਨ[6]ਅਸ ਹੋਇ ਅਨੂਪ॥੨੮॥ਅਪਰ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਈਯਤਿ ਕੋਈ। ਰੁਚਿਰ ਸਰੀਰ ਹੋਇ ਸਮ ਜੋਈ[7]। ਅਧਿਕ ਸੁਸ਼ੀਲ ਬੀਰਤਾ ਭਰਯੋ।ਕਰਾਮਾਤ ਪੂਰਨ, ਦੁਖਦਰਯੋ[8]॥੨੯॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਸੁ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸੁਨਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਰੁਚਿ ਮਿਲਿਬੇ ਹੋਈ।ਸਗਰੀ ਸੈਨ ਬਟੋਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਅਧਿਕ ਅਕੋਰਨ ਸੰਗਹਿ ਲੀਨਿ ॥ ੩੦ ॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਹੁਇ ਤ੍ਯਾਰ ਮਹੀਪਾ। ਆਯਹੁ ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤੁ ਸਮੀਪਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਦਈ ਸੁਧਿ ਪਠਯੋ ਵਕੀਲਾ।ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾਇ ਛਬੀਲਾ॥੩੧॥ਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਸੰਗ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਮਿਲਯੋ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਸੁਭਟਨਿ ਸਹਿਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਧਾਰੇ। ਥਿਰਯੋ ਭੂਪ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਾਰੇ॥੩੨॥ਬੂਝਯੋ 'ਕੁਸ਼ਲ

---

[1]ਸੰਘਨੇ ਬਨ (ਵਿੱਚ)। [2]ਮਰਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [3]ਭ੍ਯਾਨਕ ਬਨ ਵਿਚੋਂ ਚੁਣ ਕੇ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। [4]ਸਾਰੀ ਦੂਣ (ਦੇ ਲੋਕ) ਬੈਠਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਬਲ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। [5]ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਹਨ। [6]ਕਾਮਦੇਵ । [7]ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ) ਤੁਲ ਹੋਵੇ। [8]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹਨ। *ਉਂਞ ਤਾਂ ਨਾਹਨ ਵਿਚ ਬੀ ਬੜਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਜੰਗਲ ਸਨ ਪਰ ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਹਰਦੁਆਰ ਤਕ ਮਹਾਨ ਜੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰਾਂ ਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਬੀ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। †ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸ਼ਰੀਰ ਸੁ ਦੇਸ਼। ਸੈਨਾ, ਮੰਤ੍ਰੀ, ਕੋਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼'। "ਸਭਿ ਕੋ ਹੈ ਕੱਲਯਾਨ ਸਦੀਵਾ'। ਸੁਨਤਿ ਬਤਾਈ ਨ੍ਰਿਪ ਹ੍ਵੈ ਨੀਵਾ ॥੩੩॥'ਰਾਜ ਕਿਤਿਕ?'ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਕਰਯੋ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਗੁਰ ਤੀਰ ਉਚਰਯੋ[1]। ਕਰਨਿ ਅਖੇਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗੀ। ਕਹੇ ਪਰਸਪਰ ਹਰਖਿ ਉਮੰਗੀ ॥ ੩੪ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਦਰਬ ਅਰੁ ਏਕ ਤੁਰੰਗਾ। ਅਰਪਨਿ ਕੀਨਿ ਭਾਵ ਕੇ ਸੰਗਾ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿ ਚਲਿਬੇ ਚਾਹਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਕਹਿ ਡੇਰਾ ਉਤਰਾਹਾ॥ ੩੫ ॥ ਸੰਧਿ ਕਰਾਵਨਿ ਚਹਿ[2] ਨ੍ਰਿਪ ਦੋਊ। 'ਬਧਯੋ ਬਿਰੋਧ ਅਧਿਕ, ਦਿਹੁ ਖੋਊ'। ਨਿਸ ਮਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਮੁਕਾਮ ਜਬਿ ਕੀਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[3] ਪਠਿ ਦੀਨਾ[4] ॥ ੩੬॥ਗੁਰ ਮਾਤੁਲ ਜਾਨਯੋ ਜਬਿ ਆਯੋ।ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ਸਮੀਪ ਬਿਠਾਯੋ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਭਾਖੇ ਅਰੁ ਸੁਨੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਸਨੇ ॥ ੩੭ ॥ [5]"ਸੁਨਹੁ ਭੂਪ ਮੁਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਠਾਵਾ।ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਚਿਤ ਬੈਰ ਮਿਟਾਵਾ।ਕਰੇ ਬੈਰ ਕਛੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਤੌ ਜਾਨਹੁ ਨਿਸ਼ਫਲ ਨਿਜ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੮ ॥ ਨਾਹਿਨੇਸ਼ ਮਹਿੰ ਜੋ ਵਟ[6] ਹੋਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੇ[7] ਸਕਲ ਦੇ ਖੋਇ। ਇਤ ਮਾਨਹੁ ਤੁਮ ਮਿਲਿਬੇ ਬਾਤੀ। ਤਿਸੇ ਹਕਾਰ ਲੇਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਾਤੀ ॥ ੩੯ ॥ ਸੋ ਨਹਿ ਮੋਰੇ ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਯੋ। ਤੁਮ ਭੀ ਤਿਮ ਮਾਨਹੁ ਹਿਤ ਲਹਯੋ[8]।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। 'ਭਨਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮ ਸਾਦਰ ਮਾਨੀ ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਉਗਾਹ ਗੁਰ ਹੋਇ।ਬਹੁਰ ਬਖੇਰਾ ਕਰੈ ਨ ਕੋਇ'।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾਲ*। ਆਨਿ ਬਤਾਯੋ ਨਿਕਟ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[9] ॥ ੪੧ ॥ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੌਂ ਭਾਖਾ।'ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਾਹੁ ਨਾਹਿਨਕਰਿ ਕਾਂਖਾ[10]।ਸੰਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੇਦਨੀ ਲਯਾਓ।ਜੁਗਮ ਮਹੀਪਸਮੀਪ† ਮਿਲਾਓ'।।੪੨।।ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੀ ਜ਼ਾਵਤ ਕੀਨਿ[11]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕੁਛ ਪਠਿ ਦੀਨਿ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਸਭਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੁ ॥ ੪੯ ॥

---

[1](ਰਾਜੇ ਨੇ) ਦੱਸਿਆ। [2](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [3]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੂੰ। [4]ਭੇਜ ਦਿਤਾ (ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ)। [5]ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਆ। [6]ਦਿਲ ਵਿਚ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਰਖੇ ਹੋਏ ਭਾਵ ਨੂੰ 'ਵੱਟ' ਕਹਿਦੇ ਹਨ। [7]ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ। [8]ਭਲਾ ਦੇਖਕੇ। [9]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ। [10]ਚਾਹਨਾ ਕਰਕੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। [11]ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਕੀਤੀ।

*ਪਾ:—ਭਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। †ਪਾ:—ਜੁਗਮ ਮਹੀਪਤ ਆਨਿ।

੫੦. [ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਤੇ ਨਾਹਨੇਸ਼ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਇਆ। ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਡੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਯੋ ਨੰਦਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸ । ਸਮੁਝਾਯਹੁ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕੀਜੈ ਬੈਰ ਬਿਨਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਕਟ ਰਹਾਯੋ[1]* । ਤੁਝ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ । ਸਭਿ ਗਿਨਤੀ ਤਜਿ ਹੂਜਹਿ ਸਾਥ[2] । ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਤੌ ਕਹੁ ਨਾਥ' ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਇਮ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਗ ਚਢਾਯੋ । ਚਢਿ ਨਾਹਨ ਤੇ ਮਾਰਗ ਚਾਲਾ । ਸਾਥ ਅਨੀਕਹਿ[3] ਲੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ਸਗਰੋ ਪੰਥ ਉਲੰਘਤਿ ਆਯੋ । ਨਗਰ ਪਾਂਵਟੇ ਡੇਰਾ ਪਾਯੋ।ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦਲ ਪਰਯੋ । ਦਿਸ਼ਿ ਦੂਸਰਿ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਉਤਰਯੋ॥੪॥ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਮਿਲਿਬੋ ਹਿਤ ਚਾਹ੍ਯੋ । ਪ੍ਰਥਮ ਬੂਝਿ ਆਵਤਿਭਾ ਪਾਹ੍ਯੋ[4] । ਪਗ ਪੰਕਜ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮ । ਹਰਖ੍ਯੋ ਦਰਸ ਪਾਇ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਨ੍ਰਿਪ ਸਨਮਾਨਾ । ਮਿਟਨਿ ਬਿਰੋਧ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਖਾਨਾ । ਸੁਨਤਿ ਭਾਉ ਕੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈ । 'ਕ੍ਹਯੋ ਆਪ ਕੋ ਹਮ ਸਭਿ ਮਾਨੈਂ॥੬॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਿਤ ਹੋਇ ਹਮਾਰਾ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਾ' । ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਬਿ ਹੋਇਕਰੈਂ ਹਕਾਰਨਿ ਆਵਹੁ ਦੋਇ॥੭॥ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਤਜਹੁ ਬਿਕਾਰ[5]। ਹਮ ਨੇ ਤੁਮਰੋ ਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰ' । ਇਮ ਠਹਿਰਾਇ ਗਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ । ਫਿਰੇ ਦੌਨ ਦਿਸ਼ਿ ਮਨੁਜ ਬਡੇਰੇ॥੮ ॥ਸੁਪਤਿ ਸਕਲ ਸਰਵਰੀ[6]ਬਿਤਾਈ । ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਕਰ੍ਯੋ ਫਰਾਸ਼ਨ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ । ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੋ, ਛਬਿਵਾਲਾ॥੯ ॥ ਬੀਚ ਸਿੰਘਾਸਨ ਕਰ੍ਯੋ ਡਸਾਵਨਿ । ਕਰੇ ਮਸੰਦ ਸੁਭਟ ਬੁਲਿਵਾਵਨਿ । ਲਗ੍ਯੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ ਸੁਜਾਨਾ । ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਛਬਿ ਜਿਹ ਨਾਨਾ॥੧੦॥ ਪੁਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ।ਧਨੁ ਸਰ ਕਰ ਦੀਪਤਿ ਸਮ ਸ਼ੇਰ । ਆਵਤਿ ਪੇਖਿ ਉਠੇ ਸਭਿ ਆਗੇ । ਬੰਦਤਿ ਅਨੁਰਾਗੇ ਪਗ ਲਾਗੇ॥੧੧॥ਬੈਠੇ ਪੁਨ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘਾਸਨ । ਨਿਕਟ ਨਿਠੁਰ ਬਡ ਧਰ੍ਯੋ ਸਰਾਸਨ । ਚਮਰ ਢੁਰਨਿ ਲਾਗ੍ਯੋ ਚਹੁ ਫੇਰੇ। ਖਰੇ ਦੰਡਧਰਿ ਕੰਚਨ ਕੇਰੇ ॥੧੨॥ ਰਾਜ ਸਾਜ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਾਰਾ। ਦੀਪਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬਾਰਾ ।ਪਠੇ ਦੁਹਨ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਕਟ ਮਸੰਦਾ। ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਸੁਨਤਿ

---

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਪਾਸ। [2]ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲੋ। [3]ਸੈਨਾ। [4]ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਪਾਸ ਆਇਆ (ਨਾਹਨ ਦਾ ਰਾਜਾ)। [5]ਵਿਗਾੜ। [6]ਰਾਤ। *ਪਾ:-ਟਿਕਾਯੋ।

ਅਨੰਦਾ ॥ ੧੩॥ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੈਨਾ ਲੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਦੁਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦੋਨਹੁ ਚਲਿ ਆਏ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰੇ। ਸਨਮਾਨੇ ਸਭਿ ਕੇ ਮਧ ਥਿਰੇ ॥੧੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਪਰਸਪਰ ਕੌਰੀ[1]। ਭਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲਹੁ ਮੁਦਤਿ ਇਸ ਠੌਰੀ।ਬਧਯੋ ਬਿਰੋਧ ਛੋਰਿ ਸਭਿ ਦੀਜੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਰਤਾ ਨਹਿਂ ਸਿਮਰੀਜੈ' ॥ ੧੫ ॥ ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਦੋਨਹੁ ਉਠਿ ਕਰਿਕੈ । ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬੈਰ ਬਿਸਰਿ ਕੈ । ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ । ਭੇਦ ਮਿਟਾਇ ਅਨੰਦ ਭਰਿ ਉਰਕੋ ॥ ੧੬ ॥ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਬਾਤ ਬਹੋਰੀ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਓਰੀ। ਕਰਨਿ ਅਖੇਰ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਮਾਰਨਿ। 'ਦੂਨ ਸੁੰਦਰੀ' ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਨ ॥੧੭॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਹੋਈ ਬਹੁ ਗਾਥਾ। ਦੋਨਹੁ ਭੂਪਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਥਾ। ਭਯੋ ਜਾਮ ਲਗਿ ਤਬਿ ਦਰਬਾਰਾ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਲਖਿ ਰੁਖ਼ ਸਾਰਾ ॥੧੮॥ ਉਠਿ ਭੂਪਤਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਪਹੂੰਚਤਿ ਭਏ। ਉਠੇ ਆਪ ਭੋਜਨ ਤਬਿ ਖਾਯਹੁ। ਪੁਨ ਅਰਾਮ ਹਿਤ ਮਨ ਬਿਰਮਾਯਹੁ॥੧੯॥ ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਸੁੱਖਾ ਛਕਿ*ਲੀਨਿ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਕਲ ਤਨ ਕੀਨਿ। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਤੇ ਹੇਤੁ ਅਖੇਰ। ਭਏ ਅਰੂਢਿ ਤੁਰੰਗਮ ਫੇਰ। ॥੨੦॥ ਦੋਨਹੁ ਭੂਪਤਿ ਸੰਗ ਚਢਾਏ।ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰੇ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਘਾਏ। ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ ਬਿਪਨ ਮਹਿਂ ਕਰੇ।ਸੰਧਯਾ ਜਾਨਿ ਸਿਵਰ ਕੋ ਫਿਰੇ॥੨੧॥ ਦੌਰ ਕੋਹੀਆ[2] ਇਕ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਊਚ ਪੁਕਾਰਤਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਬਡੋ ਕੇਹਰੀ ਜੋਇ। ਸਗਰੀ ਦੂਨ ਜਾਨਤੀ ਸੋਇ ॥ ੨੨ ॥ ਕੋਇ ਨ ਮਾਰ ਸਕਯੋ ਬਡ ਦਾਰੁਨ। ਗੋ ਮਹਿਖੀ ਸੋ ਕਰਤਿ ਸੰਘਾਰਨ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ।ਗਯੋਹੁਤੋ ਕਿਤ ਅਬਿ ਚਲਿ ਆਯੋ'॥੨੩॥

---

[1]ਜੋੜੀ। [2]ਪਹਾੜੀਆ।

*ਹੁਣ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਅਚਾਨਕ ਏਥੇ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੬ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਸੁੱਖਾ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਖਕੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਸਕਣਾ ਤੇ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਜੋ ਜੁੱਧ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਬੀਰਰਸ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ,ਦਲਿੱਦਰ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਤਕ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵਰਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਸ਼ਕ ਬਲ ਬੁਧਿ ਨਾਸ਼ਕ ਭੰਗ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੀਰਾਂ ਵਿਚ ਵਾੜੇ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੁੱਖੇ ਨੇ ਨਿਹੰਗਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਜੈਸੀ ਬੀਤਰਾਗ ਤੇ ਬਲੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਨੂੰ ਸਖਤ ਹਾਨੀ ਪੁਚਾਈ ਹੈ।

ਦੋਨਹੁਂ ਰਾਵ ਗੁਰੂ ਜੁਤਿ ਸੁਨਯੋਂ । ਸਿੰਧਆ ਪਰੀ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨਯੋਂ। 'ਅਬਿ ਨ ਸਮੋਂ ਮਾਰਨਿ ਕੋ ਰਹਯੋ । ਚਲਹਿਂ ਪ੍ਰਾਤ ਜਿਸ ਥਲ ਤੈਂ ਲਹਯੋ' ॥੨੪॥ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚ ਜੁਗ ਭੂਪਨ ਸਨਮਾਨਾ। 'ਆਪ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਹਮ ਸਭਿ ਚਢਹਿਂ ਤਮਾਸਾ ਲਹੈਂ[1] । ਮਾਰਹਿਂ ਘੇਰਿ, ਨਹੀਂ ਬਚ ਰਹੈ[2]' ॥੨੫॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਸਨਮੁਖ ਡੇਰੇ।ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨ, ਸ਼ੇਰ ਬਡੇਰੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਹਤੇ ਤਿਨ ਗਾਥਸੁਨਾਵੈਂ[3]।ਭੀਰ ਅਨੀਕਸਹਿਤ[4]ਚਲਿ ਆਵੈਂ॥੨੬॥ ਤਿਮਰ ਪ੍ਰਬਿਰਤੇ ਉਤਰੇ ਆਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਬਿਦਤ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕੇਹਰੀ ਕੇਰਾ। 'ਹੋਹਿ ਜੰਗ ਤਿਹ ਸੰਗ ਸਬੇਰਾ' ॥ ੨੭ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਕਲ ਕਰਿ ਲੀਨਿ । ਤਬਿ ਰਣਜੀਤ ਬਜਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੨੮॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਾਏ।ਜੁਗ ਭੂਪਨਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਏ। ਸੁਭ-ਟਨ ਸਹਿਤ ਅਰੂੜ੍ਹਤਿ ਭਏ। ਆਯੁਧ ਖੜਗ ਧਾਰਿ ਕਰ ਲਏ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਲਗ਼ੀ ਸੀਸ ਉਤੰਗ। ਦ੍ਯਿਪਤਿ ਸਰੂਪ ਬਿਭੂਖਨ ਸੰਗ। ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿਪਰ ਕਹੁ ਧਾਰੀ। ਕਸ ਨਿਖੰਗ,ਗਹਿ ਕਰ ਧਨੁ ਭਾਰੀ[5] ॥੩੦॥ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗ ਅਰੂੜ੍ਹਤਿ ਭਏਂ। ਵਹਿਰ ਸਿਵਰ ਤੇ ਨਿਕਸਤਿ ਭਏ। ਥਿਤ ਹੁਇ ਦੋਨਹੁਂ ਭੂਪ ਮਿਲਾਏ । ਸੋ ਕੋਹੀਆ[6] ਕੀਨਸਿ ਅਗੁਵਾਏ ॥ ੩੧ ॥ ਗਹਬਰ ਬਨ[7] ਕੋ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ।ਨ੍ਰਿਪ ਜੁਗ ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਗਨ ਭਾਰੇ।ਦਲ ਕੋ ਪਰ੍ਹਾ[8] ਦੂਰ ਲਗਿ ਕਰਯੋ। ਖੋਜਤਿ ਭਏ, ਹੋਇ ਕਿਤ ਥਿਰਯੋ[9] ॥੩੨॥ ਜਬਿ ਬਿਸਾਲ ਬਨ ਗਾਹਨ ਕੀਨਾ।ਸੁਗਮ ਬਿਖਮ ਥਲਖੋਜਿ ਸੁ ਲੀਨਾ।ਕੇਤਿਕ ਪਾਹੜੇ ਸ਼ੂਕਰ ਮਾਰੇ।ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਬਿਪਨ ਮਝਾਰੇ॥੩੩॥ਕੰਟਕ ਸਹਿਤ ਮਹੀਰੁਹ[10] ਖਰੇ। ਸ਼ਾਖਾ ਉਰਝੀ ਸੰਘਨੇ ਖਰੇ। ਊਚੀ ਸਰਲੀ[11] ਸਾਲ[12] ਬਿਸਾਲਾ। ਬਦਰੀ[13], ਖਦਰ[14], ਕਰੌਂਜੇ[15] ਜਾਲਾ॥੩੪। ਨੀਠ ਨੀਠ ਜਹਿਂ ਗਮਨਯੋਂ ਜਾਇ। ਇਮ ਖੋਜਯੋ ਬਿਚਰਤਿ ਸਭਿ ਥਾਇਂ। ਕਹਯੋ ਕੋਹੀਏ

---

[1]ਦੇਖਾਂਗੇ । [2](ਸ਼ੇਰ) ਬਚੇਗਾ ਨਹੀਂ । [3]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਜੋ ਬੜੇ ਸ਼ੇਰ ਮਾਰੇ ਸਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲ ਬਾਤ ਸੁਣਾਂਵਦੇ ਹਨ । [4]ਸੈਨਾ ਦੀ ਭੀੜ ਨਾਲ । [5]ਵਡਾ ਧਨੁਖ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ । [6]ਓਹ ਪਹਾੜੀਆ । [7]ਸੰਘਣੇ ਬਨ ਦੇ । [8]ਫੌਜ ਦੀ ਕਤਾਰ । [9]ਕਿਧਰੇ ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੇਗਾ (ਸ਼ੇਰ) । [10]ਬ੍ਰਿੱਛ । [11]ਚੀੜ । (ਅ) ਸਿੱਧੀ । [12]ਸਾਲ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਿੱਛ । [13]ਬੇਰੀ । [14]ਖੈਰ । [15]ਕਰੀਜੂਆ ।

'ਕੇਹਰਿ ਕੇਰਾ। ਦੇਖਹੁ ਪਗ ਕੋ ਖੋਜ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੫॥ ਅਬਿ ਹੀ ਗਯੋ ਰਹੋ ਸਵਧਾਨਾ। ਨਿਕਸਹਿ ਕਰਹਿ ਚੋਟ ਬਲਵਾਨਾ'। ਦੋਨਹੁ ਨ੍ਰਿਪ ਬਹੁ ਸੰਗ ਸੁ ਬੀਰਾ। ਗਮਨਤਿ ਜਾਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਗੁਰ ਧੀਰਾ ॥੩੬॥ ਸੰਘਨੇ ਬ੍ਰਿੱਖ ਉਲੰ-ਘਤਿ ਭਏ। ਪੁਨ ਆਛੇ ਥਲ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਗਏ। ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟ ਬਿਖਮ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਕੰਟਕ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਿੱਖ ਕੀ ਛਾਇ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਪਤਿ ਪਰ੍ਯੋ ਨਿਜ ਪਾਇਂ ਪਸਾਰੇ। ਤ੍ਰਿਪਤ੍ਯੋ ਆਮਿਖ ਕੀਨਿ ਅਹਾਰੇ। ਜਬਹਿ ਹਿਰੇਖਾ ਹਯ ਕੀ ਹੋਈ। ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ਼ਬਦ ਔਚਕ ਤਿਨ ਸੋਈ ॥੩੮॥ ਤ੍ਯਾਗਿ ਨੀਂਦ ਬਲ ਤੇ ਗੁਰਲਾਯੋ[1]*। ਖਰੋ ਹੋਇ ਬੈਠ੍ਯੋ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਯੋ।ਬੋਲ੍ਯੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਜਾਨਿ ਤਿਨ ਲੀਨੋ। ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨੋ ॥ ੩੯ ॥ ਦਾਰੁਨ ਪੰਚਾਨਨ ਕੋ ਆਨਨ[2]। ਜਿਸ ਸਮਾਨ ਕੋ ਨਾਹਿਨ ਆਨਨ[3]†। ਕਾਨਨ[4] ਸਬਦ ਸੁਨ੍ਯੋ ਤਹਿਂ ਜਬੈ।ਕਿਨਹੁਂ ਕਿਨਹੁਂ ਦ੍ਰਿਗ ਦੇਖ੍ਯੋ ਤਬੈ॥੪੦॥ ਨਖ ਪਾਇਨ ਤੇ ਅੰਕੁਸ ਮਨੋ[5]। ਦਾਰੁਨ ਤੇ ਦਾਰੁਨ ਮੁਖ ਘਨੋ।ਸਟਾ[6] ਕੰਠ ਪਰ ਦੀਰਘ ਦੀਖੇ। ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਸ਼੍ਰੋਣ ਸਰੀਖੇ[7] ॥੪੧॥ ਲਾਂਗੁਲ[8] ਸਹਿਤ ਲਾਂਬਿਧੋ ਬੇਲਾ[9]। ਦੀਰਘ ਦਸਨ‡ ਸੁ ਦਿਖਨਿ ਦੁਹੇਲਾ[10]। ਛਾਤੀ ਗ੍ਰੀਵ ਉਦਰ ਹੈ ਸ੍ਵੇਤਾ[11]। ਕਦ ਬਿਸਾਲ ਬਲ ਅਧਿਕ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੪੨ ॥ ਚੌਰੇ ਚਰਨ ਪੀਨ ਅਰੁ ਦੀਹਾ[12]।ਪੀਤ ਸੁ ਬਰਨ ਸ਼੍ਯਾਮ ਗਨਲੀਹਾਂ[13]।ਸੁਪਨੇ ਮਹਿਂ ਭੀ ਜਾਂਹਿ ਨ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਸਭਿ ਚਾਹਿਤਿ ਹੈਂ ਪਿਖਿਨਿ ਤਮਾਸਾ ॥ ੪੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਅਖੇਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਿਆ, ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਵਿਦਾ ਹੋਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇਖਿਕੈ ਊਚੇ ਕਹ੍ਯੋ ਪੁਕਾਰਿ। 'ਛੇਰਹੁ ਨਹੀਂ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਟਿਕੇ ਰਹਹੁ ਬਨ ਲਾਰਿ[14]' ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੋਨਹੁਂ ਨ੍ਰਿਪ ਜੁਤਿ ਸੈਨਾ ਸਾਰੀ। ਹੋਤ ਬੰਗਾਰਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਇਕ ਸੁਭਟ ਲੇ ਖੜਗ ਸੁ ਢਾਲ।ਲਲਕਾਰਹਿ[15]ਸਭਿ ਆਗੇ ਚਾਲਿ॥੨॥ਛਾਰ ਸਹਾਰ ਵਾਰ ਕਰਵਾਰ[16]।

[1]ਗਰਜਿਆ। [2]ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਮੁਖ। [3]ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ। [4]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [5]ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਨਹੁੰ (ਨਹੁੰਦਰਾਂ) ਅੰਕੁਸ ਵਾਂਙੂ (ਭਾਵ ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਮੁੜਵੇਂ) ਹਨ। [6]ਗਰਦਨ ਦੇ ਵਾਲ। [7]ਲਹੂ ਵਰਗੇ। [8]ਪੂਛ। [9]ਭਾਵ ਪਿੱਠ ਲੰਮੀ ਹੈ। [10]ਦੇਖਣਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ। [11]ਚਿੱਟਾ। [12]ਮੋਟੇ ਤੇ ਬੜੇ ਭਾਰੀ। [13]ਲਕੀਰਾਂ। [14]ਕਤਾਰ ਬਣਾ ਕੇ। [15] (ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ) ਲਲਕਾਰੇ। [16](ਸ਼ੇਰ ਦੀ) ਛਾਲ ਨੂੰ ਸਹਾਰੇ ਤੇ ਵਾਰ (ਕਰੇ) ਤਲਵਾਰਦਾ (ਸ਼ੇਰ ਉਤੇ)।

*ਪਾ:-ਗੁਰੜਾਯੋ।

†ਪਾ:-ਕਾਨਨ ਕੋ ਆਨਨ।

‡ਪਾ:-ਦਰਸ਼ਨ।

ਕਰਹਿ ਜੁੱਧ ਲੇ ਕੇਹਰਿ ਮਾਰ। ਮੁਖ ਮਾਂਗੇ ਹਮ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਤਾਂਹੀ। ਨਿਕਸਹਿ ਧੀਰ ਧਾਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਬਚ ਬੋਲਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕੇਹਰਿ ਓਜ ਅਤੋਲਾ। ਕੋ ਨਰ ਅਸ ਇਸ ਕੋ ਬਲ ਝਾਲੈ। ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ ਵਾਰ ਪੁਨ ਘਾਲੈ ॥ ੪ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੈ। ਨਹਿਂ ਕੋ ਧਿਰ* ਧਰਿ[1] ਆਗੇ ਅਰੈ। ਸੈਲਨ ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਬੱਖਯਾਤ। ਕਿਸਹੂੰ ਨਹਿਂ ਕੀਨੋ ਇਹ ਘਾਤਿ ॥੫॥ ਕੋ ਹੈ ਸਮ ਰਾਵਰ ਕੇ ਕਹੋ। ਤਰੁਨ ਬੈਸ ਬਲ ਸਮਰਥ ਅਹੋ। ਨਾਂਹਿਤ ਚਲਨੈ ਦੇਹੁ ਤੁਫੰਗ। ਗੁਲਕਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗਹਿਂ ਇਕ ਸੰਗ ॥ ੬ ॥ ਜੋ ਹਤਿ ਹੋਇ ਪਰੈ ਤਨ ਭੂਪਰ। ਨਤੁ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਨਹੁ ਕਿਸ ਊਪਰ। ਮਿਲਯੋ ਬੀਰ ਤਬਿ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਾਰਨਿ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਅਨਿਕ ਕਰਵਾਰਨ[2]' ॥੭॥ ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਦੇਖੇ ਸਬੈ। ਨਿਕਸਯੋ ਨਹਿਂ ਕੋ ਜੋਧਾ ਜਬੈ। ਨਿਜ ਹਾਥੀ ਕੋ ਕਹਿ ਬਿਠਵਾਇਵ। ਚਹੈਂ ਆਪਨੋ ਬਲ ਦਿਖਰਾਇਵ ॥੮॥ ਹੌਦੇ ਬਿਖੈ ਧਰਯੋ ਧਨੁ ਭਾਥਾ[3]। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ ਹਾਥਾ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਪੰਚ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਦੇਖਯੋ ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਰਸ ਰਾਤਾ ॥੯॥ ਸਹਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁ ਚਹਿਤ ਹਟਾਏ। ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਤੇਜ ਦਿਪਤਾਏ। ਨਾਹਨੇਸ਼ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਗਨ ਗੁਲਕਾਂ ਤਜਿ ਲੇਹਿ ਸੰਘਾਰਾ॥੧੦॥ਪਸ਼ੁ ਕੇ ਸਮੁਖ ਆਪ ਕਯੋਂ ਜਾਵਹੁ। ਗਹੋ ਧਨੁਖ ਕੋ ਬਾਨ ਚਲਾਵਹੁ'। ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਪਿਖਹੁ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਇਸ ਤੇ ਕਹਾਂ ਕਰੈਂ ਹਮ ਤ੍ਰਾਸਾ'॥੧੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਆਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਧਾਰੇ। ਖਰੇ ਦੂਰ ਲੋ ਦੇਖਤਿ ਸਾਰੇ। ਕੋਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਕਹਾਂ ਗੁਰ ਕਰਯੋ ! ਕੇਹਰਿ ਨਿਕਟ ਜਾਨਿ ਹਠ ਧਰਯੋ'॥ ੧੨ ॥ ਕੋਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਗੁਰੂ ਬਡ ਜੋਧਾ। ਹਤਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੰਗ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ'। ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਕਰਯੋ ਜਬਿ ਨੇਰ। ਪਿਖੇ ਪਰਸਪਰ ਅਧਿਕ ਦਲੇਰ ॥ ੧੩॥ ਉਠਯੋ ਨਹੀਂ ਬੈਠਯੋ ਤਬਿ ਰਹਯੋ। ਹੇਤੁ ਬੰਗਾਰਨਿ ਊਚੇ ਕਹਯੋ। 'ਹੋਹੁ ਖਰੋ ਕਯੋਂ ਬੈਠਯੋ ਅਬੈ। ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ ਪਿਖਹਿਂ ਤੁਮ ਸਬੈ' ॥ ੧੪॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਨਿਜ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਥਿਰਯੋ ਰਹਯੋ ਨਿਜ ਟੌਰ[4] ਭ੍ਰਮਾਯੋ। ਵਹਿਰ ਮਦਾਨ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਖਰੇ। ਬਿਖਮ ਬਿਰੂ[5] ਕੋ ਬੀਰ ਨ ਬਰੇ ॥੧੫॥ ਬਚ ਊਚੇ ਕਹਿ ਫੇਰ ਪ੍ਰਚਾਰਯੋ[6]। 'ਖਰੋ ਹੋਹੁ ਕੈਸੇ

[1]ਧੀਰਜ ਧਰਕੇ। [2]ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ (ਵਾਰ) ਕੀਤਿਆਂ ਵੀ (ਸ਼ੇਰ) ਮਾਰ ਕਰੇਗਾ। [3]ਰਖ ਦਿਤਾ ਧਨੁਖ ਤੇ ਭੱਥਾ। [4]ਪੂਛ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜੋ ਗੁੱਛਾ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਬਿੜਾ, ਬਿਤਾ। [6]ਵੰਗਾਰਿਆ। *ਪਾ:—ਸਿਰ।

ਬਲ ਹਾਰਯੋ। ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਹੈ ਜੰਗ ਹਮਾਰਾ। ਟਰੇ ਬਨਹਿ ਨਹਿਂ, ਕਯੋਂ ਚਿਤ ਹਾਰਾ?'॥੧੬॥ਬੈਠਯੋ ਸ਼ੇਰ ਆਪ ਤਹਿਂ ਖਰੇ।ਜੁਗ ਨ੍ਰਿਪ ਦਲ ਜುਤਿ ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ। ਬਿਸਮਾਵਹਿਂ ਕਿਮ ਕਿਮ .ਨਰ ਕਹੈਂ। ਇਤ ਉਤ ਕਲਮਲਾਤਿ ਸਭਿ ਲਹੈਂ ॥ ੧੭ ॥ ਜਬਿ ਦ੍ਵੈ ਬਾਰ ਕਹਯੋ ਨਹਿਂ ਖਰਯੋ। ਬਹੁਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਊਚ ਉਚਰਯੋ'ਗੀਦੀ! ਕਹਾਂ ਬਨਯੋ ਸਮ ਸਯਾਲ। ਬੈਠਯੋ ਤਯਾਗ ਬੀਸ ਕੀ ਚਾਲ॥੧੮॥ਕਰਮ ਕੇਹਰੀ ਕੇਰ ਕਰਾਲੇ।ਕਾਤੁਰ ਕੂਰ ਕਾਰ ਡਰ ਘਾਲੇ[1]। ਤੋਹਿ ਨ ਛੋਰਹਿਂ ਭਟਿ ਸਭਿ ਘਿਰੈਂ।ਕਿਮ ਗੀਦੀ ਗਾਦਰ[2]ਹੁਇ ਮਰੈਂ'॥੧੯॥ ਇਮ ਸੁਨ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬੈਨ। ਉਠਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਰਾਤੇ ਨੈਨ। ਭਭਕਯੋ ਭੀਖਨ ਸਟਾ ਫੁਲਾਏ[3]। ਨਿਕਸਯੋ ਵਹਿਰ ਪਿਖਯੋ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੨੦॥ ਬਲ ਬਿਸ਼ਾਲ ਕਰਿ ਛਾਲ ਉਤਾਲਾ। ਗਰਜਯੋ ਦੀਰਘ ਕਾਲ ਕਰਾਲਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਕੀਨਸਿ ਨੇਰ। ਉਛਰਯੋ ਛਿੱਪ੍ਰ ਛਾਲ ਕਰਿ ਫੇਰ॥ ੨੧॥ ਬਲ ਤੇ ਜਬਿ ਪਹੁਚਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਊਪਰ। ਚਰਨ ਟਿਕਾਇ ਰਖੇ ਥਿਰ ਭੂਪਰ। ਆਗੈ ਸਿਪਰ ਕਰੀ[4] ਤਤਕਾਲਾ। ਛਿੱਪ੍ਰ[5] ਨਿਕਾਸਯੋ ਖੜਗ ਕਰਾਲਾ॥੨੨॥ ਊਚੀ ਛਾਲ ਢਾਲ ਪਰ ਲੈ ਕੈ।ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਹਾਰ[6] ਆਪ ਬਲ ਕੈ ਕੈ।ਬਦਨ ਬਚਾਇ[7] ਲਾਕ ਪਰ ਮਾਰਾ। ਬਹਯੋ ਘਾਵ ਜਿਮ ਸਾਬਨ ਤਾਰਾ[8] ॥ ੨੩ ॥ ਪਿਛਲੇ ਪਾਇਨ ਪਰ ਗਿਰ ਰਹਯੋ।ਪਿਖਤਿ ਅਚੰਭਾ ਸਭਿ ਨੇ ਲਹਯੋ।ਜੁਗਮ ਨਰਿੰਦ ਮਤੰਗ ਧਵਾਏ।ਪਹੁੰਚਿ ਸਮੀਪ ਦੇਖਿ ਹਰਖਾਏ॥੨੪॥ 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਬਡੇ ਦਲੇਰ।ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਹਤਹਿ ਅਸ ਸ਼ੇਰ।ਅਵਨੀ ਤਲ ਮਹਿਂ ਆਪ ਮਨਿੰਦ। ਸੁਨਯੋਂ ਨ ਦੇਖਯੋ ਕਿਤਹੁਂ ਬਿਲੰਦ॥੨੫॥ਅਸ ਕੇਹਰਿ ਦੀਰਘ ਨਹਿਂ ਹੇਰਾ। ਦਾਰੁਨ ਦਾੜ੍ਹਨ ਓਜ ਘਨੇਰਾ।ਕਰਯੋ ਸੰਘਾਰਨ ਤੂਰਨ ਐਸੇ।ਛਾਂਗ ਬਿਹੀਨੋ ਬਲ ਤੇ ਜੈਸੇ[9]॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਬਹਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਇਹ ਪਾਂਡਵ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਨਰ ਜਾਯੋ। ਭਾਰਥ ਮਹਿਂ ਮਰਿ ਰਹਯੋ ਕੁਢਾਲਾ। ਭਾਵੀ ਬਸ ਤੇ ਧਰ ਤਨ ਜਾਲਾ[10]॥੨੭॥ਪਾਛਲ ਜਨਮਹੁ ਤੋ ਇਸ ਕੇਰਾ[11]।ਕੇਹਰਿ ਭਯੋ

[1]ਹੇ ਕਾਇਰਾ! ਡਰ ਕਰਕੇ ਕੂੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। [2]ਕਾਇਰ[ਸਂ:, ਕਾਤੁਰ। ਹਿੰਦੀ, ਗਾਦਰ]। [3]ਭਯਾਨਕ ਗਰਦਨ (ਦੇ ਵਾਲ) ਫੁਲਾਕੇ। [4](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਢਾਲ ਕੀਤੀ ਅੱਗੇ। [5]ਛੇਤੀ। [6]ਮਾਰ ਕੀਤੀ। [7]ਮੂੰਹ ਬਚਾ ਕੇ ਲੱਕ (ਪੇਟ) ਵਿਚ (ਤਲਵਾਰ) ਮਾਰ ਦਿਤੀ! (ਅ) (ਸ਼ੇਰ ਦੇ) ਮੂੰਹ (ਦੀ ਚੋਟ ਨੂੰ ਢਾਲ ਤੇ) ਬਚਾ ਕੇ। [8]ਜਿਵੇਂ ਸਾਬੁਨ ਨੂੰ ਤਾਰ ਵੱਢਦੀ ਹੈ। [9]ਜਿਵੇਂ ਨਿਰਬਲ ਬੱਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [10]ਬਹੁਤੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰੇ ਸੀ (ਇਸ ਨੇ)। [11](ਇਹ ਜਨਮ) ਇਸ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਹੈਸੀ।

ਕਰਾਲ ਬਡੇਰਾ।ਅਬਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ ਭਲੀ ਗਤਿ ਲਹੀ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁਰ ਜਨਮ ਇਸ ਨਹੀਂ"॥੨੮॥ਸੁਨ ਕਰਿ'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਭਿ ਕਹੈਂ।ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪਵਾਨ ਮਨ ਲਹੈਂ।ਤਿਹ ਉਚਵਾਇ ਪਾਂਵਟੇ ਲ੍ਯਾਇ। ਕਰਤਿ ਬਤਕ ਨ੍ਰਿਪ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ॥੨੯॥ਉਤਰੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਕਲ ਠਿਕਾਨੇ।ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨੇ। ਸਗਰੇ ਲੋਕ ਕੇਹਰੀ ਹੇਰਹਿਂ। ਮਾਰਨ ਤੇ ਬਿਸਮਾਇ ਬਡੇਰਹਿਂ ॥ ੩੦ ॥ ਸੋ ਦਿਨ ਬੀਤ੍ਯੋ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਪੁਨ ਦੋਨਹੁਂ ਰਾਈ। ਜਬਿ ਦਰਬਾਰ ਲਗ੍ਯੋ ਤਬਿ ਆਏ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬੈਨ ਸੁਨਾਏ॥੩੧॥'ਦੇਗ਼ ਹੇਤੁ ਲਿਹੁ ਹਮ ਤੇ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਭਲੋ ਕਰਹੁ ਰਾਵਰਿ ਗੁਨ ਧਾਮੂ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਭੇਟ ਕੋ ਕਰਹੁ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਹਮਰੇ ਪੁਰਹੁ[1]"॥ ੩੨॥ ਫਤੇ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਾਨੀ। 'ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਤੁਮ ਸ਼ਰਨੀ ਆਵਹੁ। ਚਹਹੁ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਪਾਵਹੁ॥ ੩੩ ॥ ਕੋਇ ਨ ਕਮੀ ਦੇਗ਼ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ। ਪੂਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਦਾਸਨ ਉਰ ਕੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਗ਼ ਰੁ ਤੇਗ਼ ਸਵਾਈ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਸਰਬ ਲਗਿ ਜਾਈ[2]॥ ੩੪ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜੇ ਤੁਮ ਕੋ ਭਾਵੈ। ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਸਧੁਜ[3] ਤੇ ਬਖਸ਼ਾਵੈ"। ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। 'ਹਮ ਹੈਂ ਸਦਾ ਆਪ ਕੇ ਦਾਸੇ ॥ ੩੫ ॥ ਹਮਰੇ ਭਾਗਨਿ ਤੇ ਇਤ ਆਏ।ਜਿਸ ਕਰਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਰਸਾਏ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਕਰਿ ਸਿਰੁਪਾਊ। ਦੋਨਹੁਂ ਕੋ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਬਿਦਾਊ ॥ ੩੬ ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬਹੁ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ।ਗਮਨੇ ਗਜ ਬਾਜਿਨ ਪਰ ਚਰਿਕੈ। ਬੈਰ ਬਿਸਾਰ ਸੰਧ ਕਰਿ ਦੋਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ ਗੇ ਸੋਇ ॥ ੩੭ ॥ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਰਹ੍ਯੋ।ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਗੁਰ ਤੇ ਲਹ੍ਯੋ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਰੀਦ ਸਹਿਤ ਨਿਤ ਦਰਸੈ। ਕਰ ਤੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ ਪਰਸੈ ॥੩੮॥ ਕਰੈ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਧ੍ਯਾਵੈ। ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਉਰ ਬਿਖੈ ਟਿਕਾਵੈ। ਤਿਸ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ ਧਰੈਂ। ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕਰੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਦੇਹਿਂ ਦੇਗ਼ ਤੇ ਅਸਨਾ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਬਾਕ ਮ੍ਰਿਦੁ ਰਸਨਾ। ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਮਹਾਂ ਮਹੀਯਾਨਾ। ਸਕਲ ਕੁਬੰਧਨ ਕੀਨਸਿ ਹਾਨਾ ॥੪੦॥ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਾਯੋ। ਬਸ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਕੁਛ ਸਮਾ ਬਿਤਾਯੋ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਚਲਨਿ ਸਦਨ ਕੋ ਬਚ ਕਹਿ ਦੀਨ ॥੪੧॥ ਸਿਰੋਪਾਉ ਤਬਿ

[1]ਪੂਰਨ ਕਰੋ। [2]ਸਭ ਥਾਂ ਤਕ ਜਾਵੇਗੀ। [3]ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਵਾਯੋ।ਪਗ ਛੁਵਾਇ ਲੇ ਸੀਸ ਚਢਾਯੋ। 'ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਢਿਗ ਆਵੌਂ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਤਨ ਸੁਫਲਾਵੌਂ ॥ ੪੨ ॥ ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਬਾਸਾ ਕਰੀਅਹਿ। ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਦਾਸ ਬਿਚਰੀਅਹਿ। ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਬਿਸਾਰਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਚਹੌਂ ਬਾਸ ਰਾਵਰਿ ਪਗ ਮਾਂਹੀ'॥੪੩॥ਇਮ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਘਰਿ ਚਾਲਾ। ਸੰਗ ਮੁਰੀਦ ਲੀਨਿ ਨਿਜ ਜਾਲਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਸਢੌਰੇ ਕੋ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਤਿ ਭਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਂਵਟੇ ਬਿਖੈ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਕਲਮਲ ਭਾਜੇ।ਚਲੀ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਅਨਿਕ ਪਦਾਰਥ ਆਨਿ ਚਢਾਵੈ ॥ ੪੫ ॥ ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੂ। ਧਰਹਿਂ ਭਾਉ ਸਿਖ ਆਇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਮ ਬਸਤ੍ਰ ਅਜਾਇਬ। ਅਰਪਹਿਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ॥ ੪੬ ॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਪਾਂਵਟੇ ਮਹਿਂ ਬਿਲਾਸ। ਦਾਸਨ ਨਿਹਾਲ, ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤ੍ਰਾਸ। ਰਸ ਬੀਰ ਉਦੈ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰੰਤਿ। ਭਟ ਆਇਂ ਰਹਨਿ ਦੇ ਧਨ ਰਖੰਤਿ॥੪੭॥ਅਨਗਿਨਤਿ ਦਰਬ ਲੇ ਸਰਬ ਆਇਂ।ਮਨ ਚਿਤਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਦਾਸ ਪਾਇਂ। ਬਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚਢਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ। ਹਤਿ ਰੋਝ[1] ਕੋਲ[2] ਭਾਲਕ[3] ਝੰਖਾਰ[4] ॥ ੪੮ ॥ ਬਲਵਾਨ ਭਯਾਨਕ ਮਾਰਿ ਸਿੰਘ[5]। ਬਰਨੰਤਿ ਸੁ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ। ਮਾਨੰਤਿ ਆਨ ਜੋ ਰਾਜ ਸਿੰਘ[6]। ਬਿਦਤੇ ਬਿਸਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥ ੪੯ ॥ ਦੀਨਾਨ ਨਾਥ, ਨਾਥਾਨ ਨਾਥ। ਨਿਜ ਸੇਵਕਾਨ ਕਰਤੇ ਸਨਾਥ। ਮਾਨੰਤਿ ਆਨ[7] ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਨਾਥ।ਨਿਜ ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਧਰਿ ਚਰਨ ਮਾਥ॥ ੫੦ ॥ ਇਹ ਏਕ ਰਿਤੂ ਅਬਿ ਪੂਰਨਿ ਹੋਇ। ਗੁਰ ਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਬਰ ਬੀਚ ਪੋਇ[8]।ਸਿਖ ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ,ਚਿਤ ਚਾਇ ਪਾਂਇ।ਸਭਿ ਕਰੇ ਇਕਾਵਨਿ[9] ਇਮ ਧਿਆਇ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤੇ 'ਕੇਹਰਿ ਹਤਨਿ' ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

ਇਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਰੁਤ ਸਮਾਪਤੰ ਮਸਤ ਸੁਭ ਮਸਤ ॥

ਪਹਿਲੀ ਰੁਤ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ।

[1]ਨੀਲਗਾਇ। [2]ਸੂਰ। [3]ਰਿੱਛ। [4]ਬਾਰਾਸਿੰਗੇ। [5]ਸ਼ੇਰ ਮਾਰੇ। [6]ਰਾਜੇ ਤੇ ਸ਼ੇਰ। [7]ਆਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਜੋ ਸ਼ੇਰਾਂ (ਵਤ) ਸੂਰਮੇ ਰਾਜੇ ਹਨ ਸੋ ਆਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਈਨ। [8]ਬਹੁਤ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜਸ (ਇਸ ਰੁਤ) ਵਿਚ ਪਰੋਇਆ ਹੈ। [9]ਇਕਵੰਜਾ।

ਦੂਜੀ ਰਿਤੁ ਰੌਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਅਥ ਦੁਤਿਯ ਰੁੱਤ ਬਰਨਤੇ।

ਅੰਸੂ ੧ [ਮੰਗਲ। ਖਾਨ ਨੌਕਰ ਰੱਖੇ]।

੧. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ ॥ ਜਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੁਕੰਦ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ, ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਮੈਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ, ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦ ਮੈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਨਵਮ ਗੁਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਦੀਵ ਸੁਖਕੰਦ ਮੈਂ। ਸਭਿ ਕੇ ਪਦਾਰ-ਬਿੰਦ ਮਨਕੋਮਲਿੰਦ ਕਰਿ,ਗਯਾਨ ਮਕਰੰਦ ਹਿਤ ਬੰਦੌਂ ਹਾਥ ਬੰਦਿਮੈਂ॥੧॥

{ ਜਪ=ਜਪਦਾ ਹਾਂ, ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ=ਮੈਂ। (ਅ) ਜੇ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ 'ਮਯ' ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਹੁ:—ਵਾਲੇ। ਸਰੂਪ।
ਸੁਖਕੰਦ=ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ। ਮਲਿੰਦ=ਭੌਰਾ। }

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ, (ਅਤੇ) ਅਤਿ ਆਨੰਦ (ਦਾਤੇ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ, (ਫਿਰ) ਮੈਂ (ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਹਾਰੇ (ਸ਼੍ਰੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ), ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ (ਅਤੇ) ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ; (ਫਿਰ) ਮੈਂ (ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ) ਸਦੀਵੀ ਸੁਖਦਾਤੇ ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰੂ (ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ) ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ (ਤੇ) ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ; (ਹਾਂ,) ਮੈਂ ਸਾਰੇ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਭਉਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਗਜਾਨ (ਰੂਪ) ਮਕਰੰਦ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ) ਲਈ (ਦੋਵੇਂ) ਹਥ ਜੋੜਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੨. 'ਕਵਿ—ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਰਦ ਬਾਰਦ ਭਾਰਦੀ ਨਾਰਦ, ਪਾਰਦ, ਕੁੰਦ।
ਬਰਨ ਸਾਰਦਾ ਸਾਰਦਾ ਪਦ ਅਰਵਿੰਦਨਿ ਬੰਦਿ ॥ ੨ ॥

{ ਸਾਰਦ ਬਾਰਦ=ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦਾ ਬੱਦਲ।
ਭਾ ਰਦੀ=ਸ਼ੋਭਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਾਤ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ।
ਨਾਰਦ=ਨਾਰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।
ਪਾਰਦ=ਪਾਰਾ। ਕੁੰਦ—ਮਰਤਬਾਨ ਦਾ ਫੁੱਲ ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਰਨ ਸਾਰਦਾ=ਅਖਰਾਂ (ਦੁਆਰਾ ਵਿੱਦਜਾ ਵਿੱਗਜਾਨ ਰੂਪੀ) ਤੱਤ੍ਰ ਦੀ ਦਾਤੀ ਭਾਵ ਗਜਾਨ ਦਾਤੀ। ਸਾਰਦਾ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ।
ਬੰਦਿ=ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। }

ਅਰਥ—ਸਰਦ ਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਬੱਦਲ, ਨਾਰਦ, ਪਾਰੇ ਤੇ ਕੁੰਦ (ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ (ਜਿਸ ਨੇ) ਮਾਤ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, (ਉਸ) ਗਜਾਨ ਦਾਤੀ ਸਰੱਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

[ਬਿਨਯ]

ਉਚਰੋਂ ਰੁਤ ਅਬਿ ਦੂਸਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਰਸਾਲ।
ਸੁਨੀਅਹਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਧਰਿ ਹੁਇ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਬਿਸਾਲ॥ ੩॥

{ ਰਸਾਲ ਰਸ+ਆਲਯ=ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਹੀ ਰਸ ਹੋਣ। (ਅ) ਅੰਬ, ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਦੀਕ ਅਥਵਾ ਰੋਚਕ। (ੲ) ਸੁੰਦਰ। }

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੂਸਰੀ ਰੁਤ ਵਿਖੇ (ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰੂ (ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ) ਜੀ ਦੀ ਰਸਮਈ ਕਥਾ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ, (ਹੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ (ਜਨੋ! ਤੁਸੀਂ) ਬੜੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਸੁਣੋ:—

ਚੌਪਈ॥ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹਿ ਗਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਬਸੇਰੇ। ਨਗਰ ਦਾਮਲਾ[1] ਏਕ ਸੁ ਜਾਨਿ। ਤਹਾਂ ਹਤੇ ਕਛ ਖਾਨਹਿ ਖਾਨ[2]॥ ੪॥ ਸਦਾ ਰਹਤਿ ਨੌਕਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ। ਕਰਤਿ ਜੀਵਕਾ ਨਿਜ ਨਿਰਬਾਹੀ। ਕਛ ਕਾਰਜ ਤਿਨ ਦੀਨਿ ਬਿਗਾਰੇ। ਰਿਸਿ ਨੌਰੰਗ ਸੋ[3] ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ॥੫॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਹੁਕਮ ਬਿਦਤਿ ਇਮ ਭਾਖੋ। 'ਇਨ ਕੋ ਚਾਕਰ ਨਹਿਂ ਕੋ ਰਾਖੈ। ਖਤਾਵਿੰਦ[4] ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਅਹੈਂ। ਰਾਖਹਿ ਜੋ ਸਜ਼ਾਇ ਸੋ ਲਹੈ'॥ ੬॥ ਭਏ ਬਿਨੌਕਰ ਰੋਜ਼ੀ ਹੀਨੇ। ਫਿਰੇ ਬਹੁਤ, ਨਹਿਂ ਰਾਖਨਿ ਕੀਨੇ। ਹੁਤੇ ਪੰਚ ਸੈ ਗਿਨਤੀ ਬਿਖੈ। ਭਏ ਦੀਨ, ਜਬਿ ਨਹਿਂ ਕਿਹ ਰਖੇ॥ ੭॥ ਬਿਚਰਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਢੌਰੇ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਵਹਿਰ ਕਿਸ ਠੌਰੇ। ਜਾਨਿ ਪੀਰ ਨਿਜ

---

[1]ਨਾਮ ਹੈ ਨਗਰ ਦਾ, ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। [2]ਖਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰ। [3]ਓਹ (ਪਠਾਣ)। [4]ਕਸੂਰਵਾਰ।

ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹਾ। ਜ਼ਾਰਤ ਹੇਤੁ[1] ਗਏ ਸਭਿ ਪਾਹਾ ॥ ੮ ॥ ਕੁਛ ਅਕੋਰ ਧਰਿ
ਕੀਨਿ ਸਲਾਮੂ। ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਤਮਾਮੂ। ਬੂਝਨ ਕਰਯੋ 'ਕਹਾਂ ਤੇ
ਆਏ ?'। ਤਿਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਭਿ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਏ॥੯॥'ਰੋਜ਼ੀ ਹੇਤੁ ਫਿਰੇ ਹਮ
ਸਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਕਿਨ ਰਾਖਨਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।ਹੁਇ ਨਿਰਾਸ ਹਮ ਚਲੇ ਅਵਾਸ।
ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸਗਰੇ ਤ੍ਰਾਸ॥ ੧੦ ॥ ਜੋ ਨੌਰੰਗ ਤੇ ਨਹਿਂ ਉਰ ਡਰੈ।
ਹਮਹਿਂ ਸਮੀਪ ਸੁ ਰਾਖਨਿ ਕਰੈ। ਅਬਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਸ ਦਿਖਤਿ ਨ
ਕੋਈ। ਰਾਖਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਸੋਈ॥ ੧੧ ॥ ਭਏ ਲਚਾਰ ਜੀਵਕਾ
ਹੇਤੁ। ਕਰਹਿਂ ਖੇਤ ਕ੍ਰਿਤ[2]ਜਾਇ ਨਿਕੇਤ। ਵਸਤੂ ਆਦਿਕ ਅਧਿਕ ਦਰਬ
ਕੋ। ਖਰਚਯੋ ਪਹਿਰਨਿ ਖਾਨ ਸਰਬ ਕੋ[3] ॥ ੧੨ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਤੇ ਹੁਇ
ਉਪਕਾਰ। ਕਰੋ ਪੀਰ ਜੀ ਮਿਹਰ ਉਦਾਰ'। ਅਰਜ਼ੀ ਸੁਨੀ ਭਨੀ ਹੁਇ
ਦੀਨ। ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੧੩ ॥-ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤੇ
ਬਿਨੈ[4]। ਅਪਰ ਨ ਸਮਰਥ ਰਾਖਨਿ ਇਨੈ-।"ਸੁਨੋ ਖਾਨਜ਼ਾਦੇ[5]! ਮਮਬੈਨਾ।
ਕੋ ਅਸ ਜਾਇ[6]* ਸ਼ਾਹਿ ਜਿਸ ਭੈ ਨਾ ॥ ੧੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ
ਅਹੈ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਸੂ ਤੇ ਲਹੈ। ਰਾਖਿ ਸਕਹਿ ਤੁਮ ਕੋ ਗੁਰ ਸੋਈ।
ਅਪਰ ਬਿਖੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ॥੧੫॥ਦਲ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸਕੇਲਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ।
ਪਰਖਿ ਸੁਭਟ ਦੇ ਦਰਬ ਬਿਲੰਦ।ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਤਿਨ ਢਿਗ ਰਹਯੋ[7]।
ਤਬਿ ਆਵਤਿ ਪਾਵਤਿ ਚਿਤ ਚਹਯੋ[8] ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਪੁਨ
ਭੀਖਨ ਖਾਨ। 'ਤੁਮਰੇ ਸਕਲ ਮੁਰੀਦ ਪਠਾਨ। ਜੋ ਇਨ ਕੋ ਰੋਜ਼ੀ ਸਿਰ[9]
ਕਰਿਹੋ। ਅਧਿਕ ਅਸਾਨ ਆਪਨੋ ਧਰਿ ਹੋ[10] ॥੧੭॥ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਬਾਬ[11]
ਮਹਾਨਾ। ਰਿਜ਼ਕ ਹੋਇ ਤੁਮ ਬਨਹੁ ਬਹਾਨਾ। ਹਮਰੇ ਹੇਤੁ ਪਯਾਨਹੁ
ਫੇਰ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਕਰਹੁ ਤਰੀਫ ਬਡੇਰ ॥੧੮ ॥ਖਾਨ ਪੰਚ ਸੈ ਰੋਜ਼ੀ ਬਨੇ।
ਅਬਿ ਲਾਚਾਰ ਭੁਏ ਇਹ ਘਨੇ'। ਕਾਲੇਖਾਂ ਹਯਾਤਖਾਂ ਕਹਯੋ। 'ਏਕ
ਆਸਰਾ ਰਾਵਰਿ ਲਹਯੋ॥੧੯॥ਕਰਹੁ ਸਬਾਬ[11] ਦੇਹੁ ਰਖਵਾਇ। ਨਤੁ ਹਯ

[1]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। [2]ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ। [3]ਪਹਿਰਨੇ ਤੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਸਭ ਧਨ ਤੇ ਵਸਤਾ ਖਰਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੈਨ। [4]ਬਿਨਾਂ। [5]ਹੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰੋ। [6]ਕੇਹੜੀ ਐਸੀ ਜਗਾ ਹੈ (ਅ) ਕੌਣ ਐਸਾ ਜੰਮਿਆਂ ਹੈ ? [7]ਭਾਵ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਰਹਿ ਆਇਆ ਹਾਂ। [8]ਭਾਵ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਤਦੋਂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਚਿਤ ਚਾਹੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਭਾਵ ਮੈਂ ਉਥੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰ ਰਖਾ ਦੇਂਦਾ। [9]ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਸਿਰ। [10]ਆਪਣਾ ਅਹਿਸਾਨ (ਸਾਡੇ ਤੇ) ਕਰੋਗੇ। [11]ਪੁੰਨ। *ਪਾ:-ਸਾਹ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੇਚ ਕਰਿ ਖਾਇਂ। ਬਹੁਰ ਨ ਬਾਨਾ ਬਨਹਿ ਸਿਪਾਹੀ। ਰੁਲ ਜੈਹੈਂ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਖਾਹੀਂ ॥ ੨੦ ॥ ਗਮਨਹੁ ਤਹਿਂ ਲਗਿ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਦਿਹੁ ਰਖਵਾਇ ਮੁਰੀਦ ਤੁਮਾਰੇ[1]'।ਇੱਤਸਾਦਿਕ ਜਬਿ ਬਹੁ ਘਿਘਿਆਏ। ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਮਿਹਰ ਮਨ ਲਯਾਏ॥੨੧॥ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ 'ਮੈਂ ਚਾਲਹੁਂ ਤੁਮ ਸਾਥ। ਗਹਿਵਾਵੌਂ ਹਾਥਹਿ ਗੁਰ ਨਾਥ[2]'। ਇਮ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਾਸ ਕੋ ਕੀਨਾ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਚਲਿਬੇ ਚਿਤ ਦੀਨਾ॥੨੨॥ਖਾਨ ਪੰਚਸੈ ਲੈ ਕਰਿ ਸੰਗ।ਚਲਯੋ ਪਾਂਵਟੇ ਚਢ੍ਹੇ ਤੁਰੰਗ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਗਏ।ਪਿਖਿ ਥਲ ਆਛੋ ਉਤਰਤਿ ਭਏ॥੨੩॥ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਤਿ ਸੁਨ੍ਯੋ ਜਬਿ ਕਾਨ।ਸੁਧਿ ਮੰਗ-ਵਾਇ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ[3]।'ਹੇਤੁ ਨੌਕਰੀ ਰਹਿਬੇ ਆਏ। ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲਯਾਏ'॥੨੪॥ਉਤਰਿ ਜਾਮਨੀ ਏਕ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ,ਨਿਜ ਵਜੀ* ਵਧਾਈ[4]। ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਲਗ੍ਯੋ ਜਿਹ ਸਮੋ।ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਨਮੋ। ॥੨੫॥ਸਗਲੀ ਸੁਧਿ ਬੂਝੀ ਤਿਸ ਪਾਸ।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਹੇਤੁ ਚਾਕਰੀ ਏ ਚਲਿ ਆਏ। ਰਹਨਿ ਹੇਤੁ ਮੋ ਕੋ ਸੰਗ ਲਯਾਏ ॥ ੨੬ ॥ ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਪਠਾਨ ਹੁਇਂ ਗਾਢੇ[5]। ਰਣ ਮਹਿਂ ਰਿਪੁ ਆਗੇ ਰਹਿਂ ਠਾਢੇ। ਹੱਥਯਾਰਨ ਕੋ ਬਹੁ ਅੱਭਯਾਸੈਂ।ਪੁਸ਼ਤਨ ਲਗਿ ਇਨ ਸੰਘਰ ਆਸ਼ੈ[6]'॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਖ਼ਾਨ ਬੁਲਾਏ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਯਨਿ ਪਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਚਾਰ ਅਹੈਂ ਸਿਰਦਾਰ। ਭੀਖਨਖਾਂ ਇਕ ਨਾਮ ਉਦਾਰ॥੨੮॥ ਕਾਲੇਖਾਨ, ਨਿਜਾਬਤ ਖਾਨ। ਚੌਥੇ ਕੋ ਹਯਾਤਖਾਂ ਜਾਨਿ। ਹਯਨਿ ਸਮੇਤ ਸੈਨ ਲਖਿ[7] ਬਨੀ। ਪੁਨ ਬੁੱਧੂ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਭਨੀ॥ ੨੯ ॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੰਗ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਖਾ। 'ਚਿਹਰੇ[8] ਲਿਖਹੁ, ਲੇਹੁ ਇਨ ਰਾਖਾ। ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਇਕ ਅਸਵਾਰ। ਪੰਚ ਪੰਚ ਸਿਰਦਾਰਨ ਚਾਰ[9]' ॥੩੦॥ਭਯੋ ਹੁਕਮ ਹਰਖੇ ਉਰ ਖਾਨ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ' ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ। ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਪੀਰ ਰਖਵਾਏ।

[1](ਅਸੀਂ) ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਹਾਂ। [2]ਫੜਾਵਾਂਗਾ (ਤੁਹਾਡਾ) ਹੱਥ ਗੁਰੂ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ। [3]ਭਾਵ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਨਗਾਰਾ ਵਜਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਖਬਰ ਮੰਗਵਾਈ (ਕਿ ਕੌਣ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਖਬਰ ਆਈ ਕਿ......)। [4]ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੇ ਆਪਣੀ (ਵਲੋਂ) ਵਧਾਈ ਦਿਤੀ (ਭਾਵ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਸ਼ਦਯਾਨਾ ਵਜਾਇਆ) (ਅ) ਨਿਜ (ਆਪਣੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਵਧਾਈ ਵੱਜੀ, ਧੌਂਸੇ ਆਦਿ ਵਜੇ। [5]ਤਕੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [6]ਜੰਗ ਹੀ (ਇਹਨਾਂ ਦਾ) ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪੇਸ਼ਾ ਹੀ ਜੰਗ ਹੈ। [7]ਦੇਖੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [8]ਹੁਲੀਏ। [9]ਚਾਰੋਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਪੰਜ (ਰੁਪੱਯੇ ਰੋਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੇ)।

*ਪਾ:-ਵਧੀ।

ਰੋਜ਼ੀ ਕਰੀ ਵਿਰਤਿ ਅਕੁਲਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਹੁਇ ਖਰੋ ਕਿਨਾਰੇ[1]
ਲਿਖਨਿ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੇ।ਚਿਹਰੇ[2] ਨਾਮ ਸਰਬ ਲਿਖਵਾਇ।ਜਿਤ
ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਜਮਨਾ ਜਲ ਜਾਇ ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਡੇਰਾ ਦੀਨਿ ਕਰਾਇ।
ਤੰਬੂ ਲਗੇ ਤੀਰ ਸਮੁਦਾਇ।ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਅਧਿਕ ਸਨਮਾਨਾ। ਗੁਰ ਸੁਸ਼ੀਲ[2]
ਤੇ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥ ਰਹਯੋ ਨਿਕਟ ਜੇਤਿਕ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਬਹੁਰ
ਸਢੌਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਧਾਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਂਚ ਸੈ ਢਿਗ ਰਖਵਾਇ।ਜਾਇ ਜਹਾਂ ਕਹਿੰ
ਸੁਜਸੁ ਬਢਾਇ ॥੩੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢਹਿਂ ਅਖੇਰ ਸਿਧਾਰਹਿਂ। ਬੀਨ ਬੀਨ
ਸ਼ੇਰਨਿ ਕਹੁ ਮਾਰੈਂ। ਦੁਸ਼ਟ ਜੀਵ ਬਨਿ ਰਹਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਚਰਹਿਂ[3] ਮਹਿਖ
ਗੋ ਚਿੰਤ ਨ ਕੋਈ ॥੩੫॥ ਜਿਤ ਕਿਤ ਸੁਖੀ ਭਏ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਬਿਚਰਹਿਂ
ਸਗਰੀ ਦੂਨ ਮਝਾਰੀ। ਕਹੈਂ ਸਗਲ 'ਗੁਰ ਰੌਣਕ ਕੀਨੀ। ਜਗੇ ਭਾਗ
ਅਵਨੀ ਇਸ ਚੀਨੀ' ॥ ੩੬ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰ ਹੋਇ ਮਦਾਨ। ਸਭਿ
ਸੁਭਟਨਿ ਸੋਂ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ।'ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਤੋਮਰ ਤਰਵਾਰੈਂ। ਕਰਹੁ ਵਾਰ
ਹਮ ਖਰੇ ਨਿਹਾਰੈਂ' ॥੩੭॥ ਮਾਤੁਲ ਸੰਗੋ ਆਦਿ ਕਰੈਂਤੇ।ਪੁਨ ਪਠਾਨ ਗਨ
ਹਯ ਧਾਵੈਂਤੇ।ਤੁਪਕ ਚਲਾਇ ਤਾਕਿ ਲਛ[4] ਮਾਰੈਂ। ਤਿਮ ਹੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ
ਸਿਧਾਰੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਤੋਮਰ ਕੋ ਭਰਮਾਇ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਧਨੁ ਕੋ ਐਂਚਤਿ ਬਾਨ
ਚਲਾਵੈਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਧਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨਿ ਬੀਰ
ਬਿਲਾਸਾ ॥ ੩੯ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਸਭਿ ਲੇਤਿ ਰੁਜ਼ੀਨਾ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਿਸ
ਕੋ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਕੇਤਿਕ ਨਗਦੀ ਲੇ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ। ਕਿਤਿਕ ਚੂਨ ਚਾਵਰ
ਲੇ ਬਰਤੇਂ ॥ ੪੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਗ਼ ਤੇ ਅਚਹਿਂ ਅਹਾਰਾ। ਰਾਜ ਸਮਾਜ
ਬਧਯੋ ਤਬਿ ਭਾਰਾ। ਦਰਬ ਇਕੱਤ੍ਰ ਅਧਿਕ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ। ਭਯੋ ਕੋਸ਼
ਪਰਿ ਪੂਰਨ ਜਿਸਤੇ ॥ ੪੧ ॥ ਕਬਹੂੰ ਸੈਨਾ ਚਢਹਿ ਅਕੇਲੇ[5]। ਬਾਂਛਤਿ
ਜਿਤਿਕ ਅਖੇਰਹਿਂ ਖੇਲੇ।ਸ਼ਲਖ ਬੰਦੂਕਨਿ ਕੀ ਮੁਚਕੰਤੀ[6]।ਸ਼ਬਦ ਮਹਿਦ
ਇਕ ਬਾਰ ਉਠੰਤੀ ॥ ੪੨ ॥ ਜਬਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਇਮ ਬਧਯੋ ਬਧੇਰਾ। ਸ਼ੰਕਤਿ
ਗਨ ਮਹੀਪ[7] ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਛੀਨ ਲੇਹਿਂ ਨਹਿਂ ਰਾਜ ਹਮਾਰਾ। ਕੋ ਕਰਿ
ਸਾਕਹਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ ॥੪੩॥ਚਹੈਂ ਜਿ ਕਿਹ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ। ਬਿਨਾਂ
ਬਿਲਮ ਲੇਂ ਤਿਨ ਕਰਿ ਹਾਨੀ। ਕੋ ਅਰ ਸਕਹਿ ਬੀਰਤਾ ਧਰਿਕੈ। ਜਾਇ

[1]ਹੁਲੀਏ। [2]ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ। [3]ਚਰਦੀਆਂ ਹਨ। [4]ਨਿਸ਼ਾਨਾ। [5]ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਇਕੇਲੀ। [6]ਛੱਡਦੇ ਹਨ। [7]ਸ਼ੰਕਾਵਾਨ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ।

ਪਲਾਇ ਨਤੁ ਮਰਿ ਹੈ ਡਰਿ ਕੈ' ॥ ੪੪ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਖਟਪਟ ਹੁਇ ਆਈ। ਲਖਹਿਂ ਸੁਭਟ ਗੁਰ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਲ ਬਧਾਇ ਬਲ ਭੂਰਾ। ਗਿਰਪਤਿ ਸਗਰੇ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਖਾਨ ਰਾਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

੨. [ਰਾਮ ਰਾਇ ਦਾ ਮਸੰਦ ਮੇਲ ਠਹਿਰਾਉਣ ਹਿਤ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਬ੍ਰਿਧਾਇ।ਕਰੀ ਸਕੇਲਨਿ ਬਾਹਿਨੀ ਤ੍ਰਾਸ ਨ੍ਰਿਪਨਿ ਉਪਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਬਡਿਆਈ ।-ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਧਤਿ ਜਾਤਿ ਅਧਿਕਾਈ[1]-। ਮਿਲਿਨਿ ਪਿਖਿਨਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਾਵੈ ।-ਕਹਨਿ ਸੁਨਨਿ ਹੁਇ-ਮਨ ਮਹਿਂ ਆਵੈ[2] ॥ ੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਲੌ ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਕੁਛ ਜਗ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸ਼ੰਕਾ ਧਾਰਤਿ।-ਡੇਰੇ ਬਿਖੇ ਨ ਬਨਿ ਹੈ ਜਾਨ[3]।ਅਲਪ ਲਖਹਿਂਮੋਕਹੁ ਸਭਿਥਾਨ ॥੩॥ ਸੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਅਹੈਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਅਹੌਂ ਭਤੀਜਾ, ਰਹੌਂ ਨਿਰਾਲਾ। ਮੁਰ ਪਿਤ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਈ[4]। ਤਿਨ ਤੇ ਪੁਨ ਇਨ ਕੇ ਘਰ ਆਈ ॥ ੪॥ ਅਹੈ ਜਥਾਰਥ ਇਹ ਸਭਿ ਬਾਤੀ।ਤਊ ਅਧਿਕ ਮੈਂ ਜਗ ਬੱਖਯਾਤੀ[5]। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਜੋ ਮੁਹਿ ਮਾਨਹਿਂ।ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਰਿਦੇ ਪਹਿਚਾਨਹਿਂ॥੫॥ ਜੇ ਪਹੁੰਚੌਂ ਮੈਂ ਚਲਿ ਤਿਸ ਥਾਨ।ਤਿਸ ਤੇ ਅਲਪ ਮੋਹਿ ਲੇਂ ਜਾਨਿ। ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਜੋਈ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰੈਹਿਂ ਬਿਚਾਰਨ ਤੋਈ ॥੬॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਮੇਲ ਕਿਤਹੁੰ ਜੇ ਹੋਇ।ਨਿਜ ਨਿਜਥਲ ਤੇ ਚਲਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਇ।ਤਬਿ ਸਮਤਾ ਮੇਰੀ ਰਹਿ ਆਵੈ। ਹੋਇ ਮੇਲ ਸੰਸੈ ਨ ਉਠਾਵੈਂ-॥ ੭ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਪਠਯੋ* ਮਸੰਦ। ਦੇ ਕਰਿ ਤਿਸਹਿ ਸਮਾਜ ਬਿਲੰਦ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਨਰ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸਕਲ ਭੇਵ ਕਹਿ ਤਬਹੁੰ ਪਠਾਯਾ ॥ ੮ ॥ ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯਹੁ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਿਖੀ ਪਾਂਵਟੈ ਭੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌ ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ। ਉਤਰੇ ਧਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਅੰਗ ॥ ੯ ॥ ਪੌਰਦਾਰ ਢਿਗ ਮਨੁਜ ਪਠਾਯੋ।'ਕਰੀਅਹਿ ਸੁਧਿ-ਮਸੰਦ ਚਲਿ ਆਯੋ-'। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨ ਕਰਿ ਕਹਯੋ।'ਪ੍ਰਾਤਿ ਹਕਾਰਹਿਂ ਮਿਲਿਨਿ ਜਿ ਚਹਯੋ'॥੧੦॥ਨੰਦ ਚੰਦ

[1]ਬਹੁਤ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਵਡਿਆਈ)। [2]ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੇ)। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। [4]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਈ। [5]ਤਾਂ ਬੀ ਮੈਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹਾਂ।

*ਪਾ:-ਗਯੋ।

ਸੋਂ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਭਿ ਸੁਧਿ ਲੇਹੁ ਖਾਨ ਅਰੁ ਪਾਨਾ'। ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਿ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਬਾਂਛਤਿ ਏਕ ਬਾਰਿ ਪਹੁੰਚਾਯੋ॥ ੧੧॥ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਕੀਨਿ ਦਰਬਾਰਾ। ਦਰਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੀ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਲਗੇ ਅਕੋਰਨ ਕੇ ਅੰਬਾਰੇ। ਖਰੇ ਮੇਵਰੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੇ॥ ੧੨॥ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਲਾਗ੍ਯੋ ਦੀਵਾਨ। ਬੈਠੇ ਪਾਂਚਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁ ਥਾਨ।ਨਿਕਟ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁ ਮਾਤੁਲ ਅਹੈ। ਸਿੱਖਨ ਦਿਸ਼ਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਬਿ ਲਹੈਂ[1]॥੧੩॥ਨੰਦ ਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬਖਾਨਾ॥ 'ਨਰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਠਹਿਰਾਨਾ। ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਤਿਸ ਲੇਹਿਂ ਬੁਲਾਇ। ਪਰਸਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ ਆਇ'॥੧੪॥ਆਇਸੁ ਦਈ 'ਹਕਾਰਹੁ ਤਾਂਹਿ'। ਭੇਜ੍ਯੋ ਛਰੀਦਾਰ ਤਿਸ ਪਾਹਿ। ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਮੇਤ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਲੈਬੇ ਹੇਤੁ॥ ੧੫॥ ਸਭਾ ਸੁਧਰਮਾ ਕੇ ਸਮ[2] ਹੇਰੀ। ਸੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਇੰਦ੍ਰ ਮਨਿੰਦ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਲੰਦ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਿਪਤਿ ਮੁਕੰਦ॥ ੧੬॥ਕਦਮ ਪਦਮ ਕੌ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਬੈਠਿ ਸਮੁਖ ਸ਼ੁਭ ਦਰਸ਼ਨ ਲੀਨਿ। ਭਾਖਿ ਬੂਝਿ ਨਿਜ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਮੋਹਿ ਪਠਾਇਸਿ ਪਾਇ ਅਗਾਰੀ[3]॥੧੭॥ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੇ[4]। ਮਿਲਿਬੇ ਕੀ ਬਾਂਛਾ ਮਨ ਧਾਰੇ।ਆਇ ਨ ਸਕਹਿਂ ਪਾਂਵਟਾ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।–ਦਰਸਹਿਂ ਅਨਤ ਥਾਨ–ਇਹ ਉਰ ਮੈਂ॥ ੧੮॥ ਕੇਤੇ ਕਾਰਨ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਨ। ਸੋ ਮੁਹਿ ਢਿਗ ਨਹਿਂ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨਿ। ਚਹਤਿ ਰਹਤਿ ਰਿਦ ਹੇਤਿ ਸਹਿਤ ਹੈਂ[5]। ਇਤ ਆਵਨਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਨ ਲਹਿਤਿ ਹੈਂ॥ ੧੯॥ ਚਢਹੁ ਅਖੇਰ ਹੇਤੁ ਉਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ।ਸੁਧ ਦਿਹੁ ਆਵਹਿਂ ਤਿਸੀ ਦਿਵਸ ਮੈਂ। ਵਹਿਰ ਮੇਲ ਕਰਿ ਨਿਜ ਘਰ ਜਾਇਂ। ਕਹਿਬੋ ਸੁਨਿਬੋ ਤਹਿਂ ਹੁਇ ਜਾਇ॥੨੦॥ ਨਹਿਂ ਨਿਸ ਬਸਿਬੇ ਤਿਨ ਕੋ ਆਸ਼ੈ। ਨਹਿ ਸਮੁਦਾਇ ਹੋਇਂ ਸਿਖ ਪਾਸੈ। ਨਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਕੇ ਮਹੀਆ। ਮੁਲਾਕਾਤ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਚਹੀਆ'॥ ੨੧॥ ਹੁਇ ਮਸੰਦ ਇਮ ਨਿਕਟ ਬਖਾਨੀ। ਗੁਰੁ ਅਰੁ ਗੁਰੁ ਮਾਤੁਲ ਸੁਨਿ ਕਾਨੀ। ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੋ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਬਤਾਵਨਿ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਾਤੁਲ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ।'ਇਤੋ ਦੁਰਾਵ[6] ਕਰਨਿ ਕ੍ਯੋਂ ਚਹ੍ਯੋ?।

[1]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [2]ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਾਂਗ। [3](ਆਪ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਅੱਗੇ। [4]ਭਾਵ ਰਾਮ ਰਾਇ ਨੇ। [5]ਚਾਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਰਿਦੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। [6]ਲੁਕਾਉ।

*ਪਾ:–ਗਯੋ।

ਸਗਰੋ ਇਕ ਘਰ ਹੈ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬੰਸ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੩ ॥ਅਰੁ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਡੋ ਸਥਾਨੇ। ਬੈਠੇ ਤਖ਼ਤ ਸਗਲ ਜਗ ਜਾਨੇ। ਬੇਦੀ ਤੇਹਣ ਭੱਲੇ ਜੋਧ। ਧੀਰਮੱਲ ਬਿਨ ਸੋਢੀ ਵੋਧ[1] ॥ ੨੪ ॥ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਕੋ ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਰਾ। ਮਿਲੇ ਸਕਲ, ਨਹਿਂ ਸੰਸੈ ਧਾਰਾ। ਆਇ ਪਾਂਵਟੇ ਮਿਲਿਬੋ ਠਾਨਹੁ। ਕੋ ਦਿਨ ਬਸਹੁ ਰਸਹੁ ਸੁਖ ਮਾਨਹੁ ॥ ੨੫ ॥ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਵਡਿਆਈ।ਛਪੀ ਨਹੀਂ ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਦਤਾਈ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਦਰਸਹਿਂ ਪੂਜਹਿਂ ਭਾਵ ਬਿਲੰਦ॥ ੨੬ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਜੀਤੇ ਅਜ਼ਮਤਿ ਅਰੁ ਮਤਿਧਾਰੀ[2]।ਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਪਾਯੋ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਅਪਨੋ ਤੇਜ ਬਧਾਯੋ॥੨੭॥ਇਨ ਕੇ ਮਿਲਹਿ ਸੁ ਘਟਿ ਨਹਿਂ ਜਾਈ। ਕਯੋਂ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਸ ਸ਼ੰਕ ਉਪਾਈ'। ਪੁਨ ਮਸੰਦ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਬਹੁ ਬਿਚਾਰ[3] ਭੇਜਯੋ ਇਤ ਓਰ ॥ ੨੮ ॥ ਪਾਵ ਨ ਬੀਚ ਪਾਂਵਟੇ ਘਾਲਹਿ।ਵਹਿਰ ਮਿਲਨਿ ਕੀ ਰਿਦੇ ਸਮਾਲਹਿ[4]।—ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਤ-ਅਖੇਰ ਬਿਚਰੰਤੇ।ਬਨਹਿ ਮੇਲ ਤਹਿਂ—ਇਮ ਚਿਤਵੰਤੇ॥ ੨੯॥ਪੁਰਹੁ ਮਨੋ-ਰਥ ਇਮ ਹੀ ਤਿਨ ਕੋ।ਤੁਮ ਹੋ ਬਡੇ ਅਨੰਦ ਦਿਹ ਮਨ ਕੋ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਭਾਖਾ। 'ਕਰਹਿਂ ਤਥਾ ਹਮ ਤਿਨ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੩੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਕੇ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਵਾਹਾ।ਥਿਰਹਿਂ ਤਰੀ[5] ਬਿਚਰਹਿ ਜਲ ਮਾਹਾ।ਆਇ ਇਤ-ਵਾਰ ਦੂਜ ਤਿਥਿ ਜਾਨਹੁ।ਤਿਸ ਦਿਨ ਆਇ ਮੇਲ ਕੋ ਠਾਨਹੁ॥੩੧॥ਸੰਗਤਿ ਰਾਮਰਾਇ ਕੀ ਖੋਟੀ। ਬਿਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਹੀ ਮਤਿ ਮੋਟੀ। ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਮਸੰਦ। ਗਰਬੇ ਧਨ ਕੋ ਪਾਇ ਬਿਲੰਦ॥੩੨॥ ਤਿਨ ਤੇ[6] ਸ਼ੰਕਤਿ ਹੈ ਚਿਤ ਸੋਇ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਿਨ ਦੁਤਿਯ ਨ ਕੋਇ। ਯਾਂ ਤੇ ਹਮ ਨੀਕੇ ਮਨ ਜਾਨੀ। ਬਿਗਰੇ ਕਬਿ ਕਾਰਜ ਤੇ ਹਾਨੀ[7] ॥ ੩੩ ॥ ਜਿਮ ਮਹਿਪਾਲਕ ਕੋ ਪਰਧਾਨ। ਬਨਹਿਂ ਧਨੀ ਧਾਰਹਿਂ ਅਭਿਮਾਨ।ਤਿਮ ਹੀ ਸੁਭਟ ਬਿਗਰ ਕਰਿ ਜਾਇਂ। ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੋ ਨਾਸ਼ ਉਪਾਇਂ ॥ ੩੪ ॥ ਯਾਤੇ ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਕਹੋ।—ਸਾਵਧਾਨ ਬਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਰਹੋ। ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਮਹਿਂ ਤਰਨੀ ਤਰੈਂ[8]॥

---

[1]ਉਹ (ਹੋਰ ਸਾਰੇ)। [2]ਅਜ਼ਮਤੀ ਤੇ ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਜਿੱਤੇ ਹਨ। [3]ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰ ਕੇ। [4]ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਮਿਲਨ ਦੀ (ਇੱਛਾ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਬੇੜੀ ਪਰ। [6]ਤਿਨਾਂ (ਮਸੰਦਾਂ) ਪਾਸੋਂ। [7]ਕਦੇ ਵਿਗੜਨਗੇ (ਤੇ) ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪੁਜੇਗੀ। [8]ਨੌਕਾ ਵਿਚ ਤਰਾਂਗੇ।

ਤਿਹਠਾਂ ਆਇ ਮੇਲ ਕੋ ਕਰੈ–'॥੩੫॥ਹਰਖ੍ਯੋ ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। 'ਰਾਵਰ ਭਨੀ ਸਕਲ ਹਮ ਮਾਨੀ। ਅਭਿਲਾਖਾ ਸਭਿ ਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਚਲ੍ਯੋ ਚਹੌਂ ਤਿਤ ਮੈਂ ਇਸ ਘਰੀ' ॥ ੩੬ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਰੁਪਾਉ ਦਿਵਾਯੋ।ਉਠਿ ਤਤਛਿਨ ਪਦ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।ਆਇ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢਤਿ ਭਯੋ। ਰਾਮਰਾਇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਿ ਗਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਜਾਇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸਭਿ ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ।'ਜਮਨਾ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿਬੋ ਹਿਤ ਸੰਗ।ਹੁਇਂ ਨਉਕਾ ਮਹਿਂ ਮਾਨਵ ਥੋਰੇ। ਆਦਿਤਵਾਰ ਚਲੋਂ ਤਿਸ ਓਰੇ ॥ ੩੮॥ਉਤ ਤੇ ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਕੁਛ ਮਾਨਵ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਿਬੇ ਅਭਿਲਾਖਾ। [1]ਗਮਨਤਿ ਮੋਹਿ ਜਥਾ ਤੁਮ ਭਾਖਾ॥੩੯॥–ਹੁਇ ਬਿਧਿ ਸੋਂ–ਰਚਿ ਮੈਂ ਚਤੁਰਾਈ*।ਕਹਿ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤਿ ਸੁ ਭਾਂਤਿ ਬਨਾਈ[1]*'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਹਰਖਾਯੋ। ਤਿਸ ਮਸੰਦ ਕੁਛ ਦਰਬ ਦਿਵਾਯੋ ॥ ੪੦॥ਆਦਿਤਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਰਹ੍ਯੋ।ਪੁਨ ਸਮਾਜ ਬੂਝਨਿ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ।'ਕੇਤਿਕ ਦਲ,ਕੇਤਿਕ ਉਤਸਾਹ। ਕਿਤਿਕ ਅਕੋਰਨ ਅਰਪਹਿਂ ਪਾਹ'॥੪੧॥ਤਬਿ ਮਸੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬਖਾਨ। 'ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਧਤਿ ਸਮਾਜ ਮਹਾਨ।ਜਥਾ ਅਧਿਕ ਮਹਿਪਾਲਨਿ ਕੇਰਾ। ਖਰਚ ਆਮਦਨ ਤਥਾ ਬਡੇਰਾ ॥ ੪੨ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ। ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਜਥਾ ਉਤਸਾਹ ਬਿਲੰਦ। ਤਿਨ ਤੇ ਦੂਨ ਚਊਨ ਬਿਸਾਲ। ਵਧਤੋ ਜਾਤਿ ਸਰਬਥਾ ਕਾਲ॥੪੩॥ਕੌਨ ਕੌਨ ਗਿਨ ਭਨੌਂ ਸਮਾਜ।ਸ਼ੋਭਤਿ ਬੈਠਿ ਜਥਾ ਮਹਾਰਾਜਾ। ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਦਿਪਤਿ ਸਮ ਸ਼ੇਰਿ। ਊਚੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਖਹਿਂ ਸਭਿ ਜ਼ੇਰ[2]'॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਮਾਨ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਬੇੜੀ ਉਤੇ ਰਾਮਰਾਇ ਨਾਲ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਵਸ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਜਾਨਿ ਕੋ[3] ਕੁਛਕ ਫਕੀਰਨਿ ਸੰਗ। ਕੇਤਿਕ

[1]ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿ (ਮੇਰਾ ਮੇਲ ਇਸ) ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਪਾਂਵਟੇ ਨਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇ, ਕਿਤੇ ਰਾਹ ਖਹਿੜੇ ਮੇਲ ਹੋਵੇ (ਸੋ) ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਚਤੁਰਾਈ ਕਰਕੇ ਸਭ ਗਲਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸੀ ਭਾਂਤ (ਵਿਧੀ) ਬਨਾਈ ਹੈ। [2](ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਨਿਗਾਹ ਉੱਚੀ ਹੈ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਉਸ ਨਿਗਾਹ ਦੇ ਹੇਠਾਂ (ਤਾਬੇ) ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। (ਇਹ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ)। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਨ) ਜਾਣ ਦਾ ਦਿਨ ਜਾਣਕੇ।

*ਐਉਂ ਅਹਿਲਕਾਰ ਗੱਲਾਂ ਬਨਾਕੇ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤ ਮਾਲਕਾਂ ਪਾਸ ਵਧਾਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਹੱਥ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿਖ ਜੁਤਿ ਤਯਾਰ ਹੁਇ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲਯੋ[1] ਤੁਰੰਗ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ। ਸੁਤ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਹਰਖਾਇ।ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ
ਗਮਨਯੋਂ ਤਤਕਾਲ।ਸੂਰਜ ਸੁਤਾ ਤੀਰ ਕੋ ਚਾਲ॥੨॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀ-
ਧਰ ਭੇ ਤਯਾਰ। ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਅਸਵਾਰ। ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਤ
ਹੁਇ ਨਾਲੇ। ਪੰਚਹੁੰ ਬੀਰ ਅਨੁਗ੍ਰਤਿ ਚਾਲੇ ॥ ੩ ॥ ਮਾਤੁਲ ਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ
ਸਾਥ।ਗਮਨ ਕੀਨ ਕਲਗੀਧਰ ਨਾਥ।ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਸਭਿ ਬਰਜਿ ਹਟਾਇ।
ਖਰੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈ ਸਮੁਦਾਇ॥੪॥ ਜਮਨਾ ਤੀਰ ਤੀਰ ਗਮਨੰਤੇ। ਰੁਚਿਰ
ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੇਰਿ ਹਰਖੰਤੇ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਜਾਤੇ।ਸੁੰਦਰ ਨਦੀ ਬਿਪਨ
ਬਹੁ ਭਾਂਤੇ ॥ ੫ ॥ ਸੰਗੋਸ਼ਾਹਿ ਜੀਤਮਲ ਸੰਗ । ਗੰਗਾਰਾਮ ਅਨੇਕ
ਪ੍ਰਸੰਗ। ਬਹੁਰ ਮਾਹਰੀਚੰਦ ਪ੍ਰਬੀਨ।ਸੰਗ ਗੁਲਾਬ ਚੰਦ ਬਲ ਪੀਨ[2] ॥ ੬॥
ਪੰਚਹੁੰ ਬੀਰਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਹੇਰਿ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰ। 'ਹਯ ਧਵਾਇ
ਹੱਥਯਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ। ਕਰਹੁ ਕੁਵਾਇਦ ਅਬਹਿ ਦਿਖਾਰਨਿ' ॥ ੭ ॥ ਪਿਖਿ
ਮਦਾਨ ਆਛੋ ਉਮਗਾਏ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਹਯ ਬਲੀ ਧਵਾਏ। ਦੇਖਤਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਠਾਂਢੇ ਰਹੇ। ਨਿਪੁਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਲਹੇ ॥ ੮ ॥ਨੰਦਚੰਦ
ਉਤਸਾਹ ਵਧਾਯੋ।ਹੇਤੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਤਨਿ ਕੀ
ਘਾਤ ਬਿਸਾਲ।ਬਾਮ ਦਾਹਿਨੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਾਲ[3]॥੯॥ਦਯਾਰਾਮ ਕੋ ਚਿਤ
ਹੁਲਸਾਯੋ। ਤੁੰਦ ਤੁਰੰਗਮ ਕਰਿ ਵੰਧਾਯੋ। ਬਹੁਰ ਧਵਾਇ ਘਾਤ ਹੱਥਯਾਰ।
ਕਰੀ ਦਿਖਾਵਨਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ॥੧੦॥ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਾਤੁਲ ਬਰ ਬੀਰ।
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਪੁਨ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਫੇਰ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ। ਜਥਾ
ਹੋਤਿ ਜੋਧਨਿ ਕੀ ਘਾਤ ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਈ।
ਭੁਗਨੀ ਸੁਤ ਕੋ[4] ਖੁਸ਼ੀ ਉਪਾਈ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪਿਥਕ ਇਮ ਸਭਿ ਕੀ ਦੇਖਿ।
ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤੁਰੰਗ ਵਿਸ਼ੇਖ ॥ ੧੨ ॥ ਕਰਯੋ ਤੇਜ,ਪਗ ਮੋਰਤਿ ਦੌਨ[5]।
ਰਿਸਯੋ—ਨ ਗਮਨੈ ਅੱਗ੍ਰਯ ਪੌਨ[6]—।ਅਹੈ ਕੌਨ ਮ੍ਰਿਗਛੌਨ ਪਲਾਵੈ[7]। ਫਾਂਧਿ
ਉਤੰਗ[8] ਅਧਿਕ ਉਤਲਾਵੈ ॥ ੧੩ ॥ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਤੋਮਰ ਮਾਰਨਿ।ਹਾਥ

---

[1](ਰਾਮ ਰਾਇ) ਚਲਿਆ। [2]ਬੜਾ ਬਲਵਾਨ। [3]ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਘਾਤਾਂ ਕਰ ਕਰਕੇ (ਦੱਸਦਾ)ਚਲਦਾ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [5](ਘੋੜੇ ਨੇ)ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਮੋੜੇ। [6](ਐਸਾ) ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕਿ (ਚਾਹੇ ਕਿ ਹਵਾ) ਬੀ (ਮੈਥੋਂ) ਅੱਗੇ ਨਾ ਲੰਘ ਸਕੇ। [7]ਹਿਰਨ ਦਾ ਬੱਚਾ ਕੌਣ ਹੈ (ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ) ਦੌੜ ਸਕੇ। [8]ਉੱਚੀ ਛਾਲ।

ਸਿਪਰ ਧਰਿ ਖਿਚਿ ਤਰਵਾਰਨਿ। ਸਕਲ ਕਵਾਇਦ ਕੀਨਿ ਬਿਲਾਸਾ*। ਥਲ ਸੁੰਦਰ ਜਮਨਾ ਤਟ ਪਾਸਾ॥੧੪॥ ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਅਧਿਕ ਸਰਾਹਨ। 'ਇਮ ਕੀਜਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦਲ ਗਾਹਨ[1]'। ਤੀਰ ਤੀਰ ਰਵਿ ਤਨੁਜਾ ਗਏ[2]†। ਤਰਨੀ ਹੇਰਿ ਸਥਿਰੈਤਾ ਲਏ[3] ॥੧੫॥ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਨ ਤ ਹੁਇ ਤਰੇ[4]। ਤਰੇ ਚਹੈਤਿ, ਤੀਰ ਪਰ ਖਰੇ[5]। ਖਰੇ ਤਰੋਵਰ ਹੇਰਤਿ ਹਰੇ[6]। ਹਰੇ ਪਾਪ, ਜਲ ਜਿਹ ਥਲ ਢਰੇ[7]॥੧੬॥ ਪਿਖਿ ਮਲਾਹ ਆਨੀ ਤਬਿ ਤਰਨੀ‡। ਤਰਨੀ ਬਯ ਸੁਖ ਕੀ ਗੁਰ ਕਰਨੀ[8]। [9]ਕਰਨੀ ਕਰੀ ਪਗਨਿ ਗਨ ਖੋਜ। ਖੋਜਤਿ ਦੈ ਦੈ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਸਰੋਜ[9]॥ ੧੭ ॥ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਰੰਗਪਾਨੀ। 'ਪਾਨੀ ਪਿਯਬੇ ਥਾਇ ਪਛਾਨੀ[10]। [11]ਛਾਨੀ ਨਹਿਂ, ਜਗ ਬਿਦਤ ਕਹਾਨੀ। ਹਾਨੀ ਤਰਨਿ ਬਹੁਤ ਇਸ ਥਾਨੀ[11]' ॥੧੮॥ ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਲੇ ਸਾਥ। ਨੌਕਾ ਪਰ ਅਰੋਹਿ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਠੇਲਿ ਨੀਰ ਪਰ ਕੀਨਿ ਚਲਾਵਨਿ। ਲਾਵੰਨਤਾ[12] ਦੇਖਤਿ ਜਲ ਪਾਵਨ ॥ ੧੯ ॥ ਉਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਦੇਖਿ ਕਮਲ ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਬਿਗਸਾਯੋ। ਉਤਲਾਵਤਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਬਿ ਘੋਰਾ। ਕੇਵਟ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਗੁਰ ਤਿਸ ਓਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਤਟ ਆਵਤਿ ਲੌ ਪਹੁੰਚੀ ਤਰੀ। ਚਢਿਬੇ ਮਹਿਂ ਤੂਰਨਤਾ ਕਰੀ[13]। ਬੰਦਿ ਦੁਹੂੰ ਕਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ

---

[1]ਨਾਸ਼। [2]ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ। [3]ਬੇੜੀ ਵੇਖਕੇ ਠਹਿਰ ਗਏ। [4]ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਕੇ। [5]ਤਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਅਜੇ) ਕੰਢੇ ਤੇ ਖੜੇ ਹਨ। [6]ਹਰੇ ਹਰੇ ਸੁਹਣੇ ਬ੍ਰਿਛ ਖੜੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। [7]ਜਿੱਥੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ। [8]ਜੋਬਨ ਆਯੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੁਖ ਦਾਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਜੁਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ(ਬੇੜੀ)। [9]ਬਹੁਤ ਹਥਨੀਆਂ ਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਖੋਜ ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲ ਦੇ ਦੇਕੇ ਭਾਲਿਆ ਭਾਵ ਦੇਖਿਆ। [10](ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ) ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਛਾਣੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। [11]ਗੁੱਝੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ (ਇਹ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਗਲ਼ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ (ਜਿੱਥੇ) ਹਾਥੀ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਟੁੱਟਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਤਰਨੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹਾਨੀ ਹੈ। [12]ਸੁੰਦਰਤਾ। [13](ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਨੇ) ਛੇਤੀ ਕੀਤੀ।

*ਇਥੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਕਵਾਯਦ ਨਾਲ ਕਵਾਯਦ ਦਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਯਾ ਸੀ। †ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੱਤਣ ਨੂੰ ਆਏ ਜੋ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਸੜਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ‡ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਸਮ ਸਿਆਲੇ ਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਏਥੇ ਹੁਨਾਲ ਵਿਚ ਸਰਨਾ ਅਤੇ ਤੁਲਿਹਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬੇੜੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਬੇੜੀ ਬਰਸਾਤ ਮਗਰੋਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੪ ਵਿਚ ਕੱਤਕ ਦੀ ਰੁੱਤ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦ ॥੨੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਨਿ ਅਪਨੇ ਠਾਨਾ। ਦੇਖਤਿ ਚੰਦ ਬਦਨ ਕੀ ਓਰਾ। ਲੋਚਨ ਮਨਹੁਂ ਚਕੋਰਨ ਜੋਰਾ[1]॥੨੨॥[2]-ਦੀਰਘ ਦੀਪਤਿ ਤੇਜ ਉਚੇਰਾ[3]। ਭਰਯੋ ਸ਼ਕਤਿ ਬਲ ਬਿਖੈ ਬਡੇਰਾ। ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਧਾਵਨ ਮਾਂਹੀ। ਚਹਹਿਂ ਸੁ ਕਰਹਿਂ ਮਿਟਹਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ-॥ ੨੩ ॥ ਗੁਰਨੰਦਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਦੇਖਾ[4]। ਅਧਿਕ ਲਾਯਕੀ ਉਚਿਤ ਪਰੇਖਾ।ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਮੋਦ ਉਪਜਾਹੀ ॥ ੨੪ ॥ ਬਹਿਲੋ ਕਾ ਗੁਰਦਾਸ ਰੁ ਤਾਰਾ[5]। ਇਕ ਦੁਇ ਨਿਕਟ ਮਸੰਦ ਉਦਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਅਸ਼ਟ ਇਹ ਬੀਰ। ਅਪਰ ਖਰੇ ਸਭਿ ਜਮਨਾ ਤੀਰ ॥੨੫ ॥[6]-ਬੰਧਨ* ਸੋਂ ਸ਼ਰੀਕਪਨ ਕਰਿਬੋ। ਮਤਸਰ ਆਦਿ ਅਸੂਆ ਧਰਿਬੋ।ਪੂਰਬ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਠਾਵਾ[7]-। ਚਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਇ ਪਛੁਤਾਵਾ॥੨੬॥ਧਰੀ ਸਰਲਤਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਭਲੇ।-ਭਈ ਸਫਲਤਾ ਗੁਰ† ਸੰਗ ਮਿਲੇ-। ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਅਨੰਦਪੁਰ ਗਾਥਾ। 'ਕਿਮ ਬਿਰੋਧ ਉਪਜਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਥਾ ?॥੨੭॥ ਛਿਮਾ ਧਾਰਿ ਇਤ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਆਇ।ਨਹਿਂਨ ਜੰਗ ਤਿਨ ਸੰਗ ਮਚਾਏ'।ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸਕਲ ਬਖਾਨਾ। 'ਮੂਢ ਚਹੈਂ ਹਮ ਸੌਂ ਛਲ ਠਾਨਾ ॥੨੮॥ ਕਪਟ ਸੰਗ ਚਹਿਂ ਲਹਯੋ ਮਤੰਗਾ। ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਕਿਮ ਪੁਜਹਿ ਕੁਢੰਗਾ[8]। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਈ ਰਣ ਤਯਾਰੀ। ਮਿਲਿ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸੌਂ ਤਬਹਿ ਬਿਚਾਰੀ[9]॥੨੯॥-ਬਯਾਹ ਬਿਖੈ ਹੁਇ ਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨਾ-। ਟਰ ਕਰਿ ਗਯੋ ਬੀਰਰਸ ਹਾਨਾ[10]। ਨਾਹਨੇਸ਼ ਇਤ ਹਮਹਿਂ ਬੁਲਾਯੋ। ਚਹਤਿ ਆਪਕੇ ਨਿਕਟ ਟਿਕਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਜਮਨਾ ਤਟ ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਘਾਲਯੋ ਆਨਿ ਆਪਨੋ ਡੇਰਾ‡। ਕਾਰਨ ਅਨਿਕ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਬਸਤਿ ਸੁ ਬਿਹਰਤਿ[11] ਅਨੰਦ ਉਪਾਏ' ॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਪੁਨ

---

[1]ਜੋੜਾ। [2](ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕੁਛ ਡਿੱਠਾ:-)। [3](ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਉਚੇਰਾ ਤੇਜ। [4]ਗੁਰੂ ਪੁਤ੍ਰ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ (ਐਸਾ) ਦੇਖਿਆ। [5](ਦੋਵੇਂ ਮਸੰਦ) ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਤਾਰਾ। [6](ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਿ:-) ਸਨਬੰਧੀਆਂ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਭਿਰਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਬਾਬੇ) ਨਾਲ ਜੋ ਸ਼ਰੀਕਪੁਣਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। [7]ਉਠਾਏ (ਮਤਸਰ, ਅਸੂਯਾ ਆਦਿ)। [8]ਕਿਵੇਂ ਖੋਟ ਪੁੱਜੇ। [9](ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ) ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। [10]ਬੀਰਰਸ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਟਲ ਗਿਆ। [11]ਵਸਦੇ ਤੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹਾਂ। *ਪਾ:-ਬੰਦਨ। †ਪਾ:-ਉਨ।
‡ਪਾ:-ਰਚਿ ਕਰਿ ਕੋਟ ਕੀਯੋ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ।

ਭਾਖਾ। 'ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਹਟਾਇ ਸਕਹਿ ਤੁਮ ਕਾਂਖਾ[1]। ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਬੈਸ ਮਮ ਥੋਰੀ। ਠਾਨਤਿ ਰਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਮ ਓਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਭੇਦ ਭਾਵ ਜੋ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਰਾਖਹੁ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰੀ। ਬਿਗਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਹਮਾਰੇ। ਜੋ ਕਰਿ ਪੀਛੇ ਕਰਹਿਂ ਬਿਗਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਸਭਿ ਡੇਰੇ ਕੀ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰਹੁ। ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ ਬਿਚਾਰਿ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਬੰਸ ਬਿਭੂਖਨ ਭਏ ਅਦੂਖਨ। ਬਿਘਨ ਤਿਮਰ ਗਨ ਕੋ ਜਨੁ* ਪੂਖਨ[2]॥੩੪॥ਬਹੁ ਕਾਰਨ ਕਰਿ ਜਨਮ ਤੁਹਾਰਾ। ਮੈਂ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਭਵਜਲ ਸਾਗਰ ਤਰਣ ਦੁਹੇਲਾ। ਇਸ ਕੋ ਤਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ੩੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭਰਯੋ ਜਹਾਜਾ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਜੀਵ ਸਮਾਜਾ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਚੰਡ[3]। ਜਿਸ ਤੇ ਫਟਯੋ ਭਯੋ ਖੰਡ ਖੰਡ[4] ॥ ੩੬ ॥ ਤਿਹ ਸਕੇਲਿ[5] ਪੁਨ ਏਕ ਬਨਾਵਹੁ। ਭਰਯੋ ਜਹਾਜ ਪਾਰ ਉਤਰਾਵਹੁ। ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ[6] ਇਕ ਬਾਰਿ ਬਖਾਨੀ।ਸਿਖ ਢਿਗ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਨਿਬੋ[7] ਬਾਨੀ†॥੩੭॥-ਗੁਰ ਕੋ ਭਰਯੋ ਜਹਾਜ ਉਦਾਰਾ।ਲਾਇ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ ਹੇਰਿ ਬਿਚਾਰਾ।ਭਾ ਬਹੁ ਖੰਡ ਮਿਲਹਿ ਪੁਨ ਸੋਈ। ਹੁਇ ਅਸ ਪੁਰਖ ਮਿਲਾਵਹਿ ਜੋਈ-॥ ੩੮ ॥ ਤਬਿ ਕੋ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰਤੋ ਰਹਯੋ। ਅਬਿ ਸੋ ਹੋਇ ਭਲੇ ਮੈਂ ਲਹਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਭਈ ਪ੍ਰਤੀਤ। ਬਿਗਰੇ ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਰਨ ਚੀਤ[8] ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸਭਿ ਲਹਯੋ।ਗੁਰ ਸੁਤ ਨਿਜ ਆਸ਼ੈ ਜਿਮ ਕਹਯੋ।ਬੋਲੇ'ਰਾਮਰਾਇ' ਗੁਰ 'ਸਾਚਾ[9]'। ਗੁਰ ਪਰ ਕੋ ਹਿਤ ਸੋਂ ਚਿਤ ਰਾਚਾ'॥੪੦॥ਪੁਨ ਤਟ ਦਿਸ਼ਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਰੀ।ਕੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਥਿਤ ਤਿਸ ਕੇਰੀ।ਬੇਮੁਖ ਹੁਇ ਕਰਿ ਖਰੇਕੁਚਾਰੀ[10]। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀਨਿ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਮੰਦ ਭਾਗ ਮਤਿਮੰਦ ਮਲੀਨੇ।ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨੇ। ਗਨ ਪਾਪਨ ਅਸ ਫਲ ਉਪਜਾਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥੪੨॥ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਲੋਕਿ ਤਿਨ ਕੋ ਮੁਸਕਾਨੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਨਤਯੋ ਪੁਨਹਿ ਬਖਾਨੇ। 'ਰਾਮਰਾਇ ਤੌ ਹੈ ਗੁਰ

[1]ਆਪਦੀ ਇੱਛਾ। [2]ਸੂਰਜ ਰੂਪ। [3]ਤਿੱਖੇ। [4]ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ (ਜਹਾਜ਼)। [5]ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ। [6]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ। [7]ਸੁਣੀ ਸੀ। [8]ਵਿਗੜੇ ਚਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸੁਧਾਰੋਗੇ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਸੱਚਾ ਹੈ। (ਅ) ਬੋਲੇ ਰਾਮਰਾਇ ਸਚਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। 'ਗੁਰੂ' ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਵ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਅਪਣੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮੁਹਰੀ ਯਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਜਿਵੇਂ ਮੰਜੀਆਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਦੇਖੋ ਟੂਕ* ਅਗਲਾ ਸਫਾ। [10]ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਵਾਲੇ।

*ਪਾ:-ਜਗ। †ਪਾ:-ਸਾਨੀ।

ਸਾਚੇ*।ਇਸ ਕੇ ਸਿਖ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਕਾਚੇ॥੪੩॥ਅਹੈ ਭੂਤਨੀ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਜਿਨਹੁੰ ਗੁਰਨਿ ਦਿਸ਼ਿ[1] ਕੀਨਿ ਪਿਛਾਰੀ।ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਈ। ਇਹੈ ਕਾਮਨਾ ਕਛੁ ਲੇ ਪਾਈ[2]' ॥ ੪੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪੁਨ ਗੁਰਦਾਸਹਿਂ ਹੇਰਾ। ਥਿਰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕੈ ਨੇਰਾ।'ਸੁਨਿ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਹਮਹਿਂ ਬਤਾਵਹੁ। ਹਮਰੇ ਸਨਮੁਖ ਤੀਰ ਚਲਾਵਹੁ ? ॥ ੪੫ ॥ ਕਿਸ ਕੋ ਬਲ ਲੇ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰਾ?ਜਿਸਤੇ ਮਹਿਦ ਗਰਬਕੋ ਧਾਰਾ'।ਤਬਿ ਲੱਜਤਿ ਹੱਯਸਿਗੁਰਦਾਸ। ਤਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਹਿਰਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੪੬ ॥ ਹਹਿਰਤਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਦ੍ਵੈ ਕਰਿ ਜੋਰਿ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!ਹਮ ਕੌ ਤੁਮਰਾ ਜੋਰ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਜੋ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ।ਹਮ ਕਰਿ ਸਕਹਿਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੁਮਾਰੇ' ॥ ੪੭ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋ 'ਧਨੁਖ ਜਿਨ ਧਾਰਾ। ਤਜਹਿ ਬਾਨ, ਤਿਹ ਨਾਮ ਸੁ ਤਾਰਾ।ਉਦੈ ਭਯੋ ਤਬਿਹੂੰ ਤੇ ਕਹ੍ਯੋ[3]। ਅਬਿ ਸੋ ਅਸਤ ਹੋਇ ਹਮ ਲਹ੍ਯੋ[4]' ॥ ੪੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੰਪਤਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ।ਰਹ੍ਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਗੁਰ ਅਗੁਵਾਨੀ।ਵਧਿਕੈ ਬਾਕ ਬਿਅਦਬੀ ਕਹ੍ਯੋ। ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੪੯ ॥ ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ। ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਕਰੇ ਭਰਿ ਮੁਦ ਉਰ। ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਬਿਦਾ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਤੀਰ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢਤਿ ਭਯੋ ॥ ੫੦ ॥ ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਲੇ ਸੰਗ

---

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਵਲ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਦੋਹਾਂ ਵਲ। [2]ਏਥੇ (ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ) ਕੁਛ ਕਾਮਨਾ ਪਾ ਲੈਣਗੇ। [3]ਉਦੇ ਹੋਇਆ ਤਦ ਤੋਂ (ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਉਹ) ਵਾਕ ਕਿਹਾ ਸੀ। [4]ਹਣ ਓਹ ਛੁਪ ਗਿਆ ਅਸਾਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ।

*ਏਥੇ 'ਗੁਰੂ' ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰਮੁਖ ਯਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਹੈ, ਕਿ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਆਗੂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਤਾਂ ਕਦੇ ਦੋ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਓਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਕ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਆਪ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁਖੋਂ ਜਸ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੧ ਅਤੇ ੩੮, ੩੯। 'ਬੋਲੇ ਰਾਮਰਾਇ ਗੁਰ ਸਾਚਾ' ਤੇ ਇਹ ਤੁਕ 'ਰਾਮਰਾਇ ਤੁੱਂ ਹੈਂ ਗੁਰ ਸਾਚੇ' ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਭੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਭੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਵਿੱਥ ਤੇ ਰਹੇ ਹੈਨ ਹੁਣ ਪਿਛਲੀ ਭੁੱਲ ਤੇ ਪਛੁਤਾਵਾ (ਵੇਖੋ ਅੰਕ ੨੬ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਹਿਤੂ ਬਣਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ 'ਸੱਚੇ' ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪਿੱਠ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭੂਤਨੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਕ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ, ਕਿ (ਭੁੱਲ ਮੰਨਕੇ) ਸਚੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਸਿਧਾਰਾ । ਕਛੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਨ ਉਚਾਰਾ[1]।ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨੋ ਆਪਨਿ ਡੇਰੇ। ਉਤਰਨੋ ਹਯ ਤੇ ਕੀਨਿ ਬਸੇਰੇ ॥੫੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਤਰੀ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਨਿ ਕਰਿ ਜਲ ਮਾਂਹਿ।ਰਵਿ ਤਨੁਜਾ ਕੇ ਬੀਚ ਹੀ ਚਲੇ ਆਇਂ ਹਰਖਾਹਿਂ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਚਲੇ ਨਊ ਜਲ ਕੇ ਅਨੁਕੂਲੈ[2] । ਅਵਿਲੋਕਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਵੈ ਕੂਲੈ। ਗਨ ਪੰਕਤਿ ਤਰੁਵਰੁ ਕੀ ਖਰੀ[3]। ਹੇਰਹਿਂ ਹਰੀ ਹਰੀ ਜਬਿ ਖਰੀ[4]॥੨॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੈ ਜਲ ਤਰਨੀ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਬਹੁ ਬਰਨੀ। ਪੁਸ਼ਪਤਿ[5] ਬਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਦਿਖਾਵਨਿ। ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਬਹੁ ਜਾਤਿ ਬਤਾਵਨਿ ॥ ੩ ॥ ਬਿਨਾ ਪੰਕ[6] ਤੇ ਚਾਰੁ ਪ੍ਰਵਾਹੂ।ਸ਼ਨਾਮਲ ਬਰਨ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਤਾਹੂ। ਨਗਰ ਪਾਂਵਟਾ ਤਟ ਪਰ ਜਾਂਕੇ । ਆਵਤਿ ਚਲੇ ਨੀਰ ਪਰ ਤਾਂਕੇ ॥੪॥ ਤੀਰ ਤੀਰ ਪਰ ਹਯ ਡੁਰਿਆਏ[7] । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਲੈ ਧਾਏ। ਜਹਿਂ ਬੈਠਨਿ ਕੀ ਰੁਚਿਰ ਸਥਾਈ।ਸਿਲਾ ਬਿਸਾਲ ਪਰੀ ਤਟ ਛਾਈ ॥ ੫ ॥ ਅਬਿ ਲੌ ਥਲ ਬਿਨ ਕਰਦਮ ਸੋਊ। ਦਿਖੀਅਤਿ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਤਟ ਦੋਊ। ਕਰੀ ਖਰੀ ਤਰਨੀ ਤਹਿਂ ਆਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਉਤਰੇ ਰਾਇ॥੬॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਕਵਿਤਾ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਰੂਰੇ ॥ ੭ ॥ ਪ੍ਰਥਮੈ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰੂ। ਛੰਦ ਸਵੈਯੇ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੂ। ਰੁਚਿਰ ਰਾਸ ਮੰਡਲ ਬਹੁ ਬਰਨਯੋਂ। ਉਪਮਾਨਹਿਂ ਉਪਮੇਯਹਿ ਕਰਨਯੋਂ[8] ॥੮॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਬੈਠਹਿਂ ਤਿਸ ਤੀਰ। ਸਿਲਾ ਸੰਗ ਖਸ[9] ਚਾਲਤਿ ਨੀਰ। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਲੌ ਚਢਿ ਆਵੈ।ਰਹੈਂ ਇਕਾਕੀ ਗਿਰਾ ਬਨਾਵੈਂ ॥ ੯ ॥ ਨਹਿਂ ਕਿਸਹੂੰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇ।ਦੂਰ ਦੂਰ ਰਹਿਂ ਥਿਰ ਸਭਿ ਕੋਇ।

---

[1]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮਸੰਦਾਂ) ਵਿਚ (ਮਿਲਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। [2]ਨਾਓ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਨਕੂਲ (ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ) ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। [3]ਖੜੀ ਹੈ। [4]ਜਦ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਹਰੀ ਕਤਾਰ ਰੁਖਾਂ ਦੀ ਤਾਂ) ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। [ਖਰੀ=ਸੁਹਣੀ]। [5]ਫੁਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ। [6]ਚਿਕੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਨਿਰਮਲ। ਚਿਕੜ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਵੀ ਸਿਆਲੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। [7]ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ ਘੋੜੇ ਲਈ ਆਏ। [8]ਉਪਮਾਨ ਤੇ ਉਪਮੇਯ ਕਰਕੇ।(ਅ) ਉਪਮਾਂ ਨਹਿਂ=ਕਿਸੇ ਉਪਮੇਯ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ; ਭਾਵ ਬਾਣੀ ਅਲੌਕਿਕ ਹੈ। [ਉਪਮਾਨ=ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜੈਸੇ, ਚੰਦ। ਉਪਮੇਯ=ਜਿਸਨੂੰ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਜੈਸੇ ਮੁਖ]। [9]ਖਹਿਕੇ।

ਮਨ ਟਿਕਾਇ ਬਰ ਬਾਨੀ ਰਚੈਂ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਲਾਸਾਦਿਕ ਬਿਧਿ ਸਚੈਂ[1] ॥੧੦॥ ਆਦਿ ਰਾਧਕਾ ਗੋਪੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਜਿਮ ਕੀਨਿ ਅਨੰਦ। ਬਰਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਇ। ਪੁਨ ਤੁਕਾਂਤ ਮਹਿਂ ਪੈਂਤੀ ਪਾਇ॥੧੧॥ ਆਦਿ ਕਕਾਰ ਸੁ ਅੰਤ ੜਕਾਰ[2]। ਜਿਹ ਜੋ ਬਰਨ ਜਥਾ ਕ੍ਰਮ ਧਾਰ[3]।ਪਾਇ ਸਵੈਯਨਿ ਕੋ ਜੁਤਿ ਕ੍ਰਾਂਤਿ[4]। ਪਾਠਕ ਸੁਮਤਿ ਲਖੈ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੧੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕੀ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ।ਸੁੰਦਰ ਕਵਿਤਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਈ। ਜਲ ਖਸਿ[5] ਚਲੈ ਸਿਲਾ ਕੇ ਸਾਥ। ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਜੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਨਾਥ॥੧੩॥ ਕਾਤਕ ਮਾਸ ਸੁੰਦਰੀਰੁਤਮੈਂ।–ਚਢੈਂ ਅਖੇਰਅਬਹਿ–ਹੁਇ ਚਿਤ ਮੈਂ।ਸਿੱਖ ਮਸੰਦਨ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਭਯੋ ਆਨਿ ਬਹੁ ਮੇਲ ਬਿਲੰਦ ॥੧੪॥ ਸਿਰੋ ਪਾਉ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਹਿਤ ਦੈਬੇ। ਪਠੇ ਦਾਸ ਹਿਤ ਮੋਲਹਿ ਲੈਬੇ। ਨਗਰ ਨਿਕਟ ਜੇਤਿਕ ਤਹਿਂ ਜਾਨੇ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਗਨ ਮਨੁਜ ਪਯਾਨੇ ॥ ੧੫ ॥ ਹੁਤੋ ਬੂੜੀਆ ਨਗਰ ਸਢੌਰਾ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਹੁੰਚੇ ਸਭਿ ਠੌਰਾ। ਸੌ ਦੋ ਸੌ ਪਗੀਆ ਤਹਿਂ ਲੀਨਿ।ਅਪਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਖੋਜਨ ਕੀਨਿ॥੧੬॥ਹਟਿ ਆਏ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਦਾਸਿ। ਜੇਤਿਕ ਹੁਤੀ ਸੁ ਆਨੀ ਪਾਸ। ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਸਰਯੋ ਸਭਿ ਕੋਰਾ। ਦਿਵਸ ਪੰਚਮੀ ਚਢੇ ਅਖੇਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਪੰਥ ਦੂਨ ਕੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਵਹਿਰਿ ਗਿਰਨ ਤੇ ਥਲ[6] ਦਿਖਰਾਏ। ਇਕ ਸਮ ਅਵਨੀ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਡੇਰਾ। ਬਿਚਰੇ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਅਖੇਰਾ॥ ੧੮ ॥ ਇਕ ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ[7] ਸ਼ੁਭ ਤਾਲ। ਤਹਿਂ ਕੋ ਮੇਲਾ ਅਧੋ ਬਿਸਾਲ। ਸੁਨਯੋਂ ਸੁ ਤੀਰਥ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬੈ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਬੋਲਹਿਂ ਇਮ ਤਬੈ॥੧੯॥ 'ਚਲਹੁ ਕਰਹਿਂ ਮੇਲਾ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਆਵਤਿ ਖਿਲਹਿਂ ਅਖੇਰ ਮਹਾਨਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਸੈਨਾ ਸੰਗਿ ਚਢੀ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੦ ॥ ਬਜਤਿ ਬਡੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਆਨਿ ਪਹੂੰਚੇ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਾ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਤਾਨਿ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ।'ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਿ ਕਾਨੇ॥੨੧॥ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਆਨਿ

[1]ਅਸਲ ਵਿਧੀ ਪੂਰਬਕ (ਸੰਚਦੇ=) ਸੰਕਲਤ ਕਰਦੇ ਭਾਵ ਰਚਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਿਤਾਰ ਦੇ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਕਕਾ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ੜਾੜੇ ਤਕ ਪੈਂਤੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [3]ਜੋ ਅੱਖਰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਇਆ ਹੈ। [4]ਸ੍ਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰ ਪਾਏ ਹਨ ਸ਼ੋਭਾਸਹਿਤ। [5]ਖਹਿਕੇ। [6]ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਥਾਂ। [7]ਨਾਮ ਹੈ ਤੀਰਥ ਦਾ, ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ਸਤ ਅੱਠ ਮੀਲ ਉਪਰ ਨੂੰ ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ।

ਪਗ ਪਰਸਹਿ।ਪਾਇਁ ਕਾਮਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿ।ਕਾਤਕ ਕੀ ਪੂਰਨਮਾ* ਨੇਰੇ†। ਮੇਲਾ ਭਯੋ ਸਕੇਲ ਘਨੇਰੇ॥ ੨੨॥ ਤਬਹਿ ਮਸੰਦਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਮਹਾਰਾਜ ਹਮ ਬਹੁ ਪੁਰਿ ਫਿਰੇ। ਪਗੀਯਾ ਥੋਰੀ ਲਯਾਵਨਿ ਕਰੇ ॥੨੩॥ ਖਰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਗ ਕੋ ਅਬੈ। ਕਰੇ ਉਪਾਇ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਬੈ।ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਹੋਇ ਸੁ ਕਰੀਅਹਿ। ਕਿਤ ਤੇ ਆਨਹਿਂ ? ਨਹੀਂ ਨਿਹਰੀਅਹਿ' ॥ ੨੪॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਚਰਿਤ ਬਿਚਾਰਾ।-ਬਲ ਤੇ ਛੀਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰਾ। ਭਾਗ ਜਾਇਂ, ਮੇਲਾ ਡਰ-ਪਾਵੈ। ਬਿਗਰੇ, ਜੰਗ ਕਰਨਿ ਬਨਿ ਆਵੈ[1] ॥੨੫॥ਤਊ ਨ ਸਰਿ ਹੈ ਕਾਰਜ ਕੋਊ। ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਇਮ ਸੁਖ ਤੇ ਸਿਧ ਹੋਊ-। ਨਿਜ ਸੁਭਟਨ ਸੋਂ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।'ਬਿਚਰਹੁ ਮੇਲੇ ਮਾਹਿਂ ਸਵਧਾਨਾ॥੨੬॥ਕਰਹਿਂ ਬਿਅਦਬੀ ਤੀਰਥ ਕੇਰੀ। ਤ੍ਯਾਗਹਿ ਲਘੁ ਸ਼ੰਕਾ[2] ਲਿਹੁ ਹੇਰੀ। ਨਿਕਟ ਤਾਲ ਕੇ ਜੋ ਨਰ ਹੋਇ। ਕਰਹਿ ਪਖਾਰਨ‡ ਕਰ ਬਿਚ ਕੋਇ[3] ॥ ੨੭॥ ਤਿਨਕੀ ਪਗੀਯਾ ਲੇਹੁ ਉਤਾਰੀ§। ਨਹਿਂ ਮਾਰਹੁ ਦੀਜਹਿ ਬਹੁ ਗਾਰੀ¶। ਬਿਚਰਹੁ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੀਰਥ ਕੇਰ। ਕਰਹਿ ਬਿਅਦਬੀ ਢਲ ਦਿਹੁ ਹੇਰਿ[4]' ॥ ੨੯॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ

---

[1]ਡਰ ਖਾਕੇ ਮੇਲਾ ਭਜ ਜਾਏਗਾ, ਜੇ ਵਿਗੜ ਖੜੋਤੇ ਤਾਂ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। [2]ਪਿਸ਼ਾਬ। [3]ਭਾਵ (ਤਾਲ) ਵਿਚ (ਜੋ) ਕੋਈ ਹੱਥ ਪਾਣੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ...... । [4]ਦੇਖਕੇ, ਭਾਵ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਏ ਤੇ ਡੰਡ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਕੇ ਦੇਣਾ।

*ਇਹੋ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਏਥੇ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ।

†ਪਾ:-ਡੇਰੇ ‡ਪਾ:-ਬਿਛਾਰਨਿ।

§ਲੋਕੀ ਉਸੇ ਤਾਲ ਵਿਚੋਂ ਹੱਥ ਪਾਣੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਪਖਾਨਾ ਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੀਮਾਰੀ ਪਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਫਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਤਾਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਤੇ ਸ਼ੌਚ ਕਰਨ, ਜੋ ਇਹ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨੇ ਉਸ ਲਈ ਹਲਕੀ ਸਜ਼ਾ ਪੱਗ ਲਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ। ਪਗਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਲਈ ਇਹ ਕੌਤਕ ਨਹੀਂ ਰਚਿਆ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਯਾਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸੀ, ਹਲਕੇ ਡੰਡ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅੰਕ ੨੫ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਜੋ ਲੋਕੀ ਭੱਜ ਹੀ ਨਾਂ ਜਾਣ।

¶ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਦਿਓ ਤੇ ਨਾ ਮਾਰੋ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹਲਕੀ ਜੇਹੀ ਝਾੜ ਪਾਓ ਤੇ ਪੱਗ ਲਾਹ ਲਓ।

ਹੁਕਮ ਸੁਭਟ ਸਵਧਾਨੇ।ਗਹੇ ਸਿਪਰ ਅਰੁ ਹਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੇ।ਲਘੁ ਸ਼ੰਕਾ[1] ਤਜਾਗਤਿ ਜੋ ਨੇਰੇ।ਬਿਚਰਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਨਰ ਕੌ ਹੇਰੇਂ॥੨੯॥ਤਿਸ ਕੀ ਤੂਰਨ ਪਾਗ ਉਤਾਰੈਂ। ਸਮੁਝਾਵਹਿਂ ਅਰੁ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰੈਂ*।'ਮੂਢਹੁ ਪਾਪ ਕਰਨਿ ਕੌ ਆਏ।ਕੈ ਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਚਹਤਿਗਵਾਏ'॥੩੦॥ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਕਰਤਿ ਨ ਬੈਨ। ਭਾਜਹਿਂ ਇਤ ਉਤ ਕਰਿ ਤਰੁ ਨੈਨ[2]।–ਆਛੀ ਭਨਹਿਂ–ਸਕਲ ਮਨ ਜਾਨੈਂ[3]। ਪਾਗ ਛਿਨਾਇ ਕਛੂ ਨ ਬਖਾਨੈਂ ॥ ੩੧॥ ਇਮ ਲੇ ਲੇ ਜੋਧਾ ਬਲਵਾਨ। ਕਰਹਿਂ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰਿ ਇਕ ਥਾਨ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਲੌ ਬਿਚਰਤਿ ਐਸੇ। ਪਗੀਆ ਕਰਹਿਂ ਉਤਾਰਨਿ ਤੈਸੇ॥ ੩੨ ॥ ਸਭਿ ਨਰ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਿਲੈਂ ਅਲਾਵੈਂ।'ਤੀਰਥ ਅਦਬ ਗੁਰੂ ਰਖਵਾਵੈਂ।ਨਰ ਮੂਰਖ ਮਹਿਮਾਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ। ਅਘ ਨਹਿਂ ਹਰਹਿਂ ਉਲਟ ਗਨ ਠਾਨਹਿਂ[4] ॥੩੩॥ ਧੰਨ ਧੰਨ' ਭਾਖਹਿਂ ਸਭਿ ਲੋਗ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਠਾਨਹਿਂ ਜੋਗ[5]। ਆਛੋ ਕਰਨ ਹੇਤੁ ਉਪਦੇਸ਼। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕੋ ਹੋਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'॥੩੪॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਾਗ ਛਿਨਾਇ ਸੁ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਇ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਲਗਿ ਮੇਲ ਸਕੇਲੇ। ਕਰਿ ਪਗੀਅਨਿ ਕੋ ਕਾਜ ਸੁਹੇਲੇ॥੩੫॥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਲੀਨਿ ਬਹੁਤੇਰੋ। ਦਰਸਹਿਂ ਪੂਜਹਿਂ ਭਾਵ ਘਨੇਰੋ। ਪਗੀਆ ਗਿਨੀ ਸਾਤ ਸੈ ਭਈ। ਧੋਵਨ ਹਿਤ ਧੁਬੀਆ ਕੌ ਦਈ ॥ ੩੬ ॥ ਕਰਿਕੈ ਤਯਾਰ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਨੀ। ਮਲ ਬਿਨ ਰੁਚਿਰ ਸੁਪੇਦ ਮਹਾਨੀ। ਆਗਲ ਪਾਛਲ[6] ਕਰਿ ਇਕਠਾਈ। ਗਨ ਮਸੰਦ ਸਿਖ ਲਏ ਬੁਲਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਸੀਸ ਦਈ ਬੰਧਵਾਇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਿ ਸਿਰੁਪਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਜਿ ਆਏ। ਕਰੇ ਬਿਦਾ ਸਭਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਏ॥੩੮॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਾਖਯੋ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ।ਕਈ ਬਾਰ ਚਢਿਗਏ ਅਖੇਰਾ।ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸਾ। ਜੁਗ ਤੀਰਥ[7] ਪਰ ਕੀਨਿਸਿ ਬਾਸਾ ॥ ੩੯॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਸੇਵਕ ਸਮੁਦਾਇ। ਧਰਿ ਧਰਿ ਭਾਵ ਦਰਸ ਕੋ ਆਇ। ਜਥਾ

[1]ਪਿਸ਼ਾਬ। [2]ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰਕੇ। [3]ਸਾਰੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਗਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। [4]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ (ਤੀਰਥ ਤੇ ਆਕੇ) ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤੇ (ਪਾਪ) ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। [5]ਮੁਨਾਸਬ ਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [6]ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੇ ਮਗਰਲੀਆਂ। [7]ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ ਦੇ ਪਾਸ ਰਿਣ ਮੋਚਨ ਨਾਮੇ ਇਹ ਦੂਸਰਾ ਤਲਾਉ ਬੀ ਤੀਰਥ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

*ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਗਾਲੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦਬਕੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੈ, ਗਾਲ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਅੱਗੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ।

ਸ਼ਕਤਿ ਕੀ ਧਰਹਿ ਅਕੋਰ। ਕਦਮ ਪਦਮ ਬੰਦਹਿਂ ਕਰ ਜੋਰਿ॥੪੦॥ਧਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਇ ਸਿਧਾਰਹਿਂ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਥਾਰਹਿਂ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿਕੈ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਚਹਿਤਿ ਪਾਂਵਟੇ ਕਿਯਸਿ ਪਯਾਨਾ॥੪੧॥ ਗਰਜਤਿ ਬਹੁ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਚਢੀ ਬਾਹਿਨੀ ਹੁਇ ਹੁਇ ਤਯਾਰਾ। ਪੰਥ ਪਾਂਵਟੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਗਏ।ਇਕ ਨਿਸ ਮਗ ਬਸਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਰਾਜ ਕੌਰ ਦਾ ਹਾਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸੇ ਪਾਂਵਟੇ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਹਯ ਸੈਨਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਮੰਗਲ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗਨ ਸੁਖਦਾਇ ॥੧॥ਚੌਪਈ ॥ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅਰਪਾਵੈ। ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਹਯ ਤੁਰਕੀ ਤਾਜ਼ੀ।ਚਪਲ ਬਲੀ ਆਨਹਿਂ ਬਰ ਬਾਜ਼ੀ[੧]॥੨॥ਬਿਦਤ ਬਾਤ ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰ।'ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਹਤਿ ਹਯ ਹੱਥਯਾਰ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਬਹੁ ਜਤਨ ਉਪਾਵੈਂ।ਜਿਤ ਕਿਤ ਦਰਬ ਦੇਤਿਹਯ ਲ੍ਯਾਵੈਂ॥੩॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਲਾਇਤ ਤੇ ਹੱਥਯਾਰ। ਖਰਚਹਿਂ ਧਨ ਕੋ ਰੁਚਿਰ ਨਿਹਾਰਿ। ਜਬਿ ਅਰਪਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਤਿ ਸਿੱਖਨ ਗੰਭੀਰ ॥ ੪ ॥ ਸੈਫ਼, ਤੁਫੰਗ, ਤਿਖੀ ਤਰਵਾਰੈਂ।ਬਿਛੂਏ ਬਾਂਕ ਦੁਧਾਰਨਿ ਧਾਰੈਂ[੨]।ਕੌਨ ਕੌਨਕੋ ਗਿਨੀਅਹਿ ਨਾਮੂ। ਆਨਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਹਿਦ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੫॥ਜਬਿ ਅਰਪਹਿਂ ਗੁਰ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੈਂ। ਲੋਹਾ ਪਰਖਹਿਂ ਭਲੇ ਨਿਹਾਰੈਂ।ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਦੇਂ ਸਿਖ ਕੌ ਪੁਨ ਖੁਸ਼ੀ ਅਪਾਰਾ ॥੬॥ਤਿਮ ਹੀ ਤਰਲ[੩] ਤੁਰੰਗਮ ਹੇਰੈਂ।ਜੋ ਆਨਹਿਂ ਦੇਂ ਖੁਸ਼ੀ ਬਡੇਰੈਂ।ਯਾਂਤੇ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚੌਪ ਚਹੰਤੇ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਆਨਹਿਂ ਧਨਵੰਤੇ॥੭॥ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਰਹਤਿ ਭੀਰ ਦਰਬਾਰ।ਕਾਂਖੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ।ਬਰ ਕੋ ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਹਿਂ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਪਿਖਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਰੂਰਹਿਂ॥ ੮ ॥ ਅਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕੁਛ ਕਥਾ।ਸੁਨੀਯਹਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬਾਤੀ ਜਥਾ। ਕਰਯੋ ਅਰਾਧਨ ਕਿਹ ਸਿਖ ਭੀਰ[੪]।ਅਧਿਕ ਦੂਰ ਕਿਤ ਸਿਮਰਯੋ ਧੀਰ ॥੯॥ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਾਹਤਿ-ਕਰਨ ਸਹਾਈ-। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਮਨ ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਈ[੫]। ਮਹਿਲਾ ਹੁਤੀ ਚਾਰ ਤਿਸ ਕੇਰੀ। ਰਾਜਕੁਵਰ

[੧]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਘੋੜੇ। [੨]ਟੇਢੇ ਤੇ ਦੋ ਧਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬਿਛੂਏ [ਬਿਛੂਆ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਟਾਰ ਹੈ ਜੋ ਬਿੱਛੂ ਦੇ ਡੰਗ ਵਾਂਙੂ ਟੇਢਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਂਕ=ਟੇਢਾ]। (ਅ) ਬਾਂਕ=ਇਕ ਖਮਦਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੀ ਹੈ। [੩]ਚੰਚਲ। [੪]ਭੀੜ ਪਈ ਤੇ। [੫]ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਕੋਲੋਂ।

ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਬਡੇਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਸੋ ਲਰਿ ਪਰੀ ਕੰਤ ਕੇ ਸੰਗ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਾ ਕੁਛ ਤਾਂਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ॥ ਰਿਸ ਉਰ ਧਾਰਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸੋਈ॥'ਮੇਰੋ ਰਹਨਿ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਹੋਈ ॥ ੧੧ ॥ ਬਨੌਂ ਇਕਾਂਕੀ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੌਂ। ਪ੍ਰਥਕ[1] ਤੁਮਹਿ ਤੇ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵੌਂ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਮਰਾਇ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਇਤ ਤੇ ਪਯਾਨ ਕਰਨਿ ਕੋ ਚਹ੍ਯੋ? ॥ ੧੨ ॥ ਜਹਿਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹੋਇ ਹਮਾਰੇ। ਤਹਿਂ ਹੀ ਬੈਠੇ ਕਰਹਿਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਅਪਰ ਕੌਨ ਸੇ ਥਲ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ। ਮਮ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਆਪ ਪੁਜਾਵੈਂ॥੧੩॥[2]ਔਰ ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਕੋ ਧਾਰਹਿਂ॥ਅਪਨੇ ਸਿੱਖ ਬਨਾਇ ਉਧਾਰਹਿਂ'। ਸੁਨਿ ਪਤਿ ਤੇ ਰਿਸ ਅਤਿ ਉਪਜਾਈ॥ਮੁਖ ਤੇ ਮਹਿਦ ਕਠੋਰ ਅਲਾਈ ॥ ੧੪ ॥ 'ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਜਹਿਂ ਤੁਵ ਸਿਖ ਹੋਇ। ਤਹਿਂ ਬਾਸਾ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਨ ਕੋਇ। ਜਿਸ ਥਲ ਨਹੀਂ ਨਾਮ ਸਿਖ ਦਾਸ। ਤਹਿਂ ਅਵਾਸ ਕਰਿ ਲੈਹੌਂ ਬਾਸ'॥੧੫॥ਇਮ ਪ੍ਰਨ ਕਰਿ ਕਸਵਾਯੋ ਡੇਰਾ। ਲੇ ਕਛੁ ਦਾਸ ਚਲੀ ਗਿਰ ਓਰਾ। ਤੀਰ ਤੀਰ ਸੈਲਨਿ ਕੇ ਜਾਤਿ। ਉਤਰਹਿ ਕਹੂੰ ਬਸਨ ਹਿਤ ਰਾਤਿ ॥ ੧੬ ॥ ਬਸਹਿਂ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਵੈਂ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕੁਛ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵੈਂ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਪਿਖਿ ਉਠਿਵਾਵਹਿ ਡੇਰਾ॥ਨਹੀਂ ਲੇਤਿ ਕਿਸ ਪਾਸ ਅਕੋਰਾ॥੧੭॥ ਕਿਤ ਕਿਤ ਨਿਸਾ ਬਸਹਿ ਤਮ ਹੋਏ। ਖੋਜਤਿ ਥਲ ਜਹਿਂ ਸਿੱਖ ਨ ਕੋਏ। ਬਹੁਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਫਿਰਿ ਹੇਰੇ। ਇਮ ਚਲਿ ਆਈ ਦੂਰ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੮॥ ਮਿਲਿ ਸਿਖ ਜੂਥ[3] ਤੁਰਤ ਉਠਿ ਚਾਲਹਿ॥ਤਿਮਰ ਪ੍ਰਬਿਰਤੇ ਡੇਰਾ ਘਾਲਹਿ। ਗਮਨਤਿ ਗਮਨਤਿ ਆਈ ਤਹਿੰਵਾ। ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ ਮੰਦਿਰ ਜਹਿੰਵਾ॥੧੯॥ਮਨੂਮਾਜਰਾ[4]ਪੁਰਿ ਤਿਹ ਪਾਸ॥ ਉਤਰੀ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਤਿਹ ਬਾਸ। 'ਕੌਨ ਅਹੈ ਇਹ' ਬੂਝ੍ਯੋ ਆਨਿ। ਮਾਨਵ ਮਿਲੇ ਕਿਤਿਕ ਤਿਸ ਥਾਨ॥੨੦॥ ਕਹ੍ਯੋ ਕਹਾਰਨਿ ਬਚ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। 'ਪਤਨੀ ਰਾਮਰਾਇ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਬਸਿਓ ਚਾਹਿਤਿ ਤੁਮਰੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ॥ਕਰਨਿ ਸਦਨ ਕੀ ਬਾਂਛਾ ਉਰ ਮਹਿਂ'॥੨੧॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਰਨਿ ਅਨਾਦਰ ਕਰ੍ਯੋ॥'ਕੌਨ ਗੁਰੂ?ਹਮਭਾਉ ਨ ਧਰ੍ਯੋ। ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਹੁ ਉਠਾਵਹੁ ਡੇਰਾ। ਹਮ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ, ਹੈ ਕਿਸ

---

[1]ਵੱਖਰੀ ਹੋਕੇ। [2]ਹੋਰ ਤੂੰ ਕੇਹੜੀ ਤਾਕਤ ਰਖਦੀ ਹੈਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਬਣਾਕੇ ਉਧਾਰ ਕਰੇਂਗੀ? [3](ਜਿੱਥੇ) ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਮਿਲੇ (ਉਥੋਂ)। [4]ਮਨੀਮਾਜਰਾ ਜੋ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਥਾਂ ਕੈਥਲ ਵਾਂਗੂ ਕਦੇ ਸਿਖ ਰਿਆਸਤ ਸੀ।

ਓਰਾ[1]॥੨੨॥ ਸੁਨਿਕੈ ਰਾਜ ਕੁਵਰ ਹਰਖਾਨੀ। ਬਸਿਬੇ ਹੇਤੁ ਥਾਉਂ ਸੋ ਜਾਨੀ। –ਇਸ ਪੁਰਿ ਮੋਂ ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ[2] ਸਿੱਖ। ਬੈਸ ਬਿਤਾਊਂ ਬੈਸਿ ਭਵਿੱਖ[3]–॥੨੩॥ ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਰਿ ਸੋ ਨਰ ਸਮੁਝਾਇ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਲੀਨਿ ਜਮਾਇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਹਿਂ ਸਦਨ ਬਨਾਇ। ਕੀਨਸਿ ਬਾਸ ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਇ॥੨੪॥ ਬਸ-ਤਯੋ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤਾਇ। ਗ੍ਰੀਖਮ ਤੇ ਬਰਖਾ ਰਿਤੁ ਆਇ। ਬਰਖਹਿ ਮੇਘ ਘਟਾ ਹੁਇ ਭਾਰੀ। ਪਰਹਿ ਬਿਸਾਲ ਧਰਾ ਪਰ ਬਾਰੀ[4]॥ ੨੫॥ ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਬਹੁ ਬਰਖਤਿ ਨੀਰ। ਗਯੋ ਛਾਤ ਕੋ ਟੂਟ ਛਤੀਰ। ਜਲ ਘਰ ਬਿਖੈ ਪਰਨਿ ਬਹੁ ਲਾਗੇ। ਠਾਨਹਿਂ ਜਤਨ ਦਾਸ ਤਿਸ ਜਾਗੇ॥੨੬॥ ਰਾਜ ਕੌਰ ਲਖਿ ਬਿਘਨ ਬਡੇਰਾ। ਹੁਤੋ ਚੌਧਰੀ ਬਡ ਪੁਰਿਕੇਰਾ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਪਠਾ-ਇਸਿ ਦਾਸ। 'ਜਾਹਿ ਤੁਰਤ ਭਨੀਅਹਿ ਤਿਸ ਪਾਸ॥ ੨੭॥ ਇਕ ਸ਼ਤੀਰ ਉਚਵਾਇ ਸੁ ਲਯਾਊ। ਨਰ ਗਨ ਸੰਗ ਤੁਰਤ ਅਬਿ ਆਊ। ਸਦਨ ਗਿਰ ਗਯੋ ਚਲੌ ਉਧਾਰਹੁ[5]। ਪੂਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਜਿਮ ਉਰ ਧਾਰਹੁ'॥੨੮॥ ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਗਮਨਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਾਇ ਜਗਾਯੋ ਸਦਨਉਤਾਲਾ। 'ਘਰ ਮਾਤਾਕੋ[6] ਤੁਟਯੋ ਸ਼ਤੀਰ। ਤੋਹਿ ਹਕਾਰਯੋ ਚਲੀਅਹਿ ਤੀਰ'॥ ੨੯॥ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਹੁਤੋ ਧਨੀ ਕੁਛ ਮਨ ਨਹਿਂ ਭਾਈ। [7]'ਬਰਖਾ ਅਧਿਕ ਤਿਮਰ ਘਨ ਛਾਯੋ। ਜਤਨ ਨ ਬਨੈ ਅਬੈ ਕਿਤ ਜਾਯੋ[8]'॥੩੦॥ ਜਾਇ ਦਾਸ ਤਤਕਾਲ ਬਖਾਨੀ। ਰਾਜਕੁਅਰ ਪੁਨ ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। 'ਅਲਪ[9] ਚੌਧਰੀ ਦੂਸਰ ਜੋਈ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਤੁਰਤ ਹਕਾਰਹੁ ਸੋਈ॥੩੧॥ ਘਰ ਕੇ ਨਰ[10] ਅਰੁ ਲਯਾਇ ਸ਼ਤੀਰ[10]। ਤੂਰਨ ਆਇ, ਜਾਹੁ ਤਿਸ ਤੀਰ[11]'। ਧਾਇ ਦਾਸ ਤਿਸ ਕੇ ਘਰ ਗਯੋ। ਕਾਰਜ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ॥ ੩੨॥ 'ਚਲਹੁ ਜਤਨ ਕਰਿ ਛਾਤ ਸੁਧਾਰਹੁ। ਪੂਰਵਹੁ ਅਭਿਲਾਖਾ ਜਿਮ ਧਾਰਹੁ'। ਸੁਨਤਿ ਜਾਟ ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੈ। –ਮਮ ਕੁਲ ਰਾਜ ਕਰਹਿ ਦੁਖ ਟਾਰੈ–॥ ੩੩॥ ਲੇ ਸ਼ਤੀਰ ਘਰ ਕੇ ਨਰ ਜਾਲਾ। ਬਰਖਾ ਤਿਮਰ ਬਿਖੈ ਤਹਿਂ ਚਾਲਾ। ਜਾਇ ਤੁਰਤ ਕਰ ਬੰਦਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਫੁਰਮਾਵਹੁ ਮੈਂ ਲੇ ਕਰਿ ਆਯੋ'॥ ੩੪॥

---

[1]ਹੋਊ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ (ਰਾਮਰਾਇ ਗੁਰੂ)। (ਅ) ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਹੈ ? [2]ਭਾਵ ਰਾਮਰਾਇ ਦਾ। [3]ਬੈਠਕੇ ਇਥੇ ਬਿਤਾਵਾਂਗੀ ਅਗਲੀ ਆਯੂ। [4]ਜਲ। [5]ਬਚਾਓ। [6]ਮਾਤਾ(ਰਾਜਕੌਰ) ਦੇ ਘਰ ਦਾ। [7](ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:–)। [8]ਐਸ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ (ਕੋਈ) ਜਾਵੇ। [9]ਛੋਟਾ। [10](ਚੌਧਰੀ) ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਸ਼ਤੀਰ ਲਿਆਵੇ। [11]ਤਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਓ।

ਰਾਜਕੁਵਰ ਤਿਹ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ। 'ਛਾਤ ਬਨਾਵਹੁ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ'। ਓਢਿ ਕਾਮਰੀ[1] ਲਗੇ ਬਨਾਵਨਿ। ਪੂਰਬ ਦੀਪਕ ਕਰੇ ਜਲਾਵਨਿ ॥ ੩੫ ॥ ਕਰੇ ਉਪਾਵ ਸ਼ਤੀਰ ਟਿਕਾਵਾ। ਊਪਰ ਗਨ ਕਾਸ਼ਟ ਤੇ ਛਾਵਾ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਖਨਿ ਖਨਿ ਤਿਸ ਪਰ ਪਾਈ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਲੌ ਭਲੀ ਬਨਾਈ ॥੩੬॥ ਰਾਜਕੁਵਰ ਪਿਖਿ ਹਰਖ ਉਪੰਨਾ। ਕਹਯੋ 'ਲੇਹੁ ਬਰ' ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨਾ। 'ਜੋ ਇਸ ਸਮੈਂ ਜਾਚਨਾ ਕਹੈਂ। ਨਿਹਸੰਸੈ ਮੁਝ ਤੇ ਸੋ ਲਹੈਂ'॥੩੭॥ਸੁਨਤਿ ਜਾਟ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਰੱਯਤ ਹੋਨਿ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਜਾਨਾ। ਜੇ ਤੁਮਰੋ ਮਨ ਕਰੁਨਾ ਢਰਯੋ। ਦੀਜਹਿ ਰਾਜ ਮਹਿਦ ਸੁਖ ਭਰਯੋ॥ ੩੮॥ ਮਮ ਕੁਲ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਦਾਰਿਦ ਰਹੈ। ਅਬਿ ਤੇ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਘਰ ਮਹਿਂ ਲਹੈ[2]'।ਸੁਨੀ ਕਾਮਨਾ ਜਾਚਨ ਕੀਨਿ। ਰਾਜਕੁਅਰ ਸੋਈ ਬਰ ਦੀਨ॥੩੯॥'ਅਬਿ ਤੇ ਹੋਇ ਬੰਸ ਮਹਿਂ ਰਾਜਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਵਧੈ ਸਮਾਜਾ। ਮੋਰ ਹਕਾਰਯੋ ਆਇ ਨ ਜੋਈ[3]। ਰੱਯਤ ਬਨਹਿ ਤੋਹਿ ਕੁਲ ਸੋਈ[4]' ॥੪੦॥ ਇਮ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲਾ। ਵਧਨਿ ਲਗਯੋ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਨੂ ਮਾਜਰੇ ਮੈਂ ਸੋ ਰਾਜੇ। ਅਬਿ ਲੌ ਲਖੀਅਤਿ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜੇ*॥੪੧॥ਰਾਜਕੁਵਰ ਬਸਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ।ਤਹਿਂ ਤਨ ਤਜਿ ਸੁਰ ਲੋਕ ਸਿਧਾਈ। ਪੂਜਹਿਂ ਤਹਾਂ ਦੇਹੁਰਾ ਸੋਈ। ਅਬਿ ਲੌ ਅਹੈ ਪਿਖਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੪੨॥ ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਕੀ ਘਰਨੀ। ਹੁਤੀ ਬਡੀ ਤਿਸ ਕੀ ਕਥ[5] ਬਰਨੀ। ਅਪਰ ਤੀਨ ਮਹਿਲਾ ਤਿਸ ਕੇਰੀ। ਬਸਤਿ ਨਿਕਟ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੀਨੋ ਮਹਿਂ ਮੁਖਿ ਏਕ ਤ੍ਰਿਯ ਨਾਮ ਕੁਵਰ ਪੰਜਾਬ[6]। ਚਹਿਂ ਸਹਾਇਤਾ ਸਿੱਖ ਕੀ,ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ ਸ਼ਿਤਾਬ[7] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਾਸ ਬਿਠਾਇ ਅਧਿਕ ਸਤਿਕਾਰੀ। ਰਾਮਰਾਇ ਤਿਹ ਸਾਥ ਉਚਾਰੀ। 'ਅੰਤਰ ਕੋਸ਼ਠ[8] ਕੇ ਤਨ ਮੇਰੋ। ਥਿਰਯੋ ਰਹੈ, ਕੋ ਇਸਹਿ ਨ ਹੇਰੋਂ[9] ॥੨॥ ਮੋ ਕਹੁ ਕਾਰਜ ਹੈ

[1]ਕੰਬਲ ਉਪਰ ਲੈਕੇ। [2]ਦੇਖਾਂ। [3]ਭਾਵ ਵੱਡਾ ਚੌਧਰੀ। [4]ਰੱਯਤ ਬਣੇਗਾ ਤੇਰੀ ਕੁਲ ਦੀ ਉਹ ਭਾਵ ਵੱਡਾ ਚੌਧਰੀ। [5]ਕਥਾ। [6]ਪੰਜਾਬ ਕੌਰ। [7](ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ) ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ. ਕਰਕੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਛੇਤੀ (ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ) ਨੂੰ। [8]ਕੋਠੇ। [9]ਕੋਈ ਦੇਖੇ ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸਿਖ ਰਾਜੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਰਿਆਸਤ ਜ਼ਬਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ।

ਅਤਿ ਭਾਰੀ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਕਰਿ ਲੇਹੁੰ ਸਿਭਾਰੀ। ਕਿਸਹੂੰ ਨਿਕਟ ਨ ਆਵਨਿ ਦੀਜੈ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਰੱਖਯਾ ਤਨ ਕੀਜੈ' ॥ ੩ ॥ ਇਮ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਸਮੁਝਾਈ।ਕੋਸ਼ਠ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਸਹਿਸਾਈ। ਕਰੇ ਕਿਵਾਰ ਅਸਿ-ਜਤਿ[1] ਠਾਢੇ। ਅੰਤਰ ਸਾਂਕਰ ਦੇ ਕਰਿ ਗਾਢੇ[2]॥੪॥ਆਸਤਰਨ[3] ਪਰ ਤਤ-ਛਿਨ ਪਰ੍ਯੋ। ਨਿਜ ਸ਼ਕਤੀ ਬਲ ਕੌ ਬਹੁ ਕਰ੍ਯੋ। ਤਨ ਕੌ ਤ੍ਯਾਗਿ ਗਯੋ ਜਹਿ ਜਾਨਾ। ਨਿਜ ਸਿਖ ਕੋ ਲਖਿ ਕਾਜ ਮਹਾਨਾ ॥੫॥ਜਬਿ ਇਕ ਜਾਮ ਬਿਤੀਤਨਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਬੀਚ ਮਸੰਦਨ ਰੌਰਾ ਪਰ੍ਯੋ। 'ਨਹਿਂ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰ ਵਹਿਰ ਹਮਾਰੇ। ਜਥਾ ਦੇਤਿ ਨਿਤ ਦਰਸ ਉਦਾਰੇ ॥੬ ॥ ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ'। ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨਾ।ਚਿਤਵਤਿ ਘਟਿਕਾ ਚਤੁਰ ਬਿਤਾਈ। ਇਕ ਥਲ ਭੇ ਮਸੰਦ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੭ ॥ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਮੁੱਖਿ ਸੁ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਏ। ਕਹਿ ਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਇਮ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਗਏ ਜਿਤ ਜਾਨੋ। ਨਹਿਂਨ ਬਿਲੋਕਹੁ ਚਿੰਤ ਨ ਠਾਨੋ ॥੮ ॥ਤੂਸ਼ਨ ਰਹਹੁ ਲਖਹੁ ਉਰ ਐਸੇ। ਕਾਰ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਪੂਰਬ ਜੈਸੇ'। ਸੁਨਯੋਂ ਸੁ ਮਾਨਯੋਂ ਸਭਿ ਜਿਮ ਕਹ੍ਯੋ। ਤਊ ਸਚਿੰਤ ਤਿਨਹਿ ਮਨ ਰਹ੍ਯੋ[4]*॥੯॥ਬਚ ਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰ ਜੋ ਭਾਖਾ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਪਰ ਰਾਖਾ। ਦਿਵਸ ਬਿਤ੍ਯੋ ਸੋ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਮਿਲੇ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਕਹੈਂ ਸੁ 'ਹਮ ਗੁਰ ਤਨ ਤਜਿ ਗਯੋ।ਸੋ ਅਬਿ ਲੌ ਨਿਕਸਤਿ ਨਹਿਂ ਭਯੋ।ਜੋ ਸਹਾ-ਇਤਾ ਕੌ ਕਿਤ ਜਾਤੇ।ਤੌ ਉਠਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤੇ॥੧੧॥ ਕਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰ ਲਖਿ ਭੇਵ। ਅਚਰਜ ਚਰਿਤ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰਦੇਵ। ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਤਨ ਮਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਨ ਮਹਾਨੀ[5]। ਇਸ ਕੀ ਕਹੀ ਕਹਾਂ ਸਚ ਜਾਨੀ ॥ ੧੨॥ ਅਪਨਿ ਭੇਵ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਨ। ਨਿਕਟਿ ਨ ਕਿਸ ਕੇ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ। ਧੀਰਜ ਦੇਨ ਹੇਤੁ ਇਸ ਮਨ ਕੌ। ਧਰਹਿ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਰੁਦਨ ਕੌ॥੧੩॥ ਯਾਂ ਤੇ ਕਛੁ ਫਰੇਬ ਸੰਗ ਬਾਨੀ। ਕਹੀ ਹੋਇਗੀ, ਨਹਿਂ ਇਸ ਜਾਨੀ। ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਜਿਮ ਖੁਲਹਿਂ ਕਿਵਾਰ।ਸਭਿਮਿਲਿ ਕਯੋਂ ਨ ਹਿਲੋਤਿਨਿਹਾਰ'॥੧੪॥

---

[1]ਬੰਦ। [2]ਸੰਗਲੀ ਮਾਰਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [3]ਵਿਛੌਣੇ ਉਪਰ। [4]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਰਿਹਾ। [5]ਇਸਤ੍ਰੀ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮੁਆਮਲਾ ਫਹਿਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। (ਅ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ (ਬੁੱਧੀ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

*ਪਾ:-ਤਨਹਿ ਮਨ ਰਹਯੋ।

ਗਰਬਤਿ ਧਨੀ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਧਰਹਿਂ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਮੰਦ।ਜਬਹਿ ਜਤਨ ਕਛੁ ਲਾਗਹਿਂ ਕਰਨੇ। ਤੋਰ ਕਿਵਾਰਨ ਚਹਤਿ ਉਘਰਿਨੇ[1] ॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰ ਤਬਿ ਦਾਸੀ। ਭੇਜੀ ਤੂਰਨ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਕਰੇ ਹਟਾਵਨਿ 'ਤੁਮ ਕਜਾ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਰੋ ॥੧੬॥ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕਰਿ ਆਪ ਸਿਧਾਰੇ।ਬਰਜੇ ਕਰੋਂ ਨਹਿਂ ਰਹਿਤਿ ਹਮਾਰੇ। ਪੁਨ ਆਵੈਂ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਸੰਭਾਰਹਿਂ। ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਦਰਸ ਦਿਖਾਰਹਿਂ'॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਪਾਸ। 'ਗੁਰ ਬਚ ਮਹਿਂ ਕਿਮ ਧਾਰਤਿ ਆਸ। ਰੁਦਨ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿਂ ਉਪਜੈ ਤੋਹੀ।ਹਿਤ ਧੀਰਜ ਕੇ ਭਾਖਜੋ ਹੋਹੀ ॥੧੮॥ ਕਜੋਂ ਗਤਿ ਕਰਨਿ ਦੇਤਿ ਨਹਿਂ ਆਛੇ। ਅਜਹੁ ਜੀਵਬੋ ਪਤਿ ਕੋ ਬਾਂਛੇ। ਆਠ ਪਹਿਰ ਬੀਤੇ ਤਨ ਤਜਾਗੇ। ਅਬਿ ਦੁਰਗੰਧਤਿ ਹੋਵਨਿ ਲਾਗੇ॥੧੯॥ਕਜੋਂ ਸਸਕਾਰ ਨ ਦੇਤਿ ਸਰੀਰ। ਕਹਾਂ ਕਹੇ ਪਰ ਬਾਂਧਤਿ ਧੀਰ[2]। ਜਿਮ ਭਾਖੀ ਸੋ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹਿਂ। ਨਾਹਕ ਬੈਠੀ ਹਠ ਕੋ ਠਾਨਹਿਂ'॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰ ਪੁਨ ਕਹੀ।'ਤਨ ਤਜਿਬੇ ਗਤਿ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਲਹੀ।ਜੁਤਿ ਉਤਸਾਹ ਧੀਰਕੇ ਸਾਥ। ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਕਹਜੋ ਬਚ ਨਾਥ ॥ ੨੧ ॥ –ਨਹਿਂ ਕਿਵਾਰ ਕਿਮ ਖੋਲਨਿ ਕਰੀਅਹਿ–। ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਡਰ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰੀਅਹਿ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਹਿਂਗੇ ਭਾਰੇ।ਲਖਹਿਂ ਅਵੱਗਜਾ ਜਰਹਿਂ[3] ਉਖਾਰੇ'॥੨੨॥ਨੀਠ ਨੀਠ ਇਮ ਬਰਜਿ ਹਟਾਏ।ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਅਬਿ ਦੇਹਿਂ ਜਰਾਏ।ਰੌਰਾ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਦਿਨ ਸਾਰੇ। ਪਰੀ ਜਾਮਨੀ ਤਿਮਰ ਪਸਾਰੇ ॥੨੩ ॥ ਮਿਲਿ ਮਸੰਦ ਤਬਿ ਮਤਾ ਪਕਾਏ। 'ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਮਿਟਹੁ ਜਿ ਕਿਮਹੁ ਹਟਾਏ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਦਿਹੁ ਸਸਕਾਰ।ਕੀਜਹਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕਾਰ'॥੨੪॥ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਇਮ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸੋਏ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਅਰਣੋਦੇ ਹੋਏ। ਤਤਛਿਨ ਤੋਰਿ ਕਿਵਾਰ ਉਘਾਰੇ। ਸਿਹਜਾ ਊਪਰ ਪਰੇ ਨਿਹਾਰੇ॥੨੫॥ ਕਹਿ ਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰ ਬਹੁ ਰਹੀ।ਗਰਬਤਿ ਮੂਢਨ ਮਾਨੀ ਨਹੀਂ। ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਨ ਲੀਨਿ ਉਚਾਈ। ਸਸਕਾਰਨਿ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ॥੨੬॥ਆਦਿ ਪੰਜਾਬ ਕਇਰ ਰੁਦਨਾਵੈ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਡ ਸ਼ੋਕ ਬਧਾਵੈ। ਦਿਨਕਰ ਚਢਜੋ ਬਿਮਾਨ ਬਨਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਤਿਹ ਊਪਰ ਲਾਯੋ॥੨੭॥ਦਾਸ ਮਸੰਦ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਏ।ਸੁਨਿ

---

[1]ਖੋਲ੍ਹਣੇ। [2]ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਕਹੇ ਪਰ ਕਿਉਂ ਧੀਰਜ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈਂ। [3]ਜੜ੍ਹਾਂ।

ਸੁਨਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਸਭਿ ਆਏ। ਫੂਲਨ ਮਾਲਾ ਚੰਦਨ ਆਨਯੋਂ।ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਮਿਲਤਿ ਬਖਾਨਯੋਂ ॥੨੮॥ ਕੇਤਿਕ ਰੋਦਤਿ ਸ਼ੋਕ ਵਧਾਵਹਿਂ। ਗਨ ਧਨਵਾਨ ਮਸੰਦ ਅਲਾਵਹਿਂ। 'ਪਿਖਹੁ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਕਸਾ ਕੀਨਿ। ਗੁਰ ਕੋ ਭੇਦ ਸਕੀ ਨਹਿਂ ਚੀਨ ॥੨੯॥ ਖੋੜਸ਼ ਜਾਮ ਰਹਯੋ ਤਨ ਖਾਲੀ। ਸਸਕਾਰਨਿ ਕੀ ਕੀਨਿ ਨ ਚਾਲੀ। ਅਬਿ ਭੀ ਤਿਸਕੋ ਕਹਯੋ ਮਿਟਾਯੋ। ਅੰਤਰ ਹੇਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਾਯੋ॥੩੦॥ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਾਸਤੇ ਪਰਯੋ ਸਰੀਰਾਹਮ ਨੇ ਜਾਨ ਲੀਨਿ ਬਿਨ ਤੀਰ'[1] ।ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਤਯਾਰੀ ਠਾਨਹਿਂ। ਚੰਦਨ ਕਾਸ਼ਟ ਸੰਚਹਿਂ, ਆਨਹਿਂ ॥ ੩੧ ॥ ਪੁਨ ਮਸੰਦ ਮਿਲਿਕੇ ਸਮੁਦਾਇ।ਹਿਤ ਸ਼ਨਾਨ ਕੇ ਜਲ ਸੁਚ ਲਯਾਏ। ਹੁਤੇ ਮੁੱਖਿ ਤਨ ਤਿਨਹੁ ਉਠਾਯੋ।ਜੀਵਤਿ ਮਨਹੁ ਸਭਿਨਿ ਦਰਸਾਯੋ ॥੩੨॥ ਪੁਨ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਬਚ ਭਾਖਾ। 'ਬੁਰਾ ਕੀਯੋ ਤੁਮ ਤਨ ਨਹਿਂ ਰਾਖਾ। ਦੁਤਿ ਜੀਵਤਿ ਸਮ ਦੇਖੀ ਪਰੈ।ਇਮ ਨਹਿਂ ਰਹੈ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਮਰੈ'॥੩੩॥ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਲਗੀ ਅਰਾਧਨਿ ਪਤਿਕੋ।–ਕਹਾਂ ਕੀਨਿ ਤੁਮ ਪਾਛਲ ਗਤਿਕੋ।ਅਬਿ ਭੀ ਪਹੁੰਚਹੁ ਦੇਹਸੰਭਾਰੋ।ਖੋਟ ਮਸੰਦਨ ਕੋ ਨਿਰਧਾਰੋ ॥੩੪॥ ਮੇਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਮੂਰਖ ਮਾਨਹਿਂ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੁਛ ਰਾਵਰਿ ਜਾਨਹਿਂ–।ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਿ ਧਯਾਨ ਜਬਿ ਠਾਨਾ।ਲਗੇ ਕਰਾਵਨ ਤਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ॥੩੫॥ਜਲ ਘਟ ਕੋ ਜਲ ਊਪਰ ਡਾਰਾ।ਅਰੁਸਾਧ੍ਰੀ[2] ਕਰਿ ਧਯਾਨ ਹਕਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਥਿਰ ਹੁਤੇ ਸਰਬਗਤਿ ਜਾਨੀ। ਕੀਨਿ ਆਗਵਨ ਤੂਰਨ ਠਾਨੀ॥੩੬॥ਗਗਨਪੰਥ[3]ਮਹਿਂ ਤਤਛਿਨਆਇ।ਦੇਖੇ–ਮਿਲੇਲੋਕ ਸਮੁਦਾਇ। ਤਨ ਨਿਕਾਸ ਕਰਿਵਾਇ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਸਸਕਾਰਨ ਹਿਤ ਸਭਿ ਕੁਛੁ ਠਾਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਮਹਾਂ ਬਿਘਨ ਕੀਨਸਿ ਮਤਿਮੰਦਨਿ। ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕੰਦਨ।ਅਬਿ ਜੀਵਨ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਆਛੇ। ਦੇਖਯੋ ਤਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੁਝ ਪਾਛੇ–॥ ੩੮ ॥ ਪੁਨ ਪੰਜਾਬਕੁਵਰ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਾ। ਥਿਰੀ ਧਯਾਨ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਬਡੇਰਾ।ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਯੋ।'ਮਿਲਿ ਮੂਢਨਿ ਬਡ ਬਿਘਨ ਉਠਾਯੋ ॥੩੯॥ਪਰਿਹੋ ਘੋਰ ਆਪਦਾ ਮਾਂਹੀ।ਵਧਹਿ ਬਿਖਾਦ ਮਿਟਹਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ। ਮਹਾਂ ਪਾਤਕੀ ਤੁਮ ਅਬਿ ਹੋਏ। ਗੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਘਾਤਿ ਕਰਿ ਜੋਏ॥ ੪੦ ॥ ਮ੍ਰਿੱਤੁਮਸੰਦਨ ਕੀ ਨਿਯਰਾਈ।ਜਿਸ ਤੇ ਕੀਨ ਕੁਕਰਮਬਨਾਈ'।ਬੋਲਤਿ ਸੁਨਯੋ ਸ਼ਬਦ ਤਹਿਂ ਮਾਨਵ। ਤਊ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਦੈ ਕੁਛ ਠਾਨਵ ॥ ੪੧ ॥

[1]ਕੋਲ ਹੋਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। [3]ਆਕਾਸ਼ ਮਾਰਗ।

ਪੁਨ ਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰ ਸੋਂ ਭਾਖਾ। 'ਮਮ ਪਲਟੇ ਕੀ ਰਖਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਤੁਮ ਦੇਖਤਿ ਇਹ ਅਪਦਾ ਪਾਵੈਂ। ਵਲ ਕੋ ਭੋਗੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵੈਂ॥੪੨॥ ਅਬਿ ਤੌ ਬੀਤ ਗਈ ਸਭਿ ਬਾਤੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਚਿਤ ਧਰਿ ਠਾਨਹੁ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਉੱਦਮ ਕਰਿ, ਪਲਟੇ ਕੋ ਪੈਹੈਂ। ਨਾਂਹਿਤ ਇਹ ਤੁਝ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੈਹੈਂ॥ ੪੩ ॥ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਮੇਤ ਉਦਾਰਾ। ਤੋਹਿ ਸਮੀਪ ਬਸਹਿ ਗੁਰ ਭਾਰਾ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹਿ ਆਪਨ ਬਿਰਤੰਤਾ। ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਅੰਤਾ'॥੪੪॥ ਇਮ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਸਮੁਝਾਈ। ਬਹੁਰ ਨ ਗਿਰਾ ਗਗਨ ਤੇ ਆਈ। ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਕੀਨਸਿ ਬਾਸਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾ ਅਜਬ ਤਮਾਸ਼ਾ॥੪੫॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਪੰਜਾਬ ਕੌਰ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੰਸਕਾਰ* ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਸਹਿਤ ਤਨ ਲੀਯੋ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸ॥ਜਲ ਤੇ ਦਯੋ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਦਾਸ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਤਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਪੁਨ ਕੀਨੋ। ਹੁਇ ਨਿਰਾਸ ਸੁਰਿ ਪੁਰਿ ਮਗ ਲੀਨੋ। ਭ੍ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਚਿਤਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਜੀਵਨ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਮਨ ਧਾਰਾ॥੨॥ਗਗਨ ਗਿਰਾ[1] ਕਿਨ ਕਿਨ ਸੁਨਿ ਲੀਨੀ। ਗਰਬਤਿ ਮਹਿਦ ਮਸੰਦ ਨ ਚੀਨੀ[2]। ਇਕ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਉਰ ਧਾਰੀ॥ਦੁਖਤਿ ਬਾਪੁਰੀ[3]ਭਈ ਲਚਾਰੀ॥੩॥ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਜਤਨ ਬਨਯੋ ਤਿਸ ਪਾਸਾ॥ਰੋਦਤਿ ਅਧਿਕ ਲੇਤਿ ਬਡ ਸ੍ਵਾਸਾ॥ਜੁਗਸੌਤਨ[4] ਜੁਤਿ ਬਿਲਪਹਿਂ ਦਾਸੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਦੁਖ ਰਾਸੀ ॥ ੪ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ। ਦੇਹਿ ਚਿਖਾ ਪਰਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਜਾਰੀ॥ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਇ॥ਪੁਨ ਉਠਿ ਉਠਿ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਏ॥ ੫ ॥ ਦਰਬ ਆਦਿ ਵਸਤੁਨਿ ਸੰਭਾਰੇ॥ਲਗੇ ਦੁਰਾਵਨਿ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰੇ॥ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਰਾਮ-ਰਾਇ ਚਲਿ ਗਏ। ਅਪਰਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਭਏ॥੬॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਛੋਰੇ ਹੁਤੇ ਮਸੰਦ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਲੇ ਧਨ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨਤਿ।—ਹਮਰੋ ਕਰਯੋ ਗੁਰੂ—ਯਹ ਜਾਨਤਿ†॥੭॥ ਗਰਬਤਿ ਰਿਦੇ ਸੁਨੀ ਪੁਨ ਐਸੇ[5]॥ਅਬਿ ਹਮ ਕੋ ਡਰ ਰਹਯੋਨ ਕੈਸੇ†।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਗਨ ਦਰਬ

[1]ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ। [2]ਬਹੁਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਨਾ ਪਛਾਣੀ। [3]ਵਿਚਾਰੀ। [4]ਦੋ ਸੌਂਕਣਾਂ। [5]ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਕੇ (ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਹਨ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ (ਮਸੰਦ) ਹੰਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। *ਇਸ ਪਦ ਵਿਚ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਵਧ ਹਨ। †ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਜਾਣਕੇ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਸੀ ਕਿਅਸੀਂ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਵੀਏ ਥਾਓਂ ਥਾਈਂ।

ਸੰਭਾਰ।ਮਿਲਿ ਆਪਸਮਹਿਂ ਚੋਰਨੋ[1] ਸਾਰ॥੮॥ਕਹੇਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰਬਹੁਤੇਰੇ। ਹਟਹਿਂ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡੇਰੇ। ਕੁਛ ਬਸ ਚਲੇ ਨ, ਭਈ ਲਚਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਬਿਨ ਦੰਡ ਕੁਚਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਤਰਫ ਲਿਖੀ ਤਬਿ ਅਰਜ਼ੀ। 'ਘਰ ਰਾਵਰਿ ਕੋ, ਹਮ ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ[2]। ਹੁਤੇ ਭਤੀਜਾ, ਆਪ ਬਡੇਰੇ[3]। ਤੁਮ ਮਾਲਿਕ ਸਾਂਭਹੁ ਇਸ ਬੇਰੇ॥੧੦॥ ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦਨ ਕੀਨਿ ਬਿਗਾਰਾ। ਤਨਕ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਸਹੁਂ ਤੇ ਧਾਰਾ। ਅਬਿ ਨਚਿੰਤ ਧਰਿ ਗਰਬ ਬਿਸਾਲੇ।ਜਿਤ ਕਿਤ ਦਰਬ ਦੁਰਾਇ ਸੰਭਾਲੇਂ॥੧੧॥ਮੁਝ ਕੋ ਭਨੈਂ–ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਨ ਤੇਰੋ। ਲਖਹਿ ਕਹਾਂ ਅਸ ਭਾਵ* ਬਡੇਰੋ[4]–। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਆਵਹੁ ਜੇ ਆਪ। ਦਿਹੁ ਫਲ ਇਨਹੁਂ ਕਿਯੋ ਜਿਮ ਪਾਪ॥੧੨॥ਦੰਡ ਉਚਿਤ ਜੇ ਦੰਡ ਨ ਪਾਯੋ। ਉਲਟੇ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਗਰਬ ਬਢਾਯੋ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਸਭਿ ਕਰੈਂ।ਵਸਤੁ ਦੁਰਾਵੈਂ ਲੈ ਲੈ ਧਰੈਂ॥੧੩॥ਅਬਿ ਤੁਮ ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਕੋਇ ਹਮਾਰਾ। ਦੁਖ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੇ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ'। ਹੁਤੋ ਜੁ ਬਹਿਲੋ ਕੋ ਗੁਰ-ਦਾਸਿ। ਮਿਲਿ ਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰ ਕੇ ਪਾਸ ॥੧੪॥ ਸਕਲ ਮਸੰਦਨ ਤੇ ਛਪਿ ਕਰਿਕੈ। ਇਹ ਪੱਤ੍ਰੀ ਸਭਿ ਲਿਖੀ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਦੁਰਾਇ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸਮੀਪ ਤਬਿ ਆਈ ॥੧੫ ॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਲੇ ਕਰਿ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਤਿਸ ਨਰ ਕੌ ਭੀ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। ਬੂਝਨੋ,ਤਾਂਹਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਉਚਾਰਾ ॥੧੬॥ 'ਬਰਜ ਰਹੀ ਸਭਿ ਕੌ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਕਾਯਾਂ ਮਿਲਿ ਜਾਰੀ। ਭੈ ਨਿਰਭੈ[5] ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰੈਂ। ਦਰਬ ਚੁਰਾਵਹਿਂ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਰੈਂ[6] ॥੧੭॥ ਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਕੁਛਕ ਅਨੁ-ਸਾਰੀ। ਅਪਰ ਸੁ ਬਿਗਰੇ ਹੁਇ ਹੰਕਾਰੀ। ਅਬਿ ਸਹਾਇਤਾ ਚਹੈਂ ਤੁਮਾਰੀ। ਅਹੋ ਅਲੰਬ ਏਕ ਨਿਰਧਾਰੀ' ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨਤਿ ਬਿਚਾਰੇ। –ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਿਗਾਰੇ। ਡਰਤਿ ਨ ਰਾਮਰਾਇ ਤੇ ਜੇਈ। ਕਨੌਂ ਨ ਬੇਰਾ ਠਾਨਹਿਂ ਅਬਿ ਤੇਈ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇ ਘਰ ਸਾਰੇ। ਧਨੀ ਮਸੰਦ ਅਧਿਕ ਹੰਕਾਰੇ।ਅਦਬ ਨ ਕਰਹਿਂ ਨ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਹਿਂ।ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਸਮ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ॥ ੨੦ ॥ ਗਨ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਹਿਦ ਸੰਤਾਪੀ।

---

[1] ਚੁਰਾਯਾ। [2] ਬੇਨਤੀ ਹੈ। [3] ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਸਨ ਆਪ ਵਡੇ (ਥਾਂ) ਹੋ। [4] ਤੇਰਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਰੀਰਹੈ ਐਸੇ ਮਹਾਨ ਭਾਵ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕੀ ਸਮਝ ਸਕਦੀ ਹੈਂ ਅਰਥਾਤ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸੰਭਾਲਣ ਆਦਿ ਨੂੰ। [5] ਭੈ ਤੋਂ ਨਿਡਰ ਹੋਏ। [6] ਆਪੋ ਆਪਣੇ (ਘਰੀਂ) ਰੱਖਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:–ਭੇਵ।

ਧਨ ਲੇ ਬਨਹਿਂ ਸੁਰਾਪੀ[1] ਪਾਪੀ। ਬੇਸ੍ਵਾ ਭੋਗਨਿ ਆਦਿ ਬਿਕਾਰਾ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਫਸਹਿਂ ਪੁਨਹਿਂ ਹੰਕਾਰਾ ॥੨੧॥ ਜਬਿ ਕਬਿ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਬਿਗਾਰੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਅਨਾਦਰ ਸਿੱਖਨ ਤਾਰੈਂ[2]। ਇਨ ਕੋ ਮੂਲ ਉਖਾਰਿ ਨ ਹੋਇ[3]।ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਤਿਸੰਗ ਨ ਸੋਇ[4]–॥੨੨॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਰ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ। ਪੱਤ੍ਰੀ ਲਿਖਿਬੇ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੀ। 'ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੁਮਰੇ ਅਹੈਂ ਮਸੰਦ। ਕਰਹੁ ਹਕਾਰਨਿ ਨਿਜ ਢਿਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੨੩ ॥ ਲਿਖਹੁ ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਤਿ ਤੁਮ ਚਲਿ ਆਵਹੁ।ਸਿਰੋ ਪਾਉ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਪਾਵਹੁ। ਪੁਨ ਗਮਨਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਅਸ-ਥਾਨ।ਭੇਤ ਨ ਦੇਹੁ, ਨ ਲੇਹਿਂ ਪਛਾਨ॥੨੪॥ਜਬਹਿ ਆਨਿ ਮਿਲਿਹੈਂ ਸਮੁ-ਦਾਇ। ਹਮ ਸਮੀਪ ਦਿਹੁ ਸੁਧ ਪਹੁੰਚਾਇ। ਤਤਛਿਨ ਚਢਿ ਕੈ ਆਇ ਸੁਧਾਰੈਂ। ਜਿਮ ਕਹਿਬੋ ਹੁਇ ਤਥਾ ਬਿਚਾਰੈਂ' ॥੨੫॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਧੀਰਜ ਹੇਤੁ। ਪਠੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਛਿੱਪ੍ਰ ਸਮੇਤ।ਲੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਗੁਰਦਾਸਹਿ ਪਾਸ। ਪਠਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਛਪਾਇ ਕਰਿ ਤਾਸ[5] ॥ ੨੬ ॥ ਜਾਇ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਆਇ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਸਕਲ ਉਪਾਈ'। ਨਿਕਟ ਮਸੰਦ ਜਿਤੇ ਕੁਰਿਆਰ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਤ੍ਰਿਯ ਨੇ[6] ਲਿਏ ਹਕਾਰ ॥ ੨੭ ॥ ਜੁਤਿ ਗੁਰਦਾਸ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।'ਚਹੀਅਹਿ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਇਮ ਕਾਂਖਾ[7]। ਜਿਤਿਕ ਮਸੰਦ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੇਰੇ। ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਸਕਲ ਇਹਾਂ ਇਸ ਬੇਰੇ ॥੨੮॥ ਨਏ ਨਏ ਦੇ ਕਰਿ ਸਿਰੁਪਾਇ। ਪੁਨ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ਨਿ ਦੇਹਿਂ ਪਠਾਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਰੀਤਿ ਇਮ ਹੀ ਚਲਿ ਆਈ। ਤੁਮ ਸਜਾਨੇ ਸਮਝਹੁ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੯॥ ਲਿਖਹੁ ਮਾਸ ਕੀ ਤਿਥ ਇਕ ਸਾਰੇ[8]। ਮਿਲਹਿਂ ਆਨ ਤਿਸ ਦਿਵਸ ਹਕਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਮਸਲਤ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਰੀਤਿ ਆਦਿ ਗੁਰ ਕੀ ਘਰ ਜਾਨੀ ॥ ੩੦॥ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤਬਿ ਸਾਰੇ।'ਪਹੁੰਚਹੁ ਇਸ ਥਲ ਬਿਲਮ ਬਿਸਾਰੇ। ਗੁਰੁ ਘਰ ਤੇ ਬਡਤਾ ਅਬਿ ਪਾਵੋ। ਪੁਨ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਧਨ ਉਗਰਾਵੋ ॥੩੧॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਤੁਰਤ ਪਠਾਏ। ਪਠਿ ਪਠਿ ਹੁਕਮ ਸਕਲ ਚਲਿ ਆਏ। ਹਰਖ ਉਪਾਇ ਅਧਿਕ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। 'ਹਮ ਬਿਨ ਗੁਰੂ ਬਨੈ ਕਿਮ

---

[1]ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ। [2]ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3](ਜੇ) ਨਾ ਪੁੱਟਿਆ ਗਿਆ। [4]ਸੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਤਿਸੰਗ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਸਕੇਗਾ। [5]ਤਿਸ ਨੇ। [6]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। [7]ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੀਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [8]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਤਿੱਥ ਲਿਖੋ।

ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਖਾਤਰ ਕਰਹਿਂ ਹਮਾਰੀ। ਕਯੋਂ ਨ ਲੇਹੁ ਸਿਰੁਪਾਉ ਉਦਾਰੀ'।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਗਨ ਮਸੰਦ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਆਇ ॥ ੩੩ ॥ ਭਈ ਆਨਿ ਕਰਿ ਭੀਰ ਘਨੇਰੀ। ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੀ। ਬਹੁ ਉਤਸਾਹ ਕਰਤਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕੈ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਹਿ ਸਕਲ ਚਲਿ ਚਲਿ ਕੈ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਲਿਖਿ ਪਾਤੀ। ਛਪਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤੇ ਜੇਤਿਕ ਬਾਤੀ॥'ਮਿਲੇ ਆਨ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦਾ।ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੫ ॥ ਬਿਨਾ ਬਿਲੰਬ ਆਪ ਚਲਿ ਆਵਹੁ। ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਸਭਿ ਜਤਨ ਬਨਾਵਹੁ। ਇਕ ਆਸਰਾ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਇਸ ਸਮੈਂ ਅਪਰ ਕੋ ਮੇਰਾ' ॥ ੩੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਬਿਨੈ ਪਠਾਈ। ਗਯੋ ਦੂਤ ਲੇ ਕਰਿ ਸਹਿਸਾਈ। ਆਨਿ ਪਾਂਵਟੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੋਇ। ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਪਰ ਥਿਰ ਤਬਿ ਹੋਇ ॥ ੩੭ ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਢਿਗ ਸੁਨਿ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅੰਤਰ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਈ। ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ ਸਕਲ ਹੀ ਬਾਤਿ। ਸਤਿ-ਗੁਰ ਪਾਸ ਕਹੀ ਬੱਖਯਾਤਿ ॥੩੮॥ 'ਜਿਤਕ ਮਸੰਦ ਅਹੈਂ ਤਿਸ ਘਰ ਕੇ। ਲਿਇ ਬਟੋਰ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰਿਕੇ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਕਰਿ ਹੀ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ਧਰਿ ਹੀ॥੩੯॥ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਅਬਿ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ। ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਾ ਤੁਮਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਨੰਦਚੰਦ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਸਮਾ ਚਹਤਿ ਸੋ ਅਬਿ ਹਮ ਲਹਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਹੀ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ।ਕੇਤਿਕ ਸੈਨਾ ਲੇਹੁ ਸੰਗਾਰੀ। ਅਪਰ ਟਿਕਹਿਂ ਸਭਿ ਧੀਰਜ ਦੀਜੈ। ਅਬਿ ਤੇ ਸਕਲ ਬੁਲਾਇ ਭਨੀਜੈ'[1] ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਰਾਮਰਾਇ ਪ੍ਰਲੋਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਡੇਹਰੇ ਆਇ। ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਹਿਤ ਤਯਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਸਾ ਬਸੇ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ। ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ ਕਹਿ ਬਜਵਾਇ ਨਿਸ਼ਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਤਛਿਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਡਾਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਧਾਰੇ। ਡੀਲ ਬਿਲੰਦ ਮਤੰਗ ਮੰਗਾਯੋ।ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਜਿਹ ਝੂਲ ਸੁਹਾਯੋ॥੨॥ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਐਸੇ। ਐਰਾਵਤਿ ਪਰ ਸੁਰਪਤਿ[2] ਜੈਸੇ। ਤਬਿ ਮਾਤੁਲ ਕਿਰਪਾਲ ਬੁਲਾਯੋ। ਹਾਥੀ ਪਰ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਚਢਾਯੋ ॥ ੩ ॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਹੱਥਯਾਰਨਿ ਧਾਰੇ।

---

[1] ਹੁਣ ਤੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਕਹਿ ਦਿਓ। [2] ਇੰਦ੍ਰ।

ਚਢ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਬਲ ਭਾਰੇ। ਸੰਗੋ ਸੰਗ ਪੰਚ ਜੋ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਹਯ ਅਰੋਹਿ ਮਗ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਯਾਤਾ[1] ॥੪॥ ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਪੰਚ ਸੈ ਔਰ। ਗਮਨੇ ਕੁਲ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਨਗਰ ਟਿਕਾਯੋ। ਚਲਤਿ ਭਏ ਦੁੰਦਭਿ ਗਰਜਾਯੋ ॥ ੫॥ 'ਰਾਮਰਾਇ ਕੀ ਜਾਹਿ ਮੁਕਾਨ[2]'। ਮਿਲਹਿਂ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨਿ[3]। ਦੂਨ ਮਹਾਂ ਰਮਨੀਕ ਨਿਹਾਰਤਿ।ਦਲ ਫਲ ਫੂਲ ਬ੍ਰਿੱਛ ਗਨ ਧਾਰਤਿ ॥੬॥ ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਸੈਲਨਿ ਕੀ ਸੈਲ[4]।ਨੀਕੇ ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਗੁਰ ਗੈਲ[5]। ਸਭਿ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਨਾਥ ਕੋ ਹਾਥੀ। ਨਿਕਟ ਚਲਹਿਂ ਬੋਲਹਿਂ ਤਿਨ ਸਾਥੀ[6] ॥ ੭ ॥ ਪੰਕਤਿ ਕਰੇ ਬਾਹਨੀ[7] ਗਮਨੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਹਯ ਤੇ ਭਟ ਰਵਨੇ। ਕਿਤਿਕ ਅਖੇਰ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਚਾਲੇ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਬਾਨ ਬਿਸਾਲੇ॥੮॥ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਇਮ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ।ਪਹੁੰਚੇ ਰਾਮਰਾਇ ਅਸਥਾਨਾ। ਅੱਗ੍ਰ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਰਹੀ, ਲਖਿ ਕਰਿ ਦਲ ਭਾਰੀ ॥੯॥ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਗਨ ਕੀਨਿ ਬਿਟੋਰਨਿ। ਕਰੇ ਸੁਚੇਤ ਦਾਸ ਸਭਿ ਠੌਰਨਿ। ਸਗਲ ਮਸੰਦ ਰਿਦੈ ਧਰਿ ਗ਼ਮ ਕੋ[8] ।–ਇਨ ਕੋ ਮੇਲ ਭਲੋਂ ਨਹਿਂ ਹਮ ਕੋ–॥ ੧੦ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਨਿ। 'ਆਵਨਿ ਇਨ ਬੱਤਰਾਵਨਿ ਕਾਰਨ[9]।ਬਹੁਦਿਨ ਠਹਿਰਨ ਹੋਇ ਨ ਇਨ ਕੋ।ਅਧਿਕ ਖਰਚ ਸੰਗੀ ਦਲ ਗਨ ਕੋ' ॥੧੧॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਿਲਿ ਕਹੈਂ ਮਸੰਦ।ਤਊ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤ ਬਿਲੰਦ। ਮਹਾਂ ਕੁਸ਼ਗਨ ਹੋਇਂ ਸਭਿਹੂੰਨਿ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਮਿਲਿਬੈਠਹਿਂ ਮਨਊਨ[10]॥੧੨॥ਸ੍ਰੀਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਕੇਤਿਕ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਅਗੁਵਾਇ। ਜਲ ਛਾਯਾ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਾ। ਸਹਿਤ ਬਾਹਿਨੀ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ॥੧੩॥ਗਜ ਤੇ ਉਤਰਿ ਗੁਰੂ ਕੁਛ ਥਿਰੇ। ਸ਼ੁਭ ਨਰ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਭਲੇ ਟਿਕਾਇ।ਅੰਤਰ ਆਪ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ॥ ੧੪ ॥ ਪਰਦੇ ਮਹਿਂ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਥਿਰ।ਮਹਾਂ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਛਾਇ ਰਖੀ ਧਰ[11]।ਤਨ ਕੇ ਪੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਬਨ ਬਨ ਜਹਿਂ[12] ਬੈਠੇ

---

[1]ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਤੁਰ ਪਏ। [2]ਮੁਕਾਣ ਦੇਣ ਚੱਲੇ ਹਨ। [3](ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਸੈਰ। [5]ਰਾਹ ਵਿਚ। [6]ਜੇਹੜੇ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [7]ਸੈਨਾ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਕਰਕੇ। [8]ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9](ਰਾਮਰਾਇ ਦੇ ਮਰਨੇ ਤੇ) ਬੁਲਾਵਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਵਣਾ ਹੈ। [10]ਉਦਾਸ ਮਨ। [11]ਧਰਤੀ ਛਾ ਰਖੀ ਸੀ ਭਾਵ ਫਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। [12]ਜਿੱਥੇ।

ਮਤਿਮੰਦ॥੧੫॥ਤੇਜ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਉਠੇ ਅੱਗ੍ਰ ਤੇ ਸਭਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਸੁਭਟ ਬਿਸਾਲ ਕਿਤਿਕ ਥਿਤ ਪਾਹਿ ॥੧੬॥ ਬੂਝੇ:'ਕੋ ਕਾਰਨ ਤਨ ਭਯੋ?। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਚਲਿ ਗਯੋ'। ਸੁਨਿ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਤਬਿ ਬੋਲੀ। ਭਰੀ ਕਸ਼ਟ ਜਨੁ ਕੁਠੀਆ ਖੋਲੀ[1] ॥੧੭॥ 'ਮੋ ਕਹੁ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸਮੁਝਾਇ।-ਤਨ ਕਉ ਰਾਖੋ-ਕਹਤਿ ਸਿਧਾਏ। ਨਹੀਂ ਮਸੰਦਨਿ ਕੁਛ ਕਰਿ ਮਾਨਾ। ਬਰਜ ਰਹੀ ਬਹੁ ਕਨੋਂਹੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰ ਅਸਿਜਤਿ ਤੋਰੇ[2]। ਪੌਢਨੇ ਤਨ ਦੇਖਸੋ ਤਿਸ ਠੌਰੇ। ਲਿਯੋ ਉਠਾਇ ਵਹਿਰ ਕੋ ਆਨਾ। ਕਰੇ ਅਰਾਧਨ ਮੈਂ ਧਰਿ ਧਯਾਨਾ। ॥੧੯॥ਗਗਨ ਪੰਥ ਤਤਛਿਨ ਚਲਿਆਏ।ਲਖਿ ਕਸੂਤ ਰਿਸਵਾਕ ਸੁਨਾਏ*। ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਭਏ ਸਰੀਰ।ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਧੀਰ'॥੨੦॥ਪਿਖਿ ਮਸੰਦ ਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਨੋਂ ਨ ਕਹਨੋ ਧਾ ਕੋ ਤੁਮ ਮਾਨਾ?।ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖ ਕੇ ਅਚਰਜ ਚਰਿਤ੍ਰਾ। ਕਾਰਜ ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਕਰਿਤ੍ਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਮਤਿਮੰਦਹੁ! ਤੁਮ ਕੀਨਿ ਕੁਕਰਮਾ।ਜਿਸ ਤੇ ਬਡੋ ਨ ਅਪਰਅਧਰਮਾ।ਨਿਜ ਗੁਰ ਕੋ ਤੁਮ ਭਲੋ ਨ ਚਾਹਾ। ਜਿਯਤਿ ਸਰੀਰ ਚਿਖਾ ਧਰਿ ਦਾਹਾ'॥੨੨॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਿਖਿ ਠਾਨੀ ਮੌਨ। ਉੱਤਰ ਦਿਯੋ ਮਸੰਦ ਨ ਕੌਨ[3]। ਪੁਨ ਧੀਰਜ ਜੁਤਿ ਬਾਕ ਅਲਾਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਡਰ ਕਰਿ ਭਾਜ ਨ ਜਾਇਂ॥੨੩॥ 'ਭਈ ਸੁ ਭਈ ਰਹਹੁ ਸਵਧਾਨਾ।ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰਨਿ ਘਰਬਿਧਿ ਨਾਨਾ'।ਭੀਰ ਮਸੰਦਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਹੇਰੀ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਥਿਰੀ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੇਰੀ॥੨੪॥ਚਲਿ ਆਏ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਡੇਰੇ।ਕਰਿਬਿਸਰਾਮ ਰਹੇ ਤਿਸਬੇਰੇ। ਤਬਿਪੰਜਾਬਕੁਇਰ ਪਠਿ ਦਾਸ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਪਠਿਯੋ ਸਭਿ ਪਾਸ॥੨੫॥ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਾਈ।ਲੇ ਲੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ।ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ। ਉਠੇ†ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਸ਼ੌਚ ਨਹਾਇ॥੨੬॥ਕੁਛ ਦਿਨ ਚਢੇ ਤਯਾਰ ਤਬਿ ਹ੍ਵੈਕੈ। ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੰਗ ਸਭਿ ਲੈ ਕੈ। ਅੰਤਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਗੁਸਾਈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨ ਸਭਾ ਲਗਾਈ॥੨੭॥ਗਨ ਫਕੀਰਬੈਠੇ ਜਿਨ ਮਾਂਹੀ।ਊਚੀ ਕੁਲਹਿ ਸੀਸ ਪਰ ਜਾਂਹੀ। ਪਰਦੇ ਮਹਿਂ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਥਿਰ। ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਸੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ॥ ੨੮ ॥ ਉਠਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸਨਮਾਨਿ ਬਿਠਾਏ। ਦੇਖਹਿਂ

[1]ਕਸ਼ਟ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਕੋਠੀ ਮਾਨੋ ਖੋਹਲੀ ਹੈ। [2]ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਤੋੜੇ ਬੂਹੇ। [3](ਕਿਸੇ) ਮਸੰਦ ਨੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। *ਪਾ:-ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਏ। †ਪਾ:-ਬੈਠੇ।

ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਦੈ ਉਪਜਾਏ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਸੇਤ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਦਰਬ ਸਮੂਹ ਦੀਨਿ ਤਿਸ ਨਾਲਾ॥ ੨੯ ॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਦਯਾਰਾਮ ਕਰ ਲੀਨਿ। ਜਾਇ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਕੌ ਦੀਨਿ। ਤਤਛਿਨ ਲੇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਚਢਾਯੋ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਭਾਵ ਬਿਰਧਾਯੋ ॥੩੦॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਢਿਗ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ। ਅਪਨੋ ਸੰਕਟ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇ। 'ਕਰਹੁ ਮਸੰਦਨ ਕੋ ਉਪਚਾਰ। ਨਹਿੰ ਚਹੀਅਹਿ ਅਬਿ ਕਰੀ ਅਵਾਰ[1]' ॥੩੧॥ ਬੋਲਯੋ ਦਯਾਰਾਮ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। 'ਇਮ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰੀ।-ਬੰਦੁ ਬਸਤ ਕਰਿ ਤਨਹੁ ਕਨਾਤ। ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੩੨ ॥ ਦਰ ਪਰ ਸੁਭਟ ਰਹੈਂ ਸਵਧਾਨ। ਹੁਇ ਮਸੰਦ ਇਕ ਇਕ ਕੋ ਜਾਨਿ[2]। ਸਿਰੋਪਾਉ ਕੋ ਮਿਸ ਕਰਿ ਧਾਰੋ।ਇਮ ਸਭਿ ਪ੍ਰਥਕ ਸੁ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੇ॥੩੩॥ ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਕਰ ਪਗ[3] ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਅੰਤਰ ਕੋਸ਼ਠ ਕੇ ਦਿਹੁ ਗੇਰਾ। ਪੀਛੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਦਿਹੁ ਸਜ਼ਾਇ ਕੋ ਜੋ ਗਰਬਾਵੈਂ[4]-॥੩੪॥ਇਹ ਮਸਲਤ ਨਿਸ ਮਹਿ ਗੁਰ ਕੀਨਿ। ਇਕ ਇਕ ਕੋ ਪਕਰਨਿ ਸ਼ੁਭ ਚੀਨ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ।ਨਹਿੰ ਆਛੀ ਅਬਿ ਕਰਨਿ ਅਵਾਰੀ' ॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਲਖਿ ਨਿਜ ਹਿਤ। 'ਜਿਮ ਗੁਰ ਠਟੀ ਰੁਚਹਿ ਸੋ ਮਮ ਚਿਤ। ਬਹੁ ਜੋਧਾ ਲਖਿ ਪ੍ਰਾਤੀ ਆਵੈਂ।ਪਕਰਨਿ ਕੋ ਸਭਿ ਬਜੋਤ ਬਨਾਵੈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਮਮ ਅਨੁਸਾਰੀ ਨਰ ਕੁਛ ਥੋਰੇ। ਅਸ ਨਹਿੰ ਹੋਹਿ ਪਰਹਿ ਬਡ ਰੌਰੇ। ਬਿਗਰ ਨ ਜਾਇ ਗਹਿਨ ਮੈਂ ਬਾਤ[5]। ਹੁਇ ਨ ਮਸੰਦਨ ਮੈਂ ਬੱਖਯਾਤ' ॥ ੩੭ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਨੀਕੇ ਮਤ ਕੋ। ਅਰ ਸਤਿਸੰਗਤਿ* ਕੇ ਬਹੁ ਹਿਤ ਕੋ। ਥਿਰੇ ਮਸੰਦਨ ਮਹਿੰ ਗੁਰ ਰਹੇ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਬਾਤਨਿ ਕਹੇ॥੩੮॥ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਮਹਿੰ ਉਠਿਬੋ ਚਾਹੇ। ਦਯਾਰਾਮ ਆਯੋ ਚਲਿ ਪਾਹੇ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ। ਸੁਭਟਨ ਸਹਿਤ ਕਹਿਤਿ ਤਬਿ ਨਾਥ॥੩੯॥ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਤਿਨ ਦਈ ਸੁਨਾਇ। 'ਸਿਰੋਪਾਉ ਸੰਚੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੌ ਦੈ ਹੈਂ ਆਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਨ ਤਥਾ ਪਠਾਇ' ॥੪੦॥ ਕੇਤਿਕ ਚਤੁਰ ਮਸੰਦਨਿ ਜਾਨਾ। ਤਊ ਨ ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਹੂ ਬਖਾਨਾ। ਅਪਦਾ ਮੂਢਨ ਕੀ ਨਿਯਰਾਈ। ਹਤੈ ਗੁਰੂ, ਕੋ ਸਕੈ ਬਚਾਈ[6] ? ॥ ੪੧ ॥ ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਲੇ ਸੁਧਿ ਕੋ। ਕਹਿ ਪੰਜਾਬ

[1]ਦੇਰ। [2]ਜਾਣਾ। [3]ਹੱਥ ਪੈਰ। [4]ਜੋ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਏ ਸਨ। [5]ਫੜਨ ਵਿਚ ਗਲ ਵਿਗੜ ਨਾ ਜਾਵੇ।
[6]ਗੁਰੂ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਬਚਾ ਸਕੇ ?

*ਪਾ:-ਕਰਿ ਮਤਿ ਸੰਗਤਿ।

ਕੁਵਰ ਕਰਿ ਬੁਧਿ ਕੋ। ਸੋ ਦਿਨ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਰਚਹਿਂ ਉਪਾਇ ਜਥਾ ਚਿਤ ਧਰਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਹਯੋ ਫਰਾਸ਼ਨ ਕੌ ਤਬੈ 'ਤਨਹੁ ਕਨਾਤ ਬਨਾਇ।ਦੂਰ ਦੂਰ ਥਲ ਘੇਰੀਯੇ ਅੰਤਰ ਕੋਇ ਨ ਜਾਇ' ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੜਾਹੇ ਤਹਿਂ ਧਰਿਵਾਏ। ਤੇਲ ਬਿਸਾਲ ਸੰਗ ਭਰਿਵਾਏ। ਬੰਦੁਬਸਤ ਨਰ ਗਨ ਕੋ ਭਯੋ। ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦਯੋ ॥੨॥ ਈਂਧਨ ਅਧਿਕ ਮੰਗਾਇ ਧਰਾਏ। ਰਸਰਨਿ[1] ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਾਰੁ ਅਨਵਾਏ।ਇਹ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕੀਨਿਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਉਤ ਮਸੰਦ ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਭਾਰੀ ॥ ੩ ॥—ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਸਿਧਾਉਂ—। ਸੁਪਤਿ ਜਾਮਨੀ ਸਭਿਨਿ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਉਠੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪ ॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਭਿਨਿਹੂੰ ਕੀਨਿ। ਚੀਰ ਸ਼ਰੀਰ ਭਲੇ ਧਰਿ ਲੀਨਿ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਜਾਏ। ਲੇ ਮਾਤੁਲ ਕੋ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ ॥ ੫ ॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਅਰੁ ਪਾਂਚਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਦਯਾਰਾਮ ਆਯੁਧ ਧਰਿ ਗਾਤਾ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲੇ ਜੋਧਾ ਔਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਬੰਦੁਬਸਤ ਕੇ ਠੌਰ॥੬॥ਅਪਰ ਸੈਨ ਸਵਧਾਨ ਬਨਾਈ। ਸਗਰੇ ਦ੍ਵਾਰਨਿ ਥਾਨ ਟਿਕਾਈ। ਪਰਦਾ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨੇਰੇ। ਥਿਰੀ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੭ ॥ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੋ ਗੁਰਦਾਸ। ਤਾਂਹਿ ਬੁਲਾਇ ਬਿਠਾਯੋ ਪਾਸ। ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿਤਿਕ ਅਨੁਸਾਰੀ।ਸੋ ਸਗਰੇ ਢਿਗ ਲੀਨਿ ਹਕਾਰੀ॥੮॥ ਪਕਰਨਿ ਹੇਤੁ ਬਲੀ ਕੁਛ ਬੀਰ।ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਰਾਖੇ ਤੀਰ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਜੋ ਮਸੰਦ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਡਿਆਈ ॥੯॥ ਪਠਿ ਨਰ ਤਿਸਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਬੁਲਾਯੋ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਹਿਤ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਬੈਠੇ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਿਸ ਠਾਂਈ॥੧੦॥ਥਿਰਯੋ ਆਨ ਕਰਿ ਨਿਕਟੀ ਜਬੈ।ਸ਼ਾਰਤ ਕਰੀ ਭਟਨ ਕੋ ਤਬੈ। ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਸਿਰ ਪਾਗ ਉਤਾਰੀ। ਕਰ ਪਗ ਤੇ ਜੂੜਯੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਭਾਰੀ ॥੧੧॥ ਤਿਮ ਹੀ ਦੂਤੀ ਮਸੰਦ ਹਕਾਰਾ। ਕਰ ਪਗ ਜੂੜਿ ਤਿਸੀ ਢਿਗ ਡਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਬੋਲਨ ਦੀਨੋ ਕਹਿ ਤ੍ਰਾਸ।ਕੋਸ਼ਠ ਬਿਖੈ ਬਿਠਾਯੋ ਤਾਸ॥੧੨॥ਪੁਨ ਤੀਸਰ ਕੋ ਲੀਆ ਬੁਲਾਇ।

[1]ਰੱਸਿਆਂ ਦੇ।

ਕਰ ਪਗ ਬਾਂਧੇ ਦੇਤਿ ਬਿਠਾਇ। ਵਹਿਰ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਇਮ ਬ੍ਰਿਦਤਾਏ। 'ਦੈਬੋ ਕਰਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਰੁਪਾਏ'॥ ੧੩॥ ਪਹਿਰ ਪਹਿਰ ਤਨ ਮਹਿਂ ਪਟ ਆਛੇ। ਹਰਖ ਧਰਤਿ ਅੰਤਰ ਕੋ ਗਾਛੇ[1]। ਇਕ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਮਿਲਿ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਏ। ਪਕਰਹਿਂ ਅੰਤਰ ਦੇਤਿ ਗਿਰਾਏ ॥੧੪॥ ਆਵਤਿ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਨੇਕਾ।ਹਟਿ ਕਰਿ ਨਿਕਸੈ ਨਾਂਹਿ ਨ ਏਕਾ।ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਕੋਸ਼ਠ ਮਹਿਂ ਗੇਰਹਿਂ। ਖਰੇ ਨਿਕਟ ਕਸੇਂਹੂੰ ਨਹਿਂ ਟੇਰਹਿਂ[2]॥੧੫॥ ਜਬਿ ਗਹਿ ਮੁਸ਼ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਗਿਰਾਵਹਿਂ। ਤਬਿ ਪਕਰਨਿ ਕੀ ਸੁਧ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ। ਜਾਤਿ ਵਹਿਰ ਤੇ ਹਰਖ ਉਦੋਤਿ।ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ ਬੰਧਨ ਹੋਤਿ॥ ੧੬ ॥ ਜਬਹਿ ਪੰਚਸੈ ਪਕਰੇ ਗਏ।ਕਛੁ ਸੈਸੈ ਸ਼ੇਖਨ[3] ਕੋ ਭਏ।ਸਭਿ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਭਟ ਸਵਧਾਨ। 'ਤੂਰਨ ਚਲੀਅਹਿ' ਕਰਤਿ ਬਖਾਨਿ ॥ ੧੭ ॥ ਘੇਰ ਘੇਰ ਸਭਿ ਅੰਤਰ ਕਰੇ। ਰਸਰਨਿ ਸੰਗ[4] ਬੰਧ ਤਹਿ ਧਰੇ। ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਥਾ ਅਗੇਰੀ। ਗਹੇ ਇਕਾਦਸ਼ ਸੌ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ ੧੮ ॥ ਬਹੁ ਕੋਠਨਿ ਮਹਿ ਗਹਿ ਗਹਿ ਪਾਏ।ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰਨਿ ਕੁਲਫ ਲਗਾਏ।ਦਿਨ ਮੱਧਜਾਨ ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਜਾਨਾ। ਉਠਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ॥੧੯॥ ਸੁਭਟ ਸੈਂਕਰੇ ਤਹਿਂ ਠਹਿਰਾਏ। ਗਈ ਪੰਜਾਬਕੁਇਰ ਨਿਜ* ਥਾਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਸਿਹਜਾ ਮਾਂਹਿ ਬਿਸਦ ਅਭਿਰਾਮੇ[5] ॥ ੨੦ ॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਉਠਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।'ਕਰਹੁ ਮਸੰਦਨ ਤਾੜ ਮਹਾਨਾ'।ਤਬਿ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਸੋਂ ਭਾਖਾ। 'ਲਿਹੁ ਪਲਟਾ ਜਿਮ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ' ॥ ੨੧॥ ਤਪਨ ਲਗੇ ਤਬਿ ਤੇਲ ਕੜਾਹੇ। ਲਯਾਇ ਮਸੰਦਨ ਕੋ ਤਿਨ ਪਾਹੇ। ਕਰਛੇ ਭਰਿ ਭਰਿ ਸਿਰ ਮਹਿਂ ਪਾਵੈਂ।ਸੰਕਟ ਪਰੇ ਅਧਿਕ ਬਿਲਲਾਵੈਂ॥੨੨॥ਕਿਸਹੂੰ ਪਰਹੁਇ ਬੈਤਨ ਮਾਰ। ਹਨਤਿ ਹਨਤਿ ਭੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸੰਘਾਰਿ[6]। ਬਡੇ ਮਸੰਦ ਬਡੇ ਅਪਰਾਧੀ। ਬਡੀ ਸਜ਼ਾਇ ਪਾਇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲਾਧੀ ॥੨੩॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਨਹਿ ਤਾੜਨਾ ਭਾਰੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਬਾਹਿਰ ਦੇਂ ਡਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਰਾਖਯੋ ਡੇਰਾ। ਸੇਵ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਬਹੁਤੇਰਾ॥੨੪॥ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਹਿ ਰਖਹਿ ਮੁਕਾਮੂ। 'ਜਾਨ ਲੇਹੁ ਇਹ ਆਪਨ ਧਾਮੂ'। ਕਹਿਂ ਲਗਿ ਕਹੌਂ ਸਜ਼ਾਇ ਮਸੰਦਨ। ਜਿਹ ਹਨੀਯਤਿ ਭੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕੰਦਨ॥੨੫॥ਕੋਠਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਗਹਿ ਲਯਾਵਹਿਂ।

---

[1]ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2](ਸੂਰਮੇ) ਪਾਸ ਖਲੋਤੇ ਹਨ (ਇਸ ਲਈ) ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਕੋਈ) ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [3]ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ। [4]ਰੱਸਿਆਂ ਨਾਲ। [5]ਉੱਜਲ ਸੁੰਦਰ ਛੇਜਾ ਪਰ। [6]ਨਾਸ਼। *ਪਾ:-ਤਿਸ।

ਤਪਤ ਤੇਲ ਬਹੁ ਊਪਰ ਪਾਵਹਿ। ਕਿਤਿਕ ਬੰਧਿ ਸਿਰ ਤਰ[1] ਲਟਕਾਏ।
ਚਾਬਕ ਗਨ ਤੇ ਧਰ ਹਤਵਾਏ[2] ॥੨੬॥ ਜਸ ਅਪਰਾਧ ਕਰਯੋ ਹੰਕਾਰੇ*।
ਤਸ ਦੁਖ ਦੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸੰਘਾਰੇ। ਇਮ ਮਾਰਤਿ ਮਾਰਤਿ ਮਰਿ ਗਏ।ਮਹਾਂ
ਪਾਪ ਤੇ ਬਚਤਿ ਨ ਭਏ॥੨੭॥ਗੁਰ ਪੂਜਾ ਕੋ ਲੇ ਧਨ ਪਾਪੀ।ਭੋਗਹਿਂ ਬਾਰ-
ਬਧੂਨ ਸੁਰਾਪੀ[3]*। ਸਿਖ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਅਨਾਦਰ ਭਾਰੀ। ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਲੇਤਿ

[1]ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ, ਭਾਵ ਪੁੱਠੇ। [2]ਮਰਵਾਏ। [3]ਵੇਸ਼ਵਾ ਭੋਗਦੇ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ।

*ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਇੱਥੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਸੀ ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਨੀਤੀ ਅਨਕੂਲ ਸੀ। ਇਹ ਗਲ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਮਸੰਦ ਸਨ ਤੇ ਕੀਹ ਕੀਹ ਸਜ਼ਾ ਸੀ ਇਸ ਪਰ ਇਹੋ ਤੁਕ ਕੁਛ ਰਸਤਾ ਪਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ 'ਜਸ ਅਪਰਾਧ ਕਰਯੋ ਹੰਕਾਰੇ' ਜੈਸਾ ਜੈਸਾ ਅਪਰਾਧ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੈਸਾ ਤੈਸਾ ਦੰਡ ਸੀ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਂਵਦੇ ਜੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦੰਡ ਤਾਂ ਮੌਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਤਦੋਂ ਤੇਲ ਤੱਤਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣਾ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾ ਤਾਂ ਸੱਚ ਪਤੀਜੇਗਾ, ਇਹ ਆਮ ਤ੍ਰੀਕਾ ਸੀ ਅਪਰਾਧੀ ਪਰਖਣੇ ਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰਾ ਡਰਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖ਼ੂਨੀ ਲੱਭਣ ਤੇ ਪਰਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਰਵਾਯਤ ਚੱਲ ਪਈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਤੇਲ ਪਾ ਪਾ ਸਾੜੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਤ੍ਰੀਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤ੍ਰੀਕਾ ਸੀ ਅਪਰਾਧ ਸਹੀ ਕਰਨੇ ਦਾ। ਸੋ ਜੋ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਸਨ ਉਹ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਦੰਡੇ ਗਏ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਮੂਜਬ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਹੋਏ। ਯਾਰਾਂ ਸੌ ਦਾ ਸਾੜੇ ਜਾਣਾ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਯਾਰਾਂ ਸੌ ਮਸੰਦ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਬੀ ਸੰਸੇ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਯਾਰਾਂ ਸੌ ਨੂੰ ਡੱਕਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਠੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਚਾਹੀਏ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ, ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾੜ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਵਕਤ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਲੋੜੀਏ ? ਅੰਕ ੩੧ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸੰਦ ਜੋ ਚੰਗੇ ਸਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਟੋਰੇ। ਸੋ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਚੋਖੇ ਮਸੰਦ ਬਚ ਰਹੇ ਜੋ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਟੋਰੇ ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਬੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਬੁਰੇ ਪਰਖੇ ਗਏ। ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬੀ ਤੇਲ ਵਿਚ ਸਾੜੇ ਜਾਣਾ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿਤੇ ਸਨ ਤੇ ਜੋ ਵਿਭਚਾਰ ਕਮਾਏ ਸਨ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਰਨ ਦਾ ਡਰ ਸੀ ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਮੂਜਬ ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੮ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਤੁਕ 'ਅਰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕੇ ਬਹੁ ਹਿਤ ਕੋ' ਤਥਾ ਅੰਸੂ ੧੦ ਦਾ ਅੰਕ ੧ 'ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦਯੋ ਬਿਗਰਤਿ ਪੰਥ ਸੁਧਾਰਿ।' ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹੁਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਿਆਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ। ਪਹਿਲੋਂ ਮਹੰਤ ਜੀ ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਆਪ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿਖਾਲਦੇ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਐਥੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਐਥੇ ਦਿਵਾਨ ਲਾਇਆ ਸੀ, ਐਥੇ ਦੰਡ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਭੈ ਕਰਕੇ ਕਿ ਮਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਨਾਂ ਆ ਜਾਣ, ਟਿਕਾਣੇ ਦੱਸਣ ਵੇਲੇ ਹੁਣ ਕੁਛਕ ਸੰਕੋਚ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਦਰਬ ਦੇ ਗਾਰੀ॥੨੮॥ਬਹੁਰ ਗੁਰਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਚਹੈਂ। -ਹਮ ਬਡਿਆਇ ਤ ਪੂਜਾ ਲਹੈਂ। ਕਰਯੋ ਹਮਾਰੋ ਹੀ ਗੁਰ ਹੋਇ। ਹਮਰੇ ਬਿਨ ਧਨ ਦੇਇ ਨ ਕੋਇ-॥ ੨੯ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਹੰਕਾਰ ਅਫਾਰੇ। ਪਾਪ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨੇ ਅਵਗਤਿ ਡਾਰੇ। ਛੁਟਯੋ ਨ ਕੋਊ ਜੋ ਗਹਿ ਲਏ।ਹਨੀਅਤਿ ਇਮ ਹੀ ਮਰਿ ਮਰਿ ਗਏ ॥੩੦॥ ਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਿਨਹੁੰ ਮਸੰਦੀ ਦੇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਖੈ ਪਠਾਏ।ਪਹੁੰਚਿ ਜਹਾਂ ਕਹਿੰ ਗੁਰ ਧਨ ਲ੍ਯਾਏ॥੩੧॥ ਇਮ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕੀਨੀ। ਨਿਸ਼ਕੰਟਕ ਤਿਸਕੋ ਕਰਿ ਦੀਨੀ। ਮਨਭਾਵਤ ਕਰਿ ਹਰਖਤਿ ਹੋਈ। ਕਾਰ ਕਰਨਿ ਲਾਗੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ॥੩੨॥ਬੰਦੁਬਸਤ ਸਭਿ ਘਰ ਕੋ ਕਰਯੋ।ਮਾਨਵ ਦੁਸ਼ਟ ਨਿਕਾਰਨਿ ਕਰਯੋ। ਚਿਤ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੀ।ਪੁਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਯਾਰੀ॥੩੩॥ ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸਿੰਘਾਰੇ[1]।ਅੰਤਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠਿ ਉਚਾਰੇ।:'ਅਬਿ ਤੁਮ ਭਯੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ। ਨਿਰਬਾਹਹੁ ਘਰ ਕਾਰਜ ਰੂਰਾ'[2]॥੩੪॥ਬਿਨੈ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਬਹੁ ਕਹੀ। 'ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੋ ਕਰਿ ਸਕਿ ਇਮ ਨਹੀਂ। ਬਡੇ ਆਪ ਮਮ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੀ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਮਮ ਚਿੰਤ ਨਿਵਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਆਗੈ ਸਦਾ ਸੰਭਾਰਤਿ ਰਹੀਅਹਿ। ਮੋ ਵਿਧਵਾ ਕੀ ਕਾਰ ਨਿਬਹੀਅਹਿ'। ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ।'ਨਿਜ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਕਲਅਬਿ ਕੀਨਿ'[2]॥੩੬॥ ਜਥਾ ਕਹੈਂ[3] ਤਿਮ ਕਾਰਜ ਕਰੈਂ। ਤ੍ਰਾਸ ਲਹੈਂ, ਨਹਿੰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਧਰੈਂ[4]'। ਕਹਿ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿ ਉਠੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੭ ॥ ਤਬਿ ਪੰਜਾਬ ਕੁਵਰ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦੇ। ਹੁਇ ਰੁਖ਼ਸਦ ਬਾਹਰ ਕੋ ਆਏ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਏ॥੩੮॥ਤਤਛਿਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਡਾਰੇ। ਨਿਜ ਬਾਹਨ[5]ਪਰ ਹੁਇ ਅਸਵਾਰੇ।ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਕੌ ਮੁਖ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਭਈ ਬਾਹਨੀ[6] ਨਾਲ ਬਿਸਾਲੇ ॥੩੯ ॥ ਮਗ ਮਹਿੰ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਘਨੇਰੇ। ਜਮਨਾ ਤੀਰ ਤੀਰ ਤਰੁ ਹੇਰੇ[7]।ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਧਾਰਤਿ। ਗਮਨਤਿ ਮਾਰਗ ਤਿਨਹੁੰ ਨਿਹਾਰਤਿ॥੪੦॥ਤੇਜ ਸਹਿਤ ਤੂਰਨਤਾ ਧਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਅਸਵਾਰੀ। ਨਗਰ ਪਾਂਵਟੇ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਅੱਗ੍ਰੀ ਅਏ* ॥ ੪੧ ॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਰਾਮਰਾਇ ਮਸੰਦ ਸਾੜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥੯॥

[1]ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। [2]ਸਾਰੇ ਮਸੰਦ ਹੁਣ (ਤੁਹਾਡੇ) ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। [3]ਤੂੰ ਕਹੇਂਗੀ। [4]ਉਲਟਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। [5]ਅਸਵਾਰੀ। [6]ਸੈਨਾ। [7]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇਖੇ। *ਪਾ:-ਭਏ।

੧੦. ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦੇ ਲਾਗੀ ਆਏ। ਤੰਬੋਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦਨ ਮਾਰਿ।ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਕੌ ਸੁਖ ਦਿਯੋ ਬਿਗਰਤਿ ਪੰਥ ਸੁਧਾਰਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਸੇ ਪਾਂਵਟੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜਮੁਨਾ ਸੁੰਦਰ ਧਾਰਾ। ਸ਼ਿਲਾ ਬਿਸਾਲ ਤੀਰ ਥਿਰ* ਜਹਾਂ[1]। ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਕੌ ਬੈਠੇ ਤਹਾਂ॥੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਸ਼ੁਭ ਰਚੈਂ। ਛੰਦ ਸਵੈਯੇ ਸ਼ੁਭ ਪਦ ਖਚੈਂ। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਲੌ ਤਹਾਂ ਸੁਹਾਵੈਂ। ਕੋ ਕਾਰਜ ਕਿਤ[2] ਨਿਕਟ ਨ ਆਵੈ ॥੩॥ ਲਿਖਿਬੇ ਹਿਤ ਇਕ ਥਿਰੇ ਲਿਖਾਰੀ। ਹੋਇ ਇਕਾਂਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰੀ।ਪੁਨ ਉਠਿ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰ ਪੂਰੇ।ਅਚਹਿਂ ਅਸਨ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਰੂਰੇ ॥ ੪ ॥ ਵਰਤਹਿ ਦੇਗ ਅਤੋਟ ਭੰਡਾਰਾ। ਖਾਇਂ ਅਹਾਰਨਿ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਆਵਹਿਂ ਜਾਇਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਨਏ। ਦਰਸਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਮਏ ॥ ੫ ॥ ਪੁਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ। ਥਿਰੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਆਇ ਨਰ ਨਿਮੈਂ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੰਗੋ ਤੇ ਆਦਿ। ਬੰਦਤਿ ਬੈਠਹਿਂ ਧਰਿ ਅਹਿਲਾਦਿ॥੬॥ਰਾਜ ਸਾਜ ਕੀ ਬਾਤ ਅਨੇਕ।ਕਰਹਿਂ ਬੂਝਿ ਕਰਿ ਜਲਧਿ ਵਿਵੇਕ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹੈਂ ਮਨ ਭਾਏ। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਏ ॥੭॥ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਛ ਕਰਹਿਂ ਅਰਾਮ।ਪੌਢਹਿਂ ਬਡ ਪ੍ਰਯੰਕ ਅਭਿਰਾਮ। ਜਾਮ ਤੀਸਰੇ ਉਠੈਂ ਗੁਸਾਈਂ। ਸੁੱਖਾ ਹੋਇ ਤਯਾਰ ਸਮੁਦਾਈ ॥੮॥ ਸਹਿਤ ਹਫੀਮ ਛਕਹਿਂ ਤਿਸ ਨਾਲੇ†।ਚਢਹਿਂ ਤੁਰੰਗਮ ਬਾਹਰ ਚਾਲੇ।ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤਹਾਂ।ਲਗਵਾਯੋ ਉਪਬਨ ਤਰੁ ਮਹਾਂ[3] ॥੯॥ ਆਰੂ ਦਾਰਮ[4], ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਸਾਲ[5]।ਆਮਰੂਦ, ਕਦਲੀ[6], ਗੁਲਲਾਲ[7]। ਰਾਇਬੇਲ[8], ਚੰਬੇਲੀ

[1]ਜਿੱਥੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਵੱਡੀ ਸ਼ਿਲਾ ਟਿਕੀ ਹੈ। [2]ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਕੋਈ। [3]ਬਾਗ ਬਹੁਤੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਵਾਲਾ। [4]ਅਨਾਰ। [5]ਅੰਬ। [6]ਕੇਲੇ। [7]ਲਾਲ ਫੁਲਾਂ (ਦੇ ਬੂਟੇ) ਜੈਸੇ ਜਾਪਾ ਕੁਸਮ। (ਅ) ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਫੁਲ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਲਾ ਦਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਲੇ ਲਾਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਲ ਦੁਪਹਿਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਲੂਣਕ ਦੀ ਜਾਤ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਲੇ ਧੁੱਪ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਖਿਲਦਾ ਹੈ। [8]ਰਵੇਲ। *ਪਾ:-ਸੁਤੀਰਥ।

†ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਭੰਗ ਅਫੀਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਲੈਕੇ ਯਾ ਰਵਾਯਤਨ ਸੁਣਕੇ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਬੀਸ ਕੁ ਬਰਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਦੀ ਲੋੜ ਕਦ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ 'ਉਹ ਰਸੁ ਪੀਆ ਇਹ ਰਸੁ ਨਹੀਂ ਭਾਵਾ' ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਪੇਗੰਬਰ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ ? ਅਜੇ ਤਕ ਜੰਗ ਬੀ ਨਹੀਂ ਆਰੰਭ ਹੋਏ ਜੋ ਕੋਈ ਜੰਗ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਹੀ ਦੇ ਸਕੇ ਕਿ ਜੁੱਧ ਵੇਲੇ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਘਨੀ। ਆਲਬਾਲ ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਸਨੀ ॥੧੦॥ ਸੇਵ[1], ਸੇਵਤੀ[2], ਦਲ ਫਲ ਫੂਲ। ਕਲਤਿ ਮਾਲਤੀ[3], ਤਰੁ ਦ੍ਰਿਢ ਮੂਲ[4]। ਅਬਿ ਲੌ ਬਲ ਤਿਸ ਖਰੇ ਰਸਾਲ[5]। ਕਹੈ ਸਿੰਘ ਕਵਿ ਪਿਖੇ ਬਿਸਾਲ* ॥੧੧॥ ਛਕਿ ਸੁੱਖਾ ਉਪਬਨ[6] ਕੋ ਆਵਹਿਂ। ਸੁਭਟ ਸੈਂਕਰੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹਿਂ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਹਿਂ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਬੈਠਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ॥੧੨॥ ਗਨ ਰਾਜਨਿ ਕੇ ਆਇ ਵਕੀਲ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਿਂ ਸੁਸ਼ੀਲ। ਹੁਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਬਿੱਦਯਾ ਅੱਭ੍ਯਾਸ। ਹਨਹਿਂ ਲੱਛ ਬਹੁ ਧਰਹਿਂ ਹੁਲਾਸ॥੧੩॥ ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਤੋਮਰ ਕੋ ਮਾਰਨਿ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਭਟਹੂੰਨ ਨਿਹਾਰਨ। ਤੁਰੰਗ ਪਲਾਵਨ[7], ਕਬਹੁੰ ਫੰਧਾਵਨ[8]। ਅਨਿਕ ਚਲਾਕੀ ਫੇਰਿ ਦਿਖਾਵਨਿ॥੧੪॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਨਿ। ਰਣ ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ। ਸਿੱਖਨ ਮਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਸ ਫੈਲਾ। ਹਤੇ ਮਸੰਦ ਅਧਿਕ ਸੁਖਦੈਲਾ[9] ॥ ੧੫ ॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਏ ਆਇ ਪੁਨ ਡੇਰੇ। ਸੁਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਸੰਗ ਘਨੇਰੇ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਹਿਂ ਰਬਾਬੀ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਰਾਗ ਅਜਾਬੀ[10] ॥ ੧੬ ॥ ਬਾਗ਼ ਬੀਚ ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਬੈਸੇ। ਸੁਰ ਸਿੱਖਨ† ਮਹਿਂ ਸੁਰਪਤਿ ਜੈਸੇ। ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਭੁਪਾਲਾ। ਲਾਗੀ ਪਠੇ ਆਇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੧੭॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਪਾਤੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ। ਆਨਿ ਕਾਵਰਾਂ[11] ਅਨਿਕ ਕਹਾਰਨਿ[12]। ਗੁਰ ਆਗੇ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਉਤਾਰਨਿ॥੧੮॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਮਾਨਵ ਕਹਿਂ ਬਾਨੀ। 'ਮਹਿਪਾਲਕ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਗੰਠ[13] ਪੁੰਗ ਫਲ ਆਦਿ ਪਠਾਈ। ਨਿਜ ਕੰਨ੍ਯਾ ਕੋ ਬ੍ਯਾਹ ਰਚਾਈ ॥੧੯॥ ਸਦਨ ਅਵਾਹਨ ਤੁਮ ਕੋ ਚਾਹਾ। ਹਿਤ ਬਡਿਆਈ ਅਧਿਕ ਉਮਾਹਾ। ਚਰਨ ਆਪ ਕੇ ਜਬਿ ਤਹਿਂ

---

[1]ਸੇਉ। [2]ਚਿੱਟਾ ਗੁਲਾਬ ਜੋ ਅਕਸਰ ਖੁਦਰੌ ਤੇ ਇਕਹਿਰਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਵੈਦ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। [3]ਸੁੰਦਰ ਮਾਲਤੀ। [4]ਬ੍ਰਿੱਛ ਪੱਕੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ। [5]ਅੰਬ। [6]ਬਾਗ। [7]ਨਸਾਉਣੇ। [8]ਛਾਲਾਂ ਮਰਵਾਉਣੀਆਂ। [9]ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [10]ਅਸਚਰਜ। [11]ਵਹਿਗੀਆਂ। [12]ਕਹਾਰਾਂ ਨੇ। [13]ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੰਢ ਭੇਜੀ ਹੈ ਸੁਪਾਰੀ ਆਦਿਕ। [ਸੂਚਨਾ-ਮੌਲੀ ਸੁਪਾਰੀ ਆਦਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭੇਜ ਦੇਣ ਨੂੰ ਗੰਢ ਘੱਲਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੰਢ ਮੇਲ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਵਾਸਤੇ ਘੱਲੀਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਆਮ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਫੁਲਾਣੇ ਨੇ ਗੰਢ ਘੱਲੀ ਹੈ ਭਾਵ ਮੇਲ ਸੱਦਿਆ ਹੈ]।

*ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਟਿਕਾਣਾ ਤੇ ਸਮਾਚਾਰ ਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਬੀ ਇਥੋਂ ਸਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ।

†ਪਾ:-ਸਿੰਘਨ।

ਪਰੈਂ।ਸਭਿ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਤੇ ਬਡਤਾ ਧਰੈਂ’॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨ ਧੀਰਜ
ਦੀਨੋ।ਮਿਲਿ ਕਰਿ[1] ਵਾਸ ਪਾਂਵਟੇ ਕੀਨੋ।ਭਈ ਭੋਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ।
ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਦਰਬ ਦਿਵਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ‘ਹਮਰੇ ਆਵਨਿ ਮਹਿਂ ਸੰਦੇਹੂ।
ਸੰਗ ਭੂਰ ਸਿਖ ਸੈਨ ਸਨੇਹੂ[2]। ਕਾਰਨ ਘਨੇ ਅਪਰ ਕਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਰਾਜ
ਅਨਿਕ ਆਇ ਹੈਂ ਜਹਾਂ॥੨੨॥ਹੁਇ ਨ ਪਰਹਿ ਕਿਸ ਸਾਥ ਬਖੇਰ।ਕੇਤਿਕ
ਪੂਰਬ ਬਾਢਨੋ ਝੇਰ।ਨਿਜ ਦੀਵਾਨ ਪਠਾਵਨ ਕਰੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਸੈਨ ਤਿਨਹੁਂ
ਸੰਗ ਕਰੈਂ’ ॥੨੩॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੋ ਨਰ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।ਬੰਦਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ
ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਬਚ ਕਲਗੀਧਰ ਜਥਾ
ਉਚਰ੍ਯੋ॥੨੪॥ ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਉਰ ਮੋਦ
ਬਢਾਈ।—ਬਹੁਤੇ ਆਇਂ ਮੇਲ ਮਹਿਂ ਰਾਜੇ।ਉਤ ਬਰਾਤ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦਬਿਰਾਜੈ[3]
॥੨੫॥ਸਕਲ ਗਿਰਨਧਾਰਾ ਪਤਿ ਮਿਲੇਂ।ਹੁਇ ਉਤਸਾਹ ਬਯਾਹ ਕੋ ਭਲੇ—।
ਘਨੋ ਅੰਨ ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਕਵਾਨ।ਮਧੁਰਕਰਹਿਂ ਰਖਵਾਇ ਮਹਾਨ॥੨੬॥ਤ੍ਰਿਣ
ਦਾਨਾ ਕੇ ਸੰਚਿ ਅੰਬਾਰ। ਖਰਚਹਿਂ ਧਨ ਕੋ ਬਨ੍ਯੋ ਉਦਾਰ।ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ
ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰ।ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੋ ਜਿਤਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ॥੨੭॥—ਕੰਨ੍ਯਾ ਬਯਾਹ
ਬਿਖੈ ਕਛੁ ਦੇਨਾ। ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਠਾਨਹਿ, ਸਭਿ ਲੇਨਾ। ਜਾਨਿ ਆਪਨੀ
ਊਚ ਬਡਾਈ। ਦੁਤੀਏ ਪਿਖਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਿਰਰਾਈ—॥੨੮ ॥ ਬਹੁਰੋ ਚਿਤ
ਉਦਾਰ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਚਾਹਤਿ ਦਿਯੋ ਘਨੇਰਾ। ਜੇਵਰ ਜਰੇ ਜਰਾਵ[4]
ਜਵਾਹਰ। ਜਾਗਤਿ ਜ਼ੇਬ ਜਿਨਹੁਂ ਕੀ ਜ਼ਾਹਰ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁੰਦਰ ਕੁੰਦਨ ਕੋ[5]
ਕਰਿਵਾਏ। ਬਹੁਤ ਦਰਬ ਜਿਨ ਊਪਰ ਲਾਏ। ਪਸ਼ੰਮਬਰ ਪਾਟੰਬਰ ਘਨੇ।
ਗੋਟਾ ਜ਼ਰੀ ਲਾਗ ਬਰ ਬਨੇ ॥ ੩੦ ॥ ਬਾਸਨ[6] ਕੰਚਨ ਰਜਤ[7] ਘਰਾਏ।
ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਅਨੇਕ ਬਨਾਏ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਦਾਇਜ ਕੇ ਹੇਤੁ। ਧਨ ਗਨ
ਦੀਨਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤ ॥੩੧॥ ਸਵਾਲਾਖ ਕੋ ਕਰਿ ਤੰਬੋਲ[8]। ਬਸਤੁ ਅਜਾ-
ਇਬ ਜਿਨ ਬਹੁ ਮੋਲ। ਨੰਦਚੰਦ ਸਭਿ ਤਯਾਰ ਕਰਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ
ਦੀਨਿ ਦਿਖਾਇ ॥੩੨॥ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨ।‘ਦਯਾਰਾਮ
ਪ੍ਰੋਹਤ ਮਤਿਵਾਨ।ਤੋਹਿ ਸਹਿਤ ਲੈ ਚਮੂੰ ਘਨੇਰੀ।ਪਹੁੰਚਨਿ ਬਨਹਿ ਬਯਾਹ

[1]ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਗੀਆਂ ਨੇ)। [2]ਭਾਵ ਸਿੱਖ, ਫੌਜ ਤੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੰਬੰਧੀ (ਸੰਗੋ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿਕ)ਬਹੁਤ ਨਾਲ ਹਨ। [3](ਮੇਰੇ ਘਰ)ਮੇਲ(ਮਾਂਵੀ)ਬਣਕੇ ਬਹੁਤੇ ਰਾਜੇ ਆਉਣਗੇ,ਉਧਰੋਂ ਜੰਞ ਵਿਚ ਬੀ ਬਹੁਤੇ ਰਾਜੇ ਬਿਰਾਜਣਗੇ। [4]ਜੜਾਊ। [5]ਖਾਲਸ ਸੋਨੇ ਦੇ। [6]ਭਾਂਡੇ। [7]ਸੋਨੇਚਾਂਦੀ ਦੇ। [8]ਨਿਉਂਦ੍ਰਾ।

ਜਿਸ ਬੇਰੀ ॥੩੩॥ ਸੈਲਪਤਨਿ ਕੇ ਗਨ ਜਬਿ ਮਿਲੈਂ । ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਤਬਿ ਸਭਿ ਭਲੇ'।ਨੰਦ ਚੰਦ ਅਰੁ ਦਿਜ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ।ਬੂਝਨਿ ਲਾਗੇ ਰਿਦੈ ਬਿਚਰਿਕੈ॥੩੪॥'ਪਰਬਤ ਪਾਲਿਕ[1] ਕਿਤਿਕ ਬਿਰੋਧੀ।ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਕਰੋਧੀ।ਭਏ ਮੇਲ ਤੇ ਵਧਹਿ ਬਖੇਰਾ।ਆਵਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁਇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ॥੩੫॥ਪੰਥ ਪਹਾਰਨ ਬਿਖਮ ਬਡੇਰੇ। ਕੌਨ ਸਹਾਇਕ ਹੁਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ?'। ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।'ਸੰਸ਼ਯ ਕਹਾਂ ਏਵ ਤੁਮ ਠਾਨਾ ॥ ੩੬॥ ਦ੍ਰਿਢ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਰਾਖਹੁ ਐਸੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿੰ ਪਠਾਵਨਿ ਜੈਸੇ।ਤਿਮ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲਜਾਵਨਿ ਕਰੈਂ। ਅਪਨੇ ਜਾਨਹਿੰ ਰੱਛਾ ਧਰੈਂ ॥ ੩੭ ॥ ਜੋ ਸਿਖ ਮੋਰੋ ਗਹੈ ਅਲੰਬ[2] । ਕਰੈਂ ਮਿਟਾਵਨਿ ਬਿਘਨ ਕਦੰਬ[3] । ਜੇ ਰਾਖਹਿੰ ਨਿਤ ਮੋਰ ਭਰੋਸਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨ ਪਹੁੰਚੈ ਦੋਸ਼ਾ ॥ ੩੮ ॥ ਅੰਗ ਸੰਗ ਗੁਰ ਬਨਹਿੰ ਸਹਾਈ।ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਾਗਨਿ ਪਾਈ।ਜੋ ਨਹਿੰ ਸਿਮਰਹਿੰ ਮੋਕਹੁ ਕਦੇ। ਨਿਜ ਬਲ ਪਰ ਬਿਸਵਾਸੀ[4] ਰਿਦੇ ॥ ੩੯ ॥ ਨਹਿੰ ਤਿਨ ਕੋ ਮੈਂ ਬਨਹੁੰ ਸਹਾਈ। ਗੁਰ ਸੰਗੀ ਹੁਇੰ ਜੋ ਸ਼ਰਨਾਈ[5] । ਯਾਂ ਤੇ ਸਦਾ ਰਾਖ ਬਿਸਵਾਸਹਿ। ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਇੰ ਸਦਾ ਦਾਸ ਕੇ ਪਾਸਹਿ'॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਧੀਰਜ ਆਯੋ। ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤਬਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਕੀ ਤਯਾਰੀ ਠਾਨਿ। ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਤੇ ਚਹਸਿਪਯਾਨ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਨੰਦ ਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਨੰਦ ਚੰਦ ਤੰਬੋਲ ਲੈਕੇ ਗਿਆ। ਬਰਾਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਤ ਗਈ ਜਬਿ ਜਾਮਨੀ ਉਠਹਿੰ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਪਾਇ। ਠਾਨਯੋ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਭਏ ਤਯਾਰ ਤਬਿ ਆਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ। ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ।ਸਗਰੀ ਵਸਤੂ ਭਲੇ ਸੰਭਰਿਕੈ[6]। ਸੰਗ ਪੰਚ ਸੈ ਲੇ ਅਸਵਾਰ। ਧਾਰੇ ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਹੱਥਯਾਰ॥੨॥ਤੋਮਰ ਤਰਵਾਰਨਿ ਕਰ ਧਰਿ ਕੈ।ਗਮਨੇ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਮ ਚਰਿਕੈ। ਸਵਾਲਾਖ ਕੋ ਲੇ ਤੰਬੋਲ[7]। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਜਿਨ ਬਹੁ ਮੋਲ ॥ ੩ ॥ ਸਕਲ ਕਹਾਰਨਿ ਤੇ ਉਚਵਾਈ। ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰੰ ਸਥਾਈ। ਮਾਰਗ ਸਕਲ ਉਲੰਘਤਿ ਗਏ। ਰਜਧਾਨੀ ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ॥੪ ॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਸੁਨਿਕੈ ਮਹਿਪਾਲ। ਡੇਰੇ ਹੇਤੁ ਕਹਯੋ ਤਤਕਾਲ। 'ਪੁਰਿ ਅੰਤਰ ਇਕ ਸਦਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਹਾਂ ਦੇਹੁ ਡੇਰਾ ਨਿਜ ਘਾਲਾ' ॥ ੫ ॥

---

[1]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ। [2]ਆਸਰਾ। [3]ਸਾਰੇ। [4]ਆਪਣੇ ਬਲ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ। [5]ਜੋ ਸ਼ਰਨ ਹਨ ਗੁਰੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਹੈ। [6]ਸੰਭਾਲਕੇ। [7]ਨਿਉਂਦ੍ਰਾ।

ਸਾਦਰ ਜਬਿ ਸੋ ਥਾਨ ਦਿਖਾਯੋ।ਕਰਿ ਬਿਚਾਰਨੰਦਚੰਦ ਅਲਾਯੋ।'ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਉੱਗ੍ਰ[1] ਸੁਭਾਵ ਜਿਨਹੁਂ ਰਣ ਪਸਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਅੰਤਰ ਨਗਰ ਹਰਖ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ।ਥਾਨ ਕੁਸ਼ਾਦ[2]ਲੇਨਿਕੌਠਾਨਹਿਂ।ਡੇਰਾਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਲਰਹਿਂ। ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਡਰਹਿਂ॥੭॥ਪੁਰਿ ਜਨ ਸੋਂ ਇਹ ਕਰਹਿਂ ਬਖੇਰਾ। ਹੁਕਮ ਨ ਮਾਨਤਿ ਹੈਂ ਕਿਸ ਕੇਰਾ। ਇਕ ਗੁਰ ਬਿਨਾ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਆਨ। ਲਰਤਿ ਨ ਧਾਰਹਿਂ ਕਿਸ ਕੀ ਕਾਨ॥੮॥ ਯਾਂ ਤੇ ਸਿਵਰ ਇਨਹੁ ਕੋ ਆਛੇ। ਵਹਿਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਬਾਂਛੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਖੇਨ ਸੁ ਠਾਨਹਿਂ। ਅੰਤਰ ਥਲ ਤੇ ਹਰਖ ਨ ਮਾਨਹਿਂ*' ॥ ੯ ॥ ਸਿਵਰ ਕਰਾਵਣ ਹਾਰ ਜਿ ਆਇ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਜਾਇ ਸੁਨਾਇ। 'ਗੁਰ ਦਿਵਾਨ ਉਤਰਹਿ ਨਹੀਂ ਅੰਤਰ ।ਚਾਹਤਿ ਡੇਰਾ ਵਹਿਰ ਨਿਰੰਤਰ'॥੧੦॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਭਾਖਾ। 'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਜੇ ਅਭਿਲਾਖਾ।ਪੰਥ ਪਾਂਵਟੇ ਪਰ ਉਪਬਨ[3] ਹੈ।ਤਹਾਂ ਉਤਾਰਹੁ ਜਿਮ ਸੁਖ ਮਨਿ ਹੈ'॥੧੧॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਨਰ ਬਹੋਰ ਕਰਿ ਲਯਾਏ। ਬਾਗ਼ ਬਿਸਾਲ ਸਿਵਰ[4] ਕਰਿਵਾਏ। ਦਾਵ ਘਾਵ ਆਪਨਿ ਰਖਿ ਸਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਲ ਡੇਰੋ ਪਿਖਿ ਡਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਸੰਗਰ[5] ਲਯੋ ਅਧਿਕ ਬੰਧਵਾਇ। ਨਿਜ ਤਕਰਾਈ ਭਲੇ ਕਰਾਇ। ਇਕ ਜਾਮਨਿ ਕਰਿ ਬਾਸ ਬਿਤਾਈ।ਗਏ ਪ੍ਰਾਤ ਮਿਲਿਬੇ ਗਿਰਰਾਈ॥੧੩॥'ਤੁਮਕੌ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਦਾਇਜ ਪਠਯੋ ਮੋਲ ਬਹੁ ਰੂਰੇ।ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਦਯਾ ਉਰ ਛਾਈ। ਸਦਲ ਭੇਜ ਮੁਹਿ ਹਿਤ ਬਡਿਆਈ[6]'॥੧੪ ॥ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।'ਹਮ ਪਰ ਕਰਯੋ ਅਧਿਕ ਉਪਕਾਰਾ। ਸੇਵਕ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੇਰੋ।ਇਤੋ ਸੁਜਸੁ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਮੇਰੋ' ॥ ੧੫ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਹੀਆ।ਆਏ ਸਿਵਰ ਪਰਯੋ ਨਿਜ ਜਹੀਆ।ਨਿਤ ਭੂਪਤਿ ਸੇਵਾਕਰਿਵਾਵੈ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਇਨ ਸਕਲ ਪੁਚਾਵੈ॥੧੬॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਦ ਮਹਾਨੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਨੇ ਰਹਿਤ ਸਵਧਾਨੇ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਕਾਰੀ। ਹਿਤ ਬਰਾਤ ਕੇ ਠਾਨਹਿ ਤਯਾਰੀ॥੧੭॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਤ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ।

[1]ਤੇਜ਼। [2]ਖੁੱਲ੍ਹਾ। [3]ਬਾਗ। [4]ਡੇਰਾ। [5]ਸੈਨਾ ਦੇ ਆਰਜ਼ੀ ਡੇਰੇ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਕੰਧ ਯਾ ਉੱਚਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਧੂੜਕੋਟ ਯਾ ਛਾਪਿਆਂ ਦੀ ਵਾੜ ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਅੰਦਰ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਵੇ। [ਸਿਸ:, ਸੰਗਰ]। [6]ਆਪ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਫੌਜ ਸਣੇ ਘੱਲਿਆ ਹੈ। *ਕਵਿ ਜੀ ਇਥੇ ਨੰਦਚੰਦ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨਿਪੁਨਤਾ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਤ ਕੀ ਸੁਨੀਅਹਿ ਆਇ ਬਰਾਤ।ਭੀਮਚੰਦ ਸਭਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਪਹਾਰੀ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਮੇਲ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਭਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਬਹੁ ਧਾਰਨਿ ਕੋ ਮਹਿਪਤਿ ਆਏ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਲ ਸਕੇਲ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਏ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਬਨਿ ਠਨਿ ਭਲੇ।ਆਨਿ ਆਨਿ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮਿਲੇ ॥੧੯॥ ਦਲ ਸਕੇਲ ਬਹੁ ਸ਼ਗਨ ਮਨਾਇ। ਗਨ ਨਾਰਿਨਿ ਤੇ ਗੀਤ ਗਵਾਇ। ਬਡੀ ਬਰਾਤ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਚਢ੍ਯੋ। ਬਾਜੇ ਬਹੁ ਬਜਾਇ ਮੁਦ ਬਢ੍ਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਮੰਗਲ ਕਰਿਤੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਉਲੰਘੇ ਪੰਥ ਬਿਖਮ ਸਮ ਸਾਰਾ[1]। ਨਿਕਟ ਪਾਂਵਟੇ ਕੇ ਚਲਿ ਗਏ।ਕੋਸ ਦੋਇ ਤ੍ਰੈ ਉਤਰਤਿ ਭਏ॥੨੧॥ਸੰਧ੍ਯਾ ਸਮੈ ਟਿਕ੍ਯੋ ਜਬਿ ਡੇਰਾ। ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ*।-ਪੰਥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੋ ਜਿਸ ਥਲ ਗਵਨੂ। ਉਤਰੇ ਤਹਾਂ ਸਦਲ ਬਲ ਭਵਨੂ[2]॥੨੨॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਿਤ ਉਪਜੀ ਦੁਚਿਤਾਈ[3]।-ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਉਲੰਘਹਿਂ ਜਾਈ ?-।ਹੇਤੁ ਮੰਤ੍ਰ[4] ਕੇ ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ। ਭੀਮਚੰਦ ਢਿਗ ਗਿਰਪਤਿ ਆਏ ॥ ੨੩ ॥ ਇਕ ਗੁਲੇਰੀਆ ਨਾਮ ਗੁਪਾਲ। ਮੰਡੀਪਤਿ, ਸੁਕੇਤ, ਜਸੁਵਾਲਿ। ਆਦਿ ਹੰਡੂਰੀ ਜੇਤਿਕ ਸਾਥ।ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਥਿਰੇ ਵਹਿਰ† ਗਿਰਨਾਥ॥੨੪॥ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿ ਆਦਰ ਕਹਿਲੂਰੀ। ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਇਕ ਚਿੰਤਾ ਵਧਿ ਭੂਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਵਿਗਾਰ ਹਮਾਰਾ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਰਣ ਕ੍ਯੋਹੂੰ ਟਾਰਾ[5]॥੨੫॥ਪੰਥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੇ ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਡੇਰਾ। ਨੇਰ ਪਰੈ, ਹੁਇ ਹੈ ਭਟ ਭੇਰਾ। ਉਤਸਵ ਬਯਾਹ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਟਾਰੇ। ਅਬਿ ਕਿਮ ਉਲੰਘਹਿ ਦਲ ਬਲ ਭਾਰੇ' ॥੨੬॥ ਤਬਿ ਜਸੁਵਾਲਿ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ। ਆਦਿ ਗੁਲੇਰੀ ਅਪਰ ਨਰਿੰਦ।ਕਹਤਿ 'ਧੀਰ ! ਕ੍ਯੋਂ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੀ। ਕਿਤਕ ਸੈਨ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਨੀ ?॥੨੭॥ਹਮ ਸਗਰੇ ਮਹਿਪਤਿ ਦਲਸੰਗ। ਕ੍ਯੋਂ ਕਰਿ ਟਰਹਿਂ ਕਰਨਿ ਤੇ ਜੰਗ।ਅਲਪ ਚਮੂੰ[6] ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨੈਂ।ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਆਗੈ ਪ੍ਰਸਥਾਨੈਂ॥੨੮॥ਅਬਿ ਤੁਮ ਪੂਰਬ ਪਠਹੁ ਵਜ਼ੀਰ। ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ਜਿਤਿਕ ਭਟ ਭੀਰ।ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੋ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵੈ।-ਦਿਹੁ ਮਗ ਨਤੁ

[1]ਬਿਖੜਾ ਤੇ ਪੱਧਰਾ ਸਾਰਾ। [2]ਦਲ ਸਹਿਤ ਬਲ ਦੇ ਘਰ(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਜੀ)। [3]ਚਿੰਤਾ। [4]ਸਲਾਹ ਲਈ। [5]ਕਿਵੇਂ ਨ ਕਿਵੇਂ ਟਾਲਿਆ ਹੈ। [6](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਥੋੜੀ ਫੌਜ ਤੋਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਟਪਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੌਜ ਬਹੁਤ ਸੀ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਉਂਟੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਪਰ ਫੌਜਾਂ ਸਹਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਤੇ ਦੁਰਗ ਰਚੇ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਭਾਵੇਂ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ। †ਪਾ:-ਬਹੁਰ।

ਡੇਰਾ ਲੁਟਿ ਜਾਵੈ-[1]॥੨੯॥ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਰਾਜਨਿ ਬਾਨੀ।ਨਿਜ ਉਤਸਵ ਲਖਿ ਤਿਨਹੁੰ ਬਖਾਨੀ। 'ਰਣ ਕਰਿਬੇ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਆਛੀ। ਸ਼ਾਦੀ ਸੈਲਪਤਿਨਿ ਘਰ ਬਾਛੀ॥੩੦॥ਪਰੇ ਜੰਗ ਹੁਇ ਮਾਰਨ ਮਰਨੋ। ਭਏ ਸ਼ੋਕ ਆਨੰਦ ਹੁਇ ਹਰਨੋ[1]। ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਰਜੋ ਚਹੈਂ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਸੁਤ ਸ਼ਾਦੀ ਤੇ ਲਖਹੁੰ ਪਿਛਾਰੀ॥ ੩੧ । ਯਾਂ ਤੇ ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਥਮ ਮੈਂ ਟਾਰਾ। ਏਵ ਮਤੋ ਉਰ ਜਾਨਿ ਹਮਾਰਾ। ਅਬਿ ਤੌ ਬਿਨੈ ਕਰਨਿ ਹੀ ਬਨੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨੈ॥੩੨॥ ਅਪਰ ਥਾਨ ਕੋ ਪੰਥ ਨ ਨੇਰੇ। ਜੇ ਕੋ ਅਹੈ ਪਰਤਿ ਬਡ ਫੇਰੇ[2]। ਤਿਤ ਕੌ ਗਮਨਤਿ ਸਾਹਾ ਟਰੈ।ਪੀਛੇ ਪਹੁੰਚਿ ਕਹਾਂ ਤਬਿ ਕਰੈਂ॥੩੩॥ ਬਡੋ ਬਿਰਸ ਉਤਸਵ ਮਹਿਂ ਪਰਿਹੀ। ਜੇ ਬਿਰੋਧ ਅਬਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਧਰਿਹੀ।ਰਾਜ ਘਾਟ ਪਰ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ[3]। ਆਪ ਸੂਰਮਾ ਬਲੀ ਬਡੇਰਾ॥ ੩੪॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਹੁਇ ਹੈ ਤਕਰਾਈ। ਬਲ ਤੇ ਕਜੋਂ ਹੂੰ ਫੇਹਿ ਨ ਜਾਈ। ਸੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਹੁ ਛਲ ਐਸੇ। ਇਸੀ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਗਮਨੈਂ ਜੈਸੇ॥ ੩੫॥ ਸਾਥ ਸ਼ਾਮਤਾ[4] ਨੀਕੀ ਬਾਤ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਪਹੁੰਚੈ ਸਕਲ ਬਰਾਤ'। ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਕਰਿ ਲਗਿ ਗਰਬ* ਨ੍ਰਿਪਤ ਸਭਿ ਮਾਨੀ[5]॥ ੩੬॥ 'ਪਠੌ ਵਜੀਰ ਕਰਨਿ ਕੌ ਬਿਨਤੀ।ਪੀਛੇ ਲਰਹਿਂ' ਕੀਨਿ ਮਿਲਿ ਗਿਨਤੀ। ਛਲਜੋ ਚਹੈਂ ਸਰਬੱਗਨ ਮਤਿ ਕੌ[6]। ਬਲ ਚਾਤੁਰਤਾ ਲਖਿ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੋ ॥੩੭॥ ਭਾਵਹੀਨ ਮਤਿਮੰਦ ਪਹਾਰੀ। ਕਿਨਹੁ ਨ ਨੀਕੀ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ। ਸੁਮਤਿਵੰਤਿ ਨਿਜ ਸਚਿਵ ਬੁਲਾਯੋ। ਸਾਦਰ ਸਭਿਨਿ ਬੀਚ ਬੈਠਾਯੋ॥੩੮॥ ਨਿਜ ਆਸ਼ੈ ਸਗਰੋ ਸਮੁਝਾਵਾ। 'ਨਹੀਂ ਚਹੈਂ ਹਮ ਸੰਘਰ[7] ਪਾਵਾ।ਜਜੋਂ ਕਜੋਂ ਕਰਿ ਮਾਰਗ ਇਹ ਲੈਨਾ।ਸਾਚ ਝੂਠ ਹਿਤ ਚਹਿਕਹਿ ਦੈਨਾ[8]॥੩੯॥ਬਾਤਨ ਸੋਂ ਰਿਝਾਇ ਗੁਰ ਲੀਜੈ। ਇਤ ਕੇ ਬਿਨੈ ਬਾਕ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਜੋ ਦਾਨਾਇ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਅਗਰ[9]। ਬਿਬਸ ਲਖਹਿਂ ਕਾਰਜ ਕਛੁ ਬਿਗਰੇ[10]॥ ੪੦॥

[1]ਨਾਸ਼। [2]ਫੇਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਰਾਹ ਲੰਮਾ ਹੈ। [3]ਵਡੇ ਘਾਟ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੈ। [4]ਸੁਲਹ ਨਾਲ। [5]ਹੰਕਾਰ ਕਰਨ ਲਗੇ (ਪਰ) ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਮੰਨ ਲਈ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਸਰਬੱਗਜ ਹੈ। [7]ਜੰਗ। [8]ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਸੱਚ ਝੂਠ ਬੀ ਚਾਹੇ ਕਹਿ ਦੇਣਾ। [9]ਚਤੁਰ। (ਅ) ਜੋ ਅੱਗੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। [10]ਕੁਛ ਕਾਰਜ ਵਿਗੜਨ ਦੀ ਲਚਾਰੀ ਨੂੰ ਜਦ ਲਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ.....।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਕਰਿ ਲਗਿ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ 'ਕਰਿ ਲਘੁ' ਹੋਣਾ ਹੈ, ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਲਮ-ਉਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। 'ਕਰਿ ਲਘੁ ਗਰਬ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਆਪਣੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ। ਇਹ ਅਰਥ ਅੰਕ ੪੧ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਲਪ ਬਨਹਿਂ[1],ਸੁਧरਹਿ[2] ਜਿਸ ਰੀਤਿ।ਠਾਨਹਿਂ ਤਿਮ ਹੀ ਤੂਰਨ ਨੀਤਿ। ਕਨੌਂਹੂੰ*ਲਘੁ ਸੋ ਹੋਇ ਨ ਜਾਈ[3]।ਸ੍ਯਾਨੇ ਜਾਨਹਿਂਤਿਹ ਅਧਿਕਾਈ'॥੪੧ ॥ਭੀਮਚੰਦ ਜਬਿ ਐਸੇ ਕਹ੍ਯੋ। ਅਪਰ ਗਰਿੰਦਨ ਸੋ[4] ਨਹਿਂ ਸਹ੍ਯੋ। 'ਕਨੌਂ ਸਭਿ ਕੀ ਤੁਮ ਲਘੁਤਾ ਕਰੋ ? ਬੁਧਿ, ਬਲ,ਦਲ ਕੌ ਦੀਰਘ ਧਰੋ' ॥੪੨॥ 'ਸੁਨਹੁ ਵਜੀਰ ! ਆਪਨੋ ਜੋਰ। ਕਹੋ ਸਕਲ ਨ੍ਰਿਪ ਦਲ ਕੋ ਜ਼ੋਰ।–ਤਜਿ ਮਗ ਕੋ ਅਬਿ ਕਰੋ ਕਿਨਾਰਾ।ਮਿਲਹਿਸੈਨ ਤਬਿ ਹੋਇਬਿਗਾਰਾ॥੪੩॥ਅਸ ਨਹਿਂ ਬਨਹਿ ਜਾਇ ਲੁਟਿ ਡੇਰਾ।ਯਾ ਤੇ ਸੁਧਿ ਕਰਿਬੇ ਮੁਝ ਪ੍ਰੇਰਾ–।ਇੱਤ੍ਯਾ-ਦਿਕ ਨਿਜ ਓਜ ਜਨਾਵਹੁ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਗੁਰ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵਹੁ' ॥੪੪॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੀ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਕਟਕ[5] ਨਹਿਂ ਭਾਖਹੁ ਬਾਨੀ। ਸਹਿਤ ਸ਼ਾਮਤਾ[6] ਜੇ ਮਗ ਦੇਹਿਂ। ਇਸ ਤੇ ਆਛੀ ਬਾਤ ਨ ਕੇਹ[7]॥੪੫॥ਜੇ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਪੁਨ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਜ੍ਯੋਂ ਕ੍ਯੋਂ ਛਲ ਬਲ ਕਰਿ ਮਗ ਲੀਜੈ'। ਸੁਮਤ ਵਜ਼ੀਰ ਜਾਨਿ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ[8]। 'ਰਣ ਨ ਕਰਹੁ' ਸਭਿ ਕੌ ਸਮੁਝਾਯ॥ ੪੬॥ ਆਪ ਚਲਨਿ ਕੌ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਲੇ ਖੋੜਸਚਾਰੀ[9]। ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਮੁਕਾਮ ਤਿਸ ਥਾਨ[10]।ਇਕ ਵਜੀਰ ਠਾਨਯੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਗ੍ਰਿੰਦ੍ਰਿਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਰਾਜੇ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਰਾਹ ਲੈਣ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਹਿਤ ਸਾਮ ਕੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਢ੍ਯੋ ਵਜ਼ੀਰ। ਭੀਮਚੰਦ ਚਿਤ ਚਟਪਟੀ[11], ਬਡੀ ਚਿੰਤ, ਨਹਿਂ ਧੀਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥–ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਡ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪੀ।ਨਹੀਂ ਨ੍ਯੂਨਤਾ[12] ਸਹਹਿਂ ਕਦਾਪੀ।ਕਿਮ ਹ੍ਵੈ ਹੈ[13],ਕਿਮ ਉਲੰਘਹਿਂ ਆਗੇ ? ਮਹਾਂ ਬਿਘਨ ਹੁਇ ਜੋ ਰਣ ਜਾਗੇ॥ ੨ ॥ ਗਿਰਪਤਿ ਮੇਲ ਬਿਖੈ ਗਨ ਆਏ। ਹਟਹਿਂ ਕੁਸ਼ਲ ਸੋਂ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਗਾਵਹਿਂ ਗੀਤ ਉਛਾਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਿਬੋ ਜੰਗ ਸ਼ੋਕ ਕੀ ਸਾਲਾ[14]॥੩॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਟਿਕੇਂ ਪਹਾਰੀ। ਆਇ ਵਜ਼ੀਰ ਤ ਠਾਨਹਿਂ ਤ੍ਯਾਰੀ–। ਇਮ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਧਰਿ ਟਿਕ ਰਹੇ।'ਗੁਰ ਕਬਿ ਮਿਲਹਿਂ[15]'ਪਰਸਪ... ...ਹੈਂ॥੪॥ ਉਤ ਕਲਗ਼ੀ-

[1]ਨੀਵੇਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2](ਕਾਰਜ ... [3](ਜੋ ਵਡਾ ਹੈ) ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। [4]ਭਾਵ ਪਿੱਛੇ ਕਹੀ ਗਲ। [5]ਫੌਜੀ। [6]ਸੁਲਹ ਨਾਲ। [7]ਕੋਈ। [8]ਮਤਲਬ, ਤਾਤਪਰਯ। [9]ਵੀਹ ਕੁ। [10](ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੇ) ਉਥੇ ਡੇਰਾ ਕਰਕੇ ਟਿਕਾਉ ਕੀਤਾ। [11]ਉਚਿਰ ਚਿੱਤੀ। [12]ਛੁਟਿਆਈ। [13]ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ। [14]ਸ਼ੋਕ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। [15]ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ ਮਿਲਾਪ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ (ਚੰਗੀ ਗਲ ਹੈ)। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਦ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ? *ਪਾ:–ਤ੍ਰੈ।

ਧਰ ਲਗੇ ਦਿਵਾਨ। ਬੈਠੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨ। ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ ਗਿਰ-ਰਾਜਨਿ ਕੇਰੀ। 'ਬਜਾਹ ਬਰਾਤਿ ਬਟੋਰਿ ਬਡੇਰੀ॥੫॥ਪਰਸੋ ਸਮੀਪ ਆਨਿ ਕਰਿ ਡੇਰਾ।ਗਜ ਬਾਜੀ ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਕੇਰਾ। ਇਸ ਹੀ ਪੰਥ ਉਲੰਘਨੋ ਚਹੈਂ।ਦਲ ਬਹੁ ਸੰਗ ਨ੍ਰਿਭੈ ਉਰ ਅਹੈਂ'॥੬॥ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਬਲ ਭਰਿ ਕੈ।'ਕਿਹ ਦੁਇ ਸੀਸ ਉਲੰਘਹਿ ਅਰਿਕੈ[1]।ਤਜੋਂ ਧਨੁਖ ਤੇ ਬਾਨ ਕਰਾਰੇ। ਗਿਰਹਿਂ ਖੇਤ ਰਣ ਜਥਾ ਮੁਨਾਰੇ[2]॥੭॥ਸੁਪਤਹਿਂ ਬਡੀ ਨੀਂਦ ਮਹਿਂ ਜੋਧਾ[2]। ਕੁਲਸਨਿ ਵਾਰਨਿ ਸਮ ਹੁਇ ਰੋਧਾ[3]। ਕਰਹਿਂ ਮਾਰ ਖੜਗਨਿ ਕੀ ਐਸੇ। ਤਰੁ ਕਾਨਨ ਕੌ ਖਾਤੀ ਜੈਸੇ[4]॥੮॥ਇਕ ਸੁਤ ਬਜਾਹ ਹੇਤ ਕੌ ਆਇ।ਰਚਹਿ ਬਜਾਹ ਹੂਰਨਿ ਸਮੁਦਾਇ[5]। ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਰਨ ਬਿਖੈ ਬਿਥਾਰੌਂ।ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪੰਕ ਧਰਾ ਕਰਿ ਡਾਰੌਂ[6]' ॥ ੯ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ। ਤਯਾਰ ਸੁਭਟ ਕੀਨੇ ਭਗਵੰਤਾ।ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਪੰਚ ਸੈ ਗਾਢੇ। ਕੋਸ ਅਗਾਰੀ[7] ਕੀਨਸਿ ਠਾਢੇ ॥ ੧੦ ॥ 'ਜਬਿ ਅਵਨੀਪ[8] ਸਮੀਪ ਬਿਲੋਕਹੁ। ਛੋਰਿ ਸ਼ਲਖ ਤਬਿ ਤਿਸ ਥਲ ਰੋਕਹੁ।[9]ਮਚੇ ਜੰਗ ਸਭਿ ਦਲ ਚੜ੍ਹਿਆਵਹਿ। ਹਤਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਆਯੁਧ ਪਾਵਹਿਂ[9]'।।੧੧॥ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਵਜ਼ੀਰ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਸੁਭਟ ਸਨੱ-ਧਨਿ ਕੌ ਦਰਸਾਯੋ[10]।ਭਯਜੁਤਿ ਹੋਇ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਾ।'ਕਰਨਿ ਸਾਮ ਹਿਤ ਚਲਨਿ[11]' ਬਖਾਨਾ ॥੧੨॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਮੈਂ ਜਾਨਾ। ਪਠਯੋ ਗਿਰਿੰਦ੍ਰਨਿ ਨੰਮ੍ਰ ਨਿਧਾਨਾ[12]'।ਇਮ ਕਹਿਉਲੰਘਯੋ ਸੁਭਟਨਿਠਟਕੋ।ਗਿਨੈ ਗਟੀ–ਨਹਿਂ ਪੁਜਹਿ ਕਪਟ ਕੌ[13]–॥੧੩॥ ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਬੀਰਨ ਜੁਤਿ ਜੋਵਾ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਕਰਿ ਨਮੋ ਖਰੋਵਾ। ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਸੰਗ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਾ। 'ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਿਰਿੰਦ੍ਰਨਿ ਮੋਹਿ ਪਠਾਵਾ ॥ ੧੪ ॥ ਮਹਾਰਾਜ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਾਥ।

[1]ਕਿਸ ਦੇ ਦੋ ਸਿਰ ਹੈਨ ਕਿ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਲੰਘੇਗਾ ? [2]ਭਾਵ ਮਰਨਗੇ। [3]ਬੱਜਰ ਦੇ (ਬਾਰ=) ਤਖਤਿਆਂ ਵਾਂਙ ਹੋ ਕੇ ਰੋਕਾਂਗੇ। [ਸੰਸ:, ਕੁਲਿਸ਼=ਵੱਜ੍ਰ] (ਅ) ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਕੁਲਿਸ਼ ਕਿਵਾਰਨ' ਸੀ। [4]ਬਣ ਦੇ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਰਖਾਣ ਵਾਂਗ। [5]ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬਜਾਹ ਹੂਰਾਂ (ਨਾਲ) ਰਚ ਦਿਆਂਗੇ। [6]ਲਹੂ ਦਾ ਦਿੱਕੜ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। [7]ਕੋਹ ਭਰ ਅੱਗੇ। [8]ਰਾਜੇ। [9](ਤੁਹਾਡਾ) ਜੰਗ (ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ) ਮਚਦੇ ਸਾਰ (ਇਧਰੋਂ ਬਾਕੀ ਦਾ) ਸਾਰਾ ਦਲ ਚੜ੍ਹ ਆਵੇਗਾ (ਫਿਰ ਰਲ ਕੇ) ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਜੰਗ ਮਚਾਕੇ। [ਆ=ਸਰਬ ਓਰ ਤੇ। ਯੁਧ=ਜੰਗ]।(ਅ) ਆਯੁਧ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ। [10]ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। [11]ਸੁਲਹ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰਾ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ) ਜਾਣਾ ਹੈ। [12]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੀ ਨਿਧੀ ਭਾਵ ਅਤਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ। [13]ਕਪਟ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਣਾ।

ਕਹੁ ਸੁਧ ਜਾਇ ਸਕਲ ਇਹ ਗਾਥ।–ਬਹੁ ਗਿਰਧਾਰ ਬਰਾਤ ਬਟੋਰੀ। ਡੇਰਾ ਪਰਯੋ ਨਿਕਟ ਇਤ ਓਰੀ–'॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਇਮ ਅੰਤਰ ਤੂਰਨ ਗਯੋ। 'ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਗਿਰੇਸ਼। ਨਿਕਟ ਸਿਵਰ ਕੌ ਘਾਲਿ ਅਸ਼ੇਸ਼[1]॥੧੬॥ ਪਠਯੋ ਵਜ਼ੀਰ ਪੌਰ ਪਰ ਖਰਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਉਰ ਧਰਯੋ'।ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਹਿ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀਨੋ।'ਆਨਹੁ ਸਭਾ ਤਿਸਹਿ' ਕਹਿ ਦੀਨੋ ॥ ੧੭ ॥ ਤਤਛਿਨ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋਂ ਨਿਕਟ ਸੁ ਨਾਥ।ਸੁਰ ਸਮਾਨ ਸਭਿ ਸਭਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ। ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿ ਰੁਚਿਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਸ ਪਰ ਇੰਦ੍ਰ ਮਨਿੰਦ ਸੁਹਾਏ। ਕਲਗ਼ੀ ਤੁੰਗ ਸ਼ੋਭ ਅਧਿਕਾਏ। ਖਰ ਖਪਰਾ[2] ਇਕ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੈਂ। ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਭ੍ਰਮਾਇ ਨਿਹਾਰੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਅਗਾਰੀ ਧਰਯੋ। ਆਵਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਵਕੀਲ ਨਿਹਰਯੋ।ਨੰਮ੍ਰੀ ਬਨਤਿ ਹਾਥ ਜੁਗਜੋਰੇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਬਿ ਹੀ ਜਾਇ ਨਿਹੋਰੇ॥੨੦॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਨੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰਦੇਵ ਬਖਾਨੇ। 'ਆਵਹੁ ਰਾਜੇ ਦਿਯਾ ਵਜ਼ੀਰਾ! ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤੀਰਾ?'॥੨੧॥ਸੁਨਤਿ ਸੀਸ ਤੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਬੈਠਿ ਅਗਵਾਨੀ।'ਕਹੁ ਨਿਜ ਰਾਜੇ ਕੇਰ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਕਿਮ ਤੋ ਕਹੁ ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਮਤੰਤ?'॥੨੨॥ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬੋਲਾ। 'ਜਾਨ ਆਪ ਕੋ ਅਪਨੋ ਓਲਾ[3]।ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਬਹੁ ਕਰੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਅਵਤੰਸਾ॥ ੨੩॥ਜਬਿ ਕੇ ਤੁਮ ਇਤ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ।ਕਈ ਬਾਰ ਸਿਮਰਤ ਪਛੁਤਾਏ[4]। ਅਬਿ ਨਰਿੰਦਰ ਹਿਤ ਨੰਦਨ ਬਯਾਹੂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਿਰਿੰਦ੍ਰਨਿ ਮੇਲ ਉਛਾਹੂ ॥ ੨੪ ॥ ਚਢਿ ਕਹਿਲੂਰ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਆਏ। ਬਡੀ ਬਰਾਤ ਬਟੋਰਨ ਲਯਾਏ'।[5]'ਕਹੋ ਵਜ਼ੀਰ ਗਿਰੇਸ਼ਨ ਐਸੇ[6] –ਜੋ ਬਲ ਕੋ ਮਦ ਹੈ ਉਰ ਕੈਸੇ' ॥੨੫॥ ਤੌ ਬਿਨ ਸ਼ੰਕ ਸਮੁਖ ਚਲਿ ਆਵੋ।ਹਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਨਹਿਂ ਦੇਰ ਲਗਾਵੋ।

[1]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ। [2]ਤਿੱਖਾ ਬਾਣ। [3]ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ। [4]ਇਥੋਂ ਅੱਗੋਂ ਕੋਈ ਤੁਕ (ਯਾਂ ਤੁਕਾਂ) ਰਹੀ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਉਥੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਅਬ ਚਲੀਐ ਤਵਨੇ ਸਭ ਥਾਨਾ। ਆਨੰਦ ਪੁਰੇ ਬਿਮਲ ਅਸਥਾਨਾ'। ਇਥੇ ਉਪਰਲਾ ਭਾਵ ਰਹਿ ਗਿਆ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੨੬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸੇ ਗਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰ ਬਿ: ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਸੂ: ਪ੍ਰ: ਵਿਚ ਨਹੀਂ। [5](ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਕਿਹਾ)। [6]ਹੇ ਵਜ਼ੀਰ! ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਕਹੁ:–'ਜੇ ਬਲ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਿਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੀ ਹੈ।

[੧]ਪਹੁੰਚਨਿ ਤੈਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਹਮ ਨੇ ਨੀਕ ਨ ਲਹ੍ਯੋ॥
੨੬॥ਬਿਜੈ ਕਰੈਂਗੇ ਪੂਰਬ ਅਰਿ ਕੋ। ਪੁਨ ਗਮਨਹਿੰਗੇ ਆਪਨ ਪੁਰਿ ਕੌਂ।
ਦਗੋ ਬਾਜ਼ ਕੀ ਗੈਲ ਨ ਜਾਵੈਂ। ਕਹੈਂ ਅਪਰ ਮੁਖ, ਅਪਰ ਕਮਾਵੈਂ[੨]॥੨੭॥
ਅਪਨੇ ਬਲ ਆਸ਼੍ਰਯ ਹਮ ਰਹੈਂ।ਜੋਨਿਰਬਲ ਤੇ ਪਰ*ਕੋ ਲਹੈਂ[੩]।ਉਛਲਤਿ
ਮਮ ਤਰਕਸ਼ ਕੇ ਤੀਰ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ ਤੂਰਨ ਰਿਪੁਨਿ ਸਰੀਰ ॥ ੨੮ ॥ ਜਨੋਂ
ਬਲਮੀਕ ਬਿਖੈ ਅਹਿ ਬਰੈਂ[੪]। ਡਸੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੌਂ[੫] ਤਤਛਿਨ ਮਰੈਂ। ਗਿਰਪਤਿ
ਹਿਤ ਬਰਾਤ ਪਹੁਨਾਈ[੬]। ਲਖਿ ਆਗਮੰਨ ਸੁਧਾਰਿ ਬਨਾਈ॥੨੯॥ ਢਾਲ
ਬਿਸਾਲ ਥਾਲ ਕਰਿ ਆਗੈ।ਘੇਵਰ ਖੜਗ ਦੇਉਂ ਤਨ ਖਾਂਗੈ[੭]।ਗਨ ਗੁਲਕਾ
ਬਹੁ ਸ਼ੱਕਰਪਾਰੇ। ਖਪਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਲੇਬ ਉਤਾਰੇ ॥ ੩੦॥ ਸੂਰ ਸਮੂਹ
ਪਰੋਸਨਹਾਰੇ।ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਾਰੇ[੮]। ਰਖਹੁ ਬੀਰਤਾ ਛੁਧਾ[੯] ਜਿ
ਮਨ ਮੈਂ।ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਪਹੁੰਚਹੁ ਅਬਿ ਰਨ ਮੈਂ॥੩੧॥ਨਾਤੁਰ ਗੀਦੀ ਮੂਢ
ਗਵਾਰੋ। ਅਪਰ ਪੰਥ ਕੋ ਦੇਖਿ ਸਿਧਾਰੋ।ਸੁਨਹੁ ਵਜ਼ੀਰ! ਜਥਾ ਹਮ ਕਰਨੀ।
ਸਭਿ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਤੋਹਿ ਢਿਗ ਬਰਨੀ ॥ ੩੨ ॥ ਚਹੋ ਜੰਗ ਤੌ ਇਤ ਚਲਿ
ਆਵੋ। ਬਹੁ ਦਿਵਸਨਿ ਕੋ ਛੋਭ ਮਿਟਾਵੋ[੭]। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਸਾਫ
ਬਖਾਨੀ। ਨਹਿਂ ਕਹਿ ਸਕ੍ਯੋ ਦੂਤ ਕਛੁ ਬਾਨੀ ॥੩੩॥ਤਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ
ਬੈਠ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ।–ਘਟ ਘਟ ਕੋ ਗ੍ਯਾਤਾ ਪ੍ਰਭੁ–ਲਹ੍ਯੋ।–ਕਪਟ ਗਿਰਿੰਦ੍ਰਨਿ
ਕੋ ਮਨ ਜਾਨਾ।ਕਿਮ ਸਹਿ ਸਕਹਿਂ ਆਪਨੀ ਹਾਨਾ[੧੦]–॥੩੪॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ
ਬਿਚਾਰਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਖੀ ਪੰਥ ਦੈ ਨਾਂਹੀ[੧੧]–। ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਿ
ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ਉਠਿ ਚਹਿ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਚਿੰਤ ਮਹਾਨੀ ॥ ੩੫॥ ਸਰਬ ਸਭਾ
ਕੌ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋਂ। ਨਿਕਸਿ ਦ੍ਵਾਰ ਹਯ ਚਢਿ ਤਿਹ ਸਮੋਂ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ
ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰ ਹੇਰੇ।ਪਿਖੇ ਪਠਾਨਨਿ ਕੇ ਬਹੁ ਡੇਰੇ॥੩੬॥ਆਯੁਧ ਅਧਿਕ

[੧](ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਅਨੰਦਪੁਰ ਚਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੋਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਮੁੜ ਕੇ) ਚਲ ਪਹੁੰਚੋ ਐਉਂ (ਜਾਣਾ) ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਾਂਗੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਚਲਾਂਗੇ। [੨]ਮੂੰਹੋਂ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹੋਰ ਹਨ। [੩]ਨਿਰਬਲ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਦੂਜੇ ਦਾ (ਆਸਰਾ) ਤਕਦੇ ਹਨ। [੪]ਜਿਉਂ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿਚ ਸਪ ਵੜਦੇ ਹਨ (ਇਉਂ)। [੫]ਵੈਰੀ (ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਧਸ ਕੇ) ਡਸਣਗੇ। [੬]ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ। [੭]ਤਨ ਨੂੰ ਚੀਰਨ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ ਰੂਪੀ ਘੇਵਰ ਦਿਆਂਗਾ। (ਅ) ਖਾਂਗੈ=ਖਾਣ ਲਈ। (ੲ) ਖਾਂਗੈ=ਖੱਗ, ਖੜਗ। [੮]ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੜੇ। [੯]ਸੂਰਮੱਤਣ ਰੂਪੀ ਭੁੱਖ। [੧੦](ਤੇ ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਪਣੀ ਹਾਨੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। [੧੧]ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ।

*ਪਾ:–ਪਦ।

ਮੋਲ ਕੋ ਧਰੈਂ । ਚਪਲ ਬਲੀ ਹਯ ਊਪਰ ਚਰੈਂ । ਸਿੱਖ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਇ ਸਿਵਰ ਮੈਂ । ਜਥਾ ਸ਼ੇਰ ਕਾਨਨ ਗਿਰਵਰ ਮੈਂ[1]॥੩੭॥ ਤੁਰੰਗ ਤਬੇਲੇ ਥਿਤ ਗਨ ਲੈਨ[2] । ਅਨਿਕ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਭਟ ਬਿਨ ਚੈਨ*। ਨਾਨਾ ਰੀਤਿ ਦਿਪਤ ਹੱਥਜਾਰੇ । ਹੇਰਤਿ ਹਹਿਰ[3] ਹਿਰਾਨ ਬਿਚਾਰੇ[4] ॥੩੮॥–ਦੁਰਗ ਮਹਾਂ ਦਿਢ ਦੀਰਘ ਦਿਪੈ।ਥਲਥਲ ਥਿਰੇ ਸੁਚੇਤੀ ਥਪੈ[5]।ਬਸਯੋ ਨਗਰ ਬਹੁ ਬਿਚਰਤਿ ਮਾਨਵ। ਨਿਜ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਤਿ ਹਿਤ ਠਾਨਵ[6]–॥੩੯॥ ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਗਮਨਯੋਂ ਲਘੁ ਦੂਰੀ[7]।ਉਪਬਨ[8] ਪਿਖਯੋ ਰਚਨ ਜਿਸ ਰੂਰੀ। ਨਾਨਾ ਜਾਤਿ ਤਰੋਵਰੁ ਖਰੇ।ਸੁਮਨਸ ਖਰੇ ਸ਼ੁਭਨ ਖਗ ਰਰੇ[9]॥੪੦॥ਸੰਗੀ ਮਨੁਖਨਿ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੁਮ ਪਿਖਹੁ ਮਹਾਨਾ। ਚਢਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੇ ਇਤ ਆਏ। ਗਿਰ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਨਗਰ ਬਸਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਥੋਰੇ ਦਿਵਸਨ ਮਹਿਂ ਅਸ ਰਚਨਾ। ਨਰਨਿ ਸਮਾਜ ਭਯੋ ਬਡ ਸਚਨਾ[10]।ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਹਿਨੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਛਾਈ[11]। ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਤਟ ਸੁੰਦਰ ਥਾਈਂ'॥੪੨॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਜਾਵਤਿ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੈਲ-ਪਤਿਨਿ ਜਹਿਂ ਡੇਰਾ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ ਬਡੇਰਾ॥੪੩॥–ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਮਗ ਦੇਹਿਂ ਕਿ ਨਾਂਹੀ। ਦਲ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਸੁਨਿ ਡਰਪਾਹੀਂ[12]–। ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ 'ਗੁਰੂ ਬਰ ਬੀਰ। ਕਿਮਹੁੰ ਨ ਉਲੰਘਨਿ ਦੇਹਿ ਬਹੀਰ ॥੪੪॥ ਨ੍ਰਿਭੈ ਰਹਤਿ ਹੈਂ ਜੋ ਬਡ ਜੋਧਾ।ਗਿਨਹਿਂ ਨ ਬਹੁਤ, ਕਰਹਿਂ ਰਣ ਕ੍ਰੋਧਾ[13]†। ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੋ ਘਰ ਊਪਰ ਮਗ ਕੋ। ਕਹੋ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੇ ਤਜਹਿਂ ਨ ਭਗਕੋ[14]॥੪੫॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀਅਨਿ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ ਕੇ ਧਨੀ ਸੁ ਜੇਸ਼ਟ[15]'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬੋਲਤਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿਕੈ।ਮਨੈ ਪਰਬਤੀ ਸੰਸੈ ਧਰਿਕੈ[16]॥੪੬॥

[1]ਪਹਾੜੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ। [2]ਕਤਾਰ, ਲਾਰ [ਅੰ:, ਲਾਈਨ Line]। [3]ਕੰਬਿਆ। [4]ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। [5]ਸੁਚੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [7]ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਤਕ। [8]ਬਾਗ। [9]ਫੁਲਾਂ (ਦੇ ਬੂਟੇ) ਖੜੇ ਹਨ (ਤੇ) ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ ਪੰਛੀ ਚਹਿਕਦੇ। [10]ਇਕੱਠਾ। [11]ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। [12](ਸਾਡਾ) ਦਲ ਬਹੁਤਾ ਸੁਣਕੇ ਡਰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ)। [13](ਆਪ) ਜੁ ਵੱਡਾ ਜੋਧਾ ਹੈ ਨਿਰਭੈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਜਦੋਂ) ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। (ਅ ਜੋ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਜੋਧੇ (ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਓਹ (ਡਾਢੇ) ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ, (ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦੀ) ਬੁਤੇਤ ਨੂੰ ਗਿਣਦੇ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਕੁਛ ਸ਼ੈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। [14]ਨੱਸਕੇ । [15]ਬੜੇ । [16]ਪੈਰਬਤ ਵਾਸੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਧਾਰਕੇ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਮਨੈ ਪਰਬਤੀ=ਪਰਬਤੀ ਮਾਨੂ=ਭਾਵ ਪਹਾੜੀ ਆਦਮੀ।

*ਪਾ:–ਥਿਤ ਹੈਨ। †ਪਾ:–ਰੋਧਾ।

ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਵਜ਼ੀਰ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਗੁਰਬਚ ਸੁਨਿਬੇਦਲ ਉਮਡਾਯੋ।"ਦਿਯੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪੰਥ ਹਿਤ ਜਾਨੈ[1]? ਲਰਹਿ ਕਿ ਨਹੀਂ,ਮੇਲ ਕੋ ਠਾਨੈ?"॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਵਜ਼ੀਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੨॥ ੧੩. ਕੇਵਲ ਦੂਲਹੁ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਲੰਘਣ ਦੀ ਆਗਯਾ ਲੈਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਧਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਚੀਤ। [2]ਗਮਨਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਢੁਕਾਉ ਹਿਤ ਮਿਲਹਿਂ ਅਨਿਕ ਨ੍ਰਿਪ ਮੀਤਿ[2] ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤਤਕਾਲ ਵਜ਼ੀਰ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਚਲਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕੇ ਤੀਰ। ਮੁਸਕਾ-ਵਤਿ ਮੁਖ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਰ॥ [3]"ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ?"॥੨॥ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤੁਮਰੋ ਛਲ ਜਾਨਾ।–ਅਪਨੋ ਅਰਥ[4]ਹੇਤੁ ਬਨ ਮੀਤਾ।ਪੁਨ ਤਤਛਿਨ ਹੋਵਤਿ ਬਿਪਰੀਤਾ[5]–॥੩॥ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ। ਕਿਮ ਪੁਜ ਸਕਹਿ ਤਿਨਹੁਂ ਢਿਗ ਕੂਰਾ। ਕਹੀ ਜਾਇ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਸਾ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੋਢਿ ਬੰਸ ਅਵਤੰਸਾ॥੪॥ਕਪਟ ਸਮੇਤ ਜਾਨਿ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ। ਭਰੀ ਬੀਰ ਰਸ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।–ਇਸ ਮਗ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਉਲੰਘਨ ਦੈ ਹੌਂ।ਰੋਕਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ਼ੋਕ ਉਪੈ ਹੌਂ[6]॥੫॥ਜੇ ਗਿਰ ਪਤਿਨਿ ਬਿਖੈ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਦਲ ਸਕੇਲ ਚਲਿ ਆਉ ਅਗਾਰੀ। ਬਿਗਰੇ ਰਹਹੁ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਜਬਿ ਕੇ[7]।ਲਰਿਬੇ ਤਯਾਰ ਅਹੈਂ ਹਮ ਤਬਿਕੇ॥੬॥ਜੰਗ ਖੇਤ ਅਭਿਲਾਖਾ ਰਾਖੀ। ਪੁਰਵਹੁ ਅਬਹਿ ਆਨਿ–ਗੁਰ ਭਾਖੀ।–ਕਰਨਿ ਸੰਧਿ[8] ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਈ। ਬਨਹਿ ਮਿਲਹਿਂ ਗਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸੋਂ ਈ[9]॥੭॥ ਖਰੇ ਪੰਚ ਸੈ ਸੁਭਟ ਅਗਾਰੀ।ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਤੁਮ ਅਸਵਾਰੀ। ਗੁਰ ਦਲ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਰਤੀਕੀ[10]।ਚਾਹਿ ਪਿਖਿਨਿ ਤੁਮ ਚਮੂੰ ਗਤੀਕੀ[11]'॥੮॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਲਾ।–ਪਰਯੋ ਬਿਘਨ ਕਿਮ ਹੋਇ ਨ ਟਾਲਾ। ਬਯਾਹ ਦਿਵਸ ਅਬਿ ਆਇ ਨਜੀਕਾ। ਪਰਹਿ ਜੰਗ ਬਡ, ਹੋਹਿ ਨ ਠੀਕਾ ॥੯॥ ਅਪਰ ਪੰਥ ਜੈਬੇ ਕਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਜੋ ਕੋ ਅਹੈ ਦੂਰ ਕੋ ਜਾਹੀ[12]। ਬਿਤ

[1]ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਹ। [2](ਜੋ ਭੀਮਚੰਦ) ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਜੇ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਢੁਕਾਉ ਲਈ। [3]ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। [4]ਅਪਣੇ ਮਤਲਬ। [5]ਉਲਟ,ਵਿਰੋਧੀ। [6]ਰੋਕਾਂਗਾ ਤੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਦਿਆਂਗਾ,ਭਾਵ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। (ਅ) (ਜੇ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਰੋਕ=) ਅੜੀ ਵੇਖਾਂਗਾ ਤਾਂ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਵਾਂਗਾ। [7]ਜਦ ਅਨੰਦਪੁਰ (ਸੀ) ਤਦ ਦੇ ਵਿਗੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। [8]ਮੇਲ। [9]ਸਮੂਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਲ ਗੇਲ ਬਣੇਗਾ (ਹੁਣ)। [10]ਰਤੀ ਕੁ ਬੀ [11]ਸੈਨਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇਖਣ ਦੀ। [12]ਦੂਰ ਦੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੈ ਹੈ ਸਾਹੇ ਕੋ ਸਮੈਂ । ਆਨਿ ਬਨੀ ਅਸਮੰਜਸ[1] ਹਮੈਂ–॥੧੦॥ ਚਿਤਵਤਿ ਗਿਰਪਤਿ ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ।ਕਰਿ ਆਦਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਏ। 'ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕੀਜਹਿ ਅਬਿ ਕੈਸੇ। ਸਮਧੀ ਸਦਨ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜੈਸੇ॥੧੧॥ ਗੁਰੂ ਕੰਨੇ ਤੇ ਇਹ ਸੁਧਿ ਆਈ । ਦੇਤਿ ਨ ਮਗ ਦ੍ਰਿਢ ਹੇਤੁ ਲਰਾਈ[2]। ਸੁਨਿ ਸੈਲੇਂਦ੍ਰਨਿ ਕਰਿ ਹੰਕਾਰਾ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਧੀਰਜ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰਾ॥੧੨॥'ਕਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਚਿਤ ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੀਨੋ । ਇਤੋ ਕਟਕ[3] ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਿ ਲੀਨੋ* । ਸੂਧੇ ਗਮਨਹਿਂ ਪੰਥ ਮਝਾਰੇ।ਬਨ ਅਰਿ ਅਰਹਿ ਜਿ ਆਇ ਅਗਾਰੇ[4]॥੧੩॥ਬੀਨ ਬੀਨ ਹਮ ਸੁਭਟ ਬਟੋਰੈਂ[5]।ਹੇਲ ਘਾਲਿ[6]ਰਿਪੁ ਊਪਰ ਦੌਰੈਂ।ਸਭਿਨਿ ਧਕਾ-ਵਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਕਿਨਾਰੇ[7] । ਦ੍ਰਿਢ ਹ੍ਵੈ ਕਰੈਂ, ਰਹੈਂ ਬਲਿ ਭਾਰੇ॥੧੪॥ ਗੁਲਕਾਂ ਸ਼ਲਖਨਿ ਮਾਰਹਿਂ ਤਕਹੀ। ਰਿਪੁ ਬਹੀਰ ਪਰ ਆਇ ਨ ਸਕਹੀ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਉਲੰਘਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਚਢਿ ਨੌਕਾ ਜਮੁਨਾ ਪਰਿ ਪਾਰੇ॥੧੫॥ਜਬਿ ਸਮਾਜ ਪਰਲੈ ਹੁਇ ਕੂਲ[8] । ਦੇ ਕਰਿ ਇਕ ਬਾਰ ਦਲ ਹੂਲ[9] । ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਤਬਿ† ਕਰੀਅਹਿ ਛੂਟ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਧਨ ਲੀਜਹਿ ਲੂਟ ॥੧੬॥ ਦਲ ਬਲ ਤੇ ਗੁਰ ਸੈਨ ਹਟਾਇ। ਲੂਟਤਿ ਚਲਹਿਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਜਾਇ'। ਇਮ ਜਸਵਾਲ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ। ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਪਾਲ ਗੁਲੇਰ ਨਰਿੰਦ ॥ ੧੭ ॥ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਟੋਚਿਨ ਆਦਿ।ਭਯੋ ਪਰਸਪਰ ਚਲਨਿ ਸੰਬਾਦ।ਭੀਮਚੰਦ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ।–ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ਬੀਰ–ਪਛਾਨਹਿ॥੧੮॥ਨਹਿਂ ਲਰਿਬੇ ਕੀ ਮਸ-ਲਤ ਮਾਨੀ । 'ਨਹਿਂ ਆਛੀ,ਦੁਖਦਾਨ ਮਹਾਨੀ[10]।ਕਹੁ ਵਜ਼ੀਰ! ਉਲੰਘਨ ਕੀ ਬਾਤ। ਕਿਮ ਰਹਿ ਆਇ ਬਜਾਹ ਕੀ ਬਾਤ ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਦਲ ਕੌਤਿਕ ਮਿਲਿ ਗਯੋ। ਕਿਮ ਠਕੁਰਾਈ[11] ਠਾਨਤਿ ਭਯੋ। ਤੁਮ ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਆਵਤਿ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ? ਬਿਘਨ ਨ ਪਰਹਿ ਆਨ ਕਰਿ ਜੈਸੇ'॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬੈਨ ਪਰਧਾਨ ਬਖਾਨੈ।'ਸਭਿ ਗਿਰਿੰਦ੍ਰ ਤੁਮ ਬਹੁ ਬੁਧਿਵਾਨੈ। ਨਿਕਟ ਚਮੂੰ ਭੀ ਅਹੈ ਮਹਾਨਾ[12] । ਤਊ ਨ ਹੋਵਹੁ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇਂ ਨਰ ਪਾਇਨ। ਆਨਹਿਂ ਅਰਪਹਿਂ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ। ਸ਼੍ਰੀ

---

[1]ਅਣ ਬਣ। [2]ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਹੈ। [3]ਸੈਨਾ। [4]ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਣਕੇ ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਕੇ ਅੜੇਗਾ। [5]ਇਕੱਠੇ ਕਰਾਂਗੇ। [6]ਹੱਲਾ ਦੇਕੇ। [7]ਪਾਸੇ ਕਰਾਂਗੇ (ਰਾਹ ਤੋਂ) । [8]ਪਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [9]ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ। [10](ਲੜਨ ਦੀ ਸਲਾਹ) ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ ਬਹੁਤ। [11]ਸਰਦਾਰੀ। (ਅ) ਰਜਧਾਨੀ ਸਾਜੀ ਹੈ। [12]ਬਹੁਤ ਹੈ (ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ)।

*ਇਥੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਫੌਜ ਬਹੁਤ ਸੀ। †ਪਾਃ–ਹਬ।

ਨਾਨਕ ਕੀ ਗਾਦੀ ਸਾਥ। ਕਿਮ ਸਮਸਰਤਾ ਹੁਇ ਗਿਰ ਨਾਥ ! ॥ ੨੨॥ ਅਬਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਤੇ ਸੌ ਗੁਨਾ। ਦਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਾਢਯੋ ਅਤਿ ਘਨਾ।ਸੁਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਖਰੇ। ਪੁਸ਼ਟ ਤੁਰੰਗਮ ਗਨ ਬਲ ਭਰੇ ॥ ੨੩॥ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਚਮੂੰ ਬਹੁ ਦੀਖਾ। ਲਰਿ ਕਰਿ ਕੋਇ ਨ ਬਨੈ ਸਰੀਖਾ[1]। ਜਮਨਾ ਤਟ ਲੌ ਦੇਹਿਂ ਨ ਜਾਨੇ। ਵਧਹਿਂ ਅਗਾਊ ਕਰਿ ਘਮਸਾਨੇ[2]॥੨੪॥ ਕਿਮ ਤਿਨ ਕੌ ਲੂਟਨਿ ਤੁਮ ਚਾਹਾ।ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਜਿਨ ਲਰਨਿ ਉਮਾਹਾ। ਧਨ ਹੰਕਾਰ ਨ ਕੀਜਹਿ ਐਸੇ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਬਿਸੂਰਹੁ ਜੈਸੇ ॥ ੨੫ ॥ ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਨ ਉਲੰਘਨਿ ਦੇਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਸਾਮਤਾ[3] ਨਾਂਹੀ। ਲਰਿਬੇ ਬਿਜੈ ਨਹੀਂ ਰਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੬ ॥ ਔਰ ਉਪਾਵ ਏਕ ਮੈਂ ਜਾਨਾ। ਦੂਲਹੁ ਇਸ ਮਗ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਇਕ ਦੁਇ ਸੇਵਕ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਸਨਮੁਖ ਗਮਨਯੋਂ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗ[4]॥ ੨੭ ॥ ਬ੍ਯਾਹ ਸਮੇਂ ਪਹੁੰਚੈ ਸਸੁਰਾਰੇ। ਫੇਰੇ ਫਿਰਹਿ ਕਾਜ ਕੋ ਸਾਰੇ। ਅਪਰ ਜਾਹਿਂ ਸਭਿ ਮਾਰਗ ਦੂਜੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਕੈ ਤਹਿਂ ਪੂਜੇ[5] ॥ ੨੮ ॥ ਆਛੋ ਜਤਨ ਅਹੈ ਇਕ ਏਹੀ। ਅਪਰ ਬਿਧੀ ਉਰ ਆਇ ਨ ਕੇਹੀ'। ਸੁਨਤਿ ਕੇਸਰੀ ਅਪਰ ਗੁਪਾਲ। ਸਭਾ ਬੀਚ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੨੯ ॥ ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਤੈਂ ਕਹੀ ਵਜ਼ੀਰ ? । ਹਮ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਨ ਜਾਨਯੋਂ ਬੀਰ। ਕਰਿ ਕਾਤੁਰ ਸਭਿ ਚਹਤਿ ਹਟਾਈ[6]। ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਦੇਖਯੋ ਜਾਇ?॥੩੦॥ ਕੌਨ ਜਾਤਿ ਕੇ ਹੈਂ ਬਰ ਬੀਰ ? ਕਟਕ[7] ਬਟੋਰਿ ਜੁ ਰਾਖਯੋ ਤੀਰ। ਕੇਤਿਕ ਗਿਨਤੀ ਮਹਿ ਮਨੁ[8] ਜਾਨੇ ? ਕੇਤਿਕ ਅਸੁ[9] ਕਿਸ ਬਿਧ ਸਵਧਾਨੇ ?' ॥੩੧॥ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਗਿਰਨਾਥਹਿ ਸਾਥ।ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰ ਦਲ ਕੀ ਗਾਥ। 'ਘਨੇ ਪਠਾਨ ਬਨ੍ਹੇ ਹਥਯਾਰ[10]। ਸਭਿ ਤੇ ਉਰੇ ਪਰੇ[11] ਬਲਧਾਰਿ ॥ ੩੨ ॥ ਬਾਨ ਸਰਾਸਨ ਧਾਰਨਹਾਰੇ। ਖੜਗ ਤੁਪਕ ਯੁਤ ਭਿੜਨਿ ਕਰਾਰੇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਭਟ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ। ਬਲ ਬਲ ਥਿਰੇ ਪਿਖੀ ਬਹੁ ਪੰਗਤਿ॥ ੩੩॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਦਾਸੀ ਬਿਚਰਤਿ ਹੇਰੇ। ਖਾਇਂ ਕੜਾਹਿ ਸੁ ਪੁਸ਼ਟ[12] ਬਡੇਰੇ। ਰਿਦੇ

[1]ਭਾਵ ਕੋਈ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕ ਸਕਦਾ। [2]ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਘਮਸਾਨ ਕਰਨਗੇ। [3]ਸੁਲਹ। (ਅ) ਸਮਤਾ। [4]ਸਾਹਮਣੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਨਿਸ਼ੰਗ ਹੋਕੇ ਟੁਰਿਆ ਜਾਵੇ। [5]ਤਿਥੇ ਪੁੱਜਣ। [6]ਕਾਇਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ (ਜੰਗ ਤੋਂ) ਹਟਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [7]ਸੈਨਾ। [8]ਮਨੁੱਖ, ਆਦਮੀ। [9]ਘੋੜੇ। [10]ਹਥਯਾਰਬੰਦ। [11](ਡੇਰਾ ਪਾਈ) ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। [12]ਮੋਟੇ।

ਅਚੰਭ ਭਯੋ ਦਲ ਜੋਵਾ। ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਇਤੋ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਹੋਵਾ॥ ੩੪॥ ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਲਰਨ ਕੌ ਜਿਨ ਮੈਂ।ਲਖੀਅਤਿ ਮਨੋ ਲਈ ਜੈ ਰਨ ਮੈਂ।ਮੈਂ ਮਸਲਤ ਕਬਿ ਕਹੌਂ ਨ ਲਰਿਬੋ।ਤੁਮਕਰੀਅਹਿ ਜਿਸਬਿਧਿਬੁਧਿ ਧਰਿਬੋ॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਤੇ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਥਾ। ਠਾਨੀ ਮੌਨ ਜਿਤਿਕ ਗਿਰਨਾਥਾ।ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਚਿੰਤ ਬਿਲੰਦਾ।–ਛੰਦ ਬੰਦ ਕੋ ਨਹੀ ਪੁਜੰਦਾ[1]–॥ ੩੬॥ 'ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ! ਤੈਂ ਮੰਤ੍ਰ[2] ਬਤਾਵਾ॥ ਦੂਲੋ ਏਕਲ ਚਹੈਂ ਪਠਾਵਾ।ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗਹਿ ਕਰਿਹੈਂ ਕੈਦ। ਬਹੁਰ ਛੁਟਾਵਨਿ ਕਹਾਂ ਉਮੈਦ॥੩੭॥ ਪ੍ਰਿਯ ਸੁਤ ਕੋ ਇਮ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਮੋਤੇ ਸਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਕਰਾਲਾ। ਅਪਜਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਭਾਖਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਬੁਧਿ ਅਰੁ ਬਲ ਮੇਰੋ ਧਿਧਕਾਰੇ[3] ॥ ੩੮ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਧਨ ਕੀ ਚਾਹਿ ਨ ਕੋਇ[4]। ਜਿਸ ਕੌ ਦੇ ਮੁਚਵਾਵੌਂ ਸੋਇ[5] ।ਮਸਲਤ ਆਪ ਕਰੋ ਹਿਤ ਜਾਨੈ[6]। ਜਿਮ ਦੂਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਪਯਾਨੈ'॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਪਰਧਾਨ ਬਖਾਨੇ ਬੈਨਾ।'ਭੋ ਗਿਰਿੰਦ੍ਰ ! ਇਮ ਕੀਜੈ ਭੈਨਾ।ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਬਲਬੀਰ। ਇਮ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਗਏ ਤੇ ਤੀਰ॥੪੦॥ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਗਯਾਨਿ ਗੁਨਵੰਤ। ਅਸ ਕਾਰਜ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਕਦੰਤ।ਉਰ ਨਿਚਿੰਤ ਹੁਇ ਸੁਤ ਪਠਿ ਦੀਜੈ। ਮਾਰਗ ਅਪਰ ਆਪ ਗਮਨੀਜੈ॥੪੧॥ ਮਸਲਤ ਸਾਰ ਮਾਨਿ[7] ਇਹ ਮੇਰੀ। ਜਾਨਿ ਆਪਨੀ ਛੇਮ[8] ਭਲੇਰੀ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਿਰੀ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਜਾਵੈਂ'॥੪੨॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਮਸਲਤ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਯੋਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩॥

੧੪. [ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਪੁੱਜੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਭੀਮਚੰਦ ਗਿਰਰਾਇ। ਮਾਨਯੋਂ ਮੰਤ੍ਰ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋ,ਔਰ ਨ੍ਰਿਪਨ ਸਮੁਦਾਇ[9]॥੧॥ਚੌਪਈ॥[10]'ਸੁਨੋ ਸੈਲਨਾਥਨ! ਬਚ ਮੇਰੋ।ਬਯਾਹ ਸਮੈ ਆਯੋ ਅਬਿ ਨੇਰੋ।ਲਰਿਬੇ ਬਿਖੈ ਦਿਵਸ ਬਹੁ ਲਾਗੈਂ।ਪਿਖਿ ਦਲ ਬਲ ਕੌ ਗੁਰ ਨਹਿਂ ਭਾਗੈ॥ ੨ ॥ ਭੀਮ ਜੰਗ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਪਰੈ। ਦੋਨਹੁੰ ਚਮੂੰ ਸੁਭਟ ਬਲਧਰੈਂ।ਹਟ ਨਹਿਂ ਜਾਇਂ ਲਾਜ ਨਿਰਬਾਹੈਂ।ਕੋ ਜਾਨੇ ਤਬਿ ਕਯਾ ਹੁਇ ਜਾਹੈਂ ॥ ੩ ॥ ਬਯਾਹ ਕਾਜ ਪੂਰਨ ਅਬਿ ਕਰੋ। ਪੁਨ ਗੁਰ

[1]ਛਲ ਵਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਜਦਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ)। [2]ਸਲਾਹ। [3]ਧ੍ਰਿਕਾਰਨਗੇ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਧਨ ਦੀ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। [5]ਜਿਸ (ਧਨ) ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾ ਲਵਾਂਗਾ। [6]ਜਾਣੇ ਵਾਸਤੇ। [7](ਸਭ ਤੋਂ) ਉੱਤਮ। [8]ਸੁਖ। [9]ਭੀਮ ਚੰਦ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨ ਲਈ। [10]ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:–

ਸੰਗ ਲਰੋ ਨਹਿਂ ਟਰੋ। ਅਬਿ ਰਿਸ ਤਜਹੁ ਅਪਰ ਮਗ ਗਮਨਹੁ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਗੁਰ ਦਲ ਕੋ ਦਮਨਹੁ[1] ॥ ੪ ॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਦਿਹੁ ਉਠਾਇ ਇਤ ਤੇ[2] ਕਰਿ ਜੰਗ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਰੋਧੀ ਬਨ੍ਯੋਂ ਮਹਾਨ। ਕੈਸੇ ਬਸਨ ਦੇਹਿਂ ਇਸ ਥਾਨ ॥੫॥ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲ ਬ੍ਯਾਹ ਮਹਿਂ ਡਾਲਾ। ਇਸ ਪਲਟੌਂ ਮੈਂ ਲੇਉਂ ਬਿਸਾਲਾ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸਮੁਝਾਇ। ਲਰਿਬੇ ਤੇ ਤਿਸ ਸਮੈਂ ਹਟਾਇ ॥ ੬ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਤ੍ਯਾਰ ਸੁਤ ਹੇਤੁ ਪਠਾਵਨ। ਨਿਕਟ ਅਮਾਤ[3] ਕੀਨਿ ਸਮੁਝਾਵਨਿ। 'ਗਮਨਹੁ ਇਸੀ ਸੰਗ ਮਗ ਸੂਧੇ। ਗੁਰੂ ਕਦਾ-ਚਿਤ ਜੇ ਮਗ ਰੂਧੇ[4] ॥ ੭ ॥ ਬਨਿ ਕੈ ਦੀਨ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਭਾਖੇ। ਜਨੋਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿ ਉਲੰਘਨ ਅਭਿਲਾਖੋ। ਕਰ ਬੰਦਨ ਬੰਦਨ ਪਗ ਠਾਨਹੁ[5]। ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਹੁ ਅਰਜ਼ ਬਖਾਨਹੁ ॥ ੮ ॥–ਨਹਿਂ ਮਗ ਦੀਯੋ ਨ ਆਯੋ ਰਾਜਾ। ਸਕਲ ਸਹਾਰ੍ਯੋ ਬਨ੍ਯੋਂ ਕੁਕਾਜਾ। ਤੁਮ ਸੰਗ ਲਰ੍ਯੋ ਨ ਚਾਹਤਿ ਸੋਈ। ਠਾਨੀਨਮੋਂ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਈ–' ॥੯॥ ਕਹਿ ਸੁਤ ਕੌ ਝੰਪਾਨ[6] ਚਢਾਵਾ। ਰਿਦਾ ਹੌਲ ਜੁਤਿ ਪੰਥ ਪਠਾਵਾ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਾਸਿਕ ਸੰਗ ਵਜ਼ੀਰ[7]। ਗਮਨੇ ਜਬਿ, ਨ੍ਰਿਪ ਹੋਤਿ ਅਧੀਰ ॥੧੦॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਨਮੁਖ ਜਬਿ ਗਇ। ਗੁਰ ਦਲ ਕੇ ਸਮੀਪ ਜਬਿ ਭਇ। ਦੇਖਤਿ ਜਾਨ੍ਯੋਂ–ਰਿਪੁ ਦਲ ਆਯੋ–। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਨ ਉਰ ਉਮਗਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਤ੍ਯਾਰ ਤੁਰੰਗਨ ਕਰਤਿ ਧਵਾਏ[8]। ਭੀਮਚੰਦ ਨੰਦਨ ਪਿਖਿ ਜਾਏ[9]। ਬਿਨਾ ਬਾਹਿਨੀ ਕੇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਘੇਰ ਲਿਯੌਨਿ ਜ ਅੱਗੂ ਚਲਾਯੋ ॥੧੨॥ ਸਹਿਤ ਵਜ਼ੀਰ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਾਇ। ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪੌਰ ਸੁਹਾਇ। ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਸੁਧਿ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ। 'ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਕੋ ਸੈਨਾ ਗਹਿ ਲ੍ਯਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਜਾਤਿ ਹੁਤੋ ਹਿਤ ਬ੍ਯਾਹ ਅਗਾਰੀ। ਸਚਿਵ ਏਕ ਦੁਇ ਨਰ ਸੰਗ ਧਾਰੀ। ਡਰਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਸੈਨ ਸਮੇਤ ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੪॥ ਅਪਰ ਪੰਥ ਕੋ ਸੇ ਚਲਿ ਗਇ। ਦੂਲਹੁ ਮੰਤ੍ਰੀ ਇਤ ਕੋ ਅਏ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਭਏ ਨੰਮ੍ਰਿ ਜਬਿ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਠਾਂਢੇ ਹੁਇ ਰਹੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਗਸਤਿ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਕਹੁ ਬਾਲਿਕ ! ਤੁਝ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕੈਦ। ਕਿਮ ਛੂਟਨਿ ਕੀ ਧਰਹਿਂ ਉਮੈਦ?

[1]ਦੰਡ ਦਿਓ। [2]ਇਥੋਂ (ਪਾਂਵਟੇ) ਤੋਂ। [3]ਵਜ਼ੀਰ। [4]ਰੋਕੇ। [5]ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ। [6]ਪਾਲਕੀ ਉਪਰ। [7]ਇਕ ਦੋ ਦਾਸ ਤੇ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਨਾਲ। [8]ਦੌੜਾਏ (ਘੋੜੇ । [9]ਜਾਕੇ ਦੇਖਿਆ।

॥੧੬॥ ਤੋਰ ਪਿਤਾ ਹੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਮਾਰਾ। ਸਾਧ ਲੇਹਿਂ ਨਿਜ ਬੈਰ ਉਦਾਰਾ[1] ?
ਲਾਖਹੁਂ ਧਨ ਇਮ ਥਾਨ ਅਨਾਵੈਂ।ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰਹਿਂ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਵੈ' ॥੧੭॥
ਜੌਰਤਿ ਹਾਥ ਵਜ਼ੀਰ ਉਚਾਰੇ।'ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਆਯੋ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੇ। ਜੇਤਿਕ
ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਘਨੇਰਾ। ਸਗਰੋ ਬਖਸ਼ਯੋ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ
ਜਬਿ ਕਹਯੋ ਬਖਾਨਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਨਯੋ। ਗਯੋ ਅਪਰ
ਮਗ ਕੌ ਕਰਿ ਕੂਚ। ਬਯਾਹ ਸਮੈ ਨਹਿਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਹੂਚਿ[2]॥੧੯ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਇਸ
ਮਗ ਕਰਯੋ ਪਠਾਵਨਿ।ਤੁਮ ਆਗੇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਨਿ।ਬਿਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਆਪ ਕੋ ਸੁਨਯੋ। ਗਿਰਪਤਿ ਕਛੂ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗੁਨਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਨਹੀਂ
ਸੰਦੇਹ ਆਪ ਤੇ ਠਾਨਾ।ਪ੍ਰਿਯ ਸੁਤ ਕੋ ਇਤ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਕਹਯੋ–ਜਥਾ
ਨੰਦਨ ਇਹ ਮੇਰੋ।ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਹੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇਰੋ ॥੨੧॥ਜੇ ਇਸ ਪੰਥ
ਨ ਪਠਵਤਿ ਪੂਤੈ।ਹੋਤਿ ਬਯਾਹ ਕੋ ਮਹਾਂ ਕੁਸੂਤੈ।ਜਾਇ ਸਮੈ ਤਿਸ ਲੇ ਅਬਿ
ਫੇਰੇ[3]। ਬਿਨ ਬਰਾਤ ਭਾ ਬਿਘਨ ਬਡੇਰੇ–'॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ
ਗਹੀਰੈ। ਹੇਰਯੋ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ ਵਜ਼ੀਰੈ।ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਜਥਾ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਰਹਯੋ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕਹਯੋ ॥ ੨੩ ॥ 'ਭੀਮਚੰਦ ਦ੍ਰੋਹੀ ਜਿਮ ਝੂਠਾ।
[4]ਤਿਮ ਜੇ ਕਰਤੇ ਵਿਰਤਿ ਅਪੂਠਾ।ਗਹਿ ਅਬਿ ਲੇਤਿ ਕਰਤਿ ਜਿਮ ਕਾਂਖਾ।
ਕਹਾਂ ਹੋਤਿ ਮਗ ਦੁਤਿਯੇ ਨਾਖਾ ॥੨੪॥ ਬਿਨ ਦੂਲੋ ਤੇ ਨਿਫਲ ਸਮਾਜਾ।
ਕਹਿਤੇ ਕਹਾਂ, ਮੇਲ ਗਨ ਰਾਜਾ[4]।ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਹਮ ਛੋਰਨਿ ਕਰਯੋ।ਨ੍ਰਿਪ
ਕਰਤਬ ਕੋ ਉਰ ਨਹਿਂ ਧਰਯੋ*' ॥੨੫॥ ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਰ ਆਦਿ ਹਰਖਾਏ।
ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬੰਦਹਿਂ ਕਰ ਪਾਏ[5]। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ' ਕੌ ਕਹਿ ਚਾਲੇ।

---

[1]ਆਪਣਾ ਵੈਰ ਕੱਢ ਲਈਏ। [2]ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਸੀ। [3]ਤਿਸ (=ਫੇਰਿਆਂ ਦੇ) ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪੁਜਕੇ ਫੇਰੇ ਲੈ ਲਵੇਗਾ। [4](ਜੇ ਉਸ ਨਾਲ ਤਿਮ=) ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਸਲੂਕ) ਕਰਦੇ ਤਾਂ (ਹੇ ਵਜ਼ੀਰ ! ਤੈਨੂੰ) ਪੁੱਠਾ ਮੁੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਤੇ (ਟਿੱਕੇ ਨੂੰ) ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਜੋ ਜੀ ਆਉਂਦੀ ਕਰਦੇ, ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਰਸਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਸੈਨਾ ਲੰਘਣ ਦਾ ਕੀ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ, ਦੂਲੇ (ਦੇ ਪਹੁੰਚੇ) ਬਿਨਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ (ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਅੱਪੜਿਆ) ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੁੰਦਾ; (ਉਥੇ) ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਫਿਰ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ। [5]ਬਾਰ ਬਾਰ ਜੋੜਕੇ ਹੱਥ ਚਰਨਾਂ (ਤੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ)।

*ਭੀਮ ਚੰਦ ਨਿਰੀ ਜੰਞ ਲੈਕੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਨਾਂ ਹੀ ਇਤਨੀ ਥੋੜੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਕੇਵਲ ਰਾਜੇ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲਈ ਤੇ ਰੱਯਤ ਦੀ ਰਾਖੀ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਏਸੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਮਨਹੁ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਵਾਲੇ ॥ ੨੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਜਲ ਉਤਰੇ ਪਾਰਾਗਮਨੇ ਪੰਥ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਗਿਗਾਏ ਉਲੰਘਿ ਕੈ ਗਿਰ ਬਨ ਦੇਸ਼ਾਪਹੁੰਚੇ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਸੀ ਯਥਾ 'ਦਲ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਸੁਨਿ ਡਰਪਾਹੀ' (ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੧੨, ਅੰਕ ੪੪)। ਪੁਨਾ: 'ਚਮੂੰ ਅਧਿਕ ਸੋਂ ਬਸ ਨ ਬਸੈ ਹੈ' (ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੧੫ ਅੰਕ ੬) ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਿਆਂ ਕੋਲ ਫੌਜ ਬਹੁਤੀ ਸੀ। ਪੁਨਾ:—'ਆਇ ਮੇਲ, ਤਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬੁਲਵਾਵੈ' (ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੨੮)। ਇਤਨੀ ਫੌਜ ਦਾ ਜੰਞ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੁਤੇ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਜੰਞ ਬਹਾਨੇ ਲੰਘਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜੇ ਅਚੇਤ ਸਾਡੇ ਤੇ ਆ ਪਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੀ ਬਣੇ। ਇਸ ਡਰ ਦਾ ਸਬੂਤ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਦ ਵਜ਼ੀਰ ਹੱਥ ਸੁਨੇਹਾ ਘੱਲਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾਬਾ ਦੇ ਘੱਲਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ—'ਦਿਹੁ ਮਗ ਨਤੁ ਡੇਰਾ ਲੁਟ ਜਾਵੈ' (ਅੰਸੂ ੧੧, ਅੰਕ ੨੯)। ਪੁਨਾ: 'ਤਜਿ ਮਗ ਕੋ ਅਬ ਕਰੋ ਕਿਨਾਰਾ। ਮਿਲੇ ਸੈਨ ਤਬਿ ਹੋਇ ਬਿਗਾਰਾ। ਅਸ ਨਹਿਂ ਬਨੈ ਜਾਇ ਲੁਟ ਡੇਰਾ' (ਅੰਸੂ ੧੧, ਅੰਕ ੪੩) ਇਸ ਦਾਏ ਦੇ ਅੱਪੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦੇ ਦਾਵ ਘਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਤੇ ਤਯਾਰੀ ਕਰ ਰੱਖਣੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ਤਾ ਤੇ ਫੌਜੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਆਵੱਸ਼ਕਤਾ ਸੀ। ਜਦ ਇਹ ਦਾਬਾ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੈਰੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਪਸ਼ਟ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਦਾਬੇ ਅੱਗੇ ਨਿਉਂ ਜਾਣਾ ਬਿਨਾ ਹਾਰੇ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਹੋਈ। ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਖੋਟ ਵਿਆਹ ਬਹਾਨੇ ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ ਲੈ ਜਾਣ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਜੈ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ—ਅੰਸੂ ੧੯ ਅੰਕ ੨੮ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ 'ਬ੍ਯਾਹ ਬਹਾਨੇ ਨ੍ਰਿਪ ਗਨ ਆਏ। ਸਭ ਤੇ ਲੇਹੁ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਏਂ। ......ਦਿਹੁ ਉਠਾਇ ਇਤ ਤੇ ਸਭਿ ਡੇਰਾ'।

ਜੰਞ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀ ਤੇ ਅੱਚਨਚੇਤ ਜਾ ਪੈਣ ਦੀ ਗਲ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵਰਤ ਚੁਕੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਸਤਾ ਖਾਂ ਮੁਗ਼ਲ ਜਰਨੈਲ ਸੇਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਂਦਾ ਪੂਨੇ ਅੱਪੜਕੇ ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ ਉਤਰਿਆ ਜੋ ਕਦੇ ਸੇਵਾ ਜੀ ਦਾ ਵਸੇਬਾ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੇਵਾ ਜੀ ੧੨ ਮੀਲ ਤੇ ਸਿੰਘ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਕ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਜੀ ਟੁਰ ਪਿਆ। ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਸਿਪਾਹੀ ਛੋੜਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ੨੦ ਮਵਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਜੰਞ ਵਿਚ ਜਾਂਞੀ ਬਣਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ ਵੜਿਆ, ਜਾਂਞੀ ਦੀ ਹੈਸੀਯਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੁਬਹ ਨਾ ਪਿਆ, ਤੇ ਸੇਵਾ ਜੀ ਦਾਉ ਤਕਾ ਕੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਰਸਤੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਧਸ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਇਸਤਾ ਖਾਂ ਨੱਠਕੇ ਬਚਿਆ ਪਰ ਦੋ ਉਂਗਲਾਂ ਕਟ ਗਈਆਂ, ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਜਾਨਨਿਸਾਰ ਸਾਥੀ ਸਾਰੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ ਸੇਵਾ ਜੀ ਉਸੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਮੁੜ ਪਿਆ ਤੇ ਰਸਤੇ ਪਰ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਦਸ-ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁੜ ਟਿਕਾਣੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਸੋ ਜੰਞ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਆਏ ਵੈਰੀ ਦਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ, ਨਾ ਰੁਕੇ ਤਾਂ ਜੰਗ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਇਹ ਨੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਦਰੁਸਤ ਸੀ।

ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਕੁਟਲ ਸਨੇਹਿਆਂ ਤੇ ਦਾਬਿਆਂ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨਿਪੁਨਤਾ ਤੇ ਫੌਜੀ ਬਲ ਦੱਸ ਕੇ ਜੰਞ ਨੂੰ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਪੁਰਿ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਬਿਸ਼ੇਸ਼॥੨੭॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਠਾਨਤਿ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਤੀਖ-ਬ੍ਯਾਤ ਹੁਇ ਭਾਰੀ। ਦੂੰਦਭਿ ਆਦਿ ਬਜੇ ਬਹੁ ਬਾਜੇ। ਐਹੈਂ ਗਨ ਸੈਲਨਿ ਕੇ ਰਾਜੇ-॥੨੮॥ਉਤਸਵ ਕੌ ਚਿਤਵਤਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ।ਅਧਿਕ ਮੇਲ ਧ੍ਰਿਤਿ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ। ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਵਜ਼ੀਰ ਪਹੂੰਚਾ। ਦੇਖਨੇ ਸਭਾ ਬਿਰਨੇ

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਬਿਨਾ ਫੌਜ ਦੇ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਪਰ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ ਫੌਜ ਬਿਨਾ ਆਪ ਤੇ ਰਾਜੇ ਲੈਕੇ ਲੰਘਣੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਰੋਸ ਦਾ ਅਸਰ ਫਤਹਸ਼ਾਹ ਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਕਰਕੇ ਪਾਵਾਂ। ਕੇਵਲ ਲਾੜੇ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਕੁਛ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਟੋਰਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਸੂ ੧੪ ਅੰਕ ੨੪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੰਵ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਰਸਤੇ ਲੰਘਣ ਦਾ ਕੀ ਫੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਦੂਲੇ ਨੂੰ ਨਾ ਲੰਘਣ ਦੇਵੀਏ ਤਾਂ। ਕਵਿ ਜੀ ਸਫੁਟ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕੇ ਪਰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਧੁਨੀ ਇਧਰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਜਿੰਨੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ਉਤਨੀ ਰੋਕ ਪਾਈ ਹੈ, ਕਿ ਫੌਜ ਦੂਜੇ ਰਸਤੇ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵਾਧੂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਲਾੜੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਲੈ ਲੰਘਣਾ ਕਯਾਸ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਵਜ਼ੀਰ ਲਾੜੇ ਨੂੰ ਲੰਘਾ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਯਾ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਇਹ ਕਦ ਮੁਮਕਿਨ ਸੀ ਕਿ ਭੀਮਚੰਦ ਨਿਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਆਖੇ ਲਾੜੇ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾਵੇ। ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੋਊ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਗਯਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆਂ ਤੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਟੋਰਿਆ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੋ ਆਖੇ ਉਹ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਨਿਬਾਹੇਗਾ ਇਹ ਗੁਰੂ ਕਿਆਂ ਦਾ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਚਰਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਸਾਰਾ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਕਾ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਫਿਰ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲਾੜਾ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੀਮਚੰਦ ਦੂਜੇ ਰਸਤੇ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ, ਵਯਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਤਹ ਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੰਬੋਲ ਨੂੰ ਘੱਟ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲੈਕੇ ਆਪਣੀ ਇਜ਼ਤ ਅਫਜ਼ਾਈ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਕਿਸੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਫੁਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰੋਕ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਨੀਤੀ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਫਤਹਸ਼ਾਹ ਜੰਗ ਲਈ ਕੇਵਲ ਤਦੋਂ ਤਯਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀਮਚੰਦ ਡੋਲਾ ਮੋੜਨ ਦਾ ਡਰਾਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਦਨਾਮੀ ਤੋਂ ਡਰਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੀ ਗਲ ਸਾਫ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭੀਮਚੰਦ ਘਰੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਜੇ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਧਾਰਕੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੧੪ ਅੰਕ ੪-੫ ਵਿਚ ਘਰ ਦੀ ਗਿਣੀ ਮਿਥੀ ਗੱਲ ਸਾਫ ਮੂੰਹੋਂ ਪਈ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫਤਹਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਲੜੋ। ਫਤਹਸ਼ਾਹ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੜਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ, (ਬਚਿਃ ਨਾਃ)-'ਫਤਹਸ਼ਾਹ ਕੋਪਾ ਤਬ ਰਾਜਾ। ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮ ਸੋਂ ਬਿਨ ਕਾਜਾ।' ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲ ਗਈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਜੁੱਧ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਿਹਤ ਸੀ। ਉਹ ਅਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਹੈ।

ਸਭਿ ਊਚਾ[1] ॥੨੯॥ ਸਮਧੀ ਕੌ[2] ਪਰਧਾਨ ਨਿਹਾਰਯੋ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਕਹੁ ਬਹੁ ਸਤਿਕਾਰਯੋ। 'ਕਹੁ ਸੁਧ ਕਿਤ ਬਰਾਤ ਸਮੁਦਾਈ? ਮਾਨਵ ਪਠਯੋ ਨ ਕੋ ਅਗੁਵਾਈ?'॥੩੦॥ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਭਿ ਗਾਥਾ ਕਹੀ। 'ਨਿਕਟਿ ਬਰਾਤ ਪਹੂੰਚਤਿ ਨਹੀਂ[3]। ਪਰਯੋ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਰੋਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਲਾ ॥੩੧॥ ਇਕ ਨਰ ਭੀ ਨਹਿਂ ਉਲੰਘਨਿ ਦੀਨੋ। ਦ੍ਵੈਸ਼ ਗਿਰੇ-ਸ਼ਨ ਸਿਮਰਨ ਕੀਨੋ[4]।ਦੀਨ ਹੋਇ ਹਮ ਬੈਨ ਬਖਾਨਯੋ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਦੂਲਹੁ ਆਨਯੋਂ ॥੩੨॥ ਸਾਹਾ ਸਮੈ ਨ ਟਰਿ ਕਰਿ ਜਾਈ। ਯਾਂਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਠਾਨਿ ਉਪਾਈ। ਵਹਿਰ ਜਮਾਤਾ ਬੈਠਯੋ ਆਇ। ਸਾਦਰ ਆਨਹੁ ਸ਼ਗਨ ਮਨਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਸਭਿ ਗਿਰਨਾਥ ਬਰਾਤ ਬਡੇਰੀ। ਗਏ ਦੂਸਰੇ ਮਾਰਗ ਹੇਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਆਈ। ਤਬਿ ਕੀਜਹਿ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਈ' ॥੩੪॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਸੁਨਿ ਦਹਿਲਯੋ ਐਸੇ।ਸੁਖ ਤੇ ਥਿਰਯੋ ਚੋਟ ਲਗਿ ਜੈਸੇ[5]। ਬਿਘਨ ਬਯਾਹ ਮਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਹੋਵਾ। ਅਪਨੇ ਸਚਿਵਨਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਵਾ ॥ ੩੫ ॥ ਕਹਯੋ 'ਜਾਹੁ ਸਭਿ ਦੂਲਹੁ ਪਾਸ। ਆਨਹੁ ਕਰਿ ਸਨ-ਮਾਨ ਅਵਾਸ। ਤਯਾਰੀ ਅਪਰ ਸਕਲ ਠਹਿਰਾਵਹੁ। ਜਬਿ ਨ੍ਰਿਪ ਆਵਹਿਂ ਤਬਹਿ ਸਜਾਵਹੁ' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਮੁਰਝਾਯੋ। ਅੰਤਹਿ-ਪੁਰ ਆਦਿਕ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਤੂਰਨ ਗਮਨੇ ਦੂਲਹੁ ਆਨਯੋਂ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਬਾਸ ਕੋ ਠਾਨਯੋਂ ॥੩੭॥ ਪਾਨ ਗ੍ਰਹਨ ਕੋ ਸਮੈ ਬਿਚਾਰਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਫੇਰੇ ਫਿਰਿ ਤਿਸ ਬਾਰਾ।ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੁਲਰੀਤਿ ਕਰਾਈ। ਜਥਾ ਬ੍ਰਿਧਨਿ ਅਰੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਤਾਈ ॥੩੮॥ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਜੋਤਿਕ ਬਿਧਿ ਚੀਨੋ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਕੀਨੋ। ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਘਰ ਰਾਖਤਿ ਭਯੋ। ਗੁਰੂ ਕਰਮ ਕੋ ਚਿਤਵਨਿ ਕਿਯੋ ॥੩੯॥ ਸਮਧੀ ਸਹਿਤ ਬਰਾਤ ਗਿਰੇਸ਼ਾ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਰਹਿਤ ਹਮੇਸ਼ਾ।ਨੰਦਚੰਦ ਗੁਰ ਪ੍ਰੋਹਤ ਦੋਊ। ਸੁਨਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਸੇ ਤੇ ਸੋਊ ॥੪੦॥–ਬਧਯੋ ਬਖੇਰਾ–ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਗਏ ਭੂਪ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਸਾਦਰ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਏ। ਦਯਾਰਾਮ ਕਹਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ ॥ ੪੧ ॥ 'ਪਠਯੋ ਤੰਬੋਲ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਈ। ਲੀਜਹਿ ਆਪ ਹਮਹੁ ਤੇ ਸੋਈ।ਬਹੁ ਦਿਨ ਭਏ

---

[1]ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਯਾ (ਫਤੇਸ਼ਾਹ)। [2]ਕੁੜਮ ਦਾ। [3](ਸਾਹੇ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਬਰਾਤ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ। [4]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ। [5]ਸੁਖ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਚੋਟ ਲਗ ਜਾਵੇ।

ਇਹਾਂ ਚਲਿ ਆਏ। ਦੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਕੋ ਚਹਤਿ ਸਿਧਾਏ ॥ ੪੨ ॥ ਅਧਿਕ ਬਸਨ ਨੀਕੋ ਨ ਬਿਗਾਨੇ[1]।ਨਿਜਨਿਜ ਥਲਬਸਿਬੋ ਸਭਿਠਾਨੇ"।ਦਯਾਰਾਮ ਕੀ ਸੁਨਿ ਇਮ ਬਾਨੀ।ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਬਿਚ ਸਭਾ ਬਖਾਨੀ ॥੪੩॥ 'ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕਾਰਜ ਜਿਸ ਕਾਲਾ।ਸੋ ਤੌ ਨਹੀਂ ਭਯੋ ਦਰਹਾਲਾ[2]।ਸਿਮਰਨ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰ ਕੀਨੇ[3]। ਇਸ ਮਗ ਨ੍ਰਿਪ ਨਹਿਂ ਆਵਨ ਦੀਨੇ ॥੪੪॥ਯਾਂਤੇ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਪਿਛਾਰੀ। ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਹੁਇ ਹੈ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ। ਦੁਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪ ਗਨ ਜਬਿ ਮਿਲੇਂ। ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਦੇਵਨਿ ਭਲੇ ॥੪੫॥ ਹਮਰੀ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ। ਸਭਿ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਵਧਹਿ ਸਵਾਈ। ਅਬਿ ਥੋਰੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਤੁਮ ਕੋ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕਰਹਿਂ ਦਿਖਾਵਹਿਂ[4]"॥੪੬॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨੇ। 'ਰਾਖਹੁ ਕੰਨੇ, ਨਾਹਿਨ ਪਯਾਨੇ[5]"। ਉਠਿ ਦੋਨਹੁਂ ਡੇਰੇ ਨਿਜ ਆਏ।ਨਿਤ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇ ਰਹਤਿ ਸਵਾਏ॥ ੪੭॥ [6]"ਕਾਚੀ ਮਤਿ ਇਨ ਸਕਲ ਪਹਾਰੀ।ਰਾਖਹੁ ਨਹਿਂ ਭਰੋਸ ਕੋ ਧਾਰੀ। ਅਹੈ ਬਖੇਰਾ ਇਨ ਕੇ ਸੰਗਾ। ਅਸ ਨ ਹੋਇ ਪਰਿ ਜੈ ਹੈ ਜੰਗਾ' ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਨ੍ਰਿਪਸੁਤ ਬਯਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੪॥

੧੫. [ਸਉਦਾਗਰ। ਬਰਾਤ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਰੋਕੇ ਜਬਹਿ ਨ੍ਰਿਪ* ਸੁਤ ਦਿਯੋ ਪਠਾਇ। ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਧਿ ਪਾਇ ਸਭਿ ਔਰ ਪੰਥ ਗਮਨਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰੇ ਉਲੰਘਤਿ ਆਯੋ। ਪਾਇ ਕਸ਼ਟ ਕਛੁ ਬਸ ਨ ਬਸਾਯੋ। ਤਿਸ ਹੀ ਮਗ ਕੋ ਏਕ ਸੁਦਾਗਰ। ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਧਨਵਾਨ ਉਜਾਗਰ ॥ ੨॥ ਕਰੇ ਖਰੀਦਨ ਅਸੂ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਬਲੀ ਅਨਿਕ ਅਰੁ ਪੁਸ਼ਟ ਸਰੀਰ। ਇਕ ਸੌ ਬੀਨ ਬੀਨ ਕਰਿ ਲਯਾਯੋ।ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਯੋ॥੩॥ਜਬਿ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਵਾ।ਬਯਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਕਲ ਸੁਨਿ ਪਾਵਾ।–ਤਿਸ ਮਗ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਇ ਨ ਜਾਨ। ਇਤ ਕੋ ਆਵਤਿ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨ–॥੪॥ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਯੋ–ਕੁਮਤਿ ਪਹਾਰੀ। ਜੋ ਗੁਰ ਸੰਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਧਾਰੀ। ਤੌ ਮੁਝ ਸੰਗ ਬਿਗਾਰ ਕਰਿ ਜਾਇਂ। ਹਯ ਛੀਨਹਿਂ ਨਿਜ ਬਲ ਦਿਖਰਾਇਂ ॥ ੫ ॥ ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ

[1]ਬਿਗਾਨੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਸਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। [2]ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੁਕ। (ਅ) ਛੇਤੀ। [3]ਗੁਰਾਂ ਨੇ। [3](ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵਾਲਾ) ਪਹਿਲਾ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ......। [4](ਕੁੜਮਾਂ ਨੂੰ ਤੰਬੋਲ) ਦਿਖਾ ਕੇ। [5](ਤੰਬੋਲ) ਪਾਸ ਰਖੋ ਤੇ ਜਾਓ ਨਹੀਂ। [6]ਦੋਵੇਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:–ਨਿਜ।

ਪਹੁੰਚਨਿ ਦੇਹੈਂ।ਚਮੂੰ ਅਧਿਕ ਸੋਂ ਬਸ ਨ ਬਸੈਹੈ–।ਇਮ ਬਿਚਾਰ,ਕਰਿਕੂਚ ਬਡੇਰੋ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਿਰੀ ਨਗਰ ਕੇ ਨੇਰੋ॥੬॥ਤਹਾਂ ਸੁਨੀ 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਾਨ। ਪਠਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਉਤਰਯੋ ਆਨਿ। ਸੰਗ ਪੰਚ ਸੈ ਜਿਸ ਅਸਵਾਰ।ਦਿਢ ਸੈਨਾ ਬਾਂਧੇ ਹੱਥਯਾਰ' ॥੭॥ ਸੁਨਤਿ ਸੁਦਾਗਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿ-ਗੁਰਨਿ' ਬਖਾਨੀ।'ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਹੁ ਆਪ।ਲਖੀਅਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ' ॥ ੮ ॥ ਬਹਯੋ ਹੁਤੋ ਬਡ ਚਿੰਤਾ ਨਦੀ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਧੀਰਜ ਤਰਨੀ ਤਦੀ[1]। ਕਰੇ ਤੁਰੰਗਮ ਤਯਾਰ ਬਡੇਰੇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੁਰ ਡੇਰੇ ॥ ੯ ॥ ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਬੰਦਨ ਕਰੇ। ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਹਯ ਸਤ[2] ਖਰੇ।ਖਰੇ ਚਲਾਕ ਮਹਾਂ ਬਲ ਭਰੇ।ਭਰੇ ਹਰਖ ਬਾਤਨਰਸ ਢਰੇ॥੧੦॥ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਡੇਰਾ ਲਗਵਾਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਦਿਵਾਯੋ। ਨਿਜ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਆਛੇ ਕਰਿਵਾਈ। ਗੁਰ ਪ੍ਰੋਹਤ ਦਿਵਾਨ ਸੁਖਦਾਈ ॥੧੧॥ ਭੀਮਚੰਦ ਲੈ ਸੰਗ ਨਰਿੰਦੇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਸੁਨਯੋ ਸੁ ਨਰਿੰਦੈ[3]।ਅਪਨਿ ਮੇਲ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸਮੁਦਾਇ। ਲੇ ਪਰਧਾਨ ਗਯੋ ਸਮੁਹਾਇ ॥੧੨॥ ਸਮਧੀ ਮੇਲ ਭਯੋ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਕਰਯੋ ਢੁਕਾਉ ਦਰਬ ਬਰਖਾਯੋ। ਅਨਿਕ ਬੈਰਖਾਂ[4] ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਕੀ[5]।ਜਗਮਗਾਤ ਕਰ ਲਗੇ ਤਰਨਿ ਕੀ[6] ॥੧੩॥ ਨਿਜ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਦਿਸ਼ ਦੋਇਨ। ਬਾਜਤਿ ਬਾਜ ਸੁਨਤਿ ਬਚ ਕੋਇ ਨ। ਸਿਵਰ ਕਰਾਇ ਸੁ ਪੁਰਿ ਜਨਬਾਸੇ[7]। ਚਹੀਯਤਿ ਵਸਤੂ ਕਰੀ ਸੁਪਾਸੇ[8] ॥੧੪॥ ਨਾਨਾ ਬਿੰਜਨ ਕਰੇ ਪਰੋਸਨਿ।ਭੱਖਭੋਜ ਲੇਹਜ ਅਰੁ ਚੋਸਨ।ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦਿਯੇ ਲਾਗ ਮਨ ਭਾਇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ॥੧੫॥ ਪੁਨ ਦਾਇਜ ਕੋ ਕੀਨ ਦਿਖਾਵਨਿ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਬਹੁ ਮਨ ਭਾਵਨ। ਹਾਥੀ ਹਯਨਿ ਸਾਜ ਸਿੰਗਾਰੇ।ਭਾਵਨ[9] ਧਰੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ॥੧੬॥ਦਯਾਰਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਾਨ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਸਵਾਲਾਖ ਕੋ ਲੇ ਤੰਬੋਲ। ਜਿਸ ਪਰ ਲਗਯੋ ਦਰਬ ਬਹੁ ਮੋਲ ॥ ੧੭ ॥ ਜਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਰਾਜਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿਨਿਕੇ ਸੈਲਨ ਰਾਇ। ਡਸੇ ਫਰਸ਼ ਪਰ ਵਸਤੂ ਨਾਨਾ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਧਰਿ ਧਰਿ ਤਿਸ ਥਾਨ॥੧੮॥ਬਲੀ ਚਪਲ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗ। ਕੰਚਨ ਜ਼ੀਨ

[1]ਧੀਰਜ ਰੂਪੀ ਬੇੜੀ ਤਦੋਂ ਮਿਲ ਗਈ। [2]ਸੌ ਘੋੜੇ। [3]ਰਾਜੇ (ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨੇ)। [4]ਖ਼ੈਰੀਆਂ [ਅ:, ਖ਼ੈਰਕ]। [5]ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ। [6]ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਲਗਣ ਨਾਲ ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ[ਸੰਸ:; ਕਰ=ਕਿਰਣ]। [7]ਡੇਰਾ ਕਰਾਯਾ ਨਗਰ ਦੇ ਜੰਞ ਘਰ ਵਿੱਚ। [8]ਸੋ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾਈ। [9]ਭਾਂਡੇ।

ਤੁਰੰਗਮ ਸੰਗ। ਭਾਂਦਨ[1] ਹੇਮ ਰਜਤ ਕੇ ਧਰੇ। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਸਭਿ ਹੇਰਨਿ ਕਰੇ ॥੧੯॥ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗੀ ਜਬਿ ਸਭਿ ਗਿਰਰਾਈ। ਭਾਟ ਪੁਕਾਰਤਿ ਊਚ ਸੁਨਾਈ। 'ਜਿਸਤੇ ਸਵਾਲਾਖ ਧਨ ਲਗਜੋ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਤੇ ਜਗ-ਮਗਜੋ ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਦੀ। ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠਜੋ ਜਨ ਅਹਿਲਾਦੀ[2]।ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਗਿਰਪਤਿ ਭੁਜ ਭਾਰੀ। ਤਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਜ ਧਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਦਾਇਜ ਹੇਤੁ ਪਠਜੋ ਇਹ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਦਿਵਾਨ ਅਰੁ ਪ੍ਰੋਹਤ ਲਜਾਯੋ। ਸਭਿ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਡੋ ਤੰਬੋਲ। ਨਾਨਾ ਵਸਤੂ ਜਿਨ ਬਹੁ ਮੋਲ' ॥੨੨॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮੂ। ਜਰ ਬਰ ਗਯੋ ਭਯੋ ਜਨੁ ਆਮੂ[3]। ਖੁਨਸਜੋ, ਨਿਜ ਲੋਕਨਿ ਸੰਗ ਬੋਲਜੋ। ਗੁਰੂ ਦ੍ਵੈਖ ਕੋ ਮੁਖ ਤੇ ਖੋਲਜੋ ॥੨੩॥ 'ਦੇਖਹੁ ਇਹ ਅਚਰਜ ਕੀ ਬਾਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੋਹਿ ਅਰਾਤੀ[4]। ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਕਹੀਏ ਕਹਾਂ। ਆਵਨਿ ਦਯੋ ਨ ਮੋਕਹੁ ਇਹਾਂ ॥੨੪॥ ਲਰਨਿ ਹੇਤੁ ਦਲ ਸਨਮੁਖ ਕਰਜੋ। ਛਿਮਾ ਧਰੀ ਮੈਂ ਬਜਾਹ ਬਿਚਰਜੋ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਭਾ ਨੁਖਸਾਨ। ਉਤਸਵ ਵਧਤਿ ਕਰਜੋ ਚਹਿ ਹਾਨਿ ॥੨੫॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਅਧਿਕਾਇ ਬਿਰੋਧੀ। ਗਿਰ ਓਰਨਿ ਬਰਾਤ ਸਭਿ ਰੋਧੀ। ਤਿਸ ਰਿਪੁ ਸੋਂ ਅਸ ਸਮਧੀ ਮੇਰਾ। ਭਾ ਸੰਗੀ ਜਨੁ ਮੀਤ ਬਡੇਰਾ ॥੨੬॥ ਜੌ ਗੁਰ ਸੰਗ ਸਖਾਪਨ ਰਖੈ। ਤੌ ਇਸ ਕੌ ਨਿਜ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਲਖੈਂ। ਰਿਪੁ ਕੋ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੋ ਭਾਰੋ[5]। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਨਹਿੰ ਮੇਲ ਹਮਾਰੋ ॥ ੨੭ ॥ ਕਿਮ ਸਮਧਾਪਨ ਕੋ ਨਿਰਬਾਹੈ। ਜੋ ਹਮਰੇ ਰਿਪੁ ਕੋ ਪਖ ਚਾਹੈ। ਨਿਕਟ ਹਮਹੁੰ ਤੇ[6] ਕਛੁ ਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਜਾਇੰ ਦੂਰ ਤੇ ਕਰਹਿ ਬਿਗਾਰਾ॥੨੮॥ ਕਹਿਬੋ ਕਹਾਂ ਨ ਕਛੁ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਜੇ ਇਮ ਭਾਵੈ। ਤਿਸ ਦੁਹਿਤਾ ਕੋ[7] ਤਜਿ ਦਿਹੁੰ ਡੇਰਾ। ਕਰਹੁੰ ਕੂਚ ਗਮਨਹੁੰ ਘਰ ਓਰਾ' ॥੨੯॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਆਸ਼ੈ ਸੁਨਜੋਂ। ਨ੍ਰਿਪ ਜਸਵਾਲ ਕਟੋਚੀ ਭਨਜੋ। 'ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਤਾ ਭਾਰੀ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਮਨ ਕਜੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰੀ ॥੩੦॥ ਕੈ ਅਨਜਾਨ ਪਨੇ ਮੌਹਿ ਰਹਜੋ।ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਰੋਸ ਨ ਲਹਜੋ[8]।ਗੁਰ ਸੰਗ ਮੇਲ ਬਨੈ ਇਸ ਕੈਸੇ। ਵਧਜੋ ਵਿਰੋਧ ਜੁ ਤੁਮ ਸੰਗ ਐਸੇ' ॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਗੁਲੇਰੀਆ ਕਹੈ ਗੁਪਾਲ।

---

[1]ਭਾਂਡੇ। [2]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [3]ਮਾਨੋ ਰੋਗੀ ਹੋਗਿਆ। [4]ਵੈਰੀ। [5]ਵੈਰੀ ਦਾ ਜੋ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਸੋ ਭਾਰੀ ਵੈਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਿਆਂ। [7]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦਾ। [8]ਭਾਵ ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

'ਬੂਝੋ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੇ ਨਾਲ। ਜੋ ਨ ਰਹਹਿ ਸਾਕਨਿ ਅਨੁਸਾਰੀ।ਤੌਂ ਸਰੀਯਤਾ ਕਹਾਂ ਤੁਮਾਰੀ[1] ॥੩੨॥ ਜੇ ਮਾਨਹਿਂ, ਗੁਰ ਸੋਂ ਲਰ ਪਰੈ। ਸਾਕ ਸਖਾਪਨ ਕੌ ਤਬਿ ਧਰੈ।ਆਸ਼ੈ ਲਖਹਿ ਬਿਨਾ ਕਿਮ ਕ੍ਰੋਧਹੁ ? ਪਠਿ ਪਰਧਾਨ ਰਿਦਾ ਤਿਸ ਸੋਧਹੁ' ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਇਮ ਭੀਮਚੰਦ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਇਕ ਜਸਵਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਿਨਾਨੀ[2]। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਠਾਏ। ਨਿਜ ਆਸ਼ੈ ਸਭਿ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਏ ॥੩੪॥ ਦਾਇਜ ਜਹਾਂ ਸੁਧਾਰਿ ਸੁਧਾਰਿ। ਧਰਿਵਾਵਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਸਤਾਰ। ਦੋਨਹੁਂ[3] ਜਾਇ ਜੁਦਾ ਤਿਸ ਕਰ੍ਯੋ।ਥਿਰੇ ਇਕਾਂਕੀ ਬਾਕ ਉਚਰ੍ਯੋ॥੩੫॥'ਸੁਨਹੁ ਨਰਿੰਦ੍ਰ ! ਕਹਾਂ ਤੈਂ ਚੀਨਾ।ਗੁਰ ਕੇ ਸਾਥ ਮੇਲ ਇਮ ਕੀਨਾ। ਸਮਧੀ ਦੇਖਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਯੋ। ਕਹਿ ਤੈਂ ਬੋਲ ਕਹਾਂ ਅਨਵਾਯੋ। ॥੩੬॥ਅਧਿਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰ੍ਯੋ ਚਹਿ ਜੰਗ। ਆਵਤਿ ਕੋ ਜਿਨ ਪੰਥ ਨ ਦੀਨ।ਅਧਿਕ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਤੁਮ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਚੀਨਾ। ॥੩੭॥ ਤਊ ਨ ਤਿਨ ਸੰਗ ਕੀਨਸਿ ਅੰਤਰ[4]। ਸ਼ਰਨਿ ਪਰਨਿ ਚਾਹਤਿ ਰਿਤ ਅੰਤਰ।ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਰਿਪੁ ਕੇ ਸਾਥੀ[5]। ਜੋ ਤੁਮ ਬਨੇ ਰਹੋ ਇਕ ਗਾਥੀ[6] ॥ ੩੮ ॥ ਲਰਹਿਂ ਨਹੀਂ, ਬਨ ਰਹਹਿਂ ਸਹਾਇ। ਸਮਧਿਪਨੋ[7] ਸਗਰੋ ਟੂਟ ਜਾਇ।ਤਵ ਤਨੁਜਾ ਕਹੁ ਤ੍ਯਾਗਹਿ ਡੋਰ।ਕਰਹੁ ਨਿਹੋਰਨਿ[8], ਹ੍ਵੈ ਨ ਨਿਹੋਰ[9] ॥੩੯॥ ਬਨਹਿਂ ਨ ਮੇਲ ਫਰਕ ਉਰ ਪਰੈ। ਜੋ ਕਰਿ ਗਿਰਪਤਿ ਗਨ ਬਿਚ ਪਰੈਂ।ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਅਧਿਕ ਅਬਹਿ ਉਠ ਚਾਲਾ[10]।ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਬਿਠਾਲਾ ॥੪੦॥ ਰਸ ਰਾਖਨਿ ਕੈ ਕਰਤਿ ਬਿਰਸ ਕੌ। ਜਸ ਅਭਿਲਾਖਹੁ ਭਾਖਹੁ ਤਸ ਕੌ[11]। ਫਤੇ ਸ਼ਾਹ ਸੁਨਿ ਚਿੰਤ ਮਹਾਨੀ। ਕਠਨ ਬਾਤ ਦੁਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਜਾਨੀ॥੪੧॥—ਸਮਰਸ ਗੁਰੁ ਸਨ ਹੈ ਬਹੁਭਾਂਤੀ[12]।ਹਿਤ ਠਾਨਤਿ ਮੇਰੋ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿਂ ਰਾਖਹਿਂ ਸਨਮਾਨਾ।ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਰੋਧ ਮਿਟਾਇ ਮਹਾਨਾ[13]—॥੪੨॥'ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ! ਤੂੰ ਸੁਮਤਿ ਸਯਾਨਾ। ਵਧੈ ਵੈਰ,

[1]ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕੁੜਮਾਚਾਰੀ ਕੀਹ ਹੋਈ ? [2]ਸੁਸਿੱਖਿਤ ਪ੍ਰਧਾਨ [ਸੰਸ:, ਵਿਨਯਨ=ਸਿਖ੍ਯਾ] (ਅ) ਪਰ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਬਿਯਾਨੀ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਬਿਯਾਨੀ=ਦੂਸ੍ਰਾ। [3]ਦੋਹਾਂ ਭਾਵ ਜਸਵਾਲੀਏ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ। [4]ਵਿੱਥ ਨਾ ਪਾਈ। [5]ਭੀਮਚੰਦ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੈਰੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ। [6]ਇਕ ਗਲ ਵਾਲੇ। [7]ਕੁੜਮਾਚਾਰੀ। [8](ਹੁਣ) ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ (ਭੀਮਚੰਦ ਅੱਗੇ)। [9](ਫੇਰ ਤੇਰੀ) ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੀ। [10]ਉਠ ਚੱਲਿਆ ਸੀ। [11]ਰਸ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਬਿਰਸੀ ਕਰਨੀ ਜੇ ? ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਸੋ ਆਖੋ। [12]ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ (ਮੇਰਾ) ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ। [13]ਨਾਹਨ ਨਾਲ ਸੁਲਹ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

ਵਿੱਪ੍ਰੀ ਜਨ ਠਾਨਾ[1]। ਹਿਤ ਕੇ ਕਰਨਹਾਰ ਹੁਇਂ ਕੋਈ[2]। ਤਿਹ ਸਨ[3] ਲਰੇ ਪਾਪ ਬਡ ਹੋਈ॥੪੩॥ਕੌਨ ਬਿਗਾਰ ਜਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ। ਲੇ ਦਲ ਸਮੁਖ ਬਨੋ[4] ਗੁਰ ਰਨ ਮੈਂ। ਨਾਹਕ ਤੁਮ ਨੇ ਰਚਯੋ ਬਖੇਰਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗ ਝੇਰਾ॥੪੪॥ਜਾਚੀ ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦੀਨਿ।ਤਊ ਪੂਜਿਬੇ ਥਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਬਨਹੁ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਇਮ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਬਧੈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪਾਵੈ[5] ॥੪੫॥ ਮੈਂ ਅੰਤਰ ਪਰ[6] ਮੇਲ ਕਰਾਵੌਂ। ਗੁਰ ਤੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਖਸ਼ਾਵੌਂ। ਭਈ ਸੁ ਭਈ ਜਾਨਿ ਅਬਿ ਦੀਜੈ। ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਿਰੋਧ ਬਾਦ ਕਯੋਂ ਕੀਜੈ' ॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਫਤੇਸ਼ਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੫॥

੧੬. [ਤੰਬੋਲ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਨੰਦ ਚੰਦ ਦਾ ਵਾਪਸ ਹੋਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਜਸਵਾਲ ਵਜ਼ੀਰ ਤਬਿ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੇ ਬੈਨ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਫਿਰ ਗਇ ਥਿਰਯੋ ਜਹਾਂ ਰਿਸ ਨੈਨ[7] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਰਕਤਿ ਵਾਕ ਕਹਯੋ ਜਸਵਾਲ। 'ਤਵ ਸਮਧੀ ਕੋ ਰਸ ਗੁਰ ਨਾਲ। ਉਲਟੋ ਤੁਮ ਕੌ ਚਹਹਿ ਮਿਲਾਯੋ[8]।ਲਖੀਅਤਿ ਗੁਰ ਕਰਾਹ ਕੁਛ ਖਾਯੋ॥੨॥ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ[9]। ਤਿਨ ਸਨ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਠਾਨੈ। ਜਥਾ[10] ਬਨਯੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲਾ।ਤਿਮ[11]ਬੋਲਤਿ ਹਮ ਸੋਂ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੩॥ਰਾਵਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਜਾਨਯੋ ਘਨੋ।ਫਿਰਯੋ ਨ ਗੁਰ ਤੇ,ਰਸ ਉਰ ਸਨੋ[12]। ਜਥਾ ਆਇ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਕਰੋ ਤਥਾ ਕੋ ਬਰਜਤਿ ਨਾਂਹੀ'॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੀਮਚੰਦ ਰਿਸ ਛਾਈ। ਅਗਨਿ ਜ੍ਵਲਤਿ ਆਹੁਤਿ ਜਨੁ ਪਾਈ[13]।ਕਹਯੋ 'ਦੇਹੁ ਕਰਿ ਕੂਚ ਨਗਾਰਾ। ਮੈਂ ਨ ਕਰੌਂ ਕਛੁ ਅੰਗੀਕਾਰਾ॥੫॥ ਆਨ ਥਾਨ ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਬਯਾਹੌਂ। ਇਸ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਨ ਆਵਨਿ ਚਾਹੌਂ।ਅਸ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮੋਰੋ ਦੁਖਦਾਈ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਾਈ॥੬॥ ਜਿਮ ਗੁਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤਥਾ ਇਹ[14] ਮੋਰੋ। ਲਰੌਂ ਦੁਹਨ ਸੋਂ ਪਰਯੋ ਬਖੇਰੋ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੋਨਵ ਪਠਿ ਦੀਨੋ। ਕਾਰਨ ਕੂਚ ਨਗਾਰਾ ਕੀਨੋ[15]॥੭॥ਤਤਛਿਨ ਜ਼ੀਨ ਹਯਨਿ ਪਰ ਡਾਲੇ।ਕਰੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਨ[16] ਕੀਨਿ ਉਤਾਲੇ।ਇਮ ਜਬਿ ਤਯਾਰ ਅਰੂਢਨਿ ਭਯੋ।ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੇ ਨਰ

[1](ਜਨ=) ਭਲੇ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਉਲਟੀ ਕੀਤਿਆਂ ਵੈਰ ਵਧਦਾ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਰਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [3]ਸਾਥ। [4]ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣਾਂ। [5]ਵਿਰੋਧ ਵਧਿਆਂ ਕੁਛ ਮਿਲਣਾ ਨਹੀਂ। [6]ਮੈਂ ਵਿਚ ਪੈਕੇ। [7]ਕ੍ਰੋਧੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ। [8](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ) ਮਿਲਾਯਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [9](ਗੁਰੂ ਜੀਨੂੰ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ। [10]ਮਾਨੋ। [11]ਐਉਂ। [12]ਭਾਵ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਯਾਰ ਹੈ। [13]ਅਹੂਤੀ ਮਾਨੋ ਪਾਈ ਹੈ। [14]ਭਾਵ ਫਤੇਸ਼ਾਹ। [15]ਕੂਚ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਯਾ। [16]ਹਾਥੀ (ਹੌਦੇ ਆਦਿ ਪਾਕੇ) ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਏ।

ਸੁਨਿ ਲਯੋ ॥੮॥ ਮੰਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਉਤਾਇਲ ਧਾਏ।ਨਿਜ ਰਾਜੇ ਕਨਿ[1] ਵਾਕ ਅਲਾਏ। 'ਤ੍ਰੂਟਨ ਸਮਧੀ ਸਾਥ ਤੁਮਾਰੋ। ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਵਹਿ, ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰੋ ॥੯॥ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮੇਲ ਕਰਨਿ ਹੈ ਕਹਾਂ। ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਤੇ ਥਿਰ ਭੇ ਇਹਾਂ। ਚਲਯੋ ਛੋਰ ਤਵ ਤਨੁਜਾ ਡੋਰ। ਇਹ ਅਪਜਸੁ ਪਸਰੈ ਚਹੁੰ ਓਰ॥ ੧੦॥ ਨਿਜ ਸਮਧੀ ਕੇ ਬਨਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਰਹਿ ਆਵਹਿ ਜਿਮ ਲਾਜ ਤਿਹਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸਚਿਵਨ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਸ਼ੰਕਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨੀ॥੧੧॥ 'ਤ੍ਰੂਰਨ ਜਾਇ ਛਿਮਾ ਕਰਿਵਾਵੈ। ਕਰੋ ਨਿਹੋਰਨਿ ਚੜ੍ਹਤਿ ਹਟਾਵੋ।ਸ਼੍ਰੇਯ ਹੇਤੁ[2] ਮੈਂ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। ਕਯੋਂ ਤ੍ਰੂਟਨ[3] ਕਹੁ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਮੈਂ ਸਮਧੀ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਲਰੋਂ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਤਿਨਹੁੰ ਅਗਾਰੀ। ਏਤੋ ਕੋਪ ਕਹਹੁ ਕਿਮ ਕੀਨੋ।ਜਿਸ ਤੇ ਚਢਤਿ[4] ਪ੍ਰੀਤ ਹੁਇ ਹੀਨੋ' ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੌਰੇ ਤਬਿ ਗਏ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਉਚਰਤਿ ਭਏ। 'ਸੁਮਤਿਵੰਤਿ ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰੋ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨ੍ਰਿਪ ਤੁਵ ਅਨੁਸਾਰੋ ॥੧੪॥ ਜਿਮ ਰਨ ਹੋਇ ਨ,ਤਿਮ ਤਿਨ ਭਾਖੀ।ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਰਨਿ ਜਿ ਤੁਮ ਅਭਿਲਾਖੀ। ਤੌ ਸਭਿ ਆਗੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ। ਸ੍ਰੀ ਨਗਰੇਸ਼ੂਰੁ ਘਾਲਹਿ ਜੰਗ ॥੧੫॥ ਲੈ ਹੈ ਛੀਨ ਪਾਂਵਟਾ ਥਾਨ। ਡੇਰਾ ਲੂਟਹਿ ਵਸਤੁ ਮਹਾਨ। ਥਿਰਹੁ ਆਪ ਮਸਲਤ ਮਿਲਿ ਠਾਨਹੁ। ਸਾਕ ਬਿਸਾਲ ਆਪਨੋ ਜਾਨਹੁਂ ॥੧੬॥ ਐਸੀ ਬਾਤਿ ਨ ਉਚਿਤ ਤੁਹਾਰੇ। ਹਸਹਿਂ ਲੋਕ ਅਪਵਾਦ ਉਚਾਰੇਂ'।ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਗੁਰ ਸਨ ਲਰਹਿ ਜਿ ਹਮਹੁ ਅਗਾਰੀ॥੧੭॥ਤਬਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹਮਰੇ ਉਰ ਆਵੈ।ਮਿਲਿਬੇ ਕਹੁ ਸਨੇਹ ਉਪਜਾਵੈ'[5]। ਇਮ ਕਹਿ ਪਠੇ ਸਕਲ ਪਰਧਾਨ। ਆਏ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਥਾਨ ॥੧੮॥ ਬੈਠੇ ਬਹੁਤ ਬਾਰਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਗੁਰ ਸਨ ਲਰਿਬੋ ਮਤ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਆ ਪਸ ਮਹਿਂ ਸਮਧੀ ਮਿਲਿ ਬਾਤਨ। ਭਏ ਹਰਖ, ਕਰਿ ਹੈਂ ਪੁਨ ਘਾਤਨ[6] ॥੧੯॥ 'ਅਬਿ ਤੌ ਬਯਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਿਬੇਰੋ।ਪਾਛੈ ਪਰਿ ਹੈ ਜੰਗ ਬਖੇਰੋ'।ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨ੍ਰਿਪ ਇਮ ਠਹਿਰਾਇ। ਉਠਿ ਆਯੋ ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਠਾਇ॥੨੦॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰੋਹਤ ਅਰ ਜਹਾਂ ਦਿਵਾਨ। ਦੀਨੋ ਚਹੈਂ ਤੰਬੋਲ ਮਹਾਨ। ਕੇਤਿਕ ਸੁਭਟ

[1]ਪਾਸ। [2]ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ। [3](ਸਬੰਧ) ਤੋੜਨ ਨੂੰ। [4]ਜਿਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨੇ ਕਰ। (ਅ) ਜਿਸ (ਕ੍ਰੋਧ) ਦੇ ਕਾਰਨ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਚੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ) ਪ੍ਰੀਤ ਹੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [5](ਸਾਨੂੰ) ਮਿਲਣੇ ਦਾ ਸਨੇਹ ਉਪਜੇਗਾ। (ਅ) (ਤਦ ਸਮਝਾਂਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ) ਮਿਲਣੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੁ। [6]ਦਾਉ ਘਾਉ।

ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਸਾਥ। ਆਦਿ ਖੜਗ ਤੇ ਆਯੁਧ ਹਾਥ॥ ੨੧ ॥ ਗਿਰਪਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਮੁਖ ਨਹਿ ਕੀਨੀ[1]।ਨੰਦਚੰਦ ਚਾਤੁਰ ਤਬਿ ਚੀਨੀ[2]।ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਤ ਕੇ ਕਾਨਨ[3]।ਭਾਖੀ ਗਤਿ ਸਮੀਪ ਕਰਿ ਆਨਨ[4] ॥੨੨॥ 'ਬਿਗਰੋ[5] ਲਖੀਯਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਪਹਾਰੀ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਕੁਸੰਗ ਸੰਗ ਮਤਿ ਮਾਰੀ। ਅਬਿ ਨ ਕਰੋ ਇਨ ਕੋ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ। ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤ ਧਰਹੁ ਗੁਰ ਆਸ॥ ੨੩ ॥ ਹੁਤੋ ਬਿਲੋਕਤਿ ਜਥਾ ਅਗਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਤੌਰ ਸੋ ਪਰਹਿ ਨਿਹਾਰੇ[6]।ਨਹਿੰ ਤੰਬੋਲ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ।ਭਾਲ ਬਿਸਾਲ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਲਖਾਈ[7]॥੨੪॥ ਤਨਕ ਨ ਰੁਖ਼ ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀਨਸਿ। ਧਰੇ ਬੱਕ੍ਰਤਾ ਟਰਿਬੋਲੀਨਸਿ[8]। ਲਖੀ ਪਰੈ ਜਿਮ ਰਖੀ ਰੁਖਾਈ[9]। ਕਰ੍ਯੋ ਚਹੈ ਕੁਛ ਮੂਢ ਖੁਟਾਈ॥ ੨੫ ॥ ਇਹਾਂ ਠਹਿਰਬੋ ਨਾਂਹਿਨ ਆਛੋ। ਕਹਿਨ ਸੁਨਨਿ ਇਨ ਸਨ ਨਹਿੰ ਬਾਂਛੋ। ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ ਸਮਾਲਹੁ ਡੇਰਾ। ਮੁਝ ਦੀਖਹਿ, ਹੁਇ ਪਰੈ ਬਖੇਰਾ॥੨੬॥ ਸਰਬ ਗਿਰੇਸ਼ਨ ਕੀ ਬਹੁ ਸੈਨ। ਬਹੁਰ ਦੇਸ਼ ਹਮਰੋ ਇਤ ਹੈ ਨ'। ਦਯਾਰਾਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਬੋਲਾ। 'ਪਠ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਇਨ ਦੇਹੁ ਤੰਬੋਲਾ॥੨੭॥ਨਿਜ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨੀਕਹਿ ਕਰਿ ਚਲੀਅਹਿ।ਪੁਨ ਗਮਨਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਨ ਮਿਲੀਅਹਿ। ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਬੁਰਾ ਤਕਹਿ ਇਹ ਜੈਸੇ। ਫਲ ਸੰਕਟ ਕੋ ਲਹਿਸਹਿ ਤੈਸੇ ॥੨੮॥ ਇਤੇ ਦਿਵਸ ਹਮ ਕੌ ਇਨ ਰਾਖਾ।ਅਬਿ ਮੂਰਖ ਬਿਗਰਨਿ ਅਭਿ-ਲਾਖਾ। ਉਪਕਾਰੀ ਸਨ ਬਨਿ ਅਪਕਾਰੀ[10]।ਮਤ ਮਾਰੀ ਦ੍ਰੋਹੀ ਸੁ ਪਹਾਰੀ' ॥੨੯॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕਹਿ 'ਪ੍ਰੋਹਤ! ਸੁਨੀਅਹਿ। ਦੇਨ ਇਤੋ ਧਨ ਕੋ ਗੁਨ ਗੁਨੀਅਹਿ[11] ? ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਿਗਰਹਿੰ ਮਤਿ ਮੂਢੇ। ਸਾਢਸਤੀ[12] ਇਨ ਸੀਸ ਅਰੂਢੇ ॥੩੦॥ ਲਿਹੁ ਸਭਿ ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਹਿ।ਚਲਿ ਦੀਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰਹਿ।ਬਨੇ ਬਿਰੋਧੀ ਕੋ ਕਿਮ ਦੇਨਾ। ਨਿਜ ਬਲ ਕਰਿ ਹਮ ਲੂਟ ਸੁ ਲੇਨਾ॥ ੩੧ ॥ ਬਨ੍ਯੋਂ ਰਹਤਿ ਜੋ ਗੁਰ ਕੋ ਦਾਸ। ਤੌ ਹਮ ਦੇਤਿ ਵਸਤੁ ਇਨ ਪਾਸ। ਭਯੋ ਬਿਰਸ ਅਬਿ ਲੇਹੁ ਬਟੋਰਿ। ਤੂਰਨ ਚਲੋ ਸਿਵਰ ਨਿਜ ਓਰ' ॥੩੨॥ ਦਯਾਰਾਮ ਆਸ਼ੈ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਸਭਿ ਤੰਬੋਲ ਇਕਠਾ

[1]ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਗਾਹ ਨ ਕੀਤੀ। [2](ਗਲ) ਸਮਝ ਲਈ। [3]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [4]ਮੂੰਹ ਨੇੜੇ ਕਰਕੇ। [5]ਬਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ। [6]ਭਾਵ (ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ) ਤੌਰ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। [7]ਮੱਥਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ (ਜਾਪਦਾ ਹੈ)। [8]ਟੇਢਤਾਈ ਧਾਰਕੇ ਇਥੋਂ ਟਲ ਗਿਆ ਹੈ। [9]ਜਾਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਨੇ ਰੁੱਖਾ ਪਨ ਰਖਿਆ ਹੈ। [10]ਵੈਰੀ। [11]ਇਤਨੇ ਧਨ ਦੇਣ ਦਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਕੀ ਗੁਣ ਹੈ? [12]ਬਦ-ਕਿਸਮਤੀ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੫੮ ਅੰਕ ੧੬ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ।

ਕਰਿਵਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ ਬਿਸਾਲੇ। ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਤਿ ਗਨ ਹੁਇ[1] ਚਾਲੇ* ॥੩੩॥ ਤੋਮਰ, ਤੁਪਕ, ਤਬਰ, ਤਰਵਾਰ। ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ ਹਾਥਨਿ ਮਹਿਂ ਧਾਰਿ।ਹੁਇਇਕੱਤ੍ਰ ਡੇਰੇ ਚਲਿ ਆਇ।ਤਤਛਿਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰ-ਗਮ ਪਾਇ ॥੩੪॥ ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ ਅਰੂਢਨਿ ਹੇਤੁ। ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ ਬਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਮੇਤ। ਦੋਨਹੁੰ ਸਮਧੀ ਮਿਲਿ ਜਬਿ ਥਿਰੇ। ਬੋਲਨਿ ਮਿਲਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਭਰੇ ॥੩੫॥ਧਾਇ ਨਰਨਿ ਸੁਧਿ ਤਬਹਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਗੁਰ ਦਿਵਾਨ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ-ਵਾਈ। ਜੇਤਿਕ ਵਸਤੁ ਦੇਨ ਹਿਤ ਆਨੀ। ਸਭਿ ਲੇ ਚਲ੍ਯੋ ਰਿਦੇ ਰਿਸ ਠਾਨੀ' ॥੩੬॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੈ ਛੋਭ ਬਿਸਾਲ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲ੍ਹ। 'ਤੂਰਨ ਪਠਹੁ ਸੁਭਟ ਗਨ ਗਾਢੇ। ਘਾਟਾ[2] ਰੋਕ ਲੇਹੁ ਦ੍ਰਿਢ ਠਾਂਢੇ ॥੩੭॥ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਨਿਪਾਵਹਿਂ ਲਿਹੁ ਘੇਰੇ।ਹਤਹੁ ਤੁਪਕ ਜਬਿ ਪਹੁੰਚੈਂ ਨੇਰੇ। ਇਤ ਤੇ ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੀ ਸੈਨਾ।ਚਢਹਿ ਧਰਨਿ ਆਯੁਧ ਗਨ ਪੈਨਾ[3]॥੩੮॥ ਸੌ ਤੁਰੰਗ ਜੋ ਲ੍ਯਾਇ ਸੁਦਾਗਰ। ਚਪਲ ਬਲੀ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਜਾਗਰ। ਸਗਰੇ ਛੀਨ ਲੇਹੁ ਕਰਿ ਧਰਿ ਧਰਿ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਸੋਟਹੁ ਦੀਨਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ[4] ॥ ੩੯ ॥ ਪੁਨ ਘਾਟੇ ਤੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਹੁ। ਹੁਇ ਸਨਮੁਖ[5] ਹਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਨਾਸਹੁ।ਵਸਤੂ ਜਾਨੇ ਦੇਹੁ ਨ ਕੋਈ।ਨਗਨ ਸੀਸ ਕਰਿ ਭੇਜੋ ਸੋਈ'॥੪੦॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ,ਸਮਧੀ ਤੇ[6] ਸੁਨਿ ਕਰਿ।–ਲੇ ਸਭਿ ਚਲੇ–ਜਾਨਿ, ਇਮ ਰਿਸ ਧਰਿ। ਕਰ੍ਯੋ ਹੁਕਮ 'ਘਾਟਾ ਲਿਹੁ ਰੋਕ।ਘੇਰਹੁ ਚਢਿ ਕਰਿ ਭਲੇ ਬਿਲੋਕਿ॥੪੧॥ ਛੀਨ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਤਿਨ ਕੋ ਡੇਰਾ।ਜਿਨਹੁੰ ਨਹੀਂ ਡਰ ਮਾਨ੍ਯੋਂ ਮੇਰਾ।ਆਨ੍ਯੋ ਬਡ ਤੰਬੋਲ ਨਹਿਂ ਦੀਨਿ। ਕੋਪ ਜਨਾਵਤਿ ਚਲਿਬੋ ਕੀਨਿ' ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਰਾਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਘਾਟਾ ਲੰਘਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਤਿ ਗਿਰਿੰਦਨ ਹੁਕਮ ਕੋ ਸੁਭਟ ਪੰਚ ਸੈ ਜਾਇ। ਘਾਟਾ ਰੋਕ੍ਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਤੇ ਮਹਾਂ ਬਿਖਮ ਜਿਸ ਥਾਇਂ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੁਨ ਸਭਿ ਦਲ ਮਹਿਂ

---

[1]ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ (ਸਾਰੇ)। [2]ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ ਜੋ ਕਈ ਵੇਰ ਦੋ ਉੱਚੇ ਟਿੱਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਸਮੂਹ ਤਿੱਖੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। [4]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੀਨ ਕਰ ਕਰਕੇ। (ਅ) ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ। [5]ਜੋ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ......। [6]ਕੁੜਮ ਤੋਂ।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਨੋਸੰਨੀ ਗਲ ਨੰਦਚੰਦ ਨੇ ਕੁਝ ਸੁਣ ਲਈ ਸੀ ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਫਤਹ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇ ਰੁਖੀ ਤੋਂ ਗੱਲ ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਾਣ ਲਈ, ਫਿਰ ਵਕਤ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ, ਇਹ ਚਾਤੁਰਤਾ ਭਰੀ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ੀ ਸੀ।

ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ। ਜੋਧਾ ਸਨਧਬੱਧ ਭੇ ਸਾਰੇ। [1]'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹੈਂ ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ। ਤੌ ਹਤਿ ਦੇਇ, ਦੋਸ਼ ਨਹਿਂ ਕੋਇ॥੨॥ ਜੋ ਹਥੀਆਰਨ ਮਹਿ ਦੇਂ ਡਾਰ[2]*। ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਹਾਰ। ਛੀਨ ਛੀਨ ਤਬਿ ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਸੀ†'।ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਮਹਿਂ ਏਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ॥੩॥ਸਤਿਗੁਰ ਦਲ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਤਬਿ ਗਈ। 'ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਚਮੂੰ ਬਡ ਅਈ। ਸੁਭਟ ਪੰਚ ਸੈ ਗਏ ਅਗਾਰੀ। ਘਾਟਾ ਰੋਕਯੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਧਾਰੀ ॥੪॥ ਘੇਰਾ ਪਰਯੋ ਤੁਮਹਿਂ ਚਹੁੰਫੇਰੇ। ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਿਕਸਨਿ ਬਨੈ ਅਗੇਰੇ। ਜੋ ਉਪਾਇ ਤੁਮ ਤੇ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਨਤੁ ਦਲ ਅਬਿ ਆਵੈ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਚਿੰਤ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਹੋਏ। ਰੁਕਿਬੇ ਤੇ ਡਰ ਧਰਿ ਸਭਿ ਕੋਏ। 'ਉਲੰਘਨ ਬਨਯੋ ਕਠਨ ਅਬਿ ਘਾਟਾ।ਰਿਪੁ ਦਲ ਹਮ ਜਿਮ ਲੋਨ ਰੁ ਆਟਾ[3] ॥੬॥ ਕਵਨ ਜਤਨ ਹੁਇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਘਿਰੇ। ਗਿਰਪਤਿ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਸਭਿ ਮਨ ਫਿਰੇ। ਜੇ ਕਰਿ ਘਾਟਾ ਹ੍ਵੈ ਨ ਅਗਾਰੇ। ਤੌ ਹਮ ਜਾਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ' ॥੭॥ ਦਯਾਰਾਮ ਅਰੁ ਆਦਿ ਦਿਵਾਨ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ।ਇਕ ਸਿਖ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਬਡੇਰਾ। ਸੱਭਿ ਮਹਿਂ ਕਰਯੋ ਬਾਕ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੮ ॥ 'ਜਬਿ ਤੁਮ ਭਏ ਤਯਾਰ ਇਤ ਆਵਨ।–ਗਿਰਪਤਿ ਰਿਪੁ ਹੈਂ–ਕਰੇ ਬਤਾਵਨਿ[4]।ਸੰਸੈ ਲਖਯੋ ਤੁਮਾਰੇ ਉਰ ਕੋ। ਤਬਿ ਇਮ ਬਾਕ ਭਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ॥ ੯ ॥–ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਏਕ ਭਰੋਸਾ ਗੁਰ ਕੋ ਧਰੀਅਹਿ। [5]'ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਹਮ ਕਰੇ ਪਠਾਵਨ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਹਮ ਕਰਿਹੈ ਲਯਾਵਨਿ–॥੧੦॥ਇਮ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪਠਿਵਤਿ ਕਹਯੋ।ਸੋ ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਸਿਮਰਤਿ?ਦੁਖ ਲਹਯੋ[6]।ਸਭਿ ਤਜੀਅਹਿ ਚਿੰਤਾ ਸੰਦੇਹੂ। ਕਯੋ ਨਹਿਂ ਉਠਹੁ ਨਾਮ ਗੁਰ ਲੇਹੂ' ॥੧੧॥ ਸਿਖ ਕੋ ਬਾਕ ਸ਼੍ਰਵਣ ਸਭਿ ਧਰਯੋ। ਬਿਸਰਯੋ ਦਰਬ ਮਨਹੁਂ ਕਰ ਪਰਯੋ[7]। ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ

---

[1]ਇਹ ਹੁਕਮ ਮਿਲਿਆ ਸੈਨਾ ਨੂੰ।[2]ਜੋ ਹਥਿਆਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦੇਣ। (ਅ) (ਜੋ ਹਥੀਆ= ਜੋ ਹਥਯਾਰ ਰਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟ ਦੇਣ। [3]ਆਟੇ ਵਿੱਚ ਲੂਣ। [4](ਜਦੋਂ ਤੁਸਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ) ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ (ਕਈ) ਰਾਜੇ ਵੈਰੀ ਹਨ (ਤੇ ਓਥੋਂ ਆਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ)।[5](ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਕਿ''। [6]ਸੋ (ਵਾਕ) ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਕਰਦੇ (ਵਾਕ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ ਹੀ) ਦੁੱਖ ਲੈ ਰਹੇ ਹੋ। [7]ਮਾਨੋਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਧਨ ਫੇਰ ਹੱਥ ਆ ਗਿਆ।

*ਪਾ:–ਕਹਿ ਲੇ ਡਾਰ।

†ਕਿਤਨੀ ਨੀਚਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦਿੱਤਾ ਨਿਉਂਦੂ ਤਾਂ ਨਾ ਲਓ ਪਰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਲਓ।

ਭਰੋਸਾ ਭਯੋ। 'ਜੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ' ਬਚ ਕਹਿ ਦਯੋ ॥੧੨॥ ਭਏ ਸਨੱਧਬੱਧ ਭਟ ਸਾਰੇ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਬਿਲੋਕਿ ਸੰਭਾਰੇ।ਘੋਰਨ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਅਸਵਾਰ। ਤੁਰਤ ਪਯਾਨੇ[੧] ਬਜਯੋ ਨਗਾਰਾ ॥੧੩॥ ਖਟਸੈ ਤੁਰੰਗ ਬਜਤਿ ਹੈਂ ਪੌਰ[੨]। ਛੋਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਗਨ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਹਯਨਿ ਕੁਦਾਵਤਿ ਆਗੇ ਗਏ। ਘਾਟਾ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥ ੧੪ ॥ ਕੁਛ ਈਖਦ ਹੀ ਆਇ ਪਹਾਰੀ[੩]। ਪਾਛੇ ਆਵਤਿ ਉਮਡੇ ਭਾਰੀ।ਨੰਦਚੰਦ ਅਵਿਲੋਕਿ ਅਨੰਦਯੋ।ਲੇ ਗੁਰਨਾਮ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦਯੋ॥੧੫॥–ਚਢਤਯੋਂ ਬਿਲਮ ਲਗਤਿ ਕੁਛ ਔਰ। ਤੌ ਮਿਲਿ ਜਾਤਿ ਸੁਭਟ ਇਸ ਠੌਰ।ਜਿਮ ਪਪੀਲਕਾ ਲਾਗਯੋ ਲਾਰ। ਆਵਤਿ ਬੀਰ ਬਿਲੰਦ ਹਜ਼ਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਘਾਟਾ ਰੁਕਤਿ ਹੋਤਿ ਤਕਰਾਈ। ਤੌ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਮ ਉਲੰਘਨਿ ਪਾਈ। ਆਨਿ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਹਾਈ।ਮਤਿ ਹੀਨੇ ਕੀਨੇ ਰਿਪੁ ਰਾਈ[੪]–॥੧੭॥ ਇਮ ਲਖਿ ਨਿਜ ਸੁਭਟਨਿ ਲਲਕਾਰਯੋ। 'ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਦਲ ਕੁਛ ਅਲਪ ਨਿਹਾਰਯੋ[੫]। ਹਤਹੁ ਤੁਰੰਗਨ, ਤੁਰਤ ਪਲਾਵਹਿਂ। ਜੋ ਬਿਲਮਹੁ ਤੌ ਅਰਿ ਗਨ ਆਵਹਿਂ[੬]॥੧੮॥ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਸਹਾਇ ਤੁਮਾਰੇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਧਨੁ ਤੇ ਸਰ ਗਨ ਮਾਰੇ। ਛੁਟੀ ਤੁਰੰਗਨ ਭਾ ਭਟ ਭੇਰੋ। ਹੇਲਾ ਕਰਯੋ ਮਿਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੧੯॥ ਨੰਦਚੰਦ ਲੇ ਬੀਰ ਬਡੇਰੇ।ਭਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰਿ ਧੀਰ ਘਨੇਰੇ। ਜਹਿਂ ਪਹਾਰੀਏ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵਹਿਂ। ਤਿਨ ਕੇ ਸਮੁਖ ਚਲੇ ਸਭਿ ਜਾਵਹਿਂ ॥ ੨੦ ॥ ਪਾਛੇ ਦਯਾਰਾਮ ਹੁਇ ਠਾਂਢੋ। ਛੋਰੈ ਤੀਰ ਬੀਰ ਬਰ ਗਾਢੋ।ਗਿਰਪਤਿ ਸੈਨਾ ਪਹੁੰਚੀ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ[੭]। ਚਲਹਿ ਤੁਪਕ ਪਿਖਿ ਠਾਢੀ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ[੮] ॥੨੧॥ [੯]–ਸਨਮੁਖ ਹਤਨਿ ਲਗੇ ਸਭਿ ਗੋਰੀ। ਹੁਇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਓਰੀ[੧੦]। ਬੰਧਹਿਂ ਟੋਲ ਕਰਹਿੰਗੇ ਰਨ ਕੋ[੧੧]। ਲਾਗਾ ਪਰਯੋ ਹਟਯੋ ਰਿਪੁ ਗਨ ਕੋ[੧੨] ॥੨੨॥ ਜੋ ਘਾਟੇ ਪਰ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ। ਤੇਈ ਤਹਿਂ

[੧](ਸਿਖ) ਛੇਤੀ ਤੁਰ ਪਏ। [੨]ਛੇ ਸੌ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਪੰਜ ਸੌ ਆਪਣਾ ਤੇ ਸੌ ਸੁਦਾਗਰ ਵਾਲੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ)। [੩]ਭਾਵ ਘਾਟੇ ਪਰ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਥੋੜੇ ਹੀ ਪਹਾੜੀਏ ਅਜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। [੪]ਵੈਰੀ ਰਾਜੇ। [੫]ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [੬](ਪਿੱਛੋਂ) ਬਹੁਤ ਵੈਰੀ ਆ ਜਾਣਗੇ। [੭]ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਸੀ। [੮]ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਵੇਖਕੇ ਓਥੇ ਓਵੇ ਹੀ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ।[੯]ਘਾਟੇ ਪਰ ਖੜੋਤੇ ਪਹਾੜੀਏ ਸਿਪਾਹੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿਃ–[੧੦]ਜਿੰਨੇ ਕੁ (ਸਿੱਖ ਕਠੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਆਪੋ ਆਪ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। [੧੧](ਜਿਸ ਵੇਲੇ) ਟੋਲ ਬੱਝ ਗਿਆ (ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਨਾਲ) ਜੰਗ ਕਰਨਗੇ। [੧੨]ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਵਹੀਰ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਇਧਰ ਨੂੰ ਹਟੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਕਠੇ ਹ੍ਵੈ ਗਏ[1]।ਹਮ ਵਿਗ ਨਹਿਂ ਸਹਾਇਤਾ ਆਈ। ਗੁਰ ਦਲ ਨੇ ਕਰਿ ਬਲ* ਅਟਕਾਈ–॥੨੩॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰਾ । ਸਤਿਗੁਰ ਦਲ ਕੌ ਰਖ੍ਯੋ, 'ਘਨੇਰਾ[2]।ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ ਚਲ੍ਯੋ ਹਮਾਰੇ । ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰ-ਗਨ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ॥ ੨੪॥ ਨਹਿਂ ਘਾਟੇ ਪਰ ਹਮ ਤੇ ਰੁਕੈਂ । ਗਨ ਗੋਰੀ ਮਾਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਚੁਕੈਂ। ਕ੍ਯੋਂ ਨਾਹਕ ਤੁਮ ਦੇਤੇ ਪ੍ਰਾਨ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਥਿਰਹੁ ਬਨੇ ਸਵਧਾਨ॥੨੫॥ਮਗ ਦਿਹੁ ਛੋਰਿ ਚਲੇ ਇਹ ਜਾਵੈਂ।ਰੁਕਹਿਂ ਤਬਹਿ ਜਬਿ ਗਿਰਪਤਿ ਆਵੈਂ[3] । ਹਮ ਹੈਂ ਅਲਪ ਰਹ੍ਯੋ ਦਲ ਪਾਛੇ । ਕਿਮ ਇਨ ਸਨ ਲਰਿਬੋ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ'॥੨੬॥ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਹੁਤੇ ਭਏ ਥਿਰ ਤਹਾਂ। ਰਣ ਪਰਿਬੇ ਤੇ ਸੁਕਚਤਿ ਮਹਾਂ। ਭਟ ਘਾਟੇ ਪਰ ਗਿਨ ਇਮ ਗਟੀ।ਲਟੀ ਧੀਰ[4], ਮਗ ਛੋਡਨਿ ਠਟੀ ॥ ੨੭ ॥ ਹਟਿ ਹਟਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਿਛਵਾਈ। ਰਾਖੀ ਤਯਾਰ ਨ ਤੁਪਕ ਚਲਾਈ।–ਮਤ ਹਮਰੇ ਊਪਰ ਅਰਿ ਆਵੈ। ਤਬਿ ਇਕ ਬਾਰਿ ਮਾਰ ਹਟਕਾਵੈਂ–॥੨੮॥ਭਟਨਿ ਆਗਲੇ ਜਬਿ ਅਸ ਕਰੀ। ਪਿਛਲੀ ਚਮੂੰ ਸੁਥਲ ਥਲ ਥਿਰੀ[5]।ਤੁਪਕ ਦੂਰ ਤੇ ਖਰੇ ਚਲਾਵਹਿਂ।ਗਮਨਤਿ ਲਖਹਿਂ[6], ਨ ਆਗੇ ਆਵਹਿਂ॥੨੯॥ ਇਮ ਪਹਾਰੀਅਨ ਜਬਿ ਮਤਿ ਮਾਰੀ। ਕੋ ਭੂਪਤਿ ਨਹਿਂ ਜਿਨਹੁ ਮਝਾਰੀ। ਨੰਦਚੰਦ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਨੰਦ੍ਯੋ। 'ਜੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰਿਪੁ ਬਿਨਾ ਨਿਕੰਦ੍ਯੋ'[7]॥੩੦॥ਪੁੰਜ ਤੁਰੰਗਨਿ ਚਲੇ ਚਲਾਵਤਿ।ਸਾਵਧਾਨ ਘਾਟੇ ਮਗ ਜਾਵਤਿ । ਪਿਖਹਿਂ ਪਹਾਰੀ ਅਰਹਿ ਨ ਕੋਈ । ਖਟ ਸੈ ਸੁਭਟ ਗੋਲ[8] ਇਕ ਹੋਈ ॥੩੧॥ ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਕਰਿ ਅਪਨਿ ਮਝਾਰੀ[9] । ਗਮਨਤਿ ਘਾਟੇ ਉਲੰਘਿ ਅਗਾਰੀ।ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਹੁਇ ਸਕ੍ਯੋ ਨ ਨੇਰੇ।ਤਬਿ ਅਰਨੋ[10] ਹੁਇ ਕਹਾਂ ਅਗੇਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਸਕਲ ਸੰਭਾਰਤ ਉਲੰਘਤਿ ਘਾਟਾ। ਸੁਭਟ ਥਿਰੇ ਤਬਿ ਕਰਨ ਜੁ ਠਾਟਾ[11] । ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਅਪਨ ਬਿਹੀਰ। ਕਰਹਿਂ ਚਲਾਵਨਿ

[1]ਜੋ ਜੋ ਘਾਟੇ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਓਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। [2]ਇਉਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਡਰ ਧਾਰਿਆ (ਤੇ ਬੋਲੇ ਕਿ) ਘਨਾ (ਦਲ) ......। [3]ਇਹ ਤਾਂ ਤਾਂਹੀ ਰੁਕਣਗੇ ਜੇ ਰਾਜੇ ਆ ਪਹੁੰਚਣ। [4]ਘਾਟੇ ਪਰ (ਖੜ ਪਹਾੜੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ) ਇਉਂ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣ ਕੇ ਧੀਰਜ ਛੁਟ ਗਈ। [5]ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਖੜੀ ਰਹੀ। [6](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ) ਜਾਂਦਿਆਂ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ......। [7]ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਫਤਹ ਮਿਲ ਗਈ। [8]ਟੋਲਾ। [9]ਵਿਚਾਲੇ ਕਰਕੇ। [10]ਅੜਨਾ, ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ। [11]ਸਫ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਟੁਰਨ ਲਈ (ਰਤਾ ਕੁ) ਠਹਿਰੇ।

*ਪਾ:–ਥਲ ਥਲ।

ਬੀਰ ਸਧੀਰ[1]॥੩੩॥ਪਾਛੇ ਦਯਾਰਾਮ ਕਰਿ ਟੋਲ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਵਤਿ ਬਡ ਬੋਲਿ।ਨਿਜ ਬਲ ਕੋ ਜਨਾਇ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਸਭਿਨਿ ਸੰਭਾਰਤਿ ਆਗੂ ਚਲੇ ॥੩੪॥ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜੈਕਾਰ।ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਸਭਿ ਕੇ ਸ੍ਰੁਤਿ ਡਾਰਿ। ਘਾਟਾ ਨਿਕਸਤਿ ਪੰਥ ਪਧਾਨੇ।ਅਰੇ ਪਹਾਰੀ ਗੇਰਨ ਹਾਨੇ॥੩੫॥ਕਿਤਿਕ ਮਰੇ ਕਾਤੁਰ ਪਿਖਿ ਡਰੇ।ਸ੍ਰੋਣਤਿ ਲਿਪਟੇ ਭੂਤਲ ਪਰੇ। ਜੋ ਘਾਇਲ ਅਪਨੇ ਹੁਇ ਗਏ।ਤਿਨਹੁਂ ਉਠਾਇ ਸੰਗ ਸਭਿ ਲਏ॥੩੬॥ਬਿਜੈ ਪਾਇਆਏ ਚਲਿ ਦੂਰ। ਜਾਨਯੋ ਹਾਜ਼ਰ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ[2]। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸਕਲ ਪੰਥ ਉਲੰਘਾਏ। ਨਗਰ ਪਾਂਵਟਾ ਗੜ੍ਹ ਨਿਯਰਾਏ ॥੩੭॥ ਦੁੰਦਭਿ ਊਚੀ ਧੁਨੀ ਬਜਾਵਤਿ। ਨਿਕਟਿ ਦੂਰ ਕੇ ਨਰਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਜੈਕਾਰਾ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਸਗਲੇ ਅਸਵਾਰਾ ॥੩੮॥ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਕਟ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਪਹੁਂਚਾਈ। ਸੁਨਿ ਦਿਵਾਨ ਦਿਜ[3] ਲਿਏ ਬੁਲਾਈ। ਸੰਗ ਸੁਭਟਨ ਸਮੂਹ ਸਿਧਾਰਯੋ। ਮੁਦਤਿ ਸਭਨਿ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਮੁਖ ਕੌ ਨਿਰਖਤਿ[4] ਮੁਦ ਉਰ ਭਰਿ ਭਰਿ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਦੇਤ। ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਆਦਰ ਹੇਤੁ ॥੪੦॥ 'ਆਵਹੁ ਦਿਜ, ਦਿਵਾਨ! ਦਿਹੁ ਸੁਧਿ ਕੌ।ਪਰਖ੍ਯੋ ਜਥਾ ਗਿਰੇਸ਼੍ਰਨ ਬੁਧਿ ਕੌ। ਕਿਮ ਸਨਮਾਨ ਤੁਮਾਰੋ ਰਾਖਾ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਕਹਾਂ ਬਚ ਭਾਖਾ ॥੪੧॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿ-ਲੂਰੀ ਗਯੋ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਰਸ ਰਾਖਤਿ ਭਯੋ। ਤੁਮ ਸਨ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹਿ ? ਉਤਸਵ ਬਿਖੇ ਮਿਲੇ ਹੁਇ ਪਾਹਿ ॥੪੨॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੌ ਰੁਖ ਕਿਮ ਦੇਖਾ? ਹਮ ਸੋਂ ਰਸ ਕੈ ਬਿਰਸ ਪਰੇਖਾ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਤ੍ਯੋ ਤੁਮ ਸੰਗਾ ?'। ਦਿਜ ਦਿਵਾਨ ਸਭਿ ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗਾ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਦੀਵਾਨ ਪੁਰੋਹਤ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ-ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਨੰਦ ਚੰਦ ਦਾ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੋ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਬਰਨਨ ਕਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਕਥਾ* ਗਿਰੇਂਦ੍ਰਨ ਬ੍ਰਿੰਦ[5] ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਹੌਂ ਅਲਪੱ-ਗਯ ਲਾਜ ਉਰ ਲਾਗੇ। ਤੁਮਰੀ ਬਾਤ ਕਹੌਂ ਤੁਮ ਆਗੇ।ਜੋ ਗਿਰਪਤਿ ਹੈਂ ਮੂਢ ਗੁਮਾਨੀ। ਸਾਥ ਰਾਵਰੇ ਬੈਰ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਤਊ ਆਪ ਕੇ ਬੂਝਨ

---

[1]ਭਾਵ ਨੰਦ ਚੰਦ ਜੀ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਜਾਣਿਆਂ। [3]ਨੰਦ ਚੰਦ ਤੇ ਦਯਾ ਰਾਮ। [4]ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [5]ਸਾਰੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। *ਪਾ:-ਸੋ ਭਏ।

ਕਰੈ। ਕਹਿਬੇ ਕੋ ਮਮ ਚਿਤ ਅਨੁਸਰੈ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਤੁਮ ਦਾਇਜ ਦੀਨਾ। ਹਮ ਕੌ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਭੇਜਨਿ ਕੀਨਾ ॥ ੩ ॥ ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਆਦਰ ਬਡ ਠਾਨਾ। ਹਮ ਕਹਿ ਸਿਵਰ ਕੀਨਿ ਮੈਦਾਨਾ। ਰਾਵਰ ਰੋਕਿ ਬਰਾਤ ਹਟਾਈ। ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰੈ ਸੁਨਿ ਪਾਈ ॥੪॥ ਭਏ ਤਯਾਰ ਹਮ ਆਵਨਿ ਇਤ ਕੋ। ਰਾਖੇ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕਰਿ ਹਿਤ ਕੋ।-ਹੋਇ ਗਿਰੇਸ਼ਨ ਮੇਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਹ ਤੰਬੋਲ ਬਡ ਦਿਹੁ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੫ ॥ ਪਸਰਹਿ ਸੁਜਸੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇਰਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਸਾਥ ਹੋਇ ਬਡ ਮੇਰਾ।ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਕੋ ਸਭਿ ਹੇਰਹਿਂ। ਵਧਹਿ ਵਯਾਹਿ ਉਤਸਾਹ ਘਨੇਰਹਿ-॥ ੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਹਿ। ਸੁਨਿ ਹਮ ਰਹੇ, ਨੀਕ ਕਰਿ ਜਾਨਹਿਂ। ਦਿਵਸ ਕਿਤਿਕ ਮਹਿਂ ਆਇ ਬਰਾਤੀ।ਕਰਯੋ ਢੁਕਾਉ ਖਰਚ ਧਨ ਥਾਤੀ॥੭॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਰੀਤਿ ਕੀਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਊ। ਭਏ ਮੁਦਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਦਾਇਜ ਦੇਨ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਆਯੋ।ਪਠਿ ਮਾਨਵ ਕੌ ਹਮਹਿਂ ਬੁਲਾਯੋ॥੮॥ਦਯੋ ਆਪ* ਕੋ ਹਮ ਲੈ ਗਏ। ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਡਾਸਿ ਤਬਿ ਦਏ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਜਬਿ ਦਿਖਰਾਈ। ਸਰਵ ਗਿਰਿੰਦ੍ਰਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ ॥ ੯॥ ਊਚ ਨੀਚ ਤਬਿ ਲਗੇ ਸਰਾਹਨਿ। ਜਿਹ ਸਮ ਨ੍ਰਿਪ ਦਾਇਜ ਭੀ ਨਾਂਹਿਨ। ਭੀਮਚੰਦ ਉਰ ਆਨੰਦ ਭਰੇ। ਮਨੁਖ ਸਮੀਪੀ ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ ॥ ੧੦॥-ਪ੍ਰਥਕ ਦਿਖਾਇਵ[1] ਇਹ ਕਿਸ ਕੇਰਾ ? ਜਿਸ ਪਰ ਲਾਗਯੋ ਮੋਲ ਘਨੇਰਾ-। ਤਬਿ ਲੌ ਭਾਟ ਪੁਕਾਰਿ ਸੁਨਾਯੋ।-ਇਹ ਤੰਬੋਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਠਾਯੋ-॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਖੁਨਸਯੋ ਮਨ, ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ। ਸਮਧੀ ਸਨ ਕਹਿ ਕਠਨ ਬਖਾਨੀ।-ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਧਿਕ ਬਿਘਨ ਜਿਸ ਕਿਯੋ। ਇਤੁ ਐਬੋ ਕੋ ਪੰਥ ਨ ਦਿਯੋ ॥੧੨॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਸਖਾਪਨ ਠਾਨਾ। ਇਹ ਭੀ ਮੇਰੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਮਹਾਨਾ। ਡੇਰਾ ਤਯਾਗਿ ਚਲਹੁ ਨਿਜ ਦੇਸ਼-। ਇਮ ਕਹਿ ਕੀਨਸਿ ਕੋਪ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੧੩॥ਤਬਹਿ ਕੂਚ ਬਜਵਾਇ ਨਗਾਰਾ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਡਰ ਧਾਰਾ। ਦੀਨ ਬਾਕ ਤੇ ਕਹਿ ਸਨਮਾਨਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਤਬਿ ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨਾ॥੧੪॥-ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਲਰੈਹੋ। ਸੁਭਟਨਿ ਛੀਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸੁ ਲੈਹੋ। ਤੌ ਰਸ ਰਹੈ ਤੋਰ ਅਰੁ ਮੋਰਾ। ਨਤੁ ਮੈਂ ਛੋਰਿ ਚਲੌਂ ਇਤ ਡੇਰਾ-॥੧੫॥ਤਿਨ ਕੇ ਕਹੇ ਦੀਨ ਹੁਇ ਮਾਨੀ।ਕਾਹਿਲੂਰਪਤਿ ਜਥਾ ਬਖਾਨੀ।ਇਮ ਗਿਨਿ[2] ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਜਬਿਆਯੋ।

[1](ਜਿਹੜਾ) ਵੱਖਰਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। [2]ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ। *ਪਾਃ-ਗੁਰੂ।

ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਰੁਖ਼ ਅਪਰ ਬਨਾਯੋ॥੧੬॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਹਮਜਾਨਾ। ਭਯੋ ਬਿਮੁਖ, ਰਿਪੁ ਕੋ ਬਚ ਮਾਨਾ[1]। ਰਹਯੋ ਨ ਦੇਨਿ ਦਾਜ ਕੋ ਤਬੈ। ਕਰਯੋ ਸਕੇਲਨਿ ਤੂਰਨ ਸਬੈ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਜ ਸੁਭਟਨ ਸਵਧਾਨ ਬਨਾਏ। ਸਿਵਰਆਪਨੇ ਤਤਛਿਨ ਆਏ।ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਡਾਰਿ ਉਤਾਲੇ।ਭਏ ਤਯਾਰ ਹੱਥਯਾਰ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੧੮ ॥ ਤਬਿ ਇਕ ਨਰ ਤੂਰਨ ਹੀ ਆਵਾ।ਮੰਤ੍ਰ ਗਿਰੇਸ਼ਨ ਕੀਨਿ ਬਤਾਵਾ[2]।-ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਬਿਲਮੇ, ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਨਤੁ ਘਾਟਾ ਰੋਕਨ ਕੌ ਠਾਨਾ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੀ ਸੈਨਾ ਤਯਾਰੀ। ਕਰਯੋ ਚਹੈ ਸਭਿ ਲੂਟ ਤੁਮਾਰੀ। ਹਯ ਹੱਥਯਾਰ ਜਾਨਿ ਨਹਿਂ ਦੈਹੈਂ। ਰੁਕ ਜੈਹੈਂ, ਕੁਛ ਬਸ ਨ ਬਸੈਹੈ॥੨੦॥ ਕੇਤਿਕ ਪਠਿ ਦੀਨੇ ਤਹਿਂ ਬੀਰ।ਚਢਹੁ ਤੁਰਤ ਅਬਿ ਪਾਇ ਬਹੀਰ-। ਹਮ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਭਏ। ਬਾਕ ਤੁਮਾਰੇ ਸਿਮਰਨ ਕਿਏ ॥ ੨੧ ॥ ਤੁਰਤ ਅਰੋਹਿ ਹੋਹਿ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਪਿਖੇ ਪਹਾਰੀ ਆਵਤਿ ਜਾਲੇ।ਹਯਨਿ ਧਵਾਇ ਪੰਥ ਤਿਸ ਆਏ।ਅਲਪ ਦੇਖਿ ਹਮ ਤੁਪਕ ਚਲਾਏ ।। ੨੨ ॥ ਜਬੈ ਸ਼ਲਖ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਵਾ। ਥਲ ਥਲ ਮੈਂ ਦਲ ਅਟਕ ਰਹਾਵਾ[3]। ਆਗੇ ਅਰੇ ਕੁਛਕ ਜੇ ਬੀਰ। ਤਿਨ ਪਰ ਤਯਾਗੇ ਤੁਪਕ ਰੁ ਤੀਰ ॥ ੨੩ ॥ ਕਿਤਿਕ ਮਰੇ, ਘਾਇਲ ਕੋ ਭਏ। ਹਮਰੋ ਆਗਾ ਤਜਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਫਤੇ ਪਾਇ, ਗੁਰ ਬਨੇ ਸਹਾਈ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ ਇਥਾਂਈ ॥੨੪॥ ਸਕਲ ਭੇਦ ਹਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਏ।ਮੰਤ੍ਰ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਗਿਰ ਰਾਏ। ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਸੋਂ ਤਬਿ ਠਹਿਰਾਈ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਥਮ ਤੂੰ ਪਾਇ ਲਰਾਈ ॥੨੫॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਹਰਖ ਕਰਨਿ ਕੋ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਅਬਿ ਆਇ ਲਰਨ ਕੋ।ਬਾਂਟ ਦੀਨਿ ਬਾਰੂਦ ਸੁ ਗੋਰੀ। ਆਯੋ ਲਖੋਂ ਆਪਕੀ ਓਰੀ॥੨੬॥ ਸਾਵਧਾਨ ਨਿਜ ਦਲ ਕੌ ਕਰੀਅਹਿ।ਜੰਗ ਮਚਾਵਨਿ ਤਯਾਰੀ ਧਰੀਅਹਿ। ਜਿਮ ਹਮ ਕੌ ਆਯੋ ਲਖਿ ਲੀਨੋ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਤੈਸੇ ਤੁਮ ਚੀਨੋ॥੨੭॥ਗਨ ਰਾਜਨ ਕੀ ਚਮੂੰ ਬਟੋਰੀ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਆਵਤਿ ਇਤ ਓਰੀ'। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਫਰਕ ਉਠੀ ਜੁਗ ਭੁਜਾ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥ ਗਰਜਤਿ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਬਚ ਭਾਖਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਸਧੁਜ ਪੂਰਵਹਿ ਹਮ ਕਾਂਖਾ। ਜਬਿ ਪਹੁੰਚੈਂ ਰਣਖੇਤ ਪਹਾਰੀ[4]।ਇਮ ਕਰਿਹੌਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਗਨ ਮਾਰੀ॥੨੯॥ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪਾਨ

---

[1]ਬਿਮੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਫਤੇਸ਼ਾਹ) ਵੈਰੀ (ਭੀਮਚੰਦ) ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ। [2]ਜੋ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਸੀ (ਸਾਨੂੰ) ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ। [3]ਅਟਕ ਗਿਆ। [4]ਪਹਾੜੀਏ।

ਕਰੈ ਬਹੁ ਧਰਨੀ। ਹ੍ਵੈ ਜੈ ਹੈ ਤਹਿਂ ਲੋਹਿਤ ਬਰਨੀ।ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਗਨ ਕੈ ਕਰਿ ਦੈਹੋਂ।ਹਾਥ ਪਾਇ ਕਾਟਤਿ ਬਿਥਰੈਹੋਂ॥੩੦॥ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ ਮਮ ਕੋਪ ਬਿਸਾ-ਲਾ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਪਰ ਤਜੌਂ ਕਰਾਲਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਜੋ ਇਕ ਬਾਗੀ।ਕਰੌਂ ਬਿ-ਲੋਕਨ ਜੰਗ ਮਝਾਰੀ॥੩੧॥ਐਸੇ ਤਜਿਹੌਂ ਬਾਨ ਕਰਾਰੇ। ਬੇਧ ਸ਼ਰੀਰਨ ਪਰਿਹੈਂ ਪਾਰੇ।ਥਿਰੇ ਅਗਾਰੀ ਦੈਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨਾ।ਨਤੁ*ਭਾਜਹਿਂ ਰਨ ਤਯਾਗਿ ਮਹਾਨ'। ੩੨॥ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ। ਸੰਗ ਮਸੰਦਨ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ। 'ਤਯਾਰੀ ਅਧਿਕ ਜੰਗ ਕੀ ਧਰੀਅਹਿ। ਗੁਲਕਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰੂਦਹਿ ਕਰੀ-ਅਹਿ ॥੩੩॥ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨ, ਤੋਮਰ, ਭਾਲੇ। ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਦੀਜਹਿ ਭਟ ਜਾਲੇ'। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਬਹੁ ਉਦਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਇ ਖਾਪਾ॥ ੩੪ ॥ ਮੁਖ ਗੁਰ ਕੌ ਇਮ ਦੀਖਨਿ ਲਾਗਾ। ਮਨਹੁੰ ਬੀਰਰਸ ਸੁਪਤਯੋ ਜਾਗਾ।ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਇਮ ਬੋਲਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਭਾ ਰਾਜਨ ਟੋਲਾ ॥ ੩੫॥ ਦੀਰਘ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ। ਜਿਸ ਢਿਗ ਭਈ ਬਾਹਨੀ ਭੂਰੀ। ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੀ ਛੇਰ ਹਕਾਰੀ।ਸੁਨਿ ਪਹੁੰਚੀ ਗਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਧਾਰੀ ॥੩੬॥ਪੁਨ ਕਟੋਚੀਆ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ। ਅਰੁ ਗੁਲੇਰੀਆ ਸਦਲ[1]ਗੁਪਾਲੰ। ਇਨ ਦੁਹੂਅਨਿ ਬਹੁ ਬੀਰ ਸਕੇਲੇ। ਆਇ ਮਿਲੇ ਗਨ ਆਯੁਧ ਲੇ ਲੇ ॥੩੭॥ ਨ੍ਰਿਪ ਹੰਡੂਰੀਆ ਅਰੁ ਜਸੁਵਾਲ। ਇਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਹੈਂ ਜਾਲ। ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਸੋਂ ਚਹੈਂ ਲਰਾਈ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੋ ਕਰਿ ਅਗੁਵਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਨਗਰ ਪਾਂਵਟੇ ਕੋ ਚਢਿ ਆਵੈਂ। ਇਹ ਆਛੀ ਮੁਝ ਬਾਤ ਨ ਭਾਵੈ। ਹਮਰੇ ਨਿਕਟ ਪਰਹਿ ਨਹਿਂ ਖੇਤ। ਆਪ ਚਲਹੁ ਆਗੇ ਇਸ ਹੇਤੁ'॥੩੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸਰਾਹਾ।'ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਮਾਂਹਾ। ਨਿਪੁਨ ਬੁੱਧਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਨ ਕੀ। ਯਥਾ ਰੀਤਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸੁ ਬਰਨ ਕੀ॥ ੪੦॥ ਜਿਮ ਭਾਰਤ ਮਹਿਂ ਦ੍ਰੋਣ[2] ਪ੍ਰਬੀਨਾ, ਹਤੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਸੁ ਲੀਨਾ। ਤਥਾ ਗਿਰਿੰਦ੍ਰਨਿਕੇ ਰਨਲਰਿਬੇ।ਬੁਧਿ ਬਲਸਾਥ ਕਰੋ ਰਿਪੁ ਹਰਿਬੇ।੪੧॥ਨਗਰ ਪਾਂਵਟੇ ਨਿਕਟ ਨ ਲਰੈਂ। ਕਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨ ਤੇ ਧਰੈਂ। ਗਾਡਹਿੰਗੇ ਰਣ ਖੰਭ[3] ਅਗਾਰੀ। ਜਹਿਂ ਸਮ ਬਲ ਕੋ ਲੇਹਿਂ ਨਿਹਾਰੀ ॥੪੨॥ ਰਿਪੁ ਆਗਮਨ ਸਮੁਖ ਜਿਤ ਹੋਇ।ਪਿਖਯੋ ਪ੍ਰਥਮ,ਸੁਧਿ ਦੀਜਹਿ ਕੋਇ[4]।ਲੇ ਕਰਿ

[1]ਸਹਿਤ ਫੌਜ ਦੇ। [2]ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਜ। ਕੈਰਵਾਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਜੋ ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਜੋਧਾ ਸੀ। [3]ਜੁੱਧ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। [4]ਪਹਿਲੋਂ (ਜਿਸ ਨੇ) ਵੇਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਖਬਰ ਦੇਵੇ।   *ਪਾ:-ਤਜ।

ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨੈਂ । ਆਵਤਿ ਪਿਖਿ ਗੁਲਕਾਂ ਹਤਿ ਹਾਨੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਹਮ ਮੰਡਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੂਹਨਿ ਕੇਰ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਲਰਤਿ ਪਰਾਵਹਿਂ[1] ਡਰ ਧਰਿ ਚੀਤ । ਨਤੁ ਸੰਘਾਰਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੀਤ[2]" ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਾਤੁਲ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਕਹਜੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਥਲ ਭੰਗਾਣੀ ਕੋ ਜਹਿਂ ਨੀਕਾ । ਤਿਤ ਹੀ ਆਵਨ ਹੁਇ ਰਿਪੁ ਹੀਕਾ॥੪੫॥ਬਹੈ ਨਦੀ ਇਕ ਨਾਮ ਗਿਰੀ ਹੈ। ਦਿਸ਼ਿ ਦੂਜੇ ਰਵਿਸੁਤਾ[3] ਢਰੀ ਹੈ । ਰਾਜਪੁਰਾ ਤਹਿਂ ਪਰੈ[4] ਸੁ ਨਗਰਾ । ਤਰੇ ਲਰਨ ਕੌ ਥਲ ਹੈ ਸਗਰਾ ॥੪੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰ ! ਗਾਡਹੁ ਰਨਥੰਭਾ। ਤਹਾਂ ਪਿਖਹੁ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅਚੰਭਾ। ਨਗਰ ਪਾਂਵਟਾ ਤਜਿ ਖਟ ਕੋਸ। ਤਹਿਂ ਥਿਰ ਹੋਇ ਹਤਹੁ ਰਿਪੁ ਰੋਸ' ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਨੰਦ ਚੰਦ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥੧੮॥

੧੯. [ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜੰਗ ਹਿਤ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਮਨ ਮਾਨੀ, ਨੀਕੇ ਲਖੀ,ਮਸਲਤ ਠਾਨਿ ਅਟਾਲ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਨੰਦਚੰਦ ਪਿਖਿ ਗੁਰਮੁਖ ਓਰੀ। ਬੋਲਜੋ ਬਹੁਰ ਜੁਗਮ ਕਰ ਜੋਰੀ। 'ਮਹਾਰਾਜ!ਸਿਖ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ। ਹਯਨਿ ਸੁਦਾਗਰ ਧਨੀ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨਜੋ ਦਰਬ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੀ। ਪਿਖਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿ ਪੁਰਿ ਦੇਸ਼ੀ।ਬੀਨ ਬੀਨ ਬਹੁ ਥਲ ਤੇ ਲੀਨਾ।ਤਿਸੀ ਪੰਥ ਕੋ ਆਵਨ ਕੀਨਾ ॥ ੩ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਜਬਿ ਸੁਨਿ ਪਾਏ। ਲੇਨਿ ਹੇਤੁ ਹਯ ਚਿਤ ਲਲਚਾਏ । ਨਾਮ ਸੁਨਜੋ ਰਾਵਰ ਕੋ ਜਬੈ। ਕਿਤਿਕ ਸੈਨ ਭੇਜੀ ਤਿਨ ਤਬੈ ॥ ੪ ॥ ਸਿਖ ਸੌਦਾਗਰ ਕੋ ਸੁਧਿ ਹੋਈ। ਕਰਿਕੈ ਬੇਗ ਆਇ ਪੁਰਿ ਸੋਈ।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਬਿਖੈ ਹਮਡੇਰਾ।ਉਤਰਜੋ ਆਨਿ ਨਿਡਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੫॥ਬਹੁਰ ਨ ਬਲ ਘਾਲਜੋ ਕਿਨ ਆਇ।ਮਿਲਯੋ ਰਹਜੋਅਨੰਦ ਉਪਜਾਇ। ਬਿਗਰਜੋ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਉਤਰੇ ਅਸੁ ਇਸਥਾਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਪੁਨ ਕਹਿਲੂਰੀ। ਕਹਿ ਭੇਜਜੋ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਕੂਰੀ।–ਤੁਰੰਗ ਬਿਸਾਲ ਮੋਲ ਬਡ ਕੇਰੇ। ਛੀਨ ਲੇਹੁ ਨਹਿਂ ਦੀਜਹਿ ਫੇਰੇ–॥ ੭ ॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਝਟ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਪਹੁੰਚੀ ਢਿਗ ਹਮਰੇ ਸੁਧ ਸਾਰੀ। ਤਕਰੇ ਹੋਇ ਜ਼ੀਨ ਹਯ ਡਾਲੇ। ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਇਤ ਕੋ ਚਾਲੇ ॥੮॥ਲਖਯੋ* ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਹਾਂ।ਪਹੁੰਚਿ ਨ ਸਕਜੋ ਆਇ ਕੋ ਤਹਾਂ।ਬਡੋ

[1]ਭੱਜ ਜਾਣਗੇ। [2]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਾਰਕੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂਗੇ। [3]ਜਮਨਾ। [4]ਨੇੜੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

*ਪਾঃ–ਭਯੋ।

ਜਤਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਯ ਲਜਾਏ । ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਏ॥੯॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਦੇਖਨਿ ਕੀਜੈ । ਬੀਰਨਿ ਕੋ ਰਨ ਹਿਤ ਅਬਿ ਦੀਜੈ' । ਆਛੀ ਬਾਤਿ ਜਾਨਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ । ਪਿਖੇ ਤੁਰੰਗਮ ਸਗਰੇ ਰੂਰੇ ॥੧੦॥ਸਿਖ ਕੋ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਮਨ ਭਾਵਤਿ । ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵਤਿ।ਜੋ ਜਿਸ ਲਾਇਕ ਭਟ ਕੋ ਜਾਨਾ।ਹੇਤੁ ਅਰੂਢਨਿ ਕੇ ਹਯ ਦਾਨਾ[1]॥੧੧॥ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਕਰਿ ਚਢੇ । ਚਪਲ ਬਲੀ ਲਖਿ ਉਰ ਮੁਦ ਬਢੇ । ਗੋਰੀ ਢਾਰਹਿਂ ਅਨਿਕ ਸੁਨਾਰੇ । ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰੂਦ ਤਯਾਰ ਤਿਸ ਬਾਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਭਟਨਿ ਕੋ ਤੋਮਰ ਦਏ । ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਬਿਸਾਲ ਭ੍ਰਮਏ । ਦਏ ਜ਼ਰਕਸ਼ੀ ਰੁਚਿਰ ਨਿਖੰਗ[2] । ਕਰਿ ਪੂਰਨ ਖਰ ਖਪਰਨਿ ਸੰਗ॥੧੩॥ਕੇਤਿਕ ਸੁਭਟਨ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰਾ । ਲੇ ਜੋਧਾ ਐਂਚਤਿ ਕਰਿ ਜੋਰਾ । ਲਾਂਬੀ ਸੁਲਗ ਤੁਫੰਗ ਅਨੇਕ[3]। ਬਖਸ਼ੀ ਜੋਧਨਿ[4] ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰ ਦਲ ਮਹਿਂ ਉਤਸਾਹ ਬਿਸਾਲ।ਬਿਚਰਤਿ ਧਰਿ ਹੱਥਯਾਰਨ ਜਾਲ।ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ ਬੋਲਤਿ ਭਾਰੀ। 'ਲੂਟ ਭਜਾਵਹੁ ਹਤਹੁ ਪਹਾਰੀ ॥ ੧੫॥ ਛੀਨਹੁ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਰਹੁ ਬਾਹਰ । ਬਿਦਤੈ ਬਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਜਸ ਜਾਹਰ' । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਯਾਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਜੁੱਧ ਹਿਤ ਮਨਸਾ ਧਰੀ ॥੧੬॥ਸ਼ਮਸ ਸਯਾਮਤਾ[5] ਮੁਖ ਪਰ ਸੋਹੈ । ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਅਲ ਜਨ ਜੋਹੈ[6] । ਸਮ ਦੁੰਦਭਿ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਗੰਭੀਰ । ਮਹਾਂਰਾਜ ਪ੍ਰਭੁ ਬੀਰਨਿ ਬੀਰ॥੧੭॥ਨਿਜ ਦਲ ਮਹਿਂ ਉਤਸਾਹ ਬਧਾਵਾ। ਮਨੋ ਬੀਰਰਸ ਸੁਪਤਿ ਜਗਾਵਾ । ਇਤ ਇਮ ਭਈ ਸੁਨੋ ਉਤ ਕੇਰੀ:- ਘਾਟੇ ਉਲੰਘਿ ਗਏ ਜਿਸ ਬੇਰੀ॥੧੮॥ਮੂਰਖ ਹਾਥਨਿ ਮਰਦਤਿ ਰਹੇ।'ਰੁਕੇ ਨ ਕਯੋਂਹੂ' ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਹੇਂ । ਕਿਤਿਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭੇ, ਲੋਥ ਉਠਾਈ। ਕੋ ਘਾਇਲ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਥਾਈਂ ॥੧੯॥ ਹਟਯੋ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਦਲ ਸਾਰੋ। ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰੋ । 'ਅਲਪ ਸੁਭਟ ਘਾਟੇ ਪਰ ਗਏ।ਬਹੁਤ ਪੰਥ ਮੈਂ ਹੀ ਥਿਰ ਭਏ॥ ੨੦ ॥ ਘਾਲਯੋ ਜ਼ੋਰ ਖਸ਼ਟ ਸੋ ਆਇ। ਉਲੰਘ ਗਏ ਗਨ ਤੁਪਕ ਚਲਾਇ। ਸਰਯੋ ਨ ਸੈਨਾ ਤੇ ਕੁਛ ਕਾਰ।ਗਏ ਬਿਸਾਲ ਬੀਰਤਾ ਧਾਰਿ'॥੨੧॥ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਿਸ ਘਨੀ । ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ

[1]ਘੋੜੇ ਦਿਤੇ। [2]ਤਿੱਲੇ ਦੇ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਸੁਹਣੇ ਭੱਥੇ। [3]ਲੰਮੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ [ਪੰਜਾ:, ਸੁ+ਲਗ] (ਅ) ਲੰਮੀ ਨਾਲੀ ਵਾਲੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। [4]ਜੋਧਿਆਂ ਨੂੰ। [5]ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੀ ਕਾਲੋਂ। [6]ਖਿੜੇ ਕਵਲ (ਪਰ ਮਾਨੋ) ਭੌਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ।

ਊਚੇ ਭਨੀ।'ਯੱਧੀ ਦੇ ਮਾਂ ਖੁਰਿ ਵੜ ਰਹੇ[1]*। ਅਰੇ ਨ ਆਗੇ,ਧੀਰ ਨ ਗਹੇ ॥੨੨॥ ਰੁਕਤਿ ਜਿ ਘਾਟਾ ਭਟਹੁਇ ਗਾਢੇ। ਹਤਿ ਤੁਫੰਗ ਤਿਨ ਰਾਖਤਿ ਠਾਂਢੇ।ਇਤ ਤੇ ਦਲ ਸਗਰੋ ਕਰਿ ਜੋਰ।ਘੇਰਤਿ ਇਤ ਉਤ ਹੁਇ ਚਹੂੰ ਓਰ ॥ ੨੩ ॥ ਦੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਲੇਤਿ ਹੱਥਿਆਰੇ। ਨਰ ਨਿਕਸਨਿ ਮਗ ਜਬਹੁੰ ਨਿਹਾਰੇ[2]। ਨਹੀਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਰਿ ਭਟ ਧਾਏ। ਜਿਸਤੇ ਨਿਕਸੇ ਸੁਖ ਮਨ ਭਾਏ[3]॥੨੪॥ਹੋਤਿ ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਕਹੇ ਕਹਾਏ। ਬੀਤੀ ਬਾਤ ਕਹਾਂ ਪਛੁਤਾਏ। ਅਬਿ ਤੌ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਤਿਨ ਸੌਂ ਠਾਨੈ ਜੰਗ ਕਰਾਲਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਕਹਾਂ ਹੁਇ ਜੈਹੈ। ਗੁਰ ਤੇ ਜੈ ਕਿ ਪਰਾਜਯ[4] ਪੈਹੈ। ਕਹਹੁ ਜਾਇ ਅਬਿ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਨੀਕਤਾ ਬਿਲਮ ਜਿ ਧਾਰੀ ॥ ੨੬॥ ਤੁਮਰੀ ਸੀਮ[5] ਦੇਸ਼ ਕੀ ਤਹਾਂ।ਨਗਰ ਪਾਂਵਟਾ ਘਾਲਯੋ ਜਹਾਂ।ਲਰਿਬੋ ਹੱਕ ਤੁਮਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਆਨਿ ਵਹਿਰ ਜੋ ਭੂਮ ਦਬਾਵੈ ॥ ੨੭ ॥ ਬਯਾਹ ਬਹਾਨੇ ਨ੍ਰਿਪ ਗਨ ਆਏ। ਸਭਿ ਤੇ ਲੇਹੁ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਏ।ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਚਮੂੰ ਕਹਾਂ ਰਣ ਮਾਂਹੀ। ਸਨਮੁਖ ਠਹਿਰ ਸਕਹਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੮ ॥ ਦਿਹੁ ਉਠਾਇ ਇਤ ਤੇ ਸਭਿ ਡੇਰਾ। ਨਿਜ ਦਲ ਤਹਿਂ ਠਹਿਰਾਇ ਬਡੇਰਾ। ਨਾਹਣਪਤਿ ਕੌ ਦਾਬਾ ਦੇਹੁ। ਕੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਮੇਲ ਕਰਿ ਲੇਹੁ'॥੨੯॥ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਪਠਯੋ ਪਰਧਾਨ। ਭੀਮਚੰਦ ਮਨ ਮਾਨਿ ਮਹਾਨ[6]। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰਾ। ਪਿਖ 'ਜੈਦੇਵਾ' ਤਾਂਹਿ ਉਚਾਰਾ ॥੩੦॥ ਬੈਠਿ ਬੰਦਿ ਕਰ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਜੋ ਪੂਰਬ ਕਹਿ ਸੀਖ ਸਿਖਾਈ[7]। ਹਿਤ ਰਾਖਨਿ ਸਮਧੀ ਮਨ ਮਾਨੂ[8]। ਭਯੋ ਸੁਮਤਿ ਤੇ ਕੁਮਤਿ ਮਹਾਨੂ ॥ ੩੧ ॥ ਜਥਾ ਪ੍ਰਭੰਜਨ[9] ਮਿਲਿ ਬਦਬੋਇ।ਸਭਿ ਕੌ ਅਨਹਿਤ[10] ਕਰਤਾ ਹੋਇ।[11]ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਰੁ ਸਭਿ ਉਪਕਾਰਾ। ਮਨੁ ਕਹਿਲੂਰੀ ਮਿਲੇ ਬਿਗਾਰਾ[11] ॥ ੩੨ ॥ ਗੌਰੀ ਗਨ

---

[1]ਇਹ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਗੰਦੀ ਗਾਲੀ ਹੈ। ਕਥਾ ਵੇਲੇ ਗਯਾਨੀ ਇਹ ਤੁਕ ਨਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਥਾਵੇਂ ਕੁਈ ਐਸੇ ਪਦ ਪੜ੍ਹ ਦੇਵੇ:–'ਕਾਇਰ ਗੀਦੀ ਸੁਪਤੇ ਰਹੇ' ? [2]ਜਦੋਂ (ਤੁਸੀਂ) ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਦਮੀ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਟੁਰੇ ਹਨ ਤਦ'''' । [3]ਮਨ ਭਾਂਵਦੇ ਸੁਖ ਪਾ ਕੇ (ਉਹ) ਨਿਕਲ ਗਏ। [4]ਹਾਰ। [5]ਹੱਦ। [6]ਮਨ ਦੇ ਭਾਰੀ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੇ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ। [7]ਜੋ (ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨੂੰ) ਭੀਮ ਚੰਦ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਕਹਿਕੇ ਸਿੱਖਯਾ ਸਿਖਾਈ ਸੀ। [8]ਕੁੜਮ ਦਾ ਹਿਤ ਰੱਖਣ ਲਈ (ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨ ਲਈ ਸੀ। [9]ਵਾਯੂ। [10]ਬੁਰਾ। [11]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਉਪਕਾਰ(ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਪਰ)ਇਹ ਵਾਯੂ ਸੀ ਮਾਨੋਂ, ਕਹਿਲੂਰੀ (ਭੀਮਚੰਦ ਰੂਪੀ ਬਦਬੋ ਨਾਲ) ਮਿਲਕੇ ਵਿਗੜ ਗਈ ਸੀ। *ਪਾ:–ਮਾਟੁਟ ਰਹੇ।

ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਈ।ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸਨ 'ਪਰਹਿ ਲਰਾਈ। ਬਾਂਛਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਜਿਸ ਹੋਇ। ਮੁਝ ਤੇ ਜਾਚ ਲੇਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥ ੩੩॥ ਸਮਧੀ ਕੇ ਹਰਖਾਵਨਿ ਕਾਰਨ।ਊਚੇ ਕੀਨਸਿ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਨਿ। ਦੁਹਰਿ ਚੋਬ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਹੁ। ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਹੁ॥੩੪॥ ਤਯਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗਨ ਕਰੈਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲ ਸੁਭਟ ਸਭਿ ਧਰੈਂ। ਆਨਹੁ ਮੇਰੋ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ। ਕੰਚਨ ਜ਼ੀਨ ਐਂਚਿ ਕਰਿ ਤੰਗ॥ ੩੫॥ ਹੀਰਨ ਜੜਤੀ ਮੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲਾ।ਤੀਖਨ ਧਾਰਾ ਖੜਗ ਕਰਾਲਾ।ਖਰ ਖਪਰਨਿ ਤੇ ਭਰਯੋ ਨਿਖੰਗ। ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਆਨੀਯਹਿ ਸੰਗਾ ॥੩੬॥ ਸਦਲ ਆਪ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਚਢਾਈ। ਅਵਿਲੋਕਹੁੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਡਾਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਸਾਜਤਿ ਭਯੋ ਸੰਗ ਦਲ ਭਾਰੀ॥੩੭॥ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਨਿਕਟ ਜਬਿ ਆਯੋ। ਉਠਯੋ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪ ਦਰਸਾਯੋ। ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ ਪਾਇ ਕਟ ਬੰਧਿ। ਲੀਨਸਿਧਨੁਖ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸਰ ਸੰਧਿ॥੩੮॥ਅਧਿਕ ਮੋਲਕੀ ਸਿਪਰਸੰਭਾਰੀ। ਡਾਰਿ ਸਿਕੰਧਹਿ ਬੰਧਿ ਪਿਛਾਰੀ।ਹਯ ਚਲਚਾਲ ਅਰੂਢਨਿ ਹੋਵਾ। ਮੂਰਖ ਨਹਿਂ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਜੋਵਾ॥ ੩੯ ॥ ਜਗਤ ਪਤੀ ਕੀ ਸਮਤਾ ਚਾਹਤਿ। ਚਲਯੋ ਪੰਥ ਲਰਿਬੇ ਸੁ ਉਮਾਹਤਿ।ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਤਿ ਬਾਹਨੀ[1] ਚਲੀ।ਤੀਖਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਜੁਤਿ ਕਲਮਲੀ॥ ੪੦ ॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਜਬਿ ਆਗੈ ਭਯੋ। ਗਹੇ ਤੁਰੰਗਨ ਦਲ ਉਮਡਯੋ। ਹਰੀਚੰਦ ਆਦਿਕ ਬਡ ਜੋਧੇ।ਗੁਰ ਸੋਂ ਲਰਨਿ ਚਲੇ ਚਿਤ ਕ੍ਰੋਧੇ॥੪੧॥ਗਨ ਸੈਨਾ ਅਰੁ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਛੋਰ। ਬੰਧੇ ਟੋਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੇ ਹੋਰ।ਚਿਤ ਅਹੰਕਾਰ ਵਧਯੋ ਅਧਿਕਾਇ।–ਲਰੋਂ ਗੁਰੂ ਸਨ ਕੋਪ ਵਧਾਇ– ॥ ੪੨ ॥ ਬਾਂਮ ਬਿਲੋਚਨ ਫਰਕਤਿ ਖੋਟਾ[2]। ਨਹਿਂ ਮਨ ਗਿਨਹਿ ਹਾਰ ਮਤਿਮੋਟਾ। ਨਗਰ ਪਾਂਵਟੇ ਸਨਮੁਖ ਚਾਲਾ। ਪੰਥ ਪਹਾਰਨ ਬਿਖਮ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਛੁੱਟੀ ਮੰਗਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਆਗਵਨ ਕੋ ਸੁਨਯੋਂ ਜਬਹਿ ਗੁਰ ਸੈਨ। ਹਰਖ ਭਯੋ ਬੀਰਨ ਰਿਦੈ, ਧੀਰ ਸਹਿਤ ਚਿਤ ਭੈ ਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਕਾਤੁਰ ਕੰਪਤਿ ਹੀ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸਾ।–ਆਇ ਅਚਾਨਕ ਸਮੈ ਬਿਨਾਸਾ[3]। ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੀ ਫੌਜ

[1]ਸੈਨਾ। [2]ਖੋਟੇ ਦਾ(ਅ) (ਜੋ) ਖੋਟਾ (ਸ਼ਗਨ ਹੈ)। [3](ਸਾਡੇ)ਨਾਸ਼ ਦਾ ਸਮਾ ਅਚਾਨਕ ਆ ਗਿਆਹੈ।

ਬਡੇਰੀ। ਕੋ ਲਰ ਸਕਹਿ ਅਲਪ ਨਿਜ ਹੇਰੀ[1]–॥ ੨ ॥ ਹੁਤੇ ਪੰਚ ਸੈ ਰਖੇ ਪਠਾਨ। ਚਾਰ ਖਾਨ ਸਿਰਦਾਰ ਮਹਾਨ। ਅਪਰ ਮੁਖੀ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਇਕ ਥਲ। ਲਗੇ ਬਿਚਾਰਨਿ ਪਰਬਲ ਨਿਜਬਲ॥੩॥ 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਬਡ ਹਮਰੋ ਇਕ ਡੇਰਾ[2]। ਭਾਰ ਲਰਨ ਕੋ ਪਰਹਿ ਘਨੇਰਾ[3]। ਕੌਮ ਖਾਨ ਕੀ ਹੋਤਿ ਬਹਾਦਰ। ਯਾਂਤੇ ਰਾਖਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਸਾਦਰ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਅਪਰ ਚਮੂੰ ਬਹੁ ਜਾਤੀ। ਜਾਨਹਿਂ ਕਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੀ ਬਾਤੀ।ਅਪਰ ਕਾਰ ਕੋ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਲਖਹਿਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਦੇਖਹਿਂ ਗਨ ਰਾਜਨ ਕੀ ਸੈਨਾ। ਭਾਜਹਿਂ ਡਰਿ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਹੈ ਨਾ। ਗੋਰੀ ਤੀਰਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਮਾਰਾ। ਹਮ ਪਰ ਪਰੈ ਜਥਾ ਘਨ ਧਾਰ[4] ॥ ੬ ॥ ਘਰ ਕੋ ਥੋਰੇ ਤਹਿਂ ਮਰਿ ਜੈਹੈਂ। ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਦੈਹੈਂ ਕਿ ਨ ਦੈਹੈਂ।ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਮਹਿਂ ਸੈਸਾ ਜਾਨੋ। ਅਪਜਸੁ ਪਸਰੈ ਹੋਇ ਪਲਾਨੋ[5] ॥ ੭ ॥ ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਬਿ ਕੀਜੈ। ਹਮ ਘਰ ਜਾਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਅਬਿ ਲੀਜੈ[6]।ਰਣ ਲਰਿਬੇ ਮਹਿਂ ਹਾਨਿ ਹਮਾਰੀ।ਹਟਿ ਅਬਿ ਰਹਹੁ ਸੁਨੀਕ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਨਤੁਰ ਖਾਨਜ਼ਾਦੇ[7]! ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਬਾਈਸਿ ਧਾਰ ਗਿਰੀਸ਼ ਲਖੀਜੈ। ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੀ ਛੇਰਾਨਿ ਬਟੋਰਿ।ਅਰੁ ਸਭਿ ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਅਬਿ ਜੋਰਿ॥ ੯॥ ਸਭਿ ਕੇ ਆਗੇ ਬਨਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨਾ।ਪਰਹੁ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਥੋਰੇ ਕਾਲ ਲਯੋ ਦਰਮਾਂਹਾ। ਨਾਹਕ ਮਰਿ ਜੈਹੈਂ ਰਨ ਮਾਹਾ ॥੧੦॥ ਅਬਿ ਰਚੀਅਹਿ ਕਛੁ ਏਵ ਉਪਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਚਲੀਅਹਿ ਕਾਨ ਕਢਾਈ[8]। ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਰਿ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕੋ ਲੀਜੈ। ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਕਹਿਂ ਤੌ ਆਪ ਚਲੀਜੈ' ॥੧੧॥ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਤਿਨ ਬਿਖੇ ਪਠਾਨ। ਬੋਲਯੋ ਲਖਿ ਕਰਿ ਬਿਨਾ ਇ-ਮਾਨ[9]*। 'ਨਹਿਂ ਆਛੀ ਇਹ ਮਸਲਤ ਕੀਨਿ। ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਖੋਵਨ ਦੀਨਿ ॥ ੧੨ ॥ ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਹੀ ਹਮ ਕੋ ਰਾਖਯੋ। ਪਰੇ ਕਾਮ ਭਾਜਨ

[1]ਆਪਣੀ ਥੁਹੜੀ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਇਕ ਸਾਡਾ ਹੀ ਡੇਰਾ ਵੱਡਾ ਹੈ। [3]ਬਹੁਤਾ ਸਾਡੇ ਤੇ ਭਾਰਪਏਗਾ। [4]ਬਦਲ ਦੀ ਧਾਰ ਭਾਵ ਮੀਂਹ ਵਾਂਙ। [5]ਭੱਜ ਗਿਆਂ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਹੋਸੀ। [6]ਭਾਵ ਛੁੱਟੀ ਲਈਏ। [7]ਹੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦਿਓ ਪੁੱਤਰੋ। [8](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ)ਕੰਨੋਂ ਗਲ ਕੱਢਕੇ ਚਲੀਏ। ਇਹ ਅਰਥ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ 'ਨਹਿਂਗੁਰ ਕਹਿਂ ਤੌ ਆਪ ਚਲੀਜੈ'ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: (ਅ)ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਕੇ। ਇਹ ਅਰਥ ਅੰਸੂ ੨੩ ਅੰਕ ੧੧ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [9](ਬਾਕੀ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ) ਬੇਈਮਾਨ ਹੋਏ ਦੇਖਕੇ ਬੋਲਿਆ:–

*ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਵਲੋਂ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਵੱਢੀ ਦੇਕੇ ਬੇਈਮਾਨ ਬਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਨ ਦੀ ਗਲ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਗ ੧੮, ੧੯ ਤੋਂ ਬੀ ਸਹੀ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਏਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਪਹਾੜੀਏ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਦਗਾ ਦੇਣਾ ਸੋਚਦੇ ਹਨ।

ਅਭਿਲਾਖਯੋ। ਆਨ ਪਠਾਨਨਿ[1] ਕੀ ਤੁਮ ਖੋਵਹੁ। ਰਣ ਤੇ ਡਰ ਕਰਿ ਕਾਤੁਰ ਹੋਵਹੁ ॥ ੧੩ ॥ ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਕੋ ਕਰਹਿ ਭਰੋਸਾ। ਨਹਿਂ ਰਾਖਹਿ ਨੌਕਰ ਲਖਿ ਦੋਸ਼ਾ। ਅਪਜਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਨੀਆਂ ਬਿਖੈ। ਮਰਿ ਦੋਜ਼ਕ ਮੈਂ ਸਾਸਨ ਪਿਖੈਂ'॥੧੪॥ਸੁਨਿਬੋਲਯੋ ਤਬਿ ਭੀਖਨ ਖਾਨ।'ਤੂ ਰਖਿ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਇਮਾਨ। ਹਮ ਤੇਂ ਨਾਹਕ ਮਰਹਿਂ ਨ ਕੋਈ। ਰਹੀਅਹਿ ਤੂ ਅਬਿ ਚਾਕਰ ਹੋਈ॥੧੫॥ ਜੇਤਿਕ ਖੁਸ਼ੀ, ਰਹੇ ਢਿਗ ਗੁਰ ਕੇ[2]। ਕਾਰਜ ਪਰੇ ਆਨਿ ਅਬਿ ਘਰ ਕੇ। ਬਿਨਾ ਕਰੇ ਹਮ ਪਤ ਨਹਿਂ ਰਹੈ। ਯਾਂ ਤੇ ਚਲਨਿ ਇਹਾਂ ਤੇ ਚਹੈਂ॥੧੬॥ ਕਿਸ ਕੇ ਹਮ ਕੈਦੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ। ਕਰੀ ਚਾਕਰੀ ਤੇਤਿਕ ਲਹੀ'। ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਸੁਨਿ ਰਿਸ ਤੇ ਜਰਯੋ। 'ਬੁਰੋ ਮਨੋਰਥ ਤੈਂ ਉਰ ਧਰਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਜੰਗ ਪਰਯੋ ਅਬਿ ਆਇ। ਹਮ ਤੇਂ ਨਹੀਂ ਕਿਸੂ ਬਲ ਜਾਇ। ਰਿਦੇ ਤੁਮਾਰੇ, ਤਯੋਂ ਤੁਮ ਕਰੀਅਹਿ। ਭਾਜੇ ਅਜਸੁ[3], ਲਰਹਿਂ ਜਸੁ ਧਰੀਅਹਿ' ॥੧੮॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬੈਠਯੋ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ। ਨਿਮਕ ਹਲਾਲ ਕਰਨ ਕੋ ਸੋਇ। ਭੀਖਨ ਖਾਂ ਹਯਾਤ ਖਾਂ ਆਦਿ। ਤੀਨਹੁ ਮਿਲਿਕੈ ਕਰਿ ਇਕ ਵਾਦਿ[4] ॥ ੧੯॥ ਅਪਰ ਪਚਾਸਕ ਲੇਕਰਿ ਖਾਨ।ਭਾਖਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ[5] ਮਨਿ ਠਾਨਿ। ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਜਗ ਸਿਰਮੌਰ। ਊਪਰ ਝੁਲਤਿ ਚਾਰੁ ਸਿਤ ਚੌਰ॥ ੨੦ ॥ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਕੇ ਹਾਥ ਬੁਝਾਇ[6]। ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਸ ਥਾਇਂ। ਐਂਠਦਾਰ ਪਗੀਆਂ ਜਿਨ ਕੇਰ। ਲਟਕਤਿ ਇਕ ਸਿਕੰਧ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ[7] ॥ ੨੧ ॥ ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਭ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋਂ। ਭੀਖਨਖਾਂ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਸਮੋਂ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!ਘਰ ਤੇ ਅਬਿ ਸੁਧਿ ਆਈ। ਕਰਿਕੈ ਬਹੁਤ ਤਗੀਦ ਪਠਾਈ॥ ੨੨ ॥–ਅਨਿਕ ਖਾਂਨ ਕੇ ਖਾਨਹਿ ਮਾਂਹਿਂ[8] । ਲਰਕੀ ਲਰਕਨਿ ਕੇਰ ਨਿਕਾਹ। ਆਵਹੁ ਜਲਦ ਨ ਬਿਲਮਹੁ ਕੈਸੇ–। ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਕਾਰਜ ਅਬਿ ਐਸੇ॥੨੩॥ਰੁਖ-ਸਦ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕਹੁ ਦੀਜੈ। ਗਏ ਬਿਨਾਂ ਸਰਿ ਹੈ ਨ, ਲਖੀਜੈ। ਕਿਤਿਕ ਪਠਾਨਨ ਕੇ ਘਰ ਬਯਾਹ। ਬਾਕੀ ਰਹਤਿ ਪਿਛਾਰੀ ਨਾਂਹਿ॥੨੪॥ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਹਿਸਾਬ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਆਵਹਿਂ ਬਹੁਰ ਲਿਖਾਵਹਿ ਚਿਹਰੇ[9]। ਭਏ ਤਯਾਰ ਅਬਿ ਆਯੁਧ ਪਹਿਰੇ' ॥੨੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਤਿ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨੀ। ਧੀਰਜ ਦੇਬੇ ਹੇਤੁ ਬਖਾਨੀ। 'ਭੋ ਪਠਾਨ

[1]ਭਾਵ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਅਬਰੋ। [2]ਜਿਤਨਾ (ਚਿਰ ਸਾਡੀ ਖੁਸੀ ਸੀ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਰਹੇ ਹਾਂ। [3]ਭੱਜਿਆਂ ਨਿੰਦਾ ਹੈ। [4]ਇਕੋ ਗਲ (ਪਕਾ ਕੇ)। [5](ਛੁੱਟੀ ਵਾਸਤੇ) ਕਹਿਣ ਦੀ ਸੋਚ। [6]ਪੁੱਛ ਕੇ। [7]ਇਕ ਮੋਢੇ ਤੇ ਤਲਵਾਰ। [8]ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ। [9]ਹੁਲੀਏ।

ਤੁਮ ਸੁਨੇ ਬਹਾਦੁਰ। ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਰਖੇ ਢਿਗ ਸਾਦਰ ॥੨੬॥–ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕੇ ਪਰੇ। ਆਵਹਿਂ ਕਾਮ–ਇਹੀ ਮਨ ਧਰੇ। ਕੌਨ ਸਮਾ ਅਬਿ ਰੁਖ਼ਸਦ ਲੈਨ। ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਾਜ ਪਰਜੋਰਨ ਐਨ॥੨੭। ਅਬਿ ਹੁਇ ਕਾਤੁਰ ਕਰੋ ਫਰੇਬ। ਰਿਪੁ ਤੇ ਡਰਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਜ਼ੇਬ[1]। ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਦਲ ਗਨ ਚਢਿ ਆਏ।ਗਹਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੂਜੈ ਸਮੁਹਾਏ॥੨੮॥ ਹਤਿ ਹੱਥਸਾਰਨਿ ਪਾਵਹੁ ਬਿਜੈ। ਬਹੁਰ ਨਿਕੇਤ ਗਮਨ ਕੋ ਕਿਜੈ। ਜੰਗ ਖੇਤ ਕੋ ਅਬਹਿ ਨਿਕਾਹੂ[2]। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹੁ ਧਰਿ ਕੈ ਉਤਸਾਹੂ ॥੨੯॥ ਬਹੁਰ ਨਿਕਾਹੁ ਸਦਨ ਕੌ ਕਰੀਅਹਿ। ਅਪਨਿ ਬੰਸ ਕੀ ਲੱਜਾ ਧਰੀਅਹਿ। ਪੁਨ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕੌ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਰਬ ਕੋ ਤੁਮਹਿਂ ਦਿਵਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਜੇ ਨ੍ਰਿਪ ਰਿਪੁ ਦਲ ਅਧਿਕ ਬਿਚਾਰੇ। ਭਾਜੇ ਚਹਹੁ ਮਹਾਂ ਭਯ ਧਾਰੇ। ਤੌ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਜਹਿ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ। ਲੇਂ ਹਮ ਫਤੇ ਰਿਪੁਨ ਕੌ ਨਾਸ਼॥੩੧॥ਸੁਭਟ ਲੱਛ ਅਪਰਨਿ ਕੇ ਆਇਂ[3]। ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਮੁਹਾਇਂ[4]। ਤਊ ਨ ਬਿਜੈ ਪਾਇ ਕਰਿ ਜਾਵੈ। ਚਢੀ ਆਇ ਉਤਰਾਇ ਸੁ ਜਾਵੈ[5] ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ, ਜਿਯ ਰਹਨਿ ਨ ਭਾਵੈਂ[6]। ਖਾਨ ਹਯਾਤ ਨਿਜਾਬਤ ਗਾਵੈ[7]। 'ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੀਕੀ ਕਹੋ। ਤਊ ਸਬੰਧ ਜਗਤ ਕੇ ਲਹੋ ।੩੩॥ ਸ਼ਾਦੀ ਗ਼ਮੀ ਪਰੈ ਜਬਿ ਆਈ।ਜੇ ਕਰਿ ਮਿਲਹਿਂ ਨਹੀਂ ਤਬਿ ਜਾਈ।ਸਗਿਯਨਿ ਮਹਿਂ ਮੁਖ ਕਾਰਖ ਲਾਗੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਨਹਿ ਨਹੀ[8] ਕਿਮ ਭਾਗੇ ॥ ੩੪ ॥ ਲਰਕੀ ਲਰਕਨਿ ਕੋ ਜਿਨ ਮਾਂਹੀ।ਕਰਨਿ ਸੰਬੰਧ ਸਦਾ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਇਕ ਦੁਇ ਨਹੀ ਨਿਕਾਹੁ ਹਮਾਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਨਿ ਕੌ ਸਭਿ ਮਨ ਧਾਰੇ ।।੩੫॥ ਆਜ ਚਲਹਿਂ ਤੌ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਾਇ। ਨਾਂਹਿਤ ਸ਼ਾਦੀ ਤੇ ਰਹਿ ਜਾਇ।ਸਗਰੀ ਬਯ ਮੈਂ ਰਹੈ ਕਲੰਕ।ਤਹਿਂ ਕਿਮ ਤ੍ਯਾਗਹਿਂ ਬਨਹਿਂ ਨਿਸ਼ੰਕ॥੩੬॥ਧਨੀ ਗ੍ਰਾਮ ਮਾਲਿਕ ਜੇ ਖਾਨ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸਬੰਧ ਮਹਾਨ। ਐਸੇ ਸਮੈ ਜਿ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਨਾਂਹੀ। ਪੁਨ ਕਿਮ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨ ਦੇਂ ਨਿਜ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੭ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਕਠਨ ਪਰੀ ਅਬਿ ਆਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਨੋ ਨ ਜਾਇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਰੁਖ਼ਸਦ ਹੋ

[1] ਸ਼ੋਭਾ। [ਫਾ:, ਜ਼ੇਬ=ਸਜਾਵਟ]। [2] ਮੈਦਾਨਜੰਗ ਦਾ ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਹੈ। [3] ਲਖ ਸੁਰਮੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ (ਜੇ) ਆਵਣ। [4] ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣ.....। [5] ਜੋ (ਫੌਜ) ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਵੇਗੀ ਸੋ ਉੱਤਰ ਕੇ (ਹਾਰ ਕੇ) ਜਾਵੇਗੀ। [6] ਪਠਾਣਾਂ ਗਲ ਸੁਣੀ (ਪਰ) ਜੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ (ਤਦ)। [7] ਬੋਲੇ। [8] ਭਾਵ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ।

ਦੀਜੈ। ਕਹੋ ਹੂ ਰਹਿਬੋ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਜੈ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਠੀਲਾ। ਜਾਨਯੋ–ਕਰਹਿਂ ਪਲਾਵਨਿ ਹੀਲਾ[1]। ਬਹੁ ਰਾਜਨ ਕੋ ਦਲ ਮਨ ਜਾਨਾ। ਲਰਿਬੇ ਕੌ ਧੀਰਜ ਮਨ ਹਾਨਾ–॥ ੩੯ ॥ ਬਿਰਧਾਵਨਿ ਉਤਸਾਹ ਦਲੇਰੀ। ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੌ ਹੇਰੀ। 'ਸੁਨੋ ਖਾਨ! ਚਿੰਤਾ ਜਿਨ ਕੀਜੈ[2]। ਸੁਧਰਹਿ ਕਾਜ ਸਰਬ ਲਖਿ ਲੀਜੈ ॥ ੪੦ ॥ ਪੂਰਬ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਲਿਹੁ ਬਿਜੈ। ਪੁਨ ਧਨ ਗਨ ਲੇ ਕਾਰਜ ਕਿਜੈ। ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਮ ਕੌ ਨਾਂਹਿਨ। ਸਨਮੁਖ ਬਨਹੁ ਕਰਹੁ ਦਲ ਗਾਹਨਿ[3] ॥ ੪੧ ॥ ਹੁਇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੇ ਨਿਮਕ-ਹਲਾਲ। ਜੁਗ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ। ਜੀਵਤਿ ਰਹੈਂ ਮਹਾਂ ਜਸੁ ਪਾਵੈਂ। ਭੋਗਹਿਂ ਦਰਬ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਵੈ ॥ ੪੨ ॥ ਮਰਿ ਕਰਿ ਸੁਰਗ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਲਹੈਂ। ਜੋ ਰਾਜਨ ਕੌ ਦੁਰਲਭ ਅਹੈ। ਤਜਿ ਕਾਤੁਰਤਾ ਜੋਧਾ ਬਨਹੁ। ਬੰਸ ਲਾਜ ਰਖਿ ਰਿਪੁਗਨ ਹਨਹੁ ॥੪੩॥ ਜੋ ਰਨ ਤੇ ਭਾਜਹਿ ਬੇਮੁਖ ਹ੍ਵੈ। ਜਸੁ ਨਹਿਂ ਲੋਕ,ਪ੍ਰਲੋਕ ਨ ਸੁਖ ਹ੍ਵੈ। ਕਾਤੁਰ ਮਾਸ ਗੀਧ ਨਹਿਂ ਖਾਵਹਿਂ। ਕਾਤੁਰ ਮਰਿ ਕਰਿ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵਹਿਂ ॥ ੪੪ ॥ ਕਾਤੁਰ ਕੋ ਜਗ ਕਰਹਿ ਧਿਕਾਰਾ। ਗੀਧੀ ਗਾਦਰ ਸਰਸ ਉਚਾਰਾ[4]*। ਅਪਰ ਸੁਨੋ ਜੋ ਲਾਲਚ ਚਾਹਾ। ਹਮ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ ਅਧਿਕ ਦਰਮਾਹਾ ॥੪੫॥ ਜਿਨ ਕੋ ਇਕ ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਦ੍ਵੈ ਲੇਹੋ। ਪਾਂਚ ਲੇਇ ਜੋ ਦਸ ਦਸ ਪੈਹੋ।ਅਪਰ ਜਿ ਲਾਲਚ ਧਰਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਤ੍ਰਿਗੁਨਾ ਧਨ ਲੀਜੈ ਇਸ ਕਾਲਾ ॥੪੬॥ ਇਸ ਪਰ ਭੀ ਠਹਿਰਹੁ ਜੇ ਨਾਂਹੀ। ਚਾਰ ਚਾਰ ਲੀਜੈ ਨਿਜ ਪਾਹੀ। ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਜਿ ਲੋਭ ਬਡ ਕੀਜੈ। ਪੰਚ ਪੰਚ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕੇ ਲੀਜੈ॥੪੭॥ਜਿਨ ਕੇ ਪੰਚ ਪੰਚੀਸਹੁ ਪਾਇ।ਬਨਹੁ ਬੀਰ ਉਰ ਧੀਰ ਟਿਕਾਇ। ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਆਨੰਦ ਘਨੋ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਨਹਿਂ ਕਾਤੁਰ ਬਨੋ' ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਖਾਨਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੦॥

੨੧. [ਪਠਾਣ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਦੇਨੋ ਬਹੁ ਦਰਬ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। ਸਮਝਾਏ

[1]ਨੱਠਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। (ਅ) ਚਿੰਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਕਰਦੇ ਹੋ। [3]ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਦਲ ਸਿਟੋ। [4]ਕਾਇਰ ਨੂੰ ਗਿਦੜ ਵਰਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

*ਨਮਕ ਹਲਾਲ ਨਾਥੁ ਕਾ ਕਰੀਐ॥ ਮਰਨ ਜੀਵਨੁ ਅਸਿਧੁਜ ਪਰ ਧਰੀਐ। ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਹਿ ਜੋ ਰਨ ਮਧ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਈਹਾਂ ਨਿੰਦ ਨਰਕ ਤਿਹ ਆਗੈ ॥ ਤਾਂਕੋ ਮਾਸ ਗੀਧ ਨਹਿਂ ਲੇਹੀਂ। ਨਮਕ ਹਰਾਮ ਦਾਨ ਤਜਿ ਦੇਹੀਂ। ਆਗੇ ਸੁਰਗ ਨ ਈਹਾਂ ਜੱਸੁ। ਸਾਤ ਮੁਠੀ ਤਾਂਕੇ ਸਿਰ ਭੱਸੁ। [ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੧੦ ਧਿਆ ੬ ਛੰਦ ੧੮੭–੧੮੮।

ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਅਪਜਸੁ ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਉ ਨ ਧੀਰ ਮੂਢਨਿ ਕੌ ਆਈ। ਲਖਹਿਂ ਜੰਗ ਕੋ–ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਯਰਾਈ–। ਤੀਨਹੁੰ ਮੁਖਿ ਮੁਖ ਧਰੀ ਰੁਖਾਈ[1]। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਬੋਲੇ ਕਦਰਾਈ[2]॥੨॥ 'ਨਿਜ ਸਗਿਧਨਿ ਤੇ ਜੋ ਟੁਟਿ ਗਯੋ। ਬਹੁ ਧਨ ਪਾਇ ਕਹਾਂ ਕਰਿ ਲਯੋ। ਦਰਬ ਬਟੋਰਨਿ ਜਿਨ ਹਿਤ ਕਰਨੋ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸਭਿ ਹਰਨੋ॥੩॥ਬਨੇ ਰਹਹਿਂ ਜੋ ਸਗਿਧਨ[3] ਸੰਗ। ਬਿਨਾਂ ਦਰਬ ਹੀ ਸਭਿ ਸੁਖ ਰੰਗ। ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਰਹਯੋ ਜਾਇ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਦਿਹੁ ਰੁਖਸਦ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ ਜਾਹੀਂ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤੁਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਰਿਸ ਭਰਯੋ। ਝਿਰਕਤਿ ਖਾਨਨਿ ਬਾਕ ਉਚਰਯੋ। ਕਯੋਂ ਮੂਢਹੁ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਬਹਾਨਾ। ਰਿਪੁ ਗਨ ਜਾਨੇ ਮਨ ਡਰ ਮਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਲਵਣ ਖਾਇ ਬਨਿ ਖੋਟੇ। ਮੁਰਹੁ ਹਰਾਮ ਹੋਇ ਮਤਿ ਮੋਟੇ[4] ! ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਨਹਿਂ ਇਨ ਪਾਛਾ ਕਰੀਅਹਿ।–ਗਮਹੁੰ ਮਲੇਛਹੁ ਦੂਰ–ਉਚਰੀਅਹਿ॥ ੬ ॥ ਘਰ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਆਯੁਧ ਧਾਰੇ। ਰਣ ਕੋ ਦੇਖਿ ਡਰੇ–ਹਮ ਮਾਰੇ–। ਕਰਯੋ ਪਠਾਨ ਬੰਸ ਨਿਰਲਾਜਾ। ਕੋ ਨਹਿਂ ਰਹੈ ਕਰਯੋ ਅਸ ਕਾਜਾ ॥ ੭ ॥ ਸਮੈ ਜੰਗ ਕੇ ਕਹੈਂ–ਬਿਦਾਈ[5]–। ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਾਜ ਪਰਯੋ ਅਬਿ ਆਈ। ਕੋ ਕਰਿ ਸਕੈ ਧੀਰ ਇਮ ਹਰਨੀ।ਬੇਖ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਗੀਦਰ ਕਰਨੀ[6]॥੮॥ਸੁਨਿ ਲੱਜਤਿ ਹੁਇ ਭੀਖਨ ਖਾਨ। ਬੋਲਯੋ ਸਨੈ ਸਨੈ ਦੁਖ ਮਾਨਿ। 'ਜਿਮ ਚਿਤ ਆਇ ਤਥਾ ਤੁਮ ਕਹੋ। ਕਯਾ ਹਮਰੇ ਕਾਰਜ ਉਰ ਲਹੋ[7] ॥ ੯ ॥ ਮਨ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰੈਂ। ਨਹੀਂ ਕਰੈਂ, ਘਰ ਅਪਨੇ ਥਿਰੈਂ। ਗੁਰ ਕੋ ਕਛੁ ਲੇ ਜਾਹਿਂ ਤ ਡਰ ਹੈ।ਨਹਿਂ ਲੇਜਾਹਿਂ ਦਰਸ ਪੁਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ॥੧੦॥ ਸ਼ਾਦੀ ਕਿਧੌਂ ਗਮੀ ਕੇ ਹਾਲ।ਬੈਠਹਿਂ ਮਿਲਿ ਬਿਰਾਦਰੀ ਨਾਲ।ਜੌਂ ਨ ਬਨਹਿ ਤੌ ਹੋਵਹਿਂ ਹੀਨ। ਐਸੀ ਬਾਤ ਜਾਤਿ ਕੀ ਚੀਨ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਨਿਕਸੁਹੁ ਗੀਦੀ ਮੂਢ ਮਹਾਨੇ ! ਅਸਿਧੁਜ[8] ਕਰਹਿ ਹੋਇ ਹੈ ਸੋਈ। ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਨ ਕੋਈ' ॥ ੧੨ ॥ ਭੀਖਨ ਖਾਨ ਨਿਜਾਬਤਖਾਨ। ਉਠਯੋ ਹਯਾਤਖਾਨ ਮਤਿਹਾਨ।ਨਮੋਠਾਨਿ ਕਰਿ ਨੀਚੀ ਗ੍ਰੀਵ। ਲੱਜਤਿ ਭੁਏ ਨ ਆਂਖ ਉਠੀਵ ॥ ੧੩ ॥ ਤਜਿ ਦਰਬਾਰ ਦ੍ਵਾਰ ਕੋ ਆਏ। ਨਿਜ ਡੇਰੇ

[1]ਤਿੰਨਾਂ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਰੁੱਖਾ ਪਨ ਧਾਰਿਆ।[2]ਕਾਇਰਪਨੇ ਨਾਲ। [3]ਸਬੰਧੀਆਂ। [4]ਛਰਦੇ ਹੋ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਹੋਕੇ ਹੇ ਮੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲਯੋ (ਮੂਰਖੋ)।[5](ਮਾਨੂੰ) ਵਿਦਾ ਕਰੋ। [6]ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਭੇਖ ਤੇ ਕਰਨੀ ਗਿੱਦੜ ਦੀ। [7]ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? [8]ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ।

ਪਹੁੰਚੇ ਉਤਲਾਇ।ਬੈਠੇ ਪੁਨ ਮਸਲਤ ਮਨ ਠਾਨਤਿ।'ਧਨ ਗਨ ਦੇਨਿ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਮਾਨਤਿ' ॥ ੧੪ ॥ ਕਹੈ ਹਯਾਤਖਾਨ 'ਢਿਗ ਰਹੋ। ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ਨੌਕਰੀ ਲਹੋ।ਇਕ ਬਰਖ ਲੌਂ ਰਹਿ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਧਨ ਗਨ ਪੁਨ ਲੈ ਚਲਹਿ ਅਵਾਸਿ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਭੀਖਨਖਾਨ। 'ਗੁਰ ਅਬਿ ਦੇਤਿ ਰਿਪੁਨ ਡਰ ਮਾਨਿ। ਕਰਹਿਂ ਚਾਕਰੀ ਰਹਿਂ ਚਿਰਕਾਲ। ਤੌ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਧਨ ਲੇਇਂ ਬਿਸਾਲ ॥੧੬॥ਲਰਨੋ ਮਰਨੋ ਸਿਰ ਪਰ ਅਹੈ। ਜਿਯਤਿ ਰਹੈ ਪਾਛੈ ਸੋ ਲਹੈ। ਜੇ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਹੈ ਅਬਿ ਐਸੇ।ਘਰ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਲੇ ਧਨ ਗਨ ਤੈਸੇ। ੧੭॥ ਰੋਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੋ ਭਰਯੋ ਘਨੇਰਾ। ਭੇਤ ਭਲੇ ਹਮਨੈ ਸਭਿ ਹੇਰਾ। ਬਨਹੁ ਬੀਰ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਭਲੇ। ਸੈਲਪਤੀਨ ਸੰਗ ਲਿਹੁ ਮਿਲੇ* ॥ ੧੮ ॥ ਲੂਟ ਮਾਫ ਤਿਨ ਤੇ ਲਿਖਵਾਵਹੁ। ਮਿਲਿ ਰਾਜਨ ਸੋਂ ਜੰਗ ਮਚਾਵਹੁ[੧]। ਲਰਹਿਂ ਪਹਾਰੀ ਹੋਇਂ ਅਗਾਰੀ। ਤਾਕਤਿ ਰਹੀਅਹਿ[੨] ਆਪ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸੈਨ ਪਲਾਵਹਿ ਜਬਿ ਹੀ। ਸੂਧੇ ਪਰਹੁ ਕੋਸ਼ ਪਰ[੩] ਤਬਿਹੀ। ਏਕ ਬਾਰਿ ਨਿਜ ਹੇਲਾ ਘਾਲਹੁ। ਧਨ ਜਹਿਂ ਧਰਯੋ ਆਨਿ ਕਰ ਡਾਲਹੁ[੪]॥੨੦॥ ਜੇਤਿਕ ਘੋਰਾ ਸਕਹਿਂ ਉਠਾਇ।ਤੇਤਿਕ ਲੀਜੈ ਮੋਦ ਵਧਾਇ।ਲਾਦ ਘਰਨ ਕੋ ਇਤ ਤੇ ਚਲੋ। ਪੁਨ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਸੰਗ ਕਯੋਂ ਮਿਲੋ ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਸਕੇ ਹੇਤੁ ਨੌਕਰੀ ਚਾਹੋ। ਸੋ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਾਹੋ। ਨਹਿਂ ਪਹਾ-ਰੀਅਨਿ ਕੋ ਇਹ ਭੇਤ। ਲੇ ਧਨ ਗਨ ਕੌ ਚਲਹੁ ਨਿਕੇਤ ॥ ੨੨ ॥ ਇਮ ਕਾਰਜ ਤੁਮਰੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਪੂਰਵਨ ਹੋਵਹਿਂ ਮਦਤ ਖ਼ੁਦਾਇ'। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਖਾਨਨ ਭਾ ਅਤਿ ਲੋਭ। ਦਰਬ ਲੇਨਿ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਖੋਭ ॥੨੩॥ ਭੀਖਨ ਖਾਂ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਸਰਾਹੀ। ਕਹੈਂ 'ਪਠਹੁ ਨਰ ਰਾਜਨ ਪਾਹੀ'। ਪੰਚ ਸਊਰ ਚਢਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਗਏ ਧਵਾਇ ਉਤਾਇਲ ਧਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿ ਫਤੇ-ਸ਼ਾਹਿ ਸੋਂ ਮਿਲੇ।ਸਭਿ ਖਾਨਨ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਉਰ ਭਲੇ[੫]।'ਗੁਰ ਢਿਗ ਕਹਾਂ ਫੌਜ ਹੈ ਔਰ। ਹੁਤੇ ਪਠਾਨ ਸੁ ਆਵਹਿਂ ਦੌਰ ॥ ੨੫ ॥ ਭੇਤੀ ਸਕਲ ਬਾਤ ਕੇ ਅਹੈਂ। ਲੂਟ ਮਾਫ ਲਿਖਵਾਵਨਿ ਚਹੈਂ। ਅਪਰ ਨ ਚਾਹਤਿ ਮੁਫਤੀ ਰਹੈਂ।

[੧]ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ (ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ) ਜੰਗ ਮਚਾਵੋ। [੨]ਤੱਕਦੇ ਰਹੀਏ। [੩](ਗੁਰੂ ਕੇ) ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਰ। [੪]ਜਿੱਥੇ ਧਨ ਧਰਿਆ ਹੈ ਆ ਹੱਥ ਪਾਓ ਭਾਵ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਓ। [੫]ਭਲੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਖੋਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ [ਇਹ ਵਕ੍ਰੋਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਥਨ ਤੋਂ ਉਲਟ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸੂਚਨ ਕਰਦੀ ਹੈ]। *ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਕਿ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਵਰਗਲਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਗੁਰ ਕੋ ਧਨ ਲਹੈਂ' ॥੨੬॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਫੂਲਾ । -ਗੁਰ ਦਲ ਭਯੋ ਮੋਹਿ ਅਨੁਕੂਲਾ । ਸੁਗਮ ਫਤੇ ਮੁਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ । ਚਹਿਂ ਗਿਰਿੰਦ ਸਭਿ, ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਲਈ[1] ॥੨੭॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਫੈਲ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਲਹੈ ਪਰਾਜੈ ਗੁਰ ਇਸਬੇਰਾ-। ਤਤਛਿਨ ਕਾਗਦਪਰ ਲਿਖਿ ਦੀਨਿ । 'ਲੂਟ ਮਾਫ ਸਭਿ ਤੁਮਰੀ ਕੀਨਿ ॥ ੨੮ ॥ ਬਿਜੈ ਭਈ ਤੌ ਦੇਹਿਂ ਇਨਾਮੂ। ਭੂਖਨ ਪਟ ਲਿਹੁ ਗਮਨਹੁ ਧਾਮੂ' । ਇਮ ਲਿਖਵਾਇ ਧਏ* ਅਸਵਾਰਾ[2]। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਜਹਿਂ ਖਾਨ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਸਭਿ ਸੁਨਾਇ ਕਰਿ ਬਾਤ ਅਦੇਸਾ।ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਤੇ ਦੀਨਿ ਭਰੋਸਾ।ਭਏ ਤਯਾਰ ਤਬਿਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗ।ਸਜੇ ਸਕਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ॥ ੩੦ ॥ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਪੁਨ ਦੇਖਤਿ ਬੋਲਯੋ । 'ਕਯੋਂ ਮੂਢਹੁ ਤੁਮਰੋ ਚਿਤ ਡੋਲਯੋ।ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਬਨਿਕੈ ਮਰਨਾ। ਖੋਟ ਨਸੀਬ ਕਰਾਯੋ ਕਰਨਾ[3] ॥ ੩੧ ॥ ਗਮਨ ਘਰਨ ਕੌ ਪ੍ਰਥਮ ਉਮੰਗੇ । ਅਬਿ ਤੁਮ ਚਹਯੋ ਲਰਨ ਗੁਰ ਸੰਗੇ । ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਬਲਵੰਤਾ। ਬਨਹਿ ਸਰਬ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਹੰਤਾ ॥੩੨॥ ਕਹੇ ਬਚਨ ਜਿਸ, ਬਨਿ ਹੈ ਅਨਬਨ[4]।ਰਨ ਮਹਿਂ ਰਿਪੁ ਗਨ ਡਾਰੈ ਹਨਿ ਹਨਿ । ਤੁਮ ਗੀਦੀ ਹੁਇ ਕਰਿ ਮਤਿ ਮੋਟੇ । ਦੋਜ਼ਕ ਹੇਤੁ ਸਹੇਰਯੋ ਖੋਟੇ[5] ॥ ੩੩ ॥ ਬੀਸ ਪਠਾਨ ਕਲੰਕਤਿ ਕੀਨਾ । ਅਵਗਤਿ ਮਰਹੁ ਅਜਸੁ ਜਗ ਲੀਨਾ' । ਸੁਨਿ ਭੀਖਨ ਖਾਂ ਤਰਜਤਿ ਬੋਲਾ । 'ਧਰ ਤੂਸ਼ਨਿ ਤੂੰ ਬੈਠਿ ਅਡੋਲਾ॥੩੪॥ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਤੁਝਕੋ ਕਯਾ ਪਰੀ।ਭਲੀ ਕਰੈ ਅਥਵਾ ਕੋ ਬੁਰੀ' । ਉਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖੇ । 'ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ! ਜਾਹੁ ਲਿਹੁ ਰਾਖੇ ॥੩੫॥ ਕਹਹੁ-ਸਿਪਰ ਭਰਿ ਧਨ ਕੀ ਤਬੈ । ਦੈਹੈਂ ਰਣ ਕਰਿ ਆਵਹਿਂ ਜਬੈ । ਰਣ ਤੇ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਵਹੁ। ਫਤੇ ਦਰਬ ਦ੍ਵੈ ਲੈ ਘਰ ਜਾਵਹੁ' ॥ ੩੬ ॥ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਗੁਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮੋਰਯੋ[6] ।-ਨਹਿਂ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਤਿਨਹੁਂ ਨਿਹੋਰਯੋ[7] । ਰਣ ਤੇ ਤ੍ਰਸਤਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਭਾਗੇ । ਗੀਦੀ ਭਏ,ਨ ਚਹਿਂ ਮੁਖ ਲਾਗੇ[8]-॥੩੭॥ ਗਯੋ ਬੈਠਿ, ਤਿਨ ਕੌ ਸਮੁਝਾਏ[9]। 'ਭੀਖਨ ਖਾਂ ! ਤੁਮ

[1]ਜਿਸ ਫਤੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਲਈ। [2]ਹਟ ਆਏ ਅਸਵਾਰ। [3]ਖੋਟਿਆਂ ਨਸੀਬਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਥੋਂ ਇਹ ਕਰਨੀ ਕਰਾਈ ਹੈ। [4]ਜਿਸ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਅਣਬਣ ਭੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [5]ਦੋਜ਼ਖ ਲਈ ਖੋਟ ਸਹੇੜਿਆ ਹੈ। [6] ਸੰਗੋ ਨੇ । [7](ਭਾਵੇਂ) ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਨਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ (ਕਿਉਂਕਿ...)। [8](ਸਿਖ) ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ 'ਮੂੰਹ ਲਗਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ। [9]ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਭਏ।

ਕਯੋਂ ਡਰਪਾਇ? ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ–ਸਿਪਰ ਭਰਿ ਦੈਹੈਂ। ਰਣ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਸਿਵਰ ਜਬਿ ਐਹੈਂ–॥੨੮॥ਨਹੀਂ ਮਰਦ ਕੌ ਲਾਯਕ ਐਸੇ। ਜੰਗ ਪਰੇ ਤੁਮ ਤਯਾਗਯੋ ਜੈਸੇ। ਅਬਿ ਲੌ ਮਿਹਰ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਸੁਧਰਹਿ ਬਿਧਿ ਰੂਰੇ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਭੀਖਨ ਬੋਲਯੋ ਮਤਿ ਮੰਦਾ। 'ਹਮ ਸੋਂ ਭਾਖਤਿ ਡਰਤਿ ਬਿਲੰਦਾ। ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਭੀ ਇਸਕਾਲਾ। ਦੇਨਿ ਦਰਬ ਕਹਿ ਪਠਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥੪੦ ॥ ਮਰਿਬੋ ਕੌਨ ਚਹੈ? ਬਤਲਾਵਹੁ। ਬਾਰਬਾਰ ਤੁਮ ਹਮਹਿਂ ਹਟਾਵਹੁ। ਕੋਟ ਜਤਨ ਤੇ ਹਮ ਨਹਿਂ ਰਹੈਂ।ਕਯੋਂ ਗੁਰ ਫੇਰ ਫੇਰ ਕਰਿ ਕਹੈਂ'॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੈਂਗੋਸ਼ਾਹ ਸਿਧਾਰਾ। 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਸੋ ਚਹਤਿ ਨਿਕਾਰਾ[1]।ਅਬਿ ਬੋਲਤਿ ਖੋਟੀ ਬਿਧਿਐਸੇ।ਡੇਰਾਲੂਟਲੀਜੀਐਜੈਸੇ[2]'॥੪੨॥ ਸੁਨਤਿ ਛਿਮਾਨਿਧਿ ਛਿਮਾ ਉਪਾਈ। ਕਹਯੋ 'ਜਾਨ ਦਿਹੁ, ਕਹੂੰ ਨ ਜਾਈ[3]। ਇਨ ਕੇ ਸੀਸ ਚਢੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਆਇ।ਕਿਮਹੁਂ ਨ ਜੀਵਨ ਸਾਕਹਿਂ ਪਾਇ॥੪੩॥ ਅਬਿ ਕਹਿ ਪਠਹੁ–ਮੂਢ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ। ਬਿਲਮਹੁ ਨਹਿ ਦੁੰਦਭਿ ਉਲਟਾ-ਵਹੁ[4]।ਜੇ ਕਰਿ ਚੋਬ ਨਗਾਰੇ ਪਰੈ। ਲੂਟ ਲੇਹਿੰਗੇ,ਲਰਹਿਂ ਤ ਮਰੈਂ[5]–'॥੪੪॥ ਤੀਬ੍ਰ ਹੁਕਮ ਸੁਨਿ ਸੁਭਟ ਸਿਧਾਏ। ਤਤਛਿਨ ਕਹਿ ਦੁੰਦਭਿ ਉਲਟਾਏ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਢਾਇਨਿਕਾਸੇ ਬਾਹਰ*।ਚਲੇਤ੍ਰਾਸ ਜਿਮਪਿਖਿਮ੍ਰਿਗਨਾਹਰ[6]॥੪੫॥ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਬਿਗਸੰਤੇ।'ਸੁਨੋ ਖਾਨਜ਼ਾਦੇ ਬਲਵੰਤੇ ! ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਜਤ-ਪਨ ਗਨ ਦੀਨਾਰ। ਮੁਕਤਾ ਹੀਰਾ ਆਦਿ ਉਦਾਰ॥੪੬॥ਲੂਟ ਕਰਹੁ ਚਿਤ ਭਾਵਤ ਗੁਰ ਕੀ[7]। ਪੂਰਵਹੁ ਸਕਲ ਭਾਵਨਾ ਉਰ ਕੀ। ਧਨੀ ਅਧਿਕ ਬਨਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਭੋਗਹੁ ਸੁਖ ਧਾਰਹੁ ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਪਠਾਨਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੧॥

੨੨. [ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ। ਕਾਲੇ ਖਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਨਿਕਸਿ ਗਏ ਜਬਿ ਖਾਨ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਖ਼ਤ ਲਿਖਵਾਇ। ਬੁੱਧੂ-ਸ਼ਾਹਿ ਸਮੀਪ ਤਬਿ ਤੂਰਨ ਦਯੋ ਪਠਾਇ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਉਪਾਲੰਭ ਬਹੁ ਤਿਸੇ ਪਠਾਏ। 'ਨੌਕਰ ਜੋ ਪਠਾਨ ਰਖਵਾਏ। ਪਾਵਤਿ ਰਹੇ ਰੋਜ਼ ਦਰਮਾਹਾ। ਧਨ ਗਨ ਲੀਨਸਿ ਅਪਨੇ ਪਾਹਾ॥ ੨ ॥ ਅਬਹਿ ਜੰਗ ਕੋ ਕਾਰਜ ਪਰਯੋ।

[1]ਉਹ ਕੱਢ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। [2]ਜਿਵੇਂ (ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਡੇਰਾ ਲੁੱਟ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [3](ਪਰ) ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। [4]ਨਗਾਰੇ ਮੂਧੇ ਮਾਰਕੇ (ਜਾਓ)। [5]ਲੜਨਗੇ ਤਾਂ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗੇ। [6]ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹਰਨ। [7]ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰੋ।

*ਅਜ ਕਲ ਜੇ ਰਣ ਮਚੇ, ਤੇ ਕੋਈ ਪਿਠ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਛੁਟੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਰੜੇ ਦੰਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਦੇਖਿ ਗੀਦੀਅਨ ਕੋ ਮਨ ਡਰਯੋ। ਲਖਿ ਰਾਜਨ ਕੀ ਸੈਨ ਘਨੇਰੀ। ਬਨਿ ਕਾਤੁਰ ਚਢਿਗੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੩॥ ਜਾਇ ਗਿਰੇਸ਼ਨ ਸਾਥ ਮਿਲੇ ਹੈਂ। ਅਸ ਨੌਕਰ ਰਖਵਾਇ ਭਲੇ ਹੈਂ। ਭਏ ਮੂਢਮਤਿ ਨਿਮਕਹਰਾਮੀ। ਨਹੀਂ ਕਾਮ ਆਏ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮੀ[1]॥੪॥ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹਿ ਪਰ੍ਯੋ ਖਤ ਜਬੈ। ਧੁਨ੍ਯੋ ਸੀਸ ਜੁਤਿ ਚਿੰਤਾ ਤਬੈ।–ਮੁਝ ਕੋ ਬੀਚ ਦੀਨਿ ਮਤਿ ਮੂਢੇ*। ਰਣ ਤੇ ਡਰ ਕਰਿ ਗਏ ਅਰੂਢੇ ॥ ੫ ॥ ਉਪਾਲੰਭ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਸਾਚੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਪਰ੍ਯੋ ਤਿਨਹੁੰ ਸੰਗ ਕਾਚੋ[2]। ਅਬਿ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਮੈਂ ਨਿਜ ਕਰੌਂ। ਤਨ ਮਨ ਦੈ ਗੁਰ ਕਾਰਜ ਕਰੌਂ–॥੬॥ ਚਹਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਅਪਨਿ ਰਸੀਦ[3]। ਕਰੇ ਸਕੇਲਨਿ ਸਕਲ ਮੁਰੀਦ। ਭਏ ਸਾਤ ਸੈ ਗਿਨਤੀ ਮਾਂਹਿ। ਰਣ ਕਰਿਬੇ ਕੀ ਧਰਤਿ ਉਮਾਹਿ ॥ ੭ ॥ ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨੇ। ਸਵਾਧਾਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਜੁਤਿ ਕੀਨੇ। ਸ਼ਹਿਰ ਸਢੌਰੇ ਤੇ ਚਲਿ ਪਰ੍ਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਧਰ੍ਯੋ ॥੮॥ ਪਰ੍ਯੋ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਘਾਲ੍ਯੋ ਡੇਰਾ। ਦੇ ਉਤਸਾਹ ਮੁਰੀਦਨਿ ਹੇਰਾ। ਇਤ ਪਠਾਨ ਤੀਨਹੁੰ ਸਿਰਦਾਰ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਗਏ ਬਿਲੰਦ ਗਵਾਰ ॥ ੯ ॥ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਨਿਜ ਥਲ ਟਿਕ ਰਹ੍ਯੋ।–ਨਿਮਕ ਹਲਾਲ ਬਨੌਂ–ਚਿਤ ਚਹ੍ਯੋ। ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ ਤਿਸਕਾਲ। 'ਗਏ ਖਾਨ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ॥੧੦ ॥ ਤ੍ਰੈ[4] ਸਿਰਦਾਰ ਬਿਮੁਖ ਹੁਇ ਭਾਗੇ। ਇਕ ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਧੀਰਜ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਨਹਿਂ ਡਾਲੇ। ਚਢਨਿ ਹੇਤ ਨਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਲੇ' ॥ ੧੧॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਦਾਸ ਪਠਾਯੋ।'ਬੂਝਹੁ–ਤ੍ਰੈਂ ਕ੍ਯੋਂ ਨਹੀਂ ਪਲਾਯੋ ? ਨਿਜ ਸੰਗਨਿ ਤੇ ਹੋਇ ਬਿਹੀਨ।ਬੈਠਿ ਰਹ੍ਯੋ ਕ੍ਯਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਚੀਨਿ?–'॥ ੧੨॥ ਜਾਇ ਸਿਖ ਨੇ ਬੂਝਨਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਕਾਲੇਖਾਂ ਬਿਰਤੰਤ ਉਚਰ੍ਯੋ। 'ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਹੌਂ ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ। ਆਵਹੁੰ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੇ ਕਾਮੀ[5] ॥੧੩॥ ਸੌ ਅਸਵਾਰ ਸੰਗ ਹੈਂ ਮੇਰੇ। ਪਰੇ ਜੰਗ ਦੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਅਗੇਰੇ। ਲਰਿ ਕਰਿ ਮਰਿ ਕਰਿ ਭਿਸਤ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਜੀਵਤਿ ਜੈ ਗੁਰ ਤੇ ਧਨ ਪਾਵੈਂ ॥ ੧੪॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ਨਿਮਕ ਹਲਾਲ। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਸੁਧਰਾਇ ਬਿਸਾਲ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਯੋ ਕਹੀ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਨੰਦ ਚੰਦ ਬੱਖਯਾਤ॥੧੫॥'ਅਬਿ ਬਿਸ੍ਵਾਸ

[1]ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ। [2]ਮੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕੱਚਾ (ਫਿੱਕਾ) ਪਿਆ ਹਾਂ। [3]ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਤਿੰਨ। [5]ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਕੰਮ ਆਵਾਂਗਾ। *ਪਾ:–ਮੁਝ ਕੋ ਦੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਤ ਮੂਢੇ।

ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਦਗਾ ਰਹਿ ਕਰ ਹਮ ਪਾਹੀ॥ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਿਸੂ ਨ ਰਾਖਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਤਿਨ ਕੋ ਹੀ ਇਹ ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਚਰੀਅਹਿ' ॥ ੧੬ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖ ਕੌ ਸਮੁਝਾਯੋ॥ਹੇਤੁ ਚਢਾਵਨਿ ਤੁਰਤ ਪਠਾਯੋ॥ਜਾਇ ਤੁਰਤ ਤਿਹ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ। 'ਸੁਨੋ ਖਾਨ ! ਭਾਖੀ ਗੁਰ ਬਾਨੀ ॥ ੧੭ ॥ ਜਥਾ ਕੂੰਜ ਬਿਛਰਹਿ ਨਿਜ ਡਾਰ॥ਬਿਲਪਤਿ ਹੈ ਅਨੰਦ ਕੋ ਡਾਰਿ॥ ਰਹਤਿ ਰਹਿਤ ਜਬਿ ਕਬਿ ਤਹਿਂ ਮਿਲੈ[1]॥ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਨਹਿਂ ਭਾਵਤਿ ਭਲੈ[2]॥੧੮॥ ਤਿਮ ਹੀ ਅਪਨੀ ਦਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਤੂਰਨ ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤੁ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਨਿਕਟ ਨ ਤੁਮ ਕੌ ਰਾਖਹਿਂ ਅਬੈ। ਪਰੇ ਕਾਮ ਤੇ ਗੀਦੀ ਸਬੈ॥੧੯॥ਹਾਨ ਲਾਭ ਨਿਜ ਸੰਗਨਿ ਸੰਗ॥ਕਰੌਂ ਅਬਿ ਬੈਠੇ ਜਾਹੁ ਨਿਸ਼ੰਗ'।ਸੁਨਿ ਕਾਲੇਖਾਂ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਗੁਰ ਕੋ ਲਵਨ ਖਾਨ ਕਰਿ ਖਾਨਾ[3] ॥ ੨੦ ॥ ਪਰੇ ਜੰਗ ਕੋ ਜਾਉਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਮੈਂ ਨ ਬਨਹੁ ਤਿਨਹੂੰ ਖਲ ਜੈਸੇ॥ਦੇਹਿਂ ਨ ਦੋਹਿਂ ਗੁਰੂ ਧਨ ਆਗੇ। ਪਾਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਮਰ ਨਹਿਂ ਭਾਗੇ[4]' ॥੨੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਰਹਯੋ ਸਥਿਰ ਤਹਿਂ ਹੋਇ। ਸੁਨੀ ਬਾਰਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਇ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਹ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਤਿਕਾਰਾ ॥੨੨ ॥ ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੰਕਨ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਰੇ ਦੇਨਿ ਇਕ ਸੰਗ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਕਹਯੋ ਬਹੁਰ 'ਸੁਨਿ ਬੀਰ ਪਠਾਨ ! ਤੋ ਪਰ ਅਹੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨ॥੨੩॥ਨਿਮਕ ਹਲਾਲ ਭਯੋ ਅਬਿ ਤੋਰਾ॥ਜਿਸ ਤੇ ਚਾਹਯੋ ਜੰਗ ਬਡੇਰਾ॥ਹਮ ਨੇ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕੀਨਸਿ ਤੋਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਦੋਸ਼ ਕੋ ਹੋਹੀ' ॥ ੨੪ ॥ ਕਰ ਬੰਦੇ ਕਾਲੇਖਾਂ ਕਹੇ। 'ਆਇਸੁ ਤੁਮ ਅਮੋਰ ਨਿਤ ਅਹੇ[5]।ਤਊ ਨ ਤਿਨ ਕੇ ਮਿਲਿਹੌਂ ਸੰਗ॥ਕਹਾਂ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਜੰਗ[6]' ॥੨੫॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਕਾਲੇਖਾਨ ਵਹਿਰ ਕੌ ਚਾਲਾ। ਨਹਿਂਨ ਗਿਰਿੰਦਨਿ ਸਮੁਖ ਸਿਧਾਰਾ॥ਅਪਰ ਥਾਨ ਡੇਰਾ ਕਿਤ ਡਾਰਾ॥੨੬॥ਅਬਿ ਸੁਨੀਏਂ ਜੋ ਗਏ ਪਠਾਨ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਉਤਰਯੋ ਜਿਸ ਥਾਨ। ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਸਿਵਰ ਕਹੁ ਘਾਲਾ। ਹਯ ਲਗਾਇ

[1]ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਕਦੋਂ (ਆਪਣੀ ਡਾਰ ਨਾਲ) ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। [2]ਨਾ ਮਿਲਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਧਾ ਹੈ ਮੈਂ। [4]ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਭੱਜਾਂਗੇ ਨਹੀਂ। [5]ਭਾਵ ਮੋੜਨੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। [6](ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ) ਭਲਾ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜੰਗ ਕਰਾਂਗਾ ? ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।

ਮਿਲਿ ਇਕ ਥਲ ਜਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸਹਿਤ ਸਭਾ ਕੌ ਗਏ । ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਜਹਿਂ ਇਕਠੇ ਭਏ । ਵਡੇਸ਼ਾਹਿ ਥਿਤ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।ਜੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਠਾਨਤਿ ਰਣ ਤਯਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਪਹਾਰੀ ਬੀਰ । ਧਰੇ ਤੁਪਕ ਤੋਮਰ ਅਸਿ ਤੀਰ । ਝੁਕਿ ਸਲਾਮ ਕਰਿ ਥਿਰੇ ਅਗਾਰੀ । ਸਾਦਰ ਭੂਪਤਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਸਭਿ ਬੈਠਾਵਨਿ ਕਰੇ ਸਮੀਪ । ਹਰਖਤਿ ਬੂਝਨਿ ਲਗਯੋ ਮਹੀਪ । 'ਗੁਰ ਕੈਨੇ ਕੇਤਿਕ ਦਲ ਰਹਯੋ । ਤੁਮ ਨੇ ਭੇਤ ਕਹਹੁ ਕਿਮ ਲਹਯੋ ? ॥ ੩੦ ॥ ਲਰਹਿ ਕਿ ਨਹਿਂ ਚਢਿ ਮੋਰ ਅਗਾਰੀ ? ਤੁਮਰੇ ਉਠੇ ਹੋਇ ਧ੍ਰਿਤ ਹਾਰੀ[1] । ਕੇਤਿਕ ਸੁਭਟ ਲਰਨਿ ਕੌ ਗਾਵੇ । ਰਣ ਕੇ ਪਰੇ ਰਹੈਂ ਤਹਿਂ ਠਾਵੇ॥੩੧॥ਗੁਰ ਕੋ ਭੀ ਉਤਸਾਹੁ ਨਿਹਾਰਾ । ਜਬਿ ਉਠਿ ਆਵਨਿ ਭਯੋ ਤੁਮਾਰਾ[2] । ਭੀਖਨ ਖਾਨ ਤਨਕ ਮੁਸਕਾਵਤਿ । ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਸਭਿ ਭੇਦ ਬਤਾਵਤਿ ॥ ੩੨ ॥ 'ਗੁਰ ਘਰ ਅਪਰ ਸੈਨ ਹੈ ਕਹਾਂ । ਪਿਖਿ ਖਾਨਨ ਢਿਗ, ਲਰਿਬੇ ਚਹਾ[2] । ਸੋ ਹਮ ਸਭਿ ਹੀ ਉਠਿ ਚਲਿ ਆਏ।ਹਿਤ ਰਾਖਨ ਕੇ ਬਹੁਤ ਅਲਾਏ ॥੩੩॥ ਅਧਿਕ ਪੰਚ ਗੁਨ ਧਨ ਦੇ ਰਹੇ। ਬਹੁਰ ਸਿਪਰ ਭਰ ਓਰਕ[3] ਕਹੇ। ਤੁਮ ਤੇ ਤ੍ਰਸਤਿ ਬਿਸਾਲ ਬਖਾਨੀ[4]।ਤਊ ਹਮਹੁੰ ਨੇ ਏਕ ਨ ਮਾਨੀ ॥੩੪॥ ਬਾਕੀ ਦਲ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਨਾਊਂ[5] । ਮਿਲੇ ਗਵਾਰ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਊ । ਹਸਿਬੇ ਜੋਗ ਜਾਤਿ ਤਿਨ ਕੇਰੀ।ਮੋ ਤੇ ਸੁਨੋ ਕਹੌਂ ਇਸ ਬੇਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਘਨੇ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਅਧਿਕ ਗਵਾਰ । ਨਾਈ, ਬਾਮਨ, ਸੂਦ, ਸੁਨਾਰ । ਬਨੀਏ, ਰੋੜੇ, ਜਾਟ,ਲੁਹਾਰ । ਝੀਵਰ ਜਾਤਿ,ਕਲਾਲ, ਕੁਮ੍ਹਾਰ[6] ॥੩੬॥ ਖਾਤੀ[7], ਛੀਂਬੇ, ਔਰ ਲੁਬਾਣੇ । ਛੱਤੀਸ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤ ਪਛਾਨੇ[8] । ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰ । ਹੈਂ ਹਲਾਲ ਖੁਰ ਨੀਚ ਚੁਮਾਰ[9]॥੩੭॥ ਪਕਰੀ ਜਾਇਂ ਨ ਕਰ ਤਰਵਾਰੇਂ । ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਕਿਮ ਤੋਮਰ ਧਾਰੇ[10] । ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਜੋਇ।ਇਹ ਬਿੱਦਯਾ ਤਿਨ ਕੇ ਕਿਮ ਹੋਇ[11]॥੩੮॥

---

[1]ਹੌਸਲਾ ਹਾਰ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇਗਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਲ) । [2]ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਦੇਖਕੇ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ (ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ) । [3]ਓੜਕ ਨੂੰ । [4]ਬੜਾ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿਆ । [5]ਰਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਫਿਕਰੇ ਦਾ ਅਰਥ 'ਕੁਛ ਨਹੀਂ' ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਸਲ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈਸੀ ਕਿ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਵਸਤੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅਰੂਪ ਵਸਤੂ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ਉਥੇ ਹੈ । [6]ਘੁਮਿਆਰ । [7]ਤਰਖਾਣ । [8]ਛਤੀਸ ਨੀਚ ਜਾਤੀਆਂ । [9]ਚੂਹੜੇ ਤੇ ਚਮਾਰ ਨੀਚ ਲੋਗ । [10]ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤੋਮਰ ਫੜੀਦਾ ਹੈ । [11]ਇਹ ਵਿਦਯਾ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜੋਧਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਇਕ ਭਾਰੀ। ਸੋ ਠਹਿਰੈਗੋ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਾਤੁਲ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਕਰਨਿ ਜੰਗ ਕੌ ਬੀਰ ਬਡੇਰਾ॥੩੯॥ ਪੰਚ ਭਾਨਜੇ ਸੋ ਬਲਵੰਤੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਬਿੱਦਯਾ ਮਤਿਵੰਤੇ।ਨੰਦਚੰਦ ਹੈ ਇਕ ਦਿਵਾਨ। ਸੋ ਭੀ ਰਾਖੈ ਲਰਿਬੇ ਮਾਨ[1]॥੪੦॥ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਤ ਦਿਜ ਸੋਈ। ਅਪਰ ਨ ਬੀਰ ਬਿਲੋਕਯੇ ਕੋਈ। ਘਨੇ ਫਕੀਰ ਨ ਰਨ ਕੋ ਆਵਹਿ[2]। ਬੈਠੇ ਨਿਤ ਕਰਾਹਿ ਕੋ ਖਾਵਹਿਂ॥੪੧॥ ਇਹ ਸੈਨਾ ਸੰਗੀ ਲਿਹੁ ਜਾਨ। ਜੋ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ।ਤੁਮ ਅਰੁ ਤੁਮਰੋ ਦਲ ਕਿਤ ਰਹੋ। ਹਮ ਹੀ ਘਨੇ ਹਤਨਿ ਕੋ ਲਹੋ॥੪੨॥ ਫਤੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸੁਗਮ ਤੁਝ ਦਈ। ਭੀਮਚੰਦ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ। ਜੇਕਰਿ ਦੇਖਹੁ ਗੁਰੂ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਕੀ ਵਸਤੂ ਨਾਨਾ॥੪੩॥ ਜੋ ਸ਼ਾਹਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਨਰ ਪਾਵਤਿ ਤਾਂਹੀ। ਧਰੇ ਰਜਤਪਣ ਅਨਗਨ ਜਹਾਂ। ਦੀਰਘ ਦੀਨਾਰਨਿ ਗਨ ਚਹਾ[3] ॥੪੪॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਕਨਾ ਗਿਨ ਕਹੋਂ। ਲਾਖਹੁੰ ਧਨ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਲਹੋਂ[4]। ਸੋ ਸਭਿ ਲੂਟਹੁ ਭਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ। ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਅਜਬ ਮਹਾਨੇ ॥੪੫॥ ਤੁਮ ਤੇ ਹਮ ਨ ਚਾਕਰੀ ਲੈਹੈਂ। ਲੂਟ ਆਪਨੀ ਕਿਸੂ ਨ ਦੈਹੈਂ। ਕਰਿ ਕੈ ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਮਹਾਨਾ। ਲੈਹੈਂ ਗੁਰ ਕੋ ਲੂਟ ਖਜ਼ਾਨਾ॥੪੬॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤਰੇ ਤਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰਾ। ਜਾਨਿ[5] ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਕੀਨਿ ਬਿਗਾਰਾ। ਤੁਮ ਲੇ ਫਤੇ, ਦਰਬ ਲੇਂ ਹਮ ਹੀ।ਲਰਨ ਬਿਖੈ ਆਏ ਇਮ ਸਮ ਹੀ[6]॥੪੭॥ਫਤੇ ਸ਼ਾਹ ਸੁਨਿ ਅਤਿ ਹਰਖਾਯੋ। ਮਨਹੁ ਗੁਰੂ ਕੋ ਜੈ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਮਹਾਂ ਉਤਸਾਹਾ। ਭੀਖਨ ਖਾਨ ਰਾਖਿ ਨਿਜ ਪਾਹਾ[7]॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਖਾਨਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੨੨॥

੨੩. [ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਖਿਸਕਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਭਟ ਕਛ ਹੁਤੇ ਜਹਿਂ ਭੰਗਾਣੀ ਥਾਨ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਆਗਮਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਕਾਨ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਧਿ ਭੇਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ। 'ਆਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਲੈ ਅਨਗਨ ਬੀਰ। ਉਰ ਅਹੰਕਾਰ ਅਧਿਕ ਜਿਨ ਧਰਯੋ। ਭੋਰਿ ਹੋਤਿ ਹੀ ਚਾਹਤਿ ਲਰਯੋ॥੨॥ ਆਪ ਕਰੋ ਤਯਾਰੀ

---

[1]ਲੜਨੇ ਦਾ ਮਾਣ ਰਖਦਾ ਹੈ। [2](ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਆਂਵਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਜੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ। [3]ਦੇਖਣੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [4]ਜਾਣੋਂ। [5]ਜਾਣਕੇ ਹੀ। [6]ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਕੇ। [7]...... ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਿਆ।

ਸਭਿ ਰੀਤਿ।ਆਵਹੁ ਲੋਹੁ ਤੁਰਤ ਰਿਪੁ ਜੀਤ*।ਇਸ ਮਹਿਂ ਦੇਰ ਨ ਜਾਨਹੁ ਕੋਈ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਪ੍ਰਾਤਿ[1] ਮਹਾਂ ਰਣ ਹੋਈ'॥ ੩ ॥ ਆਇ ਪਾਂਵਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਸਕਲ ਵਾਰਤਾ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਕੀਨਿ ਰਣ ਤਯਾਰੀ। ਇਕ ਸਿਖ ਢਿਗ ਪਿਖਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ[2] ॥੪॥ ਸਾਧ ਉਦਾਸੀ ਜੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਗ ਕਹੋ ਅਬਿ ਜਾਇ।–ਸਿਰਪਰ ਬਾਂਧਿ ਲੇਹੁ ਦਸਤਾਰ। ਕਰਿ ਉਤਸਾਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਿਹੁ ਧਾਰਿ॥੫॥ ਸਮੈਂ ਜੁੱਧ ਕੋ ਅਬਿ ਬਿਦਤਾਯੋ। ਭੋਗ ਮੋਖ ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਪਾਯੋ[3]। ਜਿਮ ਜਿਮ ਕੋ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਧਰੈ। ਵਧ ਵਧ ਅੱਗ੍ਰ ਰਿਪੁਨ† ਬਧ[4] ਕਰੈ ॥ ੬ ॥ ਤਿਮ ਤਿਮ ਦੀਰਘ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰਾਜੂ। ਗਨ ਗਜ ਬਾਜੀ ਸਹਿਤ ਸਮਾਜੂ[5]।ਲਘੁ ਕੋ ਕਰੈ ਪਾਇ ਲਘੁ ਸੋਈ[6]। ਮਮ ਸਿੱਖਨ ਛਿਤ[7] ਰਾਜ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ੭ ॥ ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਮਰਹਿ ਰਣ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਸ ਕੌ ਜਗਤ ਫੇਰ ਫਿਰ ਨਾਂਹੀ[8]। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਨਹਿਂ ਬਨੌਂ ਸਹਾਇ। ਬਖਸ਼ੌਂ ਭੋਗ ਮੋਖ ਇਸ ਭਾਇ–' ॥੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਯੋ ਉਦਾਸਨਿ ਪਾਸੀ।

---

[1]ਸਵੇਰੇ। [2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਆਗਯਾ ਕੀਤੀ।[3]ਪਾਓ। [4]ਨਾਸ਼। [5]ਸਮੂਹ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਸਹਿਤ ਸਮਾਜ (ਮਿਲੇਗਾ)। [6]ਜੇ ਕੋਈ ਥੋੜਾ (ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ) ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਥੋੜਾ ਹੀ (ਫਲ) ਪਾ ਲਵੇਗਾ। [7]ਧਰਤੀ ਤੇ। [8]ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਫੇਰਾ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ।

*ਭੰਗਾਣੀ ਵਲ ਜਦ ਡੇਹਰੇ ਵੱਲੋਂ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਆਓ ਤਾਂ ਇਕ ਲੰਮਾ ਮੈਦਾਨ ਹੈ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ,ਜੋ ਚੌੜਾ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਦਾਨ ਚੌੜੇ ਦਾਓ ਜਿੱਥੇ ਮੁਕਦਾ ਹੈ ਅੱਗੇ ਕੁਛ ਉਚਾਈ ਉਤੇ ਫੇਰ ਪੱਧਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਹੈ,ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉੱਚੇ ਮੈਦਾਨ ਤੇ ਅਪਣੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਡੇਰਾ ਲਵਾਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਕ ਇਸ ਉਚਾਈ ਤੋਂ ਧਾਵਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣ ਲਈ ਗਊ ਘਾਟ ਰਸਤਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਉਹ ਰੁਖ ਬੀ ਖੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅਮੋਘ ਬਾਣ ਚਲਾਏ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਥੇ ਖੜੋਕੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਣ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਉਹ ਟਿਕਾਣਾ ਚੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦਲ ਸਾਰਾ ਆਪਣੇ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਦੀ ਜ਼ਦ ਹੇਠਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਛ ਦਿਨ ਪਹਿਲੋਂ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੨੪ ਦਾ ਅੰਕ ੩੬ ਤੇ ੪੦।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਦਾ ਹਾਲ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਝੀਮੇ ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਗਲ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿ ਓਹ ਜੰਗ ਕਰੇ,,ਇਹ ਗਲ ਇਕ ਸਤਰ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਉਥੇ ਐਉਂ ਦੱਸੀ ਹੈ 'ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੋਪਾ ਤਬ ਰਾਜਾ ॥ ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮ ਸੌਂ ਬਿਨ ਕਾਜਾ ॥' †ਪਾ:–ਪੁਨਰ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਤਿਹ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। 'ਹੁਕਮ ਭਯੋ ਮਾਨਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਬੰਧ ਮਿਟਾਵਹੁ'॥੯॥ਪੁਨ ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਵਾ 'ਗੁਰ ਤੇ ਦਾਨ ਲੇਹੁ ਮਨ ਭਾਵਾ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਜੰਗ ਕੀ ਤਯਾਰੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਨਿ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੀ' ॥੧੦॥ ਸੁਨਿ ਸੂਰਨਿ ਕੇ ਚਿੱਤ ਉਮਾਹੇ ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਲੀਨਿ ਗੁਰ ਪਾਹੇ। ਕਾਤੁਰ ਡਰੇ ਮਨਹੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਆਈ ਚਲਯੋ ਚਹੈਂ ਨਿਤ ਕਾਨ ਕਢਾਈ[1]॥੧੧॥ਇਮ ਕਰਤੇ ਸੰਧਯਾ ਹੁਇ ਆਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਬਨਾਈ। ਹੁਤੇ ਪੰਚ ਸੈ ਸਕਲ ਉਦਾਸੀ। ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕੀਨਿਸਿ ਭਯ ਰਾਸੀ[2]॥੧੨॥'ਕਯੋਂ ਨਾਹਕ ਰਣ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਮਰੋ। ਜਾਚਹੁ ਜਗਤ[3], ਜੀਵਕਾ ਕਰੋ। ਲਰਿਬੇ ਸੋਂ ਕਯਾ ਕਾਜ ਹਮਾਰਾ। ਸਾਧ ਫਕੀਰ ਭੇਖ ਤਨ ਧਾਰਾ॥ ੧੩ ॥ ਲਰੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰ ਕਯੋਂਹੂੰ ਨ ਟਰੈ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਤੇ ਤਯਾਰੀ ਕਰੈ। ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਭਾਜਹੁ ਭਲਿਆਈ[4]। ਨਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈਂ ਕੈਦ ਬਰਿਆਈ[5] ॥ ੧੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਨਿਕਸੇ ਨਿਸਾ ਅੰਧੇਰੀ। ਡੇਰਾ ਤਯਾਗਿ ਗਏ ਬਿਨਬੇਰੀ[6]। ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹੁਇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ। ਜਾਚਿ ਜਾਚਿ ਕਰਿ ਖਾਇਂ ਅਹਾਰਾ ॥੧੫॥ ਜਿਸ ਰਣ ਤੇ ਉਤਸਾਹ ਬਿਹੀਨਾ।ਫਿਰੇ, ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਬਨਿ ਬਨਿ ਦੀਨਿ। ਗਹਯੋ ਨ ਖੜਗ, ਭ੍ਰਮ ਜਿਸ ਬਸਿ ਹੈ[7]। ਸੋ ਭੋਗਹਿ ਜੋ ਅਸਿ[8] ਕਟ ਕਸ ਹੈ[9] ॥੧੬॥ ਸਵਾ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਜਬਿ ਰਹੀ। ਸੁਭਟਨਿ ਬਿਖੈ ਸੁਚੇਤੀ ਗਹੀ।ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਲੇਕਰਿ ਸੰਖ ਬਜਾਵੈਂ ॥ ੧੭ ॥ ਕਰਹਿਂ ਪਾਠ ਕੇਤਿਕ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਤਨੂ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਪਾਵਨ ਪਾਨੀ[10]। ਦੀਪ ਜਗਾਵਤਿ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਹਿਂ। ਪੁਸ਼ਪਾਂਜੁਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਅਰਪਾਵਹਿਂ ॥੧੮॥ ਦਲ ਮਹਿਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਅਤਿ ਜੈਕਾਰਾ। ਉਤਸਾਹਤਿ ਭਟ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਆਸਨ ਪਰ ਅਸੀਨ ਕਰਿ ਧਯਾਨੇ॥੧੯॥ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਰਹੇ ਸਮਾਇ।ਜੋ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਦਾਇ।ਜਗਤਾਧਾਰ ਮਹਿਦ ਮਹੀਆਨ[11]।ਅਚਲ,ਅਨਾਸ਼ੀ,ਸਰਬਸਮਾਨ

[1]ਨਿਤ ਦੇ (ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਹੁਣ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਡਰ ਕੇ। [3]ਮੰਗ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ। [4]ਚੰਗੀ ਗਲ ਹੈ। [5]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ। [6]ਛੇਤੀ। [7]ਜਿਸ (ਖੜਗ) ਦੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਭੂਮ ਹੈ ਉਹ ਖੜਗ ਫੜੀ ਨਾ। [8]ਤਲਵਾਰ। [9]ਲੱਕ ਨਾਲ ਕੱਸਦਾ ਹੈ। [10]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਂਦੇ ਹਨ। [11]ਜਗਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ।

॥੨੦॥ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਮੂੰਦ੍ਰਿਤ ਹੋਇ।ਤਿਸ ਸਮਾਧਿ ਮਹਿੰ ਥਿਰਤਾ ਜੋਇ। ਜੁਗਮ ਘਰੀ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾ।ਤਜਯੋ ਪਯਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਹੇਲਾ॥੨੧॥ਪੁਨ ਸੁੰਦਰ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ।ਊਪਰ ਜਿਗਾ ਬਾਂਧਿ ਦਮਕਾਈ।ਪੁਨ ਧਰਿ ਕਰਿ ਕਲਗ਼ੀ ਬਡ ਸ਼ੋਭਾ। ਜਗਮਗਾਤ ਪਿਖਿ ਕੌਨ ਨ ਲੋਭਾ॥੨੨॥ਸੂਖਮ ਚੀਰ ਪਹਿਰਿ ਗਰ ਜਾਮਾ। ਹੁਤੋ ਦਰਾਜ਼[੧] ਸ਼ੁਭਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ।ਨਵਰਤਨੇ,ਸੁੰਦਰ ਭੁਜਦੰਡੇ। ਜਨੁ ਸੌਂਡੀ ਬਡ ਸੁੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡੋ[੨] ॥੨੩॥ਕੰਚਨ ਕੰਕਨ ਕੇ ਬਿਚ ਹੀਰੇ। ਕੋਰਦਾਰ ਕਾਰੀਗਰ ਚੀਰੇ। ਦੀਪਤਿ ਦੋਨਹੁੰ ਕਾਨਨ ਕੁੰਡਲ[੩]। ਸ਼ਮਸ਼ ਤਨਕ[੪] ਸ਼ੋਭਤਿ ਮੁਖਮੰਡਲ ॥੨੪॥ ਇਮ ਪਹਿਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਦਿਨਕਰ ਉਦਯੋ ਵਾਰ ਭੋਗਾਯੋ[੫]। ਭੀ ਅਰਦਾਸ ਸਭਿਨਿ ਸਿਰ ਨਾਵਾ। ਤਬਿ ਇਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਹਿ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ ॥੨੫॥ 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਮਹਾਰਾਜ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ! ਗਏ ਭਾਜ ਨਿਸ ਬਿਖੈ ਉਦਾਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਣ ਕਰਨੋ। ਜਿਯਨ ਹੇਤੁ ਭਾ ਧੀਰਜ ਹਰਨੋ' ॥ ੨੬॥ ਬਿਕਸਿ ਬਦਨ ਅਰ-ਬਿੰਦ ਬਖਾਨਾ।'ਦੇਖਯੋ ਭੁਲੇ ਕਿ ਨਹਿਂ ਸੋ ਥਾਨਾ। ਗਏ ਭਾਜ ਸਗਲੇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਰਹਯੋ ਕਿ ਨਹਿਂ ਕੋ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਰਾਖਯੋ ਬੀਜ ਕਿ ਉਖ-ਰਯੋ ਸਾਰੇ। ਹੁਤੋ ਸਾਰ ਕੈ ਫੋਕਟ ਕਨਾਰੇ[੬]'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਸਭਿਨਿ ਮਹੰਤ ਏਕ ਤਨ ਭਾਗਾ॥੨੮॥ ਮੂੰਦ੍ਰਿਤ ਲੋਚਨ ਕਰਿ ਥਿਰ ਹੋਵਾ।ਚੇਲਨਕੋ ਜੋ ਵਾਕ ਨ ਜੋਵਾ[੭]।ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਨਹੁੰ ਸ਼ਿਵ ਬੈਸਾ। ਥਿਰਯੋ ਅਡੋਲ ਸਮਾਧੀ ਹੈਸਾ[੮]' ॥੨੯॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਨੇ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਰਸ ਸਾਨੇ। 'ਰਹਯੋ ਮੂਲ ਤੌ ਸਭਿ ਕਿਛ ਹੋਵੈ।ਸ਼ਾਖਾ ਪੱਤ੍ਰ ਫੂਲ ਫਲ ਜੋਵੈਂ ॥ ੩੦॥ ਜੇ ਕਰਿ ਜਰ[੯] ਉਖਰਤਿ ਇਸ ਬਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਨ

---

[੧]ਲੰਮਾ। [੨]ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਰਗੇ ਬਡੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਭੁਜਦੰਡਾਂ ਤੇ ਨਵਰਤਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ। [ਸੌਂਡੀ=ਸੁੰਡ ਵਾਲਾ, ਹਾਥੀ]। [੩]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਦੋਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁੰਡਲ। [੪]ਦਾੜ੍ਹਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ। [੫]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਵਾਰ (ਦਾ) ਭੋਗ ਪਿਆ। [੬](ਖੇਤ ਵਿਚ ਸਫਲ) ਫਸਲ ਹੈਸੀ ਕਿ ਨਿਫਲੇ ਝਾੜਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿਆਰੇ ਸਨ। [ਸਾਰ=ਤੱਤ੍ਰ ਵਾਲਾ। ਜੋ ਫ਼ਸਲੀ ਜ਼ਿਮੀਂ ਨੂੰ ਬੀ ਸਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਫਸਲ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ। ਫੋਕਟ=ਫੋਕੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਯਾ ਨਿਫਲੇ ਝਾੜ]। [੭]ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਗਲ ਵਲ ਉਸ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ, ਪਰੰਤੂ ਸੁਧ ਪਾਠ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ 'ਚੇਲਨ ਕੋ ਜੋਵਾ ਕਿ ਨ ਜੋਵਾ'=(ਪਤਾ ਨਹੀਂ) ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੱਜਦਿਆਂ (ਉਸ ਨੇ) ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ-ਉਕਾਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। [੮]ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਹੈ। [੯]ਜੜ੍ਹ।

ਬਨਤੋ ਕਛੂ ਅਕਾਰਾ। ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਜਾਤੇ ਇਹ ਟੂਟ। ਭੇਖ ਨ ਚਲਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਹੂਟ[1]॥੩੧॥ਜਬਿ ਲਗਿ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋ ਸਿਰ ਕਾਇਮ। ਜਗ ਜਾਨੈ ਤਬਿ ਲੌ ਜੰਗ ਦਾਇਮ[2]। ਰਹਯੋ ਮਹੰਤ ਜਿ ਧੀਰ ਨ ਛੋਰਾ। ਚੇਲਾ ਬਨਹਿਂ ਆਨਿ ਗਨ ਔਰਾ॥੩੨॥ ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਤਿਹ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ। ਰਖੀ ਭੇਖ ਕੀ ਲਾਜ ਬਡਾਈ'।ਹੁਕਮ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਗਯੋ।ਧ੍ਯਾਨ ਬਿਖੈ ਥਿਤ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ॥੩੩॥ ਅੰਗ ਹਿਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ਛੁਟਾਈ। ਬਿਕਸੇ ਲੋਚਨ ਜੁਤਿ ਅਰੁਨਾਈ[3]। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਕਹਯੋ ਸਿਖ ਤਬੈ। 'ਤੁਮ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹਕਾਰਤਿ ਅਬੈ॥੩੪॥ ਕਰਤਿ ਉਤਾਇਲ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਧ੍ਯਾਨ ਛੁਟਾਯੋ। ਯਾਂਤੇ ਛਿਮਾ ਮੋਹਿ ਪਰ ਧਰੀਅਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਰੀਅਹਿ'॥੩੫॥ ਤਤਛਿਨ ਉਠਯੋ ਹੁਕਮ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੋ। ਕੇਹਰਿ ਸਮ ਉਤਸਾਹਤਿ ਉਰ ਕੋ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਰਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਰੁ[4] ਨਿਹਾਰਾ॥੩੬॥ ਦੋਨੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਆਇ ਮਿਲੇ ਬੈਠਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ।ਦੀਰਘ ਜਟਾਜੂਟ ਸਿਰ ਬਾਧਾ[5]।ਰੋਕਿ ਰਿਖੀ-ਕਨ[6] ਮਨ ਜਿਹ ਸਾਧਾ॥੩੭॥ ਸਰਬੰਗਨ ਮਹਿਂ ਲਗੀ ਬਿਭੂਤ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਮਨੋ ਦੱਤ ਅਵਧੂਤ[7]। ਤਪ ਕੋ ਤੇਜ ਦਿਪਤਿ ਹੈ ਐਸੇ। ਰਿਖੀਅਨਿ ਮਹਿਂ ਘਟਨੰਦਨ ਜੈਸੇ[8]॥੩੮॥ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਮਹਿਂ ਬਡੋ ਸੁਪੱਤਾ[9]। ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਨਾਮ ਰਸ ਮੱਤਾ।ਕਰ ਪਗ ਕੇ ਨਖ ਬਧੇ ਬਿਸਾਲਾ।ਕਸੀ ਕੁਪੀਨ[10] ਦਿਪਤ ਬਡ ਭਾਲਾ॥੩੯॥ ਇਕ ਤੂੰਬਾ ਹਿਤ ਪੀਵਨ ਬਾਰੀ[11]। ਕੁਤਕਾ ਗਹੇ ਹਾਥ ਮੈਂ ਭਾਰੀ।ਸ਼ਮਸ ਬਦਨ ਪਰ ਝਮਕਤਿ ਅਹੈ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਹੀਨ ਦਿਗੰਬਰ[12] ਰਹੈ॥੪੦॥ ਤਨ ਸਥੂਲ[13] ਅਰੁ ਪੇਟ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਾਂਬੀ ਭੁਜਾ ਮਹਾਂ ਬਲ ਵਾਲਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਮਹਿਦ ਸੁਹਾਯੋ। ਮਨੋ ਗ੍ਯਾਨ[14] ਢਿਗ ਤਪ[15] ਚਲਿ ਆਯੋ॥੪੧॥ ਕਿਧੌਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ। ਮਹਾਂਦੇਉ ਬੈਠਯੋ

[1]ਨਿਖੁੱਟ ਜਾਂਦੇ। [2]ਇਹ ਇਕ ਕਹਾਵਤ ਹੈ:–ਸਿਰ ਕਾਇਮ ਤੇ ਜੰਗ ਦਾਇਮ। ਜੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਮਹੰਤ ਨਹੀਂ ਭੱਜਿਆ ਤਾਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਮਹੰਤ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਬਣਾ ਲੈਣੀ ਹੈ। [3]ਲਾਲੀ। [4]ਸੁੰਦਰ। [5]ਜਟਾਵਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਸਿਰ ਤੇ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ। [6]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। [7]ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ [ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰ: ਅਧ੍ਯਾ: ੬੫ ਅੰਕ ੫੭]। [8]ਘੜੇ ਤੋਂ ਜੰਮਿਆ ਰਿਖੀ ਭਾਵ ਅਗਸਤ। [9]ਅਬਰੋ ਵਾਲਾ। (ਅ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਾਤ੍ਰ। [10]ਲੰਗੋਟੀ। [11]ਜਲ। [12]ਨੰਗਾ। [13]ਮੋਟਾ। [14]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [15]ਭਾਵ ਮਹੰਤ।

ਰਿਪੁ ਦਾਰਨ[1]। ਰਾਮਚੰਦ ਢਿਗ ਕਿਧੌਂ ਅਗਸਤ[2]। ਇਮ ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਿੱਖ ਸਮਸਤ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਹੰਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਮਹੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਦਲ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨਮੁਖ ਦੇਖਿ ਮਹੰਤ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕਲਗ਼ੀ ਸੀਸ ਸੁਭੰਤਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਕਹੋ ਮਹੰਤ! ਚੇਲਕਾ ਕਹਾਂ[3]? ਨਿਤ ਜੋ ਅਚਹਿਂ ਤਿਹਾਵਲ ਮਹਾਂ। ਖੇਤ ਮੁਲਾਇਮ ਚਰਬੇਹਾਰੇ। ਪਸੁ ਹਰਿਆਉ[4] ਮਨਿੰਦ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਭੁਗਤਨ ਹਿਤ[5] ਕਰਾਹਿ ਨਿਤ ਬਾਂਛੇ[6]। ਗਮਨਹਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਜਿਤ ਆਛੇ[7]। ਕਾਰਜ ਪਰੇ ਛੋਰ ਇਮ ਗਏ। ਜਿਮ ਪਾਹੁਨ ਨਿਸ ਬਸਿ ਸੁਖ ਲਏ[8] ॥ ੩ ॥ ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੋ ਉਡਗਨ[9] ਨਾਂਹੀ। ਦਿਪਤੈ ਚੰਦ ਦਸੌਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹੀ'। ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਹੰਤ ਉਚਾਰੀ। 'ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਸਭਿ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਸੰਭਾਰਨ ਵਾਰੇ। ਤੁਮ ਹੋ, ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬਲਿ ਭਾਰੇ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਕੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾ[10]। ਸੰਕਟ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਖੋਵਾ ॥ ੫ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਸ਼ੇਖ ਸਾਰਦਾ[11] ਪਾਇਂ ਨ ਪਾਰੇ*। ਧਯਾਨ ਵਿਖੈ ਜੋਗੀਸ਼ੁਰ ਧਯਾਵੈਂ। ਰਿਖਿ ਨਾਰਦ ਤੇ ਆਦਿਕ ਗਾਵੈਂ ॥੬॥ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ, ਸੁਰ, ਕਿੰਨਰ, ਜੱਛ। ਬਿੱਦਯਾਧਰ, ਗੰਧ੍ਰਬ ਪ੍ਰਤੱਛ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਤੁਵ ਕਰਹਿਂ ਅਰਾਧਨ। ਤਪ ਆਦਿਕ ਸਾਧਹਿਂ ਗਨ ਸਾਧਨ ॥ ੭ ॥ ਹਮ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਤੁਮ ਕੋ ਹੇਰੇ। ਮਨ ਬਾਨੀ ਕੋ ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਹੋਈ। ਭਾਖਤਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੮॥ ਅਸ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇ ਕੌਨ ਤਜਿ ਸਕੈਂ। ਜਿਸ ਕੇ ਪਦ ਸਰੋਜ ਸੁਰ ਤਕੈਂ[12]। ਭੂਲ ਚੂਕ ਦਾਸਨ ਤੇ ਹੋਇ। ਬਖਸ਼ਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਮ ਸੋਇ ॥੯॥ ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਸ ਦੇਤਿ। ਤਿਹ ਨਿਜ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ ਸੁ ਲੇਤਿ[13]।

---

[1]ਦੱਲਨੇ ਵਾਲਾ। (ਯਾ) ਭਯਾਨਕ (ਕਾਮ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ (ਮਾਨੋ) ਬੈਠਾ ਹੈ। [2]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾ: ੧੪ ਅੰਕ ੫੭ ਵਿਚ ਇਸੇ ਖਿਆਲਨੂੰ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ:— 'ਕੁੰਭਜ ਨਿਕਟ ਰਘੁਤਮ ਜੈਸੇ'। [3]ਚੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਹਨ? [4]ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਜਿੱਥੇ ਦਿੱਸਣ ਉਥੇ ਦੌੜ ਕੇ ਅੱਪੜਨ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ। [5]ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ। [6]ਚਾਂਹਵਦੇ ਸੀ। [7]ਜਿੱਥੇ ਚੰਗੇ (ਪਦਾਰਥ ਦੇਖਦੇ ਸੀ)। [8]ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਸੁਖ ਲੈਕੇ ਰਾਤ ਬਿਤਾਕੇ (ਸਵੇਰੇ ਛੋੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। [9]ਤਾਰੇ(ਰੂਪੀ ਚੇਲੇ)। [10]ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ (ਆਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਅਸਾਂ ਨੂੰ)। [11]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਅਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। [12]ਦੇਵਤੇ ਤੱਕਦੇ ਹਨ। [13]ਮਿਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ (ਅੰਤ ਨੂੰ)।

*'ਕੋਟ ਬਿਸ਼ਨ ਬ੍ਰਹਮੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰੀ। ਇਨ ਪਾਵੋਂ ਪਰ ਦਿਜਿਯੇ ਵਾਰੀ'। [ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ, ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਅੰਕ ੨੩੦ ਧਿਆ ੬।

ਕਹਾਂ ਬੁਧਿ ਹਮ, ਕਰੈਂ ਬਡਾਈ। ਤੁਮਰੀ ਪ੍ਰਭਾ[1] ਤੁਮਹਿ ਬਨਿ ਆਈ' ॥ ੧੦॥ਏਵ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਤਿ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਬਿਹਸ ਬਚਨ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[2]। 'ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਿਰਿੰਦਨ ਚਮੂੰ ਬਿਲੰਦ।ਹਮ ਪਰ ਚਢਿ ਆਏ ਕਰਿ ਦੁੰਦ[3] ॥੧੧॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਕਹੇ ਕਹਾਏ। ਬਾਇਸ ਧਾਰ[4] ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਭਿਨਿ ਸਕੇਲੀ ਅਨੀ ਘਨੇਰੀ। ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਲੇ ਸੰਗ ਬਡੇਰੀ॥੧੨॥ਬਿਨਾ ਕਾਜ* ਮੂਰਖ ਹੰਕਾਰੀ। ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਕਰੀ ਅਸ ਤ੍ਯਾਰੀ†। ਆਜ ਚਢੈਂ ਹਮ ਲੇ ਨਿਜ ਦਲ ਕੋ। ਦੇਖਹਿਂ ਅਪਰ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਬਲ ਕੋ[5] ॥ ੧੩॥ ਤੁਮ ਹੋ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਸਮਰੱਥ। ਕਹੌ ਬਿਜੈ ਹੁਇ ਕਿਸ ਕੇ ਹੱਥ? ਕੌਨ ਤਜੈ ਰਨ-ਖੇਤ ਪਲਾਵਹਿ?ਕੌਨ ਜੀਤ ਸ਼ੀਘਰ ਘਰ ਜਾਵਹਿ?॥੧੪॥ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਰੂਪ[6]। ਕਹੋ ਬਤਾਵਨਿ ਬਾਤ ਅਨੂਪ'। ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਜਲ ਫੇਰੇ[7]। 'ਕਹੌਂ ਬਾਕ ਸੁਨੀਅਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ॥੧੫॥ਖੇਲ ਅਨੇਕ ਰਚਹੁ ਮਨ ਭਾਇ।ਨਰ ਲੀਲਾ ਅਨੁਸਾਰਿ ਬਨਾਇ।ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਧੁਕੈਟਭ ਭਾਰੀ॥ ਬਿਧਿ ਸਹਾਇ ਹਿਤ[8] ਸੋ ਲਿਯ ਮਾਰੀ॥੧੬॥ਪੁਨ ਸਤਿਜੁੱਗ ਮਹਿ ਦਿਤੀ ਸੁ ਨੰਦ।ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਹਿਰਨਾਛ ਨਿਕੰਦ[9]।ਤ੍ਰੇਤੇ ਮਹਿਂ ਰਾਵਨ ਬਲਵਾਨਾ॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਤਪ੍ਯੋ ਮਹਾਨਾ ॥੧੭॥ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਘਾਲਿ ਘਮਸਾਨਾ॥ ਕੁੰਭਕਾਨ ਭ੍ਰਾਤਾ ਮਹੀਆਨਾ[10]। ਮੇਘਨਾਦ, ਅਤਿਕਾਇ[11] ਬਿਲੰਦੇ। ਸਭਿਨਿ ਸਮੇਤ ਬਿਨਾਸ਼ ਅਨੰਦੇ ॥ ੧੮ ॥ ਭਾਰਤ[12] ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਮਹਿਂ ਬਡ ਘਾਲਾ। ਜਰਾਸੰਧ ਤੇ ਆਦਿ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ਅਨ ਗਨ ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਸੰਘਾਰਾ॥ ਧਰਾ ਬਿਸਾਲ ਭਾਰ ਨਿਰਵਾਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਤਨ ਧਰ੍ਯੋ।ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਖਲ ਦਲ ਬਲ[13] ਹਰ੍ਯੋ। ਦਿਪਤ ਪ੍ਰਚੰਡ ਮਹਿਦ ਭੁਜ-ਦੰਡੇ। ਬਲ ਆਸ਼੍ਰੈ‡ ਰਿਪੁ ਗਨ ਕਰਿ ਖੰਡੇ[14]॥੨੦॥ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਜਿਸ ਤੇ ਡਰਪਾਏ। ਐਸੇ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ ਤੁਮ ਘਾਏ। ਕਲਿ ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ

[1]ਸ਼ੋਭਾ, ਉਪਮਾ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [3]ਰੌਲਾ; ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਕਰਕੇ। [4]ਬਾਈਧਾਰ। [5]ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਬਲ ਵੇਖੀਏ ਤੇ ਆਪਣਾ ਦਿਖਾਈਏ। [6]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਹੋ। [7]ਗੇਰਿਆ। [8]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ। [9]ਦਿੱਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਤੇ ਹਿਰਨਾਕਸ਼ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [10]ਵੱਡਾ। [11]ਰਾਵਣ ਦੇ ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤਿਕਾਇ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਛਮਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। [12]ਮਹਾਭਾਰਥ (ਦਾ ਜੁੱਧ)। [13]ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਦਲ ਦਾ ਬਲ। [14]ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

*ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ 'ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮ ਸੌਂ ਬਿਨ ਕਾਜਾ' ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਅਗਵਾਰੀ। ‡ਪਾ:-ਬਿਚ ਆਸ਼੍ਰੈ।

ਅਗਾਰੀ। ਕੋ ਸਮਾਨ ਹੁਇ ਸਕੈ ਤੁਮਾਰੀ ॥੨੧॥ ਜੱਛ ਸੁਰਾਸੁਰ ਆਦਿ* ਪ੍ਰਚੰਡ। ਸਭਿ ਪਰ ਅਹੈ ਆਪ ਕੋ ਦੰਡ। ਬਿਜੈ ਲੱਛਮੀ[1] ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ। ਸਦਾ ਬਸਹਿ, ਨਹੀਂ ਜਾਹਿ ਕਿਨਾਰੇ[2] ॥ ੨੨ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਮ੍ਰਿਗ ਜੋ ਸਗਰੇ ਕਾਨਨ। ਕੇਹਰਿ ਨਾਦਿ ਸੁਨਹਿਂ ਜਬਿ ਕਾਨਨ[3]।ਹੋਇਂ ਪਲਾਇਨ, ਸਮੁਖ ਨ ਆਨਨ[4]।ਗਰਜਤਿ ਬਲ ਤੇ ਸਮ ਤਾ ਆਨ ਨ[5]॥੨੩॥ਤਿਮ ਨਹਿਂ ਠਹਿ-ਰਹਿਂ ਜੰਗ ਪਹਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਤੁਮ ਭਾਜਹਿਂ ਲਾਜ ਬਿਸਾਰੀ'। ਏਵ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[6] ਕ੍ਰਿਪਾਲਹਿ ਸਾਥਾ[7]। ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਹਿ ਰਣ ਗਾਥਾ ॥ ੨੪ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਦ੍ਵੈ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਏ। ਧਰਹਿਂ ਉਤਾਇਲ ਬੰਦਨ ਗਾਏ[8]।'ਮਹਾਰਾਜ! ਸੁਨੀਐ ਸਭਿ ਗਾਥਾ। ਪਠਯੋ ਹੁਤੋ ਨਰ ਅਰਿ ਦਲ ਸਾਥਾ[9] ॥ ੨੫ ॥ ਸੋ ਤੂਰਨ ਹੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। [10]ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੋ ਕੂਚ ਕਰਾਯੋ। ਭੰਗਾਣੀ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੁੰਦਭੀ ਊਚ ਬਜਾਵਤਿ ॥੨੬॥ ਅਨ ਗਨ ਦਲ ਓਰੜ ਕਰਿ ਆਏ। ਚਹਿਂ ਰਾਵਰ ਸੋਂ ਜੰਗ ਮਚਾਏ। ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਮੈਂ ਚਢ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗ। ਸੁਧ ਹਿਤ ਆਯੋ ਤੂਰਨ ਸੰਗ[11]॥੨੭॥ਆਗੇ ਜਿਮ ਸਾਹਿਬ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਤਥਾ ਕਰਤਿਬੋ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਆਵੈ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਸਵਧਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ ॥੨੮॥ 'ਦਿਹੁ ਬਜਾਇ ਰਣ-ਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਤਯਾਰ ਹੋਇ ਜਿਸ ਤੇ ਦਲ ਸਾਰਾ'। ਤਤਛਿਨ ਅਪਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮੰਗਾਏ। ਤੁਰਤ ਦਾਸ ਲੇ ਪਾਸ ਟਿਕਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਭਗਵਤੀ ਮਨਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰੰਤਿ ਸਹਾਈ। ਹੀਰੇ ਕੰਚਨ ਮੁਸ਼ਟ ਜਰਾਊ। ਨਿਰਮਲ ਖਰ ਧਾਰਾ ਚਮਕਾਊ ॥ ੩੦ ॥ ਐਸੋ ਖੜਗ ਦੀਹ ਗਰ ਪਾਯੋ[12]।ਪੁਨ ਤਰਕਸ਼[13]ਨਿਜ ਹਾਥ ਉਠਾਯੋ। ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛ ਲਰਕਤੇ ਸੰਗ। ਦਿਢ ਦੀਰਘ ਖਰ[14] ਭਰੇ ਖਤੰਗ[15] ॥੩੧॥ ਗਰ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ਕਸਯੋ ਕਟਿ† ਸਾਥਾ। ਪੰਨਗ‡ਸਦਨ ਕਿਧੌਂ ਦੁਤਿ ਭਾਥਾ[16]। ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਗਹਯੋ ਨਿਜ

---

[1]ਜਿੱਤ ਦੀ ਦੇਵੀ। [2]ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। [3]ਜਦੋਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। [4]ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਮੂੰਹ (ਕਰਦੇ)। [5]ਉਸਦੇ ਸਮਾਨ ਬਲ ਨਾਲ ਹੋਰ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ ਗੱਜ ਸਕਦਾ। [6]ਮਹੰਤ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ। [8]ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ। [9]ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਵਿਚ। [10](ਤੇ ਨਰ ਇਹ ਖਬਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ)"। [11]ਛੇਤੀ ਨਾਲ। [12]ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਇਆ। [13]ਭੱਥਾ। [14]ਤਿੱਖੇ। [15]ਤੀਰ। [16]ਭੱਥੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾਨੋਂ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਆਇ। †ਪਾ:—ਸਬ। ‡ਪਾ:—ਪੰਕਤਿ।

ਹਾਥਾ। ਹਯ ਆਵਾਹਨ ਕੀਨਸਿ ਨਾਥਾ ॥੩੨॥ ਕੇਤਿਕ ਸੁਭਟ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਛੋਰੇ। 'ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ ਰੱਛਹੁ ਚਹੁੰ ਓਰੇ'। ਤਬਿ ਪਾਂਚਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਚਲਿ ਆਏ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਵਤਿ ਅੰਗ ਲਗਾਏ ॥ ੩੩ ॥ ਮਨੋ ਪੰਚ ਪਾਂਡਵ ਇਹ ਸੋਹੈਂ। ਰਣ ਕੇ ਹੇਤੁ ਚਢੇ ਬਡ ਰੋਹੈਂ। ਸੰਗੋ ਸ਼ਾਹ ਬਿਸਾਲ ਜਿਨਹੁੰ ਮੈਂ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਨਿਪੁਨ ਤਿਨਹੁੰ ਮੈਂ ॥੩੪॥ ਜੀਤਮੱਲ ਦੂਜੋ ਬਡ ਜੋਧਾ। ਰਿਪੁਗਨ ਮ੍ਰਿਗਨ,ਸ਼ੇਰ ਜਿਮ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਨਾਮ ਗੁਲਾਬ ਚੰਦ ਹੈ ਤੀਜੋ। ਜਿਹ ਸਮ ਤੁਪਕ ਹਤਹਿ ਨਹਿਂ ਬੀਜੋ[1] ॥੩੫॥ ਚਤੁਰਥ ਗੰਗਾਰਾਮ ਸੁਹਾਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਜੰਗ ਹਿਤ ਆਯੋ। ਪੰਚਮ ਚਢਯੋ ਮਾਹਰੀ ਚੰਦ। ਚਹਤਿ ਉਤਾਇਲ[2] ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਿਕੰਦ ॥੩੬॥ ਅਪਰ ਚਮੂੰ ਕੇਤਿਕ ਚਢਿ ਆਈ। ਸਭਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ।ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬੰਕੇ ਬੀਰ ਮਹਾਨਾ। ਸੁਭਟ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੭ ॥ 'ਭੰਗਾਣੀ ਗਾਡਯੋ ਰਣ ਥੰਭਾ। ਹਿਤ ਲਰਿਬੇ ਸੋ ਥਾਨ ਅਚੰਭਾ।ਉਤ ਤੇ ਕੂਚ ਕਰੇ ਰਿਪੁ ਆਏ।ਇਤ ਤੇ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਅਗੁਵਾਏ ॥੩੮॥ ਰੋਕਹੁ ਆਗਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੇਰਾ।ਤਹਿਂ ਘਾਲੋ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ'। ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ਹੁਕਮ ਗੁਰ ਸੁਨਿਕੈ। ਉਰ ਉਤਸਾਹ ਵਧਯੋ ਹਿਤ ਰਣ ਕੈ ॥ ੩੯ ॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ਕਯਾ ਅਹੈਂ ਪਹਾਰੀ। ਠਹਿਰ ਨ ਸਕਹੈਂ ਜੰਗ ਮਝਾਰੀ। ਇਕਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਏ ਤੋ ਕਹਾਂ। ਮ੍ਰਿਗ ਸਮ ਚਲਹਿਂ ਸ਼ੇਰ ਪਿਖਿ ਮਹਾਂ' ॥੪੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਮਨਯੋ ਦਿਸ਼ਿ ਰਣ ਖੇਤ। ਜਹਿਂ ਭੰਗਾਣੀ ਕੀਨਿ ਸੰਕੇਤ[3]*। ਕਿਤਿਕ ਚਮੂੰ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਚਢੀ।ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਬਡੀ ॥੪੧॥ ਪਾਂਚਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਕੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗ। ਚਲੇ ਚਲਾਵਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ। ਰੋਕਯੋ ਜਾਇ ਭੰਗਾਣੀ ਆਗਾ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਭੇਰ ਪਰਨ ਤਬਿ ਲਾਗਾ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਫ਼ੌਜ ਚੜ੍ਹਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਣ ਸਮਾਜ ਕਰਿ ਤਯਾਰ।ਭਏ ਅਰੋਹਨ ਬਾਜ ਪਰ ਪ੍ਰਥਮ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਚਲੇ ਜੰਗ ਸੌਂਹੇ ਭਗੌਤੀ[4] ਮਨਾਈ। ਸਜ਼ੋਰੰ ਦੁਹਰੋਬਾਨ[5] ਧੌਂਸੇ ਲਗਾਈ। ਉਠੀ ਬੰਬ[6]

[1]ਦੂਜਾ। [2]ਛੇਤੀ। [3](ਭੰਗਾਣੀ ਜਿੱਥੇ) ਥਾਂ ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [4]ਭਗੌਤੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਭਗੌਤੀ ਦੇ ਥੰਡੇ ਵਾਲੇ' ਅਸਿਧੁਜ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਜ ਤੋਂ ਕਈ ਵੇਰ ਤਾਜਦਾਰ= ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ। (ੲ) ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ (ਜੋ ਭਗਵੰਤ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੈ)। [5]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ। [6]ਅਵਾਜ਼।

*ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗਾਣੀ ਪਰ ਪਹਿਲੋਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਊਚੀ ਗਣੈ ਸੈਲ ਗਾਜੇ[1]। ਮਹਾਂਬੀਰ ਬੰਕੇ ਸਭੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਾਜੇ॥ ੨ ॥ ਰਿਦੈ
ਉਤਸਾਹਿ* ਤੁਰੰਗੀ ਅਰੋਹੇ।ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਚਾਲੇ ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਸੌਂਹੇ[2]। ਉਠੀ ਧੂਰ
ਪੂਰਿ ਨਭੰ ਛਾਇ ਲੀਨਾ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੰ ਨ ਦੀਸੈ ਰਵੰ[3] ਢਾਂਪ ਲੀਨਾ॥੩॥ ਬਧੇ
ਢੂੰਗ[4] ਚੌਂਪੇ ਚਲਾਕੀ ਦਿਖਾਵਹਿਂ। ਚਲੇ ਗੋਲ[4] ਆਗੇ ਕਿਕਾਨੈ ਕੁਦਾਵੈਂ।
ਬਕੈਂ ਬੀਰ ਊਚੇ ਸੁ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਸੁਨਾਵਹਿਂ 'ਪਹਾਰੀ ਸੰਘਾਰਾ'
॥੪॥ਬਡੇ ਬੇਗ ਸੋਂ ਬਾਯੁ ਜੈਸੇ ਬਹੰਤੀ[5]।ਤਥਾ ਸੈਨ ਸਾਰੀ ਸੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰੰ ਚਲੰਤੀ।
ਜਥਾ ਮੇਘ ਵੁੱਠੇ[6] ਹੜੰ ਨੀਰ ਚਾਲੇ। ਪਰਾ ਬਾਂਧਿ[7] ਤੈਸੇ ਚਮੂੰ ਬੇਗ ਨਾਲੇ॥
੫॥ ਭਏ ਸੌਨ[8] ਆਛੇ ਬਿਜੈ ਦੇਨ ਵਾਰੇ। ਬਹੀ ਪੌਨ ਪੀਛੇ ਰਿਦੇ ਮੋਦ ਧਾਰੇ।
ਭੁਜਾਦੰਡ ਦੋਨੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਫਰੰਕੇ।ਮ੍ਰਿਗੀ ਮਾਲ ਦਾਏਂ ਪਲਾਈ ਅਤੰਕੇ[9]॥੬॥
ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਚਾਲੇ ਪਹੂੰਚੇ ਭੰਗਾਣੀ। ਦਯਾਰਾਮ ਦੇਖੀ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਵਖਾਣੀ।
'ਪਿਖੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੈਨਾ ਪਰਾ[10] ਬਾਂਧਿ ਠਾਢੀ।ਇਤੈਆਪਨੀ ਜੰਗ ਕੀ ਚੌਂਪ ਬਾਢੀ
॥੭॥ਪਠਾਣੈਂ ਚਮੂੰ ਧਾਮ ਜਾਨੈਂ ਬਹਾਨੇ[11]। ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਰਾਜਾਨ ਬੈਰੀ[12]
ਮਹਾਨੇ।ਦਿਸ਼ਾ ਦਾਹਿਣੀ ਗੋਲ ਬਾਂਧੇ ਖਰੇਹੈਂ।ਸਲੂਣੈ ਹਰਾਮੀਕੋ ਕਾਰਜਕਰੇ
ਹੈਂ ॥੮॥ ਚਹੈਂ ਆਪਕੇ ਸਾਥ ਮਾਂਡੇ ਲਰਾਈ[13]। ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖੀ ਨਹੀਂ
ਲਾਜ ਆਈ।ਸਭੋਂ ਕੇ ਪਿਛਾਰੀ ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਠਾਂਢਾ। ਨਹੀਂ ਅੱਗ੍ਰ ਆਵਾ ਰਿਦੈ
ਤ੍ਰਾਸ ਬਾਢਾ॥੯॥ਹਰੀਚੰਦ ਰਾਜਾ ਹੰਡੂਰੀ ਸੁ ਜੋਧਾ। ਚਹੈ ਜੰਗ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰ ਮੈਂ
ਠਾਂਢਿ ਕ੍ਰੋਧਾ।ਬਡੀਬਾਨ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਜਿਸੀ ਪਾਸ ਆਵੈ।ਲਗੈ ਅੰਗ ਜਾਂਕੇ ਤਿਸੀ
ਕਾਲ ਘਾਵੈ[14]॥੧੦॥ਮਹਾਂ ਸੂਰ[15] ਹੰਕਾਰ ਧਾਰੀ ਉਦਾਰਾ। ਲਖੈ ਓਜ ਜਾਂਕੋ
ਗਿਰਿ ਦੇਸ਼ ਸਾਰਾ[16]।ਕਈਬਾਰ ਰਾਜਾਨਸੋਂ ਮੇਲ ਮੇਰਾ[17]।ਸਰਾਹਨੋ ਸਭੈਬੀਰ
ਬਾਂਕੋ ਬਡੇਰਾ' ॥੧੧॥ ਦਯਾਰਾਮ ਭਾਖੀ ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਸਾਰੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਠਾਂਢ ਹ੍ਵੈ
ਕੈ ਬਿਲੋਕੀ ਅਗਾਰੀ। ਇਤੀ ਬੇਰ ਬੀਤੇ[18] ਬਡੋ ਟੋਲ ਆਯੋ। ਤੁਰੰਗੈਂ
ਚਲੰਤੀ ਸੁ ਨਾਦੰ ਉਠਾਯੋ॥੧੨॥ਤਬੈ ਨੰਦ ਚੰਦੰ ਭਨ੍ਯੋ ਹਾਥ ਬੰਦੀ।'ਮਹਾ-
ਰਾਜ!ਦੇਖਹੁ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦੰ।ਅਹੈਂ ਕੌਨ ਆਏ ਸੁ ਜਾਨੇ ਨ ਜਾਈਂ। ਚਮੂੰ

---

[1]ਗੂੰਜ ਉਠੇ। [2]ਜੰਗ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। [3]ਸੂਰਜ। [4]ਟੋਲੇ। [5]ਜਿਵੇਂ ਵਾਯੂ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਗਦੀ ਹੈ। [6]ਵਰਖਣ ਤੇ। [7]ਪਰ੍ਹੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। [8]ਸ਼ਗਨ। [9]ਡਰਦੀ ਹੋਈ। [10]ਕਤਾਰ। [11]ਘਰ ਜਾਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ। [12]ਵੈਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਆ ਮਿਲੀ ਹੈ। [13]ਲੜਾਈ ਕਰਨੀ। [14]ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [15]ਸਰਮਾ। [16]ਪਹਾੜੀ ਦੇਸ਼ ਸਾਰਾ। [17]ਮੇਰਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। [18]ਇੰਨੀ ਦੇਰ ਜਦ ਬੀਤੀ ਤਾਂ......।

*ਪਾ:-ਉਤਸਾਹਿ।

ਸੈਲਨਾਥਾਨ ਕੀ ਮਾਰਿ ਘਾਈ[1]॥੧੩॥ਕਿਸੂ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੈ ਔਰ ਕੋਈ। ਦਿਸ਼ਾ ਹੈ ਹਮਾਰੀ ਚਹੈ ਅੱਗ੍ਰ ਢੋਈ[2]। ਪਰ੍ਹਾ ਏਕ ਪਾਸੇ ਖਰੇ ਜੰਗ ਮੰਡੋ[3]। ਪਹਾਰੀ ਰਿਪੂ ਪੈ ਤੁਰੰਗਾਨ ਛੰਡੋ'॥੧੪॥ਪ੍ਰਭੂ ਡੀਠਡਾਰੀ ਬਿਲੋਕੇਸਿਪਾਹੀ। ਤਬੈ ਏਕ ਧਾਯੋ ਚਲਯੋ ਆਇ ਪਾਹੀ[4]। ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਕਰੀ ਤਾਂ[5] ਸਲਾਮੰ। ਕਹਯੋ 'ਸ਼ਾਹਿ ਬੁੱਧੂ ਸੁ ਜੋਧਾ ਤਮਾਮੰ॥ ੧੫ ॥ ਮੁਰੀਦੰ ਸਕੇਲੇ ਸਭੈ ਸਾਤ ਸੈਯਾਂ[6]।ਅਹੈਂ ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰੰ ਨਿਜੰ ਸੰਗ ਭੈਯਾ[7]।ਗੁਰੂ ਸੇਵ ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਰੰ ਆਨਿ ਹੋਯੋ। ਪਰ੍ਹਾ ਬੰਧਿ ਠਾਂਢੋ ਚਹੈ ਜੰਗ ਜੋਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਭਏ ਲੋਨ ਖੋ ਕੈ ਹਰਾਮੀ ਪਠਾਨੰ।ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਸਾਰੀ ਸੁ ਹੈਫੰ ਬਖਾਨੰ[8]। ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਤੇ ਆਨਿ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵਾ। ਉਪਾਲੰਭ ਕੋ ਨ ਸਹਯੋ ਵਾਹਿ ਖੋਵਾ[9]॥੧੭॥ ਸੁਨਯੋ ਆਵਨੰ ਜੰਗ ਮੇਲਾ ਕਰਾਲਾ[10]। ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨੇ ਪਿਖੇ ਬੀਰ ਜਾਲਾ[11]।ਉਤੇ ਸ਼ਾਹ ਸੰਗੋ ਸੁ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਘਾਲੇ। ਤਜੈ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੋਰੀ ਰਿਪੂ ਘਾਵ ਡਾਲੇ ॥ ੧੮ ॥ ਭਯੋ ਨਾਦ ਭਾਰੀ ਇਕੰਬਾਰ ਐਸੇ। ਤਪੈ ਰੇਤ ਤੇ ਧਾਨ ਭੂਜੰਤਿ ਜੈਸੇ। ਤੁਰੰਗਾਨ ਕੋ ਛੇਰਿ ਛੋਰੇਤੁਰੰਗ।ਛਿਰੇ ਜੰਗ ਤੇ ਅੰਗਲਾਗੈ ਤ ਭੰਗਾ[12]॥੧੯॥ਵਡੇਸ਼ਾਹ ਪਾਛੇ ਬਿਲੋਕੀ ਲਰਾਈ।ਹਰੀਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਜੈਸੇ ਲਗਾਈ[13]।ਭਨਯੋ ਮਾਨ ਸੰਗੀ 'ਗੁਰੂ ਸੈਨ ਭਾਰੀ।ਕਹਾਂ ਤੇ ਬਟੋਰੀ ਸਮੂਹੰ ਨਿਹਾਰੀ॥੨੦॥ ਹੁਤੇ ਪਾਂਚ ਸੈ ਖਾਨ ਸੋ ਛੋਰਿ ਆਏ। ਹਮਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਹੋਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰੰ ਚਲਾਏ।ਅਬੈ ਹੋਇ ਆਗੈ ਕਰੋ ਜੰਗ ਭਾਰਾ। ਪ੍ਰਹਾਰੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਤੇ ਲੋਹ ਧਾਰਾ' ॥੨੧॥ਹਰੀ-ਚੰਦ ਬੋਲਯੋ 'ਪਠਾਨੰ ਮਹਾਨਾ। ਗੁਰੂ ਭੇਤ ਸਾਰੋ ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਾਨਾ। ਕਰੀ ਮਾਫ ਲੂਟੰ ਕਹੈਂ ਸੋ ਬਨਾਈ।—ਬਿਨਾ ਆਨ ਸੈਨਾ, ਹਮਾਰੀ ਲਰਾਈ ॥ ੨੨॥ਸਹੀ ਨਾਂਹਿ ਜਾਵੈ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਕੈਸੇ[14]।ਸਬਿੱਦ੍ਯਾ ਅਗਾਰੀ ਅਬਿੱਦ੍ਯਾਹਿ ਜੈਸੇ[15]। ਪੁਰਾ ਜੰਗ ਖਾਨਾਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਲੀਜੈ[16]। ਪੁਨੰ ਸੈਨ ਸਾਰੀ ਲਰੈ,

[1]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਮਾਰ ਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। [2]ਅੱਗੇ ਢੁਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਕਤਾਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜੰਗ ਰਚਿਆ ਹੈ। [4]ਪਾਸ। [5]ਤਿਸ ਨੇ। [6]ਸੱਤ ਸੌ। [7]ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਨ (ਉਹ ਬੀ) ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲਏ। (ਅ) ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਭਰਾ ਨਾਲ ਹਨ [ਦੇਖੋ ਖਾ: ਤ੍ਵਾ:]। [8]ਭਾਵ ਧਿਕਾਰ ਪਾਈ (ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ)। [9]ਉਲਾਂਭੇ ਨੂੰ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ (ਉਲਾਂਭਾ) ਲਾਹ ਦਿਤਾ ਹੈ। [10]ਜੰਗ ਦੇ ਭਯਾਨਕ ਸਮੇਂ (ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ) ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣਿਆ। [11]ਬਹੁਤੇ। [12]ਜੰਗ ਛਿੜੇ ਤੇ ਹੀ ਜਿਸ ਅੰਗ ਵਿਚ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸ (ਅੰਗ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [13]ਜੈਸੇ (ਲੜਾਈ) ਛੇੜੀ ਹੈ। [14]ਹੋਰ ਫੌਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਕੇਵਲ) ਸਾਡੀ ਲੜਾਈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਹੀ (ਝੱਲੀ) ਜਾਵੇਗੀ। [15]ਜਿਵੇਂ ਵਿਦਿਆਵਾਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ (ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ)। [16]ਪਹਿਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਜੰਗ ਦੇਖ ਲਓ।

ਧੀਰ ਕੀਜੈ'॥੨੩॥ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਮਾਨੀ ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਭਾਈ[੧]।ਲਿਯੋ ਭੀਖਨੰਖਾਨ ਤੀਰੰ ਬੁਲਾਈ । ਅੰਗਾਰੀ ਖਰੋ ਦੇਖਿ ਕੈ[੨] ਭੂਪ ਬੋਲ੍ਯੋ। 'ਕਹਾਂ ਦੇਰਿ ਕੀਨੀ, ਖਰੇ ਦੇਖਿ ਓਲਾ[੩]॥੨੪॥ਅਹੈ ਮਾਫ ਲੂਟੰ ਕਰੋ ਜੰਗ ਭਾਰਾ। ਬਟੋਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅਨੇਕੰ ਪ੍ਰਕਾਰਾ[੪] । ਨਹੀਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਤਿਨੈ ਬੀਚ ਕੋਊ । ਹਤੋ ਏਕ ਬਾਰੀ ਚਲੈ ਭਾਜ ਸੋਊ ॥ ੨੫॥ਬਡੋ ਦਰਬ ਕੋ ਸੰਗ ਲੈ ਲੂਟ ਸਾਰੋ[੫] । ਧਨੀ ਹੋਇ ਭਾਰੇ ਨਿਕੇਤੈਂ[੬]ਸਿਧਾਰੋ'[੭]। ਸੁਨੀ ਭੀਖਨੰਖਾਨ ਮਾਨੀ ਸੁ ਬਾਨੀ।ਚਲ੍ਯੋ ਜੰਗ ਸੌਹੇਂ ਮ੍ਰਿਤੰ ਨਿਯਰਾਨੀ ॥ ੨੬ ॥ ਪਠਾਣੀ ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਲੀਨੀ ਹਕਾਰੇ।ਕਹ੍ਯੋ 'ਹੇਲ ਕੀਜੈ' ਲਿਜੈ ਅੱਗ੍ਰ ਮਾਰੇ । ਪਲਾਵੈ ਇਕੰ ਬਾਰ ਪੀਛੈ ਸਿਧਾਰੋ। ਪੁਰੰ' ਪਾਂਵਟਾ ਜਾਤਿ ਹੀ ਲੂਟ ਮਾਰੋ ॥ ੨੭ ॥ ਜਥਾ ਸੈਨ ਸੰਚੀ ਸਮੂਹੰ ਗਵਾਰਾ[੮]। ਤਥਾ ਜਾਨਤੇ ਹੋਇ ਹਾਰੇ ਬਿਚਾਰਾ[੯]'। ਇਮੰ ਭਾਖਤੋ ਜੰਗ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਆਯੋ। ਜਿਤੇ ਖਾਨ ਸੰਗੀ ਸਭੈ ਸੰਗ ਲ੍ਯਾਯੋ॥੨੮॥ ਕਰ੍ਯੋ ਭੇਰ ਗਾਢੇ ਤਜ੍ਯੋ ਬਾਨ ਗੋਰੀ । ਹਯੰ ਫੇਰਿ ਕੇ ਧਾਇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਠੌਰੀ।ਤਬੈ ਨੰਦਚੰਦੰ ਪ੍ਰਭੂ ਸੰਗ ਬੋਲ੍ਯੋ। 'ਦਲੰਖਾਨ ਢੂਕ੍ਯੋ, ਫਿਰੰ ਜੰਗ ਤੋਲ੍ਯੋ[੧੦] ॥ ੨੯ । ਇਤੇ ਆਪ ਭਾਖੋ ਰੁਕੇ[੧੧] ਜਾਇ ਆਗਾ।ਹਤੌਂ ਖਾਨ ਦ੍ਰੋਹੀਨ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਲਾਗਾ[੧੨]।ਖਰੇ ਆਪ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਤਮਾਸ਼ਾ । ਛੁਟੇ ਤੀਰ ਗੋਰੀ ਰਿਪੂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਾਸ਼ਾ' ॥ ੩੦ ॥–ਲਰੈਂ ਖਾਨ ਆਈ[੧੩]–ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਕਾਨੰ । ਦਈ ਫੇਰ ਆਗ੍ਯਾ 'ਬਨੋ ਸਾਵਧਾਨੇ । ਦਯਾਰਾਮ ਕੋ ਸੰਗ ਲੀਜੈ ਬੁਲਾਈ' । ਦਊ ਬੀਰ ਬੰਕੇ ਚਲੇ ਸਾਮੁਹਾਈ ॥ ੩੧॥ਧਰੇ ਚਾਂਪ ਹਾਥੰ ਰਿਦੇ ਚੌਂਪ ਸੰਗਾ।ਸਰੰ ਸੰਧਿ ਐਂਚੇ ਹਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅੰਗਾ। ਸੁਬੇਗੰ ਚਲੈਂ ਸ਼ੂਕ ਐਸੇ ਬਿਲੋਕੈਂ[੧੪]। ਉਡੈਂ ਪੰਖ ਸੋਂ ਨਾਗ ਦੌਰੈਂ ਅਰੋਕੈਂ[੧੫] ॥ ੩੨ ॥ਤਨੰ ਖਾਨ ਬੀਧੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਸੁ ਧਾਈ।ਗਿਰੇ ਘਾਇ ਲਾਗੇ[੧੬]ਤਿਨੌ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਪਾਈ । ਤਹਾਂ ਲਾਲਚੰਦੰ ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਠਾਂਢੇ । ਹੁਤੋ ਮਾਹਿਖੀਪਾਲ[੧੭] ਕੋ ਚਾਵ

[੧]ਚੰਗੀ ਲਗੀ। [੨]ਭੀਖਨ ਖਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਖਲੋਤਾ ਵੇਖਕੇ ।[੩]ਭਾਵ ਲੁਕਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ।[੪]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਲੋਕੀਂ) । [੫]ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਹੈ ਸਾਰਾ ਲੁੱਟ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਲਓ। [੬]ਘਰਾਂ ਨੂੰ।[੭]ਪਹਿਲੇ (ਅ) ਸ਼ਹਿਰ। [੮]ਗਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [੯]ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਏਹ ਵਿਚਾਰੇ ਹਾਰ ਜਾਣਗੇ। [੧੦]ਫਿਰਕੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਜਾਚਦਾ ਹੈ [੧੧]ਰੋਕੀਏ। [੧੨]ਮੈਂ ਮਾਰਾਂ ਖਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਨਿਮਕਹਰਾਮੀ ਦਾ)। [੧੩]ਆਕੇ ਖਾਨ ਲੜਦੇ ਹਨ। [੧੪]ਐਉਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [੧੫](ਮਾਨੋਂ) ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਗ ਉਡਦੇ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਦੌੜ (ਚਾਲ) ਅਰੋਕ ਹੈ। [੧੬]ਜੇਹੜੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ ਡਿੱਗੇ। [੧੭]ਮਹੀਆਂ ਦਾ ਪਾਲਕ।

ਬਾਢੇ॥੩੩ ॥ ਬਡੋ ਜੋਰ ਜਾ ਮੈਂ, ਕਰੈ ਜੋਰਿ ਭਾਖਾ[1] । 'ਦਿਜੈ ਨਾਥ ਆਗਯਾ ਮਹਾਂ ਮੋ ਭਿਲਾਖਾ[2] । ਜਹਾਂ ਪੰਚ ਭ੍ਰਾਤਾ ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਘਾਲਾ । ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕੈ ਮੈਂ ਹਤੌਂ ਖਾਨ ਜਾਲਾ[3]' ॥੩੪॥ ਹਸੇ ਦੀਨ ਬੰਧੂ ਕਹਯੋ 'ਧਾਇ ਜਾਵੋ। ਹਤੌ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਪਠਾਨੰ ਪਲਾਵੋ'। ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਸ਼੍ਰੋਨੰ ਚਲਯੋ ਚੌਂਪ ਸੰਗ। ਸੰਭਾਰੇ ਕਦੰਡੰ[4] ਕੁਦਾਯੋ ਤੁਰੰਗਾ ॥ ੩੫ ॥ ਕੁਪਯੋ ਲਾਲਚੰਦੰ ਕਿਧੋ ਲਾਲ ਰੂਪੰ। ਜਿਨੈ ਰੀਜਧੇ ਗਰਬ ਸਿੰਘੰ ਅਨੂਪੰ[5] । ਜਹਾਂ ਸ਼ਾਹਿ ਸੰਗੋ ਖਰੋ ਤੀਰ ਮਾਰੈ। ਤਹਾਂ ਹੋਇ ਆਗੈ ਪਠਾਨੰ ਬੰਗਾਰੈ॥੩੬॥ਬਡੇ ਓਜ ਤੇ ਬੋਲਿ ਐਸੇ ਸੁਨਾਯੋ। ਮਨੋ ਮ੍ਰਿਗ ਪੁੰਜਾਨ ਮੈਂ ਸ਼ੇਰ ਆਯੋ। ਭਯੋ ਕੋਪ ਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗੀ ਸਰੀਰੰ। ਕੁਦੰਡੰ ਕਠੋਰੰ ਖਿਚੇ ਛੋਰਿ ਤੀਰੰ॥੩੭॥ ਗਿਰੇ ਖਾਨ ਕੇਤੇ ਹਯੰ ਛੂਛ ਛੋਰੇ। ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਕੇ ਬੀਰ ਅੰਗਾਨਿ ਫੋਰੇ।ਚਲੀ ਲੋਹ ਧਾਰਾ ਕਰੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੇ। ਰਿਦੇ ਭੀਰੁ[6] ਕੇਤੇ ਚਲੇ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਕੁਪਯੋ ਮਾਹਰੀਚੰਦ ਜੋਧਾ ਬਡੇਰਾ। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਰਿਪੂ ਸੈਨ ਮੈਂ ਸਰਬ ਹੇਰਾ। ਮਹਾਂਤੇਜ* ਘੋਰਾ ਬਰਯੋ ਬੀਚ ਜਾਇ। ਹਤੇ ਏਕ ਦੋ ਖਾਨ ਭੂ ਮੈਂ ਗਿਰਾਇ॥੩੯॥ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਖਾਨਬਾਨੰ ਕਮਾਨਾ। ਸੰਭਾਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਮਹਾਂ ਤਾਨ ਤਾਨਾ[7] । ਹਯੰ ਕੀ ਚਲਾਕੀ ਇਤੈ ਉੱਤ ਜਾਵੈ। ਰਿਪੂ ਘਾਵ ਕੌ ਦੇਖਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰੰ ਬਚਾਵੈ ॥ ੪੦ ॥ ਘਿਰਯੋ ਬੀਚ ਖਾਨੰ ਰਣੰ ਰੰਗ ਰੁੱਝਯੋ। ਭਯੋ ਸਾਮੁਹੇ ਸੋ ਝਟਾਪੱਟ ਜੁੱਝਯੋ। ਪਿਖਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਸੰਗੋ ਰੁਕਯੋ ਭ੍ਰਾਤ ਏਕੋ। ਖਤੰਗੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਪਠਾਨੰ ਅਰੇ ਕੋ[8]॥੪੧॥ ਲਿਯੇ ਸੈਨ ਕੋ ਸੰਗ ਹੇਲਾ ਸੁ ਘਾਲਾ। ਛੁਟੇ ਤੀਰ ਗੋਰੀਨ ਰੌਰੰ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਿਤੇ ਖਾਨ ਮਾਰੇ ਕਿਤੇ ਭਾਜ ਚਾਲੇ। ਮਿਲਯੋ ਮਾਹਰੀ ਚੰਦ ਆਪਾ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਲਪ ਘਾਵ ਹਯ ਕੌ ਲਗੇ ਮਿਲਯੋ ਚਮੂੰ ਮਹਿਂ ਆਇ[9] । ਮਾਰ ਪਠਾਨਿਨ ਕੌ ਤਬੈ ਪ੍ਰਥਮ ਫਤੇ ਕੋ ਪਾਇ॥੪੩॥ਬਹੁਰ ਥਿਰੇ ਸਨਮੁਖ ਹਤੇ ਗਨਗੋਰੀ ਅਰੁਬਾਨ।ਦੁਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿਤੇਛੂਟੈਂਲਗੈਂ,ਹੋਨਿਲਗਯੋਘਮਸਾਨ॥੪੪॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੫॥

੨੬. [ਬੁੱਧੁਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਜੰਗ। ਇਕ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਹਤੇ ਪਠਾਨ ਰਨ ਪੁਨ ਆਯੋ[10] ਸਵਧਾਨ।ਦੇਖਿ ਸਭੈ

[1]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਆਖਿਆ। [2]ਮੇਰੀ ਬੜੀ ਇੱਛਾ ਹੈ। [3]ਬਹੁਤੇ। [4]ਧਨੁਖ। [5]ਜਿਸਨੇ ਅਨੂਪਮ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [6]ਕਾਇਰ। [7]ਤਾਨ ਤਾਨ ਕੇ। (ਅ) ਬੜੇ ਬਲ ਨਾਲ ਤਾਣਕੇ। [8]ਅੜ ਰਹੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਤੀਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [9](ਮਾਹਰੀ ਚੰਦ) ਆ ਮਿਲਿਆ। [10]ਮਾਹਰੀ ਚੰਦ ਆਯਾ। *ਪਾ:-ਮਹਾਰਾਜ।

ਬਿਸਮੈ ਰਹੇ,ਗਯੋ ਬੀਰ ਤੇ ਜਾਨ[੧] ॥੧॥ ਪਾਧੜੀਛੰਦ॥ ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਖੈ ਲੈ ਸੁਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ॥ਰੁਪ ਰਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਬੁੱਧੂ ਬਿਲੰਦ॥ ਜੋ ਹੁਤੀ ਛੇਰ[੨] ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਕੇਰ। ਛੇਰਤਿ ਤੁਰੰਗ ਤਿਨ ਰਖੀ ਘੇਰ ॥੨॥ ਨਹਿੰ ਆਨ ਥਾਨ ਦੀਨੇ ਸੁ ਜਾਨਿ[੩]।ਛੋਰੰਤਿ ਬਾਨ ਧਨੁ ਤਾਨ ਤਾਨ॥ਬਹੁ ਮਚ੍ਯੋ ਰੌਰ ਬਕ[੪]"ਮਾਰ ਮਾਰ"। ਹੱਥਯਾਰ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਹਾਰ ਡਾਰਿ॥ ੩ ॥ ਬਹੁ ਬਜਤਿ ਦੁੰਦਭੀ ਦਿਸ਼ਨਿ ਦੋਇ। ਗਨ ਭੇਰਿ ਭੁੰਕਾਰਨ ਸ਼ਬਦ[੫] ਹੋਇ। ਭਟ ਛੇਰਨ ਅੱਗ੍ਰ[੬] ਬਜੰਤਿ ਢੋਲ॥ਭਟ ਪਰੇ ਧਾਇ ਬਡ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ॥੪॥ਇਕ ਬਾਰਿ ਪਰੇ ਗਨ ਗਿਰਨ ਲੋਕ[੭]। ਗਨ ਗਿਰਨ ਲਗੇ ਕਰਿ ਢੂਕ ਢੋਕ[੮]। ਗੁਲਕਾਨ ਕੇਰਿ ਬਰਖਾ ਹੁਵੰਤਿ। ਘਨ ਦੋਇ ਮਨੋ ਕਰਕਾ ਪਰੰਤਿ[੯] ॥ ੫ ॥ ਛਿਤ ਸ਼੍ਰੋਨਤ ਬਿਥਰ੍ਯੋ ਰੰਗ ਲਾਲ। ਬਹੁ ਮਰੇ ਹੇਰਿ ਗ੍ਰਿੱਝੈਂ ਬਿਸਾਲ॥ਭਰਮੀ ਅਨੇਕ ਨਭ ਆਇ ਆਇ॥ਗਨ ਰਟੈਂ ਨਾਦ ਪਲ[੧੦]ਖਾਇ ਖਾਇ॥੬॥ਗਿਰ ਲੋਕਨ ਕਿਯ ਹੇਲਾ ਕਰਾਲ॥ਰੁਪ ਰਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਬੁੱਧੂ ਬਿਸਾਲ॥ ਸਭਿ ਲੀਨਿ ਝਾਲ[੧੧] ਪਗ ਨਾਂਹਿ ਹਾਲ[੧੨]।ਸਭਿ ਲੇ ਮੁਰੀਦ ਪਰਹਾਰ ਡਾਲਿ[੧੩]॥੭॥ਬਹੁਹਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਲਿਯ ਜੰਗ ਤੋਲ[੧੪]। ਕਰਿ ਹਲਾਹੂਲ ਬਹੁ ਰੋਲ ਝੋਲ। ਸੁਤ ਚਤਰ ਪੀਰ ਲੇ ਧਾਇ ਜਾਇ। ਗੁਲਕਾਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰਖਾ ਕਰਾਇ॥੮॥ਤਬਿ ਝਟਾ ਪੱਟ ਗਿਰ ਪਰੇ ਸੂਰ। ਬਹੁ ਮਰੇ ਪਹਾਰੀ ਮਿਲੇ ਧੂਰ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੇਰਿ ਹੇਤੁ[੧੫]। ਬਹੁ ਕਰ੍ਯੋ ਓਜ ਰੁਪਿ ਜੰਗ ਖੇਤ[੧੬] ॥ ੯ ॥ ਪੁਨ ਧਾਇ ਕੀਨਿ ਹੇਲਾ ਕਰਾਲ॥ਲਰਿ ਮਰੇ ਮਾਰ ਕਰਿ ਭਟਨ ਜਾਲ[੧੭]। ਕਰਵਾਰ ਨਿਕਾਰਿਯ ਏਕ ਵਾਰ। ਗਿਰ ਨਰਨ ਨਿਕੰਦਤਿ ਵਾਰ ਵਾਰ॥੧੦॥ਨਹਿੰ ਜਮੇ ਪਾਇ ਚਾਲੇ ਪਲਾਇ॥ਗਿਰ ਤਰੁਨਿ ਓਟ[੧੮]ਆਪਾ ਬਚਾਇ॥ਤਬਿ ਪਿਖਿ ਗੁਲੇਰੀਆ ਨ੍ਰਿਪ

---

[੧]ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਕਿ ਮਾਹਰੀ ਚੰਦ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਸੁਧ ਪਾਠ 'ਜ੍ਵਾਨ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [੨]ਇਹ ਬਾਕਾਇਦਾ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਗਿਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਾਹ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਲੜਾਕੇ ਜੁੱਧ ਵੇਲੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਅਜ ਕਲ ਰੀਜ਼ਰਵ ਸੈਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [੩]ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ। [੪]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੫]ਭੇਰੀਆਂ ਦੇ ਵੱਜਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। [੬]ਵਹੀਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ। [੭]ਬਹੁਤੇ ਪਹਾੜੀਏ ਲੋਕੀਂ। [੮]ਢੁਕ ਕੇ ਮੇਲ ਕੀਤਾ। [੯]ਦੋ ਬਦਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾਨੋ ਓਲੇ(ਗੜੇ)ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [੧੦]ਮਾਸ। [੧੧]ਝੱਲ ਲਿਆ। [੧੨]ਨਾ ਹਿੱਲਿਆ। [੧੩]ਵਾਰ ਕੀਤੇ। [੧੪]ਸੰਹਾਰ ਲਿਆ। (ਅ) ਸਾਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਆ। [੧੫]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿਖਾਵਣ ਵਾਸਤੇ। [੧੬](ਬੁਧੂ ਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਅੜਕੇ। [੧੭]ਸਾਰੇ। [੧੮]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ।

ਗੁਪਾਲ। ਤਿਤ ਗਯੋ ਧਾਇ ਲੇ ਭਟਨਿ ਜਾਲ ॥ ੧੧ ॥ ਗੁਲਕਾਨਿ ਪੁੰਜ ਬਰਖਾ ਸੁ ਕੀਨਿ।ਬਕਿ 'ਮਾਰ ਮਾਰ' ਬਡ ਓਜ ਦੀਨਿ।ਸੁਤ ਚਤੁਰ ਪੀਰ ਕੇ ਬਲਿ ਬਿਸਾਲ। ਹੁਇ ਖਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਪਿਖਿ ਕੈ ਗੁਪਾਲ॥੧੨॥ ਸ਼ਲਖੈਂ ਤੁਫੰਗ ਗੁਲਕਾਨ ਕੇਰਿ। ਗਿਰ ਨਰਨਿ[1] ਮਾਰਿ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਦਿਲੇਰ। ਤਿਨ ਸੰਗ ਮੁਰੀਦ ਜਿ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਸਭਿ ਕੁਪੇ ਕੀਨਿ ਨੰਗੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ॥ ੧੩ ॥ ਰਿਸ ਕਰਿ ਗੁਪਾਲ ਊਚੇ ਕਹੰਤਿ।'ਕਿਮ ਭਾਜ ਪਾਇ ਚਾਲੇ ਡਰੰਤਿ? ਅਬਿ ਹਟੌ ਬੀਰ! ਮੈਂ ਹੌਂ ਸਹਾਇ। ਜੋ ਅਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਤਿਨ ਲੇਹਿਂ ਘਾਇ'॥੧੪॥ਬਚ ਸੁਨੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੇ ਹਟੇ ਬੀਰ। ਛੋਰਤਿ ਤੁਫੰਗ ਗੁਲਕਾਨ ਤੀਰ।ਬਡ ਹੇਲ ਕੀਨਿ ਪਰਿ ਧੂਮਧਾਮ। ਢੋਲਨਿ ਬਜਾਇ ਡੰਕਤਿ ਦਮਾਮ[2] ॥ ੧੫ ॥ ਮਿਲਿ ਪਰੇ ਪਰਸਪਰ ਘਾਵ ਡਾਲਿ। ਗਿਰ ਪਰੇ ਬੀਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਕਰਾਲ। ਰਣ ਜੋਰ ਸਹਯੋ ਨਹਿਂ,ਭੇ ਪਲਾਇ[3]। ਪਿਖਿ ਪੀਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਿਸ ਉਰ ਵਧਾਇ।।੧੬॥ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਕਾਢਿ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਹੋਇ।ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਮਾਰਿ ਰਨ ਮੈਂ ਖਰੋਇ।ਜਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪ ਗੁਪਾਲ ਤਹਿਂ ਤੀਰ ਜਾਇ।ਬਹੁ ਉਛੈਰਿ ਉਛਰਿ ਕਰਿਯੰਤਿ ਘਾਇ॥੧੭॥ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੰਤਿ ਗਹਿ ਖੜਗ ਢਾਲ।ਕਰਿ ਪਟੇਬਾਜ ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਸਾਲ। ਰਿਪੁ ਮਾਰਿ ਬਚਾਵਤਿ, ਮਾਰ ਤਾਂਹਿ[4]। ਬਹੁ ਗਿਰੀ ਲੋਥ ਰਣ ਖੇਤ ਮਾਂਹਿ ॥੧੮॥ ਗਿਰ ਨਰ ਅਰੰਭਕੌ ਧਾਰਿ ਧਾਰਿ।ਬਹੁ ਉਮਡਿ ਉਮਡਿ ਘੇਰੋ ਸੁ ਡਾਰ।ਨਹਿਂ ਤਊ ਵਾਰ ਕਿਸ.ਤੇ ਸੁ ਖਾਇਂ।ਤਨ ਕੌ ਬਚਾਇ ਰਿਪੁ ਘਾਇ ਘਾਇ[5]।।੧੯॥ਬਹੁ* ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਕੇਰ ਭਟ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ। ਕਹਿਂ 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਪੁਨ 'ਘੇਰ ਘੇਰ[6]'। ਬਹੁ ਮਚਯੋ ਰੌਰ ਗੁਰ ਸੁਨਤਿ ਕਾਨ। ਬੂਝੈਂ'ਇਤੇਕ ਕਿਨ ਜੰਗ ਠਾਨਿ ?' ॥੨੦॥ ਇਕ ਸੁਭਟ ਭਨਯੋ'ਚਹੁੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੀਰ' । ਰਿਪੁ ਹਨੇ ਅਨਿਕ, ਬਿਚ ਥਿਰੇ ਧੀਰ।ਤਿਨਪਰ ਗੁਲੇਰੀਆ ਧਾਇ ਜਾਇ। ਲਿਯ ਘੇਰ ਬੀਚ ਸਮੁਦਾਇ ਆਇ ॥੨੧॥ ਤਿਨਕੀ ਸਹਾਇ ਭੇਜੋ ਬਿਸਾਲ'। ਢਿਗ ਹੁਤੋ ਖਰੋ ਮਾਤੁਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਸੁਨਿ ਭੀਰ ਪਰੀ ਮਨ ਛੋਭ ਧਾਰਿ।ਹਯ ਕੋ ਕੁਦਾਇ ਚਾਲਯੋ ਉਦਾਰ ॥੨੨॥ ਕਰ ਮੈਂ ਕੁਦੰਡ ਐਂਚਯੋ ਕਠੋਰ। ਭੀਖਨ ਖਤੰਗ ਗੁਨ ਬੀਚ[8] ਜੋਰਿ।

[1]ਪਹਾੜੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ। [2]ਦਮਾਮਿਆਂ ਤੇ ਚੋਬਾਂ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ। [3]ਦੌੜ ਗਏ। [4]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦੀ ਮਾਰ ਬਚਾ ਕੇ (ਆਪ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [5]ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [6]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼' (ਤੇ) ਫਿਰ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) 'ਘਿਰ ਗਏ, ਘਿਰ ਗਏ'। [7]ਪੀਰ ਦੇ ਚਹੁੰ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੇ। [8]ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ। *ਪਾ:-ਗੁਰ।

ਪਹੁੰਚਯੋ ਤੁਰੰਤ ਕਹਿ 'ਮਾਰ ਮਾਰ' । ਲਲਕਾਰ ਸਭਿਨਿ ਹੇਲਾ ਸੁ ਡਾਰਿ ॥ ੨੩ ॥ ਜੇ ਹੁਤੇ ਤੁਰਕ[1] ਲਹਿ ਕਰਿ ਸਹਾਇ। ਸਭਿ ਪਰੇ ਦੌਰ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਘਾਇ। ਤੜਭੜ ਤੁਫੰਗ ਇਕ ਬਾਰਿ ਚਾਲ। ਜੁਟ ਗਏ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨ ਓਟ ਢਾਲ ॥ ੨੪ ॥ ਤਬਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੀਰ ਕੇ ਦੋਇ ਘੇਰਿ । ਗਨ ਰਿਪੁ ਸੰਭਾਰ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ[2]ਪਹੁੰਚਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਾਨਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਘੇਰੋ ਛੁਰਾਇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਾਰਿ ॥੨੫ ॥ ਬਹੁ ਰਿਸੇ ਪੀਰ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਫੇਰ। ਬਾਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੁਇ ਫੇਰ ਨੇਰ[3] । ਰਿਸ ਕਰਿ ਗੁਪਾਲ ਨੇ ਬਾਨ ਛੋਰਿ। ਉਰ[4] ਤਾਤਕਾਲ ਹੀ ਦੀਨਿ ਫੋਰ ॥ ੨੬ ॥ ਜਬਿ ਗਿਰਯੋ ਬੀਰ ਰਨ ਖੇਤ ਮਾਂਹਿ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਨਿ ਸੁਭਟ ਲਖਿ ਲੋਥ ਤਾਂਹਿ। ਉਮਡੇ ਅਨੇਕ ਹਿਤ ਲੇਨਿ ਆਪ। ਕਰ ਧਰੇ ਤੀਰ ਤੋਮਰ ਕਲਾਪ[5] ॥੨੭॥ ਜੁਟ ਗਏ ਬਹੁਰ ਕਾਢੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ।ਤਨ ਕਾਟ ਕਾਠ ਜਿਮ ਗਨ ਤਿਖਾਨ । ਗਿਰ ਗਏ ਲੋਥ ਪੋਥਨ ਬਿਸਾਲ।ਨਹਿੰ ਤਜੀ ਥਾਇੰ ਭੀ ਅਤਿ ਕਰਾਲ ॥ ੨੮ ॥ ਮਾਤੁਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਜਿ ਤਜਿ ਖਤੰਗ। ਜਹਿਂ ਥਿਤ ਗੁਪਾਲ ਤਹਿਂ ਅੰਗਭੰਗ।ਗਨ ਗੇਰਿ ਗੇਰਿ ਦੀਨੇ ਉਥੱਲ[6]।ਇਤਉਤ ਤਕਾਇ ਭਈ ਹੱਲ ਚੱਲ॥੨੯॥ ਨਹਿਂ ਥਿਰਨ ਦੇਤਿ ਇਕ ਥਲ ਸੁਭੱਟ । ਹਯ ਕੋ ਚਲਾਇ ਕੇਤਿਕ ਦਬੱਟ[7]। ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਸਕਲ ਨਿਜ ਬਲ ਸੰਭਾਰਿ। ਗੁਲਕਾਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਾਇਕ[8] ਪ੍ਰਹਾਰ ॥੩੦॥ ਗਿਰਪਤਿ ਗੁਪਾਲ ਕੇ ਨਿਕਟ ਬੀਰ। ਹਲ ਪਰੇ ਚਾਲ ਨਹਿਂ ਧਰਤਿ ਧੀਰ।ਡੀਠਨ ਬਚਾਇ ਇਤ ਉਤ ਪਲਾਇ। ਕੋ ਤਰੁਨਿ ਓਟ[9]ਹੁਇ ਨਿਜ ਬਚਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਇਮ ਪਰੀ ਲੋਹ ਕੀ ਮਾਰ ਭੂਰ। ਬਿਨ ਲਾਜ ਤਯਾਗਿ ਰਣਖੇਤ ਸੂਰ।ਪਿਖਿ ਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੇ ਖਰ ਖਤੰਗ। ਗਿਰਪਤਿ ਗੁਪਾਲ ਰਿਸ ਰੰਗ ਸੰਗ ॥ ੩੨ ॥ ਸਹਿ ਸਕਯੋ ਨ, ਹਯ ਕੋ ਚਪਲ ਕੀਨਿ।ਹੁਇ ਅੱਗ੍ਰ ਬਾਨ ਕੋ ਤਯਾਗ ਦੀਨ।ਖਰ ਹੁਤੋ[10] ਸੁ ਮਾਤੁਲ ਓਰ ਆਇ। ਖੁਭ ਗਯੋ ਜ਼ੀਨ ਮਹਿਂ ਬੇਗ ਪਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਦਿਖ ਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਊਚੇ ਅਲਾਇ।"ਤੈਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਹਾਰ ਲੀਨੋ ਚਲਾਇ। ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਵਾਰ ਮੇਰੋ ਖਰੋਇ। ਨਹਿਂ ਆਨ ਥਾਨ ਨਿਜ ਜਾਨ ਜੋਇ[11] ॥ ੩੪॥ ਸਹਿ

[1]ਭਾਵ ਮੁਰੀਦ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਦੇ। [2]ਫਿਰ ਫਿਰਕੇ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ (ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ)। [3]ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ। [4]ਛਾਤੀ। [5]ਸਮੂਹ। [6]ਉਲਟਾ ਕੇ ਡੇਗੇ। [7]ਦਬਾਏ। [8]ਬਾਨ। [9]ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੇ ਓਲ੍ਹੇ। [10](ਉਹ ਤੀਰ) ਤਿੱਖਾ ਸੀ। [11]ਭਾਵ ਹੋਰਥੇ ਹੁਣ ਨਾ ਜਾਹੁ।

ਲੋਹੁ ਵਾਰ ਨਹਿਂ ਬਚਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ। ਕੈਧੋਂ ਸੁ ਹਾਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਕਿਕਾਨ[1]। ਇਹ ਸੁਨਤਿ ਸੈਲਪਤਿ ਹਯ ਚਲਾਇ।ਕਰਿ ਚਪਲ ਅਧਿਕ ਜਿਮ ਹ੍ਵੈ ਬਚਾਇ। ੩੫॥ਤਬਿ ਛੁਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤੇ ਬਾਨ ਚਾਲ।ਤੀਖਨ ਸਮਾਨ ਪੰਨਗ ਬਿਸਾਲ। ਉਛਰੰਤਿ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਕਰਨ ਮੂਲ[2]। ਲਗਿ ਭਯੋ ਪਾਰ ਗਿਰ ਪਰ੍ਯੋ ਝੂਲਿ। ੩੬॥ਤਜਿ ਕਰਿ ਤੁਰੰਗ ਪੀਛੇ ਸਿਧਾਇ।ਨਿਜ ਸੈਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਤਨ ਬਚਾਇ। ਪੁਨ ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਸ਼ਚਾਤ ਜਾਤਿ। ਟਿਕ ਰਹ੍ਯੋ ਜੁੱਧਿ, ਥਿਰ ਕਰਹਿ ਘਾਤਿ ॥੩੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੌਰੇ ਕਰਿ ਗਿਰਪਤਿਨ ਭਟ ਥਿਰ ਕਰਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਇ। ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਸਪੂਤ ਕੀ ਲੋਥ ਓਜ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਇ ॥ ੩੮ ॥ ਇਮ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਿ ਭਲ�ে ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਟਿਕਾਇ। 'ਤਜਹੁ ਤੁਫੰਗਨ ਕੋ' ਕਹ੍ਯੋ 'ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਬਰਖਾਇ' ॥ ੩੯ ॥ ਧੀਰ ਦਈ ਕਹਿ ਪੀਰ ਕੋ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਤੇ ਬੀਰ[3]। ਚਲ੍ਯੋ ਚਹਿਤਿ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਤੇ ਭਗਨੀ ਸੁਤ ਕੇ ਤੀਰ[4] ॥੪੦॥ ਹਤ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੇ, ਕਰ੍ਯੋ ਸੁ ਬਚ ਗੋਪਾਲ[5]। ਵਾਹਿਨ ਅਪਰ ਮੰਗਾਇ ਕੈ ਭਯੋ ਅਰੂਢਿ ਭੁਵਾਲ[6] ॥ ੪੧ ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਭਿ ਕਰ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਖਾਨ।'ਸਾਧ ਸਾਧ ਬੁੱਧੂ ਸੁਭਟ ਜਿਨ ਰਾਖੀ ਨਿਜ ਆਨ[7]' ॥੪੨॥ ਨ੍ਰਿਪ ਚੰਦੇਲ ਹੰਡੂਰੀਆ ਲੇ ਕਰਿ ਦਲ ਸਮੁਦਾਇ। ਚਹੈਂ ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ਿ ਜੰਗ ਕੋ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਚਲਾਇ।੪੩।ਪੰਚਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਅਰ ਰਹੇ ਦੇਤਿ ਚਮੂੰਕੇ ਜ਼ੋਰ।ਦੀਹ ਦਮਾਮੇ ਡੰਕ ਦੈ'ਮਾਰ ਮਾਰ'ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ।੪੪। ਖਰੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਲ ਦੋਇਨ ਕੇ ਬੀਰ। ਕਰਿ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕੋ ਹਤਹਿਂ ਗਨ ਗੁਲਕਾਂ ਅਰੁ ਤੀਰ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਹੰਤ ਨੇ ਹਯਾਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਭੀਖਮ ਖ਼ਾਨ, ਹਯਾਤਖਾਂ ਤ੍ਰਿਤੀ ਨਿਜਾਬਤ ਖਾਨ।ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਇਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਦੂਤ ਪਠ੍ਯੋ ਮਤਿਵਾਨ ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਤਤਕਾਲ ਅਯੋ ਤਿਨ ਬਾਤ ਕਹੀ। 'ਤਨ ਕ੍ਯੋਂ ਰਣ ਖੇਤਹਿਂ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ[8]। ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਆਪ ਬਚਾਵਤਿ ਹੋ? ਗੁਲਕਾਂ ਸਰ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਚਲਾਵਤਿ ਹੋ?॥ ੨॥-ਗੁਰ

---

[1] ਜਾਂ ਘੋੜਾ ਮਰੇਗਾ। [2] ਕੰਨ ਦੇ ਮੁੱਢ ਕੋਲ। [3] ਸੂਰਮੇ (ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੇ)। [4] ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ। [5] (ਪਰ) ਗੋਪਾਲ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾ ਕਰ ਲਿਆ। [6] ਰਾਜਾ। [7] ਪ੍ਰਤੱਗਜਾ, ਅਣਖ, ਇੱਜ਼ਤ। [8] ਭਾਵ ਤਨਦਿਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਤੀਰ ਗਵਾਰ–ਬਖਾਨਤਿ ਹੈਂ[1]। ਹੱਥ੍ਯਾਰਨਿ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ–। ਕਰਿ ਹੇਲ ਮਿਲੋ ਦਲ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਅਬੈ[2]। ਲੁਟ ਮਾਫ ਕਰੀ, ਧਨ ਲੇਹੁ ਸਬੈ'॥੩॥ ਸੁਨਿ ਭੀਖਨਖਾਨ ਬਖਾਨਿ ਕਰ੍ਯੋ। 'ਕੁਛ ਦੇਰਿ ਨਹੀਂ ਲਖਿ ਜੰਗ ਪਰ੍ਯੋ[3]। ਦਸ ਬੀਸਕਿ ਬੀਰ ਅਹੈਂ ਇਨ ਮੈਂ। ਕਰਿ ਘਾਤ ਅਬੈ ਤਿਨ ਕੋ ਰਣ ਮੈਂ॥੪॥ ਕਰਿ ਹੇਲ ਫਤੇ, ਨਹਿ ਚਿੰਤ-ਕਰੋ[4]। ਰਣ ਕੇ ਹੁਇਂ* ਦਾਵ ਅਨੇਕ ਤਰੇ[5]'। ਇਮ ਭਾਖਤਿ, ਖਾਨ ਬਟੋਰ ਲਿਏ। 'ਇਕ ਹੇਲ ਕਰੋ ਸਭਿ ਜ਼ੋਰ ਦਿਏ' ॥੫॥ ਸੁਨਿ ਖਾਨ ਹਯਾਤ ਰਿਸ੍ਯੋ ਤਬਿਹੂੰ। ਜੁਤਿ ਭੀਖਨ ਖਾਨ ਪਿਖੇ ਸਭਿਹੂੰ। ਕਰਿ ਤੇਜ਼ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਪਰ੍ਯੋ। ਹਤਿ ਬਾਨਨ ਕੋਂ ਦਲ ਸੰਗ ਅਰ੍ਯੋ॥੬॥ ਪਸ਼ਚਾਤ ਪਠਾਨ ਸਮੂਹਨ ਹੈਂ। 'ਹਤਿ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨ ਮਾਰਿ' ਕਹੈਂ। ਇਤ ਤੇ ਉਤ ਧਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਪਿਖਿ ਅੱਗ੍ਰ ਵਧ੍ਯੋ ਤਿਸ ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ ॥੭॥ ਬਡ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ, ਜੰਗ ਮਚ੍ਯੋ। ਛਿਤ ਧੂਰਤ ਸੂਰਨ ਸ਼੍ਰੋਨ ਰਚ੍ਯੋ[6]। ਮੁਖ 'ਮਾਰਹਿ ਮਾਰ' ਉਚਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਬਰਖਾ ਗੁਲਕਾਨਿ ਸੁ ਡਾਰਤਿ ਹੈਂ ॥ ੮ ॥ ਹੰਡਿਯਾ ਸਮ ਸੀਸ ਫੁਟੇ ਸੁ ਗਿਰੇ। ਕਰਛੀ ਜਨੁ ਹਾਥ ਕਟੰਤਿ ਪਰੇ[7]। ਸਿਪਰੈਂ ਜਨੁ ਪਾਤਰ[8] ਤਾਂਹਿ ਧਰੀ। ਮਿਝ ਆਮਿਖ ਸ਼੍ਰੋਨ ਅਹਾਰ ਕਰੀ॥੯ ॥ ਗਨ ਜੋਗਨਿ ਪ੍ਰੇਤ ਡਕਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਬਹੁ ਸੁਭਟਨਿ ਪਿੰਜਰ ਡਾਰਤਿ ਹੈਂ[9]। ਬਹੁ ਗੀਦਰ ਆਨਿ ਪੁਕਾਰ ਕਰੈਂ। ਗ੍ਰਿਧ ਕੰਕ[10] ਭਖੈਂ ਪਲ[11] ਮੋਦ ਭਰੈਂ॥੧੦॥ ਕਿਤ ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਜਲ ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ। ਇਕ ਲੋਟਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨਤਿ ਰਾਚਤਿ ਹੈਂ। ਬਹੁ ਖਾਨ ਮਰੇ ਗੁਲਕਾਨ ਲਗੇ। ਤਰਵਾਰਨ ਸੋਂ ਜੁਟ ਬੀਰ ਜਗੇ॥੧੧॥ ਤਬਿ ਖਾਨ ਹਯਾਤ ਹਨੈ ਸਰ ਕੋ। ਗੁਰ ਕੇ ਦਲ ਕੌ ਬਹੁ ਦੈ ਡਰ ਕੋ। ਨਿਜ ਅੰਗ ਬਚਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਹੈ। ਹਯ ਤੇਜ ਕਰੇ ਲਲਕਾਰਤਿ ਹੈ॥੧੨॥ ਦਲ ਮੈਂ ਬਲ ਦੀਹ ਦਿਖਾਰਤਿ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੀਰ ਹਨੈ ਤਿਸ ਮਾਰਤਿ ਹੈ। ਗੁਰ ਪਾਸ ਮਹੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਖਰ੍ਯੋ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲ ਭਰ੍ਯੋ:–॥ ੧੩ ॥ 'ਬਲ ਤੇਜ ਤੁਰੰਗਮ ਜੋਰ ਕਰੇ[12]। ਹਮਰੇ ਦਲ ਕੋ ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਨਿਜ

[1]ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਓ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਤਾਂ ਗਵਾਰ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਹੁਣ ਹੱਲਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [3]ਜੰਗ ਪਿਆ ਹੀ ਦੇਖੋ। [4]ਹਲਾ ਕਰਕੇ ਫਤਹ ਕਰਾਂਗੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। [5]ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [6]ਧਰਤੀ ਦੀ ਧੂੜ ਵਿੱਚ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਰਚਿਆ। (ਅ) ਧਰਤੀ ਹੋ ਗਈ ਲੋਹੇ ਦੇ ਜੰਗਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਜਦ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਰਚਿਆ ਉਸ ਵਿਚ। [ਸੰਸ:, ਧੂਰਤ=ਲੋਹੇ ਦਾ ਜੰਗਾਰ]। [7]ਹੱਥ ਕੱਟੇ ਜਾਕੇ ਡਿੱਗੇ ਪਏ ਕੜਛੀ ਤੁੱਲ ਹਨ। [8]ਪੱਤਲਾਂ। [9]ਸੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ। [10]ਗਿਰਝਾਂ ਤੇ ਚਿੱਟੀਆਂ ਇੱਲਾਂ। [11]ਮਾਸ। [12]ਭਾਵ ਹਯਾਤ ਖਾਂ ਜੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਦੁਇ।

ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਅਬੈ।ਇਸ ਸੰਗ ਲਰੋਂ, ਨ ਟਰੋਂ ਸੁ ਕਬੈ॥੧੪॥ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ
ਕੋ ਰਨ ਮਾਰਤਿ ਹੈ। ਨਿਜ ਅੰਗ ਬਚਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਹੈ। ਹਤਿ ਪੂਰਬ ਮੈਂ
ਰਿਪੁ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੋ। ਪੁਨ ਆਨਿ ਬਿਲੋਕਹੁ ਆਨਨ ਕੋ[1]॥੧੫॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ
ਯੌਂ ਮੁਸਕਾਇ ਕਹਯੋ। 'ਤੁਮ ਬਾਕਨਿ ਕੇਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲਹਯੋ। ਬਰ ਦੇਹਿ,
ਫਤੇ ਗੁਰ ਪਾਵਹਿੰਗੇ। ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਪਾਇਵ ਹਾਵਹਿੰਗੇ[2] ॥ ੧੬ ॥ ਇਹ
ਸੰਤਨ ਕੀ ਨਿਤ ਰੀਤਿ ਅਹੈ। ਹੁਇ ਹਾਰ ਬਿਜੈ, ਬਰ ਸ੍ਰਾਪ ਕਹੈ[3]'। ਸੁਨਿ
ਫੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਖਾਨਤਿ ਹੈ। ਰਸ ਬੀਰ ਵਧਯੋ ਰਿਸ ਠਾਨਤਿ ਹੈ ॥ ੧੭ ॥
'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਰਨ ਮਹਿ ਤੁਮ ਸੰਗ ਖਰਯੋ[4]।ਪਿਖਿ ਲੂਣਹਰਾਮ ਪਠਾਨ ਅਰਯੋ।
ਨਹਿੰ ਜਾਇ ਸਹਯੋ ਰਿਪੁ ਕੇ ਬਲ ਕੋ। ਕਰਿ ਘਾਤ ਡਰਾਵਤਿ ਹੈ ਦਲ ਕੋ'
॥੧੮॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਯੌਂ ਜਬਿ ਬੈਨ ਸੁਨੇ।ਉਰ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲ ਭਨੇ।
'ਹੱਥਯਾਰ ਕਹਾਂ ਜੁ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁਗੇ? ਜਿਸ ਕੇ ਬਲ ਤੇ ਅਰਿ ਮਾਰਹੁਗੇ॥੧੯॥
ਤਰਵਾਰ ਤੁਫੰਗ ਨ ਤੋਮਰ ਹੈ। ਧਨੁਬਾਨ[5] ਮਹਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਹੈ[6]। ਨਹਿੰ
ਢਾਰ ਬਚਾਵਨ ਅੰਗਨਿ ਕੋ। ਕਿਮ ਜੰਗ ਚਹੈਂ ਅਰ ਭੰਗਨਿ ਕੋ ॥ ੨੦ ॥
ਸੁਨਿ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਲਹਯੋ[7]।ਢਿਗ ਮਾਤੁਲ ਬੀਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚਹਯੋ[8]।
'ਕੁਤਕਾ[9] ਇਹ ਕਾਂਧੇ ਮੋਹਿ ਕਹਯੋ[10]? ਮਮ ਆਯੁਧ ਦੀਰਘ ਹਾਥ ਗਹਯੋ
॥ ੨੧ ॥ ਇਕ ਸੰਗ ਹਯਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੌਂ। ਤੁਮਰੋ ਬਲ ਪਾਇ ਰਤੀ ਨ
ਡਰੌਂ।ਜਹਿਂ ਲੌਂ ਚਲਿ ਜਾਇ ਨ ਛੋਰਹੁੰਗੋ। ਇਕ ਵਾਰ ਕਰੌਂ ਸਿਰ ਫੋਰਹੁੰਗੋ'
॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤੁਲ ਧੀਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਹੈ। 'ਤਪ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[11]
ਅਹੈ। ਕਹਿ ਦੇਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[12]! ਸੁ ਆਇਸੁ ਕੋ। ਰਣ ਸਾਥ ਪਠਾਨ ਪਿਖੋ
ਇਸ ਕੋ[13]'॥੨੩॥ਮੁਸਕਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਤਬਿ ਬਾਕ ਕਹਯੋ'ਹਤਿ ਖਾਨ ਹਯਾਤ
ਰਿਦੈ ਜੁ ਚਹਯੋ। ਬਿਦਤੀ ਜਗ ਮੈਂ ਜਿਮ ਭੀਮ ਗਦਾ। ਕੁਤਕਾ[14] ਤਿਮ
ਜਾਨਹਿਂ ਲੋਕ ਸਦਾ' ॥੨੪॥ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਅਨੰਦ ਭਯੋ। ਬਲ ਸਾਥ

---

[1]ਆਪਦੇ (ਕਵਲ) ਮੁਖ ਨੂੰ। [2]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਖਪਾ ਦਿਆਂਗੇ। [3]ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਜਿੱਤ ਕਿ ਹਾਰ ਲਈ ਵਰ ਯਾ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਲੜਨਾ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। [4]ਖੜਾ ਹਾਂ। [5]ਧਨੁਖ ਤੇ ਬਾਨ। [6]ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। [7]ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੰਤ ਨੇ ਸੁਣਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਦੇਖਿਆ। [8]ਪਾਸ ਖੜੇ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। [9]ਲਮਾਣ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਪਰ ਮੁਟਾਈ ਵਿੱਚ ਮੋਟਾ ਡੰਡਾ। [10]ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। [11]ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੰਤ ਦਾ। [12]ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ। [13]ਪਠਾਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਜੰਗ ਦੇਖੋ (ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ)! [14](ਤੇਰਾ) ਡੰਡਾ।

ਸੁ ਹਾਥ ਸੰਭਾਰਿ ਲਯੋ। ਜਿਹ ਦੀਰਘ ਦੇਹ ਸੁ ਪੇਟ ਮਹਾਂ। ਭੁਜ ਲੰਬ[1] ਦੋਊ ਬਡ ਓਜ ਲਹਾ ॥੨੫॥ ਜਟ ਜੂਟ ਜੁਟ੍ਯੋ[2] ਜਿਹ ਸੀਸ ਧਰੇ। ਸਭਿ ਅੰਗਨ ਬੀਰ ਬਿਭੂਤਿ ਧਰੇ। ਨਿਜ ਤੇਜ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਚਲ੍ਯੋ। ਦਲ ਖਾਨਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਦਲ੍ਯੋ ॥੨੬॥ ਤਨ ਭੈਰਵ ਭੇਖ ਸੁਪੇਦ ਕਰ੍ਯੋ[3]। ਦ੍ਰਿਗ ਆਨਨ ਲਾਲ ਸੁ ਕੋਪ ਭਰ੍ਯੋ।ਡਰਪਾਇ ਪਠਾਨਨ ਅੱਗੁ ਭਯੋ[4]। ਤਤਕਾਲ ਹਯਾਤ ਬੰਗਾਰ ਲਯੋ ॥ ੨੭ ॥ 'ਕਿਤ ਜਾਤਿ ਭਜ੍ਯੋ ਇਤ ਹੋਹੁ ਖਰ੍ਯੋ। ਮਮ ਸਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਿਕਾਰ ਲਰ੍ਯੋ। ਹਮਰੇ ਬਹੁ ਬੀਰ ਹਤੇ ਰਨ ਮੈਂ। ਅਬਿ ਸਨਮੁਖ ਧੀਰ ਧਰੋ ਮਨ ਮੈਂ'॥੨੮॥ਸੁਨਿ ਖਾਨ ਮੁਰ੍ਯੋ ਲਲਕਾਰਤਿ ਹੀ। ਜਿਮ ਨਾਗ ਕਿ ਪੂੰਛਹਿ ਦਾਬਤਿ ਹੀ[5]। ਹੁਇ ਸੰਮੁਖ ਦੋਨਹੁੰ ਬੀਰ ਖਰੇ।ਤਰਵਾਰ ਨਿਕਾਰਿਯ ਕੋਪ ਭਰੇ ॥੨੯॥ ਕੁਤਕਾ ਬਡ ਮੋਟ ਸੰਭਾਰਿ ਤਬੈ। ਦਲ ਦੋਇਨ ਕੇ ਭਟ ਦੇਖਿ ਸਬੈ । ਲਖਿ ਸਾਧ ਬਿਭੂਤਿ ਜਟਾਉ ਧਰੇ । ਗਿਰਨਾਥ, ਪਠਾਨ, ਦਿਸੰਤਿ[6]ਖਰੇ॥੩੦॥–ਇਹ ਜੁੱਧ ਭਲੋ ਹਠਸਾਧਕਿਯੋ।ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਕੇ ਕੁਤਕਾ ਸੁ ਲਿਯੋ–।ਤਜਿਕੈ ਰਨ ਦੇਖਨਿਦੋਇਨਕੋ[7]।ਇਮਪੂਰਬ ਕੀਨਸਿ ਕੋਇ ਨ ਕੋ[8]॥੩੧॥ਕਰਿ ਤੇਜ ਤੁਰੰਗ ਪਠਾਨ ਅਯੋ। ਤਰਵਾਰ ਨਿਕਾਰਿ ਉਭਾਰਿ ਲਯੋ।ਉਰ ਧੀਰਜ ਸੰਮੁਖ ਸਾਧ ਖਰ੍ਯੋ। ਕੁਤਕਾ ਗਹਿ ਨੈਕ ਨ ਹੀਯ ਡਰ੍ਯੋ ॥੩੨॥ਤਬਿ ਖਾਨਹਯਾਤ ਸਮੀਪ ਢੁਕ੍ਯੋ।ਕਰਵਾਰ ਧਰੇ ਕਰ ਵਾਰ ਰੁਕ੍ਯੋ[9]। ਕੁਤਕਾ ਕਰਿ ਅੱਗੁ ਬਚਾਇ ਭਲੇ।ਅਸਿ[10]ਟੂਟ ਤਬੈਗਿਰਿਗਾ ਸੁ ਤਲੇ॥੩੩॥ ਭਭਕ੍ਯੋ ਸਮ ਕੇਹਰਿ ਸਾਧ ਤਬੈ । ਦਲ ਦੋਇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੀਰ ਸਬੈ । ਕੁਤਕਾ ਬਲ ਸਾਥ ਸੰਭਾਰਿ ਲਯੋ।ਸਿਰ ਖਾਨ ਹਯਾਤ ਕੇ ਝਾਰ ਦਯੋ ॥੩੪॥ ਪਗ ਕੋ[11] ਬਲ ਪਾਇ ਰਕਾਬਨ ਪੈ। ਉਛਰ੍ਯੋ ਕਛ ਊਚਹਿ ਆਸਨ ਪੈ। ਸਗਰੇ ਤਨ ਓਜ ਲਗਾਇ ਬਡੋ। ਕੁਤਕਾ ਜੁਗ ਹਾਥਨ ਸਾਥ ਛਡੋ[12] ॥੩੫॥ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਲਗ੍ਯੋ ਸਿਰ ਫੋਰ ਦਯੋ।ਨਿਕਸੀ ਮਿਝ ਸੋਤ ਸੁ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਭਯੋ।ਬਹੁ ਖੰਡ ਕਰੇ ਜਿਹ ਸੀਸਹਿਂ ਕੇ। ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਗਿਰ ਈਸ਼ਹਿਂ ਕੇ[13]॥੩੬॥ ਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉਪਮਾ ਸੁ ਭਨੀ। ਦਧਿ ਕੀ ਮਟਕੀ ਜਨੁ ਸ਼ਯਾਮ ਹਨੀ।

[1]ਲੰਮੀਆਂ। [2]ਜਟਾਵਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ। [3]ਭਯਾਨਕ ਭੇਖ ਚਿੱਟਾ (ਸਵਾਹ ਨਾਲ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। [4]ਡਰਾਕੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਹੋਇਆ। [5]ਜਿਵੇਂ ਪੂਛ ਦੇ ਦੱਬਿਆਂ ਨਾਗ ਮੁੜਦਾ ਹੈ। [6]ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [7]ਸਾਰੇ ਜੰਗ ਛੋੜਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਜੁੱਧ ਦੇਖਣ ਲੱਗੇ। [8]ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਕਦੇ ਐਉਂ (ਜੁੱਧ) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। [9]ਤਲਵਾਰ ਫੜਕੇ ਵਾਰ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਰੁਕਿਆ (ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੋਂ ਸਾਧੂ ਨੇ")। [10]ਤਲਵਾਰ। [11]ਪੈਰਾਂ ਦਾ। [12]ਮਾਰਿਆ। [13]ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ।

ਜਿਮ ਭੀਮ ਗਦਾ ਗਹਿ ਹਾਥਨ ਮੈਂ। ਦੁਰਜੋਧਨ ਕੋ ਹਨੀ ਪਾਟਨ ਮੈਂ[1] ॥੩੭॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ:– ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋਪੀਅੰ ਕੁਤਕੋ ਸੰਭਾਰੀ ।
ਹਠੀ ਖਾਨ ਹਯਾਤ ਕੇ ਸੀਸ ਝਾਰੀ ॥ [2]ਉਠੀ ਛਿੱਛ ਇੱਛੰ ਕਢਾ ਮੇਝ ਜੋਰੰ ।
ਮਨੋ ਮਾਖਨੰ ਮੱਟਕੀ ਕਾਨ੍ਹ ਫੋਰੰ[2] ॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ। [3]ਉਥਲਯੋ ਤਜਿ ਆਸਨ ਜ਼ੀਨ ਜਬੈ । ਗਿਰ ਭੂਮ ਪਰਯੋ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤਬੈ । ਛੁਟਿ ਭਾਜ ਤੁਰੰਗਮ ਦੂਰ ਗਯੋ। ਇਕ ਖਾਨ ਕਿਕਾਨ ਦਬਾਇ ਲਯੋ ॥੩੮॥ ਲਰ ਊਧਮ ਦੀਰਘ ਹੋਤਿ ਭਯੋ । ਹਤਿ ਕੈ ਅਸਵਾਰ ਦੁਲਾਤ ਦਯੋ[3] । ਇਮ ਕੌਤਕ ਦੇਖਤਿ ਬੀਰ ਖਰੇ । ਦੁਹੂੰ ਓਰਨ ਅਦਭੁਤ ਰੰਗ ਧਰੇ ॥੩੯॥ ਤਬਿ ਕੇਤਿਕ ਖਾਨ ਧਵਾਇ ਅਏ। ਦਿਸ਼ ਚਾਰ ਮਹੀਤਹਿ ਘੇਰ ਲਏ। ਤਬਿ ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਸੰਮੁਖ ਧਾਇ ਪਰਯੋ। ਇਕ ਸੀਸ ਤੁਰੰਗਹਿ ਘਾਤ ਕਰਯੋ[4] ॥੪੦॥ ਤਤਕਾਲ ਬਿਨਾ ਸੁਧ ਹੋਇ ਗਯੋ[5] । ਅਸਵਾਰ ਸਮੇਤ ਗਿਰੰਤਿ ਭਯੋ । ਮਲ ਜੀਤ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇ ਤਬੈ[6]। ਅਪਨੇ ਮਹਿੰ ਸਾਧੁ ਮਿਲਾਇ ਸਬੈ[7] ॥੪੧॥ ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਤੀਰ ਚਲਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਦੁਹੂੰ ਓਰਨ ਬੀਰਨ ਘਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਹਯ

---

[1]ਪੱਟਾਂ ਵਿਚ। [2]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਿਝ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਛਿੱਟਾਂ ਉਭਰੀਆਂ ਐਉਂ ਦਿੱਸੀਆਂ ਕਿ ਮਾਨੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮੱਖਣ ਦੀ ਮੱਟਕੀ ਭੰਨੀ ਹੈ। [ਛਿੱਛ=ਛਿੱਟਾਂ। ਇੱਛੰ=ਈਕਸ਼ਣ=ਦੇਖਣਾ (ਅ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ] । [3](ਅੰਕ ੩੬ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਆਸਨ ਤੋਂ ਉਛਲਕੇ ਹਯਾਤ ਦੇ ਸਿਰ ਕੁਤਕਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਸਣ ਤੇ ਬੈਠਨ ਲਗਿਆਂ ਉਸਦੀ) ਕਾਠੀ ਤੋਂ ਆਸਨ ਛੁਟ ਗਿਆ ਤੇ ਉਲਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ, (ਪਰ ਉਹ) ਛੇਤੀ ਕਰਕੇ (ਉਠਿਆ, ਇੰਨੇ ਨੂੰ) ਘੋੜਾ ਛੁਟਕੇ ਤੇ ਭੱਜਕੇ ਦੂਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਖਾਨ ਨੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਨਪੜ ਲਿਆ। (ਘੋੜੇ ਤੇ ਖਾਨ ਦੀ) ਲੜਾਈ ਦਾ ਖੂਬ ਰੌਲਾ ਪਿਆ। (ਘੋੜੇ ਨੇ) ਦੁਲੱਤੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। (ਅਥਵਾ ਜਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾ ਘੋੜਾ ਦੂਰ ਭਜ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ) ਇਕ ਪਠਾਨ ਦਾ ਘੋੜਾ ਨਪੜ ਲਿਆ। (ਇਸ ਖਾਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਮਚਿਆ, (ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ ਅੰਤ) ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਦੋ ਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ (ਭਾਵ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ)। (ਅ) ਅੰਕ ੩੬ ਵਿਚ ਹਯਾਤ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਉਹੋ ਜੋ ਹਯਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ।:–(ਹਯਾਤ ਦਾ ਸਰੀਰ) ਜਦ ਜ਼ੀਨ ਦਾ ਆਸਣ ਛੱਡਕੇ ਉਲਟਿਆ ਤਦ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। (ਉਸਦਾ) ਘੋੜਾ ਛੁਟਕੇ ਦੂਰ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਇਕ ਪਠਾਨ ਨੇ ਇਹ ਘੋੜਾ ਨਪੜ ਲਿਆ, (ਖਾਨ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦੀ) ਲੜਾਈ ਦਾ ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ, (ਘੋੜੇ ਨੇ) ਦੁਲੱਤੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। [4]ਇਕ (ਅਸਵਾਰ ਦੇ) ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਮਾਰਿਆ (ਕੁਤਕਾ)। [5]ਬੇਸੁਧ ਹੋਗਿਆ (ਘੋੜਾ)। [6](ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਾਧੂ ਦੇ) ਸਹਾਈ ਆ ਹੋਏ ਜੀਤ ਮੱਲ ਜੀ। [7]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਰਲਾ ਲਿਆ ਸਾਧੂ ਨੂੰ।

ਛੂਛ ਫਿਰੇ ਹਿਹਨਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਭਟ ਭੂਮ ਪਰੇ ਤਰਫਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਬਡ ਨਾਦਤਿ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਵਤਿ ਹੈਂ । ਗਨ ਗੀਦਰ ਕੂਕ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੈਂ । ਭਖਿ ਜੋਗਨਿ ਮੋਦ ਵਧਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਬਹੁ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪਾਨ ਕਰਾਵਤਿ ਹੈਂ॥੪੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਨ ਮਚ ਰਹ੍ਯੋ ਜੋਧੇ ਰਿਸ ਧਰਿ ਮਾਰਿ।ਭਯੋ ਭੰਗਾਨੀ ਥਾਨ ਤਬਿ ਦਾਰੁਨ ਲੋਥ ਬਿਥਾਰ[1] ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਹੱਯਾਤ ਖਾਨ ਬਧਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੭॥

੨੮. [ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ। ਦਯਾਰਾਮ ਨੰਦ ਚੰਦ ਦਾ ਯੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਾਨ ਤੀਨ ਸਰਦਾਰ ਮੈਂ ਇਕ ਜਬਿ ਲੀਨੋ ਮਾਰਿ।ਅਪਰ ਪਠਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰ ਭੇ[2] ਮਰੇ ਤੁਰੰਗ ਉਦਾਰ॥ ੧॥ ਹਰਿਬੋਲਮਨਾ ਛੰਦ॥ ਰਿਸ ਧਾਰਿ ਅਰੇ । ਹਥਿਆਰ ਕਰੇ । ਗਨ ਬਾਨ ਚਲੇ । ਨਹਿੰ ਹੋਤਿ ਖਲੇ ॥੨॥ ਹਤਿ ਭਾਲਨ ਤੇ[3] । ਰੁਕਿ[4] ਢਾਲਨ ਤੇ । ਗਹਿ ਤੋਮਰ ਕੌ । ਹਨਤੇ ਅਰਿ ਕੌ ॥ ੩॥ ਕਿਹ ਬਾਂਹ ਕਟੀ । ਕਿਸ ਟਾਂਗ ਟੁਟੀ । ਕਟਿ ਮੁੰਡ ਲਏ । ਬਹੁ ਰੁੰਡ[5] ਭਏ ॥ ੪॥ ਕਰਵਾਰ ਨਚੀ । ਰਜ ਸ਼੍ਰੋਣ ਰਚੀ[6]। ਬਹੁ ਘਾਇ ਲਗੇ । ਤਰਫੈਂ ਗਿਰਗੇ[7] ॥ ੫॥ ਹਯ ਧਾਵਤਿ ਹੈਂ । ਭਟ ਘਾਵਤਿ ਹੈਂ । ਮਿਲਿ ਬੀਰ ਗਏ। ਅਸਿ ਢਾਲ ਲਏ[8] ॥੬॥ ਕਰਿ ਹੇਲ ਘਨੇ । ਮੁਖ 'ਮਾਰ'ਭਨੇ। ਕਟਿ ਲੋਥ ਪਰੀ[9] । ਗਨ ਧੂਰ ਭਰੀ ॥੭॥ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮਨ ਕੌ । ਕਰਿ ਕਾਮਨ ਕੌ[10]। ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਦਏ। ਸੁਰ ਲੋਕ ਗਏ ॥੮॥ ਤਨ ਜਾਂਹਿ ਕਟੇ[11] । ਨਹਿ ਪਾਛਿ ਹਟੇ । ਗਨ ਖਾਨ ਅਰੇ । ਤਤਕਾਲ ਮਰੇ ॥੯॥ ਤੁਪਕਾਨ ਛੁਟੇ। ਉਰ ਸੀਸ ਫੁਟੇ। ਬਮ[12]ਸ਼੍ਰੋਣ ਮਹਾਂ। ਗਿਰ ਜਾਇੰ ਤਹਾਂ ॥੧੦॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਗੜ੍ਹ ਚਿਲਾਨ[13] ਇਕ ਥਾਨ ਹੈ ਕਾਸ਼ੀ ਜਿਤ ਦੇਸ਼ੁ। ਤਿਸ ਥਲ ਕੋ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹੈ ਜਿਹ ਸੁਮਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ[14] ਸ਼ੁਭ ਨਾਮ ਹੈ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਪਾਈ। ਇਕ ਲਕਰਾ ਵਿਚ

---

[1]ਲੋਥਾਂ ਦਾ ਖਿਲੇਰ। [2]ਨਾਸ਼ ਹੋਏ (ਤੇ ਨਾਲ......) [3]ਭਾਲੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।(ਅ)ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [4]ਰੋਕਦੇ ਹਨ । [5]ਬਿਨਾਂ ਸੀਸ ਦੇ ਧੜ । [6]ਲਹੂ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਗੋਈ ਗਈ। [7]ਤੜਫਦੇ ਗਿਰ ਗਏ । [8]ਤਲਵਾਰ ਢਾਲ ਲੈਕੇ। [9]ਲੋਥਾਂ ਕੱਟਕੇ ਡਿਗ,ਪਈਆਂ। [10]ਆਪਣੇਮਾਲਕ ਦਾ ਕਰਕਕੰਮ। [11]ਤਨ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ(ਪਰ)। [12]ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। [13]ਚੁਨਾਰਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਮੀਲ ਤੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਕਦੇ ਬੜਾ ਪੱਕਾ ਫੌਜੀ ਟਿਕਾਣਾ ਸੀ।ਹੁਣ ਬੀ ਏਥੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਿਲਹਖਾਨਾ ਹੈ । ਕਿਲ੍ਹਾ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਹੈ।ਅਭਾਗਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿੱਥੋਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਚਾਤੁਰਤਾ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਕੇ ਨੈਪਾਲ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ। [14]ਸਿੰਘ ਪਦ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲੋਂ ਬੀ ਟਾਵਾਂਟਾਵਾਂ ਹੁੰਦਾਸੀ,ਰਜਪੂਤਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਏਹ ਪਦ ਨਾਵਾਂਨਾਲ ਵਰਤੀਂਦਾਹੈ।

ਖੋਦਿ ਕੌਂ[1] ਬਡ ਤੋਪ ਬਨਾਈ॥ ੧੧॥ ਊਚੇ ਬਲ ਸੋ ਧਰਿ ਦਈ ਬਾਰੂਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੋਰਾ ਪਾਥਰ ਠੋਕਿ ਕੈ ਸਨਮੁਖ ਰਿਪੁ ਜਾਲਾ।ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਲੇ-ਕਰਿ ਤਬੈ ਤਿਹ ਲਾਇ ਪਲੀਤਾ।ਛੁਟਤਿ ਕਰਯੋ ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਕੌ ਜਨੁ ਬਿੱਜੁ ਗਜੀਤਾ[2] ॥੧੨॥ ਜਹਾਂ ਢੁੰਗ[3] ਬਾਂਧੇ ਖਰੇ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਗੋਰਾ। ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਮਾਰਿਕੈ ਇਕ ਭਟ ਅਰੁ ਘੋਰਾ।ਗਿਰਯੋ ਹੇਰਿਅਰਿ ਗਨ ਭਜੇ ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਹੋਏ।'ਬਿਜੈ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ' ਬੋਲੇ ਸਭਿ ਕੋਏ॥ ੧੩॥ ਪੁਨ ਬਰੂਦ ਗੋਲਾ ਕਸਯੋ ਤਤਕਾਲ ਚਲਾਈ। ਜਹਿਂ ਇਕੱਤ੍ਰ ਗਨ ਸੂਰਮੇ ਤਿਤ ਦਿਯ ਬਿਚਲਾਈ[4]। ਬਿਸਮੈ ਗਿਰਪਤਿ ਦੇਖਿ ਕੈ-ਇਹ ਅਜਬ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਤੋਪ ਚਲੀ ਬਡ ਕਾਠ ਕੀ ਕਿਯ ਸੁਭਟ ਬਿਨਾਸ਼ਾ-॥ ੧੪॥ ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਲਿ ਗੁਰ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਵਧੇ ਪਠਾਨ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਆਗਯਾ ਦੇਹੁਮੁਝ ਉਮਡੇ ਇਤਆਵੈਂ।ਪੀਛਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾਉਤ ਖਰੇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਵੈਂ॥੧੫॥ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਕੀ ਚਮੂੰ ਗਨ ਓਰੜ ਇਹ ਆਈ। ਗੁਲਕਾਂ ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਕੀ ਬਡ ਮਾਰ ਮਚਾਈ'। ਜਥੇਦਾਰ ਤੇ[5] ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਲਕਾਰਾ।'ਲੇਹੁ ਸੰਗ ਗਨ ਬੀਰ ਕੋ ਰਨ ਕਰੋ ਉਦਾਰਾ॥੧੬॥ ਇਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਹੇਲ ਕਰਿ ਤਜਿ ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗੇ। ਵਧੇ ਆਇ ਰੋਕਹੁ ਇਨੈਂ ਗੋਰਹੁਬਿਰ ਜੰਗੇ'।ਆਗਯਾ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਚਾਲਾ॥ ਭਈ ਤੜਾਭੜ ਤੁਪਕ ਕੀ ਇਕ ਬਾਰਿ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੧੭॥ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਐਂਚਿ ਧਨੁ ਹੇਲਾ ਬਡ ਘਾਲਾ[6]। ਹਾਲ ਚਲੇ ਗਨ ਖਾਨ ਤਬਿ ਪਿਖਿ ਜੰਗ ਕਰਾਲਾ।ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰੈਂ ਨਹਿੰਬਲ ਸੰਭਾਰੇ।ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੇ ਕਾਤੁਰ ਡਰ ਭਜੇਮਰਿਗੇ ਬਿਨਮਾਰੇ॥੧੮॥ਭੀਖਨਖਾਂਦੇਖਯੋ ਤਬੈ ਗਨਖਾਨਪਲਾਏ। ਗੁਰ ਕੋ ਦਲ, ਉਮਡਯੋ ਅਧਿਕ ਆਵਤਿ ਅਗੁਵਾਏ। ਭਟ ਹਯਾਤ ਖਾਂ ਮਰਿ ਗਯੋ ਕੁਛ ਸਰਯੋ ਨ ਕਾਮਾ।ਸਾਧ ਕਹਾਂ ਬਪੁਰੇ ਹੁਤੋ ਜਿਨ ਪਠਿ ਜਮ-ਧਾਮਾ[7]॥੧੯॥'ਗੀਦੀਕਿਮਭਾਜਤਿ ਚਲੇ ਕੁਲ ਕਾਨ ਬਿਚਾਰੋ।ਹੇਲਾ ਘਾਲਹੁ ਸਮੁਖ ਗੁਰ ਕਯੋਂ ਜੀਵਤਿ ਹਾਰੋ। ਗਈ ਪਠਾਨੋ ਆਨ ਅਬਿ, ਐਸਨ[8] ਤੇ ਹਾਰਾ। ਹਸਹਿਂ ਪਹਾਰੀ ਬੀਰ ਸਭਿ ਕਛੁ ਸਰੀ ਨ ਕਾਰਾ' ॥ ੨੦॥ ਇਮ

---

[1]ਇਕ ਲਕੜੀ ਨੂੰ ਵਿੱਚੋਂ ਖੋਦਕੇ। [2]ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਗੱਜੀ ਹੈ। [3]ਟੋਲਾ। [4]ਖਿੰਡਾ ਦਿਤੇ। [5]ਭਾਵ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਤੋਂ। [6]ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ। [7]ਜਿਸਨੇ ਭੇਜਿਆ ਜਮਧਾਮ(ਹੱਯਾਤ ਨੂੰ)। [8]ਐਹੋਜਿਹਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰ ਗਏ।ਪਿੱਛੇ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਸਾਧ ਕਹਾਂ ਬਪੁਰੇ ਹੁਤੋ'ਅੱਗੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ(ਅੰਕ ੨੧ ਵਿਚ)ਇਕਠੇ ਕਰੇਗਵਾਰ"।

ਬਿਚਾਰ ਭੀਖਨ ਰਿਦੈ[1] ਚਪਲਾਇ ਤੁਰੰਗਾ। ਸੰਗ ਨਿਜਾਬਤ ਖਾਨ ਕੌ ਲੇ
ਕਹ੍ਯੋ ਉਤੰਗਾ[2]।'ਇਕਠੇ ਕਰੇ ਗਵਾਰ ਗਨ ਹੇਰੇ,ਤੁਮ ਪਾਛੇ।ਹਥਯਾਰਨ ਕੋ
ਧਕਰਨੋਂ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਆਛੇ'॥੨੧॥ ਊਚੀ ਭੁਜਾ ਉਸਾਰਿ ਕੇ ਕਰਿ ਊਚ
ਪੁਕਾਰੇ।ਮੋਰੇ ਭਾਜਤਿ ਖਾਨ ਗਨ,ਠਹਿਰੇ ਤਿਸ ਬਾਰੇ।ਸੰਗ ਨਿਜਾਬਤ ਖਾਨ
ਲੇ, ਧਨੁ ਕਰ ਧਰਿ ਬਾਨਾ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਰਤਿ ਘਨੇ ਪਿਖਿ ਸੁਭਟ
ਨਿਸ਼ਾਨਾ॥੨੨॥ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਬਿਲੋਕਿ ਤਬਿ ਉਮਡੇ ਗਨ ਖਾਨੇ[3]।ਗਯੋ ਧੀਰ
ਧਰਿ,ਛਿੱਪ੍ਰਕਰਿ, ਛੋਰਤਿ ਖਰ ਬਾਨੇ। ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗਮ ਕੇ ਲਗਹਿਂ, ਹੋਵਹਿ
ਤਨ ਪਾਰੇ।ਉਥਲ ਜਾਹਿਂ ਰਣਖੇਤ ਮਹਿਂ ਜਨੁ ਦੀਹ ਮੁਨਾਰੇ॥੨੩॥ ਬਰਖਾ
ਗੁਲਕਾਂ ਸਰਨ ਕੀ[4] ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਨਹੁਂ ਹੋਈ। ਮਚ੍ਯੋ ਸ਼ੋਰ ਰਣਘੋਰ ਭਾ ਜੂਟੇ
ਸਭਿ ਕੋਈ। ਅਟਕ ਰਹ੍ਯੋ ਜਬਿ ਜੰਗ ਬਡ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਤੋ ਹੰਡੂਰੀ। ਹਰੀਚੰਦ
ਜਿਸ ਨਾਮ ਹੈ ਰਿਸ ਕੀਨਸਿ ਭੂਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਧਨੁ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਮਹਿਂ ਨਿਪੁਨ
ਬਹੁ ਤਿਨ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਯੋ। ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਸਰ ਗਨ ਹਤੇ ਦਲ ਗੁਰਨ[5]
ਹਿਲਾਯੋ। ਮਾਰੇ ਸੁਭਟ ਪਰੋਇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਗਿਰੇ ਤੁਰੰਗਾ।ਹਰਖ੍ਯੋ ਭੀਖਨ-
ਖਾਨ ਤਬਿ ਪਿਖਿ ਭੀਖਨ[6] ਜੰਗਾ ॥੨੫॥ ਹਰੀਚੰਦ ਕੇ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਕਹਿ
'ਸਾਧ ਘਨੇਰਾ[7]।ਤਜਹਿਂ[8] ਤੀਰ ਗੁਰ ਸੈਨ ਪਰ ਦੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰਾ'।ਸਾਹਿਬ-
ਚੰਦ ਬਿਲੰਦ ਰਣ ਪਿਖਿ ਕਰਤਿ ਉਪਾਯਾ। ਦੇ ਬੀਰਨ ਕੌ ਧੀਰ ਤਬਿ ਸਰ
ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਲਾਯਾ॥੨੬॥ਤਊ ਨ ਸੈਨਾ ਹੋਤਿ ਥਿਰ ਹੇਰਤਿ ਗਨ ਬਾਨਾ। ਹਰੀ
ਚੰਦ ਸਰ ਗਨ ਤਜੈ ਅਰੁ ਭੀਖਨਖਾਨਾ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਖਰੋ ਦਿਵਾਨ ਤਬਿ
ਨੰਦ ਚੰਦ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਆਗ੍ਯਾ ਦੇਹੁ ਮੁਝ ਦਲ ਹਾਲਤਿ ਚੀਨਾ[9]
॥੨੭॥ ਸੁਰਖੈ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਗਿਰਨਾਥ ਹੰਡੂਰੀ। ਭੀਖਨਖਾਨ ਸਮੇਤ
ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕੈ ਰਿਸ ਭੂਰੀ। ਮਾਰੇ ਹਮਰੇ ਬੀਰ ਬਹੁ,ਥਿਤ ਰਹੇ ਨ ਆਗੇ। ਮਰੇ
ਬਿਲੋਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਰਨ ਤੇ ਅਬਿ ਭਾਗੇ ॥ ੨੯ ॥ ਵਡੇ ਆਇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਿ
ਦਲ ਚਹੈਂ ਪਲਾਯੋ। ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਨਿਕੰਦਤੋ[10] ਪਰ ਬਸ ਨ ਬਸਾਯੋ'।ਸ੍ਰੀ
ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨਿ ਤਬੈ ਉਤ ਡੀਠ ਲਗਾਈ। ਦਯਾਰਾਮ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕੌ

---

[1]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਭੀਖਨ ਖਾਂ ਨੇ। [2]ਉੱਚੀ ਕਿਹਾ। [3]ਬਹੁਤੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਉਮਡਿਆ
ਵੇਖ ਕੇ। [4]ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ। [5]ਗੁਰਾਂ ਦਾ। [6]ਭਿਆਨਕ। [7]ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਬਾਸ਼। [8]ਛਡਦਾ ਹੈਂ
(ਤੂੰ)। [9](ਆਪਣਾ) ਦਲ ਹੱਲਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। [10]ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਆਇਸੁ ਫੁਰਮਾਈ ॥੨੯॥ 'ਅਰਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਅਰਿ ਗਨ ਹਤਹੁ, ਵਧਿ ਆਇ ਅਗੇਰੇ। ਆਇ ਨਿਜਾਬਤ ਖਾਨ ਉਤ ਸੰਗ ਖਾਨ ਘਨੇਰੇ'। ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁੰ ਗੁਰ ਸੂਰਮੇ ਤਾਜੀ[1] ਸੁ ਤੁਪਾਏ। ਸਨਮੁਖ ਗਮਨੇ ਅਰਿਨ ਕੇ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਾਏ ॥੩੦॥ ਦਯਾਰਾਮ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਬਹੁ ਬਾਨ ਚਲਾਏ। ਦੇ ਧੀਰਜ ਨਿਜ ਭਟਨ ਕੌ ਹਟਤੇ ਠਹਿਰਾਏ।ਹੁਤੇ ਪਠਾਨ ਜਿ ਅੱਗ੍ਰ ਬਹੁ ਹੇਲੇ ਹਿਤ ਆਵਹਿਂ। 'ਮਾਰ ਮਾਰ' ਮੁਖ ਤੇ ਭਨਹਿਂ ਹੱਥਯਾਰ ਚਲਾਵਹਿਂ ॥ ੩੧॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਸਹਿ ਨਾ ਸਕ੍ਯੋ ਹਯ ਬਲੀ ਧਵਾਯੋ। ਬਰਛੀ ਤਿਰਛੀ ਭ੍ਰਮਤਿ ਖਰ[2] ਧਰਿ ਹਾਥ ਉਠਾਯੋ। ਮਾਰੀ ਜਾਇ ਪਠਾਨ ਕੇ ਤਤਕਾਲ ਪਰੋਵਾ। ਵੜਾ ਉਤਾਰਨਿ ਹੇਤੁ ਜਨੁ ਅਯ ਸੀਖ ਧਸੋਵਾ[3] ॥ ੩੨ ॥ ਨਾਗਨ ਸੀ ਲਸ਼ਕਤ ਹੁਤੀ ਵਰਮੀ ਤਨ ਖਾਨਾ[4]।ਲਗੀ ਬੇਗ ਤੇ ਧਸ ਗਈ ਹਯ ਤੇ ਉਥਲਾਨਾ। ਪਿਖਿ ਪਠਾਨ ਓਰੜ ਪਰੇ ਕਹਿ 'ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ'। ਨੰਦ ਚੰਦ ਖਰ ਖੜਗ ਕੌ ਤਤਕਾਲ ਨਿਕਾਰੋ[5]॥੩੩॥ਹਤ੍ਯੋ ਖਾਨ ਤਬਿ ਦੂਸਰੋ ਸਿਰ ਕਾਟਿ ਉਤਾਰਾ। ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਕਹੁ ਤੂਰਨ ਹਨ੍ਯੋ ਖਗ ਨਿਰਮਲ ਧਾਰਾ। ਆਗੈ ਕਰੀ ਤੁਫੰਗ ਤਿਨ ਲਗਿ ਟੁਟ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਗਯੋ ਵਾਰ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਬੈ ਰਿਸ ਵਧੀ ਮਹਾਨਾ॥੩੪॥ਜਮਧਰ ਲਈ ਨਿਕਾਰ ਤਬਿ ਖਰ ਅਨੀ[6]ਬਿਸਾਲਾ।ਉਤਰਿ[7] ਦਈ ਢੁਕ ਖਾਨ ਕੇ ਮਾਰ੍ਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਦਯਾਰਾਮ ਸਨ ਸੁਭਟ ਗਨ ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਪਹੂੰਚਾ। ਮਾਰੇ ਅਧਿਕ ਪਠਾਨ ਰਨ ਨਾਦਤਿ ਬਡ ਊਚਾ ॥ ੩੫॥ਕਰੇ ਹਟਾਵਨਿ ਜੋ ਵਧੇ ਰਨ ਖੇਤ ਛੁਰਾਯੋ। ਹਟੇ ਤਰੁਨ ਕੀ ਓਟ ਹ੍ਵੈ[8] ਨਿਜ ਗਾਤ ਬਚਾਯੋ। ਹਰੀਚੰਦ ਇਤ ਤੇ ਫਿਰ੍ਯੋ ਦੂਸਰ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਲਾ। ਭੀਖਨਖਾਂ ਕੌ ਧੀਰ ਦੈ ਥਿਰ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੩੬॥ਸੰਗੋ ਆਦਿਕ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਵਹਿਂ। ਗਯੋ[9] ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਕਰਿ ਗਨ ਤੀਰ ਚਲਾਵਹਿ। ਆਵਤਿ ਕੌ ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਹੰਡੂਰੀ ਰਾਜਾ[10]।ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਬਦਨ ਤੇ ਭੀਖਨ[11] ਰਨ ਸਾਜਾ ॥ ੩੭ ॥ ਸੰਗੋਸ਼ਾਹਿ ਕੁਦੰਡ[12] ਗਹਿ ਖਰ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰੇ। ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਕਰਿ ਕਾਨ ਲਗ ਰਿਪੁ ਸਨਮੁਖ ਮਾਰੇ।ਇਤ ਉਤ

[1]ਘੋੜੇ। [2]ਤਿੱਖੀ। [3]ਮਾਨੋ ਵੜੇ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੀਖ ਧਸਾਈ ਹੈ। [4]ਖਾਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਇਹ ਖੁਡ ਹੈ। [5]ਕਢਿਆ। [6]ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ। [7]ਉਤਰ ਕੇ (ਘੋੜੇ ਤੋਂ)। [8]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਉਹਲੇ ਹੋਕੇ। [9](ਹਰੀ ਚੰਦ) ਗਿਆ। [10](ਸੰਗੋ ਨੇ) ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਹੰਡੂਰੀ ਰਾਜਾ (ਹਰੀ ਚੰਦ) ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। [11]ਭਿਆਨਕ। [12]ਧਨੁਖ।

ਬਿਚਰਤਿ[1] ਨਹਿੰ ਲਗਯੋ ਬਲਿ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ॥ ਆਗੇ ਪਰਬਤ ਕੇ ਸੁਭਟ ਤਿਨ ਅੰਗਨਿ ਭੰਗ॥[2] ॥੩੮॥ ਇਤ ਜੋਧਾ ਇਹ ਅਰ ਪਰੇ[3], ਉਤ ਮਧਕਰ ਸ਼ਾਹਿ[4] । ਸੰਗ ਚੰਦੇਲ ਸਿਪਾਹਿ ਗਨ ਰਿਪੁ ਕੈ ਰਨ ਮਾਹਿ। ਦਯਾਰਾਮ ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੋਂ ਗੁਰਕੋ ਦਲ ਭਾਰੀ।ਲਰੇ[5] ਤੀਰ ਗੁਲਕਾਨ ਸੋਂ ਕਰਵਾਰ ਨਿਕਾਰੀ ॥ ੩੯ । ਪਰਯੋ ਦੂਰ ਲਗਿ ਖੇਤ ਬਡ ਗਨ ਧੁਖਹਿਂ ਪਲੀਤੇ । ਛਨੇਕਾਰ ਹੁਇ ਗਜਨ[6] ਕੇ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਜੀਤੇ।ਦਸਤਰਵਾਂ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਛੋਰਹਿਂ ਰਿਪੁ ਮਾਰਹਿਂ । ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਤੀਰਨ ਹਤਹਿਂ ਆਗੇ ਪਗ ਡਾਰਹਿਂ ॥ ੪੦॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਉਤ ਦੂਰ ਹੀ ਥਿਰਿ ਜੰਗ ਬਿਲੋਕੇ।ਭਾਜਹਿਂ ਜਥੈ ਪਹਾਰੀਏ ਪਠਿ ਮਾਨਵ[7] ਰੋਕੇ।ਪਿਖੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਇਤ ਉਰਬਿਖੇ ਬਿਚਾਰੈਂ।–ਅਧਿਕ ਵਧੈ ਜੋਧਾ ਜੁ ਬਡ ਲਰਿ ਤਿਸ ਕੌ ਮਾਰੈਂ॥੪੧॥ਇਕ ਸੁਤ ਹਤਿ ਕੁਛ ਸੰਗ ਭਟ ਥਿਤ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹਾ । ਰਨ ਮਹਿਂ ਤਨ ਦੇ ਲਰਤਿ ਹੈ ਗੁਰ ਹਿਤ ਉਤਸਾਹਾ । ਵਧਹਿ ਅੱਗੂ ਮਾਰਤਿ ਅਰਨਿ ਗੁਲਕਾਂ ਮੁਚਕੰਤੇ[8] । ਦੁਤਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਗਿ ਘਾਵ ਤਨ ਗਾ ਭਿਸ਼ਤ ਲਰੰਤੇ[9] ॥ ੪੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਰਨ ਮਹਿਂ ਘਮ-ਸਾਨ ਬਹੁ ਮਰੇ ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ਿ ਬੀਰ । ਛਿਦਤਿ ਸਰੀਰ, ਸਧੀਰ ਹੈ ਹਤਿ ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਤੀਰ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਹਲਵਾਈ ਸਿੱਖ । ਜੀਤ ਮੱਲ ਬੱਧ । ਫਤੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨੱਠ ਕੇ ਓਲ੍ਹੇ ਹੋਣਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜਹਿਂ ਥਿਰੇ ਹਲਵਾਈ ਸਿਖ ਏਕ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨੀਅਹੁ ਉਦਧਿ ਬਿਬੇਕ ! ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਅਧਿਕ ਲਾਲਸਾ ਮੋਹਿ ਰਿਦੇਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁਕੇ ਕਾਮ ਅਰੂੰ ਰਨਥਾਨਿ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਾਥਮਹਿਂ ਗਹੇ ਨ ਕਬਹੂੰ[10]ਤੋਮਰ ਤੁਪਕ ਨ ਬਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ । ਤਊ ਹੋਤਿ ਉਤਸਾਹਿ ਬਡੋ ਉਰ ਹਤੌਂ ਰਿਪੂ ਕੋ,ਕਰਹੁ ਬਖਾਨ[11]।ਦੇਹੁਤੁਰੰਗਮ,ਤੇਅਰੂਢ ਹੁਇ[12] ਖੜਗ ਦਿਹੋ ਪੁਨ ਸਿਪਰ ਮਹਾਨ' ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ

---

[1](ਹਰੀ ਚੰਦ) ਇਧਰ ਉਧਰ ਟਲ ਗਿਆ ਹੈ । [2](ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਤੀਰਾਂ ਨੇ) ਅਗੇ ਜਾਕੇ ਪਰਬਤੀ ਸੂਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਤੋੜੇ । [3]ਅੜ ਖੜੋਤੇ। [4]ਨਾਮ ਹੈ ਚੰਦੇਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ । [5](ਮਧਕਰ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿ) ਲੜੇ । [6]ਉਹ ਗਜ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਵਿਚ ਫੇਰਦੇ ਸਨ । [7]ਆਦਮੀ ਘੱਲ ਕੇ । [8]ਛਡਦੇ ਹਨ । [9]ਲੜਦਾ ਹੋਇਆ । [10]ਫੜੇ ਨਹੀਂ ਕਦੇ (ਮੈਂ) । [11]ਆਪ ਕਹਿ ਦਿਓ ਭਾਵ ਆਗਿਆ ਦਿਓ। [12]ਤਿਸ (ਘੋੜੇ) ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ।

ਕੋਤਲ[1] ਖਰੇ ਤੁਰੰਗਮ ਹੇਰਿ।ਜਿਨ ਕੌ ਬਿਰਦ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਨਿ[2]'ਲਿਹੁ ਕੁਮੈਤ ਚਢਿਯਹਿ ਬਿਨ ਦੇਰ'। ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਗਹਿ ਵਾਗ ਅਰੂਢਯੋ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਦੀਜਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਡੇਰ।ਤੋਮਰਕਿਧੌਂ ਤੁਪਕਧਨੁ ਤੀਰ,ਕਿ ਜੋ ਮੈਂ ਹਤੌਂ ਕਿ ਦਿਹੁ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ' ॥ ੩ ॥ ਬਿਗਸਤਿ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਤਬਿ ਬਖਸ਼ੇ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਹਤਨ ਕੌ ਦਾਇ।'ਕਿਸ ਕਰ ਸਿਪਰ ਗਹੌਂ?ਕਿਸ ਮੈਂ ਅਸਿ ? ਕਿਮ ਮਾਰੌਂ?ਮੁਹਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ'।ਦੇਖਤਿ ਸੁਨਤਿ ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਭਟ ਹਸਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਪੁਨਿ ਬਿਸਮਾਇਂ। ਅਜਬ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਲਖੀਯਤਿ ਜਿਮ ਚਿਰੀਅਨਿ ਤੇ ਬਾਜਤੁਰਾਇ॥੪॥ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ'ਸਿਪਰ ਗਹੁ ਬਾਮੇ,ਦਾਂਏ ਬਿਖੈ ਗਹੋ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਹਯ ਧਵਾਇ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਰਿਪੁਕੇ, ਰੋਕਹੁ ਵਾਰ ਜਿ ਕਰੇ ਅਗੇਰ[3]।ਬਲ ਤੇ ਖੜਗ ਮਾਰਿ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਕਰੋ ਫਤੇ ਬਨਿ ਕੈ ਸਮਸ਼ੇਰ'।ਹੁਕਮਪਾਇ,ਕਰ ਗਹਿ[4] ਸੁਚੇਤ ਭਾ ਰਣ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਚਲ੍ਯੋ ਦਲੇਰ॥੫॥ਹੁਤੋ ਮੀਰਖਾਂ ਨਾਮ ਖਰੋ ਰਣ ਤਿਸਪਰ ਜਾਇਪਰ੍ਯੋ ਬਲਧਾਰ। 'ਤੁਰਕ ਹਰਾਮੀ ਲਵਣ! ਖਰੋ ਰਹੁ'ਗਰਜ੍ਯੋ ਕੇਹਰਿ ਜਿਮ ਲਲਕਾਰ। ਉਤ ਭੀਖਨ ਖਾਂ ਦੇਖਿ ਪੁਕਾਰ੍ਯੋ 'ਜਾਤਿ ਅਰੋੜਾ ਬਿਨ ਹਥਯਾਰ। ਅਬਿ ਦੀਨੇ ਇਸ ਖੜਗਸਿਪਰ ਗੁਰ,ਛੀਨਹੁ ਤੁਰੰਗ ਲੇਹੁ ਇਸ ਮਾਰ॥੬॥ਕਹਾਂਲਰਨ ਕੀ ਸਾਰ ਲਖੈ ਇਹੁ,ਤਕਰੀ ਤੋਲਤ ਨਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇ[5]। ਦਯੋ ਖ਼ੁਦਾਇ, ਮਾਰ ਲਿਹੁ ਆਯੁਧ[6]' ਸੁਨਤਿ ਮੀਰਖਾਂ ਓਜ ਵਧਾਇ। ਨਿਜ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਨਿਕਾਸੀ ਤੀਖਨ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਨੇਰ ਕੌ ਪਾਇ। ਕਰਿ ਬਲ ਬਾਹੁ ਹਤੀ ਇਸ ਊਪਰ[7]ਰੋਕ੍ਯੋ ਢਾਲ ਕਰੀ ਅਗੁਵਾਇ॥੭॥ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰ ਰਹ੍ਯੋ ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਇਤ ਉਤ ਤਕਹਿ ਹਤਨ ਕੇ ਦਾਇ। ਲਾਲਚੰਦ ਲਹਿ ਗੁਰ ਬਚ ਬਲਿ ਕੌ[8] ਤੂਰਨ ਕਰ ਤੇ ਖੜਗ ਚਲਾਇ। ਗਰ ਤੇ ਸਿਰ ਤਤਕਾਲ ਉਤਾਰ੍ਯੋ, ਸ਼ਾਖਾ ਤੇ[9] ਫਲ ਮਨੋਂ ਗਿਰਾਇ। ਪਰ੍ਯੋ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਧਰ ਧਰ ਊਪਰ[10]ਹਯ ਗੇਰਤਿ ਹੀ ਗਯੋ ਪਰਾਇ[11]॥੮॥ਗੁਰ ਦਲਹਸ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਹੀ

---

[1]ਜੋ ਜ਼ਰੂਰਤ ਲਈ ਖਾਲੀ ਘੋੜਾ ਖੜਾ ਹੋਵੇ। [2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਹੈ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿਆ)। [3]ਜੇ ਅਗੋਂ ਵੈਰੀ ਵਾਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਰੋਕੋ (ਨਹੀਂ ਤਾਂ......)। [4]ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ। [5]ਨਿਤ ਵੇਖੀਦਾ ਸੀ। [6]ਮਾਰਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖੋਹ ਲਓ। [7]ਭਾਵ ਹਲਵ ਈ ਉਪਰ। [8]ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ। [9]ਡਾਲੀ ਤੋਂ ਮਾਨੋ......। [10]ਧੜ ਧਰਤੀ ਉਤੇ। [11]ਭੱਜ ਗਿਆ।

ਨਾਦਤਿ 'ਲਾਜ ਸਿੰਧ ਮਹਿਂ ਡੂਬ ਪਠਾਨ। ਤਕਰੀ ਤੋਲਨਹਾਰ ਹਾਥ ਤੇ ਮਰ੍ਯੋ ਖਾਨ ਬਲ ਬੀਰ ਮਹਾਨ'। ਭੀਖਨ ਖਾਨ ਨਿਜਾਬਤ ਖਾਨਹਿ ਸਭਿ ਖਾਨਨਿ ਸੋਂ ਕੀਨ ਬਖਾਨ।'ਕ੍ਯੋਂ ਬਲ ਤਜਹੁ ਮਰਹੁ ਰਨ ਮਹੀਆ ਸਮੁਖ ਹੇਲ ਘਾਲਹੁ ਘਮਸਾਨ॥੯॥ ਕਾਤੁਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨ ਜਾਨੈਂ ਪਕਰਨਿ ਤਿਨ ਤੇ ਮਰਹੁ, ਨ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ'। ਇਮ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਹਰੀਚੰਦ ਜੁਤਿ ਮਧੁਕਰ ਸ਼ਾਹਿ ਚੰਦੇਲ ਸੁਜਾਨ। ਓਰੜ ਪਰੇ ਗੁਰੂ ਦਲ ਊਪਰ ਛੋਰਤਿ ਗੁਲਕਾਂ ਤੀਖਨ ਬਾਨ। ਕੋ ਬਰਛੀ ਤੋਮਰ ਕਿਨ ਮਾਰ੍ਯੋ, ਹੇਲਾ ਕਰ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਭਟ ਹਾਨ॥੧੦॥ ਨੰਦਚੰਦ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦਹਿ ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਤ ਬਲਵੰਤ। ਸੰਗੋਸ਼ਾਹਿ ਜੀਤਮਲ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ ਮਹੰਤ। ਰੀਗਾਰਾਮ ਮਾਹਰੀਚੰਦਹਿ ਬਹੁਰ ਗੁਲਾਬਚੰਦ ਮਤਿਵੰਤ। ਲੇ ਕਰਿ ਦਲ ਕੋ ਅਰੇ ਅਰਿਨ ਸੋਂ ਗਨ ਗੁਲਕਾਂ ਅਰੁ ਬਾਨ ਚਲੰਤਿ॥੧੧॥ ਮਾਤੁਲ ਬਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਤੀਰਨ ਤੇ ਗਨ ਬੀਰ ਪਰੋਇ। ਗਿਰੇ ਦੜਾਦੜ ਅਵਨੀ ਊਪਰ ਸਮ ਰਨਥੰਭੇ ਰਹ੍ਯੋ ਖਰੋਇ[1]। ਜੁਟ੍ਯੋ ਜੀਤ ਮਲ ਹਰੀਚੰਦ ਸੋਂ ਸਨਮੁਖ ਪਿਖਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਦੋਇ। ਘਾਤਿ[2] ਕਰਨ ਹਿਤ ਘਾਤ[3] ਬਿਚਾਰਤਿ ਚਪਲ ਚਲਾਕ ਤੁਰੰਗਮ ਹੋਇ॥ ੧੨ ॥ ਸੰਗੋਸ਼ਾਹਿ ਨਿਜਾਬਤ ਸੰਗੇ ਅਰੇ ਪਰਸਪਰ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰ।ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੇ ਚਿਤ ਚਹੈਂ ਆਪ ਮੈਂ ਕਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਹਤਹਿਂ ਤੀਰ ਤਿਤ,ਕਬਿ ਦਾਂਏ ਕਬਿ ਬਾਂਮ ਸਿਧਾਰ।ਮਹਾਂਬੀਰ ਬਰ ਉਰ ਹੰਕਾਰਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਜਾਨਿ ਉਦਾਰ[4]।੧੩॥ ਜੀਤਮੱਲ ਖਰ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰ੍ਯੋ ਧਨ ਮਾਂਹਿ ਜੋਰਿ ਖੈਂਚਿ ਕਰਿ ਤਾਨ। ਹਰੀਚੰਦ ਕੋ ਤਾਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨੋ ਤਤਖਿਨ ਛੋਰ੍ਯੋ ਕਰਿਬੇ ਹਾਨ। ਆਵਤਿ ਕੋ ਅਵਿਲੋਕਿ ਗਯੋ ਟਰ ਸਰ ਨਿਸ਼ਫਲ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਾਨ।'ਕਹਾਂ ਭਯਾ ਹਰੀ[5]* ਭਾਜਤਿ ਜੈਹੈਂ ਅਬਿ ਕੈ ਹਾਨ ਦੇਉਂ ਤੁਵ ਪ੍ਰਾਨ'॥੧੪॥ਇਮ ਕਹਿ ਤੀਛਨ ਤੀਰ ਨਿਕਾਸ੍ਯੋ ਉਤ ਤੇ ਹਰੀਚੰਦ ਲਿਯ ਬਾਨ। ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਧਨੁ ਤੇ ਛੁਟਿ ਚਾਲੇ ਬਹੋ ਬੇਗ ਤੇ ਸਰਪ ਸਮਾਨ। ਸਨਮੁਖ ਖਰੇ ਤੁਰੰਗਮ ਦੋਨਹੁੰ ਲਗੇ ਭਾਲ ਮਹਿ ਇਕ ਬਿਰ ਤਾਨ[6]। ਦੋਨਹੁੰ ਗਿਰੇ ਧਰਾ ਪਰ, ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ, ਤਜੇ

[1](ਕ੍ਰਿਪਾਲ) ਖੜੋ ਰਿਹਾ। [2]ਨਾਸ਼। [3]ਦਾਉ। [4]ਬੜੀ। [5]ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਹਰੀਚੰਦ !
[6]ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਤਾਣ ਕੇ (ਛਡੇ ਹੋਏ ਤੀਰ) ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲਗੇ।

*ਪਾ:-ਕਹਾਂ ਪਹਾੜੀ।

ਹਯਨ ਕੌ,ਪੁਨ ਸਵਧਾਨ॥੧੫॥ਦੋਨਹੁੰ ਧਨੁ ਵਿੱਦਜਾ ਮਹਿੰ ਚਾਤੁਰ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਰਿਸ ਵਧੀ ਬਿਸਾਲ। ਪੁਨ ਦੋਨਹੁੰ ਧਨ ਮਹਿੰ ਸਰ ਸੰਧੇ, ਦੋਨਹੁੰ ਚਲੇ ਸਬੇਗ ਕਰਾਲ।ਲਗੇ ਦੁਹਨ ਕੀ ਭੁਜ ਮਹਿ ਬੀਧੇ ਛੁਟਯੋ ਸ੍ਰੋਨ ਬਾਗੇ ਤਨ[1] ਲਾਲ। ਬਹੁਰ ਨ ਮਿਟੇ ਰਹੇ ਥਲ ਠਾਂਢੇ, ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਹੇਰਤਿ ਜਾਲ ॥ ੧੬ ॥ ਬਹੁਰ ਜੀਤਮਲ ਤੀਰ ਨਿਕਾਸਯੋ ਹਰੀਚੰਦ ਪਿਖਿ ਕੋਪ ਮਹਾਨ। ਤੂਰਨ ਕਰਤਿ ਕਰਯੋ ਸਰ ਸੰਧਨਿ[2] ਕਰ ਦੋਨਹੁੰਕੇ ਨਿਠੁਰ[3]ਕਮਾਨ।ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਚਿਰਜ਼ਾਵਤਿ ਨੀਕੇ ਹਰੀਚੰਦ ਕੋ ਆਯੋ ਤੀਰ[4]। ਰਿਦਾ ਬੇਧ ਕਰਿ ਜੀਤ ਮੱਲ ਕੋ ਪਰਯੋ ਪਾਰ ਘੁਮਯੋ ਵਧਿ ਪੀਰ[5]। ਦੰਤਨ ਚਰਬਤਿ ਹਤਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੌ ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਆਨਨ ਧੀਰ[6]। ਸਨਮੁਖ ਗਿਰਯੋ ਨ ਪਰਯੋ ਪਿਛੌਰੀ, ਧੰਨ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਬਰਬੀਰ!॥੧੭॥ਜੀਤਮੱਲ ਕੋ ਛੁਟਯੋ ਬਾਣ ਜੋ ਮਰਮ ਸਥਲ ਮਹਿੰ ਲਾਗਯੋ ਸੋਇ।ਛਾਤੀ ਬੇਧਿ ਪਾਰ ਸੋ ਨਿਕਸਯੋ ਹਰੀਚੰਦ ਘੂਮਯੋ ਸੁ ਖਰੋਇ। ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਰਨ, ਭਈ ਮੂਰਛਾ, ਪਰਯੋ ਧਰਾ ਪਰ ਜਨੁ ਛਿਤ ਸੋਇ[7]। ਆਇ ਨਰਨ ਸੋ ਤੀਰ ਨਿਕਾਸਯੋ ਬਾਂਧਯੋ ਘਾਵ ਕਰਯੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਜੋਇ ॥ ੧੮ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਿਹ ਪਵਨ ਝੁਲਾਈ ਲੇ ਜਲ ਕੋ ਆਨਨ ਮਹਿੰਡਾਰ।ਜੀਤਮੱਲ ਗੁਰ ਭਟਨ ਉਠਾਯੋ ਜੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੁਖ ਸੁਰਗਮਝਾਰ। ਲੋਥ ਆਪਨੇ ਦਿਸ਼ਿ ਲੇ ਰਾਖੀ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ। ਕਲ-ਗ਼ੀਧਰ ਪਿਖਿ ਅਧਿਕ ਸਰਾਹਯੋ 'ਛੱਤ੍ਰੀਪਨੋ ਨਿਬਾਹਿ ਉਦਾਰ' ॥ ੧੯ ॥ ਜੀਤਮੱਲ ਜਬਿ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਰਯੋ ਹਰੀਚੰਦ ਮੁਰਛਾ ਕੋ ਪਾਇ। ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ਨਿਜਾਬਤ ਸੰਗੀ ਅਰੇ ਪਰਸਪਰ ਕੋਪ ਵਧਾਇ। ਗ੍ਰਿੱਧ ਕਾਕ ਗਨ ਬਾਇਸੁ ਆਮਿਖ ਭਖਹਿਂ ਊਚ ਕਹਿ ਨਾਦ ਸੁਨਾਇ।ਗਨ ਗੀਦਰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ ਰਨ ਮਾਂਹਿ ਸਿਵਾ[8] ਪੁਕਾਰ ਰਹੀ ਹਰਖਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਇਕ ਬਾਨ ਖਰੋ ਤਹਿਂ, ਹਰੀਚੰਦ ਕੌ ਮੂਰਛ ਹੇਰਿ।ਜਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟ ਖਰੇ ਭਟ ਪੁੰਜਹਿਂ ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਹਯੋ ਸੁ ਟੇਰਿ'ਜਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ ਮਿਲੇ ਇਕ ਥਲ ਭਟ ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਦੇਖਹੁ ਬਿਨ ਦੇਰ। ਗੋਰਾ ਤਹਾਂ ਤੋਪ ਕੋ ਮਾਰਹੁ ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੌ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਯੋਂ ਹੁਕਮ ਗੁਰ ਕੋ ਤਿਨ ਤਤਛਿਨ ਤੋਪ

---

[1]ਤਨ ਦੇ ਪੁਸ਼ਾਕੇ। [2]ਤੀਰ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ। [3]ਕਠੋਰ। [4]ਹਰੀਚੰਦ ਦਾ ਤੀਰ ਆਇਆ। [5]ਪੀੜਾ ਵਧੀ। [6]ਮੁਖ ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਸੀ। [7]ਮਾਨੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਸੌਂ ਗਿਆ। [8]ਗਿਦੜੀਆਂ।

ਹੁਤੀ ਪੂਰਬ ਹੀ ਤਜਾਰ।ਦਈ ਪਲੀਤੇ ਅਗਨਿ,ਉਠੀ ਤਬਿ ਗਰਜੀ ਭੈਰਵ ਸ਼ਬਦ ਉਦਾਰ। ਗੋਰਾ ਲਗਯੋ ਚੁੰਗ[1] ਜਹਿਂ ਬਾਂਧਯੋ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਨਰ ਕੋ ਕੀਨਿ ਸੰਘਾਰ। ਸੁਕਚਿ ਸਰਬ ਹੀ ਇਤ ਉਤ ਦੌਰੇ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦੀਰਘ ਡਰ ਧਾਰਿ ॥੨੨॥'ਹਰੀਚੰਦ ਇਕਹੁਤੋ ਸੂਰਮਾ ਸੋਰਨ ਮਹਿਂਲਰਿ ਮੂਰਛਾਪਾਇ'।ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਗਨ ਮਰੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਕੌ ਚਲਯੋ ਧਵਾਇ। ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਨਹਿਂ ਪਾਨ ਸੰਭਾਰੇ,ਕਾਤੁਰ ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਪਾਇ।ਅਪਰ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਗਿਰਪਤਿ ਭਾਗਯੋ ਤਜਿ ਤਾਜ ਕਰਿ ਰਣਖੇਤ ਪਰਾਇ॥ ੨੩॥ ਜਸਵਾਲੀ ਡਢਵਾਲੀ ਜੇਤਿਕ ਅਵਿਲੋਕਤਿਹੀ ਮਧਕਰਸ਼ਾਹ।ਚਲੇ ਭਾਜ ਨਹਿ ਲਾਜ ਬਿਚਾਰੀ ਸਮ ਨਾਰੀ ਕੇ ਡਰ ਉਰ ਮਾਂਹਿ। ਗੋਰਾ ਗੋਰੀ ਤੀਰ ਨ ਪਹੁੰਚੇ, ਥਿਰ ਤਹਿ ਦੂਰ ਭਯੋ ਨਰਨਾਹ[2]।–ਕਯੋਂ ਬਿਨ ਆਈ ਮਰਹਿਂ ਜੰਗ ਮਹਿਂ, ਕਾਜ ਨ ਸਰਹਿ, ਲਰਹਿਂ ਹਮ ਕਾਹਿ[3] ?–॥ ੨੪ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਜੀਤਮਲ ਬੱਧ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਪਲਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉੱਨਤੀਸਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ਤੇ ਹਰੀਚੰਦ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਭਾਜਯੋ ਪਿਖਯੋ ਹਰੀਚੰਦ ਚੰਦੇਲ[4]।ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਚੌਂਪਯੋ ਚਪਯੋ[5] ਗਹੇ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਸੇਲ ॥ ੧॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਦਯਾਰਾਮ ਬੀਰੰ। ਨੰਦੰ ਚੰਦ ਧੀਰੰ। ਕ੍ਰਪਯੋ ਰੰਗਰਾਮੰ। ਗੁਲਾਬੰ ਸੁ ਨਾਮੰ॥੨॥ ਮਰਯੋ ਜੀਤਮੱਲੰ। ਪਿਖਯੋ ਭੂਮਥੱਲੰ[6]। ਸਭੈ ਕੋਪ[7] ਧਾਇ। ਪਹਾਰੀ ਪਲਾਇ॥ ੩ ॥ ਸਧੀਰੰ ਚੰਦੇਲੰ। ਧਰੇ ਹਾਥ ਸੇਲੰ। ਅਰਯੋ ਅੱਗ ਆਈ। ਕੁਲੰ ਲਾਜ ਪਾਈ ॥ ੪॥ ਹਤਯੋ ਏਕ ਦ੍ਵੈ ਕੈਂ[8]। ਰਹਯੋ ਠਾਂਢ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਨਿਕਾਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਚਹੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਾਨਾ॥ ੫ ॥ ਦਯਾਰਾਮ ਆਦੰ। ਢੁਕੇ ਬੋਲਿ ਬਾਦੰ[9]। ਕਰੈਂ ਖੱਗ ਘਾਤਾ। ਕਟਯੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਾਤਾ[10] ॥ ੬॥ ਚਿਤੰ ਸ੍ਵਾਮਿ ਕਾਮੰ[11]। ਗਿਰਯੋ ਜੰਗ ਧਾਮੰ। ਰਖਯੋ ਧਰਮੰ ਬੀਰੰ। ਤਜੀ ਹੈ ਨ ਧੀਰੰ ॥੭॥ ਭਯੋ ਟੂਕ ਟੂਕੰ[12]। ਪਰੀ ਕੂਕ ਕੂਕੰ। ਗਯੋ ਭਾਜ ਰਾਜਾ। ਤਜਯੋ ਜੰਗ ਕਾਜਾ॥ ੮ ॥ ਰਿਸੇ ਖਾਨਜ਼ਾਦੇ। ਬਜੇ ਦੀਹ ਬਾਜੇ। ਫਿਰੇ ਫੇਰ ਸਾਰੇ।ਕਰੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੇ॥੯॥ਨਿਜਾਬੰ ਪਠਾਨਾ। ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ਜ੍ਵਾਨਾ। ਅਰੇ ਆਪ ਮਾਂਹੀ। ਹਟੈਂ ਪੈਰ ਨਾਂਹੀ॥ ੧੦॥ ਸਭਾ

[1]ਟੋਲਾ। [2](ਇਨੀ) ਦੂਰ ਜਾ ਖੜੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ। [3]ਕਿਸ ਲਈ। [4]ਹਰੀਚੰਦ ਤੇ ਚੰਦੇਲੀਏ ਨੇ। [5]ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹੋਕੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਉਤਸਾਹ ਆਇਆ ਤੇ ਕੋਪਵਾਨ ਹੋਕੇ। [6]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤਲ ਤੇ। [7]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ। [8]ਇਕ ਯਾ ਦੋ ਨੂੰ। [9]ਬੋਲ ਕਹਿ ਕੇ। [10]ਸਰੀਰ। [11]ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਕੰਮ ਚਿਤਵਦਾ। [12]ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ।

ਬੀਰ ਜੋਊ।ਹੁਤੋ ਮੇਲ ਦੋਊ[1]।[2]ਪੁਰਿ ਬੀ ਚਿਨਾਰੀ।ਗੁਰੂ ਤੀਰਵਾਰੀ[2]॥ ੧੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਰਨ ਬਾਤ ਕੌ[3] ਘਾਤ ਅਨੇਕ ਉਪਾਯ।ਮਾਨਤਿ ਭਟ ਬਡ ਆਪ ਕੌ ਦੋਨੋ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ॥ ੧੨ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਭੁਈ ਧਾਂਦ ਸੋਊ। ਭਿਰੇ ਬੀਰ ਦੋਊ। ਕਰੈਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾਈ। ਪਰਯੋ ਨੇਰ ਆਈ॥ ੧੩ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਨਿਕਾਰੀ। ਭਯੋ ਭੇਰ ਭਾਰੀ। ਧਰੀ ਢਾਲ ਆਗੈ। ਤਕੇ ਦਾਵ ਲਾਗੈ[4]॥੧੪॥ਉਭਾਰੈਂ ਚਲਾਵੈਂ। ਸਰੀਰੰ ਬਚਾਵੈਂ। ਖਰੇ ਖੱਗ ਧਾਰੈਂ। ਸੁ ਊਚੇ ਉਸਾਰੈਂ[5] ॥ ੧੫ ॥ ਲਗੈਂ ਘਾਵ ਅੰਗਾ। ਭੁਏ ਲਾਲ ਰੰਗਾ। ਬਹਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣ ਜਾਈ। ਤਜੈਂ ਪੈ ਨ ਥਾਈ ॥ ੧੬॥ ਮਨੋ ਢਾਕ[6] ਫੂਲੇ। ਦੂਊ ਬੀਰ ਝੂਲੇ। ਰਣੈ ਰੰਗ ਸੋਹਾ। ਗੁਰੂ ਕੀਨਿ ਦੋਹਾ[7] ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵ ਕ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਰਿ ਨਿਜਾਬਤ ਖਾਨ ਕੋ ਸੰਗੋ ਜੁਝੋ ਜੁਝਾਰ[8]।
ਹਾਹਾ ਇਹ ਲੋਕੈਂ ਭਯੋ ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਜੈਕਾਰ ॥ ੨੩ ॥

[9]ਪਿਖਿ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਬੀਰ ਕੋ ਕਰਯੋ ਜੰਗ ਬਡਕਾਮ। ਸੰਗੋ ਕਾ ਸਤਿਗੁਰ ਧਰਯੋ ਨਾਮ ਸ਼ਾਹ ਸੰਗ੍ਰਾਮ[10] ॥ ੧੮ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਲਗੇ ਘਾਵ ਸੌਂਹੈਂ। ਚਢੀ ਬੰਕ ਭੌਹੈਂ। ਗਿਰਯੋ ਜੰਗ ਮਾਂਹੀ। ਹਟਯੋ ਪੈਰ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੯ ॥ ਗਯੋ ਦੇਵਲੋਕੰ। ਜਹਾਂ ਨਾਂਹਿ ਸ਼ੋਕੰ। ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਦੋਈ। ਪ੍ਰਭੂ ਪੇਖਿ ਸੋਈ॥੨੦॥ ਚਲੇ ਆਪ ਆਗੇ।ਰਿਦੇ ਕੋਪ ਜਾਗੇ।ਸੰਭਾਰੇ ਕੁਦੰਡੰ।ਖਤੰਗੰ[11] ਪ੍ਰਚੰਡੰ॥੨੧॥ ਭਯੋ ਤੇਜ ਘੋਰਾ।ਜ਼ਰੀ ਜ਼ੀਨ ਬੋਰਾ[12]।ਖਰੇ ਖਾਨ ਖੂਨੀ। ਰਿਸੇ ਪੇਖਿ ਦੂਨੀ[13] ॥੨੨॥ ਬਜੀ ਬੰਬ[14] ਭੂਰੀ। ਸੁਨੀ ਜਾਇ ਦੂਰੀ। ਉਤੈ ਖਾਨ ਢੂਕੇਂ। ਮੁਖੰ 'ਮਾਰ' ਕੂਕੈਂ ॥ ੨੩ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਨ ਲੀਨਾ। ਧਨੈਂ ਐਂਚਿ ਕੀਨਾ*। ਤਜਯੋ ਬੇਗ ਸੰਗਾ। ਲਗਯੋ ਖਾਨ ਅੰਗਾ ॥ ੨੪ ॥ ਗਿਰਯੋ ਜੰਗ ਖੇਤਾ। ਨਹੀਂ ਫੇਰ

[1]ਭਾਵ ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ਤੇ ਨਿਜਾਬਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਮੇਲ ਸੀ। [2]ਪਹਿਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤਦੋਂ ਦੀ ਬੀ ਪਛਾਣ ਸੀ। [3]ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ (ਪਹਿਲੋਂ) ਗੱਲਾਂ ਰਣ ਦੀਆਂ। [4]ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਾਉ ਲਗੇ। [5]ਉੱਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਪਲਾਸ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾ ਰਚਕੇ (ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ)। [8]ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੂਰਮਾਂ। [9]ਇਹ ਅਗਲਾ ਦੋਹਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। [10]'ਸ਼ਾਹ ਸੰਗ੍ਰਾਮ' ਨਾਮ ਧਰਿਆ ਸੰਗੋ ਦਾ। [11]ਬਾਨ। [12]ਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਕਾਠੀ ਡੁੱਬੀ ਹੋਈ ਭਾਵ ਮੜ੍ਹੀ ਹੋਈ। [13]ਖੂਨੀ ਖਾਨ ਖੜੇ ਦੇਖਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਦੂਣਾ ਰੋਸ ਹੋਇਆ। [14]ਭਾਵ ਨਗਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਹੋਏ।

*ਜਿਸ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੇਠ ਖੜੋਕੇ ਆਪ ਨੇ ਬਾਣ ਚਲਾਏ ਹਨ, ਹੁਣ ਤਕ ਖੜਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਉਥੇ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਤਕ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਟਿਕ ਣਾ ਯਾਦ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਰਲੇ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਇਕ ਅੱਗੇ ਵਧਵੀਂ ਮਾਨੋ ਨੋਕ ਹੈ।

ਚੇਤਾ[੧] । ਡਸ੍ਯੋ ਨਾਗ ਮਾਨੋ । ਕਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੋ ॥੨੫॥ਦੁਤੀ ਬਾਨ ਲੈਕੇ ।
ਗੁਨੈ[੨] ਜੋਰਿ ਕੈਕੈ । ਕਰ੍ਯੋ ਤਾਨ ਤਾਨਾ[੩] । ਲਗ੍ਯੋ ਖਾਨ ਕਾਨਾ[੪] ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਖਾਨਨ ਸਰਦਾਰ ਬਡ ਨਾਮ ਜੁ ਭੀਖਨ ਖਾਂਨ । ਨਿਮਕ
ਹਰਾਮੀ ਜਾਨਿ ਕੈ ਮਾਰ੍ਯੋ ਤੀਖਨ ਬਾਨ ॥ ੨੭ ॥ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਮੁਖੰ
ਤਾਕਿ ਮਾਰਾ। ਮਨੋ ਨਾਗ ਕਾਰਾ । ਚਲ੍ਯੋ ਸ਼ੂਕ ਆਗੈ । ਰਿਪੂ ਤ੍ਰਾਸ ਲਾਗੈ॥
੨੮॥ ਨਹੀਂ ਠਾਵ ਹੋਵਾ । ਪ੍ਰਭੂ ਭੀਮ ਜੋਵਾ[੫] । ਬਚ੍ਯੋ ਆਪ ਭਾਗ੍ਯੋ।ਤੁਰੰਗੈ
ਸੁ ਲਾਗ੍ਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਪਰ੍ਯੋ ਪਾਰ ਜਾਈ । ਗਿਰ੍ਯੋ ਜੰਗ ਥਾਈ । ਮਰ੍ਯੋ ਸੋ
ਕਿਕਾਨਾ।ਚਲ੍ਯੋ ਤ੍ਯਾਗ ਖ਼ਾਨਾ॥੩੦॥ਗੁਰੂਬਾਨ ਆਨਾ[੬]।ਤਜੈਹਾਨਖਾਨਾ[੭]।
ਨੰਦੰਚੰਦ ਛਿੱਪ੍ਰੰ । ਦਯਾਰਾਮ ਬਿੱਪ੍ਰੰ ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਹੇਰਾ । ਸੰਗ੍ਰਾਮੰ
ਬਡੇਰਾ । ਪਰੇ ਧਾਇ ਦੋਈ । ਹਨੈਂ ਖਾਨ ਸੋਈ ॥੩੨॥ ਕਰ੍ਯੋ ਜ਼ੋਰ ਹੱਲਾ ।
ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਝੱਲਾ । ਪਰ੍ਯੋ ਸ਼ੋਰ ਊਚਾ । ਸੁ ਦੂਰੇ ਪਹੂੰਚਾ॥੩੩॥ਟਿਕੇ ਖਾਂਨ
ਨਾਂਹੀ[੮] । ਰਿਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਂਹੀ । ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਸੁ ਭਾਗੇ[੯] । ਬਡੇ ਘਾਵ ਲਾਗੇ ॥੩੪॥
ਭਯੋ ਜੰਗ ਭਾਰਾ । ਨ ਜਾਈ ਸਹਾਰਾ।ਹਜ਼ਾਰੈਂ ਸੁ ਜੋਧਾ। ਭਜੇ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕ੍ਰੋਧਾ
॥ ੩੫ ॥ ਮਿਲੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤੰ । ਭਖੈਂ ਮਾਸ ਖੇਤੰ । ਬਡੀ ਗ੍ਰਿੱਝ ਬੋਲੈਂ। ਬਿਸਾਲੀ
ਕਲੋਲੈਂ ॥ ੩੬॥ ਫਿਰੇ ਆਨ ਸ੍ਯਾਰੰ[੧੦] । ਪੁਕਾਰੈਂ ਪੁਕਾਰੰ[੧੧] । ਮਿਲੀ ਜੋਗ-
ਨੀਯਾ।ਮਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਨ[੧੨] ਪੀਯਾ ॥੩੭॥ਡਕੀ ਡਾਕਨਾਈ[੧੩]।ਡਕਾਰੈਂ ਅਘਾਈ ।
ਭਯੋ ਭੀਮ ਥਾਨਾ । ਤ੍ਰਸੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਨਾ[੧੪] ॥੩੮॥ਪਰੀ ਲੋਥ ਬ੍ਰਿੰਦਾ । ਬਿਲੰਦੇ
ਨਿਕੰਦਾ[੧੫] । ਪ੍ਰਿਥੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਫੈਲਾ। ਪਰ੍ਯੋ ਐਲ ਭੈਲਾ[੧੬]॥੩੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਜੀਤ-
ਮੱਲ ਕੇ ਤੀਰ ਸੋਂ[੧੭] ਹਰੀਚੰਦ ਮੁਰਝਾਇ[੧੮]।ਸਨੈ ਸਨੈ ਲਹਿ ਚੇਤਨਾ ਦੇਖ
-ਖਾਨ ਪਰਾਇ[੧੯]॥੪੦॥ਉਮਡ੍ਯੋ ਆਵਤਿ ਗੁਰੂ ਦਲ ਜੰਗਫਤੇ ਕੋ ਪਾਇ-।

[੧]ਸਾਵਧਾਨ ਨਾ ਹੋਇਆ । [੨]ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ । [੩]ਜੋਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚਕੇ । [੪]ਖਾਨ ਦੇ ਕੰਨ ਨੂੰ। [੫]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭੈ ਖਾਧਾ । [੬]ਹੋਰ । [੭]ਖਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਚਲਾਏ । [੮]ਭਾਵ ਭੀਖਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਭਜਾ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਪਠਾਨ ਸਾਰੇ ਭੱਜ ਉਠੇ । [੯](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ) ਵਾਰ ਕੀਤੇ ਸਨ (ਉਹ ਡਰ ਕੇ) ਭੱਜੇ । [੧੦]ਗਿੱਦੜ । [੧੧]ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੧੨]ਲਹੂ। [੧੩]ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ ਡਾਕਣੀਆਂ। [੧੪]ਸਾਰੇ ਪਠਾਣ ਡਰੇ । [੧੫]ਬਹੁਤੇ ਕੱਟੇ ਗਏ । [੧੬]ਭਯਾਨਕ ਸ਼ੋਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ । [ਐਲ=ਸ਼ੋਰ । ਭੈਲਾ=ਭਯਾਨਕ]। (ਅ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੈ ਪੈ ਗਿਆ [ਅ:, ਐਲ=ਜਮਾਤਾਂ, ਸਮੂਹ]। [੧੭]ਤੀਰ ਨਾਲ । [੧੮]ਮੂਰਛਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । [੧੯]ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਕੇ ਉਸ ਨੇ ਖਾਨ ਨੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖੇ।

ਸਹਿ ਨ ਸਕ੍ਯੋ ਨਿਜ ਹਾਰ ਕੋ, ਘਾਵ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੰਧਵਾਇ[1] ॥ ੪੧ ॥
ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਹਰੀਚੰਦ ਜੋਧਾ। ਉਠ੍ਯੋ ਫੇਰ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਸੰਭਾਰ੍ਯੋ ਕੁਦੰਡਾ। ਸਰੰ ਸੰਧਿ ਛੰਡਾ॥੪੨॥ਪੁਨੰ ਆਨ ਲੀਨੇ[2]। ਤਜੇ ਓਜ ਕੀਨੇ। ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਮਾਰੇ। ਜੁ ਆਗੇ ਪਧਾਰੇ॥੪੩॥ ਜਿਸੈ ਅੰਗ[3] ਲਾਗੈ। ਤਬੈ ਪ੍ਰਾਨ ਤ੍ਯਾਗੈ। ਸੁਰੈਲੋਕ ਜਾਵੈ। ਬਰੈਂ ਹੂਰ ਆਵੈਂ॥੪੪॥ਤਊ ਬੀਰ ਭਾਰੇ।ਮਰੇ ਨ ਪਿਛਾਰੇ।ਹਲੰ ਹਾਲ[4] ਘਾਲੇ।ਅਗੇ ਪਾਇ ਡਾਲੇ॥੪੫॥ਹਰੀਚੰਦ ਹੇਰੇ। ਸੁ ਕੋਪ੍ਯੋ ਘਨੇਰੇ।ਸੰਧੇ ਬਾਨ ਦੋਊ। ਕਰੇ ਓਜ ਸੋਊ ॥੪੬ ॥ ਹਤੈ ਏਕ ਬਾਰੀ। ਲਗੈ ਹੋਇ ਪਾਰੀ। ਭਟੈ ਹੈ ਕਿ ਘੋਰਾ। ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਸੁ ਜ਼ੋਰਾ[5] ॥੪੭॥ ਤਨੰ ਫੋਰ ਦੇਤਾ।ਗਿਰੇ ਜੰਗ ਖੇਤਾ। ਉਠੈ ਪੈ ਨ ਸੋਈ। ਮਹਾਂ ਨੀਂਦ ਸੋਈ ॥੪੮॥ ਗੁਰੂ ਹੇਰਿ ਤਾਂਕੋ। ਬਡੋ ਬੀਰ ਬਾਂਕੋ। ਗਏ ਤਾਂਹਿ ਆਗੇ। ਜਿਸੇ ਕੋਪ ਜਾਗੇ[6] ॥ ੪੯ ॥ ਹਰੀਚੰਦ ਦੇਖੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਪਰੇਖੈ[7]। ਤਬੈ ਤਾਨਿ ਬਾਨੰ। ਬਲੀ ਬੀਰ ਜ੍ਵਾਨੰ ॥੫੦॥ਗੁਰੂ ਓਰ ਮਾਰਾ। ਮਨੋ ਆਇ ਮਾਰਾ[8]। ਗਯੋ ਹਾਥ ਠਾਗਾ[9]।ਹਯੰ ਅੰਗ ਲਾਗਾ ॥੫੧॥ ਕਛੂ ਘਾਵ ਥੋਰਾ[10]ਪ੍ਰਭੂ ਕੇਰ ਘੋਰਾ।ਤਿਮੰ ਬੇਗ ਧਾਰੇ। ਸੁ ਪੀਰਾ ਸਹਾਰੇ[10] ॥ ੫੨ ॥ ਰਿਸ੍ਯੋ ਸੈਲ ਰਾਜਾ। ਸਰ੍ਯੋ ਨਾਂਹਿ ਕਾਜਾ।ਲਯੋ ਬਾਨ ਆਨਾ।ਸੁ ਚਾਂਪੰ ਸੰਧਾਨਾ ॥੫੩॥ ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਭਾਰੀ। ਨਿਹਾਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਬਨਾਏ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਤਜ੍ਯੋ ਤੀਖ ਬਾਨਾ॥੫੪॥ ਗਯੋ ਹਾਥ ਹਾਲੀ[11]। ਭਯੋ ਵਾਰ ਖਾਲੀ। ਛੁਹ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੰਗਾ[12]।ਪਰ੍ਯੋ ਸੋ ਖਤੰਗਾ ॥੫੫॥ ਕਛੂ ਘਾਵ ਹੋਵਾ।ਲਹੂ ਬਿੰਦ ਜੋਵਾ। ਹਰੀਚੰਦ ਹੇਰੇ।ਬਿਸੰਮ੍ਯੋਘਨੇਰੇ॥੫੬॥–ਲਗੈਤੀਰਨਾਂਹੀ।ਭਯੋ ਮੋਹਿਕਾਹੀ[13]। ਤੁਰੰਗ ਨ ਮਾਰਾ[14]। ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਸੰਘਾਰਾ ॥੫੭॥ ਜੁ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਕਮਾਈ। ਨਹੀਂ ਕਾਮ ਆਈ। ਗੁਰੂ ਸਾਵਧਾਨੰ।ਅਡੋਲੰਨਿਸ਼ਾਨਾ॥੫੮॥ਤਊ ਮੈਂ ਨਹਾਨਾ[15]। ਰਹ੍ਯੋ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਾਨਾ–। ਬਿਚਾਰੈ ਉਦਾਰਾ[16]। ਮਨੋ ਜੁੱਧ ਹਾਰਾ॥ ੫੯ ॥ ਪੁਨੰ

[1]ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹਵਾਇਆ। [2]ਫਿਰ ਹੋਰ(ਤੀਰ)ਲਿਆ। [3]ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ। [4]ਹੱਲੇ ਤੇ ਹੱਲਾ। [5]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [6]ਜਿਸ (ਹਰੀਚੰਦ ਨੂੰ) ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [7]ਸਿਆਣ ਲਏ। [8]ਮਾਨੋ ਸੱਪ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [9]ਠਗਿਆ ਗਿਆ ਭਾਵ ਹਿੱਲ ਗਿਆ। (ਅ) ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਛੁਹ ਕੇ ਲੰਘ ਗਿਆ। [10]ਤਿਵੇਂ (ਪਹਿਲੋਂ ਵਾਂਙ) ਪੀੜ ਸਹਾਰਕੇ (ਬੇਗ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਘੋੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਾ। [11]ਹਿੱਲ ਗਿਆ। [12]ਕੰਨ ਨਾਲ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਛੁਹਿਆ। [13]ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [14]ਘੋੜਾ ਭੀ ਨਾ ਮਰਿਆ। [15]ਨਾ ਮਾਰ ਸਕਿਆ। [16]ਬਹੁਤ ਸੋਚਦਾ ਹੈ।

ਦੇਖਨੈਨਾ।ਲਯੋ ਬਾਨ ਪੈਨਾ[1]।ਤਕ੍ਯੋ ਬੀਰ ਛਾਤੀ।ਲਗੇ ਪ੍ਰਾਨ ਘਾਤੀ[2]॥੬੦॥ ਕਰੇ ਓਜ ਛੋਰਾ।ਚਲ੍ਯੋ ਸ਼ੂਕਿ ਘੋਰਾ[3]। ਹੁਤੀ ਬੰਧ ਪੇਟੀ।ਚਹੁੰ ਓਰ ਲਪੇਟੀ[4]। ੬੧॥ ਸਰੰ ਅੰਗ ਘਾਤੀ[5]। ਲਗ੍ਯੋ ਬੀਚ ਛਾਤੀ। ਤਹਾਂ ਦ੍ਵਾਲ ਭਾਥਾ[6]। ਸੁ ਪੇਟੀ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥੬੨॥ਗਯੋ ਬੇਧਿ ਦੋਊ। ਚੁਭ੍ਯੋ ਚਰਮ ਸੋਊ[7]। ਗੁਰੂ ਕਾਢਿ ਗੇਰਾ। ਕਹ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਬੇਰਾ ॥੬੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥'ਸਾਧ ਸਾਧ ਬਲ ਤੋਹਿ ਕੋ ਜਿਸ ਪਰ ਧਰਤਿ ਗੁਮਾਨ।ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਸੀਖੀ ਇਤਿਕਹੀ ਕਹਾਂ ਓਜ ਤਜਿ ਬਾਨ[8]?। ੬੪॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਹਤਨ ਤੇ ਕਿਤ ਰਹ੍ਯੋ ਘਾਵ ਤਨਕ ਨਹਿਂ ਪਾਇ। ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਂ ਬਿਸਵਾਸ ਕੋ-ਲੇਉਂ ਬਿਜੈ ਅਰਿ ਘਾਇ[9]-॥ ੬੫ ॥ ਤੀਨ ਵਾਰ ਤੈਂ ਕਰਿ ਚੁਕ੍ਯੋ ਅਬਿ ਦਿਹੁ ਮੇਰੋ ਵਾਰ। ਦੇਖੋ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਧਨੁਖ ਕੀ ਜਿਮ ਭਟ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ' ॥ ੬੬ ॥ ਲਗ੍ਯੋ ਬਾਣ ਕਾਢ੍ਯੋ ਜਬੈ[10] ਨਿਕਸੀ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਬੂੰਦ[11]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰਖੇ ਰਿਦੈ ਬਿਲੰਦ ॥ ੬੭ ॥ ਛੱਤ੍ਰਿ ਧਰਮ ਕੋ ਧਾਰਿ ਕੈ ਭੈ ਨ ਕਰਹਿ ਬਰ ਬੀਰ। ਪਨ ਰਿਪੁ ਸਨਮੁਖ ਦੇਖਿ ਕੈ ਖਰੇ ਖੇਤ ਧਰਿ ਧੀਰ॥੬੮॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਜਬੈ ਬਾਨ ਲਾਗ੍ਯੋ। ਪਿਖੇ ਕੋਪ ਜਾਗ੍ਯੋ*। ਲਯੋ ਚਾਂਪ ਆਪੂ। ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਖਾਪੂ ॥੬੯॥ ਕਢ੍ਯੋ ਤੀਰ ਤੀਖਾ। ਜੁ ਸਾਂਪੰ ਸਰੀਖਾ।ਗੁਨੰ[12]ਜੋਰਿ ਤਾਨਾ। ਲਗ੍ਯੋ ਪਾਨ ਕਾਨਾ[13]॥੭੦॥ਹਰੀਚੰਦ ਹੇਰਾ। ਨਿਸ਼ਾਨੋ ਬਡੇਰਾ। ਰਿਦੇ ਤਾਕਿ ਆਛੇ। ਰਿਪੂ ਨਾਸ਼ ਬਾਛੇ॥੭੧॥ਤਜ੍ਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਾਰੀ। ਗਯੋ ਬੇਗ ਭਾਰੀ। ਡਸ੍ਯੋ[14]ਨਾਗ ਮਾਨੋ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੋ॥੭੨॥ ਰਿਦਾ ਫੋਰਿ ਪਾਰਾ। ਪਰ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨਜਾਰਾ।ਤਰੂ[15]ਜ੍ਯੋਂ ਪੁਰਾਨਾ।ਮਨੋ ਬਾਯੂ

[1]ਤਿੱਖਾ। [2]ਜੋ ਲੱਗਿਆਂ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ। [3]ਭਿਆਨਕ। [4]ਪੇਟ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ। [5]ਜ਼ਖਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ। [6]ਤਸਮਾ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਭੱਥਾ (ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ)। [ਫਾ:, ਦੁਵਾਲ=ਚਮੜੇ ਦਾ ਤਸਮਾ।]। [7]ਉਹ (ਤੀਰ ਫਿਰ) ਮਾਸ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁਭਿਆ। [8]ਬਾਨ ਤਜਣ ਦਾ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਕਿੱਥੇ ਬਲ ਹੈ। [9](ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਅਮੋਘ ਵਿਦਿਆ ਤੇ) ਕੀਹ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਬਿਜੈ ਲਵਾਂਗਾ। [10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੱਢਿਆ। [11]ਲਹੂ ਦੀ ਬੂੰਦ। [12]ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ। [13]ਹੱਥ ਕੰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਲਗਾ। [14]ਭਾਵ ਹਰੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਡਸਿਆ। [15]ਬ੍ਰਿੱਛ।

*ਇਹ ਫਿਕਰਾ 'ਜਬੈ ਬਾਨ ਲਾਗੇ। ਤਬੈ ਰੋਸ ਜਾਗੇ' ਹੁਣ ਕਹਾਵਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਜਬੈ ਬਾਣ ਲਾਗ੍ਯੋ। ਤਬੈ ਰੋਸ ਜਾਗ੍ਯੋ।' ਕਟਾਖ਼ਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਬੀਰਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਸੀ,ਇਸ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵ ਹੋਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਹੈ ਰੌਦਰ ਰਸ ਦਾ ਪਰ ਬੀਰਰਸ ਵਿਚ ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵ ਹੋਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਕਦੀ ਵੇਰ ਸਥਾਈ ਹੋਕੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਨਾ ॥ ੭੩ ॥ ਪਿਖ੍ਯੋ ਦੌਨ ਓਰਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਭੂਰ ਸ਼ੋਰਾ। ਭਟੈ ਹੇਲ ਘਾਲਾ। ਪਠਾਨੇ ਬਿਸਾਲਾ ॥੭੪॥ ਗੁਰੂ ਬਾਨ ਮਾਰੇ। ਅਨੇਕੈਂ ਸੰਘਾਰੇ। ਚਲ੍ਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਆਯੋ। ਸ ਜਾਨੈ ਨ ਪਾਯੋ ॥੭੫॥ ਘਨੇ ਘਾਇ ਗੇਰੇ। ਤ੍ਰਸੇ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਹੇਰੇ। ਲਿਏ ਸੂਰ ਮਾਰੀ। ਭਜੇ ਭੀਰੁ ਭਾਰੀ ॥ ੭੬ ॥ ਕਹਾ ਲੌ ਉਚਾਰੈਂ। ਪਰੀ ਲੋਹ ਮਾਰੈ। ਗੁਰੂ ਜੀਤ ਹੋਈ। ਦਲੈ ਜਾਨਿ ਦੋਈ[1] ॥੭੭॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਹਰੀਚੰਦ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਭੰਗਾਣੀ ਯੁੱਧ ਫਤਹ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭ੍ਰਾਗ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹ ਪਹਾਰ ਕੌ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ। ਮਾਰੇ ਗਏ ਪਠਾਨ ਗਨ ਹਰੀਚੰਦ ਪੁਨ ਨਾਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਬੀਰ ਜਿਹ, ਜੀਵਤ ਚਲੇ ਪਲਾਇ[2]। ਗਿਰਪਤਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਿ ਲੇ ਗਏ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ॥੨॥ ਤੋਮਰ ਛੰਦ ॥ ਸਰਿਤਾ ਗਿਰੀ[3] ਜਿਸ ਨਾਇ। ਤਿਸ ਮੈਂ ਗਿਰੇ ਬਹੁ ਜਾਇ। ਤਰ ਹੋਇ ਪਾਰਹਿ ਕੋਇ। ਬਿਚ ਡੂਬਿ ਗੇ ਤਿਸ ਜੋਇ ॥੩॥ ਗਿਰ ਪੈ ਚਢੇ ਕਿਤ ਜਾਇ। ਜਹਿਂ ਰਾਜਪੁਰਾ[4] ਬਸਾਇ। ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਦਿਸ਼ ਹੋਇ। ਡਰ ਭਾਜਿਗੇ ਤਰਿ[5] ਕੋਇ ॥੪॥ ਨਹਿਂ ਆਪ ਮੈਂ ਸੰਭਾਰ। ਰਣ ਤਯਾਗ ਹੈਂ ਬਿਕਰਾਰ। ਮਰਿਗੇ ਪਲਾਵਤਿ ਕੋਇ[6]। ਜਲ ਮੈਂ ਡੁਬੇ ਡਰ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥ ਪਹੁੰਚੀ ਤਿਨਹੁ ਸੁਧ ਧਾਮ। 'ਗੁਰ ਪਾਇ ਕੈ ਸੰਗ੍ਰਾਮ। ਸਰ ਮਾਰਿ ਕੈ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਰਣਖੇਤ ਰਾਖਿ ਨਿਦਾਨ[7]' ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਸ਼ੋਕ ਭਾ ਬਿਸਤਾਰ। ਦ੍ਰਿਗ ਰੋਦਤੀ ਜਲ ਧਾਰ। ਬਹੁ ਪੀਟਤੀ ਤਨ ਨਾਰ। ਸਿਰ ਬਾਰ[8] ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਖਾਰਿ ॥੭॥ ਗਿਰ ਦੇਸ਼ ਬਾਇਸ ਧਾਰ[9]। ਰੁਦਨੰਤਿ ਕੂਕਨ ਮਾਰਿ। ਸਭਿ ਧਾਮ ਧਾਮਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਤ੍ਰਿਯ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਇ ਬਿਲਪਾਹਿਂ ॥ ੮ ॥ ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਣਜੀਤ। ਬਜਿ[10] ਦੁੰਦਭੇ ਰਣ-ਜੀਤ। ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤ[11] ਲੋਥ ਉਠਾਇ। ਪੁਰਿ ਪਾਵਟੇ ਪਹੁੰਚਾਇ ॥੯॥ ਸਸਕਾਰ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ। ਸੁਰਲੋਕ ਬਾਸਾ ਪਾਇ। ਭਟ ਘਾਇਲੰ ਰਣਥਾਨ। ਉਚਵਾਇ ਕੈ ਪੁਰਿ ਆਨ[12] ॥੧੦॥ ਹੜ ਬੋਲਤੇ ਜਿਸ ਠੌਰ[13]। ਮਿਲ ਪਾਇੰ

[1] ਦੋਨੋ ਸੈਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ। [2] ਜੋ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ ਉਹ ਭੱਜ ਗਏ। [3] ਨਾਮ ਹੈ ਨਦੀ ਦਾ ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚ ਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੁੱਧ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। [4] ਇਹ ਉਹ ਰਾਜਪੁਰਾ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਮਸੂਰੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਅੱਜ ਕਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। [5] ਤੈਰ ਕੇ। [6] ਭਜਦੇ ਮਰ ਗਏ। [7] ਅੰਤ ਨੂੰ। [8] ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ। [9] ਬਾਈ ਧਾਰਾਂ ਦੇ। [10] ਵਜਿਆ। [11] ਭਾ। ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ਤੇ ਜੀਤ ਮੱਲ ਦੀ। [12] ਆਂਦੇ। [13] ਜਿੱਥੇ (ਮਸਾਣ) ਹੜ ਹੜ ਕਰਕੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਈ ਵੇਰ ਰਣ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ੇ ਮਰੇ ਜੋਧਿਆਂ ਦਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ ਹੜ ਹੜ ਦ ਧੁਨਿ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ! (ਅ, ਹੜ=ਕ੍ਰੋਧ।

ਜੰਬੁਕ ਰੌਰ। ਪੁਨ ਭੀਖਨਾ ਹੁਇ ਸਾਂਝ[੧]। ਬਹੁ ਲੋਥ ਹੈਂ ਰਣ ਮਾਂਝ॥੧੧॥ ਤਰਫੰਤਿ ਘਾਇਲ ਕੋਇ। ਰਿਪੁ ਭਾਜਿਗੇ ਡਰਿ ਸੋਇ।ਉਚਵਾਇ ਕਾਹੁ ਨ[੨] ਲੀਨਿ। ਤਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਬਨਿ ਦੀਨ॥ ੧੨॥ ਦੁਖ ਪਾਇ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੋਇ। ਜਿਨ ਕੌ ਉਠਾਇ ਨ ਕੋਇ।ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਟਿ ਆਇ। ਜਯ ਲਹਿ ਮਹਾਂ ਅਰਿ ਘਾਇ[੩]॥੧੩॥ ਜਯ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਬਖਾਨ। ਹਰਖਾਇ ਬੀਰ ਮਹਾਨ। ਰਣ ਬਾਤ ਭਾਖਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਗਿਰਨਾਥ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਲੰਦ॥ ੧੪ ॥ ਚਲਿ ਮੰਦ ਮੰਦਹਿ ਆਇ। ਮਿਲਿ ਪੁੰਜ ਦੇਤਿ ਵਧਾਇ[੪]। ਨਿਸ ਬੀਤਗੀ ਘਟਿ ਚਾਰ। ਉਤਰੇ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਦ੍ਵਾਰ*॥੧੫॥ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਧਾਰਿ। ਚਿਤਵੰਤਿ[੫] ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ। ਅਰੁ ਜੀਤਮੱਲ ਸੁਬਾਹ[੬]॥ ੧੬॥ ਸਭਿ ਆਪ ਆਪਨ ਡੇਰ। ਉਤਰੇ ਅਨੰਦ ਬਡੇਰ। ਰਣਗਾਥ ਥਾਨਹਿ ਥਾਨ[੭]। ਮਿਲਿ ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਖਾਨਿ ॥ ੧੭ ॥ ਰਣ ਭੀਰੁ ਤ੍ਯਾਗਿ ਪਰਾਇ। ਜਿਨ ਸੂਰ ਕੀਨਸਿ ਘਾਇ[੮]। ਸਭਿ ਕੀ ਕਹੈਂ ਕਰਤੂਤ।ਗੁਰ ਕੌ ਮਹਾਂ ਜਸੁ ਪੂਤ॥੧੮॥ਨਿਸ ਮੈਂ ਟਿਕੇ ਸਭਿ ਬੀਰ। ਸੁਪਤੇ ਜਥਾ ਸੁਖ ਧੀਰ। ਭੁਨਸਾਰ ਜਾਨਿ ਮਹਾਨ। ਗੁਰਬਾਨਿ[੯] ਕੌ ਕਰਿ ਗਾਨ[੧੦]॥ ੧੯ ॥ ਮੁਖ ਪਾਠ ਕੇਤਿਕ ਕੀਨ। ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਜਨੋਂ ਜਲ ਮੀਨ। ਕਰਿ ਸੌਚ ਮੱਜਨ ਨੀਰ। ਗੁਰ ਬੈਠਿਗੇ ਬਰ ਬੀਰ ॥੨੦ ॥ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ। ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਆਨਿ ਦਿਦਾਰ। ਲਗ ਗਾ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਂਨ। ਬਿਚ ਸ਼ੋਭਤੇ ਸੁਖਦਾਨ[੧੧] ॥ ੨੧ ॥

ਹਾਕਲ ਛੰਦ ॥ ਤਬਿ ਆਯੋ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹਾ।ਜਿਹ ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਗਨ ਆਹਾ।ਦ੍ਵੈ ਪੁੱਤ੍ਰ

[੧]ਭੁਜ ਨਕ ਤ੍ਰਿਝਾਂ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ। [੨]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੀ। [੩]ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [੪]ਵਧਾਈਆਂ। [੫]ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੬]ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ। (ਅ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [੭]ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ। [੮]ਨਾਸ਼। [੯]ਗੁਰਬਾਣੀ। [੧੦]ਗਾਇਨ। [੧੧]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

*ਭੰਗਾਣੀ ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਤਕ ਪੱਕਾ ਥੜਾ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਲੱਜਜਾ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਥੜੇ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੱਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਪਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਮ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਗ਼ਰੀਬ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਖ਼ਯਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਟਿਕੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ ਘਾਇਲਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਰਣ ਭੂਮੀ ਆਪ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀ, ਵੈਰੀ ਦਲ ਦੇ ਮੋਏ ਸੂਰਮੇ, ਠਾਕੁਰਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ਰਨ ਮੰਗ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੰਗੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਸਤੀ ਹੋਣੋਂ ਵਰਜਕੇ। ਪਚ ਰਾਣੀਆਂ ਤੇ ਠਕੁਰਾਣੀਆਂ ਦਾਉ ਪਾਕੇ ਚਿਖਾ ਵਿੱਚ ਕੁੱਦਕੇ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸਤੀਆਂ ਦੇ ਮਠ ਉਸ ਹੇਠਲੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹੁਣ ਤਕ ਖੜੇ ਹਨ।

ਗਏ ਰਣ ਮਾਰੇ। ਦੁਇ ਜੀਵਤਿ ਸੰਗ ਨਿਹਾਰੇ॥ ੨੨॥ ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅੰਗ
ਮਹਿਂ ਲਾਏ।ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਮੋਦ ਬਧਾਏ।ਜਬਿ ਚਲਿਕਰਿ ਆਯੋ ਨੇਰੇ।ਗੁਰ
ਊਚੇ ਕਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ॥੨੩॥ 'ਢਿਗ ਆਵਹੁ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹਾ ! ਤੁਮ ਪੀਰ ਸਾਚ
ਕੇ ਆਹਾ'। ਸਭਿ ਸੁਨਤਯੋਂ ਆਇ ਨਜੀਕਾ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਜਿਸ ਉਰ
ਨੀਕਾ ॥੨੪॥ ਝੁਕਿ ਕੀਨਸਿ ਤਬੈ ਸਲਾਮੂ। ਪੁਨ ਕਰਯੋ ਮੁਰੀਦ ਤਮਾਮੂ[1]।
ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਬੈਨਾ। ਕਰ ਜੋਰੇ ਸੰਮੁਖ ਨੈਨਾ॥ ੨੫॥ ਮੁਖ ਬੋਲਯੋ
ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।'ਮੁਹਿਸ਼ੋਕ ਨ,ਰਿਦੈ ਮਝਾਰੀ।ਸੋ ਕਾਰਨ ਸੁਨਹੁ ਗੁਸਾਈਂ!।
ਸਿਰ ਮਰਨੋ ਸਭਿ ਬਨਿ ਆਈ ॥੨੬॥ ਮਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰੇ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨਾ। ਇਕ
ਤੌ ਰਨਖੇਤ ਮਹਾਂਨਾ। ਪੁਨ ਕਾਰਜ ਤੁਮਰੇ ਆਏ। ਇਵ ਕਰਿ ਵੈ[2] ਭਿਸਤ
ਸਿਧਾਏ ॥ ੨੭ ॥ ਤਹਿਂ ਭੋਗਹਿਂ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ
ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਇਹ ਜਾਨਯੋਂ ਲਾਭ ਬਡੇਰਾ।ਨਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਕਰੈ ਮਨ ਮੇਰਾ'॥੨੮॥
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਯੋ।'ਹੈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਇਮ ਜਿਸ ਜਾਨਯੋ[3]।ਪਰ ਤਊ
ਪਛਾਨਹੁ ਮਨਮੈਂ।ਜੁਗ ਰਹੇ ਭਾਣਜੇ* ਰਨ ਮੈਂ॥੨੯॥ਲਰ ਸਨਮੁਖਤਜਾਰੇ
ਪ੍ਰਾਨਾ।ਰਖਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਸੁਜਾਨਾ।ਤਿਨ ਤੇ ਬਡ ਸ਼ੋਕ ਉਪੰਨਾ।ਚਿਤ ਹੋਤਿ
ਹਮਾਰੋ ਖਿੰਨਾ[4]॥੩੦॥ਗੁਨ ਸਿਮਰਤਿ ਹੈ ਮਨ ਮੇਰਾ।ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਉਤਸਾਹਿ
ਬਡੇਰਾ।ਨਿਤ ਮਿਲਤਿ ਖਿਲਤਿ[5]ਹਮ ਸੰਗੇ।ਬਨ ਗਮਨਤਿ ਚਢੇਂਤੁਰੰਗੇ।†'

[1]ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੇ ਝੁਕ ਕੇ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ। [2]ਇਉਂ ਕਰਨ ਤੇ ਓਹ"। [3]ਠੀਕ ਇਵੇਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਤੁਸਾਂ) ਜਾਣਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਇੱਥੇ ਸੁਧ ਪਾਠ 'ਜਿਸ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਜਿਮ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਰਥਃ—ਜਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਪੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਨਾਲ 'ਜਿਮ' ਦਾ 'ਜਿਸ' ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। [4]ਉਦਾਸ। [5]ਖੇਡਦੇ ਸਨ। *ਭਾਣਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਭੂਆ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਰਾ ਲਗਦੇ ਸਨ। †ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਰਣ ਹੈ। 'ਨਾਨਕ ਰੁੰਨਾ ਬਾਬਾ ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਰੋਵੈ ਲਾਇ ਪਿਆਰੋ' ॥ ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਜਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਇਨਸਾਨੀ ਹਮਦਰਦੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਣਜਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪਰ ਅੱਗੇ ਅੰਸੂ ੩੨ ਦੇ ਅੰਕ ੬-੭ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਣ ਸਮਰਣ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਨ ਉੱਤਮ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਨਮੁਖ ਜੂਝ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਫਲ ਹੋਏ ਹਨ।

॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹਿ ਬਖਾਨਾ । 'ਤੁਮ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਅਹੋ ਮਹਾਂਨਾ । ਜਿਮ ਚਾਹਹੁ ਰਚਹੁ ਗੁਸਾਈਂ । ਸਭਿ ਬਾਤਿ ਤੁਮਹੁਂ ਬਨਿ ਆਈ॥੩੨॥ਸ਼ੁਭ ਭਾਗ ਜਿ ਭਏ ਹਮਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਕਦਮ ਸੁ ਪਦਮ ਤੁਮਾਰੇ[1] । ਅਬਿ ਸਫਲ ਭਏ ਸਭਿ ਰੀਤੀ । ਰਣ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ ਸ ਪ੍ਰੀਤੀ ॥੩੩॥ ਗਨ ਖਾਨ ਪ੍ਰਥਮ ਰਖਵਾਏ । ਗੁਰ ਘਰ ਸੇ ਧਨ ਗਨ ਪਾਏ । ਪੁਨ ਹੋਏ ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ । ਸਭਿ ਕੀਨੀ ਕਾਰ ਗ਼ੁਲਾਮੀ[2]॥੩੪॥ਲਖਿ ਉਪਾਲੰਭ ਪਠਿ ਜੋਊ । ਮੈਂ ਲੱਜਤਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੋਊ । ਸੈ ਸਪਤ[3] ਮੁਰੀਦ ਬਟੋਰੇ । ਚਲਿ ਪਰਜੋ ਤੁਰਤ ਤੁਮ ਓਰੇ ॥ ੩੫॥ ਪੁਰਿ ਪਾਂਵਟ ਮੈਂ ਜਬਿ ਆਯੋ ।–ਤੁਮ ਚਢੇ ਜੰਗ–ਸੁਨਿਪਾਯੋ।ਨਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਮੈਂ ਤਬਿ ਡੇਰਾ । ਰਣ ਕਾਜ ਪਰਜੋ ਅਬਿਹੇਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਮੈਂ ਗਮਨਯੋਂ ਤੁਮ ਪਸ਼ਚਾਤੀ । ਸਭਿ ਖਰੇ ਹੁਤੇ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।ਇਕ ਪਾਸਾ ਰਣ ਕੋ ਰੋਕਾ। ਰਿਪੁ ਪੁੰਜ ਖਰੋ ਅਵਿਲੋਕਾ ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਛੂਟਨਿ ਲਗੀ ਤੁਫੰਗੈਂ । ਗਿਰਪਤੀ ਲਰੇ ਹਮ ਸੰਗੈ। ਬਹੁ ਮਾਰੇ ਤਹਾਂ ਪਹਾਰੀ । ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਨਹਿਂ ਪਾਉਂ ਪਿਛਾਊਂ ਘਾਲਾ । ਰਣ ਡਾਰਿ[4] ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲਾ । ਸੁਤ ਦੋਇ ਮੁਰੀਦ ਸਮੇਤਾ । ਲਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਭਿਸਤਿ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੩੯ ॥ ਤੁਮ ਦਿਸ਼ਾ ਪਠਾਨ ਅਰੇ ਹੈਂ।ਸਭਿ ਹੋਇ ਹਰਾਮ ਮਰੇ ਹੈਂ।ਤਜਿ ਸ੍ਵਾਮੀ ਬੇਮੁਖ ਜੈਸੇ । ਫਲ ਪਾਇ ਲੀਨਿ ਤਿਨ ਤੈਸੇ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਧੀਰ ਪੀਰ ਕੀ ਕਾਨਾ[5] । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬੈ ਬਖਾਨਾ । 'ਤੁਹਿ ਸਾਧ ਸਾਧ ਬਡ ਸਾਧੂ ! ਪਦ ਉੱਤਮ ਮਹਿਂ ਥਿਤ ਲਾਧੂ[6]' ॥੪੧॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ । ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ । ਸਨਮਾਨ ਸਹਿਤ ਬੈਠਾਯੋ । ਅਨੁਕੰਪਾ ਧਰਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ[7] ॥ ੪੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਕੰਘਾ ਕਰਤਿ ਸੁ ਕਸ਼ । ਦਾਸ ਚੁਨੀ ਦਸਤਾਰ ਸ਼ੁਭ ਆਗੇ ਧਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੪੩॥'ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ! ਸੁਨੀਜੀਏ ਧਨ ਆਦਿਕ ਵਥੁ ਜੋਇ । ਚਿਰੰਕਾਲ ਨਹਿਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਖਰਚੀ ਜੈ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ੪੪ ॥ ਬਹੁਤ ਪੁਸ਼ਤ ਕੇ ਕਾਮ ਜੋ ਆਵਹਿ ਵਸਤੁ ਉਦਾਰ । ਸੋ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਅਬਿ ਤੋਹਿ ਕੌ ਰਖੀਅਹਿ ਆਪਿ ਸੰਭਾਰਿ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਹਿ ਦਸਤਾਰ ਕੌ ਸ਼ੁਭ

---

[1]ਆਪਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ। [2]ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੀਚਾਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰ ਕੀਤੀ। [3]ਸੱਤ ਸੌ । [4]ਜੰਗ ਕਰਕੇ । [5]ਕੰਨੀ । [6]ਟਿਕਾਉ ਪਾਇਆ ਹੈ । [7]ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ ।

ਕਕਰੇਜ਼ੀ ਰੰਗ[1]। ਕੰਘਾ ਸਹਿਤ ਸੁ ਕੇਸ ਹੀ ਗਹੀ ਕਰਦ ਤਿਨ ਸੰਗ ॥੪੬॥ ਬਖਸ਼ੀ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਕੌ ਲੇ ਨਿਜ ਸੀਸ ਚਢਾਇ।ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਨ ਕਰੈ ਰਿਦੈ ਰਹ੍ਯੋ ਹਰਖਾਇ ॥ ੪੭ ॥ 'ਰਾਖੋ ਭਲੇ ਸੰਭਾਰ ਕਰਿ ਵਧੈ ਖਾਲਸੇ ਰਾਜ। ਤਬਿ ਭੁਵ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਅਧਿਕ ਆਵਹਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਜ' ॥ ੪੮ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦਰਬ ਅਨਾਇ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ[2]। ਦੇਹੁ ਮੁਰੀਦਨਿ ਸਭਿਨਿ ਕੌ ਜਿਨਹੁੰ ਕਰੀ ਰਨ ਕਾਰ ॥੪੯॥ ਸਿਰੋਪਾਉ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਕਰਿ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ[3]। ਰੁਖ਼ਸਦ ਕੀਨੋ ਮਾਨ ਜੁਤਿ ਅਧਿਕ ਹਰਖ ਕੇ ਨਾਲ ॥ ੫੦ ॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਗਯੋ ਸਢੌਰੇ ਧਾਮ। ਪੂਰ ਮੁਰੀਦਨਿ ਕਾਮਨਾ ਸਰੇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਕਾਮ ॥੫੧॥ ਕੰਧ ਬਿਖੈ ਰਖਿ ਤਾਂਹਿ ਕੌ ਤਾ ਮਹਿੰ ਦੀਨ ਚਿਨਾਇ। ਅਠਦਸ ਸੈ ਸੱਤ੍ਰਹ[4] ਬਿਖੈ ਔਚਕ ਗਿਰੀ ਸੁ ਜਾਇ[5]*। ੫੨॥ਨਿਕਸੀ ਤਬਿ ਸੰਦੂਕਰੀ ਹੁਕਮ ਪੱਤ੍ਰ[6] ਪਠਿ ਜਾਨ।ਰਹਿਤ ਹੁਤੇਕਵਿ[7] ਜਿਸ ਨਿਕਟ ਸੋ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਨ ॥ ੫੩ ॥ ਪੂਰਬ ਲਜਾਇ ਸੋ ਤਹਾਂ ਦੇਖੀ ਸਭਿਨਿ ਪਛਾਨ। ਮਾਨੀ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੇਤਿ ਭੇ ਸਿਖ ਬਹੁ ਧਨ ਕੋ ਦਾਨ ॥ ੫੪ ॥ ਸੰਤਤਿ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਅਬਿ ਲੌ ਤਹਾਂ ਅਲੰਬ[8]। ਕਰਤਿ ਜੀਵਕਾ ਤਿਸੀ ਤੇ ਪਾਵਤਿ ਦਰਬ ਕਦੰਬ[9] ॥ ੫੫ ॥ ਸੰਮਤ ਬੀਤੇ ਆਇ ਸੋ ਹਮ ਕੌ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ[10]। ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਭਾਖ੍ਯੋ ਸਕਲ ਬਨਾਇ ॥ ੫੬ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਜੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰਨਾਮ ਇਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੧॥

੩੨. [ਇਨਾਮ ਵੰਡੇ। ਪਾਂਵਟੇ ਤੋਂ ਤਿਆਰੀ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਕੇਸਰੀ ਅਪਰ ਬੰਧਿ ਦਸਤਾਰਿ। ਜਿਗਾ ਬਾਂਧਿ

[1]ਲਾਲ ਭਾਹ ਵਾਲਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ। ਆਲ ਨਾਮੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇਕੇ ਫਿਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਈਂ ਫਟਕੜੀ ਦੀ ਪਾਹ ਦੇਕੇ ਮਜੀਠ ਦਾ ਰੰਗ ਦੇਕੇ ਫਿਰ ਸੁਰਮੇ ਦਾ ਡੋਬਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [2]ਏਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮਾਤ੍ਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। [3]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ। [4]੧੮੭੦ ਵਿਚ। ਇਸ ਨੂੰ ੧੮੧੭ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੧੮੪੫ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਦਾ ਹੈ। [5]ਉਹ (ਕੰਧ) ਡਿੱਗ ਪਈ। [6]ਹੁਕਮਨਾਮਾ। [7]ਭਾਵ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ। [8]ਤਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ। [9]ਸਮੂਹ। [10]ਸਾਲ ਬੀਤਿਆ ਹੈ ਕਿ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਢੇਰ) ਆਕੇ ਉਹਨਾਂ (ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ) ਸਾਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ ਸੀ।

*ਬੁਧੂਸ਼ਾਹ ਪੁਰ ਜੋ ਅਤ੍ਯਾਚਾਰ ਰਾਜ ਵਲੋਂ (ਅਸਮਾਨ ਖਾਨ ਹਾਕਮ ਸਢੌਰਾ ਵਲੋਂ) ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸ਼ੈ ਕੰਧ ਵਿੱਚ ਚਿਣੀ ਗਈ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਵੇਂ ਏਹ ਬਚ ਰਹੇ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਬਚ ਰਹੀ। ਅਸਮਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦੇ ਅਪ੍ਰਾਧ ਵਿੱਚ ਫਾਹੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਕਲਗ਼ੀ ਧਰੀ ਸ਼ੋਭਾ ਉਦਤਿ ਉਦਾਰ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਲਗਜੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ ਭਟਬਡ ਹੋਤਿਅਨੰਦੋ।ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਹੰਤ ਤਬਿ ਆਯੋ ਗੁਰਬੰਦੋ। ਸੁਭਾ ਬਿਖੈ ਸਨਮਾਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਂਹਿ ਬਿਠਾਯੋ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੱਹਜੋ 'ਸਾਧੂ ਸੁਖ ਪਾਯੋ[1]' ॥੨॥ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੇਤੁ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਵਡਿਆਈ। ਅ਼ਰਧ ਪਾਰਿ[2] ਦਸਤਾਰ ਕੋ ਦੇ ਸੀਸ ਬੰਧਾਈ। ਕੁਲਹਾ[3] ਕੇ ਊਪਰ ਬੰਧੀ ਦੁਤਿ ਹੁਇ ਗਈ ਦੂਨੀ। ਗਜਾਨ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਟਿਕੀ ਚਊਨੀ ॥ ੩ ॥ 'ਤਕਮਾ[4] ਇਹ ਤਵ ਪੰਥ ਕੋ ਜਗ ਸਜੈ ਨਿਰਾਲਾ। ਦੋਨਹੁਂ ਲੋਕ ਸੁਧਾਰ ਦਿਯ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ*[7]। 'ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਦੇਗ ਕਰਾਹਿ ਕੀ ਦੀਜਹਿ ਸੰਗ ਚੇਲੇ'। ਕਾਰਦਾਰ ਪਰ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਹੋਯੋ ਤਿਸ ਬੇਲੇ॥੪॥ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਤ ਬਲੀ ਕੀਨੋ ਰਣ ਭਾਰੀ।ਕਰਤਿ ਭਏ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਤਬੈ ਤਿਸ ਓਰ ਨਿਹਾਰੀ। ਢਾਲਾ ਬਖਸ਼ਜੋ ਆਪਨੋ ਪੁਨ ਪਟਾ ਲਿਖਾਯੋ। 'ਇਨ ਪੂਜਹਿ ਦਰਸ਼ਨਕਰੈ ਪਾਵਹਿ ਮਨ ਭਾਯੋ'॥੫॥ਤੀਨਹੁਂ ਬੈਠੇਭ੍ਰਾਨਜੇ ਦੀਨੀ ਬਹੁ ਧੀਰਾ। 'ਦੋਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੁਰਗ ਗੇ ਜਿਹ ਗਤਿ ਬਡ ਬੀਰਾ[5]। ਸਫਲ ਮਰਨ ਛੱਤ੍ਰੀਨਕੋ ਰਿਪੁ ਮਾਰਤਿ ਮਰਿਬੋ।ਕ੍ਰੁੱਧਤਿਹੁਇਆਗੇ ਚਲਨਿ ਪਗ ਪਾਛ ਨ ਧਰਿਬੋ ॥੬॥ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਬੇ ਜੋਗ[6] ਸੋ ਨਿਜ ਧਰਮ ਸਮੇਤਾ। ਸੁਜਸੁ ਹਲਤ ਮਹਿਂ, ਪਲਤ ਸੁਖ, ਥਿਤ ਦੇਵ ਨਿਕੇਤਾ[7]।ਪਰਨ ਮੰਚ ਪਰ ਮਰਨ ਹੁਇ ਭਟ ਕੌ ਨਹਿਂ ਨੀਕੋ[8]।ਦੁਰਲਭ ਪਾਵਨ ਸੁਰਗ ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਸੁ ਕੋ ਟੀਕੋ[9]' ॥੭॥ ਤੀਨਹੁਂ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਬੰਦਿ ਕਰ ਗੁਰ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ੍ਵਾਮੀ ਤੁਮ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕ ਕੇ ਬਖਸ਼ਹੁ ਸੁਖ ਨਾਨਾ।ਦੁਰਲਭ ਰਾਵਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਡ ਭਾਗੇ। ਜਗ ਕੇ ਹਤਹੁ ਕੁਬੰਧਨਾ ਤੁਮ ਪਗ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੮ ॥ ਕਹੋ ਆਪ ਸੋ ਸ਼੍ਰੇਯ ਹੈ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੇਰੀ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਮਰਿਬੋ ਮਾਰਿਬੋ ਬੀਰਨ

[1]ਪਾਓਗੇ। [2]ਪਾੜਕੇ। [3]ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੀ ਟੋਪੀ ਚੋਕਲੀ ਜੋ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ [ਫ਼ਾ:, ਕੁਲਹ =ਟੋਪੀ, ਤਾਜ]। [4]ਮਰਾਤਬੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਪੱਗ ਸਹਿਤ ਟੋਪੀ । [5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਬੜੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹੋਈ। [6]ਸ਼ੋਕ ਕਰਨ ਯੋਗ। [7]ਸੁਰਗ ਵਿਚ। [8]ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਪੈਕੇ ਮਰਨਾ ਸੂਰਮੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਭਾਵ ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋਕੇ ਮਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। [9]ਸੁਰਗ ਦਾ ਪਾਉਣਾ ਦੁਰਲਭ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਜਸ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। *ਦੇਖੋ ਉਦਾਸੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਉਦਾਸੀ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿਹ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਿਹਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਫਰਕਾ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਨਮੁਖ ਨਿਭ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਸਮੇਤ ਉਸਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗਤਿ ਹੇਰੀ। ਹਮਰੇ ਸ਼ੋਕ ਨ ਹੋਤਿ ਹੈ ਆਏ ਤੁਮ ਕਾਜੇ[੧]। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਹੋ ਨਿਜ ਦਾਸ ਨਿਵਾਜੇ'॥੯॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਬਹੁ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀਨੀ। ਜੇਵਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰਨ ਜਿਨ ਕੀ ਦੁਤਿ ਪੀਨੀ[੨]।ਸਿਰੋ-ਪਾਉ ਬਡ ਮੋਲ ਕੇ ਬਡ ਦੁਲਭ ਦੁਸ਼ਾਲੇ। ਕਹਾਂ ਕਹੌਂ ਧਨ ਦੀਨਿ ਗਨ ਲੇ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੇ ॥੧੦॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਜੋ ਸੂਰਮਾ ਰਨ ਲਰੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਖਸ਼ਸ਼* ਦੀਨੀ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਦਏ ਨਿਹਾਲਾ। ਮਾਨ ਆਦਿ ਦੇ ਦਾਨ ਬਹੁ ਹਰਖਾਇ ਸੁ ਬੀਰੇ।ਪ੍ਰਥਮ ਲਰਾਈ ਬਿਜੈ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਗਹੀਰੇ ॥੧੧॥ ਹੁਤੇ ਜੁ ਕਾਤੁਰ ਲਰਨ ਤੇ ਸੇ ਬਹੁਤ ਧਿਕਾਰੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਨ ਗੁਰਕੀ ਤਿਨਹੁੰ ਪਰ ਦਲ ਵਹਿਰ[੩]ਨਿਕਾਰੇ।ਬਿਜੈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਪਸਰੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਹਤੇ ਪਹਾਰੀ ਭਾਜਿਗੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲਾ' ॥੧੨॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਜਸੁ ਕੌ ਜਾਚਕ ਚਲਿ ਆਏ। ਡੋਮ ਭਾਟ ਤੇ ਆਦਿ ਗਨ ਗੁਰ ਕੋ ਗੁਨ ਗਾਏ। ਕਿਤਿਕ ਕਵੀਸ਼ੁਰ ਆਇਗੇ ਰਚਿ ਰੁਚਿਰ ਕਵਿੱਤੈ। ਬਖ-ਸ਼ਹਿਂ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬਿੱਤੈ[੪] ॥ ੧੩ ॥ ਭੂਖਨ ਪਾਇ ਸਵਰਨਕੇ ਹਯ ਅਧਿਕ ਸਜਾਵੈਂ। ਜਿਸ ਪਰ ਹੋਇਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਤਤਕਾਲ ਦਿਵਾਵੈਂ।ਕਰਹਿਂ ਚੋਜ ਬਹੁ ਮੌਜਕੇ ਸਭਿ ਰੋਜ ਗੁਸਾਈਂ।ਚਲੀ ਦਾਨਧਾਰਾ* ਮਹਾਂ ਕੋ ਸਕਹਿ ਗਿਨਾਈ ॥ ੧੪॥ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵਹਿਂ ਗਨ ਰਾਗੀ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਮ ਅਰਪਤੇ,ਦਰਸਤਿ ਬਡਭਾਗੀ। ਪੂਰਵਹਿਂ ਮਨ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਜਸੁ ਗਾਵਤਿ ਜਾਤੇ।ਅਧਿਕੈ ਵਧਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਬਿ ਸਿਖ ਜਨ ਸੁਖ ਰਾਤੇ[੫]।੧੫॥ਗਾਵਹਿਂ ਢਾਢੀ ਵਾਰਕੌ ਜਸੁਕਹੈਂ ਬਨਾਈ।ਸੁਨਤਿ ਹੋਤਿਉਤ-ਸਾਹ ਉਰ ਭਟ ਬੈਠਹਿਂ ਆਈ। ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰਨ ਸੁਨਾਵੈਂ[੬]। 'ਲੂਟਹਿਂ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਕੌ,ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਵੈਂ[੭]॥੧੬॥ਫਤੇ-ਸ਼ਾਹਿ ਕੌ ਪਕਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨੀ ਪਾਵੈਂ।ਬਾਇਸਧਾਰ ਪਹਾਰ ਕੀ ਜੀਤਹਿਂ ਫਿਰਿ ਆਵੈਂ।ਛੀਨਹਿਂ ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਜ ਕੌ ਨੀਹਲ[੮]ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਾ।ਜਿਣ ਹੈਂ[੯]†

[੧]ਆਪ ਦੇ ਕੰਮ ਆਏ ਹਨ। [੨]ਬਹੁਤ। [੩]ਦਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। [੪]ਧਨ ਨੂੰ। [੫]ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਗਏ। [੬](ਸੂਰਮੇ) ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੭]ਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਫੁਰਮਾ ਦੇਣ ਤਾਂ। [੮]ਨੀਵਾਂ ਦੇਸ਼ ਜਿੱਥੇ ਪਹਾੜ ਮੁਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਲਾਗ ਲਾਗ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਤੇ ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਦੇ ਉਦਾਲੇ। [੯]ਜਿੱਤਾਂਗੇ।

*ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ:—ਧਨੰ ਧਾਰ ਬਰਖੇ। ਸਭੇ ਸੂਰ ਹਰਖੇ। †ਪਾ:—ਜਿਨਹਿਂ।

ਬਰੀਆ[1] ਦਾਮਲਾ[2] ਪੁਰਿ ਅਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੧੭॥ਪੁਨ ਲਹੌਰ ਕੋ ਲੂਟ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਹਮ ਜਾਵੈਂ। ਪਾਇਂ ਠੌਰ ਤੁਰਕਾਨ ਪੁਰਿ[3] ਰਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਘਾਵੈਂ। ਹੁਕਮ ਨ ਕਰਹੁ ਜਿਦੂਰ ਕੌ ਤੌ ਏਤਿਕਦੇਸ਼॥ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਲਗਿ ਪਾਂਵਟਾ ਇਕ ਰਾਜ ਅਸ਼ੇਸ਼[4] ॥ ੧੮ ॥ ਠਕੁਰਾਈ ਇਨ ਬੀਚ ਜੇ ਸਭਿ ਮਾਰ ਨਿਕਾਰੈਂ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ ਹੁਇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੈਂ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਦੀਜਹਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਉਮਡੈ ਦਲ ਸਾਰਾ। ਫਤੇ ਕਰਹਿਂ ਜਬਿ ਬਜਹਿਗੋ ਰਣ-ਜੀਤ ਨਗਾਰਾ[7] ॥ ੧੯ ॥ ਸੂਰ ਚਲਾਕਨਿ ਬਾਕ ਕੌ[5] ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਂ ਧੀਰਾ। 'ਪਿਖਹੁ ਖੇਲ ਕਰਤਾਰ ਕੇ ਠਹਿਰਹੁ ਬਰ ਬੀਰਾ ! ਨਹਿਂ ਧਾਰਹੁ ਬਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਅਸਕੇਤੁ[6] ਰਜਾਈ। ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਹੁਇ ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ਕਰਹੁ ਸਿਮਰਹੁ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੨੦ ॥ ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਲੀਨਾ। ਧਰਾ ਰਾਜ ਲੇ ਦੇਧ ਹੌਂ ਭੋਗਹੁ ਸੁਖ ਪੀਨਾ। ਕਿਲੇ ਕੋਟ ਕਾਇਮ ਕਰਹਿਂ ਦਲ ਵਧਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਮੇਰੇ ਦਾਸ ਬਡ ਫੈਲਹਿਂ ਜਗ ਜਾਲਾ ॥੨੧॥ ਜੋ ਰਾਜਾ ਹੁਇ ਚੌਧਰੀ ਭਰਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਹਾਲਾ। ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਲੰਦ ਹੀ ਐਹੈ ਜਬਿ ਕਾਲਾ[7]। ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਤੁਮਹਿ ਦੈਹੌਂ ਲਰ ਲਾਇ। ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੋਹਿੰਗੇ ਸਿਮਰਹੁ ਸਚ ਨਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਹਲਤ ਬਿਖੈ ਜਗ ਰਾਜ ਲਿਹੁ ਰਹਿਨੀ[8] ਨਿਤ ਰਾਖਹੁ। ਗੁਰਮੁਖ ਧਰਮ ਨ ਛੋਰੀਅਹਿ[9] ਉਰ ਮਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖਹੁ। ਪਲਤ ਬਿਖੈ ਰੱਛਨਾ ਕਰੌਂ ਸੁਖ ਪਾਇ[10] ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਕੌ ਅਵਿਤਰਯੋ ਸੋ ਕਰੌਂ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ[11]॥੨੩॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਵਾਕ ਕੌ ਭਾਖਹਿ ਸਿਖ ਬੀਰਾ। 'ਤੁਮ ਸਭਿ ਬਖਸ਼ਨ ਜੋਗ ਹੋ ਹਮ ਸਭਿ ਕੇ ਧੀਰਾ[12]।ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਮਹਾਂਰਾਜ ਜੀ! ਜੇ ਦੁਰਗ ਨਜੀਕਾ। ਛੀਨ ਲੇਹੁ ਇਨ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਣ ਨੀਕਾ ॥ ੨੪ ॥ ਕਾਇਮ ਕਰਿ ਸਭਿਹੂੰਨ ਕੌ ਦਿਵ ਦੇਹੁ ਚਿਨਾਏ। ਦਲ ਆਗਹਿ ਨਹਿਂ ਅਰ ਸਕਹਿਂ ਲੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁ

[1]ਬੂੜੀਆ ਜਿੱਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਰਹਿ ਆਏ ਸਨ। [2]ਉਹ ਪਿੰਡ ਜਿੱਥੋਂ ਵਾਲੇ ਪਠਾਨ ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਸਮੇਂ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਥਾਂ ਕਰਨਾਲ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। [3]ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਣੀ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਠਾਣਾਂ ਪਾਵਾਂਗੇ। [4]ਸਾਰਾ। [5]ਸੂਰਿਆਂ ਦੇ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ। (ਅ) ਚਲਾਕ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ। [6]ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ। [7]ਸਮਾਂ। [8]ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹੁਰੀਤ। [9]ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਪਾਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਦਾ ਧਰਮ ਨਾ ਗੁਆ ਦੇਣਾ। [10]ਪਾਓਗੇ। [11]ਸਾਰਾ। [12]ਧੀਰਜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਜਾਏਂ[੧]।ਸਨੇ ਸਨੇ ਪੁਨ ਆਨਿ ਕੋ ਲੈਹੈਂ ਬਲ ਪਾਇ।ਹੁਕਮ ਦੇਨਿ ਕੀ ਦੇਰਿ ਇਕ, ਲੈਂ ਅਬੈ ਛੁਟਾਇ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਿਚਾਰ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ-ਰਣਜੀਤ ਬਿਸਾਲਾ[੨]। ਟਿਕਹਿਂ ਨਹੀਂ ਇਨ ਪਾਂਵ ਕੋ ਅਬਿ ਲਰਹਿਂ ਕਰਾਲਾ।ਦੁਰਗਨ ਕੌਨਹਿਂ ਛੋਰਿਹੈਂ ਕਰਿ ਛੇਰ ਲਰਾਈ।ਵਧ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਉਤਸਾਹ ਉਰ ਹਤਿ ਹੈਂ ਰਿਪੁ ਧਾਈ ॥੨੬॥ ਮਿਸ[੩] ਅਖੇਰ ਕੇ ਵਹਿਰ ਫਿਰ[੪] ਘਾਲਹਿਂ ਰਣ ਭਾਰੀ ॥ ਅਬਿ ਤੇ ਸਭਿ ਨਹਿਂ ਮਾਰਣੈ[੫]-ਗੁਰ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰੀ ।-ਚਲਹਿਂ ਅਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਆਪਨੇ ਹੁਇ ਹੈ ਤਹਿਂ ਸ਼ਾਂਤੀ । ਲਗ੍ਯੋ ਬੈਰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਭੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਰਾਤੀ[੬]-॥ ੨੭ ॥ ਤਬਿ ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਸੋਂ ਭਨ੍ਯੋ 'ਉਰ ਧੀਰਜ ਧਾਰੋ। ਚਲਹੁ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਧਰਿ ਨਿਜ ਨਗਰ ਸੰਭਾਰੋ। ਤਿਤ ਹੀ ਦਿਸ਼ਿ ਜੀਤੋ ਪ੍ਰਥਮ ਅਰੁ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰਾ। ਕਰਹਿਂ ਨਮੋ ਗਮਨਹਿਂ ਅਬਹਿ ਇਹ ਭਲੀ ਬਿਚਾਰਾ' ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਸਮੁਝਾਇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬੀਰ ਹਟਾਏ। ਹੁਕਮ ਦਯੋ 'ਤਯਾਰੀ ਕਰਹੁ ਰਣਜੀਤ ਬਜਾਏ। ਉਸ਼ਟਰੁ ਆਨਹੁ ਸੈਂਕਰੇ ਸਭਿ ਦਲਹਿ ਸਮਾਜਾਂ। ਗਹਹੁ ਬਿਗਾਰੀ ਗ੍ਰਾਮ ਨਰ ਜੈਹੈਂ ਨਹਿ ਭਾਜਾ*'॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਹੁਕਮ ਕਉ ਚਢਿ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਅਨੇਕਨਿਕੋ ਗਹੇ ਨਰ ਆਨਿ ਹਜ਼ਾਰਾ।ਬੰਧੇ ਭਾਰ ਸਮਾਜ ਕੇ ਸਿਰ ਦੇ ਉਚ-ਵਾਏ। ਗਮਨ੍ਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਹੀਰ ਸਭਿ ਉਸ਼ਟਰ ਲਦਵਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਸ਼ਮਿ-ਯਾਨੇ ਤੰਬੂ ਘਨੇ ਗਨ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲੇ।ਸ਼ਤਰੰਜੀ, ਬਹੁ ਜਾਜਮਾਂ[੭], ਬਾਸਨ[੮] ਬਡ ਜਾਲੇ। ਖੱਚਰ ਪਰ ਲਾਦੇ ਅਧਿਕ ਧਨ ਕੋਸ਼ ਮਹਾਨਾ। ਬਧੇ ਭਾਰ ਸੰਭਾਰ ਕੇ ਜੋ ਵਸਤੂ ਨਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥ ਭਾਰ ਉਚਾਵਨਹਾਰ ਜੋ ਸਭਿ ਚਲੇ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਸੁਭਟ ਗਨ ਗਮਨੇ ਰਖਵਾਰੇ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਵਥੁ ਸਕਲ ਕਉ ਸੰਭਾਰਿ ਲਦਾਈ।ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਚਲਿ ਪਰੇ ਹੇਰੇ† ਸਮੁਦਾਈ॥੩੨॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਜੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸ ॥ ੩੨ ॥

---

[੧]ਛੇਤੀ ਹੀ ਜਾਕੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਥਾਂ। [੨]ਬੜਾ ਰਣ ਜਿਤ ਲੈਣ ਕਰਕੇ। [੩]ਬਹਾਨੇ। [੪]ਫਿਰ ਕਰਕੇ। [੫]ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਦੇਣਾ।[੬]ਵੈਰੀ ਬਹੁਤੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। [੭]ਛਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਕਪੜਾ। [੮]ਬਰਤਨ। *ਬਿਗਾਰ ਦਾ ਖਯਾਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਗਿਰਦ ਵਰਤ ਰਹੇ ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰ ਜਗਤ ਦੀ ਵਿਗਾਰ ਕੱਟਣ ਹਾਰੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿੱਚ ਬਿਗਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਕਿਰਤੀ ਦੀ ਘਾਲ ਐਵੇਂ ਜਾਵੇ ਇਹ ਅਸੂਲ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ 'ਇਕ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਭੰਨੈ ਘਾਲੇ' ਦੇ ਬਿਰਦ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜੂਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਇਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਮਾਲਾ ਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। †ਪਾ:-ਲਾਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਬਾਹਰਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ—ਜਿਲਦ ੧੨

ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕ੍ਰਿਤ

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

[ਰੁਤ ਦੂਜੀ ਮੁੱਕੀ, ਤੀਜੀ ਸਾਰੀ ਤੇ ਚਉਥੀ ਜਾਰੀ]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ

ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼

ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ

ਸੰਪਾਦਿਤ :-

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. XII (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਬਾਹਰਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸਾਲ : 2011

ਕਾਪੀਆਂ : 1000

ਕੀਮਤ : 240.00

1120. ਹ. ਪ੍ਰ. 1581

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਅਰਜਨਾ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸ੍ਰੀ ਪੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ-ਜਿਲਦ ੧੨

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰੁਤ ਦੂਜੀ-ਜਾਰੀ।		
ਸਫਰ। ਨਾਹਣੇਸ਼। ਲਾਹਾ ਟੋਟਾ।	੩੩	੪੯੨੭
ਰਾਇਪੁਰ ਦੀ ਰਾਣੀ।	੩੪	੪੯੩੬
ਕੀਰਤਪੁਰੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਔਣਾ।	੩੫	੪੯੪੦
ਭੀਮ ਚੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਆਇਆ।	੩੬	੪੯੪੪
ਮੇਲ। ਬਾਃ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਨਮ।	੩੭	੪੯੫੦
ਮੇਲੇ ਵਿਚੋਂ ਠੱਗ ਫੜਿਆ।	੩੮	੪੯੫੫
ਮੀਆ ਖਾਂ ਅਲਫ ਖਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ	੩੯	੪੯੬੦
ਨਾਦੌਣ ਦਾ ਜੰਗ ਆਰੰਭ।	੪੦	੪੯੬੪
ਬਿੱਝੜਵਾਲੀਆ ਦਯਾਲ ਬੱਧ।	੪੧	੪੯੬੯
ਜੰਗ ਫਤੇ। ਅਲਫਖਾਂ ਦਾ ਨੱਸਣਾ।	੪੨	੪੯੭੩
ਆਲਸੂਨ ਨੂੰ ਦੰਡ।	੪੩	੪੯੭੮
ਅਨੰਦਪੁਰ। ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜਨਮ।	੪੪	੪੯੮੩
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ।	੪੫	੪੯੮੯
ਦਿਲਾਵਰ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੪੬	੪੯੯੪
ਖਾਂ ਜ਼ਾਦੇ ਦੀ ਭਾਜੜ, ਬਰਵਾ।	੪੭	੪੯੯੮
ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਗੁਪਾਲ ਪਾਸ।	੪੮	੪੯੦੨
ਹੁਸੈਨੀ ਬੱਧ। ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜਨਮ।	੪੯	੪੯੦੬
ਕਵੀ ਕਦਰ। ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜਨਮ।	੫੦	੪੯੧੦
ਰੁਤ ਤੀਜੀ।		
ਮੰਗਲ। ਬ੍ਰਹਮਣ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ।	੧	੪੯੧੬
ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ,ਚਾਉ, ਹੋਲੀ।	੨	੪੯੨੦
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਖੌਲ।	੩	੪੯੨੪
ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਦਾ ਮਿਲਨਾ।	੪	੪੯੨੯
ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਮੰਗਾਉਣੀ।	੫	੪੯੩੪
ਨੈਣੇ ਦਾ ਟਿੱਲਾ।	੬	੪੯੩੮
ਹਵਨ ਆਰੰਭ।	੭	੪੯੪੨
ਸ਼ਿਕਾਰ। ਹੋਮ।	੮	੪੯੪੬
ਸੁਪਨ ਦਰਸ਼ਨ।	੯	੪੯੫੦
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ।	੧੦	੪੯੫੪
ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ।	੧੧	੪੯੫੮
ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਦਾ ਰੋਸਾ। ਦੇਵੀ ਉਧਾਰ।	੧੨	੪੯੬੩
ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। ਕੇਸ਼।	੧੩	੫੦੨੮
ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਖੋਟ। ਚੇਤੋ।	੧੪	੫੦੩੪
ਚੇਤੋ ਮਸੰਦ ਦਾ ਖੋਟ।	੧੫	੫੦੩੯
ਪਾਜ ਉਘੜਨਾਂ ਤੇ ਚੇਤੋ ਨੂੰ ਦੰਡ।	੧੬	੫੦੪੨
ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ ਦੇ ਤਾਉ।	੧੭	੫੦੪੬
ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ।	੧੮	੫੦੫੦
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ।	੧੯	੫੦੫੩
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਪ ਛਕਿਆ।	੨੦	੫੦੫੮
ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵਧਣਾ।	੨੧	੫੦੬੩
ਆਦਰਸ਼, ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਵੇਸ ਗਧਾ।	੨੨	੫੦੬੮
ਨੁਹ ਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਦਾ ਫਲ।	੨੩	੫੦੭੧
ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀਵਨ।	੨੪	੫੦੭੫
ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਮਾਇਨੇ ਦੱਸੇ।	੨੫	੫੦੭੯
ਭਾਈ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ।	੨੬	੫੦੮੨
ਭਾਈ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਲੀ।	੨੭	੫੦੮੭
ਭਾਃ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੰਵ੍ਹ।	੨੮	੫੦੯੨
ਚੱਯੇ ਮੱਯੇ ਨੂੰ ਦੰਡ। ਨਕਲ।	੨੯	੫੦੯੬
ਭਾਃਤਖਤ ਮਲ,ਫੇਰੂ, ਰਾਊਮਸੰਦ।	੩੦	੫੧੦੦
ਨੰਦ ਚੰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਲੈ ਨੱਠਾ।	੩੧	੫੧੦੫
ਗੁਰਦਾਸ ਮਸੰਦ।ਬਜਰੂੜ ਨੂੰ ਦੰਡ।	੩੨	੫੧੦੯
ਹੋਲੀ ਤੇ ਦੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਗਈਆਂ।	੩੩	੫੧੧੪
ਚਬੀਣੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। ਅਸ਼ੁੱਧ ਬਾਣੀ।	੩੪	੫੧੧੭
ਪਾਹੁਲ ਭੇਦ। ਦੇਵੀ। ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ।	੩੫	੫੧੨੧

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ	ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਹੁਸ਼ਨਾਕ ਸਿੰਘ, ਫ੍ਰੰਗੀ ਫ੍ਰਾਂਸੀਸੀ।	੩੬	੫੧੨੮	ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾਂ।	੧੦	੫੨੪੭
ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ।	੩੭	੫੧੩੩	ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੀ ਧਮਕੀ।	੧੧	੫੨੫੧
ਲੇਪਣੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਮਾਂਚਾ।	੩੮	੫੧੪੦	ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੧੨	੫੨੫੫
ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਯਾ।	੩੯	੫੧੪੪	ਜੰਗ ਅਰੰਭ।	੧੩	੫੨੫੯
ਲਾਂਗਰੀ। ਕਹੀਲੁਃ ਲੰਗਰ ਅਟਕਾ।	੪੦	੫੧੪੯	ਜੰਗ ਜਾਰੀ।	੧੪	੫੨੬੩
ਸ਼ਹੀਦ।	੪੧	੫੧੫੬	ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਊ ਬੱਧ।	੧੫	੫੨੬੭
ਸੁਨਿਆਰਾ ਲੜਕਾ।	੪੨	੫੧੬੦	ਪਿੱਛੋਂ ਜੰਗ। ਰਾਤ ਆਰਾਮ।	੧੬	੫੨੭੧
ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਿੱਖ। ਕਬੀਰ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਹ।	੪੩	੫੧੬੬	ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਤੀ ਸਲਾਹਾਂ।	੧੭	੫੨੭੫
ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖਣੀ।	੪੪	੫੧੬੯	ਬਾਃ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੁੱਧ।	੧੮	੫੨੭੮
ਪੰਮਾ ਦੂਤ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਃ ਚਰਚਾ।	੪੫	੫੧੭੪	ਜੰਗ ਜਾਰੀ।	੧੯	੫੨੮੩
ਮੇਲੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਰੋਕ ਰਖੀ।	੪੬	੫੧੭੮	ਰਾਤੀਂ ਮੋਰਚਾ ਮਾਰਨਾ।	੨੦	੫੨੮੬
ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ।	੪੭	੫੧੮੨	ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਗਜਾ।	੨੧	੫੨੯੦
ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼।	੪੮	੫੧੮੮	ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦਾ ਡਰਨਾ।	੨੨	੫੨੯੪
ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਲਾਹੌਰਾ ਸਿੰਘ।	੪੯	੫੧੯੨	ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦਾ ਨੱਸਣਾ।	੨੩	੫੨੯੭
ਮੁਕਤਿਨਾਮਾ।	੫੦	੫੧੯੬	ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦੀ ਮੌਤ।	੨੪	੫੩੦੨
ਮੋਮਨੀ ਵਸ ਸਿੱਖਣੀ।	੫੧	੫੨੦੨	ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਯਾਰ ਕਰਨਾ।	੨੫	੫੩੦੫
			ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਨੇਜ਼ਾ ਮਾਰਨਾ।	੨੬	੫੩੧੦
ਰੁਤ ਚਉਥੀ।			ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ।	੨੭	੫੩੧੪
ਮੰਗਲ। ਖਾਲਸਾ ਬਾਹਰ ਚੜ੍ਹਨਾ।	੧	੫੨੦੯	ਭੀਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕ।	੨੮	੫੩੨੦
ਸ਼ੰਕਰ ਵਰਣ।	੨	੫੨੧੪	ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਗ।	੨੯	੫੩੨੪
ਮੋਮਨ ਸ਼ਰਫ।	੩	੫੨੧੯	ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਜਿੱਤ।	੩੦	੫੩੨੮
ਬਲੀਆ ਚੰਦ, ਆਲਮ ਚੰਦ ਜੁੱਧ।	੪	੫੨੨੩	ਭਾਈ ਆਸਾ ਸਿੰਘ।	੩੧	੫੩੩੨
ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ। ਸਲਾਰ ਦੀਨ।	੫	੫੨੨੭	ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਂਜਣੇ, ਦੁਸਹਿਰਾ।	੩੨	੫੩੩੬
ਮਰਦ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਫਿਟਕਾਰਨਾ।			ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ।	੩੩	੫੩੪੦
ਵਣਜਾਰਾ ਸਿੱਖ ਹੋਯਾ।	੬	੫੨੩੧	ਕੜਾਹ ਦੀ ਲੁਟ। ਭਾਃ ਰਾਮ ਕੌਰ।	੩੪	੫੩੪੪
ਕੋਮਲ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਉਪਦੇਸ਼।	੭	੫੨੩੫	ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ।	੩੫	੫੩੪੯
ਦੀਨਾਬੇਗ, ਪੈਂਡੇ ਖਾਂ ਨਾਲ ਜੁੱਧ।	੮	੫੨੩੯	ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ।	੩੬	੫੩੫੪
ਪੈਂਡਾ ਖਾਂ ਬੱਧ।	੯	੫੨੪੪	ਗਊ ਆਣ ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੋੜਨਾ।	੩੭	੫੩੫੮

—o—

੩੩. [ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦਾ ਸਫਰ। ਨਾਹਨੇਸ਼। ਲਾਹਾ ਤੇ ਟੋਟਾ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਚੋਰ।]

ਦੋਹਰਾ॥ਜੁੱਧ ਜੀਤ ਆਏ ਜਬੈ ਟਿਕੇ ਨ ਤਿਨ ਪੁਰਿ ਪਾਵ*। ਦੀਨਸਿ ਕੂਚ

ਹਰ ਤੂਫਾਨ ਦੇ ਬਾਦ ਟਿਕਾਉ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਲੜਾਈ ਦੇ ਬਾਦ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਲਹ ਦਾ ਅਵਸਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੁੱਧ ਬਾਦ ਬੀ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦਾ ਅੰਸੂ ੩੬, ੩੭ ਕਿ ਇਹ ਅਵਸਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਤੇ ਫੇਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਬਕਾਰੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਆਯਾ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਤੰਗ ਆਕੇ ਸੁਲਹ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਦਮੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸੁਲਹ ਹੋਈ। ਹਰ ਹਾਲ ਸੁਲਹ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਠੀਕ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਸੁਲਹ ਕਿੱਥੇ ਹੋਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਮਾਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਵਸਰ ਜੁੱਧ ਦੇ ਬਾਦ ਭੰਗਾਣੀ-ਪਾਂਵਟੇ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ:ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਲਹ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜਾਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਬੀ ਹੱਲੇ ਗੁੱਲੇ ਮਚਾਉਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੋਯਾ ਸੁਲਹ ਮਾਰੇ ਬਕਾਰੇ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਈ। ਜੇ ਖਿਆਲ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸੁਲਹ ਭੰਗਾਣੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਬੀ ਜੁੱਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਈ। ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਦਾ ਅੰਤ ਹੀ ਸੁਲਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਘਾਹ ਰਸਦ ਆਦਿ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਰੇ ਬਕਾਰੇ ਕਰਨ ਪਰ ਅਤੇ ਭੰਗਾਣੀ ਪੂਰਨ ਕਾਮਯਾਬੀ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਫਾਸ਼ ਦੇਣੇ ਪਰ। ਸੋ ਭੰਗਾਣੀ ਵਾਲਾ ਅਵਸਰ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਤੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਾਉ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਂਵਟੇ ਨਹੀਂ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਭੀਮਚੰਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਰਹਿਣਾ ਆਪਣੀ ਰਈਅਤ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਮੰਗਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਇਕ ਜਾਬਰ ਰਾਜਾ ਆਪਣੀ ਦਬੈਲ ਪਰਜਾ ਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ੇਰਖਰੀਦ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਖਰੀਦ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹੋਏ ਅਹਿਦ ਪਰ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਮਾਲਕ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਕੋਈ ਕਰ ਮਸੂਲ ਨਜ਼ਰ ਭੇਟ ਰਾਜਸੀ ਦੇ ਦੇਣਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਨਿਜ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਮੰਨਦੇ ਸੇ। ਪਿਛੇ ਹਾਲ ਆ ਚੁਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੋੜਕੇ ਪਾਉਂਟੇ ਆ ਟਿਕੇ ਸਨ। ਏਥੇ ਆਕੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਲਈ ਸੀ। ਏਥੇ ਟਿਕਿਆਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਮੰਗਣ ਵਾਸਤੇ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਚੱਲ ਰਹੋ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਚਲਾਂਗੇ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ। ਇਸ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹੋ ਬੂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਬਾਹੂ ਬਲ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਜੈ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਮੰਨਵਾ ਸਕਾਂਗੇ ਤਦੋਂ ਹੀ ਚੱਲਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੁੱਧ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਫਤੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜੇ ਮੈਦਾਨ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

*ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਬੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਦੱਸਾਂਗੇ।

ਕਰਾਇ ਗੁਰ ਤਜਨੇ ਪਾਂਵਟਾ ਥਾਂਵ* ॥੧॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਸੈਨ ਸਹਿਤ ਗੁਰ

*ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੪੭ ਅੰਕ ੪੨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਜਿਥੇ ਪਾਉਂ ਟਿਕਾਏ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਾਉਂਟਾ ਧਰਿਆ। ਇਹ ਥਾਂ ਲਗ ਪਗ ੧੭੪੨ ਬਿ: ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੱਧਾ ਸੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਛੱਡਕੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਉਸ ਪਾਰ ਜਾ ਖੜੋਤੇ ਹਨ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਘਰੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜੰਵ ਡੋਲਾ ਬੀ ਲਿਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਿਆਂ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਬੀ ਕਰਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਸਲਿਹਤ ਵਕਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਸੁਲਹ ਕਰਨ, ਤੇ ਇਹ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰਨ। ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਫਤੇਮਾਨ ਹੋਕੇ ਅਵਸਰ ਹੈ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲੈਣ ਦਾ, ਤਾਕਿ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਰਹਿਣਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਰ ਹੇਠ ਆਏ ਦੇ, ਅਤੇ ਬਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇ,ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈਸੀ ਮੁੜ ਤਸਲੀਮ ਹੋ ਜਾਏ ਤੇ ਰਸਦ ਤੇ ਘਾਹ ਆਦਿ ਗਿਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਸਕਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਾ ਪਿਆ ਕਰੇ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜਾਕੇ ਮੁੜ ਹੱਲੇ ਗੁੱਲੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮਨਾਉਣੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਫਾਸ਼ ਦੇਕੇ ਮਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹਥੋਂ ਗੁਵਾ ਲੈਣਾ ਕਿਵੇਂ ਜੋਗ ਸੀ? ਆਖ਼ਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜਾਕੇ ਮੁੜ ਹੱਲੇ ਗੁੱਲੇ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਮਨਾਈਆਂ ਹਨ। ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ ਲਾਭ ਨਾ ਉਠਾਉਣਾ ਤੇ ਪਰਜਾ ਪਰ ਧੱਕਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੁਲਹ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ, ਅਲੂਹੀਅਤ ਤੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਨਹੀਂ†। ਨਾ ਹੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਹੀ ਠੀਕ ਢੁਕਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜੈਸਾ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਭੰਗਾਣੀ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਣ ਪਰ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਕਰਕੇ ਗੌਂ ਹੈਸੀ ਸੁਲਹ ਲਈ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜੰਵ ਡੋਲਾ ਲਿਜਾਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਠਾਕੁਰ ਤੇ ਰਾਜੇ ਰਾਣੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਣੇ ਹਨ ਤੇ ਸਸਕਾਰਨੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਮੁੱਦਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭੰਗਾਣੀ ਗਏ ਸਾਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਆਪ ਦੇਖੇ ਤੇ ਤਦੋਂ ਤਕ ਯਾਦ ਰਹੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹਾਲ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਸਨ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸੀ ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਹਰੀਚੰਦ ਤੇ ਹੋਰ ਠਾਕੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਮੰਗੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਰਸਤਾ ਬੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਗਿਆ ਹੋਊ। ਇਸ ਆਰਜ਼ੀ ਲੋੜ ਦੇ ਨਾਲ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ ਇਹ ਪੱਕੀ ਲੋੜ ਬੀ ਦੇਖ ਲਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਲਵਾਨ ਹੈ, ਇਹ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਭਾਰੀ ਕੁਮਕ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਰਹੇ ਤਾਂ ਘਾਟਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਬਾਦ ਨਦੌਨ ਦੇ ਜੁੱਧ ਵਾਸਤੇ ਭੀਮਚੰਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੁਮਕ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਪਰ ਧਰਮ ਵਿਰੁਧ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਦੌਲਤ ਰਾਏ ਇਕ ਸਮਾਜੀ ਮੁਅੱਰਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਸਫਾ ੨੨੧–੨੨ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਥਿਤ ਕਰੇ ਡੇਰਾ ਲਦਵਾਯੋ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭਿ ਚਲਿ ਪਰੇ ਨੀਕੇ ਲਖਿ ਪਾਯੋ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਭੀਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੁਲਹ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਵਧੇਰੇ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਆਉਣ ਜਾਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਹੈਗਾ ਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਫੌਰਨ ਉਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋ ਜਾਣੀ ਕਠਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਲਹ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਭਲਾ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਤਕੇ ਵੀ ਉਹ ਚੱਟਪੱਟ ਸੁਲਹ ਵਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਨਾਦੌਣ ਜੰਗ ਵਿਚ ਫਤੇ ਪਾਕੇ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਉਹ ਕਟੋਚ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਅਲਫਖਾਂ ਨਾਲ ਸੁਲਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦਾ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੬ ਤੋਂ ੧੨। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗਾਣੀ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਬੀ ਸੁਲਹ ਵਿਚ ਦੇਰ ਪਾਉਣੀ ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜੇ ਅਸੀਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜਾਕੇ ਪ੍ਰਜਾ ਉਤੇ ਹੱਲੇ ਗੁੱਲੇ ਧਾਵੇ ਕਰਕੇ ਉਧਮ ਮਚਾਉਣ ਨੂੰ ਸੁਲਹ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਉਸ ਦੀ ਤਰਦੀਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਜਦ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਸਤਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਦ ਵਜ਼ੀਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ:—

ਕਹਾਂ ਬਿਗਰਾਯੋ, ਕੋ ਦੁਰਗ ਨਹਿ ਛੀਨ ਲੀਯੋ,ਗ੍ਰਾਮਹੂੰ ਨ ਲੂਟਯੋ ਕੋਈ,ਲੀਨ ਕਹਾਂ ਬਿਤ ਹੈ ?
ਪੰਥ ਨੂੰ ਨ ਰੋਕਯੋ ਕੋਈ, ਪਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਰਹੇ ਸੋਈ, ਕੌਨਸੋ ਬਿਗਾਰ ਕੀਨ, ਜਾਂਤੇ ਦੁਖ ਚਿਤ ਹੈ ?
ਭੀਮਚੰਦ ਭੂਪ ਨੇ ਤੁਰੰਗਮ ਨ ਦੀਨ ਕੋਈ, ਨਾਲਬੰਦੀ ਆਦਿ ਧਨ ਕੁਛ ਨ ਪੁਚਾਯੋ ਹੈ।
ਰਹੋ ਨਿਜ ਦੇਸ਼, ਕਰੋ ਰਾਜ ਕੋ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਬੈਠਿ, ਹਮਰੋ ਨ ਦ੍ਵੇਸ਼ ਨਹਿ ਕਾਜ ਬਿਗਰਾਯੋ ਹੈ।

[ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੩੬ ਅੰਕ ২੩-২৪

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਿਲੇ ਤੇ ਧਾਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਮਾਰਿਆ, ਧਨ ਨਹੀਂ ਲੁੱਟਿਆ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ, ਖੇਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜੀਆਂ। ਜਦ ਏਹ ਗੱਲਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ, ਹੱਲਾਗੁੱਲਾ, ਹਮਲਾ, ਧਾਵਾ ਯਾ Raid ਕਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਰਕੇ ਰਾਜਾ ਸੁਲਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਆਉਣਾ ਤੇ ਘਾਸ ਯਾ ਬੱਕਰੇ ਲੈਣਾ ਇੰਨੀ ਗਲ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦੀਨ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਸੁਲਹ ਲਈ ਯਾਚਨਾ ਕਰਨ ਘੱਲਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਕੁਛ ਬੜੀ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਫਿਰ ਅਗ਼ਲਬ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਂਭਾਰਥ ਦੇ ਇਕ ਪਰਬ ਦੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੂੰ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਇਨਾਮ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ ਦਿਤੇ ਕੁਝ ਖੋਹਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣ, ਤੇ ਨਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਅਵਤਾਰਤਾ ਤੋਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨਿਪੁਨਤਾ ਤੋਂ ਅਗ਼ਲਬ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਘਾਹ ਤੇ ਬੱਕਰੇ ਕੀਮਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰਜਾ ਉਤੇ ਹੱਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਤੋਂ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਭਏ ਪ੍ਰਭੂ ਅਸਵਾਰ, ਤਬਿ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ । ਬਾਜ ਉਠਯੋ ਬਡ ਬੰਬ[1]

[1]ਅਵਾਜ਼ ।

[redacted] [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਰਾਜ ਕਰੇ, ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ । ਸੋ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਆਕੇ ਹੱਲੇ ਗੁੱਲੇ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਮੰਨਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਰੱਦ ਹੋ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਸੁਲਹ ਹੋਈ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਫਿਕਰਾ ਇਸੇ ਉਪਰਲੇ ਕਥਨੋਕਤ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਅਰਥ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਦਿਗਧ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਅਰਥ ਨੂੰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਫਿਕਰਾ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

'ਭੀਮ ਚੰਦ ਭੂਪ ਨੇ ਤੁਰੰਗਮ ਨ ਦੀਨ ਕੋਈ ਨ੍ਾਲਬੰਦੀ ਆਦਿ ਧਨ ਕਛੂ ਨ ਪੁਚਾਯੋ ਹੈ ।'

ਕਿ ਰਾਜੇ ਨੇ ਘੋੜੇ ਬੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਘੱਲੇ ਤੇ ਨਾਲਬੰਦੀ ਦਾ ਧਨ ਬੀ ਨਹੀਂ ਪੁਚਾਇਆ । 'ਨਾਅਲ ਬਹਾ' ਯਾ 'ਨਾਅਲ ਬੰਦੀ ਦਾ ਧਨ' ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਰਾਜਾ ਵਡੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਲਕੇ ਕਰ (ਖਿਰਾਜ) ਵਜੋਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਸਾਹਬੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਥੋੜਾ ਧਨ ਦੇਕੇ ਸੁਲਹ ਕਰ ਲੈਣ ਦੇ ਅਰਥ ਬੀ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗਾਣੀ ਦੀ ਹਾਰ ਪਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕੁਛ ਘੋੜੇ ਤੇ ਕੁਛ ਜੰਗ ਦੇ ਖਰਚ ਵਜੋਂ ਧਨ ਦੇਣਾ ਬੀ ਮੰਨਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸੇ ਫਿਕਰੇ ਵਿਚ (ਨਾਅਲ ਬੰਦੀ ਦਾ ਧਨ ਕਹਿਕੇ) ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਸੁਲਹ ਕੁਲੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਅਗਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਫਿਰ ਬੀ ਕੋਈ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨਹੀਂ, ਰਾਜਾ ਅੰਮੀ ਜੰਮੀ ਰਾਜ ਪਿਆ ਕਰੇ ।

ਜੰਗ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਂਵਟੇ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਟੁਰ ਪਏ । ਆਪ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੁੱਧ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਪਾਉਂਟੇ ਟਿਕ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ, ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਧਾ । ਇਹ ਕਾਹਲੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਨਵੀਆਂ ਗੋਂਦਾਂ ਗੁੰਦ ਕੇ ਮੁੜ ਕੋਈ ਸੰਗਮ ਬਣਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸੁਲਹ ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਿਬਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਲਹ ਕਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਭੰਗਾਣੀ ਤੇ ਜੋ ਕੋਈ ਅਹਿਦ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬਲ ਪਾਕੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਤੋੜਨਾ ਮਾਮੂਲੀ ਗਲ ਸੀ । ਅਨੰਦਪੁਰ ਅੱਪੜਕੇ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੁਲਹ ਦੇ ਬਾਦ, ਨਾਦੌਨ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਅਮਲੀ ਮਦਦ ਲੈ ਚੁਕਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਹੁਸੈਨ ਖਾਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁਸੈਨ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ ਸਨ । ਸੋ ਜੇ ਕੋਈ ਅਹਿਦ ਭੰਗਾਣੀ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਅੱਪੜਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ [redacted] ਪੰਨੇ ਦੇ [redacted]]

ਜੁਤਿ ਨਿਜ ਸ਼ਬਦ ਪਸਾਰਾ ॥੨॥ ਗਿਰ ਗਿਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਤਿ ਧੁਨਿ[1] ਉਠੀ ਕੰਪੇ ਗਿਰਨਾਥਾ।'ਗੁਰੁ ਛੁਟਾਇ ਨ ਰਾਜ ਕੌ'[2] ਇਮ ਡਰ ਕੈ ਸਾਥਾ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਪਠਿ ਨਰਨਿ ਕੋ ਸੁਧਿ ਸਭਿਨਿ ਮੰਗਾਈ। 'ਆਨੰਦਪੁਰ ਕੋ ਕੂਚ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਗੋਸਾਈ'॥੩॥ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਕੀ ਨੀਂਦ[3] ਸਭਿ ਨਤੁ ਡਰਹਿ ਬਿਸਾਲਾ।

---

[1]ਮੁੜਵੀਂ ਧੁਨਿ, ਗੂੰਜ। [2]ਕਿਤੇ ਖੋਹ ਨਾ ਲੈਣ ਰਾਜ ਨੂੰ। [3](ਰਾਜੇ) ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੁੱਤੇ।

[redacted][ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੇ ਯਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਜੈ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਹੂ ਬਲ ਨਾਲ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਵੀਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨ (ਜੇ ਅਹਿਦ ਤੇ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ) ਕੋਈ ਰੋਕ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਮੁੜ ਨਵਾਂ ਜੰਗ ਰਚਾਕੇ ਅਹਿਦ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਪਵੇ। ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੰਦਿਆਂ ਬੀ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਅਸਲੀ ਕਬਜ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਬੂਟੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇਹ ਲਿਖਣਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਅੱਪੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪੁੰਜ ਗਏ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਮਾਹੱਕਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਪਰ ਸੁਲਹ ਯਾ ਅਹਿਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਜੋ ਸੁਲਹ ਪੂਜਾ ਪਰ ਧੱਕੇ ਧੋੜੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਜੋ ਅਨੇਕ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਤੇ ਮਿਲਵੀਂ ਫੌਜ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ-ਫਾਸ਼ ਦੇਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਲਵਾਨ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕੁਛ ਕਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਨਾਹਣੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੁਛ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਇਹ ਬੀ ਖੋਜ ਤਲਬ ਬਾਤ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਘਮਸਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿਓਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਨਿਕਟੀ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਦੇਕੇ ਰਾਜੇ ਨਾਹਨ ਵਲ ਟੋਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪੱਯਾ ਦਿਓ ਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦਿਓ। ਜੇ ਨਾਹਨ ਨਾਲ ਡਾਢੇ ਸਲੂਕ ਵਾਲੇ ਤਅੱਲਕਾਤ ਜਾਰੀ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ, ਰੱਖਯਾ ਤੇ ਨਿਰਬਾਹ ਟੁਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਨਾਹਣ ਦੇ ਰਾਜੇ ਪਰ ਕੀਕੂੰ ਕਰਦੇ ? ਇਹ ਐਸਾ ਪੱਕਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਬਾਹ ਨਾਹਣੇਸ਼ ਨੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਗਿਰੀ ਆਦਿ ਪਿੰਡ ਦੇਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਵਸਾਇਆ ਤੇ ਰਖਿਆ ਬੀ ਕੀਤੀ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੨੨ ਅੰਕ ੧ ਤੋਂ ਚਾਰ। ਨਾਹਣੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੁਛ ਲਾਭ ਪੁੱਜਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸਲੂਕ ਐਸਾ ਚੰਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ੧੩ ਦਿਨ ਅਟਕੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ 'ਟੋਕਾ ਸਾਹਿਬ', ਜੋ ਹੁਣ ਬੀ ਨਾਹਨ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਜੇ ਸੌ ਵਿਘਾ ਜ਼ਿਮੀਂ ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਬੀ ਸ਼ੁਭ ਤਅੱਲਕ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।

ਚਢੇ ਪਾਂਵਟੇ ਨਗਰ ਤੇ ਇਸ ਰੀਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਉਠੀ ਧੂਲ ਨਭ ਮਹਿਂ ਉਡੀ ਢਾਂਪਯੋ ਰਵਿ ਜਾਈ। ਛੁਟੇ ਤੜਾਕੇ ਤੁਪਕ ਕੇ ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਈ। ੪॥ ਕੂਦਤ ਜਾਤਿ ਤੁਰੰਗ ਗਨ ਕਰਿ ਬੇਗ ਧਲਾਵੈਂ। ਪੌਰ ਪਰਹਿਂ[1] ਦਿਢ ਠੌਰ ਮਹਿਂ ਨਾਦਤਿ[2] ਮਗ ਜਾਵੈਂ। ਭਏ ਸਿੱਖਨ ਘਾਇਲ ਸੁਭਟ ਸੇ ਚਲਹਿਂ ਉਠਾਏ। ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਸਿਰ ਧਰਿ ਗਮਨਾਏ॥੫॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸਕਲ ਭਾਖੀ[3] 'ਬਹੁ ਲੀਜੈ। ਬਾਂਛਤਿ ਇਨ ਕੋ ਨਿਸ ਦਿਵਸ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਿ ਦੀਜੈ।ਅਲਪ ਸੈਲ ਕੁਛ ਪੰਥ ਮੈਂ ਕ੍ਰਮਕ੍ਰਮ ਉਲੰਘੇ ਕੈ। ਵਹਿਰ ਆਇ ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਸੁਠ ਥਲ ਪਿਖਿ ਕੈ ਕੈ॥ ੬ ॥ ਉਤਰੇ ਤਜਯੋ ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਯੰਕ ਸੁਹਾਇ।ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਤੰਬੂ ਤਨੇ ਤਤਛਿਨ ਤਿਸ ਥਾਏਂ। ਤ੍ਰਿਨ ਦਾਨੇ ਕੋ ਲਯਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਦੀਨਾ।ਦੇਗ਼ ਦੀਰਘਾ ਤਯਾਰ ਭੀ ਗੁਰ ਅਚਵਨਿ ਕੀਨਾ ॥੭॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਕਲ ਦਲ ਸੁਖ ਤੇ ਸੁਪਤਾਇ।ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਤੇ ਸ਼੍ਰਮ ਦੀਹ[4] ਨਸਾਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਜਾਗਿ ਕੈ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਪਹਿਰ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨਾ॥ ੮ ॥ ਤਯਾਰ ਹੋਇ ਸਭਿ ਦਲ ਚਢਯੋ ਧੌਸਾ ਧੁੰਕਾਰੇ। 'ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ' ਬਿਦਤਯੋ ਜਗ ਸਾਰੇ। ਸ਼ਹਿਰ ਸਵੇਰੇ ਨਿਕਟਿ ਕੋ ਆਗੇ ਜਬਿ ਚਾਲੇ। ਨਾਹਣ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਜਬਿ ਸੁਨਯੋਂ 'ਗੁਰੂ ਕੂਚ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੯ ॥ ਇਸਮ[5] ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਅਪਨਿ ਕੋ ਕਰਿਹੈਂ ਤਹਿਂ ਬਾਸਾ। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਜੁਤਿ ਬਾਹਿਨੀ[6]' ਸੁਨਿ ਮਿਦਨਪ੍ਰਕਾਸ਼[7]। ਤੂਰਨ ਪਠਯੋ ਵਕੀਲ ਕੋ ਕਹਿ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਈ। ਆਗੇ ਮਿਲਯੋ ਸੁ ਆਇ ਕਰਿ ਪਗ[8] ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ॥ ੧੦ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ 'ਨਾਹਿਣ ਕੇ ਰਾਜਾ[9]। ਪਠਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਢਿਗ ਆਪ ਕੇ ਸੁਨੀਅਹਿ ਮਹਾਰਾਜਾ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨਾਕਰ ਬੰਦਿ ਬਖਾਨੀ।– ਚਢੇ ਅਚਾਨਕ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮ ਸੁਨਯੋਂ ਨ ਕਾਨੀ।੧੧॥ ਲਾਹਿੜਪੁਰਿ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਅਬਿ ਡੇਰਾ ਨਿਜ ਪਾਵੈ। ਮੈਂ ਆਵਹੁਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਪੁਨ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਵੈ। ਦਾਸ ਕਦੀਮੀ ਆਪ ਕੋ, ਡੇਰਾ ਅਬਿ ਕੀਜੈ।ਅਪਨੋ ਸੇਵਕ ਜਾਨਿ

---

[1]ਕਦਮ (ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ)। [2]ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਆ। [4]ਬਹੁਤ ਥਕਾਨ। [5]ਜੋ ਪੂਰੇ ਹੱਕ ਮੂਜਬ ਆਪਣੀ ਹੋਵੇ। [ਅ:, ਇਸਮ=ਨਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗੀਹੋਈ ਹੱਕ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ]। [6]ਸੈਨਾ। [7]ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਮ ਸੀ ਨਾਹਣ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ। [8]ਚਰਨਾਂ ਤੇ। [9]ਦੇ ਰਾਜਾ ਨੇ।

ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮੁਹਿ ਦੀਜੈ ॥ ੧੨ ॥ ਰਖਹੁ ਲਾਜ ਅਬਿ ਬਿਰਦ ਕੀ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨਿ ਸਭਿ ਘਟ ਕੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।ਕਛੁ ਮਸਲਤ ਕਰਨੀ ਹਮਹਿਂ ਰਾਜਨ ਕੇ ਕਾਜੂ[1]। ਅਹੈ ਭਰੋਸਾ ਆਪ ਕੋ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮਹਾਰਾਜੂ!॥੧੩॥ਜਾਨਿ ਆਪਨੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰੁਨਾ ਅਬਿ ਧਾਰੋ।ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਵਸ ਨਿਵਾਸ ਕੈ ਮਿਸ ਖਿਲਨਿ ਸ਼ਿਕਾਰੋ[2]—'। ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੀ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਉਤਾਰਾ।ਸੈਲ ਸਮੀਪ ਸਥਾਨ ਸ਼ੁਭਜਲ ਚਲਤਿ ਨਿਹਾਰਾ॥੧੪॥ਆਯੋ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤ।ਉਤਰੇ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਕੁਲ ਕੇਤੁ[3]। ਜਿਤ ਕਿਤ ਛਾਯਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਉਤਰੇ ਬਰ ਬੀਰਾ। ਸੁੰਦਰ ਪਿਖਯੋ ਸਥਾਨ ਕੋ ਕਛੁ ਚਾਲਤਿ ਨੀਰਾ॥ ੧੫ ॥ ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਤਨੇ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ।ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਸ਼੍ਰਮ ਸਭਿ ਕੋ ਹਾਨਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਜਾਗ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਨੰਦ-ਚੰਦ ਸੋਂ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੂ ਇਮ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ॥੧੬॥'ਡੇਰਾ ਸਗਰੋ ਤੋਰੀਅਹਿ ਅਰੁ ਘਾਇਲ[4] ਜੇਤੇ। ਕਛੁ ਭਟ ਰਾਖੋ ਸੰਗ ਮਹਿਂ, ਸਭਿ ਚਲਹਿਂ ਅਗੇਤੇ।ਇਹਾਂ ਦੇਰ ਹਮ ਕੋ ਲਗਹਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਾਸਹਿਂ[5]। ਪਹੁੰਚਹਿ ਅਪਰ ਅਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਥਿਤ ਲਹੈਂ ਅਵਾਸਹਿਂ[6] ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਦੀਵਾਨ ਤਬਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯਾ। ਕਹਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਸਿਵਰ ਕੀ ਤਤਕਾਲ ਚਲਾਯਾ। ਮਾਤੁਲ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ[7] ਸੌਂਪਯੋ ਸਭਿ ਡੇਰਾ।'ਮਗ ਮਹਿ ਅਰ ਪੁਰਿ ਪਹੁੰਚ ਕਰਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਬਡੇਰਾ ॥੧੮॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿਹੂੰਨ ਕੀ ਸੁਧ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਲੀਜੈ। ਘਾਇਲ ਨਿਕਟ ਜਰਾਹੁ[8] ਕੋ ਸੁਧ ਹੇਤੁ ਪਠੀਜੈ। ਤੁਮ ਸਯਾਨੇ ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਮਗ ਚਲੀਅਹਿ ਥੋਰਾ।ਜਿਸ ਤੇ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰਮ ਪਾਇ ਨਹਿਂ ਨਹਿਂ ਆਤਪ ਜੋਰਾ[9]॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਭਗਨੀਸੁਤ[10] ਹੁਕਮ ਕੋ ਹੁਇ ਤਯਾਰ ਪਯਾਨਾ। ਸਗਰੋ ਸਿਵਰ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ ਸੁਧ ਹਿਤ ਸਵਧਾਨਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਾਰਗ ਪਰਯੋ ਮਗ ਅਲਪ ਚਲੰਤਾ। ਉਤਰਹਿ ਹਿਤ ਬਿਸਰਾਮ ਕੇ ਸੁਧ ਸਭਿਨਿ ਲਹੰਤਾ ॥੨੦॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਪੋਖਨਿ ਕਰਹਿਂ ਦਿਨ ਹੋਤਿ ਪਯਾਨੇ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਮਗ ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਥਾਨੇ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਹਿ

[1]ਰਾਜਸੀ (ਯਾ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ) ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਕੁਛ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਹੈ। [2]ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ। [3](ਸੋਢੀ)ਕੁਲਕੇਤ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [4]ਜ਼ਖਮੀ। [5]ਵੱਸਾਂਗੇ। [6]ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨੂੰ। [8]ਮੱਲ੍ਹਮ ਪੱਟੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ। [9]ਧੁੱਪ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਂ (ਸਤਾਵੇ)। [10]ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਸਭਿਨਿ ਕੌ ਕਰਿਵਾਇ ਡੇਰੇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਲੇ ਸੁਧਿ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰੇ ॥੨੧॥ ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਤਹਿਂ ਚਢੈਂ ਅਖੇਰਾ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਾਨਨ ਫਿਰੈਂ ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਹੇਰਾ। ਅਨਿਕ ਮ੍ਰਿਗਨ, ਖ਼ੂੰਖਾਰ ਬਡ ਗਨ ਸਮੇ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਰਾਜਰਿਖੀ ਸਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਜ ਧਰਮ ਸਿੰਭਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਆਤਪ ਤੀਛਨ ਜਬਿ ਭਈ ਹਟਿ ਆਇਂ ਸੁ ਡੇਰੇ।ਬਿਸਰਾਮੇ ਕਰਿ ਖਾਨ ਕੌ ਤਿਮ ਸੁਭਟ ਘਨੇਰੇ। ਤ੍ਰਿਤੀ ਪਹਿਰ ਸੁੱਖਾ ਛਕਹਿਂ* ਪੁਨ ਸੌਚਹਿ ਧਾਰਹਿਂ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਤਿਹ ਸਮੈ ਕੋ ਬੈਠਹਿ ਪਰਵਾਰਹਿਂ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਲਗਤਿ ਸਭਾ ਸਭਿ ਸੁਭਟ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੋ ਆਵੈ। ਦਰਸਹਿ ਧਰਿ ਕੈਂ† ਕਾਮਨਾ ਬਾਂਛਤਿ ਮਨ ਪਾਵੈਂ।ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਾਹਣਪਤੀ ਕੌ ਤਬਿ ਦੂਤ ਸੁ ਆਵੈ।'ਰਾਜਾ ਹਮਰੋ ਮਹਾਰਾਜ।ਬਿੰਦਨ ਕੌ ਗਾਵੈ॥੨੪॥ਐਬੇ ਕੌ ਹੁਇ ਤਯਾਰ ਜਬਿ ਕਾਰਜ ਪਰਿ ਜਾਈ। ਪਹੁੰਚੈ ਗੋ ਉਰ ਭਾਵ ਧਰਿ ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨਾਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਹੁਭਾਂਤਿਕੋ ਪੁਨ ਨਾਹਣ ਜਾਵੈ[2]।ਸ਼ੰਕੈ[3]ਮੇਦਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਬਹੁ ਨਹਿਂਮਿਲਿਬੇ ਆਵੈ ॥੨੫॥–ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਤੇ ਆਦਿ ਇਤ ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਸਾਰੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਉਤ ਬੈਰੀ ਰਿਸ ਧਾਰੇ।ਮੈਂ ਇਕਲ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲੋਂ ਬਿਦਤੈ ਸਭਿਮਾਂਹੀ। ਸੁਨਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਮਮ ਹੋਹਿੰਗੇ ਛਾਨੀ ਰਹਿ ਨਾਂਹੀ॥੨੬॥ਜੇ ਨ ਮਿਲੋਂਅਬਿ ਜਾਇ ਕੈ ਟੂਟਹਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤੀ–। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੰਸਾ ਕਰਹਿ ਮਤਿ ਹੁਇ ਨ ਅਭੀਤੀ[4]।ਆਜ ਕਾਲ ਕਰਤੇ ਤਿਸੈ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਦਿਨ ਬੀਤੇ।ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਪਠਾਵਨੋ ਮਨ ਹੁਇ ਬਿਪਰੀਤੇ॥੨੭॥ਬੂਝੇ ਨਿਜ ਪਰਧਾਨ ਸਭਿ'ਮੈਂ ਕਰਿ-ਹੌਂ ਕੈਸੇ।ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਰਸ ਕੋ ਰਖਹਿ ਕਰੀਅਹਿ ਕੁਛ ਐਸੇ'।ਤਬਿ ਸਮੁ-ਝਾਯੋ ਡਰਤਿ ਉਰ 'ਤੁਮ ਮਿਲੋ ਨ ਜਾਈ।ਪਠਹੁ ਦਿਵਾਨ ਜੁ ਆਪਨੋ ਭੇਟੈਂ ਸਮੁਦਾਈ[5]॥੨੮॥ਨਤੁ ਰਾਜੇ ਗਿਰਪਤਿ ਸਕਲ ਤੁਝ ਕੌ ਰਿਪੁ ਜਾਨੈਂ।ਕਾਰ-ਜ ਦੇਹਿਂ ਬਿਗਾਰਕਰਿ ਲਰਿਕੈ ਰਣ ਹਾਨੈਂ।ਸਭਿ ਭ੍ਰਾਤਨ ਤੇ ਤੂਟਿਬੋ ਤੁਝ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਜਥਾ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਇਮ ਜਿਤ ਕਿਤ ਚਢਿ ਜਾਵੈ[6]'। ੨੯॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੰਤ੍ਰੀਨ ਤੇ ਮਸਲਤ ਠਹਿਰਾਈ।ਪਠਿ ਵਕੀਲ ਸਤਿ-

[1]ਭਾਵ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ। [2](ਦੂਤ) ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਸੰਗਦਾ ਹੈ। [4]ਬੁੱਧੀ ਬਿਨਾ ਡਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। [5]ਸਾਰੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਜਾ ਦੇਵੇ। [6]ਜਿਵੇਂ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਤਿਵੇਂ ਹੈ ਜਿਧਰ ਕਿਧਰ (ਜੀ ਕੀਤਾ) ਤੁਰ ਪਏ। *ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਪਾ:–ਪਰਸੈ।

ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਨਿਜ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ।ਸੁਨਿ ਕਿਛੁ ਰਿਸ ਧਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨ੍ਯੋਂ 'ਗੀਦੀ ਇਮ ਹੋਵਾ।ਹਮ ਕੌ ਇਤਿ ਡਹਿਰਾਇ ਕਰਿ ਪਾਛੈ ਡਰ ਜੋਵਾ॥੩੦॥ ਨਹਿ ਮੇਲਹਿ ਪਰਧਾਨ[1] ਕੌ, ਕਹੁ ਇਤਹੁੰ ਨ ਆਵੈ। ਪਠਹਿ ਜਿ ਲੂਟਹਿ ਸੁਭਟ ਮਮ ਨਹਿ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ'।ਬਰਜ ਪਠ੍ਯੋ ਸੁਨਿ–ਭੀਰੁ ਨ੍ਰਿਪ[2], ਨਹਿ ਧੀਰਜ ਰਾਖੀ।ਸ਼ੰਕ੍ਯੋ ਅਪਰਨਿ ਨ੍ਰਿਪਨਿ ਤੇ ਨਹਿ ਦਰਸ ਭਿਲਾਖੀ–॥੩੧॥ਅਲਪ ਗ੍ਰਾਮ ਤਹਿ ਦ੍ਵੈ ਬਸਹਿ ਜਿਹ ਠਾਂ ਗੁਰ ਡੇਰਾ। ਇਕ ਮਹਿ ਰੰਘਰ ਰਹਿਤ ਹੈਂ ਇਕ ਫਕਰਨ ਕੇਰਾ।ਬਨ ਕਰਿ ਤਸਕਰ ਉਸ਼ਟ ਦ੍ਵੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰ ਚੁਰਾਏ।ਨਰ ਤਬਿ ਦੋਨਹੁੰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ॥੩੨॥'ਜੇ ਤੁਮ ਨੇ ਉਸ਼ਟਰ ਲੀਏ ਦੀਜੈ ਅਬਿ ਫੇਰੇ।ਖੋਜਹੁ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੌ ਹੁਇ ਚੋਰ ਬਡੇਰੇ[3]'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਤਬੈ 'ਇਤ ਨਹੀਂ ਚੁਰਾਏ।ਅਪਰ ਚੋਰ*ਕੋ ਲੇ ਗਯੋ ਹਮ ਨਹਿੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਏ[4]' ॥ ੩੩ ॥ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਕਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਕੋ ਗੁਰ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੇ । ਨਹੀਂ ਬਤਾਵਹਿ ਅੰਧ ਮਤਿ ਬਡ ਕਪਟ ਪ੍ਰਬੀਨੇ।ਚਲੇ ਗਏ ਨਿਜ ਘਰਨ ਕੋ ਤਬਿ ਏਕ ਫਕੀਰ।ਅਪਨਿ ਸਮੀਪ ਹਕਾਰਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਧੀਰ॥੩੪॥'ਮਾਂਗਨ ਕੇ ਮਿਸ ਕਰਿ ਸਦਨ ਰੰਘ੍ਰਨ ਕੇ ਹੇਰੋ। ਉਸ਼ਟਰ ਖੋਜਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਆਵਹੁ ਬਿਨ ਦੇਰੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਤਬਿ ਗਯੋ ਭਿੱਛ੍ਯਾ ਹਿਤ ਲੈਬੇ। ਹੁਤੇ ਸ਼ੁਤਰ[5] ਤਹਿਂ ਬਰ ਗਯੋ ਜੁਗ[6] ਖਰੇ ਦਿਖੈਬੇ[7] ॥੩੫॥ ਆਇ ਫਕੀਰ ਬਤਾਇ ਦ੍ਰਿਯ 'ਜੁਗ ਉਸ਼ਟ੍ਰ ਠਾਂਢੇ । ਸ਼ੁਤਰ ਸਦਨ ਮਹਿ ਥਿਰ ਕਰੇ ਬਾਂਧੇ ਤਹਿ ਗਾਢੇ'। ਬਹੁਰੋ ਲੋਕ ਸੁ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਰ ਸਰਬ ਹਕਾਰੇ । ਤਸਕਰ ਰੰਘਰ ਜਾਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ॥੩੬॥ਨਾਮ ਧਰੇ ਦੁਇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਇਕ 'ਸ਼ੁਭ' ਇਕ 'ਖੋਟਾ'[8] । 'ਫਕਰਨ ਕੌ'ਲਾਹਾ'ਸਦਾ ਰੰਘ੍ਰਨ ਕੌ'ਤੋਟਾ'। 'ਜਾਹੁ ਤੁਰਤ ਹੀ ਆਨੀਏ ਨਤੁ ਘਰ ਲੁਟ ਜੈਹੈਂ । ਕੂਟਨ ਤਸਕਰ ਤੁਮ ਸਕਲ ਨਾਂਹਿਤ ਗਹਿ ਲੈਹੈਂ[9]' ॥੩੭॥ ਰੰਘਰ ਡਰ ਧਾਰਿ ਉਰ ਬਿਖੈ ਤਤਛਿਨ ਲੇ ਆਏ। ਉਸ਼ਟਰ ਸੌਂਪੇ ਜੋਰਿ ਕਰ ਪੁਨਿ ਬਹੁ ਘਿਘਿਆਏ। ਅਬਿ ਲੌ ਦੋਨਹੁੰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੌ ਨਾਮ ਸੁ ਬਿਦਤਾਯੋ। ਫਕਰਨ ਕੋ 'ਲਾਹਾ' ਘਨੋ† ਸਭਿਹਿਨਿ

[1]ਮਿਲਾਂਗੇ ਨਹੀਂ ਪਰਧਾਨ ਨੂੰ। [2](ਗਲ) ਸੁਣਕੇ ਵਰਜ ਭੇਜਿਆ (ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਤੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ) ਰਾਜਾ ਕਾਇਰ ਹੈ......। [3]ਕੁਈ ਵੱਡਾ ਚੋਰ (ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਹੀ) ਹੋਣਾ ਹੈ। [4]ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ। [5]ਊਠ। [6]ਦੋ। [7]ਦੇਖੇ। [8](ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਤੇ (ਰੰਘਰਾਂ ਦਾ) ਖੋਟਾ। [9]ਹੇ ਕੁੱਟਣੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਚੋਰ ਹੋ (ਛੇਤੀ ਲਿਆਓ ਊਠ) ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੜ ਲਵਾਂਗੇ ਸਭ ਨੂੰ।

*ਪਾ:–ਦੂਰ। †ਪਾ:–ਅਹੈ।

ਸੁਖ ਪਾਯੋ॥੩੯॥'ਟੋਟਾ'ਰਿਘਰਗ੍ਰਾਮਕੋ ਕਰਿ ਨਾਮਉਚਾਰੋ।ਦਾਰਿਦ ਜਿਨਕ੍ਰ ਘਰ ਬਿਖੈ ਹੁਇ ਅਲਪ ਅਹਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਿਮ ਬਾਕ ਹੁਇ ਨਹਿੰ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਈ।ਚਹਨੋਚਢਨ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ[1]ਕੋ ਤਹਿੰਤੇ ਸੁਖਦਾਈ॥੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਨਾਹਿਣੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਰਾਇਪੁਰ ਦੀ ਰਾਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰਾ ਕਿਯੋ ਤ੍ਰੈਦਸ਼ ਦਿਵਸ ਟਿਕਾਇ। ਅਬਿ ਤਿਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਸਿੰਘ ਨਰ[2] ਜਾਗਾ ਲਈ ਬਨਾਇ॥ ੧ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਅਬਿ ਗੁਰ ਜਾਗਾ ਨਾਮ ਕੌ ਭਾਖਤਿ ਹੈਂ "ਟੋਕਾ[3]"। ਸਿੰਘਨਿ ਤੇ ਹਮ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨ ਨਹਿਂ ਆਂਖ ਬਿਲੋਕਾ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢੇ ਬਜਿ ਉਠਯੋ ਨਗਾਰਾ। ਸੈਨਾ ਤਯਾਰਅਰੂਢਿ ਹਯ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੁਧਾਰਾ॥੨॥ਥਰਹਰਿ ਕੰਪਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਰਿ ਸੁਨਿ ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ।ਪਰਹਿ ਧੂਮ ਦਲ ਚਲਨਿ ਕੀ ਮਿਲਵਤਿ ਸਿਰ- ਦਾਰਾ। ਭੇਟ ਦੇਤਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਮੁਖ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੈਂ। ਅਭੈ ਦਾਨ ਤਿਹ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹਿ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੈਂ॥੩॥ਦਧੀ ਦੁਗਧ ਬਹੁ ਦੇ ਮਿਲੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਖ ਦੇਖੈਂ।-ਰਘੁਬਰ ਤਨੁ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਇਹ-ਮਤਵੰਤ ਪਰੇਖੈਂ। ਲਖਹਿਂ ਸਫਲਤਾ ਹੇਰਿ ਕੈ ਲੈ ਲਾਭੁ ਸੁ ਨੈਨਾ। ਜਨੁ ਸਕੇਲਿਕੈ ਸੌਂਦਰਜ ਰਚਿ ਬਿਧ ਸੁਖ ਦੈਨਾ[4]॥੪॥ ਇਕ ਰਾਨੀ ਕੋ ਰਾਇ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਹਿ ਕੋ ਨਾਮੂ। ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਰਾਨੀ ਤਹਾਂ ਸੁਤ ਜਿਸ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਪੰਥ ਮੈਂ ਚਲਤਯੋ ਨਿਧਰਾਵਾ।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰਆਗਵਨ ਕੌ ਤਿਨਮੋਦ ਬਢਾਵਾ॥੫॥ "[5]ਪ੍ਰਰਵਤਿ ਹੈਂ ਮਨ ਕਾਮਨਾ।ਪਿਖਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ।ਕਰਹਿ ਭਾਵ ਸਭਿ ਰਿਦੈ ਕੋ ਦੇਂ ਸਭਿ ਸੁਖ ਭਾਰੀ'।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਸੁ ਸ਼੍ਰੋਨਸੁਨਿ'ਦਲਸੰਗ ਘਨੇਰਾ। ਹਰਹਿਂ, ਦੇਹਿਂ[6] ਛਿਤ ਰਾਜ ਕੋ, ਸਮਰੱਥ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੬ ॥ ਨਿਕਸੀ ਬਾਹਿਰ ਮਗ ਜਹਾਂ ਹੁਇ ਖਰੀ ਅਗਾਰੀ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਆਵਤਿ ਪਿਖੇ ਹਯ ਕੀ ਅਸਵਾਰੀ।ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਵ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਆਈ ਜਬਿ ਨੇਰੇ।ਖਰੇ ਭਏ ਪਿਖਿ ਭਾਵ ਕੌ-ਜਨ ਬਸੀ ਬਡੇਰੇ[7]' ॥ ੭ ॥ ਬਿਚ ਰਕਾਬ ਕੇ ਪਗ ਕਮਲ[8] ਸਿਰ

[1]ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਨੂੰ। [2]ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ। [3]ਟੋਕਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਨਾਹਨ ਰਾਜ਼ ਵਿਚ ਅਜੇ ਬੀ ਹੈ। [4]ਜਾਣੋ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ ਸੁਖਦਾਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ) ਰਚਿਆ ਹੈ। [5]ਇਹ ਖਾਤਰ ਸੁਣੀ ਕਿ......। [6]ਹਰ ਸਕਦੇ ਤੇ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। [7]ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। [8]ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਤੇ।

ਤਾਂਹਿ ਟਿਕਾਵਾ॥ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ ਸਪਰਸ਼ ਕਰ ਦ੍ਰਿਗ ਮੁਖ ਪਰ ਲਾਵਾ । 'ਮੈਂ ਸੇਵਕਨੀ ਹੋ ਪ੍ਰਭੋ ! ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ । ਉਤਰਿ ਲਗਾਵੋ ਸਿਵਰ ਨਿਜ ਮਮ ਭਾਵ[1] ਪੁਰੀਜੈ ॥ ੮ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰਉਂ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਮੇਰੇ । ਕਦਮ ਪਦਮ ਨਿਜ ਸਦਮ ਮਹਿ[2]ਫੇਰੋ ਮੁਖ ਹੇਰੋ॥ਨਿਸਾ ਬਸੋ, ਸੁਤ ਅਲਪ ਬਯ ਤੁਮ ਚਰਨੀ ਲਾਵਹੁ ।–ਚਲਹਿ ਬੰਸ ਨਿਜ ਜਗਤ ਮਹਿਂ–ਸੁਖ ਜੁਤ ਬਰ ਪਾਵਹੁ' ॥੯॥ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਾਣੀ ਰਿਦੈ ਮਾਨਯੋ, 'ਹੁਇ ਡੇਰਾ' । ਹੁਕਮ ਦਯੋ, ਉਤਰੇ ਪ੍ਰਭੂ,ਪਿਖਿ ਥਾਨ ਅਛੇਰਾ॥ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਤਨੇ ਹਯ ਲੈਨ[3] ਲਗਾਏ॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਭਟ ਗਨ ਬ੍ਰਿੱਸਾਮ ਸੁ ਪਾਏ॥ ੧੦॥ ਰਾਣੀ ਅੰਤਰਜਾਇ ਕਰਿ ਪਠਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨ॥ਸੇਵਾਕਰਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਘ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ । ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਚੂਨ ਬਹੁ ਦੀਨਸਿ ਮਨ ਭਾਏ । ਸਭਿ ਦਲ ਲੇ ਕਰਿ ਅਸਨ ਕ੍ਰਿਯ ਬਿੰਜਨ ਸ਼ੁਭ ਖਾਏ॥੧੧॥ਬਹੁਰ ਪਠੇ ਨਿਜ ਮਨੁਜ ਤਬਿ ਬਿਨਤੀ ਇਮ ਗਾਈ॥'ਅੰਤਰ ਆਵਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੋ ਲੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਈ । ਅਚਹਿਂ ਅਹਾਰਨਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਹੁਇ ਭੌਨ ਪੁਨੀਤਾ। ਇਕ ਮੁਕਾਮ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਰਹਿਂ ਆਸਾ ਮਹਿ ਚੀਤਾ' ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸਭਿ ਭਏ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ॥ਨ੍ਰਿਪਨੀ[4] ਉਠਿ ਬਡ ਪ੍ਰੀਤਿਕੋ ਕਰਿਵਾਇ ਸ਼ਨਾਨਾ॥ਪੂਪ,ਤਿਹਾਵਲ, ਪੂਰਕਾ[5] ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਕਰਿਵਾਏ॥ਵੜੇ, ਕਚੌਰੀ, ਦਧਿ ਮਿਲਨ,ਪਾਇਸੁ[6] ਸਮੁਦਾਏ॥ ੧੩॥ ਘ੍ਰਿਤ ਭੂੰਚਤਿ[7] ਚਾਵਰ ਕਰੇ ਜੁਗ ਭਾਂਤਿ ਲੀਮੇਰੇ । ਮਧੁਰ ਸਲਵਣ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੂਖਮ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਡਾਰਿ ਮਸਾਲੇ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਮੇਵੇ ਗਨ ਪਾਏ॥ਸੂਪ[8] ਕਰੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਅਤਿ ਸ੍ਵਾਦ ਉਪਾਏ ॥ ੧੪ ॥ ਸੂਪਕਾਰ ਚਾਤੁਰ ਮਹਾਂ ਤਿਨ ਢਿਗ ਹੁਇ ਰਾਣੀ । ਰੀਤਿ ਬਤਾਵਤਿ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਬਡ ਸੁਮਤਿ ਸਯਾਣੀ । ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭੇ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ॥ਥਿਰੇ ਅਨੰਦਕੇ ਧ੍ਯਾਨ ਮਹਿਂ ਜਹਿ ਭੇਦ ਨ ਨਾਨਾ[9] ॥ ੧੫ ॥ ਗਾਇਂ ਰਬਾਬੀ ਵਾਰ ਕੋ ਧੁਨਿ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਵੈ॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਾਗ ਅਰੁ ਰਾਗਨੀ ਹਰਖਾਇ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਪਾਠ ਬਹੁ ਸਿਖ ਕਰੈਂ ਸੁਜਾਨਾ॥ਜਪੁਜੀ ਆਦਿਕ ਸੁਖਮਨੀ ਜਿਨ ਪੁੰਨ ਮਹਾਨਾ॥

---

[1]ਮੇਰੀ ਭਾਵਨਾ । [2]ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ । [3]ਕਤਾਰ । [4]ਰਾਣੀ । [5]ਪਰੀਆਂ । [6]ਖੀਰ । [7]ਘਿਉ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨ ਕੇ । [8]ਰਸੋਈ । [9]ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿੱਚ ਨਾਨਾਪਨ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ।

॥ ੧੬ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਨ ਧਰਿ ਬੀਰ ਸਰੀਰਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜੇ ਸਭਿ ਅੰਗ ਮਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ। ਹੁਤੇ ਜੁ ਨਰ ਪਰਧਾਨ ਤਿਹ ਰਾਨੀ ਸੁ ਪਠਾਏ। 'ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਆਨੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਖ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਏ' ॥ ੧੭ ॥ ਗਏ[1] ਚੌਂਪ ਜੁਤਿ ਦਰਸ ਕਰਿ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। 'ਮਹਾਂਭਾਗ ਅਬਿ ਚਲਹੁ ਗ੍ਰਿਹ ਪਰਤੀਖਤਿ ਰਾਨੀ। ਨਾਨਾ ਭੋਜਨ ਤਯਾਰ ਹੈਂ, ਕਰੁਨਾ ਅਬਿ ਕੀਜੈ। ਦਾਸਨ ਕੀ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਹੁ, ਉਰ ਆਨੰਦ ਦੀਜੈ' ॥੧੮॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਲੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ। ਦਯਾਰਾਮ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕੋ ਤ੍ਰੈ ਭ੍ਰਾਤ ਬੁਲਾਏ। ਨਾਮ ਮਾਹਿਰੀ ਚੰਦ ਜਿਸ ਅਰੁ ਰੀਗਾਰਾਮੰ। ਚੰਦਗੁਲਾਬ ਸੁ ਤੀਸਰੋ ਜਿਨ ਤਨ ਅਭਿਰਾਮੰ॥ ੧੯॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਸੰਗ ਲੈ ਗੁਰ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਉਠਿ ਰਾਨੀ ਆਗੈ ਅਈ ਹਿਤ ਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਸਿਰ[2] ਦੀਨਿ ਟਿਕਾਈ। ਪੁਨ ਅਭਿਬੰਦਨ ਆਪ ਕਰਿ ਪਿਖਿ ਮੁਖ ਹਰਖਾਈ ॥੨੦॥ ਫਰਸ਼ ਕਰੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਘਰ ਬਿਖੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਕ ਚੌਂਕੀ ਸੁੰਦਰ ਡਸੀ ਆਸਨ ਸ਼ੁਭ ਡਾਲਾ। ਕਰੇ ਬਿਛਾਵਨਿ ਤਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਅਪਰ ਬਿਠਾਏ। ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਚੌਕੀ ਦੁਤੀ ਡਾਸੀ ਅਗੁਵਾਏ॥੨੧॥ ਭੱਖ ਭੋਜ ਭੋਜਨਨਿ ਕੇ* ਲੇਹਜ ਅਰੁ ਚੋਸਾ[3]। ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਰਾਨੀ ਤਬੈ ਸ਼ੁਭ ਥਾਰ ਪਰੋਸਾ। ਦਿਜ ਤੇ ਸੋ ਉਚਵਾਇ ਕੈ ਆਨਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਅੱਗ੍ਰ ਧਰਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਧਰਿ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨੨॥ ਸੂਪਕਾਰ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਭਿ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ। ਥਾਰ ਪਰੋਸੇ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰਿ ਬਹੁ ਦੇਇ ਅਹਾਰੀ। ਅਚਵਨ ਲਾਗੇ ਸ੍ਵਾਦ ਗਨ ਰਾਨੀ ਹੁਇ ਠਾਂਢੀ। ਕਰਤਿ ਬੀਜਨਾ ਆਪ ਹੀ ਬਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਬਾਢੀ ॥੨੩॥ ਮਧੁਰ, ਸਲਵਣ, ਸੁਅਮਲ ਬਿਧਿ[4], ਪੁਨ ਤਿਕਤ, ਕਖਾਯਾ[5]। ਸ੍ਵਾਦ ਲਗੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਅਤਿ ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਖਾਯਾ। ਸਕਲ ਸਰਾਹਹਿਂ ਅਦਬ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਬਨਯੋਂ ਅਹਾਰਾ। ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਜਲ ਸੀਤ ਪਿਯ ਕਰ ਬਦਨ ਪਖਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਥਾਰੀ ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਕੀ ਗੁਰ ਧਰਿ ਅਗੁਵਾਏ। ਪੁਨ ਨੰਦਨ ਕੋ ਹਾਥ ਗਹਿ ਚਰਨਨ ਪਰ ਪਾਏ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ 'ਸਿਰ ਕੇਸ ਰਖੀਜੈ। ਆਯੁਧ ਬਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸੁਤ ਨਿਪੁਨ[6]

---

[1]ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਏ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ)। [2]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿਰ। [3]ਭੱਖ, ਭੋਜ ਲੇਹਜ, ਤੇ ਚੋਸਾ, ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਭੋਜਨ (ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ)[ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੧੨]। [4]ਖੱਟੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [5]ਫਿਰ ਤ੍ਰਿਖੇ ਭਾਵ ਕਰਾਰੇ ਤੇ ਕਸੈਲੇ (ਕਰੇਲੇ, ਆਦਿ)। [6]ਪ੍ਰਬੀਨ। *ਪਾ:-ਅਤਿ ਭੋਜਨ ਸੁੰਦਰ ਕਿਯੇ।

ਕਰੀਜੈ"॥੨੫॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੀ ਤਬੈ 'ਤੁਰਕਨਿ ਬਡ ਰਾਜਾ। ਖੂਨਸਹਿੰ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ ਕੁਕਾਜਾ'। ਪੁਨ ਫੁਰਮਾਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ 'ਨਹਿਂ ਮਾਨਹੁ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਨ ਰਾਜ ਹੈ ਫਿਰ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ॥੨੬॥ ਤਉ ਜਿ ਰਾਖਹੁ ਕੇਸ ਨਹਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਆਨਾ[2]। ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਅਬਿ ਜੇ ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਬੰਸ ਮਹਾਨਾ। ਪੰਥ ਹਮਾਰੋ ਜਬਿ ਵਧੈ ਲੈ ਤੁਰਕਨ ਰਾਜੂ[3]। ਰਾਖਹਿੰਗੇ ਤਬਿ ਕੇਸ ਇਹ ਸਰਿਹੈਂ ਸਭਿ ਕਾਜੂ ॥ ੨੭ ॥ ਉਥਲ ਪਥਲ ਫਿਰ ਰਾਜ ਹੁਇ ਨਹਿਂ ਮਿਟਹਿ ਤੁਹਾਰੋ[4]। ਤਬਹਿ ਬੰਸ ਮਿਲਿ ਖਾਲਸੇ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਧਾਰੋ'। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਗੁਰ ਆਪਨੇ ਰਾਜੇ ਸੁਤ[5] ਦੀਨੇ। 'ਗੁਰ ਸਥਾਨ ਰਚਿ ਕਰਿ ਰਖਹੁ ਪੂਜਹੁ ਹਿਤ ਭੀਨੇ ॥ ੨੮ ॥ ਪੁਰਵਹੁ ਮਨ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਆਗੇ ਧਰਹੁ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾ-ਵਹੁ। ਭੀਰ ਪਰੀ ਮਿਟਿ ਜਾਇ ਹੈ, ਜੋ ਹੋਇ ਭਿਲਾਖਾ। ਸੋ ਪੂਰਨ ਤਹਿਂ ਹੋਹਿਗੀ ਨਿਤ ਹੁਇ ਹੈ ਰਾਖਾ[6] ॥ ੨੯ ॥ ਗ੍ਰਿਹਣ ਕਰਹੁ, ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਖੀਐ[7] ਸਨਮਾਨ ਸਮੇਤਾ। ਪੁਸ਼ਪ ਧੂਪ ਨਿਤ ਦੀਜੀਅਹਿ ਨਿਜ ਪਿਖਹੁ ਨਿਕੇਤਾ'। ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਰਾਨੀ ਹਰਖਾਨੀ। ਛਾਦਿ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਹਾਥ ਜੁਗ ਝੁਕਿ ਹ੍ਵੈ ਅਗਵਾਨੀ॥੩੦॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਮ ਦਾਤ ਬਡ ਕੋ ਸਕੈ ਮਿਟਾਈ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਸੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬਿਰਦ ਹੈ ਪੁਨ ਦਯਾਲ ਗੁਸਾਈਂ'। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ ਅਰਬਿੰਦ ਤੇ ਬਖਸ਼ੀ ਲਖਿ ਦਾਸਾ[8]। ਹਾਥਨਿ ਪਰ ਰਾਨੀ ਧਰੇ ਉਰ ਆਨੰਦ ਰਾਸਾ ॥੩੧॥ ਪੁਨ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਚੌਂਪ ਸੋਂ ਸੁਤ ਸੀਸ ਛੁਹਾਏ। ਕਸਜੋ ਬਿਛੌਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ[9] ਸਨਮਾਨ ਟਿਕਾਏ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਰ ਦੇਇ ਗੁਰ ਠਾਂਢੇ ਤਬਿ ਹੋਏ। ਵਹਿਰ ਚਲਨ ਕੌ ਚਿਤ ਚਹਯੋ ਰਾਨੀ ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਏ ॥ ੩੨ ॥ ਚਲੀ ਸੰਗ ਕਰ ਜੋਰਤੀ ਕਰਿਬੇ ਸਨਮਾਨਾ। ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਨਿਕਸੀ ਜਬਹਿ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਥਿਰਹੁ, ਗੁਰੂ ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ, ਪਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰਹੁ। ਚਲਹਿ ਬੰਸ, ਹੁਇ ਰਾਜ ਥਿਰ, ਨਿਤ ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰਹੁ' ॥ ੩੩ ॥ ਇਮ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਗਏ ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮੁਕਤਿ ਆਦਿ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਲਖਿ ਜੋ ਭਜਤਿ ਨਹਿਂ ਸੋ ਅਤਿ ਮਤਿ

[1]ਕੇਸੀ ਸ਼ੁਭ ਮਿਰਯਾਦਾ ਦੱਸੀ ਹੈ। [2]ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ। [3]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਲੈ ਲਵੇਗਾ (ਪੰਥ)। [4]ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਮਿਟੇਗਾ। [5]ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। [6](ਗੁਰੂ) ਰਾਖਾ ਹੋਸੀ। [7](ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੋ ਤੇ ਘਰ ਰੱਖੋ। [8]ਦਾਸ ਜਾਣ ਕੇ ਬਖਸ਼ੀ (ਖੜਗ ਸਿਪਰ)। [9]ਬਿਛਾਵਣੇ ਨਾਲ ਕੱਸੇ ਪਲੰਘ ਪਰ।

ਹੀਨਾ। ਦੂਹੂ ਲੋਕ ਮਹਿ ਕਿਤਹੁੰ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਕਰਿ ਲੀਨਾ ॥ ੩੪॥ ਦਿਨ ਬਿਤਾਇ ਪੁਨ ਨਿਸਾ ਕੋ ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸਜਾਇ[1]।ਕਹੈਂ ਕਵੀਸ਼ਰ ਤਹਾਂ ਕੇ ਹੇਰੇ ਸਿਰਦਾਰਾ।ਅਬਿ ਲੌ ਮਾਨਹਿ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਸੁਧਾਰਾ* ॥ ੩੫ ॥ ਦ੍ਵੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਥੇ ਹਮ ਪਿਖੇ, ਗੁਰ ਬਰ ਨਿਤ ਸਾਰਾ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਗੁਰ ਹੇਰਿ ਕੈ ਮੁਖ ਕੂਚ ਉਬਾਰਾ। ਕਰਨੋ ਅਰੂਢਨਿ ਹਯ ਤਬਹਿ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਚਾਲੇ। ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲ ਅਨੇਕ ਕੌ ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਰਾਇ ਪੁਰ ਰਾਣੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਕੀਰਤਿ ਪੁਰਿ। ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਜਨੋ ਨਗਾਰਾ ਕੂਚ ਕੋ ਕੰਪਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਨਿ ਤੀਰ[2]। ਮੁਦਤ ਹੋਤਿ ਸੇਵਕ ਸਕਲ 'ਚਢਨੋ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬੀਰ' ॥ ੧॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਸੈਨ ਸੰਗ ਓਰੜ ਚਲੀ ਨਭ ਮਹਿਂ ਰਜ ਛਾਈ। ਮਿਲਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਭੇਟ ਕੌ ਲੇ ਦਰ- ਸ਼ਨ ਪਾਈ।ਦੇਤਿ ਰਜਤਪਨ, ਕੋ ਦਧੀ,ਕੋ ਘਟ ਭਰ ਪੈ ਕੋ[3]। ਕੋ ਆਨਤਿ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਕੋ, ਪਗ ਸੀਸ ਲਗੈ ਕੋ ॥ ੨ ॥ ਭਾਖਹਿਂ ਸੁਜਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਬੰਦਨਾ ਜਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਦਿਨ ਮਹਿ ਗਮਨਤਿ ਪੰਥਕੋ,ਬਡ ਘਾਮ ਥਿਰੰਤੇ[4]। ਬਸਹਿਂ ਤਹਾਂ ਪੁਨ ਜਾਮਨੀ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰੰਤੇ ॥ ੩ ॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਇਮ ਕਰਿ ਕੂਚ ਕੌ ਮਗ ਉਲੰਘਯੋ ਸਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਤੀਰ ਮਹਿ ਡੇਰਾ ਨਿਜ ਡਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਓ† 'ਬਹੁ ਕਰਹੁ ਕਰਾਹੂ'। ਉਤਰਿ ਕਰਨੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਨਿਰ- ਮਲ ਜਲਮਾਂਹੂ॥੪॥ਬੰਧਿਸੀਸ ਉਸ਼ਨੀਕ[5]ਕੋ ਪੁਨਜਿਗਾਸਜਾਈ। ਕਲਗ਼ੀ ਧਰੀ ਉਤੰਗ ਬਰ ਝੂਲਤਿ ਛਬਿ ਪਾਈ। ਅਭਿਰਾਮਾ ਜਾਮਾ ਪਹਿਰ ਕਸਿ ਕਟ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰੰ।ਭਾਥਾ ਗਰ[6],ਧਨੁ ਕਰ ਗਹੇ, ਬਨ ਕਰਿ ਸਮ ਸ਼ੇਰੰ॥੫॥ਗਏ ਪਿਤਾਮਾ ਥਾਨ ਕੋ ਭਟ ਸੰਗ ਮਹਾਨੇ। ਕਰ ਜੋਰੀ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੇ। ਬੈਠਿ ਲਗਾਇ ਦਿਵਾਨ ਕੌ ਦਰਸਤਿ ਬਰ ਬੀਰੰ। ਆਇ ਰਬਾਬੀ ਗਾਨ ਕਰਿ ਧੁਨਿ ਰਾਗ ਗਹੀਰੰ ॥ ੬॥ ਤਬਿ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਬਰਤਾ- ਵਨ ਕੀਨਾ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਦਰਸਤਿ ਦੁਤਿ ਅਧਿਕ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋ[7] ਲੀਨਾ।

---

[1]ਨਿਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੋਧ ਕੇ। [2]ਪਾਸ ਦੇ ਰਾਜੇ। [3]ਘੜਾ ਭਰਕੇ ਦੁੱਧ ਦਾ। [4]ਬੜੀ ਧੁੱਪ ਵੇਲੇ ਟਿਕਾਉ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਦਸਤਾਰ। [6]ਗਲੇ ਵਿਚ। [7]ਉਹ, ਭਾਵ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

*ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਅਜੇ ਹੈ। †ਪਾ:-ਫੁਰਮਾਯੋ।

ਸੂਰਜਮੱਲ ਕੇ ਪੌਤ੍ਰ ਦੁਇ ਹੁਲਸਾਵਤਿ ਆਏ।ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਤਰਨਿ ਕੌ[1] ਦ੍ਰਿਗ ਕਮਲ ਖਿਰਾਏ॥੭॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਦੁਹਨ ਕੋ ਸਨਮਾਨਿ ਬਿਠਾਏ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਦਿਨ ਸੁਖੀ ਬਿਤਾਏ। ਰਹੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਆਪ ਕੋ ਅਬਿ ਆਵਨ ਕੀਨੋ।ਤੁਮ ਬਿਨ ਚਿਤ ਪਰਚਯੋ ਨਹੀਂ ਨਿਤ ਸਿਮਰਨ ਲੀਨੋ' ॥੮॥ਮੁਸਕਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ 'ਅਬਿ ਰਹੀਅਹਿ ਪਾਸਾ। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਨਿਜ ਇਸਮ[2]ਕੋ ਕਰਿਹੈਂ ਬਹੁ ਬਾਸਾ'। ਸੰਧਯਾ ਲਖਿ ਰਹਿਰਾਸ ਕੌ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਥਾਨ ਪਿਤਾਮਹਿ ਕੋ ਨਮੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮ[3] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥੯॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਕਉ ਚਲਿਆਇ ਗੁਸਾਈਂ। ਰਾਇ ਗੁਲਾਬ ਸ਼ਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਦੋਨਹੁੰ ਭਾਈ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਖਾਏ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਜਾਮਨੀ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਸੁ ਪਾਏ॥੧੦॥ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਬਜਯੋ ਦਮਾਮਾ ਕੂਚ ਕੋ ਜਨੁ ਘਨ ਗਰਜਾਨਾ। ਚਢਿ ਮਤੰਗ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਿ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਸਾਯੁਧ ਜੋਧਾ ਹਯ ਚਢੇ ਚਲਿ ਸੰਗ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ[4] ॥੧੧॥ ਸੁਧ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੋ ਗਈ 'ਪਹੁੰਚੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਈ'।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿਕੋ ਅਨੰਦ ਉਰ ਬਜਿ ਉਠੀ ਬਧਾਈ। ਕਰੀ ਮਾਰਜਨ[5] ਸਭਿ ਗਰੀ[6] ਛਿਰਕਾਉ ਬਿਸਾਲਾ। ਮੰਗਲ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਗੁੰਦਤਿ ਗਨ ਮਾਲਾ॥੧੨॥ ਹੋਤਿ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਰੂਰਾ। ਨੌਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੇਹੁਰੇ ਨੌਬਤ ਬਜਿ ਤੂਰਾ[7]। ਨਿਕਸੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ ਹ੍ਵੈ ਲੇਵਨ ਹਿਤ ਆਗੇ।ਲੇ ਲੇ ਰੁਚਿਰ ਅਕੋਰਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਰਾਗੇ॥੧੩॥ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਆਗਵਨ ਕੋ ਦਲ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਸਮਤਿ ਵਧਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਹੁ ਜਨੁ ਬਡ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਬਾਜਤਿ ਆਵਤਿ ਧੁਨਿ ਬਡੀ ਰਨਜੀਤ ਨਗਾਰਾ।ਤੁਪਕ ਤੜਾਕੇ ਛੁਟਤਿ ਹੈਂ ਉਰ ਹਰਖ ਉਦਾਰਾ॥੧੪॥ਪੁਰਿ ਜਨ ਸਗਰੇ ਧਾਇ ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ ਜੁਗ ਹਾਥਾ। ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਦਰਸਤਿ ਜਗਨਾਥਾ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਚਾਲੇ ਅਗਵਾਯਾ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਗੁਰੂ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਹੇਰਤਿ ਸਮੁਦਾਯਾ ॥ ੧੫ ॥ ਉਤਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਪਦ ਕਮਲ ਪਯਾਨੇ।ਨਵਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੇਹੁਰੇ ਅਭਿਬੰਦਨ ਠਾਨੇ।

[1]ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਦਾ। [2]ਜੋ ਪੂਰੇ ਹੱਕ ਮੂਜਬ ਆਪਣੀ ਹੋਵੇ। [ਇਸਮ=ਨਾਮ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਗੀ ਹੱਕ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ]। [3]ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ। [4]ਸਾਰੇ। [5]ਝਾੜੂ ਕੀਤਾ। [6]ਸਭ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ। [7]ਤੁਰੀਆਂ ਵੱਜੀਆਂ।

ਕਰੀ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਚਤਰ[1] ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ।ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਆਯੋ ਅਧਿਕ ਗੁਰ ਦਿਯ ਵਰਤਾਈ ॥੧੬॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ[2]। ਕੰਚਨ ਕੇਰ ਪਲੰਘ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਸਾਰੇ।ਮਹਿਲ ਆਇ ਚਰਨੀ ਲਗੇ ਦੋਨਹੁਂ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਹਰਖ ਉਰ ਕਹਿਂ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲ॥੧੭॥'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਸ਼ੁਭ ਜਿਸਨੇ ਫਲ ਦੀਨਾ। ਆਪ ਸੰਗ ਸੰਜੋਗ ਭਾ ਜਗ ਸਾਹਿਬ ਪੀਨਾ[3]'। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਤਬਿ ਦੈਕੈ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਮਿਲੇ ਬੰਦਨ ਪਗ ਕੈ ਕੈ॥੧੮॥ਧਨ ਬਾਤੀ ਕੋ ਵਾਰ ਕਰਿ ਸੂੰਘਤਿ ਬਡ ਭਾਲਾ। ਦੇਖਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਬਦਨ ਕੋ ਉਰ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ।ਆਸ਼ਿਖ ਦੇ ਬਹੁ ਮਾਧੁਰੀ 'ਹੋਵਹੁ ਸੁਤਵੰਤੇ।ਵਧਹੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ ਕੀਰਤੀ ਸਾਗਰ ਪਰਯੰਤੇ' ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ੁਭ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਥਿਰ ਹੋਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਦ ਧ੍ਰਿਤਿ ਠਹਿਰੇ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਪਹਿਰ ਤੀਸਰੇ ਮਹਿਂ ਉਠੇ ਆਨੀ ਸਰਦਾਈ।ਬਿਜੀਆ ਕੇ ਸੰਗ[4],ਛਕਲਈ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਉਪਾਈ* ॥ ੨੦ ॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਕਰਿ ਤਬੈ ਸਜਿ ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਏ[5]। ਪਾਇ ਗਰੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਕੋਂ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਸੁਹਾਏ। ਆਏ ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੀਸ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਚਹੁੰ ਘਾਏ[6] ॥ ੨੧ ॥ ਥਿਰੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪੁਨ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨਾ। ਸੁਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੇ ਸਹਿਤ ਗਨ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਆਨਾ।ਦੇਸ਼ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁ ਚਲ ਕਰਿ ਆਈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਆਗਮਨ ਕੋਂ ਠਹਿਰੀ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੨॥ਸੋ ਸਭਿ ਹੀ ਹਿਤ ਦਰਸ ਕੇ ਉਮਡੀ ਇਕਸਾਰੀ[7]। ਲੇ ਲੇ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ ਕੋਂ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚਿ ਅਗਾਰੀ।ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਭਈ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ

---

[1]ਚਾਰ। [2]ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਾਹੇ। [3]ਬੜੇ। [4]ਭੰਗ ਵਾਲੀ ਸਰਦਾਈ ਆਈ। [5]ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨੇ। [ਖਾਃ ਬੋਲਾ=ਸਜਾਉਣਾ=ਪਹਿਨਣਾ]। [6]ਚਾਰੋਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ। [7]ਇਕੋ ਵੇਰੀ।

*ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੁੱਧ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਏ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਇਸ ਵਲ ੨੨, ੨੩ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਨੂੰ ਸੁੱਖਾ ਛਕਾਉਂਦੇ ਆਏ ਹਨ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦਾ ਅੰਸੂ ੩੩ ਅੰਕ ੨੩।ਇਹ ਗਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਬੀਰ ਰਸੀ ਜੋਧੇ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ੈ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੋਵੇ। ਸੁੱਖੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਿਹੰਗਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਸ਼ੈਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਏ ਜੋ ਗਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਏ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਬੀ ਲਿਖ ਗਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਬਾਰੀ। ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਸਿਰ ਧਰ[1] ਧਹਹਿਂ ਇਕ ਹੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ॥੨੩॥ਅੰਬਰ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਘਨੇ ਪਾਟੰਬਰ ਨਾਨਾ। ਸੈਫ[2] ਸਰੋਹੀ ਸ਼ਕਤਿ[3] ਖਰ[4] ਗਨ ਬਾਨ ਕਮਾਨਾ। ਸੁਵਰਨ ਕੇ ਭੂਖਨ ਰੁਚਿਰ ਬਿਚ ਜਰੇ ਜਰਾਊ। ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਪਹਿਰਾਇਬੇ ਆਨੇ ਸਮੁਦਾਊ॥ ੨੪॥ ਅੱਗ੍ਰ ਮੇਵਰੋ ਕਰਤਿ ਹੈ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਅਰਦਾਸੇ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਚਪਲ ਤੇ ਦੇਖਤਿ ਨਿਜ ਦਾਸੇ॥ਇਕ ਕਹੈਂ ਮੁਖ ਕਾਮਨਾ ਇਕ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੈਂ। ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਪ੍ਰਭੂ ਸਗਰੀ ਨਿਰਧਾਰੈਂ[5] ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਰਵਹਿਂ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਰਨਾ ਨਰ ਲਾਖਹੁੰ ਕੋਰੀ॥ਲਗ੍ਯੋ ਅੰਬਾਰ ਅਕੋਰ ਕੋ ਗਨ ਮੋਲ ਘਨੇਰੀ॥ਭਯੋ ਦਰਬ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਬਹੁ ਆਯੁਧ ਅਰੁ ਚੀਰੇ। ਧਰਿ ਧਰਿ[6] ਇਕ ਟਕ ਦਰਸ਼ਤੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਬਹੁ ਭੀਰੇ[7] ॥ ੨੬ ॥ ਤਰੁਨ ਅਵਸਥਾ ਤਨ ਦਿਪਹਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਧਾਰੈਂ। ਕੋ ਕਵਿ ਉਪਮਾ ਕਹਿ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਪਾਵਤਿ ਪਾਰੈ॥ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਿਸਮੇਰਹਿਤ ਨਹਿਂ ਲੋਚਨ ਫੇਰੈਂ॥ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਮਲ ਪਰ ਅਲਿ ਭ੍ਰਮਹਿਂ ਘਨੇਰੈਂ[8] ॥੨੭॥ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ[9] ਪੰਕਜ ਪੱਤ੍ਰ ਸਮ ਆਰੁਨਤਾ ਡੋਰੇ[10]। ਚਪਲ ਬਿਲੋਚਨ ਚਤੁਰਤਾ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਚੋਰੇ[11]। ਲਾਜ ਜਹਾਜ ਬਿਰਾਜਤੇ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਸਾਨੇ[12]। ਪੈਨੀ ਅਨੀ ਕਟਾਰ ਸੇ ਝਖ ਸਮ ਪਲਟਾਨੇ[13] ॥ ੨੮॥ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜਿਗਾ ਮਹਿਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਝਮਕੰਤੇ॥ਕਲਗ਼ੀ ਝੂਲਤਿ ਡੋਲਤੇ ਮੁਕਤਾ ਲਰਕੰਤੇ॥ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਕੇ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਾ ਕੁੰਡਲ ਰਤਨੇਤੇ[14]॥ਮਾਰਤੰਡ ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਸਸੀ ਸ਼ੋਭਾ ਅਸ ਹੋਤੇ[15]*॥੨੯॥ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਇਮ ਲਗੇ ਜਨੁ ਪਿਖਹਿਂ ਚਕੋਰਾ॥ਚਹੁੰ ਓਰ ਘੇਰਤਿ ਰਹਤਿ ਨਹਿਂ ਚਹਤਿ ਬਿਛੋਰਾ॥ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ[16] ਬਿਸਾਲ ਗਰ ਲੋਲਕ[17] ਲਟਕੰਤੀ॥ਹੀਰੇ ਚੀਰ ਚਕੋਰ ਰਚਿ ਦੁਤਿ

---

[1]ਧਰਤੀ ਤੇ। [2]ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ। [3]ਬਰਛੀ। [4]ਤਿੱਖੀ। [5]ਭਾਵ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [6]ਭੇਟਾ ਰਖ ਰਖਕੇ। [7]ਭੀੜ ਹੈ (ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ)। [8](ਸਿੱਖਾਂ) ਰੂਪੀ ਭੋਰੇ ਬਹੁਤੇ ਭੌਂਦੇ ਹਨ। [9]ਚੌੜੇ। [10]ਲਾਲੀ ਵਾਲੇ ਕੋਨੇ (ਅੱਖਾਂ ਦੇ)। [11]ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਚਿੱਤ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [12]ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸ ਸਹਿਤ ਲੱਜਾ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਹਨ (ਨੇਤ੍ਰ)। [13](ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ) ਕਟਾਰ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਅਣੀ ਵਾਂਗ (ਮੋਹ ਕੱਟਣਹਾਰੇ) ਤੇ ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਪਲਟਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਚੰਚਲ ਹਨ)। [14]ਰਤਨਾਂ ਵਾਲੇ। [15](ਦੋ ਕੁੰਡਲਾਂ ਰੂਪੀ) ਦੋ ਸੂਰਜਾਂ ਵਿਚ (ਮਾਨੋ) ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਰੂਪੀ ਮੁਖ ਹੈ) ਐਸੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ। [16]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। [17]ਲਟਕਣ।

*ਕੁੰਡਲ ਪਹਿਰਨੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸ ੪੫ ਅੰਕ ੨੭ ਦੀ ਤੁਕ।

ਅਤਿ ਦਮਕੰਤੀ[1] ॥੩੦॥ ਭੁਜਾ ਪ੍ਰਲੰਬਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਨਵਰਤਨੇ[2] ਪਾਇ।ਜਨੁ ਮਹਿ ਪਰ[3]ਨਵ ਗ੍ਰਹਿ ਉਤਰਿ ਸੇਵਤਿ ਚਿਤ ਲਾਇ।ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕਾਲ ਸਮ ਜਾਨਹਿਂ-ਲੈ ਪ੍ਰਾਨਾ[4]-।-ਦੇਵ ਤਰੋਵਰ-ਕੋ ਲਖੈਹਿਂ ਜਨ ਕਾਮਨ ਵਾਨਾ[5]॥੩੧॥ਗਿਆਨੀ ਲਖਹਿਂ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਾਂਛਤਿ ਤਨ ਧਾਰਾ[6]-। ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਰਿਦੈ-ਬਿਸ਼ਨੂੰ ਅਵਤਾਰਾ-।-ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਤਨ ਦਸਮ-ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਜਾਨਾ*।ਪ੍ਰਜਾ ਲਖਹਿ-ਰਾਜਾ ਮਹਾਂ ਪਾਲਹਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ-॥ ੩੨ ॥ ਸੰਧਯਾ ਲਗਿ ਥਿਰਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੀਨਾ। ਪੂਰੀ ਕਾਮਨਾ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਹੀਨਾ। ਸਿੰਘ ਪਵਰ†[7] ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਸਭਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥ ੩੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫॥

੩੬. [ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਮੇਲ ਹਿਤ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਧਿ ਪਸਰੀ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਆਇ। ਸ਼ਤ੍ਰੁਨਿ ਕੇ ਚਿੰਤਾ ਬਧੀ,ਸਿੱਖਨ ਸੁਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ॥ ਆਨ ਬਸੇ ਕਹਿ-ਲੂਰ ਸੁ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਜਹਾਂ ਸੁਖ ਰੂਰ[8] ਬਿਸਾਲਾ। ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਕੀ ਸਰਿਤਾ ਬਰ ਕੂਲ[9] ਸੁ ਨੀਰ ਗਹੀਰ[10] ਸਦਾ ਜਿਸ ਚਾਲਾ। ਸੈਲ ਉਤੰਗ ਦਿਸ਼ਾ ਦੁਸਰੀ ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਸੈਲ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਵਾਲਾ। ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕੋ ਨੈਨ ਸਥੈ-ਡਲ ਦੀਨ ਅਖੰਡਲ ਕੋ ਸੁਰ ਸਾਲਾ[11]‡॥੨॥ਕੀਰਤਿ ਕੌ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਹੈਂ ਗਨ-ਸੈਲ ਪਤੀ ਸਭਿ ਜੀਤ ਲਏ-। ਲੋਕ ਬਸਾਵਤਿ ਹੈਂ ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ

---

[1]ਚਾਰ ਪਹਿਲਦਾਰ ਹੀਰੇ ਚੀਰਕੇ (ਉਸ ਵਿਚ) ਲਾਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਦੁਤੀ ਬਹੁਤ ਚਮਕਦੀ ਹੈ। [2]ਨਵਰਤਨਾਂ ਵਾਲੇ (ਬਹੁੱਟੇ)। [3]ਮਾਨੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ। [4]ਵੈਰੀ ਵੇਖਕੇ ਮੌਤ ਸਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈ ਲੈਣਗੇ। [5]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ (ਸਮ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਾਮਨਾ ਵਾਲੇ ਦਾਸ। [6](ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੇ (ਸ੍ਵੈ) ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਨ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [7]ਵਡੀ ਡੇਉਢੀ (ਅ) ਮੁੱਖ ਦਰ-ਵਾਜ਼ਾ। [8]ਸੁੰਦਰ। [9]ਕੰਢਾ। [10]ਡੂੰਘਾ। [11]ਜਿਸ ਚੰਡਿਕਾ ਨੇ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਸ੍ਵਰਗ ਦਿਤਾ (ਉਸ) ਤੇਜ ਵਾਲੀ ਚੰਡਿਕਾ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦਾ ਥੜਾ ਯਾ ਟਿੱਲਾ। [ਅਖੰਡਲ=ਇੰਦ੍ਰ]।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਕੀ ਹਨ, ਕੈਸਾ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਸਿੰਘਠਵਨ, ਸਿੰਘਰਵਨ।

‡ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਨੈਣੋਂ ਜੱਟ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤਿ ਦੱਸਣਗੇ ਤੇ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਥਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਵੱਜਿਆ। ਸਤੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਏਥੇ ਸੰਬੰਧਤਿ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਨੈਣੀ ਤਾਲ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਾਲੇ ਸਤੀ ਦੇ ਨੈਣ ਉਥੇ ਡਿੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਦਾਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਮਾਨ ਕਏ[1]।ਜੋ ਗੁਨਵੰਤਿ ਉਚਾਰਤਿ ਹੈਂ ਜਸੁ ਬਾਂਛਤਿ ਸੋ ਧਨ ਲੇਤਿ ਭਏ। ਦੂਰ ਤੇ ਆਵਤਿ ਛੰਦ ਸੁਨਾਵਤਿ ਪਾਵਤਿ ਦਰਬ ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਹਏ[2]॥੩॥ਭੀਰ ਅਨੇਕ ਘਨੀ ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਆਨਿ ਦੁਕਾਨ ਕਰੇ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਅੰਬਰ ਲੇ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਕੋ ਗਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਟੰਬਰ ਕੇਰਿ ਅੰਬਾਰਾ। ਬੈਠਿ ਸਰਾਫ ਸੁ ਥਾਤਨਿ ਲੈ[3], ਰਜਤੈ[4] ਗਨ ਕੰਚਨ* ਕੀਨਿ ਵਪਾਰਾ। ਭੂਖਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਧਰੇ ਤਨ ਮੈਂ ਪਹਿਰੇ ਬਰ ਚੀਰ ਬਸ੍ਯੋ ਪੁਰਿ ਸਾਰਾ ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨੀਤ ਬਿਚਾਰਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਕਿਲਾ ਚਿਨਵਾਵਨਿ ਕੋ। ਮੋਰਚੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਖੇ ਹਤਿਬੇ ਕਹੁ ਆਵਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਘਾਵਨ† ਕੋ। ਕੋਟ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਪਾਹਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੀਚ ਭਲੇ ਲਰਵਾਵਨ ਕੋ। ਸਿੰਘ ਸੁ ਪੌਰ[5] ਰਚ੍ਯੋ ਉੱਚ ਠੌਰਹਿ ਚੌਰ ਬਿਸਾਲ[6] ਸੁਹਾਵਨ ਕੋ॥੫॥ਬੀਰ ਫਿਰੈਂ ਬਡ ਬਾਹਨਿ ਕੌ ਬਲ ਬਾਹਨ, ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰੰਗ ਤਬੇਲੇ[7]। ਆਯੁਧ ਸੁੰਦਰ ਕੌ ਕਰ ਧਾਰਤਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੂਖਮ ਅੰਗਨਿ ਮੇਲੇ। ਜ਼ੀਨ ਜ਼ਰੀ ਬਰ ਜ਼ੇਬ ਜਗਾਮਗ[8],ਜੋ ਭਟ ਆਇ ਤੌ ਰਾਖਿ ਸੁਹੇਲੇ। ਸੈਨ ਬ੍ਰਿਧਾਵਤਿ ਸੰਘਰ ਪਾਵਤਿ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਉਤਸਾਹਿਨਿ 'ਲੇ ਲੇ[9]' ॥ ੬ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ਼ਰਨ ਭਯੋ ਦਾਰਿਦ ਹਰਨ ਬ੍ਰਿੰਦ[10] ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਜਿਨਕੇ ਨ ਸਮ ਆਨਕੋ[11]।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿਬਾਨੀਏ ਬਨਜ ਕੇ ਕਰਨ ਹਿਤ ਵੱਖਰ ਮਹਾਨ ਧਨ ਪਾਵਤਿ ਦੁਕਾਨ ਕੋ। ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ ਬਸੇ ਲਾਭ ਕੌ ਬਿਸਾਲ ਜਾਨਿ, ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅਰੁ ਜੀਵਾ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕੋ। ਧਰੈਂ ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਧਾਮਨਿ ਬਨਾਇ, ਤਮ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨ ਗਮ[12] ਭਏ ਮਹਾਂ ਸੁਖਵਾਨ ਕੋ ॥ ੭ ॥ ਆਈ ਨਵੋਂਨਿੱਧਿ, ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕੌ ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਧ, ਰਿੱਧਿ ਭਈ ਘਰ ਘਰ,ਕਮੀ ਹੈ ਨ ਕਾਹਿਕੀ।ਬਸੈਂ ਬੁੱਧਿਮਾਨ ਗੁਨ

[1]ਮਾਨ ਕਰਕੇ। [2]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਥੈਲੀਆਂ ਲੈਕੇ। [4]ਚਾਂਦੀ। [5]ਵੱਡਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਸ਼ਾਹੀ-ਦਰ। [6]ਬਹੁਤਾ ਚੌੜਾ। [7](ਜੱਥੇ ਫਿਰਨ ਬੀਰ ਵਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਓਥੇ ਹੋ ਗਏ ਘੋੜਿਆਂਦੇ ਬਹੁਤ ਤਬੇਲੇ। [8]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜ਼ਰੀਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਜਗਮਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। [9]ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਇਹ ਬੀ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ ਇਹ ਬੀ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ। [10]ਦ੍ਰਿਦਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ। [11]ਜਹਾਜ਼ ਵਾਂਙੂ ਤਾਰਨ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੁਲ ਕੋਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ। [12](ਤਮ=) ਅੱਗਯਾਨ ਤੇ ਦੁਖ ਦਾ ਗਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। (ਅ) ਦੁਖ ਦਾ ਗਮ (ਤਮ=) ਅਤਿਸ਼ੇ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਮੂਲੋਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਕੇਚਿਤ, ਬੇਚਿਤ। †ਪਾ:-ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨਸਾਵਨਿ।

ਸੰਗ੍ਰਹਕੀ ਚਾਹ ਜਾਨਿ[1],ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਆਨਿ ਆਨਿਥਿਤ ਤਾਹਿਕੀ[2]। ਨਏ ਨਿਤ ਮੰਗਲ, ਉਮੰਗ ਸੰਗ ਨਾਰੀ ਨਰ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੌਤਕ ਬਿਲੰਦ ਉਤਸਾਹਿ ਕੀ[3] । ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਪੂਰਿ ਭਯੋ ਹੈ ਅਨੰਦ ਪੁਰ[4] ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਸਾਯੋ ਬ੍ਰਿੰਦਚਾਹਿ ਕੀ[5]॥੮॥ਜੈਸੇ ਸ਼ਨਾਮਘਨਲ਼ਰਿ ਮਥਰਾ ਮਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਨ, ਪਾਇ ਬਿਜੈ ਲੱਛਮੀ ਬਸਾਈ ਜਾਇ ਦ੍ਵਾਰਕਾ । ਜੈਸੇ ਰਾਮਚੰਦ ਧਰਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਬਿਲੰਦ ਲੰਕ ਰਾਵਨ ਨਿਕੰਦ ਕਰਿ ਔਧ ਕੀ ਸੰਭਾਰ ਕਾ[6]। ਜੈਸੇ ਪੁਰਹੂਤ ਹਤਿ ਦੈਤਨ ਕੇ ਪੂਤ ਗਨਬਹੁਰੋ ਬਸਾਏ ਦੇਵਲੋਕ ਸੁਖਕਾ-ਰਕਾ[7]।ਤੈਸੇ ਸ੍ਰੀਗੁਬਿੰਦਸਿੰਘ ਪਾਂਵਟਾਕੋ ਜੀਤਿਜੰਗ ਆਨਿਕੈ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਬਾਸੇਦੇਸ਼ ਚਾਰੁਕਾ॥੯॥ਸੋਰਠਾ॥ ਬਸੇਨਾਰਿ ਨਰਬ੍ਰਿੰਦ,ਲਹਯੋ ਅਨੰਦਬਿਲੰਦ ਸਭਿ । ਦੋਹਾ ਕੀਨਿ ਮੁਕੰਦ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਲਿਖਯੋ ਤਬਿ ॥੧੦॥:—

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੁੱਧ ਜੀਤ ਆਏ ਜਬੈ ਟਿਕੇ ਨ ਤਿਹ ਪੁਰਿ*
ਪਾਂਵ ॥ ਕਾਹਲੂਰ ਮੈਂ ਬਾਂਧਯੋ† ਆਨਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਗਾਂਵ । ੩੬ ॥

ਕਬਿੱਤ ॥ ਹੇਰਤਿ ਸਵੇਰ ਕੋ ਅਰੂਢਤਿ ਅਖੇਰ ਕੋ, ਅਨੀਕ ਲੇ ਬਡੇਰ ਕੋ, ਅਨਿਕ ਬਨਿ ਗਾਹਹੀਂ।ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਤਿ ਬਡੀ ਬੰਬ ਸੋਂ ਗਜਤਿ, ਉਤਸਾਹ ਸੋਂ ਸਜਤਿ ਸੁਨਿ ਸੂਰਮਾ ਉਮਾਹਹੀਂ । ਚੀਤੇ ਅਰੁ ਬਾਜ ਸ੍ਵਾਨ ਸ਼ਿਕਰੇ ਲੈ ਸੰਗ ਘਨੇ ਹਨੇ ਮ੍ਰਿਗ,ਸਸੇ,ਕੋਲ,ਜਾਨ ਦੇਂ ਨ ਤਾਂਹ ਹੀ[8]।ਦੁੱਜਨਕੀ ਛਾਤੀ ਦਰ, ਸੱਜਨ ਕੋ ਮੋਦ ਕਰਿ, ਚੋਰ ਠਗ ਪ੍ਰਾਨ ਹਰਿ ਨੀਤਿ ਨਿਰਬਾਹ ਹੀ[9] ॥ ੧੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾ ਦਲ ਚੜ੍ਹੇ ਬਹੁ ਧਾਰਿ ਬਲ, ਕਾਹਲੂਰ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਵਈ। ਮਿਲੇ ਭੇਟ ਦੇਇ ਤਾਂ ਕੇ ਰੱਖਕ ਬਨੇਇ ਸਭਿ ਬੇਮੁਖ[10] ਕੋ ਲੂਟ ਲੇਹਿਂ ਮਾਨ ਬਿਨਸਾਵਈਂ । ਅੰਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਛੀਨੈਂ, ਅਜਾ-

[1]ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜਾਣਕੇ । [2]ਤਿੱਥੇ ਆ ਆ ਕੇ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਵੱਡੇ ਉਤਸਾਹਾਂ ਵਾਲੇ। [4]ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਪੂਰਨ। [5]ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ। [6]ਅਯੁੱਧਿਆ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ। [7]ਜਿਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆਸੀ। [8]ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਜਨੌਰਾਂ)ਨੂੰ । [9]ਨੀਤੀ ਨਿਬਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [10]ਬੇਮੁਖ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਿਮਕ ਹਰਾਮਾਂ ਦੀ ਹੈ ਯਾ ਵੈਰ ਭਾਵ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ।

*ਪੁਰਿ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਾਂਵਟਾ ਹੈ। †ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਭਾਵ ਨਵੇਂ ਸਿਰ ਸਾਜਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਕੋਟ ਆਦਿ ਸਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਜੋ ਆਣ ਪਏ ਤਾਂ ਜੁੱਧ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਉਂਟੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਵਪਾਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ, ਬੇਰੌਣਕੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਸੋ ਮੁੜਕੇ ਆਕੇ ਆ ਬਾਦ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰੁਤ ਜਿਤ ਚੀਨੈਂ[੧]ਲੇਤਿ,ਦੂਧ ਦਧਿ ਬਾਸਨ ਅਵਾਸਨ ਉਠਾਵਈਂ[੨]।ਸੰਚਯ ਘਾਸ ਲੇਤਿ,ਬੋਲੈ ਮੂਢਕੋ[੩]ਝਿਰਕ ਦੇਤਿ,ਮਾਰ ਕੂਟ ਨੀਤ ਹੋਤਿਜੱਤ੍ਰ ਤੱਤ੍ਰ ਜਾਵਈਂ* ॥ ੧੨॥ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਨਰ ਇਮ ਧਾਮਨ ਕੇ ਦੁੱਖ ਭਰਿ ਨਾਹਿਨ ਅਰਾਮ ਪਾਇ ਜਾਤਿਹੈਂ ਪੁਕਾਰਕੌ।ਊਚੇ ਮੁਖਗਾਵਹਿਂ ਨਿਜ ਰਾਜੇਕੋ ਸੁਨਾ-ਵਹਿਂ ਕੂਕ ‘ਲੇਤਿ ਨਿਤ ਮਾਮਲਾ[੪] ਨ ਹੋਇ ਰਖਵਾਰ ਕੌਂ[੫]।ਗੁਰੂ ਦਲ ਆਵੈ ਬਡ ਦੁੰਦਕੌਂ ਉਠਾਵੈ ਦੇਸ਼, ਲੂਟਕੋ ਮਚਾਵੈ ਫਿਰ ਹੇਰੈ ਘਰ ਬਾਰ ਕੌਂ[੬]:- ਘਾਸਹੂੰ ਨ ਛੋਰੈਂ,ਦੂਧ ਦਧਿਹੂੰ ਕੋ ਟੋਰੈਂ, ਬਹੁ ਬਾਸਨਕੋਫੋਰਹਿਂ,ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਤਿ ਨਰ ਨਾਰਿਕੌਂ’॥੧੩॥ਸੁਨੈ ਭੀਮਚੰਦ ਗਨ ਸੈਲ ਕੋ ਨਰਿੰਦ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਬਿਲੰਦ ਜਾਨਿੰ ਧਾਰੈ ਮੁਖ ਮੌਨ ਕੌਂ।ਪ੍ਰਜਾ ਦੁਖ ਪਾਵੈ ਬਾਰਿਬਾਰਿ ਹੀ ਸੁਨਾਵੈ ਕੂਕ‘ਕਯੋਂ ਨਸੁਨੈਭੂਪ ਕੀਨੋਦੇਸ਼ ਨਜਾਇਔਨ ਕੌਂ’[੭]। ਰਿਦੇਪਛੁਤਾਇ ਕਛੁ ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ ਜਬਿ ਬਲ ਕੋ ਬਿਚਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਰ ਭੌਨਕੌ।-ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕੀਨੋ ਅੰਗ ਭੰਗ ਭਟ, ਅਵਨੀ ਸੁਰੰਗ ਰੰਗਕੀਨ ਬਲ ਤੌਨਕੌਂ[੮] -॥੧੪॥ਹੋਇ ਮਨ ਭੀਰੁ ਕੌ[੯], ਹਕਾਰਯੋ ਹੈ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋ ਬਿਠਾਇਕਰਿ ਤੀਰ ਬੀਰ ਆਪਨੇ ਬੁਲਾਇ ਔਰ। ਬੂਝਯੋ ਸਭਿ ਸੰਗ ‘ਅਬਿ ਕਰੈਂ ਕੌਨ ਢੰਗ?

---

[੧]ਬਕਰੇ ਜਿੱਧਰ ਦੇਖਣ। [੨]ਦੁੱਧ ਦਹੀ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਠਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੩]ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੂਰਖ ਅੱਗੋਂ ਬੋਲੇ ਉਸ ਨੂੰ.......... । [੪](ਤੁਸੀਂ) ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਮਾਮਲਾ। [੫](ਤੁਸੀਂ) ਰਾਖੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [੬]ਭਾਵ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਿੱਧਾ ਪੱਕਾ ਕੜ੍ਹਿਆ ਜੰਮਿਆ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਅਰੁ ਵੇਰਵਾ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ)। [੭](ਕੂਕ) ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈਂ ਹੇ ਰਾਜਾ (ਤੂੰ),ਨਾ ਆਕੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਨਜਾਯ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਤੂੰ) [ਕੀਨੋ+ਔ+ਨਾ+ਕੋ=ਕੀਤਾ ਆਕੇ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਨਜਾਯ] (ਅ) ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ (ਔਨ= ਧਰਤੀ ਦਾ ਨਜਾਯ (ਕੀਨੋ=) ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਯੇ। [੮]ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲਾਲ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗ ਦਿਤਾ [ਸੁਰੰਗ=ਲਾਲ ਰੰਗ]। [੯]ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ ਡਰ ਖਾਕੇ।

*ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਅਰਥ ਜਾਕੇ ਅੱਗੇ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਦੇਖੋ ਅੰਗ ੨੧, ੨੨, ੨੩ ਪੁਨਾ ਅੰਸੂ ੩੭ ਅੰਕ ੧੧। ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੈਰ ਨੂੰ ਸਾਹਰ ਗਏ ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਘਾਹ ਜੋ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਸੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਮੁੱਲ ਬੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਰੌਲਾ ਇਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਾੜੀਏ ਦੇਣੇ ਨਾਂਹ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਕੜਦੇ ਹਨ। ਏਹ ਲੋਕ ਜੋ ਸਿਪਾਹੀ ਹਨ ਫੇਰ ਲੋੜੀ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਸੇ ਦੇਕੇ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਬਾਤ ਹੈ ਅੰਕ ੨੩ ਵਿਚ ‘ਔਰ ਨ ਬਿਗਾਰੈਂ ਕਛੁ’ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਭਾਵ ਉਪਰਲਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਉਂਟੇ ਦੀ ਫਤਹ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਭੀਮ ਚੰਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਅੰਕ ੨੦ ਵਿਚ ਦੂਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ‘ਸੰਧਿ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਕਰ’ ਮਾਨੋ ਕਿਸੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਮੇਲ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੯੨੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕਹੋ, ਪ੍ਰਜਾ ਸੁਖ ਭੰਗ ਭਯੋ ਆਪਨੀ ਸਗਲ ਠੌਰ[1]। ਜੰਗਹੂ ਨ ਬਨੈ, ਰਸ ਰੰਗ[2] ਹੈ ਨ ਬਨੈ,ਕੁਛ ਮੌਨਹੂ ਨ ਬਨੈ, ਨਿਤ ਮਾਚਤ ਅਧਿਕ ਰੌਰ। ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਕਰੈਂ ਜਨੋਂ ਕਲੇਸ਼ਨ ਕੋ ਹਰੈਂ ਅਬਿ, ਕਹਾਂ ਲਗਿਡਰੈਂ ਹੋਰਿ ਸੋਢੀਬੰਸ ਸੀਸ ਮੌਰ[3]" ॥੧੫॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਵਜ਼ੀਰ ਬੈਠਜੋ ਤੀਰ ਦੀਨਿ ਧੀਰ ਉਰ 'ਤਜੋ ਬਹੁ ਪੀਰ, ਗੁਰ ਪੀਰਨ ਕੋ ਪੀਰ ਜਾਨਿ। ਮਿਲਿਨਿ ਭਲੇਰੋ ਅਬਿ ਨੀਕੋ ਮਤਿ ਮੇਰੋ ਸ਼ੁਭ,ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਦਰਸ ਹੇਰੋ ਚਲੋ ਚਿਤਰਿੰਤ ਹਾਨਿ।ਸੁਖ ਨ ਬਖੇਰੇ ਬੀਚ, ਦੁਖੀ ਹੋਇਂ ਊਚ ਨੀਚ, ਨੇਹ ਨੀਰ ਸੀਂਚ ਵਧੈ ਮੋਦ ਤਰੁਲੇ ਮਹਾਨ[4]। ਪ੍ਰਜਾ ਅਰੁ ਆਪਨੀ ਕੱਲਯਾਣ ਕੋ ਪਛਾਨ ਕਰਿ ਬੈਰ ਤਜਿ ਦੀਜੀਏ ਨ ਖੀਝੀਏ, ਵਿਚਾਰਵਾਨ !'॥ ੧੬॥ ਬੈਠੇ ਨਰ ਆਨਿ ਜੇਈ ਸਭਿਹੂ ਬਖਾਨ ਕੀਨਿ: 'ਭਾਖਤਿ ਵਜ਼ੀਰ ਨੀਕੋ ਮਤਿ ਸੁਖਦਾਇ ਕੋ। ਭੇਜੀਏ ਵਕੀਲ ਕੋ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੋ ਜਨਾਇ ਤਹਾਂ,ਸੰਧ ਕਰਿ[5] ਆਇ ਹੈ, ਨ ਹੋਇ ਜੰਗ ਘਾਇ ਕੋ। ਸੁਨੋ ਅਵਨੀਪ ਨਿਤ ਬਸਨ ਸਮੀਪ ਕੋ ਹੈ, ਰਸ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਹੋਤਿ ਸਹਿਜ ਹੀ ਸੁਭਾਇ ਕੋ। ਨਾਤੁਰ ਕਲੇਸ਼ ਕੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੀ ਵਿਰਸ[6] ਕਰੈ ਰਈਯਤ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਕੌ ਨਰੇਸ਼ ਅਰੁ ਪਾਇਕਉ[7]"॥੧੭॥ਸੁਨਜੋ ਭੀਮਚੰਦ ਨੀਕੋ ਮਾਨਿਕੈ ਬਿਲੰਦ ਮਨ, ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਨਿਕੰਦ ਕੀਨਿ ਦੂਤ ਕਉ ਪਠਾਯੋ ਹੈ। 'ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕਰੋ ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਬੰਦਿ ਹਾਥ–ਛਿਮਾ ਧਰੋ ਨਾਥ ਭੂਲ ਚੂਕ ਬਖਸ਼ਾਯੋ ਹੈ–'। ਸੁੰਦਰ ਅਕੋਰ ਦੀਨਿ, ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨ ਕੀਨਿ, ਚੀਨ ਕੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਬਲੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਮ ਆਯੋ ਹੈ[8]।ਆਨਿ ਕੈ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਹੇਰਜੋ ਸੁੰਦਰ ਸਥਾਨ ਮੈਂ ਸਿਵਰ ਨਿਜ ਪਾਯੋ ਹੈ ॥ ੧੮॥ ਪੌਰ ਪਰ ਪੌਰਦਾਰ ਖਰੇ ਤਿਸ ਠੌਰ ਹੋਇ, ਅੰਤਰ ਪਠਾਇ ਸੁਧਿ ਕਰੀ ਤਿਨ ਜਾਇ ਕੈ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਧੀਰ ਨੇ ਹਕਾਰ ਲੀਨਿ ਤੀਰ ਤਬਿ,ਸਭਾ ਬਹੁਬੀਰਨ ਕੀ ਹੇਰਿ ਸੀਸ ਨਜਾਇਕੈ।'ਬੰਦਨਾ ਗਿਰਿੰਦ੍ਰ[9] ਕੀਨਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਤੁਮ' ਕੁਸਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਖਜੋ ਹੈ ਬਿਠਾਇ ਕੈ। 'ਕੌਨ ਕਾਜ ਰਾਜੇ ਤੁਮ ਭੇਜਜੋ ਹਮ ਪਾਸ ਅਬਿ ? ਭੇਵ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਭਿ ਦੀਜੈ ਸਮੁਝਾਇ ਕੈ' ॥੧੯॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਦੂਤ ਕਹੀ

[1]ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਸੁਖ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਮੇਲ। [3]ਸੋਢੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਮੁਕਟ। [4]ਭਾਵ ਉਚੇ ਭਾਵੇਂ ਨੀਵੇਂ ਸਭ ਨੂੰ ਬਖੇੜੇ ਵਿਚ ਦੁਖ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਜਲ ਸਿੰਚਨ ਕਰਨ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਬਹੁਤ ਵਧਦਾ ਹੈ। [5]ਮੇਲ ਕਰ ਆਵੇ। [6]ਬੇਰਸਾ। [7]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰਯਤ ਸਾਰੀ, ਰਾਜੇ ਤੇ ਦਾਮਾਂ ਦੇ (ਰਸ ਨੂੰ ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਵਧਣਾ ਬੇਰਸਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [8](ਦੂਤ)ਗੁਰੂ ਜੀਨੂੰ ਬਲੀ ਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸਮਝਕੇ ਸ਼ਰਨ ਆਯਾ ਹੈ। [9]ਭਾਵ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ।

'ਸੁਨੋ ਪੁਰਹੂਤ ਸਮ,ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਕਲੇਸ਼ ਤੇ ਅਸ਼ੇਸ਼ਤੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਿ।ਜਾਇਦਲ ਗਾਵਰੋ ਬਿਗਾਰ ਕਰੈ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ, ਰਾਜੇ ਸੁਨਿ ਸਾਰ[੧] ਕੋ ਪਠਾਯੋ ਹੈ ਉਚਾਰ ਕਰਿ। ਛਿਮਾ ਧਾਰਿ ਭੂਲ ਚੂਕ ਬਖਸ਼ੋ ਹਮਾਰੀ ਅਬਿ, ਰਿਦੈ ਤੇ ਬਿਸਾਰੋ ਸਭਿ ਕੋਪ ਜੋ ਉਦਾਰ ਕਰਿ[੨]। ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਿ, ਸੰਧਿ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ[੩], ਬਸੀਏ ਬਿਹਾਰ ਕਰਿ ਭਾਵਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਿ[੪]' ॥੨੦॥ [੫]"ਦੂਤ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ, ਨਿਜ ਰਾਜੇ ਕਹਿ ਦੇਹੁ ਸਭਿ, ਕਾਰਨ ਅਛੇਹੁ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਹੂੰ ਕੋ ਤਿਨ ਕੀਨਿਯੋ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਰਚਿ ਬੰਚਕ ਜਨੋਂ ਚਾਹੈ ਚਿਤ,ਰੰਚਕ ਬਿਚਾਰਕਰਿ ਕਨੌਂ ਹੂੰ ਨਹਿਂ ਚੀਨਿਯੋਂ। ਕੁੰਚਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਹੇਤੁ ਛਲਜੋ ਚਹੈ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਪਟੀ ਕੁਟਿਲ ਜਾਨਿ ਨਹੀਂ ਹਮ ਦੀਨਿਯੋਂ।ਸਾਰਮੌਰ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏਜਾਇ ਕਰਿ,ਤਹਾਂ ਭੀ ਖੁਟਾਈ ਠਾਨਿ ਖੋਟ ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨਿਯੋਂ ॥੨੧॥ ਹਮਰੇ ਦਿਵਾਨ ਕਉ ਸੁਘੇਰਯੋ ਚਹੈ ਹਾਨ ਕਉ[੬],ਮਹਾਨ ਸਾਵਧਾਨ ਕਉ ਪਰੈ ਸੁ ਕੈਸੇ ਪਾਨ ਮੈਂ[੭]।ਪੁਨ ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਬਿਰੋਧੀ ਹਮ ਸੰਗ ਕੀਨਿ, ਸੈਨਾਕੋ ਸਕੇਲਿ ਜੀਤ ਚਾਹੇ ਘਮਸਾਨ ਮੈਂ।ਤਹਾਂਮਹਾਂ ਲੋਹ[੮] ਨੇ ਪਰਾਜੈ ਕਰਿ ਦੀਨੇ ਭੂਪ,ਛਾਨੀ ਹੈ ਨ ਬਾਤਿ ਅਪਵਾਦਿ ਹੈ ਜਹਾਨ ਮੈਂ। ਅਪਨੋ ਨਗਰ ਹਮ ਆਨਿ ਕੈ ਬਸਾਯੋ ਅਬਿ,ਸੁਭਟ ਸਮੂਹ ਬਿਤ ਧਾਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਨ ਮੈਂ॥੨੨॥ਖੇਲਿਬੇ ਅਖੇਰ ਕੌ ਨ ਆਨਿ ਥਾਨਿ ਜਾਨ ਕਹੂੰ ਕਾਹਿਲੂਰ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਬਿਚਰਤਿ ਹੈਂ।ਘੋਰਨ ਕੋ ਘਾਸ,ਕਿਧੌਂ ਮਾਸ ਹੇਤੁ ਛਾਂਗ ਲੇਤਿ ਔਰ ਨ ਬਿਗਾਰੈਂ ਕਛੁ ਫਿਰੈਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਹੈਂ। ਕਹਾਂ ਬਿਗਰਾਯੋ, ਕੋ ਦੁਰਗ ਨਹਿਂ ਛੀਨ ਲੀਓ, ਗ੍ਰਾਮ ਹੂੰ ਨ ਲੂਟਯੋ ਕੋਈ ਲੀਨਿ ਕਹਾਂ ਬਿਤਹੈਂ[੯]।ਪੰਥਹੂੰ ਨ ਰੋਕਯੋ ਕੋਈ,ਪਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਰਹੇ ਸੋਈ[੧੦], ਕੌਨਸੋ ਬਿਗਾਰ ਕੀਨਿ ਜਾਂ ਤੇ ਦੁਖ ਚਿਤ ਹੈ? ॥੨੩॥ [੧੧]ਭੀਮਚੰਦ

[੧]ਖਬਰ। [੨]ਜੋ ਗੁੱਸਾ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਦਾਰਤਾ ਕਰਕੇ ਭੁਲਾ ਦੇਵੋ। [੩]ਏਹ ਪਾਂਵਟੇ ਦੀ ਫਤਹਬਾਦ ਹੋਈ ਸੰਧੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। [੪]ਵੱਸੋ, ਵਿਚਰੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰੋ ਮਨ ਭਾਂਵਦੇ। [੫]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [੬]ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ, (ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਵਿਚ)। [੭](ਪਰ ਸਾਡਾ ਦੀਵਾਨ) ਸਾਵਧਾਨ ਸੀ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਕੀਕੂੰ ਆਉਂਦਾ। [੮]ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ। [੯]ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਲਿਆ। [੧੦]ਪੱਕੀ ਖੇਤੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। [੧੧]ਭੀਮਚੰਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕੋਈ ਘੋੜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਾਲਬੰਦੀ ਵਾਲਾ ਧਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। [ਅ:, ਨਾਅਲਬਹਾ=ਉਹ ਧਨ ਜੋ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਰਾਜਾ ਨਿਜ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਭਰੇ]। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਸੇ ਕਿਸੇ ਅਹਦ ਵਲ ਹੈ ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਹੋਯਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਕੁਛ ਰੁਪੱਯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਘੱਲਣਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੋਵੇ ਤੇ ਫੇਰ ਘੱਲਿਆ ਨ ਹੋਵੇ,ਗੁਰੂ ਜੀ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸ਼ਰਤ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅਸਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਉਸਦਾ ਕੁਛ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਭੂਪ ਨੇ ਤੁਰੰਗਮ ਨ ਦੀਨਿ ਕੋਈ,ਨਾਲਬੰਦੀ ਆਦਿ ਧਨ ਕੁਛ ਨ ਪੁਚਾਯੋ ਹੈ।ਰਹੋ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਕਰੋ ਰਾਜ ਕੋ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਬੈਠਿ, ਹਮਰੋ ਨ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਨਹਿਂ ਕਾਜ ਬਿਗਰਾਯੋ ਹੈ'। ਬਾਕ ਪੁਰਹੂਤ ਸਮ ਦੂਤ ਸੁਨਿ ਪੂਤ ਮਨ, ਸੂਤ ਕਰਯੋ ਚਾਂਹਤਿ ਸੁ ਬੇਨਤੀ ਅਲਾਯੋ ਹੈ[1]। 'ਰਾਜੇ ਹੂੰ ਕੋ ਮੇਲ ਲੇਹੁ[2]ਕੀਜੀਏ ਸਨੇਹ ਆਪ, ਕਰੁਨਾ ਅਛੇਹ[3] ਤੇ ਸਕਲ ਬਨਿ ਆਯੋ ਹੈ'॥ ੨੪ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਬਨਯੋ ਦੀਨ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ ਮਾਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਤਿ। 'ਲੈ ਆਵਹੁ ਨਿਜ ਭੂਪ ਕਉ-ਦਰਸਹੁ ਹੰਕ੍ਰਿਤ ਘਾਤਿ[4] ॥੨੫॥ਗੁਰੂ ਪੌਰ ਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਬਨਿ ਲੇਤਿ ਸਰਬ ਕੁਛ ਪਾਇ। ਹੰਕਾਰੀ ਟੂਟੈ ਗਿਰੈ-ਕਹੁ ਗਿਰਪਤਿ ਸੋਂ ਜਾਇ' ॥੨੬॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਦੂਤ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੬। ੩੭. [ਭੀਮਚੰਦ ਮੇਲ ਹਿਤ ਆਇਆ।ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਵਾਕ ਵਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਨੇ ਰਸ ਸਾਥ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸਮੋਂ ਉਠਿ ਚਲਯੋ ਨਿਕਟ ਗਿਰਨਾਥ॥ ੧ ॥ਕਬਿੱਤ॥ ਬਾਜ ਪੈ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਜਾਨਿ ਗਤਿ ਗੂਢ ਉਰ, ਗੁਰੂ ਗਨ ਰੂਢ ਕਉ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸਿਧਾਰਯੋ ਹੈ। ਤਾਤਕਾਲ ਗਯੋ ਭੀਮਚੰਦ ਕਉ ਮਿਲਤ ਭਯੋ, ਜੇਤਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਥਿਓ ਸਕਲ ਉਚਾਰਯੋ ਹੈ। 'ਅਬਿ ਹੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਨਹਿਂ ਬੱਕ੍ਰਤਾ ਕੋ ਖਯਾਲ ਕੁਛ[5] ਚਾਲੀਏ ਉਤਾਲ, ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਸੁਧਾਰਯੋ ਹੈ। ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਹੋਇ ਰਹਯੋ ਹੈ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਜਿਤਕਿਤ ਬੀਰਬ੍ਰਿੰਦ ਦਲਕੋਨਿਹਾਰਯੋ ਹੈ'॥੨॥ਕੀਜੈ ਨਿਜ ਮੇਲ ਗਨ ਬੀਰਨਿ ਸਕੇਲ ਕਰਿ, ਗੁਰੂ ਹਰਖਾਇ ਕੈ ਹਰਖ ਨਿਜ ਧਾਰੀਏ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਸੁਜਾਨ ਕਉ ਸੁ ਜਾਨਿ ਮਨ[6], ਬੰਦਨਾ ਚਰਨ ਕਰਿ,ਬਿਨਤਿ ਉਚਾਰੀਏ। ਆਪਨੋ ਅਸ਼ੇਸ਼[7] ਦੇਸ਼ ਹੋਤਿ ਜੋ ਕਲੇਸ਼ ਵੇਸ, ਗੋਪਤਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਨ[8] ਨੀਕੇ ਹੀ ਉਬਾਰੀਏ। ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੋ ਨ ਲੇਸ਼ ਧਰਿ ਮੁਦਤ ਹਮੇਸ਼ ਰਹੋ,ਮਾਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਕਉ ਕਪਟ ਨਿਰਵਾਰੀਏ'॥੩॥ਸੁਨਿਕੇ ਵਕੀਲ ਤੇ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੋ ਛਬੀਲੋ ਰੂਪ[9] ਭੂਪਤਿ ਹਠੀਲੋ ਹਠ ਤਯਾਗਿ ਤਾਤਕਾਲ ਕਉ। ਭੇਟਨ ਸਕੇਲ ਕਰਿ, ਚਢਯੋ ਗ਼ਜ ਪੇਲਕਰਿ[10], ਫੌਜਨ ਕਉ

---

[1]ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਨ ਦੂਤ ਨੇ ਸੁਣੀ, ਓਸਦੀ ਚਾਹ ਮੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀਓਸੁ। [2]ਮੇਲ ਲਵੋ। [3]ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ। [4]ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [5]ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹਨ, ਟੇਢਤਾਈ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖੋਟ ਨਾ ਕਰਕੇ ਚੱਲੋ (ਅ) (ਉਧਰ)ਉਲਟਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। [6]ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕੇ(ਕਿ ਉਹ) ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੇ ਦਾਨੇ ਹਨ। [7]ਸਾਰਾ। [8]ਚੰਗਾ ਰੱਖਯਕ ਬਣਕੇ। [ਗੋ+ਪਤ=ਰਾਜਾ, ਰੱਖਯਕ]। [9]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀਦਾ। [10]ਪ੍ਰੇਰਕੇ।

ਮੇਲ ਕਰਿ ਧਾਰਤਿ ਉਤਾਲ ਕਉ।ਮਾਰਗ ਪਯਾਨ ਕਰਿ ਆਨੰਦਪੁਰੇ ਕਉ ਥਾਨ ਆਨਿ ਕਰਿ ਉਤਰਯੋ ਮਹਾਨ ਮਹਿਪਾਲ ਕਉ। ਸੁਧ ਕਉ ਸੁਨਤਿ ਸੁਧਿ ਲੇਬੇ ਹੇਤੁ ਨੰਦ ਚੰਦ ਭੇਜਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਜਨੀਤਿ ਚਾਲ ਕਉ[1]॥੪॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਦਾਨਾ ਤ੍ਰਿਣ ਦੀਨਸਿ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਬਿਪਾਛਲੇ ਪਹਿਰ ਠਹਿਰਾਯੋ ਮੇਲ ਆਵਨੋ। ਬਿਜੀਆ* ਕਉ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੌਚ ਤਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਮੰਗਾਵਨੋ। ਸੁੰਦਰ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਭੂਖਨ ਰਤਨ ਜਰਿ[2] ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਹ੍ਵੈ ਦਿਖਾਵਨੋ।ਨਿਠੁਰ ਕੁਦੰਡ ਭੁਜ-ਦੰਡ ਕੇ ਸਿਕੰਧ ਧਰਿ ਤੀਖਨ ਖਤੰਗ ਕੀਨਿ ਪਾਨ ਮੈਂ ਫਿਰਾਵਨੋ ॥ ੫ ॥ ਕੇਹਰੀ ਗਵੰਨ[3] ਪਗ ਪੰਕਜ ਰਵੰਨ[4] ਚਲੇ ਸਭਾ ਕੇ ਸਥਾਨ ਮੈਂ ਪਯਾਨ ਆਪ ਕੀਨਿਯੋ। ਕੰਚਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੈ ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਆਸਨ ਸੋਂ, ਨਿਕਟ ਸਰਾਸਨ ਟਿਕਾਇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਲੀਨਿਯੋ। ਚੌਰਦਾਰ ਚੌਰ ਚਾਰੁ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਿ ਢੋਰ ਕਰਿ ਸ਼ੋਭਾ ਕੋ ਬਢਾਵੈ ਸਮ ਕਿਰਨੋ ਕੀ ਚੀਨਿਯੋ। ਫਰਸ਼ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਸਜਯੋ ਸਭਿ ਬਸੰਤ ਸੰਗ,ਸਭਾ ਮੈਂ ਸੁਗੰਧਤਾ ਕੀ ਗੰਗ ਛੋਰਿ ਦੀਨਿਯੋ॥੬॥ ਆਯੋ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਧਾ ਮਹਾਂਬੀਰ ਤੀਨ ਭ੍ਰਾਤ ਥਿਰੇ ਥਾਨ ਮੈਂ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੇ ਮਸੰਦ ਧਨ ਸੰਚਤਿ ਬਿਲੰਦ ਡੀਲਬੈਠੇ ਜਥਾਜੋਗ ਸਭਿ ਆਨ ਕੈ ਦਿਵਾਨ ਮੈਂ। ਐਂਠਦਾਰ ਬੀਰ ਬਰ ਧਾਰਿ ਕੈ ਸਰੀਰ ਚੀਰ, ਆਏ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਧਾਰਿ ਆਯੁਧ ਕੋ ਪਾਨ ਮੈਂ। ਮਾਤੁਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਹੁ ਜੋਧਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਏ ਧੀਰਜ ਬਿਸਾਲ ਉਰ ਬਾਕਨ ਬਖਾਨ ਮੈਂ ॥ ੭॥ ਭੇਜਯੋ ਚੋਬਦਾਰ 'ਲਯਾਉ ਭੂਪ ਕੋ ਹਕਾਰ ਅਬਿ' ਪਾਇਕੈ ਰਜਾਇ ਤਾਤਕਾਲ ਤਾਂਹਿ ਆਨਿਯੋ। ਬੀਰਨ ਵਜ਼ੀਰਨ ਕੋ ਸੰਗ ਲੈ ਬਹੀਰ ਬਹੁ ਆਨਿ ਭੀਮ ਚੰਦ ਨੈ ਪ੍ਰਣਾਮ ਪਗ ਠਾਨਿਯੋ। ਅਰਪਿ ਅਕੋਰਨ ਕਉ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਓਰ, ਬੈਠਯੋ ਸੋ ਬਿਲੋਕਿ ਮੋਦ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਖਾਨਿਯੋ। 'ਆਪ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਮੋ ਕਉ ਕੁਸ਼ਲ ਕਲਯਾਨ ਸਭਿ ਦੁਲਭ ਦਰਸ ਤੇ ਹਰਖ ਉਰ ਮਾਨਿਯੋ॥੮॥ ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਅਜਾਇਬ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਤੁਮ, ਫੇਰ ਮਨ ਦੇਤਿ ਹੋ ਕਿ ਫੇਰ ਮਨ ਲੇਤਿ ਹੋ[5]। ਮੋ ਤੇ ਅਪਰਾਧ ਭਯੋ ਭੂਲ ਕੈ ਅਸਾਧ[6] ਥਿਯੋ, ਅਧਿਕ

[1]ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨੂੰ (ਵਿਚਾਰ ਕੇ)। [2]ਜੜੇ। [3]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਚਾਲ ਵਾਂਙ। [4]ਸੁੰਦਰ। [5]ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਮਨ ਮੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਆਪਣੀ ਵਲ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਅ) ...... ਮੁੜਕੇ ਮਨ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। [6]ਮਾੜਾ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਉਪਾਧਿਕਿਯੋ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਬਿਨ ਹੇਤੁ ਹੋ[1]।ਰਾਵਰੋ ਬਿਰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਸੁਨਯੋ ਬ੍ਰਿੰਦਹੂੰ ਤੇ, ਬਖਸ਼ੋ ਖਿਮਾ ਕੇ ਨਿਧਿ ਕਰੁਨਾ ਨਿਕੇਤ ਹੋ। ਰਾਖੀਏ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਰੂਪ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਬਡੇ ਬੀਰ ਜੰਗਖੇਤ ਹੋ*'॥੯॥[2] 'ਸੁਨੋ ਅਚਲੇਸ਼ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਾਰਨ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਜੋਈ, ਪੂਰਬ ਕਰੇ ਹੈਂ ਤੁਮ ਚਿੱਤ ਜਾਨਿ ਲੀਜੀਏ।ਨਿਪਟ[3] ਕਪਟ ਧਾਰਿ ਕੁੰਚਰ ਕੇ ਲੈਬੇ ਹੇਤੁ ਬਾਰਿਬਾਰਿ ਪਠੇਨਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਕੀਜੀਏ। ਸ਼ਾਰਿਮੌਰ ਦੇਸ਼ ਗਏ ਤਹਾਂ ਭੀ ਉਪਾਧਿ ਕਏ, ਸਾਰੇ ਗਿਰਧਾਰਨਿ ਕੀ ਸੈਨਾ ਸੁ ਲਖੀਜੀਏ। ਤੁਮਰੇ ਗਰਬ ਬਹੁ ਭ੍ਰਾਯਨ ਕੋ[4] ਭਯੋ ਉਰ, ਹਮਰੇ ਸਹਾਇ ਅਸਕੇਤੁ ਕੋ ਜਨੀਜੀਏ॥ ੧੦॥ ਪਾਈ ਜੰਗ ਜੀਤਿਬੇ ਕੀ ਲੱਛਮੀ[5],ਪਰਾਜੈ ਰਿਪੁ,ਇਸਮ[6]ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਪਨੋ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ। ਆਨਿ ਕੈ ਸੰਭਾਰ ਕਰਿ, ਲੋਕਨਿ ਹਕਾਰ ਕਰਿ, ਬਾਸ ਕੋ ਉਦਾਰ ਕਰਿ ਮੋਦ ਨਰ ਨਾਰਿ ਕਰਿ।ਸੁਭਟ ਸਿਧਾਰੈਂ,ਕਿਤ ਘਾਸਕੋ ਨਿਹਾਰੈਂ ਲੇਤਿ ਅਪਰ ਬਿਗਾਰ ਕੋ ਕਰਤਿ ਨਾ ਪਧਾਰ ਕਰਿ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਸਾਥ ਅਬਿ ਮਿਲੇ ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਤੁਮ, ਯਾਂ ਤੇ ਹਮ ਛਿਮਾ ਧਾਰਿ ਬਰਜੈਂ ਉਚਾਰ ਕਰਿ[7] ॥ ੧੧॥ ਸੁਨਿ ਭੀਮਚੰਦ ਰਿਦੈ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਹਾਥ ਬੰਦਿ'ਤੁਮ ਗੁਨ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਹੋ।ਸ਼ਰਨਿ ਪਰਤਿ ਹੇਰਿ ਰੱਛ੍ਯਾਕੋ ਕਰਤਿ ਫੇਰ,ਆਪਸੁਖ ਸੰਗ ਬਸੋ, ਸਭਿ ਸੁੱਖ ਦੇਤਿ ਹੋ। ਕਾਹਲੂਰ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਲਖੋ, ਆਪਨੋ ਪਛਾਨਕੈ ਹਮੇਸ਼ ਸੁਧਲੇਤਿ ਹੋ।ਅੰਤਰੋ ਨ ਕਰੈਂ ਹਮ,ਸਦਾਅਨੁਸਰੈਂ ਹੋਇ, ਸੇਵਾ ਕੋ ਸਨੇਹ ਧਰੈਂ ਕ੍ਯੂੰ ਨ ਪੁਨ ਭੇਤ ਹੋ'॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ ਪ੍ਰਭੁ, ਬਹੁਰੋ ਬਖਾਨੇ ਬੈਨ, 'ਪੂਰਬ ਖੁਟਾਈ ਕੈ ਨਿਕਾਈ ਤੁਮ ਠਾਨਤੇ[7]। ਰਸ ਕੈ ਬਿਰਸ ਕਰੋ, ਖੇਦ ਕੈ ਹਰਸ਼ ਧਰੋ[8], ਆਨਿ ਕੈ ਸਮੀਪ ਰਹੋ[9]†, ਤਥਾ ਹਮ ਮਾਨਤੇ[10]। ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀ ਪੰਗਤਾਂ ਜੋ ਆਵਹਿਂ ਇਤ, ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਅਕੋਰਨਿਕੋ ਆਨਤੇ।ਅਬਿ ਤੇ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਬਿਖਾਦਿ ਕੋਊਕਰੇ ਕਿਮ,ਸੁਖਸੋਂਦਰਸਕਰਿ ਧਾਮਨ ਪਯਾਨਤੇ॥੧੩॥ਦੈਹੈਖੇਦ ਜੋਇ ਤਾਤਕਾਲ ਫਲ ਲੈ ਹੈ ਸੋਇ, ਬਿਲਮ ਨ ਹਮਰੇ ਤਨਕ ਭਰ ਜਾਨੀਏ।

[1]ਹਿਤ ਹੀਨ ਹੋਕੇ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [3]ਅਤਯੰਤ। [4]ਬਹੁਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ। [5]ਜੰਗ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਲੱਛਮੀ ਅਸਾਂ ਪਾਈ। [6]ਮਾਲਕੀ। [7]ਪਹਿਲੋਂ ਬੀ ਖੁਟਿਆਈ ਅਥਵਾ ਚੰਗਿਆਈ ਤੁਸਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। [8]ਖੇਦ ਦਿਓ ਯਾ ਸੁਖ ਦਿਓ। [9]ਹੋਰ ਥਾਂ ਅਥਵਾ ਨੇੜੇ ਰਹੋ। [10](ਜਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ) ਸਾਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ। ਭਾਵ ਮੇਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਮੇਲ ਨੂੰ ਜੇ ਅਮੇਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਅਮੇਲ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

*ਕੈਸੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। †ਪਾঃ—ਰਰੋ।

ਪੂਰਬ ਬਿਗਾਰੋ ਹੇਰੋ ਜੰਗ ਕੋ ਅਖਾਰੋ ਤਬਿ[1], ਨਾਂਹਿ ਤੌ ਹਮਾਰੋ ਔ ਤੁਮਾਰੋ ਰਸ ਸਾਨੀਏ[2]'। ਛਿਮਾ ਬਲ ਭਰੇ ਗੁਰ ਬੈਨ ਸ੍ਰੋਨ ਧਰੇ ਨ੍ਰਿਪ, ਬੋਲਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ 'ਹਮੈ ਦਾਸਿ ਪਹਿਚਾਨੀਏ। ਕਾਹਿਲੂਰ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਹਮੇਸ਼ ਨਿਜ ਧਾਮ ਲਖਿ, ਕੀਜੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ, ਸੁਧਿ ਲੀਜੈ ਸੁਖ ਸਾਨੀਏ'॥੧੪॥ਏਵ ਕੈ ਸੰਬਾਦ ਅਹਿਲਾਦ ਕੈ ਪਰਸਪਰ, ਦੀਨੋ ਸਿਰੋਪਾਉ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਹੁ ਮੋਲ ਕੋ। ਲੈਕੇ ਭੀਮਚੰਦ, ਜਾਨਿ ਕਰੁਨਾ,ਅਨੰਦ ਭਯੋ,ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਤਿ ਬਿਨੈ ਬੋਲ ਕੋ। ਅੰਤਰ ਜੋ ਅੰਤਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਕਾਰ ਕਰਿ[3], ਬਿਦਾ ਭਯੋ ਭੂਪ, ਪਾਇ ਹਰਖ ਅਤੋਲ ਕੋ। ਸੰਗ ਭਟ ਭੀਰ ਸੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਧੀਰ ਧੰਨ ਕਹੈ 'ਪੀਰਨ ਕੋ ਪੀਰ ਅਵਤਾਰ ਬਿਨ ਡੋਲ ਕੋ'॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਸੰਧਿ ਕਰਿ ਭੀਮਚੰਦ, ਸ਼ੰਕਾ ਸਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਬਿਦਾਰਿ[4] ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।ਗਯੋ ਪੁਰਿ ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪਨੇ, ਧਰਿਓ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਕੋ–ਸਹਾਇ ਬਨੈਂ ਆਇ ਕੈ। ਨੀਕੋ ਨ ਬਿਬਾਦ ਚਲਜੋ[5], ਫੀਕੋ ਅਪਵਾਦ[6] ਜਗ, ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਸੰਮਤਾ ਨ ਹੋਤਿ ਕਿਸ ਭਾਇ ਕੈ[7]।ਨਾਹਕ ਮਰੇ ਹੈਂ ਬੀਰ, ਜੰਗ ਮੈਂ ਨ ਰਹੀ ਧੀਰ–, ਸਿੰਮ੍ਰਤਿ ਹੈ ਗੁਨ ਇਮ ਮਨ ਸਮੁਝਾਇਕੈ॥੧੬॥ਦੇਤਿ[8]ਕੇਤੀ ਬਾਰ ਆਛੀ ਵਸਤੁ ਉਦਾਰ ਹੇਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸਿ ਕੋ ਪਠਾਵੈ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ ਕੈ। ਚਾਵਰ ਲੰਮੇਰੇ ਸੇਤ ਸੂਖਮ ਘਨੇਰੇ ਕਰਿ, ਪਠੈ ਕਈ ਬੇਰੇ ਨਰ ਫੇਰੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕੈ।ਉਪਬਨ ਹੂੰ ਕੇਵਲ ਬੀਨ ਬੀਨਨੀਕੇ ਕਲਕਾਵਰਾਂ[9]ਕੋਂ ਭਰਿ ਭਰਿ ਬੇਨਤੀ ਉਚਾਰਿ ਕੈ। ਆਰੂ, ਅਮਰੂਦ, ਰਸ ਪੂਰਨ ਅੰਗੂਰ ਰੂਰ, ਕਦਲੀ ਰਸਾਲ, ਸੇਉ, ਪੰਨਸ[10], ਅਨਾਰਕੈ॥੧੭॥ ਮੀਠੇ ਜਾਤਿ ਜਾਤਿ ਕੇ, ਤੁਰਸ਼ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ, ਲਗੇ ਜੁ ਪਾਂਤ ਪਾਂਤ ਕੋ[11], ਤੁਰਾਇ ਅਨਵਾਇ ਕਰਿ। ਭੇਜੈ ਸੰਗ ਦੂਤ ਕੋ ਬਖਾਨਿ ਬਿਨੈ ਪੂਤਕੋ[12],ਅਨੇਕਬਾਰਿ ਇਸੀ ਰੀਤਿਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਾਇ ਕਰਿ।ਆਪ ਆਨਿ ਮਿਲੈ ਕਹਿ ਬਾਤਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੈ,ਖੁਸ਼ੀਪ੍ਰਭੁ ਧਰੈਂ ਨਿਜ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਕਰਿ।ਐਸੇ ਭਈ ਸੰਧਿ,ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਵਿਦਤ

[1]ਜੇ ਪਹਿਲੋਂ ਵਿਗਾੜੋਗੇ ਤਾਂ ਦੇਖੋਗੇ ਜੰਗ ਦਾ ਅਖਾੜਾ। [2]ਸਾਡਾ ਤੁਹਾਡਾ (ਮੇਲ) ਰਸ ਵਾਲਾ ਰਹੇਗ। [3]ਅੰਦਰ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਫਰਕ ਸੀ ਉਹ ਕੱਢਕੇ। [4]ਸ਼ੰਕਾ ਨੂੰ ਸਣੇ ਭੈ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। [5](ਜੋ) ਝਗੜਾ ਚਲਿਆ ਸੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। [6]ਬਿਅਰਥ ਨਿੰਦਾ ਹੋਈ। [7]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਭੀ। [8]ਭਾਵ ਭੀਮਚੰਦ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [9]ਵਹਿੰਗੀਆਂ। [10]ਕਟਹਲ [ਸੰਸ:, ਪਨਸ]। [11]ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋ। [12]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬੇਨਤੀ ਕਹਿਕੇ।

ਹੋਇ, ਪਾਇ ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਨਿਮੈਂ ਨਰ ਭਾਇ[1]ਕਰਿ॥੧੮॥ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ
ਐਸੀ ਰੀਤਿ ਸਮੈ ਕੋ ਬਿਤੀਤ ਕਰੈਂ,ਏਕ ਦਿਨ ਸੁੰਦਰੀ[2]ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਧਾਰਿ
ਕਰਿ।ਆਨਿਕੈ ਸਮੀਪ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਖਰੀ ਭਈ ਲਾਜ ਕੇ ਸਮੇਤ ਨਿਜ
ਕਾਜ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ। ਪਤਿ ਕੋ ਇਕਾਂਤਿ ਪਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਾਇ ਅਤਿ,
ਆਨੰਦ ਵਧਾਇ ਥਿਰੀ ਨੀਚੀ ਨਿਜ ਨਾਰ[3] ਕਰਿ।ਬੋਲੇ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭੁ 'ਕੌਨ
ਸੁਧ ਘਰਵਾਲਨੋਂਹੂੰ ਕੀ? ਕਹੁ,ਮਨ ਠਾਨਿ ਠਾਂਢੀਭਈ ਜੁ,ਉਚਾਰ-ਕਰਿ'॥
੧੯॥'ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਲਕ ਤੁਮਾਰੇ ਸਭਿ ਤਾਲਕ[4] ਪਛਾਨੋ ਤੀਨ ਕਾਲ ਮੈਂ
ਸਭਿਨਿ ਗਤਿ ਮਨ ਕੀ। ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਆਪ ਆਗੇ ਬੂਝਨ ਜੁ ਲਾਗੇ ਤੁਮ,
ਨਾਂਹਿਨ ਬਤਾਵੈਂ ਤਉ ਨੀਕੀਹੈਨਜਨਕੀ[5]।ਜਗਤਕੀਸਾਂਝ[6] ਚਿਤਚਾਹਤਿ
ਸਦੀਵ ਮੇਰੋ,ਉਪਜੈ ਸਪੂਤ ਦੁਤਿਧਾਰੈ ਤੁਮ ਤਨ ਕੀ।ਤ੍ਰੀਯਨਕੋ ਚਿਤਐਸੇ
ਚਾਹਤਿ ਹਮੇਸ਼ ਤੈਸੇ ਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ,ਕੈ ਸੁਤ ਰੂਪ, ਧਨ ਕੀ[7]' ॥੨੦॥
ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰੀ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਨੰਦ ਹੇਤੁ[8] ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਖਕੰਦ
ਬਰ ਦੀਨਿਯੋ।'ਪਾਇੰਮਨ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਕੇਤਿਕਸਮੇਂ ਮੈਂ ਅਬਿ'ਸੁਨਿਕੀਨਿ
ਬੰਦਨਾ,ਅਨੰਦ ਉਰ ਚੀਨਿਯੋ। ਲਾਲਸਾ ਸੁ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁਜਾਨ
ਮਨ ਮਹਿਲ ਤਿਸੀ ਕੇ ਬਾਸ ਜਾਇਕਰਿ ਕੀਨਿਯੋ। ਕੋਕਰਸ ਜੋਗਰਸ[9]*
ਸਗਰੇ ਦਿਖਾਇ ਨੀਕੇ ਜੇਤਿਕ ਮਨੋਰਥ ਕਰਤਿ ਪੂਰ ਲੀਨਿਯੋ[10] ॥੨੧॥

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ। [2]ਮਾਤਾ ਜੀ। [3]ਗਰਦਨ। [4]ਅਧੀਨ [ਅ:, ਤਅੱਲਕ]। [5]ਨਾਂ ਦੱਸਾਂ ਤਾਂ (ਇਹ ਗਲ) ਦਾਸਾਂ ਵਲੋਂ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਕਿ ਮਾਲਕ ਪੁੱਛੇ ਤੇ ਨੌਕਰ ਦੱਸੇ ਨਾ)। [6]ਯਥਾ:—ਪੁਤ੍ਰੀ ਗੰਢ ਪਵੈ ਸੰਸਾਰ। [7](ਯਾ) ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਯਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰੂਪੀ ਧਨ (ਦੀ ਚਾਹਨਾ)। (ਅ) ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ੧. ਰੂਪਵਾਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ੨. ਧਨ ੩.। [8]ਸੁਹਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਈ। [9]ਜੋ ਰਸ ਸਰੀਰਕ ਸੰਜੋਗ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਉਸ ਰਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੋਕਰਸ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਚਿੱਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਸੋ ਯੋਗ ਰਸ ਹੈ। [ਕਾਮ ਪਰ ਇਕ ਪੋਥੀ ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਾਮੇ ਕੋਕਾ ਪੰਡਤ ਨੇ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਉਥੋਂ ਪਦ ਬਣਿਆ ਹੈ—ਕੋਕਰਸ]। [10]ਪੂਰਨ ਕਰ ਲਿਆ।

*ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤਕ ਇਹ ਗੱਲ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਦੇ ਦਸਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਘਰ ਔਲਾਦ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਅਦਬ ਵਿਚ ਭਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ:—ਆਪ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਅਵਤਾਰ ਹਨ ਆਪ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸੁਪਤਨੀ ਜੀ ਵਲ ਤੱਕਣਾ ਆਪ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸੰਤਾਨ ਉਤਪਤੀ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸੰਜੋਗ ਬਾਬਤ ਕੋਈ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਦੋਹਰਾ॥ਭਈ ਸਗਰਭਾ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁੰਦਰ ਦਿਪਹਿ ਸਰੂਪ॥ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰਿ ਬਾਂਛਤਿ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪ ॥ ੨੨ ॥ ਬੀਤ ਗਏ ਨਵ ਮਾਸ ਜਬਿ ਦਸਮ ਪ੍ਰਬਿਰਤਯੋ ਫੇਰ । ਹੋਯੋ ਸਮੈਂ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸੋ ਗੁਜਰੀ ਮੁਦਤਿ ਬਡੇਰ ॥ ੨੩ ॥ ਮਾਘ ਮਾਸ, ਪਖ ਪਾਛਲੋ[1], ਚੌਥ ਤਿਥੀ, ਭ੍ਰਿਗੁਵਾਰ[2] । ਭਲੇ ਲਗਨ ਗ੍ਰਹਿ ਉਚਿਕ[3] ਤਬਿ* ਜਨਮਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ† ਉਦਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਭੀਮਚੰਦ ਮਿਲਨ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਮੇਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਠੱਗ ਫੜਕੇ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਨਮਯੋ ਨੰਦ ਅਨੰਦ ਭਯੋ ਮੰਗਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਨਾਇ। ਬਜੀ ਵਧਾਈ ਦ੍ਵਾਰ ਪਰ ਨੌਬਤ ਨਾਦ ਉਠਾਇ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਜਾਚਕ ਲੋਕ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਇ । ਪੌਤ੍ਰ ਜਨਮ ਤੇ ਗੁਜਰੀ ਹਰਖਤਿ ਦੇਤਿ ਦਰਬ ਕੋ ਜੋ ਦਰ ਆਇ।ਉਤਸਵ ਕਰਤਿ ਮਿਲੀ ਪਿਕ ਬੈਨੀ ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਸੁਰ ਗੀਤਨਿ ਗਾਇ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਦਰ ਸਦਨ ਬਿਠਾਵਤਿ ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਿਨ ਗਿਰਾ ਸੁਨਾਇ॥੨॥ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਸਮ ਬਿਸਤ੍ਰਿਤ ਲੋਚਨ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਅੰਬਰ ਪਾਇ। ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ ਮੋਦਤਿ ਗੁਜਰੀ ਕਹਤਿ

[1]ਸ਼ੁਕਲਾ ਪੱਖ। [2]ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ। [3]ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਉੱਚ ਤੇ ਨੀਚ ਇਕ ਹਿਸਾਬ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੇਖ ਦਾ ਸੂਰਜ ਉੱਚ ਹੈ ਤੇ ਦਸਾਂ ਅੰਸਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮ ਉੱਚ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਿਖ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਉੱਚ। ਫਿਰ ਉੱਚ ਰਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਸਤਵੀਂ ਰਾਸ ਉਪਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨੀਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਮੇਖ ਦਾ ਸੂਰਜ ਉੱਚ ਹੈ ਪਰ ਤੁਲਾ ਦਾ ਨੀਚ ਹੈ। ਇਹੋ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉੱਚ ਗ੍ਰਹ ਵਿਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। *ਪਾ:–ਉੱਚਕਿਤੈ। ਪੁਨਾ:–ਉਚਕਿ ਤਜ।

†ਸਾਹਿਬ਼ ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਤਿਥਾਂ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦਾ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੩੮।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਵਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਕਵਿ ਜੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮਗਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਕ ਰਸ ਜੋਗ ਰਸ ਪਦ ਆਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਦਯਾ ਮੰਡਲ ਬੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿੱਤ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੀਤ ਗੁਵਿੰਦ ਤੇ ਉਸਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੀਲਾ ਦੀਆਂ ਨਾਨਾ ਰਚਨਾ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਆਪ ਦੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਲੰਘੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਬੀ ਆਪ ਤੋਂ ਏਥੇ ਕੁਛ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਅਤਿ ਥੋੜਾ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਹੈ। 'ਕੋਕ ਰਸ' ਪਦ ਦੇ ਨਾਲ 'ਜੋਗ ਰਸ' ਪਦ ਬੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਰੀਰਕ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਅਲਿਪਤ ਸਨ ਤੇ ਯੋਗ ਰਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਬੀ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਬੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਣ ਦੇਂਦੇ।

ਅਸੀਸਨ ਸੀਸ ਚਢਾਇ। ਦੇਤਿ ਦੂਬ ਕੇ ਦੇਖਿ ਹੂਬ ਕੌ[1], ਦਰ ਪਰ ਫੂਲਨ ਮਾਲ ਬੰਧਾਇ। ਨਾਰ ਹੀਜ ਫਿਰ ਲੇਤਿ ਭਵਾਲੀ ਟਲਕਾ ਤਾਲੀ ਮੇਲ ਬਜਾਇ[2] ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮੀਪ ਜੋ ਮੰਗਤ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕੋ ਪਾਇ ਸਿਧਾਇਂ। ਦਰਬ ਪਟੰਬਰ ਲੇਤਿ ਬਿਭੂਖਨ ਮਿਲੇ ਨਾਰਿ ਨਰ ਗਨ ਰਿਤ ਚਾਇ। ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਪਰ ਠੌਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਭੀਰ ਅਧਿਕ ਹੁਇ ਰੌਰ ਉਪਾਇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਆਏ, ਦੇਨਿ ਬਿਸਾਲ[3] ਸੁਜਸੁ ਬਿਰਧਾਇ ॥ ੪ ॥ ਕਰਹਿਂ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਘਨੇਰੇ ਜੁਗਤ ਅਨੰਦ ਸ਼ਬਦ* ਕੋ ਗਾਇ। ਚੌਦਸ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਦਯਾਰਾਮ ਕੋ ਪਠਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਸੁਤ ਨਾਮ ਧਰਹੁ ਕੋ, ਜੋ ਗੁਰ ਬੰਸ ਬਿਖੇ ਦੁਤਿ ਪਾਇ'। ਆਇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਭਨਯੋ ਜਬਿ 'ਮਾਤਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਕ ਅਲਾਇ' ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ—ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਤੇ ਅਜੀਤ ਹੁਇ ਜੋਇ—। ਯਾਂਤੇ ਨਾਮ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਰਿ, ਪਠਯੋ ਮਾਤ ਢਿਗ ਦਿਜਵਰ ਸੋਇ† । ਹਰਖਤਿ ਭਈ ਸ਼੍ਰੌਨ ਧਰਿ ਤਿਸ ਛਿਨ ਗਈ ਪੌਤ੍ਰ ਕੇ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ। ਸ਼ਿਵਿਹਿਨਿ ਮੈਂ ਤਬਿ ਨਾਮ ਸੁਨਾਯੋ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਭਏ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੬ ॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਲਾਲਤਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਹੇਮ ਬਿਭੂਖਨ ਕੋ ਘਰਿਵਾਇ। ਜਟਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ੇਬ ਜਬਰ ਜਿਨ, ਪਗ ਨੂਪਰ ਅਰੁ ਕਟਕ[4] ਬਨਾਇ। ਛੁੱਦ੍ਰਘੰਟਕਾ[5] ਬਨੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿਰ ਸਿਰਫੂਲ[6] ਧਰਯੋ ਦੁਤਿ ਪਾਇ। ਸੂਖਮ ਝੀਨ‡ ਨਵੀਨ ਬਸਨ ਸ਼ੁਭ ਪਹਿਰਾਵਤਿ

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਖੱਬਲ ਘਾਹ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। [ਘਾਹ ਮੰਗਲ ਸਮੇਂ ਤੇ ਦੇਣਾ ਅਸੀਸ ਦੇਣੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਂਗੂ ਤੁਸੀਂ ਵਧੋ ਤੇ ਹਰੇ ਭਰੇ ਰਹੋ]। [2]ਤਾੜੀ ਨਾਲ ਟਲੀਆਂ ਮੇਲਕੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਬਹੁਤ ਦਾਨ ਦੇਣ ਕਰਕੇ। [4]ਕੜੇ। [5]ਤੜਾਗੀ। [6]ਸਿਰ ਦਾ ਇਕ ਗਹਿਣਾ।

*ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ ਦੀਆ ਭੇਜ—ਇਤ੍ਯਾਦੀ ਸਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਹੋ ਗੁਰਮਤ ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। †ਦੇਖੋ ਏਥੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਪੱਤ੍ਰੀ ਫੋਲ ਕੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਰਿਹਾ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਦਲਾਂ ਦਾ ਸੂਰਮਾਂ ਬੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਧੇਰੇ ਸਨਮਾਨਤ ਹੈ। ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇਹੋ ਗੁਰਮਤ ਹੈ, ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਵਾਕ ਲੈਕੇ ਸੰਗਤ ਧਰਦੀ ਹੈ।

‡ਸ਼ੋਭਾ ਹਿਤ ਹਰ ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਐਸੇ ਵਾਕ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੁਰਾਦ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ ਸ਼ੋਭਾ ਯੁਕਤ ਦੀ। ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਲਾਓ ਤਾਂ ਮਾਘ ਫਗਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬ੍ਰੀਕ ਕਪੜੇ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨੀਦੇ ਬੀਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਗਰਮ ਪਰ ਵਧੀਆ ਗਰਮ ਹੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮਲਮਲ ਤੇ ਪਤਲੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਨਹੀਂ।

ਪੌਤ੍ਰ ਹਰਖਾਇ ॥੭॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਬੀਤੇ ਸੰਗਤਿ ਦਿਵਸ ਪੁਰਬਕੋ ਜਾਨਿ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿਤੇ ਉਮਡੀਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਲਇ ਅਕੋਰਨ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ।ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠਿਗਏ ਊਚੇ ਅਸਥਾਨ।ਭਈ ਸਭਿਨਿ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਉਪਜਯੋ ਹਿਰਦੈ ਹਰਖ ਮਹਾਨ॥੮॥ਮੇਲਾ ਭਯੋ ਸਕੇਲਨ ਦੀਰਘ ਧਰਹਿਂ ਅਕੋਰਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਮੁਖਿ ਮਸੰਦ ਲੈ ਲੈ ਸੰਗ ਸੰਗਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ।ਕਿਤਿਕ ਬਿਭੂਖਨ ਚਾਮੀ-ਕਰ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹਿਤ ਦੁਤਿ ਚਾਰੁ। ਲਯਾਵਤਿ ਭਏ ਅਰਪਤੇ ਆਗੇ ਅਪਰ ਦਰਬ ਬਹੁ ਹਯ ਹਥ੍ਯਾਰ॥੯॥ਲਗੇ ਅੰਬਾਰ ਅਕੋਰਨ ਕੇ ਬਹੁ ਪੂਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਜਿਮ ਜਿਸ ਕੀਨਿ । ਖਰੇ ਮੇਵਰੇ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਨਿ ਗੁਰੂ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਕਰੁਨਾ ਭੀਨ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ ਭਈ ਤਬਿ ਇਕ ਬੰਚਕ ਉਰ ਲਾਲਚ ਪੀਨ । ਅੰਚਰ ਬੰਧਯੋ[1] ਕਤਰ ਧਨ ਲੀਨਸਿ, ਪੁਨ ਮੇਲੇ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਚੀਨ॥੧੦॥ਸਿਖ ਪਟ ਦੇਖਿ ਦੁਖੀ ਹੁਇ ਚਿੰਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ। 'ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਲੇ ਮਹਿਂ ਪਾਪੀ ਭੀਰ ਬਿਖੈ ਇਮ ਠਾਨਤਿ ਕਾਰ'। ਕਹਯੋ ਮੇਵਰੇ ਕੌ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ'ਇਕ ਥਲ ਇਸ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਿਠਾਰਿ'। ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਕਰਿ ਥਿਰਯੋ ਸਚਿੰਤਤਿ–ਧਨ ਮੈਂ ਪਾਵੌਂ ਕੌਨ ਪ੍ਰਕਾਰ–॥੧੧॥ਸੋ ਬੰਚਕ ਮੇਲੇ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਕਾਟਯੋ ਖੀਸਾ ਇਕ ਸਿਖ ਕੇਰ। ਨਹਿਂ ਕਿਨ ਜਾਨਯੋ ਮਿਲਯੋ ਨਰਨ ਮਹਿਂ, ਸਿਖ ਦੇਖਤਿ ਭਾ ਦੁਖੀ ਬਡੇਰ। ਪੂਰਬ ਸਮ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਗਮਨਯੋਂ ਊਚੇ ਕਰਿ ਪੁਕਾਰ ਤਿਸ ਬੇਰ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤਿਸ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ ਕਹਯੋ 'ਦਰਬ ਲੈ ਦੇਵਹਿਂ ਫੇਰ'। ੧੨॥ਲਯੋ ਜੁਗਮ ਤੇ ਧਨਤਿਨ ਬੰਚਕ ਪੁਨ ਤੀਸਰ ਹਿਤ ਘਾਤ ਲਗਾਇ। ਲਯੋ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ, ਪੁਨ ਚੌਥੇ ਕੋ ਦਰਬ ਚੁਰਾਇ। ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਦੁਊ ਚਲਿ ਆਏ ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਨਾਇ[2]। 'ਤਸਕਰ ਘਨੇ ਅਹੈਂ ਬਿਚ ਮੇਲੇ ਨਹਿਂ ਰਾਵਰ ਤੇ ਡਰਕੋ ਪਾਇ'॥੧੩॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਵੈ ਸੁਭਟ ਪਠਾਏ 'ਮੇਲੇ ਮਹਿਂ ਬੰਚਕ ਇਕ ਜਾਨ। ਪਗੀਆ ਲਾਲ ਕਸੀ ਕਟ ਧੋਤੀ ਇਕ ਮਾਲਾ ਧਾਰੇ ਨਿਜ ਪਾਨ। ਚੰਦਨ ਤਿਲਕ ਭਾਲ ਮੈਂ ਦੇਖਹੁ ਗਹਿ ਆਨਹੁ ਡਰ ਦੇਹੁ ਮਹਾਨ'। ਸੁਨਤਿ ਚਿੰਨ੍ਹ ਭਟ

---

[1] ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਹੋਯਾ (ਧਨ)। [2] ਸੁਣਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਯਾ।

ਪਾਇ ਹੁਕਮ ਕੋ ਪਿਖਿ ਮੇਲੇ ਕਹੁ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ॥੧੪॥ਬਿਚਰਤਿ ਸੋ ਠਗ ਗਹਯੋ ਜਾਇ ਕਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਨਿਕਟ ਆਨਿ ਤਤਕਾਲ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ 'ਇਸ ਪਟ ਦੇਖਹੁ' ਕਰੇ ਉਤਾਇਲ ਹੇਰਤਿ ਜਾਲਿ। ਗਾਢੇ ਬਾਂਧਿ[1] ਕਰਯੋ ਤਬਿ ਠਾਂਢੋ 'ਇਹ ਆਨਯੋਂ ਹਮ ਛਲੀ ਬਿਸਾਲ'। ਧਨ ਚਤਰਨਿ[2] ਕੋ ਗਯੋ ਜਿਤਿਕ ਥੋ ਨਿਕਸਯੋ ਤਿਸ ਢਿਗ ਤੇ ਲਿਯ ਭਾਲ॥੧੫॥ ਚਾਰਹੁੰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਸਿ, ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਹਰਖ ਉਰ ਪਾਇ। ਕਰਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਬਿਸਮਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਗਾਇ। 'ਮਹਾਂ ਅਘੀ, ਮਨ ਭੈ ਨਹਿਂ ਕੀਨਸਿ, ਦੰਡ ਦੇਨ ਕੇ ਉਚਿਤ ਸਜਾਇ[3]'। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਕੈਦ ਕਰਾਯੋ ਪੁਨਹਿ ਪਾਪ ਨਹਿਂ ਕਰੇ ਕਦਾਇ॥ ੧੬ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਇ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਫੈਲ ਪਰੀ ਸਭਿ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਇ। ਮਨਹੁੰ ਮਾਲਤੀ ਘਰ ਘਰ ਫੂਲੀ ਕਿਧੌਂ ਮਰਾਲਨ ਪਾਂਤਿ ਉਡਾਇ। ਸਿੰਧ ਮੇਖਲਾ ਸਰਬ ਰਸਾ ਪਰ[4] ਜਿਤ ਕਿਤ ਉੱਜਲ ਰਹੀ ਸੁ ਛਾਇ॥ ੧੭ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਠਗ ਹਕਾਰ ਕਰਿ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਤਿ ਮੰਦ!ਹਮਹਿਂ ਅਰਾਧਯੋ ਅਘ ਕੇ ਹਿਤ ਤੈਂ–ਮਮ ਪੜਦਾ ਗੁਰ ਢਕਹੁ ਬਿਲੰਦ। ਤੈਂ ਚੋਰੀ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਿਹੌਂ–ਬਿਚਰਹਿਂ ਮੇਲੇ ਮਹਿਂ ਅਘਵੰਦ। ਦਰਬ ਤੀਨ ਕੋ ਲਿਯ,ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਿਯ[5], ਪੁਨ ਚੌਥੇ ਕੇ ਚੀਰ ਨਿਕੰਦ॥੧੮॥ ਰਹਯੋ ਨ ਪ੍ਰਨ ਪਰ ਲੋਭ ਵਧਯੋ ਚਿਤ[6], ਫਾਸ ਉਚਿਤ ਤੋਂ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨ। ਤਊ ਤਜਹਿਂ[7] ਅਬਿ, ਬਹੁਰ ਨ ਕਰੀਐ'ਇਮਕਹਿ ਛੁਟਵਾਯੋ ਗੁਨਖਾਨ।ਧਾਰਿ ਨਮੋ ਗਮਨਯੋ ਛੁਟਿ ਤੂਰਨ

[1]ਭਾਵ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ। [2]ਭਾਵ ਚਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ। [3]ਦੰਡ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਉਚਿਤ (=ਯੋਗ) ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੰਡ ਸਜ਼ਾ ਇਉਂ ਇਥੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਜਲ ਪਾਣੀ ਛਕ ਲਓ। [4]ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। (ਅ) (ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਲੈ) ਸਮੁੰਦਰ ਤਕ ਵਿਚਲੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ। [5]ਫਿਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੀਤੀ। [6]ਇਸਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਥੋੜੀ ਚੋਰੀ ਮਾਫ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਇਕ ਇਨਸਾਨੀ ਖਸਲਤ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ ਜੂਆ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਸ ਹੁਣ ਤੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਓਧਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੂਲੋਂ ਤਯਾਗ ਕਰਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। 'ਪੜਦੇ ਢੱਕਣ' ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਬੀ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਬਿਰਦ 'ਪੜਦੇ ਢੱਕ' ਬੀ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਪਾਪ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ। [7]ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਛੋੜਨੇ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਣ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹੋਤਿ ਬਿਲਾਸ ਅਨੇਕ ਬਿਧਾਨ ॥੧੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਵਿਤਾ ਰਚਹਿਂ ਇਕੰਤ ਹ੍ਵੈ ਸੁੰਦਰ ਛੰਦ ਬਨਾਇਂ। ਰਸ ਸ਼ਿੰਗਾਰ[1], ਰਸ ਬੀਰ[2] ਕੌ, ਰੌਦ੍ਰ[3] ਬਰਨ ਅਧਿਕਾਇ॥ ੨੦॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਨੀ ਅਨਿਕ ਗੁਨ ਜਿਨਿ ਮਹਿਂ ਕਦਰ ਸ਼ਨਾਸੀ ਕੌ ਮਨ ਜਾਨਿ[4]। ਕਹਹਿਂ ਕਬਿੱਤ ਸੁਜਸੁ ਕੇ ਸੁੰਦਰ, ਕਲਗੀਧਰ ਸੋਂ ਮਿਲਹਿਂ ਸੁ ਆਨਿ।ਧਰਹਿਂ ਅਨਿਕ ਚਾਤੁਰਤਾ ਰਚਿਰਚਿ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਲਖਿ ਗੁਨੀ ਮਹਾਨ। ਧਨ ਗਨ ਬਖਸ਼ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਲੱਛਹੁਂ ਲੇ ਕਰਿ ਹਰਖ ਧਰਹਿਂ ਗੁਨਵਾਨ ॥ ੨੧ ॥ ਕਿਤਿਕ ਰਹੇ ਢਿਗ ਨੌਕਰ ਹੁਇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਕੌ ਨਿਤ ਲੇਤਿ। ਦਾਰਿਦ ਘਾਮ ਬਿਦਾਰਨ ਹੋਵਾ ਬਰਖਤਿ[5]ਘਨ ਜਜੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤੁ।ਆਪ ਰਚਤਿ ਹੈਂ ਛੰਦ ਅਨਿਕ ਗਤਿ ਅਪਰਨ ਕੇ ਲਖਿ ਰੀਝ ਸੁ ਦੇਤਿ[6]।ਇਮ ਗੁਨੀਅਨ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਸੁਖ ਹੇਤੁ ॥੨੨॥ ਕਵੀ ਰਹਿਤਿ ਜੋ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਅਰੁ ਦੱਖਣ ਮਹਿਂ ਉਪਜੇ ਜੋਇ। ਪੱਛਮ ਬਾਸੀ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਗੁਨ ਕੌ ਪਰਖਹਿਂ[7] ਗੁਨ ਸੁਨਿ ਸੋਇ। ਰੀਝ ਮੌਜ[8] ਦੀਰਘ ਹੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਘਰ ਕੌ ਤਜਾਗ ਆਇਂ ਸਭਿ ਕੋਇ।ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਇ ਨਿਕਟ ਰਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਨਿਕੇਤ ਗੇ ਦਾਰਿਦ ਖੋਇ।੨੩।ਪੀਰ ਕਿਤਿਕ ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਆਵਤਿ, ਬੈਰਾਗੀ ਸੰਨਜਾਸੀ ਜਾਲ। ਤਪੀ ਦਿਗੰਬਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਹਿਤ ਜੋਗੀ ਆਇਂ ਜਿ ਸਿੱਧ ਬਿਸਾਲ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪਰਖਹਿਂ ਹਰਖਹਿਂ ਬਚ ਸੁਨਿ, ਸੰਸੇ ਕੋ ਉੱਤਰ ਤਤਕਾਲ[9]। ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤਿ ਗੁਰ ਦੀਰਘ ਸਿੰਧ ਮਨਿੰਦ ਸੁਮੇਰੁ ਅਚਾਲ।੨੪।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਆਵਤਿ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਪਾਵਤਿ ਨਿਜ ਕਾਮ[10]।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹੁਇ ਮੇਲਸਕੇਲਨ ਉਤਰਿ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਅਭਿਰਾਮ। ਜਬਿ ਜਾਨਹਿਂ–ਬਹੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਏ ਨਰ ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ

---

[1]ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ। [2]ਬੀਰ ਰਸ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰੀ ਹੋਵੇ। [3]ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬੀਰਤਾ ਭੇਦਾਇਕ ਹੋ ਜਾਵੇ। [4](ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਕਦਰ ਪਛਾਣਨ (ਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ) ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਕੇ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [6]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। [7]ਪਰਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਗੁਣ ਸੁਣ ਕੇ। [8]ਰੀਝ=(ਉਚੇ ਗੁਣ ਵੇਖਕੇ) ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਤੇ ਖਿੜਨਾ। ਮੌਜ=ਖੁਸ਼ੀ ਤ੍ਰੰਗ ਵਿਚ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨੀ। [9]ਉਸੇ ਵੇਲੇ (ਦੇਂਦੇ ਹਨ)। [10]ਕਾਮਨਾ।

ਚਾਹਤਿ ਸੁਖ ਧਾਮ-।ਤਬਨਿਕਸਹਿਂ ਬਡਸਭਾ ਲਗਾਵਹਿਂ ਪੁਰਹਿਂਕਾਮਨਾ ਮਨ ਬਿਸਰਾਮ[1] ॥ ੨੫॥ ਜੋਧਾ ਰਹੈਂ ਬਿਸਾਲ ਭਯੋ ਦਲ, ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ ਰਣ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਇ।ਬਹੁ ਉਤਸਾਹਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਬੀਰਨ ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਸਦਾ ਕਮਾਇਂ। ਹਯਨ ਫੰਧਾਵਤਿ ਬਹੁ ਚਪਲਾਵਤਿ ਅਧਿਕ ਪਲਾਇ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਇ। ਮਹਾਂਰਾਜ ਗੁਰ ਸਰਬ ਸਮਾਜਹਿ ਦੀਰਘ ਕਰਯੋ ਜਗਤ ਜਸ ਗਾਇ॥ ੨੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਬੈਰਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਮੀਆਂ ਖਾਂ ਤੇ ਅਲਫ ਖਾਂ ਦੀ ਪਹਾੜੀਆਂ ਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਭੀਮਚੰਦ ਸੋਂ ਰਸ ਭਯੋ ਦੀਨਸਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਮਿਟਾਇ ॥੧॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਅਵਰੰਗ ਤੁਰਕ-ਪਤਿ ਨਹਿਨ ਦੇਸ਼[2]।ਚਢਿ ਗਯੋ ਦਿਸ਼ਾ ਦੱਖਨ ਬਿਸ਼ੇਸ਼।ਕਰਿ ਬਡ ਮੁਹਿੰਮ ਸੈਨਾ ਬਿਸਾਲ।ਜਾਹਂ ਤਾਨਿ ਸ਼ਾਹਿ ਸੱਯਦ ਬਿਸਾਲ॥੨॥ ਗਢਿ ਗੋਲ ਕੁੰਡ[3] ਮਾਵਾਸ ਕੀਨਿ। ਗਣ ਚਮੂੰ ਹਨਤਿ ਨਹਿਂ ਦਰਬ ਦੀਨਿ[4]। ਜਹਿਂ ਨਗਰ ਹੈਦਰਾਵਾਦ ਆਹਿ। ਤਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਾਸ ਬਡ ਰਾਜ ਤਾਂਹਿ[5]॥੩॥ਬਿਤ ਗਏ ਬਰਖ ਬਹੁ ਹੋਤਿ ਜੁੱਧ। ਨਹਿਂ ਮਿਟਤਿ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੁੱਧ। ਇਸ ਦੇਸ਼[6] ਬਿਖੈ ਸੂਬੇ ਬਿਸਾਲ। ਸਭਿ ਰਾਜ ਸਾਜ ਕਰਤੇ ਕਰਾਲ ॥ ੪॥ ਇਕ ਮਿਯਾਂਖਾਨ ਉਮਰਾਵ ਤਾਂਹਿ[7]। ਰਹਿ ਸੰਗ ਬਾਹਿਨੀ ਅਧਿਕ ਜਾਂਹਿ। ਪੁਰਿ ਬਸੇ ਜਾਂਹਿ ਜੰਮੂੰ ਮਹਾਨ। ਚਢਿ ਗਯੋ ਤਾਂਹਿ ਦਲ ਸੰਗ ਖਾਨ[8]॥੫॥ ਇਕ ਅਲਫਖਾਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬੀਰ।ਪਸ਼ਚਾਤ ਚਲਹਿ ਜਿਹ ਸੁਭਟ ਭੀਰ[9]।ਤਿਹ ਸਾਥ ਹੁਕਮ ਮਿਯਾਂ ਖਾਂ ਬਖਾਨਿ। 'ਤੁਮ ਜਾਹਿ ਅਬੈ ਸੈਲਨਿ ਸਥਾਨ॥੬॥ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋ ਕਟੋਚੀਆ ਅਰੁ ਗੁਲੇਰ। ਜਸਵਾਲ ਆਦਿ ਜੇਤਿਕ ਬਡੇਰ। ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਪਾਸ ਲਿਹੁ ਦਰਬ ਜਾਇ।ਬਡ ਸੰਗ ਬਾਹਿਨੀ ਤਿਨਦਬਾਇ[10]॥੭ ॥ ਸੁਨਿ ਅਲਫਖਾਨ ਹਰਖਯੋ ਸੁ ਜ਼ੋਰ[11]। ਲੈ ਚਮੂੰ ਚਲਯੋ ਤਿਨ ਸੈਲ

---

[1]ਮਨ ਦੇ ਟਿਕਾਉ ਦੇਣੇ ਲਈ। [2]ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ। [3]ਨਾਮ ਹੈ ਕਿਲੇ ਦਾ-ਗੋਲ ਕੰਡਾ। [4](ਨੌਰੰਗੇ ਦੀ) ਬਹੁਤੀ ਸੈਨਾ ਮਾਰਦਾ ਸੀ, (ਨੌਰੰਗੇ ਨੂੰ) ਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦਾ। [5]ਭਾਵ ਤਾਨੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ। [6]ਇੱਥੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲਾਗੇ। [7]ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ 'ਮੀਆਂ ਖਾਂਨ ਜੰਮੂ ਕਹਿ ਆਯੋ'। [8]ਖਾਨਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ (ਲੈਕੇ) ਤਿੱਥੇ ਭਾਵ ਜੰਮੂ ਵਲ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। (ਅ) ਨਾਲ ਦਲ ਲੈਕੇ ਖਾਂ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। [9]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ। [10]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ। [11]ਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ।

ਓਰ। ਪਠਿ ਪ੍ਰਥਮ ਦੂਤ ਸੁਧ ਹਿਤ ਉਤਾਲ। ਜਹਿਂ ਹੁਤੋ ਕਟੋਚੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੮ ॥ 'ਦਿਹੁ ਦੰਡ ਦਰਬ[1], ਮਿਲਿ ਅੱਗ੍ਰ ਆਇ। ਸਵਧਾਨ ਹੋਹੁ ਨਤੁ ਰਣ ਮਚਾਇ[2]'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਹਿਂ ਭਾ ਸੁਚੇਤ[3]। ਚਢਿ ਆਇ ਦੁਰਗ ਤੇ ਮਿਲਿਨਿ ਹੇਤੁ[4]॥੯॥ਜਬਿ ਬਰਯੋ ਦੂਣ[5] ਮਹਿਂ ਅਲਫਖਾਨ।ਬਡ ਕਰੇ ਸ਼ੋਰ ਬਲ ਪਤਿ ਗੁਮਾਨ[6]। ਤਬਿ ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਗਿਰਪਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਕੁਛ ਦਈ ਭੇਟ ਬਿਨਤੀ ਸੁ ਨਾਲ ॥੧੦॥ ਕਰਿ ਰਾਜਨੀਤ ਕੋ ਫੇਰ ਘੇਰ। ਕਹਿ ਅਲਫਖਾਨ ਸੋਂ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਫੇਰ। 'ਸਭਿ ਗਿਰਨ ਰਾਜ ਬਾਈਸ ਧਾਰ। ਕਹਿਲੂਰ ਪਤੀ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਉਦਾਰ ॥ ੧੧ ॥ ਲਿਹੁ ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਸੀ ਤੇ ਪੁੰਜ ਦਰਬ। ਪੁਨ ਦੇਹਿਂ ਆਪ ਹੀ ਔਰ ਸਰਬ। ਜਬਿ ਲਗਿ ਨ ਦੇਇਗੋ ਭੀਮ-ਚੰਦ। ਟਰ ਜਾਹਿਂ ਸਕਲ, ਧਨ ਦੈਂ ਨ ਬਿੰਦ ॥੧੨॥ ਕਹਿਲੂਰ ਪਤੀ ਰਣ ਕਰਹਿ ਜੋਇ। ਹਮ ਅਪਰ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਤੁਹਿ ਸੰਗ ਹੋਇਂ[7]। ਤਿਹ ਜੀਤ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਜ਼ੋਰ[8]। ਧਨ ਲੇਹਿਂ ਅਧਿਕ ਲਖਿ ਦੋਸ਼ਿ ਫੇਰ[9] ॥ ੧੩ ॥ ਮਮ ਕਹਯੋ ਮਾਨਿ ਇਮ ਲੇਹੁ ਦਰਬ। ਗਿਰਪਤੀ ਮਿਲਹਿਂ ਦੇਂ ਦੰਡ ਸਰਬ'। ਸੁਨਿਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤੇ ਅਲਫਖਾਨ।ਮਾਨੋ ਸੁ ਦੈਨਹਿਤ ਅਪਨਿਜਾਨਿ॥੧੪॥ 'ਧਨ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਲੇਉਂ। ਜੇ ਕਰੈ ਜੰਗ ਲਰਿ ਮਾਰਿ ਦੇਉਂ। ਮਮ ਸੈਨ ਸੰਗ ਅਰੁ ਨ੍ਰਿਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਅਰੁ ਮਿਲਹਿਂ ਔਰ, ਦ੍ਵੈ ਦਲ ਬਿਸਾਲ[10] ॥੧੫॥ਸਭਿ ਕੋ ਦਬਾਇ ਦੈ ਜ਼ੋਰ ਘੋਰ[11]। ਧਨ ਲੇਉਂ ਅਧਿਕ ਕਰ ਗਿਰਨ ਸ਼ੋਰ'।ਤਬਿਅਲਫਖਾਨਕੌ ਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਬਿਚ ਬਰਯੋ ਆਇ ਸੈਲਨ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੬ ॥ ਨਾਦੌਣ ਆਇ ਕਰਿ ਸਿਵਰ ਕੀਨਿ। ਸਵਧਾਨ ਹੋਇ ਰਣ ਸਾਜ ਲੀਨਿ। ਪਠਿ ਦਯੋ ਦੂਤ ਢਿਗ ਭੀਮਚੰਦ। 'ਦੈ ਦਰਬ ਆਨਿ ਮਿਲਿ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ॥੧੭॥ ਨਤੁ ਦੇਸ਼ ਤੋਰ[12] ਮੈਂ ਪਾਉਂ ਰੌਰ। ਸਭਿ ਲੂਟ ਲੇਹੁਂ ਫਿਰ ਠੌਰ

[1]ਖ਼ਿਰਾਜ (ਯਾ ਡੰਡ) ਦਾ ਧਨ। [2]ਮਚਾਵਾਂਗੇ। [3]ਜੰਗ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। [4]ਮਿਲਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਇਆ (ਕਟੋਚੀਆ)। [5]ਇਥੇ ਦੂਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਗਿਰਦ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। [6]ਬਲਪਤਿ ਤੋਂ ਭਾਵ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁਮਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਬਲਪਤਿ ਹੋਵੇ ਤਾਂ: ਬਲ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਦੇ ਗੁਮਾਨ ਕਰਕੇ।(ੲ) ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਦਲਪਤਿ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ-ਉਕਾਈ ਹੈ। [7]ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ (ਮਦਦਗੀਰ) ਹੋਵਾਂਗੇ। [8]ਅਧੀਨ। [9]ਫੇਰ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਣਕੇ ਬੜਾ ਧਨ ਲਵਾਂਗੇ। [10]ਤੇ ਹੋਰ ਭੀ ਮਿਲਣਗੇ (ਸਾਡੇ) ਦੋ ਬੜੇ ਦਲਾਂ ਨਾਲ। [11]ਬਹੁਤਾ। [12]ਤੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ।

ਠੌਰ'। ਜਬਿ ਗਯੋ ਦੂਤ ਸਗਰੀ ਸੁਨਾਇ।'ਮਿਲਿਗੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[1] ਨਿਜ ਹਿਤ ਬਨਾਇ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਭੀਮਚੰਦ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕ੍ਰੂਰ। ਲੀਨੇ ਸਕੇਲ ਹਿਤ ਸਮਰ ਸੂਰ[2]। ਗਿਰਪਤੀ ਅਪਰ ਹਿਤਵੰਤ ਜੋਇ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਹਕਾਰਿ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਸੋਇ ॥ ੧੯ ॥ ਗਰਜਯੋ ਬਿਲੰਦ ਤਬਿ ਭੀਮਚੰਦ। 'ਨਹਿਂ ਦੇਉਂ ਪ੍ਰਥਮ ਧਨ ਖ਼ਾਨ ਬ੍ਰਿੰਦ'। ਲੀਨਸਿ ਹਕਾਰ ਨਿਜ ਢਿਗ ਵਜ਼ੀਰ। ਤਬਿ ਕਰਯੋ ਮੰਤ੍ਰ 'ਕਿਮ ਹੋਇ ਧੀਰ ॥੨੦ ॥ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਜੁੱਧ ਤੌ ਨੀਕ ਬਾਤ। ਨਹਿ ਦੇਉਂ ਖਾਨ ਕੌ ਦਰਬ ਥਾਤ[3]'। ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਵਜ਼ੀਰ 'ਮਮ ਕਹਿਨ ਮਾਨ।ਜੋ ਚਹੋ ਤਿਨਹੁੰ ਸੋਂ ਲਰਨਿ ਥਾਨ॥੨੧॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਹਾਦਰੀ ਜਿਨਹੁੰ ਮਾਂਹਿ।ਤਿਨ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਕੋ ਬੀਰ ਨਾਂਹਿ।ਤੁਝ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈਂ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ। ਗਹੁ ਸ਼ਰਨ, ਸਹਾਇਕ ਲੇਹੁ ਜਾਤਿ[4] ॥ ੨੨ ॥ ਪੁਨ ਪਾਇਂ ਬਿਜੈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਸੁਜਾਨ। ਪ੍ਰਭੁ ਚਲਹਿਂ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਾਨ'।ਸੁਨਿ ਭੀਮਚੰਦ ਆਨੰਦ ਪਾਇ। ਲਿਖਿ ਬਿਨੈ ਦੀਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪਠਾਇ।੨੩॥ ਤਤਕਾਲ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਧਾਇ ਆਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰੇ ਸਭਾ ਤਹਿਂ ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ। ਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ ਚਰਨ ਕੀਨਿ। ਢਿਸ਼ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਭਾਖਿ ਦੀਨਿ ॥ ੨੪ ॥ ਮੁਖ ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਤਿ ਧੀਰ। ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੇ ਵਾਕ ਜਿਨ ਧੁਨਿ ਗੰਭੀਰ। 'ਕਹਿਲੂਰ ਪਤੀ ਕਹੁ ਕੁਸ਼ਲ ਗਾਤ ? ਆਗਮਨ ਭਯੋ ਕਿਮ ? ਭਨੋ ਬਾਤ' ॥ ੨੫॥ ਸੁਨਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਵਜ਼ੀਰ।'ਉਤਪਾਤ ਉਠਯੋ ਇਕ ਆਨਿ ਤੀਰ। ਮਿਲਿਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੈ ਸੰਗ ਖਾਨ[5]। ਦਲ ਕੋ ਸਕੇਲ ਕਰਿ ਬਲ ਮਹਾਨ ॥ ੨੬ ॥ ਕਹਿਲੂਰਪਤੀ ਢਿਗ ਨਰ ਪਠਾਇ–ਧਨ ਦੇਹੁ ਨਹੀਂ[6] ਅਬਿਰਨ ਮਚਾਇ। ਸੁਨਿ ਰਿਸਯੋ[7] ਅਨੀਤ ਲਖਿ ਕੈ ਮਹਾਨ। ਭਟ ਗਨ ਸਕੇਲਿ ਕਹਿ ਜੰਗ ਠਾਨਿ॥੨੭॥ਲਖਿਕੈ ਅਲੰਬ ਤੁਮਕੋ ਬਿਸਾਲ।–ਬਡ ਓਟ ਮੋਰ ਸਮ ਸਰਬ-ਕਾਲ[8]*–। ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਆਪ ਕੌ ਲਰਨਿ ਚਾਹਿ। ਤੁਮਰੇ ਭਰੋਸ ਮਨ

---

[1]ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ (ਅਲਫ ਖਾਂ ਨਾਲ)। [2]ਜੰਗ ਲਈ ਸੂਰਮੇ। [3]ਧਨ ਦੀ ਥੈਲੀ। [4]ਜਾਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਓ, ਮੰਗੋ। (ਅ) ਸਹਾਇਕ ਬਣਾਕੇ ਲੈ ਜਾਓ (ਜੰਗ ਵਿਚ)। [5]ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਨ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। [6]ਨਹੀਂ ਤਾਂ। [7](ਭੀਮ ਚੰਦ) ਰਿਸਜਾ ਹੈ। [8]ਸਰਬ ਕਾਲ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਤੁਲ ਮੇਰੀ ਓਟ ਹੈ।

*ਪਰੰਤੂ ਪਾਠ 'ਮੇਰੁ ਸਮ ਸਰਬ ਕਾਲ' ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਅਰਥ:–ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਰੂ ਸਮਾਨ ਓਟ (ਸਮਝਦਾ ਹੈ)।

ਕਰਿ ਉਮਾਹਿ ॥ ੨੮ ॥ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ ਬਿਜੈ ਕੀ ਧਰਤਿ ਚੀਤ । ਤੁਮਰੇ ਸੁ ਓਜ[1], ਨ੍ਰਿਪ ਸ਼ਰਨ ਨੀਤ।–ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਸੁਜਸੁ ਅਪਨੋ ਪਛਾਨ।ਰਿਪੁ ਵਰਗ ਹਨਹੁ[2] ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਨ ॥੨੯॥ ਇਕ ਤੁਰਕ ਸੈਨ ਦੁਤੀਏ ਗਿਰੇਸ਼।ਮਿਲਿ ਗਏ ਆਪ ਮਹਿ ਦਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ਮ੍ਰਿਗ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੋਧ । ਤੁਮ ਹੋ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ੍ਰ[3] ਦੇਖਤਿ ਪਲੇਇ[4] ॥੩੦॥ ਗਨ ਸੈਲਪਤੀ ਮਮ ਸੰਗ ਔਰ । ਬਲ ਕਰੋਂ ਜਾਇ ਮੈਂ ਜੰਗ ਠੌਰ । ਪਾਵਕ ਸਮਾਨ ਗੁਰ ਪੌਨ ਪਾਇ । ਤਤਕਾਲ ਜਾਲ ਅਰਿ ਜਾਲ ਜਾਇਂ[5] ॥ ੩੧ ॥ ਤੁਮਰੀ ਸਹਾਇ ਬਲ ਲਹਿ ਬਿਸਾਲ। ਹਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੁਖ ਰਿਪੁ ਪਰਹਿਂ ਚਾਲ[6]।ਬਡ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਹੀ ਸਭਿ ਬਟੋਰ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਪਯਾਨ ਦਿਖਰਾਇਂ ਜੋਰ–[7] ॥ ੩੨ ॥ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤਿ ਕਾਨ । ਨਿਜ ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ ਗਿਰਪਤਿ ਪਛਾਨਿ। ਹਿਤ ਬਿਜੈ ਦੈਨਿ ਕੈ ਚਹਤਿ ਜਾਨ[7] । ਪੁਨ ਅਪਰ ਹੇਤੁ ਕਰਿਬੇ ਪਯਾਨ ॥ ੩੩ ॥–ਹਮ ਸੰਗ ਸੰਧਿ ਨ੍ਰਿਪ ਭੀਮਚੰਦ । ਜਗ ਬਿਖੈ ਬਿਦਤ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਲੰਦ । ਇਹ ਹਾਰ ਜਾਇ ਨੀਕੀ ਨ ਸੋਇ । ਹਮ ਦਿਸ਼ਾ ਅਰੋਪਹਿ ਦੋਸ਼ ਕੋਇ ॥ ੩੪ ॥ ਜੈ ਪਾਇ, ਜਾਇਂ ਯਾਂਤੇ ਸਹਾਇ[8]–। ਗੁਰ ਚਢਨਿ ਹੇਤੁ ਕੀਨੋ ਉਪਾਇ। ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਚੌਂਪ ਚੌਗੁਣ ਅਦੋਤ । ਹਿਤ ਲਰਨ ਰਿਦੇ ਨਿਤ ਚਾਹਿ ਹੋਤਿ ॥ ੩੫ ॥–ਜੇ ਨਿਕਟ ਸੈਲਪਤਿ ਸਕਲ ਜਾਇ । ਰਣ ਹੇਤੁ ਹੋਤਿ ਇਕ ਥਾਇਂ[9] ਧਾਇ । ਹਮ ਬਿਦਤ ਬੀਰ ਲਖਿ ਜੰਗ ਧੀਰ। ਕਿਮ[10] ਥਿਰਹਿਂ ਧਾਮ ਜਿਮ ਹੋਤਿ ਭੀਰੁ[11]–॥ ੩੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿ ਬਾਤ ਚਿਤ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰਿ। ਪਿਖਿ ਦਿਸ਼ਿ ਵਜ਼ੀਰ ਧੀਰਜ ਉਚਾਰਿ। 'ਕਹੁ ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਇ। ਹਮ ਹੈਂ ਤਯਾਰ ਪ੍ਰਾਤੈ ਸਿਧਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤ, ਲਿਹੁ ਰਿਪੁਨਿ ਜੀਤ । ਨਹਿਂ ਦੇਨਿ ਦਰਬ ਕੋ ਧਰਹੁ ਚੀਤ[12] । ਅਬਿ ਇਸੇ ਦੇਹੁ ਪੁਨ ਔਰ ਆਇ । ਸਭਿ ਲੇਹਿਂ ਦੰਡ ਤੁਝ ਤੇ ਬਨਾਇ॥੩੮॥ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸੰਗ ਧਨ ਭੂਮ ਹੇਤੁ। ਛੱਤ੍ਰੀਨ ਕਾਮ ਲਰਿ ਜੰਗ ਖ਼ੇਤ[13]।ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਾਨ ਜੌਨਿ ਗੀਦੀ ਡਰੰਤਿ।

[1]ਤੁਹਾਡੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿੱਤ ਦਾ ਰਖਦਾ ਹੈ । [2]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ । [3]ਆਪ ਸ਼ੇਰ ਹੋ । [4](ਓਹ) ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਨੱਸ ਜਾਣਗੇ । [5]ਸਾਰੇ ਵੈਰੀ ਸੜ ਜਾਣਗੇ । [6]ਭਾਵ ਭੱਜ ਜਾਣਗੇ । [7]ਜਾਣਾ । [8]ਜਿੱਤ ਪਾ ਲਵੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜਾਈਏ । [9]ਭਾਵ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਗੇ । [10]ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੀਰ ਤੇ ਧੀਰ ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ...... (ਅ) ਅਸੀਂ ਬੀਰ ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਧੀਰਜ ਨਾਲ...... । [11]ਕਾਇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਠਹਿਰੀਏ? [12]ਧਨ ਦੇਣੇ ਦੀ ਗੱਲ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਾ ਧਰੋ। [13]ਜੰਗ ਖੇਤ ਵਿਚ ਲੜਨਾ ਧਨ ਤੇ ਭੂਮੀ ਵਾਸਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ।

ਉਪਹਾਸ ਇਹਾਂ ਅਪਵਾਦਵੰਤਿ[1] ॥ ੩੯ ॥ ਪਰਲੋਕ ਵਿਖੈ ਗਤਿ ਨਹਿਨ ਆਛ । ਯਾਂ ਤੇ ਸੁਜਾਨ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਾਛਿ'।ਸੁਨਿਕੈ ਵਜ਼ੀਰ ਆਨੰਦ ਪਾਇਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ ਪਾਇ ॥੪੦॥ ਧਰਿ ਅਧਿਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਗਯੋ ਧਾਇ। ਨ੍ਰਿਪ ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਸਭਿ ਸੁਨਾਇ।'ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਵਾਕ—ਰਣ ਜੀਤ ਤੋਹਿ[2] । ਨਹਿੰ ਮਿਟਹੁ ਸੁਜਸੁ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ ਹੋਹਿ—॥੪੧॥ਉਠਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਅਸਵਾਰ ਆਪ । ਪਹੁੰਚਾਹਿੰ[3] ਪ੍ਰਭੂ ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਖਾਪ'।ਸੁਨਿ ਭੀਮਚੰਦ ਕਿਯ ਹਰਖ ਭੂਰ । ਲੀਨੋ ਬਟੋਰ ਦਲ ਮਹਿਦ ਸੂਰ ॥ ੪੨ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ ਤਯਾਰੀ ਸੁ ਕੀਨਿ । ਚਢਿ ਚਲ੍ਯੋ ਸਹਾਇਕ ਸੰਗ ਲੀਨਿ।ਅਬਿ ਸੁਨੋ ਨਾਮ ਤਿਨਕੇ ਭਨੰਤਿ । ਜੇ ਚਲਹਿ ਸਾਥ ਭਟ ਓਜਵੰਤਿ[4] ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜਸਵਾਰੀਆ ਲੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸਿਪਾਹਿ।ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਡਢਵਾਰੀਆ ਜਿਹ ਚਿਤ ਜੰਗ ਉਮਾਹਿ॥ ੪੪ ॥ ਅਪਰ ਚਢ੍ਯੋ ਜਸਰੋਟੀਆ ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਸੁਖਦੇਵ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰਨ ਚਲੇ ਜੰਗ ਲਖਿ ਭੇਵ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਨਾਦੌਣ ਦਾ ਜੰਗ ਆਰੰਭ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਏ ਸ਼ਗੁਨ ਸਭਿ ਜੀਤ ਕੋ ਭੀਮਚੰਦ ਆਨੰਦ। ਗੁਲਕਾਂ ਔਰ ਬਰੂਦ ਬਹੁ ਦੇ ਕਰਿ ਬੀਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੧॥ ਰਸਾਵਲਛੰਦ॥ ਚਢ੍ਯੋ ਦੈ ਨਗਾਰਾ[5] । ਅਗਾਊ ਪਧਾਰਾ । ਚਲੇ ਬੀਰ ਮਾਨੀ। ਧਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਨੀ[6] ॥ ੨ ॥ ਤੁਰੰਗੈਂ ਸੰਭਾਰੀ । ਭਨੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੀ। ਨਦੌਣੇ ਪਹੂੰਚੇ। ਰਿਪੂ ਥਾਨ ਊਚੇ ॥ ੩ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਘੇਰਿ ਬਾਰਾ[7]।ਬਡੋ ਕਾਠ ਡਾਰਾ।ਦਿਢੈ ਦੁਰਗ ਜੈਸੇ[8]।ਬਰੇ ਬੀਚ ਤੈਸੇ[9] ॥੪॥ ਸਰੰ ਚਾਂਪ ਸੰਗਾ। ਕਸੀ ਹੈਂ ਤੁਰੰਗਾ।—ਕਰੈਂਗੇ ਲਰਾਈ—। ਸੁ ਤਯਾਰੀ ਬਨਾਈ ॥੫॥—ਢੁਕੈ ਨੇਰ ਜੋਈ[10] । ਹਤੈਂ ਛੋਰਿ ਸੋਈ[11]—।ਬਜਾਵੈਂ ਨਗਾਰੇ। ਕਰ੍ਯੋ ਬਾਰ ਟਾਰੇ[12] ॥੬॥ਗਯੋ ਭੀਮ ਚੰਦੰ।ਪਿਖ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿੰਦਬ੍ਰਿੰਦੰ[13]*।—ਥਿਰ੍ਯੋ

---

[1]ਭਾਵ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹਾਸੀ ਯੋਗ ਤੇ ਨਿੰਦਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਮਰਨ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [2]ਤੇਰੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ। [3]ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੇ। [4]ਬਲ ਵਾਲੇ। [5]ਨਗਾਰੇ ਤੇ (ਚੋਬ) ਦੇਕੇ। [6]ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ। [7]ਘੇਰ ਕੇ ਵਾੜਾ ਬਣਾ ਲਿਆ (ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨੇ)। [8]ਭਾਵ ਕਾਠ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਰਗਾ ਵਾੜਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। [9]ਉਸ ਵਿਚ ਵੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। [10](ਜੇ ਕੋਈ ਵਾੜੇ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਢੁੱਕੇਗਾ। [11]ਭਾਵ ਬੰਦੂਕਾਂ ਛਡਕੇ ਮਾਰਾਂਗੇ ਉਸ ਨੂੰ। [12]ਵਾੜੇ ਦਾ ਬਹਾਨਾ (ਉਹਲਾ) ਬਣਾਕੇ। [13]ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ। *ਪਾ:—ਬੰਦ ਬੰਦੰ।

ਥਾਨ ਊਚੇ[1] । ਖਰੇ ਕਾਠ ਮੂਰੇ[2]॥੭॥ਕਰੀ ਓਟ ਮੋਟੀ।ਲਗੀ ਨਾਂਹਿ ਚੋਟੀ-। ਤਊ ਹੋਇ ਆਗੇ। ਪਲੀਤੇ ਸੁ ਦਾਗੇ॥੮॥ ਛੁਟੀ ਬਿੰਦ ਗੋਰੀ। ਗਈ ਬਾਰ ਓਰੀ[3]। ਲਗੇ ਕਾਠ ਮਾਂਹੀ। ਮਰੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਾਂਹੀ॥੯॥ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ[4] ਕਟੋਚੀ। ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਮੋਚੀ[5]।ਛੁਟੇ ਤੀਰ ਗੋਰੀ। ਸੁ ਅੰਗਾਨਿ ਫੋਰੀ*॥੧੦॥ ਰਣੰ ਰੰਗ ਹੋਵਾ। ਦੂਹੂੰ ਓਰ ਜੋਵਾ।ਭਨਯੋ ਭੀਮਚੰਦੰ:-'ਮਿਲਯੋ ਬੀਰ ਬਿੰਦੰ[6] ॥੧੧॥ ਕਰੋ ਹੇਲ ਧਾਯੋ। ਚਢੋ ਊਚ ਥਾਯੋ। ਲਿਜੈ ਮਾਰ ਬਾਰਾ। ਹਥਯਾਰੇ ਸੰਭਾਰਾ॥੧੨॥ ਪਿਖੋ ਠਾਂਢ ਕੈਸੇ[7]। ਹਤੋ ਕਯੋਂ ਨ ਐਸੇ?' ਸੁਨਯੋਂ ਬਿੰਦ ਬੀਰੇ। ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਤੀਰੇ॥੧੩॥ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਸਮੂਹੰ। ਦਈ ਦੀਹ ਹੂਹੰ[8]। ਚਲੇ ਬਾਰ ਨੇਰੇ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਘੇਰੇ॥੧੪॥ ਕੜਾ ਕਾੜ ਗੋਰੀ। ਛੁਟੀ ਦੌਨ ਓਰੀ। ਬਿਲੋਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ।-ਭਏ ਆਲ ਬਾਲੰ[9]॥੧੫॥ ਢੁਕੇ ਆਇ ਨੇਰੇ-। ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ਬੇਰੇ। 'ਕਹਾਂ ਬੀਰ ਦੇਖੋ?। ਸਮੀਪੀ ਬਿਸ਼ੇਖੋ॥੧੬॥ ਤਜੋ ਕਯੋਂ ਨ ਗੋਰੀ। ਰਿਪੁ ਅੰਗ ਫੋਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਚਲਾਵੋ। ਪ੍ਰਹਾਰੋ ਹਟਾਵ' ॥੧੭॥ ਪਿਖਯੋ ਹੇਲ ਮੇਲਾ[10]। ਚਹੈਂ ਰੇਲ ਪੇਲਾ[11]। ਤਜੈਂ ਬਾਰ ਆਏ[12]। ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲਾਏ॥੧੮॥ ਦੜਾ ਦਾੜ ਗੇਰੇ। ਹਤੇ ਤੁੰਡ ਫੇਰੇ[13]। ਨਹੀਂ ਜਾਤਿ ਆਗੇ[14]। ਵਡੇ ਘਾਵ ਲਾਗੇ॥ ੧੯॥ ਤਨੈਂ ਫੋਰਿ ਫੋਰੇ। ਹਟੇ ਸੋ ਪਿਛੋਰੇ। ਘਨੇ ਘਾਵ ਘਾਲੇ[15]।ਹਤੇ ਭੂਮ ਡਾਲੇ[16]॥੨੦॥ ਸੈਯਾ॥ਕਹੂਲਰਪਤੀ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਹੈ:- ਬਸ ਨਾਂਹਿ ਚਲੈ ਕਛੁ ਬੀਰਨਿ ਕੌ। ਗਿਰ ਊਪਰ ਬੰਬ ਬਜਾਵਤਿ ਹੈਂ[17], ਲਹਿ ਓਟ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿਤੀਰਨ ਕੌ[18]।ਗੁਲਕਾਂ ਬਰਖਾਵਤਿ ਘਾਵਤਿਹੈਂ,ਨਹਿ ਪਾਵਤਿ ਦਾਵ ਅਭੀਰਨ ਕੌ[19]। ਨਿਜ ਦੰਤਨ ਪੰਕਤਿ ਪੀਸਤਿ ਹੈਂ, ਨਹਿ

---

[1]ਵੈਰੀ ਖੜਾ ਹੈ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਤੇ। [2]ਬਹੁਤ। [3](ਕਾਠ ਦੀ) ਵਾੜ ਵੱਲ। [4](ਉਪਰੋਂ) ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ। [5]ਛੱਡੀਆਂ। [6]ਮਿਲੋ ਹੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮਿਓਂ। [7]ਖੜੇ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਹੋ। [8]ਭਾਰੀ ਹੱਲਾ। [9]ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ (ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੇ ਸੂਰਮੇ)। [10](ਵੈਰੀ ਨੇ) ਹਮਲਾ ਆ ਪਹੁੰਚਾ ਡਿੱਠਾ। [11]ਹੱਲੇ ਨੂੰ ਧੱਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [12](ਵੈਰੀ) ਵਾੜਾ ਛੱਡਕੇ (ਬਾਹਰ) ਆਏ। [13]ਮਾਰਕੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਦਿਤੇ। [14](ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੇ ਸੂਰਮੇ) ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਦੇ (ਹੁਣ)। [15]ਬਹੁਤੇ ਜ਼ਖਮ ਖਾਧੇ। [16]ਮਰੇ (ਸੋ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗੇ। [17](ਵੈਰੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। [18]ਵਾੜ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ਤੀਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [19](ਮੇਰੇ) ਸੂਰਮੇ (ਵੈਰੀ ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਦਾ) ਦਾਉ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। [ਅਭੀਰ=ਜੋ ਕਾਇਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੂਰਮਾਂ]।

*ਪਾ:-ਮੋਰੀ

ਦੀਸਤਿ ਢੂਕਤਿ ਤੀਰਨ ਕੌ[੧]–॥੨੧॥ ਬੀਰ ਹਟੇ,ਪਿਖਿ ਭੀਮ ਸਸੀ[੨] ਹਿਤ ਮੋਰਨ ਕੇ ਕਹਿਕੈ ਲਲਕਾਰੇ। 'ਹੇਲਕੈ ਮੇਲਹੁ ਪੇਲਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ[੩], ਝੇਲਹੁ, ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਹੁ ਪਗ ਧਾਰੇ[੪]। ਘੇਰਹੁ ਬਾਰਿ ਬਡੇ ਬਰਿਆਰਹਿ[੫], ਪ੍ਰੇਰਹੁ ਬੀਰਨ ਕੌ ਅਗਵਾਰੇ'। ਫੇਰ ਹਟੇ ਸੁਨਿਕੈ ਭਟ ਜੇ ਬਡ ਬਾਹੁ ਝਟਾਪਟ ਜੂਝਤਿ ਡਾਰੇ[੬]॥੨੨॥ ਆਵਤਿ ਹੇਲ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਰੋਕਨ[੭] ਬੀਰ ਕਟੋਚੀਆ[੮] ਮਾਰ ਮਚਾਈ।ਊਪਰ ਤੇ ਗੁਲਕਾਂ ਬਰਖਾਵਤਿ ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਅਨੀ ਦਿਖਰਾਈ[੯]। ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਫੇਰ ਦਿਯੋ ਤਬਿ ਹੇਲ,ਸਮੀਪ ਨ ਹੋਨਿ ਦਏ ਸਮੁਦਾਈ। ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਗਿਰ ਭੂਮ ਪਰੇ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦਮਰੇ ਬਡ ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ॥੨੩॥ਭੀਮ ਨਿਸੇਸ਼ ਨਿਹਾਰਿ ਅਸ਼ੇਸ਼[੧੦]–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਤੰਗ ਸਥਾਨ[੧੧] ਮਵਾਸਾ। ਬੀਰਨ ਕੌ ਬਸ ਨਾਂਹਿ ਚਲੈ,ਲਰਿ ਸੰਮੁਖ ਆਯੁਧ ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ[੧੨]–।ਸ਼ੋਕ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਲੋਕਤਿ, ਰੋਕਤਿ 'ਕਯੋਂ ਨ ਥਿਰੋ ਰਨ, ਹੋਵਤਿ ਹਾਸਾ'। ਮਾਰਨ ਹੇਤੁ ਅਨੇਕ ਉਪਾਵਨ ਭੂਪ ਰਿਦੈ ਚਿਤਵੈ ਚਹੁੰ ਆਸਾ[੧੩]॥੨੪॥ਕੋਪ ਕੈ ਆਪ ਕਹਲੂਰਪਤੀ ਹਨੁਮਾਨ ਕੌ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਯੋ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਔਰ ਹੁਤੇ ਗਿਰਨਾਥ ਸਹਾਇਕ ਤੂਰਨ ਕੀਨਿ ਹਕਾਰਨ ਤਾਂਹੀ। ਭੂਪ ਪ੍ਰਿਥੀਸਸਿ[੧੪] ਔ ਜਸਰੋਟੀਆ ਔ ਜਸਵਾਰੀਆ ਸਾਥ ਸਿਪਾਹੀ[੧੫]। ਲੈ ਉਮਡਯੋ ਹਿਤ ਬਾਰਿ ਕੇ ਮਾਰਨ[੧੬] ਸੰਮੁਖ ਹੋਹਿ ਹਟੇ ਪਗ ਨਾਂਹੀ॥੨੫॥ਨਾਂਹਿ ਚਲਯੋ ਬਸ, ਚਿੰਤ ਲਯੋ ਗ੍ਰਸਿ, ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ*। ਏਕ ਸਊਰ ਸੁ ਤੂਰਨ ਹੀ ਪਠਿ:–

[੧](ਮੇਰੇ ਸੂਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਨੇੜੇ ਢੁੱਕਣਾ (ਵਾੜ ਦੇ) ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਭਾਵ ਨੇੜੇ ਢੁੱਕਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦੀ। [੨]ਭੀਮ ਚੰਦ ਨੇ ਦੇਖਕੇ। [੩]ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲੋ ਤੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਦਬਾਓ। [੪]ਪੈਰ ਵਧਾਕੇ। [੫]ਵਡੇ ਵਾੜੇ ਨੂੰ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘੇਰ ਲਓ। [੬]ਸੁਣਕੇ ਜੋ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੂਰਮੇ ਸਨ ਫਿਰ ਪਿੱਛੇ ਜੰਗ (ਕਰਨ) ਨੂੰ ਹਟੇ ਤੇ ਝਟਾਪੱਟ ਲੜਨ ਲਗ ਪਏ। [੭]ਰੋਕਣ ਲਈ। [੮]ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ। [੯]ਤੋਮਰ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਣੀਆਂ ਦਿਖਾਈਆਂ। [੧੦]ਭੀਮ ਚੰਦ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿੱਠਾ ਕਿ:– [੧੧]ਉੱਚਾ ਹੈ ਥਾਉਂ। [੧੨]ਜੰਗ ਵਿਚ ਸਨਮੁਖ ਲੜਕੇ (ਉਹ ਬੀਰ) ਬਿਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ [ਆਯੁਧਨ=ਜੰਗ]। [੧੩]ਚਹੁੰ ਤਰਫੀਂ। [੧੪]ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ। [੧੫]ਫੌਜ ਸਮੇਤ। [੧੬]ਵਾੜੇ ਦੇ ਮਾਰਨਲਈ।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੀਮ ਚੰਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਰੋਅਬ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਐਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਵਾਹ ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਕਿ ਲਾਭ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਖਾਸ ਜੰਗ ਦੀ ਫਤਹ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਹੁਣ ਜਦ ਆ ਬਣੀ ਹੈ ਤੇ ਫਤਹ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਰਣ ਦੇ ਜੋਧੇ ਇਕ ਉਚੇ ਟਿਕਾਣੇ ਰਣ ਦਾ ਰੰਗ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸੇ ਕਿ ਸਜਣਾਂ ਦੇ ਵੰਗਾਰਿਆਂ ਯਾ.........ਹੁੰਦੀ ਦੇਖਕੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਚੱਲ ਬਾਹੁੜਾਂਗੇ।

'ਜਾਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਬਾਨ ਉਤਾਲਾ।–ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਰ ਦੀਨਿ ਬਿਜੈ ਕਹੁ, ਸੋ ਅਬਿ ਸਾਚ ਕਰਹੁ ਬਲ ਨਾਲਾ। ਹੌਂ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਜਸੁ ਦੇਹੁ ਸਹਾਇਕ ਹੈ ਰਿਪੁ ਕਾਲਾ[1]' ॥੨੬॥ ਆਨਿ ਤਬੈ ਅਸਵਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਬੇਨਤਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ ਕੋ। 'ਭੂਪਤਿ ਹੋਇ ਲਚਾਰ ਰਹਯੋ, ਰਨ ਬੀਚ ਜੁਟਯੋ ਰਿਪੁ ਮਾਰਨ ਕੋ।ਆਪਕੀ ਸ਼ਾਮ ਗਹੀਕਰਿ ਭਾਵ[2] ਬਿਜੈ ਹਿਤ ਕੀਨਿ ਹਕਾਰਨਕੋ। ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ ਚਲੋ ਅਗਵਾਰਿ ਮਹਾਂ ਬਲਿ!ਬਾਰਿ[3] ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਕੋ' ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਨੰਦਨ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ[4] ਯੌਂ ਸੁਧ ਪਾਈ। 'ਬਾਨ ਉਤੰਗ ਪੈ ਜੰਗ[5] ਪਰਯੋ, ਭਟ ਭੰਗ ਭਏ ਬਡਿ ਮਾਰ ਮਚਾਈ'। ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ ਲਿਯੇ ਤਤਕਾਲ ਭਏ ਅਸਵਾਰ ਗਏ ਸਮੁਦਾਈ। ਤੁੰਦ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀਨਿ ਤਬੈ ਰਣ ਰੰਗ ਬਿਖੈ ਹੁਇਕੈ ਸਮੁਹਾਈ ॥੨੮॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਆਵਤਿ ਦੇਖਿ ਪਠਾਇ ਸਉਰ ਬਿਨੰਤਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਆਪ ਬਹਾਦਰ ਧੀਰ ਬਡੇ ਸਗਰੇ ਦਲ ਕੇ ਅਬਿ ਹੋਇ ਅਗਾਰੀ*। ਹੇਲ ਕਰਾਵਹੁ ਆਯੁਧ ਘਾਵਹੁ, ਬੀਰ ਚਲੈਂ ਗਨ ਆਨਿ ਪਿਛਾਰੀ। ਲੇਹੁ ਬਿਜੈ ਕਰਿ, ਕੈ ਨ ਰਹੈ ਅਰ[6],ਜੈ ਲਛਮੀ ਛਬਿ ਪਾਇ ਤਿਹਾਰੀ[7]'॥੨੯॥ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬੇਨਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਦੇਖਿ ਮਚਯੋ ਬਡ ਜੰਗ ਕਰਾਲਾ।ਜਯੋਂ ਰਸ ਬੀਰ ਹੁਤੋ ਸੁਪਤਯੋ ਤਤ-ਕਾਲ ਹੀ ਜਾਗ ਉਠਯੋ ਬਲਵਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪੈ ਉਤਸਾਹਿ ਸੁਹਾਵਤਿ ਜਯੋਂ ਅਰਲੋਂਦਯ ਕੋ ਰੰਗ ਲਾਲਾ।ਹੇਲ ਕਰਯੋ ਹੁਇ ਸੰਮੁਖ ਬਾਰਿ ਸੁ[8], ਪੇਲ ਦਏ ਭਟ ਭੀਮਬਿਸਾਲਾ[9]॥੩੦॥ਭੁਯੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤਛੰਦ॥ਤੁਵੰਗੈ ਕਸੀਪਾਇ ਬਾਰੂਦਗੋਰੀ। ਛਣੰਕੇ ਦਣੰਕੇਭਏ ਦੋਨ ਓਰੀ[10]†।ਕਲਾ ਪੈ ਜੜੇ ਮੋੜ ਤੋੜੇ ਧੁਖੰਤੇ[11]। ਧਰੇ ਹਾਥ ਪੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੌਂਹੀ ਡਭੰਤੇ[12]॥੩੧॥ਪਲੀਤੇ ਉਠੇ ਨਾਦ ਊਚੇ ਭੜਾਕੇ।ਦਿਪੀ ਜ੍ਵਾਲਮਾਲਾ ਸੁ ਗੋਰੀ ਸੜਾਕੇ[13]। ਲਗੇ ਬੀਰ ਅੰਗਾਨਿ ਬੇਗੀ[14] ਬਿਸਾਲਾ।

---

[1]ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ। [2]ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ। [3]ਵਾੜੇ ਨੂੰ। [4]ਤੇਗ ਦੇ ਬਹਾਦਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [5]ਉਚੇ ਥਾਂ ਤੇ ਜੰਗ। [6]ਕੋਈ ਨਾ ਅੜ ਰਹੇਗਾ। [7]ਬਿਜੈ ਲੱਛਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਬੀ ਲਾ ਦਿਓ। [8]ਉਸ ਵਾੜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਕੇ। [9]ਪ੍ਰੇਰ ਦਿੱਤੇ ਸੂਰਮੇ ਭੀਮਚੰਦ ਦੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [10]ਭਾਵ ਦੁਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ (ਗਜ ਛਣਕੇ। [11]ਕਲਾ ਮੋੜਕੇ ਵਿਚ ਜੜੇ ਤੋੜੇ ਧੁਖਦੇ ਹਨ। [12]ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਰਕੇ ਤੋੜੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਈ। [13]ਅਗਨੀ ਦੀ ਲੜੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸੜਾਕੇ ਵੱਜੇ। (ਅ) ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲੀਆਂ। [ਜ੍ਵਾਲਮਾਲਾ=ਬੰਦੂਕ]। [14]ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ। *ਭਾਵ ਜੰਗ ਸਾਰੇ ਦੀ ਅਗੁਵਾਈ ਆਪਦੇ ਹੱਥ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। †ਪਾ:–ਬੋਰੀ।

ਰਿਦੈ ਮੁੰਡ ਫੋਰੇ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਕਰਾਲਾ[1]॥੩੨॥ਛੁਟਨੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਘਾਯੰ ਭਕਾਭੱਕ ਬੋਲੈਂ।
ਧਕਾਧੱਕ ਬੀਰੰ ਇਤੈ ਉੱਤ ਡੋਲੈਂ। ਝਟਾਪੱਟ[2] ਜੁੱਟੇ ਲਟਾਪੱਟ ਹੋਏ[3]।
ਸਟਾਪੱਟ ਸੌਂਹੇ ਕੱਟਾਕੱਟ ਸੋਏ[4]॥੩੩॥ਕਰੀ ਫੌਇ ਢੂਕੇ[5] ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਹਾਈ।
ਹੁਤੇ ਬਾਹਿਰੇ ਬੀਰ ਦੀਨੇ ਭਜਾਈ[6]। ਬਰੇ ਬਾਰਿ ਮੈਂ ਬਾਰ ਬਾਰੀ ਬਿਲੋਕੇ[7]।
ਢੁਕੇ ਨੇਰ ਪਾਯੋ ਨਹੀਂ ਜਾਇਂ ਰੋਕੇ[8]–॥ ੩੪ ॥ ਤੜਾਤਾੜ ਗੋਰੀਨ ਕੀ ਮਾਰ
ਮਾਚੀ। ਮਿਲੀ ਜੋਗਨੀ ਸ਼੍ਰੋਣ ਪੀਵੈਂ ਸੁ ਨਾਚੀ।ਨਭੰ ਗੀਧ ਆਈ ਭੂਮੈਂ ਬਾਰ
ਬਾਰੀ[9]। ਭਖੈਂ ਮਾਸ ਕੌ ਚੀਂਕ ਉਚੈ ਪੁਕਾਰੀ ॥੩੫॥ ਰਿਦੇ ਕੋਪ ਧਾਰੇ ਮਹਾਂ
ਬੀਰ ਢੂਕੇ[10]।ਚਹੈਂ ਬਾਰ ਕੌ ਬਾਰਿਬੇ ਜਯੋਂ ਭਭੂਕੇ[11]।ਲਿਯੇ ਚਾਂਪ ਚੌਂਪੇ ਚਲੇ
ਢੁੰਗ ਊਚੇ[12]। ਚਲਾ ਚਾਲ ਹੋਈ ਚਪੇ ਲਾਜ ਮੂਚੇ[13] ॥ ੩੬ ॥ ਛੁਟੇ ਤੀਰ
ਤੀਖੇ ਬਡੇ ਬੇਗ ਵਾਰੇ। ਲਗੇ ਅੰਗ ਮੈਂ ਫੋਰਿ ਪ੍ਰਾਨੈ ਨਿਕਾਰੇ।ਸਟਾਸੱਟ ਸੇਲੇ[14]
ਭਈ ਰੇਲ ਪੇਲਾ[15]। ਫਿਰੈਂ ਆਲਬਾਲੇ ਬਡੋ ਘਾਲਿ ਹੇਲਾ[16] ॥੩੭॥ ਕਿਤੇ
ਮੂਰਛਾ ਖਾਇ ਬੰਕੇ[17] ਸਿਪਾਹੀ। ਕਿਤੇ ਘੂਮ ਝੂਮੇ ਘਨੇ* ਘਾਵ ਖਾਹੀ।ਭਈ
ਲੋਥ ਪੋਥਾਨ[18]ਦੀਹੰ ਕਰਾਲਾ।ਭਖੈਂ ਮਾਸ ਕੌ ਸ੍ਯਾਲ ਬੋਲੈਂ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੮॥
ਡਕੀ ਡਾਕਨੀ ਡਾਰ ਡੋਲੈਂ ਡਕਾਰੈ।ਪਲੰ ਹੇਤੁ ਲੇਤੀ ਕਿਤੇ ਦੇਹਿ ਫਾਰੈਂ[19]।
ਭਈ ਭੀਮ ਭੂਮੀ ਭਯੰ ਭੂਰ ਭ੍ਰਾਂਤੇ[20]। ਨਚੈਂ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤੰ ਫਿਰੈਂ ਮਾਸ ਖਾਤੇ
॥੩੯॥ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਹੋਏ ਮਚ੍ਯੋ ਜੰਗ ਭਾਰਾ[21]।ਭਟੰ ਅੰਗ ਭੰਗੇ ਸੁਰੰਗੇ ਅਖਾਰਾ।
ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਘੇਰ੍ਯੋ ਜਬੈ ਬਾਰਿ ਜਾਈ। ਢੁਕੇ ਕੋਪ ਕੈ ਦੀਹ ਮਾਚੀ†

---

[1]ਭਜਾਨਕ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ। [2]ਛੇਤੀ। [3]ਲਿਪਟ ਗਏ। [4]ਭਾਵ ਕੱਟਦੇ ਕਟਾਂਦੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ (ਜਾ ਪੁੱਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ)। [5]ਭਾਵ ਹੱਲਾ ਜਾ ਕੀਤਾ।[6]ਜੋ ਬਾਹਰ ਸਨ (ਬਾੜੇ ਤੋਂ) ਸੂਰਮੇ ਸੋ ਭਜਾ ਦਿੱਤੇ। [7]ਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਵੜ ਗਏ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵਾੜੇ ਦਾ ਦੇਖਕੇ। (ਅ ਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਵੜਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਤੱਕਦੇ ਹਨ। [8]ਕਿ (ਵੈਰੀ) ਨੇੜੇ ਆ ਢੁਕੇ ਹਨ ਸਾਥੋਂ ਰੋਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ। [9]ਫਿਰ ਫਿਰ। [10](ਗੁਰੂ ਪੱਖ ਦੇ) ਮਹਾਂਬੀਰ ਪਹੁੰਚ ਪਏ। [11]ਵਾੜੇ ਨੂੰ ਬਾਲ਼ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਭਭੂਕੇ ਵਾਂਙੂ। [12]ਚੌਂਪ ਨਾਲ ਧਨੁਖ ਲੈਕੇ ਟੋਲੇ (ਗੁਰੂ ਪੱਖ ਦੇ) ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਚਲੇ ਗਏ। [13](ਵੈਰੀ ਵਿੱਚ) ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਦੀ ਚਾਲ ਹੋਈ, ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਖਿਝੇ। [14]ਸੇਲਿਆਂ ਦੀ। [15]ਧਕਾਧਕ। [16]ਭਾਰੀ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ। [17]ਸੁੰਦਰ। [18]ਲੋਥਾਂ ਦੇ ਢੇਰ। [19]ਮਾਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਦੇਹਾਂ ਲੈਕੇ ਫਾੜਦੀਆਂ ਹਨ। [20]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਡਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੜੀ ਭਜਾਨਕ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਵਾਲੀ) ਹੋ ਗਈ। [21](ਜਦ ਤੋਂ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਏ (ਤਦ ਤੋਂ) ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਮਚਿਆ।

*ਪਾ:–ਸਨੇ। †ਪਾ:–ਮਾਰੀ।

ਲਰਾਈ ॥੪੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜੋ ਗਿਰੇਸ਼ ਬਿਚ ਬਾਰਿ ਕੇ ਬੀਰ ਧੀਰ ਕੌ ਧਾਰਿ[1] । ਢੁਕੇ ਨਿਕਟ ਰਿਪੁ ਜਾਨਿ ਕੈ ਕੇਤਿਕ ਪਿਖੇ ਸੁਮਾਰਿ[2] ।੪੧॥ ਲਖੀ ਪਰਾਜਯ[3] ਆਪਨੀ 'ਲਾਜ ਬੰਸ ਕੀ ਜਾਤਿ' । ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕਹਤਿ ਭੇ 'ਇਮ ਹੋਵਹਿਂ ਸਭਿ ਘਾਤ[4] ॥ ੪੨ ॥ ਬਲ ਸੰਭਾਰੋ ਆਪਨੋ ਨਿਕਸਿ ਲਰੋ ਬਰ ਬੀਰ !' । ਮੰਤ੍ਰ ਪਕਾ ਇਵ ਜੰਗ ਕੋ ਪੁਨ ਉਮਡੇ ਧਰਿ ਧੀਰ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦ੍ਵਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਨਾਦੌਣ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰਨਾਮ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੦॥

੪੧. [ਬਿੱਝੜ ਵਾਲੀਆ ਦਜਾਲ ਬੱਧ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿੱਝੜਵਾਲੀਆ ਗਿਰਪਤੀ ਬੀਰ ਸੁ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ । ਜੰਗ ਘਾਤ ਜਾਨੈ ਅਨਿਕ ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਤਿਸ ਦਜਾਲ॥੧॥ਭੁਜੰਗਛੰਦ॥ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੋ ਕਟੋਚੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੈ ਕਿ ਸਾਥਾ । ਕਹੇ ਬਾਕ ਤਾਂਕੌ 'ਲਖੋ ਜੰਗ ਗਾਥਾ । ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਆਨ੍ਯੋ ਕਲੂਰੀ ਭੁਵਾਲੇ । ਢੁਕੇ ਬਾਰਿ ਨੇਰੇ ਭੁਏ ਆਲ ਬਾਲੇ[5] ॥੨॥ ਤਜੈਂ ਓਜ ਤੇ ਨਾਂਹਿਨੈ ਨੀਕ ਬਾਤੀ[6]। ਸਵਾਧਾਨ ਹੂਜੇ ਬਨੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਘਾਤੀ।ਪਰਾਜੈ ਕਰੈ ਭੀਮਚੰਦੇ ਜਿ ਈਹਾਂ[7] । ਹਸੈਂ ਭੂਪ ਸਾਰੇ ਮਿਲੈਂ ਜਾਇ ਕੀਹਾਂ[8] ॥ ੩॥ ਅਬੈ ਦੇਖਿ ਮੋ ਕੌ ਕਰੌਂ ਜੁੱਧ ਭਾਰੀ।ਚਲੇ ਆਇ ਜੋਊ ਸਭੈ ਦ੍ਯੋਂ ਨਿਵਾਰੀ'। ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਮੈਂ ਰਹੌਂ ਤੋਹਿ ਸੰਗਾ । ਹਤੌਂ ਭੀਮਚੰਦੇ ਭਟੈ ਅੰਗ ਭੰਗਾ' ॥ ੪ ॥ ਦੁਹੂੰ ਭੂਪ ਐਸੇ ਜਬੈ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀਨਾ । ਬਡੋ ਜੰਗ ਮਾਚ੍ਯੋ ਨਿਜੈ ਹੀਨ ਚੀਨਾ[9] । ਧਰੇ ਚਾਂਪ ਆਪੇ ਨਿਕਾਸੇ ਖਤੰਗਾ । ਹਕਾਰੇ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਲੇ ਆਪ ਸੰਗਾ ॥੫ ॥ ਗਹੇ ਬਿੰਦ ਸੇਲੇ ਤੁਫੰਗੈਂ ਸੰਭਾਰੀ । ਬਰੂਦੈਂ ਕਸੀ ਠੋਕਿ ਗੋਰੀ ਦੁ ਡਾਰੀ । ਭ੍ਰਮਾਏ ਉਤੰਗੇ ਧਰੇ ਹਾਥ ਨੇਜੇ । ਹਤੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੌਹੈਂ ਜਮੰ ਧਾਮ ਭੇਜੇ ॥ ੬ ॥ ਚਲੇ ਬਾਰ ਛੋਰ੍ਯੋ ਤਬੈ ਬਾਝ ਲ੍ਯਾਏ[10] । ਬੱਕੈਂ 'ਮਾਰ ਮਾਰੈ'† ਖਤੰਗੈਂ ਚਲਾਏ।ਰਿਦੇ ਕੋਪ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਕਟੋਚੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੈ । ਚਲ੍ਯੋ ਜੰਗ ਕੋ ਬਾਦ ਬਾਜੇ ਬਿਸਾਲੈ[11] ॥ ੭ ॥ ਲਗੇ ਢੋਲ ਡੰਕੇ ਸੁ ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰੇ । ਮਿਲੇ ਆਪ

---

[1]ਜੇਹੜੇ ਗਿਰੇਸ਼ (ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੇ ਪੱਖੀ) ਤੇ ਸੂਰਮੇ ਵਿਚ ਵਾੜ ਦੇ (ਸਨ ਉਹ) ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਕੇ...... । [2]ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਵੇਖੇ (ਆਪਣੇ ਸੂਰਮੇ)। [3]ਹਾਰ । [4]ਨਾਸ਼ । [5]ਭਾਵ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਨੇ । [6](ਵੈਰੀ ਦੇ) ਓਜ ਕਰਕੇ (ਜੇ ਵਾੜਾ ਹੁਣ) ਛੱਡ ਦੇਵੀਏ ਤਾਂ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । [7]ਸਾਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਵੇ ਤਾਂ...। [8]ਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਮੇਲ ਗੇਲ ਹੋਸੀ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਹੱਸਣਗੇ । [9]ਆਪਣਾ (ਪੱਖ) ਘਟਦਾ ਦੇਖਕੇ । [10]ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿ ਵਾੜਾ ਛੱਡ ਟੁਰੇ (ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਬੀ) ਬਾਹਰ ਲੈ ਗਏ (ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ) । [ਸੰਸ:, ਬਾਹ੍ਯ ਤੋਂ ਬਾਝ ਬਣਿਆ ਹੈ] । [11]ਬੜੇ ਬਾਜੇ ਬੱਜੇ ।   †ਪਾ:--ਮਾਰੀ।

ਮਾਂਹੀ ਬਕੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੇ। ਕਰਾਚੋਲ[1] ਕਾਢੇ ਖਿਮੰਕੇ[2] ਕਰਾਲੇ। ਕਟੇ ਅੰਗ ਬੀਰੰ ਘਨੇ ਘਾਵ ਡਾਲੇ ॥੮॥ ਭਏ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨਾਂ ਛਿਦੇ ਛਿੱਪ੍ਰ ਬੀਰੰ[3]। ਕਿਸੂ ਹਾਥ ਕਾਟੇ ਕਿਸੂ ਕੰਧ[4] ਚੀਰੇ। ਕਿਤੇ ਪਾਂਵ ਕਾਟੇ,ਕਰਾਹੇਂ[5] ਕਰਾਲਾ। ਕਟੇ ਮੁੰਡ[6] ਕਾਂ ਕੇ ਪਰੇ ਰੁੰਡ ਮਾਲਾ[7]* ॥੯॥ਜਥਾ ਭਾਠ ਮੈਂ ਧਾਨ ਭੂੰਜੰਤਿ ਕੋਈ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਛੁਟੀ ਕੋ ਤਥਾ ਨਾਦ ਹੋਈ। ਪਲੀਤੇ ਧੁਖੇ ਦੌਨ ਓਰੀ ਸਮੂਹਾ। ਜੁਟੇ ਆਪ ਮਾਂਹੀ ਦਈ ਦੀਹ ਹੂਹਾ[8] ॥ ੧੦ ॥ ਚਲੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਕਮਾਨੈਂ ਕੜੱਕੀ। ਭਏ ਹੱਥਵੱਥੈ[9] ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਸੜੱਕੀ। ਛੁਟਯੋ ਸ੍ਰੋਣ ਘਾਵੈ ਭਏ ਲਾਲ ਬਾਗੇ।ਅਪਾਤੰ ਪਲਾਸੀ[10] ਮਨੋ ਫੂਲ ਲਾਗੇ॥੧੧॥ ਕਟੋਚੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਕੁਪਯੋ ਕੂਰ ਤੁੰਡੰ[11]। ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਕਿਏ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡੰ। ਭਏ ਸਾਮੁਹੇ ਤੁੰਦ ਤਾਜੀ ਤ੍ਰੁਪਾਯੋ। ਕੁਦੰਡੰ ਸਰੰ ਸੰਧਿ ਬ੍ਰਿੰਦੰ ਚਲਾਯੋ[12] ॥ ੧੨ ॥ ਮਰੇ ਬੀਰ ਘੂਮੇ ਪਰੀ ਲੋਥ ਭੂਮੈ।ਚਲੈਂ ਬਾਨ ਗੋਰੀ ਭਟੰ ਪ੍ਰਾਨ ਹੂ ਮੈਂ[13]।ਤ੍ਰੁਪੇ ਬੀਰ ਧੀਰੰਖਰੇ ਘਾਵ ਖਾਏ। ਕਟੇ ਕੋਪ ਕੈ ਕੈ ਤਜੀ ਪੈ ਨ ਥਾਏ॥ ੧੩ ॥ ਉਤੈ ਬਿੱਝੜੈ ਵਾਲੀਆ ਨਾਮ ਦਯਾਲੰ। ਘਨੇ ਵਾਰ ਕੀਨੇ ਬਿਸਾਲੇ ਕਰਾਲੰ। ਲਈ ਸੈਨ ਸਾਰੀ ਮਹਾਂ ਰੌਰ ਪਾਇ।ਬਕੈਂ 'ਮਾਰ ਮਾਰੇ' ਹੁਤੇ ਅੱਗ੍ਰ ਆਇ॥੧੪॥ ਚਲਾਕੀ ਕਰੈਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮਾਰਿਬੇ ਕੀ। ਕਰੈਂ ਹੇਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੌ ਟਾਰਿਬੇ ਕੀ। ਹਟੇ ਪੈਰ ਪਾਛੇ ਪਿਖੇਭੀਮਚੰਦੰ[14]।ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਬੋਲਯੋ[15] 'ਬਲੀ ਤੂੰ ਬਿਲੰਦੰ॥੧੫॥ ਕਰੋ ਧੀਰਬੀਰਾਨ ਕੌਹੋਇ ਆਗੇ[16]।ਪਰਯੋ ਜੋਰ ਜੁੱਧੰਨਹੀਂ ਜਾਇਂਭਾਗੇ।ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਸੁ ਦਯਾਲੰ ਕਰਯੋ ਹੇਲ ਆਇ।ਹਮਾਰੇ ਵਧੇ ਸੂਰ ਪਾਛੇ ਹਟਾਏ'॥੧੬॥ ਸੁਨਯੋ ਡੱਢਵਾਲੰ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਰਾਜਾ। 'ਕਰੌਂ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧੰ ਪਿਖੋ ਆਪ ਰਾਜਾ[17] !' ਦਈ ਧੀਰ ਐਸੇ ਗਯੋ ਆਪ ਆਗੇ। ਬਿੰਗਾਰੇ ਸਭੈ[18] 'ਜੰਗ ਕਯੋਂ ਤਯਾਗ ਭਾਗੇ?॥੧੭॥ਥਿਰੋ ਬੀਰ ! ਮਾਰੋ ਧਰੋ ਧੀਰ ਆਛੇ। ਬਿਗਾਰੌਂ[19] ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਕੋ

[1]ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ। [2]ਚਮਕੇ। [3]ਭਾਵ ਸੂਰਮੇ ਕੱਟੇ ਵੱਢੇ ਗਏ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ। [4]ਮੋਢਾ। [5]ਕੁਰਲਾ ਰਹੇ, ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਰੋ ਰਹੇ। [6]ਸਿਰ। [7]ਧੜਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ। [8]ਬੜੀ ਰੌਲੀ ਮਚੀ। (ਅ) ਭਾਰੀ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ। [9]ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ ਹੋ ਪਏ। [10]ਪੱਤਿਆਂ ਬਿਨਾਂ ਛਿੱਛੜੇ ਨੂੰ। [11]ਕਰੜਾ ਮੁਖ ਕਰਕੇ। [12]ਧਨੁਖ ਵਿਚ ਤੀਰ ਸਿੰਨ੍ਹਕੇ ਬਹੁਤੇ ਚਲਾਏ। [13]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨਾਂ ਵਿਚ (ਅ) ਸੂਰਮੇ (ਆਪਣੇ) ਪ੍ਰਾਣ (ਹੂਮੈਂ=) ਹੋਮਦੇ ਭਾਵ ਤਜਾਗਦੇ ਹਨ। [14]ਪਿੱਛੇ ਪੈਰ ਹਟਦੇ ਡਿੱਠੇ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ (ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਦੇ)। [15](ਭੀਮਚੰਦ) ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਨਾਲ) ਬੋਲਿਆ। [16]ਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਹ ਅੱਗੇ ਹੋਕੇ। [17]ਭਾਵ ਹੇ ਭੀਮਚੰਦ ! [18]ਵੰਗਾਰਿਆ ਸਾਰੇ (ਪਿੱਛੇ ਹਟਦਿਆਂ ਨੂੰ)। [19]ਵਿਗਾੜ ਲਓਗੇ ਦੋਵੇਂ ਲੋਕ ਜੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟੋਗੇ।

*ਪਾ:- -ਲਾਲਾ।

ਹੋਤਿ ਪਾਛੇ। ਰਜੌਤੀ[੧] ਨਿਬਾਹੋ ਕੁਲੈ ਕੇਰ ਲਾਜਾ। ਜਸੰ ਪਾਇ ਲੀਜੈ ਕਰੇ ਕਾਜ ਰਾਜਾ[੨] ॥ ੧੮ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਕੇ ਬਾਕ ਕੋ ਸੁਨਿ ਬੀਰੈ[੩]। ਫਿਰੇ ਫੇਰ[੪] ਪਾਛੇ ਸਹੇ ਅੰਗ ਤੀਰੰ। ਮਨੋ ਬਾਯੁ ਪ੍ਰੇਰੇ ਚਲੇ ਮੇਘ ਆਏ।ਸਰੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੋਰੀਨ ਵੂੰਠੇ ਸਬਾਏ[੫] ॥ ੧੯ ॥ ਹਟੇ ਹੇਲ ਘਾਲੈਂ[੬] ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਢੂਕੇ। ਬਕੈਂ 'ਮਾਰ ਮਾਰੰ' ਇਕੈ ਬਾਰ ਕੂਕੇ। ਬਜੇ ਢੋਲ ਧੌਂਸੇ ਸੁ ਭੇਰੀ ਭੁੰਕਾਰੇ। ਭਿਰੈਂ ਹੋਇ ਸੌਂਹੇ ਬਿਸਾਲੰ ਬਿੰਗਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਬਡੋ ਸੂਰ ਦਯਾਲੰ ਹੁਤੋ ਬਿੱਝੜ ਵਾਰਾ। ਪਲਾਏ, ਮਰੇ, ਹੇਲ ਕੀਨੋ ਨਿਹਾਰਾ[੭]। ਤਬੈ ਕੋਪ ਕੈਕੈ ਸੁ ਊਚੇ ਪੁਕਾਰ੍ਯੋ। 'ਕਟੋਚੀਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਮਹਾਂ ਹੇਲ[੮]ਡਾਰ੍ਯੋ॥੨੧॥ਉਤੇ ਬੀਰ ਸਾਰੇਸਕੇਲੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਪ੍ਰਹਾਰੋ ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਤੀਰਾਨਿ ਜਾਲਾ। ਥਿਰੋ ਧੀਰ ਧਾਰੇ ਭਟੈ ਬੀਚ ਆਪੇ। ਜਮੇ ਪੈਰ ਰਾਖੇ ਸਭੀ ਥਾਨਥਾਪੇ[੯]॥੨੨॥ਪਿਖੇ ਓਰ ਮੇਰੀ[੧੦]ਹਤੌਂ ਬ੍ਰਿੰਦਬਾਨਾ। ਬਧੌਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਅੰਗ ਆਗੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[੧੧]।ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਸੁਨ੍ਯੋ ਤੇਜ ਤਾਜੀ ਤੁਪਾਏ ।ਭਏ ਸਾਮੁਹੇ ਚਾਂਪੁ ਐਂਚੇ ਚਲਾਏ ॥ ੨੩ ॥ ਦਿਸ਼ਾ ਦੌਨ ਤੇ ਸਾਮੁਹ ਭੇੜ ਐਸੇ। ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਕੀਨੋ ਥਿਰੇ ਥੰਭ ਜੈਸੇ। ਛੁਟੇ ਬਾਨ ਗੋਰੀ ਫਟੇ ਅੰਗ ਸੂਰੇ। ਕੜਾਕਾੜ ਮਾਚੀ ਰਿਦੇ ਰੋਸ ਪੂਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ[੧੨] ਆਗੇ ਜਬੈ ਬੀਰ ਲੀਨੇ[੧੩]। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਨਿਕਾਸੀ ਰਣੰ ਰੰਗੁ ਭੀਨੇ।ਮਹਾਂ ਓਰੜੇ ਸੇਲ[੧੪] ਸਾਂਗੀ[੧੫] ਚਲਾਏ। ਹਲਾਹਾਲ ਬੋਲੈਂ ਚਹੈਂ ਸ਼ੇ ਹਲਾਏ[੧੬] ॥ ੨੫ ॥ ਦੁ ਚੋਬੈਂ ਲਗੀ ਦੁੰਦਭੀ ਊਚ ਬਾਜੇ। ਉਛੱਲੇ ਛਲੰਗੀ[੧੭] ਛੁਭੇ ਛਾਲ ਗਾਜੇ[੧੮]।ਹਥਾਹੱਥ ਹੋਏ ਗਿਰੇ ਜੰਗ ਕੇਤੇ[੧੯]।ਪਰੇ ਹੂਹ[੨੦]ਦੈ ਓਜ ਤੇ ਜੀਤ ਖੇਤੈ॥੨੬॥ਕਟੋਚੀ ਕ੍ਰਿਪਾ-ਲੈ[੨੧] ਜਮੇ ਪਾਇ ਹਾਲੇ।ਪਿਖ੍ਯੋ ਦਯਾਲ ਨੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਸੰਭਾਲੇ। ਤਜੇ, ਚਾਂਪ

---

[੧]ਰਾਜਪੂਤ ਪਨ। [੨]ਰਾਜੇ ਦਾ ਕਾਜ ਕਰਕੇ। [੩]ਸੁਣਕੇ ਬੀਰਾਂ ਨੇ। [੪]ਫੇਰ ਮੁੜੇ। [੫]ਸਭਨਾਂ(ਸੂਰਮਿਆਂ ਰੂਪੀ ਬੱਦਲਾਂ ਨੇ) ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ। [੬]ਭਾਵ ਮੁੜਕੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ (ਭੀਮਚੰਦੀਆਂ) ਨੇ। [੭]ਉਸ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ (ਫਿਰ) ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਵੈਰੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਆਦਮੀ) ਮਰ ਰਹੇ ਤੇ ਭੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। [੮]ਹੱਲਾ। [੯]ਟਿਕਾਕੇ। [੧੦]ਮੇਰੀ ਵਲ ਤੱਕੋ। [੧੧]ਨਿਸ਼ਾਨਾ (ਬਣਾਕੇ)। [੧੨](ਇਹ ਭੀਮਚੰਦ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਹੈ)। [੧੩]ਜਦੋਂ ਸੂਰਮੇ ਅਗੇ ਲਾ ਲਏ। [੧੪]ਨੇਜੇ। [੧੫]ਬਰਛੇ। [੧੬]ਵੈਰੀ ਦੇ ਪੈਰ ਹਿਲਾ ਦੇਣੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [੧੭]ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ (ਸੂਰਮੇ)। (ਅ) ਛੈਲ ਅੰਗੀ=ਸੁਹਣੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੇ। ਮੁਰਾਦ ਸੁਹਣੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਤੋਂ ਹੈ। [੧੮]ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰਕੇ ਗੱਜੇ। [੧੯]ਕਈ ਜੰਗ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ। [੨੦]ਹੱਲਾ। [੨੧]ਕ੍ਰਿਪਾਲ (ਦੇ)।

ਐਂਚੇ ਅਰੀ ਜਾਇ ਲਾਗੇ। ਸਭੈ ਸੂਰ ਰੋਕੇ ਕਹਾਂ ਜਾਇਂ ਭਾਗੇ ॥੨੭॥ ਜਿਤੇ ਓਰੜੇ ਮਾਰਿ ਦੀਨੇ ਹਟਾਈ। ਖਰੋ ਊਚ ਗਾਜ੍ਯੋ ਮਨੋਂ ਜੀਤ ਪਾਈ। ਪਿਖ੍ਯੋ ਭੀਮਚੰਦੈ ਅਰ੍ਯੋ ਸੂਰ ਦਯਾਲੈ।ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਆਯੋ ਕਹ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕਾਲੈ ॥ ੨੮ ॥ ਵਡੇ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਲੇਤੇ ਕਰੋ ਆਪ ਟਾਰਾ। ਅਰ੍ਯੋ ਏਕ ਬੀਰੈ ਇਸੈ ਲੋਹੁ ਮਾਰਾ। ਰਖੋ ਲਾਜ ਮੋਰੀ ਲਖੋ ਆਪਨੋਈ। ਅਹੋ ਬੀਚ ਠਾਂਢੇ ਤੁਮੈ ਨਾਮ ਜੋਈ[1] ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨੀ ਬੇਨਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਭਾਰੀ। ਲਈ ਦਾਸ ਤੇ ਸੋ ਤੁਫੰਗੈਂ ਸੰਭਾਰੀ। ਕਸੀ ਪਾਇ ਬਾਰੂਦ ਗੋਰੀ ਸੁ ਡਾਰੀ। ਗਹ੍ਯੋ ਮੋੜ ਤੋੜਾ ਕਲਾ ਪੈ ਸੁਧਾਰੀ[2] ॥ ੩੦ ॥ ਪਲੀਤਾ ਜਮਾਯੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਆਪੇ। ਕਰੀ ਤ੍ਯਾਰ ਨੀਕੇ ਰਿਪੂ ਹੇਤੁ ਖਾਪੇ। ਲਖ੍ਯੋ–ਜੰਗ ਥੰਭਾ ਇਹੀ ਬੀਰ ਠਾਂਢੋ। ਪਲਾਵੈ ਨਹੀਂ, ਮਾਰਤੇ ਤੀਰ ਗਾਢੋ ॥ ੩੧ ॥ ਹਤੇ ਯਾਂਹਿ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਫਤੇ ਫੇਰ ਸਾਰੀ–।ਪ੍ਰਭੂ ਹੇਰਿ ਨੀਕੋ ਰਿਦੇ ਯੌਂ ਬਿਚਾਰੀ। ਕਰ੍ਯੋ ਤੇਜ ਘੋਰਾ ਇਤੈ ਉੱਤ ਫੇਰਾ।ਨਿਸ਼ਾਨੋ ਮਹਾਨੋ ਤਕ੍ਯੋ ਨੀਕ ਹੇਰਾ॥ ੩੨ ॥ ਕਰ੍ਯੋ ਨੇੜ ਜਾਈ ਫਿਰੇ ਜੰਗ ਮਾਂਹੀ। ਚਲੈਂ ਬਾਨ ਗੋਰੀ ਰਿਸੇ ਬੀਰ ਜਾਂਹੀ। ਵਧਾਯੋ ਤੁਰੰਗੈ ਸੰਭਾਰੀ ਤੁਫੰਗਾ। 'ਸਵਾਧਾਨ ਹੂਜੇ' ਬਿੰਗਾਰ੍ਯੋ ਉਤੰਗਾ[3] ॥ ੩੩॥ 'ਘਨੇ ਬੀਰ ਮਾਰੇ ਅਰ੍ਯੋ ਕੋ ਨ ਆਗੇ। ਅਬੈ ਤੋਹਿ ਮਾਰੌਂ ਇਕੈ ਵਾਰ ਲਾਗੇ'।ਸੁਨੀ ਦਯਾਲ ਨੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਚਲਾਏ। ਪ੍ਰਭੂ ਫੇਰ ਘੋਰਾ ਸਭੇ ਹੀ ਬਚਾਏ[4] ॥੩੪॥ 'ਸਹੋ ਮੋਰ ਤੀਰੰ, ਬਚੋ ਆਪ ਨਾਂਹੀ'। ਕਰ੍ਯੋ ਬੋਲ ਊਚੇ ਗਜ੍ਯੋ[5] ਜੰਗ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੂਯ[6] ਕੈ ਬੇਗ ਤ੍ਯਾਗੀ ਤੁਫੰਗਾ। ਚਲੀ ਸੂਕਿ ਗੋਰੀ ਲਗੀ ਜਾਇ ਅੰਗਾ ॥੩੫॥ਗਿਰ੍ਯੋ ਭੂਮ ਬੀਰੰ ਮਹਾਂ ਰੋਸ ਰਾਚਾ। ਰਿਦੈ ਫੇਰ ਡਾਰ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਪਾਨ ਜਾਚਾ[7]। ਮਨੋ ਬ੍ਰਿੱਛ ਟੂਟ੍ਯੋ ਬਡੀ ਬਾਇ[8] ਸੰਗਾ। ਖਿੰਡੇ ਹਾਥ ਪੈਰੰ ਕਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਭੰਗਾ ॥ ੩੬ ॥ ਪਰ੍ਯੋ ਤੁੰਡ ਬਾਯੋ[9] ਭਯੋ ਸੀਸ ਨੰਗਾ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਫੈਲ੍ਯੋ ਭੇਗੇ ਤਾਂਹਿ ਅੰਗਾ।ਗਤੀ ਸੂਰਮੇ ਕੀ ਲਹੀ ਦੇਵ ਲੋਕੰ।ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਦੇਵੰਬਧੂ ਕੇ ਅਸ਼ੋਕੰ[10] ॥ ੩੭ ॥ ਮਰ੍ਯੋ ਮਾਰ ਮਾਰੈ ਬਕੰਤੇ ਸਰੋਸੰ। ਦਿਯੋ ਪ੍ਰਾਨ ਸੌਂਹੈ ਮਿਟੇ ਪਾਪ ਦੋਸ਼ੰ।ਜਬੈ ਦਯਾਲ ਮਾਰ੍ਯੋ ਪਿਖੀ ਸੈਨ ਸਾਰੀ[11]।ਲਰੈਂ

---

[1]ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਪ ਖੜੇ ਹੋ, ਜਿੱਤ ਹਾਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਆਪਦਾ ਹੀ ਜੁੜਨਾ ਹੈ।[2]ਤੋੜਾ ਫੜਕੇ ਮੋੜਕੇ ਕਲਾ ਤੇ ਧਰਿਆ। [3]ਉੱਚੇ ਖੜੇ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ। [4]ਸਾਰੇ ਤੀਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ) ਬਚਾ ਕਰ ਗਏ। [5](ਦਯਾਲ) ਗੱਜਿਆ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਕੇ। [7]ਪਾਣੀ ਤੱਕ ਨਾ ਮੰਗਿਆ। [8]ਹਵਾ ਨਾਲ। [9]ਮੂੰਹ ਟੱਡਿਆ। [10]ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਕਰਕੇ। [11]ਸਾਰੀ ਸੈਨਾਂ ਨੇ ਦਿਆਲ ਮਰਿਆ ਡਿੱਠਾ।

ਬੀਰ ਠਾਂਢੇ ਤਊ ਧੀਰ ਹਾਰੀ॥੩੮॥ਕਟੋਚੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਦਯਾਲਾ[1] । ਹੁਤੇ ਔਰ ਸੈਲੰ ਪਤੀ ਧੀਰ ਹਾਲਾ। ਮਨੋ ਜੰਗ ਕੇ ਤੋਰ ਡਾਰੇ ਕਪਾਟੇ। ਕਿਧੌਂ ਥੰਭ ਗਾਡ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਪਾਟੇ[2] ॥ ੩੯ ॥ ਭਯੋ ਸ਼ੋਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰਾਨ ਕੇ ਬੀਚ ਸਾਰੇ।ਹੁਤੀ ਕੋਟ ਕੀ ਓਟ ਮਾਨੋ ਬਿਦਾਰੇ[3]।ਪਿਖ੍ਯੋ ਭੀਮਚੰਦੰ ਬਡੋ ਜੰਗ ਮਾ-ਨੀ[4]।ਹਤ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨੇ ਵਤੇ ਲੀਨਿਜਾਨੀ-॥੪੦॥ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਆਦੰ ਅਨੰਦੇ ਬਿਲੰਦੇ। ਅਬੈ ਹੂੰ ਨ ਠਾਂਢੇ ਡਰੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮੰਦੇ[5]।ਚਲਾਈ ਤੁਰੰਗੈਂ ਕੜਾਕਾੜ ਛੋਰੀ। ਮਨੋ ਮੇਘ ਓਰੇ ਪਰੇ ਪੁੰਜ ਗੋਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਬਲੀ ਆਪਨੋ ਓਜ ਦੋਨੋ ਲਗਾਏ। ਖਿੰਚੈਂ ਚਾਂਪ ਕੌ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਚਲਾਏ।ਖਰੰ ਸੇਲ ਠੇਲੇ[6] ਭਈ ਰੇਲ ਪੇਲਾ। ਮਿਲੇ ਤੂੰਡ ਬੈਰੀਨ ਕੇ ਹੇਲ ਝੇਲਾ[7] ॥ ੪੨ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਮਾਚ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਰੌਰਾ। ਲਹੂ ਮਾਸ ਤੇ ਦਾਰੁਨੰ ਭੂਰ ਠੌਰਾ[8]।ਮਰੇ ਪੁੰਜ ਬਾਜੀ[9],ਪਰੇ ਖੇਤ ਮਾਂਹੀ। ਲਗੇ ਘਾਇ ਘੂਮੇ ਘਨੇ ਧੂਮ ਤਾਂਹੀ[10]॥੪੩॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਨਦੌਣ ਜੁੱਧ ਦਯਾਲ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ। ੪੧ ॥

੪੨. [ਜੰਗ ਜਿੱਤਣਾ। ਅਲਫ ਖਾਂ ਦਾ ਰਾਤੀਂ ਨੱਸਣਾ]।

ਚੌਪਈ।ਕਛੁਕ ਧੀਰ ਧਰਿ ਅਰ ਰਹੇ ਲਖਿ ਸ਼੍ਰੀਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ[11]।ਦੀਨ ਤੁਰੰਗ ਸੁ ਦਾਸ ਕੋ ਗਰਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਣ ਸਿੰਘ[12]॥੧॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ਧਰਿ ਚਾਂਪ ਹਾਥ ਹਯ ਕੋ ਫੈਧਾਇ। ਰਿਪੁ ਸਮੁਖ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜੀਤ ਚਾਇ*। ਬਡ ਬੇਗ ਸਾਥ ਭਾਥਾ ਮਝਾਰ[13]।ਕਾਢ੍ਯੋ ਖਤੰਗ ਖਰ ਮਨੋ ਮਾਰ[14]॥੨॥ਗੁਨਬਿਖੇ ਸੰਧਿ ਕਰਿ ਤਾਨ ਤਾਨ[15]।ਰਿਸ ਧਰਿ ਬਿਸਾਲ ਮੁਚਕੰਤਿ ਬਾਨ[16]।ਤਬਿਗਯੋ ਸੂਕਕਰਿ ਬੇਗ ਭੂਰ।ਜਿਸ ਪੇਖਿ ਭਏ ਭੈ ਭੀਤ ਸੂਰ॥੩॥ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਬੀਚ ਕਰਿ ਰੌਰ ਡਾਰ। ਇਤ ਉਤ ਤਕਾਹਿ ਉਰ ਧੀਰ ਹਾਰ। ਪੁਨਿ ਅਪਰ ਤੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਾਸਿ।ਧਰ ਜੇਹ ਜੋਰਿ ਕਰ ਜੋਰ ਤਾਸ[17]॥੪॥ ਚਰੜੰਤਿ ਚਾਂਪ ਬਰਖੰਤਿ

---

[1]ਦਯਾਲ ਨੂੰ (ਮਰਿਆ) ਦੇਖਕੇ। [2]ਉਖੇੜਿਆ ਹੈ। [3]ਮਾਨੋ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਓਟ ਸੀ ਜੋ ਢਹਿ ਗਈ ਹੈ। [4]ਜੰਗ ਦਾ ਮਾਨੀ (ਸੀ ਦਯਾਲ) ਉਸ ਨੂੰ ....। [5]ਹੁਣ ਮੰਦੇ ਵੈਰੀ ਡਰ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੋਣਗੇ ਨਹੀਂ। [6]ਤਿੱਖੇ ਨੇਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਕੀਤੇ। [7]ਹੱਲਾ ਝੱਲਿਆ। [8]ਸਾਰੀ ਥਾਂ ਭਯਾਨਕ ਹੋ ਗਈ। [9]ਘੋੜੇ। [10]ਉਸ ਹਮਲੇ ਵਿਚ [ਹਿੰਦੀ, ਧੂਮ,=ਰੌਲਾ, ਹਮਲਾ]। [11]ਵੈਰੀ ਕੁਛ ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ ਅੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਭੱਜੇ ਨਹੀਂ (ਇਹ ਗਲ) ਜਾਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ......। [12]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਙ ਗੱਜੇ। [13]ਭੱਥੇਵਿਚੋਂ। [14]ਸਰਪ ਵਰਗਾ। [15]ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਜੋੜਕੇ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤਾਣਕੇ। [16]ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੀਰ। [17]ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਤਿਸ (ਤੀਰ) ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਜਾਇ।

ਤੀਰ*।ਸਰੜੰਤਿ ਜਾਤਿ ਬਰੜੰਤਿਬੀਰ[੨]।ਤਕਯੰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ[੩]ਹਤਯੰਤਿਜੰਗ।
ਅਤਿਯੰਤਿ ਤ੍ਰਾਸਿ ਥਰਰੰਤਿ[੪]ਅੰਗ॥੫॥ਕਰਿਯੰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਨਿਕਸੰਤਿ ਬਾਨ[੫]।
ਖਿਚਯੰਤਿ ਚਾਂਪ ਲਗਯੰਤਿ ਕਾਨਿ[੬]।ਮੁਚਕੰਤਿ ਜਾਤਿ,ਬਰਿਯੰਤਿ ਧਾਇ[੭]।
ਗਿਰਯੰਤਿ ਬੀਰ ਬਕਯੰਤਿ'ਹਾਇ'[੮]॥੬॥ਇਮ ਚਾਰ ਬਾਨ ਦਾਏਂ ਸੁ ਹਾਥ।
ਥਿਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਮਾਰੇ ਕੋਪ ਸਾਥਿ।[੯]ਪੁਨ ਬਾਮ ਹਾਥ ਤੇ ਐਂਚਿ ਚਾਪ।ਬਿੱਦਯਾ
ਪ੍ਰਬੀਨਧਨੁ ਬਾਨ ਆਪ[੯]† ॥੭॥ ਛੋਰੇ ਖਤੰਗ ਭਟ ਅੰਗ ਭੰਗ। ਮੁਖ ਰਕਤ
ਮਨੋ ਰਸ ਬੀਰ ਰੰਗ। ਦਲ ਅਰਿਨਿ[੧੦] ਸਮੁਖ ਕਰਿਕੈ ਪਯਾਨ।ਚਪਲਾਇ
ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਮਹਾਨ ॥ ੮ ॥ ਬਡ ਹੇਲ ਘਾਲਿ ਕਰਿ ਧੂਮ ਧਾਮ। ਪਹੁੰਚੇ
ਸਮੀਪ ਨਹਿਂ ਦੇ ਅਰਾਮ[੧੧]।ਧੀਰਜ ਛੁਰਾਇ ਦਲ ਕੌ ਭਜਾਇ। ਕਰ ਬਾਮ
ਬਾਨ ਤ੍ਰੈ ਕੋ ਚਲਾਇ[੧੨] ॥ ੯ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸਹਾਇ ਲੈ ਭੀਮਚੰਦ। ਬੀਰਨਿ
ਬਿੰਗਾਰ ਧੀਰਜ ਬਿਲੰਦ। ਘੋਰਨਿ ਚਲਾਇ ਮੋਰਨਿ ਮਨਿੰਦ। ਕਹਿ 'ਮਾਰ
ਮਾਰ' ਉਮਡੇ ਨਰਿੰਦ॥੧੦॥ ਜੋ ਹੁਤੇ ਕਟੋਚ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਆਦਿ। ਹਲਿ ਗਏ
ਪਾਇ ਪਾਛੇ ਬਿਬਾਦਿ[੧੩]। ਭਟ ਬਲੀ ਗਯੋ ਮਰਿ ਭਿਰਹਿ ਕੋਇ[੧੪]। ਗੁਰੁ ਕੋ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹਿਂ ਸਹਹਿਂ.ਸੋਇ॥ ੧੧ ॥ ਤਜਿ ਖੇਤ, ਬਾਰ[੧੫] ਕੀ ਕਰਿ ਸੰਭਾਰ।
ਹਤਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਲਰਤੇ ਜੁਝਾਰ।ਕਠ ਗੜ੍ਹ[੧੬] ਉਤੰਗ ਥਲ ਗਾਢਿ[੧੭] ਜੋਇ।
ਤਹਿਂ ਭਾਜਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ ਸੋਇ॥੧੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਥਿਰੰਤਿ ਬਾਹਿਰ ਸੁਭੱਟ।

---

[੧]ਧਨੁਖ ਨੇ ਚਿਰੜ ਚਿਰੜ ਕੀਤੀ ਤੇ ਤੀਰ ਛੁੱਟੇ। [੨]ਸ਼ੂਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤੀਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਹਨ ਉਹ) ਚੀਕਦੇ ਹਨ ਸੂਰਮੇ। (ਅ) ਸ਼ੂਕਦੇ ਤੀਰ ਵੜਦੇ ਹਨ ਸੂਰਮਿਆਂ (ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਵਿਚ)। [੩](ਤਕਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। [੪]ਕੰਬਦੇ ਹਨ। [੫](ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਰ) ਬਾਣ ਛੇਤੀ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। [੬]ਲਗਦਾ ਹੈ ਕੰਨ ਤਕ। [੭]ਵੜਦਾ ਹੈ (ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵੈਰੀ ਦੇ) ਜਾਕੇ। [੮]'ਹਾਇ' ਕਹਿਦੇ ਹਨ। [੯]ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹਨ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਮਾਨ ਖਿੱਚੀ। [੧੦]ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ। [੧੧]ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੱਤ ਭਾਵ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੱਤਾ। [੧੨]ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਤਿੰਨੇ ਤੀਰ ਚਲਾਕੇ। [੧੩]ਲੜਦਿਆਂ। [੧੪](ਹੁਣ) ਕੌਣ ਭਿੜੇ ? [੧੫]ਵਾੜੇ ਦੀ। [੧੬]ਕਾਠ ਦੇ ਵਾੜੇ ਵਿੱਚ। [੧੭]ਮਜ਼ਬੂਤ। *ਪਾ:—ਬੀਰ।

†ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੁਖਵਾਕ ਕਥਨ ਹੈ ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਾਬਤ:– "ਤਵੰ ਕੀਟ ਤੌ ਲੋ ਤੁਫੰਗੀ ਸੰਭਾਰੋ॥ਹ੍ਰਿਦੇ ਏਕ ਰਾਵੰਤ ਕੇ ਤੱਕਿ ਮਾਰੇ॥ ਗਿਰਿਯੋ ਝੂੰਮ ਭੂਮੈ ਕਰਿਯੋ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧੰ॥ ਤਊ ਮਾਰਿ ਬੋਲਯੋ ਮਹਾ ਮਾਨਿ ਕ੍ਰੁੱਧੰ॥ ੧੭॥" ਫਿਰ ਆਪ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦੂਕ ਛੱਡਕੇ ਅਸਾਂ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਫੜਿਆ:– "ਤਜਿਯੋ ਤੁਪਕੰ ਬਾਨ ਪਾਨੰ ਸੰਭਾਰੇ॥ ਚਤੁਰ ਬਾਨਯੰ ਲੈ ਸੁ ਸੱਬਿਯੰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ॥ ਤ੍ਰਿਤਿਯੋ ਬਾਂਣ ਲੈ ਬਾਂਮ ਪਾਂਣੰ ਚਲਾਏ"। [ਸੱਬਯ=ਸੱਜਾ। ਬਾਮ=ਖੱਬਾ]।

ਪਿਖਿ ਹਿਲੇ ਪਾਇ ਤਿਨ ਕੋ ਦਬੱਟਿ[1]॥ਇਕ ਬਾਰ ਕੜਾਕੜ ਛੁਟਿ ਤੁਫੰਗ। ਗੁਲਕਾਨਿ ਲਗਤਿ ਕਰਿ ਅੰਗ ਭੰਗ॥੧੩॥ ਕਾਢੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਾਟੇ ਸਰੀਰ। ਬਾਢੇ ਉਮੰਗ ਲਖਿ ਜੀਤ ਬੀਰ। ਬਹੁ ਬਜਨ ਬਾਜ[2] ਉਤਸਾਹ ਹੇਤੁ। ਸਭਿ ਵਧੇ ਅੱਗ੍ਰ ਲਿਯ ਜੁੱਧ ਖੇਤ॥੧੪॥ਬਹੁ ਭਈ ਲੋਥ ਪੋਥਨ ਕਰਾਲ।ਗਨਮਾਸ ਖਾਤਿ ਕੂਕਰ ਸ੍ਰਿੰਗਾਲ। ਗਨ ਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਰਮਤਿ ਅਕਾਸ਼। ਭਰਿ ਚੋਂਚ ਮਾਸ ਕੋ ਕਰਤਿ ਗ੍ਰਾਸ॥ ੧੫॥ ਮਿਲਿ ਕੰਕ ਬੰਕ ਅਰੁ ਕਾਕ ਕੂਕ[3]। ਕੂਕਰ ਕਰਾਲ[4] ਫਿਰਦੂਕਦੂਕਿ ਬਹੁ ਕਰਤਿਜੋਗਨੀ ਸ਼ੋਨ ਪਾਨ।ਨਾਚੰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਮਖ ਕਰਤਿ ਗਾਨ॥ ੧੬॥ ਲੀਨੇ ਧਕਾਇ ਕਰਿ ਨੇਰ ਨੇਰ[5]। ਤਹਿਂ ਅਰੇ[6] ਬੀਰ ਲਰਿ ਫੇਰ ਫੇਰ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਬਿਖੈ ਰਿਪੁ ਘੇਰ ਘੇਰ। ਗੁਲਕਾਨਿ ਬਾਨ ਹਤਿ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ॥੧੭॥ ਕਰਤੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਭਟ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ। ਤ੍ਰਾਸਹਿਂ ਉਪਾਇ ਫਿਰਿ ਠੌਰ ਠੌਰ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਬਹੁ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ।ਜੇ ਅਰੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਤਿਨ ਟਾਰਿ ਟਾਰਿ[7]॥੧੮॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਪਤ ਬਾਨ ਤੇ ਜੀਤ ਜੁੱਧ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਇ ਦੀਏ ਬਿਚਬਾਰਿ ਕ੍ਰੁੱਧ[8]*।ਨਹਿਂ ਥਿਰਯੋ ਗਯੋ ਬਾਹਿਰ ਬਿਸਾਲ। ਕਠਗੜ੍ਹੇ ਬਿਖੈ ਬੜਿਗੇ ਉਤਾਲ॥ ੧੯॥ ਬਿਚ ਬਰੇ ਬਾਰਿ ਪਿਖਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ[9]।ਅਰ ਰਹੇ ਓਜ ਅਰਿ ਧਾਰਿ ਧਾਰਿ।[10]ਛੂਟੇ ਤੁਫੰਗ ਬੁਰਗੇਰ ਫੇਰ। ਬਿਚ ਥਿਰ ਕਟੋਚੀਆ ਲੀਨਿ ਘੇਰ[10]॥੨੦॥ ਪੁਨ ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਕਰਾਰ–।

---

[1]ਦਬਾਉਣਲਈ। [2]ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ। [3]ਕੂਕਦੇ ਹਨ। [4]ਭਿਆਨਕ ਕੁੱਤੇ। [5](ਇਹ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦੇਕੇ ਨੇੜਾ ਹੀ ਨੇੜਾ ਕਰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ)। [6]ਅੜੇ। [7]ਹਟਾ ਹਟਾ ਕੇ। [8]ਵਾੜ ਵਿਚ ਵੈਰੀ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਵਾੜ ਦਿਤੇ। [9]ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਵੜੇ ਹੋਏ ਵੈਰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [10]ਫੇਰ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਬੁਰਗੇ ਵਲ ਨੂੰ ਭਾਵ ਕਾਠਗੜ੍ਹੇ ਉਪਰ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਕਟੋਚੀਏ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। (ਅ) ਬੁਰਗੇ ਦਾ ਅਰਥ ਬੁਰਜ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ 'ਬਿਚ ਥਿਰ' ਤੋਂ ਸਹੀ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ 'ਕਾਠਗੜ੍ਹ' ਯਾ 'ਵਾੜਾ'। (ੲ) ਬੁਰਗੇ ਦਾ ਅਰਥ ਫੌਜ ਦੀ ਬਾਰ ਬਰਦਾਰੀ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸਚਾਈ ਦਾ ਭਾਵ ਤੱਕੋ: ਜਦੋਂ ਗੋਲੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਵਜਦੀ ਵੇਖ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੋਲੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੱਜੀ। ਪਰ ਸੱਤ ਤੀਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੱਜੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਆਪ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕਿਸ ਦੇ ਜਾਕੇ ਵੱਜੇ ਹਨ। ਵੱਜੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਹੋਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਆਪ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਨਿਸ਼ਚਤ ਬਾਤ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ:–

"ਲਗੇ ਯਾ ਲਗੇ ਨਾ ਕਛੂ ਜਾਨ ਪਾਏ ॥ ੧੮ ॥ ਸੁ ਤਉ ਲਉ ਦਈਵ
ਜੁੱਧ ਕੀਨੋ ਉਥਾਰੰ ॥ ਤਿਨੈ ਖੇਦ ਕੇ ਬਾਰ ਕੇ ਬੀਚ ਡਾਰੰ" ॥ [ਬ: ਨਾ:

ਛੁਟਕੰਤਿ ਬਾਨ ਗੋਰੀ ਹਜ਼ਾਰ। ਥਿਰ ਭਏ ਬੀਚ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਬਿਲੋਕਿ। ਤਬਿ
ਸੁਭਟ ਆਪਨੇ ਲੀਨਿ ਰੋਕ॥੨੧॥–ਅਬਿ ਗਏ ਹਾਰ, ਬਿਚ ਹੋਇ ਗਾਢ।
ਨਿਕਸਹਿਂ ਨ ਵਹਿਰ ਬਡ ਤ੍ਰਾਸਿ ਬਾਢਿ–। ਇਮ ਫਤੇ ਲੀਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਨ
ਮਝਾਰ। ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਬੀਰ ਲਖਿ ਕੈ ਉਦਾਰ॥੨੨॥ ਨਹਿਂ ਰਿਦੇ ਤ੍ਰਾਸ
ਜਿਨ ਕੇ ਕਦਾਪਿ। ਰਿਪੁ ਕੋ ਪਲਾਇ ਹਤਿ ਤੀਰ ਆਪ। ‘ਜਿਮ ਪ੍ਰਥਮ
ਪਾਂਵਟਾ ਜੀਤ ਜੰਗ। ਗਨ ਸੈਲਪਤੀ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਸੰਗ॥੨੩॥ਅਬਿ ਤਿਸੀ
ਰੀਤਿ ਇਹ ਜੀਤ ਪਾਇ।ਗੁਰ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਬਹੁ ਬਡਾਇ’। ਇਮ ਕਰਤਿ
ਕੀਰਤੀ ਸੁਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਹਟਿ ਪਰੇ ਸਿਵਰ ਨਿਜ, ਕਰਿ ਅਨੰਦ ॥ ੨੪ ॥

ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਭਜਾਇ ਬਿਚ ਬਾਰ ਬਾਰਿ[1]।ਤਬਿ ਆਨਿ ਕਰਯੋ ਡੇਰਾ ਸੁਧਾਰਿ।
ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ ਹਰਖੰਤਿ ਬੀਰ।ਸਭਿ ਉਤਰ ਪਰੇ ਨਿਜ ਲੇ ਬਿਹੀਰ॥੨੫॥
ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿਵਰ ਆਪਨਿ ਲਗਾਇ। ਉਤ ਭੀਮਚੰਦ ਕੁਛ ਦੂਰ ਜਾਇ।
ਡੇਰਾ ਉਤਾਰਿ ਆਨੰਦ ਧਾਰਿ।ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਕੀਨਿ ਨਿਸ ਤਮ ਗੁਜ਼ਾਰਿ[2] ॥੨੬॥
ਨਹਿਂ ਦਿਸਹਿ ਨਿਕਟ ਤੇ ਜਾਤਿ ਕੋਇ। ਸਭਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਅਰਧ
ਸੋਇ[3]।ਤਬਿ ਅਲਫਖਾਨ ਕਾਟੋਚ ਸੰਗ[4]।ਮਿਲਿ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀਨਿ‘ਨਹਿ ਬਨਹਿ
ਜੰਗ॥੨੭॥ਤਜਿ ਬਾਰਿ[5] ਚਲਹੁ ਇਸ ਬਾਰ[6]ਆਪ।ਮਰਿ ਬਿਝੜਵਾਲੀਆ,
ਸੁਭਟ ਖਾਪ[7]। ਗੁਰ ਬਡੋ ਬੀਰ ਇਨ ਕੋ ਸਹਾਇ। ਹਤਿ ਇਕ ਤੁਰੰਗ
ਤੇ ਜੀਤ ਪਾਇ ॥ ੨੮॥ ਜਬਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਘਮਸਾਨ ਘੋਰ। ਰਿਪੁ ਪਰਹਿਂ
ਆਨ ਚਹੁੰ ਓਰ ਜੋਰ। ਲਰਿ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਪਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੈ ਸੁਭੱਟ[8]।ਬਿਨ ਦਯਾਲ
ਭਿਰੈ ਤਹਿਂ ਕੋ ਦਬੱਟ[9] ?॥੨੯॥ ਗੁਰ ਬਰੇ ਬੀਚ ਕਰਿ ਰੇਲ ਪੇਲ[10]। ਹੁਇ
ਖਰੋ ਕੌਨ ਤਿਨ ਹੇਲ ਝੇਲ[11]। ਨਾਹਕ ਮਰੰਤਿ[12], ਤਜਿ ਦੇਹੁ ਜੁੱਧ। ਗੁਰ
ਬਿਨਾ ਇਨਹੁਂ ਪਰ ਪੁਨਹ ਕ੍ਰੁੱਧ[13]॥੩੦॥ਕਰਿ ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਜੀਤੈਂ ਨਿਸੰਗ[14]।
ਇਕ ਰੰਗ ਸਦਾ ਹਮ ਤੋਹਿ ਸੰਗ’।ਇਮ ਚਲਤਿ[15] ਬਾਤਿ ਸੁਨਿ ਅਲਫ-

[1]ਵਿਚ ਵਾੜੇ ਦੇ ਵਾੜਕੇ। [2]ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਨੂੰ। [3]ਅਧੀ (ਰਾਤ ਤਕ) ਸੌਂਕੇ।(ਅ) ਅੱਧੇ ਸੌਂ ਗਏ। [4]ਤਦ ਅਲਫ ਖਾਨ ਨੇ ਕਟੋਚੀਏ ਨਾਲ। [5]ਵਾੜਾ ਛੱਡ ਕੇ। [6]ਇਸ ਵੇਰੀ ਭਾਵ ਹੁਣੇ। [7]ਸੂਰਮੇ ਖਪ ਗਏ, ਬਿਝੜ ਵਾਲੀਆ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। [8](ਜੋ) ਲੜੇਗਾ (ਉਹ) ਮਰੇਗਾ (ਚਾਹੇ) ਰਾਜਾ ਚਾਹੇ ਸੂਰਮਾ ਹੋਵੇ। [9]ਦਿਆਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲਾ ਓਥੇ ਕੌਣ (ਜੰਗ ਵਿਚ) ਭਿੜੇਗਾ। [10]ਗੁਰੂ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਵੜੇਗਾ ਤੇ ਰੇਲ ਪੇਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਭਾਵ ਭਾਜੜ ਸਾਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ। [11]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੌਣ ਹੱਲਾ ਝੱਲੇਗਾ। [12]ਨਾਹਕ ਮਰਦੇ ਹੋ। [13]ਭਾਵ (ਜਦੋਂ ਏਹ) ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਹੋਣਗੇ ਤਦੋਂ) ਫੇਰ ਲੜਾਂਗੇ। [14]ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ ਜਿੱਤਾਂਗੇ। [15]ਚਲਣ ਦੀ ਬਾਤ।

ਖਾਨ। ਮਨ ਜਾਨਿ[1] ਮਾਨਿ ਸਨਮਾਨ ਠਾਨਿ॥ ੩੧॥ 'ਨੀਕੀ ਭਨੈਤਿ ਹਮ ਆਇਂ ਫੇਰ। ਬਹੁ ਦੇਇਂ ਦੰਡ ਇਨ ਘੇਰਿ ਘੇਰਿ'। ਇਮ ਮੰਤ੍ਰ ਠਾਨਿ ਸਵ-ਧਾਨ ਹੋਇ। ਬਨਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤਯਾਰ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੋਇ॥ ੩੨॥ ਇਕ ਨਰ ਬਿਠਾਇ ਊਚੇ ਸਥਾਨ। ਤਿਸ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰਯੋ ਦੁੰਦਭਿ ਮਹਾਨ। 'ਸਭਿ ਨਿਸਾ ਬਜਾਵਤਿ ਰਹੋ ਏਹੁ। ਜਬਿ ਲਖਹਿਂ ਪ੍ਰਾਤਿ[2] ਉਠਿ ਤਯਾਗ ਦੇਹੁ॥੩੩॥ਚਲਿ ਆਉ ਭਾਜ' ਸਮੁਝਾਇ ਤਾਂਹਿ। ਚੜ੍ਹਿ ਹਯਨਿ ਪਯਾਨੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਮਾਂਹਿ।ਤਸ-ਕਰਨਿ ਗਤੀ[3] ਸਭਿ ਅਪਨ ਧਾਰਿ। ਕਰਿ ਮੌਨ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸੇ ਪਧਾਰਿ॥ ੩੪॥ ਨਹਿਂ ਲਖੇ ਜਾਤਿ ਗਮਨੇ ਸੁ ਧਾਮ। ਗੁਰੁ ਆਦਿ ਇਨਹੁਂ ਸਭਿ ਕਰਿ ਅਰਾਮ[4]।ਜਬਿ ਭਈ ਭੋਰੁ ਦੁੰਦਭਿ ਸੁਨੈਤਿ।'ਬਿਚ ਹੈਂ ਮਵਾਸ' ਸਗਰੇ ਭਨੈਤਿ ॥੩੫॥ ਤਬਿ ਗਯੋ ਬਜਾਵਨਹਾਰ ਭਾਜਿ।ਅਵਿਲੋਕ ਲੀਨਿ ਸੂਨੋ ਸਮਾਜ। ਰਿਪੁ ਗਏ ਭਾਗ ਤਜਿ ਲਾਜ ਦੀਨਿ। ਗਾ ਅਲਫਖਾਨ ਖਾਨਾਨਿ ਲੀਨ[5] ॥ ੩੬॥ ਨਹਿਂ ਥਿਰ ਕਟੋਚੀਆ ਧੀਰ ਧਾਰਿ। ਨਹਿਂ ਅਰੇ ਮੂਢ ਗੀਦੀ ਗਵਾਰ। ਤਬਿ ਸਰਬ ਬਾਹਿਨੀ ਕੇਰ ਬੀਰ।ਹੁਇ ਸਨਧਬੱਧ ਗੇ ਬਾਰਿ ਤੀਰ ॥ ੩੭॥ ਸਭਿਹੂੰਨ ਜਾਇ ਲੀਨੋ ਨਿਹਾਰ।ਉਰ ਭੀਰੁ ਭੂਰ[6] ਭਾਜੇ ਬਿਚਾਰ। ਮਨ ਹਰਖ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਜੀਤਿ ਬਾਤਿ[7]। ਸੁਨਿ ਭੀਮਚੰਦ ਆਨੰਦ ਗਾਤਿ॥ ੩੮॥ ਤਬਿ ਨਿਕਟ ਨਦੌਣ ਡੇਰਾ ਸੁ ਡਾਰਿ। ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਹੋਇ ਲਹਿ ਜੀਤ ਸਾਰਿ। ਸੁੰਦਰ ਤੁਰੰਗ ਸਰਿਤਾ ਬਿਲੋਕਿ। ਜਲ ਬਿਮਲ ਬਿਪਾਸਾ ਚਲਿ ਅਰੋਕ ॥੩੯॥ ਤਿਸ ਤੀਰ ਧੀਰ ਗੁਰ ਥਾਂਨ ਨੀਕ। ਪਿਖਿ ਸਿਵਰ ਕੀਨਿ ਉਤਰੀ ਅਨੀਕ[8]। ਜਸੁ ਕਰੈਂ ਸਕਲ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਬਿਸਾਲ। 'ਸੇਵਕ ਨਿਵਾਜ ਰਿਪੁ ਕੋ ਕਰਾਲ'॥ ੪੦॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਖਾਨ ਪਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਰਾਜਿ ਊਚੇ ਸਥਾਨ। ਬਹੁ ਖਰੇ ਤਰੋਵਰ ਸਹਿਤ ਸੈਲ। ਸਲਿਤਾ ਸਬੇਗ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸੈਲ॥੪੧॥ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਕੀਨਿ ਡੇਰਾ ਮੁਕਾਮ॥ ਰਾਜਨ[9] ਦਿਖਾਇ ਅਪਨੇ ਸੁ ਧਾਮ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀਨਿ। ਬਹੁ ਸੁਜਸੁ ਕਹੈਂ ਬਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਦੀਨ॥ ੪੨॥ 'ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਰਬ

---

[1]ਮਨ ਵਿਚ (ਚੰਗੀ ਗਲ) ਮੰਨਕੇ। [2]ਜਦੋਂ ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਦੇਖੋ। [3]ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗ। [4]ਗੁਰੂ ਆਦਿ (ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੇ) ਅਰਾਮ ਵਿਚ ਸਨ। [5]ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ। [6]ਦਿਲ ਦੇ ਭਾਵੇ ਕਾਇਰ। [7]ਜਿੱਤ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8]ਸੈਨਾ। [9]ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ।

ਤ੍ਰੈ ਭੀਤ ਹੋਇ। ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਗੇ ਸੁ ਜੋਇ'।ਇਸ ਰੀਤਿ ਦਯੋਸ ਕੇਤਿਕ ਬਿਤਾਇ। ਗੁਰ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦ ਜਲ ਤਟ ਸੁਹਾਇ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਨਦੌਣ ਜੁੱਧ ਫਤੇ ਲੈਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਇ ਚਤਵਾ-ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪ ॥

੪੩. [ਆਲਸੂਨ ਮਾਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤ ਗਿਨਤੀ ਬਿਖੇ ਧਾਰਿ ਪਹਾਰਨਿ ਕੇਰਿ। ਮਹਾਂ ਬਹਾਦਰ ਬਿਦਤ ਭੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬੀਰ ਬਡੇਰ ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਗਿਰ-ਪਤੀ[1],ਪਹਾਰੀ ਸਭਾ ਲਗਾਹਿਂਬੀਰ[2] ਜਿਸ ਥਾਨ[3]। ਜਹਿਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਾਰਤਾ ਹੋਵਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ। ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਥਮ ਗਿਨਤੀ ਮਹਿਂ ਸਗਰੇ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਗਿਨਹਿਂ ਮਹਾਨ। 'ਜੁੱਧ ਪ੍ਰਬਿਰਤੇ ਨਾਮ ਜਿ ਸਿਮ-ਰਹਿਂ ਸੋ ਭੀ ਬਿਜੈ ਪਾਇਂ ਰਿਪੁ ਹਾਨਿ[4]' ॥ ੨ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੁਇ, ਗਿਨਹਿਂ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ,ਥੋਰਨਿ ਸਾਥ ਹਤਹਿਂ ਹਥੀਆਰ[5]।ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਰਨ ਮਹਿਂ, ਅਰਹਿ ਬੀਰ ਤਿਸ ਮਾਰਹਿਂ ਡਾਰ। ਰਿਪੁ ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਹਿਂ ਭੈ ਧਰਿ ਭਾਜਹਿਂ, ਬਿਜੈ ਲੱਛਮੀ ਲੇਤਿ ਉਦਾਰ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਕੋ,ਦਰਸਹਿਂ ਬੰਦਹਿਂ ਆਨੰਦ ਧਾਰਿ॥੩॥ ਪੁਰਿ ਨਦੌਣ ਮਹਿ ਭੌਨ ਚੁਕੋਨੇ ਚੂਨੇ ਸੰਗ ਚਿਨਹਿ ਬਹੁ ਭਾਇ[6]। ਸੁੰਦਰ ਦਰ ਬਰ[7] ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਨੇ* ਜਿਨ ਊਚੇ ਪੌਰ[8] ਕੌਰ[9] ਛਬਿ ਛਾਇ।ਥਲ ਭੀ ਤੁੰਗ ਬੰਗਲੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਊਪਰ ਕਲਸ ਰਖੇ ਦਿਪਤਾਇ।ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਬਹੁਤ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਬਨਾਏ ਬਿਸਦ[10]ਬੈਠਕਾ ਬਿਸਤਰ ਥਾਇਂ[11]॥੪॥ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ ਤਟ ਸੁੰਦਰਮੰਦਿਰ ਬਨੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ।ਜਿਤੇ ਗਿਰੇਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਾਦਰਹੇਤੁ ਦਿਖਾਵਨ ਬਿਨਤੀ ਧਾਰਿ।ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਆਇ ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿਂ ਫਿਰਫਿਰ ਊਚੇ ਥਾਇਂ ਨਿਹਾਰਿ।ਹਰਖਾ-ਵਤਿਹੈਂ ਸਕਲਪਛਾਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂਦੇਤਿ ਅਕੋਰਉਦਾਰ॥੫॥ਅਸ਼ਟ ਦਿਵਸ ਲੌ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਕਾਮ ਕਰਿ ਰਹੇ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਥਲ ਰਮਣੀਕ। ਬਰ ਮੰਦਰ ਅਰੁ ਸੁੰਦਰ ਸੈਲਨ ਕਰੈਂ ਸੈਲ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਨੀਕ।ਕਲ ਸਲਿਤਾਸੁੰਦਰ[12]

---

[1]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿਤ੍ਰ ਵਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ। [2]ਪਹਾੜੀ ਸੂਰਮੇ। [3]ਜਿੱਥੇ ਸਭਾ ਲਾ (ਬੈਠਦੇ) ਹਨ। [4](ਐਉਂ ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ) ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਰਚਿਆਂ (ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਹੀ ਸਿਮਰ ਲਏਗਾ ਉਹ ਬੀ ਜਿੱਤ ਪਾਏਗਾ ਤੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕਿ ਆਪ")। [5]ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੇ ਵੈਰੀ ਹੋਣ੍ਹ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਥੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹਥਯਾਰ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [6]ਚਿਣੇ ਹੋਏ ਸਨ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। [7]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। [8]ਦਰਵਾਜੇ। [9]ਕੋਲੇ। [10]ਚਿੱਟੇ। [11]ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਵਿਚ। [12]ਸੁੰਦਰ ਨਦੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ (=ਨਿਰਮਲ) ਜਲ।

*ਪਾ:-ਪਟੇ।

ਜਲ ਚਲਤਾ ਊਪਰ ਥਲ ਊਚੇ ਕਿਤਹੀਕ[1]। ਨਾਦਤਿ ਮਗ[2] ਤੇ ਉਰ ਅਹਿਲਾਦਤਿ, ਅਵਲੋਕਤਿ ਗੁਰ ਥਿਰਹਿਂ ਨਜੀਕ ॥ ੬ ॥ ਗਿਰਵਰ ਪਰ ਤਰੁਵਰ ਬਹੁ ਪੁਸ਼ਪਤਿ[3], ਕਰਤਿ ਸੈਲ ਬਹੁ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਗ ਕਟੋਚੀ ਸੰਧਿ ਕਰਨ ਕੋ ਨਰਨ ਪਠਾਇ।ਇਕ ਦੁਇ ਬਾਰ ਫਿਰੇ ਜੁਗ ਅੰਤਰ ਸਰਬ ਅੰਤਰੋ ਨਿਕਸ ਬਿਲਾਇ[4]। ਠਹਿਰਯੋ ਮੇਲ ਪਰਸਪਰ ਕਰਨੋ, ਹਰਨੋ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ ॥੭॥ ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਬੂਝਯੋ ਜਿਨਹੁਂ ਬਿਜੈ ਲੈ ਦਬੀ ਮਹਾਨ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸੁਨੀ[5] ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਧਿ 'ਮਿਲਨਿ ਗਿਰੇਸ਼ਨ ਠਹਿਰਯੋ ਆਨ'।ਮਹਾਰਾਜ ਤਬਿ ਕੁਛ ਉਰ ਰਿਸ ਧਰਿ-ਬੇਮੁਖ ਭਾ ਪਹਾਰੀਆ-ਜਾਨਿ।ਗੋਦੀ ਡਰਤਿ ਜੰਗ ਤੇ ਮਿਲਿਗੇ ਹਮ ਤੇ ਭੇਦ ਰਾਖਿਬੋ ਠਾਨਿ॥੮॥ਤਯਾਰੀ ਕੂਚ ਕਰਨਿ ਕੀ ਕੀਨਸਿ,ਬਜਯੋ ਦਮਾਮਾ ਤਬਿ ਰਣਜੀਤ। ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਪਰੀ ਧੁਨਿ 'ਕੈਸੇ ਬਾਜਯੋ?'ਸੰਸੇ ਚੀਤ। 'ਪਰਿ ਬਿਗਾਰ ਹਿਤ ਰਨ ਕੇ ਹੋਯੋ ਕੈ[6] ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਚਾਲਨ ਹਿਤ ਕੀਤਿ? ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਸੁਨੀ, ਅਚਾਨਕ ਕਿਮ ਭਾ ? ਭੀਮਚੰਦ ਸੋਂ ਬਿਰਸ ਲਖੀਤਿ[7]" ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕਹਿਲੂਰਪਤੀ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਪਠਯੋ ਆਪਨੋ ਤਬਹਿ ਵਜ਼ੀਰ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਬੂਝ ਸਭਿ ਕਾਰਨ ਕਿਮ ਧੁਨਿ ਕੀਨਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੰਭੀਰ'।ਧਾਇ ਉਤਾਇਲ ਆਇਸਿ[8] ਤਤਛਿਨ, ਮਿਲਯੋ ਨਮੋ ਕਰਿ ਚਰਨਨਿ ਧੀਰ। 'ਭੀਮਚੰਦ ਸੈਲੇਂਦ੍ਰ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ ਆਪ ਕੋ ਪਠਿ ਮੁਝ ਤੀਰ॥ ੧੦॥ ਸੰਸ਼ਯ ਭਯੋ ਕੀਨ ਧੁਨਿ ਕੈਸੇ ਹਿਤ ਬੂਝਨਿ ਕੇ ਤੂਰਨ ਆਇ'। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਹਯੋ ਕੋਪ ਕਰਿ 'ਹਮ ਕਿਹ ਹਿਤ ਆਨਯੋਂ ਸਹਿਸਾਇ[9]।ਫਤੇ ਭਈ ਲਖਿ ਗਰਬਯੋ ਮਾਨੀ, ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਰਤਾ ਕੋ ਬਿਸਰਾਇ। ਹਮ ਕੋ ਸੁਧਿ ਭੀ ਕਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿਮ,ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਸੰਗ ਸੰਧਿ ਠਹਿਰਾਇ॥ ੧੧ ॥ ਅਬਿ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਗਮਨਹਿਂ ਹਮ ਪੁਰਿ, ਨਾਹਕ ਕਯੋਂ ਬੈਠਹਿਂ ਇਸ ਥਾਇਂ। ਰਹਯੋ ਨ ਕਾਜ ਨਰੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਅਬਿ, ਕਰਯੋ ਸਪੂਰਨ ਜਿਸ ਹਿਤ ਆਇ'। ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗਮਨਯੋ ਕਹਯੋ ਜਾਇ ਰਾਜੇ ਸਮੁਝਾਇ। 'ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਰਿਸ

[1]ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਤੀਕਰ। [2]ਰਾਹ ਤੋਂ (ਡਿਗਦਾ) ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ (ਭਰੇ ਹੋਏ)। [4](ਕਟੋਚੀਏ ਦੇ ਆਦਮੀ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਫਿਰੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਫਰਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। (ਅ) ਫਿਰਕੇ ਸਾਰਾ ਭੇਤ ਲੈ ਗਏ [ਅੰਤਰਾ=ਫਰਕ। ਭੇਤ]। [5](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਸੁਣੀ। [6](ਕੋਈ) ਵਿਗਾੜ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ (ਧੌਂਸੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ) ਹੋਇਆ ਹੈ ਯਾ......... । [7]ਬਿਰਸੀ ਜਾਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [8]ਆਯਾ। [9]ਛੇਤੀ ਆਂਦਾ।

ਕਰਿ ਕੁਛ ਚਿਤ ਮਹਿ. ਚਹਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੌ ਅਬਿ ਜਾਇ' ॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਰਾਜੇ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਪਠਾਈ 'ਹਮ ਤੇ ਭੂਲ ਚੂਕ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਠਹਿਰਹੁ ਗਮਨਹਿਂ ਸੰਗ ਸਰਬ ਹੀ ਬਖਸ਼ਹੁ ਆਪ ਖ਼ਤਾ ਜੁ ਕਰਾਇ[੧]'।ਆਨਿ ਕਹ੍ਯੋ ਜੁਬਿ ਗੁਰੂ ਨ ਮਾਨੀ 'ਹਮਰੋ ਠਹਿਰਨਿ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਭਾਇ'। ਜਬਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਚਿਤ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਟਿਕਹੈਂ ਭੀਮਚੰਦ ਆਯੋ ਉਤਲਾਇ॥੧੩॥ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ ਅਰਪਨਿ ਕੀਨਿ ਅਕੋਰ ਤੁਰੰਗ।ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਸੁ ਚਾਮੀਕਰ ਕੋ ਛਾਦ੍ਯੋ ਬਸਨ ਰੇਸ਼ਮੀ ਸੰਗ। ਬਸਤ੍ਰ ਦਿਯੋ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਨੀਕੋ ਰੁਖ਼ਸਦ ਭਏ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹਿਂ ਰੰਗ[੨]। ਹਯ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ, ਬਜਤਿ ਨਗਾਰੋ ਧੁਨੀ ਉਤੰਗ ॥ ੧੪ ॥ ਚਢੀ ਬਾਹਿਨੀ ਸੰਗ ਸੂਰਮੇ ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ ਕਰਤੇ ਚਾਲ[੩] 'ਕਾਚੀ ਮਤਿ ਪਹਾਰੀਏ ਕਾਚੇ, ਹੈਂ ਮਤਲਬ ਕੇ ਮੀਤ[੪] ਬਿਸਾਲ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਇਨ ਸੋ ਕਹਾਂ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਜੇ ਨਹਿਂ ਰਾਖਹਿਂ ਧਰਮ ਸੰਭਾਲਿ'। ਦਯਾਰਾਮ ਜਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਾਖੀ ਨੰਦਚੰਦ ਬੋਲ੍ਯੋ ਗੁਰ ਨਾਲ ॥ ੧੫ ॥ 'ਗਏ ਬਯਾਹ ਮਹਿਂ ਕਰਨਿ ਭਲੇਰੋ ਸਵਾਲਾਖ ਤੇ ਬੋਲ ਬਡੇਰ। ਭੇ ਬਿਪਰੀਤ ਹੇਤ ਬੁਰਿਆਈ, ਕੁਟਿਲ ਮੂਢ ਬਾਂਛਤਿ ਲੇ ਘੇਰ[੫]। ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੁਇ ਜਹਿਂ ਕੌਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੁਇ ਸਾਕਹਿ ਨੇਰ। ਕਰਿ ਬਲ ਘਾਟਾ ਆਨਿ ਛੁਰਾਯੋ ਉਲਟੇ ਸਭਿ ਸੁੱਖੇਨ ਹੀ ਫੇਰ[੬] ॥ ੧੬ ॥ ਦੇਖਹੁ ਫਤੇਸ਼ਾਹਿ ਕਸਾ ਕੀਨਸਿ ਕਹੇ ਸਬੰਧਿਨਿ ਕੇ ਮਤਿ ਹੀਨ।ਭਿਰ੍ਯੋ ਆਪ ਕੇ ਸੰਗ ਜੰਗ ਮਹਿਂ, ਪਾਇ ਪਰਾਜਯ ਅਪਜਸ ਲੀਨਿ। ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਸੂਰਤ, ਸਰ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਨ ਪੀਨ[੭]।ਭੀਮਚੰਦ ਅਬਿ ਮਨ ਬਿਲੰਦ ਛਲ,ਸੰਧਿ ਆਪ ਹੀ ਰਿਪੁ ਸੋਂ ਕੀਨਿ॥੧੭॥ਜੋ ਕਰਿਨ ਹੀਂ ਸੰਘਾਰਹੁ ਦਯਾਲਹਿਤੌਇਹ ਹਾਰ ਪਾਇ ਬਿਚ ਜੰਗ[੮]। ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਰਬ ਦੈਹੈ[੯] ਹਿਤ ਦੰਡਹਿ ਅਲਫ ਖਾਨ ਲੇਤੋ ਬਲਿ ਸੰਗ। ਕਰਿ ਸਹਾਇ ਕੌ ਰਖਿ ਬਚਾਇ ਕਰਿ, ਪੀਛੇ ਰਾਖ੍ਯੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਰੰਗ। ਬਿਨ ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਪੂਛੇ ਕਰੀ ਬਾਰਤਾ ਅਬਹਿ ਕੁਢੰਗ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ 'ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਾਥਰ ਪੂਜਕ ਪਾਥਰ ਬੁੱਧੀ,ਜਲ ਮਹਿਂ ਪਾਥਰ ਰਹੈ ਸਦਾਇ।

---

[੧]ਕੀਤੀ ਹੈ (ਮੈਂ)। [੨](ਪਰ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। [੩](ਸੂਰਮੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—)। [੪]ਗੌਂ ਦੇ ਯਾਰ। [੫]ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਘੇਰ ਲੈਣਾ। [੬](ਅਸਾਂ ਨੇ) ਬਲ ਕਰਕੇ ਘਾਟਾ ਆਕੇ ਛੁਡਾ ਲਿਆ ਤੇ ਸੌਖ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਰਤ ਆਏ। [੭]ਭਾਰੀ। [੮]ਜੇ ਕਰ (ਆਪ) ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ (ਜ਼ਰੂਰ) ਜੰਗ ਵਿਚ ਹਾਰ ਪਾਂਵਦਾ। [੯](ਭੀਮਚੰਦ) ਦੇਂਦਾ।

ਨਹਿਂ ਭੀਜਹਿ ਅਤਿ ਧਰਹਿ ਨਿਠੁਰਤਾ[1], ਤਤੋਂ ਮਨਮੁਖ ਇਹ ਜਾਨੋ ਜਾਇਂ। ਬਿਨ ਮਤਲਬ ਇਹ ਮੀਤ ਨ ਕਿਸ ਕੇ, ਬਿਨਸੇ ਕੂਰੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ[2]" ॥੧੯॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪਹਿ ਚਲੇ ਆਇਂ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਆਲਸੂਨ[3] ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਹਾਰਯੋ ਹੁਤੋ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਬਸੈ ਮਹਾਨ।ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਤਿ ਲੋਕ ਨਿਕਸੇ ਸਨਿ ਬਾਲਿਕ ਬੂਢੇ ਜੇਤਿਕ ਜ੍ਵਾਨ। ਊਚੇ ਥਾਨ ਥਿਰੇ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਅਸਵਾਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਦੁਤਿਖਾਨ[4]॥੨੦॥ਆਨ ਅਕੋਰ ਨ ਆਗੇ ਅਰਪੀ, ਨਮੋ ਨ ਕੀਨੀ ਜੋਰੇ ਹਾਥ। ਮਤਿ ਮੂਰਖ ਨਿਜ ਰਾਜੇ ਕੇ ਬਲ ਮਦ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲਖਿ ਨਾਥ[5]। ਹੁਤੋ ਹੁਤਾਸਨ ਕੋਪ ਅੱਗ੍ਰ ਕਿਛ[6] ਗਿਰਪਤਿਭੀਮਚੰਦਕੇ ਸਾਥ।ਮਨੋ ਅਹੂਤੀਪਰੀ ਦਿਪਤਹਿਤ[7] ਨਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮੀਨ[8] ਨਿਮਾਯੋ ਮਾਥ ॥੨੧॥ ਆਲਸੂਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਅਵਲੋਕਯੋ, ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਆਇਸੁ ਦੀਨ*।"ਨੰਦ ਚੰਦ ਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਹਿਨੀ ਲੂਟਹੁ ਗ੍ਰਾਮ

[1]ਕਠੋਰਤਾ। [2](ਮਤਲਬ ਦੇ) ਦੂਰ ਹੋਇਆਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਝੂਠੇ ਹਨ। (ਅ) ਝੂਠੇ ਆਪੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [3]ਨਾਮ ਹੈ ਪਿੰਡ ਦਾ। [4]ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਖਾਣ। [5]ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ। [6]ਅੱਗੇ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪ ਅੱਗ ਕੁਛਕ ਸੀ। [7]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ। [8]ਪੇਂਡੂਆਂ ਨੇ।

*ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਲਸੂਨ ਵਾਲੇ ਭੀਮਚੰਦ ਦੇ ਪੱਖੀ ਸਨ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋਧ ਰਖਦੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਅੱਗੇ ਸੰਗਤ ਬੀ ਲੁਟੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਘੱਟ ਬੋਲ ਕੇ ਖਿਝਾਇਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੀਵਾਨ ਨੰਦ ਚੰਦ ਨੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਾਲਿਕ ਬ੍ਰਿੱਧ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕੁਛ ਨਾ ਕਿਹਾ।

ਸੁਰਿੰਦ੍ਰ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਲਿਖੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਐਉਂ ਲਿਖਤ ਹੈ:–ਰਾਸਤੇ ਮੇਂ ਭੀਮ ਕੇ ਘਰਾਣੇ ਕੇ ਕੁਛ ਰਾਜਪੂਤੋਂ ਨੇ ਸਿੱਖੋਂ ਸੇ ਛੇੜ ਛਾੜ ਕੀ। ਇਸ ਗਾਂਵ ਮੇਂ ਅਨੇਕ ਅਵਸਰੋਂ ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਬੀ ਸਿੱਖ ਯਾਤ੍ਰੀਓਂ ਕੋ ਤੰਗ ਕੀਆ ਗਿਆ ਥਾ, ਇਨ ਲੋਗੋਂ ਸੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਝ ਲੇਨੇ ਕਾ ਸਿੱਖੋਂ ਕੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਚਿਤ ਅਵਸਰ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਅੱਗੇ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੩੩ ਅੰਕ ੩ ਤੋਂ ੬ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲੁੱਟਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਯਥਾ:–

"ਪੰਥ ਬਿਸਾਲ ਬਿਦਤ ਨਿਤ ਭਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਭੁਗਿਰਦੇ ਡਰ ਉਪਜਯੋ। ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸੰਘਰ ਲਖਿ ਗਾਢੇ। ਕੋ ਨ ਸੁਭਟ ਆਗੇ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ ॥੩॥ ਹਤਹਿਂ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹੇਲਾ। ਊਪਰ ਪਰਹਿਂ ਰੇਲ ਅਰੁ ਪੇਲਾ। ਤਬਿ ਤੇ ਡਰ ਧਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੰਗਤ ਕੋ ਨ ਕਹੈਂ ਕਿਸ ਕਾਲਾ ॥੪॥ ਸੰਘਜਾ ਸੁਬਹਿ ਚਲੀ ਮਗ ਆਵੈ।ਦੁਸ਼ਟ ਮਿਲਹਿ ਕੋ ਹਾਥ ਨ ਪਾਵੈ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਆਲਸੂਨ ਕਹੁ ਮਾਰਾ। ਨੂਹ ਬਜਰੂੜ ਬਹੁਰ ਸੰਘਾਰਾ ॥੫॥ ਜੋ ਅਬਿ ਸੰਗਤ ਕੋ ਕਰਿ ਪਾਵੈ ਤਿਨ ਮਾਨਿੰਦ ਆਪ ਉਜਰਾਵੈ।ਲੇਨਿ ਰਹੈ ਦੋਨੋ ਬਨ ਜਾਇ . ਮਰਨ ਹੋਇ ਪੁਨ ਘਰ ਉਜਰਾਇ" ॥੬॥

ਵਸਤੁ ਲਿਹੁ ਛੀਨ ।ਅਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ, ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਹੁ,ਦੇਹੁ ਤਿਦਾਰਕ[1] ਕੁਮਤਿ ਮਲੀਨ। ਰਾਜਾ ਮੂਢ ਪ੍ਰਜਾ ਜੁਤਿ ਜਾਨਹਿ ਸਹਹਿਂ ਅਵੱਗਯਾ ਕੋ ਦੁਖ ਪੀਨ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਦਿਵਾਨ ਰਿਸ ਠਾਨਿ ਮਹਾਨੀ ਮਾਨ ਹੁਕਮ ਲੈ ਸੁਭਟਨ ਜਾਲ। ਭੁਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਬਖਾਨਯੋਂ ਊਚੇ 'ਲੂਟ ਲੇਹੁ ਇਨ ਕੋ ਧਨ ਮਾਲ'। ਸੁਨਿ ਜੋਧਾ ਤਬਿ ਧਾਮ ਧਰੇ ਸਭਿ ਬਾਸਨ[2] ਬਸਨ[3] ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲ। ਬਸਤੂ ਬਿਭੂਖਣ ਮਹਿਖਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਸਭਿ ਬਲ ਕੇ ਨਾਲ। ੨੩॥ ਜੋ ਅਰ ਪਰੇ[4] ਸੁ ਅਰਿ ਕਰਿ[5] ਮਾਰੇ ਕਾਤੁਰ ਕਟੇ ਤਰਜਨਾ ਸੰਗ[6]। ਕੇਤਿਕ ਡਰ ਕਰਿ ਘਰ ਮਹਿਂ ਦੁਰ ਕਰਿ ਦਬਕ ਰਹੇ ਉਸਕੇ ਨਹਿਂ ਅੰਗ[7]। ਕੋ ਦੁਰ ਦੁਰ ਕਰਿ[8] ਗਏ ਭਾਜ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਨ ਮੁਰੇ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਢੰਗ। ਕੋ ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਤਰਫਤਿ ਮੂਰਛਤਿ, ਕੋ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕਰਿ ਭਏ ਸੁਰੰਗ[9] ॥ ੨੪ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੁਖ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੋ ਤਜਿ ਮਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਤੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿਘਾਤਿ[10]। ਛੋਰਿ ਸਦਨ ਚਹੁੰ ਓਰ ਪਲਾਏ ਜਮ ਸਮ ਜਾਨਿ ਰਿਦੈ ਡਰਪਾਤਿ[11]।ਲੂਟਯੋ ਦਲ ਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਵਸਤੁ ਸਭਿਕਰਿ ਉਜਾਰ ਕੀ ਸਮ ਮਗ ਜਾਤਿ[12]।ਫਤੇ ਕੀਨਿ ਰਿਪੁ ਹਤੇ ਜਿਤੇ ਤਹਿਂ,ਦੁੰਦਭਿਬਜੇ ਸੁਨਤਿ ਬਰਕਾਤਿ[13]॥੨੫॥ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਇਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲਖਿ ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ ਹੰਕਾਰ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਦੇ ਦੇ ਮਿਲਹਿਂ ਅਕੋਰ ਬਿਲੰਦ।–ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਬਚੇ ਨਹਿਂ ਕਯੋਂ ਹੂੰ, ਨਹਿਂ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਇ ਨਰਿੰਦ[14]–। ਦੁਗਧ ਦਧੀ ਸਿਖ ਲੇਤਿ ਸਭਿਨ ਤੇ ਸਮੁਖ ਨ ਬੋਲਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਨਿਕੰਦ[15] ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਰਿ ਗ੍ਰਾਮਕੋ*ਲੇ ਫਤੇ ਧਰਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰਿ

---

[1]ਸਜ਼ਾ। ਰੋਕ।[2]ਭਾਂਡੇ। [3]ਬਸਤਰ। [4]ਅੜੇ। [5]ਵੈਰੀ (ਜਾਣਕੇ)। [6]ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ। [7]ਹਿਲਾਏ ਨਹੀਂ। [8]ਛੁਪ ਛੁਪ ਕੇ। [9]ਲਾਲ। [10]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ ਮਰੇ। [11]ਡਰੇ। [12]ਰਾਹੇ ਟੁਰ ਪਏ। (ਅ) ਰਜਤੇ ਜਾਂਦਿਆਂ। [13]ਕੰਬੇ। [14]ਰਾਜੇ ਦੀ। [15](ਜੋ) ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ।

*ਆਲਸੂਨ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ ਬਹੁਤ ਸੀ ਤੇ ਘਰ ਘਰ ਜਮਾ ਸੀ, ਜੈਸਾ ਤਵਾਃ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਹੋਰਥੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਲੁਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਸੋ ਉਹ ਮਾਲ ਜੋ. ਲੁੱਟਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸੀ, ਸਿਖ ਉਹ ਲੁੱਟਕੇ ਲਿਆਏ ਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਛ ਦੰਡ ਵਜੋਂ ਬੀ ਲੁਟਿਆ ਹੋਊ। ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਲੁੱਟ ਮਨ੍ਹੇਂ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਲੁਟ ਲੈਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਓਥੇ ਲੁੱਟੇ ਸਾਮਾਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਯਾ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਅਤਯਾਚਾਰਾਂ ਦਾ ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਕਾਰਨ ਲੁੱਟ ਦਾ ਸਦੀਵ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਅਕਾਰਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਮਾਰਨ ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਆਗਯਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦ ॥ ੨੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਆਲਸੂਨ ਲੂਟਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਆਨੰਦ ਪੁਰ। ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਵਨ ਕੋ ਪੁਰਿ ਜਨ ਉਰ ਹਰਖਾਇ।ਨਿਕਸੇ ਆਗੂ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਸਾਦਰ ਮਿਲੇ ਸੁ ਆਇ॥੧॥ਨਿਸ਼ਾਨੀਛੰਦ॥ ਲੇ ਲੇ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ ਕੋ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮੇਲਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਨੰਦ ਲੇ ਕਰਿ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ। ਧੁਨਿ ਦੁੰਦਭਿ ਰਣਜੀਤ ਕੀ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗਨ ਆਵਹਿਂ। ਦੌਰ ਦੌਰ ਪੁਰਿ ਪੌਰ ਤਜਿ ਦਲ ਧੁਤਿ ਦਰਸਾਵੈਂ ॥੨॥ ਮੰਗਲ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਰਚੰਤੀ। ਪੌਰ ਪੌਰ ਪਰ ਸਸਿਮੁਖੀ[1] ਥਿਰ ਹੁਇ ਦਰਸੰਤੀ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਜ਼ਾਰ ਮਹਿਂ ਦੇਖਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।ਗਨ ਚਕੋਰ ਜਨੁ ਚੰਦ ਕੋ ਆਗਮਨ ਬਿਚਾਰੀ ॥੩॥ ਪੁਸ਼ਪਨ ਕਉ ਬਰਖਾਵਹੀਂ ਗੁੰਦਤਿ ਦੈਂ ਮਾਲਾ[2]। ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਤਿ ਲਖਿ ਭਾਵ ਕਉ ਹੁਇ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਚਖ ਬਿਸਤਿ-ਰਤਿ ਸਰੋਜ ਤੇ[3] ਸਭਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖੈਂ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਰਹਿਂ ਦੇ ਮੋਦ ਬਿਸ਼ੇਖੈਂ ॥੪॥ ਭਾਟ ਨਕੀਬ ਪੁਕਾਰਤੇ ਸਭਿ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲੰਤੇ। ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕਉ ਸਭਿਹੂੰਨ ਸੁਨੰਤੇ।ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਜੋ ਬਨਯੋ ਨਵੀਨਾ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਰਚੇ ਸੁਖਦਾ ਦੁਤਿ ਭੀਨਾ ॥੫॥ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਤੇ ਗਏ ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਪੀਠ ਪਲੰਘ ਕੀ ਪਰ ਬਿਰੇ ਧਰਿ ਆਯੁਧ ਪਾਹੀ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਪ੍ਰੋਹਤ ਦੁਤੀ ਅਰੁ ਤੀਨਹੁਂ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਆਇਸੁ ਤੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਉਤਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ[4]* ॥੬॥ ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਕੇ ਸੂਰਮੇਆਇ ਸੁ ਲੁਟ ਲਯਾਏ[5]†।ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰ ਉਤਾਰਕਰਿ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਸੁਹਾਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਜਾਮਨੀ ਹੁਇ ਸੁਪਤ ਬਿਤਾਈ।ਟਿਕੇ ਸਕਲ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕਰਿ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਈ॥੭॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ।ਚਾਰ ਘਰੀ ਦਿਨ ਚਰੇ ਤੇ ਨਿਜ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਗਨ ਸੰਗਤਾਂ ਇਕਠੀ ਪੁਰਿ ਹੋਈ।ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ 'ਅਬਿ ਆਇਕੈ ਦਰਸਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ' ॥੮॥ਗਯੋ ਮੇਵਰਾ ਸਭਿਨਿ ਪਹਿ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਗਾਈ। ਸੁਨਿ

[1]ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀ (=ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ)। [2]ਗੁੰਦੀਆ ਮਾਲਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। [3]ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਕਮਲ ਵਤ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ। [4]ਸੁਖਦਾਤੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ। [5](ਨਾਲ) ਜੋ ਲੁੱਟ ਲਿਆਏ ਸੀ।

*ਪਾ:-ਸੁਖਗਾਤਾ। †ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ।

ਸ੍ਰੌਨਨ ਮਹਿਂ ਅਨੰਦ ਭਾ ਤੂਰਨ ਸਮੁਦਾਈ। ਨਾਨਾ ਲੀਨਿ ਅਕੋਰ ਕਉ ਉਤਲਾਵਤਿ ਆਏ।ਮਨੋ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਤਾਲ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਧਾਏ॥੯॥ ਚਮਰ ਚਲਾਚਲ ਚਾਰੁ ਹੈ ਜਨੁ ਕਿਰਨ ਸਕੇਲੀ[1]।ਝੂਲਤਿ ਕਲਗ਼ੀ ਸੀਸ ਪਰ ਦਮਕਤਿ ਦੁਤਿ ਮੇਲੀ[2]। ਰੰਗਦਾਰ ਦਸਤਾਰ ਕੋ ਬੰਧੇਜ[3] ਅਨੂਠੋ। ਜਿਗਾ ਜਵਾਹਰਜਗਮਗੈ ਜ਼ਾਹਰਛਬਿ ਵੂਠੋ[4]॥੧੦॥ਬਦਨਚੰਦ ਅਹਿਲਾਦ ਕਰਿ[5]ਮੰਡਲ ਬਡ ਰੂਰਾ।ਕੁੰਡਲ ਡੋਲਤਿ ਕਰਨ ਯੁਗ ਸ਼ੋਭਤਿ ਗੁਰਸੂਰਾ। ਕਮਲ ਪਾਂਖਰੀ ਆਂਖ ਜੁਗ ਪੈਨੀ ਜੁਗ ਕੋਰਾ[6]। ਲਾਜ ਜਹਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਦੇਖਤਿ ਸਿਖ ਓਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਸ਼ਮਸ ਸਯਾਮ ਸੁੰਦਰ ਗਿਰਦ ਲਘੁ ਲਘੁ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਹਿਜ ਸੁ ਚਿੱਕ੍ਨ ਕੇਸ਼ ਸ਼ੁਭ ਅਸ ਉਪਮਾ ਗਾਈ। ਰਤਨ ਉਡਗ, ਮੁਖ ਚੰਦ ਢਿਗ, ਪਸਰਯੋ ਤਮ ਜਾਲਾ[7]। ਦਿਪਤਿ ਦਸਨ ਮੁਸ਼-ਕਯਾਨ ਜੁਤਿ ਦੁਤਿ ਚਾਰੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੨॥ ਮਨਹੁਂ ਸੁਰਨਿ ਕੀ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਕਮਲਾਸਨ ਬੈਸੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਬੀਚ ਪ੍ਰਭੁ ਸ਼ੋਭਤਿ ਦੁਤਿ ਐਸੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਗਨ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰੈਂ।ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਾ ਮਹਿਂ ਦੋਨਹੁਂ ਕਰ ਜੋਰੈਂ ॥ ੧੩ ॥ ਜਸ ਜਸ ਧਰਿ ਧਰਿ ਭਾਵਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਰਸੰਤੇ। ਤਸ ਤਸ ਪੂਰਵਤਿ ਸੰਗਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੰਤੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਭਿਹੂੰਨ ਪਰ ਡਾਰਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰੇ। ਮਨਹੁਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰ ਉਤਪਤੀ ਬਿਧ ਤਿਨਹੁਂ ਨਿਹਾਰੇ[8]॥੧੪॥ਜਾਮ ਖਿਰੇਬਿਚ ਸਭਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੀਨਾ।ਕਰਿ ਨਿਹਾਲ ਤਬਿ ਸੰਗਤਾਂ ਉਠਿਬੇ ਮਨ ਕੀਨਾ। ਅਪਨ* ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਗਏ ਬੈਠੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਭੋਜਨ ਥਾਰ ਪਰੋਸਯੋ ਆਨਯੋਂ ਤਿਹਂ ਥਾਨੀ ॥੧੫॥ ਅਚਯੋ ਸ੍ਵਾਦ ਮਨਭਾਵਤੇ ਛੁਧਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਢਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲੋਚਨ ਅਲਸਾਏ।ਪੌਢੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਕੁਛਕੀਨਿ ਅਰਾਮੂ।ਸਵਾਜਾਮ ਦਿਨ ਕੇ ਰਹੇ ਜਾਗੇ ਸੁਖ ਧਾਮੂ॥੧੬॥ਗਰੀ ਬਦਾਮਨ ਆਦਿ ਗਨ ਰਗੜੀ ਸ਼ਰਦਾਈ।ਬਿਜੀਆ ਆਦਿਕ ਜਿਹ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਬੀਚ ਘੁਟਾਈ। ਆਨੀ

[1]ਮਾਨੋ ਕਿਰਨਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।[2]ਮੇਲਕੇ। [3]ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਬੰਦਸ਼। [4]ਛਬੀ ਵੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। [5]ਅਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [6]ਕੋਨਿਆਂ ਤੋਂ। [7]ਭਾਵ ਰਤਨ ਤਾਰੇ ਹਨ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਮੁਖੜਾ ਹੈ ਦਾੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ ਹੈ। [ਸਾਵੇ ਦੇ ਲੜ ਤੇ ਜੋ ਮੱਥੇ ਤੇ ਪਲਮਦ ਹੈ ਉਸਦੀ ਝਾਲਰ ਅੱਗੇ ਮੋਤੀ ਲਗੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਤਨਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਿਗਾ ਵਿੱਚ ਬੀ ਜ੍ਵਾਹਰ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ। ਕਰਨ ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਰਤਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ]। [8]ਮਾਨੋਂ (ਰਚ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:- ਅਪਰ।

ਦਾਸਨ ਤਰਾਰ ਕਰਿ ਪਿਖਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਹੁਤੀ ਅਫੀਮ ਬਿਦੇਸ਼ ਕੀ ਜਿਸ ਅਮਲ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਬਹੁ ਤਰੀਫ ਸਿਖ ਨੇ ਕਰੀ ਸੋ ਕੋਸ਼ ਮਝਾਰ।ਆਨੋ ਇਹਾਂ ਨਿਕਾਸ ਕਰਿ ਜਿਸ ਅਮਲ ਕਰਾਰਾ'। ਕੋਸ਼ਪ ਢਿਗ ਸੇਵਕ ਗਯੋ ਸਭਿ ਬਾਤਿ ਜਨਾਈ।ਕਹਿ ਕਰਿ ਪਤੇ ਬਿਦੇਸ਼ ਕੇ ਤਿਸ ਛਿਨ ਨਿਕਸਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਆਨੀ ਤੁਰਤ ਸਮੀਪ ਗੁਰ ਕਰ ਧਰੀ ਨਿਹਾਰੀ। ਦ੍ਵੈ ਰੰਚਕ[1] ਪਰਮਾਨ ਸਮ ਅੰਗੁਰੀਨ ਸੁਧਾਰੀ। ਕਰਿ ਗੁਲਕਾ ਕਰ ਤਰ ਧਰੀ[2] ਲੇ ਬਹੁਰ ਕਟੋਰਾ।ਕਰਮੈ ਪਾਨ ਸੁੱਖਾ ਤਬੈ, ਹਿਤ ਮਾਦਕ ਜੋਰਾ[3] ॥ ੧੯ ॥ ਮਾਵਾ ਖਾਇ ਅਫੀਮ ਕੋ[4]* ਪੁਨ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਤਬਿ ਕੇ ਲਾਗੇ

[1]ਦੋ ਰਤੀ ਭਰ। [2]ਗੋਲੀ ਬਣਾਕੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰੀ। [3]ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ। [4]ਅਫੀਮ ਦਾ ਮਾਵਾ ਖਾਕੇ। *ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ੨੩, ੨੪ ਬਰਸ ਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ,ਇਸਵੇਲੇਅਫੀਮ ਲਗਜਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।ਪੰਜਾਬਵਿਚ ਅਕਸਰਅਫੀਮ ਬੁਢੇਪੇ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਹੈ,ਬਲ ਅਮਿੱਤ ਹੈ,ਸੂਰਮਗਤੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ,ਆਪ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਨ,ਤਮਾਕੂ ਤੱਕ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਹਰਾਮ ਕਰਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕੌਮੁੱਤਿਕ ਨਜਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਗ ਤੇ ਅਫੀਮ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਕੀਕੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਅਫੀਮ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਕਢਵਾਈ ਹੈ, ਕਦੇ ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਪਈ ਸੀ। ਇਸਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਾਂਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਖ ਢੂੰਡਕੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਓਹ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਲਿਆਉਣੀ ਕਿਉਂ ਸੀ ਤੇ ਤਰੀਫ ਕਿਉਂ ਕਰਨੀ ਸੀ ? ਸੋ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਖਾਂਦੇ ਸਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ।ਕਿਸੇ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੁੱਢੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਈ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਨ ਪੜਤਾਲੇ ਲਿਖ ਲਈ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਹੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਖਾ ਆਮ ਸੀ ਤੇ ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਸਰਦਾਈ ਸਾਦੀ ਯਾ ਸੁੱਖੇ ਵਾਲੀ ਤੇ ਅਫੀਮਾਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਟੁਰ ਪਏ ਸਨ। ਉਸ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਖੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਓਪਰੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸੀ ਹੋਣੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਭੰਗ ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਢੇਰ ਚਿਰ ਬਾਦ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਘਾਲਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਥਕੇਵਿਆਂ ਸਰੀਰਕ ਟੋਟਾਂਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਵਾਈਮਾਤ੍ਰ ਟੁਰਗਿਆ ਸੀ, ਐਸ਼ੂਰਜ ਤੇ ਸੁਖ ਵੇਲੇ ਆਕੇ ਫਿਰ ਨਸ਼ੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਵਧਿਆ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਤੇ ਲਗ ਪਗ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਖਾ ਖਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾ ਅਫੀਮ ਨਾ ਸੁੱਖਾ ਨਾ ਸ਼ਰਾਬ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੀ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਭੀ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੨੮ ਅੰਕ ੨੩ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—'ਮਦਰਾ ਦਹਿਤਾ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭੰਗ ਦਹੈ ਤਨ ਏਕ'। ਇੱਥੇ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਨਸ਼ਾ ਵਿਹਤ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਦੋ ਰਤੀਆਂ ਖਾ ਲੈਣੀ ਬੀ ਇਕ ਅਤਯੋਕਤੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਖਾਨ ਨਿਤ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕਾਨੇ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਜਬਹਿ ਇਕ ਦਿਨ ਤਬਿ ਆਈ। ਪਤਿਬਰਤਾ ਜੀਤੋ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤ[1] ਲੱਜਾ ਅਧਿਕਾਈ॥੨੦॥ ਪਤਿ ਕਉ ਪਾਇ ਇਕੰਤ ਮੈਂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਰੀ ਹੈ।ਅਵਨੀ ਖਨਤਿ ਅੰਗੂਠ ਪਗ ਤਰੇ[2] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰੀ ਹੈ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮੂਰਤਿ ਬਸੈ ਨਹਿਂ ਸਮੁਖ ਬਿਲੋਕੈ। ਐਂਚਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਏਕ ਦਿਸ਼ਿ ਦੂਜੇ ਲਜ ਰੋਕੈ[3]॥੨੧॥ਬਡਭਾਗਣ ਜਗ ਮਾਤਿ ਇਮ ਗੁਰ ਕੀ ਪਟਰਾਨੀ।ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਗੁਣ ਨਿਧਾ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਮੈਂ ਸਯਾਨੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਲੋਕਿ ਕਰਿ ਥਿਰ[4] ਨੈਂਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਾਨਿ ਕਾਮਨਾਵਾਨ ਮਨ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੨੨॥'ਘਰਵਾਲਨ ਕੀ ਸੁਧ ਕਹਾਂ,ਅਭਿਲਾਖਾ ਕੋ ਹੈ?ਕਹੋ ਮਨੋਰਥ ਆਪਨੋ ਅਭਿਬਾਂਛਤਿ ਜੋ ਹੈ।ਜਿਸ ਹਿਤ ਕਰਿ ਆਗਵਨ ਕੋ ਥਿਰ ਭੁਈ ਸਲਾਜਾ। ਕਹੁ ਸੁਮੱਧਮੇ[5]! ਬਾਰਤਾ ਜਿਸਬਿਧਿ ਕੋਕਾਜਾ'॥੨੩॥ਹਾਥਬੰਦਿਬੰਦਤਿ ਬਦਤਿ[6]'ਪ੍ਰਭੁਅੰਤਰਜਾਮੀ! ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਜਾਨੋ ਸਕਲ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਚਾਰੋਂ ਚੱਕਨਿ ਸੰਗਤਾਂ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤਪਾਵੈਂ।ਸਾਗਰਾਂਤਿ[7]ਅਵਨੀ ਜਿਤਿਕਤੁਮਚਰਨਮਨਾਵੈਂ॥੨੪॥ ਪੂਰਵਹੁ ਸਭਿ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਨਹਿਂ ਊਨ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਜੈਸੇ ਜਸ ਜਸ ਭਾਵਨਾ ਦਿਹੁ ਫਲ ਤਿਮ ਨਾਨਾ। ਤ੍ਰਿਯ ਸਰੀਰ ਕੀ ਮਤ ਗਤੀ[8] ਜਿਮ ਹੁਇ ਤਿਮ ਜਾਨੋ। ਤੁਮ ਤੇ ਸੁਤ ਸਪਤਨਿ[9] ਲਹਯੋ ਦੁਤਿਵਾਨ ਮਹਾਨੋ ॥ ੨੫॥ ਬਿਨ ਨੰਦਨ ਆਨੰਦ ਨਹਿਂ ਘਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਨਾ[10]। ਦੀਪਕ ਜਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਿ ਤਿਮ ਕਹਿਂ ਮਤਿਵਾਨਾ।ਪੂਖਨ[11] ਕਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਨ ਸਭਿ ਜਗ ਸੁਖਪਾਵੈ। ਨਿਸ ਕਾ ਦੀਪਕ ਚੰਦ ਹੈ ਤਮ ਦੂਖ ਨਸਾਵੈ'॥੨੬॥ ਭਾਖਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ 'ਕਰਿ ਸਿਖ ਸੰਤਨਿ ਸੇਵਾ। ਭੋਜਨ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਦੇ ਬਿਨ ਅਹੰਮੇਵਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕਾਮਨਾ ਸਤਿਸੰਗਤ ਪਾਸੀ। ਲਹੈਂ ਅਨੰਦ ਜੁਗ ਲੋਕ ਕੋ ਜੋ ਕਰਹਿਂ ਹੁਲਾਸੀ[12]'॥੨੭॥ਸੁਨਿਕਰਿ ਮਾਨਯੋ ਹੁਕਮ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੋ ਸਿਧਾਰੀ।ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਕਰਿਵਾਇਸੁ ਤਯਾਰੀ। ਅਥਿਤ ਸੰਤ ਸਿਖ ਜੇ ਹੁਤੇ ਤਿਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ।ਮਨ ਮਹਿਂਧਰਿ ਸੁਤਕਾਮਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਿਝਾਵੈ॥ ੨੮॥ ਨਿਤ ਨਵੀਨ[13] ਅਨਵਾਇ ਕਰਿ ਤਿਨ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ।

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲੀ, ਸੁਹਣੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲੀ। [2]ਨੀਵੀਂ। [3]ਲਜਿਆ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। [4]ਖੜੀ ਹੈ। [5]ਹੇ ਸੁਪਤਨੀ ! (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੁ ਮੱਧ ਮੇਂ ਬਾਰਤਾ=(ਜੋ) ਗਲ ਹੈ ਸੁਹਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ। [6]ਕਹਿਣ ਲਗੇ (ਸ਼੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਜੀ)। [7]ਸਮੁੰਦਰ ਦੇਅੰਤਤਕ। [8]ਗਤਿਮਿਤ, ਹਾਲਤ। [9]ਸਉਕਣ ਨੇ। [10]ਸੁੰਞ ਸਮਾਨ ਹੈ। [11]ਸੂਰਜ। [12]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। [13]ਨਵੇਂ (ਸਿਖ ਸੰਗਤ)।

ਲੇ ਕਰਿ ਬਿਜਨਾ ਹਾਥ ਮੈਂ ਸੁਖ[1] ਪੌਨ ਝੁਲਾਰੇ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੇਵਾ ਅਧਿਕ ਕਿਯ ਜੀਤੋ ਰਾਨੀ।ਪ੍ਰਭੁ ਮਨ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੇ ਸਗਰੇ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥੨੯॥ਬੀਤ੍ਯੋ ਆਦਿਤਵਾਰ ਜਬਿ ਨਿਸ ਬਿਖੇ ਗੁਸਾਈਂ।ਬਸੇ ਮਹਿਲ ਹਿਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ, ਬਸਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਦਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਤਬਿ ਪੂਰਨ ਕੀਨੀ। ਧਰ੍ਯੋ ਗਰਭ ਹਰਖਤਿ ਭਈ ਪਤਿ ਸੇਵ ਪ੍ਰਬੀਨੀ ॥ ੩੦ ॥ ਬਡਭਾਗਨ ਅਨੁਰਾਗਨੀ[2] ਉਰ ਕੰਤ ਬਸਾਯੋ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਚਿਤਵਤਿ ਸੁਮਤਿ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਾਯੋ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਬ੍ਰਿੱਧਾ[3] ਗਰਭ ਕੀ ਦੁਤਿ ਹ੍ਵੈ ਅਧਿਕਾਈ। ਮਨੋ ਦੂਜ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪੂਰਵਤਿ[4] ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਜਿਸ ਮੰਦਰ ਮਹਿਂ ਮੁਦਿਤ ਚਿਤ ਥਿਰਤਾ ਕੋ ਧਾਰੇ। ਅਧਿਕ ਲਹੈ ਸ਼ੋਭਾ ਤਬਹਿ ਬਡਿ ਕਰਿ ਉਜਿਯਾਰੇ।ਬੀਤ ਗਏ ਨਵ ਮਾਸ ਇਮ ਹਰਖਤਿ ਪਰਿਵਾਰਾ।ਸਹਿਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਰਤੀਖਨਾ ਉਤਸਵ ਹੁਇ ਭਾਰਾ॥੩੨॥ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਥਿਤ ਸਪਤਮੀ ਕੁਜ ਬਾਸੁਰ[5] ਆਵਾ। ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਸੈਂਤਾਲੀਏ ਸੰਮਤ ਮੁਦ ਛਾਵਾ। ਭਲੇ ਲਗਨ ਗ੍ਰਹ ਊਚ ਕਛੁ ਜਨਮ੍ਯੋ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਸੇਬਤ੍ਰਮਾਨ ਗਨ ਧਾਇ[6] ਤੇ ਬਹੁ ਦੀਪ ਜਗਾਏ॥੩੩॥ ਮੰਗਲ ਮੰਗਲਵਾਰ ਮੈਂ ਬਜਿ ਉਠੀ ਬਧਾਈ। ਬਾਦਿਤ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਦਰ ਪਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਉਤਸਵ ਕੋ ਠਾਨਾ। ਮੰਗਤਿ ਗਨ ਜਨ ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਦੌਰੇ ਹਿਤ ਦਾਨਾ। ੩੪ ॥ ਭਈ ਭੀਰ ਬਡ ਪੌਰ ਪਰ ਧਨ ਪਾਇਂ ਉਦਾਰਾ । 'ਚਿਰੰਜੀਵ ਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੁਇ' ਸਭਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। ਇਤ ਕਲਗੀਧਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਾਵਹਿਂ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਆਸ਼ਿਖ ਕੀਰਤਿ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਕਹਤਿ ਸੁਨਾਯੋ। ੩੫॥ ਇਕ ਗੁਜਰੀ ਕੇ ਜਾਇਂ ਢਿਗ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ। ਹਰਿਤ ਦੂਰਬਾ ਅਰਪਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਨ ਭਾਈ[7]। ਫੂਲਨਿ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕੇ ਅਰੁ ਬੰਦਨਵਾਲਾਂ[8]। ਸਭਿ ਦਰ ਪਰ ਬੰਧਨਿ ਕਰੀ ਦਲ ਹਰਿਤ ਬਿਸਾਲਾਂ[9] ॥ ੩੬॥ ਮੁਕਤਾ ਲਰੀਅਨ ਪੋਇ ਕਰਿ ਵਿਚ ਕੰਚਨ ਸੂਤਾ[10]। ਬਾਂਧੀ ਦ੍ਵਾਰੇ ਚਾਰੁ[11] ਪਰ ਜਹਿਂ ਜਨਮ ਸਪੂਤਾ। ਸੋਢਿਬੰਸ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਕਹਿ ਕਰਿ

[1]ਸੁਖਦਾਈ। [2]ਪ੍ਰੇਮਣ ਨੇ। [3]ਵਧਣ ਨਾਲ। [4]ਪੂਰਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਮੰਗਲਵਾਰ। [6]ਦਾਈਆਂ। [7]ਹਰਾ ਖੱਬਲ ਘਾਸ ਸਮਰਪਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ। [8]ਤੋਰਣ। [9]ਸਾਰੇ ਦਰਾਂ ਤੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਬਹੁਤੇ ਬੰਨ੍ਹੇ। [10]ਭਾਵ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਪ੍ਰੋਤੀਆਂ ਹਨ ਤਿੱਲੇ ਦੇ ਸਤ ਵਿਚ। [11]ਮੰਦਰ।

ਕਰਿਵਾਈ। ਪੌਤ੍ਰ ਜਨਮ ਤੇ ਮੋਦ ਮਨ ਗੁਜਰੀ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥੩੭॥ ਦੂਸਰ ਜੰਗ ਨਦੌਣ ਕੋ ਜਯ ਲੈ ਕਰਿ ਆਏ। ਜਨਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾ ਦੂਸਰੋ ਬਹੁ ਬਜੇ ਵਧਾਏ।ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧਰਿਬੇ ਹਿਤ ਨਾਮੂ। 'ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ*' ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਬਿਦਤਯੋ ਸੁਖ ਧਾਮੂ ॥ ੩੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਤੇ 'ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

---

*ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ 'ਜਨਮ-ਕ੍ਰਮ' ਪਰ ਕੁਛ ਰਾਇ ਦਾ ਵਖੇਵਾਂ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਖੋਜ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

੧. ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਜਨਮ ਤਿੱਥਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਇੱਕੁਰ ਹੈ:-

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਾਘ ਸ਼ੁਦੀ ਚੌਥ ਸੰਮਤ ੧੭੪੩†, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ।
ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਚੇਤ ਸ਼ੁਦੀ ਸੱਤਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੪੭, ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ।
ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਾਘ ਸ਼ੁਦੀ ਏਕਮ ਸੰਮਤ ੧੮੫੩†, ,, ,,
ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਫਗਨ ਸ਼ੁਦੀ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਸੰਮਤ ੧੭੫੫, ,, ,,

ਇਸ ਮੂਜਬ ਆਪ ਨੇ ਏਥੇ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਸੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਚਮਕੌਰ ਦੱਸੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ੧੯੦੦ ਵਿਚ ਮੁਕਾ ਹੈ।

੨. ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੮੫੪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੀ ਕ੍ਰਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕ੍ਰਮ ਇਸੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਤੋਂ ਲੀਤਾ ਹੈ।

੩. ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ,ਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਤ੍ਰਿਹਾਂ ਪਹਿਲਿਆਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਪਹਿਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਿਛੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਗਿਣਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕ੍ਰਮ ਇੱਕੁਰ ਹੋਇਆ:-

ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ।

੪. ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ:-ਬਾਬਾ ਰਣਜੀਤ ਯਾ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ।

---

†ਇਹ ਸੰਮਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।, ਲੇ। ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਤਿੱਥਾਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੈਨ।

੪੫. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਜ਼ੋਰਾਵਰੁ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਰਿ ਸੁਨਿ ਹਰਖ੍ਯੋ ਪਰਵਾਰ। ਉਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੇਲਤੇ ਭੂਖਨ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਧਾਰਿ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਜੁਗ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਗੜਬੜ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚਮਕੌਰ ਜੁਧ ਬਾਬਤ ਦੋਹਾ ਹੈ:—'ਜਬ ਦੇਖਿਓ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਸਮਾ ਪਹੂਚਿਓ ਆਨ। ਦੌਰਿਓ ਦਲ ਮੈਂ ਧਾਇਕੇ ਕਰ ਮੈਂ ਗਹੀ ਕਮਾਨ'। ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਇਕ ਦੋ ਵੇਰ ਜੁਝਾਰ ਨਾਮ ਆ ਕੇ ਅੰਕ ੬੩, ੬੪ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੜਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅੰਕ ੭੩ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਰਹਿੰਦ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ—'ਭਾਰੀ ਜਵਾਬ ਜੁਝਾਰ ਦਏ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭ ਦੂਤਨ ਅੰਗ ਪਿਰਾਏ'। ਫਿਰ ਅੰਕ ੭੫ ਵਿਚ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਣ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਐਉਂ ਦਿਤੇ ਹਨ:—'ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਇਹ ਬਿਧ ਤਜੇ ਪਰਾਨ। ਪਰਗਟ ਭਏ ਇਹ ਲੋਕ ਮੈਂ ਜਾਨਤ ਸਕਲ ਜਹਾਂਨ'। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਵਿਚ ਟਪਲਾ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਲੜਦੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਫੇਰ ਸਰਹੰਦ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਕਰਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਦੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਖਿਆਲ ਭੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਨਾਮ ਸਨ, ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਅੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਗਲ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੋਂ ਗ਼ਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰ ਗਿਣੇ ਹਨ:—

'ਚਿਹਾ ਸ਼ੁਦ ਕਿ ਚੂੰ ਬੱਚਗਾਂ ਕੁਸ਼ਤ ਚਾਰ।
ਕਿ ਬਾਕੀ ਬਿਮਾਂਦਸਤ ਪੇਚੀਦਹ ਮਾਰ। [ਹਿ: ੧-੭੮.

੫. ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਗੂ ਨੇ ਚਮਕੌਰ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ:—
ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿਤੇ ਹਨ।
ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਛੋਟੇ ਸਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਤੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਇਹ ਗਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

੬. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਬਾ: ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਵਾਲੇ) ਤੋਂ ਬੀ ਇਹੋ ਗਲ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਗੂ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਦੋਨੋ ਛੋਟੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੂਆ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਆਗੇ ਚਲੋ। ਔਰ ਦੋਨੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਡ਼ੇ ਜੋ ਥੇ ਆਗੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁਕੇ ਥੇ। ਚਮਕੌਰ ਜੀ ਦੇਹੁਰਾ ਹੈ ਦੋਨੋਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ'। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੩੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਹੈ।

੭, ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਇਹ ਕ੍ਰਮ ਦਿਤਾ ਹੈ:—

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਮਾਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਚਿਤ ਅਹਿਲਾਦੇ।ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਪਾਇ ਨਵੀਨੇ। ਡੀਠ ਨ ਲਗਹਿ ਦਿਠੌਨਾ ਦੀਨੇ[1] ॥ ੨ ॥ ਕਰਹਿ ਦੁਲਾਰਨ ਦਾਈ ਦਾਏ[2]। ਪੁਰਿ ਨਰ ਨਾਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਏ। ਸੰਗਤਿ ਸਹਿਤ ਮਸੰਦਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸੁਨਹਿ ਜਨਮ ਗੁਰ ਨੰਦ ਅਨੰਦ ॥ ੩ ॥ ਅਲੰਕਾਰ ਰਚਨਾ

[1](ਇਸ ਕਰਕੇ) ਕਾਲਾ ਦਾਗ਼ ਲਾਇਆ। [2]ਦਾਈ=ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ। ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਵਾਲੀ। ਦਾਇਆ=ਖਿਡਾਵਾ ।

[redacted][ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ।

੮. ਮਿਃ ਮੈਕਾਲਫ ਤੇ ਸਃ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕ੍ਰਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈਃ—

੯. ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਲਾਲ, ਦੌਲਤ ਰਾਏ, ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕ੍ਰਮ ਦਿਤਾ ਹੈਃ—

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ।

੧੦. ਜੋ ਕ੍ਰਮ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ* ਸੋ ਇਹੋ ਹੈ ਜੋ ਉਪਰ ਅੰਕ ੭ ਤੇ ੯ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈਃ—

੧੧. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਬੰਸਾਵਲੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮ ਇਹੋ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਥਾਃ—

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਹੁਣ ਤਕ ਦੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਉਗਾਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਲੇਖ ਵਾਂਙੂ ਭਰਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਣਾ ਠੀਕ ਹੈ।

*ਗਿਆਨੀ ਸਰਦਾਰ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਸੁਧਰਾਵਹਿ[1] ਦੇ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਬਸਨ ਬਨਾਵਹਿ। ਗੁਰੂ ਰਿਝਾਵਨਿ ਕਾਰਨ ਲਜਾਵਹਿ ॥ ੪ ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਘਰ ਉਤਸਵ ਘਨੇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਜਨੇ[2]। ਦਿਵਸ ਬਸੋਏ[3] ਕੋ ਬਡ ਮੇਲਾ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਰ ਹੋਹਿ ਸਕੇਲਾ ॥ ੫ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਊਚ ਥਲ ਬੈਸੇ। ਬੀਚ ਸਭਾ ਕੇ ਰਘੁਵਰ ਜੈਸੇ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਪੁੰਜ ਅਕੋਰ। ਅਰਪਤਿ ਆਨਿ ਦੁਊ ਕਰ ਜੋਰਿ॥ ੬ ॥ ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਚਹਿ ਕੱਲਜਾਨਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿ ਭਾਵ ਮਹਾਨਾ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿ ਰਿਦੇ ਕਰਿ ਆਸ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਭਾਖਤਿ ਅਰਦਾਸ ॥੭॥ ਤਨ ਅਰੋਗਤਾ ਜਾਚਤਿ ਸੋਈ। ਭਗਤਿ ਗਜਾਨ ਚਹਿ ਸੇਵਤਿ ਕੋਈ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਲਹੈਂ ਕਾਮਨਾ ਮੁਦ ਉਰ ਧਰਿ ਧਰਿ ॥ ੮ ॥ ਆਪ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਸ਼ੁਭ ਸੁਜਸੁ ਪਸਾਰੈਂ। ਕੇਚਿਤ ਰਹੈਂ ਸਮੀਪ ਗੁਸਾਈਂ। ਸੇਵਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੯ ॥ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦਨ ਕੌ ਦਰਸੰਤੇ। ਕਰਹਿਂ ਦੁਲਾਰਨਿ ਅਨੰਦ ਵਧੰਤੇ। ਪੌਤ੍ਰਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿ-ਪਾਰਨ ਆਛੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਨਿਤ ਸ਼ੁਭਹਿ ਬਾਛੈ[4]॥੧੦॥ ਧਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਜ ਅੰਕ ਬਿਠਾਰਹਿ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਮੁਖ-ਕਮਲ ਨਿਹਾਰਹਿ।—ਸੁਤ ਕੋ ਬੰਸ ਬ੍ਰਿੱਧਤਾ ਪਾਵਹਿ—। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਤਿ ਮੋਦ ਉਪਾਵਹਿ ॥ ੧੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਂਗਨ ਮਾਂਹੀ। ਪਾਇ ਬਿਭੂਖਨ ਸ਼ਬਦ* ਉਠਾਹੀਂ। ਕਰਹਿਂ ਹਕਾ-ਰਨ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਹਿਂ। ਤਊ ਦੌਰਿ ਖੇਲਨਿ ਹਿਤ ਜਾਵਹਿਂ॥੧੨॥ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁੰਦਰ ਨੰਦਨ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਕਰਤਾ ਅਭਿਬੰਦਨ[5]। ਰੱਛਾ ਠਾਨਤਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ। ਦਧਿ ਓਦਨ[6] ਅਚਵਾਇ ਅਹਾਰਨਿ॥੧੩॥ ਪਿਤਾ ਸਮੀਪ ਜਾਤਿ ਜਿਹ ਸਮੋਂ।ਦੇਖਿ ਅਪਰ ਕੋ ਠਾਨਤਿ ਨਮੋ[7]।ਬਾਲਿਕ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਦਿਖਾਵਤਿ। ਸਭਿਹਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੋਦ ਉਪਾਵਤਿ ॥ ੧੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਲਘੁ ਬਯ ਮੈਂ। ਰਹੈਂ ਸਦਨ ਮਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਤਿਯ ਮੈਂ। ਵਧਤਿ ਦੇਹਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਹਿਂ। ਦਾਸੀ ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸ ਉਚਾਰਹਿ ॥ ੧੫ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦ੍ਵੈ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਨੰਦਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ ਕਰਤਿ

[1]ਬਣਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਜਣਾਵਣ ਵਾਲੇ। [3]ਵਸਾਖੀ। [4]ਸੁਖ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। [5]ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [6]ਦਹੀਂ ਚਾਵਲ। [7]ਹੋਰ (ਸਿਖਾਂ) ਨੂੰ (ਨਮੋ ਕਰਦਿਆਂ) ਦੇਖਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) (ਜੇਹੜਾ) ਕੋਈ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਬਸਤ੍ਰ।

ਅਭਿਬੰਦਨ ।ਹਸਤਿ ਹਸਾਵਤਿ ਲੀਲਾ ਠਾਨਤਿ।ਦਾਸ ਅਨੇਕ ਸਾਥ ਅਨੁ-ਮਾਨਤਿ[੧]-॥੧੬॥ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅਲਸੂਨ ਉਜਾਰਾ । ਪਰੀ ਧਾਂਕ ਤਬਿ ਬਾਇਸ ਧਾਰਾ ।ਸਰਬ ਧਾਰ[੨] ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਤਿ*ਰਿਦੇ।-ਛੀਨਹਿ ਰਾਜ ਗੁਰੂ ਜਦ ਕਦੇ-॥ ੧੭ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸੰਧਿ ਕਰੀ ਮਿਲਿ ਗਏ। ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤ ਲਖਿ ਲਏ। ਪਠਹਿਂ ਮੁਸਾਹਿਬ ਕੈ ਚਲਿ ਆਪ।ਦਰਸਹਿਂ ਬਦਨ ਪਾਪ ਗਨਖਾਪ ॥੧੮॥ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਪਾਇਨ ਆਛੇ।ਪਠਤਿ ਰਹੇ ਗੁਰ ਸੋਂ ਰਸ ਬਾਂਛੇ।ਜੇ ਸੈਲਨ ਕੀ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ । ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਭੇਜਹਿਂ ਢਿਗ ਸਾਹਿਬ॥੧੯॥ ਤਿਨਕੇ ਸੰਗ ਤਿਸੀ ਹੀ ਰੀਤ । ਕਲਗੀਧਰ ਵਰਤਹਿਂ ਹਿਤ ਚੀਤ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਧਾਰਨ ਕਰੈਂ।ਰਾਜਨੀਤ ਕੇ ਬਚੰਤ ਉਚਰੈਂ॥੨੦॥ਕੇਤਿਕ ਧਰ-ਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਮੰਦੇ । ਤੇ ਨਿਤ ਰਹਿਂ ਸਵਧਾਨ ਬਿਲੰਦੇ।ਦੇ ਬੀਰਨਿ ਕੋ ਜੰਗ ਸਮਾਜੂ । ਰਾਖਹਿਂ ਤਯਾਰ-ਹੋਹਿਂ[੩] ਕਬਿ ਕਾਜੂ-॥ ੨੧ ॥ ਨਰ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਬੇਮੁਖ ਜੇਈ । ਗੁਰ ਮਹਿਮਾਂ ਕੋ ਲਖੈਂ ਨ ਤੇਈ । ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰ ਧਰਿ ਕੁਮਤਿ ਗਵਾਰੇ। ਛੋਰਿ ਸ਼ਹਿਰ ਕੋ ਭਾਜਿ ਸਿਧਾਰੇ ॥੨੨॥ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਬਾਸੇ। ਦੇਖਤਿ ਲੋਕ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਹਾਸੇ । ਕਹੂੰ ਜੀਵਕਾ ਹਾਥ ਨ ਆਈ । ਹਾਰੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਜਿਨ ਪਰ ਕੋਪ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਹੋਵੈ।ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਖੋਵੈ[੪]। ਇਹਾਂ[੫]ਸਦਾ ਦਾਰਿਦ ਬਸਿ ਰਹੈਂ । ਮਾਂਗਹਿ ਨਹਿਂ ਬਿਰਾਟਕਾ[੬] ਲਹੈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਤਜੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਜਮਦੂਤ ਹਰੈਂਤੇ[੭]।ਨਰਕ ਜਾਤਨਾ[੮]† ਘਨੀ ਸਹੈਂਤੇ।ਜਿਨ ਤੇ ਲੇਹਿਂ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਫੇਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਮਿੱਤ੍ਰ ਤਿਨ ਬਨਿ ਹੈਂ ਬੈਰੀ[੯]॥ ੨੫ ॥ ਜਹਾਂ ਜੇਵਰੀ ਪਿਖਿ ਕਰ ਘਾਲਹਿ[੧੦]।ਤਹਿਂ ਤੂਰਨ ਦਾਰੁਨ ਹ੍ਵੈ ਬਯਾਲਹਿ[੧੧]।ਜਹਾਂ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਕੰਚਨ ਤਾਕਹਿਂ । ਤਹਿਂ ਤਤਕਾਲ ਮੂਠ ਹ੍ਵੈ ਖਾਕਹਿ॥੨੬॥ ਦੌਰਤਿ ਇਹਾਂ ਲਖਹਿਂ ਮੁਦ ਲੈਹੈਂ[੧੨]। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਤਹਿਂ ਸਾਸਨ ਪੈਹੈਂ । ਦੁਖ ਦਾਇਕ ਹ੍ਵੈ

---

[੧]ਨਾਲ ਦੇ ਦਾਸ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਅ)......ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । [੨]ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਂ (ਦੇ ਰਾਜੇ)। [੩]ਹੋਣਗੇ। [੪]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੫]ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ। [੬]ਕੌਡੀ। [੭]ਪਕੜਦੇ ਹਨ। [੮]ਤਾੜਨਾ। [੯]ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਿੱਤ ਹੀ ਵੈਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੧੦]ਜਿੱਥੇ ਵੇਖਕੇ ਰੱਸੀ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੧੧]ਸਰਪ। [੧੨]ਦੌੜਦੇ ਹਨ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਕਿ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਆਨੰਦ ਲਵਾਂਗੇ।

*ਪਾ:-ਸਰਬ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ।

†ਪਾ:-ਜਾਚਨਾ ।

ਹੈਂ ਸੁਰ ਸਾਰੇ। ਜਥਾ ਚੋਰ ਕੋ ਚਹਿ ਸਭਿ ਮਾਰੇ॥੨੭॥ਛੋਰਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਜੋ ਗਏ। ਤਿਨ ਕੌ ਦੁਖਦ ਸਕਲ ਥਲ ਭਏ। ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਕੀਨੋ ਸਨ-ਮਾਨੂ। ਦੁਖਤਿ ਛੁਧਤਿ ਸੋ ਭਏ ਮਹਾਨੂੰ॥੨੮॥ਥਕਤਿ ਹੋਇ ਥਿਰ ਕੈ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਮਨ ਮਹਾਂ। ਬਹੁਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੌ ਚਲਿ ਆਏ। ਪਰੀ ਬਿਪਤ ਦੀਰਘ ਡਰਪਾਏ॥ ੨੯ ॥ ਹੁਇ ਨਿਰਲਾਜ ਬਸੇ ਹਿਤ ਜੀਵਾ। ਲਾਗੇ ਕਰਨ ਅਹਾਰ ਸਦੀਵਾ। ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਚੋਰ ਸਭੈ ਗਹਿ ਘਾਏ ॥੩੦ ॥ ਜੇਤਿਕ ਭਾਜ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਗਏ। ਭੂਖ ਮਰਤਿ ਫਿਰ ਆਵਤਿ ਭਏ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕ ਪਰਤਾਪਾ। ਵਧੈ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਖਾਪਾ ॥ ੩੧ ॥ ਕਬਹੂੰ ਘਨੀ ਸੈਨ ਹੁਇ ਜਾਵੈ।ਰਹੈਂ ਨਿਕਟ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਸਿਖ ਆਵੈਂ। ਕਬਹੂੰ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਹਿਂ। ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੋ ਨੇਹ ਸੰਭਾਰਹਿਂ॥੩੨॥ ਚਾਕਰ ਕਬਹੁੰ ਘਨੇ ਹੁਇ ਜਾਇਂ।ਕਬਹੁੰ ਦਰਬ ਲੇ ਘਰਹੁੰ ਸਿਧਾਇਂ। ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕਬਿ ਹੋਇ। ਕਬਹੂੰ ਕਰਹਿਂ ਸੰਧਿ ਰਿਪੁ ਜੋਇ ॥ ੩੩ ॥ ਕਬਹੁੰ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਹਿ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਚਰੈਂ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਬਹੁ ਕਾਨਨ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨਾਦ ਸੁਨਿ ਕਾਨਨਿ॥੩੪॥ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਜੋ ਮਗ ਮਹਿਂ ਆਵੈ। ਮਿਲਹਿ ਭੇਟ ਦੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ। ਸੋ ਅਪਨੀ ਰੱਛਯਾ ਕਰਿ ਲੇਤਿ। ਤਿਹ ਕੋ ਸੁਭਟ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ॥ ੩੫ ॥ ਅਕਰੈ[1] ਅਹੰਕਾਰ ਤੇ ਜੋਇ। ਆਗੇ ਨਿਕਸ ਨ ਨਰਮੀ* ਹੋਇ। ਤਿਨ ਘਰ ਤੇ ਦਧਿ ਦੁਗਧ ਨਿਕਾਰੈਂ।ਗਹੈਂ ਛਾਂਗ[2] ਜੇਤਿਕ ਹੁਇਂ,ਮਾਰੈਂ ॥੩੬॥ ਕਾਸ਼ਟ ਘਾਸ ਜਿ ਸੰਚਯੋ ਹੋਇ। ਛੀਨ ਲੇਤਿ ਬਸ ਚਲੈ ਨ ਕੋਇ। ਕਰਤੇ ਰਹੈਂ ਉਤੰਗ ਪੁਕਾਰ। ਬੋਲੈ ਬਹੁਤ, ਖਾਹਿ ਸੋ ਮਾਰ[3] ॥੩੭ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਜ ਤੇਜ ਟਿਕਾਯੋ। ਸਭਿ ਰਾਜਨਿ ਮਨ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਯੋ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਵਧਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਸੁਖਾਲਾ ॥ ੩੮ ॥ ਦੀਪਮਾਲ ਵੈਸਾਖੀ ਜੋਇ। ਦਿਨ ਇੱਤਯਾਦਿ ਪੁਰਬ ਕੋ ਹੋਇ।ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਤੇ ਚਲਿਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੩੯ ॥ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਯ ਹੱਥਯਾਰ ਆਦਿ ਵਥੁ ਜਾਲਾ। ਅਰਪਹਿਂ ਗੁਰ ਪਗ

[1]ਆਕੜੇ। [2]ਬੱਕਰੇ। [3]ਜੋ ਬਹੁਤ ਬੋਲੇ ਉਹ ਮਾਰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

*ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ–ਨੰਮ੍ਰੀ–ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਪੰਕਜ ਪਾਸ। ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ॥੪੦॥ ਕੋ ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਮਨ ਕਰਿ ਜਾਚੇ। ਕੋ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬਾਕ ਉਬਾਚੇ। ਸਗਰੇ ਪਾਇੰ ਕਾਮਨਾ ਗੁਰ ਤੇ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦ ਪੰਕਜ ਉਰ ਤੇ॥ ੪੧॥ ਕੇਤਿਕ ਸੁਮਤਿ ਭੁਗਤਿ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵੈਂ।ਕੇਚਿਤ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸੇਵਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਰੀਝਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਾ॥ ੪੨॥ ਕਰਾਮਾਤਿ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਪਾਇ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਮਹਿਂ ਰਹਿਂ ਲਿਵਲਾਇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਮਿੱਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨਾ। ਰਾਚੇ ਏਕ ਰੰਗ ਤਜਿ ਨਾਨਾ ॥੪੩॥ਕੋ ਕੋ ਗਿਆਨੀ-ਅਹਿ, ਤਰੇ ਅਨੇਕ। ਭਉਜਲ ਉਬਰੇ ਪਾਇ ਬਿਬੇਕ। ਸਿੱਧਾਂ ਸਰਬ ਪਾਇ* ਆਨੰਦੇ। ਗੁਰ ਸੇਵੇ ਜਿਨ, ਭਾਗ ਬਿਲੰਦੇ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੪੫॥

੪੬. [ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਸਤਿਸੰਗ ਕੋ ਸੇਵਹਿ ਤਿਸਹਿ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਅਸਨ ਬਸਨ ਕੌ ਦੇਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਉਰ ਭਾਵ ਉਦਾਰ† ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਧੁਰ ਸਲਵਨ ਤੁਰਸ਼ ਘ੍ਰਿਤ ਸ੍ਵਾਦ। ਕਰਵਹਿਂ ਬਿੰਜਨ ਚਾਵਰ ਆਦਿ। ਪਾਇਸ ਬਨਹਿ ਪਾਇ ਬਿਚ ਮੇਵੇ। ਅਬਿਤਨ ਕੌ ਹਕਾਰਿ ਬਹੁ ਦੇਵੇ॥ ੨॥ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪਤਿ ਕੀ। ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਰਹੈ ਸਦਾ ਗਤਿ ਮਨਕੀ। ਪਿਖਹਿ ਨਗਨ ਕੋ ਬਸਨ ਉਢਾਵਹਿ। ਇਮ ਸੰਤਨਿ ਸਿਖ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹਿ॥੩॥ ਪਤਿ ਮੂਰਤਿ ਉਰ ਮਹਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਾਸੀ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਯੋ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ।ਅਧਿਕ ਰਹੈ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਨ ਠਾਨਹਿਂ ਆਲਸ॥ ੪॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਕੋ ਲਖਿ ਭਾਉ। ਬਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਉ। ਮੰਦਿਰ ਤਿਸ ਕੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰਨ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੫॥ ਤਿਥ ਨਵਮੀ ਤਬਿ ਸੁਰ ਗੁਰ ਵਾਰ[1]। ਬਸੇ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ। ਸੰਤਤਿ ਕੇਰ ਕਾਮਨਾ ਜਾਨੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਸੀ ਹੁਇ ਪੂਰਨ ਠਾਨੀ॥ ੬॥ ਦੀਨ ਰਿਦੇ ਤਿਹ ਮੋਦ ਘਨੇਰਾ। ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਸਕਲ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿਲ ਬਿਤਾਈ। ਆਏ ਵਹਿਰ ਹੋਤਿ ਅਰੁਨਾਈ॥ ੭॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਬੈਠੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੁਖ ਰੂਰੇ।ਭਈ ਸਗਰਭਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਮਨ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰ॥੮॥ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੇ। ਖੇਲਤਿ

[1]ਵੀਰਵਾਰ। *ਪਾ:-ਤਜਾਗ। †ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਕਿਤਨਾ ਵਧੀਕ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵ ਲੋੜੀਏ।

ਬਿਚਰਤਿ ਪਗ ਬਲ ਹੌਹੇ । ਜ਼ੇਵਰ ਜ਼ੇਬ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ । ਦੌਰਤਿ ਅੰਗਨਿ ਨਾਦਤਿ ਖਰੇ[1] ॥ ੯ ॥ ਦੁਤੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਚਰੰਤੇ । ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਸਾਥ ਰਖਿਯੰਤੇ। ਮਿਲ ਦ੍ਵੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਖੇਲਤਿ ਕਬੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਰੀਰ ਮੈਂ ਸਬੈ॥੧੦॥ ਪਿਖਹਿਂ ਸੰਗਤਾਂ ਹਰਖਹਿਂ ਬੰਦਹਿਂ।ਸੁੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰਬੰਸ ਬਿਲੰਦਹਿ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਖੈ । ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨ ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਿਖੈਂ॥੧੧॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਜੁਗ ਪੌਤ੍ਰ ਹਕਾਰੈ।ਬਾਰਿਬਾਰਿ[2]ਕਰਿਪਾਸਿਬਿਠਾਰੈ।ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਅੰਗ ਸੁਧਾਰਹਿ । ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਧਾਰਹਿ॥੧੨॥ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਅਚਵਾਇ ਅਹਾਰ।।ਕਰਹਿ ਸਪ੍ਰੇਮ ਪੌਤ੍ਰ ਪ੍ਰਤਿਪ੍ਯਾਰ।।ਦੋਨਹੁੰਬਿਚਰਤਿ ਕਬਿ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।ਸਾਥ ਅਦਾਬ ਪਿਤਹਿ[3]ਸਿਰ ਨਯਾਵੈਂ॥੧੩॥ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਕਹੈਂਗੁਰਪੂਰੇ।'ਹੋਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀਜੁਗਸੂਰੇ।ਤੁਰਕ ਰਿਪੁਨ ਕੌ ਦੇਹੈਂ ਤ੍ਰਾਸ। ਰਣ ਠਾਨਹਿਂ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼' ॥੧੪॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੁਗ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦੇ । ਬਧਹਿ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਹਿ ਅਹਿਲਾਦੇ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੈਨ ਸਮੇਤਾ । ਖਾਵਹਿਂ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤ ਕੇ ਹੇਤਾ ॥ ੧੫ ॥ ਬੇਮੁਖ ਹੋਹਿਂ ਲੂਟ ਤਿਹ ਲੇਹੀ । ਰੱਛਹਿ, ਮਿਲਹਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਜੇਹੀ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ।ਬਿਦਤ ਭਯੋ ਸਭਿ ਮਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੧੬ ॥ 'ਭੀਮਚੰਦ ਕੀ ਕਰੀ ਸਹਾਇ। ਅਲਫ ਖਾਨ ਕੋ ਦੀਨਿ ਭਜਾਇ' । ਤਿਸ ਕੋ[4] ਤੁਰਕ ਬਿਚਾਰਤਿ ਰਹੇ । ਲਰਨਿ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹੇ॥੧੭॥ਮਹਾਂਬੀਰ ਬਰ ਜਾਨਹਿਂ ਮਨ ਮਹਿਂ। ਦੇਤਿ ਨ ਅਰਨ[5] ਅਰਿਨਿ ਕੌ[6]ਰਨ ਮਹਿਂ। ਹੁਤੋ ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਨ ਪਠਾਨ। ਪੰਚਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬਵਾਨ[7]॥੧੮॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਜਸੁ ਕੌ ਤਿਸਹਿ ਨ ਸਹ੍ਯੋ। 'ਪਠੌਂ ਬਾਹਿਨੀ ਮੈਂ' ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ । ਇਮ ਕਹਿ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਿ ਬਿਲੰਦ । ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਇ ਪਠਾਯੋ ਨੰਦ[8] ॥੧੯॥'ਜਾਹੁ ਸੈਨ ਲੈ ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰ। ਲਰਿ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਰਿ । ਜੇ ਕਰਿ ਦੇਹੈਂ ਦਰਬ ਘਨੇਰੇ । ਲੈ ਕਰਿ ਤਜਿ ਆਵਹੁ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਨਤੁ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕੀਜੀਅਹਿ ਭਾਰੀ'।ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਤੇ ਹੋਯੋ ਤਬਿ ਤਯਾਰੀ । ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਈ।ਬੀਨ ਬੀਨ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਕੋ ਬਜਾਇ ਤਬਿ ਚਾਲਾ । ਮਗ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੇ ਪਗ ਘਾਲਾ ।-ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਤੇ ਧਨ ਕੌ ਲੈਨਾ-। ਆਦਿ

[1]ਛੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਜ਼ੇਵਰ) । [2]ਬਲਿਹਾਰ ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਕੇ। [3]ਅਦਬ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ। [4]ਤਿਸ (ਬਾਤ) ਨੂੰ। [5]ਅੜਨ। [6]ਵੈਰੀ ਨੂੰ। [7]ਓਹਦੇ ਵਾਲਾ। [8]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ।

ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਂ ਬਡ ਸੈਨਾ[1]॥੨੨॥ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਪਠਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਲੇ।–ਇਤ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਸਰਬ ਕੌ ਲਹਿ ਲੇ[2]–। ਇਹ ਬਿਧਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਿ ਗੁਮਾਨੀ। ਭੇਜਯੋ ਨੰਦਨ ਕਰਿ ਅਗੁਵਾਨੀ॥ ੨੩ ॥ 'ਜਾਇ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਲਰਿਈ। ਸਭਿ ਇਕ ਬਾਰਿ ਹੋਲ ਕੋ ਕਰਿਈ'। ਇਹ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਪੂਤ ਪਠਾਨ। ਭਯੋ ਅਰੂਢਨਿ ਸੈਨ ਮਹਾਨ[3] ॥ ੨੪ ॥ ਸਰਿਤਾ ਪਾਰ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਡੇਰਾ। ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਤਿਮਰ ਘਨੇਰਾ। ਦ੍ਵੈਕ ਘਰੀ ਬੀਤੀ ਜਬਿ ਜਾਨੀ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤਯਾਰ ਭੀ ਚਮੂੰ ਮਹਾਨੀ ॥੨੫॥ ਚਲਿ ਕਰ ਸਰਿਤਾ ਕੇ ਤਟ ਆਇ। ਸੀਤ ਕਾਲ ਠਰਿਗੇ ਕਰ ਪਾਇ[4]। ਕੋ ਨਰ ਹੇਰਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਆਯੋ।ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਪੌਰ ਸੁਹਾਯੋ ॥੨੬॥ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ। ਚੌਂਕੀ ਦੇਤਿ ਬੀਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਆਲਮ ਤਹਿਂ ਖਰਯੋ। ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਜਸੂਸ[5] ਉਚਰਯੋ ॥ ੨੭ ॥ 'ਕਹਾਂ ਪਰੇ ਹੋ ਸੁਪਤਿ ਸੁਖਾਰੇ ? ਆਯੋ ਤੁਰਕਨ ਦਲ ਬਲ ਭਾਰੇ।ਸੁਧਿ ਹਜ਼ੂਰ ਕੌ ਦਿਹੁ ਇਸ ਕਾਲਾ।ਬਨੈਂ ਸੁਚੇਤ ਸਮੈਂ ਨ ਬਿਸਾਲਾ[6]' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਆਲਮ ਦਲ ਕੋ ਆਗਵਨੂ। ਤੂਰਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਅੰਤਰ ਭਵਨੂ।ਕਰੁਨਾ ਸਿੰਧੁ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁਹਾਏ। ਹੁਤੇ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਮੈਂ ਸੁਪਤਾਏ॥੨੯॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁੰਦਰ ਜੁਗ ਦਰਸੇ। ਮਰਦਤਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਰ ਪਰਸੇ। ਭਏ ਪ੍ਰਬੋਧਤਿ[7] ਅੰਗ ਹਿਲਾਏ। ਬੂਝਯੋ 'ਕਵਨ ਚਰਨ ਕਰ ਲਾਏ?'॥੩੦॥ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢੋ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਅਲਾਯੋ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਦਲ ਆਯੋ। ਚਹਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।ਠਾਂਢੋ ਸਰਿਤਾ ਪਾਰ ਅਸ਼ੇਸ਼[8]॥ ੩੧॥ ਹੁਕਮ ਆਪਨੋ ਸੁਭਟਨ ਦੀਜੈ। ਬਨਹਿਂ ਸੁਚੇਤ ਹੇਤ ਰਣ ਕੀਜੈ'। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਤਛਿਨ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਨਰ ਗਨ ਪਠਿ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਜਗਾਯੋ'॥ ੩੨॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਲਮ ਤੂਰਨ ਧਰਿ ਕੈ। ਚਮੂੰ ਬਿਲੰਦ ਜਗਾਵਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਬਾਜ ਉਠਯੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਪਰਯੋ ਸ਼ੋਰ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਤਬਿ ਭਾਰਾ ॥ ੩੩॥ ਨੰਦਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿਕ ਜੋਧਾ। ਤਤਛਿਨ ਸਾਜੀ ਹੁਇ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ[9]। ਦਯਾਰਾਮ ਪ੍ਰੋਹਤ ਜੁਤਿ ਆਯੋ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਢਿਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੩੪॥

[1]ਦਿਲਾਵਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੈਨਾ ਆਦਿਕ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖੇ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਧਨ ਲੈਣਾ ਹੈ। [2]ਇਧਰੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। [3]ਮਹਾਨ ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ। [4]ਹੱਥ ਪੈਰ ਠਰ ਗਏ। [5]ਖੁਫੀਆ ਖਬਰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ। [6]ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ (ਹੁਣ)। [7]ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਏ, ਜਾਗੇ। [8]ਸਾਰਾ ਹੀ। [9]ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰ ਕੇ (ਫੌਜ) ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ।

ਦੇਖਤਿ ਹੁਕਮ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। 'ਗਮਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਲੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸੂਰੇ।ਮਾਰਹੁ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਸਮੁਖ ਤੁਫੰਗੇ। ਤੀਨੋਂ ਤਹਾਂ ਭਾਨਜੇ ਸੰਗੇ'॥ ੩੫॥ ਅਪਰ ਮੁਖੀ ਜੋਧਾ ਸਭਿ ਚਾਲੇ।ਬਾਜੇ ਦੁੰਦਭਿ ਨਾਦ ਬਿਸਾਲੇ। ਸ਼ਲਖੈਂ ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗਨ ਕੇਰੀ। ਤੜਭੜ ਭੀ ਇਕ ਬਾਰ ਘਨੇਰੀ॥ ੩੬॥ ਗਰਜੇ ਜੋਧਾ ਸ਼ਬਦ ਉਤੰਗਾ। ਪਰਯੋ ਸ਼ੋਰ ਭਾਰੋ ਇਕ ਸੰਗਾ[1]। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਤਬੈ। ਸ਼ਲਖ ਤੁਫੰਗਨ ਕੀ ਕਰਿ ਸਬੈ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਨਵ ਅਪਰ ਪਠਾਯੋ। ਸਕਲ ਬਾਹਿਨੀ ਕੋ ਸਮੁਝਾਯੋ।-ਰੋਕਹੁ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਗਾ। ਹਤੋ ਤੁਫੰਗ ਜੰਗ ਬਡ ਜਾਗਾ[2]॥ ੩੮॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬੀਰ ਚੌਂਪ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਸਵਾਧਾਨ ਬਨਿ ਆਗੈ ਚਲੇ। ਬਾਜੇ ਭੇਰਿਨਿ ਕੇ ਭੁੰਕਾਰਾ।ਊਚੇ ਧੌਂਸਨਿ ਕੇ ਧੁੰਕਾਰਾ॥ ੩੯॥ ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੇ ਬੋਲ ਬਕਾਰਾ[3]। ਉਠੇ ਤੁਰੰਗਨ ਕੇ ਹਿਣਕਾਰਾ। ਤੁਪਕ ਅਵਾਜ਼ ਉਠੇ ਇਕ ਵਾਰਾ। ਉਠਯੋ ਨਾਦ ਸਰਿਤਾ ਕੋ ਪਾਰਾ॥ ੪੦॥ ਇਕ ਤੌ ਸੀਤ ਕਾਲ ਬਡ ਪਾਰਾ[4]। ਭਏ ਪਿੰਗ ਸਮ ਥਿਰ ਜਲ ਪਾਰਾ[5]। ਹਾਥ ਪਾਵ ਜੜ੍ਹ ਸਮ ਹੁਇ ਗਏ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਇ ਸਕੇ ਨਹਿੰ ਲਏ[6]॥੪੧॥ਦੁਤੀਏ ਗੁਰ ਦਲ ਕੋ ਬਡ ਸ਼ੋਰ। ਏਕੈ ਬਾਰਿ ਭਯੋ ਬਡ ਜ਼ੋਰ[7]। ਹੁਇ ਭੈ ਭੀਤ ਜੀਤ ਨਹਿੰ ਜਾਨੀ।-ਨਾਹਕ ਹੋਇ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਹਾਨੀ-॥ ੪੨॥ ਖਾਨ ਦਿਲਾਵਰ ਸੁਤ ਕੇ ਪਾਸ। ਅਸ ਮਸਲਤ ਬੋਲੇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ। 'ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕੋ ਕਰਨੋ। ਨਹਿੰ ਆਛੀ ਲਖਿ ਹੁਇ ਅਬਿ ਮਰਨੋ॥ ੪੩॥ ਸੁੰਨ ਭਏ[8] ਤਨ ਪਾਰੇ[9] ਪਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨ ਉਠਹਿਂ ਊਚ ਕਰ ਕਰੇ[10]। ਸਰਿਤਾ ਬਿਖੇ ਬਰਹਿਂ ਜਿਸ ਕਾਲ।ਬਿਨ ਹੀ ਮਾਰੇ ਹੁਇਂ ਭਟ ਕਾਲ[11]॥੪੪॥ ਕਯੋਂ ਨਾਹਕ ਦੇਤੇ ਹੋ ਪ੍ਰਾਨ। ਉਤ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਸੈਨ ਮਹਾਨ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਊਚੀ ਪਰੀ ਪੁਕਾਰ। ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਹੁਇਂ ਕਿਤਿਕ ਹਜ਼ਾਰ॥ ੪੫॥ ਛੀਨ ਲੇਹਿੰਗੇ ਲਯ ਹਥਿਯਾਰ।ਕਰੇ ਸਮੁਖ ਸੋ ਲੈਹੈਂ ਮਾਰ।ਤੁਝ ਕੋ ਭਾਖਹਿਂ[12]ਸਭਿ

[1]ਇਕੱਠਾ ਹੀ। [2]ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੋ (ਤੇ) ਜੰਗ ਵਡੇ ਥਾਂ (ਤੇ ਮਚਾਓ) ਭਾਵ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਦੂਰ ਅਗੇ ਵਧਕੇ। (ਅ) ਵਡਾ ਜੰਗ ਲੱਗਣ ਲਗਾ ਹੈ। [3]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਉਤਸਾਹ ਭਰਿਆ ਸ਼ੋਰ। [ਸਿਸ:, ਬੁਕਾਰ=ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗੱਜ]। [4]ਪਾਲਾ। [5]ਜਲ ਦੇ ਪਾਰ ਖੜੇ (ਵੈਰੀ) ਪਿੰਗਲੇ ਵਾਂਗੂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [6]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਾ ਕੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [7]ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ। [8]ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਏ। [9]ਪਾਲੇ। [10]ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਫੜੇ ਜਾਂਦੇ। [11]ਸੂਰੇ ਮਰਨਗੇ। [12]ਕਹਿਣਗੇ।

ਅਨ ਜਾਨਾ।ਨਾਹਕ ਵਏ ਜਾਇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਨ'॥੪੬॥ਮਿਲਿ ਖਾਨਨਿ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਲਖਿ ਗੁਰ ਬੀਰ ਬਲੀ ਉਰ ਡਰਯੋ।ਰਹਯੋ ਠਟਕ ਤਬਿ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਪਾਵ[1] ਕੋ ਜਲ ਮਹਿਂ ਡਾਰੇ ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਨ ਪੁੱਤਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਖਾਨਜ਼ਾਦੇ ਦੀ ਭਾਜੜ ਤੇ ਬਰਵਾ ਲੁਟਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਿਲਾਵਰ ਕੋ ਤਬੈ ਬਨਿ ਕਾਤੁਰ ਭੈਭੀਤ।ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀਰਘ ਲਖਯੋ,ਤਜੀ, ਆਸ ਨਹਿ ਜੀਤ[2] ॥੧॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਪਰਯੋ ਕ੍ਰੂਰ ਪਾਰੇ[3] ਸੁ ਪਿੰਗੀ[4] ਸਮਾਨੇ।ਸੁਨਯੋਂ ਸ਼ੋਰ ਦੂਜੇ ਚਮੂੰ ਕੇ ਮਹਾਨੇ। ਬਿਨਾ ਜੰਗ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਕ੍ਰੂਰ ਧਾਰੇ। ਮਿਲੇ ਸੂਮ ਸੋਫੀ[5] ਸਿਪਾਹੀ ਡਰਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਬਿਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਝਾਰੇ ਭਏ ਏਣ[6] ਜੈਸੇ। ਮਹਾਂ ਮੂੜ੍ਹ ਗੀਦੀ ਚਲੇ ਭਾਜਿ ਤੈਸੇ। 'ਗੁਰੂ ਜੰਗ ਬੀਰੰ ਜਬੈ ਆਪ ਆਵੈ। ਕਹੋ ਕੌਨ ਜੋਧਾ' ਸੁ ਬੀਰੰ ਬਿਰਾਵੈ॥ ੩ ॥ ਪਰਾਜੈ ਕਰੈ[8] ਛੋਰਿ ਤੀਖੇ ਸੁ ਤੀਰੰ'।ਇਮੰ ਬੋਲਤੇ ਜਾਤਿ ਭਾਜੇ ਸੁ ਬੀਰੰ।ਯਥਾ ਸ਼ੇਰ ਸੂਤੋ ਉਠਹਿ ਜਾਗ ਸੋਈ। ਕਰੀ[9] ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਾਗੈਂ ਬਿਨਾ ਲਾਜ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਲਤਿ[10] ਪੰਥ ਮੈਂ ਆਇਗੋ ਬਰਵਾ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਨਾਮ। ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਲੂਟਯੋ ਤਬੈ ਬਸਹਿ ਜਿਤਿਕ ਤਹਿਂ ਧਾਮ॥੫॥ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥ ਨਹੀਂ ਲੋਕ ਜਾਨੈ ਭਜੇ ਭੀਰੁ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਲੁਟਯੋ ਗਾਮ ਕੋ ਜੋਰ ਮੂਢੈ ਜਨੈਕੈ[11] । ਗੁਰੂ ਊਪਰੇ ਓਜ ਲਾਗਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਬਲੈ ਹੀਨ ਜਾਨਯੋ ਲੁਟਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਸੋਈ[12] ॥

---

[1]ਪੈਰ। [2](ਲੜਾਈ ਛੱਡ) ਦਿੱਤੀ (ਕਿ) ਜਿੱਤ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਅ) ਜਿੱਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ (ਵੇਖ ਕੇ) ਲੜਾਈ ਦੀ ਆਸ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ । [3]ਪਾਲਾ। [4]ਪਿੰਗਲੇ। [5][ਅ:, ਸ਼ੂਮ=ਭੈੜੇ ਸ਼ਗਨਾਂ ਵਾਲਾ। ਸੋਫੀ=ਪਸ਼ਮ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲਾ। ਸੂਫੀ ਨਾਮ ਫਕੀਰ ਦਾ ਬੀ ਹੈ]। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਸੂਮ=ਬਖੀਲ, ਕੰਜੂਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੋਫੀ=ਨਸ਼ਾ ਨਾ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। ਸ਼ੂਮ ਸੋਫੀ ਇਕੱਠੇ ਪਦ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਬਦਸ਼ਗਨਾ ਤੇ ਕੰਜੂਸ ਕਿਉਂਕਿ ਦਾਰੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਸੂਫੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਕੰਟਕ ਤੇ ਬਦਸ਼ਗਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ੂਮ ਨੇ ਵੀ ਪੀਣੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਫੇਰ ਪਿਆਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿਆਉਂਣੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪੈਸੇ ਖਰਚਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਕਟਾਖਯ ਇਹ ਹੈ:-ਸ਼ੂਮ=ਓਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਬਦਸ਼ਗਨਾ ਹੈ ਤੇ ਸੋਫੀ ਜੋ ਬੀਰਤਾ ਰੂਪੀ ਨਸ਼ੇ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ। (ਅ) ਦੂਜੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਖਰਚੇ ਕੁਛ ਨਾਂ ਤੇ ਆਪ ਬਨ ਠਨ ਕੇ ਰਹੇ ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸ਼ੂਮਸੋਫੀ ਹੈ। [6]ਹਿਰਨ।ਭਾਵ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਲ। [7]ਜੁਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [8]ਹਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [9]ਹਾਥੀ। [10](ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ)ਜਾਂਦਿਆਂ। [11]ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਜੋਰ ਜਣਾਕੇ। [12]ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਬਲਹੀਨ ਜਾਣ ਕੇ ਲੁੱਟਿਆ।

੬ ॥ ਜਥਾ ਬਾਨੀਓ ਮਾਸ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਖਾਵੈ। ਚਹੈ ਸ੍ਵਾਦ ਕੌ ਰੋਰ ਕੋ ਰਿੰਧ ਖਾਵੈ[੧]। ਤਥਾ ਮੂਢ ਕੀਨੀ ਉਜਾਰਨੋ ਸੁ ਗ੍ਰਾਮੰ। ਲਹ੍ਯੋ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਜਿਤੀ ਸੌਜ ਧਾਮੰ ॥੭॥ ਜਥਾ ਮੱਤ ਹਾਥੀ ਡਰੇ ਸ਼ੇਰ ਹੇਰੇ[੨]। ਮ੍ਰਿਗੀ ਔਰ ਪੈ ਜ਼ੋਰ ਘਾਲੈ ਘਨੇਰੇ[੩]। ਦਰੈ ਪਾਇ ਸੰਗਾ[੪], ਤਥਾ ਗ੍ਰਾਮ ਮਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਵ-ਧਾਨੀ ਪਿਖੀ[੫] ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ॥ ਭਲਾਨ[੬] ਆਨ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਬਿਲੋਕਿ ਡੇਰ ਕੀਨਿਓਂ।ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਨ ਓਰ ਡੀਠ ਦੀਨਿਓਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ* ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇਤੁ ਜਾਂਹਿਕੇ[੭]। ਕਹੋ ਸੁ ਕੌਨ ਦੂਸਰੋ ਬਿਗਾਰ ਕਾਜ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ॥ ੯ ॥ ਭਲਾਨ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਮੁਕਾਮ ਏਕ ਦੋਇ ਕੀਨਿਯਾਂ। ਪਲਾਇ ਫੇਰ ਮੂਢ ਗੋ ਸੁ ਧੀਰ ਛੋਰਿ ਦੀਨਿਯਾਂ। ਪਿਤਾ ਸਮੀਪ ਜਾਇਕੈ ਨਿਵਾਇ ਸੀਸ ਬੈਠਿਓ। ਨ ਬਾਕ ਆਇ ਤੁੰਡ ਤੇ ਸਲਾਜ ਧਾਮ ਪੈਠਿਓ[੮] ॥੧੦॥ ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਖਾਨ ਕੀ ਜਬੈ ਨ ਬੈਨ ਪ੍ਰਾਹਿ ਕੌ[੯]। ਗੁਲਾਮ ਧਾਮ ਤੌਨ ਕੌ ਹੁਸੈਨ ਨਾਮ ਤਾਹਿੰਕੋ[੧੦]।ਦਿਲਾਵਰੈ ਪਠਾਨ ਪਾਸ ਓਜ ਆਪ ਤੋਲਿਓ। ਹੰਕਾਰ ਧਾਰਿ ਭੂਰ ਕੋ[੧੧] ਗ਼ਰੂਰ ਸੰਗ ਬੋਲਿਓ ॥ ੧੧ ॥ 'ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪੈ ਪੁਰੇ ਅਨੰਦ ਜਾਇਹੌਂ।ਬਰੌਂ[੧੨] ਸੁ ਦੂਣ ਤਾਂਹਿ ਮਾਰਿ ਦੂਨ ਦ੍ਰਬ[੧੩] ਲਯਾਇਹੌਂ।ਕਰੌਂ ਸੁ ਜੀਤ ਜ਼ੇਰ[੧੪] ਮੈਂ ਬਿਲੰਦਦੰਡ ਦੇਇਹੈ[੧੫]।ਨਹੀਂ ਤ ਲੋਹ ਕ੍ਰੋਹ ਕੋ ਸੁ ਸੀਸ ਆਪ ਲੇਇ ਹੈ[੧੬]॥੧੨॥ਸੁ ਦੇਇ ਮੋਹਿ ਆਗਿਆ ਸਮੇਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਹਿਨੀ।ਸਿਧਾਇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜੀਤ ਹੌਂ ਫਰੰਕ ਬਾਹਿ ਦਾਹਣੀ[੧੭]'। ਦਿਲਾਵਰਾ ਪਠਾਨ 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਤਾਂਹਿ ਭਾਖਿਯੋ। ਉਛਾਹਿ ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਧਾਰਿ ਜੰਗ ਕੋ ਭਿਲਾਖਯੋ॥੧੩॥ਸਮੂਹ ਸੈਨ ਤਯਾਰ ਦ੍ਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਗ ਦੀਨਿਯਾਂ।

---

[੧]ਰੋੜਾਂ ਨੂੰ ਰਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਦਾਹਰਨ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ:-ਸਾਲਿਨ ਰਸ ਜਿਮ ਬਾਨੀਯੋ ਰੋਰਨ ਖਾਤ ਬਨਾਇ। [੨]ਸ਼ੇਰ ਵੇਖਕੇ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ। [੩]ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ (ਹਾਥੀ)। [੪]ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਦਲਣਾ ਕਰੇ (ਹਾਥੀ)। [੫]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਦੇਖਕੇ। [੬]ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ। [੭]ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ (ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ) ਹੈ ਉਸ (ਕਲਗੀਧਰ ਪਰ) (ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਿਕੇਤ=) ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ। (ਅ) (ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇਤੁ=ਅਸਿਧੁਜ ਭਾਵ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ (ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ=) ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਸ ਦੇ ਉਤੇ ਹੈ। [੮]ਸਹਿਤ ਲੱਜਿਆ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵੜਿਆ। [੯]ਕਹਿਆ ਕੋਈ। [੧੦]ਤਿਸਦੇ ਘਰ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੁਸੈਨ ਨਾਮ ਸੀ ਤਿਸਦਾ। [੧੧]ਬਹੁਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ। [੧੨]ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ। [੧੩]ਦੁਗਣਾ ਧਨ। [੧੪]ਜਿੱਤ ਕੇ ਅਧੀਨ ਕਰਾਂਗਾ। [੧੫]ਬਹੁਤਾ ਦੰਡ (ਦਾ ਧਨ) ਦੇਵੇਗਾ। [੧੬]ਲੋਹ (=ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ) ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲਵੇਗਾ। [੧੭]ਫਰਕਦੀ ਹੈ ਭੁਜਾ ਸੱਜੀ (ਮੇਰੀ)। *ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ ਗੋਪਤਾ।

ਬਰੂਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੋਰੀਯਾਂ, ਖਤੰਗ, ਚਾਂਪ ਚੀਨਿਯਾਂ[1] । ਗ਼ਰੂਰ ਭੂਰ ਸੂਰਮਾਨ ਬੀਨ ਬੀਨ ਲੀਨਿਯੋਂ।ਤੁਰੰਗ ਜ਼ੀਨ ਤੰਗ ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ[2] ਤਯਾਰ ਕੀਨਿਯੋ। ॥ ੧੪॥ ਅਰੂਢ ਹ੍ਵੈ ਬਜਾਇ ਦੁੰਦਭਾਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਾਲਿਯੋ। ਪੁਰੇ ਅਨੰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਬਿਸ਼ਾਲਯੋ[3]।ਜਬੈ ਪਠਾਨ ਪੂਤ ਸ੍ਰੁਯ[4] ਸ਼ੋਰ ਕੋ ਮਹਾਨਯੋ। ਅਧੀਰ ਹੋਇ ਭੀਰੁ ਭੇ ਭੁਲਾਨ ਕੋ ਪਲਾਨਯੋਂ ॥੧੫॥ਬਿਲੋਕਿ ਦੂਰਦੂਰ ਲੌ ਦਿਵਾਨ ਨੰਦ ਚੰਦ ਹੀ। ਥਿਰੇ ਲਰੰਨ ਹੇਤੁ ਸੋ ਲਏ ਚਮੂੰ ਬਿਲੰਦ ਹੀ। ਉਡੀਕ ਕੀਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੀ ਬਚਿੱਤ੍ਰ[5] ਜੰਗ ਦੇਨ ਕੋ। ਪਰਾ[6] ਬਨਾਇ ਸੈਨ ਕੌ ਅਗਾਊ ਆਇ ਲੈਨੈਂ ਕੋ ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਯੋ ਜਬੈ ਪਲਾਇਗੋ ਬਿਜੈ ਲਈ ਮਹਾਨ ਕੋ।ਅਨੰਦ ਹ੍ਵੈ ਸੁ ਜੀਤ ਕੋ ਬਜਾਇ ਕੈ ਨਿਸ਼ਾਨ[7] ਕੋ।ਤੁਫੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਛੋਰਿਯਾਂ ਅਵਾਜ਼ ਦੂਰ ਦੂਰ ਮੋਂ।ਗ਼ਰੂਰ ਭੂਰ ਪੂਰ ਕੈ ਗਰੂਰ*ਨੂਰ ਸੂਰਮੇ[8] ॥ ੧੭॥ ਸਮਾਜ ਪੁੰਜ ਗਾਜ ਕੈ[9] ਪੁਰੇ ਅਨੰਦ ਕੋ ਮੁਰੇ। ਧਰੇ ਅਨੰਦ ਕੋ ਸਬੈ ਜੈਕਾਰ ਦੀਹ ਕੋ ਕਰੇਂ। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹ੍ਵੈ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੀਤ ਪਾਇਕੈ। ਤੁਰੰਗ ਆਪ ਆਪਨੇ ਸੁ ਥਾਨ ਮੈਂ ਟਿਕਾਇ ਕੈ ॥ ੧੮ ॥ ਰਹੀ ਸੁ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ[10]ਜਾਨਿ ਕੈ।ਤਬੈ ਸੁ ਤਯਾਗਿ ਨੀਂਦਕੌ ਸ਼ਨਾਨਸੌਚ ਠਾਨਿ ਕੈ। ਧਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਚੀਰ ਕੋ ਸੁ ਬੀਰ ਦੇਹਿ ਧੀਰਜੈ। ਸਜਾਇ ਆਯੁ-ਧਾਨ ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਜਾਂਹਿ ਬੀਰਜੈ[11] ॥ ੧੯ ॥ ਪ੍ਰਤੀਖਤੇ ਨਿਜੈ ਦਲੈ ਬਲੈ ਬਿਲੰਦ ਜੰਗਕੋ[12]।ਪ੍ਰਭਾਤਿਲੌ ਪ੍ਰਭੂ ਥਿਰੇ ਨ ਜਾਨ ਕੌਨ ਢੰਗਕੋ[13]। ਅਰੂਢਿ ਮਾਰਤੰਡ[14] ਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੂਰ[15]ਆਇਕੈ।ਅਨੰਦ[16] ਨੰਦਚੰਦ ਆਦਿ ਬੰਦਨਾ

[1]ਧਨੁਖ ਦੇਖੇ। (ਅ) ਚੀਨੀ ਧਨੁਖ। [2]ਖਿੱਚ ਖਿੱਚ ਕੇ। [3]ਬੜੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ (ਹਨ)। [4]ਸੁਣਿਆਂ। [5]ਸੁਹਣਾ। [6]ਸਫ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। [7]ਧੌਂਸੇ। [8]ਭਾਰੇ (ਗ਼ਰੂਰ=) ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਭਰੇ ਜਾ ਕੇ ਰਣ ਦੇ ਵਡੇ ਬਲਵਾਨ ਸੂਰਮੇ [ਅ:, ਗ਼ਰੂਰ=ਹੰਕਾਰ । ਹਿੰ: ਗ਼ਰੂਰ ਨੂਰ=ਗੁਰੂ+ਰਨ+ਊਰ । ਗੁਰੂ=ਭਾਰੇ । ਰਨ=ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ । ਊਰ=ਊਰਜ=ਬਲ]। (ਅ) ਵਡੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਭਰਕੇ ਵਡੇ ਚਮਕਾਰ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ। (ੲ) ਵਡੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਨੂਰ ਨਾਲ (ਚਮਕਦੇ) ਸੂਰੇ। [9]ਸਮੂਹ ਸੂਰਮਿਆਂਦਾ ਸਮਾਜ ਗੱਜਕੇ। [10]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀਕਲਗੀਧਰ ਜੀ। [11]ਜਿਸਦਾ ਮਹਾਂ ਬਲ ਹੈ। [12]ਉਡੀਕਦੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਦਲ ਨੂੰ ਜਿਸਦਾ ਬਲ ਜੰਗ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਹੈ। [13]ਸਵੇਰ ਤਾਈਂ ਖੜੇ ਰਹੇ(ਯਾ ਟਿਕੇ ਰਹੇ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਜੋ ਕਿਸ ਲਈ (ਖੜੇ ਹਨ), ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਕਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਕੇ ਪਹਿਰ ਭਰ ਕਿਉਂ (ਖੜੇ) ਰਹੇ, ਹੁਣ ਸਮਝ ਸੱਕਣਾ ਤਾਂ ਖਰਾ ਕਠਨ ਹੈ। ਖਿਆਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮ ਬਲ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਭਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। [14]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ। [15]ਤੇਜ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ। [16]ਅਨੰਦ ਸਮੇਤ।

*ਪਾ:-ਕਦੂਰ।

ਸੁ ਗਾਇਕੈ॥੨੦॥ ਸੁਨਾਇਂ ਜੰਗ ਬਾਰਤਾ 'ਉਡੀਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੀਨਿਯਾ। ਭਯੋ ਨ ਆਇ ਸਾਮੁਹੇ ਬਿਸਾਲ ਤ੍ਰਾਸ ਭੀਨਿਯਾ। ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਦੀਹ ਆਪਕੋ ਸਕੈ ਨ ਆਇ ਤੀਰ ਕੋ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੈਂ, ਸਹੈ ਸੁ ਕੌਨ ਤੀਰ ਕੋ ॥ ੨੧ ॥ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰ ਪਾਰ ਕੋ, ਨ ਪਾਇਂ ਨੀਰ ਬੋਰਿਓ[੧]। ਅਧੀਰ ਭੀਰੁ ਭੂਰ ਹ੍ਵੈ ਉਛਾਹਿ ਜੁੱਧ ਛੋਰਯੋ'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸੁਧ[੨] ਕਾਨ ਬੈਨ ਕੋ ਬਖਾਨਿਓ। 'ਸਹਾਇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੀ ਬਿਸ਼ਾਲ ਤੇ[੩] ਪਲਾਨਿਓ*॥੨੨॥ਮਹਾਨ ਮਾਨ ਹਾਨਿਯੋ[੪] ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਨ ਸੰਗ ਹੀ।ਬਹੋਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਇ ਹੈਂ[੫] ਮਚਾਇ ਦਾਇ ਜੰਗ ਹੀ[੬]। ਸਮੇਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੈਨ ਸਾਵਧਾਨ ਹੀ ਰਹੀਜਿਯੇ। ਤੁਰੰਗ ਆਯੁਧਾਨ ਕੋ ਭਟਾਨ[੭] ਬਾਂਟ ਦੀਜਿਯੇ' ॥ ੨੩ ॥ ਪੁਰੇ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਯੋਂ ਬਿਲੰਦ ਹੋਇਓ। ਦਿਵਾਨ ਮੈਂ ਦਿਵਾਨ ਸਾਥ[੮] ਯੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਭੋਇਓ[੯]। ਉਤੈ ਪਠਾਨ ਕੋ ਗੁਲਾਮ ਜ਼ੋਰ ਸੈਨ ਆਇਓ[੧੦]।ਹੁਸੈਨ ਨਾਮ ਜਾਸਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਜਨਾਇਓ ॥੨੪॥ ਪੁਰਾ ਪਯਾਨਿ[੧੧] ਆਨਿ ਕੈ ਅਵਾਨ ਗ੍ਰਾਮ[੧੨] ਲੂਟਿਓ। ਭਯੋ ਜੁ ਕੋਇ ਸਾਮੁਹੇ ਸੁ ਠਾਨਿ ਜੰਗ ਕੂਟਿਓ।ਸਮਾਜ ਗ੍ਰਾਮ ਧਾਮ ਕੋ[੧੩] ਸੁ ਛੀਨ ਛੀਨ ਲੀਨਿਓ।ਜਨਾਇ ਜ਼ੋਰ ਆਪਨੋ ਹੰਕਾਰ ਪੀਨ ਕੀਨਿਓ॥੨੫॥ ਬਹੋਰ ਡੱਢਵਾਰਿਯਾ[੧੪]ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਘਾਲਿ[੧੫] ਜੀਤਿਓ।ਸੁ ਦੰਡ ਲੀਨ ਦਰਬ ਕੋ ਕੁਨੀਤਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਯੋ[੧੬]। ਕਿਤੇਕ ਸੈਲਰਾਜ ਮੇਲ ਹੇਤੁ ਪਾਸ ਆਵਹੀਂ। ਸਮੂਹ ਤੇ ਸੁ ਲੇਤਿ ਦਾਮ[੧੭] ਦੰਡ ਕੋ ਚੁਕਾਵਹੀ॥੨੬॥ਕਿਤੇਕ ਸੈਲਪਾਲ ਕੇ ਸੁ ਨੰਦ ਬੰਦ ਮੈਂ ਕਿਯੇ[੧੮]।'ਬਿਲੰਦ ਦਰਬ ਦੇਹਿਂਗੇ ਤ ਛੋਰਿਹੈਂ'ਸਨੈ ਦਿਏ। ਕਟੋਚੀਆ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭੀਮਚੰਦ ਜੋ ਕਲੂਰਿਯਾ। ਮਿਲੇ ਅਕੋਰ ਦੇਇ ਦੇਇ ਹੇਰਿ ਓਜ ਪੂਰਿਯਾ[੧੯]†॥੨੭॥ਬਿਸਾਲ ਦੂਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਲੂਟਲੂਟਲੀਨਿਓਂ। ਸਤ੍ਰਾਸ ਭੀਰ ਭੂਰ ਹ੍ਵੈ ਕਿਸੂ ਨ ਜੰਗ ਕੀਨਿਓਂ। ਮਹਾਨ ਅੰਨ ਛੀਨ ਛੀਨ

[੧]ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ (ਰਿਹਾ) ਉਸ ਨੇ ਜਲ ਵਿਚ ਪੈਰ ਬੀ ਨਾ ਡੋਬਿਆ। [੨]ਸੁਣਕੇ। [੩]ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ। [੪]ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। [੫]ਫੇਰ ਵੈਰੀ ਔਣਗੇ। [੬]ਜੰਗ ਦਾ ਦਾਉ ਲਗਾ ਕੇ। [੭]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ। [੮]ਸਭਾ ਵਿਚ ਦਿਵਾਨ ਨੰਦ ਚੰਦ ਨਾਲ। [੯]ਕਹਿਆ। [੧੦]ਭਾਵ ਦਿਲਾਵਰਖਾਨ ਪਠਾਣ ਦਾ ਨੌਕਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੈਨਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੧੧]ਪਹਿਲਾਂ ਚਲ ਕੇ। [੧੨]ਨਾਮ ਹੈ ਪਿੰਡ ਦਾ। [੧੩]ਪਿੰਡ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦਾ। [੧੪]ਫਿਰ ਡਢਵਾਲੀਏ ਨੂੰ। [੧੫]ਕਰ ਕੇ। [੧੬]ਕੁਨੀਤੀ ਵਿਚ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ (ਹੁਸੈਨੀ) ਭਾਵ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। [੧੭]ਦਮੜੇ, ਰੁਪੱਯੇ। [੧੮]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੈਦ ਕੀਤੇ। [੧੯]ਪੂਰਾ ਬਲ ਵਾਲਾ ਦੇਖ ਕੇ।

*ਕਿੰਨਾਂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਭਰਿਆ ਭਰੋਸਾ ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। †ਪਾ:—ਹੇਰਿਯੋ ਸੁ ਘੂਰਿਆ।

ਸੈਨ ਬਾਂਟ ਦੀਨਿਯੋ। ਰਿਦੇ ਗੁਰੂ ਪੂਰੋਨ ਕੌ[1] ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਂਹਿ ਚੀਨਿਯੋ॥੨੮॥ ਕਰੈਤਿ ਕਾਜ ਖੋਟ ਕੌ ਬਿਚਾਰ ਕੌ ਨ ਠਾਨਿਯੋ। ਬਿਸਾਲ ਮੂਢ ਆਤਮਾ ਗ਼ੁਲਾਮ ਬੁੱਧਿਵਾਨਯੋ[2]।ਨਿਵੇਸਘਾਲਿ ਦੂਨਮੈਂ ਜਨਾਇਜੋਰਆਪਨੋ।ਖਸੋਟ ਲੇਤਿ ਕਾਹੁੰ ਕੋ ਮਹਾਨ ਦੇਤਿ ਤਾਪਨੋ[3] ॥ ੨੯ ॥ ਬਿਨਾਇ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੇਤਨੰ* ਕਰੈਤਿ ਉਤਪਾਤਿ ਕੌ[4]। ਸਤ੍ਰਾਸ ਹੋਇ ਦੂਨ ਮੈਂ ਨ ਕੋਪ ਧਾਰਿ ਘਾਤ ਕੌ[5]। ਮਿਲੈਂ ਅਨੇਕ ਆਨਿਕੈ ਅਕੋਰ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ।ਕਿਤੇਕ ਭਾਜਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ, ਕਿਤੇਕ ਲੈਂ ਨਿਹੋਰਿ ਕੈ[6] ॥੩੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਦੂਨ ਮਹਿੰ ਘਾਲਯੋ ਜੋਰ ਸੁਜੋਰ[7]। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਮੂਰਖ ਰਿਦੇ-ਚਲੌਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਓਰ-॥ ੩੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਹੁਸੈਨੀ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚਤੁਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਗੁਪਾਲ ਤੇ ਹੁਸੈਨੀ ਦੀ ਸੁਲਹ ਲਈ ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਟੋਚੀਆ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ। ਮਿਲੇ ਸੁ ਰਾਖਹਿ ਨਿਕਟ ਤਿਸ ਕਹਿ ਸਾਦਰ ਸੰਬਾਦ[8] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕਠੀ ਸੈਨ ਕਰਤਿ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਚਹੈ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯਾ।-ਸਿਘਰ ਘਾਲ[9] ਘਨੋ ਘਮਸਾਨਾ। ਕਰੌਂ ਪਰਾਜਯ, ਕੈ ਹੁਇ ਹਾਨਾ[10] ॥੨॥ ਦੋਊ ਚਮੂੰ ਕੋ ਜ਼ੋਰ ਬਡੇਰਾ। ਮਿਲਹਿੰ ਤ ਲੈਹੋਂ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਭੇਜਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਨ।ਜਿਨ ਤੇ ਡਰ ਹਟਿ ਗਯੋ ਨਿਦਾਨ[11]॥੩॥ਤਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਮੈਂ ਚਢਿ ਆਯੋ।ਸੰਚਿ[12] ਘਨੋ ਦਲ ਸੰਗ ਪਠਾਯੋ। ਨਹੀਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਰੌਂ ਜਾਵਦ। ਬਨੈ ਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਜੈਬੋ ਤਾਵਦ ॥ ੪ ॥ ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਬਲ ਕੇਤਿਕ ਧਰੈਂ। ਦੇਖੋਂ ਅਬਿ ਜੇਤੋ ਰਨ ਕਰੈਂ-। ਇਮ ਗਿਨਿ ਗਿਨਿ ਮਨ ਠਾਨਹਿ ਤਯਾਰੀ।

---

[1]ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਦਾ। [2]ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਰਖਣ ਵਾਲਾ (ਖੋਟੇ ਕਾਜ ਕਰਨ ਵਿਚ)। [3]ਸਜ਼ਾ। [4]ਬਿਨਾਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਬੀ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨਾਲ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਕੀਤੇ। [5]ਕਿਸੇ (ਪਹਾੜੀਏ) ਨੂੰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਨ ਲਈ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਆਇਆ। [6]ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ (ਭੇਟਾ) ਲੈਕੇ (ਮਿਲਦੇ ਹਨ)। [7]ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ। (ਅ) (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ) ਜੋੜਕੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ। [8]ਜੋ ਮੇਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ) ਝਗੜੇ ਦੀ ਗਲ। (ਅ) ਮਿਲੇ ਹਨ ਹੁਸੈਨੀ ਨਾਲ) (ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਕੋਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ (ਉਹ ਰਾਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ) ਝਗੜੇ ਦੀ ਗਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [9]ਜੰਗ ਕਰਾਂਗਾ ਵਡੇ ਘਮਸਾਨ ਦਾ। (ਅ) ਘੇਰਾ ਪਾਕੇ ਘਮਸਾਨ ਕਰਾਂਗਾ। [10]ਜਿੱਤ ਲਵਾਂਗਾ ਜਾਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏਗਾ। [11]ਮੂਰਖ (ਦਿਲਾਵਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ)। [12]ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ।

*ਪਾ:-'ਬਿਹਾਇ ਦਜੇਸ ਕੇਤਨੈ' ਅਤੇ 'ਬਿਤਾਇ ਦਜੇਸ ਕੇਤਨੈ' ਬੀ ਦੋ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੋਰ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ।ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ-ਬਿਦਾਇ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੇਤਨੇ।

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮੇਲ ਕਿਯੋ[1] ਦਲ ਭਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਘਨੇਰਾ। ਚਹੈਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਪਾਵਨ ਘੇਰਾ।ਨੰਦਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਮਸੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਧ੍ਰਤਿ ਦੁਖਿਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੬ ॥ ਤੀਨ ਭਾਨਜੇ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਔਰ। ਸਮੁਝਾਵਹਿਂ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਮੌਰ।'ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਮ ਅਹੋ ਨਿਚਿੰਤ। ਪਰਯੋ ਨੇਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬਲਵੰਤ ॥ ੭ ॥ ਤੁਮ ਸੋਂ ਚਾਹਤਿ ਕਰਯੋ ਲਰਾਈ। ਆਜ ਕਾਲ ਮੈਂ ਦੇਰੈਂ ਨ ਕਾਈ। ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਦੈ ਦੈ ਬਹੁ ਧਨ ਕੌ। ਮਿਲੇ ਜਾਤਿ ਹਤਿ ਧੀਰਜ ਮਨ ਕੋ ॥੮॥ ਕਯੋਂ ਨ ਕਰੋ ਅਪਨੀ ਤਕਰਾਈ। ਕੈ ਮਸੰਦ ਦਿਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਪਠਾਈ। ਸੰਧਿ ਕਰਹੁ ਨਹਿਂ ਬੈਰ ਵਧਾਵਹੁ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਇਤ ਤੇ ਉਲਟਾਵਹੁ ॥੯॥ ਸੈਨ ਘਨੀ ਸੰਗ, ਕਰੋ ਨ ਰਨ ਕੌ[2]। ਫੇਰ ਦੇਹੁ ਕੁਛ ਦੇ ਕਰਿ ਧਨ ਕੋ'। ਗੁਜਰੀ ਆਦਿਕ ਜਬਿ ਇਮ ਕਹਯੋ। ਮਿਲਨਿ ਹੇਤੁ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹਿ ਲਹਯੋ[3] ॥ ੧੦ ॥ ਗਰਜੇ ਸਭਾ ਬੀਚ ਬਲ ਭਾਰੀ। 'ਹਮ ਇਨ ਕੀ ਜੜ੍ਹ ਦੇਇਂ ਉਖਾਰੀ। ਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੂਰ ਸਭਿ ਜੈ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਨਗਾਰਬੰਦ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ॥ ੧੧॥ ਧਨ ਗਨ ਛੀਨਹਿਂ ਰੰਕ ਬਨਾਵਹਿਂ। ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੋ ਰਾਜ ਵਧਾਵਹਿਂ। ਜੋ ਗ਼ੁਲਾਮ ਲੇ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ। ਆਇ ਕਰੈ ਹਮ ਸੰਗ ਲਰਾਈ ॥ ੧੨ ॥ ਇਮ ਰਣ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਵਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਹੱਥਮਾਰਨ ਤੇ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਖੜਗਕੇਤੁ ਕੇ ਕੌਤਕ ਪਿਖੋ। ਕਹਾਂ ਕਰਤਿ ਹੈ ਸੁਖ ਸੋਂ ਲਖੋ ॥੧੩॥ ਅਪਰ ਥਾਨ ਹੀ ਮਰਿ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਹਮਰੀ ਨਹਿਂ ਸਮੀਪਤਾ ਲਹੇ। ਘਟਾ ਸਮਾਨ ਬਨਾਵਤਿ ਆਵੈ। ਕਾਲ ਕਰਮ ਕੋ ਮਰਮ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੧੪ ॥ ਬਾਯੁ ਮਨਿੰਦ ਉਡਾਇ ਖਪਾਵੈ[4]। ਪਿਖਿਨਿ ਰਹੇ ਕਿਤ ਸੁਨਿਯ ਨ ਜਾਵੈ[5]। ਤਊ ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੁਨੀਯਹਿ ਕਾਨ। ਰਨ ਸਮਾਜ ਕਰਿ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ ॥ ੧੫ ॥ ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਵੋ। ਸੁਧਿ ਕੋ ਰਖੋ ਜਸੂਸ ਪਠਾਵੋ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧਾਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਆਵਹਿ ਰਣ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਗਵਾਈ[6] ॥ ੧੬ ॥ ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਕਥਾ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇਰੀ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਕਰਹਿ ਦਿਵਾਨ ਬਡੇਰੀ। ਚਮੂੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਰਾਖਿ ਬਟੋਰੀ। ਬਿਚਰਤਿ ਹੈਂ ਅਰੂਢਿ ਚਹੂੰ ਓਰੀ ॥੧੭॥ ਉਤੈ ਹੁਸੈਨ ਖਾਨ ਹੰਕਾਰੀ। ਕਰੇ ਬਟੋਰਨ ਭਾ

[1]ਕੱਠ ਕੀਤਾ। [2](ਸ਼ੱਤ ਪਾਸ) ਸੈਨਾ ਬਹੁਤੀ (ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਉਸ ਨਾਲ) ਜੰਗ ਨਾ ਕਰੋ। [3]ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ (ਏਹ) ਜਾਣਿਆਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [4]ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ । [5]ਵੇਖਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹਿਆ ਸੁਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। [6]ਜੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਜੰਗ ਕਰਾਂਗੇ। (ਅ) ਜੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਆਵੇ ਤਾਂ ਅਗਵਾਈ ਕਰਾਂਗੇ, ਭਾਵ ਵਧ ਕੇ ਲੜਾਂਗੇ।

ਦਲ ਭਾਰੀ। ਭਯੋ ਸੁ ਤਯਾਰ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਆਵਨ। ਤਬਿ ਗੁਪਾਲ[1] ਨਰ ਕੀਨਿ ਪਠਾਵਨ ॥੧੮॥ 'ਤ੍ਰਾਸ ਗੁਲੇਰੀਆਨ ਕੇ ਮਨਕੋ। ਮਿਲਯੋ ਚਹਿਤ ਦੇ ਕਰਿ ਕਛ ਧਨ ਕੋ'। ਸੁਨਿ ਹੁਸੈਨ ਤਿਨ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। [2]"ਮਿਲਹੁ ਮੋਹਿ ਕੌ ਬਿਨਾ ਅਵਾਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਜਥਾ ਅਪਰ ਨ੍ਰਿਪ ਦੀਨਸਿ ਦਰਬਾ। ਤਿਮ ਇਹ[3] ਦੇਹਿ ਮਿਲਹੁ ਸੰਗ ਸਰਬਾ[4]। ਸੈਨ ਸਮੇਤ ਕਟੋਚੀ ਜੈਸੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ ਤੈਸੇ॥੨੦॥ਤਥਾ ਗੁਪਾਲ ਗੁਲੇਰੀ ਆਇ। ਰਹੈ ਸੰਗ ਮਮ ਜਿਤ ਚਢਿ ਜਾਇ[5]"। ਇਮ ਸੁਨਿ ਦੂਤ ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਤੀਰ। ਕਥ ਹੁਸੈਨ ਕੀ ਕਹੀ ਸੁ ਧੀਰ[6]॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਗੋਪਾਲ ਲੀਨਿ ਕੁਛ ਦਰਬ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲਯੋ ਸੰਗ ਲੇ ਸਰਬ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਇਕ ਸੈਲਪ ਆਨ[7]। ਚਲਯੋ ਗੁਪਾਲ ਸੰਗ ਹਿਤ ਠਾਨਿ ॥੨੨॥ [8]ਜੇ ਕਰਿ ਇਹ ਨਹਿਂ ਹੋਤਿ ਬਖੇਰਾ[9]। ਖਾਨ ਹੁਸੈਨ ਗੁਮਾਨ ਘਨੇਰਾ। ਤੌ ਦਿਨ ਦੋ ਇਕ ਮੈਂ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਹੁਤੋ ਸਕੇਲਯੋ ਦਲ ਭਟ ਭਾਰੀ ॥੨੩॥ ਆਇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਘਾਲਤਿ ਜ਼ੋਰ। ਲੇ ਗਿਰਪਤਿ ਸਭਿ ਅਪਨੀ ਓਰ। ਹੋਤਿ ਘੋਰ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ[10]। ਲਸ਼ਕਰ ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਬਡੇਰਾ॥ ੨੪॥ ਹੋਇ ਪਰਤ ਜਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਤੇ[11]। ਕਿਯ ਸਹਾਇ ਅਬਿ ਅਸਿਧੁਜ ਕਰਤੇ[12]।ਭਾ ਪਹਾਰੀਅਨਿ ਸੰਗ ਬਖੇਰਾ। ਪਰਯੋ ਗਰੇ* ਤਿਨ ਜੰਗ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੫॥ ਕਾਲ ਕਰਮ ਸੋ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰੇ। ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਸਪਰਧਾ[13]ਧਰੇ।ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਹਿਤ ਗੁਪਾਲ।ਆਨਿ ਪਹੂੰਚਯੋ ਤਹਿਂ ਜਿਸ ਕਾਲ॥੨੬॥ ਬਾਸੁਰ ਜਾਮ ਰਹਯੋ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਪਿਖਿ ਹੁਸੈਨ ਮਨ ਬਹੁ ਗਰਬਾਯੋ। ਭੀਮਚੰਦ ਜਿਹ ਸੰਗ ਕਹਲੂਰੀ। ਅਰੁ ਕਟੋਚ ਸੰਗ ਸੈਨਾ ਭੂਰੀ॥੨੭॥ਲਖੈ–ਕਿ ਮਹਿ ਮਹਿਂ[14] ਮੋ ਸਮ ਔਰ ਨ।ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮੋ ਤੇ ਸਭਿ ਠੌਰਨ।ਚਹੌਂ ਰਾਜ ਜਿਹ ਛੀਨ ਨਿਕਾਰੌਂ।ਜਿਹਕੋ[15] ਚਹੌਂ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ ਡਾਰੌਂ॥੨੮॥ ਦਰਬ ਦੰਡ ਕੋ ਪੂਰਬ ਲੈਕੈ। ਦਲ ਜੁਤਿ ਪੁਨ ਗੁਪਾਲ ਸੰਗ ਕੈ ਕੈ। ਲਰਿ ਹੌਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੰਗ। ਬਡ ਲਸ਼ਕਰ ਤੇ ਘਾਲਹੁੰ

---

[1]ਰਾਜਾ ਗੁਪਾਲ ਨੇ। [2]ਦੂਤ ਨੂੰ ਹੁਸੈਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [3]ਗੁਪਾਲ। [4]ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਓ। [5]ਜਿਧਰ ਮੈਂ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵਾਂ। [6]ਧੀਰਜ ਨਾਲ। [7]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ ਹੋਰ ਸੀ। [8]ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [9]ਇਸ ਬਖੇੜੇ ਦਾ ਅਗੇ ਵਰਨਨ ਆਵੇਗਾ। [10]ਭਾਵ, ਬੜਾ ਭਯਾਨਕ ਜੰਗ ਹੁੰਦਾ। [11]ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਦੇ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। [12]ਹੁਣ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਕਰਤੇ ਨੇ (ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ) ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। [13]ਈਰਖਾ। [14]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ। [15]ਜਿਸ ਨੂੰ। *ਪਾ:–ਹੁਤੇ।

ਜੰਗ॥੨੯॥ ਛੀਨ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੋਂ । ਨਿਜ ਸੁਾਮੀ ਕੀ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰੋਂ–। ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰੀਨ ਸੰਗ ਇਮ ਕਹੈ। ਲਰਨਿ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਹੈ॥੩੦॥ਮਿਲਯੋ ਗੁਪਾਲ ਹੁਸੈਨੀ ਸਾਥ। ਦੇਨਿ ਲਗਯੋ ਧਨ ਲਯਾਇ ਜੁ ਹਾਥ।ਗਰਬਤਿ ਕੋ[1] ਪਸੰਦ ਨਹਿਂ ਆਵਾ।ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਇਹ ਥੋਰੋ ਲਯਾਵਾ ॥੩੧॥ ਇਸ ਤੇ ਦੁਗਨ ਆਨਿ ਜਬਿ ਦੀਜੈ। ਪੀਛੇ ਮੇਲ ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਕੀਜੈ। ਜੋ ਨਹਿਂ ਦੇਹੁ ਤੋਹਿ ਰਜਧਾਨੀ । ਛੀਨੋਂ ਜਾਨਿ ਕਰੋਂ ਸਭਿ ਹਾਨੀ[2]'॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਗੁਪਾਲ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ। ਕਪਟ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਆਨੋਂ ਜਾਇ ਸਦਨ ਕਉ ਹੇਰਿ । ਲੇ ਧਨ ਮਿਲਹੁਂ ਪਹੁੰਚ ਕਰਿ ਫੇਰ' ॥੩੩॥ ਰਿਪੁ ਤੇ ਦੂਰ ਨਿਕਸ ਜਬਿ ਗਯੋ। ਸਭਿ ਧਨ ਸਾਂਭ ਪਯਾਨਾ ਕਿਯੋ । ਕਹਤਿ ਭਯੋ, 'ਇਹ ਭੀ ਨਹਿਂ ਦੈਹੈਂ । ਸਮੁਖ ਹੋਇ ਕਰਿ ਲੋਹ ਬਜੈ ਹੈਂ' ॥੩੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਗੁਲੇਰ। ਤਕਰਾਈ ਬਹੁ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰ। ਲਖਯੋ ਹੁਸੈਨਖਾਨ ਜਬਿ ਐਸੇ । ਜਗਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਹੁਇ ਪਾਵਕ ਜੈਸੇ ॥ ੩੫ ॥ ਲੋਚਨ ਬਦਨ ਲਾਲ ਹੁਇ ਗਯੋ।ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਕਛੁ ਲਖਤਿ ਨ ਭਯੋ।ਕਹਯੋ 'ਤੁਰਤ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਇ । ਸਕਲ ਅਰੂਢਹੁ ਬਿਲਮ ਬਿਹਾਇ' ॥ ੩੬ ॥ ਚਢਯੋ ਚਮੂੰ ਲੈ ਬਜਯੋ ਨਗਾਰਾ । ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਪੁਰਿ ਘੇਰੋ ਡਾਰਾ । ਵਸਤੁ ਵਹਿਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਤਿ ਅੰਤਰ[3] । ਰਾਖੀ ਸਗਰੀ ਬਰਜਿ ਨਿਰੰਤਰ॥੩੭॥ਤ੍ਰਿਣ ਅੰਨਾਦਿਕ ਸਕਲ ਹਟਾਯੋ। 'ਹਤੋ ਹੇਲ ਕਰਿ[4]' ਭਾਖਿ ਪਠਾਯੋ।ਜਬਿ ਕਛੁ ਪਹੁੰਚਨਿ ਦਿਯੋ ਨ ਅੰਤਰ । ਸੂਰ ਸਮੂਹ ਰਿਸਾਇ ਨਿਰੰਤਰ ॥੩੮॥ ਕਹਯੋ ਗੁਪਾਲ ਸੰਗ 'ਰਣ ਕਰੈਂ।ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਹਮ ਹਤਿ ਹਤਿ ਲਰੈਂ[5]' । ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਨਿ 'ਧੀਰਜ' ਭਟਨਿ ਅਲਾਯੋ।ਸੰਧਿ ਕਰਨਿ ਕੋ ਦੂਤ ਪਠਾਯੋ॥੩੯॥ਹੁਤੋ ਗ਼ੁਲਾਮ ਦਿਲਾਵਰਖਾਨਾ । ਹੇਰਿ[6] ਹੁਸੈਨਖਾਨ ਗਰਬਾਨਾ । ਸੈਨ ਪਠਾਨੀ ਜਾਨ ਮਹਾਨੀ।'ਲਰਿ ਕਰਿ ਮਾਰੋ'ਮਸਲਤ ਠਾਨੀ॥੪੦॥ਦੂਤ ਆਨਿ ਜਬਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ । ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਰਿਸ ਧਾਰਿ ਅਲਾਈ । 'ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਅਬਿ ਧਨ ਗਿਨ ਲੈਹੌਂ । ਤੌ ਗੁਪਾਲ ਕੋ ਰਸ ਰਖਵੈਹੌਂ ॥ ੪੧ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਲਰ ਕਰਿ ਛੀਨੌਂ ਰਾਜ।ਲੂਟ ਲੇਇ ਹੌਂ ਸਕਲ ਸਮਾਜ'।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਫਿਰੇ

[1]ਹੰਕਾਰੀ ਦੇ। [2]ਜਾਣ ਲੈ ਕਿ ਖੋਹਕੇ ਸਾਰੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। [3]ਜੋ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਸੀ। [4]ਮਾਰੋ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ। [5](ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਲੜਾਂਗੇ। [6]ਦੇਖ ਕੇ (ਦੂਤ ਨੂੰ)।

ਦੁਬਾਰੇ*।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੇ ਭਟ ਕਿਤਿਕ ਹਕਾਰੇ[1]॥੪੨॥ ਆਨਿ ਬੇਨਤੀ ਜਬਹਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਨ੍ਰਿਪ ਗੁਪਾਲ ਹੈ ਸ਼ਰਣ ਤੁਹਾਰੀ। ਪਠੋ ਦਾਸ ਪਰਧਾਨ ਜੁ ਹੋਇ।ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵਹਿ[2] ਸੋਇ' ॥੪੩॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨਤਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। ਸਪਤ ਸਊਰ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗ ਕੀਨੇ। 'ਗਮਨਹੁ ਨ੍ਰਿਪ ਗੁਪਾਲ ਢਿਗ ਚੀਨੇ॥ ੪੪॥ ਜਿਮ ਗੁਲੇਰੀਏ ਕੋ ਹੁਇ ਭਲੋ। ਤਿਮ ਸਭਿ ਕਰੋ, ਤਾਂਹਿ ਸੰਗ ਮਿਲੋ[3]'। ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਤਿਸੀ[4] ਸੈਨ ਮਹਿਂ ਮਿਲਤੋ ਭਯੋ॥੪੫॥ ਭੀਮਚੰਦ ਅਰੁ ਦੁਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਮੇਲ ਕਰਾਵਨਿ ਚਹਯੋ ਗੁਪਾਲ। ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਦੁਹਨ ਹਕਾਰਾ[5]।ਪਠਨਿ ਹੇਤੁ ਕਹੁ[6] ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥੪੬॥'ਦੇ ਕਰਿ ਧਰਮ[7] ਲਯਾਉ ਤੂੰ ਜਾਇ। ਸੰਗ ਹੁਸੈਨ ਸੁ ਦੇਹੁ ਮਿਲਾਇ। ਗੁਰ ਕੋ ਦਾਸ ਪਤਯਾਵਹਿ ਤੋਹੀ[8]†।ਕਰਹਿ ਕਾਜ ਇਮ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁ ਹੋਹੀ॥੪੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ਕਹੋ ਸਕਲ ਕੇ ਧਰਮ ਕਰਿ[9] ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਪਕਾਇ'। ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਗਯੋ ਜਹਿਂ ਗੁਪਾਲ ਗਿਰਰਾਇ‡ ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਗੁਪਾਲ ਹੁਸੈਨੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚੱਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਹੁਸੈਨੀ ਬੱਧ ਗੁਪਾਲ ਦੀ ਫਤਹ। ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖੋਜਯੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਜਬੈ ਮਿਲਯੋ ਗੁਪਾਲਹਿ ਜਾਇ।ਆਸ਼ੈ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ ਕਰਿ 'ਚਲਹੁ ਮਿਲਹੁ ਗਿਰਰਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਤੋਹਿ ਭਲੇ ਹਿਤ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਯਾਂਤੇ ਧਰਮ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਆਯੋ[10]। ਨਹਿਂ ਬਿਗਰਹਿੰਗੇ ਸੰਗ ਤਿਹਾਰੇ। ਕਰੀ ਬਾਤ ਮੈਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ॥ ੨॥ ਜੋ ਕਰਿ ਧਰਮ ਜਾਹਿੰਗੇ ਹਾਰ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੈਂ ਦੀਨਿ ਮਝਾਰ।ਤਊ ਫਤੇ ਤੇਰੀ ਤਬਿ ਹੋਇ।ਧਰਮ ਹੀਨ ਰਿਪੁ ਹਾਰਹਿਂ ਸੋਇ' ॥ ੩ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਗੁਰ

---

[1](ਗੁਪਾਲ ਨੇ) ਸੱਦੇ। [2]ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਵੇ। [3]ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ। [4]ਭਾਵ ਹੁਸੈਨੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿਚ। [5]ਦੁਹਾਂ (ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤੇ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ) ਬੁਲਾਇਆ। [6]ਭੇਜਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। [7]ਭਾਵ ਧਰਮ ਦੀ ਸੌਂਹ। [8]ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈਂ (ਇਉਂ) ਭਰੋਸਾ ਕਰੇਗਾ ਤੇਰੇ ਪਰ। [9]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸੌਂਹ ਦੇ ਕਰਿਕੇ। [10]ਧਰਮ (ਮੈਂ ਜ਼ਾਮਨੀ) ਵਿਚ ਦੇਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। *ਪਾ:-ਨਿਹਾਰੇ।

†ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਿੰਨਾਂ ਭਰੋਸਾ ਸੀ।

‡ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਪਾਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਹੈ; ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ। ਗੁਪਾਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੁਲਹ ਵਿਚ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕੋ ਨਾਮ ਸੁਨਤਿ ਹੁਲਸਾਯੋ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਚ ਆਇ।ਤੌ ਸੰਦੇਹ ਨਹਿਂ ਮੁਝ ਬਨਿ ਆਇ' ॥ ੪ ॥ ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗ ਭਯੋ। ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਗਨ ਦਲ ਧੁਤਿ ਅਯੋ। ਭੀਮਚੰਦ ਅਰੁ ਜਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਤਹਾਂ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮਿਲ੍ਯੋ ਗੁਪਾਲ ॥ ੫ ॥ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਮਸਲਤ ਕੌ ਕੀਨਿ।ਖਾਨ ਹੁਸੈਨ ਸੰਗ ਬਡ ਲੀਨਿ।'ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀਜੈ ਧਨ ਆਨਿ।ਤੌ ਮੇਲਹਿਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਿ' ॥੬ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਪਾਲ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਧਨ ਏਤੋ। ਹੌਂ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਲਰੈ ਰਿਪੁ ਕੇਤੌਂ[1]'। ਜਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੁਇ ਬੈਠਸਿ ਨਜਾਰੋ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਚਾਰੋ ॥੭॥ 'ਐਸ ਘਾਤਿ[2] ਫਿਰਿ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ।ਸਭਿਹੂੰ ਫੇਰਿ ਸਮੋਂ ਛਲਿ ਜੈਹੈ[3]। ਗੋਪਾਲੈ ਸੁ ਅਬੈ ਗਹਿ ਲੀਜੈ। ਕੈਦ ਕੀਜੀਐ ਕੈ ਬਧ ਕੀਜੈ[4]'। ੮॥ ਤਿਨ ਸੁਧਿ ਜਬਹਿ ਤਨਕ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਨਿਜ ਦਲ ਬਿਖੈ ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਧਾਈ। ਲਖ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ–ਭਾਜਿ ਇਹ ਚਾਲਾ–। ਕੋਪ੍ਯੋ ਹਿੰਮਤ ਸਹਿਤ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੯ ॥ ਖਾਨ ਹੁਸੈਨ ਘਾਲਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਲਰੇ ਸਰਬ ਹੀ ਬਜੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[5]। ਇਤ ਨ੍ਰਿਪ ਦੁਇ ਜਸਵਾਲ ਗੁਪਾਲ[6]। ਸਨਮੁਖ ਲੋਹਾ ਲੀਨਿ ਕਰਾਲ[7] ॥੧੦॥ ਉਤ ਤੀਨਹੁੰ, ਇਕ ਖਾਨ ਹੁਸੈਨ। ਭੀਮਚੰਦ ਦੂਸਰ ਬਡ ਸੈਨ। ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਬਡੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਟੋਚ। ਬਰਛੀ ਗੁਲਕਾਂ ਬਾਨਨ ਮੋਚ[8]। ੧੧॥ ਦਾਰੁਨ ਜੰਗ ਭਯੋ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਕਾਰਚੋਲ[9] ਚਮਕੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਹਥਾਵੱਥ[10]ਮਿਲਿਗੇ ਇਕ ਵਾਰੀ।ਮਰੇ ਛਿਨਕ ਮਹਿਂ ਗਨ ਭਟਭਾਰੀ॥੧੨॥ ਸਭਿ ਰਣ[11] ਗੁਰ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹ੍ਯੋ। ਬੀਚ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਲਹ੍ਯੋ। ਸਪਤ ਸਊਰਨ ਸਹਿਤ ਸੁ ਲਰ੍ਯੋ। ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਰਣ ਮਹਿਂ ਮਰ੍ਯੋ। ੧੩॥ ਜੰਗ ਹੁਸੈਨੀ ਘਾਲ੍ਯੋ ਘਨੋ। ਲਰਤਿ ਬਿਸਾਲ ਤਹਾਂ ਹੀ ਹਨੋਂ[12]।ਪੁਨ ਕਟੋਚੀਆ ਬਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਜਿਨ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੪ ॥ ਸੋ ਭੀ ਮਾਰਿ ਲੀਨਿ ਰਣ ਮਾਂਹੀ। ਕਟ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੰਗ ਸਿਰ ਜਾਂਹੀ। ਹਿੰਮਤ ਕਿੰਮਤ[13] ਸਹਿਤ ਸੰਘਾਰਾ। ਤੀਨੋ ਜਬਿ ਮਾਰੇ ਸਰਦਾਰਾ[14] ॥ ੧੫ ॥ ਤਬਿ

---

[1]ਇਤਨਾ ਧਨ ਮੈਂ (ਕਦੇ) ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗਾ (ਭਾਵੇਂ) ਵੈਰੀ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਲੜੇ। [2]ਦਾਉ। [3]ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਫਿਰ ਛਲ ਜਾਏਗਾ। [4]ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ ਦੇਖੋ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਧਿਆ ੧੧ ਛੰਦ ੧੪ ਤੇ ੧੫। [5]ਨਗਾਰੇ। [6]ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਪਾਲ। [7]ਭਾਵ ਜੰਗ ਅਰੰਭਿਆ। [8]ਛੋਡੇ। [9]ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ। [10]ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ। [11]ਭਾਵ ਜੁੱਧ ਦਾ ਹਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। [12]ਓਥੇ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। [13]ਦੋ ਪਹਾੜੀਏ ਜੋਧ। [14]ਹੁਸੈਨੀ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਪਹਾੜੀਏ ਸੈਨਾਪਤਿ ਅਰਥਾਤ:–੧. ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ, । ੨. ਹਿੰਮਤ । ੩. ਕਿੰਮਤ।

ਗੁਲੇਰੀਆ ਹੇਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[1] । ਲੇ ਰਣ ਕੀ ਜੈ[2] ਹਰਖ ਬਿਸਾਲ। ਬਜੇ ਫਤੇ ਕੇ ਊਚ ਨਗਾਰੇ। ਰਿਪੁ ਦਲ ਭਾਜਿ ਚਲ੍ਯੋ ਬਿਨ ਮਾਰੇ ॥ ੧੬॥ ਬਿਨ ਸਰਦਾਰ ਲਰੈ ਕੋ ਰਨ ਮੈਂ। ਦਾਰੁਨ ਮਾਚੇ[3] ਧੀਰ ਨ ਮਨ ਮੈਂ। ਆਪ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਮਿਲ੍ਯੁ ਜੁ ਬਹੁ ਦਲ, ਭਯੋ ਕਿਨਾਰੇ[4] ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰ ਰਿਪੁ ਚਢਿ ਆਯੋ। ਚਾਹਤਿ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਛੁਰਵਾਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਘਨੋ ਬਟੋਰਤਿ ਆਨ੍ਯੋ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਹਾਨ੍ਯੋ॥੧੮॥ ਰਾਖਿ ਲੀਓ ਗੁਰ ਕੌ ਜਗਰਾਈ। ਲੋਹ ਘਟਾ ਅਨਤੈ ਬਰਸਾਈ[5]*। ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਜੁ ਦਲ ਬਲ ਕੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਨ[6] ਚਹਿ ਕਰਨ ਬਖੇਰਾ॥੧੯॥ ਸੋ ਪੂਰਾ ਉਤਰਹਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ। ਮਰਿ ਪਚ ਜਾਹਿ ਬਾਦ[7] ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਰ੍ਯੋ ਧਰਮ ਨਿਬਹ੍ਯੋ ਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਸੋ ਰਣ ਮਹਿਂ ਹਤਿ ਦਿਯੋ ਗੁਪਾਲ[8]॥੨੦॥ ਫਤੇ ਪਾਇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਯੋ[9]। ਡੇਰਾ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਚਲਿ ਆਇ। ਸੁਭਟ ਮਸੰਦ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥੨੧॥ ਚਮਰ ਚਰਾਚਰ[10] ਸਿਰ ਪਰ ਢੋਰਤਿ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਸਭਿ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਤਿ। ਤਬਿ ਗੁਲੇਰੀਆ ਗੁਰੂ[11] ਬੁਲਾਯੋ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਹਰਖਤਿ ਆਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮੂ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਭਿਰਾਮੂ। 'ਆਵਹੁ ਬਡ ਜੈਤਾ ਬਰ ਬੀਰ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ ਧਰਿ ਧੀਰ' ॥ ੨੩ ॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਸੁ ਬੈਠ੍ਯੋ ਪਾਸ। ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ। 'ਦਗ਼ਾ ਕਰਤਿ ਮੋ ਕੌ ਚਹਿ ਗਹ੍ਯੋ। ਸੋ ਫਲ ਤਾਤਕਾਲ ਹੀ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਇ। ਹਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਖੜਗ ਚਲਾਇ। ਤਜੀ ਨ ਥਾਉਂ ਕਟੇ ਗਿਰ ਮਰੇ[12]। ਭੀਮ ਭੂਰ ਸੰਘਰ ਕੌ ਕਰੇ[13]॥੨੫॥ ਆਗ੍ਯਾ ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਪੁਰਿ ਜਾਵੌਂ। ਘਾਇਲ ਭਟਨ ਸੇਵ ਕਰਿਵਾਵੌਂ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਕਰਿ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਰੁਖਸਦ ਕਰ੍ਯੋ ਚਢ੍ਯੋ ਹਰਖਾਉ ॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਆਨੰਦ ਧਾਰੇ। ਦਾਸ

[1]ਕ੍ਰਿਪਾਲ (ਕਟੋਚੀਏ ਨੂੰ ਮਰਿਆ) ਦੇਖਕੇ। [2]ਰਣ ਦੀ ਜੈ ਲੈਕੇ। [3]ਭਾਵ ਭਯਾਨਕ ਜੰਗ ਮਚਿਆਂ ਯਾ ਭਯਾਨਕਤਾ ਛਾਇਆਂ। [4]ਜੋ ਮਿਲਿਕੇ ਦਲ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਖਿੰਡ ਗਿਆ। [5]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਘਟਾ ਹੋਰ ਥੇ ਵੱਸ ਪਈ। [6]ਸਾਥ। [7]ਬਿਅਰਥ। [8]ਗੁਪਾਲ ਨੇ (ਮਾਰ ਲਿਆ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਟੋਚੀਆ)। [9](ਗੁਪਾਲ) ਆਯਾ। [10]ਚੰਚਲ। [11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [12]ਭਾਵ ਆਪਦਾ ਘੱਲਿਆ ਸਰਦਾਰ ਸੰਗਤੀਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ। [13]ਭਾਵ ਭਯਾਨਕ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ (ਉਹ ਮਰੇ)। *ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਇਵ ਹੈ:—'ਰਾਖ ਲੀਓ ਹਮ ਕੋ ਜਗਰਾਈ। ਲੋਹ ਘਟਾ ਅਨਤੈ ਬਰਸਾਈ'।

ਉਬਾਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਿਰਵਾਰੇ। ਮਾਘ ਮਾਸ ਪਾਛਲ ਪਖ ਆਯੋ। ਬਾਸੁਰ ਆਦਿਤਵਾਰੋ ਸੁਹਾਯੋ॥੨੭॥ਏਕਮ ਥਿਤ ਨਿਸ ਦੋਇ ਘਟੀ ਜਬਿ।ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਤੇਪੁੱਤ੍ਰ ਭਯੋ ਤਬਿ।ਸੇਬਕਮਾਨਿ[1] ਧਾਇਨ ਤੇ ਹੋਏ। ਸੁਨਿ ਉਤਸਾਹਿ ਹਰਖਿ ਸਭਿ ਕੋਏ॥੨੮॥ਬਾਜ ਉਠੇ ਦਰ ਪਰ ਸ਼ਦਿਯਾਨੇ[2]। ਤੋਪ ਬੰਦੂਕਨਿ ਸ਼ਲਖ ਮਹਾਨੇ। ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਆਨੰਦ ਭਾ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਉਰ ਮੈਂ॥੨੯॥ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਿਕਬੈਨੀ[3]। ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਗੁਰ ਘਰ ਮ੍ਰਿਗ ਨੈਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਦੇਤਿ ਬਧਾਈ। ਮਾਨਹਿ ਮਾਨ ਸਹਿਤ ਮੁਦ ਪਾਈ ॥੩੦॥ ਮੰਗਲ ਵਸਤੁ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ। ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਤਿ ਦਿਖਾਇ ਸੁ ਨਾਰਨਿ।ਹਰਖਤਿ ਇਮ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਭਈ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਦੁਗਨ ਬਧਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਜਾਚਕ ਭੀਰ ਆਇ ਦਰ ਹੋਈ। ਦਰਬ ਪਟਾਦਿ ਪਾਇ ਸਭਿ ਕੋਈ। 'ਚਿਰੰਜੀਵ ਹੁਇ' ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਤਿ। ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਧਨ ਲੇਤਿ ॥ ੩੨ ॥ ਆਨ ਹੀਜ[4] ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਨਿ ਤਾਲੀ। ਢੋਲਕ ਟਲਕਾ ਬਜਤਿ ਬਿਸਾਲੀ। ਗਾਵਤਿ ਨਾਚਤਿ ਲੇਤਿ ਭਵਾਲੀ। ਤਾਲ ਮਿਲਾਇ ਘੁੰਗਰੂ ਨਾਲੀ॥੩੩॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਉਛਾਹਿ ਬਡ ਹੋਵਾ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਮੇਲ ਸਿਭਿਨਿਹੂੰ ਜੋਵਾ।ਨਿਜ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕੀਨਿ ਬਡ ਮਾਤਾ।ਮਿਲੀ ਆਨਿਗਨ ਨਾਗਰਿ ਕਾਂਤਾ[5] ॥ ੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਨਾਮ ਬਿਚਾਰਾ। ਰਿਪੁ ਦਲ ਸਕਲ ਦੂਰ ਹੀਟਾਰਾ।ਨਿਕਟ ਨ ਆਇ ਅਪਰ ਹੀ ਮਾਰਯੋ। ਇਮ 'ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ*' ਨਾਮ ਉਚਾਰਯੋ† ॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਪਰਵਾਰ ਅਨੰਦਤਿ ਹੋਵਾ। ਤੀਨੋ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਕੋ ਜੋਵਾ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਅਜਰ ਬਿਖੈ ਹਰਖੰਤੇ। ਧਾਵਤਿ ਭੂਖਨ ਸ਼ਬਦ ਉਠੰਤੇ ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਢਹਿਂ ਤੁਰੰਗਮ। ਸੇਵਕ ਹੁਇਂ ਸੰਬੂਹ ਤਬਿ ਸੰਗਮ[6]। ਤਿਮ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਮੁਖ ਸੁੰਦਰ।ਬਿਚਰਤਿ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਮੰਦਰ ॥੩੭॥ਬਹੁ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦੁਲਰਾਵੈਂ। ਦਾਈ ਦਾਯਾ ਅੰਕ ਉਠਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਕੇ ਬਸਨ ਬਨਾਵਤਿ। ਗੋਟਾ ਦਮਕਤਿ ਦੁਤਿ

[1]ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਯੋਗ। [2]ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਾਜੇ। [3]ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [4]ਹੀਜੜੇ, ਖੁਸਰੇ। [5]ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [6]ਤਦ ਸੇਵਕ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

*ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਜਨਮ ਤਿੱਥਾਂ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਨਦੌਣ ਵਿਖੇ ਤਾਂ ਜੁੱਧ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਫਤੇ ਮਗਰੋਂ ਅਵਤਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦਾ ਨਾਮ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਸਿਧੁਜ ਦੇ ਬਲ (=ਜ਼ੋਰ) ਨਾਲ ਬਲਾ ਟਲੀ ਹੈ ਇਸ ਬੇਟੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਹੀ ਢੁਕਦਾ ਹੈ।

ਚਿਤ ਭਾਵਤਿ॥੩੮॥ ਤੀਨਹੁੰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਬਿਰਧੰਤੇ।ਜਨੁ ਤ੍ਰੈ ਬਿਧਿ ਪਾਵਕ[1]
ਲਖਿਯੰਤੇ। ਤੁਰਕ ਤਰੁਨਿ[2] ਕੀ ਜਰ ਕੌ ਜਾਰਨਿ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸੁਖ
ਕੋ ਕਾਰਨ ॥੩੯॥ ਜੋਧਾ ਬਲੀ ਹੋਹਿੰਗੇ ਰਨ ਮੈਂ। ਪ੍ਰਾਨ ਤਜਨ ਲੌ ਧੀਰਜ
ਮਨ ਮੈਂ।ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਅਬਿ ਬੰਦਨ ਜੋਗ।ਸਿਖ ਪਰਵਾਰ ਆਦਿ ਸਭਿ ਲੋਗ
॥ ੪੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹੂ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨ ਪੌਤ੍ਰਾਨਿ ਅਛੇਹੂ[3]।
ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਵਹਿ। ਪਰਚਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਅਚਵਾ-
ਵਹਿ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜਨਮ'
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕੋਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ। ੪੯ ॥

੫੦. [ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਦਰ। ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਬਿਲਸਤਿ ਬਹੁਤ ਬਿਲਾਸ॥ਜਿਤਕਿਤ
ਤੇ ਬਹੁ ਗੁਨੀ ਨਰ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਆਵਤਿ ਪਾਸ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਹੁੰ ਕੂੰਟਨ
ਤੇ ਦੂਰ ਕਿ ਨੇਰੇ।ਹੋਇ ਕਿਸੂ ਗੁਨ ਬਿਖੈ ਬਡੇਰੇ। ਇਕ ਤੌ ਦਰਬ ਲਾਲਸਾ
ਧਰੈਂ। ਦੁਤੀਏ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਮੁਦ ਧਰੈਂ ॥ ੨ ॥ ਪਾਵਹਿਂ ਸੌਜ[4] ਪਸਾਰਹਿਂ
ਜਸੁ ਕੌ। ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ ਆਇ ਸੁਨਾਵਹਿ ਰਸ ਕੌ[5]। ਪੂਰਬ ਦੱਛਨ ਪੱਛਮ
ਉੱਤਰ।ਪੰਡਤ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੈਂ ਉੱਤਰ[6]॥੩॥ਕਵਿਤਾ ਕਾਵ੍ਯ ਬਨਾਵਹਿ
ਜੋਈ।ਨਵ ਰਸ ਸਹਿਤ ਬਿਭੂਖਨ[7] ਕੋਈ।ਸੋ ਆਇ ਚਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਵਾਰੇ।
ਰੁਚਿਰ ਕਵਿੱਤ ਬਨਾਇ ਉਚਾਰੇਂ ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਦੈਂ ਧਨ ਰਾਸ।
ਸਾਦਰ ਨਿਤ ਰਾਖਤਿ ਗੁਰ ਪਾਸਿ। ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਹੁਤੋ ਕਵਿ ਜੋਇ। ਭਯੋ
ਬੁੰਦੇਲ ਖੰਡ ਮਹਿ ਸੋਇ॥੫॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੁਵਰ ਹੈ ਨਾਮੂ।ਸੋ ਭੀ ਰਚਤਿ
ਗਿਰਾ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਤੁਰਕ ਕਰਨ ਨਵਰੰਗ ਚਿਤ ਚਹ੍ਯੋ[8]। ਗੁਨੀ ਅਧਿਕ
ਹਿੰਦੁਨਿ ਮਹਿਂ ਲਹ੍ਯੋ[9] ॥ ੬ ॥ ਜਬਹਿ ਕੁਵਰ ਸੁਧ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਾਈ।
ਤ੍ਯਾਗਿ ਦੇਸ਼ ਘਰ ਗਯੋ ਪਲਾਈ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ੍ਯੋ ਬਸਨ ਸਥਾਨ। ਨਹਿ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਬੀਚ ਜਹਾਨ॥੭॥ਸੁਨੀ ਹੁਤੀ ਸੁਧਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰੀ।-ਇਕ ਸਮ
ਨਿਬਹੇ ਸ਼ਕਤਿ ਘਨੇਰੀ[10]-। ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਦੂਰ ਦੂਰ[11] ਨਿਤ ਚਲਿ ਕਰਿ।

---

[1]ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਗਨੀਆਂ। ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੩੯। [2]ਤੁਰਕਾਂ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੀ। [3]ਨਿਰੰਤਰ, ਬਹੁਤ। [4]ਸਾਜ ਸਮਾਨ। [5](ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਰਚੇ) ਰਸਾਂ ਨੂੰ। [6](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉੱਤਰ। [7]ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ, ਫਬੀ ਹੋਈ। [8]ਨੁਰੰਗੇ ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਤੁਰਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ। [9]ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਵਡਾ ਗੁਨੀ ਜਾਣਕੇ। [10]ਇਕ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਨੁਰੰਗੇ ਦੇ) ਸਮ ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਹਨ ਨਿਬਾਹੁਣਗੇ (ਮੇਰਾ ਧਰਮ)। (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਕ ਤਾਰ ਨਿਭਦੀ ਹੈ। [11]ਭਾਵ ਆਮ ਰਸਤਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਰੇਡੇ ਦੁਰੇਡੇ ਟੁਰ ਕੇ।

ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਹਿਤ ਕਰਿ॥੮॥ਰੁਚਿਰ ਕਵਿੱਤ ਕਿਤੂਕੇ[1]ਕਰਿ ਕੈ[2]।ਮਿਲਯੋ ਗੁਰੂ ਸਨ ਤਬਹਿ ਉਚਰਿਕੈ। 'ਬਿਨਾ ਆਸਰੇ ਗਹਯੋ ਅਲੰਬ। ਜਗਤ ਗੁਰੂ! ਗੁਨ ਧਰਹੁ ਕਦੰਬ[3]॥੯॥ਸੁਨਾ ਨਿਥਾਵਨ ਕੇ ਤੁਮ ਥਾਨ।ਸਦਾ ਨਿਮਾਨਨ ਕੇ ਬਡ ਮਾਨ।ਅਹੋ ਨਿਤਾਨਨ ਕੇ ਤੁਮ ਤ੍ਰਾਨ। ਅਸ ਸ਼ੋਭਾ ਕੋ ਕਥਹਿ ਜਹਾਨ'॥੧੦॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਦਰ ਬੈਠਾਯੋ।ਨਿਜ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਬਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਤੈ ਬਿਨ ਬਲ ਹਿੰਦੂ[4]। ਧਰਮ ਬਿਨਾਸਤਿ ਮੇਲਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦੂ[5] ॥੧੧॥ ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਚਹਤਿ ਆਪਨੋ ਧਰਮ ਬਚਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ।ਰੋਜ ਰਜਤਪਣ ਪੰਚ ਸੁ ਕੀਨਾ ॥੧੨॥ ਕਹਯੋ 'ਤੋਹਿ ਪਿਤ ਕਵੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਚੀ ਆਦਿ[6] ਕਵਿ-ਪ੍ਰਿਯਾ[7] ਰਸਾਲਾ। ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਮਨ ਭਾਵੈ[8]। ਕਵਿ ਗਨ ਤੇ ਭਾਖਾ ਬਨਵਾਵੈਂ[9]॥੧੩॥ਇਮ ਕਹਿ ਰਾਖਯੋ ਨਿਕਟ ਹਮੇਸ਼ਾ।ਸੁਨਿ ਕਵਿ ਆਵਨਿ ਲਗੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੇ ਰਾਖਹਿਂ ਤੀਰ। ਪਰਚਹਿਂ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸਧੀਰ ॥੧੪॥ ਬਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪ ਬਨਾਵੈਂ। ਚੰਡਿ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਆਦਿ ਗਨ ਭਾਵੈਂ[10]।ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।–ਚਹੈਂ ਰਚਨਿ ਕੋ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਅੰਨ੍ਯਾਇ ਤੁਰਕ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਦੇਤਿ ਜਗਤ ਕੌ ਦੁਖ ਬੁਰਿ-ਆਰੀ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਜਿਮ ਸਰਬ ਬਿਨਾਸੈ। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸੁਖਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ। ੧੬॥ ਰਕਤਬੀਜ[11]ਕੋ ਜੁੱਧ ਕਰਾਲਾ। ਸਿਮਰਨ ਕੀਨਸਿ ਭਲੋ ਸੁ ਕਾਲਾ। ਜਗਤਮਾਤ ਕੌ ਬਰ ਤਿਹ ਸਮੋਂ। ਪੰਥ ਕਰਨ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਹਮੋਂ ॥ ੧੭ ॥ ਬਿਦਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਰ ਤਬਿ ਦੇਊ। ਸੋ ਅਬਿ ਸਮਾ ਭਯੋ ਬਿਧਿ ਤੇਊ।ਹੋਇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ ਅਸ ਕਿਸ ਦੇਸ਼। ਪੂਜਹਿਂ, ਹੋਮ ਕਰਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੧੮॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਬਿਧ[12]ਤੇ ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਾਵਹਿਂ। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪੂਰਬ ਬਰ ਲੈਹੈਂ।ਪੀਛੇ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਕੈਹੈਂ*॥੧੯ ॥ਰੱਛਕ ਹਿੰਦੂ

[1]ਕੀਰਤੀ ਦੇ। (ਅ) ਕਿੰਨੇ ਕੁ। [2]ਰਚਕੇ। [3]ਸਮੂਹ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਦੇ ਹੋ। [4]ਹਿੰਦੂ ਬਲਹੀਨ ਹੋਏ ਹਨ। [5]ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੇਲਦੇ ਹਨ (ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ)। [6]ਪਹਿਲਾਂ। [7]ਨਾਮ ਹੈ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ। [8]'ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ'ਦਿਲ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਣ ਵਾਲਾ ਹੈ(ਜੰਗਾਂ ਕਰਕੇ)। [9]ਬਨਵਾਵਾਂਗੇ। [10]ਆਦਿਕ(ਬੀਰ ਰਸ ਉਤਪਤਕਰਨ ਵਾਲੇ)ਸਾਰੇ(ਗ੍ਰੰਥ)ਚੰਗੇਲਗਦੇ ਹਨ। [11]ਨਾਮ ਦੈਂਤ ਦਾ। [12]ਰੀਤੀ ਸਹਿਤ। *ਇਹ ਕਥਨ ਜੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਦਤੋਵ੍ਯਾਘਾਤ ਹੈ ਪਿੱਛੇ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੬ ਵਿੱਚ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ:–'ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਰਦਾ ਪਾਇਂ ਨ ਪਾਰੇ'।ਜੇ ਸਾਰਦਾ ਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ ਤਦ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ?

ਧਰਮ ਕੋ ਬਨੈਂ। ਦੁਸ਼ਟ ਅਰਿਸ਼ਟਿ[1] ਪ੍ਰਬਲ ਕੋ ਹਨੈਂ-।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੈਂ।ਬਿੱਪ੍ਰ ਖੋਜਿਬੋ ਹਿਤ ਕਬਿਕਹੈਂ॥੨੦॥ਚਹੁੰ ਕੁੰਟਨਿ ਤੇ ਨਰ ਗਨ ਆਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਹਯ ਹੱਥਯਾਰ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਦਰਬ ਉਦਾਰ॥ ੨੧॥ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪਾਇ ਸਿਧਾਰੈਂ।ਕੀਰਤਿ ਚਾਰੋਂ ਬਰਨ ਉਚਾਰੈਂ। ਪੀਰ ਅਜ਼ਮਤੀ ਆਇ ਅਨੇਕੋਂ। ਬਪੁ ਖ਼ੁਦਾਇ ਲਖਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕੈਂ॥੨੨॥ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਨਿਕਟ ਰਹਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈਂ। ਤਿਮਹੀ ਬਹੁ ਜੋਗੀ ਸੰਨਯਾਸੀ। ਦਿਪਤਿ ਤੇਜ ਤੇ ਆਵਹਿਂ ਪਾਸੀ॥ ੨੩ ॥ ਜਪੀ ਤਪੀ ਬਹੁ ਭੇਖ ਵਿਰਾਗੀ। ਦਰਸਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜੋ ਬਡਭਾਗੀ।ਰਚਹਿਂ ਅਨਿਕ ਛੰਦਨ ਕੀ ਬਾਨੀ।ਸੁੰਦਰ ਰਸ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ ਸਾਨੀ[2] ॥ ੨੪ ॥ ਬਰਣਨ ਕਰੈਂ ਬਹੁਤ ਰਸਬੀਰ[3]। ਬਿਚ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਧਰਨ ਭਟ ਧੀਰ[4]। ਅਧਿਕ ਰੌਦ੍ਰ ਪੁਰਖਾਰਥ ਜੋਧਾ[5]।ਲਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਮ ਬਢ ਹੈ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜਿਸਤੇ ਬਕਤਾ ਅਰੁ ਸ਼੍ਰੋਤਾਨ। ਵਧੈ ਬੀਰਤਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਆਨ। ਕੋ ਅਸ ਕਾਇਰ ਹ੍ਵੈ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਨਿ ਪਠਿ ਹ੍ਵੈ ਉਤਸਾਹ ਨ ਜਾਂਹੀ ॥ ੨੬ ॥ ਰਣ ਮਹਿੰਮਾ ਕੋ ਕਹੈਂ ਬਖਾਨੀ। ਚਹਿਬੋ ਸਭਿ ਨਰ ਆਯੁਧ ਪਾਨੀ[6]। ਆਨ[7] ਕਵੀ ਬਹੁ ਪਾਸ ਥਿਰੇ ਹੈਂ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਗਿਰਾ ਕਰੇ ਹੈਂ॥ ੨੭ ॥ ਮਨ ਭਾਵਤ ਬਹੁ ਲਹੈਂ ਪਦਾਰਥ। ਦਰਬ ਦੀਹ ਲੇ ਪੂਰਵਹਿਂ ਸ੍ਵਾਰਥ। ਭਾਰਤ ਕੇ ਗਨ ਪਰਬ ਉਦਾਰਾ[8]। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਬਰਨਯੋਂ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ॥ ੨੮॥ ਸੋ ਕਵੀਅਨਿ ਤੇ ਕਹਿ ਬਨ-ਵਾਏ। ਅਨਿਕ ਛੰਦ ਸੁੰਦਰ ਬਿਧਿ ਗਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ।ਬੈਠਹਿਂ ਨਿਕਟ ਪਿਤਾ ਸੁਖਕੰਦ॥੨੯॥ ਖੇਲਤਿ ਸ੍ਰੀ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਆਵੈਂ। ਪਿਤਾ ਸਮੀਪ ਥਿਰਹਿਂ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਅੰਕ ਬਿਖੈ ਦਾਧਾ ਲੇ ਆਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਸੁਹਾਵਹਿਂ* ॥ ੩੦ ॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹੋਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ ਬਹੁ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਜ਼ੇਵਰ ਜਬਰ ਜੋਤਿ ਜਿਨ ਜ਼ਾਹਰ। ਜਗਮਗ ਜ਼ਾਹਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ॥੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਕੀ ਬਹੁ ਅਭਿਲਾਖਾ।

[1]ਉਪੱਦ੍ਰਵੀ। [2]ਵਾਲੀ, ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [3]ਬੀਰ ਰਸ। [4]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਧੀਰਜ ਧਰਨਾ। [5]ਰੌਦ੍ਰਰਸ ਤੇ ਜੋਧਿਆਂ ਦਾ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ। [6]ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣ। [7]ਹੋਰ। [8]ਮਹਾਂਭਾਰਤ (ਗ੍ਰੰਥ) ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧ੍ਯਾਯ।

*ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੇਲਦੇ ਤੇ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁੱਛੜ ਚੁਕੇ ਆਏ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੂਸਰੇ ਬੇਟੇ ਸਹੀ ਹੋਏ।

ਗੁਰ ਪਤਿ ਬਿਖੈ ਭਾਵ ਨਿਤ ਰਾਖਾ। ਮਾਨਹਿ ਸਦਾ ਜਥਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈਂ।ਤਿਮ ਸੇਵਤਿ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਰਹੈ॥ ੩੨॥ ਪਤਿ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਸਾਵੈ। ਥਿਰ ਕਰਿ ਮਨ ਕੋ ਮੋਦ ਉਪਾਵੈ। ਬਹੁ ਅਭਿਲਾਖਾ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਤਿਸਕੇ ਮੰਦਿਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥ ੩੩॥ ਵਾਰ ਸਨਿਸ਼ਚਰ ਕੀ ਨਿਸ ਜਬੈ। ਬਸੇ ਜਾਇ ਜੀਤੋ ਗ੍ਰਿਹ ਤਬੈ। ਕਰਿ ਕੈ ਮੰਗਲ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਤ ਧਾਰੇ॥ ੩੪॥ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਨੰਦ[1] ਚੌਥੇ ਹਿਤ। ਨਿਜ ਘਰ ਬਸੇ ਅਨੰਦ ਦੈਬੇ ਹਿਤ। ਪੰਚਮ ਬੇਰਿ ਨ ਬਸੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਬ੍ਰਹਮ-ਚਰਜ ਧਰਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ॥ ੩੫॥ ਇਕ ਸੀਤਾ ਬਿਨ ਜਿਮ ਰਘੁਬੀਰ। ਸਰਬ ਆਰਬਲ ਰਾਖੀ ਧੀਰ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਆਇ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਜੀਤੋ ਗਰਭ ਧਰਯੋ ਸਭਿ ਜਾਨੇ॥੩੬॥ ਕਰੇ ਬਿਤਾਵਨ ਨਵਮ ਮਹੀਨੇ। ਫਾਗਨ ਸੁਦਿ ਬੁਧਵਾਰ ਸੁ ਚੀਨੇ। ਸੰਮਤ ਹੁਤੋ ਸਤਾਰਾਂ ਸੈਧਾ। ਪਚਵੰਜਾ[2] ਊਪਰ ਬਿਤ ਵੈਧਾ॥ ੩੭॥ ਚਤੁਰਥ ਪੁੱਤ੍ਰ* ਜਨਮ ਕੋ ਲੀਨਾ। ਬਜੀ ਵਧਾਈ ਉਮਗਾ ਨਵੀਨਾ। ਤਿਥ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਉਤਸਵ ਕਿਤੋ[3]। ਤਬਿ ਨਖੱਤ੍ਰ ਅਨੁ-ਰਾਧਾ ਹੁਤੋ॥ ੩੮॥ ਤੀਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਕੇਰੇ। ਤੀਨ ਅਗਨਿ[4]† ਤਨ ਦਿਪਤਿ ਬਡੇਰੇ।ਇਕ ਦਖਣਾਤਯ,ਗ੍ਰਾਹਿਪਤਯ ਬੀਜੀ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸਥ ਅਵ-

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ। [2]੧੭੫੫। [3]ਕੀਤਾ। [4]ਤ੍ਰੈ ਅਗਨੀਆਂ ਰੂਪ।

*ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਤਿੱਥਾਂ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ਤੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੩੦।

†ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਨੇ ਛੇ ਅਗਨੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ:—'ਗਾਰ੍ਹਪਤਯ, ਆਹਵਨੀਯ, ਦਕਸ਼ਨਾਗਨਿ, ਸਭਯਾਗਨਿ, ਆਵਸਥਯ ਤੇ ਔਪਾਸਨਾਗਨਿ। ਇਹਨਾ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਹਨ।

੧. ਗਾਰ੍ਹਪਤਯ ਉਹ ਅਗਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੱਗ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਗਰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੱਗ ਲਈ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਸੰਸਕਾਰ ਤਕ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਇਸੇ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਨੂੰ ਇਸ ਅਗਨੀ ਦੀ ਰਖਯਾ ਕਰਨੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।

੨. ਦਕਸ਼ਨਾਗਨਿ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਜੱਗ ਦੇ ਮੰਡਪ ਵਿਚ ਗਾਰ੍ਹਪਤਯ ਅਗਨੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਥਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੩. ਆਹਵਨੀਯ ਅਗਨੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗਾਰ੍ਹਪਤਯ ਅਗਨੀ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰ ਕੇ ਮੰਡਪ ਵਿਚ ਪੂਰਬ ਦੇ ਪਾਸੇ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਵਨ ਇਸ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਤ੍ਰੈ ਅਗਨੀਆਂ ਚਕਿਤਸਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬੀ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ, ਓਹ ਏਹ ਹਨ:—੧. ਭੌਮ=ਜੋ ਲਕੜੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਾਲੀ ਦੀ ਹੈ। ੨. ਦਿਵਯ=ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩. ਜਠਰ=ਜੋ ਪੇਟ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਪਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਏਥੇ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ੫੨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਤਰੀ[1] ਸੁ ਤੀਜੀ ॥੩੯॥ ਤਰਕਨਿ ਤੇਜ ਮਹਿਦ ਬਨ ਜੋਵਾ। ਇਨ ਅਪ-ਰਾਧ[2] ਦਗਧ ਸੋ ਹੋਵਾ। ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਦਾਰਿਦ ਬਡ ਸੀਤ। ਇਨ ਤੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗਯੋ ਬਹੁ ਬੀਤ ॥ ੪੦ ॥ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਕੋ ਸੁਤ ਸੂਰਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿ ਪੂਰਾ। ਰਣ ਮਹਿ ਅਨਗਨ ਤੁਰਕ ਪ੍ਰਹਾਰੇ।ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਨ ਕੋ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਚਾਰਹੁੰ ਕੇ ਸਰੂਪ ਦੁਤਿ ਚਾਰੂ। ਚਤੁਰ ਸੁਮਤਿ ਕੇ ਮਨਹੁੰ ਪਹਾਰੂ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਅੱਭਯਾਸਾ। ਪਿਤ ਕੀ ਆਇਸੁ ਮੈਂ ਜਿਮ ਦਾਸਾ ॥ ੪੨ ॥ ਰੁਤਿ ਦੂਜੀ ਅਬਿ ਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਪੁਨ ਆਗਲ ਜੋਈ। ਦਸਹੁੰ ਗੁਰਨ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਦੇਉਂ ਸੁਨਾਇ ॥ ੪੩ ॥

[ਅਰਦਾਸ]

ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੀਰ ਨਾ ਸੁਸੰਗ ਮੈਂ, ਕੁਸੰਗ ਮੈਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਰਮਯੋਂ ਨਿਤ ਪਾਪਨਿ ਮੈਂ, ਮਿਲਯੋ ਕਬਿ ਧੀਰ ਨਾ। ਧੀਰ ਨਾ ਧਰਤਿ ਕਾਮ ਲੰਪਟ ਕਠੋਰ, ਕੂਰ ਬੋਰਯੋ* ਮੈਂ ਬਿਕਾਰਨ ਮੈਂ, ਭਯੋ ਮਨ ਤੀਰ ਨਾ। ਤੀਰ ਨਾ ਪਛਾਨਯੋ ਤੁਮੈਂ, ਦੂਰ ਕਰਿ ਜਾਨਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ! ਆਪਨੇ ਉਧਾਰ ਕੀ ਬਿਚਾਰੀ ਤਤਬੀਰ ਨਾ। ਬੀਰ ਨਾ ਭਗਤ, ਭੇਖ ਧਾਰੀ ਹਿਤ ਨਾਰੀ ਜਿਮ, ਰਾਖੀ ਪੈਜ ਤੈਸੇ ਮੇਰੀ ਹੇਰੋ ਤਕਸੀਰ ਨਾ ॥ ੪੪ ॥

ਸੀਰ=ਹਿੱਸਾ, ਸੰਬੰਧ, ਮੇਲ [ਹਿੰਦੀ, ਸੀਰ=ਸਾਂਝ। ਪੰਜਾ:, ਸੀਰ=ਹਿੱਸਾ]
ਸੁਸੰਗ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੰਗ, ਭਾਵ ਨਾਮੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਸੰਗ। ਬੋਰਯੋ=ਡੋਬ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਤੀਰ=ਤੀਰ, ਤੀਰ ਵਰਗਾ ਭਾਵ ਸਿੱਧਾ। ਤੀਰ=ਨੇੜੇ।
ਤਤਬੀਰ=ਜੁਗਤਿ, ਉਪਾਉ। [ਫ਼ਾ: ਤਦਬੀਰ] ਬੀਰ=ਸੂਰਮਾਂ, ਬਹਾਦਰ।
ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਦਇਆ ਦਾਨ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।
ਤਕਸੀਰ=ਗੁਨਾਹ, ਪਾਪ, [ਫ਼ਾ:; ਤਕਸੀਰ]

ਅਰਥ-(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਮੈਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਨਾਲ ਕਦੀ ਮੇਲ ਨਹੀਂ (ਰਖਿਆ ਤੇ ਸਦਾ) ਕੁਸੰਗ ਵਿਚ (ਮੇਲ ਰਖਿਆ ਹੈ), ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਿਤ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, (ਮੈਨੂੰ) ਕਦੇ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਆ। ਹਾਂ, (ਮੇਰਾ) ਮਨ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਧਰਦਾ, (ਇਹ) ਕਠੋਰ ਕਾਮ ਵਿਚ ਲੰਪਟ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ) ਝੂਠੇ

[1]ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। [2]ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨੇ ਤੇ (ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤੇਜ) ਦਗਧ ਹੋਇਆ, ਗੋਇਆ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ: ਤੁਰਕਾਂ ਲਈ ਤ੍ਰੈ ਹੋਮ ਅਗਨੀਆਂ ਪ੍ਰਜੁਲਤ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਤੇਜ ਅਹੂਤੀ ਹੋ ਗਿਆ। *ਪਾ:-ਬੋਰ੍ਯੋ।

ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡੋਬ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਕਿਸੇ ਉਪਾਉ ਨਾਲ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਹ ਮਨ ਸਿੱਧਾ) ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੈਨੂੰ (ਮੈਂ) ਨੇੜੇ ਨਾ ਪਛਾਣਿਆਂ ਤੇ (ਸਦਾ) ਦੂਰ ਹੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਰਿਹਾ (ਤੇ ਆਪਣੇ) ਉਧਾਰ ਦੀ (ਕਦੇ ਕੋਈ) ਜੁਗਤ ਨਾ ਵਿਚਾਰੀ। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ।) ਜਿਵੇਂ ਓਹ (ਤਰਖਾਣ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਨਾ ਸੂਰਮਾਂ ਤੇ ਨਾ (ਤੇਰਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ) ਭਗਤ ਸੀ (ਕੇਵਲ) ਨਾਰੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ (ਉਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ) ਭੇਖ ਧਾਰਿਆ (ਹੋਇਆ ਸੀ) (ਤੇ ਤੂੰ) ਉਸ ਦੀ ਪੈਜ ਰੱਖੀ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਤਕਸੀਰ ਨਾ ਵੇਖੇ (ਤੇ ਪੈਜ ਰੱਖ ਦਿਖਾਓ)।

ਚੌਥੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੀ ਕਥਾ—ਇਕ ਰਾਜ ਕੰਨਯਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਜਸ ਤੇ ਬਲ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਇਕ ਚਤੁਰ ਜੁਆਨ ਸੁੰਦਰ ਲੜਕੇ ਨੇ ਜੋ ਤਰਖਾਣੀ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਕਮਾਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਰਾਜ ਕੰਨਯਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਪੱਕੀ ਧੁਨ ਲਾ ਲਈ ਸੀ। ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਦੇ ਯਤਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਣੇ ਹੀ ਸਨ, ਪਰ ਅੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕੰਨਯਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਗਰੁੜ ਬਣਾਇਆ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਬਨਾਉਟੀ ਲਾਈਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਵੇਸ ਧਾਰਕੇ ਉੱਡਕੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਆ ਪਹੁੰਚਾ। ਭੇਖ ਨਿਭ ਗਿਆ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਵੱਖਰੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਬਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਨਾਵਟੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਪੱਜ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਕੰਨਯਾਂ ਦੇ ਅਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਇਸ ਪਾਸ ਰਹਾਂਗਾ।

ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਉਸ ਕੰਨਯਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਾਜਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ, ਹਾਰ ਦੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਤੱਕਕੇ ਰਾਜਾ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਆ ਪਏ ਕਿ ਆਪ ਲਾਜ ਰੱਖੋ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਕੱਲ ਜੀਤ ਹੋਇਗੀ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਏ, ਪਰ ਬਨਾਵਟੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਇਤਨੇ ਡਰੇ ਅਰ ਸਹਿਮੇ ਕਿ ਸੁਰਤ ਸੰਕੁਚਦੀ ਸੰਕੁਚਦੀ ਜੁੜ ਗਈ, ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਔਕੜ ਪੈ ਜਾਣ ਤੇ ਭੈ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਕਰਕੇ ਚਿਤ ਨਿਰਮਲ ਹੋਕੇ ਜੁੜਦਾ ਜੁੜਦਾ ਇਕ ਚਿਤ ਇਕ ਛਿਨ'ਵਾਲੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਗ਼ੈਬੀ ਮਦਦ ਆਈ ਤੇ ਜੁੱਧ ਫਤਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਭਗਤ ਬਾਣੀ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਉਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਬਿਨੈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਆਪ ਅਰਦਾਸ ਪਾਪੀਆਂ ਦੀ ਬੀ ਸੁਣ ਲੈਂਦੇ ਹੋ,ਮੇਰੀਆਂ ਬੀ ਤਕਸੀਰਾਂ ਨਾ ਤੱਕੋ ਤੇ ਤ੍ਰੁਠ ਕੇ ਮੇਰੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੋ ਤੇ ਸ਼ੁਭਗਤੀ ਦਾਨ ਕਰੋ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

ਦੂਜੀ ਰੁਤ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥

ਤੀਜੀ ਰਿਤੁ ਚੱਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ॥

[ਇਹ ਭੀ ਮੰਗਲ ਹੈਨ, ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸਾਂ ਦੇ ਆਦਿ]

ਅਥ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤ ਕਥਨੰ।

ਅੰਸੂ ੧. [ਮੰਗਲ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਯਾ]

੧. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਰਦ ਬਾਰਦ ਨਾਰਦਹਿ ਪਾਰਦ ਇੰਦ ਮਨਿੰਦ।
ਬਰਣ ਰੂਪ ਕੋ ਬਰਣ ਬਰ ਨਮੋ ਚਰਣ ਅਰਬਿੰਦ ॥ ੧ ॥

{ ਸਾਰਦ ਬਾਰਦ=ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਬੱਦਲ। ਪਾਰਦ=ਪਾਰਾ। ਬਰਣ=ਰੰਗ।
ਬਰਣ=ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। }

ਅਰਥ-(ਜਿਸ ਸਰੱਸ੍ਵਤੀ ਦਾ) ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਬੱਦਲ, ਨਾਰਦ, ਪਾਰੇ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਰੂਪ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ (ਉਪਰ ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋ।

੨. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ-ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ, ਅੰਗਦ, ਅਮਰ, ਰਾਮਦਾਸ, ਅਰਜੰਨ।
ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ, ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰ, ਹਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਗ ਮੰਨ ॥ ੨ ॥
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ, ਦਸਮ ਗੁਰ, ਸਭਿਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਇ।
ਰੁਤ ਬਰਨੌਂ ਅਬਿ ਤੀਸਰੀ ਜਿਮ ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਾਇ ॥ ੩ ॥

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ) ਅੰਗਦ (ਦੇਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅਮਰ (ਦਾਸ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ) ਰਾਮਦਾਸ, (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ) ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ, (ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ (ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥੨॥ (ਤੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ, ਦਸਮ ਗੁਰ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ ਸਾਰੇ (ਗੁਰਾਂ) ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜ ਕੇ ਹੁਣ ਤੀਸਰੀ ਰੁਤ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੀ।

ਦਿਜ ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਿਤਵਤਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ। ਮਖ ਮਿਸ[1] ਕਰਿ ਬਹੁ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਲੀਨੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੁਲਾਇ॥੪॥ਤੋਟਕਛੰਦ॥ 'ਧਨ ਦੇਹਿਂ ਘਨੋ' ਸਭਿ ਸੰਗ ਭਨਜੋ। ਇਮ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ ਸੁਨਜੋ।ਦ੍ਵਿਜ ਆਗਮ ਬੇਦ ਸ੍ਰੁਤੀ ਬਿਤ ਜੋ[2]। ਬਿਤ ਭੇਦ ਖੜੰਗਨ ਕੇ ਜਿਤ ਜੋ[3] ॥ ੫ ॥ ਸਭਿ ਬੇਦ ਸੁ

---

[1]ਯੱਗ ਦੇ ਸਾਂਗੇ, ਯੱਗ ਦੇ ਬਹਾਨੇ। [2]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਵੇਦ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੁਤੀਆਂ ਦੇ ਵੇਤਾ ਸਨ ਜੇਹੜੇ ਦਿਜ।
[3]ਵੇਦ ਦੇ ਛੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਜਿੱਤ ਲੈਣੇ ਵਾਲੇ ਜੋ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਨ)। ਛੇ ਅੰਗ ਵੇਦ ਦੇ ਏਹ ਹਨ:-ਸਿਖਯਾ, ਕਲਪ, ਵ੍ਯਾਕਰਣ, ਨਿਰੁਕਤ, ਛੰਦ, ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼।

ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਗਜ਼ਾਤ ਧਰੈਂ।ਜਿਨ ਕੋ ਪਠਿ ਦੇਵ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੈਂ।ਹਵਨਾਦਿਕ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨਤਿ ਹੈਂ। ਸਭਿ ਪੂਜਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ॥੬॥ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਮਾਨਵ ਭੇਜਿ ਦਿਯੋ।ਨਿਜ ਨੇਰ ਕਿ ਦੂਰਹਿ ਜਾਨਿ ਲਿਯੋ।ਸਭਿ ਕੋ ਬੁਲਿਵਾਇ ਅਨੰਦਪੁਰੇ।ਬਹੁ ਆਵਤਿ ਭੇ ਬਡ ਮੇਲ ਕਰੇ॥੭॥ ਦਿਸ਼ ਪੂਰਬ ਕੇ ਪੁਰਿ ਕੌਨ ਗਨੇ। ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਪੁਰਿ ਔ ਮਥਰਾਦਿ ਘਨੇ। ਪੁਨ ਔਧ, ਪ੍ਰਯਾਗ, ਦਿਲੀ ਜੁ ਭਲੇ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਕੋ ਮਖ ਆਇਂ ਚਲੇ ॥੮॥ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਲਹੌਰ ਜਿ ਔਰ ਘਨੇ।ਬਹੁ ਥਾਵਨਿ ਕੋ ਨਹਿੰ ਜੋਇ ਗਨੇ।ਬਿਤ ਬੇਦਨ ਕੇ ਦਿਜ[1] ਆਵਤਿ ਹੈਂ। ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਮਾਨਹਿ[2] ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥੯॥ਦੋਹਰਾ॥ ਬੇਤਾ ਬਿੱਦਯਾ ਸਕਲ ਕੇ ਸੋ ਆਵਤਿ ਚਿਤ ਚਾਇ। ਕਦਰ ਸ਼ਨਾਸੀ[3] ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਹਿੰ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੧੦ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਕਿਹ ਲੌ ਗਨੀਅਹਿ ਦਿਜ ਆਇ ਗਏ।ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਮੈਂ ਬਿਸਰਾਮ ਕਿਏ। ਸਭਿ ਚਾਵਰ ਚੂਨ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿ ਲਹੈਂ। ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਦਰਸੰਨ ਚਹੈਂ ॥੧੧॥ ਦਿਜ ਪੁੰਜਹਿ ਪੁੰਜ ਸੁ ਡੇਰ ਕਿਯੋ[4]।ਬਿਨ ਬਿੱਦਯ ਸਬਿੱਦਯ ਮਿਲੰਤਿ ਭਏ[5]।–ਪਰਖੈਂ ਇਨ ਕੋ–ਇਮ ਠਾਨਿ ਮਨੈਂ[6]। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ ਮਹਾਨ ਜਨੈਂ[7] ॥ ੧੨॥ 'ਗਨ ਭੋਜਨ ਪਾਕ[8] ਅਨੇਕ ਕਰੋ। ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਸਲੋਨਹਿ ਸ੍ਵਾਦ ਧਰੋ'।ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਲਗੇ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਚਿਰਕਾਲ ਜਗੇ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਤ੍ਯਾਰ ਅਨੇਕ ਬਿਧੀ।ਧਰਿ ਲਾਇ ਅੰਬਾਰ ਬਨੰਤਿ ਸਿਧੀ[9]।ਭਰਿ ਕੋਸ਼ਠ ਮੋਦਕ ਸੰਗ ਘਨੇ। ਗਨ ਪੂਪਨਿ ਪਾਕ ਸੁ ਕੌਨ ਗਨੇ[10] ॥ ੧੪ ॥ ਬਰ ਪੂਰ ਕਚੌਰ ਮਸਾਲਨ ਤੇ। ਕਰਿ ਲੀਨਿ[11], ਬਰੇ[12] ਦਧੀ ਡਾਲਨ ਤੇ । ਮਿਰਚਾਂ ਗਨ ਜੀਰਕ ਤੇ ਧਨੀਆਂ। ਘ੍ਰਿਤ ਤੇ ਸਭਿ ਪਾਕ ਭਲੇ ਬਨੀਆਂ ॥ ੧੫ ॥ ਨਰ ਸੈਂਕਰਿ ਨੀਤ ਬਨਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਕਰਿ ਕੋਸ਼ਠ ਪੂਰ ਟਿਕਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਤਿਹਾਵਲ ਤ੍ਯਾਰ ਜਬੈ। ਸਭਿ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇ ਸੁ ਲੀਨਿ ਤਬੈ ॥ ੧੬ ॥ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਪਠਯੋ ਮੇਵੜਾ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਿਸ ਨੇ ਊਚੇ ਭਨਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਹੁਕਮ

[1]ਵੇਦ ਵੇਤਾ ਬ੍ਰਹਮਨ। [2]ਆਦਰ। [3]ਕਦਰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ। [4]ਝੁੰਡਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਡੇਰੇ ਕਰ ਲਏ। [5]ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। [6]ਮਨ ਵਿਚ। [7]ਵਡੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ। [8]ਭੋਜਨ ਤੇ ਪਕਵਾਨ। (ਅ) ਪੱਕੀ ਰਸੋਈ। [9]ਜਦ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਢੇਰ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [10]ਪੂੜੇ (ਆਦਿਕ) ਸਾਰੇ ਪਕਵਾਨ ਕੌਣ ਗਿਣੇ। [11]ਪੂਰੀਆਂ ਕਚੌਰੀਆਂ ਚੰਗੇ ਮਸਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਲਈਆਂ (ਭਾਵ ਪੀਠੀ ਲੂਣ ਮਸਾਲੇ ਆਦਿ ਪਾਕੇ)। [12]ਵੜੇ।

ਕਰਯੋ ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ,ਸੁਨਿਬੇ ਜੋਗ ਬਿੱਪ੍ਰਸਮਦਾਇ[1]।ਖੀਰ ਖੰਡਜੋ ਖਾਇ ਅਹਾਰੈ ਪੰਜ ਰਜਤਪਣ ਸੋ ਅਬਿ ਪਾਇ। ਆਮਿਖ ਅਚਵੈ ਪੰਚ ਅਸ਼ਰਫੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਤੇ ਲੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਇ' ॥੧੭॥ ਬਹੁਤ ਬਾਰਿ ਸਭਿਹੂੰਨ ਸੁਨਾਯੋ ਦ੍ਵੈ ਪੰਕਤਿ ਭਰਿ ਦੀਨਿ ਬਿਠਾਇ।ਲੋਭ ਗ੍ਰਸੇ ਬਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਹਰੀ ਮਤਿ[2] ਮਾਸ ਅਸਨ ਕੋ ਮਨ ਲਲਚਾਇ। ਧਰਮ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਥਿਰੇ ਆਨਿ ਤਹਿਂ ਜਹਾਂ ਮੁਹਰ ਕੋ ਪੰਚ ਅਲਾਇ।ਖੀਰ ਖਾਨ ਹਿਤ ਰਹੇ ਅਲਪ ਹੀ ਜਾਨਯੋ ਜਿਨਹੁ –ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਵਾਇ[3]–॥੧੮॥ਆਮਿਖਹਾਰੀ ਭਏ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਥਿਰ ਪੰਕਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਬਰਤਾਇ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਗਨ ਪਕਵਾਨ ਪਰੋਸੇ ਜੋ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਰਖੇ ਬਨਾਇ।ਦੋਨਹੁ ਪੰਕਤਿ ਕੋ ਮਨਭਾਵਤਿ ਦੀਨਿ ਅਸਨ ਆਛੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ। ਜੇਤਿਕ ਚਹਯੋ ਅਰਪ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੌ ਜਲ ਤੇ ਚੁਰਾ ਕਰਯੋ ਸਮੁਦਾਇ॥੧੯॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਭਨਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਆਮਿਖ ਹਾਰੀ ਦਿਜ ਸਮੁਦਾਇ[4]। ਤਿਨ ਤੇ ਅਲਪ ਅਚਯੋ ਪਕਵਾਨਹਿਂ[5], ਅਬਿ ਦਛਨਾ ਕੋ ਥਿਰੇ ਸਬਾਇ'। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਏ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨੋ ਜਿਨਹੁ ਲੋਭ ਤੇ ਧਰਮ ਗਵਾਇ।ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਉਚਾਰ ਧਿਕਾਰਹਿ 'ਨਹੀਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੁਮ ਦੰਭ ਕਮਾਇ॥੨੦॥ਅਪਕਰਮੀ ਨਿਜ ਧਰਮਹਿਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਬਿਗਰੇ ਆਪ ਬਿਗਾਰਹਿਂ ਔਰ। ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਇ ਦੇਨਿ ਕੇ ਤੁਮ ਸਭਿ, ਦੇਹਿਂ ਅਬਹਿ, ਬਡ ਮਾਚਹਿ ਰੌਰ।–ਪ੍ਰਥਮ ਬੁਲਾਇ ਦੰਡ ਗੁਰ ਦੀਨੋ–ਭਲੋ ਬੁਰੋ ਭਾਖੈਂ[6] ਸਭਿ ਠੌਰ। ਯਾਂਤੇ ਛਿਮਾਧਰੀ ਮਨ ਜਾਨਹੁ, ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਾਨਯੋ ਮਤਿ ਬੌਰ[7]'॥੨੧॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹਯੋ ਧਿਕਾਰੇ ਬਹੁਰ ਦੱਛਨਾ ਹਿਤ ਫੁਰਮਾਇ। 'ਪੰਚ ਪੰਚ ਇਨ ਦੇਹੁ ਰਜਤਪਣ[8] ਨਹਿਂ ਛੂਛੇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਇਂ*। ਪੁਨਪੰਕਤਿ ਦੂਜੀ ਮਹਿਂ

[1]ਜੋ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੇ ਸੁਨਣੇ ਯੋਗ ਹੈ। [2]ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਗਈ। [3]ਗੁਵਾਚਦਾ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਹਨ। [5]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜਿਆਂ ਨੇ (ਦੂਸਰੇ) ਪਕਵਾਨ ਛਕੇ ਹਨ। [6]ਕੋਈ ਭਲਾ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਕਹੇਗਾ (ਕਿ ਨਾਲੇ) ਪਹਿਲੋਂ (ਘਰ) ਸੱਦੇ ਹੋਣੇ ਤੇ (ਨਾਲੇ ਫੇਰ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ। [7](ਤੁਸਾਂ) ਮਤ ਦੇ ਬਾਵਲਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। [8]ਰੁਪਏ।

*ਇਉਂ ਬੀ ਸ਼੍ਰੋਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਮੋਹਰ ਦੇਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇੰਨੀ ਹੀ ਮਿਲੀ ਤੇ ਨਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪੰਜ ਰੁਪੱਯੇ ਕਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਦੱਛਨਾ ਤੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮੁਹਰਾਂ ਇਨਾਮ ਮਿਲੀਆਂ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਮੂੰਹੋਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਘਟ ਦਿੱਤਾ ਸਜ਼ਾ ਵਜੋਂ, ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੰਡ ਯੋਗ ਸਮਝਕੇ 'ਛਿਮਾਧਾਰੀ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਛਿਮਾਧਾਰੀ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁਖਵਾਕ ਸੀ ਸੋ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤੇ, ਇਹ ਮਿਹਰ ਹੈ।

ਗਮਨੇ 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਅਲਾਇ।'ਧਰਿ ਸੰਤੋਸ਼ ਧਰਮ ਨਹਿ ਛੋਰਯੋ ਜੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿ ਸਹਾਇ' ॥੨੨॥ ਪੰਚ ਪੰਚਦੀਨਾਰ ਦੀਨਿ ਤਿਨ ਸਿਵਰ ਕਰਾਯਹੁ ਪੁਨ ਸਨਮਾਨ।ਆਮਿਖਹਾਰੀ ਰੁਖਸਦ ਕੀਨੇ ਪਹੁੰਚੇਆਪ ਆਪਨੇ ਥਾਨ।ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਬਹੁਹਾਸ ਹੁਯੋ ਤਿਨ, ਸਰ੍ਯੋ ਨ ਕਾਰਜ ਸੰਕਟ ਮਾਨਿ। ਧਰਮ ਸਹਿਤ ਜੋ ਭਏ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ, ਰਖਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਾਯੋ ਧਨ ਪਾਨ[1]॥੨੩॥ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਕੌਤਕ ਐਸੋ ਬਿਦਤ ਭਯੋ ਤਬਿ ਸਕਲ ਜਹਾਨ।ਇਮ ਪਰਖਨ ਕਰਿ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਰਾਖੇ ਸੁਧਿ ਤਿਨ ਕੀਲੇਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਹਿਂ ਦਿਵਾਵਨ ਨੀਕੇ ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬਿਤਯੋ ਮਨ ਜਾਨਿ। ਬਸੇ ਅਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਉਰ ਅਨੰਦ ਕਰਿ* ਗੁਰ ਜਸੁ ਉਚਰਤਿ ਰਹੇ ਮਹਾਨ ॥ ੨੪ ॥ਕਰੇ ਅਵਾਹਨ ਇਕ ਦਿਨ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਸਰਬ ਪੁਰਿਨਿ ਕੇ ਬਹੁ ਬੁਧਿਵੰਤ।ਸਾਦਰ ਕੀਨਿ ਬਿਠਾਵਨਿ ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਿ ਆਸ਼ਿਖ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸੁਖਵੰਤ[2]। 'ਚਿਰ ਜੀਵਹੁ ਤੁਮ ਰੰਗ ਜਮਨ ਲਗਿ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਢੈ ਅਤਿਧੰਤ। ਅਸ਼ਟਹੁੰ ਦਿਗਪਾਲਨ ਕੇ ਸਮ ਤੁਮ ਰਾਜ ਸਾਜ ਮਹਿਂ ਬਡ ਬਲਵੰਤ'॥੨੫॥ਸਭਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ੍ਯੋ ਕਲਗ਼ੀਧਰ 'ਸੁਨਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ ਬਿੱਦ੍ਯਾਵੰਤ। ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਮਾਤ ਚੰਡਕਾ ਕਾਲੀ ਤਿਸ ਪੂਜਨ ਕੋ ਹਮ ਚਿਤਵੰਤਿ†।ਜਥਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪ ਦੇ ਬਲਿ[3] ਆਗਮ ਨਿਗਮ ਬਿਖੈ ਲਖਿਯੰਤਿ। ਤਥਾ ਭਨਹੁ ਹਮ ਸੰਗ ਸਰਬ ਹੀ ਜਿਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਸਕਲ ਮਤੰਤ' ॥ ੨੬ ॥ ਮੁੱਖ੍ਯ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ ਬਹੁ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਨਿ। '[4]ਬਰਨੀ ਕਰਨਿ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਸਾਧਿਕ ਬਿਧਿ ਪੀਨ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਅਬਿ ਅਨੇਕ ਦ੍ਵਿਜ[4] ਖੋਜਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਦੁਗਨ ਚੌਗੁਨੀ ਪੂਜਾ ਕਰਿਬੇ

---

[1]ਧਨ ਬੀ ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬੀ ਰੱਖ ਲਿਆ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਖ ਵਾਲੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤੀ। [3]ਜਿਵੇਂ ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਪ ਤੇ ਬਲੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ। [4]ਸਾਧਨ, ਉਪਚਾਰ, ਵਰਨੀਆਂ ਕਰਕੇ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ (ਕਰਕੇ) ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਜੋ ਹਨ ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਨੇਕ ਹੁਣ (ਬੀ) ਹਨ। ਭਾਵ ਵਰਨੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਵਰਨੀ=ਪੂਜਾ,ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰ, ਮੰਗਲ ਕਾਰਜ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਾਨ ਆਦਿ।ਜਾਂ ਇਉਂ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਣਦੀ ਇਕ ਮਾਲਾ ਜਦ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਵਰਨੀ ਕਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ=ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਚਾਰ।] ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਕੁਛ ਭਾਵ ਅੰਕ ੨੯ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਖੋਹਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

*ਪਾঃ—ਪੁਰ।

†ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਸੰਬੰਧੀ ਉੱਧਾਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਰ ਆਵੇਗਾ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ।

ਕਾਰਜ ਸਧਹਿ[੧],ਆਪ ਲਿਹੁ ਚੀਨ॥੨੭॥ਪ੍ਰੇਖ ਦੇਤਿ ਬਰ ਕਾਰਜ ਹੋਵਤਿ[੨], ਇਹ ਤੌ ਬਾਤਿ ਸਰਬ ਬਨਿ ਆਇ। ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਾਵਨੋ ਦਰਸ਼ਨ, ਇਹ ਦੁਰਲਭ, ਕਿਮ ਹੈ ਨ ਉਪਾਇ। ਸਤਿਜੁਗ ਤ੍ਰੇਤਾ ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਮਾਂਹੀ ਮ੍ਰਿੱਤੁਲੋਕ ਨਹਿਂਬਿਦਤ ਦਿਖਾਇ[੩]॥ਅਬਿਤੌ ਕਲਜੁਗ ਕਹਾਂ ਸਧਹਿ ਬਿਧਿ, ਹਮਰੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਆਇ॥ ੨੮ ॥ ਆਪ ਸਰਬ ਹੀ ਸਮਰਥ ਧਰਤੇ[੪], ਕਹਹੁ ਚਹਹੁ ਦੁਰਲਭ ਭੀ ਪਾਇ।ਪੂਜਨਿ, ਮੰਤ੍ਰ ਪਠਨਿ, ਆਰਾਧਨਿ, ਇਕ ਕਾਸ਼ੀ ਮੈਂ ਹੈ ਦਿਜਰਾਇ। ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਨਾਮ ਜਿਸ ਬਿਦਤਯੋ ਅਪਰ ਨ ਸਮਸਰ ਤਿਸ ਕੇ ਕਾਇ[੫] । ਸੋ ਆਵਹਿ ਧਨ ਅਨਗਨ ਪਾਵਹਿ ਕਰਿਵਾਵਹਿ ਬਿਧਿ ਜਿਮ ਬਨਿਆਇ॥ ੨੯ ॥ ਜੇ ਰਾਵਰ ਕੇ ਹੈ ਬਹੁ ਲਾਲਸ ਜਨੌਂ ਕਰੋਂ ਕਰਿ ਦਿਜ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਇ। ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਅਕਰਨ ਭਿ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਅਪਰ ਜਿ ਪੰਡਿਤ ਕੈ ਨਰਰਾਇ[੬] । ਕਰਿਬੋ ਕਹੂੰ ਰਹਯੋ ਤਿਨਹੂੰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਨਾਮ ਲੇ ਸਕਹਿਂ, ਲਜਾਇ[੭] । ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਗਨ ਤੇ, ਲੋਕ ਰੀਤਿ ਜਿਮ ਭੇ ਹਰਖਾਇ[੮] ॥ ੩੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਜਲਸ ਤਜੀ ਮੰਦਿਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਾਇ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਸਿਖ ਦਾਸ ਦਿਜ ਪਹੁੰਚੇ ਬਹੁ ਜਸੁ ਗਾਇ॥੩੧॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਜੱਗ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧॥

੨.[ਸਿੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਚਾਉ, ਉਤਸਾਹ ਹੋਲੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਸ ਬਿਤੇ ਕੇਤਿਕ ਜਬਹਿ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਚਹਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।–ਬਿਦਤਹਿ ਦੇਵੀ ਚੰਡਕਾ ਉਪਜਹਿ ਪੰਥ ਅਸ਼ੇਸ਼–॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਆਯੋ ਫਾਗੁਣ ਮਾਸ ਸੁਹਾਵਤਿ।ਗਾਵਤਿ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਮੋਦ ਬਧਾਵਤਿ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਬਸੰਤ ਪਰਧਾਨ। ਅਪਰ ਰਾਗ ਸਭਿ ਗਾਇਂ ਸੁਜਾਨ ॥੨॥ ਪੂਰਿ ਅਨੰਦ ਆਨੰਦ

[੧]ਪੂਜਾ ਕਰਨੇ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੨](ਦੇਵੀ) ਲੁਕਕੇ ਵਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੩]ਸਤਜੁਗ ਤ੍ਰੇਤਾ ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ ਮਾਤ ਲੋਕ ਤੇ (ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ) ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ (ਕਰ) ਦਿਖਾਈ (ਅ)"ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਦਿੱਸੀ ਨਹੀਂ। [੪]ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। [੫]ਕੋਈ ਬੀ। [੬]ਰਾਜਾ। [੭](ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ) ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ (ਸਗੋਂ ਨਾਮ ਲੈਣ ਤੇ ਬੀ) ਲੱਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੮]ਲੋਕ ਰੀਤੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਅਰਥਾਤ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਗੇ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਲੋੜ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਵੀ ਅਰਾਧਨ ਦੀ, ਐਵੇਂ ਇਕ ਚੋਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲੋਕ ਰੀਤੀ ਵਾਙ ਹੱਸੇ ਹਨ, ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਨ।

ਬਿਲੰਦਸੋ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗਾਵਹਿਂ ਗੁਰ ਪਦ ਬੰਦਸੋ।ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਹੋਲੇ ਕਉ ਮੇਲਾ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਰ ਭੁਏ ਸਕੇਲਾ॥ ੩ ॥ ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਕੇਰੇ।ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਤਿ ਆਇਂ ਘਨੇਰੇ। ਪੂਰਬ[1] ਜਗੰਨਾਥ ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ। ਅਪਰ ਟਾਪੂਅਨਿ ਕੀ ਮਿਲਿ ਪੰਗਤਿ॥੪॥ਦੱਖਣ ਮਹਿਂ ਦੁਵਾਰਕਾ ਤਾਂਈ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਖ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਪਸ਼ਚਮ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ ਆਦਿ। ਆਵਹਿਂ ਸਿੱਖ ਧਰਹਿਂ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੫ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਬਹੀਰਾ। ਆਇਂ ਕਮਾਊਂ ਅਰੁ ਕਸ਼ਮੀਰਾ। ਕਹਿਂ ਲੌ ਦੇਸ਼ ਨਗਰ ਕੌ ਗਿਨੀਅਹਿ। ਕਹਿਂ ਲੌ ਸੰਗਤਿ ਨਾਮ ਸੁ ਭਨੀਅਹਿ॥੬॥ਦਸਮੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਜਸੁਦੂਨਾ।ਸੁਨਹਿਂਚਗੂੰਨ ਕਹੂੰ ਦਸ ਗੂਨਾ[2]। ਉਪਜਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਆਵਹਿਂ ਚਲੇ ਭਾਉ ਬਡ ਰਾਖਾ ॥੭॥ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ-ਲੇ ਲੇ ਉਪਹਾਰ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਅਰਪਨਿ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ। ਦਿਨ ਹੋਲੀ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਉਦੇਸ਼[3]। ਚਲਹਿਂ ਘਰਨਿ ਤੇ ਸਿੱਖ ਅਸ਼ੇਸ਼॥੮॥ਆਨਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਕਿਯ ਡੇਰਾ।ਜਹਿਂ ਮੰਗਲ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਘਨੇਰਾ।ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਉਠੇ। ਜਨੁ ਇਕ ਸਮ ਘਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੁਠੇ ॥ ੯ ॥ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਭਾਰੋ। ਬਜਤਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ[4] ਰਬਾਬ ਉਦਾਰੋ। ਚਾਰੁ ਸਿਤਾਰ, ਦੁਤਾਰ[5], ਸਿਰੰਦਾ। ਬਜਹਿ ਤਾਲ ਮਿਲਿ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦਾ ॥ ੧੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਕੇਰਾ। ਜਹਿਂ ਸ਼ੋਭਤਿ ਦਰਬਾਰ ਬਡੇਰਾ। ਤਹਿਂ ਸੰਗਤ ਕੋ ਮੇਲ ਉਦਾਰਾ। ਗਾਵਹਿਂ ਨਟ, ਸਾਰੰਗ,ਮਲਾਰਾ[6] ॥੧੧॥ ਜੈਤਸਿਰੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ, ਧਮਾਰ[7]। ਗੌੜੀ, ਮਾਝ, ਬਿਭਾਸ[8], ਬਹਾਰ[9]। ਸੂਹੀ, ਸੋਰਠ, ਦੇਵਗੰਧਾਰ।ਆਸਾ, ਰਾਮਕਲੀ, ਬੈਰਾਰ[10]॥ ੧੨ ॥ ਲਲਿਤ, ਬਿਲਾਵਲ, ਜੈਜਾਵੰਤੀ। ਗੁਜਰੀ, ਅਰੁ ਕਿਮਾਚ ਧਨਵੰਤੀ[11]। ਦੀਪਕ,

---

[1]ਪੂਰਬ ਵਲੋਂ। [2]ਚੌਗੁਣਾ ਤੇ ਕਿਤੇ ਦਸ ਗੁਣਾ। [3]ਨਿਯਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਉਦ੍ਦਿਸ਼੍ਟ= ਆਗਿਆ ਹੋਇਆ]। [4]ਇਕ ਪਤਲੇ ਸਿਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਢੋਲਕੀ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੜੇ ਜੋੜੀ ਵਾਂਙੂ ਇਕ ਕਾਲਾ ਤੇ ਇਕ ਆਟਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਦੁਤਾਰਾ ਨਾਮੇ ਸਾਜ਼। [6]ਤ੍ਰੈਏ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [7]ਹੋਲੀ ਵਿਚ ਗਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਗੀਤ ਤੇ ਇਕ ਤਾਰ ਦਾ ਵੀ ਨਾਮ ਹੈ। [8]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਕ ਰਾਗ। ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਨਾਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ। [9]ਬਸੰਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਇਕ ਰਾਗਨੀ। [10]ਬੈਰਾੜੀ। [11]ਧੰਨਜਤਾ ਜੋਗ।ਖਮਾਚ ਤੇ ਗੂਜਰੀ ਰਾਗਣੀਆਂ । ਇਥੇ ਧਨਵੰਤੀ ਸੰਗਯਾ ਪਦ ਨਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ।

ਭੈਰਉ, ਸ਼ੁਭ ਹਿੰਡੋਲ। ਗਾਵਤਿ ਪਰਜ[1], ਤਿਲੰਗ* ਕਲੋਲ[2] ॥ ੧੩ ॥
ਮਾਲਕੌਂਸ, ਕਲਿਯਾਨ, ਕਿਦਾਰਾ। ਗੌਂਡ,ਤੁਖਾਰੀ, ਮੇਘ ਉਦਾਰਾ।ਮਾਲ-
ਸਿਰੀ, ਸੁ ਬਸੰਤ, ਬਿਹਾਗ। ਅਰੁ ਸੁਘਰਈ[3] ਰਾਗ ਅਨੁਰਾਗ[4] ॥ ੧੪ ॥
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਰਾਗਨਿ ਕੋ ਗਾਵੈਂ।ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਗੁਨੀਮੋਦ ਉਪਜਾਵੈਂ।ਜਹਾਂ
ਜਹਾਂ ਬੈਠਨਿ ਗੁਰ ਥਾਨ। ਤਹਾਂ ਲਾਇ ਕੈ ਅਧਿਕ ਦਿਵਾਨ॥੧੫॥ਸੰਗਤਿ
ਘਨੀ ਭਈ ਤਬਿ ਆਇ। ਬਜਹਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗਨ ਧੁਨੀ ਸੁਹਾਇ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਹੁ
ਚਾਹਤਿ ਕਿਯ ਡੇਰੇ। ਭੀਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਭਈ ਘਨੇਰੇ ॥੧੬॥ ਮਹਾਂ ਕੁਲਾ-
ਹਲ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੋਵਤਿ। ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਹਿ ਪਰਸਪਰ ਜੋਵਤਿ। ਬੰਦੈਂ,
ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰੈਂ।ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕੇ ਮਿਲਿ ਹਿਤ ਧਰੈਂ॥੧੭॥ਸਾਚੋ ਸਾਕ
ਜਾਨ ਗੁਰਭਾਈ[5]। ਬੈਠਿ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧਾਈ। ਨਿਕਸਹਿਂ ਵੇਹਿਰ
ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਗੁਰ ਕੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ ॥ ੧੮ ॥ ਕੇਤਿਕ
ਕਰਤਿ ਪਾਠ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਕੇਚਿਤ ਅਰਥਨਿ ਕਰਤਿ ਵਖਾਨੀ। ਕੇਚਿਤ
ਸੁਨਹਿਂ, ਕਮਾਵਹਿਂ ਕੇਈ। ਕੇਚਿਤ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੇਈਂ॥੧੯॥ ਕੇਚਿਤ
ਅਰਥਨਿ ਪਠਿ ਸੰਬਾਦਹਿਂ[6]।ਕਿਤਿਕ ਸਰਾਹਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਾਦਹਿਂ[7]।ਅਧਿਕ
ਰੰਗ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੰਗਤ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤਿ ॥ ੨੦ ॥
ਕਰਹਿਂ ਤਿਹਾਵਲ ਬਹੁ ਧਨ ਕੇਰਾ। ਗੁਰ ਅਰਦਾਸ ਉਚਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
ਸਿੱਖ ਜੋਰਿ ਕਰ ਹੁਇ ਸਮੁਦਾਈ।ਇਕ ਸਮ ਬਾਂਟ ਬੰਟ ਕਰਿ ਖਾਈਂ[8]॥੨੧॥
ਕਹੂੰ ਪੁਰਾਨਨ ਕੀ ਹੁਇ ਕਥਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਭਟਨ ਕੇ ਰਨ ਭੇ ਜਥਾ†। ਮਿਲੇ
ਕਵੀ ਗਨ ਕਾਵਯ ਬਨਾਵਹਿਂ। ਧਨ ਸਮੁਦਾਇ ਰੋਜ਼ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੨੨ ॥
ਗੁਨੀ ਲੁਹਾਰ ਲੋਹ ਕੋ ਘਰਤੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਜਾਇਬ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰਤੇ।
ਤੋਮਰ,ਤੀਰ,ਤੁਪਕ, ਤਰਵਾਰ।ਘਰਿ ਘਰਿ[9]ਅਰਪਤਿ ਹੈਂ ਹੱਥਯਾਰ ॥੨੩॥

---

[1]ਨਾਮ ਰਾਗ ਦਾ। [2]ਭਾਵ ਤਾਨਾਂ ਸਹਿਤ। [3]ਇਕ ਰਾਗਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤ ਦੀ ਹੈ, ਕਾਨੜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [5](ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ)ਗੁਰ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਸਾਕ ਜਾਣਕੇ......। [6]ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [7]ਕਈ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਬਾਣੀ ਦਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸੁਆਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [8]ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਵੰਡਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। [9]ਘੜ ਘੜ ਕੇ।

*ਪਾ:—'ਗਾਵਤਿ ਪਰਜਤਿ ਸੰਗ' ਪਰ ਇਹ ਛਾਪੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ।

†ਜੁੱਧ ਦਾ ਚਾਉ ਤੇ ਬੀਰਰਸੀ ਉਮਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਜੁਧਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਂ ਦੀ ਕਥਾ।

ਜਿਤਿਕ ਜਗਤ ਮਹਿ ਗੁਨੀ ਜਿ ਨਾਨਾ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕਰਹਿਂ ਮਹਾਨਾ। ਅਰਪਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਰਿਝਾਵੈਂ।ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਧਨ ਗਨ ਕੋ ਪਾਵੈਂ ॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਇ। ਬਨਹਿਂ ਧਨਾਢਿ ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਇਂ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਫਾਗਨ ਮਾਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਖੇਲਤਿ ਫਾਗ[1] ਅਨੰਦ ਉਪਾਯੋ ॥੨੫॥ ਅਲਤਾ ਗਨ ਅੰਬੀਰ ਗੁਲਾਲ[2]। ਲਾਲ ਪੀਤ ਭਰਿ ਰੰਗ ਬਿਸਾਲ। ਮਿਲਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁਇ ਊਪਰ ਡਾਰਹਿ। ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਬਸਤ੍ਰ ਕੇ ਧਾਰਹਿਂ ॥੨੬॥ ਜਮਹਿ* ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਬਦਨ ਗੁਲਾਲ। ਪਰਹਿਂ ਪਛਾਨਹਿਂ ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਇਕ ਸਮ ਹੋਇ ਫਿਰਹਿਂ ਜਨੁ ਮਾਤੇ। ਗਾਇਂ ਸ਼ਬਦ ਮੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਰਾਤੇ॥੨੭॥ਗਰੀ ਗਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇਰੀ। ਇਕ ਸਮ ਲਾਲ ਭਈ ਤਿਸੁ ਬੇਰੀ। ਮਾਨੋ ਘਟਾ ਧਰ੍ਯੋ ਰੰਗ ਲਾਲ। ਉਡਤਿ ਬਿਲੰਦਹਿ ਬਿੰਦ ਗੁਲਾਲ ॥ ੨੮ ॥ ਗਹਿ ਗਹਿ ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ ਪਿਚਕਾਰੀ। ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਧਾਰੀ। ਇਕ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਊਪਰ ਡਾਲਹਿ। ਬਿਨਾ ਓਟ ਇਕ ਮੁਖ ਪਰ ਝਾਲਹਿ ॥ ੨੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬਾਹਰ। ਚਾਚਰਿ[1] ਖੇਲਤਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਜ਼ਾਹਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਬੋਲੇ ਬਾਕਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਰੂਰੇ॥੩੦॥'ਅਧਿਕ ਉਤੰਗ ਦਮਦਮਾਂ ਜਹਾਂ।ਰਚਹੁ ਫਰਸ਼ ਕੋ ਅਦਭੁਤ ਤਹਾਂ। ਅਪਰ ਸਕਲ ਹੀ ਕੀਜਹਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਰੰਗ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਰੀ ॥੩੧॥ਅਨਗਨ ਅਲਤਾ ਕਰਹੁ ਗੁਲਾਲ[2]। ਤਹਿਂ ਹੀ ਧਰੀਐ ਲ੍ਯਾਇ ਉਤਾਲ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਗਮਨਹਿਂ ਡੇਰੇ। ਸੁਧ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਕਹਿ ਇਸ ਬੇਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਕਰਹਿ ਮੇਵਰਾ ਇਹ ਸਭਿ ਕਾਰ। ਕੀਜਹਿ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਤਯਾਰ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸ ਹੁਕਮ ਗੁਰ ਕੇਰੇ। ਗਏ ਦਮਦਮੇ ਊਚ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਜੋ ਜੋ ਆਇਸੁ ਤਤਛਿਨ ਕਰੀ। ਖੇਲਹਿਂ ਫਾਗ ਸੌਂਜ ਸਭਿ ਧਰੀ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੌ ਸੁਧਿ ਤਬਿ ਹੋਈ। ਭੁਏ ਅਨੰਦ ਆਇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੩੪॥ ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਲੀਨਿ ਅਕੋਰੀ।

[1]ਹੋਲੀ। [2]ਹੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਉਡਾਇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲਾਲ ਧੂੜੇ ਨੂੰ ਗੁਲਾਲ ਤੇ ਅਲਤਾ ਕਹਿਦੇ ਹਨ। ਗੁਲਾਲ ਅਕਸਰ ਸਿੰਘਾੜੇ ਦੇ ਆਟੇ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਲਤਾ ਵਧੇਰੇ ਬਰੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲਾਖ ਦੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। [ਅਲਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਅਲਕ੍ਤ ਹੈ। ਸੰਸਃ, ਅਲਕ੍ਤ=ਲਾਖ। 'ਅਲਕ੍ਤ' ਪਦ 'ਅਰਕ੍ਤ' ਦਾ ਹੀ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਅ+ਰਕ੍ਤ=ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਲਾਲ ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਲਾਖ]।

*ਪਾਃ-ਪਰਹਿ।

ਪੁਨ ਸਮਾਜ ਖੇਲਨ ਕੋ ਹੋਰੀ। ਸੇਤ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸਕਲ ਗੁਰ ਪਹਿਰੀ। ਅਦ-ਭੁਤ ਦੁਤਿ ਸਭਿ ਤਨ ਪਰ ਠਹਿਰੀ॥੩੫॥ ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਲਗੇ ਜਵਾਹਰ। ਅਲੰਕਾਰ ਪਹਿਰੇ ਦੁਤਿ ਜ਼ਾਹਰ। ਨਿਕਸੇ ਮੰਦਰ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਭਾਟ ਨਕੀਬ ਬੋਲਿ ਅਗਵਾਏ ॥ ੩੬ ॥ ਸਿਰ ਪਰ ਚਵਰ ਢੁਰਤਿ ਬਡ ਸ਼ੋਭਾ। ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭਾ[1] ਕੌਨ ਨਹਿਂ ਲੋਭਾ।ਮੰਦ ਮੰਦ ਤਹਿਂਕੋ ਚਲਿ ਆਏ।ਜਹਾਂ ਦਮਦਮਾਊਚ ਸੁਹਾਏ॥੩੭॥ਊਪਰ ਚਢੇ ਸੁਪਾਨ[2] ਘਨੇਰੀ।ਪਾਛੇ ਗਮਨਤਿ ਸਿਖ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।ਸੁਰਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਡਾਸਨੋ ਰੂਰੋ।ਊਪਰ ਬੈਠਿਗਏ ਗੁਰਪੂਰੇ ॥੩੮॥ਚਮਰਦਾਰ ਪਾਛੇ ਹੁਇ ਖਰੋ।ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਢੋਰਨਿ ਕੋ ਕਰਯੋ। ਸਿਖ ਮਸੰਦ ਸਮੀਪੀ ਆਏ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਬੈਠੇ ਬੀਰ ਸੁਹਾਏ॥੩੯॥ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਵਨੇ ਲਾਗੀ।ਦੇਤਿ ਦਰਸ ਪ੍ਰਭੁ ਲਖਿ ਅਨੁਰਾਗੀ।ਅਰਪਨ ਲਗੇ ਅਨੇਕ ਅਕੋਰ।ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬੰਦਹਿਂ ਕਰਿਜੋਰ॥੪੦॥ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰ ਗੁਲਾਲ ਛਿਰ-ਕਾਇ।ਅਲਤਾ ਗਨ ਸੁਗੰਧ ਮਹਿਂ ਪਾਇ।ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਖੇਲਨਿ ਲਾਗੇ। ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਮਹਿਂ ਪਟ ਪਾਗੇ[3] ॥੪੧॥ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਕੌਤਕ ਘਨੇ। ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੈ ਸਨੇ। ਕਰੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਉਰ ਕੀ।ਜੋ ਜੋ ਚਹਤਿ ਹੁਤੇ, ਢਿਗ ਗੁਰ ਕੀ ॥ ੪੨ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਬਦਨ ਚੰਦ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਕੋਰ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹਿਂ ਧਰੈਂ। ਮੋਹਤਿ ਮਨ ਕੌ ਸੁੰਦਰਤਾਈ। ਕੋ ਅਸ ਮੰਦ ਜੁ ਨਹਿਂ ਬਿਰਮਾਈ[4] ॥ ੪੩ ॥ ਬਡ ਉਤਸਵ ਕਰਿ ਖੇਲਨ ਫਾਗ। ਦੇਖਿ ਬਧੇ ਸਿੱਖਨਿ ਅਨੁਰਾਗ।ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਦਰਸ ਕੋ ਦੀਨਿ।ਪੁਨ ਉਠਿਬੇ ਚਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ॥੪੪॥ ਮੰਦਿਰ ਅਪਨੇ ਜਾਇ ਸੁਹਾਏ। ਸਿਤ ਘਨ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਸਸਿ ਪ੍ਰਵਿਸਾਏ[5]। ਸੰਗਤਿ ਗਈ ਸਕਲ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਗੁਨ ਗਨ ਬਰਨਨਿ ਕਰਤਿ ਬਡੇਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਤੇ ਤੰਗ ਕਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਜੀ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਲਾਸ। ਚਾਹਤਿ ਧਰਮ ਸਥਾਪਨੋ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕਰਨ ਬਿਨਾਸ਼ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਬਹਿ ਬਸੋਏ[6] ਕੋ ਦਿਨ ਆਵੈ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਉਮਡਾਵੈ। ਜਿਮ ਗ੍ਰੀਖਮ ਬੀਤੇ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਉਮਡਹਿ ਘਟਾ ਬਿਸਾਲ॥੨॥ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਆਨੰਦ-

[1]ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ। [2]ਪੌੜੀਆਂ। [3]ਬਸਤ੍ਰ ਰੰਗੇ ਗਏ। [4]ਮੋਹਿਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। [5]ਚਿਟੇ ਬੱਦਲ ਵਿਚ ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ ਜਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। [6]ਵੈਸਾਖੀ।

ਪੁਰਿ ਆਵਤਿ । ਸ਼ਬਦ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਗਾਵਤਿ । ਜਨੁ ਚਾਖਤਿ ਹੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿੰ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ॥੩॥ ਧੰਨੀ ਘੇਪ ਸੁ ਝੰਗ ਸਿਆਲਾ । ਆਵਤਿ ਲੰਮੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ॥ਪੁਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇਸ਼ ਮਨਕੇਰਾ[1]। ਨਰ ਪਸ਼ੌਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ ॥੪॥ ਕਾਬੁਲ, ਖੁਰਾਸਾਨ, ਕੰਧਾਰਾ । ਬਲਖ, ਬੁਖਾਰਾ ਆਇ ਹਜ਼ਾਰਾ । ਕਹਿੰ ਲਗਿ ਗਿਨੀਅਹਿ ਪਸ਼ਚਮ ਬਾਸੀ। ਆਇੰ ਸੰਗਤਾਂ ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਸੀ॥੫ ॥ ਸਫਲ ਜਨਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਜਾਨਹਿਂ। ਬਹੁ ਮੋਲੀ ਭੇਟਾ ਗਨ ਆਨਹਿਂ।ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸਾਥ।ਪਰਮ ਪੁਨੀਤ ਹੋਇੰ ਪਿਖਿ ਨਾਥ ॥੬ ॥ ਚਲੀ ਸੰਬੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵੈਂ । ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਉਰ ਕਿਸ ਨਹਿਂ ਭਾਵੈਂ । ਜੋ ਸਿਰ ਤੇ ਗੰਜਾ ਹੁਇ ਲਾਲ[2]। ਤਿਸਹਿ ਸੁਹਾਇੰ ਨ ਕੇਸ ਬਿਸਾਲ ॥ ੭ ॥ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਜੋ ਕਾਨੋ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਨ ਸੁਖਾਵੈ ਸੁਠਿ ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਇ[3] । ਜਹਿਂ ਨਕਟੇ ਹੋਵਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ।ਸੁੰਦਰ ਨਾਕ ਨ ਤਹਾਂ ਸੁਹਾਇ ॥੮॥ ਤਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਸੰਗਤਿ । ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਨਿਕਸਤਿ ਨਈ ਸੁ ਰੰਗਤ । ਗਾਵਤਿ, ਭਜਨ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਆਵੈਂ।ਤੁਰਕ ਮੁਲਖ ਪਤਿ[4] ਕੋ ਨਹਿਂ ਭਾਵੈਂ ॥੯॥ ਦੇਖਤਿ ਹਿੰਦੂ ਨਕਲ ਬਨਾਵਤਿ[5]। ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਵਤਿ[6] । ਜਿਸ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਤੁਰਕ ਬਿਸਾਦ[7]।ਪਿਖਿ ਸਿੱਖੀ ਕੌ ਬਾਦਤਿ ਬਾਦ[8]॥੧੦॥[9]ਇਮ ਪਿਖਿ ਸੰਗਤਿ ਜਾਨੀ ਮਨ ਮੈਂ।–ਦ੍ਵੈ ਰਿਪੁ, ਦੇਖਿ ਹਰਖ ਨਹਿ ਇਨ ਮੈਂ[9]।ਜਰੇ ਜਾਹਿਂ ਪਿਖਿ ਜਰੈਂ ਨ[10] ਏਹੀ।ਜਨੁ* ਐਸ਼੍ਵਰਜੁ ਇਨਹੁਂ ਕੋ ਲੇਹੀ[11]–॥੧੧॥ਗੁਰ ਢਿਗ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਆਈ । ਦਰਸਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਭਰਿ ਅਭਿਮਤਿ[12] ਪਾਈ।ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੧੨ ॥ 'ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ

[1]ਜ਼ਿਲਾ ਮੀਆਂਵਾਲੀ ਵਿਚ ਭੱਖਰ ਤੋਂ ਵੀਹ ਮੀਲ ਪੁਰ ਮਨਕੇਰਾ ਇਕ ਨੱਗਰ ਕੋਟ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਹਨ । ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਹ ਨੱਗਰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੀ । [2](ਟੋਟਣ ਜਿਸ ਦਾ) ਲਾਲ ਹੋਵੇ ਗੰਜ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ । [3]ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਸੁਹਣੇ (ਸਲਾਮਤ) ਹੋਣ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਉਂਦਾ । [4]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ । [5]ਨਕਲ ਬਣਾਂਵਦੇ ਹਨ (ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ) । [6]ਭਾਵ ਨਕਲਾਂ ਲਾਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । [7]ਵਿਖਾਂਧ ਕਰਦੇ ਹਨ । [8]ਵਿਅਰਥ ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਐਉਂ (ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਂਧ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਦਿਆਂ) ਦੇਖਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ (ਸਾਡੇ) ਦੁਇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹਨ, (ਸਾਨੂੰ) ਤੱਕਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਰਹੰਦੀ । [10]ਇਹ (ਸੰਗਤ ਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ ਸੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸਹਾਰਦੇ ਨਹੀਂ । [11]ਮਾਨੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਸ਼੍ਵਰਜ(ਸਿਖ)ਖੋਹ ਰਹੇ ਹਨ। [12]ਮਨ ਦੀ ਚਾਹੀ ਗਲ । ਅਭਿਲਾਖਾ। *ਪਾ:–ਜਰ ।

ਆਵਤਿ ਕੋ ਹੇਰੈਂ। ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਖਿਝਹਿਂ ਘਨੇਰੈ।ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਬੈਰ ਹਮਾਰੇ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਤੂਸ਼ਨੀ ਧਾਰੇਂ ॥੧੩॥ ਟਰਹਿਂ ਹੇਰਿ ਹਮ,ਕਰੈਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਇਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸੇ। ਆਵਨ ਜਾਨਿ ਖੇਦ ਕਰਿ ਹੋਵਤਿ[1]। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬਿਪਰਜੈ ਹੋਵੈਤਿ ॥ ੧੪ ॥ ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਦ੍ਰੋਹੀ ਮਦ ਮੱਤੇ। ਹਸਹਿਂ ਸੰਗ ਤਿਨ ਆਪ ਕੁਪੱਤੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ ਨ ਭਾਵੈ। ਅਪਨੋ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਵਾਵੈ" ॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਤੁਮ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਸੁਨਹੁ ਸਿਆਨੇ। ਮਗ ਮਹੁਂ ਚਲਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਹੀਨ। ਮਹਾਂਬਲੀ ਭੀ ਦੀਖਤਿ ਦੀਨ ॥੧੬॥ ਗਮਨ ਬਿਦੇਸ਼ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਂਹਿ ਰਾਖਹੁ। ਜਿਹਬਾ ਬਿਨ ਜਬਾਬ ਕਿਮ ਭਾਖਹੁ। [2]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜੋ ਹੇਰਹਿ। ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਨਾ ਨ ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਡੇਰਹਿ[3] ॥੧੭॥ਜੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਹੁਇ,ਕਰਹੁ ਲਰਾਈ। ਲੋਹੁ ਬਿਜੈ,ਗੁਰ ਹੋਇ ਸਹਾਈ। ਅਬਿ ਕੇ ਮੇਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਵਹੁ। ਅਪਨੇ ਅੰਗਨਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗਾਵਹੁ॥੧੮॥ਸਭਿ ਜੁਗ ਮਹਿੰਮਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਹਾਨ। ਕਲਿ ਮੈਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਖੜਗ ਪ੍ਰਧਾਨ। ਪਿਖਹਿਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਬਕ ਰਿਪੁ ਜਾਵਹਿਂ। ਮਿੱਤ੍ਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਹਰਖਾਵਹਿਂ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰਹੁ ਅੱਭਯਾਸ। ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਰਾਸ। ਸਮੁਖ ਮਰੇ ਤੇ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਸੁਖ ਕੋ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਹਾਵੈ[3] ॥੨੦॥ ਜੀਵਤ ਜੀਤਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਡੇਰੇ। ਮਹਿ ਮਹਿ[4] ਸੁਖ ਕੇ ਭੋਗ ਘਨੇਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਹਾਤਮ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨੋ। ਯਾਂਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿਨ ਕੋ ਠਾਨੋ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼। ਭਈ ਸੰਗਤਾਂ ਬਿਦਾ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਗਏ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਪੁਨ ਸੰਰੈ ਹੱਥਯਾਰ ਕਰਾਇ॥੨੨॥ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਕੇ ਬਿਤੇ ਪਿਛਾਰੀ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਕੀਯਸਿ ਤਯਾਰੀ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਅੰਗਨਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗਾਇ।ਖੜਗ ਗਾਤਰੇ, ਸਿਪਰ ਉਠਾਏ ॥ ੨੩ ॥ ਕਿਨਹੂ ਤਰਕਸ਼ ਗਹੇ ਕਮਾਨ। ਪੇਸ਼ਕਬਜ਼[5], ਜਮਦਾੜ੍ਹ[6] ਮਹਾਨ। ਸਮ ਸੈਨਾ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਹੋਈ। ਗਮਨੀ ਮਗ ਦੇਖਤਿ

---

[1]ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਤੁਸਾਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਪਰ ਵੱਡਾ ਵਾਰ ਕਰ ਸਕੇ। (ਅ) "ਸ਼ਕਤਿ ਹੀਨ(ਹੋ ਜਾਇਗਾ) ਤੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। [3]ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਬੀਤਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। [4]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ। [5]ਕਟਾਰ [ਫ਼ਾ:,ਪੇਸ਼ਕਬਜ਼] [6]ਜਮਧਰ। ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਤੇ ਮੁੜਵੀਂ ਨੋਕ ਵਾਲੀ ਕਟਾਰ।

ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੨੪॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਅਲਪ ਜੇ ਹੇਰੈਂ। ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਹੋਇ ਸਕਹਿੰ ਨਹਿੰ ਨੇਰੈ। ਜਿਸ ਬਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਿੰਦੁ ਕੈ ਤੁਰਕਾ।ਤਹਿੰ ਰਣ ਕਰਹਿੰ ਧਾਰਿ ਬਲ ਗੁਰ ਕਾ॥੨੫॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਨ ਮਰੇ ਲਰਿ ਤਹਾਂ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਹਤੇ ਨਰ ਜਹਾਂ।ਕੇਤਿਕ ਘਾਇਲ ਗ੍ਰਾਮਨ ਛੋਰੇ। ਬਚੇ ਸੁ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਓਰੇ ॥੨੬॥ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਗੁਰ ਦਰਸੇ। ਧਰੇ ਹਰਖ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰਸੇ। ਜਿਮ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਮਚੀ ਲਰਾਈ। ਸਗਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਸੁਨਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਹਰਖਾਏ। ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਉਤਸਾਹ ਬਧਾਏ:- 'ਇਮ ਹੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਡਰਹਿੰ,ਬਹੁਰ ਨਹਿੰ ਨਰ ਕਰਾਵੈਂ॥੨੮॥ ਅਪਨੋ ਦਾਉ ਘਾਉ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਕਰਹਿੰ ਬਧੀਕੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਿੱਖਨਾ ਸਾਰੇ। ਸਭਿਨਿ ਸਿੱਖਨ ਗਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੨੯॥ ਆਵਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਕਰਿ ਆਸਾ। ਨਹੀਂ ਕਾਲ ਕੋ ਧਾਰਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸਾ।ਅਪਰ ਤੀਨ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਨਰ ਆਏ।ਸੈਨਾ ਕੇ ਸਮ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਏ।।੩੦॥ ਭੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਿਖ ਪਸ਼ਚਮ ਵਾਸੀ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਰਾਖਹਿੰ ਨਿਜ ਪਾਸੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਇ ਆਵਤਿ ਮਗ ਮੈਂ। ਸਿੱਖਨ ਸੂਰਮੇ ਬਿਦਤੇ ਜੰਗ ਮੈਂ ॥ ੩੧॥ ਕਰਤਿ ਭਜਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਾਵੈਂ। ਚਾਂਪੈਂ ਪਗ, ਜੋ ਮਗ ਥਕ ਜਾਵੈ। ਭਾਉ ਪਰਸਪਰ ਭ੍ਰਾ ਅਧਿਕਾਈ। ਨਿਜ ਕਰ ਸਿਖ[1] ਸਿਖ ਕੇ ਮੁਖ ਪਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮਰਦਤਿ ਹੈਂ ਅੰਗ[2]।ਮੱਜਨ ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ ਹਿਤ ਸੰਗ। ਸਿਖ ਕੇ ਲੈ ਸਿਖ ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰੈ। ਹਸ ਕਰਿ ਮਿਲਹਿੰ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਧਾਰੈਂ ॥੩੩ ॥ ਭੋਜਨ ਇਕ ਸਥਾਨ ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਧਯਾਨ ਕੋ ਧਰਿਹੀਂ। ਉਠੈਂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਬਡ ਕਰੈਂ ਸ਼ਨਾਨ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ ॥੩੪॥ਇਮ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇ ਮਗ ਮਹੁ ਚਲੈਂ। ਜਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕਰਿ ਭਾਉ ਸੁ ਮਿਲੈਂ।ਚਲਤਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਆਏ।ਦੇਖਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਖ, ਤੁਰਕ ਰਿਸਾਏ ॥ ੩੫ ॥ ਹਿੰਦੂ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਹਾਸੀ ਠਾਨਹਿ। ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਨਕਲ ਬਖਾਨਹਿੰ। ਖਿਝਹਿੰ ਤੁਰਕ ਸਿੱਖਨ ਗਨ ਜੋਈ। ਹੋਨਹਾਰ ਹੋਵਤਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੩੬ ॥ ਕਿਸ ਮਾਨਸ ਕੇ ਬਸਿ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹਿ।ਹੋਇ ਅਵੱਸ਼ ਜੁ ਭਾਵੀ ਆਹਿ। ਕਿਤ ਕਿਤ ਨੋਕ ਚੋਕ[3] ਮਗ ਭਈ। ਸੁਲਗਤਿ ਅਗਨਿ ਅਧਿਕ ਹੁਇ ਗਈ[4] ॥੩੭॥

[1]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸਿੱਖ। [2]ਭਾਵ ਥਕਾਨ ਵੇਲੇ ਮਾਲਸ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਬੋਲੀ ਠੋਲੀ। [4]ਧੁਖਦੀ ਅੱਗ ਵਧ ਗਈ।

ਚਲੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੀਨਸਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਕਾਟੇ ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਲਵਾਨਾ। ਗੁਰ ਸਹਾਇਤਾ ਐਸੀ ਕਰੀ॥ਜਿਸਤੇ ਚਮੂੰ ਬੈਰੀਯਨਿ ਦਰੀ ॥੩੮॥ ਸਿਰ ਧਰ ਕਰ ਕੈ ਧਰਨਿ ਗਿਰਾਏ[1]। ਦੇਖਿ ਤੇਜ ਪੁਨ ਚਲੇ ਪਲਾਏ। ਬਹੁਰ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਨੇਰ ਨ ਕਰੈਂ।ਮਰੇ ਹੋਰਿ ਬਹੁ ਹਿਰਦੈ ਡਰੈਂ॥੩੯॥ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਵਾਰ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਬਢਤਿ ਬਢਤਿ ਬਹੁ ਬਢ੍ਯੋ ਬਿਰੋਧਾ।ਪਿਖਿ ਸਮੂਹ ਕੋ ਸੰਗਤਿ ਅਰੀ[2] । ਨਹਿਂ ਰੋਕਹਿਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਅਰੀ[3] ॥੪੦॥ ਕੀਰਤਨ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦਤਿ ਉਰਮੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਪਹੁੰਚੀਆਨੰਦਪੁਰਿਮੈਂ।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪੂਜਨ ਕਰ੍ਯੋ। ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਅਰਪਨ ਸਭਿ ਕਰ੍ਯੋ॥ ੪੧॥ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਤਿ- ਗੁਰ ਬਿਗਸਾਏ। 'ਤੁਮ ਨਿਹਾਲ ਭੇ' ਬਾਕ ਅਲਾਏ। ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਮਗ ਬ੍ਰਿਤੰਤ੍ਰ ਕਿਮ ਭਯੋ?'। ਜਿਮ ਬੀਤ੍ਯੋ ਸਿੱਖਨ ਕਹਿ ਦਯੋ॥ ੪੨॥ 'ਬਡੀ ਸਪਰਧਾ ਬਢੀ ਗੁਸਾਈਂ ! ਤੁਮ ਬਿਨੁ ਹਮਰੋ ਕੋ ਨ ਸਹਾਈ।ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ ਕਠਨ ਬਡ ਭਯੋ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬੈਰ ਬਧਿ ਗਯੋ॥ ੪੩॥ ਕੋ[4] ਸਿਖ ਮਰੇ ਲਰਾਈ ਲਰਿ ਕੈ।ਰਾਵਰਿ ਚਰਨ ਧ੍ਯਾਨ ਉਰ ਧਰਿਕੈ। ਕੇਤਿਕ ਘਾਇਲ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਛੋਰੇ। ਹੋਇ ਅਬ੍ਰਿਣ[5] ਆਵਹਿਂ ਤੁਮ ਓਰੇ॥੪੪॥ ਕਿਸਹੁੰ ਨ ਜਾਨਹਿਂ, ਹਮ ਪਰਦੇਸੀ।ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਰਿਪੁ ਵਧੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀ।ਤੁਮ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹੋਹੁ ਸੁਆਮੀ। ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਕੀ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥੪੫॥ ਰੱਛਾ ਕਰਹੁ ਆਪ ਦੇ ਹਾਥ। ਤੁਮ ਅਲੰਬ ਇਕ ਸਿੱਖ੍ਯਨਿ ਸਾਥ। ਬਨਹੁ ਸਹਾਇਕ ਤੌ ਇਹ ਰਹੈਂ। ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨ ਕੋਊ ਲਹੈ॥੪੬॥ਸਿੱਖ੍ਯਨ ਕੋ ਦੁਖ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਾਥ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਸਾਥ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਲਗਿ ਧਾਰੀ ਮੌਨ। ਭਰੀ ਸਭਾ ਨਹਿਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕੌਨ॥੪੭॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਪੌਢੇ ਦ੍ਯਾਲ। ਸਿੱਖ੍ਯਨਿ ਰੱਛ੍ਯਾ ਚਿਤਹਿਂ ਬਿਸਾਲ।—ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੋ ਬਲ ਕਰਨੋ ਨਾਂਹੀ। ਇਸ ਬਿਨ ਸਿੱਧ ਕਾਜ ਨਹਿਂ ਆਹੀ[6]॥੪੮॥ਕੋ ਬਿਧ ਕਹਿਂ?—ਬਿਚਾਰਤਿ ਏਵ। ਪੰਥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਚਹਿਂ ਗੁਰਦੇਵ।—ਕਰਾਮਾਤ ਬਲ ਬਨਹਿਂ ਨ ਕਰਿਬੋ—। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਇੱਛਾ ਧਰਿਬੋ॥ ੪੯॥ ਜਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ ਰਣ ਕਰ੍ਯੋ।

---

[1]ਸਿਰ, ਧੜ, ਹੱਥ (ਵੱਖ ਵੱਖ) ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡੇਗੇ। [2]ਭਾਵ ਬਹੁਤਿਆਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੀ ਸੰਗਤ ਅੜ ਖੜੋਂਦੀ ਹੈ। [3](ਵੈਰੀ ਅੱਗੇ ਵਾਂਗ ਹੁਣ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਅੜੀ ਧਾਰਕੇ ਰੋਕਦੇ ਨਹੀਂ। [4]ਕਈ ਕੁ। [5]ਜ਼ਖਮ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਭਾਵ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਕੇ। [6]ਭਾਵ ਕਰਾਮਾਤ ਬਿਨਾ ਕਾਜ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਜ਼ਮਤਿ ਬਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸੇਗ ਲਰਨੋ।ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਰੇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਬਲ ਧਰਿ ਕੀਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥ ੫੦ ॥ ਸੋ ਮਿਰਜਾਦਾ ਰਖਿਬੋ ਚਾਹਤਿ । ਹਤੌਂ ਤੁਰਕ ਰਣ ਹੇਤੁ ਉਮਾਹਤਿ। ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਤਿ ਪੁਨ ਚਿਤ ਆਈ।–ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਧਾਰੀ ਚੰਡਿ ਮਨਾਈ[੧] ॥੫੧॥ ਸੁਭਟ ਸ਼ਿਰੋਮਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਾਨੀ । ਮਹਾਂ ਜੋਗਮਾਯਾ[੨] ਜਗ ਰਾਨੀ । ਬਨੈ ਅਰਾਧਨ ਤਿਸ ਕੋ ਅਬੈ । ਰਣ ਕੇ ਕਾਜ ਕਰਹਿ ਸਿਧ ਸਬੈ ॥ ੫੨ ॥ ਦੁਰਗਾ ਜਿਨ ਕੋ ਭਈ ਸਹਾਇ । ਰਣ ਤੇ ਬਿਜੈ ਲਈ ਤਿਨ ਪਾਇ। ਹਮਰੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਇਹ ਦੋਊ। ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਚੰਡਿਕਾ ਜੋਊ॥੫੩॥ਇਨ ਕੀ ਹਮਹੁ ਉਪਾਸਨ ਭਾਵੇ । ਅਪਰਨਿ ਤੇ ਕਲਾ ਕਰ ਮਹਿਂ ਪਾਵੈਂ । ਕਰਾਮਾਤ ਜੋ ਜਗ ਬਿਦਤਾਵੈਂ । ਇਕ ਦਿਨ ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਬਿਨਸਾਵੈਂ॥੫੪॥ਹਿੰਦੂ ਜਬਰ ਜ਼ੋਰ ਕਰਿ ਲੇਊਂ[੩] । ਸਕਲ ਰਾਜ ਸਿੱਖਜਨ ਕੌ ਦੇਊਂ । ਅਜ਼ਮਤ ਬਿਦਤਹਿ ਬ੍ਰਤ[੪] ਹੁਇ ਨਾਸ਼।ਯਾਂਤੇ ਨਾਂਹਿਨ ਬਨੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੫੫ ॥ ਜਗ ਕਾਰਨ ਤਾਰਨ ਜਗ ਮਾਤਾ । ਸੰਤ ਸਹਾਇ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ । ਖੜਗ ਜੁੱਧ ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਦਤਾਵੈਂ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਖਪਾਵੈਂ ॥ ੫੬ ॥ ਛਿਤ ਛੱਤ੍ਰੀ ਧੂਮ ਹੁਇ ਪਰਕਾਸ਼। ਸਭਿ ਦੁਰਬੁੱਧਿ ਮਲੇਛਬਿਨਾਸ਼–।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਵਟ ਲੇ ਉਠੇ।ਸਿੱਖਜਨ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਉਰ ਤੁਠੇ*॥੫੭॥'ਤੁਮਰੇ ਹਿਤ ਜਗ ਮਾਤ ਮਨਾਵੌਂ।ਪੂਜ ਮਹਾਂ ਕਲਿ ਮਹਿ ਬਿਦਤਾਵੈਂ । ਰਣ ਕਰਤੇ ਨਿਤ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਈ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸਗਰੇ ਦੇਹਿ ਖਪਾਈ' ॥੫੮॥ ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ । ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਮਨ ਆਨੰਦ ਭੀਨਾ। ਆਪ ਪੂਜਿਬੇ ਉੱਦਮ ਕੀਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੫੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨ ਲਰਿ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਮਿਲਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਚਿਤਵਤ ਬਿਦਤਨਿ ਚੰਡਕਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ।ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸ ਬਿਖੈ ਬਡੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥੧॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ਉਠਿਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇਜਾਂ

---

[੧]ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਚੰਡੀ ਹੀ ਮਨਾਈ ਹੈ। [੨]ਏਥੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੪੮ ਅੰਕ ੧੪ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। [੩]ਜਰਵਾਣੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਵਾਂ। [੪](ਕਰਾਮਾਤ ਨਾ ਦੱਸਣ ਦਾ) ਨਿਯਮ। *ਇਹ ਉਥਾਨਕਾ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਛੋਟਾ ਬੰਦੀ) ਦੀ ਹੈ, ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। †ਪਾ:–ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ:–ਸੇਜ–ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਤੇ ਤੇਜ ਰੂਪ[੧]।ਖੁਲਿਯੰਤਿ ਪਲਕ ਲੋਚਨ ਅਨੂਪ । ਪਢਿਯੰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਰਹੂ ਓਰ ਜੋਰ[੨] । ਧੁਨਿ ਰਾਗ ਸੁ ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਘੋਰ ॥ ੨ ॥ ਝਰਨੰਤਿ ਤਾਰ ਬਾਜੰਤਿ ਬੈਨ[੩]।ਗਾਵੰਤਿ ਗਜਾਨ ਦਾ ਗੁਰਨਿਬੈਨ[੪]।ਧਰਿਯੰਤਿ ਰਿਦੈ ਜਿਨਕੇ ਬਿਚਾਰ । ਨਸ਼ਟੰਤਿ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਬਿਕਾਰ ॥੩॥ ਝੜਿਯੰਤਿ ਡੰਕ ਨੌਬਤ ਬਜੰਤਿ[੫]।ਤ੍ਰਸਿਯੰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੌਨੇ ਸੁਨੰਤਿ[੬]।ਬੋਲਤਿਨਕੀਬ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ। ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ਹੋਤਿ ਕਰਤੌਰ ਜਾਪ॥੪॥ ਡੰਕੇ ਰਣੰਕ, ਖੜਕੈਂ ਘਰਿਯਾਲ[੭] । ਦਰ ਪਢਹਿਂ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਬਿਸਾਲ । ਬਜਿਯੰਤਿ ਸੈਖ ਤੁਰਰੀ ਅਨੇਕ । ਸੁਨਿ ਉਠਤਿ ਸਿੱਖ ਧਾਰਤਿ ਬਿਬੇਕ[੮] ॥ ੫ ॥ ਮੰਗਲ ਮਹਾਨ ਮੰਦਰ ਸੁ ਪੌਰ।ਤਜਾਗੀਤਿ ਨੀਂਦ ਹਿੰਦਵਾਨ ਮੌਰ[੯]।ਤਿਸ ਕਾਲ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ[੧੦] ਆਇ ਦਾਸਾਲੇ ਸ਼ਾਤਕੁੰਭ ਕੋ ਕੁੰਭਪਾਸ[੧੧]*॥੬॥ਅਧਿਕੈ ਸੁਗੰਧਿ ਮਹਿਕਾਰ ਸੰਗ। ਬਹੁ ਰਗੜ ਬਿਦਾਮਨਿ ਸਹਿਤ ਭੰਗ।ਏਲਾ[੧੨] ਲਵੰਗੁ[੧੩]ਮਿਰਚਾਂਨਿਕਾਰਿ[੧੪]। ਮੇਲਯੋ ਗੁਲਾਬ ਬਿਚ ਸਰਦ ਬਾਰਿ ॥ ੭ ॥ ਜੁਤਿ ਛੱਤ੍ਰਧਾਰਿ[੧੫] ਸਤਿ-ਗੁਰ ਛਕਾਇ†। ਪੁਨ ਸੌਚ ਨਾਨ ਕਰਿਤੇ ਬਨਾਇ । ਬਹੁ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਆਇ। ਸੂਖਮ ਬਿਸਾਲ ਮੁਲ ਕੋ ਮੰਗਾਇ ॥ ੮ ॥ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਵੀਨ ਪਹਿਰੇ ਪ੍ਰਭਾਤਿ। ਪੁਨ ਅਲੰਕਾਰ ਸ਼ੋਭੰਤਿ ਗਾਤਿ । ਦਿਨ ਚਰਯੋ ਸਿੰਘਾਸਨ

---

[੧]ਤੇਜ ਦਾ ਹੀ ਤੇਜ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਗੇ। [੨]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [੩]ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਝਰਨਾਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ) ਬੋਲ ਵਜਦੇ ਹਨ। [੪]ਗੁਰਬਾਣੀ। [੫]ਡੰਕੇ ਪੈਕੇ ਧੌਂਸੇ ਵਜ ਰਹੇ ਹਨ। [੬]ਵੈਰੀ ਕੰਨੀ ਸੁਣਕੇ ਡਰਦੇ ਹਨ। [੭]ਡੰਕੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ਘੜਯਾਲ ਖੜਕਦੇ ਹਨ। [੮]ਹੁਸ਼ਿ-ਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੯]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [੧੦](ਵਰਦੀ ਆਦਿਕ ਨਾਲ) ਸਜਿਆ ਫਬਿਆ। [੧੧]ਸੋਨੇ ਦਾ ਘੜਾ ਨਾਲ ਲੈਕੇ [ਸੰਸ:, ਸ਼ਾਤਕੰਭ=ਸੋਨਾ। ਸ਼ਤਕੁੰਭ ਨਾਮ ਪਰਬਤ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਸੋਨਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਤਕੁੰਭ ਤੋਂ ਜੋ ਨਿਕਲੇ ਸੋ ਸ਼ਾਤਕੁੰਭ]। [੧੨]ਲਾਚੀ। [੧੩]ਲੌਂਗ। [੧੪]ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ। [੧੫]ਅਫੀਮ ਦੇ ਨਾਲ [ਪੋਸਤ ਦੇ ਡੋਡੇ ਤੇ ਛਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਅਫੀਮ ਛਕ ਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੀ ਦੀ ਮੌਜ ਲੁੱਟਣ ਕਰਕੇ ਬੀ ਛਤਰਧਾਰ ਨਾਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ]।

*ਪਾ:–'ਸ਼ਾਂਤਿ ਕੁੰਭ' ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਘੜਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਗ਼ਲਤੀ ਹੈ। ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਪਾਠ 'ਸ਼ਾਂਤਿ ਕੁੰਭ' ਬੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

†ਸ਼ਾਯਦ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾ: ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਗਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਿੱਖ ਜਦ ਰਾਜ ਸਾਜ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤਦ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਹਨ, ਉਦਯ ਬਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵਰਤਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਤੇ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ।

ਪਰ ਥਿਰਿਤਿ । ਜੁਤਿ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਸੁਭੰਤਿ ॥੯॥ ਤਬਿ ਏਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਆਇ। ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਅਰਜ਼ ਐਸੇ ਸੁਨਾਇ।'ਗੁਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਦਿਜ ਜਹਿ ਸਰਾਹਿ । ਰਾਵਰਿ ਸਮੀਪ ਕਹਿ ਗਾਥ ਜਾਹਿ॥੧੦॥ਪੁਰਿ ਮਹਾਂ-ਦੇਵ[1]ਕੇ ਬਸਤਿ ਜੋਇ।ਚਲਿ ਅਇ ਬਾਗ ਮਹਿਂ ਉਤਰ ਸੋਇ। ਕਹਿਂ ਜਾਂਹਿ ਸੁ ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਨਾਮ*। ਬਿਧਿ ਚੰਡ ਪੂਜਿਬੇ ਗੁਨਨ ਧਾਮ[2] ॥ ੧੧ ॥ ਜਿਹ ਸੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ।ਜਗਮਾਤ[3]ਸੁ ਜਾਤ੍ਰਾ ਜਾਤਿ ਆਪ। ਮੁਝ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਬੂਝਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।ਮੈਂ ਕਹਯੋ ਆਪਕੋ ਸਭਿ ਮਤੰਤ॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਧਾਰਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਬੁਝੇਇ। ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਕਿ-ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਇ ਲੇਇਂ। ਕਰਿ ਦਰਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਾਉਂ ਫੇਰ-। ਇਹੁ ਆਸ਼ੈ ਪਰਖਯੋ ਤਾਂਹਿ ਹੇਰਿ[4] ॥ ੧੩ ॥ ਚਲਿ ਆਇ ਆਪ ਤੇ ਲਖਿਯ ਨਾਂਹਿ[5]। ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਅਧਿਕ ਹੁਇ ਮੇਲ ਪਾਹਿ[6]। ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਸਮੁੱਖ ਮਨ ਫੇਰ ਲੀਨਿ। ਬਾਂਛਤਿ ਜੁ ਰਿਦੈ ਆਗਵਨ ਕੀਨਿ[7]' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਬੈਨ ਗੁਰ ਹਰਖ ਧਾਰਿ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਖੜਗ ਕੇਤੈਂ' ਉਚਾਰਿ। 'ਨਿਜ ਸੇਵਕਾਨ ਕੇ ਕਰਤਿ ਕਾਜ। ਘਟ ਘਟ ਬਿਆਪ ਰਾਜਾਨਿਰਾਜ'॥੧੫॥ਤਬਿ ਦਯਾਰਾਮ ਅਰ ਨੰਦ ਚੰਦ।ਨਿਜ ਢਿਗ ਹਕਾਰ ਕਰਿ, ਕਹਿ ਮੁਕੰਦ। 'ਉਪਬਨਹਿ ਬਿਖੈ ਬਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਆਇ। ਸਨਮਾਨ ਕਰਹੁ ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਸਭਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਤ੍ਰਿਣ ਲਗਿ ਜਿਤੇਕ।ਗੁਰ ਦੇਗ਼ ਭਾਖਿ ਦੀਜੈ ਤਿਤੇਕ। ਬਿਨ ਮਿਲੇ ਅੱਗ੍ਰ ਨਹਿਂ ਉਚਿਤ ਜਾਨ[8]। ਕਿਤ ਕੋ ਪਯਾਨ ?ਸਭਿ ਲੇਹੁ ਜਾਨ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਦੁਊ ਸੁਮਤਿ ਗਮਨੇ ਸ਼ਿਤਾਬ। ਜਹਿਂ ਆਬ ਸਹਿਤ ਉਪਬਨ ਅਜਾਬ[9]। ਤਹਿਂ ਪਿਖਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੈਠਯੋ ਸਮਾਨ[10]। ਤਰੁ ਤਰੇ ਸਥੰਡਲ[11] ਸ਼ੁਭ ਮਹਾਨ ॥ ੧੮ ॥ ਮਣ

---

[1]ਕਾਂਸ਼ੀ। [2]ਬਿਧੀ ਨਾਲ ਚੰਡੀ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਿਚ ਗੁਣ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਜੋ। [3]ਜਵਾਲਾ ਜੀ। [4]ਤਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ। [5]ਇਹ ਗਲ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਆਪੇ ਟੁਰਕੇ ਆਪ ਪਾਸ ਆਵੇ। (ਅ) ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਸੱਦੇ ਬਿਨਾਂ ਆਪੇ (ਕੀਕੂੰ) ਆ ਗਿਆ ਹੈ। [6](ਪਰ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮੇਲ ਹੋਵੇ। [7]ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਰਿਦੇ ਵਿਚ (ਓਹ) ਆ ਗਿਆ ਹੈ। [8](ਸਾਨੂੰ) ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ (ਉਸ ਦਾ) ਅੱਗੇ ਜਾਣਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। [9]ਅਜੀਬ। [10]ਸਹਿਜ ਹੀ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਆਸਨ ਤਕੀਏ ਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ। (ਅ) ਮਾਨ ਸਹਿਤ। [11]ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਥੜ੍ਹੇ ਤੇ।

*ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਦੈਨੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਗੁਜਰਾਤੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਪੰਚ ਮੋਦਕ ਧਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਤਾਂਹਿ।ਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ ਬੈਠਿ ਪਾਹਿ। 'ਦਿਜ ਜੂ! ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਗ਼ ਲੇਹੁ । ਸਭਿ ਰੰਕ ਰਾਵ ਲੇ ਖਾਤਿ ਏਹੁ॥ ੧੯ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਪਠਯੋ ਹਮਹਿ ਤੁਮ ਕਰਨਿ ਮਾਨ। ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਅੱਗ੍ਰ ਕਰਿ ਹੌ ਪਯਾਨ ?। ਕਿਸ ਨੱਗ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਰਾਵਰਿ ਨਿਕੇਤ?ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਰਨਿ ਕੌ ਕੌਨ ਹੇਤੁ?"॥੨੦॥ਸੁਨਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਭਨਯੋਂ 'ਸ਼ਿਵ ਨਗਰ[1] ਬੀਚ। ਘਰ ਤਹਾਂ, ਮੋਖ ਜਹਿਂ ਊਚ ਨੀਚ। ਚਿਰਕਾਲ ਬਿਤਯੋ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਭੂਰ।ਜ੍ਵਾਲਾਸੁਮੁਖੀ ਪਰਸਨਿ ਜ਼ਰੂਰ॥੨੧॥ ਔਚਕ ਸੁ ਭਈ ਅਬਿਕੇ ਬਿਸਾਲ। ਬਿਨ ਇੱਛ ਤਯਾਰ ਭੇ ਲੋਕ ਜਾਲ। ਮਹਿਮਾ ਹਮਹਿਂ ਸੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨੰਤਿ। ਨਿਤ ਦੇਤਿ ਦਾਨ ਕੀਰਤਿ ਲਹੰਤਿ ॥੨੨॥ਅਬਿ ਆਨਿ ਭਯੋ ਤਿਨ ਨਗਰ ਡੇਰ।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗਮਨੈਂ ਸੁ ਫੇਰ। ਹਮਰੋ ਬਖਾਨ ਆਸ਼ੀਰ ਬਾਦ।ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਉਂ ਆਨਿ,ਜਬਿ ਕਰਹਿਂ ਯਾਦ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਦਯਾਰਾਮ ਅਰੁ ਨੰਦਚੰਦ। ਸਭਿ ਭਨੀ ਗਾਥ, ਢਿਗ ਗੇ ਮੁਕੰਦ। ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਫੇਰ 'ਸੁਧਿ ਲੇਹੁ ਸਰਬ। ਸਹਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਗੁਨੀ ਕੈ ਹੋਤਿ ਗਰਬ[2]' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਦਿਵਾਨ ਸਭਿ ਕਿਛ ਪੁਚਾਇ। ਬਾਂਛਤਿ ਜਿ ਵਸਤੁ ਜੋ ਜੋ ਬਤਾਇ। ਦਿਨ ਗਯੋ ਬੀਤ ਰਹਿ ਜਾਮ ਏਕ। ਕੁਛ ਕਰਿ ਅਰਾਮ ਸਾਗਰ ਬਿਬੇਕ ॥ ੨੫ ॥ ਸੁੱਖਾ ਅਫੀਮੁ ਛਕਿ ਸੌਚ ਠਾਨਿ*। ਤਿਸ ਕਾਲ ਬਹੁਰ ਕਰਿਕੈ ਸ਼ਨਾਨ। ਤਨ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੌ ਪਹਿਰ ਲੀਨ। ਕਲਗ਼ੀ ਸੁ ਜਿਗਾ ਸਿਰ ਧਰਨਿ ਕੀਨਿ ॥੨੬॥ ਮੰਦਿਰ ਸੁਵਰਨ ਮੁਕਰਨਿ ਜਰਾਇ। ਤਿਹ ਹੇਮ ਸਿੰਘਾਸਨ ਕੋ ਡਸਾਇ। ਸਿਤ ਆਸਤਰਨ ਬੰਧਾਨ ਕੀਨਿ। ਰੇਸ਼ਮ ਸੁ ਡੋਰ ਗੁੰਫਨਿ ਪੀਨ ॥੨੭॥ਤਿਸ ਪਰ ਬਿਰਾਜਿ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ। ਸਭਿ ਥਿਰੇ ਸਮੀਪੀ ਨਿਕਟ ਆਨਿ। ਗੁਨਵਾਨ ਚਤੁਰ ਕਵਿ ਬੁੱਧਿਵੰਤ। ਜੋ ਲਖਹਿ ਭੇਦ ਬਡ ਗਯਾਤਵੰਤ ॥ ੨੮ ॥ ਤਬਿ ਦਯਾਰਾਮ ਕੋ ਢਿਗ ਬੁਲਾਇ। 'ਦਿਜ ਲਯਾਉ ਜਾਉ, ਨਹਿ ਬਿਲਮ ਲਾਇ'। ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਗਯੋ ਅਸਵਾਰ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਕਹਿ ਬਾਕ ਸੋਇ[3] ॥ ੨੯ ॥ 'ਗੁਰ ਕਰਤਿ ਯਾਦ, ਚਲੀਅਹਿ ਹਜ਼ੂਰ। ਤਤਕਾਲ ਚਢਯੋ ਸੁਨਿ ਬਹਿਲ ਰੂਰ। ਆਯੋ ਸਮੀਪ ਨਰ ਕਿਤਿਕ ਸਾਥ। ਪਠਿ ਆਸ਼ਿਖ[4] ਸ਼੍ਰੀ ਢਲ

---

[1]ਕਾਂਸ਼ੀ। [2]ਭਾਵ ਵਿਦਯਾ ਵਾਲਾ ਗੁਣੀ ਹੰਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਉਸ ਨੇ। [4]ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਪੜ੍ਹੀ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਤੇ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਲੀਨਿ ਹਾਥ॥ ੩੦ ॥ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਅਰਪਿ ਕਰਿ ਦਰਸ ਕੀਨਿ। ਤਬਿ ਚੌਕੀ ਦਾਸ ਡਸਾਇ ਦੀਨਿ*। ਬਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੈਠਿ ਅਵਿਲੋਕਿ ਰੂਪ[1]।-ਮਨ ਮੋਹਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਿ ਤਨ ਅਨੂਪ ॥ ੩੧ ॥ ਜਿਮ ਕਹ੍ਯੋ ਪੁਰਾਨਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਭਾਇ। ਤਿਮ ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਗੁਨ ਜੁਤਿ ਸੁਹਾਇ। ਆਕਰਖ ਸੁ ਚਿਤ ਬਰਬਸਹਿਂ ਲੇਤਿ[2]-। ਗੁਰ ਕੋ ਸਮਰਥ ਲਖਿ ਬਲ ਨਿਕੇਤ॥ ੩੨ ॥ ਤਬਿ ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਬੂਝ੍ਯੋ ਸੁ ਤੌਨ। 'ਦਿਜ ਜੂ! ਕਹਹੁ ਤੁਮ ਇਸ਼ਟ ਕੌਨ? ਕਿਹ ਕੋ ਅਰਾਧ ਸੇਵਤਿ ਮਹਾਨ? ਕਿਸ ਨਿਕਟ ਚਹਤਿ ਆਪਨ ਕਲਯਾਨ?' ॥ ੩੩ ॥ ਦਿਜ ਕਹੈ ਸੁ ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਫੇਰ। 'ਹਮ ਇਸ਼ਟ ਚੰਡਿਕਾ ਸਭਿ ਬਡੇਰ। ਜਿਹ ਨਿਕਟ ਜਾਚਤੇ ਦੇਵ ਸਰਬ। ਜਿਹ ਖੰਡ ਕੀਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਗਰਬ† ॥੩੪॥ ਤਿਸ ਜਗਤ ਮਾਤ ਕੋ ਮੁੱਖਯ ਥਾਨ। ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਸੁ ਬਿਦਤਯੋ ਜਹਾਨ। ਤਿਸ ਦਰਸ ਪਰਸਿਬੇ ਹਰਸ਼[3] ਧਾਰਿ। ਘਰ ਦੇਸ਼ ਦੂਰ ਤਜਿਕੈ ਪਧਾਰਿ॥੩੫॥ ਸਭਿ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤਿ ਦੇਵਾਨ ਦੇਵ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸੇਵ।

---

[1]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਬੈਠਕੇ ਡਿੱਠਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ। [2]ਮੱਲੋਮੱਲੀ ਚਿਤ ਨੂੰ ਖਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [3]ਅਨੰਦ।

*ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇੰਨਾ ਸੰਤਿਕਾਰ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਚੌਂਕੀ ਡਾਹ ਕੇ ਕੋਈ ਬੈਠ ਸਕੇ ਤਦੋਂ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਬੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਸੀ ਜੋ ਏਥੇ ਕਲਪ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਥ ਤੇ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਬਰਾਬਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਦੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਕਵੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੰਡਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੇਖਕੇ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਵਤਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਹੀਆ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਰਾਸਿ ੧੧ ਅੰਸੂ ੫੦ ਅੰਕ ੧੨, ੧੩, ੧੫, ੧੭ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੈਂਤਾਂ ਤੋਂ ਨੱਸ ਕੇ ਛਪਦੀ ਫਿਰੀ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ (ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖ੍ਯਾ ਕੀਤੀ, ਹੁਣ ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਗਰਬ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਨਾਲ ਏਹ ਢੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਵੇਖੋ ਜਿਸ ਦੀ ਰੱਖ੍ਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿੱਤ ਸਮਝਕੇ ਸੱਦਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਉਹ ਹੈ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤੱਗ੍ਯ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਰੱਖਣ ਹਾਰ ਦੀ ਕੁਮਕ ਲਈ ਆਪੇ ਆਵੇ, ਅਰਾਧਨਾ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਿਉਂ ਦੇਵੇ ?

ਲਿਵ ਲਗੀ ਸਦਾ ਤਿਸ ਨਾਮ ਕੇਰ। ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਧਯਾਨ ਪੂਜਾ ਘਨੇਰ'॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਬੂਝਨਾ ਕੀਨਿ ਤਾਂਹਿ। 'ਜਗ ਮਾਤ ਪੁਜਿਬੇ ਹਮਹਿ ਚਾਹਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਛ ਹੁਇ ਦਰਸ ਦੇਹਿ। ਹਮ ਹੇਰਿ ਰੂਪ ਬਰ ਮਾਂਗ ਲੇਹਿਂ* ॥੩੭॥ ਤੁਮ ਪੈ ਬਿਧਾਨ ਇਹ ਸਕਲ ਆਇ। ਕੀਜੈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਨਾਇ। ਚਹੀਏ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਤਬਿ ਜਿਤੇਕ†। ਜੋ ਦੁਲਭ ਹੋਇ ਕਹੀਯਹਿ ਤਿਤੇਕ ॥੩੮॥ ਜਿਮ ਮੰਤ੍ਰ ਪਾਠ ਅਰੁ ਹਮਨ ਹੋਇ। ਰਹਿ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਲਗਿ, ਕਹਹੁ ਸੋਇ। ਗਨ ਦਿਜਨ ਭਨੀ ਮਹਿਮਾ ਤੁਮਾਰ। ਬਿਧਿ ਚੰਡਿ ਪੁਜਿਬੇ ਮਹਿ ਉਦਾਰ ॥ ੩੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਓ ਆਨ ਕਰਿ ਹੈ ਜਿ ਬਿਧਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ[1]। ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਂਤ ਸ੍ਰੀ ਚੰਡਿਕਾ ਤੇਜ ਤੁਰਕ ਹਿਤ ਹੀਨ[2]। ॥੪੦॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦਿਜ ਰਾਇ। ਕੌਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੋਲਨ ਚਾਹਿ ਉਠਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੌ ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਦਿਜ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ॥੪॥

੫. [ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਮੰਗਾਉਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਂਰਾਜ ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁਨਿਯਹਿ ਹੇਤੁ ਜਿਤੇਕ। ਹਮਨ ਕਰਨਿ ਅਰੁ ਬਲੀ ਮਹਿ ਸੰਚਹਿ ਬਨਹਿ ਤਿਤੇਕ[3] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰਥਮੈ ਘਨੋ ਦਰਬ ਹੀ ਚਹੀਯਹਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਨਿਰਬਹੀਯਹਿ। ਲਾਖ ਅਹੂਤੀ ਦੈਬੇ ਹੇਤੁ। ਮੋਲ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਲੇ ਧਨ ਦੇਤਿ ॥ ੨ ॥ ਲਾਖਹੁ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਤਬਿ ਹੋਇ। ਸਧਹਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਤੇ ਨਹਿ ਸੋਇ[4]। ਪੁਨ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸ਼ੁਧ[5] ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੋ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਆਦਿ ਗੁਨ ਮੈਂ ਜਿਸ ਮਾਨੋ॥੩॥ ਜਬਿ ਤੇ ਹਮਨ ਕਰਨਿ ਲਗਿ ਪਰੈਂ। ਤਬਿ ਤੇ ਨੇਮ ਬਿਖਮ ਸਭਿ ਧਰੈਂ[6]। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਤੇ ਆਦਿਕ ਜੇਈ। ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ ਰਾਖਿ,ਨ ਡੋਲਨਿ ਦੇਈ‡॥੪॥ ਸਰਬ ਰਿਖੀਕ ਜੀਤ ਕਰਿ ਰਹੈ। ਸੁਨਹਿ ਨ ਬਹੁ ਕਿਛ ਮੁਖ ਨਹਿ ਕਹੈ।

---

[1]ਬਿਧੀ (=ਤ੍ਰੀਕਾ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ। [2]ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਵਾਸਤੇ। [3]ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਿਤਨਾ ਕੁ। [4]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪੱਯਾਂ ਨਾਲ ਸੋ (ਉਹ ਕਾਰਜ) ਨਹੀਂ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। [5]ਭਾਵ ਜੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਵੇ। [6]ਕਠਨ ਨੇਮ (ਜੋ ਅਸੀਂ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ) ਧਾਰਨ ਕਰੇ (ਉਹ ਖੱਤ੍ਰੀ)।

*ਇਹ ਵਾਕ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਜਾਪਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੂੰ ਸਨਮੁਖ ਕਰਕੇ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ:—'ਤੁਮਹਿ ਛਾਡ ਕੋਈ ਅਵਰ ਨ ਧਿਆਊਂ ॥ ਜੋ ਬਰ ਚਹੌਂ ਸੁ ਤੁਮ ਤੇ ਪਾਊਂ' ॥ [ਚੌ: ਅੰਕ ੪] ਪੁਨ:—'ਨ ਨਾਮ ਆਨ ਕੇ ਜਪੌਂ''''''ਨ ਧਿਆਨ ਆਨ ਕੋ ਧਰੋਂ' ॥ [ਬਚਿ: ਨਾ: ੩੬-੩੭-੩੮] †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—'ਤਿਹ ਹਿਤ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਚਹਿ ਜਿਤੇਕ।' ‡ਪਾ:—ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ ਰਾਖਨਿ, ਡੋਲ ਨ ਦੇਈ।

ਸੰਜਮ ਮਹਿਂ ਤਨ ਮਨ ਕੋ ਰਾਖੈ। ਏਕ ਅਰਾਧਨ ਮੈਂ ਅਭਿਲਾਖੈ॥੫॥ਅਬਿ ਕਲਜੁਗ ਕੋ ਕਾਲ ਕਰਾਲਾ। ਨਹਿਂ ਮਨ ਸੁਧਰਹਿ- ਧਰਹਿ ਬਿਕਾਲਾ[1]। ਪੂਜਾ ਕਰਨਿ ਕਰਾਵਨਹਾਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਨੇਮ ਨ੍ਰਿਬਾਹਹਿ ਸਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਸਤਿ-ਜੁਗ ਤ੍ਰੇਤਾ ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਮਾਂਹੀ। ਸੁਗਮ ਚੰਡਿਕਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਂਹੀ। ਅਬਿ ਕਲਿਕਾਲ ਪ੍ਰਬਿਰਤਯੋ ਭਾਰੀ।ਭਈ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਹੁ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਰੀ॥੭॥ ਤਜਿ ਤ੍ਰਜਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲੋਕ ਸੁਰ ਸਾਰੇ।ਮੇਰੁ ਆਦਿ ਗਿਰ ਬਿਖੈ ਪਧਾਰੇ।ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਸਿੱਧ ਜਗ ਫਿਰਤੇ। ਪਿਖਿ ਅਧਰਮ ਕੋ ਅਬਿ ਨ ਬਿਚਰਤੇ॥੮॥ਯਾਂਤੇ ਬਹੁ ਦੁਹਸਾਧਯਾ ਦੇਵੀ[2]। ਦਰਸ ਪ੍ਰਤੱਛ ਦਿਖਾਇ ਅਭੇਵੀ[3]। ਧਨ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਤਹਾਂ ਤੇ ਆਵੈ। ਨਹੀ ਰਸਾਇਨ ਕੋ ਜੁ ਬਨਾਵੈ॥੯॥ ਤੁਮ ਢਿਗ ਰਾਜ ਨ ਅਵਨੀ ਕੇਰਾ। ਜਿਸ ਕਰਿ ਆਵੈ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਤਪ ਰਹਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।ਕਰਹਿ ਕਰਾਵਹਿ ਪਾਪ ਕੁਚਾਲਾ॥੧੦॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਹੁਤ ਬਿਖਮ ਹੀ ਜਾਨੋ।ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਹੁ ਤੁਮ ਚਹਹੁ ਜਿ ਠਾਨੋ[1]।ਸੁਨਿਕਰਿ ਦਯਾਰਾਮਤਬਿ ਬੋਲਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਿਤ ਰਖਹੁ ਅਡੋਲਾ ॥ ੧੧ ॥ ਧਨ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਇਨ ਕੋ ਕੋਈ। ਜਿਨ ਕੋ ਕਰ ਪਾਰਸ ਹੀ ਹੋਈ[4]। ਛੱਤ੍ਰੀ ਸ਼ੁੱਧ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਜੁਗਨਿ ਨਹਿ ਇਨਹਿਂ ਸਮਾਨੇ ॥੧੨॥ ਸੂਰਜਬੰਸ ਬਿਖੈ ਜਨਮਏ।ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਧਨੁਰ ਧਰ[5] ਥਿਏ।ਰਾਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਬਲਵੰਤੇ। ਰਘੁ, ਦਿਲੀਪ, ਨ੍ਰਿਪ ਸਗਰ[6] ਭਨੰਤੇ ॥ ੧੩ ॥ ਇੰਦ੍ਰੇਜਿਤ ਇਨ ਕੋ ਨ ਸਮਾਨਾ।ਗਿਨੀਐ ਕੌਨ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨਾ[7]।ਚਤੁਰਪੁੱਤ੍ਰ ਹਿਤ ਚਾਰਹੁੰਬਾਰੀ[8]। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਬੀਤੀ ਬਧ ਸਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਬਚਨ ਕਰਹਿਂ ਇਕ ਬਾਰੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਹਿ ਸੁਖਾਰੇ। ਨਿਜ ਮਨ ਬਸ ਕਰਿਬੇ ਕਲਾ ਕਹੀਯਹਿ। ਜਨਕ ਸਮਾਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਿਨ ਲਹੀਯਹਿ* ॥ ੧੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਰਖਹੁ ਭਰੋਸਾ। ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਲਖਹੁ ਆਦਿ ਸੰਤੋਸ਼ਾ[9]। ਆਪ ਕਰੋ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਡੇਰਾ। ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨਹੁੰ ਲਿਹੁ ਦ੍ਰਿਗ ਹੇਰਾ[1]॥ ੧੬ ॥ ਇਮ

[1]ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। [2]ਕਠਨਤਾ ਨਾਲ ਸਾਧੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਦੇਵੀ। [3]ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਭੇਵ=ਭੇਦ, ਮਰਮ। (ਅ ਹਿੰਦੀ ਭੇਵਨਾਂ ਤੋਂ ਭੇਵ। ਅਭੇਵੀ=ਨਾ ਭਿੱਜਣ ਵਾਲੀ]। [4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੀ ਪਾਰਸ ਹੈ। [5]ਧਨੁਖ ਧਾਰੀ। [6]ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [7]ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡਾ। [8]ਚਾਰ ਬਾਰ (ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਕੇਵਲ ਕੀਤਾ ਹੈ)। [9]ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਣ।

*ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਰੁਖ ਕੋ ਜਾਨਿ੍ਦਯਾਰਾਮ ਨੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਹੁ। ਤੁਰਕਨਿ ਛੈ ਕੌ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲਹੁ॥ ੧੭ ॥ ਜੋ ਤੁਮ ਕਾਂਖਹੁ ਭਾਖਹੁ ਜੈਸੇ। ਤੂਰਨ ਸਭਿ ਤਯਾਰੀ ਹੁਇ ਤੈਸੇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਧਨ ਤੁਮਹਿਂ ਦਿਖਾਵਹਿਂ। ਸਕਲ ਸੌਜ ਤਤਕਾਲ ਅਨਾਵਹਿਂ*॥ ੧੮॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਕਹਿਯੈ ਤੁਮ ਤਾਂਈ। ਰਹਹੁ ਪਰਖਿਯੋ ਲਖੋ ਸੁ ਜਾਈ[1]'। ਕੇਸ਼ਵ-ਦਾਸ ਸੁਨਤਿ ਪੁਨ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਅਤਿ ਦੁਹੁ-ਸਾਧ ਕਰਮ ਸਭਿ ਲਹ੍ਯੋ ॥੧੯॥ ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਤੇ ਸਭਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਕਰਹੁ ਅਕਰਨ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਆਛੀ ਬਾਤ,ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਡੇਰਾ।ਕਾਜ ਸਿੱਧ ਇਹੁ ਪੁੰਨ ਬਡੇਰਾ॥੨੦॥ ਬਿਦਤਿ ਹੋਇ† ਤੁਮ ਕੋ ਜਗਮਾਤਾ। ਜਗ ਤੁਰਕਾਨ ਤੇਜ ਪੁਨ ਹਾਤਾ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੋ ਹੈ ਇਹ ਬਾਰਾ[2]। ਨਾਂਹਿਤ ਜਾਤਿ ਨਸ਼ਟ ਹ੍ਵੈ ਸਾਰਾ[3]'॥੨੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਾਗ ਮਹਿਂ ਆਯੋ। ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਮੁਕਾਮ ਹਰਖਾਯੋ॥ਉਤ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਚਾਹਤਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨਾ। ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਹ੍ਵੈ ਹਿਤ ਭੀਨਾ ॥ ੨੨ ॥ ਪਰੀ ਨਿਸਾ ਕਰਿ ਖਾਨੁ ਰੁ ਪਾਨਾ॥ਸੁਪਤਿ ਜਥਾਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ॥ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਪਹਿਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੁਤਿਵਾਨੇ ॥੨੩॥ਦਿਨਪਤਿ[4] ਉਦੋ ਭਯੋ ਹਰਖਾਏ। ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਦਾਸ ਭਟ ਆਏ। ਕਰਿ ਪਗ ਬੰਦਨ ਪਾਸ ਥਿਰੇ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਹੁਕਮ ਕਰੇ ਹੈਂ:—॥ ੨੪ ॥ 'ਕਾਰਦਾਰ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਜੇਤੇ। ਇਕ ਥਲ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਅਬਿ ਤੁਮ ਤੇਤੇ। ਪਰਸੋਂ ਜੇਤਿਕ ਚਢੀ ਅਕੋਰ। ਸਭਿ ਕੋ ਕਰੋ ਏਕ ਥਲ ਜੋਰ॥੨੫॥ਆਨ ਸੁਨਾ-ਵਹੁ ਧਨ ਹ੍ਵੈ ਕੇਤਾ। ਅਬਿ ਕੇ ਮੇਲੇ ਆਯਹੁ ਜੇਤਾ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਮਿਲੇ ਤਬਿ ਸਾਰੇ। ਸਭਿ ਅਕੋਰ ਕੋ ਕੀਨਿ ਸ਼ੁਮਾਰੇ[5]॥੨੬॥ ਧਨ ਨੌ ਲਾਖ ਕਰੀ ਮਿਲਿ ਗਿਨਤੀ॥ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਭਨੀ।ਜੋਰਿ ਕਰ ਬਿਨਤੀ॥ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਹੁਕਮ ਕਰ੍ਯੋ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। 'ਸਕਲ ਕੋਸ਼ ਮਹਿਂ ਜਮਾ ਕਰੀਜੈ ॥ ੨੭ ॥ ਸੰਗਤਿ ਅਰੁ ਮਸੰਦ ਜਿਸੁ ਦੇਸ਼॥ਨਹਿਂ ਆਏ ਸੋ ਲਖਹੁ ਅਸ਼ੇਸ਼॥ਲਿਖਹੁ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤਿਨ ਤਾਂਈਂ। ਗੁਰ ਧਨ ਸਗਰੇ ਦੇਹੁ ਪੁਚਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਜੇਤਿਕ ‡ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਬਿ ਆਏ। ਕਰਹੁ ਬਿਸਰਜਨ[6] ਦੇ ਸਿਰੁਪਾਏ। ਸੁਭਟਨਿ ਕੌ

[1]ਰਹੋ ਪਰਖੋ (ਆਪੇ) ਜਾਣ ਲਓਗੇ। [2]ਇਹ ਵੇਲਾ ਹੈ। (ਅ) ਵਾੜਾ ਭਾਵ ਰੱਖਯਕ ਹੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਮੰਡਲ। [3]ਸਾਰਾ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। [4]ਸੂਰਜ। [5]ਗਿਣਤੀ। [6]ਵਿਦਾ। *ਪੰਡਿਤ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਧਨ ਦਿਖਾਉਣਾ ਇਕ ਨਿਊਨਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹਾ ਅਮੀਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਦਾ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦ ਏਡੇ ਨੀਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ? †ਪਾ:—ਹੋਨਿ।

ਦੀਜੈ ਦਰਮਾਹਾਂ । ਰੁਖਸਦ ਕਰਹੁ ਜਾਹਿ ਘਰ ਮਾਹਾਂ*॥੨੯॥ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬਸਹਿ ਪੁਨ ਆਵੈਂ । ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਮਹਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵੈਂ' । ਸਚਿਵ, ਮਸੰਦ, ਖਵਾਸ[1], ਦਿਵਾਨ । ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕਾਜ ਭਏ ਸਵਧਾਨ ॥ ੩੦ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀਨਾ । ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਚੀਨਾ।ਰੁਖ-ਸਦ ਕਰੇ ਦਏ ਸਿਰੁਪਾਊ । ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਊ ॥ ੩੧ ॥ ਜੇਤਿਕ ਚਹੀਅਹਿ ਕਾਰਜ ਹੇਤੁ । ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਰਖੇ ਨਿਕੇਤ[2]। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਚਿਤ ਹੋਇ ਗੋਸਾਈਂ । ਪਠਜੋ ਸਿੱਖ ਦਿਜ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਈ ॥੩੨॥ ਆਸ਼ਿਖਬਾਦ[3] ਆਨਿ ਕਰਿ ਦੀਯਸ । 'ਅਵਨਿ ਸਿੰਧੁ ਬਿਚ ਜੇਤਿਕ ਲੀਯਸ[4] । ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤਪਹੁ ਤੇਜ ਅਤਿ ਤੈ ਕੈ[5] । ਜਿਮ ਬ੍ਰਿਖ ਰਾਸ਼ਿ ਬਿਖੈ ਰਵਿ ਐਕੈ[6] ॥੩੩॥ ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ ਗੁਰ ਕੇ । ਉਚਰੇ[7] ਤਬਹਿ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੇ । 'ਦਿਜ ਜੂ ! ਸੌਜ ਲਿਖਾਵਹੁ ਸਾਰੀ । ਹਮਨ ਕਰਨ ਕੀ ਆਹੁਤਵਾਰੀ[8] ॥੩੪॥ ਬਾਂਛਤਿ ਜਿਤਿਕ ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਦੂਲੀ । ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਊਲੀ । ਸਰਬੋ ਸਾਥ ਕਹਹੁ ਕਿਛੁ ਨਾਂਹੀ । ਕੋਸ਼ ਅਤੁਟ ਦੀਨਸਿ ਗੁਰ ਪਾਹੀ'॥੩੫॥ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਬਿਚਾਰੀ ਤਬੈ । ਜਿਤਿਕ ਪ੍ਰਮਾਨ[9] ਅਹੂਤੀ ਸਬੈ । ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਘ੍ਰਿਤ ਜਵ ਤਿਲੈ । ਤੰਦੁਲ, ਮੇਵਾ, ਖੰਡ ਸੁ ਮਿਲੈ ॥੩੬॥ ਪਿਸਤਾ, ਗਰੀ, ਬਿਦਾਮ, ਸੁਪਾਰੀ । ਖਾਰਕ[10] ਖੋਪਾ[11],ਦਾਖ ਸੁਧਾਰੀ । ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਘਨੀ।ਅਨਿਕ ਸੁਗੰਧੈਂ ਚੰਦਨ ਸਨੀ । ੩੭॥ ਸੀਸੇ ਭਰੇ ਗੁਲਾਬ ਸੁ ਕੇਰੇ । ਅਪਰ ਗੰਧ ਘਨਸਾਰ[12] ਘਨੇਰੇ। ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਕੇ।ਦਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ ਕਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ॥੩੮॥ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਕਹੀ ਕਹਾਈ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਮਾਈ । ਖਾਤਰ ਜਮਾ[13]ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੀ ਹੋਈ।–ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਕਰਿ ਸਕਹੈਂ ਸੋਈ–॥੩੯॥ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਮਨ ਅਪਨ ਜਮਾਯਹੁ[14] । ਜਿਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਚਾਹਤਿ ਤਿਮ

[1]ਨਫਰ । [2]ਘਰ ਵਿੱਚ । [3]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ । [4]ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਧਰਤੀ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ । [5]ਤਿਸ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੇਜ ਤਪੇ । [6]ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬ੍ਰਿਖ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਸੂਰਜ (ਅਤਿ ਤੇਜ ਧਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) । [ਬ੍ਰਿਖ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ]। [7](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਆਖੇ। [8]ਅਹੂਤੀਆਂ ਵਾਲੀ (ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ)। [9]ਅੰਦਾਜ਼ਾ । [10]ਛੁਹਾਰੇ । [11]ਗਰੀ । [12]ਕਪੂਰ [ਸੰਸ:, ਘਨਰਸ, ਘਨਸਾਰ] । [13]ਤਸੱਲੀ। [14]ਭਾਵ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਲਈ । *ਰਾਜਸੀ ਠਾਠ ਰਚਕੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਲੈਣ, ਏਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ।

ਪਾਯਹੁ। ਉਰ ਧਰਿ ਹਰਖ ਕਹਤਿ 'ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨੀਅਹਿ।ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਬਿਧਿ ਰਿਤ ਮਹਿਂ ਗੁਨੀਅਹਿ ॥੪੦॥ ਬੇਦ ਉਕਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੋਕਤਿ ਸਾਰ[1]। ਮੈਂ ਸਭਿ ਖੋਜਿ ਧਰੀ ਨਿਰਧਾਰਿ। ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਬਿਧਾਂ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਲਾਖਹੁਂ ਪਵੇ ਸ਼ਲੋਕ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਅਗਨੀ ਆਦਿ ਦੇਵਤਾ ਜੇਈ। ਪਵਿ ਕਰਿ ਬਿਦਤਾਵਨਿ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਅਬਿ ਕਰਤਾ ਦੁਰਲਭ ਜਗ ਹੋਯੋ[2]। ਧਾਂਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਵਰਤਿ ਨਹਿਂ ਕੋਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਅਬਿ ਜਗਮਾਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੇ ਕਰੈ। ਤੁਮ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪੂਰੀ ਪਰੈ[3]। ਸਿੱਧ ਹੋਇ ਸੰਕਲਪ ਤੁਮਾਰਾ। ਇਹ ਗਜਾਨੀ ਕੋ ਲੱਛਣ ਸਾਰਾ[4]' ॥ ੪੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਮਿਸਰ ਜੂ! ਐਸੇ।ਹੁਇ ਹੈ ਸਰਬ ਅਬਿ ਭਾਖਤਿ ਜੈਸੇ। ਸਮਾ ਸਮਾਜ ਮਿਲਯੋ ਸਭਿ ਆਈ। ਕਯੋਂ ਨ ਕਾਜ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਜਾਈ'॥੪੪॥ ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਗਮਨਯੋ ਚਿਤ-ਵਤਿ ਚਿਤ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨਰ ਮੁੱਖ੍ਯ ਬੁਲਾਏ। ਲਯਾਵਨ ਹੇਤੁ ਸੌਜ ਸਮੁਦਾਏ ॥੪੫॥ ਧਨ ਕੀ ਹੁੰਡੀ ਨਗਰਨਿ ਮਹੀਆ। ਤਤਛਿਨੁ ਦੇ ਕਰਿ ਪਠਿ ਜਹਿਂ ਕਹੀਆ।ਤੂਰਨ ਪਠੇ ਸਕਟ ਭਰਿ ਲਯਾਯੋ।ਮੇਵਾ਼ਘ੍ਰਿਤਆਦਿਕ ਸਮੁਦਾਯੋ ॥ ੪੬ ॥ ਚਤੁਰ ਬਨਜ ਮਹਿਂ[5] ਗਮਨੇ ਸੋਈ। ਕਰੇ ਖਰੀਦਨ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਹੋਈ। ਸੰਚੈ ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਕੋ ਆਏ। ਨਗਰ ਸਮੂਹਨ ਮਹਿਂ ਫਿਰ ਲਯਾਏ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਸੌਜ ਅਨਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਨੈਂਣੇ ਦਾ ਟਿੱਲਾ]।

ਦੋਹਰਾ। ਕੇਸਰ, ਏਲਾ ਜੁਗਮ ਬਿਧਿ[6], ਖਾਰਕ, ਦਾਖਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਖੋਪਾ,ਗਰੀ, ਬਿਦਾਮ ਕੀ ਆਨੇ ਸਕਟ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਘ੍ਰਿਤ ਸੈਂਕਰ ਮਨੇ[7]।ਤਿਲ, ਜਵ, ਤੰਦੁਲ ਲੇ ਕਰਿ ਘਨੇ। ਸੰਚੈ ਭਯੋ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਇ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਵਸਤੁ[8] ਸਕਲ ਅਨਾਇ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਹੋਯਸਿ ਤਯਾਰੀ।ਲਿਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੀ। ਆਸ਼ਿਖ ਦੇ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੩ ॥ 'ਦ੍ਵਿਜਬਰ! ਸੁਨੋ ਜੁ ਆਇਸੁ ਦਈ। ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਇਕਠੀ ਹੁਇ ਗਈ।ਹਮਨਿ ਕਰਨਿ[9] ਪਠਿ ਮੰਤ੍ਰਨਿ

[1]ਵੇਦ ਉਕਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਉਕਤੀ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾਵਣੇ ਵਾਲਾ ਜੈਸੇ ਆਪ ਹੋ, ਵੈਸਾ ਜਗ ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [3]ਭਾਵ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ। [4]ਗਜਾਨੀ ਦਾ ਇਹ ਲੱਛਣ ਸਾਰ ਹੈ (ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। [5]ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਸਿਆਣੇ। [6]ਲਾਚੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਛੋਟੀਆਂ, ਵੱਡੀਆਂ)। [7]ਸੈਂਕੜੇ ਮਨ। [8]ਸਾਰੀ ਚਾਹੀਦੀ ਵਸਤੂ। [9]ਹਵਨ ਕਰਨਾ।

ਸੰਗ। ਤਿਥ ਸ਼ੁਭ ਪਿਖਿ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਅਭੰਗ[1]॥੪॥ ਕੇਸ਼ਵ ਕਹਜੋ 'ਬਿਧਾਨ ਕਰੈਹੌਂ[2]। ਲਾਖ ਦਰਬ ਕੀ ਦਛਨਾ ਲੈਹੌਂ*। ਜੇਤਿਕ ਬਿਧਿ ਬੇਦੋਕਤਿ ਅਹੈ। ਤੈਤ੍ਰੋਕਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਕਹੈ ॥ ੫ ॥ ਜਥਾ ਕਰਮ ਸਗਰੀ ਕਰਿ-ਵਾਵੌਂ। ਮਹਾਂ ਅਰੰਭ ਸਰਬ ਪੁਰਵਾਵੌਂ। ਬਿਦਤਿ ਹੋਨਿ ਕੈਧੌਂ ਹੁਇ ਨਾਹੀ। ਇਹ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿ ਆਪ ਕੇ ਪਾਹੀ॥੬॥ਇਸ ਮਹਿਂ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਜੋ ਕਰਮ। ਸਰਬ ਤੁਮਾਰੇ ਕਰ, ਬਿਨ ਭਰਮ[3]†। ਮੈਂ ਤੌ ਹਮਨ ਕਰਾਵਨ ਪਰ ਹੌਂ। ਬਿਧੀ ਬਤਾਵਨਿ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਕਰਿਹੌਂ ॥੭॥ ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਪਠਨੋ। ਬਿਨ ਸੰਕਲਪ ਧਯਾਨ ਕੋ ਠਟਨੋ। ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਰਹਨਿ ਹਮੇਸ਼ਾ। ਤੁਮ ਅਧੀਨ ਇੰਦ੍ਰਯਾਦਿ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥ ੮ ॥ ਅਸ਼ਟ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਮ ਕੋ ਤਯਾ-ਗਨ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਹੁਇ ਇਕ ਲਿਵਲਾਗਨ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਧੀਰਜ ਕੈਹੈਂ[4]। 'ਸੇਵਾ ਲੱਛ ਦੱਛਣ ਹਮ ਦੈਹੈਂ ॥ ੯ ॥ ਅਪਰ ਕਰਮ ਜੇਤਿਕ ਤੁਮ ਭਨੇ। ਹਮ ਸੰਚੇ ਕਿਯ, ਮਨ ਗੁਨ ਘਨੇ[5]‡। ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਨ ਕਰੀਜੈ। ਸਰਬ ਕਾਜ ਪਰ ਉਰ ਪਰਖੀਜੈ[6] ॥੧੦ ॥ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤ ਪਰ ਤੁਮ ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ। ਕਰਹੁ ਸਕਲ ਬਿਦਤਨ ਕੇ ਹੇਤ।ਨੀਕੋ ਦਿਨ ਅਬਿ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰ। ਪ੍ਰਥਮ ਅਰੰਭ[7] ਲਗਹਿ ਜਬਿ ਕਾਰ ॥ ੧੧ ॥ ਹਮਨ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਕਾਈ। ਆਨਤਿ ਰਹੈਂ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਈ'।ਲਖਿ ਉਦਾਰਤਾ[8] ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਘਨੀ। ਕੇਸ਼ਵ ਅਨੰਦ ਰਿਦੈ ਭਰਿ ਭਨੀ:—॥੧੨॥ 'ਧੰਨਿ ਗੁਰੂ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰਾ। ਦੇਵਿ ਅਰਾਧਨ ਉੱਦਮ ਧਾਰਾ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਛੈ, ਹਿੰਦੂ ਉਬਾਰਨਿ।ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤੀ ਉਪਕਾਰ ਕਿ ਕਾਰਨ§॥੧੩॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹਿਬੋ ਬਨੈ ਸੁਚੇਤ। ਮਮ ਕਹਿਨੋ ਸਭਿ ਤੁਮਰੇ ਹੇਤ।ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਘ੍ਰਿਤ ਤਿਲੁ ਕੇਰਾ। ਅਲਸਾਵਹੁ ਨਹਿਂ, ਜਾਗ ਘਨੇਰਾ'। ੧੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪੱਤ੍ਰਾ

[1]ਇਕ ਰਸ। [2](ਸਭ ਕੁਛ) ਵਿਧੀ ਸਹਿਤ ਕਰਾਂਗਾ (ਪਰ)। [3]ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਆਪਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ। [4]ਧੀਰਜ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [5]ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲੈ ਕਿ (ਅਸਾਂ) ਸਾਰੇ ਸੰਚੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। [6](ਸਾਡੇ) ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਚ ਕਰਕੇ ਰਿਦੇ ਦੀ (ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਲੈਣੀ)। [7]ਪਹਿਲੋਂ (ਜਿਸ ਦਿਨ) ਆਰੰਭ ਹੋਵੇ। [8]ਬਖਸ਼ਸ਼। *ਧਨ ਦੇ ਯਾਚਕ (ਪੰਡਤਾਂ)ਪ੍ਰਤੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਇਹ ਹਨ:—ਲਾਗਿ ਫਿਰਿਓ ਧਨ ਆਸ ਜਿਤੇ ਤਿਤਲੋਕ ਗਯੋ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਯੋ॥੩ ॥[੩੩ ਸਵਯੇ]। †ਫਿਰ ਸਦਾ ਲੱਭ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ? ‡ਪਾ:—ਭਨੇ। §ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪੰਡਤ ਕੀਹ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਦਾ ਲੱਭ ਲੈਕੇ ਹਿੰਦੂ ਰੱਖਯਾ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣਾ ਪੰਡਤ ਦੀ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ।

ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਿਕਾਰ।ਭਲੋ ਮਹੂਰਤ ਹੇਰਿ ਬਿਚਾਰ।ਮਾਸ ਮਾਧਵਾ[1]* ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ। ਪ੍ਰਖ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਨੰਦਾ ਤਿਥ ਭਾਸੀ[2] ॥੧੫॥ 'ਹੈ ਗੁਰਵਾਰ[3] ਗੁਰੂ ਸਮ ਜਾਨੋਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਅਰੰਭ ਤਿਸੀ ਦਿਨ ਠਾਨੋ। ਰਹੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ। ਥਲ ਇਕਾਂਤ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਸੋ ਸੁਧਰਾਇ ਸੌਜ ਧਰਿਵਾਵਹੁ। ਪਾਵਨ ਥਾਨ ਜੁ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਾ। 'ਗਿਰ ਪਰ ਥਾਨ',ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰਾ[4]॥੧੭॥ 'ਕ੍ਰਛਕ ਸੈਲਪਰ ਰਾਹਕ ਰਹੈਂ। ਫਿਰ ਤਹਿਂ ਪਸੂ ਚਰਾਵਤਿ ਅਹੈਂ। ਏਕ ਧੇਨੁ ਸੁੰਦਰ ਮਰਥੰਗ।ਪਾਵਨ ਬਹੁ ਕਪਲਾ[5] ਤਿਸ ਰੰਗ॥ ੧੮॥ ਹਰਿਤ ਹਰਿਤ ਤ੍ਰਿਣ ਚਰਤਿ ਉਚੇਰੇ[6]। ਗਿਰ ਕੇ ਸ਼ਿਖ਼ਰ ਜਾਇ ਇਕ ਬੇਰੇ। ਸਭਿ ਥਲ ਪਰ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਰਹੈ। ਦੁਗਧ ਸ੍ਰਵਤਿ[7] ਅਸਥਨ ਤੇ ਅਹੈ ॥੧੯॥ ਜੇਤਿਕ ਪੈ ਹੋਵਤਿ ਤਿਸ ਕੇਰ। ਸੀਂਚਤ ਹੈ ਸੋ ਥਾਨ ਭਲੇਰ।ਬਹੁਰ ਮਿਲੈ ਸਭਿ ਧੇਨੁਨਿ ਸੰਗ। ਹ੍ਵੈ ਸੋਧਸਾ ਤਜਿ ਸੈਲ ਉਤੰਗ ॥੨੦॥ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਧਾਮੂ। ਜਿਸ ਢਿਗ ਧੇਨੁ ਸੁ ਨੈਨਾ ਨਾਮੂ[8]।ਚੋਵਨਿ ਲਗੇਬੈਠਿ ਕਰਿਤਰੇ।ਅਸਥਨਿ ਛੂਛੇ ਹੇਰਨਿ ਕਰੇ॥੨੧॥ਕਾਰਨ ਕੋਇ ਨ ਮਨ ਮੈਪਾਯੋ।–ਕਿਨਹੁਂ ਨਿ ਕਾਸਤੇ ਪੈ?–ਬਿਸ-ਮਾਯੋ।ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਤਿਮਹੀ ਹੋਈ।ਨੈਨੋ ਛੀਰ ਨ ਪਾਯੋ ਕੋਈ॥੨੨॥ਬੂਝ ਰਹਯੋ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਬਤਾਯੋ। ਖੋਜਿ ਰਹਯੋ ਕਿਛ ਭੇਵ ਨ ਪਾਯੋ। ਛੋਰੀ ਧੇਨੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਾਲ। ਛਪਿ ਕੈ ਚਲਯੋ ਪਿਖਿਨਿ ਹਿਤ ਨਾਲ॥੨੩॥ਦੂਰ ਦੂਰ ਸੋ ਦੇਖਤਿ ਰਹਯੋ। ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਲਗਿ ਨਹਿਂ ਕਛੁ ਲਹਯੋ। ਚਾਰ ਘਰੀ ਦਿਨ ਜਬਹੂ ਜਾਨਾ। ਪਹੁੰਚੀ ਸੁਰਭੀ ਤਾਂਹਿ ਸਥਾਨਾ ॥ ੨੪ ॥ ਊਪਰ ਖਰੀ ਸ੍ਰਵੇ ਥਨ ਤਬੇ। ਨਿਕਸਯੋ ਦੁਗਧ ਸੀਂਚ ਥਲ ਸਬੈ। ਤੀਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾ ਫਿਰ ਕਰਿ ਕਰੀ। ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਸਦਨ ਕੌ ਫਿਰੀ ॥੨੫॥ ਪੁਨ ਨੈਨਾ ਗਮਨਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਮਨ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ। ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਘਰ ਕੋ ਚਲਿ

---

[1]ਵਿਸਾਖ। [2](ਪੰਡਤ ਨੂੰ) ਵਿਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਪੁੱਖ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਪੂਰਨ ਮਾਸ਼ੀ ਸੁਭਾਗ ਥਿਤ ਹੋਕੇ ਭਾਸੀ (=ਜਾਣ ਪਈ)। ਨੰਦਾ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੁਭਾਗ, ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੀ। ਉਂਞ ਹਰ ਪੱਖ ਦੀ ਏਕਮ, ਛਟ, ਤੇ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬੀ ਨੰਦਾ ਤਿਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਿਥਿ ਵੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਈ ਹੈ।[3]ਵੀਰਵਾਰ।[4](ਉਸਦਾ) ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਖਿਆ:–। [5]ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੀ।(ਅ)ਚਿਟੀ। [6]ਉਚੇਰੇ ਥਾਂ ਭਾਵ ਪਹਾੜ ਦੇ ਉਪਰ ਨੂੰ ਜਾਕੇ। (ਅ) ਉਚੇ ਉਗੇ ਹੋਏ ਹਰੇ ਹਰੇ ਤ੍ਰਿਣ। [7]ਚੋਂਦਾ ਰਿਹਾ। [8]ਨਾਮ ਨੈਨਾ ਸੀ। *ਪਾ:–ਮੋਖਵਾ।

ਆਯੋ। ਬੁਧਿਵੰਤਨਿ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਬਤਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਸ਼ਕਤਿਵੰਤਿ ਸੋ ਥਾਨ ਪਛਾਨਾ। ਨੈਣੇ ਤਬੈ ਸੁਧਾਰਨਿ ਠਾਨਾ। ਜਾਨਿ ਚੰਡਿਕਾ ਤਹਾਂ ਮਨਾਈ। ਪੂਜਨ ਲਗੇ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਈ* ॥ ੨੭ ॥ ਜਨਨ[1] ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੈ। ਜਥਾ ਭਾਵਨਾ ਤਿਸ ਥਲ ਧਰੈ।ਗਿਰਿਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹਿ ਗਿਰ ਸੇ ਊਚੇ।ਬਿਖਮ ਪੰਥ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਪਹੂਚੇ ॥੨੮॥ ਪਾਵਨ ਮਹਾਂ ਇਕੰਤ ਭਲੇਰਾ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੋ ਨੀਕੋ ਹੇਰਾ[2]। ਚਲੋ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਹੇਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ।ਪੁਨ ਸੁਧਾਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਉਚਰੀਅਹਿ' ॥ ੨੯॥ਸੁਨਿ ਕੇਸ਼ਵ ਨੀਕੇ ਮਨ ਮਾਨੀ।'ਭਲੀ ਬਾਤ' ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਚਿਤਵਤਿ ਦੇਵੀ ਕਾਜ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਅਗਲੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਜਬਿ ਆਇ। ਗਏ ਗੁਰੂ ਦਿਜ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਰਬਤ ਪਰ ਚਢੇ। ਸਥਾਨ ਦੇਖਿ ਉਰ ਆਨੰਦ ਬਢੇ ॥੩੧॥ ਕਰਿ ਪਸੰਦ ਸੋ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾ।ਹਰਖਤਿ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਬਖਾਨਾ। 'ਭਲੋ ਸਥਲ ਹੋਮਨ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਮ ਅਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਆਯੋ ॥੩੨॥ ਹੋਇ ਬਿਦਤ ਜਗਦੰਬਾ[3] ਜੈਸੇ। ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਮਿਲਤਿ ਹੈ ਐਸੇ[4]। ਅਚਲ ਅਨਾਸੀ ਸੁਜਸੁ ਤੁਮਾਰਾ। ਪਸਰਹਿਗੋ ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰਾ॥੩੩॥ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਭੂਪਤਿ ਬਹੁ ਭਏ। ਧਰਤਾ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਉਪਜਏ। ਕਿਸ ਤੇ ਕਾਜ ਨ ਐਸੋ ਸਰਯੋ। ਜਸ ਉਤਸਾਹ ਆਪ ਨੇ ਧਰਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤਿ, ਮਧੁਕੈਟਭ ਮਰਦਨ। ਰਕਤਬੀਜ ਸੁੰਭਾਦਿਕ ਅਰਦਨ[5]। ਬਿਸ਼ੈ

---

[1]ਦਾਸਾਂ ਦੀ। [2]ਇਹ ਸਬਬ ਕਰਕੇ (ਉਸ ਥਾਂ) ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ। [3]ਦੇਵੀ। [4]ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਆਪੇ) ਮਿਲਦੇ ਹਨ। [5]ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

*ਇਹ 'ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ' ਵਾਲੇ ਟਿੱਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾਈ ਦਾ ਮੂਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਨੈਣੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਗਾਂ ਸੀ, ਦੁੱਧ ਆਪੇ ਚੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਆਪੇ ਮਿਥ ਲਿਆ ਕਿ ਚੰਡਕਾ ਦਾ ਥਾਂ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਨੈਣੇ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਥਾਂ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਇਹ ਬੀ ਸਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਏਥੇ ਮੰਦਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਨੈਣੇ ਗੁੱਜਰ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਟਿੱਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ। ਜੈਸੇ ਵਾਕ ਬੀ ਹੈ 'ਨੈਣ੍ਹ ਤੁੰਗਕੇ ਚਰਨ ਤ``ਨੈਣਾ (ਨਾਮੇ) ਟਿੱਲੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ। ਅਗੇ ਅੰਕ ੩੬, ੩੭, ੩੮, ਵਿਚ ਇਹੋ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਦਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ (ਸਾਖੀ ੧੭ ਵਿੱਚ) 'ਨੈਣੂ ਪੁੱਤ੍ਰੀ' ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। 'ਚੰਡਿਕਾ' ਤਾਂ ਨੈਣੇ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। 'ਨੈਣੂ ਪੁੱਤ੍ਰੀ' ਤੋਂ ਨੈਣੂ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਬੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੂਰਤੀ ਓਥੇ ਕੋਈ ਪਹਿਲੋਂ ਹੈਸੀ, ਇਹ ਗਲ ਕਿਤੇ ਬੀ ਦੱਸੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਈ।

ਬਿਲੋਚਨ ਕੇ ਸੋ ਕਰਨੀ[1]। ਕੌਨ ਸਕੈ ਕਰਿ ਐਸੀ ਕਰਨੀ' ॥ ੩੫॥ ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਰਨਿ ਭਲੇ ਸਥਾਨਾ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਦਿਹੁ ਬਨਵਾਇ। ਜਹਾਂ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਦੇਹਿ ਟਿਕਾਇ ॥ ੩੬॥ ਹਮਨਿ ਕੁੰਡ ਕੋ ਜਥਾ ਅਕਾਰਾ। ਕਾਰੀਗਰ ਸੋਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਉਚਾਰਾ। ਦੂਰ ਉਰੈ ਚੌਂਕੀ ਨਰ[2] ਥਿਰੈ। ਜੋ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੁਚੇਤੀ ਧਰੈਂ॥੩੭॥ਰਚਹੁ ਸਥਲ' ਇੱਤ੍ਯਾਦ ਬਤਾਇ। ਆਇ ਪੁਰਿ ਗੁਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਿਲਾਇ। ਤੂਰਨ ਤਯਾਰੀ ਸਭਿ ਕਰਿ-ਵਾਈ। ਹਮਨ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਤਹਾਂ ਪੁਚਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਲਗੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਰਹਿਂ ਅਰੰਭ ਪ੍ਰਥਮ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਜਬਰ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਸ। ਕਰਹਿਂ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੩੯॥ ਪੂਜਨਿ ਹਮਨ ਕਰਨਿ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ।ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਠਾਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਸੈਂਕਰ ਮਨ ਮੇਵਾ ਮਿਸ਼ਟਾਨ। ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ, ਜਵ ਤੰਦੁਲ ਸਭਿ ਆਨਿ ॥ ੪੦ ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਤਹਾਂ ਪੁਚਾਇ। ਥਾਨ ਸੁਧਾਰਯੋ ਨੀਕ ਬਨਾਇ। ਹਮਨ ਕੁੰਡ ਜਿਸ ਜੁਗਤਿਬਤਾਯੋ।ਸੋਭੀਭਲੀ ਭਾਂਤਿਕਰਿਵਾਯੋ*॥੪੧॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਹਮਨ ਤਯਾਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ । ੬ ॥

੭. [ਹਮਨ ਆਰੰਭ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੂਰਨਮਾ ਵੈਸਾਖ ਕੀ ਜਬਿ ਦਿਨ ਆਯੋ ਸੋਇ। ਮੰਗਲ ਕਰੇ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਹਰਖਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨੌਬਤ ਬਾਜਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰਾ। ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਉਦਾਰਾ। ਸੰਖ ਨਫੀਰਨ ਫੂਕ ਭਰੀ ਹੈ। ਧੁਨੀ ਉਠਾਵਨਿ ਊਚ ਕਰੀ ਹੈ ॥੨॥ ਪਣਵ ਪਟਹਿ ਅਰੁ ਢੋਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਮੁਰਲੀ ਗੋਮੁਖ[3] ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਲੇ। 'ਜੈ ਜਗਦੰਬਾ' ਊਚ ਉਚਾਰੇ। ਰੰਕਨ ਗਨ ਦੇ ਦਰਬ ਉਦਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਸਭਿਹੂ 'ਜੈ ਗੁਰ' ਬਾਕ ਸੁਨਾਯਹੁ। ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬ੍ਰਤਾਯਹੁ। ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਫੂਲਨ ਮਾਲਾ। ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧਤਿ ਸਾਲਾ[4] ॥ ੪ ॥ ਸਮਾ ਜਾਨਿ ਦਿਜ ਕੇਸ਼ਵ ਆਯਹੁ। ਆਸ਼ਿਖ 'ਤਪਤਹਿ ਤੇਜ[5]' ਸੁਨਾਯੋ। ਅਪਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ।ਬੇਦ ਘੋਖ ਕੇ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[6] ॥ ੫ ॥ ਸਭਿ ਹਿੰਦੁਵਾਇਨ ਸਿਰ ਕੋ ਮੌਰ। ਖਰੇ

[1]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਯ ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤਿਸ (ਦੇਵੀ) ਦਾ ਕਰਨਾ। [2]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ। [3]ਨਰਸਿੰਙ੍ਹ (ਰਣ ਸਿੰਗੇ)। [4](ਉਹ) ਥਾਂ ਸੁਗੰਧਤਿ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। [5](ਆਪ ਦਾ)ਤੇਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਅਸੀਸ ਸੁਣਾਈ। [6]ਵੇਦ ਧੁਨੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ

*ਪਰੰਤੂ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਦੋ ਢਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹਵਨ ਨਾਕਾਯਾਬ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਫਿਰ 'ਨੈਣਾ ਟਿੱਲਾ' ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਕਰੇ* ਦਿਜ ਪੂਰਨ ਪੌਰ[1] । ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਅਨਿਕ ਪੁਕਾਰਾ। ਕੇਸ਼ਵ ਕਹੈ ਸੁ ਕੀਨੀ ਕਾਰਾ[2]॥੬॥ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਜ ਸੰਗ ਲੀਨੇ । ਆਸ਼ਿਖ ਬਾਦ ਮਾਤ ਮਿਲਿ ਦੀਨੇ। 'ਪੁਰੋ ਮਨੋਰਥ ਨੌ ਗੁਰ ਆਇ।ਜਗ ਮਾਤਾ ਤੁਮ ਹੋਹਿ ਸਹਾਇ ॥ ੭ ॥ ਸਫਲੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਜੇ ਜੋ ਚਾਹਤਿ । ਕਾਰਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਤਿ' । ਧੁਖਤਿ ਧੂਪ ਚਾਲਤਿ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਬਰਖਾ ਮੋਚਨਿ ਲਾਗੇ॥੮॥ ਨੇਮ ਸਮੇਤ ਬਿੱਪ੍ਰ ਲੈ ਨਾਲ । ਗਮਨੇ ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ । ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸੰਗ । ਦਿਜਬਰ ਗੁਨੀ ਸੁ ਪਾਵਨ ਅੰਗ ॥ ੯॥ ਗਿਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ । ਖਰੇ ਭਏ ਨਰ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਇ[3] । ਜਥਾਜੋਗ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਦੈਕੈ ਹੁਕਮ ਕਰੇ ਤਹਿਂ ਇਸਥਿਰ॥੧੦॥ ਹਯ ਆਰੂਢਿ ਅਰੂਢਤਿ ਸੈਲ[4] । ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਬਿਖਮ ਬਡ ਗੈਲ[5] । ਕੁਛ ਜੋਧੇ ਤਹਿਂ ਕਰੇ ਟਿਕਾਵਨ। 'ਆਵਹਿ ਕੋਇ ਤ ਕਰਤਿ ਹਟਾਵਨਿ' ॥੧੧॥ਗਿਰ ਪਰ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਉਤੰਗ । ਦਿਜ ਕੇਸ਼ਵ ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਸੰਗ । ਨਰ ਭੀ ਨੀਠ ਨੀਠ ਧਰਿ ਪਾਇ । ਗਹਿ ਗਹਿ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਨੀਠ ਹੀ ਜਾਇਂ ॥ ੧੨ ॥ ਹਯ ਪਰ ਚਢਿ ਗਮਨੇ ਤਹਿ ਕੋਇ । ਇਕ ਕਲਗੀਧਰ ਹੀ ਇਮ ਹੋਇ । ਸ਼ਿਖਰ ਸੈਲ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ।ਉਤਰੇ ਹਯ ਪਰ ਤੇ ਸੁਖਦਾਇ॥੧੩॥ ਪਹੁੰ-ਚਜੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਇ ਤਿਸ ਥਾਨ । ਕਰੀ ਬਤਾਵਨ ਹਮਨ ਬਿਧਾਨ[6]। ਸਕਲ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਲੇ ਸਮੁਦਾਈ । ਗਨ ਦਾਸਨਿ[7] ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਹਮਨ ਕੁੰਡ ਕੀ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਮੈ।ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਿ ਦਿਜ ਥਿਰ ਉਰ ਬਿਸ-ਮੈ।ਕਰ ਪਗ ਕਰੇ ਪਖਾਰਨਿ ਦੋਇਨ।ਬਰਜੇ ਅਪਰ,ਰਹਜੈ ਤਹਿਂ ਕੋਇ ਨ ॥ ੧੫ ॥ ਸੋਲਹਿ ਅੱਖਰ† ਮੰਤ੍ਰ ਬਤਾਯੋ । 'ਇਕ ਮਨ ਹੁਇ ਪਠੀਯਹਿ‡' ਸਿਖਰਾਯੋ । 'ਸ੍ਵਾਹਾ ਕਹੋ ਮੰਤ੍ਰ ਪਠਿ ਜਬੈ।ਅਗਨਿ ਅਹੂਤੀ ਪਾਵਹੁ ਤਬੈ' ॥ ੧੬॥ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਬਿਧਿ ਅਪਰ ਬਤਾਈ।ਬਿੱਪ੍ਰ ਹੁਤਾਸਨ ਕੁੰਡ ਜਗਾਈ । ਸ਼ੁੱਧ ਮਹਾਂ ਸੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰੇ[8] । 'ਸ੍ਵਾਹਾ' ਕਹਿ ਆਹੁਤਿ ਕੋ ਡਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਡਿਉਢੀ ਵਿਚ ਖੜੇ ਕੀਤੇ। [2]ਜੋ ਕੇਸ਼ਵ ਨੇ ਕਹੀ ਓਹ ਕਾਰ ਕੀਤੀ । [3]ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਸਮੇਤ । [4]ਪਹਾੜ ਪਰ ਚੜ੍ਹੇ । [5]ਰਾਹ ਬੜਾ ਔਖਾ ਸੀ। [6]ਹਵਨ ਦੀ ਵਿਧੀ । [7]ਬਹੁਤੇ ਦਾਸਾਂ ਨੇ। [8]ਉਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰੇ। *ਪਾ:—ਕਹੈਂ । †ਓਣ ਓਣ ਮੁਣ ਮੁਣ ਗੁਣ ਗੁਣ ਰੁਣ ਰੁਣ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦਾ ੩੯ ਅੰਸੂ ਤੇ ੧੭ ਅੰਕ । ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸਤਾ-ਰ੍ਹਵੀਂ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ‡ਪਰ ਦਸਮ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਏਹ ਹਨ:—'ਨ ਜਾਪ ਆਨ ਕੋ ਜਪੋਂ' । ਪੁਨਾ—'ਨ ਨਾਮ ਆਨ ਉਚਰੋਂ' [ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ੬. ੩੬-ਤੋਂ-੪੦]।

ਸੁਮਨਸ[1] ਅਰਪਤਿ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ।ਘ੍ਰਿਤ ਕੇ ਦੀਪਕ ਕਿਤਿਕ ਜਗਾਵਤਿ।
ਚੰਦਨ ਚਰਚਹਿ ਛਿਰਕਿ ਗੁਲਾਬ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਕਤਿ ਗੰਧਿ ਸ਼ਿਤਾਬ
॥ ੧੮ ॥ ਧੂਮ ਹੋਮ ਕੋ ਉਠਯੋ ਉਚੇਰੇ। ਧਾਰ ਗਗਨ ਪਹੁੰਚੀ ਸੁਰ ਨੇਰੇ।
ਮੰਤ੍ਰ ਪਾਠ ਕੋ ਭਾਖਤਿ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ। ਆਹੁਤਿ ਪਰਹਿ ਹੁਤਾਸਨ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ
॥੧੯॥ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਧਯਾਨਾ। ਇਕ ਤੌ ਚਤੁਰਭੁਜੀ ਬਲ-
ਵਾਨਾ। ਚੰਦ੍ਰਸ਼ੇਖਰੀ[2], ਆਯੁਧ ਧਰਨੀ। ਉੱਗ੍ਰ ਤੇਜ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਦਰਨੀ[3]
॥੨੦॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਦਾਸਨ ਕੀ ਰੱਖਯਕ।ਕ੍ਰੋਧ ਕ੍ਰੂਰ ਤੇ ਦੁਰਜਨ ਭੱਖਯਕ।
ਤਿਸ ਤੇ ਅੱਸ਼ਟਭੁਜੀ ਕੋ ਧਯਾਨਾ। ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖ ਤੇ ਬਮਤਿ[4] ਮਹਾਨਾ॥੨੧॥
ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਮੁੰਡਨ ਮਾਲੀ[5]। ਛੂਟੇ ਬਾਲ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲੀ। ਦਾਰੁਣ
ਤੁੰਡਾਂ ਚੰਡਿ ਕਪਾਲੀ[6]। ਅੰਗ ਦਿਗੰਬਰ ਭੀਖਨ ਕਾਲੀ ॥ ੨੨ ॥ ਦਾਰੁਨ
ਦੀਰਘ[7] ਪੰਕਤਿ ਵਾਲੀ। ਸਰਪ ਫੂੰਕਾਰੇ ਹਾਥ ਕਰਾਲੀ[8]। ਚਰਮੰ ਸ਼ੁਸ਼ਕਾ
ਨਖਨ ਬਿਸਾਲੀ[9]। ਅਧਿਕ ਉਗਾਲਤਿ ਜ੍ਵਾਲਾ ਮਾਲੀ[10]*॥੨੩॥ ਇੱਤਯਾ-
ਦਿਕ ਧਰਿ ਧਯਾਨ ਦੁਹਨ ਕੋ†।ਥਿਰਤਾ ਦੇ ਕਰਿ ਚੰਚਲ ਮਨ ਕੋ।ਹਮਨ
ਕਰਤਿ ਉਠਿ ਲਾਟ ਉਚੇਰੀ। ਸੌਜ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿਕ ਪਰਤਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੨੪ ॥
ਪ੍ਰਥਮ ਦਿਵਸ ਬੈਠੇ ਇਕ ਆਸਨ। ਏਕ ਆਸ ਬਿਨ ਦੂਜੀ ਆਸ ਨ।
ਪਾਂਚ ਪਹਿਰ ਲਗਿ ਇਕ ਸ਼੍ਰਮ ਕੀਨੋ। ਹੋਤਿ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋਮ ਪ੍ਰਬੀਨੋ
॥੨੫॥ ਸਹਿਤ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਜੇਤਿਕ ਭਯੋ। ਤੇਤਿਕ ਸੌਜ ਹਮਨ ਕਰਿ ਦਯੋ।
ਬਿੱਪ੍ਰ ਸਮੇਤ ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਫੇਰ। ਕਰਿ ਅਰਾਮ ਨਿਸ ਭਈ ਸਬੇਰ ॥ ੨੬ ॥
ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਤਹਾਂ। ਤਿਮਹੀ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਰੀ ਸੁਧ ਮਹਾਂ। ਬਹੁਰ
ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਹੀ ਆਸਨ। ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਡਿ ਉਪਾਸਨ ॥੨੭॥

---

[1]ਫੁਲ। [2]ਮੱਥੇ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਲੇ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਰਗਾ। (ਅ) ਮੱਥੇ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਲੀ (ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰ: ੧੦, ਅੰਕ ੨੫)। [3]ਨਾਸ਼ਕ। [4]ਮੂੰਹੋਂ ਅੱਗ ਕੱਢਦੀ ਹੈ। [5]ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। [6]ਖੱਪਰ (ਰੱਖਣ)ਵਾਲੀ। [7]ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਵੱਡੀਆਂ। [8]ਹੱਥ ਵਿਚ ਭਯਾਨਕ ਸੱਪ ਫੁੰਕਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [9]ਵਡੇ ਵਡੇ ਨਹੁੰਆਂ ਵਾਲੀ। [10]ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ।

*ਕਿਤਨਾਂ ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਬੱਧਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਉੱਜਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਐਸਾ ਧਯਾਨ ਧਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਅਪਨਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ:–'ਨ ਧਿਆਨ ਆਨ ਕੋ ਧਰੋਂ'। ਪੁਨਾ:–'ਪਰੱਮ ਧਿਆਨ ਧਾਰੀਐ' ਪੁਨਾ:–'ਤ੍ਰਮੇਵ ਰੂਪ ਰਾਚਯੰ' [ਬਚਿ: ਨਾ: ੬. ੩੬ ਤੋਂ–੪੦] ਹਾਂ, ਦੇਵੀ ਦੇ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਸੁਣਾ ਪੜ੍ਹਾਕੇ ਬੀਰ ਤੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸੀ ਉਮਾਹ ਉਦੀਪਨ ਕਰਨੇ ਹੋਰ ਬਾਤ ਹੈ।

†ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਤੇ ਟਿਕਿਆਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੋਹਾਂ ਅਡ ਅਡ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਧਯਾਨ ਕੀਕੂੰ ਥਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਥੇ ਦੇਵੀਆਂ ਬੀ ਦੋ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਉਚਾਰ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਕਰ ਪੰਕਜ ਤੇ ਆਹੁਤਿ ਡਾਰੀ। ਉਠਤਿ
ਧੂਮ ਬਹੁ ਚਢ੍ਯੋ ਅਕਾਸ਼ਾ। ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਪਰੇ ਸੁ ਲਾਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੨੮ ॥
ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਪਠਹਿ ਮੁਖ ਜਸੈਂ ਜਸੇਂ।ਪਾਇ ਅਹੂਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ[1] ਤਸੈਂ ਤਸੈਂ।
ਆਸਨ ਸਾਧਿ[2] ਏਕ ਰਸੁ ਬੈਸੇ। ਚਿੰਡਿ ਪਰਾਯਨ[3] ਕਰਿ ਮਨ ਤੈਸੇ ॥੨੯॥
ਨਿੰਦ੍ਰਾ, ਛੁਧਾ, ਗਿਰਾ ਨਿਜ ਜੀਤ[4]। ਆਸਨ ਬੈਠੇ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤ। ਪ੍ਰਥਮ
ਦਿਵਸ ਜਿਵ ਦੂਸਰ ਦਿਨ ਕੋ।ਕਰੀ ਸੁ ਕ੍ਰਿੱਤ ਸਥਿਰ ਕਰਿ ਮਨ ਕੋ॥੩੦॥
ਪੰਚ ਜਾਮ ਲੌ ਹੋਮ ਅਰੰਭਾ। ਦਾਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ਅਚੰਭਾ। ਸੁਖੀ ਆਰ-
ਬਲ ਸਕਲ ਬਿਤਾਈ। ਕਠਨ ਕ੍ਰਿਆ ਇਕ ਬਾਰਿ ਉਠਾਈ ॥ ੩੧॥ ਭੂਮ
ਸੇਜ ਕਰਿ[5], ਭੋਜਨ ਬਰਜਨੋ। ਪੰਚ ਪਹਿਰ ਲਗਿ ਬੈਠਨ ਸਿਰਜਨੋ[6]।ਏਕ
ਜਾਮੁ ਜਬਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਕਰਨਿ ਅਰਾਮ ਉਠੇ ਗੋਸਾਈਂ ॥੩੨॥ ਕੁਛ
ਫਿਰ ਕਰਿ ਇਤ ਉਤ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਪੌਢੇ ਬਿਨਾ ਨੀਂਦ ਭਗਵਾਨ। ਦੇਵੀ
ਰੂਪ ਬਿਖੈ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤ੍ਯਾਗੀ॥੩੩॥ਪੁਨ ਪ੍ਰਭਾਤਿ
ਉਠਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਬੈਠਿ ਹਮਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਠਾਨੇ। ਦਿਜਬਰ ਤੇ
ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਇ ਨ ਏਤੀ*।ਕਰਤਿ ਹਮਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਠਿ ਕਰਿ ਤੇਤੀ॥੩੪॥ਇਸੀ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਕਰਨੀ। ਕਰੀ ਬਿਖਮ ਤਪ ਤੇ ਜਿਮ ਬਰਨੀ[7]।
ਹਮਨ ਵਸਤੁ ਸਗਰੀ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਧਰੇ ਮੌਨ ਸੇਵਕ ਧਰਿ ਜਾਵੈ ॥ ੩੫ ॥
ਘ੍ਰਿੱਤ ਸੈਂਕਰੇ ਮਨ ਪਹੁੰਚੇ ਹੈ। ਤਿਲ,ਜਵ, ਮੇਵਾ, ਤੰਦੁਲ ਲਸੈਹੈਂ। ਬਹੁ
ਸਰਕਰਾ[8] ਆਨਿ ਕਰਿ ਧਰੈਂ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਹੁਕਮ ਤੇ ਮੇਲਨਿ ਕਰੈਂ ॥ ੩੬ ॥
ਬਾਸਨ ਭਰੇ ਉਠਾਵੈਂ ਦੋਊ[9]।ਜਾਇ ਟਿਕਾਵੈਂ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸੋਊ।ਪਰਹਿ ਅਹੂਤੀ
ਹੋਇ ਸੁ ਰੀਤੇ[10]। ਤਿਮ ਹੀ ਭਰੈਂ ਸੌਜ ਜਿਮ ਕੀਤੇ[11] ॥ ੩੭ ॥ ਜਿਤਿਕ
ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਹੂਤੀ ਕੇਰਾ।ਲੇਹਿਂ ਤਿਤਿਕ ਨਹਿਂ ਘਾਟ ਘਨੇਰਾ।ਮੁਖ ਤੇ ਪੜ੍ਹਹਿਂ
ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਜਬੈ। ਅੰਤ੍ਰ[12] ਅਹੂਤੀ ਡਾਰੈਂ ਤਬੈ ॥ ੩੮ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਕਰਤੇ
ਪ੍ਰਭੁ ਰਹੇ।ਬਿਦਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਲਹੇ।ਜਿਤਿਕ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੇ ਬੈਠਨੋ
ਜਾਇ।ਤਿਤਿਕ ਕਰਾਇ ਬਹੁਰ ਉਠਿ ਜਾਇ* ॥੩੯॥ ਪ੍ਰਭੁ ਇਕ ਆਸਨ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ। [2]ਆਸਨ ਲਗਾਕੇ। [3]ਆਸਰੇ। [4]ਨੀਂਦ, ਭੁੱਖ ਤੇ ਬੋਲਨਾ ਜਿੱਤਿਆ। [5]ਭੂੰਏ ਸੌਣਾ। [6]ਬੈਠਣਾ ਕੀਤਾ। [7]ਜਿਵੇਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਈ ਦਿਨ ਕਠਨ ਤਪੱਸਯਾ ਨਾਲ ਕਰਨੀ(=ਕ੍ਰਿਤ) ਇਉਂ ਕੀਤੀ। [8]ਖੰਡ। [9]ਦੋ (ਸੇਵਕ)। [10]ਖਾਲੀ। [11]ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਨਾਲ ਉਵੇਂ ਭਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ (ਖਾਲੀ) ਕੀਤਾ ਸੀ। [12](ਕੁੰਡ) ਵਿਚ।

*ਜਦ ਪੰਡਤ ਵਿਚ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬਲ ਇਨਾ ਘੱਟ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਨ ਕਿਸ ਗੱਲੇ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਕਿਸ ਮੋਹਰ ਦਾ ਮੰਗਦਾ ਸੀ ?

ਪ੍ਰਾਤੀ ਬੈਸੇ। ਜਾਮ ਰਾਤਿ ਲੌ ਇਸਥਿਰੁ ਤੈਸੇ।ਪਠਨਿ ਹਮਨ, ਮਨ ਕਰਿਬੋ ਧ੍ਯਾਨ। ਏਕਲ ਕਰਤੇ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ॥ ੪੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਏਕ ਅਰਾਧਨ ਚੰਡਿਕਾ ਭਏ ਪਰਾਯਨ[1] ਧੀਰ। ਬਿਦਤਹਿ ਦੇਬੇ ਹੇਤੁ ਬਰ ਪੰਥ ਕਰਨ ਕੋ ਬੀਰ[2]॥ ੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਰੁਤੇ 'ਦੇਵੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੭॥

੮. [ਸ਼ਿਕਾਰ। ਹੋਮ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪੰਚ ਪਹਿਰ ਲੌ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਕਰਿ ਕੈ ਹਮਨ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਕੋ ਨੇਮ ਪੁਨ ਕੀਨਿਸਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਉਚਾਰਿ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਕਿਰਤ ਘਨੀ ਇਹ ਜਾਨੋ।ਲਾਖਹੁੰ ਪਰੈਂ ਅਹੂਤੀ ਮਾਨੋ। ਇਤੋ ਬਿਖਮ ਤਪੁ ਕਰੀਅਹਿ ਨਾਹਿ ਨਾਸਨੋ ਸਨੋ ਪੁਰਵਹੁ ਨਿਜ ਚਾਹਿਨ'॥੨॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਬੈਠੈਂ ਇਕ ਥਾਨ। ਪਰੈ ਅਹੂਤੀ ਜੇਤਿਕ ਜਬੈ। ਮੰਤ੍ਰ ਪਠਨ ਕਰਿ ਹੋਮਹਿੰ[3] ਤਬੈ॥ ੩॥ ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਨੀਤ। ਪਾਇਸੁ ਆਦਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਚੀਤ[4]। ਨਹਿਂ ਬਹੁ ਬੋਲੈਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਚਿਤਵੈਂ ਚੰਡੀ ਚਿਤ, ਅਨ ਨਾਂਹੀ[5]॥੪॥ਇਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਛਲੇ ਜਾਮੂ। ਸੁੱਖਾ ਛਕਿ ਅਫੀਮ ਸੁਖ ਧਾਮੂ*। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਚਹਯੋ। ਪਹਿਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਬਚ ਕਹਯੋ:-॥੫॥ 'ਹਯ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਤਤਕਾਲਹਿ। ਆਨਹੁ ਨਿਕਟ ਅਖੇਰਹਿ ਚਾਲਹਿਂ'। ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਆਨਯੋ ਕਰਿ ਤਯਾਰ। ਤਤਛਿਨ ਭਏ ਪ੍ਰਭੂ ਅਸਵਾਰ॥ ੬॥ ਗਏ ਬਿਪਨ ਕੋ ਗਹਿਵਰ ਜਬੈ[6]। ਜੋਧਾ ਸੰਗ ਹਯਨ ਚਢਿ ਤਬੈ। ਕਰੀ ਅਖੇਰ ਬਿੱਤ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰੇ। ਜਾਤਿ ਪਲਾਏ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ॥੭॥ ਕਾਨਨ ਕੋ ਅਵਿਗਾਹਿਨ[7] ਕਰਿਕੈ। ਜੁਰਰੇ ਬਾਜ ਉਡਾਏ ਧਰਿਕੈ। ਲਗਰ, ਝਗਰ[8], ਬਾਸ਼ੇ ਅਰੁ ਸ੍ਵਾਨ। ਚੀਤਨ ਕੇ ਕਰਿ ਖੇਲ ਮਹਾਨ॥ ੮॥ ਘਟਿਕਾ ਦਿਵਸ ਰਹੇ ਤਬਿ ਆਏ। ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਉਪਜਾਏ। ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੋਸ਼ਵ ਦਾਸ। ਗਨ ਜੀਵਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਬਿਨਾਸ਼॥ ੯॥ ਕੋਲ[9] ਸਸੇ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਾਰੇ। ਤੀਤਰ, ਲਵੇ, ਬਟੇਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਬੰਧ ਮਤੰਗਨਿ ਪਰ ਲਟਕਾਏ।

---

[1]ਚੰਡਿਕਾ ਅਰਾਧਨ ਦੇ ਪਰਾਯਨ (ਆਸ਼੍ਰੇ)। [2]ਸੂਰਬੀਰ ਪੰਥ ਦੇ ਰਚਣੇ ਨੂੰ। [3]ਹੋਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਚਿਤ ਨੂੰ ਸਤੋਗੁਣੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਖੀਰ ਆਦਿਕ (ਸੂਖਮ) ਭੋਜਨ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਹੋਰ ਨਹੀਂ। [6]ਸੰਘਣੇ ਬਨ ਵਿਚ। [7]ਗਾਹ ਕਰਕੇ। [8]ਇਕ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ) ਪੰਛੀ, ਲਗਰ ਦਾ ਨਰ। [9]ਸੂਰ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਮਦਰਾ ਦਹਿਤਾ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭੰਗ ਦਹੇ ਤਨ ਏਕ'।ਇਹ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਹੋਮ ਕਰਨ ਕਰੌਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਨਸ਼ੇ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹਨ।ਪੰਡਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਭੰਗ ਅਫੀਮ ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ?

ਹਯਨਿ ਕੁੰਜ[1] ਕੇ ਭਟ ਗਨ ਲਜਾਏ॥ ੧੦ ॥ਬਿੰਦ ਜੀਵ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪੇਖੇ ਜਬੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਧੀਨ ਭਯੋ ਦਿਜ ਤਬੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਸਮਾ ਨਿਜ ਜਾਨੇ।ਚਲਿ ਆਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਸ ਥਾਨੇ ॥ ੧੧ ॥ ਆਸ਼ਿਖ ਬਾਦ ਉਚਾਰਨਿ ਕਰਯੋ। ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਥਿਰਯੋ। ਲਖਿ ਅਵਸਰ ਕੋ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।"ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਸੇਵਨ ਕਠਨ ਮਹਾਨਾ[2] ॥੧੨॥ ਤਊ ਜਿ ਕੁਛ ਬੂਝਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਚਹੈ।ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਮਤਿ ਤਬਿ ਕਹੈ। ਬਿਨਾ ਬੂਝਿਬੇ[3] ਕਹਨ ਨ ਬਨੇ। ਨਹਿੰ ਸਨਮਾਨਹਿ, ਜੋ ਇਮ ਭਨੈ[4]॥੧੩॥ ਧੀਰ ਪੁਰਸ਼[5] ਕੀ ਹੈ ਅਸ ਚਾਲ।ਤਊ ਜਿ ਹੁਇ ਉਪਕਾਰ ਬਿਸਾਲ।ਬਿਨਾ ਬੂਝਿਬੇ ਬੁੱਧਿਜਨ ਕਹੈਂ।ਮਾਨਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੈਧੌਂ ਨਹਿੰ ਚਹੈਂ[6] ॥ ੧੪ ॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬਨੇ ਤੁਮ ਕਰਤਾ। ਬਿਘਨ ਨ ਪਰੈ, ਚਹੌਂ ਗਨ ਹਰਤਾ[7] । ਮੰਗਲ ਆਦਿ ਪੁੰਨ ਬਹੁ ਦਾਨ।ਕਰਿਬੇ ਬਨਹਿ ਕਾਜ ਸਿਧ ਠਾਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਤੁਮ ਗਨ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਪੰਛੀਅਨਿ ਘਾਯੋ।ਨਾਹਕ ਹਿੰਸਾ ਕਰਮ ਕਮਾਯੋ। ਬਡ ਬੁਧਿਵੰਤਨ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਹੁ ਹਰਿ ਸਿਰਮੌਰ[8] ॥੧੬॥ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਮਹਿਂ ਬਯਾਪਯੋ ਸੋਇ।ਜਿਤਿਕ ਜਗਤ ਦੀਖਤਿ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਹਿੰਸਾ ਕਰਨੀ ਨਾਹਿਨ ਨੀਕੀ। ਜੋ ਤੁਮ ਕਰੀ ਖਗਨਿ ਮ੍ਰਿਗ ਜੀ ਕੀ॥੧੭॥ਮੈਂ ਚਾਹੌਂ ਹੁਇ ਪੂਰ ਪ੍ਰਯੋਗ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਰੈਂ ਹਾਸ ਸਭਿ ਲੋਗ।ਦੇਵਿ ਅਰਾਧਨ ਤਤਪਰ ਰਹੀਅਹਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਦਤਹਿ ਤਿਮ ਤੁਮ ਚਹੀਯਹਿ ॥੧੮॥ਹਿੰਸਾ ਕੇ ਸਮ ਦੋਸ਼ ਨ ਕੋਈ। ਆਗੇ ਜਥੋਂ ਰਾਵਰਿ ਇਛ ਹੋਈ। ਤਥਾ ਕਰਹੁ ਮਨ, ਸਮੁਝਿ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਮਮ ਬਚ ਭਲੋ ਬੁਰੋ ਨਿਰਧਾਰਹੁ*"॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਿਜਬਰ ਕੇ ਅਸ ਬੈਨ। ਮਨ ਮੁਰਝਾਨੋ

[1](ਕਾਠੀ ਦੇ) ਕੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਲਟਕਾਏ। [2]ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ (ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ) ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ। [3]ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛੇ। [4]ਐਵੇਂ ਜੋ ਆਖੇ। [5]ਬੁਧੀਮਾਨ। [6]ਚਾਹੇ ਰਾਜਾ ਮੰਨੇ ਯਾ ਨਾ (ਮੰਨੇ)। [7]ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ (ਵਿਘਨ) ਨਾਸ਼ ਹੋਣ। [8]ਹਰੀ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ।

*ਕਾਲੀ ਜਿਸ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਰਾਖਸ਼ਭੱਖਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅੱਗੇ ਸੈਂਕੜੇ ਬੱਕਰੇ ਰੋਜ਼ ਭੇਟਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਿੰਧਯਾ ਵਾਲੇ ਕਾਲੀ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਲਹੂ ਨਹੀਂ ਸੁੱਕਦਾ, ਜੁਆਲਾ ਜੀ ਬਕਰਿਆਂ ਦਾ ਭੋਗ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਹਾਲ ਕਾਲੀ ਬਾੜੀ ਕਲਕਤੇ ਹੈ। ਫਿਰ ਜੁੱਧਾਂ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਦੇਵੀ ਲਹੂ ਦੀ ਭੇਟ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਏਥੇ ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਜੀ ਐਉਂ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋ ਦੇਵੀ ਕੋਈ 'ਜੈਨੀ' ਵਜਕਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਬੀ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੇਣੀ ਤੇ ਤੁਰਕ ਮਾਰਨੇ ਦੱਸਣੇ ਹਨ। ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੱਕਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਰਾਜ਼ ? ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਐਸੀਆਂ ਅਸੰਗਤੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ।

ਕਰੁਨਾ ਨੈਨ[1]। ਸਭਿ ਸੁਭਟਨ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਰ ਦਿਹੁ ਮ੍ਰਿਗ ਖਗ ਬੰਧਨ ਹਾਨਾ ॥੨੦॥ਪੰਡਤ ਕੋ ਪ੍ਰਮੋਦ[2] ਹਮ ਰਾਖਨਿ।ਕਹ੍ਯੋ[3]ਮਾਨੀਐ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖਨ'।ਤਤਛਿਨ ਭਟਨਿ ਛੋਰਿ ਜਬਿ ਦੀਏ। ਮਰੇ ਹੁਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਸੁ ਜੀਏ ॥੨੧॥ਕੋ ਉਡਿ ਚਢੇ ਅਕਾਸ਼ ਮਝਾਰਾ।ਕੋ ਦੌਰੇ ਭੂ ਪਰ ਡਰ ਧਾਰਾ।ਕੇ ਚਿਤ ਬਾਂਏ ਕੇ ਚਿਤ ਦਾਂਏ। ਧਾਏ ਜਨੁ ਜੀਵਤ ਗਹਿ ਲ੍ਯਾਏ ॥ ੨੨ ॥ ਕੇਸ਼ਵ ਅਵਿਲੋਕਤ ਬਿਸਮਾਯੋ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿ ਜਸੁ ਬਿਰਧਾਯੋ। 'ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਹੋ ਸਮਰੱਥ। ਮਾਰਨ ਜੀਵਾਲਨਿ ਤੁਮ ਹੱਥ॥੨੩॥ ਮੈਂ ਨਹਿ ਜਾਨਿ ਸਕ੍ਯੋ ਅਸ ਭੇਵ। ਜਗਤ ਈਸ਼ ਤੁਮ ਦੇਵਨ ਦੇਵ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਰਾਵਰਿ ਗੁਰਿਆਈ[4]। ਮਾਨਹਿ ਬੈਨ ਦਾਸ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿ ਸਿਖ ਕੌ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਅੰਤਕ[5] ਦੁਖ ਤੇ ਅੰਤ ਬਚਾਵਹੁ। ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਕੇ ਲਗਹਿ ਨ ਲੇਸ਼ੂ। ਨਰ ਲੀਲਾ ਠਾਨਹੁ ਜਗਤੇਸ਼ੂ ! ॥ ੨੫ ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਹੋਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਰੂਪ ਤੁਮ ਜਾਨਹਿ ਸੋਇ।ਅਬਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਯੋ। ਧਰਮ ਹੇਤੁ ਤਨ ਕੋ ਤੁਮ ਪਾਯੋ*' ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਤੁਮਹਿ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਕਰਮ ਕਰਨਿ ਸਭਿ ਹਮ ਉਰ ਧਾਰੇ। ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੁ ਇਹ ਲਗਹਿ ਨ ਆਛੇ। ਨਹੀ ਕਦਾਚਿਤ ਹਮ ਕਹੁ ਬਾਂਛੇ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖਾਇ ਗਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਬਹੁਤੇਰੇ।-ਇਸ ਜਗ ਮਹਿ ਧਨ ਪਾਵਨ ਆਦਿ। ਇਨ ਤੇ ਬਨਹਿ ਮੋਹਿ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੨੮ ॥ ਦੁਤੀਏ ਜਸੁ ਪਾਵੋਂ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਜਗ ਮਹਿਂ ਗੁਰਸਿਖ ਰਾਸ਼ੀ। ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਇਨ ਸੰਗ ਨਾਮ ਜੁ ਮੇਰਾ। ਰਹੇ ਸਦਾ ਥਿਰ ਜਗਤ ਬਡੇਰਾ ॥੨੯॥ ਇਨ ਕੀ ਕਥਾ ਕਰਹਿ ਕਵਿ ਜੋਈ। ਜਗਦੰਬਾ ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਦਤੋਈ। ਤਹਾਂ ਨਾਮ ਮੇਰੋ ਬਰਨੈਂਗੇ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸੁਨਹਿ ਭਨੈਂਗੇ ॥ ੩੦ ॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਸਿਧੁਜ ਕੋ ਗੁਰਨੰਦਾ†। ਸੁਜਸੁ ਬਿਦਤ ਜਿਮ ਪੂਰਨਚੰਦ। ਪੁਨ

---

[1]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਮਨ ਮੁਰਝਾਇਆ (ਦੇਖਿਆ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਖੁਸ਼ੀ। [3](ਇਸ ਦਾ)ਕਿਹਾ। [4]ਭਾਵ ਆਪ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਠੀਕ ਠੀਕ ਗੁਰਿਆਈ ਹੈ। (ਅ) ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਆਪ ਲਾਇਕ ਹੋ। [5]ਜਮ ਦੇ।

*ਜੋ ਸਮਰਥ ਮਾਰੇ ਜੀਵ ਜਿਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਕਿਸ ਬਾਤੇ ਨ੍ਯੂਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਜੋ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ? ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਜੈਸੇ ਜੀਵ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

†ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਮਾਤਾ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਪੋਖ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਕਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮਾਂ ਪਿਉ ਵੀ ਉਹਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਕੀ ਕਰਹਿ ਸਹਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਦੀਰਘ ਹੁਤੇ ਭਾਗ ਮਮ ਪੂਰਬ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੂਰਬ[1]। ਜਗ-ਦੰਬਾ ਕੇ ਬਿਦਤਨ ਮਾਂਹੀ। ਅਬਿ ਸੰਦੇਹ ਬਨੈ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥ ਨਰ ਲੀਲਾ ਕੇ ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਮੁਹਿ ਜਸੁ ਦੈਨ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਰੀ*—। ਇਮ ਦ੍ਵਿਜਿੰਦ੍ਰ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕਿੱਤ ਮੁਕੰਦ[2]† ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਸਾ ਭਈ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਉਠਿ ਜਾਗੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤਬਿ ਲਾਗੇ॥੩੪॥ ਸੁੱਖਾ ਅਰੁ ਅਫੀਮ ਛਕਿ ਕਰਕੈ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੁਤਿਵੰਤ ਪਹਿਰਿ ਕੈ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਹਕਾ-ਰ੍ਯੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ। ਚੜ੍ਹਿ ਤੁਰੰਗ ਗਮਨੇ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਅਰੂੜਿ ਝੰਪਾਨ[3]। ਨੈਨਾਦੇਵੀ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ। ਸੌਂਜ ਸਮਾਜ ਹਮਨ ਕੋ ਸਾਰਾ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਦਾਸਨ ਬਹੁ ਕਰਿ ਤਯਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਉਤਲਾਵਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਗੋਸਾਈਂ। ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਲਗਿ ਥਿਰੇ ਸਥਾਈ[4]। ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਕੋ ਹਮਨ ਕਰੰਨ। ਨੇਮ ਸਹਿਤ ਸੋ ਮੰਤ੍ਰ ਪਠੰਨ ॥੩੭॥ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਹਮਨ ਕੁੰਡ ਕੇ ਆਸਨ। ਏਕ ਬਿਨਾ ਜਿਨ ਦੂਜੀ ਆਸ ਨ। ਬੈਠੇ ਦ੍ਵਿਜ ਸਮੇਤ ਬਿਧਿ ਸੰਗ। ਸੁਚ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਜਲ ਤੇ ਸਰਬੰਗ ॥ ੩੮ ॥ ਧ੍ਯਾਨ ਭਗਵਤੀ ਕੋ ਤਬਿ ਠਾਨਾ। ਦੁਹਿਨ ਬਦਨ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਬਖਾਨਾ। ਪਾਵਕ ਬਿਖੈ ਅਹੁਤਿ ਕਰਿ ਪਾਵਨ। ਕੀਨਿ ਹੁਤਾਸਨ ਲਾਟ ਉਠਾਵਨਿ ॥੩੯॥ ਵਹਿਰ ਕੁੰਡ ਤੇ ਚਰੂ[5] ਨ ਪਰੈ। ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਇਬੋ ਕਰੈਂ। ਹਮਨ ਸੁ ਲੱਛਨ ਹੋਵਤਿ ਜਸੇਂ ਜਸੇਂ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਅਨੰਦ ਧਰਤਿ ਹੈ ਤਸੇਂ ਤਸੇਂ ॥ ੪੦ ॥ ਪਠਨਿ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਨੇਮ ਜਿਤੇਕ। ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਹੋਮਤਿ ਪਠ੍ਯੋ ਤਿਤੇਕ। ਬਹੁਰ ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਿ ਢੋ ਆਏ। ਮੰਗਲ ਮੋਦ ਹੋਤਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬੈ। ਅਲਪ ਬੋਲਿਬੋ ਸੁਨਿਬੋ ਸਬੈ। ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਅਲਪ, ਸੁ ਜਾਗਤਿ ਰਹੈਂ। ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਿਨਿ ਕੋ

[1]ਅਸਚਰਜ। [2]ਮੁਕੰਦ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਕੀਰਤੀ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। [3]ਪਾਲਕੀ ਤੇ। [4]ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ। (ਅ) ਟਿਕਕੇ। [5]ਅਹੁਤੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅੰਨ [ਸੰਸ:, ਚਰੁ]।

*ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਸ ਦੇਣ ਤੇ ਜਗਤ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਨ ਲਈ-ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਆਵੱਸ਼ਕਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹ ਇਕ ਚੋਜ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਆਪਦਾ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

†ਪਾ:—ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਸੁ ਕ੍ਰਿੱਤ ਮੁਕੰਦ।

ਚਿਤ ਚਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਅਖੇਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਸੁਪਨ ਦਰਸ਼ਨ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਤੇ ਹਮਨ ਬਿਧਾਨ ਕੋ ਬੀਤ ਗਏ ਪੰਚ ਮਾਸ। ਸੌਂਜ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮਣ ਪਰੀ ਪਾਵਕ ਭੁਏ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਾਸ ਅਸੌਜ ਸੁਕਲ ਪਖ ਆਯੋ। ਨੌਮੀ ਦਯੋਸ ਅਨੰਦ ਉਪਾਯੋ। ਸਰਬ ਠੌਰ ਤੇ ਪੂਜ ਬਡੇਰੀ[1]। ਹਮਨ ਸੁ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀਨ ਬਹੁ ਬੇਰੀ ॥੨॥ ਪੰਚ ਪਹਿਰ ਕੌ, ਨਉ ਦਿਨ ਹੋਵਾ[2]। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਦੇਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ। ਸੁਪਨ ਬਿਖੈ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜਗਮਾਈ। ਨਿਜ ਆਵਨਿ ਕੋ ਦਿਯੋ ਬਤਾਈ ॥ ੩ ॥ 'ਹੇ ਸੁਤ ! ਹੋਮਹੁ ਮੰਤ੍ਰ ਸਮੇਤਾ। ਧਰਹੁ ਧ੍ਯਾਨ ਮੁਝ ਆਵਨਿ ਹੇਤਾ। ਸਮੋ ਹੋਇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਜਬੈ। ਏਕ ਵਾਰ ਆਵੌਂ ਚਲਿ ਤਬੈ ॥੪॥ ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ ਕਰਹੁੰ ਤੁਹਾਰਾ। ਦੇਹੌਂ ਬਰ ਜਿਮ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰਾ'। ਸੁਪਤਹਿਂ ਸਵਾ ਜਾਮ ਕੈ ਜਾਮੂ। ਉਠੇ ਸੁਪਨ ਜਾਨਯੋ ਅਭਿਰਾਮੂ[3] ॥੫॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੈਠੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਦਿਜਬਰ ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਥਿਰ ਹੋਵਾ। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਜਿਮ ਸੁਪਨਾ ਜੋਵਾ ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਅਨੰਦਯੋ। 'ਜੈ ਜਗਦੰਬਾ' ਕਹਿ ਕਹਿ ਬੰਦਯੋ। 'ਸਫਲਹਿਗੀ ਸਭਿ ਕ੍ਰਿਤ ਹਮਾਰੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਰਸ ਲੇਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਧ* ਕ੍ਰਿਤ[4] ਹੋਈ। ਬਿਦਤਹਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪੂਰਨ ਸੋਈ[5]। ਨੇਮ ਸਮੇਤ ਹਮਨ ਕੋ ਕਰਹੁ। ਧ੍ਯਾਨ ਜਥਾਵਤ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਧਰਹੁ ॥ ੮ ॥ ਪਠਿ ਪਠਿ ਮੰਤ੍ਰ ਹੋਮ ਹੁਇ ਜੇਤਾ। ਕਾਰਜ ਬਨਯੋਂ ਜਾਨੀਐ ਤੇਤਾ'। ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਲਗੇ ਬੈਠਿਬੇ ਤਬਹਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥੯॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਜਾਮਹਿ ਕੋ ਇਕ ਆਸਨ[6]। ਹੋਮ ਕਰਹਿਂ ਬਡ ਲਾਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਬੈਠਨਿ ਕਰੇ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਗਿ ਇਕ ਸਮ ਹੀ ਥਿਰੇ॥੧੦॥ਸਰਬ ਨਿਸਾ ਪੁਨ ਪਠਤੇ ਰਹੈਂ।ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਹਮਨ ਹੀ ਚਹੈਂ[।]

[1]ਸਾਰੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ (ਦੇਵੀ) ਬਹੁਤ ਪੂਜੀ ਦੀ ਹੈ। [2]ਪੰਜ ਪਹਿਰ (ਰੋਜ਼ ਪੂਜਾ ਕਰਦਿਆਂ) ਨੌ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ (ਨੌਮੀ ਥਿਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ)। [3]ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਉਠੇ, (ਉਸ) ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਜਾਣਿਆ। [4]ਅੱਧੀ ਕਾਰ। [5]ਜਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਗਟੇਗੀ ਉਸ ਦਿਨ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। [6]ਬਾਰਾਂ ਪਹਿਰ ਦਾ ਇਕ ਆਸਨ।

*ਪਾ:—ਅਬ।

ਸੀਧਸ਼ਾ ਦੁਤੀ ਹੋਇ ਤਬ ਹਟੈਂ । ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਪਹਿਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਰਟੈਂ* ॥ ੧੧ ॥ ਤਬਿ ਕਿਛ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰੈਂ । ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਅਲਪ ਭੂਮ ਪਰ ਥਿਰੈਂ। ਚਤੁਰ ਪਹਿਰ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰੰਤੇ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਤਿ ਪਠੰਤੇ ॥੧੨॥ ਤਿਮ ਹੀ ਹਮਨ ਅਗਨਿ ਮਧ ਕਰੈਂ । ਚਰੂ ਸੁ ਕਰ ਪੰਕਜ ਮਹੁਂ ਧਰੈਂ¹ । ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਪਹਿਰ ਹੋਮ ਆਰੰਭਾ । ਸਕਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ਅਚੰਭਾ॥੧੩॥ਮਹਾਂ ਉੱਗ੍ਰ ਤਪ ਤਾਪਨ ਕਰਿਹੀਂ।ਰੈਨ ਦਿਨਾ ਮਨ ਧ੍ਯਾਨ ਸੁ ਧਰਿਹੀਂ । ਚਤੁਰਭੁਜੀ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਠਹਿਰਾਈ । ਭੇ ਇਕ ਰੂਪ ਨ ਅੰਤਰ ਰਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਕਰਿਕੈ । ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚੰਡਿ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ । ਪੁਨ ਗੁਰ ਅਪਰ ਨੇਮ ਕੋ ਲਾਗੇ।ਸਵਾ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਤੇ ਜਾਗੇ॥੧੫॥ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਮਹਿਂ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੈ । ਜਾਮ ਰਹੀ ਤੇ ਹੋਮਨਿ ਠਾਨੈਂ । ਸਵਾਜਾਮ ਦਿਨ ਆਵਹਿ ਜਾਵਦ । ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ ਏਕ ਰਸ ਤਾਵਦ॥੧੬॥ਗਿਰ ਪਰ ਹੀ ਬਾਸਾ ਬਹੁ ਕਰੈਂ । ਆਇ ਕਦਾਚਿਤ ਆਨੰਦਪੁਰੇ । ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਬੰਗਾਲਾ। ਉਤ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੭॥ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤ੍ਰ ਲਗਿ ਢਾਕਾ ਆਦਿ । ਪਟਨਾ ਅਰੁ ਮਖਸੂਦਾਵਾਦ । ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਏ । ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਅਰਪਨਿ ਲ੍ਯਾਏ ॥ ੧੮ ॥ ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਡੇਰਾ ਕੀਨਾ । ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬਡੇ ਪ੍ਰਬੀਨਾ । ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਸਭਿਨਿ 'ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਰ ਪਰ ਹੈਂ । ਜਗਦੰਬਾ ਕੋ ਪੂਜਨਿ ਕਰਿਹੈਂ' ॥੧੯॥ ਲਯੋ ਮਸੰਦ ਸੰਗ ਤਬਿ ਸੰਗਤਿ । ਦਰਸ਼ਨ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਰੰਗਤਿ । ਗਏ ਸਕਲ ਚਲਿਕੈ ਤਿਸ ਥਾਨਾ । ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਮੰਤ੍ਰ ਪਾਠ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਹਮਨ ਜਬਿ । ਉਠੇ ਭਵਨ ਤੇ ਆਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤਬਿ।ਨਾਨਾ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਫਰਸ਼ਮਹਾਨ॥ ਬੈਠਿ ਬਿਰਾਜਤਿ ਭੇ ਤਿਸ ਥਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥ ਹੁਕਮ ਭਯੋ 'ਸੰਗਤਿ ਅਬਿ ਆਵੈ । ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈ' । ਜਾਇ ਮੇਵਰੇ ਤੁਰਤ ਹਕਾਰੇ। ਸਹਿਤ ਮਸੰਦਨ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰੇ॥੨੨॥ਹਰਖਤਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ।

¹ਹੱਥ ਕਵਲ ਵਿਚ ਧਾਰਦੇ ਹਨ ਚਰੂ ।

*੧੨ ਪਹਿਰ ਯਾ ੩੬ ਘੰਟੇ ਦਾ ਇਕ ਆਸਨ, ਬਿਨਾ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤੇ ਅੰਨ ਜਲ ਦੇ ਹੋ ਸਕਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਮੁਮਕਿਨ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਅਤਯੰਤ ਕਸ਼ਟ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅੱਗ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਣਾ, ਸਹਿਜਾਨੰਦ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲ਼ੇ ਰਾਜ ਜੋਗ ਵਾਲੇ ਅਵਤਾਰ, ਜਨਮ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ ਕਿਵੇਂ ਇੰਨੇ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਨਿਜ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਕਵਿ ਜੀ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦਾ ੩੬ ਘੰਟੇ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ।

ਆਏ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਦਰਸ਼ ਕੀ ਲੋਰ।ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਕਰ,ਪਗ ਸਿਰ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਅਰਪਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ॥ ੨੩ ॥ ਇਕ ਮਾਲੀ ਪਟਨੇ ਬਸਕੀਨ[1] ॥ ਬੰਦਤਿ ਚਰਨ ਦਰਸ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਸਾ ਤੁਵ ਨਿਕਟ ਭੇਟ ਹਿਤ ਆਨਾ?' ॥੨੪॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਬਾਗ ਲਗਾਯੋ। ਹਿਤ ਰਾਵਰ ਕੇ ਤਰੁਵਰ ਲਯਾਯੋ। ਉੱਤਮ ਬਡ ਰਸਾਲ ਕੇ ਅਹੈ। ਲਗਹਿ ਤਹਾਂ ਜਿਹਠਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈਂ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ। ਖੈਂਚਤਿ ਤਬਹਿ ਬਾਨ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਸਵਾ ਕੋਸ ਪਰ ਉਤਰਯੋ ਜਾਈ। ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਤਿਸ ਕੋ ਦੀਨਿ ਬਤਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਸੇਵਕ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ। ਗਡਯੋ ਤੀਰ ਜਹਿਂ ਬਾਨ ਦਿਖਾਏ। ਤਹਾਂ ਅਰੋਪਨਿ ਕੀਨਸਿ ਮਾਲੀ।ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਪੁਨ ਭਈ ਬਿਸਾਲੀ ॥੨੭॥ ਅਬਿਲੋ ਖਰਯੋ ਸੁਨਯੋ ਹਮ ਜੋਇਨਹਿ ਲੋਚਨ ਤੇ ਦੇਖਯੋ ਸੋਇ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥ ਜਥਾਜੋਗ ਦੈ ਦੈ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਪੂਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਭਏ ਬਿਦਾਉ। ਹੋਇ ਨਿਹਾਲ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਕਰਿਤੇ ਦੂਨ ਚਊਨ ਭਾਉ ਕੋ ਧਰਿਤੇ ॥ ੨੯ ॥ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਜਹਿ ਕਹਿ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਉਚਾਰੇ। 'ਰਾਖਹਿ ਪੈਜ ਹਿੰਦੁਅਨਿ ਕੇਰੀ। ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖੇਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਕਠਨ ਅਧਿਕ ਤਪ ਤਨ ਮਹਿ ਧਾਰਯੋ। ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਅਸਨ ਅਲਪ ਨਿਰਧਾਰਯੋ'।ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਗਿ ਇਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਉਚਰਤਿ ਗਮਨੇ ਲੋਕ ਨਿਸੰਗਾ ॥੩੧॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ ਪਾਠ ਕਰੰਤੇ। ਡਾਰਿ ਅਹੂਤੀ 'ਜੈ' ਉਚਰੰਤੇ।ਪਾਨੀ ਪੀਵਨ ਅਸਨ ਅਚਨ ਕੋ। ਸੰਜਮ ਬਿਖਮ[2] ਰੋਕ ਰਖਿ ਮਨ ਕੋ ॥ ੩੨ ॥ ਘਾਮ ਸੀਤ ਝਾਲਹਿ ਬਹੁ ਤਨ ਪਰ। ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿਨ ਕੇ ਸੁਖ ਪਰਹਰਿ।ਭੂਖ ਪਯਾਸ ਤੇ ਡੋਲਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਭਏ ਜਿਤੇਂਦ੍ਰੀ ਏਕੋ ਚਾਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਗਿਰ ਪਰ ਬਾਸਾ ਕਰਹਿ ਘਨੇਰੇ। ਇਕ ਲਿਵਲਾਗੀ ਵਧਹਿ ਵਧੇਰੇ। ਸੁਰਤਿ ਸੰਕੋਚਿ, ਦ੍ਵਾਰ ਦਸ ਸ੍ਵਾਸ। ਕਰਹਿਂ ਟਿਕਾਵਨਿ[3] ਧ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੩੪॥ ਏਕ ਰੂਪ ਹੁਇ ਅੰਤਰ ਹਰਯੋ[4]। ਸੁਰਨਿ ਬਿਖੈ ਖਰਭੁਰ ਤਬਿ ਪਰਯੋ। ਸ਼ਕਤਿ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਆਦਿਕ ਜੇਈ। ਆਇ ਅਗਾਰੀ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਤੇਈ ॥ ੩੫ ॥ ਨਿਜ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਹਮਰੋ ਦਰਸ

---

[1] ਦਾ ਵੱਸਣ ਵਾਲਾ। [2] ਕਠਨ ਸੰਜਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3] ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਸੁਆਸ ਟਿਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। [4] ਭੇਦ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

ਦੁਲਭ ਲਿਹੁ ਮਾਨੀ'। ਧਨਦ[1] ਜ਼ਕਹਿ ਨਿਜ ਕਹੈਂ ਪ੍ਰਭਾਊ। 'ਨਵ ਨਿੱਧਨ ਹਮ ਤੇ ਲਿਹੁ ਪਾਊ'॥੩੬॥ ਸਿੱਧ ਅਸ਼ਟ ਦਸ਼ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਰੌਂ ਤੁਮ ਤਾਪ ਤਪਹੁ ਤਨ ਭਾਰੀ। ਹਮ ਸਗਰੀ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਰਹਿਂ ਨ ਲਾਗ ਅਵਾਰੀ'॥੩੭॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਗਿਨੀਅਹਿ ਸਭਿ ਆਈ। ਤਿਨ ਦਿਸ਼ਿ ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਮਨ ਅਡੋਲ ਰਾਖਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਚਲੇ ਪੌਨ[2] ਜਿਮ ਅਚਲ ਸੁਮੇਰਾ॥੩੮॥ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰੀ[3] ਆਦਿ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ। ਤਿਸੀ ਧਯਾਨ ਮਹਿਂ* ਚਿਤ ਅਸ਼ਕਤ ਹੈ[4]। ਜਿਸਹਿ ਅਰਾਧਹਿਂ ਸ਼ਿਵ, ਬਿਧਿ, ਬਿਸ਼ਨੁ। ਬਰਨ[5], ਕੁਬੇਰ, ਸੂਰ, ਸਸਿ, ਜਿਸ਼ਨੁ[6]॥੩੯॥ ਸਭਿ ਸੁਰ ਰੱਛਕ, ਭੱਛਕ ਦੁਸ਼ਟਨਿ। ਜਨ ਕੇ ਸੁਖਦਾ, ਕਟਹਿਂ ਅਰਿਸ਼ਟਨਿ[7]। ਸ਼ੇਸ਼ਸ਼ਾਇ ਮਹਿਂ ਜੋ ਲੈ ਭਈ[8]। ਬਿਧਿ ਕੀ ਰੱਛਨਾ ਹਿਤ ਲਿਕਸਈ ॥ ੪੦ ॥ ਮਧੁਕੈਟਭ ਕੀ ਮਰਦਨ ਕਰਤਾ। ਪੁਨ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਕੀ ਰਣ ਦਰਤਾ। ਧੂਮ੍ਰਨੈਣ ਕੀ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਰਤਾ। ਚੰਡਮੁੰਡ[9] ਕੀ ਓਜ ਨਿਵਰਤਾ। ੪੧ ॥ ਸ਼ੁੰਭ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਸੰਘਾਰਨ ਕਾਲੀ। ਨਾਸੇ ਅਨਗਨ ਦੁਸ਼ਟ ਕੁਚਾਲੀ। †ਜਗ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਬਿਸਾਲੀ। ਸਭਿ ਸੰਘਾਰਨਿ ਪ੍ਰਲੈ ਕਰਾਲੀ[10]। ੪੨ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਆਦਿ ਨ ਅੰਤ ਕਦਾਈ। ਕਿਸ ਤੇ ਪਾਰ ਨ ਪਾਯੋ ਜਾਈ। ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਕੀ ਜੋਤਿ ਮਹਾਨੀ†। ਸਿਮਰੇ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਬਰ ਦਾਨੀ ॥੪੩॥

[1]ਕੁਬੇਰ ਦੀ। [2]ਪੌਣ ਚੱਲਣ ਨਾਲ। [3]ਮਹਾਂ ਮਾਇਆ। [4]ਮਗਨ, ਤਦਾਕਾਰ। [5]ਵਰੁਣ। [6]ਇੰਦ੍ਰ। [7]ਉਪੱਦ੍ਰਵ, ਕਸ਼ਟ, ਬਿਪਤਾ। [8]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਪਰ ਸੈਨ ਵਾਲੇ (=ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੀਨ ਹੋਈ। [9]ਨਾਮ ਦੋ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ। [10]ਭਯਾਨਕ ਪ੍ਰਲੈ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ।

*ਪਾ:–ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿਸ ਦਿਨ।

†ਹੁਣ ਇਥੋਂ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ:–ਜਗਤ ਕਰਤਾ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, ਸੰਘਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਆਦਿ ਅੰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ, ਪਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਅਪਾਰ, ਪਰਮ ਜਯੋਤੀ ਸਰੂਪ ਦੀ ਜਯੋਤ ਰੂਪ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ। ਜਯੋਤ ਕਦੇ ਜਯੋਤੀ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ, ਸੂਰਜ ਤੇ ਧੁੱਪ ਦੋ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਜਿਸਨੂੰ ਅਪਾਰ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਇਕੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਨੂੰ ਅਪਾਰ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਕਹਿਣਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਕਹਿਣ ਤੁਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਦੇਵੀ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੁਇ ਅਪਾਰ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਵਜੂਦ ਹੈ ਦੋ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਦੋ ਹਨ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਅਪਾਰ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸੱਕਦੇ, ਦੇਵੀ ਫਿਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਵਾਙੂ ਇਕ ਰਚੀ ਹੋਈ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਕਲਪਣੀ ਪਊ।

ਤਾਂਹਿ ਅਰਾਧਨਿ ਤਤਪਰ ਹੋਇ। ਤਪਹਿਂ ਤਪਨਿ, ਜਾਵਦ ਨਹਿਂ ਜੋਇ[1]।
ਧ੍ਯਾਨ ਪਰਾਯਨ ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਤੱਛ[2]। ਦਰਸ ਬਿਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਸੱਛ[3]॥੪੪॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਦੇਵੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋਂ ਅੰਸੂ॥ ੯॥

੧੦. [ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੰਤ੍ਰ ਪਢਤਿ ਕਰਤੇ ਹਮਨ ਕਰਤਿ ਧ੍ਯਾਨ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ, ਗੁਨ ਕਥਨਿ, ਕਹਹਿ ਸੁਨੈ ਨਹਿ ਬੈਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਤਿ ਸੁ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਯੋਗ[4] ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਪੇ ਤਪ ਰੂਰੇ। ਬੀਤ ਗਏ ਨਉ ਮਾਸ ਕਰੰਤੇ। ਦਸਵੇਂ ਬਿਖੈ ਅਧਿਕ ਬਿਤਵੰਤੇ[5]॥੨॥ ਫਾਗਨ ਮਾਸ ਤਥਾ ਬਿਧਿ ਕਰੈਂ। ਹੋਮਤਿ ਚਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਰਰੈਂ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਾਸ ਸੈਲ ਪਰ ਕੈ ਕੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਸੰਜਮ ਪੈਕੈ[6]॥੩॥ ਜਾਗਤਿ ਰਹੈਂ ਨੀਂਦ ਤਜਿ ਦੀਨੀ। ਏਕ ਅਰਾਧਨ ਪਰ ਮਤਿ ਭੀਨੀ। ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਕਵਚ[7] ਕੋ ਜਾਪ ਉਚਾਰਾ ॥੪॥ ਚੰਡੀ ਪਾਠ ਜਪਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਨਾਮ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰੀ। ਛੰਦ ਅਚਕੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰਾ[8]। ਆਦਿ ਮੋਹਿਨੀ ਛੰਦ ਉਚਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਤਿਨ ਮਹਿ ਭਨਹਿ ਨਾਮ ਜੋ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਗੁਰ ਕਵਿਤਾ ਮਹਿਂ ਬਨੇ ਬਿਲੰਦਾ। ਸੋ ਸਭਿ ਨਾਮ੍ਰ ਰਟਹਿਂ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਨਮੋ ਕਰਨਿ ਤਿਨ ਸੰਗ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਜਾਨੀ ਪਰੀ ਬਿਦਤ ਅਬਿ ਹੁਇ ਹੈ। ਸਫਲ ਕਰੇਗੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸਭਿ ਕੁਇ ਹੈ[9]। ਇਮ ਹੀ ਫਾਗਣ ਮਾਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਚਢਯੋ ਚੇਤ ਸੁੰਦਰ ਦਰਸਾਯੋ॥੭॥ ਕੁਸਮਤਿ[10] ਕਾਨਨ ਭੇ ਸਭਿ ਥਾਈਂ।

---

[1]ਜਦ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ (ਦਰਸ਼ਨ)। [2]ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨ ਦੇ ਧਿਆਨ ਪਰਾਇਣ ਹੋਏ। [3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦਰਸ ਨੂੰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਕਰਿਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [4]ਵਿਧੀ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਯੋਗ। [5]ਬਹੁਤ ਬੀਤਣ ਲਗੇ। [6]ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੰਜਮ ਦਾ ਪਾਕੇ। [7]ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ ਮਾਰਕੰਡੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵਚ ਆਖਦੇ ਹਨ। [8]ਪਾਰਸ ਨਾਥ ਗ੍ਰੰਥ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਚਕੜੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਆਏ ਹਨ। ਅਚਕੜਾ ਇਕ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਾਰ ਰਗਣ ਇਕ ਤੁਕ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (SIS SIS SIS SIS)। ਯਥਾ:—ਭੈਰਵੀ ਭੈਹਰੀ ਭ੍ਰਭਰਾ ਭਾਵਨੀ ॥ ਤ੍ਰਿੱਕਟਾ ਚਰਪਟਾ ਚਾਵਡਾ ਮਾਨਵੀ॥ਜੋਬਨਾ ਜੋਕਰੀ ਜੰਭਰੀ ਜਾਲਪਾ ॥ ਤੋਤਲਾ ਤੁੰਦਲਾ ਉੱਤਲੀ ਕਾਲਕਾ [ਪਾਰਸ ਨਾਥ ੬੯ ॥]। [9]ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰੇਗੀ। [10]ਭਾਵ ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਪਏ।

ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰਤਿ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਈ। ਫੂਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ। ਭਾਸਤਿ ਚਾਰੁ[1]ਅਕਾਰ ਤਰਨਿ ਕੇ॥੮॥ਊਚੇ ਗਿਰ ਕੇ ਸ਼ਿਖਰ ਸਥਿਰ ਹੈਂ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਤਰੁਵਰ ਤਰ ਤਰ ਹੈਂ[3]। ਮਾਸ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਚਾਹਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਬਿਦਤਾਯੋ॥੯॥ਹਮਨ ਕਰਿਨਿ ਲਾਗੇ ਪੁਨ ਘਨੋ। ਮੇਵਾ ਅਧਿਕ ਘ੍ਰਿਤ ਕੇ ਸਨੋ।ਸਗਨ ਹੋਨਿ ਲਾਗੇ ਸ਼ੁਭ ਸਾਰੇ।ਲਾਟ ਦਾਹਨੀਦਿਸ਼ਾ ਉਸਾਰੇ[4] ॥ ੧੦ ॥ ਆਹੁਤਿ ਜੋ ਕਰ ਕਮਲ ਮਝਾਰੇ। ਸਮੁਖ ਆਇ ਹਿਤ ਲੈਨਿ ਅਹਾਰੇ[5]।ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਪਿਖਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨੋ।–ਹੁਇ ਹੈ ਬਿਦਤ–ਰਿਦੈ ਇਮ ਚੀਨੋ॥੧੧॥ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਕਰੀ ਜਨਾਵਨ ਸੋਈ। 'ਕਾਜ ਸਿੱਧ ਭਾ ਬਿਲਮ ਨ ਕੋਈ। ਆਪ ਸੁਚੇਤ ਬਨਹੁ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਬਿਦਤਹਿ ਮਾਸ ਦਿਵਸ ਕੈ ਰਾਤੀ ॥ ੧੨ ॥ ਅੱਗ੍ਰ ਥਿਰਹੁ ਧੀਰਜ ਉਰ ਧਰਨੀ। ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨੀ।ਬਰ ਜਾਚਹੁ ਜਬਿ ਮਾਤਾ ਕਹੈ।ਕਰੋ ਮਨੋਰਥ ਜੋ ਅਬਿ ਅਹੈ॥੧੩॥ ਅਰਪਨ ਕਰਹੁ ਭੇਟ ਜੋ ਤਬੈ। ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਰਾਖਹੁ ਅਬਿ ਸਬੈ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਨੰਦ ਉਪਾਯੋ। ਪੁਨ ਕੇਸ਼ਵ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ॥੧੪॥ 'ਤੁਮ ਹੀ ਹੋ ਇਕ ਓਟ ਹੁਮਾਰੀ*। ਨਿਜ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਦਿਜ ਰਖਵਾਰੀ। ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਸਦਾ ਹੀ ਕਰਤੇ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਸਾਰਸੁਤ ਸਭਿ ਇਮ ਧਰਤੇ॥੧੫॥ ਭੇਟ ਦੇਨ ਤੇ ਆਦਿਕ ਕਰਿਬੋ। ਸਭਿ ਤੁਮ ਹੀ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਰਬੋ'।ਸੁਨਿ ਦਿਜਬਰ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਯੋ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ' ਬੈਨ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ 'ਤੁਰਕਨਿ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਨਿ ਹੇਤੁ। ਚੰਡਿ ਅਰਾਧੀ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ। ਇਮ ਹੀ ਕਰਤਿ ਅਮੱਸਯਾ ਆਈ।ਤਬਿ ਤੇ ਪੂਜਾ ਗੁਰੂ ਵਧਾਈ॥੧੭॥ਪਾਂਚ ਪਹਿਰ ਲੌ ਹਮਨ ਕਰੰਤੇ।

---

[1]ਸੁਹਣੇ। [2]ਸੂਰਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ।(ਅ)ਦ੍ਰਿਖ਼ਤਾਂਦਿਨਜ਼ਾਰੇ।[3]ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਨੂੰ(ਜੋ)ਹੇਠਾਂ(ਵਲ ਨੂੰ) ਬਹੁਤੇ (ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ)। [4]ਨਿਕਲਣ ਲਗੀ। [5](ਲਾਟ ਆਪ) ਸਾਹਮਣੇ ਆਕੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

*ਇਹ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:–"ਪਾਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ ਤਬ ਤੇ ਕੋਊ ਆਂਖ ਤਰੇ ਨਹੀਂ ਆਨਿਓ"।ਪਿੱਛੇ ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰਦਾ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਾਸ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੩੪ ਅੰਕ ੬ ਤੇ ੭। ਤਦ ਇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਦ ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਵਿਤਾਰ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੰਨ ਆਇਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਏਸੇ ਰੁਤ ਦਾ ਅੰਸੂ ੮ ਅੰਕ ੨੪ ਤੋਂ -੬)।ਫਿਰ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਨੇ ਕੀਹ ਖਾਸ ਗਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਗਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਉੱਗ੍ਰ ਤਪ ਸੰਜਮ ਖਰਚ ਸਭ ਆਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਹੜੀ ਗੱਲੇ ਐਡੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਗੁਰਵਾਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ।

ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਧਰੰਤੇ। ਪਾਛਲ ਪਖ ਨੌਰਾਤ੍ਰੇ ਆਏ। ਧਰਯੋ ਬਰਤ ਕੁਛ ਪੀਯ ਨ ਖਾਏ॥ ੧੮॥ ਇਕ ਆਸਨ ਪਰ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਮੰਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਅਹੂਤੀ ਪਾਵੈਂ। 'ਜੈ ਦੇਵੀ! ਜੈ ਚੰਡ ਕਰਾਲੀ! ਜੈ ਜੈ ਅੰਬੇ[1] ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲੀ॥੧੯॥ਧਰਨੀ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਉੱਤਮ ਕਰਨੀ।ਕਰਨੀ[2]ਸਮ ਰਿਪੁਤਰੁ ਕੋ ਹਰਨੀ[3]।ਹਰਨੀ ਸਮ ਦ੍ਰਿਗ,ਕੰਚਨ ਬਰਨੀ[4]।ਬਰਨੀ[5] ਬੇਦਨਿ ਆਯੁਧ ਧਰਨੀ[6] ॥੨੦॥ ਭਰਨੀ[7] ਜਗਤ ਸਦਾ ਬਯ ਤਰਨੀ[8]। ਤਰਨੀ ਸਮ ਜਗ ਕਾਰਜ ਕਰਨੀ।ਕਰ ਨੀਰਜ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦਰਨੀ[9]।[10]ਵਰਨੀ ਬੱਕ੍ਰ,ਸ਼ੁਭਤਿ ਆਭਰਨੀ[10]*॥੨੧॥ਨਮੋ ਨਮੋ ਤੁਵ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ। ਨਮੋ ਨਮੋ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਨ ਮਨਿੰਦਾ। ਨਮੋ ਨਮੋ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਮਾਰਨਿ[11]। ਨਮੋ ਨਮੋ ਪਿੰਗਾਛ[12] ਪ੍ਰਹਾ-ਰਨਿ[13]॥੨੨॥ਨਮੋਨਮੋ ਹਰਿਰਾਮ[14]ਸਰੂਪਾ†।ਨਮੋ ਨਮੋ ਸ੍ਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨਅਨੂਪਾ†। ਨਮੋ ਨਮੋ ਜਨ ਕੋ ਬਰਦਾਨੀ। ਨਮੋ ਨਮੋ ਦੁਰਗੇਯ ਭਵਾਨੀ॥ ੨੩॥ ਜੈ ਜੈ ਲੋਚਨ ਲੋਹਿਤ ਕਾਲੀ[15]। ਜੈ ਦਿਰੀਬਰਾ, ਆਨਨ ਜ੍ਵਾਲੀ। ਜੈ ਜੈ ਅਸ਼ਟ ਭੁਜਾ ਬਲਵਾਲੀ। ਜੈਜੈ ਭੀਮਾ ਮੁੰਡਨਿ ਮਾਲੀ[16]॥੨੪॥ਜੈ ਜੈ ਭੱਦ੍ਰਾ ਲਘੁ ਸਸਿ ਭਾਲੀ[17]। ਭਵਾ ਭੈਹਰਾ[18] ਕ੍ਰੂਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੀ।ਛੂਟੇ ਸਿਰ ਪਰ ਬਾਲ ਬਿਸਾਲੀ। ਜੈ ਜੈ ਰਣ ਮਹਿਂ ਰੂਪ ਕਰਾਲੀ'॥੨੫॥ ਕਹਿਂ ਲਗਿ ਕਹੌਂ ਨਾਮ ਜਗ ਮਾਤਾ। ਸਿਮਰਤਿ ਗੁਰ ਇਕੋ ਰੰਗ ਰਾਤਾ। ਭੂਖ ਪਿਆਸਾ ਲਖੈਂ ਨ ਦੋਈ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਾਇਣ ਹੋਈ॥ ੨੬॥ ਉਚਰਹਿਂ ਉਸਤਤਿ

---

[1]ਮਾਤਾ। [2]ਹਸਤਨੀ। [3]ਵੈਰੀ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਹਥਨੀ ਵਤ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [4]ਸੋਨੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ। [5]ਕਹੀ ਹੈ। [6]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ। [7]ਪੋਖਣ ਵਾਲੀ,ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ। [8]ਜਵਾਨ ਆਯੂ ਵਾਲੀ। [9]ਹਥਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। (ਅ) (ਕਰਨੀ+ਰਜ=) (ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ) ਧੂੜ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [10]ਬਿਮਣੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ ਹਨ, ਗਹਿਣੇ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। [11]ਮਾਰਨੇ ਵਾਲੀ। [12]ਨਾਮ ਦੈਂਤ। [13]ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ। [14]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ। [15]ਹੇ ਕਾਲੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ। [16]ਭੈ ਦਾਇਕ, (ਗਲੇ ਵਿਚ) ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਵਾਲੀ। [17]ਕਲਜਾਨ ਰੂਪ ਤੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ। [18]ਕਲਜਾਨ ਰੂਪ ਤੇ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਯਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੈ ਹਰਨ ਵਾਲੀ।

*ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੭ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਤੇ ਅੱਗੇ ਬੀ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

†ਰਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਰੂਪ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਵਲ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਗੁਨ ਗਨ ਸਿਮਰਤਿ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਹਮਨ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਤਿ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਧ੍ਯਾਨ ਚੰਡਿ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ॥ ੨੭ ॥ ਦਿਵਸ ਅਸ਼ਟਮੀ ਕੋ ਜਬਿ ਆਵਾ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਭੂਚਾਲ ਜਨਾਵਾ। ਜੇਤਿਕ ਦਾਸ ਨਿਕਟ ਹਿਤ ਸੇਵਾ। ਸ਼ਾਰਤ ਕਰੀ ਤਿਨਹਿਂ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੨੮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਰੁਖ ਲਖਿ ਕਰਿ ਤੁਰਤ ਸਿਧਾਰੇ। ਗਿਰਵਰ ਤੇ ਉਤਰੇ ਤਬਿ ਸਾਰੇ। ਇਕ ਦਿਜ ਦੂਜੇ ਆਪ ਗੁਸਾਈਂ। ਲੱਛਨ ਬਿਦਤਨ ਕੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੯॥ ਲਖਿ ਕਰਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਧੀਰ ਉਰ ਹਾਲਾ। ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨ ਕਰਿ ਗਟੀ ਅਨੇਕੂ। ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਸੁਨੀਐ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੂ!॥੩੦॥ ਅਬਿ ਬਿਦਤਨ ਮਹਿਂ ਬਿਲਮ ਨ ਜਾਨੋ।ਜਬਿ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਰੂਪਭਯਾਨੋ। ਮਾਂਗਹਿ ਭੇਟ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਹੋਇ। ਦੇਨੀ ਚਹਿਯਤਿ ਹਮ ਕੋ ਸੋਇ[1] ॥ ੩੧॥ ਯਾਂਤੇ ਕਹੌਂ ਮਨੋਰਥ ਅਪਨਾ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੀ ਮੁਝ ਆਯੋ ਸੁਪਨਾ। ਆਨਹੁ ਭੇਟ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸੋਊ[1]। ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਧ ਕਾਜ ਸਭਿ ਹੋਊ ॥ ੩੨ ॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਆਜ ਹੋਇ ਹੈਂ ਦਰਸ਼ਨ। ਕੈਧੋਂ ਹੋਇਂ ਪ੍ਰਭਾਤੇ ਪਰਸਨ[2]। ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਾਖਿ ਬਾਕ ਤਿਸ ਠੌਰਾ। ਚਲ੍ਯੋ ਮਿਸਰ ਕਛੁ ਮਨ ਭਯੋ ਬੌਰਾ[2] ॥ ੩੩ ॥ ਕਰਤਿ ਉਤਾਇਲ ਉਲੰਘਤਿ ਗੈਲ। ਤਤਛਿਨ ਉਤਰਿ ਆਇ ਸਭਿ ਸੈਲ[3]।ਇਕ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪੇ ਰਹੇ। ਅਪਰ ਨ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਤਹਿਂ ਲਹੇ ॥ ੩੪ ॥ ਬੀਤ੍ਯੋ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਭੂ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਪਰੀ ਜਾਮਨੀ ਏਕਲ ਜਾਗੇ। ਪੰਚ ਕੋਸ ਲਗਿ ਜੀਵ ਨ ਕੋਊ।ਬਿਦਤਨਿ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਸੋਊ॥੩੫॥ ਮੰਤ੍ਰ ਪਠਤਿ ਹੈਂ ਹਮਨ ਕਰੰਤੇ। ਇਕ ਆਸਨ ਪਰ ਸੁਚਿਤ ਥਿਰੰਤੇ। ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਭਈ ਜਬਿ ਆਇ। ਆਦਿਤ ਵਾਰ ਅਦਿਤ ਉਦਤਾਇ[4] ॥ ੩੬ ॥ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਪੂਰਬ ਹੇਰਾ। ਗਰਜ੍ਯੋ ਸ਼ਬਦ ਅਕਾਸ਼ ਬਡੇਰਾ। ਤੜਿਤਾ ਸਮ ਥਰਕਤਿ ਦਰਸਾਵੈ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਭੂ ਕੰਪਨ ਆਵੈਂ ॥ ੩੭ ॥ ਪੌਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਿਸਾਲੇ ਚਾਲਾ। ਗਰਜਤਿ ਘਨ ਕੀ ਘਟਾ ਕਰਾਲਾ। ਤੁਰਤ ਅਕਾਸ਼ ਬਿਮਲ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ ਭਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਇਕ ਸਮ ਬੈਠੇ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਪਠਤਿ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰੁ ਆਹੁਤਿ ਡਾਰੀ। ਕਈ ਬਾਰ ਦਾਮਨ[5] ਸੀ ਦਮਕਤਿ। ਗਿਰ ਕੇ ਸ਼ਿਖਰ ਨਿਕਟ ਹ੍ਵੈ ਚਮਕਤਿ ॥ ੩੯ ॥

---

[1]ਭੇਟਾ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਖਿਸਕਣ ਲਗਾ ਹੈ। [2]ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ। [3]ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਿਸਕ ਗਏ ਹਨ ਸੱਭੇ। [4]ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਹੋਦਿਆ। [5]ਬਿਜਲੀ।

ਕਈ ਬਾਰਿ ਘਟ ਸਮ ਬਨ ਜਾਇ। ਕੜ ਕੜ ਭੈਰਵ[1] ਨਾਦ ਉਠਾਇ।
ਕਈ ਬਾਰਿ ਸਭਿ ਕਿਛ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਾਂਤਿ।ਅਵਨੀ ਸੁੰਦਰ ਨਭ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ॥੪੦॥
ਰਹੇ ਅਡੋਲ,ਉਠੇ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ।ਹੋਮਹਿ ਪਠਤਿ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਤੈਸੇ ।-ਅਬਿ ਪ੍ਰਗਟਹਿਗੀ-ਧਰਤਿ ਉਡੀਕੀ।-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਦੇਵਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ-॥੪੧॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਢਰਯੋ ਦੁਪਹਿਰਾ ਇਮ ਜਬੈ ਇਕ ਰਸ ਰਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ । ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਪਹਿਰ ਬਹੁਰੋ ਆਇ ਭੂੰਚਾਲ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੌ 'ਦੇਵੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ॥੧੦॥

੧੧. [ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਡੇਢ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਕੇ ਰਹੇ ਨੌਮੀ ਆਦਿਤਵਾਰ । ਚੇਤ ਮਾਸ ਪਖ ਸੁਕਲ ਮਹਿ ਬਿਦਤੀ ਜਗਤ ਅਧਾਰ[2] ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਪੌਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਖੰਡ ਦਿਸ਼ਾ[3], ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਮਹਿਂ ਬਡਧੂਲ ਉਡਾਈ* । ਘੋਰ ਘਟਾ ਚਹੂੰ ਓਰ ਘਨਾਘਨ ਘੋਖਤਿ ਘੋਖ ਘਨੋ ਘੁਮਡਾਈ[4] । ਦੀਰਘ ਦਾਰੁਣ ਨਾਦ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਿ ਯੌਂ ਕੜਕਯੋ ਤੜਿਤਾ ਤੜਫਾਈ[5] । ਏ ਸਭਿ ਲੱਛਣ ਬੀਚ ਅਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭੁਏ ਡਰ ਦੇ ਸਮੁਦਾਈ[6] ॥ ੨ ॥ ਭੂਮ ਬਿਖੈ ਭੁਵਚਾਲ[7] ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ ਭਯੋ ਭਯ ਦਾ ਸਮੁਦਾਈ[8] । ਡੋਲ ਡਗਾ ਮਗ ਭੇੜ ਪਹਾੜ ਦੜਾ ਦੜ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਟੁਟੇ ਅਧਿਕਾਈ[9]। ਸਿੰਧ ਨਦੀ[10] ਉਛਲੈਂ ਛਲਿਕੈਂ ਮਛ ਕੱਛਪ ਗ੍ਰਾਹ ਸ ਯੌਂ ਤ੍ਰਪਾਈ । ਕਾਨਨ ਤੇ ਉਖਰੇ ਤਰੁ ਦੀਰਘ ਮੂਲ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿਢ ਕਾਂਡ ਬਡਾਈ[11] ॥ ੩ ॥ ਯੌਂ ਨਭ ਭੂਮ ਮੈਂ ਸ਼ੋਰ ਪਰਯੋ ਚਹੂੰ ਚੱਕਨ ਤ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰਲੈ ਕਹੁ ਮਾਨਯੋ।ਦੀਰਘ ਨਾਦ ਸੁਨਯੋਂ ਸਭਿ ਹੂੰ ਬਿਸਮੈ-ਮਤਿ ਹੋਇ ਕਛੂ ਨਹਿ ਜਾਨਯੋਂ ।-ਫੂਟ ਪਰੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅਖੰਡ ਹੀ ? ਕੈ ਬਚ ਜਾਇ ? ਕਿਨੂੰ ਬਲ ਠਾਨਯੋ[12] ? ਕੋ ਉਤਪਾਤ ਕੋ ਹੇਤੁ ਮਹਾਨ ਭਯਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ ਸਮਾਨ

---

[1]ਭਯਾਨਕ । [2]ਜਗਤ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ । [3]ਪੌਣ ਸਭ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਤੇਜ਼ (ਹੋ ਗਈ)। [4]ਭਯਾਨਕ ਘਟਾ ਚਾਰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਘਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸੰਘਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਘੁੰਮ ਕੇ ਉਮਡੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਕਠੋਰ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਗਰਜਦੀਆਂ ਹਨ। [ਘੋਰ=ਭਯਾਨਕ । ਘਨਾਘਨ= ਸੰਘਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸੰਘਣੀਆਂ । ਘੋਖਤ=ਗਜਦੀਆਂ । ਘੋਖ=ਅਵਾਜ਼ । ਘਨੋ=ਕਠੋਰ । ਜ਼ੋਰ ਦੀ। ਘੁਮਡਾਈ=ਘੁੰਮ ਕੇ ਉਮਡੀਆਂ । (ਅ) ਘਨਾਘਨ=ਘਨ ਤੇ ਅਘਨ=ਅਹਰਣ ਤੇ ਹਥੌੜਾ ਜਿਵੇਂ ਵੱਜਦਾ ਹੈ]। [5]ਬਿਜਲੀ ਤੜਫਕੇ ਐਉਂ ਕੜਕੀ ਕਿ ਭਯਾਨਕ ਨਾਦ ਹੋਇਆ। [6]ਡਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੱਛਣ……। [7]ਭੁੰਚਾਲ। [8]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [9]ਪਹਾੜ ਡਗਮਗਾ ਕੇ ਡੋਲਦੇ ਹਨ ਮਾਨੋ (ਭੇੜ=) ਜੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਚੋਟੀਆਂ ਡਿੱਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [10]ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਨਦੀਆਂ । [11]ਟਾਹਣੇ ਵਡੇ। [12]ਕਿਸ ਨੇ ਬਲ (ਐਸਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਕਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੁਣ ਬਚੇਗਾ ਕਿ ਫੁੱਟ ਹੀ ਜਾਏਗਾ ?

*ਪਾ.-ਉਠਾਈ।

ਪਛਾਨਤੇ[੧] ॥ ੪ ॥ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ॥ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਗਰਾਨੀ, ਸਭਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ, ਜਨ ਬਰਦਾਨੀ, ਭੂਰ ਪ੍ਰਭਾ[੨]। ਕਨਾ ਸੂਰਜ ਇੰਦੈ, ਹੈ ਨ ਮਨਿੰਦੈ, ਪਿਖਿ ਦ੍ਰਿਗ ਮੁੰਦੈ ਦੇਵ ਸਭਾ[੩]।ਕਨਾ ਪਾਵਕ ਰਾਸੈਂ[੪],ਤੜਿਤਾ ਭਾਸੈ, ਕਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸੈ, ਹੈ ਸਮ ਨਾ[੫]। ਕਿਹ ਨਦਰ ਨ ਠਹਿਰੈ, ਝਾਂਕਤਿ ਹਹਿਰੈ, ਅੰਗਨਿ ਥਹਿਰੈ, ਧ੍ਰਿਤ ਜਮ ਨਾ[੬] ॥ ੫ ॥ ਜੁਗ ਚਰਨ ਬਿਸਾਲਾ, ਨਖਨ ਕਰਾਲਾ, ਜੰਘਨਿ ਤਾਲਾ ਤਰੂ ਜਥਾ[੭]। ਕਟ ਮੈਂ ਅਲਬਾਲਾ ਹਾਡਿਨਿਮਾਲਾ[੮] ਪਿਖਿ ਭੈਹਾਲਾਉਦਰ ਤਥਾ[੯]।ਪ੍ਰਿਸਟੀ ਪਰ ਬਾਲਾ[੧੦]ਲਟਕੇ ਜਾਲਾ ਦੀਰਘ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਸਜਾ।ਤਰੁ ਕੇ ਜਨੁ ਡਾਲਾ,ਸੁੰਡ ਕਿ ਬਜਾਲਾ,ਕੈ ਬਡ ਬਯਾਲਾ ਅਸ਼ਟ ਭੁਜਾ[੧੧] ॥੬॥ ਗਰ ਮੈਂ ਧਰਿ ਮਾਲਾ ਮੁੰਡਨ ਜਾਲਾ[੧੨] ਬਹੁਤ ਕਰਾਲਾ ਦਾੜ੍ਹ ਬਡੀ। ਦੰਤਨ ਕੀ ਪਾਲਾ ਖਰੀ ਕੁਢਾਲਾ, ਦੀਰਘ ਜ੍ਵਾਲਾ ਤੁੰਡ ਛਡੀ[੧੩]। ਭ੍ਰਿਕੁਟੀਚਢਿਭਾਲਾ,ਲੋਚਨਲਾਲਾ,ਸੀਸਬਿਸਾਲਾ ਬਾਲਮਹਾਂ[੧੪]।ਤਨ ਸਭਿ ਬਿੱਕ੍ਰਾਲਾ,ਦਿਸ਼ ਪਟਵਾਲਾ,ਕਰ ਕਰਵਾਲਾ ਲਾਹਲਹਾਂ[੧੫]॥੭॥ਗਨ ਜੋਗਨਿ ਸੰਗਾ ਤਨ ਜਿਨ ਨੰਗਾ ਮਹਾਂ ਕੁਰੰਗਾ[੧੬] ਨਾਚਤਿ ਹੈਂ। ਬਹੁ ਭੂਤ ਸੁ ਪ੍ਰੇਤਾ ਕੇਤਿਕ ਕੇਤਾ ਗਹਿ ਕਰ ਲੇਤਾ ਮਾਚਤਿ ਹੈਂ[੧੭]।ਮੁਖ ਹੜ ਹੜ ਹਾਸੈਂ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ ਫਿਰ ਚਹੁੰ ਪਾਸੈ ਕ੍ਰੀੜ ਕਰੈਂ। ਬਹੁ ਬੀਰ ਬਿਲਾਸੈਂ ਦੋਇ ਪਰਾਸੈ[੧੮] ਅੱਗ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾਸੈਂ[੧੯]ਮੋਦ ਧਰੈਂ॥੮॥ਕਰਤੀਭੁਮਚਾਲਾ[੨੦],ਸੈਲ ਬਿਸਾਲਾ ਸ਼੍ਰਿੰਗਉਤਾਲਾ[੨੧]ਫੋਰਤਿ ਹੈ।ਗਰਜਤਿ ਰਵ[੨੨] ਭਾਰੀ ਭੀਖਨ ਕਾਰੀਗਣਨਿ ਅਗਾਰੀ

੧ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਉਪਦ੍ਰਵ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਭਯਾਨਕ ਪ੍ਰਲੈ (ਆਈ) ਵਾਂਗ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ਬੜੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ। ੩ਦੇਖ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸਭਾ। ੪ਸਾਰੀਆਂ। ੫ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ੬ਤਕਦਿਆਂ ਕਾਂਬਾ ਛਿੜਦਾ ਹੈ, ਅੰਗ ਥਿੜਕਦੇ ਹਨ, (ਐਸੇ ਕਿ) ਜਮ ਬੀ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਧਾਰ ਸਕਦਾ। (ਅ) ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਜੰਮਦਾ। ੭ਤਾੜ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਙੂ ਜੰਘਾਂ। ੮ਲੱਕ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹੈ। ੯ਤਿਵੇਂ ਪੇਟ ਭੀ (ਭਯਹਾਲਾ=) ਭਿਆਨਕ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਐਸੀ ਸੂਰਤ ਵੇਖ ਕੇ) ਉਦਰ ਭਾਵ ਰਿਦਾ ਡਰ ਨਾਲ ਹਿੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੦ਵਾਲ। ੧੧ਅੱਠ ਬਾਹਾਂ ਮਾਨੋਂ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਡਾਲ ਹਨ ਯਾ ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸੁੰਡ ਹਨ ਯਾ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮਾਨੋਂ ਸੱਪ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਵ੍ਯਾਲ=ਸਪ, ਮਸਤ ਹਾਥੀ]। ੧੨ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਬਹੁਤੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੧੩ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਅੱਗ ਛਡ ਰਹੀ ਹੈ। ੧੪ਸਿਰ ਵਡਾ ਵਾਲ ਬਹੁਤੇ। ੧੫ਦਿਸ਼ਾਂ ਹੀ ਬਸਤ੍ਰ (ਹਨ ਭਾਵ ਨੰਗੀ ਹੈ) ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਲਹਿ ਲਹਿ (ਕਰਦੀ ਭਾਵ ਦਮਕਦੀ) ਹੈ। ੧੬ਭੈੜੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀਆਂ। ੧੭ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਖੰਡੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਹਨ (ਤੇ ਓਹ ਸ਼ੋਰ) ਮਚਾਂਵਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ। ੧੮ਬਵੰਜਾ ਬੀਰ। ੧੯ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ। ੨੦ਭੂੰਚਾਲ। ੨੧ਉੱਚੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਨੂੰ। ੨੨ਆਵਾਜ ਨਾਲ।

ਤੋਰਤਿ ਹੈ[1]। ਜਿਤ ਕਿਤ ਦਮਕੰਤੀ, ਜ੍ਵਾਲ ਬਮੰਤੀ,ਭੈ ਬਰਖੰਤੀ ਆਵਤਿ ਹੈ। ਕਿਲਕਿਤ ਕਿਲਕਾਰੀ ਡਾਕਨ ਡਾਰੀ[2] ਬੇਗ ਜੁ ਧਾਰੀ ਪਾਵਤਿ ਹੈ[3] ॥ ੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮ ਭੇਖ ਤੇ ਭੈ ਹਰਾ[4] ਗਿਰ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਆਇ। ਖਰੀ ਭਈ 'ਬਰੰ ਬ੍ਰੂਹ[5]' ਬਚ ਊਚੇ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਜੈ ਜਗ-ਦੰਬਾ' ਕਹਿ ਗੁਰ ਖਰੇ। ਸਕਲ ਰੂਪ ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ। ਇਕ ਬਾਰ ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਤੇ ਹੇਰਿ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਚਖ ਮੀਚੇ ਫੇਰ॥੧੧॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਰਹੇ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਦੇਵੀ ਲਹੇ[6]। ਪਲਟਯੋ ਚਤੁਰਭੁਜੀ ਪੁਨ ਰੂਪ। ਕੰਚਨ ਬਰਨੀ ਭਈ ਅਨੂਪ ॥੧੨॥ ਚੜ੍ਹੀ ਸਿੰਘ ਪਰ ਆਯੁਧ ਧਰੇ। ਚਾਰ ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਲਾ ਛਬਿ ਭਰੇ[7]। 'ਮਾਂਗ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਦੇਵੌਂ ਅਬਿ ਤੋਹੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਰਿਝਾਯੋ ਮੋਹੀ॥੧੩॥ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਸਿਮਰੌਂ ਸੋਇ। ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਹੌਂ ਸੰਪੂ-ਰਨ ਹੋਇ'। ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚ ਮੋਦ ਭਰੇ ਸੁਨਿ ਫੇਰ।ਖੋਲਿ ਬਿਲੋਚਨ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰ ॥ ੧੪ ॥ 'ਦਿਹੁ ਬਰ ਮਾਤਾ ਪੰਥ ਉਪਾਵਉਂ'*। ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਕੋ ਤੇਜ ਖਪਾਵਉਂ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨਿਤ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ੇ। ਜਿਹ ਬਚਾਇ ਪੁਨ ਕਰੌਂ

[1]ਕਾਲੀ (ਆਪਣੇ) ਗਣਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦੀ ਹੈ। [2]ਡੈਣਾਂ ਦੀ ਡਾਰ। [3]ਧਮਾਲ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [4]ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਤੇ ਭੈ ਦਾਇਕ [ਸੰਸਃ, ਭੈ ਹਰਾ=ਭੈ ਹਰਨ ਵਾਲੀ । ਪੁਨਾਃ—ਪੰਜਾਃ ਭੈਹਰਾ=ਡਰਾਉਣੀ, ਭਯਾਨਕ]। [5]ਵਰ ਮੰਗ। [6]ਰਿਦੇ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਦੇਵੀ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ। [7]ਸੁਹਣਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਛਬੀ ਨੂੰ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

*ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਸੱਦ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਥ ਚਲਾਓ, ਯਥਾਃ—"ਤਪ ਸਾਧਤ ਹਰਿ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਇਓ" ਪੁਨਾਃ—"ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ ॥ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਸਾਜਾ ॥ ਜਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੈ ਧਰਮ ਚਲਾਇ ॥ ਕੁਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ ॥ ੨੯ ॥" ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਪੰਥ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈਃ—"ਠਾਢ ਭਇਓ ਮੈ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਹਾ ਸਿਰ ਨਯਾਇ ॥ ਪੰਥ ਚਲੈ ਤਬ ਜਗਤ ਮੈਂ ਜਬ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ॥ ੩੦ ॥" ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਥ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਤੇ ਮਾਤਾ ਕੋਲੋਂ ਆਪ ਇਸ ਲਈ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਕਥਨ ਨਾਲ ਉਲਟ ਪੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਦੱਸਿਆ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਦੇਵੀ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਆਪ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘੱਲਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਦੇਕੇ ਘੱਲਿਆ ਹੈ। ਪਤੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਤ ਹੋ ਚੁਕੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਕਸ਼ਟ ਤਪ ਕਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਵਿਚਾਰ ਯੋਗ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਧੁਰੋਂ ਵਰ ਲੇਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਵਰਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਬਾਕੀ ਹੈ'

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥ ੧੫ ॥ ਤੁਮ ਕਰ ਤੇ ਅਸ ਆਯੁਧ[1] ਪਾਵਉਂ।ਜਿਹ ਪਖਾਰਿ ਨਿਜ ਪੰਥ ਪਿਲਾਵੌਂ[2]। ਜਿਸ ਤੇ ਧਾਰਹਿ ਤੇਜ ਕਰਾਲਾ। ਜੀਤਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੬ ॥ ਸਦਾ ਸਹਾਇ ਪੰਥ ਕੀ ਕੀਜੈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧੈ ਇਹੀ ਬਰ ਦੀਜੈ। ਤੋਹਿ ਚਰਿੱਤ ਬਸਹਿਂ ਮਨ ਮੇਰੇ। ਸਿਮਰੌਂ ਜਿਨ ਕੌ ਸੰਝ ਸਵੇਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਰਚਨ ਪੰਥ ਅਰੁ ਤੁਰਕਨਿ ਖੋਇ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਰ ਦੀਜਹੁ ਦੋਇ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਹਸੀ ਬਾਕ ਸ਼ੁਭ ਕੀਨੋ। 'ਪੰਥ ਸਕੇਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ਮੈਂ ਦੀਨੋ ॥ ੧੮ ॥ ਇਸ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਇਤਿਕ ਰਹਿ ਗਇਊ।ਪ੍ਰਥਮ ਦਰਸ ਦ੍ਰਿਗ ਮੀਚਤਿ ਭਇਊ।ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਤਨ ਤਜਾਗਨ ਪਾਛੇ[3]।ਚਾਲੀ ਬਰਸ ਬਿਤੈਂ ਜਬਿ ਆਛੇ ॥ ੧੯॥ਵਧਹਿ ਪੰਥ ਜਗ ਵਿਖੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਤੇਜ ਤੁਰਕ ਤਬਿ ਹਤਹਿ ਕਰਾਲਾ। ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਅਭਿਲਾਖ ਤੁਮਾਰੀ। ਸਾਚ ਹੋਇ ਸਭਿ ਜਥਾ ਉਚਾਰੀ' ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਈ। ਯਾਂਤੇ ਕਰਦ ਨਾਮ ਸ਼ਿਦਤਈ*। 'ਇਹ ਲੇ ਕਰਿ ਜਲ ਜੁਤਿ ਮਿਸ਼ਟਾਨ। ਫੇਰਨ ਕਰਹੁ ਆਪਨੇ ਪਾਨ ॥ ੨੧ ॥ ਸੂਰ ਹੋਹਿਗਾ ਸਿਦਕ ਤੁਮਾਰਾ[4]। ਹੇਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਭਾਜਹਿਂ ਡਰ ਧਾਰਾ। ਅਬਿ ਦੀਜਹਿ ਕੁਛ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ।ਹੇ ਸੁਤ! ਜਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਸੁਖ ਭਾਰੀ'॥੨੨॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਰਦ ਕਰੀ ਕਰ ਧਾਰਨ।ਹਤਿ ਨਿਜ ਤਨ ਕਿਧ ਰਕਤ ਨਿਕਾਰਨਿ। ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਜਗ ਮਾਤ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਦੇਨਿ ਭੇਟ ਕਰ ਅੰਨ[5] ॥੨੩॥ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸੌਂ ਹਤਿ ਹੁਇਂ ਬਿਰਥਾਦੇ[6]। ਚਾਰਹੁੰ ਦੀਨੇ

[1]ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਹਥਜਾਰ। [2]ਜਿਸ ਨੂੰ ਧੋਕੇ (ਪਿਲਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਅਪਣੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਰਲਾਵਾਂ। [3]ਨੈਣ ਮੀਚਣ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਅਗਲੇ ਅੰਸੁ ਦੇ ਅੰਕ ੪੦ ਵਿਚ ਦੱਸਣਗੇ। [4]ਤੁਹਾਡਾ (ਪੰਥ) ਸਿਦਕਵਾਨ ਤੇ ਸੂਰਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। [5]ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੂਜੀ ਭੇਟ ਦੇਣੀ ਕੀਤੀ। (ਅ) ਇਉਂ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:—ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੇਟ ਦੇਣ ਲਈ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ (ਚੁਲੀ ਦਿੱਤੀ)। [6]ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰਨਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ।

*ਇਹ ਵਿਤਪਤੀ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਾਢ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਰਦ ਪਦ ਫਾਰਸੀ 'ਕਾਰਦ' ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਕਾਰਦ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਛੁਰੀ ਯਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੜਨ ਵਾਲੇ ਚਾਕੂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਰਦ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਵਰਤੀਂਦੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਤੋਂ ਕੁਛ ਜੁਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ, ਅੰਸੂ ੧੯ ਅੰਕ ੧੨ ਦੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ' ਜਦ ਉਥੋਂ ਵਰ ਮਿਲਿਆ, ਫਿਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀਨੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇਤੋਂ ਏਥੇ ਆਕੇ ਵਰ ਨਹੀਂ ਮੰਗੇ। ਤਿਵੇਂ ਸਮੇ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਵਰ ਲੈਕੇ ਆਏ ਹੋਇਆਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਤੋਂ ਵਰ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ?

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਲਾਖਹੁਂ ਸਿੰਘ ਧਰਹਿਂ ਉਰ ਕ੍ਰੁੱਧ। ਹੁਇ ਤੁਮ ਭੇਟ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਚ ਜੁੱਧ[1]" ॥ ੨੪ ॥ ਇਮ ਬਰ ਦੇਤਿ, ਲੇਤਿ ਨਿਜ ਭੇਟ। ਤਤਛਿਨ ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮੇਟਿ। ਅੰਤਰਧਯਾਨ ਭਈ ਜਗ ਮਾਈ। ਤਬਿ ਲੰਕੜੀਏ[2] ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੨੫ ॥ 'ਮਮ ਬਾਨਾ ਕਛਨੀ ਇਹੁ ਲੀਜੈ। ਅਪਨੇ ਸਰਬ ਪੰਥ ਮੈਂ ਦੀਜੈ। ਜੰਗ ਸਮੈਂ ਕੋ ਹੈ ਇਹ ਬਾਨਾ। ਯਾਂ ਤੇ ਹੁਇ ਹੈ ਤੇਜ ਮਹਾਨਾ ॥੨੬॥ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰੇ ਬਲ ਬਿਰਧਾਊਂ। ਜੁੱਧ ਸਹਾਇ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਆਊਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਲੋਪ ਭਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰਦ ਹਾਥ ਧਰਿ ਥਿਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥ ਬਰ ਲੈ ਕਰਿ ਬਹੁ ਮੁਖ ਪਰ ਲਾਲੀ। ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ ਤੇਜ ਬਹੁ ਵਾਲੀ। ਨੈਤ੍ਰ ਖੁਮਾਰੀ ਸੋਂ ਚਢਿ ਰਹੇ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਅਧਿਕ ਹੀ ਲਹੇ ॥੨੮॥ ਕਮਰ ਕਸੇ ਜੁਤਿ ਤਰਕਸ਼ ਅਸੀ[3]। ਹਾਥ ਕਮਾਨ ਕਠਨ ਅਤਿਲਸੀ[4]। ਕਰਿ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਉਠਿ ਚਲੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਿਰਵਰ ਕੇ ਤਲੇ ॥ ੨੯ ॥ ਭਏ ਸ਼ਬਦ ਭੂੰਚਾਲ ਘਨੇਰੇ। ਘਨੋ ਲੋਕ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇਰੇ। ਸੁਨਿ ਲਖਿ ਹਿਤ[5]* ਤਿਤ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੈਲ ਤਰੇ ਥਿਰ ਭੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਧਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੈਠੇ ਭਟ ਜਹਾਂ। ਮਨੋ ਪੌਰ ਸੋ ਬਨ ਕਰਿ ਰਹਾ[6]। ਉਲੰਘ ਅਗਾਰੀ ਜਾਇ ਨ ਕੋਈ। ਸਭਿ ਕੋ ਰੋਕਤਿ ਹੈਂ ਤਹਿਂ ਸੋਈ ॥ ੩੧ ॥ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਅਗਾਰੀ ਹੋਵਾ। ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਦਰਸ ਕੋ[7] ਜੋਵਾ। ਦਈ ਅਸੀਸ 'ਸੁਖੀ ਨਿਤ ਰਹੀਅਹਿ। ਦੇਵੀ ਬਿਦਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਕਹੀਅਹਿ ॥੩੨॥ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਜੈਸੇ ਬਰ ਲੀਨੋ। ਜਗਦੰਬਾ ਜਿਮ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨੋ। ਕਹਨਿ ਸੁਨਨ ਜਿਮ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਭਾਖਹੁ ਮੁਝ ਪਾਹੀ' ॥੩੩॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਸਰਬ ਸੁਨਾਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਰੂਪ ਦਰਸ ਜਿਮ ਪਾਯੋ। –ਬਰੰਬ੍ਰਹ– ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਉਬਾਚੇ। ਤਬਿ ਹਮ ਇੱਛਤ ਚਿਤ ਕੋ ਜਾਚੇ ॥੩੪॥ –ਏਵੰ ਮਸਤੁ[8]– ਕਹਿ ਭੇਟ ਸੁ ਲੈਕੈ। ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ਭਈ ਬਰ ਦੈ ਕੈ। ਲਘੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਇਹੁ ਕਰ ਤੇ ਦੀਨਿ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਤੇ ਸਿਰ ਧਰਿ ਲੀਨਿ ॥ ੩੫ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੁਹਾਰੀ ਕਰੁਨਾ ਪਾਇ†।

[1]ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਮਰਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਭੇਟਾ ਹੋਣਗੇ। [2]ਦੇਵੀ ਦਾ ਚੋਬਦਾਰ [ਸੰ: ਲਗੁੜ=ਚੋਬ, ਸੋਟਾ। ਲਗੁੜ ਤੋਂ ਲਗੁੜੀਆ, ਲੰਕੜੀਆ, ਲੌਂਕੜਾ, ਲੰਕੁਰਾ ਆਦਿ ਪਦ ਬਣੇ ਹਨ]। [3]ਕਿਰਪਾਨ। [4]ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ। [5]ਸੁਣਕੇ ਦੇਖਣ ਲਈ। [6]ਮਾਨੋ (ਸਿਖ ਰੱਖਿਆ ਲਈ) ਡਿਉਢੀ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। [7]ਗੁਲਾਲ ਵਤ ਦਰਸ਼ਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ)। [8]ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਵੇ [ਸੰਸ:, ਏਵੰ ਅਸ੍ਤੁ]।

*ਪਾ:–ਕਰਿ। †ਡਰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਤੋਂ ਭੱਜਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਇਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕੀਕੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਭਏ ਸਮੁਦਾਇ[1] । ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਭਨਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸੁਨਿ ਕੇਸ਼ਵ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸੰਗ॥੩੬॥ 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ । ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਮਿਸਰੀ[1] ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਰੇ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੁੰ ਨਿਹਾਰੀ।ਭਏ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਬਡ ਅਵਤਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਕਸ਼ਟ ਅਨਿਕ ਸਹਿ ਕੈ ਤਪ ਘਾਲਾ। ਹਮਨ ਜੱਗਯ ਜਿਨ ਕੀਏ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਪ ਕੋ ਜਾਪਤਿ ਬੈਸੁ ਬਿਤਾਈ। ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਇਮ ਦੇਖੀ ਜਗ ਮਾਈ॥੩੮॥ਕਲੀਕਾਲ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਭਯੋ। ਤੁਮ ਸਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਨ ਥਿਯੋ । ਸੋਢਿਬੰਸ ਅਵਿਤੰਸ਼ ਬਿਸਾਲੇ। ਕੋ ਮਹਿੰਮਾ ਕਹੀਐ ਇਸ ਕਾਲੇ ॥ ੩੯ ॥ ਅਬਿ ਚਲਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰੇ ਆਨੰਦ। ਦਿਜ ਦੀਨਨ ਦਿਹੁ ਦਾਨ ਬਿਲੰਦ।ਪੂਰਨ ਭਈ ਸਗਲ ਅਭਿਲਾਖਾ'।ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਇਮ ਦਿਜ ਭਾਖਾ॥੪੦॥ਲੇ ਤਿਹ ਸਾਥ ਨਾਥ ਤਬਿ ਚਲੇ।ਗਿਰਵਰ ਕੇ ਉਤਰਤਿ ਭੇ ਤਲੇ। ਬਦਨ ਬਿਸਾਲ ਲਾਲ ਹੁਇ ਰਹਯੋ। ਜੋ ਕਿਸ ਹੂੰ ਤੇ ਜਾਤਿ ਨ ਲਹਯੋ[2] ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਦਾ ਰੁਸਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਭਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਦਰਸ ਕਰਨਿ ਕੇ ਚਾਇ। ਖਰੇ ਹੁਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ਬਦਨ ਜੋਤਿ ਦਿਪਤਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਧਾਇ ਧਾਇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਗਵਾਏ। ਨਮੋ ਕਰਨ ਕੋ ਨਰ ਉਤਲਾਏ।ਦਿਪਤ ਤੇਜ[3] ਕੇ ਚਰਨਨ ਪਰੈਂ। ਦਰਸ ਅਪੂਰਬ ਗੁਰ ਕੇ ਕਰੈਂ॥੨॥ਉਗ੍ਰ* ਤੌਰ ਗੁਰ ਕੌ ਤਬਿ ਦੇਖਾ। ਰਹੇ ਤੂਸ਼ਨੀ ਠਾਨਿ ਅਸ਼ੇਖਾ। ਅਦਬ ਸਾਥ ਸੁਕਚਿਤ ਹੁਇ ਦੂਰ। ਪਾਛੇ ਗਮਨੈਂ ਸੰਕਤਿ ਭੂਰ ॥੩॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਜ ਆਸ਼ਿਖ ਕੋ ਦੇਤੇ। ਭਨਹਿਂ ਬਧਾਈ ਮੰਗਲ ਕੇਤੇ। ਭਏ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਅਸਵਾਰ। ਨਰ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵਤਿ ਲਾਰ ॥ ੪ ॥ ਸੰਧਯਾ ਸਮੈਂ ਹੋਤਿ ਲੌ ਆਏ। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮੈਂ ਹੋਤਿ ਬਧਾਏ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਜਿਸ ਨਰ ਕਹ੍ਯੋ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਹਯੋ ਪਦਾਰਥ ਲਹਯੋ॥ ੫ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਦੋਨਹੁ ਮਹਿਲ ਅਨੰਦੇ। ਧਨ ਭੂਖਨ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਲੰਦੇ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਹੁਇ ਆਗੇ।ਬਿਛਰੇ ਚਿਰਕੇ ਪਿਤ ਪਗ ਲਾਗੇ॥ ੬॥ ਜਿਤ ਦੇਖਹਿਂ ਤਿਤ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏਂ। ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੰਗ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਹਰਖਾਏ ॥ ੭ ॥

[1]ਦੇਵੀ ਦਾ। [2]ਡਿੱਠਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [3]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਤੇਜ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ)। *ਪਾ:-ਔਰ।

ਬੰਦਨਕਰਤਿ ਸੰਗ ਹੀ ਰਲੇ।ਪੁਰਿ ਨਰ ਨਾਰਿਦਰਨ[1] ਹ੍ਵੈ ਖਲੇ।ਕਰਬੰਦਹਿ
ਅਰੁ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ। ਔਰ ਤੌਰ ਪਰਖਹਿਂ ਬਿਸਮਾਵਹਿਂ॥ ੮ ॥ ਕਹਨਿ
ਸੁਨਨਿ ਕਿਹਸੋਂ ਨਹਿਂ ਕਰਿਹੀਂ।ਰਸ ਭਰਿਦ੍ਰਿਗਨਹਿਂ ਕਿਸਹੁੰ ਨਿਹਰਿਹੀਂ।
ਉਦਾਸੀਨ ਸਭਿ ਸੋਂ ਰਸੁ ਏਕ। ਤੇਜ ਉੱਗ੍ਰ ਭੇ ਜਲਧਬਿਬੇਕ ॥ ੯॥ ਪੁਰਿ
ਮਹਿਂ ਮੰਗਲ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਗੁਰ ਆਗਮਨ ਜਲਦ[2] ਜਨੁ ਭਾਰਾ।
ਜਲ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕੋ[3] ਬਹੁ ਬਰਖਾਯੋ। ਤਪਤ ਹੁਤੀ ਊਪਰ ਰਹਿ ਛਾਯੋ ॥ ੧੦ ॥
ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਅੰਦਰ ਗਏ। ਚਾਰੁ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠਤਿ ਭਏ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ
ਘਰਿ ਘਰਿ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵਾ।ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ ॥੧੧॥ ਆਨਿ
ਕਰਾਵਤਿ ਸਿਖ ਅਰਦਾਸ। ਧਰਹਿਂ ਤੂਸ਼ਨੀ ਬੈਠਹਿ ਪਾਸ। ਦੀਪਕਮਾਲਾ
ਸਭਿਹਿਨ ਕਰੀ।ਘਰ ਘਰ ਕੇ ਸ਼ਿਖ਼ਰਨ[4] ਪਰ ਧਰੀ॥੧੨॥ਨੌਬਤ ਬਾਜਤਿ
ਦੀਰਘ ਪੌਰ। ਸਿਖ ਨਵੀਰਨਿ ਕੇ ਗਨ ਸ਼ੋਰ। ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਭਾ ਨਗਰ
ਮਝਾਰੀ। 'ਜੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ' ਕਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੧੩॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ,
ਕਰਿ ਗੁਰ ਬਾਤੀ। ਸਗਰੇ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤੀ।ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਜਾਗੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਗੇ ॥੧੪॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ
ਅੰਗ ਸਜਾਏ। ਲੈਨਹਾਰ ਜੇ ਧਨ ਗਨ ਆਏ। ਸਭਿ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ
ਘਨੇਰੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੇ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰੇ ॥੧੫॥ ਹੁਕਮ ਜੱਗਜ ਕਰਿਬੇ
ਕਹੁ ਦਯੋ।ਅਨਿਕ ਅਹਾਰ ਸਨਿਗਧੋ[5] ਭਯੋ। ਪੂਪ ਪੂਰਕਾ ਬਹੁ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ।
ਬਿੱਪ੍ਰ ਸਾਧ ਬੋਲੇ ਪਠਿ ਜਿਤ ਕਿਤ[6] ॥ ੧੬ ॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਕੋ
ਖਾਯਹੁ। ਅਧਿਕ ਦਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ[7] ਪਾਯਹੁ।ਪਿਖਿ ਉਦਾਰਤਾ[8] ਗੁਰ
ਉਰ ਕੇਰੀ। ਬਿਸਮ ਕੁਬੇਰ ਸੁਮੇਰ ਬਡੇਰੀ[9] ॥ ੧੭ ॥ 'ਜੇ ਰੁਖ ਕਰਿ ਇਤ
ਕੋ ਬਲ ਧਰੈਂ।ਹਮ ਕੋ ਲਟ ਬਾਂਟਿਬੋ ਕਰੈਂ'। ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਸ਼ਰਫੀ ਘਨੇ ਰਜਤ-
ਪਨ। ਜਾਚਕ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ ਅਨਿਕ ਗਨ[10]॥੧੮॥ ਦਾਨ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਤਿ
ਨਰ ਨਾਰੀ। ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ।ਦਿਜ ਕੇਸ਼ਵ ਤਬਿ ਨਹੀਂ
ਬੁਲਾਯੋ। ਬਿਦਤਨ ਸਮੈ ਜੁ ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਤਿਨ ਸੁਨਿ
ਅਧਿਕ ਰੁਸਬੋ ਲੀਨਾ[11]।–ਮੁਹਿ ਨ ਹਕਾਰਯੋ ਇਹੁ ਕਸ ਕੀਨਾ–। ਸ਼੍ਰੀ

---

[1]ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚ। [2]ਬੱਦਲ। [3]ਖੁਸ਼ੀ ਰੂਪੀ ਜਲ। [4]ਉਪਰਲੀਆਂ ਛੱਤਾਂ। [5]ਘਿਉ ਵਿਚ ਤਲਿਆ ਹੋਇਆ। [6]ਸੱਦ ਭੇਜੇ ਜਿੱਥੋਂ ਕਿੱਥੋਂ। [7]ਸਭਨਾਂ ਨੇ। [8]ਬਖਸ਼ਿਸ਼। [9]ਸੁਮੇਰ ਕੁਬੇਰ ਬਹੁਤ ਅਸ-ਚਰਜ(ਹੋਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:–)। [10]ਅਨੇਕਾਂ ਜਾਚਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤੇ। [11]ਹੁੱਸਣਾ ਕੀਤਾ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।ਨੰਦਚੰਦ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ॥੨੦॥'ਅਬਿਪੰਡਤ ਕੋ ਆਨਿ ਹਕਾਰੀ। ਅਸ ਕਹੁ–ਬਿਸਰ ਗਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰੀ*'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਐਸੋ। ਤਹਿਂ ਗਮਨਯੋਂ ਜਹਿਂ ਪੰਡਤ ਬੈਸੋ ॥੨੧॥ 'ਦਿਜ ਜੂ ! ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮਹਿਂ ਹਕਾਰਾ। ਸਹਿਤ ਦੱਛਨਾ ਲੇਹੁ ਅਹਾਰਾ'। ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹ੍ਯੋ'ਅਬਿ ਹੌਂ ਨਹਿਂ ਜਾਵੌਂ।ਨਹੀਂ ਸੁ ਭੋਜਨਮੁਖ ਮਹਿਂਪਾਵੌਂ॥੨੨॥ਪ੍ਰਥਮ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸਿਖ ਸਾਧ ਜਿਵਾਏ। ਪਾਛੇ ਤੇ ਮੁਝ ਬੋਲਿ ਪਠਾਏ। ਸਹਿ ਨ ਜਾਇ ਬਿਪਰੀਤ ਬਡੇਰੀ। ਹੁਤੋ ਮੁੱਖਯ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕੇਰੀ ॥੨੩॥ਕਰਮ ਜਿ ਉੱਤਮ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ। ਸਰਬ ਬਿਖੈ ਹਮ ਰਹਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਅਬਿ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਜਾਊਂ। ਅਚਊਂ ਅਸਨ ਬ੍ਰਹਿਮੱਤ[1] ਲਜਾਊਂ ॥ ੨੪॥ ਨਿਜ ਗੁਰ ਢਿਗ ਕਹੀਏ ਅਰਦਾਸਾ। ਦਿਜ ਨਹਿਂ ਆਇ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸਾ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਨੰਦਚੰਦ ਕਹਿ ਬਾਨੀ। 'ਧੀਰਜ ਧਰੀਏ ਤੁਮ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥੨੫॥ ਤਜਹੁ ਕੋਪ ਤਬਿ ਰਹੇ ਨ ਯਾਦੂ।ਅਬਿ ਤੁਮ ਚਲਿ ਕੈ ਅਚਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦੂ।ਨਰ ਸਮਾਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨ ਪਛਾਨਹੁ। ਜਗਤ ਈਸ਼ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ॥੨੬॥ ਤਿਨ ਸੰਗ ਰੂਸਨਿ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਤਸ ਕਰੀਐ ਜਸ ਉਨ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਜਾਤਿ ਹੰਕਾਰ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ੀ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨਹੁ ਹਰਖਤਿ ਪਾਸੀ' ॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਦਿਜ 'ਇਮ ਨ ਉਚਰੀਅਹਿ। ਨਿਜ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕਰੀਅਹਿ।ਦੋਸ਼ ਲਗੇ,ਬੋਲਤਿ ਹਹੁ ਜੈਸੇ।ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਰਨਯੋਂ ਨਿਜ ਐਸੇ:–॥ ੨੮ ॥ ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਪਰਮੇਸਰ ਉਚਰਿ ਹੈ ॥ ਤੇ ਸਭ ਨਰਕਿ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਪਰਿਹੈ ॥ ਮੋ ਕੌ ਦ ਸ ਤਵਨ ਕਾ ਜਾਨੋ ॥ ਯਾ ਮੈ ਭੇਦ ਨ ਰੰਚ ਪਛਾਨੋ ॥

ਇਕ ਤੌ ਤਿਨ ਮੁਖ ਤੇ ਪਰਮਾਨਾ। ਦੂਜੇ ਔਰ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ। ਜਬਿ ਪ੍ਰਗਟੀ ਚੰਡੀ ਖਲਾ ਖੰਡਾ। ਭੇਖ ਭਯਾਨ ਚਕਿਤ ਨਵਖੰਡਾ[2] ॥ ੨੯॥ ਤਬਿ ਧੀਰਜ ਉਰ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਦੇਖਤਿ ਨੈਨ ਮੂੰਦ ਲਿਯ ਦੋਈ†।

[1]ਬ੍ਰਹਮਨ ਪੁਣਾ।[2]ਨਵਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। *ਜੇ ਪੰਡਤਦੀ ਵਿਧੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਹੋਰ ਪੰਡਿਤ, ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਜੇ ਜਾਂਦੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਬੁਲਾਉਣਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਇਹ ਸੂਚਕ ਹਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਰਚਾਈ ਖੇਲ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਚੇਤਿਓਂ ਭੁੱਲਦਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਯਾ ਅਹਿਸਾਨ ਡੂੰਘੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। †ਕੇਸ਼ੋ ਕਿਸ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੱਜ ਆਯਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵੇਰ ਦੇਖਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੁੰਦੇ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਨੇ ਬੀ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ:–ਨਿਰਖੀ ਏਕ ਬਾਰ ਮੁਖ ਚੰਡਾ।

ਜੇ ਅਵਤਾਰ* ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਧੀਰਜ ਧਾਰਤਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੦॥ ਯਾਂਤੇ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਆਵੈ । ਤੂੰ ਸਭਿ ਜਾਨੇ ਬਿਨਾਂ ਅਲਾਵੈਂ[1]।ਨੰਦ ਚੰਦ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਸੁਨਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ! ਤੁਮ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਾ॥੩੧॥ਤਿਸਹੀ ਤੇ ਸੰਸਾ ਉਰ ਤੋਰੇ।ਨਿਰਨੈ ਕਰਿਗੁਨੀਐ ਬਚਮੋਰੇ।ਗੁਰੂ ਭਗਤਿ ਬਪੁ ਭੇ ਅਵ-ਤਾਰਾ[1]।ਪੂਰਬ ਰੂਪਨਕਰਹਿ ਉਚਾਰਾ[2]॥੩੨॥ਜਸੇਂ ਸ੍ਵਾਂਗੀ ਜਗ ਸ੍ਵਾਂਗਬਨਾਵੈ। ਤਸ ਕਿਰਿਆ ਕਰਿ ਤਥਾ ਅਲਾਵੈ। [3]ਸੂਕਰ ਰੂਪ ਧਰਾ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਘੁਰ ਘੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕ੍ਰਿਯਾ ਇਸ ਠਾਨੀ ॥ ੩੩ ॥ ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਬਨਾਇ ਬਹੋਰੀ।ਗਰਜ ਕ੍ਰਿਆ ਤਸ ਕਰੀ,ਨ ਔਰੀ[4] । ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਲਖੀਅਹੁ ਗਤਿ ਇਨ ਕੇਰੀ।ਭਗਤਿ ਰੀਤਿ ਕੀ ਰਹਤਿ ਘਨੇਰੀ॥੩੪॥ ਰੂਪ ਵਾਸਤਵ ਨਹੀਂ ਲਖਾਯੋ । ਆਸ਼ੈ ਅਪਰ,ਸੁ ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਪਾਯੋ[5] । ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੁੱਦ੍ਰ ਮਹੀ-ਆਨ[6]। ਇਨ ਪਰ ਤਰਕ ਕਰੀ[7] ਤਿਸ ਥਾਨ॥੩੫॥ ਤਹਾਂ ਆਪ ਕੋ ਨਹਿਂ ਇਮ[8]ਕਹਿਤੇ†।ਤੌ ਬਹੁ ਲੋਕ ਰਿਦੈ ਇਮ ਲਹਿਤੇ। ਸਭਿ ਕੋ ਤਰਕਤਿ ਭੇ ਇਸ ਬਾਂਈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਤਾ ਅਪਨਿ ਜਨਾਈ ॥੩੬॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਬਖਾਨਾ। ਜੇ ਅਵਤਾਰ ਸੁ ਦਾਸੁ ਸਮਾਨਾ[9]। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇਰਾ। ਧਨਾਵਤਿ ਰਹੇ ਸੁ ਸੰਝ ਸਵੇਰਾ ॥੩੭॥ ਇਹ ਭੀ ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਬਰ ਕਹਨੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਸ਼ੈ ਬੁਧਿ ਜਨ ਲਹਨੋ।

ਇਹ ਬਿਧ ਕਰਤ ਤਪੱਸਯਾ ਭਯੋ ॥ ਦ੍ਵੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ ॥

॥ ੩੮ ॥ ਅਰੁ ਲੋਚਨ ਮੁੰਦਨ ਕੀ ਰੀਤ੍ਹਾ। ਸੋ ਸੁਨਿ ਧਰੀਅਹਿ ਚੀਤ ਪ੍ਰਤੀਤਾ। ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਬਿ ਜਗ ਮਾਤ ਅਗਾਰੀ। ਦਰਸ਼ਨਿ ਦੇਖਿ ਹਰਖ ਭਾ ਭਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਨੋ–ਕਿਸ ਅਸ ਥਾਂਏ[10] । ਉਚਿਤ ਅੰਗ ਜਹਿਂ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ। [2](ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ) ਪਹਿਲੇ (ਪਰਮੇਸੁਰ ਰੂਪ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। [3]ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [4]ਹੋਰ ਨਾ ਕੀਤੀ। [5]ਆਸ਼ਾ ਹੋਰ ਸੀ ਸੋ ਤੈਂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। [6]ਵਡੇ। [7]ਤਰਕ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ)। [8]ਭਾਵ ਦਾਸ਼ਾਭਾਵ ਵਿੱਚ। [9]ਜੋਹੜੇ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅੱਗੇ) ਦਾਸ ਸਮਾਨ ਹਨ। [10](ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗ) ਕੇਹੜਾ ਐਸਾ ਥਾਂ ਹੈ (ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ ਬਸਾਈਏ)।

*ਇਹ ਪੰਡਤ ਦਾ ਵਦਤੋਵਜਾਘਾਤ ਯਾ ਝੂਠ ਬੋਲਨ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਪੂਰੇ ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਮੰਨ ਆਇਆ ਕਿ 'ਜਗਤ ਈਸ਼ ਤੁਮ ਦੇਵਨ ਦੇਵ' ਤਥਾ:–'ਨਰ ਲੀਲਾ ਠਾਨਹੁ ਜਗਤੇਸ਼ੂ।' 'ਅਬਿ ਨਿਸਚਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਯੋ' [ਅੰਸੂ ੮ ਅੰਕ ੨੪]। ਕੋਈ ਜਾਣੇ 'ਨੈਣ ਮੁੰਦਣੇ' ਨਰ ਲੀਲਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ।

†ਪਾ:–ਕਰਤੇ।

ਰੂਪ ਬਸਾਏਂ–। ਸਭਿ ਤਨ ਮਹਿਂ ਪਾਵਨ ਹੈਂ ਨੈਨਾ। ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਦੀਨਸਿ ਗੁਨ ਐਨਾ[1] ॥੪੦॥–[2]ਪੰਥ ਅਗਾਰੀ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਊ। ਜੋਤਿ ਤੇਜ ਲੋਚਨ ਧਰਿ ਸੋਊ[3]।ਰਹਿਤਵਾਨਿ ਸਿਖ ਸਿੰਘ ਜੁ ਮੇਰੇ। ਦੁਸ਼ਟੈਂ ਨਸ਼ਟੈਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ* ਸੁ ਹੇਰੇ[4] ॥ ੪੧ ॥ ਬਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਏਕ ਲਰਾਊਂ। ਅਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੁਤਿ ਪੰਥ ਚਲਾਊਂ–। ਇਹ ਕਾਰਨ ਦ੍ਰਿਗ ਕਰੇ ਮਿਲਾਵਨ।ਦੇਖਿ ਦੇਵਿ ਕੋ ਬਾਸਿ ਬਸਾਵਨ[5] ॥ ੪੨ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਨੰਦ ਚੰਦ ਬਹੁ ਭ੍ਰਾਂਤੀ। ਕਰੀ ਅਸ਼ਰਧਾ ਦ੍ਵਿਜ ਉਰ ਹਾਤੀ। ਲੀਨਿ ਮਨਾਇ ਸੰਗ ਲੇ ਗਮਨਾ। ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਵਨਾ ॥ ੪੩ ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਡ ਆਦਰ ਦੀਨਾ। ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ਤੋਖ[6] ਬਹੁ ਕੀਨਾ। ਨੰਦਚੰਦ ਸਭਿ ਭਨਜੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਬਾਨੀ ਛੰਦ ਸਵੈਯਨ ਸੰਗਾ ॥ ੪੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥

ਜੋ ਕਛੁ ਲੇਖ ਲਿਖਿਯੋ ਬਿਧਨਾ ਸੋਊ ਪਾਈਯਤ ਮਿਸਰ ਜੂ ਸੋਕ ਨਿਵਾਰੋ ॥
ਮੇਰੋ ਕਛੂ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀ ਗਯੋ ਯਾਦ ਤੇ ਭੂਲਿ ਨ ਕੋਪ ਚਿਤਾਰੋ ॥
ਬਾਗੋ[8] ਨਿਹਾਲੀ ਪਠੈ ਦਿਯੋਂ ਆਜ ਭਲੇ ਤੁਮ ਕੋ ਨਿਸਚੈ ਜੀਅ ਧਾਰੋ ॥
ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭੈ ਕ੍ਰਿਤ ਬਿੱਪਨ ਕੇ ਇਨਹੂੰ ਪੈ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਨਿਹਾਰੋ[9] ॥ ੧ ॥
ਜੁੱਧ ਜਿਤੇ ਇਨਹੀ† ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਦਾਨ ਕਰੇ ॥ ਅਘ
ਓਘ ਟਰੇ ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਫੁਨ ਧਾਮ ਭਰੇ ॥ ਇਨ
ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਬਿੱਦਿਆ ਲਈ ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਭ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਰੇ ॥
ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈ ਨਹੀ ਮੋ ਸੇ ਗਰੀਬ ਕਰੋਰ ਪਰੇ ॥ ੨ ॥
ਸੇਵ ਕਰੀ ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਭਾਵਤ ਅਉਰ ਕੀ ਸੇਵ ਸੁਹਾਤ ਨ ਜੀ ਕੋ ॥
ਦਾਨ ਦੀਯੋ ਇਨ ਹੀ ਕੋ ਭਲੋ ਅਰ ਆਨ ਕੋ ਦਾਨ ਨਾ ਲਾਗਤ ਨੀਕੋ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ:–[3]ਉਹ ਜੋਤੀ ਦਾ ਤੇਜ (ਪੰਥ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰੇਗਾ। [4]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਗੇ। [5]ਦੇਖਕੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਰੂਪ) ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਸਾਇਆ। [6]ਪ੍ਰਸੰਨ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਵੈਯੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। [8]ਪੁਸ਼ਾਕ। [9]ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਤ (ਬੀਰਤਾ) ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੈ; ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰੱਖਯਾ ਵਾਸਤੇ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ) ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ। *ਪਾ:–ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ।

†ਇਨਹੀ ਤੋਂ ਛੱਤ੍ਰੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਹਨ, ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਨ ਪਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਪਰ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਜੀ ਕੋਪ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਵਾਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸੁਣਕੇ ਮਿਸਰ ਜੀ ਨੂੰ ਚਟਪਟੀ ਨਾ ਲਗਦੀ, ਨਾ ਸੜਦੇ ਤੇ ਨਾ ਕ੍ਰੋਧ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਨਾ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਰੋ ਪੈਂਦੇ।

ਆਗੇ ਫਲੈ ਇਨ ਹੀ ਕੋ ਦਯੋ ਜਗ ਮੈ ਜਸੁ ਅਉਰ ਦਯੋ ਸਭ ਫੀਕੋ ॥
ਮੋ ਗ੍ਰਹੁ ਮੈ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਸਿਰ ਲਉ ਧਨ ਹੈ ਸਭ ਹੀ ਇਨ ਹੀ ਕੋ ॥ ੩ ॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਟਪਟਾਇ ਚਿਤ ਮੈ ਜਰਯੋ ਤ੍ਰਿਣ ਜਿਉ[1] ਕ੍ਰੁੱਧਿਤ ਹੋਇ ॥
ਖੋਜ ਰੋਜ ਕੇ ਹੇਤ ਲਗ ਦਯੋ ਮਿਸਰ ਜੂ ਹੋਇ[2]* ॥੪੪॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸਾਦਰ ਬਹੁਰ ਅਹਾਰ ਖਵੱਯਾ। ਦਖਨਾ ਲੱਛ ਸਵਾ ਸੁ ਰੁਪੱਯਾ। ਦਰਬ ਪਠਯੋ ਸਭਿ ਅਪਨੇ ਧਾਮ। ਰਹ੍ਯੋ ਕਛੁਕ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬਿਸ੍ਰਾਮ॥੪੫॥ ਪੁਨ ਵਰ ਲੈਬੇ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਹੁਇ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰਾ। ਕਰਹਿ ਜੰਗ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਮਾਰੈ। ਬਿਜੈ ਪਾਇ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰੈ॥੪੬॥ਅਵਨੀ ਰਾਜ ਕਰਹਿ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਜਨਮ ਹੋਇ ਪੁਨ ਮੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਭੁਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। 'ਸਿੰਘ ਬਨਨਿ ਚਾਹਯੋ ਤੂੰ ਧੰਨ ॥ ੪੭ ॥ ਤੀਨ ਵਾਰ ਹੁਇ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ। ਲੈ ਹੈਂ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿਂ ਸਿਰਦਾਰੀ†'। ਇਹੁ ਬਰ ਪਾਇ ਹਰਖ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਲੇਵਰ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਕੈ ॥੪੮॥ ਭਯੋ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿਂ ਸਰਦਾਰ। ਹਨੇ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਜੰਗ ਮਝਾਰ। ਬਿੰਦ ਭੋਗ ਭੋਗੇ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਕਥਾ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੀ ਭੀ ਇਸ ਭਾਇ‡ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਰੁਤੇ 'ਬਿੱਪ੍ਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਆਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨॥

[1]ਕੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂ (ਕੱਖ ਅੱਗ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਭੜਕਦੇ ਹਨ)। [2]ਖੋਜ ਰੋਜ=ਨਿੱਤ ਦੀ ਪਈ ਪਿਰਤ ਦੇ (ਗੁਆਚ ਜਾਣ) ਕਾਰਨ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਰੋ ਪਿਆ। [ਖੋਜ=ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈਖੜ ਨਾਲ ਪੈ ਗਿਆ ਰਸਤਾ ਭਾਵ ਪਿਰਤ। ਰੋਜ=ਰੋਜ਼=ਹਰ ਦਿਨ, ਨਿੱਤ।] (ਅ) (ਹੁਣ ਨਵੇਂ) ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਢੂੰਡ (ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਇਸ) ਕਾਰਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰੋ ਪਿਆ। [ਰੋਜ=ਰੋਜ਼ੀ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਖੋਜ=ਢੂੰਡ, ਭਾਲ]।

*ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਰੁਜ਼ੀਨਾ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰੋਜ਼ੀਨਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਰੋਣਾਂ ਸੂਚਕ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅਨਾਦਰ ਦਾ, ਅਨਾਦਰ ਸੂਚਕ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਪ੍ਰਗਟੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰੁਜ਼ੀਨੇ ਲਗਦੇ, ਨਾ ਕਿ ਅਗਲੇ ਬੀ ਬੰਦ ਹੁੰਦੇ।

†ਇਹ ਬੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ, ਸੌ ਸਾ: ਨੇ ਤੀਸਰੇ ਜਨਮ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣਾ ਤੇ ਰਣ ਸਿੰਘ (ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

‡ਇਹ ਪਿਛਲਾ ਦੇਵੀ ਅਵਾਹਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾਵਾ ਗੰਢਲਦਾਰ ਤੇ ਖੋਜ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਜੋ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਗਲੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬਾਦ ਫਿਰ ਮੂਲ ਪਾਠ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਅੰਸੂ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇਗਾ।

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਪਿਛੇ ਆਏ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਰ ਖੋਜ

ਦੇਵੀ [ਕਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ, ਹਿਮ ਪੁੱਤ੍ਰੀ, ਭਵਾਨੀ ਆਦਿ]

ਦੇਵੀ ਸਬੰਧੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸਦੇ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚਾਰੇ ਹਨ:–(੧) ਦੇਵੀ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੀ ਪੂਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਜਕਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਖੋਜ 'ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਦੇਵੀ' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪਰ ਹੋਵੇ। (੨) ਇਸਤੋਂ ਬਾਦ 'ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕੀਹ ਜਗਾ ਹੈ' ਇਸ ਪਰ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। (੩) ਇਸਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ 'ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਨੈਣੇ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਨਹੀਂ ?'

ਇਸ ਤੀਸਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਖੋਜ ਨਾਲ ਲੱਭਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ ਤ੍ਰੈ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਕੇ ਲਿੱਖਾਂਗੇ। ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਲਗਪਗ ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਬਾਦ ਤੱਕ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ,ਫਿਰ(੨)ਲਗਪਗ ਸੰਮਤ ੧੯੪੬ ਬਿ: ਤੱਕ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ। (੩)ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਬਾਦ ਤੋਂ ਹੁਣ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ। ਇਸ ਵਿਉਂਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਕੇ ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।

੧. ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਦੇਵੀ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਬੀ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਜ ਵਜਕਤੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਖੋਜਣ ਲਗਿਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਲੱਭਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਢੂੰਡੋ,ਲੱਭੋ, ਉਤਨੇ ਹੀ ਗੁੰਝਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਬੜੀ ਢੂੰਡ ਭਾਲ ਦੇ ਬਾਦ ਜੇ ਕੁਛ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਖਿਆਲ ਬਨਾਉਣ ਵਲ ਪਈਏ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਯ ਕੌਮ ਦੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਅਸਲੀ ਲੋਕ ਏਥੇ ਵਸਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿੰਧਜਾਚਲ ਪਰਬਤ ਦੇ ਕੋਈ ਵਾਸੀ 'ਕਾਲੀ' ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸਨ। ਕਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੂਜਜ ਮੂਰਤੀ ਸੀ। ਖਾਸ ਕਰ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਠੱਗ' ਆਖਦੇ ਸਨ ਇਸ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸਨ। ਵਿੰਧਜਾਚਲ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇਹ ਸੰਬੰਧ ਹਿੰਦੂ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੫੦ ਅੰਕ ੧੪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਦੇਵੀ ਹਾਰ ਤੇ ਥੱਕ ਕੇ ਵਿੰਧਜਾਚਲ ਤੇ ਜਾਕੇ ਛੋਟੀ ਮੂਰਤ ਧਾਰਕੇ ਟਿਕ ਗਈ, ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਵਿੰਧਜਾਚਲ ਵਾਸਣੀ' ਬੀ ਇਸਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕੁ ਵਿੰਧਜਾ ਪਰਬਤ ਗੰਗਾ ਵਲ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਢੁਕਦੇ ਹਨ ਓਥੇ ਕੁ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਿਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਥੇ ਇਸਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਬਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਕਦੇ ਸੁੱਕਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ* । ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਿਆਲ ਦੁੜਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਲੀ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਵਿੰਧਜਾਚਲ ਦੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸੀ ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨੀ ਗਈ। ਉਹ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਹਮਲਾਆਵਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡ਼ਕਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਲੋਕ ਅਸੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਏਸ ਖਿਆਲ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀ ਕਹਿੰਦੇ

*ਡਊਸਨ–'ਕਲਾਸੀਕਲ ਡਿ: ਆਫ ਹਿੰਦੂ ਮਾਈਥਾਲੋਜੀ' ।

ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਸਿਰ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ (ਭਾਵ ਆਰਯ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ) ਹਨ*।

ਵਿੰਧ੍ਯਾਚਲ ਵਾਸਣੀ ਕਾਲੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾਂ 'ਠੱਗ' ਕੌਮ ਵਿਚ ਨਿਰਸੰਸੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਠੱਗ ਲੋਕ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਫਿਰਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭੀ ਪਿੱਛੋਂ ਆਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਫਿਰਕਾ ਬਲਕਿ ਆਰਯਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਹ ਲੋਕ ਵਿਸਾਹ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣਾ ਤੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਦੁਪੱਟਾ ਯਾ ਫਾਹੀ ਪਾਕੇ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਅਪਣਾ ਕਮਾਮ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ। ਸਗੋਂ ਮਾਰਕੇ ਉਹ ਕੋਈ ਧਾਰਮਕ ਰਸਮਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਹਾੜੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ; ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਲੁੱਟ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਮਾਲ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅਰਪਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਏਹ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ 'ਕਾਲੀ' ਦੀ ਆਗਯਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਹਾਂ†। ਚੀਨੀ ਮੁਸਾਫਰ ਹਯੂਨਤਸੈਂਗ ਨੇ ਸਿਰ ਬੀਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜੁੱਧਿਆ ਤੋਂ ਜਦ ਉਹ ਹਯਮੁਖ ਨੂੰ ਟੁਰਿਆ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਠੱਗਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਫੜਿਆ ਤੇ ਦੇਵੀ ਅੱਗੇ ਬਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆਂ‡। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲੀ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਪੂਜਯ ਪਰ ਭੇਦਾਯਕ ਮੂਰਤੀ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਪੂਜ ਦੇਵੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

'ਆਰਯ ਹਿੰਦੂ' ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਜਦ ਖੋਜ ਕਰੋ ਤਾਂ ਵੇਦ ਵਿਚ ਪਦ 'ਕਾਲੀ' ਆਇਆ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਗਨੀ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਜੀਭਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ 'ਕਾਲੀ' ਹੈਸੀ ਜੋ ਕਿ ਹੋਮ ਦੀਆਂ ਆਹੂਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਅਗਨੀ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਜੀਭਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 'ਕਾਲੀ' ਭਿਆਨਕ ਯਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਜੀਭ ਸੀ§। ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਅਕਸਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਕੁਛ ਜ਼ਿਕਰ ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਯਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਨਸਾਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਬਾਬਤ ਤਾਂ ਹੈ‖। ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵੈਦਿਕ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਥਾਪ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੈਦਕ ਦੇਵਤੇ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਈ' ਸਨ, ਖੂੰਖਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ (ਦਿਵ=) ਪਕਾਸ਼ ਹੈ। ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਕੁਛ ਸਮਾ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਵੈਦਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤ੍ਰੈ ਮੁੱਖ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨੇ, ਫਿਰ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਤ੍ਰੈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ¶। ਵੇਦ

---

*ਵੁਡਰਫ—'ਸ਼ਕਤੀ ਐਂਡ ਸ਼ਕਤਾ'। †ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਟੈਨੀਕਾ ੯ ਐਃ। ‡'ਹਿੰਦ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ' ਟ੍ਰੈਕਟ ਨੰਃ ੪੪੨ ਸਫਾ ੧੩ ਖਾਃ ਟ੍ਰੈਃ ਸੁਃ।

§ਡਊਸਨ। ‖ਦੇਖੋ ਰਿਗ ਵੇਦ ਅਸ਼ਟਕ ੧, ਅਜੀਗ੍ਰਤ ਦੇ ਪੁਤਰ ਸ਼ੁਨਾਸ਼ੇਪ ਦੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਵਿਚ ਉਚਾਰੇ ਗਏ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਬਾਲ ਕਾਂਡ ਅਧਯਾਯ ੬੧, ੬੨ ਤੇ ਭਾਗਵਤ ਮਨੂਸਿੰਮ੍ਰਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਇਆ ਹੈ।

¶ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਟੈਨੀਕਾ ੯ ਐਃ।

ਵਿੱਚ ਜੋ 'ਰੁਦ੍ਰ' ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ 'ਗਰਜ ਦੇ ਤੂਫਾਨ' ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਮਗਰੋਂ ਓਹ ਹਿੰਦੂ ਤ੍ਰਿਧਾ ਮੂਰਤੀ ਦਾ 'ਸ਼ਿਵ' ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਸੰਘਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਲਯ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਤ੍ਰੈ ਮੁੱਖੀ ਦੇਵਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂ, ਸ਼ਿਵ, ਤੇ ਤ੍ਰੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਪਾਰਬਤੀ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣੀ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪ੍ਰਲਯ ਤੇ ਸੰਘਾਰ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ।

ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਕਈ ਨਾਵਾਂ ਹੇਠ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੁੱਖਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਕਤਕ ਮਤ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕਿਆਂ ਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਵਾਧੇ ਏਹ ਸਭ ਹੋਰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਹਨ* ।

ਚਾਹੇ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਤੋਤ੍ਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਥੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਕਿ 'ਸ਼ਾਕਤਕ ਮਤ' ਯਾ 'ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਮਤ' ਤਦੋਂ ਜਾਰੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਨੀ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ ਸਫਰ ਨਾਮੇ ਪੜ੍ਹੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ (ਜੋ ਈਃ ਸੰਨ ਤੋਂ ਕੁਛ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਯਾ ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਸੀ) ਵਿਚ ਇਸ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਸੇ 'ਮਤ' ਯਾਂ ਕਿਸੇ 'ਮਤਾਵਲੰਬੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ† ।

ਇਹ ਬੀ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਹਿੰਦੂ ਜ਼ਾਤੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜੋਧਾ ਮਹਾਂਬੀਰ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਕਾ ਹਮਲਾਆਵਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਸੁਰਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮਾਰਦੀ ਰਹੀ, ਉਸ ਦੀ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਰੂਪਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । 'ਸ਼ਾਕਾ ਜੁੱਧ' ਅਕਸਰ ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ । ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀਆਂ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀਆਂ ਬੀਰ ਰਾਜ-ਕੰਨਿਆਂ ਸਨ । ਰਾਖਸ਼ ਮਰਹਟੇ ਸਨ ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਕੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਅੱਗੋਂ ਜੋ ਜੋ ਰਾਜਪੂਤ ਕੰਨਿਆਂ ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਆਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜੀਆਂ ਤੇ ਫਤਹਯਾਬ ਹੋਈਆਂ ਉਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੇ ਪੂਜ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਸੋ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਾਜ ਕੰਨਯਾਂ ਹੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ। ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁੰਭ, ਨਿਸੁੰਭ, ਚੰਡੁ, ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਮਰਹਟੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਸੰਭਾਜੀ ਚਾਂਡੂ ਜੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਨਾ ਦੱਸਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜੋ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚੰਡੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਜੁਆਨ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਤ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਸੁੰਭ ਦੈਂਤ ਦਾ ਭਰਾ ਆ ਗਿਆ, ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨ ਲਗਾ। ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਬੀ ਐਉਂ ਦੀ ਹੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦੇਵੀ ਕਿਸੇ ਬੀਰ ਰਾਜ ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਅਪਣੇ ਸਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਜਰਵਾਣੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਫਤਹ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਕਿਆ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ। ਗਜਾਨੀ ਗਿਆਨ

*ਫਊਸਨ । †ਸਰ ਚਾਰਲਸ ਏਲੀਅਟ—'ਹਿੰਦੂਇਜ਼ਮ ਐਂਡ ਬੁੱਧਿਜ਼ਮ' ।

ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰ: ੬੬੫ ਈ: ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈਰਾਨ ਦੀ ਰਾਣੀ 'ਸਮੀਰਮਾ' ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਉਸੇ ਨਾਲ ਹਿਠਾੜ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਨਸੁੰਭ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕਿ ਉਸੇ 'ਸਮੀਰਮਾ' ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਕਹਿਕੇ ਉਸ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਓਹੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਉਪਰਲੇ ਹਾਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ 'ਕਾਲੀ' ਤਾਂ ਹਿੰਦ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪੂਜਯ ਮੂਰਤੀ ਹੈਸੀ ਤੇ ਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀਰ ਵਯਕਤੀ ਦੇ ਕਰਤਬਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇਕ ਖਿਆਲ ਫੁਰ ਪਿਆ।

ਇਹ ਬੀ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦੱਸੀ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਪਾਰਬਤੀ ਕਨਖਲ ਦੇ ਆਰਯ ਰਾਜਾ ਦੱਖਯ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੀ ਬੇਟੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੀ ਅਨੁਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਦੇਵੀ* ਆਰਯ ਖਿਆਲ ਦੀ ਜਾਈ ਹੈ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਦੇਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਦੱਸ੍ਯੂ (ਕਾਲੇ) ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਲੀ ਮਾਈ ਹੈ। ਪਾਰਬਤੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹਿਮਾਲਯ ਪਹਾੜ ਬੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਜਾਈ ਆਰਯ ਦੇਵੀ ਸਹੀ ਹੋਈ ਤੇ ਵਿੰਧਿਆਚਲ ਪਰਬਤ ਵਾਸਨੀ 'ਕਾਲੀ' ਪੁਰਾਤਨ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਦੇਵੀ ਸਹੀ ਹੋਈ।

ਜਦੋਂ ਆਰਯ ਲੋਕ ਅਸਲੀ ਕੌਮਾਂ ਨਾਲ ਖਲਤ ਮਲਤ ਹੋਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਦਕ ਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂਜਾ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚ ਖਲਤ ਮਲਤ ਹੋਈਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ 'ਗਿਰਜਾ' ਤੇ ਬਿੰਧੀਆਚਲ ਵਾਸਨੀ ਕਾਲੀ ਦੋ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਆ ਜੁੜੇ, ਪਰ ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਰੰਗ ਰੂਪ ਅੱਡ ਅੱਡ ਦਿਖਾਏ ਗਏ।

ਹਰ ਹਾਲ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲੇ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਜੰਗਾਂ, ਸੁਲਹਾਂ, ਕੱਠੇ ਰਹਿਣ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਦੇ ਮਿਲ ਗੋਭਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੁਇ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਮਿਲਕੇ ਇਕੋ ਦੇਵੀ ਬਣ ਗਈ,ਜਿਸ ਦੇ ਰੂਪ ਦੋ ਮੰਨੇ ਗਏ, ਇਕ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਤੇ ਇਕ ਭਿਆਨਕ। ਇਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰੂਪਤਾ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ:—ਉਮਾ (=ਰੌਸ਼ਨ), ਗੌਰੀ (=ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ), ਪਾਰਬਤੀ (=ਪਰਬਤ ਦੀ ਬੇਟੀ), ਜਗਦੰਬਾ (=ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾ) ਤੇ ਭਵਾਨੀ ਆਦਿ†।

ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪਤਾ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:—ਕਾਲੀ, ਸ੍ਯਾਮਾ, ਚੰਡੀ, ਚੰਡਿਕਾ (=ਤੁੰਦ), ਭੈਰਵੀ (=ਭਿਆਨਕ)। ਇਸ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬੱਕਰਿਆਂ ਝੋਟਿਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ੂਨੀ ਬਲੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵੇਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਮਨੁੱਖ ਬਲੀਆਂ ਬੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਲੋਕ ਜੋ ਕੁਛ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੁਛ ਸੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਛੋੜਦੇ ਹਾਂ। ਕਾਲੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਕਾਲੀ ਖੱਲ ਹੈ,ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਹੈ,

---

*ਉਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ, ਖੀਰ ਭਵਾਨੀ, ਚਿੰਤਪੁਰਨੀ ਆਦਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅਜੇ ਬੀ ਹਨ।

†ਭਊਸਨ।

ਲਹੂ ਚੋਂਦਾ ਹੈ, ਸੱਪ ਤੇ ਖੋਪਰੀਆਂ ਗਲੇ ਲਟਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੁਰਗਾ (=ਜੋ ਕਠਨਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ) ਦਾ ਰੂਪ ਸੁਹਣਾ ਗੋਰਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਸਵਾਰ ਪਰ ਬੜੇ ਤੇਜ ਤ੍ਰਿਦ ਪ੍ਰਭਾਉ ਵਾਲੀ।

ਭਵਾਨੀ, ਉਮਾ, ਪਾਰਬਤੀ, ਦੁਰਗਾ, ਚੰਡੀ, ਕਾਲੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ-ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਜੋ ਬੀ ਅਸਲੀਅਤ ਹੋਵੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਫਿਲਸਫਾਨਾ ਖਿਆਲਾਤ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਕੀਹ ਸ਼ਕਲ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉੱਚੇ 'ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ' ਦੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੇ ਫਿਲਸਫੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਨੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਦਿਮਾਗ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਵਜਕਤੀ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਇਕ ਦਾਰਸ਼ਨਕ ਰੂਪ ਬੀ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਜਨਮ ਤੇ ਮੌਤ' ਦੋਵੇਂ ਜੋੜੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਸੁੰਦਰ ਦਿਆਲ ਮੂਰਤੀ ਤੋਂ ਜਨਮ ਜੀਵਨ ਤੇ ਜੀਵਨ ਰਸ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤੋਂ ਹੀ ਮੌਤ ਵਰਗੀ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ੈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਵਰਗੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਸ਼ਕ੍ਤੀ ਹੋਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ*।

†ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਕਾਲੀ' ਪਦ 'ਕਾਲ' ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਕੁੱਛ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਲ (ਸਮੇਂ, Time) ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਲ (ਸਮੇਂ) ਨੂੰ ਬੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਾਲੀ ਹੈ। ਐਉਂ ਕਾਲੀ 'ਕਾਲ ਰਹਿਤ' ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਾਨੋ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਬੀ ਵਾਚਕ ਹੋ ਗਈ। ਕਾਲੀ ਖੋਪਰੀਆਂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਮਸਾਣਾਂ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾਂ ਨੂੰ ਲਯ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ੂਨਜ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ‡। ਫਿਰ ਓਹ ਦਿਗੰਬਰੀ ਹੈ—ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ—ਭਾਵ ਨੰਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਨਾਲ ਹਦ ਬੰਦੀ ਲੱਗ ਗਈ, 'ਨਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਉਹ 'ਅਨੰਤ' ਸਹੀ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਉਹ ਮਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਗਤ ਰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਨਿਰਗੁਣ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਰਚਣਹਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਦੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਲੋਥ ਪਰ ਖੜੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਚਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਲੋਥ ਦੀ

---

*ਸਰ ਚਾਰਲਸ ਏਲੀਅਟ। †ਵੁਡਰਫ।

‡ਕਿਸੇ ਬਾਵੇਂ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਅਰਥ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਦਾਨਿਆਂ ਨੇ ਸਿਰਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:—ਬਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਫਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਮੁੰਡਮਾਲਾ ਜੋ ੫੧ ਯਾ ੫੨ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਖੋਪਰੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਉਸ ਬਾਬਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੇ ੫੧ ਯਾ ੫੨ ਅੱਖਰ ਹਨ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੈਂਤੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ੫੦, ੫੧ ਯਾ ੫੨ ਹਨ। ਇਹ ਵਰਣਮਾਲਾ 'ਨਾਮ ਰੂਪ' ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਲਖਾਯਕ ਹੈ। ਬਹੈਸੀਅਤ ਰਚਨਹਾਰ ਦੇ ਓਹ ਇਹ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਹਿਨ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਹੈਸੀਅਤ ਲਯ ਕਰਨਹਾਰ ਓਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਲਯ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

[ਬਾਕੀ

९७३ ॥

ਸ਼ਕਲ ਮੁਰਦਾ ਪਨ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅਤੀਤ, ਅਲੇਪ, ਅਬਦਲ, ਇਕਰਸ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਸਰੂਪ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇ ਦੇਵੀ ਜੋ ਲੋਥ ਪਰ ਖੜੀ ਹੈ ਸੋ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ, ਰਚਨ ਵਾਲਾ, ਸੰਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਅਬਦਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਹਨ, ਇਕ ਵਜੂਦ ਦੇ ਦੋ ਰੰਗ ਹਨ, ਇਕ ਨਿਰਵਿਕਾਰ, ਇਕ ਰਸ, ਅਬ-ਦਲ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਬਦਲਨੇ ਵਾਲਾ ਜੋ ਅਬਦਲ ਦਾ ਹੀ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੈ।

ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਜੋਗ ਇਹ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਦੇ ਲਾਗਲਾ ਵਿੰਧਜਾ ਦਾ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਕਲਕਤੇ ਵਿਚ ਕਾਲੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਭਯਦਾਇਕ ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਬੁੱਤ ਹੈ ਤੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਰਸਮਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਆਦਿਕ ਵਹਿਮੀ ਕੰਮ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਪਰ ਦੱਸੀ 'ਖਜਾਲੀ ਦੇਵੀ' ਦੀ ਬਾਬਤ ਉਪਰ ਕਥੇ ਖਿਆਲ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਅਚਰਜ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਮਿਣਵਾਂ ਫਾਸਲਾ ਹੈ। ਸੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੀਹ ਸੋਚ ਕਰੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ ਕਿਸ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਜੇਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਾਲੀ ਦਾ ਪੁਰਾਤਣ ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੂਜਯ ਹੋਣਾ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ (ਠੱਗਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ) ਖੂਨ ਦਾ ਇਸ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅੱਗੇ ਅਰਪਨ ਹੋਣਾ, ਇਧਰੋਂ ਦੁਰਗਾ ਆਦਿ ਦੇ ਬੀਰਰਸੀ ਕੰਮ, ਉਧਰ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਜਿਹੇ ਕੁ ਹਨ ਸਭ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਜੇ ਨਿਤਾਰਕੇ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸਕਾਂ ਦਾ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਖਿਆਲ ਲਈਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਲੇਖਕ ਖਿੱਚ ਖਿੱਚ ਕੇ ਤੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੁਣ ਪੁਣ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਫਿਲਸਫੇ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਫਿਲਸਫੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਚਣ, ਪਾਲਣ ਤੇ ਸੰਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਕ ਸਰਗੁਣ ਵਜਕਤੀ 'ਈਸ਼੍ਵਰ' ਮੰਨੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਸੇ ਤੋਂ ਹੋਈ ਜਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਲਈ ਮੰਨੀ ਗਈ ਇਕ ਸਰਗੁਣ ਵਿਜਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ' ਸੱਦਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਉੱਚੇ ਤੇ ਫਿਲਸਫਾਨਾ ਸ਼ਾਕਤਕ ਮਤ ਵਿਚ 'ਦੇਵੀ' ਇਕ ਸਰਗੁਣ ਵਜਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਗੁਣ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਲੇਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਦਾ ਰਚਨ ਪਾਲਨ ਤੇ ਸੰਹਾਰ ਕਰਦੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।

ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਭਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਇਸ ਉੱਚੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਫਿਲਸਫਾ ਨੇ 'ਸਰਗੁਣ ਈਸ਼੍ਵਰੱਤ' ਦਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਲੈਕੇ ਟੁਰਦੇ ਹਾਂ:-

੨. ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਦੇਵੀ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਕਾਦਿਰ ਤੇ ਕਰਤਾ ਤੇ ਫੇਰ ਅਲੇਪ*' ਮੰਨਿਆਂ

*'ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ' ॥ [ਵਾ: ਆ: ਮ: ੧

ਹੈ। 'ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ* ।' ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ:—ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ॥ ਖੇਲੁ ਸੰਕੋਚੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੈ* ॥

ਪੁਨਾ:—ਜਹ ਆਪਿ ਰਚਿਓ ਪਰਪੰਚੁ ਅਕਾਰੁ ॥ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਮਹਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰੁ* ॥

ਪੁਨਾ:—ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਏ ॥ ਆਪਨੈ ਭਾਣੈ ਲਏ ਸਮਾਏ* ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਿਰਗੁਣ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਰਚਨਹਾਰ ਨੂੰ ਅਛਲ, ਅਛੇਦ, ਅਭੇਦ, ਏਕ, ਬੇਅੰਤ, ਊਚ ਤੇ ਊਚਾ, ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ, ਅਥਾਹ, ਅਗਣਤ ਅਤੋਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਰਤੱਵਜ (ਰਚਨ ਪਾਲਨ ਸੰਘਾਰ ਆਦਿ) ਵੱਖਰੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ 'ਈਸ਼੍ਵਰ' ਯਾ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ' ਯਾ 'ਭਵਾਨੀ' ਦੇ ਨਹੀਂ ਆਖੇ, ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਕਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—'ਦੁਹੂ ਪਾਖ ਕਾ ਆਪਹਿ ਧਨੀ*' ॥ ਪੁਨਾ:—'ਆਪਹਿ ਕਉਤਕ ਕਰੈ ਅਨਦ ਚੋਜ ॥ ਆਪਹਿ ਰਸ ਭੋਗਨ ਨਿਰਜੋਗ*' ॥ ਪੁਨਾ:—'ਕੇਵਲ ਕਾਲ ਈ ਕਰਤਾਰ ॥ ਆਦਿ ਅੰਤ ਅਨੰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਗੜ੍ਹਨ ਭੰਜਨ ਹਾਰ†' ॥ ਤੇ ਨਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਕਰਨਹਾਰੁ ਨਾਨਕ ਇਕੁ ਜਾਨਿਆ*'। ਕਰਨਹਾਰ ਓਹੀ ਇਕੋ ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਜਦ 'ਭਾਵੇ' ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਹ ਆਪ ਰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਪਣੇ 'ਹੁਕਮ' ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਯਥਾ:—'ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ'। ਫਿਰ ਜੇ ਸੋਚੀਏ ਕਿ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ'। ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਰਚਨਹਾਰ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਰਚਦਾ ਹੈ; 'ਹੁਕਮ ਕਰਨਾ' ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪ ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬੀ ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ,ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ,ਉਸਨੂੰ ਵਿਕਾਰ ਆਦਿ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ।ਉਹ ਆਪ ਸੱਤਜ ਹੈ ਉਸਦਾ ਹੁਕਮ ਸੱਤਜ ਹੈ। ਯਥਾ:—'ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਸਚਾ ਫੁਰਮਾਣੁ।'ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪ ਸੱਤਜ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਫੁਰਮਾਣ ਸੱਤਜ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਤਜ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਉਹ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ, ਫੁਰਨਾ, ਵਿਚਾਰ ਸਾਈਂ ਵਿਚ ਅਰੋਪ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ 'ਹੁਕਮ' ਤਾਂ ਉਸਦੇ 'ਸਰੂਪ' ਵਾਂਙੂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ,—ਕਰਨੀ ਕਰਤਬ ਨੂੰ—ਆਪ, ਕੇਵਲ ਆਪ, ਜਾਣਦਾ ਹੈ 'ਅਪਨੇ ਕਰਤਬ ਜਾਨੈ ਆਪਿ*'। ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ, ਭਾਣਾ ਨਹੀਂ, ਕਰਤਬ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਹੁਕਮ, ਭਾਣੇ ਤੇ ਕਰਤਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੀਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੀਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ?

ਜਦ ਉਹ ਸੱਤਜ ਤੇ ਚੇਤਨ ਫਿਰ ਪ੍ਰਿਯ (ਆਨੰਦ) ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਕਾਰਯ ਕਰਤਬ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੀਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ ਉਹ

*ਗਉ: ਸੁਖ: ਮ: ੫। †ਸ਼: ਹਜ਼ਾ: ਪਾ: ੧੦।

ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥ ਵਾਂਙੂ ਔਰੇ ਕੀਕੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸਾਡੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਜੋ ਕੁਛ ਹੈ ਉਸੇ ਵਰਗਾ ਸੱਤਜ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰ ਤੇ ਫਿਰ ਅਲੇਪ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਕਹਿਕੇ ਵਿਚੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਕੋਠੜੀ ਤੇ ਸੱਚੇ ਨੂੰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ 'ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ' ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ* । ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਵਹੁਟੀ ਗੱਭਰੂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ†।ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੁਕਮੀ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਅਲੇਪ ਤੇ ਇਕੋ ਹੈ‡,ਅਨੰਤ ਹੈ,ਅਨਾਦਿ ਹੈ,ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ,ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ।ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਇਹ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਭੀ ਕਿਸੇ ਨਰ ਸਰੂਪ(ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਮਹੇਸ਼) ਯਾ ਨਾਰੀ (ਦੇਵੀ) ਰੂਪਤਾ ਵਿਚ ਅਲੱਗ ਅਰਾਧਿਆ ਜਾਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਜਦ ਦੇਵੀ ਨੂੰ—ਕਲਕੱਤੇ ਯਾ ਵਿੰਧਯਾਚਲ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ ਨਾਂ ਪਰ ਫਿਲਸਫਾਨਾ ਖਿਆਲ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦੀ—ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਨੂੰ 'ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਫਿਲਸਫੇ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ:—

ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ॥ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ ॥ [ਗੋਂਡ ਨਾਮ:

ਫੇਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਵਿਚ ਢੂੰਡਿਆਂ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਸਾਖੀ ਬੀ ਇਹੋ ਗਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਦੇਵੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਲ ਘੱਲਿਆ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣੋ ਅਸਮਰੱਥ ਦੱਸਿਆ§। ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਝਾੜੂ ਦੇਂਦੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ¶। ਫਿਰ ਭਾਈ ਭੈਰੋਂ ਦੀ ਦੇਵੀ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਜੋ 'ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜ਼ਾਹਬ' ਵਾਲੇ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭੈਰੋ (ਯਾ ਫੇਰੂ) ਨਾਮੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦਾ ਨੱਕ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨੋ ਦੇਵੀ ਅਸਮ੍ਰਥਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ‖। ਫਿਰ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੰਥ ਨੂੰ 'ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਬਨਾਉਣਾ', 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਸਿਖਾਲਣੀ', 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ' ਦੱਸਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਾਕਿਆਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਸੇ

---

*'ਤਬ ਸਿਵ ਸਕਤਿ ਕਹਹੁ ਕਿਤੁ ਠਾਇ ॥' [ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫

†'ਤਹ ਮਾਤ ਨ ਬੰਧੁ ਨ ਮੀਤ ਨ ਜਾਇਆ' ॥ [ਜਾਇਆ=ਇਸਤ੍ਰੀ]। [ਮਾਰੂ ਮ: ੫

ਤਥਾ:—'ਕਿਸੁ ਤੂੰ ਪੁਰਖੁ ਜੋਰੂ ਕਉਣ ਕਹੀਐ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ।' [ਆ: ਮ: ੧

ਤਥਾ:—'ਤੇਜ ਕੋ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੈ ਅਖੰਡਣ ਕੋ ਖੰਡ ਹੈ, ਮਹੀਪਨ ਕੋ ਮੰਡ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ ਨ ਨਰੁ ਹੈ' ॥ ੯ ॥੨੬੧॥ [ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ।

‡ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਵੇਖੈ ਵਰਤੈ ਤਾਕੋ ਤਾਕੁ ॥ [ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧

§ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾ: ੨੭ ਅੰਕ ੧੫,੧੬,੧੭ ਤੇ ੨੪।

¶ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਹਿਸਾ ੧ ਨੰ: ੨ ਪੰਨਾ ੫੧੪ ਤੀ: ਐ:।

‖ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧੨ ਅੰਸੂ ੯ ਅੰਕ ੨੯ ਤੋਂ ੩੬ ਤੱਕ।

ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਕੇ ਪੂਜਣਾ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ 'ਲਿੰਗ ਭੇਦ' ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲਿੰਗ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਲਿੰਗ ਵਿਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਲਿੰਗ ਰਹਿਤ ਮੰਨਣ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਕਹਿ ਲੈਣਾ ਵੈਸਾ ਹੀ ਹੈ ਜੈਸਾ ਮਾਤਾ ਕਹਿਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ; ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ:—

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ॥ [ਮਾਝ ਮ: ੫]

ਇਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਖੰਡ ਸਰੂਪ ਦੀ ਹੀ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਕੇ ਉਸ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਵਜਕਤੀ ਫਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਅਰਾਧੀ ਜਾ ਰਹੀ।

ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਆਪਣੇ ਅਰਾਧਨਾ ਯੋਗ ਇਸ਼ਟ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੂੰ ਅਛੇਦ, ਅਰੂਪ, ਅਨਾਦ, ਅਭੂਤ, ਅਖੰਡ, ਅਛਿੱਜ, ਅਭੇਦ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਗਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਇਕੋ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ* ਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ 'ਨਮੋ ਪਰਮ ਗ੍ਯਾਤਾ ॥ ਨਮੋ ਲੋਕ ਮਾਤਾ [ਜਾਪੁਜੀ]' ਆਖਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਨਾਮ ਦੇ ਦੇ ਕੇ 'ਪਾਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ' ਵਿਚ ਖੋਹਲਕੇ ਪੂਜਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਉਂ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਬ ਹੀ ਪਚ ਹਾਰੇ।ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੂਰ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੇ। [ਚਉ: ਅ:]' ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਇਕ ਅਖੰਡ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ†। ਉਸੇ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਕਹਿਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਸਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ (੧) ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਤਾਕਤ, ਸੱਤਜ, ਬਲ, ਸਮਰੱਥਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਭਵਾਨੀ ਆਦਿ ਕੋਈ ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ ਸੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਵਜੂਦ ਤੋਂ ਅਭਿੰਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ। ਸੱਤਜਾ ਯਾ ਸ਼ਕਤੀ 'ਸ਼ਕਤੇ' ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਕੇ ਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ ਜਿਵੇਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ:—

---

*ਦਸਮ ਗੁਰਵਾਕ:—ਅਜੰਬ ਰੂਪ ਅਨਭੈ ਪ੍ਰਭਾ ਅਤਿ ਬਲਿਸਟ ਜਲ ਬਲਿ ਕਰਣ ॥ ਅੱਚੁਤ ਅਨੰਤ ਅੱਦ੍ਵੈ ਅਮਿਤ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਤਵ ਸਰਣ ॥੧॥੩੨॥ [ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਪੁਨਾ:—ਨਮੋ ਨਾਥ ਪੂਰੇ ਸਦਾ ਸਿੱਧ ਕਰਮੰ ॥ ਅਛੇਦੀ ਅਭੇਦੀ ਸਦਾ ਏਕ ਧਰਮੰ ॥ ਕਲੰਕੰ ਬਿਨਾਂ ਨਿਹਕਲੰਕੀ ਸਰੂਪੇ ॥ ਅਛੇਦੰ ਅਭੇਦੰ ਅਖੇਦੰ ਅਨੂਪੇ ॥ [ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਪੁਨਾ:—ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕੇ ਭੇਦ ਸਬੈ ਤਜ, ਕੇਵਲ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧ ਮਾਨਿਯੋ। [੩੩ ਸ੍ਵੈਯੇ 'ਕੇਵਲ' ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਵਾਹਦ, ਇੱਕੋ, ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਿੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—ਭਜੋ ਸੁ ਏਕ ਨਾਮਯੰ ॥ ਜੁ ਕਾਮ ਸਰਬ ਠਾਮਯੰ ॥ ਨ ਜਾਪ ਆਨ ਕੋ ਜਪੋ ॥ ਨ ਅਉਰ ਥਾਪਨਾ ਥਪੋ ॥ ੩੭ ॥ ਬਿਅੰਤਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਹੈ ॥ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਾਇ ਹੈ ॥ ਨ ਧਿਆਨ ਆਨ ਕੋ ਧਰੈ ॥ ਨ ਨਾਮ ਆਨ ਉਚਰੈ ॥੩੮॥ਤਵੱਕ ਨਾਮ ਰਤਿਯੰ। ਨ ਆਨ ਮਾਨ ਮਤਿਯੰ ॥ ਪਰੱਮ ਧਿਆਨ ਧਾਰੀਯੰ ॥ ਅਨੰਤ ਪਾਪ ਟਾਰੀਯੰ ॥ ੩੯ ॥ ਤੁਮੇਵ ਰੂਪ ਰਾਚਿਯੰ ॥ ਨ ਆਨ ਦਾਨ ਮਾਚਿਯੰ ॥ ਤਵੱਕ ਨਾਮੁ ਉਚਾਰੀਯੰ ॥ ਅਨੰਤ ਦੂਖ ਟਾਰੀਯੰ ॥ ੪੦ ॥ [ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਧਿ: ੬

ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਤਾਤਾ ॥ ਤਾਂ ਤੇ ਭਯੋ ਤੇਜ ਬਿਖਯਾਤਾ ॥ ਸੋਈ ਭਵਾਨੀ ਨਾਮ ਕਹਾਈ ॥ ਜਿਨ ਸਗਰੀ ਯਹ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ॥ ੨੯ ॥ [ਚਉ. ਅਵਤਾ:

ਇਥੇ ਭਵਾਨੀ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਵਜਕਤੀ ਨਹੀਂ ॥ ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਇਕ ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ:–

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥ ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ ॥ [ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

'ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਤਾਤਾ' ਤੋਂ 'ਤੇਜ' ਉਤਪਤ ਹੋਣਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਤੇ 'ਅਵਲਿ ਅਲਹ' ਨੇ 'ਨੂਰ' ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਨੂਰ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਇਕੋ ਭਾਵ ਦੇ ਖਿਆਲ ਹਨ, ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਛੇਦ ਤੇ ਅਖੰਡ ਹੈ ਤੇ ਅਲਗ ਵਜਕਤੀ ਤੇਜ ਨੂੰ ਯਾਂ ਨੂਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਅੱਛੁਤ ਅਨੰਤ ਅੱਦ੍ਵੈ ਅਮਿਤ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਤਵ ਸਰਣੰ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਕਦੇ ਦੋ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ*। ਇਸੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਏਹ ਵਾਕ ਹਨ:–

ਨਮੋ ਪਰਮ ਗਯਾਤਾ ॥ ਨਮੋ ਲੋਕ ਮਾਤਾ ॥ [ਸ੍ਰੀ ਜਾਪੁਜੀ

'ਸਰਬ ਕਾਲ ਹੈ ਪਿਤਾ ਅਪਾਰਾ ॥ ਦੇਬਿ ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ ਹਮਾਰਾ' ॥ [ਬਚਿੱ: ੧੪, ੫

ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਲਕਾ ਦੇਬਿ ਕਹਿਕੇ ਉਸੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਨੂੰ ਜਣਾਇਆ ਹੈ। 'ਮਾਤ' ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਪਦ ਵਰਤਕੇ ਇਸਦੇ ਸੰਬੰਧ ਕਾਰਕ ਦੀ ਵਿਭਕਤੀ 'ਹਮਾਰਾ' ਪੁਲਿੰਗ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿੰਗ ਪਦ 'ਹਮਾਰਾ' ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹੋ ਗਲ ਜਨਾਉਣ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬ ਕਾਲ ਤੇ ਦੇਬਿ ਕਾਲਕਾ ਇਕੋ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਵੱਖਰੀ ਵਜਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ:–

ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪੱਸਯਾ ਸਾਧੀ ॥ ਮਹਾ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧੀ ॥ ੧ ॥
ਇਹਿ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਤਪੱਸਯਾ ਭਯੋ ॥ ਦ੍ਵੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ ॥ [ਬਚਿ: ਨਾ:

ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ 'ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ' ਇੱਕੋ ਅਭੇਦ ਵਜਕਤੀ ਦੇ ਵਾਚਕ ਹਨ। ਜੇ ਕਦੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਦੋ ਅੱਡ ਅੱਡ ਵਜਕਤੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਆਰਾਧਕ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ 'ਤ੍ਰੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੁਇ ਗਇਓ'। ਦ੍ਵੈ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਇਕ ਅਭੇਦ ਵਜਕਤੀ ਹੈ†। ਜੇ ਆਪ ਕਾਲਕਾ ਵੱਖਰੀ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਅੱਗੇ

---

*ਇਕ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਸਿਉ ਨ ਚਿਨਾਰ ॥ [ਸ਼: ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾ: ੧੦

ਪੁਨਾ:–ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਜਿਨ ਏਕ ਪਛਾਨਾ ॥ ਦੁਤੀਆ ਭਾਵ ਨ ਮਨ ਮਹਿ ਆਨਾ ॥ ੨੧ ॥
ਜੇ ਜੇ ਭਾਵ ਦੁਤਿਯ ਮਹਿ ਰਾਚੇ ॥ ਤੇ ਤੇ ਮੀਤ ਮਿਲਨ ਤੇ ਬਾਚੇ ॥
ਏਕ ਪੁਰਖ ਜਿਨ ਨੇਕ ਪਛਾਨਾ ॥ ਤਿਨ ਹੀ ਪਰਮ ਤੱਤ ਕਹ ਜਾਨਾ ॥੨੨॥ [ਚਉ: ਅਵ:

†ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਤਪ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਬਾਬਤ ਐਉਂ ਕਿਹਾ ਹੈ:–

(ਬਾਕੀ [illegible] ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਉਸੇ ਨੂੰ 'ਅਲਖ ਗੁਰਦੇਵ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ' ਇਉਂ ਕਿਉਂ ਲਿਖਦੇ, ਯਥਾः—'ਤਾਤ ਮਾਤ ਮੁਰ ਅਲਖ ਅਰਾਧਾ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਾ ॥ ਤਿਨ ਜੋ ਕਰੀ ਅਲਖ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ਤਾਤੇ ਭ੍ਰਏ ਪ੍ਰਸਿੰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ' ॥ [ਬਚਿः ਨਾः

ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । 'ਤਿਨ ਪ੍ਰਭ ਜਬ ਆਇਸ ਮੁਹਿ ਦੀਆ ॥ ਤਬ ਹਮ ਜੰਨਮ ਕਲੂ ਮਹਿ ਲੀਆ ॥' ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਦ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ' ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ, ਹੁਣੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਅਲਖ ਗੁਰਦੇਵ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚः—'ਮੈ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ' ਇਥੇ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਜੇ ਕਾਲਕਾ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲਕਾ ਬਾਚ ਬੀ ਹੁੰਦਾ, ਫਿਰ ਧਿਆ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲੇਖ ਹੈः— 'ਆਗਿਆ ਕਾਲ ਜਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨੰ' । ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨः—'ਜੋ ਨਿਜ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋ ਸੋਂ ਕਹਾ ਸੋ ਕਹਿਹੋਂ ਜਗ ਮਾਹਿ' ॥ ਇਹ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਲਿੰਗ ਰਹਿਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਰਬ ਲਿੰਗ ਵਿਚ ਕਹਿ ਜਾਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅਲਿੰਗ ਕਹਿਣ ਦੇ ਹੀ ਤੁੱਲ ਹੈ ।

ਪਰ ਜਿੱਥੇ (੨) ਦੇਵੀ ਦੀ ਅਲੱਗ ਰੂਪਤਾ ਆਵੇਗੀ ਓਥੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਂਙੂ ਉਹ ਵਜਕਤੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਨੀਵੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੀ ਵਰਨਨ ਹੋਵੇਗੀ, ਯਥਾः—

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜੀਤਜੋ ਮਨ ਹੁਇ ਧਜਾਨ ਪਰਾਇਨ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸਾਥ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਕੀ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤਕ ਅਸ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ਏਕ ਰੂਪ ਹੁਇ ਤਨ ਸੁਧ ਬਿਸਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਇ ॥ ਬੀਤੇ ਬਰਖ ਅਸੰਖ ਏਕ ਭੇ ਮੂਰਤ ਤਪ ਕੀ ਤਨੂ ਸੁਹਾਇ ॥ ੩੦ ॥ [ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੪੯ ।

ਜਿਸਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸਰਬ ਜੋਤੀ ਮਯ, ਜਯੋਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ' ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹੋ ਵਕਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਤ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ 'ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪੱਸਜਾ ਸਾਧੀ ॥ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧੀ । ਇਹਿ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਤਪੱਸਜਾ ਭਯੋ ॥ ਦ੍ਵੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ' ॥ ਭਾਵੇਂਹ ਕਿ ਕਵੀ ਜੋ 'ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਜਯੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਯੋਤੀ ਦਾਤਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਪਰਮੇਸੁਰ' ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਤੇ ਕਾਲਕਾ ਦੇਵੀ ਦੋ ਵਜਕਤੀਆਂ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ । ਤੇ ਅੱਗੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਦੇ, ਵਰ ਬਖ਼ਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਤੇ ਜਗਤ ਵਲ ਟੋਰਦੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਯਥਾः—

"ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਿਓ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰੀਅਹਿ ਜਗ ਜਾਇ ॥" ੨੦

ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਸੋ ਕਵੀ ਜੀ ਐਉਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨः—

ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਸੀਸ ਪਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਬਾਰਬਾਰ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ॥
ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਏਕੰਕਾਰ ਸੁ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੩੪ ॥ [ਰਾः ੧੧—੫੨

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਇਹੋ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਬੀ 'ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਪ੍ਰਭੂ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਅਕਾਲ, ਏਕੰਕਾਰ' ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ ॥ ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ ॥ [ਅਕਾ: ਉਸ: ੫.

ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੱਸ ਕੇ ਭਵਾਨੀ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:-

ਕਈ ਦੇਵਿ ਆਦਿ ਕੁਮਾਰ* ॥ ਕਈ ਕਿਸਨ ਬਿਸਨੁ ਅਵਤਾਰ ॥ [ਅਕਾ:-੩੯ (੪੯੮੯)

ਪੁਨਾ:-ਲਖ ਲਖਮੀ ਲਖ ਬਿਸਨ ਕਿਸਨ ਕਈ ਨੇਤਿ ਬਤਾਵਹਿੰ† ॥ [ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ

ਪੁਨਾ:-ਸਿਰਜੇ ਦਾਨੋ ਦੇਵਤੇ ਤਿਨ ਅੰਦਰਿ ਬਾਦੁ ਰਚਾਇਆ ॥ ਤੈਹੀਂ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜਿਕੈ ਦੈਤਾ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਾਇਆ ॥ ਤੈਥੋ ਹੀ ਬਲੁ ਰਾਮ ਲੈ ਨਾਲਿ ਬਾਣਾ ਦਹਸਰੁ ਘਾਇਆ ॥ ਤੈਥੋ ਹੀ ਬਲੁ ਕ੍ਰਿਸਨ ਲੈ ਕੰਸ ਕੇਸੀ ਪਕੜ ਗਿਰਾਇਆ ॥ ਬਡੇ ਬਡੇ ਮੁਨਿ ਦੇਵਤੇ ਕਈ ਜੁਗ ਤਿਨੀ ਤਨੁ ਤਾਇਆ ॥ ਕਿਨੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ [ਭਗਉਤੀ ਕੀ ਵਾਰ

ਇਹੋ ਸਿੱਧਾਂਤ ਆਦਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:-

ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥ ਸਭ ਊਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥ [ਰਾਮ: ਮ: ੫

ਤਥਾ:-ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵੀ...... [ਆਸਾ ਮ: ੧

ਪੁਨਾ:-ਕੋਟਿ ਦੇਵੀ ਜਾਕਉ ਸੇਵਹਿ ਲਖਿਮੀ ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ ॥ [ਆਸਾ ਮ: ੫

ਤਥਾ:-ਅਨਿਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ॥ [ਸਾਰਗ ਮ: ੫

ਤਥਾ:-ਦੁਰਗਾ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਮਰਦਨੁ ਕਰੈ ॥ ਪੁਨਾ:-ਕੋਟਿ ਸਕਤਿ ਸਿਵ ਆਗਿਆਕਾਰ ॥

ਪੁਨਾ:-ਕੇਤੇ ਸਿਧ ਬੁਧ ਨਾਥ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਦੇਵੀ ਵੇਸ ॥ [ਜਪੁਜੀ

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਯਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਵੱਗਯ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ ਸਗੋਂ ਅੱਗਯਾਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ-ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ:-ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਮੂਲੁ ਹੈ ਮਾਇਆ ॥ ਪੁਨਾ:-ਭਰਮੇ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ॥ [ਸੁਖ:

ਪੁਨਾ:-ਮਾਇਆ ਮੋਹੇ ਦੇਵੀ ਸਭਿ ਦੇਵਾ ॥ ਪੁਨਾ:-ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥

ਪੁਨਾ:-ਦੇਵੀ ਮਰਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ [ਪ੍ਰਭਾ: ਮ: ੫

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਬਾਬਤ ਇਹ ਵਾਕ ਹੈਨ:-

ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜੀਐ ਭਾਈ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਆ ਦੇਹਿ ॥ [ਸਿਰ: ਮ: ੧

ਪੁਨਾ:-ਚੇਰੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਨਹੀ ਦੀਸੈ ॥ ਪੋਖਰੁ ਨੀਰੁ ਵਿਰੋਲੀਐ ਮਾਖਨੁ ਨਹੀ ਰੀਸੈ ॥ [ਗਉੜੀ ਮ: ੧

---

*ਆਦਿ ਕੁਆਰ ਦੇਵੀਆਂ। ਆਦਿ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ' ਲਾਉਣੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਸਮੂਹ ਦੀ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਬੀੜ ਵਿਚ 'ਦੇਵਿ' ਦੇ 'ਵ' ਨੂੰ ਸਿਆਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਅਰਥ ਦੇਵੀ ਹੈ, 'ਆਦਿ ਕੁਮਾਰ' ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ।

†ਇਸੇ ਛੰਦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-"ਅਮਿਤ ਰੂਪ ਅਨਭੈ ਪ੍ਰਭਾ ਅਤਿ ਬਲਿਸਟ ਜਲ ਥਲਿ ਕਰਣ ॥ ਅੱਛਤ ਅਨੰਤ ਅੱਦ੍ਵੈ ਅਮਿਤ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਤਵ ਸਰਣ" ॥ ੧ ॥ ੩੨ ॥ [ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ

ਪੁਨਾਃ—ਠਾਕੁਰ ਛੋਡਿ ਦਾਸੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਅਗਿਆਨਾ ॥ [ਭੈਰਃ ਮਃ ੫
ਪੁਨਾਃ—ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜਹਿ ਡੋਲਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਹੀ ਜਾਨਾ ॥ [ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ
ਪੁਨਾਃ—ਮਹਾ ਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ। ਨਰ ਸੈ ਨਾਰਿ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ ॥ [ਗੋਂਡ ਨਾਮਃ

(੩) ਤੀਸਰਾ ਰੂਪ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮਿੱਟੀ, ਪੱਥਰ, ਕਾਠ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰਵਾਕ ਇਉਂ ਹਨਃ—ਮਾਟੀ ਕੇ ਕਰਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਜੀਉ ਦੇਹੀ ॥
ਐਸੇ ਪਿਤਰ ਤੁਮਾਰੇ ਕਹੀਅਹਿ ਆਪਨ ਕਹਿਆ ਨ ਲੇਹੀ ॥ [ਗਉਃ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਨ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ ਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਉਲਟ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਆਪ ਨੂੰ 'ਬੁਤਸ਼ਿਕਨ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਟ, ਮ੍ਰਿਤਕਾ,ਪਖਾਣ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਦਸਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਯਥਾਃ—ਪਖਾਣ ਪੂਜ ਹੋ ਨਹੀਂ। [ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ੬-੩੫
ਪੁਨਾਃ—ਪਾਹਨ ਕੌ ਅਸਥਾਲਯ ਕੋ ਸਿਰ ਨ੍ਯਾਇ ਫਿਰਿਓ ਕਛੁ ਹਾਥ ਨ ਆਇਯੋ [੩੩ ਸ੍ਵੱਯੇ
ਸੋ ਸਿੱਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਲਿਟ੍ਰੇਚਰ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਪੱਖ ਐਉਂ ਸਿੱਧ ਹੋਏਃ—

੧. ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੈ। ਸ਼ਕਤਾ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ। ਸ਼ਕਤੇ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਿੱਖੜਕੇ ਵੱਖਰਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉਸ ਤੁੱਲਯ ਅਲੱਗ ਵਯਕਤੀ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਲਿੰਗ ਭੇਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਸੰਬੋਧਨਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਅੱਲਾ ਤੇ ਅੱਲਾ ਦਾ ਨੂਰ' 'ਜਗਤ ਦਾ ਤਾਤ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਤੇਜ' ਦੋ ਵਯਕਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਕੋ ਅੱਦ੍ਵੈ ਅਖੰਡ, ਅਛੇਦ, ਅਭੇਦ ਸਰੂਪ ਹੈ। 'ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ' ਤੇ 'ਤੁਮ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੇਰੇ' ਆਦਿਕ ਸੰਬੋਧਨ ਉਸੇ ਦੇ ਹਨ।

੨. ਇਕ ਐਸੀ ਵਯਕਤੀ ਨੂੰ ਜੋ ਅਲੱਗ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਭਿੰਨ ਵਜੂਦ ਰੱਖਦੀ ਹੋਵੇ 'ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ' 'ਲਖ ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ' 'ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ' ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਵੱਖਰੇ ਵਜੂਦ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਵਯਕਤੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ-ਬਾਰ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੀ ਜਨਾਂ ਵਾਕੂ ਚੇਰੀ ਕਿਹਾ ਹੈ*। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਿਛੇ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਪੱਖ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁਧ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪੱਖ ਇਹ ਦੂਸਰਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ, ਜਯੋਤੀ ਸਰੂਪ ਦੀ ਜਯੋਤਿ ਮੰਨਕੇ ਵੱਖਰੀ ਵਯਕਤੀ ਕਲਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੇਵਲ ਆਤਮਕ ਵਯਕਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਕਲਪਿਆ ਸਗੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰਕ ਆਕਾਰ, ਰੰਗ ਰੂਪ ਰੇਖ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਨਾਕੇਵਲ ਗੁਪਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਲਿੰਗ ਸ਼੍ਰੀਰ ਵਰਗੇ ਚਿਹਨ ਚੱਕ੍ਰ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਲਹੂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲੈਕੇ, ਚੱਟਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤੇ (ਸ਼ਰੀਰਕ) ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਦੀ

*ਫਿਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਅਜੂਨੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਯਥਾਃ—'ਅਜੋਨੀ। ਅਮੋਨੀ'। ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਕਹੇ ਹਨ। ਯਥਾਃ—'ਏਸਿ ਜੂਨਿ ਇਕ ਦੈਤ ਬਖਨਿਯਤ ॥ ਤਯੋਂ ਇਕ ਜੂਨਿ ਦੇਵਤਾ ਜਨਿਯਤ ॥'

ਕਰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਅਸੂਲ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਈ 'ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ'। ਜੀਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਪਰ ਓਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ* ਤਿਵੇਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਓਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਪਰ ਓਹ ਉਸਦੇ ਚੇਲੇ† ਤੇ ਚੇਰੀਆਂ‡ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਮਤ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਕਿਸੇ 'ਕੀਤੇ' ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ "ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ॥ਆਦਿ ਅਜੋਨ ਅਜੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਤਿਹ ਪਰਮੇਸਰ ਜਾਨੋ"[ਸ਼ਃਹਃਪਾਃ੧੦]।ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦੇਵੀ ਲਈ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕਹੈਃ—

"ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ॥ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ॥"

ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਐਸਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਆਂਖ ਤਰੇ ਨਹੀ ਆਨਯੋ'। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

ਬੀਰਰਸ ਤੇ ਜੁੱਧ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਆਦਿ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਮੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਗਿਣਕੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਆਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੇਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰੋ, ਜੋ ਕਹੋ ਕਰੀਏ' ਯਥਾਃ—

'ਜਸੋਂ ਹੁਇ ਆਇਸੁ ਰਾਵਰ ਕੀ ਹਮ ਕਾਜ ਕਰੈਂ ਤਿਮ ਦਿਓ ਫੁਰਮਾਏ'॥

ਫਿਰ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਜੋਗਨੀਆਂ ਆਦਿ ਕੁਛ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨਃ—'ਕਾਲੀ! ਕਪਾਲ ਭਰੋ ਅਪਨੋ ਪਲ ਸ੍ਰੋਣਤ ਸੰਗ ਉਮੰਗ ਬਿਸਾਲਾ।'

ਏਥੇ ਕਾਲੀ, ਰੁੱਦ੍ਰ, ਨਾਰਦ,ਜੋਗਨੀਆਂ,ਬੀਰ ਬਵੰਜਾ ਸਾਰੇ ਦਾਸ ਬਣਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੱਥ ਜੋੜਦੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਤੇ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਲਕ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹੋ ਹੀ ਦਰਜਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੇਵੀ ਦੇਉਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਐਵੇਂ ਹੀ ਪਾਸਾ ਪਲਟਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਯਕਾਯਕ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਯੋਗ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੰਕਟਾਂ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਦੱਸਣਾ ਯੁਕਤੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਿਹੜੀ 'ਕਾਲੀ' ਛੇਵੇਂ ਜਾਮੇਂ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਆਵਾਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ, ਆਪੇ ਪਈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਕੇ ਯਾਚਨਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨਃ—'ਲਹੂ ਦੇ ਖੱਪਰ ਭਰੋ', ਉਹੋ ਦਸਮੇਂ ਜਾਮੇਂ ਪ੍ਰਗਟਣ ਲਈ ਇਤਨੇ ਖੇਚਲੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਬੀ ਭੇਟਾ ਮੰਗਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਅਟਪਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਵਾ ਦਲੀਲ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਸ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ। ਦਸਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨਃ—

ਯਥਾਃ—ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿਕ ਸਾਰੇ॥ ਸ਼ੇਖ ਸਾਰਦਾ ਪਾਇਂ ਨ ਪਾਰੇ॥ ੫॥

---

*ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ॥ [ਜਪੁਜੀ—੩੦

†ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ॥ ‡ਦੁਰਗਾ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਮਰਦਨੁ ਕਰੈ॥

ਧਜਾਨ ਵਿਖੇ ਜੋਗੀਸ਼ੁਰ ਧਜਾਵੈਂ॥ ਰਿਖਿ ਨਾਰਦ ਤੇ ਆਦਿਕ ਗਾਵੈਂ॥ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਸੁਰ ਕਿੰਨਰ ਜੱਛ ॥ ਬਿੱਦਜਾਧਰ ਗੰਧਰਬ ਪ੍ਰਤੱਛ ॥ ੬ ॥ ਚਰਨ ਕਵਲ ਤੁਵ ਕਰਹਿੰ ਅਰਾਧਨ ॥ ਤਪ ਆਦਿਕ ਸਾਧਹਿ ਗਨ ਸਾਧਨ ॥੭॥ [ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੨੪.

ਫਿਰ ਇੰਨੇ ਉੱਚੇ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਕੰਮ ਸੀ ਤਾਂ ਆਗਿਆ ਕਰ ਘੱਲਦੇ ਉਹ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਐਸੀਆਂ ਯੁਕਤੀਆਂ ਪਰ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਵਿਵੇਚਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਪਦੀ ਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਅਪਨਾ ਖੰਡਨ ਆਪ ਕਰਦੇ ਗਏ ਤੇ ਕਹੀ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਬੀਰਰਸ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੀਰਰਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਫਿਰ ਵਦਤੋਵਜਾਘਾਤ ਹੁੰਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਰੂਪ ਅਰੇਖ ਅਲੰਗ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਜਿਸਦਾ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਸੌ ਸਾਖੀ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਰਗੁਣ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈਸੀ ਸਗੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰੀ ਬੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਉਂਗਲੀ ਤੋਂ ਛੇਟਾ ਦਿੱਤੀ ਲਹੂ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਚੂਸ ਲੈਣ ਵਾਲੀ (ਜਿਹਬਾ ਅੰਗ ਵਾਲੀ), ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਹੱਥੋਂ ਕਰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੱਸਕੇ ਨਿਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਨਿਰੀ ਅਰੂਪ ਰੂਪਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸ਼ਰੀਰਕ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਸਿੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਤੇ ਕਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਰਹੇ,ਪਰ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਭਿੰਨ ਵਜਕਤੀ ਜਿਸਦੀ ਸਰਗੁਣਤਾ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰੀ ਹੋਣ (ਸਾਕਾਰਤਾ) ਤੱਕ ਅੱਪੜਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤ ਵਜਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੁੱਲ ਕਰਤਾ ਮੰਨਕੇ ਪੂਜਣਾ, ਗੁਰੂ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਬੀਰਰਸੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼, ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਪਾਸੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਜਿਸਨੂੰ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ 'ਬਲਬੀਰਤਾ' ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਉਸੇ ਤੋਂ ਬੀਰ ਰਸ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈਂਦੇ,ਅਤੇ ਮਿਲੀ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਸੇ ਤੋਂ ਇਹ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਲੱਭ ਪੈਣ ਤਦ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੱਖਰੀ ਬੀਰਰਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਆਪੇ ਹੀ ਵਾਧੂ ਤੇ ਨਿਰ ਅਰਥਕ ਦਿੱਸ ਪਵੇਗੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ 'ਬੀਰਤਾ ਸ਼ਕਤੀ' ਪਰਥਾਇ ਵਾਕ:—

ਅਤਿ ਸੂਰਾ ਜੇ ਕੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕਲਾ ਬਿਨਾ ਕਹ ਧਾਵੈ ॥ [ਸੁਖਮਨੀ।

ਪੁਨਾ:—ਦਾਨ ਕੇ ਦਿਵੱਯਾ ਮਹਾ ਮਾਨ ਕੇ ਬਢੱਯਾ ਅਵਸਾਨ ਕੇ ਦਿਵੱਯਾ ਹੈ ਕਟੱਯਾ ਜਮ ਜਾਲ ਹੈ ॥ ਜੁੱਧ ਕੇ ਜਿਤੱਯਾ ਅਬਿਰੁੱਧ ਕੇ ਮਿਟੱਯਾ ਮਹਾ ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਦਿਵੱਯਾ ਮਹਾ ਮਾਨ ਹੂੰਕੇ ਮਾਨ ਹੈ ॥ [ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ੨੫੩

ਪੁਨਾ:—ਜੁੱਧ ਕੇ ਜਿਤਈਆ, ਰੰਗ ਭੂਮ ਕੇ ਭਵਈਆ ਭਾਰ ਭੂਮ ਕੇ ਮਿਟਈਆ ਨਾਥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਗਾਈਐ॥ [ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ੧. ੪੩.

ਪੁਨਾ:—ਗਾਲਬ ਗਿਨੰਦਾ ਜੀਤ ਤੇਜ ਕੇ ਦਿਹੰਦਾ''''॥ [ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ੩. ੪੫.

ਪੁਨਾ:—ਜੋਤ ਕੋ ਜਗਿੰਦਾ ਜੰਗ ਜਾਫਰੀ ਦਿਹੰਦਾ''''॥ [ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ੧. ੪੬.

ਪੁਨਾ:—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਰੱਛਾ ਹਮਨੈ ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੀ ਰੱਛਿਆ ਹਮਨੈ ॥ ਸਰਬ

ਕਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰੱਛਿਆ ਹਮਨੇ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ ਜੀ ਦੀ ਸਦਾ ਰੱਛਿਆ ਹਮਨੇ*॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਜੁੱਧਾਂ ਜੰਗਾਂ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਯਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਣ ਪਰ ਯਾ ਜੁੱਧਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਬਚ ਜਾਣ ਪਰ ਆਪਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਨੇ ਤੇ ਟੇਕ ਦੇ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੰਗਾਣੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਚਮਕੌਰ ਸਾਕੇ ਤਕ ਦੇ ਮਾਰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਰਵਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰੀਏ ਤੇ ਟੇਕ ਦੀ' ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:—

੧. ਜੰਗ ਭੰਗਾਣੀ ਫਤੇ ਹੋਣ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:—ਭਈ ਜੀਤ ਮੇਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਾਲ ਕੇਰੀ॥

੨. ਖਾਨਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਭੱਜ ਜਾਣ ਪਰ:—ਪ੍ਰਭੁ ਬਲ ਹਮੇ ਨ ਛੁਇ ਸਕੇ ਭਾਜਤ ਭਏ ਨਿਦਾਨ॥

੩. ਹੁਸੈਨੀ ਜੁੱਧ ਫਤੇ ਹੋਣ ਪਰ:—

ਰਾਖਿ ਲੀਯੋ ਹਮ ਕੋ ਜਗਰਾਈ॥ ਲੋਹ ਘਟਾ ਅਨਤੇ ਬਰਸਾਈ॥ ੬੯॥

੪ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਆਉਣ ਪਰ:—

ਸੰਤਨ ਕਸਟ ਨ ਦੇਖਨ ਪਾਯੋ। ਆਪ ਹਾਥ ਦੇ ਨਾਥ ਬਚਾਯੋ॥

੫. ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਸਲਾਮਤ ਬਚ ਜਾਣ ਪਰ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਵਿਚ:—

---

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਘੋਖਣ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਤ੍ਰੀਕਾ ਬੀਰ ਰਸ ਉਤਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਰਤਿਆ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਬੀਰ ਰਸ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਦੱਸਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਬਲ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਬੀਰਰਸੀ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਤਸਾਹ ਭਰਿਆ। ਫਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਭ੍ਰਾਤ੍ਰੀ ਪਿਆਰ ਉੱਦਮ ਤੇ ਉਤਸਾਹ ਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਲੰਗਰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਕੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਮੇਟਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਿਆ ਸਿਖਾਕੇ ਆਪ ਕਰਕੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਆਸਰੇ ਉੱਠਣਾ ਸਿਖਾਲਿਆ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਕੇ ਤੇ ਤੇਗ ਨਾਲ ਸ੍ਵੈਸਹਾਰੇ ਤੇ ਟਿਕਕੇ ਸੁਖਦਾਈ ਬੀਰ ਬਣਾਇਆ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਇੰਨਾ ਵਧਾਇਆ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਰਤੇ। ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਜਾਨ ਅੰਦਰੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਰਹੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਹੱਥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਜਾਵੇ। ਅੰਦਰ ਲਿਵ ਜੁੜੀ ਰਹੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਉਸੇ ਸਾਈਂ ਦਾ ਤੇਜ ਤੇ ਬਲ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਚਮਕਾਰੇ ਮਾਰੇ। ਆਪਣੇ ਡੌਲੇ ਫਰਕਨ ਪਰ ਝੂਠੀ ਹਉਮੈਂ ਨਾ ਆਵੇ, ਸ਼ੁਧ ਬੀਰਰਸ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ ਬੀਰਰਸ ਤੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੀਰਰਸ ਉਦਜਤ ਰਹੇ। ਜੈਸੇ ਤੇਗ ਉਪਲਖਿਤ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਦੇਹਨ:—

ਖਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡੰ ਖਲ ਦਲ ਖੰਡੰ ਅਤਿ ਰਣ ਮੰਡੰ ਬਰਬੰਡੰ॥ ਭੁਜਦੰਡ
ਅਖੰਡੰ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡੰ ਜੋਤਿ ਅਮੰਡੰ ਭਾਨ ਪ੍ਰਭੰ॥ ਸੁਖ ਸੰਤਾ ਕਰਣੰ ਦੁਰਮਤਿ
ਦਰਣੰ ਕਿਲਬਿਖ ਹਰਣੰ ਅਸ ਸਰਣੰ॥ ਜੈ ਜੈ ਜਗ ਕਾਰਣ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਬਾਰਣ
ਮਮ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਣ ਜੈ ਤੇਗੰ॥ ੨॥ [ਬ: ਨਾਟਕ

ਅਗਰ ਬਰਯਕ ਆਯਦ ਦਹੋ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ॥ ਨਿਗਾਹਬਾਨ ਓਰਾ ਸ਼ਵਦ ਕਿਰਦਗਾਰ*॥
ਤੁਰਾ ਗਰ ਨਜ਼ਰ ਹਸਤ ਲਸ਼ਕਰ ਵ ਜ਼ਰ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਨਿਗਾਹਸਤ ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ੁਕਰ†॥
ਕਿ ਓ ਰਾ ਗ਼ਾਰੂਰਸਤ ਬਰ ਮੁਲਕੋ ਮਾਲ॥ ਵ ਮਾਰਾ ਪਨਾਹਸਤ ਯਜ਼ਦਾਂ ਅਕਾਲ‡॥
ਪੁਨਾਃ—ਨ ਪੇਚੀਦ ਮੂਏ ਨ ਰੰਜੀਦ ਤਨ॥ ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਬੁਰਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸ਼ਿਕਨ§ ॥੪੪॥

ਸਾਰੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਪਰ ਆਪਣੀ ਟੇਕ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਅਹਿੱਲ ਟੇਕ ਉਸੇ ਤੇ ਹੀ ਸਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਬੀਰਰਸ ਦਾਤਾ ਸਿੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਬੀ ਇਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਤੱਕਣਾ ਹੈਃ—

ਬੀਰ ਰਸ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਓਦੋਂ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਰਾਧੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਬੀਰਰਸ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਲਾਲ ਚੰਦ ਜੋ ਹਲਵਾਈ ਵਰਗਿਆਂ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਦੇਵੀ ਅਰਾਧ ਕੇ ਬੀਰਰਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਪੂਰਬ ਅਪਰ ਵਦਤੋਵਜਾਘਾਤ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਅਲਗ ਕਰਕੇ, ਵੱਖਰੇ ਵਜੂਦ ਦੇਕੇ ਪੂਜਣ ਦੀ ਬੀ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ, ਰਿਜ਼ਕ ਰੋਟੀ ਦੀ ਬਾਹੁਲਤਾ ਵਾਸਤੇ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ' ਯਾ 'ਵਿਸ਼ਨੂ ਵਯਕਤੀ' ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਬ੍ਰਿਧੀ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਯਾ 'ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ਼ਕਤੀ' ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਧਾਯੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਕਿ 'ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ' ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਕਰ, ਕੇਵਲ 'ਕਾਲੀ' ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਨਿਖੇੜਵੀਂ ਪੂਜਾ ਦੀ ਕਿਉਂ ਲੋੜ ਪਈ?

ਫਿਰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇਵੀ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰਕੇ ਬਿੰਧਯਾਚਲ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਮੂਰਤੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਦੇਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੇ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਹਾਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਜੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਤੱਗਯਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਮਦਦ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆ ਗਈ, ਇਤਨੇ ਕਠਨ ਤਪ ਕਿਉਂ ਕਰਵਾਏ ਤੇ ਐਤਨੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਕਿਉਂ ਮੰਗੀਆਂ? ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤੱਗਯਤਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕੀਹ ਦਿਖਾਈ? ਤੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕੀਹ ਦਿੱਤਾ? ਚਾਰੋਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਲੀ ਦਿਓ, ਲੱਖਾਂ ਸਿਖ ਬਲੀ ਦਿਓ, ਆਪਣਾ ਲਹੂ ਦਿਓ, ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੁੱਖ ਪਾਓ ਤਾਂ ਪੰਥ ਕੁਛ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਲਗੇਗਾ, ਇੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੁਰਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖ਼ੂਬ ਅਲਖ ਮੁਕਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਹ ਵਰ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰਾਪ? ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਦੇਵੀ

*ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। †ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਦੀ ਟੇਕ ਹੈ ਮੈਨੂੰ।

‡ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਪਨਾਹ ਹੈ। §ਅਰਿ ਨਾਸ਼ਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਕੱਢ ਆਂਦਾ।

ਦੀ ਕਰਤਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਪਰਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖਰੀ ਵਜਕਤੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਇਸ਼ਟ ਪੂਜਜ ਮੰਨਣੋਂ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ 'ਅਨੰਦ ਘਨ' ਨਾਮੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਅਨਰਥਾਂ ਵਾਲੀ ਟੀਕਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ 'ਗੁਰ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਬਰਮਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾਈ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਛੇ ਗੁਰੂ ਦੱਸੇ ਸਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ 'ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕਾ' ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ,ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਖੂਬ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਟ 'ਦੇਵੀ' ਆਦਿਕ ਕੋਈ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਯਥਾ:-"ਜੇਕਰ ਅਪਨੇ ਗੁਰਬ੍ਰਹਮਾਂ ਕੋ ਮਾਨਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋ ਐਸੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਕੋ ਅਪਨੀ ਬਾਣੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਤੇ। 'ਬ੍ਰਹਮੈ ਗਰਬੁ ਕੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨਿਆ॥ ਬੇਦ ਕੀ ਬਿਪਤਿ ਪੜੀ ਪਛੁਤਾਨਿਆ॥' ਇਤਿਆਦੀ ਸ਼ਬਦੋਂ ਮੇਂ ਤਰਕਤ ਹੀ ਰਹੇ। ਜੇਕਰ ਇਨ ਗਿਆਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਮਾਨਤੇ, ਕਿਤੇ ਤੋ ਕਹਿਤੇ 'ਹੇ ਸਿਖ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੋ ਭਜਨ ਕਰ'। ਵਾ 'ਸ਼ਿਵਜੀ ਕੇ ਲਿੰਗ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕੋ ਅਧਿਕ ਫਲ ਹੈ, ਸੋ ਕਰਤ ਰਹੁ'। ਵਾ 'ਤੀਨੋ ਦੇਵੀਆਂ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰ*'। ਜੋ ਸਿੱਖਜ ਹੋਤ ਹੈਂ ਸੋ ਅਪਨੇ ਗੁਰਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਤ ਹੈਂ। ਜੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਨੇਕ ਸਥਾਨ ਬਿਖੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਮਹਿੰਮਾ ਕੋ ਬਰਨਜੇ ਹੈ। [ਪ੍ਰਮਾਣ] 'ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ ਸੇ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ ॥' ਇਤਿਆਦੀ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਕਹਜੇ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਰੇ ਜੋ ਸਿਖ ਹੈਂ ਸੋ ਸਰਬ ਜਾਨਤ ਹੈਂ। ਔਰ ਅਬ ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਕਮਾਵਤ ਹੈਂ। ਬਿਸ਼ਨ ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਪੂਜਾ, ਪਾਹਨ ਕੀ ਜੋ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੋ ਬਿਵਰਜਤਿ ਕਰਨੇ ਹੈ [ਪ੍ਰਮਾਨ] 'ਹਿੰਦੂ ਮੂਲੇ ਭੂਲੇ ਅਖੁਟੀ ਜਾਂਹੀ॥ ਨਾਰਦਿ ਕਹਿਆ ਸਿ ਪੂਜ ਕਰਾਂਹੀ ॥ ਅੰਧੇ ਗੁੰਗੇ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰੁ ॥ ਪਾਥਰੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ ਓਹਿ ਜਾ ਆਪਿ ਡੁਬੇ ਤੁਮ ਕਹਾ ਤਰਣਹਾਰ' ॥ ਲਿੰਗ ਸਾਲਿਗਰਾਮ ਪਾਹਨ ਕੋ ਜੋ ਪੂਜਨ ਹੈ ਤਿਨੋ ਤੇ ਅਪਣੇ ਪੰਥ ਕੋ ਬਰਜਜੇ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਨ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਭੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰਵਨ ਭੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਹੈ: ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਹੁ। ਐਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਬਿਖੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਜੇ। ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰ ਜੋ ਅਨੰਦ ਘਨ ਲਿਖ ਗਯੇ ਹੈ ਤਿਸ ਤੇ ਕਿਸੀ ਨੇ ਮਾਨ ਕਰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲਯੇ ਹੈ। ਜੋ ਰੁਦ੍ਰਾਛ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ ਧਾਰਿਕੇ ਤਿਲਕ ਆਦਿ ਕਰਣ ਲਗ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਕਹਜੇ ਅਨੰਦਘਨ ਨੀਰ ਮਥ ਗਯੇ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਰੀਤਿ ਕੋ ਸੋ ਤੋ ਸਿੰਘ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਗਰਜਤਿ ਹੈ ਦੇਸਨ ਪਰਦੇਸ਼ਨ ਮੇਂ:-ਭਾਣਾ ਮਾਨਣੋ, ਹਉਮੈ ਕੋ ਤਜਣੋ, ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ, ਸਰੂਪ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਇਹ ਮਤਿ ਸਤਿਗੁਰਨ ਕੇ। ਜੈਸੁਕ ਜੈਸੇ ਅਪਰ

*ਦੇਖੋ ਏਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਖੰਡਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਰਗਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਮਤ ਜੋ ਹੈਂ ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਮੈਂ ਕੈਸੇ ਮਿਲਤ ਹੈਂ। ਹੈਰੰਨਗਰਭ ਸ਼੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੇ ਸੇਵਕਨ ਕੋ ਮਤ। ਸ਼ੈਵੀਨ ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਉਪਾਸਕੀ, ਤਿਨ ਕੋ ਮਤ। ਤੀਨੋ ਦੇਵਨ ਕੇ ਮਤ ਆਦਿ ਔਰ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ਪਰਸਪਰ ਬਿਰੋਧੀ ਏਕ ਦੂਸਰੇ ਕੋ ਖੰਡਨ ਕਰਤ ਹੈਂ। ਤਿਸ ਕੋ ਔਰ ਖੰਡਤ ਹੈਂ। ਅਪਨੇ ਪਖ ਬਾਦ ਕੇ ਹੇਤ ਅਨੇਕਾਨ ਅਨੇਕ ਤਰਕ ਉਠਾਵਤ ਹੈਂ, ਅਪਨੇ ਮਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੇਦ ਕੀ ਸ੍ਰੁਤੀ ਖੋਜ ਖੋਜ ਰਾਖੀ ਹੈਂ, ਔਰ ਕੇ ਖੰਡਬੇ ਹਿਤ ਖੋਜ ਲਈ ਹੈਂ। ਆਪਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਰਵੈਰ ਜਿਸ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਕੋ ਕੱਲਜਾਨ ਹੋਇ ਸੋ ਕਹਿ ਗਏ ਹੈਂ ਸੂਧੀ ਬਾਤ। ਜਿਸ ਕੋ ਇਸ ਰੀਤਿ ਕੀ ਗਿਆਤਾ ਨਹੀਂ ਸੋ ਅਨੇਕ ਕਲਪਨਾ ਉਠਾਵਤ ਹੈਂ। ਜਿਨੋ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝ ਰਾਖੀ ਹੈ ਬਹੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਤੇ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੋ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਹੁਇ ਆਵਤ ਹੈ। ਔਰ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਮੈਂ ਹੋਕਰ ਪਖਬਾਦ ਕੋ ਉਠਾਵਤ ਹੈਂ ਬਹੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਤ ਕੋ ਰਲਾਯੋ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਸੋ ਅਨਜਾਨ ਹੀ ਠਗਜੇ ਜਾਯਗੇ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਾਰੇ ਜੋ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਸੋ ਤੋ ਸੁਪਨ ਮਾਤ੍ਰ ਭੀ ਤਿਨਕੋ ਕਹਿਨੋ ਨਹੀਂ ਮਾਨੈਂਗੇ। ਐਸੀ ਐਸੀ ਤਰਕਾਂ ਅਨੰਦਘਨ ਕੇ ਅਰਥ ਕਰਨੇ ਪਰ ਔਰ ਅਨੇਕ ਉਠਤਿ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਇਸੀ ਬਾਤ ਤੇ ਭਵਿੱਖਤ ਬਿਚਾਰ ਕੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰਨ ਕੋ ਨਿਰਨਾ ਕਰ ਗਏ ਹੈਂ। ਜੋ ਲੋਕ ਆਗੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਨ ਕੋ ਸਮਝਹਿੰਗੇ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਕੇ ਮਤ ਕੋ ਅਨੁਮਾਨੈ ਕਰੈਗੋ ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਕੋ ਕਹੈਗੋ। ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਗੁਰ ਬਤਾਇ ਗਏ ਹੈਂ ਸੋਈ ਕਹਤਿ ਹੈਂ—'ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝੀਅਹੁ ਹਮਾਰਾ ॥' ਅਰੁ ਦੇਵੀ ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰੀ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ, ਸੋ ਕੈਸੇ ਜੋ ਅਨੇਕ ਸਥਾਨ ਬਿਖੈ ਅਪਨੀ ਬਾਣੀ ਮੈਂ ਉਸਤਤਿ ਚੰਡਿਕਾ ਕੀ ਕਰੀ ਹੈ*, ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਨਿਕੈ ਪੀਛੈ ਤੇ ਲੋਕ ਅਨੰਦ

*ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਹੀ ਕਈ ਆਦਮੀ ਦੇਵੀ ਪੂਜੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਛੁਟ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਬੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਮਾਯਨ ਤੇ ਭਾਗਵਤ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਉਲਥੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੇ ਉਲਥੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਰਾਮਾਇਨ ਤੇ ਭਾਗਵਤ ਆਦਿਕ ਦੇ ਉਲਥਿਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤੁਤਿ ਹੈ, ਏਹ ਉਸਤਤੀਆਂ ਬੀ ਮੂਲ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ।ਸੋ ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਸੇ ਤਿਵੇਂਹੀ ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਰਚਿਆ ਜਾਣਾ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਭਗਤ ਸੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਲਥਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਲਥੇ ਕਰਨ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਸੁਨੇ ਸੂੰਮ ਸੋਵੀ ਲਰੈ ਜੁੱਧ ਗਾਵੈ ॥੨੬੦॥

ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗੌਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ ॥ ਅਵਰ ਬਾਸਨਾ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰਭ ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਕੇ ਚਾਇ ॥ ਆਦਿ

ਘਨ ਜੈਸੇ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਜੋ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਕੋ ਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਹੈ। ਤਹਾਂ ਭੀ ਨਿਰਨੌਂ ਕਰ ਗਏ ਹੈਂ। ਪ੍ਰਮਾਣ:—'ਅਰੁ ਸਿਖ ਹੌ ਆਪਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੋ ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉ ਗੁਨ ਤਉ ਉਚਰੋ॥' 'ਮਨ' ਨਾਮ ਗੁਰ ਕੋ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਦਸਵੀਂ ਪ੍ਰਯੰਤ ਸਰਵ ਕੋ ਏਕ ਆਸ਼ੇ ਹੈ। ਏਕ ਹੀ ਇਨ ਕੋ ਗੁਰ ਹੈ। ਏਕ ਹੀ ਇਨ ਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਮੁਕਤਿ ਹਿਤ ਏਕ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਜੋ ਬਿਲੱਖਣ ਸਮਝਤ ਹੈ ਤਿਨੌਂ ਤੇ ਮੂਰਖ ਅਧਿਕ ਔਰ ਕੌਨ ਹੈ ?"

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਲਿੱਖਤ ਨਿਰਸੰਸੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਪੂਜਯ ਇਕ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਕੌਤਕ—ਦੇਵੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਕਵੀ ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਜਜੋਤੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਵਜਕਤੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਆਪ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਦੇਵੀ ਕਿਉਂ ਪੂਜਣੀ ਸੀ, ਤਦੋਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਇਕ 'ਕੌਤਕ ਮਾਤ੍ਰ' ਕਹਿਕੇ ਯੁਕਤੀ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਹੱਥੋਂ ਛੱਡ ਦਾਂਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:—ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਕਿਤਿਕ ਜੋ ਆਹੀ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਗੁਰ ਮੱਧ ਸਮਾਹੀਂ। ਇਹ ਭੀ ਇਕ ਕੌਤਕ ਕੋ ਕਾਜਾ। ਕਰਤਿ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ॥

[ਗੁ:ਬਿ: ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਪੰਨਾ ੨੦੩.

ਅਰਥਾਤ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਜਿਤਨੇ ਬੀ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਗਪੰਕਜ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਕੌਤਕ ਦਾ ਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਖੇਡ ਮਾਤਰ ਚੋਜ ਸੀ।

ਕੌਤਕ ਨਾਮ ਹੈ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦਾ, ਯਥਾ:—'ਕੌਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ'। ਸੋ ਜੇ ਫਰਜ਼ ਕਰ ਲਈਏ ਕਿ ਕੋਈ ਗਲ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣਾ ਇਕ ਤਮਾਸ਼ੇ ਮਾਤ੍ਰ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਸ਼ਾਕਤਕ ਮਤ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਪਰ ਕਿ ਆਪ ਬੀਰ ਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਕਦੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਓ ਤਾਂ ਕਾਰਜ ਸੁਖੈਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਗਲ ਪਰ ਅਮੰਨਾ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹਿਤ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਓ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹੀ ਸਾਰੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਤੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖੀ ਚੱਲਣਾ ਤੇ ਅੰਤ ਸਿੱਧ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪਰਤੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਖਾਕੇ ਤੇ ਅਪਣੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬਾਹੂਬਲ ਹੀ ਤਾਕਤਵਰ ਦੱਸਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰਨਾ ਤੇ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਸਨਮਾਨਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸੱਦਣਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਉਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ 'ਜੋ ਕੁਛ ਲੇਖ ਲਿਖਯੋ ਬਿਧਨਾ' ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੌਤਕ ਦਾ ਭਾਵ ਲੈਕੇ ਜੇ ਫਰਜ਼ ਹੀ ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਇਸ ਯਾ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੋਜ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਕੌਤਕ ਲਈ ਕਰਨਾ ਬੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੂਜਯ' ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਰਾਧੀ ਗਈ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ*।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਹਾਸੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਲਿਖਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ

*ਇਸ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੀਚਾਰ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ।

ਅਕਸਰ ਗਿਆਨੀ 'ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਮਾਇਆ' ਨੂੰ ਤੇ ਇਸ ਦੇਵੀ ਯਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਦੇਵੀ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਜੀਵ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਵਜੂਦ (ਵਜਕਤੀ) ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਤੇਜ ਇਸਦਾ ਅਸਲਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਏਹ ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਬੀ ਬਾਜ਼ੇ ਵੇਲੇ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ*। ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਂਖ ਵਾਲੀ 'ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ' ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਲੀ 'ਮਾਯਾ' ਜੜ੍ਹ ਹਨ, ਉਪਾਧੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਂਖ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਆਛਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਮਾਇਆ ਭੁਲੇਵਾ ਤੇ ਭੁਲੇਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਅਗਯਾਨ ਤੇ ਅੰਧੇਰਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਤੇ ਜਿੱਤੇ ਪਾਉਣੀ, ਇਸ ਦੇ ਫੰਧੇ ਤੋਂ ਛੁਟਣਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਦੇਵੀ ਯਾ ਸ਼ਕਤੀ ਪੂਜਨੀਕ ਕਹੀ ਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਯੋਗ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਿਵੇਂ ਕਯਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਸੋ ਜੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯਾਯਵਾਚੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਉਹ ਤਿਆਗਣੇ ਯੋਗ ਤੇ ਨਾਂ ਪੂਜਣੇ ਯੋਗ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਉਭਾਰਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਆਪ ਆਏ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਾਸ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਸੀ।

੩. ਤੀਸਰਾ ਸਰੂਪ ਦੇਵੀ ਦਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਿਖ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਅਸਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪੱਥਰ, ਮਿੱਟੀ, ਕਾਠ ਯਾ ਧਾਤੂ ਆਦਿ ਦੀ ਘੜੀ ਮੂਰਤੀ ਜੋ ਵਿੰਧ੍ਯਾਚਲ ਤੇ ਕਾਲੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਥਾਈਂ ਪੂਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੂਜੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਗਯਾਨੀ ਜੋ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਨਾਂ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਹੈ, ਨਾਂ 'ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਪਰਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇਹ ਪੱਖ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਗੋਚਰਾ ਨਹੀਂ।

੩. ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਹਿਲੂ !

ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈ ਸਮੇਂ ਨਿਯਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, (ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ੧੮੩੩ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਅ) ੧੮੩੩ ਤੋਂ ੧੯੪੬ ਤੇ (ੲ) ੧੯੪੬ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾ†।

ੳ. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰ: ੧੮੩੩ ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ]

ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਣ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਸੰਬੰਧੀ

*ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਵਾਕ:—ਪਰਮ ਜਯੋਤਿ ਕੀ ਜੋਤਿ ਮਹਾਨੀ॥ ਸਿਮਰੇ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਬਰਦਾਨੀ॥ [ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੯ ਅੰਕ ੪੩

†ਇਹ ਸਮੇ ਦੀ ਵੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਾਮਾਨਾਂ ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਲਿਖਣ ਤਕ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਏ।

ਇਤਿਹਾਸਕਿ ਖੋਜ ਖੋਜੀ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨੈਣੇ ਦੇ ਟਿੱਲੇ* ਤੇ ਦੇਵੀ ਅਰਾਧੀ ਗਈ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤੇ ਉਸਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤੇ ਆਦਿ ?

੧. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਜਨਮ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿੱਚ ਪਦ 'ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ†' ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਪਿੱਛੇ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਬੀਰਰਸ ਉਦੀਪਕ ਚੰਡੀ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਲੇਖ—ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਵਾਰ ਆਦਿਕ—ਹਨ, ਓਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ (ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕ) ਦੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਤਰਜਮੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀ ਇਹ 'ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ' ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨੇ ਨੈਣੇ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀਰਰਸ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਮਾਲ ਦੇ ਬੱਧੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੀਰਰਸੀ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਕੇ ਖਾਲਸੇ ਵਿੱਚ ਬੀਰਰਸ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—"ਸੁਨੈ ਸੂਮ ਸੋਫੀ‡ ਲਰੈ ਜੁੱਧ ਗਾਢੈ" [ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ—੨]। ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਵਿਚ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਧਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ, 'ਕਉਤਕ ਹੇਤ ਕਰੀ ਕਵਿ ਨੇ ਸਤਿਸਯ ਕੀ ਕਥਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ'। ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ਤ੍ਰੈਏ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੌਰਾਣਕ ਸੰਖੇਪ ਤਰਜਮੇ ਹਨ, ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਅੰਤਲੀਆਂ ਮਹਾਤਮ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਬੀ ਮੂਲ ਦੇ ਹੀ ਭਾਵ ਤਰਜਮਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ' ਪਦ ਕਿਤੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਤੇ ਕਿਤੇ ਧਿਆਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਰਜਮਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਬਿਲਾਸ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ§ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 'ਕਉਤਕ ਹੇਤ ਕਰੀ ਕਵਿ ਨੇ' ਆਉਣ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਇਸ਼੍ਟਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨੀਯ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਤੁਕ ਬੀ ਪਈ ਹੈ:—'ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ! ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੋ ਕੁਛ ਮੋ ਪਰਿ ਹੋਇ ॥ ਰਚੌਂ ਚੰਡਕਾ ਕੀ ਕਥਾ ਬਾਨੀ ਸੁਭ ਸਭ ਹੋਇ' ॥ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗ ਰਹੇ ਤੇ ਇਹ ਕਥਾ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਭਰਨ ਲਈ ਲਿਖਣ ਲਗੇ ਹਨ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਕਉਤਕ ਹੇਤ ਕਰੀ'

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਨੈਣੇ ਗੁੱਜਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਟਿੱਲੇ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਬਣਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

†ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ 'ਕਾਲ ਕਾ ਮਹਾਂ ਕਾਲ' ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ 'ਅਰਾਧੀ' ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ 'ਅਰਾਧਨ ਵਾਲਾ'।

‡ਕਾਇਰ।

§ਉਕ੍ਤ=ਕਹੀ ਹੋਈ। (ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ) ਆਖੀ ਹੋਈ। ਬਿਲਾਸ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਯਾ ਕਥਾ)। ਉਕ੍ਤ ਬਿਲਾਸ=ਪਹਿਲਾਂ ਕਹੀ ਹੋਈ (ਦੇਵੀ ਦੀ) ਕਰਨੀ ਜੋ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਕਹੇ ਗਏ ਦੇਵੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਇਹ ਤਰਜੁਮਾ ਯਾ ਉਲਥਾ ਹੈ। (ਅ) ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ=ਕਥਾ ਜੋ ਬਿਲਾਸ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਆਖੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਕਹਿਕੇ ਅਪਨੀ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਗੀ ਸਾਫ ਸਾਫ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਤੋਂ ਜੋ ਹੋਰ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸੋ ਇਹ ਹੈ:- ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:-

(ੳ) ਤਪ ਸਾਧਤ ਹਰਿ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ਇਮ ਕਹਿਕੈ ਇਹ ਲੋਕ ਪਠਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ ਚੌਪਈ :-

(ਅ) ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤਿ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ॥ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰਿ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਸਾਜਾ ॥
ਜਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ ॥ ਕੁਬੁੱਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ ॥੨੯॥
ਕਬਿਬਾਚ ਦੋਹਰਾ:-

(ੲ) ਠਾਂਢ ਭਯੋ ਮੈਂ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਹਾ ਸਿਰ ਨਿਯਾਇ ॥
ਪੰਥ ਚਲੈ ਤਬ ਜਗਤ ਮੈ ਜਬ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ:-

(ਸ) ਇਹ ਕਾਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਪਠਾਇਓ॥ ਤਬ ਮੈਂ ਜਗਤ ਜਨਮੁ ਧਰਿ ਆਇਓ ॥

(ਹ) ਹਮ ਇਹ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੋ ਆਏ ॥ ਧਰਮ ਹੇਤ ਗੁਰੁਦੇਵ ਪਠਾਏ ॥
ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਤੁਮ ਧਰਮੁ ਬਿਥਾਰੋ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖੀਯਨਿ ਪਕਰਿ ਪਛਾਰੋ ॥੪੨॥

(ਕ) ਇਹੈ ਕਾਜ ਧਰਾ ਹਮ ਜਨਮੰ ॥ ਸਮੁਝਿ ਲੇਹੁ ਸਾਧੂ ਸਭ ਮਨ ਮੰ ॥
ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਨ ਕੋ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨਿ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਣਾਂ, ਪੰਥ ਰਚਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ,ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਣਾ,ਧਰਮ ਚਲਾਉਣ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਪੱਟਣਆਦਿਕ ਬਾਬਤ ਹੁਕਮ ਦੇਣੇ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਤੇ ਬੀਰਰਸੀ ਵਰ ਦੇਣੇ ਤਾਂ ਇਕ'ਅਮਰ ਵਾਕਯਾ' ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਤ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੋਈ ਘਟਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਫੁਟ ਲਿਖੇ ਹਨ ਪਰ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਹਵਨ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਵਾਹਨ, ਪ੍ਰਗਟਣਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਪੰਥ ਰਚੋ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵਾਕਯਾ ਇਸ ਉਪਰਲੇ ਵਾਕਯਾ ਵਾਙੂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

੨.ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਰੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਯਾ ਭਾਵ ਬੋਧਕ ਵਿਵੇਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਸਮੁਚੇ ਸੰਚਯ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੱਖ ਦੀ ਟੋਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੀ ਘਟਨਾ 'ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਹੋਈ ਘਟਨਾ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈਨ, ਤਿਵੇਂ ਅਵਤਾਰਾਂ* ਦੇ ਸੰਚੇ ਤੇ 'ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ' ਵਿਚ ਬੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੀ 'ਦੇਵੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਪੂਜੀ ਹੈ' ਦੀ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾਯਕ ਨਾਯਕਾ ਦੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਯਾ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਆਦਿ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸੇ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਕਥੇ ਅਨਯ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ ਤੇ ਕਰਤੱਤ੍ਰ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਨਾਲ ਵਰਤੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਦ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਉਥੋਂ ਹੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਬੀ ਸਾਮਾਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ

*ਇਹ ਬੀ ਪੌਰਾਣਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਆਦਿ ਨਾਲ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਪੁਰ ਮਖੌਲ ਉਡਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ੨੬੬ ਜਿਸ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

"ਸੁਨਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੁਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਤਿ ਜਿਹ॥ ਲੂਟ ਲੇਤ ਤਿਹ ਘਰ ਬਿਧਿ ਜਿਹ ਕਿਹ॥ ਤਾਂ ਕਹਿ ਕਛੂ ਗਯਾਨ ਨਹਿ ਆਵੈ॥ ਮੂਰਖ ਅਪਨਾ ਮੂੰਡ ਮੁੰਡਾਵੈ॥੨੯॥ ਤਿਹ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਧਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ॥ ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਤੋਕੋ ਬਰੁ ਦੈ ਹੈ॥ ਜਬ ਤਾਂਤੇ ਨਹਿ ਹੋਤ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਧਿ॥ ਤਬ ਤੁਮ ਬਚਨ ਕਹਤ ਹੋ ਇਹ ਬਿਧਿ॥੩੦॥ ਕਛੁ ਕੁਕ੍ਰਿਯਾ ਤੁਮ ਤੇ ਭਯੋ॥ ਤਾਂਤੇ ਦਰਸ ਨ ਸਿਵਜੂ ਜਯੋ॥ ਅਬ ਤੈ ਪੁੰਨਜ ਦਾਨ ਦਿਜ ਕਰੁ ਰੇ॥ ਪੁਨ ਸਿਵ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰਹਿ ਅਨੁਸਰੁ ਰੇ॥੩੧॥ ਉਲਟੋ ਡੰਡ ਤਿਸੀ ਤੇ ਲੇਹੀ॥ ਪੁਨ ਤਿਹ ਮੰਤ੍ਰ ਰੁਦ੍ਰ ਕੋ ਦੇਹੀ॥ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਤਾ ਕੋ ਭਟਕਾਵੈਂ॥ ਅੰਤ ਬਾਰ ਇਮ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵੈਂ॥੩੨॥ ਤੋਤੇ ਕਛੂ ਅੱਛਰ ਰਹਿ ਗਯੋ॥ ਕੈ ਕਛੁ ਭੰਗ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੇ ਭਯੋ॥ ਤਾਂਤੇ ਤੁਹਿ ਬਰੁ ਰੁਦ੍ਰ ਨ ਦੀਨਾ॥ ਪੁੰਨਜ ਦਾਨ ਚਹੀਯਤ ਪੁਨਿ ਕੀਨਾ॥੩੩॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਖਾਵਤਿ ਤਾ ਕੋ॥ ਲੂਟਾ ਚਹਿਤ ਬਿੱਪ੍ਰ ਘਰ ਜਾਕੋ॥ ਜਬ ਵਹੁ ਦਰਬ ਰਹਿਤ ਹ੍ਵੈ ਜਾਈ॥ ਔਰ ਧਾਮ ਤਬ ਚਲਤ ਤਕਾਈ॥੩੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਅਰੁ ਤੰਤ੍ਰ ਸਿਧ ਜੋ ਇਨ ਮਹਿ ਕਛੁ ਹੋਇ॥ ਹਜ਼ਰਤਿ ਹ੍ਵੈ ਆਪਹਿ ਰਹਹਿ ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਨ ਕੋਇ" ॥੩੫॥

ਇਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਦੇਵਤਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਐਸੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਏਹ ਲੋਕ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦਰ ਦਰ ਮੰਗਦੇ ਕਿਉਂ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਹਜ਼ਰਤ ਬਣਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ। ਫਿਰ ਇਸੇ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਆਦਿ ਦਾ ਆਪ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:—

"ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਕਹੁ ਲਖਿਦਿਜ ਦੋਖ ਲਗਾਵਹੀ॥ ਹੋਮ ਜਗਯ ਤਾਂਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਕਰਾਵਹੀ॥ ਧਨਿਯਹਿ ਕਰਿ ਨਿਰਧਨੀ ਜਾਤ ਧਨ ਖਾਇਕੈ॥ ਹੋ ਬਹੁਰ ਨ ਤਾਕੋ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵਤ ਆਇਕੈ॥ ੭੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਾਹੂ ਲੈ ਤੀਰਥਨ ਸਿਧਾਵੈ॥ ਕਾਹੂ ਅਫਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬਤਾਵੈਂ॥ ਕਾਤ੍ਰਨ ਜਯੋਂ ਮਿੱਤ੍ਰਰਾਤ ਧਨੁ ਪਰ॥ ਜਯੋ ਕਿਲਕਿਲਾ ਮਛਰੀਯੋ ਦ੍ਰੂ ਪਰ" ॥੭੭॥

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਰੋਮਾਂਚਿਕ (Romantic) ਕਹਾਣੀ ਬੀਰ ਰਸੀ ਜੋਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਵੈਰੀ ਦਲਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰੋਧ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਇਕ ਤ੍ਰੀਮਤ ਉਪਜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ 'ਸਾਈਂ' ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਤਪ ਕਰਦੀ ਹੈ। 'ਸਾਈਂ' ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਤੂੰ ਸ੍ਵਾਸਬੀਰਜ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਵੇਂਗੀ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਪੁੱਗੇਗੀ। ਇਹ ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਤ੍ਰੀਮਤ ਫੇਰ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਅਰਾਧਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤ੍ਰੀਮਤ ਰਾਖਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੰਗ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬੜੇ ਜੋਸ਼—ਦਾਰ ਬੀਰਤੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਸਾਈਂ' ਜੀ—ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਕੇਤ ਜੀ—ਆਪ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਫਿਰ ਉਸ ਅਲੰਕਾਰਕ ਤ੍ਰੀਮਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਰੌਦ੍ਰ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਉਮਾਹ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਵਰਨਣ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀ ਦਾ

ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ*। ਫਿਰ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੌਪਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੌਪਈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿ ਸ੍ਵੈਯਾ 'ਪਾਇ ਗਹੇ ਜਬਤੇ ਤੁਮਰੇ' ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਯਾ 'ਮੈ ਨ ਗਨੇਸਹਿ' ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਵਾਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ:—'ਤੁਮਹਿ ਛਾਡਿ ਕੋਈ ਅਵਰ ਨਾ ਧਯਾਊਂ॥ ਜੋ ਬਰ ਚਹੋਂ ਸੁ ਤੁਮਤੇ ਪਾਊਂ'' ॥

ਇਸ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਵਿਸ਼ਨੂ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ (ਕ੍ਰਿਤ) ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨਹਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੂਜਜ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:—

ਜਵਨ ਕਾਲ ਸਭ ਲੋਕ ਸਵਾਰਾ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤਾਹਿ ਹਮਾਰਾ॥........'
ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝਿਯਹੁ ਹਮਾਰਾ॥

ਇਸ ਵਿਚ ਉਸੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਲੇਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿਕੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—ਤੁਮ ਸਭ ਹੀ ਤੇ ਰਹਤ ਨਿਰਾਲਮ॥ ਜਾਨਤ ਬੇਦ ਭੇਦ ਅਰ ਆਲਮ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਨ੍ਰਿਲੰਭ॥ ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਦਿ ਅਸੰਭ॥

ਇਸੇ 'ਦੁਹੂੰ ਪਾਖਕਾ ਆਪਹਿ ਧਨੀ' ਦੇ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਬੀਰ ਰਸੀ ਸਹਾਯਤਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ†:—ਅਬ ਰੱਛਾ ਮੇਰੀ ਤੁਮ ਕਰੋ॥ ਸਿੱਖਜ ਉਬਾਰ ਅਸਿੱਖਜ ਸੰਘਰੋ॥

ਦੁਸਟ ਜਿਤੇ ਉਠਵਤ ਉਤਪਾਤਾ ॥ ਸਕਲ ਮਲੇਛ ਕਰੋ ਰਣਘਾਤਾ॥

ਫਿਰ ਅਪਣੇ ਅਸੂਲ ਮੂਜਬ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਲਿੰਗ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਅਲਿੰਗ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਤੁਲ ਹੈ, ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:—ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹਮ ਪਰ ਜਗ ਮਾਤਾ॥ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਾ ਪੂਰਨ ਸੁਭ ਰਾਤਾ॥ ਕਿਲਬਿਖ ਸਕਲ ਦੇਹ ਕੋ ਹਰਤਾ‡॥ ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖਿਯਨ ਕੋ ਛੈ ਕਰਤਾ‡॥'' ਇਥੇ ਉਸਨੂੰ ਜਗਮਾਤਾ ਕਹਿਕੇ ਪੁਲਿੰਗ ਵਾਚੀ ਪਦਾਂ 'ਕੋ ਹਰਤਾ' ਤੇ 'ਕੋ ਕਰਤਾ' ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਇਸੇ ਜਗਮਾਤਾ ਨੂੰ ਪੁਲਿੰਗ ਵਾਚਕ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰੀ ਟੁਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:—ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਧੁਜ ਜਬ ਭਏ ਦਿਆਲਾ॥ ਪੂਰਨ ਕਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਤਤਕਾਲਾ॥

---

*ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਾਂਙੂ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਾਹਿੱਤਜ ਸਾਰਾ ਬੀਰ ਰਸੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵ ਹੋਰ ਹੈ। ਆਸੁਰੀ ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਜੁੱਧ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਰਾਧਨ ਤੇ ਹਰ ਸ੍ਵਾਸ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਮੈਲ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਤੇ ਅੰਤ ਰੱਬ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਕੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਗਿਆਨ ਪਰ ਜੈ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਅਜਾਣੇ ਲਯਤਾ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦਰਸਾਏ ਹਨ।

†ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਹੀਰੀਏ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਉਚਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਪ ਦਸਦਿਆਂ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੁੱਧ ਦੇਵਤਾ War God ਕਲਪਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ 'ਨਿਰਬਿਕਾਰ, ਨਿਰਲੰਭ, ਆਦਿ, ਅਨੀਲ, ਅਨਾਦ, ਅਸੰਭ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੂੰ ਦਾ ਸਿਰਜਨਹਾਰ' ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਜੁੱਧ ਦੇਵ ਮੰਨ ਕੇ ਉਨ੍ਹਿ ਅੱਗੇ ਬੀਰਰਸੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ।

‡'ਕਰਤਾ' 'ਹਰਤਾ' ਪਦ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਪੁਲਿੰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਲੇ ਨੇ,ਆਪਣੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਥੇ ਜਗਮਾਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ:—ਜਗਤ ਕੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਰੂਪ'। ਐਉਂ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—
''ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ॥''

ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਅਸਿਕੇਤੁ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਪਰ ਅਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਖੀਰ ਪਰ ਰੱਖਕੇ ਜਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਏ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਟ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ, ਮੇਰੇ ਜੁੱਧ ਦੇਵ War God ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਖਾ ਜਾਣਾ। ਏਹ ਕ੍ਰਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਤੀਖਣਤਾ* ਤੇ ਬੀਰਰਸੀ ਉਮਾਹ ਲਈ ਹਨ। ਇਹ ਚੌਪਈ ਲਿਖ ਦੇਣ ਨਾਲ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਚਯ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਬੀ ਆਏ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਲਖਾਯਕ ਸਮਝਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਆ ਗਈ। ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਚਯ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਸ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪਖ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਪਰ (ਕੇਵਲ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਇਹੋ ਭਾਵ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਚੌਪਈ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਰਾਧਿਆ ਗਿਆ, ਪੂਜਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜੰਗ ਲਈ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੇਵ ਇੱਕੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੁਲੇਵਾ ਨਾਂ ਪਵੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੀ ਸਾਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਲੇਖ ਨਾਂ ਮਿਲਿਆ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਥਹੁ ਲੱਗਾ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ', ਤੇ ਇਹ ਬੀ ਸੂੰਹ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ੧੭੫੩ ਵਿਚ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਵੀ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ†, ਉਸੇ ੧੭੫੩ ਵਿਚ ਮੁੱਕੇ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪਖ੍ਯਾਨ ਨਾਮੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ਦਾ ਪਾਜ ਬੀ ਖੁਹਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹਥਕੰਡੇ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਦੇ ਬਹਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਅਚਰਜ ਟਾਕਰਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—ਢਾਈ ਸਾਲ ਬਾਦ ਆਖਿਆ ਕਿ ਏਕਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਚੱਲੋ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਥਾਂ ਆਪ ਲੱਭਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਹੋ ਇਹ ਛੱਡੋ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟੇਗੀ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੇਵੀ ਸੰਢਿਆਂ ਤੇ ਬੱਕਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਆਪ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਲੀ ਦੇਵੋ। ਜਦ ਸਭਨੀ ਗੱਲੀਂ ਰੁਕ ਗਏ ਤਾਂ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਕੇ ਪੰਡਤ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ੧੭੫੫ ਹਾੜ ਵਿਚ ਮੁੱਕਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਵਨ ਨੇ ਤ੍ਰੈ ਚਾਰ ਸਾਲ

*ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜਾ ਅਪਨੀ ਰਾਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਕਹੇ ਲੱਗਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਫਾਸੀ ਦੇਣ ਲਗਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਉਸ ਭੁਲ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਸੁਣਾਏ। ਇਸ ਉਥਾਨਕਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁਧ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਕੱਢਣੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ 'ਪਖ੍ਯਾਨ' ਕਿਹਾ ਹੈ। 'ਪਖ੍ਯਾਨ' ਪਦ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ 'ਉਪਾਖ੍ਯਾਨ' ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿੱਸਾ, ਕਹਾਣੀ, ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, (ਦੇਖੋ ਮੋ: ਮੋ: ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਸ਼), ਸੋ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਈ ਸੋਮਿਆਂ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ।

†੧੭੫੬ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ। ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਆਵਾ-ਹਨ ਹੋਈ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੇਤ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਤੇ ਵਿਸਾਖ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ੧੭੫੫ ਦੇ ਵਿਸਾਖ ਵਿਚ ਹਵਨ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ। ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਚੇਤ ੧੭੫੬ ਲਿਖਿਆ ਹੈ (ਸੰ: '੫੬ ਚੇਤ ਵਿਚ ਮੁਕਾ ਤੇ ੫੫ ਚੇਤ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਿਆ)। ਸੁ: ਪ੍ਰ: ਤੇ ਤਵਾ: ਖਾ: ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਕਰ ਪਕ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਅਰਸਾ ਹਵਨ ਦਾ ਲਿੱਖਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਕਰਦਿਆਂ ਢਾਈ ਸਾਲ ਕੁਲ ਨਾ ਕਹਿਕਾ ਤਾਂ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਜਾਕੇ ਹਵਨ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜੇਕਾ ਸਾਰਾ ਅਰਸਾ ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ (ਭਾ: ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਢਾਈ ਸਾਲ ਹਵਨ ਹੋ ਚੁਕਣੇ ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ:—'ਕਹੀਐ ਸੁਨੋ ਨਾਥ: ਸਾਲੰ ਸੁ ਚਾਰੇ। ਕਰੋ ਜਾਗ ਪੂਰਾ ਹੁਵੈਗਾ ਉਚਾਰੇ'। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਹਵਨ ਪਰ ੪ ਸਾਲ ਲੱਗੇ, ਤਾਂਤੇ ੧੭੫੨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹਵਨ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਤੇ ੧੭੫੬ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ੧੭੫੩ ਵਿਚ ਹੀ 'ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ' ਦਾ ਸੰਚਯ ਜਾਏ ਮਹੀਨੇ ਮੁੱਕਾ ਹੈ।

ਲਏ ਤਦ ਬੀ, ਜੇ ਇਕ ਸਾਲ ਲਿਆ ਤਦ ਬੀ ੧੭੫੫ ਦੇ ਹਾੜ ਵਿਚ ਹਵਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੋ ਲਿਖਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੀ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਵਨ ਦਾ ਯਾਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸਗੋਂ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਪਰ ਇਹ ਸ੍ਵੈਯਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:—

ਪਾਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ ਤਬ ਤੇ ਕੋਊ ਆਂਖ ਤਰੇ ਨਹੀਂ ਆਨਯੋ ॥ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਅਨੇਕ ਕਹੈ ਮਤ ਏਕ ਨਾ ਮਾਨਯੋ ॥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸਬੈ ਬਹੁ ਭੇਦ ਕਹੈ ਹਮ ਏਕ ਨ ਜਾਨਯੋ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਸਪਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਰੀ ਕਰਿ ਮੈ ਨ ਕਹ੍ਯੋ ਸਬ ਤੋਹਿ ਬਖਾਨਯੋ ॥ ੮੬੩ ॥

ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ੧੭੫੫ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਹਵਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਓਦੋਂ ਉਸੇ ੧੭੫੫ ਦੇ ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਸ੍ਵੈਯਾ ਰਚ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਰਾਮ, ਰਹੀਮ, ਪੁਰਾਨ, ਕੁਰਾਨ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਬੇਦ, ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੋਂ ਬੀ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੋਕਤਿ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਆਵਾਹਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਆਪ ਪੂਜਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

੩. ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ—ਹੋਰ ਤਲਾਸ਼ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਖਾਲਸਾ ਰਚਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸਨ*। ਸਗੋਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰੁੱਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ- ਉਣ ਵੇਲੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਗਏ ਦਾ ਪਤਾ ਬੀ ਚਲਦਾ ਹੈ†। ਸੋ ਐਨ ਮੌਕੇ ਤੇ ਆਪ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੰਦੇਸ ਲੈਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਸਾਹਿਬ ਦੱਖਣ ਵਲ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਆਪ ਤੋਂ ਵਿਛੜਕੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜੇ ਤੇ ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ 'ਤੌਸੀਫੋਸੁਨਾ' ਦੀ 'ਸਲਤਨਤ ਦਹਮ' ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਈਸ਼ਰੋ ਬ੍ਰਹਮਾਓ ਅਰਸ਼ੋ ਕੁਰਸੀ ਖ੍ਵਾਹਿੰਦਾਏ ਪਨਾਹਸ਼......	ਲੱਖਾਂ ਈਸ਼ਰ (ਸ਼ਿਵ) ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਅਰਸ਼ਾਂ ਕੁਰਸਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀ ਉਸ ਦੀ ਪਨਾਹ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਵ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰਾਮੋ ਰਾਜਾ ਕਾਹਨੋ ਕਿਸ਼ਨ ਖ਼ਾਕਬੋਸਿ ਅਕ੍ਦਾਮਸ਼......	ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਰਾਜੇ ਤੇ ਕਾਨ੍ਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਚੁੰਮਣ ਵਾਲੇ।

*ਦੇਖੋ ਗੁ: ਬਿ: ਬਾਬਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ। †ਤਾਰੀਖ ਬੂਟੇ ਸ਼ਾਹ।

ਵ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਇੰਦਰੋ ਮਾਰੇ ਹਜ਼ਾਰ
ਜ਼ੁਬਾਂ ਤੌਸੀਫ ਗੋਇਸ਼ । ਵ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ
ਈਸ਼੍ਵਰੋ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਅਕ਼ੀਦਤ ਪਯਵਹਸ਼, ਵ
ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਉੱਮਿ ਕੁਦਸੀ ਦਰਖਿਦਮਤਸ਼

ਲਖਾਂ ਇੰਦਰ ਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਲਖਾਂ ਈਸ਼ਰ (ਸ਼ਿਵ) ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਢੂੰਡਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਉਸ ਦੀ ਟਹਿਲ ਵਿਚ ਹਨ ।

ਸਰਵਰਾਂ ਰਾ ਤਾਜ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।
ਬਰ ਤਰੀਂ ਮਿਅ੍ਰਾਜ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।
ਉ ਮਿ ਕੁਦਸ ਬਕਾਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।
ਗ਼ਾਸ਼ੀਆ ਬਰਦਾਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।

ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਤਾਜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ । ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀਆਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਕਾਠੀ ਦਾ ਬਾਣਨ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀਆਂ (ਟਹਿਲ ਵਾਲੀਆਂ) ਹਨ ।

ਜੁਮਲਾ ਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।
ਬਰਤਰਾਮਦ ਸ਼ਾਨਿ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।

ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇਰੀ ਹੈ ।

ਬਰ ਦੋ ਆਲਮ ਦਸਤ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।
ਜੁਮਲਾ ਉਲਵੀ ਪਸਤ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।
[ਤੌਸੀਫੋ ਸਨਾ

ਉਪਰ ਦੋ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਉੱਚੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨੀਵੇਂ ਹਨ ।

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਚੁ ਧ੍ਰੂ ਹਜ਼ਾਰਾ ਚੁ ਵਿਸ਼ਨ ।
ਬਸੇ ਰਾਮ ਰਾਜਾ ਬਸੇ ਕਾਨ੍ਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ।
ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਚੁ ਦੇਵੀ ਚੁ ਗੋਰਖ ਹਜ਼ਾਰ ।
ਕਿ ਪੇਸ਼ੇ ਕਦਮਹਾਇ ਓ ਜਾਂ ਸਿਪਾਰ ।

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਧ੍ਰੂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਸ਼ਨ, ਬਹੁਤੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ, ਬਹੁਤੇ ਕਾਨ੍ਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ **ਦੇਵੀਆਂ**, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੋਰਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰਦੇ ਹਨ । [ਜੋਤ ਬਿਕਾਸ ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਉਹ ਦਰਜਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬਾਬੂ ਦੇਣ ਦੀ ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਲਿੱਖਿਆ ਹੈ:—

"ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇਵ ਦੇਵੀ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ*" [ਕਬਿੱਤ ਸ੍ਵੈਯੇ—੬

ਜੇ ਐਸਾ ਮਹਾਨ ਵਾਕਿਆ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਦੀ

*ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਇਕ ਆਰਤਾ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾ ਆਇਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਛਾਪ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਹੈ । ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ੧੫੦ ਬਰਸ ਪਿਛੇ ਤਕ ਦੀ ਸੀਨਾ ਬਸੀਨਾ ਗੁਵਾਹੀ ਇਸ ਦੇ ਤਦੋਂ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਬੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੱਭਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਜੋਤਾਂ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਯਥਾ:—ਕੋਟਿ ਦੇਵੀ ਜਾਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਵੈਂ ॥

ਇਸ ਆਰਤੇ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ "ਆਰਤਾ ਕੀਜੈ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾ" ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਨੇਕ ਧਰਮਸਾਲਾਂ ਅਖਾੜਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਉਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਜੋ ਪੱਕੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਸਨ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦੇ, ਉਹ ਐਸੇ ਵਾਕਿਆ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਪੂਜਕ ਕਿਵੇਂ ਆਖ ਸਕਦੇ ? ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਬੀ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀਕੂੰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੇ ?

੪. ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ—ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ 'ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ' ਨਾਮੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸੰਨ ੧੭੫੮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਏਹ ਲੇਖਕ,ਕਵਿ ਸੇਨਾਪਤ,ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਸੀ, ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਲੇਖਕ ਹੋਮ ਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਪਰ ਐਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਦੇਵ ਕਰੈਂ ਸਭ ਹੀ ਤਿਹ ਆਨ ਪਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣੈਂ।

ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਨ ਆ ਪਏ ਤੇ ਜੈ ਜੈ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਇਹ ਸੱਜਨ ਜੋ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਚਨ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਕੁਛ ਤਾਂ ਦੱਸਣਾ ਪਰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਹਾਲ ਨਾ ਲਿਖਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡਾ ਦੱਸਣਾ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੇ ਵਾਕਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਡਾ ਵੱਡਾ ਵਾਕਿਆ ਜੇ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਇਹ ਲੇਖਕ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਹਾਲ* ਤਾਂ ਲਿਖੇ ਤੇ ਹੋਮ ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਵਡੇ ਵਾਕਿਆ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰੇ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੀ ਜੋ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਸੀ ਚੁੱਪ ਇਕ ਭਾਰੀ ਸਬੂਤ ਹੈ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਣੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫਿਰ ਨਿਰੀ ਚੁੱਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੈਨਾਪਤਿ ਜੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਗਿਣਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਅਨਿੰਨ ਨਾ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਮਨਸੂਖ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ! ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ 'ਮੇਰਾ ਪੰਥ' ਬਨਾਉਣੇ ਲਈ ਰਚਿਆ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਸਵਾ ੬)। ਜੇ ਕਦੀ ਚੰਡੀ ਪੂਜੀ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਮਨਸੂਖ ਹੋਈਆਂ ਦੀ ਫਹਿਰਿਸਤ ਵਿਚ ਨਾ ਦਰਜ ਕਰਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਾ ੧੧੧ ਪਰ ਦੇਵੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਬਡਾ 'ਕੇਵਲ ਪੂਜਾ ਜੋਗ' ਹਰ ਪ੍ਰਭੁ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਨੇ। ਫਿਰ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨਾਕੇ' (ਸਵਾ ੪੪) ਜੁੱਧ ਕਰਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਦੇਵੀ ਮਨਾਕੇ

*ਚਾਣਾਕ੍ਯਾ ਨੀਤੀ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਆਪ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਸੰਮਤ ਆਪ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ 'ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸੈ ਭਏ ਬਰਖ ਅਠਾਵਨ ਬੀਤ' ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਪਾਠਕ 'ਅਠਾਨਵ' (੧੭੯੮) ਬੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਬੀ ਇਹ ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਸਹੀ ਗੱਲ ਇਉਂ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ੧੭੫੮ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁਕਾਇਆ ੧੭੬੫ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਦੇ ਹੈ।

ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਮਾਨੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜੁੱਧ ਦੇਵਤਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਪਦ 'ਭਗਵਤੀ' ਤਲਵਾਰ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ (ਸਫਾ ੯੬)।

੫. ਅਖਬਾਰ ਨਵੀਸ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ—ਭਾਈ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ (ਧੂਰੀ) ਨੇ ਮੁੱਦਤ ਹੋਈ ਇਕ ਐਲਾਨ ਖੋਜਕੇ ਲੱਭਾ ਸੀ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਨਵੀਸ ਨੇ,ਜੋ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸੀ,ਓਦੋਂ ਲਿਖਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਘੱਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ*:—

ਹਮਹ ਹਾ ਦਰ ਯਕ ਮਜ਼ਹਬ ਦਰਾਇੰਦ ਕਿ ਦੂਈ ਅਜ਼ ਮਿਆਂ ਬਰਖੇਜ਼ਦ, ਵ ਹਰ ਚਹਾਰ ਬਰਨ ਕੌਮੇ ਹਨੂਦ ਅਜ਼ ਬ੍ਰਹਮਨ ਵ ਛੱਤ੍ਰੀ ਵ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਵ ਵੈਸ਼ ਕਿ ਹਰ ਯਕੇ ਰਾ ਦਰ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀਨ ਇਲਹਦਾ ਮੁਕਰਰਸਤ, ਆਂ ਰਾ ਤਰਕ ਦਾਦਹ ਬਰ ਯਕ ਤਰੀਕੇ ਸਲੂਕ ਨੁਮਾਇੰਦ। ਵ ਹਮਹ ਬਰਾਬ੍ਰੰਦ, ਵ ਯਕੇ ਖੁਦ ਰਾ ਬਰ ਦੀਗਰੇ ਤਰਜੀਹ ਨ ਦਿਹਦ, ਵ ਆਂ ਅਮਲੇ ਕੇਸ਼ ਅਜ਼ ਮਿਆਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤਹ ਤਰੱਕੀ ਬਯਾਬੰਦ ਵ ਤੀਰਥਹਾਏ ਮਾਨਿੰਦ ਗੰਗਾ ਵਗੈਰਾ ਆਂ ਕਿ ਦਰ ਵੇਦ ਵ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤਾਲੀਮੇ ਆਂਹਾ ਤਾਕੀਦ ਰਫਅਤ ਅਸਤ ਅਜ਼ ਖਾਤਿਰ ਬਦਰ ਕੁਨੰਦ। ਵ ਸਿਵਾਏ ਅਜ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵ ਖ਼ਲਫਾਏ ਓ ਬਦੀਗਰ ਅਜ਼ ਸਨਾਵੀਦੇ ਹਨੂਦ ਮਿਸਲ ਰਾਮ, ਕਿਸ਼ਨ, ਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵ ਦੇਵੀ ਇਅਤਕਾਦ ਨ ਨੁਮਾਇੰਦ। ਵ ਪਾਹੁਲੇ ਮਨ ਗ੍ਰਿਫਤਹ ਮਰਦੁਮਾਂ ਹਰ ਚਹਾਰ ਬਰਨ ਦਰ ਯਕ ਜ਼ਰਫ ਬਿਖੁਰੰਦ, ਵ ਅਜ਼ ਯਕ ਦਿਗਰ ਇਸਲਾ ਨ ਬੁਰੰਦ। ਹਮਚੁਨੀ ਸੁਖਨਾਨ ਬਿਸਿਯਾਰ ਗੁਫਤੰਦ। ਚੂੰ ਮਰਦੁਮਾਂ ਬਿਸ਼ਨੀਦੰਦ ਬਿਸਿਯਾਰੇ ਅਜ਼ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਵ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਬਰਖਾਸਤੰਦ ਵ ਗੁਫਤੰਦ, ਕਿ ਮਾ ਮਜ਼ਹਬੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵ ਹਮਹ ਗੁਰੂਆਂ ਬਦਾਂ ਕਾਯਲ ਨ ਸ਼ੁਦਹ ਬਾਸ਼ੰਦ ਵ ਮਹਜ਼ਬੇ ਕਿ ਮੁਖਾਲਫੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਵਦ ਹਰਗ੍ਰਿਜ਼ ਕਬੂਲ ਨਮੇ ਕੁਨੇਮ, ਵ ਮਜ਼ਹਬੇ ਕੁਹਨਾ ਰਾ ਕਿ ਪੇਸ਼ੀਨਾਨ ਬਰ ਆਂ ਅਕਦਾਮ ਨਮੂਦਹਅੰਦ ਬਗੁਫਤਹ ਕੋਦਕੇ ਅਜ਼ਾਂ ਦਸਤ ਨ ਦਿਹੇਮਾਈਂ ਬਿਗੁਫਤੰਦ ਮਗਰ ਬਿਸਤ ਹਜ਼ਾਰ ਕਸ ਰਜ਼ਾ ਦਾਦੰਦ ਵ ਮੁਤਾਬਿਅਤ ਬਰ ਜ਼ੁਬਾਂ ਆਵੁਰਦੰਦ॥

ਅਰਥ—'ਸਾਰੇ ਇਕ ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਦੂਈ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਜਾਏ। ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਦੇ ਚਾਰੇ ਵਰਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਛੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੂਦਰ ਕਿ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਧਰਮ ਅਲਹਿਦਾ ਨੀਯਤ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਇਕੋ ਢੰਗ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ, ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਇਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵਡਾ ਨਾ ਸਮਝੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਸਮਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ। ਤੇ ਤੀਰਥ,ਜਿਹਾ ਕਿ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣ,ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾ

*ਇਹੋ ਐਲਾਨ ਮਿਃ ਮੈਕਾਲਫ ਨੇ ਅਪਣੇ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿਖ ਰਿਲੀਜਨ' ਦੀ ਜਿਃ ੫ ਸਫਾ ੯੩ ਪਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹੋ ਭਾਃ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ, (ਦੇਖੋ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ ਸਃ ੪੨੮)। ਫਿਰ ਐਵੇਂ ਜ਼ਰਾ ਜ਼ਰਾ ਫਰਕ ਤੇ ਇਹੋ ਇਬਾਰਤ 'ਉਮਦਹਤੁਲ ਤਵਾਰੀਖ' ਦੇ ਦਫਤਰ ਅੱਵਲ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਵਿੱਚ ਬੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਾਰਾ ਇਹੋ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਜਿਹਾ ਕਿ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇਵੀ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਲਿਆਉਣ । ਮੇਰੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈਕੇ ਚਾਰ ਵਰਨ ਇਕ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਛਕਣ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾ ਨਾ ਕਰਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਆਖੀਆਂ । ਜਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਣੀਆਂ,ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਠ ਖੜੋਤੇ* ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ, ਜੋ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਤੇ ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਧਾਰਿਆ ਤੇ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਾਂਗੇ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਮਜ਼ਹਬ, ਜਿਸ ਤੇ ਕੇ ਵਡੇ ਪਾਬੰਦ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗੇ, ਐਉਂ ਆਖਿਓ ਨੇ, ਪਰ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ।'

ਇਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬੀ ਇਹੋ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉੱਮਤ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ । ਜੇ ਕਦੀ ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਇਸ ਕਮਾਲ ਦੇ ਕਾਯਲ ਹੋਏ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਹਿੰਦੂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੇ ਦੇਵੀ, ਹਿੰਦੂ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਰਸਮਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਇਕ ਤਟਸਥ ਉਗਾਹੀ ਹੈ ਜੋ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੀ ਪੂਜਯ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਪੂਜੀ ਗਈ ।

੬. ਵਾਰਤਿਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼—ਇਸਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਹੈ । ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਚ ਖੰਡ ਪਯਾਨ ਤੋਂ ੩੩ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੇਵਲ ਇਤਨੀ ਇਬਾਰਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ:—"ਏਕ ਬੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਸ਼ੀ ਕੇ ਪਾਂਡੇ ਬੁਲਾਏ, ਤਿਨ ਸੋਂ ਹੋਮ ਕਰਾਇਆ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ ।" ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ,ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਦੋ ਫਿਕਰੇ ਹੀ ਮੁੱਢ ਹੋਏ ਹੋਣ ਅੱਗੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਘੜੀ ਜਾਣ ਦੇ । ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਉਪਾਸਕ ਸਾਫ ਸਾਫ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਯਥਾ:—'ਸਰਬ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਸਿਧ ਮੁਨ ਜਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਏ' । [ਸਾ: ੧]

ਅ. [੧੮੩੩ ਤੋਂ ਲਗ ਪਗ ੧੯੪੬ ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾ]।

੭. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ)—ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ੧੮੩੩ ਦਾ ਲਿਖਤਿ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਲੇਖਕ ਬਾਵਾ ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਜੀ ਭੱਲੇ ਹੈਨ । ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ†।

ਮੁਰਾਦ ਅਸ਼ਰਧਕਾਂ ਤੋਂ ਹੈ । †ਅਜ ਕਲ ਹੀ (ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਦੂਜੀ ਐਡਿਸ਼ਨ ਛਪਦਿਆਂ ਸੰਨ ੧੯੩੫ ਵਿਚ)ਇਕ ਹੋਰ ਲਿੱਖਿਤ ਨਜ਼ਰੋਂ ਗੁਜਰੀ ਹੈ,ਇਸ ਦਾ ਸੰਮਤ ਯਾ ੧੮੦੮ ਹੈ ਯਾ ੧੮੧੯ ਬਿ: । ਹਰ ਹਾਲ ਇਹ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਛੰਦਾਬੰਦੀ) ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ ਅਰ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਤੇ ਵਾਰਤਿਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਮਗਰਲੀ । ਇਸ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਭਾ: ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕੁਛ ਕੁਛ ਮਿਲਦਾ ਵਰਣਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਬੀ ਉਹੋ ਕੌਤਕ ਵਾਲੀ ਗਲ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਯਥਾ:—'ਇਹ ਭੀ ਕੌਤਕ ਕੀਨ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ॥ ਆਪ ਨਿਆਰੋ ਹੋਇਕੈ ਧਰ ਦੇਵੀ ਸਿਰ ਭਾਰ ॥'

ਫਿਰ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਵਡਾ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਯ ਮੰਨਿਆ ਹੈ,ਯਥਾ:—

ਕੋਟ ਸੁਰਗ ਔ ਤਖਤ ਹਜਾਰਾ । ਯਾ ਚਰਨਨਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਨਿਹਾਰਾ ।

[illegible]

ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਹ ਹੈ:—ਕਿ ਸੰਗਤ ਦੇ ਇਕੇਰਾਂ ਲੁੱਟੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਦਾਸ ਹੋਏ, ਚੁਪ ਰਹੇ, ਤੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਲੇਟ ਸੋਚਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਜੇ ਸਿੱਧੀ ਨਾਂ ਵਰਤੀਏ ਤਾਂ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਨ ਚੜ੍ਹੂ, ਜੇ ਵਰਤੀਏ ਤਾਂ ਸਿੱਧੀ ਦੱਸੰਣੀ ਨਹੀਂ ਇਉਂ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਭੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇ ਚੰਡੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਸੋਚ ਕੇ ਪਰਬਤ ਦੇ ਸ਼ਿਖਰੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਪੰਡਤ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਲਿਆਏ ਤੇ ਹੋਮ ਅਰੰਭਿਆ । ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੂਰਛਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤੁਸੀਂ ਸਮਰਥ ਹੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋਗੇ, ਅਸੀਂ ਭੋਗ ਦਾ ਥਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸਾਂ ਇਹ ਭੇਟਾ ਅੱਗੇ ਧਰ ਦੇਣੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਕਾਰਜ ਬਨਾ ਲੈਣਾ । ਸੋ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ, ਅੱਠ ਭੁਜਾਂ ਸਨ, ਅੱਠ ਹਥਿਆਰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੀ । ਫਿਰ 'ਲੇ ਭੇਟ ਭੋਗ ਮਾਤਾ ਬਿਗਸਾਨੀ ॥ ਤਹਿੰ ਭਈ ਅਲੋਪ ਜਹਿੰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਨੀ' । [ਸਾ: ੨੭੫ ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੰਡਤ ਜਗਾਏ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਜਲ ਦੁੱਧ ਪਾਯਾ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ ਨਿਕਲਿਆ । ਪਰ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਆਨ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਪੂਜੀ ਗਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ? ਯਥਾ:—'ਮਾਨੁਖ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਸਭਿ ਰਾਖਤ ਗੁਰ ਕੀ ਆਨ'॥ [ਸਾ: ੨੦੭]

੮. ਵਾਰ ਭਗਉਤੀ ਪਾ: ੧੦ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੂਜਾ—[ਸੰਮਤ ੧੮੪੪ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ] ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਟੂਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ 'ਇਹ ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੂਜੇ ਦੀ ਹੈ' । ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਤੁਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ:—

'ਗੁਰ ਸਿਮਰ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ' । ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।

ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਇਸ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਉਗਾਹੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਭਣ ਲਈ ਹੁਣ ਫੇਰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਖੋਜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਤੁਕ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:—

'ਯਹ ਬਾਰਾਂ ਸਦੀ ਨਿਬੇੜ ਕਰ ਗੁਰ ਫਤੇ ਬੁਲਾਏ ।'

ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਜੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਨਿਬੜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦਾ ਬਾਕੀ]

ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਕੋਟ ਬਰ ਬਾਹੀ । ਪਦ ਪੰਕਜ ਗੁਰ ਕੇ ਸਮ ਨਾਂਹੀ ।

ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਭੁੱਲ ਇਸ ਲੇਖਕ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਹਵਨ ੧੭੪੨ ਵਿਚ ਅਰੰਭਿਆ ਤੇ ੪ ਬਰਸ ਹੋਇਆ ਲਿਖਦਾ ਹੈ । ਅਰਥਾਤ— ੧੭੪੨—੪੬ ਦਾ ਸਮਾ । ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਖੋਜ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਂਵਟੇ ਸਨ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ ਪਾਂਵਟੇ ਰਚਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੪੫ ਅਖੀਰ ਪਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਸੋ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਨਹੀਂ ਸੇ । ੧੭੪੨ ਵਿਚ ਪਾਂਵਟੇ ਗਏ ਤੇ ੧੭੪੬ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਆਏ । ਦੇਵੀ ਦਾ ਮਾਜਰਾ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦਾ ਹੈ ਸੋ ਏਹ ਲੇਖਕ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਜੋਗ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਚੇਤ੍ਰ ੧੭੫੫ ਹੈ, ਵਿਸਾਖ ੧੭੫੬ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਾ ਸਾਜਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਮਾਂ ਤੇ ਥਾਂ ਦੁਇ ਗ਼ਲਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਫੇਰ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਤੇ ਨਾਦੌਣ ਦੇ ਜੁੱਧ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ ਰੱਖੇ ਹਨ ਇਹ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ।

ਇਸ ਬਿਧਿ ਇਹ ਵਾਰ ੧੮੪੪ ਬਿੱਕ੍ਰਮੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਾ ਟਿਕੇਗੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ, ਛੱਤ੍ਰਪਤੀ ਚੁਣ ਚੁਣ ਮਾਰਨੇ, ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਦਬ ਜਾਣਾ, ਬਾਂਗਾਂ ਦਾ ਰੋਕੇ ਜਾਣਾ, ਖਾਲਸੇ ਦੀਆਂ ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ ਆਦਿਕ ਗੱਲਾਂ ਬੀ ਇਸੇ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ੧੮੪੪ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ,ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਹਨ।ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਵਾਰ ਆਈ ਹੈ,ਅਖੀਰ ਪਰ ਇਕ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸੰਮਤ (ਜੋ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ) ੧੭੫੫ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੧੭੫੫ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ੧੭੫੭ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਈ? ਫਿਰ ਇਥੇ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭੱਲੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਆਮ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਇਹ ਦੋਹਾ ਸੰਮਤ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਬੋਲਣਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭੱਲੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਵਿਚਲੀ (ਉਗਾਹੀ) 'ਬਾਰਾਂਸਦੀ ਨਿਬੇੜ ਕਰ' ਵਾਲੀ ਵਧੀਕ ਪੱਕੀ ਹੈ।

੯. ਸੌ ਸਾਖੀ—[ਲਗ ਪਗ ਸੰਮਤ ੧੮੯੦—੯੪]—ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਅੱਖ ਮੀਟਣ ਤੇ ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਮਗਰੋਂ ਪੰਥ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਫੜਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਮਸਾਲਾ ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ) ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ*।

ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਥੁਰਾ ਨਾਮੇ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ, ਫਿਰ ਕੋਈ ਨਰਾਇਣਦਾਸ ਮਿਸਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧ ਸਾਖੀ ਦੇ ੪ ਦੋਹੇ ਮੈਂ ਪਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ ਹੈ ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਵਡੱਤ ਉਸ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਉੱਚਾ ਥਾਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਬੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੇ ਰੀਤਾਂ ਰਸਮਾਂ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਸ਼ਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਤੀਸਰੇ ਜਨਮ ਲਾਹੌਰ ਜਾਵੇਗਾ, ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਅਵਤਰੇਗਾ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਣ ਸਿੰਘ (ਭਾਵ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਹੋਵੇਗਾ, ਬਹੁਤਿਆਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਤੀਸਰੇ ਜਨਮ ਲਾਹੌਰ ਜਾਕੇ ਸ਼ਰਨ ਆਕੇ ਉਧਰੇਗਾ। ਇੰਨੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਾਖੀ ਘੜੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ 'ਕੇਸ਼੍ਵ ਦਾਸ' ਪੰਡਤ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹੋ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਲ ਝੁਕਾ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ। ਇਹੋ ਲੀਲਾ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਫਿਰ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੇ ਦੋ ਸੰਮਤ ਆਏ ਹਨ। ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਲੇਖਕ

*ਅੱਖ ਮੀਟਨ ਤੇ ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਨੋਕਤਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੭੯੧ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਵਿਚਕਾਹੇ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੭੮੧ ਜੇਠ ਵਿਚ ੫੦ ਸਾਖੀਆਂ ਮੁੱਕੀਆਂ, ਅੰਤ ਤੇ ਜਾਕੇ ਫੇਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੭੮੧ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਮੁੱਕੀ। ਮੁੱਢ ਵਿਚ ੯੧, ਮੱਧ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ੮੧, ਕੋਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਸੰਮਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗ਼ਲਤੀ ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹੱਥ ਚਲਾਕੀ ਦੀ ਭਾਰੀ ਦਲੀਲ ਹੈ। ਸਾਖੀ ੫੮ ਅੰਕ ੧੪, ੧੫ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨਾਦਰ ਦਾ ਹਮਲਾ ਆਪ ਡਿੱਠਾ ਹੈ। ਨਾਦਰ ਦਾ ਹੱਲਾ ੧੭੯੬ ਬਿਃ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਸੌ ਸਾਖੀ* ੧੭੯੧ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਦਾ ਲੇਖਕ ੧੭੯੬ ਦੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਘਟਨਾ ਕੀਕੂੰ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸੋ ੮੧ ਵਿਚ ਮੁੱਕੀ ਯਾ ੯੧ ਵਿਚ ਮੁੱਕੀ ਵਿਚ ੯੬ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਬੀ ਦਲੀਲ ਹਸਤਾਖੇਪਾਂ ਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੀ ੯੩ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਖੀਆਂ ਪੰਜ ਸੌ ਹਨ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ, ਸੌ ਕਾਬਲੀ ਮਲ ਨੂੰ, ਸੌ ਸੁਲਤਾਨੀ ਸੂਰੇ ਨੂੰ, ੧੦੦ ਰਤੀਏ ਪੂਰਬ ਭੱਲ ਨੂੰ ਤੇ ਸੌ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਆਗਰੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਭੰਨਘੜ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬੀ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਉਹ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਅਸਲ ਕੀਹ ਸੰਨ ੧੯੦੫ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਕਾਪੀ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਬੀ ਸਾਡੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ੧੮੭੩ ਈਃ (੧੯੩੦ ਬਿਃ) ਵਿਚ ਸ੍ਰ ਸਃ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀ ੧੮੯੪ ਬਿਃ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪੋਥੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰਲੇ ਕਿਸੇ ਸੰਮਤ ਦੀ ਮਿਲੀ ਹੋਊ ਜਿਸ ਤੋਂ ਓਹ ਇਸ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੯੪ ਅੰਗਦੇ ਹਨ। ਜਾਪਦਾ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਵਾਰੀ ਨਵੇਂ ਮਜ਼ਮੂਨ ਪੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਬਤ ਇਸ਼ਾਰੇ ਪਤੇ ਦੇਣੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਪਰਵਿਰਤ ਪੋਥੀ ੧੯੦੪-੫ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਪੋਥੀ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਸੀ ਸੋ ੧੮੯੦ ਯਾ ੧੮੯੪ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ੧੮੯੦ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪੋਥੀ ਲਿਖਤੀ ਨਾਂ ਮਿਲੇ ਤਦ ਤੱਕ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੱਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸੂਰਤ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਪੁਰਾਣੀ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ੧੮੯੦ ਤੋਂ ੧੮੯੪ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਮਗਰੋਂ ਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜਦ ਤੱਕ ਕੋਈ ਨੁਸਖਾ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਦ ਤਕ ਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ੧੭੮੧ ਯਾ ੧੭੯੧ ਦੇ ਸਮਝਣਾ ਭੁਲੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ੧੮੯੪ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਦਾ ਹਾਲੇ ਸਮਝਿਆ ਹੈ,

*ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਿਆ ਸੁਣਾਯਾ ਲਿਖਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਉਸ ਵੇਲੇ (੧੮੫੪ ਵਿਚ) ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਸ਼ੈ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇੱਡੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਰਖਦੀ ਹੈ ਓਹ ਤਦੋਂ ਕਿਵੇਂ ਇੰਨੀ ਗੁੰਮ ਨਾਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲੱਭ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਸੋਥੀਆਂ ਦਾ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਤੇ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ; ਓਥੇ ਇਹ ਪੋਥੀ ਨਾ ਹੋਵੇ; ਜੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਰਹੇ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਸਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੋਥੀ ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਹੈਗੀ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਲਗਪਗ ੧੮੯੨ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਕੇ ੧੯੦੦ ਵਿਚ ਮੁੱਕਾ ਹੈ।

ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ; ਇਕ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਤੇ ਇਕ ਇਸ ਜਨਮ ਦਾ, ਇਸੇ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹ ਸਾਖੀ ਬਨਾਵਟੀ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਅਸੀਂ ਗੁ:ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ, ਰਾ: ੧੧ ਅੰਸੂ ੫੧–੯ ਦੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਸੰਬੰਧੀ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਆਪ ਦੱਸੇ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨਰੋਤਮ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿਖਾ ਆਏ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਦਾ ਪਤਾ ਹਿਮਾਲੇ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਵਿੰਧਯਾਚਲ ਵਿਚ। ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਮਾਜਰੇ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਵਿਚ ਤੇ ਕਿਤੇ ਵਿੰਧ੍ਯਾਚਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਤਾਂਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਲੇਖ ਬਨਾਵਟੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੩੫–੪੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦਾ ਹੁਣ ਤਕ ਲੱਭਾ ਆਦਿ ਲੇਖਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛੰਦਾਬੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਸੰਗਤ ਪਰ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਬੀਰਰਸ ਉਪਜਾਵਨ ਲਈ ਏਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਨੇ ਘਾੜਤ ਹੋਰ ਘੜੀ ਹੈ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਬੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਉਂਟੇ ਤੋਂ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਸੌਦਿਆ ਫੇਰ ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ ਜਾ ਲੁਕੇ ਉਥੇ ਤੁਰਕ ਸੈਨਾਂ ਢੂੰਡਦੀ ਆਈ ਪਰ ਕਿਵੇਂ ਟਲ ਗਈ। ਫੇਰ ਨੈਣ ਪੁਰ ਆ ਗਏ, ਉਥੇ ਮਥਰਾ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਮਿਲਿਆ, ਫੇਰ ਧੁਨਕੀ ਆਏ ਸੱਤ ਦਿਨ ਬਾਦ ਮਤਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨੈਣੂ ਪੁਤਰੀ*ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਪਹਾੜ ਜਾ ਚੜੇ ਤੇ ਪੰਜ ਪਹਿਰ ਦਾ ਹੋਮ ਅਰੰਭਿਆ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਗਲ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ:–ਪਾਉਂਟੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੧੭੪੬ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਹਨ, ਖਾਲਸਾ ਵਿਸਾਖ ੧੭੫੬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਵਾਕਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚੇਤ ਵਿਚ ਦੱਖਦੇ ਹਨ, ਸੋ ੧੭੫੫ ਹੋਇਆ। ਸੌ ਸਾ: ਵਾਲਾ ੧੭੫੫ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ੧੭੪੬ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ, ੯ ਬਰਸ ਦਾ ਟਪਲਾ ਘਾੜਤ ਘੜਨ ਵਿਚ ਖਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ ਮੇਲੇ ਪਰ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਮੁੜਕੇ ਪਾਂਵਟੇ ਗਏ ਫਿਰ ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਗਏ ਪਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ ਤੋਂ ਹੀ ਨੈਣਾਂ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਤਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧਤਾ ਤੋਂ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਨਾਵਾਕਫ ਦੇ ਹਥੀਂ ਠੱਪੇ ਜਾਣਾ ਸਹੀ ਹੋਗਿਆ।ਸੌ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਜੇ ਇਹ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀਏ ਇੱਡੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਭੁੱਲਾਂ ਕਦੇ ਨਾ ਕਰਦੇ।ਫਿਰ ਇਸੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਆਦਿਕ ਦੱਸਣ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੀਤਲਾ ਪੂਜਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਹੈ। ਸੀਤਲਾ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ†। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੬੨ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–"ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਸੀਤਲਾ ਨਾ ਮਾਨੈ"

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਏਹ ਲਫਜ਼ ਬੀ ਅਟਪਦੇ ਹਨ 'ਨੈਣਾਂ' ਤਾਂ ਇਕ ਗੁਜਰ ਸੀ ਦੁਰਗਾ ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕਿਵੇਂ ? †ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸੀਤਲਾ ਪੂਜਨ ਸਮੇਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਜਾਣਾ ਦੱਸਕੇ ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨।

ਇਹ ਵਾਕ ਉਸੇ ਵਾਕ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਹੈ:- ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਸੀਤਲਾ ਧਾਵੈ ॥ ਖਰ ਬਾਹਨ ਉਹੁ ਛਾਰ ਉਡਾਵੈ ॥੧॥ ਹਉ ਤਉ ਏਕ ਰਮਈਆ ਲੈਹਉ ॥ ਆਨ ਦੇਵ ਬਦਲਾਵਨਿ ਦੈਹਉ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਵ ਸਿਵ ਕਰਤੇ ਜੋ ਨਰੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਬਰਦ ਚਢੇ ਡਉਰੂ ਢਮਕਾਵੈ ॥੨॥ ਮਹਾ ਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ। ਨਰ ਸੈ ਨਾਰਿ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ ॥੩॥ ਤੂ ਕਹੀਅਤਿ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ॥ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ ॥੪॥ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗਹੁ ਮੀਤਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਾ ਇਉ ਕਹੈ ਗੀਤਾ ॥੫॥੨॥੬॥ [ਗੋਂਡ ਨਾਮ ਦੇਵ ਜੀ।

ਉਪਰਲੀ ਵੀਚਾਰ ਤੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਏਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਨਾਵਟੀ ਹੋਣੇ ਸਹੀ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਦੇਵ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਬੀ ਮਿਲ ਗਈ।

੧੦. ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ [੧੮੫੪]-ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲਗ ਪਗ ਸੰਮਤ ੧੮੫੪ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਪਰ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:-

'ਪ੍ਰਗਟ ਕਥਾ ਜਿਮ ਜਗਤ ਮੈਂ ਗਾਵਤ ਗੁਨੀ ਸੁਧੀਰ ॥ ਤਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਨਨ ਕਰੀ ਤੈਸ ਭਾਂਤ ਦਿਨ ਕੀਰ।' ਇਸਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਆਪਦੀ ਲਿਖਤ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਰਵਾਯਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੧੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ-[੧੯੦੦] ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ)ਹੈਸੀ, ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਭਾ:ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੀ ਹੈਸੀ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਬੀ ਹੈਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਾਲ ਲੈਕੇ ਆਪ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਖਾਸ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਆਪ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

'ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਯਾ ਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ' ਇਹ ਗਲ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ ਆਏ ਹਾਂ, ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੯੮੨-੮੩ ਤੇ-੮੬-੮੭. ਆਪ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

੧੨. ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਬਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ [ਲਗ ਪਗ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯] ਆਪ ਦੇ ਦੇਵੀ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੇ ਹੈ। ਅਪਣੀ ਖੋਜ ਯਾ ਕਿਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

੧੩. ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-[ਭੰਗੂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੯੮। ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੯੪੬*]।

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਛਾਪੇ (ਸੰਮਤ ੧੯੪੬) ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਇਕਤਬਾਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਇਬਾਰਤ ਤੋਂ ਖਿਆਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦੇ ਪੰਥ

*ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੧੯੩੫ ਬਿ: ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਛਪਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨੁਸਖਾ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ, ੧੯੪੬ ਦਾ ਅਸਾਂ ਪਾਸ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਲੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭੰਗੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਹੀ ਕਾਇਆਂ ਪਲਟ ਹੈ । ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਰ ਦੱਸੀ ਇਬਾਰਤ,ਭੰਗੂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਪਤਾਨ ਮਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਣਾਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਕਪਤਾਨ ਮਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਇਬਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੀ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭਾਵ ਐਉਂ ਹੈ:—"ਕਿ ਮਰੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਅਕਾਲ ਉਪਾ-ਸਿਕ ਸਨ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਕਿਉਂ ਪੂਜੀ, ਅਸਾਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਹਠ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਾਕ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟਾਕੇ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ'। ਇਹ ਗਲ ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਲਈ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹੋ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਥੇ ਉਹੋ ਉਪਰਲਾ ਹੀ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸਪ-ਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਲਿੱਖਤ ਯਾ ਇਸ ਖੋਜ ਵਿਸ਼ੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ* ।

੧੪. ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕ:—ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ ਲੇਖਕ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (੧੯੩੪ ਬਿ:) ਨੇ 'ਗੁਰਮਤ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ' ਵਿੱਚ ਤੇ ਪੰਡਤ ਹਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ (੧੯੪੧ ਬਿ:) 'ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਪਾਰਿਜਾਤ' ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਤੇ ਪੰਡਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ (੧੯੪੬ ਬਿ:) 'ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਭਾਕਰ' ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਆਰਾਧਨ ਬਾਬਤ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਗਲੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ।

ਹੋਰ ਬੀ ਕਈ ਲੇਖਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਭ ਦਾ ਸਮਾ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੈਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧਾਂ ਨੂੰ ਸਫੁਟ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਨਕਸ਼ਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਕ ਮਾਜਰੇ ਦੇ ਵਰਣਨ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਜੋ ਲੇਖਕ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਸੱਚੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਸਗੋਂ ਓਹ ਦਲੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਯਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇ ਬਨਾਵਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ।

*ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੁੜਕੇ ਛਾਪਣ ਵੇਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਿਸਾ ਵਿੱਚ(ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਅੰਕ (ੲ) ਵਿਚ ਦਿਆਂਗੇ, ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੦੦੫

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧਾਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ:—

ਨਾਮ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗ੍ਰੰਥ	੧ ਉਥਾਨਕਾ ਜੋ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ	੨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੇਹੜਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ।	੩ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀਹ ਜਪਿਆ	੪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕੀਕੂੰ ਹੋਈ ਤੇ ਰੂਪ ਕੀਹ ਸੀ	੫ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਖੀਂ ਮੀਟੀ ਕਿ ਨਹੀਂ	੬ ਦੇਵੀ ਨੇ ਭੇਟਾ ਕੀਹ ਲਈ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ?	੭ ਦੇਵੀ ਕੀ ਸ਼ੈ ਦੇ ਗਈ	੮ ਹਵਨ ਅਰੰਭ ਦਾ ਸੰਮਤ	੯ ਹਵਨ ਵਿਚ ਲਗਾ ਸਮਾਂ
੧. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ [illegible]	ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਲੁਟੀ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸੁਣਕੇ ਸੁਰਜੀਤਕਾ ਲਈ ਦੇਵੀ ਆਰਾਧਨ ਦੀ ਸੋਚ ਕੀਤੀ।	ਕਈ ਪੰਡਤ, ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ		ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਕੇ ਅਸ਼ਟ ਭੁਜੀ, ਅਨ ਹਥਿਆਰ ਫੜੇ ਹੋਏ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਚਮਕਦੀ ਦਿਸ ਆਈ।	ਪੰਡਤ ਦੇਖ ਮੂਰਛਾ ਖਾ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਵਿਗਸੇ	ਤੇਗ ਲਗਾਇਆ ਤੇ ਭੇਟ ਦਿਤੀ ਤੇ ਲੈਕੇ ਭੇਟ ਲੋਪ ਥਿਓ। ਤੇਗ, ਭੇਟ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।	ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਖੰਡਾ ਧਰ ਗਈ, ਮਗਰੋਂ ਕੁੰਡ ਨੰਗਾ ਕਰਕੇ ਕਢਿਆ।		
੨. ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ	ਜਿਸਦੇ ਆਸਰੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ।	ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨ ਵਾਸੀ,	ਦੇਵੀ ਦੇ ਕਈ ਨਾਮ	ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਆਦਿ ਆਠੇ ਦਿੱਸੀ ਮੁੰਡ ਮਾਲਾ, ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਅੱਗ, ਬਹੁਤ ਕਰਾਲ, ਖੁਲੇ ਵਾਲ, ਕਾਲਾ ਰੰਗ, ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ	ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਮੀਚੀਆਂ।	ਨਾ ਭੇਟ ਮੰਗੀ ਨਾ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਆਪੇ ਦਿੱਤੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਭੇਟਾ ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ।	ਵਰ ਦੇਕੇ ਲੋਪ। ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮੰਗੀ ਤੇ ਉਹ ਦੇ ਗਈ।		੪. ਸਾਲ। ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦਸਵਾਂ ਹੋਵੇ ਵਾਲੀ ਲਿਖੇ ਹੈ।
੩. ਸੌ ਸਾਖੀ	ਪੰਜ ਮਾਸ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਵਤਾ ਪੂਜਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ।	ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਕਾਸ਼ੀ ਵਾਸੀ ਸਾਰਸੁਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ।	ਉਠ ਉਠ ਮਠ ਮੁਠ ਫੁਰ ਫੁਟ ਫੁਰ ਫੁਰ	ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਰੂਪ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਨਿਰਮੀ ਦੇਵ ਵਾਰ ਮੁਖ ਚਾੜ੍ਹਾ'	'ਮੀਚਲੀਨ ਉਨ ਰੂਪ ਨਾਰਾ'	ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਪ ਭੇਟ ਮੰਗੀ। ਛੁਰੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਲਹੂ ਕਢ ਕੇ ਬੂੰਦ ਦਿੱਤੀ।	'ਛੁਰੀ'	ਪੂਖ ਰੁਤੂ ਨੇਤਾ ਸ਼ਿਖੇ ਅੰਤ।	ਦਸ ਮਹੀਨੇ
੪. ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ	ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਹੀ ਸਾਰੀ ਉਥਾਨਕਾ ਹੈ।	ਕੇਸੋਦਾਸ ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸਾਰਸੁਤ।	ਉਪ੍ਰਤਾ	ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਾਲੇ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਈ ਤੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸ਼ਟ ਭੁਜੀ ਫੇਰ ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਕੰਚਨ ਵੰਨੀ	ਇਕ ਵੇਰ ਦੇਖ ਨਮੋ ਕਰਦਿਆਂ ਨੇਨ ਮੀਚ ਲਏ।	ਭੇਟ ਮੰਗੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਦ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਲਹੂ ਕੱਢਕੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਚਾਰ ਬੇਟੇ ਤੇ ਸਿਖ ਭੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਗੇ ਸਭ ਤੇਰੀ ਭੇਟਾ ਹਨ।	'ਕਰਦ'	ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ੧੭੫੫	੧੧ ਮਹੀਨੇ
੫. ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕਵਿ ਕੁਇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।	ਦੇਵੀ ਦਿਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਭੀਮ ਦੇ ਜਗ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਰ ਬਖਾਨ ਸੁਣਕੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦਮ ਚਾਹਿਆ।	ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਤੇ ਕੇਸੋਦਾਸ ਨੇ ਪੂਜਾ ਕਰਾਈ ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਕਾਲੀਦਾਸ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਈ।		ਸ਼ੇਰ ਸਵਾਰੀ, ਮੁੰਡ ਮਾਲਾ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟੀ ਅੱਠਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਅੱਠ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਨ।	ਨਹੀਂ ਮੀਟੀਆਂ	ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ* ਦੇ ਹੱਥ ਕੱਟਕੇ ਭੇਟ ਦਿੱਤੇ।	ਕ੍ਰਿਪਾਨ		ਇਕ ਸਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪ੍ਰੇਮਾ ਸਿੰਘ ਸਾਲ ਹਵਨ

*ਇਹ ਗੱਲ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੱਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੇਨੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

੬. ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ	ਮਰੇ ਕਪੜਾਨ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਦੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਨ ਤੇ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਰਨ:— ਆਪਣੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ।	ਕਾਰਦਿਕ ਕੇਸੋ ਦਿਤ (ਮੁੱਖ) ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਾ ਦਿਸ਼ਵੱਧੂ ਸਮਗਰੀ। ਕਿਸ਼ਨ ਪਾਲ ਤੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਾਸ ਦੇਖਣੀ		ਪੰਚ ਲੱਖੀ ਹੁਕਮ ਆਇਆ, ਕੰਕਰੀਆਂ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧ ਕੇਸ ਸੁਗੰਧਤ। ਅੱਠਵਾਰਾਂ ਮੌਲ ਮਾਲ, ਸਮਾਨ ਪੂਜ, ਲਾਖ ਲਾਖ ਔਸਾਂ ਕੁਝ ਪੁੱਗਾ ਨਾਲ ਆਈ।	ਨੇਤਰਾ ਮੀਟੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ	ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੇਵੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੰਗਤੀਏ ਸਿਖਾਂ* ਦਾ ਸੀਸ ਤੇ ਹੋਰ ਭੇਟੇ ਆਦਿ ਵੀ ਕਈ ਕੀਤੇ।	ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਭੇਟੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ	੧੭੫੪ ਚੇਤ ਮਾਸ	ਕਿਥ ਸਾਕਾ
੭. ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਕ੍ਰਿਤ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ	ਬਾਬਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਾਲੀ ਹੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ ਕਰ ਪਰ।	ਕੇਸੋ ਦਾਸ, ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਾਸ, ਸ਼ਿਵ ਲੱਲੂ, ਕਿਸ਼ਨ ਪਾਲ।		ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਨੱਸ ਜਾਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਮਗਰੀ ਹਵਨ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਨਣ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਸਮਝਿਆ।				੧੭੫੪ ਚੇਤ	ਕਿਥ ਸਾਕਾ
੮. ਗੁਰਮਤ ਨਿਰਣੈ ਸਾਗਰ				ਦੇਵਾਂਗ ਬੈਠਕੇ ਅਕਾਲ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਭਗਵਤੀ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕੀਤਾ।					
੯. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ)					ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਪਿਆ।	ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮੰਗਿਆ ਨਾ ਦੇਕ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ	ਖੰਡਾ ਦੇ ਗਈ		
੧੦. ਗੁਰਮਤ ਸਿਧਿਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼				ਕਾਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤਾ।			ਕਰਦ ਦੇ ਗਈ		

*ਇਹ ਬਾਤ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੰਗੋ ਦਾ ਭੰਗਾਣੀ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਨਕਸ਼ਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿਚ ਇਖਤਲਾਫ ਹੈ। ਇਹ ਇਖਤਿਲਾਫ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਯਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲਿਖੀਆਂ ਪਰ ਫੁਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਅਥਵਾ ਖਿਆਲੀ ਭੱਜ ਤ੍ਰੁਕ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ। ਫਿਰ ਜਦ ਨਾਲ ਇਹ ਗਲ ਦੇਖੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਹਾਲ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸੋ ੧੮੩੩ ਅਰਥਾਤ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੇ ਦੱਸੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੫ ਤੋਂ ਲਗ ਪਗ ਅਠੱਤਰ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਤੋਂ ਮਿਲਨਾ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਲੇਖਕ ਬੀ ਉਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਨ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪੂਜਕ ਆਪ ਪਿਆ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ੭੮ ਸਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਲਿਖਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਬੂਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੋ ਏਨੇ ਬਰਸ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧਾਂ ਤੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੂਜਕ ਆਪੇ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਆਰਾਧਨ, ਪੂਜਨ, ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਕਿਆ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ ਪਰ ਇਕ ਨਿਰਪੱਖ ਖੋਜੀ ਨੂੰ ਐਸਾ ਪ੍ਰਬਲ ਸੰਸਾ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਮੁਲੋਂ ਹਿਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ*।

ੲ. [ਲਗ ਪਗ ੧੯੪੬ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਲੇਖਕ]।

ਹੁਣ ਅਸਾਂ ੧੯੪੬ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਦੇਖਣੇ ਹਨ।

੧੫. ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ—[ਸੰ: ੧੯੫੪ ਤੋਂ ਮਗਰਲੇ ਕਈ ਐਡੀਸ਼ਨ] ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਹਾਲ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ 'ਅ. ੧੩' ਵਿਚ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਆਪਣੇ (ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ) ਲਿਖੇ ਬਿਰਤੰਤ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦਸਿਆ ਹੈ ਯਥਾ:—

ਏਹੋ ਬਾਤ ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਈ॥ ਜੋ ਅਬ ਲੋ ਹੈ ਫੈਲ ਰਹਾਈ॥ ਸਿੱਖਨ ਪੁਸਤਕੋਂ ਮੇਂ
ਲਿਖ ਰਾਖੀ॥ ਸੋਈ ਪਿਖ ਮਾਖੀ ਪਰ ਮਾਖੀ॥ ਮੈਂ ਭੀ ਮਾਰੀ ਭੂਲ ਕੇ ਖਾਸ॥
ਪਹਿਲੇ ਬੀਚ ਪੰਥ ਪਰਕਾਸ਼॥ ਸੋ ਫੈਲਜੋ ਬਹੁ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ॥ ਅਬ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬ
ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ॥ ਬਖਸ਼ੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧਿ ਦਿਢ ਸਾਚੀ॥ ਆਪੇ ਪ੍ਰੇਰਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਛੀ॥
ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ਤਬ ਫੁਰਿ ਆਈ॥ ਲਿਖੀ ਸੋਊ ਜੋ ਗੁਰੂ ਲਿਖਾਈ॥ [ਪੰਨਾ ੧੯੫

ਫਿਰ ਆਪ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ (ਸਫਾ ੧੬੭੦ ਐਡਿਸ਼ਨ ਤੀਜੀ) ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—'ਪੋਥੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ (ਜੋ ਓਦੂੰ ਪਿਛੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ) ਬਿਨਾਂ ਬਿਚਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖ ਛਡਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਕੇ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਕੇ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਬਹਿਕਾਏ ਹੋਏ ਕੱਚੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਓਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਝਾੜੂ ਦਿੰਦੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸਿਖ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਉਸੇ ਟਹਿਲਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ

*੧੯੦੮ ਯਾ ੧੯੧੯ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪਨੇ ਗ਼ਲਤ ਸੰਮਤਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੇਇਤਬਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ਸਫਾ ੪੯੯੯ ਨਿਸ਼ਾਨ †)।

ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ।' ਸੋ ਇਸ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਲਿਖੀ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਤੇ ਪਿਛਲਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਵਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਨਾਵਟੀ ਤੇ ਝੂਠਿਆਂ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੧੬. ਮੈਕਾਲਿਫ—[ਸਿਨ ੧੯੦੯ ਈ: ੧੯੬੬ ਬਿ:] ਆਪ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਆਖਰੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਾਙੂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਆਖਰੀ ਪੈਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹੈ:—

After Kesho had thus absconded, the Guru ordered that the material which had been collected for the ceremony should be thrown into the Hompit. Upon this a great flame shot up towards the heavens. When this was seen from afar, all the spectators felt certain that the Guru himself had caused Durga to appear. The Guru drew his sword and set out for Anandpur. When the people asked if the goddess had appeared to him, he raised his sword aloft, in as much as to say that by God's assistance his sword would perform the deeds which the Brahmans attributed to Durga. The people then erroneously believed that the goddess had given him the sword

[Vol. 5, Page 65.]

ਅਰਥਾਤ—ਜਦ ਕੇਸ਼ੋ ਐਉਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਜੋ ਜਮਾਂ ਹੈ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਓ। ਤਦੋਂ ਭਾਰੀ ਭਾਂਬੜ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉਠਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਹਾਨ ਸ਼ੁਅਲਾ ਦੂਰੋਂ ਦਿੱਸਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵਾਰ ਧੂ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਏ। ਜਦੋਂ ਲੋਕੀ ਪੁਛਣ ਕਿ ਕੀਹ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਉਚੀ ਉਠਾ ਦੱਸਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਕਹਿਣੇ ਤੁੱਲਜ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਉਹ ਕੁਛ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੁਰਗਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਦ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਦੇਵੀ ਆਪ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਗਈ ਹੈ*।

੧੭. ਲਾਲਾ ਦੌਲਤ ਰਾਇ ਜੀ 'ਸ੍ਵਾਨਹ ਉਮਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮੇਂ ਜੋ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਕਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਏਕ ਬੜਾ ਹਿੱਸਾ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਔਰ ਰਾਖਸ਼ੋਂ ਕੇ ਜੰਗ ਸੇ ਪੁਰ ਹੈ। ਜਿਸਕੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕੀ ਬਰਜੁਸਤਗੀ ਔਰ ਅਲਫਾਜ਼ ਕੀ ਚੁਸਤੀ, ਤਰਜ਼ਿ-ਬਿਆਨ ਕਾ ਜ਼ੋਰ, ਇਸ਼ਾਰਾਤ ਕਾ ਜੋਸ਼ ਇਸ ਤਰੀਕ ਸੇ ਬਿਆਨ ਕੀਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਸਰਦੀਓਂ ਮੇਂ ਬੀ ਗਰਮੀ ਆ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੇਂ ਇਕ ਬੜਾ ਹਿੱਸਾ ਦੇਵੀ ਕੇ ਜੰਗ ਕੇ ਕਾਰਨਾਮੋਂ ਸੇ ਮਾਮੂਰ ਹੈ ਇਸ ਸੇ ਯਿਹ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਾਲਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀ ਗਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇਵੀ ਕੇ ਪੁਜਾਰੀ ਥੇ, ਮਗਰ ਯਿਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਵੋਹ ਸਿਵਾਏ ਏਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਔਰ ਅਕਾਲ ਈਸ਼ੁਰ ਕੇ ਔਰ ਕਿਸੀ ਕੀ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕਰਤੇ ਥੇ। ਔਰ ਨਾ ਕਿਸੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਕੀ ਪੂਜਾ ਜਾਇਜ਼

*ਲਗ ਪਗ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹਾਲ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ।

ਬਤਲਾਤੇ ਥੇ, ਬਲਕਿ ਉਸਕੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਹਮੇਸ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਤੇ ਥੇ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੇਂ ਜੋ ਨਜ਼ਮ ਰਜ਼ਮੀਆ ਮਾਬੈਨ ਦੇਵੀ ਔਰ ਰਾਖਸ਼ੋਂ ਕੇ ਦਰਜ ਹੈਂ ਉਸ ਮੇਂ ਦੇਵੀ ਕੀ ਤਾਰੀਫ ਔਰ ਬਹਾਦਰੀ ਕੇ ਕਾਰਨਾਮੋ ਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨੇ ਕਾ ਏਕ ਔਰ ਬਾਇਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੋ ਹਮ ਬਿਆਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ। ਦੇਵੀ ਕੋ ਉਸ ਜੋਸ਼ਦਾਰ ਨਜ਼ਮ ਮੇਂ ਰਾਖਸ਼ੋਂ ਪਰ ਫਤਹਯਾਬ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਏਕ ਹੀਰੋ ਫਰਜ਼ ਕੀਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਔਰ ਬਮੁਕਾਬਲਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕੇ ਉਸ ਹੀਰੋ ਦੇਵੀ ਕੀ ਤਾਰੀਫ ਬਹਾਦਰੀ ਔਰ ਖ਼ੂੰਨਖਾਰੀ ਵਗੈਰਾ ਵਗ਼ੈਰਾ ਕੀ ਗਈ ਹੈ। ਔਰ ਇਸ ਵਜਾ ਸੇ ਕਿ ਇਸ ਮੇਂ ਦੇਵੀ ਕੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀ ਗਈ ਥੀ, ਯਿਹ ਕਹਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵੋਹ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਥੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੇਵੀ ਕੋ ਹੀਰੋ ਬਨਾਨੇ ਮੇਂ ਮਸਲਿਹਤ ਵਕਤ ਮੁਕਤਜ਼ੀ ਥੀ। ਔਰ ਹੀਰੋ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮੇਂ ਜੈਸਾ ਕਿ ਹੂਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ਹੀਰੋ ਕੀ ਤਾਰੀਫ ਔਰ ਤੌਸੀਫ ਬੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਦੇਵੀ ਕੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਾ ਥੇ, ਔਰ ਨਾ ਉਸ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕੋ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹਤੇ ਥੇ, ਬਲਕਿ ਏਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਬਾਦ ਐਸੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾਓਂ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕੋ ਗੁਨਾਹ ਸਮਝਤੇ ਥੇ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਉਸ ਕੀ ਮਜ਼ਹਬੀ ਇਸਲਾਹ ਕਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਤੇ ਹੁਏ ਪਹਿਲੇ ਸਫੋਂ ਮੇਂ (ਹਮ) ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਆਏ ਹੈਂ। ਲੇਕਨ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ ਕੇ ਇਸ ਨਜ਼ਮ ਮੇਂ ਜੋ ਦੀਗਰ ਸ਼ੁਅਰਾ ਕੀ ਬਨੀ ਹੁਈ ਹੈਂ ਔਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ ਯਾਨੀ ਖ਼ੁਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾ ਅਪਨਾ ਕਲਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦੇਵੀ ਕੋ ਹੀਰੋ ਬਨਾਕਰ ਬਮੁਕਾਬਲਾ ਰਾਖਸ਼ੋਂ ਕੇ ਕਾਇਮ ਕੀਆ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਉਨ ਕੇ ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ ਮੇਂ ਅਗਰ ਖ਼ੂਨ ਖਾਰੀ ਕੇ ਨਮੂਨੇ ਔਰ ਦੇਵੀ ਕੀ ਤਾਕਤ ਔਰ ਫਤਹ ਕੀ ਮਿਸਾਲੇਂ ਬਿਆਨ ਕੀ ਗਈ ਹੈਂ ਜੈਸਾ ਕਿ ਦੀਗਰ ਕੌਮੋ ਪਰ ਚੰਦ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਔਰ ਰਾਮਾਇਨ ਕੇ ਵਾਕਯਾਤ ਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਔਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਕੀ ਬਹਾਦਰੀਓਂ ਕੇ ਨਮੂਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਦੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਨਜ਼ਮ ਮੇਂ ਬਿਆਨ ਕੀਏ ਗਏ ਹੈਂ। ਗ਼ਰਜ਼ ਤੋ ਯਿਹ ਥੀ ਕਿ ਸਿੱਖੋਂ ਕੋ ਜੋਸ਼ਦਾਰ ਦੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਮੇਂ ਨਜ਼ਮ ਕੇ ਪੈਰਾਯਾ ਮੇਂ ਉਭਾਰਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਆਇੰਦਾ ਮਾਅਰਕਾ ਜੰਗਾਂ ਕੇ ਲੀਏ ਤਿਆਰ ਕੀਆ ਜਾਏ। ਔਰ ਮਹਿਜ਼ ਭਗਤੀ ਕੇ ਸਾਥ ਉਨ ਕੇ ਖਿਆਲਾਤ ਭੀ ਗਰਮ ਕੀਏ ਜਾਵੇਂ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਹੀਰੋ ਕਰਾਰ ਨ ਦੀਆ ਜਾਤਾ ਤੋ ਭੀ ਖਿਆਲੀ ਬਾਤੇਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੇ ਜ਼ਹਨ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਤੀਂ। ਇਸ ਲੀਏ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨਜ਼ਮ ਮੇਂ ਜੰਗ ਕਾ ਫਤਹਯਾਬ ਹੀਰੋ ਦੇਵੀ ਕੋ ਕਾਯਮ ਕੀਆ।" [ਸਫਾ ੧੨੦

੧੮. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰੀ ਸੁਰੇਂਦਰ ਸ਼ਰਮਾ (ਹਿੰਦੀ):—

"ਏਕ ਦਿਨ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਕੀ ਕਥਾ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਥੀ ਉਸ ਮੇਂ ਹਵਨ ਕਾ ਬੜਾ ਮਹਾਤਮ ਨਿਕਲਾ। ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਏਕ ਪੁਰਾਣੇ ਢੰਗ ਕੇ ਪੰਡਤ ਥੇ ਉਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਕਥਾ ਕਹਿਤੇ ਕਹਿਤੇ ਯਿਹ ਕਹਿ ਦਿਯਾ ਕਿ ਯਦੀ ਕੋਈ ਕਾਲੀ ਕੋ ਹਵਨ ਸੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਬੁਲਾਵੇ ਤੋ ਕਾਲੀ ਕਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਤਾ ਹੈ। ਉਸਕੀ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਸੇ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਤੇ ਹੈਂ। ਇਸ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸੇ ਲੋਗੋਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਡਾਲਾ ਇਸ ਲਿਯੇ ਕਿ ਵੋਹ ਹਵਨ ਕਰਕੇ ਕਾਲੀ ਮਾਈ ਕੋ ਬੁਲਾਏਂ, ਗੁਰਦੇਵ ਇਨ ਬਾਤੋਂ ਸੇ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਰਤੇ ਥੇ"......। ਲਗ ਪਗ ਏਕ ਬਰਖ ਤਕ ਯੱਗ ਬਰਾਬਰ ਹੋਤਾ ਰਹਾ। ਯੱਗ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰੋਹਿਤ ਪੰਡਤ ਕੇਸ਼ਵ ਦੇਵ

ਥੇ।ਇਤਨਾ ਅਧਿਕ ਸਮਯ ਬੀਤ ਜਾਨੇ ਪਰ ਭੀ ਜਬ ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੁਈ ਤਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਸੇ ਕਹਾ–ਕਹੀਏ ਆਪਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਝੂਠਾ ਨਿਕਲਾ ਨਾ ?"'''ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਯਹ ਬਾਤ ਸੁਨ ਕਰ ਪ੍ਰੋਹਤ ਕੇ ਹੋਸ਼ ਉਡ ਗਏ। ਵੇ ਰਾਤ ਹੀ ਕੋ 'ਯਗ ਸ਼ਾਲਾ' ਛੋਡ ਕਰ ਕਹੀਂ ਭਾਗ ਗਏ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਖੋਜਨੇ ਪਰ ਉਸ ਕਾ ਕਹੀਂ ਪਤਾ ਨਾ ਚਲਾ, ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਯੱਗ ਸ਼ਾਲਾ ਮੇਂ ਉਪਸਥਿਤ ਸਭ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦਈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਝੂਠੀ ਔਰ ਅਗਿਆਨ ਪੂਰਨ ਬਾਤੋਂ ਕਾ ਕਭੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਮਤ ਕਰੋ।" [ਪੰਨਾ–੨੨

੧੯. ਸਿੱਖੋਂ ਕਾ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ–ਕ੍ਰਿਤ ਡਾ: ਗੋਕਲ ਚੰਦ ਜੀ ਐਮ. ਏ.:–

ਗੁਰੂ ਕੋ ਏਕ ਅਮਰ ਤਥਾ ਸੱਤਯ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਅਤਿਰਿਕਤ, ਔਰ ਕਿਸੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਮੇਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ ਨਾ ਥਾ। ਪ੍ਰੰਤੂ (ਜੈਸਾ ਕਿ ਸਭ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕ ਲਿਖਤੇ ਹੈਂ) ਇਸ ਮੇਂ ਕੁਛ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਸਾਖਯਾਤ ਕਰਨੇ ਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਉਦੇਸ਼ਯ ਸੇ ਏਕ ਬੜਾ ਯੱਗਯ ਰਚਾਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਯਿਹ ਯੱਗਯ ਇਸ ਬਾਤ ਕੇ ਦਿਖਲਾਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਰਚਾ-ਇਆ ਕਿ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਪਰਜਾ ਕੀ ਸਰਵਪ੍ਰਿਯਾ ਦੇਵੀ ਕਾ ਆਪਨੇ ਆਪ ਕੋ ਅਨੁਗ੍ਰਪਾਤ੍ਰ ਦਰਸਾ ਕਰ ਜਨ ਸਮੂਹ ਕੀ ਸਹਾਨੁਭੂਤਿ ਤਥਾ ਸ਼੍ਰਧਾ ਕੋ ਅਪਨੀ ਓਰ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਯਿਹ ਉਪਾਇ ਕੀਆ*।ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਇਸ ਯੱਗ ਮੇਂ ਏਕ ਬਰਖ ਲਗ ਗਿਆ। ''''ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਮਸਤ ਬਚੀ ਹੁਈ ਸਾਮੱਗਰੀ ਅਗਨੀ ਮੇਂ ਡਾਲ ਦੀ ਔਰ ਪਰਦੋਂ ਕੇ ਪੀਛੇ ਸੇ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਚਮਕਾਤੇ ਹੁਏ ਬਾਹਰ ਆਏ''''ਇਸ ਮੇਂ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਖੜਗ ਕੇ ਪੂਜਨ ਕਰਨੇ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ ਦਿਨੋਂ ਕੇਵਲ ਖੜਗ ਹੀ ਏਕ ਐਸੀ ਦੇਵੀ ਥੀ ਜੋ ਉਨ ਕੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰ ਸਕਤੀ ਥੀ। [ਪੰਨਾ ੧੩੧–੩੨

੨੦. ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਕਈ ਇਕ ਹੋਰ ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਤਿਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਵਾਂਙ ਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

੨੧. ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ ਕ੍ਰਿਤ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ [ਸੰ: ੧੯੫੬]

ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਾਂਙੂ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਰਨਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਹਿਲੂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਖੋਜ ਬਹਿਸ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਫ਼ਿਆਂ ਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਪਰ ਨਾਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਸਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਅੱਗੇ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਾਂ:–

"ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਪਾਖੰਡ ਜਾਲ ਦੇ ਤੋੜਨੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨ ਇਹ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਲੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੁਰਜਨ ਤੋਖ ਨਜਾਯ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕਰਕੇ ਤਜਾਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਉਜ਼ਰ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ।

*ਲੇਖਕ ਦਾ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ,ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਇਸਦਾ ਆਪ ਪਾਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

"ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ ਬਿੱਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਇਆ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ੧੪੫ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਖ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਅਰਥਾਤ ਇਕ ਸੌ ਪੰਨਤਾਲੀ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਆ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਆ ਗਲ ਸੀ।

"ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੯੩੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ੧੮੦ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਗਈ।

"ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੯੩੯ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਅਪਨਾ ਗੁਰ-ਬਿਲਾਸ ਬਣਾਇਆ ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੧੮੪ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਖਿਆਲ ਮੂਜਬ ਲਿਖਿਆ।

"ਹੁਣ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇਵੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜ ਥੋਂ ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਸੱਚੇ ਹਨ ਯਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।" [ਪੰਨਾ ੪੯੮

"ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਇਹ (ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਣ) ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਦੇਵਤਾ ਬਿਧਿ ਵਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਓ। ਤਦ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਡੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਹੋਣੇ ਦੀ ਢੂੰਢਰ ਡਾਹੀ। ਜਦ ਉਹ ਬੀ ਆ ਗਏ ਤਦ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਾਮਿਗਰੀ ਮੰਗੀ ਜੋ ਇਕ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਸੀ। ਫਿਰ ਜਦ ਉਹ ਭੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਈ ਤਦ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪੱਯਾ ਦੱਖਨਾ ਦਾ ਮੰਗਿਆ ਅਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਾਯਾ, ਫਿਰ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪੱਯੇ ਨਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਯੱਗ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਸ ਅਰ ਖੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ ਹੋਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਵਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਗਾ ਬਨਾਉਣਾ ਆਖਿਆ ਜੋ ਬਨਵਾ ਲਈ। ਉਸ ਜਗਾ ਪਰ ਜਦ ਹਵਨ ਹੋਣ ਲਗਾ ਅਤੇ ਢਾਈ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਰੇ ਕੁਛ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਦ ਉਥੋਂ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਥੇ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਇਕਾਂਤ ਸਥਾਨ ਚਲੀਏ, ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਪੁੱਜੇ, ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲਨਾ ਹਟਾਇਆ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਬਤਾਇਆ।

"ਇਸ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇੰਦਰੇ ਮਨ ਸਮੇਤ ਵਸ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਜਾਪ ਕਰੋ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟੇਗੀ। ਸੋ ਭੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਆਸਨ ਕੀਤੇ, ਘਰ ਬਾਰ ਛੋੜ ਦਿਤਾ ਅਰ ਐਥੋਂ ਤਕ ਦੁਖ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਭੋਜਨ ਬੀ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਦ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਿਆ ਤਦ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਮੰਗੇ ਜੋ ਇਕ ਓੜਕ ਦੀ ਗਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝ ਲੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਖੰਡ ਹੈ। ਅਰ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਜਿਤਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਲੈ ਲਵੋ ਜਦ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਦ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਘਨਘੋਰ ਅਰ ਪਉਣ ਦਾ ਜ਼ੋਰ, ਜੋ ਚੇਤਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖਕੇ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਰਤਾਪ ਨਹੀਂ ਝੱਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਹਾੜ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ, ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਕੱਲੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਇਸ ਛਲ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਅਤਯੰਤ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ ਅਰ ਤੇਗ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਨੀਚੇ ਉਤਰ ਆਏ ਅਤੇ ਸਭ ਡੇਰਾ ਭੀ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਉਠਾਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਲੈ ਆਂਦਾ।

"ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਅਰਥ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਸਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਸਾਰਾ ਗੁਦਾਮ ਜੋ ਉਸ ਡੇਰੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸਾ, ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾ ਦੇ, ਜਿਸ ਪਰ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਯੱਗ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਹਵਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਡਰਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ ਸਨ ਸੋ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਡੇਰਾ ਸਾ ਭੁੱਖੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੁਲਾਉਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਪੁੱਛਿਆ ਭੀ ਨਾ ।

"ਦੋਹਰਾ ॥ ਐਸੀ ਦੁਰਦਿਸ਼ ਦੇਖਕੇ ਤਦ ਉਹ ਬਿੱਪਰ ਲੋਗ ॥ ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਮਨ ਮਹਿੰ ਭਏ ਵਰਤ ਗਿਆ ਮਨ ਸੋਗ ॥ ੨੫੦ ॥ ਲੱਗੇ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਭਿਆ ਨਿਰਾਦਰ ਭਾਰ ॥ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪੁਛਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਵਨ ਅੰਨ ਅਹਾਰ ॥ ੨੪੧ ॥ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਖਾਇਕੇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ । ਰੋਣਾ ਰੋਯਾ ਆਪਣਾ ਹੋਕੇ ਖਰੇ ਉਦਾਸ ॥ ੨੪੨ ॥

"ਭਾਵ—ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਲਈ ਬੀ ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ ਤਦ ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਨੇ ਗੁਵਾਰਾਂ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਡੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਛਕਾਏ ਅਰ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਮੁਖ ਹਾਂ ਭੁੱਖੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ,ਸਾਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਬੀ ਨਾ ।

"ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਡੀ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੂਦਰ ਵੈਸ਼ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹਨ ਅਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਰ ਓਹ ਸਵੈਯੇ ਇਹ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:—

ਯਥਾ ਸ੍ਵੈਯੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਜੋ ਕਛੁ ਲੇਖ ਲਿਖਿਓ ਬਿਧਨਾ ਸੋਊ ਪਾਈਯਤ ਮਿਸਰ ਜੂ ਸ਼ੋਕ ਨਿਵਾਰੋ ॥ ਮੇਰੋ ਕਛੂ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀ ਗਯੋ ਯਾਦ ਤੇ ਭੂਲਿ ਨ ਕੋਪ ਚਿਤਾਰੋ ॥ ਬਾਗੋ ਨਿਹਾਲੀ ਪਠੈ ਦਿਯੋਂ ਆਜ ਭਲੇ ਤੁਮ ਕੋ ਨਿਹਚੈ ਜੀਅ ਧਾਰੋ ॥ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭੈ ਕ੍ਰਿਤ ਬਿਪਨ ਕੇ ਇਨਹੂੰ ਪੈ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਨਿਹਾਰੋ ॥ ੧ ॥ ਜੁੱਧ ਜਿਤੇ ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਦਾਨ ਕਰੇ ॥ ਅਘ ਓਘ ਟਰੇ ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਨਹੀ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਫੁਨ ਧਾਮ ਭਰੇ ॥ ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਬਿੱਦਿਆ ਲਈ ਇਨਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਭ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਮਰੇ ॥ ਇਨਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈ ਨਹੀਂ ਮੋਸੇ ਗਰੀਬ ਕਰੋਰ ਪਰੇ ॥ ੨ ॥ ਸੇਵ ਕਰੀ ਇਨਹੀ ਕੀ ਭਾਵਤ ਔਰ ਕੀ ਸੇਵ ਸੁਹਾਤ ਨ ਜੀ ਕੋ ॥ ਦਾਨ ਦੀਯੋ ਇਨਹੀ ਕੋ ਭਲੋ ਅਰ ਆਨ ਕੋ ਦਾਨ ਨ ਲਾਗਤ ਨੀਕੋ ॥ ਆਗੈ ਫਲੈ ਇਨਹੀ ਕੋ ਦਯੋ ਜਗ ਮੈ ਜਸੁ ਅਉਰ ਦਯੋ ਸਭ ਫੀਕੋ ॥ ਮੋ ਗ੍ਰਹਿ ਮੈ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਸਿਰ ਲਉ ਧਨ ਹੈ ਸਭ ਹੀ ਇਨਹੀ ਕੋ ॥੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਟਪਟਾਇ ਚਿਤ ਮੈਂ ਜਰਯੋ ਤ੍ਰਿਣ ਜਿਉ ਕ੍ਰੁੱਧਿਤ ਹੋਇ ॥ ਖੋਜ ਰੋਜ ਕੇ ਹੇਤ ਲਗ ਦਯੋ ਮਿਸਰ ਜੂ ਰੋਇ ॥ ੪ ॥

"ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇਹ ਉਮੇਦ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਧਾਮੇ ਛਕਾਉਣਗੇ ਅਰ ਵਡੀ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਦੱਖਣਾ ਦੇਕੇ ਵਿਦਾ ਕਰਨਗੇ ਸੋ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਭੀ ਨਾ ਜਿਸ ਪਰ ਤੰਗ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਕੌੜੇ ਕੌੜੇ ਬਚਨ ਬੋਲਨ ਲਗੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾਂ ਕਹਿਕੇ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੁਸੀਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਡੇਰੇ ਚਲੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਅੰਨ ਤੇ ਬਸਤਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਰ ਆਪ ਨੂੰ ਐਡਾ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਇਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਬੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਨਸੀਬਾਂ ਵਿਚ ਸਾ ਸੋਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਤਨ ਮਨ ਅਤੇ ਧਨ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਸਫਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਅੱਛਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਨਿਸਫਲ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਉਹ ਮਿਸਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲ ਬਲ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਲਗੀ ਤੋਂ ਕੱਖ ਬਲ ਉਠਦੇ ਹਨ ਅਰ ਅਪਣਾ ਹਮੇਸ਼ ਦਾ ਰੋਜ਼ੀਨਾ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਸੁਣਕੇ ਰੋ ਪਿਆ ਅਰ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਗਿਆ॥" [ਪੰਨਾ ੪੩੯ ਤੋਂ ੪੪੨

"ਭਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਜੇ ਯੁਕਤੀਆਂ ਉਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨੀਆਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਸੁਣਕੇ ਮਨ ਥੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਛਕ ਹੇਠੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

੧. ਪਹਿਲੇ ਜੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਐਡੀ ਭਾਰੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜ਼ਰੂਰ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਚੰਭੇ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਕਿਤੇ ਭੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ।

੨. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧਿ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਨਿਪੁਨਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਅਰ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਲਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਦੱਸ ਜਾਂਦੇ,ਪ੍ਰੰਤੂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਰ ਹਵਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੩. ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਾਲੇਰੀਆਂ ਪਠਾਣਾਂ ਪਾਸ ਅਜ ਤਕ ਹੁਕਮ-ਨਾਮੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਪੁਰਖ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉੱਚ ਦਾ ਪੀਰ ਬਣਨੇ ਸਮੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਯਾਂ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮੇਂ ਆਹ ਦਾ ਨਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਭੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਹੁੰਦੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਦੱਤਾਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਯਾਂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਕੇਸ਼ਵ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀ ਕਾਲੀਦਾਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦਿਵਾਈ ਸੀ ਸੋ ਇਹ ਭੀ ਅੱਜ ਤੱਕ

ਕਿਤੋਂ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ।

੪. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਸਮਰਥਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਯੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਾ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਆਖਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣੇ ਯਾਂ ਵਿਧਿ ਵਤ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨੇ।

੫. ਜਿਸ ਜਨੇਊ ਦੇ ਪਹਿਰਨ ਅਰ ਜਿਸ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਦੇ ਜਾਪ ਕਰਨ ਤੇ ਹਵਨ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਸ ਜਨੇਊ ਅਰ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਵਾਜ ਕਿਉਂ ਹਟਾਇਆ ਅਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਸਮੇਂ ਕਿਉਂ ਤੁੜਵਾਯਾ।

੬. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਵਨ ਵਿਚ ਸ਼ੂਦਰ ਜਾਣਕੇ ਵਰਨ ਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ ਅਰ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਹਰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਰਾਖੇ ਬਿਠਾਏ ਸਨ ਸੋ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਵਰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਉਂ ਤੋੜਦੇ ? ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਂਗ ਹਕਾਰਤ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਸੇ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਜਾਣਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ।

੭. ਜੋ ਲੋਗ ਏਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਫਤੇ ਦੇਣ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਯਾਂ ਕਰਦ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਵਰ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਛਕਾਇਆ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਉਂ ਛਕਾਇਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਹ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰੀਤੀ ਹੈ।

੮. ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੀ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਅਸਵਾਰਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਦ ਭੀ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਏਹੋ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ। ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ' ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਵਰ ਲੈਕੇ ਪੰਥ ਬਨਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦੇ ਸਗੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਯਥਾ:—'ਆਗਿਆ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਜਈ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ। ਕਰੋ ਕੜਾਹੀ ਓਸਦੀ ਭੇਟਾਂ ਦੇ ਪੜ ਗ੍ਰੰਥ।' ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੯. ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸੀ ਤਾਂ ਪੰਜ ਕੱਕਿਆਂ ਦਾ ਧਾਰਨ ਅਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਬਾਣੀ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਅਰ ਨਵੀਂ ਸੂਰਤ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਪੰਥ ਕਿਉਂ ਸਾਜਿਆ ਕਿੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦੇ ਕੁੱਟਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਅੱਟੇ ਧਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

੧੦. ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭੌਨ ਪਰ ਜਿਥੋਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜਾਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਪੰਥ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ।

੧੧. ਸਾਰੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਹਵਨ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ

ਕਰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ* ਪਰ ਗਏ ਹੋਣ ਅਰ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਮੁਸਾਹਬੇ ਪਰ ਜਾਕੇ ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ, ਕੇਵਲ ਇਹ ਇਕੋ ਵੇਰ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ।" [ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ ਪੰਨਾਂ ੪੯੦–੯੫

੨੭. ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦਰ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨਿਵਾਸੀ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਪਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇਂਦਿਆਂ ਚੰਗੀ ਵਿੱਦ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾ ਪੂਜੇਜਾਣਾ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਉਸਤੁਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਸਲੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਤਰਜਮੇ ਹਨ, ਜੋ ਬੀਰ ਰਸੀ ਉਮਾਹ ਲਈ ਲਿਖੇ ਗਏ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਏਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਹਰਗਿਜ਼ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਦੇਖੋ ਗੁਰਮਤ ਸੁਧਾਕਰ ਆਦਿ।

——o——

ਸਿੱਧਾਂਤ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਫੇਰ ਥੋੜੇ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਮਝ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਕਾਲੀ' ਅਪਣੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ (ਆਰਯ) ਦੇਵਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਥੋਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਸਲੀ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਯ ਮੂਰਤੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਰਯ ਲੋਕ ਯਾ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਦਸਯੂ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਰਯ ਵਡਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਜਾਖਜਾ ਦੇਣੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਬੀਰ ਰਸੀ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ,ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਉਪਜਿਆ ਕਾਲੀ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਪੂਜਯ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਖਲਤ ਮਲਤ ਹੋਕੇ ਸ਼ਾਕਤਿਕ ਯਾ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਮਤ ਦਾ ਮੂਲ ਮੁੱਢ ਬੱਝਾ ਤੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾ ਕਥਨੇ ਯੋਗ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਮਤ ਹਠ ਯੋਗ ਦਿਆਂ ਕਈ ਸਾਧਨਾ ਵਲ ਉਠਦਾ ਅੰਤ ਫਿਲਸਫਾ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਖ੍ਯਾਲ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆਕੇ ਈਸ਼੍ਵਰਤ੍ਵ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤਾਈਂ ਅੱਪੜਿਆ।

ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸਨਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਕਾਲੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ, ਨਾ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਤੇ ਨਾ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ। ਬਲਕਿ ਜੋ ਸਮਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ† ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀ ਹੋਕੇ ਚੜ੍ਹੀ। ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭੀ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਕਈ ਹਨ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਬੀ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਇਸ਼ਟ ਭਾਵਨਾ ਦੇ,

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਤੇ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਨੈਣੇ ਗੁਜਰ (ਯਾ ਜਟ) ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਟਿੱਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿਆ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾਂਕਿ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਤੋਂ।

†ਮਹਾ ਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ॥ ਨਰ ਸੈ ਨਾਰਿ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ॥ ੩ ॥
ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ॥ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ॥ ੪ ॥

ਐਤਨੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਮੱਤਜ ਦਾ ਖੋਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁਜੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਓਹ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸੇ ਅਤੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਯਾ ਸ਼ਾਕਤਿਕ ਮਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਕਦੇ ਨਹੀਂ* ਸੇ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਦੇ ਬੀ ਕ੍ਰਿਤਮ ਵਸਤੂ ਯਾ ਵ੍ਯਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਕੀਤੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ,ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੇ ਉਚੇ ਹੋਣ,ਆਪ ਨੇ 'ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ' ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ:—'ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥ ਸਭ ਊਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥' ਉਧਰ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਦੀਆਂ ਮਨਾਹੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਵਾਕ 'ਮਹਾਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ ॥ ਨਰ ਸੈ ਨਾਰਿ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ ॥' ਆਦਿ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਪਿਛੇ ਅੰਕ ੨ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ, ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਤ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੀ, ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ ਦੇਵੀ ਦੀ,ਕਿ ਸ਼ਾਕਤਿਕ ਤੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਮਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਬੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਮੰਨੀ ਗਈ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਯਾ ਇਸ਼ਟ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਣਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਤੇ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 'ਅਸੂਲ ਪੜਤਾਲ' ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਤੇ ਆਵਾਹਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ੭ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਕੇ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਨਾਲ ਕਸਵਟੀ ਤੇ ਲਾਈਏ ਤਾਂ ਬੀ ਜੋ ਕੱਸ ਲਗਦੀ ਹੈ ਉਹ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੂਜ੍ਯ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੇ ਵਾਕਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ:—

੧. ਹੋਮ—ਹੋਮ ਕਰਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅੰਗ ਦੇਵੀ ਆਵਾਹਨ ਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਤੇ ਭਾਈਗੁਰਦਾਸ ਜੀਦੇ ਵਾਕ ਇਸ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂਹਨ, ਪਰ ਸ੍ਰੀਮੁਖਵਾਕ ਪਾ:੧੦ ਬੀ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ,ਯਥਾ:—'ਕਈ ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਕਰੰਤ॥''ਸਭ ਕਰਮ ਫੋਕਟ ਮਾਨ ॥' ਪੁਨਾ:—'ਬਹੁ ਕਰਤ ਹੋਮ ਅਰੁ ਜੱਗ ਦਾਨ ॥ ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਇਕ ਚਿੱਤ ਲੀਨ ॥ ਫੋਕਟੋ ਸਰਬ ਧਰਮਾ ਬਿਹੀਨ' ॥ ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝੀਏ ਕਿ ਜਿਸ ਕਰਮ ਨੂੰ ਆਪ ਫੋਕਟ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

੨. ਬਲੀ—ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆਵਾਹਨ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੇ ਬਲੀ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸੀ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲੀ ਦਾ ਲਹੂ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਈ ਲੱਖ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣ ਦਾ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ। ਬਲੀ ਦੇਣ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾ: ੧੦ ਇਉਂ ਹੈ:—'ਤੇ ਬੀ ਬਲਿ ਪੂਜਾ ਉਰਝਾਏ ॥' ਇਸ ਵਿਚ ਬਲੀਆਂ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਅੱਪ੍ਰਵਾਣ ਹੋ ਗਏ' ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ,

---

*ਦੇਖੋ ਪਿਛੇ ਪੰਨਾ ੪੯੮੭ ਜਿੱਥੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸਤੁਤੀ ਆਉਣ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸਕ ਮੰਨਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੌਲਤ ਰਾਇ ਵਰਗੇ ਇਤਰ ਮਤਾਵਲੰਬੀਆਂ ਨੇ ਬੀ ਦਸਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਏਹੋ ਹੀ ਰਾਇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਸਫਾ ੫੦੦੯ ਅੰਕ ੧੭।

ਫਿਰ ਕੀਕੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਣੀ ਜਾਇਜ਼ ਸਮਝੀ ਹੋਵੇ।

੩. ਹੋਤਾ (ਰਿਤ੍ਵਜ)—ਅਰਥਾਤ ਹੋਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਣ—ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਖਣਾ ਖਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ 'ਜਗਤ ਈਸ਼ ਤੁਮ ਦੇਵਨ ਦੇਵ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਜੱਗ ਵੇਲੇ ਅਪਨੀ ਬੇ ਸਤਿਕਾਰੀ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਕਹਿਣੋ ਸਿਰ ਫੇਰਦਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ 'ਜੇ ਅਵਤਾਰ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ......ਯਾਂ ਤੇ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਆਵੈ' ਇਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਣ ਲਾਲਚੀ ਤੇ ਅਸੱਤਜਵਾਦੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਹੋਤਾ ਥਾਪਨਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਰ ਤੇ ਨਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਪੱਯਾ ਦੱਖਨਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਲਾਲਚੀ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦਾ ਪਾਜ ਉਘੇੜ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਲਾਲਚੀ ਤੇ ਡੋਲਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰਿਤ੍ਵਜ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥਾਪਨਾ ਸੀ ? ਤੇ ਸੱਚੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਲੱਛਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹੈਸਨ ਹੀ। ਫਿਰ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ 'ਚਟਪਟਾਇ ਚਿਤ ਮੈਂ ਜਰਜੋ ਤ੍ਰਿਣ ਜਯੋਂ ਕ੍ਰੁੱਧਤ ਹੋਇ' ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਵਿਚ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧੀ ਬ੍ਰਹਮਨ ਤੋਂ ਹੋਮ ਕਰਵਾਉਣਾ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਕਈ ਵੇਰ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੇ ਅਪਨੀ ਅਸਮਰਥਾ ਦੱਸੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਉਹ ਕੱਸਾ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਜੋ 'ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੇਗੀ' ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਣ ਦੀ ਝਾਲ ਆਪ ਨਹੀਂ ਝੱਲ ਸਕਦਾ ਕਰਨੀ ਹੀਨ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੈ, ਕਰਨੀ ਹੀਨ ਤੋਂ ਹੋਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੀਕੂੰ ਕਰਵਾਯਾ* ?

੪. ਮੰਤ੍ਰ—ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ 'ਉਣ ਉਣ ਮੁਣ ਮੁਣ ਗੁਣ ਗੁਣ ਰੁਣ ਰੁਣ' ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਅਨਯ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਓਪਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਃ ੧੦ ਇਹ ਹੈ:—'ਨਾ ਜਾਪ ਆਨ ਕੋ ਜਪੋ ॥ ਨ ਅਉਰ ਥਾਪਨਾ ਥਪੋ ॥' ਪੁਨਾਃ—'ਕਾਮਕਾ ਮੰਤ੍ਰ ਕਸੀਰੇ ਕੇ ਕਾਮ ਨ ॥' ਕਾਮਕਾ ਅਰਥਾਤ (ਕਾਮਨਾ ਲਈ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ) ਜਪੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਮੜੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ।

ਪੁਨਾਃ—'ਬਿਨਾ ਸਰਨ ਤਾਂਕੀ ਨਹੀਂ ਅਉਰ ਓਟੰ ॥ ਲਿਖੇ ਜੰਤ੍ਰ ਕੇਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋਟੰ' ॥

ਪੁਨਾਃ—'ਭਜੋ ਸੁ ਏਕ ਨਾਮਯੰ ॥ ਜੋ ਕਾਮ ਸਰਬ ਠਾਮਯੰ'।

੫. ਧ੍ਯਾਨ—ਇੱਥੇ ਧ੍ਯਾਨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਧਰਕੇ ਆਵਾਹਨ ਹੁੰਦਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਨ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਃ ੧੦ ਇਉਂ ਹੈ:—'ਨ ਧਿਆਨ ਆਨ ਕੋ ਧਰੋ ॥ ਨ ਨਾਮ ਆਨ ਉਚਰੋ।' ਪੁਨਾਃ—'ਜੇ ਜੇ ਅਉਰ ਧਿਆਨ ਕੋ ਧਰਹੀ ॥ ਬਹਿਸ ਬਹਿਸ ਬਾਦਨ ਤੇ ਮਰਹੀ ॥'

੬. ਵਰ—ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਵਰ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਲੈਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਨਮੁਖ ਕਰਕੇ ਐਉਂ ਹੈ:—

ਤੁਮਹਿ ਛਾਡਿ ਕੋਈ ਅਵਰ ਨ ਧ੍ਯਾਊਂ ॥ ਜੋ ਬਰ ਚਹੋਂ ਸੁ ਤੁਮ ਤੇ ਪਾਊਂ ॥

ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਦੋ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:—'ਰਚਨ ਪੰਥ

---

*ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੫, ਅੰਸੂ ੧੮ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜੋ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਨਿਰਣਯ ਹੋਏ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਅਰ ਤੁਰਕਨ ਖੋਇ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਰ ਦੀਜਹੁ ਦੋਇ॥' [ਰੁਤ ੩-੧੧-੧੮

ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਸਿੱਧਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵਰ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-(ੳ) 'ਪੰਥ ਚਲੈ ਤਬ ਜਗਤ ਮੈ ਜਬ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ॥'

(ਅ) 'ਦੁਸ਼ਟ ਜਿਤੇ ਉਠਵਤ ਉਤਪਾਤਾ॥ ਸਗਲ ਮਲੇਛ ਕਰੋ ਰਣ ਘਾਤਾ॥'
ਪੁਨਾ:-'ਹਮਰੇ ਦੁਸ਼ਟ ਸਭੈ ਤੁਮ ਘਾਵਹੁ॥ ਆਪੁ ਹਾਥ ਦੈ ਮੋਹਿ ਬਚਾਵਹੁ॥'

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਇਸੇ ਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਪੰਥ ਕੇ ਰਚਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਜਗਤੇਸ਼ ਹੈ' [ਰੁ: ੩ ਅੰਸੂ ੨੦ ਅੰਕ ੫] ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਇਤਰ ਦੇਵ ਤੋਂ ਇਹ ਵਰ ਮੰਗਣਾ ਅਸੰਗਤਿ ਹੈ।

੭. ਪ੍ਰਯੋਜਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਗਲ ਆਵਾਹਨ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਹੋ ਲੇਖਕ ਇਕ ਐਸੀ ਗਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੀ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ (ਜੋ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ ਆਵਾਹਨ ਦਾ) ਆਪੇ ਖੰਡਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਜੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਹੋਮ ਯੱਗ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਭ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ, ਇਸ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਹੋਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ ਸ੍ਵੈਯੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਪਿਛੇ ਸਫਾ ੪੯੯੭)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੇਲੇ ਜੱਗ ਵਿਚ ਨਾਂ ਬੁਲਾਉਣਾ, ਉਸਦਾ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਫੇਰ ਸੱਦਣਾ, ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਦੱਸਣੀ, ਗੋਯਾ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਗੌਣ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ, ਫੇਰ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਰੋਜ਼ੀਨਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਬੱਧੀ ਪਿਰਤ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਪਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਖਿਝਕੇ ਰੋ ਪੈਣਾ, ਸਾਰੇ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਸੂਚਕ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਦੇਵੀ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਤਾ ਅਪਣੇ ਕਥਨ ਤੇ ਦਾਵੇ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਉਸਨੂੰ ਭੁਲਾਯਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਰੋਜ਼ੀ ਬੰਦ ਹੋਣੇ ਪਰ ਰੋਯਾ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਿੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦਾਨ ਮਾਨ ਰੁਜ਼ੀਨਿਆਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਹੋਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਯਾ ਸਲੂਕ ਤੇ ਉਸਦੀ ਨਿਰਾਸਤਾ ਸਬੂਤ ਹਨ ਉਸ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਪ੍ਰਾਮਤਾ ਦੇ। ਇਹ ਇੱਕੋ ਗਲ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣੇ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਦਲੀਲ ਤੇ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਸਾਫ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਪਿੱਛੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ।

ਸੋ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਜੋ "ਜਾਗਤ ਜੋਤ ਜਪੈ ਨਿਸਬਾਸੁਰ" ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਮ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਇਸ਼ਟ ਕਰ ਨਾ ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਖਾਲਸਾ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਯਾ ਬੀ ਸਿਖਾਈ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤਲਵਾਰ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੋਮਾ 'ਨਾਮ' ਤੇ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ 'ਕ੍ਰਿਪਾਣ' ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ 'ਭਗਉਤੀ' ਆਦਿ ਤਪ ਬੀ ਤਲਵਾਰ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਯਥਾ:—"ਲਈ ਭਗਉਤੀ ਦੁਰਗ ਸਾਹ ਵਰ ਜਾਗਨ ਭਾਰੀ॥ ਲਾਈ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਨੋ ਰਤੁ ਪੀਐ ਪਿਆਰੀ।" ਨਾਮ ਦਾ ਮਾਲਿਕ 'ਨਾਮੀ' ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਾਹੂ ਬਲ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਉਹੋ ਅਸਿਕੇਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਓਹ ਆਪ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਲਖਾਯਕ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ' ਤੇ 'ਨਾਮ' ਦੱਸੇ; ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਹੈ, 'ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਮਹਿ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰਾ'॥ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬੀ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦਾ ਰੂਪ ਕਹਿਕੇ 'ਖਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡੰ' ਆਦਿਕ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਦ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਜਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਤੇ ਕਿ ਹਾੜ ੧੭੫੫ ਤੱਕ ਦੇ ਅਤੇ ਚਮਕੌਰ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਤੱਕ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦੇ ਵਰਣਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੌਰਾਣਕ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬੀਰਰਸੀ ਉਤਸਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਢੰਗਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਤਾਂ ਕਈ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ 'ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ, ਪ੍ਰਗਟਾਈ, ਵਰ ਦਾਨ ਲਿਆ' ਇਸ ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ੧੭੫੨—੫੩ ਵਿਚ ਹਵਨ ਅਰੰਭ ਤੇ ੧੭੫੫ ਬਿ: ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਨ ਦੇ ਸੰਮਤ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹਨ, ੧੭੬੫ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੱਚਖੰਡ ਗਮਨ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਅਸੀਂ ਤੱਕ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ੧੭੫੨ ਤੋਂ ੧੯੩੩ ਤਕ* ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ, ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਵਰ ਦੇ ਗਈ।

੧੭੫੮ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ ਗੁਰਸ਼ੋਭਾ ਨਾਮੇ ਗ੍ਰੰਥ,-ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਵਾਕਜਾਤ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ,ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਤੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਇਹ ਲੇਖਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਮਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਫਹਿਰਿਸਤ ਵਿਚ ਗਿਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾਰਤਿਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਹੈ.ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇਤਨੀ ਬਾਤ ਲਿਖੀ ਹੈ:—"ਏਕ ਬੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਕੇ ਪਾਂਡੇ ਬੁਲਾਏ, ਤਿਨ ਸੋਂ ਹੋਮ ਕਰਾਇਆ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ।" ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ, ਪ੍ਰਗਟਨ, ਵਰ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਉਪਾਸਕ ਇਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਭਗਉਤੀ ਪਦ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਯਥਾ 'ਅਬ ਮੈਂ ਸੰਗਤ ਕਉ ਭਗਉਤੀਆਂ ਫੜਾਵਾਂਗਾ'। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਕ, ਸਿੱਖ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਣ ਜਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ

*ਦੇਖੋ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ਨਿਸ਼ਾਨ† ਪੰਨਾ ੪੯੯੯ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ * ਪੰਨਾ ੫੦੦੮।

ਇਸ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਕਿ 'ਹੋਮ ਕਰਾਇਆ' (ਜੋ ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤ ਨੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ) ਅੱਗੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਜਨਾਂ ਸਾਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। 'ਹੋਮ ਕਰਾਇਆ' ਲਫਜ਼ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਹੋਣ ਸਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਵਾਲੇ (੧੮੩੩ ਬਿ:) ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੇ ਵਾਰਤਿਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਲੈਕੇ ਦੇਵੀ ਆਵਾਹਨ ਵਿਚ ਆਪੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਯਾ ੧੮੦੮-੧੯ ਵਾਲੀ ਲਿਖਿਤ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਭਾ: ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ (੧੮੫੪ ਬਿ:) ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਪ 'ਰਵਾਇਤ ਸੁਣਕੇ ਲਿਖਿਆ' ਆਪੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ*। ਲਿਖਤੀ ਸਬੂਤ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਦੱਸਿਆ। ਓਹ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਲੇ ਰਹੇ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੱਗ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪਹਾੜੀ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮੇਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਸਿਖ ਅਤਿ ਥੋੜੇ ਸਨ, ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਦਾ ਤੇ ਵਧਦਾ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ ਅੱਪੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਅੱਗੋਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਇਹ ਮਸਾਲਾ ਕਾਫੀ ਸੀ ਹੋਰ ਅਲੰਕਾਰ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਕਰਨ ਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ। ਐਉਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚਾਉ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਧ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਡਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਦੇਵੀ ਦੀ ਰਵਾਯਤ ਇਕ ਸਬੂਤ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਦੇਖੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਈ ਜੋ ਕੰਮ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਦੇ ਸਿਵਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਚਾਉ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਤੇ ਵਿਤ੍ਰਕ ਵਾਲੀ ਪੜਚੋਲ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਚੁਪ ਕਰਾਕੇ ਇਸ ਪੱਖ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਕਲਮਾਂ ਦੁੜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਤ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪੜਤਾਲਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਬੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹਵਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ ਕਈ ਬਰਸ ਲਗੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਾ ਬਣਿਆਂ, ਫਿਰ ਥਾਂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਲੱਭਾ, ਜਦ ਉਚੇ ਤੇ ਏਕਾਂਤ ਥਾਂ ਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਦੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਦਾ ਬਹਾਨਾ, ਕਦੇ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਬਹਾਨਾ, ਆਖਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਲੀ ਦੇਣਾ ਕਹਿਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦਮੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਛੇਕੜ ਹੋਤਾ ਜੀ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਕੇ ਟੁਰ ਆਉਣਾ, ਦਲੀਲਾਂ ਹਨ ਇਸ ਗਲ ਦੀਆਂ ਕਿ ਦੇਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟੀ ਨਾਂ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਗਣ ਲੈਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਰੀ ਤੇ ਨਾਂ ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਆਦਿਕਾਂ ਵਾਂਗ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਾਖਸ਼ ਦਲ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰਿਆ। ਪਿੱਛੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਲਈ ਜਾਂ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਬਾਜ਼ੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਲੈਣ ਲਈ, ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾ ਹੀ ਲਈ ਜੋ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟੀ ਸੀ ਕੁਛ ਔਖਾ ਨਹੀਂ। ਵਿਚਾਰ ਜੋਗ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਲੜਨਾ ਮਰਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਨਿਰਾ ਵਰ ਹੀ ਦੇਣਾ ਸੀ ਜਾਂ ਜੁੱਧ ਵੇਲੇ ਉੱਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਦੇਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿੱਧਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕੀ ਕਮੀ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਦੇਵੀ ਆਪ ਉਸੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ

*ਦੇਵੀ ਦੇ ਵਾਕਿਆ ਤੋਂ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ੯੯ ਬਰਸ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ।

ਤੋਂ ਸਤਜਾ ਲੈਣ ਦੀ ਮੁਥਾਜ ਹੈ। ਜੇ ਦੇਵੀ ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਸਮੇਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਅਸਥੂਲ ਤੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤੇ ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਕੱਟੇ ਸਨ ਤਦ ਹੁਣ ਬੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਜੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਕੇ ਆਪ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੜੋਤੀ ਰਹੀ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਕੇ ਲੜੀ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ਤੇ ਜਗੋਤ ਮਹਾਨੀ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਰਚਨ ਪਾਲਨ ਸੰਹਾਰ ਕਰਤਾ ਸੀ ਤਦ ਉਸ ਲਈ ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦਾ ਕਰਤਬ ਸੀ, ਉਸ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪਰ ਕੋਈ ਕਾਲ, ਕੋਈ ਜੁਗ, ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਬਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨੋ ਵਰਜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਗਣਾਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੱਖ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਲੜੀ ਹੋਵੇ, ਯਾ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗਲ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਰਕੇ ਆਪ ਲੜੀ ਹੋਵੇ।ਦੇਵੀ ਦੀ ਨਿਰਾ ਵਰ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਅਰਥਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ 'ਵਰ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਲਗਪਗ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਤੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾਂ ਪਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਅਲਪੱਗ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰ ਗਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜਵੰਦ ਹੋਈ, ਗੱਲਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਮੰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੋੜ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਆਪ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਕੌਤਕ ਹੇਤ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਤੇ ਆਵਾਹਨ ਦਾ ਖੇਲ ਰਚਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ 'ਕੌਤਕ' ਪਦ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਲਗ ਪਗ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਤੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਪਰ ਭੀ ਲਫਜ਼ ਕੌਤਕ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ:—

ਯਥਾ:—"ਕਉਤਕ ਹੇਤ ਕਰੀ ਕਵਿ ਨੇ ਸਤਿਸਯ ਕੀ ਕਥਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ ॥"*

ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੀ ਵਾਰ ਤੇ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਆਦਿ ਅਨੁਵਾਦ ਤਾਂ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਟਪਲਾ ਨਾਂ ਲਗੇ ਕਿ ਉਪਾਸਕ ਹੋਕੇ ਤਰਜਮੇ ਕੀਤੇ ਯਾ ਕਰਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਅੰਤ ਪਰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਏਹ 'ਕਉਤਕ ਹੇਤ' ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣੀ ਬੀ 'ਕੌਤਕ ਮਾਤ੍ਰ' ਹੈ। ਕੌਤਕ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਤਮਾਸ਼ਾ,ਦਿਲਲਗੀ, ਐਸਾ ਕੰਮ ਜਿਸ ਵਿਚ ਓਪਰੇ ਦਿਲੋਂ ਕਿਸੇ ਚੋਜ ਲਈ ਲਗਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੋ ਕੰਮ ਕੌਤਕ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ ਕਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

---

*ਮਾਰ ਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚੋਂ ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਖਿਆਲ ਲਏ ਹਨ। ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸ਼ਤੀ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ 'ਸਤਸਯਕੀ ਕਥਾ' ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਦੇਖੋ ਮਾਰ ਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਅੱਧਯਾਯ ੮੧ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।

ਸੋ ਜੇ ਪਹਿਲੇ 'ਕੌਤਕ' ਲਈ ਲਿਖਕੇ ਲੇਖਕ ਸੱਜਨ ਘਟਨਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬੀ ਕੌਤਕ ਮਾਤ੍ਰ ਦਿਖਾਲਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਵਿਚ ਵਦਤੋਵਜਾਘਾਤ ਨਾ ਪੈਂਦਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੌਤਕ ਮਾਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੇਰ ਐਸੇ ਹਰਫ ਪਾਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਧਾ, ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਪੂਜਾ ਪਈ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੀ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ* ਆਦਿਕ ਦੇ ਲੇਖ ਹੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਨ।

ਕੌਤਕ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕੌਤਕ ਪਦ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛੇ (ਸਫਾ ੫੦੦੮ ਤੋਂ ੫੦੧੬ ਪਰ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦਿਖਾ ਆਏ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੌਤਕ ਹੇਤ 'ਸਤ ਸਯ' ਦੀ ਕਥਾ ਉਲਥਾ ਕੀਤੀ ਆਪ ਬੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਉਸ ਭਾਵ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰਕੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਵਾਹਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਬੀਰਰਸ ਉਦੀਪਕ ਸਾਹਿੱਤ ਵਿਚ ਬੀ ਕੇਵਲ ਕੌਤਕ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਂ ਹੋਰ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਇਹ ਕਿ ਸ਼ਾਕਤਿਕ ਮਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਦਾਨਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਮੂਜਬ ਆਪ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨੇ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਟਿਕਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਕੇ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਧਰਮ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ' ਦੇ ਅਸੂਲ ਮੂਜਬ ਦੁਖੀ ਜਾਣਕੇ ਆਗਿਆ ਅਰ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਵੇਰਵਾ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਪਣੀ ਲਿਖੀ ਯਾ ਨਿਸਚੇ ਯੋਗ ਕਿਸੇ ਸਮਕਾਲੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸੋ ੧੯੪੬ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਇਕ ਅਮਰ ਵਾਕਯਾ ਸਮਝਕੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਇਕ ਅਕਾਲਪੁਰਖ

*ਇਤਨਾ ਛਪ ਚੁਕਣੇ ਪਰ ਐਡੀਟਰ ਖਾਃ ਸਮਾਚਾਰ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਰਾਮਹਰੀ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਵਿਚ ਜੋ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਹੈ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਅਖੀਰ ਪਰ ਇਹ ਦੋ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੯੪੭ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਗਲ ਵੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਃ ੧੯੦੪ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਉਤਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੁਸਖੇ ਤੋਂ ਬੀ ੧੯੦੪ ਤਕ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਾ। ੧੯੦੫ ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਅਸਾਂ ਪਾਸ ਹੈ ਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਸਫਾ ੫੦੦੨ ਤੇ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਹ ੧੯੦੫ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਸਾਨੂੰ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬੁੰਗਾ ਮਃ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਜੀਠੀਆ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਪੋਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਉਕਤ ਬੁੰਗਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਤੇ ਅਡੋਲ ਪਰਖਕੇ ਤੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਤਮ ਪੂਜਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸੰਭਾਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤ੍ਰਿਕ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਵਿਵੇਚਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਵਾਹਨ ਦਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਕੌਤਕ ਹੋਤ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਬੀ ਆਪਣੀ ਪੱਖ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਕੋਈ ਅਹਿੱਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ।

ਪਿੱਛੇ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ੧੮੩੩ ਤਕ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਉਗਾਹੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ੧੭੯੮ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 'ਹੋਮ' ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ*, ਪਰ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਦਿਖਾ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖਕ ਵੀ ਉਸੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਰਬ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਸਿੱਧ ਮੁਨ ਜਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਏ' ਜਿਸ ਤੋਂ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਕਿ ਏਹ ਲੇਖਕ ਜੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਸਮਝਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਈ ਕਹਿਣੋਂ ਸੰਕੋਚਦਾ ਅਤੇ ਜੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਤ ਹੋਣੀ ਸੀ, ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਲਿਖਣੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਨਿਰਾ 'ਹੋਮ ਕਰਾਇਆ' ਮਾਤ੍ਰ ਲਿਖਕੇ ਨਾ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ੧੮੦੮ ਜਾ ੧੮੧੯ ਵਾਲੀ ਲਿੱਖਤ ਸੰਮਤ ਗ਼ਲਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਕੌਤਕ ਮਾਤ੍ਰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਚਾਰ ਉਗਾਹੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰਨੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਯਥਾ:—

(ੳ) ੧੭੫੫ ਦੇ ਹਾੜ ਵਿਚ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ੍ਵੈਯਾ ਆਪਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :—

"ਪਾਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ ਤਬ ਤੇ ਕੋਊ ਆਂਖ ਤਰੇ ਨਹੀ ਆਨਯੋ ॥
ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਅਨੇਕ ਕਹੈ ਮਤ ਏਕ ਨ ਮਾਨਯੋ ॥
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸਬੈ ਬਹੁ ਭੇਦ ਕਹੈ ਹਮ ਏਕ ਨ ਜਾਨਯੋ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅਸਪਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਰੀ ਕਰਿ ਮੈ ਨ ਕਹਯੋ ਸਭ ਤੋਹਿ ਬਖਾਨਯੋ ॥"

ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ ਹਵਨ ਅਰੰਭ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਫਰਕ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਾੜ ੧੭੫੫ ਵਿਚ ਹਵਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਸ ਪਰ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ†। ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਛੁਟ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂ ਏਤਕਾਦਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸੋਚਣ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਆਪ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੀਕੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਵਨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੌਰਾਣਕ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਅਰਥਾਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ,

*ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਦੀਆਂ ਪਰਚੀਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹੋ ਹੂਬਹੂ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਇਬਾਰਤ ਹੈ।

†ਨਵੀਨ ਲਿਖਤ ਵਾਲਾ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨–੪੬ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਉਂਟੇ ਸਨ ਤੇ ੧੭੪੫ ਸੰਮਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪਾਉਂਟੇ ਵਿਚ ਬਹਿਕੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸੋ ੧੭੪੨–੪੬ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ਗ਼ਲਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਬੇਦ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੇਦ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾਣ ਤੇ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਉਕਤ ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ ਜਾਣ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰਵੱਯਾ ਸਦਾ ਸੰਗਤ (ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ Consistent) ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਚਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਤੁਰੀ ਆਈ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਜੇ ਸੰਮਤ ੧੭੪੫ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਹੋ ਹੀ ਆਖਿਆ ਹੈ:—

"ਮੈ ਨ ਗਨੇਸਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਊਂ॥ ਕਿਸਨ ਬਿਸਨ ਕਬਹੂੰ ਨਹ ਧਿਆਊਂ॥
ਕਾਨ ਸੁਨੇ ਪਹਿਚਾਨ ਨ ਤਿਨਸੋ॥ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਮੋਰੀ ਪਗ ਇਨਸੋ॥ ੪੩੩॥
ਮਹਾ ਕਾਲ ਰਖਵਾਰ ਹਮਾਰੋ॥ ਮਹਾ ਲੋਹ ਮੈ ਕਿੰਕਰ ਥਾਰੋ॥
ਅਪਨਾ ਜਾਨ ਕਰੋ ਰਖਵਾਰ॥ ਬਾਹ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਬਿਚਾਰ" ॥ ੪੩੪॥
ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ:—"ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗੌਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ॥
ਅਵਰ ਬਾਸਨਾ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰਭ ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਕੇ ਚਾਇ॥" ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ੧੭੫੩ ਵਿਚ ਮੁਕੇ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਚੌਪਈ ਲਿਖਕੇ ਅਪਨੇ ਪੂਜਯ ਇਸ਼ਟ ਤੇ ਜੁੱਧ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਕੇ ਆਪਣੀ ਅਲੱਗਤਾ ਤੇ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

ਜੇ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਦੁਰਗਾ ਸਤਸਈ ਤਰਜਮਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ 'ਕਉਤਕ ਹੇਤ ਕਰੀ ਕਵਿਨੇ ਸਤਿਸਯ ਕੀ ਕਥਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ' ਲਿਖਕੇ ਅਪਣੀ ਅਲੱਗਤਾ ਤੇ ਉੱਚਤਾ ਤੇ 'ਇਕ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾਂ' ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕ ਰਸ ਇੱਕੋ ਦਿਖਾਲਦੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਜੁੱਧਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਚਮਕੌਰ ਜੁੱਧ ਤਕ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਤੇ ਮੇਹਰ ਪੱਖ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਗਏ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੪੯੮੪—੮੫)।

ਸੋ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ੧੭੫੫ ਦਾ ਵਾਕ 'ਪਾਇ ਗਹੇ' ਵਾਲਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਇਕੋ ਲਗਾਤਾਰੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਜੋ ਲਖਾਯਕ ਹੈ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕਿ ੧੭੫੫ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਇਸ਼ਟ ਜਾਣਕੇ ਵਰ ਲੈਣ ਲਈ ਪੂਜੀ ਨਹੀਂ ਗਈ।

(ਅ) ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਣ ਦਾ ਅੰਤ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਜੱਗ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਫੇਰ ਇਕ ਉਗਾਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜੋ ਕਵੀ ਸੱਜਣ ਆਪ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਪੰਨੇ ੪੯੬੭ ਪਰ 'ਜੋ ਕਿਛੁ ਲੇਖ ਲਿਖਿਓ' ਵਾਲਾ ਸ੍ਵੈਯਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸ੍ਵੈਯਾਂ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਪੰਡਿਤ ਦੇ ਆਦਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਦੇ ਸੂਚਕ ਹੈਨ। ਜੇ ਦੇਵੀ ਇਸ਼ਟ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜੀ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕਦੇ ਹੋਤਾ ਪੰਡਿਤ ਛੇਤਿਓਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਫਿਰ ਜਦ ਓਹ ਸ਼ਿਕਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਗੌਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ* ਨੂੰ ਮੁੱਖਤਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਜੁੱਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜਿੱਤੇ ਹਨ'। ਇਸ ਤੇ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਸੀ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੇ

*ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੋਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦਾ ਇਹ ਵੇਲਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਦਾ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕਰਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦਾ ? ਸਗੋਂ ਇਥੋਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹੋ ਆਪਣਾ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ (ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾਮ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੱਤਾ ਹੈ) ਦੁਇ ਹੀ ਦੇਵੀ ਤੇ ਦੇਵਗਣ ਹਨ। ਬੀਰਰਸੀ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਅੱਗੇ ਦਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਗੇ ਫਲਦਾ ਹੈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਦੇ ਦੋਹਿਰੇ ਵਿਚ ਸਾਫ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਿਸਰ ਜੀ ਕ੍ਰੋਧਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਖਿਝੇ ਤੇ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਰੋ ਪਏ। ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਕਦੇ ਉਸ ਹੋਤਾ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਇਸ਼ਟ ਨਾਲ ਜਜਮਾਨ ਇਕ ਇਸ਼ਟ ਹੋਵੇ ਅਰ ਜਿਸ ਹੋਤਾ ਦੇ ਹੋਮ ਨਾਲ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ?

(ੲ) ਤੀਜੀ ਉਗਾਹੀ ਬਾਹਰਲੀ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ੁਰੂ ੧੭੫੬ ਸੰਮਤ* ਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਐਲਾਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਵੇਰਵਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਨਵੀਸ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਘੱਲਿਆ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਪੰਨਾ ੪੯੯੮ ਪਰ ਤਰਜਮੇ ਸਮੇਤ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ*। ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੰਗਾ ਆਦਿ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਹੋੜਨਾ, ਪੌਰਾਣਾ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡੌਣਾ ਤੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਵਰਜਨਾ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਪੂਜੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਕੇ ਜ਼ਾਹਿਰੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਖਾਈ ਸੀ ਤੇ ਹਵਨ ਜੈਸੀ ਵਿਧੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਵਰ ਮਿਲੇ ਸਨ ਤਾਂ ਪੌਰਾਣਕ ਤ੍ਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਤੇ ਸਿਮਤੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ, ਨਾਕਿ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਿਵਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਾਂ ਮੰਨੋ ਅਤੇ ਜ਼ਾਤ ਪਾਤ ਤੋੜਕੇ ਇਕ ਭਾਈ ਹੋ ਜਾਓ। ਅਰਥਾਤ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ—ਵਰਨਾਸ਼੍ਰਮ—ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਓ। ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਸਾਜਣਾ ਜਿਸਦਾ ਲਿਖਤੀ ਸਿੱਧਾਂਤ ਬਾਹਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਬੀ ਇਹੀ ਪਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸ਼ਾਕਤਿਕ ਮਤ ਦੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਕੇ ਅਰਾਧਨਾ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਵਰ ਦੇਣਾ' ਐਸੀ ਗਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

(ਸ) ਇਸ ਸਬੂਤ ਵਿਚ ਚੌਥੀ ਗਵਾਹੀ ਇਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਹਿਤ ਨਾਮੇ ਆਦਿਕ ਜੋ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੰਮਤਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਫੁਟ ਹੁਕਮ ਰਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਜੇ ਕਦੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸੱਜਣ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਵਾਕ ਤੇ ਹਦਾਯਤਾਂ ਲਿਖਦੇ, ਵਿਰੋਧਤਾ ਦੇ ਵਾਕ ਕਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖਦੇ। ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਉਂ ਹਨ:—

*੧੭੫੫ ਦੇ ਹਾੜ ਵਿਚ ਆਖਿਆ 'ਪਾਇ ਗਹੇ' ਤੇ ੧੭੫੬ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਇਕ ਭਾਵ ਦੇ ਹਨ। ਗੋਯਾ ੧੭੫੫ ਦੇ ਹਾੜ ਤੇ ੧੭੫੬ ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕੋ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੧. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਚੌਪਾ ਸਿੰਘ ਜੀਃ—

"ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਗੋਰ, ਮੜ੍ਹੀ, ਮਸੀਤ, ਮੁੱਲਾਂ, ਕਾਜੀ, ਬਾਹਮਣ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ।"

੨. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀਃ—

"ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ, ਮਟ, ਬੁੱਤ, ਤੀਰਥ, ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਾ, ਬਰਤ, ਪੂਜਾ, ਅਰਚਾ, ਮੰਤ੍ਰ, ਜੰਤ੍ਰ, ਪੀਰ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੁੱਛਣਾ, ਤਰਪਨ, ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਕਿਤੇ ਵਲ ਚਿਤ ਦੇਵੈ ਨਾਹੀ"।

੩. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸਿੰਘ ਜੀਃ—

"ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਛਾਡ ਕਰਿ ਭਜੈ ਦੇਵ ਕੁਈ ਔਰ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮਤਾ ਫਿਰੈ ਲਹੈ ਨ ਸੁਖ ਕੀ ਠੌਰ ॥੧੬॥ ਮੜ੍ਹੀ ਗੋਰ ਦੇਵਲ ਜੋ ਮਾਨੇ। ਪਰ ਪੰਥਨ ਕੋ ਊਚ ਬਖਾਨੇ। ਸੋ ਸਾਕਤ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖ ਨਾਹੀਂ। ਫਾਸ ਪਿਓ ਜਮ ਕੰਕਰ ਪਾਹੀ ॥੨੨॥ ਬਾਝ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਮਿਥਿਆ ਮਾਨੇ ਸੁਰ ਨਰ ਦੇਵਾ। ਲੇਨਾ ਦੇਨਾ ਖਾਲਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸਭ ਝੂਠ। ਅਉਰ ਦੇਵ ਇਉਂ ਮਾਨੀਏ ਜਿਓ ਬਾਰੂ ਕੀ ਮੂਠ" ॥ ੨੯ ॥

੪. ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ (੧੮੮੦ ਬਿਃ)ਃ—

"ਮਠ, ਮੜ੍ਹੀ, ਬੁਤ, ਤੀਰਥ, ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਾ, ਬਰਤ,ਪੂਜਾ,ਅਰਚਾ, ਮੰਤ੍ਰ, ਜੰਤ੍ਰ, ਪੀਰ, ਪੁਰਖ, ਬ੍ਰਹਮਣ ਪੁਛਣਾ, ਤਰਪਨ ਕਰਨਾ, ਗਾਯਤ੍ਰੀ, ਸ੍ਰਾਧ, ਹੋਰਤ ਕਿਤੇ ਵਲ ਦੇਖੇ ਨਾਹੀ"।[ਧਿਆਂ ੧

ਪੁਨਾਃ—"ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਾ ਖਾਏ"।

੫. ਮੁਕਤਨਾਮਾ—"ਤਜੈ ਸੀਤਲਾ ਭੋਗ"। ਪੁਨਾਃ—"ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਸੀਤਲਾ ਨਾ ਮਾਨੈ"।

ਏਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੀ ਦਲੀਲ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਪੂਜ੍ਯ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾਹੀ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਅਰਾਧੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਹੈ।

॥ ਇਤਿ ॥

੧੩. [ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ਭੈਰਵ ਸ਼ਬਦ ਉਤੰਗ ਤੇ ਅਰੁ ਹੋਵਨਿ ਭੁਵਚਾਲ।ਸੈਲਪਤੀ ਸਭਿਹੂੰ ਲਖਯੋ ਬਿਦਤਨਿ ਕਾਲੀ ਕਾਲ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਹੁਰ ਸੁਨਯੋਂ ਬਰ ਲੇ ਗੁਰ ਆਏ।ਅਦਭੁਤ ਲਖਿ ਕਰਿ ਉਰ ਬਿਸਮਾਏ।ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿਕ ਜੇਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੋ ਚਾਹਤਿ ਸੋਈ॥੨॥ਪਠਿ ਪਠਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਉਪਹਾਰ। ਆਇ ਪਹੂਚੇ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ। ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਬਿਸਾਲ ਸੁਹਾਵਾ। ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਕੋ ਫਰਸ਼ ਡਸਾਵਾ ॥ ੩ ॥ ਬੀਚ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਸੁਭਟ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਚਹੁ ਫੇਰਾ।ਚੇਤੋ ਆਦਿਕ ਬਡੇ ਮਸੰਦ। ਥੂਲ ਦੇਹਿ ਅਰੁ ਧਨੀ ਬਿਲੰਦ ॥੪॥ ਕਵਿ ਗੁਨ ਜਨ ਸੋਂ ਸਭਾ ਸਪੂਰਨ। ਬੈਠੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈਂ ਬਿਧਿ ਰੂਰਨ।ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿਕ ਰਾਜੇ।ਪਹੁੰਚੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਨਿ ਕੇ ਕਾਜੇ ॥੫॥ਰਿਦੇ ਰਾਜ ਮਦ ਧਰੇ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਜੁਤਿ ਭਟ ਜਾਲਾ। ਕਰ ਬੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਹੁ ਕਰੀ। ਧਨ ਕੀ ਭੇਟ ਅੱਗ੍ਰ ਕਰਿ ਧਰੀ ॥ ੬ ॥ ਆਇਸੁ ਲੇ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਤੀਰ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਕਹੁ ਧਰੇ ਸਰੀਰ। ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਨਿ ਤੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਏ॥੭॥ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਗੁਰੂ ਕੋ ਰੰਗ। ਖੜਗ ਬਿਸਾਲ ਕਸੇ ਕਟ ਸੰਗ। ਤੀਖਨ ਤੀਰਨਿ ਭਰਯੋ ਨਿਖੰਗ। ਧਨੁਖ ਦਰਾਜ਼ ਨਿਠੁਰ ਬਰ ਅੰਗ॥ ੮ ॥ ਢੁਰਤਿ ਚਮਰ ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਝੂਲਤਿ ਕਲਗ਼ੀ ਅਤਿ ਛਬਿ ਵਾਰੀ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਮੋਲ ਬਿਭੂਖਨ। ਸੁਭਹਿਂ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਬਿਨ ਦੂਖਨ॥ ੯ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਰਾਜਨ ਸਨ[1]ਕੀਨਾ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਭਨਿ ਦੀਨਾ।'ਮਹਾਰਾਜ! ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਾਈ। ਤੁਮਰੇ ਬਿਨ ਕਰਿ ਕੌਨ ਸਕਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਬਾਂਛਤਿ ਬਰ ਲੀਨਾ।ਭੀਮ ਭੁੰਚਾਲ ਆਦਿ ਸਭਿ ਚੀਨਾ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਤਪ ਤਯੋ ਜਗ ਭਾਰੀ। ਬਿਨ ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਕਰਿ ਨਿਰਵਾਰੀ[2]? ॥ ੧੧ ॥ ਨਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਪੰਥ ਕਰਨਿ ਕੋ।ਸਫਲਹਿ ਜਬਿ ਦਿਹੁ ਰਾਜ ਧਰਨਿ ਕੋ।'ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗਿਰਨਾਥ ਉਚਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਦਾਰੇ ॥ ੧੨॥ਦੋਹਰਾ॥ 'ਸਿੱਖੀ ਗੁਰ ਕੀ ਗ੍ਰਹਨ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸਕਲ ਮਿਲਿ ਆਪ। ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਕੀ ਲਵੋ ਵਧਿ ਹੈ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥੧੩॥ਚੌਪਈ॥ ਅਵਨੀ ਘਨੀ ਰਾਜ ਲੈ ਦੇਹੀਂ। ਅਪਰ ਨ੍ਰਿਪਤ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਰੇਹੀਂ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਵਧਹਿ

[1]ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ। [2]ਕੌਣ ਦੂਰ ਕਰੇ।

ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਧ੍ਰਮ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ' ॥੧੪॥ ਸੁਨ ਰਾਜਨਿ ਮਿਲਿ ਕਿਯਸਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਏਕ ਮਤੋ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਲਾਂਗ,ਉਪਵੀਤ, ਸਿਖਾ ਦਿਹੁ ਰਹਿਨੀ[1]। ਅਪਰ ਸਰਬ ਮਾਨਹਿਂ ਤੁਮ ਕਹਿਨੀ ॥ ੧੫ ॥ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਧਰਮ ਬਡੇਰਾ। ਸਰਹਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਬਿਨ ਕਿਸ ਬੇਰਾ*। ਪਾਤਕ[2] ਬਿਖੈ ਭੱਦ੍ਰ[3] ਭੀ ਕਰਨਾ।ਤਰਪਨਿ ਆਦਿ ਜਨੇਊ ਬਰਨਾ[4] ॥੧੬॥ ਜੇ ਨਹਿਂ ਧਰਹਿਂ ਧਰਮ ਨਹਿਂ ਰਹੈ। ਕਰਿ ਉਪਹਾਸ[5] ਅਪਰ ਨਰ ਕਹੈਂ। ਜਗਤ ਕਾਨ ਨਹਿਂ ਰਹੈ ਹਮਾਰੀ। ਜਿਸਕੇ ਬਰਤਹਿਂ ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਪਾਹੁਲ ਦੇਹੁ ਆਪ ਕੀ ਜੋਊ। ਬਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਤੁਮਰੇ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਰਾਵਰਿ ਰੀਤਿ ਬਤਾਵਹੁ ਜੈਸੇ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਤੈਸੇ' ॥ ੧੮ ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ।ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਿਗੋਇ ਨੈਨਾ।'ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਆਦਿਕ ਅਪਰੇ[6]। ਦੇਤਿ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਿਜ ਰੰਗਤਿ ਕਪਰੇ[7] ॥ ੧੯ ॥ ਪੂਰਬਲੇ ਬ੍ਰਹਮੈ ਕੀ ਕਾਨ[8]। ਸਕਲ ਮਿਟਾਇ ਦੇਤਿ ਮਤਿ ਆਨ[9]। ਹਮ ਤੇ ਤੁਮ ਕੌ ਰੀਤਿ ਭਲੇਰੀ। ਦੇਤੇ ਹੈਂ, ਸਭਿ ਲੇ ਤਿਨਿ ਹੇਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਜੋ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀਨਸਿ। ਰਾਖਹੁ ਕੇਸ਼ ਮੁਹਰ ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ[10]। ਖੜਗ ਜਨੇਊ ਹਿਤ ਇਸ ਲੋਗ[11]।ਹਨਹੁ ਦੁਸ਼ਟ ਭੋਗਹੁ ਛਿਤ ਭੋਗ॥ ੨੧ ॥ ਹਿਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੇ ਗਯਾਨ ਜਨੇਊ। ਪਹਿਰਹੁ ਪਾਇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਜੇਊ। ਸਿੰਘਨਾਮ ਧਰਵਾਇ ਸਪ੍ਰੀਤੀ। ਪਹਿਰਹੁ ਕਾਛ ਸੁ ਪੂਰਬ ਰੀਤੀ ॥ ੨੨ ॥ ਦ੍ਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਮਤਿ ਬਿਤ ਗਯੋ।ਤਬਿ ਇਕ ਨੰਦ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜਗ ਭਯੋ।ਤਿਨ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਤੇ ਭੈ ਕੁਛ ਮਾਨਾ।–ਬਰਨੀ ਕਰਹਿਂ ਮੰਤ੍ਰ ਪਢਿ ਨਾਨਾ[12]॥੨੩॥ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਲੇਤਿ ਕਰਿ ਸੋਇ।ਮੋਹਿ ਬਿਗਾਰੈਂ ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ[13]।ਬਰਨੀ ਕਰਹਿਂ ਰਾਜ ਉਲਟਾਵੈਂ।ਰਿਪੁ ਦਿਸ਼ਿ ਹੁਇ ਜਬਿ ਧਨ ਕਛੁ ਪਾਵੈਂ[14]–॥੨੪॥ਇਮਬਿਚਾਰ

[1]ਧੋਤੀ ਦੇ ਲਾਂਗੜ, ਜੰਞੂ ਤੇ ਬੋਦੀ (ਇਹ) ਰਹਿਣ ਦਿਓ। [2]ਮਰਨੇ। [3]ਸੀਸ ਆਦਿਕ ਮੁਨਾਵਣਾ। [4]ਤਰਪਨ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਲਈ ਜਨੇਊ (ਜ਼ਰੂਰੀ) ਕਿਹਾ ਹੈ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ)। [5]ਮਖੌਲ। [6]ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਹੋਰ (ਮਤਾਂ ਦੇ ਸਾਧੂ)। [7]ਆਪਣਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੇ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਕਪੜੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [8]ਪਹਿਲੀ ਬ੍ਰਹਮੇ ਦੀ ਕਾਣ (ਜਨੇਊ ਬੋਦੀ ਆਦਿ)। [9]ਹੋਰ ਮਤਾਂ ਵਾਲੇ। [10]ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਲਾਈ ਹੈ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁਹਰ ਬਨਾਯਾ ਹੈ। [11]ਖੜਗ ਰੂਪੀ ਜਨੇਊ (ਦਿੱਤਾ ਹੈ) ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ (ਭਲੇ ਲਈ)। [12]ਕਿ ਨਾਨਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਬਰਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਬ੍ਰਾਹਮਨ)। [13]ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਵਿਗਾੜ ਕਰ ਦੇਣ (ਬ੍ਰਾਹਮਨ)। [14]ਭਾਵ,ਮਤਾਂ ਧਨ ਲੇਕੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਣ ਤੇ ਵਰਨੀ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਉਲਟਾ ਦੇਣ। *ਪਾਃ–ਕੇਰਾ।

ਤਿਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਲਾਇ। ਕਛੁ ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾਇ। ਪੁਨ ਸ਼ਲੋਕ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਕਰੇ।ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਮੈਂ ਲੇ ਧਰੇ॥੨੫॥ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾਵਨਿ ਲਾਗੇ। ਰੀਤਿ ਬਿਪਰਜੈ ਇਮ ਭੀ ਆਗੇ। ਐਸੇ ਭਰਮ ਤਜਹੁ, ਰਖਿ ਕੇਸ਼*।ਪਹਿਰਹੁ ਕਾਛ ਸੁਭਟ ਬਰ ਬੇਸ॥੨੬॥ਜੇ ਅਸ ਨੀਕੋ ਬੇਖ ਨ

*ਇਹ ਗਲ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ਼ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹਨ। ਹਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ,ਹਰ ਕੌਮ ਤੇ ਹਰ ਨਸਲ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦਾ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਕ ਭਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁਖ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕੀਂ ਆਮ ਕਰਕੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਗੌਰਵਤਾ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਮੰਨਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪੁਸਤਕ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਹ ਰਿਗ ਵੇਦ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਰਿਗ ਵੇਦ ਮੰਡਲ ੮ ਸੂਤਕ ੧੭ ਦੇ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਮੰਤਰ ਇਹ ਹੈ:–

ਆਤ੍ਵਾ ਬ੍ਰਹਮਯੁਜਾ ਹਰੀ ਵਹਤਾਮਿੰਦ੍ਰ ਕੇਸ਼ਿਨਾ। ਉਪ ਬ੍ਰਹਮਾਣਿ ਨਃ ਸ਼੍ਰਿਣੁ।

ਅਰਥ–(ਇੰਦ੍ਰ) ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ (ਕੇਸ਼ਿਨਾ) ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ (ਬ੍ਰਹਮਯੁਜਾ) ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ) ਆਤਮਾਂ ਤੇ ਮਨ ਦੋਵੇਂ (ਤ੍ਵਾ) ਆਪਨੂੰ (ਆ ਵਹਤਾਮ) ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ।

ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਕਹਿਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਿਗ ਵੇਦ ਮੰਡਲ ੬ ਸੂਕਤ ੫੫ ਮੰਤਰ ੨ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜਟਾ ਜੂਟ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ਰਿਗ ਮੰਡਲ ੧ ਸੂਕਤ ੧੧੪ ਮੰਤਰ ੫ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਵਿਚ ਅਜੇਹੇ ਕਾਫ਼ੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ,ਧਨੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।

ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਅਧਯਾਯ ੧੯ ਮੰਤ੍ਰ ੯੨ ਐਉਂ ਹੈ:–

"ਅਤਮਨ੍ਰਪਸਥੋ ਨ ਵ੍ਰਿਕਸਯ ਲੋਮ ਮੁਖੇ ਸ਼ਮਸ਼੍ਰੂਣਿ ਨ ਵ੍ਯਾਘ੍ਰ ਲੋਮ।
ਕੇਸ਼ੋ ਨ ਸ਼ੀਰ੍ਸ਼ਨਯਸ਼ਸੇ ਸ਼੍ਰਿਯੈ ਸ਼ਿਖਾ ਸਿਗੁੰਹਸਯ ਲੋਮ ਤ੍ਵਿਸ਼ਿਰਿੰਦ੍ਰਯਾਣਿ"

ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਹੜਾ ਆਦਮੀ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ਼ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਐਸ਼੍ਵਰਜਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਅਧਯਾਯ ੨੦ ਮੰਤ੍ਰ ੫ ਵਿਚ ਕੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਨੂਰਾਨੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਮੰਤ੍ਰ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਵਿਚ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਮਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸ਼ਾਮ ਵੇਦ ਦੇ ਪ੍ਰਪਾਠਕ ੩ ਅਧਯਾਯ ੨ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ੨ ਐਉਂ ਹੈ:–

"ਅਤਸੂਵਾ ਗੀਰ੍ਭਿਰ੍ਦਯੁਗਦਿੰਦ੍ਰ ਕੇਸ਼ਿਭਿਃ ਸੁਤਾਵਾਂ ਆਵਿਵਾਸਤਿ ॥"

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਿਤ੍ਵਿਜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਕਬੂਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਵਿਚ ੨੪ ਦੇ ਕਰੀਬ ਅਜਿਹੇ ਮੰਤਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

(ਬਾਕੀ [illegible] ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦੇਖੋ।)

ਭਾਵੈ। ਤਬਿ ਕਰੀਅਹੁ ਜਸ ਤੁਮ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਜੇ ਨਹਿਂ ਲੇਵਹੁ ਇਹੁ ਮਗ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਲੰਮੇ ਤੇ ਅਨਭੁਰ ਹੋਣ; ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਵਾਈਆਂ ਦੱਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ਼ ਸਰਕਟ ਘਾਸ ਵਾਂਗ ਵਧਣ* ।

ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਮਹਿਮਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਛਾਂਦੋਗਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪਾਠਕ ੧ ਖੰਡ ੬ ਪ੍ਰਵਾਕ ੬ ਐਉਂ ਹੈ:—

"ਅਥ ਯਦੇਵੈਤਦਾਦਿਤਜਸਜ ਸ਼ੁਕ੍ਲੰ ਭਾਃ ਸੈਵ ਸਾऽਥ ਯੰਨੀਲੰ ਪਰਃ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣੰ ਤਦਮਸੁਤਸਾਮ । ਅਥ ਯ ਏਸ਼ੋऽਨ੍ਤਰਾਦਿਤਜੇ ਹਿਰਣਮਯਃ ਪੁਰੁਸ਼ੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜਤੇ ਹਿਰਣ੍ਯ ਸ਼ਮਸ਼੍ਰੁਰਿਹਿਰਣਜਕੇਸ਼ ਆਪ੍ਰਣਖਾਤ੍ ਸਰ੍ਵ ਏਵ ਸੁਵਰ੍ਣਃ ॥"

(ਅੰਤਰਾਦਿਤਜੇ) ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਹਿਰਣਮਯਃ) ਨੂਰਾਨੀ (ਪੁਰੁਸ਼ੋ) ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ (ਦ੍ਰਿਸ਼ਜਤੇ) ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਹਿਰਣਜਸ਼ਮਸ਼੍ਰੁ) ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੇ ਮੁਛਾਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ (ਹਿਰਣਜਕੇਸ਼) ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਹਨ।

ਮਨੂੰਸਿਮ੍ਰਤੀ ੪—੮੩ ਵਿਚ ਕੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਫੜਨਾ ਵਰਜਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ੮—੨੮੩ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਕਟਵਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ੭—੯੧ ਵਿਚ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਹੋਣੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੬—੨ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਸਤੀਆਂ ਦਾ ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੬—੬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਨਪ੍ਰਸਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੇਸ਼ ਰਖਣ। ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਦ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਾਉਣਾ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬਰਾਬਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਦਿ ਵੇਦ ਤਿੰਨ ਹਨ। ਮੰਨੂਸਿਮ੍ਰਤੀ ਤੇ ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਵੇਦ ਤਿੰਨ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਬੀ ਤਿੰਨ ਹੀ ਹਨ, ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੇਸ਼ ਜਾਨ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਿਯ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਬਹੁਤ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਵਧਣ, ਪੱਕੇ ਹੋਣ, ਅਨਭੁਰ ਹੋਣ ਤੇ ਕਾਲੇ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮੰਤ੍ਰ ("ਯੇਨਾ ਵਪਤ੍ਰ ਸਵਿਤਾ ਛੁਰੇਣ ਸੋਮਸਜ ਰਾਜਜੋ ਵਰੁਣਸਜ ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ਤੇਨ ਬ੍ਰਹਮਾਣੋ ਵਪਤੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ

*ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਵੇਖੋ:—ਰਿਗ ੬—੫੫—੨, ३੮—੪੧—੯, ੩—੪੫—੧, ੫—੭—੭, ੫—੮—੨, ੩—੧੪—੧, ੩—੧੭—੧, ੮—੧੪—੧, ੬—੧੫—੧, ੪੪—੧੬੪—੧, ੬—੨—੩, ਆਦਿਕ। ਯਜੁਰ—੨੫—੩, ੨੦—੧, ੧੬—੨੯, ੧੬—੬੯, ੧੬—੧੦, ੧੧—੫੬, ੧੬—੪੦, ੪੩, ੨੦—੫, ੨੦—੫੩, ਸ਼ਾਮ—੩—੨—੮—੨, ੧—੯—੧—੧੮ ਅਥਰਵ—੬—੧੩੭—੧, ੧੧—੫—੬, ੧੯—੩੨—੨, ੧੯—੬—੧, ੧—੨੮—੪, ੬—੯—੧, ੬—੧੩੬—੨, ੬—੧੩੭—੨, ੬—੧੩੭—੩, ੧੪—੨—੬੮, ੧੧—੮—੧੧, ੧੧—੮—੧੨ ਆਦਿ।

ਪਾਵਨ। ਹਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਪੰਥ ਚਲਾਵਨਿ ॥੨੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਕਿਰਤ ਕਰਤਿ ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨ ਬਨਿ ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਦੀਨ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਪਾਹੁਲ ਦੇਹਿ ਹਮ

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਇਹ ਹੈ)

ਦਮਸਜ ਗੋਮਾਨਸ਼੍ਵਾਨਯਮਸ੍ਰ ਪ੍ਰਜਾਵਾਨ"। [ਅਥਰਵ ਕਾਂਡ ੬ ਸੂਕਤ ੬੮ ਮੰ: ੩ ।]) ਆਯਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਲ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਸੋਮਰਾਜਾ ਵਾਂਙੂ ਮੁੰਨੋ।

'ਸੋਮ ਰਾਜ' ਬਾਬਤ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਹਿੰਦੂ ਕਲਾਸੀਕਲ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ) ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਸਪਤੀ ਦੀ ਤੀਵੀਂ ਕੱਢੀ ਸੀ, ਤਿਵੇਂ 'ਉਤਸਾ' ਨਾਮ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੀ ਭੱਦ੍ਰਾ ਨਾਮੇ ਤੀਵੀਂ ਵਰਨ ਦੇਵ ਨੇ ਕੱਢੀ ਸੀ। ਤਦੋਂ ਪ੍ਰਾਈ ਤੀਵੀਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਫੂਕਦੇ ਸਨ (ਦੇਖੋ ਮੰਨੂ ਅ: ੮, ਮੰ: ੩੭੨ ।):—ਪੁਮਾਂਸੰ ਦਾਹਸੇਤ੍ਪਾਪੰ ਸ਼ਯਨੇ ਤਪ੍ਤ ਆਯਸੇ। ਅਭ੍ਯਾਦਧ੍ਯੁਸ਼੍ ਕਾਸ਼੍ਠਨਿ ਤਤ੍ਰ ਦਹਯੇਤ ਪਾਪ ਕ੍ਰਿਤ੍" ਸੋ ਸੋਮਰਾਜ ਤੇ ਵਰਨਦੇਵ ਨੂੰ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਨੀ ਸੀ। ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੇਸ ਕਤਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਯਥਾ:—"ਮੌਣ੍ਡਜੰ ਪ੍ਰਾਣਾਂਤਿ ਕੋਦੰਡੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਸਯ ਵਿਧੀਯਤੇ। ਇਤਰੇਖਾਂਤੁ ਵਰ੍ਣਾਨਾਂ ਦੰਡ: ਪ੍ਰਾਣਾਂਤਿ ਕੋ ਭਵੇਤ੍" [ਅ: ੮ ਮੰ: ੩੭੯]। ਅਰਥਾਤ—ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਸਿਰ ਮੁੰਨਣਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਵਰਣਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਮਾਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਯਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪ੍ਰਾਧੀਆਂ ਦੇ ਅਪ੍ਰਾਧ ਵਿਚ ਕਟੇ ਗਏ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੇਸ਼ ਹੀਨ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਤੋਂ ਇਹ ਭੈੜੀ ਰਵਸ਼ ਟੁਰੀ, ਦੂਜਾ ਪਤਾ ਕਵੀ ਜੀ* ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨੰਦ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਮਗਧ ਵਿਚ ਰਾਜ ਚੰਦ੍ਰ ਗੁਪਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੱਵੇ ਇਕਾਨਵੇਂ ਬਰਸ ਤਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੰਦਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰ ਗੁਪਤ ਮੋਰਯ ਨੇ ਰਾਜ ਸਾਂਭਿਆ ਸੀ।

ਬੁੱਧ ਜੀ ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਿੱਖੂ ਤਯਾਗ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਲਈ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੈਨੀ ਭਿੱਖੂ) ਸਿਰ ਮੁੰਨਣ ਲਗ ਪਏ ਸੇ। ਇਥੋਂ ਰੀਸ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਨੰਦ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਕੇ ਮੁੰਡਨ ਦੇ ਸਲੋਕ ਰਚਵਾਉਣੇ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਕਰਵਾਉਣੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਲਹੀਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਕੇਸ਼ ਹੀਨ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਪਤਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜੇ ਉਂਞ ਬੀ ਸ਼ੂਦਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਚਾਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਪਤਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਰਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ 'ਮਹਾਂ ਪਦਮ ਨੰਦ' ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਬੋਧ ਤੇ ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਬੀ 'ਮਹਾਂ ਪਦਮ ਨੰਦ' ਨੂੰ ਨੀਚ ਕੁਲ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਇਬ੍ਰਾਨੀ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ ਤੇ ਈਸਾ ਜੀ ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਸਨ। ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਲ-ਦਾਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪੁਰਾਣੇ ਅਹਦਨਾਮੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਕਾਜ਼ੀਊ,ਬਾਬ੧-੩ਤੋਂ੧੬।

*ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਐਨ੧ ਅੰਸੂ ੪੭ ਵਿਚ ਵੀ ਕੇਸ਼ਾਂ ਬਾਬਤ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਛਿਤਪਤਿ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੨੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ੁਭ ਕ੍ਰਿਤ ਬਿਨ ਬਲ ਹੀਨ ਅਨਾਥਾ।ਹਮ ਧਰਿ ਤਿਨ ਮਾਥੇ ਪਰ ਹਾਥਾ।ਤੁਰਕਨਕੋ ਦੇਂ ਤੁਰਤ ਤੁਰਾਈ[1]। ਮੁਗ਼ਲ ਚਮੂੰ ਦੇਂ ਗਰਦ ਮਿਲਾਈ। ॥ ੨੯ ॥ ਸਿਵਕਾ ਘੋਰੇ ਗਜ ਅੰਬਾਰੀ। ਤੰਬੂ, ਭੇਰਿ, ਦਮਾਮੇ ਭਾਰੀ। ਰੂਪਾ, ਕੰਚਨ, ਬੱਜ੍ਰ[2] ਖਜਾਨਾ। ਰਾਜ ਸਾਜ ਔਰੋ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥੩੦॥ ਹੁਕਮ ਚਲਤਿ ਹੈ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਿਨ ਕੋ। ਖੋਜਨੋ ਖੋਜ ਨ ਪਾਵਹਿ ਤਿਨ ਕੋ*[1]। ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਮਾਨਿ ਅਚੰਭਾ। ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਇਹ ਬਾਤ ਅਸੰਭਾ[3] ॥ ੩੧ ॥ ਇਕ ਇਕ ਛਾਗ ਲੇਤਿ ਇਕ ਖਾਹੀ[4]। ਵੇਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਵਿੱਦਯਾ ਮਾਂਹੀ। ਬਲ ਦੀਰਘ ਅਰੁ ਬੁੱਧਿ ਮਹਾਨੋ। ਰਾਜ ਸਾਜ ਗਿਨਤੀ ਨਹਿਂ ਜਾਨੋ[5]॥੩੨॥ਬਾਜ ਸਮਾਨ[6] ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਮਾਨੀ। ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਚਟਕਾ ਸਮ ਜਾਨੀ[7]। ਤਿਨ ਤੇ ਸੋ ਕਿਮ ਦੇਹੁ ਤੁਰਾਈ ? ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹਮ ਮਨ ਨਹਿਂ ਆਈ' ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਜਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਤਾਵਹਿ। 'ਹਮ ਚਿਰੀਅਨਿ ਤੇ ਬਾਜ ਤੁਰਾਵਹਿਂ।ਜਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ ਜਗ ਹੋਏ। ਕਥਾ ਲਖਹਿ ਤਿਨ ਕੀ ਸਭਿ ਕੋਏ ॥੩੪ ॥ ਬਨਚਰ ਬਾਨਰ[8] ਕਯਾ ਤੁਛ ਜਾਤੀ। ਸੋ ਬਟੋਰ ਕਰਿ[9] ਅਧਿਕ ਜਮਾਤੀ। ਤੀਨਲੋਕ ਪਤਿ ਰਾਵਨ ਭਾਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਰਬ ਸੁਰਾਸੁਰ ਹਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਤਿਨ ਬਾਨਰ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਯੋ। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਦਲ ਯੁਕਤ ਖਪਾਯੋ।ਤਿਮ ਹਮ ਧਰਿ ਰੰਕਨ ਸਿਰ ਹਾਥਾ। ਪਾਹੁਲ ਦੇਹਿਂ ਤੇਜ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥ ੩੬ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਾਇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਦੇਂ ਉਤਸਾਹ ਜੰਗ ਕੋ ਭਾਰਾ।ਅਬਿ ਅਵਨੀਪਤਿ ਤੁਰਕ ਬਡੇਰਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਬਧਾਵੈਂ ਬੈਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਲਰਹਿਂ ਮਰਹਿਂ ਮਾਰਹਿਂ ਤੁਰਕਾਨੇ। ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਹਾਨੇ। ਵਧਹਿ ਖਾਲਸਾ ਪਾਵਹਿ ਰਾਜੂ। ਹੁਇ ਅਵਨੀਸ਼ਨਿ ਕੇਰ[10]ਸਮਾਜੂ ॥੩੮ ॥ ਜੋ ਅਬਿ ਮਰਦ ਗਰਦ ਮਿਲ ਜੈ ਹੈਂ। ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ ਜਗ ਬਿਦਤੈ ਹੈਂ। ਤੁਮ ਭੀ ਤਿਨ ਕੇ ਬਨਹੁ ਅਧੀਨ। ਜੋ ਨ ਬਨਹੁ, ਅਵਨੀ ਲੈਂ ਛੀਨ' ॥ ੩੯ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਕਛੁ ਰਿਸ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਕਹਿਤ ਭਯੋ 'ਹਮ ਤੋ ਨਹਿਂ

---

[1]ਨਾਸ਼। [2]ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ ਹੀਰੇ ਆਦਿ। [3]ਅਨਹੋਨੀ। [4]ਇਕ ਇਕ (ਤੁਰਕ) ਇਕ ਇਕ ਬੱਕਰਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5]ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਸਾਜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਾਂ ਜਾਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। [6]ਬਾਜਾਂ ਵਾਂਗ। [7]ਚਿੜੀਆਂ ਵਤ (ਤੁੱਛ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਚਹੁਆਂ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ। [8]ਬਾਂਦਰ। [9]ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ। [10]ਰਾਜਿਆਂ ਵਰਗਾ।

*ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੋਸੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮਾਨੈਂ।ਬੇਸ ਸੁ ਕੇਸ਼ ਕਾਛ ਨਹਿ ਠਾਨੈਂ॥ ੪੦। ਆਗੈ ਜਿਮ ਜਾਨਹੁੰ ਤਿਮ
ਕਰਹੁ।ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰ[1]ਧਰਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ
ਕਾਲਾ। 'ਤੁਮਹਿ ਰਾਜ ਕੋ ਮਦ ਗਿਰਪਾਲਾ ॥੪੧॥ ਸਿਖ ਜੇ ਬਨਤਿ ਰਾਜ
ਵਧ ਜਾਤੇ।-ਬਲ ਕਰਿ ਲੀਨਿ-ਕਹਤਿ ਗਰਬਾਤੇ[2]। ਦਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਜਾਨ-
ਤਿ ਨਾਂਹੀ।-ਰਾਜ ਪੁਸ਼ਤ ਕੋ-ਮਦ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ[3] ॥ ੪੨ ॥ ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨ
ਰੰਕ ਜੇ ਲੈ ਹੈਂ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸਮਾਜ ਬਿਰਧੈ ਹੈ। ਜਾਨੈਂ ਕਹੈਂ-ਗੁਰੂ ਇਹ
ਦੀਨੋ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਲ ਤੇ ਹਮ ਲੀਨੋ-॥ ੪੩॥ਜਬਿ ਦੀਨਨਿ ਤੇ ਰਾਜ
ਕਰਾਊਂ। ਦੀਨਬੰਧੁ ਗੁਰ ਤਦਿਨ[4] ਕਹਾਊਂ। ਰੰਕਨ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ
ਧਾਰੌਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਸਿਕੇਤੁ ਚਰਨ ਪਰ ਡਾਰੌਂ॥੪੪॥ ਯਾਂਤੇ ਹੋਨਹਾਰ ਤੁਮ ਪ੍ਰੇਰੇ।
ਭੁਲੇ ਆਪਨੋ ਨਾਂਹਿ ਨ ਹੇਰੇ। ਲੇਹਿ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਤਿਹਾਰੋ। ਪਛੁਤੈਹਹੁ[5]
ਅਬਿ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਰੋ' ॥ ੪੫ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿਬੋ ਅਰੁ ਸੁਨਿਬੋ। ਭਯੋ
ਭਲੇ, ਤੱਦ੍ਯਪਿ ਨਹਿ ਮਨਿਬੋ[6]।ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰ੍ਯੋ।ਪੁਨ ਕਰ
ਜੋਰਿ ਉਠਨਿ ਚਿਤ ਧਰ੍ਯੋ ॥ ੪੬ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ।
ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਨਿ-ਬਚਨ ਬਡੇਰੇ।ਰੰਗ ਅਜਾਇਬ ਕੀ ਕਰਿ ਬਾਤਿ[7]।ਭਯੋ
ਗੁਰੂ ਕੁਛ ਔਰੇਭਾਂਤਿ[8]-॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ
'ਸੈਲ ਪਤਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਖੋਟ। ਦੋਤੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਥਾ ਧਨੀ ਨਿਜ ਦਰਬ ਕੋ ਸਾਧਨ ਸੋਧਨ ਕੀਨ[9]।ਘਾਟ ਬਾਢਕੋ
ਸਮੁਝਿ ਕੈ ਕਹੂੰ ਲੀਨ ਕਹੂੰ ਦੀਨ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਤਸੇਂ ਕਲਗੀਧਰ ਲਗਹਿਂ
ਸੰਭਾਰਨਿ।ਸੰਗਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀ ਜਿਸ ਪਾਰ ਨ[10]। ਕਾਰਦਾਰ ਲਖਿ ਬਡੇ
ਮਸੰਦ*।ਇਨ ਪੀਛੇ ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੨॥ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇਸਭਿ ਥਾਨ।
'ਪਰਬ ਬਸੋਏ ਕੋ ਬਡ ਜਾਨਿ। ਸਭਿ ਆਵਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ।
ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਲੈ ਮਸੰਦ ਗਨ' ॥੩॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਲਿਖੇ ਪਠਾਏ। ਸਭਿ-
ਹਿਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਏ। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹਰਖ ਸੁ ਹੋਏ। 'ਗੁਰ

[1]ਹੱਥ। [2]ਬਲ ਕਰਕੇ ਲਿਆ ਹੈ ਇਹ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਤੁਸਾਂ ਕਹਿਣਾ ਸੀ। [3]ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਹਾਂ
ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਮਦ ਹੈ। [4]ਤਿਸ ਦਿਨ। [5]ਪਛਤਾਓਗੇ। [6]ਤਦ ਬੀ ਨਾ ਮੰਨੇ। [7]ਭਾਵ,ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚੇ
ਉਚੇ ਵਾਕ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8]ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦਾ(ਸੁਭਾਵ)
ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [9](ਇਦਰ ਉਧਰ) ਸੋਧ ਸਾਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ।
[10]ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ (ਅੰਤ) ਨਹੀਂ। *ਪਾ: ਬਡ ਲਗੇ ਮਸੰਦ।

ਦਰਸ਼ਹਿ ਜਬਿ ਦਿਵਸ ਬਸੋਏ[1] ॥੪॥ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨਿ ਸੋ ਦਿਨ ਆਵਾ। ਚਲਿਬੇ ਹਿਤ ਸਭਿ ਮਨ ਲਲਚਾਵਾ।ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਮਗ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਚਲੇ ਮਸੰਦ ॥ ੫ ॥ ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪਹੁੰਚਾਏ। ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਅਲਪ ਸੁ ਲ੍ਯਾਏ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮਸੰਦ ਮਿਲਿ ਗਏ। ਚੋਰ ਚੋਰ ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਭਏ ॥ ੬ ॥ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਗੁਰ ਕੋ ਉਰ ਧਰੈਂ। -ਹਮਰੇ ਬਿਨ ਬੈਠੇ ਕ੍ਯਾ ਕਰੈਂ[1]। ਦਰਬ ਸਕੇਲਹਿਂ ਹਮ ਫਿਰ ਸਾਰੇ। ਅਰਪਹਿ ਗੁਰ ਕੋ ਜਾਇ ਅਗਾਰੇ-॥ ੭॥ ਮੋਹ ਮਹਾਂ ਮਨ ਧਾਰ੍ਯੋ ਭਰਮ[2]। ਭਰਮ ਭਯੋ ਤਬਿ ਨਾਸ਼੍ਯੋ ਧਰਮ। ਧਰਮ ਛੁਟੇ ਬੇਮੁਖ ਹੁਇ ਗਏ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨਾਸ਼ ਸੁਖ ਕਏ[3]॥੮॥ਕਾਲ ਕਰਮ ਕੋ ਮੇਟ ਨ ਸਾਕੇ।ਆਨ ਨਰਨਿ ਜਿਮ ਗੁਰ ਕੋ ਤਾਕੇ[4]। ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਨੇ ਸਭਿ ਜਾਨ੍ਯੋ।-ਦਰਬ ਮਸੰਦਨਿ ਮਨ ਬਿਰਮਾਨ੍ਯੋਂ ॥ ੯ ॥ ਮਮ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੰਕਟ ਦੇਤਿ। ਜ੍ਯੋਂ ਕ੍ਯੋਂ ਕਰਿ ਧਨ ਕੋ ਹਿਰਿ ਲੇਤਿ। ਮੋ ਬਿਨ ਰੱਛਕ ਤਿਨਹੁ ਨ ਕੋਈ। ਗਰਬ ਮਸੰਦਨਿ ਕੇ ਬਡ ਹੋਈ ॥੧੦॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਇਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਫੇਰ ਦੇਤਿ ਮਨ ਕੁਟਿਲ ਕੁਚਾਰੀ। ਤਊ ਨ ਦੋਸ਼ ਸੰਗਤਾਂ ਕੇਰਾਇ ਮੂਰਖ ਲੋਭੀ ਧਨ ਹੇਰਿ ॥੧੧॥ ਬਾਕ ਕਰ੍ਯੋ ਸਪਤਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। 'ਗੁਰ ਜਹਾਜ ਫੁਟ੍ਯੋ ਬਹੁ ਰਾਹੂ[5]'। ਸੋ ਅਬਿ ਬਚਨ ਬਿਦਤ ਹੀ ਭਯੋ।ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਮਗ ਸਭਿ ਲਯੋ ॥੧੨॥ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਹਮਰੇ ਸ਼ਰਨੀ। ਉਚਿਤ ਰੱਛ ਤਿਸ ਕੀ ਹਮ-ਕਰਨੀ।ਫੁਟ੍ਯੋ ਜਹਾਜ ਕਰੋਂ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਦੁਰਬੁੱਧਿਨਿ ਕੋ ਦੇਉਂ ਸਜ਼ਾਇ ॥੧੩॥ਨਹੀਂ ਅਵਸਥਾ[6] ਮੇਰੀ ਜਾਨੈਂ।ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਤਿਮ ਕਰੈਂ, ਬਖਾਨੈਂ। ਗੁਰ ਕੋ ਭੈ ਤਜਿ ਕਰਹਿਂ ਅਨਾਦਰ। ਆਪ ਪੁਜਾਵਹਿਂ[7] ਸੰਗਤਿ ਸਾਦਰ- ॥ ੧੪ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗੁਰ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰੈਂ।-ਬਧੇ ਮਸੰਦਨਿ ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਿਮ ਛੋਟਾ ਹੋਇ। ਮੂਢ ਬਿਅਦਬੀ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸੋਇ ॥ ੧੫॥ ਦਰਬ ਲੋਭ ਤੇ ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰੇ। ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਨ ਕਛੂ ਬਿਚਾਰੇਂ-। ਚਿਤ ਚਿਤਵਤਿ ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ।-ਇਹ ਕਰਨੋ ਹੈ ਕਾਜ ਜ਼ਰੂਰੇ-॥ ੧੬॥ਦਿਵਸ ਬਸੋਏ ਕੋ ਤਬਿ ਆਯੋ।ਪ੍ਰਭੁ ਵਹਿਰ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਸੁੰਦਰ

[1](ਗੱਦੀ ਤੇ) ਬੈਠੇ ਸਾਡੇ ਬਿਨਾਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕੀ ਕਰਨਗੇ। [2]ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਧਾਰਕੇ (ਮਨ ਵਿਚ) ਭਰਮ ਧਾਰਿਆ। [3]ਦੋ ਸੁਖ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। [4]ਤੱਕਿਆ। [5]ਬਹੁਤਿਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ। [6]ਵਾਸਤਵ ਰੂਪ। [7]ਆਪਣੀ ਪਜਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਯਹੁ। ਗਿਲਮ ਗ਼ਲੀਚੇ ਬਹੁਤ ਡਸਾਯਹੁ ॥ ੧੭ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਅੰਗ ਸਜਾਯਹੁ। ਚਾਰੁ ਬਿਭੂਖਨ ਕੋ ਦਿਪਤਾਯਹੁ। ਕੰਚਨ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯਹੁ। ਆਸਤਰਨ ਕੋਮਲ ਕਰਿ ਛਾਯਹੁ ॥ ੧੮॥ ਤਾਂ ਪੁਰ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਹਾਯਹੁ। ਚਾਰੁ ਚਮਰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੌਨ ਢੁਰਾਯਹੁ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਸੰਗਤ ਦਰਸਾਯਹੁ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਪਾਯਹੁ ॥੧੯॥ਆਵਤਿ ਭਏ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਮਹਾਂ ਅਨੰਦਤਿ ਗਰਬਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸੰਗਤਾ ਗਨ ਹੈਂ। ਗੁਰ ਕੋ ਅਰਪਤਿ ਅਨਗਨ ਧਨ ਹੈਂ॥੨੦॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਚਢੇ ਘਨੇਰੇ। ਸਭਿ ਕੀ ਪੂਜਾ ਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਸਕਲ ਉਪਾਇਨ ਕਰਿ ਇਕ ਥਾਈਂ। ਤਿਸ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਗੁਰ ਗੋਸਾਈਂ ॥ ੨੧॥ ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਮਸੰਦ ਹਕਾਰੇ।ਸਭਿ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਤੁਮ ਸਗਰੇ ਮੇਰੇ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਮਮ ਸੰਗਤ ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ॥੨੨॥ਦਰਬ ਚਢਨੈ ਮਮ ਆਗੈ ਥੋਰਾ। ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕਿਨਹਿ ਬਹੋਰਾ[1]। ਕਿਮ ਪੂਜਾ ਮਹਿਂ ਅਟਕ ਪਰੀ ਹੈ।ਅਲਪ ਚਢੀ,ਨਹਿਂ ਸਮੁਝ ਪਰੀ ਹੈ ॥੨੩॥ ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਇਸੇ ਮਝਾਰੀ ? ਬੂਝਤਿ ਹੌਂ ਇਹ ਨਿਕਟ ਤੁਮਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦਨਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।ਮਿਲਕਰਿ ਜੇ ਸਭਿ ਹੁਤੇ ਅਗਾਰੀ।੨੪॥'ਜੇਸਿਖ ਹੁਤੇ ਅਧਿਕ ਧਨਵੰਤੇ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਬਹੁ ਧਨ ਕੋ ਅਰਪੰਤੇ। ਸੋ ਮਰਿ ਗਏ ਨਹੀਂ ਕੋ ਰਹਯੋ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਹਮ ਹੂੰ ਲਹਯੋ ॥੨੫ ॥ ਅਬਿ ਗੁਰਸਿਖ ਗ਼ਰੀਬ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਜਤਨ ਕੋ ਦਰਬ ਨ ਪਾਹੀਂ।ਤਿਨ ਪਰ ਆਪ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਕਰੁਨਾ। ਸਫਲਹਿ ਤਿਨਹੁ ਜਤਨ ਕਾ ਕਰਨਾ ॥੨੬॥ਧਨੀ ਹੋਇਂ ਤੌ ਬਹੁਤ ਚਢਾਵਹਿਂ। ਸ਼ਕਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ਤੇ ਧਨ ਪਾਵਹਿਂ। ਕਰਹੁ ਨ ਕਰੁਨਾ, ਕਾਰਨ ਏਹੀ[2]। ਪੂਜਾ ਅਲਪ ਸਿੱਖ ਇਮ ਦੇਹੀਂ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਹਿਂ 'ਤਜਹੁ ਚਤੁਰਾਈ। ਜਥਾ ਭੇਟ ਪੂਰਬ ਠਹਿਰਾਈ। ਦੇਤਿ ਰਹੇ ਸੋਈ ਅਬਿ ਦੀਜੈ। ਪੂਰਾ ਕਰਹੁ ਨ ਘਾਟਾ ਕੀਜੈ॥੨੮॥ ਫਿਕਰ ਕਰੋ ਜੇਤਾ ਧਨ ਰਹਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਨਿਕਟ ਜੁ ਤੁਮ ਨੇ ਲਹਯੋ ਸੋ ਅਬਿ ਦੇਹੁ,ਲੋਭ ਨਹਿਂ ਧਾਰਹੁ। ਕਹਯੋ ਹਮਾਰੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੀਚਾਰਹੁ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਆਏ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿੰਤਾ ਰਚਹਿਂ ਉਪਾਏ।–ਕਿਸੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਮ ਨਹਿਂ ਕਹਯੋ। ਜੇਤੋ ਦੇਤਿ ਤਿਤੋ ਹੀ ਲਹਯੋ–॥ ੩੦॥ ਕਰਿ ਮਸਲਤ

[1]ਕਿਸ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਹੈ (ਧਨ)। [2]ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਹੋ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਸਭਿ ਹੁਇ ਇਕ ਠਾਏ। 'ਚੇਤੋ ਮਹਾਂ ਮਸੰਦ ਸਦਾਏ। ਹੁਤੋ ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ ਅਗੁਵਾਈ। ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ॥ ੩੧॥ ਤਿਸ ਗ੍ਰਿਹ ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਚਲਿ ਗਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਭੇਟ ਅਰਪਤੇ ਭਏ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਥਾ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਹਮ ਕੋ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ॥ ੩੨॥ ਕਹੈਂ–ਦਰਬ ਕਰਿ ਦਿਹੁ ਅਬਿ ਪੂਰਾ। ਸੰਗਤਿ ਅਰਪਜੋ ਥੋਰ ਹਦੂਰਾ–। ਹਮ ਸਭਿ ਨੇ ਕਹਿਕੈ ਸਮੁਝਾਏ। ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ, ਕਹਿਂ[1]–ਦਿਹੁ ਧਨ ਲਜਾਏ–॥ ੩੩॥ ਤੂੰ ਪਤਿ ਸਕਲ ਮਸੰਦਨਿ ਕੇਰੀ। ਕਰਹੁ ਇਲਾਜ, ਬਨਹੁੰ ਇਸ ਬੇਰੀ[2]। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਿਗਰ ਪਰੈਂ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਪੁਨਹਿ ਨ ਬਨਜੋ ਜਾਇ ਰਖਵਾਲਾ' ॥੩੪॥ ਸਰਬ ਮਸੰਦਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਚੇਤਾ। ਆਸ੍ਵਾਸਨ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਦੇਤਾ[3]। 'ਬਾਲਕ ਜੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਜੋਇ। ਇਨ ਕੋ ਅਸ ਸੁਭਾਵ ਹੀ ਹੋਇ॥ ੩੫॥ ਜੋ ਮਨ ਉਪਜੈ ਕਹਤਿ ਬਚਨ ਕੋ। ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਤਿ ਗੁਨ ਅਵਗੁਨ ਕੋ। ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਹਿਤ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਵਹੁਂ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਬਨਾਵਹੁਂ' ॥ ੩੬॥ ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਸਗਰੇ ਹਰਖਾਏ। ਪਾਇ ਦਿਲਾਸੇ ਕੋ ਸਮੁਦਾਏ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੇਤੋ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬੈਠਤਿ ਭਯੋ॥ ੩੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹੀ। 'ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਤੁਮ ਸੇਵਾ ਗਹੀ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਧਨ ਲਜਾਵੈਂ। ਆਪ ਅਗਾਰੀ ਇਹ ਅਰਪਾਵੈਂ॥ ੩੮॥ ਇਨ ਕੋ ਭੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੱਲਜਾਨ। ਬਖਸ਼ਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ। ਇਨ ਪਰ ਕਰਤਿ ਰਹਹੁ ਨਿਜ਼ ਕਰੁਨਾ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਸਦਾ ਰਾਖਿ ਕਰਿ ਸ਼ਰਨਾ ॥ ੩੯॥ ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਆਗਜਾਕਾਰੀ। ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਸੇਵ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਭਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜੋ ਆਨਹਿਂ ਸੋ ਦੇਹਿਂ ਅਗਾਰੀ' ॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਚੇਤੋ ਤੇ ਗੁਰ ਬਿਕਸਾਏ। ਕਹਤਿ ਭਏ ਬਚ ਸਹਿਜਸੁਭਾਏ। 'ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਚੇਤੋ! ਇਨ ਬਾਤਾਨ[4]। ਤੂੰ ਮਸੰਦ ਹੈਂ ਬਡੋ ਪੁਰਾਤਨ॥੪੧॥ ਮੋਹਿ ਮਸੰਦ ਕਰਹਿਂ ਬਿਰਮਾਵਨ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਬਤਾਵਨਿ:– ਧਨੀ ਸਿੱਖ ਸਗਰੇ ਮਰਿ ਗਏ। ਜੋ ਗ਼ਰੀਬ ਅਬਿ ਜੀਵਤਿ ਭਏ॥੪੨॥ਪੂਰੀ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਸਭਿ ਤੇ ਅਲਪ ਜਾਇ ਹਮ ਲੇਤਿ–। ਇਹ ਦੁਰ-ਬਾਕ ਨ ਭਾਵਹਿ ਮੋਹੀ। ਮਮ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਨਵਤਨ[5] ਹੋਹੀ ॥੪੩॥ਦਿਨ

[1]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ। [2]ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਣੋ (ਪਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਭਾਵ ਪਤ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਬਣੋ)। [3]ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਕੇ ਧੀਰਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [4]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੁਣ। [5]ਨਵੀਨ ਭਾਵ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ।

ਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁ ਧਨਾਢ ਹੁਇ ਜੈ ਹੈਂ। ਜਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕੋਇ ਨ ਪੈ ਹੈ। ਰਿਦੈ ਲੋਭ, ਬੋਲਹਿਂ ਦੁਰਬੈਨਾ।—ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਧਨੀ ਅਬਿ ਹੈ ਨਾ—॥੪੪॥ਦਰਬ ਲੋਭ ਨੇ ਮਹਾਂ ਦਬਾਏ। ਕਾਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਚੋਰ ਲਿਆਏ। ਧਨ ਪੂਜਾ ਕੋ ਬਹੁਰ ਚੁਰਾਯੋ। ਮਤਿ ਹਤਿ ਹੋਈ, ਸੋ[1] ਇਨ ਖਾਯੋ ॥੪੫॥ ਇਕ ਤੌ ਦੋਸ਼ ਚੁਰਾਵਨਿ ਕੇਰੋ। ਦੁਤੀਏ ਕਰਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿਂ ਮੇਰੋ। ਕੂਰ ਬਾਰਤਾ ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਯਾਂ ਤੇ ਲਖੀਯਤਿ ਇਨ ਕੇ ਭਾਵ ਨ[2]" ॥ ੪੬ ॥ ਪੁਨ ਚੇਤੋ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕਰੈ। 'ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਰੈਂ। ਇਨ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਬਡਿਆਈ। ਜਯੋਂ ਸੰਗਤਿ ਮਾਨਹਿ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੪੭ ॥ ਬਹੁਰ ਦਰਬ ਕੋ ਲ੍ਯਾਇਂ ਘਨੇਰਾ। ਖਰਚ ਸੰਭਾਰਹਿਂ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਅਨਾਦਰ ਤ੍ਰਾਸ ਦਿਖਾਵਹੁ[3]। ਗੁਰ ਦਯਾਲ ਹੈ ਏਵ ਲਖਾਵਹੁ' ॥ ੪੮ ॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਹਮ ਨੇ ਸਭਿ ਜਾਨੀ। ਜਿਮ ਪੰਖੀ ਹ੍ਵੈ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। ਦੋਨਹੁੰ[4] ਦੋਸ਼ ਤੋਹਿ ਮੈਂ ਭਾਰੀ। ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਤੇਰੀ ਮਤਿ ਮਾਰੀ ॥੪੯॥ ਕਾਰ ਚੁਰਾਵਨਿ ਬੋਲਨਿ ਕੂਰ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਹਨਿ ਹਦੂਰ'। ਸੁਨਤਿ ਦੁਖਯੋ ਚੇਤਾ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਸ੍ਵਾਮੀ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਨਾਂਹੀ[5]:—॥੫੦॥ [6]"ਬਾਲ ਬੈਸ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਨ ਧਰੀਅਹਿ।ਹਮ ਸਮ ਕੋ ਇਮ ਨਹੀਂ ਉਚਰੀਅਹਿ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮ-ਦਾਸ ਤੇ ਆਦਿ। ਰਹੇ ਮਸੰਦ ਕਰਤਿ ਮਿਰਜਾਦ ॥ ੫੧ ॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਲ੍ਯਾਵਤਿ ਅਰ ਖਰਚਹਿਂ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਤਿਨ ਕੌ ਅਰਚਹਿਂ। ਅਬਿ ਲੌ ਨਹੀਂ ਆਪ ਨੇ ਜਾਨੀ। ਧਰਹਿਂ ਧੀਰ ਸਭਿ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨੀ' ॥੫੨॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰੇ।—ਧਨ ਤੇ ਅੰਧ ਮਹਾਂ ਮਦ ਭਰੇ। ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਆਗੇ ਏਹੀ। ਦਰਬ ਚੁਰਾਵਤਿ ਸਦਾ ਰਹੇਹੀ ॥੫੩॥ ਮੁਝ ਕੋ ਬਾਲਿਕ ਬੁੱਧਿ ਪਛਾਨਤਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮਾਨਤਿ। ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਇ ਮਹਾਂ ਅਪਰਾਧੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਕੀ ਨ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧੀ[7]—॥ ੫੪ ॥ ਇਮ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੀ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗਨਿ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ। ਚਹਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਮੂਢ ਗੁਮਾਨੀ। ਮਹਾਂ ਲੋਭ ਤੇ ਜਿਨ ਮਤਿ ਹਾਨੀ॥੫੫॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਮਸੰਦਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੧੪ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਨ। [2]ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਧਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [3]ਅਨਾਦਰ ਤੇ ਡਰ ਨਾ ਦਿਖਾਵੋ। [4]ਭਾਵ ਧਨ ਦਾ ਚੁਰਾਵਨਾ ਤੇ ਭੈ ਬਿਨਾਂ ਹੋਕੇ ਝੂਠ ਬੋਲਨਾ। [5](ਚੇਤੇ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [6]ਮਸੰਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [7]ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਨਹੀਂ ਸਾਧੀ।

੧੫. [ਚੇਤੇ ਮਸੰਦ ਦਾ ਖੋਟ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਸੰਗਤਿ ਦੁਖੀ ਲਖਿ-ਕ੍ਰੂਰ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਸ਼ਰਧਾ ਰਹਿਬੇ ਦੇਤਿ ਨਹਿਂ ਲੇ ਧਨ ਤਾੜਤਿ ਮੰਦ* ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕੇ ਸਿਖ ਮੇਰੋ। ਘਾਟ ਬਾਢ ਕੋ ਨੀਚ ਉਚੇਰੇ। ਕੇਚਿਤ ਨਿਰਧਨ ਕੋ ਧਨਵਾਨ। ਕੋ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਕੋ ਨੇਮੀ ਮਾਨ ॥੨॥ ਕੇਚਿਤ ਕੋਮਲ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਕੇਚਿਤ ਅਨਖੀ ਨਹਿਂ ਨ ਸਹਾਰੀ[1]। ਕੇਚਿਤ ਮੂਰਖ, ਕੇਚਿਤ ਪੰਡਤ। ਗੁਰਮੁਖ ਸਨਮੁਖ, ਪਰਮਤਿ ਖੰਡਤਿ[2] ॥੨॥ ਸ਼ਰਧਾ ਦ੍ਰਿਢ, ਅਨ† ਦ੍ਰਿਢਉਰ ਧਾਰੀ[3]‡। ਕੋ ਕਠੋਰ ਕੋ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਬਸੀ ਮਸੰਦਨਿ ਸੰਗਤਿ ਰਹੀ। ਤੌ ਸਿੱਖੀ ਨਿਬਹੈ ਜਗ ਨਹੀਂ ॥੪॥ ਹਮ ਸ਼ਰੀਰ ਲਗਿ ਗੁਰੂ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਸੁਧਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸਦਾ ਲਹੇ ਹੈਂ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਹਮਰੇ ਰਹੇ ਪਿਛਾਰੀ[4]। ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਦੁਖ ਦੇਂ ਪੁਨ ਭਾਰੀ ॥੫॥ ਇਨ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਸਰਬ ਛੁਰਾਵੈਂ। ਦੇਂ ਸਿਖ ਕਾਰ ਆਪ ਹੀ ਆਵੈਂ[5]–। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਬੀਤ੍ਯੋ ਕਿਤ ਕਾਲਾ। ਸਦਾ ਸੰਗਤਾਂ ਆਇਂ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬ ॥ ਬਡੀ ਮਾਤ ਅਰੁ ਗੁਜਰੀ ਪਾਸ। ਚੇਤੋ ਆਦਿਕ ਕਹਿਂ ਅਰਦਾਸ। 'ਗੁਰ ਕੀ ਬੈਸ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਅਹੈ§। ਨਿਠੁਰ ਮਸੰਦਨਿ ਕੋ ਬਚ ਕਹੈਂ ॥੭॥ ਜਿਨ ਅਧੀਨ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਬਿਗਰਿ ਮਸੰਦ ਸੁ ਦੇਹਿਂ ਬਿਗਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਹੁ। ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਬਿਗਰਾਵਹੁ ॥੮॥ ਕਰਿਬੋ ਗੁਰੂ ਮਸੰਦਨ ਹਾਥ। ਨਾਥ ਬਨਾਇ[6] ਨਿਵਾਵਹਿਂ ਮਾਥ। ਸੋਈ ਗੁਰੁ, ਪੂਜਹਿਂ ਤਿਸ ਆਇ। ਗਨ ਮਸੰਦ ਜਿਹ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਂ ॥ ੯ ॥ ਪੂਰਬ ਗੁਰ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੁ ਬਿਗਾਰੇ। ਰਹੇ ਮਸੰਦਨਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਜਿਸ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਰਹੇ ਪੁਜਾਵਤਿ। ਸਭਿ ਗੁਰ ਬੈਸ ਗੁਰੂ ਕਹਿਲਾਵਤਿ ॥ ੧੦ ॥ ਇਹ ਰੁਖ ਫਿਰੇ ਰਹਤਿ, ਨਹਿਂ ਮੇਲਹਿਂ। ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਹਿਤ

[1] ਜ਼ਰ ਜਿੰਨੀ ਗਲ) ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੇ। [2](ਕਈ) ਪਰਾਏ ਮਤਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [3](ਕਈ) ਪੱਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ (ਤੇ ਕਈ) ਕੱਚੀ (ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਹਨ)। [4]ਜੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹੇ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੋਂ। [5]ਆਪ ਹੀ ਆਕੇ ਸਿਖ ਕਾਰ ਦੇਵਨ। [6]ਸੁਆਮੀ ਬਣਾਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।

*ਪਾ.–ਤਾੜ ਬਿਲੰਦ। †ਪਾ:–ਮਨ। ‡ਪਾ:–ਉਪਕਾਰੀ।

§ਚੇਤੋ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਵੇਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸ਼ੱਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਰਬਲਾ ਤ੍ਰੀਹਾਂ ਦੇ ਲਗਪਗ ਹੈ।

ਨਹਿੰਨ ਸਕੇਲਹਿੰ[1] । ਕਿਮ ਨਿਰਬਾਹ ਹੋਇਗੋ ਐਸੇ ? ਰਹੈਂ ਮਸੰਦਨ ਸੋਂ ਅਬਿ ਜੈਸੇ[2]' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਤਿਨ ਕੋ ਲਖਿ ਸਾਚੇ । ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਗਿਰਾ ਉਬਾਰੇ । 'ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿੰ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਿੰਦ । ਕੋ ਸਮੀਪ ਕੋ ਦੂਰ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੨ ॥ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਵੈ[3] । ਨਾਤੁਰ ਕਾਰ ਜੁ ਗੁਰ ਅਰਪਾਵੈਂ[4] । ਸੋ ਸਭਿ ਸੰਚਯ ਕਰਹਿੰ ਮਸੰਦ । ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਦੂਰ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੩ ॥ ਅਪਨੋ ਖਾਨ ਪਾਨ ਭੀ ਕਰੈਂ । ਅਪਰ ਲਜਾਇ ਤੁਮ ਆਗੈ ਧਰੈਂ । ਇਹ ਕਦੀਮ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਰੀਤਿ । ਕਰਹੁ ਆਪ ਭੀ ਇਸ ਮਹੁਂ ਪ੍ਰੀਤਿ'॥੧੪॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਯੋਂ 'ਸੰਗਤਾਂ ਮੇਰੀ। ਕੀਨਿ ਮਸੰਦਨਿ ਦੁਖੀ ਘਨੇਰੀ । ਇਹ ਗਤਿ ਮੋ ਤੇ ਸਹਯੋ ਨ ਜਾਇ । ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਧਿਆਇ' ॥ ੧੫ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਤਾ ਬਹੁ ਬਾਰੀ । ਹੇਤੁ ਮਸੰਦਨਿ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੀ।ਕੇਤਿਕ ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਨਿ ਕੀਨ। ਆਵਹਿ ਸੰਗਤਿ ਨੀਤ ਨਵੀਨਾ ॥੧੬॥ ਜਿਸ ਤੇ ਚੋਤੋ ਲੇਤਿ ਅਕੋਰ । ਸੋ ਸਿਖ ਆਯਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਲੋਰਿ । ਆਗੇ ਸੁੰਦਰ ਭੇਟ ਪਠਾਈ।ਪੁਨ ਆਯੋ ਗੁਰ ਦੇਖਨਿ ਤਾਂਈ ॥੧੭॥ ਇਕ ਚੂਰਾ ਗੈਂਡੇ[5] ਕੋ ਬਨਯੋ । ਜਰਯੋ ਜਰਾਉ ਸੁ ਹੀਰਨਿ ਸਨਯੋ।ਅਦਭੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਯੋ। ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਸਿਖ ਕੇ ਕਰ ਆਯੋ ॥ ੧੮॥ ਬਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਮਹਾਂ ਜਰਾਊ । ਨਿਰਧਨ ਸਿਖ ਲੇ ਕੀਨਿ ਦੁਰਾਊ।ਤੁਰਕ ਨਹੀਂ ਕੋ ਬਲ ਕਰਿ ਲੇਈ । ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਖੇਈ ॥ ੧੯ ॥ ਦੁਰਯੋ ਦੁਰਯੋ ਬੇਚਨਕੋ ਚਹਯੋ[6]।ਬਿਕਯੋ ਨ ਕਿਤ,ਨਹਿੰ ਧਨਕੋ ਲਹਯੋ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਘਰ ਮੈਂ ਧਰਯੋ । ਏਕ ਦਿਵਸ ਸਿਖ ਰਿਦੈ ਬਿਚਰਯੋ ॥੨੦॥–ਇਹ ਗੁਰ

[1]ਏਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਸੰਦਾਂ ਨਾਲ) ਰੁਖ ਫੇਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ; (ਸਿਰੋਪਾ) ਦੇਣ (ਤੇ ਭੇਟਾ) ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ (ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ) ਇਕੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । (ਅ) ਗਿਆਨੀ ਐਉਂ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:–(ਜੇ) ਏਹ (ਮਸੰਦ) ਮੂੰਹ ਫੇਰੀ ਰੱਖਣਗੇ ਤਾਂ ਮੇਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਦੇਣ ਤੇ ਸਿਰੋਪਾ ਲੈਣ ਲਈ (ਸੰਗਤਾਂ) ਇਕੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ...... । [2]ਜੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਉਂ ਰਹੇ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ (ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)। [3]ਕੋਈ (ਕੋਈ) ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਆਂਵਦਾ ਹੈ । [4]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੇਹੜੀ ਕਾਰ (ਸਿੱਖ ਦੂਰ ਦੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਪਦੇ ਹਨ । [5]ਗੈਂਡੇ (ਦੇ ਚੰਮ) ਦਾ ਚੂੜਾ । ਗੈਂਡਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਪਸ਼ੂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨੱਕ ਪੁਰ ਸਿੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਚਮੜਾ ਡਾਢਾ ਸਖਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਢਾਲਾਂ ਇਸੇ ਦੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ । ਕਈ ਵੇਰ ਸੋਟੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਜੜਤ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਹਿੰਦੂ ਇਸ ਦੇ ਚਮੜੇ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । [6]ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਵੇਚਣਾ ਚਾਹਿਆ ।

ਘਰ ਕੇ ਲਾਇਕ ਅਹੈ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਨਹਿੰ ੳਚਿਤਾ ਲਹੈ–। ਤਬਿ ਮਸੰਦ ਚੇਤੋ ਤਹਿੰ ਗਯੋ। ਉਗਰਾਹਤਿ ਗੁਰ ਕਾਰ ਸੁ ਭਯੋ ॥ ੨੧॥ ਸਿਖ ਨੇ ਗੁਰ ਮਸੰਦ ਕੋ ਜਾਨਿ।ਸੋ ਚੂਰਾ ਦੀਨਸਿ ਇਸ ਪਾਨ।ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ 'ਗੁਰ ਕੀ ਮਾਤਾ ਹਾਥ[1]।ਤਿਨ ਹਿਤ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਾਥ॥੨੨॥ਮਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨੀਕੇ।ਅਰਪਹੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਨਜੀਕੇ'।ਅਪਰ ਕਾਰ ਧਨਗਨ ਕੋ ਲੇਕੈ। ਅਰੁ ਚੂਰਾ ਲੀਨਸਿ ਹਰਖੇਕੈ॥੨੩॥ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।ਨਿਜ ਘਰਿਮਹਿੰ ਬਸਿ ਨਿਸਾ ਅਸ਼ੇਸ਼।ਨਿਜ ਇਸਤ੍ਰੀਕੋ ਤਬਹਿ ਦਿਖਾਯੋ।ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਤਿਹ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਯੋ ॥੨੪॥ 'ਇਹ ਚੂਰਾ ਮੁਝ ਕੋ ਪਤਿ ! ਦੀਜੈ। ਮਹਾਂ ਅਮੋਲਕ ਰੁਚਿਰ ਲਖੀਜੈ'।ਤਿਯ ਕੇ ਕਹੇ ਗਈ ਮਤਿ ਮਾਰੀ।ਪਹਿਰਾਇਸੁ ਤਿਹ ਹਾਥਮਝਾਰੀ॥੨੫॥ਕੁਛ ਧਨ ਲੇ ਨਿਜਘਰਿ ਮਹਿੰਰਾਖ।ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਗੁਰ ਦਰਸੁ ਭਿਲਾਖ।ਦੀਨਿਸਿ ਕਾਰ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਾਇ। ਰਹ੍ਯੋ ਸਮੀਪ ਬਹੁਰ ਤਿਸ ਭਾਇ॥ ੨੬ ॥ ਜਿਸ ਸਿਖ ਨੇ ਚੂਰਾ ਕਰ ਦੀਨ। ਸੋ ਆਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਇਛ ਕੀਨਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਮਿਲ੍ਯੋ ਚੇਤੋ ਕੇ ਸਾਥ।ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ ਭੇਟ ਕੀ ਗਾਥ ॥ ੨੭ ॥ 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਕਰੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪੁਚਾਵਨਿ। ਮੈਂ ਜੋ ਦਯੋ ਧਾਰਿ ਮਨ ਭਾਵਨਿ'।ਸੁਨਿ ਚੇਤੋ ਕਹ੍ਯੋ'ਤੈਂ ਜੋ ਦੀਨਿ।ਸੋ ਮੈਂ ਗੁਰੂਅਰਪਬੋ ਕੀਨ॥੨੮॥ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰ ਕੀ ਤਬਿ ਹੋਈ। ਸੁਖ ਭੋਗਹੁ ਨਹਿੰ ਸੰਸੈ ਕੋਈ'। ਕੂਰ ਕਹ੍ਯੋ ਮੂਰਖ ਨੇ ਜਬੈ। ਚਿੰਤਾ ਬਯਾਪੀ ਚਿਤ ਅਤਿ ਤਬੈ॥੨੯॥–ਅਸ ਚੂਰਾ ਬਹੁਮੋਲਾ ਸੁੰਦਰ।ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਅੰਦਰ।ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਮਤ ਕਹੈ। ਤੌ ਮਮ ਭੇਤ ਸਕਲ ਜਨ ਲਹੈਂ[2] ॥੩੦॥ ਯਾਂਤੇ ਜਤਨ ਕਰਹੁੰ ਅਬਿ ਐਸੇ। ਇਹ ਸਿਖ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਇ ਨ ਜੈਸੇ–।ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੁ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਸੰਗ ਜਾਇ। ਕਛੁਕ ਦਰਬ ਦੇ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ॥੩੧॥ 'ਇਹ ਸਿਖ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਦੇਖਿ ਰਖਹੁ ਸਿਮਰਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ[3]। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਾਇ ਅਕਾਵੈ। ਮਤਿ ਹੀਨਾ ਮਾਂਗਨਿ ਚਲਿ ਆਵੈ ॥ ੩੨ ॥ ਅੱਗ੍ਯਾਨੀ ਜਾਨਤਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਨਹਿੰ ਚੁਪ ਰਹਿਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਹੀ।ਨਹਿੰ ਕਿਸਕਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਦੀਜੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਿਖੈ ਇਸ ਕੋ ਰਖਿ ਲੀਜੈ'॥੩੩॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਚੇਤੋ ਚਿਤ ਮੇਟੀ ਦੁਚਿਤਾਈ। ਦੇਖਿ ਜਬੈਂ ਸਿਖ ਜਾਵਨਿ ਲਾਗ੍ਯੋ। ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਹਟਕਤਿ ਤਿਹ ਆਗ੍ਯੋ[4] ॥੩੪॥ ਚੇਤੋ ਸਾਥ

[1] ਹੱਥ ਵਿਚ (ਪਹਿਨਣ ਵਾਸਤੇ)। [2] ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਜਾਣ ਲੈਣਗੇ। [3] ਭਾਵ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ [4] ਅੱਗੋਂ।

ਮਿਲਯੋ ਬਚ ਮਾਨੇ।ਸਿਖ ਕੋ ਅੰਤਰ ਦੇਇ ਨ ਜਾਨੇ।ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਸਿਖ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਗਯੋ। ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਭਯੋ॥੩੫॥ ਅਤਿ ਮੁਰਝਾਇ ਬਿਸੂਰਤ ਉਰ ਮੈਂ।-ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਮੈਂ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮੈਂ।ਚਲਿ ਆਯੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਮਝ ਕੋ ਟਾਲਾ ॥ ੩੬॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਗਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਹਿਂ। ਇਕ ਆਵਹਿਂ ਇਕ ਚਲਿ ਪੁਨ ਜਾਵਹਿਂ। ਗੁਰ ਸਰਬੱ-ਗਜ ਅਵੱਗਯਾ ਮੇਰੀ। ਬਰਜਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਕੋ ਹੇਰੀ[1]-॥ ੩੭ ॥ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਆਰਤ[2] ਹੋਵਤਿ। ਨਿਜ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੋ ਜੋਵਤਿ। ਜਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਤਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਰਹੈ। ਜਿਤ ਦੇਖਤਿ, ਦੇਖਤਿ ਨਹਿਂ ਲਹੈ[3] ॥੩੮॥ ਹੁਇ ਦਿਲਗੀਰ ਵਹਿਰ ਕੌ ਗਯੋ।ਇਕ ਤਰੁ ਤਰੇ ਜਾਇ ਥਿਤ ਭਯੋ। ਚਿਤਵਤਿ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ॥੩੯। ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਤਯੋ ਬਿਨਤੀ ਭਨੈ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਸਨੈ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਹੁ ਸਾਰੇ। ਜੇ ਅਵਗਨ ਮਮ ਬਡੋ ਚਿਤਾਰੇ॥੪੦॥ ਮੁਝ ਕੋ ਸੁਧ[4] ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਦੇਵੈਂ।ਦਾਸ ਆਪਨੋ ਉਰ ਲਖਿ ਲੇਵੈਂ'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਮਨ ਤੇ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ।ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤਵਤਿ ਅਤਿ ਗਿਨਤੀ॥੪੧॥ਦਾਸ ਰਿਦੇ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ। ਖੋਟ ਮਸੰਦਨ ਜੇ ਮਨ ਮਾਨੀ[5]। ਤਾਤਕਾਲ ਇਕ ਸਿੱਖ ਪਠਾਯੋ। ਤਿਸ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰ, ਪਤੋ ਬਤਾਯੋ[6] ॥੪੨॥ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਯੋ ਬੈਠਯੋ ਤਹਾਂ। ਬਦਨ ਮਲੀਨ ਦੀਨ ਮਨ ਮਹਾਂ। 'ਚਲਹੁ ਬੁਲਾਵਹਿਂ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਤੋਹੀ। ਕੋ ਜਾਨੈ ਕੋ ਕਾਰਜ ਹੋਹੀ' ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਉਠਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਾ। ਚਲਿ ਆਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਕਹਿ 'ਜਾਨ ਨ ਪਾਵਹਿ'।ਸਿਖ ਕਹਿ'ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਬੁਲਾਵਹਿਂ'॥੪੪॥ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇ-ਸ਼ਤਿ ਭਯੋ।ਅੰਤ ਮਸੰਦਨ ਕੋ ਜਨੁ ਅਯੋ।ਕ੍ਰੂਰਨ ਕੋ ਕਿਦਾਰ ਜਨੁ ਹਰਯੋ[7]। ਕਰਕਾ ਗਨ ਸਿਖ ਆਵਨ ਕਰਯੋ[8] ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਮਸੰਦਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਦੇਤੇ ਮਸੰਦ ਦਾ ਖੋਟ। ਸਜ਼ਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਅੰਤਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਰੰਤਰ ਧਾਰਿ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਦਰ-

[1] ਕੇਹੜੀ ਵੇਖਕੇ (ਅਵੱਗਯਾ)। [2] ਦੁਖੀ। [3] ਜਿੱਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਦੇਖਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ (ਕਿ ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ)। [4] ਖਬਰ। ਅ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਕਰ ਦਿਹੋ। [5] ਮਨ ਦੇ ਜੋ ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ (ਮਸੰਦ)। [6] ਤਿਸ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠ ਦਾ ਪਤਾ ਦੱਸਿਆ (ਦਾਸ ਨੂੰ)। [7] ਮਾਨੋ ਝੂਠਿਆਂ ਦਾ ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਸੀ। [8] ਮਾਨੋਂ ਗੜਿਆਂ ਦਾ ਬਦਲ ਰੂਪੀ ਸਿੱਖ (ਹਰਾ ਖੇਤ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ) ਆਇਆ ਹੈ।

ਸਜੋ ਤਬਹਿ ਲਖਿ ਸਭਿ ਜਗ[1] ਕਰਤਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਜੋਤਿ–। ਲਖਿ ਕਰਿ[2] ਸਿਖ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਦੋਤ। ਪਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਪੁਨ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਜੋ ਸੁਖ ਲੀਨ॥੨॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਮ੍ਰਿ-ਦੁਲ ਅਲਾਯੋ।'ਹੇ ਪ੍ਰਿਯ ਸਿਖ! ਹਮ ਹਿਤ ਕਜਾ ਲਜਾਯੋ?' ਸੁਨਤਿ ਹਾਥ ਜੋਰੇ ਤਬਿ ਕਹਜੋ। 'ਅਦਭੁਤ ਚੂਰਾ[3] ਮੈਂ ਕਿਤ ਲਹਜੋ[4]॥੩॥ਲਾਯਕ ਜਾਨਿ ਆਪ ਕੇ ਘਰ ਕੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਜੋ ਮੈਂ, ਪ੍ਰੀਤੀ ਉਰ ਕੀ। ਗੁਰ ਕੁਦਰਤਿ ਤੇ[5] ਮਮ ਕਰ ਆਯੋ। ਰੁਚਿਰ ਜਰਾਉ ਜਰਜੋ ਦਿਪਤਾਯੋ ॥੪॥ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜਿਸ ਪਰ ਜਰੇ। ਕਿਸ ਕਾਰੀਗਰ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰੇ। ਅਬਿ ਮਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਲਲਚਾਵਾ। ਰਹਜੋ ਨ ਗਯੋ ਆਪ ਚਲਿ ਆਵਾ' ॥ ੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਨ ਹਮ ਨੇ ਹੇਰਾ।ਹੁਤੋ ਬਿਭੂਖਨ ਪਠਜੋ ਜੁ ਤੇਰਾ।ਕਿਸ ਕੋ ਦਯੋ?ਬਤਾਵਨਿ ਕਰੀਐ। ਨਹੀਂ ਦੁਰਾਵਨ ਤਿਸਹਿ ਬਿਚਰੀਅਹਿ[6]' ॥ ੬ ॥ [7]'ਮਹਾਂਰਾਜ ਜੀ! ਮਹਾਂ ਮਸੰਦ। ਜੋ ਗੁਰ ਕਾਰ ਲੇਤਿ ਹੈ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਚੇਤੋ ਨਾਮ ਮੋਟ ਤਨ ਜਾਂਹੀ। ਮੈਂ ਸੰਭਾਰ ਦੀਨਸਿ ਤਿਸ ਪਾਂਹੀ॥੭॥ਲੈ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਕੋਰ। ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੇ ਆਯੋ ਤੁਮ ਓਰ'। [8]'ਜਿਮ ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕਿਛ ਜਾਨਿ। ਸਿਖ ਭੇਜਜੋ' ਚੇਤੋ ਇਤ ਆਨ'॥੮॥ ਬੈਠਜੋ ਹੁਤੋ ਨਿਕੇਤ ਮਝਾਰੇ।ਕਹਜੋ 'ਚਲਹੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਕਾਰੇ'। ਸੁਨਤਿ ਸਚਿੰਤ ਉਠਜੋ ਤਤਕਾਲਾ।ਸਿਖ ਕੇ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਚਾਲਾ ॥੯॥ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ। ਗੁਰ ਆਸ਼ਯ ਲਖਿ ਸਿੱਖ ਉਚਾਰੀ।'ਸੁਨਿ ਭਾਈ! ਮੈਂ ਚੂਰਾ ਦੀਨਾ। ਗੁਰ ਘਰ ਹਿਤ ਸਮ-ਝਾਵਨ ਕੀਨਾ ॥ ੧੦ ॥ ਆਨਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾਰ ਕੇ ਸਾਥ। ਅਰਪਨ ਕਰਜੋ ਕਿ ਨਹਿੰ ਢਿਗ ਨਾਥ?ਇਨਹਿ ਨਿਹਾਰਨਿ ਕਜੋਂਹੁ ਨ ਕੀਨਾ[9]? ਸੋ ਤੈਂ ਆਨਿ ਕਹਹੁ ਕਿਸ ਦੀਨਾ? ॥੧੧॥ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਦਯੋ ਜਿ ਨਹਿੰ ਤਬਿ?। ਆਨ ਅਰਪਨਾ ਕਰੀਅਹਿ ਸੋ ਅਬਿ'। ਗੁਰ ਮਾਯਾ ਚੇਤੋ ਬਿਰਮਾਯੋ।ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਮਹਿੰ ਗ਼ੋਤਾ ਖਾਯੋ ॥੧੨॥ ਜਿਸ ਨੇ[10]ਬਡੇ ਬਡੇ ਡਹਿਕਾਏ। ਕਜਾ ਬਪੁਰਾ ਚੇਤੋ ਠਹਿਰਾਏ। ਨਟ ਕਰਿ[11] ਕਹਨਿ ਲਗਜੋ ਮੁਖ ਕੂਰ। 'ਮੂਰਖ

[1]ਜਗਤ ਦਾ। [2]ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਜਯੋਤ ਹੀ (ਇਹ) ਮੂਰਤ ਹੈ ਐਸਾ ਲਖਕੇ। [3]ਚੂੜਾ। [4]ਵੇਖਿਆ ਸੀ। [5]ਭਾਵ ਆਪਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ। [6]ਉਸਦਾ (ਨਾਮ) ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਨਾ ਸੋਚ ਕਰਨੀ। [7]ਸਿਖ ਨੇ ਕਿਹਾ। [8]ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਨਹਾਰ(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ(ਕਿ ਮਾਨੋਂ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ(ਇਕ) ਸਿੱਖ ਘੱਲਿਆ ਕਿ ਚੇਤੋ ਨੂੰ ਲਿਆਓ ਏਧਰ। [9]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ? [10]ਭਾਵ ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਨੇ। [11]ਮੁੱਕਰ ਕੇ।

ਕਰਹਿ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਹਜ਼ੂਰ?॥ ੧੩॥ ਭੋ ਸਿਖ ! ਤੂੰ ਭੋਰਾ ਮਤਿ ਹਉਰਾ। ਬਿਸਰਯੋ ਹੋਇ, ਦੀਨਿ ਕਿਸ ਔਰਾ[1]। ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ, ਦੀਨੋ ਕਿਸ ਹਾਥ ? ਮਹਾਂ ਮੋਲ ਹੋਤੋ ਜਿਹ ਸਾਥ' ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰੇ। 'ਭੋ ਚੇਤੋ! ਤੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪਜਾਰੇ।ਸਿਖ ਨੇ ਕੀਨਿ ਭਾਵਨਾ ਜੋਇ।ਮੁਝ ਸੋਂ ਦੇਹੁ, ਪੂਰੀਅਹਿ ਸੋਇ ॥੧੫॥ ਲੀਜਹਿ ਫਿਰ, ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਦੇਖਿ ਰਖਹਿਂ ਤੁਝ ਤੇ ਹਮ ਨਾਂਹੀ'। ਨਿਡਰ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕੋਪ ਉਚਾਰਯੋ।'ਇਹੁ ਤੋਂ ਸਾਕਤ ਗੁਰ ਕੋ ਮਾਰਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਆਇ ਹਜ਼ੂਰ ਕੂਰ ਬਡ ਕਹਯੋ। ਸਮੁਝ ਬਿਨਾ ਗੁਰ ! ਸਚ ਕਹਿ ਗਹਯੋ[2]। ਸਿਖ ਬਪੁਰਾ ਕਯਾ ਇਸ ਕੋ ਭਾਖੋ[3]।ਹਮ ਕੋ ਝੂਠ ਜਾਨਿ ਗੁਰ ਕਾਖੋ[4] ॥ ੧੭ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਲਯਾਵਹਿਂ ਦਰਬ ਅਗਾਰੀ। ਹਮਰੀ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਪਤ ਭਾਰੀ। ਜੋ ਨ ਦੇਤਿ ਸੋ ਭਿ ਪਿਖਿ ਦੇਵੈ[5]। ਆਗੈ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਸੇਵੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਹਮ ਬਹੁਤੇ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੈਂ। ਨਹਿਂ ਕੀਮਤਿ ਉਰ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰੈਂ।ਝੂਠ ਸਾਚ ਕੋ ਬਹੁ ਬਿਵਹਾਰ।ਨਹਿਂ ਜਾਨੈ ਗੁਰੁ ਇਨ ਕੀ ਸਾਰ॥ ੧੯ ॥ ਕਯਾ ਸਿਖ ਰੰਕ ਕੂਰ ਇਹੁ ਕਹੈ। ਹਮ ਕੋ ਤਸਕਰ ਸਮ ਗੁਰ ਲਹੈਂ। ਵਸਤੁ ਸੈਂਕਰੇ ਹਮ ਨਿਤ ਲਯਾਵੈਂ। ਦਿਖਰਾਵਹਿਂ ਕੋ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ॥ ੨੦ ॥ ਗੁਰੂ ਖਜ਼ਾਨੇ ਅਰਪਨਿ ਕਰੈਂ। ਸਭਿ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਰੀਤ ਇਮ ਧਰੈਂ'। ਸੁਨਿ ਸਕੋਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ।'ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਚੇਤੋ ! ਮਤਿ ਮਾਰੀ ॥ ੨੧॥ ਝੂਠ ਸਾਚ ਬਿਵਹਾਰ ਘਨੇਰੇ।ਪਰਖਨਿ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮਤ ਮੇਰੇ[6]।ਸੋ ਅਬਿ ਸਗਰੀ ਤੋਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁਂ।ਕਰਿ ਕੀਮਤਿ ਕੋ ਫਲ ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ ॥੨੨॥ ਜਥਾ ਭਾਵਨੀ ਤਯੋਂ ਫਲ ਪਾਵੈਂ। ਅਬਿ ਹਮ ਦੇਹਿਂ, ਨ ਦੇਰ ਲਗਾਵੈਂ'। ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੁਲਾਏ। ਬਡ ਮਸੰਦ ਕੇ ਸਦਨ ਪਠਾਏ॥੨੩॥'ਇਸ ਕੇ ਘਰ ਪਰ ਅਹੈ ਚੁਬਾਰਾ। ਤਿਸ ਮਹੁਂ ਤਾਕੀ ਲਗਹਿ ਕਿਵਾਰਾ। ਪਟ[7] ਲਪੇਟ ਤਹਿਂ ਰਾਖਯੋ ਚੂਰਾ। ਸਿਖ ਕੋ ਦਿਯੋ ਹੁਤੋ ਜੋ ਰੂਰਾ' ॥੨੪॥ ਹੁਕਮ ਸੁਨਤਿ ਸਿਖ ਪੰਚਹੁਂ ਧਾਏ।ਤਬਿ ਚੇਤੋ ਨਿਜ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਏ। ਅਵਨੀ ਖਨਤਿ ਨ ਨੈਨ ਉਠਾਏ।ਅੰਤ ਸਮਾ ਜਿਸ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਊਗਾ।[2]ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਨੇ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਸੱਚ ਕਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।[3]ਸਿਖ ਕੰਗਲਾ ਹੈ ਇਸਦੇ ਕਹੇ ਦਾ ਕੀ(ਵਜ਼ਨ)ਹੈ[ਬਪੁਰਾ=ਵਿਚਾਰਾ, ਕੰਗਲਾ]।[4]ਕਖ ਵਾਂਙੂ ਹੌਲਾ)ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ(ਅ) ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ। [5]ਜੋ(ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਨਾ ਦੇਵੇ(ਸਾਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ ਉਹਬੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [6]ਸਾਡੀਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੂਠੇ ਸੱਚੇ ਦੀ)ਪਰਖਨਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ।[7]ਰੇਸ਼ਮ ਵਿਚ।(ਅ)ਕਪੜੇ ਵਿਚ।

ਘਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਚਰ੍ਹੇ ਚੁਬਾਰੇ। ਤੋਰੀ ਸਾਂਕਰ ਖੋਲਿ ਕਿਵਾਰੇ। ਤਤਛਿਨ ਚੂਰਾ ਲਯੋ ਨਿਕਾਸ॥ਆਨਯੋਂ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਪਾਸ॥੨੬॥ਅਦਭੁਤ ਚੂਰਾ ਸੁੰਦਰ ਦੇਖਾ॥ਸਿਖ ਪਰ ਕੀਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥'ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਸਕਲ ਦੁਖ ਮੇਟਾ। ਅੰਤ ਬਿਖੈ ਹੋਇ ਨ ਜਮ ਭੇਟਾ'॥੨੭॥ਪੁਨ ਚੇਤੋ ਕੋ ਬੂਝਨਿ ਕਿਯੋ॥ 'ਤਸਕਰ ਪਾਪੀ ! ਇਹ ਕਸਾ ਭਯੋ? ਨਹਿਂ ਮੇਰੋ ਪਰਤਾਪ ਪਛਾਨਾ ? ਚੂਰੇ ਬਿਖੈ ਲੋਭਕੋ ਠਾਨਾ॥੨੮॥ਤਊ ਚੁਰਾਵਤਿ ਮੂਢਹਮੇਸ਼॥ਰਹੇਛਿਮਾ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਅਸ਼ੇਸ਼॥ਅਬਿ ਇਹਸਿਖ ਕੋ ਝੂਠਾ ਕਹੇ॥ਬਾਰ ਬੁੱਧਿ[1] ਮੋਕਉ ਉਰਲਹੇ॥੨੯॥ ਤਾੜਤਿਸਿਖ ਕੋ ਮੋਹਿ ਹਦੂਰਾ॥ਕੂਰੇਆਪ ਕਹੈਇਸ–ਕੂਰਾ–।ਸਾਕਤ ਆਪ, ਕਹੈ–ਸਿਖ ਸਾਕਤ*–। ਮਤਿ ਹਤਿ ਨਿਜ–ਇਸ ਮਤਿ ਹਤਿ–ਭਾਖਤਿ ॥੩੦॥ ਭਰੇ ਗਰਬ ਗੁਰ ਦਰਬ ਚੁਰਾਏ। ਮਮ ਸੰਗਤਿਕੋ ਬਹੁ ਦੁਖਦਾਏ*। ਅਬਿ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਜੋ ਬੁਧਿ ਬਾਲ।ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁਂ ਇਸੈ ਬਿਸਾਲ'॥੩੧॥ ਭਾਖਯੋ ਹੁਕਮ 'ਕਰਾਹਾ ਲਯਾਵਹੁ। ਗੁੜ ਜਲ ਪਾਵਹੁ ਬਹੁੜ ਤਪਾਵਹੁ। ਚੇਤੋ ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਹੁ॥ਹੈ ਪਲੀਤ ਅਬਿ ਪਾਕਬਨਾਵਹੁ॥੩੨॥ਬਾਲ-ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਲਖਹੁ ਸੁਭਾਊ। ਜਸ ਕਛੁ ਕਰਯੋ ਸੁ ਤਸ ਫਲ ਪਾਊ'। ਗਹਿ ਸਿੱਖਨ ਤਿਸ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਾ। ਗੁੜ ਤਪਾਇ ਬਹੁ ਊਪਰ ਡਾਰਾ ॥ ੩੩॥ ਕੜਛਾ ਭਰਿ ਭਰਿ ਊਪਰ ਪਾਵਹਿਂ। ਬਹੁ ਪਾਪਨ ਕੀ ਮੈਲ ਮਿਟਾਵਹਿਂ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਨਿਕਸੇ ਪ੍ਰਾਨਾ†।ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਨੇ ਉਰ ਡਰ ਮਾਨਾ॥ ੩੪॥ ਦਬਕੇ[2] ਸਗਰੇ ਖੋਟ ਕਰਨਿ ਤੇ। ਡਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਧਰਨ ਤੇ। ਸਭਿ ਮਸੰਦ ਮਨ ਖੋਟੇ ਹੋਇ[3]।–ਮਹਾਂ ਮਸੰਦ ਹਤਯੋ ਜਿਨ ਸੋਇ॥ ੩੫॥ ਦਰਸ ਚੇਡਕਾ ਉਲਟੋ ਪਰਯੋ। ਮਾਰਨ ਲਗਯੋ ਨਰਨਿ ਰਿਸ ਭਰਯੋ॥ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਕਿਸ ਸੋਂ ਨਹਿਂ ਕਹੈਂ॥ਵਿਰੇ ਤੌਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਰਹੈਂ॥੩੬॥ ਬਰਣ ਬਦਨ ਕੋ ਅਰੁਨ ਬਡੇਰੇ॥ਉੱਗ੍ਰ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਸਭਿ ਹੇਰੇਂ–।ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਕੋ ਕਹਿ

[1]ਬਾਲ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ। [2]ਡਰੇ। [3]ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ.....। *ਸਿਖੀ ਦੇ ਦੁੱਖ ਪਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀੜਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਕਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਦਬਕਾਕੇ ਬਕਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਤਾਵੇ ਤੇ ਡਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦਿਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਚਾਹੇ ਚੇਤੂ ਕਿਤਨਾ ਪਾਪੀ ਸੀ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–"ਉਸ ਦੀ (ਚੇਤੇ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਭਾਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਚੇਤੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਛੁਡਾ ਦਿਤਾ ਪਰ ਤਾੜਨਾ ਸਭਨਾਂ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੋਈ"।

ਨ ਸਕੇਤੇ[1]। ਆਪ ਆਪਨੇ ਚਿਤ ਡਰਪੰਤੇ[2] ॥੩੭॥ ਪੁਨ ਸੋਧਨਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਚਾਹਤਿ। ਪਰਖਨਿ ਸਿੱਖੀ ਬੀਰ ਉਮਾਹਤਿ।–ਖੋਜਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਪੰਥ ਚਲਾਵਨਿ। ਅਜਬ ਖਾਲਸਾ ਕਰੌਂ ਉਪਾਵਨ–॥ ੩੮ ॥ ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਧਰਿ ਐਸੇ। ਚਿਤਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਈ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩੯॥ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਕਾਰੇ। ਪਠੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ।ਧਰਿ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਜਾਗਿ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ। ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਸਭਿ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੋ ॥ ੪੦ ॥ ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਕਰ ਲੀਨਿ ਅਕੋਰ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਚਲੇ ਗੁਰ ਓਰ।ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮੇਲਾਭਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਪਿਖਿ ਲਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਚੋਤੇ ਮਸੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਸਿੱਖੀ ਪਰਖਣ ਦੇ ਤਾਉ ਤੇ ਕਸਵੱਟੀਆਂ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਭਯੋ ਮੇਲ ਜਬਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਿਖ ਆਇ।ਭਈ ਭੀਰ ਦੀਰਘ ਤਹਾਂ ਦਰਸ ਚਾਹਿ ਅਧਿਕਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਬਹਿ ਮੇਵਰੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਤਿ ਭਯੋ। 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਸੰਗਤਿ ਸਮੁ-ਦਾਈ। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਈ॥੨॥ ਬਾਂਛਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਚੰਦ ਤੁਹਾਰੋ।ਜਿਮ ਚਕੋਰ ਤਿਮ ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ।ਸਾਗਰ ਸਮ ਉਮਡੇ ਗਨ ਆਏ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਡੇਰੇ ਪਾਏ' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਜਹਾਂ ਦਮਦਮਾ ਊਚ ਮਹਾਨਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟ ਉਤੰਗ[3] ਸਥਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਸੁਧਾਰਹੁ ਬਹੁ ਮੈਦਾਨਾ॥੪॥ਪੁਨ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਤਹਾਂ ਲਗਾਵਹੁ। ਤੰਬੂ ਰੁਚਿਰ ਕਨਾਤ ਤਨਾਵਹੁ'। ਸੁਨਤਿ ਮੇਵਰੋ ਬਾਹਿਰ ਆਯੋ। ਸਭਿ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹਜ਼ੂਰ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੫॥ ਤੂਰਨ ਦਾਸ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕੀਨੇ। ਹੁਇ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰਿ ਪ੍ਰਬੀਨੇ। ਲਗਿ ਨਰ ਗਨ ਸੋ ਥਾਇੰ ਸੁਧਾਰੀ। ਬਿਖਮ ਹੁਤੀ ਕੀਨੀ ਸਮ ਸਾਰੀ। ੬ ॥ ਪੁਨ ਤੰਬੂ ਇਕ ਰੁਚਿਰ ਲਗਾਯੋ। ਬਹੁਤ ਦਰਬ ਜਿਸ ਊਪਰ ਲਾਯੋ। ਦੀਰਘ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤਨੀ ਕਨਾਤ।ਲਾਲ ਰੰਗ ਕੀ ਸ਼ੁਭਤਿ ਬਨਾਤ ॥੭॥ ਤਾਨਿ ਚਾਨਣੀ ਲਗਿ ਚਹੁ ਓਰ। ਰੇਸ਼ਮ ਜ਼ਰੀ ਲਗੀ ਜਿਸ ਡੋਰ। ਕਲਸ ਚੋਬ ਕੰਚਨ ਕੇ ਬਨੇ। ਦਮਕਤਿ ਹੀਰੇ ਉੱਜਲ ਘਨੇ॥੮॥ਮੁਕਤਾ ਝਾਲਰ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੈ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਮੋਹੈ। ਰਾਖਯੋ ਬੀਰ

[1]ਅਗੋਂ ਪਰਤਕੇ ਉਤਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। [2](ਐਉਂ ਸੋਚਕੇ) ਆਪਣੇ ਚਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਡਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਤਿਉਤਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਦੇ ਸਕਦਾ। [3]ਉੱਚਾ।

ਬਿਸਾਲ ਮਦਾਨੇ। ਏਕ ਪੌਰ ਹਿਤ ਆਵਨ ਜਾਨੇ ॥੯॥ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕਿਰਤ ਜਾਇ ਤਬਿ ਦਾਸ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਕ ਔਰ ਬੁਲਾਯੋ। ਏਕਾਕੀ ਹ੍ਵੈ ਅਸ ਫੁਰਮਾਯੋ ॥ ੧੦ ॥ 'ਪਰੇ ਨਿਸਾ ਤਮ ਦੀਰਘ ਛਾਈ। ਪੰਰ ਛਾਂਗ ਲਿਹੁ ਸੰਗ ਛਪਾਈ। ਤੁਝ ਬਿਹੀਨ[1] ਕੋ ਦੇਖੈ ਨਾਂਹੀ। ਜਾਇ ਸੁ ਬੰਧਹੁ ਤੰਬੂ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੧੧॥ ਰਜਨੀ ਪਰੀ ਦਾਸ ਨੇ ਤੈਸੇ। ਕਰੀ ਕਿਰਤ ਭਾਖੀ ਗੁਰ ਜੈਸੇ।ਕਾਹੂੰ ਨਰ ਨਹਿਂ ਭੇਵ ਲਖਾਯੋ।ਬਾਂਧਿ ਛਾਂਗ ਅੰਤਰ ਸੋ ਆਯੋ ॥੧੨॥ ਜਲ ਦਾਨਾ ਧਰਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਨੇਰੇ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਸੁ ਰੱਛਕ ਹੇਰੇ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕੋ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਵੇ। 'ਨਹਿਂ ਅੰਤਰਿ ਕੋ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨ ਪਾਵੈ' ॥੧੩॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਈ।ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਭੋਰ ਸਤਿਗੁਰ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੧੪ ॥–ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਸਕਲ ਹਰਖਾਏ। ਬਾਂਛਤਿ ਲੇਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪਾਏ–'।ਸੁਨਿ ਨਕੀਬ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਡੇਰੇ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ ਟੇਰੇ ॥੧੫॥ 'ਛੋਟੇ, ਬਡੇ, ਧਨੀ ਸਿਖ, ਨਿਰਧਨ। ਸਭਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ'। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਪਹਿਰਿ ਸਰੀਰ। ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਰਵਨ ਸਧੀਰ[2]॥੧੬॥ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਢੁਰਤੋ ਚਿਤ ਚੋਰਤਿ।ਕਲਗ਼ੀ ਝੁਲਤਿ ਝਲਕ ਛਬਿ ਛੋਰਤਿ। ਸੰਗ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖਨ ਭਟ ਭੀਰਾ।ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਗੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥੧੭॥ ਗਿਲਮ ਗ਼ਲੀਚ[3] ਫਰਸ਼ ਰਮਣੀਕਾ। ਪਸ਼ਮ ਰੰਗ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਨੀਕਾ। ਹੀਰੇ ਜਰਤਿ ਪੁਰਟ[4] ਕੇ ਪਾਵੇ। ਸੁੰਦਰ ਬੀਚ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁਹਾਵੇ॥੧੮॥ ਤਿਸ ਪਰ ਚਢਿ ਬੈਠੇ ਦੁਤਿ ਪਾਵਤਿ। ਆਵਤਿ ਚਲੇ ਸਿਖ ਹਰਖਾਵਤਿ। ਦਰਸ ਲਾਲਸਾ ਰਿਦੈ ਨ ਥੋਰੀ। ਆਨਿ ਪਹੂਚੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਓਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਸੋਹਤਿ ਸੁਠ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਭਾਵ ਧਰਿ ਜੀਕਾ। ਜੁਗਲ ਚਰਨ ਅੰਬੁਜ ਅਰੁਨਾਰੇ।ਨਖ ਪਿਖਿ ਸਸਿ ਟੁਕਰਾ ਦੁਤਿਹਾਰੇ[5]॥੨੦॥ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਧਿਕ ਰੇਖਾ ਜੁਤਿ ਤਰਵਾਂ[6]। ਸੋ ਦੁਤਿ ਜਾਨਹਿ ਜਿਨਹਿ ਨਿਹਰਿਵਾਂ[7]। ਜੁਗਲ ਜੰਘ ਕਦਲੀ ਇਕਸਾਰੀ[8]।ਕਟ ਮਹਿਂ ਕਾਛੀ ਕਛੀ ਛਬਿ ਨਯਾਰੀ॥

[1]ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ। [2]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਚਾਲ ਵਾਲੇ ਧੀਰਜ ਵਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੱਲੇ। [3]ਉੱਨ ਦੇ ਬਿਛੌਣੇ ਤੇ ਗ਼ਲੀਚੇ [ਫਾ:, ਗਲੀਮ=ਉੱਨ ਦਾ ਵਿਛੌਣਾ। ਮੁਲਤਾਨ ਸ਼ੁਜਾਵਾਦ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਗਿਲਮ ਦਰੀ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। [4]ਸੋਨੇ ਦੇ [ਸੰਸ:, ਪੁਰਟ]। [5]ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਨਹੁਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਆਪਣੀ ਦੁਤੀ ਹਾਰ ਦੇਣ। [6]ਤਲੀਆਂ। [7]ਜਿਸਨੇ ਡਿੱਠੀਆਂ ਹਨ। [8]ਕੇਲੇ ਵਾਂਗੂ ਇਕਸਾਰ ਹਨ।

੨੧ ॥ ਕੁੰਭੀ ਡਿੰਭੁ ਸੁੰਡ ਭੁਜਦੰਡੇ[1] । ਕੰਚਨ ਅੰਗਦ ਮੰਡਨ ਮੰਡੇ[2] । ਕਟ ਮਹਿਂ ਜਟਤਿ ਤੁਨੀਰ[3] ਸੁਹਾਯੋ। ਚੰਦ੍ਰਹਾਸੁ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਛਬਿ ਪਾਯੋ ॥੨੨॥ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਸਕੰਧੇ ਧਾਰਾ।ਕੋਸਨ ਲਗਿ ਜਿਸਕੀ ਹੈ ਮਾਰਾ। ਪੰਕਜ ਪਾਨ ਬਾਨ ਇਕ ਲੀਨੇ । ਕਬਿ ਕਬਿ ਫੇਰਿ ਪਿਖਹਿਂ ਦ੍ਰਿਗ ਦੀਨੇ ॥ ੨੩ ॥ ਅੰਸ ਉਤੰਗ[4] ਸਿੰਘ ਕੀ ਨਜਾਈ।ਜਾਮਾ ਗਰੇ ਬਿਮੋਲ ਸੁਹਾਈ। ਉਰ ਬਿਸਤਾਰ[5] ਮੋਤੀਅਨਿ ਮਾਲਾ। ਝੁਲਤਿ ਝਮਕ ਦੁਤਿ ਹੋਤਿ ਉਜਾਲਾ ॥ ੨੪ ॥ ਸ਼ਮਸ ਬਦਨ ਪਰ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੀ। ਮਧੁਪਾਵਲ ਪੰਕਜ ਪਰ ਹੋਹੀ[6]। ਕੁੰਡਲ ਚੰਚਲ ਕਾਨਨ ਮਾਂਹੀ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਛਾਹੀ[7] ॥ ੨੫ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਦ੍ਵੈ ਨੈਨ ਰਸੀਲੇ। ਚਿਤਵਨ ਤਿਰਛੇ ਛਕਤਿ ਛਬੀਲੇ। ਬਿਨ ਗੁਨ ਧਨੁਖ ਕੁਟਲ ਅਸ ਭੌਹੈਂ[8] । ਭਾਲ ਭਾਗ ਭੁਰਿ ਹੁਇ ਸਭਿ ਸੋਹੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਚਿਕਨੇ ਕੇਸ ਪਾਸ ਸਰੁਸਾਏ[9] । ਜਨੁ ਪੰਨਗ ਛੌਨਾ[10] ਸਮੁਦਾਏ । ਸੀਸ ਬੰਧੀ ਉਸ਼ਨੀਕ[11] ਸੁਹਾਈ। ਊਪਰ ਜਿਗਾ ਅਧਿਕ ਛਬਿ ਛਾਈ ॥੨੭॥ ਕਲਗ਼ੀ ਝੂਲਤਿ ਉਤੰਗ ਸੁਰੰਗਾ[12] । ਜਟਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜੋ ਬਹੁ ਰੰਗਾ। ਪੁਰਟ ਦੰਡ ਜਟਤੀ ਬਹੁ ਜਾਂਹੀ। ਢੁਰਤਿ ਚੌਰ ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹੀ[13] ॥੨੮॥ ਜਗਮਗ ਭੂਖਨ ਕਰਤਿ ਸਰੀਰਾ। ਬੈਠੇ ਬਿਕਸਤਿ ਮੁਖ ਬਰ ਬੀਰਾ। ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਰੱਛਕ ਗੁਨਸਾਗਰ।ਤੁਰਕ ਤਰੁਨਿ ਤੋਰਨਿ ਗਜ ਨਾਗਰ ॥ ੨੯ ॥ ਜੋ ਅਸ ਧ੍ਯਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹੁਂ ਧਰਿਹੀਂ । ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਯਾਸ ਜਗ ਸਾਗਰ ਤਰਿਹੀਂ । ਤਬਿ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਚਲਿ ਆਈ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਬੰਦਹਿਂ ਸਿਰ ਨਜਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਪਿਖਹਿਂ ਗੁਸਾਈਂ। ਬੈਠੇ ਸੁੰਦਰ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਹੁਤੋ ਹਾਥ ਮਾਂਹਿ ਤੀਛਨ ਤੀਰਾ। ਸੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਿ ਬੀਚ ਤੁਨੀਰਾ[14] ॥੩੧॥ ਖੜਗ ਖੈਂਚਿ ਕਰ ਲੀਨਸਿ ਚਮਕਤਿ।ਥਹਿਰਤਿ ਮਨਹੁਂ ਦਾਮਨੀ ਦਮਕਤਿ।ਘਨ ਸੁਰ ਸਮ ਬੋਲੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। 'ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਿਯਾ ਮਹਾਨੀ ॥ ੩੨ ॥

---

[1]ਭੁਜਦੰਡੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਰਗੇ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਕੁੰਭੀ=ਹਾਥੀ। ਸੰਸ:, ਡਿਭ=ਬੱਚਾ (ਅ) ਬਨਾਵਟ]। [2]ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਬਹੁੱਟੇ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ। (ਅ) ਮੰਡਨ=ਬੁਹੱਟਾ ਨਾਮੇ ਗਹਿਣਾ। ਮੰਡੇ=ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਜੜਾਊ ਭੱਥਾ। [4]ਮੋਢੇ ਉਚੇ ਹਨ। [ਸੰਸ•, ਅੰਸ਼]। [5]ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ ਪਰ। [6](ਜਿਵੇਂ) ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਕਵਲ ਪਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [7](ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਝਲਕ। [8]ਭੌਹਾਂ ਐਸੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਚਿੱਲੇ ਬਿਨਾਂ ਧਨੁਖ। [9]ਫਾਹੀ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ ਹੈਨ। [10]ਸੱਪ ਦੇ ਬੱਚੇ। [11]ਦਸਤਾਰ। [12]ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ। [13]ਸੋਨੇ ਦੀ ਡੰਡੀ ਵਾਲਾ, ਜੜਾਊ ਚੌਰ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਢੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਪੁਰਟ=ਸੋਨਾ]। [14]ਭੱਥੇ ਵਿਚ।

ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਸਿੱਖ ਅਹੈ ਕੋ ਮੇਰਾ?।ਅਪਨੋ ਸੀਸ ਦੇਹਿ ਇਸ ਬੇਰਾ। ਕਾਰਜ
ਪਰਯੋ ਆਨ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਪੂਰਵਹਿ ਸਿਰ ਦੇ ਅਬਹਿ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੩੩ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨ ਗੁਸਾਈਂ। ਕਰਾਚੋਲ[1] ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ।
ਸੁਨਤਿ ਬਾਤ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਧੀਰਜ ਤਯਾਗ ਦੀਨਿ ਸਿਰ ਨ੍ਯਾਏ ॥
੩੪ ॥ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਸਕੈ ਨਹਿਂ ਕੋਊ।ਉੱਗ੍ਰ ਤੇਜ ਮੁਖ ਰਕਤੇ ਹੋਊ।
ਖਯਾਲ ਟਲਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਕੁਛ ਕਾਲਾ।ਪੁਨ ਬੋਲੇ'ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਜਾਲਾ!॥੩੫॥
ਕੋ ਸਿਖ ਪ੍ਰਿਯ ਮੁਝ ਦੇਇ ਸੁ ਦਾਨਾ।ਕਰਹਿ ਕਾਜ ਅਰਪਹਿ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਾ।
ਦੇਹ ਅਹੰ ਕਹੁ ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੂਰ। ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਦੇ ਸੀਸ ਹਜ਼ੂਰ' ॥
੩੬ ॥ ਪੁਨ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨਾ। ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਂ ਨ[2], ਮਨ ਨ
ਪਤੀਨਾ। ਚਮਕੈ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਧਾਰ ਸਕਯੋ ਧੀਰਜ ਕੋ ਨਾਂਹੀ ॥
੩੭॥ਬੈਠੇ ਕਿਤਿਕ ਬੇਰ ਜਬਿ ਬੀਤੀ।ਕਹਯੋ ਬਚਨ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਤਿਸ ਰੀਤੀ।
ਪਰਖਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸੁਖਦਾਨੀ।–ਲਾਖਹੁਂ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਦ ਮਹਾਂਨੀ ॥
੩੮ ॥ ਬੀਜ ਅਹੈ ਕੈਧੋਂ ਰਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਸਰਬ ਨਿਰਬਾਹੀ।
ਕੇਹਰਿ ਹੋਤਿ ਏਕ ਹੀ ਬਨ ਮੈਂ। ਕੈ ਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੈ ਡਰ ਧਰਿ ਮਨ ਮੈਂ ॥ ੩੯ ॥
ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਚਨ ਜੇ ਪਰਤਉ ਖਾਲੀ। ਪੁਨ ਕੋ ਹੋਤਿ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸੁ ਵਾਲੀ[3]–।
ਦਯਾ ਸਿੰਘ* ਇਕ ਬਸੈ ਲਹੌਰ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ† ਸਿਰਮੌਰ ॥੪੦॥
ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨਿ ਤਬਿ ਤਾਂਹੀ।–ਰੇ ਜਿਯ! ਜਿਯਤਿ ਸਦਾ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
ਐਸੋ ਸਮੋਂ ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਪਾਵੈ।ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਜ ਸੀਸ ਤੁਵ ਆਵੈ ॥੪੧॥ ਇਤੀ
ਬਿਲੰਬ ਕੀਨਿ ਧਿਕ ਤੋਹੀ। ਸ੍ਵਾਮੀ ਬਚਨ ਨ ਸਨਮੁਖ ਹੋਹੀ[4]–। ਇਮ
ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਠਾਂਢਾ।ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਗਾਢਾ॥੪੨॥ਬਿਨਤੀ
ਭਨੀ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਕਰ ਕੋ। 'ਲੀਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਕੋ'। ਸੁਨਿ
ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਜਯੋ ਪ੍ਰਯੰਕਾ। [5]"ਦੇਨੋ ਸਿਰ ਤੋ ਆਇ ਨਿਸ਼ੰਕਾ' ॥ ੪੩ ॥

[1]ਤਲਵਾਰ। [2]ਭਾਵ ਹੈ, ਸਨਮੁਖ ਤੱਕਣ ਨਾਂ। [3](ਉਸ ਵੇਲੇ ਯਾ)ਉਸ ਸੰਗਤ ਦਾ ਫਿਰ ਵਾਲੀ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ। [4]ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਬਚਨ (ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਕਿਉਂ) ਨਾ ਸਨਮੁਖ ਜਾ ਹੋਇਆ। [5](ਅਤੇ ਬੋਲੇ:–)।

*ਇਥੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨਾਮ ਬੀ ਸਿੰਘ ਹੀ ਦਰਸਾਏ ਹਨ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਪਦ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਲਾਇਆ ਸੀ। ਜੀਵਨ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ (ਕ੍ਰਿਤ: ਭਾ: ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ) ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜੇ ਨਾਉਂ ਐਉਂ ਦਸੇ ਹਨ, ਦਇਆ ਰਾਮ, ਧਰਮਦਾਸ, ਮੁਹਕਮ ਚੰਦ, ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਜੀ।

†ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਸਿਖਨ' ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਇਮ ਕਹਿ ਗਹੀ ਬਾਂਹੁ ਤਿਸ ਕੇਰੀ। ਤੰਬੂ ਮਹਿਂ ਲੈ ਗੇ ਬਿਨ ਦੇਰੀ। ਹੁਤੋ ਫਰਸ਼ ਬਿਚ ਦਯੋ ਬਿਠਾਈ।ਕਹ੍ਯੋ'ਬੈਠਿ ਕਿਮ ਹ੍ਵੈ ਨ ਲਖਾਈ ॥੪੪॥ ਇਕ ਬਕਰੇ ਪਰ ਖੜਗ ਚਲਾਯੋ। ਸੀਸ ਜੁਦਾ ਕਰਿ ਰਕਤ ਬਹਾਯੋ। ਲੋਚਨ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਪਿਖਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਡਰ ਮਾਨਾ ॥੪੫॥ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨ੍ਯੋ ਅਜ ਕਾਟਨਿ ਕੇਰਾ। ਤੰਬੂ ਵਹਿਰ ਰਕਤ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਦੋਨਹੁੰ ਪਤੋ ਪਰਖ ਕਰਿ ਜਾਨਾ।–ਸਿਘਾਰ੍ਯੋ ਸਿਖ–ਅਚਰਜ ਠਾਨਾ ॥੪੬॥ ਬਦਨ ਪੀਤ ਸਭਿ ਧੀਰਜ ਹਾਲੇ। ਕੌਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਲਿਤ ਸੰਭਾਲੇ। ਥਰਹਰਿ ਕੰਪੇ, ਹਹਿਰਹਿਂ ਉਰ ਮਾਹਿਂ।ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਕਲਪਤਿ ਗੁਰ ਮਾਹਿਂ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਧੀਰ ਦੇ ਤੰਬੂ ਬਿਖੈ ਬਿਠਾਇ।ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਰਿਸ ਜੁਤਿ ਬਦਨ ਦਿਖਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਭੀਗ੍ਯੋ ਪਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਨਰਨਿ ਲਖ੍ਯੋ ਗੁਰ ਹਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਪੁਨ ਖਿਰੇ ਪ੍ਰਯੰਕਾ। ਹੇਰਤਿ ਸਗਰੇ ਭਏ ਸਸ਼ੰਕਾ॥੨॥ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। ਔਰ ਦੇਇ ਸਿਰ ਕੋ ਸਿਖ ਪ੍ਯਾਰਾ। ਕਾਰਜ ਪਰ੍ਯੋ ਆਨ ਕਰਿ ਮੇਰਾ। ਸਿਰ ਦੀਨੇ ਬਿਨ ਹੋਹਿ ਨ, ਹੇਰਾ[1] ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸਰਬ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਈ। ਬੈਠੇ ਤੂਸ਼ਨ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ।–ਪੂਰਬ ਤੌ ਸੰਭ੍ਰਮ[2] ਕੁਛ ਅਹੇ। ਅਬਿ ਤੌ ਨਿਸ਼ਚੇ ਪਤਨੰ ਲਹੇ[3] ॥ ੪ ॥ ਲਖ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ[4]–ਇਕ ਹਤ੍ਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਦੂਸਰ ਕੋ ਮਾਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਬੇਰ ਪੁਨ ਕਹਿ ਜਗਦੀਸ਼ਾ। 'ਕੋ ਪ੍ਯਾਰੋ ਸਿਖ ਦੇਵਹਿ ਸੀਸਾ' ॥੫॥ ਜਬਿ ਹੂੰ ਤੀਜੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ। ਜਾਤਿ ਜਾਟ ਹਸਤਨਪੁਰਿ ਵਾਸੀ। ਮਨ ਸੌਂ ਕਹਿ–ਕ੍ਯੋਂ ਭਾ ਪ੍ਰਨਿ ਨਾਸ਼ੀ[5] ॥ ੬ ॥ ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਦੀਨਿ ਗੁਰ ਤਾਈਂ। ਕਰਹਿਂ ਤਥਾ ਜਿਯ ਜਥਾ ਸੁਹਾਈ[6]।ਗੁਰ ਕਰਤਬ ਮਹਿਂ ਕ੍ਯੋਂ ਕਰਿਸ਼ੰਕਾ। ਬੈਠਿ ਰਹ੍ਯੋ ਮਨ ਮਾਨਿ ਅਤੰਕਾ[7]–॥ ੭ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਤਤਛਿਨ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢੋ। ਸੰਗਤ ਪਿਖਹਿ ਧੀਰ ਧਰਿ ਗਾਢੋ। ਕਹ੍ਯੋ ਨਿਸ਼ੰਕ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਕਰ ਕੋ। 'ਲਿਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਕੋ' ॥ ੮ ॥ ਦੇਖਿ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਿਯ

[1](ਇਹ ਗਲ ਅਸਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਵੇਖ ਲਈ ਹੈ ਕਿ......... । [2]ਸੰਸਾ। [3]ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਿਸਦੇ ਮਰਨਾ ਦਿੱਸਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। [4]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਲਖ ਲਿਆ। [5]ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਫਿਰਨਾ ਹੈਂ (ਜੋ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:–)। [6]ਜਿਵੇਂ ਜੀਅ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤਿਵੇਂ ਕਰਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। [7]ਡਰ, ਮੰਨਕੇ।

ਉਠੇ ਪ੍ਰਧੀਕਾ। ਗਹਿ ਭੁਜ ਲੈਗੀ ਤਹਾਂ ਨਿਸ਼ੰਕਾ। ਤੰਬੂ ਬਿਖੇ ਜਾਇ ਬੈਠਾਯੋ। ਖੜਗ ਛਾਗ ਪਰ ਤਬਹਿ ਚਲਾਯੋ ॥੯॥ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਯੋ ਅਰੁ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਹੇਰਾ। ਸਭਿਨਿ ਲਖਯੋ ਸਿਖ ਕੋ ਕਟ ਗੇਰਾ। ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਾ। 'ਬੈਠਹੁ,ਬਹਿਰ ਨ ਕਰੋ ਲਖਾਵਾ[1]' ॥੧੦॥ਸਜਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਜੁਤਿ ਅਸਿ[2] ਕਰ ਲੀਨੇ। ਵਹਿਰ ਆਇ ਥਿਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨੇ। ਦੇਖਤਿ ਉੱਗ੍ਰ ਤੇਜ ਅਵਰੇਖਾ[3]। ਸਭਿ ਕੇ ਅਚਰਜ ਹੋਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੧੧ ॥ ਫਿਰ ਗਈ ਕਾਚਨ ਮੁਖ ਜ਼ਰਦਾਈ[4]। ਉਠਯੋ ਚਹਤਿ, ਨਹਿ ਗਮਨਯੋ ਜਾਈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਬੋਲਤਿ ਨਿਜ ਮਾਂਹੀ। 'ਦਰਸ ਕਾਲਕਾ ਇਹ ਫਲ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੨ ॥ ਉੱਗ੍ਰ ਦੇਵਤਾ ਸਹਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਉਲਟ ਪਰੀ ਮਤ ਅਪਰ ਬਨਾਈ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਭਏ ਕ੍ਰੂਰ ਘਨੇਰੇ। ਬਡ ਮਸੰਦ ਮਾਰਯੋ ਬਿਨ ਬੇਰੇ ॥ ੧੩॥ ਅਬਿ ਸਿੱਖਨਨ ਸਿਰ ਕੌਟ ਗਿਰਾਏ। ਤੇਜ ਉੱਗ੍ਰ ਮੁਖ ਪਿਖਯੋ ਨ ਜਾਏ'।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਤਿ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਅਪਰ ਦੇਹੁ ਸਿਰ ਕੋ ਸਿਖ ਪਜਾਰਾ' ॥ ੧੪॥ ਕੇਤਿਕ ਹੁਤੇ ਦੂਰ ਸੁਨਿ ਧਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁਨਾਏ।'ਗੁਰ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਬਿਪਰਜੈ ਹੋਈ। ਖੜਗ ਸੰਗ ਕਾਟੇ ਸਿਖ ਦੋਈ ॥ ੧੫ ॥ਪੁਨ ਅਪਰਨਿ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਤਿ।–ਕੋ ਸਿਰ ਦੇ ਸਿਖ, ਮੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ–। ਸਹਯੋ ਨ ਗਯੋ ਆਗਮਨ ਕਾਲੀ। ਕ੍ਰੂਰਿ ਕਰਮ ਕਰਤੇ ਅਸ ਚਾਲੀ॥੧੬॥ ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। "ਰੋਕ ਬਿਠਾਵਹੁ ਕਿਤਹੁੰ ਨ ਜਾਵੈਂ। ਥਿਰੈਂ ਪੌਰ ਪਰ ਸੁਭਟ ਘਨੇਰੇ। ਸਿਖ ਕੋ ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਨੇਰੇ ॥੧੭॥ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਪੌਤ੍ਰ ਬਿਠਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਬੀਰ ਪੁਜਾਵਹੁ'। ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦਨ ਤੇ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੀ ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਕਟ ਦਾਸ ਜੋ ਤੁਰਤ ਪਠਾਏ। 'ਦੇਖਹੁ ਭਲੇ ਦੇਹੁ ਸੁਧ ਆਏ'। ਪਰਯੋ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਰੌਰ ਬਿਸਾਲਾ।ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਿਸਮੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੧੯॥ਇਤ ਪ੍ਰਭੁ ਤੀਨਬਾਰ ਜਬਿ ਭਾਖੇ।–ਕੋ ਸਿਖ ਸਿਰ ਦੇ, ਗੁਰ ਅਭਿਲਾਖੇ–।ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੇ ਬਚ ਕਲਗ਼ੀ-ਧਰ ਕੇ। ਤੂਰਨ ਉਠਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਰਿ ਕੇ ॥ ੨੦ ॥ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਬੱਖਯਾਤੀ। ਨਾਮਦੇਵ ਕੀ ਜਿਸ ਤਨ ਜਾਤੀ[5]। ਵਾਸੀ ਹੁਤੋ ਦ੍ਵਾਰਕਾ

---

[1]ਬਾਹਰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ। [2]ਸਜਰੇ ਲਹੂ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ। [3]ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਉੱਗ੍ਰ ਤੇਜ ਦੇਖਿਆ। [4]ਕੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੀਲੱਤਣ ਫਿਰ ਗਈ। [5]ਭਾਵ ਛੀਂਬਾ ਜਾਤ ਦਾ।

ਨਗਰੀ। ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀ ਸਿੱਖੀ ਬਿਧਿ ਸਗਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਕਹਿਨਿ ਲਗਯੋ 'ਲੀਜੈ ਸਿਰ ਮੋਹੀ। ਕੀਜਹਿ ਛਿਮਾਂ ਬਿਲੰਬ ਜੁ ਹੋਹੀ'। ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਗਹਯੋ ਹਾਥ ਮਹਿ ਹਾਥਾ। ਲੈਗੇ ਤੰਬੂ ਮਹਿ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੨੨ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਢਿਗ ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਿਠਾਯੋ। ਤ੍ਰਿਤੀ ਛਾਗ ਪਰ ਖੜਗ ਚਲਾਯੋ। ਜਾਨਯੋ ਸਭਿਨਿ 'ਹਨਯੋ ਸਿਖ ਜਾਈ। ਰੁਧਿਰ ਧਾਰ ਤੇ ਠੌਰ ਬਹਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਚੰਚਲ ਗਤਿ ਸੋਂ ਬਾਹਿਰ ਆਏ। ਖੜਗ ਰਕਤ ਜੁਤਿ ਕਰ ਚਮਕਾਏ। ਬੈਠਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਜੋ ਸਿਖ ਸਿਰ ਦੇ ਮੋ ਮਨ ਭਾਯੋ'॥੨੪॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੈਨ ਤਨ ਜਾਤੀ[1]। ਬਿਦਰ ਪੁਰੀ ਵਾਸੀ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ। ਠਾਂਢੋ ਭਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥਾ। 'ਸਿਰ ਮੇਰੋ ਲਿਹੁ ਅਬਿ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੨੫ ॥ ਗਾਵਰਿ ਹੇਤੁ ਆਇ ਜੋ ਦੇਹੀ। ਬਹੁਰ ਰਾਖਨੀ ਕਾਰਜ ਕੇਹੀ' ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਤਛਿਨ ਉਠੇ ਗੁਸਾਈਂ।ਗਹੀ ਬਾਂਹ ਲੈਗੇ ਤਿਸ ਥਾਈਂ॥੨੬॥ਤਿਨ ਸਮੀਪ ਹੀ ਜਾਇ ਬਿਠਾਯਹੁ। ਚਤੁਰਥ ਅਜ ਪਰ ਖੜਗ ਚਲਾਯਹੁ। ਵਹਿਰ ਸੁਨਤਿ ਸੰਗਤਿ ਬਿਸਮਾਵੈ।–ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਗੁਰ ਕੋ ਕਸਾ ਭਾਵੈ! ॥ ੨੭ ॥ ਛੇਦਤਿ ਹੈਂ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸੀਸਾ। ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਨ ਗਤਿ ਜਗਦੀਸ਼ਾ–।ਨਿਚੁਰਤਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕਰ ਅਸਿ ਸੋਊ[2]। ਬੈਠੇ ਆਇ ਪਿਖਤਿ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੨੮ ॥ ਬਹੁਰ ਬਚਨ ਉਚਰਯੋ ਤਿਸ ਰੀਤੀ।'ਅਸ ਕੋ ਸਿਖ ਸਿਰ ਦੇ ਧ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ'। ਬਿਸਮਾਨੇ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਝਾਰ।–ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਚਹਤਿ ਸੰਘਾਰਾ?॥੨੯॥ ਹਤੇ ਚਾਰ ਪੁਨ ਅਪਰ ਪੁਚਾਰੈਂ[3]!ਧੰਨ ਸੁ[4] ਗੁਰ ਰਜ਼ਾਇ ਸਿਰ ਧਾਰੈਂ–।ਹੁਤੇ ਦੂਰ ਸੋ ਟਰਿ ਗੇ ਕਾਚੇ। ਲੋਕਨਿ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਆ ਉਬਾਚੇ[5] ॥੩੦॥ਕਿਤਿਕ ਬਚਾਇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਗਏ। ਕਿਤਿਕ ਲਾਜ ਤੇ ਥਿਰ ਹੀ ਭਏ। ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਨਹਿ ਸਾਕਹਿਂ ਦੇਖਿ। ਸ਼ੰਕਮਾਨ ਚਿਤ ਭਏ ਵਿਸ਼ੇਖ॥੩੧॥ ਤੀਨ ਵਾਰ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਦੇਹੁ ਸੀਸ ਕੋ ਸਿਖ ਮਮ ਪਯਾਰਾ'। ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਜਗੰਨਾਥ। ਝੀਵਰ ਜਾਤਿ ਬੰਦਿ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥ॥ ੩੨ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਲੀਜੈ ਮਮ ਸਿਰ ਕੋ'।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੁਰਤ ਗਹਯੋ ਤਿਸ ਕਰ ਕੋ।ਅੰਤਰ ਤੰਬੂ ਕੇ ਤਬਿ ਜਾਈ। ਪੰਚਮ ਅਜ ਪਰ ਤੇਗ਼ ਚਲਾਈ॥੩੩॥ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਦੇਖਯੋ ਰੁਧਿਰ ਵਹਿਰ ਜਬਿ ਆਯੋ। ਹਨੇ ਪੰਚ ਸਿਖ

[1]ਭਾਵ ਨਾਈ। [2]ਹੱਥ ਵਿਚ ਓਹੋ ਤਲਵਾਰ। [3]ਮੰਗਦੇ ਹਨ। [4]ਧੰਨ (ਹਨ) ਓਹ ਜੋ ।
[5]ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ।

ਸਭਿ ਨੇ ਜਾਨੇ। ਗੁਰ ਆਸ਼ੈ ਨਹਿੰ ਸਕਹਿੰ ਪਛਾਨੇ ॥ ੩੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਸਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਿ ਕੋਸ਼ ਮਹਿਂ[1],ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਰੇ ਜੁਗ ਨੈਨ।ਗਹਿ ਗਹਿ ਅੰਗ ਲਗਾਇ ਤਿਨ ਰੁਚਿਰ ਸੁਖਦ ਕਹਿ ਬੈਨ ॥੩੫॥ 'ਮਮ ਸਰੂਪ ਤੁਮ ਅਬਿ ਭਏ, ਹੌਂ ਭਾ ਤੁਮਹਿਂ ਸਰੂਪ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਦਿਢ ਰਿਦੇ ਹ੍ਵੈ ਪਦ ਅਤਿ ਲੀਨਿ ਅਨੂਪ !' ॥ ੩੬ ॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੇ ਪੰਚ ਪਰ ਅਸ ਮਨ ਉਪਮਾ ਆਇ। ਪਾਂਚਹੁ ਪਾਂਡਵ ਪਰ ਮਹਾਂ ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਹਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਏਕ ਮੋਕ ਹ੍ਵੈ ਮਿਲਤਿ ਜਿਮ ਨ੍ਰਿਪਤਿਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਆਦਿ।ਛਠਮਰੂਪ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ[2]ਤਿਮ ਬਾਢਯੋ ਅਹਿਲਾਦ॥੩੮॥ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਗਸੇ ਬਦਨ ਦਯਾ ਸਦਨ ਪਦ ਦੀਨ[3]। ਸੋਧ ਕਰੇ ਅਪਨੇ ਸਰਸ[4]ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨ[5] ॥੩੯॥ ਪਰਵਾ-ਰਤਿ ਹੁਇ ਪੰਚ ਤੇ[6] ਵਹਿਰ ਆਇ ਸੁਖਦਾਇ[7]। ਸਾਦਰ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਬਿਰੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਾਰਨੇ ਊਚੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ।'ਰਾਖਯੋ ਸਿੱਖੀ ਬੀਜ ਜਗ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ॥੪੧॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਤਾਰਿਬੇ ਸਮਰਥ ਭੇ ਇਹ ਪੰਚ। ਜਾਨਹੁੰ ਮੋਹਿ ਸਮਾਨ ਤਿਨ ਭੇਦ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਰੰਚ' ॥੪੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਬਿਸ-ਮਾਨੀ । 'ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਕਿਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ। ਪਰਖਨਿ ਕਰਤਿ ਲਖੇ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂੰ। ਕਰਮ ਬਿਲੋਕਿ ਤ੍ਰਾਸ ਮਨ ਮਾਂਹੂੰ ॥ ੪੩ ॥ ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਅਚਰਜ ਚਰਿਤ੍ਰਾ । ਕੋ ਲਖਿ ਸਕਹਿ ਅਧਿਕ ਮਤਿ ਧਰਤਾ।ਲਘੁ ਬਿਸਾਲ ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰੇ। ਦੇਹੁ ਕਸੌਟੀ ਕੋ ਸੰਭਾਰੇ?'॥੪੪॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪਛੁਤਾਇ।ਤਿਨ ਪੰਚਹੁੰ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। 'ਸਭਿ ਕੀ ਰਾਖ ਲੀਨਿ ਪਤਿ ਮਹਾਂ। ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਊਚੇ ਪਦ ਲਹਾ' ॥ ੪੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੁਛਕੁ ਕਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂ ਦੇਤਿ ਰਹੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਗਮਨੇ ਸਦਨ ਸਿਖ ਗੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਇਂ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸਿਖ ਪਰਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਮ ਪਰਖਤਿ ਸਿੱਖਨਿ ਭਲੇ ਸੋ ਦਿਨ ਦਿਯੋ ਬਿਤਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਦਾਸ ਗੋ ਗੁਰ ਜਸੁ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਨਹਿ ਪਰਖੇ

[1]ਮਿਆਨ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਕਰਕੇ। [2]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ। [3](ਦਯਾ ਦੇ ਘਰ=) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ) ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ। [4]ਸੋਧਕੇ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਕੀਤੇ। [5]ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗਯਾਨ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਬੀਨ ਕਰ ਦਿਤੇ। [6]ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਹੋਏ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਗੁਰ ਕਰਮ ਭਲੇਰੇ[1]। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਨਿੰਦਾ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੇ। ਪਰਖਨਿ ਕਰੇ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਏ[2]। ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਪੰਥ ਉਪਾਏ ॥੨॥ ਕੂਰੇ ਭਾਖਹਿਂ–ਕੂਰ ਸੁਭਾਊ–। ਜੇ ਕਾਚੇ,ਗੁਨ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਊ[3]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਤ ਅਨੰਦਕੋ ਪਾਯੋ। ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ ਜਬਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨਾਯੋ ॥੩॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਸਮੁ-ਦਾਈ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।ਰਹੀ ਜਾਮ ਜਾਗੇ ਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸਰਬ ਸੌਚ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੪ ॥ ਪੁਨ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਬਿਧਿ ਵਤ ਨੀਰਾ[4]। ਆਰ ਬੰਦ[5] ਕਛ ਤਜੀ ਉਤੀਰਾ[6]। ਕਰਯੋ ਅਪਰ ਧਰ ਕਟਿ ਕਛ ਤੀਰਾ[7]।ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਪਹਿਰਿ ਬਰ ਬੀਰਾ॥੫॥ਕੇਸ ਪਾਸ ਛਬਿ ਰਾਸਸੁਧਾਰੇ[8]। ਜੂਰੋ ਕਰਿ ਬੰਧੀ ਦਸਤਾਰੇ। ਊਪਰ ਜਿਗਾ ਰਾਖਿ ਰਮਣੀਕਾ। ਕਲਗ਼ੀ ਧਰੀ ਤੁੰਗ ਬਿਧਿ ਨੀਕਾ ॥ ੬ ॥ ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ ਬੰਧਿ ਕਟ ਸੰਗਾ। ਧਨੁਖ ਹਾਥ ਗਹਿ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗਾ। ਮੂਛਨ ਤਾਉ ਦੀਨ ਕਰਿ ਬੰਕੀ। ਆਸਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਅਕਲੰਕੀ[9]॥੭॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਚਿਤਵਹਿਂ ਕਰਿ ਧ੍ਯਾਨਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੌਂ ਕੀਨਿ ਬਿਧਾਨਾ। ਉਗੋ ਭਾਨੁ ਤੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਚਾਹਤਿ ਪੰਥ ਚਲਾਵਨਿ ਕਾਮੀ ॥੮॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਤਜਿ ਕਰਿ ਆਸਨ। ਨਿਕਸਿ ਦੁਰਗਤੇ ਪਾਨ ਸਰਾਸਨ[10]।ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਹੋਵਤਿ। ਪਾਵਨ ਬਨਹਿ ਦਰਸ ਕੋ ਜੋਵਤਿ ॥ ੯ ॥ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਆਏ ਤਿਸ ਥਾਨੇ। ਜਹਾਂ ਬੈਠਿ ਸਿਖ ਪਰਖਨਿ ਠਾਨੇ। ਨਾਮ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਹੈ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਉਤਪਤਿ ਪੰਥ ਹੋਨਿ ਥਲ ਹੇਰਾ[11] ॥੧੦॥ਬੈਠੇ ਆਇ ਚਾਨਣੀ ਤਰੇ। ਸੁਭਟ ਸਿੱਖ ਸੰਕਰ ਤਹਿਂ ਖਰੇ। ਛਬਿ ਅਮੋਲ ਲੋਚਨ ਅਨਿਯਾਰੇ।ਦੇਖਹਿਂ ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੁਖ ਟਾਰੇ ॥ ੧੧॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਬਾਸਨ ਮੰਗਵਾਵਾ। ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਕੋ ਜਲ

---

[1](ਕੂੜੇ ਤੇ ਕੱਚਿਆਂ ਨੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। (ਅ) ਭਲੇਰੇ= ਭੈੜਿਆਂ ਨੇ...... (ਵਕ੍ਰੋਕਤੀ)। [2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ) ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਪਰਖੇ ਹਨ। [3]ਜੋ ਕੂੜੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੂਰ ਸੁਭਾ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਜੋ ਕੱਚੇ ਹਨ ਗੁਣ ਨੂੰ ਲਖ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ। [4]ਬਿਧੀ ਪੂਰਬਕ ਜਲ ਵਿਚ। [5]ਨਾਲਾ [ਫ਼ਾ:, ਆਜ਼ਾਰ ਬੰਦ]। [6](ਗਿੱਲੀ) ਕੱਛ ਦਾ ਨਾਲਾ ਖੋਹਲਕੇ (ਕਛ) ਉਤਾਰੀ। [ਸੰਸ,: ਉਤ੍ਰੀਰਣ=ਖੁਹਲਣਾਂ। ਤਜੀ=ਛੱਡੀ, ਲਾਹੀ]। [7]ਲੱਕ ਨਾਲ ਕੱਛ ਹੋਰ ਧਾਰੀ [ਤੀਰ=ਕੋਲ, ਨਾਲ]। [8]ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਫਾਹੀ ਨਾਲ ਤੁੱਲਤਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਫਸਦੇ ਹਨ। [9]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [10]ਹਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ (ਲਈ) ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ। [11](ਅਸਾਂ) ਡਿੱਠਾ ਹੈ। (ਅ) ਦੇਖਿਓ ਨੇ।

ਸੁਰਿ ਅਨੁਵਾਵਾ। ਨਿਜ ਆਗੇ ਰਖਵਾਵਨਿ ਕੀਯੋ। ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਦੀਯੋ*॥੧੨॥ਤਾ ਮਹਿ ਲਗੇ ਫੇਰਨੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਬਦਨ ਬਦਤਿ ਬਾਨੀ ਅਭਿ-ਰਾਮੀ। ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿਕ ਜੋਈ। ਪੰਚਹੁੰ ਖਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਕਰਿ ਤੋਈ ॥੧੩॥ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਾਏ।ਜਟਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜਿਨ ਸਮੁਦਾਏ। ਰੁਚਿਰ ਬਿਭੂਖਨ ਅੰਗਾ† ਸਜਾਏ। ਅਪਨੇ ਰੂਪ ਸਮਾਨ ਬਨਾਏ॥ ੧੪॥ 'ਕਹਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਥਿਰ ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਬਹੁਰ ਸੈਧੇ ਪਵਿਬੋ ਕੀਨਾ॥੧੫॥ਪੌੜੀ ਪੰਚ ਅਨੰਦ ਪਢ੍ਯੋ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੈਂ ਬਹੁ ਤੇਜ ਬਢ੍ਯੋ ਹੈ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਛਟਕ[1] ਆਇਗੇ ਦੋਊ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਤਿ ਭੇ ਸੋਊ ॥ ੧੬ ॥ ਇਕ ਬਾਸਨ ਮਹਿਂ ਤਨਕ[2] ਸੁ ਪਾਯੋ। ਤਿਨ ਆਗੇ ਧਰਿ ਤਬਹਿ ਪਿਆਯੋ।ਭਏ ਬੀਰ ਰਸ ਪੀਵਤਿ ਦੋਊ। ਜੁੱਧ ਕਰਨਿ ਲਾਗੇ ਮਿਲਿ ਸੋਊ ॥ ੧੭॥ ਚੂੰਚਨ ਪੰਖ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਕਰਿਹੀਂ। ਪੀਰ ਸਰੀਰ ਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿਹੀਂ। ਰੁਧਰਿ ਚੁਚਾਤ ਅਧਿਕ ਤਨ ਮਾਂਹੀ।ਮਾਰਨ ਮਰਨਿਰੌਦ੍ਰ ਰਸੁ ਚਾਹੀਂ॥੧੮॥ਅਤਿਸ਼ੈ ਕਰਿ ਸੰਘਰ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਰਸਾਲਾ[3]। ਘਟਕਾ

[1]ਛਿੜੇ। [2]ਥੋੜਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ)। [3]ਸੁਰਗ।

*ਦੇਵੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਿਲੀ ਕਿਸੇ ਕਰਦ, ਕਿਸੇ ਛੁਰੀ, ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਕੁੰਡ ਠੰਢਾ ਕਰਨੇ ਪਰ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਖੰਡਾ ਨਿਕਲਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਪਿੱਛੇ 'ਕਰਦ ਦਿਤੀ' (ਦੇਖੋ ਰੁਤ ਇਹੋ ਅੰਸੂ ੧੧ ਅੰਕ ੨੦) ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ, ਇੱਥੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਕਿ ਨਾ ਕੁਛ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਾ ? ਇਸ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੪੯ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਖੰਡੇ ਨੂੰ ਇਕੋ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੪੫ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਨਾ ਕਰਦ ਫੇਰੀ ਸੀ ਨਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਰ ਖੰਡਾ ਜੋ ਦੋਧਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਤਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਖਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਸਭ ਥਾਈਂ ਖੰਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੂਜੇ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਖੰਡੇ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਯਥਾ:— 'ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡ ਧਾਰ' ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਚ ਇਕ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸਿਖੀ ਗਿਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—'ਦੇ ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਤੇਜ ਬਢਾਯਾ'। ਪੁਨ:—'ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਛਕੇ' ਰਹਿਤ ਨਾਮਾ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ ਵਿਚ ਬੀ 'ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਕੀ ਦੇਇ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੫ ਦੇ ਅੰਕ ੯ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—'ਖੰਡਾ ਧਾਰਿ ਸੁ ਪਾਹੁਲ ਛਾਪ'।

†ਪਾ:—ਜਿਗਾ।

ਲਗ ਦ੍ਵੈ ਚਟਕ ਤਮਾਸਾ। ਬਿਕਸਤਿ ਭਏ ਬਿਬੇਕ ਨਿਵਾਸਾ[1] ॥ ੧੯ ॥ ਬਹੁਰ ਪਵਿਤ ਫੇਰਤਿ ਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਭਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੋ ਤੇਜ ਨਿਧਾਨਾ। ਰਾਮ-ਕੁਇਰ ਕਹਿ ਸੰਤਹੁ ਸੁਨੀਅਹਿ। ਬਾਲ ਬੈਸ ਮੇਰੋ ਤਨ ਜਨੀਅਹਿ ॥੨੦॥ ਧਾਇ ਗਯੋ ਮੈਂ ਮਾਤਾ ਪਾਸ। ਜਹਿ ਬੈਠੀ ਜੀਤੋ ਸੁਖਰਾਸ। ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਮੈਂ ਸਕਲ ਸਨਾਈ। 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੂ ਬਨਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਚਟਕ ਆਪ ਮਹਿਂ ਲਰ ਕਰਿ ਮਰੇ। ਦੀਰਘ ਤੇਜ ਤਾਸ ਮਹਿਂ ਧਰੇ। ਜਲ ਮਹਿਂ ਪਵਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਫਿਰੈ ਹੈਂ। ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਕੀ ਅਬਿ ਦੈ ਹੈਂ' ॥੨੨॥ ਜੀਤੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰਨਿ।–ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸੁਤ ਇਹ ਕਾਰਨ। ਪਹੁੰਚਨਿ ਬਨੈ ਕੰਤ ਕੇ ਪਾਸੇ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਬਹੁ ਲੀਨਿ ਪਤਾਸੇ ॥ ੨੩ ॥ ਘਰ ਤੇ ਚਲਿ ਆਈ ਤਤਕਾਲਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ* ਜਹਾਂ ਬਨਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਪਤਿਕੋ ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਜਲ ਮਹਿਂ ਪਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਵਿਲੋਕਿ ਅਲਾਏ ॥੨੪॥ 'ਭਲੋ ਭਯੋ ਤੂੰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਨੀਰ ਬਿਖੈ ਪਾਈ ਮਧੁਰਾਈ। ਨਾਤੁਰ ਪੰਥ ਹੋਤਿ ਬਡ ਕ੍ਰੂਰਾ। ਤੇਜ ਕ੍ਰੋਧ ਕਲਹਾ[2] ਕਰਿ ਪੂਰਾ ॥੨੫॥ ਅਪਨਿ ਬਿਗਾਨਾ ਸਮਝਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਤਿ ਜੰਗ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਤਾਹੀ। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮੋਹ ਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਰਿਸ ਮੇਂ ਭਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਰਹਰਿਹੀਂ ॥ ੨੬ ॥ ਅਬਿ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਜੁ ਪਾਯਹੁ ਤੋਹੀ। ਯਾਂ ਤੇ ਪਯਾਰ ਪਰਸਪਰ ਹੋਹੀ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਦ੍ਵੈ ਤੇ ਸੰਤਾਨਾ। ਪ੍ਰਗਟਤਿ ਹੈ ਸਭਿਹੂੰ ਜਗ ਜਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥ ਹੋਨਿ ਖਾਲਸਾ ਸੰਤਤਿ ਕਾਲਾ[3]। ਚਲਿ ਆਈ ਭਾ ਭਲੋ ਬਿਸਾਲਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਪੰਚਹੁੰ ਪਯਾਰੇ। ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ ਖਰੇ ਅਗਵਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਮਲ ਪਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਲੀਨੋ। ਦੇ ਕਰਿ ਤਿਨਹਿ ਪਿਆਵਨਿ ਕੀਨੋ। ਲੋਚਨ ਮਹਿਂ ਛਿਰਕੇ ਪੁਨ ਮਾਰੇ। ਕੇਸ ਜੂੜ ਮੈਂ[4] ਅੰਜੁਲ ਡਾਰੇ ॥੨੯॥ ਵਾਸੀ ਨਾਮ ਬੂਝਿਬੋ ਕੀਨਿ। ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਦੀਨਿ। 'ਲਵਪੁਰ ਜਨਮ ਬਸਨ ਕੋ ਧਾਮੂ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਯੋ ਨਾਮੂ' ॥ ੩੦ ॥ ਦੂਸਰ ਕਹਯੋ 'ਹਸ-ਤਨਾਪੁਰ ਕੋ। ਨਾਮ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੋ'। ਤ੍ਰਿਤੀਯੋ ਭਨਤਿ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ। [2]ਲੜਾਈ। [3]ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਉਲਾਦ ਹੋਣ ਵੇਲੇ। [4]ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜੂੜੇ ਵਾਲੇ ਥਾਂ, ਭਾਵ ਦਸਮ ਦੁਆਰ।

*ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਿਧੀ ਲਈ ਵੇਖੋ ਗੁਰਮਤ ਸੰਸਕਾਰ ਵਿਧੀ, ਜੋ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਦੋ ਵੇਰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਰਾਇ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹੇ ਘੱਲ ਕੇ ਤੇ ਸਭ ਸੰਮਤੀਆਂ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਤਯਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਛਪਵਾਈ ਸੀ।

ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੀ । 'ਪੁਰੀ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਹੈ ਮਮ ਵਾਸੀ ॥ ੩੧ ॥ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਹੈ ਮੋਰਾ' । ਚਤੁਰਥ ਸਿਖ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰਾ। 'ਬਿਦਰਪੁਰੀ ਵਾਸੀ ਪਹਿਚਾਨੋ । ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਮਮ ਜਾਨੋ' ॥ ੩੨॥ ਪੰਚਮ ਕਹਿ 'ਵਾਸੀ ਜਗੁ ਨਾਥ। ਹਿੰਮਤਿ ਸਿੰਘ ਨਾਮ, ਹੇ ਨਾਥ !'।ਇਮ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਕੇਲੇ । ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨ ਏਕ ਕਰਿ ਮੇਲੇ॥੩੩॥ 'ਅਬਿ ਤੇ ਕਹਹੁ ਅਨੰਦ-ਪੁਰ ਵਾਸੀ' । ਪੰਚਹੁੰ ਨਾਮ ਧਰੇ ਗੁਨ ਰਾਸੀ[1] । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੁਨ ਸਭਿ ਰਹਿਤ ਬਤਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਈ ॥ ੩੪ ॥ 'ਮੀਣੇ ਅਰੁ ਮਸੰਦ ਧਿਰਮਲੀਏ। ਕੁੜੀ ਮਾਰਿ ਰਮਰਈ ਨ ਮਿਲੀਏ। ਸਵਾ ਰਜਤਪਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ । ਤਿਮ ਦੇ ਪਾਹੁਲ ਦਾ ਜੋ ਗੁਰ ਜੀ[2] ॥ ੩੫॥ ਪਠਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਨਿਤ ਗੁਰਬਾਨੀ । ਸਿੰਘਨਿ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੀ।ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਰਨਾ।ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਹਤਿ ਕਰਨਾ॥੩੬॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਅੱਭਯਾਸਹੁ। ਨਹੀਂ ਤੁਰੱਕ ਪਰ ਉਰ[3] ਬਿਸਵਾਸਹੁ। ਕੇਸਨ ਅਦਬ, ਨ ਕਛ ਬਿਨ ਰਹਿਨਾ। ਅਰਧ ਨਾਮ ਸਿੰਘਨਿ ਨਹਿੰ ਕਹਿਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਕਾਤੁਰਤਾ ਉਰ ਤੇ ਪਰਹਰਿਨੀ।ਬਲ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੂਰਤਾ ਧਰਨੀ। ਜੋਧੇ ਕੀ ਭੁਜ ਕੇ ਅਨੁਸਰੇ। ਦੁਊ ਲੋਕ ਲਟਕਤਿ ਹੈਂ ਪਰੇ ॥੩੮॥ ਜੇ ਜੀਤਹਿ ਸੁਖ ਇਸ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਭਏ ਮ੍ਰਿਤਕ, ਆਗੇ ਸੁਖ ਪਾਂਹੀ। ਸੂਰ ਸੂਰ ਮੰਡਲ ਕੋ ਭੇਦੀ[4]। ਪਹੁੰਚਤਿ ਊਪਰ ਸਦਾ ਅਖੇਦੀ[5] ॥੩੯॥ ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਨ ਧਰਯੋ।ਸਮੁਖ ਲਰਨ ਮਾਰਨ ਕੈ ਮਰਯੋ।ਅਬਿ ਲੌ ਜਸੁ ਮਰਿ ਸੁਰਗ ਪਹੂਚੇ। ਅਲਪ ਕਾਲ ਮਹਿੰ ਲਹਿੰ ਪਦ ਊਚੇ ॥੪੦ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਰਹਿਤਿ

[1]ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨ (ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ) ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਨਾਮ (ਸਿੰਘ) ਰਖੇ। (ਅ) ਐਉਂ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਰਾਸਾਂ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਰਖੇ। ਪੰਜਵੀਂ ਰਾਸ 'ਸਿੰਘ' ਹੈ, ਭਾਵ, ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਬਨਾ ਦਿੱਤਾ। [2]ਗੁਰੂ (ਕੀ ਗੋਲਕ ਵਾਸਤੇ) ਪਾਹੁਲ ਦਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਭੇਟਾ ਲੈਣੋਂ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੋਲਕ ਵਾਸਤੇ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਦੇ ਭਲੇ ਦੇ ਕੰਮ ਹੋਣੇ ਹਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਅਪੜਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਟੋਰਿਆ। ਹੁਣ ਤਕ ੧। ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਤੇ ੧।) ਗੁਰੂ ਗੋਲਕ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਤੇ ਜੋ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੇ; ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ੧।) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਬਾਹ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਹੱਦ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਸੰਦਾਂ ਵਾਂਙੂ ਲੋਭੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। [3]ਦਿਲ ਵਿਚ। [4]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਮਹਾਨ ਉੱਚੀ ਗਲ ਕਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਅੱਗੇ ਦੀ ਗਤੀ ਸੂਰਮੇਂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ। [5]ਖੇਦ ਰਹਤ, ਮੁਕਤ।

ਸੁਚਾਲੀ।ਜੋ ਰਾਖਹਿ ਤਿਨ ਕੋ ਹੌਂ ਵਾਲੀ'।ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਸਿਖ ਸਮੁਝਾਵਹਿਂ। ਅਪਰ ਰਹਿਤ ਸੋ ਬਹੁਰ ਬਤਾਵਹਿ ॥ ੪੧ ॥ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸੁ ਰਹਿਤ ਕੀ ਭਲੇ। 'ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਅਰਿ ਪਾਂਚਹੁਂ ਮਿਲੇ। ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ। ਚਾਰ ਬਰਨ ਅਚਵਹਿ ਇਕ ਹੋਈ ॥੪੨॥ ਮਤਿ ਊਚੀ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਨੀਵਾਂ।ਸਿਮਰਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁਖ ਸੀਵਾਂ।ਗੋਰ ਮੜ੍ਹੀ ਅਰੁ ਪੰਥ ਅਨੇਕਾ। ਆਨ ਨ ਮਾਨਹਿ, ਰਾਖਿ ਬਿਬੇਕਾ[1]' ॥ ੪੩ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁ ਨੀਕਾ ਅਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਮਿਲਿ ਫਤੇ ਸੋ ਬੁਲਾਈ ਹੈ। ਪੀਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਰਾਮਾਤੀ ਜੋ ਅਪਰ ਪੰਥ, ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਹੂੰ ਕੀ ਕਾਨ ਕੋ ਮਿਟਾਈ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਮਜਬ ਜਗ ਦੇਖਿਕੇ ਅਜਬ ਮਹਾਂ, ਬੈਰੀ ਕੇ ਗਜਬ[2] ਪਰਯੋ ਛੀਨੈਂ ਠਕੁਰਾਈ ਹੈ[3]। ਧਰਮ ਸਥਾਪਬੇ ਕੋ ਪਾਪਨ ਕੇ ਖਾਪਬੇ ਕੋ ਗੁਰੂ ਜਾਪਬੇ ਕੋ ਨਈ ਰੀਤਿ ਯੌਂ ਚਲਾਈ ਹੈ ॥ ੪੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪੰਚਹੁਂ ਸਿੰਘਕੋ ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ ਦੀਨਿ।ਵਹਿਰ ਬੇਖ਼ ਉਰ ਗਯਾਨ ਦੇ ਅਪਨੇ ਸਮ ਸੋ ਕੀਨਿ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦ [ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੰਚਹੁਂ ਕੋ ਸਮਰੱਥ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ। ਸਾਦਰ ਤਿਨਹੁਂ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਲਖਹਿ ਨ ਕੋ ਗੁਰ ਭੇਵ[4]॥੧॥ਕਬਿੱਤ॥ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪੰਥ ਕੇ ਉਦੋਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਉੱਠਕੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਖਰੇ ਆਪ ਹੋਇ ਕਰਿ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਉਚਾਰਤਿ ਸੁ ਪਾਹੁਲ ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਬਿਸਾਲ ਤੇਜ ਰਾਚਤਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰ ਦੋਇ ਕਰਿ[5]। ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ ਕਟ ਕੱਸ ਕੈ, ਕੁਦੰਡ ਕੰਧ, ਜਮਧਰਾ ਧਰਿ ਕੈ ਕਰਦ ਚੱਕ੍ਰ ਜੋਇ ਕਰਿ[6]। 'ਜੈਸੇ ਮਮ ਦੀਨਿ,ਬਿਧਿ ਸੰਗ ਤੁਮ ਲੀਨਿ ਪੰਜ[7]', ਤੈਸੇ ਮੋਹਿ ਦੀਜੀਏ ਸੰਦੇਹ ਸਭਿ ਖੋਇ ਕਰਿ' ॥ ੨ ॥ ਅਦਭੁਤ ਬਾਨੀ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਮੈ ਹਰਾਨੀ ਹੋਇ ਸਿੰਘਨ ਬਖਾਨੀ 'ਕਹਾਂ ਕਹੋ ਆਪ ਬੈਨ ਕੋ ? ਜਾਤਿ ਕੇ ਕਮੀਨ,ਦੀਨ, ਰੰਕ ਹੈਂ ਅਧੀਨ, ਹੀਨ,

---

[1]ਹੋਰ ਦੀ ਆਨ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਤੇ ਬਿਚਾਰ ਰੱਖਣਾ। [2]ਬਿਪਤਾ [ਅ:, ਗ਼ਜ਼ਬ]। [3]ਰਾਜ ਖੋਹ ਲੈਣਗੇ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। [5]ਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ। [6]ਜਮਧਰ, ਕਰਦ ਤੇ ਚੱਕ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ (ਜੋਇਕਰ=) ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। [7]ਪੰਜਾਂ ਨੇ।

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਪੀਨ, ਮਨ ਛੀਨ ਹੈ,ਨ ਚੈਨ ਕੋ[1]।ਬਿਸ਼ਈ ਮਲੀਨ ਜੀਵ ਸਭਿ ਤੇ ਸਦੀਵ ਨੀਵ ਜੈਤੁ ਸੁ ਗ਼ਰੀਬ ਹਮ, ਭਲੋ ਗੁਨ ਹੈ ਨ ਕੋ। ਏਕ ਬਲ ਭਯੋ ਤੁਮ ਹਾਥ ਦਯੋ ਸੀਸ ਧਰ, ਨਯੋ ਰੰਗ ਥਿਯੋ ਮਯੋ ਕਿਯੋ ਸੁਖ ਐਨ ਕੋ[2]*॥੩॥ਜੀਵਨ ਕੇ ਜੀਵ[3],ਬਲ ਸੀਵਹੋ[4] ਸਦੀਵ ਤੁਮ,ਤੀਨ ਲੋਕ ਨਾਥ ਸਭਿ ਸੁਰਾਸੁਰ ਬੰਦਤੇ[5]। ਆਇਸੁ ਮੈਂ ਪੌਨ ਪਾਨੀ ਆਨਿ ਕੀ ਕਹਾਨੀ ਕਹਾਂ[6], ਚਾਹੋ ਜਿਸ ਰਾਖਹੁ ਰਿਪੁ ਕ੍ਰੋਧ ਕੈ ਨਿਕੰਦਤੇ[7]। ਸ਼ਕਤਿ ਦੁਰਾਈ ਨਰ ਲੀਲਾ ਕੋ ਗੁਸਾਈਂ ਧਰੋ, ਦਾਸ ਕੋ ਬਡਾਈ ਦੇਤਿ ਸਦਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਤੇ। ਆਪ ਸਮਰੱਥ ਅਬਿ ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਕੈਸੇ ਕਹੋ–ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਦੇਹੋ–ਕਿਮ ਕਮੀ ਹੈ ਬਿਲੰਦ ਤੇ[8] ?''॥ ੪॥ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ''ਕਰਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਹ ਮੈਂ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਹੈਂ।ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਏਕੰਕਾਰ ਸਭਿ ਕੇ ਆਧਾਰ ਨਿਤ ਆਪ ਨਿਰਾਧਾਰ ਜਾਂ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਹੈਂ[9]।[10]ਭਗਤਿ ਅਧੀਨ, ਕਾਲ ਛੀਨ ਮਹੀਆਨ ਮਹਾਂ ਤਾਕੋ ਸੁਤ ਜਾਨੋ ਮੋਹਿ ਸਭਿ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ। ਸਿੱਖਨ ਅਧੀਨ ਤਿਨ ਮੋਕਉ ਚੀਨ ਲੇਹੁ ਚਿਤ, ਪੰਥ ਕੇ ਰਚਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਜਗਤੇਸ਼ ਹੈ[10]॥੫॥ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਅਬਿ[11] ਜੈਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਕੀਨਿਓ। ਸ਼ੰਕ ਨ ਕਰੀਜੈ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਇ ਦੀਜੈ ਅਬਿ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਵੋਂ ਮੁਹਿ ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਲੀਨਿਓਂ। ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੋ ਕਾਲ ਅਸਿਕੇਤ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਯੌਂ ਹੁਕਮ ਹਮੈਂ ਦੀਨਿਓ†। ਥਾਪਨਿ ਧਰਮ ਕੋ, ਉਥਾਪਨਿ[12] ਭਰਮ ਕੋ,

---

[1]ਮਨ ਦੁਰਬਲ ਤੇ ਬੇਚੈਨ ਹੈ, (ਅ) ਮਨ ਛਿਨਭਰ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ (ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ)। [2]ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [3]ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦ। [4]ਬਲ ਦੀ ਹੱਦ ਹੋ। [5]ਦੇਵ ਦੈਂਤ (ਤੁਹਾਨੂੰ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ। [6]ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ। [7]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ। [8](ਆਪ ਐਡੇ)ਵਡੇ ਕਿਉਂ ਐਨੇ ਕਮੀ ਵਾਲੇ (ਨੀਵੇਂ) ਹੁੰਦੇ ਹੋ? । [9]ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਿਸ਼ਨ ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਹਨ ਉਹ ਅਪਾਰ ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਇਕ ਏਕੰਕਾਰ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਨਿਰ ਆਸਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸਾਰੇ (ਸੰਤ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [10]ਉਹ ਕਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ (ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕਿ ਉਹ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ (ਉਸ ਐਡੇ) ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਤੇ (ਫੇਰ ਭਗਤ ਅਧੀਨ ਦਾ) ਮੈਂ ਪੁਤਰ ਹਾਂ, ਤਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਣ ਲਓ ਚਿਤ ਵਿਚ; ਪੰਥ ਦੇ ਰਚਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬੀ (ਉਸੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਦਾ ਹੈ। [11]ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। [12]ਨਾਸ਼ਕਰਨ। *ਪਾ:–ਕਿਯੋ ਹਿਯੋ ਸੁਖ ਐਨਕੋ।

†ਦੇਖੋ ਏਥੇ ਕਾਲੀ ਨੇ ਪੰਥ ਸਾਜਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਰਹੇ। ਪਰ ਕਾਲ ਦਾ ਕਾਲ ਅਕਾਲ ਤੇ ਅਸਿਕੇਤੁ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੁਕਰਮ ਕੌ ਖਾਪਨ, ਸਿਮਰ ਨਾਮ, ਚੀਨਿਓ[1*]॥੬॥–ਸੁਾਮੀ ਕੋ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੇਟਬੋ–ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਜਾਨਿ[2], ਮਾਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਹੂੰ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੁ ਲੀਨਿਓ।ਉਠ ਪੰਚਹੂੰ ਸਿੰਘ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇਬੋਲਿ,ਆਗੇ ਖਰੇ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਪਾਹੁਲ ਕੋ ਦੀਨਿਓ।'ਪਟਨਾ ਜਨਮ ਵਾਸੀ,ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਬੂਝੇ ਤੇ ਬਖਾਨਯੋਂ ਪ੍ਰਭੁਸੀਖ੍ਯਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨਿਓ।ਰਹਿਤ ਬਤਾਈ ਜੈਸੇ ਆਪ ਪੂਰਾ ਗਾਈ ਗੁਰੂ[3], ਰੀਤਿ ਯੌਂ ਚਲਾਈ ਬਿਦਤਾਈ ਸਭਿ ਚੀਨਿਓ॥੭॥ 'ਪੰਚਨਕੋ ਮੇਲ ਪੇਲ ਦੇਹੁ[4],ਸੱਤਿਨਾਮ ਲੇਹੁ,ਰੱਛ੍ਯਾ ਕੋ ਕਰੇਹੁ ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਸਮੁਦਾਇ ਕੌ।ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਅੰਗ ਸੰਗ, ਜੰਗ ਕੋ ਧਰਹੁ ਨਿਸ਼ੰਗ, ਭੰਗ ਤੁਰਕਾਨ[5] ਤਬਿ ਹੂਜੀਏ ਸਹਾਇ ਕੌ। ਸਦਾ ਅਸਿਕੇਤ ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਧਰੋ ਹੇਤ ਕੋ, ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਨਿਤ ਆਯੁਧ ਸਮੂਹ ਰਿਪੁ ਘਾਇਕੌ'। ਸਾਰੇ ਜਗ ਨਾਇਕ ਕੋ ਰਹਿਤ ਬਤਾਇ ਕਰਿ ਫਤੇ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਉਪਾਇ ਕੌ ॥੮॥ਗੁਰੂ ਤੇਜ ਰਾਸਿ ਅਰਦਾਸ ਕੋ ਕਰਾਇ ਕਰਿਸੀਸ ਕੋ ਨਿਵਾਇ ਆਇ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ। ਰਹਿਤ ਬਤਾਈ ਪੁਨ: 'ਧਰੋ ਸਦਾ ਸਿੰਘ ਮਨ, ਬੇਸ੍ਵਾ ਸੋਂ ਰਮਨ† ਨਹਿ ਕੀਜੈ ਕਬਿ, ਸ਼ੰਕ ਕਰਿ[6]। ਸੁਚ ਸੋਂ ਰਹਿਨ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਮੈਂ ਸ਼ਨਾਨੋ ਤਨ,ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿਤੇ ਛੂਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੋ,ਰਿਪੁਭੰਗ ਕਰਿ[7]।ਕੇਸ ਕੱਛ ਕਰਦ ਗੁਰੂ ਕੀ ਤੀਨ ਮੁੱਦ੍ਰਾ[8] ਇਹ‡ ਪਾਸ ਤੇ ਨ ਦੂਰ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਧਰਿ'॥੯॥ ਬਾਜੇ ਸੁਰਲੋਕ ਮੈ ਦਮਾਮੇ ਗੁਰੂ ਫਤੇ ਸੁਨਿ ਮੰਗਲ ਕੁਲਾਹਲ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਹੈ। ਰਹ੍ਯੋ ਜਗ ਧਰਮ ਕਰਮ ਹੋਮ ਜੱਗ ਆਦਿ ਤੁਰਕ ਬਿਨਾਸ਼ਤਾ ਕੋ ਪਾਇ ਸਭਿ ਕੋਇ ਹੈ[9]। ਪ੍ਰਗਟ੍ਯੋ ਸੁ ਪੰਥ, ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਦਤੇ ਭਗਤਿ ਨਿਤ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਬਰਤਾਇ ਕੈ ਧਰਾ ਕੋ ਭਾਰ ਖੋਇ

---

[1]ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ, ਜਾਣ ਲਓ। [2](ਪੰਜੇ ਸਿੰਘ ਇਹ ਆਪਣੀ) ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਜਾਣਕੇ। [3]ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੀ ਸੀ। [4]ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹਟਾ ਦਿਓ। [5]ਜਿਥੇ ਖਾਲਸਾ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ ਤਿੱਥੇ। [6]ਡਰ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। [7]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [8]ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰੈ ਮੁੱਦ੍ਰਾ ਕਹਿਂਦੇ ਹਨ (ਜਦ ਕੰਘਾ ਕੜਾ ਨਾਲ ਰਲੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)। [9]ਹੁਣ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਗ ਧਰਮ ਕਰਮ ਹੋਣਾ ਆਦਿ ਸਭ ਬਚ ਗਏ ਤੇ ਤੁਰਕ ਸਾਰੇ ਵਿਨਾਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣਗੇ।

*ਨਾਮ ਦਾਨ ਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਆਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਥੋਂ ਕੈਸਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

†ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ‡ਪਾਠਾਂਤਰ ਐਉਂ ਬੀ ਕਿਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ:–"ਕੰਘਾ, ਕੇਸ, ਕਛ, ਕੜਾ, ਕਰਦ ਸੁ ਮੁੱਦ੍ਰਾ ਇਹ"।

ਹੈ[1]।ਅਪਸਰਾ ਨਾਚਿ ਕਰੈਂ,ਰਿਦੈ ਦੇਵ ਮੋਦ ਧਰੈਂ,ਕੌਤਕ ਅਨੇਕ ਤੇ ਬਿਨੋਦਤਿ ਸਮੋਇ ਹੈਂ[2] ॥ ੧੦ ॥ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਤਾਂਹੀ ਦਿਨ ਆਵਤਿ ਕਰਾਹ ਗਨ ਹੋਤਿ ਅਰਦਾਸ ਬਰਤਾਵੈਂ ਚਿਤ ਚਾਇ ਕਰਿ।*ਕਾਛ ਪਹਿਰੀਜੀਏ,ਰਹਿਤ ਗੁਰ ਧੀਜੀਏ,ਨਾਮਕੋ ਜਪੀਜੀਏ,ਜਹਾਜ ਗੁਰ ਪਾਇਕਰਿ।ਰਾਖਨੀਰਹਿਤ ਸੁੱਧ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸਿਖ, ਮੇਰੋ ਸਿਰਤਾਜ ਸੋਇ[3] ਸੰਸੈ ਹੂੰ ਨ ਕਾਇ ਕਰਿ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਾਨ ਕਰਿ,ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਯਾਨ ਧਰਿ[4] ਅਮਰ ਸਰੂਪ ਹੋਇ ਸੁਧਾਸਰ ਨਾਇ ਕਰਿ॥੧੧॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਬਾਰਬਧੂਨ ਕੇ ਸੰਗ ਰਮੈ ਨਰ† ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਮੇਲ ਸੁ ਪਾਵੈ।ਸੋ ਨਹਿਂ ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਨਹਿਂ ਮੈਂ ਤਿਹ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁ ਮੂਲ ਨਸਾਵੈ[5]।ਜੌਂ ਪਛੁਤਾਇ ਪਰੈ ਸ਼ਰਨੀ ਪੁਨ ਆਪਨੋ ਦੋਸ਼ ਸਮੂਹ ਸੁਨਾਵੈ। ਦੇ ਤਨਖਾਹ ਬਿਸਾਲ ਪਦਾਰਥ,ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਮਨ ਤਾਂਹਿ ਮੈਂ[6] ਲਾਵੈ॥੧੨॥ਆਦਿ ਸੁਧਾਸਰ ਜੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰ ਬਿਲੋਕਹਿ ਜਾਇਕੈ ਪਾਪ ਗਵਾਵੈ।ਤੌ ਭੀ ਜਥਾਵਤ[7] ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਤੇ ਹੋਨਿ ਨ ਪਾਵੈ। ਦੀਹ ਕਲੰਕਤਿ ਹ੍ਵੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਜਥਾ ਫੁਟ ਬਾਸਨ ਪਾਜ ਲਗਾਵੈ। ਦਾਗ਼ ਨ ਜਾਤਿ ਦਿਖਾਈ ਸੁ ਦੇਤਿ ਪਰੰਤੁ ਸੁ ਬਾਸਨ ਕਾਜ ਹੀ ਆਵੈ॥੧੩॥ ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਜਾਨਿ ਕਲੰਕ ਅਮੇਟ,ਨਸ਼ੰਕ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸੁ ਰਮੈ ਨਹਿਂ ਤਾਂਹੀ[8]।ਔਰ ਸਭੈ ਰਹਿਤਾਂ ਦਿੜ੍ਹਰਾਖਹੁ ਧੀਰਜ ਧਾਰਿ ਕੈ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਜੋ ਜਗ ਜੂਠ[9] ਸੁ ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ਕ

[1]ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਦੱਸੀ ਭਗਤੀ ਨਿਤ ਫੈਲੇਗੀ, ਇਉਂ)ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਰਤਾਕੇ (ਪੰਥ) ਧਰਾ ਦਾ ਭਾਰ ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। [2]ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਸੋ ਮੇਰਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਯਥਾ:—ਰਹਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ, ਓਹ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ। [4]ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੇ। [5]ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। [6]ਤਿਸ (ਦੋਸ਼) ਵਿਚ। [7]ਅਸਲੀ। [8]ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ ਤਿਸ ਵੇਸ਼ਵਾ ਨੂੰ ਨਾ ਭੋਗਣਾ ਕਰੇ। [9]ਹੁੱਕਾ, ਤੰਬਾਕੂ।

*ਇਥੇ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਤੁਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:— ਕੇਸ ਕੋ ਰਖੀਜੀਏ ਸੁ ਪਾਹੁਲਕੋ ਦੀਜੀਏ ਰਹਿਤ ਧਰ ਲੀਜੀਏ ਸਮੂਹਿਨ ਬਤਾਇ ਕਰਿ। ਤੇ ਉਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਛੰਦ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਹੈ ਨਹੀਂ।

†ਬੇਸ੍ਵਾ। ਬਾਰਬਧੂਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਸੱਭੇ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। 'ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਮਨ' ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੇ ਖਾਲਸਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਫਤਹ ਪਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹੋ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨੇ ਸਨ ਜੋ ਉਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਖਲਾਕ ਨੀਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੨੦ ਅੰਕ ੧੯।

ਨਾ ਛੁਵਬੋ ਕਰੀਏ ਬਿਧਿ ਕਾਂਹੀ। ਨੀਰ ਸ਼ਨਾਨ, ਜਪੋ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰੋ ਹਿਤ ਦਾਨ ਮਹਾਂ ਸ਼ੁਭ ਧਾਂਹੀ॥੧੪॥ਸ੍ਰੀ ਅਸਕੇਤ ਤੇ ਲੈ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਬਨੋਛਿਤ ਈਸ਼ ਹਤੋ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਸੰਘਰ ਤੇ ਨ ਮਿਟੋ ਕਬਹੂੰ ਦੁਹੂੰ ਲੋਕਨ ਕੋ ਸੁਖ ਜਾਨਿਮਹਾਨਾ॥ਰਾਜ ਕਰੋ ਧ੍ਰਮ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਹੁ ਭੋਗਹੁਭੋਗਅਨੇਕ ਬਿਧਾਨਾ॥ ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਗਤਿ ਆਛੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ,ਆਨ ਪਿਖੋ ਅਪਨੇ ਨ ਸਮਾਨਾ[1]॥੧੫॥ ਜੋ ਸਿਰਗੁੰਮ[2] ਅਹੈਂ ਜਗ ਮੈਂ ਮਰਨੇ ਪਰਨੇ ਮਹਿਂ ਮੇਲ ਨ ਕੀਜੈ।ਦੈਂ ਦਸ-ਵੰਧ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਜੋ, ਤਿਨ ਕੋ ਨ ਕਮੀ ਧਨ ਕੋ ਸਫਲੀਜੈ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਪੈ ਬਿਸਵਾਸ ਧਰੋ ਨਹਿਂ ਕੀਜਹਿ ਅਨਾਦਰ ਨਾਂਹਿਮਿਲੀਜੈ। ਗੋਪ ਹੁਤੀ ਬਿਦ-ਤਾਈ ਅਬੈ ਇਮ, ਸੀਖ ਕੌ ਧਾਰਿ ਰਿਦੈ ਜਗ ਜੀਜੈ' ॥੧੬॥ਦੋਹਰਾ॥ ਬਹੁਰ ਪੰਚ ਸਿਖ ਖਰੇ ਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਯੋ ਛਕਾਇ। ਸੰਗਤਾ ਮੁਕਤੇ ਜਿਨ ਕਹੇ ਭਏ ਸਿੰਘ ਹਰਖਾਇ ॥੧੭॥ਚੌਪਈ ॥ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਧੀਰ। ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਬੀਰ। ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਪੰਚਹੁੰ ਇਹ ਭਏ।ਮੁਕਤੇ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਕਹਿ ਦਏ ॥ ੧੮ ॥ ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਖਰੇ ਪੁਨ ਹੋਇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੰਡੇ ਕਾ ਲੈ ਸੋਇ। ਅਪੁਨੀ ਵਾਸੀ ਨਾਮ ਬਤਾਵੈਂ। ਗੁਰ ਤੇ ਸੀਖਹਿਂ ਰਹਿਤ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈਂ ॥੧੯॥ ਬਹੁਰ ਇਕਾਦਸ਼ ਹ੍ਵੈ ਸਿਖ ਖਰੇ[3]। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੀਨਿ ਬੀਰਰਸ ਭਰੇ। ਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਪੁਨ। ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ ਜਾਤਿ ਰਹਿਤੋ ਸੁਨਿ। ੨੦ ॥ ਭੈਰੋਵਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਸੋਇ। ਰਹੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਦਾਈ ਦੋਇ। ਸੁਰਸਿੰਘ[4] ਕਾ ਸਿੱਧੂ ਸਿਖ ਭਯੋ। ਨਾਮ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਦਯੋ॥ ੨੧ ॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਿਖ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜਾਨੋ।ਗੋਤਮ ਰਿਖਿ ਜੀ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੋ[5]।ਬੇਗ ਸਿੰਘ ਅੰਬ੍ਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੁਇ।ਜੰਬਰ[6] ਮਘਯਾਨੇ* ਵਾਸੀ ਸੁਇ ॥੨੨॥ ਭੰਡਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰਾ।ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤ੍ਰਿਤੀ ਉਚਾਰਾ। ਸੀਰੰਦ ਕੇ ਵਾਸੀ ਸਿਖ ਬਨੀਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੀਨਿ ਰਹਿਤ ਸਭਿ ਮਨੀਏ[7] ॥ ੨੩ ॥ ਭਯੋ ਖਰੋ ਘਨ ਸਿੰਘ ਸੁ

[1]ਹੋਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਨਾ ਵੇਖੇ (ਭਾਵ ਸੁਰਤ ਉੱਚੀ ਰਖੇ)। [2]ਕੇਸ ਰੱਖਕੇ ਜੋ ਮੁਨਾ ਦੇਵੇ। [3]ਫਿਰ ੧੧ ਸਿੱਖ ਖੜੇ ਹੋਏ। [4]ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਜੋ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਹੈ। [5]ਭਾਵ ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। [6](ਪਹਿਲਾ) ਜੰਬਰ ਦਾ (ਤੇ ਦੂਜਾ) ਮਘਜਾਨੇ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸੀ (ਅ) ਜੰਬਰ ਜਾਤ ਸੀ ਤੇ ਵਾਸੀ ਮਘਯਾਨੇ ਦੇ ਸਨ। [7]ਮੰਨਕੇ।

*ਜੰਬਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਛਾਂਗੇ ਮਾਂਗੇ ਪਾਸ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ 'ਜੰਬਰ ਮਘਜਾਨੇ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ 'ਬੇਗ ਮਘਜਾਨਾ' ਬੀ ਕਿਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ।

ਨਾਮੂ। ਬਰਨ ਸਿੰਘ[1] ਫਾਲਜ[2] ਤਿਹ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਨਚਨਾ ਗੁਰ ਕਹੈਂ[3]।ਸਯਾਲਕੋਟ ਕੀ ਵਾਸੀ ਅਹੈ ॥੨੪॥ਜਾਤਿ ਹੁਤੀ ਰਜਪੂਤ ਤਿਸੀਕੀ। ਸੀਖ ਰਹਿਤ ਲੇ ਪਾਹੁਲ ਨੀਕੀ[4]।ਪੁਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਅਲੀਪੁਰਿ ਨੇਰੇ। ਮਾਈ ਦਾਸ ਰਜਪੂਤ ਬਸੇਰੇ[5] ॥ ੨੫ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨੀ ਰਾਮ ਸੁਤ ਹੋਯੋ। ਆਇ ਤਹਾਂ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਜੋਯੋ।ਪੰਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲੇ ਅਪਨੇ ਸਾਥ। ਸ਼ਰਨੀ ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਗੁਰਨਾਥ ॥੨੬॥ ਸੋ ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਰਿ ਖਰੇ। ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਰ ਧਰੇ। ਬਡੋ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਭਟ ਭਯੋ।ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਦੂਸਰ ਬਿਦਤਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਅਨਕ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਅਜਬ ਸਿੰਘ ਪੁਨ।ਪੰਚਮ ਭਯੋ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘਗੁਨਿ[6]। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੰਡੇ ਕੋ ਤਿਨ[7] ਦੀਨਾ। ਮਨਹੁੰ ਪੰਚ ਪਾਂਡਵ ਬਲ ਪੀਨਾ ॥੨੮॥ ਰਣ ਮਹਿਂ ਕਰੇ[8] ਕਰਮ ਜਿਨ ਭੀਖਨ। ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ ਜਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਤੀਖਨ।ਇਨ ਤੇ ਆਦਿਕ ਭਏ ਹਜ਼ਾਰੇ*।ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੇਤਿ ਰਹਿਤ ਕੋ ਧਾਰੇ ॥੨੯॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਕੇ ਗਿਨੀਐ ਨਾਮੂ। ਤਿਨ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਨਗਰ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮੂ।ਲੇ ਪਾਹੁਲ ਬਡ ਤੇਜ ਧਰੰਤੇ। ਪੀਰ ਮੀਰ ਕੋ ਕਛੁ ਨ ਗਿਨੰਤੇ[9] ॥ ੩੦ ॥ ਸਿਰ ਸਿਰ[10] ਬਲੀ ਆਪ ਸਿਰਦਾਰ। ਬੰਧਨ ਕਰੇ ਅੰਗ ਹਥਯਾਰ।ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਸਿੰਘਰ ਕੋ ਚਾਹੈਂ। ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ ਕਰਤਿ ਮਹਾਂ ਹੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵਧਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੇਤਿਕ ਹੁਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿਂ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਬਰ ਕੇਸ। ਪਾਹੁਲ ਲੇ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਰਿ ਪਹਿਰਿ ਕਾਛ ਸ਼ੁਭ ਭੇਸ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ।ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਗੁਰ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ। 'ਕੇਸ ਧਾਰਿ ਸਿਰ ਪਰ ਸਿਖ ਆਵੈਂ। ਹੋਹਿਂ ਸਿੱਖ, ਨਹਿਂ ਭੱਦ੍ਰ[11] ਕਰਾਵੈਂ ॥੨॥ ਜਗਤ ਜੂਠ[12] ਕੇ ਨੇਰ ਨ ਜਾਵੈਂ।ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਕੀ ਲੇ ਆਵੈਂ'।ਲੈਕੇ[13] ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਤੂਰਨ ਧਾਏ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਜਾਇ ਸੁਨਾਏ ॥ ੩॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕੇਤਿਕ ਭੇ ਅਨੁ-

[1]ਨਾਮ ਸਿੰਘਦਾ। [2]ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਚਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। [4]ਰਹਿਤ ਸਿਖ ਕੇ ਪਾਹੁਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਈ। [5]ਵਸਦਾ ਸੀ। [6]ਜਾਣ। [7]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। [8]ਕੀਤੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। [9](ਕਿਸੇ) ਪੀਰ ਮੀਰ ਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦੇ (ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਏ)। [10]ਭਾਵ ਆਪੋ ਆਪ ਹਰ ਕੋਈ ਬਲੀ ਸਰਦਾਰ ਹੈ। [11]ਮੁੰਡਨ। [12]ਤਮਾਕੂ। [13]ਭਾਵ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਲੈਕੇ।

*ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਨਵੀਸ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ੨੦ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖਬਰ ਘੱਲੀ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਕ ੪੯ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ਦਾ ਪੰਨਾ ੪੯੯੮।

ਸਾਰੀ। ਕੌਤਿਕ ਭਏ ਦੁਖੀ ਉਰ ਭਾਰੀ। 'ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਰੀਤਿ ਨੇਮ ਕਨੌਂ ਤੋਰਹਿਂ। ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਕੋ ਕਿਮ ਹਮ ਛੋਰਹਿਂ'॥੪॥ਜਿਨ ਜਿਨ ਮਾਨਯੋਂ ਸੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਰ ਨਯਾਏ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਦਰਸ। ਨਿਕਟ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਹਰਸ਼[1]॥੫॥ਇਕ ਸਿਖ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਸ ਘਰੀ। ਅੱਗ੍ਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ। 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ! ਤੁਮ ਪਾਸ। ਸੁਨੀਐ, ਕਰੌਂ ਏਕ ਅਰਦਾਸਿ॥੬॥ਇਕ ਮਸੰਦ ਗਯੋ ਘਰ ਮੇਰੇ। ਹੇਰਤਿ ਉਠਯੋ ਅਧੀਨ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਾਦਰ ਬੈਠਾਯੋ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਮੈਂ ਅਸਨ ਕਰਾਯੋ॥੭॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮੈਂ ਕਹਯੋ-ਛਕੀਜੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਵਿਸ਼ ਤੇ ਕਰਿ ਦੀਜੈ-। ਸੁਨਤਿ ਮਸੰਦ ਕੋਪ ਕਰਿ ਭਾਖਯੋ।-ਕਹੁ ਗੁਰ ਮਾਰੇ ਕਯਾ ਕਰਿ ਰਾਖਯੋ[2]॥ ੮ ॥ ਦਾਲ ਰੋਟਕਾ ਚਹੈਂ ਛਕਾਵਨਿ। ਸੋ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਨਹੀ ਕਿਮ ਖਾਵਨ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜੋ ਕਰਹਿਂ ਕਰਾਹਿ। ਤੌ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਲਿਹੁਂ ਖਾਹਿ[3]-॥੯॥ਸੁਨਿ ਮਸੰਦ ਬਾਨੀ ਰਿਸ ਭਰੀ।ਸਿਖਣੀ ਸਹਤਿ ਬਿਨੈ ਮੈਂ ਕਰੀ।-ਹਮ ਗ਼ਰੀਬ ਘਰ ਦੇਖਨਿ ਕੀਜੈ। ਜੋ ਨਿਕਸੈ ਲੇ ਖਾਵਨ ਕੀਜੈ-॥੧੦॥ਪੁਨ ਮਸੰਦ ਬੋਲਯੋ ਹੰਕਾਰੀ।-ਆਗਯਾ ਹਮ ਕੌ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ।ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਜਿਸਕੇ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ।ਬਿਨਾ ਤਿਹਾਵਲ ਅਪਰ ਨ ਖਾਵਹੁ-॥੧੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ! ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ।ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਲਹਿੰਗੋ ਗਹਿਣੋ ਧਰਿ ਕਰਿ। ਕਰਯੋ ਕਰਾਹੁ ਤਾਂਹਿ ਅਚਵਾਯਹੁ।ਦੇ ਅਰਦਾਸ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਆਯਹੁ॥੧੨॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੁਖ ਦੇਤਿ ਘਨੇਰੇ।ਫਿਰਕਤਿ ਬਹੁਰ ਜਾਤਿ ਜਿਸ ਬੇਰੇ[4]।ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਹੋਵੈ ਜੈਸੇ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਬਰਤਹਿ ਤੈਸੇ'॥੧੩॥ ਸੁਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਦੁਖ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਅਰੁਣ ਬਰਨ ਮੁਖ ਕੋਪ ਘਨੇਰਾ।ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਗੁਰ ਤਬੈ।'ਲੂਟ ਮਸੰਦਨ ਕੋ ਲਿਹੁ ਸਬੈ॥੧੪॥ਘਰ ਤੇ ਦਿਹੁ ਨਿਕਾਸ ਕਰਿ ਮਾਰਿ। ਨਹਿ ਦੀਜੈ ਤਿਨ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ। ਸ੍ਵਾਨ ਮਨਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬਿਲੰਦੇ।ਸਿੱਖਨਿ ਕਟਿ ਕਟਿ ਖਾਵਹਿਂ ਮੰਦੇ॥੧੫॥ਲੇਹੁ ਲਸ਼ਟਕਾ, ਸਿਰ ਪਰ ਮਾਰਿ। ਕੂਕਰ ਕੀ ਬਿਧਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਿ। ਜਿਸ ਗੁਰ ਪਾਪੀ[5] ਤੇ ਸਿਖ ਦੁਖੀ। ਬਿਚ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕਯਾ ਕਰਿ ਹਹਿਂ ਸੁਖੀ॥ ੧੬ ॥ ਬਿਚ ਦਰਗਾਹ

[1]ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੈਠੇ ਸਨ ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ। [2]ਕੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹਈ। [3]ਗੁਰੂ ਕਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਜੋ ਕੜਾਹ ਹੈ ਜੇ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਛਕ ਲਵਾਂਗਾ। [4]ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਇਥੇ 'ਗੁਰ' ਪਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਮਸੰਦਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਯੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਹਾਇਕ ਕਹਾਂ। ਜਿਸ ਗੁਰ ਤੇ ਦੁਖ ਲਹਿਂ ਨਿਤ ਇਹਾਂ'। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘਨ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਬੰਧਿ ਮਸੰਦ ਲੀਨਿ ਸਮੁਦਾਯੋ ॥੧੭॥ ਹੁਤੋ ਪਦਾਰਥ ਜੇਤਿਕ ਪਾਸ। ਲੀਨੋ ਲੂਟ ਸਮੇਤ ਅਵਾਸ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਰਾਖੇ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਿਨਤੀ ਪੁਨ ਭਾਖੇ ॥੧੮॥ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤੇ ਤਬਿ ਛੋਰੇ। ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ। ਦੇਖਿ ਦਯਾ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਤਾਯੋ। 'ਨਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਦੁਖ ਦੇਹੁ ਕਦਾਯੋ ॥੧੯॥ ਕਰਹਿਂ ਭਾਵਨਾ ਦੇਂ ਅਰਦਾਸ। ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਲੀਜੈ ਪਾਸ। ਮੇਰੇ ਨਹਿਂ ਮਸੰਦ ਇਹੁ ਜਾਨਹੁ। ਰਾਖਸ਼ ਸਿੱਖਨ ਹੇਤ ਪਛਾਨਹੁ' ॥ ੨੦ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ! ਅਬਿ ਬਖਸ਼ਨਿ ਕਰਹੁ। ਪਿਛਲੀ ਭੂਲ ਨ ਹਿਯ ਮੈਂ ਧਰੋ ॥ ੨੧ ॥ ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਭਾ ਅਬਿ ਜੈਸੇ। ਸਿੱਖਨ ਸਾਥ ਬਰਤ ਹੈਂ ਤੈਸੇ। ਜੋ ਦੇਵਹਿੰਗੇ ਕਰਿਕੈ ਭਾਉ। ਕਰਿਕੈ ਹਰਖ ਲੇਹਿ ਸੋ ਖਾਉ ॥੨੨॥ ਇਕ ਪਸ਼ਚਾਤਿ[1] ਬਹੁਤ ਕਸੈਂ ਮਾਰੇ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਤੁਮਾਰੇ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲੇ 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਭਾਈ! ਸਿੱਖ ਸਿਦਕ ਕੋ ਹੋਤਿ ਸਦਾਈ[2] ॥੨੩॥ ਕਲੂਕਾਲ ਅਬਿ ਔਰੇ ਠਾਟਾ। ਗੁਰਘਰ ਬਿਖੈ ਨ ਧਨ ਕੋ ਘਾਟਾ। ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਤੁਮ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ। ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹੁ ਕਛ ਲੇਨਿ ਕਦਾਇ' ॥ ੨੪ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਬੰਦ ਹੁਇ ਗਏ। ਧਨ ਬਿਨ ਭੂਖ ਮਰਤਿ ਪੁਨ ਭਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਕਬਿ ਕਬਿ ਜਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ 'ਕਹਾਂ ਖਰਚ ਚਾਲਹਿਂ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ। ਜੇ ਆਨਤਿ ਸੇ ਰੋਕਨਿ ਕਰਿਕੇ'। ਉੱਗ੍ਰ ਸੁਭਾਉ ਜਾਨਿ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਹਤੀ[3] ਹੁਇ ਨੇਰਾ ॥੨੬॥ ਤਊ ਚਹਤਿ[4] ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਨਿ। ਇਹ ਕਥ ਆਗੇ ਕਰੌਂ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਜੋ ਸਿਖ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਧਰੇ ਕੇਸ ਕਛ ਬੇਸ ਬਨਾਏ ॥ ੨੭ ॥ ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਤਿਨ ਲੀਨੀ। ਆਯੁਧ ਅੰਗਨ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਲੀਨੀ। ਪੈਰੀ ਪੈਣਾ ਕਹਿ ਤਜਿ ਮਤੇ[5]। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ ॥ ੨੮ ॥ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਤੇ ਭਏ ਨਿਰਾਲੇ। ਰਾਜਨ ਸਮ ਹੰਕਾਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਸਤਰਿਯੋ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਾ। ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਗ ਬੱਖਯਾਤਾ ॥੨੯॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਵਧਨ ਲਗਯੋ ਜਿਮ ਚੰਦ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਮਤ ਹੋਏ ਉਡ ਬ੍ਰਿੰਦ।

---

[1]ਇਕ ਪਿੱਛੇ। [2]ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਹੀ ਸਿਦਕ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਮਾਤਾ ਜੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [4]ਮਾਤਾ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [5]ਪੈਰੀਂ ਪਏ (ਆਦਿਕ) ਕਹਿਣ ਦੇ ਮਤੇ ਤਜਕੇ।

ਕਿਸ ਕੋ ਬਦਹਿਂ ਨ ਉਰ ਹੰਕਾਰੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਤਰਕ ਕਰਹਿਂ ਮਤਿ ਭਾਰੀ[1] ॥੩੦॥ਸੁਰ ਸੰਜਮ ਨਿਤ ਰਹਤਿ ਨਿਰਾਲੀ।ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਬਹੁ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ। ਏਕ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਕਹੰਤੇ। ਆਂਖ ਤਰੇ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਰਖੰਤੇ ॥ ੩੧ ॥ ਦਿੱਲੀ ਆਦਿਕ ਪੁਰਿ ਜੋ ਸੰਗਤਿ। ਰਹਤਿ ਬੈਠਿਬੇ ਜਾਤੀ ਪੰਗਤਿ।ਤਿਨਕੋ ਗੁਰੂ ਥਾਨ ਨਹਿਂ ਭਾਏ। ਤਜੀ ਨ ਜਗਤ ਜੂਠ[2] ਦੁਖਪਾਏ॥੩੨॥ਪੂਰਬਲੇ ਜਿਨ ਭਾਗ ਮੰਦੇਰੇ।ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨੇਰੇ।ਨਹਿਂਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਲੀਨਿ। ਗਹਿਬੋ ਨਰਕ ਭਲੋ ਮਨ ਚੀਨ ॥੩੩॥ ਜਗਤ ਕਾਨ ਮਹਿਂ[3] ਡਰ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਰਾਜ ਭੋਗ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਲਹੇ। ਜਿਨਕੇ ਪੂਰਬਲੇ ਬਡਭਾਗਾ। ਤਿਨ ਗੁਰ ਬਾਕਨਿ ਮਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗਾ॥੩੪॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਹੋਹਿਂ ਸੈਂਕਰੇ ਖਰੇ। ਪਾਹੁਲ ਲੇਤਿ ਕੇਸ਼ ਸਿਰ ਧਰੇ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਰਹਿਤ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਗੁਰ ਬਿਸ-ਵਾਸ, ਅਪਰ ਪਰਹਰੈਂ ॥੩੫॥ ਕੇਚਿਤ ਸਿਖ ਰਹਿਂ ਇਕ ਦੁਇ ਮਾਸ। ਹ੍ਵੈ ਉਦਾਸ ਪੁਨ ਜਾਤਿ ਅਵਾਸੁ।ਰਹਿ ਘਰਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਪਧਾਰੈਂ।ਮਿਲਿ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਸਮਾ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰੀ ਬਿਚਾਰਨਿ ਰਿਦੇ।–ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਬਾਂਧਵ ਤਜਿ ਕਦੇ[4]।ਬਨੈਂ ਨਿਰਾਲੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰੈ[5]।ਇਤਤੇ[6]ਰਿਦੈ ਉਦਾਸੀ ਧਰੈਂ ॥੩੭॥ ਹੁਇ ਆਵਤਿ ਹੈ ਮੋਹ ਬਿਸਾਲਾ[7]। ਮਿਲਹਿਂ ਜਾਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਰਹਿਂ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਸੋਫੀ ਸ਼ੂਮ ਪੰਥ ਨਹਿਂ ਰਾਖਨ[8]। ਕਿਧ ਕਿਸ ਦਾਰੁਨ ਕੇ ਅਭਿਲਾਖਨ[9]–॥ ੩੮ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਹੁਇ ਸੁੱਖੇ ਕੀ ਦੇਗ਼ ਉਦਾਰਾ। ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਜਬਿ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ।ਮਾਦਕ[10]ਚਹੀ-ਯਤਿ ਅਨੰਦ ਮਝਾਰੀ ॥੩੯॥ ਸਭਿ ਮਾਦਿਕ ਤੇ ਬਿਜੀਆ[11] ਆਛੀ। ਕਨੌਂ ਕਿ ਮਹੇਸ਼ ਆਦਿ[12] ਇਹੁ ਬਾਛੀ*।'ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਨਾਮੂ। ਨਿਸ਼ਚਲ ਬ੍ਰਿਤਿ ਟਿਕਹਿ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੪੦ ॥ ਚਿਤ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਦੇਤਿ

[1](ਹੋਰ ਮਤ) ਜੋ ਰਿਦੇ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਤਰਕ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰੀ ਮਤਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਨਹੀਂ ਬਿਦਦਾ। [2]ਤੰਬਾਕੂ। [3]ਕਾਣ, ਲਾਜ। [4]ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਸਬੰਧੀ ਛੱਡਣੇ ਪੈਣਗੇ। [5]ਨਿਰਾਲੇ ਬਣ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਗੇ। [6]ਭਾਵ ਸਬੰਧੀਆਂ ਤੋਂ। [7]ਹੁਣ ਮੋਹ ਬਹੁਤ ਹੋ ਆਂਵਦਾ ਹੈ। [8]ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ੂਮ ਸ਼ੋਫੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੇ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੪੭ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ। [9](ਅਸਾਂ) ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਭਯਾਨਕ (ਕੌਮ ਜੰਗ) ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ। [10]ਨਸ਼ਾ [11]ਸੁੱਖਾ, ਭੰਗ। [12]ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ।

*ਤੀਰਥਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਇਤਰ ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਰਜ ਰਹੇ ਹਨ, 'ਕੋਊ ਆਂਖ ਤੇਰੇ ਨਹੀਂ ਆਨਿਓ' ਸਭ ਬਾਬਤ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਕੇ ਭੰਗ ਚੰਗੀ ਕਹਿਣੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਮਿਟਾਈ।ਰਿਦੈ ਸੰਤੋਸ਼ ਕਰਹਿ ਸੁਖਦਾਈ। ਕਰਨੇ ਸੁਖਾ ਦੁਖ ਹਰਿਬੇ ਹੇਤੁ[1]।
ਛਕਹਿ ਖਾਲਸਾ ਮਿਰਚ ਸਮੇਤ ॥੪੧॥ ਛੁਧਾ ਲਗਾਇ ਸਰੀਰ ਨਿਰੋਵਾ*।
ਕਸ਼ਟ ਸਮੂਹਨਿ ਕੋ ਇਹ ਖੋਵਾ'। ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਤਬਿ ਦੇਗ਼ ਬਿਸਾਲਾ।
ਛਕਹਿ ਸਿੰਘ ਕੋ ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਕਾਲਾ[2] ॥ ੪੨॥ ਪਹੁੰਚੈਂ ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਫੇਰ।
ਬ੍ਰਿਤਿ ਟਿਕਾਵਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਿ।ਮਾਰਬਕਾਰਾ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦੂਨਾ।'ਦਿੱਲੀ
ਲੂਟਹੁ ਲਵਪੁਰਿ ਸੂਨਾ' ॥੪੩॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੇ ਸਿਰ ਨੁਗਦਾ[3]ਮਾਰਹਿਂ।ਪਠਹਿਂ
ਸ਼ਲੋਕ ਨਾਮ ਸੰਭਾਰਹਿਂ। ਫਰਹਿ ਦੁਪਹਿਰੇ ਛਕਿ ਛਕਿ ਜਾਵਹਿਂ ਸੌਚ
ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਹਿਂ ਹਰਖਾਵਹਿਂ॥ ੪੪॥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਬੈਠਹਿਂ ਕੰਘਾ ਕਰਿ
ਕਰਿ।ਚੁਨ ਚੁਨ ਪਾਗ ਬੰਧਿ ਮੁਦਿ ਭਰਿ ਭਰਿ।ਗੁਰਬਾਨੀ ਊਚੀਧੁਨਿ ਪਢੈਂ।
ਕੇਚਿਤ ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਬਢੈਂ ॥੪੫॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਧਿ ਪੁਨ ਹੋਵਹਿਂ ਤਯਾਰੇ।
ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇਂ। ਸੁੰਦਰ ਸਜਹਿ ਸ਼ਮਸ ਅਰੁ ਕੇਸ।
ਬਾਂਛਹਿਂ ਕਰਿਬੇ ਜੰਗ ਹਮੇਸ਼॥੪੬॥ਨਈ ਰੀਤਿ ਇਮ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਬੈ। ਹਿੰਦੂ
ਤੁਰਕ ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਸਬੈ। ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਰਹਿਤ ਸਭਿ ਆਛੀ[4]। ਆਛੇ
ਬੇਸੁ ਕਾਛ ਕਟ ਕਾਛੀ[5] ॥੪੭॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੈਂ। ਰਿਪੁ ਸਿਰ
ਗ਼ਜ਼ਬ,ਮਿੱਤ੍ਰ ਮਨ ਮੋਹੈਂ।ਜਗਤ ਜੂਠ ਕੇ ਢੁਕੈਂ ਨ ਨੇਰੇ।ਪਿਖਤਿ ਅਨਾਦਰ
ਕਰਹਿਂ ਘਨੇਰੇ[6] ॥੪੮॥ ਐਸੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਹੋਵਾ। ਬਿਸਮਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ

[1]ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਵਾਸਤੇ। [2]ਕੋਈ ਇਕ ਕੋਈ ਦੋ ਵੇਲੇ। [3]ਭੰਗ ਛਾਣ ਲਈ ਦਾ ਫੋਗ। ਜੋ ਗੋਲਾ ਵੱਟਕੇ ਨਿਹੰਗ ਵੈਰੀ ਦਾ ਨਾ ਲੈਕੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਰੀਤ ਬੀ ਅੱਛੀ ਤੇ ਰਹਿਤ ਭੀ ਅੱਛੀ। [5]ਲੱਕ (ਤੇੜ) ਕੱਛ ਸਜਾਈ ਹੈ। [6](ਜਗਤ ਜੂਠ ਦਾ) ਬਹੁਤ ਅਨਾਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਭੰਗ ਦੇ ਅਵਗੁਣ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਚਕਿਤਸਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕ ਤੇ ਗਰਮ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਰੋਜ਼ ਪੀਣੀ ਕਬਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਦਹਵਾਸੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੱਠਿਆਂ ਤੇ ਨਸਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹਾਜ਼ਮਾ ਵਿਗਾੜਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਹਦੇ ਦੀਆਂ ਰਤੂਬਤਾਂ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦਰਿੱਦ੍ਰੀ ਤੇ ਸਾਹਸ ਹੀਨ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਮਾਕੂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ,ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਨਸ਼ੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਕਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਤਨੇਮ ਬਣਾਕੇ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਣ। ਭੰਗ ਸਮਾਧੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ, ਤਮੋਗੁਣੀ ਬੇਸੁਧੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿਕਮਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਿਮਾਗੀ ਇਦਰਾਕ ਕੋ ਮੁਕਦਰ ਕਰਤੀ ਹੈ। ਸਮਾਧੀ ਸਾਤ੍ਵਕ ਵਸਤੂ ਹੈ ਅਰ ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਹੋਕੇ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤੀਤ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਲਈ ਭੰਗੀ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਾਧੀ ਵਾਲਾ ਮੰਨਕੇ ਅੰਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਭੰਗ ਪੀਣੀ ਵਰਜੀ ਹੈ:—'ਮਦਰਾ ਦਹਿਤਾ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭੰਗ ਦਹੈ ਤਨ ਏਕ' ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੨੮ ਅੰਕ ੨੩।

ਅਦਭੁਤ ਜੋਵ।ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖਤਿ ਧਰਹਿ ਅਨੰਦ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹ੍ਵੈਂ ਵਧਯੋ ਬਿਲੰਦ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਖਾਲਸਾ ਬਧਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਆਦਰਸ਼। ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਵੇਸ ਗਧੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਬਿਦਤ ਜਗ,ਇਕ ਇਕ ਕੈ ਸਮੁਦਾਇ।ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਬਨ ਜਾਹਿਂ[1] ਸੇ ਲਗਾਇਂ ਮ੍ਰਿਗਨ ਕੋ ਘਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਇਕ ਦਿਨ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਫਿਰਤਿ ਅਖੇਰ ਬਿਰਤਿ ਬਨ ਕਯੋ[2] । ਪਿਖਯੋ ਅਚਾਨਕ ਕੇਹਰਿ ਆਯੋ। ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਇਨ ਪਾਂਵ ਟਿਕਾਯੋ ॥੨॥ ਜਬੈ ਨੇਰ ਸੋ ਸ਼ੇਰ ਪਹੂਚਾ। ਤਜੀ ਤੁਫੰਗ ਨਾਦ ਕਰਿ ਊਚਾ।ਲਗੀ ਸੀਸ ਫੂਟਯੋ ਗਿਰ ਪਰਯੋ। ਨਹੀਂ ਉਠਨਿ ਕੋ ਤਿਨ ਪੁਨ ਕਰਯੋ॥੩॥ਹਤਿਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗਆਯੋ। 'ਹੁਤੋ ਬਿਲੰਦ ਭਯਾਨ'ਬਤਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਦਾਸ ਪਠਾਇ। ਸਿਰ ਪਗ ਸਕਲ ਪੋਸ਼ ਉਤਰਾਇ[3]॥੪॥ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਰਾਸ਼ਭ[4] ਏਕ ਮੰਗਾਯੋ ।ਪਗ ਸਿਰ ਲੌ ਤਿਸ ਪਟ ਪਹਿਰਾਯੋ[5] । ਖੇਤਨਿ ਬਿਖੈ ਉਜਾਰ ਘਨੇਰੀ। ਤਹਾਂ ਛੁਡਾਇ ਦੀਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੫॥ ਖੇਤਨਿ ਕੋ ਚਰਿ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰੀ। ਬੇਲੋ[6] ਬਰਯੋ ਹੋਤਿ ਭੁਨਸਾਰੀ। ਲੋਕ ਗ਼ਰੀਬ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਏ।'ਬਡੋ ਸ਼ੇਰ ਇਕ' ਸਭਿਨਿ ਬਤਾਏ ॥ ੬ ॥ 'ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਮਾਰ ਨ ਖੈਹੈ[7]' । ਗੁਰ ਭੀ ਸੁਨਯੋਂ ਤੂਸ਼ਨੀ ਹ੍ਵੈਹੈ।'ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਤੌ ਖੇਤੀ ਖਾਇ।ਡਰਤਿ ਲੋਕ ਕੋ ਨੇਰ ਨ ਜਾਇ' ॥ ੭ ॥ ਕਹੈਂ 'ਕੇਹਰੀ ਅਹੈ ਬਿਸਾਲਾ' । ਭਾਜ ਜਾਹਿਂ ਸਭਿ ਹੇਰਿ ਕਰਾਲਾ। ਦਿਨ ਦ੍ਵੈ ਤੀਨ ਖੇਤ ਕੋ ਖਾਇ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਆਇ ॥੮॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਰਹਿਗੀ ਜਬੈ। ਘਰ ਕੁਲਾਲ ਕੇ ਆਯੋ ਤਬੈ। ਦ੍ਵਾਰ ਅਗਾਰੀ ਠਾਂਢੋ ਹੋਇ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲੌ ਇਸਥਿਰ ਸੋਇ ॥੯ ॥ ਜਬਿ ਕੁਲਾਲ ਨੇ ਦ੍ਵਾਰ ਉਘਾਰਾ। ਖਰੋ ਕੇਹਰੀ ਭੀਮ ਨਿਹਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਭੋਰ ਕਰਿਹੇਰਨਿ ਲਾਗਾ।ਹਲਹਿ ਨ ਚਲਹਿ ਨ ਇਤ ਉਤ ਆਗਾ॥੧੦॥–ਰੂਪ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਕਰਨੀ ਨਾਂਹਿ ਨ[8]। ਇਮ ਕਬ ਖਰੋ ਹੋਤਿ ਡਰ ਜਾਂਹਿ ਨ–। ਸਨੇ ਸਨੇ ਨੀਕੇ ਜਬ ਹੇਰਾ[9]–ਇਹ ਤੌ ਕੇਹਰਿ ਨਹੀਂ ਬਡੇਰਾ–॥ ੧੧ ॥ ਨੇਰੇ ਜਾਇ ਲੀਨਿ ਗਹਿ ਤਾਂਹੀ। ਹਤੀ ਲਸ਼ਟਕਾ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਾਂਹੀ।ਪੀੜ ਪਲਾਣ,

[1]ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਬਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ। [3]ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਦੀ ਖੱਲ ਉਤਰਵਾਈ। [4]ਗਧਾ। [5]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਪਹਿਰਾਈ। [6]ਬਨ ਦੇ ਵਿੱਚ। [7]ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। [8]ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੀ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ। [9]ਕੁਮ੍ਹਾਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ।

ਬਘੰਬਰ ਲਾਹਯੋ[1]। ਗੂਨ[2] ਲਾਦ ਕਿਤ ਜਾਵਨਿ ਚਾਹਯੋ ॥੧੨॥ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਭਾ ਬਿਦਤ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਿਨਹੂੰ ਜਾਇ ਕਹਯੋ ਗੁਰ ਸੰਗ। 'ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਨਰ ਜਿਸ ਕੋ ਸ਼ੇਰ। ਗਹਯੋ ਸੁ ਖਰ[3] ਕੁਲਾਲ ਨੇ ਹੇਰਿ ॥੧੩॥ ਲਦੈ ਗੂਨ ਮ੍ਰਿਗਛਾਲ[4] ਉਤਾਰੀ।ਡਰੇ ਲੋਕ ਭਾ ਕੌਤਕ ਭਾਰੀ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ-ਹੂਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਇਹੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਤੁਮਹਿ ਦਿਖਰਾਯੋ*॥੧੪॥ ਜਾਤਿ ਪਾਤ ਮਹਿਂ ਰਾਸ਼ਭ[5] ਜੈਸੇ। ਬਸੀ ਕੁਲਾਲ ਲਾਜ ਮਹਿ ਤੈਸੇ[6]। ਤਿਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਏ ਨਿਕਾਸ। ਬਖਸ਼ੇ ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ ॥੧੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਸਧੁਜ ਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਬਾਨਾ। ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੇ ਕਰੇ ਸੁ ਤਾਨਾ[7]। ਹਲਤਿ ਬਿਖੇ ਸੁਖ ਭੋਗ ਬਿਸਾਲੇ।ਪਲਤਿ ਬਿਖੇ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਸੰਭਾਲੇ॥੧੬॥ਉੱਤਮ ਪਦ ਮੈਂ ਤਬਿ ਪਹੁੰ-ਚਾਊਂ।ਜਮ ਬਸਿ ਪਰਿਬੇ ਤੇ ਛੁਟਕਾਊਂ।ਜਿਮ ਰਾਸ਼ਭ ਧਰਿ ਕੇਹਰਿ ਬਾਨਾ। ਬਿਨ ਡਰ ਕਰਯੋ ਖੇਤ ਗਨ ਖਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਪੁਨ ਕਲਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਜਾਈ।ਲਾਦ ਗੂਨ ਕੋ ਲਸ਼ਟ ਲਗਾਈ। ਤਿਸ ਹੁਇ ਸਿੰਘ ਜਾਤਿ ਮੈਂ ਪਰੈ[8]। ਤਜਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੈ ਕੋਇ ਨ ਧਰੈ॥੧੮॥ਹਲਤ ਕਾਰ ਕੋ ਕਰਤਿ ਗਵਾਵੈ[9]। ਪਲਤਿ ਸਹਾਇਕ ਕੋਇ ਨ ਪਾਵੈ। ਤਜਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੈ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਭਯੋ ਗਧੇ ਕੋ ਗਧਹਾ ਸੋਈ'॥ ੧੯॥ ਯਾਂਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੋ ਬਾਨਾ। ਦੇ ਮੈਂ ਕੀਨੋ ਸਿੰਘ ਸਮਾਨ'।ਇਸ ਕੇ ਧਰੇ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਈ। ਤਜਾਗੇ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ ਨ ਢੋਈ'॥੨੦॥ਇਮ ਕਲਗੀਧਰ ਸਿਖ ਸਮੁਝਾਏ।'ਧੰਨਧੰਨ ਗੁਰ'ਸਭਿਨਿ ਅਲਾਏ। 'ਨਿਸ਼ਚੇ ਖਰ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਬਨਾਏ। ਜੇ ਪਪੀਲਕਾ ਕਰੀ ਸੁਹਾਏ[10] ॥੨੧॥ ਬਕ ਮਰਾਲ ਸੇ[11] ਜਾਨੇ ਪਰੈਂ।ਹੁਤੇ ਰੰਕ ਨ੍ਰਿਪ[12]ਸਮਤਾ ਧਰੈਂ।ਜਿਸ ਅਵਨੀ ਹਿਤ ਜੁਧ ਸੰਭਾਰੇਂ। ਪਰਸਰਾਮ ਛੱਤ੍ਰੀ ਗਨ ਮਾਰੇ ॥੨੨॥ ਬਡੇ ਖੇਦ

[1]ਪਲਾਣਾ (ਖੋਤੇ ਦਾ) ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ (ਬਾਘ+ਅੰਬਰ) ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਦਿਤੀ। [2]ਬੋਰੀ, ਛੱਟ। [3]ਗਧਾ। [4]ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ। [5]ਗਧੇ। [6]ਤਿਵੇਂ ਕੁਮ੍ਹਾਰ ਰੂਪੀ ਲੱਜਾ ਦੇ ਵਸੀ ਹਨ। [7]ਬਲਵਾਲੇ। [8]ਸਿੰਘ ਹੋਕੇ ਜਾਤੀਵਿਚ ਪੈਜਾਵੇ। [9]ਭਾਵ ਇਸਲੋਕ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੌਰਨਗੇ। [10]ਜੋ ਕੀੜੀਆਂ ਸਨਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਸ਼ੋਭਨੀਕਕੀਤਾ। [11]ਜੋ ਬਗਲੇ ਸਨ ਓਹਹੰਸ......। [12]ਜੋ ਕੰਗਾਲ ਸਨ ਸੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ......।

*ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ, ਏਥੇ ਕੇਵਲ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਜੋ ਕਾਯਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣੇਂ ਵਾਲਾ ਮੁੜ ਜਾਤ ਪਾਤ ਕਰਮ ਭਰਮ ਮੁੰਡਨ ਆਦਿ ਸਾਰੀ ਹੀਣੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚਚਲਾ ਜਾਏਗਾ ਉਹਪਤਿਤ ਹੋਜਾਏਗਾ ਇਹ ਭਾਵ ਕੱਢਣਾ ਕਿ ਬਾਨਾ ਕੇਵਲ ਖੱਲਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਅੰਨਯਾਯ ਹੈ,ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂਵਿਚ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੰਕ ੩੦,੩੧,੩੨ ਵਿਚ ਭਾਵ ਨੂੰ ਖੁਹਲਿਆ ਹੈ।

ਤੇ ਜੈ ਤਿਸ ਹੋਈ। ਦਈ ਦਾਨ ਕਰਿ ਦਿਜ ਗਨ ਸੋਈ[1]। ਹਿਰੰਨਾਛ[2] ਜੋ ਧਰਨੀ ਹਰੀ। ਜੋ ਹਰਣਾਖਸ਼[3] ਜੈ ਕਹੁ ਕਰੀ ॥੨੩॥ ਛੱਤ੍ਰੀ ਭਏ ਕਰੋਰਹੁੰ ਆਗੇ। ਲਰਿ ਲਰਿ ਮਰੇ ਜਾਂਹਿ ਹਿਤ ਲਾਗੇ।ਪਾਂਡਵ ਕੈਰਵ ਬੰਸ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਗਏ ਬੀਤ ਬਹੁ ਜਥਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ॥੨੪॥ ਸੋ ਛਿਤ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੈ। ਲੋਚਨ ਮਹਾਂ ਲਾਜ ਕੋ ਭਰਿਕੈ। ਦਈ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਤੁਮ ਸਮ ਦਾਨੀ ਕੌਨ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੨੫ ॥ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿਕ ਔਰ। ਕਹਤਿ ਸੁਜਸੁ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। 'ਬਡੇ ਬਡੇ ਦਾਨੀ ਜੇ ਭਏ। ਤੁਮ ਸਮਤਾ ਕਹੁ ਕਵਨ ਨ ਲਏ[4]॥੨੬॥ਅਰੁ ਜੇ ਪੰਥ ਚਲਾਵਨਹਾਰੇ। ਤੁਮ ਆਗੇ ਸੋ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੇ[5]। ਪ੍ਰਥਮੈ ਸਿਰ ਮੁਖ ਮੁੰਡਨ ਕਰੈਂ। ਭਗਵੇ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇਹਿ ਪਰ ਧਰੈਂ ॥੨੭॥ ਭਸਮ ਲਗਾਇ ਕੁਰੂਪ ਬਨਾਵਹਿਂ। ਘਰ ਘਰ ਫੇਰਹਿਂ ਭੀਖ ਮੰਗਾ- ਵਹਿਂ। ਸਿਰ ਪਰ ਜਟਾ ਜੂਟ ਬੰਧਾਵਹਿਂ[6]। ਜਾਰੇ ਟੁਕੜੇ ਤਿਨਹਿਂ[7] ਖੁਵਾਵੈਂ ॥੨੮॥ ਆਪ ਜਗਤ ਮੈਂ ਦਿਏ ਪਦਾਰਥ। ਕੀਨਸਿ ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਸਕਾ- ਰਥ।ਸੁੰਦਰ ਬੇਸ ਦੇਹ ਮੈਂ ਦੀਨੋ। ਸਭ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨੋ ॥੨੯॥ ਦੁਲਭ ਰਾਜ[8] ਅਵਨੀ ਕੋ ਦੈਕੈ।ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ ਮਯਾ ਨਿਜ ਕੈ ਕੈ[9]। ਸਾਰ ਵਸਤੁ ਜਗ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਜੇਤੀ। ਦਈ ਖਾਲਸੇ ਪ੍ਰਤਿ ਤੁਮ ਤੇਤੀ ॥ ੩੦ ॥ ਪਾਇ ਪੰਥ ਅਸ ਜੋ ਨਰਗਿਰੈ।ਤਿਨ ਤੇ ਕੋ ਮੂਰਖ ਹੁਇਪਰੈ।ਸ਼ਿਖ਼ਰ ਸੁਮੇਰ ਚਢੈ ਜੋ ਜਾਇ।ਬਹੁਰ ਰਸਾਤਲ ਸੋਇ ਸਿਧਾਇ ॥੩੧॥ ਰਹਿਤ ਬਤਾਈ[10] ਤਯਾਗਹਿ ਜੋਇ। ਅਪਰ ਮਤਨਿ ਕੀ ਧਾਰਹਿ ਕੋਇ। ਸੋ ਮਤਿਹੀਨ ਮਹਾਂ ਬਰਿਆਰੀ। ਨਹਿ ਕੀਮਤਿ ਨਿਜ ਪੰਥ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਨਿੰਦਯਾ ਕਰੈ।ਸੋ ਪਾਪੀ ਨਰ ਦੋਜ਼ਕ ਪਰੈ।ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਸਤੁ ਜੋ ਸਾਰ।ਜਿਸ ਮਹਿ ਇਹ ਸਭਿ ਅੰਗੀਕਾਰ[11]॥੩੩॥[12]ਬਿਨ ਦੂਖਨ ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਭੂਖਨ। ਉਪਜਯੋ ਪੰਥ ਜੁ ਮਤਿ ਉਡ ਪੂਖਨ[12]।ਬਡੇ ਭਾਗ ਪੂਰਬਲੇ ਜਾਂਹੀ।ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਸ਼ਰਨਿ ਆਪ ਕੀ ਪਾਂਹੀ ॥੩੪॥ ਜੋ ਪਾਮਰ[13] ਨਿਰਭਾਗ ਮਹਾਨੇ। ਸੋ ਤੁਮ

---

[1]ਸੋ ਧਰਤੀ। [2]ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਚਾਚਾ [ਸੰਸ:, ਹਿਰਣਯਾਕਸ਼]। [3]ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ [ਸੰਸ:, ਹਿਰਣਯਕਸ਼ਯਪੁ, ਦੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਹਰਿਨਾਖਸ]। [4]ਕੋਈ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਿਆ। [5](ਓਹ) ਵਿਚਾਰੇ। [6]ਜਤਾਵਾਂ ਜੋ ਸੁਆਹ ਪਾਕੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। [7]ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ। [8]ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜ। [9]ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ। [10]ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਨੂੰ। [11]ਜਿਸ ਮਹਿ (=ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ) ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀਆਂ ਸਾਰ ਵਸਤਾਂ ਸਭ ਅੰਗੀਕਾਰ (ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਹਨ। [12]ਦੂਖਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧਰਤੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਭੂਸ਼ਨ ਰੂਪ ਪੰਥ ਉਪ- ਜਿਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਜੋ ਮਤ ਹਨ ਸੋ (ਇਸ) ਸੂਰਜ ਅੱਗੇ ਤਾਰਿਆਂ (ਵਤ) ਹਨ। [13]ਨੀਚ ਦੁਸ਼ਟ।

ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਪਛਾਨੋ।ਨਹੀਂ ਪੰਥ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਾਨਹਿਂ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿਂ ਸੋ ਅਨਜਾਨਹਿ॥੩੫॥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰਾ। ਸਾਰ ਨਿਕਾਰ ਜੁ ਅੰਗੀਕਾਰਾ। ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਗੁਰੁ ਦਸ। ਜੋਗ ਭੋਗ ਕੋ ਲਿਯੋ ਜਿਨਹੁਂ ਰਸ॥੩੬॥ਜੋਗ ਭੋਗ ਮੋਂ ਦੋਨਹੁਂ ਰੀਤਿ। ਦਈ ਪੰਥ ਕੋ ਨਿਰਮਲ ਚੀਤ[1]। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ। ਇਹੀ ਜੋਗ ਇਕ ਲਿਵ ਕੋ ਬਰਨੋ[2]*॥੩੭॥ ਲਰਨਿ ਰਿਪੁਨਿ ਸੋਂ, ਕਰਿਬੋ ਰਾਜ॥ਇਹੀ ਭੋਗ ਕੇ ਦਿਏ ਸਮਾਜ[3]। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਨਿਰਮਲ ਜਸੁ ਕੋ। ਬੰਦਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਇ ਪਰਸ ਕੋ ॥ ੩੮ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੇਤਿ ਅਨੇਕ। ਦੇਤਿ ਦਿਵਾਵਤਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ।ਰਹਿਤ ਬਤਾਵਤਿ,ਮਹਿਮਾ ਗਾਵਤਿ। ਮੇਲ ਮਸੰਦਨ ਸੰਗ ਹਟਾਵਤਿ॥੩੯॥ਇਨ ਤੇ ਆਦਿ ਪੰਚ ਜੇ ਮੇਲ।ਤਿਨ ਸੋਂ ਮਿਲਹਿ ਨ,ਦੀਜੈ ਪੇਲ[3]। ਏਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਲੜਿ ਲਾਏ। ਦੇ ਪਾਹੁਲ ਜਗ ਦੁਤਰ ਤਰਾਏ ॥੪੦॥ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੁਰ ਗਨ ਜਿਹ ਪਦ[4] ਚਾਹਤਿ।ਤਪ ਮਖ[5]ਕਰਿਕੈ ਲੇਨਿ ਉਮਾਹਤਿ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਨ ਪਾਯੋ ਜੋਈ[6]। ਦਯੋ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਪਦ ਸੋਈ ॥੪੧॥ ਬਹੁ ਮਹਿਂ ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਬਨਾਯਹੁ[7]। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਯਹੁ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬੀਰ ਸੁ ਰਸ ਬਿਰਧਾਯਹੁ। ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਯਹੁ ਨਾਮ ਜਪਾਯਹੁ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਪੰਥ ਮਹਿਮਾ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੨॥

੨੩. [ਨੂਹ ਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਦੰਡ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖੜਗ ਧਰਹਿਂ ਨਿਜ ਗਰ ਬਿਖੈ ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ ਹਾਥ। ਹਤਹਿਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪਰ ਮਿਲਹਿਂ ਕੈ ਅਖੇਰ ਕੇ ਸਾਥ[8] ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਪਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਨ ਆਯੁਧ ਜਾਨਹਿਂ[9]। ਸੁਨਤਿ ਲਰਾਈ ਜੋ ਡਰ ਮਾਨਹਿਂ। ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿ

[1]ਚਿਤ ਨਿਰਮਲ ਕਰਕੇ (ਬਖਸ਼ੀ)। [2]ਇਕ ਵਿਖੇ ਲਿਵ(ਲਾਉਣਾ ਆਪ ਨੇ)ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੀ ਜੋਗ ਹੈ। [3]ਹਟਾ ਦਿਓ। [4]ਪਦਵੀ, ਦਰਜਾ। [5]ਜੱਗ। [6]ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪਦ। [7]ਅਪਨਾ ਸਰੂਪ ਬਹੁੰ ਵਿਚ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਨੇ, ਭਾਵ ਅਪਣੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਿਆ ਹੈ, ਏਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਵਿਥਰੇ ਹਨ। [8]ਮਿਲਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਏ ਤੇ। ਭਾਵ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਯਾ ਚਾਂਦ ਮਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਯਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। [9]ਸੁਪਨੇ ਮਾਤ੍ਰ (ਜੇਹੜੇ ਸਿਖ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ (ਚਲੌਣਾ)ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ।

*ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਹੁਣ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ,ਇਸੇ ਭੁੱਲਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਵ੍ਨਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਖਿਆਲਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ ਅਨਪੜ੍ਹੇ ਸਭ ਵਿੱਚੋਂ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਰਵੱਯਾ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਭੋਗਾਂ ਵੱਲੇ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਘਬਰਾ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੋਵਤਿ ਜੋਧੇ। ਪਿਖਿ ਅਨੀਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਪਰ ਕ੍ਰੋਧੇ ॥੨॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਕੋ ਬਿਸਾਹੁ ਨਹਿ ਕਰੈਂ । ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਅੰਗੇਨਿ ਸੰਗ ਧਰੈਂ । ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਯਹੁ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਛੱਤ੍ਰੀਅਨ ਰਾਜ ਗਵਾਯਹੁ॥੩॥ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਤਜਿ ਕੈ ਅੱਭਯਾਸਾ । ਬਸੇ ਅਵਾਸਨਿ ਬਿਲਸ ਬਿਲਾਸਾ । ਰਾਗ* ਰੰਗ ਮਹਿ ਮੱਤਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਡਰਨ ਲਗੇ ਰਿਪੁ ਜਾਨਿ ਕਰਾਲਾ ॥ ੪ ॥ ਸਮੁਖ ਮਲੇਛਨ ਕੇ ਨਹਿਂ ਹੋਇ । ਤਜਿ ਆਯੁਧ ਸੂਰੱਤਣ ਖੋਇ। ਭਏ ਦੀਨ ਕਾਤੁਰ ਮਤਿ ਮੂੜ੍ਹੇ। ਨਿਕਸਿ ਸਦਨ ਤੇ ਅਸੁ ਨ ਅਰੂੜੇ[1] ॥ ੫ ॥ ਤਬਿ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀਨਿ ਰਨ ਕਰਨੀ । ਛੀਨਯੋਂ ਰਾਜ ਕੋਸ਼ ਗਢ ਧਰਨੀ।ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਰਾਜ। ਜੋ ਨ ਧਰਹਿ ਤਿਸ ਬਿਗਰਹਿ ਕਾਜ ॥ ੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਰਬ ਖਾਲਸਾ ਸੁਨੀਅਹਿ। ਆਯੁਧ ਧਰਿਬੋ ਉੱਤਮ ਗੁਨੀਅਹਿ । ਜਬਿ ਹਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਵਹੁ । ਬਨਿ ਸੁਚੇਤ ਤਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਵਹੁ ॥੭॥ਕਮਰ ਕਸਾ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ । ਹਮਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਅਧਿਕਾਈ। ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਕੇਸ ਬਿਨ ਪਾਉ ਲਖਹੁ ਨਰ[2] । ਕੇਸ ਧਰੇ ਤਬਿ ਆਧੋ ਲਖਿ ਉਰ[3] ॥੮ ॥ ਕੇਸ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਬਿ ਦੋਨਹੁ ਧਾਰੇ।ਤਬਿ ਨਰ ਰੂਪ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸਾਰੇ[4]।ਅਸ ਉਪਦੇਸ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਆਯੁਧ ਧਰਿ ਧਰਿ ॥ ੯ ॥ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਜੁਤਿ ਹੇਰੈਂ।ਹੋਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਡੇਰੈ।ਕਮਰ ਕਸੇ ਬਿਨ ਜੋ ਸਿਖ ਜਾਇ। ਤਿਸ ਪਰ ਰੁਖ਼ ਨਹਿ ਕਰੈਂ ਕਦਾਇ† ॥ ੧੦ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਲਾਗੋ ਹੁਤੋ ਦਿਵਾਨ। ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਇ ਮਹਾਨ।ਦੌਰਿ ਸਿੱਖ ਇਕ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਲੂਟੀ ਸੰਗਤਿ,ਜੰਗੁ ਬਤਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਰਾਵਰ ਕੇ ਨੇਰੇ। ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨੁਹਿ[5] ਕਹਿ ਹੇਰੇ।ਤਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਕੁਛ ਉਤਰੀ ਆਇ। ਮੰਦਮਤੀ

---

[1]ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ (ਸੂਰਮੇ ਬਣਕੇ)। [2]ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜੋ ਕੇਸਾਂ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੈ ਪਾ ਭਰ (ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ) ਸਮਝੋ, (ਉਹ ਪੂਰਾ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ)। [3]ਅੱਧਾ ਸਰੀਰ ਲਖਹੁ। [4]ਸਾਰਾ ਨਰ ਰੂਪ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ 'ਨੁਹ'। *ਪਾ:-ਰਾਜ।

†ਫੌਜੀ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਸੀ, ਭੰਗਾਣੀ ਆਦਿ ਜੰਗ ਬੀ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਨਵਾਂ ਕੀ ਰੰਗ ਹੈ? ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਉੱਮਤ ਹੀ ਇਕ ਨਵੇਂ ਆਦਰਸ਼ 'ਖਾਲਸਾ' ਵਿਚ ਢਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚੀ ਸੁਰਤ ਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀਰਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਜਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਜੋਧਾ ਬਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉੱਚਾ ਇਖ਼ਲਾਕ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੀਜੇ ਪਾਸੇਇਨਸਾਨੀਅਤ ਤੇ ਮਰਦਊ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।ਫੇਰ ਨਾਮ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਸਿਖਾਂਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰੀਪਈ ਹੈਸੀ ਹੀ।

ਨਰ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੨ ॥ ਲੂਟਨਿ ਹੇਤੁ ਆਨਿ ਸੋ ਪਰੇ। ਜਿਨਹੁੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਕਰੇ[1]। ਸੋ ਬਚ ਰਹੇ ਬੀਰ ਬਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਅਪਰ ਗ਼ਰੀਬ ਲੁਟੇ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ॥੧੩॥ ਚਲੇ ਸਦਨ ਤੇ ਲਜਾਇ ਉਪਾਇਨ।ਭਈ ਨ ਅਰਪਨ ਸੋ ਗੁਰ ਪਾਇਨ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਉਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਬਨਹੁੰ ਅਬਿ ਸਭਿ ਸਿਖ ਜੋਧਾ ॥ ੧੪ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਆਂਖ ਤ੍ਰਿਣ ਪਰੇ[2]। ਨਹਿਂ ਨਿਕਰਹਿ ਅਬਿ ਸੋ ਦੁਖ ਭਰੇ।ਇਹ ਬਦਲਾ ਹਮ ਤਿਨ ਸਨ ਲੈ ਹੈਂ। ਮੂਢਨਿ ਕੋ ਸਜ਼ਾਇ ਦ੍ਰਿੜ ਦੈ ਹੈਂ" ॥ ੧੫ ॥ ਸੰਗਤਿ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਆਈ। ਦੇ ਧੀਰਜ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਟਿਕਾਈ।ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਅਖੇਰ ਬਹਾਨੇ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਿਸ ਓਰ ਪਯਾਨੇ॥ ੧੬ ॥ਬਜਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਕੰਪਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿ ਭਾਰਾ।ਕਿਤਿਕ ਚਮੂੰ ਤਬਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ।ਜਾਤਿ ਕੁਦਾਇ ਪਲੋਇ ਤੁਰੰਗ ॥੧੭॥ ਜਬਿ ਨੁਹਿ[3] ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਗਏ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਫਿਰ ਸਭਿ ਪਿਖਿ ਲਏ। ਹੁਕਮ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਗੁਰ ਦੀਨਿ। 'ਹਤਿ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਲਿਹੁ ਵਸਤੂ ਛੀਨ' ॥੧੮॥ ਗੁੱਜਰ ਰੰਘਰ ਜੋ ਮਦ ਭਰੇ। ਚਢੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਦਨ ਦਰ ਠਾਂਢੇ। ਲਰਿਬੇ ਕਾਰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗਾਢੇ॥ ੧੯ ॥ ਕੋ ਕੋ ਲਾਗੀ ਛੁਟਨ ਤੁਫੰਗਾ[4]। ਤਬਿ ਸਿੰਘਨਿ ਜਾਨ੍ਯੋਂ ਹ੍ਵੈ ਜੰਗਾ।ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਤਿਨ ਊਪਰ ਪਰੇ। ਖੈਂਚੇ ਖੜਗ ਹਾਥ ਖਰ ਧਰੇ[5] ॥੨੦॥ ਗਾਢੇ ਖਰੇ[6] ਅੰਗ ਤਿਨ ਕਾਟੇ। ਹਲਾਹੂਲ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਡਾਟੇ। ਕੂਛਕ ਤੁਫੰਗੈਂ ਤਿਨਹੁੰ ਚਲਾਈ। ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਮਾਰੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੧॥ ਤਬਿ ਰੰਘੜ ਉਮਡੇ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਮੈਂ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਬਹੁ ਹ੍ਵੈ ਰਿਸ ਮੈਂ। ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ਾ ਗੁੱਜਰ ਮਿਲਿ ਗਏ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਫੰਗ ਚਲਾਵਤਿ ਭਏ ॥੨੨॥ ਲਾਗੀ ਸਿੰਘਨਿ ਅੰਗ ਤੁਫੰਗਨਿ। ਗਿਰੇ ਕਿਤਿਕ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਭੰਗਨ। ਕਰ੍ਯੋ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਤਬਿ ਹੱਲਾ।ਜੋ ਦੁਸ਼ਟਨ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਝੱਲਾ ॥ ੨੩ ॥ ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਨੀ ਤਜਿ ਇਕ ਬਾਰ। ਬਹੁਰ ਕਰੀ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ।ਕੇਤਿਨ ਕੇ ਸਿਰ ਬਿਖੈ ਲਗਾਈ।ਕਾਟਿ ਅੰਗ ਰਿਪੁਦਏ ਗਿਰਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਖਚਾਖੱਚ ਤਰਵਾਰੈਂ ਮਾਚੀ। ਭਈ ਅਰੁਣ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸੰਗ ਰਾਚੀ[7]।

---

[1]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤਾ। [2]ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ (ਖਾਲਸਾ ਰੂਪੀ) ਤ੍ਰਿਣ ਪਿਆ ਹੈ। [3]ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [4](ਵੈਰੀ-ਵੱਲੋਂ) ਚੱਲੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। [5]ਤਿੱਖੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਹੱਥ ਲੈਕੇ। [6]ਤਕੜੇ ਮੋਟੇ। [7](ਧਰਤੀ) ਲਹੂ ਨਾਲ ਰਚੀ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ।

ਕੇਤਿਕ ਕੇ ਸਿਰ ਕਾਟ ਗਿਰਾਏ। ਪਰੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਪ੍ਰਾਣ ਗਵਾਏ॥ ੨੫॥ ਜੋ ਅਰਿ ਅਰਕਰਿ[1] ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਯੋ। ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਹੀ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਯੋ। ਬੀਸ ਪਚੀਸ ਕਟੇ ਜਬਿ ਐਸੇ। ਦਾਰੁਨ ਪਿਖੇ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ[2] ॥ ੨੬॥ ਚਲੇ ਪਲਾਇ ਸਦਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਬਹਿ,ਬਚਹਿਂ ਨਹਿਂ ਭਾਗੇ[3]। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੇਰਿ, ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਭਏ। ਤਜੀ ਧੀਰ ਕਾਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਗਏ॥੨੭॥'ਗੁਰ ਕੀ ਦੋਹੀ' ਉਚ ਪੁਕਾਰੀ। 'ਰੱਛਹੁ ਰੱਛਹੁ ਸ਼ਰਨਿ ਤਿਹਾਰੀ'।ਤਊ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਰਿਸ ਮਹਿਂ ਭਰੇ। ਹਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹਿ ਤਜਿਬੋ ਕਰੇ ॥੨੮॥ ਦਯਾਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਤਾਯੋ[4]। 'ਉਤ ਕੋ ਗਮਨਹੁ ਲੇਂ ਸੁ ਬਚਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਏ ਪਲਾਇਨ ਸਾਰੇ।ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰੂ ਦੁਹਾਈ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ। ਉਤ ਸਿੰਘਨਿ ਬਹੁ ਕੀਨਸਿ ਮਾਰ। ਜੋ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪਰੇ। ਬਚੇ ਸੁ, ਅਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਨ ਹਰੇ॥ ੩੦ ॥ ਲੂਟ੍ਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਵਸਤੁ ਤਿਨ ਸਾਰੀ । ਸਦਨ ਢਹਾਇ ਕੀਨਿ ਇਕਸਾਰੀ । ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਐਸੀ। ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਜੈਸੀ ॥ ੩੧॥ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟ ਗੇਰਿ ਹੱਥ੍ਯਾਰ। ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਲਿਏ ਬਚਾਇ ਗਵਾਰ।ਆਗੇ ਕੋ ਤਿਨ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਪੁਨ ਜਿ ਕਰਹੁ ਅਪਰਾਧ ਹਮਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਤਤ-ਛਿਨ ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼ ਤੁਮਾਰਾ। ਬਚਹੁ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਜਤਨ ਉਦਾਰਾ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਗ੍ਰਾਮ ਲੂਟ ਕਰਿ ਆਏ। ਹਤਿ ਰੰਘਰ ਗੂਜਰ ਸਮੁਦਾਏ॥੩੩॥ ਬਹੁਰ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤ ਕੁਛ ਕੀਨੋ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਨ ਕੀਨੋ। ਸੂਕਰ, ਸਸੇ, ਸ਼ੁੰਖਾਰ ਬਡੇਰੇ॥ਹਿਤ ਆਮਿਖ ਕੇ ਹਤੇ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੪॥ਲਗੇ ਸਿਖਾਵਨ ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਤਨਿ ਕੇ ਜਿਮ ਹੁਇਂ ਢੰਗ। ਬਜੈ ਅੱਗ੍ਰ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ । ਗਰਜਤਿ ਸਕਲ ਗਿਰਨਿ ਕੀ ਧਾਰਾ। ੩੫ ॥ ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਸੁਨ੍ਯੋ। 'ਨੁਹ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਚਢਿ ਹਨ੍ਯੋਂ। ਸੰਗਤਿ ਲੂਟੀ ਯਾਂ ਤੇ ਮਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਡਰ ਧਾਰਾ। ੩੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦੁਸ਼ਟ ਮੂਢ ਮਤਿ ਕਾਚੇ। ਗੁਰ ਸੰਗ ਬੈਰ ਧਾਰਿ ਰਿਸ ਰਾਚੇ।ਹੁਤੇ ਜੁ ਤਿਨ ਸੰਬੰਧੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਬਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚਹਿਂ ਜੰਗ ਬਿਲੰਦ ॥੩੭॥ ਜਾਗ੍ਯੋ ਬੈਰ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਬਖੇਰਾ। ਸਹਿ ਨਹਿਂ

[1]ਜਿਸ ਵੈਰੀ ਨੇ ਅੜਕੇ। [2]ਸ਼ੇਰ ਵਰਗੇ। [3]ਜਦ ਸਮਝਿਓ ਨੇ ਕਿ ਭੱਜਿਆਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਬਚਾਂਗੇ (ਤਦ……)। [4]ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਨੇ (ਰੰਘੜਾਂ ਨੂੰ) ਦੱਸਿਆ (ਕਿ) ਗੁਰੂ ਜੀ (ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਹਨ)।

ਸਕਹਿਂ ਮੂਢ ਅੱਗਜਾਨੀ। ਬਧੀ ਸਪਰਧਾ[1] ਅਧਿਕ ਮਹਾਨੀ॥੩੮॥ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਦੁੰਦ[2] ਬਜਾਵਤਿ ਆਏ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ। ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਘ ਭਾਜੇ ॥ ੩੯ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰੀ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਸਕਲ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗੂਨ ਹੋਇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੪੦॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਅੰਗ ਸਜਾਵਹਿਂ। ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭਾ ਲਗਾਵਹਿਂ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਹੁਲ ਲੇਤਿ ਅਨੇਕ।ਦੇਤਿ ਦਿਵਾਵਤਿ ਜਲਧਿਬਿਬੇਕ॥੪੧॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਬਧਨੇ ਲਾਗਯੋ। ਜਨੁ ਛੱਤ੍ਰੀ ਧ੍ਰਮ ਸੂਤੋ ਜਾਗਯੋ। ਗਰਜਿ ਗਰਜਿ ਕਰਿ ਫ਼ਤੇ ਬੁਲਾਵੈਂ। ਕੇਸ ਕੱਛ ਆਯੁਧ ਉਰ ਭਾਵੈ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਨੂਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ।

੪. ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਨੰਦਲਾਲ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਮਤਿ ਲਾਇ। ਜਿਮ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਰਹਯੋ ਆਨੰਦ ਲਹਿ ਅਧਿਕਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਹੁਤੋ ਮਹਾਂ ਧਨਵੰਤਾ। ਤਿਸਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਜਨਮਯੋ ਮਤਿਵੰਤਾ*। ਧਰਮ ਬੈਸ਼ਨੋ ਧਾਰਨ ਕਰੈ। ਇਸ ਕੋ ਪਿਤਾ ਭਾਉ[3] ਮਨ ਧਰੈ ॥੨॥ ਜਬਿ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਸੰਮਤ

[1]ਈਰਖਾ। [2]ਧੌਂਸੇ। [3](ਵੈਸ਼ਨੋ ਧਰਮ ਵਿਚ) ਪ੍ਰੇਮ।

*ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਜੀ ਸੀ ਜੋ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਨ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਸਨ। ਅਠਾਰਾਂ ਉਨੀਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਪ ਮੁਲਤਾਨ ਆ ਰਹੇ, ਇਥੇ ਹੀ ਆਪ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਵਿਵਾਹ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਹੋਏ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਸਲਾਹ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋ ਆਈ ਤਾਂ ਆਪ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਕੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਆ ਰਹੇ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਵਡੇ ਜੰਗ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਮੁਲਤਾਨ ਰਹਿਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਚਲਾਣਾ ਹੋਇਆ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਆਪ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਨਜ਼ਮ ਨਸਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਖਾ: ਟ੍ਰੈ: ਸੁਸੈਟੀ ਨੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਿਧ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ:-

੧. ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ। ੨. ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮਾ। ੩. ਜੋਤ ਵਿਕਾਸ ਹਿੰਦੀ। ੪. ਜੋਤ ਵਿਕਾਸ ਫ਼ਾਰਸੀ। ੫. ਤੋਸੀਫ਼ੋਸਨਾ। ੬. ਗੰਜ ਨਾਮਾ। ੭. ਅਰਜ਼ੁਲ ਇਲਫ਼ਾਜ਼। ੮. ਖਾਤਮਾਹ। ੯. ਦਿਨਸ਼ਾ ਦਸਤੂਰ। ਆਪ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਕੋ ਹੋਵਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਿਚਰਤਿ ਪਿਤ ਨੇ ਜੋਵਾ—। ਅਬਹਿ ਉਚਿਤ ਕੰਠੀ ਬੰਧਵਾਵਨਿ—। ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਕਿਯ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਵਨਿ ॥ ੩ ॥ ਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਠਾਯਹੁ ਪਾਸ। ਕਹਿ ਸੁਤ ਸੋਂ 'ਹਮ ਹੈਂ ਹਰਿ ਦਾਸ। ਗੁਰੂ ਬੈਸ਼ਨੋ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਤਿਸ ਆਗਯਾ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਰੋ ॥੪॥ ਕੰਠੀ ਅਪਨੇ ਕੰਠ ਬੰਧਾਵਹੁ। ਧਰਮ ਬੈਸ਼ਨੋ ਕੇ ਮਹਿਂ ਆਵਹੁ'। ਇਮ ਕਹਿ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ ਬੈਰਾਗੀ। ਨੰਦਲਾਲ ਹੋਯ ਨ ਅਨੁਰਾਗੀ[1] ॥੫॥ ਗੁਰ ਨੇ ਭਨਯੋ 'ਧਰਮ ਕੋ ਧਾਰ। ਕੰਠੀ ਪਾਵਹੁ ਕੰਠ ਮਝਾਰ'।ਨੰਦਲਾਲ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਸ ਕੰਠੀ ਤੇ ਅਨੰਦ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ੬ ॥ ਬਾਣੀ ਸੁੰਦਰ ਕੰਠੀ ਜੋਇ। ਮੋਰ ਗਰੇ ਪਹਿਰਾਵਹੁ ਸੋਇ।ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਸੁ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਬਰਨਨ ਕਰਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤੌਂ ਨਾਂਹੀ॥੭॥ਸਦਾ ਕੰਠ ਮਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੈ।ਪਠਨਿ ਸੁਨਿਨ ਤੇ ਜਨ ਮਨ ਮੋਹੈ[2]।ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਬਰਧਤਿ ਰਹੈ।ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਆਗੀ ਗਤਿ ਲਹੈ॥੮॥ ਨਿਤ ਤਾਰੀਫ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰੌਂ।ਪਾਵਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਸੁ ਰਰੌਂ'।ਸੁਨਤਿ ਬੈਸਨੋ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ।—ਸੁਤਹਿ ਸਿੱਧ ਬਾਲਿਕ ਇਹ ਧੰਨ॥੯॥ਅਸ ਕੰਠੀ ਮਮ ਨਿਕਟ ਨ ਅਹੈ। ਜਿਸ ਢਿਗ ਹੋਇ ਤਿਸੀ ਤੇ ਲਹੈ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਇਹੁ ਬਾਲਿਕ ਹੋਵੈ। ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਪਰੋਵੈ—॥੧੦॥ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕਛੂ ਨ ਕਹਯੋ। ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ ਜਾਇ ਥਿਤ ਲਹਯੋ।ਨੰਦਲਾਲ ਕੋ ਪਿਤਾ ਬਿਚਾਰਤਿ।—ਗੁਰੂ ਬੈਸਨੋ ਕਿਛ ਰਿਸ ਧਾਰਤਿ॥੧੧॥ਨਾਹਿਨ ਸੁਤ ਕੋ ਕੰਠੀ ਦਈ। ਉਠਿ ਗਮਨਯੋ ਘਰ ਕਯਾ ਗਤਿ ਭਈ?—ਗਯੋ ਸਮੀਪ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬੈਸਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਾ ਬਚ ਐਸਾ॥੧੨॥'ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੰਠੀ ਗਰ ਪਾਵਹੁ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੋ ਸਿੱਖ ਬਨਾਵਹੁ'। ਸੁਨਤਿ ਵਿਰਾਗੀ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਇਹੁ ਜੱਗਯਾਸੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ[3]॥੧੩॥ਜਬਿ ਹੋਵਹਿ ਜਹਿਂ ਕੋ ਅਧਿਕਾਰੀ[4]।ਬਨਹਿ ਸਿੱਖ,ਇਹੁ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਰੀ'।ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਪਿਤ ਤਿਸ ਕੋ ਭਯੋ। ਭਲੀ ਬੁਰੀ ਕੁਛ ਲਖਤਿ ਨ ਭਯੋ ॥੧੪॥ ਨੰਦਲਾਲ ਨਿਤ ਮਕਤਬ ਜਾਇ। ਇਲਮ ਫਾਰਸੀ ਪਢਹਿ ਬਨਾਇ। ਤੀਛਨ ਬੁੱਧਿ ਪੁਨਹਿ ਅੱਭਯਾਸੇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਿੱਦਯਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ॥੧੫॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਿਤਾਬਨਿ ਕੋ ਪਢਿ ਗਯੋ।ਇਲਮ ਬਿਖੈ ਕਾਮਲ ਬਹੁ ਭਯੋ।ਸਭਾ ਚਤੁਰ ਕਹਿਬੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤ[5]। ਅਧਿਕ ਬਧਤਿ ਸਭਿ

---

[1] ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਨਾ ਹੋਇਆ। [2] ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਵੇ। [3] ਸੁਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ। [4] ਜਦੋਂ ਜਿਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। [5] ਸਭਾ ਵਿਚ ਸ਼ੁਭ ਗਲ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਚਤੁਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਹਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤ[1] ॥ ੧੬ ॥ ਹੁਤੋ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਸਜ਼ਾਦਾ । ਕਰੀ ਚਾਕਰੀ ਤਹਿਂ[2] ਅਹਿਲਾਦਾ । ਗੁਰ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਰਹੈ ।-ਪੂਰਨ ਹੋਹਿ, ਮੋਹ ਕੋ ਦਹੈ[3]-॥੧੭॥ ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਮਹਿਂ ਜਲਧਿ ਅਨੰਦ । ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੁਖ ਕੰਦ । ਮਹਿਮਾ ਸੁਨੀ ਅਨਿਕ ਕੇ ਪਾਸ । 'ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧੮ ॥ ਸਿਖ ਕੀ ਗਤਿ ਬਾਕਨਿ ਤੇ ਕਰੈਂ।ਅਨਿਕ ਕਲੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਪਰਹਰੈਂ' । ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਤਿ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਲੰਦਾ।ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਾ ਤਬਿ ਨਗਰ ਅਨੰਦ॥੧੯॥ ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਜਾਤਿ[4] ਉਠਾਵਾ ।-ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਪਾਵਾ[5]।ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ, ਮੇਰੋ ਜਾਨਹਿਂ । ਕਰੁਨਾ ਕਰਹਿਂ ਬੁਲਾਵਨ ਠਾਨਹਿਂ ॥ ੨੦ ॥ ਅਪਨੋ ਸਿੱਖ ਪਠਾਇ ਹਕਾਰੈਂ । ਮੋਹਿ ਅਧਮ ਕੋ ਜਗਤ ਉਧਾਰੈਂ-।ਇਵ ਮਨੋਰਥ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ। ਹੋਇ ਇਕੰਤ ਬੈਠਿ ਗੁਰ ਚਹ੍ਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਗੁਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ।-ਆਇ ਮਿਲਹਿ ਕੋ, ਦਰਸੌਂ ਜਿਸ ਤੇ । ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕੋ ਖੋਜਤਿ ਰਹ੍ਯੋ।ਫਿਰ੍ਯੋ ਅਨਿਕ ਥਲ ਕਹੂੰ ਨ ਲਹ੍ਯੋ ॥੨੨॥ ਪਤੇ ਹੇਤੁ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਬਾਸੇ[6]।ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਵਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਸੇ-। ਧਰਹਿ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮੂ । ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਧਾਮੂ ॥੨੩॥ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਤੀਤੇ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਰਧਾਵਤਿ ਚੀਤੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਡ ਜਾਗਾ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਇਕ ਸਮ ਅਨੁਰਾਗਾ॥੨੪॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨਾ। ਕਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਖੈਂਚ ਮਹਾਨਾ। ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਗਯੋ ਧੀਰ ਕਰਿ ਗੁਰ ਤੇ। ਜੋ ਸਿਮਰਤਿ ਅਨੁਰਾਗਤਿ ਉਰ ਤੇ[7] ॥ ੨੫ ॥ ਕੀਨਿ ਮੇਵਰੇ ਕੋ ਤਬਿ ਆਇਸੁ । 'ਇਕ ਸਿੱਖ ਥਿਤ ਅਮਕੇ ਥਾਇ ਸੁ । ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਹੁ ਹਕਾਰਨਿ ਜਾਇ। ਇਸ ਹੀ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਦਿਖਾਇ' ॥੨੬॥ ਸੁਨਤਿ ਮੇਵਰੋ ਤੂਰਨ ਗਯੋ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੋਹਿ ਬੁਲਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਸੋ[8] ਪ੍ਰਸੰਨ, ਅਬਿ ਹੀ ਲਗਿ ਚਰਨੀ । ਕਰਹਿਂ ਉਧਾਰਨ ਰਾਖਹਿਂ ਸ਼ਰਨੀ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਤਿ ਕਾਨ ਮਹਿਂ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨ । ਮਨਹੁ ਰਾਜ ਲੇ ਸ਼ਕਲ ਜਹਾਨ। ਤਤਛਿਨ ਹਰਖਤਿ ਆਵਨ ਕੀਨਾ । ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਸੇ ਲਲਿਤ ਬਿਲੋਚਨ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼

[1]ਸਭ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ। [2]ਤਿਸਦੀ। [3](ਮੇਰੇ) ਮੋਹ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਵੇ। [4]ਜਾਂਦਿਆਂ (ਸਾਰ)। [5]ਸਭ ਨੇ ਪਾਇਆ ਭਾਵ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ। [6]ਪਤੀਆ (ਲੈਣ) ਵਾਸਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆ ਵਸਿਆ ਹਾਂ (ਮੈਂ)। [7]ਜੋ ਰਿਦੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ। [8]ਸੋ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ)।

ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨਿ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਯੋ। ਬੋਲਯੋ: 'ਸ਼ਰਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਂ ਆਯੋ॥੨੯॥ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਤਾ! ਇਕ ਅਹੋ ਤੁਮ ਜਮ ਤੇ ਤ੍ਰਾਤਾ[1]। ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਕੇ ਅਵਤਾਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਸੁਜਸੁ ਆਯੋ ਦਰਬਾਰਾ ॥੩੦॥ ਕੋਟ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮਤਿ ਅਬਿ ਹਾਰੇ। ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨਿ ਰਖਿ ਰਾਖਨ ਹਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਗਿਨਤੀ ਤਜਿ ਔਰ। ਭੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥੩੧॥ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਦੇਖਨਿ ਕਰਯੋ। ਭ੍ਰਮ ਅੱਗਯਾਨ ਸੁ ਤਿਸ ਪਰਹਰਯੋ। ਮੋਹ ਮਹਾਨ ਨੀਂਦ ਮਹਿਂ ਸੋਵਾ। ਜਾਗਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਰਵਿ ਜੋਵਾ ॥੩੨॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸਕਾਲ।'ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ[2]'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਰਹਯੋ ਨਿਕਟ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ॥ ੩੩ ॥ ਤਾਉ ਕਸੌਟੀ ਬਿਨ, ਮਲ ਖੋਵਾ[3]। ਬਾਰਹਿ ਬੰਨੀ[4] ਕੰਚਨ ਹੋਵਾ। ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੇ। ਮਹਿੰਮਾ ਕਰਹਿ ਗੁਰਨਿ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੩੪ ॥ ਬੀਚ ਫਾਰਸੀ ਬੈਂਤ ਬਨਾਵੈ। ਰੁਚਿਰ ਬਾਕ ਕਹਿ ਗੁਰੂ ਰਿਝਾਵੈ। ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ ਗੁਨ ਗਨ ਸਾਥ। ਸੇਵਕ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥੩੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਾਸ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਪੁਨ ਗਯੋ ਅਵਾਸ। ਸਦਾ ਧਯਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਾਰੈ। ਬੈਠਤਿ ਊਠਤਿ ਨਾਮ ਸੰਭਾਰੈ ॥ ੩੬ ॥ ਗੁਰ ਕਰਿ ਕੈ[5]ਦਸਮੇ ਪਤਿਸਾਹਾ। ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਮਹਿ ਮਹਾਂ ਉਮਾਹਾ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੇ ਨਿਕਟ ਰਹੰਤਾ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਜਿਮ ਸੰਤ ਮਹੰਤਾ ॥ ੩੭ ॥ ਰਹਤਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ* ਨਜੀਕਾ।ਤਿਸਹਿ ਬਤਾਵਹਿ ਮਾਰਗ ਨੀਕਾ। ਮਤਿਵੰਤਨ ਮਹਿ ਗਿਨੀਅਹਿ ਸਾਰੇ। ਨਿਪੁਨ ਪਾਰਸੀ ਇਲਮ ਮਝਾਰੇ ॥ ੩੮॥ ਔਰੰਗ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਡ ਬਾਢਾ। ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ ਸ਼ਰਾ ਮਹਿਂ ਗਾਢਾ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਦੋਖੀ ਮਤਿ ਮੂਢਾ। ਸਭਿ ਸੰਤਨਿ ਸੋਂ ਬਾਦੀ ਗੂਢਾ ॥੩੯॥ ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਨਿ। ਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਕਾਰਨ। ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨੋ ਸੁਲਤਾਨ[6]। ਕਰਤਾ ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਹਾਨ ॥ ੪੦ ॥ ਜਿਮ ਰਾਵਨ ਮੁਨਿ-ਦੋਖੀ ਹੋਵਾ[7]। ਰਾਜ ਰਾਖਸ਼ਨ ਘਰ ਤੇ ਖੋਵਾ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਰਘੁਬਰ

[1]ਰੱਖਯਕ। [2]ਹੇ ਨਦਰੀ (ਗੁਰੋ!) ਆਪ ਜੀ ਨਦਰ ਨਾਲ ਮੈਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। [3]ਕਸੌਟੀ ਦੇ ਤਾਉ ਬਿਨਾ ਹੀ ਮਲ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ। [4]ਬਾਰਾਂ ਬੰਨੀਆਂ ਦਾ। [5]ਧਾਰਕੇ। [6]ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਾਇਆ। [7]ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੋਖੀ। *ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਦੋਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਸੀ, ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਲਕਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ।

ਕੇਰੀ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਹਾਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥੪੧॥ ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ। ਕੋ ਕੋ ਕੁਮਤਿ ਕਹੈਂ ਤਿਸ ਉਰ ਕੀ। ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹਾ। ਕਰਯੋ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਸਭਿ ਬਿਧ ਤਾਂਹਾ[1] ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਨੰਦਲਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੪॥

੨੫. [ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਮਾਇਨੇ ਦੱਸੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਨਿਕ ਮੁਲਾਨੇ ਢਿਗ ਰਹਹਿਂ ਔਰੰਗ ਤੇ ਧਨ ਪਾਇੰ। ਕਰਤਿ ਕੁਰਾਨਹਿਂ ਮਾਯਨੇ ਜਸ ਜਿਸ ਕੀ ਮਤਿ ਆਇ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਖਾਸ ਕਚਹਿਰੀ ਲਾਗਹਿ ਜਹਾਂ। ਹੁਤੋ ਦਰੋਗ਼ਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਹਾਂ। ਨੰਦਲਾਲ ਸੰਗ ਰਾਖਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਮਿਲਿ ਮਸਲੇ ਕੋ ਕਰਤਾ ਨੀਤਿ॥੨॥ਸ਼ੌਕ ਖੁਦਾਇ ਮਿਲਨਿ ਕੋ ਧਰੈ।ਤਿਸੁ ਵਿਸ਼ਿ ਕੀ ਬਾਤੈਂ ਬਹੁ ਕਰੈ। ਬੂਝਤਿ ਨੰਦਲਾਲ ਕੇ ਸੰਗਾ। ਇਹ ਭਾਖਹਿ ਜਸੁ ਗੁਰੂ ਉਤੰਗਾ[3]॥੩॥ ਏਕ ਮਾਯਨਾ ਅਰਯੋ ਨ*ਹੋਇ[4]। ਨਉਰੰਗ ਬੂਝਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਸੋਇ। ਜਿਤਿਕ ਮੁਲਾਨੇ ਸੁਮਤਿ ਕਹਾਵੈਂ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸੋ ਸੁਨੈ† ਬੁਲਾਵੈ ॥ ੪ ॥ ਨਹੀਂ ਤਸੱਲਾ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਈ। ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਹੈ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਫਿਕਰਵੰਦ ਨੌਰੰਗ ਬਹੁ ਰਹੈ। 'ਕਰੋ ਮਾਯਨਾ' ਸਭਿ ਸੌਂ ਕਹੈ ॥ ੫ ॥ ਅਨਿਕ ਇਲਮ ਕੇ ਆਲਮ‡ ਜਾਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਨਿ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਤਊ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਆਯੋ ਸੋਇ। ਕਰਿ ਬੁਧਿ ਹਾਰਿ ਰਹੇ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੬॥ ਗਯੋ ਪਦਰ ਢਿਗ[5] ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੂ। ਬੈਠਯੋ ਜਾਇ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹੂ। ਬਹੁਤ ਮੁਲਾਨੇ ਬੈਠੇ ਤੀਰ। ਕਹਨਿ ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਨਿਜ ਤਤਬੀਰ[6] ॥੭॥ ਕਿਸ ਕੋ ਕਹਯੋ ਨ ਖਾਤਰ ਲਯਾਵੈ[7]। 'ਨਹੀਂ ਮਾਯਨਾ ਇਹ ਬਨਿ ਆਵੈ'। ਦੀਦਸ਼ ਚਸ਼ਮ ਤਬੈ ਫਰਜ਼ੰਦ[8]। 'ਅਰਯੋ ਮਾਯਨਾ ਏਹੁ ਬਿਲੰਦ ॥ ੯ ॥ ਕਰਹੁ ਸ਼ਜ਼ਾਦਾ ਤੁਮ ਮਤਿ ਪਾਵਹੁ[9]। ਕਰਿ ਸਾਬਤ ਮਖਸੂਦ ਸੁਨਾਵਹੁ[10]।ਇਲਮ ਅਕਲ ਮਹਿਂ ਬਡੇ ਕਹਾਵੈ। ਤਬਿ

[1]ਤਿਸ ਦਾ। [2]ਜੈਸਾ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਆਂਵਦਾ ਹੈ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਜਸ)। [4](ਔਰੰਗ ਜ਼ੇਬ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ੇ ਦਾ) ਅਰਥ ਅੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, (ਹੱਲ) ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। [5]ਬਾਪ ਪਾਸ। [6]ਗ਼ੌਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਗਲ। [7]ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਹਿਆ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਵੇ ਭਾਵ ਪਸੰਦ ਨਾਂ ਕਰੇ (ਤੇ ਆਖੇ:–)। [8]ਉਸ ਨੇ ਤਦ ਅੱਖ (ਉਠਾ ਕੇ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। [9](ਤੂੰ ਅਰਥ) ਕਰ ਜੋ ਤੇਰੀ ਮਤਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਤੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ। [10]ਜੋ (ਠੀਕ) ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਉਹ ਸਾਬਤ (ਬੀ) ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ [ਅ:, ਮਕ਼ਸੂਦ=ਮੁਰਾਦ]।

*ਪਾ:–ਸੁ। †ਪਾ:–ਲੇ ਕੋਲ। ‡ਪਾ:–ਆਮਲ।

ਜਾਨੌਂ ਮੈਂ ਇਸੇ ਬਤਾਵੌਂ' ॥੯॥ ਸੁਨਤਿ ਫਿਕਰ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਕੀਆ। ਅਕਲ ਬਿਖੇ ਕੁਛ ਸਮਝ ਨ ਲੀਆ[1]। ਪਦਰ ਅਗਾਰੀ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਆਇ ਸਿਪਹਿਰੀ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰੀ[2]'॥੧੦॥ਆਯੋ ਸਦਨ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹੂ। ਨੰਦਲਾਲ ਬੈਠਯੋ ਤਬਿ ਪਾਹੂ। ਰਿਦਾ ਫਿਕਰ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਗ਼ਲਤਾਨੇ। ਪਿਖ ਤਿਨ ਚਸ਼ ਸੌਂ*ਸੁਨਤਿ ਨ ਕਾਨੇ॥੧੧॥ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈ ਨ ਕਿਹ ਸੰਗ ਬਾਤੀ।ਅੰਗਅਡੋਲ ਦੇਖਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਨੰਦਲਾਲ ਬੁਧਿਵੰਤ ਪਰੇਖਾ।–ਇਸ ਕੇ ਉਰ ਕੋ ਫਿਕਰ ਵਿਸ਼ੇਖਾ–॥੧੨॥ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਸਿ 'ਕਸ ਮਨ ਚਿੰਤਾ? ਕੋ ਕਾਰਜ ਬਿਗਰਯੋ ਹਿਤਵੰਤਾ[3]।ਕਹਾਂ ਪਦਰ[4] ਨੇ ਤੁਮਹਿਂ ਸੁਨਾਯਹੁ। ਕਾਰਜ ਕਠਨ ਕਹਾਂ ਫੁਰਮਾਯੋ? ॥੧੩॥ ਜੋ ਤੁਝ ਤੇ ਹਯਿ ਆਵਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਬੈਠਯੋ ਮਹਾਂ ਫਿਕਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ'। ਨੰਦਲਾਲ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਮਹਾਂ। ਲਖਿਤਿ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਸੋ ਤਬਿ ਕਹਾ[5]॥੧੪॥ 'ਸੁਨਹੁ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ! ਮੈਂ ਗਯੋ। ਪਦਰ ਹਜ਼ੂਰ ਬੈਠਤੋ ਭਯੋ। ਨਹੀਂ ਮਾਯਨਾ ਕਿਸ ਤੇ ਆਯੋ।ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ॥ ੧੫ ॥ ਮੋ ਸੰਗ ਕਹਯੋ ਕਿ ਇਹ ਤੁਮ ਕਰੋ। ਇਲਮ ਅਕਲ ਕੋ ਜੋ ਬਹੁ ਧਰੋ। ਕ਼ਰਿ ਤਕਰਾਰ ਸਿਪਹਿਰੀ ਕੇਰਾ[6]। ਮੈਂ ਆਯੋ, ਉਰ ਫਿਕਰ ਬਡੇਰਾ' ॥੧੬॥ਜਬਿ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਭਾਖਯੋ ਸੋਈ। ਨੰਦਲਾਲ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਹੋਈ। ਤਤਛਿਨ ਕਰਯੋ ਮਾਯਨਾ ਨੀਕੇ। ਆਵਤਿ ਜੋ ਨ ਰਿਦੇ ਕਿਸਹੀ ਕੇ॥੧੭॥ ਸੁਨਕਰਿ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦਤਿ ਹੋਵਾ।ਅਤਿ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਸਭਿ ਤੇ ਜੋਵਾ।ਕਰੀ ਸਰਫਰਾਜ਼ੀ[7] ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਖੁਸ਼ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨਸਿ ਖਿਲਤ[8] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੮ ॥ ਭਈ ਸਿਪਹਿਰੀ ਗਯੋ ਸ਼ਜ਼ਾਦਾ। ਬੈਠਯੋ ਜਾਇ ਮਹਿਦ ਅਹਿਲਾਦਾ।ਪਦਰ ਮੁਲਾਨੇ ਅਨਿਕ ਮਝਾਰ। ਬੈਠੇ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਯੋਂ ਮਾਯਨਾ ਇਨਹੁ ਬਖਾਨਾ[9]।ਤੌ ਨੌਰੰਗ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਨਾ।–ਇਸ ਮਹਿਂ ਅਕਲ ਨ ਏਤੀ ਅਹੈ। ਜਥਾ ਬਨਾਇ ਬਦਨ ਤੇ ਕਹੈ।॥੨੦॥ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਜਿਤਿਕ ਸੋ ਜਾਨੌਂ[10]।ਇਤੀ ਸਮਝ ਇਸ ਮੈਂ ਨ ਪਛਾਨੋਂ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ

---

[1]ਸਮਝ ਨਾਂ ਆਇਆ। [2]ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਆਕੇ ਦੱਸਾਂਗਾ। [3]ਹਿਤ ਵਾਲਾ ਕੰਮ। [4]ਬਾਪ। [5]ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਜਾਣਕੇ ਤਦੋਂ ਸੋ (=ਉਹ ਗਲ) ਕਹੀ। [6]ਇਕ-ਰਾਰ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਕਰਕੇ। [7]ਵਡਿਆਈ, ਇਜ਼ਤ ਵਧਾਉਣੀ [ਫ਼ਾ:, ਸਰਫਰਾਜ਼ੀ=ਰੁਤਬਾ ਵਧਣਾ]। [8]ਸਿਰੋਪਾ,ਖਿਲਅਤ। [9]ਇਸ ਦਾ ਕਿਹਾ ਅਰਥ ਜਦ(ਔਰੰਗੇ ਨੇ)ਸੁਣਿਆਂ। [10]ਜਿਤਨਾ ਕੁ (ਇਹ) ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਹੈ (ਮੈਂ) ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ [ਫ਼ਾ:, ਦਾਨਸ਼ਮੰਦ]। *ਪਾ:—ਚਸ਼ਮੇ।

ਨੌਰੰਗ ਨੇ ਕਹਯੋ। 'ਇਹ ਅਪਨੀ ਬੁਧਿ ਤੇ ਕਰਿ ਲਹਯੋ ? ॥੨੧॥ ਕਿਧੌਂ ਅਪਰ ਨੇ ਤੋਹਿ ਬਤਾਵਾ। ਠੀਕ ਮਾਯਨਾ ਨੀਕ ਅਲਾਵਾ'। ਕਹਯੋ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ 'ਮੈਂ ਨਹਿ ਚੀਨਾ। ਮੋਹਿ ਨਿਕਟ ਇਕ ਰਹਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੨੨॥ ਅਹੈ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਦਾਨਾਇ।ਤਾਂਹਿ ਮਾਯਨਾ ਦਿਯੋ ਬਤਾਇ'।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਵਾ। ਸੰਗ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਬਾਕ ਅਲਾਵਾ॥੨੩॥'ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਿ ਦਿਖਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਅਕਲ ਕਮਾਲ ਰਿਦੇ ਮੇਂ ਹੋਹੀ'। ਨੰਦਲਾਲ ਕੋ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਈ। ਲਖਿ ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਸ਼ਿਦਤ[1]ਉਠਾਈ॥੨੪॥ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਇਹੁ[2] ਠਾਂਢੇ ਰਹਯੋ। 'ਸਦਾ ਆਫਰੀ[3]'ਹਜ਼ਰਤ ਕਹਯੋ[4]। ਪੁਨ ਡੇਰੇ ਕੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਸੰਗ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਾਹੁ ਅਲਾਯੋ ॥੨੫॥ 'ਇਹ ਤੌ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਮਤਿਵੰਦਾ।ਹੈ ਅਨੀਤਿ, ਮੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁਹੰਦਾ। ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਇਸ ਕੌ ਲੇ ਆਵਹੁ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਵਹੁ ॥ ੨੬ ॥ ਅਸ ਨਰ ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਚਲੈ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋਇ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਮਹਿਂ ਮਤਿਵੰਤ ਨ ਚਹੀਅਹਿ। ਕਰਹਿ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਤਿਨ ਕੋ, ਲਹੀਅਹਿ[5] ॥ ੨੭ ॥ ਤੁਰਕ ਦੀਨ ਮੈਂ ਜਬਿ ਅਸ ਆਵੈ। ਨੀਕੇ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਧਾਵੈ'। ਏਵ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ। 'ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਇਸ ਲਯਾਇ' ॥ ੨੮ ॥ ਗਯੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਕੇਤੁ। ਬੋਲਿ ਲਿਯੋ[6] ਨੰਦਲਾਲ ਸਹੇਤ[7]। ਕਹੀ ਪਦਰ ਕੀ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। 'ਭਈ ਬਿਪਰਜੈ ਮਹਾਂ ਬਡਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਕਹਯੋ-ਤੁਰਕ ਇਸ ਲੇਹੁ ਬਨਾਇ-। ਅਪਰ ਬਿਧਿਨਿ ਤੇ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਇ।ਮੇਰੋ ਜ਼ੋਰ ਔਰ ਨਹਿਂ ਕੋਊ। ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ ਪਾਸ ਤਵ ਜੋਊ ॥ ੩੦ ॥ ਰਹਿਬੋ ਇਹਾਂ, ਪਲਾਇਨ ਕਰਿਬੋ। ਤੁਵ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਿਮ ਉਰ ਧਰਿਬੋ। ਮਿੱਤ੍ਰ ਜਾਨਿ ਮੈਂ ਦਯੋ ਬਤਾਇ। ਅਪਰ ਨ ਮੋ ਤੇ ਕੁਛ ਕਿਯ ਜਾਇ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸਲਾਮੀ ਭਯੋ[8]।ਮਿਲਯੋ ਦਰੋਗ਼ੇ ਸੋਂ ਹਿਤ ਕਿਯੋ।ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ 'ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਊਂ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਓਟ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਪਾਊਂ ॥੩੨॥ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਾਦੀ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁਨਹਿ ਗਹਾਇ ਲੇਹਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਗੁਰ ਬਿਹੀਨ ਰਾਖਾ ਨਹਿਂ ਦੂਆ। ਜਿਸ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ, ਸਿਖ ਹੂਆ ॥ ੩੩ ॥ ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਤੇ ਮੋਹਿ

---

[1]ਜ਼ਿਦ [ਅ:, ਸ਼ਿੱਦਤ=ਸਖ਼ਤੀ। ਪੰ:,ਜ਼ਿਦ]। [2]ਨੰਦ ਲਾਲ। [3]ਸੌ ਵੇਰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਹੈ। [4]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ। [5]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਪੱਕਾ ਕਰੇਗਾ ਇਹ ਜਾਣ। [6]ਬੁਲਾ ਲਿਆ। [7]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [8]ਸਲਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬਚਾਵੈਂ । ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ਛੁਵਨਿ ਨਹਿ ਪਾਵੈਂ । ਹੁਤੋ ਮਹਾਂ ਮੇਲੀ ਤੂੰ ਮੇਰਾ। ਜਾਤਿ[1] ਮਿਲਨੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ'॥੩੪॥ਸੁਨਤਿ ਦਰੋਗ਼ਾ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਵਾ। ਕਹੈ 'ਮੋਹਿ ਲਿਹੁ ਸੰਗ ਰਲਾਵਾ । ਤੁਵ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮਨ ਸੁਧ ਮੋਹੀ । ਤੁਵ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੋਹੀ ॥੩੫॥ ਅਪਨੋ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਤੋਹਿ ਪਛਾਨੋਂ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਚਿਤ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਹਾਨੋਂ । ਨਿਤ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਤਾ।ਅੰਤ ਸਹਾਇਕ ਹੋਹਿ[2], ਬਿਚਰਤਾ[3] ॥ ੩੬ ॥ ਨਿਜ ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵੋ ਮੋਹਿ । ਜੰਨਮ ਸਫਲ ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਹਿ । ਮੈਂ ਨ ਰਹੌਂ ਇਸ ਪਾਪੀ ਪਾਸ ।ਪਰੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਗਰ ਜਿਸ ਕੇ ਫਾਸ ॥੩੭॥ ਲਗਨ ਬਿਸਾਲ ਅਗਾਰੀ ਮੇਰੇ[4] । ਅਰਪੌਂ ਤਨ ਮਨ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ । ਅਬਹਿ ਅਚਾਨਕ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਆਈ।ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਹੁਇ ਮਿਲਿਨਿ ਤਹਾਂਈ' ॥੩੮॥ ਇਮ ਕਹਿ ਭਯੋ ਦਰੋਗ਼ਾ ਤਯਾਰ । ਹਿਤ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਨਿ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ।ਸੱਯਦ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਰਾਤਾ।ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਮਿਲਿਬੇ ਜਾਤਾ[5] ॥ ੩੯ ॥ ਦਲ ਛੋਰਤਿ ਹੀ ਨਿਕਸੇ ਦੋਈ । ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਚਿਤਵਤਿ ਸੋਈ ।–ਕਬਹਿ ਮਿਲਹਿਂ ਹਮ ਹੋਹਿਂ ਨਿਹਾਲੂ । ਬੈਠਿ ਸਮੀਪੀ ਮੋਦ ਬਿਸਾਲੂ– ॥੪੦ ॥ ਮਗਿ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਕਹਿਤੇ । ਆਵਤਿ ਚਲੇ ਮਿਲਨਿ ਕੋ ਚਹਿਤੇ।ਜਾਗੇ ਜਿਨਕੇ ਭਾਗ ਬਿਲੰਦੇ।ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਜਹਿਂ ਨਗਰ ਅਨੰਦੇ[6] ॥ ੪੧ ॥ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਨੰਦ ਲਾਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ਆਇ ਮਿਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟ,ਦੇਖਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ।ਪਰੇ ਚਰਨਕਰ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਲਖੇ ਸੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਨੰਦਲਾਲ ਨੇ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਬੀਚ ਫਾਰਸੀ ਬੈਤ ਬਨਾਈ[7]।ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਫਤ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਗਯਾਨ।ਜੁਗਤਿ ਉਕਤਿ ਬਹੁ ਰੀਤਿ ਬਖਾਨ॥੨। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਬੂਝਤਿਭੇਤਾਹੂ।'ਆਨਯੋ ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਵਹੁ ਪਯਾਰੇ।ਕਯਾ ਇਸ ਪੋਥੀ ਬੀਚ ਉਚਾਰੇ'॥੩॥ਕਿਤਿਕ ਬੈਤਨੰਦਲਾਲ ਸੁਨਾਈ।ਕਰੇ ਮਾਯਨੇ ਨੀਕਬਨਾਈ। 'ਕਰਯੋ ਬੰਦਗੀਨਾਮਾ ਮੋਹਿ । ਮਹਿਮਾ ਗਿਰ ਤੇ ਕਨ ਸਮ ਹੋਹਿ[8] ॥੪॥ਅਹੈ

[1] ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ । [2] ਤੁਸੀਂ ਹੋਵੋਗੇ । [3] ਵਿਚਾਰਦਾ ਹਾਂ । [4] ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ (ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਲਗਨ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ । [5] ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਮਿਲਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ । (ਅ) ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ । [6] ਅਨੰਦ ਪੁਰ । [7] ਭਾਵ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮੇ ਤੋਂ ਹੈ । [8] (ਇਸ ਵਿੱਚ) ਆਪਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚੋਂ (ਇੱਕ) ਕਿਣਕਾ (ਵਰਣਨ ਕਰਨ) ਤੁੱਲ (ਵਰਣਨ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਜਥਾ ਮਤਿ ਤਥਾ ਬਨਾਈ।ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਬਾਨੀ ਸਫਲਾਈ[੧]। ਗੁਨ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੋ ਲਖੈ ਤੁਮਾਰੇ ? ਜਲ ਪਰੰਤੁ ਲੇ ਕਾਜੁ ਸੁਧਾਰੇ[੨] ॥੫॥ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ, ਮਲ ਹਰੈ[੩]। ਲਹੈ ਨ ਪਾਰ, ਜਥਾਮਤਿ ਰਰੈ[੪]। ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਹਮ ਸੇ ਅਧਮ ਜੀਵ ਕੋ ਤਾਰਹੁ' ॥ ੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ।ਬਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। 'ਰਚ੍ਯੋ ਬੰਦਗੀ ਨਾਮਾ ਜੋਇ। ਅਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮਾ ਸੋਇ' ॥੭॥ ਕਰ੍ਯੋ ਸਰਾਹਨਿ 'ਨੀਕੋ ਬਨ੍ਯੋਂ। ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਹਿਤ ਦਾਯਕ[੫]' ਭਨ੍ਯੋਂ। ਮੀਰ ਦਰੋਗ਼ਾ ਸੱਯਦ ਸਾਹਿਬ। ਨੰਦਲਾਲ ਕੋ ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ ॥ ੮ ॥ ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਹਰ ਧਰਿ ਆਗੇ।ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ।ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਜਲ ਭਰਿ ਨੈਨ। ਮੁਖ ਤੇ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਤਿ ਕਛੁ ਬੈਨ॥੯॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਅਮੀ ਜਨੁ ਪੀਵਤਿ। ਲੋਚਨ ਡੋਨੇ ਕਰਿ ਥਿਰ ਥੀਵਤਿ। ਭਯੋ ਮਗਨ ਮਨ ਦੇਖਤਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਲਖਹਿ ਕਿ–ਤਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮੈਂ ਲਹ੍ਯੋ[੬]–॥ ੧੦ ॥ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ਬੋਲੇ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਤਿਸ ਕਾਲ। 'ਬੈਠਹੁ ਨਿਕਟ ਕਹਹੁ ਨਿਜ ਬਾਤੀ*। ਕਿਸ ਕੋ ਤੂੰ ਮੁਰੀਦ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ ?॥੧੧॥ ਕਿਸ ਮੁਰਸ਼ਿਦ[੭] ਕੇ ਹੈਂ ਅਨੁਸਾਰੀ ? ਜਿਸਤੇ ਚਾਹਤਿ ਭਲੋ ਅਗਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਸੱਯਦ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਨੰਦਲਾਲ ਹੈ ਇਹੁ ਗੁਰ ਮੇਰਾ[੮]॥੧੨॥ਸਿਖ ਮੈਂ ਬਨ੍ਯੋਂ ਲਯੋ ਉਪ-ਦੇਸ਼। ਜਿਸ ਤੇ ਹਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼'।ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਨਚਨਾ ਜਿਸ ਕਹੈਂ। ਤਬਹਿ ਸਮੀਪ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਹੈਂ[੯] ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਰਕ ਕਰਤਿ ਸੋ ਬੋਲਾ। 'ਐਸੋ ਬਾਕ ਨ ਕਹੀਐ ਹੋਲਾ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਗੁਰ ਵਿਦਮਾਨੋ। ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਤੁਮ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੋ॥੧੪॥ਕਹਨਿ ਹਜ਼ੂਰ ਨ ਇਹੁ ਅਧਿਕਾਰਾ। ਉਚਰਨਿ ਕੀਜੈ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ[੧੦]'। ਸੁਨਿ ਸੱਯਦ ਤੂਸ਼ਨ ਹੁਇ ਰਹ੍ਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਕੋ[੧੧] ਮਨ ਲਹ੍ਯੋ ॥੧੫॥ 'ਆਲਮ ਸਿੰਘ ! ਨ ਹਟਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।ਨੰਦਲਾਲ ਕੋ ਗੁਰ ਪਦ ਦੀਨਾ।ਮੈਂ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਕੀਨਿ ਇਸ ਤਾਈਂ।

---

[੧](ਆਪਣੀ) ਬਾਣੀ ਸਫਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ (ਰਚੀ ਹੈ । [੨]ਤੁਹਾਡੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਤ (ਅਥਾਹ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਲਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ (ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ) ਜਲ ਮਾਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਕੰਮ ਸੁਆਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। [੩]ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰੇ। [੪]ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਹੈ ਤੈਸੇ ਕਹੇ ਹਨ (ਆਪ ਦੇ ਗੁਣ)। [੫]ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [੬]ਡਿੱਠਾ ਹੈ। [੭]ਗੁਰਮੁਖ। [੮]ਗੁਰ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਹੈ। [੯]ਸੀਗਾ। [੧੦]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਹੋ। [੧੧]ਭਾਵ ਦਰੋਗ਼ੇ ਦਾ।

*ਪਾ:–ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਬਾਤੀ।

ਆਇ ਬਨੈ ਸਿਖ, ਸੋ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥੧੬॥ ਨੰਦਲਾਲ ਨੇ ਮੋਕਉ ਜਾਨਯੋਂ। ਮੇਰੋ ਭਲੋ ਸਰੂਪ ਪਛਾਨਯੋਂ। ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਕੋ ਗੁਰਪਦ[1] ਹੋਵਾ। ਭਗਤਿ ਗਯਾਨ ਕੋ ਰਸ ਇਨ ਜੋਵਾ' ॥ ੧੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਹਰ ਨਦਰ ਕੀ ਧਾਰੇ। ਅਨਿਕ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਜਗ ਬਿਸਤਾਰੇ[2]। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਕਰ੍ਯੋ ਬਖਾਨ:- 'ਮੀਰ ਸੁ ਬਡੋ ਮਰਾਤਬ ਦਾਨ[3] ॥੧੮॥ [4]ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਅਹੈ।ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੇ ਸਿੱਖਯਾ ਲਹੈ। ਮੀਰ ਮ਼ਰਾਤਬਦਾਨ ਸੁਜਾਨਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਮਹਾਨਾ[4] ॥੧੯॥ ਤੂੰ ਮੁਖ ਮੋਟੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਖਰੋ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ'। ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਹੁ ਕਰੀ। ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤਿ ਰਿਦੈ ਤਿਸ ਧਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਪਾਇ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ। ਸੰਕਟ ਹਰ੍ਯੋ ਜਨਮ ਅਰੁ ਮਰਨਾ। ਨੰਦਲਾਲ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਰਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਲਹੈ ॥੨੧॥ ਧਨ ਅਪਨੋ ਸੰਤਨਿ ਕੋ ਦੇਵੈ।ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹਿਤ ਕਰਿ ਸੇਵੈ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਬਿ ਘਰ ਕੋ ਜਾਇ। ਧਰਤ ਧ੍ਯਾਨ ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਸਾਇ[5] ॥੨੨॥ ਬਹੁਰ ਨਿਕਟ ਰਹਿਬੇ ਕੋ ਆਵੈ। ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ਅਕੋਰ ਚਢਾਵੈ।ਇਸੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਚਿਤਾਰੈ। ਬਡਾ ਵਲੀ[6]* ਬਹੁ ਸਤੁਤਿ ਉਚਾਰੈ ॥੨੩॥ਇਸ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ ਉਪਦੇਸ਼।ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿੰਮਾ ਲਖਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਮਹਾਂ ਸ਼ਰੀਯਨ[7] ਤੇ ਡਰਪਾਵੈ। ਪਦਰ ਤ੍ਰਾਸ[8] ਕੋ ਰਿਦੈ ਬਸਾਵੈ ॥ ੨੪ ॥ ਨਹਿਂ ਮਿਲਿ ਸਕਹਿ ਜਾਨਿ ਇਸ ਕਾਰਨ[9]। ਰਿਦੈ ਲਖਹਿ-ਗੁਰ ਕਰਹਿਂ

---

[1]ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਅਰਥਾਤ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਹੋਣ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਜੀਆਂ ਬਖਸ਼ਦੇ ਸਨ ਜੋ ਗੁਰਗਾਦੀ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਪਦ ਹੈ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ) ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਧਾਰਨ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰੂ (ਗੁਰਮੁਖ) ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾ ਦੇਣ। [3](ਇਹ ਦਰੋਗ਼ਾ ਜੀ) ਮੀਰ (=ਸੱਯਦ ਹਨ ਤੇ) ਵੱਡੇ ਰਤਬੇ ਵਾਲੇ (ਫਕੀਰ) ਹਨ। [4](ਹਾਂ) ਰੱਬ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ ਤੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੋਂ ਸਿਖਿਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, (ਫਿਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ) ਮੀਰ (ਦਰੋਗ਼ਾ ਹੈ, ਇਹ) ਸੁਜਾਨ ਹੈ ਤੇ ਮਰਤਬੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬੜਾ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਹੈ [ਮੀਰ=ਸਰਦਾਰ। ਹਾਕਮ। ਸੱਯਦਾਂ ਦਾ ਖਿਤ ਬ। ਮਰਾਤਬ ਦਾਨ=ਸ਼ਰੀਅਤ, ਤ੍ਰੀਕਤ, ਮਾਰਫਤ, ਹਕੀਕਤ ਚੌਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਹਕੀਕ਼ਤ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕੇ]। [5]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਧਿਆਨ। [6]ਰੱਬ ਦੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ, ਸੰਤ [ਅ਼:, ਵਲੀ]। [7]ਸ਼ਰਾ ਵਿਚ ਜੋ ਬੜੇ ਹਠ ਧਾਰੀ ਹੋਣ। [8]ਪਿਉ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ। [9]ਇਸ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

*ਪਾ:-ਬਲੀ।

ਉਧਾਰਨ--। ਬੀਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਬਡੋ ਅਨੰਦ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਗਨ ਸਿੱਖ ਬਿਲੰਦ ॥੨੫॥ ਸਭਿ ਡੇਰਨਿ ਮਹਿ[1] ਲੰਗਰ ਹੋਇ। ਭੂਖਾ ਰਹਨਿ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਇ। ਭਈ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਇਕ ਦਿਨ ਚਰਚਾ। ਹਿਤ ਦੇਗ਼ਨਿ ਕੇ ਸਭਿ ਧਨ ਖਰਚਾ ॥੨੬॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਸਗਰੇ ਕਰਿਹੀਂ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਨੀਕੇ ਧਰਿਹੀਂ। ਭਲੇ ਭਲੇ ਸਿਖ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ। 'ਗੁਰ ਜੀ ਲੰਗਰ ਹੋਹਿ ਮਹਾਨ' ॥ ੨੭ ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਹਿਂ 'ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਆਛੇ'। ਤਊ ਆਪ ਦੇਖੇਂ ਉਰ ਬਾਂਛੇ। ਬੀਤ ਗਏ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪਾਛੇ। ਅਪਰ ਬੇਸ ਨਿਜ ਤਨ ਮੈਂ ਕਾਛੇ[2] ॥ ੨੮ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋਇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ। ਸਿੱਖਜਨ ਕੇ ਡੇਰੇ ਜਬਿ ਗਏ।'ਦਿਉ ਅਹਾਰ ਮੋਕਉ ਛੁਧ ਭਏ' ॥ ੨੯ ॥ 'ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਹੋਵਹਿ ਤਯਾਰ। ਬੈਠਹੁ ਬਨਿ ਹੈ ਲੇਹੁ ਅਹਾਰ'। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਜਾਚਯੋ ਅਪਨੀ ਛੁਧਾ ਜਨਾਇ ॥੩੦॥ ਬੋਲਯੋ 'ਸੂਪ ਹੋਨਿ ਕੀ ਵੇਰ[3]।ਭੋਜਨ ਲੇਹੁ ਆਨ ਕਰਿ ਫੇਰ'। ਤਿਸ ਤੇ ਸੁਨਿ ਤੀਸਰ ਕੇ ਗਏ।'ਦਿਹੁ ਅਹਾਰ ਕੋ' ਜਾਚਤਿ ਭਏ ॥੩੧॥ ਸੋ ਕਹਿ 'ਪਚਨੋ ਰਹਿਓ ਅਨੰਦ।ਲੀਜਹਿ ਫੇਰ ਠਹਿਰ ਇਕ ਬਿੰਦ[4]'। ਪੁਨ ਤਿਸ ਤੇ ਆਗੇ ਚਲਿ ਖਰੋ।ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਚਿਬੋ ਕਰੋ ॥੩੨॥ ਕਹਯੋ 'ਬੈਠਿ ਸੰਗਤਿ ਨਹਿਂ ਆਈ।ਮਿਲਹਿਂ ਸਕਲ ਪੁਨ ਲੀਜੋ ਖਾਈ'। ਫਿਰੇ ਬਹੁਤ ਥਲ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ। ਡੋਲਤਿ ਘਰ ਘਰ ਗੁਰ ਅਕੁਲਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਉਪਜਯੋ ਕ੍ਰੋਧ* ਜੁ ਫਿਰੇ ਬਿਸਾਲ। ਚਲਿ ਆਇ ਪੁਨ ਜਹਿਂ ਨੰਦਲਾਲ। ਸਿੱਖਯ ਸਰੂਪ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਭਾਈ। ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਬੂਝਯੋ 'ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਕੋ ਆਏ ?' ਗੁਰ ਬਚ ਕਹਯੋ 'ਛੁਧਾ ਅਕੁਲਾਏ'। ਸੁਨਤਿ ਗਯੋ ਲੰਗਰ ਮੈਂ ਧਾਇ। ਭੋਜਨ ਮਾਤ੍ਰ[5] ਸੁ ਲੀਨਿ ਉਚਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਗੁੰਧਯੋ ਆਟਾ ਭੀਗੀ ਦਾਲ। ਲੋਨ ਘੀਯ ਲੇ ਸਮਧਾ ਨਾਲ। ਆਨਿ ਸਿੱਖ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰੀ। ਬਹੁਰ ਖਰੋ ਹੁਇ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ ॥ ੩੬ ॥ 'ਲੇਹੁ ਅਬੈ ਇਹ ਹਾਜ਼ਰ ਅਹੈ। ਅਪਰ ਤਯਾਰ ਹੋਵਤਿ ਜੇ ਬਹੈ[6]। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਕੀਜਹਿ ਤਜਿ

[1]ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ। [2]ਪਹਿਨ ਲਏ। [3]ਕੁਥਕੁ ਦੇਰ ਹੈ ਸਲੂਣੇ ਵਿਚ ਯਾ ਰਸੋਈ ਵਿਚ। [4]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ, ਬਿੰਦ ਭਰ। [5]ਛਕਣੇ ਜੋਗਾ ਭੋਜਨ। [6]ਜੇ ਬੈਠ ਜਾਓ ਤਾਂ।

*ਇਹ ਜੋ ਸਾਂਗ ਹੈ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ ਉਸ ਸਾਂਗ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅੰਕ ੪੧ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਖੇਦ[1]। ਹਟੇ ਹਰਖ ਧਰਿ ਗੁਰੂ ਅਭੇਦ[2] ॥੩੭॥ ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਰਖਾਇ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਪਲਟਾਇ। ਪਹਿਰੇ ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ। ਸਭਾ ਆਨਿ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੩੮॥ ਪੁਨ ਚਰਚਾ ਬਿਚ ਸਭਾ ਚਲਾਈ। ਆਪ ਆਪਨੀ ਦੇਗ਼ ਬਤਾਈ। 'ਇਤੋ ਅੰਨ ਲੰਗਰ ਹੁਇ ਤ੍ਯਾਰ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਕਰਹਿੰ ਅਹਾਰ'॥੩੯॥ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸਭਿ ਬਿਦਤਾਈ। 'ਬਿਚਰੇ ਹਮ ਡੇਰਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਕਿਨਹੁੰ ਕਹ੍ਯੋ ਕੁਛ ਦੇਰ ਸੁਨਾਵੈ[3]। ਅੰਨ ਸਿੱਧ ਨਹਿੰ[4], ਅਨਤਹਿ ਲ੍ਯਾਵੈ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਛੁਧਾ ਜਨਾਈ।ਕਿਸ ਕੇ ਬੈਠਿ ਨ ਕੁਛ ਮੁਖ ਪਾਈ।ਪੁਨ ਹਮ ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੇ ਗਏ। ਛੁਧਾ ਬਿਸਾਲ ਜਨਾਵਤਿ ਭਏ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਲੰਗਰ ਗਯੋ। ਤਹਿੰ ਤੇ ਆਨਿ ਦੇਤਿ ਇਹੁ ਭਯੋ'। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸੋ ਦਿਖਲਾਯੋ। 'ਇਹੁ ਜੋ ਅੰਨ ਜਾਚ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਯੋ ॥੪੨॥ ਨੰਦਲਾਲ ਭਾ ਹਮਰੋ ਦਾਤਾ। ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਸੰਤਨ ਮਨ ਰਾਤਾ। ਛੁਧਿਤਿ ਨ ਦੇਖ ਸਕਹਿ ਚਿਰਭਾਰੋ[6]। ਦੇਗ਼ ਕਰਤਿ ਸੋਈ ਮਮ ਪ੍ਯਾਰੋ ॥ ੪੩ ॥ ਸਿਖ ਕੋ ਦੇਖਹਿ ਛੁਧਾ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸਹਿ ਬਤਾਵਹਿ ਨਹਿੰ ਚਿਰਕਾਲਾ[7]। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਪੋਖਨ ਕੋ ਕਰੈ।ਸੋ ਸਿਖ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੈ ॥੪੪॥ ਅੰਨ ਦਾਨ ਸਮ ਨਾਂਹਿਨ ਅੰਨ[8]।ਛੁਧਿਤ ਪਿਖਤਿ ਹੀ ਦੇ ਨਰ ਧੰਨ।ਅੰਨਦਾਨ ਨਹਿੰ ਸਮੋਂ ਬਿਚਾਰੈ।ਰੈਨ ਕਿਧੌਂ ਦਿਨ ਸੰਝ ਸਕਾਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਪੂੰਨ੍ਯੋ ਦਰਸ ਆਦਿ ਜੋ ਪਰਬ। ਨਹਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਖਹਿ ਤ੍ਯਾਗਹਿ ਸਰਬ। ਪਾਤ੍ਰ ਅਪਾਤ੍ਰ ਨ ਹੇਰਤਿ ਕੋਇ। ਊਚ ਨੀਚ ਕੈਸੋ ਨਰ ਹੋਇ ॥ ੪੬ ॥ ਦੇਖਤਿ ਛੁਧਿਤਿ ਅੰਨ ਕੋ ਦੇਯ। ਸਕਲ ਦਾਨ ਤੇ ਫਲ ਅਧਿਕੇਯ। ਮਮ ਸਿਖ ਪ੍ਯਾਰੋ ਦੇਗ਼[9] ਜੁ ਕਰੈ। ਛੁਧਤਿ ਨਰਨ ਕੀ ਛੁਧਾ ਸੁ ਹਰੈ ॥ ੪੭ ॥ ਸਭਿ ਦਾਨਨ ਤੇ ਉੱਤਮ ਦਾਨ। ਜਿਸ ਕੇ ਦਿਏ ਬਚਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ। ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਸਮਾਨ ਨਹਿੰ ਆਨ। ਲੇਹੁ ਮਹਾਂ ਫਲ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨ'॥ ੪੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮਹਿੰਮਾ ਸੁਨਿ ਐਸੇ। ਭਏ ਸੁਚੇਤ ਸਿੱਖ ਜੋ ਬੈਸੇ। ਭਾਉ-

[1]ਜੋ ਢੰਗਾ ਲਗੇ ਸੋ ਕਰ ਲਓ ਜੋ ਖੇਦ ਨ ਰਹੇ, ਭਾਵ ਜੇ ਹਾਜ਼ਰ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਦਾਲ, ਗੁੱਧਾ ਆਟਾ ਆਦਿਕ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਭੋਜਨ ਲੈ ਲੈਣਾ, ਜਿਸ ਗਲ ਵਿਚ ਖੇਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਰ ਲਓ। [2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। [3]ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹਿਕੇ ਕੁਛ ਦੇਰ ਸੁਣਾਈ। [4]ਪੱਕਾ ਯਾ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। [5]ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਲਓ। (ਅ) (ਅਸਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ) ਹੋਰ ਥੋਂ ਲਿਆਈਏ। [6]ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ। [7]ਤਿਸ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਨਾ ਦੱਸੇ। [8]ਹੋਰ (ਦਾਨ) ਨਹੀਂ। [9]ਲੰਗਰ।

ਭਗਤਿ ਕੋ ਹਿਰਦੈ ਧਾਰਾ। ਰਹਿਂ ਪ੍ਰਸਿੰਨਤਾ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ॥੪੯॥ਦੇਗ਼ ਬਿਖੈ ਜਬਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਬਿਨਾ ਦੇਰ ਤਤਕਾਲ ਛਕਾਵੈਂ। ਛੁਧਤਿ ਨ ਰਹਹਿ ਪਰਨ ਕੋ ਧਾਰਾ[1]। ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਕੋ ਸੁਫਲ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਲੰਗਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੬॥

੨੭. [ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ। ਹੋਲੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਈ ਸੀਤ ਰੁਤ ਜਗਤ ਤੇ ਆਯੋ ਫਾਗਨ ਮਾਸ। ਹੋਤਿ ਹਰਖ ਨਾਰੀ ਨਰਨਿ ਕਰਤੇ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਦੇਖਿ ਅਜਾਇਬ ਕੋ ਰੁਤ ਫਾਗਨ ਸਾਹਿਬ ਆਇਸੁ ਆਪ ਉਚਾਰੀ। ਕੋਸ਼ਪ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇ ਹਦੂਰ ਕਹ੍ਯੋ: 'ਸਭਿ ਕੀਜੀਐ ਫਾਗ[2] ਕੀ ਤਯਾਰੀ'। ਔਰ ਕਹ੍ਯੋ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਸੰਗ'ਜਥਾ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਿ ਸੌਜਨਿ ਸਾਰੀ[3]।ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਅੰਬੀਰਨਿ, ਰੰਗ ਨਿਕਾਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ'॥੨॥ਰੰਗ ਪਤੰਗ ਸੁਰੰਗ ਕਿਯੋ ਬਹੁ,ਕਿੰਸਕ ਫੂਲਨਿ ਪੀਤ ਨਿਕਾਰਾ[4]। ਡਾਰਿਮਹਾਂ ਖੁਸ਼ਬੋਇ ਮਝਾਰ, ਪਰੈ ਜਬਿ ਚੀਰ,ਉਠੈ ਮਹਿਕਾਰਾ।ਸਿੱਖਜਨਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਂ ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਆਪਨੇ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਸੁਧਾਰਾ। 'ਆਪ ਗੁਰੂ ਅਬਿਕੈ[5] ਅਨੁਰਾਗਤਿ ਖੇਲਹਿੰਗੇ ਸੁਭ ਫ਼ਾਗ ਉਦਾਰਾ' ॥੩॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਏ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਅਨੰਦਬਿਲੰਦ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰਾ। ਲੰਗਰ ਹੋਤਿ ਅਤੋਟ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਜੋ ਜਿਹ ਚਾਹਤਿ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ।ਭੂਰ ਮਿਲੇ ਚਹੁੰਕੋਦ ਤੇ ਮੋਦਤਿ ਆਵਤਿਹੈਂ ਮਿਲਿ ਟੋਲ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਭੀਰ ਭਈ ਭਰਪੂਰ ਭਯੋ ਪੁਰਿ ਭਾਉ ਭਰੇ ਭਲ ਭਾਗ ਲਿਲਾਰਾ॥੪॥ਤਾਲ, ਰਬਾਬ, ਪਖਾਵਜ ਕੇ ਬਹੁ ਬਾਦਤਿ ਬਾਜਤਿ ਹੈਂ ਧੁਨਿ ਭਾਰੀ। ਗਾਵਤਿ ਰਾਗਨਿ ਰਾਗਨੀਕੋ ਜਨ ਆਇਖਰੇ ਨਿਜਮੂਰਤ ਧਾਰੀ।ਜਨੋਂ ਸੁਰਲੋਕਬਿਖੈ ਸੁਰ ਮੋਦਤਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਿਲਿਕੈ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਤਯੋਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਪੰਕਤਿ ਕੋ ਕਰਿ, ਹੇਰਿ ਗੁਰੂ ਹਰਖੈਂ ਉਰ ਭਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਬਾਜਤਿ ਹੈਂ ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਕੇ ਠੌਰਨਿ,ਨੌਬਤ ਸ਼੍ਰੋਨ ਅਨੰਦ ਉਪਾਵੈਂ।ਝੰਡੇ ਉਚੇਰੇ ਖਰੇ ਬਹੁ ਝੂਲਤਿ,ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰਤਿ ਨਾਦ ਉਠਾਵੈਂ। ਹੋਤਿ ਉਛਾਹ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਡੋਲਤਿ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਜੈਕਾਰ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਮੇਲ ਸਕੇਲ ਭਯੋਰੰਗ ਮੇਲਤਿ[6]ਭੀਰ ਧਕੇਲਤਿ ਪੇਲ-

---

[1]ਨੇਮ ਧਾਰਿਆ। [2]ਹੋਲੀ। [3]ਸਾਰੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ (ਇਕੱਠੀ) ਕਰੋ। [4]ਵਕਮ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਹਣਾ (ਲਾਲ) ਰੰਗ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕੇਸੂ ਫੁਲਾਂ ਨੂੰ (ਭਿਉਂਕੇ) ਵਿਚੋਂ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਕੱਢਿਆ। [5]ਐਤਕਾਂ। [6]ਮੇਲਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਰੰਗ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਤਿ ਜਾਵੈਂ ॥ ੬॥ [1]ਫੇਟਨ ਕੋ ਭਰਿਕੈ ਸਭਿ ਆਪ ਅੰਬੀਰ ਗੁਲਾਲ ਕੋ ਡਾਰਤਿ ਹੈਂ[1]। ਹਾਥਨਿ ਮੈਂ ਪਿਚਕਾਰੀ ਭਰੇ ਬਹੁ ਊਪਰ ਗੇਰ ਨੁਵਾਲਤਿ ਹੈਂ[2]। ਪੀਤ ਭਏ, ਬਹੁ[3] ਅੰਬਰ ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਬੇਗ ਤੇ ਚਾਲਤਿ ਹੈਂ। ਏਕ ਨਿਹਾਲਤਿ ਹੈਂ[4] ਇਕ ਭਾਲਤਿ[5],ਏਕ ਸੰਭਾਲ ਉਤਾਲਤਿ ਹੈਂ[6]॥੭॥ਕਬਿੱਤ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦਸਿੰਘ ਕਰਿ ਹੋਰੀ ਕੌ ਬਿਲੰਦ ਸਾਜ ਹਾਥ ਪਿਚਕਾਰੀ ਸਭਿਹੂੰਨ ਭਰਿ ਲੀਨਿਓ । ਭਲੇ ਭਲੇ ਸਿੱਖ ਆਇ ਧਾਰਤਿ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਇ ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਕੀਨਿਓ । ਉਡਯੋ ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ ਗੁਲਾਲ ਲਾਲ ਘਟਾ ਮਾਨੋਂ ਰੰਗਨਿ ਕੀ ਬੂੰਦ ਬਰਖਤਿ ਇਮ ਚੀਨਿਓ । ਰੰਗਦਾਰੁ ਅੰਬਰ ਕੈ ਰੰਗਦਾਰ ਅੰਬਰਕੈ ਮੂਠ ਭਰਿ ਮਾਰੈਂ, ਰੰਗ ਡਾਰਤਿ ਨਵੀਨਿਓ[7]* ॥ ੮ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦੁ ਗੁਲਾਲ ਅੰਬੀਰ ਉਡੈ, ਗਹਿ ਕੇਸਰ ਕੀ ਗਿਰਵੈਂ[8] ਪਿਚਕਾਰੀ। ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੈ ਅਲਤਾ ਕਰ ਕੌ ਭਰਿ ਡਾਰਤਿ[9] ਪੂਰਬ ਵਾਰੀ[10] । ਆਪਸ ਮੈਂ ਪੁਨ ਗੇਰਤਿ ਹੈਂ ਪਟ ਲਾਲ ਭਏ ਸਭਿ ਕੇ ਇਕਸਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ' ਸੁਨਾਇ ਉਚਾਰੀ[11]॥੯॥ਕਬਿੱਤ॥ਬਾਦਰ ਗੁਲਾਲ ਕੇ ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਗੁਰ,ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਧੂਮ ਪਈ–ਫਾਗ ਬਡੇ ਖੇਲਤੇ–।ਘੇਰਿ ਘੇਰਿ ਬਦਨਪੈ ਗੇਰਿ ਗੇਰਿ ਫੇਰ ਫੇਰ,ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖਤਿ ਨੇਰੇ ਹੁਇ ਮੇਲ ਤੇ।ਉਠੈ ਮਹਿਕਾਰ ਰੰਧ ਪਾਈ

---

[1]ਭਾਵ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੱਧੇ ਝੋਲੇ ਨੂੰ ਗੁਲਾਲ ਨਾਲ ਭਰਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਠਾਂ ਭਰ ਭਰਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ [ਹਿੰਦੀ, ਫੇਂਟ=ਲੱਕ ਦਾ ਘੇਰਾ] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਲਾਲ ਉਡਦੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਨ ਅਕਾਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੇਖੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਊ, ਲੱਕ ਅਗੇ ਝੋਲਾ ਗੁਲਾਲ ਭਰਿਆ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਠਾਂ ਭਰ ਭਰ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਂਟ ਯਾ ਫੇਂਟਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । (ਅ) ਫੇਂਟਾ ਸਿਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਦੁਪੱਟੇ ਨੂੰ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । [2](ਮਾਨੋ) ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ। [4]ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [5]ਇਕ ਢੂੰਡਦੇ ਹਨ। [6]ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ। [7]ਮੁੱਠਾਂ ਭਰਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ(ਗੁਲਾਲ ਜਿਸ ਨਾਲ) ਅਕਾਸ਼ਬੀ ਰੰਗਦਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਰੰਗ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਨਵਾਂ (ਪਿਚਕਾਰੀ ਨਾਲ ਜਿਸ) ਨਾਲ ਕਪੜੇ ਰੰਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹੋ ਅਰਥ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਨੂੰ ਭੀ ਸਫਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਲ ਘਟਾ ਗੁਲਾਲ ਦੀ ਉਠੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ['ਨਵਾਂ ਰੰਗ' ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਸੂਹੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ]। [8]ਗਿਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । [9]ਭਾਵ ਅਲਤੇ ਦੀ ਮੁਠ ਭਰਕੇ। [10]ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ । [11](ਸਿੱਖ) ਸੁਣਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:–ਰੰਗਦਾਰ ਅੰਬਰ ਕੈ ਮੂਠ ਭਰਿ ਮਾਰੈਂ ਰੰਗ ਡਾਰਤਿ ਨਵੀਨ ਹੈਂ ਸੁ ਚੀਰ ਸਭਿ ਭੀਨਿਓ ।

ਪੌਨ ਮੰਦਮੰਦ ਸੀਤਲ ਬਹਿਤ ਸਿਖ ਅੰਗਨ ਮੈਂ ਝੇਲਤੇ[1]।ਨਿਕਸੇਆਨੰਦ ਪੁਰ ਮਾਨਤਿ* ਅਨੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਤੀਰ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਕੇ ਗਏ ਹੈਂ ਰੇਲ ਪੇਲਤੇ[2] ॥੧੦॥ ਕੀਨੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਦੁਪਾਸ ਖਰੇ[3] ਆਪਸ ਮੈਂ, ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ ਮੂਠ ਪਿਚਕਾਰੀ ਸੋਂ ਭਿਰਤਿ ਹੈਂ[4]ਬਿਦਨ ਸ਼ਮਸ਼ ਅਰੁ ਕੇਸਨਿ ਪੈ ਗਯੋ ਜਮ ਰੰਗ ਕੀ ਫੁਹਾਰ ਫੇਰ ਊਪਰ ਢਰਤਿ ਹੈ। ਹੋਤਿ ਨ ਚਿਨਾਰੀ ਇਕ ਸਾਰੀ ਸਭਿ ਹੋਇ ਗਏ, ਰੌਰ ਕੋ ਮਚਾਵੈਂ ਦੌਰ ਠੌਰ ਨ ਟਰਤਿ ਹੈਂ। ਬਿਸਦ ਬਰਨ ਕੇ ਬਸਨ, ਸੋ ਅਰੁਨ ਭਏ[5], ਮਾਨੋ ਜੰਗ ਜੀਤ ਕੈ ਬਿਲਾਸਨਿ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ॥੧੧॥ ਸੈਯਾ॥ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਸੁਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਨੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਬਿਰਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਜਾਦਵ ਮੈਂ ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਘਨ ਸ਼ਯਾਮ ਮਹਾਨ ਹੀ ਕੌਤਕ ਸਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਕੈ ਰਘੁਬੀਰ ਨਰੇਸ਼ਨਿ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਮੋਦ ਮਹਾਂ ਉਪਰਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਕੈ ਭਗਤੀ ਸੁਰਸੰਪਦਾ[6] ਕੇ ਜੁਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਸੋਂ ਛਾਜਤਿ ਹੈਂ ॥੧੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਿਲਾਸਤਿ ਜੇ ਸਿਖ ਹੈਂ ਮਨ ਜੀਤ ਬਿਕਾਰੇ[7]। ਤਾ ਮੁਖ ਪੈ ਨਿਜ ਹਾਥ ਗੁਲਾਲ ਲੇ,ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਡਾਰੇ। ਦੀਸਤਿ ਦੰਤ ਜਨੋਂ ਹੀਰਨਿ ਪੰਤ[8]ਸ਼ੁਭੈ ਮੁਸ਼ਕੰਤਿ ਸੁਸੰਤਨ ਪਯਾਰੇ।ਪੰਕਜ ਪਾਂਖਰੀ ਆਂਖ ਪਿਖੈਂ ਜਿਤ, ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ ਕਲੂਖਨ ਟਾਰੇ॥੧੩॥ਕਬਿੱਤ॥ਨੇਰੇ ਭਏ ਨੰਦ ਲਾਲਲਾਲ ਲੇ ਗੁਲਾਲ[9] ਤਬਿਭਾਲਪੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲਨੇ ਬਿਸਾਲ ਮੇਲਦੀਨਿਓ। ਏਕ ਸੰਗ ਰੰਗ ਭਏ, ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਰੰਗ ਅੰਗ, ਅੰਬਰ ਧਰੇ ਜੁ ਨਿਚੁਰਤਿ ਅਤਿ ਚੀਨਿਓ। ਅਵਨੀ ਅਕਾਸ਼ ਲਾਲ ਮਈ ਸਭਿ ਭਾਸੁ ਰਹੀ ਮਾਨੋ ਅਨੁਰਾਗ ਨਿਜ ਰੂਪ ਧਰਿ ਲੀਨਿਓ[10]।ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਬੀਚ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲ ਸੀਂਚਿ ਸੀਂਚਿ, ਸਿੱਖੀ ਫੁਲਵਾਰੀ ਮੈਂ ਬਿਲਾਸ† ਬਡੋ ਕੀਨਿਓ॥੧੪॥ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ,ਸਭਿ ਬੁੱਧਿਮੈਂ ਬਿਸਾਲ ਜੋਇ,ਸਗਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਕੇ ਬਿਲਾਸੁ ਹੇਰ ਹੇਰਿਕੈ। ਪਾਰਸੀ ਮਹਿਂ ਕਵਿਤਾ ਬਨਾਇਕੈ ਰੁਚਿਰ ਛਬਿ,ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਿੱਖ-ਨਿ[11] ਸੁਨਾਈ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਕੈ।ਰਾਗਨ ਮੈਂ ਗਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਬਰਸਾਇ ਕਰਿ

---

[1]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਝੁੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਧੱਕਮਧੱਕੀ ਹੁੰਦੇ। (ਅ) ਖੇਡਦੇ ਖਾਡਦੇ। [3]ਦੋ ਪਾਸੀ ਖੜੇ ਕੀਤੇ। [4]ਭਿੜਦੇ ਹਨ। [5]ਚਿਟੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ। [6]ਦੇਵੀ ਗੁਣਾਂ ਸਹਿਤ। [7]ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ। [8]ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ। [9](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਗੁਲਾਲ ਲਾਲ ਲੈਕੇ। [10]ਮਾਨੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਹੀ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। [11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ।

*ਪਾ:—ਆਰਤਿ। †ਪਾ:—ਬਿਸਾਲ।

ਸੁਨੈ ਮਨ ਭਾਈ ਔਰ ਗਾਵੈਂ ਬੇਰਿ ਬੇਰਿਕੈ। ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਮੌਜ ਦੇ ਨਿਹਾਲਕਿਏ[1],ਅਲਿਤਾਗੁਲਾਬ ਸ਼ੋਭਿਜੋਇ ਗੇਰਿਗੇਰਿਕੈ॥੧੫॥ਜਥਾਯਾਂਹੋਲੀ

ਗੁਲੇ ਹੋਲੀ ਬਬਾਗ਼ੇ ਦਹਰ ਈਂ ਬਿਸ਼ਗੁਫਤ।ਲਬੇ ਚੂੰ ਗ਼ੁੰਚਹ ਰਾ ਫਰਖ਼ੁੰਦਹ ਖ਼ੂ ਕਰਦ[2]।
ਗੁਲਾਬੋ ਅੰਬਰੋ ਮੁਸ਼ਕੋ ਅਬੀਰੋ। ਚੂੰ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਸ਼ੇ ਅਜ਼ ਸੂਬਸੂ ਕਰਦ[3]।
ਗੁਲਾਲ ਅਫਸ਼ਾਨੀਏ ਦਸਤੇ ਮੁਬਾਰਿਕ। ਜ਼ਮੀਨੋਂ ਆਸਮਾਂ ਰਾ ਸੁਰਖ਼ਰੂ ਕਰਦ[4]।
ਜ਼ਹੇ ਪਿਚਕਾਰੀਏ ਪੁਰ ਜ਼ਅਫਰਾਨੀ। ਕਿ ਹਰ ਬੇਰੰਗ ਰਾ ਖ਼ੁਸ਼ਰੰਗ ਰੂ ਕਰਦ[5]।
ਦੁਆਲਮ ਗਸ਼ਤ ਰੰਗੀਂ ਅਜ਼ ਤੁਫੈਲਸ਼। ਚੁ ਸ਼ਾਹਿਮ ਜਾਮਹ ਰੰਗੀਂ ਦਰ ਗਲੂ ਕਰਦ[6]।
ਕਸੇ ਕੋ ਦੀਦਹ ਦੀਦਾਰੇ ਮੁਕੱਦਸ। ਮੁਰਾਦੇ ਉਮਰ ਰਾ ਹਾਸਲ ਨਿਕੋ ਕਰਦ[7]।
ਸ਼ਵਦ ਕੁਰਬਾਨ ਖ਼ਾਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ। ਦਿਲੇ 'ਗੋਇਆ' ਹਮੀਂ ਰਾ ਆਰਜ਼ੂ ਕਰਦ*[8]।

---

[1]ਬਖਸ਼ਸ਼ ਦੇਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। [2]ਹੋਲੀ ਦਾ ਫੁਲ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਖਿੜ ਪਿਆ, ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲੀ ਵਾਂਙ ਮੁਬਾਰਕ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਹਰੇਕ ਦੇ ਬੁੱਲ ਮੁਸਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਗੁਲਾਬ, ਅੰਬਰ, ਕਸਤੂਰੀ, ਤੇ ਅੰਬੀਰ ਮੀਂਹ ਵਾਙੂ ਚਾਰ ਪਾਸਿਓਂ ਵਰਖਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [4](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ) ਮੁਬਾਰਿਕ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਲ ਉਡਾਉਣਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਲ ਰੰਗਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜ਼ਿਮੀਂ ਮੈਲੀ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਕਾਲਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੁਲਾਲ ਅਫਸ਼ਾਨੀ ਨੇ ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲ ਰੰਗੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਣਾ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰੀ ਤੋਂ ਯਾ ਕਿਸੇ ਪਾਪ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। [5]ਵਾਹਵਾ ਹੈ ਓਸ ਕੇਸਰ ਰੰਗ ਨਾਲ (ਭਰੀ) ਪਿਚਕਾਰੀ ਨੂੰ (ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹੈ) ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਹਰ ਬੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੰਗ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ (ਬੇ ਰੰਗ ਬੀਮਾਰ ਯਾ ਉਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। [6](ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ) ਤੁਫੈਲ ਅਜ ਦੋਂਹ ਜਹਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ, (ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰੇ) ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਰੰਗ ਭਰਿਆ ਕਪੜਾ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। [7]ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦੀਦਾਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾ ਲਈ ਹੈ। [8]ਮੈਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਖਾਕ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਗੋਯਾ (ਭਾਵ ਨੰਦ ਲਾਲ) ਦਾ ਦਿਲ ਇਸੇ (ਵਕਤ) ਨੂੰ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਸੀ।

*ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਉਗਾਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਹੈ ਹੋਲੇ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ। ਅਲਤਾ, ਅਤਰ, ਅੰਬੀਰ, ਗੁਲਾਬ, ਗੁਲਾਲ, ਦੀਵਾਨ, ਕੀਰਤਨ, ਮਹੱਲਾ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਇਹ ਕੌਤਕ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਵੀਨ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਕਢਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਈ ਪੁਰਾਤਨ ਰੀਤੀਆਂ ਤੇ ਕਈ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਥਕ ਆਗਜ਼ਾ ਦੇ ਦਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਗ਼ਾਲਬਨ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਨਾਵਾਕਫੀ ਵਿਚ ਯਾ ਪੱਛਮੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਚੁੰਧਿਆਏ ਘਬਰਾ ਵਿਚ। ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਲੇ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਰੀਦ ਮੰਦ ਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀਪੁਣਾ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਆਨੰਦ ਹੁਲਾਸ ਤੇ ਬਸੰਤ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਚੌਪਈ ॥ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੂ ਅਭਿਰਾਮ। ਧਰਿ'ਦਿਵਾਨ ਗੋਯਾ'ਤਿਸੁ ਨਾਮ। ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਅਰਣ ਬਰਣ ਇਕ ਸਮ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਜਨੁ ਕਿੰਸਕ ਕੋ ਬਨ ਬਿਗਸੰਤਿ[1]। ਇਕ ਸਮ ਸੁਮਨਸੁ ਪਾਇ ਬਸੰਤ[2]। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਾ ਰਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬਿਕਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਿ ਬਿਲਾਸ ॥੧੭॥ ਹਟਿ ਪੁਰਿ ਆਇ ਸਭਾ ਸਭਿ ਥਿਰੀ।ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਕਲ ਪਰ ਕਰੀ।ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸੁਥਰਾ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਕਾਰਸ ਦੇਹ ਲਗਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਹੋਤਿ ਦੇਗ਼ ਤਹਿਂ ਕਾਰਸੁ[3] ਲਈ। ਇਕ ਸਮ ਕਾਰੀ ਕਾਯਾਂ ਕਈ। ਬਹੁ ਸੁਰਮਾਂ ਮੁਖ ਸਿਰ ਪਰ ਲਾਯੋ। ਆਇ ਭਿਆਨਕ ਭੇਖ ਦਿਖਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਹੇਰਿ। ਫਿਰਯੋ ਚੁਗਿਰਦੇ ਇਕ ਦੁਇ ਫੇਰ[4]। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇਖਿ ਹਸੇ ਹੈਂ। ਬਿਦਤਿ ਦਸਨ ਭੇ ਬਿਸਦ ਲਸੇ ਹੈਂ[5] ॥੨੦॥ ਬਿਕਸਤਿ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ। ਬੂਝਯੋ 'ਬੇਖ ਕਹਾਂ ਕਰਿ ਆਯੋ ?'।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ।'ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਸ਼ੁਭਤਿ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਹ ਸਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ। ਦਿਪਤਿ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਕੇ ਜੁਤਿ ਹੋਈ। ਡੀਠ[6] ਪਹਾਰੀਅਨਿ ਕੀ ਹੈ ਬੁਰੀ। ਜਿਸ ਲਗਿ ਜਾਇ ਮਨਹੁਂ ਖਰ ਛੁਰੀ[7]'॥੨੨॥ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਕਾਰੋ ਬੇਖ ਬਨਾਯੋ। ਤਿਨ ਕੀ ਨਜ਼ਰ ਲਗਹਿ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ।ਕਾਰੋ ਬਦਨ[8] ਹੋਇ ਤਿਨ ਜਾਹੀ ॥੨੩॥ ਜਿਮ ਬਾਲਿਕ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ। ਚਾਰੁ ਬਿਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਧਾਰੇ। ਬਿੰਦੂ ਸ਼ਯਾਮਤਾ ਮਾਤ ਲਗਾਵੈ[9]।-ਨਹੀਂ ਨਦਰ ਕਿਸ ਕੀ ਲਗ ਜਾਵੈ-॥੨੪॥ਸੁੰਦਰ ਅਪਨੋ ਸਦਨ ਚਿਨਾਵੈਂ[10]।ਅੰਤਰ ਬਾਹਿਰਬਿਸਦ ਬਨਾਵੈਂ। ਨਦਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਕੀ ਲਗਿ ਜਾਇ[11]।ਕਾਰੀ ਹੰਡੀਆ ਧਰਹਿਂ ਬ-ਨਾਇ॥੨੫॥ਨਜ਼ਰ ਕਰਹਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਜੋਇ।ਤਜਿ ਸੰਗਤਿ ਮੁਝ ਲਾਗ-

[1]ਕੇਸੂਆਂ ਦਾ ਬਨ ਮਾਨੋਂ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2]ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਵਿਚ [3]ਕਾਲਖ। [4]ਚੱਕਰ। [5]ਉਜਲ ਦੰਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [6]ਨਜ਼ਰ। [7]ਮਾਨੋਂ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਛੁਰੀ ਹੈ। [8]ਮੂੰਹ। [9]ਕਾਲੀ ਬਿੰਦੀ (ਮੱਥੇ ਵਿਚ) ਮਾਂ ਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [10](ਲੋਕੀ) ਉਸਾਰਦੇ ਹਨ। [11](ਇਸ ਲਈ ਕਿ) ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲਗ ਜਾਵੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਰੁਤ ਦੇ ਖੇੜੇ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਰ ਸਭਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਉਮਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਉਛਾਲੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਮੁੜ ਜਾਰੀ ਹੋ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਹੱਲੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੰਦਰ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਪਿਆ ਹੈ।

ਹਿ ਸੋਇ। ਮੈਂ ਹਾਂਡੀ ਬਨਲੇਉਂ ਸੰਭਾਰ।ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਜੋ ਬਸਹਿਂ ਪਹਾਰਿ[1]। ੨੬॥ਸੁਨਿਕਰਿ ਹਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਤੇ ਜੇਵਾ[2]'ਮਮਸੰਗਤਿਕੋ ਰੱਖਜ਼ਕ ਹੋਵਾ'।ਅਧਿਕ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁਥਰੇ ਪਰ ਕਰੀ। 'ਇਹ ਮਮ ਸਿੱਖਜ਼ ਭਲੀ ਉਰਧਰੀ'॥੨੭॥ ਸਭਿ ਪਰ ਬਲੀ ਰਹੈ ਬਲ ਧਰਿ ਹੈ[3]। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਸਮਤਾ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਨਹਿਂ ਇਸ ਕੇ ਟਿਕ ਸਕਹਿਂ ਅਗਾਰੀ। ਸਭਿ ਪਰ ਠਹਿਰਾਵਹਿ ਨਿਜ ਕਾਰੀ[4] ॥ ੨੮ ॥ ਜੋ ਜਾਚਕੋ ਸੁਥਰੇ ਕੋ ਦਯੋ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਪੁਨ ਹੋਵਤਿ ਭਯੋ।ਅਦ-ਭੁਤ ਹੋਰੀ*ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੀ। ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮੁਦ ਭਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਕਰਿ ਅਸ ਕਲਿਕਾਲ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਨਾਲ। ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦਏ।ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਨਿ ਬਿਲਸਤਿ ਭਏ॥੩੦॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਹੋਰੀ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੭॥

੨੮. [ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੰਥੂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਚਰਜ ਬਿਦਤਕੋ ਪੰਥ ਜਗ ਕਿਸਹੁੰ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਕਾਨ। ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ ਕੇ ਬਲੀ ਬਡ ਬਾਂਕੇ ਬੀਰ ਸੁਜਾਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਨੋ ਕਿਸੂ ਕੋ ਕਨੌਂਹੁ ਨ ਮਾਨਹਿਂ। ਗੋਰ ਮੜ੍ਹੀਨ[5] ਅਨਾਦਰ ਠਾਨਹਿਂ। ਗੁਰਕੀ ਆਇਸੁ ਕੋ ਦ੍ਰਿਢ ਰਾਖਹਿਂ। ਸਦਾ ਜੰਗ ਕੋ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਹਿਂ॥੨॥ਊਚੇ ਮਤਿ ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਚਿ ਰਹੈਂ। ਤਰਕ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੁਨਿ ਪਰ ਕਹੈਂ। ਦੇਖਿ ਜਗਤ ਕੇ ਲੋਕ ਖਿਸਾਨਹਿਂ[6]। ਅਪਨੇ ਤੇ ਅਚਾਰ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨਹਿਂ ॥ ੩ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਭਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਧੰਤਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੁਖਵੰਤਾ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਹੇਰਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ। ਸ਼ੁਭ ਸਰੂਪ ਚਿਤ ਜਰਨੋ ਨ ਜਾਵਹਿ ॥ ੪ ॥ ਜਥਾ ਆਂਖ ਮਹਿਂ

---

[1]ਜੋ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਹੈ। [2]ਚੰਗੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ। (ਅ) ਸੁਥਰਾ। [4]ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਮਨਾਉਣਗੇ। [5]ਕਬਰਾਂ, ਸਮਾਧਾਂ। [6]ਖਿਝਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

*ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੋਲੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੁਰਬਚਨ ਤੇ ਭਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੋਲੀ ਤਾਂ 'ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਦਿਨ ਹੋਲਿ ਦੀਵਾਲੀ। ਇਤਯਾਦਿਕ ਦਿਨ ਚਲਹਿ ਕੁਚਾਲੀ। ਬਿਨਾ ਲਾਜ ਤੇ ਹੁਇ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਖਰਾਬਾ ਕਾਢਤ ਗਾਰੀ', ਇਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੩ ਛੰਦ ੨੭ ਵਿਚ ਤੇ ਅੰਕ ੩੦ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਵਰਜੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਤਸਾਹ ਜਨਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਵਿਛੜੇ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਦਭੁਤ ਹੋਲਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਬੀਰ ਰਸੀ ਮਹੱਲਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਣ ਪਰ ਜਾਇ।ਚੁਭਤਿ ਅਧਿਕ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਨ ਪਾਇ।ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪਾਸ। ਇਹ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਕਸਾਇ। ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਬੀਰ ਰਸ ਛਾਇ। ਬਿਕਸਤਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।"ਦੁਹ ਆਂਖਨ[1] ਤ੍ਰਿਣ ਪਰਯੋ ਬਿਸਾਲੂ॥੬॥ ਪਰਯੋ ਸੁ ਪਰਯੋ ਨ ਨਿਕਸਨ ਹੋਵੈ। ਰੈਨ ਦਿਨਾ ਜਯੋਂ ਜਲ ਤਜਿ ਰੋਵੈ[2]। ਫੂਟ ਜਾਇਗੀ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਆਂਖ। ਅੰਧੇ ਹੋਹਿਂ ਨ ਪੁਰਵਹਿ ਕਾਂਖ[3] ॥ ੭॥ ਕਰਤਿ ਉਪਾਇ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖ ਭਰੇ। ਪਲ ਪਲ ਬਿਖੈ ਸਵੱਯਾ ਚਰੇ[4]। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਹੁਇਂ ਨਾਥ। ਕਰੈਂ ਬਸੀ ਗਹਿ ਦੰਡੇ ਸਾਥ॥ ੮ ॥ ਜੋ ਜੋ ਗੁਰ ਸੰਗ ਧਰਹਿਂ ਬਿਰੋਧ। ਕਰਹਿ ਖਾਲਸਾ ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਧ। ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਜੀਵਕਾ ਕਰੈਂ। ਸਿੰਘਨਿ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਸਮ ਹੁਇ ਡਰੈਂ[5]॥੯॥ਅਪਨਿ ਪੰਥ ਕੇ ਗੁਨ ਇੱਤਯਾਦਿ। ਬਰਨਨ ਕਰੇ ਧਰੇ ਅਹਿਲਾਦ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਬਿਸਮਾਹਿਂ ਹਿਰਾਸੇ" ॥੧੦॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਸਦਾ ਰੰਗ ਰਾਤੇ। ਬਿਨਾ ਰਾਜ ਰਾਜੇ ਨਿਤ ਮਾਤੇ[6]।ਬਿਨ ਧਨ ਤੇ ਬਡ ਧਨੀ ਬਨੇ ਹੈਂ।ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਨੇ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਮਹਾਂ ਨਿਡਰ ਰਸ ਬੀਰ ਭਰੇ ਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਕਿਸੂ ਕੋ ਸੰਗ ਕਰੇ ਹੈਂ। ਸਿੰਘ ਬਿਨਾ ਮਿਲਿ ਹਰਖਹਿਂ ਨਾਹੀ[7]।ਮਨ ਮੇਲਨਿ ਤੌ ਹੋਹਿ ਕਹਾਂ ਹੀ[8] ॥ ੧੨ ॥ ਰਹਹਿਂ ਮਗਨ ਪਰਵਾਹੁ ਨ ਕਾਹੂ। ਭੂਮ ਬਿਨਾ ਭੂਪਤਿ ਮਦਮਾਹੂ।ਦੋਨਹੁ ਸਮੈ ਸੁਚੇਤਾ[9]ਕਰਿਬੋ।ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਤਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਰਬੋ ॥੧੩ ॥ ਸ਼ਮਸ਼ ਕੇਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੁਭਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਬਾਂਕੇ ਬੀਰ ਹਠੀ ਮੁਛਿ-ਆਲੇ।ਸਜਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢਹਿਂ ਐਸੇ।ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਕਬਿ ਹੁਇ ਕੈਸੇ[10] ॥੧੪॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਰਸੈਂ। ਹੇਰਿ ਪੰਥ ਕੋ ਅਦਭੁਤ ਹਰਸ਼ੈਂ। ਰਟਹਿਂ ਰੈਨ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਾਨੀ।ਸਭਿ ਤੇ ਅਤਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਖਾਨੀ॥੧੫॥

ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢੇ ਅਖੇਰ। ਭਏ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂਢ ਸਵੇਰ। ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਦਲ[11] ਸੰਗ ਸੁਹੰਤਾ। ਸਭਿ ਕੇ ਬੀਚ ਚਲਹਿਂ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ੧੬ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਰੰਗ। ਖੜਗ ਰੁ ਸਿਪਰ ਸਿਕੰਧ ਤੁਫੰਗ।ਬਨ

[1]ਦੁਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ। [2]ਰਾਤ ਦਿਨੇ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ) ਜਲ ਗੇਰ ਗੇਰ ਰੋਣਗੇ। [3]ਇੱਛਾ। [4]ਸਵਾਯਾ (ਪ੍ਰਤਾਪ ਖਾਲਸੇ ਦਾ) ਚੜ੍ਹੇਗਾ। [5]ਡਰਦੇ ਹੋਏ (ਲੋਗ)। [6]ਮਸਤੇ ਹੋਏ (ਖਾਲਸੇ)। [7]ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [8](ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ) ਮਨ ਮੇਲਣਾਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ। [9]ਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ। [10]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਬੀ। [11]ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਲ।

ਮਹਿਂ ਕਰਯੋ ਅਖੇਰ ਘਨੇਰਾ। ਉਤਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਰਖ ਸ਼ੁਭ ਹੇਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠੇ ਕਰਿ ਸੈਲ। ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਖਰੇ ਜਹਿਂ ਸੈਲ[1]। ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਹਯ ਕੀਨਿਸਿ ਆਗੇ। ਦੇ ਰਕਾਬ ਪਦ ਚਢਿਬੇ ਲਾਗੇ॥੧੮॥ ਸ਼ੁਭਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਨਯੋ ਮਧ ਮਯਾਨ। ਕਸੀ ਕਮਰ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁਜਾਨ ।ਚੰਚਲ ਬਾਜੀ ਬਹੁ ਬਲ ਭਰਯੋ। ਪਗਨ ਚਪਲਤਾ ਉਛਲਨਿ ਕਰਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਮਯਾਨ ਤੇ ਹੇਰਿ। ਖੜਗ ਸੰਭਾਰਯੋ ਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰ। ਰੋਕਨ ਕੌ[2] ਜਾਚਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਡੋਰਾ[3]।ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖਯਨਿ ਕੀਨਿ ਢੰਡੋਰਾ॥੨੦॥ ਖੋਜਤਿ ਭਲੇ ਨਹੀਂ ਜਬਿ ਪਾਯੋ।ਸਿੱਖਯਨਿ ਤੇ ਨਕਾਜ ਸਰ ਆਯੋ।ਦਯਾਸਿੰਘ ਤਬਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਅਪਨੋ ਜਗ੍ਯੁਪਵੀਤ[4] ਉਤਾਰਾ॥੨੧॥ਡੋਰਾ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹਿਤ ਦੀਨਾ। ਸ਼੍ਰੀਕਲਗੀਧਰ ਪਾਵਨ ਕੀਨਾ।ਚਲਿ ਆਏ ਸਭਿ ਹੀ ਨਿਜ ਡੇਰੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੰਦਿਰ ਚਰੇ ਉਚੇਰੇ॥੨੨॥ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖਨ ਹੇਰਾ। ਦਯਾਸਿੰਘ ਗਰ ਜੰਞੂ ਨ ਗੇਰਾ[5]।ਸਮੁਦਾਇਨ[6]ਮਿਲਿ ਬੂਝਨ ਕਰਯੋ। 'ਕਯੋਂ ਨ ਜਨੇਊ ਤੁਮ ਗਰ ਧਰਯੋ ?'॥੨੩॥ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੌ ਉੱਤਰ ਦਯੋ। 'ਸਤਿਗੁਰਕੋ ਸਾਮਰਪਨਿ ਕਿਯੋ।ਅਜਰ ਅਮਰ ਅਬਿ ਸੋ ਹੁਇਗਯੋ।ਜਿਸਤੇ ਕਾਜ ਗੁਰਨ ਕੋ ਭਯੋ'॥੨੪॥ਪੁਨ ਸਿੱਖਨ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। 'ਭਲੋ ਭਯੋ ਗੁਰ ਕਾਰਜ ਸਰਯੋ। ਅਪਰ ਜਨੇਊ ਲੈ ਕਰਿ ਧਾਰੋ। ਧਰਮ ਆਪਨੋ ਹਿਤ ਕਰਿ ਪਾਰੋ'॥੨੫॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਮਾਨਯੋ। ਜਾਇ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਸਾਥ ਬਖਾਨਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨਹਿ ਮਾਨੈਂ। ਨਯੋ ਆਪਨੋ ਮਤ ਕੋ ਠਾਨੈ॥੨੬॥ਹਿਤ ਡੋਰੇ ਤੁਮਕੋ ਤਬਿ ਦੀਨੋਂ।ਅਬਿ ਕਹਿ–ਮੈਂ ਗੁਰ ਅਰਪਨ ਕੀਨੋਂ–। ਜਗ੍ਯੁਪਵੀਤ ਨ ਪਾਵਤਿ ਗਰ ਮੈਂ। ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨੈ ਕਯਾ ਤਿਸ ਉਰ ਮੈਂ!'॥੨੭॥ਸਿੱਖਯਨਿ ਸੰਗ ਕਹਯੋ ਗੁਰ ਪੂਰੇ'ਪਹਿਰਾਵਹੁ ਤਿਸ ਜਾਇ ਜ਼ਰੂਰੇ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਵਹੁ। ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਭੈ ਦਿਖ-ਰਾਵਹੁ*' ॥੨੮॥ਸਿੱਖ ਜਾਇ ਪੁਨ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਕੈਸੇ ਕਰਹਿਂ ਅਪਨਿ ਮਨ ਭਾਯੋ।ਹਮ ਸਭਿ ਕਹੈਂ ਮਾਨ ਬਚ ਲੀਜੈ। ਜਗ੍ਯੁਪਵੀਤ ਪਾਵਨੋ ਕੀਜੈ' ॥ ੨੯ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਮਾਨੈਂ ਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਤੁਮ ਸਭਿ ਸੁਰ ਗਯਾਨਾ[7]। ਮਨ ਤਨ ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਪਨ ਠਾਨਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਿਦ-

---

[1]ਪਹਾੜ। [2]ਭਾਵ (ਤਲਵਾਰ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ। [3]ਰੱਸੀ। [4]ਜੰਞੂ। [5]ਗਲ ਵਿਚ ਜੰਞੂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। [6]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ। [7]ਹੇ ਦਿੱਵ ਗਿਆਨੀਓ। *ਵਯੰਗਵਾਕ ਹੈ।

ਮਾਨਾ[1]॥੩੦॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਗੁਰ ਸੋਂ ਪੁਨ ਕਹ੍ਯੋ।'ਮਾਨੈ ਨਹਿਂ ਨ,ਕਰਹਿ ਨਿਜ ਕਹ੍ਯੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਮੁਸਕਾਨੇ। ਤਿਨ ਸਿੱਖਨ ਸੋਂ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ ॥੩੧॥ 'ਮੋਹਿ ਨਿਕਟ ਆਨਹੁ ਅਬਿ ਜਾਇ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦੇਂ ਸਮੁਝਾਇ। ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿਂ ਪਹਿਰਤਿ ਤਿਸ ਤੇ ਸੁਨੈਂ। ਕੌਨ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗੁਨੈਂ'॥੩੨॥ ਗਏ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਜਾਇ ਉਚਾਰ੍ਯੋ। 'ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨਹੁੰ,ਗੁਰੂ ਹਕਾਰ੍ਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਰਹਿਂ ਭਲੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ।ਤਬਹਿ ਜਨੇਊ ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ[2]'॥੩੩॥ਸੁਨਤਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਉਠਿ ਭਾ ਖਰੋ। ਜਾਇ ਪਾਇ ਪੰਕਜ ਮੈਂ ਪਰੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਗ੍ਯਾਨੀ ਮੁਖਹੁਂ ਬਖਾਨੀ। 'ਸਿੱਖਨਨਿ ਬਾਨੀ ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ?॥੩੪॥ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਰੁਚਹਿ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਤੇਰੇ?ਰਹ੍ਯੋ ਸਦਾ ਜ੍ਯੋਂ ਧਾਰਿ ਅਗੇਰੇ'। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰਾ॥੩੫॥ਆਸਾਵਾਰ ਮਝਾਰ ਸੁਨਾਵਨ। ਜੱਗ੍ਯੋਪਵੀਤ ਕਰੇ ਜਿਮ ਪਾਵਨਿ। ਸੋ ਮੈਂ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਰਪਨਿ ਕਰ੍ਯੋ।ਰਾਵਰਿ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸੋ ਧਰ੍ਯੋ ॥ ੩੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ ॥

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥ ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥ ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥

ਪੁਨਾਃ—ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਿਆ ਟਿਕਾ ਕਿਆ ਤਗੁ[3] ॥

ਚੌਪਈ।ਇਤਯਾਦਿਕ ਤਬਿ ਬਰਨ੍ਯੋ ਤਹਾਂ।ਜਗ੍ਯੋਪਵੀਤ ਸੁਖਦ ਸਚ ਮਹਾਂ। ਮਨਮਤਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਤ੍ਯਾਗ੍ਯੋ ਨਾਂਹੀ।ਖੋਜ ਲੀਨਿ ਗੁਰ ਆਸ਼ੇ ਮਾਂਹੀ॥੩੭॥ ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਸਿਰ ਧਰੈਂ। ਉਚਰਹੁ ਅਬਿ ਤੈਸੇ ਸਭਿ ਕਰੈਂ'। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸੁਨਯੋਂ ਸੁ ਆਸ਼ੋ।ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ[4]:-॥੩੮॥'ਇਹ ਮੇਰੋ ਸਿਖ ਦ੍ਰਿਢ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ। ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਾਨੀ।ਹਮਰੀ ਭਗਤਿ ਵਿਖੇ ਮਨ ਭੀਨਾ। ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਨ ਕੀਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਅਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਜੋ ਸਿਖ ਮੇਰੋ। ਰਹਤਿ ਕਹਤਿ ਕੇ ਸਹਿਤ ਬਡੇਰੋ।—ਪਾਵਹੁ ਕੰਠ ਜਨੇਊ—ਕਹੈ। ਸੋ ਤਨਖਾਹੀ ਨਿਜ ਕੋ ਲਹੈ॥੪੦॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰ-ਦਾਸ ਕਰਾਵੈ। ਦੇ ਤਨਖਾਹ ਆਪ ਬਖਸ਼ਾਵੈ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੁਹਨ ਤੇ

[1]ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ। [2]ਤਦ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਨੇਊ ਪਾਓਗੇ। [3]ਜਨੇਊ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾਃ—।

ਨ੍ਯਾਰੀ।ਧਰਹਿ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਸੁਚਾਰੀ[੧]॥੪੧॥ਜਗਤ ਕਾਨ ਤਜਿ ਹੋਹਿ ਨਿਰਾਲਾ। ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਰਹਿ*ਉਦਿਤਿ ਬਿਸਾਲਾ[੨]। ਜਗ ਮਹਿਂ ਜੋ ਮਲੇਛ ਬਲਵਾਨਾ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਅਹੈ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾਨਾ ॥੪੨ ॥ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ ਗੁਰ-ਮਤਿ ਧਰੈਂ। ਇਨ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਨਾਸ਼ਨਿ ਕਰੈਂ[੩]। ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਕ ਲਹੈਂ ਸੁਖ ਭਾਰੀ। ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗੀ ਮੁਦਕਾਰੀ[੪] ॥੪੩॥ ਹੋਇ ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ। ਹਿਤ ਮਿਰਜਾਦਾ ਕਰਹਿ ਅਨੂਪ।ਸੋ ਸਭਿ ਕੇ ਅੰਗੀਕਾਰ।ਤਿਨ ਸਿੱਖਯ-ਨ ਕੇ ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਿ[?] ॥੪੪॥ ਇਮ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸਿਖ ਸਮੁਝਾਏ। ਅਪਰ ਖ੍ਯਾਲ ਬਹੁ ਪੁਨ ਬਿਰਮਾਏ।ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਕੋ ਹੇਰਤਿ ਹਰਖਾਵਹਿਂ।ਫੂਲਨਮਾਲਾ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਹਿਂ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਚੌਥੇ ਮੱਘੋ ਮਸੰਦ ਨੂੰ ਦੰਡ। ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਨਕਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਰਾਂ ਸੈ ਪਚਵੰਜਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਾਇ।ਸਤਿਵੰਜੇ ਮਹਿਂ ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਗਹੇ ਮਸੰਦ ਝੁਠਾਇ[੫]॥੧॥ਚੌਪਈ ॥ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ ਮੈਂ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਪਟਨਾ ਸਿੱਖ ਬੰਗਾਲੇ। ਗਾਜ਼ੀ ਪੁਰਿ,ਢਾਕਾ,ਮੁੰਗੇਰ। ਰਾਜਮਹਿਲ, ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ ਹੇਰਿ॥੨॥ਫਰਕਾਬਾਦ, ਮਖਸੂਦਾਬਾਦਿ।ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡ ਨਦ ਤੇ ਆਦਿ।ਕਹਿਂ ਲਗਿ ਗਿਨੀਐ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ।ਦੇਤਿ ਕਾਰ ਗੁਰ ਪਾਇਂ[੬] ਪਰਸ ਕੇ ॥੩॥ ਦ੍ਵੈ ਮਸੰਦ ਉਤ ਤੇ ਧਨ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਅਧਿਕ ਅਰਧ ਤੇ ਆਪ ਛਪਾਵੈਂ।ਕਛ ਅਰਪਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਖਜ਼ਾਨੇ।ਬਹੁ ਧਨ ਤੇ ਜਿਨ ਗਰਬ ਮਹਾਨੇ ॥੪॥ ਹੀਰੇ ਮੁਕਤਾ ਆਦਿ ਜਵਾਹਰ। ਆਨਹਿਂ ਰਾਖਹਿਂ ਪਾਸ ਅਜ਼ਾਹਰ[੭]।

---

[੧]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਆਚਾਰ ਵਾਲੀ। [੨]ਬੜਾ ਪ੍ਰਗਟੇਗਾ। [੩]ਭਾਵ ਮਲੇਛਾਂ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ। [੪]ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [੫]ਝੂਠੇ ਮਸੰਦ। [੬]ਚਰਨ। [੭]ਲੁਕਾਕੇ।

*ਜੰਞੂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਦੁਤਿਯ ਜਨਮ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਦ੍ਵਿਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥' ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਤਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਰੀਤੀ, ਸਿਖਾ, ਸੂਤ ਧੋਤੀ ਆਦਿ ਉਡਾਕੇ, ਹੋਰਨਾਂ ਸਭ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਵਰਜ ਕੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਲੜ ਲਾਇਆ। ਜੇ ਫਰਜ਼ ਕਰ ਲਓ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜੰਞੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਹਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਜ ਆਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੰਞੂ ਪਹਿਨਣਾਂ ਤਨਖਾਹੀਏ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਹਿਤ ਧਾਰਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ 'ਦ੍ਵਿਜਨਮੇ' ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ।ਸਿਖਨ ਤੇ ਲੇ ਰਾਖਤਿ ਡੇਰੇ॥੫॥ਪੂਜਾਦਰਬ ਖਾਇਂ ਬਧਸਾਰੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਛੋਰਿ ਗਈ ਮਤਿਆਰੀ।–[1]ਹਮ ਸਕੇਲ ਗੁਰਕੋ ਧਨ ਦੈਹੈਂ।ਨਤੁ ਘਰਬੈਠੇ ਕਿਤ ਤੇ ਪੈਹੈਂ–॥੬॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਨ ਜਾਨਤਿ ਗਰਬੈਂ। ਲਾਖਹੁਂ ਨਿਜ ਘਰ ਰਾਖਹਿਂ ਦਰਬੈ। ਸਿੱਖ ਬੰਗਾਲੇ ਤੇ ਇਕ ਆਯੋ। ਥਾਨ ਬਾਦਲਾ ਕੋ[2] ਇਕ ਲ੍ਯਾਯੋ॥੭॥ਕਰ੍ਯੋਆਨਿ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਡੇਰਾ।ਔਰ ਸੰਗ ਜਿਹ ਸੰਗ ਘਨੇਰਾ। ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਦੇਨਿ ਲਗੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਮੁਦਾਈ॥੮॥ਪੂਰਬ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੋ ਭਾਰੀ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਕਰ ਧਾਰੀ।ਪਹੁਂਚਿ ਕਰ੍ਯੋ ਦਰਸ਼ਨ-ਗੁਰ ਕੇਰਾ।ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਾਉ ਘਨੇਰਾ ॥ ੯ ॥ ਸਰਬ ਅਕੋਰ ਅਰਪ ਕਰਿ ਆਗੇ। ਧਰ੍ਯੋ ਥਾਨ ਜਗ-ਮਗਦੁਤਿ ਜਾਗੇ।ਸਭਾ ਸਰਬ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਕਹ੍ਯੋ।'ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬਇਕ ਇਹ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੧੦ ॥ ਆਗੈ ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਨਹਿਂ ਦੇਖਾ। ਲਗ੍ਯੋ ਹੋਇਗੋ ਦਰਬ ਬਿਸ਼ੇਖਾ'। ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਓਰ ਨਿਹਾਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੧ ॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਠ੍ਯੋ ਥਾਨ ਇਕ ਆਗੇ। ਇਸ ਕੀ ਸਮ ਜਿਸ ਕੋ ਧਨੁ ਲਾਗੇ। ਹੁਤੋ ਜ਼ਨਾਨਾ ਇਹੁ ਮਰਦਾਨਾ। ਰਾਵਰਿ ਪਹਿ-ਰਨਿ ਹਿਤ ਮੈਂ ਆਨਾ ॥੧੨॥ਪੂਰਬ ਪਠ੍ਯੋ ਜ਼ਨਾਨਾ ਜੋਇ। ਪਹਿਰ੍ਯੋ ਮਾਤ ਕਿਧੌਂ ਨਹਿਂ ਸੋਇ ? ਕਰਹੁ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਨ ਮੇਰੀ। ਪਹਿਰਹੁ ਬਸਤ੍ਰ ਆਪ ਇਕ ਬੇਰੀ'॥੧੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਥਾਨ ਤੂੰ ਹਮ ਨਹਿਂ ਲਹ੍ਯੋ। ਪੂਛਹੁ ਕੋਸ਼ਪਤੀ ਕੋ ਸੋਇ। ਆਯਹੁ ਧਰ੍ਯੋ ਪਹੁਂਚਿਓ ਹੋਇ' ॥ ੧੪ ॥ ਗਯੋ ਦਾਸ ਖੋਜ੍ਯੋ ਥਲ ਸਾਰੇ। ਸਭਿਨਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਹਮ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ'। ਸਿਖ ਕੋ ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਤੈਂ ਕਿਸ ਦੀਨਾ?ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਆਨ੍ਯੋਂ, ਹੇਰਨਿ ਕੀਨਾ[3]'॥੧੫॥ ਸੁਨਤਿ ਬੰਗਾਲੀ ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਪ੍ਰਥਮ ਮਸੰਦ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ।ਸੋ ਗੁਰ ਕਾਰ ਤਹਾਂ ਤੇ ਲੇਤਿ।ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਆਨਿ ਸਭਿ ਦੇਤਿ॥੧੬॥ਮਰ੍ਯੋ ਸੁ ਪਾਛੇ ਚੈਧਾ ਮੈਯਾ। ਆਨਹਿ ਸਕਲ ਕਾਰ ਦ੍ਵੈ ਭੈਯਾ[4]। ਬਹੁ ਤਾਗੀਦ ਕੀਨਿ ਮੈਂ ਦੇਤਿ–। ਅਰਪਹੁ ਜਾਤੇ ਗੁਰੂ ਨਿਕੇਤ–॥ ੧੭ ॥ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਿਬੂਝੀਅਹਿ ਤਾਂਹੀ।ਦਿਯੋਬਾਦਲਾ ਕਿਸ ਕਰਮਾਂਹੀ'।ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੈ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਹੁਕਮ ਆਨ੍ਯੋਂ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥

[1](ਮਸੰਦ ਇਉਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ:–)। [2]ਇਕ ਪਟ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਜੋ ਤਿੱਲੇਤਾਰਾਂ ਪਾਕੇ ਉਣੀਂਦਾ ਹੈ। [3](ਖਜ਼ਾਨਾ) ਦੇਖਿਆ ਹੈ। [4]ਦੋਵੇਂ ਭਿਰਾ।

ਗਯੋ ਸੁਭਟ ਬੈਠੇ ਜਹਿਂ ਪਾਯਹੁ। ਆਨਿ ਸਭਾ ਮੈਂ ਸੋ ਠਹਿਰਾਯਹੁ[1]। ਬੂਝਯੋ 'ਕਹਾਂ ਥਾਨ ਤੈਂ ਆਨਾ ?'।ਤਿਸ ਛਿਨ ਇਕ ਸਿਖ ਊਚ ਬਖਾਨਾ ॥੧੯॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ!ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਦੇਖਾ।ਪਹਿਰਯੋ ਇਸ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।ਚਲੀ ਜਾਤਿ ਕਿਹ ਬਯਾਹ ਸਮਾਜਾ। ਅਦਭੁਤਿ ਦੁਤਿ ਬਹੁ ਧਨ ਤੇ ਸਾਜਾ'॥੨੦॥ ਨਹਿਂ ਬੋਲਯੋ ਚੌਧਾ ਧਰਿ ਮੌਨ।ਪਠੇ ਸੁਭਟ ਤਬਿ ਤਿਸਕੇ ਭੌਨ।ਖੋਜਯੋ ਭਲੇ ਨਿਕਾਸਯੋ ਸੋਇ। ਆਨਯੋਂ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਜਬਿ ਸੋਇ ॥ ੨੧॥ ਦੇਖਤਿ ਸਗਰੇ ਥਾਨ ਮਿਲਾਯੋ। ਦੋਨਹੂੰ ਕੋ ਇਕਸਮ ਦਰਸਾਯੋ।ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ'ਇਸ ਦਿਹੁ ਲਟਕਾਇ।ਸਿਰ ਤਰ ਕਰਿਕੈ ਦੇਹੁ ਸਜ਼ਾਇ॥੨੨॥ਪਾਪ ਬਿਲੰਦ ਮਸੰਦਨਿ ਕਰੇ। ਹੋਹਿਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮਾਰਤਉ ਮਰੇ[2]'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ,ਜਾਟ ਸੋ ਚੌਧਾ। ਗਹਿ ਦਿਢ ਬੰਧ ਦੇਹਿ ਲਟਕੌਧਾ[3]॥੨੩॥ਦੇ ਸਜ਼ਾਇ ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਰਾਖਾ*। ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ ਸਭਿਨਿ ਨੇ ਲਾਖਾ। ਅੰਤ ਮਸੰਦਨ ਕੋ ਗੁਰ ਚਹਾ।ਜੇ ਕਰਤੇ ਸਿੱਖਨ ਦੁਖ ਮਹਾਂ ॥ ੨੪ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਊਚੇ ਤਖਤ ਸੁਹਾਵਤਿ ਰੂਰੇ।ਸ੍ਵਾਂਗੀ ਭਾਂਡ ਆਇ ਕਹਿ ਪਾਸਾ। 'ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਤਾਂ ਕਰਹਿਂ ਤਮਾਸਾ' ॥੨੫॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ 'ਮਸੰਦ ਬਨਾਵਹੁ। ਸ੍ਵਾਂਗ ਕ੍ਰਿਯਾ ਇਨ ਕੀ ਦਿਖਰਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਇਕ ਬਨਯੋਂ ਮਸੰਦ। ਜਾਮਾ ਪਾਯਹੁ ਗਰੇ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੬ ॥ ਬੇਸ੍ਵਾ ਸੰਗ ਲੀਨਿ, ਚਢਿ ਘੋਰੀ। ਚਲਯੋ ਕਾਰ ਉਗਰਾਹਨਿ ਓਰੀ। ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨਿਰਧਨ ਕੇ ਘਰ। ਉਤਰਯੋ ਜਾਇ ਸੰਗ ਦ੍ਵੈ ਨਫਰ[4] ॥ ੨੭ ॥ ਪਿਖਿ ਸਿਖ ਤਤਛਿਨ ਫਿਕਰ ਉਦਾਰਾ। ਲੀਨਿ ਰਜਤਪਣ ਕਿਤਹੂੰ ਉਧਾਰਾ। ਧਰਿ ਆਗੇ ਤਿਨ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਕਹਯੋ ਮਸੰਦ ਰਿਦੈ ਰਿਸ ਭਰੀ॥੨੮॥'ਕਯਾ ਕੀਨਸਿ ਮੂਰਖ ਤੈਂ ਏਹੁ।ਪੰਜ ਰਜਤਪਣ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਦੇਹੁ'। ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰ ਰਜਤਪਣ ਲੈਕੇ। ਬਾਰਬਧੂ ਦਿਸ਼ਿ ਦਯੋ ਬਗੈ ਕੈ ॥ ੨੯ ॥ ਸਿਖ ਦੁਖ ਪਾਇ ਗਯੋ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਅਸਨ

---

[1] ਖੜਾ ਕੀਤਾ। [2] ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [3] ਉਸ ਜੱਟ ਚੌਧੇ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਜਕੜ ਕੇ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ। (ਅ) ਜਰਾਂ (ਸਿੰਘਾਂ) ਨੇ........। [4] ਨੌਕਰ।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਲਟਕਾ ਕੇ ਜੋ ਲੋਕੀ ਖੋਟੇ ਮਸੰਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੱਕ ਲੈਣ,ਫੇਰ ਛਡ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀ ਸਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਦੇਸ਼ ਜਾਣੋ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ, ਇਉਂ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਣਤਾ ਸਾਰੇ ਪਤਾ ਲਗ ਗਈ ਤੇ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ।

ਹੇਤੁ ਕੁਛ ਪਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਨਾਥ ਅਲਪ ਧਨ ਕੇਰੀ। ਧਰੀ ਦੁਕਾਨ ਜਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਦਾਲ ਉੜਦ ਕੀ ਛਮਕ ਬਨਾਈ[੧]। ਗੋਧੂਮ ਕੇ ਫੁਰਕੇ[੨] ਸਮੁਦਾਈ। ਕਰਿਕੈ ਤਯਾਰ ਗਯੋ ਕਰਿ ਜੋਰੇ। 'ਅਚਹੁ ਅਸ਼ਨ ਚਲੀਐ ਗ੍ਰਿਹ ਓਰੇ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਰਾਪਾਨ ਤੇ ਮਸਤ ਮਹਾਨਾ। ਘੂਮਤਿ ਕੀਨੋਂ ਸਦਨ ਪਯਾਨਾ। ਚੌਕੀ ਪਰ ਬਿਠਾਇ ਸੋ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਕ੍ਰੁੱਧਯੋ ਕ੍ਰੂਰ ਅਲਾਯੋ ॥੩੨॥ 'ਕਹਾਂ ਅਸਨ ਗੁਰ ਮਾਰੇ ਆਨਾ?ਇਹ ਨਹਿਂ ਖਾਹਿਂ ਹੰਮਾਰੇ ਸ੍ਵਾਨਾ।ਪਾਪੀ ! ਤੁਵ ਘਰ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਆਯੋ।ਕਹਾਂ ਭਾਉ ਕਰਿ ਅਸਨ ਅਚਾਯੋ ?' ॥ ੩੩ ॥ ਫੁਰਕੇ ਕੂਕਰ ਦਿਸ਼ਾ ਬਗਾਏ। ਦਾਰ ਗੇਰਿ ਤਹਿਂ ਦੀਨਿ ਬਹਾਏ।ਰਿਸ ਤੇ ਉਠਯੋ ਸਿੱਖ ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ।ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਬਹੁਰ ਨਿਹੋਰਤਿ ॥ ੩੪ ॥ 'ਕਹਹੁ ਆਪ, ਸੋ ਅਸਨ ਬਨਾਵਹੁਂ। ਨਹਿਂ ਉਧਾਰ ਨਿਰਧਨ ਮੈਂ ਪਾਵਹੁਂ[੩]'। ਕਹਿ ਮਸੰਦ 'ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ!ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਆਮਿਖ ਤਯਾਰੇ ॥੩੫॥ ਆਨ ਬਾਰਨੀ[੪] ਪੂਰ ਸੁਰਾਹੀ। ਚਾਵਰ ਸੂਖਮ ਕਰਿ ਤੌ ਖਾਹੀਂ। ਨਤੁ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰੌਂ। ਦੋਸ਼ ਅਨੇਕ ਤੋਹਿ ਪਰ ਧਰੌਂ' ॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਮਨਾਯੋ। ਨੱਥ ਬੇਚ ਸੋ ਸਗਲ ਬਨਾਯੋ। ਖਾਯੋ ਬੇਸ੍ਵਾ ਸਹਿਤ ਮਸੰਦ। ਤਊ ਤਾੜਨਾ ਕਰਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੭ ॥ ਅਚਵਹਿ ਮਾਸ ਬਾਰਨੀ ਪੀਵਤਿ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਹੰਕਾਰੀ ਥੀਵਤਿ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਬਿਦਾਈ। ਗੁਰੂ ਨਿਕਟ ਜੋ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਈ' ॥੩੮॥ ਸਿਖ ਸਚਿੰਤ ਸੁਨਿਕੈ ਅਤਿ ਹੋਵਾ। ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਕੁਛ ਘਰ ਨਹਿਂ ਜੋਵਾ। ਤਬਿ ਲਹਿੰਗਾ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਲੇ ਗਯੋ। ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਆਨਤਿ ਭਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਮੱਤ ਸੁਰਾ ਕਰ ਦੇਨਿ ਜੁ ਲਾਗਯੋ[੫]। ਦੇਖਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਮੂੜ ਕੋ ਜਾਗਯੋ। ਸਿੱਖ ਪਰਯੋ ਪਾਇਨ ਪਰ ਜਬੈ। ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਤਿ ਭਾ ਤਬੈ। ੪੦ ॥ 'ਧਿਕ ਧਿਕ ਤੈਂ ਇਮ ਜਨਮ ਗਵਾਯੋ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਹਾਂ ਇਕ ਲ੍ਯਾਯੋ'। ਲਿਯੋ ਰਜਤਪਣ ਨਵਰ[੬] ਉਠਾਇ। ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ ਸਿਖ ਕੌ ਜਾਇ ॥੪੧॥ ਬੇਸ੍ਯਾ ਕੋ ਕੌਰੀ ਭਰਿ ਚਲਯੋ। ਰਹਯੋ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸਿਖ ਦੁਖ ਭਰਯੋ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਂਗ ਭਾਂਡ ਪਿਖਰਾਵੈਂ। ਕ੍ਰਿਆ ਬੇਖ ਸਗਰੀ ਦਿਖਰਾ-

---

[੧]ਮਾਂਹਾਂ ਦੀ ਦਾਲ ਘਿਉ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨ ਕੇ ਬਨਾਈ। [੨]ਕਣਕ ਦੇ ਫੁਲਕੇ। [੩]ਮੈਂ ਨਿਰਧਨ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। [੪]ਸ਼ਰਾਬ। [੫]ਸ਼ਰਾਬ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਦੇ ਹੱਥ ਜਦ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। [੬]ਨੌਕਰਨੇ

ਵੈ* ॥੪੨॥ ਚਲੇ ਗਰਬ ਤੇ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ। ਏਕ ਭਾਂਡ ਸਿਖ ਬਨਿ ਹੈ ਆਰਤਿ। ਗੁਰ ਸਮੇਤ ਪਿਖਿ ਸਭਾ ਅਰੰਭਾ–ਕਰਤਿ ਮਸੰਦ ਇਤਿਕ ਬਡ ਦੰਭਾ!–॥੪੩॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਦੁਖ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਕਲਗੀਧਰ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਕਤ ਨੇਤ੍ਰ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਗਹਹੁ ਮਸੰਦਨਿ ਜੋ ਜਿਸ ਥਾਨਾ ॥੪੪॥ ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਦੈ ਦੈ ਆਨਹੁ ਜਾਇ। ਬੰਧਿ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਦੇਹੁ ਸਜ਼ਾਇ। ਪ੍ਰਾਨ ਸਮਾਨ ਸਿੱਖ ਮਮ ਪ੍ਯਾਰੇ।ਇਤੌ ਕਸ਼ਟ ਦੀਨਸਿ ਹੱਤਯਾਰੇ ॥ ੪੫॥ ਤਊ ਧੰਨ ਸਿਖ ਸਿੱਖੀ ਰਾਖੇ। ਸਹਿ ਸੰਕਟ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨ ਸੁ ਕਾਂਖੇ। ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰਹੇ।ਅਬਿਲੌ ਨਹਿ ਕੁਚਾਲ ਇਨ ਲਹੇ¹॥੪੬॥ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਲਿਖੇ ਪਠਾਏ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਗਹਿ ਗਹਿ ਲ੍ਯਾਏ। ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦਨਿ।ਦੁਖ ਬਿਲੰਦ ਦੇ ਕਰੇ ਨਿਕੰਦਨ²॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਮਸੰਦਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਊਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੯॥

੩੦. [ਭਾਈ ਤਖਤ ਮਲ ਫੇਰੂ। ਭਾਈ ਰਾਊ ਆਦਿ ਮਸੰਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਹਿਨ ਗਏ³ ਕੇਤਿਕ ਡਰੇ ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਘਿਘਿਆਇ। ਖੋਟ ਅਲਪ ਤੇ⁴ਬਚ ਰਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਗੁਰਰਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਇਕ ਨੱਕੇ ਮਹਿਂ ਹੁਤੋ ਮਸੰਦ। ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਲੇ ਕਾਰ ਬਿਲੰਦ। ਪਾਇ ਤ੍ਰਾਸ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਆਯੋ।ਸਭਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਬੇਖ ਬਨਾਯੋ॥੨॥ਪਹਿਰ ਘਾਘਰੋ ਸਿਰ ਗੁੰਦਵਾਇ। ਮਾਤਨਿ ਪਾਸ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਜਾਇ। ਨਾਮ ਤਖਤਮਲ ਕਹੀਅਹਿ ਤਾਂਹਿ। ਗੁਰ ਤੇ ਧਰਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮਨ ਮਾਂਹਿ॥੩॥ਤਬਿ ਜੀਤੋ ਸੁੰਦਰੀ ਤਿਸ ਹੇਰਾ।ਪਰਯੋ

---

¹ਹੁਣ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਚਾਲ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿੱਠਾ (ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ)। (ਅ) ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਗਈ।
²ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ,। ³ਫੜਨ ਗਿਆਂ ⁴ਥੋੜਾ ਖੋਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ।

*ਭੰਡਾਂ ਨੇ ਨਾਟਕ ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਘੱਟ ਵਰਤ ਰਹੀ ਗਲ, ਯਾ ਸਾਧਾਰਨ ਵਰਤ ਰਹੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣੀ ਪਰ ਜਿਸ ਵਿਗਾੜ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਅਤਿਸ਼ੇ ਬੁਰਾ ਨਮੂਨਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ। ਮਸੰਦ ਬਹੁਤ ਨੀਚ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਭੰਡਾਂ ਨੇ ਨਕਲਾਂ ਵਿਚ ਅਤਿ-ਸ਼ੈਤਾ ਦਿਖਲਾਈ, ਜਿਸ ਤੇ ਸੋਧ ਤੇ ਤਾੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਪਰ ਵਿਚਲੇ ਮੇਲ ਦੇ ਤੇ ਕੁਛ ਚੰਗੇ ਤੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਚੰਗੇ ਬੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਗੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ 'ਪਾਪੀ ਤੋੜੇ ਤੇ ਪੁੰਨੀ ਨਿਵਾਜੇ'। ਤੀਹਵੇਂ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਭਲਿਆਂ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਉਣਗੇ। ਪੂਜਾ ਦਾ-ਧਾਨ ਜੋ ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ ਵਰਤੇ ਉਸਦੀ ਮਤਿ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਚਾਹੋ ਮਸੰਦ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਮਹੰਤ ਚਾਹੇ, ਸੰਤ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਅਕਾਲੀ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ 'ਤਿਉ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਝਾਕ ਹੈ ਵਿਹੁ ਖੰਡੂ ਪਾਜੁ' [ਭਾ: ਗੁ: ੩੫- ੨.

ਸ਼ਰਨ ਭੈ ਭੀਤ ਬਡੇਰਾ। ਰੱਛਾ ਕਰਨਿ ਉਚਿਤ ਮਨ ਜਾਨਾ। ਧੀਰਜ ਦੇਬੇ ਹੇਤੁ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪॥ 'ਤ੍ਯਾਗ ਦੇਹ ਤੂੰ ਅਬਿ ਡਰ ਗਿਨਤੀ।ਹਮ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਥ ਭਨਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ। ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਰਹਿਂ ਬਚਾਵਨ ਤੇਰੋ। ਉਰ ਸਿਮਰਹੁ ਗੁਰ ਨਾਮ ਬਡੇਰੋ'॥੫॥ਇਕ ਕੋਸ਼ਠ ਮਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਬਿਠਾਏ। ਗਈ ਇਕੰਤ ਕੰਤ ਕੌ ਪਾਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੁ ਨ ਛਾਨੀ ॥ ੬ ॥ ਰਿਦੈ ਦੀਨ ਹੁਇ ਪਰੈ ਜੁ ਸ਼ਰਨੀ। ਤਿਸ ਕੀ ਕਰਨ ਗੋਪਤਾ[1] ਬਰਨੀ'। ਇਮ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਅਰ ਪ੍ਰਨ ਧਾਰਹੁ। ਅਹੈ ਧਰਮ ਇਮ ਪਰਉਪਕਾਰਹੁ॥੭॥ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ,ਜੋ ਨੱਕੇ ਦੇਸ਼। ਹੁਤੋ ਮਸੰਦ ਸਤ੍ਰਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਧਰਿ ਤ੍ਰੀਮਤ ਕੋ ਤਨ ਮਹਿਂ ਬੇਸਾ। ਅੰਤਹਿਪੁਰ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ ॥ ੮ ॥ ਅਬਿ ਲੌ ਨਹੀਂ ਸ਼ਮਸ਼ ਮੁਖ ਆਈ। ਤ੍ਰਾਸ ਆਪ ਕੌ ਪਾਇ ਗੁਸਾਈਂ। ਛਪ੍ਯੋ ਸਦਨ ਮਹਿ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰ੍ਯੋ। ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰ੍ਯੋ ॥੯॥ ਤਊ ਬਖਸ਼ਿਬੇ ਉਚਿਤ ਬਖਾਨੋ। ਆਨਿ ਹਮਾਰੇ ਢਿਗ ਘਿਘਿ-ਆਨੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਰਮ ਮਸੰਦ ਜੁ ਕੀਨਿ। ਬਿਗਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿ ਸੁ ਦੀਨਿ* ॥ ੧੦॥ ਅਬਿ ਲੌ ਸੁਨੀ ਜਾਇ ਤਿਨ ਰੀਤਿ। ਗਾਦੀ ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਏਕ ਬਾਰ ਤ੍ਰਿਯ ਬੇਸ ਬਨਾਵੈਂ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਫੇਰ ਉਤ-ਰਾਵੈਂ ॥੧੧॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋਚਿਤ[2] ਡਰਤਿ ਮਸੰਦ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਬਿਲੰਦ। ਸੋ ਬਖਸ਼ੇ ਭੇ ਗੁਰ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਜਿ ਹੰਕਾਰ ਸੁਮਤਿ ਉਰਧਾਰੀ ॥੧੨॥ਨਹਿਂ ਅਪਰਾਧ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮ ਕਰ੍ਯੋ। ਸਿੱਖੀ ਭਾਉ ਭਲੇ ਚਿਤ ਧਰ੍ਯੋ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਨਜੀਕਾ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਸਭਾ ਲਗੀ ਜਹਿਂ ਨੀਕਾ ॥੧੩॥ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਵਨਿ ਹੇਤੁ ਬਖਾਨਾ। 'ਨੱਕੇ ਬਿਖੈ ਮਸੰਦ ਮਹਾਨਾ। ਫੇਰੂ ਨਾਮ ਅਧਿਕ ਧਨ ਪਾਵੈ। ਤਿਸ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਰਹੈ ਹਰਖਾਵੈ ॥ ੧੪॥ ਅਬਿ ਲੌ ਨਹਿਂ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿਂ ਆਯੋ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਨਹਿਂ ਨਿਜ ਬਖਸ਼ਾਯੋ। ਪਈ ਮਸੰਦਨਿ ਏਤਿਕ ਮਾਰਾ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਧਾਰਾ' ॥ ੧੫ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਪੰਚ ਪਠਾਏ।'ਬਿਨਾਂ ਬਿਲਮ ਤਿਸ ਗਹੀਅਹਿ ਜਾਏ। ਕਰਿ ਬੰਧਨ ਕੋ ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥ।ਪਕਰਹੁ ਸ਼ਮਸ ਉਜ ਕੇ ਸਾਥ॥੧੬॥ ਬੈਠ੍ਯੋ ਉਠ੍ਯੋ ਹੋਇ ਜਿਸ ਬੇਸ। ਹਮ ਢਿਗ ਆਨਹੁ ਜਲਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਲਿਖ੍ਯੋ

[1] ਰਖਿਆ ਕਰਨੀ ਕਹੀ ਹੈ। [2] ਛੋਟੀ।

*ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੁਛਕ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਭੈ ਖਾਕੇ ਸੁਧਰ ਜਾਣ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਿਧਿ ਸੋਈ। ਲੇ ਕਰਿ ਚਲੇ ਉਤਾਇਲ ਹੋਈ ॥੧੭॥ ਜਥਾ ਕਰਮ[1] ਮਗ ਉਲੰਘਨ ਕਰੇ।ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬਾ ਤਜਿ ਕਰਿ ਚਲੇ।ਪੁਨ ਮਾਝੇ ਕੋ ਉਲੰਘਤਿ ਭਏ।ਕੇਤਿਕ ਮਜਲ ਅਗਾਰੀ ਗਏ॥੧੮॥ ਪਹੁਤੇ ਜਾਇ ਹੁਤੋ ਜਹਿਂ ਡੇਰਾ। ਫੇਰੂ ਸਾਧ ਮਸੰਦ ਬਡੇਰਾ। ਕਰ ਤੂੰਬੀ ਲੇਕਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਜਾਤਿ ਹੁਤੋ ਉਦਿਆਨ ਬਿਸਾਲਾ॥੧੯॥ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਸਿੱਖ ਮਿਲਿ ਪਰੇ।ਦਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਕਰਿ ਖਰੇ[2]। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਲਯੋ ਨਿਜ ਹਾਥ।'ਕਹਾਂ ਲਿਖਯੋ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਨਾਥ?'॥੨੦॥ਪਠਯੋ ਜਥੈ ਸੋ ਹਿਤ ਕਰਿ ਮਾਨਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਸੰਗ ਬਖਾਨਯੋ।'ਜਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਹੋਈ।ਸੋ ਬਿਧਿ ਕਰੀਐ ਸੰਸ ਨ ਕੋਈ' ॥੨੧॥ ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਲਖਿ ਸਾਧੁ ਮਹਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਜਿਮ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ ਹਾਥ ਤਿਹਾਰੇ। ਸ਼ਮਸ ਹੋਇਗੀ ਹਾਥ ਹਮਾਰੇ॥੨੨॥ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਲਗਿ ਲੇ ਕਰਿ ਚਲੈਂ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਮਿਲੈਂ"। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਸਾਧ ਸ਼ੁਭ ਫੇਰੂ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੂ ॥੨੩॥ 'ਮੈਂ ਨਿਤ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਤਥਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜਥਾ ਉਚਾਰੀ। ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਕਿਤੋ ਪਲਾਇਨ ਹੋਵੌਂ। ਬਨਿ ਕੈਦੀ ਬਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵੌਂ ॥੨੪॥ ਮੈਂ ਬਿਰਮਯੋ[3] ਇਤ, ਗਯੋ ਨ ਪਾਸ। ਤਯਾਗਯੋ ਧਰਮ ਧਰਹਿ ਜੋ ਦਾਸ। ਖਤਾਵੰਦ ਮੁਹਿ ਜਾਨਿ ਸੰਭਾਰਯੋ। ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਪਨੋ ਅਬਹਿ ਹਕਾਰਯੋ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਬਚ ਸਰਲ ਸੁਭਾਊ। ਸਾਧ ਬੇਖ ਤਨ ਛਲ ਨਹਿਂ ਕਾਊ। ਕਹਨਿ ਲਗੇ 'ਇਮ ਕਰਹਿਂ ਨ ਕੈਸੇ। ਗਮਨਹੁ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ ਐਸੇ॥ ੨੬ ॥ ਜਾਨਯੋਂ ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਘਨੇਰੋ। ਚਲਿਬੇ ਸੰਕਟ ਸਹੈ ਬਡੇਰੋ। ਜੇ ਹਠ ਧਰਹਿਂ ਕਰਨਿ ਕਹੁ ਵੈਸੇ।ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਢਿਗ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤੈਸੇ॥ ੨੭ ॥ ਹੋਤਿ[4] ਕੁਟਲ ਮਤਿ ਕੂਰ ਮਸੰਦ। ਤੌ ਚਾਲਤਿ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਬਿਲੰਦ।ਸਾਧ ਬੇਸ ਸਚਿਆਰ ਉਦਾਰ।ਦੁਖ ਦੈਬੇ ਚਿਤ ਚਹਿ ਨ ਹਮਾਰ' ॥੨੮॥ ਇਮ ਸੁਨ ਕਰਿ ਡੇਰੇ ਨਹਿਂ ਗਯੋ। ਸਿੰਘਨਿ ਸੰਗ ਵਹਿਰ ਤੇ ਭਯੋ। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਪਹੂਚੇ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਫੇਰੂ ਮਨ ਸੂਚੇ ॥੨੯॥ ਬਾਮ ਦਾਹਿਨੇ ਦ੍ਵੈ ਸਿਖ ਹੋਏ। ਅਰਧੋ ਅਰਧ ਸ਼ਮਸ਼ ਗਹਿ ਦੋਏ। ਪਕਰੇ ਇਮ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿਂ ਗਏ। ਸਰਬ ਸਭਾ ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਭਏ॥ ੩੦ ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨੀ। ਬਿਕਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਨਹਿ ਮਸੰਦ ਸਮ

[1]ਜਥਾਕ੍ਰਮ। ਲਗਾਤਾਰ। [2]ਖੜਾ ਕਰਕੇ। [3]ਭੁੱਲ ਗਿਆ। [4](ਜੇ) ਹੁੰਦਾ।

ਇਹ ਚਿਤ ਖੋਟਾ। ਲੰਗਰ ਕਰਤਿ ਗੁਰੂ ਰਖਿ ਓਟਾ'॥੩੧॥ਸਿਰੋਪਾਉ ਛੁਟ-ਵਾਇ, ਦਿਵਾਯੋ। ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਮਮ ਖੀਸਾ ਖਰਚੋ ਕਰ ਤੇਰਾ[1]॥੩੨॥ਅਬਿ ਤੇ ਖੀਸਾ ਭੀ ਹੁਇ ਤੋਹੀ। ਕਰਹੁ ਦੇਗ਼ ਸਤਿਸੰਗਤ ਹੋਹੀ'। ਬਨ੍ਯੋ ਦੀਨ ਫੇਰੂ[2] ਪੁਨ ਕਹੈ। 'ਖੀਸਾ ਕਰ ਤੁਮਰੋ ਸਭਿ ਅਹੈ ॥ ੩੩ ॥ ਜੇ ਮੇਰੋ ਅਵਗੁਨ ਕਛ ਪਾਵਹੁ। ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੁਇ ਸਜ਼ਾਇ ਫੁਰਮਾਵਹੁ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਅਘ ਓਘ ਮਿਟਾਇ।ਬਖ-ਸ਼ਹੁ ਲੀਜੈ ਚਰਨ ਮਿਲਾਇ॥ ੩੪ ॥ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਤੁਮਾਰੇ। ਦਾਸ ਸਦਾ ਹੈਂ ਅਵਗੁਨਿਆਰੇ'। ਏਕ ਮਸੰਦ ਕੰਬੋਯਨਿ ਕੇਰਾ।ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਹਿੰ ਆਨਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੩੫॥ ਪ੍ਰਭੁ ਜਬਿ ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਕੋ ਤੂੰ ਅਹੈਂ?'। 'ਮੈਂ ਮਸੰਦ ਨਹਿ'ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਕਹੈ।ਇਨ ਆਗੇ ਅਰਪਤਿ ਧਨ ਰਹ੍ਯੋ। ਮੈਂ ਏਕਲ ਹ੍ਵੈ ਕਿਤਹੂੰ ਨ ਲਹ੍ਯੋ॥੩੬॥ ਰਾਊ ਨਾਮ ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਮੋਰੋ। ਲੰਗਰ ਕਰਤਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਰੋ। ਸੰਗਤ ਜੋ ਕੰਬੋਅਨਿ ਕੇਰੀ। ਮੈਂ ਉਗਰਾਹਤਿ ਕਾਰ ਘਨੇਰੀ ॥੩੭॥ ਹੈ ਦਿਪਾਲ ਪੁਰਿ ਮੇਰੋ ਬਾਸਾ*। ਰਾਵਰਿ ਆਸ ਸਦਾ ਭਰ-ਵਾਸਾ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਫੇਰੂ ਦਿਸ਼ਿ ਲਹ੍ਯੋ। 'ਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਜਿਮ ਕਹ੍ਯੋ' ॥੩੮॥ ਕੋਟ ਕਮਾਲਿਯਾ† ਜੋਧ ਮਸੰਦ। ਸੋ ਆਨਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕਰ ਬੰਧਿ।ਬੂਝ੍ਯੋ ਤਿਸ ਕੋ ਪਿਖਤਿ ਗੁਸਾਈਂ।'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਸ ਨਗਰ ਬਸਾਈ?' ॥ ੩੯॥ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਤਿਨ ਜੋਰੇ ਹਾਥ। 'ਨਾਮ ਮੋਹਿ ਜੁਹਦੀ ਕਹਿੰ, ਨਾਥ! ਜ਼ੁਹਦ[3]ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਦੇਗ ਅਚਾਵੌਂ।ਯਾਂਤੇ ਜ਼ੁਹਦੀ ਨਾਮ ਕਹਾਵੌਂ'॥ ੪੦॥ ਪਿਖਿ ਫੇਰੂ ਦਿਸ਼ਿ ਸੋ ਭਿ ਛੁਟਾਯੋ।ਛੁਟਤਿ ਨਮੋ ਕਰਿਕਰਿ ਹਰਖਾਯੋ।ਇਕ ਮਸੰਦ ਜਗਤਾ ਜਿਸ ਨਾਮੂ। ਲਵਪੁਰਿ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਜਿ ਧਾਮੂ ॥੪੧॥ ਤਿਨ ਤੇ ਉਗਰਾਹਤਿ ਗੁਰ ਕਾਰ। ਸੋ ਗਹਿ ਕਰਿ ਆਨਯੋਂ ਦਰਬਾਰ। ਬੂਝੇ ਤੇ ਹੁਇ

[1]ਖੀਸਾ ਸਾਡਾ ਤੇ ਹੱਥ ਤੇਰਾ ਖਰਚੀ ਜਾਹ। [2]ਭਾਵ ਫੇਰੂ ਜੀ ਅਗੇ। [3]ਬੰਦਗੀ।

*ਪਾ:-ਅਹੈ ਦਿਯਾਲ ਪੁਰੇ ਮੇ ਬਾਸਾ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਦਿਪਾਲ ਪੁਰ ਤਸੀਲ ਵਿਚ ਰਾਵਾਂ ਕੇ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਉਥੇ ਭਾਈ ਰਾਊ ਜੀ ਦੀ ਪੱਕੀ ਸਮਾਧ ਹੈ; ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਬੀ ਓਥੇ ਹੈ। ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਮੋ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਿੰਘ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਈ ਰਾਊ ਜੀ ਬੀ ਕਮੋ ਸਨ।

†ਕਸਬਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਲਾਇਲਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।ਇਥੇ ਭਾਈ ਜੋਧ ਜੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਧਰਮਸਾਲਾ ਭੀ ਹੈ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਭੀ ਕਮਾਲੀਏ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਟਿਕਾਣਾ ਮਖਦੂਮ ਪੁਰ ਵੀ 'ਡੇਰਾ ਭਾਈ ਜੋਧ' ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਇਹ ਥਾਂ ਜ਼ਿਲੇ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ।

ਦੀਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੪੨ ॥ ਮਾਂਗਿ ਮਾਂਗਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਚਲਾਵੌਂ। ਨਹਿਂ ਮਸੰਦ ਮੈਂ, ਨਾਮ ਕਹਾਵੌਂ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ। ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਲੈਬੇ ਮੁਝ ਮਾਨੈਂ' ॥੪੩॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਸੁਨਤਿ ਮੁਚਵਾਏ[1]। ਸਭਿ ਫੇਰੂ* ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਏ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਫਕੀਰ ਮਿਲਿ ਚਾਰ। ਆਏ ਜਹਾਂ ਲਗ੍ਯੋ ਦਰਬਾਰੁ ॥ ੪੪ ॥ ਫੇਰੂ ਕੇ ਚੇਲੇ ਸੁਨਿ ਪਾਛੈ[2]। ਪਹੁੰਚੇ ਲੇ ਅਕੋਰ ਕੋ ਆਛੇ। ਚਰਨ ਦਾਸ, ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਦੋਇ। ਖਾਨਸ਼ਾਹਿ, ਅਰੁ ਚੂਖਾ ਸੋਇ ॥੪੫॥ ਬੜਵਾ ਚਪਲ[3] 'ਸੁਹੇਲੀ' ਨਾਮ। ਖਰੀ ਕਰੀ ਆਗੈ ਅਭਿਰਾਮ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਆਗੈ ਧਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਅਰਪਨ ਕਰੀ॥੪੬॥ਪੋਤਾ ਚੇਲਾ[4] ਨਾਮ ਸੁ'ਮਾਲੀ'।ਜਗਤ,ਭਗਤ[5] ਦੋਨਹੁੰ ਲੇ ਨਾ-ਲੀ॥ਆਇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਕਲ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਦੀਨਿ

---

[1]ਛੁੜਾ ਦਿੱਤੇ। [2]ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਟੁਰ ਆਉਣ ਮਗਰੋਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ) ਚੇਲੇ ਸੁਣਕੇ। [3]ਚੰਚਲ। [4]ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਦਾ ਚੇਲਾ। [5]ਜਗਤਾ ਤੇ ਭਗਤਾ।

*ਫੇਰੀ ਕਰਕੇ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਇੱਕ ਵਪਾਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਹ ਗਜਾਤਰੇਯ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਨੱਕੇ ਦਾ ਮਸੰਦ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ, ਇਹ 'ਫੇਰੂ' ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਲਤਾ ਤੇ ਆਤਮ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ 'ਫੇਰੂ ਮਰਦਾਨ਼ੀ' ਤੇ 'ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ' ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਪਿੰਡ ਮੀਏਂ ਕੇ ਮੌੜ ਦੂਣੀਆਂ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਜਗੀਰ ਬੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਜੀ ਕਵੀ ਬੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਛੰਦ ਟੋਲਨ ਯੋਗ ਹਨ, ਦੋ ਇੱਕ ਜੋ ਹੱਥ ਆਏ ਹਨ, ਇਥੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ:–

ਰਾਗ ਸ਼ਾਮ ਕਲਜਾਨ:–ਸਾਡੇ ਸਜਨਾ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੀ ਮਣੀ। ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਸੁਣੀਵੇਂ ਸਾਡੀ ਬੀ ਤਾਂਘ ਤਣੀ। ਤੈਂ ਜੇਹਾ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਨ ਕੋਈ ਅਸੀ ਢੂੰਡੀ ਵਣੀ ਵਣੀ। ਫੇਰੂ ਜਾਨ ਸਜਨ ਤੋਂ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਭਲੀ ਬਣੀ ॥

ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ:–ਮਾਏ ਨੀ ਮੇਰਾ ਕਉਣ ਕੱਤੇ ਹੁਣ ਪੂਣੀਆਂ। ਸੁਧ ਬਿਸਰੀ ਮੇਰੀ ਮਤ ਬਉਰਾਨੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਝੰਬੂਣੀਆਂ। ਨੇਹੁੰ ਲਗਾ ਲਗ ਟੁਟਦਾ ਨਾਂਹੀ ਸ਼ਹੁ ਬਾਝੋਂ ਗਲਾਂ ਊਣੀਆਂ। ਫੇਰੂ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨੇਹੁ ਵਿਸਰੇ ਨਾਂਹੀ ਮੁਇਆਂ ਬਿ ਦੂਣ ਚਊਣੀਆਂ।

ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ:–ਸ਼ਹੁ ਦੀਆਂ ਰਜ਼ਾਈਂ ਮੰਨ ਵੇ ਅੜਿਆ। ਦਰਦ ਵੰਦਾਂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਧੂਏਂ ਧੁਖਣ ਸਿਝ ਸਬਾਹੀਂ ਵੇ ਅੜਿਆ। ਡਰਦਾ ਰਹੇਂ ਤੂੰ ਜਬ ਲਗ ਜੀਵੇਂ ਓਹ ਭਾਣੇ ਦਾ ਸਾਈਂ ਵੇ ਅੜਿਆ। ਯਾਦ ਕਰੀਂ ਇੱਕ ਪਲ ਨ ਵਿਸਾਰੀਂ ਕਦੇ ਨ ਕੰਡ ਵਲਾਈਂ ਵੇ ਅੜਿਆ। ਫੇਰੂ ਹਾਸਲ ਥੀਆ ਲੋੜੇਂ ਤ ਮੂਲ ਨ ਕੱਢੇਂ ਆਹੀਂ ਵੇ ਅੜਿਆ ॥

॥ ੪੭ ॥ ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਉਤਰਿਬੇ ਥਾਨ । ਹੋਤਿ ਭਈ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਾਨ । ਇਮ ਮਸੰਦ ਹੋਇ ਬਡ ਦੀਨ। ਲਘੁ ਅਪਰਾਧ ਜਿਨਹੁਂ ਮੈਂ ਚੀਨ ॥ ੪੮॥ ਤ੍ਯਾਗ ਦਏ, ਬੰਧੇ ਨਹਿਂ ਮਾਰੇ[1] । ਲਈ ਨ ਸੰਗਤਿ ਕਾਰ ਅਗਾਰੇ । ਇਕ ਸਾਲ੍ਹੋ ਕੀ ਲਖਿ ਬਡਿਆਈ । ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਸੇਵ ਕਮਾਈ ॥੪੯॥ ਦੁਨੀ-ਚੰਦ ਤਿਸ ਪੋਤਾ ਜਾਨਯੋਂ[2] । ਹਤਯੋ ਨ ਸੋ, ਬੰਧਯੋਂ ਨਹਿਂ ਆਨਯੋਂ । ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਾਸ ਸਦਾਈ । ਕਾਰ ਲੇਤਿ ਮਾਝੇ ਸਮੁਦਾਈ* ॥੫੦॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੰਘਰ ਮੈਂ ਜੋਧਾ। ਲਰਯੋ ਰਿਪੁਨ ਸੋਂ ਧਰਿ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਰਾਖ ਨਿਕਟਿ ਸੋ ਨਾਂਹਿ ਨ ਮਾਰਾ । ਤਉ ਤਿਸੁ ਭਾਵੀ ਪਕਰ ਸੰਘਾਰਾ† ॥ ੫੧ ॥ ਯੌਂ ਜਰ ਗਈ ਮਸੰਦਨ ਕੇਰੀ । ਜਿਨਹੁਂ ਸਕੇਲੀ ਕਾਰ ਘਨੇਰੀ । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਪੰਕਤਿ ਦੁਖ ਦਾਨੀ[3] । ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀਨੇ ਹਾਨੀ ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਮਸੰਦਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਨੰਦ ਚੰਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਲੈਕੇ ਨੱਸਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਸੁਨੀਅਹਿ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ।ਰਾਖੇ ਭੀ ਸੋ ਨਾ ਰਹੇ ਭਾਵੀ ਭਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[4] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹੁਤੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧ ਸੁਜਾਨਾ । ਲਿਖ੍ਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਿਜ ਪਾਨਾ। ਪੂਰਨ ਕਰਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਇ। ਇਕ ਤੌ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਉ ਬ੍ਰਿਧਾਇ॥੨॥ਦੁਤੀਏ ਅੱਖਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ ਕੇ । ਲਿਖ-ਵੈਹੈਂ ਵ੍ਰਿਗ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਕੇ।ਨੰਦ ਚੰਦ ਕੋ ਮਿਲੇ ਸੁ ਆਇ।ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਕੋ ਦਯੋ ਸੁਨਾਇ । ੩ ॥ 'ਲਿਖ੍ਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹਮ ਆਛੋ। ਦਸਖਤ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਇਸ ਮਹਿ ਬਾਂਛੋ । ਹਮ ਤੇ ਕਹਯੋ ਜਾਇ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ।ਤੁਮ ਕਹੀਅਹਿ ਰਹਤੇ ਨਿਤ ਪਾਹੀ' ॥ ੪ ॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਸੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਗਾਯੋ । ਸੁੰਦਰ

---

[1]ਨਾ ਬੰਨ੍ਹੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਰੇ । [2]ਭਾਈ ਸਾਲ੍ਹੋ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ ਦੁਨੀ ਚੰਦ । [3]ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । [4]ਜੋ ਮਸੰਦ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਪਰ ਤਾਂ ਬੀ ਨਾ ਬਚੇ ਰਹੇ ਭਾਵੀ ਐਸੀ ਹੋਈ ।

*ਜਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹਾਥੀ ਵਾਲੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਝੇ ਦੀ ਇਕ ਸੇਨਾ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਸੀ, ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਲੜਨੋਂ ਡਰਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੱਠਾ ਤਾਂ ਟੰਗ ਟੁਟ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਕੇ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਵਾਈ ਤੇ ਜੁੱਧਾਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ।

†ਨੰਦ ਚੰਦ ਗੁਰੂ ਸੈਨਾਂ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸੀ, ਇਹ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਵਡਾ ਇਤਬਾਰੀ ਤੇ ਸਨਮਾਨਤ ਸੀ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਡਰੋਲੀ ਦੇ ਮਸੰਦ ਉਮਰਾ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਹੈ।

ਲਿਖਤ ਦੇਖ ਬਿਰਮਾਯੋ।ਆਪ ਰਖਨਿ ਕੋ ਇੱਛਾ ਠਾਨੀ। ਸਾਧਨਿ ਸੰਗ ਭਨੀ ਪੁਨ ਬਾਨੀ॥੫॥"ਬੈਠਹੁ ਤੁਮ ਨਿਚਿੰਤ ਪੁਰਿ ਬਾਸੋ।ਜਬਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਦੇਖਹੁੰ ਅਵਿਕਾਸ਼ੋ। ਬਿਨੈ ਭਨਹੁ ਮੈਂ ਦਿਉਂ ਲਿਖਵਾਇ। ਦੇਰ ਲਗਹਿ ਕਾਰਜ ਹੁਇ ਜਾਇ'॥੬॥ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਾਧ ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਸ ਦੀਨਿ।-ਦਸਖਤ ਕਰਿਵੈ ਹੈ-,ਚਿਤ ਚੀਨ।ਬੀਤ੍ਯੋ ਮਾਸ ਸਾਧ ਨਿਤ ਆਵੈ।ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਿਵਾਵੈ ॥ ੭ ॥ ਫੋਕੇ ਬਾਕ ਤਿਨਹੁੰ ਸੰਗ ਕਹੈ। 'ਨਹਿ ਅਵਕਾਸ਼ ਮੋਹਿ ਕੌ ਲਹੈ। ਧਰਹੁ ਧੀਰ ਮੈਂ ਦਿਉਂ ਲਿਖਵਾਇ। ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਹੁੰ ਦਯਾਲ ਸੁਭਾਇ ॥ ੮ ॥ ਦਿਨ ਦੁਇ ਚਾਰ ਦੇਖੀਐ ਔਰ। ਲਿਖੈਂ ਬਚਨ ਸੋਢੀ ਸਿਰ ਮੌਰ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਧ ਗਏ ਨਿਜ ਡੇਰੇ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਤਾਇਰਿ ਫੇਰੇ ॥ ੯ ॥ ਆਲਾ ਟਾਲਾ ਕਰਿ ਪੁਨ ਮੋਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਨ ਥੋਰੇ। ਅਵਤਿ ਜਾਤੇ ਖਸ਼ਟ ਮਹੀਨੇ। ਕਰੇ ਬਿਤਾਵਨਿ ਗ੍ਰੰਥ ਨ ਦੀਨੇ ॥੧੦॥ ਆਜ ਕਾਲ ਕੌ ਦੇਤਿ ਬਤਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਨਹਿੰ ਸਹੀ ਪਵਾਈ। -ਰਾਖੌਂ ਗ੍ਰੰਥ ਪਾਸ ਮੈਂ ਅਪਨੇ। ਸਾਧਨ ਕੌ ਨਹਿੰ ਦੇਵਹੁੰ ਸੁਪਨੇ ॥ ੧੧ ॥ ਆਛੀ ਲਿਖਤ ਘਾਟ ਬਢ ਨਾਂਹੀ। ਲਿਖ੍ਯੋ ਨ ਜਾਇ ਅਪਰ ਕੇ ਪਾਹੀ-। ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਵਸ ਸਾਧ ਚਲਿ ਗਏ।ਕੁਛ ਕਠੋਰ ਬਚ ਬੋਲਤਿ ਗਏ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹ੍ਯੋ 'ਔਰ ਲਿਖਿ ਲੀਜੈ। ਲਾਗਤਿ ਮੈਂ ਦੇਵਹੁ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਲਿਖਿ ਆਨੋ ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਦਸਖਤ।ਮੈਂ ਕਰਵਾਇ ਦੇਉਂ ਭਰਿ ਹਰਖਤਿ* ॥੧੩॥ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਹੁ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇ[1]। ਰਹਿਬੋ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਇਸ ਬੇਰੇ। ਨਹਿੰ ਮਾਨਹੁੰ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਕਢਾਇ। ਨਤੁ ਲੇ ਜਾਹੁ ਜੁ ਦਰਬ ਦਿਵਾਇ[2]"॥੧੪॥ ਸਾਧੁ ਗ਼ਰੀਬ ਸੁਨਤਿ ਦੁਖ ਪਾਯੋ।ਰਿਸੇ ਬਹੁਤ ਪਰ ਬਸ ਨ ਬਸਾਯੋ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਹਿਬ ਚਢੇ ਅਖੇਰ।ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਹੋਇ ਤਬਿ ਨੇਰ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਕ ਤਬਹਿ ਪਠਾਯੋ[3]।ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੋ[4] ਆਯੋ।"ਨੰਦ-ਚੰਦ ਢਿਗ ਗ੍ਰੰਥ ਬਤਾਵੈਂ। ਬਲ ਤੇ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ, ਡਰਪਾਵੈ[5]" ॥ ੧੬ ॥ ਤਬਿ ਗੁਰ ਇਕ ਨਰ ਸੰਗ ਪਠਾਯੋ। 'ਦੇਹੁ ਦਿਵਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਫੁਰਮਾਯੋ'। ਨੰਦਚੰਦ ਕੇ ਨਿਕਟ ਗਏ ਹੈਂ।'ਦੇਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੁ ਕਹਤਿ ਭਏ ਹੈਂ' ॥੧੭॥

[1](ਉਹ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਾ ਲਿਖਵਾਕੇ ਲਿਆਓਗੇ) ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਲੈ ਜਾਣਾ। [2]ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਇਸ ਦਾ) ਜੋ ਮੁੱਲ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਲੈਕੇ ਚਲੇ ਜਾਓ। [3](ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਕੇ ਸਾਧਾਂ ਵਲ) ਦਾਸ ਘੱਲਿਆ(ਕਿ ਕੀਹ ਬਾਤ ਹੈ ?)। [4]ਉਹ ਦਾਸ। [5]ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਉਲਟਾ)। *ਪਾਃ-ਬਿਨ ਹਰਕਤ।

ਸੁਨਿਕੈ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਰਾਖੋਂ । ਆਗੇ ਹੀ ਦੇਨੋਂ ਅਭਿਲਾਖੋਂ । ਕਹੁ ਤੂੰ
ਜਾਇ ਹੁਕਮ ਤੁਮ ਪਾਇ। ਦਿਯੋ ਉਤਾਇਲ ਰਖ੍ਯੋ ਨ ਕਾਇ' ॥੧੮॥ ਗੁਰ
ਸੇਵਕ ਸੋਂ ਕਹਿ ਇਮ ਬਾਤ॥ਸਾਧਨ ਸਾਥ ਭਨ੍ਯੋਂ ਇਸ ਭਾਂਤ॥'ਕ੍ਯੋਂ ਡਹ-
ਕਤਿ ਤੁਮ ਫਿਰਹੁ ਘਨੇਰੇ। ਆਇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਲੈ ਗਮਨਹੁ ਡੇਰੇ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੋ
ਬਾਸੁਰ ਇਮ ਟਾਰਨ ਕੀਨਾ॥ਗਏ ਸਾਧ ਤਿਨ ਕੋ ਡਰ ਦੀਨਾ॥'ਭਲਾ ਚਹਹੁ
ਪੁਰਿ ਤ੍ਯਾਗ ਸਿਧਾਰਹੁ । ਜੇ ਅਬਿ ਕੇ ਗੁਰ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰਹੁ॥੨੦॥ਕੈਦ ਪਰ-
ਹੁਗੇ ਛੂਟਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਕਸ਼ਟ ਸਹਹੁ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਾਹੀ' । ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ
ਤਾੜਨ ਕਰੇ। ਦੇਤਿ ਧਕੇਲਾ ਵਹਿਰ ਨਿਕਰੇ॥੨੧॥ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ ਬਹੁ
ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੇ । 'ਕਰਹੁ ਪੁਕਾਰ ਤ ਹੋਵਹਿ ਮਾਰੇ' । ਦੁਖੀ ਭਏ ਬਹੁ ਛਪਿ ਛਪਿ
ਰਹੇ। ਨਿਜ ਦੁਖ ਕਿਸਹੂੰ ਪਾਸ ਨ ਕਹੇ ॥੨੨॥ ਬਿਤ੍ਯੋ ਮਾਸ ਗੁਰ ਭੇ ਅਸ-
ਵਾਰ॥ਪਹੁੰਚੇ ਊਚੇ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ॥'ਨੰਦ ਚੰਦ ਕੁਛ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋ। ਫੇਰ੍ਯੋ
ਹੁਕਮ ਜੁ ਆਪ ਬਖਾਨ੍ਯੋਂ॥੨੩॥ਕਰਤਿ ਟਾਰਸੋ ਗ੍ਰੰਥ ਨ ਦੇਤਿ।ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਹਮੇ
ਸੁ ਰਾਖਨਿ ਹੇਤੁ[੧] । ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਇਮ ਜਾਪੇ[੨]।ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਇ ਪ੍ਰਭੂ
ਦਿਹੁ ਆਪੇ*॥੨੪॥ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ ਮਾਰਨ ਤ੍ਯਾਰ॥ ਗ੍ਰਿਹ ਅਪਨੇ ਤਿਨ
ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਭਾਰ' । ਸੁਨਿ ਪੁਕਾਰ ਸਾਧਨਿ ਕੀ ਫੇਰ । ਜਾਨਿ ਦੁਸ਼ਟ ਮਨ ਕੁਪੇ
ਘਨੇਰ ॥੨੫॥ ਦ੍ਵੈ ਸਿੰਘਨ ਕੌ ਭਾਖਿ ਪਠਾਯੋ। '–ਸਮੈਂ ਬਿਨਾਸ਼ ਕਿਧੌਂ ਤੁਵ
ਆਯੋ। ਜਬਰੀ ਕਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਇਨ ਛੀਨਾ। ਬਹੁਰ ਹੁਕਮ ਕੋ ਮੇਟਨਿ ਕੀਨਾ
॥ ੨੬ ॥ ਦਿਨ ਖੋਟੇ ਕੈ ਦਿਏ ਦਿਖਾਈ। ਚਹੈਂ ਮਸੰਦਨ ਕੀ ਬਡਿਆਈ–।
ਜੇ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿ ਕਹੈ ਇਸ ਬੇਰਾ । ਲੂਟ ਲੀਜੀਐ ਮੂਰਖ ਡੇਰਾ'॥੨੭॥ਇਮ
ਕਹਿ ਨਾਥ ਅਖੇਰ ਸਿਧਾਰੇ । ਕਾਨਨ ਬਿਚਰੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰਹਾਰੇ[੩] । ਸਿੰਘ ਸਾਧ
ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਿ ਆਏ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਨੰਦਚੰਦ ਜਿਹ ਠਾਏ ॥ ੨੮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਹੁਕਮ
ਉਚਾਰਨ ਕੀਨਾ। 'ਇਨ ਕੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਤੈਂ ਦੀਨਾ ? ਅਪਨੋ ਭਲੋ
ਚਹਿਤਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ । ਮਿਲ੍ਯੋ ਕਿ ਚਹੈਂ ਮਸੰਦਨਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੯ ॥ ਅਬਿ ਲੌ
ਰਾਖੀ ਤੋਹਿ ਬਡਾਈ।ਨਤੁ ਡੇਰਾ ਤੂਰਨ ਲੁਟ ਜਾਈ।ਦਿਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਜ ਰੱਛਾ
ਕਰੀਅਹਿ । ਕ੍ਯੋਂ ਨਾਹਕ ਨਿਜ ਕਾਜ ਬਿਗਰੀਅਹਿ' ॥ ੩੦ ॥ ਗਰਬਤਿ
ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਗ੍ਰੰਥ ਨ ਦੈਹੌਂ । ਗੁਰ ਬਨਾਇਬੇ ਸਮਰਥ ਮੈਂ ਹੌਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ-

[੧]ਉਹ (ਗ੍ਰੰਥ ਆਪਣੇ ਪਾਸ) ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [੨]ਭਾਵ ਇਹ ਗਲ ਇਉਂ ਚੰਗੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ। [੩]ਸੂਰ ਮਾਰੇ।

*ਪਾ:–ਦੇਹੁਸ ਜੋ, ਮੰਗਵਾ ਦਿਹੁ ਆਪੇ।

ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਬੰਸ। ਜਿਸ ਢਿਗ ਬੈਸੋਂ ਕਰੋਂ ਪ੍ਰਸੰਸ[1]॥੩੧॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਤਹਾਂ ਬੁਲਾਵੋਂ। ਦਰਬ ਅਕੋਰਨ ਦੇ ਪੁਜਵਾਵੋਂ'।ਸੁਨਿ ਦ੍ਵੈ ਸਿੰਘਨ ਤਬੈ ਬਖਾਨਾ। 'ਵਿਹ ਆਵਨਿ ਅਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥੩੨॥ ਬੀਤੀ ਸੰਗ ਮਸੰਦਨ ਜੈਸੇ। ਹੁਇ ਹੈ ਤੋਹਿ ਸਾਥ ਭੀ ਤੈਸੇ। ਹੁਕਮ ਹਟਾਇ ਗਰਬ ਤੇ ਕਹੈਂ।–ਗੁਰੂ ਬਨਾਵਨਿ ਮਮ ਕਰ ਅਹੈ–' ॥੩੩॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਿਖ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਪਾਛੇ ਉਪਜਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਘਨੇਰੇ।–ਮਮ ਦੁਰਬਾਕ ਭਨੇ ਜਬਿ ਸੁਨਿ ਹੈਂ। ਤਜਹਿਂ ਨ, ਗਹਿ ਬੰਧਹਿਂ ਸਿਖ ਹਨਿ ਹੈਂ ॥੩੪॥ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਲਿ ਪਰਯੋ। ਗ੍ਰੰਥ ਦਾਸ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਯੋ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕੁਛ ਭਟ ਨਿਜ ਲੈ ਕੈ। ਸਤੁਦ੍ਰੱਵ ਤਰਯੋ ਤਰੀ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ॥੩੫॥ ਗਯੋ ਭਾਜ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਬਨ ਤੇ ਆਏ ਪ੍ਰਭੂ ਉਦਾਰਾ। 'ਭਯੋ ਪਲਾਇਨ' ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਸਾਰੀ। ਸ੍ਰਾਪ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥ 'ਹਤੇ ਮਸੰਦਨਿ ਜਿਮ ਲਖਿ ਭਾਜਾ[2]। ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੇ ਡਰ ਤੇ ਕੀਨਿ ਕੁਕਾਜਾ॥ਅਬਿ ਜਹਿਂ ਜੈ ਹੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਸ ਆਗੇ। ਤਜਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕਿਮ ਬਾਚਹਿ ਭਾਗੇ ॥ ੩੭ ॥ ਤਿਸੀ ਗ੍ਰੰਥ ਕਹੁ ਪਢਹਿ ਨ ਕੋਈ।ਗ੍ਰਾਮ ਡਰੋਲੀ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਸੋਈ*'। ਇਮ ਕਲਗੀਧਰ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ। 'ਡੇਰਾ ਤਿਹ ਲੁਟਾਇ ਵਿਹੁ ਸਾਰਾ†' ॥ ੩੮ ॥ ਉਤ ਜਬਿ ਨੰਦ ਛੰਦ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਨਰ ਪਠਿ ਧੀਰਮੱਲ ਪਹਿ ਦਯੋ। ਸੁਧਿ ਕਰਿ[3] ਮਿਲਯੋ ਹੰਕਾਰਤਿ ਕਹੋ'ਲਾਖਹੁਂ ਸੰਗਤਿ ਮਮ ਬਸਿ ਅਹੈ॥੩੯॥ਕਰਿ ਗੁਰ ਤੁਝ ਕੌ ਧਨ ਅਰ-ਪਾਵੋਂ।ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਸਿਖ ਆਨਿ ਝੁਕਾਵੋਂ।ਜਾਮੇ ਕੀ ਅਸਤੀਨ[4] ਜਿ ਝਾਰੋਂ। ਤਤਛਿਨ ਤਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਿਕਾਰੋਂ' ॥ ੪੦ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਇ। ਰਹਯੋ ਨਿਸਾ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਸੋਇ। ਧੀਰਮੱਲ ਨਿਕਟੀ ਰਹਿਂ ਕੋਈ। ਸਿੱਖ ਮਸੰਦ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸੋਈ ॥੪੧॥ ਤਿਨਹੁਂ ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਠਾਨੀ। 'ਬੁੱਧਿ ਸੂਰਤਾ ਇਸੈ ਮਹਾਨੀ। ਨਹਿਂ ਵਿਹੁ ਰਹਿਬੇ ਕਰਹੁ ਨਿਕਾਸਨ। ਕ੍ਵੈ ਰਚਿ ਛਲ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨ' ॥੪੨॥ ਧੀਰਮੱਲ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰੇ।

---

[1]ਉਸਤਤੀ ਕਰਾਂਗਾ। [2]ਜਿਵੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਇਹ) ਦੇਖਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। [3]ਖਬਰ ਦੇਕਰ। [4]ਜਾਮੇ ਦੀ ਬਾਂਹ। *ਇਹ ਬੀੜ ਹੁਣ ਤੱਕ ਡਰੋਲੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ।

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਕਿਸ ਕਮਾਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦੀਵਾਨ ਤੇ ਸੈਨਾਪਤ ਦਾ ਐਨਿਆਇ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਸਦੇ ਅਪ੍ਰਾਧ ਕਰਨੇ ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹੀ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ।

ਅਨਿਕ ਸਿਆਨਪ ਸਹਤਿ ਉਚਾਰੇ।'ਤੁਮ ਰਿਪੁ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ। ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਇਹ ਬਡੋ ਮੁਸਾਹਿਬ ॥ ੪੩ ॥ ਰਚਯੋ ਕਪਟ ਆਯੋ ਚਲਿ ਡੇਰੇ। ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ਨ[1] ਰਹਿ ਤੁਮ ਨੇਰੇ। ਕੈ ਕਰਤਾਰਪੁਰਾ ਲੇ ਛੀਨ। ਬੈਠਹਿ ਨਿਕਟ ਭੇਤ ਲੇ ਚੀਨ ॥੪੪॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਤਨ ਮਹਿਂ ਦੀਰਘ ਗਾਢੋ। ਰਹਹਿ ਨ ਕੋ ਇਸ ਸਨਮੁਖ ਠਾਂਢੋ। ਜੇਕਰਿ ਚਹੈਂ[2] ਆਪਨੋ ਨੀਕਾ।ਇਸ ਕੇ ਹਤੇ ਹੋਤਿ ਹਿਤ ਜੀ ਕਾ[3] ॥੪੫॥ ਆਇ ਅਚਾਨਕ ਬਸਿ ਮਹਿਂ ਪਰਯੋ। 'ਜਿਸ ਕੋ ਚਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪਰਹਰਯੋ। ਕਾਜ ਬਿਗਾਰੇ ਅਨਿਕ ਤੁਹਾਰੇ।ਲਿਹੁ ਪਲਟਾ ਅਬਿ ਇਸ ਕੋ ਮਾਰੇ'॥੪੬॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਧੀਰਮੱਲ ਤਬਿ ਕਹਯੋ।'ਕਿਮ ਇਸ ਹਤਹਿਂ ਬੀਰ ਬਡ ਲਹਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਜੁਤਿ ਸਨਮੁੱਖ ਜਬਿ ਹੋਵੈ। ਹਤਹਿ ਅਨਿਕ, ਕੋ ਸਮੁਖ ਖਰੋਵੈ?'॥੪੭॥ਪੁਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਾਰਨ ਬਿਧਿ ਕਹੀ। 'ਕਰਹਿਂ ਸੰਘਾਰਨ ਜਾਨਹਿਂ ਨਹੀਂ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਨਿਕਟ ਜਬਿ ਐਹੈ। ਦੋਹਿਂ ਤੁਪਕ ਇਕ ਬੀਰ ਛਪੈ ਹੈਂ॥੪੮ ॥ ਤਾਕ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਮਾਰਹਿ ਗੋਰੀ। ਗਿਰਹਿ ਮਰਹਿ ਤਤਛਿਨ ਉਰ ਫੋਰੀ'। ਇਮ ਸਲਾਹ ਕਰਿ ਸੁਪਤੇ ਰਾਤੀ। ਆਯੋ ਮੰਦ ਜਬੈ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਤੀ ॥ ੪੯ ॥ ਖਰਯੋ ਕਰਯੋ[4] ਤਿਨ ਤੂਰਨ ਮਾਰੀ। ਲਗੀ ਜਾਂਘ ਹਡ ਟੂਟਯੋ ਭਾਰੀ। ਇਤ ਉਤ ਹੇਰਤਿ ਖੜਗ ਨਿਕਾਸਯੋ।-ਕਿਸ ਨੇ ਔਚਕ ਮੋਹਿ ਬਿਨਾਸਯੋ ? ॥ ੫੦ ॥ ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਕਪਾਟ ਭਿਰਵਾਇ। ਦੇਖਿ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਨ ਪਾਇ[5]। ਖਰੋ,ਨਿਕਟ ਕੋ ਜਾਇ ਨ ਸਕਹੀ।-ਕਿਮ ਸੰਘਾਰਹਿਂ, ਘਾਤ ਨ ਤਕਈ[6]-॥ ੫੧ ॥ ਛਾਤ ਉਖੇਰਿ ਛੇਕ ਕਰਿ ਹੇਰਾ।ਖਰੋ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਬੀਰ ਬਡੇਰਾ। ਜਥਾ ਕੇਹਰੀ ਪਿੰਜਰੇ ਡਾਰਯੋ। ਹਤਿ ਗੋਰੀ ਬਹੁ ਫੇਰ ਸੰਘਾਰਯੋ ॥ ੫੨ ॥ ਖੈਂਚਿ ਪੌਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਗਿਰਾਯੋ। ਭਟ ਸੰਗੀ ਤਤਕਾਲ ਉਠਾਯੋ। ਕਾਲੈ ਸੈਂਡ਼ਾ[7] ਫੂਕਯੋ ਜਾਇ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ ਇਮ ਧਰਮ ਗਵਾਇ॥੫੩ ॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਨੰਦਚੰਦ ਹਤਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ।

੩੨. [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਮਸੰਦ। ਬਜਰੂੜ ਨੂੰ ਦੰਡ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ਅਪਰ ਮਸੰਦਨਿ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਸ਼ੇਸ਼[8]। ਕੋ ਮਾਰਤਿ

---

[1]ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। [2]ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ । [3](ਆਪ ਦੇ) ਜੀ ਦਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਜੋ ਖੜਾ ਕੀਤਾ (ਸੂਰਮਾ ਸੀ)। [5](ਧੀਰਮਲ ਨੇ) ਭਿੜਵਾ ਦਿੱਤੇ ਤਖਤੇ, (ਨੰਦ ਚੰਦ ਨਿਕਲਨ ਲਈ ਰਾਹ) ਦੇਖ ਰਹਿਆ ਪਰ ਨਿਕਲ ਨਾ ਸਕਿਆ। [6](ਧੀਰਮਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿਵੇਂ ਮਾਰੀਏ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ ਦਾਉ ਸੁੱਝਦਾ। [7]ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ। [8]ਬਾਕੀ।

ਹੀ ਮਰਿ ਗਏ ਜੋ ਅਘ ਕਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਕੇਤਿਕ ਛੁਟੇ ਸਜ਼ਾਇਨਿ ਪਾਇ।ਹੈ ਤਸਕਰ ਕੋ[1]ਗਏ ਪਲਾਇ।ਬਨਿ ਬਨਿ ਦੀਨ ਜੁਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਸੋ ਛੁਟਵਾਇ ਦੀਨਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥੨॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪਸਰੇ ਸਿੰਘ ਭੁਜੰਗੀ[2]। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੇਸ਼ ਕਛ ਸੰਗ ਨਿਸੰਗੀ।ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਤੇ ਗਹੇ ਮਸੰਦ। ਕਰੇ ਕੈਦ ਕੋ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕੰਦਿ ॥ ੩ ॥ ਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੌ ਆਵਹਿਂ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਦਿਖਾਵਹਿਂ[3]। ਕਾਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਿਜ ਨਿਜ ਪਾਸ। ਰਾਖਹਿਂ ਸਗਰੇ ਸਾਂਭਿ ਅਵਾਸ ॥ ੪ ॥ ਜਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸੋ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਸਕਲ ਅਕੋਰ ਹਜ਼ੂਰ ਚਢਾਵੈਂ। ਛੁਟੀ ਮਸੰਦਨ ਤੇ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ।ਬਿਦਤੀ ਅਜਬ ਰੀਤਿ ਕੀ ਰੰਗਤ ॥ ੫ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਊਚੇ ਥਲ ਗੁਰ ਥਿਰੇ। ਦੂਰ ਸਊਰ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਰੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਮੁਖ ਕੌ ਆਵਹਿਂ ਤੁਰੇ। ਨਿਕਟ ਆਇ ਸਲਿਤਾ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਰੇ[4] ॥੬॥ ਪਿਖਿ ਨਰਕੋ ਤਬਿ ਤੁਰਤ ਪਠਾਯੋ। 'ਇਨ ਕੌ ਬੂਝਹੁ, ਕੋ ਕਿਤ ਆਯੋ ?' ਪੂਛੇ ਧਾਇ ਜਾਇ ਨਰ ਸੋਈ। 'ਹਮ ਬਰਾੜ ਹੈਂ' ਭਾਖੈਂ ਤੇਈ ॥ ੭ ॥ ਜਬਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਬਤਾਯਹੁ ਆਇ[5]। ਤਬਿ ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਪਠੇ ਧਵਾਇ।'ਆਨਹੁ ਮੋਰਿ,ਜਾਨਿ ਨਹਿਂ ਦੀਜੈ।ਕਿਤ ਤੇ ਕੌਨ ਅਹੈਂ? ਪਰਖੀਜੈ' ॥੮॥ ਧਾਇ ਜਾਇ, ਸਮੁਦਾਇ ਸੁ ਲਯਾਏ। ਕਰੇ ਖਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਗਵਾਏ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ। ਪਰਸੇ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਸਮ ਪਾਇਨ ॥ ੯ ॥ [6]ਬੂਝੇ 'ਪ੍ਰਥਮ, ਕਹੌ ਕਿਮ ਆਏ। ਭੋ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ! ਕੂਰ ਅਲਾਏ[6]'।ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਸਾਚ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ।'ਹਮ ਪ੍ਰਭੁ ਇਤ ਉਤ[7] ਇਮ ਡਰ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੧੦ ॥ ਜਬਿ ਮਸੰਦ ਮਾਰੇ ਤੁਮ ਮਹਾਂ[8]। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਢਿਗ ਰਹਾ। ਜਿਤੇ ਲੋਕ ਪਾਛੇ ਤਹਿਂ ਥਿਰੇ। ਸਗਰੇ ਬੈਰ ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਕਰੇ ॥੧੧॥[9]–ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਇਤ ਇਹੁ ਲਯਾਯੋ। ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਹਮ ਕੋ ਮਰਿਵਾਯੋ–। ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਸਿਖਰਾਵਤਿ।–ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਸਦਾ

[1]ਕੋਈ। [2]ਸੂਰਮੇ। [3]ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ ਦੱਸਦੇ ਹਨ (ਸਿੰਘ)। [4](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਆਕੇ (ਫਿਰ) ਨਦੀ ਵਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਏ। [5](ਉਸ ਨਰ ਨੇ) ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। [6]ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ (ਜਦ ਅਸਾਂ ਪੁੱਛ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ਤੇ) ਕਹੋ ਕਿਵੇਂ ਆਏ ਹੋ, ਹੇ ਬਹਿਲੋ ਕੇ (ਗੁਰਦਾਸ) ਤੂੰ ਝੂਠ (ਕਿਉਂ) ਕਿਹਾ ਸੀ, ਕਿ (ਅਸੀਂ ਬਰਾੜ ਹਾਂ)। [7]ਇਤ ਇਧਰੋਂ ਭਾਵ ਆਪ ਵਲੋਂ ਤੇ ਉਤ ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਕੁਇਰ ਵੱਲੋਂ । [8]ਬਹੁਤੇ। [9]ਇਹ ਵਿਚਾਰਕੇ ਕਿ।

ਫੁਰਾਵਤਿ-॥੧੨॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਿਨ[1] ਨਾਹਿਨ ਮਾਨੀ। ਅਬਿ ਮੇਰੇ ਪਰ ਕੁਛਕ ਰਿਸਾਨੀ। ਗਹਿਬੇ ਹੇਤੁ ਤਕਾਵਤਿ ਰਹੀ। ਹੋਇ ਨਿਸੰਗ ਗਹਾਯੋ ਨਹੀਂ॥੧੩॥ਮੁਝ ਸੁਧਿ ਭਈ ਰਾਤਿ ਕੋ ਜਬੈ। ਪੰਜ ਰਜਤਪਣ ਧਰਿ ਦ੍ਵਰ ਤਬੈ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਤੁਰਤ ਚਢਿ ਆਯੋ। ਰਹਨਿ ਆਪ ਕੇ ਨਿਕਟ ਤਕਾਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਆਇ ਸਮੀਪ ਸੁਨੀ ਸੁਧਿ ਇਹਾਂ।-ਬੀਤਹਿ ਮਾਰ ਮਸੰਦਨ ਮਹਾਂ-। ਪ੍ਰਥਮੇ ਰਾਮਰਾਇ ਕੇ ਪਾਸੇ। ਤੁਮ ਸਮਤਾ ਕੇ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ[2] ॥ ੧੫ ॥- ਹਤਹਿ ਤੀਰ ਤ੍ਯਾਰਾ ਮਮ ਭਾਈ-। ਮਿਲਿ ਜਮਨਾ ਤੁਮ ਬਾਤ ਚਲਾਈ[3]। ਸੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਡਰ ਉਰ ਧਾਰਾ। ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਚਹੁੰ ਕਰਹੁੰ ਸਿਧਾਰਾ[4]॥੧੬॥ਆਪ ਹਕਾਰਿ ਦਰਸਕੋ ਦੀਨਾ।ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਇਤ ਉਤ ਇਉਂ ਡਰ ਕੀਨਾ'। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬਚ ਕਹਾ। 'ਤੋਹਿ ਬਡੋ ਹੋਯੋ ਸਿਖ ਮਹਾਂ॥੧੭॥ਭਾਈ ਪਦ ਬਹਿਲੋ ਲਿਯ ਗੁਰ ਤੇ। ਇਸ ਘਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਤੁਮ ਧੁਰ ਤੇ'। ਰੋਜ ਰਜਤਪਣ ਕੀਨੋ ਦੋਇ। ਰਾਖਿ ਲਿਯੋ ਅਪਨੇ ਢਿਗ ਸੋਇ ॥੧੮॥ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਸੰਗਤਿ ਆਈ।ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਸੁਧਿ ਬੈਠਿ ਬਤਾਈ:- 'ਪਾਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਜਰੂੜ ਮਹਾਨਾ[5]। ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਬੈਰ ਤਿਨ ਠਾਨਾ ॥੧੯॥ ਆਵਤਿ ਪਿਖਿ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਰਿਤਾ ਨਿਕਟ ਧਾਇ ਅਗਵਾਏ। ਲੂਟਨੋ ਮਾਰਗ ਕਰਿ ਬਲ ਭਾਰਾ। ਛੀਨ ਵਸਤੁ ਕੇਤਿਕ ਕੌ ਮਾਰਾ ॥ ੨੦॥ ਰੋਤਿ ਰਹੇ ਬਹੁ ਗੁਰੂ ਦੁਹਾਈ। ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿੰ ਕੀਨੀ ਜੜ੍ਹਤਾਈ'। ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲਾ। 'ਤਿਨ ਲੋਕਨ ਕੇ ਭੇ ਜਨੁ ਕਾਲਾ[6]' ॥ ੨੧॥ ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਅੰਤਰ ਕੋ ਪਾਇ। ਗੁਰੂ ਅਰੂੜਨ ਕੋ ਫ਼ੁਰਮਾਇ। ਬਾਜ ਉਠਯੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਸੁਨੀ ਬੰਬ ਸਿੰਘਨ ਕਿਯ ਤ੍ਯਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਹਯ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਕਰਿ ਤਬੈ। ਚਲੇ ਜਿਤਿਕ ਪੈਦਲ ਥੇ ਸਬੈ। ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਹੋਇ ਸਮ ਸ਼ੇਰ[7]। ਕਸੀ ਕਮਰ ਗਹਿ ਤੁਪਕ ਘਨੇਰ॥ ੨੩ ॥ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰੂ ਅਖੇਰ ਬਹਾਨਾ । ਚਮੂੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੁਤਿ

---

[1]ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਕੌਰ ਨੇ। [2]ਆਪ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹੇ ਸਨ:-। [3]ਜਦੋਂ ਜਮਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉਹ ਗਲ ਆਖੀ ਸੀ। [4]ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ। [5]ਦਰਿਆਓਂ ਪਾਰ ਬਜਰੂੜ ਗ੍ਰਾਮ ਵੱਡਾ ਜੋ ਹੈ। [6](ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ:-ਕਿ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨੋਂ ਮੌਤ ਆਈ ਹੈ।(ਜਿਵੇਂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਸ਼ਾਮਤ ਆਈ ਹੈ)। (ਅ) (ਉਹ ਗੁੱਸਾ) ਮਾਨੋਂ ਓਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਿਆ। [7]ਸ਼ੇਰ ਵਤ ਹੋਕੇ।

ਕਿਧ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ।ਸਲਿਤਾ ਪਾਰ ਉਤਰਿਕਰਿ ਫਿਰੇ।ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਅਖੇਰੈ ਕਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ। ਦੁਸ਼ਟ ਬਜਰੂੜ ਗ੍ਰਾਮ ਥੋ ਜਹਾਂ। ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮਾਰੇ ਮਾਰੀ। ਓਰੜ ਪਰੇ ਬੀਰ ਇਕ ਬਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਗੂਜਰ ਅਰੁ ਰੰਘੜ ਦ੍ਵੈ ਜਾਤੀ। ਜਾਨਨੈਂ ਜਬੈ ਹੋਤਿ ਭੇ ਘਾਤੀ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਨੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਚਢੇ ਸਦਨ ਜੇ ਹੁਤੇ ਮਹਾਂਨਾ॥੨੬॥ ਹੁਤੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਦੁਰਗ ਛੁਟੇਰਾ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਬਹੁ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਥਾਉਂ ਥਾਉਂ ਕਰਿਕੈ ਤਕਰਾਈ। ਛੁਟੀ ਤੁਪਕ ਗਨ ਮਚੀ ਲਰਾਈ ॥੨੭॥ ਭਰਿ ਬਰੂਦ ਮੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਡਾਲਹਿਂ।ਠੋਕਤਿ ਗੁਲਕਾਂ ਗਜਹਿ ਨਿਕਾਲਹਿਂ[1]।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਲਾ ਪਰ ਜੋੜਹਿਂ ਤੋੜੇ। ਧਰਹਿਂ ਪਲੀਤੇ ਪਰ ਕੁਛ ਮੋੜੇ[2] ॥੨੮॥ ਦਸਤ-ਰਵਾਂ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਤਾਕਹਿ। ਧੁਖਤਿ ਉਠਹਿਂ ਤਤਕਾਲ ਤੜਾਕਹਿਂ। ਸ਼ੂੰਕਤਿ ਗੋਰੀ ਫੋੜਿ ਸਰੀਰੰ। ਨਿਕਸਤਿ ਸ਼ੋਨਤ ਭੀਗਤਿ ਚੀਰੰ॥੨੯॥ਹੁਇ ਘਾਇਲ ਘਾਵਨ ਭੁਭਕੰਤੇ[3]। ਇਕ ਘੂੰਮਤਿ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜੰਤੇ। ਇਕ ਭੀਖਨ ਪਿਖਿ ਹੋਵਤਿ ਭੀਰੁ[4]।ਦਬਕੇ ਇਕ ਛੋਰ ਕਰਿ ਤੀਰ[5] ॥੩੦॥ਸਿੰਘਨ ਵਹਿਰ ਚੁਗਿਰਦਾ ਘੇਰਾ। ਘਾਲਿ ਘਾਲਿ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ। ਘੇਰਿ ਘੇਰਿ ਘੋਰਨਿ ਤੇ ਘਨੇ[6]।ਤਾਕਿ ਤਾਕਿ ਤੁਪਕਨਿ ਤੇ ਹਨੇ॥੩੧॥ਪੈਦਲ ਚਮੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਆਈ। ਭੁਈ ਨਿਕਟ ਬਡਿ ਮਾਰ ਮਚਾਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਦੇਖਹਿਂ ਖਰੇ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਜ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਦਾਸਾ ॥ ੩੨ ॥ ਹੇਲਾ ਕਰਿਕੇ ਮਾਰਹੁ ਮਾਰਾ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ। ਘਰ ਪਰ ਚਰਹਿਂ ਚਲਾਵਹਿਂ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ। ਦਏ ਹਲਾਇ ਪਹੁੰਚ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ॥੩੩॥ ਗੁੱਜਰ ਰੰਘੜ ਲੈ ਲੈ ਆਡੋ[7]। ਕਸਿ ਕਸਿ ਤੁਪਕਨ ਤਕਿ ਤਕਿ ਛਾਡੋ। ਤਿਨ ਕੋ ਅੰਗ ਕਿਤਹੁੰ ਦਿਖਿ ਜਾਇ। ਤਤਛਿਨ ਗੁਲਕਾ ਲਗਿ ਹੁਇ ਘਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਲਗਹਿ ਸੀਸ ਜਨੁ ਹੰਡੀਆ ਫੋਰੀ। ਰੁਪੇ[8] ਸਿੰਘ ਤਕਿ ਮਾਰਤਿ ਗੋਰੀ। ਜੋ ਕੋਸ਼ਠ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਤੁਪਕਨਿ ਤਕਿ ਤਕਿ ਮਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਭਾਜ ਗੜ੍ਹੀ ਮਹਿਂ ਬੜੇ। ਵਹਿਰ ਨ ਜਮੇ ਪਾਇ ਕਿਤ ਅੜੇ। ਕਰਿ

---

[1]ਗਜਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਕੇ। [2]ਪਲੀਤੇ ਕਲਾ ਨੂੰ ਕੁਛ ਮੋੜਕੇ ਉਪਰ ਧਰਦੇ ਹਨ। [3]ਜ਼ਖਮ ਭੱਕ ਭੱਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਭਯਾਨਕ (ਜੰਗ) ਦੇਖਕੇ ਕਾਇਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [5]ਇਕ ਤੀਰ ਹੀ ਚਲਾਕੇ ਦਬਕ ਗਏ। (ਅ) ਇਕ ਦਬਕ ਕੇ ਪਾਸਾ ਹੀ ਛੱਡ ਗਏ। [6]ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ (ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ) ਘੇਰ ਘੇਰ ਕੇ। [7]ਓਟ। [8]ਪੈਰ ਜਮਾਕੇ।

ਕਰਿ ਢੌਅ ਢੇਰ* ਹੀ ਢੂਕੇ[੧] । ਦੁਰਗ ਚੁਗਿਰਦੇ ਫਿਰਿਫਿਰਿ ਕੂਕੇ॥੩੬॥
ਚਤਰ ਘਟੀ ਲਗਿ ਤੜਭੜ ਛੋਰੀ[੨] । ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਰਿਪੁ ਕਾਯਨਿ ਫੋਰੀ[੩] ।
ਬਿਥਰਯੋ ਸ਼ੋਣਤ ਏਕ ਕਰਾਹੈਂ[੪] । ਕੇਤਿਕ ਮਰੇ ਪਰੇ ਰਜ ਮਾਂਹੈਂ[੫] ॥੩੭॥
ਸਿੰਘਨ ਜੰਗ ਪਿਖਹਿ ਗੁਰਸਾਚਾ। ਜਥਾ ਗ਼ਜ਼ਬ ਕੋ ਅਜਬ ਤਮਾਂਚਾ[੬]। ਗ੍ਰਾਮ
ਸਗਰ ਘਰ ਘਰਿਮਹਿਂ ਬਰੇ। ਢੁਕਿ ਢੁਕਿ ਢੋਇ ਦੁਰਗ ਢਿਗ ਕਰੇ ॥੩੮॥
ਚਲਹਿ ਬੰਦੂਕ ਨਾਦ ਬਡਿ ਉਠਯੋ। ਬਰਖਤਿ ਗੁਲਕਾਂ ਜਨੁ ਘਨ
ਵੁੱਠਯੋ[੭] । ਲਗੇ ਮੋਰਚੇ ਦੁਰਗ ਨਜੀਕੇ । ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਤਯਾਗੇ ਧੀਰਜ ਹਿਯਕੇ॥
੩੯॥ ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਫੇਰਿ ਤੁਰੰਗ । ਸ਼੍ਰੀ ਮੁੱਖ ਤੇ ਕਹਿ ਬਾਕ ਉਤੰਗ।
'ਘਾਲਹੁ ਹੇਲ[੮] ਗੜ੍ਹੀ ਪਰ ਚਢਹੁ।ਖੈਂਚਿ ਖੜਗ ਕੋ ਅੰਤਰ ਬਢਹੁ॥੪੦॥
ਦੁਸ਼ਟਨ ਖੰਡਨ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡਹੁ[੯] । ਮੰਡਹੁ ਰਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਨਹਿਂ ਛੰਡਹੁ[੧੦]' ।
ਸੁਨਿਗੁਰ ਹੁਕਮਸਿੰਘ ਮਨਕੌਂਪੇ। ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਚਰਨ ਦੁਰਗਢਿਗ ਰੋਪੇ॥੪੧॥
ਮਾਰਿਮਾਰਿ ਬਹੁ ਮਾਰਪੁਕਾਰੈਂ । ਗੜ੍ਹੀ ਪੌਰਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਢਿਗ ਢੂਕੇ
ਪਿਖਿ ਢੌਯਹੁ ਹੱਲਾ। ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਧੀਰਜ ਉਰ ਹੱਲਾ[੧੧]॥੪੨॥[੧੨]–ਅੰਤਰ
ਬਰੇ ਕਤਲ ਕੋ ਕਰੈਂ । ਅਰੈਂ ਨ ਹਮ ਰਿਪੁ ਵਹਿਰ ਨ ਥਿਰੈਂ[੧੩]–। ਗੀਦੀ
ਮਰਿਬੋ ਕਹੁ ਡਰ ਧਰਿਕੈ ।–ਤਜਹਿਂ ਜੋਧ–ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿਕੈ॥੪੩॥
ਪਿਖਿ ਹੱਲਾ ਪੱਲਾ ਤਬਿ ਫੇਰਾ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਤਜਹੁ ਗ੍ਰਾਮ,ਲਖਿ ਚੇਰਾ'।ਹਟੀ
ਬੰਦੂਕ ਛੁਟਨਿ ਤੇ ਜਬੈ । ਕਹਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੇ ਤਬੈ ॥੪੪॥ ਸਭਿ
ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਛੀਨ ਕਰਿ ਲੀਨੇ । ਜੋਰਤਿ ਕਰ[੧੪] ਜੀਵਤਿ ਤਜਿ ਦੀਨੇ। ਸ਼੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਤਰੁ ਛਾਯਾ । ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ, ਦਿਹੁ ਦੁਰਗ ਢਹਾਯਾ ॥
੪੫ ॥ ਲਰਿਬੇ ਮਰਿਬੇ ਤੇ ਬਚ ਰਹੇ। ਸੋ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਘੇਰੇ ਗਹੇ । ਕਹੀ
ਕੁਦਾਲੇ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ । ਦੁਰਗ ਢਹਾਇ ਦੀਨਿ ਤਿਨ ਸਾਥ[੧੫] ॥ ੪੬ ॥
ਕਰਿ ਮੈਦਾਨ ਦੀਨਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।

---

[੧]ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇੜੇ ਜਾ ਢੁੱਕੇ। [੨]ਭਾਵ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਕੀਤੀ। [ਤੜ ਭੜ=ਬੰਦੂਕ ਚੱਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼]। [੩]ਸਰੀਰ ਤੋੜੇ। [੪]ਕੁਰਲਾਂਵਦੇ ਹਨ । [੫]ਧੂੜ ਵਿਚ । [੬]ਅਜੀਬ ਗਜ਼ਬ ਦਾ ਤਮਾਚਾ ਜਿਵੇਂ ਪਿਆ, (ਇਕ ਬਾਰਗੀ ਅਚਾਨਕ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਤਮਾਚਾ ਕਹਿ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ)। [੭]ਵੱਸਿਆ। [੮]ਹੱਲਾ ਕਰੋ। [੯]ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਦਿਓ। [੧੦]ਭਯਾਨਕ ਜੰਗ ਕਰੋ, ਛਡੋ ਨਾ। [੧੧]ਹਿੱਲਿਆ। [੧੨](ਤੁਰਕ ਸੋਚਣ ਲਗੇ ਕਿ:–) । [੧੩]ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਅੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੈਰੀ ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਲਗ(ਅੰਦਰ ਆ ਵੜਨਗੇ) । [੧੪]ਹਥ ਜੋੜਦੇ। [੧੫]ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਕੋਲੋਂ ।

*ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਨੇਰ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਸਦਨ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਲੀਨ ਛਿਨਾਈ। ਜੀਵਤਿ ਮਿਲੇ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਗਾਈ॥੪੭॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਨ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਛੀਨਨ ਕਸੋਂ ਚਹ੍ਯੋ? ਸੋ ਪਲਟੋ ਤੁਮ ਤੇ ਹਮ ਲੀਨੇ। ਭਏ ਦੀਨ ਅਬਿ ਛੋਰਨ ਕੀਨੇ॥ ੪੮॥ ਜੋ ਅਬਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹੀ ਅਪਰਾਧਾ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਪੈ ਹੈ ਬਹੁ ਬਾਧਾ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਤਾਯੋ। ਦੁਰਗ ਕਿਤਿਕ ਘਰ ਸਹਿਤ ਢਹਾਯੋ ॥ ੪੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰਾ। ਬਚ੍ਯੋ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਨਤੁ ਸਭਿ ਮਾਰਾ। ਸਿੰਘ ਜੁ ਮਰੇ ਦਾਹ ਕਰਿਵਾਏ। ਘਾਇਲ ਹੁਤੇ ਸੰਗ ਉਚਵਾਏ ॥੫੦॥ ਗੁੱਜਰ ਰੰਘੜ ਸੈਂਕਰ ਮਾਰਾ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਭੁ ਅਸਵਾਰਾ। ਬਜੀ ਬੰਬ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਆਨੰਦਪੁਰੀ ਮਝਾਰਾ ॥ ੫੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਰੁਤ 'ਬਜਰੂੜ ਗ੍ਰਾਮ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੩੨॥

੩੩. [ਹੋਲੀ ਉੱਪਰ ਦੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਡਕੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਮਾਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਜਰੂੜ ਕੋ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ ਬਜਾਇ। ਵਡੇ ਪਾਇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਗਰਜੇ ਵਡੇ ਬੁਲਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਧ ਪਸਰੀ 'ਭ੍ਰਾ ਜੰਗ। ਦੁਰਗ ਦੀਹ ਦਿਢ ਤਤਛਿਨ ਭੰਗ। ਅਰ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ ਸਿੰਘਨਿ ਆਗੇ। ਉਬਰੇ ਦੀਨ ਭਏ[1], ਕੈ ਭਾਗੇ[2]॥੨॥ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲ ਬਿਦਤ ਨਿਤ ਭਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਚੁਗਿਰਦੇ ਡਰ ਉਪਜਯੋ। ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸੰਘਰ ਲਖਿ ਗਾਢੋ। ਕੌਨ ਸੁਭਟ ਆਗੇ ਹੁਇ ਠਾਂਢੋ ॥੩॥ ਹਤਹਿਂ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹੇਲਾ। ਊਪਰ ਪਰਹਿਂ ਰੇਲ ਅਰੁ ਪੇਲਾ। ਤਬਿ ਤੇ ਡਰ ਧਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਨ ਕਹੈਂ ਕਿਸ ਕਾਲਾ[3]॥੪॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਸੁਬਹਿ[4] ਚਲੀ ਮਗ ਆਵੈ। ਦੁਸ਼ਟ ਮਿਲਹਿਂ ਕੋ ਹਾਥ ਨ ਪਾਵੈ। 'ਪ੍ਰਥਮੇ ਆਲਸੂਨ ਕਹੁ ਮਾਰਾ। ਨੂਹ, ਬਜਰੂੜ ਬਹੁਰ ਸੰਘਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਜੋ ਅਬਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕਰ ਪਾਵੈ। ਤਿਨ ਮਾਨਿੰਦ[5] ਆਪ ਉਜਰਾਵੈ। ਲੇਨੁ ਰਹੈ[6] ਦੇਨੋ ਬਨ ਜਾਇ। ਮਰਨ ਹੋਇ ਪੁਨ ਘਰ ਉਜਰਾਇ ॥੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਠੀਲਾ। ਕੌਨ ਅਰਹਿ ਤਿਨ ਸੰਗ ਅਰੀਲਾ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਡਰ ਧਰਿ ਮਗ ਲੂਟਤਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ॥੭॥ ਬਾਟਪਾਰ ਠਗ ਚੋਰ ਸੁ ਧਾਰ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਕੈਦ ਕਿ ਦੀਨੇ ਮਾਰਿ। ਦਬਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਤੇਜ ਗੁਰ ਹੇਰ। ਭਏ ਸ਼ਾਂਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ

[1] ਨੀਵੇ ਹੋਕੇ ਬਚੇ। [2] ਜਾ ਭੁਜਕੇ। [3] ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਕਹਿਣ। [4] ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ, ਭਾਵ ਹਰ ਵੇਲੇ। [5] ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਪਿੰਡਾਂ) ਵਾਂਗ। [6] ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹਿਆ।

ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੮॥ ਪੰਥੀ ਸੁਖ ਸੋਂ ਮਾਰਗ ਚਲੇ।ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਮਨੁਜ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਮਿਲੇ।ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਦੇਤਿ ਅਸੀਸ।'ਕਰੋ ਰਾਜ ਜੀਵਹੁ ਜੁਗ ਬੀਸ'॥੯॥ ਸਗਰੀ ਦੂਨ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਜਬਰੀ ਕਰਨਿ ਨ ਹਾਥ ਉਠਾਯੋ[1]।ਮਨਹੁੰ ਧਰਮ ਕੀ ਨੀਵ ਉਸਾਰੀ।ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਕਿਧੋਂ ਫੁਲਵਾਰੀ[2]॥੧੦॥ਸੰਗਤਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵੈ। ਅਜਬ ਉਪਾਇਨ ਅਨਗਨ ਲ੍ਯਾਵੈ। ਧਰਹਿਂ ਕੇਸ ਕਛ ਪਹਿਰਹਿਂ ਜੇਈ। ਰਹੈਂ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਤੇਈ॥੧੧॥ਜੋ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ।ਤਿਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਦੇਤਿ।'ਧਰਿ ਕਛ, ਕੇਸ਼, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਬਾਂਧਹੁ।ਤੁਰਕ ਦੁਸ਼ਟ ਜਨ ਗਨ ਕੋ ਸ ਧਹੁ॥੧੨॥ ਜੇਕਰਿ ਆਯੁਧ ਹੋਵਤਿ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਨ ਪਾਇ ਸਕੈ ਰਿਪੁ ਤਾਸ।ਹੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ।ਨਿਵੈਂ ਜਗਤ ਜਨੁ ਹ੍ਵੈ ਧ੍ਰਿਤ ਆਪੁ[3]'॥੧੩॥ਨਹਿਂ ਮਸੰਦ ਲੇਤੇ ਗੁਰ ਕਾਰ। ਸਿੱਖ ਆਪ ਆਨਹਿਂ ਦਰਬਾਰ।–ਨਈ ਰੀਤਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੀਨੀ –।ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਚੀਨੀ॥੧੪॥ *ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਿਤਾਏ। ਫਾਗਨ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਆਏ। ਹੋਲਾ ਕਿਧੋ ਆਨ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਗਯਾਨੀ ਧਯਾਨੀ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲਾ॥੧੫॥ਮਿਲੇ ਕੁਲਾਹਲ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਰਾਗ ਰੰਗ ਅਰੁ ਸ੍ਵਾਂਗ ਤਮਾਸ਼ੇ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਲਯਾਵੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਦਿਖਾਵੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਜਗਤ ਕ੍ਰਿਆ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਖੰਤੇ।ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਾਨਾ ਬਿਰਤੰਤੇ। ਗੁਰੂ ਨਿਕਟ ਹੋਰੀ[4] ਪਸ਼-ਚਾਤ।ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸਿਖ ਬੋਲਹਿਂ ਬਾਤ॥੧੭॥†'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨੀਐਂ ਇਸ-ਬਾਰੀ।ਭਾ ਉਤਸਾਹ ਫਾਗ ਕੋ[5] ਭਾਰੀ। ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਤੇ ਸਿਖਣੀ ਦੋਇ। ਕਿਸੂ ਸੰਗ ਉਠਿ ਗਮਨੀ‡ ਸੋਇ' ॥ ੧੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗ ਭਨੇ। 'ਮੇਲੇ ਇਸੀ ਹੇਤ ਕੋ ਬਨੇ। ਇਕ ਤੌ ਲਾਭ ਲੇਨਿ ਕੋ ਆਵੈਂ। ਸਤਿ

[1]ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਥ ਨਾ ਚੁਕਿਆ। [2](ਜਸਦੀ) ਬਗੀਚੀ। [3]ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਕ ਨੀਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। [4]ਹੋਲੀ। [5]ਹੋਲੀ ਦਾ। *ਇਥੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੩੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

†ਸ੍ਵਾਂਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਫਲ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਰ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਲਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸੋ ਉਤਸਾਹ ਦਾਤਾ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦਾ ਅਰ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਜੰਗ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗੰਦ, ਮੰਦ, ਘੱਟਾ, ਕੂੜਾ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ, ਨਾਚ, ਗੁਡੀਆਂ ਉਡਾਉਣੀਆਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਆਦਿਕ ਕੁਕਰਮ ਸਭ ਵਰਜਿਤ ਸੇ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੨੭, ੨੮। ‡ਪਾ:–ਉਮਦਾਨੀ।

ਪੁਰਸ਼ਨਿ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ ॥੧੯॥ ਮੱਜਹਿਂ ਤੀਰਥ ਕੋ ਉਤਸਾਹੂ। ਆਵੈਂ ਸਭਿਨਿ ਮਹੋਛਨਾਂ[1] ਮਾਂਹੂ।ਜੀਵਨ ਕੋ ਸੁਭਾਵ ਪਰਖੰਤੇ[2]। ਪਾਪ ਨਿਵਾਰਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾਵੰਤੇ ॥੨੦॥ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਵਿਗੜ ਬਹੁਤ ਨਰ ਜਾਂਈ। ਕੋ ਕੋ ਫਲ ਖਾਟਹਿਂ ਅਧਿਕਾਈ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਹੁ! ਇਮ ਸੁਨਹੁ ਪਛਾਨਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵ੍ਹਾਕ ਤੁ* ਇਕਰਸ ਜਾਨਹੁ ॥ ੨੧॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ॥

ਜਾ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ਐਤੁ ਜਗਿ ਤਾ ਕਾਇਤੁ ਗਾਰਬਿ ਹੰਢੀਐ ॥
ਪੁਨਃ–ਮਰ ਜਾਣਾ ਤਾ ਮਾਣਾ ਕੇਹਾ† ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਜਿਨ ਲਿਵ ਲਗੀ ਰਿਦੇ ਅਨੁਰਾਗੇ।ਤਿਨ ਕੋ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਕਿਛ ਲਾਗੇ। ਮੁਕਰ ਸਮਾਨ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ। ਨਿਰਮਲ ਸਦਾ ਬਿਹੀਨ ਬਿਕਾਰ ॥ ੨੨ ॥ ਅਪਨੋ ਮੁਖ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਜੈਸਾ। ਕਰਹਿ ਦਿਖਾਵਨਿ ਤਿਸ ਕੋ ਤੈਸਾ[3]। ਹਰਖ ਸੋਗ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨਹਿ ਜਥਾ। ਗੁਰ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਚਲਨ ਹੈ ਤਥਾ ॥ ੨੩ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਜਸ ਜਸ। ਪੂਰਾ ਭਾਵ ਹੋਤਿ ਹੈ ਤਸ ਤਸ। ਤਊ ਜਾਨੀਐ ਰਿਦੇ ਬਿਚਰਿ।ਮਗ ਹਿੰਦੁਨਿ ਬਡ ਗਏ ਬਿਗਾਰ[4]॥ ੨੪॥ ਜੇ ਤੁਰਕਨਿ ਮੈਂ ਭਏ ਬਡੇਰੇ। ਮਾਰਗ ਗਏ ਸੁਧਾਰਿ ਅਛੇਰੇ। ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਆਵੈ।ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਬੈਰਾਗ ਉਪਾਵੈਂ॥੨੫॥ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਹਤਿ–ਜੁ ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ।ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਸਿਧਾਰੇ। ਸੋ ਹਮ ਤੇ ਬਨ ਆਵਤਿ ਨਾਂਹੀ।ਗ਼ਾਫ਼ਲ ਸਦਾ ਖ਼ੁਦੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥੨੬॥ ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹਮ ਤੋਹਿ ਪਨਾਹਿ[5]।ਰਾਖ ਲੀਜੀਐ ਬਖਸ਼ ਗੁਨਾਹਿ–। ਹਿੰਦੂਨਿ ਕੇ ਦਿਨ ਹੋਲਿ ਦਿਵਾਲੀ। ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਦਿਨ ਚਲਹਿਂ ਕੁਚਾਲੀ॥੨੭॥ ਬਿਨਾ ਲਾਜ ਤੇ ਹੁਇ ਨਰਨਾਰੀ।ਕਰਹਿਂ ਖਰਾਬਾ ਕਾਢਤਿਗਾਰੀ।ਸਿੱਖਹੁ! ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ ਇਹ ਸਾਰ। ਜਿਨਹੁਂ ਬੰਦਗੀ ਕਿਯ ਕਰਤਾਰ ॥ ੨੮ ॥ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੇ ਸੁਖੀ ਬਡੇਰੇ।ਜੀਤ ਗਏ ਭਵਜਲ ਨਹਿ ਫੇਰੇ। ਬਿਨਾ ਬੰਦਗੀ ਜੇ ਨਰ ਹੋਰ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬੰਧੇ ਜਿਮ ਚੋਰ[6] ॥੨੯॥ ਜਿਮ

---

[1]ਵਡੇ ਉਤਸਵਾਂ ਪਰ, [ਮਹਛਾ=ਮਹਾਂ ਉਤਸਵ]। (ਅ) ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਆਮ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਕੇ ਭੰਡਾਰਾ ਕਰਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਮਹੋਛਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। [2]ਪਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3](ਸ਼ੀਸ਼ਾ) ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਓਹੋ ਜਿਹਾ। [4]ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵਡੇ ਰਾਹ ਵਿਗਾੜ ਗਏ ਹਨ। [5]ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ। [6]ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਹਨ ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗ।

*ਪਾ:–ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। †ਇਹ ਤੁਕ ਬਾਹਰ ਦੀ ਹੈ।

ਪਸੁਬੰਧਨੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧੇ ਤਿਮਪਾਵੈਂ[1]।ਕਰਨੀ ਬਿਨਾ ਤਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋਊ। ਕਰਣੀ ਖਾਲੀ ਜਾਇ ਨ ਸੋਊ[2] ॥੩੦॥ ਧਰਿ ਧਰਿ ਬੇਖ ਦੇਤਿ[3] ਉਪਦੇਸ਼। ਬਿਨ ਕਰਣੀ ਦੁਖ ਪਾਇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਹਸਦਨਾ ਟਪਦਨਾਂ ਸ੍ਵਾਂਗ ਬਣਾਏ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਰੀਝੈ ਨ ਕਦਾਏ ॥੩੧॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਲੋਕ ਬਹੁਰ ਪਛੁਤਾਵਹਿਂ।ਵਸਿ ਬਿਸ਼ਯਨਿ ਮਹਿਂ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵਹਿਂ। ਪਰਹਿ ਆਨਿ ਸਿਰ ਪਰ ਜਬਿ ਭਾਰੀ। ਤਬਿ ਜਾਨਹਿੰਗੇ ਅੰਧ ਗਵਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭੀ ਤਾਰਹਿਂ ਤਬੈ।ਅਪਨੋ ਆਪ ਸਮਝਿਹੈਂ ਜਬੈ।ਪੂਜਾ ਧਰਮ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਪਵਸੀ ਥਾਂਇ* ਤਬਹਿ ਨਿਸਤਾਰਾ॥੩੩॥ ਯਾਂਤੇ ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ। ਲਿਵ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਠਾਨਹਿਂ ਨਿਸ ਦਿਨ। ਵਹਿਰ ਕ੍ਰਿਆ ਸਭਿ ਕੈਸੀ† ਕਰੈ। ਅੰਤਰ ਸਦਾ ਨਾਮ ਹਰਿ ਧਰੈ ॥ ੩੪ ॥ ਜਾਨੈ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਮੀਤ।ਕਰਹਿ ਜੁ ਤਿਸ ਪਿਖਿ ਹਰਖੇ ਚੀਤ[4]।ਭਾਣਾ ਮਾਨਹਿਂ ਰਹੈ ਅਨੰਦ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਨਿਤ ਕਰਹਿ ਨਿਕੰਦ॥੩੫॥ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਇ ਨਾਮ ਪਰ ਜਬੈ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੈ ਤਬੈ। ਜਨਮ ਅਨੇਕ ਪਾਪ ਕੋ ਖੋਇ। ਸਕਹਿ ਪਛਾਨ ਆਤਮਾ[5] ਜੋਇ ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸਿਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤਾਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਰਬੀਨੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। ਅਸ਼ੁੱਧ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੰਡ। ਸਿੱਖੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ‡ਇਕਦਿਨ ਬੀਚ ਦਿਵਾਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ਹੋਇ।ਰਿਦੈਸ਼ਬਦ ਕੀ ਭਾਵਨਾ[6] ਬੋਲਯੋ ਸਿਖ ਅਸ ਕੋਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਇਕ ਮੇਰੀ ਫਰਿਆਦ ਹਜ਼ੂਰੇ।ਨਿਤਉਠਿ ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਇਸ਼ਨਾਨੋਂ। ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਸਦਾ ਬਖਾਨੋਂ ॥੨॥ ਕਿਰਤਨ ਸਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਿ ਲੇਊਂ। ਪੁਨਿ ਸੁਨਿਬੇ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਮਨ ਦੇਊਂ। ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਇਕ ਰਹਿ ਗਈ ਆਜ। ਤਬਿ ਹੀ ਆਯੋ ਰਾਗ ਸਮਾਜ॥੩॥ ਮੈਂ ਰਾਗੀਨਿ ਸੰਗ ਬਹੁ ਕਹਯੋ।-ਪਾਠ ਕਰਨਿ ਥੋਰੋ ਅਬਿਰਹਯੋ।ਭੋਗ ਸੁਖਮਨੀ ਲੇਵੋਂ ਪਾਇ।ਪੀਛੇ ਕਿਰਤਨ ਕਰਹੁ ਬਨਾਇ-॥੪॥ਬਹੁ ਕਹਿ ਰਹਯੋ ਨ ਕੈਸੇ ਮਾਨਯੋਂ।ਨਹੀਂ ਸੁਖਮਨੀ ਭੋਗ ਬਖਾਨਯੋਂ।ਸਾਜ ਬਜਾਇ ਸੁ ਰਾਗ ਉਚਾਰਾ।ਕਰਯੋ ਕੀਰਤਨ

[1]ਤਿਵੇਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਬਿਨਾਂ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ ਨਰ)। [2]ਉਹ(ਜੋ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਹੈ) ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ। [3](ਲੋਕ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [4](ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ)ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਹਰਖੇ। [5](ਤਦੋਂ) ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਆਤਮਾ ਨੂੰ। [6](ਕੀਰਤਨ ਦੇ) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ

*ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਦ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਰਖ ਦਿਤੇ ਹਨ।

†ਪਾ:-ਤੈਸੀ। ‡ਇਥੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੧੧ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਟੁਰਦੀ ਹੈ।

ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ॥੫॥ਤਬਿ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯੋ—ਤੁਮੈਂ ਤਨਖਾਹ। ਲਗਵਾਵੌਂ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਹ—।ਸਾਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰੇ। ਕਰੀਅਹਿ ਮੇਰੋ ਨ੍ਯਾਉਂ ਹਦੂਰੇ' ॥੬॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾਂ।'ਭਾਈਸਿੱਖਾ! ਸੁਨਹੁ ਸੁਜਾਨਾ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਹੁ ਰਾਗੀ ਤਨਖਾਹੀ।ਗੁਰਬਾਨੀ ਮਹਿਂ ਗਾਵਨ ਜਾਂਹੀ[1]॥੭॥ਹਰਿਜਸੁ ਸੁਨਿਤੇ ਬਾਤ ਚਲਾਵੈ। ਵਹੁ ਤਨਖਾਹੀ ਵਡਾ ਕਹਾਵੈ* । ਤੂੰ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਚਬੀਨੀ। ਜਿਸਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਤ ਹੈ ਝੀਨੀ[2] ॥ ੮ ॥ ਰਾਗੀ ਆਨਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕਾਯੋ। ਬਡ ਭਾਗਨ ਕੋ ਬਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ। ਇਨ ਪਰ ਗੁਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਦਾਰਾ। ਕਲਜੁਗ ਕੀਰਤਨ ਨਾਮ ਅਧਾਰਾ ॥੯॥ ਗੁਰੂ ਭਾਵਨੀ ਧਰਿਕੈ ਜੋਊ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਹੈ ਕੋਊ। ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਬਨਿ ਆਵਹਿ ਤਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਸੁਖ ਭਵ ਮਾਂਹੀ ॥੧੦॥ ਤਜਿ ਬਿਕਾਰ ਕੋ ਗਾਵਹਿ ਨਾਦ[3]। ਬੰਧਨ ਤੂਟਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਫੇਰ ਨ ਫੇਰਾ[4]। ਪਾਇ ਅਚਲ ਪਦ ਬਹੁ ਸੁਖਕੇਰਾ॥੧੧॥ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਕੋ ਨਿਰਨੈ ਕਰੈ। ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਸਾਚ ਉਚਰੈ[5]। ਸੋ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੈ ਪਕਵਾਨ। ਮਧੁਰ ਸਨਿਗਧੈ[6] ਸ੍ਵਾਦ ਮਹਾਨ ॥੧੨॥ ਬਕਤਾ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਵੈਂ। ਅੰਤ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਰੂਪ ਸਮਾਵੈਂ। ਇਮ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਫਲ ਪਰ ਰਾਖਹੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[7] ਸੁਜਾਨ॥੧੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਰੈ[8] ਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਇ। ਇਹਾਂ ਭੁਗਤ ਆਗੇ ਮੁਕਤਿ ਮਾਰਗ ਬਦ ਬਤਾਇ'॥ ੧੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਇਮ ਕਹਿ ਭੇ ਮੌਨ। ਸਿੱਖਨ ਸੁਨ੍ਯੋ ਮਹਾਤਮ ਸ੍ਰੌਨ। ਭਏ ਅਨੰਦ ਦੇਖਿ ਮੁਖ ਇੰਦ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ॥ ੧੫॥†ਇਕ ਦਿਵਸ ਸੁਭ ਸੁਰਪਤ[9] ਜੈਸੇ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਸੇ। ਪਾਠ ਕਰਹਿ ਸਿਖ ਓਅੰਕਾਰਾ। ਬਿੱਪ੍ਰੈ ਅਰਥ ਅਜਾਨ ਉਚਾਰਾ[10] ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਸੁਜਾਨ ਗੁਰਬਾਕ ਅਲਾਇ। 'ਇਸ ਕੇ ਹਤਹੁ ਲਸ਼ਟਕਾ ਜਾਇ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਾੜਹੁ ਲੇ ਜਾਵਹੁ। ਹਮ ਤੇ ਦੂਰ ਜਾਇ ਬੈਠਾਵਹੁ'।

[1]ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ (ਕੀਰਤਨ) ਗਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। [2]ਥੜੀ ਜਿਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨਾ। [4]ਫੇਰ ਫੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਦਾ (ਜੋ) ਸੁਣੇ। [5]ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਦਸਣੇ ਵਾਲਾ। [6]ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਥਿੰਧਾ । [7]ਨਿਗਾਹ ਫਲ ਤੇ ਰਖੇ। [8]ਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [9]ਇੰਦਰ। [10]ਭਾਵ ਉਹ ਅਜਾਨ ਪਾਠ ਐਉਂ ਉਚਾਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਉਲਟਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। *ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਰਹਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਹਨ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

੧੭॥ਤਬਿ ਸਿੱਖ ਧਾਇ ਲਸ਼ਟਕਾ ਹਤਿ ਕਰਿ।ਤਰਜਤਿ ਦੂਰਬਿਠਾਯੋਦ੍ਰਿੜ ਧਰਿ[1] । ਸੰਗਤਿ ਇਮ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸਮਾਈ ।–ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਗੁਰ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ–॥ ੧੮ ॥ ਮਿਲਿ ਸਿੱਖਨਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ । 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।ਇਹ ਸਿਖ ਰਾਵਰ ਕਨੋਂ ਮਰਵਾਯੋ ? ਬਾਨੀ ਪਠਨਿ ਬਿਖੈਮਨ ਲਾਯੋ ॥੧੯॥ ਕਹਯੋ ਅਹੈ ਜਗ ਗੁਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ[2] ।–ਇਕ ਤੁਕ ਭੀ ਜੁ ਪਢਹਿ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਜਗ ਤੇ ਤਿਸ ਕੋ ਹੋਇ ਉਧਾਰ–। ਇਹ ਸਿਖ ਪਢਤੋ ਓਅੰਕਾਰ ॥੨੦॥ ਤਿਸ ਪਰ ਮਾਰ ਲਾਠੀਅਨਿ* ਖਾਈ । ਤੌ ਉਧਾਰ ਹੁਇ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਈ' । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨੀ। 'ਅਰਥ ਖੋਜ ਇਨ ਪਠੀ ਨ ਬਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਆਨੋ ਅਬੈ ਹਜ਼ੂਰ ਹਕਾਰੋ । ਸੁਨਹੁ ਸਰਬ ਤੁਮ ਜਥਾ ਉਚਾਰੋ' । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਯਾਇ ਬਿਠਾਇਵ ਤੀਰ। 'ਸਿੱਖਾ ! ਪਢੀਐ' ਕਹਯੋ ਗਹੀਰ[3] ॥੨੨॥ਤਬਿ ਸਿਖ ਨੇ ਤੁਕ ਤਿਵੈ ਉਚਾਰੀ। ਬਿੱਪ੍ਰੀ ਅਰਥ ਸੁ ਜਾਸ ਮਝਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਇਮ ਤੁਕ ਪਢਹੁ ਅਰਥ ਇਹੁ ਜਾਨੀ ॥ ੨੩ ॥

ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ ਕੈ ਜਾਣੈ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ ॥

ਅਰਥ:–ਚੌਪਈ॥ ਕਰਤੇ ਕੀ ਦੀਰਘ ਵਡਿਆਈ। ਕਰਤਾ ਹੀ ਜਾਨੈ ਤਿਸ ਤਾਂਈ। ਜੋ ਗੁਰ ਸੂਰਾ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ । ਭੀ ਸੋ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ਹੇਤੁ॥੨੪॥ ਅਪਰ ਜੀਅ ਸੰਸਾਰੀ ਜੇਤੇ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਤੇਤੇ । ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹਿੰ ਲਖਹਿ ਵਡਾਈ । ਤੌ ਅੰਧੇਰ ਪਰਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੫॥ ਇਸ ਸਿਖ ਲਗ ਕਕਾਰ ਕੀ ਏਕ[4]† । ਪਠਨਿ ਕਰੀ ਬਿਨ ਸੁਮਤਿ ਬਿਬੇਕ। ਬਿੱਪ੍ਰੀ ਅਰਥ ਪਠਯੋ ਪਹਿਚਾਨੈ। ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਨੈ ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰ ਸੂਰਾ ਕਯਾ ਜਾਨੈ ਕੋਇ† । ਇਮ ਅਨਰਥ ਪਢਿ ਕੀਨੋ ਸੋਇ। ਤੌ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨੀ ਸਿਖ ਕਨੌਂ ਜਾਇ। ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਇ[5] ॥ ੨੭ ॥ ਸਿੱਖਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸੀਖ ਇਹੁ ਮੇਰੀ । ਬਾਨੀ ਪਢਹੁ ਸ਼ੁੱਧ

[1]ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੜਕੇ । [2]ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨ ਜੀ ਦਾ ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:–। [3]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ । [4]ਕੱਕੇ ਦੀ ਇਕ ਲਗ। [5](ਜੋ ਗੁਰੂ) ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਾਠੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਲਾਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।

†ਉਹ ਸਿਖ 'ਕੈ ਜਾਣੈ' ਨੂੰ 'ਕੋ ਜਾਣੈ' ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ । 'ਕੈ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਥਵਾ ਤੇ 'ਕੋ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਕੌਹ' ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 'ਨਹੀਂ' ।

ਗੁਰ ਕੇਰੀ । ਪਢੈ ਮਹਾਤਮ ਲਹੈ ਬਿਸਾਲ । ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲ ॥ ੨੮ ॥ ਜੇ ਕੁਸ਼ੁੱਧ ਹੁਇ, ਪਢੀਐ ਸ਼ੁਧ ਕਰਿ । ਬਿਗਰੀ ਵਸਤੁ ਸੁਧਾਰਹਿ ਜਿਮ ਘਰ[੧]* । ਤਿਮ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਧਾਰਹਿ ਜੋ ਨਹਿਂ । ਨਹੀਂ ਭਾਵਨਾ ਸੋ ਨਰ ਮਹਿ ਮਹਿਂ[੨] ॥ ੨੯ ॥

ਭਾਵਨਾ ਬਿਹੀਨ ਜਕ ਜਾਰੇ[੩] ਹੀ ਮਰਤ ਹੈ† ।'

ਤੁਕ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਕੀ ਗਾਈ। 'ਪੰਚ ਬਿਧਿਨਿ ਸਿੱਖੀ ਸੁਨਿ ਭਾਈ! ਧਧੇ ਕੀ ਇਕ, ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ। ਹਿਰਸੀ ਤ੍ਰੈ, ਸਿਦਕੀ ਅਵਰੇਖੀ[੪] ॥੩੦॥ ਪੰਚਮ ਅਹੈ ਭਾਵ ਕੀ ਭਲੇ:-ਪ੍ਰਥਮਾ ਇਮ ਜਿਮ ਭਾਈ ਚਲੈਂ[੫]।ਸਭਿ ਸਗੁਰੇ ਮੁਝ ਨਿਗੁਰਾ ਕਹੈਂ[੬] । ਲੇ ਸਿੱਖੀ, ਧੰਧੇ ਕੀ ਅਹੈ[੭] ॥੩੧॥ 'ਕੋ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬਨਤੋਂ ਕਿਹ ਦੇਖਾ[੮]।ਸਦਨ ਪਦਾਰਥ ਭਲੇ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।ਸੁਤ, ਬਿਤ[੧੦], ਪਤਿ ਦੂਧ, ਆਦਰ[੧੧] ਆਦਿ । ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੇਰਿ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੩੨ ॥ ਲੋਕ ਪਦਾਰਥ ਕੋ ਮਨ ਭਯੋ। ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਸੋ ਗਯੋ । ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ। ਰਹੀ ਪਦਾਰਥ ਚਾਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖੀ॥੩੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨ ਪਰਚਾ ਪਾਯੋ।ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਨਹਿਂ ਰਿਦੇ ਬਸਾਯੋ । ਤੀਜੀ ਹਿਰਸੀ ਸਿੱਖੀ ਜਾਨੋ। ਬਹੁਤ ਜੁ ਕਰਹਿਂ ਕਰਨਿ ਸੋ ਠਾਨੋ[੧੨]॥੩੪॥ ਸੋਝੀ ਕੁਛ ਨ ਆਪ

---

[੧]ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਸੁਧਾਰੀ ਦੀ ਹੈ [੨]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਭਾਵਨਾ (ਸ਼ਰਧਾ) ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ । [੩]ਹਠ ਦੀ ਅਗਨੀ ਦੇ ਸਾੜੇ ਹੀ । [ਜਕ=ਹਠ । (ਅ) ਹਾਰ । (ੲ) ਅਬਕ ਅਬਕ ਕੇ । ਅ:, ਜ਼ਕਾ=ਬਲਣਾ, ਸਰਜ] । [੪](ਚੌਥੀ ਸਿੱਖੀ) ਸਿਦਕ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਯਾ ਦੇਖੀ ਦੀ ਹੈ । [੫]ਜਿਵੇਂ (ਭਾਈ) ਸੰਬੰਧੀ ਚਲਦੇ ਹਨ । [੬]ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਨਿਗੁਰਾ ਕਹਿਣਗੇ । [੭]ਇਹ ਧੰਧੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ । [੮]ਦੂਜੀ ਸਿੱਖੀ ਚਲੀ । [੯]ਕਿਸੇ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਕੋਈ ਇਕ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ਹੈ। [੧੦]ਦੌਲਤ । [੧੧]ਇੱਜ਼ਤ । [੧੨]ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਉਸੇ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਣਾ।

*ਸਾਖੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਬਾਣੀ ਸ਼ੁੱਧ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਲਾਠੀ ਪਈ ਕਿ ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਮਝਾ ਦਿਤਾ, ਭਾਵ ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਝਿੜਕ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਬਾਣੀ ਸ਼ੁਧ ਜੇ ਕੰਠ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੁਧਾਰ ਲਵੇ। ਫਿਰ ਬੀ ਉਕਾਈ ਹੋ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸੇ ਵਿਚ ਬਿਨੈ ਕਰੀਦੀ ਹੈ 'ਤੁਕ ਅੱਖਰ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਵਧ ਘਟ ਪੜ੍ਹੀ ਮਾਫ' ਤੇ ਬਿੱਧਾਂ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਉਂ ਬੀ ਦੋਹਰਾ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਲਣਾ ਸਚੇ ਦਰਬਾਰ। ਭੁਲਿਆਂ ਚੁਕਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ'। †ਇਹ ਤੁਕ ਜਿਵੇਂ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:—ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ ਜਕ ਜਾਰੇ ਹੀ ਮਰਤ ਹੈਂ । [ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ੮੯ ।

ਕੌ ਆਈ। ਨਹੀਂ ਸੀਖ ਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ। ਨਹਿੰ ਸੰਗਤ ਮਹਿ ਬੈਠਨੋ ਜਾਇ। ਗੁਰ ਪਾਹੁਲ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਚਤੁਰਥ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕੀ ਹੋਈ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕੋਈ। ਜੀਵਣ ਮਰਣ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਸ਼ਰਣੀ। ਤਜਹਿ ਨ ਜਿਮ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਮੈਂ ਤਰਣੀ[1] ॥੩੬॥ ਸਿਰ ਜਾਣੇ ਲਗਿ ਸਦਾ ਨਿਬਾਹੈ। ਤਨ ਮਿੱਥਿਆ ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਗ ਮਾਂਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਸਚੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀ ਕਰਤਾ। ਇਮ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਬਿਨਸਨ ਲਗਿ ਧਰਤਾ ॥ ੩੭ ॥ ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿ ਸਾਰੇ। ਗਾਢੋ ਸਿਦਕ ਨਹੀਂ ਨਿਰਵਾਰੇ। ਪਲ ਮਹਿ ਸਿਰ ਦੇ, ਸਿਦਕ ਨ ਖੋਵੈ। ਸੋ ਸਿਖ ਮੇਰੋ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ॥੩੮॥ ਪੰਚਮ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵ ਉਪਾਈ। ਲਖਿ ਗੁਰ ਮਹਿੰਮਾ ਪਰਿ ਸ਼ਰਣਾਈ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਕਰਹਿ ਭਾਵ ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਮਝਾਰੀ' ॥ ੩੯ ॥ ਪੰਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖਿਇਮ ਕਹੇ।ਜਥਾ ਕਰਮ ਫਲ ਦੀਰਘ ਲਹੇ।'ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮਹਿਂ ਬਨੌਂ ਸਹਾਈ। ਜਮ ਸੰਕਟ ਤੇ ਲੇਹੁੰ ਛੁਟਾਈ' ॥ ੪੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਿਨ ਕੀ ਆਸ। ਨਾਨਕ ਜਪੀਐ ਨਾਮ[2] ਨਿਤ ਸਿਮਰਹੁ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸ* ॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਨੀਅਹਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦ ਮਾਨਹਿੰ[3] ਤਯਾਗੀ। ਰਾਖਿ ਸਥਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਰੋਸਾ। ਧਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੰਤੋਸ਼ਾ[4] ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੪॥

ੳ੫. [ਪਾਹੁਲ ਭੇਦ। ਦੇਵੀ। ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ †ਸਿੱਖੀ ਪੰਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਪਾਹੁਲ ਬਖਸ਼ੀਸ਼[5]।ਸਿਖ ਸਿਦਕੀ ਕਰਿ ਜੋਰਿਕੈ ਧਰਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਸੀਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੂਝਤਿ ਭਏ ਸਰਬ ਕਰਿ ਪੰਗਤ। 'ਗੁਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਆਪ ਕੀ ਸੰਗਤਿ। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਸਗਰੇ ਮਨ ਜਾਨਨਿ। ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਨਿ ਕੋ ਤੁਮਰੇ ਆਨਨਿ[6] ॥ ੨ ॥ ਪਾਹੁਲ ਕੇ ਗੁਣ ਭੇਦ ਬਖਾਨੋ[7]। ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਨੇ ਕੀਨ ਮਹਾਨੋ'। ਭਾਵ ਸਹਿਤ ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਨਨੋ। ਕਰਿ ਬੱਖਯਾਤ ਭੇਦ ਸਭਿ ਭਨਨੋ ॥੩॥ 'ਮੰਤ੍ਰ

[1]ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ (ਜਾ ਰਹੀ) ਬੇੜੀ (ਦੇ ਸ੍ਵਾਰ ਬੇੜੀ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। [2]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ। [3]ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ। [4]ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਨ ਕਰ। [5]ਪਾਹੁਲ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਹੋਈ (ਦੇਖਕੇ)। [6]ਆਪਦੇ ਮੁਖੋਂ। [7]ਗੁਣ ਤੇ ਵੇਰਵੇ ਦੱਸੋ।

*ਇਹ ਦੋਹਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਹਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

†ਇਹ ਸਾਖੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੧੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਸੁ ਜੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਇਹੁ ਤੀਨ। ਕਾਰਜ ਕੇ ਸਿਧ ਕਰਤਾ ਚੀਨ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰਨਿ ਸਿਰਮੌਰ। ਜਿਸਕੇ ਸਮ ਜਗ ਮਹਿ ਨਹਿ ਔਰ॥੪॥ਵਾਹਿਗੁਰੂਇਹੁ ਮੰਤ੍ਰ* ਮਹਾਨਾ। ਚਤੁਰ ਵਰਨ ਕੋ ਜੋੜਨਿ ਠਾਨਾ। ਲੋਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਰੁ ਜਲੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ। ਇਹੀ ਤੰਤ੍ਰ ਕਰਤਾ ਸਵਧਾਨਾ[1] ॥ ੫ ॥ ਦਈ ਵਸਤੁ ਇਹੁ ਦੇਵਨਿ[2] ਲਯਾਇ।ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਨਹੁ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਬਰੁਨ ਆਪਨੇ ਕਰ ਜਲ ਆਨਾ। ਇੰਦ੍ਰ ਮਹਾਂ ਬਲਿ ਲਿਯ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ॥ ੬ ॥ਲੋਹਾ ਦੀਨਿ ਆਨਿ ਜਮਰਾਜ।ਮਿਲੇ ਦੇਵ ਪਾਹੁਲ ਕੇ ਕਾਜ।ਜਲ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਵਧਿ ਸਿਖ ਪਾਹਿਂ[3]। ਮਿਸ਼ਟਾਨਹਿ ਤੇ ਭੋਗ ਨ ਚਾਹਿ[4] ॥ ੭ ॥ ਹੋਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਤੇਜ ਕਰਾਲ।ਬਨਹਿਂ ਜੁੱਧ ਮਹਿ ਜੋਧ ਬਿਸਾਲ।ਪੂਰਬ ਪਾਹੁਲ ਚਰਨਨਿ ਕੇਰੀ। ਹੁਇ ਸੇਵਾ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੀ ॥ ੮ ॥ ਅਬਿ ਗੁਰ ਇੱਛਾ ਰਣ ਰਿਪੁ ਖਾਪ। ਖੰਡਾ ਧਾਰਿ ਸੁ ਪਾਹੁਲ ਛਾਪ[5]। ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਕੋ ਧਰਿਬੋ ਧ੍ਯਾਨ। ਸ੍ਰੈਯੇ ਦਸੋਂ[6] ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਰਬਾਨ ॥੯॥ ਪਠਿ ਅਨੰਦ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਚੇਤ। ਜਪੁਜੀ ਪੜ੍ਹਹੁ ਸੁ ਮੁਕਤੀ ਹੇਤੁ।ਹੁਇ ਪਾਹੁਲ ਤੇ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ।ਨਰ ਤਨ ਸਿਖ ਕੋ ਬਨਹਿ ਸਕਾਰਥ।† ॥ ੧੦ ॥ ਬਡਭਾਗੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਲੇ ਕਰਿ ਫਿਰਹਿ, ਨ ਅਘ ਸਮ ਕੋਇ[7]। ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਿ ਪੂਛੇ ਇਕ ਬਾਰੀ[8]। ਤਬਿ ਹਮ ਨੇ ਬਿਧਿ ਸਕਲ ਉਚਾਰੀ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਅਪਰ ਭੇਦ ਭਨੀਐ ਗੁਨਖਾਨੀ! ਪਾਹੁਲ‡ ਬਿਖੈ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ ਗੁਰ ਕੀ ? ਕੈ ਜਗ ਮਾਤਿ ਚੰਡਕਾ ਧੁਰ ਕੀ ?' ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਨੈਂ।

[1]ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ (ਫੇਰ ਕੇ) ਜਲ ਤੇ ਮਿੱਠੇ (ਵਿੱਚ ਫੇਰਨਾਂ) ਇਹੀ ਤੰਤ੍ਰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [2]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ। [3]ਜਲ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ) ਕਿ ਸਿਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਅਵਧੀ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਾਵਨ। (ਅ) ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਚਾਹੇਗਾ। [4]ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਚਾਹੁਣ। [5]ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਵਾਲੀ ਪਾਹੁਲ ਦੀ ਮੁਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [6]ਭਾਵ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ੍ਵੈਯੇ। [7]ਜੋ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਲੈਕੇ ਫਿਰ ਜਾਵੇ ਉਸ ਸਮ ਕੋਈ ਪਾਪੀ ਨਹੀਂ। [8]ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਨੇ (ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਕਹੀ ਵਾਰਤਾ) ਇਕ ਵੇਰ ਪੁੱਛੀ ਸੀ।

*ਪਾ:—ਜੰਤ੍ਰ।

†ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਗੁਣ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਮਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਤੇਰਵੀਂ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਐਸੇ ਆਖੇਪ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਿੰਘ ਪੁਣੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤਾਂ ਉੱਚੀ ਰਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹਰ ਗਲ ਪੌਰਾਣਕ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‡ਪਾਹੁਲ ਪਦ ਏਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਆਮ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਇਹੋ ਪਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਸਤੇ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

'ਕਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੀ ਬਨੈ[1]।ਗੁਹਜ ਬਾਰਤਾ ਬਨਹਿਂਨਕਹਿਨੀ।ਭਲੀ ਹੋਤਿ ਹੈ ਛਪੀ ਸੁ ਰਹਿਨੀ ॥੧੩॥ ਤਊ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਆਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬੂਝਹਿ ਜਿਸ ਭਾਇ। ਤਿਸ ਕੌ ਕਹਨਿ ਸਦਾ ਬਨਿਆਵੈ। ਜੋ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਨ ਭਾਵੈ ॥੧੪॥ ਸੰਗਤਿ !ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਮਮ ਅਹੋ। ਗੁਰਘਰ ਬਿਖੈ ਏਕਤਾ ਲਹੋ* । ਭੂਲ ਭੇਦ ਕੋ ਭਰਮ ਨ ਕੀਜੈ।ਕਬਹੁੰ ਨ ਇਸ ਪਰ ਤਰਕ ਕਰੀਜੈ ॥੧੫॥ ਪ੍ਰਥਮ ਧਰਯੋ ਜਬਿ ਹਮ ਅਵਤਾਰ। ਕਰਯੋ ਮਨੋ-ਰਥ ਤਪਨਿ ਉਦਾਰ। ਬਿੰਧਯਾਚਲ ਕਾਨਨ ਮੈਂ ਰਹੇ†।ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਤਪੁ ਸਹੇ ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਸੁ ਮਾਨ੍ਵੰਤਰ[2] ਕੇ ਬਿਖੈ ਕਥਾ ਭਈ ਜਿਸ ਭਾਇ। ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਉਮਾ[3] ਤਬਿ ਗਈ ਤਪਨ ਤਿਸੁ ਥਾਇਂ ॥੧੭॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਦਾਨਵ ਦੈਤਨਿ ਪਾਇ ਬਲ ਸੁਰ ਕਰੇ ਪਰਾਜੈ। ਛੀਨ ਲੀਨ ਸੁਰਲੋਕ ਕੋ ਕਰਿ ਗਰਬ ਮਹਾਂ ਜੈ[4]। ਬ੍ਰਹਮਾ ਢਿਗ ਸੋ[5] ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ ।-ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਦਿਯੋ ਨਿਕਾਸ ਹਮ ਅਬਿ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਹਾਰੇ-॥੧੮॥ ਦ੍ਰਹਣ[6]ਉਪਾਇ ਬਖਾਨ ਕੇ ਸੁਰ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਏ।-ਆਦਿ ਸ਼ਕਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਡਿਕੋ ਲਿਹੁ ਤਾਂਹਿ ਰਿਝਾਏ।ਲੈ ਦੈ ਹੈ ਤੁਮ ਰਾਜ ਕੋ ਜਹਿ ਅਧਿਕ ਸਮਾਜਾ-।ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਗਏ ਸੁਰ ਹਰਖਾਵਨਿ ਕਾਜਾ ॥੧੯॥ ਜਾਇ ਅਰਾਧੀ ਚੰਡਿਕਾ ਬਿਦਤੀ ਜਗ ਮਾਈ। ਕਰ ਬੰਦੇ ਬਿਨਤੀ

---

[1](ਐਸੀ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਾ ਕਹਿਣੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਸੁਖ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਨਾਂਹ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਥੇ ਚੁੱਪ ਹੈ। [2]ਇਕ ਮਨੂ ਦਾ ਸਮਾ ਜੋ ਇਕੱਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਚੌਦਾਂ ਲਖ ਅਠਤਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਧਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। [3]ਪਾਰਬਤੀ। [4]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮਹਾਂ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ। [5]ਭਾਵ ਦੇਵਤੇ। [6]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ:-'ਦੇਵੀ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ?' ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤ੍ਰ ਜੋ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਇਕੋ ਹੈ।

†ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਤਪ ਦਾ ਥਾਂ ਤਾਂ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਸਪਤ ਸ੍ਰਿੰਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪੰਡੁਰਾਜ ਨੇ ਯੋਗ ਕਮਾਇਆ ਸੀ। ਬਿੰਧਜਾਚਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸੌ ਸਾਖੀ (ਦੀ ੧੩ ਸਾਖੀ) ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਖੀ ਬੀ ਪੌਰਾਣਕ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਧੀ ਘਟੀ ਯਾ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। [ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੪੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ]। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ ਜਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹਿਮਾਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿੰਧਜਾਚਲ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਹਿਤ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸੁਨਾਈ। ਦੈਂਤਨ ਕੀਨਿ ਅਨੀਤ ਲਖਿ ਨਿਰੁਜਰ[1] ਸਤਿਕਾਰੇ।–ਲੈ ਦੈਹੌਂ ਤੁਮ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਘਾਰੇ–॥੨੦॥ਚਢੀਸਿੰਘ ਪਰ ਚੰਡਿਕਾ ਆਯੁਧ ਬਲਿ ਧਾਰੇ। ਬਧੇ ਦੈਤ ਅਨਗਨ ਬਧੇ[2] ਰਣ ਖੇਤ ਮਝਾਰੇ। ਧੂਮ੍ਰਨੈਨ ਪੂਰਬ ਹਨ੍ਯੋ ਪੁਨ ਚੰਡ ਰੁ ਮੁੰਡਾ। ਰਕਤਬੀਜ ਸਨ-ਮੁਖ ਅਰ੍ਯੋ ਬਾਜ੍ਯੋ ਬਡ ਖੰਡਾ ॥ ੨੧ ॥ ਰਕਤਬੀਜ ਕੇ ਰਕਤ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਸਮੁਦਾਇ। ਉਪਜਤਿ ਤ੍ਯੋਂ ਤ੍ਯੋਂ ਹਨਤਿ ਹੈ ਰਣਭੂਮ ਗਿਰਾਇ। ਤ੍ਯੋਂ ਤ੍ਯੋਂ ਹੋਤਿ ਅਸੰਖ ਹੀ ਤੋਟਾ ਨਹਿਂ ਆਯੋ।ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਭਾ ਲੇਖਾ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਨੌਕੇ ਪਰ ਸਤਸੂਨ ਲਗਿ[3] ਸੰਖ੍ਯਾ ਸਭਿ ਕੀਨੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਿਖੀਸ਼ੁਰ ਗਿਨਤਿ ਭੇ ਇਤਨੀ ਚਿਤ ਚੀਨੀ। ਭਏ ਰਕਤ ਤੇ ਪੁਨ ਹਤੇ ਬੁਦਬੁਦ ਸਮੁ ਸੋਈ[4]।ਭਯੋ ਰਕਤ ਕੋ ਜਲ ਇਤੋ ਜਨੁ ਪਰਲੈ ਹੋਈ ॥੨੩ ॥ ਸ਼ੂੰਨ ਭਈ ਸਭਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਬਿ ਤਨ ਇੰਗਤਿ ਨਾਂਹੀ[5]। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਿਖੀਯਤਿ ਮਨੋ ਪਾਥਰ ਜਲ ਮਾਂਹੀ[6]। ਗਣ ਗਣ[7] ਸੰਗ ਜੁ ਚੰਡਿਕਾ ਇਹ ਸਮੈਂ ਪਲਾਇ। ਕੋ ਲਰ ਕਰਿ ਕੋ ਬਿਨ ਲਰੇ ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਨਿ ਪਾਇ॥੨੪॥ ਅੰਤ੍ਰਧਾਨ ਹੁਇ ਅੰਬਕਾ ਬਿੰਧ੍ਯਾਚਲ ਆਈ*। ਬਨਿ ਮੂਰਤਿ ਤਪ ਕਰਤਿ ਭੀ ਕਿਹ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ।ਅਸੁਰ ਲਗੇ ਤਬਿ ਖੋਜਨੇ† ਇਤ ਉਤ ਚਹੁੰਘਾਇ। ਇਕ ਤਪਸੀ ਤਪਨਿਧਿ[8] ਤਹਾਂ ਜਿਸ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੨੫॥ ਜੁਗ ਰਾਕਸ਼ ਤਿਹ ਜੂਥਪਤਿ ਬੂਝਨਿ ਤਬਿ ਲਾਗੇ[9]।ਬੇਲ ਸੁਬੇਲਹਿ ਨਾਮ ਜਿਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਰਿਸ ਜਾਗੇ।–ਹਾਇ ਹਾਇ–ਕਰਿ ਖੋਜਤੇ–ਤ੍ਰਿਯ ਕਹਾਂ ਪਲਾਈ? ਕੋ ਲੈ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਕਿਤ ਗਯੋ ? ਦਿਹੁ ਰਿਖੀ ਬਤਾਈ–॥ ੨੬ ॥ ਰਿਸ ਧਰਿ ਤਪਸੀ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ–ਕ੍ਯੋਂ ਕਰਿ ਬਕਬਾਦੇ ? ਸੋ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸਦਾ ਸ਼ਕਤੀ ਬਡਿ ਆਦੇ[10]। ਤਪਸੀ ਨਾਮ ਸੁਮੁੰਡ[11] ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਤਿਵਾਰੇ। ਧਾਇ ਪਰੇ ਹਿਤ ਮਾਰਿਬੇ ਕਹਿਂ'ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ'॥੨੭॥ ਮਨ ਮਹਿ

---

[1]ਦੇਵਤੇ। [2]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। [3]੯੦੦੦੦੦੦੦ ਦੈਂਤ। [4]ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਂਗ। [5]ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਚੇਸ਼ਟਾ ਨਾ ਰਹੀ [ਸੰਸਃ, ਇੰਗਤ=ਚੇਸ਼ਟਾ]। [6]ਮਾਨੋਂ ਜਲ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਵਾਙ (ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ)। [7]ਭਾਵ ਗਣ ਆਦਿਕ। [8]ਭਾਵ ਬੜਾ ਤਪੱਸ੍ਵੀ। [9]ਦੋ ਰਾਕਸ਼ ਜੋ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤ ਸਨ ਉਸਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ। [10]ਆਦਿ ਰੂਪ ਹੈ। [11]ਨਾਮ ਤਪਸੀ ਦਾ 'ਸਮੁੰਡ' ਸੀ।

*ਇਥੋਂ ਦੇਵੀ ਤਪ ਕਰਨ ਹਾਰ ਸਿੱਧ ਹੋਗਈ,ਉਹ ਆਪ ਜਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਨਾ ਹੋਈ ਪਰ ਜ਼ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਸਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਬਨ ਗਈ। †ਪਾਃ–ਤਪਨ ਕੇ।

ਮੁਨੀ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ–ਕਵਨ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਈ ? ਮੇਰਾ ਅਰੁ ਮਮ ਚੇਲਕਾ ਨਹਿਂਧਰਮ ਲਗਾਈ।ਬ੍ਰਹਮਣ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਾਇਣਾ ਨਿਤਨੇਮ ਹਮਾਰਾ–।ਸ਼ੇਰ ਖਾਲ ਲੇ ਹਾਥ ਮੈਂ ਮੁਖ ਤੇ ਹੁੰਕਾਰਾ[1] ॥ ੨੮ ॥ ਤੇਜ ਪੁੰਜ ਨਿਕਸਯੋ ਪੁਰਖ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਵਾ। ਦਸ ਲਖ ਬਰਸ ਸਹੈਸ੍ਰ ਪੰਚ[2] ਘਮਸਾਨ ਮਚਾਵਾ।ਮੂਰਤ ਤੇ ਉਠਿ ਚੰਡਿਕਾ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਾਏ। ਜੁੱਧ ਕਰਯੋ ਬਧ ਕਰਿ ਅਸੁਰ ਰਣ ਕਰਤਿ ਖਪਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਬਿਜੈ ਪਾਇ ਤਿਸ਼ ਪੁਰਖ ਕੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ।–ਹੇ ਤਪਸੀ ਤਪ ਕੈ–ਕਹ੍ਯੋ–ਤੈਂ ਜੁੱਧ ਮਚਾਯੋ[3]।ਮੇਰੀ ਕਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਲਗਾਈ।ਏਕ ਬੇਰ ਹਉਂ ਆਇਹੌਂ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ॥ ੩੦॥ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਔਬਿ ਜਾਚ ਬਰ,ਕਹਿ* ਬਪੁ ਇਹੁ ਤੇਰਾ।'ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ' ਧਰਿ ਨਾਮ ਤੁਵ ਜਗ ਬਿਦਤਿ ਘਨੇਰਾ। ਤੇਰੀ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਭਈ ਬਨਿ ਗੁਰੂ ਬਡੇਰਾ। ਧਰੀਅਹਿ ਮੋਹਿ ਸਰੂਪ ਕੋ[4] ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇਰਾ–॥ ੩੧ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸੁਨਤਿ ਬਰ–ਹੁਇ ਸਿੰਘ ਸੁ ਨਾਮੂ।ਕੇਸ ਖੁਲੇ ਕਟ ਤਾਗੁ ਬਿਨ[5] ਪੰਥ ਸੋ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਤੇਜ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਦੀਜੀਏ ਸਭਿ ਰਚਨ ਤੁਹਾਰੀ। ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਪਦਵੀ ਮਿਲਹਿ ਅਰੁ ਗਿਰਾ ਉਦਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਜੁੱਧ ਅਸੁਰ ਗਨ ਕੋ ਸਦਾ ਹਤਿ ਲੇ ਛਿਤ ਰਾਜੂ–।ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਸੁਨਿ ਤਬਿ ਭਨਯੋਂ –ਹੁਇ ਸਿਧ ਸਭਿ ਕਾਜੂ। ਪ੍ਰਥਮ ਚਰਣ ਚਤੁਰਥ ਜੁਗਹਿ[6] ਜਬਿ ਸਮਾ ਸੁ ਆਵੈ।ਸ਼ੰਕਰ ਹੁਇਅਵਤਾਰ ਸ਼ਿਵ ਸ਼੍ਰੁਤਿਮਤਿ ਬਿਦਤਾਵੈ[7]॥੩੩॥ਬਿਸ਼ਨੂ ਅੰਤ ਤਿਹ ਭੁਗਨ ਸੁਤ ਹੋਵਹਿ ਅਵਤਾਰਾ†।ਬਰਖ ਕਿਤਿਕ ਪਸ਼ਚਾਤ ਤੇ

---

[1]ਭਾਵ 'ਹੂੰ' ਕੀਤੀ। [2]੧੦੦੫੦੦੦। [3](ਦੇਵੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ: ਹੇ ਤਪਸ੍ਵੀ ਦੇ ਤਪ ਤੋਂ ਜੁੱਧ ਮਚਾਇਆ ਅਤੇ.....[ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਹੇ ਤਪਸੀ ਕੇ ਤਪ' ਚਾਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:–ਹੇ ਤਪਸੀ ਕੇ ਤਪ]। [4]ਭਾਵ ਕੇਸਾਧਾਰੀ। [5]ਗਲੇ ਵਿਚ ਜੰਞੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [ਕਟ=ਲਕ, ਗਲ। ਤਾਗ=ਤਾਗਾ, ਜੰਞੂ]। [6]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਰਨ ਵਿਚ। [7]ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਵੇਦ ਮਤ ਨੂੰ ਫੈਲਾਵੇਗਾ।

*ਇਥੇ 'ਕਹਿ' ਪਾਠ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ, 'ਰਹਿ' ਪਾਠ ਸ਼ੁਧ ਹੈ। ਸੌ ਸਾ: ਵਿਚ ਬੀ ਪਾਠ 'ਰਹੋ' ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਤੇਰਾ ਇਹ ਤਪੋ ਸਰੀਰ ਬਣਿਆਂ ਰਹੇ। (ਅ) ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:–'ਤੇਰਾ ਬਾਪੁ ਇਹੀ ਰਹੋ। ਭਾਵ ਇਹ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਹੀ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਗਲ ਅੰਕ ੩੭ ਅਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖੇ 'ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ' ਤੋਂ ਬੀ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

†ਸ਼ੰਕ੍ਰਾਚਾਰਯ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਬੇਟਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਤਨ ਲਿਹੁ ਤੁਮ ਧਾਰ॥ ਕਰਹੁ ਅਵਾਹਨ ਮੋਹਿ ਕੌ ਤਬਿ ਹੀ ਤਹਿੰ ਆਵੌਂ। ਕਰਿਕੈ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਂ ਤੁਮ ਮਹਿੰ ਦਰਸਾਵੌਂ ॥ ੩੪ ॥ ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਅੰਜਨ ਬਸਨ ਮਮ ਨਹਿੰ ਅੰਗੀ ਕਾਰੈ[੨]।ਇਮ ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਤੇ ਤਨ ਚਾਟਨ ਧਾਰੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਭਈ ਜਿਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਰ ਹੁਇ ਮਾਤ ਸਨੇਹਾ। ਕਰਦ ਪਰਾਂਦਾ ਏਕ ਤਬਿ ਛੁਰੀ ਇਕ ਦੇਹਾ॥੩੫॥–ਸ਼ੇਰ ਖਾਲ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਬਲ ਸੋਂ ਉਪਜਾਵਾ। ਤੇਜ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰ ਹੁਇ ਪੀਛੇ ਪਛਤਾਵਾ[੩]। ਹੁਇ ਉਨਮਾਦਹਿ ਵਸਤੁ ਕੋ ਪਛਤਾਵਾ ਸੋਈ[੪]। ਦੇਹੌਂ ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਕੋ ਤਨ ਸੰਕਟ ਜੋਈ[੫]–॥੩੬॥ਕਹਿ ਕਰਿ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ਭੀ,ਸੋ ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਨਾ॥ਆਯੋ ਤਪਸੀ ਪਿਤਾ ਢਿਗ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨਾ॥ਬੋਲਯੋ ਮੁਨਿਵਰ–ਪੁੱਤ੍ਰ! ਸੁਨਿ ਜਨਮਹੁੰ ਕਲਿ ਮਾਂਹੀ[੬]।ਪਿਖੌਂ ਨ ਰਨ, ਬਯ ਅਲਪ ਤੁਵ,ਤਬਿ ਰਹਯੋ ਪਿਤਾ ਈ[੭]* ॥੩੭॥ ਬਰ ਦੇਵੀ ਤੇ ਜੋ ਲਯੋ ਰੱਖਯਾ ਕਰਿ ਮੇਰੀ[੮]। ਤਪੀਅਹਿ ਤਟ ਗੋਦਾਵਰੀ ਲਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਬਡੇਰੀ।ਗੌਭੀ ਸਮ ਮਝ ਤੇ ਭਯੋ[੯] ਰਖਿ ਨਾਮ ਗੁਬਿੰਦੇ। ਦੇਵੀ ਪਦਵੀ ਸਿੰਘ ਕੀ ਤੁਹਿ ਦਈ ਸੁਛੰਦੇ–॥ ੩੮ ॥ ਗਯੋ ਪਿਤਾ ਕੌ ਨਮੋ

[੧]ਭਾਵ ਗੱਜਕੇ। [੨]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਏਕ ਮੇਰਾ ਵਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਆਂਖ ਅੰਜਨ ਕੁਟੰਬ ਕਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਅਖਾਂ ਦੇ ਸੁਰਮੇ ਭਾਵ ਸੁਰਮਈ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਮੇਰਾ ਵਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕੁਟੰਬ ਦਾ ਮੋਹ ਨਾ ਕਰਨਾ। [੩](ਜਿਵੇਂ) ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਤੇਜ ਅੱਗੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤੇਜ ਅਗੇ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵ ਪਹਿਲੀ ਝਪਟ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ) ਪਿੱਛੋਂ ਪਛਤਾਵਾ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਪਿਛੇ ਪਛਤਾਵਾ ਉਨਮਾਦ ਵਸਤੁ ਕਾ। [੪]ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਇਹ ਪਛਤਾਵਾ ਹੈ। ਸੋਚਣ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਰ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰਾਪ ? । [੫]ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੇਵਾਂਗੀ। [੬]ਮੈਂ ਜੰਮਾਂਗਾ। [੭]ਮੈਂ (ਤੁਹਾਡੇ) ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਦੇਖਾਂਗਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਆਯੂ ਛੋਟੀ ਹੋਵੇਗੀ (ਪਰ) ਤਦੋਂ ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੋਵਾਂਗਾ। [੮]ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਕੇ। [੯]ਲਗਰ ਵਤ ਹੋਏ ਹੋ ਮੇਰੇ ਤੇ।

*ਪਾ:–ਬਿਤਾ ਹੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਣਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ 'ਤਿਹ' ਪਦ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸੌ ਸਾ: ਦੇ ਭਾਣਜਾ ਪਦ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮਝ ਕੇ 'ਭਗਨੀ ਸੁਤ' ਉਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਸ਼ੰਕਰਾ ਚਾਰਜ' ਵਾਲੇ ਫਿਕਰੇ ਨਾਲੋਂ ਅਗਲਾ ਫਿਕਰਾ 'ਬਿਸਨ' ਵਾਲਾ ਨਖੇੜ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈ:–'ਤਬ ਰੁਦ੍ਰ ਸ਼ੰਕਰ ਸਾਮ ਹੋਇ ਉਤਰੇਗਾ ॥ ਬਿਸ਼ਨ ਭਾਣਜਾ ਹੋਇ ਉਤਰੇਗਾ'। ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਨੇ 'ਭਾਨੁ ਜਾ' ਦਾ 'ਭਾਣਜਾ' ਪਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। 'ਬਿਸਨ ਭਾਨੁਜਾ ਹੁਇ ਉਤਰੇਗਾ ਦਾ ਅਰਥ:–'ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਬੰਸੀ ਹੋਕੇ ਉਤਰੇਗਾ' ਮੁਰਾਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਸੂਰਜ ਬੰਸੀ ਹੋਕੇ ਅਵਤਰੇ [ਸੰਸ:, ਭਾਨੁ+ਜਾ=ਸੂਰਜ ਜਾਏ, ਸੂਰਜ ਬੰਸੀ]।

ਕਰਿ, ਤਪ ਤਹਾਂ ਅਰੰਭਾ[੧]। ਐਸੀ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ[੨] ਤਬਿ ਸੁਰ ਪਿਖਤਿ ਅਚੰਭਾ।ਰਹੀ ਸੁ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਹੀ ਮਾਯਾ ਭੀ ਐਸੇ[੩]। ਅੰਤਰ ਤੇ[੪] ਨਿਕਸੀ ਕਲਾ[੫] ਹੁਇ ਸੁਪਨਾ ਜੈਸੇ ॥ ੩੯ ॥ ਗੁਜਰੀ ਭਾਗਣ ਮਾਤ ਭੀ ਜਨਮੀ ਸੁ ਕਲਾ ਹੈ[੬]।ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਪਿਤਾ ਸੋ ਤਪ ਅਧਿਕ ਭਲਾ ਹੈ। ਘੂਰਮ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ[੭] ਜਿਸ ਹੋਯੋ ਪਿਤ ਸੋਈ। ਬਯ ਬਾਲਿਕ ਹਮ ਕੋ ਤਜ੍ਯੋ ਪਰਲੋਕ ਸੁ ਹੋਈ[੮] ॥ ੪੦ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਮੈਂ ਸੋ ਪੁਰਖ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੋਵਾ। ਤਪਸੀ ਕੇ ਗਣ ਖਾਲਸਾ ਸੰਗਤਿ ਭਈ ਜੋਵਾ। ਦੇਵੀ ਕੇ ਬਰ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਅਬਿ ਬਡ ਬਿਦਤਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤਪ ਕੀ ਸ਼ਕਤ ਹੈ ਕਰਿ ਇਕ-ਥਾਈ* ॥੪੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਕਤੀ[੯] ਇਕ ਹੀ ਲਖਹੁ ਸਿਰਜ੍ਯੋ ਪੰਥ

[੧](ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ) ਤਪ ਉਥੇ ਹੀ ਅਰੰਭਿਆ। [੨](ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ) ਸਮਾਧੀ। [੩]ਐਸੀ ਮਾਇਆ ਵਰਤੀ ਕਿ ਸਮਾਧੀ ਹੀ ਲਗੀ ਰਹੀ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ:—ਐਸੀ ਮਾਇਆ ਭਈ ਸਮਾਧ ਹੀ ਰਹੀ। [੪](ਸ਼ਰੀਰ) ਵਿਚੋਂ। [੫]ਸ਼ਕਤੀ (ਆਤਮ ਕਲਾ)। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ:—ਭੀਤਰ ਤੇ ਕਲਾ ਸੁਪਨੇ ਤਰਾਂ ਨਿਕਸ ਜਨਮੀ। [੬]ਭਾਗਣ (ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ) ਗੁਜਰੀ ਸੀ ਮਾਤਾ ਬਣੀ (ਉਸ ਦੇ ਘਰ) ਉਹ ਕਲਾ ਜਨਮੀ। [੭]ਭਾਰੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਸਮਾਧੀ। [੮]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸਾਡੀ ਬਾਲਕ ਉਮਰੇ ਹੀ ਪਰਲੋਕ ਚਲੇ ਗਏ। [੯]ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ:—੧ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਤਪ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ੨ ਦੇਵੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਸ਼ਕਤਿ ਰਲਾਈ ਹੈ।

*ਦੇਵੀ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਜੀ ਪਿਛੇ ਰਾਸਿ ੧੧ ਅੰਸੂ ੫੧ ਵਿਚ ਬੀ ਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਬਿੰਧਜਾਚਲ ਤਪਸੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਵਤਾਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲਦਾ ਹਾਲ ਬੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿਮਾਲਯ ਵਾਲੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਤਪੱਸੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹਾਲ ਆਪ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਵਿਤਪਤੀ 'ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਤੋਂ' ਕਰਨੀ ਅਰਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਾਲ ਨਾਵਾਕਫੀ ਦੱਸਣੀ ਹੈ, 'ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਪਦ ਦਾ ਮੂਲ 'ਗੋਭੀ' ਦੱਸਣਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਨਾਵਾਕਫੀ ਦੱਸਣੀ ਹੈ। ਐਸੀ ਭੁੱਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੧੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਉਲਥਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਭੋਲੇ ਭਾ ਸਾਰੀ ਸਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਅਨੇਕ ਆਖੇਪਾਂ ਨਾਲ ਖਲਤ ਮਲਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ੧੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਆਖੇਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੱਲ੍ਹੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ 'ਬਿਜੈ ਮੁਕਤ' ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਘੜਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜੱਟ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਆਪ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਜੈ ਮੁਕਤ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਖੀਆਂ ਰਲਾ ਮਿਲਾਕੇ ਰਚ ਧਰੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸੀ ਪਰ ਲੇਖ ਮਨੋਕਤ ਤੇ ਲੱਲ੍ਹੀਆਂ ਲਾਉਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਨੋਂ ਘੜ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਪਾਏ ਸਨ।

ਬਿਸਾਲ'।ਇਮ ਪਾਹੁਲ ਕੇ ਭੇਦ ਕੋ ਭਾਖ੍ਯੋ ਸਿੱਖਨਿ ਨਾਲ ॥੪੨॥ ਇਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ'ਗੁਰ ਬੂਝਨ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੫॥

੩੬. [ਹੁਸ਼ਨਾਕ ਸਿੰਘ, ਕੂੰਗੀ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਲਿਖਵਾਵਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ। ਕਹੈ 'ਲਿਖਾਰੀ! ਲਿਖਹੁ ਅਬਿ ਗੁਰ ਕੇ ਵਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਯੋ* ਜਿਮ ਸੋ ਮੈਂ ਲਿਖਵਾਵੌਂ। ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕੁਛ ਭੇਦ ਨ ਪਾਵੌਂ। ਏ ਸਭਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਇ ਕਰਿ ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਲੇ। ਮੰਦਿਰ ਊਚੇ ਪਰ ਚਢੇ ਮੈਂ ਪੀਛੇ ਨਾਲੇ॥ ੨ ॥ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਥਲ ਰੁਚਿਰ ਪਰ ਕਰਿ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਹਿੰ 'ਬੁਢਿਆ ਬੁੱਢਾ ਹੁਵੀਂ ਬਧ ਰਹਿ ਚਿਰ-ਕਾਲਾ[2]। ਤੇਰੋ ਘਰ ਜਬਿ ਪਾਰ ਹ੍ਵੈ ਹਮਰੋ ਸੁ ਉਰਾਰਾ। ਤੇਰੋ ਹੋਇ ਉਰਾਰ ਜਬਿ ਹਮਰੋ ਤਬਿ ਪਾਰਾ†' ॥ ੩ ॥ ਤੀਨਵਾਰ ਇਮ ਬਾਕ ਕਰਿ ਅਵਲੋਕ੍ਯੋ ਨਾਥਾ। ਢਾਲ ਕਟਾਰੀ ਕਰਦ ਇਕ ਬਖਸ਼ੀ ਨਿਜ ਹਾਥਾ। ਕਰਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦਨਾ ਆਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਸੁਪਤਿ ਬਿਤਾਈ ਜਾਮਨੀ ਪੁਨ ਉਠਾ

[1]ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਹੇ ਬੁਢੇ ਦੀ ਬੰਸ.....। (ਅ) ਹੇ ਬੁਢਿਆ ਬੁੱਢਾ ਹੋਵੇਂਗਾ ਤੇਰੀ ਚਿਰ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਆਯੂ ਰਹੇਗੀ। *ਪਾ:-ਭਨ੍ਯੋਂ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-ਤੇਰਾ ਘਰ ਪਾਰ ਸਾਡਾ ਉਰਾਰ। ਸਾਡਾ ਘਰ ਪਾਰ ਤੇਰਾ ਉਰਾਰ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੂੰ ਪਾਰ (=ਪਰਲੋਕ) ਵੱਸਦਾ ਸੈਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਰਾਰ (=ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ) ਆ ਗਏ ਹੋਏ ਤੇ ਵੱਸ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਿਵਾਸ ਉਰਾਰ (=ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ) ਰਹੇਗਾ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਛੇ ਕੁ ਬਰਸ ਛੋਟੇ ਸਨ (ਦੇਖੋ ਰੁ: ੧ ਅੰਸੂ ੫ ਅੰਕ ੫) ਇਥੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਬੁਢਿਆ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਬੁੱਢੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤੂੰ ਚਿਰਕਾਲ ਰਹੇਂਗਾ। ਸੋ ਰਾਮਕੌਰ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਲਗ ਪਗ ੫੩ ਬਰਸ ਜੀਵੇ। ਆਪ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ੧੮੧੮ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਹੋਇਆ। (ਅ) ਇਸ ਵਾਕ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹੋਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:-ਤੇਰਾ ਘਰ ਰਮਦਾਸ ਸਤਲੁਜੋਂ ਪਾਰ ਸਾਡਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਉਰਾਰ। ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਉਰਾਰ ਏਸੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਾਰ=ਦਖਣ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹਾਂਗੇ। ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ:-ਤੇਰਾ ਘਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦ ਪਰੇ ਹੋਵੇਗਾ ਸਾਡਾ ਉਰੇ ਹੋਵੇਗਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਜਦ ਤੂੰ ਉਰੇ ਆਵੇਂਗਾ ਸਾਡਾ ਪਰੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਦੋਇ ਅਰਥ ਅਪ੍ਰਸੰਗਕ ਹਨ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੁੱਢੇ (ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ) ਦੇ ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਚਿਰਕਾਲ ਜੀਉਣ ਦਾ ਹੈ। ਉਪਰ ਦਿਤੇ ਅਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਾਖੀਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਤੋਂ ਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਊਧੋਰੱਖਕੇ ਆਪ ਚਲੇਗਏ ਥੇ,ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਈਗੁਰਬਖਸ਼ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੱਖਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਨਗੇ।'

ਸਵੇਰੇ ॥੪॥ *ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਠਾਨਿ ਕੈ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤ॥ ਗਯੋ ਜਬਹਿ ਦੇਖੇ ਨਹੀਂ ਤਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ॥ ਸੁਨਯੋ ਗਏ ਸਰਿਤਾ ਨਿਕਟ ਮੈਂ ਤਿਤਹਿ ਪਯਾਨਾ। ਦੌਰੇ ਆਵਤਿ ਸਿਖ ਤਹਾਂ ਤਿਨ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ ॥ ੫ ॥ 'ਕਿਤ ਸਤਿਗਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ? ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਅਸ ਧਾਏ ? ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਕੇ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਏਤਿਕ ਉਤਲਾਏ'। ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ:'ਪ੍ਰਭੁ ਆਜ ਇਤ ਕਛ ਫਿਰਯੋ ਸੁਭਾਊ। ਈਟ ਢੀਮ ਪਾਹਨ ਹਤਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਚਾਊ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਉਤਾਇਲ ਮੈਂ ਗਯੋ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨੋ। ਚਮਰਦਾਰ ਇਕ ਸਿਖ ਨਿਕਟ ਤਟ ਨਦੀ ਅਸੀਨੋ। ਅਪਰ ਨਿਕਟਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਰਹਯੋ ਪਿਖਿ ਮਾਰ ਪਲਾਏ। ਜਾਇ ਕਰੀ ਮੈਂ ਬੰਦਨਾ ਪਦ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੭ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖ ਸਮੀਪ ਨਹਿਂ[1] ਮੁਖ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਨਾ ਸੋਇਆ ਨਾ ਜਾਗਿਆ ਨਾ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰਾ†'। ਇਸੀ ਤੌਰ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਸਕਲ ਜਬਿ ਦਿਯੋ ਬਿਤਾਈ। ਦਿਨਕਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਬਰਨ ਦਿਸ਼ਿ[2] ਸੰਧਯਾ ਤਮ ਛਾਈ ॥੮॥ ਇਕ ਸੁਨਾਕ ਸਿੰਘ ਭੈ ਬਿਨਾ ਢਿਗ ਰਹਯੋ ਥਿਟੈਕੈ। ਹੁਤੋ ਸਿਰੰਦੀ[3] ਧੀਰ ਉਰ ਨਹਿਂ ਗਯੋ ਪਲੈਕੈ। ਸੰਭਲ ਬੋਲੇ ਹੋਸ਼ ਧਰਿ ਜਿਮ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਭਾਊ[4]। ਚਮਰਦਾਰ ਤਿਤ ਚੀਨਿ ਕੈ ਬੂਝਨਿ ਚਿਤ ਚਾਊ ॥੯॥ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ 'ਪ੍ਰਭੁ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵੋ। ਇਹ ਭਾਣਾ ਕਿਸੁ ਰੀਤਿ ਕਰਿ[5], ਦਾਸਨਿ ਬਤਲਾਵੋ ? ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਅਰਪੌਂ ਤਿਸੈ ਮੇਲੇ ਗੁਰ ਮੋਹੀ। ਸੋ ਤੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਹੋਹੀ॥੧੦॥ ਹਮ ਵਣਜਾਰੇ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਨਹਿਂ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲ॥ ਬਿਦਤ ਹੋਇ ਤੁਕ ਕੋ ਅਰਥ ਜਿਮ ਲਖਹਿਂ ਸੁਖਾਲਾ[6]। ਗੁਰ ਸੁਬੱਗ ਸ਼੍ਰੀ ਬਦਨ ਤੇ ਬਡ ਗੂੜ੍ਹ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਭਯੋ ਹੁਇ ਜਿਮ ਨੀਚ ਉਤੰਗਾ[7] ॥੧੧॥ ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਕਲ ਹੀ ਦਾਸਨਿ ਸਮੁਝਾਯੋ:—'ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨ ਸਿਦਕ ਕੇ ਮਨ ਕੋ ਭਰਮਾਯੋ॥ ਭਈ ਦੂਰ ਉਰ ਭਾਵਨਾ ਬੇਮੁਖ ਮਤਿ ਧਾਰੀ। ਇਸ ਕੌ ਫਲ ਦੁਖ ਲਹੈਂਗੇ ਝੁਰ ਹੈਂ ਕਰ ਝਾਰੀ[8] ॥ ੧੨।

---

[1]ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਤਦੋਂ)। [2]ਸੂਰਜ ਪੱਛੋਂ ਵਲ ਪੁੱਜਾ। [3]ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਵਾਸੀ। [4]ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੇ ਸੁਭਾਉ ਸੀ ਤਿਵੇਂ (ਸੰਧਯਾ ਵੇਲੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। [5]ਕੀਤਾ ਹੈ। [6]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖਾਲਾ (ਅਸੀਂ) ਜਾਣ ਲਈਏ। [7]ਜਿਵੇਂ ਨੀਵਾਂ ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। [8]ਹੱਥ ਝਾੜਕੇ। (ਅ) ਸਮੂਹ। *ਏਥੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ। †ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਬੀ ਹੈ:—ਬੁਢੇ ਨਰਨਾਰੀ ਜੁਵਤਿ ਦਾਬੈ ਅਸੁਰ ਕੁਵਾਰਿ।

ਬੇਮੁਖ ਹੁਇ ਸੰਗਤਿ ਮਰਹਿ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਿਧਾਏ। ਮਮ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਧਾਮ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਉਪਜਹਿ ਜਾਏ। ਮੋ ਸੰਗ ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਕੁਛ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਪੈਹੈਂ। ਛਿਤਪਤਿ ਹੁਇਂ ਤਮ ਤਾਰ ਸਭਿ[1] ਕੋ ਚਾਕਰ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ॥੧੩॥ ਸੁਤਿ ਬਨਿਤਾ ਪਰਵਾਰ ਜੁਤਿ ਜਿਮ ਜਾਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਫਸੇ ਮੀਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨਿਤ ਨਿਕਸੈਂ ਨ ਦੁਖਾਲੇ। ਸੰਕਟ ਪਹੁੰਚੈ ਆਨ ਤਬਿ ਕਛੁ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਪਾਯਾ।ਤਬਿ ਜਾਨਹਿੰਗੇ ਸਚ ਭਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਫੁਰਮਾਯਾ ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼ੁਨਾਕਸਿੰਘ ! ਪ੍ਰਥਮ ਕੋ ਜਿਮ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ[2]।ਸਿੰਘਰ ਭੈਰਵ ਜਬਿ ਰਚ੍ਯੋ ਦੇਵੀਬਲਵੰਤਾ। ਮਰੇ ਕਰੋਰਹੁ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਭਾਜੇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਅਸੁਰ ਬਚੇ ਕੇਤਿਕ ਤਬੈ ਕਿਯ ਬਾਸ ਅਵਾਸਾ॥੧੫॥* ਭ੍ਰਿਗੁ ਬੰਸ ਮਹਿਂ ਭਾਰਗਵ ਮੌਡੀ ਤਿਸ ਨਾਮੂ। ਹਾਰੇ ਅਸੁਰ ਨਿਹਾਰਿਕੈ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਿਨ ਧਾਮੂ[3]।ਗੁਰੂ ਹੁਤੋ ਰੱਖ੍ਯਾ ਕਰਤਿ ਤਪ ਕੋ ਬਲ ਭਾਰੇ।ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤ ਕੋ ਧਰਤਿ[4] ਜੋ ਬਾਂਛਤ-ਸੁਖਧਾਰੇ-॥੧੬॥ ਕਰਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਿਖ ਆਪਨੇ ਭਾਖ੍ਯੋ ਧ੍ਰਿਤ ਹੇਤਾ। -ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕਰੀਐ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਲਖਿ ਲੂਟੇ ਨਿਕੇਤਾ[5]। ਮੈਂ ਸਹਾਇਤਾ ਬਹੁ ਕਰੌਂ ਸੁਧਰੈ ਸਭਿ ਕਾਜੂ। ਤਪ ਕੋ ਤਪੌਂ ਬਿਸਾਲ, ਮੈਂ ਰਾਖੋਂ ਤੁਮ ਰਾਜੂ*॥੧੭॥ ਸਭਿ ਮੇਰੇ ਜਜਮਾਨ ਹਹੁ ਰਣ ਭਾ ਅਪਮਾਨਾ[6]।ਸਹਿ ਨ ਸਕੌਂ ਮਨ ਆਪਨੇ ਤੁਮ ਕੋ ਦੁਖ ਨਾਨਾ।

---

[1]ਸਭਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਹੋਣਗੇ। [2]ਸੁਨ ਹੇ ਸ਼ੁਨਾਕ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਬਿਰਤੰਤ ਹੋਚੁੱਕਾ ਹੈ। [3]ਮੌਡੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ। ਪਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਮੂਜਬ ਅਸੁਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਗਏ। [4]ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤ ਜੋ ਧਾਰਦਾ ਸੀ। [5]ਘਰ ਲੁਟੇ ਜਾਣਕੇ। [6]ਜੰਗ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਅਨਾਦਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਂਹ ਤਿੰਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਤੋਂ ਟਪਲਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-'ਭਾਗ ਕੇ ਅਸੁਰਾਂ ਜਾਇ ਕਹਿਆ। ਭਾਰਗਵ ਮੌਡੀ ਥਾ ਗੁਰੂ ਅਸੁਰਾਂ ਕਾ। ਉਨ ਕਹਿਆ ਡਰੋ ਨਹੀਂ ਤਪ ਕਰ ਰਾਜ ਰੱਖ ਦਿਖਾ-ਵਾਂਗਾ'। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੈਂਤ ਨੱਸਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਗਏ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਭ੍ਰਿਗੂ ਦਾ ਲੜਕਾ (ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰਯ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਡਰੋ ਨਾ ਮੈਂ ਤਪ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਬਚਾ ਦਿਆਂਗਾ। [ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਮੌਡੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਮੌਡੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੁੰਡਾ, ਪੁੱਤ੍ਰ, ਇਹ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਗੂ ਨਾਮ ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਲੱਤ ਇਸੇ ਨੇ ਮਾਰੀ ਸੀ, ਪਰਸਰਾਮ ਇਸੇ ਦਾ ਵੰਸ਼ਜ ਸੀ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬੀ ਇਸੇ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਤ ਹੋਇਆ ਬੀਰਜ ਸੂਰਜ ਨੇ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਉਸ ਅਗਨੀ ਵਿਚੋਂ ਭ੍ਰਿਗੂ ਜਨਮਿਆਂ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਸੀ ਜੋ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਭ੍ਰਿਗੂ ਤੇ ਭਾਰਗਵ ਪਦ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਬੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ]।

ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਪੂਰਬ ਸਮ ਹੋਵੈ। ਲੈ ਹੌਂ ਅਵਨੀ ਰਾਜ ਕੋ ਮਮ ਤਪ ਰਿਪੁ ਖੋਵੈ[1]-॥੧੮॥ ਇਮ ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਰਬ ਬਿਧਿ ਤਪੁ ਕੀਨਿ ਬਿਲੰਦਾ। ਅਨਿਕ ਕਸ਼ਟ ਤਨ ਪਰ ਸਹੇ ਬ੍ਰਤ ਆਦਿ ਅਮੰਦਾ[2]। ਚਿਰੰਕਾਲ ਬੀਤਯੋ ਜਬੈ ਭਾ ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਅੰਤਾ। ਤਪ ਕੇ ਤਯਾਗਤਿ ਬਲ ਦਯੋ ਜੇ ਅਸੁਰ ਅਨੰਤਾ[3]॥੧੯॥ ਤਿਸ ਕੇ ਤਪ ਕੋ ਬਲ ਧਰਯੋ ਲੀਨਸਿ ਤਬਿ ਰਾਜੂ[4]। ਤੂਰਜ[5] ਸੈਂਗਸਾ ਅਸੁਰ ਭੇ ਬਡ ਬਧਯੋ ਸਮਾਜੂ। ਧਰਮ ਕਰਮ ਕੋ ਪਰਬ੍ਰਿਤੇ ਜਗ ਆਦਿ ਸੰਭਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਹਮਨ ਕੋ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਡਾਰੇ॥ ੨੦॥ ਖੁਸਯੋ ਸੁਰਨਿ ਕੋ ਧਰਮ ਜਬਿ ਤਪ ਮਖ ਤੇ ਆਦੂ। ਭਏ ਨਿਰਾਸੀ ਸੋਚਿ ਬਸਿ ਮਿਲ ਕਰੈਂ ਬਿਖਾਦੂ। ਕੋ ਉਪਾਵ ਪਾਯੋ ਨਹੀਂ ਸ਼੍ਰੁਰਤਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਮਲਾਸਨ[6] ਕੇ ਪਾਸ ਕੋ ਸਭਿ ਸ਼ਰਨ ਸਿਧਾਏ॥੨੧॥ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵੇਦਨ ਕੋ ਕਰਯੋ ਬਹੁ ਬਿਨਤਿ ਉਚਾਰੀ।-ਧਰਮ ਸੰਭਾਰਯੋ ਅਸੁਰ ਗਨ ਕੀਜਹਿ ਰਖਵਾਰੀ। ਨਮ ਨਮੋ ਹੇ ਚਤਰਮੁਖ,ਧਾਤਾ,ਕਰਤਾਰਾ[7]। ਨਮੋ ਨਮੋ ਸਮਰਥ ਹੋ ਕੀਜਹਿ ਉਪਚਾਰਾ-॥ ੨੨॥ ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਸਭਿ ਸੁਰਨ ਕੀ ਉਰ ਦ੍ਰੂਹਣ[8] ਬਿਚਾਰਾ।-ਤਪ ਮੌਡੀ ਕੇ ਅਧਿਕ ਤੇ ਹੋਯਸਿ ਬਲ ਭਾਰਾ-। - ਸੁਨਹੁ ਦੇਵਤਾ ਮਮ ਗਿਰਾ ਸਭਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਰਾਧੋ। ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨੁ ਨਹਿਂ ਉਪਚਾਰ ਹ੍ਵੈ ਜਿਨ ਬੁੱਧਿ ਅਗਾਧੋ॥੨੩॥ ਚਲਹੁ ਸ਼ਰਨਿ ਤਿਨ ਕੀ ਸਕਲ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਸਾਥਾ-। ਇਮ ਕਹਿ ਕੀਨਿ ਅਰਾਧਨਾ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗਨਾਥਾ! ਰੱਛ ਰੱਛ ਸ਼ਰਨਾਗਤੀ ਇਹੁ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੇ ਸਦ ਧਨੀ ਕਰਤਾਰ ਉਦਾਰਾ॥੨੪॥ ਅਸੁਰਨਿ ਤੇ ਉਪਚਾਰ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਛੁਟਾਵਹੁ। ਨਤੁ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਧਰਮ ਕੋ ਬਿਧਿ ਕਵਨਿ ਹਰਾਵਹੁ[9]-। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਸੁਰ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਰੀਝੇ ਕਸ਼ਟ ਨਿਕੰਦ ਭੇ ਭਾਖੀ ਨਭ ਬਾਨੀ[10]॥੨੫॥-ਮਤਿ ਚਿੰਤਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਠਾਨਹੁ ਉਪਚਾਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੁਰ ਬਿਨਾਸ਼ ਹੁਇ ਹਿਤ ਕਰੌਂ ਤੁਮਾਰਾ-। ਸੁਨਿ ਨਭ ਬਾਨੀ

[1]ਮੇਰਾ ਤਪ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। [2]ਇਕ ਰਸ। [3]ਬਿਅੰਤ ਅਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਬਲ ਦਿਤਾ। [4](ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ) ਰਾਜ ਲਿਆ ਤਦ। [5]ਫਰੇਦੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬੜੇ ਬੇਟੇ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਪਰ 'ਤੂਰਾਨ' ਦੀ ਵਲਾਇਤ ਬਣੀ। ਈਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਤਰ ਨੂੰ ਆਕਸਸ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰਲਾ ਦੇਸ਼ ਤੂਰਾਨ ਹੈ। ਈਰਾਨ ਤੂਰਾਨ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਕੱਠਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। [6]ਬ੍ਰਹਮਾ। [7]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ ਤਿੰਨੇ। [8]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨ। [9]ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਰਾਖਸ਼) ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣਗੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਾਵਾਂਗੇ। [10]ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ।

ਕਿਧ ਨਮੋਂ ਹਰਖੇ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਗਏ ਸਦਨ ਸਭਿ ਆਪਨੇ ਚਿਤਵਤਿ ਹਰਿ ਮਾਯਾ[1] ॥ ੨੬ ॥ ਬੀਤਯੋ ਕੇਤਿਕ ਸਮੋਂ ਜਬਿ ਧਾਰਯੋ ਅਵਤਾਰਾ। ਮੂਰਤਿ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਰ ਬੁਧਿ ਜਾਂਹਿ ਉਦਾਰਾ। ਭੇਖ ਬੇਦ ਤੇ ਬਾਹਰਾ ਮਿਲਿ ਅਸੁਰਨਿ ਸੰਗਾ। ਜੱਗ ਕਰਮ ਅਰੁ ਬੇਦ ਕੋ ਨਿੰਦਤਿ ਸਰਬੰਗਾ ॥੨੭॥ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਸਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਕਹਿ ਬਚ ਰਮਨੀਕਾ। ਮੋਹਨ ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਸਕਲ ਟਿਕ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜੀ ਕਾ। ਬਸੀ ਭੁਏ ਸਭਿ ਹੀ ਤਬੈ ਜਿਮ ਕਹੈ ਕਹਾਵੈ।ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਖੈ ਬਿਸ਼ਾਰਦਾ[2] ਨਿਤ ਮਤਿ ਉਪਜਾਵੈ ॥੨੮॥ ਚਲੈਂ ਸਕਲ ਤਿਸ ਕਹੇ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਧਰਮ ਛੁਟਾਯੋ। ਨਿੰਦਤ ਕਰਿ ਮਤ ਬੇਦ ਕੋ ਮਤ ਨਯੋ ਉਪਾਯੋ। ਭਯੋ ਧਰਮ ਕੋ ਹੀਨ ਬਲ, ਕਰਿਬੇ[3] ਜਬਿ ਛੋਰਾ। ਸਰਬ ਦੇਵਤਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਗਰਜੇ ਇਨ ਓਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਯੋ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਅਧਿਕ ਕਰਿ ਨਿਬਲ ਸੰਘਾਰੇ। ਭਾਗਯੋ ਤਿਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਜਿਹ ਤਪ ਬਲ ਭਾਰੋ।ਦੁਰਬੇ ਕੌ[4] ਬਹੁ ਥਲ ਫਿਰਯੋ ਨਹਿ ਪਾਯਹੁ ਬਾਸਾ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਧਰਿ ਆਸਾ ॥੩੦॥ ਪੁਰਖਾ[5] ਤਹਿ ਦਰਲਭ ਹੁਤੇ ਚਹਿ ਭੋਗਨਿ ਹੇਤਾ। ਦੋ ਰਾਨੀ ਤ੍ਰਿਯ ਤਿਨਹੁ ਮਹਿਂ ਰਖਿ ਲਿਯੋ ਨਿਕੇਤਾ। ਦੋਨਹੁਂ ਸੰਗ ਅਨੰਗ[6] ਤੇ ਬਹੁ ਭੋਗ ਕਮਾਯੋ। ਗਰਭ ਧਰਯੋ ਦੋਨਹੁ ਤਬੈ ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ ਮਨ ਭਾਯੋ॥੩੧॥ਤਜਿ ਕਰਿ ਲਾਗਯੋ ਚਲਨ ਕੋ ਔਰ ਕਿਤ ਦੇਸ਼ਾ। ਦੋਨਹੁਂ ਲਾਗੀ ਬੂਝਿਬੇ ਕਰੀਐ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। 'ਬਾਲਕ ਜਨਮੇ ਗਰਭ ਤੇ ਕਿਮ ਹੁਇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ।ਧਰਹਿਂ ਕੌਨ ਇਨ ਨਾਮ ਕੋ ਸੋ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੇ॥੩੨॥ ਜਿਸ ਥਲ ਤੇਰੋ ਦੇਸ਼ ਹੁਇ ਜਹਿਂ ਚਾਲਨਿ ਚਾਹਾ। ਹਮ ਕੋ ਅਰੁ ਨਿਜ ਸੁਤਨ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਤਾਹਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਅਸੁਰ ਗੁਰ, ਬੋਲਯੋ ਅਭਿਰਾਮੂ।–ਰਿਖ ਈਸ਼ੁਰ ਤੇ ਹੋਇ ਹੈ ਈਸਾ ਇਸ ਨਾਮੂ ॥ ੩੩ ॥ ਮੁਸੇ ਹੋਏ[7] ਕਾ ਬੀਜ ਜੋ ਮੂਸਾ ਹੁਇ ਨਾਮਾ। ਇਨ ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਦੀਨਸਿ ਸੁਖਧਾਮਾ। ਮਨੁਰਾਜਾ ਕੋ ਦੇਸ਼[8] ਬਰ ਸੋ ਅਹੈ ਹਮਾਰਾ। ਇਨ ਕੀ ਸੰਤਤਿ[9] ਵਧੈਗੀ ਬੁਧਿਵੰਤ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਧਰਹਿਂ ਓਜ ਕਰਿ ਬਿਜੈ ਕੋ

---

[1]ਮਇਆ=ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ। [2]ਚਤੁਰ। [3](ਧਰਮ) ਕਰਨਾ। [4]ਲੁਕਣ ਲਈ। [5]ਮਾਨੁੱਖ। [6]ਕਾਮ। [7]ਲੁਟੇ ਹੋਏ ਦਾ (ਸ਼ੁਕਰ ਦਾ ਆਪਣੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਖੁਹਾ ਕੇ ਆਯਾ ਹੈ) [ਮੁਸਨਾ=ਖੋਹੇ ਜਾਣਾ]। [8]ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [9]ਭਾਵ ਮੂਸੇ ਤੇ ਈਸੇ ਦੀ।

ਪਹੁੰਚੈਂ ਤਿਸੁ ਦੇਸ਼ਾਭੋਗਹਿਂ ਨਰ ਕੀ ਆਰਬਲ ਦਲ ਸੰਚਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ[1]।[2]ਫਿਰ ਕਰਿ ਆਵਨ ਤੇ ਇਨਹੁੰ ਜਗ ਮੈਂ ਬਿਦਤੈ ਹੈ। ਨਾਮ ਫਿਰੰਗੀ ਫਰਾਸੀਸੁ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਹਿਵੈ ਹੈ[2]"* ॥ ੩੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਗੁਰ ਭਵਿੱਖਤ ਕਹਿਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ †"ਬੀਤਹਿ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਕਲਿ ਤਬਿ ਲਗਿ ਸੰਖਨਾ ਜਾਨਿ[3]। ਸੁਨਿ ਸ਼ਨਾਕ ਸਿੰਘ ਬਾਰਤਾ ਬਿਦਤਹਿ ਸਕਲ ਜਹਾਨ[4]" ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੇ ਸੁਭਾਉ ਮ੍ਰਿਦੁ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਆਏ। ਸੁਨਹਿਂ ਜਥਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਹਿਂ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਏ। 'ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਮ ਹੋਇ ਹੈ ਜਬਿ ਆਇ ਫਿਰੰਗੀ? ਪੰਥ ਤੁਮਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਕਿਮ ਹੁਇ ਸੁਖ ਸੰਗੀ? ॥੨॥ ਕਿਮ ਇਨ ਠਹਿਰਹਿ ਰਾਜ ਤਬਿ ਜਬਿ ਤਿਨ ਦਲ ਆਵੈ? ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਭਿ?' ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਬਤਾਵੈਂ।"ਮੌਨਿ ਫਿਰੰਗੀ[5] ਆਇ ਹੈ ਦਲ ਜੋਰ ਘਨੇਰੇ[6]। ਸਿੰਘ ਗੁਰਿੰਡ ਸੁ ਸੈਨ ਬਲਿ[7] ਹੁਇ ਹੈ ਬਹੁ ਤੇਰੇ ॥ ੩ ॥ ਮਹਿਪਾਲਕ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਕੋ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਹੁਵੈ ਬਖੇਰਾ ਪਰਸਪਰ ਐਸੇ ਇੱਛ ਧਾਰੀ। ਕਬਹੁੰ ਸਬਲ ਮਮ ਖਾਲਸਾ ਹ੍ਵੈ ਨਿਬਲ ਫਿਰੰਗੀ। ਕਬਹੁੰ ਨਿਬਲ ਮਮ ਪੰਥ ਹ੍ਵੈ ਸੇ ਸਬਲ ਕੁਢੰਗੀ[8] ॥ ੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਹੈ ਖਾਲਸਾ ਜਬਿ ਲਗ

---

[1]ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਉਮਰ ਭਾਵ ਸੌ ਸਾਲ ਤਕ ਰਾਜ ਕਰਨਗੇ ਫੌਜ ਜੋੜ ਕੇ। [2]ਫਿਰ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਵਨ ਤੇ ਏਹ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ (ਫਿਰ+ਅੰਗੀ, ਫਿਰਾ+ਸੀਸ) ਫਿਰੰਗੀ ਤੇ ਫਿਰਾਸੀਸ ਕਹਾਉਣਗੇ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਫਿਰ ਕਰ ਆਏ ਥੇ ਤਾਂ ਫਿਰੰਗੀ ਫਰਾਂਸੀਸ ਕਹਾਵੇਂਗੇ। [3]ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹਾ ਜਦ ਤਕ ਬੀਤੇਗਾ ਤਦ ਤਕ ਦੀ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਜਾਣੋ। [4]ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਵਿਚ। [5]ਯੂਰਪ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼। [ਮੋਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਲੈਂਦੇ ਹਨ]। [6]ਬਹੁਤ ਫੌਜਾਂ ਜੋੜਕੇ। [7]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਬੜੀ ਬਲੀ ਹੈ [ਗੁਰਿੰਡ=ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ]। [8]ਖੋਟੇ ਢੰਗ ਵਾਲੇ (ਫਿਰੰਗੀ)।

*ਫਿਰੰਗੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨਾ ਈਸਾ ਦੀ ਉਲਾਦ ਹਨ ਨਾ ਮੂਸਾ ਦੀ। ਈਸਾ ਜੀ ਤਾਂ ਕੰਵਾਰੇ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਈਸਾ ਮੂਸਾ ਦੋਵੇਂ ਏਸ਼ਜਾਈ ਸਨ, ਕਿਨਆਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫਰਾਂਸੀਸ ਆਦਿਕ ਯੂਰਪ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਫਰਾਂਸ ਯੂਰਪ ਦਾ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਤੇ 'ਫਰੰਗ' ਲਫਜ਼ ਫਾਰਸੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਯੂਰਪ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਈਸਾ ਮੂਸਾ ਦੀ ਇਹ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਫ਼ਰੰਗੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨੋਕਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੁੱਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ਹੁਣ ੧੫ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ਹੈ।

ਨਜਾਰੋ[੧] । ਤਬਿ ਲਗਿ ਤੇਜ ਵਿਧੋ ਮੁਹਿਸਾਰੋ। ਬੰਧੇ ਜਾਹਿਂ ਮੋਹ ਕੀ ਫਾਸ।
ਸੁਤ ਬਨਿਤਾਦਿਕ ਬਾਸ ਅਵਾਸ॥੫॥ਗਊਅਨਿ ਹਾਂਕਹਿਂ[੨] ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੇਈ।
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਰਮਨਿ ਬਸਿ ਤੇਈ। ਧੀਅ ਭੈਣ ਕਾ ਪੈਸਾ ਖਾਵੈਂ। ਬੈਠਿ
ਦੁਲੀਚੇ ਨਜਾਉਂ ਕਮਾਵੈਂ[੩]॥੬॥ ਵਾਰਹਿਂ ਬੇਦ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਛੋਡਹਿਂ[੪]। ਬਿੱਪ੍ਰ
ਧਰਮ ਕਰਿ ਜੀਵਹਿਂ ਮੋਡਹਿਂ[੫]। ਨਾਰ ਮਲੇਛੀ ਘਰ ਮਹਿਂ ਆਨੈਂ। ਬੇਸਵਾ
ਰਮਣ ਨ ਕਬਹਿ ਖਿਸਾਨੈਂ[੬]॥੭॥ਖੋਜੈਂ ਪੀਰ,ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਦੂਰ[੭]।ਨਾਰੀ ਨਜਾਉਂ
ਕਰੈਂ ਭਰਪੂਰ[੮]।ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਗਣ ਭ੍ਰਿੱਤਯੁਨ ਚਾਹੈਂ[੯]*।ਨ੍ਰਿਪ ਨਾਰੀ ਮੋ ਨੇਕੁ-
ਨ ਰਾਹੈਂ[੧੦]†॥੮॥ਪ੍ਰਥਮ ਫਿਰੰਗੀ ਲੁਦਪੁਰ[੧੧] ਆਵੈ। ਭੋਗੈ ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਧਿ

੧(ਕੁਟੰਬ ਆਦਿ ਤੋਂ) ਨਿਆਰਾ ਰਹੇਗਾ। (ਅ) (ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਂ ਤੋਂ) ਨਿਆਰਾ ਰਹੇਗਾ। ੨ਭਾਵ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਛੱਡਕੇ ਗਊਆਂ ਚਾਰਨ ਲਗ ਪੈਣਗੇ।ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-ਗਾਇਨ ਹਾਂਕਤ ਗੁਯਕਲ ਧੀਏ। ਇਸ ਦਾ ਇਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ. (ਗੁਯਕਲ=) ਗੁਜਰ ਜਿਵੇਂ ਗਊਆਂ (ਪੈਸੇ ਲੈਕੇ) ਹੱਕ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ (ਪੈਸਾ ਲੈਕੇ) ਧੀਆਂ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। ੩ਦੁਲੀਚੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਐਸ਼ ਇਸ਼ਰਤ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਾਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਬੀ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਸਫਾਂ ਮੰਜੀਆਂ ਤੇ ਬਹਿਕੇ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ੪ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ। ੫ਬਿੱਪ੍ਰ ਧਰਮ ਧਾਰਕੇ ਉਪਜੀਵਕਾ ਕਰਨਗੇ, ਭਾਵ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਰੋਜ਼ੀ ਬਣਾਉਣਗੇ। (ਅ) ਮੋਢਹਿਂ=ਮੁੰਢ ਦੇ। (ੲ) ਮੋਡਹਿਂ=ਮੁੰਡੇ। ੬ਕਦੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ੭ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਗੇ। ੮ਭਾਵ ਨਰ ਨਿਆਉਂ ਨਹੀਂ ਨਾਰੀ ਨਿਆਉਂ ਕਰਨਗੇ, ਅਰਥਾਤ ਡਰ ਡਰ ਕੇ ਕਾਇਰਤਾ ਵਾਲੇ ਨਿਆਉਂ ਕਰਨਗੇ। ੯ਬਹੁਤੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁਣਗੇ ਭਾਵ, ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ ਟਹਿਲਣਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਘਰ ਪਾ ਲੈਣਗੇ। ੧੦(ਨ੍ਰਿਪਨਾਰੀ=) ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਨੇਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ, ਭਾਵ ਬਿਵਾਹਤਾ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਨਿਬਾਹੁਣਗੇ। ਟੂਕ-ਅੰਕ ਪੰਜ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ 'ਖਾਲਸਾ' ਪਦ ਹੈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਉਹੋ ਪਦ ਸਾਰੀਆਂ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਕਈ ਲੋਕ ਹੋਰ ਹੋਰ ਅਰਥ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੇਣੀ ਬੱਧ ਅਰਥ ਦੀ ਸੰਗਲੀ ਨਹੀਂ ਬੱਝਦੀ। (ਅ) ਭਵਿੱਖਤ ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ ਛੇਕੜਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ:-ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ (ਭਾਵ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਮੁਨਕਿਨ (ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ) ਮਦਦ ਤੇ ਸੱਦੇਗੀ। [ਰਾਹਨਾ, ਆਰਾਧਨਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ]। ੧੧ਲੁੱਧਿਆਣੇ।

*ਪਾ:-ਭਰਤਿਆਂ ਨਾ ਚਾਹੈਂ।

†ਇਥੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ੧੯੦੫ ਵਾਲੀ ਵਿਚ ਦੋ ਚੌਪਈਆਂ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਬਤ ਹਨ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਹ ਚੌਪਈਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਮਗਰੋਂ ੧੯੦੫ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਹਨ.।

ਜਾਵੈ।ਧਨ ਅਰੁ ਸੁੰਦਰ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਲੇਵੈਂ[੧]।ਤਬਹਿ ਸਿੰਘ ਦੀਰਘ ਦੁਖ ਖੇਵੈਂ[੨]।੯॥ਅਬਿ ਬੇਮੁਖ ਗੁਰ ਤੇ ਜੋ ਭੁਏ।ਤਬਿ ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਰ ਸੰਕਟ ਪਏ।ਚਿੰਤਾ ਬਧਹਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਬੀਚ।ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰ–ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੀਚ[੩]–'॥੧੦॥ *ਪੁਨ ਸਿੰਘਨ ਬੂਝਯੋ 'ਮਹਾਰਾਜ!। ਕਿਮ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਹੋਇ ਕੁਕਾਜ?ਰਾਜਤੇਜ ਪ੍ਰਹਮੀ ਮਹਿਂ[੪] ਪੂਰ।ਕਿਮ ਇਨ ਕੋ ਤਬਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਦੂਰ?'॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਖੋਲਿ ਸੁਨਾਯੋ । ਜਥਾ ਭਵਿੱਖਤ[੫] ਮਹਿਂ ਬਨਿ ਆਯੋ।ਅਕਬਰ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਤਨ ਧਾਰਾ[੬]।ਧਰਮ ਆਪਨਾ ਖੂਬ ਸਵਾਰਾ॥੧੨॥ਤਿਸ ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੁਤ ਹੋਵਾ । ਸ਼ਾਹਿਜਹਾਂ ਪੁਨ ਸਭਿ ਨੇ ਜੋਵਾ । ਆਇ ਵਲਾਇਤ ਤੇ ਤਿਸ ਭੌਨ[੭]।ਰਹੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮੌਨ[੮]॥੧੩॥ਬਹੁਰ ਨੁਰੰਗ ਬੰਦ ਕਰਿ ਆਗੀ†। ਮੀਰਾਂ ਸ਼ਾਹ ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਲਾਗੀ।ਸਾਧਨ ਵਸਤੁ ਹਿਯੇ ਮੋ ਜਾਨੀ[੯]। ਤਊ ਨ ਛੂਟੀ ਬਾਤ ਪੁਰਾਨੀ[੧੦]॥੧੪॥ ਮਗ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੋ ਲਖਿ ਕਰਿ ਭੂਲਾ। ਲਾਲਚ ਲਗੇ ਰਾਜ ਮਦ ਫੂਲਾ। ਭਾਈ ਮਾਰਾ ਰਾਜ ਨ ਛੋਰਾ[੧੧]।ਦਾਰਾ ਕਾਟਿ ਛਤ੍ਰ ਪਦ ਤੋਰਾ[੧੨]†॥੧੫॥ ਮਦ ਭਰਿ ਰਾਜ ਕਰਤਿ ਇਕ ਸਾਹੂ[੧੩]‡। ਹਮ

---

[੧]ਲੈਣਗੇ (ਅੰਗਰੇਜ਼)। (ਅ) ਪਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਰ ਹੈ:—ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:—ਚਿੰਤਾ ਬਧੀ ਸਗਲ ਕੇ ਬੀਚ। ਸਭੀ ਪੁਕਾਰੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮੀਚ। ਖੂਬ ਨਾਰ ਧਨ ਉਡ ਉਡ ਲੇਇ। ਤਬੈ ਖਾਲਸਾ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੇਇ। ਅਰਥ:—ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਵਧੀ, ਸਾਰੇ ਸੌਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਖੂਬਨਾਰ (=ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਰੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੇ ਦੇਕੇ) ਧਨ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਭਾਵੇਹ ਕਿ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜ ਜਦ ਫਰੰਗੀ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰਨੀਆਂ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੇ ਦੇਕੇ ਧਨ ਲੈਣਗੀਆਂ (ਇਹ ਅਰਥ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਹੈ)। [੨]ਸਹਾਰਨਗੇ। [੩]ਮੌਤ ਦਿਓ। [੪]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ। [੫]ਭਵਿੱਖਤ ਪੁਰਾਣ ਜੋ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। [੬](ਕਿਸੇ) ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਤਨ ਧਾਰਿਆ। ਭਾਵ ਅਕਬਰ ਹੋਕੇ ਜੰਮਿਆਂ। [੭]ਯੂਰਖ ਤੋਂ ਤਿਸ (ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ) ਦੇ ਘਰ ਆਏ। [੮]ਫਿਰੰਗੀ। [੯]ਜਿਸ (ਨੁਰੰਗੇ) ਨੇ ਸਾਧਣੇ ਜੋਗ ਵਸਤੂ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। [੧੦]ਭਾਵ ਰਾਜ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। [੧੧]ਮੁਰਾਦ ਨਾਮੇਂ ਭਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦੇਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਫਤਹ ਹੋ ਜਾਣੇ ਪਰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕੈਦ ਵਿਚ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। [੧੨](ਦੂਜਾ ਭਰਾ) ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ ਮਾਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਦਵੀ ਤੋਰੀ, ਭਾਵ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ [ਛਤ੍ਰ ਪਦ=ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਦਵੀ। ਰਾਜ ਰੁਤਬਾ]। [੧੩]ਇਕ ਰਸ।

*ਇਥੇ ਫੇਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਬਤ ਇਕ ਚੌਪਈ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਪਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਇਥੇ ਬੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਰਹੇ।

‡ਸੌ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ—ਇਹ ਸਾਹੂ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ:—'ਤਬਹਿ ਨੁਰੰਗਾ ਬੰਚਕ ਤਿਆਗੀ'। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ

(ਬਾਕੀ ਦੂਜ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਸੋਂ ਵੈਰ ਵਧਹਿ ਸਹਿਜਾਹੂ[1]। ਕਰਹਿ ਜੋਰ ਤੇ ਜਗਤ ਅਨੀਤਿ।ਦੀਨ ਵਧਾਵਨ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਚੀਤ ॥ ੧੬ ॥ ਮੱਕੇ ਹੇਤ ਬੰਦਗੀ ਜਾਹੈ[2]। ਮਾਂਗੈ ਇਹੁ –ਮੁਹਿ ਨੂਰ ਸਲਾਹੈ[3]–।ਹੁਈ ਅਵਾਜ਼ ਰਾਤਿ ਕੋ ਤਾਂਹੀ।–ਸਭਿ ਪਰ ਬਲੀ, ਗੁਰੂ ਪਰ ਨਾਂਹੀ[4]–॥੧੭॥ਇਮ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੂਰ।ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕਰਨਿ ਲਗਿ ਦੂਰ।ਜਿਸ ਕਿਸ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤਿ ਪਤਿਆਵੈ।ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਵੈ ॥੧੮॥ ਹਰਿ ਕੀ ਕਰਨੀ ਨਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਹਮ ਪਰ ਚਹਤੋ ਕਰਨੋ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ[5] ਮਜਬ[6] ਜਿਨ ਧਾਰਾ। ਮਾਰਹਿੰਗੇ ਸਭਿ[7] ਜੁੱਧ ਮਝਾਰਾ॥ ੧੯ ॥ ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਜਗ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸੀ। ਕਰਹਿਂ ਕਿਰਤ ਕੋ

---

[1]ਮੁਗ਼ਾਵਕ ਹੀ ਵੈਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਮੇਰੇ ਨੂਰ ਦੀ ਸਾਰੇ ਸਲਾਹੁਤ ਕਰਨ। [4]ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ। [5]ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। [6]ਭਾਵ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ। [7](ਭਾਵ ਓਹ ਪੰਥ) ਮਾਰੇਗਾ ਸਾਰੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ)।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਾ ਠੱਗੀ ਕਰਕੇ ਤਿਆਗੀ ਬਣ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੀਰਾਂ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੇਂ ਫਕੀਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮੱਕੇ ਜਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਚਲ ਤੈਨੂੰ ਰਾਜ ਤੇ ਬਹਾ ਆਵਾਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਰਾ ਤੇ ਫਤਹ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਰਾਜ ਤੇ ਆਪ ਬਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਭਰਾ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਬੰਚਕ ਤਿਆਗੀ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ 'ਬੰਦ ਕਰ ਆਗੀ' ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੀਰਾਂ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਵੇਂ ਕਰਦ ਸੀ ਤੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਪਰ ਪੁਰਾਣੀ ਵਾਦੀ (ਖੋਟ ਦੀ) ਨਾ ਗਈ, ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆਕੇ ਰਾਜਮਦ ਵਿਚ ਫੁੱਲ ਗਿਆ। ਰੱਬ ਦਾ ਰਸਤਾ ਜਾਣਕੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਭਰਾ ਮਾਰਕੇ ਬੀ ਰਾਜ ਲੈ ਲਿਆ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਹਿਲੀ ਉਮਦ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਬੀ ਰਖਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਦੇ ਫਕੀਰ ਬਣਨ ਨੂੰ ਬੀ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬੜੇ ਬੜੇ ਪਾਪ ਕਰਵਾਏ। (ਅ) 'ਬੰਦ ਕਰ ਆਗੀ......' ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ 'ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਫੇਰ ਓਹ ਮੀਰਾਂਸ਼ਾਹ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਲਾਏ'। ਮੀਰਾਂਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਮੇਹਰੁੱਨਿਸਾ' ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਭਾਵ ਅਗਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਢੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। (ੲ) ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਐਉਂ ਬੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ:–'ਤਬੇ ਨੌਰੰਗਾ ਏ ਚਿਤ ਤਿਆਗੀ', ਭਾਵ-ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਉਦਾਸ ਤੇ ਤਿਆਗੀ ਹੋਕੇ।

ਲਹਿਂ ਦੁਖ ਰਾਸੀ*। ਤਜਹਿਂ ਕਲੇਵਰ[1] ਹਮ ਜਿਸੁ ਬੇਰ। ਬੀਤੇ ਬਰਖ ਤਿਤਾਲੀ ਕੇਰ॥੨੦॥ਝਾੜਝਾੜ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਉਠੇ ਹੈਂ।ਜਿਤ ਕਿਤ ਸੰਘਰ ਭੀਮ ਮਚੇ ਹੈਂ†। ਲੂਟਤਿ ਕੂਟਤਿ ਮਾਰਤਿ ਮਰੈਂ। ਸੀਸ ਅੰਤ,ਗਿਣਤੀ ਕੋ ਕਰੈ[2] ॥ ੨੧॥ ਜਬਹੁ ਅਠਾਰਾਂ ਸੇ ਹੁਇ ਪੂਰੇ‡।ਲੂਟਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਖਾਂਿ ਦੂਰਹਿਂ ਦੂਰੇ। ਚਾਲੀ ਬਰਖ ਬਿਤੇ ਹਮ ਪਾਛੈ। ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਆਵਨਿ ਬਾਂਛੇ॥੨੨ ॥ ਜਵਨ ਕੰਧਾਰੀ ਆਵੈ ਜਾਂਹਿ[3]।ਉਜਰਹਿਂ ਘਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੁਖ ਪਾਹਿਂ‡।ਉੱਨੀਸੈ ਸੰਮਤ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਜੀਵਹਿ ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਸਭਿ ਖੋਇ[4] ॥ ੨੩ ॥ ਮਾਰ ਕੂਟ ਪੂਰਬ ਤੇ ਧਾਵਹਿ।ਸੈਨ ਪਿਆਦੀ ਈਸਹਿ ਆਵਹਿ।ਮਿਲਹਿ ਖਾਲਸਾ ਆਪਨ ਫੂਟ[5]। ਨਰ ਨਾਰੀ ਘਰ ਸਗਰੇ ਟੂਟ ॥ ੨੪ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਛੋਰਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਸਮ ਰਹੈਂ।ਬੇਮੁਖ ਸਿੱਖਤਬਹਿ ਦੁਖ ਲਹੈਂ।ਪ੍ਰਥ ਰਚਨ ਮੈਂ ਕਾਹਲ ਹੋਈ§।ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਆਗੇ ਲਖਿ ਸੋਈ ॥ ੨੫ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸੰਕਟ ਕੋ ਕੁਛ ਪਾਇ। ਹੋਹਿ ਖਾਲਸਾ ਛਿਤ ਰਹਿ ਜਾਇ[6]। ਆਇ ਕੰਧਾਰੀ[7] ਇਕ ਬਲ ਭਾਰੀ[]। ਸਿੰਘਨਿ ਅਨਗਨ ਕੋ ਦੇ ਮਾਰੀ॥੨੬॥ਕਟਹਿਂ ਸੀਸ ਕੇ ਲਗਹਿ

---

[1]ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਾਂ ਗੇ। [2]ਕੌਣ ਗਿਣਤੀ ਕਰੇ ?। [3]ਕੰਧਾਰ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ (ਦੁਰਾਨੀ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ)। [4](ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ ਅਰਥਾਤ ਸੰਨ ੧੮੪੩ ਈ: ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਦਾ) ਤੁਰਕ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਫਰ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ ਪਰ)ਰਾਜ ਸਾਰਾ ਗੁਆਚ ਚੁਕਾ ਸੀ(ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਉਹ ਨਾਉਂ ਧ੍ਰੀਕ ਸ਼ਾਹ ਸੀ, ਹਕੂਮਤ ਲਗਪਗ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀ)। [5]ਆਪ ਫੁੱਟਕੇ। [6]ਖਾਲਸਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ (ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ)। [7]ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਵਲ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਰਾਜ ਸਮਾਂ ੧੮੦੪ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ੧੮੩੦ ਤੱਕ ਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਸੁਖ ਰਾਸੀ। †ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਮਾਰੇਗਾ ਨਗਰ।

‡ਇੱਥੇ 'ਸੰਮਤ' ਤ੍ਰੈ ਦਿੱਤੇ ਹਨ:–(੧) ਸਾਥੋਂ ੪੩ ਵਰ੍ਹੇ ਮਗਰੋਂ ਅਰਥਾਤ ੧੮੦੮। (੨) ੧੯੦੦ ਸੰਮਤ।(੩) ਸਾਥੋਂ ੪੦ ਵਰ੍ਹੇ ਮਗਰੋਂ ਅਰਥਾਤ ੧੮੦੫,ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਸਮਝ ਲਏ ੧੯੦੦ ਵਾਲੀ ਗਲ ਪਹਿਲੋਂ ਤੇ ਫੇਰ ੧੮੦੫ ਵਾਲੀ ਤੇ ਫੇਰ ੧੮੦੮ ਵਾਲੀ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੦੪ ਦੇ ਲਗਪਗ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬੀਸ ਬਰਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ੧੮੧੮ ਦਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਸੀ ਜੋ ਕੁਪਰਹੀੜੇ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਜੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਝੀ ਤ੍ਰੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੂਰਮੇ ਖੇਤ ਰਹੇ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ। ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫੌਜ ਬੀ ਇਤਨੀ ਕੁ ਹੀ ਮਰੀ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ।

§ਸੌ ਸਾਖੀ ਇਸ ਕਾਹਲੀ ਦੇ ਬਰਸ ਸੌਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ।

[]ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਹੁਣ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬਾਵੀ ਸੁਤ ਦਾ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਅੰਬਾਰਾ।ਆਗੇ ਜਾਹਿ ਤੇਜ ਧਰਿ ਭਾਰਾ।ਮਥਰਾ ਕਤਲ ਕਰੈ ਇਕ ਬਾਰੀ*। ਦੇਹਿ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਡਰ ਬਲ ਧਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਸਹੈ ਨ ਤੇਜ ਤਾਂਹਿ ਕਹੁ ਕੋਈ। ਧਰਪਰ ਫਿਰਹਿ ਜ਼ੋਰ ਭਰਿ ਸੋਈ'।ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਸਭਿ ਜੋਰੇ ਹਾਥ।'ਤਬਹਿ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿ ਕਿਮ ਨਾਥ? ॥ ੨੮ ॥ ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਬਿ ਗਰਜਹਿੰ ਸਾਰੇ। ਖੋਜ ਖੋਜ ਜਬਿ ਸਿੰਘਨਿ[1] ਮਾਰੇ। ਅਬਚਲ ਪੰਥ ਰਚਯੋ ਤੁਮ ਸੁਾਮੀ। ਤਬਿ ਕਿਮ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ?' ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਇਂ ਭਵਿੱ-ਖਯ। ਜਿਸ ਤੇ ਧੀਰ ਲਈ ਗਨ ਸਿੱਖਯ।[2]'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਜੋਧਾ ਭੁਜ ਭਾਰੀ। ਜਰਾਸੰਧ ਭਾਜਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ ॥੩੦॥ ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ[3] ਨਿਜ ਸਹਾਇਤਾ ਕਾਰਨ। ਕਾਲਜਮਨ[4] ਕਰਿ ਸਖਾ ਹਕਾਰਨ।ਹਵਸ ਵਲਾਇਤ ਜਹਿਂ ਤਨੁ ਕਾਰੇ[5]। ਮੋਟੇ ਹੋਠ ਨਾਕ ਚਪਟਾਰੇ[6] ॥ ੩੧ ॥ ਤਿਹ ਕੋ ਸ਼ਾਹੁ[7] ਚਢਯੋ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਲਰਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕੋਲੀਨਿ ਹਕਾਰੀ[8]।—ਮਥਰਾ ਹਤੌਂ ਲੂਟ ਸਭਿ ਕਰੌਂ। ਇਹੀ

[1]ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ। [2](ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ)। [3]ਭਾਵ ਜਰਾਸੰਧ ਨੇ। [4]ਹਿੰਦੂ ਲੇਖਕਾਂ ਮੂਜਬ ਯਵਨਾ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਦੇਖੋ ਹਰੀਵੰਸ਼)। ਪੱਛਮੀ ਲੇਖਕ ਇਸ ਨੂੰ ਫਾਰਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹਬਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਗ਼ਾਲਬਨ ਇਹ ਈਰਾਨ ਆਦਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਯੂਨਾਨੀ ਯੋਧਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਅਗੇ ਚੱਲਕੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੂੰ ਇਸੇ ਕਾਲਜਮਨ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [5]ਹਬਸ਼ ਵਲੈਤ ਜਿਥੇ ਕਾਲੇ ਤਨਾਂ ਵਾਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ [ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਬਸ਼ (ਐਬੇਸਿਨੀਆ) ਨਾਮੇ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹਬਸ਼ੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। [6]ਚਪਟੇ। [7]ਕਾਲਜਮਨ। [8]ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਜਰਾਸੰਧ ਨੇ ਸੱਦ ਲਿਆ।

*ਲਗ ਪਗ ਸੰ: ੧੮੧੩ ਬਿ: ਵਿਚ ਮਥਰਾ ਲੁਟੀ ਸੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਭਲ ਵਿਚ ਕਲਕੀ ਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ ਵਾਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ। ਸਪਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਪਾਸ ਜੋ ਨੁਸਖਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸੇ ਕੰਧਾਰੀ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੀ (ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੮੦੪ ਵਿਚ ਕੰਧਾਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਇਆ)। ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅੱਗੋ ਪਿੱਛੇ ਕਰਕੇ ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਖੇਪ ਕਰਕੇ ਪਾਏ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ੧੯੦੦ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹਨ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ੧੯੦੨ ਵਿਚ ਗੱਦੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਪੁਰਾਣੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਜੋ ਅਸਾਂ ਡਿੱਠੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸੰਮਤ ਲਿਖਤ ਦਾ ੧੯੦੫ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਰਤਨ ਮਾਲ ਹੈ ਤੇ ੧੭੯੧ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਖੂਬ ਆਖੇਪ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਜੋ ਕਾਪੀ ਸੀ ਉਹ ਬੀ ਆਖੇਪਾਂ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਬੀ ਆਖੇਪ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਰੈਂ–॥੩੨॥ਜਬਿ ਭਟ ਭੇਰ ਦੁਹਨਿ ਕੌ ਹੋਵਾ।[1]ਜਮਨ ਅਪਾਵਨ ਤਨ ਕੋ ਜੋਵਾ। ਛੁਵੈ ਨ ਅੰਗ ਸੰਗ ਮਤਿ ਮੂਢਾ। ਚਲੇ ਭਾਜ ਆਸ਼ੈ ਧਰਿ ਗੂਢਾ[1] ॥੩੩॥ ਸੈਲ ਕੰਦਰਾ ਮਹਿਂ ਮੁਚਕੰਦਾ[2]। ਸੁਪਤਿ ਪਰਯੋ ਧਰ ਨੀਂਦ ਬਿਲੰਦਾ। ਰਣ ਕਰਿ ਸੁਰਹਿਤ,ਬਰ ਕੋ ਪਾਇ।–ਮੋਹਿ ਜਗਾਇ ਜੁ ਜਰਬਰ ਜਾਇ–॥੩੪॥[3] ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰੀ। ਤਤਛਿਨ ਬਲ ਤੇ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ[4]।ਉਠਿ ਰਿਸ ਤੇ ਤਿਨ ਲੋਚਨ ਖੋਲੇ[5]।ਜਰਯੋ ਜਮਨ, ਹੋਇ ਹਰਿ ਓਲੇ[6]॥੩੫॥ਹਤਨ ਮਨੋਰਥ ਮਥਰਾ ਕੇਰਾ।ਲੇਕਰਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ ਤਿਸੁਬੇਰਾ।ਜਨਮੈ ਗੋ ਸੋ ਦੇਸ਼ ਕੰਧਾਰਾ[7]।ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਆਪ ਕਰਮਾਰਾ[8]॥੩੬॥ਸੋ[9] ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਪਰ ਆਵਹਿ।ਨਰਨ ਖਸੋਟਹਿ ਊਜਰ ਜਾਵਹਿ[10]। ਦਲ ਲੇ ਬਲ ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਰਹਿ। ਡੰਡਹਿ ਸਭਿਨਿ ਅਰਹਿ ਜੋ ਮਾਰਹਿ॥੩੭॥ਮਥਰਾ ਕਰਹਿ ਕਤਲ ਤਹਿਂ ਜਾਇ।ਪ੍ਰਥਮ ਮਨੋਰਥ[11] ਕੋ ਸਫਲਾਇ। ਮਮ ਘਰ ਸੰਗ ਖਿਸਹਿ ਜਿਸੁ ਕਾਲਾ[12]। ਥਿਰਹਿ ਨ ਪੁਨ[13] ਬਿਨਸੈ ਸੁ ਉਤਾਲਾ॥ ੩੮ ॥ ਸ਼੍ਰਾਪ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਕਹਯੋ।–ਬਨਹਿ ਬਹੁਰ ਹਰਿ ਮੰਦਰ–ਚਹਯੋ।ਧਾਂਤੇਕਰੈ ਬਿਦਾਰਨਿ ਸੋਇ।ਬਹੁਰ ਖਾਲਸੇਕਰ ਤੇ ਹੋਇ[14]॥

[1]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕਾਲ ਜਮਨ ਦਾ ਤਨ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਮਝਕੇ, ਕਿ ਮਤਾਂ ਮੂਰਖ ਸਾਡੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਛੁਹ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਭੱਜ ਟੁਰੇ। [2]ਇਕ ਰਾਜਾ ਦਾ ਨਾਮ। [3]ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸੁਤੇ ਪਏ ਮੁਚਕੰਦ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਤੇ ਆਪ ਛਪ ਗਏ ਮੁਚਕੰਦ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਾਲਜਮਨ ਤੇ ਪਈ ਓਨ ਜਾਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਾਲਜਮਨ ਨੇ ਜਗਾਇਆ ਹੈ ਸੋ ਉਸ ਦੀ ਕੋਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਕਾਲਜਮਨ ਸੜ ਮੋਇਆ। ਮੁਚਕੰਦ ਰਾਜਾ ਵਰ ਲੈਕੇ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ–ਕਿ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਜਗਾਵੇਗਾ ਸੜ ਜਾਵੇਗਾ–ਪਰੰਤੂ ਕਥਾ ਐਉਂ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਮੁਚਕੰਦ ਤੇ ਅਪਨਾ ਪੀਤਾਂਬਰ ਪਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਛਿਪ ਗਏ, ਕਾਲਯਮਨ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਮਝਕੇ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਮੁਚਕੰਦ ਦੀ ਕੋਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਕਾਲਜਮਨ ਸੜ ਮੋਇਆ। [4]ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਲਤ ਮਾਰੀ। [5](ਮੁਚਕੰਦ ਰਾਜਾ ਨੇ) ਨੈਣ ਖੁਹਲੇ। [6]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਓਲ੍ਹੇ ਹੋ ਗਿਆ। [7]ਉਹ ਕਾਲ ਜਮਨ (ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਹੋਕੇ) ਕੰਧਾਰ ਵਿਚ ਜੰਮੇਗਾ। [8]ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ ਮਾਰੇਗਾ (ਇਹ ਖਿਆਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਅਪਣੀ ਕੌਮ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਪਰ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਕੰਧਾਰ ਆ ਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ)। [9]ਭਾਵ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ। [10]ਉਜੜ ਜਾਏਗਾ (ਪੰਜਾਬ)। [11]ਕਾਲ ਜਮਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ। [12]ਮੇਰੇ ਘਰ (ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਨਾਲ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ (ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ)। [13]ਆਪ ਥਿਰੇਗਾ ਨਹੀਂ। [14]ਫੇਰ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਉਸਰੇਗਾ (ਹਰੀ ਮੰਦਰ)।

੩੯॥ਮਮ ਘਰ ਬਿਗਰਹਿ ਦੋਸ਼ ਘਨੇਰਾ[1] । ਲਗਹਿ ਮੂਢ ਕੋ ਬਿਨਸੈ ਫੇਰਾ[2]।
ਰਚਯੋ ਅਕਾਲ ਖਾਲਸਾ ਬਲੀ।ਹਤਿ ਲੈ ਹੈਂ ਤਿਸ ਕੋ ਬਿਧਿ ਭਲੀ ॥ ੪੦॥
ਦੇਂ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਤੁਰਤ ਨਿਕਾਸ । ਬਹੁਰ ਨ ਆਵਨ ਕੀ ਰਖਿ ਆਸ। ਗਰ-
ਜਹਿ ਪੰਥ ਫੇਰ ਟਿਕ ਰਾਜੂ । ਪ੍ਰਗਟਹਿਂ ਬੀਰ[3] ਸਿੰਘ ਸੁਖਰਾਜੂ*' ॥ ੪੧॥
ਕਥਾ ਭਵਿੱਖਤ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਈ । ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਬਹੁ ਪੁੰਨ ਉਪਾਈ ।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਚਲਿ ਆਇ।ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਿ ਸੁਹਾਇ ॥੪੨ ।
ਕੇਹਰਿ ਜਥਾ ਕੰਦਰਾ ਬਿਖੈ[4]।ਜਿਤਕਿਤ ਤੇ ਰਿਪੁ ਗਨ ਇਮ ਪਿਖੈਂ।ਸੁਪਤਿ
ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਈ ॥ ੪੩॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਵਿੱਖਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੭॥

੩੮. [ਲੇਪਣੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਮਾਚਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸੌਚ ਮੱਜਨ ਕਰੇ ਅਲੰਕਾਰ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਹੀਰੇ ਮੁਕਤਾ ਗੋਲ
ਜੇ ਸੋਹਤਿ ਸੇਤ ਉਦਾਰ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦੁ॥ †ਸੇਤ ਧਰੈਂ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰ
ਜਾਮਾ ਗਰ ਸੇਤਾ[5] । ਸੇਤ ਦੁਕੂਲ, ਸਫੂਲ ਸਿਤ[6], ਕਛ ਸੇਤ ਸਮੇਤਾ।

---

[1]ਮੇਰੇ ਘਰ ਨਾਲ ਵਿਗੜਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਬਹੁਤ ਲੱਗੇਗਾ। [2]ਫੇਰ ਮੂਢ (ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ) ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। [3]ਸੂਰਮੇ। [4]ਜਿਵੇਂ ਕੰਦਰਾ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ) ਚਲੇ ਗਏ ਘਰ (ਵਿੱਚ)। [5]ਗਲ ਵਿਚ ਚਿੱਟਾ ਜਾਮਾ। [6]ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜਾ[ਦਕੂਲ=ਸਣ,ਅਲਸੀ, ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੱਪੜਾ। ਸਫੂਲਸਿਤ=ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਦੀ ਉਣਤ ਵਿਚ ਹੀ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਪੈ ਗਏ ਹੋਣ। (ਅ) ਸੇਤ ਦੁਕੂਲ=ਚਿੱਟਾ ਦੁਪੱਟਾ। ਸਫੂਲ ਸਿਤ=ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ (ਦੀ ਮਾਲਾਂ)]। *ਜੇ ਇਸ ਪਿਛਲੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਨਾਦਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੇ ਕਤਲਾਮ ਵਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਥਰਾ ਲੁੱਟਣੀ (ਲਗ ਪਗ ੧੮੧੩ ਬਿ: ਵਿਚ) ਤੇ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ (ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਬਿ: ਵਿਚ) ਏਹ ਇਸ਼ਾਰੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵੱਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਮੁੜਕੇ ਪਠਾਨ ਰਾਜ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਜਮਾ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀਓਂ ਅਗੇ ਵਧਦੇ ਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਰਸ਼ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਰਾਦਾ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨ ਦਿੰਦੀ। ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਤੌਖਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਭਜਾਨਕ ਫਲ ਹੋਊ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪੈਂਦਾ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਮਾਂ ਭਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਤੇ ਤਸੀਹਿਆਂ ਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹਿੱਲ ਸੂਰਮਮਤੀ ਤੇ ਆਪਾਵਾਰ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੇ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਫੇਰ ਪਠਾਣ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਅੰਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪਰ ਹਮਲੇ ਬੀ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

†ਇਥੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੧੬ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚਲੀ ਹੈ।

ਉਡਗਨ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਸਸੀ ਜਿਮ ਸੋਭ ਸੁਹਾਵੈ।ਤਿਮ ਬੈਠੇ ਵਿਚ ਸਭਾ ਕੇ ਸੇਵਕ ਮਨ ਭਾਵੈਂ ॥੨॥ ਭੀਤ ਨਿਕਟ ਇਕ ਸਭਾ ਕੇ ਨਿਤ ਲੇਪਹਿ ਸੋਈ। ਗੁਰ ਆਗੈ ਨਹਿਂ ਲਿਪੀ ਸੋ ਆਇ ਪਹਿਲੋਈ[1]। ਤਊ ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਠੇ ਲਿਪਤਿ ਜਿਹ ਸਿਖ ਕੀ ਕਾਰੇ[2]। ਹੁਤੇ ਸਮੀਪੀ ਅਲਪ ਹੀ ਸੇਵਕ ਪਰਵਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਲੀਪਹਿ ਹਾਥ ਸੰਭਾਰਿਕੈ ਬਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰੰਤਾ। ਭਈ ਦੇਰਿ ਉਰ ਸਮੁਝਿਕੈ ਗੁਰ ਤੇ ਡਰਪੰਤਾ। ਪੌਂਛਨੋਂ ਹਾਥ ਬਚਾਇ ਉਠ ਪੁਨ ਛੀਂਟ ਤੁਰੰਤੇ। ਗੁਰ ਜਾਮਾ ਸਿਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤਹਿਂ ਪਰੀ ਪਿਖੰਤੇ॥੪॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਉਬਾਚਾ। 'ਉਠਹੁ ਲੇਪਨੀ ਸਿੰਘ ਕੈ ਇਕ ਹਤਹੁ ਤਮਾਚਾ'। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਉਠੇ ਬਹੁ ਪਹੁੰਚੇ ਉਤਲਾਇ। ਹਤੇ ਤਮਾਚੇ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਤਿਸ ਹੋਸ਼ ਗਵਾਇ ॥੫॥ ਭਯੋ ਬਿਸੁਧ ਦੇਖ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਮਨ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰਾ।-ਤਨਕ ਹੁਤੋ ਅਪਰਾਧ ਇਸ, ਸਭਿ ਨੇ ਬਹੁ ਮਾਰਾ-।ਖੇਦ ਅਧਿਕ ਜੁਤਿ ਜਾਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੌ ਮਾਨੇ ॥ ੬॥ ਤਦਪਿ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ! ਇਹ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਕੇਸਨ ਪਰ ਕਰਤਲ ਹਤੇ ਕਿਯ ਬੁਰਾ ਬਡੇਰਾ[3]। ਇਹੁ ਬਾਨਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੋ, ਤਾੜਹਿ ਕਰ ਜੋਈ[4]। ਸੋ ਗੁਰ ਕੋ ਬੈਰੀ ਅਹੈ ਲਖੀਐ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੭ ॥ ਕੀਨਿ ਅਨਰਥ ਗੁਨਾਹ ਬਡਿ ਕੇਸਨਿ ਪਰ ਮਾਰਾ। ਅਰੁ ਤੁਮ ਭਾਖੋ-ਤਿਮ ਕਰਨੋ ਜਿਮ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ[5]-। ਤਿਸ ਪਰ ਸੁਨੀਐ ਹਮ ਕਹਨੋ-ਇਕ ਉਠਿ ਕਰਿ ਮਾਰੋ-। ਤਨ ਪਰ ਹਤਨੋ ਉਚਿਤ ਥੋ ਜਿਨ ਪ੍ਰਥਮ ਉਭਾਰੋ[6]॥੮॥ਦੁਤੀਏ ਕੋ ਹਟ ਰਹਿਨ ਥੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਹਿਚਾਨੋ। ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਜਿਮ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੋ। ਇਮ ਕਰਿਬੋ ਬਨਿ ਆਵਈ ਤੁਮ[7] ਸਭਿ ਨੇ ਮਾਰਾ। ਅਲਪ ਗੁਨਾਹੀ ਜਾਨੀਐ ਹੋਈ ਬਹੁ ਮਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ਇਹ ਭੀ ਸਿਖ ਭਾਈ ਹੁਤੋ, ਤੁਮ ਭਲਾ ਨ ਕੀਨੋ। ਹੋਇ ਗਈ ਇਮ ਨੇਤ ਇਹੁ ਵਧ ਇਸ ਪਰ, ਚੀਨੋ[8]। ਯਾਂਤੇ ਤਨੁਜਾ ਆਪਨੀ ਦੇ ਕਰਿ ਹਰਖਾਵੈ[9]। ਸੁਨਿ ਸੰਗਤ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਪਹਿਲੇ ਆਕੇ ਲਿਪਣੀ ਸੀ ਸੋ ਲਿਪੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸੀ। [2]ਤਾਂ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਲਿਪਣ ਲੱਗਾ ਉਹ ਸਿਖ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਸੀ। [3]ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਭਾਵ ਤਮਾਚੇ ਮਾਰੇ, ਬੜਾ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ। [4]ਜੋ ਹਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜੇਗਾ। [5]ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। [6]ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। [7]ਇਵੇਂ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਸੀ (ਪਰ) ਤੁਸਾਂ.....। [8]ਨੇਤ ਨਾਲ ਵਧੀਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਪਰ, ਇਹ ਗਲ ਤੱਕੋ। [9]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੋ।

ਤੂਸ਼ਨ ਭਈ ਨਹਿਂ ਕਛੂ ਸੁਨਾਵੈ॥੧੦॥ਪਿਖਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਭਨ੍ਯੋ 'ਗੁਰ
ਕੇ ਬਚ ਸਾਰੇ। ਮਾਨਹਿਂ ਤਬਿ ਹੁਇ ਸਿਖ ਤਾਂ[1], ਉਰ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ। ਤੁਸੀਂ
ਕਾਮ ਕੇ[2] ਸਿੱਖ ਹੋ ਸਿੱਖੀ ਬਡ ਦੂਰੇ।ਬਾਨਾ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੋ ਧਰ੍ਯੋ, ਲਖੀਯਤਿ
ਸਿਖ ਰੂਰੇ' ॥ ੧੧ ॥ ਅਜਬ ਸਿੰਘ ਕੰਧਾਰ ਕੋ ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਲ੍ਯਾਯੋ।
ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ਖਰੀ ਕਰਿ 'ਲਿਹੁ ਪ੍ਰਭੂ!' ਅਲਾਯੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨਿਹਾ-
ਲ ਭਾ,ਸਿੱਖਾ! ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਗੁਰ ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੱਖੀ ਰਖੀ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਪਰਖੀਜੈ'
॥ ੧੨॥ ਉਠ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸਿੱਖ ਲੈਪਨੀ 'ਸਿਖ ਤਨੁਜਾ ਜੋਈ। ਮੋਕਉ ਉਚਿਤ
ਨ ਬ੍ਯਾਹ ਕੇ ਭਗਨੀ ਸਮ ਹੋਈ'। ਸੁਨਿ ਤਬਿ ਬੋਲੀ ਕੰਨਿਕਾ[3]'ਗੁਰੁਬਾਕ
ਬਖਾਨਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਨੀ ਪਿਤਾ ਨੈ ਅਰਪਨਿ ਕੋ ਠਾਨਾ ॥ ੧੩ ॥ ਅਬਿ
ਮੈਂ ਰਹੌਂ ਹਜ਼ੂਰ ਹੀ ਇਤ ਉਤ ਨਹਿ ਜਾਵੌਂ।ਸੇਵਹੁਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕੋ ਮੈਂ ਸੁ-
ਫਲ ਰਿਝਾਵੌਂ'। ਸਭਾ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਾਰਨੇ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ।'ਕੰਨ੍ਯਾਂ ਜਨੈ
ਕਨੈਤ ਭੇ ਸੁਨਿ ਸੋ ਅੱਖ੍ਯਾਨੈ[4] ॥੧੪॥ ਕਲੀ ਕਾਲ ਪ੍ਰਬਿਤ੍ਰਯੋ ਜਬਿ ਦ੍ਵੈ
ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਭਯੋ ਨੰਦ ਰਾਜਾ ਬਡੋ ਬਹੁ ਲੋਭ ਹੰਕਾਰੇ। ਮਹਾਰਾਜ[5]
ਕਹਿਵਾਇ ਕੈ ਖੈਂਚ੍ਯੋ ਧਨ ਸਾਰਾ।ਜਬਰੀ ਕਰਿ ਜਗ ਤੇ ਲਯੋ ਧਰਿ ਧਰਨਿ
ਮਝਾਰਾ ॥੧੫॥ ਕਰ੍ਯੋ ਦਬਾਵਨਿ ਦਰਬ ਜਬਿ ਪਰਜਾ ਘਟ ਹੋਈ*। ਬੀਤ
ਗਈ ਤਿਹ ਆਰਬਲ ਮ੍ਰਿਤੁ ਬਸਿ ਭਾ ਸੋਈ। ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਮਹੀਪ ਭੇ
ਬਧ ਭੋਗਤਿ ਬੀਤੇ।ਪੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਬਾਲਕ ਚੰਦ ਭਾ ਧਨ ਤੇ ਸਭਿ ਰੀਤੇ[6]॥੧੬
॥ ਲੋਕ ਭੁਏ ਸਭਿ ਰੰਕ ਜਗ, ਗਨ ਦਰਬ ਬਿਹੀਨੇ। ਨਿਜ ਕੰਨ੍ਯਾਂ ਬਿਨ
ਮੋਲ ਤੇ ਨਹਿਂ ਦੈਬੋ ਕੀਨੇ। ਸੈਨਾ ਕੇ ਨਰ ਬ੍ਯਾਹ ਬਿਨ ਸਗਰੇ ਅਕੁਲਾਏ।
ਰਾਜਾ ਬਾਲਕ ਚੰਦ ਢਿਗ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਏ ॥੧੭ ॥–ਬਿਨਾ ਬ੍ਯਾਹ ਤੇ
ਭਟ ਰਹੇ, ਤੁਵ ਰਾਜ ਮਝਾਰਾ।ਸੰਤਤਿ ਭੁਈ ਨ ਕਿਸੂ ਤੇ, ਇਹੁ ਕਸ਼ਟ ਉ-
ਦਾਰਾ।ਜਾਚਹਿਂ ਮੋਲ ਬਿਸਾਲ ਕੋ, ਧਨ ਏਤਿਕ ਨਾਂਹੀ।ਦੇਤਿ ਅਲਪ ਤੁਮ
ਨੌਕਰੀ ਯਾਂਤੇ ਕਿਤ ਜਾਂਹੀ[7]–॥ ੧੮॥ ਸੁਨਿ ਲੋਕਨਿ ਤੇ ਖੋਟ ਕੋ ਬਾਲਕ-
ਚੰਦ ਭਾਖਾ।–ਲੇਹੁ ਪੂਜਾ ਕੀ ਕੰਨ੍ਯਕਾ ਜਿਸੁ ਪਰ ਜਿਸੁ ਕਾਂਖਾ। ਰਾਖਹੁ

---

[1]ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਤਦੋਂ ਹੀ ਹੋਈ ਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ........। [2]ਮਤਲਬ ਦੇ
[3]ਕੰਨ੍ਯਾਂ। [4]ਕੰਨਿਆਂ ਦੇ ਜਣੇ ਹੋਏ ਕਨੈਤ ਜ਼ਾਤੀ ਦੇ ਹੋਏ, ਸੁਣੋ ਸੁ (ਕਨੈਤਾਂ ਦੀ) ਕਥਾ। [5](ਆਪ
ਨੂੰ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਖਵਾਕੇ। [6]ਧਨ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਸਨ ਸਾਰੇ। [7]ਕਿੱਥੇ ਜਾਣ। *ਪਾ:–ਤਬ ਰੋਈ

ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਲਿਹੁ ਸੁਤ ਉਪਜਾਈ। ਭੋਗ ਭੋਗ ਮਨ ਭਾਵਤੇ ਆਨੰਦ ਵਧਾਈ–॥੧੯॥ਸੁਨਤਿ ਚਮੂੰ ਕੇ ਭਟ ਸਕਲ ਘਰ ਪੂਜਾ ਮਝਾਰ। ਪਰੇ ਕੂਦ ਕਰਿ ਲੇਨਿ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਨਿਜ ਦਾਰਾ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਭੋਗੀ ਸਭਿਨਿ ਕੰਨਯਾਂ ਗਹਿ ਸੋਈ।ਭਏ ਗਰਭ ਤਿਨ ਕੇ ਤਬੈ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਕੋਈ ॥ ੨੦ ॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਾਨਵ ਪੂਜਾ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਕਟ ਪੁਕਾਰੇ।–ਅਬਿ ਗਰਭਤਿ ਹੋਈ ਸਕਲ ਬਿਨ ਬਯਾਹੁ–ਉਚਾਰੇ। ਬਾਲਕਚੰਦ ਮਹੀਪ ਤਬਿ ਉਰਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰਾ।ਦਈ ਸੌਂਪ ਸਭਿ ਭਟਨ ਕੌ ਹਿਤ ਕਰਿਬੇ ਦਾਰਾ॥੨੧॥ ਤ੍ਰੈ ਭ੍ਰਾਤਨ ਕੋ ਇਕ ਲਈ, ਦ੍ਵੈ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਕੋਈ[1]। ਏਕ ਰਖੀ ਕਿਸ ਏਕ ਨੈ ਦੀਨੀ ਇਮੁ ਸੋਈ। ਤਜੀ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਇਹ ਨਈ ਚਲਾਈ। ਇਕ ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਪਤਿ ਬਹੁਤ ਭੇ ਐਸੇ ਠਹਿਰਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਪੰਚ ਭ੍ਰਾਤ ਇਕ ਜੋਖਤਾ ਕਿਨ ਚਾਰਹੁ ਲੀਨੀ[2]।ਇਮ ਬਾਸੀ ਸਭਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨੀ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਜਨਮੇ ਅਨਿਕ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ। ਸੰਗਯਾ ਤਿਨਹੁ ਕਨੈਤ ਭੀ ਵਧਿਗੇ ਪਰਵਾਰੇ॥੨੩॥ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਲੇਪਨੀ* ਕ੍ਯਾ ਕਹੀਐ ਕਾਹੀ[3]। ਇਸ ਸਿਖ ਕੀ ਕੰਨਯਾਂ ਖਰੀ[4] ਲੀਜਹਿ, ਤਜਿ ਨਾਂਹੀ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਇੰਗੇ ਪਾਂਚ ਤੁਵ ਪਰਿਵਾਰ ਘਨੇਰਾ।ਬਚਨ ਹਮਾਰਾ ਮਾਨੀਐ ਸੁਖ ਪਾਇੰ ਬਡੇਰਾ'॥੨੪॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਮਾਨੇ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਸਿੱਖ ਹੁਤੋ ਮਲਵਈ ਸੋ, ਮਨ ਠਾਨਿ ਅਨੰਦੇ। ਤਬਹਿ ਪਢਾਇ ਅਨੰਦ ਕੋ ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿਂ ਲਯਾਯੋ†। ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕਰਿ ਕਛ ਕਾਲੰ

[1]ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਇਕ ਲਈ, ਕਿਤੇ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਇਕ ਲੈ ਲੀਤੀ। [2]ਚਾਰੋਂ ਨੇ (ਇਕ) ਲੀਤੀ। [3]ਕਿਆ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। [4]ਸੁੱਚੀ ਹੈ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ। *ਪਾ:–ਸਿੰਘ ਸੁਨਹੁ ਇਮ ਲੇਪਨੀ। †ਇਹ ਬੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਨੰਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਜੋ ਕਥਾ ਕਨੈਤਾਂ ਦੀ ਸੁਣਾਈ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਕੁਰਖਤ ਜੇਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀ ਜਦ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਬੜੇ ਕੀਮਤੀ ਸਨ ਤੇ ਬੇਟੀਆਂ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸਨ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਦੇਖ ਲਓ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਚੇ ਇਖਲਾਕ ਦਾ ਅਸਰ ਕਿ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਭੈਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਆਹਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਨੈਤਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਨੇ ਪਾਈ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਆਖੇਪਕਾਰ ਸ਼ਾਇਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ, ਕਨੈਤਾਂ ਤੇ ਚੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਨੈਤ ਆਪਣਾ ਨਾਮ 'ਕਨੈਤ' ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਾਂਙੂ ਕੰਨਿਆਂ ਨਹੀਂ

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਬਿਤਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਪੰਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਤੇ ਭਏ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਸੋਈ। ਸੰਗਤ ਕੇ ਆਗੂ ਭਏ ਸਿੱਖੀ ਅਧਿਕੋਈ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋ ਸਭਿ ਕਹਤਿ ਲਿਖਾਵੈ[1]।੯ਇਹ ਲੋਚਨ ਤੇ ਪਿਖੀ ਨਹਿੰ ਸੁਨਿਬੇ ਮਹਿੰ ਆਵੈ॥੨੬॥ ਇਕ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਥੋ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਬਾਸੀ।ਤਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕੀ ਨੈਨ ਤੇ ਮੁਝ ਪਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਤਿਸ ਤੇ ਸੁਨੀ ਲਿਖਾਇ ਦੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਲੇਖੋ[2]। ਇਹ ਸਾਖੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਪਰੇਖੋ ॥ ੨੭ ॥ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਸਿਖ ਲੇਪਨੀ ਅਬਿ ਸੁਤ ਹੈ ਤਾਂਹੀ। ਨਾਮ ਬਿਸਾਖਾ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਜਾਨਤਿ ਬਹੁ ਜਾਂਹੀ। ਅਪਨਿ ਪਿਤਾ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਸੋਈ। ਜਨਨੀ ਤੇ ਅਰੁ ਜਨਕ ਤੇ ਸੁਨਿ ਰਿਦੈ ਪਰੋਈ°॥੨੮॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਬਾਰਤਾ ਕਵਿ ਛੰਦੁ ਬਨਾਵੈ। ਸੁਨਤਿ ਪਢਤਿ ਇਸ ਕਥਾ ਕੋ ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਪਾਵੈ।ਸੁਨਹਿੰ ਕਾਮਨਾਧਾਰ ਜੋ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਦੈ ਹੈ।ਅਨਿਕ ਜਨਮਕੇ ਪਾਪਹਤਿ ਗੁਰਮੁਖਪਦ ਪੈਹੈ॥੨੯॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੮॥

੩੯. [ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥*ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਹੇਰਿ ਚਰਿਤ ਬਿਸਮਾਇ। ਸਹਹਿ ਕਸੌਟੀ ਸਿੱਖ ਕੋ, ਕੋ ਬੇਮੁਖ ਹੁਇ ਜਾਇ ॥੧॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ਉੱਗ੍ਰ ਤੇਜਮੁਖ ਪਰ ਦਿਪਹਿ ਚਿਤ ਉੱਗ੍ਰ ਸੁਭਾਊ। ਉੱਗ੍ਰ ਬੋਲਿਬੋ ਰਸ ਭਰਯੋ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਊ। ਆਸ਼ੈ ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਜਿਨ ਉਰ ਧੀਰ ਪ੍ਰਬੀਰੈ[3]।ਰਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਯੋ ਬੀਰ ਰਸੁ ਜਨੁ ਧਰਯੋ ਸਰੀਰੈ ॥ ੨ ॥ ਕਬਹੁੰ ਮੌਨ ਹੀ ਕਰਿ ਰਹੈਂ ਕਬਿ ਕਹਹਿੰ ਉਤਾਲੇ। ਵਾਕ ਜਥਾ ਨਿਕਸੈ ਬਦਨ ਤਿਮ ਹੁਇ ਤਤਕਾਲੇ।ਤ੍ਰਸ-ਤਿ ਰਹੈਂ ਸੇਵਕ ਨਿਕਟ ਜੋ ਕਾਰ ਚਲਾਵੈਂ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿ ਪਾਵੈਂ॥੩॥ਸੁਤ ਸੁਭਾਊ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ।ਕਹਿ ਨ ਸਕੈ ਚਾਹਤਿ ਰਹਹਿ–ਕਸ ਗਤਿ ਹੈ ਤਾਤਾ ?–। ਕਿਤੀ ਬਾਰ ਗਮਨਹਿ ਨਿਕਟ, ਬੈਠਹਿ ਅਵਲੋਕੈ। ਰੁਖ਼ ਪਰਖਹਿ ਨਹਿੰ ਅਪਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕਹਿਬੋ ਮੁਖ ਰੋਕੈ[4] ॥੪॥ ਮਾਤਾ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮੌਨ ਕਰਿ ਬੈਠਹਿਂ ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ°।–ਹੋਇ

[1]ਕਹਿਕੇ ਲਿਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਨੇ ਲਿਖੀ। [3]ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇ। [4]ਭਾਵ ਮੁਖੋਂ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰ ਦੇਮਾਤਾ ਜੀ। *ਹੁਣ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੧੭ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ਹੈ।

°(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਮਾਰਦੇ ਸਨ, ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਹਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ [ਕੰਨਜਾਂ। ਹਿਤ=ਕਨੈਤ]। ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਕਨੈਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਤੇ ਲੇਪਨੀ ਸਿਖ ਦਾ ਨਾਮ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿਂ ਜਥਾ ਕਹਿਬੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ–। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੀਤੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਮਾਈ। ਹਿਤ ਬੋਲਨ ਦ੍ਰਿੜ ਬੁੱਧਿ ਕਰਿ ਨੰਦਨ ਢਿਗ ਆਈ॥੫॥ ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਇਕੰਤ ਤਬਿ ਨਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਭੀਰਾ। ਅਭਿਨੰਦਨ[1] ਸੁਤ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬੋਲੀ ਥਿਰਿ ਤੀਰਾ। 'ਹੇ ਸੁਤ! ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਮੇਰੋ ਮਨ ਥੋਰਾ। ਸੁਖ ਨ* ਬਿਲੋਕਯੋ ਮੈਂ ਕਬਹੂੰ ਕਰਿ ਮੋਹ ਸੁ ਤੋਰਾ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਮਾਰੇ ਪਿਤਾ ਕੋ ਹੋਯਸਿ ਪਰਲੋਕਾ। ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੋ[2] ਉਪਜਤਿ ਮੁਝ ਸ਼ੋਕਾ। ਧਰਨੀ ਸਮ ਧੀਰਜ ਧਰਨ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਅਜ਼ਮਤ ਦਈ ਨ, ਸਿਰ ਦਯੋ ਚਿਤਵਉਂ ਦਿਨ ਰਾਤੀ॥ ੭ ॥ ਪਹੁੰਚੀ ਆਜ ਇਕੰਤ ਲਖਿ ਸੰਸੇ ਚਿਤ ਹੋਤੇ। ਗੁਰੂਅਨਿ ਕੇ ਬਡ ਗੁਰੂ ਹਹੁ ਜਨਮੇ ਤੁਮ ਮੋਤੇ। ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸਮਰਥ ਮਹਾਂ ਚਿਤ ਚਹਹੁ ਬਨਾਵੋਂ। ਅਚਰ ਚਰਹਿ ਚਰ ਅਚਰ ਹੁਇ ਲਘੁ ਮੁਖੌਂ ਅਲਾਵੋਂ[3] ॥੮॥ ਕਹਾ ਜਾਨਹੁ ਕਿਮ ਹੋਹਿਗੀ ਗਤਿ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਯਹਿ ਚਿਤਵਨਿ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੌਂ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਭਾਰੀ। ਮੇਰੋ ਮੋਹ ਨ ਛੁਟਤਿ ਹੈ ਤੁਮ ਬੋਲਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਹਸਹਿਂ† ਸ਼ਰੀਕ ਕੁਤਰਕ ਕਰਿ ਬੋਲਤਿ ਬਹੁ ਗਾਹੀਂ[4] ॥ ੯ ॥–ਕਰੀ ਅਰਾਧਨਿ ਚੰਡਿਕਾ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿਂ ਸਾਧੀ[5]। ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਇਕਬਾਰ ਹੀ ਭਈ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ[6]–। ਕੇਚਿਤ ਕਹਿਤੇ ਪਰਸਪਰ–ਜੋ ਕਾਮ ਅਰੰਭਾ। ਸੋ ਪੂਰਾ ਹੋਯਸਿ ਨਹੀਂ ਬਹੁ ਭਯੋ ਅਚੰਭਾ[7]– ॥ ੧੦ ॥ ਕੇਚਿਤ ਕਹਿਤੇ ਅਪਰ ਬਿਧਿ–ਸਾਧਿਕ ਦਿਜ[8] ਜੋਊ। ਕਲੀ

[1]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ। [2]ਯਾਦ ਕਰਕੇ (ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ) ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ। [3]ਥੋੜਾ ਹੀ (ਜੇ ਮੁਖੋਂ ਕਹੋ। [4]ਬਹੁਤੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਆਰਾਧ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ। [6]ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਾ ਬੋਲਣਾ ਨਾ ਚਾਲਣਾ। [7]ਹੈਰਾਨ ਭਾਵ ਉਦਾਸ ਹੋਏ ਹਨ। [8]ਭਾਵ ਹਵਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ।

*ਉਹ ਮਾਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਪਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੋਣ ਤੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਹੋਣ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਇਹ ਸ਼ੋਕ ਮਈ ਵਾਕ ਅਖਵਾਉਣੇ ਕਿ 'ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ' ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਕਾਈ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਮ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਤੇ ਦਾਵੇ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੀ ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਅੰਸੂ ੩੮ ਦੇ ਅੰਕ ੨੯ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਹੈ:–'ਤਾਤ ਮਾਤ ਮੁਰ ਅਲਖ ਅਰਾਧਾ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਾ'। ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਵਾਲੀ, ਅਲਖ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਐਸਾ ਲਿਖਣਾ ਬਲਕਿ ਇਕ ਜਗਾ 'ਗੁਜਰੀ ਉਜਰੀ' ਲਿਖ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਹੀ ਸਮਝਣੇ ਠੀਕ ਹਨ।

†ਪਾ:–ਹਸਹਿ।

ਕਾਲ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਖਿਸਕਯੋ ਤਦਿ ਸੋਊ–। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਨ ਭਾਵਤੀ ਬਹੁ ਬਾਤ ਬਨਾਈ। ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਆਪ ਅਬਿ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ॥ ੧੧॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਹੈਂ ਮਨਿ ਕੈ ਇਹੁ ਬਾਤੀ[1]। ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਹੀਐ ਸਕਲ ਬਰਤਹਿ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ'। ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਕੇ ਬੈਨ ਕੋ ਉਠਿ ਤ੍ਰਸ਼ਨ ਚਾਲੇ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਸੰਗ ਲੈ ਹਿਤ ਕਹਿਨ ਸੁਖਾਲੇ[2]॥ ੧੨॥ ਏਕ ਸਿਲਾ ਸੁੰਦਰ ਹੁਤੀ ਇਕ ਸਮ ਤਲ ਜਾਂਹੀ। ਆਸਨ ਹੀਨ ਅਸੀਨ ਗੇ ਮਾਤਹਿ ਕਰਿ ਪਾਹੀ[3]। ਕਹਤਿ ਭੁਏ 'ਜਨਨੀ ਸੁਨਹੁ ਗਤਿ ਗੁਪਤ ਬਡੇਰੀ। ਦੇਵ-ਤਾਨਿ ਕੀ ਬਾਤ ਜੋ, ਕਹਿਨੀ ਨ ਭਲੇਰੀ॥੧੩॥ਤਊ ਕਹਿਨ ਬਨਯੋਂ ਅਬੈ ਹਠ ਹੇਰਿ ਤੁਮਾਰਾ। ਦੇਵੀ ਭਈ ਪ੍ਰਤੱਛ ਜਿਮ ਬਰ ਦੀਨਿ ਉਦਾਰਾ। ਬ੍ਰਹ-ਮਣ ਬਰ ਕੇਸ਼ਵ ਮਿਲਯੋ ਹਮ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ।–ਤੁਰਕਨ ਤੁਰਤ ਬਿਨਾਸ਼ ਹੁਇ ਕਹੀਯੈ ਸੁ ਪ੍ਰਬੀਨਾ–॥ ੧੪ ॥ ਨੈਨੂ ਪੁੱਤ੍ਰੀ* ਸੇਵਿਬੋ ਤਿਨਿ ਬਿਧਿ ਬਤਲਾਈ। ਫਿਰ ਕਰਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਸੈਲ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਬਿਧਿ ਸਾਈ। ਚਢਿ ਊਪਰ ਹੇਰੀ ਗੁਫਾ ਲਘੁ ਬੀਚ ਬਰੇ ਹੈਂ। ਨੰਦਾ ਤਿਥ ਗੁਰਵਾਰ ਪੁਖ[4] ਤਹਿੰ ਬੈਠਿ ਥਿਰੇ ਹੈਂ ॥੧੫॥ ਲਗੇ ਅਰਾਧਨਿ ਧਰਮ ਹਿਤ ਧਰਿ[5] ਭਾਰ ਨਿਵਾਰੇਂ। ਪਾਂਚ ਪਹਿਰ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ[6] ਕਰਿ ਹਮਨ ਬਿਚਾਰੇਂ। ਪੁਨ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਹੀ ਜਾਮ ਕੋ ਕਰਿ ਹਮਨ ਬਿਸਾਲਾ।ਦੇਵੀ ਮੂਰਤਿ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਿ ਇਕ ਭੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੧੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਗੇ ਰੈਣ ਦਿਨ ਅੰਤਰ ਭੂਲਾ[7]। ਦੇਵ ਕਾਮ[8] ਸਭਿ ਅੰਗਨਿ ਝੂਲਾ।–ਉਣਉਣ ਮੁਣਮੁਣ ਗੁਣਗੁਣ ਰੁਣਰੁਣ–। ਖੋੜਸ ਅੰਕ[9] ਜਾਪ ਕਰਿ ਧੁਣ ਧੁਣ[10]–॥ ੧੭ ॥ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਕਹਯੋ ਹਿਤ ਦੇਵੀ[11]।–ਭੇਟ

[1]ਭਾਵ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪੂਜਨ ਯੋਗ ਹਨ ਇਹ ਗਲ ਮੰਨਕੇ। [2]ਸੁਖਦਾਈ ਵਾਰਤਾ ਕਹਿਣ ਲਈ। [3]ਬਿਨਾਂ ਆਸਣ ਬੈਠ ਗਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਹੀ ਬਿਠਾ ਕਰਕੇ। [4]ਏਕਮ ਤਿਥ, ਵੀਰਵਾਰ, ਪੁਖ ਨਿਛੱਤ੍ਰ। [5]ਧਰਤੀ ਦੇ। [6]ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ। [7]ਰਾਤ ਦਿਨ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਲਗਿਆਂ (ਰਾਤ ਦਿਨ ਦਾ) ਫਰਕ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। [8]ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਰੂਪੀ ਕੰਮ। [9]ਸੋਲਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ। ਇਹ ਗਲ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾ: ੧੦ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਯਥਾ:–ਨਾ ਜਾਪ ਆਨ ਕੋ ਜਪੋਂ। ਨਾ ਅਉਰ ਥਾਪਨਾ ਥਪੋਂ। [10]ਕੀਤਾ ਉਚਾਰ ਕੇ। [11]ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਦੇਵੀ ਵਾਸਤੇ।

*ਪਿੱਛੇ ਦੇਵੀਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕ ਨਾਮ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ,ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਭਵਾਨੀ ਕਾਲਿਕਾ ਆਦਿ ਸੀ। ਇਥੇ ਨੈਨੂ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਉਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਨੈਣਾ ਪਿੱਛੇ ਗੁਜਰ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ। ਕੀਹ ਜਾਣੀਏ ਏਥੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗਲ ਅਕਸ ਮਾਤ੍ਰ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨੈਨੂ ਗੁਜਰ ਦੀ ਧੀ ਦੇਵੀ ਸੀ।

ਰਾਖੀਐ ਤਿਸ ਛਿਨੁ ਦੇਵੀ[1]–।ਹਮ ਬੋਲੇ–ਤੁਮ ਓਟਹਮਾਰੀ॥ਬਿੱਪ੍ਰ ਸਾਰਸੁਤ ਛੱਤ੍ਰਨਿ ਭਾਰੀ[2] ॥ ੧੮ ॥ ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵਤਿ ਰਹੇ–।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਿਜ ਹਿਤ ਧਰਿ ਪੁਨ ਕਹੇ ।–ਬੀਰ ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਧੰਨ ਉਦਾਰਾ । ਦੇਵ ਅਰਾਧਨਿ ਉੱਦਮ ਧਾਰਾ॥੧੯॥ਕਹਿਨਾ ਮੋਰ ਤੁਮਾਰੇ ਹੇਤੁ । ਰੈਨ ਦਿਨਾ ਨਿਤ ਪਢਹੁ ਸੁਚੇਤ । ਤਨ ਕਰਿ ਸੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਰਹਿਨਾ।ਮੋਨ ਹੋਇ ਅਨਸੁਨ ਅਨੁ ਕਹਿਨਾ[3]–॥ ੨੦ ॥ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਦੇਵੀ ਰੁਚਿ ਉਪਜਾਈ । ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ[4] ਨਿਤ ਭਈ ਸਵਾਈ । ਅਰਪੀ ਦੇਹ ਗੇਹ ਕੀ ਬਾਤਿ[5] । ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਘ੍ਰਿੱਤ ਤਿਲ ਖਾਤਿ ॥੨੧॥ ਪੰਚ ਮਾਸ ਤੇ ਆਂਖ ਉਘਾਰੀ । ਸੁਪਨ ਸੁਨਾਇ –ਅਊਂ ਇਕ ਬਾਰੀ[6]–। ਸਭੀ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਭਲੇ ਕਹਿ ਦਯੋ[7] । ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ ਏਕ ਸਮ ਭਯੋ ॥੨੨॥ ਬੀਤ ਗਏ ਦਸ ਮਾਸ ਅਰਾਧਤਿ।ਆਇ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਬਿਧਿ ਸਾਧਤਿ[8] । ਨਵਮੀ ਥਿਤ ਰਵਿਦਿਨ[9] ਰਹਿ ਜਾਮੂ।ਕਹਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ –ਬਿਦਤਹਿ ਬਲ ਧਾਮੂ ॥ ੨੩ ॥ ਦੇਨਿ ਉਪਾਇਨ ਜੁਗਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ–। ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਧਾਰਿ ਡਰੁ ਆਰਤਿ । ਚਲਯੋ ਮਿਸ਼ਰ ਕਛੁ ਮਨ ਭਯੋ ਥੋਰਾ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਮ ਢਿਗ ਕਹੀ ਨਿਹੋਰਾ ॥੨੪॥ ਜਾਮ ਦਨੇਸ ਅਰੁ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰੁ । ਝਮਕੇ ਜਗਮਗ ਪੁੰਜ ਪਹਾਰ । ਕਨਾ ਦਾਮਨਿ ਕਨਾ ਸੂਰਜ ਚੰਦਾਦਮਕਯੋ ਬਦਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਲੰਦ ॥੨੫॥ਲੋਚਨ ਮੀਚ ਭਯੋ ਮੈਂ ਠਾਂਢੋ।ਨਿਰਖਤਿਰੂਪ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਬਾਢੋ।ਬੋਲੀ ਹਸਤਿ[10] ਮੀਚ*ਗਰਜਾਨੀ[11]।–ਪੰਥ ਸਕੇਸ ਦੀਨਿ ਬਲ ਖਾਨੀ[12]–॥੨੬॥ਪੀਛੇ ਉਸਤਤਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ।ਕਹਯੋ–ਧਯਾਇਹੋਂ ਐਹੋਂ ਪਾਸੀ[13]। ਚਖ ਮੀਚੇ, ਮੀਚ ਹ੍ਵੈ ਜਾਊਂ[14]।ਪੀਛੇ ਪੰਥ ਬੀਚ ਨਿਕਸਾਊਂ ॥੨੭॥ ਚਾਲੀ ਬਰਖ ਤੁਮਹਿ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।ਬਿਨਸਹਿ ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਬੱਖਯਾਤੀ। ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੀ ਪੂਰਨ ਆਸ਼ਾ । ਰਾਜ ਖਾਲਸੇ ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੨੮ ॥

[1]ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ। [2]ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰਸੁਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੀ ਭਾਰੀ (ਆਸਰਾ ਹਨ)। [3]ਨਾ ਸੁਣਨਾ ਨਾ ਕਹਿਣਾ । [4]ਗੁਰੂ (ਨਾਨਕ ਜੀ) ਦੀ ਮਿਹਰ। [5]ਸਰੀਰ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਬਾਤ ਅਰਪੀ(ਦੇਵੀ ਨੂੰ)। [6]ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਆਊਂਗੀ। [7](ਦੇਵੀ ਨੇ)। [8]ਬਿਧੀ ਨੂੰ ਸਾਧਦਿਆਂ। [9]ਐਤਵਾਰ। [10]ਹੱਸਕੇ। [11](ਮਾਨੋਂ) ਮੌਤ ਗੱਜੀ ਹੈ। [12]ਕੇਸ਼ ਸਹਿਤ ਪੰਥ ਬਲ ਦੀ ਖਾਣ ਦਾਨ ਦਿਤਾ। [13]ਯਾਦ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਪਾਸ ਆਵਾਂਗੀ। [14]ਤੁਸਾਂ ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਚੇ ਹਨ ਇਸ ਤੇ ਮੈਂ ਬੀ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਚਖੁ ਮਿੱਚੇ ਮੀਚੈਂ ਹੁਇ ਜਾਊਂ' ਤੁਸਾਂ ਨੈਣ ਮੀਟ ਲਏ ਸਨ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ) ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੀ। [ਮੀਚੈਂ=ਅੱਖ ਉਹਲੇ ਹੋਣਾ, ਲੋਪ ਹੋਣਾ] ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਮੀਚ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਪਰ (ਮੀਚੈ=) ਉਹਲੇ ਹੋਣਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਮਾਤ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰਦ ਇਹੁ ਲੀਜੈ ਮੇਰਾ। ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਜਲ[1] ਮਾਧੁਰ ਫੇਰਾ। ਸੂਰ
ਹੋਇਗਾ ਸਿਦਕ ਤੁਮਾਰਾ। ਅਬਿ ਦੀਜੈ ਮੋਕਉ ਉਪਹਾਰਾ–॥ ੨੯ ॥ਕਰਦ
ਪਕੜਿ ਬਪੁ ਰਕਤ ਨਿਕਾਰਾ। ਬੂੰਦ ਲੀਨਿ ਨਿਜ ਰੂਪ ਸੁਧਾਰਾ[2]। ਕਹਯੋ
ਲੈਂਕੜੇ–ਮੁਝ ਤੇ ਲੈਹੋ। ਕਛਨੀ ਭੇਖ ਪੰਥ ਕੌ ਦੈਹੋ ॥ ੩੦ ॥ ਤੁਮ ਸਹਾ-
ਇਤਾ ਹਿਤ ਮੈਂ ਆਊਂ। ਲਾਜ ਪੰਥ ਕੀ ਰਾਖਿ ਵਧਾਊਂ–। ਅੰਤਰਧਯਾਨ
ਭਈ ਪੁਨ ਦੇਵੀ। ਸਹਿਤ ਲੈਂਕੁਰਾ ਗਣਨਿ[3] ਅਭੇਵੀ॥ ੩੧ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ
ਤੇ ਮਾਤਾ! ਸੁਨਿ ਘਟਕੀ[4]। ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਚਟਪਟ ਸਭਿ ਛੁਟਕੀ॥ਅਪਰ
ਬਾਤ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਤਾਊਂ। ਦੇਵੀ ਬਰਜਯੋ ਸਦਾ ਛਪਾਊਂ ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਰ
ਮਾਯਾ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਮਾਯਾ ਤਯਾਗ ਭਯੋ ਮਸਤਾਨਾ। ਬਧਯੋ ਬੈਰ
ਰਾਜਨਿ ਕੇ ਸੰਗਾ। ਲਰੈਂ ਸਿੰਘ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜੰਗਾ ॥ ੩੩ ॥ ਕੇਤਿਕ
ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ। ਕੁਛਕ ਲਾਜ ਆਯਹੁ ਹਮ ਪਾਸ। ਕਹਯੋ ਤਿਸੈ
–ਤੁਵ ਕਰੁਨਾ ਪਾਇ। ਜਥਾ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਧਿ ਦਈ ਸਿਖਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਭਈ
ਬਿਦਤ ਬਾਂਛਿਤ ਬਰ ਦਯੋ। ਕਾਰਜ ਸਕਲ ਸਪੂਰਨ ਭਯੋ।ਸਵਾਲਾਖਅਬਿ
ਦੈ ਹੈਂ ਧਨ ਕੌ–।ਇਮ ਕਹਿ ਮੇਲਯੋ ਅਪਨੇ ਤਨ ਕੌ[5] ॥੩੫॥–ਜਿਸ ਬਲੁ
ਹੋਵਹਿ ਬਾਸ ਹਮਾਰਾ। ਦਿਯੋ ਤਿਸੀ ਬਲ ਬਾਸ ਤੁਮਾਰਾ–। ਰੋਇ ਪ੍ਰਥਮ
ਪੁਨ ਦਿਜਬਰ ਭਾਖਾ।–ਮੁਹਿ ਅਭਿਲਾਖ ਸਾਚ ਤੁਮ ਭਾਖਾ–॥੩੬॥[6]ਬਹੁਰ
ਬਿੱਪ੍ਰ ਜੈਸੇ* ਮਿਲ ਗਿਨਾ। ਗਯੋ ਕਹੂੰ ਕਿਨ ਸੁਨਾ ਨ ਗਨਾ[6]। ਸੁਨਿ
ਜਨਨੀ! ਹੋਈ ਬਿਧਿਜੈਸੀ।ਬਰਨਨ ਕਰੀ ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਤੈਸੀ॥੩੭॥ਕੁਛਸੰਦੇ-
ਹ ਨਹੀਂ ਮਨ ਰਾਖਹੁ।ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਪੰਥ ਮਹਿਦ ਅਭਿਲਾਖਹੁ[7]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਤ ਬੈਨ।ਨਿਸ਼ਚਲ ਮਨ ਕਰਿ ਗਮਨੀ ਐਨ॥ ੩੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ
ਬਿਦਤਨਿ ਕੇ ਪਾਛੇ।ਇਕ ਦਯੋਸ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਆਛੇ।ਇਕ ਸੋਢੀ ਸਮੀਪ ਤਬਿ
ਬੈਸਾ। ਬੂਝਯੋ 'ਦਿਜ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਭਾ ਕੈਸਾ ॥ ੩੯ ॥ ਗਯੋ ਪਲਾਇ ਨ ਦਈ
ਦਿਖਾਈ। ਕਹਯੋ ਜੁ ਦੈਨਿ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਈ। ਬਿੱਦਯਾਵਾਨ ਉਪਾਇ
ਮਹਾਨਾ[8]। ਕਰਯੋ ਸਕਲ ਬਿਧਿ[9], ਸੋ ਤੁਮ ਜਾਨਾ'॥੪੦॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਤਿ

[1]ਜਲ ਵਿਚ ਫੇਰਕੇ। [2]ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲਈ। [3]ਲੌਂਕੜੇ ਤੇ ਗਣਾਂ ਸਮੇਤ। [4]ਦਿਲ ਦੀ ਗਲ। [5]ਭਾਵ ਜੱਫੀ ਪਾਈ। [6]ਫੇਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਿਵੇਂ ਮਿਲਕੇ ਗਿਣਕੇ ਗਿਆ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਸੁਣਿਆਂ ਨਾ ਜਾਣਿਆਂ ਭਾਵ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। [7]ਅਸਲ ਪਾਠ 'ਅਬ ਲਾਖਹੁ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ। ਅਰਥ–ਹੁਣ (ਤੁਸੀਂ) ਲਖ ਲਓ ਕਿ ਪੰਥ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਗਟੇਗਾ। (ਅ) ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਅਭਿਲਾਖਾ ਕਰੋ ਕਿ ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਟੇ। [8]ਬੜੇ ਜਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [9]ਸਾਰੀ ਬਿਧੀ (ਜਿਸ ਨੇ) ਕੀਤੀ ਹੈ। *ਪਾ:–ਤੈਸੇ।

ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਧੀਰਾ । 'ਕੇਸ਼ਵ ਧਾਰਨੋ ਜਾਇ ਸਰੀਰਾ । ਹਮਰੋ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਅਵਤਰੇ। ਰਣ ਸਿੰਘ[1] ਨਾਮ ਭੂਮ ਪਰ ਥਿਰੇ ॥੪੧॥ ਦੋਇ ਜਨਮ ਪਹਿਲੇਂ ਧਰਿ ਲੈ ਹੈ।ਦੇਹ ਤੀਸਰੀ ਅਸ ਪੁਨ ਪੈ ਹੈ।ਬਹੁਤਨਿ ਸੰਗ ਭਿਰੇਗਾ ਜਬਿਹੀ। ਕਰਹਿ ਰਾਜ ਹੰਕਾਰੀ ਤਬਿਹੀ ॥ ੪੨ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ। ਜੀਤੇ ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਜੈ ਮਹਾਨੀ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਗਤਿ ਹੋਹਿ ਬਹੋਰੀ[2]।ਤਨ ਕੋ ਤਜਾਗ ਆਇ ਮਮ ਓਰੀ*' ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਮਾਤ ਸੋਂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਲਾਂਗਰੀ ਤਕਰਾਰੀ । ਕਹੀ ਲੋਕਾਈ । ਲੰਗਰ ਅਟਕਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ †ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਸਥਾਨ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿੱਖ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਬੈ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਮਹਾਨ‡ ॥ ੧ ॥ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦੁ॥ 'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜ ਪ੍ਰਭੁ ਹੇ§ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ ! [3]ਤਕਰਾਈ ਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ, ਸਭਿ-

---

[1]ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ । [2]ਫਿਰ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। [3]ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਤਕੜਾਈ ਕਰਾਓ ਸਭ ਨੂੰ (ਭੁੱਖੇ ਰਹਿੰਦੇ) ਜਾਣਕੇ। ਪਰੰਤੂ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਤਕਰਾਰੀ' ਹੈ, ਤਕੜਾਈ ਲਿਖਣਾ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਉਕਾਈ ਹੈ । ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਤਕਰਾਰੀ' ਪਾਠ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ—'ਲਾਂਗਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਤਕਰਾਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਭ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ, ਥੋੜਾ (ਖਾਣ ਨੂੰ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਖ ਹੋਰ ਮੰਗਣ ਤਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ,ਚੁੱਪ ਵਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ।' ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਲਾਂਗਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਤਕਰਾਰੀ ਹੈਗਾ [ਤਕਰਾਰੀ=ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ]।

*ਇਹ ਸਾਰਾ ਅੰਸੂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੧੭ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਹੀ ਤੀਸਰਾ ਜਨਮ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਪੱਸ੍ਰੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਤਿਵੇਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਦੱਸਿਆ। ਭਾਵ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਲ ਝੁਕ ਜਾਵੇ । ਕਦੇ ਕੋਈ ੧੭੯੧ ਦੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਲੱਭੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਬਕ ਸਹੀ ਮੰਨਕੇ ਛੰਦਾ ਬੰਦ ਰੂਪ ਪਹਿਨਾਇਆ ਹੈ । ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇਣਾ ਉਸ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸਣੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚਟਪਟਾ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧਤ ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਲਈ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਰੋ ਪੈਣਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਵਾਕ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਕੇ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰੈ ਜਨਮ ਦੇਕੇ ਫਿਰ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸਿੱਖ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਕੇ ਅਵਤਰਣ ਦਾ ਵਰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਹੋਣਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਉਕਤੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦਾ।' †ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਹੁਣ ੧੮ਵੀ ਸਾਖੀ ਇੱਥੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ। ‡ਪਾ:—ਬਖਾਨ। §ਪਾ:—ਗੁਰ ।

ਹਿਨਿ ਹੀ ਜਾਨਾ। ਦੇਤਿ ਲਾਂਗਰੀ ਅਲਪ ਹੀ ਜਾਚਤਿ ਸਿਖ ਫੇਰੀ। ਨਹਿਂ ਬੋਲਹਿ, ਮੁਖ ਮੌਨ ਧਰਿ, ਜੇ ਕਹਹਿ ਕੁਫੇਰੀ' ॥੨॥ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਕਰਿ ਇਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਲੋਭੀ ਦੀਰਘ ਲਾਂਗਰੀ ਨਾਹਿਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ। ਗੁਰ ਧਨ ਇਨ ਖਾਯੋ ਅਧਿਕ ਡਹਿਕਯੋ[1] ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਮਸੰਦ ਥੋ ਭੁਖਾ ਬਡ ਆਹੀ ॥੩॥ਚੌਪਈ॥ ਜੇਂਵਹੁ[2], ਦੇਗ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੋਇ*। ਦੇਗ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਸੋਇ।ਸ੍ਵਾਦ ਦੇਗ਼ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤੋ ਰਹੈ।ਜੋ ਪਾਹੁਲੀਆ ਗੁਰ ਸਿਖ ਅਹੈ ॥ ੪ ॥ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੇਗ ਕੋ ਖਾਇ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਕਦਾਇ। ਅਬਿ ਤੇ ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਭਾਈ। ਕਰਿਕੈ ਰਹਿਤ ਜਥਾ ਹਮ ਗਾਈ ॥੫॥ ਆਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਬਨਾਵਹੁ ਤਯਾਰ। ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਦੀਜਹਿ –ਅਚਹੁ ਅਹਾਰ[3]–। ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਵੈ ਸਿਖ ਕੋ । ਹੋਇ ਨਿਹਾਲ ਨ ਕਸ਼ਟ ਭਵਿਖ ਕੋ ॥ ੬ ॥ ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਰਨ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਤਯਾਗੀ। ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਹੁ ਬਰਤਾਵਨਿ।–ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ† ਕਹਿ ਛਕੈ‡ ਛਕਾਵਨ ॥ ੭ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਮੁਖ ਹਾਥ ਪਖਾਰਹੁ। ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ਚੁਲਾ ਉਚਾਰਹੁ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀ ਨਿਤ ਸੋਧੀ[4]। ਹੋਵਨਿ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਵਿਰੋਧੀ॥੮॥ਰਹਨਿ ਪਹਾਰੀ ਸੋਂ ਨਿਤ ਨਯਾਰੋ। ਬਨਿ ਕਰਿ ਸਖਾ ਨ ਕੀਜੈ ਪਯਾਰੋ।ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲਾ।ਦੇ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਰਬ-ਥਾ ਕਾਲਾ[5] ॥੯॥ ਛੱਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਬਰਨ ਚਹੁ ਰਾਸੀ[6]। ਆਸ਼੍ਰਮ ਚਾਰਿ ਆਦਿ ਸੰਨਯਾਸੀ। ਸਕਲ ਅਧੀਨ ਪੰਥ ਕੇ ਕਰੇ।ਸੋ ਸਭਿ ਪੰਥ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਸਰੇ[7]॥ ੧੦ ॥ ਸੇਵਾ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸਿਖ ਧਾਰੇ। ਅਚਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨ ਪਾਸ ਉਠਾਰੇ[8]। ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਉਦਰ ਲੋਭ ਪੁਨ ਕਰੇ[9]। ਮੰਦ ਨਜ਼ਰ ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਧਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਸੋ ਸਿਖ ਪਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਜਾਈ। ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕੋ ਮੈਂ ਬਨਹੁਂ ਸਹਾਈ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੀ ਨਿੰਦ ਅਲਾਵੈ। ਛੁਧਤਿ ਸਿੱਖ ਕੋ ਸਾਦਰ ਖ੍ਵਾਵੈ

[1]ਭਰਮ ਗਿਆ ਹੈ। [2]ਛਕੋ। [3]ਸਿੱਖ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਦਿਓ (ਤੇ ਆਖੋ) ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕੋ। [4]ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿਣੀ। (ਅ) ਸੋਝੀ ਰੱਖਣੀ। [5]ਸਭ ਥਾਈਂ ਸਭ ਵੇਲੇ। [6]ਸਾਰੇ ਚਾਰੇ ਬਰਨ। [7]ਉਹ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰੀ ਕੀਤੇ [ਸ਼ਬਦ=ਹੁਕਮ]। (ਅ) ਸੋ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਸ਼ਬਦ, ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। [8]ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਨੂੰ (ਪੰਕਤ ਵਿਚੋਂ) ਨਾ ਉਠਾਏ। (ਅ) ਚੁੱਕ ਕੇ ਰੋਟੀ ਨਾਲ ਨਾ ਲੈ ਜਾਵੇ। [9]ਪੇਟੋਂ ਰੱਜਕੇ ਜੇ ਲੋਭ ਧਾਰੇ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ–ਜਾਓ ਤੇਗ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਗ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ–ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ‡ਪਾ:–ਕਰਹੁ।

॥ ੧੨ ॥ ਸੌ ਜੱਗਨ ਕੋ ਫਲ ਸੋ ਪਾਇ। ਗੁਰਸਿਖ ਕੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਛਕਾਇ। ਸਿਖ ਕੋ ਦੇਯ ਬਿਵਾਹ ਕਰਾਇ। ਸੋ ਨਿਸਤਰਹਿ ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਲਾਇ॥ ੧੩॥ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਬਿੱਦਯਾ ਸਿਖਲਾਵੈ। ਨਗਨ ਸਿੱਖ ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ ਉਢਾਵੈ। ਕ੍ਾਰਜ ਅਰਜੋ ਸਿੱਖ ਕੋ ਸਾਧੇ।ਜਮ ਕੀ ਬਾਧਾ ਸੋ ਨਹਿ ਲਾਧੇ[1]॥੧੪॥*ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਸੇਵਕ ਸਭਾ ਸਮਾਜ। ਚੌਕੀ ਭਈ ਬਿਲਾਵਲੁ ਕੇਰੀ।ਗਾਵਹਿਂ ਰਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤ ਘਨੇਰੀ ॥੧੫॥ ਸਾਜ ਸਮਾਜ ਕੰਠ ਸੁਰ ਤਾਲ। ਭਏ ਏਕ ਤਬਿ ਗਾਇਂ ਰਸਾਲ[2]। ਖੁਸ਼ੀ ਖਾਲਸਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੋਵਾ।ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਵਤਿ ਜੋਵਾ॥੧੬॥'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ'ਸਭਿਹੂੰਨ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਆਜ ਸ਼ਬਦ ਸੁੰਦਰ ਬਿਧਿ ਗਾਯੋ। ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ ਰਾਗੀਅਨਿ ਆਛੇ। ਦਯੋ ਅਨੰਦ ਜਥਾ ਉਰ ਬਾਂਛੇ' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਊਚੇ ਕਹੀ। 'ਭਾਈ ਕਹੀ ਲੁਪਾਈ ਕਹੀ[3]'।ਤਬਿ ਸਿੱਖਨ ਬੂਝਯੋ ਨਰਨਾਹਰ[4]।'ਪਾਤਿ-ਸ਼ਾਹ ਸਿੱਟਾ ਹੁਇ ਜ਼ਾਹਰ[5] ॥ ੧੮ ॥ ਹਮ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਕੁਛ ਆਈ। ਕੌਨ ਖਯਾਲ ਮਹਿਂ ਆਪ ਅਲਾਈ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਨਾਈ ਤਥਾ। 'ਗ੍ਰਾਮ ਚੌਧਰੀ ਕੀ ਇਕ ਕਥਾ ॥੧੯॥ ਗਯੋ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਜਿਹ ਕਿਰਸਾਨੀ[6] ਜੋਰਯੋ ਹਰਟ[7] ਸਿੰਚਤੋ ਪਾਨੀ। ਰਾਖੀ ਕਯਾਰੇ ਪਰ ਤਿਨ ਕਹੀ[8]। ਲੇ ਗਮ-ਨਯੋਂ ਕੋ,ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹੀਂ[9]॥੨੦॥ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਯੋ ਚੌਧਰੀ–ਵਥੁ ਗਈ ਜਿ ਮੋਰੀ। ਤੌ ਅਪਰਨ ਕੀ ਕਯਾ ਚਲੀ[10], ਕਯੋਂ ਹੋਇ ਨ ਚੋਰੀ–। ਬੋਲਿ ਭਿਰਾਈ[11] ਕੋ ਲਯੋ ਡੌਂਡੀ ਫਿਰਵਾਈ। ਬਜਯੋ ਢੋਲ ਸਭਿ ਨੇ ਸੁਨਯੋਂ ਪਰ ਕਹੀ ਨ ਪਾਈ ॥੨੧॥ ਬਹੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਸਦਨ ਜੇ ਸਗਰੇ ਖੁਜਵਾਏ। ਤਊ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋ ਕਹੀ ਨਰ ਉਰ ਬਿਸਮਾਏ।ਤਬਿ ਇਕ ਮਾਨਵ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ –ਜੋ ਸਦਨ ਭਿਰਾਈ। ਸੋ ਭੀ ਲੀਜਹਿ ਖੋਜ ਕਰਿ ਜੇ ਲੇਵਹੁ ਪਾਈ– ॥ ੨੨॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਨੇ ਮਾਨਯੋਂ ਤਬੈ ਤਿਹ ਸਦਨ ਖੁਜਾਏ। ਇਕ ਕੋਠੀ ਪੀਛੇ ਪਰੀ ਤਿਹ ਲਈ ਉਠਾਏ। ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਚੌਧਰੀ–ਸੁਨਿ ਮੂਢ

[1]ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗਾ। [2]ਸੁੰਦਰ। [3]ਭਾਈ ਨੇ ਜੋ 'ਕਹੀ' ਕਹੀ ਹੈ ਓਹ ਇਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਲੁਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪ ਰਾਗ ਕਰਕੇ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ। 'ਕਹੀ' ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਕੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਕਹੀ ਕਿਸ ਨੇ (ਯਾ ਕਿਸ ਥਾਂ) ਲੁਕਾਈ ਹੈ? [4]ਭਾਵ ਨਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [5]ਭਾਵ ਤਾਤਪਰਜ ਦੱਸੋ। [6]ਜਿੱਥੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। [7]ਖੂਹ। [8]ਕਹੀ ਕਿਆਰੇ (ਦੇ ਨੱਕੇ ਤੇ) ਉਸ ਨੇ ਰੱਖੀ ਸੀ। [9]ਲੱਭੀ ਨਾਂ। [10]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀਹ (ਪੇਸ਼) ਚੱਲੇਗੀ। [11]ਢੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। *ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੨ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੁਣ ਚੱਲੀ ਹੈ।

ਭਿਰਾਈ ! ਢੋਲ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਕੋ,ਘਰ ਕਹੀ ਛੁਪਾਈ!--॥੨੩॥ਕਰੀ
ਨਸੀਹਤਿ ਤਬਿ ਤਿਸੈ ਜੇਤਿਕ ਬਨਿਆਵੈ। ਰੀਤਿ ਭਿਰਾਈ[1] ਰਾਗੀਅਨਿ
ਕਰਿ ਰਾਗ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਤਿਮ ਮੋਰੀ[2] ਸਿੱਖਹੁ ਸੁਨਹੁਂ ਇਹੁ ਬਿਨਾ ਕਮਾਇ।
ਪੰਡਤਿ ਰਾਗੀ ਜੋਤਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਬਨਿ ਆਇ॥੨੪॥ਅਪਰਨ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਹੀਂ
ਨਹਿਂ ਆਪ ਕਮਾਵੈਂ। ਪਹੁਚਹਿ ਪੁੱਛੀ ਪੂਛਿਕੈ, ਰਹਿ ਠੌਰ ਬਤਾਵੈ[3]। ਐਸੀ
ਬੁਨੀ ਬਤਾਉਨੀ ਬਿਰਲਾ ਸਮਝੈਤਾ[4]। ਸਮਝਹਿਗੋ ਸੋ ਤਰਹਿਗੋ ਸੁਨੀ-
ਅਹਿ ਸਿਖ ਸੰਤਾ ॥ ੨੫ ॥ ਕਹਜੋ ਪਾਰ ਨਹਿ ਪਰਤਿ ਹੈ ਤਰਿਹੈ ਨਹਿਂ
ਜੌਲੌਂ[5]।ਜਬਿਲੌ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਹਿ ਫੋਕਟ ਤੌਲੌਂ[6]।ਗੁਰ ਸਾਚਾ ਜਿਨ ਕੋ
ਮਿਲਹਿ ਸੇ ਬਖਸ਼ੇ ਜੈ ਹੈਂ।ਪੁੰਜ ਪੁੰਨ ਹੁਇ ਪ੍ਰਥਮ ਕੇ ਤਬਿਸੋਸਮਝੈ ਹੈਂ॥੨੬॥
ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਭ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਦਾਸ ਚਲਾਵੈਂ*। ਜੋ ਮੰਨਹਿ ਸੋ
ਪਾਰ ਹ੍ਵੈ ਪੁਨ ਜਨਮ ਨ ਪਾਵੈ। †ਇਕ ਸਮੈ ਦੁਰਭਿਛ ਪਰਜੋਅੰਨ ਮਹਿੰਗਾ
ਹੋਵਾ। ਭੂਲਜੋ ਜਗਤ ਬਹੁ ਛੁਧਿਤ ਹ੍ਵੈ ਧੀਰਜ ਉਰ ਖੋਵਾ ॥ ੨੭ ॥ ਲੋਕ
ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜਿਤਿ ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ।ਦੇਗ਼ ਹੋਤਿ ਅਨਤੋਟ ਹੀਲੇਲੇ
ਸਭਿ ਖਾਇ। ਦਯਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਬਹੁ ਭਈ ਅੰਨੁ ਰੁ ਧਨ ਦੇਤੇ। ਦੀਨ ਹੋਇ
ਨਰ ਰੈਨ ਦਿਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਸਭਿ ਲੇਤੇ॥੨੮॥ਹੇਰਿ ਹੇਰਿਗੁਰ ਦਾਨਕੋ ਬਿਸਮੇਂ
ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਕੋ ਸਮਤਾ ਧਾਰੀ। ਪਿਖਹਿਂ
ਸੁਨਹਿਂ ਸਭਿ ਗਿਰਪਤੀ ਉਰ ਲਖਹਿਂ ਅਚੰਭਾ।--ਕਹਿਂ ਤੇ ਆਨਹਿਂ ਧਨੁ
ਇਤਿਕ ਬਡਿ ਦਾਨ ਅਰੰਭਾ--॥੨੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ ਤਬਹਿ ਦੇਖਤਿ
ਬਿਸਮਾਈ।–[7] ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਮਿਲਿ ਗਏ ਨਿਸਦਿਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ[8]।ਥੁਰੈ
ਅੰਨ ਥੋਰਹਿ ਦਿਨਨ ਪੁਨ ਕਹਾਂ ਕਰੈ ਹੈਂ। ਆਵਤਿ ਰੋਜ਼ ਅਨੇਕ ਹੀ

[1]ਭਿਰਾਈ ਵਾਂਙ। [2]ਮੇਰੀ (ਸਿਖਿਆ)। [3]ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਪੁੱਛਕੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ (ਉਸੇ) ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4](ਇਹ ਗਲ ਇਕ) ਐਸੀ ਬੁਝਾਰਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁੱਝਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਕਿਉਂ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਓਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਮਜਲੇ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ ? ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਟੁਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਟੁਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਜੱਗਜਾਸੂ ਹੈ ਉਹ ਅਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰੀਆ ਹੈ ਉਹ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [5]ਕਹਿਆਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤਰੇ ਨਾ। [6]ਤਦ ਤਕ ਕਹਿਣਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈ। [7](ਮਾਤਾ ਜੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ:–)। [8]ਰਜਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:–ਕਹਿ ਸਭਾ ਮਹਿ ਨਿਜ ਦਾਸ ਬੁਲਾਵੈਂ। †ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਜੁਗ ਸਮੈਂ[1] ਅਰੈ ਹੈਂ ॥੩੦॥ ਨਹਿਂ ਸੁਧ ਕੁਛ ਦੁਰਭਿੱਖ ਕੀ ਰਹਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ[2]। ਚਲਹਿ ਦੇਗ਼ ਨਿਤ ਗੁਰੂ ਕੀ–ਇਮ ਚਿਤਹਿ ਬਿਸਾਲਾ[3]। ਹੁਤੇ ਸਮੀਪੀ ਮਾਤ ਕੇ ਸੋ ਜੁਗਤਿ ਬਤਾਇ।'ਏਕ ਸਮੈਂ ਦਿਹੁ ਦੇਗ਼ਕੋ ਸੰਜਮ ਸੰਗ ਲਾਇ* ॥ ੩੧ ॥ ਨਾਂਹਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਅੰਨ ਆਇ[4] ? ਜੋ ਕਿਤਿਕ ਪਕਾਵੈਂ। ਥੁਰਯੋ ਪੁਰਨ ਤੇ ਪਾਇਂ ਨਹਿਂ[5]ਜੋ ਮੋਲ ਮੰਗਾਵੈਂ'।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਨ ਬਾਰਤਾ ਮਾਤਾ ਮਨ ਡੋਲੀ। ਕਰੇ ਹਕਾਰਨਿ ਲਾਂਗਰੀ ਢਿਗ ਕਰਿ ਇਮ ਬੋਲੀ ॥੩੨॥ 'ਏਕ ਸਮੈਂ ਲੰਗਰ ਕਰਹੁ ਲੀਜਹਿ ਅੰਨ ਥੋਰਾ। ਥੁਰਯੋ ਅੰਨ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਹੁ ਨਹਿਂ ਕਿਤ ਓਰਾ'। ਅਲਪ ਦੇਗ਼ ਤਬਿ ਕਰਤਿ ਭੇ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਮਾਤਾ।ਪਾਯੋ ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਕੋ ਸਭਿਹਿਨ ਤਬਿ ਜਾਤਾ॥੩੩॥ਸਿਖ ਗਨ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਢਿਗ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ। 'ਕਹਯੋ ਮਾਤ–ਸਰਫਾ ਕਰਹੁ, ਸੁਧ ਕਾਲ ਨ ਕਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਲਗਿ ਰਹਹਿਗੋ ਨਰੁ ਭੇ ਸਮੁਦਾਯਾ[6]–। ਦੇਗ਼ ਨੀਤ ਹੀ ਚਲਹਿ ਜਿਮ ਇਹ ਬਯੋਂਤ ਬਨਾਯਾ'॥੩੪॥ ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਯੋ ਬਚ ਕਠਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਰੀ ਉਜਰੀ! ਘਰ ਹੋਇ ਜੋ ਸੰਕੋਚ ਨ ਠਾਨੇ[7]। ਭਾਨਾ ਇਮ ਕਰਤਾਰ ਕਾ ਕੋ ਕਰੈ ਉਪਾਈ[8]। ਤਊ ਕਰਹਿ ਮੁਖਤਯਾਰ ਤਿਹ ਹੁਇ ਬੀਰ ਦਨਾਈ[9]† ॥ ੩੫ ॥ ਖੱਤ੍ਰੀ, ਨਾਰੀ, ਦਾਰਿਦੀ,ਕਾਇਰ ਅਰ ਕੂਰਾ।ਬਾਲਕ,ਚਾਕਰ ਨਵੌਂ ਹੁਇ[10]ਜਿਹ ਧ੍ਰਿਤ ਉਰ ਊਰਾ[11]। ਇਨ ਕੀ ਮੁਖਤਯਾਰੀ ਬੁਰੀ ਪਰਖੀ ਅਬਿ ਸੋਈ। ਭਲੀ ਹੋਤਿ ਬਰ-ਜਨ ਕਰਹਿਂ ਲਘੁਤਾ ਤਬਿ ਹੋਈ[12]॥੩੬॥ ਭਲਾ ਪੇਕਿਯਾਂ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਮਿਲਿ ਸੰਗ ਮਸੰਦਾਂ। ਨਵਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਕਾਇਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁ ਕਿਯ ਚੰਗਾ। ਅਕਲ ਦ੍ਰਿੜਾਈਅਸ ਮਾਤਿ ਕੋ‡ ਮੈਂ ਜਾਨੋਂ ਸਾਰੀ।ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਤਿ ਲਖਨਕੋ ਕੋ ਸਿਖ

[1]ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ। [2]ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਕਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। [3]ਬਹੁਤ ਸੋਚਦੀ ਹੈ। [4]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਥੋਂ ਅੰਨ ਆਵੇਗਾ। [5]ਨਗਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। [6]ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। [7]ਹੇ ਉਜੜੀ (ਮਾਤਾ) ਜੇ ਘਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰੀਏ। [8]ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕੀ ਉਪਾ ਕਰੇ। [9]ਤਾਂ ਬੀ ਜੋ ਸੂਰਮਾ ਤੇ ਦਾਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [10]ਨਵਾਂ ਨੌਕਰ। [11]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੌਂਸਲਾ ਥੋੜਾ ਹੋਵੇ। [12]ਚੰਗੀ (ਗਲ) ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਟਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਇਹ ਅੱਠੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਲਘੁਤਾ) ਛੁਟਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਲੱਜਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ)।

*ਪਾঃ–ਸਿਖਲਾਏ। †ਪਾঃ–ਮੁਖਤਿਆਰ ਹੁਇ ਤਤਬੀਰ ਦਨਾਈ।

‡ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈঃ–ਭਾਈ ਮਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਪੇਕਿਆਂ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨਵਿਆਂ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਅਕਲ ਦ੍ਰਿੜਾਈਅਸੁ।

ਅਧਿਕਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਭੇਦੀ ਆਸ਼ੇ ਮੋਹਿ ਕੇ ਬਿਰਲੋ ਸਿਖ ਕੋਈ। ਕਰਨ ਭ੍ਰਾਤ ਪੰਡਵਾਨ ਕੋ ਰਣ ਮਾਰਯੋ ਸੋਈ[1]। ਪੁਨ ਬਤਾਇ ਕੁੰਤੀ[2]ਕਹਯੋ–ਇਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਤੁਮਾਰਾ। ਹੁਤੀ ਕੁਮਾਰੀ ਜਨਮਿਓਂ ਸੁਤ ਸੂਰ ਉਦਾਰਾ[3]॥੩੮॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਆ ਤਿਸ ਕੀ ਕਰਹੁ ਅਪਨੋ ਮਨ ਜਾਨੋ–। ਕਹਯੋ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ– ਅਘਵਤੀ[4]! ਕਿਯ ਬੁਰਾ ਮਹਾਨੋ। ਹਤਨਿ ਦੋਸ਼ ਕਿਸ ਕਉ ਲਗਹਿ? ਇਹੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਤਿ ਕਯੋਂ ਮਾਰਿਤੇ ਜਾਨਤਿ ਬਡ ਭਾਈ॥ ੩੯ ॥ ਇਸ ਅਲੰਬ ਹੀ ਸਦ ਰਹਿਤ ਲਗਿ ਚਰਨੀ ਸਾਰੇ[5]। ਇਸ ਛਿਨ ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਉ ਤੂੰ–ਪੁਨ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰੇ।–ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਬਾਤ ਨ ਪਚਹਿ[6] ਜਹਿ ਹੁਕਮ ਤੁਹਾਰਾ[7]। ਸੋ ਘਰ ਉਜਰਹਿ ਦੂਰ ਹੁਇ ਸੁਖ ਕਹਾਂ ਉਦਾਰਾ[8]?॥੪੦॥ ਜਿਸ ਘਰ ਮਹਿਂ ਦ੍ਵੈ ਮਤੇ ਹੁਇਂ ਥਿਰ ਰਹੈ ਨ ਕੋਊ। ਹੁਕਮ ਦੁਜੋਧਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਬਿਨਸਯੋ ਤਬਿ ਸੋਊ[9]। ਮਾਨਯੋਂ ਕੇਕਈ ਕੋ ਹੁਕਮ ਦਸਰਥੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਈ। ਰਹਹਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਆਪਦਾ ਨਿਤ ਦੁਖ ਸਮੁਦਾਈ–' ॥ ੪੧ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਅਧਿਕ ਹ੍ਵੈ ਕਹਿ ਅਧਿਕ ਕਠੋਰਾ। 'ਖੱਤ੍ਰੀ ਗਨ[10] ਕੋ ਹਤਹਿਗੇ ਮੋਮ ਪੰਥ ਸੁ ਜ਼ੋਰਾ। ਲੂਟ ਲੇਹਿ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਕੋ ਬਡਿ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵੈ। ਭੋਗਹਿੰਗੇ ਸਿਖ ਆਪਦਾ ਬਿਚ ਸ਼ਾਰਨਿ ਜਾਵੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਤਨ ਖਾਲਰੀ ਤਿਨ ਕੀ ਉਤਰਾਊਂ। ਬਰਤਾਊਂ ਐਸੋ ਸਮਾ ਸਭਿ ਕੋ ਵਿਖਰਾਊਂ। ਕਾਤੁਰ ਕੋ ਸੂਰਾ ਕਰੌਂ ਹੁਇ ਕਾਤੁਰ ਸੂਰੇ। ਰਾਜਾਈ ਰਾਜਾਨ ਕੀ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਦੂਰੇ॥੪੩॥ ਪੁਰਖ ਮਜੂਰੀ ਕਰਹਿੰਗੇ ਤੀਯਨਿ ਕੇ ਆਗੇ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਬਨਹਿਂ ਬਿਭਚਾਰਨੀ ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੋ ਤਯਾਗੇ। ਈਸੇ ਕੀ ਅਉਲਾਦਿ ਕੋ* ਸੌਂਪੌਂ ਸਿਖ ਨਾਰੀ। ਹੋਵੈ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਧਰਮ ਤੇ ਸਭਿ ਲਾਜ ਬਿਸਾਰੀ ॥੪੪॥ ਸਦਨ ਸਦਨ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਹੁਇ ਪਰਹਿ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਹਮ ਪੀਛੇ ਸੰਮਤ ਬਿਤੇ ਦਸ ਘਾਟ ਪਚਾਸਾ[11]। ਇਮ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿਥੇ ਹਿਤ

---

[1]'ਕਰਨ' (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਪਾਂਡਵਾ ਦਾ ਹੀ ਭਰਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ (ਅਰਜਨ ਨੇ) ਰਣ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। [2]ਪਾਂਡਵਾਂ (ਕਰਣ, ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ, ਭੀਮ, ਅਰਜਨ ਆਦਿ) ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ। [3]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੁਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਜੰਮਿਆਂ ਸੀ। [4]ਹੇ ਪਾਪਣੇ। [5]ਇਸ ਆਸਰੇ ਹੀ ਸਦਾ ਸਾਰੇ (ਕਰਨ ਦੀ) ਚਰਨੀ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ। [6]ਸਾਰੀਆਂ ਤੀਵੀਂਆਂ ਨੂੰ ਗਲ ਨਹੀਂ ਪਚੇਗੀ। [7]ਜਿਥੇ ਤੁਹਾਡਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ) ਹੁਕਮ ਹੋਵੇਗਾ। [8]ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ? [9]ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:– ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦਰਜੋਧਨ ਗਇਆ। [10]ਮੁਰਾਦ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ। [11]ਚਾਲੀਸ ਵਰਖ।

*ਈਸਾ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ,ਓਹ ਕੁਆਰੇ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ।

ਆਏ[1]।ਮਾਤਸੰਗ ਸਿਖ ਅਪਰ ਜੋ ਡਰਪੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥੪੫॥'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਵਾਹਿਗੁਰ'ਕਹਿਂ ਬਾਰਿਬਾਰ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕਲਪੀ ਬਹੁਤਲੋਚਨ ਜਲਡਾਰ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਬਖਸ਼ਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਭੂਲਤਿ ਸਭਿ ਜੀਵ। ਕਹਾਂ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਹੀ ਕਲਿ ਅਧਿਕ ਨ ਥੀਵ[2]' ॥੪੬॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਸਿਖ ਰਹੇ 'ਪ੍ਰਭੁ ! ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰ।ਤੁਮ ਹੀ ਕੋ ਪੁਨ ਲਾਜ ਹੈ ਕਿਮ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰ'। ਸਿੱਖਨ ਜੁਤਿ ਕੰਪਤਿ ਜਨਨਿ[3]ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਸਭਿਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਬੋਲੇ ਪੁਨ ਬਾਨੀ ॥ ੪੭ ॥ 'ਹੇ ਜਨਨੀ ਤੁਵ ਕਲਪਤੇ ਕੁਛ ਸਮਾ ਗੁਜ਼ਾਰੇ । ਸੌ ਚਾਲੀ[4] ਬੀਤੇ ਬਰਖ ਤਨ ਤਜਨ ਹਮਾਰੇ*। ਇਤਨੇ ਦਿਯੋ ਹਟਾਇ ਅਬਿ ਤਬਿ ਹੋਇ ਤਮਾਸ਼ਾ[5]'। ਬਖਸ਼ਾਵਤਿ ਸਿਖ ਮਾਤ ਪੁਨ ਅਸ ਵਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੪੮ ॥ ਛੰਦ ॥ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਤਿ ਬੋਲੇ। 'ਰਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ਓਲੇ[6]।

---

[1]ਸੁਣਨੇ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। [2]ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਕਲਜੁਗ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਹੋਯਾ। (ਅ) ਕਲਹਾ ਅਗੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [3]ਮਾਤਾ। [4]੧੪੦ ਬਰਖ। [5]ਇਤਨਾ ਪਿੱਛੇ (ਹਟਾ)ਦਿੱਤਾ ਤਦੋਂ......। ਭਾਵ ੧੪੦ ਵਰਖ ਪਿੱਛੋਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੋਵੇਗਾ। [6]ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹੋਗੇ (ਉਤਨਾ ਚਿਰ)।

*ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ 'ਅਲਖ ਅਰਾਧਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਸਾਧਣ ਵਾਲੇ' ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੋਂ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਐਸੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਐਸੇ ਵਾਕ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ। ਫਿਰ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਅਟਕ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਈ, ਸ੍ਰਾਪ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੪੨, ੪੩, ੪੪), ਸਿੱਖਾਂ ਤਾਂ ਅਟਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਈ। ਫਿਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ੪੦ ਤੇ ੧੪੦ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹੋਣਗੇ, ਗੁੱਸਾ ਹਾਜ਼ਰਾਂ ਤੇ ਸੀ, ਸਜ਼ਾ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ? ਇਹ ਤ੍ਰੀਕਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਐਸਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਕੁੰਤੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕੁਆਰਿਆਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਮਾਉਣ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਪਾਈ ਰੱਖਣ ਤੇ ਉਸਦੇ ਮਰੇ ਤੇ ਦੇਸਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਇਖਲਾਕ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਹਨ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਦ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਚੱਲ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਬੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸਾਖੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇਵਤਾ ਜੀ ਪੌਰਾਣਕ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਪਾਉਂਦੇ ਤੇ ਅਪਣਾ ਆਪ ਜਣਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਅਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਵਾਕ ਹੈ ਕਿ 'ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਗ'। ਨਹੀਂ ਸ੍ਰਾਪ ਆਉਗ। ਲੰਗਰ ਦੀ ਅਟਕ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਛੋੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ (ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧, ੨, ੩,) ਤਾਂ ਫਿਰ ੧੪੦ ਵਰ੍ਹੇ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਲਗਪਗ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਿਉਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਸ੍ਰਾਪ ਤਾਂ ਖਿਮਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਖਾਲਿਸਾ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਗੇ[1] । ਨਹੀਂ ਸ੍ਰਾਪ ਆਉਗ ॥ ੪੯॥ ਜਬੈ ਲੰਗਰ ਅਟਕਾ । ਤਬੈ ਸ੍ਰਾਪ ਸਟਕਾ[2] । ਪੁਨੈ ਮੌਜ ਧਰਿਕੈ । ਥਿਰੇ ਰੂਪ ਹਰਿਕੈ[3] ॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰਾਪ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਸ਼ਹੀਦ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉੱਗ੍ਰ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਾਪ ਕੇ ਥਰਹਰ ਕੰਪਹਿ ਜੀਅ । ਕਰਹਿਂ ਨ ਬਿੱਪ੍ਰੈ[4] ਬਹੁਰ ਕਬਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹੀਅ॥੧॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦੁ॥ ਹੋਤਿ ਤੁਥਾ

[1]ਜੇ ਲੰਗਰ ਚਲਾਵੇਗੇ । [2]ਆਵੇਗਾ । [3]ਹਰੀ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ । [4]ਉਲਟ ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਮਾਰੇਗਾ । ਇਹ ਸ੍ਰਾਪ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਮਾਂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਹੈ ਲੇਖਕ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੁਲ ਵਿਚੋਂ ਹਨ ਤੇ ਖਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਦਾ ਫ਼ਖ਼ਰ ਕਈ ਥਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਖਾਲਿਸੇ ਨੂੰ ਸੋਢਿਬੰਸ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਨਾਇਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਉਲ੍ਹਾਮਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਭਰਾ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨਮੁਖ ਰਿਹਾ, ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਰਿਹਾ, ਸਾਰੀ ਔਖੀ ਵਿਚ ਮੁਖ਼ਤਿਆਰ ਰਿਹਾ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਦਦਗਾਰ ਰਿਹਾ, ਜੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਸਨਮੁਖ ਜੂਝਦਾ ਰਿਹਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਕਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਨ, ਫਿਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੇਕਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਾਵਟ ਦਾ ਉਲ੍ਹਾਮਾ ਤੇ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣਾ ਕਿਵੇਂ ਫੁਰ ਸੱਕਦਾ ਹੈ ? ਤਾਂ ਤੇ ਸਾਖੀ ਕਲਪਿਤ ਹੈ,ਇਸ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਪੈਣ ਦਾ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਬੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਚਲੋ ਸਿਖੋ ਮਾਲਵੇ ਗੁਰੂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਮਦਮਾ ਕਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਗਾ, ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਦਮਦਮੇ ਕੀ ਟਹਿਲ ਕਰੇਗਾ, ਸੋ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਾਸੀ ਕੀ ਗਤਿ । ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕੀ ਮੁਕਤਿ' । ਵੀਚਾਰ ਹੈ ਕਿ—ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਦਾ ਜੰਗ ਚਮਕੌਰ ਤੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਸਾਕੇ ਵਰਤਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਦ ਕਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸੁਖੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਦਮਦਮੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਕਿਵੇਂ ਆਖਿਆ,ਇਹ ਵਰ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕਈ ਬਰਸ ਮਗਰੋਂ ਦੇਣਾ ਹੈ।ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਅਪਰ ਦਾ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ,ਝੂਠੇ ਦਾ ਚੇਤਾ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾਹੈ।ਫਿਰਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਇਸਦਾਕੀਹ ਤਅੱਲਕ?

ਜਾਪਦਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੈਨਦਾਬ ਵਿਚ ੧੮੯੦ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਯਾ ਕੁੱਛ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਥੇ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰਾਜ ਡਿੱਗਦੇ ਢਹਿੰਦੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਵਡੇ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ਰਾਬੀਆਂ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਯਾਸ਼ੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਵਧੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਬੇਔਲਾਦ ਮਰਨੇ ਪਰ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਆਖੇਪਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕ ਰਿਆਸਤਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੇ ਸ਼ੁਭ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਮਝ ਕੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਲੰਗਰ ਬਹੁਤ ਗਨ ਚੂਨ ਪਕਾਵੈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਾਂਗਰੀ ਲਗੇ ਰਹਿਂ ਕਬਿ ਥੁਰਨ ਨ ਪਾਵੈ। ਖਾਇਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਰੁ ਸਦਾ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਧਾਵੈਂ[1]। ਕੋ ਦਾਤਾ ਅਸ ਗੁਰ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ ॥੨॥ ਦੇਗ਼ ਕਰੈਂ* ਨਰ ਰੈਨ ਦਿਨ ਤਿਮ ਹੀ ਬਰਤਾਵੈਂ।ਛੁਧਿਤਿ ਨ ਰਹੈ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਤੇ ਖਾਵੈਂ। ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਦੁਰਭਿਛ ਪਰਯੋ ਬਹੁ ਡੁਲੀ[2] ਲੁਕਾਈ। ਦੁਖਭੁਖ ਹਰਤਾ ਗੁਰੂ ਲਖਿ ਆਵਹਿਂ ਸ਼ਰਨਾਈ ॥ ੩ ॥ †ਇਕ ਦਿਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਥਿਰੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਤੀਰ।ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਅਰ ਦਯਾਸਿੰਘ ਹਿੰਮਤਸਿੰਘ ਧੀਰ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕੈ ਅਸ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮੈ ਬਤਾ-ਈਐ ਜਿਸ ਤੇ ਅਨੁਜਾਨੀ[3] ॥੪॥ਕਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ਸ਼ਹੀਦ ਹੈ ਕਯਾ ਕਿਰਤ ਕਰੰਤੇ? ਗਤਿ ਮਿਤ ਇਨ ਕੀ ਕੌਨ ਹੈ ਕਯਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰੰਤੇ?ਕਿਸ ਥਲ ਬਾਸਾ, ਹੈਂ ਕਿਤਿਕ, ਪਦਵੀ ਇਨ ਕੇਤੀ। ਸਭਿ ਗਯਾਤਾ ਕੇ ਤੁਮ ਧਨੀ ਕਹੀਐ ਹਮ ਸੇਤੀ' ॥੫॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਗੁਰ ਹਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਗੁਪਤ ਹੁਤੀ ਬੂਝੀ ਤੁਮਹੁ ਕਹਿਬੋ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਆਪਨੀ‡ਸਭਿ ਰਖਹਿ ਹਜ਼ੂਰੈ। ਸੇਵਕ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖਤੇ ਆਪੇ ਗੁਰ ਪੂਰੈ॥ ੬॥ ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਕਲਿ ਕਾਲ ਇਹੁ ਬਰਤਯੋ ਬਡ ਘੋਰੇ। ਗੁਰ ਪਾਲੀ[4] ਸਿਖ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਭੁਲਕਾਵ ਨ ਭੋਰੇ[5]। ਤਾੜਤਿ ਹੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਤੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭੇਖਾ[6]। ਹੁਕਮ ਸੱਤਿਤਾ ਟਿਕਨਿ ਮਨ ਸਿੱਖਨ ਗੁਰ ਦੇਖਾ[7] ॥੭॥ ਜੋ ਸਾਬਤ ਹੈ ਸਿਦਕ ਮੈਂ ਅਰ ਰਣ ਮਹਿਂ ਸੂਰਾ। ਸੋ ਭਉਜਲ ਤੇ ਤਰਿ ਗਯੋ ਪਾਯੋ ਪਦ ਰੂਰਾ।ਜਿਨਕੇ ਸਿਦਕ ਨ ਸਾਬਤੀ ਕਾਤੁਰ ਜੰਜਾਲੀ[8]।ਭਟਕਤਿ ਜਨਮ ਰੁ ਮਰਨ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਤੇ ਨਿਤ ਖਾਲੀ॥ ੮ ॥ ਗੁਰੂ ਖਰੇ ਸੰਗਤਿ ਸਹਿਤ ਚਿਰਕਾਲ ਉਡੀਕੈਂ[9]। ਖੋੜਸ ਤੱਤਨਿ ਦੇਹ ਧਰਿ ਥਿਰ ਰਹੈਂ ਸੁ

[1]ਭਾਵ ਧਾਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹੋਈ। [3]ਅਨਜਾਨ ਜਿਸ ਗਲੋਂ (ਅਸੀਂ ਹਾਂ)। [4]ਗੁਰੂ ਪਾਲਕ ਹਨ। [5]ਥੋੜਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਂਵਦੇ। [6]ਬਹੁਤੇ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ। [7]ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੁਕਮ ਸੱਤਿਤਾ (ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸੱਤ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਾ) ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਉ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਹ ਕੁਛ ਦੇਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। [8]ਕਾਇਰ ਤੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਾਲੇ। [9](ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਖੜੇ ਸੰਗਤਿ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਚਿਰ ਤਕ ਉਡੀਕਦੇ ਹਨ, ਸਿਖ ਉਹ ਜੋ ਇਕ ਵਾਰ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਕੁਸੰਗ ਕਰਕੇ ਔਝੜਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਿਸਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਦ ਸਾਡੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਛਕੈਂ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੨੪ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਇਥੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ।

‡ਪਾ:-ਸਿਖ ਜੇ।

ਨੀਕੇ[1]।ਹਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਹਮ ਤਹਾਂਤਬਿ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਈ।ਦਸਸਹੰਸ੍ਰ ਸੰਮਤ ਲਗੌ ਦੇਖੌਂ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਈ॥੯॥ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਸਿੱਖ ਇਹੁ ਚਲਿ ਆਵਹਿ ਕੈਸੇ[2]।ਜੋ ਆਵਤਿ ਰਲ ਜਾਤਿ ਹੈ ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਿਂ ਤੈਸੇ।ਸਿੱਖ ਛਪੰਜਾਕ੍ਰੋੜ ਹੈਂ ਸੌਂਪੇ ਗੁਰ ਹਾਥ[3]।ਹੁਕਮ ਅਹੈ ਕਰਤਾਰ ਕੋ[4]–ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥ॥੧੦॥ ਸ਼ੁੱਧ ਧਰਮ ਕਰਿ ਕੈ ਇਨਹੁੰ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰ।ਕਰੋ ਉਧਾਰਨ ਜਗਤ ਤੇ ਲਹਿਂ ਸਿੰਧ ਕਿਨਾਰ[5]–।ਉਤ ਤੇ ਲੋਕ ਕੁਬੇਰ ਲਗਿ ਇਤ ਭੂ ਪਰ ਸਾਰੇ[6]। ਗੁਰੂ ਉਡੀਕਹਿੰਗੇ ਖਰੇ ਸਿਖ ਓਰ ਨਿਹਾਰੇ[7] ॥੧੧॥ ਧਨਦ ਲੋਕ ਭਵਲੋਕ ਲਗਿ[8] ਬਿਚਰਹਿਂ ਗਨ ਸਾਰੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ਸ਼ਹੀਦ ਹੈ, ਸਭਿ ਪਰ ਬਲ ਧਾਰੇ[9]।ਜਸ ਜਸ ਹੁਇ ਇਨ ਭਾਵਨਾ ਤਸ ਤਸ ਸਿਧ ਹੋਵੈ।ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਅਸੁਰਾਨ ਪਰ ਸਭਿ ਕੋ ਇਹ ਜੋਵੈਂ[9] ॥੧੨॥ ਪਸੁ, ਪੰਖੀ, ਨਗ[10], ਨਾਗ, ਨਰ, ਜਛ, ਗੰਧ੍ਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਰਾਖਸ਼ਿ ਆਦਿਕ ਅਪਸਰਾ ਧਰਿ ਸ਼ਕਤਿ[11] ਬਿਲੰਦਾ।ਹੁਕਮ ਸ਼ਹੀਦਨਿ ਕੋ ਚਲਹਿ ਇਨ ਸਭਿ ਪਰ ਜਾਨੋ।ਅਪਰਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ ਜਮਦੂਤ ਮਹਾਨੋ ॥੧੩॥ਬੂਝਿ ਸ਼ਹੀਦਨਿ ਕੋ ਫਿਰਹਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰ ਧਾਰੇ[12]। ਲੋਕ ਕਹੈਂ ਬੈਤਾਲ ਇਨ੍ਹ[13] ਲਖਿ ਭੇਦ ਉਦਾਰੇ।

---

[1]੧੬ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਧਾਰਕੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਠਹਿਰਦੇ ਹਨ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ '੧੬ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਧਾਰਕੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਾਂਗੇ'। ਅਸਲ ਭਾਵ ਇਹ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਜਦ ੧੬ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਧਾਰਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ੧੬ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਯਥਾ:– ' ਨਹ ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਜਲੁ ਨਹੀ ਪਵਨਾ ਤਹ ਅਕਾਰੁ ਨਹੀ ਮੇਦਨੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਗ ਕਾ ਤਹਾ ਨਿਵਾਸਾ ਜਹਿ ਅਵਿਗਤ ਨਾਥੁ ਅਗੰਮ ਧਨੀ॥'' [ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫] ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ ੧੭ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਵਾਗਵਨ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ:–੫ ਪ੍ਰਾਣ, ੧੦ ਇੰਦ੍ਰੇ, ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਮਾਨੋਂ ਇਕ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। [2]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਵੇ। [3]ਭਾਵ ੫੬ ਕਰੋੜ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਥ (ਰੱਬ ਨੇ ਤਾਰਨੇ ਵਾਸਤੇ) ਸੌਂਪੇ ਹਨ। [4]ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)। [5](ਸੰਸਾਰ) ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ (ਪਾਰ) ਕਿਨਾਰਾ। [6]ਉਧਰੋਂ ਕੁਬੇਰ ਪੁਰੀ ਤੱਕ ਇਧਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਾਰੇ (ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ)। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਉਡੀਕਣਗੇ ਸਿਖਾਂ ਵੱਲ ਤਕਦੇ ਹੋਏ। [8]ਕੁਬੇਰ ਲੋਕ (ਤੋਂ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਲੋਕ ਤਕ। [9]ਭਾਵ ਸਭ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਬੇ ਹਨ। [10]ਪਰਬਤ। [11]ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ। [12](ਜਮ) ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਕੇ ਟੁਰਦੇ ਹਨ। [13]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਸ਼ਹੀਦਾਂ) ਨੂੰ।

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗਨਿ ਕੋ ਪਠੈਂ ਜੋ ਸੋ ਇਨ ਕੇ ਨਾਮੂ। ਬਿਦਜਾਧਰ[1] ਭਾਖਤਿ ਸਕਲ ਬਿਲਸਤਿ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੧੪ ॥ ਲਖਹੁ ਅਸ਼ੁਭ ਭੀ ਇਨਹੁਂ ਮੈਂ, ਸ਼ੁਭ ਅਹੈਂ ਘਨੇਰੇ[2]।ਹੈ ਸੁਭਾਵ ਤ੍ਰੈ ਬਿਧਿਨਿ ਗੁਨ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਕੇਰੇ।ਸੰਗਤ ਤੇ ਪ੍ਰਜ-ਵਾਵਈਂ ਜੋ ਹੈ ਇਨ ਕੇਰੀ। ਪੂਰੀ ਕਰਤਿ ਸੁ ਕਾਮਨਾ ਜਸੁ ਜਨ ਹੈ ਕੇਰੀ ॥੧੫॥ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੇ ਦਾਤਾ ਅਹੈਂ ਦੇਤੇ ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਨੀ[3]।ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਇਹੁ ਧਰਿ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਾਨੀ। ਦੇ ਕਰਿ ਇਨ ਕੋ ਭਰਤਖੰਡ ਸੁਰ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਨਿਚਿੰਤ ਹੁਇ ਸਾਂਭੀ ਸਭਿ ਕਾਰੇ[4]॥੧੬॥ਪਹੁੰਚਹਿ ਜੋ ਦੇਵਨ ਸਭਿਨਿ ਅਰਪਤਿ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ।ਹਾਥ ਸ਼ਹੀਦਨਿ ਹੋਇ ਕੈ ਜੈ ਹੈ ਸਭਿ ਥਾਨੀ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਇਸੁ ਕਾਰ ਲਗਾਏ।ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਕਬਿ ਨਹਿਂ ਬਿਸਰਾਏ ॥ ੧੭ ॥ ਹੈਂ ਸ਼ਹੀਦ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਕੇ ਲਘੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਸਾਲ।ਭੋਜਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਅਚਵਹਿਂ ਸਭਿ ਕਾਲਾ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਬਰਨ ਬਹੁ ਨਿਜ ਤਨ ਪਰ ਧਾਰੇ। ਅਸਵਾਰੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਕੀ ਆਰੋਹਿ ਬਿਹਾਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਾਹਨ ਭਲੇ ਜੇਤਿਕ ਇਹੁ ਲੈ ਹੈਂ।ਸਭੈ ਮੁਹਾਬ ਸ਼ਹੀਦ ਗਨ ਜਿਮ ਕਿਮ ਕੋਦੈ ਹੈਂ[5]।ਸਭਿ ਦੀਪਕ ਸਭਿ ਖੰਡ ਕੋ ਸਭਿ ਜੈਲਨ ਸੈਲਾ। ਸਾਗਰ ਸਲਿਤਾ ਪਰ ਫਿਰਹਿਂ ਭੂਲਹਿਂ ਨਹਿਂ ਭੈਲਾ[6] ॥੧੯॥ ਅਵਲੋਕਹਿਂ ਸਭਿ ਥਲ ਬਿਚਰਿ ਮਾਯਾ ਕੁ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਜਥਾ ਬਿਪਸ਼ਚਿਤ[7] ਨ੍ਰਿਪ ਭਯੋ ਕੀਨੀ ਤਿਨ ਆਸਾ।ਮਾਯਾ ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਗਯੋ ਚਹੁੰ ਕੂੰਟ ਮਝਾਰਾ। ਦੇਖਤਿ ਦੇਖਤਿ ਨਹਿਂ ਮੁਰਯੋ ਨਹਿਂ ਅੰਤ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਸਕਲ ਸ਼ਹੀਦ ਇਹੁ ਜ਼ਗ ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਤਨ ਜੋਨੀ ਅਪਰ ਨ ਧਰਹਿਂ ਜਿਮੁ ਜੀਵ ਸੁ ਆਸਾ[8]। ਭਰਮਤਿ ਨਹਿਂ ਮਰਿਬੇ

---

[1]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਵਤੇ। ਵੇਤਾਲ=ਜਿਸ ਦਾ ਘਰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਵਿਦਜਾਧਰ=ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਸ਼ੁਭ ਬੀ ਬਹੁਤੇ ਹਨ। [3]ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ। [4]ਭਾਵ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁਣ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਸਵਾਰੀਆਂ ਮਾਫ ਹਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ (ਚਾਹੁਣ) ਦੇਣਗੇ। ਕਈ ਇਸਨੂੰ ਅਰਬੀ ਦਾ ਪਦ ਮੁਹਾਬ=ਹੈਬਤਨਾਕ, ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-ਭੋਜਨ ਬਸਤ੍ਰ ਅਸਵਾਰੀ ਸਭ ਮੁਬਾਹ ਹੈ। [ਅ:, ਮੁਬਾਹ= ਜਾਇਜ਼, ਰਵਾ, ਵਿਹਤ]। [6]ਭੁੱਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ [ਭੈਲਾ=ਹੈਨ]। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ: 'ਪਰ ਭੁਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਫਿਰਦੇ ਹੈਨ'। [7]ਨਾਮ ਰਾਜੇ ਦਾ। [ਸੰਸ:, ਵਿਪਸ਼੍ਰਿਤ=ਪੰਡਤ। ਵਿਪਸ਼ਿਜਨ=ਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੁੱਧ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ]। [8]ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ (ਇਤਰ) ਜੀਵ ਆਸ਼ਾ ਦੇ (ਬੱਧੇ ਹੋਏ) ਜੂਨੀਆਂ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ਇਹ ਜੂਨਾਂ ਨਹੀਂ ਭੋਗਦੇ ਤੇ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ।

ਜਨਮ[1] ਸਿਰ ਪਰ ਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਪਾਲੀ ਸਭਿ ਸੰਭਾਲਿ ਲੈਂ[2] ਕਹਿ ਕੈ ਬਚ ਰੂਰਾ ॥੨੧॥ਸਬਲ ਸਮੂਹ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਲਖਿ ਐਸੇ[3]।ਤੁਮ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਿਯ ਸ਼ਿੱਖ ਹੋ ਬੂਝੀ, ਕਹਿ ਤੈਸੇ। ਅਹੈਂ ਨਾਥ ਜੇ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਤਿਨ ਸੰਗਤਿ ਜੋਈ[4] ਸਿੱਧ ਅਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ ਸੋ ਸਿੱਧੀ ਧਰ ਸੋਈ[5] ॥੨੨॥ ਕਹੈਂ ਦੀਨ ਵਾਲੀ ਜਿਸੈ ਬਹੁ ਦੀਨ ਕਮਾਵੈ। ਲਖਹੁ ਮੁਹੰਮਦ ਕੀ ਅਹੈ[6] ਤਿਹ ਨਿਕਟ ਰਹਾਵੈ। ਨਾਮ ਜਨਾਇਤ ਤਾਂਹਿ ਕੌ ਜਗ ਬਿਖੇ ਕਹਾਵੈ। ਕਯਾ ਕਹੀਯਹਿ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋ ਕਯਾ ਕਿਸਹਿ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਗੁਰੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਤਿ ਜੇ ਕਰਤੇ ਮਨ ਭਾਯਾ। ਤਨ ਤਯਾਗਤਿ ਹੁਇ ਭੂਤਨੇ ਤਨ ਪ੍ਰੇਤ ਕੁ ਪਾਯਾ। ਸੰਕਟ ਬਿਖੈ ਬਿਤਾਵਤੇ ਨਿਜ ਬੈਸ ਮਹਾਂਨੀ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਕਿਮ ਸੁਖ ਕੌ ਲਹੈਂ ਅੰਧੇ ਅੱਗਯਾਨੀ' ॥੨੪॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਮਨ ਬਿਖੈ ਬਸਾਯੋ।'ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਪੂਰਨ ਕਲਾ ਤੁਮ ਸਕਲ ਬਤਾਯੋ। ਪਰੇ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਰੀ ਮਲਿਨ ਲਿਹੁ ਆਪ ਸੁਧਾਰੀ। ਕਯਾ ਜਾਨਹਿ ਨਰ ਮੰਦ ਮਤਿ ਗਤਿ ਅਗਮ ਅਪਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਦੁਰਭਿੱਛ ਰਹਹਿ ਵਿਹੁ ਆਪ ਬ੍ਰਤਾਈ ?ਅੰਨ ਬੁਰਜੋ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਭੁੱਲ ਗਈ ਲੁਕਾਈ'।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਬਾਕ ਕੋ ਦੁਖ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ। 'ਬਰਖਹਿ ਘਨ ਸਭਿ ਭੂਮ ਪਰ ਅਬਿ ਸਮਾ ਸੁ ਆਯੋ' ॥੨੬॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਧਰਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਸੀਸ।'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਗਰੇ ਭਨਹਿਂ ਜਾਨਿ ਰੂਪ ਜਗਦੀਸ਼॥੨੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸ਼ਹੀਦਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚੱਤ੍ਵਾ-ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਇਕ ਸੁਨਿਆਰੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਕ ਲਰਕਾ ਤਹਿਂ ਆਇ। ਕਰਿ

---

[1]ਮਰਨ ਜੰਮਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਰਮਦੇ। [2]ਭਾਵ ਪਾਲੀ (ਵਾਂਙੂ) ਸਭ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਸਭ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਸਮ' ਚਾਹੀਏ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਵਾਂਗੂ' ਹੈ। [3]ਸਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਸਹਿਤ ਬਲ ਦੇ ਹੈ ਐਉਂ ਸਮਝ ਲਓ। [4]ਜੋ (ਨੌਂ) ਨਾਥ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੀ ਸੰਗਤ ਹੈ। [5]ਜੋ ਸਿੱਧੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ ਹੈ। [6]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ ਮੁਹੰਮਦੀ ਦੀਨ ਵਾਲੀ (ਸੰਗਤ) ਜਨਾਇਤ ਕਹਾਂਵਦੀ ਹੈਗੀ:–ਅਰਥਾਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਦੀਨ ਵਾਲੀ ਜਨਾਇਤ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ['ਜਿੰਨ' ਦੀ ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਜਮਾ 'ਜਿਨਾ-ਇਤ' ਹੈ। ਜਿੰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁਪਤ ਨੂੰ। ਆਮ ਲੋਕ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਤੇ ਕਰੜੇ ਦੇਉ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਦ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਰਤੀਂਦਾ 'ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁਪਤਾਂ' ਉਤੇ ਹੈ]।

*ਇਥੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੫ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਆਰੰਭ ਹੋਈ।

ਬੰਦਨ ਸਨਮੁਖ ਖਰਯੋ ਸੁੰਦਰ ਅੰਗ ਸਜਾਇ ॥੧॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਕਲਗ਼ੀ ਧਰ ਅਵਿਲੋਕਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਕਿਹ ਕੋ ਸੁਤ ਲਰਕੇ ਕਹੋ,ਕਿਸ ਪੁਰਿ ਮੈ ਸ਼ਾਲਾ[1] ? ਜਾਤਿ ਗੋਤ ਹੈ ਕਵਨ ਤੁਵ ?' ਸੁਨਿ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਯੋ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨੀ ਆਯੋ॥੨॥ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਕੀ ਲਈ ਮੋਲੇ ਕਾ ਬੇਟਾ। ਪਿਤ ਨੇ ਲੀਨੀ ਚਰਨ ਕੀ, ਕਛੁ ਦੇ ਤੁਮ ਭੇਟਾ। ਬਾਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਸਰੰਦਕੇ ਹਮ ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰੇ'।ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰੂ'ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੇ ॥੩॥ ਵਸਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਸਰੰਦ ਹੈ ਕੈ ਭਯੋ ਉਜਾਰੇ। ਅਪਰਾਧੀ ਹੂੰ ਹੈਂ ਤੁਰਕ ਬਸਿ ਜਿਸੀ ਮਝਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿਯਾਰੇ ਪਹਿਲ ਸਿੰਘ[2] ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਹੁਇ ਹੈ ਸਕਲ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਜਿਮ ਗੁਰ ਕੋ ਭਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ਅਬਿ ਤੌ ਮੈਂ ਵਸਤੀ ਤਜਯੋ[3] ਢਿਗ ਆਇ ਤੁਮਾਰੇ'। ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਘਰੁ ਕੋ ਜੁ ਨਰ ਕੋ ਤੋਹਿ ਸੰਗਾਰੇ[4]*?'। ਬਹੁਰ ਕਹਯੋ ਲਰਕੇ ਤਬਹਿ 'ਪਿਤ ਮ੍ਰਿਤੁ[5] ਦਿਨ ਥੋਰੇ। ਮਾਤਾ ਆਈ ਹੈ ਇਹਾਂ ਤੁਮ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ' ॥ ੫ ॥ ਕਹਿੰ ਗੁਰ 'ਰਹਹੁ ਹਜ਼ੂਰ ਅਬਿ ਮਾਤ ਭਿ ਰਖਿ ਪਾਸੀ'। ਸੁਨਿ ਲਰਕੇ ਤਿਮ ਹੀ ਕਰੀ ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤੇ ਲੀਨ ਘਰ ਤਹਿੰ ਮਾਤਿ ਬਸਾਈ। ਗੁਰ ਹਜ਼ੂਰ ਰਹਿਬੇ ਲਗਯੋ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਈ ॥ ੬ ॥ ਬੂਝਯੋ ਗੁਰ ਇਕ ਦਿਨ ਬਿਖੇ 'ਕਹੁ ਸਿਖ ਹਮ ਪਾਹੀ। ਕੰਮ ਜੁ ਹੈ ਸੁਨਿ-ਆਰ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?'।ਕਹਿ ਲਰਕਾ 'ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਅਪਨੋਂ ਸਭਿ ਕਾਮੂ। ਜ਼ੇਵਰ ਸਗਰੀ ਰੀਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਹੌਂ ਅਭਿਰਾਮੂ' ॥੭ ॥ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਲੇਹੁ ਅਬਿ ਇਕਦਸ ਦੀਨਾਰਾਂ[6]।ਆਨਿ ਬਿਭੂਖਨ ਘਰਿ[7] ਭਲੋ ਹਮ ਕਰਹਿੰ ਨਿਹਾਰਾ'। ਕੋਸ਼ਪ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮੁ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਘਰਨਿ ਲਗਯੋ ਭੂਖਨ ਭਲੋ ਚਤੁਰਈ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੮ ॥ ਅਲੰਕਾਰ ਸੁੰਦਰ ਘਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਲੇ ਆਯੋ। ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਸ ਪਰੁ ਭਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਅਲਾਯੋ। ਕੋਸ਼ਪ ਕੋ ਸੌਂਪਯੋ ਤਬੈ-ਜੇਤਿਕ ਚਹਿ ਹੇਮਾ[8]। ਦੇਹੁ, ਘਰਾਇ ਬਿਭੂਖਨੈਂ, ਲੀਜੈ ਪੁਨ ਤੇਮਾ[9] ॥ ੯ ॥ ਜੇਮਾ ਕਰਹੁ ਬਿਚ ਕੋਸ਼ ਕੇ[10] ਭੂਖਨ

[1]ਘਰ ਹੈ। [2]ਨਾਮ ਸੁਨਿਆਰੇ ਲੜਕੇ ਦਾ। [3]ਵਸਦਾ ਛਡਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। [4]ਤੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਆਦਮੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੇਹੜਾ ਹੈ ? [5]ਮਰ ਗਏ ਨੂੰ। [6]ਗਿਆਰਾਂ ਮੁਹਰਾਂ। [7]ਘੜ ਕੇ। [8]ਜਿਤਨਾ ਕੁ (ਇਹ ਲੜਕਾ) ਚਾਹੇ ਸੋਨਾ। [9]ਦੇਕੇ ਗਹਿਣੇ ਘੜਾ ਲਓ (ਤੇ ਫਿਰ) ਉਤਨਾ ਹੀ (ਸੋਨਾ) ਤੋਲਕੇ ਲੈ ਲਓ। [10]ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਰਖੋ।

*ਪਾਃ-ਘਰ ਕੋ ਤਜਹੁ ਨਤ੍ਰ ਹੋਇ ਸੰਘਾਰੇ।

ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।ਚਾਹਿ ਕਿਤਿਕ ਹੈ ਦਿਨਹੁੰ ਕੀ ਇਹੁ ਚਤੁਰ ਬਿਲੰਦਾ[1]।ਇਮ ਕਹਿ ਪੁਨ ਬੂਝਨਿ ਕਰਯੋ 'ਕੋ ਐਬ ਨ ਲਾਗਾ ?' ਕਹਿ ਲਰਕਾ 'ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਸਤਿਸੰਗੀ ਪਾਗਾ' ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਜਹਿਂ ਗੁਣ ਬਡੋ ਤਿਹਠਾਂ ਹੋਤਿ ਬਿਕਾਰ। ਬਿਨ ਬਿਕਾਰ ਜੋ ਗੁਣੀ ਹੁਇ ਕੀਮਤ ਪਾਇ ਉਦਾਰ ॥੧੧॥ਗੁਨੀ ਬਿਕਾਰੀ ਰਹਤਿ ਜੋ ਵਿੱਦਜਕ ਹੋ*ਇਨਸਾਨ[2]। ਤਿਸ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਪਰਖਿਕੈ ਨਾਨਕ ਹੁਇ ਕੁਰਬਾਨ†'॥ ੧੨॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦੁ ॥ ਲਗਯੋ ਸੁਨਾਰਾ ਘੜਨਿ ਕੋ ਆਪੇ ਲੈ ਦੇਤਾ। ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਬੂਝਤੋ ਕਜਾ ਦੇਤਿ ਰੁ ਲੇਤਾ।ਕੋਸ਼ਪ ਕੋ ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮੁਝਾਇ। ਕੰਚਨ ਦੀਜੈ ਤੋਲਿ ਕੈ,ਨਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਇ[3] ॥੧੩॥ ਬੀਸੁ ਦੀਨਿ ਦੀਨਾਰ ਤਿਸ ਕਹਿ ਕਟਕ[4] ਘੜਾਇ। ਤਯਾਰ ਕਰਯੋ ਜਬਿ ਲਯਾਇ ਤਿਹ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਕਟ ਮੰਗਾਇ। ਤੋਲੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਤੁਲਾ ਪਰ ਭਈ ਮੁਹਰ ਸਤਾਰਾਂ। 'ਸਕਲ ਬਿਭੁਖਨ ਤੋਲੀਅਹਿ' ਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਕੋਸ਼ਪ ਆਨਿ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿਂ ਤੋਲੇ ਜਿਸ ਕਾਲਾ।ਸਰਬ ਘਟੇ,ਕਿਮ ਪੂਰ ਹੁਇਂ,ਜੋ ਹੇਮ ਨਿਕਾਲਾ[5]। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਬਿ ਕਹਯੋ 'ਲਰਕੇ ! ਤੈਂ ਭਾਖਾ। ਸਤਿਸੰਗੀ ਮੈਂ ਸਦਾ ਹੌਂ ਮਨ ਐਬ[6] ਨ ਰਾਖਾ ॥ ੧੫ ॥ ਅਪਰ ਐਬ ਕਯਾ ਹੋਤਿ ਹੈ ? ਹਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਤੂ ਭੀ ਰਹਯੋ ਮਸੰਦ ਸਮ ਨਿਜ ਸਾਧ ਬਤਾਈ[7]। ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਵਜੋਂ ਤੁਹਿ ਮਿਲਤਿ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?'। ਸੁਨਿ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੁਇ ਰਹਯੋ ਬਾਕ ਨ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੬ ॥ ਛੰਦੁ ॥ ਗੁਰ ਜੀ ਭਨਯੋ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੁਨਯੋਂ। 'ਜੱਟ ਪੰਜਾਲੀ ਚੱਕ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੱਕ। ਕਮਾਇ ਕੇ ਛੱਕ[8]' ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦੁ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਬੂਝਯੋ ਬਹੁਰ 'ਸਿਖ ਸਕਲ ਤੁਮਾਰੇ। ਦਿਜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਿਟ[9] ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਜੇ ਇਹੁ ਬਰਣ ਜੁ ਚਾਰੇ। ਤੁਮਨੇ ਏਕੋ ਜੱਟ ਹੀ ਅਬਿ ਭਲੋ ਸਲਾਹਯੋ'।ਸਿੰਘਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹਯੋ॥

[1](ਸਾਨੂੰ) ਚਾਹ ਹੈ ਕਈਆਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ (ਤੇ ਨਾਲੇ) ਇਹ (ਲੜਕਾ) ਬੜਾ ਚਤੁਰ ਹੈ। [2]ਬਿਨਾਂ ਬਿਕਾਰ ਤੋਂ ਜੋ ਗੁਣੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਤੋਲ ਨਾ ਦੱਸੋ ਉਸ ਨੂੰ। [4]ਕੜੇ। [5]ਕਿਵੇਂ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਸੋਨਾ ਜੋ ਕਢਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਵਿੱਚੋਂ। [6]ਖੋਟ। [7]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਲਾ ਦੱਸਦਾ ਰਿਹਾ। [8]ਭਾਵ ਦਸਵੰਧ (ਦਿੰਦਾ ਹੈ) ਤੇ ਕਮਾਕੇ ਛਕਦਾ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਕਮਾਇਕੇ ਛਕ'। [9]ਵੈਸ਼। *ਪਾ:-ਵਿਦਿਆ ਕਹਿ।

†ਇਹ ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਆਪਣਾ ਯਾ ਬਾਹਰ ਦਾ ਹੈ।

॥ ੧੮ ॥ 'ਜਟ ਭਟ ਨੱਟ ਧਨੱਟ[1] ਜੋ ਮੁਖ ਕੋ ਹੱਠ ਪਾਲੈ[2] । ਅਪਰ ਕਹੇ ਪਰ ਨਹਿ ਰਹੈਂ[3],ਕਹਿ ਮੁਖਤੇ ਹਾਲੈਂ[4]।ਸਿੱਖਹੁ ਸੁਨੀਐਂ ਸਿੱਖ ਮਮ ਸਿਦਕੀ ਲਖਿ ਤੀਨੈ[5] । ਸਿੱਖੀ ਬੰਟੀ ਤੀਸਰੀ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਨੈਂ[6] ॥੧੯ ॥ਚੌਪਈ॥ ਜਟ,ਵਣਜਾਰਾ, ਰੋੜਾ ਸਾਰਾ[7] । ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਸਿੱਖੀ ਤਿਨ ਧਾਰਾ[8] । ਤ੍ਰਿਤੀ ਭਾਗ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਵਰਤਾਈ। ਧਰਹਿ ਰਿਦੇ ਸੋ ਪਾਰ ਪਰਾਈ ॥ ੨੦ ॥ ਅਪਰ ਲੋਕ ਜੋ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵੈਂ । ਸਿੱਖੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪਾਵੈਂ।ਸੋ ਹਿਤ ਖਾਵਨ ਲੋਭ ਪਦਾਰਥ। ਬਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਪੂਰਵਹਿਂ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਰਥ ॥ ੨੧ ॥ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਗਾ ਸਿੱਖ ਜਿ ਸਿਦਕ ਨ ਧਾਰਦਾ।ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਗਾ ਵਣਜੁ ਜਾਂ ਨਾਂਹਿਪਸਾਰਦਾ[9] । ਕਹਾਂ ਕਰੇਗਾ ਵੇਦ ਜਿ ਲੋਭ ਨ ਹਾਰਦਾ[10] । ਕਹਾਂ ਕਰੇਗਾ ਜਨਮੁ[11] ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਦਾ[12]।ਨਾਨਕਸਫਲ ਜਨਮ ਜਾਂ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰਦਾ[13]*। ॥ ੨੨ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਚਾਰ ਸਕਾਰ ਬਿਸਾਹੁ ਨ ਦੀਹ[14] । ਸੁਨਿਆਰਾ, ਸੌਂਕਣ, ਸਪ, ਸੀਂਹ† । ਕਰਿਹੈਂ ਘਾਤ ਕਿ ਪੀਛ ਅਗੀਹ[15] । ਨਹਿ ਇਨ ਕਹਜੋ

---

[1]ਧਨੀ । [2]......ਜੋ ਹਨ ਸੋ ਮੂੰਹ ਦਾ ਹਠ ਪਾਲਦੇ ਹਨ । [3]ਹੋਰ ਕਹੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। [4]ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿਕੇ ਹਿੱਲ (ਬਦਲ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ । [5]ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਜਾਣੋ । [6]ਤੀਸਰਾ ਹਿੱਸਾ ਸਿੱਖੀ (ਬਾਕੀ) ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੰਟੀ । [7](ਇਹ ਤਿੰਨੇ) ਸਾਰੇ (ਪੂਰੇ) ਸਿੱਖ ਹਨ । [8](ਤਿੰਨਾਂ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ) ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਸਿੱਖੀ ਜੱਟ, ਵਣਜਾਰਾ ਤੇ ਰੋੜਾ ਨੂੰ ਦਿਤੀ । [9]ਪੰਸਾਰ=ਵੱਖਰ, ਵਿਕਰੀ ਵਾਲਾ ਮਾਲ । [ਸੰਸ:, ਪਣਜ=ਵਿਕਰੀ ਦਾ ਮਾਲ । ਸ਼੍ਰੀ=ਫੈਲਾਉ] । (ਅ) ਵਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । [10](ਪੜ੍ਹਨੇ ਵਾਲਾ) ਜੇ ਲੋਭ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ । [11]ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ । [12](ਈਸ਼ਵਰ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦਾ । [13]ਜਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤਾਂ ਸਫ਼ਲ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । [14]ਚਾਰ ਸੱਸਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । [15]ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਘਾਤ ਹੀ ਕਰਨਗੇ ।

*ਪਾ:–ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । †ਇਹ ਅਖਰਾਂ ਪੁਰ ਬਣਾਕੇ ਅਖਾਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਲੋਂ ਵਰਜਣਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੫ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਾਚੇ ਪੁਰਖ ਸਦਾ ਸਾਚੇ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਜ਼ਾਤ ਜਾਂ ਕਮਾਮ ਵਿਚ ਹੋਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਬਲਕਿ "ਕਰਣੀ ਉਪਰਿ ਹੋਵਗਿ ਸਾਰ" ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਵਾਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ । ਕਈ ਵੇਰ ਇਸ ਪਦ 'ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ' ਦੀ ਥਾ ਲੋਕੀਂ 'ਸੁਨਿਆਰਾ ਸਿਖ ਨਹੀਂ' ਕਹਿਕੇ ਇਸ ਕਮਾਮ ਵਾਲੇ ਸਜਣਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਇਹ ਗਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਦਰਸ਼ੀ ਸਨ,ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਪਤਾ ਲਗਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁਨਿਆਰਾ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ?

(ਬਾਕੀ ਦੂਜੇ ਵਰਕੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਜਾਨੀਐ ਲੀਹ[1]॥੨੩॥ਇਮ ਹੀ ਲਖੀਐ ਚਾਰ ਕਕਾਰ[2]। ਨਿਜ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਮਝ ਨ ਹਾਰਿ[3]। ਕਾਜ਼ੀ, ਕਾਨੂੰਗੋਇ, ਕਲਾਲ[4]।ਚੌਥਾ ਕਸਬੀ[5] ਹੈ ਇਨ ਨਾਲ॥੨੪॥ਚਾਰ ਬਕਾਰ[6] ਦਰਬ ਕੋ ਪਜਾਰੋ।ਇਨਤੇ ਭੀ ਰਹਿ ਆਪ ਸੰਭਾਰੋ। ਬਾਮਣ, ਬਣੀਆਂ, ਬਖਸ਼ੀ[7] ਹੋਇ*। ਚਤੁਰਥ ਬਾਲੱਤਣ[8]† ਹਿਯ ਸੋਇ॥ ੨੫॥ਚਾਰ ਕਕਾਰ ਸੰਗ ਨਹਿਂ ਕਰੈ[9]। ਜੋ ਨਰ ਕਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਪਰੈ। ਕਾਮੀ,ਕਪਟੀ,ਕਲਹੀ,ਕੂਰ।ਇਨ ਕੋ ਜਾਨਿ ਰਹੈ ਨਿਤ ਦੂਰ‡[7]॥੨੬॥ਇਮ ਕਹਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਉਠਿ ਖਰੇ।ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਬਰੇ।ਸਿੱਖਆਪਨੇ

---

[1]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਨੂੰ ਲੀਹ (ਪੱਕੀ ਗਲ ਯਾ ਸੱਚ) ਨਾ ਜਾਣੋ। [2]ਚਾਰ ਕੱਕੇ। [3]ਆਪਣੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸਮਝਕੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਹਾਰ ਨਾ ਖਾਓ, ਭਾਵ ਸ਼ਰਾਰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਦਾ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਆਪਣਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਮਝਕੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ)।[4]ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ। [5]ਕਸਾਈ। (ਅ) ਕੰਜਰ। [ਅ:, ਕਸਾਬ=ਕਸਾਈ। ਅ:,ਕਸਬੀ=ਕੰਜਰੀ]। [6]ਚਾਰ ਬੱਬੇ। [7]ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤਨਖਾਹ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ ਮੁਨਸ਼ੀ। [8]ਬਾਲਕ। [9]ਚਾਰ ਕੱਕਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੇ।

*ਇਹ ਬੀ ਲੋਕੋਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ਾਤ ਕਮਾਮ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ:-ਬਲਤਣ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ 'ਬਾਦਸ਼ਾਹ' ਬੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।

‡ਏਹ ਚਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਗਿਣੇ ਹਨ ਸੋ ਠੀਕ ਹਨ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜਦ ਕਿ ਇਹੋ ਲੜਕਾ ਪਹਿਲ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬੀ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਕਿ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਸੁਨਿਆਰੇ ਸੱਜਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਰ ਜ਼ਾਤਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਸਨ। ਫਿਰ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜੜੀਏ ਤੇ ਸੁਨਿਆਰੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਲਏ ਹਨ, ਯਥਾ:-

ਸਨਮੁਖ ਸੁਨਿਆਰਾ ਭਲਾ ਨਾਉਂ ਨਿਹਾਲੂ ਸੱਪਰਵਾਰੀ [੧੧-੨੫

ਜੜੀਆ ਸਾਈਂਦਾਸ ਹੈ ਸਭ ਕੁਲ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਅਪਾਰਾ [੧੧-੨੮

ਕਿਸੇ ਜ਼ਾਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ;ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਪਿਆਰਾ ਸਿੱਖ ਬਹੋੜੂ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਨਿਆਰਾ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ:-

ਸੁਨ ਗੁਰ ਕਹਜੋ ਕਿਰਤ ਕਰ ਕੋਈ। ਧਰਮ ਸਮੇਤ ਨਿਬਾਹੋ ਸੋਈ।

ਖੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੁਨਿਆਰਾ, ਤ੍ਰਿਖਾਣ, ਜੱਟ, ਹਲਵਾਈ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਮਾੜੇ ਹਨ, ਕਮਾਮ ਤੇ ਜਾਤ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਨਹੀਂ। ਲੋਕੋਕਤੀਆਂ ਹਰ ਜ਼ਾਤ ਹਰ ਕਮਾਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਘੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਲੋਕੋਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਵੱਧ ਘੱਟ ਕਰਨਹਾਰ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਧਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਾਕ ਸਮਝਣਾ ਪਰਮ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਜਿਲਦ ੩੧ ਨੰਬਰ ੨੦ ਤੋਂ ੫ ਤੱਕ।

ਥਾਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਗੁਰੂ ਕਰਮ ਕੋ ਰਿਦੇ ਚਿਤਾਰੇ ॥੨੭॥ *ਬਹੁਰ ਏਕ ਦਿਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ। ਗੁਰ ਬੈਠੇ ਸੇਵਕ ਪਰਵਾਰੇ।ਬੋਲ੍ਯੋ ਏਕ ਸਿੱਖ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਭਉ ਜਲ ਤਰਿਬੇ ਜਤਨ ਸੁਖਾਲਾ॥੨੮॥ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ! ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਉਚਾ-ਰਨ। ਜਿਸ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਕਰਿਹੈਂ ਧਾਰਨ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਨ ਕੇ ਪੰਡਿਤਿ ਜੋਈ। ਮਾਰਗ ਬਿਖਮ ਬਤਾਵਹਿਂ ਤੇਈ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਕਹ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਤਰਣ[1] ਉਪਾਉ ਬਿਸਾਲ ਸੁਖਾਲਾ। ਧੰਧਾ ਧਾਵਤਿ ਜਬਿ ਰਹਿ ਗਇਆ[2]†'।ਬਹੁਰ ਕਹ੍ਯੋ[3] 'ਸੀਤਲ ਮਨ ਭਇਆ[4]‡' ॥੩੦॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਬੇਰ ਗੁਰਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਭੰਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਂਖ ਸਮਾਨਾ[5]। ਪਰਦੋ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਬਿਰਮਾਯੋ। ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਜਾਨੇ ਦੂਰਾਯੋ[6]§' ॥ ੩੧ ॥ ਤੀਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਬਖਾਨੇ ਜਬੈ। ਨਿਕਟ ਸਭਾ ਸਭਿ ਸੁਨਿਤੇ ਸਬੈ।ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਸੁਨ ਸਿੱਖਾ! ਪੁਨ ਤਰਨ ਸੁਖਾਰਾ ॥੩੨॥ ਰਾਮ ਰਾਮ[7] ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਕਰੀ-ਅਹਿ। ਪਾਪ ਪੂਰਬਲੇ[8] ਪੂਰਬ[9] ਹਰੀਅਹਿ। ਚਿਤ ਰਾਖਹੁ ਆਖਰ ਕੋ ਮਰਨਾ। ਨਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਗਤ ਕੋ ਥਿਰ ਨਾ[10] ॥ ੩੩ ॥ ਇਨ ਦੋਨਹੁਂ ਕੋ[11] ਨਾਂਹਿ ਬਿਸਾਰੋ।ਬਹੁਰ ਨ ਹੁਇ ਹੈ ਪਾਪ ਦੁਖਾਰੋ'। ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਰ ਵਥੁ ਜੋਇ। 'ਰਾਮ' 'ਮਰਨ' ਰਾਖਨਿ ਚਿਤ ਦੋਇ ॥ ੩੪ ॥ ਧਾਰਨ ਕਰ੍ਯੋ ਜਿਨਹੁਂ ਉਪਦੇਸ਼ੁ।ਚਿਤ ਰਾਖੇ ਜੁਗ, ਮਿਟਹਿਂ ਕਲੇਸ਼ੁ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਟਤਿ ਪਾਪੁ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਿਰਮਲ ਹੁਇ ਆਪੁ ॥੩੫॥ ਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਕਰਨਿ ਉਧਾਰਨਿ।ਭਵਜਲ ਡੂਬਤਿ ਕੋ ਹੁਇ ਤਾਰਨ[12]।ਭਜਨ ਬਿਖੈ ਸਿੱ-ਖਨਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।ਗੁਰ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੀ ਰਤਿ[13]ਜਾਗੀ ॥੩੬॥ ਕੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਕੋ ਹੁਇ ਅੱਭ੍ਯਾਸ। ਪਰੇ ਜੰਗ ਸੱਤ੍ਰੂਨਿ ਬਿਨਾਸ਼। ਪੂਰਬਲੇ ਜਿਨ ਕੇ ਬਡ

[1]ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ। [2]ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਦੌੜਨੋਂ ਜਦ ਮਨ ਹਟ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਸੰਕਲਪ ਰੁਕੇ (ਤਦ ਤਰ ਗਿਆ)। [3]ਫੇਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਹਿਆ। [4]ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੋ ਗਿਆ। [5]ਭੰਬੀਰੀ ਦੇ ਖੰਭ ਵਰਗਾ। [6]ਬਹੁਤਾ ਬਰੀਕ ਪਰਦਾ ਜੇ (ਅੱਖ ਤੇ ਦੇਖਣੇ ਜੋਗ ਵਸਤੂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ) ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਿੱਸ ਨਾ ਸੱਕਣ ਕਰਕੇ (ਵਸਤੂ ਨੂੰ) ਦੂਰ ਹੀ ਜਾਣੇ। [7]ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ। [8]ਪਿਛਲੇ ਪਾਪ। [9]ਪਹਿਲਾਂ। [10]ਕੋਈ ਥਿਰ ਨਹੀਂ। [11]ਨਾਮ ਤੇ ਕਾਲ ਨੂੰ। [12]ਜਹਾਜ਼। [13]ਪ੍ਰੀਤੀ।

*ਇਥੋਂ ਹੁਣ ੩੧ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ਹੈ।

†ਧੰਧਾ ਧਾਵਤ ਰਹਿ ਗਏ ਮਨ ਮਹਿ ਸਬਦੁ ਅਨੰਦੁ ॥ [ਦਃ ਓਅੰਕਾਰ ੩੬

‡ਤਾਪ ਪਾਪ ਸਭਿ ਮਿਟੇ ਰੋਗ ਸੀਤਲ ਮਨੁ ਭਇਆ ॥ [ਬਿਲਾਵਲ ਮਃ ੫

§ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:—ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੋ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ। [ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੫

ਭਾਗੋ। ਤਜਿ ਧਨ ਧਾਮ ਚਰਨ ਗੁਰ ਲਾਗੋ ॥ ੩੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸੁਨਿਆਰੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੪੨॥

੪੩. [ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਿੱਖ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਚਹੁੰਫੇਰ। ਏਕ ਸਿੱਖ ਤਹਿੰ ਆਇ ਕੈ ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਤਿਸ ਬੇਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ! ਆਨਿ ਪਰਯੋ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਹਜ਼ੂਰੇ। ਦੁਖੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਸ਼ਾ ਤੇ ਹੋਵਾ। ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਜੋਵਾ॥ ੨॥ ਦਿਹੁ ਕੱਲਯਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਹੁ ਠਾਨਹੁ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਅਰੁ ਅਘ ਹਾਨਹੁ। ਪਢਯੋ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਬਿੱਦਯਾ ਕੋਈ। ਬਰਣ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਖੇ ਨ ਸੋਈ' ॥ ੩ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ਤੂੰ ਧੰਨ ਮਹਾਨਾ। ਭਯੋ ਵਿਰਾਗ ਜਗਤ ਦੁਖ ਮਾਨਾਂ। ਪਰ ਭਾਈ ਸਿੱਖਾ! ਮਨ ਚੀਨਿ। ਮੂਢ ਨ ਸਮੁਝਹਿ ਪਢੇ ਬਿਹੀਨ[1] ॥ ੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਨਪਢ ਅੰਧਾ ਜੋ ਚਲਹਿ[2] ਸਮੁਝ ਨ ਆਵਹਿ ਕਾਇ। ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਕੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ ਤਿਸੈ ਮਿਲੈ ਹਰਿਰਾਇ ॥ ੫ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਚਹੀਅਹਿ ਪਢਯੋ ਅਲਪ ਕੈ ਘਨੋ। ਬੁਧਿ ਸੁਧ ਪਰੈ ਸੁਧਾਰੈ ਮਨੋ[3]। ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਕਰਿਬੋ ਅਨੁਕਰਬੋ[4]। ਜਾਨੈ ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧ ਉਰ ਧਰਿਬੋ ॥ ੬ ॥ ਪਢਨ ਬਿਖੈ ਗੁਨ ਅਹੈਂ ਅਨੇਕੂ। ਸਦ-ਗੁਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਆਦਿ ਬਿਬੇਕੂ। ਯਾਂਤੇ ਪਢਨ ਅਹੈ ਬਹੁ ਨੀਕਾ। ਅਨਪਢ ਰਹੈ ਅੰਧ ਨਿਤ ਹੀਕਾ[5] ॥ ੭ ॥ ਅਰੁ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪਢਨਿ ਜੋ ਕਰਨੋ। ਸਰਬੋ-ਤਮ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਕੋ ਧਰਨੋ। ਜਪੁਜੀ ਆਦਿਕ ਪੁੰਨ ਉਪਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਮਖ ਮਿਟਾਵੈਂ ॥੮॥ ਵਿੱਦਯਾ ਪਢਨਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਜਾਨੋ। ਪਾਠਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਲਾਭ ਮਹਾਨੋ। ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਜੇਤਿਕ ਮਤਿ ਤੇਰੀ। ਪਢਹੁ ਭਲੇ ਗੁਰ-ਮਤਿ ਲਿਹੁ ਹੇਰੀ' ॥੯॥ ਤਬਹਿ ਗਰੀਬੀ ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਯੋ। ਸਿਖ ਕੌ ਸੌਂਪਤਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਯੋ। 'ਕਰਿਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪਢਾਵਹੁ ਇਸੈ। ਜਗ ਤੇ ਕਛ ਵਿਰਾਗ ਹੈ ਜਿਸੈ[6]' ॥੧੦॥ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਸੰਗ ਲੈ ਗਯੋ। ਤਖਤੀ ਲੀਖਿ ਸਿਖਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਪੈਂਤੀ ਪੁਨ ਮੁਹਾਰਨੀ ਬਿਖੇ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਨਾਵੇਂ ਤਿਨ ਲਿਖੇ ॥੧੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿੱਦਯਾ ਮਹਾਂ ਸੁਖੇਨ। ਅਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖ ਦੇਨਿ।

---

[1]ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਮੂਰਖ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [2]ਅਨਪੜ੍ਹ (ਪੁਰਸ਼) ਅੰਨ੍ਹੇ (ਜੋ=ਜਯੋਂ) ਵਾਂਙੂ ਚਲਦਾ ਹੈ। [3]ਬੁੱਧੀ ਸ਼ੁਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਮਨ ਸੁਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [4]ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ। [5]ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਅੰਧਾ। [6]ਜਿਸ ਨੂੰ।

*ਹੁਣ ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੯ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ਹੈ।

ਪੁਨ ਪੋਥੀ ਕੋ ਪਠਿਬੇ ਲਾਗਯੋ। ਤੁਕ ਪਠਿ ਪਠਿ ਮਨ ਬਹੁ ਅਨੁਰਾਗਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਪਢਿ ਕਰਿ ਅਪਰ ਸੁ ਲਗਯੋ ਅਨੰਦ[1]। ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਪਠਿ ਲਹਯੋ ਅਨੰਦ। ਬਹੁਰ ਨ ਗਯੋ ਗਰੀਬੀ ਪਾਸ।ਵਧਿ ਪ੍ਰਤੀਤ[2] ਚਿਤ ਜਗਤ ਉਦਾਸ ॥੧੩॥ ਕਬਹਿ ਦੇਗ਼ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਇ। ਮਨ ਰਾਖਯੋ ਗੁਰ ਚਰਨ ਟਿਕਾਇ। ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਜਬਿ ਹੀ ਬਿਤ ਗਏ।ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਭਏ ॥ ੧੪ ॥ ਨਿਕਟ ਗਰੀਬੀ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇ। 'ਬੂਝਯੋ ਸਿਖ ਕੋ ਕਿਤਿਕ ਪਢਾਇ ?'। ਤਿਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਹਕੀਕਤ ਕਹੀ। 'ਇਕ ਤੁਕ ਪਠਿ ਪੁਨ ਆਯੋ ਨਹੀਂ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਪਠਾਯੋ। ਤਿਸ ਸਿਖ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਯੋ। ਖਰੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਹੇਰਿ ਅਲਾਯੋ।'ਕਹੁ ਸਿੱਖਾ ! ਤੂੰ ਪਢਨ ਪਠਾਯੋ'?॥੧੬॥ ਕਹਯੋ:-'ਇਕ ਤੁਕ ਮੈਂ ਪਠਿ ਲੀਨਿ। ਸਭਿ ਸੰਸੇ ਤੇ ਭਯੋ ਬਿਹੀਨ। ਜਬਿ ਸਿਖ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਾਯੋ।ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਕਸ਼ਟ ਨਹਿ ਆਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕੌਨ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਪਢਹਿ ਜਾਨਿ ਗੁਨ ਭੌਨ[3]। ਭਯੋ ਅਨੰਦਤਿ ਵਧੀ ਪ੍ਰਤੀਤ[4]।ਅਪਰ ਪਢੌਂ ਮੈਂ ਕਵਨ ਧਰਿ ਚੀਤ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹਸੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੇ ਸੁਖਦਾਈ। ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਭਈ ਮਨ ਪੀਨ। 'ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ' ਪ੍ਰਭੂ ਬਰ ਦੀਨਿ ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਨੇ ਬੰਦਨ ਪਦ ਕੀਨਿ। ਭਯੋ ਗਯਾਨ ਦੁਬਿਧਾ ਸਭਿ ਛੀਨਿ। *ਸਭਾ ਲਗੀ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰਪਾਸ। ਹਰਿ ਚਰਚਾ ਤਬਿ ਭਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੨੦॥ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਬਹੁ ਮਤਿ ਕੇ ਸਯਾਨੇ।ਸਯਾਨੀ ਸਯਾਨੀਬਾਤ ਬਖਾਨੇ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਵਾ[5]। 'ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜਬਹਿ ਜਗ ਹੋਵਾ ॥੨੧॥ ਕੋ ਤਬਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਭੁਵ ਮਾਲਿਕ ? ਕਹਾਂ ਨਾਮ ਜਿਸ ਕੇ ਸਭਿ ਤਾਲਿਕ[6] ?'। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਬੈਸ ਬਡੇਰੇ। ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੨੨ ॥ 'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਹੁਤੋ ਹੁਮਾਊ'। ਬਿਬ[7] ਕਹਿ 'ਹੁਤੋ ਪਥੌਰਾ ਰਾਊ[8]'। ਬੋਲਯੋ ਤ੍ਰਿਤੀ 'ਸਿਕੰਦਰ[9] ਅਹੇ'। 'ਮਦਨ ਪਾਲ ਨ੍ਰਿਪ' ਚੌਥੇ ਕਹੇ ॥ ੨੩॥ ਪੰਚਮ ਕਹਯੋ 'ਜੈਨੀਅਨਿ ਰਾਜਾ'। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਭਾ

[1]'ਅਨੰਦ' ਨਾਮੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ। [2]ਭਰੋਸਾ ਵਧਿਆ। [3]ਜਿਸ ਲਈ (ਹੋਰ ਅਗੋਂ) ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ (ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਤਾਂ (ਮੈਂ ਇਕੋ ਤੁਕ ਦੇ ਅਭਯਾਸ ਨਾਲ) ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। [4]ਆਨੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਵਧ ਗਿਆ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਸਭ ਪਾਸੇ ਦੇਖ ਕੇ। [6]ਜਿਸ ਦੇ ਸਭ ਕੁਝ ਅਧੀਨ ਸੀ। [7]ਦੂਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ। [8]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ। [9]ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਦੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

*ਇਹ ਸੈ ਸਾਖੀ ਦੀ ੩੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੁਣ ਚੱਲੀ ਹੈ।

ਝਗਰ ਸਮਾਜਾ। ਬਹਿਸਨ ਲਗੇ ਪਰਸਪਰ ਜਾਲਾ। ਕਹੈਂ ਸੁ 'ਬੀਤ ਗਯੋ ਚਿਰਕਾਲਾ ॥੨੪॥ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਯੋ ਗਯੋ ਨਹਿਂ ਕੋਈ'। ਸੁਨਤਿ ਰਹੇ ਗੁਰ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਈ। ਝਗਰਤਿ ਸਭਹਿਨਿ ਠਾਨੀ ਮੌਨ। ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਇਮ ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ ॥ ੨੫ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦੁ ॥ 'ਅੱਪੜ ਕੋਇ ਨ ਸਾਕਈ ਹਰ ਜਨ ਹੈਂ ਊਚੇ[1]। ਜਾਤਿ ਵਰਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਸਭਿ ਹੀ ਰਹਿਂ ਨੀਚੇ। ਰਾਜਹੰਸ ਜਿਮ ਉਡ ਚਢਹਿ[2] ਹੁਇ ਸਾਗਰ ਪਾਰੇ। ਅਪਰ ਰਹੈਂ ਸਭਿ ਬੀਚ ਹੀ ਪੰਛੀ ਜਗ ਸਾਰੇ*' ॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬੂਝਨਿ ਲਗੇ 'ਤੁਮ ਬੂਝਯੋ ਕੈਸੇ[3]? ਕੌਨ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਸੋ ਕਹੀਅਹਿ ਤੈਸੇ ?'।ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ "[4]ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਆਨ ਸਮਾਨ ਨ ਜਾਨੀਐ ਮਹੀਆਨ ਭਿਰਾਮੁ[4] ॥੨੭॥ ਜਾਤਿ ਜੁਲਾਹਾ ਰੰਕ ਜੋ ਭਜਿ ਨਾਮ ਕਬੀਰੰ।ਸਭਿ ਕੋਈ ਜਾਨੈ ਜਗਤ ਘਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਧੀਰੰ।ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਲਖ ਦੌਲਤਾਂ[5] ਪਤਿਸ਼ਾਹਤ ਵਾਲਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਹੋਤੋ ਤਿਸਕਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥ ਦੇਖਹੁ ਮਹਿੰਮਾ ਨਾਮ ਕੀ ਜਪ ਜਪਯੋ ਜੁਲਾਹੇ। ਪੰਡਤ ਵੈਦ ਸੁ ਜੋਤਕੀ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁ ਪਤਿਸ਼ਾਹੇ।ਭਏ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਜਾਨੀਅਹਿ ਪਰ ਜਾਇਂ ਨ ਜਾਨੇਂ। ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਬੀਰ ਕੋ ਜਾਨੈ ਸਭਿ ਗਯਾਨੈ[6] ॥ ੨੯ ॥ ਤਪੀ,ਜਪੀ,ਧਯਾਨੀ,ਗੁਨੀ,ਗ੍ਰਿਸਤੀ, ਨਿਰਬਾਨੀ। ਸੁਤ ਜੁਤਿ ਲਖਹਿਂ ਕਬੀਰ ਕੋ ਅਰੁ ਲੋਈ ਜਾਨੀ[7]।ਧੰਨ ਨਾਮੁ ਯਾਂਤੇ ਲਖਹੁ ਏਤੀ ਵਡਿਆਈ। ਹਲਤ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਹੁਇ ਪਲਤ ਸਹਾਈ ॥੩੦॥ਜੋ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਤਿਨ ਸਮ ਨਹਿਂਕੋਈ। ਭਯੋ ਭੂਤ ਮਹਿਂ ਕੋ ਨਹੀਂ, ਭਾਵਿੱਖਯ ਨ ਹੋਈ। ਜੋ ਨਰ ਐਸੇ ਨਾਮੁ ਕੋ ਨਹਿ ਸਿਮਰਹਿਂ ਅੰਧੇ।ਤਿਨ ਕੋ ਤੋਟਾ ਬਡ ਅਹੈ ਲਪਟੇ ਜਗ ਧੰਧੇ॥੩੧॥ ਸਿਮਰਯੋ ਜਬਿ ਸਤਿਨਾਮੁਕੋ ਭਾ ਭਗਤ ਕਬੀਰੰ।ਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ[8] ਤਬਿਹਤੋ

[1]ਹਰੀ ਦੇ ਜਨ ਹੀ ਉੱਚੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅੱਪੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [2](ਉੱਚਾ) ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। [3]ਆਪ ਨੇ(ਇਹ)ਕਿਉਂ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ? [4]ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਤੁਲ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਨਾ ਜਾਣੋ। [5]ਲੱਖਾਂ ਦੌਲਤਾਂ ਸਨ।[6]ਕਬੀਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ(ਸਭ ਕੋਈ)ਜਾਣਦਾ ਹੈ।(ਅ) ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ: ਗਿਆਨੀ,ਤਪੀ,ਜਪੀ,ਧਿਆਨੀ, ਗੁਣੀ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤੇ ਅਤੀਤ। [7]ਲੋਈ ਨੂੰ ਬੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [8]ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਦੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

*ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਪਾਠ ਹਨ:—"ਸਭ ਤੇ ਊਚੇ ਜਾਨੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਪਿਆਰ" ॥ "ਤਾਕਉ ਕੋਈ ਅਪਰਿ ਨ ਸਾਕੈ ਜਾਕੀ ਭਗਤਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਨੈ" ॥ "ਪੰਡਿਤ ਸੂਰ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਰਾਜਾ ਭਗਤ ਬਰਾਬਰਿ ਅਉਰੁ ਨ ਕੋਇ" ॥

ਜਿਹ ਤੇਜ ਗਹੀਰੈ*। ਗਰਜਤਿ ਜੀਤਯੋ ਜਗਤ ਕੋ ਸਗਰੋ ਹਿੰਦੁਵਾਨਾ। ਅਜ਼ਮਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕਬੀਰ ਕੀ ਦੇਖੀ ਇਕ ਥਾਨਾ॥ ੩੨॥ ਕੀਨਿ ਬੰਦਗੀ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਕਰਿ ਕਦਮ[1] ਸਲਾਮੂ। ਕਹਾਂ ਜੁਲਾਹਾ ਰੰਕ ਸੋ ਕਿਤ ਸ਼ਾਹ ਤਮਾਮੂ[2]। ਯਾਂਤੇ ਸੁਨੀਐ ਸਿੱਖ ਸਭਿ, ਜੋ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮੂ। ਸੋਈ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿੱਖ ਬਡ ਸਭਿ ਤੇ ਅਭਿਰਾਮੂ॥੩੩॥ਮੁਖ ਤੇ ਕੈ ਮਨ ਤੇ ਸਦਾ ਲਿਵ ਨਾਮ ਲਗਾਵੈ। ਹਾਥਨਿ ਤੇ ਕਰਿ ਟਹਿਲ ਕੋ ਸਿਖ ਸੰਤ ਰਿਝਾਵੈ।ਸੋ ਮਮ ਪਯਾਰੋ ਅਧਿਕ ਹੈ ਬਸਿ ਰਹੋਂ ਸਦੀਵਾ[3]। ਕਰਣੀ ਊਚੀ ਨਿਤ ਕਰਹਿ ਰਾਖਹਿ ਮਨ ਨੀਵਾ॥ ੩੪॥ ਤਨਹੰਤਾ ਕੋ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਹੰਤਾ ਗਾਵੈ। ਏਕ ਰੂਪ ਕੋ ਜਾਨ ਕਰਿ ਨਾਨਾ ਕੌ ਕਾਵੈ[4]। ਜਾਨੈ ਸਾਚਾ ਏਕ ਕੋ ਲਖਿ ਝੂਠ ਅਨੇਕੇ[5]।-ਉਪਜਨਹਾਰ ਸੁ ਬਿਨਸ ਹੈ-ਇਮ ਧਰਹਿ ਬਿਬੇਕੇ'॥ ੩੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਬੈਠੇ ਕੌਤਿਕ ਚਿਰ ਉਠੇ ਮੰਦਰਿ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ ੩੬॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਕਬੀਰ ਸਮਾਂ ਬ੍ਰਜਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੪੩॥

੪੪. [ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਕ ਇਕ ਸਿੱਖਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬੀਤਯੋ ਫਾਗਨ ਚੇਤ ਜਬਿ ਨਿਕਟ ਮੇਖ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ[6]। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਉਮਡਾਤਿ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਜਸ ਪਸਰਹਿ ਜਗ ਜਨੋਂ ਜਨੋ। ਮੇਲਾ ਅਧਿਕ ਮਿਲਤਿ ਹੈ ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਚਹਿ ਐਸੇ। ਗਨ ਚਕੋਰ ਸਸਿ[7] ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੈਸੇ॥ ੨॥ [8]ਜਨੁ ਘਨ ਘਟਾ ਘੋਖ ਕਹੁ ਚਾਹਤਿ। ਦਾਸ ਕਲਾਪ ਕਲਾਪਿ ਉਮਾਹਤਿ[8]। ਬੰਧਿ ਟੋਲ ਪਰ ਟੋਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਚਲਹਿਂ ਪੰਥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸਿਖ ਜਾਲੇ॥੩॥ ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਰਾਤੇ। ਭਾਉ ਪਰਸਪਰ ਕਰਿ ਹਰਖਾਤੇ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਸੇਵਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਅਧਿਕ ਚਿਤ ਜਾਗੀ॥ ੪॥ ਨਈ ਰੀਤਿ ਧਰਿ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਮਤੇ[9]। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ। ਜੁਗਮ ਸਮੈ

[1]ਕਦਮਾਂ ਉਤੇ, ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ। [2]ਸਾਰੇ (ਦੇਸ਼) ਦਾ। [3]ਸਦਾ ਮੈਂ ਤਿਸ ਦੇ ਵਸੀ ਹਾਂ। [4]ਅਨੇਕਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰੇ। [5]ਅਨੇਕਤਾ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਜਾਣੇ। [6]ਵਿਸਾਖੀ। [7]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [8]ਜਿਵੇਂ ਗੂਹੜੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੀ ਗਰਜ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਮੋਰ (ਤਿਵੇਂ) ਸਾਰੇ ਦਾਸ ਉਮਾਹੁੰਦੇ ਹਨ [ਸੰਸਃ, ਕਲਾਪ= ਸਾਰੇ। ਕਲਾਪੀ=ਮੋਰ । [9]ਮਸਤ ਹੋਏ। *ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀ ਖੇਚਲ ਦਿਤੀ ਸੀ। 'ਭੁਜਾ ਬਾਂਧਿ ਭਿਲਾ ਕਰਿ ਡਾਰਿਓ' ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਖੇਚਲ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਸਿਕੰਦਰ, ਪਿੱਛੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਕਦਰਦਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕੰਘਾ ਕਰਿ ਲੇਨਾ । ਹੋਇ ਸੁਰੰਤ ਸ਼ਬਦ ਮਨ ਦੇਨਾ ॥੫॥ ਬੈਠਹਿਂ ਹੰਸਨਿ ਕੀ ਸਮ ਪੰਗਤ[੧] । ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਕੀ ਅਦਭੁਤ ਰੰਗਤ । ਸੋਹਿਤ ਕੇਸ਼ਨ ਸ਼ਮਸ਼ ਸਮੇਤ । ਮਨਹੁੰ ਜਨਾਇ ਦੇਵਤਨਿ ਭੇਤ[੨] ॥੬॥ ਰਹਿਤ ਕਹਿਤ ਕੇ ਸਹਿਤ ਬਿਸਾਲੇ । ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਾਰਹਿਂ ਬੀਰ ਮੁਛਾਲੇ । ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਈ । ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਭੇਟਨਿ ਲਯਾਈ ॥ ੭ ॥ *ਦਿਵਸਿ ਵਿਸੋਏ ਕੋ ਜਬਿ ਆਯੋ । ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਰਨ ਫਰਸ਼ ਡਸਾਯੋ । ਊਚੇ ਥਾਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਥਿਰਯੋ। ਅਨਗਨ ਮੇਲ ਆਨਿ ਤਹਿਂ ਜੁਰਯੋ ॥੮॥ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਨ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਿ । ਜ਼ੇਵਰ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਮੈ ਜਰ[੩] । ਸ਼ੇਰ ਗੁਫਾ ਤੇ ਨਿਕਸਹਿ ਜੈਸੇ । ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਤੈਸੇ ॥ ੯॥ ਹਯ ਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਸਭਾ ਥਲ ਆਏ । ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ । ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਫੇਰ । ਸੰਗਤਿ ਝੁਕੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਇਕ ਬੇਰ ॥ ੧੦ ॥ ਅਰਪਿ ਅਰਪਿ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ । ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਰ ਜੋਰਿ । ਦੇਖਤਿ ਨਹਿਂ ਲੋਚਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿਂ । ਬਹੁ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਵਹਿ ॥ ੧੧ ॥ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਹੋਈ ਬਡ ਭੀਰ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਸਿੱਖਨ ਖੋਵਤਿ ਪੀਰ । ਆਛਾਦੇ ਮੁਖ ਸਿਖਨੀ ਆਵੈ[੪]। ਪਹੁੰਚਹਿ ਨਿਕਟ ਨ ਪੁਨ ਹਟਿ ਜਾਵੈ[੫] ॥੧੨॥ ਬਡੀ ਭੀਰ ਪੁਰਖਨਿ ਕੀ ਹੇਰਹਿ । ਚਹਹਿ ਅਧਿਕ ਹ੍ਵੈ ਸਕੈ ਨ ਨੇਰਹਿ। ਮਨ ਗਤਿ ਲਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਪਾਸੀ । ਕਰਯੋ ਪਠਾਵਨਿ ਸਿਖ ਅਰਦਾਸੀ ॥ ੧੩ ॥ ਲਯਾਇ ਹਜ਼ੂਰ ਖਰੀ ਕਰਿ ਨੇਰੇ । ਕਰ ਕੋ ਜੋਰਿ ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰੇ । ਤਿਸ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਜੇ ਨਰੁ ਔਰ । ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਤਿਸ ਠੌਰ ॥ ੧੪ ॥ ਘੂੰਘਟ ਕਾਢੇ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ। ਖਰੀ ਅਗਾਰੀ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ । ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਨਾ । 'ਕਹੁ ਸਿਖਣੀ ! ਇਹ ਕਯਾ ਚਿਤ ਚੀਨਾ? ॥੧੫॥ ਲਖੈਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੋ ਕਹੁ ਆਛੇ[੬] । ਤਊ ਸੁਨਨਿ ਹਿਤ ਸੰਗਤਿ ਬਾਛੇ। ਨਿਜ ਬਿਰਤਾਂਤ ਰਿਦੇ ਕਰਿ ਬਾਹਰ[੭] । ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਜ਼ਾਹਰ' ॥੧੬॥ ਕਰ ਜੋਰਤਿ

---

[੧]ਹੰਸਾਂ ਵਰਗੀ ਪੰਗਤ ਵਿਚ । [੨]ਮਾਨੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਆਦਿ ਦੀ ਰੀਤ ਕੇਸ ਦਾਹੜਾ ਸਮੇਤ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦੇਵਤੇ ਹਨ। [੩]ਵਿਚ ਜੜੇ ਹੋਏ। [੪]ਘੁੰਡ ਕੱਢੇ ਇਕ ਸਿੱਖਣੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। [੫]ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, [੬]ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤੈਨੂੰ। [੭]ਰਿਦੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ।

*ਇਥੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੩੪ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਹੈ।

ਤਬਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਉਬਾਚੇ। 'ਸੁਨੀਐ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਸਾਚੇ! ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਗਇਪੁਰਿ ਮੇਰੇ। ਹੁਤੀ ਕੁਮਾਰੀ ਜਬਿ ਇਕ ਬੇਰੇ ॥੧੭॥ ਇਕ ਸਾਧੂ ਬਯ ਬ੍ਰਿੱਧ ਉਦਾਰਾ। ਆਨਿ ਰਹ੍ਯੋ ਹਮ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ।ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਮਾਤਪਿਤ ਮੇਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਆਦਿ ਘਨੇਰੇ ॥੧੮॥ ਸੰਮਤ ਪੰਚ ਰਹ੍ਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਮੈਂ ਭੀ ਸੇਵ ਕਰੌਂ ਹਿਤ ਲਾਇ। ਕਥਾ ਸੁਨਾਇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਮੈਂ ਭੀ ਸੁਨਤਿ ਰਹੀ ਤਿਸ ਬਾਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸੁਤ ਬਰਸਾਣੇ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਮੁਝਕੋ ਬ੍ਯਾਹ ਦੀਨਿ ਤਿਨ ਧਾਮੂ। ਤਿਸ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਮੁਝ ਕੋ ਜਾਨੋ। ਸਿਖ ਭੀ ਗੁਰਮੁਖ ਭਲਾ ਪਛਾਨੋ ॥੨੦॥ ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਜੋ ਵਹਿਰ ਨਿਹਾਰੇ।ਲੇ ਆਵਤਿ ਹੈ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਪੀਸ ਪਕਾਵੌਂ। ਲੇਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰ ਛਕਾਵੌਂ ॥ ੨੧ ॥ ਭਰਤਾ ਸਾਥ ਰਹੀ ਬਨ ਮੇਰੀ। ਸਿੱਖਨ ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ ਘਨੇਰੀ। ਸੰਤਨਿ ਤੇ ਮੈਂ ਪੂਰਬ ਸੁਨ੍ਯੋਂ।–ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਇਕ ਅਲੰਬ ਪਤਿ ਗੁਨ੍ਯੋਂ[1]॥੨੨॥ਯਾਂਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ ਮਹਾਨਾ।ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਤਿ ਹੀ ਜਾਨਾ। ਮਮ ਸਸੁਰੇ ਕੋ[2] ਸਭਿ ਪਰਿਵਾਰਾ। ਦੇਵਰ ਜੇਠ ਸੰਗ ਸਭਿ ਦਾਰਾ ॥ ੨੩॥ ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸਭਿ ਆਵੈਂ। ਮਮ ਪਤਿ ਸਹਿਤ ਦੇਖਿ ਪੁਨ ਜਾਵੈਂ।ਮੈਂ ਪਾਪਣ ਬਿਨ ਭਾਗ ਬਿਚਾਰੀ[3]। ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਨਹਿਂ ਕਬਹਿ ਨਿਹਾਰਾ॥੨੪॥ ਗਨ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ।ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਚਿਤਵਨਾ ਧਰੌਂ।ਅਰੁ ਮੈਂ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਾਤੀ।–ਕੋ ਸੇਵਹਿ ਸਿਖ ਮਮ ਪਸ਼ਚਾਤੀ–॥ ੨੫ ॥ ਸਭਿ ਕੁ-ਟੰਬੀਅਨਿ ਅਬਿਕੋ ਆਨੀ। ਲਖਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨੀ।ਮਮ ਪਤਿ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਥੀ ਨਹੀਂ। ਤਊ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਸੰਗੀ ਰਹੀ ॥ ੨੬ ॥ ਇਤ ਕੋ ਚਲਿ ਆਈ ਤੁਮ ਪਾਹੀ।ਤਊ ਧ੍ਯਾਨ ਮਮ ਲੰਗਰ ਮਾਂਹੀ। ਗਾਵਰਿ ਨਿਕਟ ਭੀਰ ਪਿਖਿ ਭਾਰੀ। ਹਟੀ ਆਵਤੀ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰੀ[4] ॥ ੨੭ ॥–ਮਮ ਪਾਪਣ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਹਾਂ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ ਤਊ ਨ ਲਹਾ। ਜਾਇ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਲੰਗਰ ਸੇਵਾ–।ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਲਖਿ ਭੇਵਾ ॥ ੨੮ ॥ ਪਠ੍ਯੋ ਸਿੱਖ ਤਿਨ ਜਾਇ ਹਕਾਰੀ। ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਮੁਝ ਸੰਗਉਚਾਰੀ।–ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਹਿ ਬੁਲਾ-ਵਨ ਕਰ੍ਯੋ–।ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਮੇਰੋ ਉਰ ਭਰ੍ਯੋ॥੨੯॥ ਦਯਾ ਕਰੀ ਮੁਝ ਆਪ ਹਕਾਰਾ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ। ਮੁਝ ਪਰ ਹੁਕਮ ਹੋਹਿ ਜਿਸ

[1]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਇਕੋ ਪਤੀ ਹੈ (ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ) ਸਮਝੀ ਹੈ। [2]ਮੇਰੇ ਸਹੁਰੇ ਦਾ। [3]ਵਿਚਾਰੀ ਨੇ। [4]ਮੁੜੀ ਤੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਆਂਵਦੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ।

ਭ੍ਾਂਤੀ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੌਂ ਸੋ ਬਾਤੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹ੍ਯੋ ਬਚਨ 'ਸਿਖਣੀ ਤੂੰ ਧੰਨ! ਨੈਹਰ[1] ਸਾਹੁਰ ਧੰਨ ਸੁ ਤੇਰੇ। ਜਿਸ ਨੈ ਸ਼ੌਣ ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਇਕ ਬੇਰੇ॥ ੩੧ ॥ ਧਰ੍ਯੋ ਸਿਦਕ ਸੇਵਨ ਸਿਖ ਸੰਤ[2]। ਤਥਾ ਸਿਦਕ ਰਾਖ੍ਯੋ ਬਿਚ ਕੰਤ। ਹਮ ਭੀ ਤੁਝ ਪਰ ਭੇਟ ਚਢਾਵੈਂ[3]। ਪਰ ਭਰਤਾ ਤੇਰਾ ਜਬਿ ਆਵੈ[4]॥੩੨॥ਹੇ ਦੇਵੀ! ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਭਈ ਭਾਵਨੀ ਪੂਰ ਮਹਾਨਾ। ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹੋ। ਰਾਹ ਮਿਲਣ ਗੁਰ ਕੋ ਸੋ ਲਹੋ' ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਗਈ। ਭਰਤਾ ਸਾਥ ਬਾਤ ਕਹਿ ਦਈ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਗਏ। ਅਪਰ ਸਕਲ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਭਏ ॥੩੪॥ ਸੁਪਤਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਪਤਿ ਕੋ ਸੰਗ ਲੀਨਿ ਤਿਹ ਨਾਰੀ। ਖਰੀ ਭਈ ਸੋ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੂਝ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। 'ਸਿੱਖਣੀਏ! ਸਿਖਣੀ ਕਿਸ ਕੇਰੀ?'। ਸ਼ਰਮਾਵਤਿ ਪੁਨ ਨਾਰਿ ਉਬਾਚੇ। 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚੇ ॥ ੩੬ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਹੋਵਤਿ ਅਨਜਾਨ। ਤੌ ਬਤਾਵਬੇ ਹੇਤੁ ਬਖਾਨ'। ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਤਿ ਭਨ੍ਯੋਂ[5] ਤਿਸ ਬੇਰੀ। 'ਕਹੁ ਸਿੱਖਾ! ਸਿਖਣੀ ਇਹੁ ਤੇਰੀ?' ॥੩੭॥ ਸਿੱਖਬਾਕ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਗੁਰ ਕੋ ਸਭੈ ਮਮਤਾ ਛੋਡੀ ਦੂਰ। ਦੇਹਿ ਸੰਜੋਗੀ ਨਾਰਿ ਹੈ ਸਿਖ ਸਿਖਣੀ ਗੁਰ ਧੂਰ[6]*'॥ ੩੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨ ਕੀਨਾ। 'ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਾ ਤੂੰ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਨਹਿਂ ਪਰੰਤੁ ਤੋ ਕਹੁ ਸੁਧ ਕੋਈ। ਹੋਹਿ ਜਾਹਿਗੀ ਸੁਨੀਅਹਿ ਸੋਈ ॥੩੯॥ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਕੋ ਭਗਤ ਕਬੀਰ। ਹੁਤੋ ਤੁਹੀ ਸਿਮਰਤਿ ਹਰਿ ਧੀਰ। ਹੁਤੀ ਤਬਹਿ ਇਹ ਸਿਖਣੀ ਲੋਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਸੋਈ ॥੪੦॥–ਲੋਈ! ਸੁਨਹੁ ਜਨਮ ਤੈਂ ਧਰ੍ਯੋ। ਕੌਨ ਲਾਭ ਤੈਂ ਖਾਟਨਿ ਕਰ੍ਯੋ–। ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਤਿ ਭਈ ਸੰਗ ਤੋਹਿ। –ਅਜਹੂੰ ਰੀਝ ਸੇਵਾ ਕੀ ਮੋਹਿ –॥ ੪੧ ॥ ਤਬਿ ਕਬੀਰ ਤ੍ਰਿਯ ਸਾਥ ਕਹੇਹੀ। –ਨਹਿ ਗ੍ਰੇਹੀਨਿ ਰਾਹੁ ਹੁਇ ਏਹੀ[7]। ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਭਰਤਾ ਕੀ ਹੋਇ। ਉਚਿਤ ਭਾਰਜਾ ਧਾਰਹਿ ਸੋਇ ॥

[1]ਮਾਪੇ। [2]ਸਿਖਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਵਿਚ ਸਿਦਕ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [3]ਅਸੀਂ ਬੀ ਤੇਰੀ ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਕਰਾਂਗੇ। [4]ਪਰ (ਤਦੋਂ) ਜਦ ਤੇਰਾ ਭਰਤਾ (ਨਾਲ) ਆਵੇਗਾ। [5]ਸੰਗਤ ਦੇ ਸੁਣਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। [6]ਦੇਹ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰ ਇਹ ਮੇਰੀ ਨਾਰੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਸਿੱਖ ਤੇ ਸਿੱਖਣੀ ਗੁਰੂ ਕੇ (ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਧੂੜ ਹਾਂ। [7]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਰਾਹ ਨਹੀਂ। *ਪਾਃ–ਸਿਖ ਸਿੱਖਾਂ ਕੀ ਧੂਰ।

੪੨॥ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੇਰੀ। ਜਨਮ ਧਰਹੁ ਪੁਨ ਜਗ ਇਕ ਬੇਰੀ। ਘਰ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਨਮਯੋ[1] ਇਸ ਕਾਲਾ। ਹੁਇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੩ ॥ ਗੁਰ ਦਰਸਹਿਂ ਗੁਰ ਬਾਕ ਸੁਨੈ ਹੈਂ। ਪੁਨ ਉਧਾਰ ਸੇਵੇਂ[2] ਹੁਇ ਜੈ ਹੈ-। ਸੁਨਿ ਲੋਈ ਚਰਨਨਿ ਪਰ ਪਰੀ। ਦੀਨ ਹੋਇ ਤਬਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ॥ ੪੪॥-ਤੁਮ ਭੀ ਦਾਸੀ ਕੋ ਮਤ ਤਯਾਗਹੁ। ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇਖਿ ਅਨੁਰਾਗਹੁ -। ਕਹਯੋ ਕਬੀਰ-ਸਾਧਨੀ! ਸੁਨੀਏ। ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੀ ਭਲ ਜਨੀਏ ॥ ੪੫॥ਭਈ ਭਾਵਨਾ ਜੋ ਇਮ ਤੋਹੀ। ਜਨਮ ਹੋਇ ਤੇਰੇ ਸੰਗ ਮੋਹੀ-।ਇਮ ਕਹਿ ਜਨਮ ਧਰਯੋ ਤੁਵ ਦੋਈ। ਪੂਰਬ ਕੀ ਸੁਧ ਰਹੀ ਨ ਕੋਈ' ॥ ੪੬ ॥ ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਸਮਾ ਸੁ ਪੂਰਬ ਤੇਰਾ।ਗੁਰ ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਜਾਗਹਿ*ਇਸ ਬੇਰਾ'। ਇਤਨੋਂ ਕਹਿ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[3]।ਨਿਜ ਕਰ[4] ਦੀਨਿ ਕਰਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। ੪੭॥ਸਿਖ ਸਿਖਣੀ ਮੁਖ ਪਾਵਨ ਕੀਨਾ॥ ਖੁਲਿ ਕਪਾਟ ਭਾ ਠਾਟ ਨਵੀਨਾ॥ ਜਾਗਯੋ ਬੋਧ ਸਕਲ ਸੁਧਿ ਆਈ। ਜਿਮ ਜਿਮ ਬੀਤੀ ਮਤਿ ਬਿਸਮਾਈ ॥ ੪੮ ॥ ਬੋਲੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ,ਮੁਖ ਜੋਵੈਂ। 'ਹਮ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਕ ਆਪ ਕੋ ਹੋਵੈ[5]'। [6]'ਕਰੀ ਬੀੜ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਬ ਜਬੈ।ਦਯੋ ਬਿਦੇਹ ਦਰਸ ਤੁਮ ਤਬੈ[7]'॥੪੯॥ਅਬਿ ਇਸ ਦੇਹ ਸਹਿਤ ਹੁਇ ਆਏ।ਪੂਰਬ ਬਾਨੀ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਏ। ਜਿਸ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੀਤ।ਆਇ ਸਰਬ ਕੇ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ' ॥ ੫੦ ॥ ਤਬਿ ਕਬੀਰ ਗਨ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਏ। ਜਨਮ ਪ੍ਰਥਮ ਕੇ ਜਥਾ ਬਨਾਏ।ਭੋਗ ਪਾਇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਇਹ ਫੁਰਮਾਯੋ ॥ ੫੧ ॥ 'ਸਭਿ ਭਗਤਨਿ ਸਰਦਾਰ ਕਬੀਰ।ਰਚਯੋ ਗੁਰੂ ਕਿਯਾ ਪੰਥ ਗਹੀਰ[8]।ਅਬਿ ਸਿੱਖਨ ਘਰ ਜਨਮਹੁ ਜਾਇ ਸੁ। ਧਰਮ ਰਖਨ ਹਿਤ ਬੇਖ ਬਨਾਇਸ ॥ ੫੨ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਕੋ ਕਰਿਬੋ ਨਿਰਬਾਹੂ। ਉਤਰਉ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਘਰ ਮਾਂਹੂ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਸਿਖ ਸਿਖਣੀ ਜਾਗੇ।ਗਮਨੇ ਸਦਨ, ਜੋਗ ਕੋ ਲਾਗੇ॥੫੩॥ ਮਾਨਯੋਂ ਬਚਨ ਭਗਤ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਿੱਖਨ ਘਰੇ ਜਨਮ ਧਰਿ ਆਏ। ਪੰਥ ਬਿਖੇ ਹੁਇ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ। ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਜਾਗੇ ॥ ੫੪ ॥ ਭਯੋ

[1]ਜਨਮ ਲੈਣਾ। [2]ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ। [3]ਕਿਰਪਾ। [4]ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ। [5]ਸਾਡੇ ਨਾਲ (ਕੋਈ ਆਪ ਦਾ ਹੋਰ) ਵਾਕ ਹੋਵੇ। [6](ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ)। [7]ਤੁਸਾਂ ਤਦੋਂ ਬਿਦੇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। [8]ਗੁਰੂ ਕਿਆਂ ਨੇ ਪੰਥ ਭਾਰੀ ਰਚਿਆ ਹੈ। *ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ-ਜਾਗਦਾ ਨਹੀਂ।

ਖਾਲਸਾ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੇਸ ਕਾਛ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰਾਲਾ। ਭਏ ਬੀਰ ਰਸ ਮਹਿੰ ਸਵਧਾਨਾ। ਬਿਨਾ ਜੁੱਧ ਕੁਛ ਚਹੈਂ ਨ ਆਨਾ ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਕਬੀਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰ ਦੱਤ੍ਰਿਸਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੪॥

੪੫. [ਪ੍ਰੇਮਾ ਵਜ਼ੀਰ ਦੂਤ ਹੋਕੇ ਰਿਹਾ। ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਚਰਚਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥*ਪਰਬਤ ਪਤਹਿ[1] ਵਜ਼ੀਰ ਇਕ ਨਾਮ ਸੁ ਪਰਮਾਨੰਦ। ਪ੍ਰੇਮ ਜਨਾ-ਵਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਪਠਯੋ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਬਿਖੇ ਬਿਲੰਦ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਨਿਕ ਮਤਨ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਬੇਤਾ[2]। ਸੁਨਿ[3] ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਨਨਿ ਜੇਤਾ॥ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸਾਥ। ਧਰੀ ਅਕੋਰ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥ ॥੨॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਪਰਮਾਨੰਦ। ਲਹਯੋ ਦਰਸੁ ਤੇ ਪਰਮਾਨੰਦ[4]। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿਕਾਰਿ ਬਿਠਾਰਾ॥ਸੈਲਪਤਨਿ ਕੌ ਕੁਸ਼ਲ ਉਚਾਰਾ ॥੩॥ 'ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਪਠਾਯਹੁ। ਕਹਹੁ ਕਾਜ ਜਿਸ ਹਿਤ ਚਲਿ ਆਯਹੁ'। ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੌ ਲਾਭ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ਪਠਯੋ ਮੋਹਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੇਵਾ।–ਰਹੀਐ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਗੁਰਦੇਵਾ–। ਨ੍ਰਿਪ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਸਹੌਂ ਮੈਂ ਤੀਰ। ਪਰਹਿ ਬਿਗਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਧੀਰ॥੫। ਲਿਖੌਂ ਮਿਜ਼ਾਜ[5] ਆਪ ਕੌ ਸਾਰਾ। ਕਾਰਜ ਪਰਹਿ ਸੁ ਦੇਹੁ ਸੁਧਾਰਾ। ਇੱਤਸਾਦਿਕ ਨਿਤ ਕੀ ਸੁਧ ਰਾਖਨਿ। ਪਠਯੋ ਦੂਤ ਕਰਿ ਇਮ ਅਭਿਲਾਖਨਿ[6]॥ ੬॥ ਇਤ ਰਾਵਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਹੂ। ਅਧਿਕ ਲਾਭ ਫਲ ਮੋ ਕਹੁ ਏਹੂ'।ਸੁਨਿ ਸਨੇਹ ਸਾਨੀ ਤਿਸ ਬਾਨੀ। ਸਨਮਾਨਯੋਂ 'ਰਹੁ ਨਿਕਟ' ਬਖਾਨੀ ॥ ੭ ॥ ਪਰਮਾਨੰਦ ਰਹਨਿ ਹਿਤ ਹਰਖਯੋ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਰਖਯੋ[7]। ਰੋਜ ਰਜਤਪਣ ਪੰਜ ਦਿਵਾਏ। ਦੂਤ ਪਨੋ ਲਿਖਿ ਪਠਨ ਕਮਾਏ ॥੮॥ ਸਭਾ ਲਗਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਜਿਹ ਸਮੈਂ।ਆਇ ਹਜ਼ੂਰ ਦਰਸ ਕਰਿ ਨਮੈਂ। ਬੈਠਹਿ ਨਿਕਟ ਅਧਿਕ ਬੁਧਿਵੰਤਾ। ਭਲੀ ਬਾਰਤਾ ਭਨਤਿ ਸੁਨੰਤਾ ॥ ੯ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨਾ॥ਸਤਿਗੁਰ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜੇ ਆਨਾ।[8]ਚਾਰੂ ਚਲਾਚਲ ਚਾਮਰ

[1]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ। [2]ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਹਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। [3]ਸੁਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਉਸ ਨੇ)। [4]ਪਰਮ ਆਨੰਦ। [5]ਭਾਵ, ਸੁਖ ਸਾਂਦ। [6]ਚਾਹ ਕਰਕੇ। [7]ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਦਾ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ (ਉਸ ਨੇ)। [8]ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਚੰਚਲ ਚੌਰ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਝੁਲਦਾ ਐਉਂ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋ ਕੋਈ ਹੰਸ ਹੈ ਜੋ ਕਲਗ਼ੀ ਵਿਚ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ ਦੇਖਕੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਡਰ ਖਾਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ। *ਸੌ ਸਾ: ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਸਾਖੀ।

ਢੋਰੇ । ਇਮ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਵਤਿ ਜੁਗ ਓਰੇ ॥੧੦॥ ਕਲਗੀ ਮਹਿ ਮੁਕਤਾ ਫਲ ਗੁੱਛੇ । ਤਿਨਹੁੰ ਮਰਾਲ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸੂੰਛੇ । ਭੱਛਨਿ ਜਨੁ ਚਾਹਤਿ ਝੁਕ ਆਵਤਿ । ਤਊ ਹਟਤਿ ਉਡ ਕਰਿ ਡਰਪਾਵਤਿ[1] ॥੧੧॥ ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਭਾ ਬੁਧਿਵੰਤੇ । ਅਨਿਕ ਬਾਰਤਾ ਕਥਤਿ ਸੁਨੰਤੇ । ਪਰਮਾਨੰਦ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੧੨॥ ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤਬੈ । ਸ਼ੋਭਤਿ ਸਭਾ ਸਭਾਸਦ ਸਭੈ[2] । ਮਦਨ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਏਕ । ਸੋ ਭੀ ਸੇਵਤਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥੧੩॥ ਸੰਨਯਾਸੀ, ਜੋਗੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ।ਬੈਠੇ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ । ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਪੰਥਨਿ ਜਥਾ । ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਚਲੀ ਤਬਿ ਕਥਾ ॥ ੧੪ ॥ ਭਲੀ ਭਲੀ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੀ ਬਾਤੀ । ਸਗਰੇ ਕਰਤਿ ਭਏ ਬੱਖਯਾਤੀ । ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਕੋ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵੈਂ ।-ਹਮਰੇ ਇਮ ਕਰਤੇ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿਂ[3]-॥੧੫॥ ਪੀਛੇ ਮਦਨ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ । ਬੋਲਯੋ ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ ਬਡਭਾਗੀ । 'ਸੁਨਹੁ ਬੇਨਤੀ ਗੁਰ ਪਤਿਸਾਹੂ ! ਬਨਹਿ ਕੜਾਹੇ ਨਾਮ ਕੜਾਹੂ[4] ॥੧੬॥ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਅਚਤਿ ਸੁ ਸੁਖੈਨਾ । ਹਨੂਮਾਨ ਦੇਵੀਕੋ ਦੈਨਾ । ਇਨ ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਇਹੇ* ਪ੍ਰਸਾਦਿ । ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਦੇ ਅਹਿਲਾਦ[5] ॥੧੭॥ ਸੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਬੇ । ਕਯੋਂ ਲੀਨੋ ਅਪੁਨੇ ਹਿਤ ਖਾਬੇ† । ਮੋਹਨ ਭੋਗ[6] ਕਿਮ ਲਾਗਸਿ ਪਯਾਰੋ । ਹੁਤੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸੋ ਖਾਇ ਸੁਖਾਰੋ?॥੧੮॥ ਕਯਾ ਆਸ਼ੈ ਗੁਰ ਕੋ ਇਸ ਮਾਂਹੀ । ਬਿਦਤ ਬਖਾਨ ਕਰਹੁ ਹਮ ਪਾਹੀ' । ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ । ਕਥਾ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਸਕਲ ਉਚਾਰੀ ॥੧੯॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਬੇ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ[7] । ਹੁਤੇ ਬਿਰਾਗੀ ਸਾਂਈਂਦਾਸ । ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਕਰਤਿ ਹਰਿ ਗਾਥਾ॥ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥਾ॥੨੦॥-ਸ਼੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰ ਤੁਮ ਲੀਨ ਕਰਾਹੂ । ਕੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਇਸ ਕੇ ਮਾਂਹੂ ?-। ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

---

[1]ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। [2]ਸਭਾ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਭਾਸਦ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਤ ਵਿਚ ਐਉਂ ਕਰਦਿਆਂ ਗਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਉਸ ਨੇ ਸੁਣਾਇਆ। [4]ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਬਣਦਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਕੜਾਹ ਹੈ। [5]ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। [6]ਇਹ ਬੀ ਕੜਾਹ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ। [7]ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ) ਜੀ ਪਾਸ।

*ਪਾ:-ਇਹੀ।

†ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ:-"ਨਿਤ ਰਸੋਈ ਤੇਰੀਐ ਘਿਉ ਮੈਦਾ ਖਾਣੁ ॥" ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਦਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਤੇ ਦਿਤੇ ਹਨ "ਧੁਰੋਂ ਪਤਾਲੋਂ ਲਈ ਕੜਾਹੀ" ਆਦਿ।

ਦੀਨਿ ਤਿਸ ਉੱਤਰ:-ਹਮ ਇਕ ਸਮੈ ਗਏ ਦਿਸ਼ਿ ਉੱਤਰ ॥ ੨੧ ॥ ਚਲੇ ਚਲੇ ਮਗ ਪਹੁੰਚੇ ਦੂਰਾਚਵੇ ਜਾਇ ਪਰਬਤ ਹਿਮਨੂਰ[1]। ਬੈਠੇ ਰੁਚਿਰ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਦੇਖਿ। ਸਭਿ ਸੈਲਨ ਕੀ ਸੈਲ ਵਿਸ਼ੇਖ ॥੨੨॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਮਹਿ ਸਿਧ ਅਰੁ ਨਾਥ। ਬੋਲੇ ਆਨਿ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥ।-ਸੰਤਹੁ ! ਕਹਹੁੰ[2] ਅਦੇਸ ਅਦੇਸ। ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨ ਅਲਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼[3]-॥ ੨੩ ॥ ਤਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਮਹਿਂ ਉਚਾਰਾ।-ਸਤਿਕਰਤਾਰ ਸੱਤਿਕਰਤਾਰਾ। ਆਵਹੁ ਸਿੱਧਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਦੈ ਹੋ। ਬੈਠਹੁ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨ ਲੈਹੋ-॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਨਿਕਟ ਥਿਰ ਭਏ। ਚਾਹਤਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਛ ਲਏ। ਕਰਿਕੈ ਮਸਲਤ ਸਭਿਹੂੰ ਬਖਾਨੇ।-ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਤਪਾ ਮਹਾਨੇ ॥੨੫॥ ਇਸ ਪਹਾਰ ਪਰ ਥਿਰੇ ਅਗਾਰੀ[4]। ਹਮ ਚਲਿ ਆਏ ਸਕਲ ਪਿਛਾਰੀ। ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਸ਼ਾਨਿਗਧ ਉਦਾਰਾ[5]। ਕਰਹੁ[6] ਆਪ ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਭੰਡਾਰਾ ॥੨੬॥ ਅਪਨਿ ਭੰਡਾਰੇ ਕੇਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਅਚਵਾਵਹੁ ਸਭਿਕੋ ਅਹਿਲਾਦ[7]-।-ਸਾਂਈਂਦਾਸ[8]! ਸੁਨਹੁੰ ਤਿਹ ਸਮੇ।ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨੀ ਹਮੇਂ ॥੨੭ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਦੂਸਰ ਸੰਗ ਬਾਲਾ। ਸਿੱਧਨ ਢਿਗ ਬਿਠਾਇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸਨ-ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ। ਦੈ ਹੈ ਤੁਮ ਕੋ ਭਲੇ ਅਹਾਰਾ-॥੨੮॥ ਇਮ ਨਿਵਤਾ ਦੇ ਕਰਿ ਹਮ ਗਏ।ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਬਨ ਦੇਖਤਿ ਭਏ[9]-!। '[10]ਸੁਨੀਐ ਮਦਨਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ!'। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਹਿਂ ਸਭਿ ਆਗੀ ॥ ੨੯ ॥ 'ਗਏ ਦੂਰ ਜਗ ਗੁਰੂ ਅਰੋਕ। ਸੁਰਸਰਿ ਸਲਿਤਾ ਤਹਾਂ ਬਿਲੋਕਿ। ਤਿਸ ਕੇ ਤੀਰ ਤੀਰ ਚਲਿ ਜਾਤੇ। ਸਿਧ ਪਸ਼ਚਾਤ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਜਾਤੇ[11] ॥ ੩੦ ॥-ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਨ ਕੋ ਗਏ। ਕੰਦ ਮੂਲ ਫਲ ਆਨਹਿਂ ਨਏ। ਹਮ ਭੀ ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿੱਧ[12] ਹੁਇ ਬੈਸੇਂ।ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਦਸਨ[13] ਦਾੜ੍ਹ ਨਹਿਂ ਜੈਸੇ ॥੩੧॥ ਜਬਿ ਦੈਂ ਹੈਂ ਹਮ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਇ। ਇਹ ਕਠੋਰ ਨਹਿਂ ਅਚਵੇ ਜਾਇਂ[14]। ਬਹੁਰ ਕਹਾਂ ਦੇਂ ? ਲੱਜਤਿ ਹੋਇਂ-। ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਬਨਿ ਬੈਠੇ ਸੋਇ।॥੩੨॥ ਮਦਨਦਾਸ ! ਸੁਨਿ ਰੀਸਕਿਨਾਰੇ।

[1]ਹਿਮਾਲਯ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਾਪਦੀ ਹੈ [ਹਿਮ+ਨੂਰ=ਬਰਫ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ]। [2]ਅਸੀਂ ਕਹਿਦੇ ਹਾਂ। [3]ਆਪ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਲਖ ਹੋ। [4]ਪਹਿਲੋਂ। [5]ਬਹੁਤੀ ਬਿੰਧਾਈ ਵਾਲਾ। [6]ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ। [7]ਆਨੰਦ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ)। [8](ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਹੇ ਸਾਂਈਂਦਾਸ। [9]ਇਥੋਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਾਈਂਦਾਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। [10]ਇਥੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਦਨ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [11]ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਧਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆਂ। [12]ਬਹੁਤ ਬੁੱਢੇ। [13]ਦੰਦ। [14]ਨਹੀਂ ਖਾਧੇ ਜਾਂਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜਬਿ ਦੂਰ ਸਿਧਾਰੇ। ਤਬਿ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਧਰਿ ਧਰਿ ਰੂਪ। ਚਲਿ ਆਏ ਬਡ ਦੇਵ ਅਨੂਪ॥ ੩੩ ॥ ਏਕ ਸਿੱਧ ਸਿਕਤਾ[1] ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਦੂਸਰ ਤੇ ਜਲ ਕੋ ਕਰ ਲੀਨਾ॥ਦਈ ਬਿਭੂਤ[2]ਤੀਸਰੇ ਆਨ। ਮੇਵਾ ਲ੍ਯਾਏ ਅਪਰ ਸੁਜਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਦਾਖ, ਚਿਰੌਂਜੀ[3], ਮਿਰਚਾਂ ਆਦੇ। ਦੈ ਦੈ ਸੁੰਦਰ ਫਲ ਅਹਿਲਾਦੇ।ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ ਭਏ ਪੁਨ ਸੋਈ। ਹਟੇ ਪ੍ਰਭੂ ਲਖਿ ਕਾਰਜ ਹੋਈ ॥ ੩੫ ॥ ਆਇ ਤਹਾਂ ਹੇਰੀ ਬਿਧਿ ਖਰੀ। ਦੀਰਘ ਸ਼ਿਲਾ ਕਰੀ ਇਕ ਖਰੀ। ਤਿਸ ਕੀ ਓਟ ਬਿਠਾਇ ਸੁ ਬਾਲਾ। ਸਿੱਧਨਿ ਸਾਥ ਭਨ੍ਯੋਂ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੩੬ ॥—ਕਰਿ ਬੈਠਹੁ ਪੰਕਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਅਚਹੁ ਭੰਡਾਰ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਈ—। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਏ ਤਬੈ ਸਿਧ ਘਨੇ। ਬਡੇ ਡੀਲ ਬਿਨ ਦੇਤਨ ਬਨੇ ॥੩੭॥ ਅਧਿਕ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਰਿੱਧਿ ਵਧਾਈ।ਜਿਸ ਤੇ ਤੋਟ ਨ ਸਾਕਸਿ ਪਾਈ[4]। ਸਭਿ ਕੋ ਆਛੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ।ਦਿਯੋ ਤਿਤਿਕ ਜੇਤੋ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਦਸਨ ਦਾੜ੍ਹ ਬਿਨ ਖਾਇ ਸੁਖਾਰੇ। ਗਰ ਲਗਿ ਪੂਰੇ ਹਟੇ ਪਿਛਾਰੇ। ਪਾਇ ਬਿਸਮਤਾ ਸਭਿ ਸਿਧ ਬੋਲੇ।—ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮ ਤਪਾ ਅਤੋਲੇ ॥੩੯॥ ਇਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੁਮ ਭੀ ਅਚਿ ਲੀਜੈ।ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਦ ਪਾਇ ਪਰਸੀਜੈ[5]—। ਤਿਨ ਕੇ ਕਹੇ ਖਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ। ਪੁਨ ਸਿੱਧਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਲਾਇ[6] ॥ ੪੦ ॥—ਪਾਵਨ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਮਾਰਾ[7]। ਜਿਸ ਖਾਧੇ ਹੁਇ ਪੁੰਨ ਉਦਾਰਾ। ਤਪ ਜਪ ਬਰਤ ਆਦਿ ਸਭਿ ਨੇਮੂ। ਪਾਇ ਪਰਮ ਫਲ ਅਚੈ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮੂ—॥ ੪੧ ॥ ਬੋਲੇ ਸਕਲ ਸਿੱਧ ਹੁਇ ਰਾਜ਼ੀ।—ਵਾਹ ਵਾਹ ਤੁਮ ਅਧਿਕ ਤਪਾ ਜੀ।ਸਿਧ ਬਨ ਬਿਸ਼ਨੁ ਖੰਡਦਈ ਆਏ[8]।ਮਹਾਂਦੇਵ ਮੈਦਾ ਸ਼ੁਭ ਲ੍ਯਾਏ ॥ ੪੨ ॥ ਜਲ ਘ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਹਮੇ ਦੀਨਸਿ ਆਨਿ। ਰਿਖਿਨਿ ਦਏ ਫਲ ਸੇਵ ਸੁ ਠਾਨਿ[9]। ਕਪੜਾ ਪੜਦਾ ਸੂਤ ਕਾ ਜੋਇ। ਦੀਨੋ ਆਨਿ ਭਵਾਨੀ ਸੋਇ ॥੪੩॥[10]ਤੁਮਰੇ ਪੱਖੀ ਸਭਿ ਰਖਵਾਰੀ।ਬਿਧਿ[11]ਹਰਿ[12] ਹਰ[13] ਆਦਿਕ ਸੁਰ ਝਾਰੀ[14]। ਹਮ ਪਰ ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ ਗੋਸਾਈਂ। ਕਿਸ ਮਹਿੰ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਹਿ

---

[1]ਖੰਡ। [2]ਮੈਦਾ ਯਾ ਰਵਾ। [3]ਅਚਾਰ ਯਾ ਪਜਾਲ ਬਿੱਛਦੇ ਫਲਦੀ ਗਿਰੀ,ਜੋ ਮੇਵੇ ਗਰੀ ਬਦਾਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਠਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।(ਅ)ਚਾਰ ਮਗਜ਼। [4]ਟੋਟਾ ਨਾ ਪੈਸਕੇ। [5]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ। [6]ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਆ। [7]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ'ਏਹ ਹਮਾਰਾ ਸਿੱਧ ਜੀ ਪਾਵਨ ਕਰ ਪਰਸਾਦਿ'। [8]ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਸਿੱਧ (ਦਾ ਰੂਪ) ਬਣ ਕੇ ਆਕੇ ਖੰਡ ਦਿੱਤੀ। [9]ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਫਲ ਦੇਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। [10]ਸਿੱਧ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [11]ਬ੍ਰਹਮਾ। [12]ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [13]ਸ਼ਿਵ। [14]ਸਾਰੇ।

ਸਮਤਾਈ ॥ ੪੪ ॥ ਸਭਿ ਸੁਰ ਭੁਕਤਿ[1] ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੁਹਾਰਾ। ਜੋ ਨਰ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿ ਸੁਧਾਰਾ[2]। ਤੁਮ ਕੋ ਅਰਪੈ ਖਾਇ ਖੁਆਵੈ। ਹਤਿ ਕਰਿ ਕਲ-ਮਲ ਪੁੰਨ ਉਪਾਵੈ-॥੪੫॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਤਿਨਹੁਂ ਉਚਾਰਾ।-ਖੋਪਾ ਸੌਂਫ ਜਾਸ ਮਹਿਂ ਡਾਰਾ। ਸੋ ਦੇਵੀ ਕੋ ਅਰੁ ਹਨੁਮਾਨ। ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹੁ ਜਹਾਨ ॥ ੪੬ ॥ ਮਿਰਚਾਂ ਪਾਇ ਚਿਰੌਂਜੀ ਮੇਵਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਭੋਗ ਲਗਹਿ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਘਾਟ ਨ ਪਾਇ ਤ੍ਰਿਹਾਵਲ ਪੂਰਾ। ਸੁਚ ਸੋਂ[3] ਪਹੁਂਚੈ ਗੁਰ ਕੋ ਰੂਰਾ ॥੪੭॥ ਤੀਨਹੁਂ ਮਹਿਂ ਇਕ ਘਟ ਜੋ ਪਾਵੈ। ਤਿਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਭੋਗ ਨ ਲਾਵੈ-।-ਇਮ ਹੀ ਹੋਵਹਿ-ਸਿੱਧ ਬਖਾਨਾ[4]। ਸਕਲ ਭਏ ਤਬਿ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨਾ ॥ ੪੮ ॥ ਜਾਨਹੁ ਤਬਿ ਕੋ ਸਾਂਈਦਾਸ! ਮੋਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੜਾਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ-। ਇਮ ਕ਼ਹਿ ਬਾਬਾ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੇ। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਉਰ ਸੰਸੇ ਦਹੇ॥ ੪੯ ॥ ਕਰਤਿ ਰਹੇ[5] ਸਿਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਭਿ ਕੋ। ਮਦਨਦਾਸ! ਲਖੀਐ ਇਹ ਤਬਿ ਕੋ'। ਅਸ ਬਚ ਕਲਗੀਧਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕੈ।ਸਭਿ ਮਤ ਕੇ ਨਰ ਹਰਖੇ ਗਨਿਕੈ ॥੫੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਹੇਤੁ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸੁ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਨੋ ਸਭਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼*॥੫੧॥ ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਦੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਮੇਲੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਰੋਕ ਰਖੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ †ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਏਕ ਦਿਨ ਕਰਿ ਤਨ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਬਰ ਧਰੇ ਪਹਿਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਜਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ਸਿਰ ਪਰ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਸ਼ਾਲ[6] ਸਜਾਈ। ਸੁੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਈ। ਆਨਿ ਸਿੰਘਾ-ਸਨ ਊਪਰ ਬੈਸੇ। ਸੁਰ ਗਨ ਮਹਿਂ ਸੁਰਪਤਿ[7] ਹੈ ਜੈਸੇ॥੨॥ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ ਸੁਜਾਨਾ। ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਥਿਰ ਮਤਿਵਾਨਾ। ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ-ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਬਹੁ ਥਲ ਤੇ ਆਈ ॥੩॥ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਆਇ ਸੁ ਪਾਵੈ'। ਗਯੋ ਮੇਵੜਾ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵੈ। ਤਬਿ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਚਲਿ ਆਈ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਭਈ ਸਮੁਦਾਈ ॥੪॥ ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਹੋਈ ਚਹੁਂ ਫੇਰੇ।ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਮਿਲੇ ਘਨੇਰੇ।ਬੈਠੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।

---

[1] ਖਾਂਦੇ ਹਨ। [2] ਬਣਾਵੇ (ਆਪਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ)। [3] ਸੁੱਚ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। [4] ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ:- ਇਿਵ ਹੀ ਹੋਵੇ (ਤਥਾਸਤੁ)। [5] ਕਰਦੇ ਰਹੇ (ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ)। [6] ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਪਸ਼ਮੀਨੇ (ਦੀ ਦਸਤਾਰ) [ਫਾ:, ਸ਼ਾਲ]। [7] ਇੰਦ੍ਰ।

*ਆਖੇਪਕਾਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਪੌਰਾਣਕ ਰੰਗਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

†ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਗਨ ਜੱਛਨ ਮਹਿਂ ਜਥਾ ਕੁਬੇਰ॥੫॥ਆਂਖ ਪਾਂਖਰੀ ਕਮਲ ਸਰੀਖੀ। ਬਡੀ ਭੀਰ ਸੰਗਤ ਕੀ ਦੀਖੀ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। 'ਅਬਿ ਕੈ ਮੇਲਾ ਦੀਰਘ ਭਰਯੋ॥੬॥ਦਿਨ ਦ੍ਵੈ ਤੀਨ ਕਿ ਰੋਕ ਰਖੀਜੈ[1]।ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਜਾਨਿ ਨ ਦੀਜੈ'।ਹੁਕਮ ਸੁਨਯੋਂ ਸਭਿਹੂੰਨ ਸੁਨਾਇ।ਬੈਠੇ ਭਟ ਰੋਕੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥੭॥ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਘਰਿ ਚਹਿਤਿ ਸਿਧਾਯੋ। ਕਿਸ ਹੂੰ ਮਗ ਕੋ ਜਾਨਿ ਨ ਪਾਯੋ। ਭਈ ਭਾਵਨਾ ਸਭਿਨਿ ਉਦਾਸਾ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਰੋਕੇ ਚਹੁੰਪਾਸਾ ॥੮॥ਘਰ ਕੇ ਕਾਜ ਘਨੇ ਤਿਸ ਕਾਲ।ਕਰਹਿਂ ਕਾਹਲੀ–ਜਾਹਿਂ ਉਤਾਲਾ[2]–।ਦਿਪਤਿ ਤੇਜ ਗੁਰ ਕੋ ਸਭਿ ਹੇਰੇ। ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੯ ॥ ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ। ਸੰਗਤਿ ਭਈ ਕਾਹਲੀ ਭੂਰ।ਦੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਕੇ ਸਿੱਖ ਘਨੇ। ਤਿਨ ਮਿਲਿ ਬਯੋਂਤ ਬਿਚਾਰਯੋ ਮਨੇ॥੧੦॥ ਨਿਕਸਿ ਰੋਕ ਤੇ ਜਿਮ ਘਰ ਚਾਲੈਂ[3]। ਛੁਟਿਬੇ[4] ਰਚਯੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਬਿਸਾਲੈ।ਇਕ ਸਿਖ ਸ਼ਵ ਸਮ ਸੀੜ੍ਹੀ ਪਾਯੋ[5]। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਲਯੋ ਉਠਾਇ ਕੰਧ ਪਰ ਸੋਊ। ਕਿਰਤਨ ਕਰਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਗਨ ਹੋਊ। 'ਸੇਵਕ ਕੀ ਓੜਕ ਨਿਬਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ'। ਇਹ ਤੁਕ ਗਾਇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਚੀਤ ॥੧੨॥ ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਤਹਿਂ ਕੋ ਆਏ ਠਗਨ ਹਿਤ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਤਿਨ ਹੇਰਾ। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੧੩ ॥ 'ਕੈਸੋ ਇਹ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਸ਼ੋਰ।ਰੋਦਨ ਸ਼ਬਦਿ ਉਦਿਤਿ ਜੁਤਿ ਜੋਰ[6]'।ਇਕ ਸਿਖ ਸੁਨਿ ਬੂਝਨਿ ਕਹੁ ਧਾਯੋ। ਕਹਯੋ ਧਾਇ 'ਕਯੋਂ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਯੋ ?' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਪੁਨਿ ਹਟਿ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ। 'ਹੁਕਮਸੱਤਿ ਇਕ ਸਿਖ ਹੁਇ ਗਯੋ[7]'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਯੋ 'ਇਹਾਂ ਲੇ ਆਵਹੁ'। ਗਯੋ ਸਿਖ ਕਹਿ 'ਉਤ[8] ਨਹਿਂ ਜਾਵਹੁ' ॥ ੧੫ ॥ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਤਹਾਂ ਲੇ ਆਯਹੁ। ਸਨਮੁਖ ਜਿਤ ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਯਹੁ।ਤਰੇ ਉਤਾਰਿ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ ਹੋਈ। ਗਾਵਨਿ ਲਗੇ ਸ਼ਬਦ ਤੁਕ ਸੋਈ ॥ ੧੬ ॥ ਉਮਗ ਉਮਗ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੇ। ਅਧਿਕ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਡਾਲੇ। ਰੋਦਨ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਚਤੁਰਘਟੀ ਲਗਿ ਸਭਿ ਥਿਰ ਭਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਸਿੱਖ ਸਮੀਪਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਸਾਥ[9]। ਅਵਲੋਕਤਿ

---

[1]ਰੋਕ ਰੱਖੋ (ਸੰਗਤ ਨੂੰ)। [2]ਛੇਤੀ ਜਾਵੀਏ। [3]ਰੋਕ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਜਾਇਆ ਜਾਏ। [4]ਛੁਟਣ ਵਾਸਤੇ। [5]ਮੁਰਦੇ ਵਾਂਗੂ ਤਖਤੇ ਉਤੇ ਪਾਇਆ। [6]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉਠ ਰਿਹਾ ਹੈ। [7]ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ। [8]ਭਾਵ ਮਸਾਣਾਂ ਵਲ। [9]ਸਾਰੇ ਸਮੀਪੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ।

ਬੋਲੇ ਗੁਰਨਾਥ। 'ਭੇਖ ਬਹੁਤ, ਸਿੱਖੀ ਗੁਰ ਦੂਰੇ।ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਤੇ ਊਰੇ ॥੧੮॥ ਕਰੇ ਕੀਰਤਨ ਕਨਾ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਰੁਦਨ ਕਰੇ ਨਹਿਂ ਕਾਜ ਸਰਾਇ। ਗੁਰ ਬਚ ਪਰ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਤੀਤੇ। ਕਰਤਿ ਸਰਬ ਕੁਛ* ਗਮ-ਨਤਿ ਰੀਤੇ[1] ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਰੋਵਤੇ ਰੀਝ ਪਰੇ ਗੁਰਦੇਵ[2] ਮਰੇ ਕੋ ਰੋਵਤਿ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਨਾਰੀ[3]†। ਕੀਰਤਨ ਤੇ[4] ਜਬਿ ਰੀਝ ਪਰੈ ਸ਼ੁਕ[5],ਮੋਰ, ਕਪੋਤ[6], ਪੁਕਾਰ ਉਚਾਰੀ। ਮੱਜਤਿ ਦਾਦਰ[7], ਮੌਨ ਮਹੀਰੁਹ[8], ਬਾਨਰ ਕਾਨਨ ਫੂਲ ਫੁਲਾਰੀ[9]। ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀ ਲੇਸ਼ ਬਿਨਾ ਸਿਖ ਪੰਡਤਿ ਗਾਇਕ[10] ਜਾਹਿਂ ਸੁ ਹਾਰੀ[11]'॥੨੦॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ ਅਰਦਾਸੀਏ ਬੇਨਤੀ ਕੀਨ-ਸਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਗਾਰੀ।'ਸਾਚਿ ਗੁਰੂ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਬਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਹੋਵਤਿ ਸਿੱਖ ਉਧਾਰੀ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਦਰਸੰਨ ਰੁ ਕਿਰਤਨੁ ਸਿੱਖ ਕਰੈ ਸਗਰੇ ਇਸ ਬਾਰੀ। ਹੈਸਭਿ ਕੀ ਅਬਿ ਸ਼੍ਰੇਯਭਲੇ ਅਘ ਦੋਖ ਮਿਟੈਂ',ਪ੍ਰਭੁ ਫੇਰਉਚਾਰੀ:—॥੨੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਮਨਮੁਖ ਹਾਰਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਵਹਿਂ ਜੀਤ। ਪ੍ਰਤਿ-ਪਾਰਤਿ ਸਾਬਤ ਸਿਦਕ, ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਤੀਤਹਿਂ ਚੀਤ[12] ॥ ੨੨॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਸੂਰਜ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈ ਸਭਿ ਪਾਪ ਕਮਾਇ ਸੁ ਦੋਜ਼ਕ ਜਾਵੈਂ। ਪਾਨੀ ਸੋ ਦੇਵ[13] ਨਹੀਂ ਜਗਭੀਤਰ ਭੇਟਤਤੀਰਥ ਪ੍ਰੇਤਬੁਲਾਵੈਂ[14]।ਇੰਦ ਕਿ ਤਾਰਾ ਕਿ ਪੌਨ ਸੁਰੇਸੁਰ ਦੇਖਨਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਛੂਟਨਿ ਪਾਵੈਂ[15]।ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ ਕੀ ਲਾਜ ਭਰੇ ਜਨ ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਤੌ ਨਾਮਤਰਾਵੈ[16]॥੨੩॥ਚੌਪਈ॥ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਤੀਤਬਿਹੀਨੇ ਲੋਕ।ਜਨਮ ਮਰਨਨਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸ਼ੋਕ।ਸਿਦਕ ਨਰਿਦੈ,ਰਚਨੋ ਪਰਪੰਚ[17]।

---

[1]ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਰੋਣ ਤੇ ਜੇ ਗੁਰਦੇਵ ਰੀਝ ਪੈਂਦੇ। [3]ਤਾਂ ਮਰੇ ਤੇ ਨਾਰੀਆਂ ਬਥੇਰਾ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹਨ। [4]ਗਾਉਣੇ ਤੇ। [5]ਤੋਤੇ। [6]ਕਬੂਤਰ। [7]ਨ੍ਹਾਤਿਆਂ (ਜੇ ਰੀਝੇ ਤਾਂ) ਡੱਡੂ। [8](ਚੁਪ) ਮੋਨ (ਤੇ ਰੀਝਣ ਤਾਂ) ਬ੍ਰਿਛ (ਮੋਨ) ਹਨ। [9]ਜੇ ਫਲ ਫੁਲ ਖਾਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਬੰਦਰ ਬਣ ਵਿਚ ਫਲ (ਫੁਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ)। [10]ਗੌਣ ਵਾਲੇ। [11]ਸਿੱਖ, ਪੰਡਤ, ਤੇ ਗਾਵਨ ਹਾਰੇ ਹਾਰਕੇ ਜਾਣਗੇ। [12]ਪਿਆਰ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਰਖਦੇ ਹਨ। [13]ਪਾਣੀ ਜਿਹਾ ਦੇਵਤਾ। [14]ਭਾਵ ਆਦਮੀ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਤੀਰਥ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਮਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਪ੍ਰੇਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [15]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਕਿ ਤਾਰੇ ਕਿ ਪੌਣ ਕਿ ਬ੍ਰਹਸਪਤ (ਯਾ ਇੰਦਰ) ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ। [16]ਲੋਕ ਰੀਤ ਦੀ ਲੱਜਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਲੋਕ ਜੇ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਾਮ (ਦਾ ਜਪਣਾ) ਤਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [17]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸਿਦਕ ਨਹੀਂ ਤੇ ਛਲ ਰਚਿਆ ਹੈ ਨੇ। *ਪਾ:—ਕੁਟ।

†ਪਾ:—ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾ:—ਮੂਏ ਕੇ ਰੋਵਤ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਨਾਰੀ।

ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਹੁਇੰ ਨਰ ਸੈਂਚਿ[1] ॥ ੨੪ ॥ ਜੇ ਪਰਖ੍ਯੋ ਚਾਹਿਤ ਇਨ ਤਾਂਈ। ਮੌਨ ਧਾਰਿ ਲਿਹੁ ਅਗਨਿ ਲੁਕਾਈ। ਜ੍ਵਲਤੀ ਦੇਹੁ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੇ ਤਰੇ। ਅਪਰਨਿ ਕੋ[2] ਨਹਿਂ ਜਿਮ ਲਖਿ ਪਰੇ' ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਅਰਦਾਸੀ।ਉਤਲਾਵਤਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਜਿ ਪਾਸੀ[3]। ਜ੍ਵਲਤੀ ਦੇਗ਼ ਬਿਖੈ ਬਡਿ ਭਾਠੀ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਲੀਨਿਸ ਅਗਨਿ ਮੁਆਠੀ[4] ॥ ੨੬ ॥ ਆਵਤਿ ਭਾ ਤਿਹ ਬਲ ਉਤਲਾਤਾ। ਜ੍ਵਲਤ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਗਹ੍ਯੋ ਦੁਮਾਤਾ[5]। ਦਿਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੀ ਸੀਢੀ ਤਰੇ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਕਹੀ ਤਥਾ ਹੀ ਕਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਅਗਨਿ ਸੇਕ ਤਨ ਜਰਿਬੇ ਲਾਗਾ। ਸਹਿ ਕਿਮ ਸਕਹਿ, ਚਹਤਿ ਤਬਿ ਭਾਗਾ। ਸਭਿ ਗਿਨਤੀ ਤਜਿ ਫਾਰਿ ਦੁਸ਼ਾਲਾ[6]। ਤਜ੍ਯੋ ਕਵਨ ਕੌ ਤੂਰਨ ਚਾਲਾ ॥੨੮॥ ਭਾਗ ਗਯੋ ਚੀਰਤਿ ਬਡ ਭੀਰ। ਨਹਿਂ ਥਿਰੁ ਭਯੋ ਕਿਸੀ ਕੇ ਤੀਰ। ਨਰ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ—ਇਹ ਭਾਣਾ ਕਸ ਗੁਰ ਵਰਤਾਏ—॥ ੨੯ ॥ ਕਿਰਤਨੀਏ ਸਿਖ ਸ਼ਵ ਘਰ ਕੇਰੇ[7]। ਪਿਖੇ ਸ਼ੁਮਿੰਦਤਿ ਭਏ ਘਨੇਰੇ। ਲਾਜ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਆਂਖਨਿ ਆਈ। ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਨਹਿਂ ਨਾਰ ਉਠਾਈ[8]॥੩੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇਖਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮਰੋ ਕਿਰਤਨ ਫਲ੍ਯੋ ਮਹਾਨਾ[9]। ਸਿੱਖਹੁ ਸ਼ਬਦ ਸ ਪ੍ਰੇਮ ਉਚਾਰ੍ਯੋ। ਸਣੈ ਦੇਹ ਇਹ ਸ੍ਵਰਗ ਸਿਧਾਰ੍ਯੋ'॥੩੧॥ ਤਬਿ ਸਿੱਖਨ ਸਭਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕੇ।'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਸਚ ਜਲਧ ਬਿਬੇਕੇ।ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੋ। ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁ ਲੇਹਿ ਪਛਾਨੋ[10]' ॥ ੩੨ ॥ ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਤਬਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯਹੁ।'ਸਿੱਖਹੁ ਜੋ ਪਰਪੰਚ ਬਨਾਯਹੁ। ਕਰਿ ਪੂਰਾ ਗਮਨਤਿ ਨਿਜ ਭਵਨੁ। ਚਰਚਾ ਕਰਤਿ—ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਕਵਨੁ[11]—॥ ੩੩ ॥ ਅਪਰ ਨਰਨ ਸਮ ਹਮ ਕਹੁ ਜਾਨਤਿ। ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਰਿਦੈ ਤੁਮ ਹਾਨਤਿ।ਯਾਂ ਤੇ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੱਲ੍ਯਾਨ। ਹੋਤਿ ਨਰਕ ਕੀ ਗਤੀ ਨਿਦਾਨ[12]॥੩੪॥ਹਮ ਸਿੱਖਨਿ ਕੌ ਚਹਤਿ ਉਧਾਰ੍ਯੋ। ਯਾਂਤੇ ਤੁਮਰੋ ਕਪਟ ਉਘਾਰ੍ਯੋ।ਜਾਨੋਂਗੇ ਅਬਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਲਖ੍ਯੋ ਮਹਾਤਮ ਠਾਨਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ[13]'।

[1]ਕੱਠੇ। [2]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ। [3](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪਾਸੋਂ। [4]ਚੁਆਤੀ। [5]ਦੁਆਤੀ। [6]ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਜੋ ਮੁਰਦੇ ਉਤੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [7]ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ। [8]ਗਿੱਚੀ ਉਚੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। [9]ਕੀਰਤਨ ਬੜਾ ਫਲਿਆ ਹੈ। [10]ਜੋ ਪਛਾਣ ਲਵੇ। [11]ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਖੰਡ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ)ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਨਾ ਪਛਾਣਿਆ। [12]ਅੰਤ ਨੂੰ। [13]ਸੁਆਮੀ ਮੰਨੋਗੇ।

੩੫ ॥ ਸਿੱਖ ਸਮੀਪਨਿ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ।"ਬਖਸ਼ਹੁ ਇਨ ਕੂਰੀ ਚਤੁਰਾਈ। ਇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹੁਇ ਦੋਖ ਨ ਕੋਈ[1] । ਭਈ ਰੋਕ, ਛਲ ਠਾਨਯੋ ਸੋਈ[2]"॥ ੩੬॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਿਲੋਕ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਦਨ ਤੇ ਉਚਰਯੋ ਏਕ ਸ਼ਲੋਕ* ॥ ੩੭ ॥ "†ਵਿਛੁੜੇ ਕੋ ਮੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਕੋ ਬਖਸ਼ਨ ਹਾਰ। ਬਖਸ਼ਨਹਾਰਾ ਬਖਸ਼ ਲੈ ਨਾਨਕ ਪਾਰ ਉਤਾਰ†"॥੩੮॥ਚੌਪਈ॥ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਾਕ ਕੋ ਕਹਯੋ।ਘਰ ਕੋ ਕਾਜ ਸਭਿਨਿ ਕਉ ਲਹਯੋ। 'ਗਵਨਹੁ ਭਵਨ ਰਟਹੁ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਸੇਵਹੁ ਅਭਿਰਾਮੁ ॥੩੯॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਸਭਿ ਸਿਦਕ ਕਮਾਵਹੁ। ਹੋਲਿ[3] ਦੁਸਹਿਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਆਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਬਖਸ਼ਨ[4] ਕੋ ਸਭਿ ਹਰਖਾਏ।ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੪੦ ॥ ਗਵਨੇ ਭਵਨ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰ ਲੇ ਕੈ। ਬਹੁ ਕਲਯਾਣ ਆਪਣੀ ਪੈਕੈ‡। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਫੈਲਾ। ਕਲਿ ਕੇ ਕਲ-ਮਲ ਸਕਲ ਕਟੈਲਾ[5] ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨ ਕਪਟ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ §ਮੇਲ ਮੇਖ ਸੰਕ੍ਰਾਤ[6] ਕੋ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਮੁਦਾਇ।ਆਨਿ ਅਨੰਦ-

[1]ਇਸ ਕਰਤੂਤ (ਕਰਨ) ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਪਾਪ ਨਾ ਹੋਵੇ। [2](ਆਪ ਵੱਲੋਂ ਜਾਵਣ ਦੀ) ਰੋਕ ਹੋਈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਛਲ ਕੀਤਾ ਸਾਨੇ। [3]ਹੋਲੇ ਤੇ। [4]ਬਖਸ਼ ਜਾਣ ਦਾ (ਵਾਕ) ਸੁਣਕੇ। [5]ਕਟਣ ਵਾਲਾ (ਜਸ)। [6]ਵਿਸਾਖੀ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸਤੋਂ ਅਗੇ 'ਸ਼ਲੋਕ' ਵੱਖਰਾ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

†ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹਨ। "ਵਿਛੁੜਿਆ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਾ ਬਸੀਠੁ ॥" ਪੁਨਾਃ—"ਅਸੀ ਖਤੇ ਬਹੁਤੁ ਕਮਾਵਦੇ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿਕੈ ਬਖਸਿ ਲੈਹੁ ਹਉ ਪਾਪੀ ਵਡ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ॥'

‡ਇਹ ਕਪਟ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਸਾਰੀ ਸਿਖੀ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਕੁਛਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸ੍ਵਾਂਗ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰੇ ਭੀੜ ਭੜੱਕੇ ਨੂੰ ਵਧਾ ਲੈਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ, ਪਰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਉੱਚਿਆਂ ਕਰਨ ਆਚਰਨ ਸਵਾਰਨੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਵਿਚ ਕਦਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਰਖਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪਰਤਾਵੇ ਦਾ ਸੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਤਮ ਉਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਸ਼ਾਈਚਾਰਕ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਓਹ ਸਦਾ-ਚਾਰਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੁਛ ਮੁੱਲ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸੇ। ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਲਈ ਤੇ ਮਤਲਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਭਾੜ ਦੀ ਛਾਂਟ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

§ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ਚਉਥੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਪੁਰਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਦਰਸ ਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਰੇ। ਆਨਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਤਬਿ ਠਹਿਰੇ।ਸੁਭਟ ਸਭਾਸਦ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਥਿਰੇ ਨਮੋ ਕਰਿ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੀ॥ ੨॥ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ਅਰਪ ਅਕੋਰਹਿ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਬੰਦਹਿ ਕਰ ਜੋਰਹਿ। ਸੋ ਬੈਠਹਿ ਕੋ ਖਰੋ ਨਿਹਾਰਹਿ। ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਨਹੀਂ ਹਰਖ ਉਰ ਧਾਰਹਿਂ॥੩॥ ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਧੁਤਿ ਜਨੁ ਰਘੁਨਾਥਾ। ਲੋਕ ਔਧ ਕੇ[1] ਟੇਕਹਿਂ ਮਾਥਾ। ਮਨਹੁਂ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਮਹਿਂ ਘਨ ਸ਼ਯਾਮੂ। ਜਾਦਵ ਦੇਖਹਿਂ ਦੁਤਿ ਅਭਿਰਾਮੂ॥ ੪॥ ਬਦਨ ਚੰਦ ਕੋ ਮਨਹੁਂ ਚਕੋਰੇ।ਇਕ ਟਕ ਨੇਤ੍ਰ ਲਗੇ ਗੁਰ ਓਰੇ। ਰਿਦੈ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਹਿ ਸੰਗਤਿ। ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਪਿਖਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਿ ਪੰਗਤਿ॥੫॥ ਇਕ ਸਿਖ ਆਇ ਸਿੱਖਣੀ ਸਹਿਤ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਭਾਉ ਮਨ ਮਹਤ[2]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਸੁਖਦਾਨੀ॥ ੬॥ ਇਕ ਸੁਤ ਹਮਰੇ ਦਯੋ ਸੁ ਰਾਵਰਿ। ਤਜ ਘਰਨੀ ਥਿਰਿਯੋ ਜਨੁ ਬਾਵਰ[3]। ਭਲੇ ਸਿੱਖ ਕੀ ਤਨੁਜਾ ਬਯਾਹੀ।ਹੈ ਅਬੋਲ ਸੰਗ ਬੋਲਤਿ ਨਾਂਹੀ[4]॥7॥ ਹਮਹਿਂ ਦੀਹ ਦੁਖ, ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਵਹਿਂ। ਨਿਰਮੋਹੀ ਬਚ ਤਿਹ ਸੁਨ ਪਾਵਹਿਂ[5]।—ਤਜੌਂ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਬਿਦੇਸ਼। ਧਰੌਂ ਫਕੀਰੀ ਤਯਾਗਿ ਅਸ਼ੇਸ਼—'॥੮॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਯੋ 'ਅਬੈ ਸਿਖ ਜਾਵੈ। ਸੁਤ ਹਕਾਰ ਕਰਿ ਹਮ ਢਿਗ ਲਯਾਵੈ'। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਆਨਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰ ਜੋਰੇ ਥਿਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥੯॥ਪਿਖਿ ਸਿਖ ਸੁਤ ਕੋ ਕਹਯੋ ਗੁਸਾਈਂ। 'ਤੋਹਿ ਮਾਤ ਪਿਤ ਕਹਾਂ ਅਲਾਈ[6] ?।—ਹਮਰੋ ਸੁਤ ਜਗ ਤੇ ਹੁਇ ਨਯਾਰੋ। ਭਯੋ ਉਦਾਸ, ਦੇਖਿ ਦੁਖ ਭਾਰੋ[7]॥੧੦॥ ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਤੁਹਿ ਬੂਝਨ ਕਰਹਿਂ। ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਭਾ ਵਿਰਾਗ ਉਰ ਧਰਹਿਂ[8] ?।ਨਾਮ ਕੌਨ ਅਰੁ ਸਿਖ ਕਿਸ ਕੇਰਾ ? ਪਰਚਾ ਕਿਸ ਪਕਾਰ ਕੋ ਤੇਰਾ ?॥ ੧੧॥ ਬੈਸ ਅਸ਼ਟ ਦਸ਼ ਸੰਮਤ[9] ਤੇਰੀ।ਲਖੀਅਤਿ, ਕਹੁ ਸਭਿ ਸਚ ਇਸ ਬੇਰੀ। ਭੋਗੇ ਭੋਗ ਜਿਨਹੁ ਬ੍ਰਿੱਧ ਹੋਇ। ਤਿਨਹੁ ਵਿਰਾਗ ਨ ਉਪਜਹਿ ਕੋਇ॥੧੨॥ ਭਾਗ ਪ੍ਰਥਮ ਕੋ ਬਡ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਤੁਵ ਦਰਸ਼ਨ ਹਮ ਚਹਿ ਬੁਲਵਾਯੋ[10]'। ਸੁਨਿ

[1](ਮਾਨੋਂ) ਅਜੁਧਿਆ ਦੇ ਲੋਕ। [2]ਮਨ ਦੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [3]ਬਾਵਲਾ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [4]ਚੁਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਵਹੁਟੀ) ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ। [5](ਅਗੋਂ) ਉਸਦੇ ਨਿਰਮੋਹ ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ। [6]ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [7]ਦੇਖਕੇ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰੀ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [8](ਜੋ ਵੈਰਾਗ ਤੂੰ) ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਹੈ? [9]ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ। [10]ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਂ ਚਾਹਕੇ ਸਦਾਇਆ ਹੈ।

ਸਿਖ ਸੁਤ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਪ੍ਰਾਹੂ। 'ਕਨੌਂ ਮੁਝ ਹਸਹੁ ਸਾਚਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ!॥੧੩॥ ਭਵਜਲ ਜੀਵ[1] ਸੁ ਬਹੇ ਮਝਾਰੀ। ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਉਤਰਹਿਂ ਪਾਰੀ। ਅਨਜਾਨ ਨ[2],ਸਭਿ ਕੋ ਤੁਮਜਾਨੋ।ਜਾਨਿ ਬੂਝ ਕਿਮ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨੋ॥੧੪॥ ਨਾਮ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਚਿਤ ਚੇਰਾ[3]। ਭਯੋ ਬਿਰਾਗ ਪਠਤਿ ਗੁਰਬਾਨੀ'। ਇਮ ਕਹਿ ਗਾਥਾ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੀ ॥ ੧੫ ॥ ਸੋਰਠਾ॥ 'ਕਨਾ ਬੂਢਾ ਕਨਾ ਬਾਲ ਜਾਂ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨੀ ਜਾਇਗਾ। ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਤਤਕਾਲ ਨਾਉ ਚਢਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜਨੋ[4]*॥ ੧੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨੀਐ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸੁਖਦਾਯਹੁ! ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮੁਹਿ ਪਢਨਿ ਪਠਾਯਹੁ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਢਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਜਾਗਾ। ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕੰਠ ਕਰਿਬੇ ਲਾਗਾ॥੧੭॥ ਤੁਕ ਅਨੰਦ ਕੀ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ। ਕਹੀ ਸੀਖ ਸੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ। ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਚਿਤ ਰਾਖਿ ਘਨੇਰਾ। ਤਿਸ ਤੇ ਭਾ ਉਦਾਸ ਮਨ ਮੇਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਤੁਕ:-

ਏ ਮਨ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਮਾਲੇ ॥ ਇਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਤੂ ਜਿ ਦੇਖਦਾ ਚਲੈ ਨਾਹੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲੇ ॥ ਸਾਥਿ ਤੇਰੈ ਚਲੈ ਨਾਹੀ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਕਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥ ਐਸਾ ਕੰਮੁ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ॥

ਚੌਪਈ॥ਅਰਥ ਬਸਯੋ ਉਰ ਭਯੋ ਵੈਰਾਗਾ। ਜਗ ਸਭਿ ਤੁੱਛ ਦੀਸਨੇ ਲਾਗਾ। ਜਥਾ ਧੂਮ ਬਾਦਰ[5] ਦਿਸ਼ਟਾਯਾ। ਸੁਪਨਾ ਜਿਮ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਮਾਯਾ ॥੧੯॥ ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਅਬਿ ਦਿਖਯਤਿ ਸਾਰੇ।ਨਹੀਂ ਆਦਿ ਮੈਂ ਕਿਨਹੁੰ ਨਿਹਾਰੇ।ਅੰਤਸਮੈਂ ਬਿਨਸੈਂ ਇਹੁ ਸਬੈ। ਬਹੁਰੋ ਨਹਿਂ ਲਖੀਯਤਿ ਕਿਸ ਕਬੈ[6]॥੨੦॥ ਕੋ ਇਕ ਦਿਨ ਕੋ ਧੁੰਧ ਪਸਾਰਾ[7]। ਆਦਿ ਨ ਅੰਤ ਸੁ ਕੁਤੋ ਮਝਾਰਾ[8]। ਨਿਸਾ ਬਾਸ[9] ਪਾਹੁਨ ਸਮ ਆਇ।ਮੇਲਨਦੀ ਨੌਕਾ ਸਮੁਦਾਇ॥੨੧॥ਜਿਮ ਜਲ ਬਹੈਂ ਮਿਲੇ ਤ੍ਰਿਣ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।ਬਿਛਰੇ ਮੇਲ ਨ ਬਹੁਰ ਬਨੰਦਾ[10]।ਨਿਕਸਹਿ ਦੁਗਧ ਨ ਅਸ-ਥਨ ਆਵੈ[11]।ਝਰਹਿ ਪੱਤ੍ਰ ਕੋ ਸ਼ਾਖ ਲਗਾਵੈ[12]॥੨੨॥ਤਿਮ ਸੰਬੰਧੀ ਬਹੁਰ ਨ

---

[1](ਅਸੀਂ) ਹਾਂ ਭਉਜਲ ਦੇ ਜੀਵ। [2](ਆਪ) ਅਨਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ। [3]ਚਿਤੋਂ (ਆਪ ਦਾ) ਚੇਰਾ ਹਾਂ। [4]ਬੇੜੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰੀਤ ਵਾਙੂ। [5]ਧੂੰਏਂ ਦਾ ਬਦਲ। [6]ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦੇ। [7](ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਇਹ) ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਧੁੰਦ ਪਸਾਰਾ ਹੈ [ਧੁੰਦ ਪਸਾਰਾ=ਕੁਹੀੜ ਦੇ ਫੈਲਾਉ ਵਾਙੂ ਭਾਵ ਅਸਿਥਿਰ]। [8]ਮੱਧ ਵਿਚ ਭਾਵ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। [9]ਰਾਤ ਵੱਸਣ ਹਿਤ। [10]ਵਿਛੜਿਆਂ ਦਾ ਫਿਰ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। [11]ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਫੇਰ ਥਣਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। [12]ਝੜੇ ਪੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਟਾਹਣੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਮੇਲਾ॥ਪਰਾਰਬਧ ਕਰਿ ਭੁਏ ਸਕੇਲਾ। ਕਸੌਂ ਚਿਤ ਲਾਇ ਸੁ ਜਨਮ ਗਵਾ-ਈਯੇ। ਜਿਸ ਕੋ ਮਿਲਿਏ ਬਹੁਰ ਨ ਪਾਈਯੇ॥੨੩॥ ਜਸੌਂ ਤਰੁ ਪਰ ਨਿਸ[1] ਪੰਛੀ ਬਾਸੇ। ਉਡਹਿਂ ਦਿਸ਼ਾ ਚਹੂੰ ਮੇਂ ਰਵਿ ਭਾਸੇ[2]। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮੈਂ ਤਰਕ[3] ਬਿਚਾਰੋਂ। ਸੱਤਾਸੱਤ[4] ਭਲੇ ਨਿਰਧਾਰੋਂ॥੨੪॥ ਬੋਲਨ ਹਸਣਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ। ਬਿਸਰ ਗਏ ਉਰ ਭਾ ਸੁਧ ਹੀਣਾ[5]। ਜਗਤ ਮਨੋਰਥ ਫੁਰਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਲੋਕਨ ਲਖ੍ਯੋ-ਕਸਰ[6] ਕੁਛ ਹੋਈ-॥ ੨੫ ॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਣਿ ਆਪ ਕੀ ਪਰਯੋ।ਸ਼ਬਦ ਤੁਮਾਰੇ ਇਹ ਗੁਣ ਕਰਯੋ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰ ਬੋਲੇ। 'ਸੁਤ ਪਰ ਭਰਮ ਕਰਯੋ ਕਸੌਂ ਡੋਲੇ॥੨੬॥ਤਜਹੁ ਭਰਮਨਾ ਜੋ ਉਰ ਹੋਈ। ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਇਸ ਰੋਗ ਨ ਕੋਈ। ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਥਮ ਭਾਗ ਇਸ ਕੇਰੇ। ਮਿਲਿ ਤੁਮ ਗੈਲ ਨ ਪਰਹੁ ਬਡੇਰੇ[7] ॥ ੨੭ ॥ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਤ ਬਖਸ਼ਯੋ ਗੁਰ ਔਰ। ਬੈਠਹੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਨਿਜ ਠੌਰ। ਇਸ ਕੋ ਆਪੇ ਹਮ ਸਮੁਝਾਵੈ। ਚਲਹਿ ਪੰਥ ਜੋ ਤਿਸਹਿ ਚਲਾਵੈਂ[8]*॥੨੮॥ਇਸ ਤਜਿ ਜਾਹੁ ਅਪਨਿ ਘਰ ਪਾਛੇ। ਸਿਖਣੀ ਭੀ ਇਸ ਕੀ ਰਹਿ ਆਛੇ। ਆਪੇ ਹੋਇ ਕੁਟੰਬੀ ਰਹਿ ਹੈ। ਭਲੋ ਬੁਰੋ ਜਬਿ ਭੇਵ ਕੁ ਲਹਿ ਹੈ'॥੨੯॥ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਸੁਣਿ ਗੁਰ ਬੈਨ। ਹਰ-ਖਹਿਂ ਬੰਦੇ ਗਮਨੇ ਐਨ।ਰਹਯੋ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਨਾਥ। ਬੈਠਹਿ ਨਿਕਟ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥ ॥੩੦॥ †ਇਕ ਦਿਨ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਨੀਂਗਰਾ ਦੇਂ ਹਮ ਭੇਟ[9]। ਇਤ ਰੁਖ਼ ਕਰਿ ਇੰਦ੍ਰੈਨ ਸਮੇਟ[10] ॥ ੩੧ ॥ ਬਹੁਰ ਕਰਹੁ ਜਿਮ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਭਨਹਿਂ ਨ੍ਰਿਬ੍ਰਿਤ ਕੀ ਸਾਖੀ[11]। ਬਨ ਮਹਿਂ ਤਪਸੀ ਇਕ ਤਪ ਕਰ-ਤਿ।ਰਿਦੈ ਸੰਤੋਖ ਪ੍ਰਾਣ ਕੋ ਧਰਤਿ॥੩੨॥ਪੁਰਿ ਢਿਗ ਰਹੈ ਕੁਟੀ ਮਹਿਂ ਬੈਸਾ। ਦੇਤਿ ਨਾਰਿ ਨਰ ਅਚਵਹਿ ਤੈਸਾ[12]। ਅਲਪ ਬਹੁਤ ਕੈ ਸ੍ਵਾਦ ਕੁ ਸ੍ਵਾਦ। ਚੂਨ ਸਾਗ ਦੁਧ ਕੈ ਦਧਿ ਆਦਿ॥੩੩॥ ਦਯੋ ਦਈ ਕੋ ਲਖਿ[13] ਸੋ ਖਾਇ।

[1]ਰਾਤ ਨੂੰ। [2]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ। [3]ਦਲੀਲਾਂ। [4]ਸੱਤ ਤੇ ਅਸੱਤ ਨੂੰ। [5]ਹਿਰਦਾ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ) ਸੋਝੀ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। [6]ਕਸਰ=ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਛਾਯਾ। (ਅ) ਬਾਵਰਾ ਪਨ। [7]ਬਹੁਤਾ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਪਵੋ। [8]ਜਿਸ ਰਾਹ ਚੱਲੇਗਾ ਚਲਾ ਲਵਾਂਗੇ। [9]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੇਟ ਤੇ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ (ਭੇਟ) ਮਿਲਿਆ ਹੈਂ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। [10]ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਟ ਕੇ ਇਤ (ਸਾਡੀ ਵਲ) ਰੁਖ਼ ਕਰ। [11]ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ:-। [12]ਭਾਵ ਜੋ ਲੋਕੀ ਦੇ ਜਾਣ ਸੋ ਖਾਵੇ। [13]ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਦਿਤਾ ਜਾਣਕੇ। *ਪਾ:-ਚਹਹਿ ਪੰਥ ਜਿਸ, ਤੇ ਚਲ ਜਾਵੇ। †ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇੱਥੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚਲਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਨ ਅਪਾਨ ਸੋਂ ਜੋਗ ਕਮਾਇ।ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਭੇਦ ਅਨਾਹਦਿ ਸੁਨਿਕੈ। ਸਮੁਝਿ ਸਕਲ ਇਕ ਚਿਤ ਭਾ ਗੁਨਿ ਕੈ[1]* ॥ ੩੪ ॥ ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਇਕ ਬਾਰ।ਕਿਤ ਤੇ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਅਹਾਰ। ਸੁਨਹੁ ਨੀਂਗਰਾ! ਤਪੀ† ਬਿਚਾਰਾ। –ਮੁਝ ਪਰ ਕੋਪ ਭਯੋ ਕਰਤਾਰਾ ॥੩੫॥ ਕਰ ਪਗ ਦਿਏ ਨ ਉੱਦਮ ਧਰੇ। ਉਦਰ ਭਰਨ ਲਗਿ ਚਹੀਐ ਕਰੇ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਫਿਰਿ ਭਿਛ ਕਰੀਅਹਿ ਕੋਇ। ਸੁਰ ਭੀ ਬੈਠ ਦੇਤਿ ਦੁਖਿ ਹੋਇ[2]– ॥੩੬॥ ਖਿੰਥਾ[3] ਛਰੀ[4] ਕੁਸ਼ਾਸਨ ਮਾਲਾ।ਧਰੇ ਹਾਥ ਤੂੰਬਾ ਤਬਿ ਚਾਲਾ[5]। –ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਕੇ ਬਾਨੇ ਬਿਨ ਜਾਨਾ[6]। ਨਹਿਂ ਲਖਿ ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ[7] ॥੩੭॥ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਕਰਹਿ ਨਿਰਾਦਰ ਦੋਖ। ਲਗਹਿ ਸਾਧ ਕੋ ਪਾਪਹਿ ਪੋਖ[8]। ਭਿੱਛਿਆ ਕੋ ਦਇ ਸਮੈ ਨ ਜਾਨਾ। ਧਰਹਿ ਭੇਖ ਨਹਿਂ ਬਦਲਹਿ ਆਨਾ[9] ॥ ੩੮ ॥ ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਜੋ ਕਿਮੁ ਦੇਇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦੁਧ ਭਿੱਛਾ ਲੇਇ। ਚਿਰ ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਹਿ ਪਰਾ ਨ ਲੇਵੈ[10]।ਤ੍ਰਿਯ ਸਿਸ ਕਰ ਛੁਵਨਿ ਨ ਕਰ ਦੇਵੈ[11] ॥੩੯॥ ਜਿਸ ਕਿਸ ਕੀ ਲੇ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਖਾਇ।ਸਿੱਖ ਸਾਧ ਕੋ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਇ।ਭੋਜਨ ਪੱਕ ਖਾਇ ਸਭਿ ਕੇਰਾ[12]। ਤਿਸ ਕੋ ਤੋਟਾ ਪਰਹਿ ਬਡੇਰਾ[13] ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਂਕੀ

---

[1]ਅਨਾਹਤ ਚੱਕ੍ਰ ਜੋ ੧੨ ਦਲਾਂ ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਸੁਣ ਕੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਤੇ (ਗੁਣਕੇ=) ਧਿਆਨ ਜੋੜ ਕੇ ਇਕ ਚਿਤ (=ਇਕਾਗਰ) ਹੋ ਗਿਆ। [2]ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਬੈਠਾ ਦੇਖਕੇ ਦੇਂਦੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [3]ਗੋਦੜੀ। [4]ਸੋਟੀ। [5]ਤੇ ਤੂੰਬਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ। [6]ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦੇ (ਘਰ) ਸਾਧ ਦਾ ਬਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਾਣਾ। [7]ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ (ਕਿ ਕਉਣ ਹੈ)। [8](ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ) ਜੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ ਸਾਧ ਨੂੰ ਲਗੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧ ਹੀ ਪਾਪ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [9]ਜੋ ਭੇਖ ਧਾਰੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਭੇਖ ਨਾ ਬਦਲੇ। [10](ਅਗਲੀ) ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਨਾ ਲਵੇ। [11]ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਛੁਹਣ ਦੇਵੇ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਪੱਕੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾ ਲਵੇ ਕਿ ਪੱਕੀ ਪਏ ਬਾਲਾਂ ਤੇ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲਗਕੇ ਛੁਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [12]ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। [13](ਕਾਰਣ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ)।

*ਹਠ ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਛੇ ਚੱਕ੍ਰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਅਨਾਹਤ ਚੱਕ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਦਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ੧੨ ਹੈ, ਤੇ ਅਖਰ 'ਕ' ਤੋਂ 'ਠ' ਤਕ ੧੨ ਹਨ, ਅਨਾਹਤ ਚੱਕਰ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਸ਼ੈਵੀ ਰੁਦ੍ਰ ਦਾ ਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ—ਦੁਆਦਸ ਦਲ ਅਭ ਅੰਤਰਿ ਮੰਤ ॥ ਜਹ ਪਉੜੇ ਸ੍ਰੀ ਕਮਲਾ ਕੰਤ ॥ ਕਈ ਗਿਆਨੀ '੧੨ ਵਾਰ ਮੰਤਰ ਉਚਾਰ ਕੇ' ਇਉਂ ਭੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਤਪੀ ਦਾ ਨਾਂ 'ਜਵਾਲਾ' ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਰਹਤਿ ਨ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹਿ ਰੀਤਿ।ਤਾਂਕੋ ਭੋਜਨ ਖਾਇਕੈ ਬਿਛਰੈ ਹਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ–। ਇਹ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰਿਕੈ ਤਪਸੀ ਗਯੋ ਬਜ਼ਾਰ। ਨਗਰ ਬੀਚ ਇਕ ਸ਼ਾਹੁ ਘਰ ਬਡੋ ਜੱਗ ਕੋ ਸਾਰ॥ ੪੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਡੀ ਭੀਰ ਭਰਿ ਰਹੀ ਨਿਕੇਤ। ਪਕਰਿ ਬਿਠਾਵੈਂ ਭੋਜਨ ਦੇਤਿ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਤਪਸੀ ਥਿਰ ਰਹਯੋ। ਕਿਨੈ ਬਿਠਾਇ ਨਹੀਂ ਕਛ ਕਹਯੋ॥੪੨॥ਪੂਨ ਸੰਤੋਖ ਧਰਯੋ ਸੁ ਬਿਚਾਰੇ। ਖਰਯੋ ਰਹਯੋ ਹੁਇ ਏਕ ਕਿਨਾਰੇ। ਨਿਸ ਜਬਿ ਭੀ ਸਭਿ ਲੋਕ ਪਯਾਨੇ। ਪਿਖਿ ਤਪਸੀ ਨਿਜ ਆਇ ਟਿਕਾਨੇ ॥੪੩॥ ਆਧੀ ਰਾਤਿ ਭਈ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਦੁਇ ਦੇਵਨ ਕੇ ਦੂਤ ਕਰਾਲਾ। ਜ੍ਵਲਤ ਮਸਾਲੈਂ ਹਾਥਨਿ ਲੀਨਿ[1]। ਤਪਸੀ ਆਨਿ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀਨ ॥ ੪੪ ॥–ਤੁਮ ਢਿਗ ਦੇਵਨਿ[2] ਹਮਹੁ ਪਠਾਏ।ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਆਗਯਾ ਲ੍ਯਾਏ।ਉਠਿ ਕਰਿ ਹਮਰੇ ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਤਿਸੀ ਘਰ ਜਾਰਹੁ[3] ॥੪੫॥ ਜਿਸ ਘਰ ਸੰਤ ਛੁਧਤਿ ਹੀ ਆਯੋ। ਨਹਿਂ ਆਦਰ ਕੋ ਬਚ ਭੀ ਗਾਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਤਿਸੀ ਨੇ ਪਾਪ ਕਮਾਏ। ਤੁਵ ਸਹਾਇ ਹਿਤ ਹਮ ਚਲਿ ਆਏ॥੪੬॥ਚਲਿ ਆਗੇ ਘਰ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ–। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਪਸੀ ਭਯੋ ਅਗੁਵਾਈ।–ਮੁਝ ਕੋ ਭੀ ਇਕ ਦੇਹੁ ਮਸਾਲ–। ਦਈ ਤਿਨਹੁਂ ਗਹਿਕੈ ਕਰ ਨਾਲ॥ ੪੭ ॥ ਦੂਤਨ ਕੋ ਤਬਿ ਲਗਯੋ ਜਲਾਵਨਿ।ਭਾਗੇ ਤਪਸੀ ਤੇ ਡਰਪਾਵਨ[4]। ਲਗਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਤਿਨ ਬੱਖਯਾਤਾ।–ਨੀਕੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸਭਿਨ ਕੋ ਦਾਤਾ॥੪੮॥ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰੇਰਹਿ।ਤੌ ਦਾਤਾ ਦੇਤੋ ਬਿਨ ਦੇਰਹਿ। ਸਭਿ ਜਗ ਕਰਤਾ ਕਿਰਤ ਕਰਾਵਤਿ[5]। ਕਹਾਂ ਸ਼ਾਹੁ ਵਸ ਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾਵਤਿ[6] ॥ ੪੯ ॥ ਹਰਿ ਸੁਾਮੀ ਕਰਤਾ ਨਿਤ ਦਾਯਾ। ਹਮ ਅਧੀਨਿ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕੀ ਮਾਯਾ[7]। ਤੁਮ ਕੋ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਬਰਨੀ। ਐਸੀ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਕਰਨੀਂ–॥੫੦॥*ਸੁਨਹੁ ਨੀਂਗਰਾ!'ਗੁਰ ਕਹਿਂ ਤੌਨਾ। 'ਤ੍ਯਾਗੀ ਬਨਹਿਂ ਤ ਐਸਾ ਹੋਨਾ। ਪਰ ਅਵਗੁਣ ਚਿਤਵਹੁ ਨਹਿਂ ਕੋਈ*।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਦੂਤ ਦ੍ਵੈ ਹੋਈ॥੫੧॥

[1]ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਦੂਤ ਦੋ ਭਿਆਨਕ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਲਦੀਆਂ (ਲਈ ਆਏ ਤੇ······)। [2]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ। [3]ਸਾੜਨਾ ਹੈ। [4]ਡਰ ਪਾਕੇ। [5]ਕਿਰਤ ਕਰਾਂਵਣ ਵਾਲਾ (ਆਪ) ਕਰਤਾਰ ਹੈ। [6]ਜੇ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਤਾਂ। [7]ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸੇ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਾਂ।

*ਇਹ ਵਾਕ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਏ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਕਤ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਰਖ ਦਿਤੀ ਹੈ,ਅਗੋਂ ਫੇਰ ਦੂਤਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀਦਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾਟੁਰ ਪੈਂਦਾਹੈ।

ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਪਹੁੰਚੇ ਦਰਬਾਰਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਗ ਸਕਲ ਉਚਾਰਾ।-ਪਰਚਨੋ ਸਚ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਸਾਚਾ[1]। ਗਯੋ ਸੰਤੋਖ ਉਬਾਰ ਨ ਜਾਚਾ[2]-॥ ੫੨॥ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਸੰਨੇ। ਗੁਣ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਮਨ ਮੰਨੇ। ਪਠਿ ਬਿਬਾਨ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ। ਅਪਨਿ ਲੋਕ ਮੈਂ ਭਲੇ ਬਸਾਯੋ'॥ ੫੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚੱਤਵਾ-ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਤਿ ਭਲੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਸੰਗ[3]"ਨੰਦ[4]! ਸੁਨਿ ਇਹ ਮਗਲਖਿ ਦਰਵੇਸ਼॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਬ੍ਰਿਕਤ ਹੋਨਿ ਕੀ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਤੋਰੇ। ਤੌ ਇਮ ਬਨਹੁ ਨ ਕੋਇ ਬਹੋਰੇ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਪੰਥ ਦੂਸਰ ਲਖਿ ਲੀਜੈ। ਜੋ ਕਰਿਬੋ ਹੁਇ ਸਕਲ ਸੁਨੀਜੈ ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ॥

ਨਕਿ ਨਥ ਖਸਮ ਹਥ ਕਿਰਤੁ ਧਕੇ ਦੇ ॥ ਜਹਾ ਦਾਣੇ ਤਹਾਂ ਖਾਣੇ ਨਾਨਕਾ
ਸਚੁ ਹੇ† ॥ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਹੁਕਮ ਰਜਾਇ‡[5] ॥
ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪ ਲਿਖਣਹਾਰਾ ਆਪ ॥ ਦੂਜਾ ਹੋਇ ਤ ਆਖੀਐ ਸਭਿ
ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਬਿਆਪ§ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਸੁਤ[6]!' ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿਂ ਤੈਸੇ। 'ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੋਨਿ ਤ ਹੋਈਐ ਐਸੇ। ਸਘਨ ਛਾਵ ਤਰੁ ਬਨ ਮਹਿਂ ਅਹਾ। ਰਹਿਤ ਕਪੋਤ ਕਪੋਤੀ ਤਹਾਂ ॥ ੩ ॥ ਬਧਿ 'ਨਿਡੀਘ' ਉਸ ਬਸੈਂ ਸੁਖਾਰੇ[7]। ਬਚੇ ਬਚੀ ਜਣ ਕਰਿ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰੇ। ਬਰਖਤਿ ਝਰੀ ਲਗੀ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਆਯੋ ਬਧਿਕ ਲਿਯੇ ਕਰ ਜਾਰੀ[8] ॥੪॥ ਬਿਹੰਗ ਨ ਹਤਯੋ ਨਹਿਂ ਕਿਤ ਪਾਯੋ। ਭ੍ਰਮਤਿ ਭ੍ਰਮਤਿ ਛੂਛਾ ਤਹਿਂ ਆਯੋ। ਕੰਪਤਿ ਸ਼ੀਤ ਲਗੇ ਜਲਬਾਊ[9]। ਤਿਸ ਤਰੁ ਤਰੇ ਰਹਯੋ ਠਹਿ-ਰਾਊ ॥ ੫ ॥ ਰਾਤਿ ਭਈ ਪਰ ਭੂਲਯੋ ਰਾਹੂ। ਛੁਧਿਤਿ ਉਦਾਸ ਤ੍ਰਾਸ ਮਨ

---

[1]ਸੱਚਾ (ਸਾਧੂ) ਸੱਚੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2]ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਕਹਿਕੇ ਮੰਗਿਆ ਨਹੀਂ। [3]ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ (ਬੋਲੇ):-। [4]ਹੇ ਨੰਗਰਾ ! [5]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ। [6]ਹੇ ਸਿਖ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਣ। [7]ਆਲ੍ਹਣਾ ਬੰਨਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। [8]ਜਾਲ ਹੱਥ ਲੈਕੇ। [9]ਭਾਵ ਹਨੇਰੀ ਤੇ ਮੀਂਹ। *ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। †ਵਾਰ ਸੋਰਠ ਮਃ ੨। ‡ਇਹ ਤੁਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਉਂਞ 'ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ' ਤੇ 'ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ' ਆਦਿ ਆਏ ਹਨ। §ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗੁਰਵਾਕ ਖੰਡਤ ਯਾਦ ਸੀ ਸੋ ਉਸਨੇ ਖੰਡਤ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਾਕ ਐਉਂ ਹੈ:-

ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥ ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥

ਮਾਹੂ।ਠਰਯੋ ਸੁੰਨ ਹੁਇ ਬੈਠਯੋ ਮੌਨ।ਬੋਲ ਨ ਨਿਕਸਿ,ਬਿਲੋਕਯੋ ਤੌਨ[1]॥੬॥ ਹੁਤੋ ਕੁਟੰਬੀ ਕਹੈ ਕਪੋਤ[2] ।–ਸੁਨਹੁੰ ਕਪੋਤੀ ! ਇਸ ਦੁਖ ਹੋਤਿ । ਖਗ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹਮਰੇ, ਅਰਧੰਗੀ ! । ਆਯਹੁ ਅੱਭਯਾਗਤ ਨਰ ਅੰਗੀ[3] ॥ ੭ ॥ ਬੈਠਯੋ ਆਇ ਨਿਕੇਤ ਹਮਾਰੇ। ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਧਰਮ ਸੁ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰੇ[4] । ਖਾਨ੍ਹ ਪਾਨ ਬਿਸਰਾਮੈ ਦੈਬੋ । ਸੁਖ ਸਭਿ ਕਰਹਿ ਅਤਿਥ[5] ਸੁਧ ਲੈਬੋ ॥੮॥ ਖਗ ਤਨ[6], ਹਾਥ ਨ ਦਏ ਬਿਧਾਤਾ। ਹੈ ਇਕ ਚੋਂਚ ਚੋਗ ਚੁਨਿ ਖਾਤਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਖਦਾਇਨ[7] ! ਸੁਧ ਇਸ ਕੇਰੀ । ਚਹੀਐ ਲਯੋ ਸਕਲ ਇਸ ਬੇਰੀ ॥੯॥ ਪਹਿਲੇ ਪਾਵਕ ਦੈ ਹੈਂ ਇਸੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੀਤ ਸਰੀਰਹਿ ਨਸੇ। ਉੱਦਮ ਤੇ ਲਛਮੀ ਹੁਇ ਭੌਨ । ਜਿਮ ਬਿਜਨੇ[8] ਹਾਲੇ ਹੁਇ ਪੌਨ[9]–॥ ੧੦ ॥ ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਹੀ ਉਡ ਕਰਿ ਗਯੋ । ਗ੍ਰਾਮ ਅਗਨਿ ਧੁਖਿ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਮੋਂਡਨ ਆਗ ਸੁਲਗਤੀ ਲੈ ਕੈ । ਲ੍ਯਾਇ ਬਧਿਕ ਕੇ ਆਗੇ ਦੈਕੈ ॥੧੧॥ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਆਲੁਨੇ ਤੇ ਤ੍ਰਿਣ[10] ਗੇਰੇ। ਬਧਿਕ ਹੇਰਿ ਜਾਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।ਈਂਧਨ ਅਧਿਕ ਪਰਯੋ ਚੁਨ ਲਯੋ । ਬਹੁਤ ਭੜਾਂਭ[11] ਮਚਾਵਤਿ ਭਯੋ॥੧੨॥ਗਯੋ ਸੀਤ ਪਰ ਭੂਖਾ ਰਹਯੋ। ਦੇਖਿ ਕਪੋਤ ਬਾਤ ਤਬਿ ਕਹਯੋ।–ਹੇ ਘਰ ਕੀ ਸਰਦਾਰਨਿ ਸੁਨੋ । ਬਾਲ ਬਚੇ ਪਾਲਹੁ ਸੁਖਸਨੋ ॥ ੧੩ ॥ ਇਸ ਮਾਨੂੰ[12] ਹਿਤ ਅਲਪ ਅਹਾਰਾ। ਦੇਉਂ ਸਰੀਰ ਅਪਨਿ ਇਸ ਬਾਰਾ–। ਕਹੈ ਕਪੋਤੀ–ਧਰਮ ਸੁ ਮੇਰਾ । ਦੇਉਂ ਅਹਾਰ ਅਪਨਿ ਤਨ ਕੇਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਾਰੀ ਨਰਕ ਸਰੀਰ ਹੈ ਬਿਨਾ ਪੁਰਖ ਕਿਹ ਕਾਮ।ਸਤ ਗਤਿ ਦਾਤਾ[13]ਪੁਰਖਹੈ,ਅਵਰਨ ਦਾਤਾ ਰਾਮ[14]–॥੧੫॥ਪੁਰਖ[15]ਕਹਯੋ–ਘਰ ਤ੍ਰਿਯਾਬਿਨ ਸੂਨਾਰਹੈ ਦੁਆਰ। ਪੁਰਖ ਵਹਿਰ ਹੀ ਸੂਰਮਾ ਅੰਤਰਘਰ ਕੇ ਖ੍ਵਾਰ[16]–॥ ੧੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਹੁ ਨੀਂਗਰ।ਪਤਿ ਬਚ ਹੋਤੀ[17]।ਜੁਲਤਿ ਅਗਨਿ ਮਹਿਂ ਗਿਰੀ ਕਪੋਤੀ।ਬਧਕ

---

[1]ਉਸ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ (ਕਪੋਤ ਨੇ)। [2]ਸੌ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ –ਤਾਂ ਕਪੋਤ ਕੁਟੰਬ ਕਪੋਤੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ। [3]ਹੇ ਅਰਧੰਗੀ (ਅਸੀਂ) ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਪੰਛੀ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ (ਘਰ) ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਆਇਆ ਹੈ ਅਭ੍ਯਾਗਤ, ਨਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ। [4]ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ ਖਾਣਾ ਦੇਵੇ। [5]ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੀ। [6](ਸਾਡਾ) ਪੰਛੀ ਸਰੀਰ ਹੈ। [7]ਹੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [8]ਪੱਖਾ। [9]ਅਖਾਉਤ ਹੈ 'ਉਦਮ ਅਗੇ ਲੱਛਮੀ ਪੱਖੇ ਅੱਗੇ ਪੌਣ ।' [10]ਸੁੱਕੇ ਤੀਲੇ। [11]ਭਾਂਬੜ। [12]ਮਨੁੱਖ। [13](ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ) ਸਦ ਗਤੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ। [14]ਰਾਮ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। [15]ਭਾਵ ਕਪੋਤ ਨੇ। [16]ਮਰਦ ਬਾਹਰ ਸੂਰਮਾ ਹੈ ਘਰ ਵਿਚ ਖੁਆਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਰਦ ਤ੍ਰੀਮਤ ਵਾਂਙੂ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। [17]ਪਤੀ ਦੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ।

ਦੇਖਿ ਭੂਨੀ ਅਨੁ ਖਾਈ। ਤਬਹਿ ਕਪੋਤ ਬਿਚਾਰ ਉਠਾਈ ॥ ੧੭ ॥–ਨਰ ਤਨ ਤੀਨ ਸੇਰ ਲੈ ਖਾਈ। ਅਰਧ ਛੁਧਿਤਿ ਰਹਿਗਾ ਅਰਗਾਈ[੧]। ਅਧ ਭੋਜਨ ਦੇ ਭੂਖਾ ਰਾਖੈ।ਨਰਕ ਪਰਹਿ ਦਾਤਾ, ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਭਾਖੈ[੨]*–॥ ੧੮॥ ਤਬਿ ਤਜਿ ਮੋਹ ਅਗਨਿ ਮਹਿਂ ਗਿਰਯੋ।ਹੇਰਿ ਪਾਰਧੀ[੩] ਕਰੁਨਾ ਭਰਯੋ।–ਧੰਨ ਧੰਨ ਇਹ ਖਗ ਤਨ ਧਰੇ। ਮਮ ਅਹਾਰ ਹਿਤ ਦੋਨਹੁ ਮਰੇ॥੧੯॥ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਬਡ ਹੋਯਹੁ ਪਾਪ[੪]। "ਬਿਨਸੋ† ਤਨ ਮੋਹ ਸੁ ਤਜਿ ਆਪ। ਮੈਂ ਤਪ ਤਪੌਂ ਜਿ ਨਰ ਤਨ ਹੋਵਾ[੫]–।ਇਮ ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਕ ਬਹੁ ਰੋਵਾ॥੨੦॥ਮਹਾਰਾਜ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।–ਇਹਠਾਂ ਆਨਹੁ–ਪਠਯੋ ਬਿਮਾਨਾ।ਸਹਤਿ ਕੁਟੰਬ ਕਬੂਤਰ ਚਢਯੋ। ਬਧਿਕ ਚਢਾਇ ਸੰਗ ਮੁਦ ਬਢਯੋ‡ ॥੨੧ ॥ ਸੁਖ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਜਹਾਂ ਉਦਾਰਾ। ਬਸ ਕਰਿ ਭੋਗੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਸੁਨਿ ਲਰਕੋ! ਇਹ ਮਾਰਗ ਦੋਇ। ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਹਮ ਬੂਝਤਿ ਸੋਇ ॥ ੨੨ ॥ ਤੋਹਿ ਰਿਦੈ ਕਹੁ ਕੌਨ ਪਸੰਦ। ਜਿਸ ਤੇ ਚਾਹਤਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਬਿਲੰਦ। ਨਤੁਰ ਖੁਆਰ ਹੋਨ ਕੇ ਜਾਨੋ। ਭੇਖ ਅਨੇਕ ਬਿਬੇਕਹਿ ਹਾਨੋ ॥ ੨੩॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਅਪਰ ਸਾਧ ਭੀ ਘਨੇ[੬]। ਕੋ ਪੂਰਾ ਉਤਰਹਿ ਹਿਤ ਸਨੇ। ਗੁਰ ਦਿਵਾਨ ਮਹਿਂ ਤੂੰ ਸਚ ਭਾਖਹੁ।ਕਸਾ ਮਾਨਹਿਗੋ ਕਰਨ ਭਿਲਾਖਹੁ[੭]?॥੨੪॥ ਭਗਤਿ ਜਿ ਚਹੁੰਜੁਗ

---

[੧]ਅੱਧਾ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੨]ਉਹ ਦਾਤਾ ਨਰਕ ਪਵੇਗਾ ਇਹ ਸ਼੍ਰੁਤੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। [੩]ਫੰਧਕ। [੪]ਮੈਂ ਪਾਪੀ (ਤੋਂ ਇਹ) ਬੜਾ ਪਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ। [੫](ਭਾਵੇਂ) ਤਨ ਬਿਨਸੇ,ਮੋਹ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਮੈਂ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਤਨ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤਪ ਤਪਾਂਗਾ। (ਅ) ਸੋ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦਾ ਮੋਹ ਤਜ ਕੇ ਮੈਂ ਤਪ ਤਪਾਂਗਾ। [੬](ਗਿਆਨ ਹੀਨ) ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਬਥੇਰੇ ਸਾਧ। [੭]ਚਾਹਕੇ ਕੀਹ ਕਰਨਾ ਮੰਨੇਂਗਾ।

*ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਜੀ ਪੌਰਾਣਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਬੜੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੇ ਉੱਚੇ ਹਨ

†ਪਾ:–ਬਿਨਸਯੋ।

‡ਸੱਚ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਤ੍ਰੀਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਯਾ ਨਿਦਰਸ਼ਨ (parable) ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮਝ ਛੇਤੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਰਣਨ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕੀਕੂੰ ਕਹਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਪਰ ਅਸੂਲ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਦਾ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਚ ਜੋ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸੋ 'ਕਬੀਰ ਜਉ ਗ੍ਰਿਹੁ ਕਰਹਿ ਤ ਧਰਮੁ ਕਰੁ' ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ।

ਜੰਗਤ ਮਝਾਰਾ[1]। ਸਭਿ ਕੋ ਹੈ ਕਬੀਰ ਸਰਦਾਰਾ*। ਸਿੱਧ ਗ੍ਰਿਹਸਥੁ ਤਿਨ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ।ਬੀਚ ਜੋਗ ਭੀ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ॥੨੫॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ।,

ਕਬੀਰ ਜੈਸੀ ਉਪਜੀ ਪੇਡ ਤੇ ਜਉ ਤੈਸੀ ਨਿਬਹੈ ਓੜਿ ॥ ਹੀਰਾ ਕਿਸਕਾ ਬਾਪੁਰਾ ਪੁਜਹਿ ਨ ਰਤਨ ਕਰੋੜਿ ॥'

ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰੇ।ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ। ਦੀਨ ਹੋਇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਖਾਨਯੋਂ। 'ਅਬਿ ਮੈਂ ਬਚਨ ਆਪ ਕੋ ਮਾਨਯੋਂ ॥ ੨੬ ॥ ਸਿੱਖਿ[2] ਆਪ ਕੋ ਅਬਿ ਮਨੁ ਭਾਵੈ। ਮੁਹਿ ਢਿਗ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਹੋਨਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਮਨ ਬਿਰਕਤ ਰਹਿ ਤਊ ਘਨੇਰਾ। ਸਿਥਲ ਅੰਗ ਆਲਸ ਬਹੁਤੇਰਾ[3] ॥੨੭॥ ਬਨਿ ਆਵਹਿਗੀ ਮੁਝ ਤੇ ਜੇਤੀ। ਕਰੌਂ ਸੇਵ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਤੇਤੀ'। ਸੁਨਯੋਂ ਸੁਭਾਵ ਆਲਸੀ ਜਬੈ। ਬੋਲੇ ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਹਸਿ ਤਬੈ ॥੨੮॥ 'ਗੁਰ ਹਜ਼ੂਰ ਕੀ ਟਹਿਲ ਕਰਨਾ ਕਰਿ।ਜੇਤਿਕ ਭਾਰ ਪਰੈ ਹੁਇ ਤੁਵ ਸਿਰ। ਲੈ ਹੈਂ ਬਾਂਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੋਇ। ਕਾਰਜ ਘਰ ਕੋ ਥੁਰਹਿ ਨ ਕੋਇ ॥ ੨੯ ॥ ਜਨਮ ਪੁਰਬਲੇ ਹਮਰੋ ਜਬੈ। ਅਸੁ ਕੀ[4] ਸੇਵ ਕਰਤਿ ਤੂੰ ਤਬੈ। ਮੰਝੂ ਨਾਮ ਤੋਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਹਮ ਬੋਲੇ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤੁਵ ਨਾਲਾ ॥ ੩੦ ॥–ਰਾਖ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀ ਸੁਧ ਆਛੇ। ਦੀਜਹਿ ਸਕਲ ਜਥਾ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ[5]–। ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਤੁਮ ਝੂਠ ਉਚਾਰਾ।–ਦਾਨਾ ਘਾਸ ਬਹੁਤ ਮੈਂ ਡਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਆਗੇ ਧਰਯੋ ਸੁਧਾਰਿ ਘਨੇਰਾ–। ਲਖਿ ਊਰੋ ਤੁਝ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਹਮਰੋ ਬਚ ਨਿਕਸਯੋ ਇਮ ਤਬੈ।–ਕਹੁ ਦਰਿੱਦ੍ਰੀਆ ਘਰ ਕਿਮ ਨਿਭੈ[6] ॥੩੨॥ ਨਿਕਟ ਤੁਰੰਗ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਲਈ।ਪੁਨ ਦਰੋਗ਼ ਹਮਸੋਂ ਕਹਿਦਈ–। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਤੈਂ ਰੋਇ। ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਦੀਨ ਸੁਰ ਹੋਇ ॥ ੩੩ ॥–ਬਿਰਦ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰਾ। ਮੈਂ ਗ਼ਰੀਬ ਇਮ ਕਹਿ ਕਿਮ ਮਾਰਾ। ਧਰਯੋ

[1]ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ। [2]ਸਿੱਖੀ। [3]ਮਨ ਮੇਰਾ ਤਿਆਗੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿਥਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਤੇ ਆਲਸ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। [4]ਘੋੜੇ ਦੀ। [5]ਭਾਵ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨ ਮੰਨਿਆਂ ਘਾਹ ਦਾਨਾ ਦੇਣਾ। [6]ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਨਿਭੂ।

*ਇਥੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਪੂਜਜ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਦ ਕਹਿਕੇ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ 'ਰਵਿਦਾਸ ਧਿਆਏ ਪ੍ਰਭ ਅਨੂਪ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ' ॥ [ਬਸੰਤ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਸਟਪਦੀ] ਪਿਛੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦਾ ਅੰਸੂ ੪੪।

ਰਹ੍ਯੋ ਗਾਵਰਿ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ। ਚਹੌਂ ਜਮਾਦਿਕ ਪੀਰਾ ਹਰਨੀ-॥ ੩੪ ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ। ਹਮਰੇ ਰਿਦੇ ਦਯਾ ਤਬਿ ਆਈ:-ਕਿਸੀ ਰੀਤਿ ਕੋ ਕਾਰਜ ਪਰੈ। ਹਮ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇਰੀ ਕਰੈਂ-॥ ੩੫ ॥ ਕਲਜੁਗ ਪ੍ਰਥਮ ਚੌਕਰੀ ਕੇਰਾ। ਬਰਤ੍ਯੋ ਭੀਖਨ ਪਾਪ ਬਡੇਰਾ।ਰਖਿਬੇ ਹੇਤੁ ਧਰਮ ਕੋ ਜਗ ਮੈਂ। ਨਰਨਿ ਚਲਾਵਨ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਮੈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਾਰ੍ਯੋ ਅਵਤਾਰ।ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਤਨ ਤਪੁ ਧਾਰਿ। ਸੋ ਮੈਂਡੂ ਤੈਂ ਇਹ ਤਨ ਪਾਯੋ। ਨਹਿਂ ਆਲਸ ਤੇ ਜਾਇ ਕਮਾਯੋ॥੩੭॥ਅਬਿ ਤੂੰ ਰਹੀਐ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ। ਕਰੈਂ ਨਿਬਾਹਨਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਨਿ[1] ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਬਾਸਹੁ। ਕਿਸੂ ਰੀਤਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਮਨ ਤ੍ਰਾਸਹੁ ॥ ੩੮ ॥ ਗੁਰ ਸਹਾਇ ਇਮ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਨਕੋ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਕਾਰਜ ਬਰਹਿ ਨ ਤਿਨ ਕੋ। ਹੋਵੌਂ ਮੈਂ ਸਹਾਇ ਤਿਹ ਜਾਈ। ਮੇਟਨਿ ਕਰੌਂ ਬਿਘਨ ਸਮੁਦਾਈ' ॥੩੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨੰਦ-ਸਿੰਘ ਮਦ ਸਾਥਾ। ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਧਰਿ ਮਾਥਾ। ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਨ੍ਯੋ। ਸਭਾ ਸਪੂਰਨ ਅਚਰਜ ਮਾਨ੍ਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਅਲਖ ਨ ਲਖੇ ਜਾਹਿਂ ਗੁਰਦੇਵ। ਤਤਛਿਨ ਰੀਝਹਿਂ ਲਘੁ ਭੀ ਸੇਵ। ਧੰਨ ਬਿਰਦ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ ਨਰਕ ਨ ਪਰਨਿ ਦੇਤਿ ਨਿਜ ਚੇਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਲੇ ਨਿਜ ਨਾਰੀ। ਬਸ੍ਯੋ ਆਨਿ ਗੁਰ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ। ਕਰੀ ਜਾਇ ਜੇਤਿਕ ਸਿਖ ਸੇਵਾ।ਤੇਤਿਕ ਕਰਤਿ ਨਿਕਟ ਗੁਰਦੇਵਾ॥੪੨॥ ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਬਾਹੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਦਰਸਹਿਂ ਬਾਕਨਿ ਸੁਨੇ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਪੂਰਬ ਕੇ ਜਿਨੇ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖ ਸੂਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚਤੁਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਲਾਹੌਰਾ ਸਿੰਘ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨਿ ਕਰਹਿਂ ਸੰਭਾਰ। ਭਰਿ ਭਰਿ ਪੂਰ ਲੰਘਾਵਹੀਂ ਅਤਿ ਭਵਜਲ ਤੇ ਪਾਰ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਬੀਤ੍ਯੋ ਮਾਸ ਵਿਸਾਖ ਸ਼ੁਭ ਚਢਿ ਕਾਨਨ[2] ਜਾਤੇ। ਤਰਵਰ ਪੁਸ਼ਪਤਿ ਨਿਰਖਤੇ[3] ਸ਼ੋਭਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤੇ। ਬਰਨ ਬਰਨ[4] ਕੇ ਪੁਸ਼ਪ ਗੱਨ ਚਿਤ ਮੋਦ ਉਪਾਵੈਂ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਕੋ ਜਿਤ ਕਿਤ ਫਿਰਿ ਆਵੈਂ ॥ ੨ ॥ ਜਹਿਂ ਕੁਨੀਤ ਦੇਖਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ, ਚਢਿ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਡਾਰੈਂ[5]। ਦੇਤਿ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਮਿਲੈ

[1]ਲਿਆਕੇ। [2]ਬਨਾਂ ਨੂੰ। [3]ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲਦੇ ਹੋਏ ਬ੍ਰਿਛ ਵੇਖਦੇ। [4]ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ। [5]ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਤਿਸ ਰੱਛਨਾ ਧਾਰੈਂ। ਅਕਰਹਿ ਆਨ ਨ ਮਾਨਹੀਂ, ਹੁਇਂ ਆਪ ਭਰੋਸਾ[1]। ਲੂਟਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਖਾਲਸਾ ਜਾਨਹਿਂ ਜਿਸ ਦੋਸ਼ਾ[2] ॥ ੩ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਗ੍ਰੀਖਮ ਬਿਤੀ,ਬਰਖਾ ਰਿਤੁ ਆਈ। ਨਈ ਘਟਾ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਉਠੀ ਘਮੰਡੈ ਸਮੁਦਾਈ। ਧਾਰਾ ਛੋਰਤਿ ਧਰਨਿ ਪਰ ਹਰਿਆਵਲ ਹੋਈ।ਦਾਦਰ ਮੋਰਨਿ ਸ਼ੋਰ ਕਰਿ ਚਿਤ ਹਰਖੇ ਸੋਈ ॥ ੪ ॥ ਕਰਹਿਂ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸੁਖ-ਕੰਦ ਮੁਕੰਦਾ[3]। ਭਾਦੂ ਮਾਸ ਜਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਾ ਬਿਰ ਨਦੀ ਬਹੰਦਾ। ਮੰਦਰ ਹੁਤੋ ਉਤੰਗ ਬਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਨਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਹਿਤ ਸੁਪਤਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢੈ ਗਰਮੀ ਜਹਿਂ ਨਾਂਹੀ॥੫॥ਆਇ ਬਾਯੁ ਸਭਿ ਦਰਨਿ ਤੇ ਸੀਤਲ ਸਮੁਦਾਈ। ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਇ ਬਰੁ ਸੁਮਨਤਿ ਸੁਖਦਾਈ[4]। ਚੰਪਕ ਚੰਬੇਲੀ ਰੁਚਿਰ ਕਰਿ ਦੀਰਘ ਮਾਲਾ । ਲਰਕਾਈ ਦਰ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਮਹਿਕਾਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥੬॥ ਅਤਰ ਅਰਗਜਾ[5] ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਭੀਤਨਿ[6] ਸਭਿ ਲਾਏ। ਦੀਪਤਿ ਦੀਪਕ ਮੈਨ ਕੇ[7] ਫਾਨੂਸ ਟਿਕਾਏ। ਆਸਤਰਨ ਸੁੰਦਰ ਬਿਸਦ ਕਸਿ[8] ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰੇ। ਗੀਵੇ ਦੀਰਘ ਜ਼ਰੀ ਕੇ ਲਰਕਤਿ ਚਹੂੰ ਓਰੇ ॥ ੭ ॥ ਥਿਰੇ ਸੇਜ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਿਤ ਸੁਪਤਨ ਕੇਰੇ[9]। ਘਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਥੇ ਬਚ ਸੁਨੀਅਤਿ ਨੇਰੇ। ਨਾਮ ਲਹੌਰਾ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਤਨਿ[10] ਖਿਲਾਵਾ। ਦੂਸਰ ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਘਰ ਨਿਕਟ ਬਨਾਵਾ ॥ ੮ ॥ ਕਰਤਿ ਹੁਤੋ ਬਿਵਹਾਰ ਕੋ ਧਨ ਲੇਨਿ ਰੁ ਦੈਨਾ। ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਮਹਾਜਨ[11] ਲੱਜਤਿ ਬਹੁ ਨੈਨਾ[12]। ਤੋਟੇ ਬਨਜ ਗ਼ਰੀਬ ਭਾ[13],ਸ਼ੁਭ ਜਾਂਹਿ ਸੁਭਾਊ। ਕਰਜ ਲਹੌਰਾ ਸਿੰਘ ਲੇ ਨਿਜ ਕਾਰ ਚਲਾਊ॥੯॥ ਹੁਤੇ ਰਜਤਪਣ ਸਤ[14] ਲਏ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਦਿਏ ਨ ਬਹੁਰ ਹਟਾਇ ਕਰਿ[15] ਹਠਿ ਧਾਰਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਾਲਾਸਿੰਘ ਮੰਗਤ ਰਹੈ ਨਿਰਧਨ ਹੁਇ ਚਾਹੇ। ਦੇਤਿ ਲਹੌਰਾ.

[1](ਜੋ) ਆਕੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ (ਧਨ ਬਲ ਦਾ) ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। [2]ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਖਾਲਸਾ (ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕੁਨੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਹਿਆ ਹੈ)। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। [4]ਸੁਹਣੇ ਸੁਖਦਾਈ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਹੋਇਆ। [5]ਚੰਦਨ, ਕਸਤੂਰੀ, ਕਪੂਰ, ਕੇਸਰ, ਆਦਿ ਅੱਠ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਲੇਪ, [ਸੰਸ:, ਅਗਰੂ=ਚੰਦਨ]। [6]ਕੰਧਾਂ (ਉਪਰ)। [7]ਮੋਮ ਦੇ ਦੀਵੇ ਭਾਵ ਮੋਮ ਬੱਤੀਆਂ। [8]ਕੱਸੇ ਹੋਏ। [9]ਸੌਣ ਦੇ ਲਈ। [10]ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ। [11]ਮਹਾਜਨ ਸੀ ਭਾਵ ਰੁਪੈ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਬਪਾਰੀ। [12]ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹਯਾ ਵਾਲਾ ਸੀ। [13]ਵਣਜ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਹੋ ਗਿਆ। [14]ਸੌ। [15]ਮੋੜਕੇ ਨਾ ਦਿੱਤੇ।

ਸਿੰਘ ਨਹਿਂ ਟਾਰੇ ਟਰਿ ਜਾਹੇ[1] ॥ ੧੦ ॥ ਗੁਜਰ ਤੈਂਗ ਤਿਸ ਕੀ ਭਈ ਸਿਖਣੀ ਸਮੁਝਾਯੋ ।'ਕਯੋਂ ਨ ਲੇਤਿ ਸ਼ਤ ਰਜਤਪਣ ਘਰਿ ਦਾਰਿਦ[2] ਆਯੋ। ਅਸਨ ਬਸਨ ਚਾਲਹਿ ਕਠਨ, ਹੁਇ ਕਹਹੁ ਕਠੋਰਾ। ਕਯੋਂ ਨ ਦੇਤਿ ਹਮਰੋ ਦਰਬ ਕਯੋਂ ਠਾਨਹਿ ਜ਼ੋਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਖ਼ਾਤਰ ਮਹਿਂ ਆਨਤਿ ਨਹੀਂ[3] ਕਰਿ ਆਲਾ ਟੋਲਾ। ਅਬਿ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਕੇ ਸਦਨ ਗਮਨਉ ਤਜਿ ਓਲਾ'। ਤ੍ਰਿਯ ਤੇ ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਮਿਲਯੋ ਲਹੌਰਾ ਸਿੰਘ ਕੋ 'ਦਿਹੁ ਦਰਬ' ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥ 'ਟਾਰਤਿ ਹੈਂ ਨਿਤ ਕੂਰ ਕਹਿ ਅਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਵੈਂ। ਬਨਯੋਂ ਢੀਠ ਕਿਸੁ ਹੇਤ ਕਰਿ ਮੈਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵੈਂ[4]'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਝਗਰਾ ਕਿਯੋ ਊਚੇ ਬਚ ਸੰਗਾ। ਹਸਯੋ ਲਹੌਰਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਤੁਕ ਭਨੀ ਉਤੰਗਾ ॥ ੧੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਦਾ ਖਾਇ ਕਰਿ ਚਿੰਤਾ ਕਰੀਅਹਿ ਦੂਰ'। ਕਹਯੋ ਦੁਖਾਵਨਿ ਹੇਤ ਇਮ ਜਿਸ ਤੇ ਰਿਸ ਹੁਇ ਭੂਰ ॥ ੧੪ ॥ ਬਹੁਰ ਕਹੀ ਤੁਕ ਦੂਸਰੀ ਊਚੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ। 'ਜੈਸਾ ਜਿਸ ਕਾ ਲੇਖ ਹੈ ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਆਇ*' ॥੧੫॥ ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿਕੈ ਰਿਸਯੋ 'ਧਨ ਲੇ ਗਯਾਨ ਸੁਨਾਇ[5]'। ਭਨਯੋ ਦੋਹਰਾ 'ਤਲ ਨ ਕਰਿ[6] ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਇਸ ਭਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਦਰਗਹਿ ਹੋਨ ਸਜਾਈਆਂ ਝੂਠੇ ਅਮਲ ਜਿਨਾਹਿ[7]। ਜਮ ਮਾਰਾਂ ਗਹਿ ਮਾਰੀਅਹਿ[8]† ਰੋਇ ਰੋਇ ਪਛੁਤਾਇ‡' ॥੧੭॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਯੋਂ ਲਹੌਰਾਸਿੰਘ ਇਮ ਪੁਨ ਬਾਕ ਕਹੰਦਾ। 'ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਪੁੱਛਸੀ ਜਾਂ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ੰਦਾ§'। ਸੁਨੀ ਤੁਕਾਂ ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੰਦਿਰਪਰ ਨੇਰੇ। ਰਿਦੈ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਿਚਾਰਿਓ—ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਮੇਰੇ ॥੧੮॥ ਧਨ ਲੇ ਧੱਕਾ

---

[1]ਟਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਟਾਲ ਦੇਵੇ। [2]ਕੰਗਾਲਤਾ। [3]ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੁਛ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। [4]ਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। [5]ਧਨ ਲੈਕੇ ਗਿਆਨ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ। [6]ਤੂੰ ਧੱਕਾ ਨਾ ਕਰ। [7]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ। [8]ਜਮ ਫੜਕੇ ਜਦ ਮਾਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਹ ਹੈ:—'ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ਗੁਰੂ ਦੀਆ ਭੁਗਤਾਇ', ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:—'ਬੇਰ ਤੀਸਰੀ ਫੇਰ ਤੁਕ ਹੇਰਤ ਹਸਤ ਸੁਨਾਇ। ਜੈਸਾ ਜਿਸ ਕਾ ਲੇਖ ਹੈ ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਆਇ।' †ਪਾ:—ਜਮੂਆ ਆਗੈ ਮਾਰਿ ਹੈ। ਪੁਨਾ:—ਜਮੂਆ ਮਾਰਹਿ ਮਾਰੀਅਹਿ। ‡ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:— ਜਮੂਆ ਮਾਂਗੇ ਮਾਰੀਐ ਰੋਇ ਰੋਇ ਪਛੋਤਾਇ। ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

§ਇਹ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:—'ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਪੁਛਈ ਜਾ ਹਰਿ ਬਖਸੰਦਾ' ॥ [ਮਾਰੂ ਵਾ: ੭: ਮ: ੫।

ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਰਿਣ ਨਾਂਹਿ ਨ ਦੇਤਾ॥ਦਿਯੋ ਭਾਰ ਇਨ ਗੁਰੂ ਪਰ, ਧਰਿ ਲੋਭ ਅਚੇਤਾ। ਕਰਿ ਕੈ ਖੋਟੇ ਅਮਲ ਕੋ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹੀ ਸੁਨਾਈ। ਹਮ ਕੋ ਭਾਰ ਨ ਹੋਇ ਕਿਮ–ਮਨ ਮਹਿਂ ਠਹਿਰਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇਕ ਆਪ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ। ਉੱਤਰ ਦੇ ਤੁਕ ਪ੍ਰਥਮ ਕੋ ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਿਸ ਭਾਇ ॥ ੨੦ ॥ 'ਖਾਵੈ ਖਰਚੁ* ਨ ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਿ ਰਹੀਐ ਬੰਦ ਹਜ਼ੂਰ[¹]। ਸਮਝ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਆ ਸਭਿ ਜਿਸ ਤੇ ਧਰਮ ਨ ਦੂਰ' ॥ ੨੧ ॥ ਪੁਨ ਉਤਰ ਤੁਕ ਦੂਸਰੀ ਊਚੇ ਭਨੀ ਸੁਨਾਇ। 'ਜੈਸੇ ਕਰਮ ਕਰਤਾ ਕਰੈ[²] ਤੈਸਾ ਗੁਰ ਭੁਗਤਾਇ ॥ ੨੨ ॥

ਮਃ ੧ ॥

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥'

ਚੌਪਈ। ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਪਰ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਉੱਤਰ ਕੀ ਤੁਕ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨੀ। ਤਬਹਿ ਲਹੌਰਾ ਸਿੰਘ ਦਬ ਗਯੋ। ਲਖਿ ਨਿਜ ਕੂਰੋ ਕਹਤਿ ਨ ਭਯੋ ॥ ੨੩॥ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰੇ। 'ਦੈ ਹੈਂ ਧਨ ਪੁਨ ਆਉ ਸਕਾਰੇ। ਹਸਤ ਹੁਤੋ, ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਰੋਸ। ਛਿਮਾ ਧਰਹੁ, ਸਿਮਰਹੁ ਨਹਿਂ ਦੋਸ਼'॥੨੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਸੁਪਤਾਏ। ਸਰਬ ਜਾਮਨੀ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਏ। ਉਠਿ ਕਲਗੀਧਰ ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਪਹਿਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਦਿਪਤਿ ਦੁਤਿਵਾਨੇ ॥੨੫॥ ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਈ। ਮਿਲੇ ਸਭਾਸਦ ਜੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਉਠਯੋ ਲਹੌਰਾ ਸਿੰਘ ਸਕਾਰੇ। ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੇ ॥ ੨੬॥ ਗਿਨਯੋਂ ਰਜਤਪਣ ਸਤ ਦੇ ਦੀਨਾ। ਕਰਜ ਉਤਾਰ ਹਰਖ ਤਿਸ ਕੀਨਾ। ਪੁਨ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਧਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਦਰਬਾਰਾ ॥੨੭॥ ਜੋਰੇ ਹਾਥ ਧਰੇ ਪਦ ਮਾਥਾ। ਨਿਸ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਚਿਤਵਤ ਚਿਤ ਸਾਥਾ। ਹਿਤ ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਦੋਸ਼ ਮਹਾਨਾ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ ॥੨੮॥ ਛੰਦ ॥ 'ਗੁਰ ਤੇ ਵਿਛੜਿਆ ਸਿਖ ਲੋਭੀ ਕਾਮ ਕਹੁ[³]। ਬਖਸ਼ੈ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਮੇਲੈ ਛਾਡਿ ਰੁਹੁ[⁴]। ਔਗਣਹਾਰੇ[⁵] ਨੀਤ, ਚਲੈਂ ਨਹਿਂ ਸਾਚ ਮਗ। ਲੰਪਟ ਭਏ ਕੁਟੰਬ ਨ ਮਿੱਥਿਆ ਲਖਯੋ ਜਗ'॥੨੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਹਸਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਤੇ ਕਹਯੋ 'ਨਹਿਂ

[¹]ਧ੍ਰੋਹ ਕਰਕੇ ਖਾਵੇ ਖਰਚੇ ਨਾ ਤੇ (ਹੱਥ) ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਰਹੇ। [²]ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਜੈਸਾ ਕਰਮ ਕਰੇ। [³]ਕਾਮਨਾ ਅਧੀਨ ਲੋਭੀ ਹੋਕੇ। [⁴]ਕ੍ਰੋਪ ਛੋੜਕੇ ਗੁਰੂ ਮੇਲ ਲਵੇ। [⁵](ਅਸੀਂ) ਔਗਣਹਾਰੇ ਹਾਂ। *ਪਾ:–ਖੁਆਇ।

ਧਰੀਐ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ। ਗੁਰ ਕੀ ਏ ਆਗਯਾ ਸਹੀ[੧] ਬੇਦ ਧਰਮ ਕੀ ਰੀਤਿ[੨] ॥ ੩੦॥ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦ ਲੋਭ ਤੇ ਕਰਹੁ ਨਹੀਂ ਅਪਰਾਧ। ਰਿਦਾ ਸਰਲ ਬਿਨ ਕਪਟ ਤੇ ਪੰਥ ਚਲਹਿ ਇਹ ਸਾਧ[੭] ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯਹੁ ਆਪਨੇ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਬੇ ਹੇਤੁ। ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸੁਮਤਿ ਸਮੇਤ ॥ ੩੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁੱਤੇ 'ਸਿੱਖ ਤੇ ਕਰਜ ਦਿਵਾਵਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਮੁਕਤਿ ਨਾਮਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥*ਬਹੁਰ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਮਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੌ ਦੈਨ। ਤ੍ਯਾਗਨ ਕੁਮਤਿ ਬਿਕਾਰ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਉਚਰੇ ਬੈਨ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ 'ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖਹੁ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ੂ। ਧਰਹਿ ਕਮਾਵੈ ਤਜੈ ਕਲੇਸ਼ੂ। ਲਖਹੁ ਮੁਕਤਨਾਮਾ ਇਸ ਨਾਮੂ। ਜਿਸ ਕੋ ਕਰਤਿ ਲਹੈ ਗੁਰਧਾਮ[੩] ॥ ੨ ॥ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਕਿਸ ਕਰਜ ਨ ਲੇਵੈ। ਜੇ ਕਰਿ ਲੇਯ ਭਾਵ ਕਰਿ ਦੇਵੈ। ਸੁਨੇ ਨ ਝੂਠ, ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈ। ਸੰਗ ਝੂਠ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਗਹੈ॥੩ ॥ ਸਤਿਸੰਗੀ ਹੁਇ ਸਾਚ ਕਮਾਵੈ। ਸੰਗਿ ਸਾਚ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧਾਵੈ। ਸਚ ਉਰ ਧਰਹਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਸਾਚੀ। ਛਲ ਬਿਨ ਹੋਵੈ ਸਾਚ ਉਬਾਚੀ[੪] ॥ ੪ ॥ ਸਚਿ ਕੇ ਸੰਗ ਜੀਵਕਾ ਜੋਈ। ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਹਿ, ਦੰਭ ਬਿਨੁ ਹੋਈ। ਕੁਛਕ ਬਿਚਾਰ ਦੁਹਨ ਮਹਿਂ[੫] ਅਹੈ। ਸੂਖਮ ਭੇਦ ਸੁਮਤਿ ਕੋ ਲਹੈ[੬] ॥੫॥ ਕਹੇ ਸਾਚ ਕਿਸਿ ਹੋਵੈ ਘਾਤਿ।ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਚਾਰਹੁ† ਬਾਤ। ਤਹਾਂ ਸਾਚ ਨਹਿਂ ਅੰਗੀਕਾਰੈ। ਬਨਿ ਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰੈ ॥ ੬ ॥ ਇਸ ਪਰ ਇਕ ਗਾਥਾ ਸੁਨਿ ਕਾਨੇ। ਦਿਜ ਬੈਠਯੋ ਕਿਤ ਜਾਪ ਬਖਾਨੇ। ਭਾਗੀ ਧੇਨੁ ਕਸਾਈ ਕਰ ਤੇ। ਖੋਜਤਿ ਆਇ ਸੁ ਬੂਝਨ ਕਰਿਤੇ॥੭॥ਹਾਥ ਸਾਥ ਦਿਜ ਸ਼ਾਰਤ ਕਰੀ।ਗਹੀ ਜਾਇ ਪਾਪੀ ਦੁਖ ਭਰੀ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਚ ਤਜਹੁ ਬਿਚਾਰੇ[੭]। ਪਰ ਹਿਤ ਕੀਜੈ ਕੂਰ ਉਚਾਰੇ‡ ॥

[੧]ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੈ। [੨]ਧਰਮ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਇਹ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਹੈ। [੩]ਗੁਰਪੁਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੪]ਸੱਚਕਹਿਣ ਵਾਲਾ। [੫]ਭਾਵ ਸੱਚ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ। [੬]ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਸੂਖਮ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਵੇ। [੭]ਵਿਚਾਰਕੇ। *ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਬਿਗਾ ਰਹਿ। ‡ਅਵਿਹਤ ਸੱਚ ਤੇ ਵਿਹਤ ਝੂਠ ਦਾ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਕਿ ਇਹ ਅੱਠਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਬੜਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਚੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਸੀ, ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਆਮ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਇਸਤੋਂ ਗ਼ਲਤ ਅਰਥ ਸਮਝ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੮ ॥ ਅਪਰ ਜਿਤਿਕ ਜਗ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰੇ । ਸਚਿ ਕੇ ਸਹਿਤ ਕਰਹੁ ਹਿਤ ਧਾਰੇ।ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਕਿਸ ਜੂਠ ਨ ਖਾਵੈ । ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਧਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਲਾਵੈ॥੯॥ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਾਂਟ ਕਰਿ ਖਾਇ। ਨੰਗੇ ਕੇਸ ਨ ਕਰਿ ਚਿਰ ਲਾਇ[1] । ਮੈਥਨ ਸੁਪਤਨਿ,ਅਚਵਨ ਆਦਿ।ਨੰਗੇਕੇਸ ਨ ਲੇ ਕੁਛ ਸ੍ਵਾਦ॥੧੦॥ਪਠਿ ਜਪ ਜਾਪੁ ਨਾਮੁ ਗੁਰ ਲੇਇ। 'ਤਵਪ੍ਰਸਾਦਿ'ਕਹਿ ਕਰਿ ਅਚਵੇਇ। ਨਗਨ ਨਾਇਕਾ[2] ਨਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰੈ। ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਉਰ ਨਹਿਂ ਧਾਰੈ* ॥੧੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਖਰ ਪਰ ਧਨ[3] ਕੋ ਛੁਇ ਨਹਿਂ, ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਤੇ ਦੂਰ† । ਕੁਠਿਆ ਮਾਸ ਨ ਖਾਈਏ, ਪਾਲਿਓ ਖਾਇ ਨ ਸੂਰ‡ ॥ ੧੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਲ ਕੌ ਤਜਹਿ ਸੌਚ ਪੁਨ ਧਾਰਹਿ[4]।ਲੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿ। ਜਲ ਕੋ ਲੇਹੁ[5]ਮੂਤ੍ਰ ਕੇ ਪਾਛੇ । ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਮੱਜਹਿ ਆਛੇ ॥ ੧੩ ॥ ਸੀਤਲ ਜਲ ਕੋ ਅੰਗੀਕਾਰੈ[6] । ਜੇ ਨਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ[7] ਤਪਤ ਕਰਿ ਬਾਰੈ[8]। ਬਿਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨ ਦਿਵਸੁ ਬਿਤਾਵੈ । ਬਿਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈ ॥੧੪॥ ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਬਿਨ ਮੱਜਨ ਖਾਇ[9]।ਸਚ ਕੋ ਰਾਖੈ ਸਦਾ ਬਨਾਇ।ਪੂਜਾ ਸਕਲ ਚਹੁ ਬਰ-ਨਨਿ ਸਹਿਤ।ਇਨ ਤੇ ਰਾਖੈ ਨਜਾਰੀ ਰਹਿਤ ॥ ੧੫ ॥ ਸਭਿ ਕੈ ਸੰਗ ਰਖੈ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਨੇਮ ਇਨਹੁੰ ਤੇ ਨਜਾਰੈ[10]।ਜਗਤ ਜੂਠ[11] ਤੇ ਰਹੀਐ

---

[1]ਚਿਰ ਤਕ ਨੰਗਾ ਸਿਰ ਕਰਕੇ ਨਾ ਬੈਠੇ। [2]ਨਗਨ ਇਸਤ੍ਰੀ। [3]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਧਨ ਪਰ ਖਰ=ਪ੍ਰਾਏ ਧਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਏ ਮਾਲ ਨੂੰ । ਖਰ (=ਖੋਤੇ) ਤੋਂ ਉਪਲਖਤ ਭਾਵ ਮਾਲ ਡੰਗਰ ਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਛੋਹੇ ਨਾਂ। [4]ਮੈਲ ਤਿਆਗਣ ਮਗਰੋਂ ਸੌਚ ਭਾਵ ਕੁਰਲਾ ਤੇ ਪੰਜ ਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰੇ। [5]ਭਾਵ ਹੱਥ ਧੋਵੇ। [6](ਸ਼ਨਾਨ ਵਾਸਤੇ) ਵਰਤੇ। [7]ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ। [8]ਗਰਮ ਜਲ ਕਰ ਲਏ। [9]ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਸਾਮ (ਰੋਮ ਕੂਪ) ਬੰਦ ਹੋਕੇ ਇਨਸਾਨ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [10]ਸਿਖ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੇ ਨੇਮ ਧਰਮ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖੇ। [11]ਤੰਬਾਕੂ।

*ਸਿਮਰਨ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਮਰਨ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਕਾਮ ਭਰਦਾ ਹੈ।

†ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਗਰਬ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ।

‡ਪਾਲਤੂ ਸੂਰ ਬੜੇ ਗੰਦੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਕੇ ਪਲਦਾ ਹੈ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਅਰਥ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਵਿਚ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤਅੱਲਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਅੰਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਕੇ ਸੱਚ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਪਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਸਿਖਾਲਣ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿੱਛੇ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੧੭ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਦੂਰ। ਪਹਿਰੈ ਨਹੀਂ ਕਸੁੰਭਾ ਤੂਰ[1] ॥ ੧੬ ॥ ਦਿਨ ਮਹਿ ਸੁਰਮਾ ਨੈਨ ਨ ਪਾਵੈ। ਕਛ ਬਿਨ ਨਗਨ ਨਹੀਂ ਸੁਪਤਾਵੈ। ਕਛ ਬਿਹੀਨ ਚਿਰਕਾਲ ਨ ਰਹੈ। ਇਕ ਤਜਿ ਦੂਤੀ ਤੁਰਤ ਹੀ ਗਹੈ ॥ ੧੭ ॥ ਸਿਮਰਨਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਧਰੈ।ਸੁਪਤਨ ਸਮੈ ਸੋਹਿਲਾ ਰਰੈ[2]।ਬਿਘਨ ਅਨੇਕਨਿ ਕੋ ਹੁਇ ਨਾਸ਼*। ਸਦਾ ਧਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਸ ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਸਿੱਖ ਲੇ ਰਹਿਤ ਕਮਾਵੈ ਗ੍ਰੰਥ[3]। ਜਿਸ ਬੇੜੇ ਚੜ੍ਹਿ ਸੇਵਿ ਸੋ[4] ਭੁਰਮੈ ਅਪਰ ਨ ਪੰਥ ॥ ੧੯ ॥ ਅਸਨ ਅਚਹਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਕੋ[5] ਕੈਨਜਾ ਦੇ ਸਿਖ ਸੋਧਿ[6]। ਅਨਰਿਣ ਹਿਤ ਕਰਿ, ਬੇਦ ਬਿਧਿ ਹੋਵੈ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਬੋਧ[7]॥੨੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਤ ਬਰਜਹਿ ਨਹਿ ਥਿਰਹਿ ਕੁਸੰਗਤਿ।ਤਿਮ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਰਖ ਬਰਜ ਕੁਪੰਗਤਿ[8]। ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਨਿਸਦਿਨ ਰਰੈ। ਨਿਤ ਉਠਿ ਘਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਕਰੈ ॥ ੨੧॥ ਧਨ ਪੂਜਾ ਪਰ ਨਹਿ ਲਲਚਾਇ। ਨਿਤ ਕੜਾਹ ਰੰਚਕ ਲਗਿ ਖਾਇ। ਸੀਤਪ੍ਰਸਾਦਿ† ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਲੇਇ। ਜੋ ਅਰਦਾਸੀ ਬੰਟਤਿ ਦੇਇ[9]॥੨੨॥ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਬੰਟਨ ਕਰੈ[10]।ਸਭਿ ਕੋ ਸਮ ਹੀ ਦੇ ਹਿਤ ਧਰੈ। ਕਰੈ ਈਰਖਾ ਲੋਭ ਵਧਾਵੈ। ਸੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਨ ਰੋਗ ਉਠਾਵੈ॥ ੨੩॥ ਦਾਰਿਦ ਦੋਤਿ ਦੋਖ ਸੋ ਹੋਇ। ਪੁਨ ਸਿਖ ਅਸਨ ਜੁ ਭੁਗਤਹਿ[11] ਕੋਇ। ਉਠੈ ਨ ਛੋਡਹਿ ਥਿਰ ਜਿਸੁ ਥਾਇ[12]।ਜੋ ਤਜਿਉਠਹਿ ਬਹੁਰ ਨਹਿ ਖਾਇ॥੨੪॥ਤੁਰਕ ਤੁਰਕਨੀ

[1]ਕਸੁੰਭਾ ਰੰਗ (ਜੋ) ਗਰਮ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ) [ਸੰਸ:, ਤੂਰ=ਗਰਮ] ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਪਹਿਰੇ ਰੰਗ ਨ ਰਾਂਬ। [2]ਉਚਾਰੇ। [3]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਈ ਰਹਿਤ:–ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ, ਵਿਕਾਰ ਤਜਣੇ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿ। [4]ਉਸੇ ਬੇੜੇ ਨੂੰ ਸੇਵੇ। [5]ਭੋਜਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਖਾਵੇ। [6]ਵਿਚਾਰ ਕੇ (ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੈ।))। [7]ਅਰਿਣੀ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਹਿਤ ਕਰੇ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਮੂਜਬ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ। ਆਖੇਪਕਾਰ ਮੱਲੋਮਲੀ ਵੇਦ ਆਦਿ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੇ ਪਦ ਪਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਲੈਣੀ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। [8]ਖੋਟੀ ਪੰਗਤ ਤੋਂ। [9]ਜੋ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ) ਅਰਦਾਸੀਆ ਬਾਂਟੇ ਮੂਜਬ ਦੇਵੇ। [10](ਤੇ ਜੋ) ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। [11](ਜਦੋਂ ਰੋਟੀ) ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। [12]ਜਿਸ ਥਾਂ ਬੈਠਕੇ (ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ) ਛੱਡ ਕੇ ਉਠੇ ਨਾ।

*ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਚਿਤ ਦੇਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸਰ ਚਿੱਤ ਤੇ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਪਦ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਹੈ 'ਗੁਰੂ ਭੁਗਤ ਹੀ ਖਾਈਏ' ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲੱਗਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੋਗ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਪਾਠ ਹੈ 'ਜੋ ਅਰਦਾਸੀ ਦੇਇ' ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਵੰਡੇ ਸਿਰ ਜਿਤਨਾ ਬਾਂਟਾ ਅਰਦਾਸੀਆ ਸਿੱਖ ਦੇਵੇ।

ਤੇ ਬਚ ਰਹੈ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਪਰ ਤਰਕ ਨ ਕਹੈ। ਚਾਰਹੁ ਬਰਨ ਬਨਹਿ ਗੁਰ ਭਾਈ। ਸਾਦਰ ਭੋਜਨ ਖਾਇ ਖਵਾਈ॥ ੨੫ ॥ ਭੇਖਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ਕੋ ਤਜੈ[1]। ਖਾਇ ਨ ਅਸਨ ਸੀਤਲਾ ਜਜੈ[2]। ਤੁਰਕ ਸੁ ਜਾਨਹਿ ਰੋਗ ਸਮਾਨੇ। ਅਚਹਿ ਨ ਕਲਮਾ ਅਸਨ ਬਖਾਨੇ[3] ॥ ੨੬ ॥ ਬੰਚਕ ਬਿਪਰ ਦਰਬ ਮੁਸ ਲੇਯ[4]। ਭੇਖੀ ਸਿੱਖ ਭੁਲਾਵੈ ਜੇਯ[5]। ਖੰਡਨ ਨਾਰੀ[6] ਸੰਤਤਿ ਹੀਨ*। ਦੇ ਬਿਸਵਾਸ ਘਾਤ ਜਿਨ ਕੀਨਿ[7] ॥ ੨੭ ॥ ਇਨ ਕੋ ਤਯਾਗਤਿ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵੈ। ਤਜਹਿ ਕੁਸੰਗੀ ਸੰਗ ਜਿ ਪਾਵੈ[8]। ਪਾਵਨ ਤਨ ਪਾਵਨ ਕਰਿ ਥਾਨ। ਘ੍ਰਿਤ ਮੈਦਾ ਲੇ ਖੰਡ ਸਮਾਨ[9] ॥ ੨੮ ॥ ਕਰਹਿ ਕੜਾਹ ਜਪੁ ਪਾਠ ਸੁ ਠਾਨੈ।ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੈ[10]।ਹਾਥਜੋਰਿਠਾਂਢੋਹੁਇਕਰੈ। ਕੱਛ ਅਰੁ ਪਾਗ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਧਰੈ ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜਿਹ ਕਾਰਜ ਗੁਰ ਭਾਵ ਹਿਤ[11] ਹੋਹਿ ਭਾਵਨੀ ਪੂਰ। ਇਹਾਂ ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ ਭਯੋ ਆਗੇ ਸੁਖ ਭਰਪੂਰ ॥੩੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਿਖ ਕੋ ਆਧਾ ਨਾਮ ਨ ਲੇਯ। ਲੇਯ ਜੁ ਜਮ ਕੇ ਵਸ ਹੁਇ ਤੇਯ। ਬਿਨਾ ਬਜਾਹ ਬਿਨ ਪਠੇ ਅਨੰਦ। ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਰਮਹਿ ਨ ਹੇਤੁ ਅਨੰਦ[12] ॥੩੧॥ ਨਹਿਂ ਸੁਪਤਹਿ ਸਿਖ ਸੰਝ ਸਵੇਰੇ†। ਅਸੁੱਚ ਜੂਠ ਕੇ ਜਾਇ ਨ ਨੇਰੇ। ਰਖਹਿ ਨ ਕੇਸ ਖੁਲੇ, ਕਰਿ ਜੂੜਾ[13]।ਦੇ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਕੋ ਰੂੜਾ ॥ ੩੨ ॥ ਕਰਹਿ ਦੰਤਧਾਵਨ[14] ਜਲ ਸਾਥਾ। ਪਠਿ ਗੁਰਬਾਨੀ ਟੇਕਹਿ ਮਾਥਾ। ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਤਜਿ ਦੁਇ ਗੋਤ‡। ਸਾਕ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨਿ ਸੰਗ ਹੋਤਿ ॥੩੩॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਕੇ ਲੱਛਨ। ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਾ

---

[1]ਭਾਵ ਹੋਰ ਭੇਖਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਭੋਜਨ ਤੇ ਆਪਣੀਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ।(ਅ)ਹੋਰ ਭੇਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤਿਆਗੇ ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਲਿਆਨ ਵਾਸਤੇਪੜ੍ਹੇ ਹੋਰ ਭੇਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂਨੂੰ ਇਸਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਨਾ ਦੇਵੇ। [2]ਨਾ ਸੀਤਲਾ ਪੂਜੇ ਨਾ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਖਾਵੇ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਤਜੈ ਸੀਤਲਾ ਭੋਗ। [3]ਕਲਮਾ ਜਿਸ ਭੋਜਨ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਨ ਖਾਵੇ। [4]ਠੱਗ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। [5]ਜਿਹੜਾ ਭੇਖੀ ਸਿੱਖ ਜੋ (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਭੁੱਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾਵੇ। [6]ਵਿਭਚਾਰਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਖੰਡ ਦਿਤਾ ਹੈ। [7]ਵਿਸਾਹ ਦੇਕੇ ਜਿਸ ਘਾਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। [8]ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਸੰਗੀਆਂ ਦਾ ਕਿਤੇ ਸੰਗ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਜੇ। [9]ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 'ਤ੍ਰਿਭਾਵਲੀ ਕੜਾਹ' ਕਰੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। 'ਮੈਦਾ' ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਆਟੇ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [10]ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੇ। [11]ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। [12](ਸੰਸਾਰਕ) ਆਨੰਦ ਵਾਸਤੇ। [13]ਜੂੜਾ ਕਰਕੇ (ਰੱਖੇ)। [14]ਦਾਤਨ। *ਇਹ ਪਦ 'ਸੰਤਤ ਹੀਨ' ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। †ਕਿਉਂਕਿ ਆਲਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ‡ਦਾਦੇ ਨਾਨੇ ਦੀ ਉਲਾਦ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਈ ਖਾਨਦਾਨੀ ਰੋਗ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੈਦ ਲੋਕ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਧਰਹਿ ਬਿਰੱਛਨ। ਮਰੇ ਸਿਖ ਤੇ ਕਰੇ ਕੜਾਹ। ਤਿਸ ਕੁਟੰਬ ਰੁਦਨਹਿ ਬਹੁ ਨਾਂਹ ॥ ੩੪ ॥ ਤਜਹਿ ਸ਼ੋਕ ਸਭਿ ਅਨੰਦ ਬਢਾਇ। ਨਹਿਂ ਪੀਟਹਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਢਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਕਿਰਤਨ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਸੁਨਹਿਂ ਬੈਠ ਬੈਰਾਗ ਸੁ ਧਰੈਂ॥੩੫॥ਪੰਜ ਸੰਤ*ਦਿਜ ਸਿੱਖ ਹਕਾਰੈ[1]।ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ-ਵਾਇ ਅਹਾਰੈ। ਦਰਬ ਬਸਤੁ ਦੇ ਭੇਟਨਿ ਤਾਂਹੀ। ਰੀਤਿ ਬੇਦ ਕੀ ਤਜਾਗੈ ਨਾਂਹੀ† ॥ ੩੬ ॥ ਕ੍ਰਿਆ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖ ਕੋ ਸਾਰੈ†। ਕੇਸ ਛਾਪ ਗੁਰ ਸਿਰ ਨ ਉਤਾਰੈ। ਪਾਹੁਲੀਆ ਸਿਖ ਰਖੈ ਅਦਾਬਿ[2]। ਰਖਹਿ ਨ ਬੇਮੁਖ[3] ਹ੍ਵੈ ਸੁ ਖਰਾਬ ॥ ੩੭ ॥ ਸਹੈ ਸਾਸਨਾ ਜਮ ਕੀ ਭਾਰੀ। ਪਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਬਾਰੀ। ਛਾਪ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੁਰ ਸਮ ਜਾਨੈ[4]।ਗੁਰ ਸਮ ਅਦਬ ਕੇਸ ਕੋ ਠਾਨੈ ॥ ੩੮ ॥ ਜੋ ਉਤਰਾਹਿ[5] ਤਾਂਹਿ ਤਜਿ ਦੇਨਾ। ਸਾਕ ਤਜਹਿ[6] ਕਰ ਪਾਨ ਨ ਲੇਨਾ[7]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਜੋ ਦੇਵੈ ਤਾਂਹਿ।ਪਾਪ ਭਾਗ ਸੋ ਭੀ ਕੁਛ ਪਾਹਿ॥੩੯॥ ਤੁਰਕ ਮੀਤ ਕਰੀਐ ਨ ਵਿਸਾਹੂ[8]। ਪਢਹਿ ਪਾਰਸੀ[9]ਬੇਮੁਖ ਵਾਹੂ। ਮਰਨ

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੰਤ ਤੇ ਦ੍ਵਿਜਨਮ ਸਿੱਖ ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ। ਸਿੱਖ ਅੰਮ੍ਰਤ ਛਕ ਕੇ ਦ੍ਵਿਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਥਾ—'ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ'। ਪਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਤੁਕ ਹੈ:—'ਸੰਤ ਸੰਬ੍ਰਹ ਬਿੱਪਨ ਸਿਖਨ' ਸਾਰੇ ਸੰਤ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸਿੱਖ। [2](ਕੇਸਾਂ ਦਾ) ਅਦਬ। [3]ਜੋ ਬੇ-ਮੁਖ (ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਅਦਬ) ਨ ਰਖੇਗਾ। [4]ਭਾਵ ਕੇਸ ਗੁਰੂ ਕੀ ਛਾਪ ਹੈ। [5]ਜੇ (ਕੇਸ) ਉਤਰਾਵੇ। [6]ਸਾਕ (ਉਸ ਦਾ) ਤਜ ਦੇਵੇ। [7]ਪਾਣੀ ਹੱਥੋਂ ਨਾਂ ਲਵੇ। [8]ਤੁਰਕ ਭਾਵੇਂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਾ ਕਰੀਏ। (ਕਿਉਂਕਿ ਕੌਮੀ ਵੰਗਾਰ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੱਕਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ)। [9]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਤੁਰਕ ਪਾਰਸੀ ਜੋ ਪੜ੍ਹੈ ਜੀਵਨ ਲੇਵੈ ਸਿੱਖ=ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਹੇ ਟੋਰੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਲਮ ਅਦਬ ਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਰਗੇ ਖਯਾਲ ਤੇ ਰਹੁਰੀਤ (culture) ਨਾ ਸਿੱਖੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਤਅੱਸਬ ਹੈ। ਫਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਏਥੇ ਮਨ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। *ਪਾ:—ਪੰਜ ਸੱਤ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਬੇਦ ਕੀ ਰੀਤ ਕੋ ਤਯਾਗ ਕਰੇ, ਨਹਿ ਕਿਰਿਆ ਕੋ ਮਾਨ ਸੁ ਸਿੱਖ ਸੜਾਵੇ। ਅਰਥਾਤ ਵੇਦ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਨਾ ਸਾੜੇ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਨਹਿਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਸੀ ਹੀ, ਇਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਲੋੜ ਤਾਂ ਤਾਂਹੀ ਹੈ ਜੇ ਲੌਕਿਕ ਬੇਦਕ ਰੀਤਾਂ ਛੁਡਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਫਬਦਾ ਹੈ। ਮਰੇ ਤੇ ਕੜਾਹ ਕਰਨਾ,ਰੋਣਾ ਨਾ;ਪਿੱਟਣਾ ਨਾ,ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਭ ਗੁਰਮਤ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ,ਫੇਰ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤ ਕਹਿਣੀ ਅਸੰਗਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਰੀਤੀ ਦਾ ਤਿਆਗਣਾਂ, ਸਿਲਾ ਨਾ ਪੂਜਣੀ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਵਾਂਙੂ ਦੇਵ ਪੂਜਣੇ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੰਕਰ ਦੱਤ ਰਾਮਾਨੁਜ ਤੇ ਗੋਰਖ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਣਾ ਰੋਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਭਾਵ ਉਤੇ ਦਰਸਾਯਾ ਹੈ ਉਹੀ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰਕ ਰੀਤਾਂ ਤੇ ਕਰਮ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫਸੌਤੀਆਂ ਅੰਕ ੬੦ ਵਿਚ ਆਪ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਤੋੜਦੇ ਹਨ।

ਕਿ ਜਨਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੈ ਵਸਾਹੂ। ਬਖਸ਼ਾਵਹਿ ਤਨਖਾਹ ਸੁ ਰਾਹੂ[1] ॥ ੪੦ ॥
ਮੋਨੇ ਕਰ[2] ਅਹਾਰ ਨਹਿਂ ਖਾਨਾ[3]। ਸਿਲਾ ਨ ਪੂਜਹਿ ਪਾਨ ਨ ਪਾਨਾ[4]।
[5]ਬਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਰੋਧੀ। ਮਮ ਸਿਖ ਕਰਹਿ ਨ ਰਾਖਹਿ ਸੋਧੀ[5] ॥
੪੧॥ਦੋਹਰਾ॥[6]ਬਹੁਤ ਕਰਮ ਸੰਸਾਰ ਕੋ,ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾਂ ਦੇਵ।ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਸਿਖ[6], ਸੀਖ ਲੇ, ਰਖਿ ਭਰੋਸ ਗੁਰਦੇਵ ॥੪੨॥ ਜੋ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਜਨਮਯੋ ਬਡੇ ਕਹੈਂ ਜਿਹ ਬੇਦ[7]। ਤਪਿ, ਜਪਿ,ਦਾਨੀ, ਭੂਪ,ਦਿਜ ਇਨਕੋ ਦੋਯ ਨ ਖੇਦ॥੪੩॥ਰੋਵੈਂ ਬੇਦੀ ਬੇਦ ਬਿਨ,ਰੋਵੈਂ ਪਾਪੀ ਲੋਗ[8]। ਵੇਮੁਖ ਗੁਰ ਫਿਟਕਾ-ਰਿਆ ਰੋਵੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗ[9] ॥੪੪॥ ਮੇਰੇ ਘਰ ਜੋ ਆਇਓ ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਕਰਿ ਹੇਤ[10]। ਗੁਰ ਸਿੱਖਯਾ ਸੁਣ ਧਾਰੀਐ ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੁਚੇਤ ॥੪੫॥ ਚੌਪਈ ॥
ਮੈਂ ਬਖਸੈਂਗਾ ਦਯੋਂ ਪਦ ਸੋਇ[11]। [12]ਜਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕਹਿ ਕਬਿ ਕੋਇ।
ਸ਼ੰਕਰ,ਦੱਤ,ਰਾਮਾਨੁਜ ਨਾਂਹੀ[12]।ਗੋਰਖ ਮੁਹੰਮਦ ਪਹੁੰਚਿ ਨ ਤਾਂਹੀ ॥੪੬॥
ਜਥਾ ਧਰਨਿ ਪਰ ਬਰਖਾ ਬਰਸੈ। ਖੇਤੀ ਖੂਬ ਉਗਹਿ ਫਲ ਸਰਸੈ[13]। ਤਯੋਂ ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਸਗਰੇ ਧਰਮ। ਕਹੈਂ ਗੁਰੂ ਫਲ ਦੇਂ ਬਿਨ ਭਰਮ[14] ॥ ੪੭ ॥
ਕਹਯੋ ਮੁਕਤਿ ਨਾਮਾ ਸੁਨਿ ਪਯਾਰੇ। ਨ੍ਹਾਇ ਮੁਕਤਸਰ ਇਸਹਿ ਉਚਾਰੇ*।

---

[1](ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਦੀ) ਤਨਖਾਹ ਬਖਸ਼ਾਵੇ ਇਹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਾਹ ਹੈ। [2]ਮੋਨੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ। [3]ਭੋਜਨ ਨਾ ਖਾਣਾ, (ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਕੁੱਠਾ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਹੁੱਕਾ ਪੀਂਦੇ ਹਨ)। [4]ਨਾ ਪੱਥਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇ (ਨਾ ਠਾਕੁਰਾਂ) ਦਾ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲਵੇ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ। (ਅ) ਪਾਨ ਨਾਂ ਖਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਤਮਾਕੂ ਵਿੱਚੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। [5]ਵਰਨਾ-ਸ਼੍ਰਮ ਅਰਥਾਤ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਜੋ ਹੈ ਵਿਰੋਧ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਨਾ ਧਾਰੇ, ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਤਕੜਾਈ ਰੱਖੇ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ, ਬਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਰੀਤੀ ਤੋਂ ਬਚੇ। [6]ਭਾਵ ਬਹੁਤੀ ਲੋਕਾਚਾਰ ਤੇ ਕੁਲ ਰੀਤਾਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ (ਦਾ ਪੂਜਨ) ਸਿੱਖ ਨਾ ਮੰਨੇ। [7]ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮੇਂ ਭਾਵ ਗੁਰ ਅੰਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਬੀ ਵਡਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [8]ਵੇਦ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਬੀ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। [9]ਵਡੇ ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਵਾਂਗ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। [10]ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ। [11]ਮੈਂ (ਗੁਨਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਖਸ਼ਾਂਗਾ (ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਉਹ ਪਦਵੀ ਦਿਆਂਗਾ (ਪਦਵੀ ਅੱਗੇ ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਹਨ)। [12]ਜਿਥੇ ਸ਼ਿਵਜੀ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ, ਰਾਮਾਨੁਜ ਬੀ ਨਹੀਂ (ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ)। [13]ਬਹੁਤੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। [14]ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਬਿਨਾਂ ਭਰਮ ਦੇ (ਬਹੁਤ ਫਲਦੇ ਹਨ), (ਐਸਾ) ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਮੁਕਤਨਾਮੇਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇ ਹੋਣੇ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ,

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਤੇ ਸੋ ਛੁਟਿ ਜਾਇ।ਮਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਇ'॥੪੮॥
ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਰਹਿਤ ਇਹ ਕਹੀ। 'ਛੁਟਹਿ ਚੁਰਾਸੀ ਜਿਨ ਇਹ ਲਹੀ।
ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਜਾਨੀਐ ਨੀਕੀ। ਅਘ ਤੇ ਛੁਟਹਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਹੁਇ ਜੀ ਕੀ॥੪੯॥
ਜੋ ਨਰ ਪਚੀ ਅਧਿਕ ਸੰਸਾਰੀ। ਫਸੇ ਕਰਮ ਮਹਿਂ ਜਨੋਂ ਮਧ ਜਾਰੀ¹।ਤਿਨ
ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਾਨਹਿ ਨਹੀਂ।ਧਰਹੁ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਮ ਕਹੀ' ॥੫੦॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਗੁਰ ਰਹਿਤ ਬਿਬੇਕ। ਆਦਿ ਲਹੌਰਾ ਸਿੰਘ ਅਨੇਕ।
ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਈ। ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਰਿਦੈ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੫੧॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਮੁਕਤਨਾਮਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੫੦॥

੫੧. [ਮੋਮਨੀ ਵੱਸ ਸਿੱਖਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥*ਇਕ ਦਿਨ ਉਠੇ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਗੁਰ ਥਿਰੇ ਸਭਾ ਮਹਿ ਆਇ। ਕੌਤਿਕ
ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਨਿਕਟ ਬੈਠੇ ਸੁਰ ਸੁਰਰਾਇ²॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਕ ਸਿਖ
ਨਗਰ³† ਸ੍ਵਾਸ ਬਡ ਚਢਯੋ। ਭਾਗਤਿ ਆਇ ਬਿਸਮ ਡਰ ਬਢਯੋ।ਪਹੁੰਚਯੋ
ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਢਿਗ ਤਿਸਕਾਲਾ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ ਹੌਲ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੨॥ ਹੇਰਿ
ਹਾਲ ਤਿਸ ਕੋ ਇਸ ਢਾਰਾ⁴। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਹੁ
ਸਿੱਖਾ! ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਵ ਤਾਂਈਂ? ਕਿਮ ਇਮ ਆਯਹੁ ਬਹੁ ਸਹਿਸਾਈ'⁵॥੩॥
ਸੁਨਤਿ ਪੁਨਹਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਉਚਾਰਾ। 'ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਸਿਖ ਵਣਜਾਰਾ।
ਅਚਰਜ ਹੇਰਤਿ ਛੋਰਿ ਬਿਲੰਦਾ।ਤੁਮ ਢਿਗਪਹੁੰਚਯੋ ਲਖੇ ਅਲੰਬਾ॥੪॥ਏਕ
ਮੋਮਨੀ⁶ ਹੈ ਇਤ ਓਰੀ। ਸਿੱਖਣੀ ਨਿਜ ਬਸਿ ਮੈਂ ਕਰਿ ਛੋਰੀ⁷। ਐਸੋ ਮੰਤ੍ਰ

ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਫਸੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਜਾਲ ਵਿਚ (ਮੱਛ)। ²ਜਿਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰ ਪਾਸ ਦੇਵਤੇ। ³ਕਿਸੇ ਨਗਰ ਦਾ; ਪਰ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਨਗਨ' ਚਾਹੀਏ। ⁴ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ। ⁵ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ। ⁶ਮੁਸਲਮਾਨੀ। ਅੰਕ ੧੭ ਮੂਜਬ ਮੁਸਲਮਾਨ। ⁷(ਇਕ) ਸਿੱਖਣੀ (ਉਸ ਮੋਮਨੀ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਕਰ ਛੱਡੀ ਹੈ। *ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਨੌਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ 'ਨੰਗਾ ਹੀ' ਹੈ, 'ਨਗਰ' ਏਥੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਇਹ ਦੁਇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ ਦਾ ਜੁੱਧ ੧੭੬੨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਥੇ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੇ ਦਾ ਵਰ ਦੇਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਮੁਕਤਸਰ' ਰੱਖਕੇ ਵਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਪੱਕਾ ਸਰੋਵਰ ਮਗਰੋਂ ਬਣਿਆਂ। ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤਾਂ ਹੀ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੁਕਤਸਰ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇ।

ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:-ਮੁਕਤਨਾਮਾ ਪੜ੍ਹੇ ਜਨੁ ਤੀਰਥ ਮੁਕਤਸਰ ਨ੍ਹਾਇ। ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਤੇ ਛੂਟ ਕਰ ਗੁਰ ਘਰ ਮਰ ਕਰ ਜਾਇ।

ਪਠਨੋ ਤਿਨ ਕੋਈ।ਤਿਸ ਕੀ ਬਾਤ ਬਖਾਨਤਿ ਸੋਈ॥੫॥–ਅਬਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਣੀ ਰਹੌਂ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰਿ ਹੋਨਿ ਮੈਂ ਚਹੌਂ–।ਕਰ ਜੋਰੇ ਹਮ ਜਿਤਿਕ ਨਿਕੇਤ[1] । ਬਹੁ ਸੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖੀ ਸੁਖ ਹੇਤੁ' ॥ ੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁ ਜਾਨ ਅਜੋਗ[2] । ਪੀਰ ਮੁਰੀਦੀ ਸਿੱਖਨੀ ਹੋਗ[3] । ਖਾਵਤਿ ਹੋਗ ਸ਼ਰੀਣੀ ਸੋਇ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਬਸਿ ਤਿਸ ਹੋਇ' ॥੭ ॥ ਸਿੱਖ ਬਿਨੈ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਰ ਜੋਰੀ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ, ਅਹੈ ਭ੍ਰਾਣਜੀ ਮੋਰੀ। ਮੈਂ ਅਰੁ ਮਮ ਭਗਨੀ ਜਦ ਕਦਾ। ਅਹੈਂ ਆਦਿ ਕੇ ਸਿਦਕੀ ਸਦਾ ॥ ੮ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ। ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਕੁਮਤਿ ਕੋ ਧਾਰੇ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉਪਚਾਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਤਿਸ ਕਰਾਉ ਸਰਮੁਕਤ ਸ਼ਨਾਨਾ*॥੯॥ਦੂਰ ਕੁਰਹਿਤ ਹੋਹਿਗੀ ਤਬੈ। ਪਢਉ ਮੁਕਤਿ-ਨਾਮਾ ਢਿਗ ਸਬੈ। ਚਾਲੀ ਪਾਠ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰੀਏ। ਪੁਨ ਜਪ ਪਢਹੁ ਬਿਘਨ ਪਰਹਰੀਏ॥ ੧੦॥–ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਇਂ ਸਹਾਇ–।ਆਦਿਤਵਾਰ ਨਉਚੰਦ ਲਿਖਾਇ[4] । ਸਿਰ ਬੰਧਹੁ ਕੈ ਗਰ ਮਹਿਂ ਪਾਵੈ। ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਣੇ ਤਬਿ ਤਿਸ ਆਵੈ ॥ ੧੧ ॥ ਪਰ੍ਯੋ ਭੂਤ ਕੋ ਸਾਯਾ ਜੋਇ। ਸਕਲ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹੋਵੈ ਸੋਇ। ਸਿਖੀ ਸਾਬਤ ਰਖੀਅਹਿ ਪਲਾ[5] । ਰਹਿਣੀ ਭਲੀ ਭੇਖ ਨਹਿ ਭਲਾ[6] ॥੧੨॥ ਸਿਦਕ ਸਹਿਤ ਸਿੱਖੀ ਗੁਰ ਪਸਾਰੀ। ਜਿਨ ਧਾਰੀ ਸੋ ਉਤ-ਰਹਿ ਪਾਰੀ। ਲੋਭੀ ਦਰਬ ਭੇਟ ਕੇ ਗੁਰ ਨਹਿਂ[7] । ਲੇ ਕਰਿ ਜੋ ਕੁਰਹਿਤੀਯੇ ਬਖਸ਼ਹਿਂ[8]॥੧੩॥ ਜੋ ਸਿਖ ਧਨ ਕੋ ਲੋਭੀ ਹੋਇ[9]। ਬਖਸ਼ਹਿ ਕਬਿ ਕੁਰਹਿ-ਤਿਯਹਿ ਕੋਇ[10] । ਸੋ ਸਿਖ ਨਾਂਹਿਨ ਲਖਹੁ, ਕੁਚਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਚੋਰ ਬਿਸਾਲਾ† ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰ ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੱਖੀ ਤਿਸ ਕੇਰੀ। ਨਹਿ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਇ ਕਿਸ ਬੇਰੀ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰਬਾਕ ਸਿੱਖ ਘਰ ਗਯੋ। ਸੋ ਬਿਧਿ ਸਕਲ

[1]ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਅਸੀਂ ਘਰ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। [2]ਇਹ ਅਜੋਗ ਜਾਣ। [3]ਸਿਖਣੀ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਮੁਰੀਦ ਹੋਵੇਗੀ, ਭਾਵ ਨਿਗਾਹੇ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਹੋਸੀ। [4]ਨੌ ਚੰਦੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਲਿਖਕੇ। [5](ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ) ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਸਾਬਤ ਰੱਖੋ। [6]ਭੇਖ ਧਾਰਨੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ। [7]ਧਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਦੇ ਲੋਭੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹਨ। [8]ਕਿ ਧਨ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਕੁਰਹਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਜਾਣ। [9]ਜੋ ਸਿਖ ਧਨ ਦਾ ਲੋਭੀ ਹੋਕੇ। [10]ਓਹ ਕਦੇ ਕੁਰਹਤੀਏ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇਗਾ। *ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਜੁੱਧ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਹੈ ਯਾ ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਭਾਵ ਮੁਕਤ ਨਾਮੇ ਤੋਂ ਯਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਹੈ ਯਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੇ ਮੁਕਤਸਰ ਕੋਲੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੇ ਬੇਰਵੇ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ੪੦ ਪਾਠ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। †ਲੋਭ ਪਿਛੇ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਰਤਿ ਤਹਿਂ ਭਯੋ॥੧੫॥ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤੇ ਜਬਿ ਫੇਰ।ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਚਢੇ ਅਖੇਰ। ਜੈਮਣ ਖੇੜੇ[1] ਕੇ ਢਿਗ ਗਏ। ਸਿਖ ਬਣਜਾਰੇ ਪਿਖ ਤਹਿਂ ਲਏ[2]॥੧੬॥ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਉਤਾਰੇ।ਸਿਖਣੀ ਆਨਿ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੇ। ਕਹੀ ਬਾਰਤਾ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੀ। 'ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਝ ਵਸਿ ਕਰਿ ਛੋਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰਹੀ। ਮਨ ਇਸਥਿਰਤਾ ਪਾਵਤਿ ਨਹੀਂ'। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਚਿੰਤ ਦਿਹੁ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਅੰਗ ਸੰਗ ਬਿਨ ਪਾਪ ਨ ਲਾਗੇ[3]* ॥੧੮॥ ਚਾਰ ਮਕਾਰ[4] ਵਿਸਾਹੁ ਨ ਰੱਖੀ। ਮੁਸਲਾ, ਮਤ-ਰੇਈ, ਮਨ, ਮੱਖੀ। ਸਿੱਖਣੀਏ ਨਿਜ ਸਿਦਕ ਸੁਨਾਇ[5]'।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਕਹਤਿ ਬਨਾਇ ॥੧੯॥ 'ਗੁਰ ਕੀ ਅਰੁ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰੀ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁਂ ਘਨੇਰੀ। ਉਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮੈਂ ਧਰੋਂ ਬਡੇਰੇ। ਓਟ ਆਸਰਾ ਗੁਰ ਤੁਮ ਮੇਰੇ[6] ॥੨੦॥ ਬਖਸ਼ ਲੇਹੁ ਹਮ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨੀ।ਪਤਿਤਨਿ ਪਾਵਨਤਾ ਬਿਧਿ ਬਰਨੀ[7]'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ,ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਸੇਵਾ।ਕਰੀ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੁਰ-ਦੇਵਾ[8] ॥ ੨੧ ॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਉਪਾਇਨ ਦੀਨੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਤਿਨਹੁਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨੀ।ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਿਖਣੀਏ! ਸੁਨਹੁਂ ਭਵਿੱਖ।ਤੁਵ ਸੁਤ ਹੋਵਹਿਗੋ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ॥੨੨॥ ਜਨਮ ਸਪਤਮੋ ਤੁਵ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਸੰਗਤਿ ਸਿੰਘ ਕੀ ਬਨਿ ਹੈਂ ਜੋਇ[9]। ਤਬਿ ਉਧਾਰ ਤੇਰੋ ਹੁਇ ਜਾਇ[10]। ਕਰਨਿ ਸੇਵ ਕੋ ਤਬਿ ਫਲ ਪਾਇਂ' ॥੨੩॥ ਇਮ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਹਯ ਆਰੋਹੇ। ਡੇਰੇ ਬਿਖੇ ਆਨਿ

---

[1]ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ। [2]ਉਸ ਵਣਜਾਰੇ ਸਿੱਖ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਵੇਖ ਲਏ। [3]ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਗੀ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। [4]ਮਮਿਆਂ ਦਾ। [5]ਭਾਵ ਦੱਸ। [6]ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਓਟ ਆਸਰਾ ਹੋ। [7]ਆਪ ਨੇ ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਧੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। [8]ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਿਖਣੀ ਨੇ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ (ਉਸ ਪਰ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਸੁਨਕਰ' ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਥੇ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:—ਸਣੇ ਸਿਖ ਸਿਖਣੀ ਟਹਿਲ ਕੀਤੀ। [9]ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣੇਂਗੀ। [10]ਲਿਖਤੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠਹੈ:—'ਅਤੇ ਸਤਵੇਂ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮਹਲ ਬਸਕੇ ਉਧਰੇਂਗੀ' ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ (ਜੋ ਤੇਰਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਤੀ ਹੈ) ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਤੂੰ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਕੇ ਉਸ ਜਨਮ ਮੁਕਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਂਗੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜੀਂਦ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੮੯੧-੯੨ ਬਿ: ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਭਾ ਕੌਰ ਸੀ।

*ਇਥੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਣੀ ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਚਾਰ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸੀ।

ਕਰਿ ਸੋਹੇ। *ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰ ਹਜੂਰ। ਰਾਗੀ ਕਰਤਿ ਕੀਰ-ਤਨ ਰੂਰ॥੨੪॥ਜਿਸ ਤੇ ਬਹੁ ਬੈਰਾਗ ਉਪਾਵਤਿ।ਗੋਪੀਚੰਦ ਵਾਰ ਕੋ ਗਾਵ-ਤਿ[1]। ਸੁਨੈ ਖਾਲਸਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ।ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲ ਧਾਰਤੇ ਚੀਤ॥੨੫॥ ਸਮੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੇ ਮਨ ਟਿਕ ਗਏ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਭਏ। ਸ਼ਬਦ ਸਾਜ਼ ਅਰ ਕੰਠ ਮਿਲੇ ਹੈਂ।ਬਸਜੋ ਰਾਗ ਜੁਤਿ ਤਾਲ ਭਲੇ ਹੈਂ[2]॥੨੬॥ ਜਬਹਿ ਭੋਗ ਪਾਯੋ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਸਿੱਖ ਇਕਾਂਗੀ[3] ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨ ਬਿਨ ਗੁਰ ਬਾਨੀ।ਸੁਨਹਿ ਪਠਹਿ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਬਖਾਨੀ॥੨੭॥ ਸੋ ਉਠਿ ਕੈ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਉਚੇਰੇ। ਬੋਲਯੋ[4] ਕਰੁਨਾ ਸਿੰਧ ਅਗੇਰੇ। 'ਸੁਨੀਐ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮੋਰ ਪੁਕਾਰ। ਰਾਗੀ ਗਏ ਸਿਦਕ ਕੋ ਹਾਰਿ॥੨੮॥ ਤਜਿ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਇਸ ਬੇਰਾ। ਗਾਯੋ ਗੋਪੀਚੰਦ ਕੋ ਝੇਰਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਤਿ ਅਰੰਭਾ। ਸੁਨਿ ਮੇਰੋ ਮਨ ਭਯੋ ਅਚੰਭਾ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦਿ ਬਿਨ ਬਾਨੀ ਕਾਚੀ। ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਏਵ ਉਬਾਚੀ।ਜਾਨਿ ਬੂਝਿ ਇਨ ਤਯਾਗਨਿ ਠਾਨੀ। ਵੇਲਾ ਕਿਰਤਨ ਕੋ ਗੁਰਬਾਨੀ[5]॥ ੩੦ ॥ ਕਯੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਗਾਨਿ ਕਿਯ ਆ-ਨਾ[6]।ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਭਾਈ ਸਾਂਈਲੋਕਾ! ਸੁਨੀਅਹਿ। ਗੁਰ ਅਰੁ ਸਿਖ ਮੈਂ ਭੇਵ ਨ ਜਨੀਅਹਿ॥੩੧॥ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਭਗਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਾਸ ਸਾਸ ਕਰਤਾਰ ਸਮਾਲੇ। ਤੱਦਪਿ ਸਿੱਖਾ ਸਿੱਖੀ ਦੂਰ। ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰੂਰ॥੩੨॥ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਧੰਨ ਬੈਰਾਗੀ। ਚੌਦਾਂ ਸੈ ਰਾਨੀ ਜਿਨ ਤਯਾਗੀ। ਦੀਰਘ ਰਾਜ ਮੋਹ ਜੋ ਮਨ ਕਾ[7]। ਤੁਰਤ ਤੋਰ ਡਾਰਯੋ ਜਿਮ ਤਿਨਕਾ॥੩੩॥ ਤਪ ਕਰਿ ਸਿੱਧ ਭਯੋ ਸਭਿ ਤਯਾਗਯੋ। ਉਧਰਯੋ ਗੋਰਖ ਕੇ ਪਗ ਲਾਗਯੋ। ਗਜ, ਬਾਜੀ, ਧਨ, ਸਿਵਕਾ, ਸਯੰਦਨ। ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ ਸਹਿ ਨੰਦਨ[8]॥੩੪॥ਤਜਿ ਕਰਿ ਨਹਿੰਨ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰੇ।ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੈਰਾਗ ਰਿਦੇ ਮੋਂ ਧਰੇ। ਤੁਮ ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ੂਰ ਰਹੰਤੇ। ਮਨ ਅਪਨੇ ਕੋ ਨਹਿਂ ਬਿਰਿਧੰਤੇ॥੩੫॥ ਘਰ ਮਹਿਂ ਨਾਰਿ ਕੁਸੁੰਦਰ[9],ਕਾਨੀ। ਭਲੀ ਰਹਿਤ ਜਿਨ ਏਕ ਨ ਜਾਨੀ[10]।ਮਨਲਾਗਯੋ ਤਿਨ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੋ।ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਧਨ

[1]ਗੋਪੀਚੰਦ ਦੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। [2]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ:—'ਸ਼ਬਦ,ਸਾਜ, ਕੰਠ, ਪ੍ਰੇਮ, ਏਕ ਹੋ ਗਏ।' [3]ਇਕਾਂਗੀ ਦਾ ਅਰਥ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ। [4]ਉਚੀ ਬੋਲਿਆ। [5]ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ। [6]ਹੋਰ। [7]ਭਾਰੀ ਰਾਜ (ਅਤੇ) ਮਨ ਦਾ ਮੋਹ। [8]ਚੰਦ ਮੁਖ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ। [9]ਕੋਹਝੀ। [10]ਜਿਸ ਨੇ ਭਲੀ ਰਹਿਤ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

*ਸੌ ਸ਼ਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ਦਸਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਲਹੋ, ਬਿਚਾਰੋ ॥੩੬॥ ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਹੁ ਤਿਨ ਪਾਸ[1]। ਕਰਿਬੋ ਚਹਹੁ
ਬਿਲਾਸ ਅਵਾਸ। ਗੋਪੀਚੰਦ ਰੀਸ ਕੋ ਕੈਸੇ। ਤੁਮ ਚਾਹਤਿ, ਕਹੀਐ
ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ ॥ ੩੭ ॥ ਜੋ ਬੈਰਾਗਵਾਨ ਜਨ ਭਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਗੁਰੂ
ਉਦਾਰੇ। ਜਿਸ ਬਾਨੀ ਕੋ ਪਠਤਿ ਸੁਨੰਤੇ। ਸ਼ਾਂਤ ਵਿਰਾਗ ਗਯਾਨ ਉਪਜੰਤੇ
॥ ੩੮ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਜੁ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ[2] ਬਾਨੀ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੇ ਲਖਹੁ
ਸਮਾਨੀ*। ਬੇਦ ਵਾਕ ਜੋ ਅਹੈ ਬਿਅਰਥਾ†। ਸੁਰ ਮੁਨਿ ਕਹੇ ਜਨਾਇ ਅਨ-
ਰਥ[3]॥੩੯॥ ਤਿਸ ਕੋ ਤਯਾਗ ਕਰਨ ਭਲ ਜਾਨੋ।ਗਹੈ ਜੁ ਤਹਾਂ[4] ਸੁ ਨਰਕ
ਪਯਾਨੋ। ਕੋ ਬਾਲਕ ਨੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸਾਰ ਭਲੇ ਨਿਰਧਾਰਾ
॥ ੪੦ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਨ ਲੇਨਿ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨੋ। ਸੋ ਨਰ ਕਰਹਿ ਬਿਕਾਰਨ

---

[1]ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਾਸ। [2]ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ। [3]ਦੇਵਤੇ ਵਾ ਮੁਨੀ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਅਨਰਥ (=ਉਲਟ ਅਰਥ) ਜਣਾਵੇ। [4]ਉਸ (ਭਾਵ) ਨੂੰ ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ।

*ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਭਾਵ ਗ੍ਰਹਣ ਜੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਧਾਰਨੇ ਹਨ,ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੱਕੀ, ਬਾਣੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੱਚੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਠ, ਆਰਾਧਨਾ, ਜਪਣਾ, ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਤੇ ਕਲਿਆਨ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੁਣਨਾ ਗਾਉਣਾ ਉਸੇ ਬਾਣੀਦਾ ਉਪਕਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲਜੁੜੇ ਤੇਅਵਿਦਿਆ ਰਹਿਤ ਪਰਮ ਸ਼ੁਧ ਸਤੋ ਅੰਸ਼ਵਾਲੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵੱਲੋਂ ਉਤਰੀ ਹੈ,ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮ ਵਿਗਸੌਣੀ ਬਾਣੀ ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਹੈ ਤੇ ਪਰਮ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਤੁੱਲ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਸਾਖੀ ਬੀ ਆਖੇਪਕਾਰ ਦੀ ਪਾਈ ਗਈ ਯਾ ਵਿਗਾੜੀ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, 'ਏਕਾਂਗੀ ਸਿੱਖ' ਨੂੰ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਖਾਤਬ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਅਪ੍ਰਾਧੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿ ਵਾਕ ਹੈ 'ਖਾਲਿਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ'। ਪਿਛੇ ਮੁਕਤਨਾਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:—'ਵਾਚੇ ਵੇਦ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਛੋਡੇ' ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੈ। †ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ 'ਬੇਦਕਾ ਵਾਕ ਬੀ ਬਿਅਰਥ ਤਿਆਗਣਾ, ਦੇਵਤਾ ਕੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਆਖਰ ਭੀ ਛੋਡੀਏ। ਸਾਰ ਵਾਲਾ ਵਾਕ ਬਾਲਕ ਕਾ ਭੀ ਮੰਨਣਾ।' ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਯਥਾ 'ਯੁਕਤੀ ਯੁਕਤਮੁਪਾਦੇਯੰ ਵਚਨੰ ਬਾਲਕਾਦ੍ ਮਪਿ ਯੁਕਤੀਹੀਨੰ ਨ ਸੰਗ੍ਰਹਯਮਪਿ ਉਕ੍ਤੰ ਪਦਮ ਜਨਮਣਾ [ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਗ੍ਰੰਥ]।' ਭਾਵ ਯੁਕਤੀ ਸਹਿਤ ਕਿਹਾ ਵਚਨ ਬਾਲਕ ਦਾ ਭੀ ਮੰਨਣਾ, ਯੁਕਤੀ ਤੋ ਰਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦਾ ਕਿਹਾ ਭੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾਂ; ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਭਾਵ ਵਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਹਾਨੈ। [1]ਜਿਸ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਸੁ ਕਹਯੋ। ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਬਿਚਾਰਨ ਲਹਯੋ[2] ॥ ੪੧ ॥ ਅਵਤਾਰਨਿ ਕੀ ਕਥਾ ਮਹਾਂਨੀ। ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦਿ। ਬਰਨਨ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੰਬਾਦਿ ॥ ੪੨ ॥ ਤਿਸ ਪਰ ਤਰਕ ਕਰਹਿਂ ਮਨ ਮੂੜ੍ਹੇ। ਭੇਦ ਨ ਪਾਇ ਸਕਹਿਂ ਗੁਨ ਰੂੜੇ। ਸੋ ਨਰ ਖੈ ਹੈਂ ਜਮ ਕੀ ਮਾਰ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਲਹਿਂ ਨਿਤ ਹ੍ਵੈਂ ਖ੍ਵਾਰ ॥੪੩॥ ਯਾਂਤੇ ਜਿਨ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤਿ ਉਚਾਰੀ।ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਸਭਿ ਅੰਗੀਕਾਰੀ। ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਗੁਰਮਤ ਕੋ ਧਾਰੈ। ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੇ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰੈ ॥ ੪੪ ॥ ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਨਹਿਂ ਭਲੋ ਕਮਾਵਹਿ। ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ ਪਰ ਤਰਕ ਉਠਾਵਹਿ[3]। ਤਿਸ ਨਰ ਕਾ ਹੁਇ ਨਰਕ ਪਯਾਨਾ। ਹਾਰ ਜਨਮ ਕੋ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥ ਕਰੈਂ* ਖਾਲਸਾ ਕੇ ਹਿਤ ਬਾਨੀ। ਹਮ ਭੀ, ਕੇਤਿਕ ਕਰਹਿਂ* ਬਖਾਨੀ[4]। ਆਦਿ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਜੋ ਆਨ। ਭਾਖਾ ਸਭਿ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸੁਜਾਨ ॥ ੪੬ ॥ ਸੋ ਹਮ ਪੰਥ ਹੇਤੁ ਕਰਿਵਾਵੈਂ। ਪਠਹਿਂ ਆਪ ਸਭਿਹੂੰਨ ਸੁਨਾਵੈਂ[5]। ਹੁਤੇ ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਸਭਿ ਹੀ ਬਾਨੀ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੪੭॥ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਿਵਾਵੈਂ।ਪੱਤ੍ਰੇ ਦੀਰਘ ਪਰ ਲਿਖਵਾਵੈਂ।ਨਾਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਬਿੱਦਯਾ ਸਾਗਰ।ਰਾਖਨ ਕੀਨੋ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਗਰ[6] ॥੪੮॥ਕਵਿਤਾ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਪਰਖੰਤੇ।ਜਿਮ ਤਮ ਤਾਰ[7] ਸੁ ਛੰਦ ਬਨੰਤੇ। ਰੀਝ ਰੀਝ ਦੇਂ ਮੌਜ[8] ਘਨੇਰੀ। ਲਾਖਹੁਂ ਦਰਬ ਕਰੋਰਨ ਕੇਰੀ ॥ ੪੯ ॥ ਕਵੀਅਨਿ ਕੋ ਆਗੇ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਕਰਹਿਂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤ। ਰੁੱਤ ਭਈ ਅਬਿ ਤੀਸਰ ਪੂਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਕਥ ਰੂਰੀ॥ ੫੦॥ ਪਠਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਉਪਜਾਵਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਖਸ਼ਹਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਛੇਮ। ਦਸ ਪਤਿ-ਸ਼ਾਹਨਿ ਚਰਨ ਮਨਾਇ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਾਬਯ ਬਨਾਇ ॥ ੫੧ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਰਤੇ 'ਸਿੱਖਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਯਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਹਾਤਮ ਤ੍ਰਿਤੀ ਰੁਤ ਸੰਪੂਰਨੰ ਮਸਤ ਸ਼ੁਭ ਮਸਤ ਨਾਮ ਇਕ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

ਤੀਜੀ ਰੁਤ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ।

[1]ਇਥੋਂ ਤਕ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਅੱਗੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। [2]ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। [3]ਭਾਵ ਸ਼ੁਭ ਬਾਣੀ ਤੇ ਤਰਕ ਨਾ ਕਰੇ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਕਿਸੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। [4](ਅਸੀਂ) ਕਰਾਂਗੇ। [5]ਤੇ ਕੁਝਕੁ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਬੀ ਹੈ। [6]ਪ੍ਰਬੀਨ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੇ। [7]ਵੱਧ ਘੱਟ। [8]ਬਖਸ਼ਸ਼। *ਪਾः—ਸੇਵਕ ਕੀਨਿ।

†ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸਤੋਂ ਅਗੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:—ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਹਾਇ। ਧੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸਹਾਇ ਤ੍ਰਿਤੀ ਰੁਤ ਸੰਪੂਰਨੰ ॥

ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ

ਰਿਤੁ ਚਉਥੀ ਚੱਲੀ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ॥

ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੩ ਦਾ ਆਦਿ।

ਅਥ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤ ਕਥਨੰ ॥

੧. [ਮੰਗਲ। ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਬਾਹਰ ਚੜ੍ਹਨਾ]।

੧. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ–ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ–ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੀਨਨਿ ਦਯਾਲੁ* ਅਨੰਦਘਨ ਜੋ ਸਭਿ ਮੈਂ ਲਯ, ਲੀਨਿ।
ਲੀਨਿ ਨਾਮ ਜਨ ਜਾਂਹਿ ਨੇ ਤਿਨ ਕੌ ਕੈਵਲ ਦੀਨਿ ॥ ੧ ॥

{ ਆਨੰਦਘਨੁ=ਇਕ ਰਸ ਆਨੰਦ (ਸ੍ਵਰੂਪ)। ਲਯ=ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ।
ਲੀਨ=ਜੱਫੀ ਵਿਚ, ਨਾਲ ਲਗੇ ਹੋਏ, ਅਲੰਬ ਵਿਚ, ਆਸਰੇ।
ਕੈਵਲ=ਕੈਵਲਜ=ਸਦਾ ਦੀ ਮੁਕਤੀ। ਸੂਚਨਾ–'ਜੋ ਸਭ ਮੈਂ' ਲਯ
ਤੇ ਲੀਨ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ। }

ਅਰਥ–ਦੀਨਾਂ ਉਤੇ ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਇਕ ਰਸ ਆਨੰਦ (ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ) ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਅਤੇ) ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸਾਰੇ (ਕਾਇਮ) ਹਨ, (ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਨਾਂ ਨੇ ਲੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਆਪ ਨੇ) ਕੈਵਲ (ਪਦਵੀ) ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਨਜਾਯ ਨੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ (=੨੧ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ) ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਜਾਣ ਦਾ ਨਾਮ ਕੈਵਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਸਾਧਨ ਉਸ ਦਾ ਹੈ ੧੬ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਤਤ੍ਵਗਜਾਨ। ਸਾਂਖ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਸੰਪੂਰਣ ਖਲਾਸੀ ਨੂੰ ਕੈਵਲ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਵੇਕ ਉਸ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਅਹੰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਨ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਦਾ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੈਵਲ ਹੈ, ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਉਸ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਅਦ੍ਵੈਤ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਕੇ ਨਿਰੋਲ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੈਵਲ ਹੈ, ਸਾਧਨ ਅਵਿੱਦਯਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕੈਵਲ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਾਵ ਹੈ:–ਜੀਵਾਤਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨਾਲ ਅਵਿਛੜ ਮੇਲ ਵਿਚ (ਸਦਾ ਸੰਜੋਗ ਵਿਚ) ਹੋ ਜਾਣਾ, ਭਾਵ ਜੀਵ ਤੱਤ੍ਵ ਦਾ ਪਰਮ ਤੱਤ੍ਵ ਨਾਲ ਅਵਿਛੜ ਮਿਲਾਪ। ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਿਦਤ ਸਰੂਪ ਸਿਮਰਨ ਹੈ।

---

*ਪਾ:–ਦੀਨ ਦਇਆਲ।

੨ ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਖੋਟੀ ਮੱਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੈ ਦੈ ਨਾਮ ਗੁਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਹਾਜਨਿ ਕੋ ਭਰਿ ਭਰਿ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਰ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰਦਾਸ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਚੰਦ ਰਾਮਦਾਸ ਦਯਾ ਢਰਿ ਢਰਿ। ਘਰੁ ਘਰੁ ਜਸ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਜਾਨੀਯਤਿ, ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਹਰਿ ਰਾਇ ਰੂਪ ਧਰਿ ਧਰਿ।ਦਰਿ ਦਰਿ ਦੁਖ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਵਮ ਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਲੌ ਚਰਨ ਪਰ ਪਰਿ ਪਰਿ॥੨॥

[ਹਰਿ=ਹਰਿਕ ਦੀ। ਹਰਿ=ਦੂਰ ਕਰਕੇ। ਹਰਿ=ਭਗਵਾਨ ਰੂਪ।
ਹਰਿ ਦੈ ਦੈ ਨਾਮ=ਹਰਨਾਮ (=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ) ਦੇ ਦੇ ਕੇ।
ਗੁਰ ਗੁਰੁ=ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ। ਪਰਮ ਗੁਰੂ। ਜਾਨੀਯਤਿ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।
ਦਰ=ਦਲਨਾ। ਪਹਿਲਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਲਨ ਵੱਲ ਲੱਗੇਗਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਨਾਵੇਂ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦਲਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਲ।
(ਅ) ਬੂਹੇ ਬੂਹੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਹੋਏ। [ਫ਼ਾ:, ਦਰ=ਬੂਹਾ]।]

ਅਰਥ–ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਖੋਟੀਆਂ ਮਤਾਂ, ਤੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਭਰ ਭਰਕੇ ਕਰ ਦਿਤੇ (ਹਾਂ) ਕਰ ਦਿਤੇ ਪਾਰ। (ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਦੇ ਚੰਦ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦਇਆ ਵਿਚ ਢਲ ਢਲਕੇ (ਲੋਕੀ ਪਾਰ ਕੀਤੇ)। (ਇਹੋ ਹੀ) ਜਸ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ) ਰੂਪ ਧਰ ਧਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਹਰਿਰਾਇ (ਜੀ ਹੋਏ), (ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਾਂਙ ਹੋਏ। ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦਲਨ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ) ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਦਲਣ ਵਾਲੇ, (ਕਵਿ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਅੰਤ) ਤਕ (ਸਾਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗਕੇ (ਉਥੇ ਹੀ) ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੩. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ॥ ਚੰਦਨ ਸੇਤ ਸੁ ਚਰਚਤਿ ਅੰਗ।ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ ਬਦਨ ਸਿਤ ਰੰਗ।
ਚੰਦ੍ਰਿਕ ਸੇਤ ਲਗਯੋ ਤਨ ਸੰਗ। ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਜਿਹ ਰੰਗ ਸੁ ਰੰਗ॥ ੩॥
ਚੌਦਹਿ ਲੋਕਨਿ ਬਯਾਪ ਮਹਾਂਨੀ। ਉਚਰਤਿ ਕੋਟਹੁ ਅੰਤ ਨ ਜਾਨੀ।
ਨਈ ਨਈ ਨਿਤ ਕਵਿਨਿ ਬਖਾਨੀ।ਅਸ ਬਾਨੀ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ॥੪॥

[ਚੰਦਨ ਸੇਤ=ਚਿੱਟਾ ਚੰਦਨ। ਚਰਚਤਿ=ਛਿੜਕਿਆ ਹੋਇਆ।
ਚੰਦ੍ਰਿਕ=ਕਪੂਰ। (ਅ) ਚਾਂਦਨੀ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ:–ਮਾਨੋਂ ਚਿੱਟੀ ਚਾਂਦਨੀ ਹੀ ਤਨ ਨਾਲ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ।]

ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ=ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ਗੰਗਾ ਦੇ ਜਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਿੱਟਾ ਗਿਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਹਿ ਗੰਗ ਸੁਰੰਗ' ਸੀ=ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਗੰਗਾ ਦੇ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਮੁਰਾਦ ਲੁਸ ਲੁਸ ਕਰਨ ਦੀ ਤੇ ਲਹਿਰਨ ਦੀ ਬੀ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ (ਦੇ ਤਨ ਦੇ) ਅੰਗ ਚਿੱਟੇ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਚਰਚਤਿ ਹਨ, ਮੁਖ ਦਾ ਰੰਗ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗਾ ਚਿੱਟਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਨ ਨਾਲ ਲਗਾ ਹੈ ਚਿੱਟਾ ਕਪੂਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਰੰਗ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਙੂ (ਲਹਿਰਦਾ ਭਾਸਦਾ) ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਜੋ ਮਹਾਨ (ਬਾਣੀ ਕਿ) ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। (ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ) ਕਰੋੜਾਂ ਉਚਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ) ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ (ਬਾਣੀ) ਨਿਤ ਕਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ,ਐਸੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਵੀ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੀ। ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਪਰਹਰਿ ਦੁਰਮਤਿ ਉਰ ਕੀ।
ਅਚਰਜ ਚਰਿਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਹੈਂ। ਕਿਸ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁ ਸਗਰੇ ਕਹੈ॥੫॥
ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੇਤਿਕ ਕਿਯ ਕਰੁਨਾ।ਮੈਂ ਭੀ ਕਰਹੁਂ ਤਿਤਿਕ ਜਸੁ ਬਰਨਾ।
ਮੋ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰੰਚਕ ਭਰ ਹੈ।ਅਪਨੇ ਚਲਿਤ ਆਪ ਹੀ ਕਰਿਹੈ॥੬॥
ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਨ ਕੌ ਜੁੱਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਾਲਾ[1]। ਬਰਨਨ
ਕਰੌਂ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜਿਮ ਕਰਿਵਾਇ ॥ ੭ ॥ ਨਿਤ
ਸਿੰਘਨਿ ਕੀ ਸਭਾ ਲਗਾਵੈਂ। 'ਹਤਹੁ ਰਿਪੁਨ' ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈਂ।ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ
ਕੋ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਸਦੀਵਾ। ਮਤਿ ਊਚੀ ਰਾਖਹੁ ਮਨਿ ਨੀਵਾ' ॥ ੮ ॥ ਆਯੁਧ
ਕੋ ਵਿਸਾਹੁ ਨਹਿਂ ਕਰੈਂ। ਅੰਗ ਮਨਿੰਦ ਰੈਨ ਦਿਨ ਧਰੈਂ[2]। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਕੀ ਕਹਿਂ ਫਤੇ। ਗਰਜਤਿ ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ॥ ੯ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸੰਗਤਿ
ਅਤਿਸ਼ੈ ਆਵੈ। ਬਸਹਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮੋਦ ਬਢਾਵੈ। ਬਿਰਹਿ ਸਦੀਵ ਸਿੰਘ
ਦਲ[3] ਭਯੋ।ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਚਢਿਬੇ ਲਯੋ॥੧੦॥ਕਿਸ ਕੌ ਅਸੁ[4] ਕਲਗ਼ੀਧਰ
ਦੇਤਿ।ਕੋ ਮੁਲ ਆਨਹਿ ਅਪਨਿ ਨਿਕੇਤ[5]।ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਟੋਰ ਸੁਦਾ ਗੁਰ ਆਨੈਂ।
ਲੇਤਿ ਮੋਲ ਗੁਰ ਦਰਬ ਮਹਾਨੈ ॥ ੧੧ ॥ ਲਗੇ ਤਬੇਲੇ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੇ।
ਚਪਲ[6], ਬਿਸਾਲ[7], ਭਰੇ ਤਨ[8], ਜੋੜੇ[9]। ਕੇਤਿਕ ਹਾਥੀ ਰਹਿ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ।
ਝੂਲਤਿ ਝੂਲਨ ਡਾਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ ॥੧੨॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਥਾਨ[10]।

---

[1] ਭਯਾਨਕ ਜੁੱਧਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। [2] ਅੰਗਾਂ ਵਾਂਙ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਰਾਤ ਦਿਨ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। [3] ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾਂ। [4] ਘੋੜਾ। [5] ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ। [6] ਚਾਲਾਕ। [7] ਲੰਮੇ ਤੇ ਉਚੇ। [8] ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਰਵੇਂ। [9] ਜੋੜੀਆਂ ਵਿਚ। [10] ਬਹੁਤੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪੁਰਸ਼।

ਉਤਰੇ ਡੇਰੇ ਪਰੇ ਮਹਾਂਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੌਰ ਭੀਰ ਬਹੁ ਰਹੈ। ਰਾਜਨ ਕੇ ਵਕੀਲ ਥਿਰ ਲਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥ ਭੀਰ ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਨਰ ਕੀ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਬੇਸਨ ਧਰ ਕੀ[੧]। ਬਧਯੋ ਅਨੰਦਪੁਰਾ ਬਡ ਨਗਰੋ।ਆਵਹਿਂ ਚਲੇ ਸਿੱਖ ਦਿਸ਼ਿ ਸਗਰੇ[੨]॥੧੪॥ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਤ੍ਰਿਣ ਕਤਹੁਂ ਨ ਰਹੇ।ਖੋਜਤਿ ਤਿਸੀ ਦੂਨ ਕੋ ਲਹੇ। ਛੁਧਿਤਿ ਰਹਤਿ ਘੋਰੇ ਗਨ ਹਾਥੀ। ਚਾਰਾ ਅਲਪ ਆਇ ਬਨ ਸਾਥੀ[੩] ॥ ੧੫ ॥ ਮਿਲਯੋ ਖਾਲਸਾ ਇਕ ਦਿਨ ਗ਼ਰਜ਼ੀ[੪]। ਮਰਜ਼ੀ ਲਖੀ ਗੁਜ਼ਾਰਤਿ ਅਰਜ਼ੀ। 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ! ਨਿਕਟ ਨ ਰਹਯੋ ਹਾਥੀਅਨਿ ਖਾਜਾ ॥੧੬॥ ਤਿਮ ਹੀ ਤ੍ਰਿਣ ਨ ਤੁਰੰਗਮ ਕੇਰੇ। ਨਹਿਂ ਪਾਈਯਤ ਹੈਂ ਕਿਤਹੂੰ ਨੇਰੇ। ਰਹੈਂ ਛੁਧਿਤਿ ਗਜ ਬਾਜਿ ਸੁ ਦੁਰਬਲ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕਹੇ ਨ ਜਾਹਿਂ ਅਨਤ ਬਲ[੫]॥੧੭॥ ਮਰਦਨ ਦੂਨ ਭਈ ਸਭਿ ਨੇਰੇ[੬]।ਨਿਤ ਆਮਦ ਗਜ ਹਯਨਿ ਘਨੇਰੇ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਹਮ ਭਾਖੀ ਅਰਜ਼ੀ।ਕਰਹਿ ਖਾਲਸਾ ਰਾਵਰਿ ਮਰਜ਼ੀ॥੧੮॥ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਆਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ।ਸੰਗਤ ਬਿਚਰਤਿ ਗਿਰਨਿ ਕਿਨਾਰੇ।ਤਿਮ ਹੀ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਲ ਹੋਵਾ। ਵਿਚਰਹਿ ਵਹਿਰ ਅਖੇਰਨਿ ਜੋਵਾ[੭]" ॥੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਗੁਨ ਗਨ ਖਾਨੀ। ਸੁਨੀ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਅਵਨੀ ਭਾਰ ਨਿਵਾਰਨ ਹੇਤ। ਘਾਲਨ ਘਨੋ ਜੰਗ ਰਿਪੁ ਖੇਤ[੮]॥੨੦ ॥ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਸੰਘਰ[੯] ਸਿਖ-ਰਾਵਨਿ।ਦੇਨਿ ਰਾਜ ਕੋ, ਤੇਜ ਵਧਾਵਨਿ।ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ ਮਹਿਂ ਫਤੇ ਕਰਨਕੋ। ਲੇਨਿ ਬਚਾਇ ਜੁ ਗਹੈ ਸ਼ਰਨ ਕੋ॥੨੧॥ਘਨ ਸੁਰ ਸੋਂ ਗਰਜੇ ਰਿਪੁ ਹਾਨੀ[੧੦]। ਕਹੀ ਖਾਲਸੇ ਸੋਂ ਇਮ ਬਾਨੀ। 'ਸੁਤ ਪਰਵਾਰ ਬਧਤਿ ਹੈ ਜਸੇਂ ਜਸੇ[੧੧]। ਜਲ ਸਮ ਧਰਨੀ ਪਸਰਹਿਂ ਤਸੇਂ ਤਸੇ[੧੨] ॥ ੨੨ ॥ ਏਕ ਦੂਨ ਅਬਿ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰੀ। ਪਸਰਹਿਂ ਸਿੰਘ ਧਰਾ ਮਹਿਂ ਸਾਰੀ।ਅਪਰ ਦੂਨ ਮਹਿਂ ਚਢਿ ਗਮ-ਨੀਜੈ। ਸਾਵਧਾਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਰਿ ਲੀਜੈ॥੨੩॥ ਜਹਿਂ ਤ੍ਰਿਣ[੧੩] ਹੋਰਹੁ ਹਰੇ ਕਿਸੂ ਕੇ।ਤਹਾਂ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਦਲ ਢੂਕੇ[੧੪]।ਬਹੁਰ ਖੇਤ ਲਿਹੁ ਬਾਢਿਉਠਾਈ।

[੧]ਦੇਸ਼ਾਂ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵੇਸ ਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭਾਵ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। [੨]ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ। [੩]ਨਾਲ ਦੇ ਬਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਥੋੜਾ ਚਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [੪](ਆਪਣੀ) ਗਰਜ਼ ਵਾਸਤੇ। [੫]ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੇ। [੬]ਭਾਵ ਦੂਨ ਦਾ ਤ੍ਰਿਣ ਮੁੱਕ ਚੁਕਾ ਹੈ। [੭]ਸ਼ਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਲਦੇ। [੮]ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜੰਗ ਕਰਨ ਲਈ। [੯]ਜੰਗ (ਕਰਨਾ)। [੧੦]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨਾਸ਼ਕ। [੧੧]ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸੁਤ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਧਦੇ ਹਨ। [੧੨]ਪਾਨੀ ਵਾਙੂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਫੈਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਧੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। [੧੩]ਘਾਹ ਪੱਠੇ। [੧੪]ਜਾਵੇ।

ਗਜ ਬਾਜਿਨਿ ਚਾਰਹੁ ਸਮਦਾਈ[1] ॥ ੨੪ ॥ ਦੈ ਕਰਿ ਭੇਟ[2], ਮਿਲਹਿ ਜੋ ਆਇ। ਹੁਇ ਸਹਾਇ ਤਿਹ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ[3]।ਜਹਿਂ ਅਕਰਹਿਂ[4] ਮਿਲਿਬੇ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿਂ। ਨਿਜ ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਜੋਰ ਜਨਾਵਹਿਂ॥੨੫॥ਤਹਾਂ ਨ ਤਜੀ-ਅਹਿ ਲੇਹੁ ਕਹੀ ਕਰਿ[5]। ਆਨਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤ ਤੁਰੰਗਮ ਲੇਂ ਚਰ[6]। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਹੁ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਫੇਰੇ। ਸਭਿ ਰਾਜਨਿ ਢਿਗ ਦੇਸ਼ ਘਨੇਰੇ*[7] ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਖਾਲਸਾ ਗਰਜਨੋ। ਬਾਂਛਹਿ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨਿ ਤਰਜਨੋ[7]। ਜੋ ਨ ਜਰਹਿਂ[8] ਉਰ ਜਰਿ ਜਰਿ ਜਾਂਹ। ਦੁਖ ਦੈਬੇ ਜਿਮ ਤ੍ਰਿਣ ਦ੍ਰਿਗ ਮਾਂਹਿ ॥੨੭॥ ਅਵਨੀ ਲੇਨਿ ਇਰਾਦਾ ਧਰਨੋ। ਚਹਤਿ ਗਰਬ ਰਾਜਨ ਪਰਹਰਨੋ। ਗੁਰੂ ਮਨੋਰਥ ਸਾਚ ਕਰਨਿ ਕੋ। ਸਫਲਹਿਂ ਸਿੰਘਨਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨ ਕੋ[9]॥੨੮॥ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਆਇਸੁ ਇਮ ਕਰੇ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਜ ਮੰਦਿਰ ਬਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠਿ ਬਜਨੋ ਨਗਾਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸਾ ਹੋਯਸਿ ਤਯਾਰਾ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਤੁਪਕਨਿ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ। ਗਮਨਹਿਂ ਵਹਿਰ ਬੀਰਤਾ ਸੰਗ ॥੩੦॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਗਏ। ਜਿਨ ਡਰ ਧਾਰਿ ਅਕੋ-ਰਨ ਦਏ[10]। ਦੁਗਧ ਦਧੀ ਦੇ ਕਰਿ ਘਿਘਿਆਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਲੀਨਿ ਬਚਾਏ॥੩੧॥ਭਏ ਸਮੁਖ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਗਹਿ ਗਹਿ।ਤਿਨ ਪਰ ਮਚੀ ਮਾਰਿ ਰਿਪੁ ਲਹਿ ਲਹਿ। ਦੁਹਰਿ ਚੋਬ ਧੌਂਸੇ ਪਰ ਧਰੀ। ਤਬਿ ਗੁਲਕਨਿ ਕੀ

---

[1]ਚਾਰੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। [2]ਕੀਮਤ ਦੇਕੇ (ਲਓ)। [3]ਤੇ ਜੋ (ਆਪ) ਆਕੇ ਮਿਲ ਪਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ। (ਅ) ਜੋ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਆ ਮਿਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ। [4]ਆਕੜਨ ਭਾਵ ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਬੀ ਨਾ ਦੇਣ। [5]ਕਹੀ ਕਰਨਾ=ਕਾਛੂਆਂ ਦਾ ਖੜੀ ਖੇਤੀਆਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਕੇ ਕਹੀ ਨਾਲ ਚੁਗਿਰਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਾ ਦੇਣੇ। (ਅ) ਫੌਜੀ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਘਾਹ ਤੇ ਪੱਠੇ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਨਾਲ ਜਾਚਕੇ ਮਾਲਕਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ ਤੇ ਕਹੀ ਨਾਲ ਗਿਰਦੇ ਟੱਕ ਲਾ ਦੇਣਾ ਜੋ ਪਛਾਣ ਰਹੇ। (ੲ) ਜੇ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਮਾਲਕ ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਨਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਹੀ ਦੇ ਲਾ ਦੇਣੇ, ਯਾ ਲੋੜ ਮੂਜਬ ਤਦੋਂ ਹੀ ਵੱਢ ਲੈਣੇ ਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂ ਸਾਫ ਕਰ ਦੇਣੀ। (ਸ) (ਜੋ ਮੂੰਹੋਂ) ਆਖੋ ਸੋ ਕਰ ਲਓ। ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੧੦ ਅੰਗ ੨੦ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦਾ। [6]ਲਿਆਕੇ ਚਰਾ ਕੇ ਘੋੜੇ ਰਜਾਓ। [7]ਬਾਂਛਹਿ ਤਰਜਨੋ=ਤਾੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [8]ਜੋ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੇ। [9]ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ਸਫਲ ਕਰਨੇ ਨੂੰ। [10]ਭੇਟਾ ਦਿਤੀਆਂ। *ਭੀਮ ਚੰਦ ਆਦਿ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਪੱਠੇ ਵਗੈਰਾ ਮਿਲਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸਾਦਰ ਹੋਏ ਸਨ।

ਬਰਖਾ ਕਰੀ[1] ॥ ੩੨ ॥ ਖੇਤੀ ਲਈ ਵਹਿਰ ਤੇ ਕਾਟ। ਬਾਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ
ਰਿਪੁ ਡਾਟਿ[2]। ਲਾਦਿ ਲਾਦਿਸੋ ਡੇਰਨਿ ਆਏ। ਲਰੇ ਖਾਲਸੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਟਾਏ
॥੩੩॥[3]ਜੇ ਨ ਟਰਹਿਂ ਲਰਿਬੇ ਦੁਖ ਮਾਨ।ਪਿਖਿਖੇਤੀ ਕੋ ਬਹੁ ਨੁਕਸਾਨ[3]।
ਤਿਨਹੁੰ ਪਲਾਵਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੇ[4]। ਚਲਹਿਂ ਸਦਨ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਡਰਾਰੇ[5]
॥੩੪॥ਲੂਟ ਲੂਟ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਲੇਈਂ।ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਪ ਗਨ ਕੋ ਦੇਈਂ।
ਬਿਜੈ ਪਾਇ ਕਰਿ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦੇ। ਹਟਹਿ ਖਾਲਸਾ ਪੁਰੀ ਅਨੰਦੇ ॥੩੫॥
ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਗਜ ਬਾਜਨਿ ਆਗੇ। ਪਾਵਹਿਂ ਤ੍ਰਿਣਨਿ ਖਾਨ ਸਭਿ ਲਾਗੇ।
ਕਰਹਿਂ ਸੁਚੇਤਾ[6] ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸੈਂ। ਹਰਖਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਹੁ ਪਰਸੈ
॥੩੬॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ। ਲਗੇ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸਾ ਮਤੇ[7]।ਸੁਧ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਕਲ ਬਤਾਵੈਂ। 'ਇਮ ਦੂਨਨ ਮਹਿ ਧੂਮ ਮਚਾਵੈਂ' ॥੩੭॥
'ਅਮੁਕ ਗ੍ਰਾਮ ਆਜ ਬਹੁ ਲਰੇ'। 'ਅਮੁਕੇ ਤੇ ਤ੍ਰਿਣ ਬਾਢਨਿ ਕਰੇ'
'ਅਮਕੋ ਲੂਟ ਖਾਲਸੇ ਲੀਨੋ'।'ਅਮੁਕੋ ਮਿਲਸੋ ਬਚਾਵਨਿ ਕੀਨੋ' ॥ ੩੮ ॥
ਦੁਤਿਯ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਗਏ।ਜਾਇ ਕਹੀ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਰਿਣਲਏ।
ਨਏ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਿਤ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ।ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਕੈ ਚਲਿ ਆਵੈਂ ॥੩੯॥
ਮਾਚੀ ਧੂਮ ਸੁ ਦੋਸ਼ ਪਹਾਰਨਿ। ਪਰਹਿ ਲਰਾਈ ਮਰਿਬੇ ਮਾਰਨ। ਮਰੇ
ਸੈਂਕਰੇ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਪਰਿ ਸੈਂਕਰੇ ਘਾਇਲ ਭਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਖੇਤੀ ਕਟੀ
ਵਹਿਰ ਤੇ ਸਾਰੀ। ਕਿਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਹ੍ਵੈ ਗਏ ਉਜਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਰਾਖੀ ਲਗੇ ਸੁ
ਦੇਨਿ[8]।ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਬਚਾਇ ਸੁ ਲੇਨਿ॥੪੧॥ ਢਿਗ ਢਿਗ ਹੁਤੇ ਅਨੰਦ-
ਪੁਰਿ ਜੋਈ। ਮਾਨੀ ਆਨ ਨੰਮ੍ਰਿ ਭੇ ਤੇਈ। ਜੇ ਰਾਜਨ ਕੇ ਬਲਕੋ ਧਰੈਂ।
ਤਿਨ ਪਰ ਗ਼ਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰਨਿ ਕਰੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਖਾਲਸਾ ਬਹਿਰ ਚਢਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

२.[ਸ਼ੰਕਰ ਵਰਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਜਾ ਗਈ ਦੁਖ ਪਾਇ ਕੈ ਰਾਜਨ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰ। 'ਲੂਟੇ ਗ੍ਰਾਮ

---

[1] ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਡੰਕੇ ਤੇ ਦੇਣੀ ਤੇ ਖਾਲੀ ਸ਼ਲਖਾਂ ਛੱਡਣੀਆਂ ਏਹ ਡਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। [2] ਡਾਂਟ ਕੇ ਵੈਰੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾੜ ਦਿਤੇ। [3] ਜਿਹੜੇ (ਆਪਣੀ) ਖੇਤੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਮੰਨਕੇ ਲੜਨ ਤੋਂ ਟਲਦੇ ਨਹੀਂ। [4] ਭਜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ। [5] ਡਰਦੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [6] ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋਕੇ। [7] ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ। (ਅ) ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ [ਮੱਤੇ=ਮਸਤ, ਉੱਚਮਨੇ]। [8] ਭਾਵ ਪਰਜਾ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖ ਲਓ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਾਖੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਪੱਠੇ ਆਦਿ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿਆਂਗੇ।

'ਸਭਿ ਖਾਲਸੇ ਮਾਰੇ ਕਰੇ ਉਜਾਰ ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ॥ ਕਸੋਂ ਨ ਕਰੋ ਪਰਜਾ ਰਖ-ਵਾਰੀ?।ਜਿਸ ਤੇ ਲੇਤੇ ਦਾਮ ਹਜ਼ਾਰੀ।ਜੇ ਨਹਿਂ ਚਲ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ। ਤੌ ਸਭਿ ਦੂਨ ਉਜਰ ਕਰਿ ਜਾਇ' ॥੨॥ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿਕ ਰਾਜੇ। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਜਾ ਤੇ ਕੀਨਿ ਕੁਕਾਜੇ[1]। ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਚਮੂੰ ਉਤਾਰੀ। ਦੁੰਦਭਿ ਢੋਲ ਦੀਨਿ ਸੰਗ ਭਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਭਏ। ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਮੇਲ ਕਰਿ ਲਏ। ਮਿਲਤੇ ਹੰਡੂਰੀ ਅਰੁ ਜਸਵਾਲ। ਭੀਮ-ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਗਿਰਪਾਲ ॥ ੪ ॥ 'ਅਬਿ ਗੁਰ ਦਲ ਕਰਿ ਧੂਮ ਮਚਾਈ। ਬਿਨਾ ਲਰੇ ਬਹੁ ਕਸੋਂ ਬਨਿ ਆਈ। ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਜੇ ਅਖੇੜ ਭੀ ਚੜ੍ਹੈਂ। ਕਰਿ ਨੁਕਸਾਨ ਸਿੰਘ ਦਲ ਲੜ੍ਹੈਂ[2] ॥ ੫ ॥ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਇਕਬਲ ਹੋਇ ਲਰੀਜੈ।ਰਾਜ ਅਪਨੋ ਰਾਖਨਿ ਕੀਜੈ।ਐਸੀ ਮਾਰ ਕਰਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਪੁਨ ਇਤ ਆਇ ਨ ਕਰੇ ਸੰਭਾਰੀ ॥੬॥ ਆਪ ਜਿ ਗੁਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਤ ਆਇ। ਫਿਰਿਬੋ ਦੇਹੁ ਨ ਤੁਪਕ ਚਲਾਇ। ਜਗ ਗੁਰ ਭਯੋ ਤ ਕਸਾ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਨਹੀਂ ਰਾਜ ਤੌ ਹਮ ਨੇ ਦਯੋ ॥ ੭ ॥ ਜੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਦੇਹੁ ਨ ਜੰਗ। ਰਾਜ ਬਿਨਾਸ਼ ਕਰੈ ਸਰਬੰਗ[3]। ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਖੇਤ ਉਜਾਰੇ। ਨਰ ਬਜਰੂੜ ਕਤਲ ਕਰਿ ਮਾਰੇ' ॥ ੮ ॥ ਇਮ ਸਲਾਹ ਕਰਿ ਚਮੂੰ ਬਿਥਾਰੀ। ਜਿਤ ਆਵਹਿ ਸਿੰਘਨਿ ਅਸਵਾਰੀ। ਲੇ ਲੇ ਢੋਲ ਬਜਾਇ ਨਗਾਰੇ।ਕਰਤਿ ਉਚ ਧੁਨਿ ਮਾਰ ਬਕਾਰੇ ॥੯॥ ਦੁੰਦ ਮਚਯੋ ਜਬਿ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਤਿਮ ਹੀ ਸਿੰਘ ਚਢੇ ਬਲ ਧਾਰੀ। ਕ੍ਰਿਖਿ ਕਾਟਤਿ ਬਹੁ ਮਚੈ ਲਰਾਈ। ਤੜ ਭੜ ਚਲਹਿ ਤੁਪਕ ਸਮੁਦਾਈ॥੧੦॥ ਮਾਰਹਿਂ ਮਾਰਹਿਂ ਜੰਗ ਨਿਤ ਹੋਤਿ।ਕਬਿ ਕਿਤਹੂੰ ਕਬਿ ਕਿਤਹੁ ਉਦੋਤਿ। ਸੀਖੇ ਜੰਗ ਘਾਤ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਰਿਪੁਨਿ ਸੰਗ ਘਮਸਾਨਾ ॥੧੧॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਨੋ ਲਗੇ ਦਿਵਾਨ। ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਚਲੀ ਬਾਰਤਾ ਕਰਿਬੇ ਜੁੱਧ। 'ਲਰਹਿਂ ਪਹਾਰੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰੁੱਧ ॥੧੨॥ ਤਊ ਨ ਠਹਿਰਹਿਂ ਖੇਤ ਮਝਾਰੇ। ਕਾਤੁਰ ਹੋਤਿ ਪਰਹਿ ਜਬਿ ਮਾਰੇ[4]'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੇਜ ਖਾਲਸੇ ਬਧਹਿ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੩ ॥ ਸਮਾ ਪਾਇ ਪਸਰਹਿ ਸਭਿ ਧਰਾ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਹੋਵਹਿ ਖਰਾ। ਬਧੈ ਸਮਾਜ ਰਾਜ ਕੋ ਭਾਰਾ। ਜਬਿ ਬਿਦਤਹਿ

[1]ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ (ਜੋ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ)। [2]ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਲ ਜੇ ਲੜੇ। [3]ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। [4]ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਾਰ ਕਾਇਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਾਨਹਿੰ ਜਗ ਸਾਰਾ[੧]॥੧੪॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਬਡ ਧੀਰ।ਉਦੇ ਸਿੰਘ, ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਬੀਰ। ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ। ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੋਧਾ[੧] ॥ ੧੫ ॥ ਇਨ ਤੇ ਆਦਿ ਖਾਲਸਾ ਸਾਰਾ। ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਉਚਾਰਾ।–ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨਨਿ ਤੇਜ ਬਡੇਰਾ। ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਜੀਤ ਕਰਿ ਜ਼ੇਰਾ[੨] ॥ ੧੬ ॥ ਅਬਿ ਹਮ ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਚਾਹਤਿ। ਹਰਿਬੇ ਤੁਰਕਨ ਹੇਤੁ ਉਮਾਹਤਿ। ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲਾ।ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਹੋਹਿੰ ਬਸਿ ਕਾਲਾ[੩] ॥ ੧੭ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਮਰਦ ਕੋ[੪] ਗਰਦ ਮਿਲਾਵੈਂ। ਬਨਹਿੰ ਜ਼ਰਦਰੂ[੫] ਭੀਰੁ ਪਲਾਵੈਂ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਗ ਨਿਬੇਰੈਂ।ਪੁਰਿ ਕੇ ਦੁਰਗ ਕੋਟ ਸਭਿ ਘੇਰੈਂ*– ॥ ੧੮ ॥ ਚੌਂਪ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਨਿ ਭਾ ਧੁਰ[੬]†।–ਜਮ ਨੇ ਠਟਯੋ ਨੇਮ ਇਕ ਬੇਰੀ।–ਹਿੰਸਾ ਮੈਂ ਨ ਕਰਉਂ ਕਿਸ ਕੇਰੀ–॥ ੧੯ ॥ ਪ੍ਰਜਾ ਬਿਸਾਲ ਵਧੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਭਯੋ ਦੂਰ ਡਰ ਕਾਲ ਕਰਾਲਾ[੭]। ਇਕ ਇਕ ਕੈ ਪਰਵਾਰ ਘਨੇਰੇ। ਨਿਪਜੀ ਸੰਤਤਿ ਅਗਹੁੰ ਅਗੇਰੇ[੮] ॥੨੦॥ ਧਰਨੀ ਪਰ ਨਰ ਭੀਰ ਬਡੇਰੀ।ਜਨਮਹਿੰ ਨਿਤ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਿਸਹੁੰ ਨ ਕੇਰੀ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਨ ਥਲ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸੇ ਹੈਂ। ਸੁਖ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਸੇ ਹੈਂ ॥ ੨੧ ॥ ਦੇਵ ਕਰਮ ਜੋ ਬੇਦਹੁੰ ਬਰਨੇ। ਜੱਗਯ ਦਾਨ ਸਤਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੇ। ਸੋ ਸਭਿ ਛੋਰਿ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਹੁਇ ਗਏ। ਬਿਨਾ ਮਰਨ ਹੰਕਾਰੀ ਭਏ ॥ ੨੨ ॥ ਸਮਤਾ ਲਗੇ ਸੁਰਨਿ ਕੀ ਕਰਨੇ।–ਅਹੈਂ ਤਿਨਹੁ ਸਮ ਨਾਂਹਨਿ ਮਰਨੇ[੯]–।ਤਬਹਿ ਦੇਵਤਾ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਕਮਲਾਸਨ ਕੇ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥–ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਸਭਿ ਤੁਮ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਨਾਈ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਸਰਬ ਲਗਾਈ।ਜਮ ਆਗਯਾ ਦਿਗਪਾਲ-

---

[੧]ਬੁਧੀਵਾਨ। [੨]ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। [੩]ਮੌਤ ਦੇ ਵੱਸ ਭਾਵ ਮਰਨਗੇ। [੪]ਪਹਿਲੋਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ। [੫]ਪੀਲੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਡਰੇ ਹੋਏ। [੬]ਧੁਰੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। [੭]ਭਿਆਨਕ ਕਾਲ ਦਾ ਭੈ। [੮]ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। [੯]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ) ਅਸੀਂ ਤੁੱਲ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਮੌਤ ਨਹੀਂ।

*ਇਹ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਕ ਸਨ, ਇਸ ਦਾ ਸਮੋਧ ਅੱਗੇ ਹੋਵੇਗਾ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੇ ਮੁਗਲ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਵਰਣ ਸ਼ੰਕਰ ਬਾਬਤ ਜੋ ਹਾਸੀ ਜੋਗ ਖਿਆਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਉਹੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਾਖੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਸੂ ੪ ਦੇ ਅੰਤ ਜਾਕੇ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨ[੧] ਦਈ। ਤਿਮ ਤਿਮ ਕਾਰ ਹਮਹੁਂ ਸਭਿ ਕਈ ॥ ੨੪ ॥ ਤਪੁ ਆਦਿਕ ਜੇ ਕਰਮ ਹਮਾਰੇ। ਦੇਖਤਿ ਉਪਜੀ ਦਯਾ ਤੁਮਾਰੇ। ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਜਾਨਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਮ ਕੋ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੨੫॥ ਜਿਸ ਤੇ ਸਰਬ ਲੋਕ ਹਿਤ ਲੇਨੇ[੨]। ਹਮ ਕਹੁ ਮਾਨਿ ਲਗੇ ਬਲਿ ਦੇਨੇ[੩]।ਸੋ ਹਮਰੀ ਮਨਤਾ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਭਈ ਬਿਨਾਸ, ਕਰਤਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੬ ॥ ਤਪ ਕੋ ਕਰਨ ਨੇਮ ਜਮ ਲਏ[੪]। ਲੋਕ ਮਰਨ ਤੇ ਸਭਿ ਰਹਿ ਗਏ। ਦੇਵਨ ਤੇ ਭਯ ਧਾਰਤਿ ਜੋਇ। ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਅਬਿ ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਸੋਇ–॥੨੭॥ਸੁਨਿ ਦੇਵਨ ਤੇ ਬਾਕ ਦੁਖਾਰੇ। ਕਮਲਾਸਨ ਤਿਹ ਸਾਥ ਉਚਾਰੇ।–ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਤਿਸ ਕੀ ਨੇਤ[੫] ਲਖਹੁ ਇਸ ਢਾਲ ॥੨੮॥ ਕਰਤਾ ਅਹੈ ਅਕ-ਰਤੀ ਸੋਇ[੬]। ਤਿਮ ਹੀ ਕਰਹਿ ਜਥਾਵਤਿ ਹੋਇ। ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਪਯਾਨੋ।ਕਰਹਿ ਸੁ ਕ੍ਰਿੱਤ ਰਿਦੇ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁਂ[੭]–॥੨੯॥ਜਬਿ ਪ੍ਰਮੇਸਰੀ ਦੇਵ ਬਖਾਨੇ[੮]। ਗੀਰਬਾਨ[੯] ਨਿਜ ਥਾਨ ਪਯਾਨੇ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ਪਹੁੰਚੇ ਧਾਰਤਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ॥ ੩੦ ॥ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਯੋ ਤਪ ਕਿਯੋ। ਜਮ ਕੋ ਨੇਮ ਸਪੂਰਨ ਭਯੋ। ਜਬਹਿ ਜਗਤ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਦੇਖਾ।ਪ੍ਰਜਾ ਬਧੀਜਿਸ ਬਿਖੈ ਬਿਸ਼ੇਖਾ॥੩੧॥ਜਥਾ ਤਰੀ[੧੦]ਬਹੁਭਾਰੀ ਭਾਰ[੧੧]। ਡਗਮਗ ਡੋਲ ਸਕਹਿ ਨ ਸਹਾਰ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਈ ਸਭਿ ਧਰਨੀ। ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ ਤਰਨੀ ਸਮੁ ਬਰਨੀ[੧੨] ॥੩੨॥ ਪਾਪ ਕਲਾਪਨ ਤੇ ਜਮ ਆਪ।

---

[੧]ਦਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ, ਜੋ ਦਸ ਹਨ:–(ੳ) ਉਤਰ ਦਾ ਕੁਬੇਰ, (ਅ) ਈਸ਼ਾਨ (ਉਤਰ ਪੂਰਬ) ਦਾ ਸ਼ਿਵ, (ੲ) ਪੂਰਬ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ, (ਸ) ਅਗਨਿ ਕੋਣ (ਪੂਰਬ ਦੱਖਣ) ਦੀ ਅਗਨੀ, (ਹ) ਦੱਖਣ ਦਾ ਜਮ, (ਕ) ਨੈਰਿਤ ਕੋਣ (ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ) ਦਾ ਨੈਰਤ ਨਾਮੇ ਰਾਖਸ਼, (ਖ) ਪੱਛਮ ਦਾ ਵਰੁਣ, (ਗ) ਵਾਯਵ ਕੋਣ (ਪੱਛਮ ਉਤਰ) ਦਾ ਵਾਯੂ, (ਘ) ਊਰਧ (ਉੱਪਰ ਦਾ) ਬ੍ਰਹਮਾ, (ਙ) ਅਧੋ (ਹੇਠਲੀ ਦਿਸ਼ਾ) ਦਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। [੨](ਸਾਥੋਂ ਮੀਂਹ, ਧਨ, ਧਾਨ, ਬੱਚੇ, ਉਮਰਾ ਆਦਿ) ਲੈਣ ਲਈ। [੩]ਸਾਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਕੇ ਮੰਨਣ ਲੱਗੇ। [੪](ਜਦ ਤੋਂ) ਤਪ ਕਰਨੇ ਦਾ ਨੇਮ ਜਮ ਕੇ ਲਿਆ ਹੈ। [੫]ਸਾਈਂ ਦੀ ਠਟੀ, [ਸੰਸ:, ਨਜਤ=ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ]। [੬]ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਜੋ ਕਰ ਸਕੇ। [੭]ਤੁਸੀਂ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਓ ਕਿ (ਸੁ=) ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੇਗਾ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਕਰੇਗਾ ਉਸੇ ਹੀ। (ਅ) ਕਰਹਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ=(ਉਹ) ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ। [੮]ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਤਾਂ...... [ਸੰਸ:, ਪਰਮੇਸ਼੍ਟਿ=ਬ੍ਰਹਮਾ]। [੯]ਦੇਵਤੇ। [੧੦]ਬੇੜੀ। [੧੧]ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਭਾਰ (ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ)। [੧੨]ਬਿਅੰਤ (ਭਾਰ ਵਾਲੀ) ਬੇੜੀ ਵਾਙੂ ਕਥਨ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ)।

[1]ਪਿਖ੍ਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਭਾ ਪਰਤਾਪ। ਰੁੱਦ੍ਰ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਿ[1] ਭਸਮੀ ਹੋਏ। ਅਗਨ ਪ੍ਰਜੂਲਤ ਦਗਧ ਭੇ ਕੋਏ[2] ॥੩੩॥ ਬਾਯੂ ਬਹੀ ਉਡਾਇ ਡਿਗਾਏ। ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਮ ਕੇ ਲੋਕ ਸਿਧਾਏ। ਪੁਨ ਦੁਰਭਿੱਖ੍ਯ ਪਰ੍ਯੋ ਦੁਖਦਾਈ। ਤਿਸ ਤੇ ਮਰੇ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੩੪ ॥ ਨਹੀਂ ਅੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਬਿ ਹੋਵਾ। ਬਚੇ ਜੁ ਕੁਛਕ ਮਰਨ ਤਿਨ ਜੋਵਾ। ਦੇਸ਼ ਛੋਰਿ ਸੋ ਚਲੇ ਪਲਾਈ।ਅਧਿਕ ਅੰਨ ਕੀ ਸੁਧ ਜਿਤ ਪਾਈ। ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਉਲੰਘਿ ਬਿਪਾਸਾ ਗਏ।ਰਾਵੀ ਚੰਦ੍ਰ-ਭਗਾ[3] ਉਲੰਘਏ ॥੩੫॥ ਨਦੀ ਬਿਤੱਸਤਾਂ[4] ਸਿੰਧੁ[5] ਬਿਸਾਲਾ। ਤਰਿ ਕਰਿ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ਤਿਸਕਾਲਾ। ਗੰਧ੍ਰਬ ਇਕ ਜਲਾਲ ਤਹਿ ਭਯੋ। ਪੁਰਿ ਜਲਾਲ ਤਿਹ ਨਗਰ ਬਸਯੋ ॥੩੬॥ ਨਾਮ ਜਲਾਲਾਬਾਦ* ਕਹੈਂ ਅਬਿ†। ਪਹੁੰਚੇ ਗੰਧ੍ਰਬ‡ ਦੇਸ਼ ਜਾਇ ਸਬਿ। ਨਗਰ ਕੰਧਾਰ§ ਆਦਿ ਜੇ ਜਹਾਂ।ਬਸੇ ਜਾਇ ਜੀਵੇ ਸਭਿ ਤਹਾਂ॥ ੩੭ ॥ ਗੰਧ੍ਰਬ ਦੇਸ਼ ਬਿਖੇ ਤਿਨ ਕੇਰੀ। ਵਧਤਿ ਭਈ ਸੰਤਾਨ ਘਨੇਰੀ। ਕੈਰਵ ਪਾਂਡਵ[6] ਕਰਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰੁੱਧੇ। ਵਧ੍ਯੋ ਵਿਖਾਦ ਭਯੋ ਬਡ ਜੁੱਧੇ॥ ੩੮ ॥ ਕਰਿਓ ਮਹਾਂ ਭਾਰਥੈ ਭੋਰੇ । ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਕੇਰਹਿ ਮਾਰੇ[7]। [8]ਦੁਰਜੋਧਨ ਕੋ ਮਾਤੁਲ ਰਾਜਾ। ਸਕੁਨੀ ਨਾਮ ਵਧਾਇ ਸਮਾਜਾ॥ ੩੯ ॥ ਸੰਗ ਲਜਾਇ ਤਿਨ ਬਹੁ ਮਰਿਵਾਏ[8]। ਅਰਜਨ ਖਰ ਤੀਰਨ ਸੋਂ ਘਾਏ।ਹਨੇ ਨੇਤ ਕੇ ਥੋਰੇ ਰਹੇ।ਤਿਨਹੁ ਬਿਪਰਜੈ ਮਾਰਗ ਲਹੇ[9] ॥ ੪੦ ॥ ਚਾਰ ਬਰਨ ਕੋ ਭੇਦ ਮਿਟਾਯੋ[10]। ਏਕ ਮੇਕ ਹ੍ਵੈ ਭੋਜਨ ਖਾਯੋ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਸਨਬੰਧ ਬਨਾਏ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਤਾ ਕੇ ਬ੍ਯਾਹ ਰਚਾਏ ॥੪੧॥ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਤਤਿ ਪੁਨ ਵਧ ਗਈ। ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਮਰਜਾਦਾ ਹਈ[11]। ਨਿਜ

---

[1]ਦੇਖਦਿਆਂ ਜਮ ਨੇ ਤਪਕੇ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ...... । [2]ਕੋਈ ਸੜ ਗਿਆ। [3]ਚਨਾਬ ਦਰਿਆ। [4]ਜੇਹਲਮ। [5]ਦਰਿਆ ਅਟਕ। [6](ਇਧਰ) ਕੈਰਵ ਪਾਂਡਵ। [7]ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। [8]ਦੁਰਜੋਧਨ ਦੇ ਮਾਮੇ ਸ਼ਕੁਨੀ ਨਾਮੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਜ ਵਧਾਉਣ ਲਈ (ਗੰਧਰਬ ਦੇਸ਼ ਵਾਲੇ) ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ, ਸੋ ਬਹੁਤੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। [9]ਥੋੜੇ ਰਹਿ ਜਾਣ (ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਲਟਾ ਰਾਹ ਫੜਿਆ (ਜੋ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ)। [10]ਭਾਵ ਗੰਧਰਬ ਦੇਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ। [11]ਨਾਸ਼ ਹੋਈ।

*ਅਫ਼ਗਾਨਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਜੋ ਲੰਡੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ੧੦੦ ਮੀਲ ਉਰੇ ਉਸ ਦੀ ਸੜਕ ਪਰ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਤਬ।

‡ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਗਾਂਧਾਰ' ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਅਟਕੋਂ ਪਾਰ ਹੈ ਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨਸਤਾਨ ਦੇ ਪੂਰਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

§ਅਫ਼ਗਾਨਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਜੋ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ੩੧੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਹੈ।

ਬਿਵਹਾਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਲਯੋ। ਸ਼ੰਕਰ ਬਰਨ ਏਸ* ਬਿਧਿ ਭਯੋ†' ॥ ੪੨॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਨਿ ਖਾਲਸੇ ਪ੍ਰਤਿ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ॥ ੨ ॥

੩. [ਮੋਮਨ ਸ਼ਰਫ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਜਹਾਂ ਵਧੀ ਸੰਤਾਨ ਤਿਨ ਭਈ ਸਕਲ ਇਕ ਰੰਗ। ਤਨੁਜਾ ਉਪਜੀ ਗੋਰਟੀ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੋਮਨ ਸ਼ਰਫ[1] ਭਯੋ ਤਹਿਂ ਰਾਜਾ॥ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿਧਾਯਹੁ ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ॥ਤਿਨ ਕੋ ਸਦਨ ਹੁਤੀ ਪਟ-ਰਾਨੀ॥ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਨਿ ਸਕਲ ਸਵਾਨੀ॥੨॥ਤਿਸ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਯੋ ਬਲਵਾਨਾ॥ ਜ੍ਾਨ ਮਹਾਨ ਅਧਿਕ ਸਵਧਾਨਾ। ਕਛੁ ਅੱਨਜਾਇ ਰਾਜ ਮੈਂ ਕੀਨਾ। ਮੋਮਨ ਸ਼ਰਫ ਜਬਹਿ ਸੁਨਿ ਲੀਨਾ॥ ੩ ॥ ਰਿਸ ਧਰਿ ਤਿਸ ਕੋ ਸਦਨ ਨਿਕਾਰ॥ਨਹੀ ਹਕਾਰਨਿ ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰ॥ਪਿਤਾ ਨਿਕਾਸਯੋ ਚਲਿ ਸੋ ਆਯੋ॥ ਤਿਨ ਲੋਕਨ ਮਿਲਿ ਸਮਾ ਬਿਤਾਯੋ[2] ॥੪॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਜਬਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਹਯੋ। ਨਾਮ ਸਜਾਦਾ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਯੋ। ਏਕ ਸੁਤਾ ਉਪਜੀ ਤਿਸਕੇਰੀ॥ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗ ਬਡੇਰੀ ॥ ੫॥ ਸ਼ੰਕਰ ਬਰਣ ਸੁ ਨਰਨ ਮਝਾਰਾ। ਤਰੁਨਾ-ਪਨ[3] ਤਨ ਮਾਂਹਿ ਸੰਭਾਰਾ। ਰਾਜਾ ਮੋਮਨ ਸ਼ਰਫ ਮਹਾਂਨਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਪੁਰਿ ਤੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ ॥ ੬॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਿਚਰਤਿ ਭਯੋ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਗਯੋ। ਆਯੋ ਤਿਨ ਲੋਕਨ[4] ਕੇ ਨਗਰ। ਜਿਹ ਠਾਂ ਬਾਸ ਕਰਤਿ ਵੈ ਸਗਰ[5] ॥ ੭ ॥ ਉਤਰਯੋ ਬਾਗ ਮਾਂਹਿ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਪਿਖਿ ਬਾਲਾ ਕੋ ਰਹਿ ਬਿਰਮਾਏ[6]। ਉਪਜਯੋ ਕਾਮ ਰਿਦੈ ਤਬਿ ਭਾਰੀ। ਤਿਨ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਸੁਤਾ ਕੁਮਾਰੀ॥੮॥ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਬਿਰਮਾਯੋ॥ਬਯਾਹਨਿ ਹੇਤੁ ਤਿਨਹਿ ਲਲਚਾਯੋ। ਕਰਿ ਜਬਰੀ ਜਬਿ ਲਈ ਮੰਗਾਇ। ਪਾਸ ਆਪਨੇ ਲਈ ਬਿਠਾਇ ॥ ੯ ॥ ਤਿਨ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਸੁਤਾ ਰਿਸਾਈ।–ਹਮ ਨਹਿਂ ਰਮਹਿਂ, ਮਰਹਿਂ ਬਿਖ ਖਾਈ। ਕੈ ਗਰ ਪਾਸੀ ਪਾਇ ਮਰੈਂਗੀ। ਜਲ ਡੂਬਹਿਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਣ ਹਰੈਂਗੀ–॥ ੧੦॥ ਇਮ ਤਿਨ ਕੋ ਹਠ ਹੇਰਨਿ ਕੀਨਾ,

[1]ਨਾਮ ਰਾਜੇ ਦਾ। [2]ਉਸ ਨੇ (ਆਮ) ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ। (ਅ) ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵ ਸ਼ੰਕਰ ਵਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਿਆ। [3]ਜਵਾਨੀ। [4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣ ਸ਼ੰਕਰ ਸੀ। [5]ਓਹ ਸਾਰੇ। [6]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭਰਮ ਗਿਆ।

*ਪਾ:–ਏਕ। †ਵਰਣ ਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਦੋਗਲੀ ਉਲਾਦ ਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੇ ਏਥੇ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਘ੍ਰਿਣਾ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਮੋਮਨ ਸ਼ਰਫ ਜਤਨ ਮਨ ਕੀਨਾ। ਧਨ ਕੋ ਦੇਨ ਅਪਰ ਸਿਰਦਾਰੀ। ਲੋਭ ਦਿਖਾਯੋ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਰਮਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਗਰਭਵਤੀ ਹੁਇ ਸੁਤ ਤਿਨ ਜਾਇ। ਬਿੱਦਯਾਧਰਿ ਪਾਠਕ ਕੀ ਸੁਤਾ[੧]। ਤਿਸਤੇ ਪੋਟਲਖਾਂ ਉਤਪੱਤਾ[੨] ॥ ੧੨॥ ਸ਼ੇਖਸ਼ਰਫ ਇਕ ਮੁਗ਼ਲ ਰਹਾਈ। ਨਾਮ ਸ਼ੇਖਰਾ ਸੁਤਾ ਸੁ ਤਾਂਹੀ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਚੀਨਾ। ਤਾਂਕੋ ਗਹਿ ਕੈ ਰਮਨ ਸੁ ਕੀਨਾ* ॥ ੧੩॥ ਤਿਸਕੇ ਏਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮਯੋ। ਨਾਮ ਸ਼ੇਖਸਿਮਨ ਤਿਸ ਭਯੋ। ਹੁਤੀ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਕੀ ਇਕ ਤਨੀਆ। ਨਾਮ ਸਜਾਤੀ ਤਿਸ ਕੋ ਭਨੀਆ ॥ ੧੪ ॥ ਜਨਮਯੋਂ ਬੇਟਾ ਤਿਸ ਤੇ ਜਬੈ। ਮੋਮਨ ਸ਼ਰਫ ਸੁ ਬੂਝੀ ਤਬੈ।–ਤੇਰਾ ਗੋਤ ਕਹਹੁ ਕਯਾ ਅਹੇ?–। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਜ਼ਾਦੀ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹੇ ॥ ੧੫ ॥–ਸੁਤਾ ਸਜਾਦਰਾਇ ਕੀ ਮੈਂ ਹੋਂ। ਤੁਝ ਬੂਝੀ ਤੇ ਸਭਿ ਕਹਿ ਦੈਹੋਂ–। ਮੋਮਨ ਸ਼ਰਫ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਰਮਾਯੋ। ਪੋਤੀ ਸੰਗ ਰਮਯੋ ਪਛੁਤਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼ਰਫ ਹਿਦਾਇਤ ਸਾਈਂ ਲੋਗ[੩]। ਤਿਸ ਕੋ ਲਖਯੋ

---

[੧]ਪਾਠਕ ਨਾਮੇ ਗੰਧਰਬ ਤਿਸ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ। [੨]ਤਿਸ ਤੋਂ ਪੋਟਲ ਖਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। [੩]ਇਕ ਸ਼ਰਫ ਹਿਦਾਇਤ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਸਾਈਂ ਲੋਕ ਸੀ।

*ਇਥੇ ਕੁਛ ਗੜਬੜ ਹੈ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹਮ ਮਰਾਂਗੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰਦਾਰੀ ਦਾ ਲੋਭ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸੰਤਾਨ ਉਪਾਈ। ਬਿਦਯਾਧਰ ਪਾਠਕ ਕੀ ਬੇਟੀ ਤੇ ਪੋਟਲ ਖਾਨ। ਮੁਦਗਲੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੇ ਮੁਗਲ ਮੁੰਗਾਲ ਬੇਗ। ਸੇਖਰਾਂ ਕੀ ਸਿਖਾਵਤ ਕੀ ਬੇਟੀ ਤੇ ਸੇਖ ਸੰਮਨ। ਸਜਾਤੀ ਪਾਸ ਤੇ ਬੇਟਾ ਜਨਮਿਆਂ।ਪੁਛਿਆ ਤੇਰਾ ਗੋਤ, ਬੋਲੀ ਮੈਂ ਬੇਟੀਸਜਾਦ ਰਾਇ।'

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ 'ਮੁਦਗਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੇ ਮੁਗਲ ਮੁੰਗਾਲ ਬੇਗ' ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਸਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਿਸੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਲਿਖਾਰੀ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿਟੋਲ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਚੌਪਈ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸਤਰਾਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਸੇਖ ਸ਼ਰਫ ਇਕ ਮੁਗਲ ਰਹਾਈ' ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਅੰਕ ੧੩ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਸੋ ਏਹ ਪਿਛੋਂ ਕਿਸੇ ਪਾਈ ਹੈ।੧੯੧੯ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅੰਕ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋਵੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਛਾਪੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ '"....ਸੁਤਾ ਸੁ ਤਾਹੀਂ" ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਕੁੱਛ ਸਤਰਾਂ ਆਖੇਪ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਯਥਾ:–'ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਚੀਨਾ। ਤਾਕੋ ਗਹਿ ਕੈ ਰਮਨ ਸੁਕੀਨਾ। ਨਾਮ ਸ਼ੇਖਰਾ ਸੁਤਾ ਸੁ ਤਾਹੀ। ਗਰਭ ਧਾਰਿਓ ਹੈ ਸੁਠ ਜਾਹੀ। ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖ ਅਪਸਰਾ ਲਾਜੈ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਸੁ ਮਹਾਂ ਬਿਰਾਜੈ। ਤਿਸ ਤੇ ਏਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮਇਓ।ਨਾਮ ਸ਼ੇਖ ਸਿਮਨ ਤਿਸ ਭਇਓ'।

ਬੰਦਗੀ ਜੋਗ। ਬਿਸਮਾਵਤ ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਸੇਵਾ ਬਿਖੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਭਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਸਭੀ ਹਕੀਕਤ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਈ।–ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਈ–। ਕਰਹਿ ਬੰਦਗੀ ਪੀਰ ਤਿਸੀ ਕੀ। ਉਚਰਤਿ ਰਹੈ ਦੁਆਇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀ ॥੧੮॥ ਬੀਤ ਗਏ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨ ਜਬੈ। ਸ਼ਰਫ ਹਿਦਾਯਤ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ।–ਏਕ ਸਮਾ ਐਸੋ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਜਾਤੀ ਕੇ ਬਿਰਧਾਵੈਂ ॥ ੧੯॥ ਸੱਯਦ ਸੈਗਜ਼ਾ ਹੁਇ ਤਿਨ ਕੇਰੀ। ਰਾਖਹਿੰਗੇ ਤਬਿ ਸੰਤਤਿ ਤੇਰੀ[1]। ਤੂੰ ਭੀ ਨੇਤ ਮਾਨਿ ਜਗਦੀਸ਼ਾ। ਸਾਧਨ ਕਰੋ ਬੈਠਿ ਚਲੀਸਾ ॥ ੨੦ ॥ ਪਾਪ ਕਰਯੋ ਅਨਜਾਨ ਪਨੇ ਮਹਿਂ। ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ਨ, ਦੇਹਿ ਕਸ਼ਟ ਨਹਿਂ[2]–'। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ। 'ਸੁਨੀਅਹ ਸਿੰਘਹੁ ! ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੧॥ ਜਮ ਤੇ ਜੋ ਭਾਜੇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ। ਸੋ ਅਰਜਨ ਤੇ ਭਏ ਬਿਨਾਸ਼। ਭੀਮ ਸੈਨ ਜੁਤਿ ਪਾਂਡਵ ਆਨਾ। ਤਿਨੈ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੀਨੇ ਹਾਨਾ ॥ ੨੨ ॥ ਕੋਪਯੋ ਤਿਸੀ ਅੰਸ਼ ਪਰ ਕਾਲ[3]। ਬਚਹਿ ਨ ਕਯੋਹੂੰ ਅਲਪ ਬਿਸਾਲ। ਮਹਾਂਕਾਲ ਕਾਲਹਿ ਕਹਿ ਕਾਲਾ[4]। ਉੱਗ੍ਰ ਸਮਰਥ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲਾ ॥ ੨੩ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਹੋਤਿ ਹੈ ਕੋਟਕ ਬਿਸ਼ਨ ਮਹੇਸ਼। ਤੈਸੇ ਸੇਵਕ ਸਾਥ ਹਮ ਮਾਰੇਂ ਚਾਰੇਂ ਸ਼ੇਖ[5]*' ॥ ੨੪ ॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਏ। ਅਦਭੁਤ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ†। 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਹਮ ਤਾਂਈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਦਿਹੁ ਭੇਵ ਸੁਨਾਈ ॥੨੫॥ ਤਿਨ ਕੌ ਅੰਸ਼ ਸਰਬ ਹੀ ਮਰਿ ਹੈ। ਕਿਧੌਂ ਬੀਚ ਤੇ ਕੋਇ ਉਬਰਿਹੈ'। ਫੁਰਮਾਯੋ ਬਚ 'ਲੋਕ ਘਨੇਰੇ। ਤਿਨ ਕੀ ਅੰਸ਼ ਬਿਲੋਕਿ ਬਡੇਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਰਮ ਛੋਡਿ ਮਿਲ ਰਹੈਂ। ਤਿਨ ਪਰ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈਂ। ਤਿਸੀ ਅੰਸ਼ਕੇ ਸਭਿ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ

[1]ਤੇਰੀ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਗੇ। [2]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ। [3]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਭਾਵ ਮੋਮਨ ਸ਼ਰਫ ਦੀ) ਅੰਸ਼ ਪਰ ਕਾਲ ਕੋਪਿਆ। [4]ਕਾਲ ਦਾ ਕਾਲ। [5]ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਮਾਰਾਂਗਾ ਮੈਂ ਚਾਰੇਂ ਬਾਕੀ ਦੇ (ਸਯਦ, ਮੁਗਲ, ਪਠਾਣ, ਸ਼ੇਖ)। (ਅ) ਚਾਰੇਂ ਸ਼ੇਖ=ਬਾਕੀ ਦੇ ਚਾਰੇਂ, ਭਾਵ ਪਠਾਣ ਮੁਗਲ ਸਯਦ ਸ਼ੇਖ।

*ਇਹ ਪਠਾਣਾਂ, ਮੁਗ਼ਲਾਂ, ਸ਼ੇਖ਼ਾਂ ਤੇ ਸੱਯਦਾਂ ਦੀ ਹਾਸੋ ਹੀਣੀ ਉਤਪਤੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੋਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਪਾਈ ਹੈ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਣ ਬੀਨ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਤੋਲਕੇ ਛੋੜ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

†ਐਸੇ ਖਿਆਲੀ ਪੁਲਾਉ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਏ, ਏਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਆਖੇਪਕਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਵੈਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਬਾਬਤ ਫੂਰੀਆਂ ਲੋਕ ਗਾਥਾ (Folk lore) ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੋ ਨਹਿਂ ਰਹਿਣਾ ਪੈ ਹੈ ॥ ੨੭ ॥ ਹਮ ਹੈਂ ਪੀਛੇ ਬਰਖ ਸਵਾਸੈ। ਤਬਹਿ ਖਾਲਸਾ ਇਨਹੁ ਬਿਨਾਸੈ*। ਬਿਨਸਤਿ ਰਹੈਂ ਸਮੈ ਪ੍ਰਤਿ ਫੇਰਾਯੋ ਤਿਨ ਕੀ ਹੁਇ ਮੂਲ ਉਖੇਰ' ॥੨੮॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੰਘਨਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਸਭਾ ਉਠਨ ਕੋ ਸਮੈ ਸੁ ਆਯੋ। ਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਗਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸਿਵਰ ਅਸ਼ੇਸ਼ੇ ॥ ੨੯ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਆਨਿ ਖਾਲਸੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੩੦॥ ਗਰਜ ਗਰਜ ਗੁਰ ਫਤੇ ਬੁਲਾਵੈਂ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸਹਤ ਬੈਸਿ[1] ਦੁਤਿ ਪਾਵੈਂ। ਰਾਜਨ ਕੇ ਤਬਿ ਚਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾ:—'ਧਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਲਿ ਭੇ ਇਕ ਰੰਗਾ ॥ ੩੧ ॥ ਕੇਤਿਕ ਲੇ ਕਰਿ ਚਮੂੰ ਬਿਸਾਲਾ। ਦਿਸ਼ਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਘੇਰੋ ਡਾਲਾ। ਚਹਤਿ ਰਹੈਂ ਲਰਿਬੇ ਕਹੁ ਜੰਗ। ਕੇਤਿਕ ਆਗੇ ਆਇ ਨਿਸੰਗ ॥ ੩੨ ॥ ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਭਿਰਤਿ ਹੀ ਰਹੈਂ। ਜੋ ਜੋ ਬਡੇ ਸੁ ਐਸੇ ਕਹੈਂ।—ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਚਢਿ ਇਤ ਓਰ। ਆਵਹਿਂ ਤਿਨਹਿ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਜ਼ੋਰ॥ ੩੩॥ ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਲਰਹਿ ਨਹਿਂ ਜਾਇ[2]। ਸੰਗ ਚਮੂੰ ਕੇ ਚਮੂੰ ਲਰਾਇ—। ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬੋਲਹਿਂ ਬਾਤਨ। ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਸੰਘਰ ਕੇ ਘਾਤਨ[3]'॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਭਏ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਚਹਤਿ ਹਮ ਜਾਯੋ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਗਏ ਅਖੇਰ। ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਹਿਂ ਹਤਹਿਂ ਕਿਤ ਸ਼ੇਰ'॥੩੫॥ ਇਸ ਤੇ ਆਦਿਕ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਭਏ ਸੁਨੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ। ਸੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਤਾਈ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਕਰੀ ਚਢਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਪਾਇ ਹੁਕਮ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਗਰਜ ਉਠਨੋ ਜਿਮ ਜਲਧਰ ਭਾਰਾ। ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸਾ ਹੋਯਸਿ ਤਯਾਰੂ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਕਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰੂ ॥ ੩੭ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸਜੇ ਬਿਸਾਲੇ। ਗਹੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਚਢਿ ਚਢਿ ਚਾਲੇ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਏ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਆਯੁਧ ਅੰਗ ਲਾਏ ॥੩੮॥ ਬਿਧਿ ਸੰਗ ਕਟ ਮੋਂ ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ। ਗਹਯੋ ਧਨੁਖ ਕਰ ਸਬਜ਼ ਸੁਰੰਗ। ਜਿਗਾ ਜਵਾਹਰ

[1]ਬੈਠਕੇ। [2]ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੜਾਂਗੇ ਜਾਕੇ। [3]ਜੁੱਧ ਦਾ ਦਾਉ ਭਾਲਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਜੁੱਧ ਦੇ (ਵਿਚ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ੧੨੫ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ੧੮੯੦ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਏਹ ਖਾਲਿਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਤੇਜ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਪਤੇ ਜੋ ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੌ ਸਾਖੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਰੀ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਜੋਤਿ।ਝੂਲਤਿ ਕਲਗ਼ੀ ਅਤਿ ਦੁਤਿ ਹੋਤਿ ॥੩੯॥ ਦੀਨ ਹੁਕਮ[1] ਅਨਵਾਇ[1] ਤੁਰੰਗ। ਭਏ ਅਰੋਹਨਿ ਗਹਿ ਬਲ ਅੰਗ[2]। ਜਬਿ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਅਗੇਰੇ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਯੋ ਸ਼ਬਦ ਉਚੇਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਤੁਪਕਨ ਸੋਂ ਤੋੜੇ ਸੁ ਲਗਾਇ। ਚਲੇ ਬੀਰ ਹੋਇ ਪਿਛਵਾਇ। ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਕੁਦਾਇ ਹੇਯਨਿ ਕੋ।ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਬਨ ਕੋ॥੪੧॥ਦੀਰਘ ਕਾਨਨ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਮ੍ਰਿਗ ਹਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਤੁਪਕਨ ਕੇ ਤੜਾਕ ਗਨ ਹੋਵੈਂ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰ ਜੋਵੈਂ ॥੪੨॥ ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਪੁਨ ਬਜਯੋ ਨਗਾਰਾ॥ ਬਨ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਭਾਰਾ। ਖੇਲਿ ਅਖੇਰ ਸੈਲ ਪਰ ਸੈਲ[3]। ਗਏ ਗੁਰੂ ਦਲ ਜੁਤਿ ਸੋ ਗੈਲ[4] ॥ ੪੩ ॥ ਥਲ ਉਤੰਗ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰ ਹੋਏ। ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕਾਨਨ ਗਿਰ ਜੋਏ। ਹਾਥ ਧਨੁਖ ਧਰਿ ਖੈਂਚਨ ਕਰਯੋ। ਸ਼ਬਦ ਉਤੰਗ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਭਰਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਗਰਜਯੋ ਗਗਨ ਭਈ ਧੁਨਿ ਭਾਰੀ। ਇਮ ਸਭਿ ਸਬਲ ਅਵਾਜ਼ ਉਚਾਰੀ। 'ਰਾਖ ਲੇਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਖਿ ਲੇਹੂ। ਤੁਮ ਸਮਾਨਤਾ ਬਨਹਿ ਨ ਕੋਹੂ ॥ ੪੫ ॥ ਤਜਹੁ ਛੋਭ ਉਰ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ। ਅਪਨੇ ਜਾਨਹੁ ਰਾਖ ਲਈਜੈ'। ਹਯ ਨੀਲੋ ਪੁਨ ਤਲੇ ਉਤਾਰਾ। ਪਰਚਤਿ[5] ਲਾਗੀ ਕਰਨ ਸ਼ਿਕਾਰਾ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁੱਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਢਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਬਲੀਆ ਚੰਦ ਤੇ ਆਲਮ ਚੰਦ ਨਾਲ ਜੁਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਰਚਤਿ ਕਰਤਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੋ ਦੂਰ ਗਏ ਜਗਨਾਥ। ਨਾਦ ਕੁਲਾਹਲ ਗੈਲ ਮਹਿਂ ਦੁੰਦਭਿ ਤੁਪਕਨ ਸਾਥ[6] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਕਟ ਰਹਯੋ ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਡੇਰਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਬਡੇਰਾ। ਬਲੀਆਚੰਦ ਸੁ ਆਲਮਚੰਦ। ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ ਕੋ ਉਤਸਾਹ ਬਿਲੰਦ॥੨॥ਤੁਰਨ ਤਯਾਰ ਹੋਇ ਅਸਵਾਰਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਪਾਹਿ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਚਹਿਂ ਬਹਾਦਰੀ ਕਰਨਿ ਦਿਖਾਵਨਿ[7]। ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ 'ਭਾ ਮਨ ਭਾਵਨ' ॥ ੩ ॥ ਜੰਗ ਕਰਨ ਕੋ ਉਰ ਹੰਕਾਰੀ। ਆਏ ਸਮੁਖ ਚਮੂੰ ਲੇ ਸਾਰੀ।ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਪਹਾਰੀ। ਤੁਪਕ ਚਲਨਿ ਲਾਗੀ ਤਿਸ ਬਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਸਿੰਘ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਇਤ ਥੋਰੇ। ਜੋਧਾ ਘਨੇ ਆਇ ਉਤ ਓਰੇ।ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ

[1]ਮੰਗਵਾਕੇ। [2]ਬਲੀ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ)। (ਅ) ਬਲੀ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੇ (ਘੋੜੇ ਨੂੰ) ਫੜਕੇ। [3]ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਸੈਲ ਕਰਕੇ। [4]ਉਸੇ ਰਾਹ। [5]ਪਰਚਕੇ। [6]ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। [7]ਬਹਾਦਰੀ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੋਗਏ ਭਜਾਇ ਕੁਦਾਇਤ ਅਸੁ ਕੋ ॥੫॥ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਖਾਲਸਾ ਲਰ੍ਯੋ। ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਨਹੀਂ ਨਿਹਰ੍ਯੋ। 'ਹਮ ਕੋ ਛੋਰਿ ਗਏ ਕਰਿ ਭਾਨਾ। ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਯਾ ਜਾਨਾ' ॥ ੬ ॥ ਧੀਰਜ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇਰਾ। ਰਣ ਤੇ ਭਾਜਿ ਚਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਬਿਚਲ੍ਯੋ ਪਿਖ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਬੈ। ਮਿਲਿ ਪਹਾਰੀਯਨਿ ਮਾਰੇ ਤਬੈ ॥ ੭ ॥ ਨਿਕਸੇ ਖੜਗ ਕਟੇ ਬਹੁ ਅੰਗ। ਭਈ ਲਾਲ ਛਿਤ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸੰਗ। ਬਿਥਰੀ ਲੋਥ ਪੋਥਨਾ ਹੋਈ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਭਿਰੇ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਈ ॥ ੮ ॥ ਬਹੁਤ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਰਣ ਮਹਿਂ ਮਾਰੇ। ਕੋ ਦੌਰਤਿ ਗੁਰ ਤੀਰ ਪੁਕਾਰੇ। 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਰਖਿ ਲੀਜੈ। ਤੇਰੋ ਬਿਰਦ ਤ੍ਯਾਗ ਨਹਿਂ ਦੀਜੈ ॥੯॥ ਸ਼ੋਭਤਿ ਬਿਨਾ ਸ਼ੇਰ ਨਹਿਂ ਕਾਨਨ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਸੁਨੀ ਬਾਤਿ ਇਹੁ ਕਾਨਨਿ[1]। ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਜਬੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬੋਲੇ ਤਬੈ ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਸਿਦਕ ਪੁਕਾਰੇ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰਕੀ ਬਾਨੀ ਪਾਠ। ਆਪ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਬਿਪਨ, ਬਿਰਦ ਬਿਹਾਰੀ ਰਾਠ[2]'॥ ੧੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਥਿਰੇ ਗੁਰੂ ਕਰ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰੇ। ਸਰ ਨਿਖੰਗ ਤੇ ਪੰਚ ਨਿਕਾਰੇ। ਤਾਨ ਕਾਨ ਲਗਿ ਤੁਰਤ ਚਲਾਏ। ਸ਼ੂੰਕਤਿ ਚਾਲੇ ਨਾਦ ਉਠਾਏ॥ ੧੨॥ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਲ ਦਲ ਉਮਡਾਯੋ। ਸਰਬ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਦਿਖਰਾਯੋ[3]। ਤੁਮਲ ਜੁੱਧ ਤਬਿ ਹੋਵਨਿ ਲਾਗਾ।ਮਨਹੁ ਰੁੱਦ੍ਰ ਰਸ[4]*ਸੋਵਤਿ ਜਾਗਾ॥੧੩॥ ਭਿੜੇ ਭੇੜ ਭਟ[5] ਮੁੜ ਮੁੜ ਲੜੇ। ਜੇ ਭਾਜਤਿ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਖੜੇ। ਹਤੀ ਸ਼ਲਖ ਗੁਲਕਨਿ ਕੀ ਐਸੇ। ਹਟ੍ਯੋ ਜਲਦ ਮੁਚਿ ਬਰਖਾ ਜੈਸੇ॥੧੪॥ਲੋਹ ਪਰੇ ਦੁਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਜੋਧਾ। ਦੰਤਨ ਪੀਸ ਧਾਰਿ ਬਹੁ ਕ੍ਰੋਧਾ।ਉਰ ਛੂਟੇ ਟੂਟੇ ਭਟ ਅੰਗਾ। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸੰਗ ਭਰੇ ਸਰਬੰਗਾ ॥ ੧੫ ॥ ਮਾਨਹੁ ਖੇਲ ਫਾਗ ਕੋ

---

[1]ਕੰਨੀ। [2](ਖਾਲਸਾ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ) ਬਨ ਬੀ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹਾਂ ਤੇ (ਬਨਾਂ ਦੇ) ਸ਼ੇਰ ਬੀ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ (ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ) ਸਿਦਕ ਸਿਦਕ ਕੂਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਰਾਠ (ਬਣਦਾ ਸੀ) (ਹੁਣ ਕਿਉਂ) ਬਿਹਾਰੀ ਨੂੰ(ਭਾਵ ਸਾਨੂੰ) ਬਿਰਦ (ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।) (ਅ) ਅਪ੍ਰਸੰਗਕ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਐਉਂ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:–'ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ' ਪੜ੍ਹਕੇ ਸਿਦਕੀ ਖਾਲਸਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪੇ ਬਨ ਹੈ ਆਪੇ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਆਪੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨੇ ਵਾਲਾ ਸੂਰਮਾ । [3]ਚਾਰਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਫੌਜਾਂ ਉਮਡਕੇ ਚਲੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਾਰੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦਿੱਸੀਆਂ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਤਾਂ ਚਉਫੇਰੇ ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਹੀ ਦੀਸੈਂ । ਭਾਵ ਗੁਪਤ ਫੌਜਾਂ ਦਿੱਸੀਆਂ। [4]ਭਿਆਨਕ ਅਸਰ ਵਾਲਾ ਰਸ। [5]ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਭਿੜਦੇ ਹਨ ਸੂਰਮੇ ਤੇ । *ਪਾ:–ਰੋਸ ਰਸ ।

ਆਏ । ਕੈ ਪਲਾਸ ਫੂਲੇ ਸਮੁਦਾਏ । ਬੂਟਾ ਏਕ ਕਰੌਂਦੇ ਕੇਰਾ । ਤਿਸ ਤਰੁ ਥਿਰੇ ਗੁਰੂ ਰਣ ਹੇਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਦੁਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਤਬਿ ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ । ਲਰਹਿਂ ਸੂਰਮੇ ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬਲ ਪਾਇ ਬਡੇਰਾ। ਲਰਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਧਯੋ ਅਗੇਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਅਰਯੋ ਜੁ ਸਨਮੁਖ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇ । ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕਰਿ ਭੂ ਪਰ ਡਾਰੇ । ਪਰੀ ਅਕਾਸ਼ੀ ਫੌਜਾਂ ਆਇ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਇ ॥੧੮॥ਪਰ੍ਹਾ ਬੰਧਿ[1] ਜਨੁ ਘਨ ਘਟ ਆਈ। ਗਨ ਗੁਲਕਾਂ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ । ਤੁਪਕਨਿ ਕੜਕ ਗਾਜ ਜਨੁ ਪਰੈ। ਛਟਾ ਪਲੀਤੇ ਧੁਖਿ ਧੁਖਿ ਟਰੈ[2]॥੧੯॥ਦੁੰਦਭਿ ਢੋਲਨਿ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨਾ । ਜਨੁ ਬਰਖਤਿ ਘਨ ਧੁਨਿ ਗਰਜਾਨਾ[3] । ਕ੍ਰਿਖਿ ਪਾਕੀ ਸਮ ਪਰਮ ਪਹਾਰੀ[4] । ਤੋਰਿ ਫੋਰਿ ਚੂਰਨ ਕਰਿ ਡਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਹੇਲਾ ਘਾਲਿ ਖਾਲਸਾ ਲਰਯੋ । ਭਾਗਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਲਾਜ ਕਰਿ ਮੁਰਯੋ।ਬਲੀਆਚੰਦ ਆਨਿ ਪਗ ਰੋਪਯੋ । ਪਿਖਿ ਸਿਪਾਹ ਭਾਜੀ ਉਰ ਕੋਪਯੋ ॥੨੧॥ ਇਤ ਤੇ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਲੇ ਸਿੰਘਨਿ ਕੀ ਭੀਰ। ਆਲਮਚੰਦ ਖੜਗ ਕਰਿ ਨੰਗਾ । ਭਯੋ ਸਮੁਖ ਚਾਹਤਿ ਰਣ ਜੰਗਾ ॥ ੨੨ ॥ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਕੁਪਯੋ ਇਸ ਦੇਖਿ। ਦੋਨਹੁਂ ਕੇ ਮਨਿ ਕੋਪ ਵਿਸ਼ੇਖ।ਦੋਨਹੁਂ ਗਹੇ ਸਿਪਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ[5]।ਘਾਤ ਕਰਨਿ ਜੁਟੇ ਸਮ ਸ਼ੇਰ॥੨੩॥ ਬਾਮ ਦਾਹਨੇ ਫਿਰਿ ਮਿਲਿ ਗਏ।ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰ[6] ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਭਏ।ਗਿਰਪਤਿ ਸਮੁਖ ਸਿਪਰ ਕਰਿ ਦਈ। ਰੋਕਯੋ ਵਾਰ ਹੁਤੋ ਬਲ ਮਈ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਹ ਪਾਛੈ ਨਿਜ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਖੜਗ ਸਮੇਤ ਹਾਥ ਕਟਿ ਡਾਰਾ।ਤਿਸ ਕੇ ਭਟ ਪਹੁੰਚੇ ਲਿਯ ਆਗਾ। ਆਲਮਚੰਦ ਤਯਾਗਿ ਰਣ ਭਾਗਾ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਆਲਮਸਿੰਘ ਲੇ ਕਰਿ ਫਤੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ।ਦਿਸ਼ਾ ਦੂਸਰੀ ਬਲੀਆਚੰਦ।ਲਰਤਿ ਕਰਤਿ ਉਤਸਾਹਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੬ ॥ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਬਾਜਤਿ ਢੋਲ । ਲਲਕਾਰਤਿ ਸੂਰਨਿ ਕੋ ਟੋਲਿ। ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਧਨੁ ਬਾਨ ਚਲਾਵੈ। ਤਨ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇ ਪੁੰਜ ਧਸਾਵੈ॥੨੭॥ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਚਲਿ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵਾ। ਸਿੰਘਨਿ ਸੰਗ ਕਰਯੋ ਰਿਪੁ ਜੋਵਾ[7] । 'ਕਯਾ ਦੇਖਤਿ ਹੋ ਹਤਹੁ ਤੁਫੰਗੋ। ਆਵਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਵਧਯੋ ਕੁਢੰਗੋ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਇਕ ਵਿਰ ਛੋਰੀ।

[1]ਸਫਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ । [2]ਬਿਜਲੀ (ਵਤ) ਪਲੀਤੇ ਧੁਖ ਧੁਖਕੇ ਟਲਦੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਕਦੇ ਚਮਕਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਧੁਖਦੇ ਹਨ । [3]ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਨੋ ਬੱਦਲ ਗੱਜਿਆ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ । [4]ਵਡੇ (ਮਾਨੀ) ਪਹਾੜੀਏ । [5]ਤਲਵਾਰ । [6]ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਵਾਰ । [7]ਵੈਰੀ ਦੇਖਕੇ, (ਤੇ ਬੋਲਿਆ ।)

ਚਲੀ ਸਮੂਹ ਸ਼ੁਕਤੀ ਗੋਰੀ। ਬਲੀਆਰਿੰਦ ਜੰਘ ਮਹਿ ਲਾਗੀ। ਭਟ ਬਹੁ ਮਰੇ ਚਮੂੰ ਬਹੁ ਭਾਗੀ ॥ ੨੯ ॥ ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਬਲੀਆ ਹਟਿ ਪਰਯੋ। ਬਹੁਰ ਪਹਾਰੀ ਨਹਿਂ ਕੋ ਥਿਰਯੋ। ਚਲੇ ਪਲਾਇਨ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨ ਧੀਰ। ਪਰੇ ਗਗਨ ਕੇ ਬਡ ਬਰ ਬੀਰ[1] ॥ ੩੦ ॥ ਹਤੇ ਸੈਂਕਰੇ ਜੋ ਅਰ ਰਹੇ। ਭਜੀ ਸਿਪਾਹ ਤ੍ਰਾਸ ਕੌ ਗਹੇ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਸਭਿ ਕਹਤਿ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਤਬਿ ਮੈਂ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਸੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਹੁਤੋ ਅਵਸਥਾ ਬਿਖੈ ਛੁਟੇਰਾ। ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਕੇਤਿਕ ਰਣ ਹੇਰਾ। ਤਬਿ ਮੁਝ ਕੋ ਕੰਪਾ ਹੁਇ ਆਈ[2]। ਉਪਜਯੋ ਰਿਦੈ ਤ੍ਰਾਸ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕਰਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਉਚਰਯੋ। '[3]ਜਿਮ ਊਧਵ ਕੋ ਰਾਖਿ ਅਸ਼ੋਕ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿਧਾਰ ਗਏ ਪਰਲੋਕ[3] ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਭੀ ਕਰਨੀ। ਰਖਿ[4] ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਤਲ ਧਰਨੀ[5]। ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਰਨਗੇ[6] ਪਰਲੋਕ। ਨਹਿਂ ਡਰ, ਨਹਿਂ ਡਰ, ਬਨਹੁ ਅਸ਼ੋਕ' ॥ ੩੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਭਾਖਯੋ ਜਬਿਹੂੰ। ਰੁਦਨ ਕਰਨਿ ਲਾਗਯੋਂ ਮੈਂ ਤਬਿਹੂੰ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈਂ। 'ਰਿਪੁਨਿ ਚਲਾਇ[7] ਖਾਲਸਾ ਆਵੈ ॥ ੩੫ ॥ ਧਰ ਧੀਰਜ ਕੌ ਉਰ ਨਹਿ ਰੋਵਹੁ। ਸੰਘਰ ਮਚਯੋ ਖਰੋ ਰਹੁ ਜੋਵਹੁ'। ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਭਜਾਇ ਪਹਾਰੀ। ਅਰਯੋ ਰਹਯੋ, ਤਿਹਿਂ ਦੀਨਸਿ ਮਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਚਮੂੰ ਅਕਾਸ਼ੀ ਸਭਿ ਚਲਿ ਗਈ।ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਈ।ਬਹੁਰ ਖਾਲਸਾ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਖਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਤਾਂਈ। ਸਿੰਘਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਪਿਖਤਿ ਉਚਾਰੇਂ। 'ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ ਪਹਾਰੀਏ ਸਾਰੇ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸਾ ਬਿਨਤੀ ਕਹੈ। 'ਸਕਲ ਪਹਾਰੀ ਬਨਚਰ ਅਹੈਂ[8]। ਸੋ ਹਮਰੇ ਹੈਂ ਖਾਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਖਾਵਤਿ ਰਹੈਂ ਸਰਬਥਾ ਕਾਲਾ' ॥੩੯॥ ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪੁਨ ਮੁਸਕਾਏ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਅਲਾਏ। 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਦੇ ਕਾਨ। ਕਰਹਿਂ ਗਿਰੀਸ਼ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨ[9] ॥੪੦॥ ਨਹੀਂ ਨੇਤ ਭਾਣੇ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ। ਪਰਮੇ-

---

[1](ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਸ਼) ਤੋਂ ਜੋ ਬੜੇ ਵੀਰ ਪਏ ਸਨ। [2]ਭਾਵ ਮੈਂ ਕੰਬਿਆ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਹੈ ਕੰਬਾ। [3]ਭਾਵ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਊਧਵ ਨੂੰ (ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ) ਰੱਖਕੇ ਆਪ ਪ੍ਰਲੋਕ ਚਲੇ ਗਏ ਸੇ। [4]ਰੱਖਕੇ (ਤੈਨੂੰ) ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ। [5]ਧਰਨੀ ਤਲ ਤੇ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕੇ। [7]ਭਜਾ ਕੇ। [8]ਬਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਖਾਜ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ,ਮ੍ਰਿਗ ਆਦਿਕ ਜੋ ਖਾਧੇ ਜਾਣ। [9]ਪਹਾੜੀਏ ਰਾਜੇ ਰਾਜ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ। ਆਇ ਸਮਾ ਇਨ ਕੇ ਸਿਰ ਬਲੀ। ਬਿਨ ਹੰਕਾਰ ਹੋਇਂ ਬਿਧਿ ਭੁਲੀ ॥ ੪੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਲੀ ਨਿਬਾਹੀ ਪੁਰਖ[1] ਨੇ ਕੀਨੋ ਤੀਜਾ ਲੋਗ[2]। ਜਿਨ ਸਿਰਜੀ ਗੋਈ ਤਿਸੈ[3] ਮਿਟੈ ਤੁਮਾਰਾ ਰੋਗ[4]" ॥ ੪੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੀਨ ਬਾਰ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਰੋਗ ਸਮਾਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੁਇ ਹਾਨਾ'। ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਰੁਖ ਲਖਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ॥੪੩॥ਬੂਝਯੋ ਗੁਰ ਪੁਨ 'ਕਸ ਰਣ ਭਯੋ?'।ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਸਭਿ ਕਹਿ ਦਯੋ। 'ਦ੍ਵੈ ਸਰਦਾਰ ਹੁਏ ਸੋ ਘਾਇਲ। ਸਹਤ ਸਿਪਾਹਿ ਭਏ ਕਰਸਾਯਲ[5] ॥੪੪॥ ਭਾਗ ਗਏ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਜਮਾਏ। ਮਰੇ ਪਰੇ ਕੋ ਧਰ ਤਰਫਾਏ[6]। ਬਲ ਰਾਵਰ ਕੋ ਪਾਇ ਬਡੇਰਾ। ਫਤੇ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਇਸ ਬੇਰਾ' ॥ ੪੫ ॥ ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਅਲਾਈ। 'ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਦਾਹਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਸਭਿ ਥਲ ਖੋਜ ਏਕ ਥਲ ਧਰੀਅਹਿ'॥੪੬॥ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਕੀਨਿ। ਕਰਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਦਾਹ ਸੁ ਦੀਨਿ। ਘਾਇਲ ਹੁਤੇ ਉਠਾਇ ਸੁ ਲਯਾਏ। ਫਤੇ ਪਾਇ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਆਏ॥੪੭॥ਬਜੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਗਾਰੇ।'ਭਈ ਜੀਤ'ਨਰ ਨਾਰਿ ਉਚਾਰੇ।ਮੰਗਲ ਕਰੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਭਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਸ਼ੋਕ ਅਪਾਰਾ ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ॥੪॥

ਪ. [ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ। ਕਾਜ਼ੀ ਸਲਾਰ ਦੀਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨੀ ਲਰਾਈ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਚਿਤ ਸ਼ੰਕਤ ਸਭਿ ਹੋਇ। 'ਅਲਪ ਚਮੂ ਗੁਰ ਸੰਗ ਹੈ ਹਮਰੇ ਰਾਜੇ ਦੋਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੈਨਾ ਪਠੀ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਈ।ਕਿਮ ਰਣ ਕਰਤਿ ਪਰਾਜੈ ਪਾਈ। ਵਡੇ ਬਹਾਦੁਰ ਉਰ ਹੰਕਾਰੀ। ਆਯੁਧ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਜਾਨਤ ਸਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਠਹਿਰੇ ਕਯੋਂ ਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੇ। ਹੁਇ ਘਾਇਲ ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਭਾਗੇ। ਜੇ ਗੁਰ ਸੰਗ ਹੋਇ ਦਲ ਮਹਾਂ। ਹਮਰੋ ਰਾਜ ਥਿਰਹਿ ਤਬਿ ਕਹਾਂ ॥੩॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਜਾਟ ਕਮੀਨੀ ਜਾਤਿ। ਬਨਹਿਂ ਸਿੰਘ ਪਾਹੁਲ ਲੇ ਜਾਤਿ।ਖੜਗ ਤੁਰੰਗ ਕੇਸ ਕਛ ਧਰੈਂ।ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ ਕਰੈਂ ॥੪॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਰਾਜਾ ਨਹਿਂ ਗਨੈਂ ।–ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ–

---

[1]ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ। [2]ਭਾਵ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ। [3]ਜਿਨ ਸਿਰਜੀ ਤਿਸ ਨੇ ਲੈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। [4]ਭਾਵ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੪੩)। [5]ਹਰਨ ਹੋ ਗਏ। ਭਾਵ ਘੁੰਮਕੇ ਮੁੜ ਜਾਣਾ ਜਿਵੇਂ ਹਰਨ ਜ਼ਖਮ ਖਾਕੇ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [6]ਧੜ ਤੜਫਦਾ ਹੈ।

ਸਭਿਹਿਨ ਕੋ ਭਨੈਂ । ਵਧਤਿ ਜਾਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਇਮ ਪਈਅਤਿ । ਜਿਮ ਪੜਵਾ ਤੇ ਨਿਸਪਤਿ ਲਹੀਅਤਿ[1]॥੫॥ਇਨ ਕੋ ਚਹੀਐ ਕਰਨਿ ਉਪਾਇ। ਅਲਪ ਅਹੈਂ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਲਘੁ ਬੂਟੇ ਕੋ ਤੁਰਤ ਉਖਾਰੈਂ । ਸਕੈਂ ਹਲਾਇ ਨ, ਬਟ ਜਬਿ ਭਾਰੈ[2] ॥ ੬ ॥ ਅਗਨਿ ਚਿੰਗਾਰਾ ਤੁਰਤ ਬੁਝਾਈ। ਬਨ ਲਗਿ ਪਸਰੈ, ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਪਾਈ। ਥੋਰਨਿ ਦਿਨ ਕੋ ਕੇਹਰਿ ਹੋਇ। ਪਕਰ ਲੇਹਿਂ ਨਿਰਬਲ ਹੁਇ ਸੋਇ ॥੭ ॥ ਜਬਿ ਅਪਨੋ ਬਲ ਧਰਿ ਕਰਿ ਗਰਜੈ।ਕੌਣ ਸਮੁਖ ਹੁਇ ਤਿਹ ਤਬਿ ਤਰਜੈ।ਅਬਿ ਤੌ ਸਿੰਘ ਸੈਂਕਰੇ ਅਹੈਂ। ਇਮ ਉਤਪਾਤਿ ਕਰਤਿ ਸੋ ਰਹੈਂ ॥ ੮ ॥ ਜਬਹਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਗਿਨਤੀ ਹੋਇ।ਅਰੈ ਲਰੈ ਤਿਨ ਸੌਂ ਤਬਿ ਕੋਇ[3]?'।ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਮਿਲਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕਹੈਂ। ਦਲ ਤੁਰਕਾਨ ਹਕਾਰਨੋ ਚਹੈਂ ॥ ੯ ॥ ਦੱਖਣ ਗਯੋ ਨੁਰੰਗਾ ਆਪ। ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਸੂਬਾ ਬਡ ਥਾਪਿ। ਤਹਾਂ ਵਕੀਲ ਪਠਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਕਰਜੋ ਤਯਾਰ ਸਮੁਝਾਇ ਉਚਾਰਨਿ ॥ ੧੦ ॥ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਵਸਤੁ ਸਮਾਜੇ । ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਦੀਨਸਿ ਗਨ ਰਾਜੇ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਤੇ ਜੋ ਕਰ ਆਵੈ। ਹੇਤੁ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਹਿ ਪਹੁੰਚਾਵੈ ॥੧੧ ॥ ਲਿਖੇ ਪੱਤ੍ਰ ਪਰ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। 'ਉਧਮ ਦੋਸ਼ ਪਾਇ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ।ਕਹੈ–ਖਾਲਸਾ ਮੈਂ ਅਬਿ ਕਰਜੋ–।ਹਮ ਸੌਂ ਕਈ ਬਾਰ ਲਰਿ ਪਰਜੋ ॥ ੧੨ ॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੌ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਰਾ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਚਾਹਹਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ।ਬਿਗਰੈ ਤੁਮ ਸੌਂ ਭੀ ਇਕ ਬਾਰੀ । ਯਾਂਤੇ ਸੁਧ ਭੇਜੀ ਹਮ ਸਾਰੀ॥੧੩॥ਅਬਿ ਉਪਾਇ ਇਸ ਕੋ ਹੁਇ ਆਵੈ।ਨਤੁ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿਨਿਜ ਪੰਥ ਵਧਾਵੈ। ਸੈਨਾ ਪਠਹੁ ਮਿਲਹਿਂ ਹਮ ਸੰਗ[4] । ਦੋਹਿਂ ਨਿਕਾਰ ਕਰਹਿਂ ਬਹੁ ਜੰਗ' ॥ ੧੪ ॥ ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਬਹੁ ਲਿਖੇ ਪਠਾਏ[5]। ਕਹਿ ਵਕੀਲ ਸੋਂ ਬਚ ਸਮੁਝਾਏ। ਸੂਬੇ ਢਿਗ ਦਿੱਲੀ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਹੁ ਦਈ ਅਕੋਰਾ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਨਜੋ ਇਤ ਓਰਾ।'ਸਭਿ ਰਾਜਨਿ ਮਿਲਿ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਆਪ ਪਾਸ ਇਸ ਹਿਤ ਚਲਿ ਆਯੋ' ॥੧੬॥ ਤਿਨ ਸੂਬੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਲਿਖਜੋ ਨੁਰੰਗੇ ਕੋਂ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਧੀਰਜ ਤਿਸ ਵਕੀਲ ਕੌ ਦਈ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਜੁਤਿ ਭੇਟੈਂ ਲਈ ॥ ੧੭ ॥ ਇਤ ਰਾਜਨਿ ਬਹੁ ਸੈਨ ਬਨਾਈ। ਤ੍ਰਾਸ ਗੁਰੂ ਕੋ ਕਰਿ

[1]ਜਿਵੇਂ ਏਕਮ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਧਦਾ) ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ]। [2]ਹਿਲਾ ਨਾ ਸੱਕਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਊ ਬੋਹੜ। [3]ਕੌਣ। [4]ਅਸੀਂ ਭੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਂਗੇ। [5]ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਿਆ।

ਤਕਰਾਈ[1]।ਰਵੈਂ ਸਿੰਘ ਗਨ ਖੇਤ ਉਜਾਰੈਂ।ਅਰੈਂ ਲਰੈਂ ਰਣ ਮਰੈਂ ਸੁ ਮਾਰੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਰਾਜਨਿ ਕੇ ਨਿਤ ਬਡੋ ਹੰਗਾਮਾ[2]। ਇਨ ਕੈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਕਾਮਾ[3]। *ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਇ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੰਗਤਿ ਭੀ ਸਮੁ-ਦਾਇ॥੧੯॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੂਰ ਤੇ ਆਈ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਪਾਇਨ ਲਯਾਈ। ਤਬਿ ਅਰਦਾਸੀ ਅੱਗ੍ਰ ਖਰੋਇ। ਸਾਂਭਤਿ ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਕੋ ਸੋਇ ॥ ੨੦ ॥ ਪੈਸਾ ਮੁਹਰ ਰਜਤਪਣ ਜੇਤੇ। ਕਰਹਿ ਸੰਭਾਰਨਿ ਰਾਖਹਿ ਤੇਤੇ। ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਅਨਿਕ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਪੂਰਹਿ ਭਾਵਨਾ ਦਾਸਨ ਨਾਨਾ॥੨੧॥ ਹੁਤੋ ਸਲਾਰਦੀਨ ਇਕ ਕਾਜ਼ੀ। ਸਾਂਈ ਲੋਕ ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਪਾਜੀ[4]। ਨਹਿਂ ਹਿੰਦੁਨਿ ਸੋਂ ਧੋਖ ਕਰਤਾ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਇਕ ਸਮਾਨ ਬਰਤੰਤਾ ॥ ੨੨ ॥ ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਬਹੁਰ ਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਰਹਯੋ ਨਿਹਾਰ॥੨੩॥ਮਨ ਮਹਿਂ ਤਰਕਨ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਨ।-ਲਹਿ ਅਵਕਾਸ਼ਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਨਿ-। ਜਬਹਿ ਭੀਰ ਬਹੁ ਹਟਿ ਕਰਿ ਗਈ। ਤਬਿ ਬੂਝਨਿ ਕੀ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਭਈ ॥੨੪॥ ਕਹਯੋ 'ਗੁਰੂ ਜੀ! ਤੁਮਰੇ ਪਾਸ। ਨਰ ਕਯੋਂ-ਕਰਿ ਕਰਿਤੇ ਅਰਦਾਸ? ਦਿਹੁ† ਅਸੀਸ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਦੇਤ[5]?ਇਸ ਕੋ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਹੇਤ ॥੨੫॥ ਜੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਨੇ ਦੀਨ ਬਨਾਇ। ਸੋ ਭੋਗਤਿ ਹੈ ਜਿਤ ਕਿਤ ਜਾਇ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਭੀ ਐਸੇ। ਪੂਰਬ ਕਰੀ ਪ੍ਰਮੇ-ਸੁਰ ਜੈਸੇ ॥੨੬॥ ਭੋਗਤਿ ਸਰਬ ਜੀਵ ਸਦ ਤੈਸੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਮੇਟ ਸਕੈ ਕੋ ਕੈਸੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਿਤ ਸੁਤ ਦੇਤਿ। ਐਸੋ ਝੂਠ ਕਹਨਿ ਕਿਸ ਹੇਤ[6]' ॥੨੭॥ ਬਡੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਉੱਤਰ ਦੀਨਿ ਸੁਮਤਿ ਤੇ ਭਨਿ ਕੈ[7]। 'ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ! ਬਡ ਬੁੱਧਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਅਹੈ ਜਥਾਵਤ ਤਥਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਤਊ ਜਨਨ[8] ਕੋ ਜਿਮ ਹਮ ਦੇਤਿ। ਤਿਸ ਗਤਿ ਕੋ ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਹੇਤੁ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਾਗਦ ਮਸ ਲੈ ਕੈ।ਪੂਰਬ ਮੁਹਰ[9] ਦਿਖਾਵਨਿਕੈ ਕੈ॥੨੯॥'ਬਰਨ[10] ਅਪੂਠੇ ਇਸ ਪਰ ਅਹੈਂ। ਇਨ ਤੇ ਕਾਜ ਸਰਤਿ ਨਹਿਂ

[1]ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਡਰ ਕਰਕੇ ਤਕੜਾਈ ਕੀਤੀ। [2]ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਭਾ ਦਾ ਨਿਤ ਜੰਗ ਰਹੇ। [3]ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। [4]ਸਾਈਂ ਲੋਕ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪਖੰਡੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। [5]ਅਸੀਸ ਦੇਕੇ ਆਪ ਕੀਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। [6]ਕਾਹਦੇ ਲਈ। [7]ਸੁਮੱਤ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ। [8]ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। [9]ਛਾਪ। [10]ਅੱਖਰ। *ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੨ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਦੇਕੇ। ਪੁਨਾ:-'ਨਿਜ' ਬੀ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਲਹੈ। ਪੁਨ ਕਾਗਦ ਪਰ ਦਈ ਲਗਾਇ। ਭਏ ਬਰਨ ਸੂਧੇ ਇਸ ਭਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ! ਨਰ ਜਨਮੈਂ ਜਬੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰੀ ਤਬੈ। ਹੋਨਹਾਰ ਸਿਰ ਲਿਖੀ ਸੁ ਜਾਇ। ਪੂਠੇ ਬਰਨ ਮੁਹਰ ਜਿਸ ਭਾਇ॥ ੩੧॥ ਜਬਹਿ ਲਗਾਵਨਹਾਰ ਲਗਾਵੈ। ਹੁਇੰ ਸੂਧੇ ਤਬਿ,ਨੈਮ੍ਰਿ ਟਿਕਾਵੈ[1]। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਮਨਿ ਫਲਦਾਤਾ[2]। ਮਸਤਕ ਪਰ ਲਿਖਿ ਲੇਖ ਬਿਧਾਤਾ ॥ ੩੨ ॥ ਤਬਹਿ ਕਹਹਿ ਏਹ ਮਾਨੁਖ ਜੋਇ। ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਕੇ ਆਗੇ ਹੋਇ। ਮਸਤਕ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਤ ਨਿਵਾਵੈ।ਸੂਧੇ ਅੱਖਰ ਤਬਿ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ॥੩੩॥ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਸੁਖ ਭੋਗਨਿ ਕਰੈ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇ ਕਾਜ ਸਵਰੈ। ਜੋ ਮਸਤਕ ਕੋ ਟੇਕੈ ਨਾਂਹੀ। ਪੂਠੇ ਕਰਮ ਰਹੈਂ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ੩੪ ॥ ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾ ਧਰੈ। ਸੁਤ ਬਿਤਾਦਿ ਸੁਖ ਪਾਵਨ ਕਰੈ[?]। ਕਾਜ਼ੀ ਸੁਨਿ ਮਨ ਭਯੋ ਅਨੰਦਾ।ਠਾਂਢਾ ਭਯੋ।ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਬੰਦਿ॥੩੫॥ਝੁਕਿਝੁਕਿ ਕਰੈ ਸਲਾਮ ਅਗਾਰੀ। ਗੁਰ ਤਾਰੀਫ ਬਲੰਦ ਉਚਾਰੀ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਸੰਸੇ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ਼। ਵਾਹ ਵਾਹ ਬਡ ਬੁੱਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩੬ ॥ ਬਚਨ[3]—[4]ਐਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਬਲ

ਗੁਰ ਆਮਦਹ। ਕਦਮ ਮਿਸੂਤ ਬੰਦਹਿ ਜਹਾਨ ਪਾਰ ਕਰਦਮਹਿ[4] ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ॥ਹਤਿ ਸੰਸੈ ਸੁ ਤਸੱਲੀ ਹੌਨ[5]। ਅਸ ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕ ਹੈ ਕੌਨ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਸੁਮਤਿ ਧਰਹਿ ਕੋ ਐਸੋ।ਆਪ ਦਿਖਾਇ ਕਹਯੋ ਸ਼ੁਭ ਜੈਸੋ'॥੩੭॥ਪੁਨ ਸਾਦਰ ਬੈਠਾਯਹੁ ਕਾਜ਼ੀ। ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਜੋ ਅਤਿਸੈ ਰਾਜ਼ੀ[6]। ਅਪਰ ਸੰਬਾਦ ਕਰਯੋ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਕੀ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਸੁਖ ਕੀ ਲਾਲਸ ਤਿਨ ਕੀ। ਬਹੁਰੋ

---

[1](ਜਦ ਮੁਹਰ) ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਟਿਕਾਂਵਦਾ ਹੈ ਤਦ ਅੱਖਰ ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਈਸ਼ਰ। [3]ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਬਚਨ ਭਾਵ ਕਿ ਅਗਲਾ ਵਾਕ ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਹੈ। [4]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:— ਕਾਜ਼ੀ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ: ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਹੂਆ। ਬੋਲਿਆ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਜੀ ਐਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਬਲ ਗੁਰੂ ਆਮਦਹ।ਕਦਮ ਮਿਸੂਤ ਬੰਦਹ ਜਹਾਨ ਪਾਰਕਰਦਮਹ। ਅਰਥ—ਪਹਿਲੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਠੀਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਾ ਰੂਪ (ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਸਹੀ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ) ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। [ਐਨ=ਠੀਕ। ਖ਼ੁਦਾਇ=ਰੱਬ। ਅੱਬਲ=ਪਹਿਲੋਂ। ਆਮਦਹ=ਆਉਣ ਤੇ, ਆਇਆਂ। ਕਦਮ =ਚਰਨ। ਮਿਸੂਤ=ਇਹ ਪਾਠ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਾਰਸੀ ਪਦ ਮੁਸ਼ਰਫ ਸੀ। ਮੁਸ਼ਰਫ= ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਜੇ 'ਮਿਸੂਤ' ਪਦ ਨੂੰ 'ਮੁਸੱਰਤ' ਸਮਝੀਏ ਤੇ ਅਰਥ ਲਗਣਗੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ (ਦੇਣ ਵਾਲੇ)। ਬੰਦਹ=ਦਾਸ। ਪਾਰ ਕਰਦਮਹ=ਮੈਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ]ਨੋਟ—ਇਸ ਬੈਂਤ ਦੀ ਫਾਰਸੀ ਬੰਦਸ਼ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ। [5]ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। [6]ਖ਼ੁਸ਼ੀ।

ਉਠੇ ਚਲੇ ਸ਼ੁਭ ਮੰਦਿਰ। ਜਹਿਂ ਇਕਾਂਤ ਬੈਠਨਿ ਬਲ ਸੁੰਦਰ ॥ ੩੯ ॥ ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਬੰਦਨਕਰਿ ਕਰਿਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਮੁਦ ਬਹੁ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਂਨ ਪਹੁੰਚਤੇ ਭਏ। ਕਰਤਿ ਸੁਜਸੁ ਗੁਰ ਸੁਖ ਬਹੁ ਲਏ ॥੪੦॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨ ਭਾਏ।ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਪਤਾਏ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗਨਿ ਧਰੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥੫॥

੬. [ਮਰਦ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਫਿਟਕਾਰਨਾ। ਨਿਗਾਹੇ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਵਣਜਾਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕੌ ਪਾਇ। ਅਲੰਕਾਰ ਦੀਪਤਿ ਰਤਨ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ।੧।ਚੌਪਈ॥ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਆਨਿ[1] ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੇ। ਸਿਰ ਨੰਮ੍ਰੀ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਚਿਤੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ ॥੨॥ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸਾ ਆਯੋ। ਸੁਰ ਗਨ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਇੰਦ੍ਰ ਸੁਹਾਯੋ। ਜੋ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਈ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩ ॥ ਇਕ ਟਕ ਹੇਰਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਸਿਰ ਪਰ ਢੁਰਹਿ ਚੌਰ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਬੈਸੇ। ਊਚੇ ਧੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਐਸੇ ॥ ੪ ॥ 'ਅਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ, ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ ? ਮਰਦ ਨਹੀਂ ਫਿਟਕਾਰਯੋ ਜਾਂਹੀ। ਛੋਟਾ ਬਡਾ ਹੋਇ ਬਯ ਕੋਈ। ਰਿਦੈ ਸੁਮਤਿ ਧਰਿ ਕਹਯੋ ਨ ਜੋਈ[2]" ॥ ੫॥ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਸਿੱਖਣੀ ਜੇਤੀ। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਤੇਤੀ। ਕਰ ਜੋਰੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਕੀ ਤਨੀਆ। ਖਰੀ ਹੋਇ ਸਭਿ ਮਹਿ ਬਚ ਭਨੀਆ ॥੬॥"ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ! ਮੈਂ ਦੀਨ[3]। ਮਰਦ ਨ ਕਬਿ ਫਿਟਕਾਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਅਪਨਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨ ਝਿਰਕਯੋ ਕਬਹੀ। ਜ਼ਾਤਿ ਮਰਦਕੀ ਲਖਿ ਬਡ ਸਭਿ ਹੀ[4]" ॥ ੭ ॥ ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ।'ਸਾਧਸਾਧ ਤੁਵ ਜੋ ਇਮ ਜਾਨੇ।ਤਊ ਜਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਇਨਚੀਤ। ਸਭਿ ਕੋ ਹੁਇ ਕਿਸ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ' ॥ ੮ ॥ ਭਾਗਣ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਬਿ ਕਹਯੋ'ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਨੀਯਹਿ ਜਿਮ ਚਹਯੋ[5]।ਬਸਹਿ ਆਗਰੇਨਗਰ ਮਹਾਂਨ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਮਮ ਪਿਤਾ ਦਿਵਾਨ॥੯॥ ਸਭਿ ਪਰ ਹੁਕਮ, ਦਰਬ ਬਹੁ ਆਵੈ।

---

[1]ਆਏ। [2]ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਧਾਰਕੇ (ਫਿਟਕਾਰ ਦਾ ਵਾਕ) ਨਾ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ। [3]ਮੈਂ ਗ਼ਰੀਬ ਨੇ। [4]ਮਰਦ ਦੀ ਜਾਤ ਸਭ ਵੱਡੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। [5]ਜਿਵੇਂ (ਸੁਣਨਾ) ਚਾਹਿਆ ਹੈ (ਆਪ ਨੇ)।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਸਰਬ ਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਵੈ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਕਾਰਜ ਕਰਨੋ। ਸਮੋਂ ਪੁਜਨੋ ਮੇਰੋਪਿਤ ਮਰਨੋ॥੧੦॥ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਬਿਹੀ ਸੁਨਯੋ।ਨਿਜ ਲੋਕਨਿ ਸੋਂ ਤਤਛਿਨ ਭਨਯੋ।-ਚੌਂਕੀ ਦਿਹੁ ਬਿਠਾਇ ਤਿਸ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਵਸਤੁ ਸਿਭ੍ਰਾ-ਰਹੁ ਭੇਰਹੁ ਤਾਰੇ॥੧੧॥ ਤਿਸ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਇ ਜੇ ਕੋਈ। ਮੁਹਿ ਢਿਗ ਜਾਇ ਆਨਿਯੈ ਸੋਈ-। ਤੂਰਨ ਸ਼ਾਹਿ ਸਿਪਾਹੀ ਆਏ। ਸਭਿ ਦ੍ਵਾਰਨ ਤਾਰੇ ਭਿਰਵਾਏ॥੧੨॥ ਹਮਰੇ ਨਰ ਹਟਾਇ ਸਮੁਦਾਈ। ਚੌਂਕੀ ਕਰਿ ਤਾਕੀਦ ਬਿਠਾਈ। ਬੂਝਿ ਬਾਰਤਾ ਹਮ ਤੇ ਸਾਰੀ। ਜਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਾਸ ਉਚਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥-ਸਪਤਸੁਤਾ ਤਿਸ ਕੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਅਸ਼ਟਮ ਹੈ ਅਧਾਨ[1] ਤ੍ਰਿਯ ਤਾਂਹੀ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਬੰਧੁ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਜੋ ਨਿਕੇਤ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਹੋਈ-॥ ੧੪ ॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਇਮ ਸੁਨਤਿ ਉਚਾਰੀ।-ਜਨਮੈ ਜਬਿ ਲੌ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ। ਹੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੌ ਕਰਹੁ ਖਲਾਸੋ[2]। ਸੁਤਾ ਭਏ ਕਰਿ ਜਪਤ ਅਵਾਸੋ[3]-॥੧੫॥ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਚੌਂਕੀ ਥਿਰ ਦ੍ਵਾਰੇ*।ਪੂਜੇ ਗਰਭ ਕੇ ਜਬਿ ਦਿਨ ਸਾਰੇ।ਜਨਮਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਜੋਵਾ।ਮੰਗਲ ਕੋ ਉਤਸਵ ਬਹੁ ਹੋਵਾ॥੧੬॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਨੌਬਤੈਂ ਬਾਜੀ। ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਭਯੋ ਬਹੁ ਰਾਜ਼ੀ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਜਬਿ ਸੁਨਿਬੋ ਕੀਨਿ।-ਕਰਹੁ ਖਲਾਸੀ-ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ ॥ ੧੭ ॥ ਬਖਸ਼ਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ ਰੁਜ਼ੀਨਾ। ਘਰ ਖਲਾਸ ਤਤਛਿਨ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਚੌਂਕੀਦਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਗਏ। ਜਨ[4] ਸਨਮਾਨ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਭਏ॥ ੧੮ ॥ ਸਪਤ ਭਗਨਿ ਮਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤਿਸਕਾਲਾ।-ਧੰਨ ਮਰਦ ਕੀ ਸ਼ਮਸ ਬਿਸਾ-ਲਾ[5]। ਸਭਿ ਪਰਵਾਰਿ ਛੁਟਯੋ ਜਿਸ ਪਾਛੈ।ਇਸ ਤੇ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਆਛੈ। ੧੯॥ਜਿਸ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੇ ਜਪ ਤਪ ਜੋਗ।ਵਲਹਿ ਸਕਲ ਦੇ ਸੁਖ ਗਨ ਭੋਗ। [6]ਮਰਦ ਕਚਹਿਰੀ ਦਰ ਦਰਗਾਹਿ। ਸ਼ਮਸ਼ ਕਬੂਲ ਪਰਹਿ ਦੁਤਿ ਜਾਹਿ[6]॥ ੨੦ ॥ ਮਰਦ ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਮਸ਼ ਦਸਤਾਰ[7]। ਇਨ ਬਿਨ ਔਰਤ ਪਰਹਿ

[1]ਗਰਭ। [2](ਜਾਇਦਾਦ) ਖਲਾਸ ਕਰ ਦਿਓ। [3]ਘਰ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਓ। [4](ਸਾਰੇ) ਲੋਗ। [5]ਮਰਦ ਦੀ ਦਾਹੜੀ। [6] ਇਸ ਲੋਕ ਦੀ) ਕਚਹਿਰੀ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ (ਧੰਨ) ਮਰਦ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੋਕੇ ਕਬੂਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [7]ਬਿਨਾਂ ਦਾੜ੍ਹੇ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਤੋਂ ਮਰਦ...... ।

*ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਗਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਸਤੂਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਉਹਦੇਦਾਰ ਮਰ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਫੇਰ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਗ਼ਾਲਬਨ ਇਹ ਉਹਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਨਿਮਕ ਹਲਾਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਸੀ।

ਨਿਹਾਰ–।ਸਾਰੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਮੈਂ ਰੀਤ। ਤਬਿ ਕੀ ਧਰੀ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਤੀਤ॥
੨੧॥ਜਨਮਤਿ ਮਰਦ ਸੁ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ[1]।ਹਮ ਜ਼ਨਾਨੀਧਾਂਸਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ॥
ਨਹਿਂ ਮੁਲਾਹਜਾ ਕਿਨਹਿਂ ਉਬਾਚੀ। ਧਾਂਤੇ ਧੰਨ ਸ਼ਮਸ਼ ਹੈ ਸਾਚੀ॥ ੨੨॥
ਫ਼ਾਰਸੀ। ਜ਼ਨ ਜ਼ੁਲਮ ਜੰਮਹਿ ਲਾਨਤੁਹਿ ਸ਼ਬਹਿ ਰੋਜ਼ ਹਰਦੋ ਮਾਂਹਿ[2]*।
ਮਰਦਹਿ ਜੰਮਹਿ ਦਰ ਗੋਸ਼ ਖ਼ੈਰ ਕਰਦਮਹਿ[3]।ਦਾੜ੍ਹੀਬੰਦਗੀ ਐਨ ਖ਼ੁਦਾਇ
ਦੀਦਾਰ ਸ਼ੁਮਾਰਹਿਂ[4]। ਬਗ਼ੈਰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਸ਼ੈਤਾਨ ਬਿਸਾਹਸ ਨ ਕਰਦਮਹਿ[5]"
॥ ੨੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਸਭਾ ਬਿਸਮਾਈ। 'ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ'
ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਤਾਂਈ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਖ੍ਯੋ ਤਿਸ ਹੇਰੀ। 'ਧੰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ
ਰਿਦੈ ਅਸ ਤੇਰੀ' ॥ ੨੪ ॥ ਫ਼ਾਰਸੀ। 'ਸਿੱਖੋ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੇਸ਼ ਸ਼ੁਮਾਰ
ਬਾਲਤਨਹ[6]। ਬਗ਼ੈਰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਬਦਨ ਚਸ਼ਮ ਨ ਦੀਦਮਹਿ[7]"॥੨੫॥ਚੌਪਈ॥
ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ। ਕਰੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਗਤਿ ਆਸਾ।
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਰਹਿਕੈ। ਭਈ ਬਿਦਾ ਪੁਨ ਬਿਨਤੀ ਕਹਿ ਕੈ
॥੨੬॥ ਲੇ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਕੀ ਕੇਤੇ। ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ ਗੁਰੂ ਹਰਖੇਤੇ। ਲੇ ਸਿਰੁ-
ਪਾਉ ਅਵਾਸ ਸਿਧਾਏ। ਜਸ ਕੋ ਉਚਰਤਿ ਜਿਤ ਜਿਤ ਜਾਏ ॥੨੭॥ਜਿਮ
ਆਮਦ ਤਿਮ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਹੋਵਤਿ ਸਭਿ ਕਾਲਾ।
†ਕਾਤਕ ਬਿਤ੍ਯੋ ਸੁ ਅਗਾਹਨ[8] ਆਵਾ।ਬੈਠੇ ਗੁਰੂਦਿਵਾਨ ਲਗਾਵਾ॥੨੮॥
ਤਬਿ ਸਿੱਖਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਗੁਰ ਸਾਰੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਉਦਾਰਾ।ਭਾਨਾ
ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਿਮ ਉਰ ਚਾਹੋ। ਤਿਮ ਵਿਹਾਰ ਤੋਰਹੁ ਸਭਿ ਮਾਹੋ॥ ੨੯ ॥
ਤਊ ਪਰੰਤੁ ਖਰਚ ਅਬਿ ਚਹੀਅਹਿ।ਸੀਤ ਕਾਲ ਆਯੋ ਬਹੁ ਲਹੀਅਹਿ'।

[1]ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਯਾ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਜੰਮਣਾ ਜ਼ੁਲਮ (ਉਤਰਨਾ ਹੈ), ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੁਹਾਂ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲਾਨਤ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। [3]ਮਰਦ ਜੰਮੇ ਤਾਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ (ਵਧਾਈ ਦੀ ਸੋ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਭਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਰੱਬ ਨੇ)। [4](ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖਣੀ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ) ਬੰਦਗੀ (ਤੁੱਲ ਹੈ, ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਦਾ ਦੀਦਾਰ) ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਹੂਬਹੂ ਦੀਦਾਰ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5](ਜੋ) ਬਿਨਾ ਦਾਹੜੀ ਦੇ ਹੈ (ਉਹ) ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਤੁਕ–ਏਹ ਫਾਰਸੀਆਂ ਸ਼ੁਧ ਨਹੀਂ ਹਨ। [6]ਸਿੱਖੋ ਦਾਹੜੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਹੈ (ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਆਇਆਂ ਆਦਮੀ ਮਰਦ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਿਰੇ) ਕੇਸ਼ (ਤਾਂ) ਬਾਲਪਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿਣਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਇਨਸਾਨ ਦੀ)। [7]ਦਾਹੜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਜੋ ਮੂੰਹ ਹੈ (ਭਾਵ ਦਾਹੜੀ ਮੁੰਨੇ ਨੂੰ) ਅਸੀਂ ਅੱਖੀਂ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। [8]ਮੱਘਰ। *ਪਾ:–ਜ਼ਨ ਜੁਮਲ ਜੰਮਹਿ ਲਾਨਤੁਹਿ ਜ਼ਦਹ ਰੋਜ਼ ਹਰਦੂ ਮਹਿ।

†ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੪ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿਹੂੰ ਸਭਿ ਕਹਯੋ।ਇਕ ਵਣਜਾਰਾ ਆਵਤਿ ਲਹਯੋ ॥੩੦॥
ਧਰਯੋ ਰਜਤਪਣ ਦੌਨ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਯੋ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ
ਜਬਿ ਸਨਮੁਖ ਬੈਸਾ। ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ 'ਇਹੁ ਧਨ ਹੈ ਕੈਸਾ ? ॥੩੧॥ ਕਿਸ ਕੋ
ਸਿੱਖ ਕਹਾਂ ਤੂੰ ਰਹੈਂ?'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਬੇਨਤੀ ਕਹੈ। 'ਪੁਰਿ ਮੁਲਤਾਨੇ,
ਕਰਹੁਂ ਬਸੇਰਾ। ਅਹੌਂ ਮੁਰੀਦ ਨਿਗਾਹੇ ਕੇਰਾ॥੩੨॥ਇਤ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਨ
ਕੋ ਆਯੋ। ਬਿਕਯੋ ਨ ਮਾਲ ਫਿਰਯੋ ਅਕੁਲਾਯੋ। ਬੂਝਯੋ ਮੈਂ-ਕੋ ਜ਼ਾਹਰ
ਪੀਰ ?। ਸੁੱਖੌਂ ਜਿਸ ਕੀ ਸੁੱਖ ਸਧੀਰ-॥ ੩੩ ॥ ਲੋਕਨ ਕਹਯੋ-ਆਜ
ਕੇ ਸਮੈਂ।ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜਗ ਨਿਮੈ-। ਸੁੱਖੀ ਸੁੱਖ, ਤਬਹਿ ਬਿਕ ਗਯੋ।
ਸਾਠ ਹਜ਼ਾਰ ਬਨਜ ਕਰਿ ਲਯੋ[1] ॥੩੪॥ ਭਯੋ ਨਫੋ ਜੇਤਿਕ ਮਨ ਜਾਨੀ।
ਤਿਸ ਦਸਵੰਧ ਭੇਟ ਮਹਿ ਆਨੀ'।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਭਨਯੋ ਬਚੈਨ।'ਜਿਸ
ਕੋ ਖੇਤ ਤਿਸੀ ਕਹੁ ਅੰਨ ॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਭਾਈ:-ਕੋ ਪੰਥੀ ਜਾਇ[2]। ਚਰਿਤ
ਖੇਤ ਗੋ ਦਈ ਹਟਾਇ। ਦਾਵੇਦਾਰ ਖੇਤ ਕੋ ਹੋਇ ਨ[3]। ਇਹ ਕਜ਼ਾ ਬਾਤ,
ਲਖਤਿ ਹੈ ਕੋਇ ਨ ॥੩੬॥ ਜਿਹ ਮੁਰੀਦ[4] ਦਿਹੁ ਭੇਟ ਸੁ ਤਾਹੂ। ਗੁਰ ਕੇ
ਰਾਹੁ ਨ ਮਾਰਤਿ ਕਾਹੂ[5]'। ਕਹਿ ਵਣਜਾਰਾ 'ਸੁਨਹੁਂ ਗੁਸਾਈਂ ! ਮੈਂ ਸੁ
ਮੁਰੀਦੀ ਪਿਛਲ ਸੁਨਾਈ[6]॥੩੭॥ਸੁੱਖ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੇ ਜਬਿ ਪਾਈ[7]।ਤਬਿ ਕੇ
ਰਾਵਰਿ ਸਿੱਖ,ਗੁਸਾਈਂ!ਬਖਸ਼ਹੁ ਕਰਯੋ ਗੁਨਾਹੁ ਜੁ ਪਾਛੇ।ਅਬਿ ਦੀਜੈ ਸਿੱਖੀ
ਮੁਝ ਆਛੇ'॥੩੮॥ਗੁਰੂ ਭਨਯੋਂ ਹਿੰਦੁਨਿਸਿਖ ਜੇਹੀ[8]।ਬਨ ਜੈ ਹੈਂ ਹਮਰੇਸਿਖ
ਤੇਹੀ[9]। ਤੁਰਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਮ ਮਾਰਨ ਕਰਨੇ। ਪਕਰਯੋ ਖੰਡਾ ਤਿਨ ਕੋ ਹਰਨੇ
॥ ੩੯ ॥ ਜੋ ਉਨ ਕੌ[10],ਸੋ ਨਾਹਿਨ ਮੇਰਾ। ਜੋ ਮੇਰਾ,ਤਿਨ ਕੋ ਨਹਿ ਹੇਰਾ।
ਹੋਨਿ ਸਿੱਖ,ਰਖਿ ਕੇਸ ਬਿਸਾਲੇ[11]।ਦੇਨਿਲੈਨਿ ਇਹਸਰਬ ਸੁਖਾਲੇ[12]॥੪੦॥
ਸਾਬਤ ਸਿਦਕ ਰਾਖਿਬੋ ਜੋਇ। ਅਹੈ ਕਠਨ ਤੇ ਕਠਨੈ ਸੋਇ ॥ ੪੧ ॥
ਬਿਸਿਦਕ ਬੋਇ ਮੰਦ ਆਮਦਹ।ਸਿਦਕ ਬੋਇ ਖ਼ੂਬ ਮਗਜ਼ ਖੋਰ ਸ਼ੁਦਹ*।

---

[1]ਭਾਵ ਵੱਟ ਲਿਆ। [2]ਜੇ ਕੋਈ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਾਹੀ। [3]ਉਹ (ਗਾਂ ਹਟਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਖੇਤ ਦਾ ਦਾਵੇਦਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। [4]ਜਿਸ ਦਾ ਤੂੰ ਮੁਰੀਦ ਹੈਂ। [5]ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ। [6]ਪਿਛਲੀ ਮੁਰੀਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ (ਆਪ ਨੂੰ)। [7]ਸੁਖਣਾ ਜਦ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। [8]ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ। [9]ਓਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। [10]ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ। [11]ਜੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣਾ ਹੈ (ਤਾਂ) ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਰੱਖਕੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। [12]ਹੋਰ ਇਹ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੌਖਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਪਾਠ ਦਰੁਸਤ ਫਾਰਸੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਐਉਂ ਪਾਠ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਬਿਮੁਖਾਣਾਮਿਹ ਪਰਤ੍ਰੈਰ ਨ ਸੁਖੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜਤੇ ਕ੍ਵਚਿਤ*॥੪੨॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸਿਦਕ ਬਲਾਈਂ ਛੈ ਕਰੈ[1], ਬਿਸਿਦਕੀ ਘਰਨ ਉਜਾੜ[2]। ਗੁਰ ਪੀਰ ਬਿਸਿਦਕੀ ਕੇ ਨਹੀਂ ਨਾਨਕ ਖੇਤਿ ਬਿਬਾੜ†[3] ॥੪੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸ਼ੁਭ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ। ਰਿਦੇ ਸਿਦਕ ਹੋਯਸਿ ਅਧਿਕਾਇ। ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਲੇ ਪਾਹੁਲ ਸੋਈ। ਬਸਯੋ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਈ ॥ ੪੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਅਪਨੇ ਜਾਇ ਸਥਾਨਾ। ਭੇਜਨਿ ਲਗਯੋ ਭੇਟ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ॥੪੫॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ ਪਰਤੀਤ। ਪਾਲਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਭਲਿ ਰੀਤਿ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੌ ਆਵੈ। ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਲਯਾਵੈ ॥ ੪੬ ॥ ਦ੍ਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਧਨ ਦਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਸੀਤ ਕਾਲ ਲਿਹੁ ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਇ'। ਤਬਹਿ ਖਾਲਸੇ ਮੋਲ ਮੰਗਾਇ। ਲੇਫ ਨਿਹਾਲੀ ਲਏ ਬਨਾਇ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਕੋਮਲ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥‡ਇਕ ਦਿਨ ਜਨ ਥੋਰਨ ਬਿਖੈ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ। ਪਯਾਸ ਲਗੀ, ਇਤ ਉਤ ਪਿਖਯੋ, ਤਬਿ ਗਡਵਈ[4] ਨ ਤੀਰ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਾਮ ਸੁ ਜ਼ਾਲਮ ਸਿੰਘ ਪੁਕਾਰਯੋ। ਜ਼ਾਲਮ[5] ਪਿਆਸ ਲਗੀ ਸੁ ਹਕਾਰਯੋ। 'ਲਯਾਉ ਸਰਦ ਜਲ ਪੀਬੇ ਹੇਤੁ'। ਇਮ ਜਬਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤ॥੨॥ ਇਕ ਸਿਖ ਸੁਤ ਸੁੰਦਰ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਉੱਜਲ ਹੰਕਾਰੀ[6]। ਤਿਨ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਹੁਇ ਆਗਯਾ ਮੈਂ ਆਨੌਂ ਬਾਰੀ[7]' ॥ ੩॥ ਸ਼ਾਰਤ

[1]ਭਰੋਸਾ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਬੇਸਿਦਕੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। [3][ਬੇ+ਵਾੜ= ਵਾੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ] ਭਾਵ ਬੇਸਿਦਕੀਆਂ ਦਾ ਖੇਤ ਬੇ ਵਾੜ ਹੈ। [4]ਲੱਸੀ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਾਸ। [5]ਬਹੁਤੀ। [6]ਉਜਲ ਰੂਪ ਦਾ ਹੰਕਾਰੀ। [7]ਜਲ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੇ ਸੂ: ਪ੍ਰ: ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਅਸ਼ੁਧ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਸ਼ੁਧ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ:—ਵਿਮੁਖਾਂਣਾਮ੍ ਪਰੱਤ੍ਰੈਚ ਨ ਸੁਖੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜਤੇ ਕ੍ਵਚਿਤ=ਬੇਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਓਥੇ ਤੇ ਇਥੇ ਕਿਤੇ ਬੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸੇਗਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ।

†ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ‡ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੫੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

(ਪਹਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕੁਛ ਠੀਕ ਹੈ। ਜ਼ਿ ਬੇ ਸਿਦਕ ਬੂਇ ਗੰਦ ਮੇ ਆਯਦ, ਸਿਦਕ ਬੂਇ ਖ਼ੂਬ, ਮਗਜ਼ ਰਾ ਖੋਰ ਸ਼ੂਦ। ਅਰਥਾਤ—ਬੇ ਸਿਦਕੀ (ਦੀ ਬੋ) ਬਦਬੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਿਦਕ ਇਕ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਮਗਜ਼ (ਹਉਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ) ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰੀ,ਗਯੋ ਤਤਕਾਲੇ। ਲੇ ਜਲ ਕੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੇ।ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਰੁਚਿਰ ਕਟੋਰਾ ਹਾਥ। ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਅਵਲੋਕ੍ਯੋ ਨਾਥ॥੪॥ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਉਠਾਇ ਕਟੋਰਾ।ਦੇਖ੍ਯੋ ਸਿਖ ਜੁਤ ਹਾਥਨਿ ਓਰਾ। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਨਾਥ। 'ਕੋਮਲ ਬਹੁ ਮਲੂਕ[1] ਤਵ ਹਾਥ॥੫॥ ਕਹੁ ਸਿੱਖਾ ਕ੍ਯਾ ! ਕਾਰਜ ਕਰੈਂ।ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਹਾਥ ਦਿਖ ਪਰੈਂ'।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸਿਖ ਗੁਰ ਤੇ[2]। 'ਕਿਰਤ ਨ ਕਰੀ ਕਛੂ ਮੈਂ ਧੁਰ ਤੇ॥੬॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਾਵਰਿ ਸਿਖ ਜੋਈ[3]। ਅਰੁ ਕੁਟੰਬ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੋਈ। ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਕਰੀ ਹੇਤ ਕਿਸੁ ਫਲ ਕੋ[4]।ਆਨ੍ਯੋ ਆਜ ਕਟੋਰਾ ਜਲ ਕੋ॥੭॥ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਪੂਰਨ ਕਰਿ ਆਨਾ[5]। ਅਪਰ ਨ ਕੀਨਸਿ ਅਪਨ ਬਿਗਾਨਾ[6]'। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਤੇ ਹੀ ਤਤਕਾਲ। ਦਿਯੋ ਕਟੋਰੇ ਤੇ ਜਲ ਡਾਲ॥੮॥ਕਹ੍ਯੋ'ਕੁਸਿੱਖ ਕਾ ਕਰ ਜਲ ਛੁਹ੍ਯੋ।ਪਾਨ ਕਰਨ ਕੇ ਉਚਿਤ ਨ ਰਹ੍ਯੋ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਾਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲਾ।ਗਹੇ ਚਰਨ ਸਿਖ ਨੇ ਤਤਕਾਲਾ॥ ੯ ॥ ਸ਼ਰਮਿੰਦਤਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਸਿੱਖ ਕਦੀਮੀ ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।ਪਾਹੁਲ ਚਰਨਨ ਕੀ ਲਿਯ ਮੋਹੀ।ਬਖਸ਼ਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਦੋਸ਼ ਜੋ ਹੋਹੀ' ॥੧੦॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਭਨੈ। ਪਢਿਬੇ ਤੇ ਕੁਛ ਸਿੱਖ ਨ ਬਨੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਸਿਦਕ ਇਹੁ ਜਾਨਿ[7]। ਸੋ ਤੈਂ ਕਿਸ ਕੀ ਕਰੀ ਨ ਪਾਨਿ[8]॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਾ ਗੁਰਮਤਿ ਇਹ ਸਾਰ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਉਦਾਰ।ਹਾਥ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਟਹਿਲ ਤੇ ਜਾਨਹੁ। ਪਦ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਦਰਸ ਪਯਾਨਹੁ[9]॥ ੧੨ ॥ ਸੰਤਨ ਤੀਰਥ ਪਰਸਨ ਪੰਥਾ। ਪਦ ਪਾਵਨ ਭਾਖਹਿਂ ਸਭਿ ਗ੍ਰੰਥਾ। ਸਕਲ ਰਿਖੀਕ ਸਮੇਤ ਸਰੀਰ। ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਕੀ ਸੇਵ ਸਧੀਰ[10] ॥ ੧੩ ॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਗਿਨੀਜੈ। ਕਰਿਬੇ ਗੋ ਤਨ ਪਾਵਨ ਕੀਜੈ[11]।ਸੋ ਤੈਂ ਕਰੀ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਕੈਸੇ। ਰਹ੍ਯੋ ਅਪਾਵਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਐਸੇ॥੧੪॥ ਜਿਮ ਮੁਰਦੇ ਕੇ ਅੰਗ ਅਪਾਵਨ[12]। ਸੁਕਚਤਿ ਸਭਿ, ਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਛੁਵਾਵਨ। ਬਿਨਾ

---

[1]ਸੁਹਲ। [2]ਗੁਰਾਂ ਜੀ ਤਾਈਂ। [3]ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ। [4]ਕਿਸੇ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਧਾਰਕੇ ਬੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ (ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ)। [5]ਭਰ ਕਰ ਲਿਆਂਦਾ। [6]ਹੋਰ ਆਪਣਾ ਤੇ ਪਰਾਇਆ (ਕੰਮ) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। [7]ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਇਹ (ਸਿੱਖ ਦਾ ਧਰਮ) ਜਾਣ। [8]ਹੱਥੀਂ। [9]ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਇਆਂ। [10]ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਟਹਿਲ ਨਾਲ ਸਕਾਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਦੇਹ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸ਼ੁਭ ਕਾਮ ਕੀ ਟਹਿਲ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [11]ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੇ। [12]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ।

ਸੇਵ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੇਰੀ। ਦੇਹਿ ਅਪਾਵਨ ਤਿਮ ਨਰ ਕੇਰੀ ॥ ੧੫ ॥ਯਾਂਤੇ ਹਾਥ ਅਪਾਵਨ ਤੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਨ ਪਾਨ ਹਮਹੁੰ ਜਲ ਗੇਰਾ'। ਸਿਖ ਸਮਝਯੋ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੂ। ਬਖਸ਼ਾਯਹੁ ਬਨਿ ਦੀਨ ਵਿਸ਼ੇਸੂ ॥ ੧੬ ॥ ਸਿਖ ਸੰਤਨ ਦਿਜ ਅਤਿਥਨ ਕੇਰੀ।ਕਰਿਬੇਲਾਗਯੋ ਸੇਵ ਘਨੇਰੀ।ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੇ ਸੇਵ ਕਰੰਤਾ।–ਹੋਹਿ ਭਲਾ ਮੇਰੋ–ਚਿਤਵੰਤਾ ॥ ੧੭ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸੇਵਾ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਨਿ[1] ਢਿਗ ਗੁਰਦੇਵਾ:-'ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਸਿਖ ਰਾਤਾ। ਅਪਨੋ ਭਲਾ ਕਰਨਿ ਤਿਨ ਜਾਤਾ' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਭਾ ਤਤਛਿਨ ਧੰਨ। ਇਤਨੀ ਕਥਾ ਉਚਾਰਿ ਸੁਨਾਈ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਾਧਿ ਰਿਦੈ ਹੁਇ ਆਈ ॥ ੧੯ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਮੁੱਦ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਨੈਨ। ਬੈਠਯੋ ਅਚਲ, ਕਹੈ ਕੋ ਬੈਨ[2]। ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਇ। ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਸਿਧਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਪਾਛਲ ਪਹਿਰ ਦਿਵਸ ਕੋ ਹੁਤੋ। ਬੁੱਢਾ[3] ਤਬਿ ਸਮਾਧਿ ਮਹਿਂ ਜੁਤੋ। ਸਰਬ ਜਾਮਨੀ ਤਿਵੇਂ ਬਿਤਾਈ[4]। ਜਾਗੇ ਜਬਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥ ੨੧ ॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸਮੇਤ ਸ਼ਨਾਨੇ।ਥਿਰੇ ਆਨਿ ਆਸਨ ਜਿਸ ਥਾਨੇ।ਸੁਨਨਿ ਹੇਤੁ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਚਲਿ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੨੨ ॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈਯ ਇਕਾਸੀ। ਜੇਠ ਮਾਸ ਇਹੁ ਕਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ*। ਸਿੰਘ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਤਬਿ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ:–॥੨੩॥ ਭੂਲ ਚੂਕ ਮੁਝ ਤੇ ਜਹਿਂ ਹੋਇ। ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਬਖਸ਼ ਹੈ ਸੋਇ। ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਗੁਰੂ ਇਤਿ-ਹਾਸ। ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਕਹਾਂ ਸੁ ॥ ੨੪ ॥ ਜਥਾ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨ ਸੀਪ ਉਲੀਚੈ[5]। ਤਾਰੇ ਜਿਮ ਅਸੰਖ ਨਭਿ ਬੀਚੈ। ਤਥਾ ਕਥਾ ਗੁਰ ਬਰਨੈ ਕੌਨ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖ ਭੌਨ ॥੨੫॥ ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹਾਰੀ। ਸਿੱਖੀ ਹੁਇ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਭਾਰੀ। ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ। ਪਾਇ ਕਥਾ ਤੇ ਪੁਰਵਹਿਂ ਸਾਰਥ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਾਰੇ। ਕਹੌਂ

[1]ਉਪਮਾ। [2]ਭਾਵ ਬੋਲੇ ਕੌਣ। [3]ਭਾਵ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਸਾਹਿਬ। [4]ਭਾਵ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਹੀ। [5]ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸਿੱਪੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਲੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ।

--*ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ੫੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਐਉਂ ਇਬਾਰਤ ਹੈ:–ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਤ੍ਰਾ ਸੈ ਏਕਾਸੀ ਮਾਸ ਤ੍ਰੈ ਜੇਠ। ਪੰਚਾਸ ਸਾਖੀ ਰਵਿਵਾਰ ਦਿਨ, ਹੁਣ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀ ਬੇਰ। ਪਰ ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੯ ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਕਥਾ ਗੁਰ ਕੀ ਵਿਸਤਾਰੇ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਪਹਾਰੀ। ਦਿੱਲੀ ਪਠਯੋ ਵਕੀਲ ਅਗਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਨ ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਪਾਸ[1]:-'ਖਰਚੇ ਦਰਬ ਕਾਜ ਹੁਇ ਰਾਸ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਸੂਬੇ ਸੁਧ ਲਿਖੀ। ਤਊ ਜਾਇ ਐਸੀ ਕੁਛ ਦਿਖੀ[2] ॥ ੨੮ ॥ ਪਠਹਿ ਨ ਸੈਨ ਬਿਨਾ ਧਨ ਲੀਨੇ। ਕਹਿ-ਕਰਿ ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਵਾਰ ਪਤੀਨੇ[3]'।ਭੀਮਚੰਦ ਸਭਿ ਸੰਗ ਬਿਚਾਰਾ। ਦੈਬੇ ਹਿਤੁ ਧਨ ਸੰਚਿ ਉਚਾਰਾ ॥੨੯॥ ਸਭਿ ਤੇ ਕਰਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਪਠਿ ਦੀਨਿ। ਬਿਨਤੀ ਲਿਖੀ ਅਧਿਕ ਬਨਿ ਦੀਨ। 'ਜੇ ਨਹਿੰ ਕਰਿ ਹੈ ਸ਼ਾਹ ਸਹਾਇ। ਤੌ ਹਮ ਅਲੰਬ ਲੇਹਿੰ ਕਿਸ ਥਾਇ? ॥ ੩੦ ॥ ਸਦਾ ਆਸਰਾ ਬਡੋ ਹਮਾਰੇ। ਤੁਮ ਸਮ ਸੂਬੇ ਸੁਖਦ ਉਦਾਰੇ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਪਠੀ ਬਨਾਇ। ਲਾਖ ਰਜਤਪਣ ਜਮਾ ਕਰਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਬੈਠਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿੰ ਭਨੈ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਆਵਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੈਨ ਹਿਤ ਜੰਗ। ਲਰਹਿੰ, ਗੁਰੂ ਕੋ ਦੇਹਿੰ ਨਿਕਾਸੇ। ਤੁਮ ਬੈਠੇ ਪਿਖਿ ਲੇਹੁ ਤਮਾਸ਼ੇ ॥੩੨॥ ਦੇਨੋ ਦਰਬ ਸਫਲ ਹੀ ਜਾਨੋ। ਨਿਤ ਕੋ ਜੰਗ ਮਿਟਹਿ ਹਿਤ ਠਾਨੋ[4]'।ਇਮ ਕਹਿ ਨਿਜ ਮਹਿੰ ਹਰਖ ਉਪਾਵੈਂ।ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਤੀਖਨ-ਦਲ ਕਬਿ ਆਵੈ-॥੩੩॥ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿੰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਧਨ ਜਾਇ। ਸੂਬੇ ਪਾਸ ਦਿਯੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਰਿ ਲਾਲਚ ਤਿਨ ਸਗਰੋ ਲੀਨਿ। ਸੈਨਾ ਪਠਨ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨਿ ॥੩੪॥ *ਦੀਨਾਬੇਗ ਮੁਗ਼ਲ ਅਹੰਕਾਰੀ। ਮਨਸਬ ਜਿਸ ਕੋ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰੀ। ਤਿਸਹਿ ਬੁਲਾਇ ਕੀਨਿ ਸਨਮਾਨਾ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਾਜ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੫ ॥ 'ਕਾਹਲੂਰ ਕੀ ਦੂਨ ਸਿਧਾਰੋ। ਤਹਿੰ ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰ। ਕੁਛਕ ਸੈਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ। ਪਾਇ ਰਖਯੋ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਫਤੂਰ ॥ ੩੬ ॥ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਆਯਹੁ ਪਰਵਾਨਾ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੋ ਤਹਿੰ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ'। ਦੂਸਰ ਪੈਂਡੇਖਾਂ ਉਮਰਾਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਤਿਮ ਹੀ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ ॥੩੭ ॥ ਤਿਹ ਸਮ ਇਹ ਭੀ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ। ਸਾਦਰ ਚਢਿਬੇ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਤਰਫ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ।ਦੋਨਹੁ ਤਯਾਰ ਭਏ ਬਿਧਿ ਖਰੀ ॥੩੮॥ ਗੁਲਕਾਂ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਈ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਇਮ ਫੌਜ ਸਜਾਈ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਛੋਰਾ। ਮਗ ਕਹਿਲੂਰ ਦੂਨ ਕੀ ਓਰਾ ॥

[1]ਭਾਵ, ਵਕੀਲ ਨੇ (ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ) ਸਾਰੇ (ਰਾਜਿਆਂ) ਨੂੰ ਕਹਿ ਘੱਲਿਆ ਕਿ...। [2]ਤਊ ਬੀ ਐਸੀ ਬਾਰਤਾ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਕਹਿਕੇ ਪਰਤਾਇਆ ਹੈ। [4]ਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਇਗਾ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੩੬ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

੩੯॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ ਚਲਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਛੁਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨਨਿ ਫਰਰੇ ਭਾਰੀ। ਦ੍ਵੈ ਉਮਰਾਵ ਬੀਰ ਹੰਕਾਰੀ। ਬਿੱਦਯਾ ਅਧਿਕ ਖਤੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰੀ[1] ॥ ੪੦ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਾਵਤਿ ਮਗ ਡੇਰੇ।ਆਵਤਿ ਭਏ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਨੇਰੇ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਜੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰ। ਲੈ ਕਰਿ ਸੈਨਾ ਹ੍ਵੈ ਅਸਵਾਰ ॥ ੪੧ ॥ ਕੇਤਿਕ ਮੰਜ਼ਲ ਅਗਾਰੀ ਜਾਇ।ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਮਿਲੇ ਹਰਖਾਇ। ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ ਰਾਇ। ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜਸਪਾਲ ਮਿਲਾਇ ॥੪੨॥ ਮਦਨਪਾਲ ਸਿਰਮੌਰੀ ਗਯੋ। ਦੇ ਬਹੁ ਭੇਟ ਮੇਲ ਤਬਿ ਕਿਯੋ। ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਸਕਲ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਤ ਧੂਮ ਉਠਾਈ ॥ ੪੩ ॥ ਨਹਿਂ ਚਾਕਰ ਨਰ ਬੀਰ ਨ ਕੋਈ। ਇਤ ਉਤ ਤੇ ਮਿਲਿ ਭਾ ਦਲ ਸੋਈ। ਲਰ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਛੁਰਵਾਵਹੁ।ਰਹੇ ਤ ਅਪਨੀ ਆਨ ਮਨਾਵਹੁ ॥੪੪॥ਬਰਜਹੁ,ਨਹਿਂ ਫਤੂਰ ਇਤ ਪਾਵੈ। ਹਮ ਪਰ ਅਪਨੋ ਦਲ ਨ ਚਢਾਵੈ। ਖੇਤੀ ਕਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨ ਕਰੈ। ਅਪਨੇ ਨਗਰ ਬਾਸ ਕੌ ਧਰੈ' ॥੪੫ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਮੁਝਾਵਤਿ ਲ੍ਯਾਏ। ਰੋਪਰ ਤੇ ਚਢਿ ਆਗੂ ਧਾਏ। ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਕੌ ਉਲੰਘੇ ਫੇਰ। ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਹੋਯਹੁ ਨੇਰ॥੪੬॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਚਮੂ ਆਵਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਦੀਨਾਬੇਗ ਤੇ ਪੈਂਡੇ ਖਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਲੰਘੇ ਕੀਰਤਪੁਰੀ ਤੇ ਦੁੰਦਭਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਜਾਇ। ਪਹੁੰਚੀ ਖਬਰ ਅਨੰਦੰਪੁਰਿ ਚਮੂੰ ਤੁਰਕ ਕੀ ਆਇ ॥ ੧ ॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦੁ॥ 'ਸਭਿ ਸੈਲਪਤੀ ਕਰਿਕੈ ਪੁਕਾਰ। ਬਹੁ ਦਯੋ ਦਰਬ ਦਿੱਲੀ ਮਝਾਰ। ਆਨੇ ਚਢਾਇ ਹਯ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ*। ਉਮਰਾਇ ਦੋਇ ਹਿਤ ਕਰਨ ਰਾਰ' ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਦੀਨੋ ਉਚਾਰ। 'ਸਭਿ ਚਢਹਿ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਿ। ਇਹ ਪ੍ਰਥਮ ਜੰਗ ਤੁਰਕਾਨ ਸੰਗ। ਧਰਿ ਖਰ ਖਤੰਗ ਪੂਰਹੁ ਨਿਖੰਗ' ॥੩॥ ਤਤਕਾਲ ਡਾਰਿ ਜ਼ੀਨਨਿ ਤੁਰੰਗ।ਕਸਿ ਕਮਰ ਲੀਨਿ ਤੂਰਨ ਤੁਫੰਗ।ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਯੋ ਰਣਜੀਤ ਗਾਜ। ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਜਾਨਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਾਜ ॥ ੪ ॥ ਗੁਲਕਾਂ ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਤੋੜੇ ਧੁਖਾਇ ਬੀਰਨਿ ਬਿਲੰਦ।ਚਢਿ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਵਹਿਰ ਆਇ। ਜਿਤ ਸੁਨੇ ਤੁਰਕ ਤਿਤ ਸਮੁਖ ਜਾਇ ॥ ੫ ॥ ਕਸਿ ਕਸਿ

---

[1]ਬਾਣ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਵਧਵੀਂ ਵਿਦਿਆ ਦੇ।

*ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ।

ਤੁਰੰਗ ਗੁਲਕਾਨਿ ਮਾਰਿ। ਰੁਕਿਯੰਤਿ ਅੱਗੂ ਰਿਪੁ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ।ਜਬਿ ਛੁਟੀ ਸ਼ਲਖ ਤੁਰਕਾਨ ਜਾਨਿ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸੰਭਾਰਿ ਬਨਿ ਸਾਵਧਾਨ ॥੬॥ ਇਕ ਬਾਰਿ ਪਰੇ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ। ਮੋਰਨ ਮਨਿੰਦ ਘੋਰਨ ਫੈਧਾਇ।ਕਰਿ ਹਲਾ-ਹੂਲ ਕੜਕੀ ਕਮਾਨ।ਬਹੁ ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਮੁਚਕੰਤਿ ਬਾਨ ॥੭॥ ਅਸ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿ ਬੀਰ।ਰਣ ਭੂਮ ਆਇ ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਭੀਰ।ਗਨ ਤੁਪਕ ਚਲੀ ਇਕ ਬਾਰਿ ਐਸ। ਭੁਜਿਯੰਤਿ ਧਾਨ ਬਿਚ ਭਾਠ ਜੈਸ॥੮॥ ਬਰਛੇ ਭ੍ਰਮਾਇ ਕਰਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ।ਧਸਿ ਅੰਗ ਜਥਾ ਬਲਮੀਕ ਮਾਰ[1]।ਭਟ ਗਿਰਤਿ ਹਯਨ ਤੇ ਉਥਲ ਕੋਇ। ਗੁਲਕਾਨ ਸੰਗ ਛੁਟਿ ਸੀਸ ਜੋਇ ॥੯॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਧਾਯੋ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਯੋ। ਇਨੈ[2] ਆਦਿ[2] ਸਿੰਘੰ। ਮਨੋ ਕੋਪ ਸਿੰਘੰ[3]॥ ੧੦ ॥ ਚਲੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ। ਬਿਖੀਰੇ[4] ਸਰੀਖੇ[4]। ਬਡੇ ਸੇਲ ਠੇਲੇ। ਭੁਈ ਰੇਲ ਪੇਲੇ ॥ ੧੧ ॥ ਗੁਰੂ ਤਯਾਰ ਹੋਏ। ਰਿਪੂ ਜਾਨਿ ਢੋਏ[5]।ਕਰਾਚੋ-ਲ[6] ਪਾਯੋ। ਨਿਖੰਗੀ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਕੁਦੰਡੰ ਸੰਭਾਰਾ। ਕਠੋਰੰ ਉਦਾਰਾ। ਮੰਗਾਯੋ ਸੁ ਨੀਲਾ। ਸ਼ਿੰਗਾਰਯੋ ਛਬੀਲਾ ॥੧੩॥ ਚਢਯੋ ਤਾਤਕਾਲਾ। ਰਿਪੂ ਪੁੰਜ ਕਾਲਾ[7]। ਜਿਗਾ ਸੋ ਕਲੰਗੀ[8]। ਸੁਹਾਵੇ ਉਤੰਗੀ ॥ ੧੪ ॥ ਨਗਾਰਾ ਬਜਾਯੋ। ਦੁਚੋਬੇ ਲਗਾਯੋ। ਹਯੰਹੀਨ[9] ਜੋਈ। ਚਲੇ ਸਿੰਘ ਤੋਈ॥ ੧੫ ॥ ਸੁ ਕੰਧੈ ਤੁਫੰਗਾ।ਮਹਾਂ ਬੇਗ ਸੰਗਾ।ਲਘੂ ਏਕ ਨਾਰਾ[10]। ਤਿਸੀ ਵਾਰ ਪਾਰਾ[11] ॥ ੧੬ ॥ ਲਰਾਈ ਮਚਾਈ। ਇਤੈ ਉੱਤ ਜਾਈ। ਕਦੇ ਵਾਰ ਆਵੈਂ[12]।ਕਦੇ ਪਾਰ ਜਾਵੈਂ ॥ ੧੭ । ਸੁ ਤਾਮੋ[13] ਦਿਖਾਏ। ਮਨੋ ਬਾਜ਼ ਆਏ। ਤਥਾ ਸਿੰਘ ਧਾਏ।ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਏ ॥੧੮॥ ਭਯੋ ਭੇਰ ਭਾਰੀ। ਪਰੀ ਭੂਰ ਮਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਲੋਹ ਮਾਚਾ। ਰਜੀ ਸ਼੍ਰੋਣ ਰਾਚਾ ॥੧੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੰਚਹੁ ਮੁਕਤੇ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਅਰੁ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਬੀਰ। ਸਲਿਤਾ ਦਲ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਅਰੇ ਸੈਲ ਸਮ ਧੀਰ[14] ॥ ੨੦ ॥ ਤਿਸ ਨਾਰੇ ਕੇ ਪਾਰ ਹੀ ਰੋਕਯੋ ਦਲ ਸਮੁਦਾਇ। ਗਿਰੇ

---

[1]ਵਰਮੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ (ਧਸਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ) ਬਰਛੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਧਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਦਿ। [3]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ। [4]ਸੱਪਾਂ ਵਰਗੇ। [5]ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਕਿ ਵੈਰੀ (ਨੇੜੇ) ਆ ਢੁੱਕੇ ਹਨ। [6]ਤਲਵਾਰ। [7]ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ। [8]ਕਲਗੀ। [9]ਪੈਦਲ। [10](ਪਾਣੀ) ਦਾ ਨਾਲਾ। [11]ਉਰਵਾਰ ਤੇ ਪਾਰ। [12]ਕਦੇ ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [13]ਤਾਮਾ= ਬਾਜਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਈਦਾ ਹੈ। [14]ਨਦੀ ਵਰਗੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਦਲ ਅੱਗੇ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗੂ ਅੜ ਖੜੋਤੇ ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ।

ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨ, ਥਿਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਚਲੈਂ ਧੌਂ ਤੁਫੰਗੈਂ। ਭਟੈ ਅੰਗ ਭੰਗੈਂ। ਹਯੰ ਤੇ ਉਥੱਲੈਂ।ਨਹੀਂ ਅੰਗ ਹੱਲੈਂ॥੨੨॥ ਖਰੇ ਘਾਵ ਝੱਲੈਂ।ਪਿਛਾਰੀ ਨ ਚੱਲੈਂ। ਬਕੈਂ 'ਮਾਰ ਮਾਰਾ'।ਬਡੋ ਹੇਲ ਡਾਰਾ ॥੨੩॥ ਥਿਰੇ ਸਿੰਘ ਝੱਲੈਂ। ਨਹੀਂ ਪੈਰ ਹੱਲੈਂ। ਤੁਫੰਗੈ ਚਲਾਵੈਂ। ਤੁਰੰਗੀ ਫੰਧਾਵੈਂ ॥੨੪॥ ਜਿਸੀ ਕੌ ਤਕਾਵੈਂ। ਤਿਸੀ ਕੋ ਗਿਰਾਵੈਂ। ਦਸੰ ਬੀਸ ਗੇਰੇ। ਥਿਰੇ ਔਰ ਹੇਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਮਰੇ ਹੇਰਿ ਬੀਰੇ। ਕਿਤੇ ਹੋਤਿ ਭੀਰੇਂ[1]। ਘਨੇ ਗੇਰਿ ਘੋਰੇ। ਕਿਤੇ ਪੇਟ ਫੋਰੇ ॥੨੬ ॥ ਕਿਤੇ ਅੰਗ ਤੋਰੇ। ਕਿਤੇ ਛੂਛ ਦੌਰੇ। ਭਏ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬੌਰੇ। ਮਹਾਂ ਡੌਰ ਭੌਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਤਬੈ ਪੈਂਡ ਖਾਨਾ। ਹੰਕਾਰੀ ਮਹਾਂਨਾ।ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਸੁ ਬਾਨਾ। ਨ ਕੋਊ ਸਮਾਨਾ॥੨੮॥ਤਬੈ ਦੇਖਿ ਜੁੱਧਾ।ਰਿਦੈ ਕੀਨਿ ਕ੍ਰੁੱਧਾ। ਤਬੈ ਅੱਗ੍ਰ ਆਯੋ। ਸੁ ਊਚੇ ਸੁਨਾਯੋ ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਦੀਨ ਮਜਬ ਕੋ ਜੁੱਧ ਇਹ ਹਮ ਜੂਝਨਿ ਕੋ ਆਇ।ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰੇ ਬਡ ਬਲੀ ਮੋ ਕਹੁ ਬਹੁਤ ਸੁਨਾਇ[2]॥੩੦॥ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਲਰੌਂ ਤਾਹਿ ਸੰਗਾ। ਪਿਖੋ ਮੋਹਿ ਜੰਗਾ। ਅਬੈ ਆਪ ਆਵੈਂ। ਸੁ ਹਾਥੰ ਦਿਖਾਵੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਦਿਖੈਂ ਮੋਰ ਹਾਥਾ। ਲਰੈਂ ਬਾਨ ਸਾਥਾ। ਅਹੈ ਚਾਹ ਮੋਰੀ। ਲਰੌਂ ਨਾਹਿ ਔਰੀ[3] ॥ ੩੨ ॥ ਪਿਖੋ ਤੀਰ ਬਿੱਦਨਾ। ਕਰੈਂ ਬੀਰ ਭਿੱਦਨਾ[4]।ਜਬੈ ਬਾਕ ਗਾਏ। ਇਤੇ ਬੀਚ ਆਏ ॥ ੩੩ ॥ ਅਲੰਕਾਰ ਚਾਰੂ। ਦਿਪੈ ਰੂਪ ਭਾਰੂ। ਸੁ ਨੀਲਾ[5] ਕੁਦਾਯੋ। ਸਭੈ ਮੈਂ ਸੁਹਾਯੋ ॥੩੪॥ ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਭਾਖਾ।'ਸੁਨੋਂ ਖਾਨ ਮਾਖਾ[6]!ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮੇਰਾ। ਬਿਜੈ ਜੰਗ ਹੇਰਾ ॥੩੫॥ ਦਿਖੋਂ ਹਾਥ ਤੇਰੇ। ਸਹੋ ਬਾਨ ਮੇਰੇ। ਕਰੋ ਵਾਰ ਆਈ। ਬਿਸੂਰੈਂ ਪਿਛਾਈ[7]' ॥੩੬॥ ਸੁਨੀ ਪੈਂਡਖਾਨ। ਦਿਲੇਰੀ ਮਹਾਂਨਾ। ਰਿਦੈ ਬੀਚ ਜਾਨਾ।-ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨਾ[8] ॥ ੩੭ ॥ ਅਰੈ ਮੋ ਅਗਾਰੀ। ਸਹੈ ਤੀਰ ਭਾਰੀ। ਕਿ ਜੈ ਹੈ ਪਲਾਈ। ਜਬੈ ਬਾਨ ਖਾਈ[9]-॥ ੩੮ ॥ ਕਹਯੋ ਊਚ ਵਾਕੰ।'ਕਿਜੈ ਵਾਰ ਪ੍ਰਾਕੰ[10]।ਹਿੰਦੂ ਕੇਰ ਪੀਰੰ! ਅਹੋ ਬੀਰ ਧੀਰੰ! ॥੩੯॥ਲਗੈ ਵਾਰ ਮੇਰਾ। ਹਯੰ ਦੇਹਿ ਗੇਰਾ। ਬਚੈਂ ਗੇ ਨ ਪ੍ਰਾਨਾ।ਬਿਧੌਂ ਏਕ ਬਾਨਾ[11] ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਮ ਖਤੰਗ ਬਡ ਜ਼ਾਲਮੀ ਕਰਦਮ ਗਰਦ

[1]ਕਈ ਕਾਇਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁਣਾਂਵਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [3]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ। [4](ਜਿਸ ਨਾਲ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। [5]ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਦਾ। [6]ਹੇ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ ਖਾਨ! ਸੁਣ। [7]ਪਿੱਛੋਂ ਪਛਤਾਏਂਗਾ। [8](ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ) ਡਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ। [9]ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਬਾਣ ਖਾਧਾ। [10]ਪਹਿਲੇ। [11]ਇਕੋ ਬਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿਆਂਗਾ।

ਸ਼ਿਤਾਬ[੧] । ਬਿਨਾ ਜਤਨ ਜਿਮ ਮਰਦਬੇ[੨] ਬਿਨਸੈ ਫੂਲ ਗੁਲਾਬਿ ॥ ੪੧॥
ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਤਬਹਿ ਉੱਤਰ ਬਖਾਨਿ। 'ਅੱਬਲ ਸੁ ਵਿੰਗਾਰੇ ਆਪ ਆਨਿ।ਅੱਵਲ ਸੁ ਵਾਰ ਕਰਦਮ ਬਨੈਤਿ[੩]।ਇਹੁ ਰੀਤ ਜੰਗ ਕੀ ਭਟ ਲਖੰਤਿ'॥੪੨॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਠਾਨ ਚਮਕ੍ਯੋ ਬਿਲੰਦ।ਦਲ ਦੁਊ ਦਿਖਤਿ-ਹੁਇ ਕੋ ਨਿਕੰਦ ?-। ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਲਖੈਂ-ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਖਾਨ[੪] । ਗੁਰ ਸੰਗ ਜੁਟ੍ਯੋ, ਨਹਿ ਦੇਹਿੰ ਜਾਨ-॥ ੪੩ ॥ ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਭਨਹਿੰ 'ਇਹ[੫] ਬਲਿ ਮਹਾਂਨ।ਭਟ ਲਖਹਿੰ ਸੁ ਵਿੱਦ੍ਯਾਵਾਨ ਖਾਨ।ਜਬਿ ਤਜਹਿ ਤੀਰ ਗੁਰ ਬਚੈਂ ਨਾਂਹਿ। ਅਬਿ ਫਤੇ ਹੋਹਿ ਹਮ ਜੰਗ ਮਾਂਹਿ' ॥ ੪੪ ॥ ਬਖਤਰ[੬] ਦੁਊਨ ਕੇ ਅੰਗ ਸੰਗ। ਦੋਨਹੁੰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਜਾਨਹਿੰ ਖਤੰਗ। ਬਾਂਛਤਿ ਬਿਸਾਲ ਦੋਨਹੁੰ ਸੁ ਜੰਗ।ਦ੍ਵੈ ਬੀਰਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਭੰਗ ॥੪੫ ॥ ਹਤਿ ਬਲੀ ਰੁਵੇਰੇ ਫੇਰਿ ਖਾਨ। ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਤਕਾਇ ਬਗਰੋਇ[੭] ਬਾਨ।ਐਂਚ੍ਯੋ ਕੁਦੰਡ ਕਰਿ ਲੱਛ ਭਾਲ[੮]। ਹੁਇ ਸਮੁਖ ਤ੍ਯਾਗ ਦੀਨਸਿ ਕਰਾਲ॥ ੪੬ ॥ ਬਡ ਬੇਗ ਸੰਗ ਸੂੰਕ੍ਯੋ ਛੁਟੰਤਿ। ਜਨੁ ਸਰਪ ਕੁਲੀ ਤੱਛਕ ਲਸੰਤਿ[੯]।ਗੁਰੂ-ਤੇਜ ਹਾਥ ਬਹਿਕਾਇ ਦੀਨਿ[੧੦]।ਬਡ ਹੁਤੋ ਸਬਿੱਦ੍ਯਕ ਸਰਬ ਚੀਨ[੧੧] ॥ ੪੭ ॥ ਸਰ ਤਊ ਲਗ੍ਯੋ ਨਹਿੰ ਬੀਰ ਭਾਲ। ਛੁਇ ਕਾਨ ਸਾਥ ਪੁਨ ਅੱਗ੍ਰ ਚਾਲ।ਪਿਖਿ ਗੁਰੂ ਕਹਤਿ 'ਕਿਹ ਨਿਕਟ ਸੀਖ[੧੨]? । ਬਡ ਤੀਰਮਦਾਜ ਨ ਅਪਰ ਦੀਖ[੧੩] ॥੪੮॥-ਚੁਕ ਗਯੋ-ਰਹਹਿ ਪਛਤਾਵ ਭੂਰ[੧੪]। ਸਭਿ ਗਯੋ ਨਿਫਲ ਜੇਤਿਕ ਗ਼ਰੂਰ। ਅਬਿ ਫੇਰ ਵਾਰਿ ਦੂਸਰ ਕਰੇਹੁ। ਨਹਿੰ ਰਹਹਿ ਮਾਖਤਾ[੧੫] ਹੇਰਿਲੇਹੁ'॥੪੯॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪਠਾਨ ਹੁਇ ਲਾਜ ਲੀਨ।ਨਹਿੰ ਕਹਤਿ ਬਾਤ ਮੁਖ ਮੌਨ ਕੀਨਿ।

---

[੧]ਛੇਤੀ ਹੀ ਗਰਦ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮੇਰਾ ਬਾਣ ਵਡਾ ਜ਼ਾਲਮ ਹੈ। [੨]ਮਲਣ ਨਾਲ ਹੀ। [੩]ਭਾਵ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਆਕੇ ਵੰਗਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। [੪]ਖਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [੫]ਭਾਵ ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ। [੬]ਸੰਜੋਆਂ। [੭]ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਬਾਗਰ ਰੱਖਕੇ ਤੀਰ ਖੱਚਣਾ। [ਬਾਗਰ ਜਾਂ ਬਾਗੜ ਤੀਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸਿਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ:-ਬਗਰਾਉਣਾ]। [੮]ਧਨੁਖ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤੱਕਕੇ। [੯]ਮਾਨੋਂ ਸਰਪ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚੋਂ ਤੱਛਕ ਨਾਗ ਚਮਕਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੇਜ ਨੇ ਹੱਥ ਕੰਬਾ ਦਿਤਾ। [੧੧]ਭਾਵੇਂ ਵਿਦ੍ਯਾਵਾਨ ਤੇ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਸੀ (ਭਾਵ ਤੀਰੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਭੇਤ)। [੧੨]ਕਿਸ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹਈ ? [੧੩]ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਤੀਰੰਦਾਜ਼ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ! [੧੪]ਇਹ ਪਛਤਾਵਾ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਚੁੱਕ ਗਿਆ। [੧੫]ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਭਾਵ, ਰੰਜ, ਅਰਮਾਨ।

ਉਰ ਮੈਂ ਬਿਸੂਰਿ ਕਰਕੈ ਬਿਚਾਰ।— ਕਸਾ ਭਯੋ ਮੋਹਿ ਗਾ ਨਿਫਲ ਵਾਰ— ॥੫੦॥ ਹਯ ਕੋ ਧਵਾਇ ਗੁਰ ਭਾਖਿ ਫੇਰ।'ਕਰਿ ਵਾਰ ਖਾਨ ਪੁਨ ਦੁਤਿਯ ਬੇਰ'। ਪ੍ਰਭੁ ਵਾਰ ਵਾਰ ਤਿਹ ਕੋ ਸੁਨਾਇ।'ਮਨ ਰਖਹੁ ਨਾਂਹਿ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਦਾਇ'॥੫੧॥ਤਬਿ ਪੈਂਡਖਾਨ ਚਪਿ ਕਹਤਿ ਬੈਨ।'ਸਨਮੁਖ ਨ ਹੋਤਿ ਮੁਹਿ ਲਾਜ ਨੈਨ। ਮੈਂ ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਇਮ ਬਾਨ ਤ੍ਯਾਗ।ਤੁਮ ਜਿਯਤ ਵਿਖਹੁ ਨਹਿੰ ਕਿਤਹੁ ਲਾਗ[1]॥੫੨॥ਬਹੁ ਕਰਾਭ੍ਯਾਸ ਤਿਸੁ ਕੋ ਧਿਕਾਰ[2]।ਇਸ ਵਖਤ ਚੁਕ੍ਯੋ ਦੁਇ ਦਲ ਮਝਾਰ। ਹੁਇ ਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਏਕ ਵਾਰ। ਪਰ ਕਹਤਿ ਅਬੈ ਤੁਮ ਬਾਰਬਾਰ ॥੫੩॥ ਤੁਮਰੇ ਵਚੇਨ ਕੋ ਵਾਰ ਦੂਜ। ਕਰਿਬੋ ਬਨ੍ਯੋ, ਹਹੁ ਦੀਹ ਪੂਜ[3]। ਨਹਿੰ ਕਰਹੁੰ ਨਾਂਹਿ, ਇਹ ਲਖਹੁ ਆਇ[4]। ਸਵਧਾਨ ਆਪ ਹੁਜਹਿ ਬਨਾਇ'॥੫੪॥ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੁਦੰਡ ਲੀਨਸਿ ਕਠੋਰ। ਭਾਥਾ ਮਝਾਰ[5]ਸਰ ਕਾਢਿ ਘੋਰ[6]।ਬਾਗਰ ਧਸਾਇ ਬਿਚ ਪਨਚ ਫਾਗ[7]।ਕਰਿ ਸ਼ਿਸਤ ਐਂਚਿ ਕਰ ਸ਼੍ਰੋਨ ਲਾਗ[8]॥ ੫੫ ॥ ਬਖਤਰ[9] ਸਰੀਰ ਆਛਾਦ ਹੇਰਿ—ਨਹਿ ਨਗਨ ਅੰਗ ਜਿਤ ਹਨਹਿ ਫੇਰ—।ਬਹੁਰੋ ਬਿਸਾਲ ਸ਼ੁਭ ਭਾਲ ਜਾਨਿ।ਤਕ ਕੈ ਮਹਾਨ ਬਲ ਜੁਤਿ ਪਠਾਨ ॥੫੬॥ ਸਮ ਸਰਪ ਛੋਰਿ ਤੀਖਨ ਖਤੰਗ। ਜਿਸ ਬੇਗ ਬਹੁਤ ਤੀਖਨ ਸੁਢੰਗ[10]*।ਖਪਰਾ ਦਰਾਜ਼ ਖਰ ਸਾਨ ਲਾਗ[11]। ਸ਼ੂੰਕਯੋ ਸੁ ਜਾਤਿ ਜਬਿ ਖਾਨ ਤ੍ਯਾਗ ॥੫੭॥ [12]ਲਟਪਟੀ ਸ਼ਾਲ ਗੁਰ ਸਿਰ ਲਪੇਟ।ਤਿਹ ਛੋਰ ਸਾਥ ਕਰਿ ਤੀਰ ਭੇਟ।ਊਪਰ ਉਠਾਇ ਗਾ ਅੱਗ੍ਰ ਦੂਰ[12]। ਬਿਸਮਾਇ ਰਹੇ ਦਲ ਦੁਹਨਿ ਸੂਰ ॥ ੫੮ ॥ ਝੂਬਯੋ ਪਠਾਨ ਬਹੁ ਲਾਜ ਮਾਂਹਿ।ਤੁਰਕਾਨ ਬਿਖੈ ਬਡ ਨਾਮ ਜਾਂਹਿ।[13]—ਫਿਰ ਅੱਗ੍ਰ ਲੱਛ ਬਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ

---

[1]ਕਿਧਰੇ ਲੱਗਾ ਨਹੀਂ। [2]ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ। [3]ਆਪ ਸਮੂਹ ਦੇ ਪੂਜ੍ਯ ਹੋ, ਆਪਦੇ ਕਹਿਣੇ ਉਪਰ ਕਰਨਾ ਬਣਿਆਂ। [4]ਮੈਂ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਇਹ (ਬਾਣ) ਆਯਾ ਜਾਣੋ। [5]ਭੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ। [6]ਭਿਆਨਕ ਤੀਰ ਕੱਢਿਆ। [7]ਚਿੱਲੇ ਦੇ ਗੋਚੀਏ ਵਿਚ [ਫਾਗ—ਚਿੱਲੇ ਵਿਚਲਾ ਬਾਗਰ ਦੇ ਟਿਕਣ ਦਾ ਥਾਂ]। [8]ਖਿੱਚਿਆ ਕਿ ਹੱਥ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਲਗਾ। [9]ਜ਼ਿਰੇਹ ਨਾਲ। [10]ਜਿਸਦਾ ਵੇਗ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਤੇ ਠੀਕ ਢੰਗ ਦਾ (ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ) ਹੈ। [11]ਲੰਬਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿੱਖਾ ਤੀਰ ਸਾਣ ਤੇ ਲਗਾ ਹੋਇਆ। [12]ਮੋਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਯਾ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ) ਸ਼ਾਲਾ ਸਿਰ ਤੇ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਿਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤੀਰ ਮਿਲਕੇ (ਉਸ ਪੱਲੇ ਨੂੰ) ਉੱਪਰ ਉਠਾਕੇ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ [ਲਟਪਟੀ—ਜੋ ਸੁਆਰ ਕੇ ਨਾ ਬੱਧੀ ਹੋਵੇ ਪੱਗ, ਪਰ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਫਿਰ ਭੀ ਦੁਬਾਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ]। [13]ਪੈਂਡਖਾਨ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਕੁਢੰਗ।

[1]'ਬੀਰ। ਮੁਝ ਕੋ ਪ੍ਰਚਾਰ ਥਿਰਤਾ ਸਧੀਰ[2] ॥ ੫੯ ॥ ਸਦ ਹੈਫ਼ ਕਰਨ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਬਿਸਾਲ! ਨਹਿ ਸਰ੍ਯੋ ਕਾਰ ਜਬਿ ਜੰਗ ਕਾਲ।ਅਬਿ ਵਾਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਕਹੁ ਬਨਹਿ ਦੇਨਿ। ਜਿਮ ਕਿਯੋ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ–॥ ੬੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਪੈਂਦਾ ਖਾਨ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਹਤਿ ਕੈ ਖਾਨ ਸਰ ਰਹ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਪਛੁਤਾਇ।ਆਦਿਕ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਤੇ[3] ਦੇਖਤਿ ਰਣ ਬਿਸਮਾਇ ॥੧॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ ਰਹ੍ਯੋ ਖ਼ਾਨ ਠਾਂਢੋ ਬਡੀ ਲਾਜ ਪਾਏ। ਪਿਖੈਂ ਬੀਰ ਸਾਰੇ ਜਥਾ ਜੰਗ ਦਾਏ। ਦੂਊ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਅੜੀਲੇ ਬਿਸਾਲੇ[4]।ਦੂਊ ਸੈਨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੁਦੰਡੰ ਸੰਭਾਲੇ ॥੨॥ ਦੂਊ ਤੇਜ ਘੋਰੇ ਕਰੇ ਓਜਵਾਰੇ। ਦੂਊ ਤੀਰ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਗ਼ਰੂਰੀ ਕਰਾਰੇ[5]। ਦੂਊ ਜੰਗ ਜੇਤਾ ਕਰੇ ਜੀਤ ਆਸਾ। ਦੂਊ ਜੰਗ ਕੋ[6] ਪੁੰਜ ਦੇਖੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ॥੩॥ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਬੈ ਫੇਰ ਨੀਲਾ ਫੰਦਾਯੋ।ਖਰੋ ਖਾਨ ਕੇ ਸਾਥ ਊਚੇ ਅਲਾਯੋ'ਹਤੈਂ ਤੀਰ ਤੋਹੀ ਦਿਜੈ ਵਾਰ ਮੇਰਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਓਜ ਜੇਤੋ ਪਿਖ੍ਯੋ ਸਰਬ ਤੇਰਾ'॥੪॥ ਸੁਨੇ ਖਾਨ ਬੋਲ੍ਯੋ'ਲਿਜੈ ਵਾਰਿ ਦੋਈ। ਜਥਾ ਮੈਂ ਕਰੇ ਆਪ ਕੇ ਸਾਥ ਸੋਈ'। ਗੁਰੂ ਫੇਰ ਬੋਲੇ'ਨਹੀਂ ਦੋਇ ਲੇ ਹੈਂ।ਅਹੈ ਏਕ ਨੀਕੋ[7]'ਕਹੈਂ ਬੀਰ ਜੇ ਹੈਂ[8]* ॥੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਫਿਰਕਤਵਾਰ ਸੁ ਮੁਰਦਮਹਿ ਹੋਤਿ ਹਰਾਮੈ ਖੋਰ[9]। ਯਾਂਤੇ ਪਲਟਾ ਹਮ ਕਰੈਂ ਇਕ ਖਤੰਗ ਕਹੁ ਛੋਰਿ'॥੬॥ ਸ਼ਾਬਾਸ ਛੰਦ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਫੇਰਿਯ। ਗੁਰਹਯ ਪ੍ਰੇਰਿਯ। ਬਨ ਸਵਧਾਨਹਿ। ਗਹਿ ਇਕ ਬਾਨਹਿ॥੭॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਖਾਨਹਿ। ਫੇਰਿ ਕਿਕਾਨਹਿ।ਬਖਤਰ ਬੰਧਿਯ[10]।ਗੁਰਸਰ ਸੰਧਿਯ[11]॥੮॥ਸਭਿਤਨੁ ਛਾਦਿਯ[12]।ਕਿਤ ਨ ਦਿਖਾਦਿਯ[13]।ਜਿਤ ਸਰ ਮਾਰਹਿਂ।

[1]ਸੂਰਮਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਤੇ.....। [2]ਸਹਤ ਧੀਰਜ ਦੇ ਖਲੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [3]ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ। [4]ਬਹੁਤ ਅੜਨ ਵਾਲੇ। [5]ਤੀਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕਰੜੇ ਗ਼ਰੂਰ ਵਾਲੇ। [6]ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਜੰਗ। [7]ਇੱਕੋ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [8]ਜੋ ਸੂਰਮੇ ਹਨ। [9]ਮਰਦਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਕਤਵਾਰ ਹਰਾਮ ਖੋਰਾਂ (ਦਾ ਵਾਰ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ [ਫਿਰਕਤ ਵਾਰ=ਵਾਰ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾਂ ਯਾ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਾਰ ਕਰ ਦੇਣਾ]। [10]ਸੰਜੋਅ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ (ਖ਼ਾਨ ਨੇ)। [11]ਜੋੜਿਆ ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [12]ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [13]ਕਿਤੋਂ ਬੀ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।

*ਸ੍ਰੋ ਸਾਃ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ–ਨੇਕੀ ਬਾਰ ਯਕ ਬਹਾਦਰ=ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਨੇਕੀ ਵਾਲਾ (ਸਮਝੀਦਾ) ਹੈ। ['ਵਾਰ' ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ=ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਜਤਨ]।

ਤਨ ਨ ਨਿਹਾਰਹਿਂ[1] ॥ ੯ ॥ [2]-ਬਖਤਰ ਸੰਗਹਿ। ਲਿਪਟਹਿ ਅੰਗਹਿ[3]। [4]ਮਹਿਦ ਪਠਾਨਹਿ।ਕਿਤ ਹਨਿ ਬਾਨਹਿ[4]?-ਫਿਰਿਫਰਿ ਹੇਰਤਿ[5]।ਹਯ ਬਰ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ॥ ੧੦ ॥ ਧਨੁ ਸਰ ਜੋਰਿਯ[6]। ਕਰਿ ਕਰ ਜੋਰਯ[7]।-ਲਛ ਨਹਿਂ ਟੋਰਿਯ[8]। ਇਮ ਨਹਿਂ ਛੋਰਿਯ-॥ ੧੧ ॥ ਫਿਰ ਬਹੁ ਦੇਖਤਿ। ਨਗਨ ਪਰੇਖਤਿ[9]।ਪਿਖਿ ਜਬਿ ਨੀਕਹਿ।ਸ਼੍ਰੋਨ ਨਜੀਕਹਿ[10]॥੧੨॥ ਨਗਨ ਸੁ ਥੋਰਿਯ। ਗੁਰ ਜਬਿ ਟੋਰਿਯ[11]।ਤਹਿਂ ਤਕਿ ਬਾਨਹਿ। ਸ਼ਿਸਤ ਨਿਸ਼ਾਨਹਿਂ ॥ ੧੩ ॥ ਖਰ ਖਪਰਾ ਧਰਿ[12]। ਧਨੁ ਗੁਨ ਮੈਂ ਭਰਿ[13]। ਕਰਖਤਿ ਆਛਯ[14]। ਛੋਰਨ ਬਾਛਯ ॥੧੪॥ ਸਰਪ ਸਮਾਨਹਿ।ਛੁਟਤਿ ਪਯਾਨਹਿ।ਵਿਗ ਬਲ ਕਾਨਯ। ਲਗਤਿ ਸੁ ਬਾਨਯ[15] ॥ ੧੫ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਲਗਯੋ ਬਾਨ ਕਾਨੰ ਨਜੀਕੰ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਿਰਯੋ ਭੂਮ ਮੈਂ ਖਾਨ ਕੀਨੇ ਉਤਾਲਾ[16]। ਗਯੋ ਭਾਜ ਘੋਰਾ ਜਬੈ ਛੂਛ ਹੋਵਾ। ਪਰਯੋ ਬੀਰ ਭਾਰੋ ਚਮੂੰ ਦੌਨ ਜੋਵਾ ॥੧੬॥ ਗੁਰੂ ਸੈਫ ਖੈਂਚੀ ਬਡੀ ਤਾਤਕਾਲਾ। ਭਏ ਸੀਸ ਊਪੈ ਖਰੇ ਕੈ ਉਤਾਲਾ[17]।ਪਿਖੇ ਭੀਮ ਰੂਪੰ ਭਯੋ ਖਾਨ ਭੀਰਾ[18]।ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨਯੋ ਮ੍ਰਿਤੂ ਤੇ ਅਧੀਰਾ॥੧੭॥ਭਨੇ ਦੀਨ ਬੈਨੰ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਖੀਜੈ। ਮਹਾਂ ਤੇਗ਼ ਤੀਖੀ ਨ ਗ੍ਰੀਵਾ ਕਟੀਜੈ'।ਪ੍ਰਭੂ ਫੇਰ ਬੋਲੇ'ਪਠਾਨਾ[19]ਸੰਭਾਲੋ।ਅਬੈ ਰਾਖਬੇ ਕੋ ਲਖਯੋਕੌਨ ਕਾਲੋ[20]?॥੧੮॥ ਕਰੋਯਾਦ ਕਲਮਾ ਲਖੋਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤਾ।ਮਹਾਂ ਬਾਨ ਘਾਵੈ ਬਚੈਂ ਨਾਕਦੰਤਾ'[21]। ਇਮੰ ਬੋਲਤੇ ਸੈਫ ਸਾਫੰ ਚਲਾਈ। ਜੁਦੋ ਰੁੰਡ ਤੇ ਮੁੰਡ ਕੀਨੋ ਤਦਾਈ ॥੧੯॥ ਜਬੈ ਮਾਰਿ ਲੀਨੋ ਭਏ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦੀਨੰ।ਫਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇਖਿ ਆਨੰਦ ਕੀਨੰ।ਬਜੇ ਦੀਹ ਬਾਜੇ ਸੁ ਧੌਂਸੇ ਧੁਕਾਰੇ। ਅਪੋ ਆਪ ਮੈਂ ਬੀਰ ਬੰਕੇ ਬਕਾਰੇ

---

[1]ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਸਦਾ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। [3]ਲਪੇਟੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅੰਗ(ਸਾਰੇ)। [4](ਇਸ) ਵੱਡੇ ਪਠਾਣ ਦੇ ਤੀਰ ਕਿੱਥੇ ਮਾਰੀਏ ? [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਫਿਰਕੇ ਤੱਕਦੇ ਹਨ। [6]ਜੋੜਿਆ। [7]ਹੱਥ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ। [8]ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ। [9]ਨੰਗਾ (ਅੰਗ) ਲੱਭਦੇ ਹਨ। [10]ਕੰਨ ਦੇ ਕੋਲ। [11]ਲੱਭ ਲਿਆ। [12]ਫੜਕੇ। [13]ਧਨੁੱਖ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਭਰਕੇ। [14]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚਿਆ। [15]ਉਹ ਬਾਣ ਜਾ ਲੱਗਾ। [16]ਛੇਤੀ ਨਾਲ। [17]ਸਿਰ ਤੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਜਾ ਖੜੋਤੇ। [18]ਕਾਇਰ ਹੋ ਗਿਆ। [19]ਪਠਾਣ ਪੁਨਾ। [20](ਭਾਵ) ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਚੁਕਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ) ਅਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੀਰ ਦਾ ਜ਼ਖਮ ਕਾਰੀ ਲੱਗ ਚੁਕਾ ਹੈ। [21]ਤੈਨੂੰ ਤੀਰ ਦਾ ਜ਼ਖਮ ਬੜਾ ਕਾਰੀ ਲੱਗ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਬਚ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਤੀਰ ਦੇ ਲੱਗੇ ਜ਼ਖਮ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਲੁਛ ਲੁਛ ਕੇ ਮਰਨ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਤੜਫਨੀ ਘਟਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਭੀ ਤਰਸ ਹੈ।

॥ ੨੦ ॥ ਕਿਨੂ ਖੱਗ ਖੈਂਚੇ ਬਡੇ ਬਾਢ ਵਾਰੇ[1] । ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਜੂਝੇ ਜੁਝਾਰੇ ਕਰਾਰੇ। ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਕੌ ਮਾਰਿਕੈ ਏਕ ਬਾਰੀ।ਮਿਲੀ ਦੌਨ ਸੈਨਾ ਭਿਰੇ ਭੇਰ ਭਾਰੀ ॥੨੧॥ ਤਮਾਂਚੇ ਕਰਾਚੋਲ ਨੇਜ਼ੇ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਗਿਰਯੋ ਸ੍ਰੋਨ ਭੂਮੰ ਦਬਯੋ ਖੇਹ ਸਾਰੇ। ਧਕਾਧੱਕ ਧੀਰੰ ਹਥਾਵੱਥ ਹੋਏ। ਕਿਨੈ ਮਾਰਿ ਸਾਂਗੀ ਸੁ ਬੀਰੰ ਪਰੋਏ ॥੨੨॥ ਪਿਖ੍ਯੋ ਭੀਮ ਜੁੱਧੰ ਨ੍ਰਿਪੰ ਭੀਮਚੰਦੰ। ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਭਾਰੀ ਜਿ ਔਰੈ ਨਰਿੰਦੰ। ਪਲਾਏ ਪੰਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਜਾਮੰ।ਪਿਖੈਂ ਸੈਂਕਰੇ ਬੀਰ ਕੋ ਜੰਗ ਧਾਮੇ[2]॥੨੩॥ਬਡੋ ਹੋਲ ਘਾਲਾ ਸਭੈ ਸਿੰਘ ਧਾਏ।ਮਨੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਰਗਾਨ ਪੈ ਸਿੰਘ ਆਏ।ਅਰੇ ਜੋ ਮਰੇ,ਭਾਜ ਚਾਲੇ ਸੁ ਬਾਚੇ।ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਭਾਰੀ ਮਹਾਂ ਰੌਸ ਰਾਚੇ ॥੨੪॥ ਫਿਰੈਂ ਮਾਸ ਖਾਤੇ ਸਮੂਹੰ ਸ਼ਿਗਾਲਾ। ਗਨੈ ਸ੍ਵਾਨ ਭੱਖਹਿਂ ਪੁਕਾਰੈਂ ਕਰਾਲਾ। ਬਡੇ ਗਿਰਝ, ਕਾਕੰ, ਉਡੈਂ ਗੈਨ ਮਾਂਹੀ। ਨਚੀ ਜੋਗਨੀ ਸੀਸ ਬਾਰੇ ਖਿੰਡਾਹੀਂ[3]॥੨੫॥ਪਰੀ ਲੋਥ ਪੈ ਲੋਥ ਦੇਖੀ ਘਨੇਰੀ। ਕਟੇ ਹਾਥ ਪੈਰੰ ਸਮੂਹੰ ਬਿਖੇਰੀ। ਪਠਾਨੀ ਚਮੂੰ ਮੋਗਲਾਨੀ ਮਰੀ ਹੈ[4]। ਰਹੀ ਜੀਵਤੀ ਜੰਗ ਦੇਖੇ ਡਰੀ ਹੈ ॥੨੬॥ ਹੁਤੋ ਦੀਨ ਬੇਗੀ ਲਗ੍ਯੋ ਘਾਇ ਅੰਗੇ। ਪਿਛਾਰੀ ਹਟ੍ਯੋ ਭੀਮ ਦੇਖੇ ਭੁਜੰਗੇ[5]।ਲਰੇ ਕੌਨ ਫੇਰੰ ਗਏ ਹਾਰ ਦੋਊ।ਬਿਲੋਕੈਂ ਪਲਾਏ ਥਿਰ੍ਯੋ ਹੈ ਨ ਕੋਊ ॥੨੭॥ ਗਯੋ ਦੀਨ ਬੇਗੀ ਜਬੈ ਜੰਗ ਤ੍ਯਾਗੇ। ਬਿਨਾ ਧੀਰ ਜੋਧਾ ਅਪੋ ਆਪ ਭਾਗੇ। ਪਿਛਾਰੀ ਪਰ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਨਾਂਹਿ ਛੋਰੈ।ਧਵਾਏ ਤੁਰੰਗਾਨਿ ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਓਰੈ ॥ ੨੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰੋਪਰ ਨਿਕਟ ਔਰ* ਪੁਰਿ ਔਰ।ਖਿਦਰਾਬਾਦੰ† ਬਸੈ ਤਿਸ ਠੌਰ।ਤਿਸ ਹੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦਲ ਗਯੋ ਪਲਾਈ। ਜਾਹਿ[6] ਖਾਲਸਾ ਪੀਠ ਦਬਾਈ[7] ॥ ੨੯ ॥ ਮਾਰਤਿ ਜਾਤਿ ਭਜਾਵਤਿ ਜਾਤਿ। ਲੇਹਿਂ[8] ਤੁਰੰਗ ਸ਼ੱਸਤ੍ਰ ਭਟ ਘਾਤ। ਵਧ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਮਨ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇਰ।ਕਾਤੁਰ ਬਡੋ ਤੁਰਕ ਦਲ ਹੇਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਲੂਟਿ ਲੂਟਿ ਆਯੁਧ ਗਨ ਬਾਜ[9]। ਅਪਰ ਸੈਨ ਕੋ ਸਕਲ ਸਮਾਜ। ਮਾਰੇ ਪੁੰਜ ਰਹੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ।ਤਊ ਖਾਲਸਾ ਮਾਰਤਿ ਜਾਇ ॥੩੧॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਦੂਤ ਪਠਾਯੋ। ਜਾਤਿ[10]

[1]ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਵਾਲੇ। [2]ਸੈਂਕੜੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [3]ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾ ਕੇ। [4]ਪਠਾਣੀ ਤੇ ਮੁਗਲਾਣੀ ਫੌਜ ਮਰੀ। [5]ਪਿੱਛੇ ਹੀ (ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ) ਹਟ ਗਿਆ ਦੇਖਕੇ ਭਿਆਨਕ ਸੂਰਮੇ। [6]ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7]ਭਾਵ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [8]ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [9]ਘੋੜੇ। [10](ਪਿੱਛਾ ਕਰੀ) ਜਾਂਦਾ।

*ਪਾਠ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹੋ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ—ਅਹੋ—ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ

†ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

ਖਾਲਸਾ ਸਕਲ ਹਟਾਯੋ[1]। ਖਿਦਰਾਬਾਦ ਤੁਰਕ ਬਰਿ ਗਏ। ਤਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਕਰਤਿ ਨਿਜ ਭਏ ॥ ੩੨ ॥ ਗਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਬਿ ਹਟਿ ਸਾਰੋ। ਲੈ ਕਰਿ ਹਯਨਿ ਘਨੋ ਹਥਯਾਰੋ।ਘਾਇਲ ਤੁਰਕ ਸੰਭਾਲੇ ਫੇਰੋ।ਲੈ ਪਹੁੰਚੇ ਅਪਨੇ ਡੇਰੋ॥੩੩॥ਸਰਬ ਹਿਰਾਸੇ[2] ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਏ।-ਉਮਰਾਵਨ ਹਮ ਭਲੇ ਲਰਾਏ। ਕਿਸਹੂ ਕੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹਿਂ ਰਹੀ। ਚਮੂੰ ਅਧਿਕ ਬਹੁ ਜੀਤ ਨ ਲਹੀ[3]- ॥ ੩੪ ॥ ਦੀਨਾਬੇਗ ਸੁ ਘਾਇਲ ਪਰਯੋ। ਆਨ ਜਰਾਹ ਇਲਾਜੈ ਕਰਯੋ। ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਮਾਰਗ ਕੌ ਪਰੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕਰੇ ॥੩੫॥ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਇ ਖਾਲਸਾ ਇਤੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਲੂਟ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚ ਸੁ ਧਾਮੇ।ਬਜੇ ਜੀਤ ਕੇ ਬਡੇ ਦਮਾਮੇ ॥੩੬॥ ਮਿਲੇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਅਲਾਯੋ। 'ਰਾਵਰ ਕੋ ਬਲ ਪਾਇ ਬਡੇਰਾ।ਹਤਯੋ ਤੁਰਕ ਦਲ ਜੰਗ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਖਿਦਰਾਬਾਦ ਪੁਚਾਯਹੁ ਧੂਰੇ। [4]ਕਹੇ ਆਪ ਕੇ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਰੇ। ਨਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੈਦਾਨ,ਸੁ ਹੋਟੇ।ਮਿਲੇ ਤੁਰਕਣ ਇਮ ਮਤਿ ਖੋਟੇ ॥੩੮॥ ਲੇਤਿ ਰੁਲਾਇ, ਨ ਦੇਤੇ ਜਾਨਿ[4]।ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਾਜੇ ਮੂਢ ਅਜਾਨ। ਸਭਿ ਪਹਾਰੀਏ ਟਰ ਕਰਿ ਗਏ।ਸੈਲਨ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਏ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਨੇ ਸਨੇ ਹਨੀਯਹਿ ਤੁਰਕਾਨਾ।ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਸਿੰਘਨ ਹੋਵਹਿ ਵਾਧਾ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਤੁਰਕਨਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਾਧਾ[5]' ॥੪੦॥ ਅਪਨੇ ਘਾਇਲ ਸਿੰਘ ਉਠਾਏ। ਜੋ ਮਰਿ ਗਏ ਸੁ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਏ। ਕਰਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਤਿਨ ਦੀਨੋ ਦਾਹੂ। ਆਵਤਿ ਭਏ ਅਨੰਦਪੁਰਿਮਾਂਹੂ॥੪੧॥ਕਵਿਯਨਿ ਬਿਜੈ ਕਵਿੱਤ ਬਨਾਏ।ਉਤਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਆਨਿ ਸੁਨਾਏ। ਅਧਿਕ ਜੀਤ ਕੇ ਗੀਤ ਗਵਾਏ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਗਰੇ ਨਰ ਹਰਖਾਏ॥੪੨॥ਬੈਠਿ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘਾਸਨ ਰਾਜੇ।ਸਰਬ ਖਾਲਸਾ ਦੇਖਤਿ ਗਾਜੇ। ਮੰਗਲ ਕੀਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਦੇਤਿ ਅਸੀਸ ਸਕਲ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁੱਤੇ 'ਖਾਲਸਾ ਫਤੇ ਲੇਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨੌਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦ [ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲੇ ਲੇ ਪਾਹੁਲ ਕਰਦ* ਕੀ ਸਿੰਘ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਜਾਇਂ। ਨਗਰ

---

[1]ਮੋੜ ਲਿਆਂਦਾ। [2]ਡਰੇ ਹੋਏ। [3](ਫਿਰ ਬੀ) ਜਿੱਤ ਨਾ ਲਈ ਗਈ। [4]ਤੁਹਾਡੇ ਕਹੇ ਮੁੜੇ ਹਾਂ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਿਦਾਨ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਸੀ ਤੇ ਓਹ ਮਤ ਦੇ ਖੋਟੇ ਤੁਰਕ ਹੁੰਦ ਗਏ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਲੱਭੇ ਸੇ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਲਾ ਦੇਂਦੇ,ਕਦੇ ਨਾ (ਬਚਕੇ) ਜਾਣ ਦੇਂਦੇ। [5]ਨਾਸ਼

*ਪਾ:-ਖੰਡੇ।

ਨਗਰ ਮਹਿ ਬਾਦ ਹੁਇ[1] ਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਜ਼ਾਤਿ ਪਾਤਿ
ਨਹਿ ਬੱਧਜਤ ਜੋਈ[2]।ਕੇਸ਼ਕਾਛ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਤੋਈ।'ਭੱਦਣ ਹੋਤਿਸੁ ਬੰਸ
ਹਮਾਰੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਤਜਾਗ ਨ ਅੰਗੀਕਾਰੇਂ॥੨॥ਸਿੱਖ ਕਦੀਮੀ ਹੈਂ ਗੁਰ ਕੇਰੇ।
ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਕੀ ਲੇਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਦ, ਕੇਸ, ਕਛ, ਰਹਿਤ ਜੁ ਨਜਾਰੀ।
ਸੋ ਨ ਕਰਹਿਂ ਹਮ ਅੰਗੀਕਾਰੀ' ॥ ੩ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਹਠ ਕੋ ਕਰਤੇ।
ਜਗ ਜੂਠਾਦਿਕ ਬਰਤਨ ਧਰਿਤੇ। ਤਿਨ ਕਹੁ ਸਿੰਘ ਕਰਹਿਂ ਅਪਮਾਨਾ।
ਨਜਾਰੇ ਭੁਏ ਖਾਨ ਅਰੁ ਪਾਨਾ॥੪॥ਗੁਰੂ ਨਿਕਟ ਰਹਿ ਸਿਖੀਅਹਿ ਸੀਖ[3]।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦ੍ਵੈ ਤੇ ਭਿਨ ਦੀਖ। ਜਗ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੇ ਸਾਰ ਨਿਕਾਰਾ। ਸੁਧਾ
ਰਹਿਤ ਜਿਨ ਅੰਗੀਕਾਰਾ[4] ॥ ੫ ॥ ਭੁਏ ਸਿੰਘ ਸੁਰ ਸੇ[5] ਤਤਕਾਲਾ।
ਹਲਤ ਪਲਤ ਸੁਖ ਲਹ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲਾ॥ਕੇਤਿਕ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਕੀ ਲਹਿ।ਸੇਵ
ਗੁਰੂ ਕੋ ਜਾਇਂ ਸਦਨ ਮਹਿਂ[6]॥੬॥[7]ਕੇਤਿਕ ਜੀਵਨ ਮਰਨੇ ਮਾਂਹਿ। ਸੰਗੀ
ਭੁਏ ਤਬਹਿ ਗੁਰ ਨਾਹਿ[7]।ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਖਾਲਸਾ ਐਸੇ।ਉਪਬਨ ਮਹਿਂ
ਤਰੁ ਸਿੰਚਤਿ ਜੈਸੇ[8] ॥੭॥ ਜਥਾ ਦੂਜ ਤੇ ਦੀਰਘ ਚੰਦ। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵਹਿ
ਤਥਾ ਬਿਲੰਦ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਵਿਸਾਹੁ ਨਹਿਂ ਕਰੈਂ। ਆਗੇ ਅਰਤਿ ਤਿਸੈ
ਸੰਗ ਲਰੈਂ ॥੮॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕੈਂ ਉਚਿਤਾ ਰਿਪੁ ਕੇਰੀ। ਹੱਥਜਾਰਨਿ ਸੇ ਜੁਟ
ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਮਾਰਨ ਕੈ ਮਰਨੌਂ ਤਿਸ ਠੌਰ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਰ੍ਯੋ ਜਗਤ ਮਹਿ
ਰੌਰ ॥ ੯ ॥ ਦਸ ਕੈ ਬੀਸ ਸਿੰਘ ਕਿਤ ਹੋਇਂ। ਤਹਾਂ ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਕਰਿ
ਸੋਇ।ਮਿਲਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਸੁਖਦਾਨੀ ਕਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈਂ
॥ ੧੦ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹੁਇ ਮੇਲ ਇਕੱਤ੍ਰ। ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸੁ
ਮਿੱਤ੍ਰ। ਜੋ ਮਰਿ ਜਾਵੈ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਵੈ। ਹੁਇ ਘਾਇਲ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਵੈ
॥੧੧॥ਸਾਲ ਪੱਤ੍ਰ[9] ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਦੇਤਿ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਮਹਿ ਬਨਹਿ
ਸੁਚੇਤ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰ ਉਠੇ ਰਣ ਕਰਿਬੇ। ਪੀਰਾ ਨਹੀਂ ਘਾਵ ਕੀ ਧਰਿਬੇ
॥ ੧੨ ॥ ਕਾਰੀਗਰ ਅਨੇਕ ਬੁਲਵਾਇ। ਕਹਿ ਆਯੁਧ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਨ-
ਵਾਇ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਤੀਰ ਅਨਾਇ। ਖਰ ਖਪਰੇ ਫੌਲਾਦ ਕਰਾਏ

[1]ਝਗੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਅਨਯ ਪੰਥੀਆਂ ਨਾਲ)। [2]ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ। [3]ਜੇਹੜੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਸਿੱਖਿਆ। [4]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਰਹਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। [5]ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ। [6]ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਘਰੀਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਭਾਵ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਜੀਉਣਾ ਮਰਨਾ ਗੁਰੂ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। [8]ਸਿੰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਵੇਂ। [9]ਜ਼ਖਮਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪੱਤਾ।

॥੧੩॥ ਸੇਲੇ ਗਨ ਅਧ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ। ਤੁੱਕੇ[1],ਮੀਨ ਮੁਖੇ[2], ਖਰ ਧਾਰ। ਗਨ ਬਦਾਮਚੇ[3] ਆਦਿਕ ਘਨੇ। ਏਕ ਮੁਹਰ ਕੰਚਨ ਕੇ ਸਨੇ ॥ ੧੪ ॥ ਬਾਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਗੁਰ ਬਨਵਾਏ। ਜਿਨ ਤੇ ਚਾਹਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਖਪਾਏ। ਪੁਰਿ ਮੁਲ-ਤਾਨ ਆਦਿ ਤੇ ਦੂਰ। ਦੀਹ ਕਠੋਰ ਕੁਦੰਡਹਿ ਰੂਰ[4] ॥ ੧੫ ॥ ਤਾਂਹਿ ਬਨਾਇ ਆਨਿ ਗੁਰ ਦੇਤਿ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਲੇਤਿ। ਕਿਤ ਤੇ ਤੋਮਰ, ਤਰ[5] ਤਰਵਾਰੈਂ। ਆਨੈ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਅਬਿਚਾਰੇ[6]* ॥੧੬॥ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਤੇ ਲੇ ਲੇ ਜਾਂਹਿ।ਰੀਝਹਿਂ ਮੌਜ[7] ਦੇਤਿ ਗੁਰ ਤਾਂਹਿ।ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਬਨਹਿਂ ਤੁਰੰਗ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗ ॥ ੧੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢਹਿਂ ਅਖੇਰ ਬਹਾਨੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਦੂਨ ਪਧਾਨੇ। ਜਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਬੇਮੁਖ ਕੋ ਬਾਸਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਨਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ॥ ੧੮ ॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿਂਗੁਰਕੀ ਅਸਵਾਰੀ।ਨਿਕਸਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿ ਭਾਰੀ।ਸ਼ਕਤੀ[8], ਸੇਲੇ, ਸਾਂਗ, ਸਰੋਹੀ। ਅਰਹਿਂ ਆਨਿ ਖਲ ਮੂਰਖ ਦ੍ਰੋਹੀ ॥ ੧੯ ॥ ਤਿਨ ਕਹੁ ਮਾਰਿ ਕੂਟ ਗੁਰ ਆਵੈਂ। ਕ੍ਰਿਖੀ ਸਕਲ ਕੀ ਕਹੀ ਕਰਾਵੈਂ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਢਹਿ ਖਾਲਸਾ ਦੂਨ। ਦਿਨ ਦਿਨ ਵਾਧਾ ਦੂਨ ਚਗੂਨ ॥੨੦॥ ਜੌ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਆਵਤਿ ਰੋਕੈ।ਸੋਤਤਕਾਲ ਸ਼ੋਕ ਅਵਿਲੋਕੈ।ਗ੍ਰਾਮ ਦੁ ਤੀਨਕ[9] ਮਾਰਿ ਨਿਵਾਰੇ। ਕਰਜੋ ਥੇਹੁ ਘਰ ਢਾਹਤਿ ਸਾਰੇ ॥੨੧॥ ਧਾਂਤੇ ਪਰੀ ਧਾਂਕ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਨ ਕਹੈ ਕੁਛ ਕਹਾਂ। ਬੀਚ ਸਿੰਘ[10] ਹੁਇਂ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗਰਜਿ ਉਚਾਰੀ॥੨੨॥ਵਧੇ ਖਾਲਸਾ ਅਨਗਨ ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ।ਧੂਮਧਾਮ ਕੋ ਘਾਲਤਿ ਤਨੋਂਤਨੋਂ।ਜੋ ਤੁਰਕਨਕੇ ਬਨਤਿ ਬ਼ਿਗਾਰੀ[11]। ਹੁਤੇ ਦੀਨ ਰਹਿ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਸੋ ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈਕੈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਪਨੇ ਸੰਗ ਸਜੈ ਕੈ। ਸੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹਨ ਕੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ।ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਬਦਹਿਂ ਨ ਕਾਹੂ[12]॥੨੪॥ ਜੋ ਬੋਲਹਿ ਕਟੁ ਬਾਕ ਅਲਪ ਹੀ[13]। ਸ਼ਸਤ੍ਰ

[1]ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਫਲੀ ਵਾਂਙ ਮੁਖੀ ਦੰਦੇ ਦਾਰ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤੀਰ ਦੀ। [2]ਮੱਛੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਰਗੀ ਮੁਖੀ ਵਾਲੇ। [3]ਬਦਾਮ ਵਰਗੀ ਮੁਖੀ ਵਾਲੇ। [4]ਭਾਰੀ, ਸਖਤ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਧਨੁਖ। [5]ਬਹੁਤੀਆਂ। [6](ਅਬਿਚਾਰੇ ਭਾਵ) ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆਂ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭੇਟਾ ਦਰਸ਼ਨ (ਨੂੰ ਜਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਬਿ=ਉਸੇ ਵੇਲੇ, ਚਾਰੇ=) ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। [7]ਬਖਸ਼ਸ਼। [8]ਬਰਛੀ। [9]ਦੋ ਤਿੰਨ ਕੁ, ਨੇਹ ਬਸਰੂੜ ਵਰਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਲੁੱਟੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸਨ। [10](ਸੰਗਤ) ਵਿਚ ਸਿੰਘ। [11]ਵਿਗਾਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ। [12]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਿਦਦੇ ਨਹੀਂ। [13]ਥੁਹੜਾ ਜਿਹਾ ਬੀ। *ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ:—ਆਨੈ ਕਦਰ ਸ਼ਿਨਾਸ ਬਿਚਾਰੈਂ।

ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੁ ਬਧਹੀ[1]। ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਮੈਂ ਸ਼ਕਤਿ[2]। ਪੁਨ ਹੋਵਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸੰਜੁਗਤ[3] ॥੨੫॥ ਮਹਾਂ ਰੰਕ ਜੋ ਦੀਨ ਸਦਾਈ। ਜੋਧਾ ਬਨਹਿ ਨ ਮਿਟਹਿ ਕਦਾਈ। ਜਿਨ ਕੈ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਨ ਕੋਈ। ਸੋ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਤੇ ਉੱਤਮ ਹੋਈ ॥ ੨੬ ॥ ਜਿਨ ਕੀ ਕੁਲ ਮੂਛਨਿ ਕੀ ਮਹਾਂ। ਅੱਖਨਰ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹਿ ਕਹਾਂ। ਸੋ ਪੰਡਤਿ ਪਢਿ ਪਢਿ ਤਬਿ ਬਨੇ। ਨਿਜ ਸਮਤਾ ਕਿਸ ਕੋ ਨਹਿ ਗਿਨੇਂ॥੨੭॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਰੁਨਾ। ਪਾਇ ਭਲੇ ਜੁਗ ਚਾਰੋ ਬਰਨਾ[4]। ਇਮ ਗਾਦਰ[5] ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਬਨਾਏ। ਬਾਇਸ[6] ਹੰਸੁ-ਚਾਲ ਸਿਖਰਾਏ ॥੨੮॥ ਮਿਹਨਤ ਕਰਹਿ ਮਜੂਰੀ ਪਾਵਹਿ। ਸੋ ਹਯ ਗਯ ਚਢਿ ਪੰਥ ਸਿਧਾਵਹਿ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਜੋਊ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ਤਰਿ[7] ਸੋਊ ॥ ੨੯ ॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਡਿਆਈ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੀ ਕਹਹਿ ਬਨਾਈ। ਆਗੇ ਜਗ ਮਹਿ ਭਯੋ ਨ ਕੋਊ। ਇਮ ਉਪਕਾਰ ਕਰਹਿ ਜਗ ਜੋਊ ॥ ੩੦ ॥ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਅਵਤਾਰ। ਕਰੇ ਤਿਨਹੁੰ ਭੀ ਬਡ ਉਪਕਾਰ। ਬਿਦਤਿ ਅਹੈਂ ਜਗ ਨਾਂਹਿ ਨ ਛਾਨੇ। ਸੁਨਿ ਪਠਿ ਕਥਾ ਸੁਮਤਿ ਸਭਿ ਜਾਨੇਂ ॥੩੧॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਜੇ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਨ[8]। ਇਨਹੁਂ ਸਾਰਖੇ[9] ਭੇ ਉਪਕਾਰਿ ਨ। ਮੂਢ ਰੰਕ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਤਨ ਕੇਰੇ[10]। ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਤਿਨਹੁਂ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਜ਼ਾਹਰ ਮਹਾਂ ਜਗਤ ਮਹੁਂ ਸਾਰੇ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਪਰਮ ਉਦਾਰੇ। ਜੋ ਮਹਿੰਮਾ ਲਖਿ ਪਰੇ ਨ ਸ਼ਰਨੀ। ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਨ ਲਖਿ ਗੁਰ ਕਰਨੀ ॥ ੩੩ ॥ ਹਿੰਦ੍ਰ ਧਰਮ ਕੋ ਰਾਖਨਿ ਕੀਨਾ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਛੀਨਾ। ਅਸ ਮਹਿੰਮਾ ਕੋ ਜਾਨੈ ਜੋਇ ਨ। ਅਸ ਕ੍ਰਿਤ-ਘਨੀ ਤਿਨੈ ਸਮ ਕੋਇ ਨ* ॥੩੪॥ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਦਾਤੇ। ਕਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਬਿਧਾਤੇ। ਅਵਿਨੀ ਭਾਰ ਨਿਵਾਰਨ ਕਾਰਨ। ਰਚਯੋ ਬੈਰ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਦਾਰੁਨ ॥੩੫॥ ਗਿਰਪਤਿ ਸੰਗ ਬ੍ਰਿਧਾਯਹੁ ਝੇਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਨਹਿਂ ਤੁਰਕ ਘਨੇਰੇ। –ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਆਵਹਿਂ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਘਾਵਹਿਂ–। ਇਹੀ ਬਯੋਂਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਨਾਵਹਿਂ ॥ ੩੬ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਰਾਜੇ।

[1]ਠੱਪ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [2](ਇਕ) ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। [3](ਦੂਜਾ) ਫਿਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਣਾ। [4]ਚਹੁੰ ਵਰਣਾਂ ਨੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਪਾਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ-ਕ੍ਰਿਪਾ। [5]ਗਿੱਦੜ। [6]ਕਾਂਵਾਂ ਨੂੰ। [7]ਤਰ ਗਏ। [8]ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ। [9]ਭਾਵ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਵਰਗੇ। [10]ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ।

*ਇਸ ਖ਼ਯਾਲ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਭੀ ਦਿਤਾ ਹੈ:–

ਸੋਰਠਾ–ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਹੁਇ ਜੌਨ ਗੁਰ ਉਪਕਾਰ ਨ ਲਖਿ ਭਜੇ॥
ਅਧਮ ਕ੍ਰਿਤਘਨੀ ਕੌਨ ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੇ ਬਿਚਾਰੀਏ ॥ [ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ, ਸ: ੧

ਮਿਲਯੋ ਨ ਗੁਰ ਸਮ, ਕਰਹਿਂ ਕੁਕਾਜੇ। ਗੁਰ ਮਾਯਾ ਸੋ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰੇ। ਤੁਰਕ ਸ਼ਰਨਿ ਪਹੁੰਚਨਿ ਚਿਤ ਧਰੇ॥੩੭॥ਨਿਤ ਪੁਕਾਰ ਪਰਜਾ ਕੀ ਸੁਨੈਂ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਰਾਜੇ ਜਤਨਨਿ ਗੁਨੈ।[1]'ਦਿੱਲੀ ਚਲਹਿ ਕਹਹਿਂ ਅਹਿਵਾਲ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੂਬਾ ਰਿਸਹਿ ਬਿਸਾਲ ॥੩੮॥–ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਪੈਂਡਖਾਂ ਮਾਰਾ। ਦੀਨਬੇਗ ਘਾਯਲ ਕਰਿ ਡਾਰਾ। ਸੈਨਾ ਦੀਰਘ ਮਾਰਿ ਪਲਾਈ। ਕਿਮ ਹਮਰੋ ਦਲ ਠਹਿਰ ਸਕਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਚਢ੍ਯੋ ਗਾ ਦੱਖਨ ਬਿਖੈ–। ਇਹ ਸੂਬਾ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਲਿਖੈ। ਹਮ ਭੀ ਅਪਨੇ ਸਚਿਵ ਪਠਾਵਹਿਂ। ਗੁਰ ਜਬਰੀ ਕੋ ਸਰਬ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ॥ ੪੦ ॥ ਰਿਸਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਿ ਧੂਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੁਨ ਲਸ਼ਕਰ ਭੇਜਹਿ ਇਤ ਜਾਲਾ।ਤਬਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਛੁਰਵਾਇ। ਗੁਰ ਕੋ ਹਤਹਿਂ ਕਿ ਦੇਹਿਂ ਪਲਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਤਬਿ ਠਹਿਰੈਗੋ ਰਾਜ ਹਮਾਰਾ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਬਿਚਾਰਾ।ਭਏ ਤਯਾਰ ਦਿੱਲੀ ਕਹੁ ਜਾਨੇ।ਲਈ ਉਪਾਇਨ ਮੋਲ ਮਹਾਨੇ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੀ ਧਮਕੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੁਖ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰ[2] ਕੋ ਕਰਤਿ ਮਿਲਤਿ ਗਿਰਰਾਜ[3]। ਤਬਿ ਹੈਡੂਰੀਏ ਸੁਨਿ ਸਕਲ ਕਰਨਿ ਪੁਕਾਰ ਕੁਕਾਜ[4] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਇ ਮਿਲਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲ। ਭਾਖਯੋ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਅਹਿਵਾਲ।'ਗੁਰ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ਼ਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਰਾਜੇ। ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਕੁਕਾਜੇ ॥ ੨ ॥ ਏਕ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸੈਨ ਸਕੇਲੇ[5]। ਤੀਨ ਲਾਖ ਗਿਨਤੀ ਹੁਇ ਮੇਲੇ। ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਸਿੰਘ ਇਤੇਕ। ਜਿਸਤੇ ਰਹਿ ਮਵਾਸ ਗਹਿ ਟੇਕ[6]॥੩॥ਘੇਰਹਿਂ ਚਹੁਂ-ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਕਰਿ ਡੇਰੇ। ਨਹਿਂ ਅੰਤਰ ਕੁਛ ਜਮਾ ਘਨੇਰੇ[7]। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਹਿਂ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਹੇਲ ਘਾਲਿ[8]ਗਢ ਮਾਰਹਿਂ ॥ ੪ ॥ ਜੇ ਐਸੇ ਹੀ ਕੁਛ ਬਨ ਜਾਇ। ਰਹੈ ਮਵਾਸ ਮਾਰ ਨਹਿਂ ਖਾਇ। ਤੌ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਪਾਸ ਪਧਾਰਨਿ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਹੈ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨਿ ॥ ੫ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਨਹਿਂ ਲਰਿ ਕਰਿ ਕਬਿਹੂੰ[9]।ਬਿਨਾ ਲਰੇ ਕਰਿ ਗਮਨਹੁ ਅਬਿਹੂ। ਗ੍ਰਾਮ ਸੈਂ-ਕਰੇ ਗੁਜਰ ਬਾਸਾ। ਲਰਿਬੇ ਬਿਖੈ ਬਲੀ ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸਾ ॥ ੬ ॥ ਤਥਾ ਗ੍ਰਾਮ

---

[1]ਰਾਜੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਸਲਾਹ। [3]ਪਹਾੜੀਏ ਰਾਜੇ। [4]ਖੋਟਾ ਕੰਮ (ਅਰਥਾਤ) ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਸੁਣਕੇ। [5]ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਇਕ ਹੋਕੇ ਜੋ ਸੈਨਾਂ ਇਕੱਠੀ ਕਰੀਏ। [6]ਆਸਰਾ ਫੜ ਕੇ। [7](ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਅੰਦਰ ਕੁਛ ਜਮਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। [8]ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ। [9]ਅਸੀਂ ਰੱਜਕੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਲੜੇ।

ਰੰਘਰ ਬਸਿ ਘਨੇ। ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰ ਦਲ ਦੇ ਦੁਖ ਹਨੇ[੧]। ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ। ਹੋਇੰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮਿਲਿ ਇਕ ਥਾਂਈ ॥੭॥ ਸੈਨ ਸਮੇਤ ਕਟੋਚਿ[੨] ਹਕਾਰਹੁ। ਜੰਮੂ ਤੇ ਬੁਲਾਇ ਸਤਿਕਾਰਹੁ। ਨੂਰ ਪੁਰੇ ਕੋ ਰਾਜਾ ਆਵਹਿ। ਮੰਡਸਪਤੀ[੩], ਭੁਟੰਤੀ ਧਾਵਹਿ॥੮॥ਕੁੱਲੂ ਕੈਂਠਲ[੪]ਭੂਪ ਗੁਲੇਰੀ। ਆਇ ਦੜੋਲਨ ਪਤਿ ਚੰਦੇਰੀ। ਸਿਰੀ ਨਗਰ[੫] ਤੇ ਚਮੂੰ ਬਿਸਾਲਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਬਿਸ਼ਹਰ[੬] ਤੇ ਸੁਭਟ ਕਰਾਲਾ॥੯॥ਸੈਨ ਸਹਿਤ ਡਢਵਾਰੀ ਆਵਹਿ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਲਿਖਹੁ–ਕਿ ਭੂਪ ਬੁਲਾਵਹਿਂ। ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨ ਮਿਲਿ ਹੈ ਆਈ। ਸੋ ਸਭਿ ਕੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਨ ਜਾਈ–॥੧੦॥ ਕਰਿ ਉਦਯੋਗ[੭] ਪ੍ਰਥਮ ਤੂੰ ਆਪ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਮਿਲਹਿਂ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਤਾਪ।'ਇਮ ਹੰਡੂਰੀਏ ਮਸਲਤ ਦੀਨੀ। ਭੀਮਚੰਦ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਦੀਨੀ[੮] ॥ ੧੧ ॥ 'ਸੁਨਿ ਭ੍ਰਾਤਾ! ਕਹਿਂ ਨੀਕੀ ਬਾਤਿ। ਅਬਿ ਲੌ ਹਮ ਨ ਲਰੇ ਭਲਿ ਭਾਂਤਿ। ਸਭਿ ਇਕ ਥਲ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜੋ ਲਰਹਿਂ। ਪੁਨ ਹਮ ਆਗੇ ਕੌਨ ਸੁ ਅਰਹਿ ॥ ੧੨ ॥ ਅਪਰਨਿ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕਹਾਂ। ਚਿੰਤਾ ਪਰਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਮਹਾਂ। ਤਵ ਉੱਦਮ ਤੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਨੈ।ਜੋ[੯]ਨ ਮਿਲਹਿ ਅਬਿ ਤਿਹ ਸਭਿ ਹਨੈਂ ॥੧੩॥ ਇਹ ਡਰ ਸਭਿ ਕੋ ਲਿਖਹੁ ਪਠਾਵਹੁ।–ਗੁਰ ਪਰ ਹੈ ਮੁਹਿੰਮ, ਚਢਿ ਆਵਹੁ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਭਿ ਕੋ ਹੈ ਦੁਖਦਾਈ। ਲੇਹਿ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਛਿਨਾਈ ॥੧੪॥ ਮਿਲਿ ਕੈ ਲਰਹੁ ਬਚਯੋ ਜੇ ਚਾਹਤਿ। ਨਤੁ ਕ੍ਰਿਖਿ ਲੂਟਹਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਦਾਹਤਿ[੧੦]। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਚਮੂੰ। ਤੂਰਨ ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਕਰਿ ਹਮੂੰ–' ॥੧੫॥ ਦੋਨਹੁੰ ਨ੍ਰਿਪ ਮਸਲਤ ਕੋ ਧਰਿਕੈ। ਲਿਖੇ ਪੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਸੋਂ ਹਿਤ ਕਰਿਕੈ। ਦਲ ਆਰਾਸਤ ਅਪਨੋ ਕੀਨਾ[੧੧]। ਜੰਗ ਸਮਾਨ ਸਭਿਨਿ ਕੌ ਦੀਨਾ ॥ ੧੬ ॥ ਸੈਲਨਾਥ ਜੇਤਿਕ ਸੁਨਿ ਸਾਰੇ। 'ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਬਡੋ ਹਕਾਰੇ'। ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਚਮੂੰ ਘਨੇਰੀ। ਸਭਿ ਮਉਜੂਦ ਭਏ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਕਰਯੋ ਸਿਵਰ ਦੂਨ ਜੁ ਕਹਿਲੂਰ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਨ੍ਰਿਪ ਹੋਤਿ ਗ਼ਰੂਰ। ਦਾਨ ਮਾਨ ਸਕਲਨਿ ਕੋ ਕਰਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਦਿਕ ਸੁਖ

[੧]ਦੁੱਖ ਦੇਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਲ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। [੨]ਕਟੋਚੀਆ। [੩]ਮੰਡੀ ਦਾ ਰਾਜਾ। [੪]ਅਜ ਕਲ ਇਹ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਕਯੋਂਥਲ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਹੈ। [੫]ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ। [੬]ਰਾਮਪੁਰ ਬੁਸ਼ਹਰ। [੭]ਉੱਦਮ। [੮]ਚਿਤ ਦੇਕੇ ਚਿਤਵਨ ਲੱਗਾ। [੯]ਜੋ (ਰਾਜਾ)। [੧੦]ਸਾੜਕੇ। [੧੧]ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ [ਵਾ:, ਆਰਾਸਤਹ]।

ਧਰਨੇ ॥੧੮॥ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਨਿਜ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਬਡ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਏ। ਸੈਲਨਾਥ ਸਗਰੇ ਤਬਿ ਆਏ ॥ ੧੯ ॥ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਸਰ ਧਨੁਖ ਕਰਾਲੇ। ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸਜਾਇ ਬਿਸਾਲੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਹੰਡੂਰੀ ਅਰੁ ਜਸਵਾਲ। ਗਰਬ ਕਟੋਚੀ ਆਇ ਉਤਾਲ ॥ ੨੦ ॥ ਨਾਮ ਘਮੰਡ ਚੰਦ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਨ੍ਰਿਪ ਹੇਰਾ। ਜੰਮੂ ਨਾਥ ਆਦਿ ਸਭਿ ਆਏ। ਭੀਮਚੰਦ ਸਨਮਾਨਿ ਬਿਠਾਏ॥੨੧॥ ਗਨ ਰਾਜਨਿ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰ।ਕਹਿਲੂਰੀ ਮਹਿਪਾਲ ਉਚਾਰ। 'ਸਭਿ ਕੋ ਹਿਤ ਲਿਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ। ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸਾ ਭਾਰੀ ॥ ੨੨॥ ਸ਼ਾਮ ਦਾਮ ਅਰੁ ਭੇਦ ਉਪਾਇ। ਗੁਰੁ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਇਹੁ ਬਨਿ ਆਇ। ਕਰੀ ਸ਼ਾਮ ਤਬਿ ਕਹੀ ਕਰਾਵੈ[1]। ਖੇਤੀ ਵਹਿਰ ਨ ਪਾਕਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨੩॥ ਦਾਮ ਦੇਹਿ ਪੁਨ ਲੂਟਹਿ ਗ੍ਰਾਮ[2]*। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਪਾਈ ਧੂੰਮਨ ਧਾਮ। ਭੇਦ ਨ ਬਨਹਿ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਅਹੈ[3]। ਜਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ਸਿਮਰਤੇ ਰਹੈਂ[4] ॥ ੨੪॥ ਇਹ ਬਿਖਾਦ ਕੁਛ ਮੋਕਹੁ ਨਾਂਹੀ[5]। ਸੰਸੈ ਸਭਿ ਕੈ ਰਾਜਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿੰ ਪਾਹੁਲਾਂ ਲੇਤਿ। ਆਠਹੁੰ ਜਾਮ ਲਰਨਿ ਸਨ ਹੇਤ ॥ ੨੫ ॥ ਅਬਿ ਉਪਾਵ ਸਭਿ ਤੇ ਹੁਇ ਆਵੈ। ਮਿਲਹੁ ਲਰਹੁ ਗੁਰਪੁਰਾ ਛਿਨਾਵੈਂ। ਰਾਖਯੋ ਚਹੈ ਮੇਲ ਸਭਿ ਰਾਜਨਿ। ਕਰਹਿ ਸੁਧਾਰਨਿ ਅਪਨੇ ਕਾਜਨਿ ॥੨੬॥ ਸੋ ਅਬਿ ਚਲਹਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਲਰਿਬੇ। ਪੁਨ ਸੁਖ ਸਾਥ ਰਾਜ ਨਿਜ ਕਰਿਬੇ। ਜੋ ਮਿਟਿ ਰਹਹਿਂ[6] ਨ ਆਛੀ ਤਾਂਹਿ। ਰਿਪੁ ਸਭਿ ਕੋ,ਨਹਿਂ ਮੇਲੀ ਕਾਂਹਿ' ॥੨੭॥ ਸੁਨਤਿ ਕਟੋਚ ਹੰਡੂਰੀ ਕਹੈ।'ਰਾਜੇ ਸਕਲ ਮਿਲੇ ਅਬਿ ਅਹੈਂ।ਨਹਿਂ ਆਛੀ ਕਿਸ ਕੋ ਇਹ ਬਾਤ। ਬਿਗਰਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦਿਨ ਰਾਤ ॥ ੨੮ ॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਕੂਚ ਕਰੀਜੈ। ਘੇਰਾ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਬਸੈ ਅਪਰ

---

[1]ਜੇ ਸ਼ਾਮ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਖੇਤੀਆਂ ਦੀ ਕਹੀ ਕਰਾਵੇਗਾ [ਸ਼ਾਮ=ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ। ਦਾਮ=ਦਾਮ ਦੇਣਾ ਭਾਵ ਧਨ ਦੇਕੇ ਵਸ਼ ਕਰਨਾ। ਭੇਦ=ਫਰਕ ਪਾਉਣਾ, ਵੈਰੀ ਦੇ ਘਰ ਆਪੋ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣੀ]। [2]ਜੇ ਦਾਮ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਲੁੱਟਣਗੇ। [3]ਭੇਦ ਤਾਂ ਬਣ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ) ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਹੈ। [4]ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀਕੂੰ ਫਟਣਗੇ)। [5]ਦੁਖ ਕੁਛ ਮੈਂ (ਇਕੱਲੇ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ। [6]ਜੋ ਰਾਜਾ ਹੁਣ ਪਿੱਛੇ ਹਟਿਆ ਰਹੇ।

*ਇਹ ਰਾਜਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਲਈ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਸੁਲਹ ਸਾਲਸੀ ਨਾਲ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਮੁੱਲ ਦੇਕੇ ਚਾਰੇ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਾਮ ਰਾਜਿਆਂ ਕਦੇ ਦਿਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਥਲ, ਗੁਰੂ ਨਿਕਾਸਹੁ। ਤਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਲਰਿ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸਹੁ' ॥ ੨੯ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ। 'ਕੌਨ ਮਰੈਗੋ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਰਨ ਮੈਂ[1]। ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਕਰਿ ਸਗਲੇ ਲਰੈਂ। ਧਰਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਪਗ, ਪਾਛ ਨ ਮੁਰੈਂ' ॥੩੦॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਾਨੀ।ਉਠੀ ਸਭਾ ਗੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨੀ। ਲਰਨ ਸਮਾਜ ਤ੍ਯਾਰ ਤਬਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਪੈਦਲ ਅਸਵਾਰਨ ਦਲ ਜੁਰ੍ਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਬਰੂਦ ਬਹੁ ਦੇਤਿ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲਨਿ ਬਨੇ ਸੁਚੇਤ। ਸਗਰੀ ਰਾਤਿ ਕਰੀ ਸਭਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਅਲਪ ਬਿਲੋਚਨ ਧਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਆਲਸ ਕੋ ਟਾਰਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਬਜਵਾਇ ਨਗਾਰਾ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਪਾਏ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਲਾਏ ॥ ੩੩ ॥ ਚੜ੍ਹ ਗਜ ਪਰ ਲੇ ਰਾਜਨਿ ਸੰਗ। ਸਭਿ ਕੇ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਉਤੰਗ। ਇਕ ਦੁਇ ਕੋਸ ਚਲੇ ਤਬਿ ਆਯੋ।ਵਹਿਰ ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਸਿਵਰ ਲਗਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਮਿਲਿ ਰਾਜੇ ਗਨ ਪੱਤ੍ਰ ਲਿਖਾਯੋ। ਦੂਤ ਹਾਥ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਯੋ। ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਸਾਰੀ। ਕਰੀ ਜੁਧ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ॥੩੫॥ ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰਾ। ਪਾਸ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ੋਭ ਉਦਾਰਾ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਪੱਤ੍ਰ ਖੁਲਾਇ ਪਠਾਯੋ। ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਤੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ:- ॥੩੬॥ 'ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਥਾਨ ਹਮਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਬਸ੍ਯੋ ਤੁਮਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਲੀਨਿ। ਹਮ ਕੋ ਕਈ ਬੇਰ ਧਨ ਦੀਨਿ* ॥ ੩੭ ॥ ਜਬਿ ਕੋ ਬਾਸ ਆਪ ਨੇ ਕਰ੍ਯੋ।ਤਬਿ ਕੋ ਦਯੋ ਨ,ਕ੍ਯਾ ਮਨ ਧਰ੍ਯੋ। ਅਬਹਿ ਆਪਨੋ ਪੰਥ ਉਪਾਯੋ। ਹਥ੍ਯਾਰਨ ਕੋ ਹਾਥ ਗਹਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਦੂਨ ਉਜਾਰੀ। ਲਰਨਿ ਮਰਨਿ ਨਿਤ ਧੂਮ ਉਤਾਰੀ। ਅਬਿ ਲੌ ਮੈਂ ਕੀਨਸਿ ਬਹੁ ਟਾਰਾ। ਦੇਨਿ ਰਹ੍ਯੋ ਧਨ, ਦੇਸ਼ ਉਜਾਰਾ[2] ॥ ੩੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਹਮਰੇ ਸੁਭਟ ਖਪਾਏ। ਕਿਤਿਕ ਪਰੇ ਘਾਇਲ ਦੁਖ ਪਾਏ। ਅਬਿ ਜੇ ਕਰਿ ਰਸ ਰਾਖ੍ਯੋ ਚਾਹਤਿ। ਬਸਨ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਉਮਾਹਤਿ ॥ ੪੦ ॥ ਦਯਾ ਕਰਹੁ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਦਾਮੂ। ਬਸਹੁ ਆਪ ਬਿਗਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕਾਮੂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਕ੍ਰੁੱਧ ਵਧ੍ਯੋ ਹੁਇ ਜੁੱਧ। ਹਿਰਦੈ ਸੁੱਧ ਵਿਚਾਰਹੁ ਬੁੱਧਿ ॥ ੪੧ ॥ ਉਤ ਤੁਰ

[1]ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ। [2]ਧਨ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਉਜਾੜ ਦਿਤਾ।

*ਮਾਖੋਵਾਲ ਦਾ ਥੇਹ ਧਨ ਦੇਕੇ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਧਨ ਦੇਣ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਰਾਜਾ ਐਵੇਂ ਫੁਹ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਰਾਜੇ ਦੀ ਝੂਠੀ ਮੰਗ ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਜਿੱਤਣ ਦੇ ਬਾਦ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੩੩ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਦੀ।

ਕਨਿ ਸਨ ਬੈਰ ਤੁਮਾਰਾ। ਇਤ ਹਮ ਸਾਥ ਵਧੀ ਬਹੁ ਰਾਰਾ॥ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦਲ ਉਮਡਾਵੈ। ਸਭਿ ਜਗ ਸੁਭਟ[1] ਤੁਮਹੁਂ ਪਰ ਧਾਵੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਪਰਹਿ ਭੀਰ, ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਬਨਿਆਵੈ। ਘੇਰੇ ਜਾਹੁ ਨ ਨਿਕਸਨਿ ਪਾਵੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਦੀਜਹਿ ਦੌਲਤ ਅਬੈ।ਆਗੈ ਪੰਥ[2] ਬਰਜ ਰਖਿ ਸਬੈ॥੪੩॥ਤਜਹੁ ਜੰਗ ਕੀ ਰੀਤਿ ਭਯਾਨਾ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਨਿੱਤ ਬਖਾਦ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਅਪਨੇ ਪਿਤ ਸਮਾਨ ਬਨ ਰਹੀਐ। ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਅਕੋਰ ਗਨ ਲਹੀਐ ॥ ੪੪ ॥ ਹਮ ਕੋ ਦਰਬ ਬਰਖ ਪ੍ਰਤਿ ਦੀਜੈ। ਹੁਇ ਸੁਖਵਾਸੀ ਸਮਾ ਬਿਤੀਜੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਛੋਡਹੁ ਭੂਮਿ ਹਮਾਰੀ। ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਜਹਿਂ ਇੱਛ ਤੁਮਾਰੀ ॥੪੫ ॥ ਅਬਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਮੈਂ ਨਿਕਟ ਤੁਮਾਰੇ। ਚਮੂੰ ਸਮੂਹ ਮਿਲੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਰੇ।ਛੀਨ ਸਕਲ ਕਢਿ ਦੈ ਹੋਂ ਬਾਹਰ। ਬਿਨਾ ਬਿਲੰਬ ਜਾਨੀਅਹਿ ਜ਼ਾਹਰ' ॥ ੪੬ ॥ ਇਮ ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਲਿਖਾ ਸੁਨਾਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੈ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਰਧਾਯੋ। ਉੱਤਰ ਲਿਖਿਬੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਿ ਬਤਾਵਨ ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ ਸਮਾਜ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਗਰਜਿਕੇ ਮੇਘ ਮਨਿੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਉੱਤਰ ਦਯੋ ਲਿਖਾਇ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕ ਦੇਨਿ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਭੀਮ-ਚੰਦ ਅਭਿਮਾਨੀ!ਸਭਿ ਰਾਜਨਿ ਸਨ ਦੇਹੁ ਬਖਾਨੀ। ਹਮ ਤੇ ਦਾਮ ਚਹਹਿ ਜੇ ਲੈਬੋ। ਖੜਗ ਧਾਰ ਸੋਂ ਕਰਿ ਹੈਂ ਦੈਬੋ[3] ॥ ੨ ॥ ਤੋਮਰ ਤੀਰਨਿ ਸਾਂਗਨਿ ਅਨੀ।ਇਨ ਤੇ ਦੈ ਹੋਂ ਭੇਦੋਂ ਅਨੀ[4]।ਸ਼ਲਖ ਤੁਫੰਗਨਿ ਬਰਖਾ ਗੁਲਕਨਿ। ਇਨ ਤੇ ਪਰਖਨ ਕਰਿ ਧਨ ਅਨਗਨ ॥ ੩ ॥ ਮੂਢ ਅਜਾਨ ਨ ਤੁਮ ਸਮ ਕੋਈ। ਚਹੈਂ ਦਰਬ, ਲਿਹੁ ਸਨਮੁਖ ਹੋਈ। ਬਜੈ ਲੋਹ ਸੋਂ ਲੋਹ ਜੁਝਾਰੇ। ਲੇਹੁ ਪਰਖ ਤਬਿ ਦਾਮ ਕਰਾਰੇ[5] ॥ ੪ ॥ ਕੌਨ ਸਨੇਹ ਰਹਯੋ ਅਬਿ ਤੋਸੋਂ। ਕਰਿਬੋ ਚਾਹਤਿ ਆਨਿ ਕਰੋ ਸੋ। ਨਤੁ ਮਤਿ ਸਮਝਹੁ ਬਨੀਯਹਿ ਸਯਾਨੋ[6]। ਪਰਹੁ ਸ਼ਰਨ ਆਵਹੁ ਬਰ ਮਾਨੋ ॥ ੫ ॥ ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਸੁਖ ਕੋ ਲਹੀ-ਅਹਿ। ਸ਼ਰਨ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਪਰਿ ਰਹੀਅਹਿ। ਹਠ ਹੰਕਾਰ ਛੋਰਿ ਮਨ ਸੌਧੋ। ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਕਰਿ ਹੈ ਬੁਧਿ ਸੁੱਧੋ ॥੬॥ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਚਾਹਹੁ ਸੋ ਪਾਵਹੁ।

---

[1]ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਸੂਰਮੇਂ। [2]ਅਗੋਂ ਲਈ (ਖਾਲਸੇ) ਪੰਥ ਨੂੰ। [3]ਭਾਵ ਦਿਆਂਗੇ। [4](ਤੇਰੀ) ਫੌਜ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ। [5]ਭਾਵ ਰੁਪਏ ਟਣਕਾਕੇ ਪਰਖਕੇ ਲੈਣੇ। [6]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਸਮਝਕੇ ਸਿਆਣੇ ਬਣੋ।

ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਭਲੇ ਬਿਰਧਾਵਹੁ*। ਜੇ ਅਭਿਮਾਨ ਅਧਿਕ ਤੁਵ ਮਨ ਮੈਂ। ਬਾਂਛਤਿ ਮੇਲ ਕਰਨੋ ਚਹਿਂ ਰਨ ਮੈਂ॥੭॥ਮੁਕਰ ਮਨਿੰਦ[1] ਗੁਰੂ ਘਰ ਅਹੈ। ਰਿਦੈ ਭਾਵਨਾ ਤਿਮ ਫਲ ਲਹੈ। ਸੇਵਕ ਬਨੇ ਅਨਿਕ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਕਰਨੋ ਦ੍ਰੈਸ਼ ਜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਾਏ[2] ॥ ੮ ॥ ਤੌ ਮਗ ਮਹਿਂ ਪਗ ਧਰਹੁ ਉਤਾਲੇ। ਨਹਿਂ ਪੀਵਹੁ ਜਲ ਬੈਠਿ ਸੁਖਾਲੇ।ਰੈਨ ਬਸਨਿ ਕੀ ਹੈ ਤੁਹਿ ਆਨ[3]। ਹੇਰਹੁ ਰਣ ਘਮਸਾਨੈ ਆਨਿ[4]॥੯॥ਇਮ ਉੱਤਰ ਲਿਖਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪਠਾਯੋ। ਨਿਕਟ ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ[5],ਖੋਲਿ ਸੁਨਾਯਹੁ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਨ ਮਨ ਲਾਗਸਿ ਆਗ। ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਮਨਮੂੜ੍ਹ ਕੁਭਾਗ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੌ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਅਬਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਜੰਗ ਬਨਿ ਆਯੋ'। ਸੋ ਨਿਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਚਹਤਿ ਚੜ੍ਹਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਗਿਰਨਾਥਨ ਕੇ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ। ਭੀਮ-ਚੰਦ ਹੋਯਸਿ ਤਬਿ ਤਯਾਰੇ।ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸੈਨਾ ਕਰਿ ਰਾਜੇ।ਚਢੇ ਅਨੇਕ ਬਜਾਵਤਿ ਬਾਜੇ ॥ ੧੨ ॥ ਫਰਰੇ ਛੁਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਗਾਰੀ। ਮਨਹੁਂ ਘਟਾ ਕੇ ਘਨ ਅਗਵਾਰੀ[6]। ਰਣਸਿੰਙੇ ਗਨ ਢੋਲ ਵਜਾਏ। ਸ਼ਲਖ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੀ ਚਲਿਵਾਏ ॥੧੩॥ ਗੁਜਰ ਜਾਤਿ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਰਾਊ[7]। ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਜਮ-ਤੁੱਲਾ ਭਾਊ[8]। ਸੋ ਪੈਦਲ ਕੇ[9] ਭਯਾ ਅਗਾਰੀ। ਬਰਛੀ,ਸੇਲੇ,ਸਾਂਗ,ਕਟਾਰੀ ॥੧੪॥ ਤੋਮਰ ਤਰਵਾਰਨ ਗਹਿ ਢਾਲੇ। ਗੁਜਰ ਰੰਘਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੁਚਾਲੇ[10]। ਛੇਰ ਗਵਾਰਨ ਅਧਿਕ ਬਟੋਰੀ[11]। ਆਗੇ ਚਲਯੋ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਓਰੀ ॥੧੫॥ ਬਾਇਸ ਧਾਰਨਿ ਨਰ ਗ੍ਰਾਮੀਨ[12]।ਚਲੇ ਸੰਗ ਜਿਨਕੀ ਗਿਨਤੀ ਨ। ਕਲਮਲਾਟ[13] ਪੈਦਲ ਦਲ ਬੀਰੈ। ਚਮਕਹਿਂ ਆਯੁਧ ਪਰਯੋ ਬਿਹੀਰੈ ॥ ੧੬ ॥ ਛਪਯ ॥ ਪੁਰਿ ਤਜਿਕੈ ਕਹਿਲੂਰ ਨ੍ਰਿਪਨਿ ਕੀਨਸਿ ਅਸਵਾਰੀ। ਮੁਹਰੇ ਧਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਛੋਰਿ ਫਰਰੇ ਇਕਬਾਰੀ। ਭੀਮਚੰਦ ਅਸਵਾਰ ਖੜਗ ਗਾਤ੍ਰੇ ਤਿਨ ਪਾਯੋ। ਡਾਲਿ ਢਾਲ ਨਿਜ ਕੰਧ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਲਟਕਾਯੋ। ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਉਦਰ[14] ਜਮਧਰ ਧਰੀ ਉਤਸਾਹਤਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਿਯ। ਤਬਿ

[1]ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਰਗਾ। [2]ਜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ। [3]ਕਸਮ । [4]ਆਕੇ। [5]ਰਾਜੇ ਦੇ। [6]ਘਟਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਦਲ ਹੀ ਹਨ । [7]ਗੁਜਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ। [8]ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਊ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। [9]ਓਹ ਪੈਦਲ (ਸੈਨਾ) ਦੇ। [10]ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਵਾਲੇ। [11]ਗਵਾਰਾਂ ਦੀ ਛੇੜ(ਵਹੀਰ)। [12]ਬਾਈ ਧਾਰਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੇ ਪੁਰਸ਼। [13]ਖਰਬਰਾਟ, ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ। [14]ਪੇਟ ਦੇ ਅੱਗੇ। *ਦੇਖੋ ਕੈਸਾ ਸਾਫ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਰਾਜੇ ਦਾ ਰਾਜ ਖੁਹਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਬਜੀ ਬੰਬ ਦੁੰਦਭਿ ਅਨਿਕ ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਲਿਧ ॥੧੭॥ ਤਿਮਹੀ ਚਲ੍ਯੋ ਕਟੋਚਿ ਚੌਂਪ ਚੰਚਲ ਬਹੁ ਬਾਜੀ[1]। ਜਿਸ ਕੇ ਤਨ ਬਲ ਅਧਿਕ ਮਨਹੁ ਢਾਂਧਤਿ ਨਟਬਾਜ਼ੀ[2]।ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਕਟ ਕਸਤਿ ਤੁਰਮਤਬਿ ਤੂਰਨ ਬਾਜੀ[3]।ਬਾਜੀਬਾਜੀ ਬੇਰ ਲਰ੍ਯੋ ਜਬ ਗਾਰਹਿਂ ਬਾਜੀ[4]। ਇਮ ਭੂਪ ਕਾਂਗੜੇਕੋ ਬਲੀ ਭ੍ਰਾਥਾ ਸਾਥ ਖਤੰਗ ਭਰਿ ਚਾਪ ਚਲ੍ਯੋ ਲਰਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖ ਸੌਂ ਦਿਸ਼ਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਧਰਿ ॥੧੮॥ ਜਸੋਵਾਰੀਆ ਮਹਿਪ ਸੂਰਮਾ ਮਨ ਅਹੰ-ਕਾਰੀ।ਤਰੁਨ ਬੈਸ ਤਨ ਬਿਖੈ ਮਹਾਂ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿਕਾਰੀ। ਕਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਟ ਸੰਗ ਢਾਲ ਧਰਿ ਰੰਗ ਜੁ ਕਾਰੀ[5]। ਗਹਿ ਕਮਾਨ ਤਬਿ ਹਾਥ ਓਜ ਤੇ ਕਸ ਟੰਕਾਰੀ[6]।ਢਿਗ ਹੁਤੋ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਮਹਿਦ ਚਲਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ ਪਰ ਚਢ੍ਯੋ। ਜਿਸ ਨਾਮ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਕਹਿਂ ਲਰਨ ਬੀਰ ਰਸ ਉਰ ਬਢ੍ਯੋ।੧੯। ਨ੍ਰਿਪਤ ਹੰਡੂਰੀ ਚਢ੍ਯੋ ਧਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਭਿ ਸੰਗਾ। ਰਾਜਨੀਤ ਮਹਿਂ ਚਤੁਰ ਕਹੈਂ ਸਭਿ ਬੁਧਿ ਉਤੰਗਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਸੰਗ ਕਥੈ ਬਹੁ ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਪਿਖਤਿ ਬਾਹਿਨੀ ਬਡੀ ਚਲੀ ਜਿਮ ਉਮਡਤਿ ਗੰਗਾ। ਬਡ ਗਜ ਪਰ ਭਯੋ ਆਰੋਹ ਸੋ, ਚਮੂੰ ਚਮੂੰ[7]* ਦਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲੀ। ਗਹਿ ਬਹੁ ਤੁਫੰਗ ਸੇਲੇ ਸਿਪਰ ਪਰਬਤ ਨਿਕਸਤਿ ਕਲਮਲੀ[8] ॥੨੦॥ ਗਿਣਤੀ ਕਿਹ ਕਿਹ ਕਰੈਂ ਅਪਰ ਰਾਜੇ ਚਢਿ ਚਾਲੇ। ਕੁੱਲੂ, ਕੈਂਠਲ ਅਰੁ ਭੁੰਟੈਤ ਗਨ ਜੰਮੂੰ ਵਾਲੇ। ਪੁਨ ਗੁਲੇਰੀਆ ਚਢ੍ਯੋ ਔਰ ਡਢਵਾਰ ਨਰੇਸ਼। ਸਿਰੀਨਗਰ ਕੀ ਚਮੂੰ ਚਲੀ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਬਡ ਪੁਰਿ ਬੁਸ਼ਹਿਰ ਕੇ ਭਟ ਮਿਲੇ ਪੈਦਲ ਤ੍ਰੇ ਅਸਵਾਰ ਗਨ। ਪੁਨ ਚਢਿ ਚੰਦੇਰੀਆ ਚਤੁਰ ਚਿਤ, ਚੌਕਸ[9] ਚੰਚਲ ਚਲਤਿ ਰਨ[10] ॥੨੧॥ ਨੂਰਪੁਰੀ ਸੰਗ ਸੈਨ ਚਢ੍ਯੋ ਦੁੰਦਭਿ ਬਡ ਬਾਜ੍ਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਦੜ੍ਹੋਲੀ ਮਿਲੇ ਆਪਨੋ ਦਲ ਬਲ ਸਾਜ੍ਯੋ। ਮੰਡਸਪਤੀ[11] ਬਿਸਾਲ

[1]ਘੋੜਾ। [2]ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਨਟ ਬਾਜ਼ੀ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ (ਘੋੜਾ) ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [3]ਤਦੋਂ ਤੁਰਮ ਛੇਤੀ ਵੱਜੀ [ਸੰਸ:, ਤੂਰਮ, ਤੁਰੀ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬਾਜਾ ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਟ੍ਰੰਪਟ ਆਖਦੇ ਹਨ]। [4]ਬਾਜੀ ਬਾਜੀ ਬੇਰ=ਕਦੇ ਕਈ ਵਾਰ। ਗਾਰਹਿ ਬਾਜੀ=ਜਦ ਲੜਾਈ ਘੋਰ ਹੋਈ। ਭਾਵ, ਇਹ ਰਾਜਾ ਕਈ ਵੇਰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਆਪ ਲੜ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। (ਅ) (ਅਗੇ) ਬਾਜੀ ਵੇਰ (ਕਈ ਵਾਰ) ਜਦ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸ ਘੋੜੇ (ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ) ਲੜਿਆ ਸੀ। [5]ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਢਾਲ। [6]ਕੱਸਕੇ ਟੰਕਾਰੀ। (ਅ) ਕਸ਼ਟੰਕਾਰੀ=ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [7]ਫੌਜ ਹੀ ਫੌਜ। [8]ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੀ। [9]ਖਬਰਦਾਰ ਹੋਕੇ। [10]ਚਲਦਾ ਹੈ ਰਣ ਨੂੰ। [11]ਮੰਡੀ ਵਾਲਾ। *ਪਾ:-ਚਮਕ

ਔਰ ਚੰਬਯਾਲ[1] ਸੈਲ ਗਨ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਬੰਧੇ ਟੋਲ ਕਹਾਂ ਕਹੀਅਹਿ ਗਨਨਾ ਗਨ[2]। ਮਗ ਚਲਤਿ ਉਡੀ ਰਜ ਗਗਨ ਕੋ ਸੂਰਜ ਤੇਜ ਅਛਾਦ ਲਿਯ। ਬਹੁ ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਮਹਿ ਖਰਭਰਾਟ ਸਭਿ ਗਿਰਨਿ ਕਿਯ ॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਨਾ ਸਕਲ ਚਲੀ ਸੰਗ ਗਿਰਨਾਥ। ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਸਨਮੁਖੰ ਭਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੇ ਸਭਿ ਹਾਥ ॥੨੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਧ ਕੇ ਕਰਨਹਾਰ ਤਬਿ ਆਏ। ਬਿਚ ਦਿਵਾਨ ਜਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਏ।'ਬੈਠੇ ਕਹਾਂ ਆਪ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਚਢੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕਰਿ ਆਂਖੇ ਰਾਤੀ[3] ॥ ੨੪ ॥ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਦਲ ਗਿਰਨਿ ਬਟੋਰਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਲਖਹੁ ਆਪਨੀ ਓਰਾ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਜੋ ਅਖਿਲ ਪਹਾਰੀ। ਅਬਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਿਤ ਆਪ ਮਝਾਰੀ[4]॥੨੫॥ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਛੁਟਕਾਵਨਿ ਕਾਜੂ। ਸਭਿ ਆਏ ਬਡ ਕਰਨੋ ਸਮਾਜੂ'। ਬਿਰ ਦਿਵਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ! ਬਨਿ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਹੁਇ ਹੈ ਅਬਿ ਘਮੰਡ ਬਲਵੰਡਾ। ਸੰਘਰ ਕਰਹੁ ਬਿਲੰਦ ਪ੍ਰਚੰਡਾ। ਇਨ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਆਛੀ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖਦ ਬਡਿ ਬਾਛੀ ॥ ੨੭ ॥ ਨ੍ਰਿਭੈ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ। ਸਮੁਖ ਥਿਰਹੁ, ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਗਨ ਮਾਰਹੁ। ਮਹਾਂ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹੁ। ਲੇਨਿ ਪਰਦਮਦ ਕੋ ਮਗ ਜੋਵਹੁ॥ ੨੮ ॥ ਸੰਮਤ ਘਨੇ ਤਪਹਿ ਤਪੁ ਭਾਰੇ। ਬਰਖਾ ਸੀਤ ਰੁ ਉਸ਼ਨ ਸਹਾਰੇ। ਸੰਕਟ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਝਾਲੇ। ਸਭਿ ਜਗ-ਸੁਖ ਤੇ ਬਨਹਿ ਨਿਰਾਲੇ[5] ॥ ੨੯ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਦੁਰਲਭ ਪਦ ਜੋਇ। ਕਰਹਿ ਜਤਨ ਜੋਗੀ ਚਹਿ ਸੋਇ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤਕੁ ਹੋਇ, ਸੋ ਪਾਵਹੁ। ਏਕ ਪਲਕ ਮਹਿਂ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵਹੁ ॥ ੩੦ ॥ ਜੋ ਅਬਿ ਲਰਹਿਂ ਮਰਹਿਂ ਸਹਿਕਾਮੀ। ਸੋ ਤੂਰਨ ਹੈਂ ਸੁਰਪੁਰਿ ਗਾਮੀ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਸੁਖ ਭੋਗੈਂ ਚਿਤ ਕਹੈਂ[6] ।ਆਦਿ ਅਪਸਰਾ ਜੇਤਿਕ ਅਹੈਂ॥੩੧॥ਪੁਨ ਅਵਨੀ ਪਰ ਹੁਇ ਹੈਂ ਰਾਜੇ। ਸਭਿ ਸੁਖ ਭੋਗਹਿਂ, ਵਧੈ ਸਮਾਜੇ।ਮੇਰੀ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁਰ ਕਮਾਇ। ਮਿਲਹਿਂ ਆਨਿ ਮੁਝ ਆਨੰਦ ਪਾਇ॥ ੩੨॥ ਜੋ ਨਿਸ਼-ਕਾਮੀ ਜੰਗ ਮਝਾਰਾ। ਮਾਰਹਿ ਮਰਹਿਂ ਗਹੇ ਹੱਥਯਾਰਾ ॥ ਸੋ ਮਮ ਸੰਗ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹੈਂ। ਪਦ ਜੋਗੀਨਿ ਜੁ ਦੁਰਲਭ ਅਹੈ ॥ ੩੩ ॥ ਆਗੈ ਲਖਹੁ ਸੁ

[1]ਚੰਬਿਆਲ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਭਾਵ ਚੰਬੇ ਦਾ ਰਾਜਾ। [2]ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਗਿਣਕੇ। [3]ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਕਰਕੇ। [4]ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹਿਤ ਕਰਕੇ। [5]ਭਾਵ ਜੋ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਹੋ ਗਏ। [6]ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਸੁਖ।

ਛੱਤ੍ਰੀ ਭਏ। ਰਣ ਮਹਿੰ ਮਰੇ ਸੁਰਗ ਸਭਿ ਗਏ। ਛਪੀ ਨਹੀਂ ਜਗ ਮਹਿੰ ਇਹ ਕਥਾ। ਜੋਧੇ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖ ਜਥਾ ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਸਹਾਈ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਹਾਂ ਕਹਿੰ ਜਾਈ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸੰਘਰ ਕਾਮੀ[1] ॥ ੩੫ ॥ ਮਾਝੇ ਆਦਿਕ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਘਰ ਗਮਨੇ ਤਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਹਕਾਰਿ ਪਠੇ ਸਭਿ ਆਏ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਨਿਜ ਸਾਥਹਿਂ ਲ੍ਯਾਏ ॥੩੬॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਰਣ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਚਲੇ ਸਿੰਘ ਆਏ ਸਮੁਦਾਈ। ਬਖਸ਼ਿ ਸਿੰਘ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪੁਨ। ਭੈਰੋਵਾਲ[2] ਕਲਾਲ[3] ਸਿੰਘ ਗੁਨ ॥ ੩੭ ॥ ਲਏ ਸੈਂਕਰੇ ਸਿੰਘਨਿ ਆਏ। ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਸੁਰਸਿੰਘ[4] ਬਸਾਏ। ਮੱਟੂ[5]* ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ। ਏ ਸਭਿ ਦੁਨੀਚੰਦ ਕੇ ਗੈਲ[6] ॥੩੮॥ ਸਕਲ ਪੰਜ ਸੈ ਗਿਨਤੀ ਬਿਖੈ। ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਿਖੈਂ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੁਨਿ ਰਣ ਕਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਆਏ ॥੩੯॥ ਭਏ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸਿੰਘ। ਗਹੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰਿਪੁ ਮ੍ਰਿਗ ਪਰ ਸਿੰਘ। ਗਰਜਤਿ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਨਾਇ[7]। 'ਚਹੈਂ ਆਪ ਕੀ ਏਕ ਰਜ਼ਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਕਯਾ ਪਹਾਰੀਏ ਹਮਹੁੰ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਹੁਕਮ ਦਿੱਲੀ ਲੇਂ ਮਾਰੀ।ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨਾ ਦੇਹਿਂ ਖਪਾਇ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਛੁਟਾਇ'॥੪੧॥ਉਦੇਸਿੰਘਤੇ ਆਦਿਕ ਬੀਰ।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ-ਤਿਨ ਦੀਨਸ ਧੀਰ। 'ਦੁਰਗ ਕਰਹੁ ਦ੍ਰਿਢ ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ। ਰੋਕਹੁ ਆਗਾ ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ' ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਜੰਗ ਆਰੰਭ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਗੁਰੂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸਿੰਘਨਿ ਕੀਨਿ ਸੁਚੇਤ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਿਕਾਸੇ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਬਖਸ਼ੇ ਸੰਘਰ ਹੇਤੁ ॥ ੧ ॥ ਭੁਜੰਗਛੰਦ ॥ ਬਡੇ ਬਾਢ ਚੌਰੇ ਸੁ ਤੇਗ਼ੇ ਜੁ ਮਯਾਨੀ[8]। ਦੁਧਾਰੇ ਪੁਲਾਦੀ ਅਨੇਕੈ ਮਹਾਂਨੀ। ਸਰੋਹੀ ਹਲੱਬੀ ਜੁਨੱਬੀ[9] ਦਈ ਹੈ। ਕਰਾਚੋਲ[10] ਖੰਡੇ ਜੁ ਕੇਤੇ ਲਈ ਹੈਂ[11] ॥੨॥ਸਭੈ ਲੋਹ

[1]ਜੁੱਧ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। [2]ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੋਂ ਰਤਾ ਉਰੇ ਕੁ ਵਾਰ ਇਹ ਪਿੰਡ ਹੈ। [3]ਕਲਾਲ ਗੋਤ ਦੇ। [4]ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਹੈ। [5]ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗੋਤ। [6]ਪਿੱਛੇ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀਨੂੰ ਸੁਣਾਕੇ। [8]ਤੇਗੇ ਵਡੇ ਤੇ ਚੌੜੇ ਤੇ (ਤ੍ਰਿਖੀ) ਧਾਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀ (ਵਿਚਲੇ ਮੇਲ ਦੇ)। [9]ਤ੍ਰੈਏ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ, ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਤੇ। [ਸਰੋਹੀ=ਰਾਜਪੁਤਾਨੇ ਵਿੱਚ, ਹਲਬ ਟਰਕੀ ਵਿਚ ਤੇ ਜੁਨੱਬ ਆਰਮੀਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੈ]। [10]ਤਲਵਾਰ। [11]ਕਿਤਨਿਆਂ ਹੀ ਨੇ ਲਈਆਂ। *ਪਾ:-ਮੱਡੂ।

ਕੀ ਸਾਂਗ ਨੇਜੇ ਬਿਸਾਲੇ।ਬਿਛੂਏ ਬਡੇ ਬਾਂਕ ਜੰਬੂਏ ਕਰਾਲੇ[1] । ਛੁਰੇ ਖੋਖਨੀ[2] ਸੈਫ ਲਾਂਬੀ ਬਿਲੰਦੇ[3]।ਘਨੇ ਸੇਲ[4] ਭਾਲੇ[5] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਅਮੰਦੇ[6]॥੩॥ਮਲੰ ਹੀਨ ਸਾਫ ਬਨੇ ਅੰਗ ਚੰਗੇ[7] । ਤਮਾਂਚੇ ਕਲਾਦਾਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰਾਨ ਭੰਗੇ[8]।ਤੁਫੰਗੇ, ਜੰਜੈ-ਲਾਂ, ਜੰਬੂਰੇ[10] ਧਮਾਕੇ[11]।ਦਏ ਚੱਕ੍ਰਬੱਕ੍ਰੰ ਚਮੰਕੇ "ਚਲਾਕੇ[12] ॥੪॥ਸ਼ਡੇ ਮੋਲ ਕੇ ਦੂਰ ਤੇ ਆਇ ਵਾਲੇ।ਕਠੋਰੇ ਕੁਦੰਡੰ[13]ਬਡੇ ਉਜਵਾਲੇ।ਭਰੇ ਬਾਨ ਭਾਥਾ ਅਨੰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰੇ । ਧਰੇ ਬਾਣ ਪੈਨੇ ਲਗੇ ਬੀਧ ਪਾਰੇ[14] ॥੫॥ ਇਨੋ ਆਦਿ ਤੇ ਆਯੁਧੰ ਪੁੰਜ ਦੀਨੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਖ਼ਾਲਸੇ ਪੈ ਪ੍ਰਭੂ ਭੂਰ ਕੀਨੇ। ਦਈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਰੂਦ ਗੋਰੀ ਘਨੇਰੀ। 'ਪਹਾਰੀ ਸਿੰਘਾਰਹੁ' ਕਹ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਬੇਰੀ ॥੬॥ ਭਏ ਸਾਵਧਾਨੰ ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਬੀਰਾ[15]। ਰਸੰ ਬੀਰ ਰਾਤੇ ਚਲੇ ਬਾਂਧਿ ਧੀਰਾ। ਬੰਧੇ ਟੋਲ ਪੈ ਟੋਲ ਸੂਰਾਨ ਐਸੇ। ਬਹੇ ਬਾਯੁ ਤੇ ਮੇਘ ਹ੍ਵੈ ਪੁੰਜ ਜੈਸੇ[16] ॥੭॥ ਜਿਤੋ ਆਇਬੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਹੋਈ[17]। ਤਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਜਾਇ ਕੀਨੀ ਸੁ ਢੋਈ।ਤੁਫੰਗੇ ਤੜਾਕੇ ਉਠਾਵੈਂ ਘਨੇਰੇ। ਉਡੀਕੈਂ ਪਹਾਰੀ ਜਿ-ਆਵੈਂ ਜਿ-ਨੇਰੇ ॥੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਿਲੇ ਦੋਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਗਾਢੇ ਕੋਟ ਉਤੰਗ। ਨਾਮ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਅਪਰ ਅਗਮ ਪੁਰਿ ਅੰਗ[18] ॥੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦੋਊ।ਕਾਇਮਕਰੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਸੋਊ।ਸਿੰਘ ਪੰਚਸੈ ਸੰਗ ਸੁ ਸੂਰੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿਕੋ ਹਤਿਬੇ ਬਲਿ ਪੂਰੇ॥੧੦॥ਅਗਮਪੁਰੇ ਦਿਸ਼ਿਸਗਲ ਮਝੈਲ।ਗਾਢੇ ਕਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਛੈਲ[19]। 'ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਜੇ ਔਰ। ਰਾਖਹਿਂ ਤਕ-ਰਾਈ ਸਭਿ ਠੌਰ॥ ੧੧ ॥ ਜਹਾਂ ਜੋਰ ਤੇ ਪਰਹਿ ਲਰਾਈ। ਤਹਾਂ ਜਾਉ ਤੂਰਨ ਕਰਿ ਧਾਈ। ਘਾਲ ਦੇਹੁ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ।ਦਿਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੇ ਅੰਗ

[1]ਜੰਬੂਆ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਟਾਰ ਦਾੜ੍ਹ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ। [2]ਖੋਖਰੀ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਛੁਰਾ ਜੋ ਗੋਰਖੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। [3]ਲੰਮੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ। [4]ਸੇਲਾ, ਨੇਜ਼ਾ। [5]ਬਰਛਾ। [6]ਭਾਰੀ ਲਿਸ਼ਕ ਵਾਲੇ। [7]ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਫ ਹਨ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਅੰਗ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ) ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। [8]ਕਲਾ ਵਾਲੇ ਤਮਾਂਚੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ। [9]ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਨਾਲੀ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ। [10]ਛੋਟੀ ਤੋਪ। [11]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੰਦੂਕ। [12](ਅ) 'ਚੱਕਰ' ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਚਲਾਏ ਜਾਕੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਚਮਕਦੇ ਹਨ। [ਵਕ੍ਰ=ਟੇਢ ਲੇਣੀ, ਘੁੰਮਣਾ] (ਅ) ਚੱਕ੍ਰ ਵੱਕ੍ਰ-ਉਹ ਚੱਕਰ ਜਿਸਦੇ ਆਰੀ ਵਾਙੂ ਦੰਦੇ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। [13]ਸਖਤ ਧਨੁਖ। [14]ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਲੱਗਿਆਂ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ। [15]ਸੂਰਮੇ। [16]ਵਾਯੂ ਵਗਿਆਂ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [17]ਜਿਧਰੋਂ ਸਮੂਹ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੇ ਆਵਣਾ ਸੀ। [18]ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਨਾਮ ਧਰੇ। [19]ਛਬੀਲੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ।

ਬਿਖੇਰਾ' ॥ ੧੨ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਟਾਈ। ਸੈਨਾ ਸਕਲ ਨਿਕਟ ਹੀ ਰਾਖੀ।'ਲਰਹੁ ਇਮੀ ਬਲ ਰਣ ਅਭਿਲਾਖੀ' ॥ ੧੩ ॥ ਉਤ ਤੇ ਭੀਮਚੰਦ ਹੰਕਾਰੀ। ਦੁੰਦਭਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਜੇ ਬਲ ਭਾਰੀ।ਸਭਿਗਿਰਨਾਥਨ ਸਾਥ ਨਿਹਾਰਾ।ਭਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਤੇ ਬਡ ਹੰਕਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥–ਇਤਨੋ ਲਸ਼ਕਰ ਜੋ ਸੰਗ ਹੋਇ। ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹੈ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਇਕ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ। ਲਵਪੁਰਿ ਜੀਤਿ ਲੇਹੁਂ ਗੜ੍ਹ ਮਹਾਂ ॥੧੫॥ਕਰੌਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਚਿੰਤੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਜਤਿ ਲੋਹ ਸੋਂ ਲੋਹ ਕਰਾਲਾ।ਅਬਿ ਲਰਿ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਅੱਗ੍ਰ ਹਮਾਰੇ– ॥ ੧੬॥ ਦਲ ਕਲਮਲਤਿ[1] ਆਇ ਤਬਿ ਗਯੋ।ਨੇਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਖਰਕੋ ਖਾਲਸਾ ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ। ਦੁੰਦਭਿ ਤੁਪਕਨ ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ ਈਖਤ[2] ॥੧੭॥ ਕਰੀ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੀ ਤਬਿ ਤਯਾਰੀ। ਤੋੜੇ ਅਗਨਿ ਲਾਇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਪਾਇ ਬਰੂਦ ਮੇਲਿ ਕਰਿ ਗੋਰੀ। ਠੋਕਿ ਠੋਕਿ ਗਜ ਕੀਨਿ ਕਠੋਰੀ॥੧੮॥ ਆਛੇ ਸੁਲਗ ਗਏ ਜਹਿਂ ਤੋੜੇ।ਜੜੇ ਕਲ੍ਹਾ ਪਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਮੋੜੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਏ। ਸੁਧ ਹਿਤ ਪਹੁੰਚੇ ਤੂਰਨ ਧਾਏ ॥ ੧੯ ॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਸੁਨੀਐ ਤਤਕਾਲਾ। ਦੁੰਦਭਿ ਤੁਪਕਨ ਨਾਦਿ ਉਠਾਲਾ।ਬਹੁਤੇ ਬਜਹਿਂ[3] ਸ਼੍ਰਵਨ ਧੁਨਿ ਪਰੇ।ਰਾਜੇ ਆਇ ਨਿਕਟ ਹੀ ਖਰੇ ॥੨੦॥ ਖਰੇ ਖਾਲਸਾ ਭੀ ਸਵਧਾਨਾ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹੁ ਲੇ ਫਤੇ ਮਹਾਨਾ'।ਢਿਗ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਸ ਨਵੀਨਾ।ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਇਖੁਧੀ ਕਰ ਲੀਨਿ[4] ॥੨੧॥ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਆਇਸੁ ਚਾਹਤਿ। ਰਿਪੁ ਸਨ ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਉਮਾਹਤਿ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਮਹਾਰਾਜ!ਸਭਿ ਕਿਛ ਮਨ ਜਾਨਾ॥੨੨॥ ਤਊ ਬੇਨਤੀ ਭਨੋਂ ਅਗਾਰੀ।ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਚਾਹਤਿ ਭਾਰੀ। ਮੋ ਸਨ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕੋ ਘਾਲਨ।ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਦੇ ਧੀਰ ਸੰਭਾਲਨਿ ॥੨੩। ਕਹੈਂਹ ਆਪ ਤੇ ਲਾਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੁਛ ਨਹਿ ਬੋਲ ਸਕਹਿ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਹੁਕਮ ਦੇਹੁ ਮੋਕਉ ਇਨ ਸਾਥ[5]। ਗਮਨਹਿਂ ਰਣ ਕੋ ਧਰਿ ਪਦ ਮਾਥ ॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ ਗਿਰ ਨਾਥਨਿ ਕੇ ਦਲ ਆਏ। ਚਹਤਿ ਵਹਿਰ ਹੀ ਜੰਗ ਮਚਾਏ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਾ। ਲਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਸ਼ੁਭਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥੨੫॥

[1]ਰੌਲਾ ਪਾਂਵਦਾ। [2]ਥੋੜੀ ਅਵਾਜ਼। [3]ਸੁਖ ਪਏ। [4]ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਵਜਦੇ ਹਨ। [5]ਤਲਵਾਰ ਢਾਲ ਤੇ ਭੱਥਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਏ। [ਸੰਸ:, ਇਖੁਧਿ=ਭੱਥਾ]। [6]ਭਾਵ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ।

'ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਜੰਗ ਕਰਨ ਕੀ।ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਸੀਖੀ ਧਨੁਖ ਸਰਨ ਕੀ।ਸੋ ਅਬਿ ਰਿਪੁਨ ਹਤਨ ਕੋ ਸਮੋ'।ਭਯੋ ਹੁਕਮ ਗੁਰ, ਕੀਨਸਿ ਨਮੋ* ॥੨੬॥ 'ਇਹੀ ਕਾਜ ਹੈ ਸੁਤ ਛੱਤ੍ਰੀਨ। ਜਿਮ ਭਾਰਥ ਅਭਿਮੰਨੂ ਕੀਨ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਮ ਬਧ ਲਾਲਸ ਮਨ ਕੀ[੧]। ਦੇਖ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਕਰਨ ਬਿਧਿ ਰਨ ਕੀ ॥ ੨੭ ॥ ਇਸ ਤੇ ਆਛੀ ਔਰ ਨ ਬਾਤ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਰਹਿ ਰਿਪੁਨਿ ਕੋ ਘਾਤ'। ਹੁਕਮ ਅਨੰਦਤਿ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਲਚਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਲੀਜਹਿ ਸੰਗ। ਸਨਮੁਖ ਕਰਹੁ ਰਿਪੁਨਿ ਸਨ ਜੰਗ। ਆਗੇ ਵਧਨ ਨਹੀਂ ਬਹੁ ਦੀਜੈ। ਦੁਰਗਿ ਨਿਕਟ ਅਪਨੇ ਦਿਢ ਥੀਜੈ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪਿਤਾ ਕੋ ਹੁਕਮ ਅਨੰਦ੍ਯੋ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦ੍ਯੋ।ਸਿੰਘ ਏਕ ਸੌ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ।ਕਹਿ ਤਤਛਿਨ ਅਨਵਾਇ ਤੁਰੰਗ ॥ ੩੦ ॥ ਦਾਦੇ ਕੇ ਸਥਾਨ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ।ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਦੇ ਕਰਿ ਫਿਰ੍ਯੋ।ਬਿਨੈ ਕੀਨਿ ਹਯ ਪਰ ਪੁਨ ਚਰ੍ਯੋ॥੩੧॥ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਬੋਲ-ਤਿ ਬੈਨ। 'ਚਲ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਜਹਿ ਸਿੰਘਨ ਸੈਨਾ।ਚੰਚਲ ਬਾਜੀ ਚਲਤਿ ਫੰਧਾ-ਵਤਿ। ਖਰ ਖਪਰਾ ਧਨ ਗੁਨ ਬਗਰਾਵਤਿ' ॥ ੩੨ ॥ ਬੀਰ ਖਾਲਸੇ ਜਾਇ ਥਿਰ੍ਯੋ ਹੈ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਉਤਸਾਹ ਕਰ੍ਯੋ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਦੇਖਿ ਆਨੰਦਤਿ ਅਤੇ[੨]।ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿੰ ਫਤੇ॥੩੩॥ਮਾਰਬਕਾਰਾ ਕਰਿਤੇ ਚਲੇ।ਆਗੇ ਹੋਇ ਲਰਹਿ ਰਿਪੁ ਮਿਲੇ। ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਕੌ ਤਬਹਿ ਸੰਭਾਲਾ। ਕਰਹਿੰ ਹਟਾਵਨਿ ਕਹਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ 'ਗੁਰ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਉਲੰਘਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਚਰਨ ਜਮਾਇ ਥਿਰਹੁ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ[੪]।ਦੁਰਗ ਆਪਨੇ ਰਾਖਿ ਪਿਛਾਰੇ[੫]।ਕਰ-ਹਿ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧਤ ਹੁਇ ਭਾਰੇ'॥੩੫॥ ਇਤ ਯੌਂ ਤਯਾਰ ਭਏ ਹਿਤ ਲਰਿਬੇ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਉਤ ਇਮ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿਬੇ। ਸਿਵਰ ਕਰਨ ਠਹਿਰਾਇ ਪਿਛਾਰੀ। ਲੇ ਅਨੀਕਨੀ ਭਯੋ[੬] ਅਗਾਰੀ॥੩੬॥ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਜੁਝਾਊ ਐਸੇ। ਢੋਲਨਿ ਜੁਤਿ ਘਨ ਗਰਜਹਿ ਜੈਸੇ। 'ਡੇਰਾ ਕਰਹਿੰ ਮਹਾਂ ਰਣ ਲਰਿਕੈ'[੭]। ਮਾਰੈਂ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਬਰਿਕੈ॥੩੭॥ਭੋ ਰਾਜਹੁ! ਲਿਹੁ ਪੂਰਬ ਜੀਤ। ਚਰੇ ਖਰੇ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਰਣ ਰੀਤਿ[੮]। ਇਮ ਕਹਿ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਚਲਿ ਆਏ। ਫੱਰਰੇ

[੧]ਕਾਮਨਾ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਉਸੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। [੨]ਛਿੱਲੇ ਵਿਚ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ। [੩]ਬਹੁਤ। [੪]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾ ਵਿਰ ਜਿੱਥੇ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। [੫]ਪਿੱਛੇ ਰਖੇ। [੬]ਸਾਰੀ ਫੌਜ। [੭]ਮਹਾਨ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਡੇਰਾ ਕਰਾਂਗੇ। [੮]ਖੜੇ ਖਲੋਤੇ ਰਣ ਦੀ ਰੀਤੀ ਕਰ ਲੌ, ਭਾਵ ਜੁੱਧ ਦਾ ਸ਼ਗਨ ਕਰ ਲਓ।

*ਪਾ:—ਦਯੋ ਨ ਹੁਕਮ ਕੀਨਿ ਨਹਿ ਨਮੋ।

ਅਨਿਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਛੁਰਾਇ ॥੩੭॥ ਸ਼ਲਖ ਤੁਰੰਗਨ ਤੜਭੜ ਚਲੀ।ਦੁਹਿ-ਦਿਸ਼ਿ ਚਮੂੰ ਅਧਿਕ ਕਲਮਲੀ। ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਹਿ ਬਡੋ ਬਕਾਰਾ। ਹੋਨਿ ਲਗਯੋ ਬਹੁ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ ॥੩੯॥ ਇਤ ਬਾਜਯੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਪਰੀ ਦੁਚੋਬੈਂ ਰਣ ਧੁੰਕਾਰਾ[1]। ਗਿਰਨਾਥਨ ਕੋ ਬਾਧੁ ਕੁਫੇਰੀ। ਭੇ ਅਪਸ਼ਗਨ ਘਨੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੪੦॥ ਜਰਾਸੰਧ ਜਨੁ ਸੈਨ ਸਕੇਲੀ।ਮਥੁਰਾਪੁਰੀ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮੇਲੀ[2]। ਗਜ ਸਮ ਜੋਧਾ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਅਹੈ ਜਿਨ ਕਾਲਾ[3] ॥ ੪੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਚਮੂੰ ਤੁਰੰਗ ਕੀ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਪੈਦਲ ਹੋਇ। ਪਰਯੋ ਜੰਗ ਘਮਸਾਨ ਕੋ ਮਿਲੇ ਸੁਭਟ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਇ ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੌਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩॥

੧੪. [ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਓਰੜੇ[4] ਬੀਰ ਬਡੇ ਬਲਵੰਡ। ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰੰ-ਗਨਿ ਭੇੜ ਕਰਿ ਭਯੋ ਘਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ[5]॥੧ ॥ਰਸਾਵਲ ਛੰਦੁ॥ ਜਸਵਾਲ ਧਾਯੋ। ਪਦਾਤੀ[6]ਲਿਆਯੋ। ਚਲੀ ਯੌਂ ਤੁਰੰਗੈਂ। ਮਹਾਂ ਏਕ ਸੰਗੈ[7] ॥੨॥ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਦੌਰਾ। ਮਚਯੋ ਭੂਰ ਰੌਰਾ। ਛੁਟੇ ਤੀਰ ਗੋਰੀ। ਭਿਰੇ ਦੌਨ ਓਰੀ ॥੩ ॥ ਮਨੋ ਪੌਨ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਭਏ ਮੇਘ ਨੇਰੇ। ਪਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਓਰੇ[8]। ਕ੍ਰਿਖੀ ਸੂਰ ਫੋਰੇ[9] ॥ ੪ ॥ ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਤੱਤੇ। ਰਸੈ ਬੀਰ ਰੱਤੇ। ਚਲੀ ਸ਼ੂਕ ਗੋਰੀ। ਰਿਦਾ ਸੀਸ ਫੋਰੀ॥੫॥ ਲਗੇ ਘਾਇ ਘੂਮੇ।ਪਰੇ ਝੂਮਿ ਭੂਮੇ।ਕਿਸੀ ਟਾਂਗ ਟੂਟੀ।ਰਿਦੈ ਧੀਰ ਛੂਟੀ ॥੬॥ ਕਿਸੂ ਘਾਵ ਛਾਤੀ। ਪਰਯੋ ਭੂਮ ਘਾਤੀ[10]। ਕਸੇ ਕੋ ਤੁਰੰਗਾ। ਗਜੈ ਕਾਢਿ ਚੰਗਾ॥੭॥ਠੁਕੈਂ ਡਾਲਿ ਗੋਰੀ। ਡੰਭੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਓਰੀ[11]।ਉਠਾਵੈਂ ਤੜਾਕੇ। ਬਡੇ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ॥੮ ॥ ਕਰੈਂ ਸਿੰਘ ਹੇਲਾ। ਪਹਾਰੀ ਨ ਝੇਲਾ। ਪਦਾਂਤੀ[12] ਗਵਾਰੇ। ਪਰੇ ਏਕ ਬਾਰੇ ॥੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਬੀਰ।ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹਯੋ'ਰਹੁ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੇ ਤੀਰ ॥੧੦॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦੁ॥ ਹਮ ਸਭਿ ਪਦਾਂਤ ਕੇ ਸਮੁਖ ਜਾਇ। ਉਤ ਬਧੀ ਜਾਇ[13] ਹਤਿ ਕੈ ਹਟਾਇ।ਇਹ ਦਲ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਟੋਲ ਦੇਖਿ[14]।ਇਨਸੰਗ ਅਰਹੁ ਦ੍ਰਿਢ ਰਖਹੁ ਟੇਕ॥ ੧੧ ॥ ਨਹਿੰ ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਨਿ ਕੀ ਕਰਹੁ

[1]ਰਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ। [2]ਭਾਵ ਮਥਰਾ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆਂਦੀ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਰੂਪ ਹੈ। [4]ਟੁੱਟਕੇ ਪਏ। [5]ਭਾਰੀ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। [6]ਪੈਦਲਾਂ ਦੀ ਫੌਜ। [7]ਇਕੋ ਵਾਰੀ। [8]ਗੜੇ। [9]ਭਾਵ ਸੂਰਮਿਆਂ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। [10]ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ। [11]ਪਲੀਤਾ ਦਾਗਦੇ ਹਨ ਵੈਰੀ ਵੱਲ। [12]ਪੈਦਲ। [13]ਵਧੀ ਜਾਂਦੀ ਨੂੰ। [14]ਸੁਆਰਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਵੇਖੇ।

ਖਾਤੁ ਬਾਨਤਜੈ ਤੁਪਕਤਕਿਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਾਤ। ਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਾਖਿ ਥਿਰ ਧੀਰ ਦੇਹੁ। ਨਹਿ ਜਾਹਿ ਅਗਾਰੀ ਵਧਹਿਂ ਕੋਹੁ॥੧੨॥ ਇਨ ਨਈ ਬੈਸ ਰਨ ਚੌਂਪ ਭੂਰ। ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੂਰਾ ਗਰੂਰ[1]। ਇਮ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਟਿਕਾਇ। ਲੈ ਸਿੰਘ ਪੰਚ ਸੈ ਸੰਗ ਧਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਇਕ ਬਾਰਿ ਪਰੇ ਊਪਰ ਰਿਸਾਇ। ਗੁਲਕਾਨ ਮੀਂਹ ਬਰਖਾਇ ਧਾਇ। ਗਨ ਤੀਰ ਬੀਰ ਧਰਿ ਧੀਰ ਮਾਰਿ। ਕਜ਼ਕੀ ਕਮਾਨ ਜਿਮ ਉਛਤਿ ਮਾਰ[2] ॥ ੧੪ ॥ ਮਿਲਿ ਗਏ ਬੀਰ ਗਨ, ਸੇਲ ਠੇਲਿ। ਹਤਿ ਖੜਗ ਕਾਟਿ ਰਿਪੁ ਪੇਲਿ ਪੇਲਿ[3]। ਗਿਰ ਗਏ ਸੁਭਟ ਬਾਨ ਲੋਥ ਪੋਥ। ਹਯ ਪਗਨ ਸੰਗ ਤਨ ਰੌਥ ਥੋਥ[4] ॥ ੧੫ ॥ ਚਲਿਯੰਤਿ ਰਕਤ ਪਿਲਯੰਤਿ ਕੱਟ[5]। ਮਿਲਿਯੰਤਿ ਹੱਥਵੱਥਨ ਦਥੱਟ[6]। ਇਮ ਮਰੇ ਸਬਹਿ ਭਾਜੇ ਗਵਾਰ। ਪਿਖਿ ਭੀਮ ਰੂਪ ਸਿੰਘਨ ਉਦਾਰ॥੧੬॥ ਠਹਿਰੰਤਿ ਨਹਿਨ ਜਮ ਮਨਹੁ ਆਇ। ਮਾਰਤਿ ਰਿਸਾਇ ਨਹਿਂ ਕੋ ਉਪਾਇ। ਤਬਿ ਭੀਮਚੰਦ ਲਖਿ ਭੀਮ ਜੁੱਧ। ਭੀ ਪ੍ਰਥਮ ਹਾਰ ਬੋਲਯੋ ਸੁਕ੍ਰੁੱਧ ॥੧੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਊ ਹੁਤੋ ਗੁਜਰਨਿ ਗਨ ਸਰਦਾਰ। ਤਾੜੋਂ ਰਾਤੀ ਆਖ ਕਰਿ[7] ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ॥੧੮॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਬਜਰੂੜ ਜਬੈ ਹਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਲਯੋ। ਤਬਿ ਕੈ ਦੁਖ ਪਾਇ ਭਨੰਤਿ ਭਯੋ।—ਗੁਰ ਸੰਗ ਲਰੌਂ ਦਲ ਥੋਰ ਅਹੈ। ਪਲਟਾ ਹਮਰੋ ਨਿਤ ਲੇਨਿ ਚਹੈ[8]॥੧੯॥ ਸਮੁਦਾਇ ਸਕੇਲਨ ਛੇਰ ਕਰੌਂ[9]। ਤੁਮ ਸੰਗ ਚਲੋਂ, ਪਿਖਿ ਲੇਹੁ ਲਰੌਂ। ਕੁਛ ਥੋਰ ਸਹਾਇਕ ਆਪ ਬਨੋ[10]। ਤਬਿ ਜਾਨ ਲਿਜੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਹਨੇ[11]—॥੨੦॥ ਅਬਿ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਸੋ ਸਿਮਰਹੁ ਮਨ ਮੈਂ। ਮੁਹਰੇ ਚਲ ਜਾਹੁ, ਥਿਰੋ ਰਨ ਮੈਂ। ਸਭਿ ਛੇਰ ਪਲਾਇਨ ਹੋਇ ਚਲੀ[12]। ਠਹਿਰੇ ਤੁਝ ਤੇ ਲਰਿ ਭਾਂਤਿ ਭਲੀ॥੨੧॥ ਕਹਿਲੂਰ ਪਤੀ ਬਚ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ[13]। ਚਪਿ[14] ਗੁਜਰ ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਹੋਇ ਘਨੇ। ਸਵਧਾਨ ਬਨਯੋ

---

[1]ਵਧੂ ਨ ਤਕਾਓ। [2]ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਉਡਦੇ ਹਨ (ਇਉਂ ਤੀਰ ਉਡੇ)। [3]ਧੱਕ ਧੱਕ ਕੇ। [4]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਤਨ ਢਿੱਥੇ ਜਾਕੇ ਥੋਥੇ ਹੋ ਗਏ (ਜਿੰਦ ਤੋਂ)। [5]ਮਾਸ ਕਟੇ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ [ਸਿਸ:, ਪਲ=ਮਾਸ। ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਪਲਿਯੰਤ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ] (ਅ) ਪਿਲੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ। [6]ਦਬੱਟ ਕੇ (ਜ਼ੋਰੇ ਪਏ ਕਿ) ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ ਜਾ ਮਿਲੇ, ਭਾਵ ਗੁੱਥਮ ਗੁੱਥਾ ਹੋ ਗਏ। [7]ਤਾੜ ਲੱਗੀ ਕਰਕੇ। [8]ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [9]ਸਾਰੀ (ਛੇਰ) ਵਹੀਰ ਨੂੰ ਕੱਠਿਆਂ ਕਰਾਂਗਾ। [10]ਤੁਸੀਂ ਬਣ ਜਾਣਾ। [11]ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਤਦ ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਾਣ ਲੈਣੇ। [12]ਸਾਰੀ ਤੇਰੀ ਛੇਰ ਨੱਠ ਚੱਲੀ ਹੈ। [13]—ਏ ਬਚਨ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣੇ। [14]ਖਿਜਕੇ।

ਧਨੁ ਬਾਨ ਗਹੇ। ਬਿਚ ਪੈਦਲ ਜਾਇ[1] ਸ਼ਿਤਾਬ ਲਹੇ ॥ ੨੨ ॥ ਲਲਕਾਰ ਬਕਾਰ ਬਹੋਰਤਿ ਭਾ[2]। ਸਰ ਜੋਰਤਿ ਐਂਚਤਿ ਛੋਰਤਿ ਭਾ। ਇਮ ਪਾਇ ਸਹਾਇਕ ਛੇਰ ਬਡੀ। ਇਕਬਾਰ ਮੁਰੇ ਤੁਪਕਾਨਿ ਛਡੀ ॥ ੨੩ ॥ ਉਤ ਰਾਜਨ ਕੇਰ ਤੁਰੰਗ ਦਲੰ। ਅਗਵਾਰ ਬਧੇ ਕਰਿ ਦੀਹ ਦਲੰ। ਮੁਖ 'ਮਾਰਹਿ ਮਾਰ' ਪੁਕਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਗੁਲਕਾਨਿ ਖਤੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਹੈਂ ॥੨੪॥ ਬਡ ਹੇਲ ਕਰਯੋ ਕੁਛ ਸਿੰਘ ਹਟੇ। ਕਰਵਾਰ ਨਿਕਾਰਤਿ ਕਾਟ ਸਟੇ[3]। ਭਟ ਭੇੜ ਲਟਾ-ਪਟ[4] ਜੂਟ ਗਏ। ਤੁਪਕਾਨਿ ਤੜਾਭੜ ਨਾਦ ਭਏ ॥ ੨੫ ॥ ਗੁਰ ਨੰਦ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕੋਪ ਭਯੋ। ਧਨੁ ਐਂਚਤਿ ਤੀਰਨਿ ਛੋਰਿ ਦਯੋ। [5]ਚਲਿਸ਼ੂੰਕ ਪਰੇ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਮੈਂ। ਬਡ ਬੀਰ ਤੁਰੰਗ ਨਿਕੰਦਨ ਮੈਂ[5] ॥੨੬॥ ਜਹਿਂ ਲਾਗਤਿ ਪਾਰ ਪਰੇ ਤਨ ਤੇ। ਜਲ ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਨ ਉਭੇ ਰਨ ਤੇ। ਬਹੁ ਅੰਧ ਰੁ ਧੁੰਧ ਮਚਾਇ ਦਈ। ਨਭ ਧੂਲ ਉਡੀ ਇਕਸਾਰ ਭਈ ॥ ੨੭ ॥ ਪਿਖਿ ਮਾਸ ਗ੍ਰਿਧਾਂ ਮੰਡਰਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਗਨ ਕਾਂਕ ਰੁ ਕੰਕ ਭ੍ਰਮਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਬਹੁ ਕੂਕਰ ਜੰਬੁਕ[6]ਡੋਲਤਿ ਹੈਂ। ਭਖਿ ਆਮਿਖ ਦੀਰਘ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ॥੨੮॥ ਸਿਰ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਰ ਖਿਲਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਗਨ ਜੋਗਨਿ ਚੀਂਕ ਪੁਕਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਹਰਖਾਵਤਿ ਪ੍ਰੇਤ ਸੁ ਨਾਚਤਿ ਹੈਂ। ਮਿਲਿ ਭੂਤਹਿਂ ਸ਼ੋਣਤ ਰਾਚਤਿ ਹੈਂ ॥੨੯॥ ਰਣਖੇਤ ਭਯੰਕਰ ਭੂਰ ਭਯੋ। ਬਹੁ ਦੇਰ ਲਗੀ ਨਹਿ ਲੋਥ ਛਯੋ[7]। ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਪਲਾ-ਇਨ ਹੋਇ ਚਲੇ। ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਉਦੇ ਅਵਿਲੋਕ ਭਲੇ ॥੩੦॥ ਜਿਤ ਰਾਜਨਕੇ ਬਡ ਟੋਲ ਖਰੇ। ਤਿਤ ਸੰਮੁਖ ਦੇਕਰਿ ਜੋਰ[8] ਤੁਰੇ। ਅਸਵਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸੰਗ ਲਿਏ। ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਕੋ ਸਭਿ ਬੀਰ ਦਿਏ ॥੩੧॥ ਗੁਲਕਾਨਨਿ ਬਾਨਨਿ ਮਾਰਿ ਕਰੀ। ਇਕਬਾਰ ਬਡੀ ਤਬਿ ਧੂਮ ਪਰੀ। ਜਿਮ ਧਾਨ ਭੁਜੈਂ ਬਿਚ ਭਾਠ ਘਨੇ। ਤਿਮ ਨਾਦ ਉਠੇ ਤੁਪਕਾਨ ਹਨੇ ॥੩੨॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਤੰਗ ਜੋ ਸਥੰਡਲੀ। ਥਿਰੇ ਤਹਾਂ ਬਿਲੋਕਤੇ:-ਜੁਟੇ ਬਿਲੰਦ ਦ੍ਵੈ ਦਲੀ। ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਖਤੰਗ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਵੇਰ ਮਾਰਿਹੀਂ। ਮਚਯੋ ਘਮੰਡ ਦੀਰਘੰ ਪੁਕਾਰ ਦੈ ਪੁਕਾਰਹੀਂ[9] ॥ ੩੩ ॥ ਚਲੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਮਾਰਿਬੇ[10] ਸੁ ਬੇਗ ਸ਼ੂੰਕ

---

[1]ਪੈਦਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ। [2]ਮੋੜਨ ਲਗਾ। [3]ਕੱਟ ਸੁਟੇ। [4]ਛੇਤੀ। [5]ਸਮੂਹ ਵੈਰੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਤੀਰ) ਸ਼ੂੰਕਦੇ ਗਏ। [6]ਗਿਦੜ। [7]ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗੀ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਗਿਆ (ਰਣਖੇਤ)। [8]ਜ਼ੋਰ ਦੇਕੇ। [9]ਪੁਕਾਰਾ ਦੇਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। [10]ਮਾਰ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੇ ਵਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੇਰਿਯਾਂ। ਮਨਿੰਦ ਮੇਘ ਬੂੰਦ ਹੀ ਬੰਦੂਕ ਡਾਰ ਛੋਰਿਯਾਂ। ਤੜਾਕ ਤੇ ਸੜਾਕ ਹ੍ਵੈ ਪੜਾਕ ਭੂਮ ਗੇਰਤੇ[1]।ਬਰੂਦ ਫੇਰ ਡਾਲਤੇ,ਸੁ ਦੂਰ ਦੂਰ ਪ੍ਰੇਰਤੇ[2]। ੩੪ ॥ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭਾ ਘਮੰਡ[3] ਸੂਰ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਾਟਤੇ। ਕੁਦੰਡ ਬਾਹੁ ਦੰਡ ਤੇ ਸੁ ਜੋਰ ਘੋਰ ਡਾਰਤੇ[4]। ਬਿਹੰਡ[5] ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਹ੍ਵੈ ਕਿਤੇਕੁ ਤੁੰਡ ਪੰਡੁ ਤੇ[6]। ਦਿਖਾਇ ਕੰਡ ਭਾਜਤੇ ਸੁ ਆਯੁਧਾਨਿ ਛੰਡਤੇ[7] ॥ ੩੫ ॥ ਬਿਸ਼ਾਲ ਹੇਲ ਠੇਲਤੇ ਕਰਾਲ ਰੇਲ ਪੇਲਤੇ । ਮਨੋ ਸੁ ਫਾਗ ਖੇਲਤੇ, ਦੁਹੇਲ ਹੇਲ ਝੇਲਤੇ[8] ।[9]ਪਲਾਇ ਏਕ ਗੇਲ ਤੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ਪਾਇ ਮੇਲਤੇ। ਮਨੋ ਰਲਾਇ ਜੇਲ ਤੈ ਬਿਹਾਲ ਏਵ ਭੇਲਤੇ[9] ॥ ੩੬ ॥ ਭਏ ਘਨੇ ਪਹਾਰਿਯੇ ਮਚਾਇ ਧੂਮ ਧੂਮ ਕੋ। ਹੁਤੋ ਸੁ ਥੋਰ ਖਾਲਸਾ ਨ ਛੋਰਿ ਜੰਗ ਭੂਮ ਕੋ[10]।ਰਿਸਾਇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਚਾਂਪ ਆਪ ਲੀਨਿਓ। ਨਿਹਾਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਸੈਨ ਕੋ ਖਤੰਗ ਬੀਰ ਦੀਨਿਓਂ॥੩੭॥ਪਰਨੈ ਸ਼ੁੰਕਾਟ[11] ਗੈਨ ਮੈ[12] ਅਨੰਤ ਸੈਨ ਓਰੜੀ। ਮਚੰਤਿ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕੋ ਪਰੀ ਨ ਮਾਰ ਥੋਰੜੀ[13]। ਸੜਾ ਸੜੀ ਤਤਾਰਚੇ[14] ਤੜਾਭੜੀ ਚਲਾਇਕੈ। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੇ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਓਜ ਲਾਇਕੈ॥ ੩੮ ॥ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਐਂਚਿ ਮਯਾਨ ਤੇ ਰਿਪੂਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਨਤੇ। ਰਚਾਇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਸਾਥ ਤੇ ਨਚਾਇ ਧਾਰਿ ਪਾਨ ਤੇ[15]।ਉਤੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ ਤੇ ਕਿਤੇਕ ਸੀਸ ਕਾਟਿਓ।ਲਗੀ ਸੁ ਤੁੰਡ ਕਾਹਿ ਕੇ ਸਿਕੰਧ[16] ਚੀਰ ਫਾਟਿਓ॥੩੯ ॥ਰਿਦਾ ਬਿਦੀਰ[17]ਕਾਹਿ ਕੇ

[1]ਤੜਾਕ=ਗੋਲੀ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ਸੜਾਕ=ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੂੰ ਸ਼ੂੰ ਕਰਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ਪੜਾਕ=ਪਟੱਕ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ)। [2]ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਯੁੱਧ ਕਰੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [4]ਡੌਲਿਆਂ ਦ ਬੜੇ ਬਲ ਨਾਲ ਧਨੁਖ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [5]ਕੱਟੇ ਜਾਕੇ। [6]ਮੁੱਖ ਪੀਲੇ ਹੋ ਗਏ। [7]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਛਡ ਕੇ ਪਿੱਠਾ ਦੇਕੇ ਭਜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ [ਸਿਸ:, ਆਯੁਧ=ਸ਼ਸਤ੍ਰ।] (ਅ) ਜੰਗ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਪਿੱਠ ਦਿਖਾਕੇ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਸਿਸ:, ਆਯੁਧਨ=ਜੰਗ । [8]ਔਖੇ ਹੱਲੇ ਝੱਲਦੇ ਹਨ । [9]ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਭੱਜਕੇ (ਫਿਰ) ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਪੈਰ ਮੇਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਪੈਰੀਂ ਰੱਸੀ ਪਾਕੇ ਇਕ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਟੋਰੇ ਕੈਦੀ ਹਨ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੇਹਾਲ (=ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਫਿਰ) ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ [ਜੇਲ=ਇਕ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੱਧੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ, ਯਾ ਮਾਲ ਨਾਲ ਬੱਧੀਆਂ ਟਿੰਡਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਜੋ ਬਾਇੜ ਤੇ ਪਾਈਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਕੋਸ਼ ਸ਼੍ਰਿ: ਸਫਾ ੮੩੨) । [10]ਛਡਦਾ ਨਹੀਂ ਜੰਗ ਭੂਮ ਨੂੰ (ਖਾਲਸਾ)। [11]ਸ਼ੂੰ ਸ਼ੂੰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। [12]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ। [13]ਭਾਵ ਬਹੁਤੀ ਮਾਰ ਪਈ। [14]ਸੜਾਸੜੀ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਬਾਣ ਚਲਾਉਣ ਨਾਲ [ਫਾ:, ਤਤਾਰਚਹ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ, ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਤੀਰ]। [15]ਭਾਵ ਲਹੂ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀ (ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ) ਹੱਥ ਉਤੇ ਧਰਕੇ ਨਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। [16]ਮੋਢਾ। [17]ਪਾੜ ਦਿਤਾ।

ਕਿ ਜੰਘ ਕਾਟ ਡਾਰਿਓ। ਕਿਤੇਕ ਤੇਗ਼ ਸਾਥ ਹੀ ਸੁ ਹਾਥ ਭੂਮ ਪਾਰਿਓ[1]।
ਬਜੰਤਿ ਧੌਂਸ ਦੀਰਘਾ ਸੁਣਾਇ ਸੋ ਨਫੀਰਿਯਾਂ। ਅਨੇਕ ਦੁੰਦਭਾਨਿ ਪੈ
ਦਚੋਬ ਲਾਗ ਧੀਰਿਯਾਂ॥੪੦॥ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ ਜੰਬੁਰੀ[2]ਸਬੇਗ ਕ੍ਰੋਧ ਪਾਇਓ[3]।
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਅੰਬਰੀਕ ਸਿੰਘ ਧਾਇਓ।ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਾ ਅਨੰਦ
ਸਿੰਘ ਕੋਪਯੋ। ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਜੰਗ ਪਾਇ ਰੋਪਯੋ ॥ ੪੧ ॥
ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਦੌਰਿਕੈ। ਦਿਵਾਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ੋਭ ਸਿੰਘ
ਕੌਲ ਸਿੰਘ ਰੌਰਕੈ[4]।ਹਜ਼ਾਰਸਿੰਘ ਚੇਤਸਿੰਘ ਸੰਤਸਿੰਘ ਸੂਰਮਾ।ਸੁਜਾਨਸਿੰਘ
ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਰੂਰਮਾ[5] ॥੪੨॥ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਬੀਰੰ।
ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਧੀਰੰ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੰਗੀ। ਭੁਜੰਗੋ ਨਿਸੰਗੀ[6]॥੪੩॥ਗਿਨੈਂ ਨਾਮ
ਕੇਤੇ। ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਜੇਤੇ। ਮਝੈਲੰ ਬਿਸਾਲੇ। ਭਏ ਰੋਹ. ਵਾਲੇ ॥ ੪੪ ॥
ਖਚਾਖੱਚ ਬਾਹੈਂ[7]। ਜੁਦੇ ਅੰਗ ਲਾਹੈਂ। 'ਉਤੈ ਢੂਕਿ ਰਾਜੇ। ਭਜੇ ਫੇਰ ਲਾਜੇ[8]
॥ ੪੫ ॥ ਕਰੇ ਆਨਿ ਹੱਲੇ। ਉਥੱਲੇ ਪਥੱਲੇ। ਕਿਤੇ ਘਾਵ ਝੱਲੇ। ਨਹੀਂ
ਪਾਵ ਹੱਲੇ ॥ ੪੬ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਨਿਕਾਰੇ। ਕਰੂਰੰ ਕਰਾਰੇ[9]। ਕਟਾਰੰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ।
ਦਏ ਪੇਟ ਫਾਰੇ ॥ ੪੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਚੰਡ ਰਣ ਮਿਲੀ
ਬਾਹਿਨੀ ਦੋਇ। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਬਿਥਰਯੋ ਧਰਨ ਬਹੁ ਲੋਥ ਪੋਥਨਾ[10]ਹੋਇ॥੪੮॥
ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰ ਦਸ਼ਮੋ
ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਊ ਬੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰ ਤਬਿ ਦੂਰਿ ਬਚਾਇਨ ਜੰਗ[11]।ਖਰੋ ਬਿਲੋਕਤਿ
ਜੰਗ ਕੋ ਬਿਚਰੇ ਬੀਰ ਨਿਸੰਗ[12] ॥ ੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਲੋਥ ਪੈ ਲੋਥ ਪਰੀ ਹਯ
ਪੋਥਤ[13]ਸ੍ਰੋਣਤ ਤੇ ਗਨ ਚਾਲਿ ਪਨਾਰੇ[14]।ਘਾਵ ਭਕਾਭਕ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਭਟ
ਏਕ ਕਰਾਹਤਿ ਹਾਇ ਪੁਕਾਰੇ। ਘਾਇਲ ਘੂਮਤਿ ਝੂਮਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁ ਮਾਰ
ਪਰੀ ਇਕ ਹ੍ਵੈ ਮਤਵਾਰੇ।ਮਾਰੂ ਜੁਝਾਊ ਕੋ ਬਾਜਤਿ ਬਾਜਨ ਏਕ ਲਰੇ ਥਿਰ
ਸੂਰ ਜੁਝਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਸੰਗ ਹੰਡੂਰੀਏ ਭੂਪ ਕਟੋਚ ਕੇ ਸਾਥ ਕਹੈ ਕਹਿਲੂਰ
ਕੋ ਰਾਜਾ। 'ਮਾਰ ਪਰੀ ਬਿਸ਼ੁਮਾਰ[15],ਮਹਾਂ ਘਮਸਾਨ ਪਰਯੋ,ਨਹਿੰ ਖਾਲਸਾ

---

[1]ਕਿੰਨੇ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਸਣੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਏ ਹਨ। [2]ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ ਤੇ ਨਾਮ ਗੋਤ ਦਾ। [3]ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਵੇਗ ਪਾਕੇ। [4]ਰੌਲਾ ਪਾਕੇ। [5]ਸੁਹਣਾ। [6]ਭਾਵ ਨਿਡਰ ਸੂਰਮੇਂ। [7]ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ)। [8]ਭੱਜੇ ਹੋਏ ਸ਼ਰਮ ਖਾਕੇ (ਫੇਰ) ਰਾਜੇ ਆ ਢੁਕੇ। [9]ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਕਰੜੇ (ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ,। [10]ਲੋਥਾਂ ਦੇ ਢੇਰ। [11]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਤੇ ਦੂਰ ਹੋਕੇ। [12]ਖੜਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ (ਜੰਗ ਵਿਚ) ਬੀਰ ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ। [13]ਢੇਰ ਲਗਾ। [14]ਪਰਨ ਲੇ। [15]ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ, ਬਹੁੰਤੀ।

ਭਾਜਾ। ਭੀਰ[1] ਪਰੀ ਧਰਿ ਧੀਰ ਰਹੇ ਬਹੁ ਜੰਗ ਲਰੇ ਨ ਸਰਯੋ ਕੁਛ ਕਾਜਾ। ਆਪਨੀ ਸੈਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਪੀਛੇ ਹਟੀ ਤਜਿਕੈ ਕੁਲ ਲਾਜਾ ॥੩॥ ਗੂਜਰ ਰੰਘਰ ਕੋ ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਬਹੁ ਮਾਰ[2] ਖਰਯੋ ਟਰਿ ਸੋਊ। ਔਰ ਦਯੋ ਤਨ ਨਾਂਹਿ ਕਿਸੂ ਜਿਸ ਤੇ ਨਹਿਂ ਜੀਤ ਭਈ ਅਬਿ ਜੋਊ। ਫੈਲ ਕੈ ਫੌਜ ਮੈਂ ਆਪ ਲਰੈਂ ਨ੍ਰਿਪ ਤੌ ਸਵਧਾਨ ਬਨੈ ਸਭਿ ਕੋਊ।ਅੱਗੂ ਅਰੈਂ ਤਬਿ ਧੀਰ ਧਰੈਂ ਭਟ ਮਾਰਿ ਕਰੈਂ ਅਰਿਕੈ ਅਰਿ ਖੋਊ[3]' ॥ ੪ ॥ ਬੋਲਤਿ ਬਾਕ ਕਟੋਚ ਹੰਡੂਰੀਆ 'ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ। ਦਾਹਿਨ[4] ਸੈਨ ਲੀਏ ਉਮਡੇ ਤਿਤ ਛੋਰ ਬੰਦੂਕਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ।ਬਾਮ ਦਿਸ਼ਾ ਜਮਤੁੱਲ ਬਵੈ ਜਮ ਤੁੱਲ ਬਨੈ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਘਾਈ[5]। ਬੀਰ ਥਿਰੇ ਹਮ ਫੌਜ ਕੋ ਪੇਲਹਿਂ[6],ਹੇਲ ਕੈ ਘਾਲਹਿਂ ਦੋਹਿਂ ਭਜਾਈ ॥ ੫ ॥ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਮਹਿ ਬਾਹਰ ਮੋਰਚੇ ਦੇਹੁ ਲਗਾਈ। ਘਾਇਲ ਹੋਹਿ ਉਠਾਇ ਪਠਾਵਹੁ ਆਪ ਸਮੀਪ ਢੁਕੈ ਬਲ ਲਾਈ। ਕੌ ਲਗਿ ਹੋਹਿ ਮਵਾਸਿ[7] ਇਹਾਂ ਲਰ* ਤੂਰਨ ਹੀ ਗੁਰ ਕੋ ਨਿਕਸਾਈ'। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਇਮ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਕੋ ਫੇਰ ਸੁਨਾਈ ॥ ੬ ॥ 'ਬੀਰ ਲਰੇ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਇਨ ਕੇ ਬਹੁ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਹਾਰ ਗਏ।ਦੂਰ ਥਿਰੇ ਤੁਪਕਾਨ ਚਲਾਵਤਿ ਪੈਦਲ ਆਡ ਕੋ ਲੇਤਿ ਭਏ[8]। ਫੇਰ ਤੁਫੰਗਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪਿਖਿ[9] ਹਾਥ ਲਏ ਹਥਿਆਰ ਭਏ। ਨੇਰ ਕਰੈਂ ਨ ਡਰੈਂ ਮਨ–ਦੈ ਨ ਹਨੈਂ ਭਟ ਸੈਨ ਲਿਟੇ ਸੁ ਪਏ[10] –'॥੭॥ਕਬਿੱਤ॥ਇਤੇ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ ਗ਼ਰੂਰ ਮੈਂ ਲਰਤਿ ਭੂਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੀਨੇ ਅਰਿ ਧੂਰਿ ਮੈਂ ਮਿਲਾਇਕੈ।ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਮੈਂ ਚੀਰ ਪੂਰ[11],ਕੇਤਿਕ ਹਜ਼ੂਰ ਗਏ ਮਾਰੇ ਕਰਿ ਚੂਰ ਚੂਰਿ' ਭਾਖਤਿ ਸੁਨਾਇਕੈ। ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨਃ–'ਸ਼ਹੂਰ ਸੰਗ[12] ਜੰਗ ਕਰੋ ਤੂਰਨ ਅਗਾਰੀ ਪਗ ਕੀਜੈ ਨ ਬਧਾਇਕੈ।ਰਾਖੈ ਨਿਜ ਖੇਤ ਆਸਿਕੇਤੁ[13] ਹੈ ਸਹਾਇ ਤੁਮ' ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧਾਇ ਗਏ ਲਰੈਂ ਚਿਤ ਚਾਇਕੈ[14] ॥੮॥ ਪ੍ਰਮਾਣਕਾ ਛੰਦ॥

---

[1]ਭੀੜ। [2]ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਦੇਖਕੇ। [3]ਅੜਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ। [4]ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ। [5]ਯਮ ਦੇ ਤੁੱਲ ਬਣਕੇ ਮਾਰੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ। [6]ਪ੍ਰੇਰਾਂਗੇ। [7]ਆਕੀ। [8]ਓਟ ਲੈਕੇ (ਉਹਲੇ ਖੜੇ ਹਨ)। [9]ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਤੁਫੰਗਾਂ ਵੇਖਕੇ। [10]ਨੇੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਮਾਨੋ ਡਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਰ ਨ ਦੇਣ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਹੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਲਿਟੀ ਪਈ ਹੈ। (ਅ) ਸੈਨਾ ਦੇ (ਜ਼ਖਮੀ) ਸੂਰਮੇਂ ਲਿਟੇ ਪਏ ਹਨ। [11](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਸਤਰ ਲਹੂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ। [12]ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ। [13]ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ। [14]ਚਿੱਤ ਦੇ ਚਾਉ ਨਾਲ। *ਪਾਃ–ਲਗ।

ਸਮੂਹ ਸਿੰਘ ਮੋਰਚੇ। ਬਿਲੋਕਿ ਜੰਗ ਮੋਂ ਰਚੇ[1]।ਥਿਰੇ ਤਿਨੈ ਮਝਾਰਿਆ।ਤੁਰੰ-
ਗ ਕੌ ਸੰਭਾਰਿਆ ॥ ੯ ॥ ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਸਾਧਿਕੈ[2] । ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਰਾਧਿਕੈ।
ਸਊਰ ਸਿੰਘ[3] ਜੇਤਨੇ।ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਇ ਤੇਤਨੇ॥੧੦॥ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਹੈਂ।
ਫਿਰੰਤਿ ਦਾਇ ਜੰਗ ਹੈਂ[4] । ਥਿਰੇ ਲਰੇ ਸਧੀਰਧਾ। ਅਭੀਰ ਪੂਰ ਬੀਰਧਾ[5]
॥ ੧੧ ॥ ਨਿਨੱਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਢੋਲਕੇ[6]। ਸਰੌਲ[7] ਬੀਰ ਬੋਲਕੇ। ਨਿਸ਼ਾਨ[8] ਚੌਬ
ਮਾਰਤੇ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਚੀਰ ਚਾਰਤੇ[9] ॥ ੧੨ ॥ ਚਲਾਇ ਤਾਕ ਗੋਰਿਯਾਂ।
ਭਿਰੰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਓਰਿਯਾਂ। ਨ ਨੇਰ ਹੋਨਿ ਪਾਵਈਂ। ਤਕੰਤਿ ਦੂਰ ਘਾਵਈਂ
॥ ੧੩ ॥ ਗਿਰੀਸ਼ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ। ਪ੍ਰਚਾਰਿ[10] ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨੇ।ਹਕਾਰਿ ਪਾਸ
ਕੇਸਰੀ। ਮਨਿੰਦ ਓਜ ਕੇਸਰੀ[11] ॥ ੧੪॥ ਭਨੰਤਿ ਹੇਲ ਘਾਲਿਬੇ:-।
'ਬਿਲੋਕ ਤੂੰ ਸੰਭਾਲਬੇ[12]।ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਤਾਨਿਯੇ।ਸਮੂਹ ਲੇ ਸੰਗਾਨਿਯੇ[13] ॥
੧੫ ॥ ਪਧਾਨ ਗੁਜਰਾਨ ਕੋ। ਦਿਸ਼ਾ ਦੁਤੀਯ ਜਾਨ ਕੋ[14] । ਸੁਚੇਤ ਸੋਇ
ਕੀਜਿਯੇ। ਨਿਸੰਗ ਸੰਗ ਲੀਜੀਯੇ ॥ ੧੬ ॥ ਬਟੋਰਿ ਬੀਰ ਧਾਇਯੇ । ਸੁ
ਏਕ ਬਾਰਿ ਜਾਇਯੇ। ਹਜ਼ਾਰਹੂੰਨਿ ਹੇਲ ਕੋ[15] । ਮਿਲਾਇ ਦੇਹੁ ਪੇਲਕੋ[16]॥
੧੭ ॥ ਪਲਾਇ ਪੁੰਜ ਖਾਲਸਾ। ਪੁਰੇ ਬਿਸਾਲ ਲਾਲਸਾ। ਪੁਰੇ ਅਨੰਦ
ਬਾਰਿਯੇ[17] । ਸੁ ਓਜ ਕੋ ਸੁਧਾਰਿਯੇ' ॥੧੮॥ ਸੁ ਕੇਸਰੀ ਸੁਨੰਤਿ ਭਾ।ਚਲੰਤਿ
ਚੌਂਪਵੰਤ ਭਾ[18] । ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿ ਕੈ[19] । ਸੁ ਹੇਲ ਕੋ ਉਚਾਰਿ ਕੈ॥੧੯॥
ਸਮੂਹ ਅੱਗ੍ਰ ਤੋਰਿ ਕੈ । ਮਹਾਨ ਜੁੱਧ ਲੋਰਿਕੈ।ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਤ੍ਰਪਾਇ ਕੈ। ਇਤੈ
ਉਤੈ ਭਜਾਇਕੈ॥ ੨੦ ॥ਰੁਣਝੁਣ ਛੰਦ॥ ਜਮਤੁਲਭਾਊ।ਤਿਹ ਕਹਿਰਾਊ[20]*
:-।'ਇਤ ਦ੍ਰਿਢ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਪਰਹੁ ਰਿਸੈ ਕੈ ॥ ੨੧ ॥ ਉਤ ਕਹਿਲੂਰੀ। ਰਿਸ
ਉਰ ਪੂਰੀ।ਅਰਿ ਪਰ ਧਾਵੈ । ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਘਾਵੈ॥੨੨॥ਸਭਿ ਗਿਰ ਨਾਥੇ।ਧਨੁ
ਸਰ ਹਾਥੇ। ਚਹਿਂ ਚਿਤ ਹੇਲਾ। ਕਰਨਿ ਧਕੇਲਾ ॥੨੩॥ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨਾ।
ਤਜਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[21]'।[22]ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਗਾਈ[22] ॥੨੪॥ ਫਿਰ

[1]ਜੰਗ ਵਿਚ ਰਚ ਗਏ। [2]ਜੋੜ ਕੇ। [3]ਅਸਵਾਰ ਸਿੰਘ। [4]ਜੰਗ ਦੇ ਦਾਇ (ਵਿਚ) ਫਿਰਦੇ ਹਨ। [5]ਕਾਇਰਤਾ ਰਹਿਤ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ। [6]ਬਹੁਤੇ ਢੋਲਕੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ (ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ) [ਸੰਸ:, ਨਿਨਦ= ਆਵਾਜ਼] । [7]ਰੌਲੇ ਸਹਤ । [8]ਧੌਂਸਿਆਂ ਤੇ। [9]ਝੰਡਿਆਂ ਦੇ ਫਰੇਰੇ ਫਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ । [10]ਵੰਗਾਰ ਕੇ। [11]ਸ਼ੇਰ ਵਤ ਬਲ ਹੈ ਜਿਸਦਾ)। [12]ਦੇਖ ਤੇ ਤੂੰ ਸੰਭਾਲ । [13]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ। [14]ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਵਣ ਲਈ। [15]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਹੱਲਾ ਕਰੋ। [16]ਦਬਾਕੇ। [17]ਵਾੜ ਦਿਓ। [18]ਚਾਉ ਵਿਚ ਆਕੇ ਚੱਲ ਪਿਆ। [19]ਵੰਗਾਰਕੇ। [20]ਉਸ (ਜਮਤੁੱਲੇ) ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ। [21]ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਢੂੰਡਦੇ ਰਹੋ। [22]ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਕੇ ਤਕੜਾਈ ਕੀਤੀਓਸੁ। *ਪਾ:-ਦਾਊ।

ਫਿਰ ਫੇਰਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਫੇਰਾ[1]। ਸਭਿਹਿਨਿ ਪ੍ਰੇਰਾ।ਹਤਿ ਇਕ ਬੇਰਾ॥੨੫॥ ਭਟ ਬਹੁ ਗਾਜੇ। ਪੁਨ ਪੁਨ ਬਾਜੇ। ਧੁਨ ਗਨਿ ਊਚੇ।ਅਧਿਕ ਪਹੂਚੇ॥੨੬॥ ਗਿਰ ਨਰ ਸਾਰੇ।ਪੁਨ ਹੁਇ ਤਯਾਰੇ। ਬਹੁਤ ਪੁਕਾਰੇ।ਬਕ ਬਕ ਮਾਰੇ ॥੨੭॥ ਸਿਖਨਾਰੀ ਛੰਦ* ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜਾਨਾ। ਸੁ ਬੈਨੰ ਬਖਾਨਾ। 'ਘਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਏ। ਸੁ ਰੌਰੰ ਮਚਾਏ ॥੨੮॥ ਘਨੋ ਹੇਲ ਪਾਯੋ।ਦਲੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਧਾਯੋ। ਬਨੋ ਸਾਵਧਾਨੇ। ਗਹੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਨੇ ॥ ੨੯ ॥ ਨ ਪੈਰੰ ਹਿਲਾਓ। ਖਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਘਾਓ। ਬਡੇ ਹੋਇ ਗਾਢੇ। ਕਰਾਢੋਲ ਕਾਢੇ॥੩੦॥ਕਰੋ ਮਾਰ ਐਸੇ। ਨਹੀਂ[2] ਜਾਹਿਂ ਜੈਸੇ'। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਧਾਯੋ। ਤੁਰੰਗੀ ਭਜਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਸਭੈ ਕੋ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਾਯੋ[2]। ਸੰਭਾਰੀ ਤੁਫੰਗੈਂ। ਭਏ ਭੀਮ ਰੰਗੈਂ ॥ ੩੨ ॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ॥ ਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਬੈ ਹੁਇਕੈ ਸੁਚੇਤ। ਲੈ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਰਿਪੁ ਹਤਨਿ ਹੇਤੁ। ਵਧਿ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰਯੋ ਸਰ ਚਾਂਪ ਹਾਥ। ਖਪਰੇ ਨਿਕਾਸਿ ਬਡ ਓਜ ਸਾਥ॥੩੩॥ਤਕਿ ਟੋਲ ਟੋਲ ਪ੍ਰਤਿ ਹਤਨਿ ਕੀਨ। ਬੀਧੇ ਤੁਰੰਗ ਭਟ ਭੰਗ ਦੀਨਿ। ਉਤ ਤੇ ਵਧਾਇ ਆਏ ਕਰਾਲ। ਹੁਇ ਸਮੁਖ ਧਰੇ ਆਯੁਧ ਬਿਸਾਲ ॥੩੪ ॥ ਛੂਟੀ ਤੁਫੰਗ ਇਕਬਾਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਗੁਲਕਾਂ ਸੜਾਕ ਜੋਧਾ ਨਿਕੰਦ। ਮਿਲਿ ਗਏ ਪਰਸਪਰ ਘਾਲਿ ਹੇਲ। ਭਟ ਜੁਟੇ ਪਾਇ ਨਹਿਂ ਧਰ ਪਿਛੇਲ[3] ॥੩੫॥ ਪਰ ਗਯੋ ਏਕ ਬਾਰੀ ਘਮੰਡ[4]। ਗਿਰ ਪਰੇ ਬੀਰ ਹੁਇ ਖੰਡ ਖੰਡ। ਨਹਿਂ ਤਜੀ ਥਾਂਉ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰ[5]। ਹੇਲਾ ਸੁ ਝਾਰ[6] ਪੁਨ ਜੋਰ ਧਾਰਿ ॥੩੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੰਚਨ ਮਹਿਂ[7] ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੋਇ। ਗਹਿ ਤੁਫੰਗ ਕੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੋਇ। ਖਰੋ ਜਹਾਂ ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਊ। ਆਵਤਿ ਹੇਲਾ ਕਰਤਿ ਅਗਾਊ ॥ ੩੭॥ ਫੇਰਿ ਕਵਾਇਦ ਕੋ ਨਿਜ ਘੋਰਾ†। ਤਜੀ ਤੁਫੰਗ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਓਰਾ। ਕੜਕ ਸ਼ੂੰਕਤੀ ਤਾਂ ਪਰ ਗਈ। ਮਨਹੁਂ ਗਾਜ[8] ਪਹੁੰਚੀ ਸਿਰ ਪਈ ॥ ੩੮ ॥ ਲਗੀ ਭਾਲ ਮਹਿਂ ਗਿਰਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਰਯੋ ਭੂਮਿ ਪਰ ਅੰਗ ਨ ਹਾਲਾ।ਸੀਸਭੇਦ ਮਿਝ ਨਿਕਸੀ ਐਸੇ। ਮਖਨੀ ਜੁਤਿ ਹਾਂਡੀ ਫੁਟ ਜੈਸੇ ॥ ੩੯ ॥ ਗੂਜਰ ਰੰਘਰ ਛੋਰ ਹਜ਼ਾਰਨਿ। ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਗਹੇ ਹੱਥਯਾਰਨ। ਸਭਿ ਕੇ ਸ਼ੋਕ

[1]ਬਾਰ ਬਾਰ ਫਿਰਕੇ ਤੇ ਫੇਰਾ ਕਰ ਕਰਕੇ। [2]ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ। [3]ਪਿੱਛੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਧਰਦੇ। [4]ਭਾਵ ਘਮਸਾਨ। [5]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਉਂਦਿਆਂ। [6]ਝੱਲਿਆ ।(ਅ)ਝਾੜਿਆ। [7]ਪੰਜਾਂ(ਪਿਆਰਿਆਂ) ਵਿੱਚੋਂ। [8]ਬਿਜਲੀ। *।ऽऽ।ऽऽ ਸਿਖਨਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। †ਇਸਤੋਂ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਕਵਾਇਦ ਵਿਚ ਨਿਪੁਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ,

ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੋਵਾ। ਪਰ੍ਯੋ ਨੀਂਦ ਦੀਰਘ ਮਹਿ ਸੋਵਾ॥੪੦॥ਹਾਹਾਕਾਰਪੁਕਾਰਤਿ ਸਾਰੇ। 'ਭਯੋ ਗ਼ਜ਼ਬ ਜਮਤੁੱਲਾ ਮਾਰੇ'। ਮਿਲੇ ਸੈਂਕਰੇ ਤਿਸ ਥਲ ਆਏ। ਚਾਹਤਿ ਤਿਸ ਕੀ ਲੋਥ ਉਠਾਏ ॥੪੧॥ ਇਤ ਆਲਮਸਿੰਘ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰਾ। ਲੈ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਹੇਲ ਕੋ ਡਾਰਾ। ਊਚੇ ਕਹ੍ਯੋ ਪੁਕਾਰਿ 'ਸੁਨੀਜੈ! ਲੋਥ ਦੁਸ਼ਟ ਕੀ ਜਾਨਿ ਨ ਦੀਜੈ'॥੪੨॥ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰਿ ਹਰਖਤਿ ਅਤੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿੰ ਫਤੇ। ਓਰੜ ਪਰੇ ਲੋਥ ਪਰ ਸਾਰੇ। ਸਿੰਘ ਪਦਾਤੀ[1] ਗਹਿ ਹੱਥਯਾਰੇ॥੪੩॥ਉਤ ਤੇ ਉਨਹੁੰਜ਼ੋਰਬਡ ਕੀਨਾ।ਲੋਥ ਲੇਨਿ ਕੋ ਹਠ ਧਰਿ ਲੀਨਾ। ਦੁਹੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮਿਲਿ ਗਏ ਹਜ਼ਾਰਨ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਜੰਗ ਰਚਿ ਦਾਰੁਨ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਊ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਜਮਤੁੱਲੇ ਮਾਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜੰਗ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਰਾਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਨ ਮਹਿਂ ਹੁਤੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਹਾਂਨ। ਵਧ੍ਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਤਿਹ ਲੋਥ ਢਿਗ ਪਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਘਮਸਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਫਾਂਧਤਿ ਆਏ। ਕਰਾਚੋਲ ਕਰ ਧਰਿ ਚਮਕਾਏ। ਤੋਮਰ ਤੀਰਨਿ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਭਾਊ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਮਾਰੇ[2]॥੨ ॥ ਸਿੰਘਨਿ ਅਨੀ ਘਨੀ ਤਹਿਂ ਘਾਵਤਿ[3]। ਤੁਪਕ ਤਮਾਂਚੇ ਤਕਿ ਤਕਿ ਲਾਵਤਿ। ਪਿਖਿ ਘਮੰਡਚੰਦ ਆਇ ਕਟੋਚਿ।ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਧਨੁ ਬਾਨਨਿ ਮੋਚਿ॥੩॥ਪ੍ਰੇਰੇ ਬਹੁ ਜੋਧਾ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਰਹੁ ਬਲ,ਲੇਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨ[4]।ਸਹਿਤ ਲੋਥ ਕੇ ਤੁਰਤ ਉਠਾਵਹੁ। ਆਵਹਿਂ ਵਧੇ ਮਾਰਿ ਉਥਲਾਵਹੁ'॥੪॥ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ਧਰਿ ਧੀਰ। ਗਾਡ੍ਯੋ ਤਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਭੀਰ[5]। ਰਹਿਤ ਕਹਿਤ ਕੇ ਸਹਿਤ ਮਹਿਤ ਹੈ[6]। ਸਰ ਮਾਰਹਿ ਜਿਹ ਨਿਕਟ ਲਹਤਿ ਹੈ ॥ ੫ ॥ ਛੋਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਓਰੜ ਪਰੀ। 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਹਿ ਮਾਰਤਿ ਮਰੀ[7]।ਘਨੇ ਢੋਲ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਸੇਲੇ ਸਿਪਰ ਸ਼ਕਤਿ[8] ਅਸਿ ਹਾਥ॥੬॥ਬਜੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜੁਝਾਊ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਫਾਂਦਤਿ ਆਇਂ ਅਗਾਊ। ਗੁਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਰ ਘਾਲਹਿਂ ਹੇਲਾ। ਲੇਨਿ ਲੋਥ ਜੁਤਿ ਤਊ ਦੁਹੇਲਾ॥੭॥ ਜੇ ਸਊਰ ਨਿਜ ਹਯਨਿ ਬਚਾਵਹਿਂ—ਗੁਲਕਾਂ ਲਗਹਿ ਨ—ਇਤ ਉਤ ਧਾਵਹਿਂ। ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਨ ਆਵਹਿਂ ਸੋਇ।

[1]ਪੈਦਲ। [2]ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਓਥੇ ਭਾਊ (=ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਊ ਦੇ ਸਾਥੀ) ਬੜੇ ਮਾਰੇ। [3]ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ ਉਥੇ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ (ਵੈਰੀ ਨੂੰ)। [4]ਝੰਡਾ ਖੋਹ ਲਓ। [5]ਭਾਵ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ। [6]ਭਾਵ ਰਹਿਣੀ ਕਹਿਣੀ ਦਾ ਵੱਡਾ (ਸੂਰਮਾ) ਹੈ। [7]ਮਰਦੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [8]ਬਰਛੀਆਂ।

ਲਖਿ ਸਰ ਗੋਰੀ ਬਰਖਾ ਹੋਇ ॥ ੮ ॥ ਜੋ ਉਤਸਾਹਤਿ ਆਇ ਧਵਾਵਤਿ[1]। ਤਕਿ ਗੁਲਕਾ ਮਾਰਤਿ ਉਤਲਾਵਤਿ।ਯਾਂਤੇ ਓਰੜ ਆਇ ਪਦਾਤੀ[2]। ਹੇਰਿ ਖ਼ਾਲਸੇ ਪੁੰਜ ਅਰਾਤੀ॥੯॥ਗੁਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੇ ਬਨ ਰਖਵਾਰੇ[3]।ਕਸਹਿ ਤੁਫੰਗਨ ਤਕਿ ਤਕਿ ਮਾਰੇਂ। ਪਰੀ ਲੋਥ ਨਹਿ ਲੈਬੇ ਦੀਨਿ। ਭਯੋ ਭੇੜ ਭਾਰੀ ਭਯ ਭੀਨ ॥ ੧੦ ॥ ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ ॥ ਗਰਜੇ ਪੁੰਜ ਪਹਾੜੀ ਭੜਥੂ ਘੱਤਿਆ। ਕੁੱਝ ਨ ਮੁੜੇ ਪਿਛਾੜੀ[4] ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੇ। ਢਾਲੈਂ ਓਡਿ ਅਗਾੜੀ ਸੰਮੁਖ ਆਂਵਦੇ[5]। ਲਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਉਘਾੜੀ[6] ਪਕੜਿ ਨਚਾਂਵਦੇ ॥ ੧੧ ॥ ਇਤ ਤੇ ਛਾਲੀ[7] ਉੱਠੇ ਸਿੰਘ ਸੁਹਾਂਵਦੇ।ਗੋਰੀ ਤੀਰਨ ਵੁੱਠੇ[8]ਛਹਿਬਰ ਸੀ ਲਗੀ। ਹਬਾਵੱਬ ਹੁਇ ਕੁੱਠੇ ਅੱਗੇ ਆਂਵਦੇ[9]।ਤੜਫਤਿ ਧਰ ਪਰ ਲੁੱਠੇ ਪੜੇ ਕਰਾਹਦੇ[10] ॥ ੧੨ ॥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਹੇਲਾ ਘਾਲਹਿ, ਛਾਲਹਿ ਉੱਛਲੇ[11]।ਮੁੱਛੈਂ ਬੰਕ ਬਿਸਾਲੈਂ ਤੱਛੈਂ ਤਤਛਿਨੈ[12]।ਰੱਛੈਂ ਗੱਛ ਉਛਾਲੈਂ ਢਾਲੈਂ ਛੈਲ ਜੇ[13]। ਕੱਛੈਂ ਪੱਛ ਕਰਾਲੈਂ ਆਮਿਖ ਛਕਰਹੇ[14]॥੧੩॥ਤਛਾਮੁੱਛ ਬਨ ਅੰਗੀ ਛੱਡਯੋ ਕ੍ਰੋਧਨਾ[15]।ਬਾਨੇ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗੀ ਸ਼ੋਣਤ ਸੋਂ ਭਰੇ।ਉਛਲੈਂ ਛੈਲ ਛਲੰਗੀ ਛਾਲੈਂ ਛੋਭਤੇ[16]। ਕੱਛੈਂ ਕੇਸ਼ ਭੁਜੰਗੀ ਜੰਗੀ ਸ਼ੋਭਦੇ[17]॥੧੪॥ਲਾਇ ਲਾਇ ਬਲ ਹਾਰੇ ਲੋਥ ਨ ਉੱਠੀਆ[18]।ਅਪਰ ਲੋਥਭਟਭਾਰੇ ਮਰਿ ਕਰ ਗਨ ਭਈ[19]। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਅਸਿ ਧਾਰੇ ਰਹਯੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੈ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਮਾਰੇ ਢੇਰੈਂ ਗ੍ਰਾਮਕੀ[20] ॥ ੧੫ ॥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਹੁਇ ਤਰਵਾਰੀ ਲਰਿ ਲਰਿ ਹਟ ਪਰੇ। ਰਖਯੋ ਖੇਤ ਗੁਰ ਭਾਰੀ ਸਿੰਘਨਿ ਮਾਰਿਕੈ। ਥਿਰਯੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਗਾਰੀ

---

[1]ਜੋ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਜਾਕੇ (ਘੋੜਾ)। [2]ਪਿਆਦੇ। [3]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਝੰਡੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਰਖਵਾਲੇ ਬਣੇ। [4]ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਹਟੇ। [5]ਢਾਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਂਵਦੇ ਹਨ। [6]ਲਹੂ (ਨਾਲ ਰਤੀ) ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੱਢਕੇ। [7]ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ। [8]ਬਰਸਦੇ ਸਨ [9]ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ ਹੋਕੇ ਅੱਗੇ ਆਂਵਦੇ (ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਿਆ। [10]ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਦੇ ਹਨ। [11]ਮਿਲ ਮਿਲਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ (ਪਹਾੜੀਏ)। [12](ਪਰ ਅੱਗੋਂ) ਭਾਰੀਆਂ ਬਾਂਕੀਆਂ ਮੁਛਾਂ ਵਾਲੇ(ਸਿੰਘ)ਤਤਛਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [13]ਛੈਲ(ਭਾਵ ਸਿੰਘ)ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ (ਗੱਛ=) ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਢਾਲ ਉਛਾਲਕੇ (ਉਸ ਪਰ ਵੈਰੀ ਦਾ ਵਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [14]ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਮਾਸ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। [15](ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ) ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਤੱਛਦੇ ਮੱਛਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬਨ (ਨੂੰ ਤੱਛੀ ਮੱਛੀ ਦਾ ਹੈ), (ਪਰ ਤਿਸ ਪਰ ਬੀ) ਕ੍ਰੋਧ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। [16]ਉੱਛਲਦੇ ਹਨ ਸੁਹਣੇ ਛਲਾਂਗਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ (ਸੂਰਮੇਂ) ਤੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਗੁੱਸੇ ਭਰੇ। [17]ਕੱਛਾਂ ਕੇਸਾਂ ਸਹਿਤ ਸੂਰਮੇਂ ਜੰਗੀ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। [18](ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਊ) ਦੀ ਲੋਥ ਨਾ ਉਠਾ ਸਕੇ (ਪਹਾੜੀਏ)। [19]ਬਹੁਤੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। [20]ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਢੇਰਾਂ ਨੂੰ।

ਨਾਹਿੰਨ ਹਾਲਿਓ। ਹਾਰੀ ਚਮੂੰ ਪਹਾਰੀ ਪੀਛੇ ਹਟਿ ਭਈ ॥੧੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਸੰਝ ਤਬਿ ਭੀਖਨਾ ਅਸਤਯੋ ਸੂਰਜ ਜਾਇ। ਕਹਾਂ ਲਗੇ ਬਰਨਨ ਕਰੌਂ ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਜਿਸ ਭਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੁਹੰਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਜੋਧਾ ਮਿਟ ਗਏ[1]। ਤੀਨ ਜਾਮ ਲਰਿਕੈ ਤ੍ਰਿਪਤਏ। ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਸੁਭਟ ਸਭਿ ਹਯ ਜੁਤਿ ਹੋਇ। ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਗਿਨੇ ਨ ਕੋਇ॥ ੧੮ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ ਮੁਰੇ। ਘਾਯਲ ਸੰਭਾਲਤਿ ਸਭਿ ਤੁਰੇ। ਰਚੇ ਮੋਰਚੇ ਸਿੰਘਨਿ ਜਹਾਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲ ਥਿਰੇ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ॥੧੯॥ ਕੋ ਕੋ ਤੁਪਕ ਛੁਟਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਲਾ। ਜਿਨ ਸਿੰਘਨਿ ਰਣ ਤਯਾਗੇ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਗਏ ਅਰੂਢਿ ਵਿਮਾਨਾ॥੨੦॥ਘਾਇਲ ਕਿਤਿਕ ਉਠਾਵਤਿ ਲਯਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਚਲਿ ਆਪਨ ਹੀ ਆਏ।ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖ ਕੌ ਕੀਨਸਿ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਆਨੰਦ ਭੀਨਸਿ॥ ੨੧ ॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੰਗ ਕੋ ਕਹਯੋ। 'ਜਮਤੁੱਲਾ ਖੇਤਹਿ ਮਹਿਂ ਰਹਯੋ। ਲੋਥ ਹੇਤੁ ਓਰੜ ਗਨ ਪਰੇ। ਲਏ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਾਨਸਿੰਘ ਖਰੇ॥੨੨॥ਰਾਵਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਨੇਰੇ ਢੁਕੇ ਨ,ਜਬਿ ਬਹੁ ਮਾਰੇ। ਗਏ ਹਾਰ ਹਟ ਗਏ ਪਿਛਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਖੀ ਲਾਜ ਹਮਾਰੀ'॥ ੨੩ ॥ ਬਿਕਸ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਕੀਨਸਿ ਭਲਾ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਜਮਤੁਲ ਜਮ ਤੁਲਾ[2]। ਦੇਤਿ ਬਿਖਾਦ ਮਾਰ ਸੋ ਲੀਨਸਿ[3]। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਸਿਖ ਸੁਖੀਆ ਕੀਨਸਿ'॥ ੨੪ ॥ ਕਰਯੋ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਸਨਮਾਨਾ[4]। ਕਰਿ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਅਨੰਦ ਨਿਧਾਨਾ। ਕੇਤਿਕ ਘਾਯਲ ਆਇ ਹਜ਼ੂਰ। ਕੇਤਿਕ ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਮਹਿਂ ਸੂਰ॥ ੨੫ ॥ ਸਾਲ ਪੱਟੂ ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਲਵਾਯੋ। ਘਾਵ ਬਿਖਾਦ ਤੁਰਤ ਬਿਨਸਾਯੋ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲੇ ਬਨਹਿਂ ਸੁਚੇਤ। ਹੱਥਯਾਰਨ ਗਹਿ ਆਹਵ ਹੇਤੁ[5]॥੨੬॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸਾਲ ਜੁਲਤਿਗੁਰ ਆਗੇ। ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਬਰਤੀ ਦੇਗ਼ ਤਿਹਾਵਲ ਹੋਏ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਅਚਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋਏ॥ ੨੭ ॥ ਅਭਿਨੰਦਤਿ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਖਾਯੋ।ਰਣ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਹਿਤ ਸੁਹਾਯੋ।ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਤਿਸਹਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸੇ। 'ਰਣ ਮਹਿਂ ਗਾਢੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਧ੍ਵੰਸੇ[6]'॥ ੨੮ ॥ ਸਿੰਘ ਸਥਿਰੇ ਮੋਰਚੇ

---

[1]ਹਟ ਗਏ। [2]ਜਮਤੁੱਲਾ ਜਮ ਦੇ ਤੁੱਲ ਸੀ। [3]ਦੁਖ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਮਾਰ ਲਿਆਹੇ। [4](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਖਾਲਸੇ ਦਾ। [5]ਜੰਗ ਦੇ ਵਾਸਤੇ [ਸੰਸ:, ਆਹਵ=ਜੁੱਧ]। [6]ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।

ਮਹੀਆ॥ਤਿਨ ਹਿਤ ਗਈ ਦੇਗ਼ ਜਹਿਂ ਕਹੀਆ[1]।"ਨਿਜ ਥਲ ਠਾਢੇ ਗਾਢ ਰਹੀਅਹਿ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪੁ ਰਿਪੁਦਿਸ਼ਿ ਲਹੀਅਹਿ"॥੨੯॥ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਸ਼ਿੰਘ ਸੰਭਾਰੇ। ਮਰੇ ਜਿਤਿਕ ਆਛੇ ਸਸਕਾਰੇ। ਪਰਮਗਤੀ ਕਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰੇ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਸਮੁਖ ਜੰਗ ਪੁਨ ਮਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਲਾਭ ਕਆ ਅਹੈ।ਜੋ ਪਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰਨ ਚਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਖਾਏ। ਬਹੁਰ ਮੋਰਚੇ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਏ ॥ ੩੧ ॥ ਕਸੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਆਧੇ ਖਰੇ। ਆਧੇ ਨਿਸ ਅਰਾਮ ਕੋ ਕਰੇ। ਭਯੋ ਖੇਤ ਬਿਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੂਕਤਿ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥ ਬਹੁਤੇ ਸ੍ਵਾਨ ਪੁਕਾਰਤਿ ਫਿਰੈਂ। ਸੂਰਨਿ ਆਮਿਖ[2] ਭੱਖਯਨ ਕਰੈਂ।ਭੂਤਨਿ ਪ੍ਰੇਤਨਿ ਪਾਇ ਧਮਾਰ[3]।ਗਾਵਤਿ ਨਾਚਤਿ ਮੁਦਤਿ ਉਦਾਰ ॥੩੩॥ ਸਿਰ ਕੇ ਬਾਰਿ ਖਿੰਡਾਇ ਕਰਾਲੇ। ਮਿਲੀ ਜੋਗਨੀ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਲੇ। ਸੰਧਯਾ ਸਮੇ ਲਏ ਗਨ ਸਾਰੇ[4]। ਬਿਚਰਤਿ ਭੱਦ੍ਰ ਰੁੱਦ੍ਰ ਹੁਇ ਭਾਰੇ[5] ॥੩੪॥ ਧੁਕ ਧੁਕ ਉਠੇ ਮਸਾਨ ਮਹਾਨੇ।ਬੋਲਤਿ ਹਰ[6] ਸੁਨੀ-ਅਤਿ ਭੈ ਮਾਨੇ। ਸ਼ੋਣਤ ਕੋ ਕਰਦਮ ਰਜ ਰਾਚਾ[7]। ਕਿਤ ਕਿਤ ਘਾਇਲ ਹਾਇ ਉਬਾਚਾ॥੩੫॥ਮਰੇ ਤੁਰੰਗਮ ਧਰਨੀ ਪਰੇ। ਪਲ ਭੱਖੀ ਪਲ ਭੱਖਨਿ ਕਰੇ[8]। ਜੁਦੇ ਮੁੰਡ ਕਹੂੰ ਰੁੰਡ ਕਰਾਲੇ। ਖੜਗ ਸਮੇਤ ਹਾਥ ਕਟਿ ਡਾਲੇ ॥ ੩੬ ॥ ਕਹੂੰ ਚਰਨ ਕਹੂੰ ਜੰਘ ਕਟੇ ਹੈਂ। ਕਿਤ ਕਟਾਰ ਸਨ ਪੇਟ ਫਟੇ ਹੈਂ[9]। ਘੋਰ ਦਰਸ਼ਨਾ[10] ਧਰਨੀ ਹੋਇ। ਦੇਖੀ ਜਾਇ ਨ ਕਾਇਰ ਜੋਇ ॥ ੩੭॥ਸਿੰਘ ਮੋਰਚੇ ਥਿਰੇ ਸੁ ਜਿਤੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿਂ ਫਤੇ। ਗਰਜਿ ਗਰਜਿ ਕਰਿ ਦੂਰ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਬਿਜੈ ਆਪਨੀ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿਤੀ ਖਾਲਸੇ ਮਾਂਹੀ। ਮਰੇ ਸੁ ਮਰੇ ਸ਼ੋਕ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ। ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਧਾਰੇ ਉਤਸਾਹਾ। ਹਤਹਿਂ ਰਿਪੁਨਿ ਕੋ ਸੰਘਰ ਮਾਂਹਾ ॥ ੩੯ ॥ ਅਬਿ ਪਹਾਰੀਅਨਿ ਕੀ ਬਡ ਸੈਨਾ। ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਬੀਤੀ ਜਿਮ ਰੈਨਾ। ਗਿਰਪਤਿ ਅਰੁ ਗਿਰ ਨਰ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰਜਾ ਅਰੁ ਸੁਭਟ ਲਗਾਯਾ[11]॥੪੦॥

[1]ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਸਨ। [2]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਮਾਸ। [3]ਨਾਚ, ਲੁੱਡੀ। [4]ਸਾਰੇ ਗਣ। [5]ਸ਼ਿਵਜੀ ਭਾਰੇ ਭਿਆਨਕ ਹੋਕੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। [ਭੱਦ੍ਰ=ਸ਼ਿਵ। ਰੁੱਦ੍ਰ=ਭਿਆਨਕ]। [6]ਹੱਸਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। [7]ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਲਹੂ ਰਚਕੇ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [8]ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। [9]ਕਿਤੇ ਕਟਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੇਟ ਪਾੜੇ ਪਏ ਹਨ। [10]ਭਿਆਨਕ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ। [11]ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਪਰਜਾ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸੂਰਮੇ ਲੜਾਏ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਾਜ ਸ਼ੋਕ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਚਿੰਤਾ ਰਿਦੈ ਉਪਾਇ। ਸੁਨਹੁ ਬਾਰਤਾ ਤਿਨਹੁਂ ਕੀ ਗਨ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਚਿਤ ਲਾਇ॥੪੧॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਤੀਂ ਸਲਾਹਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਬਿਨ ਅਨੰਦ ਕੇ ਦੇਖਿ ਰਹਯੋ ਬਿਸਮਾਇ।–ਬੀਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਪਰ ਰਹੇ ਲੋਥ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਲਗਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਲਪ ਖਾਲਸਾ ਅਰਯੋ ਲਹਯੋ ਹੈ[1]। ਬਹੁਤ ਹਮਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਰਹਯੋ ਹੈ[2]। ਪਚਿ ਪਚਿ ਰਹੇ ਹੇਲ ਕੋ ਡਾਲਤਿ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਕੇ ਬਲ ਘਾਲਤਿ ॥੨॥ ਨਹੀਂ ਕਿਸਹੁਂ ਨੇ ਸਿੰਘ ਹਲਾਏ। ਗਾਡ ਨਿਸ਼ਾਨ ਥਿਰੇ ਜਿਸ ਥਾਏਂ। ਕਿਮ ਇਹ[3] ਲਰਤੇ ਤਹਾਂ ਨਰਨ ਮੈਂ[4]–। ਇਮ ਸੋਚਤਿ ਗਿਰਪਤਿ ਬਹੁ ਮਨ ਮੈਂ॥੩॥ ਹਟੀ ਚਮੂੰ ਲਰਿਬੇ ਪਿਛਵਾਈ। ਆਇ ਸਿਵਰ ਘਾਲਯੋ[5] ਗਿਰਰਾਈ। ਮਰੇ ਪਰੇ ਸੋ ਖੇਤ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਜੋ ਘਾਇਲ ਸੰਭਾਲ ਲਏ ਹੈਂ ॥ ੪ ॥ ਥਕਤਿ ਸੂਰਮੇ ਸਕਲ ਤੁਰੰਗਨਿ।ਮੁਰਝਾਨੇ ਮੁਖ ਸਿਥਲੇ ਅੰਗਨਿ। ਬਿਨ ਉਤਸਾਹ ਸ਼ੋਕ ਮੈਂ ਕੇਤੇ। ਸਨਬੰਧੀ ਹਤਿ ਘਾਲਯੋ ਜੇਤੇ[6] ॥ ੫ ॥ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਪਰ ਜਿਤਿਕ ਥੇ ਸਯਾਨੇ। ਹੋਤਿ ਸਮੀਪ ਸਕਲ ਸਨਮਾਨੇ। ਨਿਜ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਰਾ।ਜ੍ਵਲਤਿ ਮਸਾਲ ਖਰੇ ਗਨ ਝਾਰਾ[7] ॥੬॥ ਆਇ ਕੇਸਰੀ-ਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ। ਭੂਪ ਕਟੋਚ ਆਦਿ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ। ਸਭਿ ਨਰਿੰਦ੍ਰ ਬੈਠੇ ਜਬਿ ਆਇ। ਤਿਨ ਕੇ ਜੋ ਬਜੀਰ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੭ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੌਨ ਦੇ ਤੁਮ ਸਭਿ ਸਯਾਨੇ। ਆਜ ਪਰੀ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ ਲਰਾਈ।ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਦਲ ਖਪ ਜਾਈ[8]॥੮॥ਜੋਧਾ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਲਰਿ ਲਰਿ। ਲੋਥ ਹੇਤੁ ਬਹੁ ਹੇਲਾ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਅਰਯੋ-ਖਾਲਸਾ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਛੋਰਤਿ ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ ਭਰਿ ਭਰਿ' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਕਟੋਚ ਹੰਡੂਰੀ ਬੋਲਾ।'ਪ੍ਰਥਮ ਜੰਗ ਲਰ ਸਭਿ ਨੇ ਤੋਲਾ[9]।ਅਬਿ ਜਿਮ ਬਾਂਛਾ ਤਿਮ ਹੀ ਕਰੀਅਹਿ। ਬਾਧ ਘਾਟ ਸਭਿ ਘਾਤ ਬਿਚਰੀਅਹਿ' ॥ ੧੦ ॥ ਮੰਡਸ-

---

[1]ਅੜਿਆ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। [2]ਸਾਡੇ ਵਲ ਬਹੁਤਾ (ਦਲ) ਹੈਗਾ ਸੀ। [3]ਭਾਵ ਪਹਾੜੀ। [4]ਭਾਵ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ। [5]ਪਿੱਛੇ ਆਕੇ ਡੇਰਾ ਪਾਇਆ। [6]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨਬੰਧੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। [7]ਝਾਰ ਮਤਾਬੀ। [8]ਕਿੰਨਿਆਂ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ (ਸਾਡਾ) ਦਲ ਖਪ ਹੀ ਜਾਏਗਾ। [9](ਅਜ) ਪਹਿਲਾ ਜੰਗ ਲੜਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ) ਤੋਲ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪਤੀ ਨਰਿੰਦ੍ਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਹ ਗੁਰੂਅਨਿ ਕੋ ਸਦਨ ਮਹਾਂਨਾ। ਨਹਿਂ ਸਮਾਨਤਾ ਕਿਸਤੇ ਹੋਇ। ਇਨ ਸੋਂ ਮਿਲਿਨਿ ਨੀਕ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ੧੧ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਬਲਵੰਤੇ। ਤੁਰਤ ਬਨਾਵਹਿਂ ਜਥਾ ਚਹੰਤੇ। ਬਿਦਤ ਮਹਿਦ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ। ਨਹਿਂ ਪੂਰਾ ਉਤਰਹਿ ਕੋ ਬਾਦੀ' ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਹੰਡੂਰੀਏ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਰਾਜ ਕਾਜ ਕੀ ਬਾਤ ਨਿਆਰੀ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਬਿਗਰੰਤੇ।ਜੋ ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਨੰਤੇ॥੧੩॥ [1]ਜੋ ਤਜਿ ਰਾਜ ਸਾਧ ਬਨਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਤੌ ਅਸ ਬਾਤਿ ਬਿਚਾਰਨ ਕੈ ਹੈਂ[1]। ਗੁਰੂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਨ ਗਯੋ ਹਮਾਰਾ। ਕਹਹੁ ਲਰਨ ਤੇ ਕਿਮ ਹੁਇ ਟਾਰਾ?' ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਜਸ-ਵਾਰ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਗਰਬ ਬਿਲੰਦ। 'ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ਹਮਹੁਂ ਅਗਾਰੀ। ਠਹਿਰ ਨ ਸਕਹਿਂ ਪਰੀ ਜਬਿ ਮਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਕਹਾਂ ਭੁਏ ਪੂਰਬ ਅਰ ਰਹੇ। ਦਾਵ ਲਰਨਿ ਕੋ ਸੈਨ ਨ ਲਹੈ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਮੰਡਹੁ ਜੰਗ।ਪਰਹੁ ਹੇਲ ਕਰਿ ਸਭਿ ਇਕ ਸੰਗ ॥੧੬॥ ਕਬਿ ਲੌ ਲਰਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜੋਈ। ਦਰਬ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਰਾਜ ਨ ਕੋਈ। ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਧਨ ਰਾਜ ਮਝਾਰੇ। ਕਿਮ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਬਸਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ' ॥ ੧੭ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਕਹੈ। 'ਭੋ ਜਸੁਵਾਰ! ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਅਹੈ। ਤਊ ਦੇਖਿਯੇ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ। ਪੈਂਡ ਖਾਨ ਆਯੋ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਜਿਮ ਮਾਰ੍ਯੋ ਦਲ ਗਯੋ ਪਲਾਈ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਭਟ ਹਯ ਸਮੁਦਾਈ। ਹੇਰਿ ਆਜ ਕੋ ਜੰਗ ਹਿਰਾਸਾ[2]। ਲਸ਼-ਕਰ ਭਯੋ ਕਿਤੇਕ ਬਿਨਾਸ਼ਾ' ॥ ੧੯ ॥ ਕਹਿਲੂਰੀ ਕੋ ਏਕ ਵਜ਼ੀਰ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਜੁਤਿ ਧੀਰ। 'ਅਬਿ ਗਿਰਪਤ ਤੁਮ ਸਭਿ ਚਢਿ ਆਏ। ਲਰਹਿਂ ਨਹੀ ਇਹੁ ਕਿਮ ਬਨਿ ਆਏ ?' ॥ ੨੦ ॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧਰਮ ਛੱਤ੍ਰੀਨ। ਪੂਰਬ-ਸੁਨੇ, ਜਥਾ ਸਭਿ ਕੀਨ।ਇਸ ਅਵਨੀ ਹਿਤ ਲਰਿ ਮਰਿ ਗਏ। ਜੀਤ ਪਾਇ ਸੁਖ ਭੋਗਤਿ ਭਏ॥੨੧॥ਕੈ ਪ੍ਰਮੋਦ ਸੁਰਪੁਰਿ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਜੋਧਾ ਜਸੁ ਛਾਯੋ। ਲਰਨ ਮਰਨ ਅਰੁ ਸਾਕੇ ਕਰਨੇ[3]। ਇਹੀ ਕਾਮ ਰਾਜਨ ਕੇ ਬਰਨੇ' ॥ ੨੨ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਕਹਿਲੂਰੀ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਸੁਨ੍ਯੋ[4] ਨੀਤ ਜਿਮ ਰੂਰੀ। 'ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਘੇਰਾ ਦਿਹੁ ਡਾਲ।।ਚਹੁਂ-ਦਿਸ਼ਿ ਉਤਰਹਿਂ ਸਦਲ ਨ੍ਰਿਪਾਲ॥੨੩॥ਅੰਨ ਆਦਿ ਨਹਿਂ ਦੇਉ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ।

---

[1]ਜੇ ਰਾਜ ਛਡਕੇ ਸਾਧ ਬਣਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਸੀ ਗਲ ਵਿਚਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। [2](ਮੈਂ) ਡਰ ਗਿਆ ਹਾਂ। [3]ਭਾਵ ਜੰਗ ਕਰਨੇ। [4]ਸੁਣਕੇ ਬੋਲਿਆ।

ਸਾਵਧਾਨ ਬਨਿ ਸਰਬ ਗਿਰੇਸ਼ੁਨਿ। ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ[੧] ਜਥੈ। ਨਿਕਟ ਲਗਾਇ ਮੋਰਚੇ ਸਥੈ ॥੨੪॥ ਕਰਹੁ ਤੰਗ ਨਿਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਗ॥ ਬਿਚਰਤਿ ਹਤਹੁ ਤੁਫੰਗਨਿ ਸੰਗ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਘੇਰਹੁ ਬਰਿਆਈ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨ ਨਿਕਸਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਪਾਈ[੨] ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਸਲਾਹ ਆਵਤਿ ਮੁਝ ਮਨ ਮੈਂ। ਹਤੇ ਨ ਜਾਹਿਂ ਸਿੰਘ ਕਿਮ ਰਨ ਮੈਂ? । ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਸਲਤ ਐਸੀ।ਮਾਨੀ ਗਿਰਈਸ਼ੁਨਿ ਤਬਿ ਤੈਸੀ॥੨੬॥ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਗਏ ਸਹਿ ਚਿੰਤਾ। -ਗੁਰੂ ਨ ਹਾਰਹਿ ਲਰਤਿ ਕਦੰਤਾ[੩]-। ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨਿ ਆਧੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਖਰੇ ਰਹੇ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਪਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥ ਅਰਧਨ ਪਰਿ[੪] ਕੀਨਸਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਧਾਰਿ ਅਰਾਮੂ। ਸਭਿਨਿ ਜਾਮਨੀ ਡਰਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਛੋੱਰਤਿ ਰਹੇ ਤੁਪਕ ਨਿਜ ਥਾਈਂ ॥ ੨੮ ॥ ਬੀਤੀ ਰਾਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਭਈ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਪੀਅਰੀ ਪਰ ਗਈ[੫]। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ਿ ਕੀਨੇ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਧਾਰਿ ਸਭੀ ਨੇ ॥੨੯॥ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਬਨੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ ਅਲਪ ਮਹਾਨਾ[੬]। ਸੰਖ ਘਨੇ ਸ਼ਹਿਨਾਇ ਨਫੀਰਨ[੭]। ਬਡੇ ਢੋਲ ਉਤਸਾਹਤਿ ਬੀਰਨ[੮] ॥ ੩੦ ॥ ਚਢੀ ਚਮੂੰ ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੇਰੀ। ਹ੍ਵੈ ਨ ਸਕਹਿ ਆਨੰਦਪੁਰ ਹੇਰੀ[੯]। ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਲਗ ਪਸਰੀ ਘਨੀ। ਘੇਰਨਿ ਕੋ ਡੇਰੇ ਕਰਿ ਅਨੀ ॥੩੧॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੰਜੈਲ[੧੦] ਚਲਾਈ। ਬਾਘਨ[੧੧] ਤੋਪ ਤੁੰਗ ਥਿਰ ਥਾਂਈ। ਗਨ ਲਮਛੜਾਂ[੧੨] ਸਿਪਾਹਨ ਧਰਿ ਧਰਿ[੧੩]।ਤਕਿ ਤਕਿ ਸਿਵਰ[੧੪]ਹਤੀ ਤਬਿ ਭਰਿ ਭਰਿ॥੩੨॥ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਲਗਿ ਮਾਰਿ ਹਟਾਏ। ਲੇ ਲੇ ਓਟ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਤਯਾਰ ਲਰਾਈ। ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਰਿਪੁ ਕੀ ਬਰਿਆਈ[੧੫] ॥੩੩॥ ਠੌਰ ਠੌਰ ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਹੋਏ। ਥਿਰੇ ਮੋਰਚਨਿ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਲਗੀ ਤੁਫੰਗੈਂ ਤੜਭੜ ਛੂਟਨ। ਸਿਰ ਛਾਤੀ ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਫੂਟਨ॥੩੪॥ਲੈ ਲੈ ਆਡ[੧੬] ਥਿਰੇ ਤਕ ਮਾਰਹਿਂ। ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ ਭੂਮ ਪਰ ਡਾਰਹਿਂ। ਡਾਰਹਿਂ

[੧](ਖਾਲਸਾ) ਵੜੇ। [੨]ਕੋਈ ਨਾ ਪਾਵੇ। [੩]ਲੜਦਿਆਂ ਕਦੇ ਬੀ। [੪]ਅੱਧਿਆਂ ਨੇ ਪੈਕੇ ਭਾਵ ਸੌਂਕੇ। [੫]ਪੂਰਬ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਪੀਲੀ ਹੋ ਆਈ। [੬]ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ। [੭]ਸਰਨਾਵਾਂ, ਨਫੀਰੀਆਂ। [੮]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [੯]ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। [੧੦]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡੀ ਲੰਮੀ ਤੇ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਬੰਦੂਕ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਰ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। [੧੧]ਨਾਮ ਤੋਪ ਦਾ। [੧੨]ਲੰਮੀ ਨਾਲੀ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਰ ਆਮ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਦੂਰ ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। [੧੩]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਫੜ ਫੜ ਕੇ। [੧੪]ਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ। [੧੫]ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ। [੧੬]ਓਟ, ਆਸਰਾ।

ਪੁਨ ਬਾਰੂਦ ਉਤਾਲੇ। ਗੁਲਕਾਂ ਠੋਕਿ ਠੋਕਿ ਗਜ ਨਾਲੇ ॥ ੩੫ ॥ ਪਸਰ ਗਈ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਨਿ ਲਰਾਈ। ਦਸਤਰਵਾਂ ਕਰਿ ਸ਼ਿਸਤ[1] ਲਗਾਈ। ਬਿਚਰਹਿ ਹਯ ਕੇ[2] ਜੋਧ ਪਦਾਤੀ[3]।ਡਾਂਭਹਿ ਤੋੜਾ ਤਤਛਿਨ ਘਾਤੀ[4] ॥੩੬॥ ਰਾਖਹਿਂ ਦੂਰ ਬਰਜ ਕਰਿ ਅਰੀ। ਤੋਪ ਜੰਜੈਲਨਿ ਮਾਰਨ ਕਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਚੜ੍ਹੇ ਸਊਰ ਪਹਾਰੀ। ਉਤਰੇ ਦੂਰ ਜਾਇ ਡਰ ਧਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਆਗੇ ਲੈ ਲੈ[5] ਢੁਕਹਿਂ ਪਦਾਤੀ। ਗੁਲਕਾ ਫੋਰਹਿਂ ਤਿਨ ਕੀ ਛਾਤੀ। ਲੋਟ ਪੋਟ ਹੁਇ ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰੈਂ। ਦੂਸਰ ਨਹੀਂ ਆਇਬੋ ਕਰੈ ॥ ੩੮ ॥ ਬਜਹਿ ਬੰਦੂਕ ਦੁਤਰਫੀ ਘਨੀ। ਆਡੇ ਲੈ ਲੈ[6] ਲਰਤੀ ਅਨੀ। ਗਿਰਿ ਕਰਿ ਮਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਸੂਰਾ। ਤੜਫਤਿ ਘਾਇਲ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਧੂਰਾ ॥ ੩੯ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਮਾਰ ਮਚੀ ਹੈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਧੂਲ ਰਚੀ ਹੈ। ਹੈ ਹੈ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰਿ ਧਾਵੈਂ। ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ,ਮੁਖ ਤੁਰਵਾਵੈਂ[7] ॥੪੦॥ਭਯੋ ਦੁਪਹਿਰਾ ਮਚਤਿ ਲਰਾਈ। ਥਿਰੇ ਮੋਰਚਨਿ ਭਟ ਸਮੁਦਾਈ। ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ ਤਕਿ ਤਕਿ ਛੋਰਹਿਂ। ਉਰ ਆਵਤਿ ਇਹੁ ਹਤਿ ਹਤਿ ਮੋਰਹਿਂ[8] ॥ ੪੧ ॥ ਪਸਰੀ ਸੈਨਾ ਰਾਜਨ ਕੇਰੀ। ਜਨੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਉਛਲ੍ਯੋ ਇਸ ਬੇਰੀ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਪਸਰ੍ਯੋ ਜਲ ਸਮ ਫਰਿ ਫਰਿ। ਬੀਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਟਾਪੂ ਸਮਸਰ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਯੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਫਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਕੀਨਸਿ ਬਿਜੀਆ[9] ਪਾਨ*। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਮਹਾਨ ਕਰਿ ਭੁਏ ਸਕਲ ਸਵਧਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ਜਪੁਜੀ ਆਦਿ ਪਠਹਿਂ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਬੀਨਿ ਬੀਨਿ[10] ਦਸਤਾਰ ਮਹਾਨੀ। ਕੰਘਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੂੜ ਬਨਾਇ।ਊਪਰ ਬਾਂਧਤਿ ਪਾਗਸੁਹਾਇ॥੨॥ਸ਼ਮਸ ਸੁਧਾਰਿਕਰਤਿ ਮੁਛ ਬੰਕੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਰਹਿਤ ਸਹਿਤ ਅਕਲੰਕੀ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਸਭਿ ਡਾਲੇ। ਕਰਾਚੋਲ ਗੁਰ ਤੁਪਕ ਸੰਭ੍ਯਾਲੇ[11] ॥੩॥ ਹੁਕਮ ਪਿਤਾ ਕੋ ਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲੇ। ਤਯਾਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਨਾਲੇ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!ਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੁਮ ਪਾਊਂ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਊਂ॥੪॥ਭੀਮ ਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਪਹਾਰੀ। ਤਿਨ ਤੇ ਨਹਿਂ

[1]ਸੇਧ। [2]ਘੋੜ ਸਵਾਰ। [3]ਪੈਦਲ ਸੂਰਮੇਂ। [4]ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [5](ਆਪਣੇ) ਅਗੇ (ਕੋਈ ਓਟ) ਲੈ ਲੈਕੇ। [6]ਓਟਾਂ ਲੇ ਲੈਕੇ। [7]ਤੁੜਾਂਵਦੇ ਹਨ। [8]ਉਰੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਮੋੜਦੇ ਸਨ। [9]ਸੁੱਖਾ। [10]ਚੁਣ ਚੁਣਕੇ। [11]ਭਾਰੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਸੰਭਾਲੀਆਂ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸੁਧਿ ਜਾਇ ਸੰਭਾਰੀ।ਲਰਿਬੇ ਸ੍ਵਾਦ ਆਜ ਸੋ ਪਾਵੈ।ਚਢਿ ਆਵਨਿ ਕੋ ਮਨਿ ਪਛੁਤਾਵੈ॥੫॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਾਕ ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਬਨ ਕੋ ਅਗਨਿ ਮਨਿੰਦੇ। 'ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿਂ ਉਤਸਾਹੀ[1]।ਤੁਮਰੇਸਮਰਿਪੁ ਮੈਂ ਬਲਨਾਂਹੀ ॥੬॥ਬਲ ਕਰਿਬੇ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਉਤਲਾਵਹੁ।ਵਧਹੁ ਨ ਆਗੇ,ਜੰਗ ਮਚਾਵਹੁ। ਚਤਰ ਘਟੀ ਬੀਤੇ ਹਟਿ ਆਵਹੁ।ਸਿੰਘਨ ਬਰਜਿ[2] ਸੰਗ ਨਿਜ ਲਯਾਵਹੁ॥ ੭॥ ਇਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਕੀ ਖੇਲ ਹਮਾਰੀ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਇਨ ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਬਿਨਸ ਕਰਿ ਜਾਈ। ਬਲੀ ਖਾਲਸਾ ਲੈ ਠਕੁਰਾਈ[3]॥ ੮॥ ਇਹ ਕੁਛ ਲਰਤਿ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਜੋਵੈਂ[4]। ਅਨੰਦ ਰਾਜ ਕੋ ਕੁਲ ਤੇ ਖੋਵੈਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ। ਪਠਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਿ ਭਲੇ ਸੁਚੇਤ॥ ੯॥ ਮੁਕਤਾ ਜਰੇ ਨਿਖੰਗ ਸੁਹਾਯੋ। ਲਿਯੋ ਦਾਸ ਤੇ ਗਰ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ[5]। ਖੜਗ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਥੋ ਗਰ ਪਰਯੋ। ਊਪਰ ਦੁਪਟਾ ਐਂਚਨਿ ਕਰਯੋ[6]॥੧੦॥ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜੋਤਿ। ਅੰਗ ਬਿਭੂਖਨ ਸ਼ੋਭਾ ਹੋਤਿ। ਕੰਚਨ ਫੂਲ ਸਿਪਰ ਕੋ ਜਰੇ। ਧਰਿ ਸਿਕੰਧ ਪਰ, ਸ਼ੋਭਯੋ ਖਰੇ[7] ॥ ੧੧॥ ਕਠਨ ਕੁਵੰਡ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਲੈ ਕੈ। ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੈ ਕੈ। ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਹਯ ਕੋ ਮੰਗਵਾਯੋ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਦੱਛਨਾ ਊਪਰ ਆਯੋ॥੧੨॥ਪਰੀ ਦੁਚੋਬੈਂ ਗਰਜਯੋ ਭਾਰ।ਊਚੀ ਧੁਨ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰ।ਗੁਰ ਸੁਤ ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਚਢਯੋ।ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਤਨ ਪਰ ਚਾਵ ਸੁ ਬਢਯੋ॥੧੩॥ਕਸਿ ਕਸਿ ਤੁਪਕਨਿ ਪਾਇ ਦੁਗੋਰੀ। ਨਿਕਸੇ ਭੀਮਚੰਦ ਜਿਸ ਓਰੀ।ਪੀਛੇ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਕਹਯੋ'ਜਾਤਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਣ ਚਹਯੋ[8] ॥ ੧੪ ॥ ਕਰਹੁ ਮੋਰਚਨਿ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ।ਅਸਵਾਰਨਿ ਦਲ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਹਾਈ[9]।ਇਕ ਤਮਾਂਚਾ ਰਣਕੋ ਮਾਰਹੁ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੈਂਕਰੇ ਹਤਿ ਕਰਿ ਡਾਰਹੁ ॥ ੧੫॥ ਪੁਨ ਹਟਿ ਆਵਹੁ ਲੈ ਕਰਿ ਫਤੇ। ਹੇਰੇਂਹਿ ਗਿਰਪਤ ਨਿਜ ਭਟ ਹਤੇ'। ਸੁਨਤਿ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਰਹਿ ਢਿਗ ਤਿਸ ਘਰੀ ॥੧੬॥ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਬਡ ਜੋਧਾ। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਧਰੇ ਬਡ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਬੀਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਬਡ ਬਾਹੂ।ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਗਮਨਯੋ ਰਣ ਮਾਂਹੂ ॥੧੭॥ ਮੱਟੂ[10] ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ[11]। ਦੁਨੀਚੰਦ ਕੇ ਆਯਵ ਗੈਲ। ਸਭਿ

[1]...... ਵਿਚੋਂ ਉਤਸਾਹ ਵਾਲਾ। [2]......ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ। [3]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। [4]ਏਹ (=ਪਹਾੜੀਏ) ਹੁਣ ਕੁਛ ਲੜਦੇ ਨਹੀਂ ਦੀਹਦੇ। [5]ਭਾਵ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੇ। [6]ਖਿੱਚਕੇ (ਲੱਕ ਨਾਲ) ਕੱਸਿਆ ਦੁਪੱਟਾ। [7]ਬਹੁਤਾ ਸ਼ੋਭਿਆ। [8]ਚਾਹ ਕੇ। [9]ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ। [10]ਜਟਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗੋਤ। [11]ਮਾਝੇ ਦਾ।

ਅਸਵਾਰ ਹੋਇ ਤਬਿ ਗਏ। ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਸੰਗ ਮਿਲਤੇ ਭਏ॥੧੮॥ ਕਿਸੂ ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਧਰਿ ਲੀਨਿ[1]। ਤੋਮਰ ਬਰਛੀ ਸਾਂਗ ਨਵੀਨ। ਨਿਕਸੇ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਗਮਨੇ ਸਿੰਘ ਪੰਚ ਸੈ ਘੋਰ[2]॥੧੯॥ ਸੁਨਤੋਂ ਪਹਾਰੀ ਬਜਯੋ ਨਗਾਰਾ। ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਤੁਰਾਰੀ ਅਸਵਾਰਾ। ਹੋਤਿ ਮੋਰਚਨਿ ਜੁਦੀ ਲਰਾਈ। ਜਾਨਯੋ–ਇਤ ਸੈਨਾ ਕੁਛ ਆਈ–॥ ੨੦॥ ਗਮਨੇ ਗਹੇ ਕਮਾਨ ਤੁਫੰਗ। ਸਮੁਖ ਭਏ ਦ੍ਵੈ ਦਲ ਹਿਤ ਜੰਗ॥ਕਿਤੀ ਥਾਉਂ ਮਚ ਰਹੀ ਲਰਾਈ। ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਨੀ ਛੁਟਿ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੨੧॥ ਇਤੈ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਹੋਲਾ ਪਰੇ। ਧਾਇ ਅਚਾਨਕ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਲਰੇ।ਮਨਹੁ ਚੇਤ ਬਹਿ ਬਾਉ ਬਡੇਰਾ[3]। ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਲ ਜਲਧਰ ਪ੍ਰੇਰਾ[4] ॥ ੨੨ ॥ ਬਰਖਨ ਗੁਲਕਨਿ ਕਰਕਾ ਕੇਰੀ[5]। ਪਰਬਤ ਲਰ ਕ੍ਰਿਖਿਪਾਕ ਘਨੇਰੀ[6]। ਏਕ ਬਾਰ ਪਰਿ ਕਰੀ ਬਿਨਾਸਨ। ਕਰਕੀ ਤੁਪਕਨਿ[7], ਬਾਨ ਸਰਾਸਨ[8] ॥੨੩॥ ਫੂਟੇ ਮੂੰਡ ਤੁੰਡ ਬਿਕਰਾਰੇ[9]। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਛੂਟੇ ਮਨਹੁਂ ਪਨਾਰੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਦਲ ਸਮੁਹਾਯੋ। ਦੁੰਦਭਿ ਢੋਲਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਜਾਯੋ ॥੨੪॥ ਤਜੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਤੀਰ। ਬੀਧੇ[10]ਬੀਰਨਿ ਘਨੇ ਸਰੀਰ। ਸੁਭਟ ਕਿ ਘੋਰਾ ਘੋਰ ਲਗੇ ਸਰ[11]।ਗਿਰਤਿ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਪ੍ਰਾਨਨ ਪਰਹਰਿ॥੨੫॥ ਬਹੁ ਚੰਚਲਤਾ ਕਰਹਿਂ ਚਲਾਵਨ। ਭਾਥਾ ਮਹਿਂ ਹਾਥਹਿ ਕਰਿ ਪਾਵਨ[12]। ਸਰ ਨਿਕਾਸਿ ਗੁਨ ਮਹਿਂ ਬਗ-ਰਾਵਨ[13]। ਐਂਚਿ ਕਾਨ ਸਨ ਪਾਨ ਲਗਾਵਨ[14] ॥੨੬॥ ਤਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੇ ਅੰਗ ਲਗਾਵਨ। ਜਾਨਯੋ ਪਰਹਿ ਨ ਗਨ ਕਿਯ ਘਾਵਨ[15]।ਚੰਚਲ ਬਾਜੀ ਕਰਨਿ ਕਦਾਵਨ। ਬਿਚਰਤਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਵਾਰ ਬਚਾਵਨ॥੨੭॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ॥ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀਤ ਚਾਹਿ[16] ਤੀਰ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ। ਤੁਰੰਗ[17]* ਏਕ ਸੰਗ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ ਸੰਘਾਰਤੇ। ਮਰੀ ਪਹਾਰ ਬਾਹਿਨੀ ਬਿਸਾਲ ਸਾਮੁਹਾਇ ਕੈ।ਸੁ

---

[1]ਫੜ ਲਿਆ। [2]ਭਿਆਨਕ। [3](ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪੀ) ਚੇਤ ਦੀ ਵਡੀ ਵਾਯੂ ਨੇ ਵਗਕੇ। [4]ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਲ ਰੂਪੀ ਬਦਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। [5]ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਗੜਿਆਂ ਦੀ (ਬਰਖਾ ਸਮਾਨ ਸੀ)। [6]ਪਹਾੜੀਏ ਬਹੁਤੀ ਪੱਕੀ ਖੇਤੀ ਵਤ। [7]ਬੰਦੂਕਾਂ ਕੜਕੀਆਂ ਭਾਵ ਚੱਲੀਆਂ। [8]ਧਨੁਖਾਂ ਤੋਂ ਤੀਰ (ਚੱਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ......)। [9]ਭਿਆਨਕ। [10]ਵਿੰਨ੍ਹੇ। [11]ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਭਿਆਨਕ ਤੀਰ। [12]ਭੱਥੇ ਵਿਚ ਹਥ ਨੂੰ ਪਾ ਕਰਕੇ। [13]ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। [14]ਖਿੱਚਿਆਂ ਹਥ ਜਾ ਲਗਦੇ ਹਨ ਕੰਨ ਨੂੰ। [15]ਇੰਨੇ ਬਹੁਤੇ ਮਾਰੇ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। [16]ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ। [17]ਘੋੜਿਆਂ ਅਤੇ।

*ਪਾਠ ਅਸਲੀ 'ਤੁਫੰਗ' ਚਾਹੀਏ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਤੋਂ 'ਤੁਰੰਗ' ਹੋ

[ਬਾਕੀ ਦੂਜੇ ਵਧੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਏਕਬਾਰ ਗੋਰੀਯਾਂ ਅਨੇਕ ਹੀ ਚਲਾਇਕੈ ॥ ੨੮ ॥ ਚਲੀ ਸੁ ਬੇਗ ਸ੍ਰੂਕਤੀ ਲਗੀ ਤੁਰੰਗ[1] ਆਇਕੈ । ਗਿਰਯੋ ਸੁ ਜੰਗ ਖੇਤ ਮੈਂ ਸੁ ਦੋਇ ਘਾਵ ਖਾਇ ਕੈ । ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛੋਰਿ[2],ਅੰਗ ਆਪਨੇ ਬਚਾਇਕੈ।ਖਰੋ ਚਰੰਨ ਭਾਰ ਫੇਰ ਬਾਨ ਕੋ ਚਲਾਇਕੈ॥੨੯॥ਪਹੂਚਿ ਕੈ ਸੁ ਦਾਸ ਆਇ ਬਾਜ ਔਰ ਦੀਨਿਓਂ। ਕਰੀ ਸ਼ਿਤਾਬ ਦੌਰਿਕੈ ਰਕਾਬ ਪਾਇ ਲੀਨਿਓਂ । ਅਰੋਹਿ ਤਾਤਕਾਲ ਹੀ ਚਲਾਕ ਕੋ ਚਲਾਇਕੈ।ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਾਨ ਫੇਰ ਤਾਕਿ ਤਾਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਘਾਇਕੈ ॥ ੩੦ ॥ ਸਮੂਹ ਸਿੰਘ ਅੱਗ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਤੁਫੰਗ ਸੰਗ ਭੰਗਿ ਕੈ[3] । ਰਖੇ ਟਿਕਾਇ ਥਾਇ ਹੀ ਵਧੇ ਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਜੰਗ ਕੈ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਲੈ ਦਯੋ ਸੁ ਚੀਰ ਛੋਰਿ ਕੈ[4]। ਤ੍ਰੁਪਾਇ ਕੈ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਚਹੰਤਿ ਹੇਲ ਦੌਰਿਕੈ ॥ ੩੧ ॥ ਪੁਕਾਰ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੈ ਪਰੇ ਸੁ ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ।ਬਜਾਇ ਜੰਗ ਜੀਤ ਕੋ ਨਿਨਾਦ[5] ਕੈ ਉਚਾਰ ਹੀ।ਕਰੰਤਿ ਰੇਲ ਪੇਲ ਕੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇ ਸੂਰਮੇਂ। ਤੁਫੰਗ ਤੀਰ ਮਾਰਿ ਕੈ ਮਿਲਾਇ ਬੀਰ ਧੂਰ ਮੇਂ ॥ ੩੨ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੈਂਚਿ ਮਯਾਨ ਤੇ ਕੜਾਕੜੀ ਮਚਾਇਕੈ।ਬਿਹੰਡ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਤੁੰਡ ਪੰਡੁ ਤੇ ਪਲਾਇਕੈ[6]।ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੀ ਘਮੰਡ ਪਾਇ ਦੰਡ ਦੂਤ ਧਾਇਕੈ[7] । ਕਟੰਤਿ ਕੰਠ ਕੰਧ ਬਾਹੁਦੰਡ ਕੋ ਰਿਸਾਇਕੈ[8] ॥ ੩੩ ॥ ਬਿਲੋਕਿ ਬੀਰ ਖਾਲਸਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋ ਘਮੰਡ ਕੈ। ਪਰੇ ਸੁ ਏਕਬਾਰ ਹੀ ਅਨੇਕਹੂੰ ਬਿਹੰਡਕੈ[9] । ਪ੍ਰਚੰਡ ਓਜ ਕੀਨਿ[10], ਤੁੰਡ ਮੋਰਿ ਕੈ ਰਿਪੂ-ਨਿਓ[11] । ਪਲਾਇ ਕੰਡ, ਦੇਖਿ ਬੀਰ ਧੀਰਜੰ ਕਿਸੂਨਯੋ[12] ॥ ੩੪ ॥ ਨਿਹਾ-

---

[1](ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਦੇ) ਘੋੜੇ ਨੂੰ। [2]ਛੱਡਕੇ (ਘੋੜੇ ਨੂੰ)। [3]ਮਾਰਕੇ। [4]ਝੰਡੇ ਦਾ ਫਰੇਰਾ ਖੋਹਲ ਦਿਤਾ। [5]ਸ਼ਬਦ [ਸੰਸਃ, ਨਿਨਾਦ]। [6]ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ ਕਰਕੇ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੱਜ ਕੇ (=ਧਾਵਾ ਕਰਕੇ) ਦੰਡ ਦਿਤਾ [ਦੂਤ ਪਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੈਰੀ ਦਾ ਬੀ ਵਾਚਕ ਹੈ, ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ]। [8]ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਕੰਠ, ਮੋਢੇ,ਬਾਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿਤਾ। [9]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। [10]ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ। [11]ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਦਿਤੇ। [12](ਪਹਾੜੀਏ) ਪਿੱਠ ਦੇਕੇ ਭੱਜ ਉਠੇ, ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ ਧੀਰਜ ਤੋਂ ਸ਼ੂਨ ਹੋ ਗਏ [ਕਿ+ਸੂਨਿਓ=ਕਿ ਸੂਨ ਹੋਗਏ ਧੀਰਜ ਤੋਂ। (ਅ) ਕਿਸੂ+ਨਯੋ=ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਰਿਹਾ ਧੀਰਜ]।

[redacted][ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਰਥ ਤੁਕ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਤੇ ਸੁਹਣਾ ਇਹ ਹੈਃ—ਸੂਰਮੇਂ ਸਿੰਘ ਇਕੱਠੇ (ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ) ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਾਕੇ (ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੀਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਲ ਦੇ ਸਿੰਘ ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੀਰ ਛੇਤੀ ਚਲਦੇ ਸਨ, ਬੰਦੂਕ ਰਤਾ ਵਕਤ ਲੈਂਦੀ ਸੀ।

ਰਤੇ ਨ ਮੋਰਿ ਨੈਨ ਤ੍ਰਾਸ ਕੈ ਬਿਸਾਲ ਤੇ[੧]। ਬਚੇ ਰਹੇ ਪਲਾਇ ਜੇ,ਅਰੇ ਸੁ ਮੇਲ ਕਾਲ ਤੇ[੨]।ਹੁਤੇ ਸੁ ਦੂਰ ਕੇਸਰੀ ਬਿਲੋਕਿ ਸੂਰ ਭਾਜਿਤੇ[੩]।ਲਏ ਸਮੂਹ ਸੂਰਮੇ ਮਿਲੇ[੪] ਸੁ ਸਿੰਘ ਗਾਜਤੇ॥ ੩੫॥ ਕੁਦੰਡ ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਕੈ ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਾਨ ਕਾਲ ਕੋ[੫]। ਅਰਯੋ ਸੁ ਅੱਗ੍ਰ ਆਇਕੈ ਹਜ਼ਾਰ ਜੋਧ ਨਾਲ ਕੋ[੬]। ਜਥਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਵਤੇ ਗਿਰੀਨ ਤੇ ਸਥੀਤ ਹ੍ਵੈ[੭]। ਤਥਾ ਥਿਰੰਤਿ ਖਾਲਸਾ ਚਹੰਤਿ ਚੀਤ ਜੀਤ ਹ੍ਵੈ[੮]॥੩੬॥ਰਿਪੂਨਿ ਕ੍ਰਾਟਿ ਸੈਂਕਰੇ ਸਰੀਰ ਘਾਇ ਖਾਇਕੈ।ਮੁਰੇ ਬਹੋਰ ਬੀਰ ਸਿੰਘ[੯] ਸ਼੍ਰੀ ਵੰਤੇ ਸੁ ਪਾਇਕੈ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਹਟੰਤਿ ਘਾਇਲਾਨ[੧੦] ਕੋ ਸੰਭਾਰਕੈ।ਥਿਰੇ ਸਥਾਨ ਆਪਨੇ ਸਮੂਹ ਧੀਰ ਧਾਰਿਕੈ॥੩੭॥ਤੁਫੰਗ ਸੰਗ ਅੰਗ ਬਾਹੁ ਭੰਗਿ ਕੈ ਬਿਸਾਲ ਹੀ।ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਓਰੜੇ ਅਨੇਕ ਹੇਲ ਘਾਲ ਹੀ।ਖਰੇ ਕਰੇ ਸੁਦੂਰ ਹੀ ਪ੍ਰਹਾਰ ਗੋਰਿਯਾਂਨਕੋ[੧੧]।ਸਮੀਪ ਹੋਇ ਪਾਇਂ ਨਾ[੧੨] ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ਪ੍ਰਹਾਨਿ ਕੋ[੧੩]॥੩੮॥ਮਚ੍ਯੋ ਸੁ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕੈ ਤੁਫੰਗਸੰਗ ਘਾਇਹੀ। ਮਰੇ ਪਰੇ ਅਨੇਕਹੀ ਲਹੂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਇਹੀ।ਸੁ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਜੋਗਨੀ ਸ਼੍ਰਿਗਾਲ ਮਾਸ ਖਾਵਤੇ। ਪੁਕਾਰ ਕਾਂਕ ਕੰਕਰੀ ਕਰਾਲ ਹੀ ਸੁਨਾਵਤੇ ॥ ੩੯ ॥ ਤੁਰੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗਤੇ ਕਿਤੇਕ ਛੂਛ ਡੋਲਿਤੇ।ਕਟੇ ਸਰੀਰ ਹਾਥ ਪਾਇ ਕੋਇ ਦੀਨ ਬੋਲਤੇ। ਬਿਹਾਲ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਾਲ ਹੀ ਕਰਾਲ ਬੀਚ ਖੇਤ ਕੇ। ਕਰਾਹਤੇ ਪੁਕਾਰਤੇ ਮਰੰਤਿ ਸ੍ਵਾਮਿ ਹੇਤੁ ਕੇ[੧੪] ॥੪੦॥ ਲਰੰਤਿ ਏਵ ਰੀਤ ਸੋਂ[੧੫]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਦ ਹੋਇਓ। ਪ੍ਰਗੋਪ[੧੬] ਮਾਰਤੰਡ ਭਾ, ਭਯਾਨ ਸੰਝ ਸੋਇਓ[੧੭]। ਫਿਰੰਤਿ ਰੁੱਦ੍ਰ ਰੁੱਦ੍ਰ ਬੇਖ[੧੮] ਸੰਗ ਲੇ ਗਣਾਨਿਕੋ।ਟਿਕੇ ਸਮੂਹ ਸੂਰਮੇ ਸਥਾਨ ਮੋਰਚਾ-ਨ ਕੋ ॥ ੪੧॥ ਫਿਰੇ ਸੁ ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਸੰਭਾਲ ਘਾਇਲਾਨ ਕੋ। ਬਿਲੋਕਿ ਭੀਮਚੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੀਰ ਮ੍ਰਿਤਕਾਨ ਕੋ[੧੯]।ਸਚਿੰਤ ਸ਼ੋਕ ਧਾਰਤੋ ਕਹੈ ਨ ਕਾਹੁ ਪਾਸ ਹੀ।—ਲਰੈਂ ਜੁ ਏਵ ਨੀਤ ਹੀ ਨ ਜੀਤ ਹੋਤਿ ਆਸ ਹੀ—॥੪੨॥ ਕਰੈ

[੧]ਬਹੁਤੇ ਡਰ ਕਰਕੇ। [੨]ਮੌਤ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿਤੇ। [੩]ਸੂਰਮੇਂ ਭਜਦੇ ਦੇਖਕੇ। [੪]ਆ ਮਿਲਿਆ ਗਜਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ। [੫]ਭਾਵ ਮਾਰੂ ਤੀਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [੬]ਜੋਧੇ ਨਾਲ ਲੈਕੇ। [੭]ਜਿਵੇਂ ਵਗਦਾ ਰੌ ਪਹਾੜ ਕਰਕੇ ਰੁਕ ਜਾਵੇ। [੮]ਤਿਵੇਂ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਜੀਤ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਯਾ ਰੁਕ ਗਿਆ। [੯]ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘ। [੧੦]ਜ਼ਖਮੀਆਂ। [੧੧]ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਕੇ। [੧੨](ਵੈਰੀ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੱਕ ਸਕਦੇ। [੧੩]ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ (ਸਿੰਘ)। ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸੀ 'ਪਹਾਰੀਏ ਪ੍ਰਹਾਨ ਕੋ'=ਪਹਾੜੀਏ ਮਾਰਨ ਲਈ ਨੇੜੇ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। [੧੪]ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਾਸਤੇ। [੧੫]ਇਉਂ ਲੜਦਿਆਂ। [੧੬]ਛੁਪ ਗਿਆ। [੧੭]ਭਿਆਨਕ ਸੰਝ ਹੋ ਆਈ। [੧੮]ਸ਼ਿਵ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। [੧੯]ਮਾਰਿਆਂ ਗਿਆਂ ਨੂੰ।

ਇਕੱਤ੍ਰ ਆਨਿਕੈ ਅੰਬਾਰ ਦੀਹ ਲਾਗਿਓ। ਮੰਗਾਇ ਕਾਸ਼ਟਾਨ ਤਾਤਕਾਲ ਦੀਨ ਦਾਗਿਓ । ਬਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ੋਕ ਧਾਰਿ ਕੈ ਸਚਿੰਤ ਰਾਤ ਹੋਇ ਕੈ। ਕਛੂਕ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੈ ਰਹਸੋ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੋਇ ਕੈ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮।

੧੯. [ਜੰਗ-ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀਤ ਲੇ ਘਾਯਲ ਸਕਲ ਸੰਭਾਲਿ।ਪਿਤਸਮੀਪ ਆਵਤਿ ਭਏ ਭਨਤੋਂ ਜੰਗ ਅਹਿਵਾਲ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਦੋਊ। ਕਛਕ ਘਾਇ ਖੈ ਕੇ ਤਨ ਸੋਊ[1] । ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਕੇਤਿਕ ਮਰਿ ਗਏ। ਸੁਰਪਰਿ ਬਸੇ ਭੋਗ ਸੁਖ ਲਏ॥੨॥ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਸੁਤ ਸੰਗ ਹਜ਼ੂਰ। ਸ਼੍ਰੋਨਤ ਲਿਪਤ ਭਯੋ ਪਟ ਸੂਰ[2] । ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਭਨਤੋਂ ਅਹਿਵਾਲਾ'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਸੰਘਰ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩॥ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਰਯੋ ਘਮੰਡ[3]। ਬਾਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੁ ਤੂਰਨ ਛੰਡਿ[4] । ਬਿਚਰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਮਹਿੰ ਧਰਿ ਧੀਰਜ। ਹਤੇ ਬਹੁਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬੀਰਜ[5] ॥ ੪ ॥ ਲੱਗੀ ਤੁਫੰਗ ਤੁਰੰਗਮ ਗਿਰਯੋ। ਉਤਰਯੋ ਹੁਇ ਸੁਚੇਤ ਤਰ ਖਰਯੋ। ਪਹੁੰਚਿ ਦਾਸ ਨੇ ਦੂਸਰ ਦੀਨਿ। ਭਏ ਅਰੋਹਨ ਜੁੱਧ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੫॥ ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਲ ਤੇ ਬਹੁ ਸਿੰਘ। ਘਨੇ ਮਾਰਿ ਮ੍ਰਿਗ ਰਿਪੁ ਬਨ ਸਿੰਘ। ਘਾਇਲ ਆਜ ਭਯੋ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ[6] ਘਨੇਰੇ ॥ ੬ ॥ ਐਸੀ ਕਟਾ ਭਈ ਅਜ ਹੇਰਤਿ। ਜਿਮ ਖਾਤੀ ਬਡ ਬਨ ਕੋ ਗੇਰਤਿ।ਸ੍ਰਮਤਿ ਸਿੰਘ ਘਾਇਲ ਗਨ ਲਖੀਅਹਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਪਿਖੀਅਹਿ ॥ ੭ ॥ ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਕੋ ਬਖਸ਼ੀਜੈ। ਪੀਰ ਸਰੀਰ ਦੂਰ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਲਗਿ ਮੇਲਉ ਘਾਊ[7]। ਉਠਹਿਂ ਲਰਹਿਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਾਊ ॥ ੮ ॥ ਰਾਵਰਿ ਬਲ ਅਲੰਬ ਕੋ ਪਾਈ। ਗਿਰਨਰ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਦੇਹਿਂ ਖਪਾਈ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਦਿਸ਼ਿ ਸਨਮੁਖ ਖਰੇ ॥੯॥ ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ ਲੇ ਸਭਿ ਤਨ ਲਾਇਵ। ਘਾਇਨ ਤੇ ਗੁਲਕਾਂ ਨਿਕਸਾਇਵ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਪੀਰ ਨ ਹੋਈ। ਮਲੇ ਘਾਵ ਸੁਖ ਲਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੧੦॥ ਬਰਤੀ ਦੇਗ਼ ਤਿਹਾਵਲ ਘਨੋ।

---

[1]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਖਮ ਲਗੇ। [2]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ। [3]ਭਾਵ ਘਮਸਾਨ ਵਾਲਾ ਜੰਗ। [4]ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਚਲਾਕੇ। [5]ਆਪਣਾ ਬਲ ਲਾ ਲਾ ਕੇ। [6]ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਵਾਰ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ। [7]ਜ਼ਖਮ ਮੇਲ ਦਿਓ।

ਖਾਇ ਅਸਨ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦਨ ਸਨੋਲੇ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਕਲ ਪਰਿ ਸੋਇ।ਜਿਤਿਕ ਮੋਰਚੇ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਹੋਇ॥ ੧੧ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਜਾਗਤਿ ਰਹੇ। ਛੁਟਤਿ ਤੁਫੰਗ ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ਿ ਲਹੇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ। ਢੋਲਨਿ ਪਰ ਡੰਕੇ ਗਨ ਮਾਰੇ॥ ੧੨॥ ਨੌਬਤ ਬਜਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਭਾਵਤਿ[1]। ਸੂਰਨ ਕੈ ਉਤਸਾਹ ਬਧਾਵਤਿ। ਭਰਿ ਭਰਿ ਫੂਕਨ ਸਿੰਖ ਬਜਾਇ। ਦੁਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਆਪਨ ਬਿਖੈ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਡਫ ਸ਼ਹਿਨਾਇ[2] ਬਜੈ ਕਰਨਾਈ[3]। ਡੰਕ ਘਰਾਵਲ ਪਰ[4] ਠਣਕਾਈ। ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵੈਂ। ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਤਾਨ ਬਸਾਵੈਂ ॥ ੧੪॥ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੋ ਗੁਰੂ ਅਲੰਬ। ਦ੍ਵਾਰੇ[5] ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਕਦੰਬ। ਪਰੇ ਭੋਗ ਗੁਰ ਫਤੇ ਬੁਲਾਵੈਂ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਧ੍ਯਾਨ ਲਗਾਵੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰੈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰਮਤਿ ਧਰੈ। ਆਦਿ ਸੁਖਮਨੀ ਪਠਿ ਪਠਿ ਬਾਨੀ। ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨੀ ॥ ੧੬॥ ਕਰਿ ਕੰਘਾ ਗਹਿ ਕੇਸ ਸੁਵਾਰੈਂ। ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਪਾਗ ਸੀਸ ਪਰ ਧਾਰੈਂ। ਸੂਧੀ ਸ਼ਮਸ ਕਰਤਿ ਮੁਛ ਬੰਕੀ।ਰਹਤਿ ਸਹਿਤ ਹੈਂ ਮਹਤ ਨਿਸ਼ੰਕੀ[6]॥੧੭॥ ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ ਆਯੁਧ ਰਾਖਹਿਂ ਪਾਸ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੱਤਿਨਾਮ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ। ਨਿਸਾ ਮੋਰਚਨਿ ਜਿਨਹੁੰ ਬਿਤਾਈ। ਤਿਨ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁ ਦੇਹਿਂ ਉਠਾਈ[7]। ॥ ੧੮ ॥ ਥਿਰੇ ਆਪ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸਵਧਾਨਾ। ਸੋ ਉਠਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੌ ਪੁਨਿ ਦਰਸਹਿਂ ਜਾਈ। ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਾਵਨ ਬਾਤ ਲਰਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਕਿਸੂ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵੈਂ। ਮਿਲੈਂ ਸਿੰਘ ਇਕ ਥਲ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ। ਲੇ ਸਿੱਕਾ ਬਾਰੂਦ ਬਡੇਰੀ। ਖਾਨ ਹੇਤੁ ਲੇ ਰਸਤ ਘਨੇਰੀ॥ ੨੦ ॥ ਕਰਹਿਂ ਤ੍ਯਾਰ ਸੁਧ ਦੇਂ ਪਹੁੰਚਾਈ[8]। ਨਿਕਸਿ ਖਾਲਸਾ ਪੁਰਿ ਸਮੁਦਾਈ[9]। ਤਿਨ ਆਗਾ ਲੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਲਰੈਂ[10]। ਮਾਰਨ ਕਰਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਜੋ ਅਰੈਂ ॥੨੧॥ ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਪਾਇ।ਰਹੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ

[1]ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। [2]ਤੁਰਰੀ। [3]ਤੂਤੀਆਂ। [4]ਡੰਕੇ ਘੜਿਆਲਾਂ ਪਰ। [5](ਗੁਰੂ) ਦੁਆਰੇ। [6]ਰਹਤਵਾਨ ਤੇ ਬੇਡਰ ਹਨ। [7]ਭਾਵ ਪਹਿਰਾ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਤੀਂ ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਗੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨਵੇਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਓਥੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਕੇ ਟਿਕਦੇ ਹਨ। ਰਾਤ ਵਾਲੇ ਆਰਾਮ ਲਈ ਡੇਰੇ ਆਂਵਦੇ ਹਨ ਤੇ। [8](ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਸਿੰਘ) ਅੰਦਰ ਖਬਰ ਪਹੁੰਚਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਮਾਨ ਲੈਕੇ ਆਏ ਹਾਂ)। [9](ਇਧਰ) ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਖਾਲਸਾ ਨਿਕਲਕੇ। [10]ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੇਧ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਬਹੁਤ ਲੜਦੇ (ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਨ)।

ਕਰਹਿ ਅਧਿਕ ਤਕਰਾਈ। [1]"ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨ ਜਾਈ[2] ॥ ੨੨ ॥ ਦੁਇ ਸੈ ਕਬਹੁੰ ਤੀਨ ਸੈ ਚਢੈਂ। ਦੇਹੁ ਤਿਲਾਵਾ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਬਧੈ[3]"। ਜਬਹਿ ਸ਼੍ਰੁਮਤਿ ਹੁਇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਤਬਹਿ ਖਾਲਸਾ ਅੰਤਰ ਆਵੈ[4] ॥੨੩॥ ਥਕੇ ਲਾਇ ਬਲ ਬੁਧਿ ਕੋ ਰਾਜੇ। ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰ ਸਕਹਿਂ ਗੁਰ ਕਾਜੇ। ਚਲੈਂ ਤੁਫੰਗ ਮੋਰਚਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਆਗੇ ਬਧਨ ਦਏਂ ਰਿਪੁ ਨਾਂਹੀ ॥੨੪॥ ਪ੍ਰਥਮ ਥਿਰੇ ਜਹਿਂ ਥਾਨ ਪਹਾਰੀ। ਤਹਿਂ ਹੀ ਰਹੇ ਮੋਰਚਨਿ ਧਾਰੀ। ਸੀਸ ਉਕਾ-ਸਹਿ ਊਪਰ ਜੋਇ। ਗੁਲਕਾ ਤੇ ਫੋਰਤਿ ਹੈਂ ਸੋਇ ॥ ੨੫ ॥ ਯਾਂਤੇ ਰਹੇ ਦਬਕ ਤਰ ਨੀਚੇ[5]। ਖਨਹਿਂ ਮੋਰਚਾ ਅਵਨੀ ਬੀਚੇ। ਖਾਨਪਾਨ ਤੇ ਸੰਕਟ ਪਾਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਉਕਸਹਿਂ ਆਵਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜਾਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਸਗਰੇ ਬਾਸੁਰ ਦੁਖ ਕੋ ਭਰੈਂ। ਇਤਹਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਨ ਫਿਰੈਂ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਰਿਪੁ ਰਾਖਹਿਂ।ਲਰੈਂ ਜਾਇ ਜਬਿਹੁਇ ਅਭਿਲਾਖਹਿਂ॥੨੭॥ਹੋਤਿ ਮੋਰਚਨਿ ਬਿਖੈ ਲਰਾਈ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਭੇੜ ਪਰਹਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਪਰੀ ਰਾਤਿ ਅੰਧਯਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਸੂਝਤਿ ਹੈ ਭੁਜਾ ਪਸਾਰੀ[6] ॥ ੨੮ ॥ ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਤਬਿਹੂੰ।ਮਸਲਤਕਰਤਿ ਭੁਏ ਇਮ ਸਭਿਹੂੰ।'ਆਜ ਮੋਰਚਨਿ ਕਰੀਅਹਿ ਧਾਈ। ਕਟਾ ਕਰਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੯॥ਨਹੀਂ ਤੁਫੰਗ ਹਾਥ ਮੈਂ ਲੀਜੈ। ਛੋਟੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ[7] ਸੰਗ ਲਰੀਜੈ। ਖੜਗ, ਸਿਪਰ ਗਹਿ, ਨੇਜ਼ੇ, ਭਾਲੇ। ਸ਼ਕਤੀ, ਸਾਂਗ, ਕਟਾਰ ਕਰਾਲੇ ॥ ੩੦॥ ਪਰਹੁ ਅਚਾਨਕ ਕਰਹੁ ਘਮੰਡ[8]।ਖੰਡਖੰਡ ਕਰਿ ਲਰਹੁ ਪ੍ਰਚੰਡ'। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਨੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਭਈ ਨ ਕਾਇ ॥੩੧॥ ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੇ ਰਣ ਘਮਸਾਨ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਿਮ ਚਾਹਹੁ ਬਲਵਾਨ!' ।ਆਲਮਸਿੰਘ ਭਨਯੋ ਸਭਿ ਸੰਗ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਕਰਿਬੇ ਜੰਗ ॥ ੩੨ ॥ ਕਤਲ ਮੋਰਚਾ ਕਰੀਅਹਿ ਧਾਇ। ਭੀਮਚੰਦ ਮੂਰਖ ਪਛੁਤਾਇ। ਆਨ ਪਰਹਿ ਗਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ[9]। ਕਿਮ ਬੂਝਨਿ ਗੁਰ ਹੁਇ ਤਿਸਕਾਲਾ॥੩੩॥ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ ਪਰ ਹੁਇਂ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰੇ।

[1]ਭੀਮਚੰਦ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ। [2](ਹੋਰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਸਿੱਖ ਰਸਤ ਲੈਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ) ਵਿਚ ਨਾਂ ਜਾ ਵੜਨ। [3]ਫਿਰਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿਓ ਜੋ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਵਧੇ [ਅ:, ਤਲਾਯਾ=ਉਹ ਫੌਜ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਯਾ ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਗਿਰਦ ਫਿਰਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਵੇ]। [4](ਅਨੰਦ ਪੁਰ) ਆਂਵਦਾ ਹੈ। [5]ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਹੇਠਾਂ। [6]ਹੱਥ ਪਸਾਰਿਆਂ ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ। [7]ਹਥ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੋ ਅੱਗੇ ਗਿਣਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੪੮ ਦੇ ਅੰਕ ੬ ਦੇ 'ਵੇਂਟਨ' ਪਦ ਪੰਨਾ ੩੨੪੭ ਤੇ ਅੰਕ ੭ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ। [8]ਘਮਸਾਨ। [9]ਜੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਬਹੁਤਾ ਗਲ ਆ ਪਵੇ।

ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੋ ਨ ਬੂਝਿਬੋ ਕਰੈਂ। ਦਯਾਸਿੰਘ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਭਾਰੇ। ਇਨ ਤੇ ਆਗਯਾ ਲੇਹੁ ਸੁਖਾਰੇ' ॥ ੩੪ ॥ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਇਹ ਆਸ਼ੈ ਨੀਕੇ ਮਨ ਲਹਯੋ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਹੁਕਮ ਉਚਾਰੋ। ਹਤਹਿ ਖਾਲਸਾ ਰਿਪੁਨ ਸੁਖਾਰੋ' ॥ ੩੫ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਗੁਰ ਕੋ ਸਵਧਾਨਾ। ਕਯੋਂ ਨ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਕਹਿ ਐਸੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਫਤੇ ਖਾਲਸਾ ਲੈਸੇ'॥੩੬॥ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਹੋਯਹੁ ਤਬਿ ਖਰੋ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਕਰ ਨੇਜਾ ਧਰੋ। ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਨਿਸੰਗ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਜੰਗ ॥ ੩੭ ॥ ਆਗੇ ਖਰੇ ਹੋਇ ਸਭਿ ਰਹੇ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਮੁਖ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਜੇ ਸਭਿ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਐਸੇ। ਹਤਹੁ ਪਹਾਰੀ ਭਟ ਗਨ ਤੈਸੇ ॥ ੩੮ ॥ ਮੈਂ ਭੀ ਗਮਨਹੁੰ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ'। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਤਬਹਿ ਹਟਕਾਰੇ। 'ਇਹਾਂ ਥਿਰਹੁ ਹਮ ਹੀ ਚਲਿ ਜੈਹੈਂ। ਤੁਮਰੇ ਬਾਕ ਫਤੇ ਰਣ ਲੈਹੈਂ' ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੋਯਸਿ ਤਯਾਰੇ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਭਾਰੇ। ਗੁਰੂ ਮਨਾਇ ਬੀਰ ਬਰ ਬਾਂਕੇ। ਚਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤਾਕੇ ॥੪੦॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਭੀਮਚੰਦ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦਾ ਕਰੇ ਮੋਰਚਾ ਥਿਰੇ ਬਿਲੰਦ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਘਾਤ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਨਿਸਾ ਤਿਮਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਰਾਤੀਂ ਮੋਰਚਾ ਮਾਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਮੋਰਚਾ ਸੁਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਿਸ ਮਾਂਹਿ। ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਗਮਨਯੋ ਖਾਲਸਾ ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਉਤਸਾਹਿ॥੧॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਗਏ ਸਿੰਘ ਬੀਰੰ। ਧਰੇ ਚਾਂਪ ਤੀਰੰ। ਕਰਾਚੋਲ ਢਾਲੇ। ਕਿਨੂ ਲੈ ਸੰਭਾਲੇ॥੨॥ ਸੁ ਨੇਜਾ ਉਭਾਰੇ। ਛੁਰੇ ਪੈ ਕਟਾਰੇ। ਸਰੋਹੀ ਨਿਕਾਸੇ। ਦੁਧਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥ ੩ ॥ ਮਹਾਂ ਸਾਵਧਾਨਾ। ਸਮੰ ਏਕ ਜੁਆਨਾ[1]। ਬਲੀ ਬੀਰ ਬੰਕੇ। ਮੁਛੈਲੇ ਨਿਸ਼ੰਕੇ ॥ ੪ ॥ ਚਲਾਏ ਜੁਝਾਰੇ। ਇਕੈ ਮੇਲ ਵਾਰੇ[2]। ਕਰੈਂ ਖਾਨ ਪਾਨਾ। ਇਕੈ ਥਾਨ ਵਾਨਾ[3] ॥ ੫ ॥ ਹਟੈ ਕੌਨ ਪਾਛੇ। ਲਰੈਂ ਅੱਗ੍ਰ ਬਾਂਛੇ। ਸਮੂਹੀ ਪਹਾਰੀ[4]। ਤੁਵੈਰੀਂ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥੬॥ ਕਛੂ ਨਾਦ ਸ਼੍ਰੋਤੰ[5]। ਲਖਯੋ ਘਾਤ ਹੋਤੰ। ਕਹਯੋ ਆਪ ਮਾਂਹੀ। 'ਇਤੇ ਕੌਨ ਆਹੀ ? ॥੭॥ ਬਨੋ ਰੇ ਸੁਚੇਤੰ। ਤਜੋ ਨੀਂਦ ਹੇਤੰ[6]।

[1]ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਜਵਾਨ। [2]ਇੱਕੋ ਮੇਲ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਮਿਤ੍ਰ। [3]ਇੱਕੋ ਥਾਨ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ। [4]ਬਹੁਤੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ। [5]ਕੁਝਕ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। [6]ਨੀਂਦ ਦਾ ਪਿਆਰ ਛੱਡੋ।

ਸਨਜੋਂ ਜਾਨਿ ਲੀਨੇ । ਸਵਾਧਾਨ ਕੀਨੇ ॥ ੮ ॥ ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਗਾਜੇ । 'ਕਹਾਂ ਜਾਹਿਂ ਭਾਜੇ । ਅਬੈ ਹੋਹੁ ਠਾਂਢੇ । ਲਖੈਂ ਖੱਗ ਬਾਢੇ[੧] ॥੯॥ਕਿਧੌਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰੌ। ਪਲੀਜੈ ਪਧਾਰੌ[੨]।ਨ ਆਵੌ ਲਰਾਈ[੩]।ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਧਾਈ'॥੧੦ ॥ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ॥ ਕਹੰਤੇ । ਸੁਨੰਤੇ । ਲਰਾਈ । ਮਚਾਈ॥੧੧॥ਪ੍ਰਚਾਰੈਂ[੪] । ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ । ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ। ਮਹਾਂਨੈ ॥੧੨॥ ਨਿਕਾਸੀ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ । ਉਭਾਰੀ । ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥੧੩॥[੫]ਨਿਸੰਗੀ। ਭੁਜੰਗੀ। ਰਿਸਾਵੈਂ । ਚਲਾਵੈਂ[੫] ॥ ੧੪ ॥ [੬]ਸਰੰਗੀ । ਸੁ ਰੰਗੀ । ਚਮੱਕੈਂ । ਖਿਮੱਕੈਂ[੬] ॥੧੫॥[੭]ਲਪੱਕੈਂ । ਦਬੱਕੈਂ । ਅਤੰਕੈਂ । ਸ਼ਸ਼ੰਕੈਂ[੭]॥੧੬॥ [੮]ਜੁਸ਼ੇਲੇ । ਜਠੇਲੇ । ਪ੍ਰਪੇਲੇ।ਧਕੇਲੇ[੮]॥੧੭॥ਜੁਝਾਰੈਂ।ਨ ਹਾਰੈਂ।ਬਿਦਾਰੇ । ਕਰਾਰੇ ॥੧੮॥ ਅੰਧੇਰਾ।ਘਨੇਰਾ।[੯]ਨ ਹੇਰੈ।ਨਿਬੇਰੈ[੯]॥੧੯॥ਜੁਟੇ ਹੈਂ।ਕੁਟੇ ਹੈਂ।[੧੦]ਲਟੇ ਨਾ।ਹਟੇ ਨਾ[੧੦] ॥ ੨੦ ॥ਸਿਰਖੰਡੀਛੰਦ॥ ਜੁੱਟ ਗਈ ਤਰਵਾਰੀਂ ਰੌਰ ਪੁਕਾਰਤੇ । ਲੋਥ ਲੋਥ ਪਰ ਡਾਰੀ ਊਪਰ ਕੋ ਤਰੇ[੧੧]।ਭੁਜੈਂ ਪਸਾਰਿ ਉਭਾਰੀ[੧੨] ਮਾਰਤਿ ਜ਼ੋਰ ਤੇ । ਹਟੀ ਤੁਪਕ ਤਿਸ ਬਾਰੀ ਨਹੀਂ ਚਲਾਂਵਦੇ ॥ ੨੧ ॥ ਬਰਛੀ ਸਾਂਗ ਪਰੋਏ ਵੈਰ ਨਿਕਾਸੀਆਂ । ਗੁੱਥ ਹਥਾਵਥ[੧੩]ਹੋਇ ਜਮਧਰ[੧੪] ਮਾਰਦੇ । ਊਰੇ ਨਾਦਤਿ[੧੫] ਰੋਇ ਪਰੇ ਪਹਾਰੀਏ।ਬਡੀ ਨੀਂਦ ਇਕ ਸੋਏ ਬਹੁਰ ਨ ਜਾਗਦੇ ॥ ੨੨ ॥ ਮਚੀ ਮਾਰ ਬਿਕਰਾਲੀ ਤੜਫਤਿ ਛਿਤ ਪਰੇ । ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੁਂ ਸੰਭਾਲੀ ਮੂਰਖ ਕਟ ਗਿਰੇ । ਨਹਿਂ ਕਰਵਾਰ[੧੬] ਨਿਕਾਲੀ ਚਲੇ ਪਲਾ-ਇਕੈ[੧੭] । ਘਾਲੀ ਧੂਮ ਬਿਸਾਲੀ ਮਾਰੇ ਮੋਰਚਾ ॥ ੨੩ ॥ ਭੀਮਚੰਦ, ਹੰਡੂਰੀ ਸੁਧ ਕੌ ਪਾਇਕੈ । ਸੁਨਿ ਪੁਕਾਰ ਭਟ ਭੂਰੀ ਔਚਕ ਜਾਗਿਕੈ।–ਸੈਨ ਰਾਤਿ ਮੈਂ ਚੂਰੀ ਸਿੰਘਨ ਆਇਕੈ–।[੧੮]'ਮਾਰਹੁ ਪਹੁੰਚਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬ ਤੇ'॥ ੨੪ ॥ ਦੋਨਹੁਂ ਗਿਰਪਤਿ ਜਾਗੇ ਸੁਭਟ ਪਠਾਂਵਦੇ । 'ਜਾਇ ਬਚਾਵਹੁ ਆਗੇ

---

[੧]ਖੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਵੇਖੋ। [੨]ਦੌੜਕੇ ਚਲੇ ਜਾਓ। [੩]ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਨਾ ਆਓ ! [੪]ਵੰਗਾਰਦੇ ਹਨ । [੫]ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ ਭੁਜੰਗੀ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਤਲਵਾਰਾਂ)। [੬]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਾਲ ਰੰਗ (ਨਾਲ) ਰੰਗੀਆਂ (ਤਲਵਾਰਾਂ) ਚਮਕਦੀਆਂ ਤੇ (ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗੂ) ਲਿਸ਼ਕਦੀਆਂ ਹਨ । [੭]ਲਪਕ ਕੇ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਦਬਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਸਿਖ) ਤੇ (ਵੈਰੀ) ਡਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੰਗਦੇ ਹਨ । [੮]ਜੋਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਡੇ (ਕੱਦ) ਵਾਲਿਆਂ (ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਪਹਾੜੀਏ) ਪਰੇ ਦਬਾਕੇ ਧੱਕ ਸਿੱਟੇ। (ਅ) (ਜੁ+ਸੇਲੇ=) ਸੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਠੇਲਿਆ (ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਤੇ) ਧਕੇਲ ਦਿਤਾ ਪ੍ਰਪੇਲਿਆਂ (=ਸਰੀਰਕ ਧੱਕਿਆਂ) ਨਾਲ। [੯]ਦੇਖਦੇ ਨਹੀਂ ਨਬੇੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੧੦]ਟਲੇ ਨਹੀਂ, (ਜੰਗੋਂ) ਹਟੇ ਨਹੀਂ । [੧੧]ਕੋਈ ਉਪਰ ਕੋਈ ਹੇਠ । [੧੨]ਬਾਹਾਂ ਪਸਾਰਕੇ ਤੇ ਉਭਾਰਕੇ। [੧੩]ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ। [੧੪]ਕਟਾਰਾਂ। [੧੫]ਪੁਕਾਰਦੇ। [੧੬]ਤਲਵਾਰ । [੧੭]ਨੱਸ ਰਹੇ। [੧੮](ਰਾਜੇ ਬੋਲੇ) ।

ਬਿਲਮ ਨ ਕੀਜੀਏ। ਸੁਨੀਅਤਿ ਆਵਤਿ ਭਾਗੇ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮੋਰਚਾ[1]। ਸੁਨਿ ਭਟ ਆਯੁਧ ਲਾਗੇ[2] ਨਿਕਸੇ ਸਿਵਰ ਤੇ ॥ ੨੫ ॥ ਨਾਂਹਿਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ ਕੇਤਿਕ ਖਾਲਸਾ। ਰਹੇ ਦੂਰ ਅਰਗਾਈ ਨੇਰੇ ਨਹਿਂ ਢੁਕੇ[3]। ਮੁਰਚੇ ਮਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ ਕਟੀਆ ਸੋ ਕਰੇ[4]। ਕੇਤਿਕ ਭਏ ਪਲਾਈ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਇਕੈ ॥੨੬॥ ਧਰਧਰਾਤਿ[5] ਰਿਪੁ ਛਾਤੀ ਬੋਲਯੋ ਜਾਇ ਨਾ। ਬਿਥਰੇ ਲਖਿ ਕਰਿ ਘਾਤੀ ਇਕਠੇ ਹੋਇਨਾ[6]–ਕਾਟਹਿਂ ਆਨਿਅਰਾਤੀ[7]–ਧੀਰਜ ਪਾਇ ਨਾ। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਲੋਥ ਪਪਾਤੀ ਹਾਇ ਅਲਾਇ ਨਾ[8] ॥ ੨੭ ॥ ਭਟ ਸਿੰਘਨ ਬਹੁ ਮਾਰੇ ਬਹੁਰੋ ਮੁਰਿ ਚਲੇ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਲਲਕਾਰੇ ਕਰੇ ਅਵਾਹਿਨਾ[9]। 'ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਤੁਮਾਰੇ ਹਟੀਅਹਿ ਖਾਲਸਾ'। ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਮਝਾਰੇ ਆਵਨ ਸਭਿ ਲਗੇ ॥ ੨੮ ॥ ਕੋ ਘਾਇਲ ਸੰਘਾਰੇ ਸਿੰਘ ਸੰਭਾਲਿ ਕੈ। ਆਏ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰੇ ਹਤਿ ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਫਤੇ ਉਚਾਰੇ ਗਰਜਤਿ ਖਾਲਸਾ। ਆਨੰਦ ਨਗਰ ਮਝਾਰੇ ਆਨੰਦ ਸੋਂ ਬਰੇ ॥੨੯॥ ਝਾਰ ਮਤਾਬੀ ਜਾਰੇ ਬਹੁਰਿ ਪਹਾਰੀਆਂ। ਪੁੰਜ ਮਸਾਲ ਉਜਾਰੇ ਤਿਮਰ ਨਸਾਇ ਕੈ। ਆਇ ਮੋਰਚੇ ਭਾਰੇ ਲਗੇ ਬਿਲੋਕਿਬੇ। ਮਰੇ ਸਮੂਹ ਨਿਹਾਰੇ ਲੋਥਾਂ ਡਿੱਗੀਆਂ ॥ ੩੦ ॥ ਬਚੇ ਮਰਨ ਤੇ ਸੋਊ ਗਏ ਪਲਾਇਕੈ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਭਿ ਕੋਊ ਮ੍ਰਿਤਕ ਡਰਾਵਨੇ। ਲਾਲ ਥਾਨ ਜਹਿਂ ਜੋਊ[10] ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪਸਰਿਗਾ। ਕਿਤ ਇਕਠੇ ਤ੍ਰੈ ਦੋਊ ਲੋਥਾਂ ਗੁੱਥੀਆਂ ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਗਿਰਨਾਥਨ ਤਬਿ ਸੁਨਯੋ 'ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਬਲਵੰਡ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਮੋਰਚਾ ਕੀਨਿਸ ਖੰਡਿਬਿਹੰਡ[11] ॥ ੩੨ ॥ ਬਚਯੋ ਨਹੀਂ ਕੋ ਸੂਰਮਾ, ਸਿੰਘ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਮਾਂਹਿ[12]। ਗਤਿ ਅਚਰਜ ਕਛ ਕਰਿ ਗਏ ਨਹਿਂ ਮਨ ਜਾਨੀ ਜਾਹਿ ॥੩੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਨਿ ਤਿਮਰ ਮਹਿਂ ਸੁਭਟ ਸੰਘਾਰੇ। ਔਚਕ ਪਰੇ ਸਕਲ ਹੀ ਮਾਰੇ[1]। ਸੁਨਿ ਸਭਿ

---

[1]ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ (ਸਾਡੇ ਫੌਜੀ) ਮੋਰਚਾ ਛੱਡਕੇ ਨੱਠੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਕੇ। [3]ਭਾਵ ਜੋ ਸਿਪਾਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਹੁਣ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਸੇ ਉਹ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੀ ਚੁੱਪ ਖੜੇ ਰਹੇ, ਸਿੰਘਾਂ ਤਕ ਨਾ ਅੱਪੜੇ। [4]ਤੇ ਜੋ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਸੇ ਉਹ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਕਟ ਦਿਤੇ। [5]ਧੜਕਦੀ ਹੈ। [6]ਦਾਉ ਪਾਕੇ ਖਿੰਡ ਗਏ ਕੱਠੇ ਨਾ ਰਹੇ। [7]ਕਿ ਵੈਰੀ (ਹੁਣ ਵੀ) ਆ ਕੱਟਦਾ ਹੈ (ਸਾਨੂੰ)। [8]ਲੋਥਾਂ ਤੋਂ ਲਹੂ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਾਇ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਦੇ। (ਅ) ਲਹੂ (ਭਰੀਆਂ) ਲੋਥਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਾਇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [9]ਸੱਦਣਾ ਕੀਤੇ। [10]ਜਿੱਥੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [11]ਭਾਵ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। [12]ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਭੀ (ਜੰਗ) ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਭਾਵ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਸਿੰਘ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੀ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਸੀ।

ਕੇ ਮਨ ਉਪਜਯੋ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਬਿਨ ਹੀ ਸੋਧਨ ਭਏ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ੩੪ ॥ ਭਏ ਸੁਚੇਤ ਮਿਲੇ ਗਨ ਜਾਗੇ। ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗ ਚਲਾਵਨਿ ਲਾਗੇ। 'ਧਰਹੁ ਭਰੋਸਾ ਸੁਪਤਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਜੋ ਸੁਪਤਹੁ ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਰਿ ਜਾਂਹੀ' ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਿਨਿ ਮੋਰਚੇ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨਾ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਊਚ ਬਖਾਨਾ।'ਜਾਗਤਿ ਰਹਹੁ ਤੁਫੰਗੈਂ ਮਾਰਹੁ। ਇਤ ਉਤ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨਿਹਾਰਹੁ' ॥੩੬॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੈ ਚਿੰਤ ਘਨੇਰੀ।–ਕਿਮ ਹੁਇ ਬਿਜੈ ਉਪਾਇ ਨ ਹੇਰੀ[1]।ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਜੋਧਾ ਮਰਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰੋਂ।ਇਸੀ ਰੀਤ ਹੁਇ ਹੈ ਮਮ ਹਾਰੋ॥੩੭॥ਲਰਤਿ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਮੋਕਹੁ ਘਨੇ। ਸਿੰਘ ਮਵਾਸੀ ਜਾਹਿਂ ਨ ਹਨੇ।ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਭਏ ਪ੍ਰਥਮ ਤੇ ਅਬਹੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ॥੩੮॥ਗੁਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਛੋਰਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ ਜੁ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਂਹੀ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਤੰਗ ਨ ਹੋਏ।ਗੁਲਕਾਂ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਲੈ ਢੋਏ[2]॥੩੯॥ਸਿੰਘ ਓਟ ਮਹਿਂ ਲਰਤਿ ਨ ਮਰੈਂ। ਵਹਿਰ ਸੁਭਟ ਸੈਂਕਰ ਨਿਤ ਗਿਰੈਂ। ਰਹਯੋ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਿਤਹੂੰ ਛੁਰਾਵਨਿ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੋਰੋ ਬਨਹਿ ਪਲਾਵਨ ॥੪੦॥ ਹੋਹਿ ਨਮੋਸ਼ੀ[3] ਜਿਤ ਕਿਤ ਮੇਰੀ। ਹਟਿਹੌਂ ਚਮੂੰ ਮਰਾਇ ਘਨੇਰੀ–।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤਰਕਤਿ ਮਨ ਘਨੋ।ਜਾਗ੍ਰਤ ਰਹਯੋ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਸਨੋ ॥ ੪੧ ॥ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਹੋਈ ਭੁਨਸਾਰ। ਉਤ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਗੇ ਜਿਸ ਬਾਰਿ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਅੰਗ। ਛਕੀ ਅਫੀਮ ਸੁ ਬਿਜੀਆ ਸੰਗ* ॥ ੪੨ ॥ ਗਾਵਨਿ ਲਗੇ ਰਬਾਬੀ ਵਾਰ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਬ੍ਰਤਾਯਹੁ ਜੰਗ ॥ ੪੩ ॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ਆਇਸੁ ਤੁਮ ਜੋਈ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਮੁਖ ਤੇ ਲੇ ਸੋਈ। ਗਯੋ ਖਾਲਸਾ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਮਾਰਿ ਮੋਰਚਾ ਕਤਲ ਕਰਾਯਾ ॥ ੪੪॥ ਭਯੋ ਰਿਪੁਨ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਿਰ ਗਿਰ ਕੈ ਘਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਘਾਲਾ। ਕਰਿ ਸਥਾਰ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ[4]। ਸਿੰਘ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੁਹਾਏ' ॥ ੪੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁ ਕੀਨੀ। 'ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਰਣ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ। ਇਹ ਗਯਾਨੀ ਮਮ ਸਿਖ ਹੈ ਪੂਰਾ। ਕਯੋਂ ਨ ਹੋਇ ਯਾਂਕੋ ਬਚ ਰੂਰਾ ॥ ੪੬ ॥ ਹਤਹੁ ਪਹਾਰੀ ਮੂਰਖ ਕਰ ਕਰ[5]। ਪਰਹਿ ਪੀਟਬੋ ਇਨਕੇ ਘਰ ਘਰ। ਮੋਰ ਖਾਲਸਾ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀਨ ਹਤੈ ਸਭਿ

[1]ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।[2](ਬਾਹਰੋਂ)ਬਹੁਤ ਆਂਵਦਾ ਹੈ।[3]ਬਦਨਾਮੀ।[4]ਮਕਤੂਲਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲਾ ਆਏ ਹਾਂ [ਹਿੰਦੀ, ਸਥਰਾਉ=ਮਕਤੂਲਾਂ ਦਾ ਢੇਰ। ਪੰ:,ਸੱਥਰ ਤੋਂ ਸਥਾਰ।ਸਥਾਰ ਕਰਨਾ=ਭੁੰਜੇ ਲਿਟਾ ਦੇਣਾ,ਮੈਦਾਨ ਮਾਰਨਾ]। [5]ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ। *ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕਾਲਾ[੭] ॥ ੪੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਥਿਰੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਵਹਿਰ ਮੋਰਚਨਿ ਤਥਾ ਲਰਾਈ। ਛੁਟਹਿ ਤੁਫੰਗ ਸਮੁਖ ਸਮੁਦਾਈ ॥੪੮॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮੁਰਚੇ ਪਰ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਹੇਰਤਿ ਰਿਪੁ ਦੇਂ ਤੁਪਕ ਛੁਟੈ ਕੈ। ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਨ। ਕੋ ਪਲਾਇ ਹ੍ਵੈ ਕੋ ਸੰਘਾਰਨਿ॥੪੯॥ਮ੍ਰਿਤਕ ਉਠਾਇ ਉਠਾਇ ਲਿਜਾਤੇ।ਕਾਸ਼ਟ ਸੰਚੈ ਕਰਤਿ ਮਹਾਂਤੇ[੧]। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਦਾਹੈਂ। ਥਾਨ ਮਸਾਨਨ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਹੈਂ॥੫੦॥ ਜਿਤ ਕਿਤ ਧੂਮ ਉਠਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ। ਪਰੇ ਕਿਤਿਕ ਤਿਨ ਕੂਕਰ ਖਾਵੈਂ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਹੰਗਮ[੨] ਗੀਧ ਬਡੇਰੀ। ਕਾਕ ਕੰਕ ਖੈ ਹੈਂ ਬਹੁਤੇਰੀ ॥੫੧॥ ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਪਿਖਿ ਚਿੰਤ ਉਪਾਈ। ਚਿਤਵਹਿਂ ਹਤਿਬੇ ਹੇਤੁ ਉਪਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਦਿਵਸ ਚੜ੍ਹਿ ਗਯੋ। ਜਾਮ ਏਕ ਬੀਤਤਿ ਜਬਿ ਭਯੋ॥੫੨॥ਭੀਮਚੰਦ ਭਾ ਸਮੈ ਰਸੋਈ। ਸੈਲਨਾਥ ਪਹੁੰਚੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸਭਾ ਕਰਨ ਮਸਲਤ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਪਹੁੰਚੇ ਜੁਤਿ ਮੰਤ੍ਰੀਨ ਬਿਚਾਰਨ ॥੫੩॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤਰਥ ਰੁਤੇ 'ਮੋਰਚਾ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿਂਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੈਲਨਾਥ ਆਏ ਸਕਲ ਪ੍ਰਥਮ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ। ਨ੍ਰਿਪ ਹੰਡੂਰ ਕਟੌ-ਚੀਆ ਗ੍ਵਾਲੇਰੀ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਭੀਮਚੰਦ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਏ। ਸਭਿ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗ ਗਯੋ ਰਸੋਈ। ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਥਿਰੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥ ਚਾਦਰ ਜਾਮਾ ਪਾਗ ਉਤਾਰੀ। ਏਕ ਉਪਰਨਾ[੩] ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ। ਚਰਨ ਪਖਾਰਤਿ ਚੌਂਕੇ ਬਰੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਆਸਨ ਪਰ ਨ੍ਰਿਪ ਥਿਰੇ॥੩॥ਆਗੇ ਸਭਿ ਕੇ ਧਰਿ ਪਨਵਾਰੇ[੪]।ਭਾਤ[੫] ਪਰੋਸ੍ਯੋ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਸਲਵਣੰ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ। ਸੂਪਕਾਰ ਤਬਿ ਧਰਿ ਧਰਿ ਜਾਤਿ ॥੪॥ ਖਾਨ ਲਗੇ ਜਬਿ ਕੌਰ[੬] ਉਠਾਏ। ਕਹਿਲੂਰੀ ਤਬਿ ਕਛ ਮੁਸਕਾਏ। ਦੇਖਿ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ। ਹਾਸ ਕਰਤਿ ਭਾਖਤਿ ਇਮ ਤਾ ਕੋ[੭] ॥ ੫ ॥ 'ਯੱਧੀ ਦਿਯੋ[੮] ਭਾਤ ਕਹੁ ਖਾਨੇ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਘਰ

[੧]ਬਹੁਤਾ। [੨]ਪੰਛੀ। [੩]ਸਾਫਾ। [੪]ਪੱਤਲਾਂ। [੫]ਰਿੱਧੇ ਹੋਏ ਚਾਵਲ। [੬]ਗ੍ਰਾਹੀਆਂ। [੭]ਤਿਸ ਨੂੰ। [੮]ਇਕ ਗੰਦੀ ਗਾਲੀ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਪਹਾੜੀਏ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਥੇ ਪਾਠ ਹੋਵ 'ਯਦਧੇਤੁਸ' ਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਣਜਾਣਤਾਂ ਨੇ ਗਾਲ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ 'ਯਦਧੇਤੁਸ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ'। ਅਗੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ 'ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ?' ਤੇ ਫਿਕਰਾ ਮੁਕਦਾ ਹੈ ਅੰਕ ੭ ਵਿਚ 'ਇਤ ਆਏ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'।

ਛੋਡਿ ਪਯਾਨੋ।ਕਿਧੌਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਹੇਤੁ ਛੁਟਾਵਨਿ।ਲਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਹਟਾਵਨਿ ॥ ੬ ॥ ਇਤ ਆਏ ? ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਬਿਤੇ ਮਾਸ ਤੇ ਦਿਨ ਅਧਿਕਾਈ। ਗਾਢੀ ਗੜ੍ਹੀ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਨਾਮੂ।ਸੋਭੀ ਨਹੀਂ ਛੁਟੀ[1] ਕ੍ਯਾ ਕਾਮੂ? ॥੭॥ਸਰਯੋ ਨ ਕੁਛ ਗੁਰ ਕਨ[2] ਚਢਿ ਆਏ।ਬੀਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮਾਰਿ ਖਪਾਏ। ਕ੍ਯਾ ਮੁਖ ਲੇ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੋ। ਕਹਿ ਗਿਰਪਤਨਿ ਕਹਾਂ ਜਗ ਸਾਰੋ[3]? ॥੮॥ਕਹਾਂ ਬੀਰਤਾ ਰਹੀ ਤੁਮਾਰੀ। -ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਲਰੇ ਸਰੀ ਨਹਿ ਕਾਰੀ। ਏਕ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਦੇਸ਼ ਬਿਹੀਨਾ। ਚਮੂੰ ਨ,ਕਿਯ ਇਕ ਪੰਥ-ਨਵੀਨਾ॥੯॥ਭਯੋ ਉਪਾਇ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਕੋਈ। ਪਚਿ ਹਾਰੇ ਪਰਬਤ ਪਤਿ ਜੋਈ-।ਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿ ਸਗਰੇ ਇਮ ਕਹੈਂ। ਕਹਾਂ ਸੁਜਸੁ ਤੁਮਰੋ ਤਬਿ ਰਹੈ॥ ੧੦ ॥ਇਸ ਤੇ ਆਛੀ ਲਰਤਿ ਨ ਜਬੈ[4]। ਭਰਮ ਸਮੇਤ ਹੁਤੇ ਹਮ ਸਬੈ[5]। ਰਾਤਿ ਮੋਰਚਾ ਮਾਰਿ ਖਪਾਯੋ। ਸੁਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਨਹਿ ਅਟਕਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਸਭਿ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਕੀ ਮਸਲਤ ਕਰੋਂ।ਲਸ਼ਕਰ ਘਨੋ ਮੇਲ ਕਰਿ ਲਰੋਂ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨਿ ਸਾਰੇ। ਕਿਮਿ ਰਹਿ ਆਵੈ ਲਾਜ ਹਮਾਰੇ?"॥੧੨॥ ਚਮਕਯੋ ਰਿਸਯੋ ਕੇਸਰੀਚੰਦ। 'ਕ੍ਯਾ ਮਸਲਤ ਹਮ ਕਰਨਿ ਬਿਲੰਦ ? ਪਿਖਹੁ ਕਾਲ ਹੁਇ ਸਿੰਘਰ ਮੇਰਾ। ਸਿੰਘਨ ਕਰਹੁਂ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰਾ ॥੧੩॥ ਕਹੈਂ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਨਾਮ ਕਠੋਰਾ। ਕਾਗਤ ਸਿਕਤਾ[6] ਸਮ ਦਿਯੋਂ ਫੋਰਾ।ਮਸਤ ਮਤੰਗ ਮਹਾਂ ਬਲ ਧਾਮੂ। ਆਵਹਿ ਪੁਨ ਹਮਰੇ ਕਿਸ ਕਾਮੂ ॥ ੧੪ ॥ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿਨ ਕੋ ਤਜਿ ਕੈ ਘੇਰਾ। ਸਗਰੀ ਚਮੂੰ ਕਰਹੁ ਸੰਗ ਮੇਰਾ। ਹੁਇ ਸਨਮੁਖ ਤੋਰਹਿਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ਦੁੰਦਭਿ ਢੋਲਨਿ ਲੇ ਸਭਿ ਬਾਜਾ ॥ ੧੫ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ਅਟਕਹਿਂ ਆਗੇ।ਹੋਹਿਂ ਕਤਲ ਕਰ ਪਿਖਿ ਕੈ ਭਾਗੇਂ[7]। ਕਯੋਂ ਆਲਸ ਕੋ ਧਰਿ ਥਿਰ ਹੋਏ। ਜੰਗ ਮੋਰ ਦੇਖਹੁ ਸਭਿ ਕੋਏ' ॥੧੬॥ ਇਮ ਬਾਤੈਂ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਖਾਤੇ। ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਰਿਸ ਤੇ ਦ੍ਰਿਗ ਰਾਤੇ[8]।ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਥਿਰੇ ਸਭਿ ਰਾਜੇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਨਿ ਆਪਨੋ ਕਾਜੇ॥੧੭॥ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਕਹਿ ਗ੍ਰਾਲੇਰੀ। 'ਅਬਿ ਲੌ ਲਰੇ ਜੀਤ ਨਹਿ ਹੇਰੀ। ਪੁਰਿ

[1]ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਨਾਮੇ ਗੜ੍ਹੀ (ਕੇਹੜੀ ਐਡੀ) ਤਕੜੀ ਸੀ (ਜੋ) ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾਈ ਜਾ ਸਕੀ। [2]ਵੱਲ। [3]ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹੇਗਾ। [4]ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਸੀ ਜੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਨਾ ਲੜਦੇ। [5]ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਭਰਮ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। [6]ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਰੇਤ ਵਾਂਗ। [7]ਹਥ ਦੇਖ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਣਗੇ। [8]ਲਾਲ ਅੱਖੀਆਂ ਕਰਕੇ।

ਕੋ ਘੇਰੋ ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਯੋ। ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ ਦਾਵ ਨ ਜੋਯੋ[1] ॥ ੧੮ ॥ ਲਰਨ ਸਮਾਜ ਅੰਨ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਲੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭੇ ਕੇਤਿਕ ਬੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਹੈਡੂਰੀ ਤਬਿ ਕਹੇ। ਘੇਰਾ ਨਹੀਂ ਨੀਕ ਬਿਧਿ ਰਹੇ॥ ੧੯ ॥ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਭਟ ਸਨਮੁਖ ਚਲੈਂ। ਮਸਤ ਮਤੰਗ ਦ੍ਵਾਰ ਕੋ ਭਿਲੈਂ[2]। ਤੋਮਰ, ਤੁਪਕ, ਤੀਰ ਤਰਵਾਰੈਂ। ਅਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਤਿਹ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰੈਂ ॥ ੨੦ ॥ ਪਰਸਹਿ ਨਹੀਂ ਚਮੂੰ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਗਮਨਹਿ ਬਾਂਧੇ ਵ੍ਰਿੰਗ[3] ਅਗਾਰੀ।ਹਤਹੁ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਕਾਰਜ ਭਲੋ। ਬਹੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿਸ਼ਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਚਲੋ ॥ ੨੧ ॥ ਭਾਜੈ ਗੁਰੂ ਕਿਧੌਂ ਮਿਲਿ ਪਰੈ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਰੈ'।ਮੰਡਸਪਤੀਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਮਤ ਕੋ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਾਕ ਦੇਖਿ ਗਰਬਤਿ ਕੋ[4] ॥ ੨੨ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਬਡ ਭਾਰੀ। ਮੀਰ ਪੀਰ ਸਭਿ ਨਿਵੈਂ ਅਗਾਰੀ। ਤੁਮ ਤੇ ਕਿਮ ਹੋਵਹਿ ਸੋ ਹੀਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿਘਰ ਕੀਨਿ ॥ ੨੩ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਚਮੂੰ ਤਉ ਭਿਰ ਕਰਿ ਹਾਰ੍ਯੋ।ਪੁਨ ਮਨ ਤੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਨਿਰਵਾਰ੍ਯੋ[5]। ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰਤਿ ਆਪਨਿ ਲਰਾਈ। ਲਰਤਿ ਮਰਤਿ, ਜੈ ਭੀ ਕਬਿ ਪਾਈ[6] ? ॥ ੨੪ ॥ ਨਾਹਕ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਬਧਾਇ ਬਡੇਰਾ। ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਪਾਯੋ ਝੇਰਾ। ਮਿਲਤਿ ਆਪਨੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਤਿ। ਹੁਇ ਪੂਰਨ, ਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਤਿ ॥ ੨੫ ॥ ਚਮੂੰ ਸਕੇਲਿ ਸਮੂਹ ਲਰਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਬਲ ਲਾਇ ਫਤੇ ਤੁਮ ਪਾਵਹੁ।ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਗੁਰ ਕੋ ਨਿਕਸਾਵਹੁ।ਹੁਇ ਨਚਿੰਤ ਤੁਮ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹੁ ॥ ੨੬ ॥ ਇਹ ਸਭਿ ਝੂਠ ਨ ਲੇਵਹੁ ਕੈਸੇ।ਅਘਵੰਤਨ ਸੁਰਪੁਰਿ ਨਹਿੰ ਜੈਸੇ।ਅਬਿ ਭੀ ਮੇਲ ਕਰੋ ਸੁਖ ਪਾਵੋ।ਸ਼੍ਰੇਯ ਸਹਤ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੋ'॥੨੭॥ਸੁਨਿ ਮੰਡਿਸਪਤਿ ਤੇ ਅਸ ਬਾਨੀ। ਰਿਸ੍ਯੋ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਬਖਾਨੀ। 'ਕਹਾ ਮਤ ਦੇਤਿ ਕਾਤੁਰਨ ਕੇਰੀ। ਗੁਰ ਪੱਖੀ ਬੁਧਿ ਲਖੀਅਤਿ ਤੇਰੀ ॥੨੮ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਹੇਰਹੁ ਰਣ ਮੇਰਾ। ਲਿਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਦਲ ਸੰਗ ਘਨੇਰਾ।[7]ਰਵਿ ਅਸਤਨ ਤੇ ਪੂਰਬ ਜਬੈ। ਜੇ ਨਹਿੰ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਤੋੜੌਂ ਤਬੈ ॥ ੨੯ ॥ ਤੌ ਨਿਜ ਪਿਤ ਤੇ ਜਨਮ੍ਯੋਂ ਨਾਂਹੀ।ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵਹੁੰ ਰਾਜਨਿ ਮਾਂਹੀ।ਸ਼ਾਲਗਰਾਮ ਅਵੱਗਯਾ ਦੋਸ਼।ਲਗਹਿ ਮੋਹਿ ਜੇ ਹਟਿ ਹੌਂ ਰੋਸ[8] ॥ ੩੦ ॥ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ

---

[1]ਸਿੰਘ ਆਂਵਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ (ਸਾਥੋਂ ਕੋਈ) ਦਾਉ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। [2]ਭਿੜੇਗਾ, ਭੰਨੇਗਾ। [3]ਟੋਲੇ ਬੰਨ੍ਹਕੇ। [4]ਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੂੰ। [5]ਗੁੱਸਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [6]ਕਦੇ ਜਿੱਤ ਪਾਈ ਜੇ ?। [7]ਹੁਣ ਕਰੜੀਆਂ ਸਹੁਆਂ ਖਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। [8](ਆਪਣੇ) ਗੁੱਸੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾਂ ਤਾਂ।

ਕਰਹਿ ਜੁ ਧੇਨੁ[1] । ਬਰਜਹਿ ਬੇਦਨ ਬਿੱਦਯਾਧੈਨ[2] । ਦੇਹਿ ਸਤੀ ਕੋ ਪਤਿੱ-ਬ੍ਰਤ ਟਾਰੈ[3] । ਗਨ ਦੇਵਨ ਕੀ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਕੰਨਯਾ ਮਾਰਨ, ਦਿਜ ਸੰਘਾਰਨਿ । ਕਰਨਿ ਸੰਤ ਸੋਂ ਦ੍ਰੋਹ ਅਕਾਰਨ । ਚਲਤਿ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਤੇ ਮੁਖ ਫੇਰੈ[4] । ਏ ਸਭਿ ਪਾਪ ਚਢਹਿ ਸਿਰ ਮੇਰੇ ॥੩੨॥ ਕਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਸਿੰਘ ਜੁ ਥੋਰੇ । ਦੇਖਹੁ ਦਲ ਬਿਲੰਦ ਨਿਜ ਓਰੇ।ਆਟੇ ਬਿਖੇ ਮੇਲਿਯਤਿ ਲੋਨ । ਅੰਤਰ ਇਤੋ ਲਖਹਿ ਨਹਿ ਕੌਨ[5] ? ॥ ੩੩ ॥ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਨਹਿ ਕਰੀ ਲਰਾਈ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਸਗਰੀ ਪਸਰਾਈ । ਇਕ ਥਲ ਸਿੰਘ ਮਿਲਹਿਂ ਤਬਿ ਲਰੈਂ।ਊਪਰ ਆਨਿ ਹੇਲ ਕੋ ਕਰੈਂ॥੩੪॥ਫਤੇ ਲੇਤਿ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਬਰਿ ਜਾਵੈਂ। ਲਾਇ ਘਾਤ ਚੋਰਨਿ ਜਿਮ ਧਾਵੈਂ'।ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਰਿਦੈਅਨੰਦ:—'ਸਾਧ ਸਾਧ ਤੂੰ ਬੀਰ ਬਿਲੰਦ ॥੩੫॥ '[6]ਅਬਹਿ ਨਹੀਂ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕਰੈਂ । ਹਤੇ ਰਿਪੁਨਿ ਜਬਿ ਕਬਿ ਤੂੰ ਲਰੈਂ[6] । ਪੁਰਿ ਘੇਰਾ ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ । ਕਰਹੁ ਸਕੇਲਨ ਦਲ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਆਛੀ ਲਾਗਹਿ ਮਸਲਤ ਤੋਰੀ । ਲੇਹੁ ਕਾਲ[7] ਇਸ ਗੜ੍ਹ ਕੋ ਤੋਰੀ । ਅਬਿ ਹੀ ਤੇ ਦਿਹੁ ਤੇਜ ਮਸਾਲੇ । ਮਦ ਪਿਲਾਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩੭ ॥ ਲੇ ਸਗਰੋ ਦਲ ਹੋਹੁ ਪਿਛਾਰੀ । ਸੰਘਾਰਹੁ ਜੋ ਆਇ ਅਗਾਰੀ । ਏਕਤਾਨ[8] ਹੁਇ ਪਹੁੰਚਹੁ ਸਾਰੇ । ਇਮ ਲੀਜਹੁ ਗੜ੍ਹ ਤੋੜਿ ਸੁਖਾਰੇ' ॥੩੮॥ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਕਾਲ[9] ਸਮੀਪ ਮਰਨ ਕੋ । ਕੀਨ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਪਰਣ ਕੋ । ਤਯਾਰੀ ਕਰਨਿ ਲਗਯੋ ਕਹਿਲੂਰੀ । ਲਖਹਿ ਕਿ—ਹੋਹਿ ਲਾਲਸਾ ਪੂਰੀ—॥ ੩੯ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਡੇਰਨਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਫੇਰਾ । 'ਇਕਠੇ ਹੋਹਿ ਤਯਾਗ ਦਿਹੁ ਘੇਰਾ । ਹੇਲਾ ਕਰਹਿਂ ਬਨਹਿਂ ਸੁਖਦਾਈ । ਲੇਹੁ ਲੋਹ-ਗੜ੍ਹ ਕੋ ਛੁਟਵਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਪਾਛੈ ਸਭਿ ਸੁਖੇਨ ਹੁਇ ਜਾਈ । ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇਹੁ ਪਲਾਈ' । ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਇਹ ਮਸਲਤ । 'ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਲੇਹਿ ਦੁਰਗ ਹਤਿ' ॥ ੪੧ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਗਏ ਸਭਿ ਰਾਜੇ । ਚਿਤਵਤਿ ਜਾਤਿ ਜੰਗ ਕੇ ਕਾਜੇ ।—ਸੰਘਰ ਅੰਤ[10] ਹੋਇ ਹੈ ਪ੍ਰਾਤੀ।

---

[1]ਭਾਵ ਗਊ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ । [2]ਭਾਵ ਵੇਦ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ । [3](ਕਿਸੇ) ਸਤੀ ਦਾ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਭੰਗ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਦੋਸ਼ । [4]ਜੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਉਪਰ ਚੱਲਣੋਂ ਮੈਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰਾਂ ਤਾਂ'''। [5]ਇਤਨਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿਹੜਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । [6]ਤੂੰ (ਕੋਈ) ਹੁਣ ਹੀ ਤਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਲਗਾ ਤੂੰ ਜਦ ਕਦੇ ਲੜਿਆ ਹੈਂ ਵੈਰੀ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । [7]ਕੱਲ ਨੂੰ । [8]ਇਕ ਬਲ । [9]ਕਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਜਾਕੇ । [10]ਅੰਤਲਾ ਜੁੱਧ । (ਅ) ਜੰਗ ਦਾ ਅੰਤ ।

ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੈ ਕਿ ਪਰਾਜੈ ਬਾਤੀ[1]–॥ ੪੨ ॥ ਡੇਰੇ ਗਯੋ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ। ਪਿਖਿ ਹਾਥੀ ਕੋ ਗਰਬ ਬਿਲੰਦ। ਗਿਰ ਕੋ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਮਨੋ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਖਰੋ ਝੂਲਤੋ ਬਲ ਬਹੁ ਧਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਤਵੇ ਪੁਲਾਦੀ ਢਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਏ ਸਕੇਲ ਅਨਾਇ ਉਤਾਲਾ। ਸਾਰ ਬਾਰਨੀ ਬਹੁਤ ਮੰਗਾਈ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਆਨੀ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਪ੍ਰਣ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੇ ਡਰ ਜਾਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਰਤਿ ਚੁਗਿਰਦੇ ਮੋਰਚੋਂ[2] ਉਠਨਿ ਲਗੇ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਜ੍ਵਾਲਾ-ਬਮਣੀ ਖਾਲਸੇ ਕਸਿ ਕਸਿ ਤਜੀ ਉਤਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਜਿ ਤਜਿ ਮੁਰਚਾ ਭਾਜੇ ਜਨੌਂ ਜਨੌਂ। ਕਸਿ ਕਸਿ ਤੁਪਕ ਪ੍ਰਹਾਰੇਂ ਤਨੌਂ ਤਨੌਂ। ਲਗਿ ਲਗਿ ਗੁਲਕਾਂ ਘਾਯਲ ਹੋਏ। ਘਾਵ ਕੁਥਾਇ ਕਿਤਿਕ ਮਰਿ ਸੋਏ ॥ ੨ ॥ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਸਿੰਘ ਲੁਟਹਿਂ ਹੱਥ੍ਯਾਰਹਿ। ਜਿਯਤਿ ਮਿਲਹਿਂ ਕਟੀਆ ਕਰਿ ਡਾਰਹਿ। ਗਈ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਤਬਿ ਸਾਰੀ। 'ਤਜਿ ਤਜਿ ਮੁਰਚੇ ਜਾਤਿ ਪਹਾਰੀ॥੩॥ਬਡੇ ਮੋਰਚੇ ਹੈਂ ਜਿਸ ਥਾਨਾ।ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਥਿਰੇ ਬਨੇ ਸਵਧਾਨ॥ ਘੇਰਾ ਦਯੋ ਪੁਰੀ ਕੋ ਛੋਰਿ।ਘਾਲ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਓਰਹਿਂ[3] ਜ਼ੋਰ'॥੪॥ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਗੋਪ ਜੁ ਹਲਕਾਰਾ[4]। ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਉਚਾਰਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਅਹੋ ਵਹਿਰ ਸੁਧਿ ਜੈਸੀ। ਸੁਨੀ ਪਿਖੀ ਮੈਂ ਕਹਿ ਹੌਂ ਤੈਸੀ ॥ ੫ ॥ ਰਾਤਿ ਮੋਰਚਾ ਮਾਰਯੋ ਜਬੈ।ਭੀਮਚੰਦ ਦੁਖ ਝੂਰਯੋ ਤਬੈ।ਰਾਜੇ ਸਕਲ ਹਕਾਰਿ ਸਕੇਲੇ। ਸਮੇਂ ਰਸੋਈ ਕੇ ਜਬਿ ਮੇਲੇ[5]॥੬॥ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਹਯੋ ਮਨੋਰਥ ਆਪਨਿ।ਲਸ਼ਕਰ ਹੋਇ ਬਿਲੰਦ ਬਿਖਾਪਨ[6]।ਸਰਬ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਗਰਬ ਬਖਾਨਾ।ਪਰਨ ਕੇਸਰੀ ਇਸ ਬਿਧਿ ਠਾਨਾ ॥ ੭ ॥–ਹੋਤ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਹਾਥੀ ਪੇਲੌਂ। ਦਲ ਕੇ ਸਕਲ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਮੇਲੌਂ। ਦ੍ਵਾਰ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਕੋ ਤੁੜਵਾਵੌਂ।ਨਤੁ ਰਾਜਨ ਮਹਿਂ ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵੌਂ ॥ ੮ ॥ ਘੇਰਾ ਦੇਹੁ ਛੋਰ ਪੁਰਿ ਕੇਰਾ। ਪਰਹਿ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਜੰਗ ਬਡੇਰਾ–। ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਚਾਹਹੁ ਤਿਮ ਕਰਹੁ। ਕੀਟੀ ਤੇ ਕੁੰਚਰ ਕੋ ਦਰਹੁ ॥ ੯ ॥ ਤਊ ਬਿਚਾਰੋ ਗਜ ਕੋ ਆਵਨਿ। ਤਿਸ ਕੋ ਚਹੀਯਤਿ ਜਤਨ ਬਨਾਵਨਿ। ਨਤੁ ਦ੍ਵਾਰੇ ਕੋ ਮਸਤਕ ਮਾਰਹਿ।ਗਾਵੇ ਬਡੇ ਕਪਾਟ ਉਖਾਰਹਿ

[1]ਜਾਂ ਹਾਰ (ਇਕ) ਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। [2]ਮੋਰਚਿਆਂ ਤੋਂ। [3]ਤਰਫ। [4]ਸੂੰਹੀਆਂ [5]ਹੋਏ। [6]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਸਾਡਾ) [ਵਿ+ਖਾਪਨ=ਬਹੁਤ ਖਪਦਾ ਹੈ]।

॥ ੧੦ ॥ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਹੈ ਮਸਤ ਸਦਾਈ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਤਰੁ[1] ਟੱਕਰ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਈ। ਤਿਹ ਸਮ ਗਜ ਬਲਵੰਤ ਨ ਔਰ। ਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿ ਜੋ ਨ੍ਰਿਪਤਨਿ ਠੌਰ[2]॥੧੧॥ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਧ੍ਯਾ ਅਬਿ ਹੋਈ। ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਅਸ ਕੋਈ। ਜਿਤ ਤੇ ਦ੍ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਗਜ ਆਵੈ। ਲਾਖਹੁਂ ਸੁਭਟ ਪਿਛਾਰੀ ਧਾਵੈ" ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਘਟਿਕਾ ਲਗਿ ਮੌਨ। ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਕਿਸ ਕੋ ਕਥਿ ਭੌਨ। ਚਿੰਤਮਾਨ ਸਗਰੇ ਹੁਇ ਗਏ। ਫੀਲ ਬਲੀ ਬਡ ਜਾਨਤਿ ਭਏ ॥੧੩॥ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਬਿਨ ਅਰੈ ਨ ਕੋਈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘਾਵ ਜਿਸਕੇ ਨਹਿਂਹੋਈ। ਲੋਹੇ ਸੰਗ ਮਢਯੋ ਤਨ ਜੋਇ। ਕਹਾਂ ਘਾਵ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਸੋਇ ॥੧੪॥ ਥਿਰੇ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਕੇ ਚਹੁੰਫੇਰੇ। -ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ-ਸਗਰੇ ਮੁਖ ਹੇਰੇ[3]। ਚਿਤਵਹਿਂ ਦੀਰਘ ਏਵ ਉਪਾਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਰਦ ਨਿਵਾਰ੍ਯੋ ਜਾਇ॥੧੫॥ ਦੁਨੀਚੰਦ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਆਯੋ। ਲੰਬੋਦਰ ਤਬਿ ਥੂਲ[4] ਦਿਸਾਯੋ। ਬਡੇ ਜੁਗਮ ਭੁਜ-ਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡੇ। ਤਿਮ ਛਾਤੀ ਆਯਤ ਬਰ ਬੰਡੇ[5]॥ ੧੬ ॥ ਦੀਰਘ ਬਦਨ* ਸ਼ਮਸ ਬਡ ਸੇਤ। ਕਟ ਕਸਿ ਧੋਤੀ ਬਨ੍ਯੋ ਸੁਚੇਤ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ 'ਭੋਰ ਹੋਇ ਹੈ ਹੇਲਾ। ਮਸਤ ਮਤੰਗ ਅੱਗ੍ਰ ਦੇ ਪੇਲਾ[6]' ॥ ੧੭ ॥ ਜਤਨ ਬਨਾਵਨਿ ਸੁਨਿਬੇ ਕਾਰਨ[7]। ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਰਨ। ਦੋਨਹੁਂ ਜੰਘ ਦੀਰਘਾ ਭਾਰੀ। ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਿਸਾਲੀ ਡਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਬਿਚਰੰਤਾ। ਸਦਾ ਤਿਹਾਵਲ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤੰਤਾ। ਗਨ ਸਿੱਖਨ ਪਰ ਹੁਕਮ ਕਰੰਤਾ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਲੇਤਿ ਧਨਵੰਤਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸਾਲ੍ਹੋ ਸੁਤ ਮਸੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ। ਜਿਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬੰਦਨ। ਨਿਤ ਭੋਗਤਿ ਸੁਖ ਰਹਯੋ ਘਨੇਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਾਸ ਬਡੇਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਆਵਤਿ ਕੋ ਅਵਿਲੋਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਕਯਾ ਰਾਜਨ ਕੋ ਮਸਤ ਮਤੰਗ। ਕਹਾਂ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਕੇ ਬਲਿ ਅੰਗ ॥ ੨੧ ॥ ਗੁਰ ਘਰ ਦੁਨੀਚੰਦ ਬਡ ਹਾਥੀ। ਇਸਹਿ ਲਰਾਵਹਿਂਗੇ ਤਿਸ ਸਾਥੀ। ਮਹਾਂ ਮਸਤ ਇਹ ਗੁਰ ਬਲ

[1](ਵਡੇ) ਪੱਕੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨੂੰ। [2]ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਐਸਾ ਹਾਥੀ)। [3]ਸਾਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਦੇਖੀਏ) ਕੀਹ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। [4]ਵਡਾ ਪੇਟ ਤੇ ਮੋਟਾ (ਸਰੀਰ)। [5]ਚੌੜੀ ਤੇ ਬਲ ਵਾਲੀ। [6]ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਧੱਕਣਾ ਹੈ (ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ)। [7](ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਧੱਕਣ ਦਾ) ਜਤਨ ਬਣਦਾ ਸੁਣਨ ਲਈ।

*ਇਹ ਸੂਰਮਾਂ ਸੀ ਕਸਰਤ ਨਾਲ ਮੋਟਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਚਰਬੀ ਵਧਣ ਕਰਕੇ ਪੋਲ-ਮਾਸੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਸੀ।

ਪਾਇ। ਅਰਿਬੇ ਦੇਹਿ ਨ, ਲੇਹਿ ਧਕਾਇ[੧] ॥੨੨॥ ਦੁਰਦ ਕੇਸਰੀ[੨] ਕੀਟੀ ਸਮ ਹੈ। ਇਹ ਗਜਰਾਜ ਬਨਹਿ ਤਿਸ ਜਮ ਹੈ[੩]। ਛਿਨ ਮਹੁਂ ਕਰਹਿ ਸੰਭਾਲਨਿ[੪] ਬਲੀ। ਧਰਹਿ ਸਹਾਇ ਖਾਲਸਾ ਭਲੀ[੫] ॥ ੨੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਇ। ਰਹੇ ਮੋਨ ਨਹਿਂ ਬਾਕ ਅਲਾਇ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਕੋ ਬਦਨ ਪਰੇਖਾ। ਗਤਿ ਉਤਸਾਹ ਸਭਿਹਿ ਤਬਿ ਦੇਖਾ[੬]॥੨੪॥ਕਲਗੀਧਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਇਮ ਬਚਨ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਉਠਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਬਲ ਥਿਰ ਥਏ ॥ ੨੫ ॥ ਦੁਨੀਚੰਦ ਸੁਨਿ ਜਨੁ ਮਰਿ ਗਯੋ। ਕਹਿਬੇ ਬਾਕ ਸਮਰਥ ਨ ਭਯੋ। ਹੌਲ ਉਠ੍ਯੋ ਦਿਲ ਧੀਰਜ ਹਾਰੀ। ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਅਪਨੇ ਸਿਵਰ ਮਝਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਓਠ ਪਰ ਜਿਹਵਾ ਫੇਰਤਿ।ਪਿਯਰੀ ਪਰੀ[੭] ਨ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਤਿ। ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਲੇਤਿ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ।–ਇਹ ਕਰਾ ਗੁਰੂ ਕਰ੍ਯੋ ਬਿਰਤੰਤਾ–॥੨੭॥ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ਮਰਨਿ ਕੋ ਭਯੋ।ਬਿਨ ਹੀ ਮਾਰੇ ਜਨੁ ਮਰਿ ਗਯੋ।ਚਿਤ ਸੋਚਤਿ ਚਿੰਤਾ ਪਰ ਗਈ। ਅੰਧੇਰੀ ਨਿਸ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ॥ ੨੮ ॥ ਚਿਤਵਹਿ ਜਤਨ–ਬਚੌਂ ਕਿਸ ਦਾਇ।ਪ੍ਰਾਤਿਹੋਤਿ ਮੁਝ ਦੇਂ ਚਿਰਵਾਇ।ਜਾਮਨਿ ਬਿਖੇ ਕਛੂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵੈਂ॥੨੯॥ ਚਲੌਂ ਪਲਾਇਨ ਹ੍ਵੈ ਨਿਜ ਦੇਸ਼। ਬਚਿਬੇ ਜਤਨ ਨ ਔਰ ਬਿਸ਼ੇਸ਼। ਸਰਬ ਸਿੰਘ ਭੀ ਹੈਂ ਦੁਖਵੰਤੇ। ਕਹੌਂ ਸਭਿਨਿ ਜੋ ਸਾਥ ਚਲੰਤੇ–॥੩੦॥ ਪੂਰਬ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਕਰ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਗੁਰ ਰਣ ਕੀ ਕਾਰ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁ ਗਾਰ[੮] ॥ ੩੧ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਕਰਿ ਮਹਿਦ ਬਖੇਰਾ। ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਤਿ ਬਡਹੁ ਬਡੇਰਾ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਫੇਰਹਿਂ ਹਾਥੀ। ਲਾਖਹੁਂ ਸੁਭਟਨਿ ਆਯੁਧ ਸਾਥੀ ॥ ੩੨ ॥ ਮੇਰੀ ਬਾਤਿ ਕਹਾਂ ਜੇ ਮਰ੍ਯੋ। ਕਤਲ ਸਕਲ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਇਮ ਡਰ੍ਯੋ। ਅਬਿ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਕੀਜੈ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਸੰਧੀ ਕੀਜੈ[੯] ॥੩੩॥ ਭੀਮਚੰਦ ਢਿਗ ਦੂਤ ਪਠੀਜੈ। ਸੰਘਰ ਹੋਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬਰਤੀਜੈ[੧੦]। ਇਮ ਗੁਰ ਮਾਨਹਿਂ ਤੌ ਢਿਗ

---

[੧]ਅੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਲਗਾ ਧੱਕ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। [੨]ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਦਾ ਹਾਥੀ। [੩]ਤਿਸ ਦੀ ਮੌਤ ਰੂਪ। [੪]ਸੰਭਾਲ ਲਏਗਾ। [੫]ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [੬]ਉਸ ਦਾ ਉਤਸਾਹ ਤਦੋਂ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਡਿੱਠਾ। [੭]ਪੀਲੱਤਣ ਫਿਰ ਗਈ। [੮]ਬਹੁਤੇ ਗਾਲ ਸੁਟੇ ਨੇ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਨੇ। [੯]ਮੇਲ ਕਰ ਲਓ (ਭੀਮ [illegible] ਨਾਲ)। [੧੦]ਜੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਵਰਤਾਓ।

ਰਹੀਅਹਿ। ਨਤੁ ਨਾਹਕ ਕਸੋਂ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਈਅਹਿ' ॥ ੩੪ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਭ੍ਰਮਜੋ ਤਿਸ ਜਾਨਯੋਂ। ਤਿਹ ਧੀਰਜ ਦੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਯੋਂ। 'ਗੁਰ ਸਰਬੱਗਯ ਭੁਲੀ ਸਭਿ ਕਰੈਂ। ਹੋਨਹਾਰ ਸੋਈ ਚਿਤ ਧਰੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਤਰਕ ਨ ਤਿਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿਂ ਬਨੈ। ਰਹੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ਆਨੰਦ ਸਨੈ। ਹੁਕਮ ਕਰਹਿਂ ਸੋ ਮਾਨਹੁ ਭਲੋ। ਜਿਮ ਤੋਰਹਿਂ ਮਗ ਤਿਮ ਹੀ ਚਲੋ' ॥ ੩੬॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਉਠਿ ਅਪਰਨਿ ਢਿਗ ਗਯੋ।ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੀ ਸੋਂ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ।ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਾਸੀ। ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੩੭ ॥ ਪੰਚਹੁੰ ਮੁਕਤੇ ਸਿੰਘ ਜੁ ਬੀਰ। ਭੇਦ ਕਰਨ[1] ਭਾਖਹਿ ਸਭਿ ਤੀਰ। 'ਆਛੀ ਬਾਤ ਮੇਲ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਨਾਂਹਿਤ ਗੁਰ ਕੋ ਤਯਾਗਿ ਪਲਾਵਹੁ ॥ ੩੮ ॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਨ ਬਾਚਯੋ ਜਾਇ[2]। ਅਬਿ ਕਰੀਯਹਿ ਬਨ ਜਾਇ ਉਪਾਇ। ਲੈਨਿ ਦੈਨਿ ਰਾਜਨ ਸੰਗ ਨਾਂਹੀ।ਕਸੋਂ ਨਾਹਕ ਮਰੀਅਹਿ ਰਣ ਮਾਂਹੀ'॥੩੯॥ਪੁਨ ਉਠਿ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਡੇਰੇ। ਗਮਨਯੋਂ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਰਿਦੇ ਬਡੇਰੇ।ਚਿੰਤਾ ਅਪਨੀ ਸਕਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। 'ਕਹਾਂ ਸਹੇਰੀ ਅਪਨਿ ਬਿਨਾਸ਼ੀ[3] ॥੪੦॥ ਅਬਿ ਲੌ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਜ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਲ ਬੁਧਿ ਛਲ ਕਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਨ ਝਾਲਾ। ਸਾਧਸਾਧ[4] ਤੋ ਕਹੁ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਅਰਯੋ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ, ਹਤੇ ਅਰਾਤੀ ॥ ੪੧ ॥ ਆਇ ਭਈ ਅਬਿ ਘਾਤ ਕੁਵੇਰੀ। ਬਚਹਿਂ ਸਕਲ, ਜੇ ਲਿਹੁ ਮਤਿ ਮੇਰੀ। ਨਤੁ ਹੁਇ ਭੋਰ, ਪਰੇ ਘਮਸਾਨਾ। ਢੋਇਂ ਜਬਹਿ ਹਾਥੀ ਮਸਤਾਨਾ ॥੪੨॥ ਮੁਹਿ ਮਾਰੇ ਪੂਰਬ ਬਿਨ ਆਈ[5]। ਪੁਨ ਤਿਮ ਹੀ ਸਭਿ ਸੀਸ ਬਿਹਾਈ[6]। ਗੜ੍ਹ ਟੂਟੇ ਪੁਨ ਬਚੈ ਨ ਕੋਈ। ਲਾਖਹੁੰ ਸੁਭਟ ਖੜਗ ਰਣ ਹੋਈ ॥ ੪੩॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਤੋਰੇ ਢਿਗ ਮਿਲਾ। ਗੁਰੁ ਸਮੁਝਾਇ ਲੇਹੁ ਅਬਿ ਭਲਾ। ਕਹਯੋ ਜੁ ਹਮਰੋ ਮਾਨਹਿਂ, ਮਿਲੀਐ। ਨਤੁ ਤਜਿ ਦੇਸ਼ ਆਪਨੇ ਚਲੀਐ ॥ ੪੪ ॥ ਕਹਾਂ ਇਕਾਕੀ ਗੁਰ ਕਰਿ ਲੈਂਗੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨ ਕਹਾਂ ਲਰੈਂਗੇ। ਯਾਂਤੇ ਮਿਲਿ ਸਗਰੇ ਜੇ ਕਹੋ। ਸੰਧਿ ਕਰਹੁ ਜੀਵਤਿ ਬਚ ਰਹੋ' ॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਦੁਨੀ ਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਇ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੇ ਨੱਸ ਜਾਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜਾਨਯੋਂ ਭਲੇ—ਕਾਤੁਰ ਭਯੋ ਮਸੰਦ। ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਤਿ ਹੈ

[1] (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ) ਪਾੜਨ ਲਈ। [2] ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੇ ਭਾਵ ਕੱਲ ਬਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। [3] ਅਸਾਂ ਆਪਣਾ ਵਿਨਾਸ ਕਿੱਥੋਂ ਸਹੇੜ ਲਿਆ ਹੈ। [4] ਸ਼ਾਬਾਸ਼। [5] ਬਿਨਾਂ ਮੌਤ ਆਈ ਤੋਂ। [6] ਫਿਰ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉਤੇ ਗੁਜ਼ਰੇਗੀ।

ਮਰਨ ਤੇ ਚਹਤਿ ਪਲਾਯੋ ਮੰਦ–॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਧੀਰਜ ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਸੋ ਬੋਲਾ॥ 'ਦੁਨੀਚੰਦ ਕਸੋਂ ਉਠਿ ਮਨ ਹੌਲਾ[1]। ਪੁਸ਼ਤਨਿ ਚਲੀ ਮਸੰਦੀ ਆਈ॥ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਨਿਜਪਰਵ੍ਰਿਸ਼ ਪਾਈ॥੨॥ਸੁਖਦੁਖ ਭੋਗਨਿ ਇਨਕੇ ਸਾਥ॥ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤੈ ਧਰਿ ਮਾਥ॥ਸੰਗ ਮਤੰਗ ਜਿ ਤੋਹਿ ਲਰਾਵਹਿਂ॥ਤਉ ਕੇਹਰਿ ਬਲ ਤੋਹਿ ਬਨਾਵਹਿਂ॥੩॥[2]ਤੁਝਮਰਾਇ ਕਰਿ ਅਪਨਿ ਪਰਾਜੈ॥ਕਿਮ ਪ੍ਰਭੁਕਰਹਿਂ ਨਿਬਾਹਹਿਂ ਲਾਜੈ[2]।ਤੂੰ ਹਾਥੀਕੋ ਮਾਰਹਿਂ ਜਬੈ॥ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ ਪੈਹਹਿਂਤਬੈ ॥੪॥ਅਪਨੋ ਕਾਜ ਬਨਾਵਹਿਂ ਆਪੁ॥ਤੋਹਿ ਬਧਾਵਹਿਂ ਘਨੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ॥ ਸਾਹਿਬ ਕਾਮ ਪਰਹਿ ਜਬਿ ਆਇ। ਇਕ ਸੇਵਕ ਪਰ ਬਿਚ ਸਮੁਦਾਇ[3] ॥ ੫ ॥ ਲਾਖਨ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਏਕ ਬੁਲਈਅਹਿ॥ਸਫਲ ਬਡਾਈ ਕੋ ਤਬਿ ਪਈਅਹਿ॥ ਜਾਨਹਿਂ ਸੇਵਕ ਨਿਜ ਕੋ ਧੰਨ। 'ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਪਤਿ[4] ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੁਨੀਚੰਦ ਪੁਨ ਕਹਯੋ। 'ਹਿਤ ਸਭਿ ਕੋ ਤੈਂ ਕਯੋਂਹੁ ਨ ਲਹਯੋ। ਭਲੀ ਦੇਹਿਂ ਮੋਕਉ ਵਡਿਆਈ॥ਦੁਰਦ ਬਲੀ ਜਬਿ ਚੀਰ ਬਗਾਈ ॥ ੭ ॥ ਬਿਨ ਆਈ ਮੁਝ ਕਰੈ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਮਰਿ ਹੌਂ ਇਹਾਂ ਭਾਂਗ ਕੈ ਭਾਰੇ[5]। ਜਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੇਰੇ ਕਿਸ ਕਾਜਾ। ਜਬਿ ਮਾਰਹਿ ਦਲ ਮਲ ਗਜਰਾਜਾ[6] ॥ ੮ ॥ ਇਨ ਕੋ ਪਿਤਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਹੋਵਾ। ਇਨ ਸਮ ਉੱਗ੍ਰ ਨ ਕੋ ਗੁਰ ਜੋਵਾ। ਜਬਿ ਨਿਜ ਤਨ ਮੈਂ ਬਲ ਕੁਛ ਲਹਯੋ॥ਨਿਤ ਉਤਪਾਤਿ ਕਰਤਿਹੀ ਰਹਯੋ ॥ ੯ ॥ ਸ਼ਾਰਿਮੌਰ[7] ਕੇ ਦੇਸ਼ ਲਰਾਈ। ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਸੰਗ ਬਿਗਰਯੋ ਜਾਈ। ਰਾਮਰਾਇ ਕੇ ਹਤੇ ਮਸੰਦ॥ ਪੁਨ ਆਯੋ ਨਿਜ ਪੁਰੀ ਅਨੰਦ॥੧੦॥ ਲਰਨਿ ਮਰਨਿ ਮਾਰਨ ਤਿਹ ਕਾਮੁ। ਧਰਹਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਥਿਰਹਿ ਨ ਧਾਮੁ। ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਕਰਿ ਚੁਕਯੋ ਲਰਾਈ। ਸਭਿ ਤੇ ਕਰਹਿ ਹੀਨ ਬਡਿ-ਆਈ[8] ॥੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਧੀਰਜ ਧਰਨ ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਇਮ ਕਹਿਬੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਜਾਨੇ[9]॥ਉਚਿਤ ਨ ਤੋਕਉ, ਸਮੁ-ਝਹੁ ਸਯਾਨੇ ! ॥੧੨॥ ਨਿਪਜਯੋ ਸਾਲੂ ਬੰਸ ਮਝਾਰੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਸਦਾ

---

[1]ਮਨ ਵਿਚ ਹੌਲ ਕਿਉਂ ਉਠਿਆ ਹੈ। [2]ਤੈਨੂੰ ਮਰਵਾਕੇ ਆਪਣੀ ਹਾਰ (ਕਰਾਵਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ) ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਕੀਕੂੰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ ਲਾਜ ਨਿਬਾਹੁਣਗੇ। [3]ਸਾਰੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੇਵਕ ਤੇ [4]ਮਾਲਕ ਨੂੰ। [5]ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਭਾਵ ਵਿਅਰਥ। [6]ਹਾਥੀ। [7]ਨਾਹਨ ਸਿਰਮੌਰ (ਪਾਉਂਟਾ ਜਿੱਥੇ ਹੈ)। [8]ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ (ਆਪਣੀ) ਵਡਿਆਈ ਘਟਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। [9]ਇਉਂ ਤੇਰਾ ਸੁਜਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ।

ਉਰ ਭਾਰੀ'। ਕਹਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘः—ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਾ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਕੈ ਹੋਲ ਉਦੋਤਾ ॥ ੧੩ ॥ ਉਦੈਸਿੰਘ ਕੋ ਤਜਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਮੁਝ ਢਿਗ¹ ਆਯਹੁ ਤ੍ਰਸਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਸੁਨਾਵਨਿ ਲਾਗਾ। 'ਦੇਖਹੁ ਹਮ ਨੇ ਕਿਯ ਗੁਰ ਜਾਗਾ²॥੧੪॥ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਚਰਨ ਝੁਕਾਈ। ਸੋ ਅਬਿ ਪੇਸ਼ ਹਮਾਰੇ ਆਈ। ਮਾਝੇ ਕੇ ਸਿਖ ਗਨ ਮੈਂ ਲਯਾਯੋ। ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਗਜ ਤੇ ਤੁੜਵਾਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਹਮ ਤੁਮ ਅਹੈਂ ਨਜੀਕੀ ਦੋਊ। ਦੁਖ ਮਹਿ ਦੁਖੀ ਸੁਖੀ ਸੁਖ ਜੋਊ। ਅਪਦਾ ਪਰੀ ਆਨਿ ਮੁਝ ਭਾਰੀ। ਸੰਗੀ ਬਨਿਕੈ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ ॥੧੬॥ ਕੈ ਮਿਲਿ ਜੁੱਧ ਹਟਾਵਨ ਕਰੋਕੈ ਹੁਇ ਸੰਗ ਭਾਜ ਚਲਿ ਪਰੋ। ਇਸ ਮਹਿ³ ਗੁਰ ਕੇ ਲੱਛਨ ਕੋਇ ਨ। ਰਹਿ ਸਮੀਪ ਅਵਿਲੋਕੇ ਲੋਇਨ⁴ ॥੧੭॥ ਅਬਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਚਲਿ ਬਰੈਂ।ਧੀਰਮੱਲ ਕੋ ਬਡ ਗੁਰ ਕਰੈਂ। ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਤਹਾਂ ਲਿਜਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਗੁਰੂ ਕਰਨਿ ਤੌ ਹਮਰੇ ਹਾਥਹਿ। ਜਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਜੁਤਿ ਟੇਕਹਿਂ ਮਾਥਹਿ। ਤਹਿਂ ਹੀ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਸਿਖ ਆਵੈਂ। ਗੁਰੂ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ॥੧੯॥ਧੀਰਮੱਲ ਆਗੇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਪਠੇ ਸਿੱਖ ਤੁਮ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ।—ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਬਾਜ ਪਠਿ ਦੀਜੈ। ਬਡ ਉਪਕਾਰ ਮੋਹਿ ਪਰ ਕੀਜੈ ॥ ੨੦ ॥ ਚਾਹਹੁ ਦਰਬ ਮੋਹਿ ਤੇ ਜੇਤਾ।ਬਿਨਾ ਬਿਲੰਬ ਪਠੌਂ ਅਬਿ ਤੇਤਾ। ਤੁਮ ਘਰ ਤੇ ਮਮ ਬਡਿ ਬਡਿਆਈ। ਬਿਦਤਹਿ ਜਗਤ ਆਇ ਸਮੁਦਾਈ—॥੨੧॥ਸਦਾ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਤੁਮ ਕੋ ਸੋਈ।ਨਿਕਸਹੁ ਚਲਹੁ ਮਿਲਹਿਂ ਅਬਿ ਦੋਈ। ਜੇ ਨ ਕਹਯੋ ਮਾਨਹਿਂ ਅਬਿ ਮੇਰਾ। ਸੁਨੀਅਹਿ ਜਿਮ ਹੁਇ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਨਿਸਾ ਬਿਤੇ ਹੋਵਤਿ ਭੁਨਸਾਰਾ। ਢੋਵਹਿਂ ਮਸਤ ਮਤੰਗ ਉਦਾਰਾ। ਲਾਖਹੁੰ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਲੈ ਰਾਜੇ। ਤੋਰਹਿਂ ਤੁਰਤ ਆਨਿ ਦਰਵਾਜੇ॥੨੩॥ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਸੋ ਕਰਿ ਜੈਹੈ।ਦੀਨ ਭਏ ਤੇ ਰਿਪੁ ਗਹਿ ਲੈਹੈਂ। ਕਰਿਕੈ ਕੈਦ ਸੁ ਦੇਹਿਂ ਸਜਾਈ। ਬੰਧਿ ਜੇਲ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਾਈ⁵ ॥ ੨੪॥ਜਹਿਂਸਹਾਇਤਾ ਕਿਸ ਕੀ ਨਾਂਹੀ।ਪਰਹੁ ਕੈਦ ਤਹਿਂ ਹੀ ਮਰਿ ਜਾਂਹੀ।

¹ਭਾਵ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ (ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ) ਜੀ ਪਾਸ। ²ਗੁਰੂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਅਸਾਂ (ਹੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਨ) ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ³ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚ। ⁴ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਲਏ ਹਨ। ⁵ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਦਿੱਲੀ ਕੈਦਖਾਨੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣਗੇ [ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜੇਹਲ= ਕੈਦਖਾਨਾ] (ਅ) ਰਸਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣਗੇ। [ਹਿੰਦੀ, ਜੇਲ=ਰੱਸਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਕੈਦੀ ਇਕ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣ (ਕੋਸ਼ ਸ਼ੇਕः ਪੰਨਾ ੮੩੭)]।

ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਮਮ ਸਾਥ ਗਹੀਜੈ[੧] । ਨਿਸਾ ਤਿਮਰ ਗਾਢੋ ਲਖਿ ਲੀਜੈ ॥ ੨੫ ॥ ਚਲਹੁ ਪਲਾਇਨ ਹ੍ਵੈ ਇਸ ਬਾਰੇ । ਸਿਖ ਮਾਝੇ ਕੇ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਦਾਮ ਲਟਕ ਪਿਛਵਾਰੇ[੨] । ਚਲਹਿਂ ਉਤਰ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਸੁਖਾਰੇ ॥੨੬॥ਘੇਰਾ ਹਟਨੋ ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ । ਅਸ ਅਵਸਰ ਪੁਨ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ' । ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮੈਂ[੩]ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਾਨੀ ।–ਗੁਰ ਮਾਇਆ ਹੈ ਮਹਦ ਮਹਾਨੀ[੪] ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਰ ਨਰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਭਿ ਬਿਰਮਾਏ । ਏ ਬਪੁਰਾ ਕਯਾ ਤਿਸ ਅਗੁਵਾਏ । ਕੋ ਮਸੰਦ ਰਹਿਬੋ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ । ਗਯੋ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਵੈ ॥ ੨੮ ॥ ਪੂਜਾ ਕੇ ਗਟਾਕ[੫] ਇਨ ਖਾਏ । ਭਰਮਯੋ ਮੂਰਖ ਚਹਤਿ ਪਲਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਨਰ ਕਰਿ ਜਾਨੈ।'ਮਰੋਂ ਨ ਕਯੋਂ'ਛਲ ਬਲ ਕੋ ਠਾਨੈ[੬] ॥੨੯॥ ਸਿਖ ਸਾਲੋ ਕਾ ਨਾਮ ਬਿਗਾਰਾ । ਕਰਹਿ ਕਲੰਕਤਿ ਕੁਲੀ ਉਦਾਰਾ[੭] । ਮੁਝ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵੈ । ਆਪ ਗਯੋ ਪੁਨ ਔਰ ਗਵਾਵੈ ॥ ੩੦ ॥ ਇਸ ਤੇ ਆਛੀ ਉਪਜਤਿ ਕੰਨਯਾਂ । ਕਿਸ ਕੋ ਬੰਸ ਵਧਾਵਤਿ ਧੰਨਯਾਂ।ਗਈ ਮਸੰਦਨ ਕੀ ਜਰ ਜਾਨ[੮] । ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਸਫਲਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ[੯]–॥ ੩੧॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਮੈਂ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਯੋ । 'ਗੁਰ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਆਯੋ । ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਬਲਿ ਭਾਰੀ । ਸਿਰਜ ਸੰਘਾਰਕ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਏਕ ਬਾਕ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਕਰੈ । ਜਗਤ ਸੁਰਾਸੁਰ ਜਿਸ ਅਨੁਸਰੈ । ਤੁਝ ਕੋ ਮਰਨ ਦੇਹਿਂ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ । ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇਕ ਦੁਸ਼-ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਦੰਤਨਿ ਬਿਖੈ ਜੀਭ ਬਚ ਰਹੈ । ਅਪਰ ਪਰਹਿ ਮੁਖ ਚਰਬਨ ਲਹੈ[੧੦] । ਤਿਮ ਸੇਵਕ ਕੇ ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ । ਰਾਖਹਿਂ ਬਿਚ ਰਿਪੁ ਗਨ ਜੋ ਘਾਯਕ[੧੧] ॥੩੪॥ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰਹੁ ਜਥਾ ਗਿਰ ਕੂਟੰ[੧੨] ਤੂੰ ਸਯਾਨੋ ਕੈਸੇ ਚਿਤ ਛੂਟੰ[੧੩]?ਅਪਰਨ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਨ ਹਾਰੋ। ਨਹਿਂ ਡੋਲਹੁ, ਬੋਲਹੁ ਬੁਧਿ ਭਾਰੋ' ॥ ੩੫ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮੈਂ ਬਹੁ ਕਹਿ ਰਹਯੋ ।–ਬਨਹਿ ਨ

---

[੧]ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਫੜੋ । [੨]ਰੱਸਾ ਲੈਕੇ(ਕਿਲੇ ਦੇ) ਪਿਛਵਾੜੇ ਵਲ ਲਟਕਾਕੇ।[੩]ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ –[੪]ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹੈ । [੫]ਗੱਫੇ।[੬]'ਕਿਵੇਂ ਮੈਂ ਨਾ ਮਰਾਂ' ਇਸੀ ਲਈ ਛਲ ਵਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । [੭]ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਨੂੰ।[੮](ਜਾਨ ਲਈ ਹੈ ਮੈਂ)ਕਿ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਜੜ ਗਈ। [੯]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਸਫਲੇਗੀ ਭਾਵ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ । [੧੦]ਹੋਰ ਕੁਛ ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਵੇ ਤਾਂ ਚੱਬਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । [੧੧]ਜੋ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਚਾ ਰੱਖਣਗੇ । [੧੨]ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਵਾਙੂ ਭਾਵ ਅਟੱਲ ਨਿਸ਼ਚਾ । [੧੩]ਕਿਉਂ ਦਿਲ ਛੱਡ ਬੈਠਾ ਹੈ ।

ਸੰਗੀ–ਜਬਿ ਤਿਨ ਲਹ੍ਯੋ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਟਿਕ੍ਯੋ ਨ ਜੈ ਹੈ ਚਿੰਤ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੬ ॥ ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਬੁਲਾਈ। 'ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਇਹਾਂ ਦੁਖਦਾਈ। ਕ੍ਯੋਂ ਨਾਹਕ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵੋ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਸਭਿ ਬਿਨਸਾਵੋ ॥੩੭॥ ਇਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਕਰੈਂ ਰਹਿ ਕਹਾਂ[1] । ਦਿਵਸ ਜਾਮਨੀ ਸੰਕਟ ਮਹਾਂ। ਜੀਵਤਿ ਚਲਹੁ ਅਪਨਿ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕ੍ਯੋਂਹੂੰ ਬਚਿ ਨਾਂਹੀ ॥੩੮॥ ਅਬਿ ਪਲਾਇ ਜੋ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਸੁਖ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਿਵਾਰੈਂ। ਸੋਢੀ ਅਪਰ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਲੈਹੈਂ। ਰਾਮਦਾਸ ਕੀ ਕੁਲ ਕੋ ਪੈ ਹੈਂ[2]' ॥ ੩੯ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮੂਰਖ ਸਿਖਰਾਏ। ਭਾਜ ਚਲਨਿ ਕੋ ਬਨੋਂਤ ਬਨਾਏ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਲੇ ਦਾਮ ਬਟੋਰ[3]। ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਤਮ ਪਸਰ੍ਯੋ ਘੋਰ ॥ ੪੦ ॥ ਟਿਕੇ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਜਾਗਹਿਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਨਰ ਕੀ ਰਾਰੇ[4]। ਟਾਂਵੀ ਤੁਪਕ ਚਲੈ ਕਬਿ ਕਬੈ। ਦਿਸ਼ਾ ਦੂਸਰੀ ਤੇ ਹਟਿ ਸਬੈ ॥੪੧॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਜਾਨ੍ਯੋ ਨਰ ਨਹਿਂ ਰਹੈ। ਅਵਸਰ ਭਾਗਨਿ ਕੋ ਤਬਿ ਲਹੈ। ਦ੍ਵਾਰੇ ਕੋ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਈ। ਗਹੈਂ[5] ਸਿੰਘ ਇਤ ਉਤ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਛੂਛ ਮੋਰਚਾ ਕਰ੍ਯੋ ਪਹਾਰੀ[6]। ਅੰਤਰ ਜਹਿਂ ਮਝੈਲ ਥਿਰ ਕਾਰੀ[7]। ਤਹਿਂ ਕੋ ਬਰਤ ਪਾਇ ਲਟਕਾਵਾ[8]। ਅਰਧਿਕ ਉਤਰਿ ਗਏ ਤਰ ਥਾਵਾਂ[9] ॥੪੩॥ ਦੁਨੀਚੰਦ ਜਿਸ ਤਨ ਬਹੁ ਪੀਨਾ। ਉਤਰਨਿ ਹੇਤੁ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤ[10] ਗਹਿ ਲੀਨਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਬਿ ਉਤਰਤਿ ਭਯੋ। ਅਰਧਿਕ ਜਬੈ ਲਟ-ਕਤੋ ਗਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਮਹਾਂ ਭਾਰ ਨਹਿਂ ਦਾਮ ਸਹਾਰਾ। ਟੂਟਿ ਤੜਾਕ[11] ਗਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰਾ। ਪੁਨ ਕੁਛ ਗਹ੍ਯੋ ਗਯੋ ਨਹਿਂ ਕਰ ਤੇ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਤੁਰਤ, ਬਹੁ ਰਹੇ ਸੰਭਰਤੇ[12] ॥੪੫॥ ਏਕ ਜਾਂਘ ਕੇ ਭਾਰ ਗਿਰ੍ਯੋ ਜਬਿ। ਲਗੀ ਚੋਟ ਸੋ ਟੂਟਿ ਗਈ ਤਬਿ। ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਤਿ ਨਹਿਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਊਚੇ।[13] ਸੁਨਿ ਖਰਕੇ ਜੋ ਸੰਗਿ ਪਹੂਚੇ ॥੪੬॥ ਡਰਤ੍ਯੋਂ ਤੁਰਤ ਉਠਾਵਨਿ ਕਰ੍ਯੋ[13] । ਗਮਨ੍ਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੀਸ ਬਹੁ ਧਰ੍ਯੋ[14] । ਮੰਜੇ ਪਰ ਉਠਾਇ ਲੇ ਗਏ। ਪਿਛਲੇ ਉਤਰਿ ਮੇਲ ਸਭਿ

[1] ਰਹਿਕੇ ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ। [2] ਕੁਲ ਦਾ ਲੱਭਾਂਗੇ। [3] ਰੱਸੇ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ। [4] ਰਾਖੇ, ਪਹਿਰੇਦਾਰ [ਅ:, ਰਾਈ= ਰਾਖਾ]। (ਅ) ਰਾਰ ਕੇ ਨਰ=ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ। [5] ਫੜ ਲੈਣਗੇ। [6] (ਬਾਹਰੋਂ ਜਿਸ ਪਾਸਿਓਂ) ਪਹਾੜੀਏ ਮੋਰਚਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। [7] (ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਜਿੱਥੇ ਮਝੈਲ ਇਸਥਿਤ ਸਨ। [8] ਤਿਸ (ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਪਾਸੇ) ਵਲ ਰੱਸਾ ਪਾ ਕੇ ਲਟਕਾਇਆ [ਹਿੰ:, ਬਰਤ=ਰੱਸਾ]। [9] ਹੇਠਾਂ ਥਾਂਵ ਨੂੰ। [10] ਰੱਸਾ। [11] ਤੜੱਕ ਕਰਕੇ। [12] ਬਹੁਤ ਸੰਭਾਲਦੇ ਰਹੇ। [13] ਸੰਗੀ ਜੋ ਪੁੱਜ ਚੁਕੇ ਸਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਖੜਾਕ ਸੁਣਕੇ ਡਰਦਿਆਂ ਛੇਤੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। [14] ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚਾਇਆ ਹੋਯਾ।

ਕਿਏ[1]॥੪੭॥ਸ਼੍ਰੀਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ।ਮਿਲੇ ਮਝੈਲ ਜਾਤਿ* ਡਰਧਾਰੇ।
ਹੋਤਿ ਪੀਰ ਬਹੁ ਚਲਤਿ ਉਠਾਇ।ਹਾਇ ਹਾਇ ਬੋਲਤਿ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ ੪੮॥
ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਦੁਨੀਚੰਦ ਭਾਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੀ ਮੌਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਗਿਕੈ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸ਼ਰੀਰ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੰਗਲ ਪ੍ਰਾਤਿਕਾਲ ਕੇ ਭਏ। ਸਿਖ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨਿ ਬਾਜਨਿ ਕਿਏ।ਆਸਾਵਾਰ ਭੋਗ ਕਹੁ ਪਾਏ। ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਸੁਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੨ ॥ ਬਾਜ ਉਠਯੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਜੀਤ ਜਨਾਵਨ ਵਾਰਾ। ਇਤ ਉਤ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਗਨ ਸਿੰਘ। ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥ ੩ ॥ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਜਮਧਰ ਸਰ ਤਰਕਸ਼। ਤੋਮਰ ਤੁਪਕ ਤਬਰ ਕਟ ਕਸਿ ਕਸਿ। ਬੈਠਹਿਂ ਆਨਿ ਨਿਕਟ ਸਮੁਦਾਈ। ਸ਼ਮਸ ਸੁਧਾਰਤਿ ਮੂਛ ਉਠਾਈ[2] ॥ ੪ ॥ ਉਤ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਦੁੰਦਭੀ ਵਾਏ। ਢੋਲ ਸਮੂਹ ਡੰਕ ਢਮਕਾਏ।ਰਣਸਿੰਙੇ ਤੁਰਰੀ ਬਜਵਾਏ। ਪਟਹਿ ਨਫੀਰੀ ਜੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੫ ॥ ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਦਲ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਉਤਸਾਹਤਿ ਚਾਹਤਿ ਗਜ ਢੋਵਾ। ਸਭਿ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਨਹਿਂ ਮਝੈਲ ਕੋ ਪਰਯੋ ਦਿਖਾਈ ॥ ੬ ॥ 'ਮੱਟੂ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜਿ ਆਦਿ। ਨਹਿਂ ਆਯੋ ਕਹਾ ਭਯੋ ਵਿਖਾਦ ?' ਇਤਨੇ ਕਹਤਿ ਸਿੰਘ ਦੁਇ ਆਏ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਹੀ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ ॥ ੭ ॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਸੰਗ ਲਏ ਮਝੈਲ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਭਾਜਯੋ, ਨਿਸ ਗੈਲ[3]।ਰਹਯੋ ਆਪ ਨੇ ਰਣ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਨਿ। ਮਸਤ ਮਤੰਗ ਸੰਗ ਤਿਹਿਂ ਭੇਰਨ ॥੮॥ ਤਿਸ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ ਭਜਿ ਗਯੋ। ਅਪਰ ਨ ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਲਖਿ ਪਯੋ। ਮਰਿਬੇ ਕੋ ਡਰ ਧਰਿ ਉਰ ਭਾਗਾ।ਮੰਦ ਮਸੰਦ ਮਹਿਦ ਦੁਰਭਾਗਾ' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਭਾਗਯੋ ਮੂੜ੍ਹ ਕਾਲ ਡਰ ਧਾਰੇ। ਤਹਿਂ ਭੀ ਤਿਸ ਕੋ ਕਾਲ ਅਗਾਰੀ। ਮਾਰਹਿ, ਕਹਾਂ ਜਾਹਿ ਡਰ ਧਾਰੀ॥ ੧੦ ॥ [4]ਭਾਜ ਗਯੋ ਤਿਸ ਭਾਜਨਿ ਦੇਹੁ। ਕਹਾਂ ਕਰਹੁ ਤਿਹ ਸੰਗ ਸਨੇਹੁ[4]। ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਇਹਠਾਂ ਰਹਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ

---

[1]ਭਾਵ ਮਿਲ ਪਏ। [2]ਦਾੜ੍ਹਾ ਸੁਧਾਰਦੇ ਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਉ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [3]ਰਾਤੀਂ ਰਾਹ ਪੈ ਕੇ। [4]ਜੋ ਨੱਸ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਨੱਸ ਜਾਣ ਦਿਓ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀਹ ਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਇਆ।

*ਪਾ:-ਜੋਤ।

ਮੇਲ ਲੇਹੁ[੧] ਸੁਖ ਲਹਹੋ॥ ੧੧॥ ਸਭਿ[੨] ਮਝੈਲ ਰਣ ਕੇ ਡਰ ਭਾਗੇ। ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਲਾਗੋ ਤਿਨ ਆਗੇ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਜੰਗ ਗਰੇ ਤਿਨ ਪਰੇ। ਰੁਟੀਆ ਹਾਥ ਅਏ ਜਬਿ ਲਰੈ[੩] ॥੧੨॥ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਜਿਸ ਦੁਖ ਕਰਿ ਗਇ।ਸੋ ਦੁਖ ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਤ ਗਰ ਪਏ। ਇਹਾਂ ਧਰਹਿਂ ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਹਾਥਾ। ਹਾਥੀ ਕਹਾਂ ਲਰਹਿ ਜਮ ਸਾਥਾ[੪]’ ॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਪ ਗੁਰੂ ਚੁਪ ਰਹੇ। ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕੋ ਲਹੇ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਕੀ ਸੁਨੀਅਹਿ ਕਥਾ। ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਿਤੀ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਥਾ ॥ ੧੪ ॥ ਮੰਚ ਪਾਇ ਸਿਰ ਲਯੋ ਉਠਾਇ। ਟੂਟੀ ਟਾਂਗ ਹਾਇ ਬਿਲਲਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਬਰਜੋ ਸਦਨ ਅਪਨੇ ਉਤਰਾਈ॥੧੫॥ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਹੈ—[੫]‘ਮਿਲਿਨਿ ਸਿਖ ਆਵੈਂ। ਭਾਜਯੋ ਸੁਨਿਕੈ ਮੋਹਿ ਲਜਾਵੈਂ’—।ਯਾਂਤੇ ਨਿੰਜ ਸਬੰਧੀਅਨਿ ਕਹਯੋ। ‘ਚੋਟ ਲਗੀ ਮੈਂ ਬਹੁ ਦੁਖ ਲਹਯੋ॥੧੬॥ ਘਰ ਕੇ ਅੰਤਰ ਮੰਚ ਡਸਾਵਹੁ।ਮੋ ਢਿਗ ਬਹੁਤ ਨ ਆਵਹੁ ਜਾਵਹੁ। ਭਲਾ ਨ ਭਾਵਹਿ ਮਿਲਨੋ ਮੋਹੀ। ਅੰਤਰ ਰਹਯੋ ਤੂਸ਼ਨੀ ਹੋਹੀ’ ॥ ੧੭ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਸ ਪੌਤ੍ਰ ਦੋਇ। ਅੰਦਰ-ਜਾਇ ਪਵਾਯੋ ਸੋਇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਬਹੁ ਅਪਵਾਦਾ[੬]:—ਗੁਰ ਤਜਿ ਭਾਗਯੋ ਜਾਨਿ ਬਿਖਾਦਾ ॥ ੧੮ ॥ ਪ੍ਰਸ਼ਤਨਿ ਲੌ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਪਾਰੇ। ਭਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਡਰ ਧਾਰੇ। ਸਿਖ ਸਾਲ੍ਹੋ ਕਾ ਨਾਮ ਗਵਾਯੋ। ਗੁਰ ਆਗੇ ਰਹਿ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਜੀਵਨ ਸਦਾ ਅਪਨਿ ਇਨ ਜਾਨਾ। ਅਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਹੁਇ ਗਯੋ ਬਿਰਾਨਾ[੭]’—।ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ਸਿਖ ਆਵੈਂ। ਮਿਲ-ਹਿ ਨ ਕਿਹ ਸੋਂ ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵੈ ॥ ੨੦ ॥ ਲਗੀ ਚੋਟ ਕੋ ਲੇਤਿ ਬਹਾਨਾ। ‘ਪਰਯੋ ਮੰਚ ਪਰ ਚਿੰਤ ਮਹਾਨਾ’। ਅਪਰ ਜਿ ਭਾਜੇ ਸੰਗ ਮਝੈਲ। ਸਭਿ ਕੋ ਹੁਇ ਧਿਕਾਰ ਤਿਸ ਗੈਲ[੮] ॥ ੨੧ ॥ ਕੇਤਿਕ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰੰਤੇ। ਨਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮੁਖ ਦਿਖਰੰਤੇ। ‘ਹਮ ਤੇ ਬੁਰੀ ਕਾਰ ਹੁਇ ਗਈ। ਇਤ ਕੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਲਘੁ ਭਈ[੯]’ ॥ ੨੨ ॥ ਸਭਿ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਯੋ ਦੁਖ

---

[੧]ਉਸਨੂੰ ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਏਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਮੇਲ ਲਓ, ਭਾਵ ਉਸਨੂੰ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿਓ ਕਿ ਇਹ ਬੀ ਮਝੈਲ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿਓ। [੨]ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਮੂਜਬ ਇਸ ‘ਸਭ’ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਓਹ ਸਾਰੇ ਜੋ ਨੱਸ ਗਏ ਹਨ’ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ। [੩]ਜਦ ਲੜਨਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਰੋਟੀ ਹੱਥ ਆਵੇਗੀ। [੪]ਹਾਥੀ ਕੀ ਸ਼ੈ ਹੈ ਉਹ ਜਮ ਨਾਲ ਲੜੇਗਾ। [੫](ਜਿਹੜੇ) ਸਿਖ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਨ ਆਉਣਗੇ ਨਠਿਆ ਸੁਣਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰਨਗੇ। [੬]ਬਹੁਤੀ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਦੇ ਹਨ:—। [੭]ਬਿਗਾਨਾ। [੮]ਤਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ। (ਅ) ਤਿਸ ਦੇ ਨਾਲ। [੯]ਭਾਵ ਮਾਝੇ ਵਲ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਲਈ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦੀ ਗਲ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪਾਵਤਿ[1]। ਤਮ ਮਹਿਂ ਪਰਯੋ ਨ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵਤਿ। ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਜਬਹੂੰ ਆਇ। ਉਠਯੋ ਤਜਨਿ ਮਲ ਕੋ[2] ਤਿਸ ਥਾਂਇ॥੨੩॥ਮੰਚ ਤਰੈ ਜਬਿ ਪੈਰ ਉਤਾਰਾ। ਹੁਤੋ ਤਹਾਂ ਪੰਨਗ ਬਡ ਕਾਰਾ। ਦਬੀ ਪੂੰਛ ਤੇ ਬਹੁ ਫੁੰਕਾਰਾ। ਡਸਯੋ ਤਬੈ ਕੋਪਯੋ ਉਰ ਭਾਰਾ॥ ੨੪ ॥ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਰਿ ਨਿਕਸਯੋ ਤਬੈ। ਦੇਖਤਿ ਭਏ ਸੰਬੰਧੀ ਸਬੈ।ਦੌਰੈ ਉਪਚਾਰਨ ਕੌ[3] ਜਿਤ ਕਿਤ। ਕਹਾਂ ਹੋਤਿ ਤਿਸ ਤੇ, ਤਤਛਿਨ ਹਤਿ[4]॥੨੫॥ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਦਾਹ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਜੀਵਨ ਹੀਨਾ[5]। ਬਹੁਰ ਅਧੋਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾ। ਕਰਹਿਂ ਧਿਕਾਰਨਿ ਜਿਨ ਸਿਖ ਜੋਵਾ॥ ੨੬ ॥ 'ਤਹਿਂ ਬਚ ਰਹਤਿ ਬਿਜੈ ਕੋ ਪਾਵਤਿ। ਸਕਲ ਪੰਥ ਦੀਰਘ ਜਸੁ ਗਾਵਤਿ। ਮਿਰਤ ਨ ਟਰਤਿ ਬਿਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਮਰਯੋ। ਬਹੁ ਮਤਿਮੰਦ ਨਰਕ ਮੈਂ ਪਰਯੋ' ॥੨੭॥ ਦੁਇ ਪੌਤ੍ਰ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਪਵਾਦਾ। ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਤਿ ਹੋਤਿ ਬਿਖਾਦਾ। ਨਾਮ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਇਕ ਕੇਰਾ। ਦੁਤਿਯ ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੨੮॥ ਕਟ ਕਸਿਕੈ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਦੋਸ਼ ਪਿਤਾਮਾ ਕੋ ਬਡ ਧਰੇ। ਜੋ ਮਝੈਲ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਮਿਲੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਅਨੰਦਪੁਰ ਚਲੇ* ॥੨੯॥ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਕੀ ਇਮ ਭੀ ਕਥਾ। ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਸੁਨੀਅਹਿ ਜਥਾ। ਛੁਟਹਿਂ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦਿਸ਼ਾ ਤੁਫੰਗ। ਢੁਕੇ ਮੋਰਚੇ ਨਿਕਟ ਨਿਸੰਗ॥ ੩੦ ॥ ਅਨੀ ਘਨੀ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰਨ ਕੇਰੀ। ਘਾਲਯੋ ਜ਼ੋਰ ਸਭਿਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।-ਆਜ ਗੜ੍ਹੀ ਕੋ ਲੇਹੁਂ ਛੁਟਾਇ। ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਪੁਨ ਟਿਕੈ ਨ ਕਾਇ-॥ ੩੧ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਉਤਸਾਹ ਬਿਲੰਦੇ। ਲਿਯੋ ਹਕਾਰਿ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦੇ। ਹੰਡੂਰੀ ਤੇ ਆਦਿਕ ਰਾਜੇ। ਭਏ ਇਕੱਤ੍ਰ ਲਰਨ ਕੇ ਕਾਜੇ॥ ੩੨॥ ਬੈਠਿ ਏਕ ਥਲ ਗਜ ਮੰਗਵਾਯੋ। ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ ਝੂਲਤੋ ਆਯੋ। ਪੁਸ਼ਟ ਬਡੋ ਨਿਤ ਮਸਤ ਰਹੰਤਾ। ਨਿਕਟ ਪਿਖਹਿ ਨਰ ਤਤਛਿਨ ਹੰਤਾ॥ ੩੩ ॥ ਤੋਮਰ ਦੀਰਘ ਹਾਥ ਰਹੰਤੋ। ਇਤ ਉਤ ਘੇਰਤਿ ਤਾਂਹਿ ਚਲੰਤੋ। ਸੰਗਲ ਰਹਹਿ ਪੈਰ ਮੈਂ ਪਾਯੋ। ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਾਯੋ ॥੩੪॥ ਦਏ ਮਸਾਲੇ ਗਰਮ ਘਨੇਰੇ।ਜਿਨ ਤੇ ਹੋਯੋ ਮਸਤ ਬਡੇਰੇ। ਆਂਖ ਲਾਲ ਦੀਰਘ ਤੇ ਹੇਰਤਿ। ਇਤ ਉਤ ਤੋਮਰ ਗਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਤਿ[6] ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਨਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨਾ। ਰਾਤਬ[7] ਦੇ

[1]ਭਾਵ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੂੰ। [2]ਪਖਾਨੇ ਜਾਣ ਲਈ। [3]ਇਲਾਜਾਂ ਵਾਸਤੇ। [4]ਹੁਣ ਦੌੜਨ ਭੱਜਣ ਨਾਲ ਕੀਹ ਬਣਦਾ ਸੀ, ਝਟ ਮਰ ਗਿਆ। [5]ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਕੇ ਮਰਿਆ। [6]ਹੱਕਦੇ ਹਨ। [7]ਖਾਣਾ। [ਅ਼:,ਰਾਤਬ]। *ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਕਿੰਨਾ ਬਹੁਤਾ ਸੀ।

ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਸੁ ਲੀਨਾ। ਸਾਰ ਬਾਰਨੀ[1] ਕੋ ਮੰਗਵਾਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਵਾ ਮਣ ਦਈ ਪਿਲਾਇ ॥ ੩੬॥ ਤਵੇ ਪੁਲਾਦੀ ਮਸਤਕ ਸਾਰੇ। ਬੰਧੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਬਡ ਭਾਰੇ। ਕੁਛਕ ਸੁੰਡ ਨੰਗੀ ਰਹਿ ਜਾਈ। ਸਰਬ ਲੋਹ ਸੋਂ ਛਾਦਨਿ ਭਈ ॥ ੩੭ ॥ ਦੀਰਘ ਲਾਂਬੀ ਸੇਫ[2] ਮੰਗਾਈ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੀਖੀ ਧਾਰ ਲਗਾਈ।ਸੁੰਡ ਅੰਤ ਸੋਂ ਬੰਧਤਿ ਖਰੀ[3]।ਖੁਲਹਿ ਨ,ਦਿਢ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਕਰੀ ॥੩੮॥ ਗੋਰੀ ਫੋਰ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਜੈਸੇ। ਲੋਹੇ ਸੰਗ ਅਛਾਦਨੋ ਐਸੇ। ਨੇਜ਼ਾ ਖੜਗ ਕਟਹਿ ਤਿਸ ਕਹਾਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਾਢੋ ਕਰਿ ਮਹਾਂ ॥੩੯॥ ਸੌਂਡਾ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਸੈਫ ਸੁ ਫੇਰਤਿ[4]। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰ ਅਨੰਦਤਿ ਹੇਰਤਿ। ਫੂੰਕਾਰਤਿ ਚਿੰਘਾਰਤਿ ਭਨਤੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਲਗਿ ਸੁਨਤੋ॥੪੦॥ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਤਬਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।"ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!"ਕੁੰਚਰ ਕੇਰ ਚਿੰਘਾਰੀ। ਮੱਤ ਬਾਰਨੀ ਤੇ ਸੋ ਲਹੀਯਤਿ[5]।ਤਿਸ ਉਪਾਇ ਕਰਿਬੋ ਅਤਿ ਚਹੀਅਤਿ॥੪੧॥ਆਜ ਲੋਹ-ਗੜ੍ਹ ਲੋਹਾ ਮਾਚੈ।ਕਰਦਮ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਰਜਸੋਂ ਰਾਚੈ।ਪਾਯੋ ਜ਼ੋਰ ਸਭਿਨਿ ਤਹਿਂ ਜਾਈ।ਇਤ ਤੇ ਗਏਹਟਕ ਸਮੁਦਾਈ॥੪੨॥ਤੜਭੜ ਛੁਟਹਿ ਤੁਫੰਗਘਨੇ-ਰੀ।ਹੋਤਿ ਮੋਰਚੈ ਨਿਕਟ ਬਡੇਰੀ।ਮਾਰਨ ਮਰਨਹੋਇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ।ਆਜ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ-ਗਨ ਪਠਿ ਜਮ ਧਾਮ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤਰਥ ਰੁਤੇ 'ਦੁਨੀਚੰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੫. [ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਇ। ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਥਾਇਂ ॥ ੧॥ ਨਿਸਪਾਲਕ ਛੰਦ ॥ [6]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਨਿਸ ਕੇ ਬਿਚ ਸਦੀਵ ਹੀਂ। ਹੋਵਹਿਂ ਸੁਚੇਤ ਰਖਵਾਰ ਥਿਤ ਥੀਵ ਹੀਂ। ਬਿੰਸਤ ਸੁ ਪੰਚ ਗਿਨਤੀ ਤਿਨਹੁ ਜਾਨਿਯੇ[6]। ਜਾਗਤਿ ਰਹੈਤਿ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਸੁ ਪਾਨਿਯੇ[7] ॥ ੨ ॥ ਪਾਸਹਿ ਰਹੈਤਿ ਸਭਿ ਖਾਸ[8]

---

[1]ਤੇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ। [2]ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਤਲਵਾਰ । [3]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। [4]ਸੁੰਡ ਨੂੰ ਘੁਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਬੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੩ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦਾ)। (ਅ) ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਟੋਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਘੁਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। [5]ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। [6]ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਲੰਘ ਪਰ (ਬਿਰਾਜਦੇ ਸਨ ਤਦੋਂ) ਨਿੱਤ ਹੀ ਸਾਵਧਾਨ ਰਖਵਾਲੇ (ਪਲੰਘ ਪਾਸ) ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੨੫ ਜਾਣ ਲਓ। [7]ਹਥ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਪਕੜ ਕੇ। [8]ਖਾਸ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ)।

ਹਰੱਖਾਇਕੈ। ਜਾਮਨਿ ਮਝਾਰ ਕਰਿ ਸੇਵ ਸੁਖ ਪਾਇਕੈ। ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ ਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ ਸਮ ਬੀਰ ਹੈਂ[1]।ਜੰਗਹਿ ਨਿਸੰਗ ਭਟ ਭੰਗ ਹਿਤ ਧੀਰ ਹੈਂ[2]॥੩॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦੁ ॥ ਤਿਨਹੁੰ ਮਝਾਰ ਏਕ ਹੈ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਾ। ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ ਬਾਹੁ ਦੰਡ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤੇ ਗ਼ਰੂਰਮਾ[3]।ਸੁ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ ਤੇ ਮੁਛੈਲ[4] ਛੈਲ ਜਾਨਿਯੇ। ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਢਾਲ ਅੰਗ ਸੰਗ ਜੰਗ ਮੈਂ ਮਹਾਂਨਿਯੇ ॥ ੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੋਸ਼ਸ਼ ਪਟ ਬਹੁ ਰੂਪ ਕੀ ਪਹਿਰਤਿ ਅਪਨੇ ਅੰਗ। ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਿਂ ਬਹੁਰੂਪੀਆ ਭਯੋ ਸੁ ਸਿੰਗਾਰਾ ਸੰਗ[5] ॥ ੫॥ ਚੰਚਲਾ ਛੰਦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਬਿਲੰਦ ਓਜਵਾਨ ਜਾਨਿ।ਸਾਮੁਹੇ ਥਿਰਯੋ ਸੁ ਬੀਰ ਹਾਥ ਧਾਰਿ ਆਯੁਧਾਨ।ਮਾਨਿ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁ ਬਾਕ, ਹੈ ਅਨੰਦ ਧੀਰ ਮਾਂਹਿ। ਥਾਸਤੋ ਹਜ਼ੂਰ ਨੀਤਿ ਭਾਉ ਦੀਹ ਚੀਤ ਜਾਂਹਿ ॥ ੬ ॥ ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ ॥ ਬਿੱਦਯਾ ਨੇਜੇ ਮਾਰਨਿ ਕੀ ਮਹਿਂ ਬੁੱਧਿਵਾਨ ਬਡ ਜਾਨੈ।ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਕੈ ਪੈਦਲ ਹ੍ਵੈਕਰਿ ਅਧਿਕ ਭ੍ਰਮਾਵਨਿ ਠਾਨੈ ॥੭॥ ਨੇਜਾ ਗਹੇ ਖਰੋ ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। 'ਆਉ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਬਡ ਜੋਧਾ ਤੁਵ ਸਿਰ ਭਾਰ ਉਦਾਰਾ॥੮॥ਉਤ ਸੈਲੇਂਦ੍ਰਨਿ ਕੋ ਮਤੰਗ ਬਡ, ਇਤ ਤੇ ਕੇਹਰਿ ਥੀਜੈ। ਮਹਾਂ ਦਾੜ੍ਹ ਨੇਜਾ ਖਰ ਦੈ ਹੈਂ[6] ਗਜ ਹਤਿਬੇ ਕੋ ਕੀਜੈ ॥ ੯॥ ਆਯੁਤ ਭਾਲਾ ਭਾਲ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ[7] ਮੁਰ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਹਾਥੀ। ਨਹੀਂ ਕਦਾਚਿਤ ਸਨਮੁਖ ਆਵੈ ਪੀਛੇ ਮਾਰੇ ਸਾਥੀ॥੧੦॥ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਦੀਰਘ ਬਲ ਕਰਿਕੈ ਸ਼ੰਕਾ ਤਯਾਗਿ ਪ੍ਰਹਾਰੋ। ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਯਾਸ ਧਰਹੁ ਅਸ, ਜਸੁ ਕੋ ਪਾਇਂ ਸੁਖਾਰੋ' ॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਤਬਿ ਦੋਨਹੁੰ ਕਰ ਬੰਦੇ। 'ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਆਇਸੁ ਜੈਸੇ ਤਿਮ ਹੀ ਕਰੌਂ ਨਿਕੰਦੇ॥ ੧੨ ॥ ਮਹਿ ਮਹਿਂ[8] ਇਹ ਹਾਥੀ ਕਯਾ ਬਪੁਰੋ ਜੋ ਅਰ ਸਕਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਸੁਨਯੋ ਸੁਰਗ ਮਹਿਂ ਇਕ ਐਰਾਵਤ ਤਿਸ ਕੋ ਲੈਹੌਂ ਮਾਰੀ' ॥੧੩॥ ਅਪਨਿ ਖਜ਼ਾਨੇ ਬਿਚ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਨੇਜ਼ੇ ਮੰਗਵਾਏ। ਕਿਸੀ ਵਲਾਇਤ ਭਏ ਤਯਾਰ ਸੋ ਕੀਮਤ ਅਧਿਕ ਬਨਾਏ ॥ ੧੪॥

---

[1](ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਤਨ ਦੇ ਰਾਖੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਲ) ਤੱਕਿਆ ਕਿ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਬਹਾਦਰ ਹਨ। [2]ਜੰਗ ਵਿਚ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਭੈ ਧੀਰਜ ਵਾਨ ਹਨ। [3]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਪਰ ਭਾਰੀ ਹੈ। [4]ਬੜੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲਾ। [5]ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ (ਬਹੁਰੂਪੀਆ) ਸਿੰਗਾਰਾ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ [6]ਤਿੱਖੇ ਨੇਜ਼ੇ ਰੂਪੀ (ਸ਼ੇਰ ਦੀ) ਭਾਰੀ ਦਾੜ੍ਹ ਦਿਆਂਗੇ। [7]ਚੌੜਾ ਨੇਜ਼ਾ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਮਾਰੋ। [8]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ।

ਬੋਣ ਬਿਖੇ ਬਹੁ ਕਲੀ ਪੂਰ ਕਰਿ ਊਪਰ ਪੈ ਲਪਟਾਏ[1] । ਦੂਹਰੇ ਹੋਇ ਬਨਹਿਂ ਪੁਨ ਸਰਲੀ ਨਹਿਂ ਟੂਟਹਿਂ ਬਲ ਲਾਏ[2] ॥ ੧੫ ॥ ਪਰੇ ਬੈਦ ਬਹੁ ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਨਗ ਤਿਨ ਪਰ ਜਰਵਾਏ। ਧਨ ਦਸ ਸਪਤ ਸਹੰਸ੍ਰ[3] ਲਾਗਸੇ ਬਾਸ਼ਕ ਸਮ[4] ਦਰਸਾਏ॥੧੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੋਨਹੁ ਲਏ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਪਰਖਹਿਂ ਤੋਲਨ ਕੀਨਾ। ਕੁੰਚਰ ਕੇ ਮਸਤਕ ਕੋ ਫ਼ੋਰਨਿ ਇਕ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਤੇ ਦੀਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਫਲ ਫੁਲਾਦ ਕੀਮਤ ਬਹੁਤੇ ਕੀ[5] ਲੋਹਾ ਬੀਧਨ ਵਾਰੋ। ਲੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਬੈਦਨ ਕੀਨਸਿ ਤਤਛਿਨ ਭਾ ਬਲ ਭਾਰੋ ॥ ੧੮ ॥ ਬਿੱਦਨਾ ਅਧਿਕ ਬਹੁਤ ਸਿਖਰਾਈ 'ਇਮ ਗਹਿ ਕਰਿ ਗਜ ਮਾਰੋ'। ਸਕਲ ਭੇਦ ਕੋ ਜਾਨਯੋਂ ਤੂਰਨ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਉਰ ਧਾਰੋ ॥ ੧੯ ॥ ਕਰੀ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਬਿਨਤੀ "ਹਾਰਿ ਜੀਤ ਨਹਿਂ ਜਾਨੋਂ । ਜਿਤ ਪ੍ਰੇਰਹੁ ਤਿਤ ਗਮਨਹੁਂ ਸਨਮੁਖ ਬੁਧਿ ਅਰੁ ਬਲ ਸਭਿ ਠਾਨੋਂ[6] ॥ ੨੦ ॥ ਮੋਹਿ ਮਰਨ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨ ਕੋਈ ਤੁਮਹਿਂ ਦਾਸ ਕੀ ਲਾਜਾ। ਖਰੇ ਹੋਨਿ ਮਿਸ ਮੋਰੇ ਇਕ ਹੈ ਆਪ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਕਾਜਾ ॥ ੨੧ ॥ ਦਾਸ ਉਚਿਤ ਆਇਸੁ ਕੋ ਮੰਨਨਿ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਨਿਰਬਾਹੋ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਮਨ ਜਾਨਯੋਂ ਇਸ ਮਾਂਹੋ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਮ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭੀਮ ਕੋ ਬਲ ਦੇ ਜਰਾਸਿੰਧ ਮਰਿਵਾਯੋ। ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਸੁੱਗ੍ਰੀਵ ਓਜ ਦੇ ਬਾਲੀ ਕੋ ਹਤਵਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥ਤਥਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਮੁਝ ਤੇ ਕਾਰਜ ਆਪ ਬਨਾਵਨ ਚਾਹੋ। ਦੀਜਹਿ ਮਾਦਕ ਰਹੁ ਮਤ ਮੁਹਿ ਮਤ, ਆਪ ਦੁਰਦ ਕੋ ਗਾਹੋ"[7] ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਨਿਜ ਅਫੀਮ ਮੰਗਵਾਈ। ਡੱਬਾ ਚਾਮੀਕਰ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਜਟੇ ਰਤਨ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਮਾਸੇ ਪੰਚ ਭਖਤਿ ਸੋ ਪੂਰਬ ਤਿਸ ਤੇ ਦਈ ਸਵਾਈ*। ਦੂਰ ਵਲਾਇਤ ਤੇ ਜੋ ਆਵਤਿ ਅਤਿ ਮਾਦਕ ਬਡਿਆਈ[8]

[1]ਬਾਂਸ ਵਿਚ ਕਲੀ ਭਰਕੇ ਉਪਰ ਤੰਦੀ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਹੈਸੀ [ਫਾ:, ਪੈ=ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਬਦਨ ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਪੱਠੇ ਆਦਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਨ ਤੇ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਠਾਂ ਤੇ ਲਪੇਟਦੇ ਹਨ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਦੇਖੋ ਗ਼ਜ਼ਾਸੁ:]। [2]ਦੂਹਰੇ ਹੋਕੇ ਫਿਰ ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਬਲ ਲਾਇਆਂ ਟੁੱਟਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। [3]੧੭ ਹਜ਼ਾਰ। [4]ਬਾਸ਼ਕ ਨਾਗ ਵਰਗੇ। [5]ਬਹੁਤੇ ਮੁੱਲ ਦੀ। [6]ਕਰਾਂਗਾ। [7]ਅਫੀਮ ਦਿਓ, ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਮਸਤ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਆਪ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰੋ। [8]ਭਾਵੀ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀ (ਜਿਸਦੀ) ਮਹਿਮਾਂ ਹੈ।

*ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੈਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਹੈ। ਪਰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੰਘ ਸਜਕੇ ਅਫੀਮੀ ਰਹੇ ਹੋਣ ਕਿ ਨਾ।

॥ ੨੬ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਦੀਨੀ ਜੁਗ ਹਾਥਨਿ ਪਰ ਲੀਨੀ। ਸਿਮਰਿ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਤਬਿ ਖਾਈ ਬਡਿ ਕੀਮਤਿ ਕੀ ਚੀਨੀ ॥ ੨੭ ॥ ਪੁਨ ਬਿਜੀਆਂ[1] ਘੁਟਵਾਇ ਮੰਗਾਈ ਸਿੰਘਨ ਪਾਨ ਕਰਾਈ। ਪੀਵਤਿ ਚਢ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲ ਅਮਲ ਤਬਿ, ਲਾਲੀ ਲੋਚਨ ਛਾਈ ॥੨੮॥ ਭੌਹੈਂ ਚਢੀ ਕਮਾਨ ਮਨਿੰਦੈ ਮੂਛਨ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਾ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਤੇ ਕਮਰ ਕਸੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਬਰਛਾ ਕਰ ਮਹਿਂ ਫੇਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਬਲ ਬਿਸਾਲ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਵਧ ਗ੍ਯੋ ਮਨ ਉਤਸਾਹੂ। ਕੁੰਚਰ ਕੋ ਪਪੀਲਕਾ ਜਾਨਤਿ–ਹਤੌਂ ਤੁਰਤ ਰਣ ਮਾਂਹੂ–॥੩੦॥ ਵਧ੍ਯੋ ਪ੍ਰਮੋਦ ਭਯੋ ਤਬਿ ਗਦਗਦ ਪਰ੍ਯੋ ਚਰਨ ਗੁਰ ਆਗੈ। ਦੇ ਥਾਪੀ ਤਤਕਾਲ ਉਠਾਯੋ 'ਕਰਹੁ ਜੁਧ ਅਨੁਰਾਗੈ'॥੩੧॥ ਚਤਰ ਪ੍ਰਦ-ਛਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ ਸਭਿ ਸੋਂ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ। ਪਿਖਤਿ ਖਾਲਸਾ[2] ਚਲ੍ਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਕੌ ਅਸੁ ਪਰ[3] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਗ, ਭਯੋ ਅਰੂਢਨਿ, ਬਰਛਾ ਹਾਥ ਹੁਲਾਰਾ। ਦੂਸਰ ਕਰ ਮਹਿ ਬਾਗ ਤੁਰੰਗ ਕੀ ਲੇ ਗੁਰ ਨਾਮ ਪਧਾਰਾ ॥੩੩॥ ਹੁਤੋ ਦਮਦਮਾ ਅਧਿਕ ਉਚੇਰੋ ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਰੂੜੇ। ਪਿਖਿਨਿ ਤਮਾਸ਼ਾ ਜੰਗ ਕਰਨ ਕੋ ਢੋਵਨ ਗਜ ਕੋ ਕੂੜੇ ॥ ੩੪ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸੇ। ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ ਸਨਮਾਨਤਿ ਹੈਂ ਤੈਸੇ॥੩੫॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰੀ ਹੇਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਇ।ਬਡੇ ਢੋਲ ਦੁੰਦਭਿ ਰਣਸਿੰਙੇ ਨਾਦ ਬਿਸਾਲ ਉਠਾਇ॥ ੩੬॥ ਗੱਜ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਯੇ ਬਹੁ ਗਾੜ੍ਹੇ ਲੋਹੇ ਸੰਗ ਅਛਾਦ।।ਇਤ ਉਤ ਸੌਂਡਾ ਫੇਰਨਿ ਕਰਤੇ,ਚਮਕ ਸੈਫ ਸ਼੍ਰੰਟ ਕਾਦਾ[4]॥੩੭॥ ਏਕ ਲਾਖ ਗਿਨਤੀ ਕੇ ਜੋਧਾ ਪੁਨ ਸਤਵੰਜ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਸੰਗ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਸੁ ਲੈਕੇ ਹੇਲਾ ਘਾਲਨਿ ਤਯਾਰਾ॥੩੮॥ਸੁਤਰੀ, ਧੌਂਸ[5] ਦੀਰਘਾ, ਭੇਰਹਿ[6], ਡਫ ਗਨ ਢੋਲ ਸਮੂਹੇ। ਪਟਹਿ, ਬਾਂਸੁਰੀ, ਬਜੀ ਨਫੀਰੀ, ਭਟ ਉਮਡੇ ਹਿਤ* ਹੂਹੈ[7] ॥ ੩੯ ॥ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਹਿਂ ਰੌਰ ਪਰ੍ਯੋ ਬਡ ਤੋਮਰ ਲਏ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਲੇ ਫਾਂਦਨ ਕਰਿਤੇ ਤੜਭੜ ਤੁਪਕ ਉਦਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਤੁਰੰਗ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਫੰਧਾਯੋ ਸਭਿ ਤੇ ਆਗੂ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। 'ਆਜ ਲੋਹ-

---

[1]ਸੁੱਖਾ। [2]ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ। [3]ਘੋੜੇ ਪਰ। [4]ਇਧਰ ਉਧਰ ਜਦ ਸੁੰਡ ਫੇਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ (ਬੱਧੀ ਹੋਈ) ਤਲਵਾਰ ਚਮਕਦੀ ਹੈ। [5]ਧੌਂਸੇ। [6]ਭੇਰੀਆਂ। [7]ਹੱਲੇ ਕਰਨ ਲਈ। (ਅ) ਸ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ। *ਪਾ:–ਨਿੱਤ।

ਗੜ੍ਹ ਤੋੜੌਂ ਭਿੜਿ ਕੈ'ਸਪਥ[1] ਰਿਦੈ ਸਿਮਰੈਕੇ ॥੪੧॥ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਬਿਲੋ-ਕਤਿ ਬੋਲਯੋ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਇਹ ਜਸਵਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਹੰਕਾਰਿਬਡੇਰਾ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਸਪਥ ਉਚਾਰੀ॥ ੪੨ ॥ ਆਜ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਇਸੇਹਿ ਸਿਧਾਰਹਿਂ ਸੈਲੋਂ ਦੂਨਿ ਹਤਿ ਧੀਰੈ[2]।ਕਰਹੁ ਖਾਲਸੇ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਇਤ ਤੇ ਭੇਜਹੁ ਬੀਰੈ ॥ ੪੩ ॥ ਅਪਰ ਕਾਰ ਲਰਿ ਮਾਰਨ ਕੇਰੀ ਸੋ ਨ ਕਰਹਿਂ ਰਣ ਮਾਂਹੀ। ਹਤਹਿਂ ਕੇਸਰੀ ਕੋ ਕਰਿ ਉੱਦਮ ਰਿਪੁ ਨਿਰਬਲ ਹੁਇ ਜਾਂਹੀ[3]' ॥ ੪੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨਤਿ ਬਖਾਨੀ'ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਬਤਾਈ।ਜਿਮ ਬਚਿੱਤ੍ਰਸਿੰਘ ਗਜ ਪਰ ਗਮਨਯੋਂ ਤਿਮ ਕੋ[4] ਇਸ ਪਰ ਜਾਈ ॥ ੪੫ ॥ ਸਿਰ ਨਿਕੰਦ ਕਰਿ ਹਮ ਢਿਗ ਆਨਹਿ ਨ੍ਰਿਭੈ ਖੜਗ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਧਰਿ ਬਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਮਹਤ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕੋ ਟੇਕਹਿ ਪਗ ਮਾਥਾ' ॥ ੪੬ ॥ ਤੀਨ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਉਦੇਸਿੰਘ ਤਬਿ ਬੋਲਯੋ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥਾ। 'ਕਰਹੁ ਦਾਸ ਕੋ ਆਇਸੁ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੈਂ ਲਰਿ ਹੌਂ ਰਿਪੁ ਸਾਥਾ॥੪੭॥ਜੰਗ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਹਤਨ ਕਹਾਂ ਇਹ, ਜੋ ਅਵਿਲੋਕ ਪਲਾਵੈ। ਦੁਰਗ ਸੈਲ ਮੈਂ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੈ ਤਹਾਂ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵੈ ॥੪੮॥ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਅਪਰ ਪਰ ਮੈਂ ਨਹਿਂ,ਪਹੁੰਚੌਂ ਤਿਸ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਕਰਾਚੋਲ ਸੋਂ ਦੇਵਹੁਂ ਸੀਸ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ੪੯ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਅਰਹਿ ਲਰਹਿ ਇਹ ਮੂਰਖ ਰਣ ਕੀ ਬਾਯੁ ਨ ਲਾਗੀ। ਆਜ ਲੇਹਿ ਫਲ ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਕੋ ਬੇਮੁਖ ਕੂੜ ਕੁਭਾਗੀ' ॥ ੫੦ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹੋਇ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਤਬੇਲੇ। ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਇ ਅਨਾਯਹੁ ਤੂਰਨ ਕਹਯੋ 'ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਲੇ ਲੇ' ॥੫੧॥ ਦੀਰਘ ਖੜਗ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਦੀਨਸਿ ਖਰੋ ਪੁਲਾਦ ਕਰਾਰਾ[5]। ਬਲ ਤੇ ਹਤੇ ਲੋਹ ਕੋ ਕਾਟਹਿ ਮਾਨੁਖ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰਾ ॥੫੨॥ ਬਰਛਾ ਦੁਤੀ ਰਹਯੋ ਸੋ ਬਖਸ਼ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਹੇਰਾ। ਬਲ ਉਤਸਾਹ ਬਿਸਾਲ ਵਧਯੋ ਤਨ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਘਨੇਰਾ ॥ ੫੩ ॥ ਕਟ ਸੋਂ ਬੰਧਿ ਖੜਗ, ਬਡ ਢਾਲਾ, ਤੋਮਰ ਹਾਥ ਮਝਾਰਾ। ਨਮੋ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਜਬਿ ਮਾਦਿਕ[6] ਦੀਨਿ ਉਦਾਰਾ॥੫੪॥ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਹਫੀਮ ਸੋ ਦੀਨੀ ਬਿਜੀਆ ਕਰਿਕੇ ਪਾਨਾ। ਬੰਕ ਮੁਛਹਿਰੇ[7] ਕਰਿ ਤਬਿ ਗਮਨਯੋਂ ਭਾ ਅਸਵਾਰ ਕਿਕਾਨਾ[8] ॥ ੫੫ ॥ ਗਿਰ ਈਸ਼ਨ ਕੀ ਚਮੂੰ ਘਨੀ ਲਖਿ ਸਿੰਘ ਸਮੂਹ

[1]ਸੌਂਹ। [2]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਧੀਰਜ ਨਾਸ਼ ਕਰੀਏ। [3](ਇਸਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ) ਵੈਰੀ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [4]ਕੋਈ। [5]ਸਖਤ। [6]ਭਾਵ ਅਫੀਮ। [7]ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਕੇ। [8]ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਯਾ।

ਉਠਾਏ[1]।ਤੁਪਕ[2] ਤਮਾਚੇ ਚਾਂਪ ਤੀਰ ਖਰ ਗਹਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਿਧਾਏ॥੫੬॥ 'ਆਜ ਭੇੜ ਓੜਕ ਕੋ ਪਰਿ ਹੈ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਮਾਰੈਂ।ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੋ ਅਨੀ ਘਨੀ ਤਿਨ,ਲਰਿ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਹਾਰੈਂ॥੫੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਬਚਿੱਤ ਸਿੰਘ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਰਣ ਕਰਨਿ ਪਠਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਨੇਜ਼ਾ ਮਾਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਦੀਰਘ ਸੂਰਮੇ ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਇ। ਚਲੇ ਲਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਕੋ ਜਹਿਂ ਰਣਖੇਤ ਬਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੰਪਕਮਾਲਾ ਛੰਦ॥ ਦੀਰਘ ਰੌਰਾ ਦ੍ਵੈ ਦਿਸ਼ਿ ਹੋਵਾ। ਚਾਹਤਿ ਹਾਥੀ ਕੋ ਤਬਿ ਢੋਵਾ। ਸਿੰਘ ਗਏ ਘੋਰੇ ਅਸਵਾਰਾ। ਲੋਹਗੜ੍ਹੀ ਕੋ ਦ੍ਵਾਰ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘੰ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੀਰ ਖਿਰਨੋ ਲੈ ਸਿੰਘਨਿ ਜਾਲਾ।ਕਾਸ਼ਟ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਾ[7] ਹਾਥ ਸੰਭਾਰੇ।ਡਾਲਿ ਦੁਗੋਰੀ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਛੋਰਤਿ ਬੈਰੀ ਹੇਰਤਿ ਆਏ[3]। ਦੈ ਉਤਸਾਹੈ ਬੀਰ ਬਧਾਏ।'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈਂ ਰੱਛ੍ਯਾ ਕਰਿ ਭਾਰੀ[4]। ਨਾਮ ਸੁ ਲੀਜੈ ਜੈ ਰਣ ਕਾਰੀ[5]' ॥ ੪ ॥ ਚੰਚਲਾ ਛੰਦ॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੂਸਰੋ ਸੁ ਜੂਥ ਨਾਥ[6] ਬੀਚ ਬੀਰ। ਤਯਾਰ ਜੰਗ ਖੇਤ ਕੋ ਸੁ ਲੋਹ ਕੋਟ ਪੌਰ ਤੀਰ[7]। ਸੈਨ ਸੈਲ ਨਾਥ ਕੀ ਬਿਸਾਲ ਹੇਲ ਘਾਲਿ ਘਾਲਿ। 'ਮਾਰ ਮਾਰ' ਬੋਲਤੀ ਪੁਕਾਰ ਭੂਰਿ ਡਾਲਿ ਡਾਲਿ[8] ॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਿਲੋਕਤੇ ਉਤੰਗ ਥਾਨ ਪੈ ਥਿਰੈਤਿ। ਜੰਗ ਮੈਂ ਉਮੰਗ ਕੈ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਭੰਗਧੈਤਿ[9]। ਗੋਰੀਆਂ ਦੁਓਰਿਯਾਂ ਸੁ ਛੋਰਿਯਾਂ ਸਰੀਰ ਫੋਰ। ਲੋਰਿਯਾਂ ਘਨੇਰਿਯਾਂ ਬਿਥੇਰਿਯਾਂ ਜਿ ਲੋਥ ਘੋਰ[10] ॥੬॥ ਮੁੰਡ ਤੁੰਡ ਤੂਟਿਗੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੀ ਘਮੰਡ ਘਾਲਿ[11]। ਟੂਟ ਹਾਥ ਪਾਂਇ ਗੇ, ਸੁ ਜੰਘ ਕੰਧ ਸ਼੍ਰੋਣ ਡਾਲ[12]।ਨੈਨ,ਕਾਨ,ਨਾਕ,ਓਠ, ਗ੍ਰੀਵ, ਭਾਲ, ਸੀਸ ਲਾਗਿ। ਫੋਰਿ ਦੇਤਿ ਗੋਰਿਯਾਂ ਉਤਾਰ ਦੇਤਿ ਕਾਂਹੁ ਪਾਗ॥੭॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਬਾਨ ਸਟਾਸਟ[13] ਛੂਟ ਚਲੇ ਗਨ ਬੀਰ ਕਟਾਕਟ ਹੋਨਿ ਲਗੇ। ਨਾਦ ਚਟਾਪਟ ਊਠਤਿ ਦੀਰਘ ਹੋਤਿ

[1]ਉਠੇ, ਉਠਕੇ ਆਏ। [2]ਬੰਦੂਕ। [3]ਵੈਰੀ ਆਇਆ ਦੇਖਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। [4]ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਭਾਰੀ ਰੱਛ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੇਨ। [5]ਰਣ ਵਿਚ ਜੈ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ) ਲਓ। [6]ਜਥੇਦਾਰ, ਸੈਨਾਪਤੀ। [7]ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਾਸ ਸੀ। [8]ਬਹੁਤੀ ਪੁਕਾਰ ਪਾ ਪਾਕੇ। [9]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ)। [10]ਘਨੇਰੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਡੇਗੀਆਂ ਜੋ ਭਿਆਨਕ (ਤਰ੍ਹਾਂ) ਖਿਲਾਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। [11]ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਕਰਕੇ। [12]ਹੱਥ ਪੈਰ ਟੁਟ ਗਏ ਤੇ ਜੰਘਾਂ ਤੇ ਮੋਢਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਡਿਗਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਹਥ, ਪੈਰ, ਜੰਘਾਂ, ਮੋਢੇ, ਕੰਨ ਟੁੱਟਕੇ ਡਿਗੇ ਪਏ ਹਨ। [13]ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ।

ਹਟਾਹਟ ਸੂਰ ਅਗੋ[1]। ਤੀਖਨ ਭੀਖਨ ਮਾਰ ਮਚੀ ਰਜ ਸ੍ਰੋਣ ਰਚੀ ਭਟ ਚੀਰ ਪਗੇ[2]। ਅੰਗਨ ਭੰਗ ਤੁਰੰਗ ਭਏ ਕਿਹ ਪੇਟ ਫਟੇ ਰਣਖੇਤ ਡਿਗੇ ॥ ੮ ॥ ਛੂਛ ਫਿਰੇ ਹਿਹਨਾਵਤਿ ਹੈਂ ਹਯ ਹਾਕ ਪੁਕਾਰਤਿ ਹੈਂ ਕਹਿ ਕੋਊ। ਭਾਰਥ[3] ਦੂਸਰ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਜਨੁ ਮਾਰਿ ਮਰੇ ਕਿਹ ਠਾਂ ਭਟ ਦੋਊ[4]। ਧੂਲ ਉਡੀ ਅੰਧਕਾਰ ਭਯੋ ਬਡ ਧੂਮ ਉਠ੍ਯੋ ਜਨੁ ਬਾਰਦ ਹੋਊ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਰੂਦ ਧੁਖੈ ਤੜਿਤਾ ਸਮਤਾ ਕਹੁ ਪਾਵਤਿ ਸੋਊ[5] ॥ ੯॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਦਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨੇਜੇ। ਕਲੂਰੀ ਸੁ ਭੇਜੇ। 'ਮਤੰਗੈ ਪਿਛਾਰੀ।ਕਰੋ ਜਾਇ ਮਾਰੀ॥੧੦॥ ਕਿਤੇਹੋਇਦਾਏ[6]।ਦਿਜੈ ਚੋਕ ਜਾਏ[7]।ਕਿਤੇਬਾਮ ਪਾਸੇ।ਥਿਰੋਜਾਇ ਰਾਸੇ[8]॥ ੧੧॥ ਜਹਾਂ ਕੋਟ ਪੌਰਾ। ਚਲੈ ਤਾਂਹਿ ਠੌਰਾ[9]। ਹਟੈ ਨਾਂਹਿ ਜੈਸੇ। ਕਰੋ ਕਾਰ ਤੈਸੇ' ॥੧੨॥ ਸੁਨੀ ਭੂਪ[10] ਬਾਨੀ। ਕਰੇ ਸਾਵਧਾਨੀ। ਬਡੇ ਫੀਲ ਪ੍ਰੇਰ। ਮਹਾਂ ਮੱਤ[11]ਘੇਰ॥੧੩॥ਮਨੋ ਸੈਲ ਸ਼ਿੰਗੀ[12]।ਚਲ੍ਯੋ ਯੌਂ ਮਤੰਗੀ।ਫੁੰਕਾਰੇ ਕਰਾਲਾ। ਮਹਾਂ ਓਜਵਾਲਾ ॥ ੧੪ ॥ ਸੁ ਨੇਜ਼ਾਨ ਪ੍ਰੇਰਾ[13]। ਚਿੰਘਾਰੈ ਬਡੇਰਾ। ਘਨੀ ਕੈਫ ਪਾਨੀ[14]। ਚਲ੍ਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਥਾਨੀ ॥੧੫॥ ਪਦਾਂਤੀ ਹਜ਼ਾਰੇਂ[15]। ਮਿਲੇ ਹੈਂ ਪਿਛਾਰੈਂ। ਤੁਰੰਗੈ ਨਚਾਏ। ਭਏ ਬਾਮ ਦਾਏ[16] ॥ ੧੬ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥ ਚਲ੍ਯੋ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਲੀਨੀ ਕਮਾਨ।ਗਹੇ ਬਾਨ ਤੀਖੇਗੁਨੰ ਸੰਧਿਤਾਨਾ[17]। ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਚਲੈ ਸਾਮੁਹੇ ਕੋਟ ਪੌਰਾ। ਕਰੀ ਹਾਲ ਹੂਲੰ ਪਰ੍ਯੋ ਭੂਰ ਰੌਰਾ॥੧੭॥ ਭਯੋ ਭੀਮਚੰਦੰ ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਪਾਛੇ।–ਫਤੇ ਕੋਟ ਕੈ ਹੈਂ[18]–ਇਮੰਚੀਤ ਬਾਂਛੇ। ਕਟੋਚੀ ਹੰਡੂਰੀ ਹੁਤੇ ਔਰ ਰਾਜੇ।ਭਏ ਬਾਮ ਦਾਏਂ ਚਲੇ ਜੁੱਧ ਕਾਜੇ ॥੧੮॥ ਦਊ ਸਿੰਘ ਜੋਧੇ ਗੁਰੂ ਆਪ ਭੇਜੇ। ਬਰੇ ਕੋਟ ਮੈਂ ਜਾਇ ਲੀਨੇ ਸੁ ਨੇਜ਼ੇ। ਜਿਤੇ ਸਿੰਘ ਸੰਗੀ ਕਰੇ ਜ਼ੋਰ ਆਏ।ਤੁਫੰਗੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਤੜਾਕੇ ਉਠਾਏ॥੧੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੁਤੋ ਅਗਮ ਪੁਰ ਮੋਰਚਾ ਤਹਾਂ ਪਰ੍ਯੋ ਘਮਸਾਨ। ਥਿਰਹਿਂ[19] ਸਿੰਘ ਛੋਰਹਿਂ ਨਹੀਂ ਪਰੇ ਪਹਾਰੀ ਆਨਿ ॥ ੨੦ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਬਡੇ ਓਜ

---

[1](ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ) ਹਟਾ ਹਟਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸੂਰਮੇ। [2]ਕਪੜੇ ਭਿੱਜ ਗਏ (ਲਹੂ ਨਾਲ)। [3]ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ। [4]ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਮੇਂ (ਆਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇ)। [5]ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਰੂਦ (ਜਦੋਂ ਚਲਦਾ ਹੈ)। [6]ਸਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਹੋਕੇ। [7]ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ (ਹਾਥੀ ਨੂੰ) ਚੋਕ (ਹੁੱਜਾਂ) ਮਾਰਦੇ ਜਾਣਾ। [8]ਬਹੁਤੇ। [9]ਤਿਸ ਥਾਂ ਤੱਕ ਜਾਵੇ (ਹਾਥੀ)। [10]ਰਾਜੇ ਦੀ। [11]ਮਸਤ। [12]ਮਾਨੋਂ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਹੈ। [13]ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ। [14]ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੋਈ। [ਅਃ, ਕੈਫ਼=ਨਸ਼ਾ। ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ]। [15]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੈਦਲ ਸੂਰਮੇਂ। [16]ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ। [17]ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਜੋੜਕੇ ਖਿਚਿਆ। [18]ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। [19]ਮੋਰਚੇ ਤੇ ਸਿੰਘ ਡਟ ਗਏ।

ਲਾਏ ਤੁਫੰਗੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰੀ।ਤਬੈ ਆਨਿ ਢੂਕੇ ਸਮੂਹੈ ਪਹਾਰੀ।ਰਲੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੋਰੀ ਮਰੇ ਬੀਰ ਕੇਤੇ।ਤਊ ਨਾਂਹਿ ਛੋਰੈਂ ਰੁਪੇ ਸਿੰਘ ਜੇਤੇ ॥੨੧॥ ਕਰਾਚੋਲ ਕਾਢੇ ਭਏ ਹੱਥਵੱਥੇ। ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਮਾਰੇ ਪਹਾਰੀ ਪ੍ਰਮੱਥੇ[1]। ਰਹੇ ਆਨਿ ਥੋਰੇ[2] ਸੁਲੀਨੇ ਧਕਾਈ। ਲਿਯੋ ਮੋਰਚਾ ਮੱਲ ਛੂਛੈ ਤਕਾਈ[3] ॥ ੨੨॥ ਚਲੇ ਫੇਰ ਆਗੇ ਲਯੋ ਬੀਚ ਹਾਥੀ।ਜੁ ਸੈਫੈ ਭ੍ਰਮਾਵੈ ਬਧੀ ਸੁੰਡ ਸਾਥੀ। ਧਕਾਇ ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਲੌ ਸਿੰਘ ਆਏ[4]। ਪਰੇ ਮਾਰ ਗੋਰੀਨ ਕੀ ਬੀਰ ਘਾਏ ॥ ੨੩ ॥ ਭਏ ਕੋਟ ਕੇ ਪੌਰ ਕੋ ਸਾਮੁਹਾਈ। ਚਲੈਂ ਬਾਨ ਗੋਰੀ ਮਹਾਂ ਧੂਮ ਧਾਈ। ਫਿਰੀ ਜੋਗਨੀ ਆਨਿ ਭੂਤੰ ਸੁ ਪ੍ਰੇਤੰ।ਭਖੈਂ ਮਾਸਹਾਰੀ ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਖੇਤੰ॥੨੪॥ਭ੍ਰਮੈਂ ਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੰਧੰ, ਰੜੈਂ ਕੰਕ ਬੰਕੇ[5]।ਅਘਾਵੈਂ ਡਕਾਰੈਂ[6],ਬਜੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਡੰਕੇ[7]। ਸਰੀ ਸਾਂਗ ਸੇਲੇ ਸਰੋਹੀ ਦੁਧਾਰੇ। ਲਗੇ ਅੰਗ ਭੰਗੇ ਪਰੇ ਬੀਰ ਮਾਰੇ॥੨੫॥ਚਲਯੋ ਮੱਤ ਹਾਥੀ ਜਬੈ ਪੌਰ ਆਯੋ। ਧਕੇਲੇ ਸਭੈ ਸਿੰਘ ਧੌਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਯੋ।ਬਰੇ ਬੀਚ ਕੋਟੇ ਲਿਏ ਓਟ ਠਾਂਢੇ[8]। ਤੁਫੰਗੈਂ ਤੜਾਕੇ ਪਰੈਂ ਹੋਇ ਗਾਢੇ ॥੨੬॥ ਛੁਟੀ ਸੈਂਕਰੇ ਏਕਬਾਰੀ ਤੁਫੰਗੈਂ।ਫੁਟੈਂ ਤੁੰਡ ਮੁੰਡੈਂ ਲਿਟੈਂ ਜਯੋਂ ਮਲੰਗੈਂ। ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਪਰੇ ਮਾਰ ਗੋਰੀਨ ਹੋਈ। ਤਊ ਨ ਮਿਟੇ ਹੇਲ ਘਾਲੰਤਿ ਸੋਈ ॥ ੨੭ ॥ ਪਹੂਚੇ ਜਬੈ ਪੌਰ ਲੌ ਆਨਿ ਬੈਰੀ। ਬਡੀ ਮਾਰ ਧੈ ਕੈ ਨਹੀਂ ਤੁੰਡ ਫੇਰੀ। ਕਰਾਚੋਲ ਕਾਢੇ ਚਹੈਂ ਸੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ।ਦਿਯੋ ਢੋਇ ਹਾਥੀ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ॥੨੮॥ ਦੜਾ ਦਾੜ ਗੋਰੈਂ ਤੁਫੰਗੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ।ਕਿਲੇ ਮੋਰਚੇ ਮੈਂ ਖਰੇ ਸਿੰਘ ਮਾਰੈਂ। ਪਰੀ ਲੋਥ ਪੈ ਲੋਥ ਪੌਰੀ ਅਗਾਰੀ। ਗਏ ਜੂਝ ਕੇਤੇ ਬਕੈਂ 'ਮਾਰ ਮਾਰੀ' ॥੨੯॥

ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ ॥ ਤਬਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਯੋ–ਇਹ ਅਵਸਰ ਅਬਿ ਮਰਾ। ਹਤੌਂ ਮਤੰਗ ਅੰਗ ਮੈਂ ਬਰਛਾ ਕਰਿਕੈ ਓਜ ਘਨੇਰਾ–॥ ੩੦ ॥ ਹਯ ਅਰੂਢਿ ਕਰਿ ਠਾਂਢੋ ਅੰਤਰ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸਾ। ਮਾਦਕ ਚਢਯੋ ਮਸਤ ਅਤਿ ਹੋਵਾ ਸਭਿ ਸੋਂ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ॥੩੧॥ 'ਖੋਲਿ ਕਪਾਟ ਦੇਹੁ ਮੁਝ ਆਗੈ ਦੇਖਹੁ ਜੰਗ ਮਤੰਗਾ। ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਕੌ ਤੁਮ ਦਿਢ ਝਾਲੋ[9] ਸ਼ਲਖ ਤੁਫੰਗਨਿ ਸੰਗਾ ॥ ੩੨ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬਾਂਟੇ ਆਯੋ ਹਤੇ ਕੇਸਰੀ ਰੰਦਾ। ਐਸੀ ਕਰਹੁ ਮਾਰ ਮਿਲਿ ਸਿੰਘਹੁ ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਹ੍ਵੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦਾ[10]॥੩੩॥ ਇਮੇਂ

[1]ਸਿੰਘ (ਆਪ ਵੀ) ਮਰੇ ਤੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਲਕੇ ਮਾਰਿਆ। [2]ਸਿੰਘ ਥੋੜੇ ਰਹਿ ਗਏ। [3](ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ) ਮੋਰਚਾ ਖਾਲੀ ਤੱਕਕੇ ਮੱਲ ਲਿਆ। [4]ਧਕੀਂਦੇ ਹੋਏ ਸਿੰਘ ਦੂਰ ਤਕ ਆਏ। [5]ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ ਚਿਃ ਚੀਲਾਂ ਟੇਢੀਆਂ (ਚੁੰਝਾਂ ਵਾਲੀਆਂ) [ਰੜਨਾ=ਰਟਨਾ। [6]ਡਕਾਰਦੇ ਹਨ। [7]ਡੰਕੇ ਵਜਦੇ ਹਨ। [8]ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ਖੜੋ ਗਏ। [9]ਪਕੇ ਹੋਕੇ ਝੱਲੋ। [10]ਧਰਤੀ ਤੇ ਧੜਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲਗ ਜਾਵੇ।

ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹਿਵਾਏ ਹਯ ਕੀ ਬਾਗ ਉਠਾਈ। ਸਮੁਖ ਮਤੰਗ ਆਵਤੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋਂ ਕੇਹਰਿ ਨਯਾਈ॥ ੩੪॥ ਚਰਬਤਿ ਓਠਨ ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨਿ ਫਰਕਤਿ ਮੂਛ ਉਠਾਈ। ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਚਢੀ ਕੁਟਿਲ, ਮੁਖ ਲਾਲੀ, ਸ਼ਮਸ਼ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਛਾਈ॥੩੫॥ ਮਨਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਸਟਾ ਉਠਿ[1] ਭੀਖਨ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵਾ। ਤੋਮਰ ਧਰਿਕੈ ਹਾਥ ਉਭਾਰਯੋ ਹਾਥੀ ਮਸਤਕ ਜੋਵਾ॥੩੬॥ ਪਗ ਕੋ ਬਲ ਰਕਾਬ ਪਰ ਕਰਿ ਕੈ ਉਛਲਯੋ ਆਸਨ ਛੋਰਾ। ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਕੌ ਓਜ ਸਿਭਰਿਕੈ ਹਯ ਫਾਂਦਯੋ ਗਜ ਓਰਾ॥ ੩੭॥ ਸੈਫ ਬਚਾਇ ਚਲਾਇ ਸੁ ਬਰਛਾ ਤਵਾ ਪੁਲਾਦੀ ਫੋਰਾ। ਬਰਯੋ ਜਾਇ ਗਜ ਮਸ-ਤਕ ਮੈਂ ਜਬਿ ਪੁਨ ਕਰ ਜੁਗ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰਾ[2]॥ ੩੮॥ ਕਰਯੋ ਧਸਾਵਨਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਐਸੇ ਉਪਮਾਂ ਕਹੌਂ ਬਨਾਈ।[3]ਕ੍ਰੌਂਚ ਸੈਲ ਮਹਿ ਜਿਮ ਸ਼ਿਵਨੰਦਨ ਬਰਛੀ ਮਾਰਿ ਧਸਾਈ[3]॥ ੩੯॥ ਬਾਸ਼ਕ ਕਿਧੌਂ ਬੇਗ ਫਨ ਦੀਰਘ ਬਿਨਤਾ ਸੁਤ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸਾ[4]।ਦੇਖਿ ਰੰਧ੍ਰ ਗਿਰ ਬਿਖੈਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ[5] ਨਹਿਂ ਪੁਨ ਬਦਨ ਨਿਕਾਸਾ॥ ੪੦॥ ਮਨਹੁੰ ਇੰਦ੍ਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਲੰਦੋ ਲੀਨਿ ਰੁੰਦ੍ਰ ਤੇ ਸੂਲੈ[6]। ਗਿਰ ਕੋ ਹਤਯੋ ਬਧਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰਿ[7] ਅਸ ਉਪਮਾ ਅਨੁਕੂਲੈ॥ ੪੧॥ ਪੁਨ ਤੋਮਰ ਕੋ ਦੋਨਹੁਂ ਕਰ ਸੌਂ ਬਲ ਤੇ ਬਹੁ ਝਕਝੋਰਾ[8]। ਖੈਂਚਿ ਨਿਕਾਸਯੋ ਸ਼ੋਣਤ ਲਿਪਟਯੋ ਕੀਨਸਿ ਅਪਨੀ ਓਰਾ[9]॥੪੨॥ ਬਰਛਾ ਲਗਤਿ ਚਿੰਘਾਰਯੋ ਦੀਰਘ ਕੁੰਚਰਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।ਜਨੁ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨਯੋ 'ਮੈਂ ਭੂਲਯੋ ਇਤ ਆਯੋ'॥੪੩॥ ਨਿਕਸਯੋ ਤੋਮਰ ਮਸਤਕ ਤੇ ਜਬਿ ਹਟਿ ਪਾਛੇ ਮੁਖ ਮੋਰਾ। ਪੁਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਚੋਭਤਿ ਨੇਜ਼ਾ[10] ਰਿਸਯੋ ਦੁਰਦ ਤਬਿ ਘੋਰਾ[11]॥੪੪॥ ਬਹਿਤਿ ਰੁਧਰ ਕੀ ਧਾਰ ਬਡੇਰੀ,ਝਟਤਿ ਸੁੰਡ ਫਿਰ ਫੇਰੀ। ਜੋ ਤੋਮਰ ਕੋ ਚੋਕਤਿ ਨੇਰੈ ਤਿਨ ਕੌ ਮਾਰਤਿ ਗੇਰੀ[12]॥੪੫॥ ਭਯੋ ਬਿਬਸ

[1]ਮਾਨੋਂ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਅਯਾਲ ਉੱਠੀ ਹੈ। [2]ਦੋ ਹਥਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ। [3]ਕ੍ਰੌਂਚ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮ ਕਾਰਤਕ ਨੇ ਬਰਛੀ ਮਾਰਕੇ ਧਸਾਈ ਹੈ [ਕ੍ਰੌਚ ਹਿਮਾਲਾ ਦਾ ਪੋਤਾ ਮਿਨਾਕ ਦਾ ਪੁੱਤ ਜੋ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਕ੍ਰੌਚ ਦੀਪ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਗਾ ਸੀ, ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਕਾਰਤਕੇਯ ਨੇ ਬਰਛੀ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸਿਰ ਕੱਟ ਲਿਆ]। [4]ਯਾ ਵਡੇ ਫਣ ਵਾਲਾ ਬਾਸ਼ਕ (ਨਾਗ) ਗਰੁੜ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ''। [5]ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਖੁਡ ਵੇਖਕੇ ਵੜ ਗਿਆ। [6]ਤ੍ਰਿਸੂਲ। [7]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। [8]ਘੁਮ ਘੁਮਾਕੇ ਫੇਰਿਆ। [9]ਆਪਣੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਿਆ। [10]ਭਾਵ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਨੇਜ਼ਾ ਚੋਭਦਾ ਹੈ। [11]ਭਿਆਨਕ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। [12]ਜੋ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਤੋਮਰ ਚੋਭਦੇ ਸਨ ਪਹਾੜੀਏ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਡੇਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁ ਮਰੇ ਪਹਾਰੀ ਸੈਫ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਹਾਥੀ। ਚਿੰਘਾਰਤਿ ਅਰੁ ਫੇਰਤਿ ਬਲ ਤੇ ਕਤਲ ਕਰੇ ਨਿਜ ਸਾਥੀ ॥ ੪੬ ॥ ਭਯੋ ਸਥਾਰ[1] ਸੈਫ ਤੇ ਕਾਟਤਿ ਪਰ੍ਯੋ ਰੌਰ ਤਬਿ ਭਾਰਾ। ਸਹਤਿ ਸਿੰਘ ਕੁਛ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰੇ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ ॥੪੭॥ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਘਨੇ ਮੋਰਿਬੇ[2] ਗਜ ਕੌ ਜਹਿਂ ਦੇਖਤਿ ਨਿਜ ਨੇਰੇ। ਰਿਸ ਤੇ ਸੁੰਡ ਫੇਰਤੋ ਮਾਰਤਿ ਸੈਫ ਸਾਥ ਗਨ ਗੇਰੇ ॥੪੮॥ ਰਹ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਮਾਰਨ ਤੇ ਕਿਤ, ਇਕ ਮਤੰਗ ਹੀ ਮਾਰੈ[3]। ਜਿਤ਼ ਦਿਸ਼ਿ ਦੌਰ ਪਰਤਿ ਹੈ ਕਾਟਤਿ ਭਾਜਤਿ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੈ ॥ ੪੯ ॥ ਪੈਰਨ ਸੋਂ ਦਰਿ ਕਰਿ ਗਨ ਮਾਰੇ[4] ਸੈਫ ਸੰਗ ਬਹੁ ਕਾਟੇ। ਜਤਨ ਹਟਾਵਨਿ ਕੌ ਕਰਿ ਹਾਰੇ ਹਟ੍ਯੋ ਨ ਕੇਤਿ ਕਡ਼ਾਟੇ[5]॥੫੦॥ਤਬਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪੇਲਤਿ ਪਾਛੈ ਤੋਮਰ ਅਨੀ ਪ੍ਰਹਾਰੈ[6]। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਬੇਗ ਜਾਤਿ ਕਰਿ ਆਗੇ ਘਨੇ ਪਹਾਰੀ ਮਾਰੈ ॥ ੫੧ ॥ ਪਰ੍ਯੋ ਅਪੂਠੋ ਘਰ ਕੇ ਮਾਰਤਿ ਜਸੁਵਾਰਨ ਕੋ ਹਾਥੀ। ਅਬਿ ਲੌ ਕਹਿਵਤ ਅਹੈ ਗਿਰਨਿ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਬੋਲਤਿ ਸਾਥੀ[7] ॥੫੨॥ਹਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਗਿਰਨਰ ਕੁੰਚਰ[8] ਗੁਰ ਕੀ ਬਿਜੈ ਕਰੰਤਾ। ਲੋਚਨ ਲਾਲ ਚਿੰਘਾਰ ਪੁਕਾਰੈ ਸੁੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭ੍ਰਮੰਤਾ ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁੱਤੇ 'ਕੁੰਚਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਸੁਵਾਰੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇਸਰੀ ਨਿਜ ਕੁੰਚਰ ਅਵਿਲੋਕ। ਸੈਨ ਖਪਾਵਤਿ ਫਿਰਤਿ ਹੈ ਰਿਦੈ ਧਾਰਿ ਬਹੁ ਸ਼ੋਕ ॥ ੧ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ [9]–ਪਦਾਂਤੀ ਖਪਾਏ। ਜਿਤੇ ਸੰਗ ਲਾਏ[10]। ਰਹੇ ਸ਼ੇਖ ਜੋਈ। ਭਜੇ ਤੀਰ ਸੋਈ[11] ॥ ੨॥ ਇਕੈ ਓਰ ਹਾਥੀ। ਬਿਨਾਸੇ ਜੁ ਸਾਥੀ[12]। ਦੁਤੀ ਓਰ ਸਿੰਘੰ। ਜਥਾ ਭੀਮ ਸਿੰਘੰ[13] ॥੩॥ਚਮੂੰ ਪੁੰਜ ਘਾਈ। ਨਹੀਂ ਧੀਰ ਪਾਈ। ਰਹ੍ਯੋ ਦੁਰਗ ਲੈਬੋ। ਬਨ੍ਯੋ ਜੀਵ ਦੈਬੋ[14] ॥੪॥ਗੁਰੂ ਸੈਨ ਥੋਰੀ। ਬਡੋ ਘਾਲਿ ਜ਼ੋਰੀ[15]। ਹਮੈ ਸਾਥ ਲੱਛਾ।

---

[1]ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਏ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਲੋਕ (ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ) ਮਰੇ। [2]ਮੋੜਨ ਲਈ। [3]ਖਾਲਸਾ ਤਾਂ ਮਾਰਨੋ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਇਕ ਹਾਥੀ ਹੀ ਬਥੇਰਾ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਦਰੜ ਕੇ ਮਾਰੇ। [5]ਬਹੁਤਾ ਡਾਂਟਿਆ ਬੀ। [6]ਧੱਕਦਾ ਹੈ (ਹਾਥੀ ਨੂੰ) ਬਰਛੇ ਦੀ ਨੋਕ ਚੋਭਕੇ। [7]'ਜਸਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਾਥੀ' ਇਕ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ, ਜੋ ਵਡਾ ਹੋਕੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰੇ ਉਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਕਹਿੰਦੇਹਨ 'ਜਸਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਾਥੀ ਮੁੜ ਘਿੜ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ'। [8]ਪਹਾੜੀ ਆਦਮੀ ਹਾਥੀ ਨੇ ਮਾਰੇ। [9]ਇਥੋਂ ਕੇਸਰੀ ਦੀ ਸੋਚ ਟੁਰਦੀ ਹੈ। [10]ਜੇਹੜੇ (ਹਾਥੀ ਦੇ) ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਸਨ। [11]ਉਹ ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਭੱਜ ਗਏ। [12]ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ (ਉਸਦੇ) ਸਾਥੀ ਹਾਥੀ ਨੇ ਮਾਰੇ। [13]ਭਿਆਨਕ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ। [14]ਜਿੰਦ ਦੇਣੀ ਬਣ ਗਈ। [15]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਥੋੜੀ ਸੈਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਬਿਲੋਕੈਂ ਪ੍ਰਤੱਛਾ[੧] ॥੫॥ ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਜਾਨੀ । ਭਈ ਪੁੰਜ ਹਾਨੀ। ਥਿਰੇ ਨ ਪਦਾਂਤੀ । ਰਿਦੈ ਧੀਰ ਹਾਤੀ ॥੬॥ ਤੁਰੈਗਾਨਿ ਸੈਨਾ । ਅਬੈ ਜੁੱਧ ਐਨਾ[੨] । ਲਰੌਂ ਸੰਗ ਲੈਕੇ । ਚਢੌਂ ਕੋਟ ਧੈਕੇ[੩]–॥ ੭ ॥ ਰਿਦੈ ਯੌਂ ਬਿਚਾਰੀ[੪] । ਸਮੂਹੰ ਹਕਾਰੀ[੫] । ਬਧੇ ਟੋਲ ਕੇਤੇ । ਨ੍ਰਿਭੈ ਬੀਰ ਜੇਤੇ ॥ ੮ ॥ ਮਿਲੇ ਹੇਲ ਘਾਲਾ । ਛੁਟੀ ਬੌਨਿਜ੍ਵਾਲਾ[੬]।ਤੜਾ ਤਾੜ ਮਾਚੀ। ਕਰਾਲੀ ਸੁ ਨਾਚੀ॥੯॥ਬਕੈਂ 'ਮਾਰ ਮਾਰੈ'। ਤੁਰੰਗਾਂ ਸਵਾਰੈ। ਗਜੈ ਘੇਰ ਲੀਨਾ।ਸਬੈ ਅੱਗ੍ਰ ਕੀਨਾ[੭] ॥੧੦॥ ਜਸੋ-ਵਾਰਿ ਦੇਖਾ । ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਰੇਖਾ[੮] ।–ਪਰ੍ਯੋ ਕਾਮ ਮੇਰਾ। ਢੁਕ੍ਯੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨੇਰਾ– ॥੧੧॥ ਖੁਲ੍ਹ੍ਯੋ ਕੋਟ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਚਮੂੰ ਕੋ ਨਿਹਾਰਾ । ਭਯੋ ਨੇਰ ਆਈ ।ਤੁਰੰਗੈਂ ਚਲਾਈ ॥ ੧੨॥ ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਧਾਯੋ ਬਰਛਾ ਹਾਥ ਲੈ । ਮੋਰ ਮਨਿੰਦ ਨਚਾਯੋ ਬਾਗ ਉਠਾਇ ਕਰਿ । ਲਲਕਾਰਤਿ ਰਣ ਆਯੋ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸਿ ਕੈ । ਜਥਾ ਸ਼ੇਰ ਗਰਜਾਯੋ ਦੇਖਿ ਮਤੰਗ ਗਣ ॥ ੧੩ ॥ ਬਿਚਰਤਿ ਗਨ ਮਤਵਾਲਾ ਬਾਰਨ ਚਢਿ ਰਹੀ[੯]। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਬਹਿਤ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ਘਾਵਨ ਭੇਦਿਓ । ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਹਿ ਬਿਹਾਲਾ ਦਰਜ਼ਤਿ ਲੋਥ ਗਨ। ਫੇਰਤਿ ਸੁੰਡ ਕਰਾਲਾ ਕਾਟਤਿ ਸੁਭਟ ਦਲ॥ ੧੪ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧੁਨਿ ਛੰਦ ॥

ਥਲ ਥਲ[੧੦] ਦਲ ਖਲਭਲ[੧੧] ਪਰ੍ਯੋ ਲੋਥ ਉਲੱਥ ਪਲੱਥ ॥
ਜਸੁਵਾਰੀ ਕੋ ਫਿਰਤਿ ਹੈ ਹਾਥੀ ਹੱਥ[੧੨] ਪ੍ਰਮੱਥ[੧੩] ॥
ਹੱਥ* ਪ੍ਰਮੱਥਥ[੧੪] ਕਿੱਤ ਨ ਪੱਥਥ[੧੫]† ਥਿਤ ਜਹਿੰ ਜੁੱਥਥ[੧੬] ॥

---

[੧]ਇਹ ਗਲ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਹਨ । [੨]ਅਜੇ ਜੱਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਹੈ । [੩]ਧਾਵਾ ਕਰਕੇ ਕਿਲੇ ਤੇ ਜਾਕੇ ਚੜਾਂ । [੪]ਵਿਚਾਰਿਆ (ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਨੇ) । [੫]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ । [੬]ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ=ਬੰਦੂਕ । [੭]ਸਾਰਿਆਂ (ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ । [੮]ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਸਵਾਰੀਏ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਤੇ (ਅਪਣੀ ਸੁਭ) ਰੇਖਾ ਸਮਝੀ (ਭਾਵ) ਭਾਗ ਜਾਗੇ । ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ ਸੁਧ ਪ੍ਰੇਖਾ (=ਪਰਖਿਆ) ਹੈ । [੯]ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਚੜ੍ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਲਾ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । [੧੦]ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ । [੧੧]ਖਰਬ੍ਹਾਟ, ਘਬਰਾ ਵਾਲਾ ਰੌਲਾ । [੧੨]ਹਾਥੀ ਦਾ ਸੁੰਡ । [ਸੰਸਃ, ਹਸ੍ਤ=ਹਾਥੀਦੀ ਸੁੰਡ] । [੧੩]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਥਦਾ ਅਰਥਾਤ ਤਬਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । [੧੪]ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਤਬਾਹੀ ਕਰਰਿਹਾ ਹੈ । [੧੫]ਨ + ਪੱਥ + ਥ=ਰਾਹ + ਹਥ + ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ । [੧੬]ਜੁੱਥ + ਥ=ਟੋਲੇ ਖੜੇ ਹੋਣ । *ਅਕਸਰ ਥਾਂ ਏਥੇ ਪਾਠ 'ਹਾਥੀ ਹੱਥ' ਹੈ, ਪਰ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਮੂਜਬ ਹਾਥੀ ਪਦ ਵਾਧੂ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਆਦਿ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯਾਯ ਮੂਜਬ ਲਗੇ ਹੋਏ ਪਦ 'ਹਾਥੀ' ਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਏਥੇ ਮੂਲ ਸਮਝਕੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ । †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ–ਥਕਤਿ ਨ ਪੱਥਥ=ਦਰਜ਼ ਸਿਟਣੋਂ ਨਹੀਂ ਥੱਕਦਾ ਹਾਥੀ (ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਖੜੇ ਹਨ ਟੋਲੇ) ।

ਥਲ ਥਲ ਗੁੱਥਥ[1], ਥਿਰਤਿ ਨ ਸੱਥਥ[2] ਥਰ ਥਰ ਗੁੱਥਥ[3]*।
ਥੰਭਤਿ ਨ ਕਿੱਥਥ[4] ਥਿਰ ਥਿਰ ਚਿੱਥਥ[5] ਥਪੁ ਉਪਲੱਥਥ[6]।
ਥਿਸਲ[7] ਚਲੱਥਥ[8]† ਥੁਰਜ ਨ ਮੱਥਥ[9]‡ ਥਕਤ ਪਰੀ[10] ਥਲਥਲ§॥੧੫॥

ਅਰਥ–(ਪਹਾੜੀ)ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਖਰਬਰਾਟ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ,ਲੋਥਾਂ (ਤੇ ਲੋਥਾਂ) ਉਲਟੀਆਂ ਪੁਲਟੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਜਸੂਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਾਥੀ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਤਬਾਹੀ ਕਰਦਾ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ਹਾਂ, ਹਾਥੀ) ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੱਥ ਆਉਂਦਾ ਰਸਤਾ ਜਿੱਥੇ (ਜਾਕੇ) ਟੋਲੇ ਟਿਕ ਕੇ ਖੜੋਣ।

ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਮਲੀ ਦਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਅਟਕਦਾ ਨਹੀਂ, (ਲੋਕੀ) ਥਰ ਥਰ (ਕੰਬਦੇ) ਗੁੱਛਾ ਮੁੱਛਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਥੰਮ੍ਹਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, (ਜੋ) ਖੜੋਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖੜੋਕੇ ਚੀਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਸ੍ਰੀਰਾਂ ਨੂੰ) ਉਲਟਾ ਉਲਟਾ ਕੇ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਅਟਪਟੀ (ਚਾਲੇ) ਚਲਦਾ ਹੈ, ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਝੂੰਮਦਾ ਹੈ, ਥਾਂ ਥਾਂ (ਸਰੀਰ) ਪਏ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਥੱਕੇ ਹੋਏ (ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ)।

---

[1]ਗੁੰਨ੍ਹਣਾਂ (ਆਟੇ ਵਾਂਗ,) ਭਾਵ ਮਲੀ ਦਲੀ ਜਾਣਾ। [2]ਸਥਾਨ। (ਅ) ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ। ਭਾਵ ਜੋ ਟੋਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਅਟਕੀਂਦਾ। [3]ਗੁੱਛਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਠਹਿਰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਬੀ। [5]ਥਿਰ=ਖੜੋਂਦਾ ਹੈ। ਥਿਰ=ਖੜੋਕੇ। ਚਿੱਥਥ=ਚਿੱਥਦਾ, ਭਾਵ ਚੀਰਦਾ ਹੈ। [6]ਹੇਠਾਂ ਉਤੇ ਕਰਨਾ, ਉਲਟਾ ਸੁੱਟਣਾਂ। [7]ਤਿਲਕ ਕੇ, ਭਾਵ ਮਸਤੀ ਕਰ੍ਰਕੇ ਅਟ-ਪਟੀ ਚਾਲ। [8]ਚਲਦਾ ਹੈ। [9]ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਨਿਉਂਦਾ ਭਾਵ ਨਸ਼ੇ ਹੇਠ ਝੂੰਮਦਾ ਹੈ, ਨਸ਼ਾ ਹੁਣ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ। (ਅ) ਥੋੜਿਆਂ ਨਹੀਂ (ਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [10]ਥਕੇ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ–ਬਰ ਬਰ ਗੁੱਥਥ=ਵਿਚ ਵੜ ਵੜਕੇ ਮਲਦਾ ਦਲਦਾ ਹੈ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ–ਬਿਸਲ ਚਲੱਥਥ=ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

‡ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ–ਥੁਰਿਯ ਨ ਮੱਥਥ=ਥੋੜੇ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਨਾ:– ਪਾ:–ਥਰਿਯ ਨਮੱਥਥ=ਥਰਕਦਾ ਹੈ, ਝੂੰਮਦਾ ਹੈ।

§ਇਸਦੇ ਆਮ ਮਿਲਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਵਧ ਹਨ:–ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:–

"ਥਿਸਲ ਚਲੱਥਥ, ਥੁਰਿਯ ਨ ਮੱਥਥ, ਥਕਤ ਪਰੱਥਥ ਥਲ ਥਲ" ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਥੱਥਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਮੂਲ ਭੂਖਣ ਸਮਝਕੇ 'ਪਰੀ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਪਰੱਥਥ' ਤੇ 'ਪਰੀਥਲ਼' ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਇਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੋ ਥੱਥੇ ਵਾਧੂ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਕੱਟਣ ਨਾਲ 'ਪਰੀ ਥਲ ਥਲ' ਪਾਠ ਸਫਾ, ਸ਼ੁੱਧ, ਮਾਤ੍ਰਾ ਮੂਜਬ ਬੀ ਠੀਕ ਤੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲਾਵੰਨਜਤਾ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ। ਕਹਿੰ ਲਗਿ ਬਰਨੌ ਕਰੀ ਨੈ[1] ਕਰੀ ਮਾਰ ਇਕਸਾਰ। ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸੂਰਮਾ ਖੇਤ ਭਯੋ ਬਿਕਰਾਰ ॥ ੧੬॥ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ॥ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਚਮੂੰ ਚੀਰ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਬੇਗ ਬਿਲੰਦੇ[2]।ਦਬਟਤਿ ਕਾਟਤਿ ਡਾਟਤਿ ਭਟ ਬਹੁ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰੂ ਸੁਖਕੰਦੇ ॥ ੧੭ ॥ ਜਹਾਂ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਖਰੋਵਾ ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਜੁਧਾਨੇ[3]।ਭੌਂਹਅਮੈਠਤਿ ਐਂਚਤਿ ਬਲਕਰਿਸਿੰਘਨ ਕੌ ਹਤਿ ਹਾਨੇ[4]॥੧੮॥ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਲਲਕਾਰਯੋ 'ਥਿਰ ਰਹੁ ਸਿੰਘ ਅਨਿਕ ਤੈਂ ਮਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੋ ਪਲਟਾ ਛਿਨ ਮਹੁਂ ਲੈ ਹੌਂ ਕਹਾਂ ਛੋਭ ਤੂੰ ਧਾਰੇ?'॥੧੯ ॥ ਪਿਖਯੋ ਅਚਾਨਕ ਨਿਕਟ ਆਇਗੋ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਬਾਨਾ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਛੋਰਯੋ ਸ਼ੂਕਯੋ ਸਰਪ ਸਮਾਨਾ॥੨੦॥ ਲਗਯੋ ਖੁਗੀਨ ਬਿਖੈ ਨ ਸਰਯੋ[5] ਕਛੁ,ਤੇਗ਼ਾ ਤਬਹਿ ਨਿਕਾਰਾ। ਦੜਬੜਾਇ ਘੋੜੇ ਕਹੁ ਆਧਹੁ ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਕਰਿ ਝਾਰਾ॥੨੧॥ਕੁੰਡਲ ਸਹਿਤ ਸ਼ੁਭਤਿ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸਿਰ ਕੋ ਕਾਟਿ ਉਤਾਰਾ। ਧਰਿ ਪਰ ਧਰ[6] ਤਤਕਾਲ ਪਰਯੋ ਗਿਰ, ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੋ ਮਾਰਾ ॥੨੨ ॥ ਸਿਮਰਿਬਾਕ ਗੁਰ ਕੋ ਉਰ ਤਿਸ ਛਿਨ ਨੇਜ਼ੇ ਸੀਸ ਪਰੋਵੋ।ਲੇ ਹਟਿ ਚਲਯੋ ਗਯੋ ਗੜ੍ਹਿ ਅੰਤਰ ਹਾਹਾਕਾਰ ਸੁ ਹੋਵਾ ॥ ੨੩ ॥ ਮਨਹੁਂ ਅੰਧ ਭੇ ਸਕਲ ਪਹਾਰੀ ਪੀਛੇ ਮਰਯੋ ਬਿਲੋਕਾ।ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਸਹਿਤ ਧਰ ਪਰ ਧਰ, ਵਧਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ ਸ਼ੋਕਾ ॥ ੨੪ ॥ ਨਿਕਸਿ ਖਾਲਸਾ ਲੋਹਗੜ੍ਹੀ ਤੇ ਹੇਲਾ ਮਾਰਿ ਉਤਾਰਾ[7]। ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਪਹੁਚਯੋ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਖੜਗ ਦੁਰਦ ਕੈ ਝਾਰਾ[8] ॥੨੫॥ਕਟੀ ਸੁੰਡ ਬਾਵਰ ਹੁਇ ਭਾਗਯੋ ਓਰ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਜਾਈ।ਹਟੇ ਪਹਾਰੀ ਹਾਰੀ ਧੀਰਜ, ਸਿੰਘਨਿ ਮਾਰ ਮਚਾਈ ॥੨੬॥ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚੇ, ਅਰੇ ਜੁ ਕਾਟੇ ਜੋਧਾ[9]।ਮਨਹੁਂ ਸ਼ੇਰ ਨਿਰਭੈ ਬਿਚਰੰਤੇ ਰਕਤ ਨੇਤ੍ਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ॥੨੭॥ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਜੁਗ ਤਰਵਾਰੈਂ ਚਮਕਾਈ। ਚਲਹਿਂ ਤੁਫੰਗ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਰਿਪੁ ਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਸਹਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਨ੍ਰਿਭੈਖਾਲਸਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਦਲ ਮਹਿਂ ਘਾਯਲ ਲੇਤਿ ਉਠਾਈ। ਵਧਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਰੁਧ ਕਰਹਿਂ ਪਹਾਰੀ[10], ਫਤੇ ਜੰਗ ਤੇ ਪਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਭਯੋ ਖੇਤ ਦਾਰੁਣ ਬਹਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਜਹਿਂ ਲੋਥੈਂ ਸਮੁਦਾਈ। ਕਾਕ ਗ੍ਰਿੱਝ ਆਮਿਖ ਭਖਿ ਕੰਕਨ

[1]ਹਾਥੀ ਨੇ। [2]ਬੜੀ ਫੁਰਤੀ ਕੀਤੀ। [3]ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਤੀਰ ਜੋੜਕੇ। [4]ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। [5](ਕੰਮ) ਨਾ ਸਰਿਆ। [6]ਧਰਤੀ ਤੇ ਧੜ। [7]ਹੱਲਾ ਮਾਰਕੇ (ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ) ਉਤਾਰਿਆ। [8]ਹਾਥੀ ਉਤੇ ਝਾੜਿਆ। [9]ਜੋ ਜੋਧਾ ਅੜਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਹਨ। [10](ਜਿਹੜੇ) ਪਹਾੜੀਏ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਸਿੰਘ) ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੋਗਨੀ ਆਈ॥੩੦॥ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਿਕਸਤਿ ਕਹਿਂ ਬਾਤਨਿ ਬੈਠਹਿਂ ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ।-ਗਜ ਸੌਂ ਭਿੜਨਿ, ਕੇਸਰੀ ਮਾਰਨਿ ਇਹ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਆਸ਼ਾ[੧] ॥ ੩੧ ॥ ਕਹਕਹ ਹਸੀ ਕਾਲਕਾ ਕੜਕੀ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪਾਨ[੨] ਕਰਾਲੀ। ਲਾਖਹੁਂ ਛੁਟੇ ਤੁਫੰਗ ਤੜਾਕੇ ਸੂਰਨਿ ਕੇ ਮੁਖ ਲਾਲੀ ॥ ੩੨ ॥ ਘਾਯਲ ਭਏ ਰੁਧਰ ਪਟ ਲਪਟੇ,ਫੂਲੇ ਮਨਹੁਂ ਪਲਾਸਾ[੩]।ਇਕਘੂੰਮਤਿ ਜਨੁ ਮਾਦਿਕ ਖਾਇਓ, ਭਏ ਸਮੂਹ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ॥੩੩ ॥ ਟੂਟੇ ਚਰਨ, ਫੁਟੀ ਕਿਸ ਛਾਤੀ, ਕੋ ਕਟ ਤੇ ਕਟਿ ਡਾਰਾ। ਕਾਨ ਕਟੇ,ਕਿਹ ਪਾਨ ਕਟੇ, ਕਿਹ ਪੇਟ ਫਟੇ, ਕਟ[੪]* ਫਾਰਾ॥੩੪॥ ਨੈਨ ਫੂਟਿ ਕੋ ਅੰਧ ਭਯੋ ਭਟ,ਜੰਘ ਕਾਂਹੁ ਕੀ ਫੂਟੀ। ਕੇਚਿਤ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਨਿਚੁਰਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਕਿਸ ਕੀ ਮੁੰਡੀਆਂ[੫] ਟੂਟੀ ॥ ੩੫ ॥ ਪਰੇ ਕਰੇ 'ਹੈ' ਕੋ[੬] ਜਲ ਜਾਚਤਿ, ਕੋ ਕਾਤੁਰ ਡਰ ਭਾਗਾ। ਚੀਰ ਫਟੇ,ਕਿਹ ਬਾਂਹੁ ਫਟੀ, ਕਿਹਸਿਰਨਾਂਗੇਬਿਨਪਾਗਾ[੭]॥੩੬॥ਪਟਹੇ,ਦੁੰਦਭਿ, ਢੋਲ ਪਟੇ‡ਗਨ ਗੁਲਕਾਂ ਲਗਿ ਲਗਿ ਫੂਟੇ। ਗਿਰੇ ਤੁਰੰਗਮ, ਤੰਗ ਭਏ ਗਨ, ਕੋ ਸਊਰ ਮਹਿਂ ਛੂਟੇ[੮]॥੩੭॥ਗਿਰੀਤੁਫੰਗੈਂਖੜਗਪਰੇ ਗਨਸੇਲੇਬਾਨ ਕਮਾਨਾ। ਕਾਤੁਰ ਨਰ ਉਰ ਬਿਦਰਤਿ[੯] ਹੇਰਤਿ, ਅਸ ਮਾਚਾ ਘਮਸਾਨਾ ॥੩੮॥ਬੀਰਨਕੇ ਮਨ ਹੌਸ[੧੦] ਰਹੀ ਨਹਿਂ ਮਿਲਿਮਿਲਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਪ੍ਰਹਾਰੇ।ਬਾਗੇ ਲਾਲ ਫਾਗ ਜਨੁ ਖੇਲਤਿ ਗਾਇਂ ਮਨਹੁਂ 'ਕਿਧ ਮਾਰੇ[੧੧]§' ॥ ੩੯ ॥ ਹਾਥ ਤੁਫੰਗਗਹੀਪਿਚਕਾਰੀ,ਮੂਠਗੁਲਾਲਨ ਸੇਲੇ।ਨਿਕਸੀ ਮਿਝ ਅੰਬੀਰ ਪਰਜੋ ਜਨੁ,ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇਬਹੁ ਮੇਲੇ[੧੨]॥੪੦॥ਥਕਤ ਭਏ ਭਟ ਪੌਢੇ ਕੇਤਿਕ ਲੋਥਪੋਥ ਪਰ ਕੋਏ।ਭੂਮ ਨਿਹਾਲੀ ਲਾਲ ਡਸੀ ਜਨੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੇ ਕਰਿ ਸੋਏ[੧੩]॥੪੧॥ ਔਂਧੇ, ਤ੍ਰਿਯਕ[੧੪] ਪਰੇ ਕੋ ਸੂਧੇ ਭਰੇ ਧੂਲ ਅਰੁ ਲੋਹੂ।ਕੂਕਰ ਜੰਬੁਕ ਬੋਲਤਿ

੧ਇਹੋ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸੀ (ਸੋ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ)। ੨ਲਹੂ ਪੀਂਦੀ ਹੈ। ੩ਛਿੱਛਰੇ। ੪ਲਕ। ੫ਸੀਸ। ੬ਹੈ ਹੈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਏ ਕੋਈ। ੭ਪਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ੮ਕੋਈ (ਘੋੜੇ) ਸਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛੁੱਟੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸਵਾਰ ਧਰਤੀ ਤੇ (ਡਿੱਗੇ ਹਨ ਤੇ ਘੋੜੇ) ਛੁਟੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ੯ਹਿਰਦਾ ਫਟਦਾ ਹੈ। ੧੦ਹਵਸ, ਅਰਮਾਨ। ੧੧ਕਿਧ ਮਾਰੇ=ਮਾਰ ਕਰੋ। ਭਾਵ ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ ਇਹ ਹੋਲੀ ਦਾ ਗੀਤ ਹੈ। ੧੨(ਜੋ ਆਪੋ ਵਿਚ ਬਹੁ ਮੇਲੇ=) ਬਹੁਤੇ ਟਾਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤੇ ਨੇ। ੧੩ਜ਼ਮੀਨ ਰੂਪੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਨਿਹਾਲੀ ਵਿਛੀ ਉਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕਰਕੇ ਸੁੱਤੇ ਹਨ। ੧੪ਮੂਧੇ, ਵਿੰਗੇ [ਸੰਸ:, ਤਿਰ੍ਯਕ]। *ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਪਟ' ਹੋਣਾ ਹੈ।

+ਪਾ:-ਫੂਟੀ। ‡ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਫਟੇ' ਚਾਹੀਏ।

§ਪਾ:-ਕਿਹ ਮਾਰੇ। ਪਰ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ:-ਕਹਿਂ 'ਮਾਰੇ'।

ਡੌਲਤਿ ਖਾਇ ਅਘਾਵਨ ਹੋਹੂ ॥੪੨॥ ਸੂਰਨਿ ਪਰਖਤਿ ਹੂਰਨਿ ਬਿਚਰਤਿ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਬਰਹਿਂ ਉਤਾਲਾ[1]। ਖੰਜਨ ਲੋਚਨ ਅੰਜਨ ਅੰਜਤਿ[2] ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਿਸਾਲਾ॥੪੩॥ਮੰਜਤ ਮੁਖ ਰੰਜਤ ਨਿਜਬਰ ਕੋ[3] ਹਾਸ ਬਿਲਾਸਨ ਸੰਗਾ॥ਮਹਿਂਦੀ ਕਰਨਿ ਅਰੁਨ ਕਰਿ ਚਰਨਨ,ਤਰੁਨਿ ਹਰਨ ਮਨ ਅੰਗਾ[4] ॥ ੪੪ ॥ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਮੰਦਰ ਸਸਿਬਦਨੀ, ਕੰਚਨ ਗੌਰੀ ਰੰਗਾ। ਤੁਰਤ ਬਿਮਾਨ ਚਢਾਵਹਿਂ ਬੀਰਨਿ ਕਰਹਿਂ ਸਪਰਸ਼ਨ ਅੰਗਾ॥੪੫॥ਦਾਰੁਨ ਕਰਜੋ ਨਿਹਾਰਨ ਰਨ ਕੋ ਭੀਮ ਚੰਦ ਮਤਿ ਮੰਦੋ।ਸਾਤੋਂ ਸੁਧਾਂ ਭੂਲ ਗੀ ਤਤਛਿਨ ਬਾਜਯੋ ਲੋਹ ਬਿਲੰਦੋ ॥ ੪੬ ॥ ਪਿਖਿ ਹੰਡੂਰੀਆ ਸਹਿ ਨ ਸਕੈ ਬਲ ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਚਢਾਈ। ਸਨਮੁਖ ਭਯੋ ਜੰਗ ਕੇ ਆਵਤਿ ਛੋਰੇ ਸਰ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੭ ॥ ਕੰਚਨ ਜ਼ੀਨ ਕੀਨਿ ਤਹਿਂ ਪਰਖਨਿ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੁ ਜੋਧਾ[5]। ਤੁਰਾ ਧਵਾਇ ਤੁਪਕ ਤਕਿਮਾਰੀ ਹੇਰਤਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਕ੍ਰੋਧਾ॥੪੮॥ਹੁਇਘਾਇਲ ਤਤਕਾਲ ਗਯੋ ਹਟਿ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਪਿਖਿ ਗੁਲੇਰੀਏ ਤਯਾਗੀ ਧੀਰਜ ਹ੍ਵੈ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ੪੯ ॥ ਰਹਯੋ ਕਟੋਚੀ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਵਤਿ, ਮੰਡਸਪਤਿ ਕਰ ਮੌਨੈਂ[6]। ਜੰਮੂਪਤਿ ਆਦਿਕ ਬਿਸਮਾਏ–ਭਯੋ ਕਾਜ ਇਹ ਕੌਨੈ !–॥ ੫੦ ॥ ਸੈਨਾ ਜਿਤ ਕਿਤ ਮਰੀ ਪਰੀ ਗਨ, ਜੀਵਤਿ ਭਈ ਬਿਹਾਲਾ॥ਕਹਾਂ ਭਯੋ,ਇਹ ਕਿਨਹਿ ਸੰਘਾਰੇ, ਲੋਥ ਲੋਥ ਪਰ ਜਾਲਾ॥੫੧॥ ਘਾਇਲ ਹੋਏ ਹੋਇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਪਰੇ ਸਿਵਰ ਮਹਿਂ ਜਾਈ। ਮਾਰਨ ਦੁਰਗ ਭਰੋਸਾ ਧਰਿਕੈ ਪ੍ਰਾਨ ਦਏ ਰਨ ਆਈ ॥ ੫੨ ॥ ਮੀਏਂ ਰਾਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੇ ਰਾਣੇ ਸਿੰਘਨ ਘਨੇ ਖਪਾਏ।ਲਰਤਿ ਬਿਤਯੋ ਦਿਨ,ਹਟਿ ਪੁਰਿ ਗਮਨੇ ਜਬਿ ਸੂਰਜ ਅਸਤਾਏ ॥ ੫੩ ॥ ਜਾਇ ਸਿਵਰ ਮਹਿ ਕਰੀ ਸੰਭਾਰਨ, ਸ਼ੂੰਨ ਭਯੋ ਜਨੁ ਜਾਨਾ[7]। ਕਿਤਿਕ ਸੰਬੰਧੀ ਦਾਸ ਮੁਸਾਹਿਬ ਜਮ ਘਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ ॥ ੫੪ ॥ ਸਾਗਰ ਸ਼ੋਕ ਪਰੇ ਤਬਿ ਸਗਰੇ ਬਾਇਸ ਧਾਰਨਿ ਕੇਰੇ[8]। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਨ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਏ ਲੋਚਨ ਅਸੂੰਅਨਿ ਗੇਰੇ ॥ ੫੫ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁੱਤੇ 'ਗਜ ਔ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

---

[1]ਵਰਦੀਆਂ ਹਨ (ਹੂਰਾਂ) ਛੇਤੀ। [2]ਮਮੋਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰਮਾਂ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ। [3](ਅਪਣੇ) ਸੁਹਣੇ ਮੁਖਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਪਣੇ ਵਰਾਂ ਨੂੰ। [4]ਮਹਿੰਦੀ ਨਾਲ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲ ਕੀਤਾ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰਨ ਲਈ। (ਅ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਮਨ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। [5]ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੋਧੇ ਨੇ ਪਛਾਣੀ। [6]...ਵੀ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। [7]ਮਾਨੋਂ ਸੁੰਞਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਣਿਆਂ। [8]ਬਾਈ ਧਾਰਾਂ ਦੇ।

੨੯. [ਭੀਮ ਚੰਦ ਸ਼ੋਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੰਘ ਸੰਭਾਰੇ ਖਾਲਸੇ ਮਰੇ ਸੁ ਦੀਨੇ ਦਾਹ। ਘਾਇਲ ਕੀ ਸੇਵਾ ਬਿਖੇ ਲਾਗੇ ਤਬਹਿ ਜਰਾਹ[1] ॥ ੧ ॥ ਲਲਿਤਪਦਛੰਦੁ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਬਡ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸੀਸ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦੇ।ਨੇਜ਼ੇ ਮਹਿਂ ਪਰੋਇ ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ ॥ ੨ ॥ ਤਜਯੋ ਦਮਦਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਉਤਰੇ ਦੇਖਯੋ ਜੁੱਧ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਆਨ ਥਿਰੇ ਤਬਿ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਚਹੁੰ ਪਾਸਾ॥੩॥ ਉਦੈਸਿੰਘ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਫ਼ਤੇ ਬੁਲਾਈ। ਪਲੰਘ ਪਾਸ ਰਿਪੁ ਕੋ ਸਿਰ ਗੇਰਯੋ ਹੇਰਤਿ ਭੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪ ॥ ਕਾਕ ਪੰਖ ਅਰ ਕਾਨਨ ਕੁੰਡਲ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਮੋਤੀ[2]। ਭਾਲ ਬਿਸਾਲ, ਬਿਲੋਚਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ, ਮੂਛ ਸ਼ਮਸ਼ ਦੁਤਿ ਹੋਤੀ ॥੫॥ [3]ਪਨਹੀ ਸਹਿਤ ਚਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਰਾਖੇਧਰਨ ਟਿਕਾਈ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਰੁਚਿਰ ਪਰ ਜੁਗਮ ਜੰਘ ਲਟਕਾਈ[3] ॥ ੬ ॥ ਪਰਯੋ ਪਿਖਯੋ ਸਿਰ[4], ਪਨਹੀ ਜੁਤਿ ਪਗ ਠੁਕਰਾਯਹੁ, ਬਚ ਭਾਖਾ। 'ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਇਹੁ ਸਿੰਘਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਭਲੇ ਜੁੱਧਿ ਮਹਿਂ ਰਾਖਾ[5]॥7॥ਉਚਿਤ ਮਾਰਿਬੇ ਮਾਰਯੋ ਅਰਿ ਕੋ ਇਮ ਸਭਿ ਦੁਸ਼ਟ ਨਿਬੇਰੋ'। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ 'ਆਪ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਚੇਰੋ'॥੮॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚਯੋ ਗੁਰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਫਤੇ ਬੁਲਾਇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਹੁਤੇ ਜਿ ਸਿਖ ਤਿਸ ਬਾਨੀ ॥ ੯ ॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਆਯੋ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨਾ॥ਇਨ ਤੇ ਆਦਿਆਇ ਕਿਯ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਉਰ ਅਨੰਦਮਹਾਨਾ ॥੧੦॥ ਗਜ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹੀ ਤਬਿ ਸਗਰੀ 'ਇਮ ਦਲ ਰਿਪੁਨਿ ਖਪਾਯੋ। ਦੁਤੀ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਹਤੇ ਖਾਲਸਾ ਗਜ਼ਬ ਤਿਨਹੁੰ ਪਰ ਆਯੋ ॥੧੧॥ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸੁਨਹੁੰ ਗਿਰੀਸ਼ਨਿ ਸੈਨਾ ਜਿਤ ਕਿਤ ਪਰੀ ਸਥਾਰਾ। ਮਨਹੁੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਤੀ ਮਿਲਿ ਇਕ ਥਲ ਕਾਨਨ ਕੋ ਕਟ ਡਾਰਾ॥੧੨॥ ਵਧਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਕਾਤੁਰ ਬਹੁ ਭਾਜੇ, ਅਰਯੋ ਮਾਰ ਕਰਿ ਦੀਨਾ[6]। ਗਿਰਪਤਿ ਉਰ ਉਤਸਾਹ ਹਾਰ ਕਰਿ ਜਨੁ ਦੰਤਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਲੀਨਾ[7]" ॥ ੧੩ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਵਤਿ ਆਨੰਦ ਕੋ ਉਪਜੈਤੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਪਰ

[1]ਜ਼ਖਮਾਂ ਦਾ ਵੈਦ [ਫ਼ਾ: ਜਰਾਹ]। [2]ਪਟੇ (ਖਿੱਲਰੇ ਹੋਏ) ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੁੰਡਲ (ਲਟਕ ਰਹੇ)। [3]ਜੋੜੇ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਚਰਨ ਧਰਤੀ ਤੇ ਟਿਕਾਕੇ ਸੁਹਣੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਜੰਘਾਂ ਲਟਕਾਈ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। [4]ਸਿਰ (ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ) ਪਿਆ ਡਿੱਠਾ। [5]ਭਾਵ ਮਾਰ ਲਿਆ(ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ). [6]ਜੋ ਅੜਿਆ ਸੋ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। [7]ਮਾਨੋ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਘਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੰਤੇ ॥੧੪॥ ਜਿਨ ਜਿਨ ਕੇ ਤਨ ਘਾਇ ਲਗ੍ਯੋ ਤਬਿ ਸਾਲ ਪੱਤ੍ਰ ਤਿਨ*ਦੀਨਾ।ਸਭਿ ਕੇ ਤਨ ਕੀ ਪੀਰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸ਼੍ਰਮ ਤੇ ਭਏ ਬਿਹੀਨਾ॥੧੫॥ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਜੋ ਹੁਤੇ ਘਾਵ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਪਾਸ ਪਠਾਯੋ।ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸੰਕਟ ਨਾਸ਼੍ਯੋ ਸਭਿ ਕੈ ਸੁਖ ਉਪਜਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲੌ ਘਾਵ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪਨੀ[1] ਕੀਨੀ। ਜੋ ਰਨ ਬਿਖੈ ਮਰੇ ਤਬਿ ਲਰਿਕੈ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਦੀਨੀ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਕੋ ਮੁਕਤ ਦਈ ਤਬਿ ਬੰਧਨ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸ਼ੇ। ਸਹਿਕਾਮੀ ਕੋ ਸੁਰਗ ਭੋਗ ਦੇ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਸੁਖ-ਰਾਸੇ ॥੧੮॥ ਉਤ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਸੁਨਹੁ ਜਿਮ ਬੀਤੀ ਸਿਵਰ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਪਾਇ ਪਰਾਜੈ ਮਰ੍ਯੋ ਕੇਸਰੀ ਉਪਜ੍ਯੋ ਸ਼ੋਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ॥੧੯॥ਭੀਮਚੰਦ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਬੈਠ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਬਿਸੂਰਤ ਮਾਨੀ।-ਲਰੇ ਮਹਾਂ ਕੁਛ ਕਾਜ ਸਰ੍ਯੋ ਨਹਿਂ, ਭ੍ਰਾਤ ਸੈਨ ਗਨ ਹਾਨੀ ॥ ੨੦ ॥ ਬਾਈਧਾਰਨ ਕੇ ਨਰ ਆਇ ਪ੍ਰਜਾ ਸਹਤ ਗਨ ਜੋਧਾ।ਜਮਤੁੱਲਾਭਾਊ ਲਰਿ ਲਰਿ ਕਰਿ ਮਰ੍ਯੋ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੨੧ ॥ ਆਜ ਗਿਰੀਸ਼ਨਿ ਸਭਿ ਕੀ ਮਸਲਤ[2] ਮਰ੍ਯੋ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦੇ। ਗਿਰਪਤਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕੇ ਸਮਸਰ ਜੋਧਾ ਜੁੱਧ ਬਿਲੰਦੇ॥੨੨॥ਘਾਇਲ ਭਯੋ ਹੰਡੂਰੀ ਆਯੋ ਮਰਿਬੇ ਠਾਕੁਰ ਰਾਖਾ[3]। ਅਬਿ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗ ਲਰਿਕੈ ਕਹਾਂ ਬਿਜੈ ਅਭਿਲਾਖਾ-॥ ੨੩ ॥ ਇਮ ਬਿਸੂਰਤੋ ਸ਼ੋਕਤਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਆਯੋ ਨਿਕਟ ਕਟੋਚੀ। ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਸਿਪਰ ਖਗ ਕਟ ਸੋਂ ਦੇਖ੍ਯੋ ਭੂਪਤਿ ਸੋਚੀ[4] ॥ ੨੪ ॥ ਜੰਮੂਪਤਿ, ਮੰਡਸਪਤਿ ਬੋਲਤਿ ਅਰੁ ਗੁਲੇਰੀਆ ਆਯੋ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਰਾਜੇ ਅਰੁ ਰਾਨੇ ਮੇਲ ਭਯੋ ਸਮੁਦਾਯੋ॥੨੫॥ਕੋਂਠਲ ਕੁਲੂ, ਭੁਟੰਤੀ ਸਗਰੇ ਮਿਲਿਕੈ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਯੋ। 'ਅੱਗ੍ਰਣੀਯ[5]' ਜਸੁਵਾਰੀ ਹਤਿ ਭ੍ਰਾ, ਲਰ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਬਲ ਲਾਯੋ[6] ॥ ੨੬ ॥ ਸਮੁਖ ਬਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਇਕ ਆਵਤਿ ਖਪਰਾ ਅਰਿ ਤਕ ਮਾਰਾ[7]। ਲਗ੍ਯੋ ਨ ਤਿਸ ਕੇ ਖੜਗ ਚਲਾਯੋ ਸਿਰ ਤਤਕਾਲ ਉਤਾਰਾ ॥੨੭॥ ਰਹੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸਗਰੇ ਜੋਧਾ ਕਛੂ ਜਤਨ ਨਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਸਿਰ ਪਰੋਇ ਨੇਜ਼ੇ ਮਹਿਂ ਗਮਨ੍ਯੋਂ,ਧਰ ਧਰ ਧਰਿ ਪਰ ਸੋਵਾ[8] ॥੨੮॥ ਭੀਮਚੰਦ ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਜਲ ਚਾਲਾ ਸੁਨਤਿ ਹਿਤੂ ਕੋ ਹਾਲਾ।

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਸਭ ਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰਾ (ਅ) ਸਲਾਹ ਨਾਲ (ਲੜਨ ਗਿਆ) ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [3]ਮਰਨੋਂ (ਮਸਾਂ) ਠਾਕਰ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ। [4]ਸੋਚੀਂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ। [5]ਮੁਖੀ। [6]ਬੜਾ ਬਲ ਲਾਕੇ ਲੜਿਆ ਹੈ। [7]ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਸਿੰਘ ਆਉਂਦਾ ਦੇਖਕੇ ਤੱਕਕੇ ਮਾਰਿਆ (ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਨੇ) ਇਕ ਤੀਰ। [8]ਧੜ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗਕੇ ਸੌਂ ਰਿਹਾ। *ਪਾ:-ਤਬ।

ਹੋਰਿ ਅਪਰ ਸਭਿ ਅਸੂਆਂ ਗੇਰਤਿ ਬਰਧਨੇ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੯ ॥ ਨੀਚੇ ਮੁਖ ਕਰਿ ਸੋਚਤਿ ਹੈਂ ਚਿਤ, ਲਾਜ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਛਾਈ। ਮੌਨ ਰਹੇ ਕਰਿ ਮਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਬਹੁਰ ਪਰਾਜੈ ਪਾਈ[1] ॥ ੩੦ ॥ ਸਭਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਅਵਿਲੋਕਿ ਕਟੋਚੀ ਉਰ ਹੰਕਾਰਤਿ ਭਾਖਾ। 'ਰਣ ਕੀ ਗਤਿ ਦ੍ਵੈ ਬਿਜੈ ਪਰਾਜੈ ਬਿਦਤ ਅਹੈ ਸਭਿ ਲਾਖਾ[2] ॥੩੧॥ ਮਰੇ ਸੁਭਟ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਜਿ ਕਰਨੋ ਤੌ ਕਸੋਂ ਕਰਹੁ ਚਢਾਈ।ਕਸੋਂ ਰਣ ਘਾਲੋ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਜਿਸ ਕੀ ਧਾਂਕ ਮਹਾਂਈ॥੩੨॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਦੇਖਹੁ ਸੰਘਰ ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ ਸਭਿ ਆਗੇ। ਤਜੌਂ ਨ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਮੈਂ ਜੀਵਤਿ, ਜੋ ਨਹਿਂ ਜੈ ਹੈਂ ਭਾਗੇ ॥ ੩੩ ॥ ਮਾਰਨ ਮਰਣ ਕਾਜ ਰਣ ਮਾਂਹੀ,ਸ਼ੋਕ ਨ ਹੋਤਿ ਸੁਹਾਈ।ਜੋ ਉਤਸਾਹ ਧਰਹਿ ਸੋ ਜੀਤਹਿ, ਭੀਰੂ[3]ਡਰ ਭਜਿ ਜਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਉਚਿਤ ਨ ਤੁਮ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਕਰਨਿ ਅਬਿ ਬੈਰੀ ਸਿਰ ਪਰ ਠਾਂਢੋ। ਬਚੇ ਜੁ ਮਰਿਹੋਂ ਰੋਦਤਿ ਕਰਤੇ,ਜੈ ਉਤਸਾਂਹ ਕਿ ਬਾਢੋ[4]॥੩੫॥ ਭੀਮਚੰਦ ਧੀਰਜ ਕੁਛ ਕੀਨੀ 'ਸੁਜਸੁ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਹਾਨਾ[5]। ਮਰੇ ਕੇਸਰੀ ਤੇ ਹਟਿ ਜੈ ਹੈਂ[6], ਇਹ ਭੀ ਨੀਕ ਨ ਮਾਨਾ ॥ ੩੬ ॥ ਜੰਗ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਜਹਾਜ ਚੜ੍ਹੇ ਹਮ ਤੂੰ ਕੇਵਟ ਕਰਿ ਪਾਰੀ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬੀਚ ਡੂਬਤੇ ਲਖੀਅਤਿ ਬਨ ਸਹਾਇ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਮੀਏਂ ਅਰੁ ਰਾਣੇ ਬਹੁ ਮਾਰੇ ਅਧਿਕ ਬਹਾ-ਦਰ ਜੋਈ। ਕਿਸ ਭਰੋਸ ਮੈਂ ਉਰ ਉਤਸਾਹੂ ਤੁਝ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ ॥੩੮॥ ਬਾਈ ਧਾਰ ਸ਼ੋਕ ਹੁਇ ਬਾਸਾ, ਨਹਿਂ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਛੂਟਾ। ਨਿਫਲ ਭਯੋ ਉੱਦਮ ਸਭਿ ਕੇਰਾ ਹਿਰਦੈ ਧੀਰਜ ਟੂਟਾ ॥ ੩੯ ॥ ਕੌਨ ਬਦਨ ਲੇ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਜੈ ਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਹਯੋ ਮਵਾਸਾ।ਧਨ ਬਿਨਸਯੋ,ਸੰਬੰਧੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭੇ, ਰਹੀ ਨ ਕਾਰਜ ਆਸਾ[7] ॥ ੪੦ ॥ ਬਿਦਤਹਿ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ ਜੰਗ ਪਰਾਜੈ ਪਾਈ। ਯਾਂਤੇ ਲਰਨ ਮਰਨ ਹੀ ਆਛੇ ਅਪਰ ਨ ਬਨਹਿ ਉਪਾਈ' ॥ ੪੧ ॥ ਮੰਡਸਪਤਿ ਮਨ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੈ–ਸਮਝਹਿ ਨਹਿਂ ਅੱਗਜਾਨੀ। 'ਜੇ ਅਬਿ ਕਹੌਂ, ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਰਿਸਿ ਹੈ ਭਲੀ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਮਾਨੀ[8]॥੪੨॥ਮਿਲੇ ਰਹੈਂ[9] ਅਰ ਹੇਰੈਂ ਕ੍ਰਿਤ ਇਨ, ਕਿਮ ਹਾਰੇ ਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੋ ਜਿਨਹੁ

[1]ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ, (ਇਕ ਤਾਂ) ਸਬੰਧੀ ਮਰ ਗਿਆ (ਫਿਰ) ਹਾਰ ਪਾਈ। [2]ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [3]ਕਾਇਰ। [4]ਜੇ ਬਚ ਗਏ ਹੋ ਰੋਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਓਗੇ, ਪਰ ਉਤਸਾਹ ਦੇ ਵਧਿਆਂ ਤਾਂ ਜੈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। [5]ਜਸ ਤਾਂ ਸਭ ਦਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [6]ਜੇ ਹਟ ਜਾਈਏ। [7]ਭਾਵ ਜਿੱਤ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਆਸ। [8]ਜੇ ਹੁਣ ਕਹਾਂ (ਕਿ ਜੰਗ ਨਾ ਕਰੋ) ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਗੇ ਮੰਨਣਗੇ ਨਹੀਂ [9](ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ) ਮਿਲਿਆ ਹੀ ਰਹਾਂ।

ਪਿਤਾਮਾ ਲਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਬਡ ਸੂਰਾ ॥੪੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਵ ਖੰਡਨ ਮਾਂਹੀ ਸਿਖ ਕਰਿ ਜਸੁ ਵਿਸਤਾਰਾ। ਤਿਨ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬਿਦਤ ਥਿਰ੍ਯੋ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ, ਰਣ ਕੋ ਭੈਰਵ ਕਰਤਾ[1], ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਅਰਿ ਮਾਰੇ। ਅਬਿਲੌ ਇਨ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਖਰ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ[2]–॥੪੫॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਚਿਤ ਸਮੁਝਿ ਮੌਨ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਚ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਅਪਰ ਸਕਲ ਰਣ ਕਰ੍ਯੋ ਨ ਚਾਹਹਿਂ ਭਯੋ ਸਮੂਹਨ ਘਾਤਾ ॥ ੪੬ ॥ ਇਕ ਘਮੰਡਚੰਦ ਬੀਰ ਕਟੋਚੀ ਰਹੀ ਹੌਂਸ[3] ਰਣ ਕੇਰੀ। ਭੀਮਚੰਦ ਉਰ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਕਰਿ[4] ਉਨੈ ਸਰਬ ਤਿਸੁ ਬੇਰੀ ॥ ੪੭ ॥ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗਨ ਘਾਇਲ ਪਰੇ ਪੀਰ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਰੁਦਤਿ ਸੰਬੰਧੀ ਮਰਿਗੇ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਵੈਂ ॥ ੪੮ ॥ ਗਈ ਗਿਰਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਧ 'ਗਨ ਮਰਿਗੇ' ਪਰ੍ਯੋ ਪੀਟਨਾ ਭਾਰੀ। ਕੇਸ਼ ਉਖਾਰਤਿ ਰੁਦਤਿ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਨਾਰੀ॥੪੯॥ ਜਸੁਵਾਰੀ ਕੇ ਸੁਧਿ ਜਬਿ ਪਹੁੰਚੀ ਗਨ ਰਾਨੀ ਮਿਲਿ ਰੋਵੈਂ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਉਚਰੈਂ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਤੇ ਪਟ ਧੋਵੈਂ ॥੫੦॥ ਕਹਿਂ ਲੌ ਕਹੌਂ ਸ਼ੋਕ ਵਧਿ ਗਿਰ ਗਨ ਰੋਦਤਿ ਬਾਇਸ ਧਾਰਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਕਹੈਂ ਮੰਦਮਤਿ ਦੇਤਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਗਾਰਾ ॥ ੫੧ ॥ ਇਮ ਮਸ-ਲਤ ਕਰਿ 'ਲਰੈਂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਕਰਿ ਘਮੰਡਚੰਦ ਆਗੇ'। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕ੍ਛੁ ਕਰਿਕੈ ਸੁਪਤੇ ਸ਼੍ਰਮ ਤੇ ਨਾਹਿਨ ਜਾਗੇ ॥ ੫੨ ॥ ਪਹੁੰਚੀ ਸੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਕਟ ਇਹੁ ਕਰੇ ਸਿੰਘ ਸਵਧਾਨਾ। 'ਵਹਿਰ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਤੇ ਕਰਿ ਮੁਰਚੇ ਹਤਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ' ॥ ੫੩॥ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਵਡ ਜੋਧਾ ਕਰੀ ਅਧਿਕ ਤਕੈਰਾਈ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਰਿ ਮੁਰਚੇ ਬੰਦੀ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇਂ ਸਮੁਦਾਈ[5] ॥੫੪॥ ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ ਤੇ ਘਾਇਲ ਸੁਖ ਲਹਿਂ ਮਿਲੇ ਘਾਵ ਤਤਕਾਲਾ। ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਿਤੇ ਜੋ ਨਿਤ ਰਖਹਿ ਸੁਖਾਲਾ ॥੫੫॥ ਇਮ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਜਾਮਨਿ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਈ। ਕ੍ਛੁਕ ਗਰਬ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਉਪਜ੍ਯੋ ਹਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੫੬ ॥ ਸੋ ਨ ਸਹ੍ਯੋ ਗੁਰ ਅਵਗੁਨ ਮਨ ਕੋ, ਜਾਗੇ ਦੁਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਧਾ। ਸਿਖ ਨਗਾਰੇ ਬਜੇ ਘਨੇ ਤਬਿ ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਵਧਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੫੭ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ

[1]ਭਿਆਨਕ ਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [2]ਭਾਵ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ (ਆਪ) ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਏ। [3]ਹਵਸ, ਅਰਮਾਨ। [4]ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ। [5]ਬਹੁਤੇ ਬੈਠ ਸਕਣ।

'ਭੀਮਚੰਦ ਸ਼ੋਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਘਰ ਕੋ ਉਤਸਾਹ ਉਰ ਜੋਧਾ ਬਨੇ ਸੁਚੇਤ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਸਕਲ ਤਨ ਤਯਾਰੀ ਬਨ ਰਨ ਹੇਤੁ ॥ ੧॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਭੇਜੇ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਦਾ। ਬਜੇ ਦੁੰਦਭੀ ਧੌਂਸ ਤੇ ਦੀਹ ਨਾਦਾ। ਕਰੀ ਕੋਟ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਮੈਂ ਓਟ ਗਾਢੀ। ਪਦਾਂਤੀ ਸਬੈ ਸਿੰਘ ਹ੍ਵੈ ਚੌਂਪ ਬਾਢੀ॥ ੨॥ ਉਤੇ ਜ਼ੀਨ ਪਾਏ ਪਹਾਰੀਨ ਸੈਨਾ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਸਾਰੇ ਚਲੇ ਜੁੱਧ ਐਨਾ। ਕਟੋਚੀ ਬਡੋ ਉਤਸਾਹੀ ਧਰੰਤਾ। ਕਰਾਚੋਲ ਪਾਯੋ ਗਰੇ ਓਜਵੰਤਾ॥ ੩ ॥ ਕਸੀ ਢਾਲ ਕੰਧੇ ਬਡੀ ਮੋਲ ਕੇਰੀ। ਭਰੇ ਤੀਰ ਭਾਥਾ ਪਿਖੇ ਤਾਂਹਿ ਬੇਰੀ[1]। ਲਿਯੋ ਚਾਂਪ ਭਾਰੀ ਬਡੋ ਡੀਲ ਜਾਂਹੀ।ਬਲੀ ਦੀਹ ਵਾਰੋ ਚਲਯੋ ਜੰਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪ ॥ ਮਿਲਯੋ ਭੀਮ ਚੰਦੈ ਦਈ ਧੀਰ ਬੋਲਾ। 'ਪਿਖੋ ਜੁੱਧ ਮੇਰੋ ਕਰੋ ਨਾਂਹਿ ਹੋਲਾ[2]। ਰਹੋ ਪੀਠ ਪੈ ਡੀਠ ਹ੍ਵੈ ਸੈਨ ਪੂਰੋ[3]। ਪਲਾਵੈ ਨਹੀਂ ਜਯੋਂ ਤਥਾ ਘੇਰ ਫੇਰੋ' ॥੫॥ ਇਮੰ ਭਾਖਿਕੈ ਚਾਂਪ ਆਪੰ[4] ਟੰਕਾਰਾ। ਸਰੰ ਸੰਧਿਕੈ ਚੌਂਪ ਸੰਗੈ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਲਏ ਟੋਲ ਜੋਧਾਨ ਕੇ ਬੋਲਿ ਐਸੇ। 'ਕਰੋਂ ਆਜ ਕਾਜੰ ਜਸੰ ਪਾਇ ਜੈਸੇ ॥੬॥ ਪਰਾਜੈ ਭਈ, ਮੈਲ ਲਾਗੀ ਮਹਾਨੀ। ਪਖਾਰੋਂ ਭਲੇ ਬੀਰ ਕੈ ਓਜ ਪਾਨੀ[5]। ਹਟੌਂ ਨ ਪਿਛਾਰੀ, ਚਲੌਂ ਸਾਮੁਹਾਈ। ਰਹੈ ਜੌਨ ਆਗੈ ਮਹਾਂ ਦ੍ਵੈਬ ਪਾਈ ॥ ੭ ॥ ਮਰੇ ਜੰਗ ਮੈਂ ਦੇਵ ਲੋਕੈਂ ਪਧਾਰੇ। ਰਹੈ, ਕੀਰਤੀ ਲੇ ਭਲੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਾਰੈ[6]'। ਕਰੇ ਤਯਾਰ ਤੋੜੇ ਸਮੂਹੰ ਧੁਖਾਏ। ਬਰੂਦੰ ਸੁ ਗੋਰੀ ਪਲੀਤੇ ਮਿਲਾਏ ॥ ੮॥ ਗਜੰ ਸੰਗ ਠੋਕੀ ਧਰੀ ਕੰਧ ਚਾਲੇ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੜ੍ਹੀ ਕੋ ਗਏ ਆਲਬਾਲੇ[7]।ਪਦਾਂਤੀ ਸਉਰੰ ਮਿਲੰ ਸੰਗ ਜੋਧਾ। ਪਰਾਜੈ ਭਈ ਤੇ ਰਿਦੈ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੯ ॥ ਇਤੇ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਬਰੇ ਮੋਰਚਾ ਮੈਂ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਕਸੀ ਡਾਰਿ ਗੋਰੀ ਸੁ ਤਾਂ ਮੈਂ। ਧੁਖੇ ਪੁੰਜ ਤੋੜੇ ਕਲੀ ਆਛ ਹੋਈ[8]। ਜੜੇ ਹੈਂ ਕਲਾ ਪੈ ਲਿਯੋ ਮੋੜ ਸੋਈ ॥ ੧੦॥ ਪਲੀਤੇ ਜਮਾਏ ਸਿਰੰਪੋਸ਼

---

[1] ਤਦੋਂ ਵੇਖਕੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭੱਥਾ ਭਰਿਆ। [2] ਤੁਸੀਂ ਹੋਲ ਨਾ ਕਰੋ। [3] (ਮੇਰੀ) ਪਿੱਠ ਤੇ ਰਹੋ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਰੱਖਕੇ ਪੂਰਦੇ ਰਹੋ। [4] ਆਪਣਾ। [5] ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਬਲ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਵਾਂਗਾ। (ਅ) ਬਲ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਧੋਵਾਂਗਾ। [6] ਜੇ ਬਚ ਰਹੇ ਤਾਂ ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਲਏਗਾ। [7] ਘੇਰਾ ਪਾਏ ਹੋਏ। [8] ਤੋੜੇ ਧੁਖਦਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਚੰਗਾ ਗੁਲ ਆ ਗਿਆ। [ਕਲੀ=ਤੋੜਾ ਧੁਖਕੇ ਜੋ ਨਾਲ ਗੁਲ ਬੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ]।

ਖੋਲੋ।ਰਵਾਂਦਸਤ ਕੀਨੀ ਤਜੇ ਅੱਗ੍ਰ ਓਲੇ[1]।ਕਰੀ ਸ਼ਿਸਤ ਆਗੇ ਜਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਆਵੈਂ। ਡੰਭੇ ਤਾਤਕਾਲੰ ਤੜਾਕੇ ਉਠਾਵੈਂ ॥੧੧॥ ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲੀ ਆਵਤੇ ਸਾਮੁਹਾਈ।ਕਰੇ ਬੇਗ ਗੋਰੀ ਮਹਾਂ ਸ਼ੂੰਕ ਪਾਈ। ਅਜਾਨੰ ਸੁਜਾਨੰ ਤਜੇ ਜੌਨ ਕੌਨਾ[2]। ਲਗੀ ਏਕ ਚਾਹੈ ਹਤੈ ਪ੍ਰਾਨ ਤੌਨਾ[3]॥੧੨॥ਹਲਾਹਾਲ ਬੋਲੇ ਕਰਯੋ ਹੇਲ ਧਾਈ। ਮਨੋ ਸੈਲ ਹੂੰ ਪੈ ਘਟਾ ਢੂਕਿ ਆਈ। ਪਲੀਤੇ ਛਟਾ ਜ੍ਵਾਲ-ਮਾਲਾ ਉਠਾਲੇ[4]। ਚਲੇ ਪੁੰਜ ਗੋਰੀ ਕਿ ਓਰੇ[5] ਕਰਾਲੇ ॥ ੧੩ ॥ ਉਠੀ ਧੂਮ ਧਾਰਾ ਚਮੂੰ ਓਰ ਹੋਈ। ਭਯੋ ਅੰਧ ਧੁੰਧੰ ਡਰੇ ਭਾਜ ਕੋਈ। ਤੜਾਕੇ ਮਨਹੁੰ ਗਾਜ ਹੈ ਬਾਰ ਬਾਰੀ[6]।ਗਿਰੈਂ ਬ੍ਰਿੱਛ[7] ਜੋਧਾ ਮਚੀ ਮਾਰ ਭਾਰੀ॥੧੪॥ਉਭੈ ਓਰ ਤੇ ਜ੍ਵਾਲ ਬੌਨਾ[8] ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਕਸੈਂ, ਹਾਥ ਪੈ ਟੇਕਿ ਮਾਰੈਂ।ਲਗੈਅੰਗ ਮੈਂ ਤੋੜ ਫੋੜੈ ਬਿਹੰਡੈ।ਗਿਰੈ ਦਾੜ[9]ਭੂ ਮੈਂ ਫੁਟੇ ਤੁੰਡ ਮੁੰਡੈ ॥੧੫॥ ਹੁਤੇ ਮੋਰਚੇ ਅੱਗ੍ਰ ਬੰਧੇ ਜਿਥਾਂਈ[10]।ਘਨੋ ਲੋਹ ਬਾਜਯੋਤਹਾਂ ਧੂਮ ਪਾਈ।ਭਯੋ ਫੋਇਭਾਰੋ, ਜੁਟੇ ਬੀਰ ਬੰਕੇ। ਲਗੇ ਫੋਲ ਧੌਸਾਨਿ ਪੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਡੰਕੇ ॥੧੬॥ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ॥ ਲਲਕਾਰੇ ਭਟ ਪੁੰਜ ਕਟੋਚੀ[11] 'ਕਿਤ ਕਾਤੁਰ ਹੁਇ ਤ੍ਰਾਸੇ। ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਥੋਰੇ ਅਬਿ ਰਹਿ ਗੇ ਪਹਿਲੇ ਜੰਗ ਬਿਨਾਸੇ ॥੧੭॥ ਹੇਲ ਘਾਲਿ ਅਬਿ ਲੋਹੁ ਮੋਰਚਾ ਦਿਹੁ ਨਿਕਾਲ ਬਲ ਪਾਯੋ। ਦੁਗਨ ਦਰਬ ਕੋ ਮਨਸਬ ਕਰਿਹੈਂ ਬਨਹੁ ਸੂਰ ਜਸੁ ਛਾਯੋ' ॥ ੧੮ ॥ ਕਹਯੋ ਘਮੰਡਚੰਦ ਭਟ ਗਨ ਸੋਂ ਅੱਗ੍ਰ ਆਪ ਹੀ ਚਾਲਾ। ਖਪਰਾ ਤੀਖਨ ਭੀਖਨ ਲੀਨਸਿ ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਛੋਰਹਿ ਬਾਨ ਮਹਾਂਨੇ। ਸੁਭਟ ਬਲੀ ਕੇ ਕਰ ਤੇ ਚਲਿ ਚਲਿ ਬੀਧਤਿ ਪਾਰ ਪਰਾਨੇ॥੨੦॥ਲਗੇ ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਬਿਹੂੰ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਬਿਲੋਕੇ,–ਹੇਲਾਘਾਲ[12]ਧਕੇਲਤਿ ਬਲ ਤੇ ਰਹੇ ਨ ਕਯੋਂਹੂੰ ਰੋਕੇ॥੨੧॥ ਜ਼ੋਰ ਮੋਰਚੇ ਪਰ ਬਹੁ ਦੈ ਕੈ ਸਿੰਘ ਨਿਕਾ-ਸਨਿ ਕੀਨੇ। ਕੋ ਮਰਿ ਗਏ, ਭਏ ਕੋ ਘਾਇਲ, ਕਿਨਹੁੰ ਓਟ ਗਢ ਲੀਨੇ

[1]ਭਾਵ, ਜੋ ਅੱਗੇ ਓਹਲੇ ਸਨ ਉਹ ਛੱਡਕੇ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਰੱਖੇ ਥਾਵਾਂ ਅਗੇ ਆ ਗਏ। [2]ਜੇਹੜਾ ਕੇਹੜਾ ਬੀ। [3]ਇਕ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣੀ ਚਾਹੀਏ (ਬੱਸ ਫੇਰ) ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸਦੇ(ਜਿਸਨੂੰ ਲੱਗੇ)। [4]ਪਲੀਤਿਆਂ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਬਿਜਲੀ ਵਤ (ਦੂਰੋਂ) ਉਠਦੀ (ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ)। [5]ਮਾਨੋਂ ਗੜੇ। [6]ਵਾਰ ਵਾਰ ਤੜਾਕੇ (ਜੋ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ) ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [7]ਸੂਰਮਿਆਂ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿਛ। [8]ਬੰਦੂਕਾਂ ਨੂੰ। [9]ਧੜੈਂ ਕਰਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [10]ਜਿੱਥੇ। [11]ਕਟੋਚੀ (ਰਾਜਾ) ਨੇ ਸਾਰੇ (ਅਪਣੇ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ। [12]ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਡਿੱਠਾਂ (ਕਿ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਹੱਲਾ) ਕਰਕੇ।

॥੨੨॥ਸਹਿ ਨ ਸਕ੍ਯੋ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ਕਸਿ ਬੰਦੂਕ ਸੰਭਾਰੀ। ਚੰਚਲ
ਤੁਰਾ[1] ਨਚਾਵਤਿ ਗਵਨ੍ਯੋਂ ਤਕਹਿ ਦਾਵ ਮਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਇਤ
ਉਤ ਹਯ ਕੋ ਫੇਰਿ ਨੇਰ ਕਿਯ ਪਿਖਿ ਕਟੋਚ[2] ਲਲਕਾਰਾ।'ਮੂਢ ਖਰੋ ਰਹੁ
ਲੇਹੁ ਅਬੈ ਫਲ, ਤੈਂ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਮਾਰਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਕਰਤਿ ਕੁਵਾਇਦ[3]
ਫੇਰ੍ਯੋ ਘੋੜਾ ਤਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਤਨ ਮਾਰੀ।ਧੁਖਤਿ ਪਲੀਤਾ ਉਠ੍ਯੋ ਤੜਾਕਾ ਗੋਰੀ
ਸ਼ੂੰਕਿ ਸਿਧਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਲਖਿ ਘਮੰਡਚੰਦ ਤੁਪਕ ਤਕੀ ਮੁਹਿ ਚੰਚਲ
ਕੀਨ ਤੁਰੰਗਾ। ਬਚ੍ਯੋ ਆਪ ਜਮ ਮੁਖ ਤੇ ਮਾਨੋ ਗੁਲਕਾ ਲਗੀ ਨ ਅੰਗਾ
॥੨੬॥ਹਯ ਕੀ ਗ੍ਰੀਵ ਲਗੀ ਦੜ ਗਿਰ ਗਾ ਉਤਰਿ ਕਟੋਚਿ ਸੰਭਾਰਾ।ਭਯੋ
ਪਦਾਂਤੀ ਤਊ ਚਾਂਪ ਗਹਿ ਧਰਿ ਧਨੁ ਮਹਿੰ ਸਰ ਮਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥ ਭੀਮਚੰਦ
ਅਵਿਲੋਕ੍ਯੋ ਹਯ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਯੋ ਆਪ ਕੁਛ ਆਗੇ।ਸਭਿ ਬੀਰਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਨਿ
ਕੀਨਾ 'ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਦੇਰ ਨ ਲਾਗੇ ॥ ੨੮ ॥ ਅਰ੍ਯੋ ਨਰਿੰਦ ਘਮੰਡਚੰਦ ਰਣ
ਹੂਜਹਿ ਸਕਲ ਸਹਾਈ'। ਕਿਸਹੁੰ ਦਿਲਾਸਾ ਕਿਸਹੂੰ ਰਿਸ ਕਰਿ ਆਗੇ
ਧਰਿ ਸਮੁਦਾਈ[4] ॥ ੨੯ ॥ ਇਤ ਤੇ ਉਮਡਿ ਖਾਲਸਾ ਸਨਮੁਖ ਤਜੇ ਤੀਰ
ਅਰੁ ਗੋਰੀ। ਹੇਲੇ ਪਰ ਹੇਲਾ ਬਡ ਘਾਲ੍ਯੋ ਰੁਪੇ ਕੋਪ ਦੁਇ ਓਰੀ ॥ ੩੦ ॥
ਪਰ੍ਯੋ ਜੋਰ ਪੁਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰਾ ਲਾਗੇ ਫਿਰਨ ਪਹਾਰੀ। ਤਬਿ ਲਲਕਾਰ
ਕਟੋਚੀ ਬੈਠ੍ਯੋ ਲੇ ਕੁਛ ਓਟ ਅਗਾਰੀ ॥੩੧॥ ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਸਰ ਕਾਢਿ ਬ-
ਖੇਰੇ[5], 'ਉਠੌਂ ਨ ਹਟ ਹੌਂ ਪਾਛੇ'।ਤਬਿ ਗੁਲੇਰੀਆ ਆਦਿ ਸੈਲਪਤਿ ਅਰ੍ਯੋ
ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਛੇ॥੩੨॥ਲੈ ਲੈ ਸੁਭਟ ਪਰੇ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਮਾਰ ਮਚੀ ਇਕ-
ਸਾਰਾ। ਗਿਰਹਿੰ ਮਰਹਿੰ ਦੜ[6] ਪਰਹਿੰ ਧਰਾ ਪਰ,ਘਾਇਲ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰਾ
॥੩੩॥ਦੀਰਘ ਬਲ ਘਾਲ੍ਯੋ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਠਹਿਰ ਨ ਸਕਹਿੰ ਜੁਝਾਰੇ।
ਤਜ੍ਯੋ ਮੋਰਚਾ ਬਰੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ, ਕੋ ਥਿਰ ਦ੍ਵਾਰ ਅਗਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਬਹੁਰ
ਨਿਕਟ ਕਰਿ ਹੇਲਾ ਘਾਲਣ[7], ਰੁਪ੍ਯੋ ਘਮੰਡੋ ਚੰਦੰ। ਬਾਨ ਸੜਾਸੜ
ਛੋਰਤਿ ਸਨਮੁਖ ਢੁਕੇ ਆਨਿ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦੰ॥ ੩੫ ॥ ਸਰਬ ਗਿਰੀਸ਼੍ਵਰ ਭੀਮ-
ਚੰਦ ਜੁਤਿ ਓਰੜਿ ਗੜ੍ਹ ਪਰ ਆਏ। ਸੇਲੇ, ਤੋਮਰ,ਤੀਰਨ, ਤੁਪਕਾਂ ਮਾਰਿ
ਮਾਰਿ ਬਰਖਾਏ॥੩੬ ॥ ਕਰੇ ਸਿੰਘ ਘਾਇਲ ਬਹੁ ਤਬਿ ਹੀ ਥਿਰੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ

---

[1]ਘੋੜਾ। [2]ਕਟੋਚੀਏ ਨੂੰ। [3](ਸਿੱਖੀ ਹੋਈ) ਕਵਾਇਦ (ਦੇ ਦਾਉ ਫੇਰ) ਕਰਕੇ। [4]ਸਾਰੇ ਅੱਗੇ ਕੀਤੇ। [5]ਭੱਥੇ ਦੇ ਬਾਨ ਕੱਢਕੇ (ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ) ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ। [6]ਧੜੈਂ ਕਰਕੇ। [7]ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਲਈ।

ਮਾਂਹੀ। ਨਿਕਸਨ ਦੇਤਿ ਨ ਵਹਿਰ ਕਟੋਚੀ ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਪਾਹੀ ॥੩੭॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਮਰੇ ਪਰੇ ਨਹਿਂ ਦੀਖਹਿਂ ਕੂਕਰ ਜੰਬੁਕ ਖਾਇ। ਹੜ ਹੜ ਹਸੈਂ ਮਸਾਨ ਜੁੱਧ ਥਲ[1] ਧੁਖਿ ਧੁਖਿ ਉਠਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩੮॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਬਡ ਘਮਮਾਨਾ ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਤਬਿ ਘੋਰਾ। ਘਾਲਿ ਘਮੰਡ[2] ਘਮੰਡਚੰਦ ਬਹੁ, ਲੱਜਤਿ ਮੁਖਿ ਨਹਿਂ ਮੋਰਾ[3] ॥ ੩੯ ॥ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਚਤਿ ਅਰੁ ਗਾਵਤਿ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਰਨ ਹੇਰਾ। ਕਾਕ ਕੰਕ ਕੀ ਕੂਕੈਂ ਕੂਕੀ ਸੁਨੀਅਤਿ ਭੀਮ ਬਡੇਰਾ[4] ॥ ੪੦॥ ਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੱਧ ਮੰਡਰਾਵਤਿ ਪੁੰਜੇ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਬਹਿ ਬਹੁ ਚਾਲਾ। ਫਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨਨ ਕੇ ਪਟ ਫਰਰੇ ਰਹਿ ਗਏ ਬਾਂਸ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੧॥ ਤ੍ਰਿਪਤ ਭੁਏਜੋਧਾ ਤਬਿ ਲਰਿ ਲਰਿਕਰਿਕਰਿ ਓਜਥਡੇਰਾ।ਮਰੇਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਕੈ, ਥਕਯੋ ਬੋਲ ਬਹੁ ਟੇਰਾ[5] ॥ ੪੨ ॥ ਪਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਨ ਬਿਖਰੇ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਾ। ਖੜਗ, ਸਿਪਰ, ਜਮਧਰ ਬਹੁ ਖੰਜਰ ਕਿਤਿਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤਨ ਸੰਗਾ ॥੪੩॥ ਮਰੇ ਤੁਰੰਗ ਪਰੇ ਜੁਤਿ ਜ਼ੀਨਨਿ ਤਰ ਊਪਰ[6]ਗਨ ਲੋਥਾਂ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਊਰ ਮਰੇ ਅਸੁ ਛੂਛੇ ਦੌਰਤਿ ਪਗ ਤੇ ਪੋਥਾ[7] ॥ ੪੪ ॥ ਸਗਰੇ ਬਾਸੁਰ ਮਚੀ ਲਰਾਈ ਭਾ ਤਬਿ ਸੰਧਯਾ ਕਾਲਾ। ਉਠਨ ਲਗਯੋ ਜਬਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕਟੋਚੀ ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗਕਰਾਲਾ॥੪੫॥ਬਚਯੋ ਮਰਣ ਤੇ ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪੁਨ ਤਤਕਾਲ ਪਲਾਯੋ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਬਿ ਹਟੇ ਪਹਾਰੀ ਥਕਤਿ ਲੋਹ ਬਰਖਾਯੋ ॥ ੪੬ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਮੁਰਝਾਵਤਿ ਮੂਰਖ ਹਟਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਸੰਗ ਘਮੰਡਚੰਦ ਲੇ ਘਾਇਲ ਚਿੰਤਾ ਧਰਤਿ ਘਨੇਰੇ ॥ ੪੭ ॥ ਸਗਲ ਚਮੂੰ ਜੀਵਤਿ ਜੋ ਬਚ ਰਹਿ ਥਕਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਆਇ। ਘਾਯਲ ਕੇਤਿਕ ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਦੁਖ ਬਿਕੁਲਾਇ ॥ ੪੮ ॥ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸੰਗ ਰੰਗ ਮਹਿਂ ਰੰਗੇ ਤਨ ਪਰ ਜਮਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰੇ ਕਰਾਹੈਂ ਮਾਰ ਮਚੀ ਬਹੁ ਕਰਿ ਪਗ ਟੂਟੇ ਕਰਾਲਾ ॥੪੯॥ ਇਤ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕਰੇ ਸੰਭਾਲਨਿ ਘਾਇਲ ਮੰਚਨ ਪਾਇ। ਮਰੇ ਜਿਤਿਕ ਸੁਰ ਲੋਕ ਪਧਾਰੇ ਦਾਹ ਕਰੇ ਇਕ ਥਾਏਂ ॥ ੫੦ ॥ ਪੌਰ ਲੋਹਗੜ ਬਜਹਿ ਨਗਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਫਤੇ

[1]ਜੁਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ। [2]ਭਾਵ ਜੁੱਧ ਕੀਤਾ। [3]ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਤੋਂ (ਡਰਦੇ ਨੇ) ਮੂੰਹ ਨਾ ਮੋੜਿਆ। [4]ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਕੂਕਾਂ ਕਾਂਵਾਂ ਤੇ ਕੰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੂਕੀਂਦੀਆਂ ਸੁਣੀਦੀਆਂ ਹਨ। [5]ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਦਿਆਂ ਵੀ ਥਕ ਗਏ। [6]ਹੇਠ ਉਤੇ। [7]ਲਿਟੀਆਂ ਪਈਆਂ (ਲੋਥਾਂ ਦੇ ਉੱਤੋਂ ਦੀ) [ਪੰ:, ਪੋਥਾ=ਪੁਸਤਕ, ਢੇਰ, ਸਮੂਹ, ਸਥਾਰ ਯਾ ਲਿਟੀ ਪਈ ਸ਼ੈ]।

ਬੁਲਾਵੈਂ । ਜਿਨ ਕੇ ਮੋਹ ਨ ਸ਼ੋਕ ਕਹਾਂ ਹੁਇ,ਸਿੱਖੀ ਸਦਾ ਕਮਾਵੈਂ ॥੫੧॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਢਿਗ ਗਮਨੇ ਕੇਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਾ। ਅਪਰ ਲੋਹ-ਗੜ੍ਹ ਮਹਿਂ ਢਿਢ ਬਾਸਹਿਂ ਗੁਰ ਪਗ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਦੀਨਾ॥੫੨॥ ਜੁੱਧ ਬਾਰਤਾ ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ 'ਆਜ ਕਟੋਚੀ ਰੋਹਾ[1] । ਪੁੰਜ ਹੋਲ ਘਾਲਯੋ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਬਜਯੋ ਲੋਹ ਸੋਂ ਲੋਹਾ ॥ ੫੩ ॥ ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਬਲ[2] ਜਬਿ ਉਠਨਿ ਲਗਯੋ[3] ਤਹਿਂ ਗੁਲਕਾ ਲਗੀ ਕਿਥਾਈਂ । ਜੋਧਾ ਪੁੰਜ ਸੰਗ ਲੇ ਗਮਨਯੋਂ ਗਏ ਮੂਢ ਪਛੁਤਾਈ॥੫੪॥ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਘਾਇਲ ਸਿੰਘ ਭਏ ਬਹੁ, ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ ਪਠਵਾਵੈਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਤਨ ਪੀਰਾ ਹਰੀਅਹਿ ਹੋਇ ਸਹਾਇ ਬਚਾਵੈਂ' ॥ ੫੫ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਏ। ਹਿਤ ਘਾਇਲ ਅਰੁ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਹਿਤ ਵਸਤੁ ਸਮੂਹ ਪਠਾਏ ॥ ੫੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁੱਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ-ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਜਿੱਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਮਿਲੇ ਗਿਰੀਸ਼ ਸਭਿ ਜਹਿਂ ਕਟੋਚ ਮਹਿਪਾਲ । ਭੀਮ-ਚੰਦ ਭੀ ਤਹਿਂ ਗਯੋ ਰਾਜੇ ਰਾਣੇ ਜਾਲ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੰਮਾ ਆਦਿ ਵਜ਼ੀਰ ਅਨੇਕ । ਮਿਲੇ ਸਿਆਣੇ ਸੁਮਤਿ ਵਿਵੇਕ । ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ ਸਮੂਹ ਲਗਾਈ। ਝਾਰ ਮਸਾਲਾਂ ਬਹੁ ਜੁਲਤਾਈ ॥ ੨ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਮਤਿਮੰਦ ਗੁਮਾਨੀ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਤੇ ਲਰ ਰਹੇ। ਨਹੀਂ ਮਨੋਰਥ ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਲਹੇ ॥ ੩ ॥ ਦਿਵਸ ਮਾਸ ਤੇ ਅਧਿਕ ਬਿਤਾਏ। ਲਰਤਿ ਰਹੇ ਗਨ ਸੁਭਟ ਖਪਾਏ।ਰਾਜ ਨੀਤਿ ਕੇ ਚਤੁਰ ਉਪਾਇ[4]।ਸਕਲ ਬਿਚਾਰਹੁ ਚਿਤ ਕੋ ਲਾਇ॥ ੪ ॥ ਬਡੋ ਬਹਾਦਰ ਕੇਸਰਿ ਚੰਦ। ਭਾਊ-ਜਮਤੁੱਲਾ ਸੁ ਬਿਲੰਦ। ਦੋਨਹੁ ਜੋਧਾ ਮਰੇ ਜੁਝਾਰੇ। ਮੀਏਂ ਅਰੁ ਰਾਣੇ ਗਨ ਮਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਕਹਿਂ ਲੌ ਗਿਨੀਅਹਿ ਸਭਿ ਤੁਮ ਜਾਨੋਂ । ਸਰਯੋ ਨ ਕਾਰਜ ਮਰੇ ਮਹਾਨੋ । ਸ਼ਾਮ, ਦਾਮ, ਅਰੁ ਭੇਦ ਨ ਭਯੋ। ਦੰਡ ਉਪਾਇ ਚਤੁਰਥੋ ਕਿਯੋ ॥੬॥ ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਤੇ ਪਾਛੇ ਬਨਿ ਆਵਤਿ । ਸੋ ਹਮ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀਨਿ ਮਨ ਭਾਵਤਿ[5] । ਕੁਛ ਥੋਰੋ ਨਹਿਂ ਭਯੋ ਬਿਚਾਰੋ। ਪਸਰਯੋ ਸ਼ੋਕ ਦੇਸ਼ ਗਿਰ ਸਾਰੋ ॥ ੭ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਨਿ ਜੋ ਚਹੀਯਤਿ ਤੀਨ[6]। ਸੋ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰ

[1]ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਇਆ। [2]ਭਾਵ ਕਟੋਚੀ ਅਜ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਰਿਹਾ। [3]ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਹਟਣ ਲਗਾ (ਜੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ)। [4]ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਉਪਾਵ । [5]ਭਾਵ ਦੰਡ ਜੋ ਅਸਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਾਮ, ਦਾਮ, ਭੇਦ, ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। [6]ਭਾਵ ਸ਼ਾਮ, ਦਾਮ ਤੇ ਭੇਦ।

ਪ੍ਰਬੀਨ। ਦੰਡ ਉਪਾਇ ਤਜਾਗ ਕਰਿ ਅਬੈ। ਸ਼ਾਮ ਆਦਿ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ ਸਬੈ॥੮॥ਇਤੋਂ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਕ੍ਰੁੱਧ ਵਿਰੁੱਧੇ[1]।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਰੁੱਧੇ[2]। ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ।ਆਨਿ ਮਿਲਹਿਂ ਸਿਖ ਬਹੁਰ ਬਿਅੰਤਾ ॥੯॥ ਨਹਿਨ ਚਮੂ ਕੀ ਚਾਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਿਨਾ ਹਕਾਰੇ ਆਵਤਿ ਜਾਲਾ। ਬਹੁਰ ਦਰਬ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਕਬਿਹੂੰ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਨਹਿਂ ਸਿਖ ਸਭ ਹੂੰ ॥੧੦॥ਰਹੀ ਲਰਾਈ ਲਖਹੁ ਘਨੇਰੀ। ਨਹਿਂ ਕਾਯਲ[3] ਹੋਯਸਿ ਕਿਸ ਬੇਰੀ। ਨਿਤ ਉਤਸਾਹ ਅਧਿਕ ਬਿਰਧਾਵਾ। ਕਿਮ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਚਹੈਂ ਛੁਟਾਵਾ ॥ ੧੧ ॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੀ ਲਾਖਹੁੰ ਅਨੀ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਮਿਲਿ ਆਵਹਿ ਘਨੀ। ਭੀਮ ਬਿਸਾਲਾ ਤੋਪ ਸਿਬੂਹਾ। ਘੇਰਿ ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਿ ਘਾਲਹਿਂ ਹੂਹਾ[4] ॥ ੧੨ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਭਿ ਲਰਤਿ ਨ ਹਾਰੈ। ਅਨਿਕ ਸਿੰਘ ਰਣ ਕਰਿ ਮਰਿ ਮਾਰੈ। ਅੰਨ ਆਦਿ ਜੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ।ਦਿਢ ਘੇਰਾ ਘਾਲਹਿਂ ਅਵਿਸ਼ੇ-ਸ਼ਨ[5] ॥੧੩॥ ਕਈ ਮਾਸ ਮਹਿਂ ਕਾਇਲ ਹੋਇ[6]। ਤੌ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤਜਾਗੈ ਸੋਇ। ਬਿਨਾ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸੈਨ ਘਨੇਰੀ। ਨਹਿਂ ਸਰਿ ਹੋਇ, ਭਲੇ ਮੈਂ ਹੇਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਅਬਿ ਤੌ ਹਟਨਿ ਜੰਗ ਤੇ ਜੋਗ। ਮਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਘਾਯਲ ਲੋਗ। ਸ਼੍ਰਮਤ ਸਪੂਰਨ ਸੈਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਰਤਨੋ ਬੀਤ ਗਏ ਚਿਰ ਕਾਲਾ ॥ ੧੫॥ ਹੰਡੂਰੀ ਅਰੁ ਚੰਦੁ ਘਮੰਡ। ਘਾਇਲ ਪਰੇ ਬੀਰ ਬਰਬੰਡ[7]। ਕੌਨ ਅੱਗੂਣੀ[8] ਹੁਇ ਅਬਿ ਲਰੈ। ਤਊ ਲਖੋ, ਕਾਰਜ ਨਹਿਂ ਸਰੈ' ॥੧੬॥ ਗ੍ਰਾਲੇਰੀ ਅਰੁ ਮੰਡਸਪਤੀ।ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਬੋਲੇ ਬਡ ਮਤੀ।'ਨਾਹਕ ਜੋਧਾ ਲਰਿ ਮਰਵਾਏ। ਖਰਚਜੋ ਦਰਬ ਨ੍ਰਿਪਨ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੧੭ ॥ ਭਯੋ ਬਜਰਥ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਸਰਜੋ। ਤੈਸੇ ਚੰਦ ਕੇਸਰੀ ਮਰਜੋ।ਹਟਨੋ ਉਚਿਤ ਬਿਚਾਰੀ ਨੀਕੋ।ਇਸ ਮੈਂ ਭਲੋ ਅਹੈ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ॥ ੧੮ ॥ ਬਿਨਾਂ ਲਰਨ ਤੇ ਅਪਰ ਉਪਾਇ। ਕਰੈਂ ਸਰਬ,ਲੇਂ ਪੁਰੀ ਛੁਟਾਇ'।ਪਾਪੀ ਪੰਮੇ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਰਹੁ ਨ ਚਿੰਤਾ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਏਕ ਜਤਨ ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ ਐਸੇ। ਛੋਰਿਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸੱਤਿਗੁਰ ਜੈਸੇ। ਅਬਿ ਸਭਿ ਗਮਨਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦੇਸ਼। ਕਰਿ ਅਰਾਮ ਕੋ ਤਜਹੁ ਕਲੇਸ਼ ॥ ੨੦ ॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਕਰੀਅਹੁ ਕੂਚ। ਸਭਿਨਿ

---

[1]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਵਿਰੋਧ ਪਾ ਲਿਆ। [2]ਰੋਕਿਆ ਹੈ। [3]ਦੁਖੀ, ਤੰਗ, [ਅ਼:, ਕ਼ਾਇਲ=ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ਪੰਜਾਬੀ, ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ, ਹਾਰਿਆ, ਵਜ਼ਾਕੁਲ, ਤੰਗ]। [4]ਹੱਲਾ। [5]ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ। [6]ਤੰਗ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [7]ਬਲਵਾਨ। [8]ਅੱਗੇ ਹੋਕੇ। ਆਗੂ ਹੋਕੇ [ਸੰਸ:,ਅਗ੍ਰਣੀ=ਪਹਿਲਾ, ਮੁਖੀ]।

ਸੰਭਾਲਹੁ ਜਾਇ ਪਹੂਚਿ'[1] । ਇਮ ਹੀ ਮਤਿ[1] ਘਮੰਡ ਚੰਦ ਮਾਨਾ। ਚਢਿ ਝੰਪਾਨ[2] ਸੁ ਤਬਹਿ ਪਯਾਨਾ॥੨੧॥ ਘਾਇਲ ਅਪਰ ਸਕਲ ਨਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਆਦਿ ਹੈਡੂਰੀ ਟਿਕਹਿਂ ਸੁ ਨਾਂਹੀ॥ਲੇ ਲੇ ਨਿਜ ਸਮਾਜ ਕੋ ਚਲੇ।ਧਰੀ ਮੌਨ ਮੁਖ ਤੇ, ਨਹਿਂ ਮਿਲੇ ॥ ੨੨॥ ਜਾਮਨਿ ਮਹਿਂ ਗਮਨੇ ਦੁਖ ਲਹੇ। ਬਿਖਮ ਪੰਥ ਗਿਰ ਗਨ ਕੇ ਅਹੇ। ਸਾਵਧਾਨ ਜੇ ਹੁਤੀ ਪਦਾਤੀ। ਅਰੁ ਅਸਵਾਰ ਜਿ ਹੁਏ ਨ ਹਾਤੀ[3] ॥ ੨੩ ॥ ਸੋ ਸਭਿ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ ਰਾਖੇ। 'ਚਲੌਂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਮੈਂ' ਇਮ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਸੋਏ। ਕੋ ਥਿਰ ਰਹੇ ਸੁਚੇਤੀ ਹੋਏ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਸਿੰਘ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਮਾਂਹੀ। ਕੇਤਿਕ ਸੁਪਤੇ ਕੇਤਿਕ ਨਾਂਹੀ॥ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ ਰਹੇ ਚਲਾਵਤਿ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਤਕਾ-ਵਤਿ॥੨੫॥ ਜਬਿਹੂੰ ਦੋਇ ਘਰੀ ਨਿਸ ਰਹੀ। ਕੂਚ ਕਰਨ ਕੀ ਚਿਤਮਹਿ ਚਹੀ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਤਬਿ ਡਾਲੇ। ਜੇ ਕੁੰਚਰ ਤਿਨ ਹੌਦਾ ਘਾਲੇ ॥੨੬॥ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ॥ਤੰਬੂ ਸਹਤਿ ਕਨਾਤ ਉਖਾਰੀ। ਲਾਦ ਦਿਯੇ,ਸੋ ਪ੍ਰਥਮ ਪਯਾਨੇ। ਆਪ ਤਯਾਰ ਹੁਇ ਥਿਰਯੋ ਸਥਾਨੇ॥੨੭॥ ਤੂਸਤਿ ਤੁਰੰਗੈਂ ਸਭਿ ਕਸਵਾਈ। ਖਰੋ ਰਹਯੋ ਅਰਲੋਦੈ ਤਾਂਈਂ। ਸਗਰੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਲਿ ਚਲਾਈ॥ ਆਪ ਚਢਯੋ ਧੌਂਸਾ ਵਜਵਾਈ ॥੨੮॥ਤਬਿ ਸੁਧਿ ਭਈ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਆਇ। 'ਚਲੇ ਪਹਾੜੀ ਲਾਜ ਗਵਾਇ'। ਤਤਛਿਨ ਜ਼ੀਨ ਹਯਨਿ ਪਰ ਡਾਲੇ। ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਤੁਪਕ ਸੰਭਾਲੇ॥ ੨੯ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿਕ ਜੋਧਾ। ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਧਵਾਯੋ ਘੋਰਾ। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਚਲਯੋ ਰਿਪੁ ਓਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸੈਂਕਰੇ ਹੀ ਮਿਲਿ ਗਏ। ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ ਦਾਗਤਿ ਭਏ। ਬਹੁਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਹ੍ਵੈ ਗੇ ਸਿੰਘ। ਜਨੁ ਗਜ ਦਲ ਪਰ ਦੌਰੇ ਸਿੰਘ[4] ॥ ੩੧॥ ਮਿਲਤਯੋਂ ਐਸੀ ਮਾਰਿ ਮਚਾਈ। ਚਲਲਿ ਦੁਹੇਲਾ ਭਯੋ ਤਿਥਾਂਈ। ਭੀਮਚੰਦ ਪਰ ਘਾਲੀ ਭੀਰ[5]। ਛੂਟੀ ਗੁਲਕਾਂ ਤੋਮਰ ਤੀਰ॥੩੨॥ਢਾਹ ਲੀਏ ਕੇਤਿਕ ਤਬਿ ਘੋਰੇ॥ ਤਜਹਿਂ ਤਿਸਹਿ ਜੋ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਲਾਗੇ। ਮਚਯੋ ਜੁੱਧ ਭੇ ਆਰੁਨ ਬਾਗੇ[6] ॥੩੩॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। 'ਹਤੈਂ ਸਿੰਘ ਭਜ ਚਲੇ ਪਹਾਰੀ'।ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਪਤੇ ਪਠਾਏ। 'ਭਾਜੇ ਪੀਠ

[1]ਸਲਾਹ। [2]ਪਾਲਕੀ ਉਤੇ। [3]ਜੋ ਮਰੇ ਨਹੀਂ ਸੇ। [4]ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ। [5]ਭੀੜਾ ਪਾ ਦਿਤੀ। [6]ਕਪੜੇ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ।

ਨ ਪਰੀਅਹਿ ਧਾਏ[੧]" ॥ ੩੪ ॥ ਆਛੇ ਆਛੇ ਸਿੱਖ ਪਠਾਏ। ਜਾਇ ਤਿਨਹੁ ਸਗਰੇ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਕਰੋਂ ਨਾਹਕ ਘਾਲਹੁ ਘਮਸਾਨਾ। ਹਟਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਅਸ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ ॥੩੫॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਘਰ ਲੌਂ। ਲੂਟਨਿ ਮਾਰਨਿ ਬਨਹਿ ਸੁ ਦਰ ਲੌਂ[੨]। ਅਬਿ ਆਗੇ ਜਾਨੋਂ ਨਹਿਂ ਬਨੈ। ਭਾਗੇ ਕੋ ਨਾਹਿਨ ਰਿਪੁ ਹਨੈ' ॥ ੩੬ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿਂ ਫਤੇ। ਗਰਜੇ ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਤੇ ਅਤੇ।ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗ ਲੂਟ ਕਰਿ ਲਯਾਏ। ਆਯੁਧ ਛੀਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਲਾਏ ॥੩੭॥ ਹਟਿ ਆਏ ਬਡ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰੇ। ਪੁਨ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਿਧਾਰੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਮਹਿਂ ਰੌਰਾ। ਪੀਟਨ ਰੁਦਨ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਠੌਰਾ ॥ ੩੮ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪਛੁਤਾਵਤਿ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿੰਤਾ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਬਿ ਅਪਨੀ ਰਜਧਾਨੀ। ਹੌਰਾ ਭਯੋ ਬਹੁਤ ਅਭਿਮਾਨੀ॥੩੯॥ਇਤ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਖਾਲਸਾ ਆਯੋ।ਫਤੇ ਪਾਇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਹਰਖਾਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਹਿਤ ਸੁ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਾ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰ ਕਰੀ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥੪੦॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਥਿਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ।ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਾਰਾ।'ਜਬਿ ਜਾਨਹਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਭਜ ਹਾਰਾ॥੪੧॥ਤਬਿ ਤਿਨ ਗੈਲ ਨ ਪਰੈ ਕਦਾਈ।ਇਹੀ ਨੀਤਿ ਸ਼ੁਭ ਨਰਨ ਬਤਾਈ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹੇ ਰਿਪੁ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇਯ ਨ ਕੋਇ[੩]॥੪੨॥ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਕੋ ਨਿਤ ਅਨੁਰਾਗੋ।ਭਲੇ ਨਰਨਿ ਕੇ ਮਗ ਕੋ ਲਾਗੋ।ਸਿੱਖੀ ਧਰਹੁ ਸਿਦਕ ਨਹਿਂ ਹਾਰਹੁ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਹੁ ॥੪੩॥ਕਰਿਹੈ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਮੇਰਾ। ਸਭਿਹਿਨ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਬਲੀ ਬਡੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਕੇਤ ਕਾਲਕਾ ਮਾਈ।ਹੁਇ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਸਦਾ ਸਹਾਈ' ॥ ੪੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ। ਫਤੇ ਲਈ ਕਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਘਾਇਲ ਸਭਿ ਹੋਏ ਸਵਧਾਨਾ।ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ ਦੇ ਸੁਖ ਕੋ ਠਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥ ਜੁੱਧ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਇਹ ਪਢੈ। ਕਿਧੌਂ ਸੁਨਾਇ ਸੁਨੇ ਸੁਖ ਬਢੈ। ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਦਕ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਪਾਵੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਕੁਮਤਿ ਮਿਟਾਵੈ॥੪੬॥ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਸਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਤਿਨ ਸੁਜਸੁ ਪਢਹਿ ਕੈ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿੰਘ। ਬਿਨਤੀ ਭਨੰਤਿ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ।ਮ੍ਰਿਗ ਪਾਪ ਹਨਨ ਕੋ ਮਨਹੁਂ ਸਿੰਘ[੪]॥੪੭॥

[੧]ਭੱਜਦੇ ਦੇ ਮਗਰ ਦੌੜਕੇ ਨਾ ਪਓ। [੨]ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤਕ। [੩]ਕੋਈ ਪਿੱਠ ਨਾ ਦੇਵੇ। [੪]ਮਾਨੋਂ ਸਿੰਘ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਸ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ) ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮਿਰਗਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਨੂੰ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਖਾਲਸਾ ਜੀਤ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੦॥

੩੧. [ਭਾਈ ਆਸਾ ਸਿੰਘ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦਿਸ਼ਿ ਪਸਰਨੋ ਸੁਜਸੁ ਸਿੰਧ ਮੇਖਲਾ ਭੂਮ[1]।ਭਯੋ ਪੰਥ ਸ਼ੁਭ ਖਾਲਸਾ ਘਾਲੀ ਸੈਲਨਿ ਧੂਮ ॥੧॥ਲਲਿਤਪਦਛੰਦ॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਜੇ ਬਾਈਧਾਰਨ ਪ੍ਰਜਾ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਜੋਧਾ। ਤੀਨ ਲਾਖ ਗਿਨਤੀ ਮਹਿਂ ਇਕਥਲ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੨ ॥ ਕਰੀ ਕੂਕ ਅਰੁ ਕਰੀ ਢੋਇ ਕਰਿ ਹੇਲਾ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਘਾਲਾ[2]। ਅਲਪ ਖਾਲਸਾ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਝਾਲ ਝਾਲ ਦਰ* ਠਾਲਾ[3] ॥ ੩ ॥ ਮਰਦ ਗਰਦ ਮਹਿਂ ਮਿਲੇ ਜ਼ਰਦ ਮੁਖ ਹਰਦ ਰੰਗ ਹ੍ਵੈ ਭਾਗੇ[4]।ਦੁਰਦ ਦਰੇ ਤਨ[5]ਘਾਵ ਦਰਦ ਭਾ ਥਿਰੇ ਨ ਸਿੰਘਨ ਆਗੇ ॥ ੪ ॥ ਜਿਤ ਕਿਤ ਕਹਤਿ 'ਮੰਦ ਗਿਰਪਤਿ ਅਤਿ ਮਤ ਹਤਿ ਚਿਤ ਕੀ ਹੋਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਕਨੌਂ ਨ ਬਿਸੂਰਹਿ ਸੋਈ ॥੫॥ ਇਕ ਤੌ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਗਾਦੀ ਖੰਡ ਦੀਪ ਜਿਨ ਜੀਤੇ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਜਗ ਬਿਦਤੇ ਪੀਰ ਮੀਰ ਧਰਿ ਭੀਤੇ[6] ॥ ੬ ॥ ਦੁਤੀਏ ਬਿਦਤ ਕਾਲਕਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਥਰਚਨ ਬਰਪਾਯੋ। ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਜਗਰਾਖਨਕਾਰਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰ ਸੁਹਾਯੋ ॥੭॥ ਕਰਹਿਂ ਬਾਕ[7] ਜਗ ਰਚਨ ਸੰਘਾਰਨਿ ਇਮ ਸਮਰਥ ਜਿਨ ਕੇਰੀ ॥ ਬਰਤਹਿਂ ਤਊ ਮਾਨਵੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਮੂਰਖ ਲਖਹਿਂ ਕੁਵੇਰੀ ॥ ੮ ॥ ਤੁਰਕਨ ਸੰਗ ਬਿਰੋਧ ਜਿਨਹੁਂ ਕਹੁ ਨਹਿਂ ਸਮਝੈਂ ਮਤਿ ਮੰਦੇ।ਸ਼ਰਨ ਗਹਤਿ ਸੁਖ ਲਹਤਿ ਚਹਤਿ ਚਿਤ ਦੇਂ ਦ੍ਵੈਲੋਕ ਅਨੰਦੇ[8] ॥੯॥ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਂ ਜੇ ਭਾਲ ਭਾਗ ਨਹਿਂ ਜੁਗ ਲੋਕਨ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਇਹਾਂ ਰਾਜ ਮਹਿਂ ਦ੍ਵੰਦ ਪਰਹਿ ਨਿਤ ਮਰਿ ਕਰਿ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵੈਂ॥੧੦॥ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਚਹੁਂ ਬਰਨ ਰੰਕ ਜੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਯ ਜੋਧੇ। ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਜਸੁ ਜੁਤਿ ਸੁਖ ਭੋਗੈਂ ਹਿਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਉਰ ਬੋਧੇ[9] ॥੧੧॥ਭੀਮਚੰਦ ਦੁਖ ਪਾਇ ਬਡੇਰਾ ਨਿਜ ਪਰਧਾਨ ਪਠਾਏ। ਹਯ ਗਜ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਲੈ ਕਰਿ ਤੁਰਕਨ ਹਿਤ

[1]ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ। [2]ਢੁੱਕਣਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹਾਥੀ ਢੋਕੇ ਤੇ ਮਿਲ ਮਿਲਕੇ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ। [3]ਠੱਲਿਆ (ਹਾਥੀ ਨੂੰ) ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ।(ਅ) (ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਝਾਲ) ਝੱਲਕੇ ਦਲ ਨੂੰ ਠੱਲਿਆ। [4]ਪੀਲੇ ਮੁਖ ਹਰਦੀ ਵਰਗੇ ਰੰਗ ਹੋਕੇ ਭੱਜ ਗਏ। [5]ਹਾਥੀ ਨੇ ਦਰੜ ਦਿੱਤੇ ਸਰੀਰ । [6]ਡਰਦੇ ਹਨ। [7]ਜੇ ਬਾਕ ਕਰਨ ਤਾਂ। [8]ਜੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸੁਖ ਲੈਣ ਦੀ ਚਾਹੁਨਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਰਨ ਪਕੜਦੇ (ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਦੋ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਦੇ ਦੇਦੇ । [9]ਹਿਰਦੇ ਗਜਾਨਵਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

*ਪਾ:—ਦਲ ।

ਸਮੁਦਾਇ ॥੧੨॥ ਕੰਚਨ ਰਜਤ ਘਰੇ ਜਿਨ ਹੌਦਾ ਤਿਮ ਹੀ ਜ਼ੀਨ ਬਨਾਇ। ਵਸਤੁ ਅਨੂਠੀ ਅਪਰ ਸਕੇਲੀ ਧਨ ਗਨ ਸੰਗ ਪਠਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਸੀਰੰਦ[1] ਕੋ ਸੂਬਾ ਬਲ ਭਾਰੀ ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਜਿਸ ਨਾਮੂ । ਤਿਸ ਢਿਗ ਰਿਸ਼ਵਤ[2] ਪਠੀ ਬਿਨੈ ਕਰਿ 'ਹਮ ਕੌ ਲਖਹੁ ਗ਼ੁਲਾਮੂ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਲੀ ਭਯੋ ਬਹੁ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਸਿੰਘ ਵਧਾਇ। ਤੂੰ ਨਜੀਕ ਸੋ ਲਰੈ ਏਕ ਦਿਨ ਜਬਿ ਹਮ ਲੇਹਿ ਹਰਾਇ[3] ॥ ੧੫ ॥ ਅਬਿ ਤੌ ਸੁਗਮ ਜਤਨ ਇਹ ਜਾਨਹੁ ਹਮ ਸੰਗ ਹੋਇ ਲਰੀਜੈ । ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਰੋਕਹਿਂ ਬਲ ਦੇ ਕਰਿ ਆਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਛੁਟਵੀਜੈ ॥੧੬॥ ਆਗੈ ਸ਼ਾਹੁ ਚਮੂੰ ਕੁਛ ਆਈ ਦ੍ਵੈ ਉਮਰਾਵ ਪਠਾਏ। ਪੈਂਡਖਾਨ ਕੋ ਘਾਤਿ ਕੀਨਿ ਰਣ, ਦੀਨਾਬੇਗ ਪਲਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਉ... ਕਰਹੁ ਹਮਹੁ ਲਖਿ ਅਪਨੇ ਅਬਿ ਜੋ ਬਨਹੁ ਸਹਾਈ।ਦਲ ਗਨ ਕੋ ਸਕੇਲ ਚਲਿ ਆਵਹੁ ਕਰਹਿਂ ਕਾਜ ਸਹਿਸਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਇਕ ਤੌ ਹਮ ਪਰ ਹੁਇ ਉਪਕਾਰਾ ਦੁਤੀਏ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਤੁਮਾਰਾ । ਕਨੌਂ ਨਿਚਿੰਤ ਤੁਮ, ਜਾਨਹੁ ਨਾਹਿਨ ਬਿਗਰਹਿ ਕਾਰਜ ਭਾਰੋ' ॥ ੧੯ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਦਿੱਲੀ ਤਥਾ ਪਠਾਇ। ਬਡ ਪਰਧਾਨ ਪਠਯੋ ਦਿਸ਼ਿ ਦੱਛਨ ਅਵਰੰਗਾ ਜਿਸ ਥਾਂਇ ॥ ੨੦ ॥ ਦੀਨ ਹੋਇ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਭਨਿ ਭਨਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਆਪ ਗ਼ੁਲਾਮੂ[4]।ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ[5]ਭਈ ਦਸ਼ਾ ਅਸ ਬਿਗਰੇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਕਾਮੂ॥੨੧॥ ਦੀਨ ਬਨੇ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਚੇਰਾ ਦੇਤਿ ਸੁਤਾ ਕੇ ਡੋਰੇ। ਧਰਮ ਖੋਇ ਅਪਜਸੁ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਰਹਿਂ ਨਰਕ ਪਰਿ ਘੋਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗਏ ਵਕੀਲ ਸੁਨਾਵਤਿ ਜਨੁ ਲੂਟੇ ਕਿਨ ਮਾਰੇ। ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਆਗੇ 'ਹਮ ਕੋ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਹਾਰੇ' ॥੨੩॥ ਬਡੀ ਮਜਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਗਏ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹ ਸਮੀਪ ਪੁਕਾਰੇ। 'ਘਾਲੀ ਧੂਮ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੈਲਨਿ ਵਸਦੇ ਰਾਜ ਉਜਾਰੇ'॥੨੪॥ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਸੂਬੇ ਲਿਖਿ ਭੇਜਾ 'ਇਤ ਗੁਰ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ' । ਅਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨਿਜ ਨਰ ਪਠਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਸੁਨਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਬਹੁਤ ਲਿਖੇ ਅਵਿਰੰਗ ਸੁਨੇ ਜਬਿ, ਰਿਸ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ । 'ਸੀਰੰਦ ਤੇ[6] ਗਨ ਸੈਨਾ ਲੇ ਕਰਿ ਉਤ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਛੁਟਵਾਇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਦੀਜੈ। ਆਗੇ ਬਹੁਰ ਜੰਗ ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਹੈ ਬਲ ਤੇ

[1]ਸਰਹਿੰਦ। [2]ਵੱਢੀ। [3]ਸਾਨੂੰ ਹਰਾਕੇ (ਫਿਰ) ਇਕ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਲੜੇਗਾ। [4]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਲਿਖ ਲਿਖਕੇ। [5]ਬੇਮੁਖ ਹੋਣ ਤੇ। [6]ਸਿਰਹੰਦ ਤੋਂ।

ਬਰਜਨਿ ਕੀਜੈ' ॥ ੨੭ ॥ ਉਤ ਤੌ ਭਏ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਸੁਜਸੁ ਕਵਿੱਤ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਕਵਿ ਗਨ ਬਖਸ਼ਤਿ ਮੌਜ ਬਡੇਰੀ ॥੨੮॥ ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸੁੰਦਰ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਅਰਪਹਿੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਲਰਤਿ ਜੁ ਬਿਗਰਨੋ ਸਰਬ ਸੁਧਾਰਨੋ ਬਾਗ ਤੜਾਗ ਨਵੀਨੇ। ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਅੰਤਰ ਬਾਹਰ ਕੀਨੇ ॥ ੩੦ ॥ ਬਸਹਿੰ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤਿਨਹੁੰ ਮਹਿੰ ਨਿਸ ਦਿਨ ਆਨੰਦ ਪਾਵੈਂ। ਕੰਚਨ ਥੰਭ. ਚਿੱਤ੍ਰ ਜਿਹ ਨਾਨਾ ਤਨੇ ਬਿਤਾਨ ਸੁਹਾਵੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਬਗਰ[੧] ਬਜਾਰਨਿ ਦੀਰਘ ਸ਼ੋਭਾ ਮੋਰ ਸ਼ੋਰ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਪਾਵਸ[੨] ਆਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨਭ ਛਿਤ ਘਨ ਕੀ ਘਟ ਘੁਮਡਾਯਾ ॥ ੩੨ ॥ ਰਾਇਬੇਲ ਚੰਬੇਲੀ ਚੰਪਾ ਚੰਚਰੀਕ[੩] ਰੁਚਿ ਚਾਰੂ। ਗੁਨੀ ਪੁਰਖ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਗੁਰ ਕੇ ਆਇ ਰਹੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੂ ॥ ੩੩ ॥ ਹੁਕਮ ਕਰਨੋ 'ਆਯੁਧ ਗਨ ਹੋਵੈਂ ਦੈ ਧਨ ਗਨ ਘਰਵਾਓ।ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਜੰਬੂਰ ਰਹਿਕਲੇ ਬਹੁ ਜੰਜੈਲ ਬਨਾਓ ॥ ੩੪ ॥ ਬੁਗਦੇ[੪], ਖੰਜਰ, ਸੈਫ ਦੁਧਾਰੇ,ਤੋਮਰ, ਚੱਕ੍ਰ, ਖਤੰਗਾ। ਚਾਂਪ,ਤਮਾਚੇ, ਸਾਂਗ, ਸੁ ਬਰਛੀ, ਕਰਾਚੋਲ ਖਰ ਅੰਗਾ' ॥੩੫॥ ਲਗੇ ਅਨਿਕ ਕਾਰੀਗਰ ਘਰਨੇ ਪ੍ਰਥਮ ਤੋਪ ਇਕ ਢਾਰੀ[੫]*। ਜਨੁ ਜਮ ਕੋ ਮੁਖ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੀ[੬] ਛੋਡੇ ਗਰਜਨ ਭਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਹਿਤ ਬਾਨ ਬਿਲੰਦ ਬਨੇ ਬਹੁ ਬੈਰ ਬੀਰਨ ਕੇ ਘਾਤੀ। ਏਕ ਮੁਹਰ ਕੇ ਹੇਮ ਲਗਹਿ ਤਿਸ ਮੁਖੀ ਪੁਲਾਦਿ ਸੰਗਾਤੀ ॥੩੭॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਆਯੁਧ ਨਿਤ ਬਨਤੇ ਪਰਖਤਿ ਗੁਰੂ ਰਖਾਵੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਬਖਸ਼ਤਿ ਹੈਂ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਸਦਾ ਜੰਗ ਮਨ ਭਾਵੈ ॥੩੮॥ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁੰ ਇਕ ਹੁਤੋ ਮੁਸੱਦੀ[੭] ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਸੁ ਨਾਮੂ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਬਹੁ ਕਾਰ ਚਲਾਵੈ ਟੌਂਬੂ ਲਿਖਹਿ ਤਮਾਮੂ ॥ ੩੯ ॥ ਤਿਸ ਢਿਗ ਰੰਕ ਸਿੱਖ ਇਕ ਜਾਚਤਿ 'ਕੰਨਯਾ ਬਯਾਹਨਿ ਜੋਗਾ। ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਤੇ ਹੁਇ ਕਾਰਜ ਮੁਝ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗਾ ॥ ੪੦ ॥ ਤੁਝ ਤੇ ਹੁਇ ਉਪਕਾਰ

[੧]ਵੇਹੜੇ। [੨]ਬਰਖਾ ਰੁਤ। [੩]ਭੌਰੇ। [੪]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਛੁਰਾ, ਕਟਾਰ [ਅ:, ਬੁਗ਼ਦਾ] ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਬੁਗਦਾ ਬੁਗਦਰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਰੇ ਮੋਟੇ ਗੁਰਜ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੁੰਗਲੀਆਂ ਫੇਰਨ ਵਾਲੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। [੫]ਢਾਲੀ। [੬]ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੭]ਮੁਣਸ਼ੀ।

*ਆਖਰੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਸਿਰਹੰਦੀ ਸੂਬਾ ਲੁੱਟਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਦੋ ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਆਨੰਦਪੁਰੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਅਜ ਕਲ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਕਰਹੁ ਇਹੁ' ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਰੁ ਲਖਿ ਦੀਨਾ। ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਦਯਾ ਉਰ ਕਰਿਕੈ ਤਿਹ ਟੌਂਬੂ ਲਿਖ ਦੀਨਾ ॥ ੪੧ ॥ ਸੋ ਲੇ ਗਯੋ ਜਹਾਂ ਪਰ ਭੇਜਾ ਲਏ ਪੰਚ ਸੈ ਜਾਈ। ਹੁਤੋ ਰੰਕ ਤਿਨ ਬਸਾਹ ਕਰਯੋ ਤਬਿ ਕੰਨਯਾ ਸਦਨ ਉਠਾਈ॥੪੨॥ ਬਿਤੇ ਮਾਸ ਖਟ ਸੋ ਸਿਖ ਆਯੋ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕੀਨਾ। ਟੌਂਬੂ ਧਰਯੋ:'ਆਪ ਨੇ ਭੇਜਯੋ, ਮੈਂ ਪੰਜ ਸੈ ਤਿਸ ਦੀਨਾ' ॥੪੩॥ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਕਹਯੋ 'ਨ ਹਮ ਨੇ ਭੇਜਾ ਕਿਨ ਇਹ ਲਿਖਯੋ ਪਠਾਯੋ?' 'ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹਾਥ ਮੁਹਰ ਹੈ' ਜਬਿ ਐਸੇ ਲਖਿ ਪਾਯੋ॥੪੪॥ਕੁਛ ਰਿਸ ਧਰਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕਹੇ ਬਿਨ ਇਹ ਕਯੋਂ ਲਿਖਯੋ ਪਠਾਯੋ। ਦਿਯੋ ਆਪ ਹੀ ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਕੈਸੇ ਖੋਟ ਕਮਾਯੋ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਮ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਆਸਾ·ਸਿੰਘ ਫਿਗ ਕਿਹ ਸਿਖ ਖਬਰ ਬਤਾਈ। ਡਰਤਿ ਮਾਰ ਤੇ ਭਾਜ ਗਯੋ ਤਬਿ ਨਿਜਘਰ ਬਿਖੈ ਤਦਾਈ ॥ ੪੬ ॥ ਕੇਤਕਿ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਪਠਾਈ। ਲਿਖੇ ਦੋਹਿਰੇ ਬਿਚ ਬਨਾਇ ਕਹਿ ਸੋ ਮੈਂ ਦੇਹੁਂ ਸੁਨਾਈ ॥੪੭॥ 'ਕਲਮੋਵਾਚ'[1] ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੁਖ ਕਾਰਾ ਮੇਰੋ ਕਰੈਂ ਕਰਤਿ ਨ ਪਰ-ਉਪਕਾਰ[2] ।ਤਿਸ ਕੌ ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਰੌਂਗੀ ਪਲਟਾ ਇਹੁ ਦਰਬਾਰ[3]॥੪੮॥ਫਟ ਛਾਤੀ ਦੋ ਟੂਕ ਭਈ,ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਲਿਖਿ ਜਾਤਿ[4]। ਪਰਸ੍ਵਾਰਥ ਉਪਕਾਰ ਬਿਨ ਮੋਹਿ ਨ ਉਪਜਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ॥੪੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਐਸੇ ਕਲਮ ਕਹਤਿ ਸਭਿ ਸਾਥਿ। ਸੋ ਪਕਰਾਈ ਗੁਰ ਮੁਹਿ ਹਾਥ। ਗੁਰ ਕੀ ਆਨ[5] ਜਬਹਿ ਸਿਖ ਕੀਨੀ। ਸਹੀ ਨ ਮੈਂ, ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਿ ਦੀਨੀ ॥੫੦॥ ਸਰਬ ਲੱਛਮੀ ਜਗਤ ਤੁਮਾਰੀ। ਭੁੰਚਤਿ ਹੈ ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਰੀ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਬਿਨੈ ਪਠਾਈ। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੋਸਾਈਂ ॥੫੧॥ ਤਿਹ ਬੁਲਾਇ ਪੁਨ ਪਾਗ ਬੰਧਾਈ। ਦਈ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮ ਕਾਰ ਤਦਾਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ ਹੁਤੋ ਲਿਖਾਰੀ। 'ਸੈਲਾ' ਜਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ ॥੫੨॥ ਕੁਛਕ ਖ਼ਤਾ ਤਿਸ ਤੇ ਜਬਿ ਹੋਈ। ਭਾਜ ਗਯੋ ਪੁਨ ਆਇ ਨ ਸੋਈ। ਸੁੰਦਰ ਬਰਨ ਲਿਖੈਚਿਤ ਆਯੋ[6]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਸ ਕੋ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ ॥ ੫੩ ॥ ਨਿਜ ਸੰਬੰਧੀਅਨਿ ਕੋ ਮਿਲਿ ਗਯੋ। ਆਯੋ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਭਯੋ। ਨਹਿਂ ਆਵਨ ਕੋ ਹੇਤੁ ਬਹਾਨਾ।

[1]ਕਲਮ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। [2]ਜੋ ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [3]ਭਾਵ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੀ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਾਂਗੀ। [4]ਰੋਂਦੀ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ [5]ਕ਼ਸਮ, ਵਸਤਾ। [6]ਸੁਹਣੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖਦਾ ਸੀ ਇਹ ਚੇਤਾ ਆਇਆ।

ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਦੋਹਾ ਪਠਯੋ ਬਖਾਨਾ:–॥ ੫੪॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਜਬਿ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਬੀਛੁਰੇ ਕੀਯੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[1] ਕੋ ਠਾਟ। ਬ੍ਰਿਖਭਨਿ ਸੰਗਤਿ ਹਮ ਕਰੀ ਭਏ ਜਾਟ ਕੇ ਜਾਟ'॥ ੫੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੩੧॥

੩੨. [ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਂਜਣੇ। ਦੁਸਹਿਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਪਾਵਸ ਬੀਤੀ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਸਰਦ ਪ੍ਰਬਿਰਤੀ ਆਇ। ਪਿਤਰਨਿ ਪਛ ਤੇ ਨੌਰਤੇ ਚੰਡੀ ਜਗਤ ਮਨਾਇ[2]॥੧॥ਲਲਿਤਪਦੁ ਛੰਦ॥ ਹੁਕਮ ਕੀਨਿ ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਿਕਾਸੋ ਸਾਰੇ।ਮੈਲ ਨਿਵਿਰਤਹਿਂ ਮਾਰਵਾਰਿਯੇ[3] ਪੂਜਹਿਂ ਬਹੁਰ ਸੁਧਾਰੇ[4]'॥ ੨॥ ਖਾਸ ਖਜਾਨੇ ਲਗੇ ਨਿਕਾਸਨ ਜਾਤੀ ਖੜਗਨਿ ਨਾਨਾ। ਤੇਗੇ ਆਯੁਤ, ਖੜਗ ਦੁਧਾਰੇ, ਤੋਮਰ, ਸੈਫ, ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ॥ ੩॥ ਦੁਬਿਧਿ ਸਰੋਹੀ[5], ਨੀਮਸੀਖਚੇ[6], ਮਿਸਰੀ ਦ੍ਵੈ ਗੁਜਰਾਤੀ[7]। ਇਲ-ਮਾਨੀ[8] ਰੁ ਹਲੱਬੀ[9] ਮਗ਼ਰਬਿ[10] ਕਿਰਚ[11] ਜੁਨੱਬੀਜਾਤੀ[12]॥੪॥ ਜਮਧਰ ਲਘੁ ਬਿਸਾਲ ਪਉਲਾਦੀ[13], ਖੰਜਰ ਚੱਕ੍ਰ ਮਹਾਂਨਾ। ਬਿਛੂਏ ਬਾਂਕ[14] ਛੁਰੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ, ਪੇਸ਼ ਕ਼ਬਜ਼ ਸ਼ੁਭ ਨਾਨਾ॥੫॥ਤੀਰ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਖਪਰੇ[15] ਸੇਲੇ[16]ਗਨ ਬਦਾਂਮਚੇ[17] ਤੁੱਕੇ[18]।ਸੇਲ ਨਰਾਂਚ[19] ਸੁ ਨਾਵਕ[20]ਤੀਖਨ ਕਰ-ਦਹਿੰਤਨ ਰਿਪੁ ਢੂਕੇ[21]॥੬॥ਤੁਪਕਤਮਾਂਚੇਗਨਬਿਲਾਇਤੀਸਾਂਗੈਂਸ਼ਕਤਿ[22] ਨਿਕਾਸੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਖਜ਼ਾਨੇ ਕਹਿ ਲੌ ਕਵੀ ਪਕਾਸ਼ੇ॥

[1]ਖੇਤੀ। [2]ਸ਼ਰਾਧਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ (ਪਿੱਛੋਂ) ਨੁਰਾਤੇ ਆਏ ਤੇ ਜਗਤ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ। [3]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਂਜਣ ਵਾਲੇ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ। [ਮਾਰਵਾੜੀਏ, ਭਾਵ ਮਾਰਵਾੜ ਤੋਂ ਆਏ ਸਿਕਲੀਗਰ]। [4]ਫਿਰ ਸੁਧਾਰਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੂਜਾਂਗੇ। [5]ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ। [6]ਨੀਮਚਹ=ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ, ਸੀਖ ਵਾਂਙੂ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਪਤਲੀ ਤਲਵਾਰ। [7]ਮਿਸਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀ, ਦੋਵੇਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ। [8]ਯਮਾਨੀ ਤਲਵਾਰ [ਇਲਮਾਨੀ। ਅਰਬੀ ਰੂਪ ਹੈ 'ਅਲ ਯਮਾਨੀ' ਯ਼ਮਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ (ਤਲਵਾਰ)। ਯਮਨ ਅਰਬ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੱਛੋਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ]। [9]ਅਤੇ ਹਲਬ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, (ਹਲਬ ਟਰਕੀ ਵਿਚ ਹੈ)। [10]ਫਾਰਸ ਦੀ ਬਣੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। [11]ਬਿਨਾਂ ਖ਼ਮ ਦੇ ਤਲਵਾਰ। [12]ਆਰਮੀਨੀਆ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜੁਨੱਬ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ। [13]ਫੁਲਾਦੀ। [14]ਟੇਢੇ ਬਿਛੂਏ। (ਅ) ਬਾਂਕ ਨਾਮ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੋ ਨਹੁੰਦ੍ਰ ਵਾਂਗੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [15]ਚੋੜੇ ਫਲ ਵਾਲਾ ਤੀਰ। [16]ਨੇਜ਼ੇ ਮੂੰਹਾਂ ਤੀਰ। [17]ਬਦਾਮ ਮੂੰਹੇਂ ਤੀਰ। [18]ਕਿੱਕਰ ਦੇ ਤੁੱਕੇ ਵਰਗੀ ਦੰਦੇਦਾਰ ਮੁਖੀ ਵਾਲਾ ਤੀਰ। [19]ਸਾਰਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤੀਰ ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਖੰਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 'ਸੇਲ' ਪਾਠ ਅਸ਼ੁਧ ਹੈ, ਇਥੇ 'ਸਰ' ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ 'ਸ਼ਰ' ਚਾਰ ਮੁਖੇ ਤੀਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [20]ਇਕ ਛੋਟਾ ਤੀਰ ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਦੰਦੇਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਵਕ ਨਾਮ ਥੋਥੀ ਨਲੀ ਦਾ ਬੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਛੋਟਾ ਤੀਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ [ਫਾ:, ਨਾਵਕ, ਥੋਥੀ ਨਲੀ। ਤੀਰ]। [21]ਵੈਰੀ ਦੇ ਤਨ ਵਿਚ ਖੁਭ ਜਾਣ। [22]ਭਾਵ ਈਰਾਨ ਤੂਰਾਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸਾਂਗਾਂ ਤੇ ਬਰਛੀਆਂ।

੭॥ ਮਾਰਵਾਰਿਯੋ ਮਾਂਜਨਿ ਲਾਗੋ ਚਰਨ ਦਾਬਿ ਕਰ ਫੇਰੇ[1] । ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਹਿਰ ਨਿਕਸੇ ਸਭਿ ਆਯੁਧ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਹੇਰੇ ॥ ੮ ॥ ਕਹ੍ਯੋ 'ਬਿਅਦਬੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੇਰੀ ਤੈਂ ਕਯੋਂ ਚਰਨ ਲਗਾਯੋ । ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਖੜਗ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਕੋ ਨਿਜ ਧੁਜ ਬਿਖੈ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਰੂਪ ਇਹ ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਸਦੀਵਾ । ਸਰਬ ਸੁਰਾਸੁਰ ਨਰ ਕਯਾ ਬਪੁਰੋ ਜਿਸ ਕੇ ਬਸਿ ਮਹਿਂ ਥੀਵਾ ॥ ੧੦ ॥ ਸਾਦਰ ਸੇਵ ਮਾਂਜਿਬੋ ਕਰੀਯਹਿ' ਇਹ ਕਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਏ । ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਖਾਲਸਾ ਆਯੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇ॥੧੧॥ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿਂ ਇਕ ਸਿਖ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਮਾਰਵਾਰਿਯਾ ਜੋਈ । ਪੁੰਜ ਖੜਗ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਕਾਰ ਨ ਕਰਤਾ ਸੋਈ' ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਕਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗਏ ਬਿਲੋਕਨਿ ਦੇਖ੍ਯੋ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । 'ਇਹ ਕਯਾ ਕਰ੍ਯੋ ਨ ਸੇਵਾ ਠਾਨਤਿ ਬੈਠੇ ਸਮਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ' ॥ ੧੩ ॥ 'ਮਾਹਰਾਜ ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਅਦਬ ਕਰਨਿ ਇਮ ਹੋਵੈ।ਸੇਵਾ ਮਾਂਜਨ ਕੀ ਹੁਇ ਤੈਸੇ ਜਥਾ ਪ੍ਰਥਮ ਮਲ ਖੋਵੈਂ' ॥ ੧੪ ॥ ਬਿਗਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਿ 'ਤੁਮ ਕੌਂ ਬਖਸ਼੍ਯੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਕੇ ਨਿਤ ਦਾਸਾ । ਕਰਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸੇਵਾ ਆਯੁਧ, ਤੌ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੁਇ ਪਾਸਾ' ॥ ੧੫॥ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਨਾਮ ਹੁਤੋ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਮਾਂਜਨ ਕਰਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਸੁਧ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ, ਪੁਨ ਸੁਖ ਲਹ੍ਯੋ ਮਹਾਂਨੀ ॥ ੧੬ ॥ ਊਚੇ ਥਲ ਟਿਕਾਇ ਸਭਿ ਆਯੁਧ ਪੂਜਾ ਸੌਜ ਮੰਗਾਈ । ਲਗੇਂ ਨੁਰਾਤੇ ਸਗਰੇ ਪੂਜਨ ਚੰਡਿ ਕਾਲਕਾ ਮਾਈ ॥ ੧੭ ॥ ਚੰਡਿ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪਾਠ ਨਿਤ ਹੋਵੈ ਸਹਿਸ-ਕ੍ਰਿਤ ਅਰੁ ਭਾਖਾ । ਧੂਪ ਦੀਪ ਚੰਦਨ ਕੌ ਚਰਚਤਿ ਫੂਲਮਾਲ ਬਹੁ ਰਾਖਾ ॥੧੮ ॥ ਚਮਰ ਫੇਰਿ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਕਰੰਤੇ । ਕਰਹਿਂ ਸਤੁਤਿ ਜਿਹ[2] ਜੋਤਿ ਬਿਦਤਿ ਜਗ, ਨਾਮ ਅਧਿਕ ਸਿਮਰੰਤੇ* ॥ ੧੯ ॥

ਅਨੰਗਸ਼ੇਖਰਛੰਦੁ॥ 'ਨਮੋ ਅਨੰਤ ਕਾਰਣੀ[3], "ਪ੍ਰਪੋਖਣੀ, ਸੰਘਾਰਣੀ, ਭਵਾ, ਬਿਸਾਲ, ਤਾਰਣੀ[4],ਭਯੰਹਰੀ,ਅਖੰਡਕਾ[5]†। ਸਬੁੱਧਿ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧਤਾ[6] ਬਿਰੁੱਧ

---

[1]ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਦੱਬਕੇ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰ ਕੇ । [2]ਜਿਸ (ਦੇਵੀ) ਦੀ। [3]ਅਨੰਤ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
[4]ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ, ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ, ਕਲਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਅਤਿ ਵੱਡੀ ਤੇ ਤਾਰਨ ਹਾਰੀ।
[5]ਭ ਨਾਸ਼ਕ ਤੇ ਖੰਡਣ ਤੇ ਰਹਿਤ । [6]ਸਹਿਤ ਬੁੱਧ ਦੇ ਤੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

*ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਪਰਿਥਾਇ ਦੇਖੋ ਪਿਛੇ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਟੂਕ।

†ਪਾ:—ਭਵਾ ਬਿਸਾਲ ਕਾਰਣੀ ਬਿਸਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਕਾ।

ਬੱਧ ਉੱਧਤਾ[੧], ਅਰੁੱਧ ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਦਾ[੨], ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਸ਼ੁੱਧ ਮੰਡਕਾ[੩]*। ਸਜੋਰ ਘੋਰ ਲੋਚਨਾ[੪], ਜਪੰਤਿ ਸੋਚ ਮੋਚਨਾ[੫], ਸੁਚੇਤ ਚਿਤ ਰੋਚਨਾ[੬], ਰਿਪੂਨਿ ਕੋ ਘਮੰਡਕਾ[੭]। ਨਿਸੁੰਭ ਸੁੰਭ ਖੰਡਕਾ[੮], ਅਸੁਰ ਦਲ ਦੰਡਕਾ, ਬਿਹੰਡ ਚੰਡ ਮੁੰਡਕਾ[੯], ਪ੍ਰਚੰਡ ਤੁੰਡ ਚੰਡਿਕਾ! ॥੨੦॥ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹੰਤਿ ਦੀਹ ਦਾੜ੍ਹਕਾ[੧੦], ਬਿਲੰਦ ਦੈਤ ਦਾਹਕਾ, ਨਿਕੰਦ ਕੈਟਭਾਨਕੀ[੧੧], ਅਮੰਦ ਤੇਜ ਜ੍ਵਾਲਕਾ[੧੨]। ਪ੍ਰਪਾਣ ਸ਼੍ਰੋਣ ਬੀਰਜਾ[੧੩], ਬਿਸਾਲ ਬਾਹੁਬੀਰਜਾ[੧੪], ਮਝਾਰ ਜੰਗ ਧੀਰਜਾ[੧੫], ਬਿਸ਼੍ਵੰਭਰੀ[੧੬] ਕਪਾਲਕਾ[੧੭]। [੧੮]ਨਖਾਨ ਪੁੰਜ ਤੀਖਨਾ, ਸਕ੍ਰੋਧ ਲਾਲਈਛਨਾ, ਦਿਖਾਇ ਰੂਪ ਭੀਛਨਾ ਸੁ ਭੱਛ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਾਲਕਾ[੧੮]†। ਸੁਦਾਸ ਪ੍ਰੀਤ ਪਾਲਕਾ, ਸਬੇਗ ਦੈਤ ਘਾਲਕਾ, ਗਰੇ ਮੈਂ ਮੁੰਡ ਮਾਲ ਕਾ, ਪ੍ਰਣਾਮਪਾਦ ਕਾਲਕਾ[੧੯]† ॥੨੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜੇ ਨਾਮ ਹੈਂ ਸਪਤ ਸਹੰਸ੍ਰ ਲੱਖ[੨੦]। ਸਿਮਰਤਿ ਉਚਰਤਿ ਖਾਲਸਾ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੱਛ[੨੧] ॥ ੨੨॥ ਅਨੰਗਸ਼ੇਖਰਛੰਦ ॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੌਰਤੇ[੨੨] ਪ੍ਰਪੂਜਤੇ ਸੁ ਆਯੁਧਾਨ[੨੩] ਚੰਦਨਾਦਿ ਫੂਲਮਾਲ ਧੂਪ ਕੋ ਜਗਾਵਤੇ‡। ਉਤੰਗ ਸੰਖ ਪੂਰਤੇ ਸੁ ਮੰਗਲੰ ਅਰੰਭਤੇ, ਬਿਸ਼ਾਲ ਸੌਜ ਹੋਮਤੇ,

---

[੧](ਜੁੱਧ ਵਿਚ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ। [੨]ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਰੁਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [੩]ਸ਼ੁਧ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੰਡਣ ਵਾਲੀ। [੪]ਜ਼ੋਰ ਵਾਲੇ ਭਯਾਨਕ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ। [੫]ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਨਾਸ਼ਕ। [੬](ਇੰਦ੍ਰ ਵਰਗੇ) ਸੁਦੇਤ ਚਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੭]ਵੈਰੀਆਂ ਉਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੋਕੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀ। [੮]ਸੁੰਭਨਿਸੁੰਭ ਨਾਮੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਾਸ਼ਕ। [੯]ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੧੦]ਵਡੀਆਂ ਤਕੜੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀ। [੧੧]ਕੈਟਭ ਆਦਿ (ਰਾਖਸ਼ਾਂ) ਦੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [੧੨]ਅਗਨੀ ਦਾ ਤੇਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। (ਅ) (ਕਦੇ) ਨਾ ਮੰਦ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਅਗਨੀ ਤੇਜ ਵਾਲੀ। [੧੩](ਰਕਤ) ਬੀਜ ਆਦਿ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲੀ। [੧੪]ਬਲ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ। [੧੫]ਜੰਗ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਵਾਲੀ। [੧੬]ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ। [੧੭]ਕਪਾਲਾਂ (ਖੋਪਰੀਆਂ) ਦੀ (ਮਾਲਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। [੧੮]ਸਾਰੇ ਤਿੱਖੇ ਨਹੁੰਆਂ ਵਾਲੀ, ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਲਾਲ ਅੱਖੀਆਂ ਵਾਲੀ, (ਐਸਾ) ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਦਿਖਾਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਬਾਲਾਂ ਨੂੰ ਭੱਛਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [੧੯](ਐਸੀ) ਕਾਲਕਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। [੨੦]ਇਕ ਲੱਖ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ। [੨੧]ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। [੨੨]ਨੁਰਾਤੇ। [੨੩]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ।

*ਏਹ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਲਿੰਗ ਏਥੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਜਕਤੀ ਸਬੰਧੀ ਹੁਣ ਅਗੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਤੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸੀ ਸਗੁਣ ਉਪਮਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਆਉਣਗੇ।

†ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

‡ਨਉਰਾਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਆਦਿ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਵਾਂਙੂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗਲ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਧੂਮ ਕੋ ਉਠਾਵਤੇ।ਨਮੋ ਨਮੋ ਭਨੰਤਿ ਹੈਂ,ਸੁ ਬ੍ਰਹਮਕੌਚ[1] ਪਾਠ ਕੋਪਠੰਤ ਹੈ ਸੁਨੰਤ ਕੋਈ[2], ਜੈ ਬਿਜੈ ਸੁ ਗਾਵਤੇ। ਉਛਾਹ ਮੋਦ ਕੀਨਿਓ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬੈਟ ਦੀਨਿਓ, ਸਮੂਹ ਪਾਨ ਲੀਨਿਓ[3], ਸੁ ਖਾਇ ਚੀਤ ਭਾਵਤੇ ॥ ੨੩ ॥ ਦੁਸੈਹਿਰਾ ਕੇ ਦਯੋਸ ਮੈਂ ਤਿਹਾਵਲਾ ਖਿਆਲ ਕੀਨਿ ਨੌਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਸੰਥਾਨ ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਇਕੈ। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ ਸੁ ਕੀਨਿਓ ਪ੍ਰਦੱਛਨਾ ਸੁ ਦੀਨਿ ਪਰਸਾਦਿ ਕੋ ਬ੍ਰਤਾਇ ਕੈ। ਨਿਕੇਤ ਫੇਰ ਆਇਕੈ, ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਮੰਗਾਇਕੈ, ਮਤੰਗ ਸੰਗ ਪੂਜਿ ਪੂਜਿ[4], ਮੋਦ ਕੋ ਵਧਾਇਕੈ। ਅਹਾਰ ਫੇਰ ਖਾਇਕੈ ਅਰਾਮ ਥੋਰ ਪਾਇਕੈ ਅਫੀਮ ਸੌਂ ਮਿਲਾਇਕੈ ਸੁ ਦਾਸ ਭੰਗ ਲਯਾਇਕੈ ॥ ੨੪ ॥ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨ ਸੌਚ ਤੇ ਸੁਧਾਰ ਕੇਸ ਪਾਸਕੋ[5] ਸਜਾਇ ਸੀਸ ਪਾਗ ਕੋ ਉਤੰਗ ਜ਼ੇਬ ਜਾਰ ਕੇ[6]।ਜਰਾਵ ਜ਼ੇਵਰਾਨਿ ਕੋ ਸਰੀਰ ਚੀਰ ਸੋਹਤੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਇ ਗਾਤਰੇ ਨਿਖੰਗ ਅੰਗ ਧਾਰਿਕੇ। ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਪਾਨ ਮੈਂ ਦਿਵਾਨ ਮੈਂ ਕਛੂਕ ਬੈਠਿ, ਬਾਹਰੇ ਚਲੰਨਿ ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਸੋ ਹਕਾਰਿ ਕੇ। ਅਰੂਢਿ ਕੇ ਗਵੰਨ ਕੀਨਿ,ਦੁੰਦਭਾਨਿ ਚੋਬ ਦੀਨਿ, ਬੋਲਤੇ ਨਕੀਬ ਭਾਟ ਕੀਰਤੀ ਉਚਾਰਿਕੇ ॥ ੨੫॥ [7]ਬਿਲੋਕਿ ਬੈਨਤੇਯ ਕੋ ਕੁਵਾਇਦਾਂ ਤੁਫੰਗ ਕੀ, ਤੁਰੰਗ ਪੈ ਕਰੰਤਿ ਕੋ ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਮਾਰਿਤੇ[7]।

---

[1]ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਮੂਜਬ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮੰਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ ਜਪ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਰੱਖ੍ਯਾ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਕਵਚ:—'ਸਿਰ ਮਸ੍ਤਕ ਰਖ੍ਯਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੰ' ਵਾਲੇ ਸਲੋਕ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ ਤੇ ਰੱਖ੍ਯਾ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਵਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—'ਰਾਮ ਕਵਚੁ ਦਾਸ ਕਾ ਸੰਨਾਹੁ ॥ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਤਿਸੁ ਪੋਹਤ ਨਾਹਿ' ॥ [2]ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਹੈ।[3]ਹੱਥੀਂ ਲੈਕੇ। [4]ਹਾਥੀਆਂ ਸਹਤ ਘੋੜੇ ਪੂਜਨ ਕੀਤੇ। [5]ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਜੂੜੇ ਨੂੰ [ਪਾਸ=ਜੂੜਾ]। (ਅ) ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਲਾਂਭੋਂ। (ੲ) ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਫਾਸ ਰੂਪ ਕਹਿਣਾ ਬੀ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [6]ਸ਼ੋਭਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [7]ਦੇਖਣ ਲਗੇ:—ਵੈਨਤੇਯ ਯਾ ਗਰੁੜ ਵਜੂਹ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਬੰਦੂਕ ਦੀ (ਚਾਂਦਮਾਰੀ), ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਤੇ ਤੀਰ ਕਮਾਨ (ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬਾਜੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ) ਕਵਾਇਦ। [ਵੈਨਤੇਯ=ਸਨਾਤਨ ਕਵਾਇਦ ਵਿਚ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਖਾਸ ਸੂਰਤਾਂ ਦੇਕੇ ਵੰਡਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜੂਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਸੈਨਾਪਤਿ ਵਿਚਕਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵਜੂਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ:—ਦੰਡ, ਵਰਾਹ, ਸ਼ਕਟ, ਮਕਰ, ਸੂਚੀ, ਚੱਕ੍ਰ, ਪਦਮ, ਬੱਜ੍ਰ, ਸ਼ਯੇਨ, ਮੰਡਲ, ਧੇਨੁ, ਬੈਨਤੇਯ (ਗਰੁੜ), ਸਰਵਤੋ ਭੱਦ੍ਰ। ਗਰੁੜ ਵਜੂਹ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਗੋਂ ਨੋਕਦਾਰ ਵਿਚੋਂ ਚੌੜੀ ਤੇ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਫੇਰ ਪਤਲਾ]।

ਧਵਾਇਕੈ ਭ੍ਰਮਾਇ ਸੈਲ ਮੇਲਤੇ ਬਗਲ[1] ਕੋਇ, ਏਵ ਆਯੁਧਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰਿਕੈ ਦਿਖਾਰਿਤੇ। ਕਿਦਾਰ ਜੋ ਫਲਾਨਕੇ[2] ਲੁਟਾਇ ਦੀਨ ਕੇਤਨੇ[3], ਬਹੋਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਹੁਰੇ ਅਨੰਦ ਭੂਰ ਧਾਰਤੇ[4]।ਗੁਰੂ ਫਤੇ ਉਚਾਰਿਤੇ,ਸੁ ਰੂਪ ਕੋ ਨਿਹਾਰਤੇ,ਸੁਭਾਗਕੋ ਬਿਚਾਰਤੇ[5] ਬਿਲੰਦ ਹੋ ਪ੍ਰਕਾਰਤੇ॥੨੬॥ਲਲਿਤਪਦਛੰਦ ਸਕਟਨਾਲਕਾ[6] ਸ਼ੁਤਰਨਾਲਕਾ[7] ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਘੁੜਨਾਲੈ[8]। ਤੋਪ, ਜੰਮੂਰ, ਜੰਜੈਲਨ,ਲਮਛੜ[9] ਲਏ ਤੁਫੰਗਨ ਜਾਲੇ।ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਲੇ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਜੋ ਪਦਾਂਤਿ ਅਸਵਾਰਾ। ਸ਼ਲਖ[10] ਛੋਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀ ਤਬਿ ਭਯੋ ਅੰਧ ਧੁੰਧਕਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥ ਮਨਹੁਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਗਾਜ ਗਾਜ ਕਰਿ ਗਿਰ ਪਰ ਗਿਰ ਗਨ ਜਾਨੀ[11]।ਧੁਖੇ ਪਲੀਤੇ ਸ਼ਬਦਉਠਨੋ ਬਡ ਸੁਨੀਅਹਿ ਕਛੂ ਨ ਕਾਨੀ। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਲੌ ਸਤਿਗੁਰ ਠਹਿਰੇ ਸ਼ਲਖ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਿਵਾਈ। ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਗਮਨੇ ਰਮਨੀ ਬੀਥਨਿ ਦਰਸੈਂ ਲੋਗ ਲੁਗਾਈ[12]॥੨੮॥ਉਤਰੇ ਆਨਿਪ੍ਰਭੁ ਘਰਿ ਸੁੰਦਰਚਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਹੇਮੂ[13]।ਸਿਖਸੰਗਤਿ ਦਰਸਹਿਂ ਮਨਮੁਦਤਾਹਿ ਪਾਇ ਜੋਗ ਅਰੁ ਛੇਮੁ। ਨੌਬਤ, ਦੁੰਦਭਿ, ਸੰਖ, ਨਫੀਰੀ, ਪਟਹਿ, ਢੋਲ, ਕਰਨਾਈ। ਬਜਹਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਰਬਾਬ ਸਤਾਰਨਿ, ਗਾਵਹਿਂ ਪਾਇ ਵਧਾਈ ॥੨੯॥ ਗੁਨੀ ਕਵੀ ਕਰਿ ਸੁਜਸੁ ਕਵਿੱਤਨ ਆਨਿ ਅਨੇਕ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਰੀਝੈਂ ਮੌਜ ਦੇਤਿ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖਾਵੈਂ।ਉਤਸਵ ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸੁਖਦਾਇਕ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੋਏ। 'ਜੁਗ ਲਗਿ ਰਾਜ ਬਿਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ' ਕਹਿ ਅਸੀਸ ਸਭਿ ਕੋਏ ॥ ੩੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਦੁਸਿਹਰਾ ਉਤਸਵ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਇ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਲੀ ਤਰੁਨ ਤਨ ਬੇਸ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ ਖਾਲਸਾ ਦੂਜ ਚੰਦ ਨਭ ਜੈਸ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਗੁਰ ਮਾਤਾ।ਪ੍ਰਾਤ ਭਈ ਜਲ ਬਿਮਲ ਸਨਾਤਾ[14]।ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਠਕਰਿ

[1]ਵਗਲਨਾ=ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਆਕੇ ਗਿਰਦ ਫਿਰਕੇ ਅਗਾਹਾਂ ਲੰਘ ਜਾਣਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਅਟਕ ਜਾਵੇ। (ਅ) ਬਗਲ (ਕੱਛ) ਵੱਲ ਨੂੰ। [2]ਖੇਤੀਆਂ ਫਲਾਂ ਦੀਆਂ। [3]ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੀਆਂ। [4](ਫਲ ਲੁਟਣ ਤੋਂ) ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਮੁੜੇ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਹੋਕੇ। [5](ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ) ਸੁਭਾਗ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। [6]ਗਡਿਆਂ ਪੁਰ ਲਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। [7]ਊਠਾਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। [8]ਘੋੜਿਆਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। [9]ਬੰਦੂਕ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ। [10]ਇਕ ਵਾਰਗੀ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਦਾ ਛੋੜਨਾ। [11]ਬਿਜਲੀਆਂ ਗੱਜਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਉਪਰ ਗਿਰੀਆਂ ਸਭ ਨੇ ਜਾਣੀਆਂ। [12]ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ। [13]ਭਾਵ ਸੁਨਹਿਰੀ। [14]ਜਲ ਨਾਲ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ।

ਜਪੁਜੀ ਕੇਰਾ। ਅਪਰ ਪਢੀ ਗੁਰਬਾਨੀ ਢੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ਪੁਨ ਸੁਖਮਨੀ ਪਾਠ ਕੋ ਕਰਿਤੇ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਇਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਫਿਰਤੇ।ਸਾਦਰ ਤਬਿ ਹੀ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਏ। ਆਪ ਪਠਤਿ ਬਾਨੀ ਚਿਤ ਲਾਏ ॥ ੩ ॥ ਚਹਤਿ ਸ੍ਰੇਯ ਵੈਰਾਗ ਉਪਾਈ[1] । ਪਠਤਿ ਪਠਤਿ ਇਹ ਤੁਕ ਮੁਖ ਆਈ।:-

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥ ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥

॥੪॥ ਇਸਕੋ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨੋ ਮਾਈ।ਪੁਨਹਿਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੰਗ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਹੇ ਸੁਤ ਸਭਿ ਬਲ ਗਤਾਤਾਵਾਨ ! ਹਾਥ ਬੱਦ੍ਰ ਸਮ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨ[2]॥੫॥ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚ ਰੰਕ ਕੈ ਰਾਜਾ। ਸਾਧ ਅਸਾਧ ਲਖਹੁ ਸਭਿ ਪਾਜਾ[3] । ਇਨ ਤੁਕਹਨ ਮੈਂ ਜੋ ਭਿੱਪ੍ਰਾਯ[4]।ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਨੋ ਇਕ ਭਾਇ॥੬॥ਇਸਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੰਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਮੋਕਉ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਕਿਸ ਕਾਲਾ।ਦ੍ਵੰਦਨ[5] ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨ।ਮਾਨ ਅਮਾਨ,ਅਸੁਖ ਸੁਖ ਜਾਨ॥੭॥ਹਰਖਸ਼ੋਕ ਨਹਿਂ ਕਬਿ ਉਪਜੰਤਾ। ਸਦਾ ਏਕਰਸ ਕੋ ਨਿਬਹੰਤਾ[6]। ਜਿਸਕੀ ਐਸ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇ। ਬਡੇ ਸਾਹਿਬਨ ਬਰਨੀ ਜੋਇ[7] ॥ ੮ ॥ ਉੱਜਲ ਅਰੁ ਬਡਭਾਗਾ ਮਾਤਾ। ਕਹਨੋ'ਦਿਖਾਵਹੁ ਤਿਹ ਸੱਖਯਾਤਾ'।ਰੁਚਿਰ ਮਨੋਰਥ ਜਨਨੀ ਕੇਰਾ। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੯॥ 'ਅਸ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸੰਤ ਸੁਚਾਲੀ[8]। ਪਿਖਹੁ ਨਿਸੰਸੈ ਹੋਵਤਿ ਕਾਲੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਕੈ ਅਚਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਤੀ-ਖਨ ਭਾਵ ਉਦਾਰਾ[9] ॥੧੦॥ ਐਸਨਿ ਕਹੁ ਰਚਿ ਕਰਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਲਖਹਿ ਸਫਲ ਸਿਰਜਨ ਜਗ ਸਾਰਾ।ਸ਼ੇਖ,ਸਾਰਦਾ,ਬੇਦ,ਬਿਰੰਚ[10]।ਕਰਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਜਿਹ ਮਹਿੰਮਾ ਰੰਚ[11] ॥ ੧੧ ॥ ਸਮਦਰਸੀ ਇਕਰਸ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ। ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਅਵਿਦਾਤਿ। ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹੁ।ਨਿਹਸੰਸੈ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਕੌ ਜੋਵਹੁ' ॥ ੧੨ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਹਿਰ ਆਏ। ਜੇ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਏ। ਮਾਤਾ ਭਈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨਾ।-ਦੇਖਹੁ ਸੰਤ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨਾ-॥ ੧੩ ॥ ਉਤਕੰਠਾ[12] ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਏਵੀ। ਜਗਤਈਸ਼ ਕੀ ਜਨਨੀ ਦੇਵੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਮਿਲਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ।ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਸੁਮਤਿ

---

[1]ਭਾਵ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਹੱਥ ਤੇ ਧਰੇ ਬੇਰ ਵਾਂਙੂ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਆਪ ਪਰ ਰੌਸ਼ਨ ਹੈ। [3]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਜ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ। [4]ਤਾਤਪਰਯ। [5]ਦੁਖ ਸੁਖ, ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ, ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਆਦਿ ਜੋੜੇ। [6]ਭਾਵ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਇਕਰਸ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। [7]ਵਡੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ। [8]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲਾ। [9]ਉਦਾਰ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਡੀਕੋ। [10]ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵੇਦ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ'''। [11]ਥੋੜੀ ਬੀ। [12]ਇੱਛਾ।

ਉਤੰਗ ॥ ੧੪ ॥ ਗਯਾਨ ਅਵਸਥਾ ਬਿਖੈ ਅਰੂਢਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਪਰਮ ਪਦ ਗੂਢਾ। ਖਟ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਲਗਿ ਜਗ ਰਹਯੋ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਲਿਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਲਹਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਬਾਕ ਮਿਟੈਂ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਤੇ। ਉੱਤਮ ਅਪਰ ਕਹੋ ਕੋ ਤਿਸ ਤੇ। ਤਿਸ ਕੀ ਕੁਲ ਕੋ ਭੂਖਨ ਭਯੋ। ਨਾਮ ਸੁ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੋ ਥਿਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਜਨੁ ਦੀਪਕ ਤੇ ਦੀਪ ਜਗਾਯੋ। ਗਯਾਨ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿਂ ਦਿਪਤਾਯੋ। ਸਿੱਖਯ ਮੁੱਖਯ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੇਰੇ। ਜਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਅਪਰ ਨ ਹੇਰੇ ॥੧੭॥ ਹੁਤੋ ਸਮੈ ਤਿਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ। ਲਖਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਰਬ ਗੁਰ ਘਰ ਜੀ।ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਨ ਕੇਰਾ।-ਮਾਤਾ ਹਿਤ ਸੁ ਮਨੋਰਥ ਮੇਰਾ ॥੧੮॥ ਦਰਸ ਅਵੱਸ਼ਯ ਕਰਨਿ ਕਹੁ ਕਾਲੀ। ਉਰ ਮਹਿਂ ਇੱਛਾ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲੀ-। ਗਈ ਨਿਸਾ ਪਰਿ ਕਰਿਤੇ ਤਯਾਰੀ[1]। ਨਿਜ ਸੰਗਤਿ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੧੯॥ 'ਭਏ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਜਾਨਾ। ਮੁਝ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ। ਮੈਂ ਏਕਾਂਕੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਿਧਾਊਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਾਊਂ॥੨੦॥ [2]ਤੁਮ ਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਸੁ ਜਾਵਤਿ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਿਧਾਵਹੁ ਆਵਹੁ ਤਾਵਤ[2]'। ਇਮ ਕਹਿ ਰੈਨ ਬਿਖੈ ਪਰਿ ਸੋਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਜਾਗਿਬੋ ਹੋਏ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਠ ਜਪ ਕੀਨਾ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋਂ ਮਨ ਦੀਨਾ। ਭਯੋ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਆਰੂਢਾ। ਚਲਯੋ ਬੇਗ ਜਿਸ ਆਸ਼ੈ ਗੂਢ ॥ ੨੨ ॥ ਕਹਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ 'ਆਵਹੁ ਮਿਲੇ। ਮੁਖ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿ ਚਲੇ'। ਤੂਰਨ ਤੋਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤਬੈ। ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸਬੈ[3] ॥ ੨੩ ॥ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਾਥ ਮਗ ਚਲਤੇ ਚਲਤੇ। ਭਾ ਮੱਧਯਾਨ ਭਾਨੁ ਕੁਛ ਢਲਤੇ। ਕੋਸ ਪਚੀਸਕ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਪੈਂਡੋ ਦੂਰ ਰਹਯੋ ਪੁਰਿ ਥਾਂਇ ॥ ੨੪ ॥ ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਪੁੰਨ ਮਹਾਨੀ। ਉਠੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਪਾਨੀ। ਜਪੁਜੀ ਆਦਿ ਪਾਠ ਕਰਿ ਬਾਨੀ। ਬੈਠੀ ਪੁਨ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਠਾਨੀ ॥ ੨੫ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਾਕ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਲੀਏ। ਭੋਜਨ ਜਲ ਅਚਿਬੋ ਨਹਿਂ ਕੀਏ।ਉਤਕੰਠਤਿ[4] ਬੈਠੀ ਬਡਭਾਗਨ।ਪੂਰਬ[5] ਸੈਂਤ ਪਿਖਿਨਿ ਅਨੁਰਾਗਨ ॥ ੨੬ ॥ ਬੀਤੇ ਜਬਹਿ ਜਾਮ ਜੁਗ ਬੈਸੇ। ਸੁਤ ਢਿਗ ਪਠਯੋ ਦਾਸ ਕੋ ਐਸੇ। 'ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਕਹੋ ਤੁਹਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਆਯੋ ਨਹਿਂ ਅਚਯੋ

[1]ਤਿਆਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਤ ਪੈਗਈ। [2]ਜਿੰਨੀਛੇਤੀ ਤੁਹਾਥੋਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਵੇ ਉਤਨੀ ਛੇਤੀ ਤੁਰ ਪਓ ਤੇ ਆ ਜਾਵੋ। [3]ਸਾਰੇ(ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ)ਛੱਡਕੇ ਰਸਤੇ ਪਏ। [4]ਉਡੀਕਵਾਨ। [5](ਅੰਨ ਛਕਣ ਤੋਂ) ਪਹਿਲੋਂ।

ਅਹਾਰੇ ॥੨੭॥ ਅਬਿ ਮੱਧਯਾਨ ਕਾਲ ਭੀ ਬੀਤਾ। ਰਹਿ ਗਯੋ ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਰੀਤਾ। ਆਇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਜ ਕਿ ਨਾਂਹੀ। ਨਿਪੁਨ ਜਿ ਸੰਤ ਗਯਾਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੮ ॥ ਅਬਿ ਜਿਮ ਕਹਹੁ ਕਰਹਿਂ ਤਿਸ ਰੀਤਿ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਦ ਚੀਤਿ। 'ਧੰਨ ਮਨੋਰਥ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰਾ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਧੰਨ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਉਪਜਾਵਹੁ[1] ਅਹਾਰ ਰਸਵਾਰੇ। ਮਧੁਰ ਸਲਵਣ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਤਯਾਰੀ। ਸਕਲ ਪਰੋਸਹੁ ਥਾਲ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਜਬਿ ਸਭਿਹੂੰ ਬਿਧਿ ਇਹ ਕਰਿ ਲੈਹੋ। ਤਾਤਕਾਲ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਪੈਹੋ। ਨਹੀਂ ਬਿਲਮ ਅਬਿ ਆਵਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਤਯਾਰੀ ਕਰਹੁ ਭਾਵ ਧਰਿ ਤਾਂਹਿ' ॥ ੩੧ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਨੇ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਨਨਿ ਮਨ ਭਯੋ। ਕਰਿਓ ਤਯਾਰ ਸੁ ਆਇਸੁ ਦਯੋ ॥੩੨॥ ਬਹੁ ਤੂਰਨ ਕਰਿ ਬਹੁ ਨਰ ਲਾਏ। ਬਿੰਜਨ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਕਰਾਏ। ਖਟਰਸ ਜੁਗਤ ਸ੍ਵਾਦਿ ਮਨ ਭਾਵਾ। ਅਪਨ ਹਜ਼ੂਰ ਥਾਲ ਮਹਿਂ ਪਾਵਾ ॥ ੩੩॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਕਰਿਕੈ ਤਯਾਰੀ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਭਾਉ ਸੁ ਭਾਰੀ। ਜਬਿ ਮੱਧਯਾਨ ਚਲਯੋ ਮਗ ਆਵਤਿ। ਬੜਵਾ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਉਤਲਾਵਤ ॥ ੩੪ ॥ ਇਤ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਜਾਨਯੋਂ ਰਾਮ-ਕੁਇਰ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ।–ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਨ ਅਜ਼ਮਤ ਬਿਨਾ। ਬਿਨ ਪਹੁੰਚੇ ਮਿਥਯਾ ਹੁਇ ਜਨਾ[2] ॥੩੫॥ ਤਯੋਂ ਹੀ ਕਰਨਿ ਸਭਿਨਿ ਬਨ ਆਇ। ਜਯੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜਾਇ–। ਅਸ ਮਨ ਜਾਨਿ ਛਿਨਕ ਮਹਿਂ ਆਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ ॥੩੬॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਰੂਪ ਨਿਹਰਿਹੀ। ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਗੁਰ ਸਾਦਰ ਭਾਖਾ। 'ਅਚਹੁ ਅਹਾਰ ਮਹਿਤ ਅਭਿਲਾਖਾ' ॥ ੩੭ ॥ ਦਾਸ ਏਕ ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਸੰਗ। ਗਏ ਮਾਤ ਕੇ ਮਹਿਲ ਉਤੰਗ। ਕਰਯੋ ਹੁਤੋ ਤਬਿ ਥਾਲ ਸੁ ਤਯਾਰੀ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਿਖ ਭਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਮਾਤਾ ਕੇ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰਯੋ। ਪੂਰਨ ਜਾਂਹਿ[3] ਮਨੋਰਥ ਕਰਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਆਸਨ ਤਹਾਂ ਡਸਾਵਾ। ਤਿਸ ਪਰ ਸਾਦਰ ਭਾਖਿ ਬਿਠਾਵਾ ॥ ੩੯ ॥ ਆਗੈ ਥਾਰ ਮਾਤ ਧਰਿ ਦੀਨਸਿ। ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਬੀਜਨਾ ਲੀਨਸਿ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਰਿ ਪੰਖ ਝੁਲਾਵਾ। ਧਰੇ ਭਾਵ ਭੋਜਨ ਅਚਵਾਵਾ ॥੪੦॥ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਮਨ ਜਾਨੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਭਾਓ

[1]ਤਿਆਰ ਕਰੋ। [2]ਭਾਵ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਅੱਪੜੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਣਾ ਬ੍ਰਿਥਾ ਹੋ ਜਾਊ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।

ਰਿਦ ਠਾਨੇ । ਬੂਝਨਿ ਲਗੀ ਮਾਤ ਸਤਿ ਭਾਏ । 'ਆਜ ਕਹਾਂ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ?'॥੪੧॥ਰਾਮਕੁਇਰ ਅਚਿ ਭੋਜਨ ਸੋਈ । ਬੋਲਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਦੋਈ । 'ਤਹਾਂ ਰਖੇ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਜਹਾਂ । ਜਹਾਂ ਪਠਾਵਹਿ ਜਾਵਹਿਂ ਤਹਾਂ ॥ ੪੨ ॥ ਪੁਤਲੀ ਕੇ ਅਧੀਨ ਕਜਾ ਅਹੈ । ਨਰ ਕੇ ਬਸ ਬਰਤੀ ਨਿਤ ਰਹੈ[1] । ਜਥਾ ਕਰਾਇ ਤਥਾ ਸੋ ਕਰਿਹੀ।ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਹਮ ਅਨੁਸਰ ਹੀ ॥ ੪੩ ॥ ਹਮ ਸੁਛੰਦ ਕੁਛ ਕਰਿ ਸਕਿ ਨਾਂਹੀ । ਸਦਾ ਚਲਹਿਂ ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਮਾਂਹੀ*' । ਇਮ ਕਹਿ ਨਮਹਿ ਮਾਤ ਕੋ ਕਰਿਕੈ । ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ ਉਰ ਮੁਦ ਧਰਿਕੈ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤਰਥ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਕੁਇਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਤੀਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਕੜਾਹ ਦੀ ਲੁੱਟ । ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੈਠਯੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਰਾਮਕੁਇਰ ਸ਼ੁਭ ਮੈਤ । ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਲਛਮੀ ਮਹਾਂ ਜਿਨ ਕੇ ਦਿਪਤ ਅਨੰਤ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਬਹੁ ਸਤਿਕਾਰੇ।'ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਤੁਮ ਆਧਾਰੇ । ਪਾਇ ਸੁਮਗ ਨਰ ਅਨਿਕ ਉਧਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਸਾਗਰ ਬਿਨੁ ਪਾਰੀ[3]† । ਸ਼ਰਧਾ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਬਰ ਬਾਰੀ[4] । ਸੱਤਨਾਮ ਸਿਮਰਨੋ ਨਿਰੰਤਰ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਉਠਹਿਂ ਤਰੰਗ ਸੁ ਅੰਤਰ[5] ॥ ੩ ॥ ਹਉਮੈ ਸੁਰਤ ਬਿਸਾਰਨ ਕਰਨੀ[6] । ਇਹ ਪਾਵਨਤਾ[7] ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬਰਨੀ । ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਕ੍ਰਿਤ ਭਲ ਭਾਵੈ[8] । ਸਦਾ ਅਗਾਧਪਨੋ ਦਰਸਾਵੈ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਰ ਦਸਮ ਸਰੂਪ । ਦਿਢ ਬੇਲਾ[9] ਦ੍ਵੈ ਲਖਹੁ ਅਨੂਪ । ਸਮ ਦਮ ਦਯਾ ਧਰਮ ਸੁਚ ਸ਼ਾਂਤੀ । ਰਹਤਿ ਰਾਖਨੀ ਗੁਰਮਤਿ ਭਾਂਤੀ[10] ॥ ੫ ॥ ਛਿਮਾ, ਸੌਚਤਾ, ਮੁਦਿਤਾ, ਪ੍ਰੀਤ। ਇਹ ਨਦ ਨਦੀ ਮਿਲਹਿਂ ਜਿਸ ਨੀਤ । ਸਿੱਖ ਸੈਤ ਜਲ-

---

[1](ਪੁਤਲੀ ਖਿਲਾਵਨਹਾਰ) ਨਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । [2]ਬਿਅੰਤ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ। [3]ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਬਿਨਾ ਪਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅਪਾਰ । [4]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ । [5](ਉਸ ਸਮੁੰਦਰ) ਵਿਚ ਨਿਸਦਿਨ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਮਾਨੋਂ ਤ੍ਰੰਗ ਉੱਠਣੇ ਹਨ । [6]ਹੰਗਤਾ ਦੀ ਸੁਰਤ ਦਾ ਭੁਲਾਵਣਾ । [7]ਭਾਵ ਇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੈ । [8]ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭਲੀ ਭਾਵਣੀ ਭਾਵ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ। [9]ਕਿਨਾਰੇ । (ਅ) ਨਦੀ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਜੰਗਲ । [10]ਗੁਰਮਤਿ ਅਨਕੂਲ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣੀ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰੱਤ੍ਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਗਜਾਤ ਗੋਯ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਬੀ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਭਾਈ ਰਾਮਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਲਖਾਈ ਹੈ ।

†ਪਾ:-ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖੀ ਸਿੰਧੁ ਅਪਾਰੀ ।

ਜੰਤੁ ਅਪਾਰਾਮੀਨ ਆਦਿ ਜੋ ਅਹੈਂ ਉਦਾਰਾ ॥ ੬॥ ਨਰਕ ਤਪਤ ਜਿਨ ਕਉ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿ ਜੋ ਤਜਿ ਨ ਸਕਾਹੀਂ।ਅਸ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜਲਧ ਸਕਾਸਾ[1]। ਬੰਸ ਤੁਮਾਰੋ ਚੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ॥੭॥ਦੋਹਰਾ॥ਬੁੱਢਾ ਭਯੋ ਮਹਾ-ਤਮਾ ਛੁਯੋ ਬਿਕਾਰ ਨ ਲੇਸ਼। ਸਦਾ ਏਕ ਰਸ ਮਹਿਂ ਰਹਯੋ ਅਪਰਨ ਹਤੇ ਕਲੇਸ਼[2]*[7] ॥੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਸੁਨਿ ਬੰਸ ਬਡਾਈ।ਮਸਤਕ ਟੇਕਯੋ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਮਨਹੁ ਲਾਜ ਕੋ ਭਾਰ ਉਦਾਰਾ[3]। ਸਹਯੋ ਨ ਜਾਇ,ਥਿਰਯੋ ਬਲ ਭਾਰਾ[4] ॥੯॥ ਇਮ ਕਰਿਕੈ ਸਨਮਾਨ ਘਨੇਰਾ।ਦੀਨਸਿ ਸ਼ੁਭ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ ਡੇਰਾ।ਦਿਵਸ ਚਾਰ ਮਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਸ਼ੁਮਤਿ ਹੁਇ ਭਾਰੀ॥੧੦॥ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਹਿਂ ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ।ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂਕੋਮਲ ਪਾਇਨ।ਸਨੇਸਨੇ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ।ਸ਼ੁਮ ਮਾਰਗ ਨਿਰਬਿਰਤੀਕੀਨਸਿ ॥੧੧॥ਰੈਨ ਸੈਨਕਰਿ ਚੈਨ[5]ਸਮੇਤੇ।ਜਾਗੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮੈਂ ਭਏ ਤੇ।ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਸੁੰਦਰ ਸੀਤਲ ਨੀਰ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਹਿਂ ਸਰਬ ਸਰੀਰ ॥ ੧੨ ॥ ਜਪੁਜੀ ਆਦਿ ਪਠਤਿ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿਂ ਅਘ ਹਾਨੀ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁਹਾਏ॥੧੩॥ ਤਿਮ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਭਾ ਸਥਾਨ।ਸਕਲ ਸਿੱਖ ਤੈਸੇ ਚਲਿਆਏ। ਦਰਸਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ॥੧੪॥ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਲੇ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਜਾਇ ਨਮੋ ਗੁਰ ਚਰਨ ਅਗਾਰੀ। ਜਥਾ ਭੂਮ ਸੁ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿਂ ਮੋਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿ ॥ ੧੫ ॥ ਤਬਿ ਅਰਦਾਸੀ ਓਰ ਨਿਹਾਰਯੋ। ਮਹਾਂਰਾਜ ਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਯੋ। 'ਆਗਯਾ ਕੋਸ਼ਪ ਨਿਕਟ ਪਠਾਵਹੁ। ਏਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰਜਤਪਣ ਲਯਾਵਹੁ॥ ੧੬॥ ਸਭਿ ਕੋ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਇ।ਹੁਇ ਤਯਾਰ ਆਨਹੁ ਸਹਿਸਾਇ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਯੋ ਕ੍ਰਿੱਤ ਸਭਿ ਕਰਿਕੈ[6]। ਲਯਾਵਤਿ ਭਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਰਿਕੈ ॥ ੧੭ ॥ ਪੁਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸਗਰੇ ਬੁਲਵਾਏ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਨਿ ਮਿਲਹਿਂ ਇਕ ਥਾਏਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ

[1]ਐਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਸ...... [ਸਿਸ:, ਸਕਾਸ਼=ਪਾਸ, ਕੋਲ]। [2]ਹੋਰਨਾਂ (ਸਿੱਖਾਂ) ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। [3]ਬਹੁਤ। [4]ਰਾਮਕੁਇਰ ਨੇ ਗਿੱਚੀ ਨਿਵਾਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦੀ ਉਸਤਤ ਸੁਣਨੀ ਇਕ ਲੱਜਿਆ ਦਾ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਸੀ ਜੋ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਭਾਰ ਨੇ ਧੌਣ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਿਚ ਨਿਵਾ ਦਿੱਤੀ। [5]ਆਰਾਮ। [6]ਸਾਰਾ (ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ) ਕੰਮ ਕਰਕੇ।

*ਪਾ:—ਸਦਾ ਰਹਿਤ ਗੁਰ ਚਰਨ ਲਗਿ ਤਜਾਰੋ ਸਕਲ ਕਲੇਸ਼।

ਕੇ ਪਗ ਕਰਿ ਬੰਦਨ। ਬੈਠੈਂ ਦਰਸਤਿ ਹ੍ਵੈ ਅਭਿਨੰਦਨ[1] ॥ ੧੮ ॥ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਸੰਗਤਿ ਜੁਤਿ ਤਹਾਂ। ਪੂਰਨ ਸਭਾ ਭਈ ਸੁਖ ਮਹਾਂ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰ ਸੋਹੈਂ। ਬਿਗਸਾਵਤਿ ਮੁਖ ਕਮਲ ਮਨੋ ਹੈਂ ॥੧੯॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਨੇ ਬਰ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ। [2]ਕੁੰਡਲ ਡੋਲ ਕਪੋਲਨਿ ਲੋਲ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਿਖ ਜੀਵਤਿ ਮਾਨੋ[3]।ਮਿਟਹਿਂ ਪਾਪ ਦੁਖ ਦੋਖ ਮਹਾਂਨੋ॥੨੦॥ ਪਿਖ੍ਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਫੇਰ। ਆਗਯਾ ਦੇਤਿ ਭਏ ਤਿਸ ਬੇਰ। 'ਲੂਟ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ'। ਕਹਤਿ ਉਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਬਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਮਹਿਲਨਿ ਬਿਖੈ ਬਿਰਾਜੇ ਜਾਇ।ਪਾਛੇ ਉਠੇ ਸਿੰਘ ਸਹਿਸਾਇ।ਕਰਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਲੂਟਮਚਾਈ। ਲੇ ਲੇ ਜਾਹਿਂ ਤਹਾਂ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਤੋ ਜਿਤੋ ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਲੀਨਸਿ।ਡੇਰੇ ਜਾਇ ਸੁ ਖੈਬੋ ਕੀਨਸਿ।ਦ੍ਵੈ ਤ੍ਰੈ ਚਹੁੰ ਕੋ ਜਿਤਿਕ ਅਹਾਰੇ। ਇਕ ਇਕ ਲੇ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਬਲ ਭਾਰੇ॥੨੩॥ਲੂਟਤਿ ਅਧਿਕੈਂ ਰੌਰ ਮਚਾਵਾ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌ ਬਹੁ ਸੁਨਿ ਪਾਵਾ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਪਿਖਿ ਕੈ ਗੁਰ ਤੌਰ[4]। ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਭਯੋ ਤਿਸ ਠੌਰ॥ ੨੪॥ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸੰਕੋਚੀ ਕੂਰਮ ਨ੍ਯਾਈ[5]। ਬੈਠ੍ਯੋ ਅਚਲ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ। ਨਹਿਂ ਲੂਟਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਕੁਛ ਖ੍ਯਾਲ ਬਿਚਾਰ੍ਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੋਇ। ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਕੋ ਜੋਇ। ਰੋਕਿ ਰਿਖੀਕਨਿ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਉਠੇ ਨ ਹਾਲੇ[6], ਬਾਕ ਨ ਕਹੇ ॥ ੨੬ ॥ ਜਸੇਂ ਕੇ ਤਸੇਂ ਟਿਕ ਰਹੇ ਬਿਚਾਰੇ। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਲੇ ਗਮਨੇ ਸਾਰੇ।ਬੀਤ ਗਯੋ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ। ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਤਨ ਭਈ ਸੰਭਾਲ ॥੨੭॥ ਖੋਲਿ ਬਿਲੋਚਨ ਨਿਜ ਸਿਖ ਹੇਰੇ। ਉਠਿ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਡੇਰੇ। ਪ੍ਰਚੁਰਿ[7] ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਕਲ ਮਹਿਂ ਭਯੋ। 'ਨਹੀਂ ਤਿਹਾਵਲ ਲੂਟਨ ਕਿਯੋ॥੨੮॥ਸੰਗਤਿ ਸਹਿਤ ਧੀਰ ਕੋ ਧਾਰੇ।ਰਹੇ ਸਥਿਤ ਨਹਿਂਹਾਥ ਨਿਕਾਰੇ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਣ ਮਝਾਰੀ।–ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿ ਸਮ ਬ੍ਰਿਤੀ-ਬਿਚਾਰੀ ॥੨੯॥–ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਸਮ ਹੈ ਜਿਨ ਕੋ।ਅਲਪ ਬਾਤਿ ਇਹ ਕ੍ਯਾ ਹੈ ਤਿਨ ਕੋ–। 'ਧੰਨ੍ਯ ਧੰਨ੍ਯ' ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹੈਂ।–ਇਹ ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਡ ਭਾਗਨ ਤੇ ਲਹੈਂ ॥ ੩੦ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਸੋਈ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਬਿਨਸੇ ਜਿਨ ਦੋਈ–। ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਾਂ ਮਾਨਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਅਪਨ ਸਮੀਪਨਿ

[1]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਹੋਕੇ। [2]ਸੁੰਦਰ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੁੰਡਲਾਂਦੀ ਡੋਲ ਵੇਖ ਵੇਖਕੇ ਸਿਖਜੀਉਂਦੇਹਨਮਾਨੋਂ। [3]ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ। [4]ਕਛੂਵਾਂਗੂ ਜਿਵੇਂ ਉਹਹਥ ਪੈਰਸੰਕੋਚ ਲੈਂਦਾਹੈ। [5]ਨਾ ਉੱਠੇ ਨਾ ਹਿੱਲੇ। [6]ਖਿਲਰ ਗਿਆ।

ਸਾਥ ਸਰਾਹੀ[੧] ॥੩੧॥ਬੀਤ ਗਯੋ ਦਿਨ ਨਿਸ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਭਾਤੀ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਖ ਆਨਿ ॥੩੨। ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵਾ। ਕਰਿ ਪਗ ਨਮੋ ਬੈਠਿ ਹਰਖਾਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨੇ। ਦਿਵਸ ਜਾਮਨੀ ਜਿਨ ਕੋ ਧਯਾਨੇ ॥੩੩॥ ਸਭਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੀ ਗਯਾਤਾਵਾਰੇ। ਪਿਖਿ ਸੰਗਤਿ ਕੌ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਕਯੋਂ ਕਰਾਹੁ ਤੁਮ ਲੀਨਹੁ ਨਾਂਹੀ ?। ਰਹੀ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਸ੍ਵਾਦਨ ਚਾਹੀ[੨] ॥੩੪॥ ਸਮ ਚਿਤ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ। ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਕੀਨਸਿ ਦੰਭ ਵਿਸ਼ੇਖ? ਇਕ ਤੌ ਹਮਰੀ ਆਗਯਾ ਭਈ। ਦੁਤੀਏ ਬਾਂਛਤਿ ਬਿਧਿ ਨਿਰਮਈ[੩] ॥੩੫॥ ਤਊ ਤੁਮਹੁਂ ਨੇ ਦੰਭ ਕਮਾਵਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਨ ਬਿਰਾਵਾ[੪]।ਯਾਂਤੇ ਤੁਮਰੇ ਮੇਲ ਮਝਾਰੀ।ਹੁਇ ਪਖੰਡ ਕੋ ਬਾਸਾਭਾਰੀ ॥੩੬॥ ਜਿਸ ਕਲਜੁਗ ਤੇ ਡਰ ਉਰ ਚੀਨ। ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਨਹਿਂ ਲੂਟਨਿ ਕੀਨਿ। ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਕੋ ਜੋ ਕਲਿਕਾਲ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਪੌਰਨ ਮਾਰਗਿ ਚਾਲ[੫] ॥੩੭॥ ਸੋ ਇਨ ਕੈ ਪਹੁੰਚੈ ਇਸ ਭਾਇ। ਫਾਂਧਹਿ ਕੋਟਨ ਕੋ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਇ[੬]। ਕਿਮ ਬਚਾਉ ਨਹਿਂ ਬਨਹਿ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਲਜੁਗ ਬਰਤੈ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ' ॥ ੩੮ ॥ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।–ਹਮਰੇ ਘਰ ਕਲਿ ਕਾਲ ਪ੍ਰਤਾਪੂ।ਹੁਇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨ–ਇਹ[੭]ਬਖਸ਼ਹੁ ਆਪੂ॥੩੯॥ਪਰਾਲਬਧ ਕੋ ਓਰਕ ਹੋਹੀ[੮]।ਤਨ ਕੋ ਤਯਾਗਨ ਹ੍ਵੈ ਜਬਿ ਮੋਹੀ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤਿਸ ਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਥਰਹਿ ਬੱਖਯਾਤੀ ॥ ੪੦ ॥ ਮਮ ਸੁਤ ਕੇ ਜਬਿ ਸੁਤ ਉਪਜਾਇ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਵਾਕ ਫੁਰਹੁ ਸਤਿ ਭਾਇ'। 'ਏਵ ਮਸਤ' ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ। ਨਿਜ ਸਿਖ ਕੀ ਬਾਨੀ ਕਹੁ ਮਾਨੀ॥੪੧॥ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਕੋ ਭਾ ਜਬਿ ਪੋਤਾ। ਤਬਿ ਇਨ ਕੇ ਘਰ ਕਲੀ ਉਦੋਤਾ। ਕਰੇ ਕੁਕਰਮ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਾਨਿਯ। ਬਹੁਰ ਬੀਸ

---

[੧](ਮਾਤਾ ਜੀ) ਆਪਣੀਆਂ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ (ਬੀਬੀਆਂ) ਪਾਸ ਸਲਾਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ)। [੨]ਤੁਹਾਡੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸਵਾਦਾਂ ਦੀ ਚਾਹ ਰਹੀ (ਜੇ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ)। [੩]ਦੂਜੇ ਵਿਧੀ ਮਨ ਅਨਕੂਲ ਸੀ ਭਾਵ ਕੜਾਹ ਖਾਣਾ ਮਨ ਪਸਿੰਦ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਕੋਈ ਦੁਖ ਤਸੀਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। [੪]ਜਿਸ (ਦੰਭ) ਕਰਕੇ ਮਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕਿਆ। [੫]ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਥਾਣੀ ਚੱਲਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੬]ਕਿਲਿਆਂ ਤੋਂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ। [੭]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਇਹ (ਵਾਕ)। [੮](ਮੇਰੀ) ਪਰਾਲਬਧ ਦਾ ਅੰਤ ਜਦ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਛੁਟੇਗਾ।

ਬਿਨਸਯੋ ਪਹਿਚਾਨਿਯ*॥੪੨॥ਨਹਿੰ ਤਬਿ ਰਾਮਕੁਇਰ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ। ਨਹਿੰ

*ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਰਮਜ਼ ਜ਼ਰਾ ਡੂੰਘੇਰੀ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੜਾਹ ਨਹੀਂ ਲੁਟਿਆ ਇਸ ਵਿਚ ਤਿਆਗ ਹੈ ਕਮਾਲ ਦਾ, ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਅਚਾਹਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਤਿਆਗ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਤੇ ਤਿਆਗ ਦਾ ਤਿਆਗ ਬੀ ਜਾਕੇ ਸਿੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਉਹ ਤਿਆਗ ਦਾ ਤਿਆਗ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਸਤੂ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਤਿਆਗ ਦਾ ਤਿਆਗ ਲੋੜੀਦ ਸੀ। ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਕੜਾਹ ਲੈਣਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਦੇ ਨਾ ਬਣਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਿਆਗ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਭੂਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਹੁਕਮ ਹੋਏ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਤਿਆਗ ਦਾ ਸਾਵਧਾਨ ਰੱਖਣਾ ਇਕ ਲੇਸ਼ਾ-ਵਿਦਜਾ ਯਾ ਸੂਖਮ ਹਉਂ ਦੀ ਹੀ ਸੂਰਤ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਜੋ ਰਜ਼ਾ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਰੁਕਾਵਟ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਜ਼ਾਗਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਤਜ਼ਾਗ ਬ੍ਰਿਤੀ. ਦੀ ਹਉਂ ਨੂੰ ਤਜ਼ਾਗਣਾ ਤਜ਼ਾਗ ਦਾ ਤਜ਼ਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਮ ਸੂਖਮ ਹਉਂ ਨੂੰ ਬੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰੇ ਨੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਦੀ ਰੀਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੁੱਟ ਪਾਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਖੋਹਲਕੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚਿਤ ਤਾਂ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਤੇ ਫਤਹ ਨਹੀਂ ਪਾ ਚੁਕਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਰੀਸ ਕਰਕੇ ਰੁਕੇ ਰਹੇ। ਸੰਗਤ ਦੀ ਆਪੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਤਾਂ ਇਸ ਰਵਸ਼ ਵਿਚ ਉਪਮਾਂ ਜੋਗ ਹੈ ਪਰ ਹੁਕਮ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਰੁਕਣਾ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜੀ ਕਰਨਾ ਇਕ ਬਨਾਵਟ ਜੇਹੀ ਸੀ। ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਰੁਕਣ ਵਿਚ ਕੁਛ 'ਲੋਕ ਭੈ' ਭੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸ੍ਵਰਨ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤੁਲ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਤਿਆਗੀ ਕਿਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕੜਾਹ ਦਾ ਲਾਲਚ ਕਰਾਂ। ਇਸ ਡਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਬੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦੰਭ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਾਲਕ ਦੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕੜਾਹ ਖਾਓ ਤਾਂ ਤਿਆਗੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ, ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਵਿਚ ਤਿਆਗ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਚੰਬੜਦਾ, ਸਗੋਂ ਰਜ਼ਾ ਪਰ ਟੁਰਦੀ ਸੁਰਤ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਮੇਲਣਾ, ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਗ਼ਰਕ ਕਰ ਦੇਣਾ ਇਹੀ ਤਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਪਰਮਪਦ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਮਾਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਜ਼ ਤੇ ਲਗੀ 'ਤਰਬ', ਜਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਬਾਜ਼' ਦੀ ਤਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਤਾਣੀ ਤੇ ਤਬਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਇਕਸੁੱਰ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਤਾਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਬਾਜ਼ ਦੀ ਸੁਰ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤਰਬ ਬਿਨਾਂ ਛੇੜੇ ਬਿਨਾਂ ਤਾਣ ਲਾਏ ਉਸ ਨਾਲ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਜੇ ਕਦੇ ਤਰਬ ਨੂੰ ਛੇੜੋ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਉਸ ਸੁਰ ਪਰ ਬਾਜ਼ ਦੀ ਤਾਰ ਵਿਚ ਬੀ ਥਰ੍ਰਾਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਥਰਕਦੀ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਐਉਂ ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਨੂੰ ਐਨ ਠੀਕ ਠੀਕ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਗੁਰ ਤੇ ਬਖਸ਼ਾਵਨਿ ਚਹਨੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿਂ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਜਿਨ ਕੀ ਮਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅਨੁਸਾਰੀ॥੪੩॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁ ਬਿਲਾਸ। ਕਰਤਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰੇ ਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵਹਿ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ। ਸੇਵਹਿਂ ਦਰਸਹਿਂ ਲਹੈਂ ਬਿਬੇਕ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਕੁਇਰ ਸਾਖੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਤੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਕੁਛ ਕਹੌਂ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੀ ਫੇਰ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹੁ ਜਾਨਤਿ ਜਿਮ ਚਖਿਹੇਰ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨਾ। ਜਗ ਤਾਰਨ ਸਿੱਖਸਨ ਅਘ ਹਾਨਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਰਹੇ ਸੁਖ ਮਾਨੀ[2]। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿਂ ਸੁਭ ਮਤਿ ਗਯਾਨੀ ॥੨॥ ਗੁਰ ਭਾਣਾ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਆਠਹੁੰ ਜਾਮ ਏਕ ਲਿਵਲਾਵੈਂ। ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪ੍ਰੇਮ ਅਪਾਰਾ। ਰਿਦੈ ਨਿਰੰਤਰ ਰਹਿ ਇਕਸਾਰਾ ॥ ੩ ॥

[1]ਜਿਵੇਂ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। [2]ਸੁਖ ਮੰਨਿਕੇ।

[redacted][ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੇ ਲੇਸ਼ ਜਿੰਨਾਂ ਬੀ ਲੋਕ ਲਾਜ ਆਦਿ ਦਾ ਗੈਰੀਅਤ ਦੀ ਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਖਿਆਲ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਮੁਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁਰਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੫, ਅੰਕ ੧੯, ੨੦।

ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਸਰਾਪ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ। ਇਹ ਸੰਸਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਤਕ ਠੀਕ ਗਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜੀ ਸਗੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵਧੀ ਹੋਈ ਗਲ ਅੱਪੜੀ ਹੈ। ਹਰ ਹਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਇਹ ਖੋਜ ਤਲਬ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਰਾਪ ਠੀਕ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਮੂਜਬ ਇਹ ਗਲ ਓਪਰੀ ਜਿਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਕੌਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਚੰਦ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਆਪ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਦੇਕੇ ਹਟੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਉਸ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ, ਸਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਦਾ, ਤੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਹੱਥ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਸਰਾਪ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਮਕੌਰ ਜੀ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੫, ਅੰਕ ੪੪, ੪੫, ੪੬ ਤੇ ੪੭। ਬਾਕੀ ਵੰਸ਼ ਕੀਕੂੰ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੋ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਖੇਲ ਹਨ ਤੇ ਆਖਰੀ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਬਾਲਪਣੇ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਨੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਪਿੱਛੇ ਜਾਨ ਦੇਣਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੁਕਰਮ ਵਿਚ। ਦੇਖੋ ਜੀਵਨ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ।

ਤਊ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਿ ਨਿਜ ਮਾਇਆ।ਰਾਮਕੁਇਰ ਕਹੁ ਮਨ ਭਰਮਾਇਆ।
ਇਸ ਮਹਿਂ ਕੁਛ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ। ਪੂਰਬ ਕੇਤਿਕ ਭੇ ਲਖਿ ਲੀਜੈ ॥੪॥
ਮਾਯਾ ਪ੍ਰਬਲ ਭ੍ਰਮਾਵਨ ਕਰੈ। ਅਸ ਨਹਿਂ ਕੋ, ਤਿਸ ਛਿਨ ਰਹਿ ਥਿਰੈ[1]।
ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਨਿਜ ਹਾਥ ਬਚਾਵੈਂ। ਸੋ ਉਬਰੈ ਮਨ ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਵੈ ॥ ੫ ॥
ਕਾਗ ਭਸੁੰਡ[2] ਖਗੇਸ਼[3] ਜੁ ਅਹੈਂ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਮੀਪੀ ਜੋ ਨਿਤ ਰਹੈਂ। ਬਹੁਰ
ਬਸ਼ਿਸ਼ਟਾਦਿਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ[4]। ਇਨਕੈ ਭਯੋ ਮੋਹ ਜਗ ਜਾਨੀ ॥ ੬ ॥
ਤਊ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨਾ।ਜਿਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੇਸ਼ ਅੱਗਯਾਨਾ। ਤਿਮ
ਇਨ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹ ਉਪਾਵਾ। ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸੋ ਅਘ ਬਨ ਦਾਵਾ ॥ ੭ ॥
ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਕੁਇਰ ਗੁਰ ਸਿੱਖਯ। ਤਿਸ ਕੀ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਕੁਛ ਲਿੱਖਯ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਬਰ ਦਸਮ।ਜਿਨਕੇ ਦਿਪਤ ਤੇਜ ਕੀ ਰਿਸ਼ਮ[5] ॥੮॥
ਕਠਨ ਕੁਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਗਾਰੀ। ਧਰਯੋ ਹੁਤੋ ਆਗੇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਰਾਮ-
ਕੁਇਰ ਨੇ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨਸਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਲ ਤੇ ਅਧਿਕੈ ਚੀਨਸ[6] ॥ ੯ ॥
—ਅਤਿ ਬਲਵਾਨ ਸਰੀਰ ਬਿਸਾਲਾ।ਪੁਨਹ ਧਨੁਖ ਕੀ ਬਿੱਦਯਾ ਵਾਲਾ।ਤਿਸ
ਤੇ ਭੀ ਨਹਿਂ ਐਂਚਯੋ ਜਾਈ। ਇਨ ਕੋ ਤਨ ਨਹਿਂ ਡੀਲ ਬਡਾਈ[7] ॥੧੦॥
ਅਪਨਿ ਓਜ ਐਂਚਨ ਕੇ ਲਾਇਕ। ਚਹੀਯਹਿ ਅਸ ਧਨੁ ਤੇ ਤਜਿ
ਸਾਯਕ[8]।ਅਰਜਨ ਆਦਿ ਪ੍ਰਥਮ ਜੇ ਭਏ।ਤਿਨ ਕੇ ਧਨੁ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਲਏ
॥ ੧੧ ॥ ਧਰਯੋ ਕੁਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਗਾਰੀ। ਕਯਾ ਕਾਰਨ ?—ਇਮ ਕਰਤਿ
ਬਿਚਾਰੀ। ਤਿਸ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨੀ।ਚਹਿਤ ਦਾਸ ਕੋ ਸੰਸੈ ਹਾਨੀ
॥ ੧੨ ॥ ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਤਯਾਰੀ ਵਹਿਰ ਕਰਾਵਹੁ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਚਢਿਬੇ
ਸਜਵਾਵਹੁ[9]। ਇਮ ਕਹਿ ਰਾਮਕੁਇਰ ਸੰਗ ਲੀਨਸਿ। ਸਾਯਕ ਧਨੁਖ
ਲੀਨ ਜੋ ਪੀਨਸ[10] ॥ ੧੩ ॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਗ ਪੰਕਜ ਸਾਥ। ਆਇ ਵਹਿਰ
ਠਾਢੇ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਗਜ ਸਜ ਆਵਹਿ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਤਬਿ
ਲੌ ਤੀਰ ਚਲਾਵਹਿਂ' ॥ ੧੪ ॥ ਤਿਸੀ ਧਨੁਸ਼ ਕੋ ਲੇ ਜਗਨਾਇਕ। ਸੰਧਯੋ
ਪਨਚ ਬਿਖੈ ਖਰ ਸਾਯਕ। ਮੁਸ਼ਟ ਹਾਥ ਸੋਂ ਗਹਿ ਬਹੁ ਗਾਢੀ।ਬੂਟੀ ਹਰੀ
ਦੂਰ ਇਕ ਠਾਂਢੀ ॥ ੧੫ ॥ ਤਿਹ ਉਦੇਸ਼ ਕਰਿ ਐਂਚਨ ਕੀਨਸਿ[11]। ਸਰ

---

[1]ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ। [2]ਕਾਕਭਸੁੰਡ। [3]ਗਰੁੜ। [4]ਬਸ਼ਿਸ਼ਟ ਵਰਗੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ। [5]ਕਿਰਨਾਂ। [6]ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ (ਭਾਰੀ) ਜਾਣਿਆਂ। [7]ਵਡੇ ਡੀਲ ਵਾਲਾ। [8]ਤੀਰ ਛੱਡਣੇ। [9]ਸਜਵਾਓ। [10]ਭਾਰੀ। [11]ਤਿਸਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ (ਧਨੁਖ) ਖਿੱਚਿਆ।

ਭੁਲਕਾ ਲਗਿ ਪੂਰ ਸੁ ਲੀਨਸਿ[1]। ਐਂਚੇ ਮਹਾਂ ਚਾਪ ਚਿਰਰਾਨੋ[2]। ਤਜੇ ਤੀਰ ਉਠਿ ਸ਼ਬਦ ਭਯਾਨੋ ॥੧੬॥ ਹਤਯੋ ਨਿਸ਼ਾਨੋ ਗਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਧਰਨੀ ਧਸਯੋ ਸੁ ਪੰਖ ਨਿਹਾਰੀ[3]। ਬਹੁਰ ਬਾਣ ਲੇ ਅਪਰ ਚਲਾਇਵ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਇਵ ॥੧੭॥ ਗਜ ਤਯਾਰ ਹ੍ਵੈ ਅਯੋ ਨ ਜਾਵਦ। ਤੀਰ ਚਲਾਇ ਦਿਖਾਵਤਿ ਤਾਵਦ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮੈ ਹੁਇ ਰਹੇ। –ਬਪੁ ਅਲਪ[4], ਬਲ ਕਿਮ ਇਨ ਲਹੇ–॥ ੧੮ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਨੇ ਜਾਨੀ ਬਾਤਿ। ਰਿਦੈ ਬਿਸੂਰਤਿ ਭਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ।–ਬਿੱਸ੍ਵ[5] ਰਚਨ ਪਾਲਨ ਸੰਘਾਰ। ਅਤਿ ਸ਼ਕਤੀ ਧਰਿ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥ ੧੯ ॥ ਜਿਹ ਸਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਨ ਬੀਆ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਕਿਮ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨੀਆ[6]। ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਜਿਸ ਆਇਸੁ ਮਾਂਹੀ। ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ, ਮੁਰੈ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ[7]–॥੨੦॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਹਾਥੀ ਸ਼ੁਭ ਆਇਵ। ਚਲਯੋ ਅਚਲ[8] ਤਿਮ ਸ਼ੋਭ ਸੁਹਾਇਵ।ਝਾਲਰ ਦਾਰ ਝੂਲ ਝਮਕੰਤਾ। ਜ਼ਰੀ ਸਡੌਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੰਤਾ ॥੨੧॥ ਘੰਟਨ ਕੋ ਠਨਕਾਰ ਉਠੰਤਾ। ਗਜਗਾਹਨ ਸੋਂ ਅਧਿਕ ਸੁਭੰਤਾ। ਸਿਰ ਪਰ ਸਿਰੀ[9] ਸੁ ਚਾਮੀ-ਕਰ ਕੀ। ਮਨਹੁੰ ਕਾਮ ਕਾਰੀਗਰ ਕਰ ਕੀ[10] ॥ ੨੨ ॥ ਦੁਤਿ ਕੀ ਹੱਦ ਹੌਦਾ ਬਨ ਰਹਯੋ। ਆਯੋ ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਨੇ ਲਹਯੋ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੀ ਗਹਿ ਕਰਿ ਬਾਹੂ। ਭੇ ਅਤਿ ਪਾਸ ਚਢਨਿ ਕਹੁ ਤਾਹੂ ॥ ੨੩ ॥ ਤਬਹਿ ਮਹਾਵਤ ਗਜ ਬੈਠਾਇਵ। ਚਢਨ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਚਰਨ ਉਠਾਇਵ। ਕਰ ਧਰਿ ਰਾਮ-ਕੁਇਰ ਕੇ ਕੰਧ। ਦੀਨਸਿ ਭਾਰ ਦੀਨਿ ਗਨ ਬੰਧੁ[11] ॥੨੪॥ ਲਾਖਹੁੰ ਮਣ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਭਾਰੇ। ਬੁੱਢੇ ਅੰਸ ਬਿਨਾ ਕੋ ਧਾਰੇ[12]।ਅਪਰ ਜਿ ਹੋਤਿ ਜਾਤਿ ਮਿਲਿ ਮਾਟੀ। ਉਰ ਸੰਦੇਹ ਤਿਸ ਕੀਨਸਿ ਕਾਟੀ ॥ ੨੫ ॥ ਥਿਥੇ[13]* ਪੈਰ ਚਲਿਬੇ ਜਬਿ ਲਾਗਾ। ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਜਾਇ ਤਬਿ ਆਗਾ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਆਉ ਖਵਾਸੀ ਮਾਂਹਿ[14]। ਚਢਹੁ ਸੰਗ' ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ॥ ੨੬ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਨਤੀ ਤਬਿ ਠਾਨੀ। 'ਜਗਤ ਚਰਾਚਰ ਕੇ ਤੁਮ ਸ੍ਵਾਮੀ† । ਸਮ ਬੈਠਬਿ

[1]ਤੀਰ ਮੁਖੀ ਤਕ (ਖਿੱਚਕੇ) ਧਨੁਖ ਵਿਚ ਪੂਰ ਲਿਆ। [2]ਚਿਰੜਾਯਾ। [3]ਖੰਭ ਦਿੱਸਦੇ ਰਹੇ। [4]ਸਰੀਰ ਸੂਖਕ ਹੈ। [5]ਸੰਸਾਰ ਦੇ। [6]ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਕਿਉਂ ਕਰਨੀ ਹੋਈ? [7]ਕਿਵੇਂ (ਆਗਯਾ) ਮੋੜਦੇ ਨਹੀਂ। [8]ਪਹਾੜ (ਜਿਵੇਂ)। [9]ਕਲਗੀ [ਸੰਸ:, ਸ਼੍ਰੀ=ਭੂਸ਼ਨ]। [10]ਕਾਮਦੇਵ ਰੂਪ ਕਾਰੀ-ਗਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। [11]ਸਾਰੇ ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਬੰਧੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਰ ਪਾਇਆ। [12]ਕੌਣ ਸਹਾਰੇ (ਉਸ ਭਾਰ ਨੂੰ)। [13]ਥਿੜਕਵੇਂ ਪੈਰ ਨਾਲ ਜਦ ਅੱਗੇ ਚੱਲਣ ਲਗੇ (ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ)। [14]ਹੌਦੇ ਵਿਚ। *ਪਾ:–ਥਿਥੇ। †ਪਾ:–ਖਾਨੀ।

ਕੇ ਉਚਿਤ ਨ ਮੋਹੀ। ਮਹਾਂ ਅਵੱਗਯਾ ਮੁਝ ਤੇ ਹੋਹੀ' ॥ ੨੭॥ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਆਉ ਆਉ ਬੈਠਹੁ ਇਸ ਥਾਨਾ'।ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਅਰੂਢਨਿ ਕੀਨਾ। ਚਲੇ ਪੰਥ ਗੁਰ ਕਹਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ॥ ੨੮ ॥ 'ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਸਥੰਭ ਗਿਰ ਜੈਸੇ। ਮਾਯਾ ਬਾਯੁ ਪਾਯ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਥਿਰਤਾ ਤੇ ਚਲਿ ਪਰੈਂ[1]। ਤਉ ਅਪਰ[2] ਕਯਾ ਗਿਨਤੀ ਕਰੈਂ' ॥ ੨੯ ॥ ਲਾਜ ਭਾਰ ਤੇ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਵਾ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਨਹਿਂ ਊਚੋ ਜੋਵਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਨਾਥ! ਤਵ ਪਰਬਲ ਮਾਯਾ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਜਿਸਨੇਂ ਭਰਮਾਇਆ ॥ ੩੦ ॥ ਭਏ ਗੁਪਾਲ[3] ਆਪ ਜਬਿ ਆਛੇ। ਹਰਿ ਲੇ ਗਯੋ ਗੋਪ ਸਿਸੁ ਪਾਛੇ[4]। ਅਪਰ ਲਿਏ ਰਚਿ,ਨਾਹਿਨ ਜਾਨੇ[5]। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹਰਿ ਮਾਨੇ[6] ॥ ੩੧॥ ਅਸ ਮਾਯਾ ਤੇ ਆਪ ਬਚਾਵਹੁ। ਰਾਖਹੁ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਵਹੁ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਭਰਮੇ ਜਬਿ ਐਸੇ। ਹਮ ਜੈਸਨਿ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕੈਸੇ ॥ ੩੨ ॥ ਰਾਵਰ ਨੇ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ।ਉਰ ਬਿਕਾਰ ਮਮ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰਾ'। ਭਈ ਜਥਾ ਭਾਖੀ ਇਹੁ ਤਥਾ। ਅੱਗ੍ਰ ਕਹੌਂ ਕਿਛ ਇਨ ਕੀ ਕਥਾ॥੩੩॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਸੁਜਾਨ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਥਿਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਤਬੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਤਿ ਅਨੰਦਤਿ ਸਬੈ॥ ੩੪ ॥–ਬ੍ਰਿੱਧ ਬੈਸ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਾਂਨੀ। ਕਰਹਿਂ ਸਦਾ ਗੁਰ–ਸਭਿ ਮਨ ਜਾਨੀ।ਜਬਿ ਕਬਿ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਕੋਰ ਅਰਪਾਵੈ ॥੩੫॥ ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਪਹਿਰਤੁ ਕਾਛ ਰਖਹੁ ਸਿਰ ਕੇਸ਼। ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਅਬਿ ਲੀਜੈ। ਰਹਿਤ ਸਹਤ ਹੁਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰਖੀਜੈ' ॥ ੩੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਬਿਚਾਰਤਿ ਰਹੈਂ। –ਬ੍ਰਿੱਧ ਬੈਸ ਕੋ ਗੁਰ ਨਹਿਂ ਕਹੈਂ। ਸਿਰ ਪਰ ਕੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਖਵਾਏ। ਪਹਿਰਹਿਂ ਚੀਰਾ, ਨਹੀਂ ਹਟਾਏ–॥੩੭॥ ਬੂਝਨਿ ਸਮੋਂ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਤਬੈ।ਬੋਲੇ ਸਿੰਘ ਬੰਦਿ ਕਰ ਸਬੈ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਪਰਧਾਨ।ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਮਹਿੰਮਾ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨ॥ ੩੮ ॥ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲ ਆਪ ਕੀ ਹੋਵੈ। ਇਹ ਭੀ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਕੋ ਜੋਵੈਂ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਧਾਰਤਿ ਹੈਂ ਸਿਰ ਕੇਸ਼॥੩੯॥ ਇਹ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਸੰਸੇ ਰਹੈ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਉੱਤਰ

[1]ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਇਸਥਤੀ ਤੋਂ (ਆਪ) ਹਿੱਲ ਪੈਣ। [2]ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ। [3]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ। [4](ਬ੍ਰਹਮਾ) ਵੱਛਿਆਂ ਸਹਿਤ ਗੁਆਲਿਆਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਹਰਿ ਲੈ ਗਿਆ। [5](ਪ੍ਰਬਲ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਨੇ) ਤਦ ਆਪ ਹੋਰ ਰਚ ਲਏ ਪਛਾਣੇ ਨਾ ਜਾਣ। [6]ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਿਆ।

ਰਹੈ'। ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਬੈਨ। ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿ ਨੈਨ ॥ ੪੦ ॥ ਬਿਕਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਉਚਿਤ ਕੇਸ਼ ਰਖਿਬੇ ਸਿਖ ਜਾਨੇ[1]। ਇਸ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਭੀ ਬਡ ਕੇਸ। ਨਿਤ ਅੰਤਰ ਕੋ ਵਧਹਿੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੪੧ ॥ ਅਪਰਨਿ ਕੇ ਸਿਰ ਊਪਰ ਬਾਹਿਰ। ਸਭਿ ਕੇ ਸਕਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਜ਼ਾਹਰ।ਇਸ ਕੇ ਅੰਤਰ ਵਧਹਿੰ ਹਮੇਸ਼।ਜਾਹਿੰ ਤਰੇ ਕੋ ਦੀਰਘ ਕੇਸ਼*॥੪੨॥ਕਿਮ ਬਿਨ ਕੇਸ ਰਹਹਿ ਇਹ ਸਿੱਖ। ਕਬਹੁੰਕ ਰੱਖਹਿ ਸਿੰਘ ਭਵਿੱਖਸ[2]'। ਭਰਮਜੋ ਜਬਿ ਤੇ ਲੱਜਤਿ ਰਹੈ। ਤਿਸ ਕੇ ਉਰ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਲਹੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਤਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਭੁਜ ਗਹਿ ਪਾਨੀ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਮੁਖ ਮਧੁਰ ਬਖਾਨੀ। 'ਮੋਹਿ ਸਰੂਪ ਅਹੈ ਸੋ ਤੇਰੋ। ਤੇਰੋ ਅਹੈ ਸੁ ਜਾਨੋ ਮੇਰੋ ॥ ੪੪॥ ਤੋਹਿ ਮੋਹਿ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ। ਏਕ ਰੂਪ ਕੇ ਤਨ ਹੈਂ ਦੋਊ। ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਦ੍ਵੈ ਇਕ ਹੈਂ ਜੈਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਰਸਿਖ ਲਖੀਅਹਿ ਤੈਸੇ ॥੪੫॥ ਭੇਦ ਲਖਤਿ ਹੈਂ ਜੋ ਇਨ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਮ ਰਹੱਸ[3] ਸੁ ਜਾਨੈਂ ਨਾਂਹੀ। ਤੁਮ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਹਹੁ ਸਿਰਮੌਰ। ਸਮਤਾ ਪਹੁੰਚਿ ਨ ਸਕਿ ਹੈ ਔਰ ॥੪੬॥ ਸਦਾ ਏਕਰਸ ਗਯਾਨਾਨੰਦ। ਤੁਰੀਆ ਮਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਜਗਬੰਦ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ

---

[1]ਸਿਖ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਠੀਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [2]ਕਦੇਕ ਰੱਖੇਗਾ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿਚ (ਤੇ) ਸਿੰਘ (ਸਜੇਗਾ)। [3]ਪਰਮ ਤਾਤਪਰਯ ਨੂੰ, ਗੂੜ੍ਹੇ ਭੇਤ ਨੂੰ।

*ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੋਰ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਗਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ। ਦੇਖੋ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੧੦—'ਰਾਮਕੁਇਰ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਰ ਲੀਨ। ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਅਡੋਲ ਮਤ ਸੁਨ ਤਿਹ ਕਥਾ ਨਵੀਨ'। ਪੁਨਾ:—ਦੇਖੋ ਜੀਵਨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸਫ਼ਾ ੪੨੯:—

ਰਾਮ ਕੋਰ ਕਰ ਜੋਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਾ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ। 'ਮਿਹਰ੍ਹ ਕਰੋ ਮਮ ਓਰ ਸੁਧਾ ਛਕਾਵੋ
ਦਾਸ ਨੂੰ'। ਮੰਨ ਲਈ ਗੁਰਦੇਵ ਅਰਜ ਕਰੀ ਜੋ ਤਾਸ ਨੇ। ਰਾਮ ਕੁਵਰ ਨਿਸਚੇਵ
ਲੱਗਾ ਹੋਨ ਤਿਆਰ ਜੇ। ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ ਵਿਚਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਕੇ। ਧਾਰੇ ਪੰਜ
ਕਕਾਰ ਸਣ ਕੇਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ। ਕੀਤਾ ਠੀਕ ਤਿਆਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ।
ਆਪ ਅਤੀ ਹਿਤ ਧਾਰ ਚੋਜੀ ਗੁਰਾਂ ਛਕਾਇਆ। ਧਰਿਆ ਤਿਸਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਾਂ
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਸਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਕੋਰ ਸੀ ਜਾਨ ਲੋ।

ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੋਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮ "ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ' ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ,ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੨ ਅੰਕ ੨੯ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸ। ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ।

ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ। ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਬਿਖੇ ਸੁਨਾਈ ॥ ੪੭॥
ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਕੁਇਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੀ ਕਥਾ ਮੈਂ ਬਰਨੀ ਕੁਛਕ ਬਨਾਇ[1]। ਅਪਰ ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋ ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾਨਿ ਸੁਨਾਇ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਕੀ ਸਾਖੀ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ। ਜਥਾ ਸਿਦਕ ਮਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਸਨੇਹੁ। ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਨਾਮੂ।ਰਹੈ ਕਿਤਿਕ ਚਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਧਾਮੂ ॥੨॥ ਦੇਸ਼ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤਨ ਕੀ ਵਾਸੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਬਹੁਤ ਗੁਰ ਪਾਸੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਸਿਦਕ ਕੋ ਠਾਨਹਿ। ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਝਾਵਨਿ ਕਰਹਿ ਮਹਾਨਹਿ ॥ ੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਵਰਖ ਬੀਤ ਜਬਿ ਗਏ। ਤਿਸਕੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤਹਿਂ ਅਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਕੈ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ। ਬੋਲੇ ਜੁਗਲ ਹਾਥ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ॥੪॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ! ਇਸ ਕੋ ਅਬਿ ਬਯਾਹੂ। ਰਹਯੋ ਸਮੈਂ ਬਹੁ ਰਾਵਰਿ ਪਾਹੂ। ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਬਯਾਹ ਕਰਿਵਾਵੈ। ਬਸਹਿ ਧਾਮ ਕਛੁ, ਪੁਨ ਇਤ ਆਵੈ?'॥੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਖ ਸਨ ਭਾਖਾ। 'ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਕਹਾਂ ਅਭਿਲਾਖਾ?' ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਮੋ ਪ੍ਰਣ ਰਾਵਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਦਿਹੁ ਮੈਂ ਤਿਮ ਕਰਿਹੌਂ। ਅਪਰ ਨ ਕਾਨ ਕਿਸੂ ਕੀ ਧਰਿਹੌਂ'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਅਬਿ ਤੂੰ ਜਾਹੁ ਨਿਕੇਤ ਮਝਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਅਪਨੋ ਵਯਾਹੁ ਕਰਾਵਨਿ ਕਰੋ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਹਮ ਆਗਯਾ ਸਿਰ ਧਰੋ'। ਮਾਨ ਵਾਕ ਤਿਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਾ। ਤਰੁਨੀ ਤਰੁਨ ਹੁਤੀ ਤਿਸ ਬਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਰਚਯੋ ਬਯਾਹ ਤਿਸ ਕੋ ਤਤਕਾਲਾ।-ਮਿਲੌਂ ਰੈਨ ਮਹਿਂ-,ਚਹੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਹਿਦ ਮਦਨ ਤੇ ਪੀੜਤਿ ਹੋਵਾ। ਜਾਇ ਸਸੁਰ ਘਰ ਕੀਨਸਿ ਢੋਵਾ[2] ॥ ੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਇਕ ਨਰ ਤਾਂਹਿ ਪਿਛਾਰੀ। ਭੇਜਯੋ ਐਸੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੀ। ਇਕ ਦੋ ਫੇਰੇ ਤਿਯ ਸੋਂ ਫਿਰੇ। ਤਬਿ ਮਮ ਹੁਕਮ ਦੇਹੁ ਤਿਹ ਕਰੇ[3] ॥ ੧੦ ॥ ਸੋ ਭੀ ਸੰਗ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਗਯੋ।ਸਮਾ ਜਾਮਨੀ ਕੋ ਤਬਿ ਭਯੋ। ਤਿਯ ਸੋਂ ਫੇਰਾ ਜਬਿ ਇਕ ਫਿਰਯੋ। ਗੁਰ ਕੋ ਹੁਕਮ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰਯੋ ॥ ੧੧ ॥ 'ਪੈਰ ਉਠਾਵਹੁ ਪਠਿ ਕਰ ਇਸੈ'। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਲਿਖਯੋ ਏਵ ਤਿਸ ਬਿਖੈ। 'ਜਬਿ ਤੂੰ ਹੇਰਹਿਂ ਹੁਕਮ ਹਮਾਰੋ। ਦਿਨ ਕੈ ਨਿਸ ਹੁਇ ਇਤਹਿ ਪਧਾਰੋ[4] ॥ ੧੨ ॥

[1]ਭਾਵ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਬਣਾਕੇ। [2]ਢੁਕਾ ਕੀਤਾ। [3]ਤਿਸਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। [4]ਇਧਰ ਨੂੰ ਟੁਰ ਪਓ।

ਅਪਰ ਕਾਜ ਕੋ ਪਗ ਨ ਉਠਾਵਹੁ।ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਤਜਿ ਇਤ ਕੋ ਆਵਹੁ'। ਪਢਤਿ ਅਚੰਭੌ ਅਤਿ, ਛਿਨ ਭਯੋ। ਨਹਿਂ ਫੇਰੇ ਹਿਤ ਪਗ ਅਗ[1] ਦਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਸਭਿ ਲੋਗਨ ਅਰੁ ਪਿਤ ਕੇ ਸਾਥ। ਕਰੀ ਜਨਾਵਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਥ।'ਮੋ ਤੇ ਹੁਕਮ ਨ ਮੇਟਯੋ ਜਾਈ।ਨਹਿਂ ਫੇਰੇ ਮੈਂ ਫਿਰੌਂ ਕਦਾਈ'॥੧੪॥ ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਸਭਿਹਿਨ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਪੁਨ ਗਮਨਹੁ ਧਾਯੋ। ਐਸੀ ਬਾਤਿ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਭਈ। ਫੇਰੇ ਫਿਰਤਿ ਬਹੁਰ ਅਟਕਈ ॥੧੫॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਹਿ ਹਾਸ ਹਮਾਰਾ। ਤੋਹਿ ਨ ਲਗਹਿ ਇਹਾਂ ਕੁਛ ਬਾਰਾ[2]'। [3]'ਸਿਖ ਅਰੁ ਸਤੀ ਸਮਾਨ ਪਛਾਨੋ।ਨੈਕ ਮੁਰੇ ਮਨ ਧਰਮ ਸੁ ਹਾਨੋ[4]॥੧੬॥ ਇਹੁ ਪਟਕਾ ਲਿਹੁ ਫੇਰੇ ਦੇਹੁ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਬਾਕ ਨ ਕਛੂ ਕਰੇਹੁ'।ਇਮ ਕਹਿ ਕਰ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਪਗ ਡਾਲਾ। ਪੀੜਤਿ ਮਨ ਕੋ ਮਦਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੭॥ ਤਊ ਨ ਸਿੱਖ ਸਿਦਕ ਕੋ ਹਾਰਾ। ਤਾਤਕਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਓਰ ਪਧਾਰਾ। ਪੰਥ ਉਲੰਘਤਿ ਦ੍ਵਾਬੇ ਦੇਸ਼ਾ। ਉਤਲਾਵਤਿ ਹੀ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ ॥ ੧੮ ॥ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਹੋਇ ਕਛ ਆਵਾ।–ਬਡ ਉੱਤਮ ਮੈਂ ਕਰਮ ਕਮਾਵਾ। ਅਪਰ ਕੌਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਸਕੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਮਿਲਿਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਤਜਿ ਗੁਰ ਤਕੈ[5]– ॥੧੯॥ ਹੁਤੋ ਸੁੱਧ ਉਰ ਭਯੋ ਵਿਕਾਰਾ[6]। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਨਹਿਂ ਸਕੇ ਸਹਾਰਾ। ਨਿਜ ਮਾਯਾ ਤਬਿ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰੀ। ਜਿਸਤੇ ਸਿਖ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਹਰੀ॥੨੦॥ ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬੇ ਪੁਰਿ ਹੁਸ਼ੀਆਰ। ਰਹ੍ਯੋ ਜਾਮਨੀ ਡੇਰੋ ਡਾਰਿ। ਜਹਿਂ ਸਿਧਸ਼ਾ ਕੋ ਬੈਠ੍ਯੋ ਸੋਇ। ਸਨਮੁਖ ਬੇਸ੍ਵਾ ਤਹਾਂ ਖੜੋਇ ॥ ੨੧ ॥ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਚਢੀ ਤਿਨ ਦੇਖੀ। ਮਦਨ ਬ੍ਰਿਤੀ[7] ਉਰ ਬਢੀ ਵਿਸ਼ੇਖੀ। ਖੋੜਸ ਬਰਸਨਿ ਕੀ ਤਨ ਰੂਰਾ। ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਚੰਦੁ ਜਨੁ ਪੂਰਾ[8] ॥ ੨੨ ॥ ਦ੍ਰਿਗ ਮ੍ਰਿਗ ਸੇ, ਸ਼੍ਰਿਗ ਗਰ ਮਹਿਂ[9] ਸੋਹਤਿ। ਅਤਰ ਲਗਯੋ, ਬੋਲਤਿ ਮਨ ਮੋਹਤਿ। ਬੇਨੀ[10] ਸਰਪਨ ਸੀ ਸਟਕਾਰੀ[11]। ਚੰਪਕ ਬਰਨੀ, ਚੰਚਲ ਪਜਾਰੀ ॥ ੨੩॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਸੁੰਦਰਤਾਈ। ਸਿੰਘ ਪਿਖਤਿ ਮਨ ਰਹ੍ਯੋ ਲੁਭਾਈ।–ਮਿਲੌਂ

---

[1]ਅੱਗੇ। [2]ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਣੀ। [3]ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ। [4]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ (ਮਨ) ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਧਰਮ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਤਜਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਤੱਕੇ। [6](ਹੰਕਾਰ ਦਾ) ਵਿਕਾਰ। [7]ਕਾਮ ਬ੍ਰਿਤੀ। [8]ਪੂਰਨ ਚੰਦ ੧੬ ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੧੬ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰਾ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਕਟਾਖਸ਼ ਰਖਯਾ ਹੈ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ। [9]ਮਾਲਾ ਗਲ ਵਿਚ। [10]ਗੁਤ। [11]ਲਮਕਦੀ ਹੈ।

ਜਾਮਨੀ ਮਹਿਂ ਇਹ ਸੰਗ। ਕਰੌਂ ਕੇਲ ਮਦ ਹਰੌਂ ਅਨੰਗ[1]-॥ ੨੪॥ ਪਰੀ ਰਾਤਿ ਬੀਤੀ ਇਕ ਜਾਮ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਤਨ ਪੀੜਤਿ ਕਾਮ। ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਲੇ ਧਨ ਕੋ ਚਲਯੋ। ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਅਤਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲਯੋ॥੨੫॥ ਸਿਖ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਜਾਨੀ।-ਭਰਮਯੋ ਕਰੈ ਧਰਮ ਕੀ ਹਾਨੀ। ਜੇ ਅਬਿ ਹਮ ਨ ਬਚਾਵਹਿਂ ਜਾਇ। ਅਪਰ ਆਨਿ ਕੋ ਕਰੈ ਸਹਾਇ॥ ੨੬॥ ਧਰਮ ਨਸੈ, ਸਿੱਖੀ ਨਹਿਂ ਰਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਬਿਨਾ ਨਰਕ ਕੋ ਲਹੈ। ਔਚਕ ਜਬਿ ਬਿਕਾਰ ਕੋ ਹੋਇ।ਉਚਿਤਿ ਬਚਾਵਨਿ ਗੁਰ ਕੋ ਸੋਇ-॥ ੨੭॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ। ਕੰਚਨ ਆਸਾ[2] ਗਹਿ ਕਰਿ ਹਾਥਾ। ਜਾਮਾ ਬਹੁ ਪਾਲਨ ਕੋ ਪਾਇ। ਬੇਸਵਾਦ੍ਵਾਰ ਖੜੋਏ ਜਾਇ[3]॥ ੨੮॥ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਦੇਖਿ ਹਟਿ ਰਹਯੋ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਚੋਬਦਾਰ ਉਰ ਲਹਯੋ।-ਇਸ ਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅੰਤਰ ਹੋਇ। ਮੋ ਸੰਗ ਮਿਲਹਿ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਸੋਇ॥ ੨੯॥ ਚਲਯੋ ਜਾਇ ਜਬਿ ਇਹ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਮਿਲੌਂ ਆਇ ਬੇਸ੍ਵਾ ਸੋਂ ਵੇਰੇ-। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਨਿਜ ਹਯ ਕੇ ਪਾਸ। ਬਿਰਯੋ ਜਾਇ ਤ੍ਰਿਯ ਮਿਲਿਬੇ ਆਸ॥੩੦॥ ਪੀੜਤਿ ਮਦਨ ਨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਆਵੈ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਮਿਲਿਨਿ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵੈ। ਬੀਤੇ ਜਾਮ ਬਹੁਰ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਚੋਬਦਾਰ ਸੋ ਹੇਰਤਿ ਭਯੋ॥੩੧॥ਮਨ ਮੁਰਝਾਇ ਦੁਖੀ ਹੁਇ ਮੁਰਯੋ।-ਅਬਿ ਲੌ ਨਹਿਂ ਮਹਿਪਾਲ ਨਿਕਰਯੋ-। ਗਯੋ ਬਿਸੂਰਤਿ ਹਯ ਕੇ ਤੀਰ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਲਗਹਿਂ ਕਾਮ ਕੇ ਤੀਰ॥੩੨॥-ਇਹ ਨਿਕਸੈ ਜਬਿ ਭੂਪ ਬਿਲੰਦ। ਮਿਲੌਂ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸੋਂ, ਦਹੇ ਅਨੰਗ। ਆਜ ਰਾਤਿ ਮੈਂ ਕੇਲ ਮਚਾਵੌਂ। ਮਨਭਾਵਤਿ ਕੌ ਹਿਯ ਲਪਟਾਵੌਂ-॥੩੩॥ਏਕ ਜਾਮ ਜਬਿ ਰਾਤਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਾਗਤਿ ਬੈਠੇ ਘਾਤਿ ਲਹੀ ਹੈ[4]। ਧਨ ਲੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਯ ਦ੍ਵਾਰੇ ਗਯੋ। ਚੋਬਦਾਰ ਥਿਰ ਹੇਰਤਿ ਭਯੋ॥ ੩੪॥ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਇ ਹਟਯੋ ਮੁਰਝਾਯੋ।-ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਇਸ ਪਰ ਬਹੁ ਬਿਰਮਾਯੋ।ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਯੋ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਰ ਬਿਤਾਏ। ਅਬਿ ਇਹ ਚਾਰ ਘਰੀ ਠਹਿਰਾਏ[5]॥ ੩੫॥ ਨਿਕਸ ਜਾਇਗੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨ। ਤਬਿ ਮੈਂ ਮਿਲੌਂ ਹਰੌਂ ਮਦ ਮਦਨ[6]-। ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਪੁਨ ਬੈਠਯੋ ਜਾਇ। ਰਹੀ ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਗਈ ਬਿਹਾਇ[7]॥ ੩੬॥ ਅਰਣੋਦੈ ਕੋ

[1]ਕਾਮ ਦਾ ਮਦ ਦੂਰ ਕਰਾਂਗਾ। [2]ਸੋਟਾ। [3]ਪੰਜ ਭੌਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਖਲੋਤੇ ਪਰ ਆਪਣੀ ਆਤਮ ਕਲਾ ਨਾਲ ਸਿਖ ਨੂੰ ਐਸਾ ਸਰੂਪ ਉਥੇ ਖੜਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। [4]ਦਾਉ ਤਕਦਿਆਂ ਜਾਗਦਾ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। [5]ਹੁਣ ਇਹ ਚਾਰ ਘੜੀ ਠਹਿਰੇਗਾ। [6]ਕਾਮ ਦਾ ਮਦ। [7](ਬਾਕੀ) ਰਹਿੰਦੀ ਰਾਤ ਜਦੋਂ ਬੀਤ ਗਈ।

ਸਮੇ ਪਹੂਚਾ। ਬਹੁ ਮਨਮਥ[1] ਤੇ ਮਿਲਿਬੋ ਰੁਚਾ[2]। ਤਬਿ ਭੀ ਚੋਬਦਾਰ ਸੋ ਖਰਯੋ। ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਇ ਤਿਮਰ ਤਬਿ ਟਰਯੋ ॥੩੭॥ ਤਮ ਸਮੇਤ[3] ਸਿਖ ਕੋ ਅੱਗਯਾਨਾ। ਨਾਸਯੋ, ਭਯੋ ਪ੍ਰਗਾਸ ਸੁ ਗਯਾਨਾ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਮਨ ਅਧਿਕ ਧਿਕਾਰਾ।–ਬੀਤਯੋ ਹੁਤੋ ਗ਼ਜ਼ਬ ਇਹ ਭਾਰਾ ॥੩੮॥ ਜੇਕਰਿ ਚੋਬ-ਦਾਰ ਨਹਿੰ ਹੋਤਾ। ਇਸ ਮਿਸ ਖਾਤ ਨਰਕ ਮਹਿੰ ਗੋਤਾ। ਮੈਂ ਸਿੱਖੀ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕਮਾਈ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਸੇਵਤਿ ਰਹਯੋ ਸਦਾਈ॥੩੯॥ ਆਇਸੁ ਲੇਇ ਬ੍ਯਾਹੁ ਕੋ ਗਯੋ। ਤਹਿੰ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ। [4]ਖੋੜਸ ਬਰਖਨਿ ਕੀ ਬਰ ਬਾਲਾ। ਬੇਦ ਲੋਕ ਮਤ ਧਰਮ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੪੦॥ ਅਸ ਤ੍ਰਿਯ ਸੰਗ ਪ੍ਰਥਮ ਕੋ ਮੇਲ। ਜੋ ਨਿਸ਼ਪਾਪ ਮਦਨ ਕੋ ਕੇਲ। ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਰਾਖਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਚਲਯੋ ਤੁਰਤ ਸਭਿ ਤਜਯੋ ਨਿਕੇਤ[4]–॥੪੧॥ ਇਮ ਪਛ-ਤਾਇ ਜ਼ੀਨ ਹਯ ਪਾਇ।ਚਢਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਧਾਇ।ਮਾਰਗ਼ ਲੰਘਿ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਤਰਯੋ। ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਬਰਯੋ ॥੪੨॥ ਹਯ ਲੰਘਾਇ ਕਰਿ ਤੁਰਨ ਗਯੋ। ਜਗਤਨਾਥ ਤਬਿ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਸਮੁਖ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਹਿ ਬਾਨੀ॥੪੩॥ 'ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਸਦਨ ਤੇ ਆਯੋ। ਪਿਖਹੁ ਮਹਾਂ ਉਰ ਸਿਦਕ ਕਮਾਯੋ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਿਗਸੇ ਮੰਦ ਮੰਦ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪੁਨ ਭਨੈਂ ਮੁਕੰਦ ॥੪੪॥ ਹਸਤ ਬਹੁਤ ਅਰੁ ਕਹੈਂ ਸੁ ਬੈਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸੀਲੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨੈਨ। ਹਸਹਿੰ ਬਿਲਾਸ ਕਰਹਿੰ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਨਿਕਟ ਸਿੰਘ ਗਨ ਗੁਰ ਕੇ ਹੇਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ[5]। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਵਰ ਕੇਰ ਬਿਲਾਸ। ਜਾਨਹੁ ਆਪ ਨ ਹਮ ਕੁਛ ਜਾਨਾ। ਹਸਨ ਹੇਤੁ ਕਯਾ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ' ॥ ੪੬ ॥ ਤਬਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਬੂਝ ਲਿਹੁ ਇਸਕੋ। ਬ੍ਰਿਥਾ ਆਪਨੀ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕਿਸ ਕੋ[6]। ਜਿਮ ਬੀਤੀ ਗਤਿ ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ। ਜਿਮ ਰਾਖਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ'॥ ੪੭ ॥ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਲਖੀ ਗਤਿ ਸੋਇ।–ਮਮ ਹਿਤ ਚੋਬਦਾਰ ਗੁਰ ਹੋਇ–। ਸਮੁਝਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਤਾ ਚਰਨੀ ਪਰਯੋ। 'ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹਾਥ ਉਬਰਯੋ॥ ੪੮ ॥ ਆਪ

---

[1]ਕਾਮ। [2]ਚਾਹਿਆ। [3]ਅੰਧੇਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ। [4]ਭਾਵ ੧੬ ਬਰਸਾਂ ਦੀ ਜਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਲੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਧਰਮ ਮੂਜਬ ਮੈਨੂੰ ਵਿਹਤ ਸੀ, ਐਸੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਮਿਲਾਪ ਜੋ ਕਿ ਨਿਸ਼ਪਾਪ ਭੋਗ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਰੱਖਣੇ ਦੀ ਖਾਤਰ ਘਰ ਛਡਕੇ ਟੁਰ ਆਇਆ ਹਾਂ (ਤੇ ਇਥੇ ਕਿਸ ਗਲ ਤੇ ਮੈਂ ਧਰਮ ਹਾਰਨ ਲਗਾ ਸਾਂ)। [5]ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ। [6]ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ।

ਸਮਾਨ ਨ ਅਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸਦਾ ਦਾਸ ਕੇ ਬਨਿ ਰਖਵਾਲਾ। ਤਜਹੁ ਜਿਠਾਈ ਸਿਖ ਕੇ ਕਾਰਨ[1]। ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਕਰਿਹੌ ਦਾਸ ਉਧਾਰਨਿ ॥ ੪੯ ॥ ਨਈ ਨ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਬਨਿ ਆਯਾ। ਨਾਮਦੇਵ ਕੋ ਛਾਪਰ ਛਾਯਾ। ਧੰਨੇ ਕੇ ਬਛੁਰੇ ਗਨ ਚਾਰੇ। ਹਿਤ ਕਬੀਰ ਕੇ ਬਨ ਬਨਜਾਰੇ[2] ॥ ੫੦ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਮਮ ਹਿਤ ਭੇ ਚੁਬਦਾਰਾ। ਸੇਵਕ ਰਾਖਯੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ। ਮੋਰੋ ਕਹਯੋ[3] ਕਹਾਂ ਛਬਿ ਦੈ ਹੈ। ਆਪ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਲੈ ਹੈਂ' ॥ ੫੧ ॥ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਹੈ ਖਾਲਸਾ 'ਕਹੋ ਮੁਕੰਦ'। ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀ-ਧਰ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਤਜਿ ਫੇਰੇ ਮਮ ਆਇਸੁ ਪਾਈ[4] ॥ ੫੨ ॥ ਪੁਰਿ ਹੁਸ਼ੀਆਰ ਆਇ ਕਰਿ ਡੇਰਾ। ਬਿਰਮਯੋ ਬਾਰਬਧੂ ਪੁਨ ਹੇਰਾ[5]। ਜੇ ਮੈਂ ਨਹੀ ਬਚਾਵੋਂ ਤਹਾਂ। ਆਗਯਾਕਾਰੀ ਗੁਰ ਸਿਖ ਮਹਾਂ ॥ ੫੩ ॥ ਬਿਗਰੈ ਧਰਮ, ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਜੈ ਹੈ। ਮੁਝ ਗੁਰ ਕਰੇ ਕਹਾਂ ਫਲ ਪੈ ਹੈ। ਯਾ ਸਮ ਸਿਖ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜੇ ਕਰਿ ਭੂਲ ਜਾਇ ਇਕ ਬਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥ ਤੌ ਗੁਰ ਤਿਸ ਕੌ ਲੇਤਿ ਬਚਾਇ। ਕਿਸੂ ਬਿਪਦ ਮਹਿਂ ਜੋ ਪਰ ਜਾਇ। ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਸਿਖ,ਗੁਰ ਸਮ ਮੋਹਿ। ਕਯੋਂ ਨ ਊਚ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਹਿ' ॥ ੫੫॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਹੇਰਾ। ਗਯਾਨਵਾਨ ਸਿਖ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਘਰ ਕੋ ਪਠਯੋ,ਗਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।'ਕਰਹੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੫੬॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬਸਿ ਆਯੋ ਫੇਰ। ਰਹਯੋ ਸਮੀਪੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਿ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਊਚੋ ਪਦਿ ਪਾਯੋ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਕੇਰ ਸਮਾਯੋ ॥ ੫੭ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਸਿਖ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਗਊ ਦੀ ਆਣ ਤੇ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਛੱਡਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਇ। ਕਰੇ ਪਰਾਜੈ ਗਿਰਪਤੀ ਬਿਜੈ ਸੁਜਸੁ ਬਹੁ ਪਾਇ ॥੧॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਦੇਸ਼ਨ ਬਿਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਸੁ ਫੈਲ ਰਹਯੋ, 'ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਨਹੀਂ ਸੂਰਮਾਂ ਜਹਾਨ ਮੈਂ। ਸੈਲਨ ਕੋ ਬਲ ਸਾਰੋ, ਤੀਨ ਲੱਛ ਸੈਨ ਜੋਰਿ, ਘਾਲਯੋ ਜ਼ੋਰ ਘੋਰ, ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਬਖਾਨ ਮੈਂ[6]। ਕੇਤੇ ਮਾਰਿ ਲੀਨਿ ਭਟ,ਘਾਇਲ ਬਿਸਾਲ ਕੀਨਿ, ਹਾਰੇ ਹੀਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਗਏ[7] ਆਪਨੇ ਸਥਾਨ ਮੈਂ।ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਮੈਂ, ਕਮਾਨ

[1]ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਬੀ ਛੱਡਦੇ ਹੋ ਤੇ। [2]ਵਣਜਾਰੇ ਬਣੇ ਸਾਓ। [3]ਮੇਰੇ (ਬਚਨ) ਕਹਿਆਂ। [4]ਸਾਡਾ ਹੁਕਮ ਪਾਕੇ ਲਾਵਾਂ ਛਡੀਆਂ। [5]ਵੇਸ਼ਵਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ। [6]ਕਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [7](ਪਹਾੜੀਏ) ਗਏ।

ਥਾਨ ਪਾਨ ਮੈਂ,ਬਿਰਾਜੈਂ ਗੁਨ ਗਯਾਨ ਮੈਂ ਕਿ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਮੈਂ॥੨॥ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਫੈਲਯੋ ਜਸੁ ਚਾਂਦਨੀ ਬਿਤਾਨ ਮਾਨੋ[1], ਸਭਿ ਪਰ ਛਾਯੋ ਜੈਸੇ ਛੱਤ੍ਰ ਸੇਤ[2] ਸੀਸ ਪਰ।[3]ਹੀਰਾ ਸੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹਯੋ, ਸੁਧਾ ਸਮ ਚਾਹੈ ਸ਼ੰਭੁ,ਚੌਰ ਸਮ ਝੂਲੈ ਸਮੁਦਾਇ ਅਵਨੀਸ਼ ਪਰ[3]।ਬੀਚ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਹੰਸਨ ਕੀ ਪੰਗਤ ਜਯੋਂ ਫੂਲ ਰਹੀ ਮਾਲਤੀ ਸੁ ਦੇਸ਼ ਬੀਚ ਘਰ ਘਰ। ਸਿੰਘ ਜਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ, ਬਿਰਮਾਇਰਹੈਂ ਮਨ[4]ਸਬੈ*ਜੈਸੇ ਹ੍ਵੈ ਚਕੋਰ ਗਨ,ਲੋਭੈਂ ਰਜਨੀਸ਼ਪਰ[5] ॥੩॥ ਸੁਨਤਿ ਗਿਰੀਸ਼ ਕੈ ਗਿਰੀਸ਼ਨ ਕੇ ਨਰ ਗਨ[6] ਸਹਿਨ ਸਕਤਿ ਮਨ ਮੂਢ ਜਰ ਬਰ ਜਾਤਿ। ਸ਼ੋਕ ਫੈਲਯੋ ਸੈਲਨ ਮਹਿਂ ਸੂਰਮੇ ਮਰੇ ਹੈਂ ਬਹੁ, ਸੰਕਟ ਪਰਯੋ ਹੈ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਭੇ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਘਾਤ[7]।ਭੀਮਚੰਦ ਮੰਦ[8]ਦੁਖ ਪਾਇਕੈਪਠਾਏ ਨਰ ਜੇਤਿਕ ਨਰਿੰਦ ਪਰਬਤ ਕੇ ਬਿਲੰਦ ਪਾਤਿ[9]। ਘਾਯਲਨ ਘਾਵ ਮਿਲੇ ਘੋਰ ਜੋ ਘਮੰਡਚੰਦ[10],ਆਯੋ ਸੋ ਹੰਡੂਰੀਆ ਹੰਕਾਰ ਰਜਪੂਤ ਜਾਤਿ[11]॥੪॥

ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦੁ॥ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜਸਪਾਲੀ ਆਨੁਜ[12] ਪੁਨ ਮੰਡਸਪਤਿ ਆਯੋ। ਸਿਵਰ ਕਰੇ[13] ਕਹਿਲੂਰ ਦੂਨ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨ ਕਰਾਯੋ ॥੫॥ ਅਗਲੇ ਦਯੋਸ ਸਭਾ ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਲੈਲੈ ਨਿਜ ਪਰਧਾਨਾ।ਖੜਗ,ਸਿਪਰ,ਤਰਕਸ਼, ਧਨੁ ਧਰਿ ਕਰਿ ਚਮੂੰ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਬਾਨਾ[14] ॥ ੬ ॥ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲਹਿ ਗਿਲਮ ਗਲੀਚੇ ਹੇਮ ਛਰੀਧਰ ਆਗੇ।ਬੈਠਯੋ ਭੀਮਚੰਦ ਸਨਮਾਨਤਿ ਕਹੈਂ ਮਧੁਰਤਾ ਪਾਗੇ ॥ ੭ ॥ 'ਰਹਯੋ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸੱਲਯ ਸੁ ਛਾਤੀ ਕਰਕਤਿ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦਾਨੀ। ਨਹੀਂ ਜਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਰੁਚੈ ਨ ਭੋਜਨ ਪਾਨੀ॥ ੮॥ ਮਰੇ ਸਬੰਧੀ ਕਾਜ ਸਰਯੋ ਨਹਿਂ ਧਨ ਬਹੁ ਖਰਚ ਹੰਗਾਮੇ[15]।ਚਮੂੰ ਹਤੀ ਆਧੀ ਨਹਿਂ ਰਹਿ ਗਈ ਸਭਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਮਧਾਮੇਂ ॥ ੯ ॥ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ

[1]ਚਾਂਦਨੀ ਦੇ ਚੰਦੋਏ ਵਾਂਗ। [2]ਚਿਟਾ ਛੱਤਰ। [3](ਉਹ ਜਸ) ਹੀਰੇ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ (ਉਸ ਜਸ ਨੂੰ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਂਙੂ ਚਾਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਪਰ ਝੂਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਚੌਰ ਵਾਙੂ। [ਹੀਰਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਸ਼ਿਵ, ਚੌਰ ਸਾਰੇ ਚਿੱਟੇ ਹਨ ਤੇ ਜਸ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦੇਈਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ]। [4]ਲੁਭਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਮਨ। [5]ਚੰਦ ਤੇ। [6]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਯਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਲੋਗ ਸੁਣਕੇ। [7]ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। [8]ਨੀਚ। [9]ਜਿਤਨੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਰਾਜੇ ਸਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ) ਪੱਤ੍ਰ ਦੇਕੇ। [10]ਘਮੰਡ ਚੰਦ ਵਰਗੇ ਘੋਰ ਘਾਇਲਾਂ ਦੇ ਘਾਉ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ। [11]ਉਹ ਹੰਡੂਰੀਆ (ਘ: ਚੰਦ) ਰਜਪੂਤ ਜਾਤ ਦਾ ਹੰਕਾਰੀ ਆਇਆ। [12]ਜਸਪਾਲੀਏ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ। [ਸੰਸ: ਅਨੁਜ=ਛੋਟਾ ਭਿਰਾਉ]। (ਅ) ਆਨੁਜ=ਆਏ। [13]ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ। [14]ਤੀਰ। (ਅ, ਬਾਣੇ, ਵਰਦੀਆਂ। [15]ਜੰਗ ਵਿਚ। *ਪਾ:-ਜਬੈ।

ਘਮੰਡ ਚੰਦ ਸਭਿ ਮੈਂ।'ਪੰਮਾ ਤੇ ਹਿ ਪ੍ਰਧਾਨਾ।'ਚਲਨਿ ਲਗੇ ਜਬਿ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਤਿਨ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਾ॥੧੦॥-ਜਤਨ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਛੁਟਵਾਵਨਿ ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਆਛੇ-। ਅਬਿ ਕਲੋਂ ਮੋਨ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬੈਠਲੋ ਕਰਹਿ ਕਹਾਂ ਮਤਿ ਪਾਛੇ[1] ॥ ੧੧॥ ਕਹਹਿ ਮੰਤ੍ਰ[2] ਸਭਿ ਸੁਨਹੁ ਬਿਚਾਰਹੁ ਉਚਿਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਕਾਰਹੁ ਸਭਿ ਕੀ ਆਸ ਪੁਰੀਜੈ ॥ ੧੨ ॥ ਬਿਨਾ ਲਰਨ ਤੇ ਨਿਕਸੈ ਜੈਸੇ ਸੋ ਉਪਾਇ ਹੈ ਨੀਕਾ। ਜੰਗ ਕਰੈ ਤੇ ਸਰੈ ਨ ਕਾਰਜ ਪਰੈ ਸੁਜਸੁ ਨਿਤ ਫੀਕਾ ॥੧੩॥ ਜਿਤੀ ਚਮੂੰ ਤੁਮ ਅੱਗ੍ਰ ਬਟੋਰੀ ਤਿਤੀ ਨ ਅਬਿ ਕਿਮ ਹੋਵੈ। ਕਾਤੁਰ ਭਏ ਨ ਮੁਖ ਉਤ ਕਰਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਸੋਵੈਂ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਪੰਮੇ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਬਖਾਨੀ 'ਗੁਰੂ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿਢ ਧਾਰੀ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਬਿਖੈ ਧੇਨੁ ਕੈ ਦਿਜਬਰ ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਨ ਭਾਰੀ[3] ॥ ੧੫ ॥ ਦੇਹਿਂ ਗਊ ਕੀ ਆਨ[4] ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤਯਾਗਹੁ ਇਤ ਕੋ ਬਾਸਾ।'ਅਪਰ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀਐ ਮਿਟੈ ਬਾਦ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸਾ[5]' ॥ ੧੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹੈਂ 'ਨ ਨੀਕੋ, ਮਹਾਂ ਦੀਨਤਾ ਧਾਰੀ। ਰਾਜੇ ਹੋਇ ਰੰਕਤਾ ਠਾਨਹੁ ਨਿਰਬਲ ਨਿਰਧਨ ਕਾਰੀ[6] ॥ ੧੭ ॥ ਆਗੇ ਜਸੁ ਕੋ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਾਯਹੁ[7] ਮਾਰ ਖਾਇ ਹਟਿ ਆਏ।ਅਬਿ ਪੰਮੇ ਕੀ ਮਤਿ ਕੌ ਲੈਕੇ ਲੇਹੁ ਪਰਮਪਦ ਪਾਏ' ॥ ੧੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ 'ਭਲੀ ਇਹ ਠਾਨਹੁ ਮਿਟੈ ਮਰਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਹਟਹਿ ਜੰਗ ਨਿਤ ਪਰਤਿ ਬਖੇਰਾ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋਰ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ॥੧੯॥ ਹੀਨ ਭਏ ਤੇ ਕਲਾ ਘਟਿ ਜੈ ਹੈ ਮਿਟੈ ਉਪਾਧਿ ਸਦਾ ਕੀ। ਪੰਮੇ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਕਰੀ ਬਿਚਾਰਨ ਰਹੈ ਨ ਕਾਰਜ ਬਾਕੀ' ॥੨੦॥ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਗਿਰੇਸ਼੍ਵਰ ਕਹਯੋ 'ਆਜ ਨਿਸ ਮਾਂਹੀ।ਕਰਿ ਹੇਰਹੁ ਜੇ ਸਿਧ ਹੁਇ ਕਾਰਜ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਛੁਟ ਜਾਂਹੀ ॥ ੨੧ ॥ ਸਭਿ ਜਹਾਨ ਜਾਨਹਿਂ ਜਸੁ ਕਰਿ ਹੈ ਪੁਰਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਿਕਾਸਾ। ਧੇਨ ਆਨਿ ਕੋ ਕੋ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਲਖਹਿਂ ਕਿ ਪਾਯੋ ਤ੍ਰਾਸਾ[8]' ॥ ੨੨ ॥ ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਉਠੇ ਸਕਲ ਹੀ ਪੰਮੇ ਉੱਦਮ ਲੀਨਾ। ਸੁੰਦਰ ਰਚੀ ਚੂਨ ਕੀ ਧੇਨੂੰ[9], ਚਾਰ ਚਰਨ ਤਿਹ ਕੀਨਾ।'

[1]ਇਸ ਦੀ ਅਕਲ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀ ਕਰੇਗੀ। [2](ਜੋ) ਇਹ ਸਲਾਹ ਦੱਸੇ। [3]ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਭਾਰੀ ਨਹੀਂ। [4]ਸੌਂਹ। [5]ਜੰਗ ਦਾ ਡਰ। [6]ਨਿਰਧਨਾਂ ਵਾਂਙ ਕਾਰ (ਕਰਦੇ ਹੋ)। [7]ਭਾਵ ਕਲੰਕ ਲਾਇਆ ਨੇ। [8]ਗਊ ਦੀ ਆਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੋਈ ਹੀ ਸਮਝੂ (ਸਾਹੋ) ਇਹ ਸਮਝਣਗੇ ਕਿ (ਗੁਰੂ) ਡਰ ਗਿਆ ਹੈ। [9]ਆਟੇ ਦੀ ਗਊ ਬਣਾਈ।

॥ ੨੩ ॥ ਕਾਨ, ਬਿਖਾਨ[1], ਪੂੰਛ ਔ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਗਰੇ ਅੰਗ ਬਨਾਇ। ਤਿਮਰ ਸਮੇਤ ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਹੋਈ ਸੀਸ ਉਠਾਇ ਸਿਧਾਏ ॥ ੨੪ ॥ ਆਨਿ ਅਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਦ੍ਵਾਰ ਹੁਤੋ ਜਹਿਂ ਗੋਮੈ ਲਿਪਿ ਸਥਾਨਾ[2]। ਖਰੀ ਕਰੀ[3] ਬਿਧਿ ਖਰੀ ਰਹਾਂ ਤਬਿ ਡੋਰੀ ਗਰ ਬੰਧਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਪੂਰਯੋ ਚੌਂਕ ਧਰੇ ਕੁੱਛ ਅੱਛਤ[4] ਕੇਸਰ ਚੰਦਨ ਮਾਲਾ॥ਅਰਚਨ[5] ਚਰਚਨ ਕਰਿਕੈ[6] ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੰਮਾ ਕੂਰ ਕੁਚਾਲਾ॥੨੬॥ ਲਿਖਯੋ ਪੱਤ੍ਰ ਪਰ 'ਆਨ ਗਊ ਕੀ ਤਯਾਗ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਜਾਵਹੁ। ਰਾਜਨ ਕੋ ਅਰਮਾਨ* ਰਹੈ ਜਗ ਨਿਕਟ ਬਸਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ[7] ॥ ੨੭ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਤਜਿ ਕਿਤਿਕ ਸਮੇ ਮਹਿ ਬਹੁਰ ਬਸਹੁ ਪੁਰਿ ਆਈ'। ਇਮ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਕਾਗਦ ਢਿਗ ਰਖਿ ਕਰਿ ਬਨਿ ਤਸਕਰ ਡਰਪਾਈ[8] ॥ ੨੮॥ ਗਏ ਅਪਨਿ ਘਰ ਰਾਤਿ ਅੰਧੇਰੀ, ਹੇਰਯੋ ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਜਾਨਾ॥ਸੁਪਤਿ ਰਹੇ ਨਰ ਘਰ ਘਰ ਅਪਨੇ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਮ ਹਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਗਏ ਦ੍ਵਾਰ ਜਬਿ ਕਰਯੋ ਬਿਲੋਕਨਿ 'ਇਹ ਕਯਾ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਨਾ?'। ਇਕ ਦੋਇ ਤ੍ਰੈ ਚੌਥੇ ਪਿਖਿ ਪੰਚਮ ਬਿਕਸੇ ਕਛੁ ਨ ਚੀਨਾ॥੩੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਨਿਕਟ ਗਏ ਤਬਿ ਦੌਰਤਿ ਜਾਇ ਬਤਾਈ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਪੁਰਿ ਕੇ ਪੌਰ ਅੱਗ੍ਰ ਕੀ ਕਿਨ ਇਹ ਬਨਤ ਬਨਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਕਾਗਦ ਧਰਯੋ ਨ ਹਮ ਕਰ ਛੂਵਯੋ, ਚਹਹੁ ਜਿ ਲਿਹੁ ਮੰਗਵਾਈ। ਧੇਨੁ ਚੂਨ ਕੀ ਲਿਪ ਧਰੀ ਧਰਿ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨਯੋਂ ਜਾਈ'॥੩੨॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਸ ਪਠਯੋ ਪੁਰਿ ਪੌਰਹਿ ਜਾਇ ਤਬਹਿ ਲੇ ਆਵਾ। ਕਾਗਦ ਤਬਹਿ ਪੜ੍ਹਾਵਨਿ ਕੀਨਾ ਜਬਿ ਲਿਖਿਓ ਸੁਨਿ ਪਾਵਾ ॥੩੩॥ ਆਨ ਗਊ ਕੀ ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤਤਛਿਨ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਕੂਚ ਕਰਨ ਕੋ ਬਜਯੋ ਦਮਾਮਾ ਸਭਿ ਕੇ ਸ੍ਰੁਤ[9] ਧੁਨਿ ਡਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਗਜ ਬਾਜਨਿ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਏ ਕਰਯੋ ਤਯਾਰ ਸਰਬੰਸਾ॥ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਆਦਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਿਮ ਹੰਸਾ ॥ ੩੫ ॥ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਪਰ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰਿ ਭਾਖਾ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕਿਮ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ ਕਹਾਂ ਚਲਨ ਅਭਿਲਾਖਾ?॥੩੬॥ਕਾਚੀ ਮਤਿ ਕੇ ਕੁਮਤ ਪਹਾਰੀ ਤਿਨਹੁਂ ਪ੍ਰਪੰਚ ਪਸਾਰਾ। ਅਪਜਸ ਜਗ ਮੈਂ ਲੱਜਿਤਿ ਖਿਝਿਐ ਤੁਮ ਕੋ ਚਹਤਿ ਨਿਕਾਰਾ ॥੩੭॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਇਹੁ ਦ੍ਵੰਦ ਜੁ, ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਹਿ

[1]ਸਿੰਗ। [2]ਗੋਹੇ ਨਾਲ ਥਾਉਂ ਲਿੰਬ ਕੇ ਪੋਚਕੇ। [3]ਖੜੀ ਕੀਤੀ। [4]ਚਾਵਲ। [5]ਪੂਜਨਾ। [6]ਛਿੜਕਨਾ ਕਰਕੇ। [7]ਤੁਸੀਂ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਕੋਲੇ ਵਸਦੇ ਹੋ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਰਮਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [8]ਕਾਗਦ ਕੋਲ ਰੱਖਕੇ ਚੋਰ ਬਣਕੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ। [9]ਕੰਨੀਂ। *ਪਾ:-ਅਰੁਮਾਨ

ਦੋਊ। ਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਕੋ ਤਿਹ ਬਲ ਬਾਸਾ ਜਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚੇ ਕੋਊ॥੩੮॥ਇਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੀ ਸਪਥ ਦਏ ਤੇ ਉਚਿਤ ਨ ਕਿਤਹੂੰ ਜਾਨਾ। ਦੋਖੀ ਤੁਮਰੇ ਪਾਪ ਮਤੈ੍ਰੀ ਨਿਤ ਪੈ ਹੈਂ ਫਲ ਹੁਇ ਹਾਨਾ ॥੩੯ ॥ ਸਪਥ ਦੋਸ਼[੧] ਤੁਮ ਲਗਹਿ ਨ ਕੋਊ ਨਹਿ ਤਜੀਅਹਿ ਪੁਰਿ ਧਾਮਾ। ਪੀਛੈ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਇ ਰਿਪੁ ਪਰਿ[੨] ਲਾਖਹੁ ਸੰਘਰ ਕਾਮਾ"॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸਭਿ ਸਨ ਭਾਖ੍ਯੋ'ਕਹੋ ਜਥਾਰਥ ਬਾਤੀ। ਤਊ ਬਿਚਾਰਹੁ ਲਾਖਹੁੰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ ॥ ੪੧॥ਤਜੈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖੜਗ ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਸਰ ਭਏ[੩]ਦੀਨ ਘਿਘਿਆਏ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਬਨ੍ਯੋਂ ਨਹਿੰ ਕੋਊ ਬਲ ਕੋ ਤਜਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੪੨ ॥ ਹੋਇ ਰੰਕ ਸਮ ਦਈ ਸਪਥ ਗੌ,ਹੈਫ਼[੩]ਜੁ ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ। ਮਮ ਜੈਸੇ ਛੱਤ੍ਰੀ[੪]ਨਾਮਾਨਹਿੰ ਤੌ ਭੀ ਨੀਕ ਨ ਕਾਜਾ ॥ ੪੩ ॥ ਬਲ ਤੇ ਚਹ੍ਯੋ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਲੈਬੋ ਚਲ੍ਯੋ ਨ ਬਸ ਕਿਸਿ ਭਾਂਤੀ। ਅਬਿ ਨਿਰਬਲਤਾ ਧਰਿ ਅਭਿਲਾਖੇ ਸਭਿ ਸੈਲਪ ਬਲਿ ਸ਼ਾਂਤੀ[੫]॥੪੪॥ਜੇਹਮ ਧੇਨੁ ਸਪਥ ਨਹਿੰ ਮਾਨੈ ਆਨ ਕੌਨ ਤਬਿ ਮਾਨੇ। ਦਯਾਸਿੰਘ ! ਚਿਤ ਸਮੁਝਿ ਬਿਚਾਰਹੁ ਰਿਪੁ ਜੀਵਤਿ ਹਤਿ ਜਾਨੇ[੬]॥ ੪੫ ॥ ਰਾਜਨ ਕੋ ਜੀਵਨ ਅਬਿ ਧ੍ਰਿਗ ਹੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿਨ ਧ੍ਰਿਗ ਹੋਈ। ਹਮਰੋ ਤੌ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਘਰ ਹੈ ਇਸ ਮਹਿ ਅਪਰ ਨ ਕੋਈ[੭]॥੪੬॥ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਨ, ਧਰਮ ਧਰਹੁ ਨਿਜ, ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੇ ਹਾਥਾ।ਜਗ ਮਹਿੰ ਅਪਜਸੁ ਰਾਜਨ ਕੇਰਾ, ਮਰੇ ਨਰਕ ਦੁਖ ਸਾਥਾ' ॥੪੭॥ ਕਹਿ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਏ ਬਹੁਰ ਨ ਸਿੰਘਨ ਭਾਖਾ।'ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਸਰਬ ਮਹਿੰ ਸਮਰਥਕਰਹੁ ਜਥਾ ਅਭਿਲਾਖਾ'॥੪੮॥ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਸਾਥ ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੈਨਾ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੀ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਛੋਰਨਿ ਹਯ ਅਰੂੜਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥੪੯॥ਨਿਕਸਿ ਚਲੇ, ਜਬਿ ਬਜ੍ਯੋ ਦਮਾਮਾ ਆਗੇ ਭਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਅਪਰ ਕਿਸੂ ਕੇ ਨਹਿੰ ਮਨ ਭਾਵੈ ਘਰ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੫੦ ॥–[੮]ਇਤਨੇ ਲਰੇ ਮਰੇ ਸੰਗ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ, ਬਲ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਰਾਖਾ।ਅਬਿ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਤਜਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਭਿਲਾਖਾ–॥੫੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ 'ਅਨੰਦਪੁਰ ਤਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

[੧]ਸਹੁੰ ਦਾ ਦੋਸ਼। [੨]ਲੱਖਾਂ ਜੰਗ ਵਿਚ ਕੰਮ ਔਣਗੇ। [੩]ਅਫਸੋਸ ਹੈ। [੪]ਮੁਰਾਦ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੈ ਜਾਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਜਾਤ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਸਭ ਇਕ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ। (ਅ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ। [੫]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਬਲ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [੬]ਜੀਊਂਦੇ ਹੀ ਮਰੇ ਜਾਣੋਂ ਵੈਰੀ। [੭]ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ (ਵਸੇਗਾ)। [੮]ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ:–

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਤੇਰਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਤੇਰਵੀਂ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ-ਜਿਲਦ ੧੩,

ਕਵਿ ਚੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

[ਰੁਤ ਚੌਥੀ ਮੁੱਕੀ, ਪੰਜਵੀਂ ਸਾਰੀ ਤੇ ਛੇਵੀਂ — ਜਾਰੀ]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ

ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼

ਪ੍ਰਯਾਂਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ।

ਸੰਪਾਦਿਤ :—

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਕਰਤਾ 'ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ')

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. XIII (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਤੇਰਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸਾਲ : 2011

ਕਾਪੀਆਂ : 5000

ਕੀਮਤ : 239.00

1120. ਹ. ਪੁ. 1582

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਅਰਜਨਾ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ-ਜਿਲਦ

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰੁਤ ਚਉਥੀ—ਜਾਰੀ।		
ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਤੇ ਜੰਗ।	੩੮	੫੩੬੩
ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ ਕਰਨਾ।	੩੯	੫੩੬੭
ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉ।	੪੦	੫੩੭੦
ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ।	੪੧	੫੩੭੪
ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ।ਰਾਇ ਬਿਸਾਲੀ ਮੇਲ।	੪੨	੫੩੭੮
ਜੰਗ।	੪੩	੫੩੮੩
ਘਮਸਾਨ। ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਸ਼ਹਾਦਤ।	੪੪	੫੩੮੬
ਵਿਜੇ ਲੈਕੇ ਬਿਸਾਲੀ ਪੁੱਜਣਾ।	੪੫	੫੩੯੦
ਬਿਸਾਲੀ ਡੇਰਾ। ਜੰਗ।	੪੬	੫੩੯੪
ਭਬੋਰ ਦੇ ਰਾਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ।	੪੭	੫੩੯੭
ਕਲਮੋਟ ਨੂੰ ਘੇਰਨਾ।	੪੮	੫੪੦੧
ਵਾਪਸ-ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਉਣਾ।	੪੯	੫੪੦੫
ਭੀਮ ਚੰਦ ਮੇਲ। ਦੰਭ ਭੇਟ।	੫੦	੫੪੦੯
ਖੰਡਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼।	੫੧	੫੪੧੨
ਰੁਤ ਪੰਜਵੀਂ।		
ਮੰਗਲ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ।	੧	੫੪੧੭
ਭਾਈ ਜਗਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਧਾਲੂ।	੨	੫੪੨੨
ਪੰਮਾ ਦੂਤ ਹੋਕੇ ਰਿਹਾ। ਘੋੜੇ ਚੋਰੇ।	੩	੫੪੨੬
ਰਵਾਲਸਰ ਦਾ ਮੇਲਾ।	੪	੫੪੩੦
ਰਾਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ। ਚੰਬਜਾਲੀ।	੫	੫੪੩੪
ਮਾਲਵੀਹ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸੈਲ।	੬	੫੪੪੧
ਨਾਗਾਂ ਜੱਛਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਯਾ।	੭	੫੪੪੪
ਮੰਡੀ ਪਤੀ ਪਾਸ ਡੇਰਾ।	੮	੫੪੪੯
ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਨਾ ਲਿਆ।	੯	੫੪੫੪
ਕਵੀਯਨ ਸੰਬਾਦ।	੧੦	੫੪੫੯
ਭਾ: ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਢਾਲ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ।	੧੧	੫੪੬੮
ਹਰਿਗੁਪਾਲ। ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ।	੧੨	੫੪੭੨
ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਉਜੈਨੀ।	੧੩	੫੪੭੭
ਅਰਦਾਸਾਂ।	੧੪	੫੪੮੧
ਅਰਦਾਸਾਂ—ਜਾਰੀ।	੧੫	੫੪੯੩
ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰ। ਸ਼ਨਾਨ ਫਲ। ਭਵਿਖਤ।	੧੬	੫੫੦੨
ਭਵਿੱਖਤ। ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।	੧੭	੫੫੦੯
ਸ਼੍ਰਾਧ ਨਿਰਣਯ।	੧੮	੫੫੧੬
ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਸਚਖੰਡ ਗਮਨ।	੧੯	੫੫੨੩
ਪਾਰਧੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਮਰਦ।	੨੦	੫੫੨੭
ਸੋਨਾ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਵਾਯਾ।	੨੧	੫੫੩੧
ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਤਲੁਜ ਪ੍ਰਵਾਹ।	੨੨	੫੫੩੫
ਫਕੀਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲਜਾਯਾ।	੨੩	੫੫੪੦
ਕਵੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ।	੨੪	੫੫੪੬
ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ। ਕਲਿ ਵਰਤਾਰਾ।	੨੫	੫੫੫੩
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਯ, ਚੰਦਨ ਕਵੀ।	੨੬	੫੫੬੩
ਸੁਖਮਨੀ ਤੇ ਜਪ ਮਹਿਮਾਂ।	੨੭	੫੫੬੮
ਜਪੁਜੀ ਮਹਾਤਮ।	੨੮	੫੫੭੫
ਤੰਬਾਕੂ। ਕੇਸ਼।	੨੯	੫੫੮੫
ਮਦਨ ਮਾਬ। ਰਾਮ ਦੱਤ ਕਿਰਗ:	੩੦	੫੫੯੨
ਇਕ ਮਾਈ ਪਾਸੋਂ ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ। ਧਨ ਦੇਵਾਂਗੇ ਮਰਵਾਵਾਂਗੇ।	੩੧	੫੫੯੮
ਸੈਦਾ ਬੇਗ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ।	੩੨	੫੬੦੩
ਦਿਜ ਨਾਰੀ ਪਠਾਨ ਨੇ ਖੋਹੀ।	੩੩	੫੬੦੭
ਦਿਜ ਨੂੰ ਨਾਰੀ ਦਿਵਾਈ। ਸਿਰ ਸੱਦਕ।	੩੪	੫੬੧੧
ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਜੰਗ ਹਿਤ ਤਯਾਰੀ।	੩੫	੫੬੧੫
ਜੰਗ। ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਗਵਾਯਾ।	੩੬	੫੬੧੯
'ਖਾਲਸਾ' ਦੇ ਅਰਥ। ਭਵਿੱਖਤ।	੩੭	੫੬੨੨
ਪਾਹੁਲ ਭੇਦ। ਰਹਿਤ। ਬ੍ਰਹਮਣ ਲੱਛਣ।	੩੮	੫੬੨੯

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੀਰ ਮਾਸ ਭੁਗਾਏ। ਬ੍ਰਹਮਣ ਲੱਛਣ।	੩੯	੫੬੩੪
ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ। ਸਾਲ ਪੱਤ੍ਰ। ਜੋਧਾ ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ।	੪੦	੫੬੪੫
ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕਰਮ ਨਿਰਣਯ।	੪੧	੫੬੪੯
ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ।	੪੨	੫੬੫੫
ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ—ਜਾਰੀ।	੪੩	੫੬੬੧
ਜੋਗ ਵਰਣਨ।	੪੪	੫੬੬੮
ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚਾਰ।	੪੫	੫੬੭੫
ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਸਾਧਨ।	੪੬	੫੬੮੧
ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼।	੪੭	੫੬੮੬
ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ—ਜਾਰੀ।	੪੮	੫੬੯੨
ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ—ਜਾਰੀ।	੪੯	੫੬੯੯
ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ **ਗਯਾਨ** ਨਿਰਣੈ।	੫੦	੫੭੦੫
ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ।	੫੧	੫੭੧੧
ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ।	੫੨	੫੭੨੫
ਰੁਤ ਛੀਵੀਂ।		
ਮੰਗਲ। ਮਸੰਦਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਪਾਰਸ਼।	੧	੫੭੩੭
ਸੈਦੇ ਖਾਂ ਜੰਗ ਕਰਨ ਆਇਆ।	੨	੫੭੪੧
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਫਕੀਰ ਹੋਗਿਆ.	੩	੫੭੪੫
ਰਮਜ਼ਾਨੇ ਮਾਰਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਖਬਰ।	੪	੫੭੪੯
ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਨੌਰੰਗੇ ਅੱਗੇ ਫਰਿਆਦ।	੫	੫੭੫੪
ਸੂਬਿਆਂ ਅਗੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ	੬	੫੭੫੮
ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਤਯਾਰੀ	੭	੫੭੬੧
ਚੜ੍ਹਾਈ।	੮	੫੭੬੫
ਜੰਗ ਆਰੰਭ।	੯	੫੭੬੯
ਜੰਗ ਜਾਰੀ।	੧੦	੫੭੭੪
ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਗ।	੧੧	੫੭੭੮
ਰਾਤੀਂ ਸਲਾਹਾਂ। ਤੀਜਾ ਦਿਨ।	੧੨	੫੭੮੨
ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਤੋਪ ਚਲਾਉਣੀ।	੧੩	੫੭੮੬
ਘੇਰਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰ।	੧੪	੫੭੯੦
ਤੀਰ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ।	੧੫	੫੭੯੪
ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਤੀਂ ਹੱਲਾ।	੧੬	੫੭੯੮
ਬਾਘਨ ਤੇ ਬਿੱਜਘੋਖ ਤੋਪਾਂ।	੧੭	੫੮੦੧
ਘੇਰਾ ਜਾਰੀ। ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੱਯਾ।	੧੮	੫੮੦੬
ਵੈਰੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਰਸਦ।	੧੯	੫੮੧੧
ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੀਤਿਆਂ ਤੁਰਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।	੨੦	੫੮੧੩
ਧਨ ਜਾਣ ਤੇ ਸੋਗ ਨਾ ਕੀਤਾ।	੨੧	੫੮੧੮
ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਜਲ ਰੋਕਿਆ। ਹਿਮਾਯਤੀ ਨਾਲਾ।	੨੨	੫੮੨੨
ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਲੰਗਰ ਮਸਤਾਨੇ।	੨੩	੫੮੨੫
ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਾਰਸ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ।	੨੪	੫੮੨੯
ਮਾਤਾ ਦੀ ਦੀ ਸਿਪਾਰਸ਼।	੨੫	੫੮੩੩
ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਇੱਟਾਂ ਪੱਥਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜਾਣਕੇ ਲੁੱਟੇ।	੨੬	੫੮੩੭
ਵਕੀਲ ਦਾ ਆਉਣਾ।	੨੭	੫੮੪੧
ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਛੱਡਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ।	੨੮	੫੮੪੪
ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਛੱਡਣ ਹਿਤ ਕਹਿਣਾ।	੨੯	੫੮੪੮
ਬਿਦਾਵਾ ਲਿਖਾਇਆ। ਤਯਾਰੀ।	੩੦	੫੮੫੨
ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਛੱਡਣਾ।	੩੧	੫੮੫੬
ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆ ਪੈਣਾ। ਭਾ: ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਬੱਧ, ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ।	੩੨	੫੮੫੯
ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਬੱਧ, ਜੰਗ।	੩੩	੫੮੬੫
ਚਮਕੌਰ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਜੁੱਧ।	੩੪	੫੮੭੧

३८. [ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲੇ ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਬੀਰ। ਬਿਜੈ ਨਾਦ ਰਣਜੀਤ ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਅਧੀਰਜ ਭੀਰੁ[1] ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਖਾਲਸੇ ਜੋਰਿ ਹਾਥ। 'ਨ੍ਰਿਪ ਦਈ ਆਨ[2] ਪੁਰਿ ਤਯਾਗ ਨਾਥ। ਪਲਟਾ ਸੁ ਲੇਹੁ ਅਪਨਾ ਜ਼ਰੂਰ। ਲੁਟ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਇ ਉਜਰੈ ਕਹਿਲੂਰ ॥੨॥ ਸੁਖ ਸੰਗ ਅਬੈ ਕਿਮ ਬਸਨ ਦੇਹਿਂ। ਕਰਿਹੈਂ ਉਜਾਰ ਗ੍ਰਾਮਾਨਿ ਥੇਹ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁ ਬਾਕ ਸਤਿਗੁਰ ਬਖਾਨ। 'ਲਿਹੁ ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਰੀਅਹਿ ਨਿਦਾਨ[3]* ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਲਰਨ ਆਇ ਹਨੀਐ ਤੁਰੰਗ'। ਤਬਿ ਗਯੋ ਖਾਲਸਾ ਕਰਨਿ ਜੰਗ॥ਨਿਰਮੋਹ ਨਾਮ ਜਿਹਠਾਂ ਸਥਾਨ।ਉਤਰੇ ਸੁ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ[4] ਗੁਰ ਸੁਜਾਨ ॥੪॥ ਜਬਿ ਲੁਟਯੋ ਦੇਸ਼ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਕੇਰ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸੈਨ ਪਹੁੰਚੀ ਬਡੇਰ। ਭੇਜੇ ਸਮੂਹ ਨ੍ਰਿਪ ਭੀਮਚੰਦ। ਜਿਹ ਸੰਗ ਹੰਡੂਰੀ ਭੂਪਚੰਦ[5] ॥ ੫ ॥ ਸਗਰੇ ਗਿਰੀਸ਼ ਮਨ ਅਧਿਕ ਚਾਵ। 'ਨਹਿਂ ਦੁਰਗ ਕੋਟ ਮਾਵਾਸ ਥਾਵ[6]। ਇਹੁ ਭਈ ਬਹੁਤ ਆਛੀ ਲਖੇਹ। ਗੁਰ ਅਨੰਦਪੁਰਾ ਤਜਿ ਦੀਨਿ ਗ੍ਰੇਹ ॥ ੬ ॥ ਨਹਿਂ ਪਰਤਿ ਜ਼ੋਰ, ਹੈ ਜਤਨ ਨਾਂਹਿ। ਲਰਿ ਕਰਿ ਸੁ ਮਰੈਂ ਭਟ ਅਨਿਕ ਤਾਂਹਿ[7]।ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਗਰੀਸ਼ ਇਮ ਅਨੰਦ ਪਾਇ।ਪੈਦਲ ਤੁਰੰਗ ਦੀਨਸਿ ਪਠਾਇ ॥ ੭ ॥ ਜੇਤੀਕ ਸੈਨ ਬਾਈਸ ਧਾਰ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ ਹੱਥਯਾਰ ਧਾਰਿ। ਚਲਿ ਮਨੋ ਓਰੜੀ ਗੰਗ ਧਾਰ। ਅਨਗਨ ਤੁਰੰਗ ਖਰ ਖੜਗ ਧਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ਗਨ ਬਜੇ ਢੋਲ ਪਟਹੇ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਭੇਰਿਨਿ ਭੁੰਕਾਰ ਤੁਰਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਉਤ ਪਾਇ ਖਾਲਸੇ ਲੂਟ ਮਾਰ। ਸਭਿ ਲਏ ਪਦਾਰਥ ਕਰਿ ਉਜਾਰ ॥ ੯ ॥ ਕਹਿਲੂਰ ਦੂਲ ਮਹਿਂ ਧੂਮ ਧਾਮ। ਇਮ ਪਰੀ ਮਾਰ ਭਜਿ ਤਜਤਿ ਧਾਮ। ਜੋ ਅਰਹਿ ਬੇਗ ਹੀ ਮਾਰ ਲੇਤਿ। ਛੂਟੈ ਤੁਰੰਗ ਬਡ ਜੰਗ ਖੇਤ ॥ ੧੦ ॥ ਘੋਰਨਿ ਨਚਾਇ ਮੋਰਨਿ ਮਨਿੰਦ। ਕੋਰਨਿ

---

[1]ਕਾਇਰ ਧੀਰਜ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਸਹੁੰ। [3]ਅੰਤ। [4]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਓਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [5]ਨਾਮ ਹੈ। [6](ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ) ਕਿਲਾ ਕੋਟ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [7]ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੈਰੀ ਨੇ ਫਰੇਬ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰੜੇ ਕਢਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦਗ਼ੇ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਅਗੋਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਤ ਜਾਕੇ ਇਹ ਗਲ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਦੇ ਅੰਕ ੬ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਤੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਇਹੋ ਗਲ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਨਾਇ[1] ਸੂਰਨਿ ਬਿਲੰਦ॥ਤੋਰਨ ਰਿਪੁਨ[2] ਫੋਰਨ ਸੁ ਅੰਗ॥ਓਰਨ ਉਭੈ[2] ਸੁ ਛੋਰਨਿ ਤੁਰੰਗ ॥੧੧॥ ਤਬਿ ਹੁਇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਲ ਦੁਊਨ। ਪ੍ਰੇਰੇ ਸਮੀਰ ਜਿਮ ਜਲਦ ਊਨ[3]। ਕਰਕਾ ਸਮੂਹ ਗੋਰੀ ਗਿਰੰਤਿ। ਬਾਰੂਦ ਅਗਨਿ ਤੜਿਤਾ ਦਿਪੰਤਿ[4]॥੧੨॥ ਇਕ ਬਾਰਿ ਛੂਟੀ ਸ਼ਲਖਾਂ ਕਰਾਲ। ਤੜਭੜ ਸੁ ਨਾਦ ਸੁਨਤੇ ਬਿਸਾਲ। ਦਿਸ਼ਿ ਦੁਹਨ ਮਾਰ ਮਾਚੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਛਨਕੰਤਿ ਗਜਨ ਰਣ ਕੇ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧੩ ॥ ਭਰਿ ਮੁਸ਼ਟ ਬਰੂਦ ਡਾਲਤਿ ਉਤਾਲ। ਗੁਲਕਾਂ ਸੁ ਡਾਲ ਠੋਕਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਭਰਿ ਤੁਰਤ ਪਲੀਤੇ ਪਰ ਜਮਾਇ। ਤੋੜਾ ਉਭਾਰਿ ਕਲ ਪੈ ਟਿਕਾਇ॥ ੧੪ ॥ ਕਰਿ ਦਸਤਰਵਾਂ ਰਿਪੁ ਤਨ ਤਕਾਇ। ਡਾਂਭੈਂ ਸ਼ਿਤਾਬ ਨਹਿਂ ਕਰ ਭੁਲਾਇ। ਜਬਿ ਲਗਹਿ ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਦੇਰ ਕੋਇ। ਗਿਰ ਪਰਹਿ ਭੂਮ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਖੋਇ॥ ੧੫ ॥ ਅਸ-ਵਾਰ ਧਵਾਇ ਹਯ ਕੋ ਸ਼ਿਤਾਬ। ਛੋਰਤਿ ਤੁਰੰਗ ਕਰ ਕਰਤਿ ਦਾਬ[5]। ਰਿਪੁ ਕੋ ਗਿਰਾਇ ਕਸਿ ਲੇਤਿ ਫੇਰ। ਪੁਨ ਕਰਤਿ ਨੇਰ ਤਤਕਾਲ ਗੇਰਿ॥ ੧੬॥ ਰੁਨਝੁਨਾ ਛੰਦ॥ ਚਲਹਿਂ ਤੁਰੰਗਾ॥ ਗੁਲਕਨ ਸੰਗਾ॥ ਲਗਿ ਲਗਿ ਅੰਗਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਭੰਗਾ। ੧੭ ॥ ਮੁਰਛਤਿ ਹੋਏ। ਧਰ ਪਰ ਸੋਏ। ਮਨਹੁ ਨਿਹਾਲੀ। ਬਰਨ ਸੁ ਲਾਲੀ[6] ॥੧੮॥ ਗਿਰ[7] ਬਹੁ ਲੋਹੂ। ਬਹੁਬਲ ਹੋਹੂ[8]। ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਨੇ। ਹਤਿ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਨੇ ॥ ੧੯ ॥ ਰੁਪਿ ਰੁਪਿ ਆਗੇ। ਨਹਿਂ ਡਰਿ ਭਾਗੇ। ਚਰਨ ਜਮਾਏ। ਨਹਿਂਨ ਹਿਲਾਏ॥੨੦॥ ਤਕਿ ਤਕਿ ਗੋਰੀ। ਅਰਿ ਦਿਸ਼ਿ ਛੋਰੀ। ਉਰ ਸਿਰ ਫੋਰੀ। ਕਰ ਪਗ ਤੋਰੀ ॥ ੨੧॥ ਥਲ ਥਲ ਰੋਕੇ। ਦਲ ਖਲ ਢੋਕੇ[9]। ਖਲ ਭਲ[10] ਹੋਵਾ। ਅਤਿ ਭੈ ਜੋਵਾ ॥ ੨੨ ॥ ਰਨ ਮਹਿਂ ਮਾਰੇ। ਸੁਭਟ ਕਰਾਰੇ॥ਬਡ ਬਰਿਆਰੇ[11]॥ਟਾਰਤਿ ਨ ਟਾਰੇ॥੨੩॥ ਝਟਪਟ ਜੁੱਟੇ॥ਕਟ ਕਟਿ ਕੁੱਟੇ[12]। ਲਪ ਪਟ ਹੁੱਟੇ[13]। ਮੁਖ ਲਾਗਿ ਟੁੱਟੇ ॥ ੨੪॥ ਸਟਪਟ ਧਾਏ। ਰਕਤ ਭ੍ਰਿਗਾਏ। ਖੜਗ ਨਚਾਏ। ਤਨ ਰਿਪੁ ਲਾਏ ॥ ੨੫ ॥ ਸਾਬਾਸ ਛੰਦ ॥ ਗਹਤਿ ਕਮਾਨਹਿਂ। ਧਨੁ ਖਰ ਬਾਨਹਿ। ਕਰਿ ਬਲ

[1]ਵਡੇ ਸੂਰਮੇ ਕਤਾਰਾਂ (ਆਪਣੀਆਂ, ਬਣਾਕੇ ਤੋੜਦੇ ਹਨ (ਕਤਾਰਾਂ) ਵੈਰੀ ਦੀਆਂ। [2]ਦੁਵੱਲੀਓਂ। [3]ਬੱਦਲ ਓਰੜਕੇ। [4]ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਹੈ। [5]ਦੱਬ ਨਾਲ (ਘੋੜਾ, ਦਬਾਕੇ। [6](ਧਰਤੀ) ਮਾਨੋਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਨਿਹਾਲੀ। [7]ਡਿਗਿਆ। [8]ਕਮਜ਼ੋਰ। 'ਬਿਹਬਲ' ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਉਕਾਈ ਨਾਲ ਬਹੁਬਲ ਪਾਠ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [9]ਵੈਰੀ ਦੇ ਦਲ ਢੁੱਕੇ। [10]ਖਰਬਰਾਟ। [11]ਬਲਵਾਨ। [12]ਕਮਰ ਨੂੰ ਕਟ ਕੱਟ ਦਿਤੇ। [13]ਗੁੱਥਮਗੁੱਥਾ ਹੋਏ। (ਅ) ਚਾਹੋ ਹੁੱਟੇ ਹੋਏ ਸਨ ਫੇਰ ਬੀ ਗੁੱਥਮਗੁੱਥਾ ਹੋ ਗਏ।

ਤਾਨਹਿਂ। ਤਕਤ ਨਿਸ਼ਾਨਹਿਂ ॥ ੨੬ ॥ ਰਿਪੁ ਗਨ ਹਾਨਹਿਂ। ਲਗਤਿ ਕਿਕਾਨਹਿ। ਤਜਹਿ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨਹਿ। ਤਜਤਿ ਨ ਥਾਨਹਿ ॥੨੭॥ ਹੁਇ ਹਥ ਵੱਥਹਿ। ਖਿਲਤਿ ਪਲੱਥਹਿ[1]। ਗਹਿ ਗਹਿ ਮੱਥਹਿ[2]। ਬਹੁ ਬਲ ਸੱਥਹਿ[3] ॥੨੮॥ ਮਿਲਿ ਲਲਕਾਰਤਿ। ਸਿਪਰ ਸੰਭਾਰਤਿ। ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ। ਕਟਿ ਕਟਿ ਡਾਰਤਿ ॥ ੨੯ ॥ ਤੁਪਕ ਕੜਾਕਹਿਂ। ਹਤਹਿਂ ਸੁ ਤਾਕਹਿ[4]। ਮਿਲਿ ਭਟ ਪ੍ਰੇਰਤਿ। ਕਿਤ ਕਿਤ ਟੇਰਤਿ ॥ ੩੦ ॥ ਹਯ ਬਰ ਫੇਰਤਿ। ਰਿਪੁ ਹਤਿ ਗੇਰਤਿ। ਸੁਭਟ ਨਿਬੇਰਤਿ। ਰਿਸ ਦ੍ਰਿਗ ਹੇਰਤਿ[5] ॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿਧਿ ਕੋ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕਰਿ[6]ਜੁੱਧ ਮੱਧ ਬਹੁ ਰੁੱਧਿ[7]।ਜਨੁ ਦੂਜੋ ਭਾਰਥ[8]ਭਯੋਲਰਤਿ ਬੀਰ ਬੁਧਿ ਸੁਧ[9] ॥ ੩੨ ॥ ਲਲਿਤਪਦਛੰਦ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਭਟ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੰਭਾਰੇ। ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿ ਕੈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਤਜਹਿ ਸਰ ਖਰ ਗਨ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਤੀਰੇ। ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਬੀਰ ਰਸ ਮਾਤਾ ਗਿਨੈ ਨ ਰਿਪੁ ਕੋ ਬੀਰੇ[10]॥੩੪ ॥ ਬਖਸ਼ਸਿੰਘ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਸਿੰਘ ਦ੍ਵੈ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਅਸੁ ਫੇਰਾ।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਭਨੈ ਕੋ[11] ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਰਿਦੈ ਘਨੇਰਾ ॥੩੫॥ਉਤ ਤੇ ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜਸਪਾਲੀ। ਭੀਮਚੰਦ ਪ੍ਰੇਰੇ ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੩੬ ॥ ਰਾਣੇ ਗਨ ਮੀਏਂ ਜਿਨ ਸੰਗਸਾ ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਆਏ। ਸੈਨਾ ਸਕਲ ਗਿਰੀਸ਼ਨਿ ਕੇਰੀ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਜਾ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩੭ ॥ ਕੋਪ ਕਟੋਚੀ ਅਰੁ ਚੰਬਯਾਲੀ ਕੁੱਲੂ ਕੈਂ ਠਲਵਾਲੇ।ਮਿਲ ਗੁਲੇਰੀਆ ਗੂਜਰ ਰੰਘੜ ਜਿਤ ਕਿਤ ਆਇ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩੮ ॥ ਗਿਨੌਂ ਗਿਰੀਸ਼ਨ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗਸਾ ਬਾਇਸ ਧਾਰਨ ਆਇ। ਬਾਜਤਿ ਢੋਲ ਬੋਲਿ ਲਲਕਾਰੇ ਟੋਲ ਟੋਲ ਹੁਇ ਧਾਏ ॥ ੩੯ ॥ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਨਿਜ ਮਿਸਲ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਸਮੁਖ ਖਾਲਸੇ ਹੋਏ। ਬਜਨੈ ਲੋਹ ਸੋਂ ਲੋਹ ਕਰਾਰਾ ਕੇਤਿਕ ਧਰ ਮਰਿ ਸੋਏ[12] ॥੪੦॥ਲੋਥਨ ਤੇ ਪੂਰਨ ਥਲ ਹੋਵਾ ਕੇਤਿਕ ਪਰੇ ਕਰਾਹੈਂ[13]। ਕੇਤਿਕ ਜਲ ਜਾਚਤਿ ਦੁਖ

---

[1]ਭਾਵ ਹੱਥ ਪਲੱਥੇ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਲਦੇ ਹਨ। [2]ਮਲ ਸੁਟਦੇ ਹਨ। [3]ਬਹੁਤੇ ਬਲ ਨਾਲ। [4]ਤੱਕਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [5]ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੇ ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ। [6]ਅਤਿ ਬਹੁਤਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ। [7]ਰੁਕ ਗਏ। [8]ਮਹਾਂ ਭਾਰਥ ਜੁੱਧ। [9]ਸੁਧ ਬੁਧ(ਭੁਲਾਕੇ)। (ਅ) ਸੁਧ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਭਾਵ ਛਲ ਵਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਨਿਰੋਲ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ। [10]ਵੈਰ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ [11]ਇਤਿਯਾਦਿਕ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ,(ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ,ਗਿਣਤੀ ਕੌਣ ਕਰੇ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। (ਅ) (ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੇ) ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ......। [12]ਮਰਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਤੇ। [13]ਕਰਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਏ ਹੋਏ।

ਆਰਤਿ ਬਜੀ ਬੰਦੂਕ ਮਹਾਂ ਹੈ॥੪੧॥ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਆਨ ਦਈ[1] ਨਿਕਸਾਇ॥ਕਪਟੀ, ਦੁਸ਼ਟ, ਅੱਨਿਸ਼ਟੀ[2], ਕੰਟਕ[3] ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਉਥਲਾਇ॥੪੨॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕਾਲੀ ਤਬਿ ਕੜਕੀ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪਾਨ ਕਰੰਤੀ। ਹੜ ਹੜ ਹਸਤਿ ਦੰਤ ਤੇ ਚਰਬਾਤਿ ਹਾਡਨਿ ਮਾਸ ਭਖੰਤੀ ॥੪੩॥ ਫਿਰੀ ਜੋਗਨੀ ਵਾਲ ਖਿਲਾਰਤਿ ਪੀ ਪੀ ਰਕਤ ਡਕਾਰੇ।ਨਾਚਤਿ ਮਿਲਿ ਧਮਾਲ ਕੌ ਘਾਲਤਿ[4] ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੈ ਪਰਵਾਰੇ[5] ॥ ੪੪ ॥ ਧੁਖਿ ਧੁਖਿ ਉਠੇ ਮਸਾਣ ਪ੍ਰਕਾਣੇ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਆਨੰਦੇ। ਤਾਲੀ ਬਜਾਹਿ ਭਵਾਲੀ ਲੇਤੇ ਕਾਲੀ ਮਾਲ ਬਨੰਦੇ[6] ॥ ੪੫ ॥ ਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੰਧ ਡਾਕਨ ਡਕਰਾਈ ਕਾਕ ਕੰਕ ਕੀ ਕੂਕੈਂ[7]। ਸਯਾਲ ਪੁਕਾਰਹਿਂ, ਸ੍ਵਾਨ ਖਾਤਿ ਪਲ[8] ਬ੍ਰਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਇ ਢੂਕੈਂ ॥ ੪੬ ॥ ਕਿਤਿਕ ਕਟੇ ਕਰ ਸਹਿਤ ਖੜਗ ਕੇ ਕਰੇ ਰੁੰਡ ਸਿਰ ਕਾਟੇ।ਪਗ ਜਾਨੂ ਤੇ ਕਾਟ ਕਾਟ ਕਰਿ ਸੁਭਟ ਗਿਰਨਿ ਕੇ ਡਾਟੇ ॥ ੪੭ ॥ ਫੂਟੇ ਮੂੰਡ ਲਗੀ ਗਨ ਗੁਲਕਾ ਜਨੌਂ ਹਾਂਡੀ ਪਟਕੰਤੀ। ਤੁੰਡ ਵਢੇ, ਕਿਹ ਫੁਟੇ ਲੋਚਨ, ਪੁੰਜ ਪੁਕਾਰ ਕਰੰਤੀ ॥ ੪੮ ॥ ਤੋਮਰ, ਸੇਲ[9], ਸੈਹਥੀ, ਸਾਂਗਨ ਖੈਂਚੇ ਖੜਗ ਮਯਾਨੋਂ।ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਪਗਨ ਫਿਰੈਂ ਇਕ[10] ਕਟਿ ਕਟਿ ਪਰੈਂ ਨਿਦਾਨੋਂ ॥ ੪੯॥ਭਯੋ ਭਯੰਕਰ ਸੰਘਰ ਭਾਰੋ ਛੂਛੇ ਤੁਰੰਗ ਫਿਰੰਤੇ। ਆਯੁਧ ਤੇ ਸੰਕੀ-ਰਨੁ ਬਨੁ ਭ੍ਵਾ[11] ਲੋਥਨ ਪੋਥ ਕਰੰਤੇ ॥੫੦॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਜੁਟੇ ਝਟਾ-ਪਟ ਸਟਪਟ ਭਟ ਕਟ ਡਾਟੇ। ਲਟਪਟ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਮਿਟੇ ਨ ਅਟਕੇ[12], ਨਹਿਂ ਸਟਕੈਂ ਤਨ ਫਾਟੇ[13]॥੫੧॥ਲਰਤਿ ਲਰਤਿ ਰਵਿ ਅਸਤ ਗਯੋ ਜਬਿ ਹਟੇ ਪਹਾਰੀ ਕਾਚੇ। ਲੋਥ ਸੰਭਾਰ ਮਿਲਯੋ ਦਲ ਸਿੰਘਨਿ ਆਇ ਪਿਖੇ ਗੁਰ ਸਾਚੇ ॥ ੫੨ ॥ ਆਯੁਧ ਛੀਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਆਨੇ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਗਨ ਲੂਟੇ। ਮਾਰਿ ਉਜਾਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦੂਨ ਕੇ ਅਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਸੋ ਕੂਟੇ ॥ ੫੩ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਫਤੇ ਖਾਲਸਾ ਆਯੋ ਡੇਰੇ ਬਿਥਰਿ[14] ਲਗਾਏ।ਮਨਹੁ ਕੇਹਰੀ ਮਿਲੇ ਦੂਨ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਫਤੇ ਬੁਲਾਏ ॥੫੪॥ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਭਏ ਪਹਾਰੀ ਦੀਰਘ ਦੂਰ ਜਾਇ

[1]ਕਸਮ ਦੇਕੇ। [2]ਅਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [3]ਦੁਖਦਾਈ। [4]ਲੁੱਡੀ ਪਾਉਣਾ। [5](ਆਪਣੇ) ਪਰਵਾਰ (ਸਮੇਤ ਜੋਗਣੀਆਂ)। [6](ਐਉਂ) ਭਵਾਲੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਮਾਨੋਂ) ਕਾਲੀ (ਦੇ ਉਦਾਲੇ) ਮਾਲਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। [7]ਕਾਵਾਂ ਤੇ ਕੰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੂਕਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [8]ਮਾਸ। [9]ਸੇਲੇ। [10]ਇਕ ਪੈਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ ਭਾਵ ਜੰਮਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ। [11]ਬਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਿੱਲਰੇ ਪਏ ਸਨ। [12]ਅਟਕ ਕੇ ਹਟੇ ਨਾ। [13](ਪਿਛੇ ਨਾ) ਹਟੇ ਚਾਹੇ ਤਨ ਫੁਟ ਗਏ। [14]ਖਿੱਲਰਕੇ।

ਥਲ ਹੇਰਾ।ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਹੁਇ ਸ਼ੂਮ ਅਤਿ ਲਰਤੇ ਘਾਲਿ ਦੀਨਿ ਤਬਿ ਡੇਰਾ ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ।

੩੯. [ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ ਕਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਊਚੇ ਥਲ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਡੇਰਾ ਦਿਯੋ ਲਗਾਇ। ਥਿਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਾਇ ਕਰਿ ਫਤੇ ਜੰਗ ਤੇ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਪਗ ਸਿਰ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਥਿਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸ਼੍ਰਮ ਪਰਹਰਯੋ। ਕਿਨਹੁ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਯੋ ॥ ੨ ॥ ਘਾਇਲ ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪਾਇ। ਨਿਜ ਘਾਵਨ ਪਰ ਤਤਛਿਨ ਲਾਇ। ਮਿਟੀ ਪੀਰ ਮਿਲਿ ਮਾਸ ਗਯੋ ਹੈ। ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਸਵਧਾਨ ਭਯੋ ਹੈ॥੩॥ਜੋ ਮਰਿ ਗਏ ਸੁ ਦੀਨੇ ਦਾਗ਼। ਬਸੇ ਸੁਰਗ ਹ੍ਵੈ ਕੇ ਬਡਭਾਗ। ਬਰਤੀ ਦੇਗ ਸਰਬ ਕੇ ਜਬੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਤਬੈ ॥ ੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਅਗਾਊ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਜਾਗਤਿ ਰਹੇ ਸੁਚੇਤਾ ਕੈ ਕੈ[1]। ਨਮਸਕਾਰਨੀ[2] ਤਜਾਗਤਿ ਰਹੈਂ[3]। ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਡਰ ਲਹੈਂ ॥੫॥ ਉਤ ਰਾਜਨ ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਪਾਏ। ਮਰੇ ਸਬੰਧੀ ਜਿਨ ਸਮੁਦਾਏ।ਕਿਤਕ ਰੁਦਤਿ ਹੈਂ ਡੇਰੇ ਮਾਂਹਿ। ਭ੍ਰਾਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਤ ਮਰਿਗੇ ਜਾਂਹਿ ॥੬॥ ਕਿਨ ਭੋਜਨ ਖਾਏ ਨਹਿਂ ਖਾਏ। ਅਧਿਕ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਬਿਖੈ ਸਮਾਏ। ਪਜਾ ਕਿ ਸੈਨਾ ਜਿਤ ਕਿਤ ਰੋਵੈਂ।ਜਿਨ ਕੇ ਸਨਬੰਧੀ ਰਣ ਸੋਵੈਂ॥੭॥ਨਿਸਾ ਭਯੰਕਰ ਤਿਨ ਕੋ ਹੋਈ। ਤੜਫਹਿਂ ਰਣ ਥਲ ਘਾਇਲ ਕੋਈ। ਨਾਂਹਿ ਉਠਾਵਨੋ ਪਾਏ ਸੋਇ। ਲਰਤਿ ਭਯੋ ਤਮ, ਮਿਟਿਗੇ ਦੋਇ[4] ॥ ੮ ॥ ਪਰੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਹੈਂ ਬਿਚ ਡੇਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਜਾਹਿਂ ਨ ਨੇਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਬੋਧਨ ਕਾਹੂ[5] ।–ਯਹੀ ਰੀਤਿ ਹੋਵਹਿ ਰਣ ਮਾਂਹੂ–॥ ੯ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਹਿਂ। 'ਇਹ ਗਿਰਰਾਜਨ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਹਿ। ਗੁਰ ਸਨ ਰਚਿ ਬਿਰੋਧ ਮਰਿਵਾਏ। ਅਚਲਨਿ ਕੋ ਨਰ[6] ਰਹਿਨ ਨ ਪਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਸਰਬ ਲਰਾਇ ਆਪ ਰਹਿ ਪਾਛੇ। ਬਿਧਵਾ ਗਿਰ ਤ੍ਰੀਯਨਿ ਕੋ ਬਾਂਛੇ[7]। ਗੁਰ ਕੈ ਕਮਤੀ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ।ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਗਨ ਸਿਖ ਹੁਇ ਸੋਈ॥੧੧॥ ਲੈ ਲੈ ਪਾਹੁਲ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ। ਨਾਹਿਂ ਦਰਮਾਂਹਾ[8] ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈਂ। ਕਹਾਂ ਰੀਸ ਪ੍ਰਭੁ

---

[1]ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਕੇ। [2]ਬੰਦੂਕਾਂ। [3]ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। [4]ਹਟ ਗਏ ਦੋਵੇਂ (ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਪਹਾੜੀਏ)। [5]ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ......। [6]ਪਹਾੜੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ। [7]ਪਹਾੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਧਵਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। [8]ਤਨਖਾਹ।

ਕੀ ਇਹ ਕਰੈ। ਨਾਹਕ ਕਰਿ ਬਿਰੋਧ ਲਰਿ ਪਰੈ ॥ ੧੨ ॥ ਪ੍ਰਜਾ ਸੈਨ ਕੌ ਕਿਯਸਿ ਬਿਨਾਸਾ।ਉਪਜਯੋ ਬੰਸ[1] ਬੰਸ ਮਹਿ ਬਾਂਸਾ'। ਇਮ ਰੋਵਤਿ ਅਰੁ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਪਾ। ਜਾਗਤਿ ਰਹੇ ਧਰੇ ਡਰ ਆਪਾ ॥ ੧੩ ॥ ਕੋ ਕੋ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੋਵਾ। ਅਪਰ ਸਕਲ ਹੂੰ ਸੰਕਟ ਜੋਵਾ। ਰਜਨੀ ਕਰੀ ਬਿਤੀਤ ਦੁਖਾਰੇ। ਬੈਠੇ ਜਾਗਤਿ ਭਈ ਸਕਾਰੇ ॥੧੪॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਖਾਲਸੇ ਠਾਨੀ। ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਪਠਿ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਜਥਾ ਬਿਪਨ ਮਹਿ ਮੁਨਿ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਬੇਦ ਘੋਖ ਕੋ ਪਠਤਿ ਉਠਾਯਾ[2] ॥ ੧੫ ॥ ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵੈਂ। ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਰਬਾਬ ਬਜਾਵੈਂ। ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਨਾ। ਸੁਰ ਸਰ ਬਿਖਮ ਊਚ ਲਘੁ ਜਾਨਾ[3] ॥ ੧੬ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਸਿਫਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁਖਦ ਲੋਕ ਦ੍ਵੈ ਸੁਨਹਿ ਰਸਾਲਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਠਾਨੀ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਬੈਠੇ ਇਕ ਆਸਨ ਕਰਿ ਧ੍ਯਾਨਾ ॥੧੭॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਖਾਲਸਾ ਆਇ। ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਂਨ ਲਗਾਇ। ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਇ ਰੰਗ ਇਕ ਰਾਤੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ ਮਾਤੇ ॥ ੧੮ ॥ ਦਿਵਸ ਚਢਯੋ ਗੁਰ ਨਯਨ ਉਘਾਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨਿ ਧਾਰੇ।ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਸਿੰਘਨ ਤਨ ਲਾਏ। ਗਹੇ ਤੁਪਕ ਕਟ ਕਸੀ ਸੁਹਾਏ ॥੧੯॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਚਢਨਿ ਕੀ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਕਰਿ ਮਾਰ ਕਢਨਿ ਕੀ। ਮਾਰੇ ਕਾਲ[4] ਬਿਹੋਸ਼ੀ ਧਰੇ। ਲੋਥੈਂ ਪਰੇ ਘਨੇ ਰਣ ਮਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਆਜ ਨਿਬੇਰਹਿੰਗੇ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਭਾਜਹਿ ਫੂਟਤਿ ਸਿਰ ਅਰੁ ਛਾਤੀ। ਬਡ ਘਮਸਾਨ ਖਾਲਸ ਘਾਲਾ। ਦੁਰਜਨ ਕੌ ਦਿਨ ਬਿਤਯੋ ਦੁਖਾਲਾ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। 'ਸੰਘਰ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਥਮ ਜੋ ਕੀਨਿ। ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਹੋਹਿ ਭਟ ਸਕਲ ਤੁਰੰਗ। ਆਜ ਅਸੂਦੇ[5] ਬਨਿ ਕੇ ਅੰਗ ॥ ੨੨ ॥ ਬਹੁਰ ਜੰਗ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ। ਮਰਦਹੁ ਫੇਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨ੍ਰਿਪ ਭਾਰੀ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਟਿਕਾਏ। ਡੇਰੇ ਥਿਰੇ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੨੩ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਉਤ ਜਾਗਤਿ ਭਯੋ। ਅਪਨਿ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੋ ਦਲ ਪਿਖਿ ਲਯੋ। ਸਹਿਮ ਬਿਸਾਲ ਹੋਇ ਸਭਿ ਰਹੇ। ਲਰਤਿ ਸਕਲ ਦਿਨ ਸੰਕਟ ਲਹੇ ॥੨੪॥ ਜੋ ਉਬਰੇ ਸੋ ਦੁਖੀ

---

[1](ਆਪਣੀ) ਵੰਸ਼ ਵਿਚ ਉਪਜਿਆ ਹੈ,(ਜਿਵੇਂ ਵਾਸਾਂ ਵਿਚ (ਖਹਿਣੇ ਵਾਲਾ) ਵਾਂਸ। [2]ਵੇਦ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਧੁਨਿ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਉੱਚੀਆਂ,ਨੀਵੀਆਂ,ਸਰਲ ਤੇ ਵਿਖਮ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਜਾਣਦੇ ਹਨ [ਸਰ=ਸਰਲ]। [4]ਜੋ ਕੱਲ ਮਾਰੇ ਸੀ। [5]ਸੁਖੀ; ਭਾਵ ਅਜ ਅਰਾਮ ਕਰੋ। *ਪਾ:-ਬੰਧ।

ਬਿਸਾਲੇ। ਮਰੇ ਜੰਗ ਨਹਿ ਲੈਬ ਉਠਾਲੇ। ਘਾਇਲ ਪਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਐਸੇ। ਕੇਤਿਕ ਬਚੇ, ਮਰਨ ਹੁਇ ਜੈਸੇ[੧] ॥੨੫॥ ਕਰੇ ਸੰਭਾਰਨਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨੇ। ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਧਨ ਬਖਸ਼ਨਿ ਕੀਨੇ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਕੇਤਿਕ ਪਹਿਰਾਏ। ਬੈਠਯੋ ਮਹਾਂ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਏ ॥ ੨੬ ॥ ਪਠਿ ਨਰ ਸਗਰੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਹਕਾਰੇ। ਉਠਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਗੇ ਸਤਿਕਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਕਸ਼ਟ ਸੁਨਾਏ। 'ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਤਜਿ ਗੁਰੁ ਆਏ ॥੨੭॥ ਹੁਤੇ ਵਹੀਰ ਭੀ ਸਿੰਘ ਸੁ ਥੋਰੇ। ਭਯੋ ਜੰਗ ਸੁਭਟਨਿ ਕਿਯ ਜੋਰੇ। ਦਲ ਬਿਸਾਲ ਹਮ ਸਗਰੋ ਢੋਵਾ। ਤਊ ਖਾਲਸਾ ਰੁਪਯੋ ਖਲੋਵਾ ॥ ੨੮ ॥ ਮਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਘਾਇਲ ਹੋਹਿ। ਨਹੀਂ ਪਲਾਇਨ,ਲਰਹਿ ਸੁ ਕ੍ਰੋਹਿ[੨]। ਭਈ ਬਿਹਾਲ ਬਾਹਨੀ ਸਾਰੀ। ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਕਰਿ ਦੂਨ ਉਜਾਰੀ॥੨੯॥ਟਰਹਿਂ ਜੁੱਧ ਤੇ ਨਾਂਹਿਨ ਲਖੀਅਤਿ। ਆਜ ਨ ਰਵੈ ਕਹਾਂ ਬਿਧਿ ਪਿਖੀਅਤਿ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਪਰਧਾਨ ਪਠਾਯੋ। ਤਿਸਕੋ ਲਿਖਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਇਮ ਆਯੋ ॥ ੩੦ ॥–ਸੀਰੰਦ ਕੋ[੩] ਸੂਬਾ ਚਢਿ ਆਵੈ। ਹਮਰੀ ਕਰੈ ਸਹਾਇ ਸੁ ਧਾਵੈ[੪]–। ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਤਬਿ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਅਬਿ ਲੌ ਆਵਨ ਸੈਨਹਿ ਭਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਪਠਹਿਂ[੫] ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਜ ਕੋ ਔਰ। ਮਿਲਹਿ ਜਾਇ ਸੀਰੰਦ ਕੀ ਠੌਰ। ਜੈਸੀ ਕੈਸੀ ਸੁਧਿ ਲੇ ਆਵੈ। ਕੈ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਜਾਇ ਚਢਾਵੈ' ॥ ੩੨ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ। ਭੂਪ ਚੰਦ ਤਬਿ ਕੀਨ ਬਖਾਨ। 'ਬਿਨਾ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸੈਨ ਘਨੇਰੀ[੬]। ਗੁਰੂ ਨ ਹਾਰੈ, ਮੈਂ ਭਲ ਹੇਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਤੇ ਨਾਂਹਿ ਨ ਓਟਾ। ਭਯੋ ਨ ਸੰਘਰ ਕਲ ਕੁਛ ਖੋਟਾ। ਦਲ ਪਰ ਕਰੀ ਘਨੀ ਫਟਵਾਹਿ[੭]। ਮਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਨ ਪਰੇ ਕਰਾਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਤੁਮ ਪ੍ਰਥਮੇ ਨਹਿ ਜੰਗ ਮਚਾਵਹੁ। ਪਰੇ ਰਹੋ ਸਨਮੁਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਹੁ[੮]। ਸੂਬਾ ਜਬਿ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਆਵੈ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਹਰਾਵੈਂ॥੩੫॥ਨਾਹਕ ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਮਰੇ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਛ ਕਾਜ ਨ ਸਰੇ'। ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਇਮ ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਰੇ। ਸਚਿਵ ਪਠਾਯੋ ਬਿਨਾ ਅਵਾਰੇ ॥ ੩੬ ॥ 'ਕਿਮ ਬਿਲੰਬ ਆਵਨ ਮਹਿ ਹੋਈ। ਫਿਰੇ ਨ ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਕਮ ਕਿਯ ਜੋਈ। ਸਭਿ ਲੇ ਭੇਦ ਪਠਾਵਹੁ ਸੁਧਿ ਕੋ। ਆਨਹੁ ਚਮੂੰ ਕਰੋ

[੧]ਬਚੇ ਭੀ ਮੋਇਆਂ ਵਰਗੇ। [੨]ਦੌੜੇ ਨਹੀਂ, ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਲੜਦੇ ਰਹੇ। [੩]ਸਿਰਹਿੰਦ ਦਾ। [੪]ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਵਾ ਕਰੇਗਾ। [੫]ਭੇਜੀਏ। [੬]ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਸੈਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [੭]ਮਾਰ, ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ। [੮]ਵੇਖਦੇ ਰਹੋ।

ਬਡ ਬੁਧਿ ਕੌ[7]॥੩੭॥ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਭੇਟ ਪਠਾਈ। ਮੰਤ੍ਰੀ ਗਯੋ ਬਿਲੰਬ ਬਿਹਾਈ। ਨਿਜ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਕਮਰ ਕਸਾਇ।ਠਾਂਢੇ ਕਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩੮ ॥ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਰਿਦੈ ਨ ਧੀਰਜ ਧਰੈਂ।-ਔਚਕ ਆਇ ਸਿੰਘ ਨਹਿਂ ਪਰੈਂ-। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤਕਰਾਈ। ਰਖੇ ਤੁਰੰਗਨ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਈ ॥੩੯॥ਸਨਮੁਖ ਡੇਰੇ ਦੋਇ ਦਲੋਂ ਕੇ। ਪਿਖਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਊਚ ਥਲੋਂ ਕੇ। ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਗਨ ਤਾਨੇ।ਖਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚੀਰ ਫਹਿਰਾਨੇ॥੪੦॥ ਦੂੰਦਭਿ ਢੋਲਨਿ ਪਟਹਿ ਬਜਾਵੈਂ। ਨੌਬਤ ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਵਧਯੋ ਵਿਰੋਧ ਅਧਿਕ ਦਲ ਦੋਊ। ਚਹਤਿ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਚਿਤ ਸੋਊ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਵੈਰ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਢਰਯੋ ਦੁਪਹਿਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਿਕੈ ਉਠੇ ਅਰਾਮ। ਬਿਜੀਆ ਮਰਚ ਇਲਾਇਚੀ ਸਰਦਾਈ ਸੁ ਬਦਾਮ* ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਛੈਂਤੁ ਧਾਰ ਮਾਵਾ[1] ਵਡ ਕਰਯੋ। ਲਯੋ ਦਾਸ ਤੇ ਨਿਜ ਕਰ ਧਰਯੋ। ਬਹੁ ਮਾਦਿਕ[2] ਜੁਤਿ ਬਿਜੀਆ[3] ਪੀਆ। ਦੁਤਿਯ ਕਟੋਰਾ ਪੁਨ ਭਰਿ ਲੀਆ॥੨॥ਮਾਵੇ ਸੰਗ ਪਾਨ ਕਰਿ ਲਿਯੋ†। ਸੌਚ ਹੇਤ ਪੁਨ ਉਠਿਬੋ ਕਿਯੋ। ਪੁਨ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ। ਪਹਿਰੇ ਸੁੰਦਰ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ॥ ੩ ॥ ਊਚੇ ਥਲ ਸੁਭ ਫਰਸ਼ ਕਰਾਯੋ। ਰੁਚਿਰ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ। ਤਿਸ ਪਰ ਥਿਰੇ ਜਾਇ ਗੋਸਾਈਂ। ਊਪਰ ਸ਼ਮਿਯਾਨਾ ਦੁਤਿ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ਮੇਚਕ ਕੇਸ ਪਾਸ[4] ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਕੰਘਾ ਕਰਿਬੇ ਲਗੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸੁਠ ਸੁੰਦਰ ਬੰਧੀ ਦਸਤਾਰੂ। ਊਪਰ ਜਿਗਾ ਦਿਪਤਿ ਦੁਤਿ ਚਾਰੂ ॥ ੫ ॥ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜਾਗਤਿ ਜੋਤੀ। ਕਲਗ਼ੀ ਤੁੰਗ ਅਧਿਕ ਛਬਿ ਹੋਤੀ। ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ[5] ਲੀਏ ਕਰ ਖਰਯੋ। ਊਪਰ ਚਮਰ ਚਲਾਚਲ[6] ਢੁਰਯੋ ॥ ੬ ॥ ਥਲ ਥਲ ਬਿਖੈ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਿਕੈ। ਕੇਸਨ ਕੋ ਜੁਤਿ ਅਦਬ ਸੁਧਰਿਕੈ। ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਸਿਰ ਪਰ ਪਾਗ। ਆਏ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸ਼ੁਭ ਲਾਗ ॥ ੭ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿਰ ਤੇ ਨਮੈਂ।ਥਿਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸਭਿ ਤਿਹ ਸਮੈਂ।ਤਾਉ ਦੇਤਿ ਮੂਛਨਿ ਪਰ ਦੋਈ[7]। ਕਰ ਤੇ ਸ਼ਮਸ ਸੁਧਾਰਤਿ ਕੋਈ ॥ ੮ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਪਹਾਰੀ।

[1]ਅਫੀਮ ਦੀ ਰੋਲੀ। [2]ਅਫੀਮ। [3]ਸੁੱਖਾ। [4]ਭਾਵ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ (ਖੋਹਲ ਕੇ)। [5]ਪੱਖਾ। [6]ਚੰਚਲ। [7]ਦੋਹਾਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ (ਖਾਲਸਾ)। *ਪਾ:-ਸੁਖਧਾਮ।

†ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਗੁਰੂ ਸਭਾ ਸਭਿ ਤਿਨਹੁੰ ਨਿਹਾਰੀ। ਦੂਰਬੀਨ ਕੋ ਲਾਇ ਸੁ ਤਬੈ*। ਗੁਰ ਜੁਤਿ ਪਿਖਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸਬੈ ॥ ੯ ॥ ਏਕ ਤੁਰਕ ਤਿਨਕੇ ਢਿਗ ਖਰਯੋ। ਜਮਾਦਾਰ ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਕਰਯੋ।ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਸਾਥ ਤਿਨ ਕਹਯੋ।'ਗੁਰ ਕੋ ਹਤਨਿ ਸੁਗਮ ਹਮ ਲਹਯੋ ॥ ੧੦ ॥ ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਮੈਂ ਤੋਪ ਚਲਾਵਹੁੰ। ਬੈਠੇ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਯੰਕ ਉਡਾਵਹੁੰ। ਇਲਮ[1] ਮੋਹਿ ਕੋ ਅਹੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਕ ਮਾਰੋਂ ਇਤ ਖਰੋ ਸੁਖਾਲਾ ॥ ੧੧ ॥ ਬਧੌਂ ਸ਼ਿਸਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਰਾ। ਭਰਯੋ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਗੋਰਾ। ਨਿਤ ਕੀ ਕਲਹਾ ਸਕਲ ਮਿਟਾਵੌਂ। ਸਭਿ ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵੌਂ ॥ ੧੨ ॥ ਪਾਵੌਂ ਦਰਬ ਇਨਾਮ ਘਨੇਰੋ। ਇਲਮ ਬਿਲੋਕਿ ਲੇਹਿਂ ਸਭਿ ਮੇਰੋ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਬਹੁਰ ਲਰਹਿ ਕੋ ਨਾਹੀ। ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਸਭਿ ਮਿਟ ਜਾਹੀ[2]'॥ ੧੩॥ ਸਭਿ ਗਿਰਪਤੀ ਸੁਨਤਿ ਹਰਖਾਇ। 'ਇਹ ਤੈਂ ਕਾਰਜ ਸੁਗਮ ਬਨਾਇ'। ਭੀਮਚੰਦ ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਮੁਝ ਤੇ ਧਨ ਲਿਹੁ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਨ ਦੇਹੁੰ ਇਨਾਮ। ਨਿਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਹੋਹਿ ਤੁਝ ਧਾਮ'।ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ ਕਹੈ।'ਗੁਰੂ ਹਤੇ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਲਹੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਦੇ ਹੈਂ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਹੋਤਿ ਤਰੀਫ ਜਗਤ ਸਭਿ ਥਾਂਉ। ਅਬਿ ਤੋ ਭਈ ਅਬੇਰ ਬਿਤਯੋ ਦਿਨ।ਆਨਹੁ ਤੋਪ ਕਰਹੁ ਥਿਰ ਥਲ ਮਨ[3] ॥ ੧੬ ॥ ਇਸੀ ਸਮੈਂ ਬੈਠੇਂਗੇ ਕਾਲੀ। ਤੁੰਗ ਸਥੰਡਲ ਪਰ ਮੁਦ ਨਾਲੀ। ਰਾਖਹੁ ਤੋਪ ਤਯਾਰ ਥਿਰ ਕਰਿ ਕੈ।ਗੋਰਾ ਅਰੁ ਬਰੂਦ ਸੰਗ ਭਰਿਕੈ ॥ ੧੭ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਅਵਾਜ਼ ਕਰਹੁ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਸੁਨਿਕੈ[4] ਸਨਮੁਖ ਥਿਰੈ ਨ ਕੋਈ।ਰਾਖਹੁ ਜੋਰਿ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਸੰਗ[5]।ਔਚਕ ਛੋਰਿ[6] ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਭੰਗ ॥ ੧੮ ॥ ਫਤੇ ਸੁਗਮ ਪੈ ਹੈਂ ਗਿਰ ਰਾਜੇ। ਪੂਰਨ ਹੋਹਿਂ ਸਰਬ ਕੇ ਕਾਜੇ'। ਇਮ ਗਿਨਤਯੋ ਸੰਧਯਾ ਹੁਇ ਗਈ। ਸਰਬ ਸਭਾ ਉਠਿ ਨਿਜ ਥਲ ਗਈ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਜਤਨ ਕਰਤਿ ਖਲ ਰਹੇ। ਆਨੀ ਤੋਪ ਬਿਸਾਲ ਜੁ ਅਹੇ। ਖਰੀ ਕਰੀ ਬਿਧਿ ਖਰੀ ਸਥਾਨ[7]। ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨ ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਿ ਤਾਨ[8] ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਿਸ ਥਲ ਥਿਰ ਕੈ।

[1](ਗੋਲੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ, ਵਿੱਦਯਾ। [2](ਫੇਰ) ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪ ਹੋਕੇ ਹਟ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਖਿੰਡ ਫੁਟ ਜਾਏਗੀ। [3](ਜਿਸ) ਥਾਵੇਂ ਮਨ (ਚਾਹੇ) ਤੋਪ ਖੜੀ ਕਰ ਲਓ। (ਅ) ਥੜ੍ਹੇ ਦਾ ਥਾਉਂ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਓ [ਮੰਣ=ਥੜ੍ਹਾ। ਥਲ=ਥਾਉਂ। ਥਿਰ=ਪੱਕਾ]। [4](ਮਤਾਂ) ਸੁਣਕੇ......। [5]ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਰੱਖੋ। [6]ਚਲਾਕੇ ਤੋਪ। [7]ਉਸ ਥਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [8]ਜੋਰ ਕਰਕੇ।

*ਦੂਰਬੀਨ ੧੬੫੭ ਬਿ: ਦੇ ਲਗਪਗ ਈਜਾਦ ਹੋਈ ਤੇ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਚੋਖਾ ਪਾ ਗਈ ਸੀ, ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਲਗ ਪਗ ਹੈ।

ਚੌਂਕੀ ਸੋਦਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ।ਉਠਿਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਵਰ ਕੋ ਆਇ।ਖਾਨੰ ਪਾਨ ਕੀਨੇ ਮਨ ਭਾਇ ॥੨੧॥ ਸਰਬ ਖਾਲਸੇ ਅਚਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਤੇ ਸੁਪਤਿ ਸੁਖਾਰਾ। ਸੁਪਨੇ ਭੀ ਨਹਿੰ ਕੇਹਰਿ ਤ੍ਰਾਸਾ[1]। ਤਥਾ ਨ੍ਰਿਭੈ, ਰਿਪੁ ਚਹਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ॥੨੨॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਇਕ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਬਦਨ ਬਖਾਨੀ। ਜਥਾ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ ਬੇਦ ਪਠੰਤੇ। ਹਿਤ ਪਰਲੋਕ ਹੋਨਿ ਸੁਖਵੰਤੇ ॥ ੨੩ ॥ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਨੀਰ ਨਿਰਮਲ ਮੈਂ। ਹੋਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਧੁਨਿ ਸਭਿ ਦਲ ਮੈਂ। ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਆਸਾਵਾਰ।ਜਿਸ ਥਲ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਬਾਰ॥੨੪॥ਕਰਹਿਂ ਅਵਾਜ਼ ਨਕੀਬ ਉਚਾਰਨ। ਭਾਟ ਕਬਿੱਤ ਪਢਹਿਂ ਜਸੁ ਕਾਰਨ। ਬਜਹਿਂ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਰਬਾਬ ਸਤਾਰ। ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਮੰਗਲ ਚਾਰੁ ॥ ੨੫ ॥ ਭਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਤਬਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਦੀਨਸਿ ਬਰਤਾਇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੁਰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ਆਨਿ ਖਾਲਸਾ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਥਿਰੇ ॥੨੬॥ ਹੋਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਅਨੇਕ। ਸੁਨਹਿਂ ਕਹਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ। ਤਯਾਰ ਸਿੰਘ ਭੇ ਚਢਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਗਹੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਨ ਭਲੇ ਸੁਚੇਤ ॥੨੭॥ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਬਰਜਨ ਕਰੇ। 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ! ਧੀਰਜ ਧਰੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਾਰਨ ਇਨ ਬਨੇ। ਜਗ ਮਹਿ ਦ੍ਵੇਖੀ ਤੁਮਰੇ ਘਨੇ ॥ ੨੮॥ ਥਿਰੇ ਰਹੋ ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਕਾਲ ਹੋਨਿ ਦਿਹੁ ਨੇਰੇ'। ਤਿਸ ਦਿਨ ਭੀ ਗੁਰ ਸਿੰਘ ਟਿਕਾਏ।ਨਹੀਂ ਲਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਪਠਾਏ॥੨੯॥ ਦੇਗ਼ ਦਈ ਬਰਤਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ।ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਤਬਿ ਖਾਇ ਅਸਨ ਕੋ। ਕਰਯੋ ਦੁਪਹਿਰੇ ਬਿਖੈ ਅਰਾਮ। ਪੌਢੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਯੰਕ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੩੦ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਪਹਿਰ ਮਹਿਂ ਜਾਗਤਿ ਭਏ। ਤਿਮ ਹੀ ਦੋਨਹੁ ਮਾਦਿਕ ਲਏ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਬਿਧਿ ਸੰਗਿ। ਗਮਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਥਾਨ ਉਤੰਗ ॥੩੧॥ ਤਹਾਂ ਫਰਸ਼ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਏ। ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਭਯੋ ਮਨ ਭਾਏ[2]। ਸੁਧਿ ਸੁਨਿਕੈ ਤਤਛਿਨ ਇਕ ਆਯੋ[3]। ਸਕਲ ਭੇਵ ਤਿਨ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥੩੨॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਇਹਾਂ ਨ ਬੈਠਨ ਕਰੀਐ। ਤੂਰਨ ਹੀ ਥਲ ਅਨਤ ਸਿਧਰੀਐ। ਏਕ ਦੁਸ਼ਟ ਲੇ ਪਚ ਹਜ਼ਾਰ। ਤੋਪ ਬਿਸਾਲ ਰਖੀ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ॥੩੩॥ ਸ਼ਿਸਤ ਬਨਾਵਤਿ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਰਹਯੋ। ਰਾਵਰਿ ਹਤਨ ਹੇਤੁ ਚਿਤ ਚਹਯੋ।

---

[1]ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਡਰ। [2](ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ) ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ (ਗਲ) ਹੋਈ। [3](ਵੈਰੀ ਦਲ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਸੂਹੀਆਂ) ਆਇਆ।

ਦਗਾ ਸਭਿਨਿ ਇਮ ਰਚਯੋ ਬਨਾਇ।ਔਚਕ ਗੋਰਾ ਹਤੈਂ ਟਿਕਾਇ' ॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ 'ਤ੍ਰਾਸ ਅਬਿ ਧਰਿਹੈਂ। ਤ੍ਯਾਗਹਿਂ ਨਿਜ ਥਲ ਕੋ ਚਲਿ ਪਰ ਹੈਂ। ਉਚਿਤ ਨ ਹਮ ਕੋ ਐਸੀ ਬਾਤਿ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੋਂ ਰਣ ਹੈ[1] ਦਿਨ ਰਾਤ ॥੩੫॥ ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ ਹਮ ਦੁਰਤੇ ਫਿਰਹਿਂ। ਦੇਖਹਿਂ ਦੁਰਜਨ ਆਨੰਦ ਧਰਹਿਂ। ਬੈਠਿ ਲਖਹੁ ਕਰਤਾਰ ਤਮਾਸ਼ੇ। ਹੁਇ ਹੈ ਦੋਖੀ ਕੇਰ ਬਿਨਾਸ਼ੇ' ॥ ੩੬ ॥ ਕੰਘਾ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਗੁਰ ਥਿਰੇ। ਪੁਨ ਦਸਤਾਰ ਬੰਧਬੋ ਕਰੇ। ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਸੁਧਾਰਿ ਬਨਾਇ। ਸਿਰ ਪਰ ਸੇਵਕ ਚਮਰ ਢੁਲਾਇ ॥੩੭॥ ਦੁਸ਼ਟ ਪਲੀਤਾ ਤੋਪਹਿਂ ਦਾਗੇ। ਇਕ ਸਿਖ ਖਰੋ ਹੁਤੋ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਤਿਸ ਕੇ ਲਗਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਗੋਰਾ। ਬਡੋ ਬੇਗ ਤੇ ਸ਼ੂੰਕਤਿ ਘੋਰਾ ॥ ੩੮ ॥ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜਿ ਗਯੋ[2]। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਕਰ ਧਨੁ ਲਯੋ। ਤਰਗਸ ਤੇ ਕਾਢ੍ਯੋ ਸਰ ਤੀਛਨ। ਖਪੁਰਾ ਆਯੰਤ[3] ਸੋਧਯੋ ਭੀਛਨ॥੩੯॥ ਖੈਂਚਿ ਕਾਨ ਲੌ ਤੁਰਤ ਚਲਾਯੋ। ਅਹਿ ਸਮ ਸ਼ੂੰਕਤਿ ਬੇਗ ਸਿਧਾਯੋ। ਦੁਤੀ ਹਤਨ ਕੋ ਤੋਪ ਕਸੰਤਾ। ਸ਼ਿਸਤ ਬਾਂਧ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਤਕੰਤਾ ॥ ੪੦ ॥ ਤਬਿ ਹੀ ਲੰਗਯੋ ਭਾਲ ਮਹਿਂ ਜਾਈ। ਗਿਰਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਗਿਰਦੀ ਖਾਈ[4]। ਦੂਸਰ ਖਪਰਾ ਔਰ ਨਿਕਾਰਾ। ਧਨੁ ਮੈਂ ਜੋਰਯੋ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਹਾਰਾ॥੪੧॥ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੁਤੋ ਤੁਰਕ ਕੋ ਔਰ। ਲਗ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਗਿਰਿਗਾ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਜਬਿ ਦੋਨਹੁੰ ਤੁਰਨ ਮਰਿ ਗਏ। ਦੇਖਤਿ ਲੋਕ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਧਏ[5]॥੪੨॥ਸੂਨੀ ਤੋਪ ਖਰੀ ਇਕ ਰਹੀ। ਅਪਰ ਸਮੀਪ ਰਹਯੋ ਕੋ ਨਹੀਂ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਢਿਗ ਸਭਿ ਰਾਜੇ। ਕਰਹਿਂ ਬਾਤ 'ਇਹੁ ਬਨਯੋਂ ਸੁ ਕਾਜੇ[6]! ॥੪੩॥ ਲਗੈ ਤੋਪ ਕੋ ਗੋਰਾ ਜਬੈ। ਮਰੈ ਗੁਰੂ ਭਾਜਹਿਂ ਸਿਖ ਸਭੈ'। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਨਰ ਧਾਵਤਿ ਭਏ। 'ਸਰ ਲਗਿ ਤੁਰਕ ਮਰੇ' ਕਹਿ ਦਏ ॥ ੪੪ ॥ 'ਇਕ ਗੋਰਾ ਇਨ ਪ੍ਰਥਮ ਚਲਾਯੋ। ਤਬਿ ਹੀ ਬਾਨ ਆਨਿ ਲਗਿ[7] ਘਾਯੋ।ਦੁਤਿਯੋ ਲਗਯੋ ਭ੍ਰਾਤ ਤਿਸ ਮਰਯੋ। ਪਿਖਿ ਭਾਜੇ ਸਭਿ ਉਰ ਡਰ ਧਰਯੋ' ॥ ੪੫ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੋਂ ਗਿਰ-ਈਸ਼ਨ ਟਾਰੇ[8]। ਬਹੁਰ ਤੋਪ ਢਿਗ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ। ਬਿਸਮੇ ਮਤਿਹਾਰੀ ਸਭਿਹੂੰਨਿ। ਪਰਖੇ ਬਾਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੂਨ[9] ॥ ੪੬ ॥ ਆਇ ਕੋਸ ਲਗਿ[10] ਬੇਗ ਸੁ ਬਾਨਾ। ਹਤਯੋ ਬਹੁਰ ਨਰ ਭਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[11]। ਤਬਿ ਦੋਨਹੁੰ ਕੀ ਕਬਰ

[1]ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੈ। [2]ਓਹ ਸਿਖ। [3]ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਤੀਰ। [4]ਭਵਾਟਣੀ ਖਾਕੇ। [5]ਦੌੜ ਗਏ। [6]ਚੰਗੀ ਗਲ ਹੋਈ ਹੈ!। [7]ਆ ਲੱਗਾ। [8]ਸਮਾ ਬਿਤਾਕੇ। [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੱਥੇ ਦੇ ਬਾਣ ਪਰਖ ਲਏ। [10]ਕੋਹ ਤਕ। [11]ਮੱਥੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਰਕੇ।

ਖਟਾਈ। ਤਿਸ ਹੀ ਥਲ ਸੋ ਦੀਏ ਦਬਾਈ ॥ ੪੭ ॥ 'ਸਸਾਹੀ ਟਿੱਬੀ' ਨਾਮ ਸੁ ਥਾਨ। ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਹਾਂ ਅਬਿ ਲਗਿ ਹੈ ਜਾਨ। ਦੋਨਹੁੰ ਕਬਰਾਂ ਪਰੀ ਦਿਖਾਵਤਿ। ਜਿਨ ਦੇਖੇ ਸੋ ਆਨਿ ਬਤਾਵਤਿ[1] ॥੪੮॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਸਿਖ ਸਿਸਕਾਰਾ। ਸੋ ਭੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਬਿ ਲਗੋਂ ਨਿਹਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਠੇ ਸੋ ਭੀ ਥਾਨ। ਬਿਦਤਿ ਅਹੈ ਸਿਖ ਪਿਖਹੁ ਸੁਜਾਨ ॥ ੪੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਸਾ ਭਈ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਵਰ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਥਾਨ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਭਲੇ ਪੌਢੇ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ ॥੫੦॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁੱਤੇ 'ਤੋਪ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸੇ ਬਸਤਿ ਨਿਰਮੋਹ[2]। ਕਬਿ ਕਬਿ ਚਢਿਕੈ ਖਾਲਸਾ ਰਿਪੁ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਹਿ[3] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਕਮ ਸੀਰਿੰਦ ਮੈਂ ਆਯੋ। ਤਬਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। 'ਗਿਰਨ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਧੂਮ ਉਠਾਰੀ। ਤਹਿਂ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਲੇਹੁ ਦਲ ਭਾਰੀ ॥੨॥ ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਮੇਲਨਿ ਕਰੋ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਲਰੋ'। ਸੁਨਿ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਸੂਬਾ ਤਬੈ। ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ ਚਢਨਿ ਕੀ ਸਬੈ ॥ ੩ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਚਮੂੰ ਸਕੇਲਿ। ਗਜ ਬਾਜਨਿ ਪਰ ਜ਼ੀਨਨਿ ਮੇਲਿ। ਲਾਖਹੁੰ ਸੁਭਟ ਜੋਰ ਕਰਿ[4] ਚਢ੍ਯੋ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜ੍ਯੋ ਬੀਰ ਰਸ ਬਢ੍ਯੋ ॥੪॥ ਚਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੈਂਕਰੇ ਆਗੇ। ਬਾਦਤ[5] ਬਜਨ ਸੈਂਕਰੇ ਲਾਗੇ। ਮਨਹੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਉਮਡ ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਪੈਦਲ ਪਸਰੇ ਜਹਿ ਜਲ ਜਾਲਾ[6] ॥ ੫ ॥ ਨੱਕ੍ਰ ਮਤੰਗ, ਮੱਛ ਬਡ ਘੋਰੇ[7]। ਬੜਵਾ ਅਗਨਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਹੁੰਓਰੇ। ਤੁੰਮਲ ਬਡੇ ਤਰੰਗ ਉਠੰਤੇ[8]। ਬਾਦ ਨਾਦ ਬਡ ਜਨੌਂ ਗਰਜੰਤੇ[9] ॥ ੬ ॥ ਕਰਤਿ ਮਜਲ ਪਰ ਮਜਲ ਸਿਧਾਏ। ਰੋਪੜ ਬਿਖੈ ਤਬਹਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਖਬਰ ਗਈ ਗਿਰਪਤਿ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਭੀ ਸੁਨਿ ਦਲ ਰਾਸੀ[10] ॥੭॥ ਰਣ ਬਡ ਕੀ ਤਯਾਰੀ ਬਹੁ ਕੀਨਿ। ਗੁਲਕਾ ਅਰੁ ਬਰੂਦ ਸੋ ਲੀਨਿ। ਉਤ ਤੇ ਸਗਲ ਗਿਰੀਸੁਰ[11] ਆਏ। ਇਤ ਤੇ ਤੁਰਕ

---

[1] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਆਣੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ)। [2] ਨਿਰਮੋਹ ਬਸਤੀ ਵਿਚ। [3] ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4] ਜੋੜਕੇ। [5] ਵਾਜੇ। [6] ਜਿੱਥੇ ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ ਹੈ ਉਹ ਮਾਨੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਜਲ ਪਸਾਰਿਆ ਹੈ। [7] ਹਾਥੀ ਮਾਨੋ ਤੰਦੂਏ ਹਨ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਰੂਪੀ ਵਡੇ ਮੱਛ ਹਨ। [8] ਫੌਜੀ ਦਸਤੇ ਮਾਨੋ ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। [9] ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ ਮਾਨੋਂ (ਸਮੁੰਦਰ) ਗੱਜਦਾ ਹੈ। [10] ਸਾਰੇ ਦਲਾਂ ਦੀ (ਖਬਰ) ਸੁਣ ਲਈ। [11] ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ।

ਅਗਨ ਰਿਪੁ ਧਾਏ ॥ ੮ ॥ ਭਯੋ ਭੇੜ ਗਾੜ੍ਹੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਕੇਤਿਕ ਗਿਨੀਅਹਿਂ ਬੀਰਨ ਨਾਮੂ।ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਸੈਨ ਬਿਲੰਦਾ।ਕ੍ਰਪਚੰਦ ਹੈਂਡੂਰਿ ਅਨੰਦ॥੯॥ 'ਅਬਿ ਗੁਰ ਕਹਾਂ ਜਾਇ ਥਿਰ ਰਹੈ। ਦੁਰਗ ਨ ਕੋਟ ਮਵਾਸਾ ਲਹੈਂ[1]। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਘੇਰਹਿਂ ਗਹਿ ਲੈਹੈਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬੀਚ ਕਟਾ ਕਰਿ ਦੈ ਹੈਂ ॥੧੦॥ ਦੀਰਘ ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰਾ। ਚਹਹਿਂ ਹਕਾਰਹਿਂ ਅਪਰ ਘਨੇਰਾ[2]। ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਓਰੜਿ ਹਮ ਪਰੈਂ। ਉਤ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਚਮੂੰ ਬਡ ਲਰੈ'॥੧੧॥ ਇਕ ਸ਼ਤ[3] ਭਟ ਦੇ ਕਰ ਤਿਸ ਨਾਲ[4]। ਅਪਰ ਸਚਿਵ ਭੇਜਯੋ ਤਤਕਾਲ। 'ਆਛੇ ਮਗ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਲਯਾਵਹੁ। ਸੂਬੇ ਸਾਥ ਸਲਾਮ ਅਲਾਵਹੁ'॥੧੨॥ ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਦਿਹੁ ਸਮੁਝਾਇ। 'ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ ਇਕ ਥਾਂਇ। ਗਹਿਨ ਸੁਖੇਨ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਜਾਨਹੁਂ। ਲਰਿਬੇ ਜਤਨ ਬਡੋ ਨਹਿਂ ਠਾਨਹੁ ॥ ੧੩ ॥ ਇਤ ਤੇ ਹਮ ਆਵਹਿਂ ਦਲ ਮੇਲਿ[5]। ਉਤ ਤੇ ਆਪ ਘਾਲੀ-ਅਹਿ ਹੇਲ'। ਦੇ ਜ਼ਾਫਤ[6] ਕੋ ਦਰਬ ਪਠਾਯੋ। ਤੂਰਨ ਸਚਿਵ ਤੁਰਕ ਪਹਿ ਆਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਘਾਤ ਅਨੇਕ ਬਤਾਵਤਿ ਲਯਾਇ। ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਭਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਤੁਰਕ ਘਾਲਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਦਿਸ਼ਿ ਦੂਸਰ ਦਲ ਅਚਲ[7] ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੫ ॥ ਬਾਜਨਿ ਲਗੀ ਬੰਦੂਕ ਬਡੇਰੀ। ਰੁਪਯੋ ਖਾਲਸਾ ਕਰੇ ਦਿਲੇਰੀ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਬਡ ਆਯੋ। ਤਊ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਕਛੂ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਮ੍ਰਿਗ ਝੁੰਡਨ ਮਹਿਂ ਕੇਹਰ ਮੱਤੇ[8]। ਨਿਰ੍ਭੈ ਤਥਾ ਰਸਬੀਰ ਸੁ ਰੱਤੇ। ਸੰਗਤਿ ਦੀਪਮਾਲ ਕੇ ਮੇਲੇ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਭਈ ਸਕੇਲੇ ॥੧੭॥ ਤਿਨ ਮਹੁਂ ਹੁਤੇ ਜੁ ਆਯੁਧਧਾਰੀ। ਸੁਨਿ 'ਗੁਰ ਸੰਗ ਹੋਹਿ ਰਣ ਭਾਰੀ'। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਪਾਵਨ ਹੋਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੋ ਅੱਗ੍ਰ ਖਰੋਏ ॥ ੧੮ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਖਿ ਕਰਿਕੈ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਗਮਨੈਂ ਬਹੁਰ ਆਪਨੇ ਧਾਮੂ[9]।ਤੁਰਕਨ ਲਸ਼ਕਰ ਆਵਤਿ ਸੁਨਯੋ'। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹ੍ਵੈ ਭਨਯੋ ॥੧੯॥ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨ ਕੋ ਧਰਮ ਇਹੀ ਹੈ। ਰਿਪੁਨਿ ਹਤਨਿ ਤਿਨ ਔਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਵਰ ਪਾਵਹੁ।ਜਸੁ ਜੀਵਤਿ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਜਾਵਹੁ ॥ ੨੦ ॥ ਮੈਂ ਵਾਲੀ ਦੁਹੁਂ ਲੋਕਨ ਮਾਂਹੀ। ਹਨਹੁ ਰਿਪੁਨਿ ਕੋ

[1](ਜਿੱਥੇ) ਆਕੀ ਹੋ ਰਹਿਣਗੇ। [2]ਜਿੰਨਾ ਹੋਰ ਚਾਹੀਏ ਬਹੁਤਾ ਬੁਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। [3]ਇਕ ਸੌ। [4]ਭਾਵ ਮੈਤ੍ਰੀ ਨਾਲ। [5]ਜੋੜਕੇ, ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ। [6]ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਲਈ। [7]ਪਹਾੜੀਆਂ ਦਾ। [8]ਮਸਤੇ। [9]ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਮਿਟੀਅਹਿ ਨਾਂਹੀ[੨]। ਸੋ ਭਟ ਅਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ ਹੋਇ। ਕਰੀ ਮੋਰਚੇ ਬੰਦੀ ਸੋਇ[੧] ॥ ੨੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਅੱਗ੍ਰ ਨਹਿਂ ਜਾਵਹੁ। ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਨੀ ਥਿਰੇ ਚਲਾਵਹੁ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਨ ਹੁਇ ਸਕਹੀ[੨]। ਅੱਗ੍ਰ ਵਧਹਿ ਹਤਿ ਤੁਪਕਨ ਤਕਿਹੀ[੩]' ॥੨੨॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਸਭਿ ਚਹੂੰ ਓਰੇ। ਕਰੇ ਮੋਰਚ ਸਿੰਘਰ ਘੋਰੇ[੪]। ਭਰਿ ਭਰਿ ਰਾਬੇਂ[੫] ਮਾਰਤਿ ਐਸੇ। ਬਾਛੜ ਕਰਿਕਾ ਪਰਤੀ ਜੈਸੇ[੬]। ੨੩ ॥ ਗਿਰਹਿਂ ਤੁਰੰਗਮ ਅਰੁ ਅਸਵਾਰ। ਰੁਪੇ ਸੂਰਮੇ ਪਰੇ ਸੁਮਾਰ[੭]। ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਓਰੜੇ ਆਵੈਂ। ਜਨੁ ਘਨ ਘਟਾ ਚੜੀ ਗਰਜਾਵੈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਪੜਹਿਂ ਤੁਫੰਗਨ ਕੇ ਕੜਕਾਰ। ਹੇਲ ਘਾਲਿ ਅਰਿ ਪਰੇ ਜੁਝਾਰ[੮]। ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਢਿਗ ਢੂਕੈਂ ਜਨੋ ਜਨੋਂ। ਗੁਲਕਾ ਕੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਹੁਇਂ ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ॥ ੨੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਸੰਭਾਰੇ। ਖਪਰੇ ਤੀਛਨ ਤੀਛਨ ਮਾਰੇ। ਬੀਂਧਤਿ ਸੁਭਟ ਪਵੰਗਮ ਗਾਤ[੯]। ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਤ੍ਰੈ ਚਤੁਰਥ ਪਰ ਜਾਤਿ ॥ ੨੬ ॥ ਦੜਿ ਦੜਿ ਪੜਤਿ ਪਰੇ ਤੜਫੜਤ। ਲੜਿ ਲੜਿ ਭਿੜਤਿ ਕੜਾਕੜ ਛੜਤਿ[੧੦]।ਸੜਸੜ[੧੧] ਗੁਲਕਾਂ ਚਲਿਚਲਿਫੋੜਤਿ।ਲਗਿ ਲਗਿ ਭਟ ਗਨ ਕਰ ਪਗ ਤੋੜਤਿ ॥ ੨੭ ॥ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਲਸ਼ਕਰ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ। ਸਰਿ ਪਰਹਾਰਤਿ ਬੀਧਤਿ ਅਰਿ ਉਰ[੧੨]। ਗਿਰਹਿਂ ਇਕੱਤ੍ਰ ਲਗਹਿਂ ਇਕ ਬਾਨ। ਪਰਹਿਂ ਪਾਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਹਾਨਿ ॥ ੨੮ ॥ ਜਥਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਕੌ ਪਰਵਾਰਾ। ਜਥਾ ਖੇਤ ਕੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਬਾਰਾ। ਜਿਮ ਕਰ ਕੇ ਕੰਕਨ ਚਹੁੰ ਫੇਰੇ[੧੩]। ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਾਯੋ ਘੇਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਥਿਰੇ ਮੋਰਚੇ ਸਿੰਘ ਸੁ ਗਾਢੇ। ਖਲਖੈਂ ਛੋਰਤਿ ਹੁਇ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਮੋਰਹਿਂ ਅਰੀ। ਨੇਰ ਨ ਹੋਨਿ ਦੇਤਿ, ਬ੍ਰਤ ਧਰੀ[੧੪] ॥ ੩੦ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਜਮ ਕੌ ਭਿ ਨ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਰੁਪਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਨਾਸ਼ਾ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਤਿ-

---

[੧](ਪਹਿਲੇ , ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੋਰਚੇ ਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੀ ਓਹ ਸੂਰਮੇਂ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਅੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)। [੨]ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੇ। [੩]ਜੇ ਅਗੇ ਵਧਣ ਤਾਂ ਤੱਕ ਕੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਮਾਰੋ। [੪]ਭਯਾਨਕ ਜੰਗ ਲਈ। [੫]ਰੱਠੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਝੁਛਾੜ। [੬]ਜਿਵੇਂ ਗੜਿਆਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [੭]ਸੂਰਮੇ ਜੰਮੇ ਖੜੇ ਹਨ ਚਾਹੋ ਮਾਰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। (ਅ) (ਜੀਉਂਦੇ) ਸੂਰਮੇਂ ਅੜੇ ਖੜੇ ਹਨ (ਜੋ) ਜ਼ਖਮੀ (ਹੋਏ ਹਨ ਸੋ) ਡਿਗ ਪਏ ਹਨ। (ੲ)-ਸੂਰਮੇ ਅੜ ਰਹੇ ਹਨ (ਚਾਹੋ) ਢੰਗੀ ਮਾਰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। [੮]ਸੂਰਮੇ ਵੈਰੀ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਆ ਪਏ। [੯]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ। [੧੦]ਕੜਾਕਾੜ ਛੱਡਦੇ ਹਨ (ਗੋਲੀਆਂ)। [੧੧]ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ। [੧੨]ਵੈਰੀ ਦੇ ਕਲੇਜੇ। [੧੩]ਜਿਵੇਂ ਕੰਗਨ ਹੱਥ ਦੇ ਦੁਫੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੪](ਐਸਾ) ਨੇਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ)।

ਗੁਰ ਤੇ ਦੂਰ। ਰਾਖੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਜੇ ਬਡ ਕ੍ਰੂਰ[੧] ॥੩੧॥ ਨਰਾਜਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਸਪੂਤ ਪੂਤ[੨] ਚੀਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ। ਕੁਦੰਡ ਲੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਛੰਡਿਬਾਨ[੩] ਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ[੪]। ਸੜਾਸੜੀ ਪ੍ਰਹਾਰਿਕੈ ਬਿਹੰਡ ਤੁੰਡ ਫੋੜਿਕੈ। ਕਰੇ ਜੁ ਹੇਲ ਆਵਤੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ਦੀਨਿ ਮੋੜਿਕੈ ॥੩੨॥ ਨਿਖੰਗ ਤੇ ਖਤੰਗ ਏਕ ਸੰਗ ਹੀ ਨਿਕਾਰਿਕੈ[੫]।ਧਰਾਧਰੇ ਸਮੂਹ ਵੈਰ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਸੰਭਾਰਿਕੈ[੬]।ਸੁ ਬੈਠਿ ਬੀਰ ਆਸਨੰ ਸਰਾਸਨੰ[੭] ਸੁ ਧਾਰਿਕੈ। ਸੁ ਤਾਨਿ ਬਾਨ ਕਾਨ ਲੌ ਅਨੇਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਾਰਿਕੈ ॥੩੩॥ ਉਡੰਤਿ ਜਾਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹ੍ਵੈ ਲਗੰਤਿ ਹੀ[੮]। ਤੁਰੰਗ* ਅੰਗ ਭੰਗਿ ਕੈ ਸੁ ਪਾਰ ਕੋ ਪਰੰਤ ਹੀ[੯]। ਸਰੀਰ ਬੀਧ ਬੀਰ ਕੇ ਨ ਨੀਰ ਫੇਰ ਜਾਚਿਤੇ। ਅਤੰਕ ਤੇ ਸਸ਼ੰਕ ਕੈ ਨਿਸੰਗ ਜੰਗ ਮਾਚਤੇ[੧੦]॥੩੪॥ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ† ਸੈਨਕੋ ਦਲੇਰ ਹ੍ਵੈ ਪਰੇਰਤੋ।'ਕਹਾਂ ਥਿਰੰਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ, ਸਮੂਹ ਕਜਾ ਨਿਬੇਰਤੋ[੧੧]? ਮਰੇ ਜੁ ਹੇਲ ਘਾਲਤੇ, ਬਚੇ ਸਮੀਪ ਢੁਕਿਯੇ[੧੨]। ਗੁਰੂ ਗਹੇਨ ਕੀਜਿਯੇ, ਉਠੇ ਨ ਕਯੋਂ ਹੂੰ ਰੁਕਿਯੇ[੧੩] ॥੩੫॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੈਂਚਿ ਮਯਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਬੀਰ ਹੂਜਿਯੇ। ਪ੍ਰਹਾਰ ਸਾਂਗ ਸੈਹਥੀਨ, ਨੇਜ ਰੋਕ ਦੀਜਿਯੇ[੧੪]। ਤੁਫੰਗ ਏਕ ਸੰਗ ਤਯਾਗਿ[੧੫] ਸਿੰਘ ਮਾਰ ਲੀਜਿਯੇ। ਅਕੇਲ ਫੇਰ ਕਯਾ ਕਰੈ[੧੬], ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਚਿੱਤ ਕੀਜਿਯੇ' ॥੩੬॥ਸੁਨੇ ਵਜੀਦਖਾਨ† ਤੇ ਸੁ ਏਕ ਤਾਨ ਹੋਇਕੈ ।ਅਗਾਇ ਪਾਇ ਰੋਪਤੇ ਸੁ ਕੋਪ ਤ੍ਰਾਸ ਖੋਇਕੈ[੧੭]। ਬਿਸਾਲ ਹੇਲ ਘਾਲਿਓ ਚਲਾਇ ਆਯੁਧਾਨ ਕੋ। ਪੁਕਾਰ 'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ' ਹਾਥ ਧਾਰਿਕੈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੋ ॥੩੭॥ ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗ ਏਕ ਸੰਗ ਚਾਰਿ ਓਰ ਓਰੜੇ। ਸਮੀਪ ਢੂਕ ਢੂਕਤੇ, ਨ ਧੀਰ ਧਾਰਿ ਥੋਰੜੇ। ਪਦਾਂਤਿ ਕੈ ਸਊਰ

[੧]ਕਰੜੇ।[੨]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।[੩]ਤੀਰ ਛੱਡੇ।[੪]ਸ਼ੇਰ ਵਤ ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ।[੫]ਇਕੋ ਵੇਰ ਹੀ ਕੱਢਕੇ।[੬]ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵੈਰ ਸੰਭਾਲਕੇ (ਚਲਾਉਣ ਲਈ) ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੭]ਧਨੁਖ। [੮]ਵੇਗ ਨਾਲ ਉਡਦੇ ਜਾਂਦੇ (ਤੀਰ ਲਗਦਿਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।ਪਾਠ 'ਲਗੰਤ ਹੀ' ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ; ਪਾਠ 'ਲਗੰਤਹੀ' ਚਾਹਜੇ। [੯]ਪਾਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਜੋ ਨਿਸ਼ੰਗ ਹੋਕੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਚ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੈ ਨਾਲ ਸ਼ੰਕਾ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ। [੧੧](ਕੀਹ) ਸਾਰੇ ਨਿਵੇੜ ਦਿਤੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [੧੨]ਹੱਲਾ ਕਰਦੇ ਜੋ ਮਰੇ (ਸੋ ਮਰ ਗਏ) ਜੋ ਬਚੇ ਸੋ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਢੁਕੋ ਭਾਵ ਅੱਗੇ ਵਧੋ। [੧੩]ਉਠੋ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਨਾ ਰੁਕੋ। (ਅ) ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕੋ ਕਿ ਫੇਰ ਉਠ ਨਾ ਸਕੇ। (ੲ) ਜੇ ਗੁਰੂ ਉਠ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। [੧੪]ਨੇਜੇ ਦੀ ਰੋਕ ਦਿਓ। [੧੫]ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਚਲਾਕੇ [੧੬]ਅਕੱਲਾ (ਗੁਰੂ) ਫਿਰ ਕੀ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। [੧੭]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਤੇ ਡਰ ਗਵਾਕੇ ਅੱਗੇ ਪੈਰ ਜਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

*ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਤੁਰੰਤ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਬਹੁਤੀ ਥਾਈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਠੀਕ ਨਾਮ–ਵਜੀਰਖਾਨ–ਹੈ।

ਹਾਲ ਹੂਲ ਝੂਰ ਝੇਲਤੇ[1] । ਧਕੇਲ ਸੇਲ ਠੇਲਤੇ, ਸਕੇਲਿ ਗੇਲ ਪੇਲਤੇ[2] ॥ ੩੯ ॥ ਪਰਯੋ ਸੁ ਜੋਰ ਖਾਲਸੈ[3] ਗੁਰੂ ਸੰਭਾਲਿ ਬਾਨ ਕੋ । ਚਲਾਇ ਦੀਨਿ ਸੈਂਕਰੇ ਕਰੈ ਸੁ ਬੀਰ ਹਾਨ ਕੋ। ਧਵਾਇ ਅੱਗ੍ਰ ਆਵਤੇ ਨਿਸ਼ੰਕ ਤੀਰ ਖਾਵਤੇ। ਗਿਰੇ ਸੁ ਜੰਗ ਖੇਤ ਮੈਂ ਕਹੂੰ ਨ ਜਾਨ ਪਾਵਤੇ॥੩੯॥ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਿਲੰਦ ਕੋਪ ਧਾਰਿਓ। ਪ੍ਰਹਾਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਨ ਕੋ ਸਮੂਹ ਬੀਰ ਮਾਰਿਓ। ਪਰੇ ਤੁਰੰਗ ਸੈਂਕਰੇ ਸਊਰ ਹੇਠ ਊਪਰੇ। ਬਿਸਾਲ ਸ਼੍ਰੋਣ ਚਾਲਿਓ ਬਹਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਭੂ ਪਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਭਈ ਸੁ ਲੋਥ ਪੱਥਨਾ ਬੰਦੂਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਜਿਆ[4]।ਸੁ ਹੇਲ ਝਾਲਿ ਖਾਲਸਾ[5]ਨ ਏਕ ਪੈਰ ਭਾਜਿਆ।ਹਜ਼ਾਰਹੂੰ ਪ੍ਰਹਾਰਕੇ ਥਿਰੇ ਸੁ ਮੋਰਚਾਨ ਮੈਂ।ਪ੍ਰਹਾਰਿਧੇ ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਹਾਰਿ ਨਾ ਰਹੇ ਗੁਮਾਨ ਮੈਂ[6] ॥ ੪੧ ॥ ਮਚਯੋ ਘਮੰਡ[7] ਦਾਰੁਣਾ ਕਹਾਂ ਲਗੇ ਸੁਨਾਈਯੇ। ਰਹੇ ਲਗਾਇ ਓਜ ਮ੍ਰਿਢ ਨਾ ਕਛੂ ਬਸਾਈਯੇ[8]। ਪ੍ਰਬਾਜ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸੰਗ ਡੇਢ ਜਾਮ ਬੀਤਿਯੋ[9]। ਹਜ਼ਾਰਹੂੰ ਖਪਾਇ ਬੀਰ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਰੀਤਿਯੋ[10] ॥੪੨॥ ਅਥਯੋ ਸਿਧਾਇ ਮਾਰਤੰਡ ਬਾਰਨੀ ਦਿਸ਼ਾਨ ਕੋ[11]। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਦ ਹੋਤਿ ਭਾ ਅੰਧੇਰ ਮੈਂ ਭਯਾਨਕੋ[12]। ਮਿਟੇ ਸੁ ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਹਟੇ ਪ੍ਰਬੀਰ ਹੂਟਿਕੈ[13]। ਗੁਰੂ ਬਿਸਾਲ ਸੂਰਮਾ ਰਹਯੋ ਮਵਾਸ ਜੂਟਿਕੈ[14] ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਡੇਰਾ ਕੀਨਸਿ ਦਲ ਸਕਲ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਅੰਗ ਲਰਿ ਜੰਗ[15] । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਕਰਨ ਹਿਤ ਉਤਰੇ ਬੀਰ ਸੁਸੰਗ[16] ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਵਜੀਦਖਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣਾ। ਰਾਇ ਬਿਸਾਲੀ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਯੋ ਖੇਤ ਦਾਰੁਨ ਮਹਾਂ, ਲੋਥ ਸੰਕੀਰਣ ਜਾਲ[17] । ਕੂਕੈਂ ਜੰਬੁਕ

---

[1]ਪਿਆਦੇ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੂਲਕੇ ਹੱਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮਿਲਕੇ ਸਾਰੇ। [2]ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ (ਅੱਗੇ ਆਇਆਂ) ਨੂੰ ਠੇਲਦੇ (ਰੇੜ੍ਹਦੇ ਤੇ) ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦਬਾਉਂਦੇ ਹਨ। [3]ਖਾਲਸੇ ਉਤੇ। [4]ਵੱਜੀਆਂ ਭਾਵ ਚਲੀਆਂ। [5]ਹੱਲੇ ਨੂੰ ਝੱਲਿਆ ਖਾਲਸੇ ਨੇ। [6]ਜਦੋਂ ਮਾਰ ਪਈ ਬੁੱਧੀ ਹਾਰ ਗਈ ਗੁਮਾਨ ਜ਼ਰਾ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਪਹਾਰੀਏ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਾੜੀਏ ਹਾਰ ਸਮਝਕੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੇ। [7]ਜੰਗ। [8]ਵੱਸ ਨਾ ਚੱਲਿਆ। [9]ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਵੈਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜਦਿਆਂ ਡੇਢ ਪਹਿਰ ਬੀਤ ਗਿਆ। [ਪ੍ਰ=ਵੈਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਰਸਪਰ। ਬਾਜ=ਵੱਜਿਆ]। [10]ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਏ (ਵੈਰੀ)। [11]ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ [ਸੰਸ:, ਵਾਰੁਣੀ]। [12]ਭਯਾਨਕ ਅੰਧੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। [13]ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਸੂਰਮੇਂ ਥੱਕ ਕੇ ਹਟ ਗਏ। [ਸੰ:, ਪ੍ਰਬੀਰ= ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੂਰਮੇਂ]। [14]ਜੁੱਟਕੇ। [15]ਲੜਦਿਆਂ ਜੰਗ ਵਿਚ। [16]ਸੰਗੀਆਂ ਸਣੇ। [17]ਸਾਰੀਆਂ (ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ) ਲੋਥਾਂ ਰਲੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਆਨਿਕੈ ਕੂਕਰ ਕੂਕਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਜਗਣ ਕੈ ਗਣ[1] ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਬਿਚਰੈ ਰੁੱਦ੍ਰ ਰੁੱਦ੍ਰ ਕਰਿ ਅੰਗ[2]। ਬ੍ਰਿੰਦ ਜੋਗਨੀ ਪੀਵਤਿ ਸ਼੍ਰੋਣ। ਬੋਲ ਭਯੰਕਰ ਸੁਨਿਯਤਿ ਸ਼੍ਰੋਣ ॥੨॥ ਪਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਹਯ ਹਥਯਾਰ। ਨਹਿ ਘਾਯਲ ਕੀ ਕਰੀ ਸੰਭਾਰ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਜੀਵਤਿ ਭੀ ਮਰਿ ਗਏ। ਬਨ ਕੇ ਜੀਵ ਮਾਸ ਭਖਿ ਲਏ ॥੩॥ ਪਰੀ ਮਾਰ ਤੁਰਕਨਿ ਪਰ ਗਾਢੀ। ਮਹਾਂ ਸੋਗ ਜੁਤਿ ਪੀਰਾ ਬਾਢੀ। ਰਹ੍ਯੋ ਵਜੀਦਖਾਨ ਚਿਤ ਚਿਤਵਤਿ।–ਇਹ ਮਮ ਲਸ਼ਕਰ ਪਰ ਕ੍ਯਾ ਬਿਤਵਤਿ[3]॥੪॥ਜਾਨੀ ਗਈ ਨ ਕੁਛ ਬੁਧਿ ਮਨ ਤੇ–। ਝੂਰ੍ਯੋ ਪਾਇ ਪਰਾਜੈ ਰਨ ਤੇ।–ਸਿੰਘ ਅਲਪ ਹੀ ਹਤੇ ਨ ਗਏ। ਰਹੇ ਮਵਾਸੀ ਬਡ ਬਲ ਕਿਯੇ ॥ ੫ ॥ ਕੋਟ ਦੁਰਗ ਕੀ ਓਟ ਨ ਕੋਈ। ਬੀਰ ਮਦਾਨ ਮੋਰਚੇ ਹੋਈ। ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਬੀਰ ਤੁਰੰਗ। ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਰਹਿੰ ਘਾਇਲ ਜੰਗ[4]–॥੬॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਰਹ੍ਯੋ।ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹਿ ਮੂਰਖ ਲਹ੍ਯੋ। ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ ਗਯੋ। ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ ਲਹ੍ਯੋ॥੭॥ ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਝੁਕਿ ਕਰੀ ਸਲਾਮੁ। ਭਾਖ੍ਯੋ ਗੁਰ ਅਹਿਵਾਲ ਤਮਾਮੁ।'ਮਹਾਂ ਸੂਰਮਾ ਅਤਿ ਧਨੁ ਧਾਰੀ। ਹਮ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਰਣ ਭਾਰੀ॥੮॥ ਕਾਢਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਬਾਹਰ ਲ੍ਯਾਏ*।ਅਬਿ ਗਹਿ ਲੈ ਹੈਂ ਜਾਨਿ ਨ ਪਾਏ।ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚਾਵੈਂ। ਤਬਿ ਨਚਿੰਤ ਹ੍ਵੈ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵੈਂ' ॥ ੯ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਵਜੀਦਖਾਨ ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਗ। 'ਭਯੋ ਆਜ ਭੀ ਦੀਰਘ ਜੰਗ। ਤੁਮ ਤਨ ਦੇ ਕਰਿ ਲਰਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਅਪਨਿ ਚਮੂੰ ਮੈਂ ਸਗਰੀ ਢੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਮਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ। ਪਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਘਾਯਲ ਅੰਗ।ਬੈਠਿ ਮੋਰਚਨਿ ਮਾਰ ਮਚਾਈ। ਹਮ ਮਦਾਨ ਸਨਮੁਖ ਬਹੁ ਘਾਈ[5] ॥ ੧੧ ॥ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ ਜੰਗ। ਸੰਭਾਰਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਘਾਯਲ ਅੰਗ। ਪਰਸੋਂ ਦੋਹਿ ਜੋਰ ਬਹੁ ਲਰੈਂ। ਘੇਰਿ ਚੁਗਿਰਦੇ ਗਹਿਬੋ ਕਰੈਂ' ॥ ੧੨ ॥ ਬੋਲ੍ਯੋ ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ। 'ਰਾਵਰਿ ਕਹੀ ਬਾਰਤਾ ਰੂਰੀ। ਤੁਮ ਮਾਲਿਕ ਹਮਰੇ ਅਬਿ ਆਏ। ਸਰਬ ਸੁਧਾਰਹੁ ਕਾਜ ਸੁਹਾਏ'॥੧੩॥ਪੁਨ ਵਜੀਦਖਾਂ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰੋ। 'ਗੁਰ ਬਿਰੋਧ

[1]ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਗਣਾਂ ਨੂੰ। [2]ਰੁਦ੍ਰ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਭਯਾਨਕ ਬਣਾਕੇ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਕੀ ਬੀਤਦੀ ਹੈ ? [4]ਜੰਗ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ। [5]ਬਹੁਤੇ ਮਾਰੇ।

*ਹੁਣ ਗਊ ਦੀ ਸਹੁੰ ਦੇਕੇ ਬਾਹਰ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਫ਼ਰੇਬ ਤੇ ਮਨੋਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਗਿਆ। ਹੱਲਾ ਰਾਜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਗਏ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਸਾਫ ਹੋ ਗਈ

ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਪਰੋ।ਬਹੁਰ ਨ ਮੇਲ ਤੁਮਾਰੋ ਹੋਵਾ। ਚਿਰ ਤੇ ਲਰਹਿ ਅਬਹਿ ਲਗਿ ਜੋਵਾ'॥੧੪॥ਸੁਨਿਕੈ ਭੀਮਚੰਦ ਬਚ ਭਾਖਾ।'ਕਹਹਿਂ ਕਹਾਂ, ਹਮ ਗੁਰ ਅਭਿਲਾਖਾ[1]।ਸਭਿ ਇਕ ਸਮੈਂ ਮਿਲੇ ਤਿਨ ਜਾਈ[2]।ਪਿਖਨਿ ਕਹਤਿ ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਾਈ॥੧੫॥ਥਿਰੇ ਸਮੀਪ ਜਬਹਿ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਦੇਖਤਿ ਹਮ ਕੋ ਏਵ ਅਲਾਯਾ।–ਸਿੱਖ ਬਨਹੁ ਲੇ ਪਾਹੁਲ ਮੇਰੀ।ਕੇਸ ਕਾਛ ਰਖਿ ਰਹਤਿ ਬਡੇਰੀ ॥ ੧੬॥ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਸੰਗ ਮੋਰ ਬਿਰੁੱਧਾ। ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਕਰੈਂ ਬਹੁ ਜੁੱਧਾ। ਤੇਗ਼ਬਹਾਦਰ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰਾ।ਰਵਗੌਤੇ ਨਾਹਕ ਗਹਿ ਮਾਰਾ॥੧੭॥ਸੋਪਲਟਾ ਤਿਸ ਤੇ ਹਮ ਲੇਨੋ*। ਦੇਸ਼ਨਿ ਲੂਟਿ ਉਜਾਰ ਸੁ ਦੇਨੋ।ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਪੂਰਬ ਲਰਿ ਲੈਹੈਂ। ਸੋ ਸਭਿ ਰਾਜ ਤੁਮਹਿਂ ਕੋ ਦੈਹੈਂ–* ॥ ੧੮ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਹਮ ਕੋ ਬਹੁ ਕਹ੍ਯੋ। ਸੁਨਿਕੈ ਇਹੁ ਕੁਸੂਤ ਚਿਤ ਲਹ੍ਯੋ। ਖੈਰ ਖ੍ਵਾਹ ਹਮ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇਰੇ। ਇਹ ਤਿਨ ਸੋਚਹਿ[3] ਜੰਗ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਤਬਿ ਹਮ ਮਾਨੀ।ਚਲਿ ਆਇ ਅਪਨੀ ਰਜਧਾਨੀ। ਇਹੁ ਕਾਰਨ ਹੈ ਲਰਿਬੇ ਕੇਰਾ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਝੇਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਅਬਿ ਆਏ ਤੁਮ ਭਲੀ ਸੁ ਹੋਈ। ਜਿਮ ਉਚਰਹੁ ਹਮ ਕਰਿਹੈਂ ਸੋਈ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹਮ ਜਾਨੋ। ਕਰਨਿ ਬਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹਮ ਮਾਨੋ ॥ ੨੧ ॥ ਅਬਿ ਕੇ ਲਰਹੁ ਲਾਇ ਬਲ ਸਾਰੋ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰੋ। ਫਤੇ ਕਰਹਿਂਗੇ ਗਨ ਕੇ ਗਹਿ ਕੈ। ਹੁਇ ਹੈ ਸੁਜਸੁ, ਕਹੈ ਜਗ ਲਹਿ ਕੈ[4]'† ॥੨੨॥ ਏਵ ਪਰਸਪਰ ਮਸਲਤ ਧਰਿਕੈ। ਉਠੇ ਸਲਾਮ ਤੁਰਕ ਕੋ ਕਰਿਕੈ।ਡੇਰੇ ਜਾਇ ਸੁ ਸੁਪਤੇ ਰਾਤਿ।ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਜਬਿ ਹੋਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਪਾਰ ਸੁ ਪੂਰੀ ਬਿਸਾਲੀ[5]। ਤਹਾਂ ਰਾਵ ਇਕ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲੀ[6]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਅਧਿਕ ਬਖੇਰਾ। 'ਭੀਮਚੰਦ ਬਡ ਠਾਨ੍ਯੋ ਬੈਰਾ ॥੨੪॥ ਪ੍ਰਥਮ ਲਰ੍ਯੋ ਹਾਰ੍ਯੋ ਮਤਿਮੰਦਾ।ਦਿਯੋ ਮਰਾਇ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦਾ।ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਊ ਮਰਿਵਾਯੋ। ਅਪਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਭਟ ਗਿਰਵਾਯੋ[7] ॥ ੨੫ ॥ ਮੂਰਖ ਕੋ ਬਸਿ ਚਲ੍ਯੋ ਨ

[1]ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਮਿਲੇ ਸਾਂ। [3]ਤਿਸ (ਨੁਰੰਗੇ) ਨਾਲ। [4]ਦੇਖਕੇ ਜਗਤ ਕਹੇਗਾ। [5]ਨਾਮ ਪੁਰੀ ਦਾ। [6]ਬੜੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਸੀ। [7]ਮਰਵਾਏ।

*ਇਹ ਰਾਜੇ ਉਸਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਬਣਾ ਬਣਾਕੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਚਿਪ ਚੜ੍ਹੇ।

†ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਗੁਫਤਗੂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਰਾਉ ਦਾ ਕਮਾਲ, ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਹੀਣੀ ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਖਾਨਾ ਜੰਗੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਆਪੇ ਸਫੁੱਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੋਈ। ਬਹੁਰੋ ਕਰੀ ਕੁਮਤਿ ਬਡ ਜੋਈ। ਸ਼ਸਤਰ ਧਰਨ ਧਰਮ ਕੋ ਤਜਾਗਾ। ਨਿਰਬਲ ਦੀਨ ਰੰਕ ਮਗ ਲਾਗਾ[1] ॥ ੨੬ ॥ ਰਾਜਾ ਅਪਰ ਕੌਨ ਇਮ ਕਰੈ।ਧਰਮ ਛੋਰਿ ਲੱਜਾ ਪਰਹਰੈ। ਤਸਕਰ ਸਮਸਰ ਪਠਿ ਕਰਿ ਪੀਮਾ। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰ ਕੁਕੰਮਾ[2] ॥ ੨੭ ॥ ਆਨ ਧੇਨੁ ਕੀ ਦੀਨੀ ਜਾਇ। ਨਹਿਂ ਰਾਜਨਿ ਤੇ ਲੱਜਨਾ ਪਾਇ। ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਬਰ ਲੀਨਿ ਸੁ ਮਾਨ।ਤਜਜੋ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਧੀਰ ਨਿਧਾਨ ॥ ੨੮ ॥ ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਜਿਮ ਕਰਿ ਗਏ। ਅਪਰ ਕੌਨ ਮਾਨਹਿਂ ਇਮ ਦਏ[3]। ਬਹੁਰ ਨ ਟਰਜੋ ਮੂਢ ਮਤਿਮੰਦਾ। ਕਰੇ ਅਵਾਹਨ ਤੁਰਕ ਬਿਲੰਦਾ॥ ੨੯ ॥ ਬੈਠੇ ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਨਹਿਂ ਕੋਟ। ਹਿਤ ਲਰਿਬੇ ਕੁਛ ਕਰੀ ਨ ਓਟ'। ਨਿਜ ਪਰਧਾਨ ਸੰਗ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ। 'ਹਮ ਚਢਿ ਆਨਹਿਂ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ॥੩੦॥ ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤ ਸੰਗ ਬੈਰ। ਇਨਕੇ ਬੰਸ ਹੋਇ ਨਹਿਂ ਖ਼ੈਰ। ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂਗੇ ਪਰਿ ਹੈਂ ਨਰਕ। ਕਰਹਿਂ ਕੁਕਰਮ ਹੋਇ ਹੈਂ ਗ਼ਰਕ' ॥ ੩੧ ॥ ਤਜਾਰੀ ਕਰਤਿ ਅਰੂਢਜੋ ਰਾਵ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਕੋ ਉਰ ਚਾਵ। ਜਿਤਿਕ ਸੈਨ ਅਪਨੀ ਲੇ ਸਾਥ। ਆਨਿ ਮਿਲਜੋ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਨਾਥ॥੩੨॥ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਜੋ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਿਨਤੀ ਬਾਕ ਉਚਰਜੋ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਅਬਿ ਮੇਰੇ। ਰਿਦੈ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਚੇਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਜ ਪਾਵਨ ਕਰਿ ਕਰੀਅਹਿ ਪਾਵਨ। ਜਿਨ ਤੇ ਹੋਇ ਸਦਨ ਮਮ ਪਾਵਨ। ਨਗਰ ਬਿਸਾਲੀ ਅਪਨੋ ਜਾਨਹੁ। ਰਹਹੁ ਨਿਕੇਤਿ ਬਾਸ ਕੋ ਠਾਨਹੁ ॥੩੪॥ ਸਿੰਧ ਮੇਖਲਾ ਅਵਨੀ ਸਾਰੀ। ਮਹਾਰਾਜ! ਪ੍ਰਭੁ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰੀ। ਭੀਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਗਨ ਰਾਜੇ। ਮੂਢਮਤੀ ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਕੁਕਾਜੇ ॥ ੩੫ ॥ ਇਨ ਕੇ ਹੋਇ ਗਏ ਮੁਖ ਕਾਰੇ। ਉਤਰੇ ਨਹੀਂ ਕਲੰਕ, ਪਖਾਰੇ[4]। ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਸਜਾਮਤਾ ਲਾਗੀ। ਸਕਲ ਕਲੰਕਤਿ ਕੁਲ ਕਿਯ ਆਗੀ॥ ੩੬ ॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵਨਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਜੈ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਕੋ ਨਿਤ ਹੀ ਪਛੁਤੈ ਹੈਂ। ਜਮਨਾ, ਗੰਗਾ, ਗਯਾ, ਬਨਾਰਸ। ਤਹਾਂ ਨ ਮਿਟਹਿ ਇਨਹੁ ਮੁਖ ਕਾਰਸ ॥ ੩੭ ॥ ਜਾਇ ਹਿਮਾਚਲ ਬਦਰੀਨਾਥ। ਤਹਿਂ ਭੀ ਮਿਟਹਿ ਨ, ਰਹਿ ਮੁਖ

[1]ਨਿਤਾਣੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੇ ਕੰਗਾਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹੇ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ (ਆਟੇ ਦੀ ਗਊ ਵਾਲੀ ਗਲ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ)। [2]ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਕੁਕਾਜ ਕੀਤਾ। [3](ਸਹੁੰਆਂ) ਦਿੱਤੀਆਂ। [4]ਧੋਤਿਆਂ ਕਲੰਕ ਨਹੀਂ ਉਤਰੇਗਾ।

ਸਾਥ। ਤੀਰਥ ਜਿਤਿਕ ਸਮੁੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਹੈਂ। ਬਿਮਲ ਨ ਕਹੂੰ, ਸਦਾ ਇਨ ਧਿਕ ਹੈਂ[1] ॥ ੩੮ ॥ ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਕੀ ਧੁਜਾ ਭਏ ਹੋ। ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਏ ਹੋ। ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਦੀਪਕ ਦੀਪ[2]। ਤੁਮਰੀ ਸਮਸਰ ਕੋ ਅਵਨੀਪ? ॥੩੯॥ ਰਾਮਚੰਦ ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਬਾਨਾ। ਹੋ ਅਤਿਰਥੀ ਸੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮਾਨਾ। ਜਿਮ ਗਿਰਵਰ ਪਰ ਜੁਤਿ ਪਰਵਾਰਾ[3]। ਜਰਾਸੰਧ ਦਲ ਲੇ ਪਰਵਾਰਾ[4] ॥ ੪੦ ॥ ਲਖਨਿ ਬਿਖੈ ਆਵਤਿ ਬਿਧਿ ਸੋਏ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ ਕੇ ਤਨ ਤੁਮ ਹੋਏ। ਨਰ ਲੀਲਾ ਕੇ ਬਨਿ ਅਨੁਸਾਰੀ।ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਉਪਕਾਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਲਾਖਹੁੰ ਦਲ ਬਹੁ ਭਾਰੇ। ਮਰਹਿਂ ਛਿਨਕ ਮਹਿਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਇਹ ਲਖਹਿਂ ਤੁਹਾਰੋ। ਪਰਹਿਂ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਲਹਿਂ ਦੁਖ ਭਾਰੋ ॥੪੨॥ ਅਪਨੋ ਨਗਰ ਜਾਨ ਕਰਿ ਧਾਮੂ। ਰਚਨ ਜੰਗ ਤੇ ਕਰਹੁ ਅਰਾਮੂ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੈਨ। ਕਰਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੁਨਾ ਨੈਨ ॥੪੩॥ 'ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਤਪਯੋ ਤਪ ਜਬੈ। ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਭੀ ਕੀਨਸਿ ਤਬੈ। ਤਿਸਕੋ ਫਲ ਤੋਕਹੁ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਚਾਹਤਿ ਬੰਧਨ ਅਪਨਿ ਗਵਾਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਉਪਜੀ ਸੁਮਤਿ ਆਨ ਇਸ ਸਮੈਂ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਇ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਨਿਮੈਂ[5]। ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਹਮਾਰ ਬਖੇਰਾ। ਬਿਨ ਬਿਚਾਰ ਆਯੋ[6] ਇਸ ਬੇਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਹੈ ਜੋ ਕਰਿ ਇਮ ਭਾਉ ਤੁਮਾਰੇ। ਗਮਨਹਿਂ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲਿ ਮਝਾਰੇ। ਤੂੰ ਚਲਿ ਪ੍ਰਥਮ ਅਪਨਿ ਘਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਹਤਿਬੇ ਰਿਪੁ ਹਮ ਮਿਟਹਿਂ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੪੬ ॥ ਕਰਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਕੋਰਿ ਸਿੰਘਾਰਨਿ। ਆਵਹਿਂਗੇ ਰਚਿ ਕੇ ਰਣ ਦਾਰੁਨ। ਤੁਰਕਨਿ ਅਰੁ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਗੁਮਾਨ। ਕਰੌਂ ਹਾਨ ਘਾਲਉਂ ਘਮਸਾਨ ॥ ੪੭ ॥ ਰਾਜ ਤੇਜ ਇਨ ਕੁਲ ਤੇ ਖੋਵੌਂ। ਕੁਮਤਿ ਕੁਕਰਮੀ ਪਾਪੀ ਜੋਵੌਂ। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਹਮ ਰਚਿ ਦੀਨ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਲੈ ਹੈ ਛੀਨ ॥ ੪੮ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਾਲਕਾ ਕੀ ਬਹੁ ਅਹੈ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਦਹੈ।ਰਢਹੁ ਰਾਵ,ਹਮ ਆਇਂ ਪਿਛੇਰੇ। ਘਾਲਹਿਂ ਤੋਹਿ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਡੇਰੇ' ॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਬਿਸਾਲੀ ਰਾਵ ਮਿਲਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

---

[1](ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ) ਕਿਤੇ ਬੀ ਉੱਜਲਾ ਨਹੀਂ (ਹੋਵੇਗਾ) ਸਦਾ ਧਿਕਾਰ ਰਹੇਗੀ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰ)। [2]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। (ਅ) ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਦੀਪ (=ਜੰਬੂ ਦੀਪ) ਦੇ ਆਪ ਦੀਪਕ ਹੋ। [3]ਪਹਾੜ ਪਰ ਪਰਵਾਰ ਸਹਿਤ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ)'। [4]ਘੇਰ ਲਿਆ। [5]ਨਿਵਿਆਂ ਹੈਂ। [6](ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਪਨੇ ਲਈ ਫਲ) ਬਿਚਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਆਏ ਹੋ।

੪੩. [ਜੰਗ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਹੁਰ ਬਿਸਾਲੀ ਰਾਵ* ਕਹਿ 'ਰਨ ਤੁਮ ਕਰੋ ਬਿਸਾਲ । ਬਿਨਾ ਲਰੇ ਹੀ ਚਢਿ ਚਲਹੁ ਅਪਨਿ ਸਮਾਜ ਸੰਭਾਲਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਗਨ ਰਾਜੇ । ਇਨਹੁਂ ਕਰੇ ਬਡ ਪਾਪਨਿ ਕਾਜੇ[1] । ਤਿਸੀ ਪਾਪ ਤੇ ਇਹ ਖਪਿ ਜੈ ਹੈਂ । ਨਹੀਂ ਕੁਸ਼ਲ ਕੇ ਸਹਿਤ ਥਿਰੈ ਹੈਂ ॥੨॥ ਤੁਰਕ ਆਪ ਹੀ ਗਮਨਹਿਂ ਪਾਛੈ[2] । ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਭੁ ਜੰਗ ਆਪ ਅਬਿ ਬਾਂਛੈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਧੀਰ । ਕਹ੍ਯੋ 'ਚਲਹੁ ਲੇ ਸੰਗ ਬਹੀਰ[3] ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਇਸ ਤੁਰਕ ਸੰਗ ਕਰਿ ਜੰਗ । ਭੂਪ ਗੁਮਾਨ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਭੰਗ । ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਰਨ ਬਿਖੈ ਬਿਖੇਰੌਂ । ਤੋਲ ਲਰਾਈ[4] ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੇਰੌਂ ॥ ੪ ॥ ਨਾਂਹਿਤ ਬਾਦੀ ਤੁਰਕ ਮਹਾਨੈ।–ਬਿਨਾ ਲਰੇ ਮਿਟਿਗੇ–ਮਨ ਜਾਨੈਂ'।ਕਹਿਬਹੁ ਰਹ੍ਯੋ ਰਾਵ ਤਿਸ ਬਾਰੀ । ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਕਹੀ ਬਾਤ ਉਰ ਧਾਰੀ ॥੫॥ ਲਏ ਬਿਹੀਰ ਸੰਗ ਕੋ ਚਾਲਾ । ਨਗਰ ਬਿਸਾਲੀ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਲੈ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਬਿ ਤਟ ਦਰੀਆਉ । ਕੁਛ ਬਿਹੀਰ ਕੋ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉ॥੬॥ਬਜਵਾਯਹੁ ਰਣਜੀਤਨਗਾਰਾ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਹੋਯਸਿ ਤਯਾਰਾ। ਪਾਇ ਦੁਗੁਲਕਾ ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ । ਕਰੀ ਤਯਾਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਮਦ ਸ਼ਮਣੀ[5]† ॥ ੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਖੱਚਰ ਤੀਰਨਿ ਕੇਰੀ । ਰਖੀ ਸੰਗ ਸੋ ਲਾਦਿ ਘਨੇਰੀ । ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਬੀਰ । ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਧੀਰ ॥੮॥ ਇਨ ਕੇ ਜੁਤਿ ਅਸਵਾਰ ਹਜ਼ਾਰ । ਕਰੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਲਾਰ।ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਮਹਾਂ ਬਲਿ ਜੋਧਾ। ਰਿਪੁ ਮਾਰਨਿ

---

[1]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕੰਮ । [2]ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਜਾਣਗੇ । [3]ਇੱਥੇ ਵਹੀਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਨਤਾ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਾਸੀ, ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ । [4]ਲੜਾਈ ਦਾ ਤੋਲ। [5]ਵੈਰੀ ਦਾ ਮਦ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ।

*ਸਾਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ਪਤਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਲਾਹੀ ਚੰਦ ਸੀ । ਤ੍ਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਨਾਮ ਧਰਮਪਾਲ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਅੱਲ ਹੋਸੀ । ਇਸ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਭ ਰਾਜੇ ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਰਹੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਥਾਨ ਉੱਥੇ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਉ ਹੁਣ ਤਕ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਮਹਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰ ਜੀ ਟਿਕੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਟਿਕਾ ਰਾਮ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਸਾਖ ਭਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਨਵੀਨ ਅਕਾਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈ ਭੀਤ ਕਰ ਰਾਖਆ ਹੈ । ਪਰ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੁਣ ਬੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ ।

†ਪਾ:–ਦਮਣੀ ।

ਕੋ ਬਰਧਸਿ[1] ਕ੍ਰੌਧਾ ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੇ ਹੈਂ । ਨਮਸਕਾਰਨੀ ਹਾਥ ਧਰੇ ਹੈਂ । [2]"ਰਹੈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹਮ ਆਗੇ[3] । ਦੁਸ਼ਮਨ ਗੰਜਹਿ ਜੰਗ ਸੁ ਜਾਗੇ[4]॥੧੦॥ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਪਿਛਾਰੀ ਰਹੈ । ਹਤਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਜਬਿ ਆਵਤਿ ਲਹੈ । ਅਪਰ ਖਾਲਸਾ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨਹਿ ਪਰਵਾਰੇ[5]" ॥੧੧॥ਇਮ ਜਬਿ ਕੂਚ ਗੁਰੂਕੋ ਜਾਨਾ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਉਮਡੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਹਾਨਾ । ਭੂਮ ਅਕਾਸ਼ ਏਕਹੁਇ ਗਯੋ॥ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਇਕ ਸਮ ਤਬਿਭਯੋ॥ ੧੨॥ ਉਡੀ ਧੂਲ ਸੂਰਜ ਤਬਿ ਛਾਯੋ । ਉਮਡੇ ਚਲਿਕੈ ਜਲਨਿਧਿ ਧਾਯੋ[6]॥ਦੁੰਦਭਿਢੋਲ ਪਟਹਿ ਸ਼ਰਨਾਈ । ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਬਾਜ ਉਠੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੧੩॥ਇਕ ਹੀ ਬਾਰ ਤੜਾਭੜ ਹੋਈ । ਭੁਰਜੇ ਧਾਨ ਭਾਠ ਜਿਮ ਕੋਈ॥ਇਕ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਲਸੇ ਕੀਨਿ।ਦੁਇ ਦੁਇ ਕਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤੇ ਹੀਨ॥੧੪॥ਲਗਹਿ ਦੁਗਾੜਾ[7] ਛੇੜਸਰੀਰ। ਦੜਦੜ ਪੜਹਿਂ ਧਰਾਪਰ ਬੀਰ।ਤੋੜਾ ਮੋੜਿ ਕਲਾ ਪਰ ਜੜੈਂ। ਛੰਭੈਂ ਪਲੀਤੇ ਤਬਿ ਛੁਟਿ ਪੜੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਘਾਲਨੋ ਘੇਰਾ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ । ਬਾਮ ਦਾਹਿਨੇ ਅੱਗ੍ਰ ਪਿਛਾਰੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੇ ਬਾਨ॥ਹਤਹਿਂ ਰਿਪੁਨਿ ਤਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਾਨਾ[8] ॥ ੧੬ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿਕ ਸਿੰਘ । ਬਿਚਰੇ ਰਣ ਜਿਮ ਮ੍ਰਿਗ ਪਰ ਸਿੰਘ । ਆਗੈ ਲਰਤਿ ਭਯੋ ਕਰਿ ਜੋਰ। ਘਾਲਿ ਘਨੋ ਘਮਸਾਨੈਂ ਘੋਰ ॥ ੧੭ ॥ ਰਿਪੁਨਿ ਧਕਾਵਤਿ ਚਲਤਿ ਅਗਾਰੀ । ਦਰਕਤਿ ਜਾਤੇ ਗਿਰੇ ਸੁਮਾਰੀ[9] । ਬਾਮ ਦਾਹਿਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਹਨਹਿਂ ਐਂਚਿ ਦ੍ਰਿੜ ਚਾਂਪ॥੧੮॥ ਬਾਮ ਹਾਥ ਤੇ ਕਬਹੂ ਚਲਾਵੈਂ । ਕਬਹੂ ਦਹਿਨੇ ਰਿਪੁਨਿ ਤਕਾਵੈਂ । ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖੈਂ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਜੋਰ।ਤਿਸ ਕਰ ਗਹਿਕੈ[10] ਛੋਰਹਿਂ ਘੋਰ ॥ ੧੯ ॥ ਸ਼ੂੰਕੈਂ ਖਪਰੇ ਸਰਪ ਸਮਾਨਾ । ਇਕ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਚਹੁੰ ਬੇਧਤਿ ਬਾਨਾ । ਸੂਕੇ ਨਿਕਸਹਿ[11] ਪਾਰ ਪਰੰਤਾ। ਹਯ ਭਟ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਕੋ ਉਥਲੰਤਾ ॥ ੨੦ ॥ ਪਾਛੇ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੁਝਾਰਾ । ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਕਰਹਿ ਸੁਮਾਰਾ[12]। ਜਿਸਕੋ ਲਗਹਿ ਨ ਜਾਵਹਿ ਪਾਨੀ। ਗਿਰੈਂ ਤੁਰੰਗ[13] ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਨਨਿ

[1]ਵਧਿਆ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:—। [3]ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਰਹਿਣ। [4]ਭਾਵ ਜੰਗ ਹੋ ਪਿਆਂ ਤੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰੇ। (ਅ) ਜੰਗ ਵਿਚ ਸੁਚੇਤ ਹੋਕੇ। [5]ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ। [6]ਮਾਨੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਧਾਇਆ ਹੈ। [7]ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਕੱਠੀਆਂ। [8](ਪੂਰਾ) ਤਾਣ ਲਾਕੇ ਬਾਣ ਸੰਧਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵੈਰੀ ਦੇ ਤਨ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [9](ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ(ਐਸਿਆਂ ਨੂੰ)ਦਰੜਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) (ਧਕਾਂਵਦਿਆਂ) ਜੋ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ ਸੋ ਦਰੜੀਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਉਸੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ। [11]ਤੀਰ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [12]ਮਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। [13]ਘੋੜੇ ਤੋਂ।

ਹਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਪਿਖਿ ਸਿਰੰਦ ਸੂਬਾ ਅਭਿਮਾਨੀ। ਬਿਸਮਯੋ ਖਾਂ ਵਜੀਦ ਮਤਿ ਹਾਨੀ।—ਜੰਗ ਭਯੰਕਰ ਬਡ ਘਮਸਾਨਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਦੇਖਯੋ ਅਸ ਕਿਸ ਥਾਨਾ—॥ ੨੨ ॥ ਸਗਰੋ ਲਸ਼ਕਰ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਯੋ। 'ਲਰਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਕਯੋਂ ਮਨ ਡਰਯੋ। ਦਗੀ ਤੋਪ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਲ ਤੇ। ਮਾਰਤਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਦਲਮਲਤੇ ॥੨੩॥ ਢੁਕਹਿ ਹੇਲ ਘਾਲ ਜੁਤਿ ਜ਼ੋਰ। ਗੁਲਕਾ ਲਗਤਿ ਦੇਤਿ ਮੁਖ ਤੋਰਿ। ਗੁਜਰ ਰੰਘਰ ਆਦਿ ਗਵਾਰੇ। ਪੈਦਲ ਢੁਕੀ ਆਨਿ ਹਜ਼ਾਰੇ ॥੨੪ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਪ੍ਰੇਰੀ ਨਿਜ ਸੈਨਾ। ਮਰਿ ਮਰਿ ਗਿਰਹਿ ਨਿਹਾਰਹਿ ਨੈਨਾ। ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਲੈ ਲੈ ਸਾਥ ਆਪਨੇ ਜੋਧਾ ॥੨੫॥ ਵਧਿਕੈ ਚਹਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਦਲ ਨੇਰੇ। ਗੁਲਕਾ ਬਾਨ ਖਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਠਟਕ ਰਹਹਿ ਨਹਿ ਚਰਨ ਉਠਾਵਹਿ। ਤਹਿਂ ਥਿਰ ਹੋਇ ਰੌਰ ਕੋ ਪਾਵਹਿ ॥ ੨੬ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਤੌਰ ਨ ਹੋਵੈ। ਤਥਾ ਭਯੰਕਰ ਸਿੰਘਨ ਜੋਵੈ। ਰਣ ਕੇ ਪਿਖਤਿ ਬੀਰਤਾ ਹਾਲੀ। ਨਹਿਂ ਪਿਖੀਅਤਿ ਕਿਸ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲੀ॥੨੭॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨੈ ਗੁਰ ਜਾਵੈਂ। ਅਰਹਿ ਜੁ ਅੱਗ੍ਰ ਧਕੇਲਤਿ ਧਾਵੈਂ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਰੌਰਾ ਬਹੁ ਮਾਚੇ। ਨਿਕਟ ਨ ਹੋਹਿ ਸਕਹਿਂ ਗੁਰ ਸਾਚੇ[1] ॥੨੮॥ਗੁਲਕਾ ਸਰ ਬਰਖਹਿਂ ਇਕਸਾਰ। ਅਸ ਕੋ ਬੀਰ ਰਹੈ ਧ੍ਰਿਤ ਧਾਰਿ। ਘੇਰਯੋ ਜਾਇ ਗੁਰੂ[2] ਚਹੁੰ ਓਰੇ। ਅਸ ਉਪਮਾ ਹੋਵਤਿ ਤਿਸ ਠੌਰੇ ॥ ੨੯ ॥ [3]ਗੁਰ ਦਲ ਚੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਲੰਦੇ। ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਰਿਪੁ ਤਾਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਸਿੰਘਨ ਦਲ ਜਿਮ ਮੰਦਰ ਪਰਬਤ[4]। ਮਥਨ ਸਮੈਂ ਸੁਰਅਸੁਰ ਸੁ ਜਿਤ ਕਿਤ[5]॥੩੦॥ਰੋਕ ਰਹੇ ਸੋ ਰੁਕਤਿ ਨ ਕੈਸੇ। ਥਿਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ[6] ਜੈਸੇ।ਹਤਿ ਰਾਵਨ[7] ਜਿਮ ਲੰਕਾ ਨਗਰੀ। ਤਿਮ ਸੈਨਾ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸਗਰੀ ॥੩੧॥ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਲ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਕੋ ਘੇਰਾ। ਸੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਹੈ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਫੇਰਾ। ਰਾਮਚੰਦ ਸਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ। ਲਛਮਨ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੋਭਾ ॥੩੨॥ ਜਰਾਸੰਧ ਕੀ ਸੈਨ ਚੁਫੇਰੇ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਲੀ[8] ਜਿਮ ਲੀਨਸਿ ਘੇਰੇ। ਜਾਦਵ-ਦਲ ਜੁਤਿ ਜਿਮ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਿਮ ਛਬਿ ਪਾਵੈਂ॥੩੩॥

---

[1]ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। [3]ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਲ ਚੰਦ ਵਾਂਕੂ ਵਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਰੂਪੀ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚੋਂ ਟੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਉਪਮਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:—। [4]ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਵਤ। [5]ਰਿੜਕਣ ਵੇਲੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੈਤਾਂ ਵਾਂਗ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ (ਹਨ ਪਹਾੜੀਏ ਤੇ ਤੁਰਕ)। [6]ਵਿਸ਼ਨੂੰ। [7]ਰਾਵਣ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ"। [8]ਬਲਭੱਦ੍ਰ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ।

ਤੁਰਕਨਿ ਲਸ਼ਕਰ ਗਿਰਪਤਿ ਕੇਰਾ। ਜਨੁ ਉਮਡੇ ਘਨ ਪਾਯਹੁ ਘੇਰਾ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੂਰਜ ਕੋ ਰੋਕੈਂ[1]। ਕਿਰਨੈ ਬਾਨ ਧਸੈਂ ਜੁਤਿ ਫੋਕੈਂ[2] ॥ ੩੪॥ ਚੰਦ ਸਹਾਇਕ ਜਿਮ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਤਿਮ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਪਮਾ ਪਾਵੈ। ਉਡਗਨਿ ਕੇ ਸਮ ਸਿੰਘ ਘਨੇਰੇ। ਨਭ ਮਹਿਂ ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਤਿਮ ਹੇਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਸਿਮਟੀ ਤੜਿਤਾ[3] ਜਨੁ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮੇਘ ਘਿਰੇ ਸਮੁਦਾਇ[4]। ਨਭ ਮਹਿਂ ਚਲਹਿ ਜਾਹਿਂ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਤਿਮ ਘੇਰੇ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸੁ ਹੇਰੇ॥੩੬॥ਦੇਖ੍ਯੋ ਸੰਘਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਾਚੇ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਰਾਚੇ ਗੁਰ ਸਾਚੇ। ਸੂਰਨਿ ਕੇ ਮੁਖ ਉਘਰਤਿ ਲਾਲੀ। ਹਤਹਿਂ ਰਿਪੁਨ ਧਰਿ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੩੭ ॥ ਜੋਗਨਿ ਗਨ ਮਾਰਤਿ ਕਿਲਕਾਰੀ। ਨਾਚਤਿ ਪ੍ਰੇਤ ਬਜਾਵਤਿ ਤਾਰੀ। ਭਰਿ ਭਰਿ ਖੱਪਰ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕੇਰੇ। ਪੀ ਪੀ ਲੇਤਿ ਡਕਾਰ ਬਡੇਰੇ ॥੩੮॥ਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਮਿਖ ਕਉ ਖਾਇ।ਜੰਬੁਕ ਮਨ ਮਹਿਂ ਰਹੈਂ ਅਘਾਇ। ਦਾਰੁਨ ਖੇਤ ਬਿਦਾਰਨ ਜੋਏ[5]। ਗਮਨੇ ਸੁਰਗ ਬਿਦਾ ਰਣ ਹੋਏ[6] ॥੩੯॥ ਸੂਰ ਬਰੇ ਹੂਰਨ ਮੁਖ ਰੂਰੇ। ਤਊ ਨਾ ਜਾਤਿ ਮਹਾਂ ਰਿਸ ਪੂਰੇ[7]।ਲੋਥ ਸੰਕੀ-ਰਨ ਬਨ ਸਭਿ ਹੋਵਾ[8]। ਬਿਥਰ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੋਵਾ ॥ ੪੦ ॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਰਣ ਘਮਸਾਨਾ। ਪਰੇ ਦੁਸ਼ਟ ਲਾਯਹੁ ਬਡ ਤਾਨਾ। ਕਛੁ ਬਸਿ ਚਲ੍ਯੋ ਨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹਾਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਕੇਰ ਕਿਨਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚਤਵਾ-ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਘਮਸਾਨ। ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਸਲਿਤਾ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਰ੍ਯੋ ਜੰਗ ਕੋ ਜੋਰ। ਬਰਖਾ ਸ਼ਸ-ਤ੍ਰਨ ਕੀ ਪਰੈ ਗੋਰਾ ਗੋਰੀ ਘੋਰ ॥੧॥ ਰਸਾਵਲਛੰਦ ॥ ਰਿਸੇ ਬੀਰ ਜੂਟੇ। ਰਿਦੇ ਸੀਸ ਫੂਟੇ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਤੜਾਕੈਂ। ਸੁ ਗੋਰੀ ਸੜਾਕੈਂ ॥੨॥ ਚਲੈਂ ਤੀਰ ਤੀਖੇ। ਬਿਖੀਚੈ ਸਰੀਖੇ[9]। ਕਰੇ ਪੁੰਜ ਹੇਲਾ। ਮਹਾਂ ਰੌਰ ਮੇਲਾ ॥ ੩ ॥ ਹਲਾ ਹੱਲ

[1]ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2]ਬਾਗੜ ਸਣੇ ਤੀਰਾਂ ਰੂਪੀ ਕਿਰਨਾਂ ਧਸਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਵੈਰੀ ਰੂਪ ਬਦਲਾਂ ਵਿਚ) [ਫੋਕ=ਬਾਗੜ। [3]ਬਿਜਲੀ। [4]ਸਮੂਹ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਘੇਰੀ ਹੋਈ (ਬਿਜਲੀ)। [5]ਜੋ ਭਿਆਨਕ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ (ਉਹ)। [6]ਰਣ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਗਏ। [7]ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਭਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ (ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੇ) ਹੂਰਾਂ ਵਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਦ ਬੀ ਸੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਭਾਵ ਲੜਨ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਦੇਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬੀ ਮੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। [8]ਸਾਰਾ ਬਨ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [9]ਸੱਪਾਂ ਵਰਗੇ।

ਮਾਚੀ। ਲਹੂ ਧੂਲ ਗਾਚੀ। ਭਈ ਲੋਥ ਪੋਥੇ। ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਨ ਥੋਥੇ ॥ ੪ ॥ ਸੁ ਨੈਨਾ ਉਘਾਰੇ। ਪਰੇ ਸੂਰ ਮਾਰੇ। ਤਬੈ ਭੀਮਚੰਦੰ। ਬਿਲੋਕੈ ਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦੰ ॥ ੫ ॥–[1]ਬਡੀ ਸੈਨ–ਜਾਨੀ।–ਨਹੀ ਨੀਯਰਾਨੀ[1]। ਹਿਲੇ ਸਿੰਘ ਨਾਂਹੀ। ਰਹੇ ਧੀਰ ਮਾਂਹੀ–॥ ੬ ॥ ਬੁਲ੍ਯੋ ਭੂਪਚੰਦੇ। 'ਸੁਨੋ ਹੋਸ਼ਵੰਦੇ! ਚਮੂੰ ਸ਼ਾਹ ਭਾਰੀ। ਹਮੋ ਨੇ ਹਕਾਰੀ ॥੭॥ਦੁਰੇ ਕੋਟ ਨਾਂਹੀ। [2]ਮਦਾਨੈ ਕਿ ਮਾਂਹੀ। ਰਹੈ ਗੋ ਕਰਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਜੇ ਨ ਹਾਰਾ[2] ॥੮॥ਕਹੌਂ ਫੇਰ ਕੈਸੇ। ਤਜੈ ਧੀਰ, ਵੈਸੇ[3]। ਅਬੈ ਜੇ ਨ ਮਾਰਾ। ਗਹ੍ਯੋ ਕੈ ਨ ਭਾਰਾ[4] ॥੯॥ ਪੁਨੰ ਕੌਨ ਮਾਰੈ। ਕਿਸੂ ਤੇ ਨ ਹਾਰੈ। ਮਹਾਂ ਧੀਰ ਧਾਰੈ। ਹਮੂ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰੈ ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਮਨੌਂ ਸੂਬੇ ਨਿਕਟ ਅਬਿ ਕਰੇ ਚਮੂੰ ਕੋ ਜ਼ੋਰ। ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਘੇਰਿਯੇ ਗਹਿ ਲੀਜੈ ਇਸ ਠੌਰ ॥ ੧੧ ॥ ਲਲਿਤਪਦਛੰਦ ॥ ਬਹੁਰੋ ਘਾਤਿ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਵੈ ਹੁਇ ਮਵਾਸ ਕਿਸ ਥਾਨਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਕਮ ਭੀ ਪਕਰਨਿ ਕੇਰਾ ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਰਿ ਦਿਹੁ ਹਾਨਾ ॥੧੨॥ ਹੋਇ ਨ ਐਸੀ ਪਾਰ ਉਤਰ ਕਰਿ ਘਨੀ ਮਚਾਵੈ ਮਾਰਾ। ਆਗਾ ਘੇਰਿ ਹੇਲ ਕੋ ਘਾਲਹੁ ਪਕਰ ਲੇਹੁ ਇਸ ਬਾਰਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਤਬਿ ਵਜੀਦ ਖਾਂ ਪਾਸੀ ਸਗਰੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰਨ[5] ਚਮੂੰ ਘਨੀ ਤਬਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਉਮਡਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਆਪ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਭੀ ਸਰਕ੍ਯੋਂ[6], ਢੁਕੇ ਨਰੇਸ਼ ਪਹਾਰੀ। ਗੂਜਰ ਰੰਘਰ ਤੁਰਕ ਗਿਨਹਿ ਕੋ, ਕਰਹਿਂ ਧਕੇਲ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਮਹਾਂ ਧੂਮ ਮਾਚੀ ਤਿਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਢੁਕੇ ਆਨਿ ਤਬਿ ਨੇਰੇ। ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਜੂਥਪਤਿ[7] ਗੁਰ ਕੋ, ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਜੁੱਧ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਸਿਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਏਂਚਿ ਕਰਿ ਮਸਾਨੌ ਅਰ੍ਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਬਡ ਜੋਧਾ। ਸੰਗ ਸੈਂਕਰੇ ਔਰ ਸੂਰਮਾ ਆਵਤਿ ਦਲ ਕੋ ਰੋਧਾ[8] ॥ ੧੭ ॥ ਧਸ੍ਯੋ ਕਟਕ[9] ਮਹਿਂ, ਝਟਕ ਕਾਟਤੋ ਚਲੇ ਖੜਗ ਭਟ ਅੰਗੀ[10]। ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਗਨ ਤੁੰਡ ਪੰਡੁ ਭੇ ਰੰਗੀ[11] ॥੧੮॥ਭਯੋ ਪ੍ਰਚੰਡ ਘਮੰਡ ਘਨੇਰਾ ਪਰੇ ਕਿਤਿਕ ਕਰ ਕਾਟੇ[12]। ਖੰਡਨ ਕਰਿ ਭੁਜਦੰਡ ਕਿਨਹੁੰ ਕ

[1](ਪਹਾੜੀਆਂ) ਜਾਣਿਆਂ (ਕਿ ਸਾਡੀ) ਵੱਡੀ ਸੈਨਾ ਬੀ (ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕ ਸਕੀ। [2]ਜੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਤਕੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰ ਨਾ ਹਾਰਿਆ ਤਾਂ......। [3]ਫਿਰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੀਰਜ ਛੱਡੇਗਾ, ਵੈਸੇ (ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਲੇ ਛੋਟ ਮੱਲ ਬੈਠਾ)। [4]ਭਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ ਨਾ ਫੜੇ ਗਏ। (ਅ. (ਜੇ) ਭਾਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਨਾ ਫੜ ਲਿਆ। [5]ਵੰਗਾਰੀ। [6]ਟੁਰਿਆ। [7]ਸੈਨਾਪਤੀ। [8]ਰੋਕਿਆ। [9]ਸੈਨਾਂ। [10]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ...। [11]ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋ ਗਏ। [12]ਹੱਥ ਕੱਟੇ ਹੋਏ।

ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਸਾਟੇ[1] ॥ ੧੯ ॥ ਝਟਪਟ ਕਟੇ, ਨ ਸਟਕੇ[2] ਸਟਪਟ ਕਟ ਤੇ ਕਟਿ ਕਟਿ ਗੇਰੇ। ਪਗ ਕਾਟੇ, ਕਿਹ ਜੰਘ ਕਟੀ, ਜੁਗ ਜਾਨੂ[3] ਕਾਟਿ ਨਿਬੇਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਊਰੂ[4] ਕਟੇ, ਫਾਟੀ ਕਿਸ ਛਾਤੀ, ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਖੜਗ ਕਿਨਖਾਏ[5]। ਰਿਪੁ ਕੇ ਵਾਰ ਸਿਪਰ ਪਰਲੈ ਕੈ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਉਥਲਾਏ॥੨੧॥ ਕਰਾਚੋਲ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸੋਂ ਲਿਪਟੇ ਚਮਕਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਲਾਲੰ। ਲਹਿਲਹਾਤਿ ਜਨੁ ਜਮ ਕੀ ਜੀਹਾ ਚਰਿਬੋ ਪਾਨ ਗੁਲਾਲੰ[6] ॥ ੨੨ ॥ ਪਰੇ ਕਰਾਹੈਂ ਘਾਵ ਮਹਾਂ ਹੈਂ ਦਰੜੇ ਉਠਿ ਨ ਸਕੰਤੇ। ਯੌਂ ਬੀਰਨ ਘਾਲਯੋ ਘਮਸਾਨਾ ਘੂਮਤਿ ਘਾਵ ਲਗੰਤੇ ॥ ੨੩ ॥ ਰਕਤ ਬਹਯੋ, ਪਟ ਰੰਗ ਰਙਯੋ ਸਭਿ, ਧਰੇ ਲਾਲ ਜਨੁ ਬਾਗੇ[7]। ਮਨਹੁੰ ਅਧੂਮ ਅਗਨਿ ਹੈ ਦੀਖਤਿ ਗਿਰੇ ਲਰਤਿ ਹੁਇ ਆਗੇ॥੨੪॥ ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਅਧਿਕ ਉਤਸਾਹਾ ਰਿਪੁ ਦਲ ਆਵਤਿ ਦੇਖਾ। ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਖੜਗ ਪਰਹਾਰਹਿ ਤੁਰਕ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਨ ਪਹਾੜੀਏ ਓਰੜ ਆਏ ਘਿਰਯੋ ਬੀਰ ਬਰ ਜੋਧਾ। ਖਾਇ ਘਾਵ ਤਨ ਰੁਪਯੋ ਮਹਾਂ ਭਟ ਪਲ ਪਲ ਬਾਢਯੋ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥੨੬॥ ਬਹੁਤਨਿ ਘੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ, ਕਟੇ ਅੰਗ ਭੀ ਮਾਰੈ[8]। ਜਬਿ ਲੌ ਗਿਰਯੋ ਨ ਅਵਨੀ ਊਪਰ ਤਬਿ ਲੌ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰੈ ॥ ੨੭ ॥ ਰੁਪਯੋ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਕਹਿੰ ਲਗ ਕਾਟਹਿ ਬਹੁ ਬੀਰਨ ਮਿਲਿ ਮਾਰਯੋ। ਚੰਦ ਮੁਖੀ ਹੂਰਨ ਲੈ ਤਤਛਿਨ ਬਰ ਬਿਮਾਨ ਮਹਿਂ ਡਾਰਯੋ ॥ ੨੮॥ ਦੌਰਿ ਸੁਭਟ ਇਕ ਗੁਰ ਤਟ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੁਧ ਸੁਨਾਇ ਤਿਨਿ ਸਾਰੀ। 'ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਘਿਰਯੋ ਅਰਿ ਗਨ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਕਰਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਜੀਵਤਿ ਰਹਯੋ ਤ ਜਾਇ ਨਿਕਾਸਹੁ ਮਰਯੋ ਲੋਥ ਤਿਹ ਲੀਜੈ।ਨਹੀਂ ਚਲਯੋ ਬਸ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰਾ ਸੈਨਾ ਬਡੀ ਲਖੀਜੈ'॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਰ ਸੋਂ ਕਹਿ ਭੇਜਾ 'ਕਹੁ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈ। ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਲਗਿ ਤਕਰੇ ਰਹੀਅਹਿ ਰਿਪੁ ਰਖਿ ਦੂਰ ਹਟਾਈ ॥੩੧॥ ਹਮ ਕਰਿ ਜੋਰ ਲੋਥ ਕਹੁ ਆਨਹਿੰ, ਸੰਸੈ ਕਰੋ ਨ ਕੋਈ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਭਟ ਸਗਰੇ ਹਤਹੁ ਤੁਰਕ ਰਿਪੁ ਜੋਈ' ॥ ੩੨ ॥ ਇਮ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਹਿ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧੇ ਲੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸੰਗਾ। ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਸਿਉਂ ਕਸੀ

---

[1] ਸੂੱਟੇ। [2] ਨਹੀਂ ਹਟੇ। [3] ਦੋਵੇਂ ਗੋਡੇ। [4] ਪੱਟ। [5] ਪਿੱਠ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਕਿਸੇ ਖਾਧੀ। [6] ਲਾਲ ਪਾਨ ਚੱਬਕੇ। [7] ਪੁਸ਼ਾਕੇ। [8] ਭਾਵੇਂ ਅੰਗ ਕਟੀਜ ਰਹੇ ਹਨ ਫੇਰ ਬੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ (ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ)।

ਦੁਗੁਲਕ ਤੁਫੰਗਾ[1]॥੩੩॥ਲੋਥ ਪਰੀ ਗਨ ਤੁਰਕਨ ਦਲ ਮਹਿ ਢਿਗਹੁਇ
ਬਾਨ ਚਲਾਏ। ਤੁਪਕਨਿ ਸ਼ਲਖ ਛੁਟੀ ਇਕਬਾਰੀ ਹਤੇ ਗਿਰੇ ਸਮੁਦਾਏ
॥ ੩੪ ॥ ਘਾਲਯੋ ਹੇਲ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਬਲ ਪਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਭੈ ਬਿਰਧਾਯੋ।
ਜਥਾ ਕੇਹਰੀ ਸਨਮੁਖ ਆਵਹਿ ਤਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦਰਸਾਯੋ॥੩੫॥ ਤੀਰਨਿ[2]
ਬੀਧੇ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬੀਰਨ ਧੀਰਜ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਤੋਰਾ। ਖਰੇ ਰਹਨਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ
ਨ ਹੋਈ ਤਤਛਿਨ ਹੀ ਮੁਖ ਮੋਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ
ਪੁਕਾਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰੇ। ਜੀਵਤਿ ਜੋ ਪਿਖਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਘਨੇਰੇ ਭਾਗਨਿ
ਕੋ ਪਗ ਧਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਓਰੜ ਪਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਤਿਤ ਕੋ ਗੁਰ ਕਹਿ ਤਿਨਹਿ
ਹਟਾਏ। ਚਮਕੇ ਖੜਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਹਾਥਨਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਨਿਕਟ ਚਲਾਏ
॥ ੩੮ ॥ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਭਏ ਪਲਾਇਨ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਲਗਿ ਜਾਈ।
ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਮਰਯੋ ਜਹਿਂ ਮਾਰਤਿ ਤਤਛਿਨ ਲੋਥ ਉਠਾਈ ॥੩੯॥ ਪਿਖਿ
ਵਜੀਦਖਾਂ ਭਾਜਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਗਾਰ ਨਿਕਾਰਤਿ ਫੇਰੇ। 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਥਿਰ
ਰਹਯੋ ਨ ਕੈਸੇ ਕਯੋਂ ਨ ਅਲਪ ਰਿਪ ਹੇਰੇ' ॥੪੦॥ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ਲਈ ਲੋਥ
ਚਾਲੇ। ਨਦੀ ਤੀਰ ਜਾਲੇ। ਮਚਯੋ ਜੁਧ ਭਾਰੀ। ਮਿਲੇ ਹੈਂ ਪਹਾਰੀ ॥੪੧॥
ਵਜੀਦੰ ਪਠਾਨਾ।ਦਲੰ ਫੇਰਿ ਆਨਾ।ਸਬੈ ਆਇ ਰਾਜੇ। ਬਡੀ ਲਾਜ ਲਾਜੇ[3]
॥ ੪੨ ॥ ਨਹੀਂ ਲੋਥ ਰਾਖੀ। 'ਧਿਕੈ' ਆਪ ਭਾਖੀ। ਰਿਪੈ[4] ਚੋਪ ਹੀਨਾ।
ਨਹੀਂ ਧੀਰ ਲੀਨਾ ॥੪੩॥ ਖਰੇ ਸਿੰਘ ਹੇਰੈਂ। ਸੁ ਗੋਰੇਨਿ ਗੇਰੈਂ। ਮਨੋ ਮੇਘ
ਵੂੰਠੇ[5]। ਸੁ ਓਰਾਨ ਵੂੰਠੇ[6] ॥ ੪੪ ॥ ਕ੍ਰਿਖੀ ਸੇ ਪਹਾਰੀ। ਗਿਰੈਂਤੇ ਅਗਾਰੀ।
ਮਹਾਂ ਸਾਰ ਬਾਜਾ। ਤਬੈ ਕੈ ਨ ਭਾਜਾ ॥ ੪੫ ॥ ਹਥਾਵੱਥ ਹੋਏ। ਲਰੈਂ
ਬੀਰ ਦੋਏ। ਫਿਰੈਂ ਛੂਛ ਘੋਰੇ। ਜ਼ਰੀ ਜ਼ੀਨ ਬੋਰੇ ॥੪੬॥ ਕਹੂੰ ਬਾਜ[7] ਮਾਰੇ।
ਕਹੂੰ ਸ੍ਵਾਰ ਡਾਰੇ। ਕਹੂੰ ਘਾਇ ਘਾਲੇ। ਭਜੇਤੇ ਬਿਹਾਲੇ ॥ ੪੭॥ ਕਹੂੰ ਮਾਰਿ
ਨੇਜੇ। ਜਮੰਧਾਮ ਭੇਜੇ। ਕਿਨੈ ਸਾਂਗ ਮਾਰੀ।ਭਈ ਫੋਰਿ ਪਾਰੀ॥੪੮॥ ਕਰਾ-
ਚੋਲ ਕੋਈ। ਹਤੇ ਕੀਨਿ ਦੋਈ[8]। ਕਿਸੂ ਕੇ ਤਮਾਚੇ। ਹਤੇ ਧੂਲ ਰਾਚੇ ॥
੪੯ ॥ ਗੁਰੂ ਕੇਰ ਤੀਰੈ। ਬਿਧੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੀਰੈ। ਪਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਖੋਏ। ਬਡੀ ਨੀਂਦ
ਸੋਏ ॥ ੫੦ ॥ ਚਲੀ ਪੁੰਜ ਗੋਰੀ। ਮਰੇ ਦੌਨ ਓਰੀ। ਕਟਾਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰਾ।ਕਿਨੂ
ਪੇਟ ਫਾਰਾ ॥ ੫੧ ॥ ਬਜੈ ਰਾਗ ਮਾਰੂ। ਲਰੈਂਤੇ ਜੁਝਾਰੂ।ਮਹਾਂ ਫਾਗ[9]ਖੇਲੈਂ।

---

[1]ਦੂਨਾਲੀ ਬੰਦੂਕਾਂ। [2]ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ। [3]ਲੱਜਾ ਨਾਲ ਲਜਾਇਮਾਨ ਹੋਏ। [4]ਖਿੱਝਿਆ। [5]ਮਾਨੋਂ ਬਦਲ ਵਰਖਦੇ ਹਨ। [6]ਗੜੇ ਵਰਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। [7]ਘੋੜੇ। [8]ਮਾਰਕੇ ਦੋ ਕਰ ਦਿੱਤੇ (ਟੋਟੇ)। [9]ਟੋਲੀ।

ਮਿਲੈਂ ਪੈ ਧਕੇਲੈਂ ॥ ੫੨ ॥ ਸਿਰਖੰਡੀਛੰਦ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੜਕਤਿ ਕਾਲੀ ਆਮਿਖ ਭੱਖਣਾ। ਧੂੜ ਉਤੰਗ ਬਿਸਾਲੀ ਸੂਰਜ ਛਪਿ ਗਯੋ। ਚਮੂੰ ਭਈ ਬਿਕਰਾਲੀ ਮੁਖ ਪਰ ਖੇਹ ਤੇ। ਲੋਹੂ ਕਪਟ ਕਰਾਲੀ ਆਂਤ੍ਰੈ ਗਿਰਪਰੀ॥ ੫੩ ॥ ਕੂਕਾਂ ਜੰਬੁਕ ਕੂਕੀ, ਸ੍ਵਾਨ ਪੁਕਾਰਤੇ। ਗਿੱਝਾਂ ਉਡ ਉਡਿ ਢੂਕੀ, ਕਾਕਨਿ, ਕੰਕ ਸੋ[1]।ਗੁਲਕਾਂ ਚਲਿ ਚਲਿ ਸ਼ੂੰਕੀ ਉਰ ਸਿਰ ਫੋੜਤੀ। ਜੀ-ਵਨ ਆਸ਼ਾ ਚੂਕੀ ਭੜਥੂ ਘੱਤਣਾ॥੫੪॥ਜਿਰਹਿ ਸੰਜੋਵਾਂ ਟੂਟੀ ਗਰ ਤੇਗਿਰ ਪਰੀ।ਲਰਤਨੌਂ ਚਮੂੰ ਨਿਖੂਟੀ ਹੂਟੀ ਓਜ ਤੇ। ਛਾਤੀ ਅਖੀਆਂ ਫੂਟੀ ਲਗਿ ਲਗਿ ਗੋਰੀਆਂ।ਬਹੁਤੀ ਬਾਛੜ ਸੂਟੀ[2] ਕਸਿ ਕਸ ਤੁਪਕ ਕੋ ॥ ੫੫ ॥ ਕਹਿੰ ਲਗਿ ਕਥੌਂ ਲਰਾਈ ਭਾਰਥ ਜਨੁ ਭਯੋ।ਮਿਟੇ ਨ ਭਟ, ਬਰਿਆਈ[3] ਕਟਿ ਕਟਿ ਕਾਟਿਤੇ। ਲੋਥਨਿ ਅਵਿਨੀ ਛਾਈ ਜੋ ਰਛ ਖੇਤ ਕੀ[4]। ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਈ ਭਾਗੇ ਕੇਤਿਨੇ ॥੫੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਰਚੱਤ੍ਰਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਵਿਜੇ ਲੈਕੇ ਬਿਸਾਲੀ ਪਹੁੰਚਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਬਹੁ ਧੂਮ[5] ਤੇ ਰਵੀ ਧੂਲ ਅਸਮਾਨ। ਧੂਮ ਪਰੀ[6] ਬਹੁ ਬੀਰ ਕੀ, ਮਾਨੋ ਸਭਿ ਨੌ ਆਨਿ ॥ ੧॥ਨਵਨਾਮਕਛੰਦ। ਤੜਭੜ ਤੁਪਕਨ। ਤਜਿ ਤਜਿ ਅਰਿ ਹਨਿ। ਖੜਗਨਿ ਹਤਿ ਹਤਿ। ਮਰਤਿ ਸੁ ਜਿਤ ਕਿਤ ॥੨॥ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਤਟ ਪਰ। ਅਟਿਕ ਸੁਭਟ ਬਰ[7]। ਰੁਪਿ ਰੁਪਿ ਲਰਿ ਕਰਿ। ਮਿਟਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਣ ਧਰਿ[8]॥੩॥ਗੁਰ ਸੁਤ ਸਰ ਖਰ[9]।ਕਰਖਤ[10] ਧਨੁ ਧਰਿ[11]। ਬਲ ਬਡ ਭਰਿ ਭਰਿ। ਤਜਤਿ ਤੁਰਤ ਧਰਿ[12] ॥ ੪ ॥ ਸਰਪਨ ਸਮਸਰ। ਫੁੰਕਰਤਿ ਅਰਿ ਪਰ[13]।ਬਿਧਿ ਬਿਧਿ ਗਿਰ ਧਰ।ਰਕਤ ਸੁ ਭਰਿ ਭਰਿ[14]॥੫॥ ਭਟਪਰਿ ਮਹਿਮਹਿ[15]।ਪੁਨ ਸਰ ਗਹਿ ਗਹਿ।ਰਿਪੁ ਤਨ ਲਹਿ ਲਹਿ।'ਥਿਤ ਰਹੁ' ਕਹਿ ਕਹਿ ॥ ੬ ॥ ਰਿਸ ਉਰ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਧਰ ਧਰਿ ਧਰ ਧਰਿ[16]।

---

[1]ਕਾਉਂ ਤੇ ਚਿੱਟੀਆਂ ਚੀਲਾਂ। [2]ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਮੁੱਟੀ। [3]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ। [4]ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਰਣ ਖੇਤ ਕੀ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ; ਅਰਥ-ਰਣ ਭੂਮਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲ ਛਾ ਗਈ। [5]ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ। [6]ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋਈ। [7]ਅਟਕੇ (ਸਾਰੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੂਰਮੇਂ। [8]ਭਾਵ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ। [9]ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ। [10]ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ [ਆਕਰਖਤ]। [11]ਧਨੁਖ ਫੜਕੇ। [12]ਤੁਰਤ ਕਰਕੇ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। [13]ਵੈਰੀ ਉਤੇ ਫੁੰਕਾਰ ਕੇ ਜਾ ਲਗਦੇ ਹਨ। [14]ਵਿੰਨ੍ਹ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗਦੇ ਹਨ ਲਹੂ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ। [15](ਇਉਂ) ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸੂਰਮੇ ਪੈਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [16]ਧਰਤੀ (ਉਤੇ) ਧੜ (ਹੀ) ਧੜ ਧਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਿ ਅਰਿ ਅਰਿ ਹਰਿ[1]।ਸ਼ੂੰਕਤਿ ਸਰ ਖਰ॥੭॥ਚੰਚਲਾ ਛੰਦ ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਬਿਲੰਦ ਹੋਇ।ਸਿੰਘ ਪੁੰਜ ਸੰਗ ਬਾਕ ਬੋਲਤੇ ਪ੍ਰਕੋਪ ਜੋਇ। 'ਮਾਰੀਏ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਜੁ ਅੱਗ੍ਰ ਆਨਿ ਕੀਨਿ ਢੋਇ। ਪੰਥ ਕੋ ਛੁਟਾਇ ਲੇਹੁ ਮੋਰ ਲੇਹੁ ਮਾਰ ਸੋਇ[2] ॥ ੮ ॥ ਟਾਖਿਧੇ ਨਦੀ ਉਰਾਰਿ ਸੂਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜੇ ਸਮੂਹ। ਪਾਰਿ ਹੈ ਉਲੰਘਨੋਂ ਹਟਾਇ ਬੈਰਿਯਾਨਿ ਹੂਹ[3]। ਪਾਛ ਰੋਖਿ ਆਪਨੇ ਨਿਵਾਰਿਯੇ ਤੁਰੰਗ ਮਾਰਿ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਿ, ਸ਼੍ਰੋਨ ਸ਼੍ਰੋਧ ਸਿੰਘ ਕੋਪ ਧਾਰਿ[4] ॥ ੯ ॥ ਆਦਿ ਜੋ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਯਧਾਨ ਮਾਰਿ ਮੌਰਿ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਪਹੂਚਿਕੈ ਗਏ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਹੇਲਡਾਰ[5]। 'ਜਾਨ ਨਾਂਹਿ ਦੀਜੀਏ ਹਨੀਜੀਏ' ਉਚਾਰਿ ਊਚ। 'ਬਾਨ ਮਾਰਿ ਤੀਛਨਾ ਜਿ ਭੀਛਨਾ ਲਗੰਤਿ ਮੂਚ[6]'॥੧੦॥ ਲਲਿਤਪਦਛੰਦ॥ ਪਿਖਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਮਨੇ ਆਗੇ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਧਾਰੀ। ਆਲਮਸਿੰਘ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚਯੋ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਅਗਾਰੀ॥੧੧॥ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜਗ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਸੁ ਕ੍ਰੋਧਾ। ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਉਮਡਯੋ ਬਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ॥ ੧੨ ॥ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਗਰਜਯੋ ਅਜਬ ਸਿੰਘ ਤਤਕਾਲਾ। ਗਯੋ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਕੋ ਸੈਤ-ਸਿੰਘ ਰਿਪੁ ਕਾਲਾ ॥ ੧੩ ॥ ਅਨਿਕ ਸਿੰਘ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਤਹਿੰ ਮਹਾਂ-ਸਿੰਘ ਹਯ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਧਾਏ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਰਸ ਹੇਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਕਹਿੰ ਲਗਿ ਗਿਨੌਂ ਸੁਭਟ ਬਰ ਗੁਰ ਕੇ ਗਏ ਹਟਾਵਨਿ ਆਗੇ। ਚਮੂੰ ਮਲੇਛਨ ਰੋਕਤਿ ਉਤ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸੁ ਬਰਜਨ ਲਾਗੇ ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਭਟ ਭੇੜ[7] ਭਯੰਕਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੁੰਜ ਬਰਖਾਏ। ਹਬਾਵੱਬ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਗਥ ਜੁੱਥੇ[8] ਮਥਹਿੰ[9] ਮਾਰ ਉਲਟਾਏ ॥੧੬॥ ਹਲੀ ਚਮੂੰ ਅਵਲੋਕਿ[10] ਵਜੀਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਪਠਿ ਔਰੇ। ਤਿਤ ਕੌ ਜਾਇ[11] ਤੁਰੰਗਮ ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਰੋਕ ਲਿਏ ਤਿਸ ਠੌਰੈ ॥ ੧੭ ॥ ਖਪਰੇ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਸਤਿਗੁਰ ਐਂਚਿ ਐਂਚਿ ਗਨ ਮਾਰੇ। ਹਯ ਸਮੇਤ ਰਨ ਖੇਤ ਰਹਯੋ ਸੋ ਸੰਗੀ ਕਿਤਿਕ ਸਿਧਾਰੇ ॥੧੮॥ ਉਤ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੋਰੇ ਆਗ੍ਯਾ ਬਿਨ ਰਿਪੁ ਕੀਨੋ। ਜੋ ਪਹੁੰਚਹਿ ਰੋਕਨ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ, ਹੋਇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਹੀਨੋ॥੧੯॥ਲੂਝ ਰਹੇ ਬਹੁ ਜੂਝ ਪਰੇ[12]

[1]ਅੜਨੇ ਵਾਲੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅੜਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [2]ਲੜਕੇ ਮਾਰ ਲਓ। [3]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ। [4]ਰੰਨੀ ਮੁੜਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ। [5]ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ। [6]ਜੋ ਲਗਦਿਆਂ ਹੀ ਗਿਰ ਪੈਣ[ਮੁਚ=ਤਿਆਗਣਾ।ਡਿਗਣਾਂ]। [7]ਮੁਕਾਬਲਾ। [8]ਗੁੱਥਮਗੁੱਥਾ। [9]ਮਲ ਸਿੱਟਦੇ ਹਨ। [10](ਆਪਣੀ) ਸੈਨਾ ਹੋਲ ਖੜੋਤੀ ਵੇਖਕੇ। [11]ਉਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਜਾਇਕੇ (ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ)। [12]ਲੜਕੇ ਬਹੁਤੇ ਮਰ ਗਏ।

ਗਨ, ਤਹਾਂ ਨ ਠਹਿਰਨ ਦੀਨੋ। ਸਨੇਸਨੇ ਸਲਿਤਾਜਲ ਪਾਰਹਿ ਲਰਤਿ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨੋ॥੨੦॥ਰਿਸ ਕੋ ਧਰਿ ਧਰਿ ਬਲ ਕੋ ਕਰਿ ਛਰਿ ਰੋਕਨਿ ਫਿਰ ਫਿਰ ਚਾਹੈਂ[1]।ਪਹੁੰਚੇ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਤੇ ਮਰਿ ਮਰਿ ਗਿਰੇ ਤਹਾਂ ਹੈਂ ॥ ੨੧॥ਠਹਿਰ ਨ ਦੇਤਿ ਸਰਨਿ ਕੀ ਬਰਖਾ ਤੀਨ ਚਾਰ ਬਿਧ ਜਾਈ[2]। ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਕੋ ਛੂਛ ਨ ਚਾਲਹਿ[3] ਹਯ ਭਟ ਮਰਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੨॥ ਆਗੈ ਗੁਰ ਸੁਤ,ਮੱਧ ਗੁਰੂ ਥਿਤ, ਪਾਛੈ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰੇ।ਕਰੇ ਕਦਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਅਨਗਨ ਹੀ ਲੋਥ ਲੋਥ ਪਰ ਡਾਰੇ ॥੨੩॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਬਲ ਤੇ ਦੂਰ ਰਖੇ ਰਿਪੁ ਸਲਿਤਾ ਤਰੀ ਸੁਖੇਨਾ।ਪਾਰ ਗੁਰੂ ਜੁਤਿ ਸਿੰਘਨਿ ਸਭਿ ਦਲ, ਉਰੇ ਮਲੇਛੀ ਸੈਨਾ ॥ ੨੪ ॥ ਸਲਿਤਾ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਚਾਹਤਿ ਪਰੇ ਤੀਰ ਅਰੁ ਗੋਰੀ। ਮਰੇ ਕਿਤਿਕ ਬਹਿ ਗਏ ਬੀਰ ਹੀ ਥਿਰਹਿਂ ਉਰਾਰਹਿ ਓਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਰਿਸ ਕੋ ਕਰਤਿ ਦੈਤ ਕੋ ਚਰਬਤਿ ਬਸ ਨਹਿ ਕਛੂ ਬਸਾਵੈ। ਗਰਜਹਿ ਤੋਪ ਟੋਲ ਕਹੁ ਮਾਰਹਿ ਖਰੇ ਹੋਨਿ ਨਹਿ ਪਾਵੈਂ ॥੨੬॥ ਭੀਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਮਿਲੇ ਵਜੀਦ ਪਠਾਨਾ।'ਅਬਿ ਤੌ ਪਾਰ ਪਰੇ ਦਿਢ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ, ਹਤਹਿ ਤੁਪਕ ਅਰੁ ਬਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥ ਨਾਹਕ ਸੈਨ ਨਹੀਂ ਹਨਵਾਵਹੁ[4] ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ ਭਾਰੀ। ਹਮ ਕੋ ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਕਹਾ ਹੋਯੋ ਅਬਿ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਚਮੂੰ ਅਲਪ ਹੈ ਚਾਕਰ ਨਾਂਹਿਨ, ਲਾਖਹੁਂ ਸੰਗ ਲਰਤਾ[5]। ਗਹਿਬੇ ਮਹਿਂ ਤੜਿਤਾ ਨਹਿ ਆਵਹਿਂ[6], ਤਿਮ ਗੁਰ ਬੀਰ ਦਿਖਤਾ ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਹੁ ਸੰਭਾ-ਲਨ ਘਾਇਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਘਾਲਯੋ ਦੂਰ ਸੁ ਡੇਰਾ। ਹਮਰੇ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਥਿਰ ਅਬਿ ਨਦੀ ਤੀਰ ਪਰ ਹੇਰਾ' ॥੩੦॥ ਬਿਸਮਯੋ ਤਬਿ ਵਜੀਦਖਾਂ ਬੋਲਯੋ 'ਅਚਰਜ ਕੀਨ ਗਯੋ ਹੈ[7]। ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਮ ਰੁਕਯੋ ਨ ਕਿਮਹੂੰ ਮਾਰਤਿ ਪਾਰ ਭਯੋ ਹੈ ॥ ੩੧ ॥ ਪੁੰਜ ਸੁਭਟ ਕੋ ਖੇਤ ਪਰਯੋ ਪਿਖਿ ਪੁਰੀ ਨ ਚਿਤ ਕੀ ਬਾਂਛੇ। ਪਕਰਯੋ ਗਯੋ ਨ ਭਯੋ ਸੰਘਾਰਨਿ, ਬਿਜੈ ਲੇਤਿ ਗੁਰ ਗਾਛੇ[8]' ॥੩੨॥ ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਮੂਰਖ ਮਿਲਿਕੈ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਅਨਜਾਨੇ। ਤਜਿ ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਦੂਰ ਪਿਛੇ ਹਟ ਡੇਰਾ ਪਾਇ ਸਥਾਨੇ ॥੩੩॥-ਗੁਰ ਕੀ ਤੋਪ ਨ ਗੋਰਾ ਪਹੁੰਚਹਿ[9]-ਕੋਸਕ ਤਜਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ ਅਨਿਕ

---

[1]ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ (ਪਹਾੜੀਏ)। [2]ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3]ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ (ਬਾਨ)। [4]ਮਰਵਾਓ। [5]ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ (ਗੁਰੂ) ਲੜਦਾ ਹੈ। [6](ਜਿਵੇਂ) ਬਿਜਲੀ ਫੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। [7]ਕਰ ਗਏ ਹਨ। [8]ਸਗੋਂ ਜੈ ਲੈਕੇ (ਪਾਰ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਲੇ ਗਏ। [9]ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਤੋਪ ਦਾ ਗੋਲਾ ਨਾ ਆ ਪੁਜੇ।

ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਥਿਰ ਸੁਰੇਤਿ ਸਮੁਦਾਏ॥੩੪॥ਜਾਗ੍ਰਤ ਰਹੇ–ਨ ਆਇ ਪਟੈ ਗੁਰ–ਕਸਿ ਤੁਰੰਗ ਧਰਿ ਹਾਥੈਂ। ਮਰਹਿ ਅਨਿਕ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸੰਭਾਰਨ[1]? ਪਰੇ ਮਿਲੇ ਰਜ ਸਾਥੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬਿਨੈ ਕਹਿ ਦੇ ਬਹੁ ਦਰਬ ਉਤੰਗ॥ ਅਪਰ ਅਜਾਇਬ ਵਸਤੂ ਦੇ ਕਰਿ ਇਕ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਮਤੰਗ ॥ ੩੬ ॥ 'ਆਨਿ ਬਚਾਯਹੁ ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਨਤੁ ਗੁਰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਰੈ[2]। ਅਬਿ ਬਸਿਬੋ ਹੁਇ ਸੈਲ ਬਿਖੈ ਹਮ ਗੁਰੂ ਭਯੋ ਜਬਿ ਪਾਰੈ'॥੩੭॥ਇੱਤਯਾ-ਦਿਕ ਕਹਿ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕੀਨਸਿ 'ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਅਬਿ ਜਾਵੈਂ। ਹਮ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਨਿਤ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹੈਂ ਭੀਰ ਪਰੇ ਤਬਿ ਆਵੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਹਮ ਨਿਜ ਘਰਮਹਿ ਜੈ ਹੈਂ,ਮਿਟੀ ਲਰਾਈ'।ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਸੂਬੇ ਸਨ ਮਿਲਿ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਂਈ ॥ ੩੯ ॥ ਰੁਦਨ ਪੀਟਬੋ ਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨਾ ਗਿਰ ਗਨ ਘਰ ਘਰ ਹੋਵਾ। ਕਿਸ ਕੋ ਸੁਤ, ਪਿਤ, ਭ੍ਰਾਤਾ, ਪਤਿ ਹਤਿ ਅਪਨਿ ਸੰਬੰਧਨਿ ਜੋਵਾ ॥੪੦॥ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਹਿ ਪ੍ਰਜਾ ਸੁਭਟ ਮਰਿ-ਵਾਇ।ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤਿ ਸੰਗ ਭਿਰਿਕੈ ਕਯਾ ਲੀਨਸਿ ਦੁਖ ਪਾਇ' ॥੪੧॥

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ਤਟਪਰਲੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਕਰਿਬਿਸਰਾਮਾ।ਘਾਇਲ ਸਕਲ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕੀਨੇ ਅਰੁ ਕੀਨਿ ਰਣ ਕਾਮਾ॥ ੪੨ ॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਦਾਹ ਕਰਾਇ ਪਹੁੰਚਾਏ ਸੁਰਲੋਕਾ। ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ ਘਾਯਲ ਪਰ ਲਾਏ ਪੀਰ ਮਿਟੀ, ਨਹਿ ਸ਼ੋਕਾ ॥ ੪੩ ॥ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਅਰਾਮ ਭਟ ਸਗਰੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕੀਨਾ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਮ ਛੀਨਾ ॥ ੪੪ ॥ ਰਾਵ ਬਿਸਾਲੀ ਕੋ ਤਬਿ ਆਯਹੁ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਬੰਦੇ। ਕਰਹਿ ਬਾਰਤਾ ਸੰਘਰ ਕੇਰੀ ਹੋਵਤਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦੇ ॥ ੪੫ ॥ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕਰਤਾ ਸਮਸਰ ਆਨ ਨ ਕੋਈ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਹੰਕਾਰ ਨਿਕੰਦਾ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਪਤ ਖੋਈ॥੪੬॥ ਪਾਰ ਸਥਾਨ ਖੇਤ ਰਣ ਮਾਂਹੀ ਸੰਕੀਰਨ[3] ਨਰ ਘੋਰਾ[4]। ਜਿਤ ਕਿਤ ਮਰੇ ਪਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈਂ,ਕੂਕੈਂ ਜੰਬੁਕ ਘੋਰਾ[5]॥੪੭॥ ਗ੍ਰਿੱਧ ਫਿਰੈਂ ਤਹਿ ਭਈ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ, ਸ੍ਵਾਨ ਪੁਕਾਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ। ਕਈ ਦਿਵਸ ਲੌਂ ਖਾਇ ਅਘਾਵਹਿ ਬੁਰਜੋ ਨ ਪਰਜੋ ਬਿਲੰਦਾ[6] ॥ ੪੮ ॥ ਮੁਝ ਕੋ ਜਾਨ ਆਪਨੋ ਚੇਰਾ,ਨਗਰਚਲਹੁ ਦ੍ਰਿਗ ਹੇਰੋ।ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਪਾਇ ਨਿਕੇਤਹਿੰ

[1]ਕੌਣ ਸੰਭਾਲੇ। [2]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇਸੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਸੀ। [3]ਇੱਕਠੇ ਪਏ। [4]ਆਦਮੀ ਤੇ ਘੋੜੇ। [5]ਭਿਆਨਕ। [6]ਰੱਜ ਪਿਆ ਹੈ ਛੁੱਟਿਆ ਨਹੀਂ (ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਮਾਸ)।

ਪਾਵਨ ਕੀਜਹਿ ਮੇਰੋ ॥ ੪੯ ॥ ਵਸਤੁ ਦਾਸ ਕੀ ਘਰ ਤੇ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਅਪਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੋ।ਰਹਹੁ ਸੁ ਬਰਤਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿਕੈ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੁਖ ਠਾਨੋ'॥੫੦॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪੇਖਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਇ ਕਰਾਯੋ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਰਘ ਨਾਦ ਉਠਾਲਾ ॥ ੫੧ ॥ ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਵ ਸੰਗ ਲੇ ਬਾਤਹਿੰ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨੇ। ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹਿੰ ਹੋਵਤਿ, ਰਹੇ ਬਿਰਾਜ ਮਹਾਨੇ[1] ॥ ੫੨ ॥ ਆਨਿ ਉਤਾਰੇ ਅਨਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਮਹਿੰ ਮਨ ਲਾਯੋ। ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਦੇ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਅਧਿਕ ਹੁਲਸਾਯੋ ॥ ੫੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਬ ਖਾਲਸਾ ਰਾਵ ਭਾਵ ਕੋ ਹੇਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਠਾਨਤਿ 'ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ' ॥ ੫੪ ॥ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੂੰ ਸੁਖ ਭਾ ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਪੁਚਾਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦੇ ਗੁਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਾਈ ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਬਿਸਾਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚਤੁਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫॥

੪੬. [ਬਿਸਾਲੀ ਡੇਰਾ। ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸੇ ਬਿਸਾਲੀ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ। ਆਇ ਰਾਵ ਬੰਦਨ ਕਰੈ ਸੇਵੈ ਜਿਤਿਕ ਸਮਾਜ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਬਾਕ ਗੁਰੂ[2] ਸੁਨੇ। ਭਾਗ ਆਪਨੇ ਦੀਰਘ ਗੁਨੇ। ਸਗਲ ਖਾਲਸੇ ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ।ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਥਿਤ ਹੁਇਂ ਆਨਿ ॥ ੨ ॥ ਬੋਲਯੋ ਰਾਵ 'ਸੈਲਪਤਿ ਅੰਧੇ। ਗਾਵਰਿ ਸਾਥ ਬੈਰ ਬਡ ਬੰਧੇ।ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਖੋਇ ਜਿਨ ਲੀਨੋ।ਮਹਾਂ ਕੁਕਾਜ ਆਪਨੋ ਕੀਨੋ ॥੩ ॥ ਅਪਜਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਬਾਰਿ ਅਨੇਕ ਲਰਤਿ ਰਣ ਹਾਰਾ।ਸੁਨਹਿ ਸ਼੍ਰੋਣ ਮਨ ਜੋ ਕਰਤੂਤ। ਕਹੇ ਗਿਰੇਸ਼ੁਨਿ ਬਿਖੇ ਕੁਪੂਤ॥੪॥ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤੁਰਕਾਨਿ ਅਗਾਰੀ।ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਹੋਤਿ ਦੇਤਿ ਧਨਭਾਰੀ। ਹਾਰਯੋ ਧਰਮ ਹਿੰਦੂਆਨਿ ਕੇਰਾ। ਬਨਹਿ ਦੀਨ ਬੋਲਤਿ–ਮੈਂ ਚੇਰਾ–॥੫॥ ਆਨਕਾਨਿ ਜੋ ਰਾਖਤਿ ਰਾਜਾ[3]।ਕੋ ਇਮ ਕਰਹਿ ਜੁ ਕੀਨਿ ਕਕਾਜ॥ਧਿਕ ਧਿਕ ਬਾਰ ਬਾਰਿ ਇਸ ਕਹੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਬਿਰੋਧੀ ਲਹੈਂ ॥ ੬ ॥ ਰਾਜ ਤੇਜ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਬਲ ਤਯਾਗ।ਮਹਾਂ ਰੰਕਤਾ ਕੇ ਮਗ ਲਾਗ।ਤਸਕਰ ਸਮ-ਸਰ ਕਰਿਕੈ ਪੰਮਾਂ। ਚੂਨ ਧੇਨੁ ਲੇ ਗਯੋ ਕੁਕੰਮਾ[4] ॥ ੭ ॥ ਕਰੀ ਕੁਕ੍ਰਿਤ

[1]ਭਾਵ (ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ) ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। [ਵਿਰਾਜਨਾ=ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣਾ]। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ। [3]ਆਨ ਤੇ ਕਾਣ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਰਾਜਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ। [4]ਕੁਕਰਮੀ।

ਆਨ[੧] ਕੋ ਦੀਨ।ਬੰਚਕ[੨]ਬਨਿ ਪ੍ਰਪੰਚ[੩]ਅਸ ਕੀਨ।ਮਹਾਂ ਪਰਾਜਯ[੪]ਕੋ ਇਹ ਲੱਛਣ। ਹਸਹਿਂ ਧਿਕਾਰਹਿਂ ਸਕਲ ਬਿਚੱਛਨ ॥੮॥ ਤੁਮ ਕੋ ਧੰਨਜ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਮਾਨ ਆਨ[੫]ਬਡ ਧਰਮ ਦਿਖਾਰਾ।ਰਾਵਰਿ ਬਿਨਾ ਕੌਨ ਅਬਿ ਕਰੈ। ਰਿਪੁ ਕੇ ਕਹੇ ਆਨ ਕੋ ਧਰੈ[੬] ॥੯॥ ਅਪਨੋ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ ਬਸੰਤਾ[੭]। ਨਿਕਸੇ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਤਯਾਗਿ ਤੁਰੰਤਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ।'ਕਰ੍ਯੋ ਕੁਕਰਮ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਲਹ੍ਯੋ॥੧੦॥ ਬਡੇ ਪੁਰਖ ਕੂਰੇ ਕਰਿ ਮਾਰਤਿ। ਤਾਵਤ ਅਧਿਕ ਛਿਮਾ ਕਰਿ ਡਾਰਤਿ। ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਸੁਖ ਸੋਂ ਨਹਿਂ ਬਸੈ। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਿਰ ਪਰ ਲਸੈ[੮] ॥੧੧॥ ਜੇਕਰਿ ਸ਼ਰਣ ਪਰਤਿ ਸੋ ਆਇ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਪਰਤਾਪ ਅਧਿਕਾਇ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖੀ ਨਿਤ ਰਹਤਿ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਕੋ ਲਹਤਿ'॥੧੨॥ ਬੋਲੇ ਕਲ-ਗ਼ੀਧਰ ਮੁਸਕਾਵਤਿ। 'ਇਹ ਨਿਰਭਾਗ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪਾਵਤਿ। ਪੰਥ ਖਾਲ-ਸਾ ਹਮ ਉਪਜਾਯੋ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਨਿਤ ਵਧਹਿ ਸਵਾਯੋ॥੧੩॥ਸਕਲ ਸੈਲ-ਪਤਿ ਕੋ ਦੁਖਦਾਈ। ਤ੍ਰਸਤਿ ਹੋਇ ਪਰਿ ਹੈਂ ਸ਼ਰਨਾਇ[੯]। ਛੀਨਹਿ ਦੇਸ਼ ਕਿ ਲੈਹੈ ਦੰਡ। ਜੇਕਰਿ ਲਰਹਿਂ ਹੋਇਂ ਖੰਡ ਖੰਡ ॥੧੪॥ ਕੇਤਿਕ ਬਰਖਨ ਮਹਿਂ ਇਕ ਸਿੱਖ੍ਯ[੧੦]। ਪਰਹਿ ਸਭਿਨਿ ਪਰ, ਕਥਾ ਭਵਿੱਖ੍ਯ। ਤੁਰਕਨ ਸਹਿਤ ਸੈਲਪਤਿ ਸਾਰੇ। ਕੋ ਕੋ ਬਚਹਿ, ਜਾਹਿਂ ਤਬਿ ਮਾਰੇ ॥੧੫॥ ਦੇਸ਼ ਉਜਾਰਹਿ ਧੂਮ ਉਠਾਵਹਿ। ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਤ੍ਰਸਾਵਹਿ। ਅਬਿ ਤੇ ਹਮ ਨੇ ਖੇਲ ਪਸਾਰੀ।ਸੀਖਹਿ ਪੰਥ ਕਰਣ ਰਣ ਭਾਰੀ[੧੧]॥੧੬॥ ਸ਼ਰਣ ਪਰਹਿ ਨਿਤ ਹੋਹਿ ਉਬਾਰਣ[੧੨]।ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਹਿਤ ਬੰਸ ਹੁਇ ਮਾਰਣ।ਏਕ ਸਹੰਸ੍ਰ[੧੩] ਕੋਸ ਜਿਨ[੧੪] ਰਾਜ। ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਤਾਜ ॥੧੭॥ ਹਮ ਤਿਸ ਕੀ ਜਰ ਕਰਹਿਂ ਉਖਾਰਣ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਿਨਸੈ ਬਡ ਦਾਰੁਨ। ਸੈਲਪਤੀ ਗਿਨਤੀ ਕਿਸ ਬਿਖੈ। ਅਬਿ ਤੇ ਪੰਥ ਲਰਨ ਹੀ ਸਿਖੈ' ॥੧੮॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਰਾਵ ਹਰਖ ਚਿਤ ਭਯੋ।ਬੈਠਿ ਕਿਤਿਕ ਚਿਰ ਘਰ ਉਠਿ ਗਯੋ। ਰਿਦੈ ਸਰਾਹਤਿ-ਗੁਰ ਬਡ ਤੇਜ।ਕੋ ਇਨਕੇ ਸਮ ਮਹਾਂ ਮਜੇਜ[੧੫]-॥੧੯॥

[੧]ਕ਼ਸਮ। [੨]ਠੱਗ। [੩]ਫਰੇਬ। [੪]ਹਾਰ। [੫]ਮੁਰੀਦ। [੬]ਵੈਰੀ ਦੇ ਕਹਿਆਂ ਸਹੁੰ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। [੭]ਭਾਰੀ ਵਸਦਾ ਸੀ। [੮]ਚਮਕੇਗਾ। [੯]ਡਰਕੇ ਸ਼ਰਣੀ ਪੈਣਗੇ। [੧੦]ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। [੧੧]ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਕਰਨਾ। [੧੨]ਸ਼ਰਨ ਪਏ ਬਚਣਗੇ। [੧੩]ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ। [੧੪]ਭਾਵ ਨੁਰੰਗੇ ਦਾ। [੧੫]ਉਚੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ, ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲਾ। (ਅ) ਮਿਜ਼ਾਜ=ਖ਼ੁ, ਸੁਭਾਵ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 'ਮਿਜ਼ਾਜ' ਕਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਕਦੇ ਉੱਚ ਸੁਰਤੇ ਲਈ ਬੀ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਚਾਵਰ ਚੂਨ ਪਹਿਤ ਘ੍ਰਿਤ ਆਛੇ। ਪਹੁੰਚਾਵਤਿ ਜੇਤਿਕ ਹੁਇ ਬਾਂਛੇ॥ਤ੍ਰਿਣ ਕਾਸ਼ਟ ਕੀ ਸਗਰੀ ਸੇਵਾ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੇਤੁ ਗੁਰਦੇਵਾ॥ ੨੦ ॥ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬਾਸੁਰ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਏ। ਪੁਨ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ ਵਾਏ[1]।ਕਰਿ ਅਖੇਰ ਕੋ ਵਹਿਰ ਬਹਾਨਾ॥ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨਾ॥੨੧ ॥ ਉਤਰ ਉਰਾਰ ਨਦੀ ਤੇ ਆਏ। ਬਿਚਰਤਿ ਬਨ ਕੇਤਿਕ ਮ੍ਰਿਗ ਘਾਏ। ਤੁਰਕ ਪਰਾਜੈ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਪੁਰਿ ਚਾਲਾ[2] ॥ ੨੨ ॥–ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਕਰਿ ਮਰਿਵਾਵਨ[3]।ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਗਹ੍ਯੋ ਗਯੋ ਕੋ ਘਾਵਨ[4]। ਚਮੂੰ ਮਾਰਿ[5] ਨਦ ਪਾਰਿ ਉਤਰਿਗਾ। ਏਕ ਸੰਬੰਧੀ ਤੁਰਕ ਸੁ ਮਰਿਗਾ–॥ ੨੩ ॥ ਇਮ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਗਯੋ ਸਿਰੰਦ। ਪਾਇ ਨਮੋਸ਼ੀ ਸ਼ੋਕ ਬਿਲੰਦ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਭਟ ਸਮੁਦਾਈ। ਉਤਰੇ ਕਿਤ ਕਿਤ ਹਿਤ ਤਕਰਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰਾ। ਤੂਸਤਿ ਤੁਰਤ ਕਰਤਿ ਭੇ ਤਯਾਰਾ॥ ਗਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਿਤ ਸੋ ਜੋਏ[6]। ਦੋਨਹੁੰ ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਏ॥ ੨੫ ॥ ਚਲੀ ਤੁਫੰਗੈਂ ਗੁਲਕਾ ਸੰਗ॥ਕਰੇ ਪਹਾਰੀ ਅੰਗਨ ਭੰਗ॥ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹਿਂ ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਗਏ। ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚੇ ਰਨ ਭਏ ॥੨੬॥ ਹਯ ਧਵਾਇ ਕਰਿ ਤਾਕਤਿ ਮਾਰੈਂ। ਦਹ ਗਿਰ ਪਰਹਿਂ ਨ ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਫਿਰ ਲੌ ਅਰੇ ਪਹਾਰੀ। ਉਮਡੇ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਬਲਿ ਭਾਰੀ॥ ੨੭ ॥ ਹੇਲਾ ਘਾਲਿ ਪਰੇ ਇਕ ਬਾਰੇ॥ਉਚ ਪੁਕਾਰਤਿ 'ਮਾਰਹੁ ਮਾਰੇ'।ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਤਿਨ ਕੇ ਜਾਇ। ਦੀਰਘ ਤੋਮਰ ਹਤੇ ਰਿਸਾਇ॥ ੨੮॥ ਖੜਗ ਨਿਕਾਸਿ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਕਰੇ। ਭਜੇ ਗਿਰਨਿ ਨਰ ਡਰ ਉਰ ਧਰੇ। ਤਿਨ ਮਹੁੰ ਕੇਤਿਕ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਏ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਿਯ ਕਰਤਿ[7] ਪਲਾਏ॥ ੨੯ ॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਲੀਨਸਿ ਤਿਨ ਡੇਰਾ। ਹਯ ਆਯੁਧ ਆਦਿਕ ਜੋ ਹੇਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਮਾਰ ਕਰਿ ਫਿਰੇ। ਆਇ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ॥੩੦॥ ਮਿਲ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਬਹੁ ਗਰਜਾਵੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਵੈ। ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਪ੍ਰਭੁ ਹਟਿ ਆਏ। ਸਲਿਤਾ ਉਤਰਿ ਸਿਵਰ ਦਰਸਾਏ॥ ੩੧ ॥ ਤਜੇ ਤੁਰੰਗਮ ਕਿਯ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਡਰੇ ਸਕਲ ਹੀ ਗਿਰ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਲੇ ਲੇ ਭਾਜਰ[8] ਦੂਰ ਸਿਧਾਏ। ਬਸੇ ਅਨਤ

---

[1]ਵਜਾਇਆ। [2]ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। [3]ਭਾਵ, ਮੈਂ ਮਰਵਾ ਲਏ। [4]ਮਾਰਨਾਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਗੁਰੂ ਫੜਿਆ ਬੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। [5](ਸਾਡੀ) ਫੌਜ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ। [6]ਜਿਧਰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਉਹ ਵੇਖੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਗਏ। [7]ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਕਰਕੇ। [8]ਭਾਵ ਭਾਜੜ ਪੈ ਗਈ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਥਲ ਬਾਮ ਕਿ ਦਾਏਂ[1] ॥੩੨॥ ਬਿਗਰਯੋ ਦਰਬ ਮਾਮਲਾ[2] ਜਬੈ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਚਿਤ ਦੁਖਿ ਤਬੈ। ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਭਾਰੀ। ਗੁਰ ਬਿਰੋਧ ਤੇ ਅਧਿਕ ਬਿਗਾਰੀ ॥੩੩॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸਾ। ਚਢੇ ਅਖੇਰ ਨਿਹਾਰਿ ਤਮਾਸ਼ਾ[3]। ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਤਹਿਂ ਜਾਵੈ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਵੈਂ ॥੩੪॥ ਦਰਬ ਵਸਤੁ ਗਨ ਹਯ ਹੱਥਯਾਰ। ਲਗਹਿਂ ਅਕੋਰਨਿ ਕੇ ਅੰਬਾਰ। ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਵਲ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵੈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਇਕੱਤ੍ਰ ਦਰਸ ਕੋ ਜੋਵੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਚਢਹਿਂ ਪ੍ਰਭੂ ਹਯ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਵਹਿਂ। ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਸਲਿਤਾ ਲੰਘ ਆਵਹਿਂ। ਬਾਜਤਿ ਬਡ ਰਣਜੀਤ ਦਮਾਮਾ। ਸੁਨਿ ਖਲਭਲ ਹੁਇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਧਾਮਾ॥੩੬॥ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਜਾਹਿਂ ਅਖੇਰ। ਸੁਨਿ ਕੋ ਆਇ ਸਕੈ ਨ ਅਗੇਰ। ਇਤ ਉਤ ਤੁਰਤ ਕਹੂੰ ਰਿਪੁ ਦੂਰੈਂ। ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰੇ ਕਹੁ ਮੁਰੈਂ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਨਿਚਿੰਤ ਹੁਇ ਥਿਰ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਦੇਸ਼ ਸੈਲ ਕੋ[4] ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਨ।—ਔਚਕ ਸਿੰਘ ਆਇ ਨਹਿਂ ਪਰੈਂ। ਲੂਟ ਕੂਟ ਹਤਿ ਕਰਿ ਫਿਰ ਫਿਰੈਂ—॥੩੮॥ ਯਾਂਤੇ ਨਿਸਦਿਨ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ। ਕਸ਼ਟ ਪ੍ਰਜਾ ਰਾਜਾ ਬਹੁ ਮਾਨਿ।ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਮੂਰਖ ਮਤਿਮੰਦ। ਚਹਤਿ ਰਿਦੈ ਹੁਇ ਸੰਧਿ ਅਨੰਦ ॥੩੯॥—ਗੁਰ ਕੋ ਬਿਗਰਯੋ ਕਾਜ ਨ ਰਾਈ। ਬਨਹਿਂ ਸਿੰਘ ਦੇਸ਼ਨਿ ਸਮੁਦਾਈ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭੇਟ ਸੰਗਤਾਂ ਲਯਾਵੈਂ। ਆਦਿ ਵਿਲਾਇਤ ਕੇ ਨਰ ਆਵੈਂ॥੪੦॥ਹਮਰੀ ਚਮੂੰ ਖਪੀ ਲਰਿ ਸਾਰੀ।ਖਰਚ ਹੰਗਾਮੇ ਪਰ[5] ਧਨ ਭਾਰੀ।ਆਦਿ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਅਛੇਰੋ।ਸਚਿਵ ਸੰਬੰਧੀ ਮਰੇ ਘਨੇਰੋ॥੪੧॥ ਅਪਜਸੁ ਜਗ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ—। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਝੂਰਹਿਂ ਗਿਰਪਾਲਾ। ਲਰਨਹੇਤੁ ਉੱਦਯੋਗ[6]ਨ ਕਰੈਂ।ਰਣ ਕੋ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਡਰਿ ਧਰੈਂ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਅਖੇਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ।

੪੭. [ਬਿਭੌਰ ਦੇ ਰਾਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਾਰਪਾਰ ਦਰੀਆਉ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੈਂ ਅਖੇਰ। ਚਢੈਂ ਜਬੈ ਛਿਤ ਬਿਚਰਤੇਂ ਊਚ ਨੀਚ ਥਲ ਹੇਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਚਢਿ ਗੁਰੂ ਪਯਾਨੇ। ਪੁਰਿ ਭੁਭੌਰ* ਬਸਹਿ ਜਿਸ ਥਾਨੇ। ਸੰਗ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਦਲ ਭਾਰੀ। ਬਜਤਿ ਜਾਤਿ ਰਣਜੀਤ ਅਗਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਤਹਿਂ ਕੋ ਰਾਵ ਸੁਨੀ ਧੁਨਿ ਜਬੈ।ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ ਅਰੂਢਯੋ ਤਬੈ।ਨਿਜ ਪਰਧਾਨ ਲਏ ਕੁਛ ਸੰਗ।ਦੰਨਿ

[1]ਸੱਜੇ ਕਿ ਖੱਬੇ। [2]ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਰੁਪੱਯਾ। [3]ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। [4]ਪਹਾੜੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ। [5]ਜੰਗ ਉਤੇ। [6]ਉਦਮ। *ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਭੁਭੌਰ, ਬਿਭੌਰ।

ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਤੁਰੰਗ ॥੩॥ ਨਿਕਸਿ ਨਗਰ ਤੇ ਬਾਹਿਰ ਆਯੋ। ਜਿਤ ਧੁਨਿ ਸੁਨੀ ਤਿਤੈ ਕੋ ਧਾਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਚਿਵ ਕੋ ਨਿਕਟ ਪਠਾਇ। ਆਪ ਗਯੋ ਤੂਰਨ ਤਬਿ ਧਾਇ ॥੪॥ ਦੇਖਤਿ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਆਯੋ। ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਕੋ ਲਪਟਾਯੋ।'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਇਤ ਆਏ। ਮੋਹਿ ਆਪਨੋ ਲੀਨ ਬਨਾਏ ॥ ੫ ॥ ਮੈਂ ਅਤਿ ਮੰਦ ਨ ਮਹਿੰਮਾ ਜਾਨੀ। ਨਹੀਂ ਸ਼ਰਨ ਪਕਰੀ ਸੁਖ ਖਾਨੀ। ਚਲਹੁ ਨਗਰ ਕਰਿ ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ[1]। ਸਗਰੇ ਮੰਦਿਰ ਕਰੀਅਹਿ ਪਾਵਨ' ॥ ੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਬਿਨੰਤੀ। ਧਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਜਿ ਔਰੈ ਗਿਨਤੀ। 'ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਵ ਉਰ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲੇ। ਚਲਹੁ ਬਿਲੋਕਹਿੰਗੇ ਗ੍ਰਿਹ ਚਾਲੇ' ॥ ੭ ॥ ਦੇਕਰਿ ਭੇਟ ਅਗਾਰੀ ਹੋਵਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਮਾਰਗ ਜੋਵਾ।ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਆਨਿ ਉਤਾਰੇ।ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਭੱਖਸ, ਭੋਜ, ਲੇਹਜ ਅਰੁ ਚੋਸਾ। ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਬਡਿ ਥਾਰ ਪਰੋਸਾ। ਚੌਕੀ ਚਾਰੁ ਬਿਸਾਲ ਡਸਾਇ। ਤਿਸ ਪਰ ਸੁਜਨੀ ਬਿਸਦ ਬਿਛਾਇ[2] ॥੯॥ ਤਾ ਪਰ ਬਿਨਤੀ ਭਾਖਿ ਬਿਠਾਏ। ਦੂਸਰ ਚੌਂਕੀ ਅੱਗ੍ਰ ਟਿਕਾਏ।ਤਿਸ ਪਰ ਥਾਰ ਪਰੋਸਿ ਧਰਯੋ ਹੈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਢਿਗ ਆਪ ਖਰਯੋ ਹੈ ॥ ੧੦॥ ਦਾਸ ਅਨੇਕ ਸੇਵ ਪਰ ਲਾਏ। ਲੇ ਕਰਿ ਬਿਜਨਾ ਆਪ ਝੁਲਾਏ। ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੌ ਪੁਨ ਬਰਤਾਯੋ। ਸ੍ਵਾਦਲ ਭੋਜਨ ਕਰਹਿ ਅਘਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਸੀਤਲ ਪਾਨੀ ਪਾਨ ਕਰਾਇ। ਗੁਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਬਹੁ ਭਾਇ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਸੌਧ[3] ਉਚੇਰਾ। ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਇ ਵਡੇਰਾ ॥ ੧੨॥ [4]ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਿਸਦ ਬਰ ਛਾਦਿ ਬਿਛੌਨਾ। ਸੇਜਬੰਦ ਬੰਧੇ[4], ਬਿਚ ਭੌਨਾ। ਹਿਤ ਅਰਾਮ ਗੁਰ ਕੋ ਲੇ ਗਯੋ[5]। ਪੌਢਿ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖ ਕੋ ਲਹਯੋ ॥੧੩॥ ਸਕਲ ਹਯਨਿ ਕੋ ਤ੍ਰਿਣ ਅਰੁ ਦਾਨਾ।ਕਰਯੋ ਤ੍ਰਿਪਤ ਜੁਤਿ ਸੇਵ ਮਹਾਂਨਾ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥੧੪॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਆਛੇ।ਬਹੁਰ ਅਰੂਢਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਰਾਊ। 'ਇਤ ਹੀ ਰਹੀਅਹਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਊ ॥ ੧੫ ॥ ਅਪਨੋ ਨਗਰ ਸਗਰ ਹੀ ਜਾਨਹੁ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ

---

[1]ਚਰਨ ਪਾਕੇ। [2]ਚਿਟੀ ਸੋਜ਼ਨੀ ਵਿਛਾਈ। [3]ਦੂਨੇਗਚ [ਸੰਸ; ਸੌਧ=ਮਹਲ। ਚਿੱਟੇ ਚੂਨੇ ਦਾ ਬਣਿਆ]। [4]ਕੂਲੇ ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਿਛੌਣੇ ਨਾਲ (ਪਲੰਘ) ਢੱਕਿਆ ਭਾਵ ਵਿਛਾਇਆ ਤੇ ਸੇਜਬੰਦ ਬੰਨ੍ਹੇ। [5](ਅਤੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ।

ਸੁਖ ਠਾਨਹੁ। ਡੇਰਾ ਜੇਤਿਕ ਰਹਜੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਬਸਨ ਹੇਤਿ ਇਤ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੀ ॥੧੬॥ ਥਿਰਹੁ ਇਹਾਂ ਮੁਝ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ। ਬਨਜੋ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਅਸ ਕਾਲ'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਭਾਉ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਦੀਰਘ ਧਰਿ ਧਰਿ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਲਏ ਟਿਕਾਇ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਧਰਤਿ ਚਿਤ ਚਾਇ।ਦ੍ਵੈ ਅਸਵਾਰ ਚਢਾਇ ਪਠਾਏ। ਜਾਇ ਬਿਸਾਲੀ ਰਾਵ ਸੁਨਾਏ ॥੧੮॥ 'ਤਿਸ ਪੁਰ ਡੇਰਾ ਰਾਵ ਰਖਾਯੋ।ਨਿਜ ਬਿਹੀਰ ਭੀ ਤਹਾਂ ਬੁਲਾਯੋ। ਬਹੁਤ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਕਹਿ ਗੁਰ ਰਾਖੇ। ਆਵਨ ਦੀਏ ਨ, ਆਵਨ ਕਾਂਖੇ[1]'॥੧੯॥ਰਾਵ ਬਿਸਾਲੀ ਕੋ ਸੁਨਿ ਤਬੈ। ਸੰਗ ਬਿਹੀਰ ਲੀਨਿ ਜੋ ਸਬੈ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਪ ਸਾਥ ਹੀ ਗਯੋ। ਪੁਰੀ ਬਿਭੌਰ ਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਭਯੋ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਕਲ ਗੁਰ ਡੇਰਾ। ਮਿਲਜੋ ਜਾਇ ਚਰਣਾਂਬੁਜ ਹੇਰਾ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਮਰੀ ਰਜਧਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਨਹੀਂ ਬਿਸਾਲੀ ਮਹਿਂ ਕਿਮ ਰਹੇ।ਮੋ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਕਿ ਰਾਵਰ ਲਹੇ[2]? ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ। ਸੇਵ ਕਰਨ ਤੇ ਮਨ ਨ ਹਟਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਇਤ ਥਿਰ ਰਹੇ?'। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਹੇ। 'ਔਚਕ ਰਾਵ ਮਿਲਜੋ ਬਨ ਬਿਚਰਤਿ। ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਧਰਿ ਹਿਤ ਚਿਤ ॥ ੨੩ ॥ ਆਨਿ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਉਤਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਚਢਨ ਹਿਤ ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰੇ। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਤੇ ਰਾਖਿ ਟਿਕਾਏ। ਤੋ ਪਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਅਹੈ ਅਧਿਕਾਏ ॥੨੪॥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਭੋਗਹੁ ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ।ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਅਰਹਿ ਜੁ ਕਾਜਾ। ਕਹਿ ਅਰਦਾਸ ਧਰਹੁ ਮਮ ਧਜਾਨਾ। ਹੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜ਼ੋਰ ਜੇ ਤੁਮ ਪਰ ਕਰੈ। ਹੋਤੁ ਸਹਾਇ ਖਾਲਸਾ ਚਰੈ। ਕਰਿ ਦੀਜਹਿ ਸੁਧਿ ਸੁਨ ਤਿਹ ਧਾਵੈ। ਅਨਿਕ ਰਿਪੁਨਿ[3] ਦੇ ਹਾਥ ਬਚਾਵੈ' ॥੨੬॥ ਇਮ ਧੀਰਜ ਦੇ ਰਾਵ ਪਠਾਯਹੁ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ। ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ।ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਘਰ ਹਰਖਾਈ ॥੨੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਸੇ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ। ਊਚੇ ਥਲ ਪਰ ਥਿਰੇ ਨਿਹਾਰੇ। ਦੇਸ਼ ਮਹਾਂ ਰਮਨੀਕ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਕਟ ਖਾਲਸਾ ਗਨ ਪੁਰਿ*ਰਾਊ[4]।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਬੋਲੇ ਚਿਤ ਚਾਉ। 'ਸੁੰਦਰ

---

[1]ਆਵਨ ਦੀ ਚਾਹ ਸੀ (ਪਰ ਰਾਜੇ ਨੇ)ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ। [2]ਕੀ ਦੋਸ਼ ਆਪ ਜੀਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ? [3]ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ। [4]ਸਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਪੁਰੀ ਦਾ ਰਾਜਾ। *ਪਾ:—ਪੁਨ।

ਸੈਲ[1] ਸੈਲ[2] ਕੇ ਲਾਯਕ। ਮਨਹੁ ਹਿਮਾਲੇ ਕੀ ਦੁਤਿ ਦਾਯਕ ॥ ੨੯ ॥ ਕਿਧੌਂ ਕੈਲਾਸ਼ ਰੁੱਦ੍ਰ[3] ਕੋ ਥਾਨਾ।ਉਪਜਾਵਤਿ ਉਰ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ। ਪੰਡੁ-ਪੁੱਤ੍ਰ[4] ਇਤ ਫਿਰ ਕਰਿ ਬਨ ਮੈਂ। ਤਪਤ ਸਥਲ ਕੋ ਲਖਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ॥ ੩੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮਾ ਬਸਿ ਇਹਾਂ ਬਿਤਾਏ। ਗਿਰ ਤਰੁਵਰੁ ਪਿਖਿ ਕੈ ਹਰਖਾਏ। ਪੂਰਬ ਸਤਿਜੁਗ ਮਹਿਂ ਬਿਧਿ[5] ਆਯੋ। ਥਿਰਯੋ ਇਹਾਂ ਦੀਰਘ ਤਪਤਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਨਾਮ ਕਲੇਸਰ[6] ਬ੍ਰਹਮੇ ਧਰਯੋ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਆਨੰਦ ਕਰਯੋ। ਯਾਂਤੇ ਪਾਵਨ ਇਹ ਅਸਥਾਨਾ। ਪਰਮ ਮੁਨੀ ਤਪ ਤਪੇ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥ ਫਲ ਮੂਲਨਿ ਤੇ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਏ। ਗਿਰਵਰ ਸ਼ੋਭਾ ਪਿਖਿ ਬਿਰਮਾਏ। ਅਧਿਕ ਤਪੇ ਤਪ ਮਨ ਕੋ ਰੋਕਿ। ਮਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਕਮਲਾਸਨ[7] ਲੋਕ[7] ॥ ੩੩ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਨਿਕੈ ਗੁਰ ਬਚਨਾ। ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਰਨਿ ਗਿਰਵਰ ਰਚਨਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਉਚਰਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਜੈਸੇ।ਪਿਖੀਯਤਿ ਤਰੁਵਰੁ ਗਿਰਵਰ ਤੈਸੇ ॥ ੩੪ ॥ ਮਨ ਕੋ ਮੋਦ ਉਪਾਵਨ ਹਾਰੇ। ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਬਿਰਮਹਿ ਆਇ ਨਿਹਾਰੇ[8]'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸੈਲ ਸਰਾਹਾ। ਬਸੇ ਤਹਾਂ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਹਾ ॥ ੩੫ ॥ ਮ੍ਰਿਗੀਆ[9] ਕਰਤੇ ਬਿਚਰੈਂ ਕਬੈ। ਸਿੰਘ ਅਰੂਢਹਿਂ ਸੰਗੀ ਸਬੈ। ਕਬਹੂੰ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਚਢਿ ਜਾਵੈਂ। ਸੈਲ ਕਰਹਿਂ ਜੇਤਿਕ ਮਨ ਭਾਵੈ ॥ ੩੬ ॥ ਊਚ ਨੀਚ ਥਲ ਬਿਖਮ ਕਿ ਸਮ ਹੈਂ। ਬਹੁ ਰਮਣੀਕ ਸੁਗਮ ਦੁਰਗਮ ਹੈਂ।ਚਲਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਵਾਹੇ[10]। ਬਿਨਾ ਧੂਲ ਬਨ ਮਗ ਅਵਗਾਹੇ[11] ॥ ੩੭ ॥ ਕੁਸਮਤ ਬਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਲੋਕੈਂ। ਮਘਨੇ ਅਧਿਕ ਸੁਗੰਧੀ ਰੋਕੈਂ। ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਇੱਛਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਆਵੈਂ[12]। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਵੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਬਿਦਤ ਮਹਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਸੇ ਜਾਇ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ। ਆਵਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਇੱਛਾਧਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਪੂਰਬ ਦੱਛਨ ਪਸ਼ਚਮ ਕੇਰੇ। ਲੈ ਲੈ ਕਰਿ ਉਪਹਾਰ ਘਨੇਰੇ।ਪਰੇ ਬਿਹੀਰ ਚਲੇ ਬਹੁ ਆਵੈਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਠਿ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਧਯਾਵੈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਾਰੀ। ਬਨ ਸੁਚੇਤ੍ਰ ਆਵਤਿ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਦਬਾਇਂ ਜੋ

[1]ਪਹਾੜ। [2]ਮੇਰ। [3]ਸ਼ਿਵ। [4]ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ। [5]ਬ੍ਰਹਮਾ। [6]ਭਡੋਰ ਦੇ ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ। [7]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਪੁਰੀ। [8]ਜੋ ਆਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਲਲਚੇ। [9]ਸ਼ਿਕਾਰ। [10]ਨਿਰਮਲ ਨਾਲੇ ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਚਲਦੇ ਹਨ [ਵਾਹਾ=ਨਾਲਾ]। (ਅ) ਨਿਰਮਲ ਹਵਾ ਜੋਰ ਦੀ ਵਗਦੀ ਹੈ। [ਵਾ=ਵਾਯੂ]। [11]ਫਿਰਦੇ ਹਨ। [12]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਅਰੈਂ। ਬਲੀ ਪਿਖੈਂ ਕੋ ਨੇਰ ਨ ਕਰੈ ॥ ੪੧॥ ਕੇਤਿਕ ਬਿਨ ਆਯੁਧ ਗਨ ਮਿਲੈਂ। ਗੁਰੂ ਆਸਰੇ ਬਲ ਕਰਿ ਚਲੈਂ। ਕਾਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਇਕਠੀ ਧਰੈਂ। ਆਵਹਿਂ ਆਪ ਤ ਲਆਵਨ ਕਰੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਸਰਾਮੇ*। ਅਚਲ ਸਥਾਨ[1] ਸੈਲ ਅਭਿਰਾਮੇ।ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਇ। ਰਣ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਗੁਰ ਬਿਸ੍ਰਾਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭॥

੪੮. [ਕਲਮੋਟ ਨੂੰ ਘੇਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹੈ ਖਾਲਸਾ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਨ ਰਣ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤਿ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੁਪਤਿ ਹੁਇ, ਔਛੀ ਲਗਹਿ ਨ ਰੀਤਿ' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਕਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਘਨੋ ਜੰਗ ਤੁਮਰੇ ਗਰ ਪਾਯੋ। ਅਵਨੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਹਨਿ ਬਨਹੁ ਸੁਖਾਰੇ ॥੨॥ ਜੋ ਇੱਛਹੁ ਅਬਿ[2] ਭੀ ਹੁਇ ਰਹੈ[3]। ਕੰਟਕ ਦੁਸ਼ਟ ਹਤਨ ਨਿਰਬਹੈ[4]'। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ।ਤਬਿ ਲੌ ਸੰਗਤਿ ਪਹੁੰਚੀ ਆਨਿ॥੩॥ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਦਰਸ ਅਵਿਲੋਕਾ। ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ 'ਹਮੈ ਬਹੁ ਸ਼ੋਕਾ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਰਾਵਰਿ ਹੇਤੁ। ਕਰੀ ਬਟੋਰਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਕੇਤ ॥ ੪ ॥ ਆਵਤਿ ਲੀਏ ਗ੍ਰਾਮ ਕਲਮੋਟਾ[5]। ਬਸੈਂ ਗਵਾਰ ਕਰਮ ਜਿਨ ਖੋਟਾ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਬਹੁ ਦਈ ਦੁਹਾਈ। ਨਹਿਂ ਮਾਨੇ ਛੀਨੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੫ ॥ ਗੂਜਰ ਰੰਘਰ ਪੁੰਜ ਮਿਲੇ ਹੈਂ। ਆਵਤਿ ਮਾਰਗ ਰੋਕ ਖਲੇ ਹੈਂ। ਵਸਤੁ ਆਪ ਕੀ ਲਾਯੁਕ ਜੋਈ। ਲਈ ਖਸੋਟ, ਬਰੇ ਗਢ ਤੋਈ' ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਫਰਕੇ ਅਧਰ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਲਾ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਤਬਿ ਦੀਨ।'ਤੁਮਰੀ ਅਰਪੀ ਹਮ ਨੇ ਲੀਨਿ ॥੭॥ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਨ ਉਰ ਪਛੁਤਾਵਹੁ। ਬੈਠਹੁ ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵਹੁ'। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹਾ। 'ਕੰਟਕ ਦੁਸ਼ਟ ਤਹਾਂ ਕੇ ਮਹਾਂ ॥੮॥ ਤਜਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਜਬਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਉਤੈ ਕੋ ਧਾਏ। ਰੋਕਯੋ ਚਹਤਿ ਰੁਕੇ ਨਹਿ ਕੋਇ।ਛਲ ਕਰਿ ਘੇਰਿ ਲਿਧੇ ਬਿਚ ਦੋਇ ॥੯॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸੀਸ ਕਾਟ ਕਰਿ ਗੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨਹਿ ਕਿਸ ਕੇਰੇ। ਅਸ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੌ ਹ੍ਵੈ ਨ ਸਜ਼ਾਇ। ਕਰਹਿ ਬਿਗਾਰ ਰਹੈਂ ਗਰਬਾਇ॥ ੧੦ ॥

[1]ਪਹਾੜੀ ਥਾਉਂ। [2]ਹੁਣ। [3]ਸੋ ਹੁਣ ਭੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਰਹੇਗਾ। [4]ਵੈਰੀਆਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੀਤੇਗੀ। [5]ਨਾਮ ਹੈ ਪਿੰਡ ਦਾ। *ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਏਕਾਂਤ ਜਾ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜਿਸ ਟਿਕਾਣੇ ਬੈਠਕੇ ਚੌਪਈ ਰਚੀ ਸੋ ਥਾਂ ਭਭੌਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਬਹੁ ਰਚ੍ਯੋ ਬਿਰੁੱਧਾ।ਚਹਿਯਤਿ ਹਤੋ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕਰਿ ਜੁੱਧਾ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁਕੋ ਰਿਸ ਭਈ ਘਨੇਰੀ। ਜਲਤ ਅਗਨਿ ਅਹੁਤੀ ਜਨੁ ਗੇਰੀ ॥ ੧੧॥ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸੰਗ ਉਚਾਰੀ। 'ਰਹਤਿ ਖਾਲਸਾ ਕਰਿਯਹਿ ਤਯਾਰੀ'। ਜੰਗ ਸਮਾਜ ਤਬਹਿ ਬਰਤਾਯੋ। ਜਾਮਨਿ[1] ਬਿਤੀ ਭੋਰ ਹੁਇ ਆਯੋ ॥ ੧੨॥ ਹੁਕਮ ਕਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਬਜਹਿ ਨਗਾਰਾ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਚਢਹਿ ਸ਼ਿਕਾਰਾ'। ਪਰੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਬਰ ਜ਼ੀਨ। ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਭੂ ਅਰੂਢਨਿ ਕੀਨ ॥ ੧੩ ॥ ਪਰੀ ਦੁਰੋਬ ਖਾਲਸਾ ਚਢ੍ਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਹਿਤ ਬੀਰ ਰਸ ਬਢ੍ਯੋ।ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਥਰਹਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੰਪ[2] ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੪ ॥ ਸੈਯਾ॥ ਬਾਯੁ ਸਮਾਨ ਸੁ ਬੇਗ ਕੋ ਧਾਰਿ ਚਲੇ ਗੁਰ ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਸਹਿਸਾਈ। ਦੁੰਦਭਿ ਨਾਦ ਸੁਨ੍ਯੋ ਜਹਿ ਲੌ ਸਭਿ ਕੰਪ ਉਠੀ ਗਨ ਲੋਕ ਲੁਕਾਈ। –ਕੌਨ ਪੈ ਕੋਪ ਕਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਵਤਿ, ਕੌਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਅਬੈ ਨਿਯਰਾਈ ? ਕੋ ਨਹਿੰ ਚਾਹਤਿ ਆਪ ਕੋ ਜੀਵਨ[3] ਕੀਨਿ ਬਿਗਾਰੁ ਨਹੀਂ ਸੁਧ ਪਾਈ ?–॥ ੧੫ ॥ ਜਾਤਿ ਸੁ ਮਾਰਗ ਛੋਰਿ ਤੁਰੰਗਨ ਧਾਂਕ ਪਰੀ ਗਿਰ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ।'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੁਪ੍ਯੋ, ਮਤਿ ਹੀਨ[4]! ਕਹੋ ਕਿਨ ਕੀਨ ਬਿਗਾਰੀ'। ਭਾਜਤਿ ਏਕ ਮਹਾਂ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਏਕ ਦੁਰੈਂ ਨਹਿ ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਰੀ।ਤੇਜ ਧਰੈਂ ਬਲ ਭੂਰ ਭਰੈਂ ਇਮ ਜਾਤਿ ਭਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਬਾਜਤਿ ਦੀਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਯਾਨਤਿ ਛੋਰਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੋ ਚੀਰ ਦਯੋ[5]।ਯੌਂ ਫਰਰੇ ਫਹਿਰਾਵਤਿ ਹੈਂ ਜਨੁ ਪੌਨ ਲਗੀ ਘਨ ਜਾਤਿ ਧਯੋ। ਤੂਰਨ ਆਇ ਉਲੰਘਿ ਨਦੀ ਕਹੁ ਪੈਂਡ ਬਡੋ ਕਲਮੋਟ ਲਯੋ[6]। ਔਚਕ ਹੀ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਨ ਪੈ, ਗਿਰ ਪੈ ਚਢਿ ਦੇਖਨਿ ਦੁਰਗ ਕਿਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਯੌਂ ਉਮਡ੍ਯੋ ਦਲ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰ ਸੁ ਮਾਰਨ ਧਾਯੋ। ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਸ ਕੀਨਿ 'ਲਿਜੈ ਸਭਿ ਛੀਨ ਵਥੁ ਸਮੁਦਾਯੋ'। ਸ਼੍ਰੌਨ ਬਿਖੈ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਰਿਸੇ ਮਨ ਧਾਇ ਪਰੇ ਗਨ ਰੌਰ ਉਠਾਯੋ।ਘੇਰ ਲੀਓ ਕਲਮੋਟ ਕੋ ਕੋਟ, ਚਲੀ ਬਹੁ ਚੋਟਨਿ ਓਟਕੋ ਪਾਯੋ[7]॥੧੮॥ਧਾਮਨਿ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਭਏ,ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸ਼ ਦਏ ਖਲ ਭਾਜ ਗਏ। ਕੇਤਿਕ ਹਾਥ ਤੁਰੰਗਨਿ ਲੈ ਕਸਿ ਮਾਰਤਿ ਸਿੰਘਨ ਤਾਕਿ ਲਏ।

---

[1]ਰਾਤ। [2]ਕੰਬੀ। [3]ਆਪਣੇ ਜੀਵਣੇ ਨੂੰ। [4]ਹੇ ਬਾਵਰਿਓ ! [5]ਝੰਡੇ ਦਾ ਫਰੇਰਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। [6]ਬੜਾ ਪੈਂਡਾ ਕਲਮੋਟ ਦਾ (ਮੁਕਾ) ਲਿਆ। [7]ਭਾਵ ਚੋਟਾਂ ਪਈਆਂ (ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵੱਜੇ) ਤਾਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਗਏ। (ਅ) ਚੰਗੀ ਮਾਰ ਪਈ ਓਟ ਪਾਕੇ ਘਰੀਂ ਜਾ ਵੜੇ।

ਊਚ ਅਵਾਸਨ ਹੋਇ ਮਵਾਸ ਚਲਾਇ ਬੰਦੂਕਨਿ ਘਾਇ ਘਏ । ਤੌ ਅਵਿ-
ਲੋਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਖੈਂਚਿਕੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਵਾਰ ਸੁ ਮਾਰਿ ਦਿਏ ॥੧੯॥ ਹੋਨਿ ਲਗੇ
ਕਟੋਆ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਠਹਿਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਪੈਰ ਮਹਾਂ ਡਰਪਾਇ।ਕੇਤਿਕ ਸਾਮੁਹਿ
ਹੋਇ ਮਰੇ ਰਨ, ਕੇਤਿਕ ਕਾਤੁਰ ਹੋਇ ਪਲਾਏ । ਮਾਰ ਪਰੀ ਦੁਰਜਾਨ ਕੇ
ਊਪਰ ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਧਰਿ ਪੈ ਤਰਫਾਏ। ਕੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਤਿ ਹੈਂ, ਮੁਖ
ਮੋਰਤਿ ਹੈਂ ਨ ਘਨੇ ਰਿਪੁ ਘਾਏ[੧] ॥੨੦॥ ਕੇਤਿਕ ਮਾਰਿ ਤੁਫੰਗਨਿ ਅੰਗਨ
ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਕਰੇ ਤਤਕਾਲਾ । ਕੇਚਿਤ ਕੇ ਤਨ ਮਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ ਗੇਰ
ਲਿਯੋ ਕਰਿ ਘਾਵ ਕਰਾਲਾ।ਧਾਮ ਉਤੰਗਨ ਕੋ ਤਜਿ ਕੈ ਭਜਿਕੈ ਸਭਿ ਕੋਟ
ਕੋ ਓਟ ਸੰਭਾਲਾ।ਬਾਹਰ ਜੇਤਿਕ ਜ਼ਾਹਰ ਥੇ ਸਭਿ ਮਾਰ ਲਿਯੋ ਬਡਿ ਆਹ-
ਰ ਨਾਲਾ[੨] ॥੨੧॥ ਲੂਟ ਲੀਏ, ਅਰੁ ਕੂਟ ਦਿਏ, ਅਰਿ ਫੂਟ ਗਏ ਸਿਰ,
ਛੂਟਸਿ ਪ੍ਰਾਨਾ।ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਧਾਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰੇ, ਤਿਨ ਤ੍ਰੀਯਨਿ ਦੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ
ਮਹਾਨਾ।ਬਾਹਰ ਦੂਰ ਨਿਕਾਰ ਦਈ ਸਿਰ ਪੀਟਤਿ ਹੈਂ ਕਿਸ ਜਾਇਂ ਸਥਾ-
ਨਾ* । ਦਯੋਸ ਬਿਤ੍ਯੋ ਦਿਨਨਾਥ ਅਥਯੋ ਤਮ ਪੁੰਜ ਭਯੋ ਭਯ ਦਾਯਕ
ਨਾਨਾ॥੨੨॥ਘੋਰਉਲੂਕ ਸੁ ਬੋਲਿ ਉਠੇ ਗਨ ਜੰਬੁਕ ਆਨਿ ਪੁਕਾਰ ਕਰੀ।
ਕੂਕਰ ਕੂਕਤਿ ਮਾਸ ਅਘਾਵਤਿ ਰੌਰ ਪਰ੍ਯੋ ਬਹੁ ਤਾਂਹਿ ਘਰੀ । ਦੁਰਗ
ਮਵਾਸ ਗਵਾਰਨਿ ਕੀਨਿ ਤੁਫੰਗਨ ਕੀ ਤਿਨ ਮਾਰ ਧਰੀ। ਸਿੰਘ ਬਰੇ ਬਿਚ
ਧਾਮਨਕੇ ਚਹਿਂ ਨੇਰ ਕਰ੍ਯੋ ਹਤਿ ਲੇਹਿਂ ਅਰੀ॥੨੩॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਥਿਰੇ ਜਹਿਂ, ਸਿੰਘ ਗਏ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੈਂ।'ਆਇਸੁ ਆਪ ਉਚਾਰਹੁ ਸ੍ਰੀ
ਪ੍ਰਭੁ!ਹੇਲ ਕੋ ਘਾਲਿ ਅਬੈ ਰਿਪੁ ਹਾਨੈਂ। ਕੋਟ ਮਹਿਂ ਕੂਦ ਕਰਹਿ ਕਟਿਯਾ
ਨਹਿਂ ਛੋਰਹਿਂਗੇ ਇਕ ਭੀ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰਾਨਹਿਂ।ਸਿੰਘਰਹੇਰੁਪ,ਢੂਕ ਚਲੇ ਢਿਗ[੩]
ਆਪ ਕੇ ਬਾਕ ਕੀ ਦੇਰ ਪਛਾਨੈ ॥ ੨੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਧੀਰਜ ਦੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨ
'ਕਰੇ ਰਿਪੁ ਦੀਨ ਬਰੇ ਗੜ੍ਹਜਾਈ[੪]।ਰਾਤਿ ਮੈਂ ਕੋਪ ਨ ਬਾਦ ਕਰੋ[੫]ਥਿਰਤਾ

---

[੧]ਕੋਈ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਮਿੰਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ,(ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ) ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਐਉਂ ਦੇ)ਬਹੁਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਹੀਂ ਮਾਰੇ ਭਾਵ ਸ਼ਰਨ ਮੰਨਕੇ ਬਹੁਤੇ ਬਚਗਏ। [੨]ਉੱਦਮ ਨਾਲ। [੩]ਨੇੜੇ ਢੁੱਕ ਚੱਲੇ ਹਨ। [੪]ਵੈਰੀ ਦੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚਜਾਵੜੇਹਨ। [੫]ਬਿਅਰਥ ਕ੍ਰੋਧਨਾਕਰੋ।

*ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਣਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਘਮ-ਸਾਣ ਵਿੱਚ ਏਹ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਪਏ ਪਿਸਣਗੇ। ਤ੍ਰਾਸ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਐਵੇਂ ਘਰ ਛਡਕੇ ਕੌਣ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਤ੍ਰਾਸਦੇਕੇ ਕੱਢਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਲਨਾ ਸੀ ਕਿ ਜੰਗਵਿੱਚ ਬੀ ਇਸਤ੍ਰੀਬੱਚੇ ਤੇ ਭੁਲਕੇ ਬੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾ ਚੱਲ ਜਾਵੇ।

ਗਹਿ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਫਤੇ ਕਰਿਯੋ ਸਭਿ ਹੂ ਦਿਹੁ ਨਾਸਿ, ਨ ਜਾਹਿ ਪਲਾਈ।ਮੁਫਨਿ ਸੰਗਤਿ ਛੀਨ ਲਈ ਤਿਸ ਕੋ ਪਲਟਾ ਹਮ ਲੇਂ ਅਬਿ ਪਾਈ' ॥ ੨੫ ॥ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਫੇਰ ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਰਾਤ ਹੀ ਮਹਿ ਰਿਪੁ ਘਾਤਨਿ ਦੇਹੁ[1] ਨਿਪਾਤ ਕਰੈਂ ਛਿਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਟੋਰੇ[2]। ਭਾਜ ਨ ਜਾਹਿਂ, ਕਿ ਆਇ ਸਹਾਇਕ, ਕੋ ਕਰਿ ਘਾਤਿ ਨ ਜਾਵਹਿਂ ਛੋਰੇ[3]ਹ੍ਵੈ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਿਘਨ ਘਨੇ ਅਬਿ ਹੇਲ ਕੋ ਘਾਲਨਿ ਦੇਹੁ ਸੁ ਜ਼ੋਰੇ[4]' ॥੨੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਕਹਿ:- 'ਧੀਰਜ,ਨਾਂਹਿ ਕਰੋ ਸਹਿਸਾਈ[5]।ਚਾਰਹੁੰ ਓਰਨਿ ਘੇਰਨ ਘੇਰਿ ਸਜੋਰਹਿ ਰਾਖਹੁ ਕੀ ਤਕਰਾਈ[6]।ਕਾਲ ਪੁਜ੍ਯੋ ਇਨ, ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿਤ, ਕੋ ਇਕ ਘਾਤਿ ਸੁ ਹਾਥ ਨ ਆਈ[7]। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰੋ ਸਭਿ ਘਾਤਿ, ਰਹੋ ਸਵ-ਧਾਨ ਇਹੀ ਭਲਿਆਈ' ॥ ੨੭ ॥ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਸੁਜਾਨ ਗੁਰੂ ਭਟ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਧਾਮ ਅਰਾਮ ਕਰ੍ਯੋ। ਚਾਰ ਹੂ ਓਰਨਿ ਘੇਰ ਰਖ੍ਯੋ ਗੜ੍ਹ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨ ਹਾਥ ਧਰ੍ਯੋ।ਅੰਤਰ ਤੇ ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਮਾਰਤਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਬਾਦ ਨ ਕੋਇ ਮਰ੍ਯੋ। ਰਾਖਤਿ ਦੇ ਕਰ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਨ ਘਾਵ ਸਬੈ ਦਲ ਪੁੰਜ ਥਿਰ੍ਯੋ ॥੨੮॥ ਕੰਟਕ[8] ਸੰਕਟ ਪਾਇ ਘਨੋ ਗੜ੍ਹ ਬੀਚ ਘਿਰੇ ਛੁਰਪਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਜੀਵਨ ਕੀ ਨਹਿ ਆਸ ਧਰੈਂ,ਲੁਟ ਧਾਮ ਗਏ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਹੈਂ।ਕੀਨ ਕੁਕਾਜ ਮਹਾਂ ਗੁਰ ਕੋ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਸੋ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਤੀਰ ਚਲਾਵਤਿ ਬਾਦ ਸੁ ਜਾਵਤਿ ਤਨੈਂ ਗੁਲਕਾ ਬਰ ਖਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਮੰਚ ਬਿਛਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਯ ਪੌਢਨਿ ਏਕ ਤਰੋਵਰ* ਕੇਤਰ ਹੋਏ।ਸਿੰਘ ਪਰੀਸਕ ਪਾਸ ਥਿਰੇ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਕੋ ਸਵਧਾਨ ਖਰੋਏ। ਔਰ ਸਭੇ ਭਟ ਘੇਰ ਰਹੇ ਗੜ੍ਹ, ਏਕ ਸੁਚੇਤ ਖਰੇ, ਇਕ ਸੋਇਯਾ ਬਿਧਿ ਜਾਮਨਿ ਕੀਨ ਬਿਤਾਵਨਿ ਚਾਰ ਘਟੀ ਅਰਣੋਦਯ ਜੋਏ ॥ ੩੦ ॥ ਸਿਖਨ ਮਹਿਂ ਭਰਿ ਫੂਕ ਬਜਾਵਤਿ ਬਾਜ ਉਠ੍ਯੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਸੁ ਫਤੇ ਕਹਿ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਉਤਸਾਹ ਉਦਾਰਾ।ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੇਰ ਤੜਾਕਨ ਅੰਤਰ ਛੋਰਤਿ ਹੈਂ ਛਰ ਧਾਰਾ। ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰੈਂ ਕਿਨ ਕੇਸ ਸੁਧਾਰ ਬੰਧੀ ਦਸ-

---

[1]ਮਾਰਨ ਦਿਓ। [2]ਨੱਠਕੇ। [3]ਕੋਈ ਦਾਉ ਕਰਕੇ (ਕਿਲਾ) ਛੱਡ ਨਾਂ ਜਾਣ। [4]ਜੋਰ ਨਾਲ। [5]ਧੀਰਜ ਕਰੋ, ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਕਰੋ। [6]ਜੋਰ ਨਾਲ ਤਕੜਾਈ ਕਰਕੇ ਰੱਖੋ। [7]ਕੋਈ ਵੀ ਦਾਉ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। [8]ਵੈਰੀ।

*ਇਹ ਬ੍ਰਿਛ (ਪਿੱਪਲ) ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਤਾਰਾ ॥੩੧॥ ਤਮ ਮੋਹਿ ਕਿ ਪੂਖਨ ਪੂਖਨ ਪੇਖਿ ਕਹਯੋ ਭਵ ਭੂਖਨ[1] 'ਹੈ ਸਵਧਾਨਾ। ਗੜ੍ਹ ਪੈ ਅਬਿ ਹੇਲ ਕਰੌ ਮਿਲਿ ਕੈ ਚੜ੍ਹਿ ਊਪਰ ਬੀਰ ਬਰੌ[2] ਰਿਪੁ ਹਾਨਾ। ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਲੇਹੁ ਸਬੇਰ ਅਬੇਰ[3] ਨਿਬੇਰਹੁ ਜੰਗ ਪਰੈ ਘਮ-ਸਾਨਾ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਫਿਰੇ ਚਹੁ ਓਰਨਿ ਘਾਲਨਿ ਜ਼ੋਰ ਸੁ ਸ਼ੋਰ ਮਹਾਨਾ ॥੩੨॥ ਢੋਇ ਕਰੀ ਢਿਗ ਢੂਕ ਗਏ ਚਹੁੰ ਓਰਨਿ ਤੇ ਲਲਕਾਰ ਪਰੇ। ਪਾਸ ਗਏ, ਨਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਭਏ, ਗੜ੍ਹ ਭੀਤਨ ਲੌ[4] ਅਬਿ ਜਾਇ ਅਰੇ। ਹਾਥ ਕਹੀ ਗਹਿ ਢਾਹਨਿ ਲਾਗਯੋ, ਰੌਰ ਕੋ ਸ਼ੋਰ ਬਿਸਾਲ ਕਰੇ। ਫੇਰ ਫਿਰੇ ਅਲਬਾਲ ਪਰੇ ਬਲ ਭੂਰ ਧਰੇ ਚਹਿ ਭੀਤ ਚਰੇ[5]॥੩੩॥ਯੌਂ ਚਹੂੰ ਓਰ ਪਰੀ ਜਬਿ ਧੂੰਮ ਮਿਲੇ ਗੜ੍ਹ ਭੀਤ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਜਾਈ।ਅੰਤਰ ਜ਼ੋਰ ਨਿਰੰਤਰ ਕੋ ਕਰਿ, ਹਾਰ ਪਰੇ ਤੁਪਕਾਨ ਚਲਾਈ। ਜਾਨਤਿ ਭੇ–ਚੜ੍ਹਿ ਹੈਂ ਗੜ੍ਹ ਪੈ ਨਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚੈਂ,ਕਤਲਾਮ ਕਰਾਈ–ਹੋਇ ਅਧੀਰਜ ਬੀਰਜ[6] ਕੋ ਤਜਿ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੇ ਸੋ ਪਰੇ ਘਿਘਿਆਈ ॥੩੪॥ ਚੀਰ ਗਵਾਰਨਿ ਫੇਰਨਿ ਕੀਨਿ[7] ਭਨੈਂ ਬਿਨਤੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁ ਦੁਹਾਈ। 'ਪ੍ਰਾਨ ਬਚੈਂ,ਇਹ ਦਾਨ ਕਰੋ ਪ੍ਰਭੁ! ਆਨ ਨ ਬਾਂਛਤਿ ਹੈਂ ਵਥੁ ਕਾਈ।ਭੂਲਗਏ ਬਖਸ਼ੋ ਹਮ ਕੋ ਨਹਿ ਜੀਵਤਿ ਫੇਰ ਕਰੈਂ ਖੁਟਿਆਈ। ਆਪ ਦਇਆ ਨਿਧਿ ਸੂਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕੌਨ ਚਹੈ ਤੁਮਰੀ ਸਮਤਾਈ' ॥ ੩੫ ॥ ਦੀਨ ਭਏ ਬਿਨਤੀ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਨੀ ਕਰੁਨਾ ਹੁਇ ਆਈ। ਜੀਵਤਿ ਤ੍ਯਾਗ ਨਿਕਾਰ ਲਏ ਸਭਿ ਆਯੁਧ ਛੀਨ, ਕਹੀ ਪਕਰਾਈ। ਧਾਮ ਸਭੈ ਗੜ੍ਹ ਭੀਤ ਤਬੈ ਢਹਿਵਾਇ ਦਿਯੋ ਤਿਨ ਤੇ ਬਲ ਲਾਈ। ਥਾਨ ਸਮਾਨ ਮਦਾਨ ਕਿਯੋ ਤਹਿ,ਮਾਨਹੁ ਨਾਂਹਿ ਬਸੇ ਇਸ ਥਾਂਈਂ[8]॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਲਮੋਟ ਕੋ ਪਲਰਾ ਤਿਨ ਤੇ ਲੀਨ। ਸੂਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਦਸਮ ਗੁਰ ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿ ਜਸੁ ਕੀਨ ॥ ੩੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਕਲਮੋਟ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੮॥

੪੯. [ਵਾਪਸ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰਯੋ ਥੇਹ ਕਲਮੋਟ ਕੋ ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ ਬਿਸਾਲ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਰਹੀ ਸਭਿ ਕਾਲ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਕਿਸੂ ਮਗ ਜਾਵੈਂ। ਬਾਕ ਕਠੋਰ ਭਿ ਨਹੀਂ ਅਲਾਵੈਂ। ਗੁਰ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਹਿ ਉਰ

[1] ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੂਖਣ ਤੇ ਮੋਹ (ਰੂਪੀ) ਅੰਧੇਰੇ ਦੇ ਸੂਰਜ(ਗੁਰੂ ਜੀ)ਨੇ ਸੂਰਜ ਵੇਖਕੇ ਕਹਿਆ। [2] ਬੜੇ। [3] ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਵੇਰੇ ਹੀ ਕਾਰਜ ਕਰ ਲੌ [ਅ+ਬੇਰ=ਦੇਰੀ ਬਿਨਾਂ]। [4] ਕੰਧਾਂ ਤੱਕ। [5] ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ। [6] ਬਲ। [7] (ਹਾਰ ਦਾ,ਪੱਲੂ ਫੇਰਿਆ। [8] ਮਾਨੋ ਇਸ ਥਾਵੇਂ (ਕਦੇ) ਵੱਸੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਭਾਰੀ। ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ ਕਲਮੋਟ ਉਜਾਰੀ* ॥੨॥ ਰਾਜੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਥਿਰੇ। ਕਛੁ ਵਿਰੋਧ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ ਨ ਕਰੇ। ਦਰਬ ਖਰਚ ਹੋਯਸਿ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਦਧੇ ਤੁਰਕ ਅਰ ਭਟਨਿ ਘਨੇਰਾ॥੩॥ਜੰਗ ਸਮਾਜ ਅਪਰ ਜੇ ਨਾਨਾ। ਤਿਨ ਪਰ ਹੋਯਹੁ ਖਰਚ ਮਹਾਨਾ॥ਸਨਬੰਧੀ ਅਰੁ ਸੁਭਟ ਸੰਘਾਰੇ। ਉਜਰਯੋ ਦੇਸ਼ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਭਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿ ਹੀ ਰੀਤਿ ਭਯੋ ਨੁਕਸਾਨ। ਬਧਯੋ ਸ਼ੋਕ ਅਰੁ ਦੁਖੀ ਮਹਾਨ। ਆਪ ਆਪਨੇ ਪੁਰਿ ਥਿਰ ਰਹੇ। ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਕੈਸੇ ਕਹੈਂ ॥ ੫ ॥ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਰੀ ਕਲਮੋਟ। ਕਿਸਹੁੰ ਨ ਚਿਤਵਯੋ ਗੁਰ ਸੰਗ ਖੋਟ॥ਇਕ ਮੁਕਾਮ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਥਾਨਾ॥ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ॥੬॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਢਿਗ ਥਿਰੇ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਬਿਨਤੀ ਕਰੇ। 'ਨਿਕਸੇ ਜਬਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਛੋਰਿ। ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਰ ਕੀ ਓਰ[1]॥੭॥ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਏਵ ਫੁਰਮਾਯੋ[2]। ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਾਯੋ। —ਹਮਰੋ ਸਦਨ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ॥ਇਸ ਕੋ ਕਿਮ ਛੋਰਹਿਂ ਕਬਿ ਨਾਹੀਂ—॥੮॥ਸੋ ਅਬਿ ਬਾਕ ਸੰਭਾਲਨਿ ਕਰੋ। ਚਲਨ ਚਾਹਿ ਉਰ ਪੁਰਿ ਨਿਜ ਧਰੋ। ਸਰਬ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਲਰਿ ਪਚ ਹਾਰੇ। ਆਪ ਆਪਨੇ ਨਗਰ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੯ ॥ ਰਣ ਉੱਦ੍ਯੋਗ ਤਯਾਗ ਸਭਿ ਦੀਨਾ। ਜਨੁ ਉਤਸਾਹ ਛੀਨ ਕਿਨ ਲੀਨ। ਅਬਿ ਹਟਿ ਕਹਾਂ ਬਿਭੌਰ† ਸਿਧਾਰੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਅਪਨਿ ਸੰਭਾਰੋ' ॥੧੦॥ ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ। ਜਾਨੀ ਮਨ ਕੀ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨੀ। ਦੇਨਿ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇਰਾ। ਮਾਨੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਭੂ[3] ਇਸ ਬੇਰਾ ॥੧੧॥ ਪਾਛਲ ਡੇਰਾ ਕਹਿ ਅਨਵਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਆਯੋ। ਸਕਲ ਬਿਹੀਰ ਮਿਲਯੋ ਇਕ ਥਾਂਏ। ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਏ ॥ ੧੨ ॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਭਯੋ ਦਮਾਮਾ ਜਿਸ ਧੁਨਿ ਭਾਰੀ। ਜ਼ੀਨ ਪਵੰਗਮ ਪਰ[4] ਸਭਿ ਪਾਏ। ਆਯੁਧ ਆਦਿ ਤੁਰੰਗ ਉਠਾਏ ॥੧੩॥ਕਮਰ ਕਸਾ ਕਰਿ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨਾ॥ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਬੀਰ ਮਹਾਨਾ। ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ ਅੰਗ ਸੰਗ ਲਾਇ। ਚਾਂਪ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਹਾਥ ਉਠਾਇ॥੧੪॥ ਦਲ ਬਿਦਾਰ[5] ਸੁੰਦਰ ਬਡ ਘੋਰਾ। ਚੇਚਲ ਮਹਾਂ ਭਰਯੋ ਤਨ ਜ਼ੋਰਾ।

---

[1]ਜਦੋਂ (ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਕੇ)ਪਰਾਈ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵੱਲ ਟੁਰੇ ਸੀ ਭਾਵ ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕੇ ਗਏ ਸਾਓ। [2]ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ। [3]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [4]ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ। [5]ਦਲ ਨਾਸ਼ਕ। (ਅ) ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਦਾ।
ਪਿੰਡ ਜੋ ਮੁੜਕੇ ਵੱਸਿਆ 'ਖੇੜਾ ਕਲਮੋਟ' ਅਜੇ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀ ਹੈ। †ਪਾ:—ਕਿ ਛੋਰ।

ਹੁਇ ਅਰੂਢਿ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਤੇ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨੇ ॥ ੧੫ ॥
ਚਲ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਛਾਰੀ[1]। ਮਿਲਹਿਂ ਭੇਟ ਦੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਾਰੀ[2]। ਬਿਨੈ
ਕਰੈਂ 'ਹਮ ਪੂਜਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਅਪਨੇ ਜਾਨ ਕਰਹੁ ਰਖਵਾਰੀ' ॥ ੧੬ ॥ ਤਿਨ
ਕੋ ਦੇ ਧੀਰਜ ਚਲਿ ਪਰੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਦੌਰ ਦੌਰ ਨਰ ਦੁਰੈਂ। ਸਕੈਂ ਨ ਸਨਮੁਖ
ਹੁਇ ਡਰ ਲਾਜੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਦੁਸ਼ਟ ਸੁਨਤਿ ਧੁਨਿ ਭਾਜੈਂ ॥੧੭॥ ਜੇ ਬੇਮੁਖ
ਹ੍ਵੈ ਗ੍ਰਾਮ ਪਛਾਨੈਂ[3]। ਲੂਟੈਂ ਕੂਟਹਿਂ ਨੱਗ੍ਰ ਪਯਾਨੈਂ[4]। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ
ਚਲਿ ਆਏ। ਪਿਤਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਥਮ ਦਰਸਾਏ ॥ ੧੮ ॥ ਉਤਰਿ ਜੋਰਿ ਕਰ
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਫਿਰ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ
ਕਰਾਇ। ਮਧੁਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਬਹੁਤ ਬਰਤਾਇ ॥੧੯॥ ਬਹੁਰੋ ਸਦਨ ਆਪਨੇ
ਗਏ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਾਨਾ ਮੰਗਲ ਭਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਖਾਲਸਾ ਥਿਰ੍ਯੋ।
ਹਯਨਿ ਲਗਾਵਨਿ ਗਨ ਕੋ ਕਰ੍ਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬਸੇ ਨਰ ਸਭਿ ਚਲਿ
ਆਏ। ਧਰਿ ਉਪਹਾਰ ਪਗਨਿ ਲਪਟਾਏ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ
ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਧੀਰਜ ਦਈ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਪ੍ਰਥਕ ਪ੍ਰਥਕ
ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਪੂਛਿ ਤਬਿ। ਹਰਖਤਿ ਕਰੇ ਨਗਰ ਕੇ ਜਨ ਸਭਿ। ਹੁਕਮ
ਕਰ੍ਯੋ 'ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਜੋਈ। ਉਜਰਿ ਗਏ ਆਨਹੁ ਸਭਿ ਤੋਈ ॥ ੨੨ ॥
ਅਪਰ ਬਾਨੀਏਂ ਆਦਿ ਜਿ ਆਵਹਿ। ਬਸਹਿ ਸਦਨ ਤਿਨ ਕੇ ਬਨਵਾਵਹਿਂ।
ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਲੇਂ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ। ਬਸਹਿਂ ਆਨਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਅਬਿ ਨਰ ਤੇ'
॥੨੩॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਕਲ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਅਧਿਕ ਬਸਾਵਨ ਬਾਂਛਾ ਧਰੇ।
ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਕਹਿ ਜਨ ਅਨਵਾਏ। ਸਨਮਾਨਹਿਂ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਬਸਾਏ॥
੨੪॥ ਆਵਨਿ ਲਗੇ ਸੈਂਕਰੇ ਲੋਕ। ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਧਨ ਬਨਵਾਏ ਓਕ[5]। ਦੁਇ
ਛਾਤਨ ਕੇ ਕਿਸ ਕੀ ਤੀਨ। ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਨ ਕੀਨਿ ॥ ੨੫ ॥ ਲਗੇ
ਅਨਿਕ ਕਾਰੀਗਰ ਆਨਿ। ਰਚਹਿਂ ਹਵੇਲੀ ਪੌਰ ਮਹਾਂਨ। ਨਾਨਾ ਰੀਤਿ
ਨਿਕੇਤਨਿ ਪੰਗਤਿ। ਹਰਖਤਿ ਆਨਿ ਬਸੀ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ॥ ੨੬ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ
ਬਸੇ ਖਟ ਕਰਮੀ ਆਇ। ਬਿਦ੍ਯਾਧੈਨ ਅਧਿਕ ਧਰਮਰਾਇ[6]। ਸੀਲ
ਸੰਤੋਖੀ ਦਯਾ ਸੁਭਾਊ। ਗੁਰ ਕੇ ਨਗਰ ਬਸੇ ਸਮੁਦਾਊ ॥ ੨੭ ॥ ਖੱਤ੍ਰੀ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ। [2]ਅੱਗੋਂ ਭੇਟ ਦੇਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। [3]ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ (ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਪਿੰਡ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ। [4]ਚਲਦੇ ਹਨ (ਸਿੰਘ)। [5]ਘਰ। [6]ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਧਰਮੀ। [ਸੰਸ:, ਵਿਦ੍ਯਾ+ਅਧ੍ਯਯਨ=ਪੜ੍ਹਨਾ]।

ਕੇਤਿਕ ਆਨਿ ਰਹੇ ਹੈਂ।ਜਿਨ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਉ ਲਹੇ ਹੈਂ। ਬੈਸ਼ ਬਨਜ ਕੋ
ਕਰਤਾ ਆਇ। ਕਰੀ ਦੁਕਾਨ ਬਜ਼ਾਰ ਸੁਹਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਹੋਨਿ ਲਗੇ
ਬਿਵਹਾਰ ਬਡੇਰੇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਲਯਾਇਂ ਘਨੇਰੇ। ਮਿਹਨਤਿ[1] ਅਧਿਕ
ਨਗਰ ਮਹਿ ਪਾਏਂ। ਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਕਰਨਹਾਰ ਗਨ ਆਏ॥ ੨੯ ॥ ਸਕਲ
ਜਾਤਿ ਸ਼ੂਦਰ ਕੀ ਰਹੀ। ਕਰਹਿਂ ਮਜੂਰੀ ਧਨ ਗਨ ਲਹੀ। ਗੁਨੀ ਪੁਰਖ
ਆਛੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰੀ[2]।ਕਦਰ ਸ਼ਿਨਾਸ ਜਾਨਿ ਗੁਰ ਭਰੀ[3] ॥੩੦॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ
ਬਸੇ ਚਲੀ ਸਭਿ ਕਾਰਾ।ਕੋ ਕਰਿ[4] ਲੇ ਪਹੁੰਚਤਿ ਦਰਬਾਰ। ਧਨ ਇਨਾਮ ਕੋ
ਪਾਵਨ ਕਰੈਂ। ਆਛੀ ਕਰਨ ਚਾਤੁਰੀ ਧਰੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਕਾਰੀਗਰ ਸੋਂ ਪ੍ਰਭੁ
ਉਚਾਰਾ। 'ਰੁਚਿਰ ਦੁਕਾਨ ਬਨਾਇ ਬਜ਼ਾਰਾ। ਚਾਰੁ ਪ੍ਰਤੋਲੀ[5] ਰਚੀਐ ਜਿਤ
ਕਿਤ। ਬਸਹਿਂ ਸੁਖੀ ਨਰ ਗਨ ਧਰਿ ਹਿਤ ਚਿਤ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿਕੈ
ਹੁਕਮ ਰਚਯੋ ਸਭਿ ਸੁੰਦਰ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਰੁਚਿਰ ਪੌਰ ਕੇ ਮੰਦਿਰ। ਜਨੁ
ਬਿਸ਼ਕਰਮਾ ਆਨਿ ਬਨਾਏ। ਪੰਕਤਿ ਸਦਨ ਬਜ਼ਾਰ ਸੁਹਾਏ ॥੩੩॥ ਸੁੰਦਰ
ਗਰੀ ਕਰੀ ਇਕਸਾਰੀ[6]। ਬਿਚਰਤਿ ਹਰਖਤਿ ਚਿਤ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਚਹੁੰ-
ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਉਪਬਨ ਲਗਵਾਏ। ਤਰੁਵਰੁ ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਕੇ ਲਾਏ ॥੩੪॥
ਨਾਨਾ ਬਰਨ ਲਗੀ ਫੁਲਵਾਰੀ। ਬਿਕਸਤਿ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਰਚਿ ਕਯਾਰੀ।
ਬੀਚ ਸਥੰਡਲ ਕਰੇ ਚੁਕੌਨ।ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਤਰੁਵਰੁ ਬਡ ਜੌਨ[7] ॥੩੫॥
ਆਡੂ,ਦਾੜਮ[8],ਕਦਲੀ[9] ਖਰੋਸੇਉ[10], ਰਸਾਲ[11], ਜਿ ਸ੍ਵਾਦਿਲ ਖਰੋ ਤੁਰਸ਼
ਮਧੁਰ ਫਲ ਜਿਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਇਕ ਲਘੁ ਹ੍ਵੈਂ ਇਕ ਹੋਤਿ ਬਿਲੰਦ॥ ੩੬॥
ਆਦਿ ਅੰਗੂਰ ਲਤਾ[12] ਲਗਵਾਈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪੰਕਤਿ ਖਰੀ ਸੁਹਾਈ।
ਬੋਲਤਿ ਗਨ ਬਿਹੰਗ ਬਹੁ ਜਾਤੀ। ਕੋਕਿਲ[13] ਕੀਰ[14] ਮੋਰ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥
੩੭॥ਪਾਰਾਵਤ[15]ਚਕਵਨ[16]ਕੇ ਨਾਦਿ। ਜਿਨ ਕੇ ਸੁਨੇ ਹੋਇ ਅਹਿਲਾਦਿ।
ਥੋਰੇ ਦਿਵਸਨਿ ਰਚਨਾ ਘਨੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਨੀ ॥ ੩੮ ॥
ਪੁੰਜ ਕਵੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪੁਨ ਆਏ। ਕਰਹਿਂ ਕਬਿੱਤਨਿ ਅਧਿਕ ਰਿਝਾਏ।
ਮੌਜ ਦਰਬ ਕੀ ਪਾਇ ਬਡੇਰੀ। ਕੀਰਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਥਰਿ ਘਨੇਰੀ ॥

---

[1]ਮਜੂਰੀ। [2]ਚੰਗੇ ਕਾਰੀਗਰ। [3]ਭਲੀ ਕਦਰ ਸ਼ਿਨਾਸੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ (ਅ) ਕਦਰ ਸ਼ਿਨਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਕਦਰਯੋਗ) ਜਾਣਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝੋਲ) ਭਰੀ। [4]ਕੋਈ (ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ) ਕਰਕੇ(ਭਾਵ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਚੀਜ਼ਾਂ)ਲੈਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। [5]ਚੌੜੀ ਸੜਕ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਹੋਕੇ ਲੰਘੇ। [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਤੋਲੀ]। [6]ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ। [7]ਜੋੜੀ। [8]ਅਨਾਰ। [9]ਕੇਲੇ। [10]ਸੇਬ। [11]ਅੰਬ। [12]ਵੇਲਾਂ। [13]ਕੋਇਲਾਂ। [14]ਤੋਤੇ। [15]ਕਬੂਤਰ [ਸੰਸ:, ਪਾਰਾਪਤ,ਪਾਰਾਵਤ]। [16]ਚਕਵਿਆਂ।

੩੯ ॥ ਜੋ ਜੋ ਬਸੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਇ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਤੇ ਸੁਖ ਬਹੁ ਪਾਇ। ਪੁੰਜ ਖਾਲਸਾ ਉਤਰਯੋ ਰਹੈ। ਸੇਵਹਿ ਗੁਰੂ ਸੁ ਰਸ ਕੋ ਲਹੈ॥ ੪੦ ॥ ਗੁਰ-ਮਤਿ ਧਰਿ ਧਰਿ ਹੁਇੰ ਉਰ ਗਯਾਨੀ। ਰਾਖਹਿਂ ਰਹਤਿ ਪਠਹਿਂ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਪਾਹੁਲ ਆਨਿਪੁੰਜ ਸਿਖ ਲੇਵੈਂ।ਰੀਤਿ ਜਗਤ ਦੁਰਮਤਿ ਤਜਿ ਦੇਵੈਂ[1]॥੪੧॥ ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ ਬਿਰਾਜੈਂ ਬੀਚ। ਦਰਸਹਿਂ ਆਨਿ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚ।ਅਰ-ਪਹਿਂ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਲਯਾਇ।ਹਯ ਹੱਥਯਾਰ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੪੨॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨਿ ਬਹੁ ਮੁਲ ਕੇਰੇ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਨਰ ਹੇਰੇ। ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਬਿਰਮਾਵਹਿਂ ਹੇਰਤਿ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁੱਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੯॥

੫੦. [ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਮੇਲ। ਨਾਰਦ ਨੇ ਖੰਭ ਭੇਟ ਕਰਨੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਥਿਰ ਰਹੇ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ ਜਾਇ। ਆਨ ਮਾਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਬਿਲਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਹੁਇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਥਿਰੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਨਰ ਪਠਵਨਿ ਕਰੇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਭੂਲਯੋ ਮੈਂ ਬਖ਼ਸ਼ੀਜੈ। ਨਿਜ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਬਿਰਦ ਲਖਿ ਲੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਹਮ ਨੇ ਅਪਨੋ ਸਗਲ ਬਿਗਾਰਾ[2]। ਭਯੋ ਬਿਰੋਧ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਭਾਰਾ।ਅਬਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ ਬਲ ਹਾਰੀ[3]।ਗੌਰਵ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਿ ਤਿਹਾਰੀ ॥੩॥ ਗਨ ਰਾਜੇ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਮੋਹੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਵਰਿ ਸੋਂ ਰਣ ਹੋਹੀ[4]। ਕਹੋ ਅਪਰ ਕੋ ਬਿਗਰਤਿ ਰਹਯੋ। ਅਬਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ,ਮਹਾਤਮ ਲਹਯੋ[5]॥੪॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਬਿਨੈ ਬਡੇਰੀ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਠੀ 'ਛਿਮਹੁ ਮਤਿ ਮੇਰੀ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਗਦ ਪਠਵਾਯੋ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ॥ ੫ ॥ 'ਅਬਿ ਤੌ ਭਯੋ ਨਿੰਮ੍ਰ ਤਜਿ ਗਰਬਾ॥ ਖੋਇ ਦਰਬ ਅਰੁ ਜਸੁ ਜਗ ਸਰਬਾ॥ਸ਼ਰਨਿ ਪਰਯੋ ਚਾਹਤਿ ਹੁਇ ਹਿਤ ਮੈਂ[6]। ਲਖਯੋ ਮਹਾਤਮ ਮੈਂ[7] ਕਛੁ ਚਿਤ ਮੈਂ ॥੬॥ ਉਚਿਤ ਸੰਧਿ ਜੇ ਜਾਨਹੁ ਤਾਂਹੀ। ਲਿਹੁ ਮਿਲਾਇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਪਗ ਪਾਂਹੀ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਜੇ ਮਾਨੀ ਆਨ[8]। ਅਪਰ ਜਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕੇਤਿਕ ਮਾਨ[9] ॥੭॥ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇ

[1]ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੁਰਮਤੀ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। [2]ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ। [3]ਬਲ ਹਾਰਕੇ। [4]ਹੋਇਆ ਸੀ। [5]ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ। [6]ਸ਼ਰਣ ਪਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ,ਹਿਤ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਹੈ। [7]ਮਹਾਤਮ ਵਾਲੇ[ਮਹਾਤਮਮਯ]ਪਰ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ–ਮਹਾਤਮ ਕੋ–ਜਾਪਦਾ ਹੈ,ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਉਕਾਈ ਹੈ। [8]ਜੇ ਆਣ ਮੰਨ ਲਈ। [9]ਹੋਰ (ਬੀ) ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਰਾਜੇ ਮੰਨ ਜਾਣਗੇ (ਆਨ)। (ਅ) (ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਕਿਨਾਕੁ ਮਾਣ ਹੈ (ਭਾਵ ਉਹਬੀ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ)।

ਮਾਰ ਬਹੁ ਖਾਈ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਉਰ ਮਹਿਂ ਪਛੁਤਾਈ।ਮੇਲਹੁ ਆਪ ਉਚਿਤ ਹੈ ਬਾਤੀ। ਜੋ ਅਧੀਨ ਇਮ ਬਡੋ ਅਰਾਤੀ[1]॥੮॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਕੁਕਰਮ ਤਿਨਹੁੰ ਹੀ ਠਾਨਾ। ਅਬਿ ਜੇ ਮਿਲਹਿ ਨਹੀਂ ਅਪਮਾਨੈ[2]। ਤਜੈ ਬਿਰੋਧ ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਮਾਨੈ ॥੯॥ ਹਮ ਹੁਇਂ ਤਥਾ ਜਥਾ ਸੋ ਹੋਇ। ਮਿਲਹਿ ਮਿਲਾਵਹਿਂ ਅੰਤਰ ਖੋਇ[3]। ਰਿਸ ਬਸਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਲਰਿਬੋ ਚਾਹਾ। ਤਿਮ ਹੀ ਮਿਲੇ ਮੇਲ ਰਣ ਮਾਂਹਾ[4]॥੧੦॥ਦਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਖ-ਵਾਇ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਹਿਤ ਕੋ ਜਿਸ ਭਾਇ। ਦੂਤ ਗਯੋ ਲੇਕਰਿ ਢਿਗ ਜਬੈ। ਖੋਲਿ ਪਠਾਇ,ਜਾਨਿ ਹਿਤ ਸਬੈ[5] ॥੧੧॥ ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕੋਪ ਮਿਟਾਯੋ। ਪੁਨ ਪੀਮਾ ਪਰਧਾਨ ਪਠਾਯੋ। ਮੇਲ ਕਰਨੋ ਬਾਤਨਿ ਕੇ ਸਾਥ। ਭਯੋ ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ ਪੁਨ ਗਿਰਨਾਥ॥ ੧੨॥ ਆਵਾਜਾਈ ਸਚਿਵਨਿ ਕੇਰੀ। ਕਰਤਿ ਰਹਨੋ ਦੇ ਭੇਟ ਬਡੇਰੀ। ਅਪਰ ਹੈਂਡੂਰੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਮੰਤ੍ਰੀ ਪਠਹਿਂ ਪਰਹਿ ਜਬਿ ਕਾਰੇ॥ ੧੩॥ ਕਿਸ ਗਿਰਪਤਿ ਕੈ ਭਾਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੇਚਿਤ ਕਰਹਿਂ ਅਲਪ ਹਿਤਵਾਲਾ[6]।ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਸ ਹੋਯੋ ਗਿਰ ਰਾਜਨ। ਕਰਹਿਂ ਸੁਧਾਰਨਿ ਅਪਨੇ ਕਾਜਨਿ॥ ੧੪॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢਹਿਂ ਅਖੇਰ।ਬਿਚਰਹਿਂ ਕਾਨਨ ਇਤ ਉਤ ਹੇਰਿ। ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਇ। ਤੀਰ ਗੋਰੀਆਂ ਵਹਿਰ ਚਲਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਨਿਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਅੱਭ੍ਯਾਸਾ। ਪਰਚਹਿਂ ਰਹਹਿਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਪਾਸਾ।ਰਾਣੇ ਰਾਇ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਜੋ ਸੈਲਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਸਾਇਂ[7] ॥੧੬॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਮਾਨੀ। ਮਾਨੈਂ ਜੋ ਨ,ਮਿਟੈ ਰਜਧਾਨੀ[8]। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪੰਤੇ। ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਹੇਰਿ ਪਠੰਤੇ॥੧੭॥ਆਛੇ ਫਲ ਗਨ ਤੋਰਿ ਬਟੋਰਿ[9]।ਡਾਲੀ ਪਠਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਓਰ। ਕੋ ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਪਹੁੰਚਾਵੈ। ਕੋ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਠਾਵੈਂ ॥੧੮॥ ਜਿਸ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈਂ ਅਨੰਦ।ਐਸੀ ਵਸਤੁ ਪਠਾਇਂ ਬਿਲੰਦ।

ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੁ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰੀ। ਨਾਰਦ ਸਾਧ ਰੂਪ ਨਿਜ ਧਾਰੀ॥ ੧੯॥ ਸੁੰਦਰ ਪੰਖ ਬਿਹੰਗਮ ਕੇਰੇ। ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ ਆਨਿ

---

[1] ਵੱਡਾ ਵੈਰੀ ਜੇ ਐਉਂ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2] ਹੁਣ ਜੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਨਿਰਾਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [3] ਜੇ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀ ਮਿਲਾ ਲਵਾਂਗੇ ਫਰਕ ਹਟਵਾਕੇ। [4] ਓਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ)ਰਣ ਵਿਚ(ਉਸਨੂੰ) ਮਿਲੇ। [5] ਖੋਲਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਅਪਣੇ ਹਿਤ ਦੀ ਜਾਣੀ। [6] ਕਈਕ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਿਤ ਵਾਲਾ ਭਾਵ) ਕਰਦੇ ਹਨ। [7] ਵਸਦੇ ਹਨ। [8] ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [9] ਤੋੜਕੇ ਤੇ ਕੱਠੇ ਕਰਕੇ।

ਅਗੇਰੇ। ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਦਰਸ ਕਰਿ ਬੈਸਾ। ਦੇਖਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਬਹੁ ਛੁਧਿ ਜੈਸਾ ॥੨੦॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਦਰ ਬੈਠਾਯੋ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਬਦਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਪੰਖ ਆਨਿਬੇ ਹੇਤੁ ਕਸਾਲਾ[1]। ਕਨੌਂ ਰਿਖਿਦੇਵ ! ਆਪ ਤੁਮ ਝਾਲਾ? ॥੨੧॥ ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਬਹੁ ਪਾਵਨ।ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਬਿ ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨ।ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਧਰ ਫਿਰੋ। ਸੁਰ ਮੁਨਿਜਨ ਕੋ ਪਾਵਨ ਕਰੋ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਮੁਨਿ ਨਾਰਦ ਪਰਮ ਬਿਸ਼ਾਰਦ[2]। ਉੱਤਰ ਹੇਤੁ ਬਖਾਨੀ ਸਾਰਦ[3]। 'ਸ਼੍ਰੀ ਅਸਕੇਤੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਯ ਪਰਮ[4]। ਧਰਯੋ ਰੂਪ ਗੁਰ ਰਾਖਨਿ ਧਰਮ ॥੨੩॥ ਤੀਨ ਤਾਪ ਖਾਪਨਿ ਸ਼ੁਭ ਦਰਸ਼ਨ। ਆਇ ਸੁਰਗ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਪਰਸਨ[5]। ਰਿਕਤ ਪਾਣ[6] ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਆਛੇ। ਯਾਂਤੇ ਛੂਟ ਲਜਾਇਬੋ ਬਾਂਛੇ ॥ ੨੪ ॥ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰਯੋ ਜੋ ਹੁਇ ਪਯਾਰੀ। ਐਸੀ ਵਸਤੁ ਲੇਉਂ ਕਰ ਧਾਰੀ। ਕਰਨਿ ਜੰਗ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਬਡੇਰਾ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਹੇਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਚਾਹੂ। ਬਿੱਦਯਾ ਚਾਂਪ ਅਧਿਕ ਸਭਿ ਮਾਂਹੂ।ਯਾਂਤੇ ਤੁਮਰੇ ਸਰਨਿ ਕਰਨਿ ਕੌ[7]।ਮੈਂ ਆਨੇ ਸ਼ੁਭ ਬੀਨ ਪਰਨਿ ਕੋ[8]* ॥ ੨੬ ॥ ਅਪਨੇ ਬਾਨ ਸੰਗ ਲਗਵਾਓ। ਬਹੁਰ ਚਾਂਪ ਮੈਂ ਸੰਧਿ ਚਲਾਓ। ਹੇਰਹੁ ਬੇਗ ਹੋਇ ਹੈ ਐਸੇ। ਉਡਿ ਕਰਿ ਜਾਇਂ ਬਿਹੰਗਮ ਜੈਸੇ ॥ ੨੭॥ ਜੇਤਿਕ ਹੋਤਿ ਰਹੇ ਅਵਤਾਰਾ।ਪਹੁੰਚਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ[9]। ਰਾਮਚੰਦ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਿਹਾਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਨਰ ਸਰੀਰ ਬਹੁ ਧਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਰੂਪ ਛਬੀਲਾ। ਕਰਤੇ ਰਹਹੁ ਮਾਨਵੀ ਲੀਲਾ। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਮਨ ਹੋਤਿ ਸਨੇਹੂ। ਸਰਬ ਜੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਫਲ ਦੇਹੂ॥੨੯॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਭੀ ਦੇਖਤਿ ਮਨ ਲੋਭਾ। ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ ਅੰਗ ਕੇ ਸੰਗਾ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਕਲਗ਼ੀ ਸੀਸ ਉਤੰਗਾ॥ ੩੦ ॥ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਮਹਿਦ ਅਨੰਦੇ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਦੁਤਿ ਦਿਪਹਿ ਬਿਲੰਦੇ। ਸੁੰਦਰ ਅਪਰ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੇਰੀ।ਨਹਿ ਬਾਂਛਾ ਰਹਿ ਤੁਮ ਕੋ ਹੇਰੀ[10] ॥੩੧॥ ਸੂਰ ਸ਼ਿਰੋਮਨਿ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ। ਰਚਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਜੁੱਧ ਸਿਖਾਯੋ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰ-

---

[1]ਖੰਭ ਲਿਆਵਣ ਦੀ ਖੇਚਲ। [2]ਚਤੁਰ। [3]ਬਾਣੀ। [4]ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ (ਆਪ) ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋ। [5]ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਅਨੰਦ ਨਾਲ (ਚਰਨ) ਪਰਸਨ। [6]ਖਾਲੀ ਹੱਥ। [7]ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ (ਜੋੜਨ) ਲਈ। [8]ਖੰਭ ਚੁਣਕੇ। [9](ਮੈਂ) ਦੇਖਿਆ ਹੈ। [10]ਆਪਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

*ਖੰਭਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ।

ਨਤਾ ਮੋਹੀ।ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਦਾਰੁਣ ਮਨ ਮਹਿ ਹੋਹੀ[੧] ॥੩੨॥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਧੰਨ। ਜਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕਰਹਿ ਨ ਅੰਨ। ਰੂਪ ਮਹਿਦ ਮਹੀਧਾਨ ਤੁਮਾਰਾ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਸ ਬੇਦ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਸਰਬ ਸੁਰਾਸੁਰ ਸ਼ਾਰਦ ਸ਼ੇਖ। ਅੰਤ ਨ ਪਾਇ ਸਕਹਿਂ ਅਵਿਰੇਖ। ਨਿਜ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰੂਪ ਤੁਮ ਧਾਰਾ। ਪਗ ਪਤਾਲ ਜੋ ਧਰੈ ਪਸਾਰਾ[੨] ॥੩੪॥ ਸਾਗਰ ਉਦਰ[੩], ਨਸਾ ਨਦ ਨਾਰੇ[੪]।ਲੋਚਨ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਉਦਾਰੇ। ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸੀਸੁ ਬਨਾਯੋ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਏਕੋ ਰੂਪ ਸੁਹਾਯੋ' ॥ ੩੫ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਨਾਰਦ ਕਹ੍ਯੋ। ਬਰਜਤਿ ਗੁਰੁ[੫] 'ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲਹ੍ਯੋ। ਅਹੋ ਦੇਵਰਿਖਿ!ਨਿਤ ਸਰਬੱਗ੍ਯ। ਸਭਿ ਤੇ ਦੀਰਘ ਅਹੋ ਤਤੱਗ੍ਯ' ॥ ੩੬ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਭਏ ਅਨੰਦਤਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ[੬]।ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਨਮੋ ਸਿਧਾਰਾ। ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੋ ਮੁਨੀ ਪਧਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਅੰਤਰਧ੍ਯਾਨਾ। ਸਿੱਧ ਸਮਾਨ ਖਾਲਸੇ ਜਾਨਾ। ਪਾਛੇ ਪੂਛਨਿ ਕੀਨੇ ਸਬੈ। ਭੇਵ ਬਤਾਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬੈ ॥ ੩੮ ॥ 'ਕਮਲਾਸਨ ਕੋ ਨੰਦਨ[੭] ਨਾਰਦ। ਅਹੈ ਦੇਵਰਿਖਿ ਪਰਮ ਬਿਸ਼ਾਰਦ[੮]'। ਇਮ ਕਹਿ ਪੰਖ ਆਪ ਕਰ ਲਏ। ਏਕ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਇਮ ਕਹਿ ਦਏ ॥ ੩੯ ॥ 'ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਕਾਰੀਗਰ ਤੀਰ। ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਲਗਵਾਵਹੁ ਤੀਰ। ਇਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਿ ਦੂਰ ਨਹਿਂ ਜਾਵਹੁ। ਦੇਖਤਿ ਦ੍ਰਿਗਨ[੯] ਬਾਨ ਬਨਵਾਵਹੁ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਤਬਿ ਗਯੋ।ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਬਨਵਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਦੀਰਘ ਪੰਖ ਸੁ ਦੀਰਘ ਬਾਨਾ। ਕਰੇ ਤ੍ਯਾਰ ਸੋ ਰੁਚਿਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪੧ ॥ ਆਛੇ ਸਰ ਬਨਾਇ ਲੇ ਆਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਆਪ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹੇਰੇ। ਸਰਬ ਬੂਲ ਖਪਰੇ ਸੁ ਬਡੇਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਨਾਰਦ ਜੀ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਖੰਭਾਂ ਦੁਵਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਥਿਰ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਪਾਸ ਗਨ ਹੁਕਮ ਕਰ੍ਯੋ ਮਹਾਰਾਜ। 'ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਖਰੇ ਰਹੁ* ਬਾਨ ਖੋਜਿਬੇ ਕਾਜ' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ

---

[੧]ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ ਵੇਖ ਵੇਖ ਮੇਟੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਆਉਂਦੀ ਹੈ:—।[੨]ਪਤਾਲ ਜੋ ਹੇਠ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਆਪਦੇ) ਚਰਨ ਹਨ। [੩]ਸਮੁੰਦਰ ਪੇਟ ਹੈ। [੪]ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ ਨਾੜੀਆਂ ਹਨ। [੫](ਹੋਰ ਕਹਿਣੋ) ਰੋਕਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਰੋਕਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹੋਰ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੇ।[੬]ਤਿਸ ਨਾਰਦ ਨੂੰ।[੭]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ।[੮]ਚਤੁਰ।[੯]ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਦਿਆਂ। *ਪਾ:—ਹੋਇ।

ਧਾਇ ਕਰਿ ਗਏ। ਖਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਹੋਵਤਿ ਭਏ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋ ਕਰਿਕੈ। ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਆਪ ਕਰ ਧਰਿਕੈ ॥੨॥ ਖੈਂਚਯੋ ਬਾਨ ਸੰਧਿਕੈ ਬਲ ਤੇ। ਸਕਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਚਲਿਤੇ। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਦੇਖਹੁ ਨਭ ਜੈ ਹੈਂ[1]। ਤਾਖਹੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਰੇ ਉਤਰੈ ਹੈ ?' ॥ ੩ ॥ ਛੋਰਯੋ ਜਬੈ, ਮਹਾਂ ਧੁਨਿ ਹੋਈ। ਗਰਜਿ ਸੁਨੀ ਸਭਿ, ਗਮਨਯੋ ਸੋਈ।ਰਹੇ ਦੇਖਤੇ ਦ੍ਰਿਗਨ ਲਗਾਇ। ਗਯੋ ਉਤੰਗ ਨ ਪਰੈ ਦਿਖਾਇ ॥ ੪ ॥ ਬਹੁਰ ਦੂਸਰੋ ਤਯਾਗਨਿ ਕੀਨ। ਤੀਸਰ ਚਾਂਪ ਐਂਚਿ ਤਬਿ ਦੀਨ। ਤਿਮ ਹੀ ਚੌਥੋ ਦਿਯੋ ਚਲਾਇ। ਬਹੁਰ ਪੰਚਮੋ ਗਾਜਤਿ ਜਾਇ ॥੫॥ ਸਭ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਤਯਾਗਨ ਕਰੈਂ। ਊਪਰ ਦੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿਂ ਪਰੈਂ। ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ ਖਰੇ ਸਭਿ ਹੋਇ।–ਆਵਹਿ ਤੀਰ[2]– ਪ੍ਰਤੀਖਹਿਂ ਸੋਇ ॥ ੬ ॥ ਬੀਤਯੋ ਜਾਮ ਰਹੇ ਤਹਿਂ ਠਾਂਵੇ। ਹਟਿ ਨਹਿਂ ਆਏ, ਅਚਰਜ ਬਾਢੇ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਪਹੂਚੇ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਹਮ ਊਚੇ ॥੭॥ ਗਏ ਗਗਨ ਮਹਿਂ ਫਿਰੇ ਨ ਫੇਰੇ[3]। ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਥਿਰੁ ਹੁਇ ਤਿਹ ਹੇਰੇ। ਤਰੇ ਧਰਾ ਪਰ ਸੋ ਨਹਿਂ ਆਏ। ਜੋ ਆਵਤਿ ਦਿਖੀਅਹਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੮ ॥ ਗਰਜਤਿ ਪੁਨ ਕੋ ਮੇਘ ਸਮਾਨਾ। ਸੋ ਹਮ ਸੁਨਤਿ ਰਹੇ ਥਿਰ ਕਾਨਾ। ਗਏ ਦੂਰ ਪੁਨ ਸੁਨੀ ਨ ਸੋਈ। ਸਭਿ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿਸਮਤ ਪਿਖਿ ਹੋਈ' ॥ ੯॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ 'ਨ ਊਪਰ ਕੋ ਹੈ[4]। ਗਗਨ ਪ੍ਰਲਾੜ ਪਰਯੋ ਸਭਿ ਓਹੈ[5]। ਥਿਰ ਹ੍ਵੈਬੇ ਕੋ ਥਾਨ ਨ ਕੋਈ। ਗਹੇ ਨ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਕਿਤ ਗੇ ਸੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਨੀਕੇ ਦੇਖਿ ਖੋਜਨਾ ਕਰੀਅਹਿ। ਬਾਨ ਅਜਾਇਬ ਲਖਾਉ, ਨ ਟਰੀਅਹਿ। ਕਹਾਂ ਗਏ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ? ਬਾਨ ਬਿਕੀਮਤ ਦਏ ਚਲਾਇ' ॥੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਖ ਕਹੈਂ। 'ਹਮ ਨਹਿ ਭੇਵ ਤਿਨੋਂ ਕੋ ਲਹੈਂ। ਕੁਦਰਤ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਕੌਨ ਲਖਹਿ ਚਲਿੱਤ੍ਰ ਸੁ ਰੂਰੇ ॥੧੨॥ ਜਾਨਹੁ ਆਪ ਸਰਬ ਕੀ ਗਤੀ। ਪਕਰੇ ਕਿਧੌਂ ਥਿਰੇ ਜਿਤ ਕਿਤੀ। ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ ਗਗਨ ਦਿਸ਼ਿ ਸਾਰੇ। ਪਿਖਿ ਚਲਤੇ ਪੁਨ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ॥੧੩॥ ਰਹੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਜਾਮ ਬਿਤਾਯੋ। ਤਿਨ ਆਗਮਨ ਨਹੀਂ ਲਖਿ ਪਾਯੋ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੰਦ ਮੰਦ। ਕਹਤਿ

[1]ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਂਵਦਾ ਹੈ (ਬਾਣ)। [2]ਤੀਰ ਆਵੇਗਾ। [3](ਬਾਣ) ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇ। [4]ਉਪਰ ਕੋਈ (ਥਾਉਂ) ਨਹੀਂ ਹੈ (ਜਿੱਥੇ ਬਾਣ ਅਟਕ ਰਹੇ)। (ਅ) ਉਪਰ ਕੋਈ (ਬਾਣ) ਨਹੀਂ। [5]ਓਹ (ਸਾਹਮਣੇ) ਸਾਰਾ ਅਕਾਸ਼ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਹੈ।

ਭਏ, ਤੁਮ ਸੁਮਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੪ ॥ ਸਗਰੇ ਕਰੀਅਹਿ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰਨ। ਸਰ ਆਗਮਨ[1] ਨ ਭਾ ਕਿਸੁ ਕਾਰਨ ? ਗਏ ਗਹੇ ਕੈ ਕਿਤਹੁੰ ਸਿਧਾਰੇ ? ਜਿਸਤੇ ਆਵਤਿ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ' ॥੧੫॥ ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਾਲਸਾ ਕਹੈ। 'ਰਾਵਰ ਸਕਲ ਸਬਲ ਗਤਿ ਲਹੈਂ।ਦਾਸਨ ਕੌ ਸਰ ਗਤੀ[2] ਬਖਾਨੋ।–ਜਿਮ ਕਿਤ ਅਟਕੇ–ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁ ਜਾਨੋਂ'॥੧੬॥ ਲਾਲਸ ਲਖੀ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਉਚਰਤਿ ਭੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। 'ਇਹ ਤੁਮ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿਖਾਯੋ। ਦਾਸ਼ਟਾਂਤ[3] ਅਬਿ ਸੁਨਹੁ ਸੁਹਾਯੋ*॥੧੭॥ਪਰ ਹੁਮਾਉ[4] ਸੰਗ ਲਾਗਯੋਕਾਨ। ਹਮ ਧਨੁ ਜੋਰਿ ਤਜਯੋ ਬਰ ਬਾਨ। ਸੋ ਖਗ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ। ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਸਰ, ਤਰੈ ਨ ਡਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਮ ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੇ ਸੰਗ ਲਾਗਾ। ਪਠਤਿ ਸੁਨਾਤਿ ਜੋ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਸੋ ਬਾਨੀ ਪਾਠਕ ਲੇ ਜਾਇ। ਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੋ ਰਿਦਾ ਸੁਹਾਇ[5] ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਤਹਿੰ ਕਰਹਿ ਪੁਚਾਵਨ। ਜਹਾਂ ਬਹੁਰ ਨਹੀਂ ਆਵਨ ਜਾਵਨ[6]। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਨ ਦੇਤਿ ਮਿਲਾਇ। ਬਡਿ ਅਨੰਦ ਮਹਿਂ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥੨੦॥ ਪੰਖੀ ਗੁਰੂ, ਸੁ ਪੰਖ ਸ਼ਬਦ ਗਨ[7]। ਸਿਖ ਸਰ ਸੰਗ ਲਗੇ ਜਿਸ ਕੇ ਮਨ[8]। ਜਨਮ ਮਰਨ ਜੁਗ ਰਾਗ ਰੁ ਦ੍ਵੈਸ਼। ਹਰਖ ਸੋਗ ਕੋ ਜਹਾਂ ਨ ਲੇਸ਼ ॥ ੨੧ ॥ ਗੁਰ ਪੰਖੀ ਕੋ ਬਾਸਾ ਤਹਾਂ। ਇਕ ਰਸ ਅਨੰਦ ਉਦਧਿ ਨਿਤ ਜਹਾਂ। ਜਹਿਂ ਪਰਿਣਾਮ[9] ਨ ਹੋਤਿ ਕਦਾਈ। ਤਹਿਂ ਸਿਖ ਸਰ ਕੋ[10] ਦੇਤਿ ਪੁਚਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਤਥਾ ਅਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਨੀਜੈ। ਜਿਸ ਕੋ ਜਾਨਿ ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਜੈ।ਨਾਮ ਪੰਖ, ਨਾਮੀ ਸੁ ਬਿਹੰਗ[11]। ਜੋ ਜੱਗਯਾਸੀ ਲਾਗਯੋ ਸੰਗ॥ ੨੩ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਲਗਿ ਤ੍ਯਾਗਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਲਾਗਯੋ ਰਹਯੋ ਨਾਮ ਰਸ ਮਾਂਹੀ। ਪੰਖ ਨਾਮ ਲੇ ਸਰ ਜੱਗਯਾਸੀ[12]। ਜਾਇ ਮਿਲਾਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੀ ॥੨੪॥ ਜਹਿਂ ਨਾਮੀ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਸੁਹਾਵਨ। ਤਹਾਂ

---

[1]ਤੀਰਾਂ ਦਾ (ਹਿਠਾਂ) ਆਵਣਾ। [2]ਬਾਣਾ ਦੀ ਗਤੀ। [3]ਜਿਸ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਘਟਦਾ ਹੈ। [4]ਇਕ ਪੰਛੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। [5](ਉਸ) ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਲੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਸੁਹਾਵਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ। [6]ਭਾਵ ਬਾਣੀ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀ ਨੂੰ ਅਮਰ ਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ–ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਉਪਜੀ ਸਾਚਿ ਸਮਾਣੀ। [7]ਸਾਰੇ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ) ਸ਼ਬਦ ਖੰਭ ਹਨ। [8]ਸਿੱਖ ਤੀਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨਾਲ (ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰੂਪੀ ਖੰਭ) ਲਗੇ ਹਨ। [9]ਭਾਵ ਇਕ ਰਸ ਹਾਲਤ ਰਹੇ ਜਿੱਥੇ [ਸੰਸ:, ਪਰਿਣਾਮ=ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੋਣਾ, ਬਦਲੀ]। [10]ਸਿੱਖ ਰੂਪੀ ਤੀਰ ਨੂੰ। [11]ਪੰਛੀ ਹੈ। [12]ਜੱਗਯਾਸੀ ਰੂਪ ਬਾਣ ਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਖੰਭ।

*ਪਾ:–ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਸਰਬ ਸੁਹਾਯੋ।

ਕਰਹਿ ਬਿਨ ਬਿਲਮ ਪੁਚਾਵਨ। ਯਾਂਤੇ ਰਟਹੁ ਸਦਾ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਜਗਤ ਉਧਾਰਨਿ ਪਰਖ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ॥ ੨੫ ॥ ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਥਿਤ ਕੈ ਚਾਲੇ। ਪਠਹੁ ਸ਼ਬਦ ਨਿਤ ਰਹਹੁ ਸੁਖਾਲੇ। ਬਹੁਰ ਨ ਹੋਇ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਫੇਰਾ। ਕਰਹਿ ਉਬਾਰਨਿ ਗੁਰੂ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੀਜੈ। ਇਕ ਭੀ ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਬਿਰਥਾ ਲੀਜੈ।ਮਨ ਜਿਹਵਾ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ।ਰਾਖਹਿਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਅੰਤ ਸਮਾ ਜਬਿ ਆਵੈ। ਨਾਮੀ ਹਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਧਾਵੈ। ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਕੇ ਬੰਧਨ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਤੁਰਤ ਨਿਰਵਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਕਟ ਆਪਨੇ ਜਨ ਕਰਿ ਰਾਖੇ। ਜਿਸ ਪਦ ਕੋ ਜੋਗੀ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਸਾਧਹਿ ਜੋਗ। ਹੋਹਿ ਸਪੂਰਨ, ਤਨ ਬਿਨ ਰੋਗ॥੨੯॥—ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਵਾਰ[1] ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਵੈ।ਜੁਗਤ ਜੋਗਕੇ ਰਸ ਕੋ ਪਾਵੈ[2]—।ਸੋ ਅਬਿ ਕਲੀਕਾਲ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।ਯਾਂਤੇ ਰਮਹੁ ਨਾਮ ਰਸ ਮਾਂਹੀ॥੩੦॥ਰਹਿਤ ਵਹਿਰ ਤਨ ਕੀ ਸਭਿ ਧਰੈ।ਜਿਮ ਗੁਰ ਭਨਨੋ ਨ ਤਿਸ ਤੇ ਟਰੈ। ਅੰਤਰ ਵ੍ਰਿਤੀ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਵੈ। ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਰਿਦੈ ਬਸਾਵੈ॥੩੧॥ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਕਰਤਾਰਾ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਗਦੀਸ਼ ਉਦਾਰਾ। ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਿਯ ਸਿੱਖਨ ਕੇਰਾ।ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਬਜਾਪਕਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੇਰਾ॥੩੨॥ ਅੱਚੁਤ[3],ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ, ਗੁਣਖਾਨੀ।ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ,ਪਰਮ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਨਿਰਭਉ, ਨਿਰੰਕਾਰ,ਨਿਰਕਾਲ[4]।ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਰੂਪ ਬਿਸਾਲ॥੩੩॥ਪ੍ਰਭੁਸੰਭੂ[5], ਨਿਰਭਉ,ਸਭਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਮਧੁਸੂਦਨ ਨਿਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਜਗਜੀਵਨ, ਜਗ ਰਚਨਬਿਧਾਤਾ।ਨਾਰਾਇਣ,ਨਰਪਤਿ,ਜਗ ਦਾਤਾ॥੩੪॥ਦੁਸ਼ਟਨ ਗੰਜਨ, ਜਨ ਮਨ ਰੰਜਨ।ਕਰਤਾਪੁਰਖ,ਅਨੰਤ, ਅਭੰਜਨ।ਸੱਤਿਰੂਪ,ਜੋਤਿਨ ਕੀ ਜੋਤਿ।ਜਿਹਂ ਸੱਤਾ ਤੇ ਜਗਤ ਉਦੋਤਿ॥੩੫॥ਪਰਮਾਤਮ, ਨਰਹਰਿ, ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਰੂਪ ਨ ਰੰਗ ਨ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ, ਪਾਵਨ, ਦੁਖਹਾਰੀ। ਮਹਿਦ ਮਨੋਹਰ, ਆਨੰਦਕਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਪਦਮਾਪਤ, ਮਾਧਵ, ਗੋਬਿੰਦ।ਵਾਹਿਗੁਰੂ,ਸਤਿਗੁਰੂ,ਮੁਕੰਦ। ਖਲ ਦਲ ਹਰਤਾ, ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਗੋਬਿੰਦ, ਮੁਰਾਰੀ॥ ੩੭ ॥ ਗਨ ਜਨਾਰਦਨ, ਬਿੱਖੁਕ ਸੈਨਾ[6]। ਕਲਮਲ ਹਰਤਾ, ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ। ਜੋਗੇਸ਼ੂਰ ਕੇ ਧਯਾਨ ਬਸੈਯਾ।

---

[1] ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ। ਸਿਰ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਚੋਟੀ ਵਿਚ ਇਕ ਛੇਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਵੇਧਕੇ ਯੋਗੀ ਏ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਾਲਨੇ ਤੇ ਸਹਜਤਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਭਾਵ-ਦਸਮ ਦੁਆਰ। [2] ਜੋਗ ਵਿਚ ਜੁੜਕੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਪਾਵੇ। [3] ਅਵਿਨਾਸ਼। [4] ਅਕਾਲ। [5] ਪਸੂਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ। [6] ਸਮੁਦ੍ਰ ਸਤ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰੇ ਹਨ ਤੇ (ਬਿੱਖੁਕ=) ਭੇਖਨਾਗ ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਜਾ ਹੈ।

ਸ਼ਯਾਮ ਰੂਪ, ਆਨੂਪ ਸੁਹੇਯਾ* ॥ ੩੮ ॥ ਖੜਗਕੇਤੁ ਅਸਕੇਤੁ ਨਿਰੰਜਨ।
ਭਗਤਨਿ ਪ੍ਰਿਯ ਭਵ ਭਯਾਨ ਪ੍ਰਭੰਜਨ[1]। ਮਹਾਂਕਾਲ ਬਡ ਉਗ੍ਰ ਸਰੂਪੰ।
ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਭੂਪ ਗਨ ਭੂਪੰ॥ ੩੯ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਿਹ ਨਾਮ ਅਪਾਰਾ।
ਕਰਿ ਬਿਸਤਾਰ ਨ ਪਈਅਤਿ ਪਾਰਾ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਿ ਲੇਨਿ ਰਸ
ਰਸਨਾ[2]। ਸਦਾ ਸੁਖੇਨ ਪਰਹਿ ਜਮ ਬਸ ਨਾ[3] ॥ ੪੦ ॥ ਜੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਹਿ
ਮਾਨੁ ਸੋ ਆਛੇ[4]। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਰਹੁ ਹਰਖਤਿ ਸੁਖ ਬਾਂਛੇ। ਤਨੁ ਹੰਤਾ ਕੋ
ਤਯਾਗਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਪ੍ਰਭੂ ਰਜ਼ਾਇ ਹਰਖ ਅਨੁਸਰੀਅਹਿ' ॥ ੪੧ ॥
ਤੀਨਹੁ ਸਾਧਨ[5] ਕੇਵਲ ਕੇਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਏ ਬਤਾਇ ਬਡੇਰੇ। ਭਾਨਾ
ਮਾਨਨਿ, ਹੰਤਾ ਤਯਾਗਨਿ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਲਿਵਲਾਗਨਿ ॥ ੪੨॥
ਇਹੀ ਪਰਮਪਦ ਕੋ ਪਹੁੰਚਾਵੈਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਨਹੁ ਪਰ ਸੋ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ।
ਵਹਿਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਅੱਭਯਾਸ।ਪਾਪੀ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕਰਨ ਬਿਨਾਸ਼ ॥੪੩॥
'ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੀ ਪਰਮ ਬਖਸ਼ੀਸ਼। ਜਗ ਕੇ ਸੁਖ ਮਿਲਿਬੋ ਜਗਦੀਸ਼[6]।
ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਗਹਿਂ ਜਿਨ ਕੇਰੇ। ਚਲੈਂ ਸੁ ਮਾਰਗ ਇਸੀ ਅਛੇਰੇ ॥ ੪੪ ॥
ਜਿਮ ਅਰਜਨ ਸੰਗ ਭਾਖੀ ਗੀਤਾ। 'ਕਰਮ ਫਲਨ ਤੇ ਰਹਹੁ ਅਤੀਤਾ[7]।
ਧਰਮ ਧਰਨਿ ਆਯੁਧ[8] ਕੋ ਕਰੀਯਹਿ। ਅਪਨੋ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਬਿਚਰੀਯਹਿ'
॥ ੪੫ ॥ ਤਥਾ ਖਾਲਸੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਭਜਨ ਹਮੇਸ਼।
ਵਹਿਰ ਕਰਮ ਰਣ ਕਰਨ ਮਹਾਨੇ। ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਠਾਨੇ'
॥੪੬॥ ਕਰੋ ਸ਼ੁੱਧ,ਮਨ ਕੀ ਤਜਿ ਮੈਲ[9]। ਗਮਨੋ ਸੰਤ ਭਗਤ ਜਿਸ ਗੈਲ।
ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਗੁਰ ਦਯੋ[10]।ਜਿਨ ਕੋ ਭਾਗ ਬਡੇ ਤਿਨ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੪੭॥
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ। ਕੀਨ ਬਨਾਵਨਿ ਮਮ ਮਤਿ ਜਥਾ।
ਚਤੁਰਥ ਰੁਤ ਪੂਰੀ ਕਰਿ ਤਥਾ। ਲੀਨੋ ਸਾਰ ਜਥਾ ਘ੍ਰਿਤ ਮਥਾ॥੪੮॥ਦਸ
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਨ ਕੇ ਸੁਭ ਚਰਨਾਧਰ ਕਰਿ ਧਯਾਨ ਬਿਘਨ ਕਿਯਹਰਨ।ਅਭਿ-
ਲਾਖਾ ਨਿਜ ਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੀ ਮਤਿ ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਅਰੀ[11] ॥੪੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਥਾ ਦ੍ਰਿੜਾਵਨ ... ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਮਾਪਤਿ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

ਚਉਥੀ ਰੁਤ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ

੧ਇਕਾਂਗਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨(ਜੋ) ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਰਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੩(ਓਹ) ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ੪ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਰੇ ਸੋਈ ਅੱਛੀ ਮੰਨੋ। ੫ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ, ਤਨ ਹੰਤਾ ਤਿਆਗਣਾ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ। ੬ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਖ ਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਦਾ ਮੇਲ (ਬੀ ਦਿਤਾ)। ੭ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਰਹੋ। ੮ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਧਰਮ। ੯ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਤਜਕੇ (ਮਨ ਨੂੰ) ਸ਼ੁਧ ਕਰੋ। ੧੦ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਿਤਾ (ਓਹ ਰਾਹ)। ੧੧ਅੜੀ ਨਹੀਂ।

*ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਰਗੁਣ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਸਭ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੀ ਨਾਮ ਹਨ।

ਰੁਤਿ ਪੰਜਵੀਂ ਚੱਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਅਥ ਪੰਚਮ ਰੁਤ ਕਥਨੰ ॥

੧. ਅੰਸੂ। [ਮੰਗਲ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਆਗਮਨ।]

੧. ਸੰਤ ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਯਾਨੀ ਧ੍ਯਾਨੀ ਸਕਲ ਜਨ ਸਿਮਰੈਂ ਨਾਮ ਬਿਅੰਤ।
ਜਿਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਬੁਧਿ ਸੂੱਛ ਤੇ ਪਰੇ ਪਾਰ ਭਵ ਸੰਤ ॥ ੧ ॥
ਅਸ ਪਰਮਾਤਮ ਸੰਤ ਗਨ ਸਦਾ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ।
ਕਰਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਬੰਦੋਂ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ॥ ੨ ॥

{ ਬੁਧਿ ਸੂੱਛ=ਮਲ ਰਹਿਤ ਬੁੱਧੀ, ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣੀ ਬੁੱਧੀ।
ਬਿਅੰਤ=ਬਿਅੰਤ ਦਾ। ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ। }

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਸਜਣ (ਕੀ) ਗਿਆਨੀ (ਕੀ) ਧਿਆਨੀ, ਬਿਅੰਤ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਦੇ ਨਾਮ (ਨੂੰ ਹੀ) ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। (ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ (ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ) ਜਾਣ (ਭਾਵ ਲਖ) ਲਿਆ ਹੈ (ਉਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ।

ਸਦਾ ਸੱਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਜੋ ਐਸੇ ਸਮੂਹ ਸੰਤ ਹਨ (ਮੈਂ) ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਤੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ) ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ (ਨਿਰਵਿਘਨ) ਪੂਰਨ ਕਰਵਾ ਦੇਵੋ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਟ੍ਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ ॥ ਜਿਹ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਤਿ ਹੈ ਚਤੁਰਾਨਨ ਆਨਪੰਚਾਨਨ ਗ੍ਯਾਨਗਤੀ।
ਖਟ ਆਨਨ ਭ੍ਰਾਤ ਗਜਾਨਨ ਗਾਵਤਿ ਵਾਧਿ ਸਦਾ ਕਮਤੀ ਨ ਰਤੀ।
ਉਚਰੇਤਿ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਆਨਨ ਤੇ ਤਿਸ ਤੇ ਕਹੁ ਦੀਰਘ ਕਾਂਹਿ ਮਤੀ?
ਕਰ ਬੇਨਵਤੀ* ਸ਼ੁਭ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਬਿਘਨਾਨਿ ਹਤੀ ਭਜਿ ਸਾਰਸੁਤੀ ॥ ੩॥

[ਚਤੁਰਾਨਨ=ਬ੍ਰਹਮਾ। ਪੰਚਾਨਨ=ਸ਼ਿਵਜੀ। ਗ੍ਯਾਨਗਤੀ=(ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ) ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਗਤੀ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ। (ਅ) (ਗ੍ਯਾਨ+

---

*ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ—ਬੀਣਵਤੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਣੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਮੁਰਲੀ ਤੇ ਸਰੱਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ 'ਬੀਣ' ਤੇ ਏਵੇਂ 'ਣ' ਨੂੰ ਐਂਕੜ ਬੀ ਨਹੀਂ। ਜੋਗੀ ਜੋ 'ਕਿੰਗ' ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਂਸ ਦੀ ਡੰਡੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੇਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—ਹਥਿ ਕਰਿ ਤੰਤੁ ਬਜਾਵੈ ਜੋਗੀ ਥੋਥਰ ਵਾਜੇ ਬੇਨ। ਬੇਣੁਮਤੀ ਨਾਮ ਇਕ ਨਦੀ ਦਾ ਬੀ ਹੈ।

ਅਗਤੀ) ਗਜਾਨ ਦੀ ਅਪਹੁੰਚਾਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਗਜਾਨ ਦੀ। ਖਟਾਨਨ ਭ੍ਰਾਤ ਗਜਾਨਨ=ਕਾਰਤਕੇਯ ਦਾ ਭਾਈ ਗਣੇਸ਼। (ਅ) ਕਾਰਤਕੇਯ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਿਰਾ ਗਣੇਸ਼। ਰਤੀ ਕਮਤੀ ਨ=ਥੋੜੀ ਬੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ। ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਆਨਨ ਤੇ=ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਮੁਖ ਤੇ (ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ)। ਦੀਰਘ ਕਾਹਿ ਮਤੀ=ਤਿਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ? ਕਰ ਬੇਣਵਤੀ=ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀਣਾ ਵਾਲੀ। (ਅ) (ਮੈਂ) ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਅਰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਬੀ ਜਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਾਰਤਕੇਯ ਦਾ ਭਾਈ ਗਣੇਸ਼ ਵੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਰਤੀ ਭਰ ਘੱਟ (ਗਾਇਨ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। (ਤੇ) ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਮੁਖ ਤੋਂ (ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ) ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ (ਭਲਾ) ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵੱਡੀ ਹੈ ? ਐਸੀ (ਕਵੀਆਂ ਦੇ) ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰੱਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ,(ਜਿਸਦੇ) ਹਥ ਵਿਚ ਵੀਣਾਂ ਹੈ ਮੈਂ ਭਜਦਾ ਹੋਇਆ (ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ) ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਦਿਓ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਜਸ਼ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ)।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦਾ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਫਿਰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜਿਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ, ਕਾਰਤਕੇਯ ਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਜਿਸ ਦਾ (ਜਸ) ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਦੇ) ਰਤੀ ਭਰ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, (ਅਤੇ) ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ (ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਆਪਣੇ) ਹਜ਼ਾਰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦੇ (ਨਾਮ) ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬੀਣਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਜਦੀ ਹੈ, (ਹੇ ਐਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ !) ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁਭਮਤੀ ਦਿਓ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਘਨ ਦੂਰ ਕਰੋ।

੩. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ ॥ ਬੇਦ ਬੇਦਿ ਨਿਰਾਕਾਰ ਜਾਂਕੋ ਕਹੈਂ ਖੇਦ ਬਿਨ ਸੋਊ ਹ੍ਵੈ ਆਕਾਰਿ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਨੰਦ ਮੈ। ਅੰਗਦ, ਅਮਰਦਾਸ, ਰਾਮਦਾਸ, ਅਰ-
ਜਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਭਏ ਸੋਊ ਸੁਖਕੰਦ ਮੈਂ। ਗੁਰੁ ਹਰਿਰਾਇ
ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਤੇਗ ਕੇ ਬਹਾਦਰ ਬਿਸ਼ਾਰਦ ਮੁਕੰਦ ਮੈ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਬੰਦੌਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੁੰਦ
ਹਰਿ ਦੁੰਦ ਹਾਥ ਬੰਦ ਮੈਂ ॥ ੪ ॥

ਬੇਦ=ਵੇਦ। ਬੇਦਿ=ਵਿਚਾਰਕੇ। ਨਿਰਾਕਾਰ=ਅਕਾਰ ਰਹਿਤ। ਆਕਾਰਿ=ਸਰੂਪ ਵਿਚ। ਅਨੰਦ ਮੈ=ਆਨੰਦਮਯ=ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ। ਸੁਖਕੰਦ ਮੈ=ਸੁਖਕੰਦਮਯ=ਸੁਖਦਾਈ ਸਰੂਪ। (ਅ) ਮੇਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ।

ਪਰਮ ਜੋਤਿ=ਮਹਾਨ ਜੋਤਿ।	ਬਿਸ਼ਾਰਦ=ਚਤੁਰ।
ਵਿਸ਼ਾਰਦ ਮੁਕੰਦ ਮੈਂ=ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਚਤੁਰ।	ਦ੍ਵੰਦ=ਦੁੱਖ। (ਅ) ਦੋਵੇਂ।

ਅਰਥ—ਵੇਦ ਵਿਚਾਰਕੇ ਜਿਸ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਨੂੰ ਨਿਰਾਕਾਰ ਤੇ ਖੇਦ ਬਿਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਉਹੀ (ਨਿਰ ਆਕਾਰ) ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, (ਫੇਰ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ, ਅਮਰਦਾਸ, ਰਾਮਦਾਸ, (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਉਸੇ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ ਰੂਪ ਹੋਏ, (ਫਿਰ ਉਹੀ) ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ, ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਬਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹੀ) ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਚਤੁਰ (ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ (ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਈ); (ਫਿਰ ਉਹੀ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੋਤ ਆਈ), (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਤੱਕ ਸਮੂਹ ਦ੍ਵੰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਹਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਕਥਾ ਸ੍ਰੋਤਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਇ ॥
ਰੁਤਿ ਰਚਿ ਕਰਿ ਅਬਿ ਪੰਚਮੀ ਨੀਕੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ॥ ੫ ॥

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ। ਰਚਜੋ ਪੰਥ ਦੇ ਰਣ ਉਤਸਾਹੁ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ।ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਕੋਰਨਿ ਲਜਾਵੈ॥੬॥ਗੁਰ ਕੀ ਸੰਗਤ ਸੁਨਿ ਕਰ ਸਾਰੇ। ਨਹਿਂ ਬਿਖਾਦ ਕੋ ਦੇਤਿ ਨਿਹਾਰੇ[1]।ਜਬਿ ਕੀ ਮਾਰ ਲਈ ਕਲਮੋਟ। ਤਬਿ ਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਡੇ ਕੈ ਛੋਟ ॥੭॥ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਸੋਂ ਦ੍ਵੈਖ ਨ ਕਰਤੇ।ਜਹਿ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਤਹਾਂ ਉਤਰਿਤੇ। ਸਗਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਹਟਿ ਰਹੇ। ਕੋਮਲ ਬਾਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕਹੇ[2] ॥੮॥ 'ਜੋਧਾ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਬਲਿ ਭਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਮਰੈਲਾ[3]' ਕਰੈਂ ਉਚਾਰਾ। 'ਕੋ ਸਮਰਥ ਤਿਹ ਸੰਗਤ ਛੇਰੇ'। ਜੋ ਛੇਰੇ ਨਿਜ ਜੀਵ ਨਿਬੇਰੇ[4] ॥੯॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲੇ। ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਸਭਿ ਕਾਲੇ। ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਧਿਕ ਧਨ ਲਜਾਈ ॥੧੦॥ ਆਨਿ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਘਾਲਜੋ ਡੇਰਾ। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ਸੂਰਜ ਹੇਰਾ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੇ[5]* ॥੧੧॥ ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਏ। ਲਗਜੋ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ। ਆਯੁਧ

[1]ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸੁਣਕੇ ਕੋਈ ਦੁਖ ਦੇਂਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ। [2](ਸੰਗਤ ਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ ਕੋਮਲ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਾਰ ਨ ਖਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਨਾਮ ਚਿਰ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਾਵੇ। [5]ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। *ਪਾਃ—ਉਦਾਰੇ।

ਧਰਿ ਧਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਗਯੋ ਮੇਵੜਾ ਸੰਗਤਿ ਪਾਸ। 'ਦਰ-
ਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਚਲਹੁ ਜਿਹ ਪਾਸ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਏ ਤਯਾਰ ਹਰਖਾਏ।
ਚਲੇ ਭੇਟ ਲੇ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਯੋ।
ਕੰਨਯਾ ਗੁਰ ਅਰਪਨਿ ਹਿਤ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਰਾਵਾ ਗੋਤ ਬਸਹਿ ਰੁਹਤਾਸ[1]।
ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਬਿਠਾਇ ਤਨੁਜਾ ਸੁ[2] ॥ ੧੪ ॥ ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਹਾਏ।
ਸਕਲ ਆਇ ਤਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ। ਅਰਪਿ ਅਟਪਿ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੧੫ ॥ ਰਾਵਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਿਖ ਕਰ ਬੰਦਿ।
ਠਾਂਢੋ ਆਗੇ ਭਯੋ ਮੁਕੰਦ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੈਂ ਹੌਂ ਸ਼ਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀ। ਗਹਯੋ
ਆਸਰਾ ਰਾਵਰਿ ਭਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਜ ਕੰਨਯਾ ਮੈਂ ਲੇ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਗੁਰ
ਦਾਸੀ ਕਰਿਬੇ ਲਲਚਾਯੋ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਮੈਂ ਉਰ ਧਾਰਾ। ਇਹੀ ਮਨੋਰਥ
ਫਲਹਿ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਸੇਵਹਿ ਸੇਵ ਆਪ ਕੀ ਸਦਾ। ਕਰਹਿ ਕ੍ਰਿਤਾ-
ਰਥ ਕੁਲ ਕੋ ਤਦਾ। ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ! ਬਾਂਛਤਿ ਸਿੱਖ
ਆਪ ਤੇ ਪਾਈ[3]" ॥ ੧੮ ॥ ਇਮ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕੇਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
ਤੇ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। 'ਜਬਿ ਕੀ ਹਮ ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਾਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ
ਕਾਲਕਾ ਮਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਤਬਿ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕਰਨ ਹਮ ਛੋਰਾ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ
ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਮਨ ਜੋਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਬਾਤ। ਛਪਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ
ਨ ਸਭਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤ' ॥ ੨੦ ॥ ਇਹ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਕੈ ਬਹੁ ਦੁਚਿਤਾਈ[4]।
ਕਠਨ ਬਨੀ ਬਿਧਿ ਕਿਮ ਬਨਿਆਈ। ਨੀਰੇ ਮੁਖ ਕਰਿ ਥਿਰਯੋ ਅਗਾਰੀ।
ਜੋਰੇ ਹਾਥ ਕਸ਼ਟ ਉਰ ਭਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਲੌਂ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਪੁਨ
ਬਿਨਤੀ ਕੋ ਸਹਿਤ ਉਚਾਰਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਸੁਨੀਅਹਿ, ਬਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ। ਮੁਝ
ਕੋ ਭਈ, ਦੇਤਿ ਦੁਖ ਚੀਤ[5]' ॥ ੨੨ ॥ ਜਬਿ ਤੇ ਮੈਂ ਉਰ ਮੈਂ ਇਮ ਧਰੀ।
ਕੰਨਯਾ ਗੁਰਕੋ ਅਰਪਨ ਕਰੀ। ਤਬਿ ਕੀ ਮਾਤਾ ਸਮ ਸਭਿ ਕੇਰੀ। ਮਨ ਸੁ
ਭਾਵਨਾ* ਕੀਨਿ ਬਡੇਰੀ[6] ॥ ੨੩ ॥ ਜਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਮੋਹਿ ਅਵਾਸਾ। ਸਭਿਨਿ
ਬਿਖੈ ਇਮ ਭਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਕੇਤਿਕ ਬਰਸ ਭਏ ਮੁਖ ਕਹਿਤੇ। ਲਯਾਵਨ
ਹੇਤ ਰਹੇ ਨਿਤ ਚਹਿਤੇ ॥ ੨੪ ॥ ਅਬਿ ਮਮ ਘਰ ਮੈਂ ਰਹੈ ਕੁਮਾਰੀ।

[1]ਰੁਹਤਾਸ, ਨਾਮ ਹੈ ਨਗਰ ਦਾ ਜੋ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜਿਹਲਮ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। [2]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ। [3]ਚਿੱਤ ਦੀ ਚਾਹੀ (ਮੁਰਾਦ) ਸਿੱਖ ਆਪ ਤੋਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [4]ਦੁਬਿਧਾ, ਚਿੰਤਾ। [5](ਜੋ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ਕਿ) ਚਿਤ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [6]ਤੇ ਵੱਡੀ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਰਧਾ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਸੁਭਾਵਨ।

ਕੋ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਨ ਅੰਗੀਕਾਰੀ। ਮਾਤਾ ਕੇ ਸਮ ਰਾਖਹਿਂ ਭਾਉ। ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿਂ ਹੋਤਿ ਅਗਾਊ ॥੨੫॥ ਜਬਿ ਕੋ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰੋ ਲਯੋ। ਤਬਿ ਕੋ ਹੀ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਯੋ। ਜੇ ਮਮ ਘਰ ਮਾਂਹਿ ਬਿਰਹਿ ਕੁਮਾਰੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਹੁਇ ਕਲੇਸ਼ ਤਬਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਯਾਤੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਰ ਧਰੀਯਹਿ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਸੁਤਾ ਮਮ ਕਰੀਅਹਿ। ਤਜਨੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਤੌ ਭੀ ਰਹਿ ਪਾਸ।ਸੇਵ ਕਰਨ ਕੀ ਜਿਹ ਉਰ ਆਸ॥੨੭॥ਭਾਉ ਰਿਦੇ ਕਾ ਪਰਖਹੁ, ਸੁਾਮੀ! ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਮਮ ਮਨ ਅਰੁ ਕੰਨਯਾ ਮਨ ਕੇਰ।ਦੇਖਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਡੇਰ ॥ ੨੮ ॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਸੇਵ ਨਿਜ ਲਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਚਿਤ ਹਰਖਾਵਹੁ। ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਸਿਖ ਪਰਵਾਰੇ[1]। ਪਹੁੰਚੇ[2] ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰੇ॥੨੯॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ ਰਾਵਰ ਕੇ ਆਏ।ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਉ ਧਰਤਿ ਅਧਿਕਾਏ'। ਇਮ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹੀ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਗਿਨਤੀ ॥ ੩੦ ॥ ਸੰਗਤਿ ਕਰੀ ਬਿਲੋਕਨ ਠਾਂਢੀ।–ਪੂਰਹਿ ਆਸ ਇਨ ਮਨ ਰੁਚਿ ਬਾਢੀ–। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਪੂਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਸਕਲ ਸਥਾਨਾ[3]॥੩੧॥ਰਹੈ ਕੁਆਰੋ ਡੋਰਾ ਨਾਮੂ*।ਕਰਹਿ ਸੇਵ ਬਾਸਹੁ ਹਮ ਧਾਮੂ'। ਸੰਗਤਿ ਸਹਿਤ ਸਿੱਖ ਸੋ ਰਾਵਾ। ਸੁਨਯੋਂ ਬਾਕ ਜਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਗਾਵਾ ॥੩੨॥ ਹਰਖਤਿ ਭਏ ਮਨਹੁਂ ਨਿਧਿ† ਪਾਈ। ਤਬਿ ਕੰਨਯਾ ਗੁਰ ਸਦਨ ਪੁਚਾਈ। ਗੁਜਰੀ ਮਾਤ ਰਹੈ ਘਰ ਜਾਂਹਿ। ਕਰੀ ਬਿਠਾਵਨ ਲੇ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ॥੩੩॥ ਸਾਹਿਬਦੇਵਿ ਨਾਮ ਜਿਸ ਕੇਰ।ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਸਾਸ ਕੇ ਪੈਰ। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇਕੈ ਬੈਠੀ ਪਾਸ। ਗੁਜਰੀ ਆਸ਼ਿਖ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩੪ ॥ ਸੰਗਤਿ ਰਹੀ ਪਾਂਚ ਦਿਨ ਔਰ। ਬ਼ਿਦਾ ਹੋਇ ਪਹੁੰਚੀ ਨਿਜ ਠੌਰ। ਪੀਛੇ ਸਾਹਿਬਦੇਵੀ ਰਹੀ। ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕੀਨਸਿ ਅਹੀ ॥ ੩੫॥–ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਤ ਭੋਜਨ ਪਾਵੈ। ਨਤੁ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਛੁਧਿਤਿ ਬਿਤਾਵੈ‡–। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੋਕਿ ਨੇਮ ਜਿਨ ਕੀਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸਭਿ

---

[1]ਪਰਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ। [2]ਆਏ ਹਨ। [3](ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ) ਸਭ ਥਾਈਂ (ਤੁਹਾਡੀਆਂ) ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ। *ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵਿਆਹਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੨੬੧੬ ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। 'ਕੁਆਰੋ ਡੋਰਾ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੰਵਾਰੇ ਰਹੇ। ਸੋ ਇਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰਕ ਵਿਵਾਹ ਨਹੀਂ ਗਿਣਨਾ ਚਾਹੀਏ। †ਪਾ:–ਸਿਧਿ। ‡ਪਾ:–ਬਿਹਾਵੈ।

ਬਿਧਿ ਚੀਨਾ ॥੩੬॥ ਤਿਸੀ ਹੇਤ ਕਰਿਕੈ ਇਕ ਬਾਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ ਸੁ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ।ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਜੇ ਨਹਿਂ ਹੋਇ।ਤਿਸ ਦਿਨ ਖਾਇ ਅਹਾਰ ਨ ਸੋਇ॥ ੩੭ ॥ ਇਹੀ ਨੇਮ ਕਰਿ ਸਮਾ ਬਿਤਾਯੋ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ ਦਿਖਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ।'ਕਹਾ ਮਨਸਾ?'ਕਹਿਂ ਜਲਧ ਬਿਬੇਕਾ[1] ॥੩੮॥ਨੰਮ੍ਰਿ ਸਲਾਜ ਤਰੇ ਕਰਿ ਨੈਨ। ਬਿਨਤੀ ਸਹਿਤ ਕਹਤਿ ਮੁਖ ਬੈਨ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਇਕ ਸੁਤ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖੈ।ਅਪਰ ਬਾਸ਼ਨਾ ਕੋਇ ਨ ਰਾਖੈ ॥ ੩੯ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਮੈਂ ਪਾਊਂ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਨਮ ਅਪਨ ਸੁਫਲਾਊਂ। ਜਥਾ ਅਹੈਂ ਮਮ ਸਪਤਨਿ ਕੇਰੇ। ਚਹੌਂ ਤਥਾ ਮਨ ਆਪਨ ਹੇਰੇ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਭਲੋ ਮਨੋ-ਰਥ ਰਿਦੇ ਉਠਾਯੋ। ਕਹਾਂ ਮਨੋਰਥ ਇਕ ਸੁਤ ਕੇਰੇ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸਾ ਹੋਯਸਿ ਤੇਰੇ॥ ੪੧ ॥ ਲਾਖਹੁਂ ਕੋ ਇਹੁ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ। ਜਗ ਮੈਂ ਥਿਰ ਨਿਤ, ਜਨਮ ਸੁ ਪਾਵੈ[2]।ਸਕਲ ਸਿੰਘ ਅਪਨੇ ਸੁਤ ਜਾਨੋ।ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਧਾਇ ਮਹਾਨੋ ॥ ੪੨ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸਾ ਤੇਰੋ ਭਯੋ। ਗੋਦ ਪਾਇ ਤੁਝ ਹਮ ਨੇ ਦਯੋ। ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਮੇਤ ਨਿਹਾਰਹੁ।ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ ਧਾਰਹੁ' ॥ ੪੩॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਈ ਅਨੰਦ।ਮਾਨਜੋਂ ਬਾਕ ਹਾਥ ਕਰਿ ਬੰਦ।ਮਸ-ਤਕ ਟੇਕਤਿ ਨਿਜ ਘਰ ਗਈ।ਸੰਤਤਿ ਜਾਨਿ ਹਰਖ ਨਿਜ* ਭਈ॥੪੪॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮਰੁਤੇ'ਸਾਹਿਬਦੇਵੀਕੋ ਡੇਰਾਆਵਨ'ਪ੍ਰਸੰਗਬਰਨਨੰਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧॥

੨. [ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੇਵਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸੇਵ ਕਰੈ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਪੱਖਾ ਗਹਿ ਕਰਿ ਬਾਉ ਕੋ ਝੇਲਤਿ ਦੇਖਤਿ ਨੈਨ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਨਾਮ ਜਗਾ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹੈਂ।ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿ ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹੈਂ।ਚਾਂਪੀ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਧਰਿਕੈ। ਪਨਹੀ ਝਾਰਹਿ ਧਰਹਿ ਸੁਧਰਿਕੈ ॥ ੨ ॥ ਅਪਰ ਜਿ ਖਿਜਮਤ ਦਾਰ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਈਰਖਾ ਧਾਰੈਂ[3]।ਕਟਕ ਬਾਕ[4] ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਹੈਂਤੇ। ਜਬਿ ਗੁਰ ਤੇ ਕਿਤ ਦੂਰ ਲਹੈਂਤੇ ॥ ੩ ॥ ਨਿਕਟ ਰਹਿਨ ਗੁਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਹੈਂ। ਮਨਹੁ ਸ਼ਰੀਕ ਆਪਨੋ ਲਹੈਂ। ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕ੍ਛੁ ਮਨ ਨਹਿਂ ਧਰੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ॥ ੪ ॥ ਬਹੁਤਾ ਨਹਿਂ ਏਲੈ ਕਿਹ ਸਾਥ। ਏਕ ਪਰਾਇਨ ਸੇਵਾ ਨਾਥ[5]। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋ ਬਿਕਸਾਵੈ।ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਜ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। [2]ਭਾਵ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। [3]ਭਾਵ ਉਸ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। [4]ਕੌੜੇ ਵਾਕ। [5]ਮਾਲਕ ਦੀ ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹੇ। *ਪਾ:—ਚਿਤ।

ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈ ॥੫॥ ਜਬਿ ਦੇਖੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸਸਿ ਓਰਾ। ਲੋਚਨ ਕਰੈ ਚਕੋਰਨ ਜੋਰਾ। ਉਰ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਭੀ* ਜਾਨੈਂ। ਯਥਾ ਭਗਤਿ ਕੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਪਛਾਨੈ ॥੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪੌਢਤਿ ਭਏ। ਦਾਸਨਿ ਲਖਯੋ ਸੁਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਗਏ। ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਠੁਰ ਬਖਾਨੈਂ—'ਜਬਿ ਕਬਿ ਸੇਵ ਅੱਗ੍ਰ ਹੁਇ ਠਾਨੈਂ[1] ॥ ੭ ॥ ਸੇਵਕ ਅਪਰ ਜਿ ਕਰਹਿਂ ਨਿਕਾਸਨਿ[2]। ਆਗੈ ਤੂੰ ਹੋਵਤਿ ਸਭਿ ਦਾਸਨਿ[3]। ਤੇਰੇ ਸਮ ਕੇਤਿਕ ਬਨਿ ਆਗੇ[4]। ਛੋਰਿ ਟਹਿਲ ਕੋ ਨਿਜ ਘਰ ਭਾਗੇ ॥ ੮ ॥ ਅਬਿ ਤੇਰੀ ਬਾਰੀ ਦਿਖਿ[5] ਕੈਸੇ। ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹਿਂ ਜੈਸੇ'। ਸੁਨਿਕੈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਨਹਿਂ ਭਾਖਾ।ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਸੇਵਾ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਗਤਿ† ਤੂਸ਼ਨਿ ਸੁਨੇ[6]। ਬਿਨਾ ਭਾਵਨਾਂ ਤੇ ਸੋ ਗਿਨੇਂ। ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਇ ਉਠੇ ਲਖਿ ਪ੍ਰਾਤਿ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਸੋ ਬਾਤ॥੧੦॥ ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰ ਹਕਾਰਾ। ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਤੋ ਕਹੁ ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਗਨ ਦਾਸ। ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਕ੍ਯਾ? ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧੧ ॥ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰ ਸੁਨਾਈ ਪਰਤਿ। ਕੌਨ ਤੋਹਿ ਸਨ ਮਤਸਰ ਧਰਤਿ?' ਸੁਨਿਕੈ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਆਖਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੂ! ਮੁਝ ਕੋ ਕਿਹੁ‡ ਨਹਿਂ ਭਾਖਾ ॥੧੨॥ ਕ੍ਯੋਂ ਮਤਸਰ ਕਿਨ ਕਰਨੀ ਅਹੈ[7]। ਮਮ ਉਰ ਚਾਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਵ§ ਲਹੈ[8]।ਇਸ ਮਹਿਂ ਸਾਂਝ ਕਿਸੇ ਕੀ ਨਾਂਹਿਨ।ਅਪਰ ਰਿਦੈ ਮਮ ਕੋ ਕਬਿ ਚਾਹ ਨ'॥੧੩॥ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬਚ ਸਾਰੇ। ਸਗਰੇ ਖਿਜਮਤਦਾਰ ਹਕਾਰੇ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰੀ। ਮੰਗਵਾਇਵ ਬਾਸਨ ਭਰਿ ਬਾਰੀ[9] ॥੧੪॥ਇਕ ਪਥਰੀ ਇਕ ਦਯੋ ਪਤਾਸਾ।ਆਇਸੁ ਦੀਨਸਿ ਦਾਸ ਜਿ ਪਾਸਾ। 'ਇਨ ਦੋਇਨ ਕੋ ਜਲ ਮਹਿਂ ਧਰਿਯਹਿ। ਏਕ ਜਾਮ ਲੌ ਇਨਹੁ ਨਿਹਰਿਯਹਿ'॥੧੫॥ਬਾਸਨ ਮਹਿਂ ਦੋਨਹੁ ਤਬਿ() ਪਾਏ। ਅਪਰ ਖ੍ਯਾਲ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਬਿਰਮਾਏ। ਏਕ ਪਹਿਰ ਬੀਤਯੋ ਤਬਿ ਚਹਯੋ। ਦਾਸਨ ਸਾਥ ਬਾਕ ਅਸ ਕਹਯੋ॥੧੬॥'ਪਥਰੀ ਅਪਰ ਪਤਾਸਾ ਜੋਊ।ਨੀਰ ਨਿਕਾਸਿ ਆਨੀਐ ਦੋਊ'। ਪਾਨੀ ਬਿਖੈ ਪਾਨ ਜਬਿ ਡਾਰਾ।ਪਾਹਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਨਿਕਾਰਾ॥੧੭॥ਢਰਯੋ[10]

---

[1]ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਕੱਢ ਦੇਣ। [3]ਦਾਸਾਂ ਤੋਂ। [4]ਤੇਰੇ ਜਹੇ ਕਈ ਅੱਗੇ ਬਣੇ। [5]ਵੇਖੀਏ। [6]ਜਾਗਦੇ ਸਨ, ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ। [7]ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਉਂ ਈਰਖਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। [8]ਮੇਰੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਆਪਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲੈਣ ਦੀ ਚਾਹ ਹੈ। [9]ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰਿਆ ਭਾਂਡਾ। [10]ਘੁਲਿਆ।

*ਪਾ:–ਹੀ। †ਪਾ:–ਜਾਗ੍ਰਤ। ‡ਪਾ:–ਕੁਛ। §ਪਾ:–ਤੁਮ। ()ਪਾ:–ਤਿਨ।

ਪਤਾਸਾ ਪਾਨੀ ਹੋਵਾ । ਤਿਸੁ ਅਕਾਰ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਜੋਵਾ । ਇਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿਖਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ।ਬਿਦਤਿ ਕਰਨ ਕੌ[1] ਕਹ੍ਯੋ ਬਚਨ ਕੋ ॥੧੯॥ 'ਕੋਮਲ ਮਧੁਰ ਪਤਾਸਾ ਜੋਇ । ਮਿਲਿ ਜਲ ਸੰਗ ਏਕ ਰਸ ਹੋਇ । ਹੁਤੋ ਕਠੋਰ ਜੁ ਪਾਥਰ ਬਿਰਸ।ਤਿਸਕੇ ਅੰਤਰ ਨੀਰ ਨ ਪਰਸ॥੧੯॥ਤਿਮਜਾਨੋ ਇਹੁ ਦਾਸ ਹਮਾਰੇ । ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਕਰਿ ਨਿਰਧਾਰੇ।ਸਦਾ ਸਮੀਪ ਹਮਾਰੇ ਰਹੇ। ਏਕ ਨਹੀਂ ਗੁਨ ਮਨ ਮੈਂ ਲਹੇ॥੨੦॥ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਿਖ ਚਲ ਆਵਤਿ।ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਧਰਿ ਭਾਉ ਸਮਾਵਤਿ । ਸਾਕਤ ਦਾਦਰ ਜਲ ਮਹਿਂ ਬਾਸਾ । ਗੁਰ ਗੁਨ ਕਮਲ[2] ਸਾਰ ਨਹਿਂ ਤਾਸ॥੨੧॥ਅਵਗੁਨ ਜੋ ਸਿਬਾਲ ਕੇ ਗ੍ਰਾਹੀ[3]।ਗਿਆਨ ਅਨੰਦ ਸਮ ਗੰਧ ਨ ਪਾਹੀਂ[4]।ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਅਲਿ ਨਿਕਟਨਰਹੈਂ[5]।ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਗੁਰ ਕਮਲ ਜਿ ਲਹੈਂ[6] ॥ ੨੨ ॥ ਤਾਤਕਾਲ ਰਸ ਲੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਸਾਰ ਗੂਹੀਨ ਅਸਾਰ ਲਖਾਵੈਂ[7] । ਸਾਕਤ ਬਾਇਸ, ਸੰਤ ਮਰਾਲ । ਸੰਗ ਰਹੇ ਭੀ ਅਪਨੀ ਚਾਲ[8]॥੨੩॥ਚੀਚੜ ਜੋਕ ਲਗੈਂ ਥਨ ਮਾਂਹੀ।ਰੁਧਰ ਪਾਨ,ਪੈ ਗੁਨ ਲਖਿ ਨਾਂਹੀ[9] । ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਤਾੜਨ ਕਰੇ ਦਾਸ ਤਿਸ ਬਾਰਾ ॥ ੨੪॥ 'ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਬਿਸਾਲ ਕਿ ਨਾਲ[10] । ਕਰਤਿ ਮੂਢ ਮਤਿ ਮਤਸਰ ਜਾਲ । ਜੇ ਕਰ ਹਮਨੇ ਪੁਨ ਪਹਿਚਾਨੇ । ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਇ ਸਜ਼ਾਇ ਮਹਾਨੇ' ॥ ੨੫ ॥ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ । ਸਨਮਾਨ੍ਯੋ ਕੋਮਲ ਬਚ ਗਾਇ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰ ਤਬਿ ਸਭਿ ਦਾਸ । ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਾਸ ॥ ੨੬ ॥ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਨ ਔਗੁਨ ਸਭਿ ਕਰੈਂ । ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਧਰੈਂ।ਇਮ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖਯਾ ਦਿਖਰਾਈ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰ ਗੋਸਾਈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕਪਟੀ ਮਤਿਮੰਦ । ਲਰਤਿ ਮਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਇ ਬਿਲੰਦ । ਵਹਿਰ ਮੇਲ ਕੀ ਬਾਤ ਬਨਾਈ । ਅੰਤਰਗਤੀ ਵਿਰੋਧ ਉਠਾਈ

[1](ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ) ਖੁਹਲਕੇ ਦੱਸਣ ਲਈ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਕਵਲ ਦੀ। [3]ਅਵਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਜਾਲੇ (ਜਿਵਾਲ) ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਡੱਡੂ ਕਮਲ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦਾ ਤਿਵੇਂ ਸਾਕਤ ਗਿਆਨ ਅਨੰਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦਾ। ਮਾਰੂ ਮ: ੧ ਵਿਚ ਦੇ 'ਬਿਮਲ ਮਝਾਰ' ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇੱਥੇ ਕਥਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਰੂਪੀ ਭੌਰੇ (ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। [6]ਖੋਜ ਖੋਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਕਵਲ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [7]ਸਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਸੰਸਾਰ) ਨੂੰ ਅਸਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [8](ਕਾਂ, ਹੰਸ ਭਾਵੇਂ) ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਭਾਵ ਇਕੱਠੇ ਵੀ ਰਹਿਣ (ਪਰ ਫਿਰ) ਬੀ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। [9]ਪਰ ਦੱਧ ਦਾ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਧ ਦੀ ਸਾਰ ਵੱਛਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। [10]ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਾਲ।

॥ ੨੮ ॥* ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ। ਮਸਲਤ ਕੀਨੀ ਮਿਲਿ
ਸਮੁਦਾਇ।'ਅਬਿ ਤੌ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬਖੇਰਾ ਭਯੋ।ਤਊ ਪੰਥ ਦੇਖਉ ਬਿਰਧਯੋ॥੨੯॥
ਲਰਨ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਬਨਹਿ ਨ ਕੋਈ।ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮਾਰਤਿ ਸੋਈ। ਦਿਨ
ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵਹਿ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਾਖਹੁ ਸੰਧਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਲਾ॥੩੦॥ਜਬਹਿ
ਦਾਵ ਕੁਛ ਲਗਹਿ ਹਮਾਰੇ। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਦੇਹਿਂ ਨਿਕਾਰੇ। ਸ਼ਾਮ[1]
ਉਪਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਇਹ ਕਹੈਂ। ਜੇ ਨ ਬਨੈ ਤੌ ਦੂਜੋ[2] ਗਹੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਰਾਜ-
ਨੀਤ ਕਰਨੀ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਸੰਧਿ ਕਰੇ ਕਾਰਜ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਹੈ
ਵਕੀਲ ਹਮਾਰੋ। ਲੇਹਿ ਭੇਤ ਸਭਿ ਕਰਿ ਨਿਰਧਾਰੋ॥੩੨॥ ਇਕ ਤੌ ਸਿੰਘ
ਕਰੈਂ ਨੁਕਸਾਨ। ਬਰਜਤਿ ਰਹੈ ਹੋਹਿ ਤਿਸ ਥਾਨ[3]।ਚਤਰ ਸੁਮਤਿ ਮਹਿਂ[4]
ਜੋ ਮਿਲਿ ਜਾਇ। ਅਸ ਨਰ ਭੇਜਹਿਂ ਮਤੋ ਪਕਾਇ' ॥੩੩॥ ਅਪਨੇ ਸਚਿ-
ਵਨ ਮਹਿਂ ਤੇ ਬੀਨ।ਪੰਮਾ ਮਾਰਢ[5]† ਲਖਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਤਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਗਾਥਾ
ਸਮੁਝਾਈ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਰਹਹੁ ਤਹਿਂ ਜਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਦਾਵ ਘਾਤ
ਸਭਿ ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਧਰੋ। ਹਮ ਪੈ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪਠਵਨ ਕਰੋ। ਜਬਿ ਜਾਨ-
ਹਿਂਗੇ[6] ਸਰ ਹੈ ਕਾਰ।ਤਬਿ ਹੀ ਪੁਰਿ ਤੇ ਦੇਹਿਂ ਨਿਕਾਰ'॥੩੫॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ
ਬਹੁ ਕਪਟ ਸਿਖਾਯੋ। ਕੁਛ ਅਕੋਰ ਦੈ ਚਹਤਿ ਪਠਾਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਚੰਚਲ
ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ। ਡਾਰਿ ਜ਼ੀਨ ਜ਼ਰਿ ਕਸਿ ਕੇ ਸੰਗ[7] ॥ ੩੬ ॥ ਜੁਗ ਬੰਦੂਕ
ਅਜਾਇਬ ਆਈ। ਸੋ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤ ਪਠਾਈ:-'ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬਿਨਤੀ
ਬਹੁ ਕਰਿਕੇ। ਮਹਾਂ ਸੁਮਤਿ ਤੇ ਰਹੁ ਢਿਗ ਗੁਰ ਕੇ'॥ ੩੭ ॥ ਬਹੁ ਸਿੱਖ੍ਯਾ
ਕੋ ਦੀਨਿ, ਪਠਾਯੋ। ਚੜ੍ਹਿ ਪੰਮਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਆਯੋ। ਉਤਰ੍ਯੋ ਆਨਿ
ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਪੂਰਬ ਸੁਧ ਪਠਿ ਦ੍ਵਾਰੇ ਤਾਂਹੀ ॥ ੩੮॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਿਕੈ
ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਡੇਰਾ।ਹਿਤ ਸੇਵਾ ਨਰ ਪਠਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।ਰਾਜਨੀਤਿ ਜਗਮਹਿਂ
ਥਿਰ ਜੈਸੇ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਰਤੈਂ ਸਭਿ ਤੈਸੇ ॥ ੩੯॥ [8]'ਰਹਿਨ ਹੇਤ ਢਿਗ
ਸਦਾ ਤੁਮਾਰੇ। ਭੇਜ੍ਯੋ ਭੀਮਚੰਦ ਹਿਤ ਧਾਰੇ। ਹਿਤ ਰਾਵਰ ਕੇ ਪਠੀ ਉਪਾ-

[1]ਮੈਤ੍ਰੀ। [2]ਦੂਜੇ (ਉਪਾਵ)। [3](ਸਾਡਾ ਵਕੀਲ) ਰੋਕਦਾ ਰਹੇਗਾ ਤਿੱਥੇ ਰਹਿਕੇ। [4]ਸੁਮਤ ਵਿਚ
ਪ੍ਰਬੀਨ (ਵਕੀਲ) ਜੋ ਮਿਲੇ। [5]ਮਚਲਾ, ਜ਼ਿੱਦੀ। (ਅ) ਮਾਚੋ ਤੋੜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਮਾਚੜ, ਅਫੀਮੀ।
(ੲ) ਨਿਰਲੱਜ। [6](ਅਸੀਂ) ਜਾਣਾਂਗੇ। [7]ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਕੱਸੀ ਹੋਈ। [8]ਪੰਮਾ ਬੋਲਿਆ:-

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੩੯ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। †ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ ਮਾਚੜ ਹੈ ਛਾਪੇ
ਵਿਚ ਪਾਠ ਪਾਚੜ ਹੈਸੀ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਪਾਠ ਮਾਚੜ ਹੈ। ਮਾਚੋ ਤੋੜ ਵਡੇ ਅਫੀਮੀ ਨੂੰ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਮਾਚੜ ਹੈ। ਪਾਚੜ ਬਹੁਤਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਘਨਾ।ਪਰਸਨ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਮ ਪਾਯਨ[1]॥੪੦॥ ਨਿਜ ਆਗਵਨ ਹੇਤ ਸਭਿ ਭਨਿਯੋ। ਗੁਰ ਪਰਵਾਰ ਸਭਾ ਜੁਤਿ ਸੁਨਿਯੋ।ਉਤਰ ਪਰਯੋ ਸੋ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਬਹੁਰੋ ਦਿਖਰਾਈ[2] ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਦਾਸਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਪੈਮਾ ਮਾਚੜ ਦੂਤ ਹੋਕੇ ਰਿਹਾ। ਘੋੜੇ ਦੇਂਦੇ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਲਸਾ ਆਇ। ਸੋਢੀ ਬੇਦੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਫਿਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਜਿਉਂ ਸੁਰਰਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੈਮਾ ਮਾਚੜ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ।ਲਏ ਅਕੋਰਨ ਆਵਨਿ ਧਾਰਾ। ਖਰੋ ਤੁਰੰਗ[3] ਖਰੋ ਕਰਿ ਆਗੇ।ਤੁਪਕ ਧਰੀ ਦ੍ਵੈ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੇ॥੨॥ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ ਠਾਨਤਿ ਭਾ ਨਮੋ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਸਫਲ ਤਿਹ ਸਮੋ। 'ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ। ਕਰੀ ਸੰਧਿ ਤੁਮ ਸੋਂ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ॥੩॥ਜਾਨਤਿ ਭਾ ਚਿਤ ਹਹੁ ਗੁਰਸਾਚੇ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਚਿਤ ਰਾਚੇ'।ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਸ ਬੈਨ। ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿ ਨੈਨ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ 'ਪੈਮਾ ਵਜ਼ੀਰ। ਆਖਰ ਬਿਪੀਰ[4]। ਬਾਮਨ ਕਾ ਬੋਲ। ਸਮਝ ਬਿਨ ਸੋਲ[5]*। ਰਾਜਪੂਤ ਕੀ ਜਾਤ। ਨ ਮੀਤ ਸਾਧੂ ਨ ਤਾਤਿ ਮਾਤਿ[6]†॥ ਹੋਰ ॥ ਜੇ ਰਤੁ ਲਗੈ ਕਪੜੈ ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤੁ ॥ ਜੋ ਰਤੁ ਪੀਵਹਿ ਮਾਣਸਾ ਤਿਨ ਕਿਉ ਨਿਰਮਲੁ ਚੀਤੁ'‡॥

ਚੌਪਈ ॥ ਤਰਕਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਜਬਿ। ਹੇਤ ਹਟਾਵਨਿ ਪੈਮਾ ਕਹਿ ਤਬਿ।'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕੋ ਕਰਹਿ ਕੁਕਰਨੀ। ਫਿਰ ਪਛੁਤਾਇ ਪਰੈ ਜੋ ਸ਼ਰ-

[1](ਆਪ ਦੇ) ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ (ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ; ਭਾਵ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਸਨ। [2]ਫਿਰ ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਦਿਖਾਈ ਦਿਤੀ। (ਅ) (ਭੇਟਾ) ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ। [3]ਚੰਗਾ ਘੋੜਾ। [4]ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੇਪੀਰਾ (ਨਿਕਲੇਗਾ)। [5]ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਸੁਖਦਾਈ) ਹੈ ਪਰ ਬਿਸਮਝਿਆਂ ਨੂੰ। [ਸੰਸ:, ਸੋਲ=ਠੰਢਾ]। (ਅ) ਮੇਲਾਂ (ਆਣ) ਏ ਸਮਝੀ ਦਾ ਹੈ(ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਬਚਨ)। [6]ਨਾ ਸਾਧੂ ਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਸਮਝ ਬਿਨਮੇਲ। †ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਰਾਜ ਕਰਣਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਾਧੂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਹਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੌਤ ਹੈ 'ਰਾਜ ਪਿਆਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਵੀਰ ਦੁਪਰਿਆਣੇ'। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਪਹਾੜੀਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲੋਂ ਦਗੇ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਸੈਨਤ ਹੈ। ਇਹੋ ਭਾਵ ਅਗਲੇ ਵਾਕ (ਅੰਗ ੧੦) ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਜੰਮਣ ਵਾਲੇ ਮਾਰੇ ਹਨ, ਏਹ ਲੋਕ ਪਾਲਣਹਾਰਿਆਂ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਬੀ ਮਾਰਨੋ ਨਹੀਂ ਟਲਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਣਾ ਇਹ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪੈਮਾ ਬੀ ਦਗੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਲਣ ਵਾਲੇ ਬੀ ਕਪਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

‡ਇਹ ਸਲੋਕ ਮਾਝ ਰਾਗ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਹੈ।

ਨੀ ॥ ੫ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਤਜਾਗਨਿ ਨਹਿੰ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਏਵ ਆਪ ਸਮ ਗੁਰੂ ਅਲਾਵੈਂ[੧]। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸੋਢੀ ਗਨ ਪਾਸ। ਸੁਨਿ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੬ ॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਅਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਾਵਰ ਅਬਿ ਕਹੈਂ।ਤਊ ਦੇਖੀਅਹਿ ਆਪ ਬਿਚਾਰ। ਨਿਤ ਹੀ ਕਰਨ ਜੰਗ ਬਲ ਧਾਰਿ॥੭॥ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹੋਤਿ ਸਮੁਦਾਈ।ਯਾਂਤੇ ਭਲੀ ਨ ਨੀਤ ਲਰਾਈ[੨]। ਕਰਨੀ ਸੰਧਿ[੩] ਅਹੈ ਅਬਿ ਨੀਕੀ। ਇਮ ਇੱਛਾ ਹੈ ਸਭਿ ਕੇ ਜੀ ਕੀ ॥ ੮॥ ਜੁੱਧ ਬਿਸਾਲ ਭਏ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਲਰਤਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸੁਭਟ ਨਿਬੇਰੇ। ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਤੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਕਰਤਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ॥੯॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ॥ 'ਅਧਿਕ ਭਲਾ ਰਜਪੂਤਿ ਕੁਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੰਮਨਾ ਸ਼ਤਰੁ[੪]। ਪਾਲਨ-ਹਾਰਿਆਂ ਮਾਰਿਕੈ ਪੂਤਿ ਮੀਤ ਸਿਰ ਕਤਰ[੫] ॥੧੦॥ ਭਲਾ ਨ ਹੋਇ ਪਹਾ-ੜੀਆ ਸਮੁਝਿ ਬਿਸਾਹੀ ਲੇਯ[੬]। ਆਇ ਭੀੜ ਸਾਧੂ ਬਨੈਂ ਦਗ਼ਾ ਬਾਪ ਕੋ ਦੇਯ[੭] ॥ ੧੧ ॥ 'ਘਰਿ ਮੈਂ ਅੰਨ ਦੁਧ ਭਾਤ ਬਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਵਨ ਮਾਝ। ਕਰੋ ਮੀਤ ਤਬਿ ਪਰਬਤੀ ਸਮੇ ਕਾਮ ਕੇ ਬਾਝ[੮]॥੧੨॥ ਬਾਤ ਕਰੈਂ ਅਤਿ* ਮੋਹਿ ਕੀ ਅੰਤਰ ਦੁਬਿਧਾ ਪੂਰ[੯]।ਲੈਨੇ ਸਿਉਂ ਖਾਨੇ ਭਲਾ ਬਿਪਤਾ ਦਿਖਿ ਰਹਿੰ ਦੂਰ[੧੦]॥੧੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨੋ ਸਭਾ ਸਭਿ ਏਵ ਪਹਾਰੀ। ਕਰਹਿੰ ਦਗਾ ਨਿਜ ਬਾਪ ਸੰਗਾਰੀ। ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਕਹਾਂ ਸੁਧ ਹੋਇੰ। ਕਟੂ ਤੂੰਬੀ ਕਬਿ ਮਧੁਰ ਨ ਜੋਇ॥੧੪॥ਸ੍ਵਾਨ ਪੂਛ ਕਬਿ ਹੋਇ ਨ ਸੂਧੀ। ਜੋ ਨਲਕੀ ਮਹਿੰ ਰਾਖਹਿੰ ਰੁਧੀ[੧੧]।ਜਿਸ ਕਿਸ ਕੋ ਜਿਮ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਕਬਹੂੰ ਨ ਬਿਨਸੈ

[੧]ਆਪ ਵਰਗੇ ਗੁਰੂ ਇੰਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੨]ਨਿੱਤ ਦੀ ਲੜਾਈ। [੩]ਸੁਲਹ। [੪]ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਕੁਲ ਡਾਢਾ ਮਾੜਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਹੜੇ ਜੰਮਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ [ਅਤਿਭਲਾ, ਵੱਕ੍ਰੋਕਤੀ ਹੈ]। [੫]ਪਾਲਣਹਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸਿਰ (ਤਕ) ਕਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੬]ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੋਲੋਂ ਭਲਾ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਸਮਝਕੇ ਕਰੋ। [੭](ਆਪਣੇ ਤੇ) ਭੀੜ ਆ ਬਣੇ ਤਾਂ ਸਾਧ (ਤੱਕ) ਬਣਕੇ ਬੀ (ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣਿਆਂ ਤੇ ਆ ਬਣੇ ਤਾਂ) ਪਿਉ ਨੂੰ ਬੀ ਦਗ਼ਾ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੮](ਜੇ ਆਪਣੇ) ਘਰ ਵਿਚ ਅੰਨ ਦੁਧ ਭਤ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਾੜੀਏ ਨੂੰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਣਾ ਲਓ; ਪਰ ਜਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੰਮ ਪਏਗਾ ਪਹਾ-ੜੀਆ ਬਾਂਝ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ ਨਿਕੰਮਾ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਉਹੀ ਲੋਕੋਕਤੀ ਹੈ 'ਪਹਾੜੀਏ ਮਿਤ ਕਿਸ ਕੇ ਭਤ ਖਾਇਆ ਤੇ ਖਿਸਕੇ'। [੯]ਪਿਆਰ-ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਦੁਬਿਧਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। [੧੦]ਲੈਣ ਖਾਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਭਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ,ਪਰ ਵਿਪਤਾ ਦੇਖਕੇ ਪਰੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੧੧]ਭਾਵੇਂ ਨਲਕੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖੀਏ।

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ 'ਅਤਿ' ਹੈ, ਹੋਰਥੇ 'ਅਥ' ਤੇ 'ਅਬ' ਬੀ ਹੈ।

ਕਰੈ ਉਪਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਹਮ ਕਹਾ ਕਹੈਂ ਸਕਲ ਤੁਮ ਜਾਨੋ। ਪਰ ਇਹ ਬਾਤ ਭਲੀ ਨਹਿ ਮਾਨੋਂ"। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਅਬਿ ਤੇ ਮੇਲ ਅਛੇਰੋ ਲਹ੍ਯੋ'॥੧੬॥ ਸਾਹਿਬ ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਸਭਿ ਕੀ ਮਤਿ ਲਖ ਕਯੋਹੁ ਨ ਕਹੇ[1]। ਪੰਮਾ ਰਹਨ ਲਗ੍ਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਬੁਧਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੧੭॥ ਨਿਤ ਹਜ਼ੂਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈ।ਸਕਲ ਭੇਦ ਕੋ ਨਿਜ ਮਤਿ ਧਰੈ।ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਬਹੁ ਚਤੁਰ ਸਿਆਨਾ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਹਿਤ ਠਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਗੁਰ ਭੀ ਲਗੇ ਵਿਸਾਹੁ[2]ਕਰਨ ਕੋ*। ਬੋਲਹਿਂ ਤਿਹ ਸੋਂ,ਹੇਤ ਧਰਨ ਕੋ[3]।ਗੁਰ ਢਿਗ ਬਿਨੈ ਭਨੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਖੋਟ ਕਪਟ ਕਰਿ ਸੁਧ ਕੀ[4]॥੧੯॥ਭੀਮਚੰਦ ਢਿਗ ਲਿਖੈਪਠਾਵੈ। ਨਿਤਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਰਤਨਿ ਜਿਮ ਆਵੈ। 'ਅਬਿ ਮੇਰੇ ਬਸ ਮੈਂ ਗੁਰ ਹੋਇ। ਬੋਲੈਂ ਮਧੁਰ ਸੁ ਆਦਰ ਜੋਇ[5] ॥ ੨੦ ॥ ਅਨਿਕ ਬਾਤ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਕਰਾਵੌਂ। ਕੌਤਿਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸੁਧਰਾਵੌਂ'। ਪਢਿ ਪਢਿ ਭੀਮਚੰਦ ਹਰਖਾਵੈ। 'ਆਛੀ ਭਈ ਜੁ ਗੁਰ ਬਸ ਆਵੈ' ॥ ੨੧ ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਸਮ ਬਨਿ ਕਰਿ ਪੰਮਾ। ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ ਸੁਧਾਰਹਿ ਕੰਮਾ। ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਖਤਿ ਤਿਮ ਹੀ ਕਹੈ। ਤਿਮ ਹੀ ਕਾਰ ਕਰਨ ਚਿਤ ਚਹੈ ॥ ੨੨ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਲਿਖਿ ਭੇਜੀ ਸੁਧ ਐਸੇ।'ਗੁਰ ਕੇ ਹਯ ਕੋਤਲ ਬਲ ਹੈਸੇ[6]।ਤਸਕਰ ਪਠਹੁ ਲੇਹੁ ਕਢਵਾਇ'। ਸਰਬ ਭੇਤ ਕੋ ਦਿਯੋ ਜਨਾਇ ॥੨੩॥ ਗਿਰਪਤਿ ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਧ† ਪਾਇ। ਭੇਵ ਜਨਾਯੋ ਚੋਰ ਪਠਾਇ।ਨਿਸਾ ਅੰਧੇਰੀ ਮਹਿਂ ਸੋ ਲਾਗੇ।ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਮੂਢ ਅਭਾਗੇ ॥ ੨੪ ॥ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਦੀਨੇ ਤਬਿ ਜਾਇ। ਦੇਖਤਿ ਚਪਲ ਰਹ੍ਯੋ ਹਰਿਖਾਇ। ਪੁਨ ਪੰਮਾ ਗੁਰ ਕੇਰ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਕਰਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਜਿਸ ਥਾਨਾ[7]॥੨੫॥ਜਿਤਿਕ ਸ਼ੁਮਾਰ[8]ਸਰਬ ਹੀ ਲਹੈ।ਤਸਕਰ ਕਰਮ ਸਾਧੁ ਬਨਿ ਰਹੈ।ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ।ਤਊ ਨ ਮੁਖਿ ਤੇ ਬਿਦਤ ਬਖਾਨੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਅਪਰ ਖਾਲਸਾ ਸੋਢੀ ਆਦਿ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਪੰਮਾ ਕਰਿ

[1]ਕੁਝ ਨਾ ਕਿਹਾ। [2]ਇਤਬਾਰ। [3]ਜਦੋਂ (ਪੰਮੇ ਨਾਲ ਸੁਭਾਵਕ ਬੀ) ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਉਹ (ਅੱਗੋਂ) ਪਿਆਰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। [4]ਕਪਟ ਕਰਕੇ ਖਬਰ (ਭੀਮ ਚੰਦ ਨੂੰ) ਕਰਦਾ ਹੈ। [5]ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ। [6]ਗੁਰੂ ਕੀ ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬੜੇ ਤਕੜੇ ਹਨ। [7]ਜਿੱਥੇ ਧਰਦੇ ਸਨ (ਖਜ਼ਾਨਾ)। [8]ਗਿਣਤੀ।

*ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਉਪਰ ਬੇਵਸਾਹੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਵਾਂਗੂ ਹੁਣ ਤਾਅਨੇ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸੁਝਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। †ਪਾਃ-ਸੁਖ।

ਸੰਬਾਦਿ। ਲਿਯੋ ਰਿਝਾਇ ਲਖੈ ਹਿਤ ਸਾਚਾ। ਕਨਕ ਕਲਸ ਜਿਮ ਬਿਚ ਬਿਖ ਰਾਖਾ[੧]॥੨੭॥ਜਿਮ ਬਕ ਬਿਸਦ ਬਰਨ ਕੌ ਧਾਰੀ[੨]।ਧ੍ਯਾਨ ਪਰਾਇਨ ਰਹਿ ਇਕਸਾਰੀ। ਅੰਤਰ ਮਹਾਂ ਮਨੋਰਥ ਖੋਟਾ। ਤਿਮ ਪੰਮਾ ਗੁਰ ਢਿਗ ਮਤਿਮੋਟਾ[੩] ॥ ੨੮ ॥ ਸਕਲ ਕਾਰਦਾਰਨਿ ਕੋ ਹੇਰੈ। ਜਮਾ ਪਛਾਨਹਿ ਅਲਪ ਬਡੇਰੈ[੪]। ਦਰਬ ਆਮਦਨ ਬਰਖ ਜਿਤੇਕ। ਅਰੁ ਜੋ ਖਰਚਹਿਂ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥੨੯॥ ਜਮਾ ਅੰਨਾਦਿ ਆਦਿ ਕੀ ਜੇਤੀ[੫]। ਸਿਤਾ[੬] ਸਨੇਹ[੭] ਘ੍ਰਿੱਤ[੮] ਕੀ ਕੇਤੀ। ਗੁਲਕਾ ਅਰ ਬਾਰੂਦ ਜਿ ਤਯਾਰੀ। ਸਦਾ ਸਮੀਪ ਜਿ ਆਯੁਧਧਾਰੀ ॥੩੦॥ ਚਾਕਰ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕਿਤੇਕ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਸਿੰਘ ਜਿਤੇਕ। ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ ਸਮਾਜਾ।ਲੇ ਸਭਿ ਭੇਤ ਲਿਖੇ ਨਿਜ ਰਾਜਾ॥ ੩੧ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਲਿਖਿ ਖਬਰ ਪਠਾਈ। ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੀ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹਾਈ[੯]। 'ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਹੁਇ ਜੰਗ' ਸੁਨਾਯੋ। 'ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਨੇਹ ਜਨਾਯੋ'[੧੦] ॥ ੩੨ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਢਿਗ ਲਿਖ੍ਯੋ ਪਠਾਈ। 'ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੋਂ ਤੁਰਕ ਲੜਾਈ'। ਹਿਤ ਸਹਾਇ ਕੇ ਸੈਨ ਮੰਗਾਇ। ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਕੇ ਢਿਗ ਉਤ-ਰਾਇ[੧੧] ।੩੩॥ਕਰ੍ਯੋ ਦਿਖਾਵਾ ਕਪਟ ਪ੍ਰਬੀਨ। [੧੨]'ਰਣ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਬਲ ਹੀਨ। ਸਮੈਂ ਕਾਮ ਕੇ ਟਰਹਿਂ, ਨ ਲਰਹਿਂ[੧੩]। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਹੌਰਾ ਕਰਹਿਂ' ॥ ੩੪ ॥ ਨਹਿਂ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ। ਛਲ ਇੱਤਯਾਦਿ ਅਨਿਕ*ਬਿਧਿ ਠਾਨਹਿ। ਤੁਰਕ ਸੈਨ ਟਰਿ ਕੈ ਹਟਿ ਗਈ। ਗਿਰਪਤਿ ਦਲ ਕੋ ਰੁਖਸਦ ਦਈ ॥੩੫ ॥ ਅਪਨੋ ਆਪਾ ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨਿ। 'ਹਮ ਹੈਂ ਦਾਸ ਆਪ ਕੇ ਪਾਵਨ'।ਸਿੱਖੀਧਰ ਸਮ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੋਇ[੧੪]। ਜਥਾ ਪਾਰਧੀ-

---

[੧]ਸੋਨੇ ਦੇ ਘੜੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਬਿਖ ਰੱਖੀ ਹੋਵੇ। [੨]ਬਗਲੇ ਵਰਗਾ ਉੱਜਲ ਰੰਗ ਧਾਰਕੇ। [੩]ਬੁਧੀ ਦਾ ਖੋਟਾ। ਮੋਟਾ ਅੰਦਰੋਂ ਪੋਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੋਛਾ। (ਅ) ਮੂਰਖ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੂਰਖ ਹੈ,(ਏ) ਮੋਠਾ=ਮੁੱਠਣ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ। [੪]ਆਮਦਨ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੀ। [੫]ਅੰਨ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਜਮਾਂ ਆਦਿਕ। [੬]ਖੰਡ। [੭]ਤੇਲ। [੮]ਘਿਉ। [੯]ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਘੱਲ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਗੁਰਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ। [੧੦]ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ (ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ) ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਏਗਾ, ਪਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਹਿਤ ਜਨਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ। [੧੧]ਭਾਵ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਤੁਰਕ ਚੜ੍ਹਾਏ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਰਾਜੇ ਦੀ ਫੌਜ ਮੰਗਾ ਧਰੀ। ਮਤਲਬ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਹਿਤ ਦੱਸਣਾ ਸੀ। [੧੨](ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਨੀਅਤ ਸੀ ਕਿ)। [੧੩]ਟਲ ਜਾਵਾਂਗੇ ਲੜਾਂਗੇ ਨਹੀਂ। [੧੪]ਭਾਵ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲ਼ਿਆਂ (ਸਿੱਖਾਂ) ਵਾਂਙੂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਕਰ ਕਰ ਦੱਸਦਾ ਸੀ।

*ਪਾ:—ਕਰਨ।

ਰੀਤੀ ਸੋਇ[1] ॥੩੬॥ *ਏਕ ਦਿਵਸ ਕਹਿਕੈ ਬਹੁ ਬਾਰੀ[2]।–ਚਢਹਿ ਵਹਿਰ–ਕੀ ਮਸਲਤ ਧਾਰੀ। 'ਕਰਹੁ ਅਖੇਰ ਫਿਰਹੁ ਬਨ ਹੇਰਹੁ। ਜਹਾਂ ਕੋਲ[3] ਪਾੜ੍ਹੂ ਮ੍ਰਿਗ ਸ਼ੇਰਹੁ' ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀਨਿ ਚਢਾਇਓ। ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਭਟ ਸਮੁਦਾਈ।ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਇਤ ਉਤਿ ਹੇਰੇ। ਇਮ ਲੇ ਗਮਨਯੋਂ ਦੂਰ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਠਯੋ 'ਅਏ ਇਤ ਸਾਹਿਬ। ਗਿਰਪਤਿ ਭੇਜਹੁ ਅਪਨ ਮੁਸਾਹਿਬ'। ਭੀਮ ਚੰਦ ਭਟ ਬੀਨ ਬੀਨ ਕਰਿ। ਹੁਤੇ ਸਮੀਪੀ ਪਠੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਰਿ ॥ ੩੯ ॥ ਇਤ ਤੇ ਗੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਦੂਰ। ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਤਤਕਾਲ ਹਜ਼ੂਰ। ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਸਨਮਾਨ ਕਰੰਤੇ। ਕਰਨਿ ਅਖੇਰ ਸੁਬਲ ਦਿਖਰੰਤੇ ॥ ੪੦ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਬਡ ਅਰੰਨ[4] ਮਹਿਂ ਜਾਏ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਸ਼ੇਰਿ ਦੁਇ ਆਏ। ਰਜਪੂਤਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ।'ਖਰੇ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਕਰਾਚੋਲ ਸੋਂ ਜੰਗ ਹਮਾਰਾ। ਇਨ ਤੇ ਮਰਹਿਂ ਕਿ ਲੈਹੈਂ ਮਾਰਾ'। ਬਲ ਦਿਖਾਇ ਚਹਿਂ ਪ੍ਰਭੂ ਰਿਝਾਏ। ਦ੍ਵੈ ਰਜਪੂਤਿ ਸਮੁਖ ਹੁਇ ਧਾਏ ॥ ੪੨ ॥ ਸ਼ੇਰਨਿ ਕੋ ਸਹਿ ਸਿਪਰ ਅਗਾਰੇ[5]। ਅਪਨੇ ਖੜਗ ਓਜ ਕਰਿ ਮਾਰੇ। ਘਾਤ ਕਰੇ ਗਿਰ ਭੂਮੀ ਪਰੇ। ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਬਖਸ਼ਯੋ ਸਿਰੋਪਾਉ ਅਰੁ ਧਨ ਕੋ। ਉਤਰੇ ਵਹਿਰ ਦੇਖਿ ਸ਼ੁਭ ਥਨ ਕੋ। ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਾਏ। ਅਚਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਅਰੁ ਭਟ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੪੪ ॥ ਰਾਜਪੂਤਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਏ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚਢਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਅਏ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਕਿਯ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਸੰਕਟ ਮਿਟਹਿਂ ਲਿਯੋ ਜਿਨਿ ਨਾਮੂ ॥ ੪੫ ॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਪੰਮੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਰਵਾਲਸਰ ਦਾ ਮੇਲਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਮਾ ਰਹੈ, ਕਪਟ ਰਖੈ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ। ਸਿਖ ਸਮ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨ ਪਾਹਿ[6] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ। ਬੈਠਹਿ ਆਨਿ ਸਨੇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਨਿ ਬਾਤ ਚਲਾਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਮੁਝਾਵਹਿ ॥ ੨॥ 'ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਨਿਜ ਪਾਸ ਹਕਾਰਉ। ਕਰਹੁ ਮਿਲਾਵਨਿ ਬਾਤ ਉਚਾਰਉ। ਕਿੰਵਾ[7] ਆਪ

[1]ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੀ ਰੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬਾਣ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਨਿਉਂਦਾ ਹੈ। [2]ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਕਹਿਕੇ। [3]ਸੂਰ। [4]ਬਨ। [5]ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਢਾਲਾਂ ਤੇ ਸਹਾਰ ਕੇ। [6]ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ। [7]ਅਥਵਾ। *ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਅਖੇਰ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਦਿਨ ਵਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰਹੁ ॥ ੩ ॥ ਤਹਾਂ ਮੇਲ ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਹੋਇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਚਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀ ਜੋਇ[1]। ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਤੇ ਮਿਟੈ ਨ ਅੰਤਰ[2]। ਦ੍ਵੈਸ਼ ਬਿਨਾਸਹੁ ਆਪ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੪ ॥ ਮਿਲਹੁ, ਅਖੇਰ ਚਲਹੁ ਇਕ ਸਾਥ। ਸਭਿਨਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਵਹੁ ਨਾਥ ! ਤੁਮਰੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ।ਸਭਿ ਗਿਰਪਤ ਤੁਮ ਤੇ ਚਹਿਂ ਛੇਮ'॥੫॥ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਰੁਵਾਲਸਰ ਮੇਲਾ। ਆਵਤਿ ਭਾ ਨਰ ਪੁੰਜ ਸਕੇਲਾ। ਤਬਿ ਪੀਮਾ ਲਖਿ ਅਵਸਰ ਭਲੋ। ਕਹੈ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਲੇ ਚਲੋ ॥੬॥ ਤੁਮਰੋ ਜਬਿ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਆਗਵਨੂ। ਸਗਲ ਸੈਲਪਤਿ ਤਜਾਗੈਂ ਭਵਨੂ। ਮਿਸ ਮੇਲੇ ਕੇ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਰਾਵਰਿ ਪਦ ਸਰੋਜ ਲਪਟਾਵਹਿਂ॥੭॥ਸਿੱਖੀ ਧਰਹਿਂ ਆਪ ਕੀ ਸਾਰੇ। ਨਿਜ ਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੇ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਰਾਵਰਕੀ ਕੀਰਤਿ ਬਿਰਧਾਵੈਂ'॥੮॥ਇਹ ਮਸਲਤ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦੇ।ਕਹੈਂ: 'ਪ੍ਰਭੂ! ਤਹਿਂ ਨਰ ਹੁਇਂ ਬ੍ਰਿੰਦੇ। ਤੀਰਥ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਗਿਰਵਰ ਤਰਤੇ ਬਾਰਿ ਮਝਾਰੀ[3]॥੯॥ਅਚਰਜ ਹੇਰਨਿ ਕੋ ਚਹਿਂ ਸਾਰੇ।ਤਰੁਵਰੁ ਦਲ ਸਮ ਗਿਰਵਰ ਤਾਰੇ[4]'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਈ। 'ਚਲਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਰਹੇ ਕਬਿ ਕੇ ਬਿਸਮਾਏ[5]। ਅਰੁ ਤੀਰਥ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਾਏ। ਬ੍ਰਿਧ ਬਯ ਮੇਰੀ ਬਹੁਰ ਨ ਆਸਾ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਤਟ ਤਾਸਾ[6]' ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਜਦ ਮੰਦਰ ਮਹਿਂ ਗਏ। ਤਹਿਂ ਜੀਤੋ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁਨਿ ਲਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਭੀ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਤੀਰਥ ਹਮ ਨਹਿਂ ਲਹ੍ਯੋ[7] ॥੧੨॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਇਕ ਬਾਰ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਜਹਿਂ ਗਿਰ ਤਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਹੁ*'। ਬਹੁਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

[1]ਜੋ (ਰਾਜੇ ਆਪਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ) ਨਿਤਪ੍ਰਤੀ ਅਭਿਲਾਖੀ ਹਨ। [2]ਫਰਕ। [3]ਪੱਥਰ ਤਰਦੇ ਹਨ ਜਲ ਵਿੱਚ। [4]ਬ੍ਰਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪੱਥਰ (ਪਹਾੜ) ਤਰਦੇ ਹਨ। [5]ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਕਦੇ ਦੇ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। [6]ਤਿਸ ਦੇ ਕੰਢੇ। [7]ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਸੁਪਤਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਤਰਦੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਖਯਾਲ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਗੁਰੂ 'ਤੀਰਥ' ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਿਆਨ ਹਿਤ ਤੀਰਥ ਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਵਰਜਨਾਂ ਆਪ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਜਦ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਬੀ ਇਹੋ ਹਨ:-'ਗੁਰ ਤੀਰਥੁ ਗੁਰੁ ਪਾਰਜਾਤੁ' ਪੁਨਾ:- 'ਤੀਰਥ ਨਾਵਣ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥ ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ॥ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਸਾਚਾ ਥਾਨੁ ਤੀਰਥੁ ਦਸ ਪੁਰਬ ਸਦਾ ਦਸਾਹਰਾ' ॥

ਭਾਖਾ। 'ਹਮਰੇ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਬੀ ਅਭਿਲਾਖਾ'॥੧੩॥ਛਲ ਪੀਮੇ ਕੋ ਸਭਿ ਗੁਰ ਜਾਨੈਂ। ਜਿਮ ਰਾਜਨਿ ਸੰਗ ਮੇਲ ਬਖਾਨੈਂ। ਤਊ ਸਰਬ ਚਾਹਤਿ ਪਰਵਾਰਾ। ਮਿਲਯੋ ਖਾਲਸਾ ਚਲਨ ਉਚਾਰਾ[੧] ॥੧੪॥ ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਮਤਿ[੨] ਲਖਿ ਕਹਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਛਾਨੀ ਬਾਤ ਨ ਕਛੂ ਬਖਾਨੀ[੩]। ਕਹਿ ਕਰ ਤਬਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਸਭਾ ਸਰਬ ਮਹਿਂ ਥਿਰੇ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਏਕ ਹੁਤੋ ਹਯ ਕੋ ਘੁਰਵਾਰ[੪]। ਨਾਮ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਜਾਤਿ ਚਮਾਰ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਹੁਤੀ, ਸਭਿ ਜਾਨੀ[੫]। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਨ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ॥ ੧੬ ॥ ਬਚਨ:-'ਕਰੈਗਾ ਸੁ ਭਰੈਗਾ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੀ ਕਰੈਗਾ[੬]। ਸੇਵਕ ਤੇ ਕਾਜ ਸਰੈਗਾ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੋਖੀ ਮਰੈਗਾ[੭]' ॥ ੧੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਿੰਘਨ ਜਬਿ ਸੁਨਯੋਂ। ਰਿਸ ਉਰ ਧਰਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਭਨਯੋਂ। 'ਇਹ ਕਯਾ ਬੋਲਤਿ ਬਾਉ ਦੁਆਈ'। ਨੀਠ ਨੀਠ ਮਸਲਤ ਠਹਿਰਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਬਿਘਨ ਕਰਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨ। ਤੀਰਥ ਚਹੈ ਸ਼ਨਾਨ ਹਟਾਵਨ'। ਸੁਨਿਕੈ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਮੁਸਕਾਯੋ। ਧਰਿ ਤੂਸ਼ਨ ਕੋ ਕੁਛ ਨ ਅਲਾਯੋ॥੧੯॥ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸੇਵਕ ਹਯ ਕੋ ਸਾਚ ਅਲਾਯੋ[੮]'। ਜਿਸ ਅਸੁ ਪਰ ਚਢਤੇ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਾਸ ਕਰੀ ਇਨ ਸੇਵਾ ॥੨੦॥ ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋਇ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ। ਸੇਵਹਿ ਭਲੇ ਤੁਰੰਗ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ। ਤਥਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਧੇਨੂ[੯]। ਸੋ ਸ਼ਕਤੀ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈ ਲੇਨੁ ॥੨੧॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਕੇਰ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਤਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਹੋਇ ਬੱਖਯਾਤ। ਸਭਿ ਕਿਛ ਜਾਨਿ ਲੀਨ ਇਨ ਰਿਦੇ'। ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਬਖਾਨਯੋਂ ਤਦੇ ॥੨੨॥ ਬਚਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ॥ 'ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ। ਹੋਵੇਗੀ ਸੋ ਜਰ।ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰ। ਰਾਖਾ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰ।ਸਿਖਾ! ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ।ਚੁੱਪ ਕਾ ਸਮਾ ਸਰ[੧੦]'॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।ਸਭਿਨਿ ਤੁਰੰਗਨ ਜ਼ੀਨ ਸਜਾਈ।ਕੰਚਨ ਸਾਜ ਸੰਗ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ। ਕੋਤਲ ਪੰਚ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਯਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਖਲ ਖਾਲਸਾ ਲਾਲਸ ਕਰੇ[੧੧]। ਭੁਏ ਸਨੱਧਬੱਧ ਮੁਦ ਧਰੇ। ਡੇਰੇ ਚਲੇ ਤੀਨ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ। ਗੁਜਰੀ

[੧]ਭਾਵ ਪਰਵਾਰ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਚਲਣ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੨]ਇਕੋ ਰਾਇ ਵਾਲੇ। [੩]ਗੁੱਝੀ ਗੱਲ ਕੁਛ ਨਾ ਕਹੀ। [੪]ਸਾਈਸ। [੫]ਉਸਨੇ (ਭਵਿੱਖਤ) ਜਾਣ ਲਈ। [੬]ਕੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰੇਗਾ। [੭]ਵਾਹੁਵ੍ਹਾਹ, ਬੇਥਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। [੮]ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੇ ਸੱਚੀ ਗਲ ਆਖੀ ਹੈ। [੯]ਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗਊ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਮੂਜਬ ਏਹ ਅਰਥ ਠੀਕ ਹੈ। [੧੦]ਚੁਪ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ। [੧੧]ਸਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਨੂੰ)।

ਚਢੀ ਪਾਲਕੀ ਪਹਿਲਾ* ॥ ੨੪ ॥ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਚਢਤਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਲੈ ਸੰਗ ਚਾਰੇ।ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੋ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰੇ।ਚਢ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਪਿਛਾਰੇ ॥੨੫॥ ਮਾਰਗ ਬਿਖਮ ਗਿਰਨਿ ਕੋ ਜੋਊ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਉਲੰਘਤਿ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਆਗਵਨੁ।ਪਹੁੰਚੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਭਵਨੁ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਢੇ ਸਕਲ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਿਰੀ ਨਗਰੀਏ ਅਰੁ ਚੈਬਿਆਲਾ[1]। ਚਢਿ ਨਦੂਨੀਏ† ਨ੍ਰਿਪ ਬਘਿਆਲੇ। ਅਪਰ ਮੰਡੈਲ[2] ਚਮੂੰ ਲੇ ਨਾਲੇ॥੨੭॥ਹੁਤੋ ਕਾਮਗੜੀਆ[3]ਜੁ ਸਿਧਾਰਾ।ਨਾਮਧਮੰਡ ਚੰਦ ਭਟ ਭਾਰਾ।ਭੀਮਚੰਦ ਗਿਰਨਾਥ ਕਲੂਰੇ।ਭੂਪਚੰਦ ਚਢਿਚਲ੍ਯੋ ਹੰਡੂਰੇ ॥੨੮॥ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜਸਪਾਲਿ ਪਧਾਰਾ। ਚਢੇ ਬਸੈਹਰੀ[4] ਆਨੰਦਧਾਰਾ।ਕੱਲੂ ਕੈਠਲ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗਿਰਪਤਿ ਚਢਿ ਧਾਏ ॥੨੯॥ ਲਰੇ ਬਿਸਾਲ ਜਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਾਥ।ਦੇਖੇ ਥਡੇ ਜੰਗ ਮਹਿੰ ਹਾਥ[5]।ਤਿਸ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹੇਰਨ ਹੇਤਿ।ਬਡ ਜੋਧਾ ਅਤਿਰਥੀ ਸੁਚੇਤ[6]॥੩੦॥ਧਰਿ ਧਰਿ ਉਰ ਦੀਰਘ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਗਏ ਅਖਿਲ ਸੈਲਨਿ ਮਗ ਨਾਖਾ[7]।ਤੀਰਥ ਥਲ ਰੁਵਾਲਸਰ ਆਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਭੂ ਡੇਰਾ ਤਹਿੰ ਪਾਯੋ॥੩੧॥ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਰਾਜੇ ਸਭਿ ਆਏ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਥਲ ਜਿਤ ਚਿਤ ਭਾਏ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਸਿਵਰ ਕਰ੍ਯੋ ਹਰਿਖਾਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਪਤਿ ਸੁਥਾਏ॥ ੩੨॥ ਅਗਲੀ ਭਈ ਜਬਹਿ ਭੁਨਸਾਰਾ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਕਲ ਤਨ ਧਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸਭਿ ਕੇ ਨਰ ਆਏ। 'ਗਿਰਪਤਿ ਚਾਹਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ' ॥੩੩॥ ਪੰਮਾ ਫਿਰੈ ਬੀਚ ਇਤ ਉਤ ਮੈਂ। ਚਹੈ ਪ੍ਰਭਾਵ[8] ਦਿਖਾਵਨਿ ਚਿਤ ਮੈਂ। ਤਬਿ ਸਾਹਿਬ ਇਮ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਰਹੁ ਮਖਮਲੀ ਫਰਸ਼ ਮਹਾਨਾ ॥੩੪॥ ਸਭਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੁਧਾਰੋ ਸਾਰੋ।ਥਿਰੈਂ ਆਨਿ ਜਹਿੰ ਮਨੁਜਹਜ਼ਾਰੋਂ'।ਸੁਨਿ ਦਾਸਨਿ ਤਤਕਾਲ ਸੁਧਾਰੂ। ਤਨ੍ਯੋ ਬਿਤਾਨ ਚੌਕਨੋ ਚਾਰੂ ॥ ੩੫ ॥ ਮੁਕਤਾ ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ ਪਰੋਏ। ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰੈਂ ਕਸਿਬੋ ਹੋਏ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਰਬ ਲਾਗੇ ਬਨਵਾਯੋ। ਰਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਬਹੁ ਚਮਕਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਦੂਰ ਲਗ ਕੀਨਾ। ਆਇ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਥਮ ਅਸੀਨਾ। ਸਗਰੇ ਸਨਧਬੱਧ ਭਟ ਭਾਰੇ। ਸ਼ੋਭਤਿ

---

[1] ਚੰਬੇ ਵਾਲਾ। [2] ਮੰਡੀ ਦੇ। [3] ਕਾਮਗੜ੍ਹ ਦਾ ਰਾਜਾ। [4] ਇਕ ਰਿਆਸਤ ਹੈ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ। [5] ਚੰਗੇ ਹੱਥ ਜੰਗ ਵਿਚ ਵੇਖੇ ਸਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ)। [6] ਗੁਰੂ ਜੀ। [7] ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਲੰਘਕੇ। [8] (ਆਪਣਾ) ਪ੍ਰਭਾਉ, ਪ੍ਰਤਾਪ। *ਪਾ:–ਬਹਿਲਾ। †ਪਾ:–ਮਦੂਣੀਏ।

ਜਿਮ ਕੇਹਰਿ ਬਲਿ ਭਾਰੇ ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਏ। ਜਾਮਾ ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਛਬਿ ਪਾਏ। ਮੁਸ਼ਟ ਹੇਮ ਕੀ ਜੜਤਿ ਸੁ ਹੀਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਕੋਰ ਕਰੀ ਬਰ ਚੀਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਪਾਇ ਪੁਲਾਦੀ ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਸਾਯੁਧ ਭਏ[1] ਦਿਪਹਿਂ ਸਮ ਸ਼ੇਰ[2]। ਸਿਰ ਸੁੰਦਰ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ। ਦਮਕਤਿ ਰਤਨ ਜਿਗਾ ਛਬਿ ਪਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਝੂਲਤਿ ਕਲਗ਼ੀ ਮੋਦ ਬਢਾਵਤਿ। ਮੁਕਤਾ ਸੂੱਛਨਿ ਗੁੱਛ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਤਰਗਸ ਜਟਤਿ ਗਰੇ ਗਹਿ ਪਾਯੋ।ਖਰ ਤੀਰਨਿ ਸੋਂ ਭੁਰਕੋ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਲੀਨਿ। ਗੋਸ਼ੇ[3] ਜੁਗ ਕੰਚਨ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਡਸਾਯੋ[4] ਪ੍ਰਯੰਕ ਫਰਸ਼ ਪਰ ਚਾਰੂ। ਮੇਜਬੰਦ ਗੁੰਫੇ ਦਿਸ਼ ਚਾਰੂ[5] ॥ ੪੧ ॥ ਬਿਸਦ ਬਿਛੌਨਾ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਤਿ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਧਿਕ ਮਨੁ-ਹਰਤਾ ਜੋਹਤਿ[6]।ਤਿਸ ਪਰ ਥਿਰੇ ਆਨ ਗੁਨਖਾਨੀ।ਹੇਰਿ ਉਠੇ ਸਭਿ ਹਿਤ ਸਨਮਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥ ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਢੁਰਤੋ ਚਹੁਂਫੇਰੇ। ਮਨਹੁਂ ਹੰਸ ਝੁਕ ਮੁਕਤਾ ਹੇਰੇ[7]।ਡਰਤਿ ਨ ਗਹੈ ਫੇਰ ਉਡ ਜਾਹੀਂ[8]। ਬਾਰਬਾਰ ਤਿਨ ਪਿਖਹਿ ਭ੍ਰਮਾਹੀਂ[9]॥੪੩॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਸਭਾ ਲਗਾਇ। ਜਨੁ ਸੁਰ ਗਨ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਸੁਰਰਾਇ। ਕਿਧੌਂ ਕੁਬੇਰ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਪਾਵੈ। ਰਾਮਚੰਦ ਕੈ ਸਭਾ ਸੁਹਾਵੈਂ ॥੪੪॥ ਜਿਮ ਜਾਦਵ ਮਹਿਂ ਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ[10]। ਤਿਮ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿਂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਕੰਚਨ ਲਸ਼ਟ ਧਰੇ ਥਿਰ ਆਗੇ[11]। ਸਭਿ ਗੁਰ* ਰੂਪ ਪਿਖਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁੱਤੇ 'ਰੁਵਾਲ ਸਰ ਜਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਰਵਾਲਸਰ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ। ਚੰਬਜਾਲ ਕੁਮਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੈਲਪਤੀ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਚਮੂ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀ-ਧਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਆਏ ਉਰ ਹਰਿਖਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਭੇਟ ਅਗਾਰੀ ਧਰੇ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰੇ। ਕੰਚਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ। ਖਰੇ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਧਨੁਖ ਤੁਪਕ ਅਰੁ ਸਿਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮੋਲ ਮਹਾਂਨ।ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਸਭਿ ਅੰਗ ਲਗਾਇ।

---

[1]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ। [2]ਸ਼ੇਰ ਵਤ। [3]ਧਨੁਖ ਦੇ ਕੋਨੇ। [4]ਵਿਛਾਇਆ। [5]ਚਹੁੰ ਪਾਸੀਂ। [6]ਕੂਲਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [7]ਮਾਨੋਂ ਹੰਸ ਝੁਕਕੇ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। [8]ਡਰਦਾ (ਮੋਤੀਆਂ) ਨੂੰ ਫੜਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ. ਡਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [9]ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਦੇਖਕੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। [10]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ। [11]ਚੋਬਦਾਰ ਅੱਗੇ ਖੜੇ ਹਨ। *ਪਾ:—ਸਤਿਗੁਰ।

ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੩ ॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰ ਸੂਰਤਿ। ਮਾਨਹੁੰ ਦਿਪਹਿ ਕਾਮ ਕੀ ਮੂਰਤਿ। ਕੈ ਸਮੇਟ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਰੀ। ਧਰਯੋ ਸਰੀਰ ਆਨਿ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ[1] ॥ ੪ ॥ ਆਦਿ ਸੂਰਤਾ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਇਕ ਥਲ ਮੈਂ ਬਿਧਿ ਰਚੇ ਟਿਕਾਇ। ਮਨਹੁੰ ਰੂਪ[2] ਨਿਜ ਧਰਯੋ ਸਰੂਪਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਪਹਿੰ ਅਨੂਪਾ॥੫॥ਤਿਸ ਛਿਨ ਜਿਨ ਜਿਨ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨੇ। ਇਕ ਸਮ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਹਰਿ ਲੀਨੇ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੇ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਮੈਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਭਏ ਸਭਿ ਹਿਤ ਮੈਂ ॥੬॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਕੋ ਬੂਝੇ। ਉੱਤਰ ਦਯੋ ਅਨੰਦ ਅਰੂਝੇ[3]। ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਬਹੁਤ ਚਲਾਈ। ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਕੋ ਬਹੁ ਲਲਚਾਈ॥੭॥ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿਕ ਰਾਜੇ। ਭੂਪਚੰਦ ਬਹੁ ਸੰਗ ਸਮਾਜੇ। ਛੋਟੇ ਬਡੇ ਸੈਲਪਤਿ ਹੇਰੇ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਅਨੰਦ ਬਡੇਰੇ ॥੮॥ ਜਿਨਹੁ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ[4] ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਸੋ* ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਜਿਮ ਸੁਨੇ। ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਜਿਮ ਸੁੰਦਰ ਘਨੇ ॥੯॥ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਕੇ ਆਜ ਨਿਹਾਰੇ।ਦਰਸ਼ਨ[5] ਸਫਲੇ ਜਨਮ ਹਮਾਰੇ'। ਰਾਜਪੂਤ ਅਰੁ ਸਭਿ ਗਿਰਪਾਲ। ਕਹੈਂ ਸਕਲ 'ਹਮ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਤਖਤਿ ਸੁਹਾਯੋ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਤਨ ਧਰਿ ਆਯੋ'।ਬਹੁਤ ਸਮੈ ਲਗ ਬੈਠੇ ਰਹੇ।ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਕੋਇ ਨ ਚਿਤ ਚਹੇ[6] ॥੧੧॥ ਦੇਖਨਿ ਕੇ ਲਾਲਚ ਅਨੁਰਾਗੇ।ਬਾਕ ਸੁਨਨਿ ਹਿਤ ਬਾਤਨਿ ਲਾਗੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਕਹੈਂ। 'ਹਮ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਿਖ ਹੀ ਅਹੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਿ ਰਹਹੁ ਲਖਿ ਦਾਸ। ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਨਹਿੰ ਜਮ ਪਾਸ। ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਸਿਮਰਤੇ ਰਹੋ। ਪੂਰਬ ਦੋਸ਼ੁ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਲਹੋ[7] ॥੧੩॥ ਹਮ ਹੈਂ ਅਲਪ ਬਿਗਾਰਨ ਹਾਰੇ। ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਹੋ ਬਖਸ਼ਨਹਾਰੇ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਘਨੇਰੀ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਿਸਬੇਰੀ ॥ ੧੪॥ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਜਨਾਇ ਸਨੇਹੂ।ਗਮਨੇ ਡੇਰਨਿ ਬਿਖੈ ਅਛੇਹੂ[8]।ਪੁਨ ਸਗਰੇ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਾਨੀ।ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਮਹਾਨੀ ॥੧੫॥ ਬੂਝਿ ਬੂਝਿ ਰਾਜਨ ਕੇ ਸੰਗਾ।ਆਈ ਦੇਖਨਿ ਧਰੇ ਉਮੰਗਾ।ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਨਿਜ

[1]ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੇ ਮਾਨੋ ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [2]ਮਾਨੋਂ ਰੂਪ ਭਾਵ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੇ। [3]ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰੱਤਿਆਂ ਨੇ। [4](ਅਜੇ) ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ। [5]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ। [6]ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [7]ਭਾਵ ਭੁਲਾ ਦਿਓ। [8]ਸਾਰੇ। *ਪਾ:-ਸੋ।

ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ । ਪਰਸੇ ਆਨਿ ਕਮਲ ਸਮ ਪਾਇਨ ॥੧੬॥ ਪੂਰਨ ਚੰਦ ਬਦਨ ਕੀ ਓਰਾ।ਸਭਿ ਰਾਨੀ ਦ੍ਰਿਗ ਕੀਨ ਚਕੋਰਾ।ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਸੂਰਜ ਸਮ ਭਾਸੇ । ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਸਭਿਨਿ ਬਿਕਾਸੇ ॥ ੧੭ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਤਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਭੂਲੀ । ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਸਭਿ ਰਾਨਿਨਿ ਝੂਲੀ[1] । ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ 'ਹੇ ਅਲਿ[2]! ਜਾਨਾ।ਸੁੰਦਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਨਕੈ ਹਮ ਕਾਨਿ ॥੧੮॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪਿਖਿ ਬਿਰਮਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ । ਬੀਚ ਪੁਰਾਨਨ ਕਥਾ ਉਚਾਰੀ । ਸੋ ਇਨ ਸਮ ਹ੍ਵੈਗੋ ਕੈ ਨਾਂਹਿਨ । ਕਾਮ ਕਹਾਂ ਸਮ ਤਨ ਭਾ ਦਾਹਨਿ[3] ॥ ੧੯ ॥ ਲਾਜ ਜਹਾਜ ਨਯਨ ਅਨਿਯਾਰੇ[4] । ਖੰਜਨ ਕੰਜਨ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੇ[5]। ਧੰਨ ਤ੍ਰੀਆ ਬਡਭਾਗੀ ਸੋਈ । ਇਨ ਸੋਂ ਹਸਿ ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਜੋਈ ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਰਹੀ ਹਮ ਸਦਹੀ ਸ਼ੌਨ । ਗੁਰ ਸਮ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਲੌਨ[6] । ਰਹੀ ਸਿਹਾਵਤਿ ਹੇਰਨਿ ਕਾਰਨ[7] । ਬਡੇ ਭਾਗ ਕਿਯ ਆਜ ਨਿਹਾਰਨਿ' ॥੨੧॥ ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਬਡ ਜਾਲ ਫਸੀ ਹੈਂ[8] । ਮ੍ਰਿਗੀ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਨਿਕਸੀ ਹੈਂ । ਇਕ ਟਕ ਦੇਖਿ, ਨ ਪਲਕ ਮਿਲਾਵਹਿਂ । 'ਹੇ ਸਖਿ! ਕਹਾਂ ਦਰਸ ਪੁਨ ਪਾਵਹਿ' ॥੨੨॥ ਭਈ ਬਿਬਸ ਠਹਿਰੀ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਤਿਨ ਮਾਂਹਿ ਹੁਤੀ ਜਿ ਬਿਰਧਾ ਬਾਲ[9]। ਸਭਿ ਰਾਨਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ।ਉਠੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ॥੨੩॥ ਨੀਠ ਨੀਠ ਉਠਿ ਗਵਨੀ ਸਾਰੀ । ਬੰਧੀ ਲਾਜ ਸੁਕਚਤੇ ਨਾਰੀ[10]। ਜਬਿ ਸਭਿ ਗਈ ਕਥਤਿ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ[11] । ਚਲੀ ਹਾਰ ਕਰਿ ਜਨੁ ਨਿਜ ਮਨ ਕੋ ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਲਪਤੀ ਚੰਬਨਾਲ ਕੁਮਾਰੀ । ਨਹਿਂ ਬਨਾਹੀ ਸੋ ਹੁਤੀ ਕੁਮਾਰੀ । ਹੁਤੀ ਚਿੱਤ੍ਰਨੀ* ਚਿੱਤ੍ਰ ਸਰੂਪਾ† । ਕਵਿਤਾ ਕਰਤੀ ਗੁਨਨਿ ਅਨੂਪਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੀ ਗੁਰ ਰਚੀ ਸੁ ਬਾਨੀ । ਛੰਦ ਸਵੈਯੇ ਆਦਿ ਮਹਾਨੀ । ਪਢਿ ਪਢਿ ਹਰਖਤਿ ਰਿਦੇ ਘਨੇਰੀ।ਰਸ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਅਧਿਕ ਜਹਿਂ

---

[1]ਸਭ ਰਾਣੀਆਂ ਝੂਮ ਪਈਆਂ। [2]ਹੇ ਸਖੀ। [3]ਕਾਮ ਨੇ ਕੀ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ ਹੈ (ਉਸਦਾ ਤਾਂ) ਸਰੀਰ ਸਾੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ)। [4]ਅਣੀਆਲੇ ਨੈਣ ਲੱਜਾ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਹਨ। [5]ਮਮੋਲੇ ਤੇ ਕਵਲ ਵਿਚਾਰੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੈਣਾਂ ਅਗੇ) ਕੌਣ ਹਨ। [6]ਸੁੰਦਰ। [7]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਿਕਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਾਂ। [8]ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਵੱਡੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸੀਆਂ। [9]ਬਿਰਧ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [10]ਲਾਜ ਨਾਲ ਬੱਧੀਆਂ ਸੁਕਚਕੇ ਨਾਰੀਆਂ। [11]ਸਮੂਹ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀਆਂ।

*ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਸਰੀ। ਡੀਲ ਡੌਲ ਵਿਚਲੇ ਮੇਲ ਦੀ, ਨੈਣ ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਨੱਕ ਤਿਲਫੁਲ ਜੇਹਾ। ਕਵਿਤਾ ਨ੍ਰਿਤ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਰੁਚੀ ਉਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਦਿ।

†ਪਾঃ—ਚਤੁਰ ਸਰੂਪਾ।

ਹੇਰੀ[1]॥ ੨੬ ॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਐਸੇ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੀ ।–[2]ਬਾਨੀ ਰਸਵਤਿ ਗੁਰ ਬਹੁ ਕਹੀ । ਨਈ,ਬਰੀਕ,ਕਰੀ ਰਸ ਘਨੋ।ਰੌਦ੍ਰ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਬਿਦਤਿ ਕਰਿ ਮਨੋ[2] ॥੨੭॥ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ ਸੰਗ ਸੋ ਪਢੋ।ਦਰਸ ਕਰਨ ਕੀ ਬਾਂਛਾ ਬਢੋ। ਪਿਤ ਸੋਂ ਪੂਛਿ ਲਿਖੀ ਤਿਨ ਪਾਤੀ । ਨਿਜ ਅਧੀਨਤਾ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥੨੮॥ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਹੁਤ ਬਡਾਈ।ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਦਾਸੀ ਹਾਥ ਪਠਾਈ। ਆਨਿ ਦਈ ਸਭਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਾਥਾ । ਬਾਚੀ ਤਬਹਿ ਖੋਲਿ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੨੯ ॥ ਬਚਨ:–'ਸਾਰਾ, ਪਉਨਾ, ਦੂਜਾ ਗਉਨਾ ? ਨਰ ਨਾਰੀ ਥੇ ਦੋਨੋ ਭਉਨਾ।ਕੁਛ ਖਾਧਾ,ਕੁਛ ਲੈਕੇ ਸਉਨਾ।ਉੱਤਰਦੇਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਉਨਾ[3] ?' ॥ ੩੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਮ ਪਾਤੀ ਪਢਿ ਦੇਖਿ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਚਤੁਰ ਬਿਸਾਲ । ਕਾਗਦ ਪਰ ਉੱਤਰ ਲਿਖ੍ਯੋ ਪਠਿ ਦੀਨੋ ਤਤਕਾਲ ॥੩੧॥"[4]ਜਾਣੋ ਸਾਰਾ ਦੇਵ ਦੇਹਿ, ਪਉਨਾ ਮਾਨਸ ਦੇਹਿ।ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਜੀ ਕਰੀ ਗਵਨ, ਨਰਨਾਰੀ ਲਗ ਹੁਏ ਖੇਹ ॥ ੩੨ ॥ ਉਥੈ ਲੋਕ ਭਉਂਦਾ ਫਿਰੈ, ਕੁਝ ਖਾਧਾ ਖਰਚ ਜ ਮਾਲ । ਪਲੈ ਭਈ ਸਉਨਾ ਹੂਆ, ਉੱਤਰ ਤੁਮਰਾ ਬਾਲ[5] !' ॥ ੩੩ ॥

---

[1]ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ (ਬੱਧਾ ਹੋਯਾ ਬਹੁਤ) ਦੇਖਿਆ ਸੀ (ਉਸ ਨੇ) । [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਸੀਲੀ ਬਾਣੀ ਬਹੁਤੀ ਕਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਵੀਨ ਹੇ ਬਰੀਕ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੌਦ੍ਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ (ਆਦਿ ਰਸ) ਮਾਨੋਂ ਪਰਤੱਖ ਕਰ (ਦਿਖਾਣੇ) ਹਨ । [3]ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਉੱਤਰ ਤੋਂ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗਾ । [4]'ਦੇਵ ਤਨ' ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੈ, ਤੇ 'ਮਨੁੱਖ ਤਨ' ਪੌਣਾ ਹੈ, (ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਪਉਣਾਂ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਪਉਣਾ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਦੂਜਾ ਕੌਣ ਹੋਇਆ, ਦੂਜਾ ਦੁਬਿਧਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਵਨ ਕਰਕੇ ਨਰ ਤੇ ਨਾਰੀ ਖੇਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ) ਕੁਛ ਮਾਲ ਖਾ ਖਰਚਕੇ (ਦੁਬਿਧਾ ਕਾਰਨ ਸਭ ਕੋਈ) ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ , ਸਉਣਾ ਪਲੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਟਕ ਹੀ ਭਟਕ ਹੈ ।) ਹੇ ਕਾਕੀ ਤੇਰਾ ਇਹ ਉਤਰ ਹੈ । (ਅ) ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਵ ਇਹ ਬੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:–ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਜੋ 'ਦੇਵ' (ਰੂਪ ਹੈ ਉਹ) ਸਾਰਾ (ਮੁਕੰ-ਮਲ) ਹੈ, (ਅਤੇ,ਦੇਹਿ ਵਿਚ ਜੋ 'ਮਨੱਸ' (ਮਨ ਯਾ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ) ਹੈ ਸੋ ਪਉਂਣਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੈ)। 'ਦੂਜੀ' ਯਾ ਦੂਜਾ (ਅਰਥਾਤ) ਪਉਣਾ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਦੁਬਿਧਾ (ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਗਵਨ ਕਰਦਾ ਅਰਥਾਤ ਨਰ ਨਾਰੀ) ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਅੰਤ ਏਹ ਦੋਇ ਰੂਪ) ਨਰ ਤੇ ਨਾਰੀ ਖੇਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਜੋ ਮਨੱਸ ਹੈ ਉਹ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਜਮਾਂ ਮਾਲ ਨੂੰ (ਅਰਥਾਤ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ) ਖਾਂਦਾ ਖਰਚਦਾ (ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ) ਪਲ੍ਹੇ ਹੋਈ ਤਦੋਂ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਕੀ ਇਹ ਤੇਰਾ ਉੱਤਰ ਹੈ।

ਚੌਪਈ ॥ ਸੋ ਦਾਸੀ ਲੇ ਤਤਛਿਨ ਆਈ। ਰਾਜਸੁਤਾ ਗਹਿ* ਪਦਿ ਹਰਿਖਾਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਾਸ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਲਾਗੀ। ਉੱਤਰ ਪਦਿ ਦੂਨੀ ਮਨ ਜਾਗੀ॥੩੪॥ਨਿਜ ਪਿਤ ਸੰਗ ਬੂਝਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਪਹੁੰਚਿ ਗੁਰੂ ਤਟ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜਬਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ। ਹੁਤੀ ਕਮਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਪਾਨ ॥੩੫ ॥ ਰਾਜ ਸੁਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰ ਧਰਿ। ਥਾਪੀ ਧਨੁਖ ਸਾਥ ਤਿਸ ਦੇ ਕਰਿ। ਬਹੁਰ ਹਾਥ ਮਹਿ ਲੀਨਿ ਉਠਾਈ। ਹਿਤ ਬੂਝਨਿ ਤਿਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥੩੬॥ 'ਮਮ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰ ਅਪਨੋ ਹਾਥ।ਕਯੋਂ ਨ ਧਰਯੋ ਅਬਿ ਹੇ ਗੁਰਨਾਥ ! ਅਧਿਕ ਭਾਵਨਾ ਤੁਮ ਮੈਂ ਮੇਰੀ। ਜਾਨਹੁ ਕਯੋਂ ਨ ਆਪਨੀ ਚੇਰੀ' ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਹੇਤ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰਕਨੀ ਕੋ ਤਨ ਪਾਯੋ। ਬੇਗਮ ਭਈ ਨੁਰੰਗੇ ਕੇਰੀ। ਦੇਹਿ ਅਪਾਵਨ ਹੁਤੀ ਬਡੇਰੀ ॥ ੩੮॥ਜਮਨਾ ਘਾਟ ਜਹਾਂ ਬਿਸਰਾਂਤਾ[1]।ਤਹਾਂ ਪਰਬ ਦਿਨ ਭਈ ਸਨਾਤਾ[2]। ਸੋ ਤਜਿ ਦੇਹਿ ਹਿੰਦੁ ਤਨ ਪਾਯੋ। ਪਰਬ ਸ਼ਨਾਨ ਤਾਂਹਿ ਫਲ ਦਾਯੋ ॥ ੩੯॥ਅਬਿ ਲੌ ਸੁੱਧਿ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਹੋਈ†।ਹੁਤੀ ਤੁਰਕਨੀ ਸਮੁਝੀ ਸੋਈ[3]।ਯਾ ਤੇ ਹਮ ਅਬਿ ਹਾਥ ਨ ਛੁਹਾਯੋ।ਧਨੁਖ ਆਪਨੋ ਤੁਵ ਤਨ ਲਾਯੋ॥੪੦॥ਹਮ ਮਹਿਂ ਕਰੀ ਭਾਵਨਾ ਜੋਇ। ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਹੈ ਸੁਨੀਐ ਸੋਇ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਦਮਦਮਾ ਥਾਨੁ। ਤਹਿਂ ਡੱਲਾ ਬੈਰਾੜ ਮਹਾਨੁ ॥ ੧੪ ॥ ਇਹਿ‡ ਤਨ ਤਜਹਿਂ ਥੋਰ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਜਨਮਹਿਂ ਜਾਹੀ। ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੋ ਡੱਲਾ ਨਾਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਬਨਹਿਂ ਕਬੀਲਾ[4] ਜਾਇ ॥ ੪੨ ॥ [5]ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਨੀ ਤਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੈਂ ਤੂੰ ਚਿਤਲਾਇ[5]।ਤਾਂਬ ਤੇਰੋ ਹਮ ਕਰੇਂਹਿ ਉਧਾਰਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹਿਂ ਆਇ ਤੁਵ ਦ੍ਵਾਰ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਮ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼ ਕਰੀ ਗੁਰ ਜਬੈ। ਬਿਸਮੈ ਭਈ ਬਹੁਰ ਸੁਨਿ ਤਬੈ। ਬਾਰ ਬਾਰ

---

[1]ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਇਕ ਘਾਟ ਹੈ ਮਥੁਰਾ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਕੰਸ ਮਾਰਕੇ ਟਿਕੇ ਸਨ। [2]ਭਾਵ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੂੰ। [3](ਤੂੰ) ਤੁਰਕਣੀ ਸੈਂ (ਤੈਨੂੰ ਅਸਾਂ) ਓਹੀ (ਤੁਰਕਣੀ) ਸਮਝਿਆ ਹੈ। [4]ਇਸਤ੍ਰੀ। [5]ਸਮੂਹ ਸਿਖ ਤੇ ਸਿਖਣੀਆਂ ਦੀ ਤਿੱਥੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇਂਗੀ ਤੂੰ ਚਿੱਤ ਲਾਕੇ।

*ਪਾ.-ਤਬਿ। †ਇਹ ਹਾਸੇ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅਖੇਪਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਘਾੜਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਉਸੇ ਜਨਮ ਦੇ ਤੁਰਕਾਂ (ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗਿਆਂ) ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਨਮ ਪਲਟ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ੁਧ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇਹ ਕੀਕੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਨਮ ਪਲਟ ਜਾਣ ਤੇ ਜ਼ਾਤ ਦੀ ਅਸ਼ੁੱਧੀ ਰਹਿਣੀ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ‡ਪਾ:-ਇਤ।

ਬੰਦਨ ਕਹੁ ਕਰੈ।ਲਖਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕਪਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ ॥੪੪॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਪਾਇ। ਗਈ ਰਿਦੇ ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਬਸਾਇ। ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਮੈਂ ਰਹੀ।ਅਪਨੋ ਬਯਾਹੁ ਕਰਾਯੋ ਨਹੀਂ॥੪੫॥ਗੁਰੁ ਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈਂ। ਤਨਕੋ ਤਯਾਗਿ ਮਰੀ ਤਤਛਿਨ ਮੈਂ। ਦੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਜਨਮੀ ਜਾਇ। ਡੱਲੇ ਸੰਗੁ ਬਯਾਹ ਕਰਿਵਾਇ ॥ ੪੬ ॥ ਗੁਰ ਜੋ ਕਹਯੋ ਸਕਲ ਹੀ ਭਯੋ*।ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸਿਵਰ ਤਹਾਂ ਹੀ ਕਿਯੋ।ਪਰਬਤਬਾਸੀ ਜੋ ਨਰ ਨਾਰੀ।

---

*ਰਵਾਲਸਰ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਬਿ: (ਇਤਿਹਾਸ, ਕ੍ਰਿਤ ਸ: ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ) ਹੈ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਆਖਰੀ ਜੰਗ ੧੭੬੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਡੱਲੇ ਪਾਸ ੧੭੬੨ ਦੇ ਕੱਤਕ ਵਿਚ ਅੱਪੜੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬੀਬੀ ਚੰਬਿਆਲੀ (ਪਦਮਾ) ਮਰ ਬੀ ਗਈ,ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਜੰਮ ਬੀ ਪਈ, ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਉਮਰਾ ਨੂੰ ਬੀ ਅੱਪੜ ਪਈ, ਤੇ ਡੱਲੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਬੀ ਗਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੀ ਕਰ ਲਈ। ਇਸਥਾਂ ਤੋਂ ਵਰ੍ਹੇ ਕੁ ਮਗਰੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਟੁਰ ਬੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਹੁਣ ਵੀਚਾਰ ਦੀ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਛਹੁੰ ਵਰਿਹਾਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ੧੬ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਕੂੰ ਹੋ ਗਿਆ? ਇਹੋ ਵਿਚਾਰ ਸਪਸ਼ਟ ਦੱਸ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਾਖੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਏਥੇ ਭੋਲੇ ਭਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪੜਚੋਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਮਾਨ ਨਾਲ ਥਾਪੜਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਭਰਮੀ ਦਿਮਾਗ਼ ਤੋਂ ਜੋ ਫੁਰਿਆ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮਿ: ਮੈਕਾਲਿਫ ਨੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਪਸਿੰਦ ਨਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਕਾਰਨ ਕੋਲੋਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ ਚੰਬਿਆਲੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਥ ਨਾਲ ਥਾਪੜਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨੇ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉੱਤ੍ਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਸਿਵਾ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਹੱਥਨਾਲ ਨਹੀਂ ਛੁਹਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸੱਤਯਾ ਤੇ ਮਹਾਨ ਉੱਚੀ ਇਖਲਾਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕਣਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਥਾਪੜੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਰਸ ਨਾਲ ਡੁਲ੍ਹ ਡੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਪਾਰਸ ਛੁਹ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹੋ ਲਿਖੀ ਹੈ 'ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ'। ਪੁਨਾ:—'ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਪਾਰਸੁ ਜੋ ਲਾਗੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਵੈਗੋ' ॥ ਪੁਨਾ:—'ਜਾਕੇ ਦੇਖਤ ਦੁਆਰੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੀ ਨਿਵਾਰੇ' ਪੁਨਾ:—'ਪਰਸਤ ਚਰਨ ਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ' ॥ ਤਥਾ:—'ਪਰਸਤ ਪੈਰ ਸਿਝਤ ਤੇ ਸੁਆਮੀ' ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਛੋਹ ਦਾ ਕੀ ਭੈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਾਰਨ ਬੀ ਕਲਪਿਤ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਨਾਲ ਥਾਪੜਾ ਦੇਣਾ ਇਕ ਚੋਜ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀਰਰਸੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿਰਸੀ ਭਾਵ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕੋ ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਿਰਸ ਤੇ ਬੀਰਰਸ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਜਾਨ ਹਰਨ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੀ ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਰਾਜਨ ਮੇਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਤੀਰ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਵਿਚੋਂ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰੂਹਾਨੀ ਬਰ-ਨਾਟ ਬੀ ਮੈਂ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਹੋ ਬਿੱਲੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੂਹਿਆਂ ਲਈ 'ਮੌਤ' ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਮੂੰਹ ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ 'ਪਿਆਰ' ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਧਨੁਖ ਮਰਨਾਊ ਤੀਰ ਟੋਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਧਨੁਖ ਜੀਵਾਲਣ ਹਾਰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਛੁਹ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਦੀ ਹੱਡਬੀਤੀ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਉਗਾਹੀ ਲਈ ਦੇਖੋ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਬੰਦਾ ਮਿਲਾਪ' ਦਾ ਸਫ਼ਾ ੯੦੧ (ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ) ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਨੋਟ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:–

ਭਾਈ ਪ੍ਰਭੁਦਿਆਲ ਜੀ ਪਿਸ਼ੌਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬੈਰਿਸਟਰ ਸੇ ਜੋ ਐਬਟਾਬਾਦ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਟੇਚਾਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿਖ ਸੇ। ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਸੇ ਕਿ ਓਹ ਜਦ ਚਿਲਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਸੁਹਣਾ ਜਿਹਾ ਪਠਾਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਇਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਇਕ ਸਮਾਚਾਰ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ ਜੋ ਐਉਂ ਸੀ ਕਿ—"ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਕੇ ਉਠੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ: ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲੱਭੋ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। ਹੁਕਮ ਹੋਣ ਪਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਤੁਲਾਸ਼ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਈ। ਅੰਤ ਇਕ ਬਿਰਧ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਲੱਭਾ ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ੧੧੫ ਬਰਸ ਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਨਸ ਵਿਚ ਬਹਾਕੇ ਲਿਆਏ। ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਤਲਾ ਤੇ ਲੰਮਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਲਕਾਰ ਬਿਅੰਤ ਸੀ, ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਅਝੱਲ ਸੀ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਤਾਕਤ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੱਥਾ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਟਿਕੇ ਕਿ ਸਿਰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੀ ਲਹਿਰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਛੁੱਟ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਝਰਨਾਟ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਛਿੜਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਛੋਹੇ ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਜਾ ਝਰਨਾਟਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਿੱਤ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੱਡ ਬੀਤਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਜਲ ਪੂਰਤ ਹੋ ਗਿਆ।" ਪ੍ਰਭੁਦਿਆਲ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਉਹ ਪਠਾਣ ਬੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਬ ਵਿਚ ਨੈਣ ਭਰ ਆਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ "ਕਿ ਮੇਰਾ ਬਾਬਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਹਾਲ ਬੀ ਇਉਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।" ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਇਹ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ, ਹੱਡ ਵਰਤੀ ਉਗਾਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ 'ਛੁਹ' ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਅਸਾਂ ਤੱਕ ਅੱਪੜੀ ਹੈ।

੬. [ਮਾਲਵੀਹ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸੈਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਮੇਲ ਕਰਿ ਤੀਰਥ ਮੇਲੇ ਮਾਂਹਿ। ਦਾਨ ਮਹਾਂਨ ਸ਼ਨਾਨ ਤਨ ਬਹੁਤ ਠਾਨਿ ਚਿਤ ਲਾਹਿ[1]* ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਕੰਚਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ। ਕਿਨਹੁਂ ਮਤੰਗ ਦਿਯੇ ਮੁਲ ਭਾਰੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਰੁ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ। ਨ੍ਰਿਪਨਿ ਦਾਨ ਦੇ[2] ਬਹੁ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥ ੨॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਲਾ ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ।ਮੁਦਤਿ ਭਏ ਨਾਰੀ ਨਰ ਪੀਨ[3]। ਰੁਖਸਦ ਹੇਤ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਏ। ਸਭਿ ਕੋ ਸਿਰੋਪਾਉ ਪਹਿਰਾਏ† ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਰੇ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਨਗਰ ਪਹੂਚੇ ਜਾਈ। ਪੁਰੀ ਕਾਮਨਾ ਪਿਖਿ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੪ ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਹਿਂ ਰਹੇ ਪਿਛਾਰੀ। ਮੱਜਨ ਠਾਨਹਿ ਤੀਰਥ ਬਾਰੀ[4]। ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਕਰਹਿਂ ਬਨ ਮਾਂਹੀ।ਸੈਲਨਿ ਸੈਲ ਕਰਹਿਂ ਅਵਗਾਹੀ॥੫॥ ਜਾਤਿ ਅਨੇਕ[5] ਤਰੋਵਰੁ ਠਾਂਢੇ।ਦਲ ਫਲ ਸੰਕਲ[6] ਛਾਯਾ ਗਾਢੇ।ਚਢਿਕਰਿ ਦੂਰ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਿਹੀਂ। ਨਏ ਸਬਲ ਸੈਲਨਪਰ ਵਿਰਿਹੀਂ॥੬॥‡ਇਕਦਿਨ ਦੂਰ ਗਏ ਜਗਸ੍ਵਾਮੀ। ਸੈਲ §ਬਿਲੋਕਤਿ ਊਰਧ ਗਾਮੀ[7]। ਮਾਲਵੀਹ ਪਰਬਤ ਕੋ ਨਾਮੂ। ਸ਼ਿਖਰ ਚਲੇ ਤਿਸ ਲਖਿ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥੭॥ ਸਰਬ ਸੰਗ ਤੇ ਬਰਜਿ ਹਟਾਏ। 'ਥਿਰੇ ਰਹੋ ਨਤੁ ਸਿਵਰ ਸਿਧਾਏ[8]'। ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਸਾਥ ਮਿਲਾਇ। ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਨਹੁ ਹਰਖਾਇ ॥ ੮ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ਬਲ ਖਾਨੀ। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਚਰਨ ਸੋਂ ਚਾਲੇ। ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਮਿਲਾਇ ਸੁ ਨਾਲੇ ॥ ੯ ॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੁਵੰਗ ਸੰਭਾਰੇ। ਪੰਚਹੁਂ ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਪਿਛਾਰੇ। ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਦੇ ਤੁਰੰਗ ਹਟਾਏ[9]। ਤੂਰਨ ਪਾਇਨ ਸਾਥ ਸਿਧਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਤੁੰਗ ਸਬਲ ਚਢਿਕੇ ਗੁਰ ਖਰੇ। ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੇ। ਤਹਿਂ ਇਕ ਬਿਚਰਤਿ ਹੁਤੋ ਰੰਧੀਲਾ[10]। ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਰਨ ਰੂਪ

[1]ਚਿਤ ਵਿਚ ਲਾਹਾ (ਸਮਝਕੇ)। [2]ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਦਾਨ ਦਿਤਾ। [3]ਸਾਂਦੇ। (ਅ) ਬਹੁਤ। [4]ਜਲ ਵਿਚ। [5]ਅਨੇਕ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ। [6]ਪੱਤੇ ਤੇ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ। [7]ਉਚੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ। [8]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਓ। [9]ਮੋੜ ਦਿਤੇ। [10]ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਜ਼ਾਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰੋਂ ਪੈਰੋਂ ਨੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਡਿਆਂ ਦਾ ਗਿਆ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪਹਿਨਾਂਗੇ। (ਅ) ਗਧੇ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ। (ੲ) ਗ਼ਰੀਬ, ਕੰਗਾਲ। (ਸ) ਗਿਆਨੀ ਰੀਧੂਬ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਚਾਹਿ।

†ਪਾ:—ਸਿਰੋਪਾਉ ਹਰਖਾਏ।

‡ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੧ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

§ਪਾ:—ਸਬਲ।

ਛਬੀਲਾ॥੧੧॥ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਚਰਨਨਿ ਪਰ ਪਰਯੋ*।ਹਾਥ ਜੋਰਿਸਨਮੁਖਿ ਪੁਨ ਖਰਯੋ। ਦੇਖਤਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਹਿਂ ਬਾਨੀ। 'ਕਹਾਂ ਜਾਨਿ ਤੈਂ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ ? ॥੧੨॥ ਕੋ ਹੈਂ ? ਕਹਾਂ ਬਾਸ ? ਸਚੁ ਭਾਖੋ। ਆਇ ਕਹਾਂ ? ਕਤਿ ਗਮਨ ਭਿਲਾਖੋ[1]?' ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਨਯੋਂ ਬਾਕ ਮੁਸਕਾਈ। 'ਕਯੋਂ ਨ ਪਛਾ-ਨਤਿ ਹੋ ਸੁਖਦਾਈ ! ॥੧੩॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ! ਸੁਨੀਏਂ ਮਮ ਗਾਥਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਕਹੌਂ ਤੁਮ ਸਾਥਾ।ਮੈਂ ਰੇਵਾ ਕਾ ਨੰਦਨ ਪਯਾਰੋ[2]। ਜਗ ਰੇਵਾਲ ਨਾਮ ਮੁਝ ਡਾਰੋ[3] ॥੧੪॥ਇਮ ਮਾਤਾ ਭਾਖਯੋ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।–ਹੇ ਸੁਤ ਤਪ ਕੋ ਤਪਹੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ। ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਜੇਤੀ ਵਡਿਆਈ। ਜਿਨ ਕਿਨਿ ਤਪ ਕੋ ਤਪ ਕਰਿ ਪਾਈ॥੧੫॥ਤਪ ਤੇ ਕਛੁ ਦੁਲਭ ਜਗ ਨਾਂਹੀ।ਅਤਿ ਤੇ ਅਤਿ ਸ਼ਕਤੀ ਤਪੁ ਮਾਂਹੀ। ਬਿਸ਼ਨੁ ਆਦਿ ਜੋ ਬਡਹੁ ਬਡੇਰੇ। ਤਪ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਹੇਰੇ॥ ੧੬॥ ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਕੋ ਨੇਮ ਸਦੀਵਾ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤਪ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਥੀਵਾ। ਕਮਲਾਸਨ ਜਬਿ ਉਤਪਤਿ ਭਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਕਮਲ ਕਮਲ ਨਿਪਜਯੋ[4]॥੧੭॥ ਤਬਿ ਅਕਾਸ਼ਬਾਨੀ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਤਪ ਬਿਨ ਬਲ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਪਾਯੋ। ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ ਚਹੈਂ ਜੋ ਪਾਈ। ਤਪੁ ਕਰੀਯਹਿ ਚਿਰ ਲਗ ਸਮੁਦਾਈ'॥੧੮॥ਸੁਨਿ ਤਪੁ ਅਤਿਸ਼ੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੀਨ। ਜਗ ਸਿਰਜਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲੀਨਿ। ਸੁਰ ਨਰ ਮਹਿ ਏ ਤੀਨ ਬਡੇਰੇ[5]। ਤਪੁ ਕੋ ਤਪਹਿਂ ਮਹਾਤਮ ਹੇਰੇ॥੧੯॥ਅਪਰਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕਹਾਂ।ਯਾਂਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ !ਕਰਹੁ ਤਪ ਮਹਾਂ–। ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਤੇ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ੂ। ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਤਿ ਰਹਯੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ॥੨੦॥ ਥਿਰ ਹੁਇ ਉੱਤਰ ਖੰਡ ਸਥਾਏ[6]। ਤਪ ਕਰਤੇ ਜੁਗ ਤੀਨ ਬਿਤਾਏ। ਤਬਿ ਕਮਲਾਸਨ[7] ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਆਗੇ ਥਿਰ ਹੁਇ ਦਰਸ ਦਿਖਾਯੋ॥ ੨੧॥ ਬਿਬਧ ਬਿਧਿਨਿ ਮੈਂ ਉਸਤਤਿ ਕੀਨਿ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੀਨਿ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਧਿ' ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।–ਅਹੋ ਨਾਗ ਨੰਦਨ[8] ! ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ॥੨੨॥ ਤਪ ਤੈਂ ਸਾਧਨ ਕੀਨ ਘਨੇਰੇ। ਬਰ ਚਾਹੋ ਜਿਮ ਹੈ ਉਰ ਤੇਰੇ–।ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ।ਜਾਚਯੋ ਜਥਾ ਮਨੋ-

---

[1]ਕਿੱਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਚਾਹ ਹੈ ? । [2]ਰੇਵਾ ਦਾ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਾਂ। [3]ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਰੇਵਾਲ ਪਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [4]ਕਮਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ ਕਮਲ ਤੇ ਬੈਠਿਆ। [5]ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਵਡੇ ਹਨ। [6]ਦੇਖੋ ਅਗੀ ਅੰਕ ੨੯। [7]ਬ੍ਰਹਮਾ। [8]ਹੇ ਨਾਗ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ।

*ਪਾ:–ਸਿਰ ਧਰਯੋ।

ਰਥ ਮੋਰੋ॥੨੩॥–ਅਧਿਕ ਬਿਭੂਤਿ ਰਾਜਸੀ ਪਾਊਂ । ਨਿਜ ਬਰ ਦੀਜੈ ਰਾਜ ਕਮਾਊਂ–।–ਇਮ ਹੀ ਹੋਇ–ਬਿਰੰਚਿ[1] ਉਚਾਰਾ। ਬਿਸ੍ਵਕਰਮਾ ਤਤਕਾਲ ਹਕਾਰਾ ॥੨੪॥ ਮੰਡਪ ਨਗਰ ਕਰਾਵਨਿ ਕਰਿਯੋ।ਅਬਿ ਮੰਡੀ ਜਹਿਂ ਨਾਮ ਉਚਰਿਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਮੋਹਿ ਬਨਾਯੋ ਰਾਜਾ।ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿਧਾਯੋ ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜੀਤੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਰਯੋ ਰਾਜ ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਲ ਨਾਲੇ। ਤ੍ਰੇਸ਼ਠ ਜੁਗ ਬੀਤੇ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਭੋਗਤਿ ਅਨੰਦ ਰਿਪੁਨਿ ਕਹੁ ਜੀਤ ॥ ੨੬ ॥ ਤਬਿ ਜੱਛਨ ਸੋਂ ਰਣ ਮਮ ਪਰਿਯੋ। ਹਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸਨਮੁਖ ਲਰਿਯੋ।ਬਜਯੋ ਲੋਹ ਸੋਂ ਲੋਹ ਕਰਾਰਾ।ਮਚਯੋ ਮਹਾਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅਖਾਰਾ॥੨੭॥ ਜੱਛਨ ਲੱਛਨਿ[2] ਘਾਲਯੋ ਹੇਲਾ।ਕਰਯੋ ਧਕੇਲਨ ਰੇਲ ਰੁ ਪੇਲਾ। ਬਹੁਤਨਿ ਮਿਲਿ ਮੁਝ ਕੋ ਬਧ ਕੀਨੋ। ਰਾਜ ਸਕਲ ਮੇਰੋ ਤਬਿ ਛੀਨੋ ॥੨੮॥ ਜਹਿਂ ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਤਪ ਬਹੁ ਤਾਪਾ। ਬਿਧਿ ਬਰ ਤੇ ਤੀਰਥ ਇਹ[3] ਥਾਪਾ। ਲਘੁ ਗਿਰਵਰ ਤਰੁਵਰੁ ਦਲਸਮਸਰ[4]।ਤਰਤਿਫਿਰਤਿਹੇਰਤਿ[5] ਸਭਿਜਲਪਰ* ॥ ੨੯ ॥ ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਵਤਿ[6]। ਬਾਸ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਇਸ ਥਲ ਤਾਵਤਿ। ਕਰੁਨਾਂ ਕਰਿ ਅਬਿ ਤੁਮ ਚਲਿ ਆਏ।ਅਪਨੋ ਦਰਸ਼ਨ ਰੁਚਿਰ ਦਿਖਾਏ॥੩੦॥ਨਰ ਅਵਤਾਰਆਪ ਤੁਮਅਹੋ[7]।ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿਧਰਰਿਪੁਗਨ ਦਹੋ।ਮੈਂ ਅਬਿਪਰਯੋ ਆਪ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ।ਚਹੌਂ ਨਿਖਲ ਬਿਪਤਾਨਿਜ ਹਰਨੀ ॥੩੧॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਬਨੋ ਸਹਾਇ।ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ। ਜਿਤਿਕ ਸੁਰਾਸੁਰ ਜਗ ਸਮੁਦਾਏ। ਤੁਮ ਨਿਜ ਆਗਯਾ ਬਿਖੈ ਚਲਾਏ ॥ ੩੨ ॥ ਜੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ ਸੋ ਤੁਮ ਮਾਰਾ। ਸਭਿ ਪਰ ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ ਭਾਰਾ।ਜੱਛਨ ਕੋ ਬਲ ਤੇ ਸਮੁਝਾਵੋ।ਬਧਿਓ ਬੈਰ ਬਿਸਾਲ ਮਿਟਾਵੋ[7]॥੩੩॥ ਇਮ ਰੁਆਲ† ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ। ਸ਼ਰਨਿ ਪਰਯੋ ਅਪਨੀ ਮਨ ਗੁਨਿ ਕੈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ। ਤਾਨਯੋ ਪਾਨ ਤਾਨ ਤੇ ਭਾਰਾ[8] ॥

---

[1]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ। [2]ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਜੱਛਾਂ ਨੇ। [3]ਇਹ ਤੀਰਥ (ਰਵਾਲਸਰ)। [4]ਛੋਟੇ ਪਹਾੜ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਤ। [5]ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [6]ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦ ਤਕ। [7]ਨਰ ਰੂਪ ਵਿਚ (ਆਪ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ) ਅਵਤਾਰ ਹੋ। [8]ਬੜੇ ਬਲ ਨਾਲ।

*ਘਾਸ ਫੂਸ ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਪਰ ਮਿੱਟੀ ਪੱਥਰ ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਤਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਬੂਟੇ ਬ੍ਰਿਛ ਬੀ ਹੋ ਪੌਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਹੇਠਾਂ ਬੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਡਲ ਝੀਲ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਨਾਵਟੀ ਖੇਤ ਬਨਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਖੇਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

†ਇਸ ਤੋਂ ਸਰ ਦਾ ਨਾਮ ਰੁਆਲਸਰ ਹੈ।

॥੩੪॥ ਗਹੀ ਜੋਹ ਜਬਿ ਕਾਨ ਲਗਾਈ। ਚਾਂਪ ਨਾਦ ਬਡ ਭਯੋ ਤਦਾਈ। ਤਿਨ ਤੇ ਗਨ ਪਰਬਤ ਅਰੜਾਏ[1]।ਭਏ ਹਲਾਚਲ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਏ॥੩੫॥ ਸਭਿ ਤੇ[2] ਤਬਿ ਅਵਾਜ਼ ਇਮ ਆਈ।'ਰਾਖ ਲੇਹੁ ਹਮ ਤੁਮ ਸ਼ਰਨਾਈ'। ਇਤਨੇ ਬਿਖੇ ਪੁਰਖ ਇਕ ਆਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ॥ ੩੬॥ਤਨ ਮਹਿ ਰੋਮ ਜਟਾ ਸਮ ਜਾਂਹੀ।ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਚਰਮ ਓਢਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ[3]। ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਅੰਗ ਬਡੇਰੇ। ਮੁਖ ਪਰ ਸ਼ਮਸ ਆਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ[4]॥ ੩੭॥ ਸਮੁਖ ਖਰੋ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਇਮ ਬਾਨੀ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਅਬਿ ਨਹਿ ਸਮਾ ਤੁਮਾਰਾ। ਇਤ ਆਵਨ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰਾ॥ ੩੮॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਆਪਨ ਡੇਰੇ।ਚਿਰਕਾਲ ਪੁਨ ਕਰੀਅਹਿ ਫੇਰੇ[5] ॥ ਜਬਿ ਫੈਲੈਗੋ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਚਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਚਾਲਾ* ॥ ੩੯॥ ਤਬਿ ਤੁਮ ਜੱਥਨ ਕੇ ਹੁਇ ਨੇਰੇ। ਕਰਨੋ ਭਲੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਡੇਰੇ। ਮੇਰੋ ਸਰਦਧਾਰ ਜਥ ਨਾਮੂ। ਨਾਗਨ ਸੰਗ ਸਦਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ॥੪੦॥ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਜਥ ਮਾਰਨ ਮਰਨੋ। ਬਿਜੈ ਪਰਾਜੈ ਹੁਇ ਨਿਤ ਲਰਨੋ। ਕਰਹੁ ਨ ਪੱਖ ਆਪ ਕਿਸ ਕੇਰੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਸਦਾ ਬਡੇਰੇ॥੪੧॥ਜਬਿ ਤੁਮ ਐਹੋ ਧਾਮ ਹਮਾਰੇ[6]। ਡੇਰਾ ਕਰਹਹੁ ਲੈ ਦਲ ਭਾਰੇ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦਲ ਹਮ ਤਬਿ ਦੈ ਹੈਂ। ਪੰਥ ਤੁਮਾਰੇ ਬਿਖੇ ਮਿਲੈ ਹੈਂ ॥੪੨॥ਸਗਰੇ ਕਾਰਜ ਭਲੇ ਸੁਧਾਰੈਂ।ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪੰਥ ਕੇ ਸਭਿ ਨਿਰਵਾਰੈਂ। ਲਖਹੁ ਭਵਿੱਖਤ ਏਵ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਹਮਰੇ ਹੈ ਅਲੰਬ ਭਗਵੰਤਿ'॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਰਵਾਲਸਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਮਾਲਵੀਹ ਉਤੇ ਨਾਗਾਂ ਤੇ ਜੱਛਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਨ ਜੱਛਨ ਕੋ ਜੂਥਪਤਿ[7] ਜਬਹਿ ਕਹਯੋ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨਿ ਸਕਲ ਬੋਲੇ ਬਚ ਬੱਖਯਾਤ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਰਸ ਬਿਖੈ ਭਿਗੋਵਾ। ਛਿਮਾ ਕਰਨ ਆਸ਼ੈ ਜਿਸ ਜੋਵਾ।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੰਗ ਭਰਪੂਰਾ। ਬਿਜੈ ਸਹਿਤ ਬੋਲੇ ਬਚ ਰੂਰਾ ॥੨॥ 'ਜਗ ਮਹਿ ਤੁਰਕਨ ਸੈਨਾ ਅਨਗਨ। ਸਪਤਹੁੰ ਅੰਗ ਸਹਿਤ ਅਤਿ ਦੁਰਜਨ[8]। ਜਿਨ ਤੇ ਕਹੈ

---

[1]ਗੱਜੇ। [2]ਸਭ(ਪਰਬਤਾਂ)ਵਿੱਚੋਂ। [3]ਤਿਸ ਨੇ। [4]ਹੁਣੇ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। (ਅ) ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਇਆ [5]ਭਾਵ ਮੁੜਕੇ ਆਉਣਾ। [6]ਭਾਵ ਇੱਥੇ ਫੇਰਾ ਪਾਉਗੇ। [7]ਜਥੇਦਾਰ। [8](ਤੁਰਕ) ਦੁਰਜਨ (ਰਾਜ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਦੇ) ਸਤਾਂ ਅੰਗਾਂ (ਖਜ਼ਾਨਾ, ਫੌਜ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਆਦਿ) ਵਾਲੇ ਹਨ। *ਪਾ:—ਜਾਲਾ।

ਮਵਾਸਿ ਨ ਰਹਯੋ। ਸਭਿ ਤੇ ਦੰਡ ਓਜ ਤੇ ਲਹਯੋ॥੩॥ ਦੀਨ ਦਾਸ ਤਿਨ ਕੇ ਬਨਿ ਰਾਊ[1]। ਹੁਕਮ ਕਰਹਿਂ ਇਨ ਪਰ ਮਨ ਭਾਊ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਅਸ਼ੱਤ੍ਰ[2] ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਹੁਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੀਨੇ ਸਭਿ ਖਾਪੂ॥੪॥ਤਿਨ ਤੁਰਕਨਿ ਅਨ ਗਨ ਕੌ ਮਾਰੌਂ। ਇਕ ਸਰੰ ਸੰਗ ਭਸਮ ਕਰਿ ਡਾਰੌਂ।ਸਾਯੁਧ ਏਕ ਰਹਨ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ। ਛੁਟਯੋ ਬਾਨ ਇਕ ਸਾਥ ਖਪਾਵੈਂ ॥੫॥ ਤਊ ਸਮਾ ਹਮ ਕਲੂ ਬਿਚਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਦੇਹਿ ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਧਾਰਾ। ਰਹਨ ਭਲੋ ਇਨ ਕੇ ਅਨੁ-ਸਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਚਹੀਯਤ ਮਿਰਜਾਦ ਬਿਗਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਖਪਾਵੈਂ। ਤੁਰਕ ਨਗਾਰਬੰਦ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈਂ[3]।ਸੁਨਿ ਰੇਵਾਲ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਭਰੀ ਬੀਰਰਸ ਆਪ ਬਖਾਨੀ ॥ ੭ ॥ 'ਅਨੀਕਨੀ[4] ਲੇ ਸੰਗ ਕਰੋਰ। ਪਹੁਚੌਂ ਆਇ ਆਪ ਕੀ ਓਰ। ਸੈਨ ਭ੍ਯਾਨਕ ਬਨਹਿਂ ਭੁਜੰਗੀ। ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਜੀ ਹੁਇ ਇਕ ਰੰਗੀ ॥੮॥ ਜਬਹਿ ਸਮਾ ਪਹੁੰਚੈਗੋ ਆਈ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸਨ ਤਬਿ ਕਰੌਂ ਲਰਾਈ। ਜੀਤੌਂ ਰੀਧ੍ਰਬ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ।[illegible] ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੯॥ ਗਰਦਸ਼ ਕਰੌਂ[5] ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰ[6]। ਨਹੀਂ ਰਹਿਨ ਪਾ[illegible] ਤਿਸ ਬਾਰ। ਬਰਖ ਪਚਾਸ ਚਾਨਣਾ ਕਰੌਂ[7]। ਸਾਗਰ ਲਗ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜ[illegible] ਧਰੌਂ ॥ ੧੦॥ ਜੋ ਕਪੀਸ਼ ਰੀਧ੍ਰਬ[8] ਕੀ ਸੰਤਤਿ। ਜ਼ਿਮੀ ਦਬਾਇ ਲੈਂਯਗੀ ਸੰਤਤਿ। ਧਰਹਿ ਮਲੇਛ ਭਾਵ ਜੋ ਤਨ ਮੈਂ। ਸਭਿਨਿ ਪਲਾਇ ਦੇਯ ਹੌਂ ਰਨ ਮੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਰਾਖਿ ਦਿਖਾਵੌਂ। ਤੇਜ ਬਿਲੰਦ ਜਗਤ ਬਿਦ-ਤਾਵੌਂ। ਕਰੌਂ ਬਸਾਹ ਲੇ ਮਦਨਾ[9]ਨਾਰੀ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਾਵੌਂ ਦ੍ਵੈ ਬਲ ਭਾਰੀ॥੧੨॥ ਜਬਿ ਵਹਿ ਰਾਜ ਸਾਜ ਪਰ ਐਹੈਂ।ਤਬਿ ਸਰੀਰਆਪਨ ਤਜਿ ਦੈਹੈਂ[10]।ਮੁਝ ਪੀਛੇ ਬਡ ਹੋਇ ਲਰਾਈ। ਖੰਡਨ ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਜਾ ਸਮੁਦਾਈ[11] ॥੧੩॥ ਬਿਕ

---

[1]ਰਾਜੇ ਦੀਨ ਹੋਕੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। [2]ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। [3]ਨਗਾਰ ਬੰਦ ਨਾ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੁਰਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜ ਸਕੇ। [4]ਫੌਜ, ਅਨੀਕਨੀ ਕਰੋਰ=ਕਰੋੜ ਫੌਜ। (ਅ) ਓਂਜ ਅਕ੍ਸ਼ੌਹਣੀ ਯਾ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾਂ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅਨੀਕਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।ਜਿਸ ਵਿਚ ੨੧੮੭ ਹਾਥੀ, ੨੧੮੭ ਰਥ, ੬੫੬੧ ਘੋੜੇ ਤੇ ੧੦੯੩੫ ਪੈਦਲ ਹੋਣ। [5]ਭਾਵ ਪਰੀਵਰਤਨ ਕਰਾਂਗਾ। (ਅ) ਗਰਦ ਵਿਚ ਰੁਲਾ-ਵਾਂਗਾ। [6]ਮਾਰਕੇ। [7]ਭਾਵ ਰਾਜ ਕਰੂੰਗਾ। [8]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਇਹੋ ਹੀ ਅਰਥ ਸਰ ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ [ਦੇਖੋ 'ਸਾਖੀ ਬੁਕ' ਦਾ ਸਫਾ ੮੧]। [9]ਨਾਮ। [10]ਮੈਂ ਤਿਆਗ ਦਿਆਂਗਾ। [11]ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨਗੇ।

ਸੁਤ ਕੋ ਹੁਇ ਰਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ । ਦੇਸ਼ ਕਾਮਗਰ[1] ਲਗੌਂ ਅਸ਼ੇਸ਼ੂ । ਦਿੱਲੀ
ਤੀਰਥ ਬਡੋ ਪ੍ਰਯਾਗੁ[2] । ਜਹਿਂ ਲਗ ਪੂਰਬ ਕੇਰ ਵਿਭਾਗੂ[3] ॥੧੪॥ ਸਭਿ ਕੋ
ਰਾਜ ਕਰੈ ਮਮ ਨੰਦ । ਸੁਜਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਾਇ ਬਿਲੰਦ । ਸਿੰਧ ਮਹਾਂ ਨਦ
ਬਹਤਿ ਝਨਾਊ[4] । ਰਾਵੀ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਲਗੋ ਪ੍ਰਭਾਊ[5] ॥ ੧੫ ॥ ਦੁਤੀਏ ਨੰਦਨ
ਕੋ ਹੁਇ ਰਾਜ । ਵਧਹਿ ਬਿਭੂਤਿ ਬਿਸਾਲ ਸਮਾਜ । ਪੁਰਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੁ
ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਕੋ । ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਰਾਜ ਹੋਇ ਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ॥ ੧੬ ॥ ਵਰਨ
ਆਲਮੀ ਕਰੈ ਉਚਾਰਾ[6]' । ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਾ । ਸਰਦਧਾਰ
ਬਿਨਤੀ ਕਹਿ ਐਸੀ । 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੁਝ ਕੋ ਆਗਯਾ ਕੈਸੀ ? ॥੧੭॥ਮਹਾ-
ਰਾਜ ਧਨਪਤ ਅਲਿਕੇਸ਼[7] । ਤਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹੀਅਹਿ ਕੁਛ ਸੰਦੇਸ । ਤਿਸ
ਕੇ ਪਠਯੋ[8] ਆਪ ਢਿਗ ਆਯੋ । ਜਿਮ ਭਾਖਯੋ ਮੈਂ ਆਨਿ* ਸੁਨਾਯੋ ॥੧੮॥
ਤੁਮ ਜਿਮ ਕਹੋ ਸੁਨਾਵਨ ਕਰਿਹੂੰ । ਸਕਲ ਜੱਛ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਰਹੂੰ ।
ਨਤੁ ਮੈਂ ਗਮਨੌਂ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ । ਚਲਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਰਹੁੰ ਉਚਾਰੇ'॥੧੯॥
ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ । 'ਸਰਦਧਾਰ ! ਅਬਿ ਹਟਹੁ ਪਿਛਾਰੇ ।
ਕਹਹੁ ਕੁਬੇਰ ਸੰਗ ਸੰਦੇਸ਼ । ਕਰਿ[9] ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਜੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੨੦॥ ਪੁਨ
ਚਮਕੌਰ ਕਰਹਿਂ ਘਮਸਾਨਾ । ਬਹੁਰ ਮੁਕਤਿਸਰ ਕਰਿ ਅਰਿ ਹਾਨਾ। ਹਿੰਦੂ
ਧਰਮ ਸਥਾਪਨ ਕਰਿਕੈ । ਬਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਰਿਕੈ॥੨੧॥ ਪੰਥ
ਤੁਰਕ ਕੋ ਅਧਿਕ ਵਿਰੋਧ। ਕਰੌਂ ਖਪਾਵਨ ਨੀਕੇ ਸੋਧਿ । ਅਵਰੰਗ ਜੋ
ਮੁਹੰਮਦੀ ਭਾਰੀ।ਤਿਸ ਬਿਨਾਸ਼ਿਕੈ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥੨੨॥ ਪੁਨ ਹਮ ਦੱਖਣ
ਕੋ ਚਢਿ ਜੈ ਹੈਂ । ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧੈ ਹੈਂ' । ਪੁਨ ਰਿਵਾਲ ਸੰਗ
ਕਹਯੋ ਗੁਸਾਈਂ । 'ਅਬਿ ਬਿਰੋਧ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ
ਕਰਿ ਚੁਕੇ ਲਰਾਈ । ਦਿਸ਼ ਦੋਨਹੁੰ ਤਿਮ† ਹੀ ਬਨਿ ਆਈ । ਸਮਾ ਪਾਇ
ਨਿਜ ਲੀਜੈ ਰਾਜੂ । ਭੋਗਹੁ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਰਾਜ ਸਮਾਜੂ ॥ ੨੪ ॥ ਨਾਹਕ ਰਣ
ਰਚਿ ਫਸਹੁ ਕਲੇਸੂ।ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਨਹੁੰ ਤਜਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਅਸ਼ੇਸੂ'। ਇਮ ਹੀ ਸਰਦ-
ਧਾਰ ਸਮੁਝਾਯੋ । ਕਹਿ ਰਿਵਾਲ ਤਿਹ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥ [10]ਕਹੋ

---

[1]ਨਾਮ ਦੇਸ਼ । [2]ਇਲਾਹਾਬਾਦ। [3]ਪੂਰਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। [4]ਜਿਥੇ ਮਹਾਂਨਦ ਸਿੰਧ ਤੇ ਝਨਾਉ ਵਹਿੰਦੇ
ਹਨ । (ਅ) ਬਿਹਥ=ਜੇਹਲਮ । [5]ਤਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋਵੇਗਾ (ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ) । [6](ਉਹ ਆਪਣਾ)
ਵਰਣ ਆਲਮੀ ਕਹਾਵੇਗਾ । [7]ਕੁਬੇਰ (ਜੋ ਹੈ) । [8]ਤਿਸ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ । [9](ਅਸੀਂ)
ਕਰਕੇ । [10]ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ । *ਪਾ:—ਆਖਿ । †ਪਾ:—ਇਮ ।

ਕੁਬੇਰ ਸੰਗ ਸਮੁਝਾਇ।ਨਾਗਨ ਸਾਥ ਬਿਰੋਧ ਮਿਟਾਇ। ਹਮਰੇ ਕਹੇ ਸੰਧਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਨਾਹਕ ਸੰਘਰ ਨਾਂਹਿ ਕਰੀਜੈ' ॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਰਿਵਾਲ ਪੁਨ ਉਚਰਨਿ ਕੀਨ। 'ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਬਚ ਸਿਰ ਧਰਿ ਲੀਨ। ਪ੍ਰਥਮ ਬਖੇਰਾ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਕਰੌਂ। ਜੱਛ ਹੰਕਾਰੇ ਤੇ ਨਹਿਂ ਟਰੌਂ' ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ 'ਹਮਾਰੇ ਬੈਨ। ਦਿਢ ਕੁਬੇਰ ਮਾਨਹਿ ਚਿਤ ਚੈਨ[1]। ਜਿਮ ਤੂੰ ਕਹੀ ਹਮਾਰੀ ਮਾਨੈਂ। ਤੁਝ ਤੇ ਦਸਗੁਨ ਸੌਂ[2] ਮਨਮਾਨੈ' ॥੨੮॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦੋਨੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਏ। ਤਬਿ ਰਿਵਾਲ ਉਰ ਬਹੁ ਹਰਿਖਾਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ। ਇਕ ਸੰਮਤ ਅਪਦਾ ਤੁਮ ਪਾਈ[3] ॥ ੨੯ ॥ ਅਨਿਕ ਬਿਧਨ ਕੋ ਉਠਹਿ ਕਲੇਸ਼ੂ। ਬਿਪਤਾ ਤੁਮ ਕੋ ਪਰਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ। ਤਬਿ ਮੈਂ ਮਿਲੌਂ ਆਇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਤਿਸ* ਕੋ ਕਾਰਨ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ ਸਭਿ ਬੇਦਨ ਮਾਤਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਕੋਪ ਉਪਹਾਤਾ[4]†।–ਮੇਰੋ ਕਰ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਅਪਮਾਨਾ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਨਹਿਂ ਠਾਨਾ‡ ॥੩੧॥ ਨਹੀਂ ਪੰਥ ਮੈਂ ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ੂ। ਮੋਹਿ ਬਿਸਾਰ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਅਸ਼ੇਸ਼ੂ[5]। ਸਰਬ ਮ੍ਰਿਯਾਦ ਸਥਾਪਨ ਕੀਨਿ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਧਰਿ ਰਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੩੨॥ ਏਕ ਮੋਹਿ ਕਉ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰਾ–। ਯਾਂਤੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ§।–ਭੋਗਹੁ ਬਿਪਤਾ ਸੰਮਤ ਏਕੂ–। ਇਹ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੂ ! ॥ ੩੩ ॥–ਪਾਹੁਲ ਦਈ ਪੰਥ ਉਪਜਾਏ। ਆਪ ਲਈ ਪਾਹੁਲ ਹਰਿਖਾਏ। ਮੇਰੇ ਬਿਨਾ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਕਾਰਾ–। ਯੋਂ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕੋਪ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸੁਚੇਤ ਨਿਤ ਰਹੀਯਹਿ। ਸ੍ਰਾਪ ਗਾਇੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਉਰ ਲਹੀਯਹਿ।ਸਮੇ ਸਮੇ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿ ਮਿਲੈ ਹੌਂ। ਤੁਮਰੇ ਬਾਕ ਸੁਨੌਂ, ਉਚਰੈ ਹੌਂ[6] ॥ ੩੫ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਸੰਬਾਦਾ। ਦੋਨੋ ਹਟੇ ਰਿਦੇ ਅਹਿਲਾਦਾ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਗਏ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਸਿਧਰਿਕੈ॥੩੬॥ਸਰਦਧਾਰ ਜਛ ਅਲਕਾ ਪੁਰੀ[7]।ਮਿਲਿ ਕੁਬੇਰ ਕੋ¶

[1]ਕੁਬੇਰ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਮੰਨੇਗਾ। [2]ਭਾਵ ਕੁਬੇਰ। [3]ਇਕ ਸਾਲ ਆਪ ਨੇ ਅਪਦਾ ਪਾਵਣੀ ਹੈ। [4]ਉਪਜਿਆ। [5]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚੋਂ। [6]ਸੁਣਾਂਗਾ ਤੇ ਉਚਰਾਂਗਾ। [7]ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਪੁਰੀ (ਗਿਆ)। *ਪਾঃ–ਇਸ। †ਪਾঃ–ਉਪਰਾਤਾ, ਉਮਹਾਤਾ। ‡ਪਾঃ–ਮਾਨਾ।

§ਇਹ ਖਿਆਲ ਬੀ ਕਿਸੇ ਗੁੱਸੇ ਖਾਧੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਖੇਪਕਾਰ ਦਾ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲੈਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਪੜਚੋਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਅਰ ਉਪਨਿਖਦ ਅਰ ਸਾਰੇ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਖਿਆਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਜਪਜੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ¶ਪਾঃ–ਸੋਂ।

ਸਭਿ ਸੁਧ ਕਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਦੇਸ ਸੁਨਾਏ। ਸੁਨਿ ਧਨਪਤਿ[1] ਮਨ ਮਹਿ ਹਰਖਾਏ ॥ ੩੭ ॥ ਬੈਰ ਭਾਵ ਨਾਗਨ ਸੰਗ ਛੋਰਾ। ਮਿਲੇ ਮੇਲ ਹਿਤ ਕਰਿ ਜੁਗ ਓਰਾ[2]।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਿਂ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ*। ਸਤਿਗੁਰ ਪੀਰ ਸਿੰਘ ਲੈ ਸੰਗ ॥੩੮॥ ਪਰਬਤ ਪਰ ਤੇ ਉਤਰਤਿ ਭਏ। ਸਿਵਰ ਆਪਨੇ ਆਵਨ ਕਏ। ਚਾਰਹੁ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹਰਖੇ। ਮੇਲਾ ਹੇਰਤਿ ਤੀਰਥ ਪਰਖੇ। ੩੯ ॥

---

[1]ਕੁਬੇਰ। [2]ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ।

*ਇਹ ਕਥਾ ਪੌਰਾਣਕ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੀ ਹੈ, ਜੱਛ ਤੇ ਨਾਗ ਕੁਛ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਤੇ ਕੁਛ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਰਲਵੀਂ ਗਲ ਬਾਤ ਆਈ ਹੈ। ਜੱਛ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਨਾਗ ਕੱਸਜਪ ਦੀ ਉਲਾਦ ਕੱਦ੍ਰੂ ਤੋਂ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। 'ਰਵਾਲ' ਨਾਗਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਤੇ ਸਰਦਧਾਰ ਜੱਛਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚੋਂ ਅਸਲੀਅਤ ਲੱਭਣੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਜਦ ਤਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾ ਮਿਲਣ। ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੇਵਾਲ ਜੋ ਰੈਵਾ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਗਵੰਸ਼ੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਗਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਸ਼ਾਕਾ ਕੁਲ' ਦੀ ਨਾਗ ਜ਼ਾਤੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਹਿੰਦ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਆਕੇ ਰਾਜੇ ਹੋਏ। ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਰਿਹਾ। ਬਿੱਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਸਦੀ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਦੇਵ ਨਾਗ' 'ਰਣਪਤਿ ਨਾਗ' ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਸ਼ਿਲਾ ਲੇਖ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਮੁਦ੍ਰ ਗੁਪਤ' ਨੇ 'ਰਣਪਤਿ ਨਾਗ' ਤੇ ਫਤਹ ਪਾਈ। ਗੋਯਾ 'ਗੁਪਤ' ਕੁਲ ਨੇ 'ਨਾਗ' ਕੁਲ ਜਿੱਤੀ। ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਟੈਕਸਿਲਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬੀ 'ਨਾਗ' ਵੰਸ਼ੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵੈਰ ਆਰੀਆ ਕੁਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਪਰੂਰਵਸ ਨਾਲ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਨਾਗ ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਨਾਗ ਜ਼ਾਤੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰਦੇ ਤੇ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਬੀ ਸਨ, ਇਹ ਪੂਜਾ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਟੈਕਸਿਲਾ ਵਿਚ ਤੱਕੀ ਸੀ। ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਤਕ ਅਪਣੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਨਾਗ ਭਾਸ਼ਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਨਾਗ ਤੇ ਨਾਗਾ ਜ਼ਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਵਾਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਗ ਜ਼ਾਤੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੱਛ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਰੀਆ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋ ਆਰੀਆ ਕੁਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਯਾਂ ਜੱਖ ਤੇ ਜੱਛ ਪਾਠ ਦੱਛ ਦੀ ਥਾਂ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਭੁਲ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਜੱਛ ਯਾ ਦੱਛ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਆਰੀਆ ਕੁਲ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਆਰੀਆ ਕੁਲ ਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਵੈਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗ ਜੁੱਧ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਕਥਾ ਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁੱਧਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਪੂਤ (ਜੋ ਖਤ੍ਰੀ ਤੇ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ)

ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ। ਕੀਨਸਿ ਕੰਚਨ ਕੋ ਬਹੁ ਦਾਨ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਜੀਤੋ ਆਦਿ। ਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਅਹਿਲਾਦ॥੪੦॥ ਸਰਬ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰੰਤੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਉਰ ਪਰਖੰਤੇ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਥਿਰਯੋ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ।ਦੇਸ਼ ਗਿਰਿਨ ਕੋ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਹੇਰਾ॥੪੧॥ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਕੂਚ ਪਧਾਰੇ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਹੋਯਹੁ ਤਯਾਰੇ। ਬਾਜਿ ਉਠ੍ਯੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਗਿਰਵਰ ਕੇ ਮਗ ਪ੍ਰਭੂ ਪਧਾਰਾ ॥੪੨॥ ਚਢੀ ਪਾਲਕੀ ਗੁਜਰੀ ਚਲੀ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਿਰ ਮਗ ਬਿਧਿ ਭਲੀ। ਤੀਨਹੁੰ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਚਢਿ ਡੋਰੇ। ਗਮਨ ਕੀਨ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਓਰੇ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਰਿਵਾਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਮੰਡੀ ਪਤੀ ਪਾਸ ਡੇਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੰਡੀਪਤਿ ਮਹਿਪਾਲ ਕੋ ਸੁਧ ਕੀਨੀ ਕਿਨ[1] ਆਇ। 'ਅਬਿ ਲੌ ਗੁਰ ਡੇਰਾ ਤਹਾਂ ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਇ' ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ[2] ।–ਗੁਰ ਆਨੈਂ ਇਸ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ। ਮਿਲੌਂ ਜਾਇ ਤਹਿਂ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲ੍ਯਾਊਂ। ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਡੇਰਾ ਉਤਰਾਊਂ ॥ ੨॥ ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰੀਤ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ। ਦੀਨਦੁਨੀ ਸੁਖ ਪੈ ਹੌਂ ਕਰਿ ਕੈ[3]। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਜਿਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ। ਹੋਇ ਸੁ ਨਿਸ਼ਚੇ ਸਭਿ ਜਗ ਜਾਨੈ–॥੩॥ ਕਰਿ ਇੱਛ੍ਯਾਦਿ

---

[1]ਕਿਸੇ ਨੇ। [2]ਮੰਡੀਪਤੀ ਨੇ। [3](ਸੇਵਾ) ਕਰਕੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਆਰੀਆ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਨਾਗ ਜ਼ਾਤੀਆਂ ਤੋਂ ਰਾਜ ਖੁਹਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਮਸਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਐਉਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣ ਗਏ। ਇਹ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਇਸਸਮੇਂ ਤਕ ਬੀ ਰਹੇ ਹਨ,ਸੋ ਇਹ ਕੋਈ ਉਸਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲੀਆਂ ਚੁਕੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂਹੈਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਆਸ ਇਹ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਵਾਲਸਰ ਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਸੀ ਚਾਹੇ ਨਾਗ ਵੰਸ਼ਜ਼ ਰਾਜੇ ਥੋੜੇ ਸਨ ਪਰ ਪ੍ਰਜਾ ਵਿਚ ਅਨਆਰਯਾ ਕੁਲ ਬਹੁਤੇਰੀ ਸੀ। ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ, ਫੇਰ ਆਪ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਇਤਫਾਕ ਕਰਾਇਆ। ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਬਾਹੂ ਬਲ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਉਂਤ ਇੱਥੇ ਬਣੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਜੇ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਜੋ ਹੋਣਹਾਰਾਂ ਇੱਥੇ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ, ਓਹ ਆਖੇਪ-ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਐਸੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਿਆਸ ਦੁੜਾਕੇ ਲੋਕੀ ਭਾਵ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਅਸਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਹੋਣਹਾਰਾਂ ਸਨ ਬੀ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਸਨ ਤਾਂ ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੀਹ ਕੁਛ ਬਣਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ।

ਕਾਮਨਾ ਰਵਧੋ । ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਨਿ ਕੋ ਆਨੰਦ ਬਢਯੋ । ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਚਮੂੰ ਨਿਜ ਕੇਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਗਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ ੪॥ ਆਵਤਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ਚਲੇ । ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ ਪੰਥ ਮੇਂ ਮਿਲੇ । ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਤੇ ਢਿਗ ਗਇਊ। ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਬੰਦਨਾ ਕਇਊ ॥੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਬਿਨਤੀ ਭਨੀ।'ਮੈਂ ਜਬਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨੀ।ਇਸ ਮਗ ਲਯਾਵਨ ਹੇਤ ਸਿਧਾਰਾ। ਤੁਮ ਪੂਰਬ ਹੀ ਇਤ ਪਗ ਧਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਭਿ ਕੇ ਜਾਨਨਿ-ਹਾਰੇ। ਜਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੇ । ਮਮ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਪਾਵਨ ਕਰਿ ਪਾਵਨ[1] । ਪਾਵਨ ਕਰੋ[2] ਸਰਬ ਹੀ ਥਾਵਨਿ' ॥੭॥ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ 'ਇਸੀ ਮਗ ਆਇ। ਤਵ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਉਤਰਹਿਂ ਅਬਿ ਜਾਇ । ਚਢਹੁ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਚਲਿ ਆਗੇ । ਹਮ ਆਵਹਿ ਤੁਝ ਪਾਛੇ ਲਾਗੇ' ॥੮॥ਸੁਨਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕਹਿ 'ਚਲੌਂ ਪਿਛਾਰੀ।ਹੂਜੈ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ!ਆਪ ਅਗਾਰੀ।ਰਾਵਰ ਕੋ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਵੌਂ। ਪੁਨ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੌਂ' ॥੯॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀਨ। ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਕਹਿ ਸੁਨਤਿ[3] ਪ੍ਰਬੀਨ । ਦਿਵਸ ਢਰਯੋ ਚਾਲਤਿ ਮਗ ਜਬੈ। ਸਰਿਤਾ ਤੀਰ ਪਹੂਚੇ ਤਬੈ ॥ ੧੦॥ ਉਤਰੇ ਤਟ ਪਰ ਲੈਬੇ ਅਮਲ*। ਧਰੇ ਧਰਾ ਪਗ ਜੁਗ ਪਗ ਕਮਲ । ਦਾਸ ਆਇ ਸ਼ੁਭ ਫਰਸ਼ ਵਿਛਾਵਾ। ਤਬਿ ਸੁੱਖਾ ਤਤਕਾਲ ਬਨਾਵਾ॥ ੧੧ ॥ ਉਤਰਯੋ ਗਿਰਪਤਿ ਚਮੂ ਸਮੇਤ । ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਸਹਿ ਚੇਤ[4] । ਥਾਨ ਥਾਨ ਤਟ[5] ਸਿੰਘ ਥਿਰੇ ਹੈਂ । ਭੰਗ ਅਫੀਮਾਂ ਖਾਨ ਕਰੇ ਹੈਂ* ॥ ੧੨ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਮਾਦਿਕ[6] ਗੁਰ ਛਕਿ ਲੀਨੇ । ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਭਿਨਿ ਤਨ ਕੀਨੇ । ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ । ਊਪਰ ਬੰਧਿ ਜਿਗਾ ਦਮਕਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਝਪਝੂਲਤਿ ਕਲਗੀ ਬਰ ਤੁੰਗ[7] । ਲਗੇ ਜਵਾਹਰ ਜਗਮਗ ਰੰਗ । ਆਇ ਖਾਲਸਾ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ । ਹੇਰਤਿ ਸਰਿਤਾ ਸੁੰਦਰ ਪਾਨ[8] ॥ ੧੪॥ ਮੰਡੀਪਤਿ ਬੈਠਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸ । ਤਿਸ ਛਿਨ ਬੋਲੇ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । 'ਮੰਦ ਮੰਦ ਚਲਿ ਨੀਰ ਗੰਭੀਰ । ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈਂ ਜੁਗ ਤੀਰ[9] ॥ ੧੫ ॥ ਇਕ ਘਟ ਲੇ ਜਲ ਪਰ ਧਰਿ ਆਵਹੁ† । ਹਤਹੁ

---

[1] ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਾਉਣਾ ਕਰਕੇ। [2] ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ। [3] ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4] ਨੇੜੇ ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਕੇ। [5] ਪਾਸ। [6] ਦੋਵੇਂ ਅਮਲ। (ਅ) ਦੋ ਮਾਵੇ। [7] ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹਿਲਾਉ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [8] ਜਲ। [9] ਦੋਵੇਂ ਕੰਢੇ। *ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। †ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਘੜਾ ਕਿਸੇ ਧਾਤੂ ਦਾ ਸੀ।

ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵਹੁ'। ਹੁਕਮ ਖਾਲਸੇ ਪਰ ਇਮ ਭਯੋ। ਏਕ ਸਿੰਘ ਘਟ ਲੈ ਤਬਿ ਗਯੋ॥੧੬॥ਜਿਤ ਤੇ ਜਲ ਆਵਤ ਤਹਿਂ ਧਰਿਓ।ਸੂਧੋ ਘਟਾ ਨੀਰ ਪਰ ਤਰਿਓ। ਸਕਲ ਸਿੰਘ ਲੈ ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ[1]। ਛੋਰੀ ਗਨ ਗੋਰੀ ਅਰਿਦਮਣੀ[2] ॥੧੭॥ ਰਹੇ ਚਲਾਇ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਇਕ ਨ ਲਗੀ ਘਟ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਏ।–ਇਹ ਕਹਾ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨੀ ਜਾਏ–॥੧੮॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ ਤੁਪਕ ਉਠਾਈ। ਦੇ ਗਿਰਪਤਿ ਕੋ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਤੂੰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਗੋਰੀ ਇਸ ਮਾਂਹੀ। ਹਤਿਬੇ ਬਿਨਾ ਲੱਛ ਰਹਿ ਨਾਹੀਂ[3]' ॥ ੧੯॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਗੁਰ ਪਗ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਮੰਡੀ ਪਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਘਟ ਉਲਟਯੋ।ਸੂਧੇ ਤੇ ਮੂਧਾ ਕਰਿ ਦਯੋ ॥੨੦॥ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਲੋਕਿ ਗੁਸਾਈਂ।ਮੰਡੀ ਪਤਿ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।'ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਤੁਵ ਹੋਈ। ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਹਮ ਪੂਰਵਹਿਂ ਸੋਈ ॥ ੨੧॥ ਹਤਯੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ[4]।ਗੋਰੀ ਮਾਰਿ ਸਕਯੋ ਨਹਿਂ ਅੰਨ'। ਸੁਨਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਤਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਝ ਕੋ ਚਾਹ ਨ ਕਾਈ॥੨੨॥ ਦੂਧ ਪੂਤਿ ਧਨ ਧਾਮ ਘਨੇਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਘਰ ਮੇਰੇ। ਕਹਾਂ ਜਾਚਨਾ ਕਰੌਂ[5] ਗੁਸਾਈਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰੀ ਪੂਰਨ ਸਮੁਦਾਈ'॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਭਨਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕਛੁ ਮਾਂਗ। ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਦੇਰ ਨਹਿਂ ਲਾਗ। ਰਿਸ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹਿ ਨਿਫਲ ਹਮਾਰੀ[6]। ਯਾਂਤੇ ਦਯੋ ਚਹੈਂ, ਉਰਧਾਰੀ[7]' ॥ ੨੪ ॥ ਤਬਿ ਮੰਡੀ ਪਤ ਹਰਖ ਉਚਾਰਾ। 'ਬਹੁ ਪੁਸ਼ਤਨਿ ਲਗ ਰਾਜ ਹਮਾਰਾ। ਰਹੈ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਜਾਚਨ ਕਰੌਂ। ਇਹ ਇੱਛਾ ਇਕ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰੌਂ ॥ ੨੫ ॥ ਉਪਜਹਿ ਪੰਥ ਸਮੂਹ ਤੁਮਾਰੇ[8]। ਕਰਹਿ ਰਾਜ ਛੀਨਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਰੇ'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਤ-ਕਾਲ ਉਚਾਰਾ। 'ਜੋ ਛੀਨਹਿਗੋ ਰਾਜ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਇਸ ਘਟ ਸਮ ਮੂਧਾ ਘਰ ਹੋਵੈ। ਜੋ ਛੀਨਹਿ ਇਤ ਆਇ ਨ ਜੋਵੈ[9]'। ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ ਕੀਨਸਿ ਪਗ ਨਮੋ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਚਾਲੇ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥੨੭॥ਸਲਿਤਾਉਲੰ-

---

[1]ਬੰਦੂਕਾਂ। [2]ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ਕ। [3]ਫੁੰਡੇ ਬਿਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਾ ਰਹੇ। [4]ਦੇਖਕੇ (ਅਸੀਂ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਹਾਂ। [5]ਕਾਹਦੀ ਮੰਗ ਕਰਾਂ। [6]ਰਿਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ (ਦੋਵੇਂ) ਸਾਡੀਆਂ ਨਿਫਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। [7]ਤੂੰ (ਜੋ ਚਾਹੇਂ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲੈ। [8]ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਉਪਜੇਗਾ। [9](ਉਹ ਫਿਰ) ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ।

ਘਤਿ ਮੰਡੀ ਆਏ। ਉਤਰਯੋ ਸਿਵਰ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸਰਬ ਰੀਤ ਕੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕਿਯ ਸੇਵਾ। ਕਰੇ ਰਿਝਾਵਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਾ॥ ੨੮॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਏ। ਸੇਵਹਿ ਭੂਪਤਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਲੇ ਗਯੋ। ਸੰਗ ਆਪ ਹੁਇ ਬਨ ਬਿਚਰਯੋ॥੨੯॥ ਗੜ੍ਹ ਕਮਲਾਹ* ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਗਏ। ਮਹਾਂ ਮਵਾਸੀ ਥਲ ਦਿਖਰਏ। ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਵਰ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਇਕ ਗਢ ਗੁਰੂ ਤਹਾਂ ਰਚਿ ਲਯੋ ॥੩੦॥ ਬੈਠੇ,ਬਚਨ ਭਯੋ ਗੁਰ ਕੇਰੋ। 'ਇਸ ਥਲ ਪੰਥ ਆਇ ਜਬਿ ਮੇਰੋ। ਤਬਿ ਕਮਲਾਹ ਮਵਾਸੀ ਲੈ ਹੈ[1]। ਰਾਜ ਆਪਨਾ ਇਹਾਂ ਟਿਕੈ ਹੈ'॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਮੰਡੀ ਪਤਿ ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ।'ਸਭਿ ਤੇ ਰਹਿਯੋ ਮਵਾਸ ਮਹਾਂਨੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਕੰਦਰ ਇਸ ਥਲ ਆਯੋ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਇਸੈ ਛੁਟਾਯੋ॥ ੩੨॥ ਕਰਿ ਬਹੁ ਜਤਨ ਗਯੋ ਸੋ ਹਾਰਾ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਅਫਲਾਤੂਨ[2] ਉਚਾਰਾ†।ਜਿਸਕੇਸਮ ਬੁਧਿ ਕਿਸ ਕੀ ਨਾਂਹੀ। ਅਦਭੁਤਿ ਮਤਿ ਅਤਿ ਥੀ ਤਿਸ ਪਾਹੀ॥ ੩੩॥ ਤਿਸ ਨੇ ਪਰਬਤ ਕੀ ਨਸ ਜਾਨੀ[3]। ਟੰਕ ਦਈ[4] ਤਬਿ ਨਿਖੁਟਯੋ[5]ਪਾਨੀ। ਅਤਰ ਨ੍ਰਿਪ ਜਪ ਸੁਰਪਤਿ ਕੇਰਾ[6]। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ[7] ਆਇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥ ੩੪॥ ਇਕ ਪਥਰੀ ਘਨ ਜੁਤਿ ਕਰਿ ਦੀਨ[8]। ਸੋ ਸੰਪਟ ਮਹਿਂ[9] ਪਾਵਨ ਕੀਨ। ਪੈਸਾ ਭਰ ਘਨ ਕੇਰ ਅਕਾਰਾ[10]। ਜਬਿ ਖੋਲਹਿ ਤਬਿ ਕਰਿ ਬਿਸ-ਤਾਰਾ[11] ॥੩੫॥ ਇਸ ਗਿਰ[12] ਸਮ ਹੁਇ ਕਰਿ ਬਰਸਾਵੈ‡। ਅਧਿਕ ਨੀਰ

[1]ਕਮਲਾਹ ਆਕੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਲੈ ਲਵੇਗਾ (ਖਾਲਸਾ)। [2]ਅਫਲਾਤੂਨ ਨੇ। [3]ਨਾੜੀ ਜਾਨੀ। [4]ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ [ਸੰਸ:, ਟੰਕਣ]। (ਅ) ਕੱਟ ਦਿਤੀ। [5]ਮੁੱਕ ਗਿਆ। [6]ਅੰਦਰ ਰਾਜਾ ਨੇ ਇੰਦਰ ਦਾ ਜਪ ਕੀਤਾ। [7](ਇੰਦਰ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। [8]ਬਦਲੀ ਵਰਗੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। [9]ਡੱਬੇ। [10]ਪੈਸਾ ਭਰ ਆਕਾਰ ਸੀ ਬੱਦਲ ਦਾ। [11](ਪੱਥਰੀ) ਫੈਲ ਜਾਵੇ। [12](ਕਮਲਾਹ) ਦੇ ਪਹਾੜ ਜਿੱਡੀ।

*ਕਮਲਾਹ ਗੜ੍ਹ ਨਾਮੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜੋ ਹੁਣ ਮੰਡੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੈ।

†ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਹਮਲਾ ੩੨੭ ਸੰਨ (ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਫਲਾਤੂਨ (ਪਲੇਟੋ) ਜੀ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ੩੪੭ ਸੰਨ ਈ: ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ)ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਹੋਇਆ। ਸੋ ਦੁਇ ਜਣੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਰਵਾਇਤ ਮੰਡੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇੱਥੇ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ ੩੫੬ (ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਸੰਨ ੩੨੩ (ਈ: ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਹੈ। ਅਫਲਾਤੂਨ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ ੪੨੭ (ਈ: ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ੩੪੭ (ਈ: ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਹੈ।

‡ਪਾ:-ਬਰਖਾਵੈ। ਪੁਨਾ:-ਬਰਪਾਵੈ।

ਕੀਨਸਿ ਮਨ ਭਾਵੈ।ਜਬਿ ਸੰਪਟ ਮਹਿੰ ਪਥਰੀ ਧਰੈ। ਲਘੁ ਹੁਇ ਸੰਪੁਟ ਮਹਿੰ ਘਨ, ਬਰੈ ॥ ੩੬ ॥ ਜਬਿ ਚਾਹਹਿ ਤਬਿ ਲੇਹਿ ਨਿਕਾਰੀ। ਬਰਖਾਵੈ ਬਰਖਾ ਬਰ ਬਾਰੀ। ਹੇਰਿ ਸਕੰਦਰ ਏਵ ਮਵਾਸ। ਤਯਾਗ ਦਈ ਗਢ ਲੇਬੇ ਆਸ ॥ ੩੭ ॥ ਗਯੋ ਅਪਰ ਬਲ ਰਹਯੋ ਮਵਾਸ। ਅਪਰ ਕੌਨ ਲੇਬੇ ਕਰਿ ਆਸ'।ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਸਮਾ ਅਸ ਹੋਇ। ਆਨਿ ਖਾਲਸਾ ਤੋਰਹਿ ਸੋਇ' ॥ ੩੮ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬਸੇ ਦੁਰਗ ਰਚਿ ਤਹਾਂ। ਨਾਮ ਗੁਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਸੁਵਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਕੌ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਚਢਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਵੀ ਕਹੈ ਜੋ ਗੁਰ ਬਰ ਦੀਨੋ। ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਨੋ ॥ ੪੦ ॥ ਜਿਸ ਭੂਪਤਿ ਸਿੰਘ ਮੰਡੀ ਲੀਨਿ[1]। ਤੱਤਕਾਲ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਦੀਨ। ਪਿਤ ਸੁਤ ਦੋਨੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਪਾਇ। ਤਿਨ ਕੌ ਸਦਨ ਦਿਯੋ ਉਲਟਾਇ ॥ ੪੧॥ਮੂਧਾ ਘਰਿ ਹਮ ਆਂਖਨ ਦੇਖਾ।ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਥਿਰਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖਾ*। ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਨਿਫਲ ਕਿਮ ਜਾਇ। ਗਢ ਕਮਲਾਹ ਖਾਲਸੇ ਪਾਇ ॥੪੨॥ ਗੁਰ ਬਚ ਸਫਲ ਜਨਾਵਨ ਕਾਰਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭੀ ਕਰਯੋ ਉਚਾਰਨ। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਰਸ ਪੂਰਨ ਕਥਾ। ਭਈ ਜਥਾ ਪਾਵਨ ਕਹਿ ਤਥਾ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਮੰਡੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

---

[1]ਜਿਸ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੰਡੀ ਲਈ।

*ਏਜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤਕ ਮੰਡੀ ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੧੮੩੯ ਈ: ਵਿਚ 'ਵਿਜਨੇ' (G. T. VIGNE) ਨਾਮ ਦੇ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਨੇ,ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਮੰਡੀ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਅਫਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਵੜੇ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ੧੮੪੦ ਵਿਚ ਕੰਵਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜਨਰਲ ਵਨਤੂਰਾ ਨੇ ਮੰਡੀ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਰਾਜਾ ਬਲਬੀਰ ਸੈਨ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਘੱਲਿਆ। ਪਰੰਤੂ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੰਡੀ ਵਾਪਸ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੰਵਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਾਪ ਬੇਟਾ ਉਤੋੜਲੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। 'ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੰਵਰ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ।

੯. [ਮਹਾਂਦਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਨਾ ਲਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ *ਕ੍ਰਮਕ੍ਰਮ ਪੰਥਉਲੰਘਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰੀ† ਆਇ। ਕਰਯੋ ਬਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੰਗ ਤ ਆਵੈ ਜਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈ।ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਪਾਵੈ।ਦੇਗ਼ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਨਿਖੁਟਤਿ ਨਾਂਹੀ।

*ਇਥੋਂ ਹੁਣ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੫੯ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। †ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਫਰ ਦੀ ਖੋਜ ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਈਕਲ ਯਾਤ੍ਰੂ) ਨੇ ਉਨ੍ਹੀਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਕੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਵਿਚ ਛਪਵਾਈ ਸੀ। ਉਹ ਸੰਖੇਪ ਮਾਤ੍ਰ ਇਉਂ ਹੈ:-ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਨੂੰ ੫ ਮੀਲ ਤੇ ਕਦਟੋਰ ਡੇਰੇ ਕੀਤੇ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਿਆਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਏਥੇ ਇਕ ਥੜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਚਲਕੇ ਦਿਵਾਰੇ ਪੱਤਣੋਂ ਪਾਰ ਹੋਏ। ਇਥੇ ਹੁਣ ਨਵਾਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਪੁਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਥੋਂ ਮੀਲ ਕੁ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਅਜੇ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਆਪ ੧੩ ਮੀਲ ਤੇ ਸੁਕੇਤ ਪੁਜੇ, ਏਥੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜੀਤ ਸੈਨ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਇਥੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਚੱਲ ਕੇ ਰਵਾਲਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਪੂਰਬਲੇ ਪਾਸੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਮਿਲੇ ਤੇ ਸੁਲਹ ਦੇ ਸੰਧ ਹੋਏ। ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਏਥੋਂ ਟੁਰਕੇ ਮੰਡੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸਿਧ ਸੈਨ ਦੀ ਬਿਨੈ ਕਰਨ ਤੇ ਮੰਡੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਸਿਧ ਸੈਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਾਉ ਕੀਤਾ। ਮੰਡੀ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਆਪ ਚਾਈ ਤੇ ਪਾਲਕੀ ਦਾ ਡੰਡਾ ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਰਿਹਾ। ਮੰਡੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਸਿਧ ਸੈਨ ਨੇ ਬਣਵਾਏ। ਇਕ ਪਡਲ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟਿਕੇ ਸਨ, ਦੂਸਰਾ ਹਥਲੀ ਵਿਚ 'ਗੁਰੂ ਕੋਟ' ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਹਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਕੁਛ ਮਾਫੀ, ਕੁਛ ਨਕਦੀ ਤੇ ਲੂਣ ਆਦਿ ਹੁਣ ਤਕ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਤੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਹੈਨ। ਮੰਡੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਚ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਵੇਰ ਗਿਆ। ਗੋਗਰੇ ਦੀ ਧਾਰ ਦੇ ਹੇਠਾੜ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਤੇ ਇਕ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਮੰਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਾਲਾ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਚਸ਼ਮਾ ਟੁਰ ਪਿਆ। ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਕੋਟ ਅੱਪੜੇ ਜੋ ੧੬ ਮੀਲ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਰਾਜਾ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਦੋ ਦਿਨ ਠਹਿਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਦੇ ਪਿੰਡੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਿਕੰਦਰੇ ਦੀ ਧਾਰ ਲੰਘਕੇ ੭ ਮੀਲ ਤੇ ਜਾਕੇ ਥੰਡੇਵਾਲ ਠਹਿਰੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਲੋਟ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਡੇਰਾ ਪਿਪਲ ਹੇਠ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਜੇ ਹੈ ਤੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਥੜਾ ਬੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਥੋਂ ਟੁਰਕੇ ਆਪ ਤਲਵਾੜਾ, ਮਟੀਅਲ, ਸਾਊ, ਤੋਂ ਬੰਧਾ ਘਾਟ ਦੀ ਧਾਰ ਲੰਘ ਕੋਟਲੂ ਆਏ। ਇਥੋਂ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਕਚਲੋਰ ਪਿੰਡ ਡੇਰੇ ਕੀਤੇ ਜੋ ਖਲੋਟ ਤੋਂ ੩੧ ਮੀਲ ਹੈ। ਪਿੱਪਲ ਜਿਸ ਹੇਠ ਆਪ ਟਿਕੇ ਸਨ ਅਜੇ ਹੈ। ਲੋਕੀਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੀ ਆਏ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਚਲਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਲੋਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜੀ ਅੱਪੜੇ।

ਮਿਲਹਿਂ ਸਿੱਖ ਗਨ ਖਾਲਸ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨ ॥ ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਕੋ ਧਾਰਹਿਂ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਿਨ ਕੋ ਅੱਭਯਾਸ ਬਿਚਾਰਹਿਂ। ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਕਹੁ ਪੜ੍ਹਹਿਂ ਪੜ੍ਹਾਵਹਿਂ। ਗੁਰ ਜਸ ਕੋ ਨਿਤ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ॥ ੩ ॥ ਸਥਿਰ[1] ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਪਹਿ* ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ। ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਰਸ ਨਿਮਗਨ ਥੇ ਮਨ ਮਹਿਂ†। ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਤਿ ਅਸ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਨੰਦਲਾਲ ਜੁਤਿ ਸੁਮਤਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥੪॥ ਜੋ ਬੂਝਨਿ ਚਾਹਹਿ ਕੁਛ ਬਾਤ। ਸੁ ਇਹ ਕਹਹਿ ਭਲੇ ਬੱਖ੍ਯਾਤਿ[2]'। ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਿਖਾਰੀ ਕਰੇ ਇਕੱਤ੍ਰ। ਨਿਤ ਬਾਣੀ ਕਉ ਲਿਖਹਿਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ॥ ੫ ॥ ਜੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਚਾਰ ਲਿਖਾਰੀ[3]। ਕਵੀ ਸਕੇਲੇ ਜਿਨ ਮਤਿ ਭਾਰੀ।ਕਰਹਿਂ ਕਬਿੱਤ ਸੁਨਾ-ਵਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ। ਉਪਜਾਵਹਿਂ ਬਹੁ ਆਨੰਦ ਉਰ ਕੋ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਾਈ।ਪੁਨ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਲਈ[4] ਗੁਸਾਈਂ।ਕੇਸ ਰਖਾਵਨਿ ਕੀਨ ਸਭਿਨਿ ਕੋ। ਕਛ ਪਹਿਰਾਇ ਧਰਯੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ॥ ੭ ॥ ਸੰਗਤ ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨਨਿ ਕੇਰੀ।ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਖ ਮੋਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।ਬੇਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈਂ। ਨਹੀਂ ਦਰਸ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਆਵੈਂ ॥ ੮ ॥ 'ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਸ਼ਿਰਰ[5] ਭਯੋ ਹੈ। ਕਰਮ ਅਜੋਗ ਬਿਸਾਲ ਕਯੋ ਹੈ। ਸਭ ਕੇ ਗਰੇ ਜੰਞੂ ਉਤਰਾਏ। ਝਾਰਨ ਪਰ ਡਾਰੇ ਪਹਿਰਾਏ[6]॥੯॥ਸੁਨਿ ਇਕ ਦਿਨ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਗੁਰ ਕੀ ਸੰਗਤ ਝਾਰ ਉਦਾਰਾ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹੋਇ। ਬੰਧੇ ਜਾਤਿ ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਾ ਜੋਇ[7]॥੧੦॥ਇਕ ਦਿਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਿਯ ਦਾਨ। ਲੋਹਾ ਮਾਂਹ ਸਨੇਹ[8] ਮਹਾਨ। ਸੌ ਸੌ ਮਣ ਇਹ ਵਸਤੁ ਤੀਨ। ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨ ॥ ੧੧ ॥ 'ਬਾਂਟ ਦੇਹੁ ਉੱਤਮ ਦਿਜ ਗਨ ਕੋ'। ਗਏ ਦਾਸ ਲੇ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਕੋ। ਵਹਿਰ ਦਯੋ ਜਬਿ, ਲੇਂ ਦਿਜ ਨਾਂਹਿ[10]।ਕਹਿਂ

---

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਥਿਰ ਸਨ। [2]ਸੋ ਇਹ (ਸੁਮਤੀਵਾਨ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦੱਸਣਗੇ। [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਲਿਖਾਰੀ ਜੋ ਖਾਸ ਸਨ। [4]ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਲਈ। [5]ਹੱਠ। (ਅ) ਸ਼ਿਰਰ (ਸ਼ਿਰਾਰਾ) ਜਾਨੂ, ਕਮਲਾਪਨਾ। [6](ਗਲੋਂ) ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ (ਉਤਰਵਾਕੇ)ਝਾੜਾਂ ਤੇ ਪਾਏ। (ਅ) ਮਾਨੋਂ ਝਾੜਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਏ। [7]ਭਾਵ ਝਾੜ ਝਾੜ ਵਿਚ ਯਾ ਝਾੜਾਂ ਵਾਂਙੂ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇਗੀ। (ਅ) ਝਾੜ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਾਲਵਾ ਬੀ ਲੈਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [7](ਪਰ ਜੋ) ਜ਼ਾਤੀ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਪਏ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਹੋਏ (ਹੋ ਮੁੱਕੇ ਹਨ)। (ਅ) ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਪਏ ਸਿਖ ਜੋ ਹਨ ਸੋ ਤਾਂ ਝਾੜਾਂ ਵਾਙੂ ਹੀ ਹਨ ਭਾਵ ਨਿਕੰਮੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਤੇ ਝਾੜਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾ ਲਏ ਜੰਞੂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। [8]ਤੇਲ। [10]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੈਣ ਨਾ।

*ਪਾ:-ਮਹਿ। †ਪਾ:-ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਸਨਿ ਮਗਨ ਥੇ ਮਨ ਮਹਿਂ।

ਅਰਦਾਸੀ ਤਬਿ ਗੁਰ ਪਾਹਿ ॥੧੨॥ 'ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਲੇਤਿ ਨਹੀਂ,ਦੇ ਰਹੇ'[1]ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿੰ ਲੇਤਿ ? ਕਹੈ ਕੋ ਕਹਾਂ ?' ਉਰ ਭੈ ਧਰਿ ਅਰਦਾਸੀ ਮਹਾਂ ॥੧੩॥ ਸੁਨਤਿ ਅਰਜ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨੋ ਗਤੀ ਤੁਮਾਰੀ। ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ! ਅਵਰ ਨ ਜਾਨੈ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨਾਂਹਿ ਨ ਛਾਨੈ' ॥੧੪॥ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੈਠ੍ਯੋ ਤਬਿ ਪਾਸੀ। ਜਾਨ੍ਯੋਂ ਡਰਯੋ ਕਹੇ ਅਰਦਾਸੀ[2]। ਤਿਸ ਨੇ ਕਹਿਓ ਸੁ 'ਦ੍ਵਿਜਨ ਉਚਾਰੀ[3]:-ਅਬਿ ਗੁਰ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ॥੧੫॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਲਾਹਿ ਜਨੇਊ-। ਇਮ ਹੀ ਕਹਿ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਜੇਊ।-ਭਏ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਵਰ ਅਬੈ-। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਸਬੈ' ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਕਰਹੁ ਮਾਂਹੁ ਕੇ ਭੁੱਲੇ ਸਾਰੇ। ਕੜੇ ਅੰਗੂਠੀ ਮਣਕੇ ਮਾਲਾ। ਲਿਹੁ ਕਰਵਾਇ ਲੋਹ ਤੇ ਜਾਲਾ' ॥੧੭॥ ਸ਼ਯਾਮਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲੇ ਗਯੋ। ਤੂਰਨ ਸਕਲ ਕਰਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਸਮਾਂ ਜਬੈ ਪਢਿਬੇ[4]ਰਹਿਰਾਸ। ਲਗ੍ਯੋ ਦਿਵਾਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੧੮ ॥ ਤਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਕਰਿਵਾਇ। ਧਰਿ ਦਿਵਾਨ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਅਗਵਾਇ।ਦੇਖਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਦ੍ਵੈ ਤੁਕ ਕੋ ਨਿਜ ਬਦਨ ਉਚਾਰੀ ॥੧੯ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ:-

ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ ॥ ਤੁਧੁ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ਦੇ
ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ[5] ॥੧॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਪਢਿਕੈ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ। 'ਬਿਚ ਦਿਵਾਨ ਕੇ ਬੰਟਹੁ ਸਾਰਾ'। ਉਠਿ ਤਬਿ ਸ਼ਯਾਮ ਸਿੰਘ ਵਰਤਾਇ।ਦੋਇ ਕੜੇ ਇਕ ਛਾਪ ਸੁਹਾਇ ॥੨੦॥ ਦੋਇ ਚੱਕ੍ਰ ਜੰਜੀਰੀ ਦੀਨ। ਏਕ ਕਰਦ ਪੰਚ ਭੱਲੇ ਲੀਨ।ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਅੰਗੀਕਾਰੇ[6]। ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਉਰ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਖਾਲਸ ਗੁਰ, ਗੁਰ ਖਾਲਸਾ ਹੁਇ ਹੈ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ। ਤਾਣ ਨਿਤਾਣੇ ਨਰਨ ਕੋ ਹੋਇ ਨਿਥਾਵੇ ਥਾਨ॥੨੨॥ਚੌਪਈ॥ ਜਗ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੈਂ ਪ੍ਰਤਿ ਗ੍ਰਾਹੀ[7]।ਲੇਹਿਂ ਕੁਦਾਨ ਬਿਚਾਰੈਂ ਨਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਗੁਰ ਛੋਡਾ, ਸੋ ਗੁਰ[8]ਛੋਡੇ।

---

[1]ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ? [2]ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਅਰਦਾਸੀਆ ਡਰਦਾ ਹੋਇਆ (ਝਕਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [3]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਆਇਆ। [5]ਜਿੰਦ ਤੇ ਸਰੀਰ। (ਅ) ਕਵਾਉ=ਵਚਨ, ਹੁਕਮ। [6]ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੇ। [7]ਜਗਤ ਦਾ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ [ਸੰਸ: ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਹ=ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ]। [8]ਗੁਰੂ ਨੇ।

ਗੋੜਾਂ ਤੇ ਹੁਇ ਗੋੜ ਸੁ ਰੋੜੇ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਸਕਲ ਸਨੌੜੀ ਭਏ ਪਹੂੜੀ[2]। ਜੋ ਗੁਰ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕੂੜੀ। ਹੋਇ ਕਾਨ ਕੁਬਜ ਸਭਿ ਮਾਥਰ[3]। ਕਰਹਿੰ ਉਠਾਵਨ ਸਿਖ ਇਨ ਸਾਥਰ[4] ॥੨੪॥ ਦੇਖਿ ਕੋਪ ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਬਾਢੋ। ਭਾ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪਰੋਹਤ ਠਾਂਢੋ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਮਹਾਰਾਜ ਹਮ ਖਰੇ'। ਤਿਸਹਿ ਦੇਖਿ ਕਹਿੰ ਕਰੁਨਾ ਢਰੇ ॥ ੨੫॥ ਬਚਨ। 'ਸਾਰਸੁਤ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਜੁਗਤ[5]। ਰਹੇ ਕਾਹੂ ਭੇਸ਼[6]। ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਦਰਵੇਸ਼[7]। ਤੁਮਰਾ ਹੈ ਬੰਸ। ਸਿਭਲ ਪੁਰ ਬੰਸ[8]। ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਸ ਕੁਲ ਤੁਮਾਰੀ[9]। ਪਰਜਾ ਕੀ ਰਖਵਾਰੀ[10]। ਨਿਹਕਲੰਕ ਹੋਵੈ[11]। ਕੁਲ ਸਥਾਨ ਸੋ ਹੈ[12] ॥੧॥

ਚੌਪਈ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਸੋਢੀ ਜੇ ਅਹੈਂ। ਸੋ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਬੇਨਤੀ ਕਹੈਂ। 'ਹਮ ਕੋ ਬਖਸ਼ਹੁ ਰਿਸ ਨਿਰਵਾਰਾ'। ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਤਿਨਹੁੰ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਬਚਨ। 'ਮੇਰੀ ਗੁਰਿਆਈ। ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਭਾਈ। ਵਧਹੁ ਕੁਲ ਤਾਂਹਿ ਕਾ। [13]ਮਮ ਪੰਥ ਕੇ ਨਾਹਿਕਾ। ਮਾਨਹਿ ਮੁਝ ਸਮਾਨ। ਬਸੀਅਹੁ ਮਮ ਧਾਮ[13]' ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸੂਪ ਸੁਨਯੋਂ ਸਮੁਦਾਏ। ਧਰਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਕਹੈਂ 'ਆਨਿ ਹਮ ਸ਼ਰਣੀ ਪਰੇ' ॥੨੭॥ ਪਿਖਿ ਤਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ ਕਹਯੋ। 'ਮੇਰੋ ਪੰਥ ਦਯਾਨਿਧਿ ਲਹਯੋ। ਤਿਸ ਕੇ ਰਹੋ ਅਧੀਨ ਹਮੇਸ਼ੂ। ਤੌ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਸਕਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ ॥੨੮॥ ਰਚਹਿ ਬਿਰੋਧ ਦੁਖੀ ਹ੍ਵੈ ਸੋਇ। ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਵਹਿ ਸ਼ਰਨੀ ਹੋਇ। ਸਭਿ ਜਗ ਕਾਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਲੇਈ ਖਾਲਸੇ ਸਕਲ

---

[1]ਭਾਵ ਗੋੜ (ਛੜਕ ਦੇ) ਰੋੜਿਆਂ ਵਾਂਙ (ਨਿਕੰਮੇ) ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਮੂਜਬ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ, ਗੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੋੜ ਰੋੜੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਅਰਥ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ ਗੋੜਾਂ ਤੋਂ ਗੋੜ (ਗੋਲ ਮੋਲ) ਰੋੜੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [2]ਸੋਢੀ ਹੋਏ ਢੂਹੜ [ਢੂਹੜ=ਮੂਰਖ, ਕੁਢੱਬੇ। ਅ:, ਢੂਹੜ= ਸਭ, ਭਾਵ ਨੀਵੇਂ]। (ਅ) ਸਨੌੜੀ ਤੋਂ ਸਨੌਢ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਸੋਢੀ ਹੱਥ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। [3]ਕਾਨ ਕੁਬਜ ਤੇ ਮਾਥੁਰ ਦੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ। (ਅ) ਕਿਤੇ ਪਾਠ 'ਪਾਥਰ' ਬੀ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ। [4]ਸਿੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਥਰ ਚੁੱਕ ਦੇਣਗੇ। ਭਾਵ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। (ਅ) ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ ਚੁੱਕਣਗੇ ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ 'ਸਿਖਇਨ' ਇਹ ਪਾਠ ਕੱਠਾ ਰਹੇਗਾ। [5]ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਰਹਿਣਗੇ। [6]ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਰਹੇ। [7]ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਫਕੀਰ (ਯਾਚਕ) ਹੋਕੇ ਰਹੇਗੇ। [8]ਨਾਮਪੁਰੀ ਦਾ, ਉਥੋਂ ਵੰਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। [9]ਵਿਸ਼ਨ ਜਸ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੁਹਾਡੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। [10]ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ। [11]ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। [12]ਕੁਲ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵੇਗੀ। [13]ਜੋ ਸੋਢੀ ਮੇਰੇ ਨਾਹਿ ਦੇ (ਕੀਤੇ) ਪੰਥ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੁਲ ਸਮਝੇਗਾ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਧਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ [ਨਾਹਿ=ਮਾਲਕ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ]।

ਸੈਭਾਰੀ ॥੨੯॥ ਬਚਨ। ਅੰਬੀਰੀ। ਵਜ਼ੀਰੀ। ਫਕੀਰੀ। ਤਤਬੀਰੀ[1]। ਜ਼ਹੀਰੀ[2] ਅਕਲਗੀਰੀ[3]। ਦਾਨ ਕੀ ਦਹੀਰੀ[4]। ਬੰਦੂਕ ਤਰਗਸ ਗੀਰੀ[5] ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ॥ਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ ਦਾਤ ਬਡਾਈ[6]।ਉਦੇਸਿੰਘ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਪਾਈ। ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਮਾਨਸਿੰਘ ਜਾਨਾ।ਦਾਨਸਿੰਘ ਚੜਤ ਸਿੰਘਪ੍ਰਮਾਨ॥੩੦॥ਜਿਮੀਦਾਰਏ ਗੋਤ ਬਿਸਾਲਾ।ਬਖਸ਼ਸ਼ੋ ਰਾਜ ਬਨੈਂ ਮਹਿਪਾਲਾ'।ਇਮ ਕਹਿਤੇ ਉਠਿ ਮੰਦਰ ਬਰੇ।ਆਇ ਅਜੀਤੋ ਹੇਰਨਿ ਕਰੇ॥੩੧॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਦਪੰਕਜ ਲਾਗੀ।ਭਈ ਦੀਨ ਬੋਲੀ ਵਡਭਾਗੀ। 'ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਬੇਟੇ ਕਹਾ ਕਹਿ ਹੈਂ। ਸਿਖ ਸਰਦਾਰੀ ਲੇ ਬਲ ਧਰਿ ਹੈਂ'॥੩੨॥ਹੇਰਿ ਅਜੀਤੋ ਦਿਸ਼ ਮੁਸਕਾਏ। ਕਹ੍ਯੋ ਭਵਿੱਖਤਿ ਗਤਿ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਤੁਮ ਸੱਚਾ ਘਰਿ ਅਚਲ[7] ਸੈਭਾਲੋ।ਜਹਾਂ ਕਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕਾਲੋ ॥ ੩੩ ॥ ਤੋਹਿ ਕੁਟੰਬ ਭਾਗ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ[8]। ਦਈ ਅਰਸ਼ ਕੀ[9] ਬਰ ਸਰਦਾਰੀ। ਜਿਸ ਥਲ ਬਨਿ ਹੈ ਬਾਸ ਹਮਾਰਾ। ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਤੁਵ ਜੁਤਿ ਪਰਵਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਜੇਤਿਕ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਭਾਰੀ। ਸੋ ਸਭਿ ਤੁਮਰੇ ਆਗਯਾ ਕਾਰੀ। ਨਿਤ ਮਾਨਹਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨਹਿ। ਗੁਰ ਉਪਕਾਰ ਅਪਨ ਪਰ ਜਾਨਹਿ ॥ ੩੫ ॥ ਅਵਨੀ ਪਰ ਜਸੁ ਕਰਹਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸਾ ਜਾਲਾ।ਬਡੀ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਵਥੁ ਪਾਈ[10]। ਨਿਤ ਮਹਿੰਮਾ ਮਹਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਛਾਈ' ॥ ੩੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਥਿਰ ਭਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ। ਸਤਿ, ਚੇਤਨ, ਆਨੰਦ, ਮਝਾਰੀ।ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਥਿਰ ਧਾਰੀ ॥੩੭॥ ਦੇਖਿ ਕੰਤ ਕੋ ਮੁਖ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਭਈ ਅਜੀਤੋ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ। ਮਾਨਯੋ ਬਚਨ ਜਥਾ ਫੁਰਮਾਯੋ।ਹਾਥਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥ ੩੮ ॥ ਗਈ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਮਝਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੀ।ਪਤਿ ਆਸ਼ੈ ਲਖਿ ਰਿਦੈ ਛਪਾਯੋ।ਰਹਿ ਅਨੁਸਾਰ ਤਥਾ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਹਤਿ ਕਲਮਲ ਕਾਲੇ[11]। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਬੰਦਨ*।ਬੰਦਨ

---

[1]ਜੁਗਤੀ, ਨਿਪੁੰਨਤਾ। [2]ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹ ਹੋਣਾ, ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਸਲ। [ਅ:, ਜ਼ਹੀਰ=ਪੁਸ਼ਤੋ ਪਨਾਹ]। (ਅ) ਪੂਜਜ ਹੋਣਾ [ਜੁਹਾਰ=ਨਮਸਕਾਰ]। [3]ਦਾਨਾਈ। [4]ਦਾਤਾ ਹੋਣਾ। [5]ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਹੋਣਾ। [6]ਰਾਜ ਸਾਜ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪੁਣੇ ਦੀ ਦਾਤ ਵਡਾਈ। [7]ਭਾਵ ਅਚਲ ਸਚ ਖੰਡ। [8]ਭਾਰੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਕੁਟੰਬ। [9]ਸਚਖੰਡ ਦੀ। [10]ਖਾਲਸੇ ਨੇ। [11]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਕਾਲੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ।

*ਪਾ:-ਬੰਦ।

ਕਰੌਂ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦਨਿ* ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਦਾਨ ਦੇਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨੌਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਕਵੀਜਨ ਸੰਬਾਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ †ਇਕ ਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਅਪਨੇ ਭਾਇ[੧]।ਕਥਾ ਭਈ ਤਹਿੰ ਪਾਂਡਵਨਿ ਪੰਡਤ ਭਾਰਤ ਆਇ[੨] ॥ ੧॥ ਤਹਿੰ ਪਾਛੇ ਚਰਚਾ ਭਈ 'ਮਰਯੋ ਨ ਆਵੈ ਕੋਇ[੩]। ਕਯਾ ਜਾਨੈ ਕਯਾ ਹੋਇ ਤਹਿੰ ਹੈ ਵਾ ਨਾਂਹੀ ਹੋਇ[੪]'॥੨॥ ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ'ਕਰਨੀ ਕਮਲ‡ਜਮਾਲ[੫]।ਸਿੱਖ ਸਿਦਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਡੇ[੬] ਤਿਨ ਕੋ ਭਲੋ ਹਵਾਲ[੭]'॥੩॥ ਸੈਨਾਪਤਿ ਕਵਿਤਾ ਕਹੈ[੮] 'ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪਾਰ। ਕਰੇ ਭਲੀ ਵਾ ਬੁਰੀ ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਲੇਇ§ ਸਵਾਰ' ॥ ੪ ॥ ਉਦੇਰਾਇ ਕਵਿ ਇਉਂ ਕਹੈ 'ਜੈਸੀ ਕਾਹੂ ਘਾਲ। ਤੈਸਾ ਫਲ ਦ੍ਰਮ ਹੋਇਗਾ ਜੈਸਾ ਬੀਜ ਬਿਸਾਲ'॥੫॥ ਰਾਵਲ[੯] ਬੋਲੇ 'ਜੀਵ ਕੋ ਈਸੁਰ ਅੰਸ਼ ਨਿਹਾਰ[੧੦]।ਨਹੀਂ ਦੰਡ ਅਪਨੀ ਸੁਰਤਿ ਬਿਚਰੈ ਲੋਭ ਪਸਾਰ[੧੧]' ॥੬॥ ਅੱਲੂ ਬੋਲੇ 'ਦੇਹਿ ਜੜ੍ਹ, ਪੰਚ ਤੱਤ ਛੁਟਿ ਜਾਹਿ।ਬੁੱਧ ਪ੍ਰਾਨ ਤਕ ਆਹਿ¶ ਜੜ ਚੇਤਨ ਆਪੇ ਆਹਿ[੧੨]'॥੭॥[੧੩]ਮੱਧੂ ਬੋਲੈ 'ਜੌ ਸਹੀ ਚੇਤਨ ਪਰਮ ਸਰੂਪ।

---

[੧]ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ, ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ। [੨]ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਕੇ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਕੀਤੀ। [੩]ਮਰਿਆ ਮੁੜਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦਾ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ)। [੪]ਕੋਈ (ਰੂਪ ਬਣਿਆਂ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। [੫]ਕਰਨੀ (ਰੂਪੀ) ਕਵਲ ਸੁੰਦਰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿੜਿਆ ਹੈ)। [੬]ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਵਡੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ (ਜੋ ਹਨ)। [੭](ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੮]ਕਵਿਤਾ (ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਕਵੀ) ਸੈਨਾਪਤ ਤਦੋਂ ਕਹਿਣ ਲਗਾ। [੯]ਨਾਮ ਕਵੀ ਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਜੀਵ ਨੂੰ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਜਾਣ। [੧੧](ਇਸ) ਲੋਭ ਦੇ ਪਸਾਰੇ (ਜਗਤ) ਵਿਚ (ਜੋ) ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ (ਦੇ ਮੰਡਲ) ਵਿਚ ਵਿਚਰੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਅ) ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਸਾਰੇ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੰਡ ਹੈ। (ੲ) ਜੇ 'ਪਸਾਰ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠ 'ਬਿਸਾਰ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਅੰਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। [੧੨]ਅੱਲੂ ਬੋਲਿਆ 'ਦੇਹ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤਕ (ਬੀ ਸਾਰੇ) ਜੜ੍ਹ ਹਨ, ਚੇਤਨਤਾ (ਵਿਚੋਂ) ਆਪੇ ਹੀ (ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਪੈਦਾ) ਹੋਈ ਸੀ; ਸੋ (ਮਰਨ ਨਾਲ) ਪੰਜ ਤੱਤ ਛੁੱਟ ਜਾਣਗੇ ਅਰਥਾਤ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਹੋ ਜਾਣਗੇ (ਬਾਕੀ ਕੁਛ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ)'। (ਅ) 'ਦੇਹ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬੁੱਧੀ ਤੱਕ (ਸਾਰੇ) ਜੜ੍ਹ ਹਨ, (ਮਰਨ ਨਾਲ) ਪੰਜ ਤੱਤ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਚੇਤਨ ਆਪੇ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਅਲੱਗ ਆਪੇ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ'। [੧੩]ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ੧। *ਪਾ:-ਅਰਬਿੰਦ। †ਇਹ ਅਗਲੀ ਲਗਪਗ ਸਾਰੀ ਇਬਾਰਤ ੬੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ‡ਪਾ:-ਕਰਮ। §ਪਾ:-ਲੇਤਿ। ¶ਪਾ:-ਆਇ।

ਨਾ ਮਾਰੇ ਮਰਤਾ ਨਹੀਂ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨ ਅਨੂਪ ॥ ੮॥ ਅਗਨਿ ਅਗਨਿ ਜਿਮ ਸੀਤ ਸੀਤ ਘ੍ਰਿਤ ਘ੍ਰਿਤ ਪਾਨੀ ਵਾਰ । ਭ੍ਰਮਹਾਰ ਦੇਖਹੁ ਕਵਿਤ* ਦੂਜਾ ਕਹਾਂ ਵਿਚਾਰ"[1] ॥ ੯ ॥ ਚੰਦਾ 'ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਜਯੋਂ ਬਾਲ ਮਾਇ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਤਯੋਂ ਗਤਿ ਈਸ਼੍ਰ ਜੀਵ ਕੀ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਨੀ ਮੀਤ"[2] ॥ ੧੦॥ ਬੱਲੂ 'ਬਿਸ਼ਨੁ ਫਕੀਰ ਕੀ ਬੋਲੀ ਸੁਨੈ ਨ ਕੋਇ। ਤਯੋਂ ਈਸ਼੍ਰ ਅਰੁ ਜੀਵ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਜੀਅ ਮੈਂ ਹੋਇ"[3]॥੧੧॥ ਲੱਖਾ 'ਲਖ ਮਣ ਬੋਝ ਜਿਹ ਸੋਈ ਮਰਤਾ ਭਾਰ। ਹਸਤੇ ਹਲਕੇ ਲੋਗੁ ਸਭਿ, ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਇਉਂ ਧਾਰਿ"[4] ॥੧੨॥ ਈਸ੍ਰ ਕਹਿ 'ਸਾਧਹੁ ਸੁਨਹੁੰ ਤੀਨ ਕਾਲ ਇਹ ਨਾਂਹਿ।ਜੋ ਦੀਸੈ† ਸੋ ਅੱਗਤਾ ਨਹਿਂ ਸੰਸੈ ਯਾਂ ਮਾਂਹਿ"[5] ॥੧੩॥[6]ਸੁਖੀਆ 'ਸੁਪਨੈ ਏਕ ਨਰ ਕਲਪੈ ਰੂਪ ਅਨੇਕ। ਤੈਸੇ

---

[1]ਮਧੂ ਬੋਲਿਆ 'ਜਦ ਕਿ ਪਰਮ ਸਰੂਪ ਚੇਤਨ ਹੀ ਸਹੀ (ਅਵਿਨਾਸ਼) ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਨਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਉਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ, (ਅਤੇ ਜਦ) ਅੱਗ ਵਿਚ ਅੱਗ, ਬਰਫ ਵਿਚ ਬਰਫ, ਘਿਉ ਵਿਚ ਘਿਉ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵਾਂਙੂ (ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਏਕਤਾ ਹੈ ਤਾਂ) ਹੇ ਕਵੀ ਜਨੋਂ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਦੂਜਾ ਕੌਣ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੀ) ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ,ਅਥਵਾ ਫਿਰ ਭ੍ਰਮਣੇ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ। (ਅਭੇਦ ਭਾਵ ਇੱਕੋ ਚੇਤਨ ਅਖੰਡ ਹੈ ਦੂਜਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਡੰਡ ਆਦਿ ਕਿਸਨੇ ਕਿਸਨੂੰ ਦੇਣੇ ਹਨ)। [2]ਚੰਦ (ਕਵੀ ਬੋਲਿਆ) ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ ਦੀ ਚਕੋਰ ਨਾਲ (ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਤੇ ਜੋ) ਰੀਤੀ (ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ) ਮਾਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਗਤੀ (ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਬੰਧ ਵਾਲੀ) ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇ ਜੀਵ ਦੀ ਹੈ। (ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ) ਮਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਣੀ (ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਭਗਤ ਜਨ ਹੀ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸਦਗਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। [3]ਦੁਬਿਧਾ ਜੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਤਾਂ) ਜਿਵੇਂ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ' ਤੇ 'ਉਪਾਸਕ' (ਦੀ) ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ (ਦੀ ਬੋਲੀ ਸੁਣੀਂਦੀ ਹੈ, ਦੁਬਿਧਾ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਭੇਦ ਦੀ) ਬੋਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਜਨ 'ਉਪਾਸਜ ਉਪਾਸਕ' ਤੇ ਵੇਦਾਂਤੀ 'ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ' ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਹਨ, ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਦਰੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਕ ਹੀ ਇਕ ਹੈ। (ਅ) ਬਲੂ ਵੈਸ਼ਨਵ ਫਕੀਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਕੋਈ ਸਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਤਦ ਤਕ ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਜੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੁਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਦੁਬਿਧਾ' ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ । [4]ਲੱਖੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ 'ਜਿਸ ਦੇ (ਸ਼ਿਰ ਤੇ) ਲੱਖ ਮਣ ਬੋਝ ਹੋਵੇ ਉਹੋ ਭਾਰ ਹੇਠ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਹਲਕੇ ਲੋਕ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਭਾਰ ਨਹੀਂ) ਹੱਸਦੇ ਹਨ (ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਨ) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਪ ਪੁੰਨ (ਦੇ ਬੋਝ ਤੇ ਹਲਕਾਪਨ) ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਓ'। [5]ਈਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਹੇ ਸਾਧੋ ਸੁਣੋ, ਇਹ (ਜਗਤ) ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੋ (ਸੰਸਾਰ) ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਇਸ (ਗਲ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ'। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਕਿ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਕਰੋ ਫਿਰ ਜਗਤ ਹੈ ਨਹੀਂ। [6]ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ੧।

*ਪਾ:-ਕਵਿਨ। †ਪਾ:-ਦੀਸੈ।

ਈਸ਼ੁਰ ਚਿੱਤ ਤੇ ਉਪਜੈ, ਨਿਪਜ ਬਿਬੇਕ[1] ॥ ੧੪॥ [2]ਧਰਮ ਸਿੰਘ 'ਨਿਜ ਧਰਮ ਹੈ ਅਪਨੋ ਇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਧਾਨ। ਆਨ ਧਰਮ ਸਕਲੋ ਨਿਵਲ, ਯਾਂ ਮੈਂ ਬੇਦ ਪ੍ਰਮਾਨ[2]' ॥ ੧੫ ॥ 'ਤ੍ਯਾਗ ਮੂਲ ਹੈ' ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ 'ਵਿਖੈ ਭੋਗ ਤੇ ਦੂਰ।ਧ੍ਯਾਨਧਰੈ ਇਹ ਪਰਮ ਧਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਦ ਕੀਧੂਰ[3]'॥੧੬॥ [4]'ਮਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਪ ਕੀ ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਜਾਨ।ਜਾਤੇ ਕੋ ਅੱਭਿਆਸ ਹੈ ਚਤੁਰ ਵਰਗ ਕੋ ਸਾਨ[4] ? ॥੧੭॥ ਅਨਹਦ ਸਾਧਨ ਜੋਗ ਕੋ ਸਮਤ ਧ੍ਯਾਨਇਕ ਆਂਕ[5]। ਸੁਨਿ ਸੰਬਾਦ ਇਹ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਉਚਰੇ ਬਾਕ:-॥੧੮॥

[1]ਸੁਖੀਆ ਬੋਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਕ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਚਿੰਤਨ (ਫੁਰਨੇ) ਤੋਂ (ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਾਲਾ ਜਗਤ) ਉਪਜਦਾ ਹੈ (ਤੇ) ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਣ (ਨਾਲ) ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਜਾਗਣ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜਗਤ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਟਕ-ਸੁਖੀਆ ਦਾ ਅਰਥ ਕਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਥਾਂ 'ਇਕ ਸੁਖੀਆ ਨਰ' ਬੀ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਸੁਖੀ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ 'ਅਨੇਕ' ਰੂਪ ਕਲਪ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਦੋਹਾ ਭੀ ਈਸ਼ਰ ਕਵੀ ਦੀ ਉਕਤੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿਣਗੇ। [2]ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ:- ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਨਣਾ ਇਹੀ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੇਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ (ਮੌਜੂਦ ਹੈ)। (ਅ) ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ (ਦੱਸਿਆ) ਧਰਮ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਧਰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਲਿਆਨ ਹੋਣੀ ਹੈ,ਦੂਜੇ ਦੇ (ਦੱਸੇ) ਧਰਮ ਸਭ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹਨ, ਲੇਖਕ ਜੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਗੀਤਾ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ੩੫ ਵਿਚ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [3]ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ:-'ਸਭ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਤਿਆਗ ਹੈ ਜੋ ਵਿਖੇ ਭੋਗਾਂ (ਵਿਚ ਲਗਿਆਂ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਵਿਖੇ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਕੇ ਤਿਆਗ (ਬ੍ਰਿਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾ ਦਾ) ਮੂਲ ਹੈ (ਇਉਂ ਵਿਰਾਗ ਕਰਕੇ) ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਇਹ ਪਰਮ ਧਨ ਹੈ (ਇਉਂ ਕਰਕੇ ਫਿਰ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ (ਬਣਿਆ ਰਹੇ)। ਭਾਵ ਵੈਰਾਗ ਧਿਆਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ।[4](ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ) ਸਤਿਗੁਰ (ਨਾਮ) ਦੀ ਜਪ ਮਾਲਾ ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਨ (ਪ੍ਰਿਯਵਸਤ) ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ (ਵਡਾ ਕਿਹੜਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ) ਸੰਯੁਕਤ ਹੈ। [ਸੰਸ:,ਚਤਰ ਵਰਗ=ਚਹੁੰ ਦਾ ਇਕੱਠ, ਧਰਮ ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ਸੱਤਵੀਂ ਅੰਸੂ ੩ ਅੰਕ ੪੪-੬] (ਅ) ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰ (ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪ ਦੀ ਹੀ ਜਾਣੋ। [5]'ਅਤੇ ਇਕ ਰਸ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਹੋ ਸਾਧਨ ਹੈ,ਅਤੇ ਏਹੋ ਧਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਸਮ੍ਰਿਧ (ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਤੁਲਵੀਂ ਅਵਸਥਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਂ) ਇਹੋ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ। ਅਨਹਦ=ਜਿਸਦੀ ਸੀਮਾ ਨ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਰਸ, ਅਨੰਤ। ਸਮਤ=ਸਮੱਤ੍ਰ=ਤੁੱਲ। ਭਾਵ, ਹਿਰਦ ਦੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਾਂਹ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ। ਆਂਕ=ਅੰਕ =ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਿੱਧਾਂਤ। ਯਥਾ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-ਏਕਹਿ ਆਂਕ ਇਹੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ]।

[1]ਤੀਨ ਪੁਰਖ ਪਰ ਬੇਦ ਬਾਕ ਚੌਥੇਨਹਿਂਅਧਿਕਾਰ।ਮੁਕਤਿ ਮੁਮੁੱਖੂ ਵਿਖਯ ਕੋਪਾਮਰਚੌਥੇ ਧਾਰ[1]॥੧੯॥ਨਿਜਸਰੂਪਕੋ ਸਮੁਝਿਕੈਮੁਕਤੀ*ਛੁਟਕਾਆਨ। ਮੈਂਕੋ,ਕੋ ਸੰਸਾਰ ਇਹ, ਮੁਮੁੱਖੂ ਖੋਜਨਿ ਥਾਨ[2]॥੨੦॥[3]ਵਿਖਈ ਵਿਧਿ ਸਭਿ ਬੇਦਕਰਿ ਤਜਾਗੇ ਸਕਲ ਨਿਖੇਧ।ਵਿਖੈਭੋਗ ਵਾਂਛਾ ਅਧਿਕ ਸਮਝਤਿਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੇਦ[3] ॥੨੧॥ [4]ਵਿਖੈ ਭੋਗ ਨਹਿਂ ਤਜਿਸਕੈ ਵਿਧਕਰਤੋ ਅਲਸਾਇ। ਨਹਿਂ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾਮ ਬਿਨੁ ਪਾਮਰੁ ਧੂਮ ਵਿਹਾਇ[4]† ॥੨੨॥[5]ਲਗੈ ਜਾਹਿ ਕੋ ਭਾਵਨਾ ਸੂਝਾ ਮਰਨਾ ਆਜ। ਗਜਾਨ ਸਮਝ ਆਪਾ ਲਖਜੋ ਭੇਟਜੋ ਗੁਰੂ ਸਮਾਜ[5]॥ ੨੩॥[6]ਜੈਸੀਜੈਸੀ ਵਾਸ਼ਨਾ‡ਤੈਸਾ ਚਿੱਤ ਤਰੰਗ।ਜਾਂਤੇ ਸਕਲੇਸੁਖੀ ਹ੍ਵੈ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਹਮਕੋ ਰੰਗੁ[6]॥੨੪॥[7]ਪੂਰਨ§ਗੁਰਤੇ ਪੂਰਨੋ ਪੂਰਨ ਘਟੈਨਅੰਗੁ। ਮੁਕਤ ਜੁਗਤਿ ਬਪੁਰੀ ਕਹਾਂ ਐਸਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗੁ[7] ॥੨੫॥ [8]ਪਵਨ ਤੱਤ ਸਭਿ

[1]ਤਿੰਨਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਪਰ ਵੇਦ ਦਾ ਵਾਕ (ਤੁਰਦਾ) ਹੈ, ਚੌਥੇ (ਉਤੇ ਵੇਦ ਦਾ ਕੋਈ) ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਓਹਚਾਰ ਕੌਣ ਹਨ?)(ਉਤਰ–)ਮੁਕਤ,ਮੁਮੁੱਖੂ =ਜਗਿਆਸੂ),ਵਿਸ਼ਈ ਤੇ ਪਾਮਰ। (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਤ ਉਤੇ ਵੇਦ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਟੁਰਦਾ)।[2]ਮੁਕਤਿ (ਪੁਰਖ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ) ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ(ਸਾਰੇ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ) ਛੁੱਟ ਚੁਕਾ ਹੈ [ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕ ੨੫]। ਮੁਮੁੱਖੂ ਉਹ ਹੈ ਜੋ 'ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਹੈ' (ਦਾ ਵਿਤ੍ਰੇਕ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਅਪਣੇ) ਥਾਨ (ਸਰੂਪ ਦੀ) ਖੋਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਅ) 'ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਹੈ' ਇਨ੍ਹਾਂ (ਗੱਲਾਂ ਦੀ) ਖੋਜ ਵਿਚ ਜੋ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁਮੁੱਖੂ ਹੈ। [3]ਵਿਖਈ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਵੇਦ (ਵਿਚੋਂ ਵਿਹਤ ਅਵਿਹਤ ਦਾ) ਫਰਕ ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਹਤ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਖੇਧੀ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਖੇ ਭੋਗ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਪ੍ਰਬਲ (ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ)। [4]ਪਾਮਰ (ਉਹ ਹੈ ਜੋ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਦੱਸੇ) ਵਿਹਤ ਕਰਮ ਕਰਨੋਂ ਆਲਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਾਮਨਾ (ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁਆਰਥ) ਬਿਨਾ (ਕਦੇ) ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, (ਉਸ) ਪਾਮਰ ਦੀ (ਉਮਰਾ) ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ। (ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦੱਸਣਗੇ । [5]ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਮਰਨੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਵੇ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਲੱਗ ਪਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਗਜਾਨ ਦੀ ਸਮਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਲਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [6]ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ ਉਹੋ ਜਿਹੇ (ਉਸ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਦੇ ਤਰੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।ਪਰ (ਤਰੰਗਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ) ਜਿਸ ਰੰਗ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। [7](ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੰਗ) ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ (ਲਗਦਾ ਤੇ ਜਗਿਆਸ ਨੂੰ) ਪੂਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਫਿਰ) ਪੂਰਨ (ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ) ਅੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ । (ਉਹ ਧਰਸਪਰ ਲਗਾ)ਪ੍ਰੇਮ ਐਸਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੁਗਤੀਆਂ(ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ) ਮੁਕਤੀਆਂ ਉਸਦੇ ਅਗੇ ਤੁਛ ਹਨ। (ਅ)ਮੁਕਤੀਆਂ ਜੁਕਤੀਆ ਕੌਣਵਿਚਾਰੀਆਂਹਨ।[8]ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯਦੇਖੋਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਅੰਗ ੧।

*ਪਾ:–ਮਤਲੀ। †ਪਾ:–ਵਿਆਇ। ‡ਪਾ:–ਭਾਵਨਾ। §ਪਾ:–ਪੂਰੇ।

ਭਿੰਨ ਜਬਿ ਮਰਨਾ ਕਹਿਤੇ ਮੂੜ੍ਹ੍ਹਫਿਰ ਸੰਜੋਗੀ ਸੁਪਨ ਜਿਮ ਗਡੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਗੂੜ੍ਹ[1] ॥ ੨੬ ॥ [2]ਵਾਸ਼ਨ ਖੈ ਮਨ ਨਾਸ਼ ਹੈ ਨਿਤ ਅਭ੍ਯਾਸ ਵਿਚਾਰ*। ਇਸਤੇ ਕਟੀਏ ਜਨਮ ਮਰਨ ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨ ਸਾਰ॥੨੭॥[3]ਸਭਿਉਪਾਵ ਸਮ,ਦਮ,ਚਰਜ,ਜੋਗ, ਜੱਗਜ, ਤਪ, ਦਾਨ। ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਬਿਨੁ ਬਿਫਲ ਹੈ ਬਾਂਝ ਸੁਵਨ ਸਮ ਮਾਨ[3]† ॥ ੨੮ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਕੈਤ ‡ਕੇ ਕਾਰਨ[4] ਬ੍ਯਾਹ ਰਚ੍ਯੋ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਸਾਜਿ ਜਨੇਤ ਮੰਗਾਈ। ਦੇਵ ਕੋ ਪੂਜਨ, ਬੰਧ ਸੁ ਬੰਧਨ[5] ਔ ਬੁਧਿ ਪੰਡਤ ਲੀਨਬੁਲਾਈ।ਸ਼ੋਕ ਤਜੇ ਸ਼ੁਭ ਭਾਮਨਿ[6]ਗਾਵਤਿ ਮੰਗਲ ਗੀਤ ਸੁ ਵਾਦਿਨ ਛਾਈ[7]।ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਾਧਨ ਆਤਮ ਕਾਰਨ, ਨਾਂਹਿ ਲਖ੍ਯੋ ਤਿਹ ਕੌਨ ਸਹਾਈ[8]? ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਲੋ ਜਨਮ ਭਲ ਕੁਲ ਨਗਰ[9]ਭਲੋ ਗੁਣੀ ਸੋ ਕੱਬ।ਸਮੁਝਿ ਆਪ ਜਗਜਾਲ ਬਚ ਏਕ ਮੇਕ ਲਖਿ ਰੱਬ[9] ॥੩੦॥ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਚਰਚਾ ਸਦਾ ਹੋਤਿ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰਦ੍ਯਾਲੁ।ਸੁਨੈਂ

---

[1]ਪੌਣ (ਆਦਿਕ) ਤੱਤ ਜਦ ਸਾਰੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਮਰਨਾਂ ਕਹਿਦੇ ਹਨ, (ਪਰੰਤੂ ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਐਉਂ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ (ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਨ ਵਿਚ ਗਡੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਸੁਪਨਾਵੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਸੰਜੋਗੀ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ) ਗੁਪਤ ਗਡੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ (ਮੋਏ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਮੁੜ ਸੰਜੋਗੀ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਮੁੜ ਜਨਮ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਉਹ (ਪ੍ਰਾਣੀ) ਫਿਰ ਸੰਜੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਪਤ ਗਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ (ਜੀਉਂਦੇ) ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ (ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੀਆਂ ਸੰਚੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ)। [2](ਨਾਮ ਦੇ ਨਿੱਤ) ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਖੈ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ (ਸਾਧਨ) ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟੀਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਉਪਾਵ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਅ) ਮਨ ਦਾ ਨਾਸ਼, ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਖੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਤ ਅਭਿਆਸ ਹੋਵੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟੀਦਾ ਹੈ ਹੋਰ, ਉਪਾਵ ਇਸ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [3]ਸਾਰੇ ਉਪਾਵ ਸਮ, ਦਮ, ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ, ਜੱਗ, ਜੋਗ, ਤਪ, ਦਾਨ, ਸਤਿਸੰਗਤ ਬਿਨਾਂ ਨਿਸ਼ਫਲ ਮੰਨੋ, ਬਾਂਝ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਜਿਵੇਂ) ਪੁੱਤ੍ਰ (ਬਿਨਾਂ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈ)। [4]ਲਾੜੇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। [5]ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ। (ਅ) ਸਾਕ ਤੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਾਕ। [6]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [7]ਸੁ ਉਹ ਦਿਨ (ਰੰਗਾ) ਫਬਿਆ। (ਅ) ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ। [8]ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਤਮਾ ਵਾਸਤੇ (ਅਨੇਕਾਂ) ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਬੀ (ਆਤਮਾ ਨੂੰ) ਨਾ ਲਖਿਆ ਤਿਸਦੀ ਕੌਣ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? [9]ਸੋਈ ਕਵੀ ਭਲਾ ਗੁਣੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪੇ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਜਗਤ ਜਾਲ ਤੋਂ ਬਚੇ ਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਇਕ ਮੇਕ (ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ) ਲਖੇ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਵਾਸ਼ਨਾ ਖਯ ਅਰ ਮਨ ਨਾਸ ਹੋਇ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚਾਰ।

†ਪਾ:—ਆਨ।

‡ਪਾ:—ਮਤਿ।

ਸਿੱਖ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਧ੍ਯਾਨ ਜੁਤਿ*ਭਵਭਯਮਿਟਹਿ ਸਮਾਲ[1]॥੩੧॥ਚੌਪਈ॥†ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਸੁਖਦਾਈ।ਗੁਨੀ ਪੁਰਖ ਚਰਚਾ ਸੁਚਲਾਈ।'ਸਾਰੋਪਾਤ-ਸ਼ਾਹੁ ਇਕ ਸੰਸਾ। ਦੇ ਉੱਤਰ ਕੋ ਕਰਹੁ ਬਿਧੰਸਾ[2] ॥੩੨॥ ਇਕ ਨਰ ਮੂਰਤਿ ਭਲੇ ਬਨਾਇ।ਪੂਜਤਿ ਹੈ ਨੀਕੇ ਚਿਤ ਲਾਇ।ਇਕ ਧ੍ਯਾਵਤਿ ਹੈ ਮੁਖ ਮਨ ਮਾਂਹੀ[3]।ਦ੍ਵੈ ਮਹਿਂ ਭਲੋ ਕੌਨ,ਕੋ ਨਾਂਹੀ[4]?' ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਸਾਹਿਬ ਸਾਚੋ।[5]ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਲਿਖੀਅਤਿ ਹੈਂ ਕਾਚੋ।ਮਨ ਕਾ ਚਉਕਾ ਸਤਕਾ ਭਾਇ। ਮੂਰਤ ਨਕਲੀ,ਅਸਲੀ ਨਾਇ[5] ॥੩੪॥ ਕਰਨੀ ਕਰਮ ਪੂਰਬ ਪਰਤੀਤ[6]। ਧਰਤਿ ਧ੍ਯਾਨ ਜਮਕੀ ਹਤਿ‡ ਭੀਤਿ[7] । ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਰ। ਕਹਾ ਮੂਰਤਿ ਮਹਿਂ?ਲਖਹੁ ਅਸਾਰ॥੩੫॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਧ੍ਯਾਨ ਧਰੈ ਜਿਹ ਕਾਰਨ ਸਾਧਕ ਸੋ ਜਗਯਾਸਹਿ-ਮੋਖ ਪਛਾਨੋ[8]§। ਕਾਮਨਾ ਪੁੰਜ ਬਿਨਾਸ਼ ਕਰੈ ਹਿਯ,ਸੋ ਤੁਮ ਸਾਧਿਕ ਅਮਲ ਸਿਰਾਨੋ[9]। ਮੂਰਤਿ ਸੂਰਤਿ ਬੰਧ ਧਰੀ ਜਿਨ ਮੂੜ੍ਹਨ ਕੀ ਪਰਤੀਤ ਬਖਾਨੋ[10]। ਮੇਰੋ ਸੁਈ ਜਨ ਸਿੱਖ ਸੁਸ਼ੀਲ ਹੈ ਧ੍ਯਾਨ ਅਕਾਲ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨੋ ॥੩੬॥ਦੋਹਰਾ॥ ਅਧਿਕ ਧ੍ਯਾਨ ਹਰਿਨਾਮ ਨਿਤ,

---

[1]ਸਿੱਖ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਚਾ) ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ) ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਭੈਜਲ (ਦੇ ਕਸ਼ਟ) ਮਿਟਦੇ ਹਨ[ਸਮਾਲ=ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ, ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ]। [2]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ (ਸੰਸਾ)। [3]ਮੂੰਹ ਤੇ ਮਨ ਨਾਲ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। [4]ਦੁਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਭਲਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਨਹੀਂ। [5](ਮਾਨੂੰ ਤਾਂ) ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੱਚੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਦਾ ਚੌਂਕਾ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ ਮਨ ਸਾਫ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਿਚ) ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੇ। ਮੂਰਤਿ (ਪੂਜਣੀ) ਨਕਲੀ (ਕੰਮ) ਹੈ, ਅਸਲੀ ਕੰਮ ਨਾਮ (ਜਪਣਾ) ਹੈ। (ਅ) ਅਸਲੀ (ਚੀਜ਼) ਨਾਮ ਹੈ (ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ) ਮਨ ਤੇ ਚਉਕਸਤਾਈ ਰੱਖੇ ਤੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਤੇ ਮੂਰਤ ਪੂਜਣੀ ਨਕਲੀ ਕੰਮ ਹੈ। [6]ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਕੰਮ ਸਿਦਕ ਹੈ। (ਅ) ਪਹਿਲੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰੇ ਫੇਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ) ਪ੍ਰਤੀਤ ਧਾਰੇ। [7]ਡਰ ਦੂਰ ਕਰੋ। [8]ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧਿਕ ਧਿਆਨ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਪਛਾਣ ਲਓ। [9]ਜੋ ਰਿਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਉੱਜਲ ਤੇ ਸੀਤਲ ਸਾਧਕ ਜਾਣੋ। (ਅ) ਅਮਲ=ਕਰਮ। ਸਿਰਾਨੋ=ਬੀਤ ਗਿਆ। ਭਾਵ ਉਸ ਲਈ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਮੁੱਕ ਗਈ। [10]ਮੂਰਤਾਂ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੇ (ਪ੍ਰਤੀਤ) ਬੰਨ੍ਹ ਰਖੀ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਨੂੰ ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਮੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਰਤ (ਯਾ ਪ੍ਰੀਤ) ਬੰਨ੍ਹ ਰਖੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੂਰਤ=ਮੂਰਤ। ਸੁ+ਰਤਿ=ਚੰਗੀ ਪ੍ਰੀਤ।

*ਪਾ:-ਗਿਆਨ ਸ਼ੁਭ। †ਇਹ ਸਤਾਹਠਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ਲਗ ਪਗ ਉਥੋਂ ਦਾ ਹੀ ਉਤਾਰਾ।

‡ਪਾ:-ਖਈ। §ਪਾ:-ਧ੍ਯਾਨ ਧਰੈ ਜਿਹਕਾ ਨਰ ਸਾਧਕ ਸੋ ਜਗਯਾਸੀ ਮੋਖ ਪਛਾਨੋ।

ਬਾਨੀ ਬਿਨੈ ਸੁਸ਼ੀਲ[੧]। ਸ਼ਸਤਰ ਸੂਰਾ[੨] ਦਯਾਵਾਨ ਤਾਂ ਸਮ ਔਰ ਨ ਸ਼ੀਲ[੩] ॥੩੭॥ ਏਕ ਸਮਾਲੈ ਨਾਮ ਕੋ, ਏਕ ਕਰੈਤਾ ਧਯਾਨ। ਏਕ ਕਰੈਤਾ ਸਿਲਾ ਪੂਜ ਤੀਨੋ ਭਗਤਿ ਪਛਾਨੁ ॥੩੮॥ ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਹੈ ਹਰਿ ਭਗਤ[੪], ਧਯਾਨ ਧਰੈ ਸੁਖ ਗਯਾਨ[੫]। ਸਿਲਾ ਪੂਜਤੇ ਤਾਮਸੀ ਤੀਨੋ ਭਗਤ ਸੁਜਾਨਿ[੬] ।੩੯॥ ਹਮਰੋ ਮਤਿ ਹੈ ਭਜਨ ਕੋ ਧਯਾਨ ਜੁਗਤ ਰਹਿਰਾਸ[੭]। ਕਰਨੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਰੀ ਵਰਤੀ ਗੁਰ ਕੁਲ ਭਾਸ[੮] ॥੪੦॥ ਕਲਜੁਗ ਧਰਮ ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਤਿ[੯] ਜਾਂਹਿ ਭਜੇ ਭਵ ਪਾਰ[੧੦]। ਸੋ ਕਰਨੀ ਭਰਨੀ ਰਹਿਤ[੧੧] ਸਿੱਖਨ ਕਰੀ ਸਮਾਰ[੧੨] ॥੪੧॥ [੧੩] ਸਕਲ ਮੁਲਕ ਕੋ ਮੇਲੀਏ ਦਲਿ ਕੈ ਤੁਰਕਨ ਪੀਰ। ਹਮਰੋ ਆਵਨ ਭੂਮ ਪਰ ਸਮਝੋ ਸਿੱਖ ਤਤਬੀਰ[੧੩]॥੪੨॥ ਬਾਨਾ ਕੇਸ, ਮੂੰਡਾ ਤੁਰਕ, ਕਾਛ ਹਮਾਰਾ ਬਿਰਦ[੧੪]। ਤੰਬਾ ਫਾਰਾ ਬਾਂਗ ਹਨ ਤੁਰਕ ਨ ਛੋਰੋ ਗਿਰਦ[੧੫]॥੪੩॥ ਸੂਰ ਖਾਇਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੂਰਮਰਦਨੀ ਸਿੱਖ[੧੬]। ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖ ਸੁ ਮਾਨੀਐ ਸਦਾ ਸਮਾਲੈ ਭਿੱਖ[੧੭]॥੪੪॥ ਕਾਲਬੂਰਾ, ਅਰ ਬੂਰਾ ਸੀਤ, ਬੂਰੀ

---

[੧]ਬਾਣੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ ਤੇ (ਸ਼ੀਲ=) ਮਿੱਠੀ ਹੈ। [੨]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸੂਰਮਾ। [੩]ਉਸ ਵਰਗਾ ਭਲੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [੪]ਹਰੀ ਭਗਤ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ। [੫]ਜੋ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੬](ਪੱਥਰ ਪੂਜਕ) ਤਾਮਸੀ (ਭਗਤ ਹੈ) ਹੈਨ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਭਗਤ, ਜਾਣ ਲਓ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਫਰਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ)। [੭]ਸਾਡਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਭਜਨ ਕਰੋ ਧਿਆਨ ਸਹਿਤ ਟੇਕੇ ਤੇ ਰਹਿਣੀ ਰਹੋ। [੮]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਰਨੀ ਕੀਤੀ ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਕੁਲ ਵਿਚ ਵਰਤ ਗਈ (ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਤੇ ਉਸੇ ਦਾ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਜਗਤ ਤੇ) ਹੋਇਆ। [੯](ਸਭ ਤੋਂ) ਵਡਾ ਹੈ। [੧੦]ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ। [੧੧]ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। [੧੨]ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲੀ ਹੈ। [੧੩]ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਮੇਲੀਏ (ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਤੇ) ਤੁਰਕਾਂ (ਤੋਂ ਮਿਲ ਰਹੀ) ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰੀਏ ਅਥਵਾ ਪੀੜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦਲ ਸੁੱਟੀਏ, (ਇਸ ਲਈ ਹੋਇਆ ਹੈ) ਸਾਡਾ ਆਉਣਾ ਧਰਤੀ ਪਰ; ਹੇ ਸਿੱਖੋ ਸਮਝੋ (ਇਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ) ਤੌਲ:—[੧੪]ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਬਾਣਾ (ਧਾਰਨ ਕਰੋ), ਮੁੰਨੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤੁਰਕ (ਸਮਝੋ), ਕੱਛ ਪਹਿਨਣੀ ਸਾਡਾ ਧਰਮ (ਜਾਣੋਂ)। [੧੫]ਤੰਬੇ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਤੇ ਬਾਂਗ (ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਹਨ, ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਨਾ ਫਿਰੋ [ਫਾਰਾ=ਪਹਿਰਾਵਾ]। (ਅ) ਗਿਆਨੀ ਐਉਂ ਭੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੰਬੇ ਫਾੜਨੇ ਬਾਂਗਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨੀਆਂ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ। (ੲ) ਸਰੂ ਮ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਲਾਇਆ ਹੈ:—ਤੰਬਾ ਤੁਰਕ ਪਹਿਨਦੇ ਤੇ ਗਊਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਐਸੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੋ। [੧੬]ਜੋ ਸੂਰ ਖਾਵੇ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਸੂਰ ਮਾਰ ਲਵੇ ਸੋਈ ਸਿੱਖ ਹੈ। (ਅ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹੀ ਸਿੱਖ ਹੈ। [੧੭]ਜੋ ਸਦਾ (ਭੇਖ=) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸੰਭਾਲਨਾ (ਸਹੈਤਾ) ਕਰੇ। (ਅ) ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਭਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੇ।

ਰਾਂਡ[1] ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ।ਬੁਰੀ ਬਡਾਈ ਆਪਨੀ,ਬੁਰੀ ਅਮਾਨੀ ਰੀਤ[2]॥੪੫॥ ਬੁਰਾ ਕਰਜ,ਅਤਿਬੁਰੀਪ੍ਰੀਤ[3],ਸਭਿ ਸੋਂ ਭੇਦ ਨ ਦੇਯ[4]।ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਰਤੇ ਜਗਤ ਮੈਂ ਇਸ਼ਟ ਘਟੀ*ਨਹਿਂ ਲੇਯ[5]॥੪੬॥ਬੈਦ ਨ ਕੀਜੈ ਮਿਤ੍ਰਤਾ,ਬੈਰੀਕਰੈ ਨ ਬੈਦ[6]।ਜੋਤਿਸ਼ ਬਹੁਤਾ ਸੁਨੈ ਨਹਿ ਪੂਛਿ ਨ ਗ੍ਰੈਹ ਕੀ ਕੈਦ[7]॥੪੭॥ ਕਾਇਰ ਸਲਾਹੀ ਭਾਰਜਾ ਕਾਰਜ ਫੋਕਾ ਹੋਇ[8]।ਪੂਛੇ ਬਿਨ ਕਾਰਜ ਬੁਰਾ, ਬੁਰਾ ਪੂਛੇ ਨਹਿਂਗੋਇ[9]॥੪੮॥ਥੋਰਾ ਖਾਇ ਘਰ ਮੈਂ ਸੁਖੀਲੋਭਤਿਆਗੈ ਜੋਇ[10]।ਧਨਕੋ, ਮਨਕੋ,ਸੁਪਨਕੋਅਪਨੌਕਰੈਨ ਗੋਇ[11]॥੪੯॥ਸਲਲ ਸੇਵੀਐ[12]ਪ੍ਰਾਤਿਉਠਿ, ਸੀਤ ਮਾਂਝ ਤਪ ਆਗ[13]।ਜਗੈ ਭੂਖ ਭੁਗਤੀ ਭਖੈ[14]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਘਰਕਾਸਾਗ[15] ॥੫੦॥ਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ,ਪਰਘੋੜਕਾ,ਪਰਨਾਰੀ,ਪਰਗੇਹ[16]। ਪਰਧਨ,ਪਰਮਨ, ਦੇਸ਼ਪਰਇਸਕੋਕਹਾਂਸਨੇਹ[17]॥੫੧॥[18]ਧਰਨੀ,ਧੇਨੁ,ਸੁਵਰਨ, ਅਸੁ,ਨਾਰੀ, ਮੰਦਰ, ਪਾਠ। ਇਹੀ ਦਾਨ ਸਭਿ ਦਾਨ ਸਿਰ ਅੰਨ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਸਾਠ[18]॥੫੨॥ ਨਾਮ ਜਪਤ ਸਭਿ ਪਾਠ ਤੇ[19] ਅੰਨ ਦਾਨ ਸਭਿ ਦਾਨ।ਸਭਿ ਜੂਨੀ ਤੇ ਅਧਿਕ ਨਰ,ਕਹਨੌ ਸਿੱਖ ਸੁਰਗਯਾਨ[20]।॥੫੩॥ਮੇਘ ਸਰਬਕੋ ਆਸਰਾਸਭਿ ਕੋ ਰਾਖੀਛਤ੍ਰ[21]।ਘਰਕੀ ਰਾਖੀਨਾਰਿਜਨੋਂ,ਅੰਤ ਰੱਖਨਹਰਿ ਮਿੱਤ੍ਰ[22]॥੫੪॥

---

[1]ਵੇਸਵਾ। [2]ਅਮਾਨਤ ਰੱਖ ਲੈਣੀ। (ਅ) ਅ+ਮਾਨ=ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਸਹਿਣਾ। [3]ਬਹੁਤੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨੀ ਬੁਰੀ। [4]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਦ ਨਾ ਦੇਵੇ (ਆਪਣਾ)। [5](ਆਪਣੇ) ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਾ ਵੇਖੇ। (ਅ) ਮੁਬਾਰਕ ਘੜੀਆਂ ਨਾ ਪਿਆ ਉਡੀਕੇ। (ੲ) ਜੇ ਪਾਠ ਘਟੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਘਣੇ' ਠੀਕ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ—ਬਹੁਤੇ ਯਾਰ ਨ ਬਣਾਵੇ। [6]ਵੈਦ ਨਾਲ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਵੀ ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵੈਦ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਬਣਾਵੇ। [7]ਗ੍ਰੈਹ ਦੀ ਕੈਦ (ਸਾੜ੍ਸਤੀ) ਕਦੇ ਨਾ ਪੁੱਛੇ। [8]ਜਿਸ ਦਾ ਸਲਾਹੀ ਕਾਇਰ ਅਥਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਵੇ ਉਹਦਾ ਕੰਮ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [9](ਸਿਆਣੇ ਤੋਂ) ਪੁੱਛੇ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੁਰਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੀ ਬੁਰਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁੱਛਿਆਂ ਸਲਾਹ ਨਾ ਦੱਸੇ। [10]ਜੋ ਲੋਭ ਤਿਆਗੇ ਉਹ ਥੋੜਾ ਖਾ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਰਹੇਗਾ। [11]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸੇ। [12]ਭਾਵ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ। [13]ਸਿਆਲੇ ਵਿਚ (ਪਾਣੀ) ਗਰਮ ਕਰ ਲਵੇ। [14]ਭੁਖ ਲਗੀ ਤਾਂ ਭੋਜਨ ਖਾਵੇ (ਬਿਨਾਂ ਭੁੱਖ ਦੇ ਨਾ ਖਾਵੇ)। [15]ਘਰ ਦੇ (ਰਿੱਧੇ) ਸਾਗ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਜਾਣੇ)। [16]ਪਰਾਇਆ ਘਰ। [17]ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ (ਕਰਨੀ) ਹੋਈ। [18]ਧਰਤੀ, ਗਊ, ਸੋਨਾ, ਘੋੜਾ, ਲੜਕੀ, ਮੰਦਰ ਤੇ ਪੋਥੀ ਅਥਵਾ ਸਿੱਖਿਆਦਾਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਾਨ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਦਾਨ (ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ) ਹਨ, ਪਰ ਅੰਨ ਦਾਨ ਸਭ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਯਾ ਸੱਠ ਗੁਣਾਂ ਵਧੀਕ ਹੈ। [19]ਸਾਰੇ ਪਾਠਾਂ (ਯਾ ਪੜ੍ਹਨ) ਤੋਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ। [20]ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ (ਅਧਿਕ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਹੈ ਸਿਖ! ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਐਉਂ ਕਿਹਾ ਹੈ:— [21]ਛਤ੍ਰਪਤੀ ਭਾਵ ਰਾਜਾ। [22]ਤਿਵੇਂ ਅੰਤ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹਰੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਘਣੇ।

ਬੁਰਾ ਮਰਨ ਜੀਵਨ ਬੁਰਾ ਕਰਣੀ ਬਿਨ ਕਿਹਿ ਕਾਮ[1]।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੀਣ ਛੱਤ੍ਰੀ ਬੁਰਾ, ਅਣਪੜ੍ਹ ਦਿਜ ਬੇਰਾਨ[2] ॥੫੫॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਬੁਰਾ,ਬੁਰਾ ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਮ ਸਿੰਘ। ਵੈਸ਼ ਪੜ੍ਹਾ ਸਭਿ ਤੇ ਬੁਰਾ ਛੱਤ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ[3]* ॥ ੫੬ ॥ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਪੜ੍ਹੈ ਬੇਦ ਬਾਕਨ,ਤ੍ਯਾਗੀ ਧਾਰੈ ਨਾਰਿ[4]†।ਸਿੱਖ ਜੁ,ਤ੍ਯਾਗੈ ਸਿਦਕ ਕੋ ਕਯਾ ਤਿਨ ਕੋ ਇਤਬਾਰ॥ ੫੭ ॥ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਸੰਗ[5], ਪ੍ਰੇਤ ਸੇਵਨੀ ਨਾਰਿ[6]। ਬੁਰਾ ਬਾਲ ਸੁਰਾ ਪੀਤਾ‡ ਰਹੀਏ ਆਪ ਸੰਭਾਰ[7] ॥ ੫੮ ॥ ਬਹੁਤਾ ਖਾਨਾ, ਬਾਤ ਬਹੁ, ਬਹੁਤਾ ਅਮਲ ਸੁ ਤ੍ਯਾਗ[8]। ਮੇਰਾ ਹੁਇ ਸੁ ਮਾਨਿ ਸਚ[9] ਰਹਿਨੀ ਰਹਿ ਨਿਤ ਲਾਗ[9] ॥ ੫੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਸੁਨਹਿ ਆਨਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਦਰਸਤਿ ਹਤਹਿੰ ਕਲੇਸ਼॥੬੦॥ ਲੇ ਪਾਹੁਲ ਗੁਰ ਪਾਸ ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਕੇਸ। ਪਹਿਰਹਿੰ ਕਛ ਆਯੁਧ ਧਰੈਂ ਸਿਮਰੈਂ ਨਾਮ ਹਮੇਸ਼ ॥ ੬੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

---

[1]ਕਰਨੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੈ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ, ਦੋਵੇਂ ਬੁਰੇ ਹਨ। [2]ਨਿਕੰਮਾ, ਬੇਫੈਦਾ। [3]ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਬੁਰਾ। [4]ਤਿਆਗੀ ਹੋਕੇ ਤ੍ਰੀਮਤ ਕਰ ਲਵੇ। [5]ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ (ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ) ਦਾ ਸੰਗ ਬੁਰਾ। [6]ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ। [7]ਗਭਰੂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਬੁਰਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਰਹੋ। [8]ਬਹੁਤ ਖਾਣਾ ਬਹੁਤ ਬੋਲਣ ਦਾ ਅਮਲ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਮੂਲੋਂ ਤਿਆਗੀ। (ਅ) ਬਹੁਤ ਖਾਣਾ, ਬਹੁਤ ਬੋਲਣਾ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਤਿਆਗ ਕਰੇ। [9](ਇਹ ਵਾਰਤਾ) ਸੱਚੀ ਮੰਨੇ।

*ਪਾ:—ਬੇਦੀ ਸਿੰਘ।

†ਅੰਗ ੫੬ ਤੇ ੫੭ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੋ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਗਰੋਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋਧਾ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਏ, ਇਥੋਂ ਤਾਈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੀ ਜੋਧਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਲਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਦਯਾਰਾਮ ਆਦਿ ਕਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋਧੇ ਹੋਏ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੋਏ। ਵੈਸ਼ ਬੀ ਬੜੇ ਹੋਏ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਤੇ ਵੇਦੀ ਵੀ ਸਿੰਘ ਸਜੇ ਤੇ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸਕ ਬੀ ਸਿੰਘ ਸਜੇ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘ ਆਪ ਘੱਲੇ, ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਘੁਨਾਥ ਦਾਸ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਾਓ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੂਦਰ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ ਉਹ ਦਿਨ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਸ਼ੂਦਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰਨਗੇ, ਜੋ ਗਲ ਕਿ ਅੱਜ ਖੂਬ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ।

‡ਪਾ:—ਬੂਰਾ ਪਿਤਾ, ਬੂਰਾ ਪਿਤਾ।

.੧੧. [ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਢਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖ੍ਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਪੂਰਬ ਤੇ ਚਲਿ ਆਇ। ਲਾਲਸਿੰਘ ਤਿਸ ਨਾਮ ਹੈ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਇ ।੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਹਾਥ ਜੁਗ ਜੋਰਿ। ਬੈਠਯੋ ਸਭਾ ਮਾਂਹਿ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਹੁਤੀ ਸਿਪਰ[੧] ਸਿੰਘ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੇ॥੨॥ ਗਹਿ ਗਹਿ ਹਾਥਨ ਬਿਖੇ ਸਰਾਹੈਂ। 'ਆਛੀ ਆਛੀ' ਸਭਿਨਿ ਕਹਾਹੈਂ[੨]। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਤਬਿ ਦੇਖੀ। ਕਹਯੋ 'ਸਮਾਨ ਅਹੈ ਅਵਰੇਖੀ[੩]॥੩॥ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਹੈ ਤਿਸ ਲਗਕਰਿ ਗੋਰੀ[੪]। ਪਾਰ ਨ ਪਰੈ ਫੋਰਿ ਕਰਿ ਮੋਰੀ[੫]। ਇਸ ਮਹਿੰ ਗੁਲਕਾ ਹੋਵਹਿ ਪਾਰ[੬]। ਕਹਾਂ ਸਰਾਹੈਂ ਸਿਪਰ ਉਦਾਰ[੭]' ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਲਾਲਸਿੰਘ ਨਹਿੰ ਜਰੀ। ਗਰਬਤਿ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਤਿਸ ਘਰੀ। 'ਮੋਰ ਸਿਪਰ ਕੋ ਚਰਮ ਕਠੰਨ[੮]। ਗੋਰੀ ਕਹਾਂ ਸਕਹਿ ਇਸ ਭੰਨਿ॥੫॥ ਲਗਹਿ ਤੜਕ ਕੈ ਗਿਰਹਿ ਸੁ ਪਾਛੇ। ਯਾਂਤੇ ਬਹੁ ਧਨ ਤੇ ਲਈ ਆਛੇ'। ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਇ। 'ਇਹ ਗੋਰੀ ਹੈ ਬੁਰੀ ਬਲਾਇ॥੬॥ ਤਹਾਂ ਨਿਵਾਰਨ ਕਰਿ ਹੈ ਕੌਨ[੯]। ਜਹਾਂ ਲਗਤਿ ਫੋਰਤਿ ਥਲ ਤੌਨ[੧੦]*। ਇਸ ਆਗੇ ਨਹਿੰ ਕਿਸ ਕੀ ਅਟਕ। ਲਾਗੀ ਚਹੈ ਨ ਪੁਨ ਕਿਮ ਹਟਕ[੧੧]' ॥੭॥ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤਿਨਿ ਮਹਿੰ ਚਪਿ ਕਰਿ[੧੨]। ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਪੁਨ ਚਿਤ ਮਹਿ ਹਠ ਧਰਿ। 'ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ ਕਯੋਂ ਨ ਮੰਗਾਵਹੁ। ਪਰਖਿ ਲੇਹੁ ਅਬਿ ਕਹਿ ਚਲਿਵਾਵਹੁ[੧੩]' ॥੮॥ ਮੋਰ ਸਿਪਰ ਕੋ ਭਿਦੈ ਨ ਗੋਰੀ। ਲਗਿ ਕੈ ਗਿਰੈ, ਨ ਕਰਿ ਹੈ ਮੋਰੀ'। ਲਖਯੋ ਗੁਰੂ-ਸਿਖ ਨੇ ਹਠ ਧਾਰਾ-। 'ਸੋਦਰ ਸਮਾ' ਭਾਖਿਕੈ ਟਾਰਾ† ॥੯॥ 'ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਹਮ ਪਰਖਨਿ ਕਰੈਂ। ਤੁਪਕ ਹਤਹਿੰ ਹੇਰਹਿੰ ਕਿਮ ਅਰੈ[੧੪]'। ਇਮ ਹੁਇ ਜ਼ਿਕਰ ਧਰੀ ਪੁਨ ਮੌਨ। ਸੁਨਿ ਰਹਿਰਾਸ ਗਏ ਸਭਿ ਭੌਨ ॥੧੦॥ ਲਾਲ

---

[੧]ਢਾਲ ਸੀ (ਤਿਸ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੋਲ)। [੨]ਸਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੩]ਸਾਮਾਨ ਜਿਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [੪]ਜੋ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਲਗਕੇ। [੫]ਫੋੜਕੇ ਮੋਰੀ ਕਰਕੇ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੀ। [੬]ਪਰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਗੋਲੀ ਲੱਗਕੇ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। [੭](ਫਿਰ) ਬਹੁਤਾ ਕੀ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਢਾਲ ਨੂੰ। [੮]ਸਖਤ ਹੈ। [੯](ਜਦੋਂ ਗੋਲੀ ਲੱਗੇ) ਤਿਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪਰੇ ਹਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? [੧੦]ਜਿੱਥੇ ਲਗਦੀ ਹੈ ਸੋਈਓ ਥਾਂ ਪਾੜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। [੧੧]ਲੱਗੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। [੧੨]ਖਿਝਕੇ। [੧੩]ਹੁਣ ਕਹਿਕੇ ਚਲਵਾ ਕੇ ਪਰਖ ਲਵੋ। (ਅ) ਅਬਕਹਿ=ਹੁਣੇ ਹੀ। [੧੪]ਵੇਖਾਂਗੇ (ਔਗੇ) ਕਿਵੇਂ ਅੜਦੀ ਹੈ। *ਪਾ:-ਜੌਨ। †ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਕਿਤਨੀ ਪਕਿਆਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਸਿੰਘ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਸਮਝ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਇ।–ਮੂਰਖ ਪਨੌ
ਕੌਨ ਮੈਂ ਲਯੋ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਗਯੋ ॥੧੧॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤ ਹਤਿ
ਹੈਂ ਜਬਿ ਗੋਰੀ। ਸਿਪਰ ਫੋਰਿ ਕਰਿ ਡਾਰੈਂ ਮੋਰੀ*। ਲਯੋ ਬਿਗਾਰ ਆਪਨੋ
ਕਾਜਾ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਰਖੈ ਮਮ ਲਾਜਾ–॥੧੨॥ਲਸਾਇ ਤਿਹਾਵਲ ਕਰਿ
ਬਹੁ ਗਿਨਤੀ। ਮੁਖ ਤੇ ਸਿੰਘਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਿਨਤੀ। 'ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦੇਉ
ਅਹਾਰਾ। ਪ੍ਰਾਤ ਮੋਹਿ ਰਾਖਹੁ ਸਚਿਆਰਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ
ਕਰਾਈ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਰਖੈ ਸਿੱਖ ਵਡਿਆਈ'। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਤ
ਚੋਰੀ ਗੁਰ ਤੇ[1]। ਪ੍ਰਭੁ ਅਰਾਧਹਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਤੇ॥੧੪॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਏ ਗੁਰ
ਸਭਾ ਲਗਾਇ। ਲੇ ਕਰਿ ਸਿਪਰ ਗਯੋ ਤਿਸ ਥਾਇ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ
ਤਹਿਂ[2] ਤੁਪਕ ਮੰਗਾਈ। ਸਿਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਧਰਿ ਅਗਵਾਈ ॥ ੧੫ ॥
ਆਲਮਸਿੰਘ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ। 'ਹਤਹੁ ਤੁਫੰਗ ਨਿਸ਼ਾਨਹੁਂ ਲਹਯੋ' ਹੁਕਮ
ਸਾਥ ਉਠਿ ਤੁਪਕ ਚਲਾਈ। ਗੋਰੀ ਨਹੀਂ ਲਗੀ ਬਿਚ ਜਾਈ[3] ॥ ੧੬ ॥
ਕਸਿ ਬਰੂਦ ਸੋਂ ਫੇਰ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਨਾਂਹਿਨ ਲਾਗੀ ਸਿਪਰ ਮਝਾਰੀ। ਬਿਸਮ
ਰਹਯੋ–ਅਬਿ ਕਹਾ ਇਹੁ ਭਯੋ। ਨਿਕਟ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[4] ਬਚ ਕਰਿ ਗਯੋ–॥੧੭॥
ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਾਰ ਤਬਿ ਕਰਿਕੈ ਤਯਾਰੀ। ਤਾਕਿ ਸ਼ਿਸਤ ਕੋ ਭਲੇ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਸੋ
ਨਹਿਂ ਲਗੀ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਸੇ। ਤੁਪਕ ਗਹੀ ਅਪਨੇ ਕਰ ਬਿਸੇ[5]॥੧੮॥ਰਿਦੇ
ਬਿਚਾਰਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬੈ†। ਲਾਲਸਿੰਘ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਲਖਿ ਤਬੈ[6]।–ਸਤਿ
ਸੰਗਤ ਮਹਿ ਕਰਯੋ ਕਰਾਹੂ। ਥਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇਇਸਿ ਤਾਹੂ ॥ ੧੯ ॥
ਯਾਂਤੇ ਲਗਤਿ ਨਹੀਂ ਬਿਚ ਗੋਰੀ। ਲੀਨ ਹਿਮਾਇਤ[7] ਮੁਝ ਤੇ ਚੋਰੀ–। ਰਿਸ
ਕਰਿ ਹਾਥ ਬੰਦੂਕ ਸੰਭਾਰੀ। ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਾਥ ਉਚਾਰੀ ॥੨੦॥ 'ਲਿਹੁ
ਕਰਿ ਅਬੈ ਹਿਮਾਇਤ ਔਰ[8]। ਦੇਖਿ! ਸਿਪਰ ਫੋਰੌਂ ਇਸ ਠੌਰ'। ਰਿਸ ਜੁਤਿ
ਸੁਨੀ ਲਖੀ–ਅਬਿ ਮਾਰੈਂ। ਨਹੀਂ ਬਚਹਿ ਗੁਲਕਾ ਹੁਇ ਪਾਰੈ–॥੨੧॥ਦੌਰ
ਸਿੰਘ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰਯੋ। 'ਛਿਮਹੁ ਨਾਥ ਮੈਂ ਸਠ ਹਠ ਧਰਯੋ। ਫੋਰ ਦੇਹੁ
ਤੁਮ ਅਵਨੀ ਸਾਰੀ। ਸਿਪਰ ਬਾਪੁਰੀ ਕਹਾਂ ਅਗਾਰੀ' ॥ ੨੨ ॥ ਪਿਖਿ ਗੁਰ

---

[1]ਇਹ ਕ੍ਰਿਤ (ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਆਦਿ ਦੀ) ਰਾਤੀਂ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ। [2]ਤਿੱਥੇ ਹੀ। [3](ਢਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ) ਨਾਂ ਲੱਗੀ। [4]ਨੇੜੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੀ। [5]ਹੱਥ ਵਿੱਚ। [6]ਸਮਝ ਲੀਤੀ। [7]ਮਦਦ (ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ)। [8]ਹੋਰ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਾ ਲੈ।

*ਪਾ:–ਗੋਰੀ। †ਪਾ:–ਤਬੈ।

ਭਨਯੋ 'ਭਯੋ ਦ੍ਰਿਢ ਅਤੇ[1]। ਰਾਤੋਰਾਤ ਕਰੇ ਗੁਰਮਤੋ। ਲਏਤਿਹਾਵਲ ਫਿਰਯੋ ਫਕਾਵਤਿ। ਬਹੁ ਸੁੱਖਾਂ ਸੁਖਿ[2] ਸਿਪਰ ਬਚਾਵਤਿ ॥੨੩॥ ਜੇਤਿਕ ਜੋਰ ਔਰ ਲਿਹੁ ਲਾਇ। ਫੋਰੈਂ ਸਿਪਰ ਨ ਬਚਹਿ ਕਦਾਇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਮੇਰੋ ਕਹਿਨ ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਔਰੇ[3] ॥੨੪॥ ਰਾਵਰਿ ਕਰ ਤੇ ਛੁਟਹਿ ਤੁਫੰਗਾ। ਅਚਲ ਸੁਮੇਰੁ ਤੁਰਤ ਕਰਿ ਭੰਗਾ। ਅਬਿ ਓਰਕ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ। ਸੇਵਕ ਲਾਜ ਰਖਨਿ ਬਨਿ ਆਈ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਿਕਸ ਪਰੇ ਗੁਰਨਾਥ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਉਠਾਇ ਸਿਪਰ ਲਿਹੁ ਹਾਥ। ਚਹਿਯਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੇਰਿ ਭਰੋਸਾ। ਹਤੀਯਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜੁੱਧ ਸਰੋਸਾ[4] ॥ ੨੬ ॥ ਆਯੁਧ ਆਛੇ ਹੀ ਚਹਿ ਪਾਸ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਆਪ ਬਚੈਹਿ ਰਿਪੁ ਨਾਸ਼'। ਸਿਪਰ ਉਠਾਇ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਨਮੋ ॥ ਬੈਠੇ ਸਕਲ ਸਭਾ ਤਿਹ ਸਮੇ ॥੨੭॥ ਜੰਗਲ[5] ਬਿਖੈ ਕਪੂਰਾ ਜਾਟ। ਕੇਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੋ ਪਤਿ ਰਾਠ[6]। ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ[7] ਧਨ ਦੇਕੈ ॥ ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਲੈਕੈ ॥੨੮॥ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿ ਦਯੋ ਪੁਚਾਈ। ਦੇਖਯੋ ਬਹੁ ਬਲ ਸੋਂ* ਚਪਲਾਈ[8]। ਅਪਨੇ ਚਢਿਬੇ ਹੇਤ ਬੰਧਾਯੋ। 'ਦਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰ' ਤਿਸ ਨਾਮ[9] ਬਤਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਟਹਿਲ ਕਰਾਵਨ ਹੇਤ ਤਬੇਲੇ। ਬੰਧਯੋ ਸੇਵਤਿ ਦਾਸ ਸੁਹੇਲੇ। †ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢੇ ਅਖੇਰ। ਬਨ ਮਹਿ ਬਿਚਰੇ ਜਿਤ ਕਿਤਿ ਹੇਰਿ ॥ ੩੦ ॥ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ ਜਿਸ ਥਾਲਾ। ਦੱਖਣ ਨਗਰ ਉਜੈਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਹਿ ਤੇ ਕਿਤਿਕ ਸਾਧ ਚਲਿ ਆਏ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿਕੈ ਸਮੁਦਾਏ ॥੩੧॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰੇ। ਤਿਸ ਹੀ ਛਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੇ। ਮ੍ਰਿਗ ਖਗ ਮਾਰ ਕਿਤਿਕ ਲੈ ਆਏ। ਭੱਖੀ[10] ਬਾਜ਼ ਦੇਤਿ ਬਿਗਸਾਏ ॥੩੨॥ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਇਕ ਸ਼ਾਹ ਕੁਮਾਰਾ[11]। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੁਤੋ ਸਹਿਤ ਸੁਤਦਾਰਾ ॥ ਰਹਿਤ ਬੈਸਨੋ ਜਿਸਕੀ ਅਹੈ। ਮਦਰਾ ਮਾਸ ਤਰਕਤੋ ਰਹੈ ॥੩੩॥ ਜਾਤਿ ਬਾਣੀਆ, ਗੁਰ ਜਬਿ ਦੇਖੈ[12]।

[1](ਅਪਨੇ ਹਠ ਤੇ) ਅਤਿ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। [2]ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖਕੇ। [3]ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਦੀ ਗੋਲੀ ਬਾਬਤ ਸੀ ਆਪਦੀ ਗੋਲੀ ਬਾਬਤ ਨਹੀਂ ਸੀ)। [4]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। [5]ਮਾਲਵੇ। [6]ਰਾਜਾ [ਸੰਸ:, ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰਕੂਰ=ਰਾਜਾ। ਰਾਠ=ਰਾਜਾ]। [7]ਯਾਰਾਂ ਸੌ। [8]ਬਹੁਤ ਬਲੀ ਤੇ ਚੰਚਲਤਾ ਵਾਲਾ। [9]'ਫੌਜ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ' ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਦਾ। [10]ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਮੁਰੇ ਮਾਸ ਦੀ ਥੋੜੀ ਬੋਟੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਣੀ। [11]ਸੇਠ ਦਾ ਲੜਕਾ। [12](ਉਸ) ਬਾਣੀਆਂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ (ਇਸ ਹਾਲ) ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ।

*ਪਾ:—ਦੇਖਯੋ ਸੋ ਬਲ ਸੌਂ। ਦੇਖਯੋ ਮੈ ਬਲ ਕਰ।

†ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭੩ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਕਲਪਯੋ ਰਿਦੇ ਕ੍ਰਿਆ ਅਵਰੇਖੇ[1] ।–ਇਹ ਕੈਸੇ ਗੁਰ ਜਿਨ ਹਿਤ ਆਏ ? ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਮਗ ਉਲੰਘਾਏ ॥੩੪॥ ਕ੍ਰਿਆ ਜਿਨਹੁਂ ਕੀ ਮਹਾਂ ਕੁਢਾਲੀ। ਹਿੰਸਾ ਕਰਤਿ ਦਯਾ ਉਰ ਖਾਲੀ। ਪੰਛੀ ਹਤਿ ਕਰਿ ਬਾਜ਼ ਅਚਾਵੈਂ। ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਗਨ ਘਾਵੈਂ–॥ ੩੫ ॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨਤੀ ਗਨੈ ਅਨੇਕ। ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਗੁਰ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ। ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਚੋਰ ਇਨ ਖਗ ਤਨ ਪਾਯੋ ॥੩੬॥ ਤਬਹਿ ਬਾਜ ਰਾਜੇ ਕੀ ਦੇਹਿ[2]। ਇਕ ਦਿਨ ਤਸਕਰ ਪਕਰਯੋ ਏਹ। ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਤਬਿ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਤਪ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥੩੭॥ ਵਸਤੁ ਚੁਰਾਈ ਤੇ ਨਟਿ ਗਯੋ[3]। ਰਾਜੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬੂਝਨਿ ਕਯੋ। ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ਤਬਿ ਸਪਥ[4] ਦਿਵਾਈ। ਕੂਰੀ ਆਨ[4] ਹਮਾਰੀ ਖਾਈ ॥੩੮॥ ਹੁਤੋ ਭੂਪ ਸੋ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰਾ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤੋ ਭਾਉ ਉਦਾਰਾ।ਸਪਥ ਹਮਾਰੀ ਸੁਨਿਕੈ ਰਾਉ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਰਾਖਿ ਉਰ ਭਾਉ*॥੩੯॥ ਲਾਖਹੁਂ ਬਰਸ ਬੀਤ ਕਰਿ ਗਏ। ਦੋਨਹੁਂ ਜਨਮ ਧਰਤਿ ਅਬਿ ਭਏ। ਝੂਠੀ ਸਪਥ ਕਰੀ ਕੋ ਪਾਪ।ਖਗ ਤਨ ਧਰਿਕੈ ਭੋਗਯੋ ਆਪ ॥ ੪੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਸਭਿ ਸੁਨੀਏ। ਸਾਚੀ ਝੂਠੀ ਸਪਥ ਨ ਭਨੀਏ।ਏ ਖਗ ਭੋਗਤਿ ਨਰਕ ਉਦਾਰ। ਬਹੁਰੋ ਇਸ ਕੋ ਹੋਤਿ ਉਧਾਰ ॥੪੧॥ ਅਬਿ ਹਮ ਨੇ ਫਲ ਪਾਪ ਭੁਗਾਯੋ। ਅਪਰ ਕਲੇਸ਼ਨ ਤੇ ਛੁਟਵਾਯੋ। ਕੂਰੀ ਸਪਥ ਕਰਹਿ ਨਰ ਜੋਇ। ਜਨਮ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੋਇ ॥ ੪੨ ॥ ਜਨਮ ਕਰੋਰਹੁਂ ਭੋਗੈ ਨਰਕ। ਸਦਾ ਕਲੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਗ਼ਰਕ। ਸਪਥ ਖਾਇ ਸੋ ਸਿੱਖ ਨ ਮੇਰਾ। ਤਸਕਰ ਹ੍ਵੈ ਲਹਿ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ[5] ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਪਥ ਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸਾਚ ਪਰ† ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਪਾਇ[6]।ਸਾਚਾ ਜੋਨੀ ਪਰ ਭੁਗੈ ਕੂਰੇ ਕੈਸਾ ਥਾਇ[7] ॥੪੪॥ ਬਦਲਾ ਦੇਵੈਂ[8] ਪਾਪ ਕਾ, ਮੰਦਾ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਇ। ਹੁਇ ਹੈ ਭਾਗੀ ਪਾਪ ਕੋ ਜੋ ਗੁਰ ਜਾਮਨ ਹੋਇ ॥ ੪੫ ॥ ਕਰਹੁ ਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸਪਥ ਕਬਿ ਕੈਸਹੁਂ ਬਨਹਿ

[1]ਦੇਖਕੇ। [2]ਤਦੋਂ ਬਾਜ ਰਾਜੇ ਦੀ ਦੇਹ (ਵਿਚ ਸੀ)। [3]ਮੁੱਕਰ ਗਿਆ। [4]ਸਹੁੰ। [5](ਜੋ) ਚੋਰ ਬਣੇਗਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਕਸ਼ਟ ਪਾਏਗਾ। [6]ਸੱਚੀ ਗਲ ਪਰ ਬੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਊ ਨਾ ਖਾਹੁ (ਫਿਰ) ਝੂਠ ਪਰ ਸਹੁੰ ਖਾਕੇ ਪੈਰ ਕਿੱਥੇ ਲੱਗਣਗੇ, ਭਾਵ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [7]ਸੱਚੀ ਸਹੁੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਜੋਨੀਆਂ (ਵਿਚ) ਪੈਕੇ (ਦੁੱਖ) ਭੋਗੇਗਾ ਤੇ ਝੂਠੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ, ਭਾਵ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਸੀ। [8]ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਪਰਭਾਉ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਸਹੁੰ ਨ ਕਰੀਏ ਸਾਚ ਪਰ।

ਜਰੂਰਾਕਬਿ ਸਾਚੀ ਭੀ ਨਹਿ ਕਰੋ ਨਰਕ ਪਰੈ ਨਰ ਕੂਰ' ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ॥੧੧॥

੧੨. [ਹਰਿ ਗੁਪਾਲ ਉਜੈਨੀ, ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਮਾਜਰੀਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਗੁਰ ਬਾਰਤਾ ਤਬਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਬਾਰ। ਸੂਪਕਾਰ ਲਜਾਯੋ ਤਹਾਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹਾਰ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਤ ਬਨੀਏ ਕੋ ਸਿਖ ਤਹਿ ਖਰੋ। ਪਿਖਿ ਤਬਿ ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕਰੋ।–ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਢਿਗ ਤੇ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰਾ[1]। ਆਮਿਖ ਆਦਿਕ ਜਾਂਹਿ ਮਝਾਰਾ–॥੨॥ ਤਿਹ ਮਨ ਕੀ ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਪਛਾਨੀ। ਸੂਪਕਾਰ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨੀ। 'ਸੁਧ ਚੌਂਕੇ ਮਹਿਂ ਭੋਜਨ ਜਹਾਂ।ਇਸ ਸਿਖ ਕੋ ਅਚਵਾਵਹੁ ਤਹਾਂ' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਬਨੀਏਂ ਕੇ ਚਿਤ ਭਈ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਆਇ ਭਲਿਭਾਂਤੀ। ਭੋਜਨ ਅਚਨੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਬੈ। ਬੀਤਨੋ ਦਿਵਸ ਭਈ ਨਿਸ ਤਬੈ ॥੪॥ ਸੁਪਤਿ[2] ਬਿਚਾਰਤਿ ਗਿਨਤੀ ਨਾਨਾ। ਤਰਕਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮਹਾਨਾ।–ਪ੍ਰਿਥਮ ਪਿਤਾ ਮੇਰੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਗੁਰੂ ਬਨਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਜੀਵ ਘਾਤ ਆਮਿਖ ਕੋ ਖਾਵੈ। ਦਯਾ ਆਦਿ ਗੁਨ ਨਹੀਂ ਕਮਾਵੈ। ਜੈਸੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਿਖੈ ਉਚਾਰੀ। ਤਜਾਗਨਿ ਮਦ,ਹਿੰਸਾ,ਪਰਨਾਰੀ॥੬॥ਜੂਪ ਆਦਿ ਕੇ ਨੇਰ ਨ ਜਾਵੈ। ਸਾਧ ਧਰਮ ਐਸੇ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਸੋ ਗੁਰ ਬਿਖੈ ਨ ਪੇਖਤਿ ਕੋਈ*। ਮਿਤ ਕਰਮ

[1]ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਭੋਜਨ ਨਾ ਦੇਣ। [2]ਨੀਂਦਰ ਵਿਚ ਭਾਵ ਉਂਘਲਾਰਿਆ ਤੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ ਹੂਬਹੂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿੱਧਰ ਰੁਖ਼ ਪੈ ਜਾਵੇ ਉਸਦੇ ਅਸਬ ਵਿਅਸਬ ਵੱਧ ਘੱਟ ਖਿਆਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਸਨੇ ਅਣਹੋਦੇ ਖਿਆਲ ਦੇਖੇ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਸੌਂ ਜਾਣ ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਣ ਫੇਰ ਜਾਗ ਕੇ ਅਲਸਾਏ ਮਨ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਣ ਫੇਰ ਸੌਂ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ।

*ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਬਣੀਆਂ ਇਨਾ ਘਬਰਾਇਆ ਕਿ ਨੀਂਦ ਉਂਘਲਾਏ ਦੀਆਂ ਬਿਫਲੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਸਰਬ ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਹੁਣ ਗੁਣ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ। ਜੋ ਅਵਗੁਣ ਉਹ ਵਹਿਮ ਵਿਚ ਚਿਤਵ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵਿਵਰਜਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਪਸ਼ਟ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਪਰਜਾ ਲਈ ਤੇ ਖੱਸੀ ਹੋ ਗਏ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰਨ ਲਈ ਪਕੜੇ ਸਨ, ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਮਾਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਜਾਯ ਤੋਲਣਾ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਤ ਦਾ ਬਣੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਉਰਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਉਸ ਦੇ ਬਉਰਾ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਅਟਪਟੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਦਾ ਬੀ ਤੇ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਤਰਜਮਾਂ ਵੇਖਿਆਲੋ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਤੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੋਈ॥੭॥ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਮੈਂ ਅਬਿ ਆਨਾ। ਕਿਮ ਅਰਪੌਂ ਮੈਂ ਜੋਗ ਨ ਜਾਨਾ[1]। ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਹਿੰਸਾ ਨਿਰਦਯਤਾ ਜਿਨ ਮਾਂਹੀ ॥੮॥ ਗਮਨੌਂ ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਿਸ ਬੇਰੀ। ਸਿੱਖੀ ਲੇਹੁੰ ਬੈਸ਼ਨੋ ਕੇਰੀ। ਮਦ ਆਮਿਖ ਕੋ ਬਰਜਨ ਤਹਾਂ। ਭੁਲੀ ਬਾਰਤਾ ਪੱਧਤਿ ਜਹਾਂ ॥੯॥ ਦਏ ਰਜਤਪਣ ਸੌ ਮਮ ਬਾਪ। ਇਨ ਕੌ ਗੁਰ ਕਰਿ ਸਿਖ ਭਾ ਆਂਪ। ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਲੈ ਇਹ ਮੋਰ[2]। ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਮੈਂ ਦੇਤੋ ਔਰ॥ ੧੦ ॥ ਕਹਾਂ ਕਰੌਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨ ਪਾਯੋ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਧਰਮ ਸ਼ੁਭ ਜਾਂਹਿ ਕਮਾਯੋ[3]–। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਠਾਨਤਿ ਦੁਚਿਤਾਈ। ਸਰਬ ਸਰਬਰੀ ਤਬਹਿ ਬਿਤਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਪਗ ਪਰ ਭਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਸਮੁਖ ਔਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਦ੍ਵੈ ਬੋਤਲ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਮੰਗਵਾਈ* ॥ ੧੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ

---

[1]ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। [2]ਮੇਥੋਂ। [3]ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਜਿਸਨੇ ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਾਏ ਹੋਣਐਸਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲੱਭਾ।

*ਸਿੱਖ ਦੇ ਅਟਪਟੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਬਣੀਏ ਨੂੰ ਭੁਲੇਵਾ ਇਹੋ ਪਿਆ। ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ਬੋਤਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹਸਤਾਖੇਪ ਬਹੁਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਦ 'ਬੋਤਲ' ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਫ਼ਜ਼ 'ਬਾਟਲ' (Bottle) ਤੋਂ ਵਿਗੜਕੇ ਬਣਿਆਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੋਤਲ ਲਫਜ਼ ਆਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਤਦੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪਾਉਣਦਾ ਬਾਸਨ 'ਸੁਰਾਹੀ' ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੈਸੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਹੋ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਯਥਾ:–'ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ'। ਇਸ ਪਦ 'ਬੋਤਲ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਖੇਪਾਂ ਵਾਲੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਲਫਜ਼ ਬੋਤਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਸਮਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਢੁਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਇਕ ੧੮੧੭ ਈ: ਦੀ ਛਪੀ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ' ਬੋਲੀ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਪਲੇਟੂਨ (ਯਾ ਬਟੇਲੀਅਨ) ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪਲਟਨ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਬੋਤਲ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਬੋਤਲ ਲਫਜ਼ ਤਦੋਂ (੧੮੧੭ ਈ: ਤਕ ਪਰਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਬਾਦ ਇਹੋ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਦੂਣੇ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਰਕੇ ਛਾਪੀ ਗਈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਪਦ ਬੋਤਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਇਕ ਇੰਡੇਕਸ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਇੰਡੇਕਸ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ 'ਬਾਟਲ' ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ 'ਬੋਤਲ' ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਸੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪਦ ਬਟੇਲੀਅਨ ਤੇ ਪਲੇਟੂਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਪਦ 'ਪਲਟਨ' ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਤਦੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਵਿਗੜਕੇ ਬਣਿਆ 'ਪਲਟਨ' ਲਫਜ਼ ਤਾਂ ਆਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪਦ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਇਮ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਕੋ ਭਲੇ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸਭਿ ਸਿਖਹੁ ਸੁਨੀਅਹਿ ਚਿਤ ਲਾਈ। ਮਨ ਕੇ ਸ੍ਵਾਦ ਜਿਤਿਕ ਸਮੁਦਾਈ'[1]॥੧੩॥ ਥਿਰੇ ਨਿਕਟ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸੋਈ[2]। 'ਸ੍ਵਾਦ ਸਕਲ ਜਿਹਵਾ ਕੇ ਹੋਈ'। 'ਸ੍ਵਾਦ ਕਰਮ ਕੇ' ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ[3]। ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਜੀਵ ਕੇ ਅਹੈਂ'॥ ੧੪ ॥ ਭਾਖੇ ਕੋ 'ਸੁਭਾਵ-ਕੋ ਹੋਇ'। ਕੋ ਕਹਿ 'ਧਰਮ ਦੇਹਿ[4] ਕੋ ਜੋਇ'। ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਬਨੀਆਂ ਸਿਖ ਕਹੈ। 'ਸ੍ਵਾਦ ਸਿਦਕ ਜੀਵਹਿ ਕੋ ਅਹੈ'[5] ॥ ੧੫॥ ਤਿਸ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।'ਪਿਤਾ ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ ਦਾਸ ਸੁ ਤੇਰਾ। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਾ ਸਿਖ ਸਿਦਕੀ ਸੋਇ। ਕਹੁ ਤਿਸ ਸੰਗ ਮਿਲਿਨਿ ਜਬਿ ਹੋਇ'[6]॥੧੬॥ਦੋਹਰਾ॥-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਜੁ ਭਾਵ ਕਾ[7] ਦਯੋ ਸੁ ਤੇਰੇ ਪਾਸ।ਤਿਸ ਕੋ ਲੀਨੋ ਹਮ ਅਬੈ ਕਰਹੁ ਨ ਕੈਸੇ ਆਸ-' ॥ ੧੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਮੈਂ ਕੁਛ ਸਮਝ ਨ ਜਾਨਾ। ਮੈਂ ਭੀ ਸਿਖ ਹੌਂ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ।ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕੀਜੈ ਪੁਨ ਫੇਰਾ' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਈ।ਤਰਕ ਕਰਤਿ ਬੋਲੇ ਸਮੁਝਾਇ। 'ਹਮਰੀ ਸਿੱਖੀ ਤੈਂ ਕਬਿ ਪਾਈ ?। ਦਾਸ ਬੈਸ਼ਨੋ ਕਾ ਤੁਮ ਭਾਈ[8] ॥ ੧੯ ॥ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ[9] ਕੋ ਖੋਜਨਿ ਕਰੀਐ। ਤਿਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੇ ਨਿਜ ਧਰੀਐ।ਜੋ ਹਮ ਨੇ ਅਬਿ ਦੀਨ ਸੁਨੇਹਾ।ਸਮਝੈ ਤੇਰੋ ਪਿਤ ਹ੍ਵੈ ਜੇਹਾ'[10] ॥ ੨੦ ॥ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਬਨੀਆ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਪਰ ਧਰਿ ਭਾਲਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ। ਰਖਹੁ ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਚਰਨਨਿ ਮਾਹੂ॥ ੨੧ ॥ ਨਹਿਂ ਫੇਰਹੁ ਮੂਰਖ ਮਨ ਮੇਰਾ। ਮਹਿਮਾ ਮੈਂ ਨ ਲਖੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ'। ਪੀਠ ਠੋਕਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ।

[1]ਸਾਰੇ ਸੁਆਦ ਮਨ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਹਨ। [2]ਜੋ (ਸਿੱਖ) ਕੋਲ ਖੜੇ ਸਨ ਓਹ)ਬੋਲੇ। [3]ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਵਾਦ ਕਰਮ ਦੇ ਹਨ। [4]ਦੇਹੀ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। [5]ਜੀਵ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਦਕ ਦਾ ਸੁਆਦ ਹੈ। [6]ਤਿਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮਿਲੇਂਗਾ ਇਉਂ ਕਹੀਂ। [7]ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਾਕ(ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ)। [8]ਹੇ ਭਾਈ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬੈਸ਼ਨੋ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈਂ। [9]ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ। [10]ਜੈਸਾ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ) ਹੈ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਸਮਝੇਗਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਅਰਬਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਪਰ 'ਬੋਤਲ' ਪਦ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪਦ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ। ਸੋ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਨ ੧੮੧੭ ਈਃ ਅਰਥਾਤ ੧੮੭੪ ਬਿਃ ਵਿਚ ਤੇ ਫੇਰ ਮਗਰੋਂ ਤੱਕ ਪਦ ਬੋਤਲ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਬੀ ਆਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ। ਤੇ ਜੋ ਲੇਖਕ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਓਹ ਸੰਮਤ ੧੭੮੧ ਯਾ ੧੭੬੧ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ੧੮੭੪ ਬਿਃ ਤੋਂ ਫੇਰ ਮਗਰੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਖੀ ਤੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਆਖੇਪਕਾਰ ਦੇ ਹਸਤਾਖੇਪ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ।

'ਹਮਰੇ ਹਰਖ ਦੇਖ ਨਹਿੰ ਰਹ੍ਯੋ॥੨੨॥ਅਬਿ ਤੂੰ ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਉਠ ਪਗ ਛੋਰਿ'। ਸੁਨਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਲਖਿ ਅਪਨੋ ਖੋਰ[1]।ਪੁਨ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਬਸ੍ਯੋ ਮਹੀਨਾ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਸੁਖ ਲੀਨਾ ॥ ੨੩ ॥ ਚਲਨ ਲਗ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗੁਰ ਦਯੋ। 'ਆਪ ਖਾਉ ਘਰ ਦਿਹੁ ਜੋ ਲਹ੍ਯੋ'। ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਸੁਰਬਲੋਹ ਕੋ ਕੜਾ। ਤੋਲੇ ਚਾਰ ਤੋਲ ਕੋ ਘੜਾ ॥੨੪॥ 'ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾਂ ਜਬਿ ਕਬਿ ਹੋਇ। ਇਸ ਕੋ ਪੂਜਹੁ ਪੂਰਵਹਿ ਸੋਇ'।ਲੈ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ।ਦਰਬ ਪੰਜ ਸੈ ਦਯੋ ਚੜ੍ਹਾਇ॥੨੫॥*ਰੁਖ਼ਸਦ ਹੁਇ ਗੁਰ ਤੇ ਚਲਿ ਪਰਿਯੋ।ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰ ਚਿਤ ਕਰਿਯੋ।–ਖਟ ਸੈ ਧਨ ਗੁਰ ਕੌ ਹਮ ਦਯੋ।ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲੋਹ ਕੜਾ ਹਮ ਲਯੋ॥੨੬॥ਭਾਇ ਲੈਨ[2] ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਸਨੇਹਾ–। ਗਮਨਤਿ ਬਨੀਆ ਸੋਚਤਿ ਏਹਾ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਹਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਚਮਕੌਰ। ਚਲ੍ਯੋ ਜਾਤ ਆਗੇ ਤਿਸ ਠੌਰ ॥ ੨੭ ॥ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਮਾਜਰੀਆ[3] ਰਾਹੀ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੂਝਤਿ ਤਾਂਹੀ। 'ਕਿਤ ਤੇ ਆਯੋ' ਸਿੱਖਾ ਕੌਨ ! ਕਿਤ ਕੋ ਜਾਤ,ਕੌਨ ਪੁਰਿ ਭੌਨ? ॥੨੮॥ਸਮੈਂ ਅਹਾਰ ਕਰਨ ਕੋ ਜਾਨਿ।ਅਹੈ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਖਾਨ।ਪੁਨ ਜਿਤ ਚਾਹਹੁ ਤਹਾਂ ਪਯਾਨਹੁ। ਆਪਨ ਬਾਰਤਾ ਸਕਲ ਬਖਾਨਹੁ'॥੨੯॥ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਦਰਸ ਹਿਤ ਆਯੋ। ਦੱਖਣ ਮਹਿ ਉਜੈਨ ਪੁਰਿ ਬਾਸੀ।ਇਤੀ ਦੂਰ ਤੇ ਆਯੋ ਪਾਸੀ[4]॥੩੦॥ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਦਈ ਅਕੋਰ। ਬੰਦੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਤਊ ਨ ਖੁਸ਼ੀ ਭਯੋ ਮਨ ਮੇਰੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਆਛ ਨ ਹੇਰੋ ॥ ੩੧॥ ਰੁਖਸਦ ਬਿਖੈ[5] ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਦਯੋ'। ਸੁਨਤਿ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ। 'ਕਹਹੁ ਕਹਾਂ ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਸਾਈਂ[6]। ਤੁਮ ਕੋ ਦਯੋ[7] ਸੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ' ॥ ੩੨ ॥ ਹਰਿ ਗੁਪਾਲ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੇ ਸੰਗ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਪ ਮੇਰੋ ਸਿਖ ਹੋਯੋ। ਸੌ ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਯੋ॥੩੩॥ਦਯੋ ਪੰਚ ਸ਼ੈ ਮੈਂ ਅਬਿ ਆਨਿ। ਰਹ੍ਯੋ ਮਾਸ ਲਗ ਦਰਸ਼ਨ ਠਾਨਿ। ਮੋਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਇਤੀ ਦੂਰ ਭੇਜ੍ਯੋ ਪਰਦੇਸ਼॥ ੩੪ ॥ ਖਟ ਸੈ ਦਰਬ ਗੁਰੂ ਨੇ

---

[1]ਖੋਟ। [2]ਸੌ ਸਾਖੀ ਮੂਜਬ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਚਾਹੀਏ 'ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਬਚਨ' ਯਥਾ:–'ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਖਸ਼ੀਸ ਦੀਆ ਕੜਾ, ਅਤੇ ਬਚਨ ਭੈਯਾ ਕਾ'। [3]ਮਾਜਰੀ ਪਿੰਡ ਦਾ। [4](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪਾਸ। [5]ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ। [6]ਦੱਸ ਖਾਂ ਕੀਹ ਬਚਨ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। [7]ਜੋ ਵਸਤ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

*ਇਥੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ੭੪ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਲੀਨ। ਬਚਨ ਭਾਉ ਕਾ ਇਕ ਅੰਬਿ ਦੀਨ। ਗਿਨਤਿ ਘਟੀ ਇੱਤਿਆਦਿ ਬਤਾਵਤਿ। ਚਲਯੋ ਜਾਤ ਘਰ ਕੋ ਪਛੁਤਾਵਤਿ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਉਰ ਜਾਨਾ।–ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਹੀਨ ਮਹਾਨਾ–। 'ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਾ! ਤੂੰ ਹੈਂ ਮਮ ਭਾਈ। ਘਰ ਕੋ ਚਲਿ ਅਹਾਰ ਲਿਹੁ ਖਾਈ॥੩੬ ॥ਮਤ ਪਛੁਤਾਵ ਕਰਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'। ਇਮ ਕਹਿ ਲੇ ਗਮਨ੍ਯੋ ਸੰਗ ਤਾਂਹੀ। ਆਛੀ ਥਾਂਇ ਬਿਠਾਇਸ ਜਬੈ। ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਦੋਨਹੁਂ ਤਬੈ॥੩੭ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਅਹਾਰ ਅਚਾਯੋ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਘਰ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਚਲਿਬੋ ਚਿਤ ਭਾਈ॥ ੩੮ ॥ ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਭਾਖ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।'ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਾ! ਜੇ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇਰੀ।ਗੁਰ ਕੋ ਬਚਨ ਹਮੈ ਦੇ ਜਾਇ। ਖਟ ਸੈ ਧਨ ਅਪਨੋ ਲਿਹੁ ਪਾਇ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ[1] ॥–ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਕਾ ਸਤ ਵਣਜ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਕਾ ਭਾਉ[2]। ਦਗਾ ਸਿੱਖ ਮਮ ਨਾ ਕਰੈ ਪਾਨੀ ਅੰਨ ਛੁਗਾਉ[3]–॥੪੦॥ਜੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਗੁਰਵਾਕ ਪਰ ਤੌ ਤੂੰ ਘਰ ਲੇ ਜਾਇ[4]। ਜੋ ਭੁੱਖਾ ਤੂੰ ਦਾਮ ਕਾ ਲੀਜੈ ਅਪਨੋ ਪਾਇ[5]" ॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਨੀਆ ਸਿਖ ਬੋਲ੍ਯੋ ਹਰਖਾਵਤਿ। 'ਧਨ ਕੀ ਮਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਮੁਹਿ ਭਾਵਤਿ। ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਲੀਜਹਿ ਨਿਜ ਪਾਹੀ[6]' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਲਲਚਾਯੋ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਧਨ ਜਨੌਂ ਕਨੌਂ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਸਦਨ ਬਿਭੂਖਨ ਤਰਨੀ ਬਾਲਾ[7]। ਗਿਰਵੀ ਸਗਰੇ ਧਰਿ ਤਤਕਾਲਾ[8] ॥ ੪੩॥ ਆਨ੍ਯੋਂ ਖਟ ਸੈ ਦਰਬ ਬਟੋਰਿ।ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਕੋ ਦੇ ਕਰ ਜੋਰਿ[9]।ਪੰਚ ਰਜਤਪਣ ਦਏ ਸਵਾਇ[10]। 'ਧਨ ਕੋ ਬ੍ਯਾਜ ਲੇਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ' ॥ ੪੪ ॥ ਬਨੀਏਂ ਲੇ ਧਨ ਮਨ ਹਰਿਖਾਯੋ।ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਜੜ੍ਹ[11] ਸਕਲ ਗਵਾਯੋ।– ਧ੍ਯਾਨਸਿੰਘ ਹਾਰ੍ਯੋ–ਉਰ ਜਾਨੈ[12]।ਅਪਨਆਪ ਕੋ ਚਤੁਰ ਪਛਾਨੈ[13]॥੪੫॥

---

[1]ਇਹ ਗੁਰੂ ਵਚਨ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆਹੈ। [2]ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਵਣਜ ਸੱਚ ਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। [3]ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਭਾਵ ਭੋਜਨ ਛਕਾਵੇ। [4]ਜੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ (ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਚਨ ਅਪਨੇ) ਘਰ ਲੈਜਾਹ। [5]ਅਪਣਾ (ਧਨ) ਲੈ ਲਓ। [6]ਬਚਨ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਲੈ ਲੈ। [7]ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਬੱਚੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ। [8]ਸਾਰੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗਿਰੋ ਰੱਖਕੇ। [9]ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। [10]ਵੱਧ। [11]ਮੂਰਖ। [12]ਬਣੀਆਂ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਾਰਿਆ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। [13]ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਤਰ ਪਛਾਣਕੇ (ਇਹ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:–)।

–ਕਹਾਂ ਬਰਨ ਮੂਰਖ ਨੇ ਲਯੋ[1]।ਸਭਿ ਕਿਛ ਬੇਚਿ ਦਰਬ ਮੁਹਿ ਦਯੋ[2]।ਗਯੋ ਹੁਤੋ ਜਨੋਂ ਪੂਰਬ ਮੇਰੋ[3]। ਇਸ ਨੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਕੀਨ ਨਿਬੇਰੋ[4] ॥ ੪੬ ॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਜੀਤਿ ਲਈ ਸਭਿ ਬਾਜ਼ੀ–। ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਯੋ ਔਰ ਹ੍ਵੈ ਰਾਜ਼ੀ[5]। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰਾ। ਜਾਨਤਿ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਹਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਉਜੈਨੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਪੰਥ ਚਲਯੋ ਤਬਿ ਬਾਨੀਆ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਜਿਸ ਨਾਇ।ਗੁਰ ਤੇ ਲਯੋ ਕਰਾਹ ਕਛੁ ਬੰਧਿ ਗਾਂਠ ਮਹਿਂ ਜਾਇ॥੧॥ਇਕਦਿਨ ਖੋਲਯੋ ਦੇਖਿਕੈ ਜੋ ਕਰਾਹੁ ਸੋ ਮਾਸ[6]। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਲੱਜਾ ਕਰੀ ਧਰੀ ਬੰਧਿ ਗਠਤਾਸ[7] ॥੨॥ ਪਿਤਾ ਆਪਨੇ ਪਰ ਖਿਝਯੋ–ਭਲੋ ਬਤਾਯੋ ਦੇਵ। ਮਾਸ ਖਾਇ ਬਿਨਸੈ ਧਰਮ ਕਯਾ ਕੀਨਾ ਸਤ† ਸੇਵ[8]–॥ ੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਕੋ ਮਗ ਗਮਨਯੋਂ ਗਯੋ।ਇਕ ਨਗਰਬਡ ਆਵਤਿ ਭਯੋ।ਤਹਾਂ ਦੇਖਿ ਕੀਨਸਿ ਬਿਉਹਾਰ। ਮੁਕਤਾ ਪੰਨਾ ਪਰਖਿ ਉਦਾਰ॥੪॥ਕਰਿ ਖਰੀਦ ਪੁਨ ਆਗੇ ਚਾਲਾ। ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਪਾਲੀ‡ ਆਇ ਬਿਸਾਲਾ । ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਬੇਚ ਦਿਯੋ ਸੋ ਰਤਨ। ਪਾਯੋ ਲਾਭ ਮਹਾਂ ਕਰਿ ਜਤਨ ॥ ੫ ॥ ਜਮਾ ਕੀਨ ਧਨ ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ।ਨਿਜ ਘਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਕਰਿ ਬਿਉਹਾਰ।ਪਿਤ ਸਿਉਂ ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। 'ਦਰਸਯੋ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ' ਬਤਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਸਰਬ ਦਰਬ ਕਰ ਗਰਬ ਦਿਖਾਯੋ[9]। 'ਕਰਯੋ ਬਣਜ ਮੈਂ ਮਗ ਮਹਿਂ ਲਯਾਯੋ'। ਨਿਜ ਸੁਤ ਪਿਖਯੋ§ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ। ਬੂਝਯੋ ਸਭਿ ਬ੍ਰਿੱਤੰਤ ਤਿਸ ਪਾਸ ॥ ੭ ॥ 'ਕਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਪਤਿਯਾਰਾ[10] ? ਕਹਾਂ[11] ਮੇਲ ਭਾ ਕਹਾਂ ਉਚਾਰਾ[12] ?' ਹਰਿ ਗੁਪਾਲ ਤਬਿ ਖੋਲਯੋ ਪਾਲੇ। ਦਯੋ ਪਿਤਾ ਕੇ ਹਾਥ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੮ ॥

---

[1]ਮੂਰਖ (ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਬਚਨ (ਖਰੀਦਕੇ) ਕੀਹ ਲੀਤਾ ਹੈ। [2](ਘਰ ਦਾ) ਸਭ ਕੁਛ ਵੇਚਕੇ ਧਨ ਸਾਰਾ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। [3]ਜਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲੋਂ ਗਵਾਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਧਨ)। [4]ਤਿਵੇਂ ਇਸ ਨੇ (ਆਪਣਾ) ਸਭ ਕੁਛ ਨਿਬੇੜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। [5]ਇਕ ਰਾਤ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਕੇ ਹੋਰ ਰਿਹਾ। [6]ਕੜਾਹ ਮਾਸ (ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ)। [7]ਗੰਢ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਤਿਸਦੀ (ਆਪਣੇ ਪਾਸ) ਰੱਖੀ। [8]ਕੀਹ ਸਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ (ਪਿਤਾ ਨੇ)। (ਅ) ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਤ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ (ਪਿਤਾ ਨੇ ?)। [9]ਸਾਰਾ ਧਨ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਇਆ (ਪਿਤਾ ਨੂੰ)। [10]ਪ੍ਰੀਖਿਆ। [11]ਕੀਕੂੰ। [12]ਕੀ ਬਚਨ ਹੋਏ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭੫ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। †ਪਾ:–ਤਿਹ।

‡ਪਾਲੀ ਇਕ ਨਗਰ ਹੈ ਜੋਧਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੇ ਉਜੈਨ ਤੋਂ ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਮੀਲ ਉਰੇ ਹੈ।

§ਪਾ:–ਲਖਯੋ।

ਲੇ ਜੁਤਿ ਭਾਉ[1] ਬਿਸ਼੍ੰਭਰਦਾਸ। ਧਰਿ ਸਿਰ ਦ੍ਰਿਗ ਪਰ ਹਰਖ ਮਹਾਂ ਸੁ ਸ੍ਵੱਛ ਕਰਾਹ ਨਿਹਾਰਨਿ ਕੀਨਾ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਬਾਂਟਿ ਸੁ ਦੀਨਾ ॥ ੯॥ ਜਬਿ ਬੰਟ੍ਯੋ ਅਰ ਖਾਯੋ ਸਬੈ। ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਬਿਸਮਾਯੋ ਤਬੈ। ਕਹ੍ਯੋ ਅਚੰਭਾ ਪਿਤ ਕੇ ਸੰਗ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਕੋ ਅਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸੰਗ[2] ॥ ੧੦ ॥ 'ਮਗ ਮਹਿ ਪਿਖ੍ਯੋ ਮਾਸ ਢਿਗ ਜੋਇ[3]। ਅਬਹਿ ਕਰਾਹੁ ਪਿਖ੍ਯੋ ਮੈਂ ਸੋਇ[4]। 'ਬੇਚ੍ਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ' ਸੁਨਾਯੋ। 'ਅਧਿਕ ਬਟੋਰਿ ਦਰੋਬ ਕੋ ਲ੍ਯਾਯੋ'॥੧੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪਿਤਾ ਧੁਨ੍ਯੋ ਸਿਰ ਯੌਂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁਤ! ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸਾਚ। ਤੈਂ ਕੋ ਭੇਜਾ ਲਾਭ ਹਿਤ ਤੂੰ ਲੇ ਆਯੋ ਕਾਚ ॥੧੨ ॥ ਭਲੀ ਨ ਕੀਨੀ' ਪਿਤ* ਕਹ੍ਯੋ 'ਦੇਖ੍ਯੋ ਪਰਚਾ ਨਯਨ[5]। ਹਿਯਾ ਮਲਿਨ[6]† ਪਰਤੀਤ ਨਹਿਂ, ਕ੍ਯਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਗੁਰ ਬਯਨ[7]' ॥੧੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕੁਕਰਮ ਤਿਹ ਮਾਤ ਦੁਖਾਰੀ। 'ਸੁਤ! ਕ੍ਯੋਂ ਭਾ ਗੁਰਬਚ ਬਿਵਪਾਰੀ[8]? ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਭਈ ਉਰ ਤੇਰੇ? ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪਿਤਾ ਤਵ ਹੇਰੇ[9]' ॥੧੪ ॥ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਸੁਨਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤੇ। ਭਏ ਛੁਭਿਤ[10] ਚਿਤ ਬਹੁ ਰਿਸ ਰਾਤੇ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨ ਹੋਯੋ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਆਛ ਨ ਜੋਯੋ ॥੧੫॥ ਬਾਕ ਭਾਉ ਕੋ ਬੇਚ੍ਯੋ ਯਾਂ ਤੇ। ਖਟ ਸੈ ਦਰਬ ਲਿਯੋ ਸਿਖ ਤਾਂ ਤੇ। ਆਵਤਿ ਰਤਨ ਵਿਹਾਝੇ ਖਰੇ। ਪੁਨ ਇਕ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਵੇਚਨ ਕਰੇ ॥੧੬॥ ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਨਵੇ ਜੁਤਿ ਪਾਏ। ਇਮ ਧਨ ਤੇ ਧਨ ਲਿਯੋ ਵਧਾਏ। ਤ੍ਰੈ ਸਹੰਸ੍ਰ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਸਰੇ। ਕਾਰਜ ਕੌਨ ਬਾਕ ਸੋ ਕਰੇ? ॥੧੭॥ ਧਨ ਬਿਨ ਨਰ ਜਿਮ ਸਰ ਜਲ ਹੀਨ। ਪਰ ਬਿਨ ਪੰਛੀ ਹੈ ਦੁਖ ਖੀਨ[11]‡। ਧਨ ਸਮੇਤ ਨਰ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸਮਾਨਾ। ਰਹੈ ਸੁ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[12]' ॥੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਭਨਤਿ ਬਿਸ਼੍ੰਭਰਦਾਸ। 'ਹੇ ਸੁਤ! ਕੂਰੋ ਧਨ ਹੈ ਨਾਸ਼। ਕਹਾਂ ਦਰਬ ਕੋ ਉਰ ਹੰਕਾਰ। ਜਿਸ ਕੋ ਬਿਨਸਤਿ ਲਗੈ ਨ ਬਾਰ ॥੧੯॥ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਮੇਰਾ। ਤੈਂ ਦੁਰਾਸ ਧਰਿ ਉਰ ਮੈਂ ਹੇਰਾ[13]। ਬੁਧਿ ਉਤਾਵਲੀ ਹੈ ਬਹੁ ਤੇਰੀ। ਮਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਜੋ ਕਰਿ ਤੂ ਮੇਰੇ ਸੰਗ

[1]ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ। [2]ਰਸਤੇ ਦਾ ਹਾਲ। [3]ਵੇਖਿਆ (ਮੇਰੇ) ਪਾਸ ਮਾਸ ਸੀ। [4]ਓਹੀ (ਮਾਸ)। [5]ਕਰਾਮਾਤ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਕੇ ਵੀ। [6]ਹਿਰਦਾ ਤੇਰਾ ਮਲੀਨ ਹੈ। [7]ਫੇਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕੀ ਕਰਦੇ। [8]ਭਾਵ ਗੁਰ ਬਚਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। [9]ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ (ਉਹ ਗੁਰੂ) ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪਰਖੇ ਹਨ। [10]ਦੁਖੀ। [11]ਦੁਖੀ ਤੇ ਨਿਤਾਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ 'ਦੁਖਿਪੀਨ'=ਬਹੁਤਾ ਦੁਖੀ। [12]ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। [13]ਤੈਂ ਖੋਟੀ ਆਸ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿਆ ਹੈ (ਗੁਰਾਂ

*ਪਾ:-ਸੁਤ। †ਪਾ:-ਮਹਿ। ‡ਪਾ:-ਪੀਨ।

ਰਲੈਂ। ਸਰਲ ਰਿਦਾ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਿਲੈਂ। ਤੌ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਪਾਇ ਤਨ ਤੇਰਾ।ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਜੀਵਨ ਜਗ ਕੇਰਾ॥੨੧॥ਧਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਹਾਂ ਤੂੰ ਭੂਲਾ। ਖੋਯੋ ਸਕਲ ਬਯਾਜ ਸਨ ਮੂਲਾ[1]"। ਇਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਕਯੋਂਹੁਂ ਨ ਮਨ ਲ੍ਯਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹਰਿ ਭਾਉ ਬਿਹੀਨਾ।ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਕੀਨਾ[2]। ਕਰੀ ਮੌਨ ਪਿਤ ਜਾਨੀ ਮਨ ਮਹਿਂ।–ਪਰਹਿ ਆਪਦਾ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ–॥੨੩॥ ਨਿਜ ਪਤਨੀ ਜੁਤਿ ਬਹੁ ਬਿਲਖਾਵੈ[3]। ਕਛੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਰ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵੈ। ਲਗਯੋ ਬਣਜ ਕੋ ਹਰਿ-ਗੋਪਾਲ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਯਹੁ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨੪ ॥ ਦਸ ਹੁਜ਼ਾਰ ਕਰ ਬਣਜ ਕਮਾਏ। ਗਰਬਯੋ ਦੀਰਘ ਉਰ ਹਰਖਾਇ।ਭੂਲ ਗਯੋ ਮੂਰਖ ਅਭਿ-ਮਾਨੀ। ਗਤਿ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਨਾਂਹਿਨ ਜਾਨੀ॥੨੫॥ਪੁਨ ਧਨ ਛੀਨ ਹੋਨਿ ਕੋ ਲਾਗਾ। ਤਬਿ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਪਰਯੋ ਪਿਤਾ ਕੇ ਪਗ ਪਰ ਜਾਈ। 'ਰਾਖਿ! ਰਾਖਿ! ਚਲਿ, ਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾਈ' ॥੨੬॥ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਇਕਠੋ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਲਿਬੋ ਕਿਯੋ।ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪੰਥ ਉਲੰਘਨ ਕੋ ਕਰਿ। ਆਏ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਮਾਜਰੀਏ ਘਰ ॥ ੨੭ ॥ ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ ਬਿਸ਼੍ਵੰਭਰਦਾਸ। ਮਿਲਯੋ ਭਾਉ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸਿਵਰ ਕਰਾਇ ਅਹਾਰ ਅਚ੍ਰਾਇਵ। ਪੁਨ ਚਰਚਾ ਸਤਿਗੁਰਨਿ ਚਲਾਇਵ ॥੨੮॥ 'ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ! ਸੁਨੀਅਹਿ ਚਿਤ ਲਾਈ। ਹਿਤਕਾਰੀ ਤੂੰ ਮਮ ਗੁਰਭਾਈ। ਸੁਤ ਤੇ ਬਚਨ ਭਾਇ ਕਾ ਲੀਨ[4]। ਬਿਦਤ ਸਦਨ ਪਹੁਚਯੋ ਤਬਿ ਕੀਨਿ[5] ॥ ੨੯ ॥ ਅਬਿ ਮੇਰੀ ਕਹੁ ਕਯਾ ਹੁਇ ਗਤੀ? ਸੁਤ[6] ਬਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਸ ਲਘੁਮਤੀ। ਅਬਿ ਤੁਵ ਹਾਥ ਅਹੈ ਨਿਸਤਾਰਾ। ਕਰਹੁ ਦੀਨ ਪਰ ਬਹੁ ਉਪਕਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ। ਸੋ ਉਪਾਵ ਤੁਝ ਤੇ ਬਨਿ ਆਵੈ'। ਸੁਨਤਿ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਮੈਂ ਭੀ ਤੁਮ ਸੰਗ ਕਰੌਂ ਪਯਾਨਾ' ॥ ੩੧ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਪਤਿ ਬਿਤੀ ਜਬਿ ਰਾਤੀ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਗਮਨੇ ਮਗ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਚਲਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਪੋਹੁੰਚੇ ਆਇ।ਜਹਿਂ ਸੋਹੈਂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਇ[7] ॥ ੩੨ ॥ ਸਗਰੇ ਧਾਇ ਪਰੇ ਗੁਰ ਚਰਨ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦ

[1]ਮੂਲ ਸਹਿਤ ਬਿਆਜ। [2](ਪਿਤਾ ਦਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਨਾ (ਦਿਲ ਵਿੱਚ) ਠਹਿਰਾਇਆ। [3]ਅਫਸੋਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। [4](ਤੂੰ) ਲਿਆ ਹੈ (ਮੁੱਲ) ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਬਚਨ। [5](ਜਦ) ਇਹ ਘਰ ਪੁੱਜਾ ਤਦ। ਇਸਨੇ (ਮੇਰੇ ਪਾਸ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ (ਭਾਵ, ਦੱਸਿਆ)। [6]ਜਿਸਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ ਤੇ ਤੁੱਛ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। [7]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ।

ਰਾਖੀਅਹਿ ਸ਼ਰਨ'। ਅਵਲੋਕਤਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹਸੇ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਗ ਰਸੇ[1] ॥੩੩॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਪਾਸ। ਅਪਰ ਬਾਤ ਨਹਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਉਤਰੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ। ਨਿਤ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਬਾਂਛਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ॥੩੪॥ ਭੋਜਨ ਕਰਤਿ ਦੇਗ਼ ਤੇ ਲੈਕੇ। ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਬਿਤਾਵਨ ਕੈਕੈ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ। ਆਯੋ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਗੁਰ ਪਾਸ ॥ ੩੫ ॥ ਆਗੈ ਖਰੋ ਭਯੋ ਕਰ ਬੰਦਿ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਬਖਸ਼ਿੰਦ! ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ! ਬੀਰਜ ਭਲਾ। ਬ੍ਰਿੱਛ ਡਾਲ ਸੂਧਾ ਨਹਿੰ ਚਲਾ[2] ॥ ੩੬ ॥ ਹਮ ਮੂਰਖ ਖੋਟੇ ਮਨ ਕਾਮੀ। ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਕਿਰਪਣ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ। ਨਾਮ ਗ਼ੁਲਾਮ ਨ ਕਰਹਿੰ ਗ਼ੁਲਾਮੀ। ਤਊ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਆਪ ਹਹੁ ਸੁਆਮੀ ॥੩੭॥ ਬਿਰਦ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰਾ। ਨਾਮ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸੁਖ ਸਾਰਾ[3]। ਅਧਮ ਉਧਾਰਣ ਸਦਾ ਸੁਭਾਊ। ਪਿਖਹੁ ਦਾਸ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਕਾਊ[4] ॥੩੮॥ ਬ੍ਰਿੱਛ ਡਾਲ ਸੁਧਾ ਅਬਿ ਕਰੀਯਹਿ। ਮੋ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਰੀਯਹਿ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਬਿਕਸਾਏ। ਪੂਰਬ ਬਿਤਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਤਾਏ॥੩੯॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿੱਧਨ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਕਰਿ।ਪਹੁੰਚੇ ਤੋਰ ਪਿਤਾਮਾ ਕੇ ਘਰ। 'ਨਾਨੂ' ਨਾਮ ਪਿਖੇ ਗੁਰ ਆਏ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਸੇਵ ਰਿਝਾਏ॥੪੦॥ ਚਲਿਬੇ ਤਯਾਰ ਭਏ ਜਿਹ ਸਮੇਂ।ਪੂਛੇ ਕੁਛ ਸੰਸੈ ਪਗ ਨਮੇ[5]। ਹਸ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ ਕਹਿ ਬਾਤਾ-ਜਬਿ ਤੂੰ ਔਰਹਿ ਧਰਿਹੈਂ ਗਾਤ ॥੪੧॥ ਦਸਮਾ ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਹਮਾਰਾ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਬੂਝਹੁ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਾ-। ਸੋ ਤੂੰ ਇਹ ਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ। ਦਸਮ ਸਰੀਰ ਇਹੀ ਹਮ ਭਯੋ ॥੪੨॥ ਬਚਨ ਦਰਬ ਸੋ ਧਰਯੋ ਅਮਾਨ[6]। ਚਹੋ ਸੋ ਪਯਾਰੇ ਪੂਛ ਪਛਾਨ[7]। ਤੁਮ ਨਾਨੂ ਸੋ ਹਮ ਗੁਰ ਤੇਰੇ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਿਲਨਿ ਤੇ ਮੇਲ ਬਡੇਰੇ[8]॥੪੩॥ ਮਿਲਿਬੋ ਭਾਣਾ ਹੁਤੋ ਹਮਾਰਾ[9]। ਨਹੀਂ ਦੋਸ਼ ਤਵ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਝਾਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਅਚੰਭਾ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਅਦੰਭਾ ॥੪੪॥ 'ਧਯਾਨ ਸਿੱਘ ਗਤ

[1]ਅਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਹਰਾਂ ਨਾਲ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। [2](ਜਿਵੇਂ) ਬ੍ਰਿੱਛ ਦਾ ਬੀਜ ਤਾਂ ਭਲਾ ਸੀ ਪਰ ਡਾਲ ਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ ਤੁਰੀ।(ਤਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਲੇ ਬੀਜ ਦੀ ਵਿੰਗੀ ਡਾਲ ਹੈ। [3]ਸਾਰ ਸੁਖ ਦਾ (ਦਾਤਾ ਹੈ)। [4]ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। [5]ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕੁਛ ਸੰਸਾ ਪੁੱਛਿਆ। [6](ਓਦੋਂ ਦਾ) ਬਚਨ (ਰੂਪੀ) ਧਨ ਅਮਾਨਤ ਧਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। [7]ਪੁੱਛ ਪੁਛਾ ਲੈ। (ਅ) ਸਮਝਕੇ ਪੁਛ। [8]ਪਹਿਲੋਂ ਮਿਲਣ ਤੇ ਹੀ (ਓਦੋਂ ਦਾ) ਬੜਾ ਮੇਲ ਹੈ। [9]ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਮਿਲਣਾ(ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੀ) ਭਾਣਾ ਸੀ।

ਵਣਜ ਸੁਚਾਲਾ[1]। ਭਈ ਸੰਪਦਾ ਸਕਲ ਬਿਸਾਲਾ।ਬਚਨ ਸਿਦਕ ਕੋ ਸੁਤ ਮਮ ਦੀਨਾ।ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹੌਂ ਸੋ ਮਮ[2] ਲੀਨਾ'॥੪੫॥ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ* 'ਹਮ ਦੀਨੋ ਤੋਹਿ।ਬਿਨਾ ਤੋਟ† ਜਿਸ ਤੇ ਧਨ ਹੋਹਿ। ਖਾਵਹੁ ਖਰਚ ਕਰਹੁ ਮਨ ਭਾਯਾ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਵਧੈ ਸਵਾਯਾ॥੪੬॥ਤਊ ਜਾਨਿ ਜਹਿਂ ਨੇਤ ਬਿਸਾਲੇ[3]। ਗਰਜ ਗਰਜ ਘਨ ਬਹੁ ਜਲ ਡਾਲੇ। ਤੂੰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕ ਸਮ ਹੀ ਜਾਨਾ[4]। ਤੁਵ ਸੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ ਮਹਾਨਾ॥੪੭॥ ਸੇਵ ਭਾਵਨਾ ਤੁਵ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠਿ ਤੈਸੇ[5]'। ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੰਦਰ ਗਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਏ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰੌਦਸਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਅਰਦਾਸਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਆਇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖਨਿ ਸ਼ੋਧ ਕਰੀਤਿ।ਸਿੱਖ ਬਣੀਆਂ ਹੁਥਿ ਨਮੋ ਕਰਿ ਥਿਰ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਭਗਵੰਤ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਖਾਨੇ। 'ਕਹੁ ਸਿੱਖਾ ਇੱਛਾ ਕਜਾ ਠਾਨੇ? ਹਮ ਪਗ ਕੋ ਨਿਰਮਲ[6] ਸਿਖ ਅਹੈਂ। ਦਿਸ਼ ਦੱਖਨ ਮਹਿ ਇਕ ਤੂੰ ਰਹੈਂ॥੨॥ ਦੱਖਣ ਬਿਖੈ ਸਿੱਖ ਹਹਿਂ ਥੋਰੇ। ਤੁਮ ਸਮਸਰ ਤਹਿ ਕੋਇ ਨ ਔਰੇ'। ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ। ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਇਮ ਕਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ੩॥ 'ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਦਾਰਿਦ ਭਾ ਘਰ ਮੋਰੇ। ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਹਤਿ ਭਏ ਥੋਰੇ[7]। ਪੂਰਬ ਕਰਹੁ ਸੰਪਦਾ ਭਾਰੀ[8]।ਪੀਛੇ ਪੂਛੌਂ ਮਮਤਾ ਟਾਰੀ[9]'॥੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਵਧਹਿ ਸੰਪਦਾ' ਤਥਾ ਬਤਾਏ। 'ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਘਰ ਜੈਹੋ ਜਬਿਹੂੰ। ਕਰਹੁ ਕਰਾਹੁ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸੁ ਤਬਿਹੂੰ॥ ੫ ॥ ਊਪਰ ਛਾਦ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਦੀਜੈ। ਪਾਠ ਅਨੰਦ ਤੀਨ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਪਢਹੁ ਜਪ ਬੈਠਹੁ ਪਾਸ। ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਦਿਹੁ ਪੰਚ ਗਿਰਾਸ[10]॥੬॥ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਕੋ ਕਰਹੁ ਅਚਾਵਨ[11]। ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਚਿਤ ਪਾਵਨ। ਰਹਤਿ ਅਰਦਾਸ ਭੇਵ ਜੋ ਜਾਨੈ।

[1]ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਣਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਹਣੀ ਤੁਰ ਪਈ। [2]ਮੈਂ। [3]ਜਿੱਥੇ ਨੇਤ (ਭਾਵੀ ਪ੍ਰਬਲ) ਹੋਵੇ। [4]ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮੀ (ਅਸਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ) ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। [5]ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਵੇਂ ਹੀ (ਪੂਰਨ) ਕਰਨਗੇ। [6]ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧ ਰਿਦੇ ਵਾਲਾ। [7]ਨਾਸ਼ ਹੋਕੇ ਥੋੜੇ ਹੋ ਗਏ। [8]ਪਹਿਲੇ (ਮੇਰੀ) ਦੌਲਤ ਭਾਰੀ ਕਰੋ। [9]ਫਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਮਮਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛਾਂਗਾ। [10]ਭਾਵ ਭੋਗ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੌਲ ਵਿਚ ਪੰਜ ਛਾਂਦੇ ਪਾਓ। [11]ਪੰਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲਾਓ ਮੁਰਾਦ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। *ਪਾ:-ਕਹਤਿ। †ਤਾ:-ਤੋਰ।

ਕਨਾ ਕਰਿ ਹੈ ਤਬਿ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾਨੈ[1] ॥ ੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਹਿਤ ਅਰਦਾਸ ਜਿ ਜਾਨੀਐ ਕਨਾ ਕਰਿ ਹੈ ਤਬਿ ਮੰਤ। ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਰ ਸਿੱਧਤਾ ਸਿਖ ਅਰਦਾਸ ਸਿਧਿ ਮੰਤ[2] ॥ ੮ ॥ ਸਿੱਖ ਵਨਜ ਗੁਰ ਧਰਮ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵੈ ਲਾਭ[3]। ਬੋਲਿ ਬੁਲਾਵੈ ਸੰਗਤੀ ਦੇ ਕਰਾਹਕੀ ਸਾਂਭ[4]॥੯॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਸਿਖ 'ਗੁਰੂ ਜੀ! ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰਾ ਕਠਨ। ਸਭਿ ਅਰਦਾਸ ਕੋ ਭੇਵ ਕਹੁ ਜਨੋਂ ਸਿੱਖਨਿ ਸੁਖ ਸਦਨ[5]'॥੧੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਸਿੱਖ ਸੁਨਿ ! ਕਰੋ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। ਹੁਇ ਨ ਆਇ ਜੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਗੁੜ ਦਾਨਾ ਫਲ ਆਦਿ[6]॥੧੧॥ ਸੁਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਸੰਤ ਸਾਧ ਮੁਖ ਜਾਪ[7]। ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਕਾਜ ਸਰਿ[8] ਸੁਣ ਅਰਦਾਸ ਕਲਾਪ[9]*॥੧੨॥ [10]ਧਰਮਬੀਜ[11], ਆਖੰਡ ਬ੍ਰਿਧਿ[12] ਸਫਲ ਪੂਰ ਇਹ ਤੀਨ[13]। ਕਸ਼ਟ ਹਰੈ[14] ਬੇਲੀ ਫਲੈ[15] ਗੁਰ ਪੂਜਕ[16] ਸਿਸ

---

[1]ਭਾਵ (ਵੱਡੇ) ਵੱਡੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮਹਾਨ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। [2]ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ (ਪਾਠ) ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਹੈ ਸਾਰੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਮੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਦੇਣ ਜੋਗ ਹਨ। [3](ਗੁਰੂ ਕਾ) ਸਿੱਖ (ਯਾਂ) ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਲੈਕੇ) ਧਰਮ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਤਿਸਨੂੰ) ਲਾਭ ਦੇਣਗੇ। [4]ਜਦ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ ਤਦ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਭੇਜੇ (ਸਭ ਨੂੰ) ਕੜਾਹ ਦਾ ਛਾਂਦਾ ਦੇਵੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਸਾਂਭ=ਸੰਭਾਲਾ। ਵਿਆਹਾਂ ਵਿਚ ਜਦ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਮਿਠਾਈ ਆਦਿ ਘੱਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿਉਂਦਾ ਲੈਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। (ਅ) ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਵਰਤਾਵੇ। [5]ਜੈਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੁਖ ਹੋਵੇ। [6]ਜੇ (ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ) ਨਾਂ ਬਣ ਸੱਕੇ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਤਾਂ ਗੁੜ, ਦਾਣਾ, ਫਲ ਆਦਿ। [7]ਸੰਤ ਸਾਧ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਹਿਕੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੁਖੋਂ ਜਾਪ (ਜਪਦਾ ਰਹੇ)। (ਅ) ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਪ ਜਪਾਵੇ। [8]ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [9]ਸਮੂਹ, ਸਾਰੀਆਂ [ਸੰਸਃ, ਕਲਾਪ=ਸਮੂਹ]। [10]ਇਥੋਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਕਿਤੀ ਵਾਰ। [11](ਪਹਿਲੀ ਅਰਦਾਸ–) ਧਰਮ ਅਨਕੂਲ ਬੀਰਜ ਦਾਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ: ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਸ੍ਵੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਮਿਲ ਹੀ ਧਰਮ ਅਨਕੂਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਨ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਰੀ ਪਸ਼ੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾ ਵਰਤੇ ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਭਾਵਨਾਂ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਤਾਨ ਭਲੀ ਉਪਜਦੀ ਹੈ। [12](ਦੂਜੀ ਅਰਦਾਸ–) (ਗਰਭ ਹੋਏ ਦੇ) ਨਿਰਵਿਘਨ ਵਧਣ ਲਈ (ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ)। [13](ਤੀਜੀ ਅਰਦਾਸ–) ਪੂਰਨ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਭਾਵ ਗਰਭ ਪੂਰਿਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੇ। ਏਹ ਤਿੰਨ ਹੋਈਆਂ। [14]ਚਉਥੀ–(ਪ੍ਰਸੂਤ ਪੀੜਾ ਦੇ) ਕਸ਼ਟ ਹਰਨ ਲਈ। [15]ਪੰਜਵੀਂ–ਔਲਾਦ (ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ) ਜੰਮਣ ਤੇ ਜੀਵਣੇ ਲਈ [ਵੇਲ ਫਲਨਾ=ਔਲਾਦ ਜੰਮਣੀ]। [16]ਛੇਵੀਂ–ਗੁਰੂ ਪੂਜਾ ਵੇਲੇ ਅਰਥਾਤ ਜੰਮੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਜੋ ਕੰਨ ਵਿਚ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਣਾਈਦਾ ਹੈ।

*ਪਾਃ–ਕੋ ਲਾਪ=ਦਾ ਕਥਨ।

ਸੀਨ[1]*॥੧੩॥ਅਬਹਿ ਕਹੌਂ ਅਰਦਾਸ ਮੈਂ ਜਿਮ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਕਹਿਦੀਨ।ਛੰਦ
ਬੰਦ ਕੁਛ ਗਿਨਤਨਹਿੰ,ਸਪਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਚੀਨ[2]॥੧੪॥ਆਠੈਂਭੋਜੈਪੀਨ[3]।
ਭੁਗ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਮਹਿੰ ਗੁਰ ਸੇਸਦੀਨ[4]॥੧੫॥[5]ਖੁਲਾਵੈਬਾਲਕ ਤੁਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ
ਦਸਮੀ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ[5]।[6]ਤੀਨ ਗਰਭ ਪਰਸੂਤ ਕੀ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਘਰ
ਗਾਸ[6]॥੧੬॥[7]ਬੈਠਨਿ ਮੈਂ, ਪਰਸਾਦਿ ਮੈਂ, ਪਹਿਰਨ ਮੈਂ, ਹੁਇ ਰੋਗ।ਖੇਲਨ
ਮੈਂ ਜੀਵ ਮੇਲਿ ਕਰਿ, ਸਥਿਰ ਮੈਂ, ਕਹੋ ਅਰੋਗ॥੧੭॥ਪੜਤੇ ਰਸਨਾ ਚੇਤ
ਗੁਰ[8], ਪਾਹੁਲ ਗੁਰ ਘਰਮੇਲ[9]।ਭਈ ਚਤੁਰਦਸਪ੍ਰਥਮਕੀਕਰਿਅਰਦਾਸ[10]

[1]ਸੱਤਵੀਂ–ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੀਨੇ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਅਰਥਾਤ ਜਦ ਭੇਣ ਯਾ ਕੋਈ ਬੱਚੀ ਥਣ ਧੋਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁਧ ਪੀਣ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਛੰਦਾਬੰਦੀ(ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ ਦੀ) ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਕਰਨੀ। ਸਤ ਪਹਿਲੇ (ਮੈਂ ਕਹਿ ਆਯਾ ਹਾਂ ਓਹ) ਸਮਝ ਲੈਣੀਆਂ। [3]ਅੱਠਵੀਂ–(ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੇ) ਪਿਲਾਉਣ ਵੇਲੇ(ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਬੱਚਾ) ਤਕੜਾ ਹੋਵੇ। [4](ਨੌਵੀਂ) –ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ (ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ) ਦਾ ਬਸਤਰ (ਜੋ) ਵਾਧੂ (ਹੋਵੇ) ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ, ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੋਲਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀਦੇ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਰੁਮਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਵਜੋਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਕਾਰ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਨੌਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। [5]ਦਸਵੀਂ–ਬੱਚੇ ਨੂੰ (ਜਦੋਂ ਅੰਨ) ਖੁਲਾਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, (ਇਹ) ਦੱਸਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਭਾਵ ਦੁਧ ਛੁਡਾਉਣ ਤੇ ਅੰਨ ਮੂੰਹ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹੈ। [6]ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ–(ਪਿਛਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਣਕੇ ਯਾਰਵੀਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ) ਤਿੰਨ ਗਰਭ ਦੀਆਂ (ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ, ਧਰਮ ਬੀਜ, ਆਖੰਡ ਬ੍ਰਿਧਿ, ਸਫਲ ਪੂਰ) (ਇਕ) ਪ੍ਰਸੂਤ ਦੀ (ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ ਤੇ) ਛੇ (ਹੋਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ,) ਯਾਰਵੀਂ ਗੁਰੁ ਘਰ (ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਕਰੇ) ਅਰਥਾਤ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਉਣ ਜਾਣ ਤਦੋਂ।[ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ਛੇ ਹੈ ਤੇ ਗਾਸ ਹੈ ਗ੍ਯਾਰਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ=ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ। (ਅ) ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਘਰ ਗਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਜਾਣਾ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [7]ਬਾਰਵੀਂ–(ਬੱਚੇ ਦੇ) ਬੈਠਣ, ਰੋਟੀ ਖਾਣ, ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਹੋਰਨਾਂ ਜੀਵਾਂ (ਭਾਵ ਬੱਚਿਆਂ) ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਖੇਲਣ ਅਤੇ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਣੀ (ਕਿ ਬੱਚਾ ਸਦਾ) ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਅਰੋਗ ਰਹੇ [ਸਥਿਰ ਮੈਂ=ਟਿਕਣ ਯਾ ਸੌਣ ਵੇਲੇ]। [8]ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ–ਪੜ੍ਹਨਾ (ਅਰੰਭ ਕਰਨ) ਵੇਲੇ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਚੇਤੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ। [9]ਚੌਦ੍ਹਵੀਂ–ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਹੁਲ ਮਿਲਣ ਵੇਲੇ ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵੇਲੇ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ)। [10]ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਚੌਦਾਂ ਸੁਖਦਾਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨੀਆਂ (ਇਹ) ਹੋਈਆਂ (ਸੋ ਸਿੱਖ) ਕਰੇ।

*ਅੰਕ ੧੪ ਵਿੱਚ ਏਹ ਸੱਤ ਅਰਦਾਸਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਹਨ, ਏਹ ਗਿਣਤੀ ਛੋੜ ਕੇ ਕਈ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਗ਼ਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁਹੇਲ॥੧੯॥ਸ੍ਰੀਮੁਖਵਾਕ*॥ਪੰਦ੍ਰਵੀ॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰ ਸੇਲ । ਬਾਜੀ ਪੀਠ ਸਿੰਘ ਅਚਲਮੇਲ[1] ॥ ੧੯ ॥ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ । ਮ੍ਰਿਗ ਦੁਸ਼ਟ ਮੇਲ । ਹੁਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਪੇਲ[2] ॥੨੦॥ ਸਤਾਰਵੀਂ । ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ । ਦੁਖ ਦੂਰ ਸੁਖ ਆਦਿ[3] ॥੨੧॥ ਅਠਾਰਵੀਂ।ਆਗਿਆ ਕਾ ਸੰਜੋਗ । ਵਧੈ ਕਾਯਾਂ ਘਟੈ ਰੋਗੁ[4]†॥੨੨॥ਉਨੀਸਵੀਂ । ਮਿਲੇ ਮੰਤ । ਸਤਿਗੁਰ ਮਹੰਤ[5] ॥ ੨੩ ॥ ਬੀਸਵੀਂ । ਹੋਇ ਕਾਜ ਪੂਰ । ਸਤਿਗੁਰ ਹਜ਼ੂਰ[6]॥ ੨੪ ॥ ਇਕੀਸਵੀਂ । ਗੁਰ ਮੇਲੀ ਦਾਸੀ । ਪਾਈਏ ਸੁਖ ਪ੍ਰਗਾਸੀ[7] ॥੨੫॥ ਬਾਈਸਵੀਂ । ਰਾਖਾ ਮੇਰਾ ਸਿਦਕ । ਪੂਰੀ ਗੁਰ ਭਗਤਿ[8] ॥੨੬ ॥ ਤੇਈਸਵੀਂ । ਚੋਰੀ ਕਾ ਧੰਧਾ‡ । ਗੁਰੂ ਰਾਖੇ ਘਰ ਧੰਧਾ[9]§ ॥ ੨੭ ॥ ਚੌਬੀਸਵੀਂ । ਰਾਜਾ ਕਾ ਮਿਲਾਪ । ਸਹਾਈ ਗੁਰ ਆਪ[10]॥੨੮॥ਪੱਚੀਸਵੀਂ ।

[1]ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ—ਨੇਜਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਚਲ ਹੋਕੇ ਡਟੇ ਰਹਿਣ ਦੀ(ਅਰਦਾਸ)ਭਾਵ ਨੇਜ਼ਾ ਬਾਜ਼ੀ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਦੀ । [2]ਸ਼ੇਰ ਬਘਿਆੜ ਆਦ ਦੇ ਮਿਲਨ ਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ । [ਦੁਸ਼ਟ ਮਿਰਗ=ਬਘਿਆੜ, ਸ਼ੇਰ ਆਦੀ ਹਿੰਸਕ ਪਸ਼ੂ] । [3]ਸਤਾਰਵੀਂ—ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋਣ, ਸੁਖ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ । [ਆਦਿ=ਆਦਿ ਹੋਣ, ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ, ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਰਹਿਤ ਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਹਿ ਮੁਖ ਮੈਂ ਪਾਵੈ]। [4]ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ—(ਬੀਮਾਰੀ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜਾਣੇ ਕਿ ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਦੁੱਖ) ਦਾ ਸੰਜੋਗ (ਗੁਰੂ ਕੀ) ਆਗਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਰੋਗ ਮੇਰਾ ਮਿਟੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀਰ (ਨਰੋਆ ਹੋਕੇ) ਵਾਧੇ ਪਵੇ । [5]ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ—(ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਗੱਲ ਦੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਹੇ ਪੂਜਯ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਦਾ ਮਸ਼ਵਰਾ (=ਸਲਾਹ ਮੈਨੂੰ) ਮਿਲੇ । (ਅ) ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰ ਦੀਖ੍ਯਾ ਮਿਲੇ ਲਾਉਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਕਿਉਂਕਿ ੧੪ਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆ ਗਈ ਹੈ । [6]ਵੀਹਵੀਂ—ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਮੇਰਾ) ਕਾਰਜ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ । (ਇਹ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕੰਮ ਕਾਜ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ)। [7]ਇਕੀਵੀਂ—(ਹੇ) ਗੁਰੂ ਮੇਲਣੀ (ਐਸੀ) ਦਾਸੀ ਕਿ ਜਿਸਤੋਂ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਟਤਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਵਹੁਟੀ ਦੀ ਢੂੰਡ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ । [8]ਬਾਈਵੀਂ—(ਹੇ) ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਸਿਦਕ ਦਾ ਰਾਖਾ (ਆਪ ਹੋਵੀਂ) (ਜੋ ਮੇਰੀ) ਭਗਤੀ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ । (ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਮਨ ਡੋਲਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹੈ) । [9]ਤੇਈਵੀਂ—(ਜਦੋਂ) ਚੋਰੀ (ਚਕਾਰੀ) ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਵੇ (ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ) ਹੇ ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਵਲੇਵਾ ਬਚਾ ਲੈਣਾ । [ਧੰਧਾ=ਰੌਲਾ । ਧੰਧਾ=ਵਲੇਵਾ] । [10]ਚਉਵੀਵੀਂ—ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਿਲਾਪ (ਵੇਲੇ ਭਾਵ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਪੈਣ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ) ਹੇ ਗੁਰੂ ਆਪ ਸਹਾਈ ਹੋਵੀਂ ।

*੧੯੧੨ ਤੇ ੧੯੧੭ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ 'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ' ਪਾਠ ਹੈ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ । †ਪਾ:—ਆਗ ਕਾ ਸੰਜੋਗ, ਵਧੇ ਕਾਜਾਂ ਘਟੇ ਸੋਗ ॥ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ । ‡ਪਾ:—ਅੰਧਾ । §ਪਾ:—ਬੰਧਾ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਵੈ ਮੇਘ। ਦੁਰਭਿੱਖ ਵੇਮੁਖ ਗਹੀ ਨਿਮੇਖ[1]॥੨੯॥ ਛਬੀਸਵੀਂ। ਧਰਮ ਕਾ ਡੰਡ।ਤਨਖੀ ਬਖਸ਼ੀਆ ਦੂਖਨਿ ਬਿਹੰਡ[2]॥੩੦॥ਸਤਾਈਸਵੀਂ। ਮਾਰਗ ਕੀ ਭੂਲ। ਬਖਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਚਲੂਲ[3]॥੩੧॥ਅਠਾਈਸਵੀਂ। ਚੂਕ ਸਭਿ ਜਾਇ। ਪਿਤਰਨਿ ਸੁਖ ਭਾਇ[4] ॥ ੩੨ ॥ ਉਨੱਤੀਸਵੀਂ। ਮਨ ਸ਼ੇਰ ਵੱਸ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਖਸ਼[5] ॥ ੩੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੁਖ ਪਯਾਸ ਸਗਰੀ ਟਰੀ* ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੀ ਪਾਇ[6]।ਤੀਸ ਕਹੀ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰ[7],ਸੁਨੈ ਸਿੱਖ ਚਿਤ ਲਾਇ॥੩੪॥ †ਸੁਨੈ ‡ਸਿੱਖ ਚਰਨੀ ਲਗਾ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ਹੁਲਸਾਇ[8]। 'ਜੋੜੀ ਅਚਲ ਭਰ ਨਾਰ ਕੀ ਕਹੌਂ ਸਿੱਖ ਸਮੁਝਾਇ[9]॥੩੫॥ [10]ਹੀਲਾ ਨਸਿ ਹੈ§ ਬਹਾਲਥਨਿਹੈ ਅੰਨ ਪੱਬ ਪਚ ਜਾਇ। ਦੁਸ਼ਟ ਖਪੈ ਸਾਯਾ ਭਗੈ ਪਰੈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਧਾਇ[10] ॥

---

[1]ਪੱਚੀਵੀਂ—(ਜੇ) ਕਾਲ (ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ ਵਿਮੁਖਤਾ ਆ ਫੜੇ (ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੀਂਹ ਪਾਓ, ਭਾਵ ਜੇ ਕਾਲ ਤੋਂ ਘਬਰਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਦੇਵੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ। [2]ਛੱਬੀਵੀਂ—(ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਭੁੱਲ ਹੋਣ ਪਰ) ਧਰਮ ਦੇ ਦੰਡ (ਪਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇ ਤਾਂ) ਤਨਖਾਹ ਬਖਸ਼ਾਵੇ (ਉਸ ਭੁੱਲ ਦਾ) ਦੂਸ਼ਨ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ (ਤਨਖਾਹ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਸੋਧਕੇ ਹੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ ਸੋ ਛੱਬੀਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਤਨਖਾਹ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। [3]ਸਤਾਈਵੀਂ— ਪਰਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਹੇ ਸੁਹਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ ਲਈਂ। (ਅ) ਕੁਰਾਹੇ ਪੈਣੋਂ ਬਖਸ਼ ਲੈਣਾ ਹੇ ਗੁਰੂ ਸੁਹਣੇ ਜੀ ! [4]ਅਠਾਈਵੀਂ—ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੁੱਲ ਸਭ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਵਡਕਿਆਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਯਾ ਭੋਗ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। [5](ਜੇ ਮਨ ਮੰਦ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਏ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਮੇਰਾ) ਮਨ ਸ਼ੇਰ ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਰਹੇ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। [6]ਤ੍ਰੀਹਵੀਂ—(ਵਿਹਾਰ ਬ੍ਰਿਧੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਸਾਰੀ ਟਲੀ ਰਹੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਪਾਓ (ਕਾਮਯਾਬੀ ਬਖਸ਼ੋ)। [7]ਤੀਹ ਅਰ-ਦਾਸਾਂ (ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖੀਆਂ। [8]ਗੁਰੂ ਜੀ (ਹੋਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਅੱਗੇ) ਅਨੰਦ ਹੋਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [9](ਇਕੱਤੀਹਵੀਂ—ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ ਦੀ ਜੋੜੀ ਅਟੱਲ ਰਹੇ ਹੇ ਸਿੱਖ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। [10]ਬੱਤੀਵੀਂ ਤੇ ਤੇਤੀਵੀਂ:—(ਜੇ ਦਿੱਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਵੈਰੀ ਸਤਾਵੇ ਯਾ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਇਆ ਤੈਨੂੰ ਆ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰ) ਦੁਸ਼ਟ ਖਪ ਜਾਏਗਾ, ਸਾਇਆ ਨੱਸ ਜਾਏਗਾ (ਗੈਬ ਤੋਂ) ਸ਼ਹੀਦੀ (ਫੌਜਾਂ) ਧਾਕੇ (ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਨੂੰ ਆਉਣ-ਗੀਆਂ) (ਤੇਰਾ) ਦੁੱਖ ਨਸ ਜਾਏਗਾ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ ਅੰਨ ਜਲ ਤੈਨੂੰ ਪਚ ਜਾਏਗਾ ਭਾਵ ਅਰੋਗ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ। [ਸੰਸ:—ਪਾਥਸ=ਜਲ]। (ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਅੰਕ ੧) *ਪਾ:—ਗਈ। †ਇਥੋਂ ਤੋਂ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭੬ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚਲੀ ਹੈ।

‡ਪਾ:—ਕਹੇ। §ਪਾ:—ਨਾਸਿ।

੩੬॥ [੧]ਚੌਤੀ ਸੋਵੈ* ਸੁਖਾਧੀਸ਼ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ ਲੇਹਿ[੨]। ਪੈਂਤੀ ਗੁਰ ਪਸਾਰਾ ਕਰੈ ਵਧੈ ਪਸੂ ਕੀ ਵੇਹਿ[੩] ॥ ੩੭ ॥ ਛੱਤੀ ਅਰਦਾਸ ਹੁਇ ਭਾਵਨਾ ਅੰਤ੍ਰ ਭਾਵ ਫਲ ਦੇਸ਼[੪]। ਸੈਂਤੀ ਵੇਲ ਬਾਗਫਲੇ ਅਫਲ† ਸਫਲ ਵਹਿ ਸ਼ੇਸ਼[੫] ॥੩੮॥ ਅਠਤੀਸਵੀਂ। ਮਨਮੁਖ ਉਠੈ ਸਨਮੁਖ ਝੁਕੈਂ ਨਵੇਂ ਗ੍ਰੇਹਿ ਆਰੰਭ[੬]। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਉਣਤਾਲੀ ਅਚਲ ਬਸ ਸਿੰਘ ਵਸਤ ਅਸੰਭ[੭] ॥ ੩੯ ॥ ਚਾਲੀ-ਸਮੀ। ਖੇਤੀ ਪਰ। ਮਾਤਾ ਕੋ ਅਮਾਨ। ਵਾਧੇ ਕਾ ਅਸਾਨ[੮] ॥ ੪੦ ॥ ਇਕਤਾਲੀ। ਕੂਆ ਅਖੰਡ। ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੰਡ[੯] ॥੪੧ ॥ ਬਿਆਲੀ ॥ ਵੇੜ੍ਹੇ ਰਿੱਧਿ ਬ੍ਰਿੱਧ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਸਿੱਧ[੧੦] ॥ ੪੨॥ ਤੇਤਾਲੀ। ਸਤਿਗੁਰ

---

[੧]ਅੰਕ ੩੫, ੩੬ ਦਾ ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ:-ਹੇ ਵਰ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਅਚਲ ਜੋੜੀ! (ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ) ਸਮਝਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੀਮਾਰੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ) ਦੁੱਖ ਨੱਸ ਜਾਏਗਾ, ਅਰੋਗ ਹੋ ਜਾਓਗੇ, ਅੰਨ ਜਲ ਪਚ ਜਾਏਗਾ, (ਇਹ ੩੧ਵੀਂ ਹੋਈ), (੩੨ਵੀਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੈਰੀ ਆ ਘੇਰਨ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਫਿਰ) ਦੁਸ਼ਟ ਖਪ ਜਾਣਗੇ। (੩੩ਵੀਂ ਅਰ-ਦਾਸ ਛਾਪਾ ਪੈਣ ਤੇ ਕਰੋ) ਛਾਪਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ) ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੈਨਾ ਧਾਕੇ ਆ ਪਵੇਗੀ। [੨]ਚੌਤੀਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਵਾਂ ਭਾਵ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਸਵਾਂ। [੩]ਪੈਂਤੀਵੀ-(ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਗੁਰੂ ਵਾਧਾ ਕਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸੂ ਵਧੇ। [ਪੰ:, ਵਿਉਣਾ=ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਣਾ]। [੪]ਛਤੀਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਸ਼ਰਧਾ ਲਈ ਹੋਵੇ (ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੇਰੇ) ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਦੇਸ਼(ਅੰਤਹ ਕਰਣ) ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਵੇ। [੫]ਸੈਂਤੀਵੀਂ-ਬਾਗ਼ ਦੀਆਂ ਵੇਲਾਂ (ਤੇ ਬਿੱਖ ਜੋ) ਅਫਲ ਹਨ ਫਲ ਪੈਣ (ਤੇ ਜੋ) ਫਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਬਹੁਤਾ (ਫਲਨ)। [ਵਹਿ=ਉਹ। ਸ਼ੇਸ਼=ਬਹੁਤਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਵਹਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ]। [੬]ਅਠੱਤੀਵੀਂ-ਨਵੇਂ ਘਰ ਅਰੰਭ ਵੇਲੇ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਜੋ) ਮਨਮੁਖ ਹੋਕੇ (ਮੇਰੇ) ਸਾਹਮਣੇ ਉਠੇ ਸੋ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਅਰਥਾਤ ਮੇਰੇ ਅਨਕੂਲ ਹੋਕੇ ਮੇਰੇ ਅਗੇ ਝੁਕ ਜਾਵੇ। [੭]ਉਣਤਾਲੀਵੀਂ-(ਅਰਦਾਸ ਨਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਰੇ ਕਿ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਚਲ ਹੋਵੇ ਤੇ (ਘਰ ਵਿਚ) ਵਸਤੂਆਂ ਬਹੁਤ ਹੋਣ [ਸਿੰ:, ਅਸੰਭਾਰ=ਬਹੁਤ]। [੮]ਚਾਲੀਸਵੀਂ-(ਅਰਦਾਸ) ਖੇਤੀ ਪਰਥਾਇ (ਕਰੇ ਜਦੋਂ ਬੀਜੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ ਧਰਤੀ) ਮਾਤਾ ਪਾਸ (ਬੀਜ) ਅਮਾਨਤ ਧਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸੁਖੇਨ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ। [ਫਾ:, ਆਸਾਨ=ਸੌਖਾ]। [੯]ਇਕਤਾਲੀਵੀਂ-(ਖੂਹ ਦੇ ਜਲ ਦੀ ਅਟੁੱਟਤਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਖੂਹ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕਰੇ) ਹੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ (ਮੇਰਾ) ਖੂਹ ਅਖੰਡ (ਜਲ ਵਾਲਾ) ਹੋਵੇ। [੧੦]ਬਿਤਾਲੀ-(ਜਿਮ ਵੇਲੇ ਬੋਹਲ) ਵੇੜ੍ਹੇ (ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਹੇ ਸਭ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਮੇਰੀ) ਰਿਧਿ ਵਧੇ। ਭਾਵ ਢੇਰੀ ਬਰਕਤ ਪਵੇ।

*ਪਾ:-ਚੌਤੀਸ। †ਪਾ:-ਅਟਲ।

ਟੇਕ ਰਾਖ । ਦਿਖਾਵੈ ਸਿਦਕ ਸਾਖ[1] ॥ ੪੩ ॥ ਚੌਤਾਲੀ। ਗੁਪਤਿ ਕਾਮ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਫਲ ਜਾਨ[2] ॥੪੪॥ ਪੈਂਤਾਲੀ। ਬਾਹਰ ਈਤ ਊਤ ਧਾਵੈ। ਜਾਹਰ ਪ੍ਰਦੇਸ ਜਾਵੈ[3] ॥ ੪੫ ॥ ਛਿਆਲਵੀਂ। ਘਰ ਫੂਟ ਮੈਂ। ਘਰ ਸਭਿ ਬਿਹਾਲ। ਭਗਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ[4] ॥੪੬॥ ਸੈਂਤਾਲੀ। ਖਜ਼ਾਨੇ ਆਕਰਖ ਟੇਕ। ਰਾਖਾ ਤੂੰਹੀ ਏਕ[5] ॥੪੭॥ ਅਠਤਾਲੀ। ਰੋਗੁ ਜੁਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਾਂਤ।ਸਿਖ ਕੋ ਅਨਾਗਤ[6] ॥੪੮॥ [7]ਉਣੰਜਾ। ਮਿਲੇ ਵਿਛੁਰੇ ਕੋ। ਆਵੈ ਗੁਰ ਜਾਲਮ।

---

[1]ਤਿਰਤਾਲੀਵੀਂ–(ਜੇ ਵਿਹਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ) ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ਮੇਰੀ ਸਾਖ (ਵਿਹਾਰਕ ਅਬਰੋ ਦੀ ਟੇਕ ਰਖ ਦਿਖਾਉਣੀ (ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੈਨੂੰ) ਸਿਦਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ। (ਅ) ਸਾਖ (ਉਗਾਹੀ ਭਰਨ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ਮੇਰੇ ਸਿਦਕ ਦੀ ਟੇਕ ਰੱਖ ਦਿਖਾਓ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਗਾਹੀ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਸਚ ਤੋਂ ਨਾਂ ਥਿੜਕਾਂ। [2]ਚੌਤਾਲਵੀਂ–(ਕੋਈ) ਗੁਪਤ ਕੰਮ (ਆ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਸਫਲੇ ਹੋ ਜਾਣ। (ਅ) ਮੇਰੇ ਗੁਪਤ ਕੰਮ ਜੋ ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ! ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਸਫਲ ਹੋਣ। [3]ਪੈਂਤਾਲੀਵੀਂ–(ਘਰੋਂ) ਬਾਹਰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਕਿਤੇ ਸਹਿਸੁਭਾ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖੁੱਲਮਖੁੱਲਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇ (ਤਾਂ ਬੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ)। (ਅ) ਜ਼ਾਹਰ ਤੋਂ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਗਟਤਾਈ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲੇ। [4]ਛਿਤਾਲੀਵੀਂ–ਘਰ ਵਿਚ ਫੁਟ ਪਰਥਾਇ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) (ਕਿ ਹੇ ਦਾਤਾ!) ਸਾਰਾ ਘਰ ਬੇਹਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਭਗਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਹੋ (ਸੇਵਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ)। (ਅ) ਭਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰੋ। [5]ਸੈਂਤਾਲਵੀਂ–ਖਜ਼ਾਨਾ (ਆਕਰਖ=) ਕੱਢਣ ਲਗਿਆਂ ਤੇ ਟਿਕਾਉ (ਰੱਖਣ) ਲਗਿਆਂ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ) ਤੂੰਹੋਂ ਇਕੋ ਹੀ ਰਾਖਾ ਹੈਂ। [ਆਕਰਖ=ਖਿੱਚਣਾ, ਕੱਢਣਾ। ਟੇਕ=ਟਿਕਾਉਣਾ]। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ–ਖਜ਼ਾਨੇ ਆਂਕ ਰਖ ਟੇਕ=ਖਜ਼ਾਨੇ ਗਿਣਕੇ ਰੱਖਣ ਲਗਿਆਂ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਇਕ (ਤੇਰੀ) ਟੇਕ ਹੈ ਤੂੰਹੇਂ ਰਾਖਾ ਹੈਂ। [6]ਅਠਤਾਲੀਵੀਂ–ਜਦ ਵਬਾ ਪੈ ਜਾਵੇ (ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੇ ਗੁਰੋ) ਸਿੱਖ ਪਾਸ ਇਹ ਨਾ ਅੱਪੜੇ (ਤੇ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਇਹ) ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਵੇ [ਰੋਗ ਜੁਰੇ=ਰੋਗ ਜੁੜ ਕੇ ਆਵੇ ਭਾਵ ਵਬਾ ਪਵੇ। ਅਨਾਗਤ=ਅਣ+ਆਗਤ=ਭਾਵ ਹੈ ਨਾ ਆਵੇ]। [7]ਉਣੰਜਵੀਂ–(ਇਹ ਗਲ) ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਆਪ ਵਿਛੁੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਦੇ ਹੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਕਿ) ਜ਼ਾਲਮ (ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ) ਵਿਛੁੜਿਆ (ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਮੁੜ ਘਰ) ਆਵੇ (ਤੇ ਮੈਨੂੰ) (ਮਿਲੇ। ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕੈਦ ਪਿਆਂ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਲਈ ਹੈ)। (ਅ) ਪਰ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਆਵੈ ਘਰ ਬਾਲਮ=ਅਰਥ–ਵਿਛੁੜੇ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ (ਹੇ ਗੁਰੋ) ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਘਰ ਆਵੇ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਵਿਛੁੜਿਆਂ ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਭੂ) ਅਥਵਾ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। (ੲ) ਜਦੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਛੜੇ ਤਦ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ (ਜ਼ਾਲਮ=) ਭਾਰਾ ਵਿਛੋੜਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਰਾ ਆਲਮ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਵਿਖੇ ਸਹਾਈ ਹੋਣਾ)।

ਜਾਨੈ ਸਭਿ ਆਲਮ ॥ ੪੯ ॥ ਪੰਚਾਸ । ਸ਼ਾਦੀ ਕੀ। ਖੁਲਾ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ।
ਇੱਛਾ ਬਿਹਾਰ[1] ॥੫੦॥ ਇਕ ਪੰਚਾਸ । ਬਾਜ ਜੰਗ। ਗੁਰ ਬਖਸ਼ੀ ਅਸੰਗ[2]
॥ ੫੧ ॥ ਬਵੰਜਾ । ਗੁਰ ਦੀਨਾ ਗਣੇਸ਼ । ਸੁਫਲਾ ਕਾਮ ਮਾਨੈ ਆਦੇਸ਼[3] ॥
੫੨॥ਤ੍ਰਿਪੰਜਾ । ਚਿਤ ਥੰਭਨ ਮੈਂ।ਦਰੀਆਉ ਥੰਭ ਪ੍ਰਵਾਹੁ । ਮਨ ਅਸਾਹੁ[4]॥
੫੩ ॥ ਚੁਰੰਜਾ । ਅੱਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ । ਹਿਰਦਾ ਸੁਖ ਸਾਰ[5] ॥ ੫੪ ॥
ਪਚਵੰਜਾ॥ਬਿਆਹ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮੈਂ।ਆਰੰਭ ਤਵ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਸਿੱਖ ਕੋ ਨਿਹਾਲ[6]॥
੫੫ ॥ ਛਿਪੰਜਾ । ਬੰਧਨ ਮੈਂ । ਅੰਧਾ ਹੂਆ ਵਿਰੋਧ । ਸਿੱਖ ਕੋ, ਸੋਧ[7] ॥

[1]ਪੰਜਾਹਵੀਂ–ਵਿਵਾਹ ਦੀ (ਅਰਦਾਸ, ਅਰਥਾਤ) ਵਿਵਾਹ (ਰਚਾਉਣ) ਦੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ-ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੇ ਗੁਰੋ ਆਪਦੀ) ਇੱਛਾ (ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਾਹ ਦਾ) ਵਿਹਾਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ । ਮੁਰਾਦ ਗੁਰੂ ਮਿਰਯਾਦਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ । [2]ਇਕਵੰਜਵੀਂ–(ਘੋੜੇ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ) ਗੁਰੋ ਐਸਾ ਜੰਗੀ ਘੋੜਾ ਬਖਸ਼ੋ ਕਿ ਅਟਕ ਫਟਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ [ਅ+ਸੰਗ=ਸੰਗੇ ਨਾ, ਭਾਵ ਅੜੀ ਨਾ ਕਰੇ]। (ਅ) ਹੇ ਗੁਰੋ ਜੰਗ ਬਾਜੀ (ਜੰਗੀ ਤਾਕਤ ਐਸੀ) ਬਖਸ਼ੋ ਕਿ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ (ਫਤੇ ਹੋਵੇ)। [3]ਬਵੰਜਵੀਂ–(ਹਾਥੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੇ) ਗੁਰੋ ਆਪ ਨੇ ਹਾਥੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, (ਇਸ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜਿਸ) ਕੰਮ (ਜਾਵਾਂ) ਸੁਫਲਾ ਹੋਵੇ (ਤੇ ਇਹ ਹਾਥੀ) ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ । ਅਥਵਾ ਲੋਕੀ ਮੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਨ । [ਗਣੇਸ਼=ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਸਿਰ ਹਾਥੀ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ ਵਿਚ ਗਣੇਸ਼ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਦੇਸ਼=ਹੁਕਮ, ਨਮਸਕਾਰ]। [4]ਤ੍ਰਿਵੰਜਵੀਂ–(ਖਿੰਡੇ ਚਿਤ ਏਕਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ । ਹੇ ਗੁਰੋ) ਮਨ ਦਰਿਆਉ ਦੇ ਪਰਵਾਹ (ਵਾਂਗੂੰ) ਵੇਗਵਾਨ ਹੈ (ਇਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ) ਥੰਮੋ [ਅਸਾਹੁ=ਜੋ ਸਾਹ ਨ ਲਏ ਭਾਵ ਇਕਤਾਰ ਟੁਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਵੇਗਵਾਨ । (ਅ) ਅਸਾਧਯ । (ੲ) ਅਸਾ+ਹ=ਅਸਾਡਾ । ਯਥਾ 'ਅਉਗਣ ਸਭਿ ਅਸਾਹ']। [5]ਚੁਰੰਜਵੀਂ–(ਘੋੜੀ ਦਾ ਵਛੇਰਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੇ ਗੁਰੋ) ਵਛੇਰਾ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ। [ਸੰ:, ਅਸ਼੍ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ । ਅਸ਼੍ਵਨੀ=ਘੋੜੀ ਦੇ (ਕੁਮਾਰ=) ਪੁੱਤ੍ਰ। 'ਸੰਗਜਾ' ਸੂਰਜ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸੀ, ਜੋ ਘੋੜੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਤੋਂ ਜੰਮੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸ਼੍ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਹੈ (ਦੇਖੋ:–ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਦੈਵਤ ਕਾਂਡ); ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਈ ਬੋਲੇ ਵਿਚ ਵਛੇਰੇ ਨੂੰ ਅਸ਼੍ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। [6]ਪਚਵੰਜਵੀਂ–ਵਿਆਹ ਰਚਾਉਣ ਵੇਲੇ (ਦੀ ਅਰਦਾਸ) ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ (ਗੁਰੋ) ਤੇਰਾ (ਕਰਾਇਆ) ਕਾਰਜ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਾਂ (ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਾ) । [7]ਛਿਵੰਜਵੀਂ–ਬੰਧਨ (ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸ:–ਹੇ ਗੁਰੋ) ਵਿਰੋਧੀ ਨੇ (ਬਲ ਆਦਿ ਮਦ ਵਿਚ) ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਕੇ (ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਪਾਏ ਹਨ) ਆਪ ਉਧਾਰ ਕਰੋ । ਅਥਵਾ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਢੂੰਡ ਕੇ ਆਪ ਲੈ ਆਓ [ਸੋਧਣਾ=ਢੂੰਡਣਾ]। (ਅ) ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ–(ਹੇ ਗੁਰੋ) ਵਿਰੋਧੀ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ (ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਧੋ) । [ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਬੋਲਾ ਹੈ ਸੋਧੋ=ਠੀਕ ਕਰੋ]।

੫੬ ॥ ਸਤਵੰਜਾ । ਮੋਹਨੀ ਮੈਂ । ਦੇਖਤਿ ਖੁਸ਼ਾਲ। ਸਿੱਖ ਕਾਰਜ ਸੰਭਾਲ[1] ॥੫੭॥ ਅਠਵੰਜਾ । ਕੀਰਤਨ ਕੀ । ਗੁਰੋਂ ਕਾ ਉਚਾਰ । ਨਾਮ ਫਲ ਸੁਣ ਹੋ ਉਧਾਰ[2]*॥੫੮॥ਉਨਾਹਠ। ਬਿਘਨ ਹਟਾਵਨ ਮੈਂ । ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਉਮੰਡ। ਬਿਰੋਧੀ ਰੁਕੈ ਬਿਹੰਡ[3]॥੫੯॥ਸਾਠਮੀ।ਸਾਧ ਮਿਲਿਨਿ ਮੈਂ।ਮਨ ਹੋਵੈ ਅਧੀਨ। ਸਾਧ ਮਿਲੈ ਫਲ ਪੀਨ[4] ॥੬੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਠ ਅਰਦਾਸਾ ਮੰਗਲੀ ਦੀਨ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਸਿੱਖ । ਤੋਹਿ ਭਾਵ ਜੈਸੋ ਫਲ੍ਯੋ ਐਸਾ ਸਿੱਖ ਨ ਦਿੱਖ[5] ॥ ੬੧ ॥ †ਇਕਾਹਠਮੀ । ਮਨ ਸਾਲ ਹੋਇ ਮੇਰ । ਤੁਮ ਰਾਖੋ ਜਗ ਝੇਰੁ[6] ॥ ੬੨ ॥ ਬਾਹਠੀ । ਗੁਰ ਪਗ ਬਿਸ੍ਰਾਮ।ਠਹਿਰੇ ਮਨ ਧਿਆਨ[7]॥੬੩॥ਤ੍ਰੇਹਠੀ। ਤਰਣ ਕੀ ਤਰਣਾਇ।ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਾਇ[8]॥੬੪॥ ਚੌਸਠੀ। [9]ਚਾਕਰ ਧਾਰਣੈ । ਮਨ

[1]ਸਤਵੰਜਵੀਂ—(ਜਿਸ ਗੋਚਰਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਅਪਣੇ ਤੇ) ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਲੈਣ ਨਮਿੱਤ (ਇਉਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ:—ਹੇ ਗੁਰੋ!(ਓਹ) ਦੇਖਦਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ (ਤੇ ਤੇਰੇ)ਸਿੱਖ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸੰਵਾਰ ਦੇਵੇ । [2]ਅਠਵੰਜਵੀਂ—(ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ:—) (ਹੇ ਗੁਰੋ) ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਸੁਣਨ ਦਾ ਫਲ ਲੱਗੇ ਨਾਮ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤੇ) ਉੱਧਾਰ ਅਰਥਾਤ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੋਵੇ [ਗੁਰੋਂ ਕਾ ਉਚਾਰ=ਉਹ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ]। [3]ਉਨਾਹਠਵੀਂ—(ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ:—ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ) ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਉਮਡ ਕੇ ਪੈਣ (ਐਉਂ ਕਿ ਮੇਰਾ) ਵਿਰੋਧੀ ਮੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੁਕ ਜਾਵੇ । (ਅ) ਵਿਰੋਧੀ ਰੁਕਜਾਣ (ਤੇ ਵਿਘਨ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ । [4]ਸੱਠਵੀਂ—ਸਾਧੂ ਦੇ ਮਿਲਨ ਲਈ (ਅਰਦਾਸ, ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੇਰਾ) ਮਨ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ, ਤੇ ਪੂਰਨ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸੇ ਵਿੱਚ ਕਹੀਦਾ ਹੈ:— ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਮੇਲ ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗ ਸੋਈ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿੱਤ ਆਵੇ । [5]ਸੱਠ ਮੰਗਲਮਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਹੇ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਸਿੱਖ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਜੈਸਾ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਫਲਿਆ ਹੈ ਐਸਾ ਸਿੱਖ (ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੋਰ) ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ । ਅਥਵਾ ਜੈਸਾ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਫਲਿਆ ਹੈ (ਸਿੱਖਨ ਦਿਖ) ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ । [6]ਇਕਾਹਠਵੀਂ—(ਜਗਤ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ:—ਹੇ ਗੁਰੋ) ਮੇਰਾ ਮਨ (ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ) ਸਿੱਧਾ ਰਹੇ (ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ) ਜਗਤ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲਵੋ । [7]ਬਾਹਠਵੀਂ—(ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੇਰਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਟਿਕ-ਕੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਪਾਵੇ [ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ=ਅਰਾਮ, ਸੁਖ] । [8]ਤ੍ਰੇਹਠਵੀਂ—ਜੁਆਨ ਦੀ ਜੁਆਨੀ (ਨੂੰ ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ:—ਹੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ (ਸਦਾ) ਸਹਾਈ ਰਹੋ, ਭਾਵ ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਬਚਾਓ । [9]ਚਉਠਵੀਂ—(ਨੌਕਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਅਰਦਾਸ:—) ਨੌਕਰ ਰੱਖਣ ਵੇਲੇ (ਕਹੇ:—ਹੇ ਗੁਰੋ) ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੋਮਵਤ (ਨਰਮ ਹੋਵੇ) ਭਾਵ ਮੈਥੋਂ ਨੌਕਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਹੋਵੇ । (ਅ) ਆਪ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦੀ (ਅਰਦਾਸ) (ਹੇ ਗੁਰੋ) ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੋਮਵਤ (ਨਰਮ ਰਹੇ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪੂਰਾ ਉਤਰਾਂ (ਕਦੇ ਕੱਸਾ ਨਾ ਨਿਕਲਾਂ)ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਟੁਰਾਂ ।

*ਪਾ:—ਅਧਾਰ। †ਇਥੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ 22ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ਹੈ।

ਮੈਣਾਪੂਰਾ ਦਿਨਰੈਣ॥੬੫॥ਪੈਂਸਠੀ।ਅਮਾਨ ਸਚਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਾਇ[1]॥੬੬॥ਛਿਸਠੀ।ਅਮਲ ਸੁਖਦਾਇ।ਤਨ ਸੁਖ ਛਾਇ[2]॥੬੭॥ਸਤਾਹਠੀ। ਮੇਠਰ। ਗੁਰੂ ਕਰੇ ਸੇਠਰ[3]॥੬੮॥ਅਠਾਹਠੀ। ਮੋਦੀਖਾਨੇ*ਮੈਂ। [4]ਮੁਲਕ ਮਾਲਕ।ਸੁਖ

[1]ਪਹਿਠਵੀਂ--(ਅਮਾਨਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ) ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ! ਅਪਣੀ ਸਹਾਯਤਾ ਨਾਲ ਅਮਾਨਤ (ਰੱਖਣ) ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸਚਿਆਰ ਰੱਖਣਾ। [2]ਛਿਆਹਠਵੀਂ--(ਸ਼ੁਭ ਅਮਲਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ:--ਹੇ ਗੁਰੋ) ਐਸੇ ਸੁਖਦਾਈ ਕੰਮ ਕਰਵਾਓ ਕਿ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਛਾਇਆ ਰਹੇ [ਅ:, ਅਮਲ=ਕੰਮ]। (ਅ) (ਹੇ ਗੁਰੋ) ਐਸਾ ਸੁਖਦਾਈ ਅਮਲ (ਨਸ਼ਾ) ਲਗਾਓ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਛਾਇਆ ਰਹੇ। ਭਾਵ 'ਨਾਮ ਅਮਲ' ਤੋਂ ਹੈ। ਯਥਾ 'ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਮਲ ਹਰਿ ਲਾਇ' ਪੁਨ: 'ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਜੋ ਰਤੇ ਨਾਨਕ ਸਚ ਅਮਲੀ।' (ੲ) ਸੁੱਖੇ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਐਉਂ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਮਲ ਐਸਾ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਛਾਵੇ। ਪਰ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਅਮਲ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਨਿਰੋਲ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ। [3]ਸਤਾਹਠਵੀਂ--(ਗ਼ਰੀਬ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਬਣਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ:--ਹੇ ਗੁਰੋ! ਮੈਂ) ਗ਼ਰੀਬ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਓ। [ਮੇਠਰ=ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਪਾਹੀ ਭਾਵ ਗ਼ਰੀਬ। ਸੇਠਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ,ਧਨੀ, ਸਾਹੂਕਾਰ]। (ਅ) ਗੁਰੂ ਸਾਡੇ ਕਮਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਿਆਂ ਕਰ ਦੇਵੇ। [4]ਅਠਾਹਠਵੀਂ--ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ (ਕਾਰਦਾਰ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ:--) ਮੁਲਕ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ(ਮੇਰੇ) ਸੁਖ ਦੇ ਤਅੱਲਕ(ਸੰਬੰਧ)ਰਹਿਣ।

*ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿੱਚ ਸਿਰਨਾਮੇ ਪਹਿਲੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲੇ ਹਨ ਕਿਤੇ ਪਿੱਛੇ। ਅੰਕ ੬੭ ਤੋਂ ੭੩ ਤੱਕ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਸਿਰਨਾਮੇ ਮਗਰੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਏਥੇ ਬੀ ਪਹਿਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੂਜਬ ਅਰਥ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਮੂਜਬ ਅਰਥ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਐਉਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ:--ਮੇਠਰ, ਗੁਰੂ ਕਰੇ ਸੇਠਰ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਮੈ=ਕਿ ਮੈਂ (ਮੇਠਰ=) ਢਿੱਲਾ ਮੱਠਾ ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ (ਸੇਠਰ=) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੀ ਬਨਾਦਿਓ ਭਾਵ ਇਸ ਕੰਮਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬਖਸ਼ੋ। (ਇਹ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ) ।੬੭। ਮੁਲਖ ਮਾਲਕ ਸੁਖ ਕਾ ਤਾਲਕ ਦਿਵਾਨ ਪੈ=ਦਿਵਾਨਗੀ (ਮਿਲਨ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਮੁਲਕ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸੁਖ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਨਿਭੇ ॥ ੬੮ ॥ ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ ਭਾਵ ਆਗਤ ਧਿਆਨ ਮੈਂ=ਧਿਆਨ (ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ) ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ ਰਹੇ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। [ਆਗਤ=ਆਵੇ]॥੬੯॥ ਅਗਨ ਸੂਰ ਵਪੁ ਮੇਰਾ ਪੂਰ ਸਤਰਵੇਂ ਲੜਾਈ ਮੈਂ=ਸਤਰਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਕਰੇ ਕਿ ਅਗਨੀ ਤੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਤੇਜ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਭਰ ਜਾਵੇ ॥ ੭੦ ॥ ਸੁਖ ਸਾਠ ਦਿਨ ਰੈਨ ਆਠ ਨਿਤ ਮੈਂ=ਹਰ ਰੋਜ ਦੀ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੇਰੇ) ਦਿਨ ਰੈਨ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸੁਖ ਨਾਲ ਬੀਤਣ ॥੭੧॥ ਪਾਲਕੀ ਪਾਲ ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲ=(ਹੇ ਗੁਰੋ) ਪਾਲਕੀ ਕਿ ਸੁਖਪਾਲ ਵਿਚ (ਚੜ੍ਹਕੇ ਤੇਰਾ ਸਿੱਖ) ਸਦਾ ਸੁਖਾਲਾ ਰਹੇ ॥ ੭੨ ॥ ਪਾਪ ਪੇਲ ਤਰਕ ਤੇਲ ਪੀੜਨ ਮੈ=ਪੀੜ੍ਹਾ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪੀੜ ਸੁਟੋ (ਤੇ ਸਿੱਖ) ਤੇਲ (ਆਦਿ ਦੇਣੇ) ਦੂਰ ਕਰੇ ॥ ੭੩ ॥

ਕਾ ਤਾਲਕ ॥੬੯॥ ਉਨੱਤ੍ਰੀ॥ ਦਿਵਾਨਮੈਂ।ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ। ਭਾਵ ਆਗਤ[1]॥
੭੦॥ਸੱਤ੍ਰੀ॥ਧਿਆਨਮੈਂ।ਅਗਨਿਸੂਰ।ਵਪੁਮੇਰਾਪੂਰ[2]॥੭੧॥ਇਕੱਤ੍ਰੀ॥ ਲੜਾਈ
ਮੈਂ।ਸੁਖਸਾਠ*। ਦਿਨ ਰਾਤ† ਆਠ ਦਿਨ ਮੈਂ‡ ॥੭੨॥ ਬਹੱਤ੍ਰੀ । ਪਾਲਕੀ
ਪਾਲ।ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲ[4]॥੭੩॥ਤਿਹੱਤ੍ਰੀ॥ਪਾਪ ਪੇਲ।ਤਰਕ ਤੇਲ, ਪੀੜਨ
ਮਹਿ[5]॥੭੪॥ ਚੁਹੱਤ੍ਰੀ। ਬਰਨ ਕਾ ਆਗਮ। ਅਤੁਲ ਜਲ ਰਾਗਮ[6] ॥੭੫॥
ਪਛੱਤ੍ਰੀ। ਸਿਰ ਮੁਕਟ ਕੀ ਲਾਜ। ਬਿਰਦ ਤਵ ਸਾਜ[7] ॥ ੭੬॥ ਛਿਹੱਤ੍ਰੀ§

[1]ਉਨ੍ਹੱਤਰਵੀਂ—ਦੀਵਾਨ (ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ) (ਹੇ ਗੁਰੋ ! ਅੰਦਰੋਂ ਮੇਰਾ) ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ ਰਹੇ ਤੇ (ਬਾਹਰੋਂ) ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਤੇ ਆਦਰ (ਬਣੇ) [ਭਾਵ=ਭਾਉ, ਸਤਿਕਾਰ। ਆਗਤ=ਆਗਤ ਭਾਗਤ, ਆਦਰ]। [2]ਸੱਤਰਵੀਂ—(ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਰ-ਦਾਸ ਹੇ ਗੁਰੋ) ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਅਗਨੀ ਤੇ ਸੂਰਜ (ਸਮ ਤੇਜ ਨਾਲ) ਭਰਪੂਰ ਕਰੋ। [3]ਇਕੱਹਤਰਵੀਂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵੇਲੇ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਹੇ ਗੁਰੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅੱਠੇ (ਪਹਿਰ) ਸੁਖ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰਖੋ। [ਸਾਂਠ=ਜੋੜਨਾ, ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼]। [4]ਬਹੱਤਰਵੀਂ—(ਪਾਲਕੀ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ:—ਹੇ ਗੁਰੋ) ਪਾਲਕੀ ਕਿ ਸੁਖਪਾਲ (ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਸਿੱਖ) ਸਦਾ ਸੁਖਾਲਾ ਰਹੇ। [5]ਤਿਹੱਤਰਵੀਂ—ਗ੍ਰੈਹ ਪੀੜਾ ਵੇਲੇ (ਅਰਥਾਤ ਜਦ ਜਯੋਤਸ਼ੀ) ਕਹਿਣ ਕਿ ਤੁਸਾਡੀ ਪੀੜਾ ਅਨਿਸ਼੍ਟ ਗ੍ਰੈਹ ਕਰਕੇ ਹੈ ਤਾਂ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲਈ) ਤੇਲ (ਮਾਂਹ ਆਦਿ ਦੇਣੇ) ਤਰਕ ਕਰੋ (ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ ਆਪ ਮੇਟੋ) ਅਨਿਸ਼੍ਟ ਗ੍ਰੈਹ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦਿਓ। [ਪਾਪ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪਾਪ ਗ੍ਰੈਹ ਈ ਹੈ। ਪਾਪ ਗ੍ਰੈਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਨਿਸ਼੍ਟ ਗ੍ਰੈਹ ਨੂੰ, ਕ੍ਰੂਰ ਗ੍ਰੈਹ ਨੂੰ। ਉਹ ਗ੍ਰੈਹ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਦੁਖ ਪੀੜਾ ਆਈ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਪੇਲ, ਪੇਲਨਾ=ਧੱਕੇਲਨਾ, ਦਬਾਉਣਾ, ਟਾਲਣਾ। ਤਰਕ=ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਤਿਆਗਣਾ। ਪੀੜਨ=ਪੀੜਾ, ਭਾਵ ਗ੍ਰੈਹ ਪੀੜਾ]। [6]ਚੁਹੱਤਰਵੀਂ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਥਾਈਂ ਦਰਯਾਵਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਸਿਲਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਿਲਾਬ ਨਾਲ ਖੇਤੀਆਂ ਫਸਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਦ ਰੁਤ ਆਵੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਚੜ੍ਹਨ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਹੇ ਗੁਰੋ) ਵਰੁਣ (ਆਪ) ਆਵੇ, (ਸਾਡੀਆਂ) ਜੂਹਾਂ ਵਿਚ ਅਤੁੱਲ ਜਲ ਚੜ੍ਹੇ, [ਵਰੁਣ=ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਦੇਉਤਾ: ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਹੜ੍ਹ ਆਉਣ ਤੋਂ। ਰਾਗ਼ਮ ਫਾਰਸੀ ਪਦ ਹੈ, ਰਾਗ਼=ਸਬਜ਼ਾ ਜ਼ਾਰ, ਮਲਗੁਜ਼ਾਰ, ਜੂਹ। ਰਾਗ਼+ਮ=ਜੂਹਾਂ ਵਿਚ]। [7]ਪੰਜੱਤਰਵੀਂ—(ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ, ਹੇ ਗੁਰੋ) ਸਿਰ (ਪਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਕੇਸਾਂ ਰੂਪੀ) ਮੁਕਟ ਦੀ ਲਾਜ ਆਪ ਨੂੰ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ (ਬਾਣੇ) ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਨਿਬਾਹ ਦਿਓ। (ਅ) ਮੁਕਟ ਦਾ ਅਰਥ ਪਗ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਗਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ ਵੇਲੇ ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਧਾਰਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਸਾਰ। †ਪਾ:—ਰੈਣ। ‡ਪਾ:—ਨਿਤ ਮੈਂ।

§ਏਥੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ੭੫ ਅੰਗ ਹੈ ਤੇ ਅੰਗ ੭੬ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ੨੬ ਅਰਦਾਸਾਂ ਹੋਰ ਆਉਣਗੀਆਂ ਤੇ ਜੋੜ ੧੦੧ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਏਥੇ 'ਛਿਹੱਤ੍ਰੀ' ਪਦ ਗਲਤ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ੨੬ ਅਰਦਾਸਾਂ ਦਾ ਅਰੰਭ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੯ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੱਖ ਸਖਾ, ਸੁਤ ਸਿੱਖ ਮਮ, ਸਿੱਖ ਹਮਾਰਾ ਧ੍ਯਾਨ। ਸੇਵੈ ਸਿਖ ਨਿਜ ਰੂਪ ਕੌ ਸਿੱਖ ਸੁਖਾਂ ਕੀ ਖਾਨ[1]॥੭੭॥ ਸੁਨੌ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਕੌਡੀਆਂ ਨਿੱਤ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਪਾਂਚ।ਧਨ ਹੋਵੈ ਬਖਸ਼ਾ ਸਕਲ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਰਤਿ ਰਾਂਚ[2]॥੭੮॥ [3]ਮੇਰੀ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਜਾਨਿਕੈ ਨਰ ਨਾਰੀ ਹਿਯ ਚੇਤਿ। ਬਾਨੀ ਗੁਰ ਸੁਰਕੀ* ਰਹਤਿ, ਰਹਿਨੀ ਰਹੋ ਸੁਚੇਤ[3] ॥ ੭੯॥ [4]ਜਾਮ ਨਹਾਈਏ† ਨਾਮ ਧਿਆ-ਈਏ‡ ਘਰ ਕੀ ਕੀਜੈ ਕਾਰ। ਥੋੜਾ ਬੋਲ,ਸਾਚਾ ਰੋਲ, ਇਕ ਮਨ, ਸੰਕਟ ਹਾਰ[4] ॥ ੮੦ ॥ ਮਨ ਕਾ ਮਾਰਨ ਸੁਗਮ ਹੈ ਤਨ ਕੋ ਬਾਂਧੋ ਆਦਿ। ਸੁੱਧ ਬਿਹਾਰੀ ਕਾਰ ਗੁਰ ਦੋਖ ਛੋਡੀਏ ਬਾਦ[5] ॥ ੮੧ ॥ [6]ਮਾਲ ਲਾਲ ਅਰੁ ਸਾਲ

---

[1]ਸਿੱਖ ਹੀ ਸਖਾ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਖ ਨੂੰ ਸੇਂਵਦਾ ਹੈ (ਸੋ ਮੇਰੇ) ਨਿਜ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸੇਉਂਦਾ ਹੈ। [2]ਹੇ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ! ਸੁਣੋ (ਜੋ ਸਿੱਖ) ਪੰਜ ਕਉਡੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਗੁਰਾਂ ਹਿਤ (ਰੱਖਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਤਿਸਨੂੰ ਧਨ ਬਹੁਤਾ ਬਖਸ਼ੀਵੇਗਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਸੰਪਦਾ (ਉਸ ਨੂੰ) ਮਿਲਨਗੇ(ਤੇ ਉਹ ਗੁਰਾਂ ਦੀ) ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਰਹੇਗਾ। (ਅ) ਸੁਖ ਸੰਪਦਾ ਵਿਚ ਰਚਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੀ (ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸਿਖਿਆ) ਦਿਓ। [3]ਮੇਰੀ ਇਸ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ (ਸੱਭੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ (ਗਾਵੋ), ਦੇਵਤਿਆਂ (ਵਰਗਾ) ਆਚਰਨ ਰੱਖੋ ਤੇ ਰਹਿਤ ਮਿਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਸੁਚੇਤ ਰਹੋ। [4]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਨਹਾਈਏ, ਨਾਮ ਧਿਆਈਏ, ਤੇ (ਦਿਨੇ) ਘਰ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰੀਏ, ਥੋੜਾ ਬੋਲੀਏ, ਸੱਚ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀਏ, ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਰੱਖੀਏ (ਏਹ ਸਾਧਨ) ਸੰਕਟ ਹਰਨ ਹਾਰਾ ਹੈ। [ਰੋਲ=ਚੁਣਕੇ ਕੱਠੇ ਕਰਨਾ]। [5]ਮਨ ਦਾ ਮਾਰਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ (ਜੇ) ਪਹਿਲੋਂ ਤਨ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇ, ਸੁੱਧ ਵਿਹਾਰ ਵਾਲੇ ਬਣੋ ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰ (ਦੇਵੇ), ਦੂਸ਼ਣ (ਛਾਂਟਣੇ ਤੇ) ਝਗੜੇ ਕਰਨੇ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। (ਅ) ਮਾਰ ਨ ਸੁਗਮ=ਮਨ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [6](ਹਰ ਇਕ) ਸਿੱਖ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ ਮਾਲਾਂ, ਤੇ ਲਾਲਾਂ (ਜਵਾਹਰਾਤਾਂ) ਤੇ ਦੁਸ਼ਾਲਿਆਂ ਵਿਚ (ਰਹਿੰਦਿਆਂ) ਅਥਵਾ ਟੁੱਟੀ ਜੁੱਤੀ ਨਾਲ ਟੁਰਨਾ ਪਵੇ (ਹਰ ਹਾਲੇ) ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਦਕ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ (ਮੇਰੇ)ਪਾਸ ਰਹੇ। [ਲਾਲ=ਜਵਾਹਰਾਤ। (ਅ) ਪੁਤ੍ਰ। ਸ਼ਾਲ=ਦੁਸ਼ਾਲੇ, (ਅ) ਘਰ। ਵਾ=ਅਥਵਾ। ਖ਼ਾਲ=ਖੱਲ, ਜੁੱਤੀ, (ਅ) ਊਠ, [ਫਾ:, ਖ਼ਾਲ=ਕਾਲਾ ਊਠ।] ਢਾਲ=ਜੋ ਢੱਲ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ। ਚਾਲ=ਚੱਲਣਾ, ਪੈਦਲ ਟੁਰਨਾ]।

*ਪਾ:-ਗੁਰ ਕੀ। †ਪਾ:-ਨਹਾਈ। ‡ਪਾ:-ਧਿਆਈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਹੈ। ਕਈ ਗਿਆਨੀ ੭੬ ਨੂੰ ਏਥੇ ਦਰੁਸਤ ਮੰਨਕੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ੨੫ ਗਿਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ 'ਛੱਬੀ' ਨੂੰ 'ਛਬੀ' ਪੜ੍ਹਕੇ ਛਬੀ ਯਾ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਓਥੇ ਪਾਠ 'ਛੱਬੀ' ਹੀ ਦਰੁਸਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਖਾਲ ਚਾਲ ਵਾਚਾਲ । ਸਿਦਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਐਨ ਵਿਗੁ ਇਹੀ ਸਿੱਖ ਕਾ ਸ੍ਯਾਲ[1] ॥੯੨॥ [2]ਐਂਡਾ ਕੈਂਡਾ ਬੈਨੜਾ ਕੰਨਜਾ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇ । ਵੇਮੁਖ ਇਨ ਸਭਿ ਤੇ ਬਚਹੁ ਫੂਲ ਸੰਪਦਾ ਆਇ[2] ॥ ੯੩ ॥ [3]ਨਾਰੀ ਕੀ ਮਾਨੈ ਨਹੀਂ ਬਾਲ ਨ ਕਰੰਙਾ ਮੀਤ । ਡੋਲੈ ਨਹਿਂ ਮਨ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਨਿਰਦੁਖ ਕਰਨੀ ਰੀਤ[3] ॥ ੯੪ ॥ ਸਿਖ ਕੀਆ ਤਬਿ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲੀ ਦੇਯ । ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਵਾਕ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਕਹੈਂ ਗਾ ਸ਼੍ਰੇਯ[4] ॥੯੫*॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਅਰਦਾਸ ਭੇਦ' ਕਥਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਅਰਦਾਸਾਂ—ਜਾਰੀ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਸਿਖ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਿਸ਼ੰਭਰਦਾਸ[5] । ਹਾਥਜੋਰਿ ਬੂਝਨ ਲਗਯੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ॥੧॥ †[6]ਜੇ ਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਬਹਾਲ ਹੁਇ,

[1]ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ਛੇ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ । [2]ਆਕੜਿਆ ਹੋਇਆ (ਹੰਕਾਰੀ),ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਗੱਪੀ, ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ (ਮਾਰਨ ਯਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ) ਬੇਮੁਖ ਹੋਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚੋ (ਤੁਹਾਡੀ) ਸੰਪਦਾ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਇਗੀ । [ਐਂਡਾ=ਐਂਠ ਵਾਲਾ, ਆਕੜ ਵਾਲਾ । ਕੈਂਡਾ=ਕਠੋਰ, ਕੰਡੇ ਵਤ ਚੁਭਣ ਵਾਲਾ । ਬੇਨੜਾ=ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ । ਬੈਂਙੜਾ=ਵਿੰਗਾ, ਹਰ ਗੱਲੇ ਪੁੱਠਾ ਪੈਣ ਵਾਲਾ । (ਅ) ਕੈਂਡਾ ਬੇਨੜਾ=ਕਠੋਰ ਵਾਕ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ] । [3]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਆਖੇ ਨਾ ਲੱਗੇ ਤੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਾ ਬਨਾਵੇ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਡੁਲਾਵੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਰਨੀ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਿਰਦੂਖਣ ਰੱਖੇ । ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੀ ਬੁਧੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅੱਗੇ ਸੱਤ ਬਚਨੀਆਂ ਨਾਂ ਬਣੇ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਧਾਰੇ ਕਿ ਵੱਡਾ ਹੋਕੇ ਨਿਭੇਗਾ । [ਕਰਨੀ ਦੀ ਰੀਤਿ=ਵਰਤੋਂ । ਬਾਲ=ਬੱਚਾ, ਮੂਰਖ] । [4](ਕਵ ਜੋਕਤੀ ਹੈਃ—) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦੇਕੇ ਹਰਗੁਪਾਲ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੀਤਾ (ਕੋਲ ਬੈਠੇ) ਸਿੱਖ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ (ਇਹ ਹੁਣ) ਕਲਿਆਨ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ [ਗਾ=ਗਿਆ, ਪਹੁੰਚਾ । ਸ਼੍ਰੇਯ=ਕਲਯਾਣ] (ਅ) (ਹੁਣ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਵਿਚ) ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਜੋ) ਵਾਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕਲਯਾਣ ਬਾਬਤ ਆਖੇਗਾ ਸੋ ਸੁਣਃ—। [ਕਹੇਗਾ ਸ਼੍ਰੇਯ=ਕਲਯਾਣ ਬਾਬਤ ਕਹੇਗਾ] । [5]ਤੇ (ਉਸਦਾ) ਪਿਤਾ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ । [6]ਜੇ ਸਿੱਖ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ (ਸਿੰਘ ਨਾ ਸਜ ਸੱਕੇ) ਹੋਵੇ ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਮੇਲ ਬੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ (ਜੋ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਲੈ ਲਵੇ) ਤਾਂ ਇਹ ਖੇਲ (ਜੁਗਤ) ਦੱਸੋ ਕਿ ਸਿੱਖ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਕਿਵੇਂ ਲਵੇ ? ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਹੁਲ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੁਣ ਆਪ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਿਦਕੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਨ ਸਕੇ, ਆਪ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਨਾ ਸਕੇ ਉਹ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਕੈਸੇ ਲਵੇ । [ਬਹਾਲ=ਪੂਰੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ, ਮਤਲਬ ਹੈ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ] । *ਇਸ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ਅੱਡ ਅੱਡ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ । ਪਰ ਏਥੇ ਅਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੭੮ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਹੁਵੈ ਨ ਸਿਦਕੀ ਮੇਲ। ਕੈਸੇ ਪਾਹੁਲ ਚਰਨ ਕੀ ਸਿੱਖ ਬਤਾਵਹੁ ਖੇਲ[1]?’ ॥੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲਿ ਸੁਨਾਇਓ ‘ਸੁਨਹੁ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਰੀਤਿ। ਬਚ*[2]ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਹੋਵਨਾ ਮੋ ਪਦ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ[2] ॥ ੩ ॥ [3]ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰ ਏਕ ਸਮ ਜਨੋਂ ਜਾਨੈਂ ਜੋ ਮੇਰ। ਇਕਦਸ਼ਮੋ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਬਾਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਿ[3]॥ ੪ ॥ ਧੋਇ ਰੁਮਾਲ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਪਾਹੁਲ ਲੇਵੈ ਦੇਇ[4]। ਸਿਦਕ ਸਮਾਲੈ[5] ਕਰਿ ਕੜਾਹ ਬਾਂਟੈ ਅਖਿਤੀ ਲੇਇ ॥ ੫ ॥ ਨਾਮ ਧਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੇ ਤੁਕ ਗਿਆਰਵੇਂ ਮਾਨ[6]। ਪੱਤ ਸਿਰੇ ਅੱਖਰ ਧਰੇ ਪੁਨ ਪੁਨ ਧਰੇ ਸੁਜਾਨ[7] ॥੬॥ [8]ਆਸ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਖ ਕਾਜ ਸੰਸਾਰੀ ਕੀਨ। ਬੋਲ ਗਰੀਬੀ ਸਿੱਖ ਕਰਿ ਕੈਨਨਾਂ ਦੇਇ ਮਸਕੀਨ[8] ॥ ੭ ॥ ਜਗ ਛੋਡੈ ਖੰਡੇ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਸਿੱਖਾਂ ਸਾਰ[9]। ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਹੋਇ ਜਿਸ ਚਰਨਨ ਕੀ ਨਹਿਂ ਧਾਰ[10] ॥੮॥ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲੀ ਖੰਡ ਦੇ, ਸਿਖ ਕਾ ਨਾਤਾ ਮਾਨ। ਜਹਾਂ ਨ ਹੋਵੈ ਤਹਿਂ ਕਰਹੂ ਵੈ ਤੌ ਆਪਨੀ ਸ਼ਾਨ[11] ॥੯॥ ਅਧਰ ਦਸਨ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨਹਿ ਭੇਦ ਨ ਪਿਤ ਅਰ

[1]ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੇ ਅੰਕ ੬ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। [2]ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰਖੇ। [3]ਜੋ ਮੇਰੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਦਸਾਂ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੁਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਨੂੰ ਗਿਆਰਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾਣਨਾ। [4](ਅਦੀਖਜਤ)ਲਵੇ ਤੇ (ਦੀਖਜਤ) ਦੇਵੇ। [5](ਪਾਹੁਲ ਲੈਕੇ ਫਿਰ) ਭਰੋਸਾ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰੱਖੇ। [6]ਗਜਾਰਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਦੀ ਕਹੀ ਤੁਕ ਤੋਂ (ਉਸ ਪਾਹੁਲ ਧਾਰੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਧਰੇ। [7]ਪੱਤ੍ਰ ਦੇ ਸਿਰੇ ਦੇ (ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਹਿਲਾ) ਅੱਖਰ (ਲੈਕੇ) ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਨਾਮ ਰੱਖੇ ਸੁਜਾਨ (ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ)। ਪੁਨਾ ਪੁਨਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਤਾਂ। ਜਾਂ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਰ ਲੈਕੇ ਫਿਰ ਬਹੁਤੇ ਨਾਮ ਉਸ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗਿਣੇ ਜਾਣ (ਤੇ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਦੇ ਅਗਲੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ) ਨਾਮ ਰੱਖੇ। [8](ਗੁਰ, ਮੰਤ੍ਰ (ਦਾ ਧਾਰਣੀ) ਸਿੱਖ ਜਦ) ਸੰਸਾਰਿਕ ਕਾਰਜ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਸ ਤੇ ਕਰੇ ਭਾਵ ਗੁਰਮਤ ਕਰੇ। ਧੀ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ (ਸਹੀ) ਕਰਕੇ (ਚਾਹੇ) ਗ੍ਰੀਬ ਹੋਵੇ (ਤੇ ਗ੍ਰੀਬ ਨੂੰ ਬੀ ਦੇਕੇ, ਬਚਨ ਹਲੀਮੀ ਦਾ ਕਰੇ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਪਾਹੁਲੀ ਸਿੱਖ ਕੰਨਿਆਂ ਪਾਹੁਲੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦੇਵੇ, ਅਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਗ੍ਰੀਬੀ ਅਮੀਰੀ ਨਾ ਪਰਖੇ ਪਰ ਦੀਖਜਤ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖੇ ਤੇ ਹਲੀਮੀ ਵਿਚ ਵਰਤੇ। [9]ਜਗਤ ਰੀਤੀਆਂ ਛੱਡਕੇ ਹੇ ਸਿੱਖਾ ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਲੇ ਲਵੇ (ਨਹੀਂ ਤਾਂ) ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਲਵੇ, (ਅ) ਜਗ ਛੋਡੈ=ਜਗਤ (ਦੇ ਸਾਕ ਅੰਗ) ਛੱਡੇ ਭਾਵ ਪਾਹੁਲ ਪਿੱਛੇ ਜੇ ਸਾਕ ਤਯਾਗਣੇ ਪੈਣ ਤਾਂ ਤਯਾਗੇ। [10]ਜਿਸ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਵੇ ਓਹ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਨਾਂ ਲਵੇ। [11](ਪਰ) ਚਰਨ ਪਾਹੁਲੀ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਬੇਸ਼ੱਕ) ਛਕਾ ਦੇਵੇ, ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ (ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ) ਮੰਨੇ, ਜਿੱਥੇ (ਦੋਹਾਂ ਪਾਹੁਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਛਕੀ) ਹੋਵੇ ਓਥੇ (ਜਿਸਦਾ ਅਭਿਲਾਖੀ ਜਗਯਾਸੂ ਹੋਵੇ ਉਹ ਪਾਹੁਲ ਦੇਕੇ) ਸਿੱਖ ਕਰ ਲਓ, (ਉਹ ਸਿੱਖ ਫਿਰ) ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ (ਸਿੱਖ ਜਾਣੋ)। *ਪਾ:-ਬਚਨ।

ਸੁਵਨ। ਤਨੋਂ ਸਿੱਖਜਾ ਕੀ ਏਕਤਾ ਪਾਹੁਲ ਭੇਨ ਨ ਤਵਨ[੧] ॥੧੦॥ [੨]ਬਡੋ ਲਘੁ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹਿੰ ਸਿੱਖਜਾ ਲੇਵੈ ਸਿੱਖ। ਬਰਨ ਜਾਤ ਕੋ ਦੂਰ ਧਰਿ ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਸੁਲੱਖ[੨]॥੧੧॥ਦੇਵੈ ਲੇਵੈ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ,ਖਾਵੈ ਕਰਜ ਦੁਵਾਇ*। ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਜੋ ਦਗ਼ਾ ਕਰਿ ਠੌਰ ਨ ਕਤਹੂੰ ਪਾਇ[੩] ॥੧੨॥ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਮ ਕੀ,ਨਾਮ ਜਪਃ ਨਾਮ ਰਮੈ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਨ[੪]। ਨਾਮ ਉਪਦੇਸੈ ਨਾਮ ਸੁਖ ਸਖਾ ਸਾਚਲਾ ਨਾਮ[੫] ॥੧੩॥ ਜੀਵਨ ਜਾਕਾ ਧਰਮ ਹਿਤ ਚਲਨਾ ਗੁਰ ਕੀ ਰੀਤ।ਭੋਜਨ ਜਾਂਕਾ ਦੇਹ ਹਿਤ, ਰਹੈ ਵੈਰਾਗੀ ਮੀਤ[੬] ॥੧੪॥ ਜਨੋਂ ਰਾਹੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਇ ਨਿਤ ਮਾਰਗ ਕੀ ਆਸ[੭]। ਤਿਉਂ ਆਤਮ ਹਿਤ ਆਚਰੈ ਰਹੀਏ ਚਿੱਤ ਉਦਾਸ[੮] ॥੧੫॥ ਸੁਨੋ ਸਖਾ! ਚਿਤ ਲਾਇਕੈ ਚਲਨੇ ਕੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ[੯]। ਮੋਹਿ ਤੁਹਿ ਸਬਿ ਚਲੈਂਗੇ, ਚਲਨ ਨ ਕੋਈ ਰੀਤ[੧੦] ॥੧੬॥ ਇਹ ਬੈਰਾਗ ਹਿਤ

---

[੧](ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਵਡਿਆਈ, ਛੁਟਿਆਈ, ਜਾਤ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਰਹੇ) ਜਿਵੇਂ ਹੋਠਾਂ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ, ਪਿਤਾ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਜਾ ਦੀ ਏਕਤਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਹੁਲ ਦਾ ਛੇਦ ਬੀ ਨਹੀਂ। [੨](ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ) ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਦਾ(ਅਮੀਰੀ ਗ੍ਰੀਬੀ ਕਰਕੇ) ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ, ਵਰਣ ਤੇ ਜਾਤ (ਦੇ ਫਰਕ) ਨੂੰ (ਬੀ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ, ਜੋ ਸਿੱਖਜਾ ਤੇ (ਦੀਖਜਾ=ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈ) ਲਵੇ ਸੋ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਿੱਖ (ਸੁਲੱਖਜ=ਪੂਰੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੇ=) ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਿੱਖ ਹੈਨ। (ਅ) ਸੁਲੱਖਣੇ ਸਿੱਖ ਹਨ। (ੲ) ਐਸੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਮਝੋ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਫਰਕ ਜਾਤ ਜਨਮ ਅਮੀਰੀ ਗ੍ਰੀਬੀ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਫਰਕ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਯਾ ਇੱਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਅੰਗ ਅੰਗੀ' ਭਾਵ ਦੀ ਏਕਤਾ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇ। [੩]ਦੇਣ ਲੈਣ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਕਰੇ। ਜੇ ਕਰਜ਼ ਲੈਕੇ ਖਾਵੇ ਤਾਂ(ਮੁੜਕੇ) ਅਦਾ ਕਰੇ। ਅਸਲ ਪਾਠ 'ਕਰਜ ਦੁਵਾਇ' ਹੀ ਹੈ। ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ:ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਪਾਠ ਹੈ 'ਕਰੈ ਦੁਵਾਇ' ਪਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ 'ਕਰਜ ਦੁਵਾਇ' ਠੀਕ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਤੇ (ਖੜੋਤਾ ਹੋਇਆ) ਦਗ਼ਾ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਠੌਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। [੪]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰਮੇ ਯਾ ਰਚ ਜਾਵੇ, ਯਥਾ:—ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਾਨਿ ਬਸਤੁ ਹੈ। [੫]ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੇ,ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਮਾਣੇ,ਸੱਚਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। [੬]ਜਿਸਦਾ ਜੀਵਨ ਧਰਮ ਲਈ ਹੈ, ਤੇ ਚਲਨ ਜਿਸਦਾ ਗੁਰੂ ਰੀਤੀ ਪਰ ਹੈ, ਜੋ ਭੋਜਨ(ਭੋਗਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਰ) ਦੇਹ (ਰਖਜਾ) ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਮਿਤ੍ਰ! [੭]ਉਸਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸਫਰ ਦੀ ਤਾਂਘ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। [੮]ਤਿਵੇਂ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਵਿਚਰੀਏ (ਯਾ, ਕਰਮ ਕਰੇ) ਤੇ ਚਿੱਤੋਂ ਉਦਾਸ ਰਹੀਏ। [੯]ਚਲਣ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰੱਖੇ। [੧੦]ਚਲਣ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਸਭ ਚੱਲਣਗੇ। [ਸੰਸ:, ਰਿਕ੍ਤ। ਹਿੰ:, ਰੀਤਾ=ਸੱਖਣਾ]।

*ਪਾ:—ਕਰੈ ਦਵਾਇ।

ਕਹਿਨ ਹੈ ਨਹਿਂ ਆਵਨ ਨਹਿਂ ਜਾਇ[1]। [2]ਅਪਨੀ ਵਾਸ਼ਨ ਆਪ ਮਹਿਂ ਸਮ ਸੁਪਨੇ ਮਿਲਿ ਜਾਇ ॥੧੭॥ ਆਦਿ ਅੰਤ ਜਿਉਂ ਨੀਂਦ ਮਹਿਂ ਆਤਮ ਜਾਨੋ ਭਾਇ[3]। ਇਹੀ ਜੋਗ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਮੈਂ ਤੁਹਿ ਕਹੀ ਬਨਾਇ[3] ॥੧੮॥ ਪੰਚ ਅਰਦਾਸਾਂ ਜੋਗ ਕੀ ਸੋਹੰ ਹੰਸਾ ਹੇਤੁ[4]। ਕੁੰਡਲੀ ਪ੍ਰਾਣ ਅਪਾਨ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਖੈ ਚੇਤੁ[5] ॥ ੧੯ ॥ ਅਨਹਦ ਉਠੈ ਝੁਣਕਾਰ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਚਿਤਾਰ[6]। ਗੁਹਯ ਧਯਾਨ ਗੁਰ ਗਯਾਨ ਮੈਂ ਚੌਥੀ ਲੀਜੈ ਧਾਰ[7] ॥੨੦॥ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਹਾਥ ਗੁਰ ਪੰਜਵੀਂ ਇਹ ਅਰਦਾਸ[8]। ਪੂਰਨ ਪੂਰੀ

---

[1]ਇਹ (ਗਲ) ਵੈਰਾਗ (ਕਰਾਉਣ) ਲਈ ਕਹੀਦੀ ਹੈ, (ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ) ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। [2](ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ) ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਙੂ ਅਪਣੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਨੀਂਦ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੀ, ਨੀਂਦ ਖੁਲ੍ਹਿਆਂ ਫਿਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਆਤਮਾ ਹੀ ਜਾਣੋ। (ਅ) ਨੀਂਦਰ ਵਿਚ (ਉਪਜੀਆਂ) ਸੁਪਨੇ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ (ਜਾਗ ਪੈਣ ਨਾਲ) ਆਪੇ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਵਿੱਦਯਾ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦ ਦੇ) ਆਦਿ ਅੰਤ ਵਿਚ (ਇਕੋ) ਆਤਮ ਭਾਵ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਦ ਨੀਂਦ ਆਈ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਗਈ, ਜਦ ਫੇਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਆਈ ਤਾਂ ਓਹ ਰਚਨਾ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਤਿਵੇਂ ਅਵਿਦਯਾ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਵਾਸ਼ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਭਾਸੀਆਂ, ਜਦ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਆਈ ਤਾਂ ਓਹ ਵਾਸ਼ਨਾ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨ ਵਿਦਯਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈਆਂ। [3]ਪਹਿਲੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਦੱਸੀ ਸੀ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਯੋਗ ਦੀ ਰੀਤੀ ਭੀ ਇਹੋ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਜੋਗ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਹਿਣਗੇ। [4]ਪੰਜ ਜੋਗ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਹਨ। (ਪਹਿਲੀ ਹੈ) ਸੋਹੰ ਹੰਸਾ (ਦੇ ਜਾਪ) ਲਈ। [ਸੋਹੰ ਹੰਸਾ=ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ]। [5](ਦੂਜੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ) ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ! ਪ੍ਰਾਣ ਅਪਾਨ (ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਦੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ) ਰੱਖਯਾ ਕਰੋ ਤੇ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ ਪਵੇ। [ਚੇਤ= ਜਾਗ ਪਵੇ]। [6](ਤੀਜੀ ਅਰਦਾਸ:–ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ!) ਜਦੋਂ ਅਨਹਦ ਦੀ ਝੁਨਕਾਰ ਉਠੇ (ਤਾਂ ਭੀ ਮੈਂ) ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਹਾਂ। ਸੂਚਨਾ–ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੂੰ ਘੂੰ ਲਈ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕੰਨ ਮੁੰਦਣ ਨਾਲ ਸੁਣਾਈ ਪਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਯਤਨ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਇਹ ਤਾਂ ਕੁੰਡਲੀ ਦੇ (ਸੁਲਝਨ) ਮਗਰੋਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। [ਵੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈ: ਸੁ: ਵਾਲਾ ਪਦ 'ਅਨਹਦ' ਤੇ 'ਸ਼ਬਦ' ੬. ੭]। [7]ਚੌਥੀ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ) ਕਰੀਏ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ ਗੁਪਤ ਧਯਾਨ ਤੇ ਗੁਪਤ ਗਿਆਨ (ਗਯਾਨ ਵਿਚ ਆਪ ਸਹਾਈ ਹੋਵੋ)। ਸੂਚਨਾ–ਗੁਹਯ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਪਤ ਤੋਂ ਗੁਪਤ ਹੈ। [8]ਪੰਜਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਹੇ ਗੁਰੋ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਕਰ ਦਿਓ।

ਪਾਇਗੋ ਛੇਵੀਂ ਛਦਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[੧] ॥੨੧॥ ਸੱਤਵੀਂ ਸ਼ਰਨੀ ਆਇ ਪਰ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਪੂਰੀ ਪਾਇ[੨] । ਅੱਠਵੀਂ ਮਾਲਾ ਫੇਰੀਏ ਸਾਸ ਸਾਸ ਗੁਰ ਧਯਾਇ[੩] ॥੨੨॥ ਨਾਵੀਂ ਨਿਤ ਗੁਰ ਸੇਵਨੋ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨਿ ਜੋਗੁ[੪] । ਦਸਮੀ ਦਗਧ ਨ ਹੋਇਯੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਯੋਗ ਮੈਂ ਹੋਗੁ[੫] ॥੨੩॥ ਸਿੱਖਾ ਭਰਮ ਨ ਕੀਜੀਏ

---

[੧](ਛੇਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ! ਮਾਯਾ ਦੇ) ਛਲ (ਮੇਰੇ ਤੇ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੀ ਰੱਖੋ। (ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ) ਪੂਰਨ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਪੂਰੀ ਪਾਏਗਾ। ਭਾਵ, ਗ੍ਰਹਯ ਗਯਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਭੀ ਭਾਵੇਂ ਗਯਾਨ ਮੁੜ ਅਗਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਕੁਸੰਗ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਨਾ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਗਯਾਨ ਸਿਥਲਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਏਸ ਸਿਥਲਤਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਹੱਥ ਪੂਰੀ ਪਾਵੇ, ਗਯਾਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਹੋਵੇ। ਮਾਯਾ ਕਿਸੇ ਛਲ ਨਾਲ ਗਯਾਨ ਸਿਥਲਤਾ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਸੂਚਨਾ—ਗਯਾਨੀ ਗਯਾਨ ਪਾਕੇ ਸਫਲ ਗਯਾਨੀ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਵਰਤਨ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਕਰਤੱਵਯ ਰੱਖੇ,ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਓਹ ਅਰਦਾਸਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗਯਾਨੀ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜੱਗਯਾਸੂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। [੨]ਸੱਤਵੀਂ, ਪੂਰੀ (ਗਯਾਨ ਅਵਸਥਾ) ਪਾਕੇ (ਬੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਏ ਰਹਿਣ (ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ)। (ਅ) (ਹੇ ਸਿੱਖ! ਗ੍ਰਹਯ ਗਯਾਨੀ ਹੋਕੇ ਬੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਕੇ ਪਉ (ਤੇ ਨਿਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕਿ ਮੇਰੀ) ਪੂਰੀ ਪਾਓ, ਭਾਵ ਗਯਾਨ ਸਫਲਤਾ ਬਖਸ਼ੋ। (ੲ) ਜੱਗਯਾਸੂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਲਓ ਤੇ ਪੂਰੀ ਪਾਓ। [੩](‘ਗਯਾਨੀ ਹੋਕੇ ਭੀ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਯਾਸ’ ਨਾ ਛੋੜੇ ਇਸ ਲਈ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਅੱਠਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਕਰੇ ਕਿ) ਮੈਂ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਰੂਪੀ ਮਾਲਾ ਫੇਰਾਂ। (ਅ) ਭਾਵ ਸ਼ਰਨ ਆਯਾ ਜਗਯਾਸੂ ਹੁਣ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਤੇ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੇ (ਜੇ ਆਲਸ ਪਵੇ ਤਾਂ) ਮਾਲਾ ਫੇਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ। [੪]ਨਾਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਨਰਕ ਨਿਵਾ-ਰਣ ਜੋਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਮੈਂ ਸੇਵਾਂ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗਯਾਨੀ ਬੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਟੇਕ ਧਾਰੇ ਤੇ ਨਿਜ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭਾਵ ਵਿਚ ਰੱਖੇ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। [੫]ਦਸਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ) (ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਈਰਖਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿ ਅਗਨੀ) ਨਾਲ (ਮੈਂ) ਦਗਧ ਨਾਂ ਹੋਵਾਂ, (ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪ ਨਾਲ) ਜੁੜਿਆ ਰਹਾਂ (ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਮੇਰੀ) ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੀ ਹੋਵੇ। ਭਾਵ— ਸਫਲ ਗਯਾਨੀ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ—ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਕਈ ਅਗਨੀਆਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਵਾਚ ਗਿਆਨੀ ਆਦਿਕ ਈਰਖਾ ਦੇ ਚੰਗਿਆੜੇ ਸੁੱਟਣਗੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਸੇਕ ਲੈਕੇ ਆਉਣਗੇ ਤਦ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਦ੍ਵੈਖੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਲੋੜੀਏ, ਇਸ ਦਾਤ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮੂਹਰੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ।

ਬੁੱਧਿ ਰਾਖੀਏ ਠੌਰ[੧]। ਰਾਖਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖ ਕਾ ਜਨੋਂ ਅਚਾਰ ਹਿਤ ਔਰ[੨] ॥ ੨੪ ॥ ਬਾਲੀ ਬਿਹਾਏ ਗੁਰੂ ਢਿਗ[੩], ਤੋਰੇ ਗੁਰੂ ਨਿਬਾਹ[੪]। ਬਚਨ ਮਾਨ ਹਿਤ ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ[੫], ਦੀਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਹ[੬] ॥ ੨੫ ॥ ਮਾਨਦੇਇ[੭], ਕੁਲਕੀ ਰਹੈ[੮], ਬਨੈਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮੰਤ[੯]। ਬ੍ਰਿੱਤ ਨਿਵੈ[੧੦] ਥਿਤ ਸ਼ੁੱਧ ਗ੍ਰਿਹ[੧੧], ਇਹੀ ਖ਼ੂਬ ਕਲਕੰਤ[੧੨]

[੧](ਯਾਰਵੀਂ–)ਹੇ ਸਿੱਖ! (ਕਦੇ) ਭਰਮ ਨਾਂ ਕਰੀਏ (ਪਰ ਜੇ ਕਦੇ ਮਤ ਭਰਮ ਵਿਚ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ) ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ (ਆਪਣੀ) ਟੇਕ ਤੇ ਰੱਖੀਏ। [੨](ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ) ਜਿਵੇਂ (ਔਰ=) ਇਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਆਪਣੇ ਕਰਤੱਵ੍ਯ ਉਤੇ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰੀ ਟੇਕ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਕਰਤੂਤ ਤੇ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪ ਰੱਖਸ਼ਕ ਹੋ, (ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ)। (ਅ) 'ਔਰ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਰਾਈ' ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਲਗੇਗਾ:– ਜਿਵੇਂ ਰਾਈ ਅਚਾਰ ਦੀ ਹਿਤ ਨਾਲ ਰੱਖ੍ਯਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀਓ ਸਿਖ ਦੇ ਰਾਖੇ ਬਣੋ। [੩](ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਅਰਦਾਸ–) ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਙੂ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮੇਰੀ ਉਮਰਾ ਬੀਤੇ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ–'ਪਾਇਓ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸੁਖੁ'। (ਅ) ਕਿਤੇ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ 'ਬਲੀ ਬਹਾਏ ਗੁਰ ਬਿਨ' ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ–(ਦੇਵੀ ਦੇਉਤਿਆਂ ਨੂੰ) ਬਲੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਛੋੜ ਦੇਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ (ਬਿਨ=) ਬਿਨਤੀ ਕਰੇ। (ੲ) ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਹੋਰ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ)ਭੇਟਾ ਦੇਣੀਆਂ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। [੪]ਚਉਧਵੀਂ–ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੇਰਾ ਨਿਬਾਹ ਤੋਰੋ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਨਾਂ ਕਰੋ। [੫]ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ–(ਅਰਦਾਸ:–ਹੇ ਗੁਰੋ)ਆਪ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੇ। [੬]ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ– ਆਪ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ (ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਮੈਂ) ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਭੂਤ ਹੋਵਾਂ [ਦੀਨਾ=ਦੀਨ ਹੋਵਾਂ] (ਇਹ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਹੈ ਦਿਲ ਦੀ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗੀ ਦੇਖੋ ੨੦ਵੀਂ ਅਰਦਾਸ)। [੭]ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ– ਹੇ ਗੁਰੋ (ਆਪ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਵਿਚ) ਮਾਣ ਦਿਓ। [੮](ਅਠਾਰਵੀਂ)–(ਹੇ ਗੁਰੋ) ਕੁਲ ਵਿਚ ਮੇਰੀ (ਅਬਰੋ) ਬਣੀ ਰਹੇ। (ਅ) ਮੇਰੀ ਕੁਲ ਦੀ ਆਬਰੋ ਬਣੀ ਰਹੇ। [੯](ਉਨੀਵੀਂ)–ਮੇਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਮੰਤ ਬਣ ਜਾਵਣ, ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣ ਜਾਣ। (ਅ) ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਬਣ ਜਾਣ। [੧੦](ਵੀਹਵੀਂ)–(ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੇਰੀ) ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਿਉਂ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਦਿਲ ਵਿਚ ਗ਼ਰੀਬੀ ਵੱਸੇ। [੧੧](ਇੱਕੀਵੀਂ)–ਸ਼ੁੱਧ ਘਰ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਇਸਥਿਤੀ ਹੋਵੇ। ਭਾਵ ਅੰਤਹਕਰਣ ਮਲ ਤੇ ਵਿਖ੍ਯੇਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। (ਅ) ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ੁਧੀ ਟਿਕੀ ਰਹੇ। ਭਾਵ ਮੇਰਾ ਘਰ ਸ਼ੁਧ ਤੇ (ਬਾਣੀ ਨਾਮ) ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਹੇ। [੧੨](ਬਾਈਵੀਂ)–(ਹੇ ਗੁਰੋ) ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਲਾਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗੇ। [ਇਹੀ=ਇਸੀ ਲੋਕ ਵਿਚ, ਯਥਾ:–ਇਹਾਮੂਤ੍ਰ=ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ। ਕਲ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਕੰਤ=ਪਤੀ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਖ਼ੂਬ=ਚੰਗਾ]। (ਅ) (ਇਹੀ=) ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਕਹੀ ਹੈ ਬ੍ਰਿਤੀ ਖ਼ੂਬ ਕਲਕੇ, ਭਾਵ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜੱਧ ਸਮੇਂ ਖ਼ੂਬ ਕਲਕੇ=ਗਰਮ ਹੋਵੇ, ਬੀਰ ਰਸੀ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਬੀਰ ਰਸੀ ਅਰਦਾਸਾਂ ਚੱਲਣੀਆਂ ਹਨ। (ੲ) (ਇਹੀ=) ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ (ਖ਼ੂਬ=) ਵਿਕਾਰ ਹੀਨ ਹੋਕੇ (ਕਲਕੰਤ=) ਚਮਕੇ।

॥ ੨੬ ॥ ਤੇਵੀ ਤਰਗਸ ਗੁਰੂ ਕਾ[1] ਚੌਵੀ ਕਟਾਰੀ ਸਿੱਧ[2]। ਪਚਵੀਂ ਪਤ ਸਿਉਂ ਗੁਰੂ ਥਿਰ[3]* ਛੱਬੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬ੍ਰਿੱਧ[4]॥ ੨੭ ॥ [5]ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ, ਸੌ ਬਰਸਾਂ ਕੇ ਦੋਖ। ਗੁਰੂ ਗਵਾਵੈ ਸਿਖ ਕੋ[5], ਪਾਵੈ ਗੁਰ ਪਦ ਮੋਖ[6] ॥੨੮॥† ਸੋ ਅਰਦਾਸੀਆ ਜੋਗ ਹੈ ਤਾਂਕੇ[7] ਪੂਜੈ ਪਾਇ। ਸਿੱਖ ਸੁਖੀ ਸੋ ਹੋਇਗਾ ਸੌ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਦਸਵੰਧ ਦੇਇ ਸਿੱਖੀ ਜੁਗਤ ਰਹਾਇ[8]। ਨ੍ਹਾਨ[9] ਦਾਨ ਸਤਿਨਾਮ ਮਹਿੰ ਬਰਤੇ‡ ਬੈਸ ਬਿਤਾਇ॥੩੦॥ਪਰਨਾਰੀ ਧਨ ਛੋਡਿ ਕੈ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੁਰ ਪਦ ਸ਼ਰਨਿ। ਬਾਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪੜ੍ਹੈ ਕਾਟੈ ਜਨਮਾ ਮਰਨ ॥ ੩੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ §ਭੱਦਨ ਨਾਮ ਸਿੱਖ ਨਹਿਂ ਕਰੈ[10]। ਮੂਏ ਬੰਧ ਨਹਿਂ ਰੋਦਨ ਧਰੈ[11]। ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਤੇ ਆਪਿ ਬਚਾਇ[12]। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ[13] ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਇ॥ ੩੨ ॥ ਫਲ ਨ ਬੇਚੀਏ ਅੰਨ ਬਪਾਰ[14]। ਤ੍ਰਿਣ, ਕਾਸ਼ਟ, ਅਰ ਚਾਮ ਨਿਵਾਰ[15]¶। ਕਰਜ

---

[1]ਤੇਈਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਤੀਰ ਤਰਕਸ਼ ਪਹਿਨਣ ਵੇਲੇ) ਹੇ ਗੁਰੋ (ਮੈਂ) ਤਰਕਸ਼ (ਪਹਿਰਿਆ ਹੈ) (ਇਹ) ਗੁਰੂ ਕਾ (ਸਮਝ ਕੇ ਪਰਸੁਆਰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਂ)। [2]ਚਉਵੀਵੀਂ--(ਮੈਂ) ਕਟਾਰੀ (ਪਹਿਰੀ ਹੈ) ਇਹ (ਆਪਦੀ ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ) ਸਿੱਧੀ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਕਰੇ)। [3]ਪੱਚੀਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਪਤ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਰਹਾਂ। [4]ਛੱਬੀਵੀਂ-(ਇਹ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ) (ਹੇ) ਗੁਰੋ (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਸਮੀਪ ਹੋਣ ਦੀ (ਬ੍ਰਿੱਧੀ=) ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ੋ ਭਾਵ ਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਗ ਉਪ੍ਰੰਤ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ। [5](ਪਿੱਛੇ ਆਈਆਂ ੭੫ ਤੇ ਏਥੇ ਆਈਆ ੨੬ ਜੋੜ) ੧੦੧ ਜੋ ਕਰੇਗਾ ਅਰਦਾਸਾਂ ਉਸ ਸਿਖ ਦੇ ਸੌ ਬਰਸਾਂ ਦੇ ਦੂਸ਼ਣ ਗੁਰੂ ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ। [6](ਤੇ ਉਹ ਸਿੱਖ) ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਮੁਕਤ ਪਾਵੇਗਾ ਭਾਵ ਸਾਮੀਪ ਮੁਕਤੀ। [7]ਤਿਸ (ਅਰਦਾਸੀਏ ਦੇ)। [8]ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। [9]ਇਸ਼ਨਾਨ। [10]ਜੋ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਹੈ ਓਹ ਭਦਨ ਨਾ ਕਰੇ। [11]ਸਬੰਧੀ ਦੇ ਮੋਇਆਂ ਨਾਂ ਰੋਵੇ। [12]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਵੇ। [13](ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਕੁਟੰਬ ਨੂੰ। [14]ਨਾ ਫਲ ਵੇਚੇ ਨਾ ਅੰਨ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰੇ। [15](...ਦਾ ਵਪਾਰ ਬੀ) ਨਾ ਕਰੇ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ :—ਘਰ। †ਲਿਖਤੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਏਥੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤੁਕ ਹੈ:—ਜਬ ਉਤਰੈ ਤਬ ਸਿੱਖ ਘਰ, ਦਸਵੰਧੀ ਗਤਿ ਪਾਇ। ਅਰਥਾਤ (ਸਾਮੀਪ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਐਸਾ ਸਿੱਖ ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਕਦੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ) ਉਤਰੇਗਾ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਲਏਗਾ ਤੇ ਫੇਰ ਦਸਾਂ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ (ਅਭੇਦ ਰੂਪ=ਸਾਯੁਜ) ਮੁਕਤੀ ਪਾਏਗਾ।

‡ਕਰਤੇ। §ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭੯ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

¶ਇਹ ਖਿਆਲ ਲੇਖਕ ਯਾ ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇ ਦੇ ਪਾਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਫਲਾਂ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਬਪਾਰ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਗਦੇ, ਸਗੋਂ ਬਨਾਂ ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਖੂਹਾਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਨ ਦੇਈ ਨੀਚ ਚੰਡਾਲ। ਵੇਸ਼ਵਾ ਨਾਰੀ ਰਿਨ ਨਹਿ ਸਾਲ[1] ॥ ੩੩ ॥ ਕਾਹੂ ਸਿਉਂ ਝਗਰਾ ਨਹਿਂ ਮਾਂਡੋ[2]।ਰਹਤ ਆਪਨੀ ਮੂਲ ਨ ਛਾਡੋ।ਦੁਰਜਨ ਸੇਤੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨ ਕਰੋ। ਹਿਰਦੇ ਰੋਸ ਕਾਮ ਪਰਹਰੋ[3] ॥ ੩੪ ॥ ਰਹੁ ਮਾਰਗ[4] ਮਹਿਂ ਬੈਠੈ ਨਾਂਹਿ।ਫੂਟਾ ਬਾਸਨ ਮੰਜੀ ਲਾਹਿ[5]।ਉਰਧ ਸ੍ਵਾਸ,ਧੋਇ ਆਧਾ ਪਾਇ[6]। ਦਾਂਤਨਿ ਸੋਂ ਨਖ ਦੇਤਿ ਰਿਤਾਇ[7] ॥ ੩੫ ॥ ਖਾਵਤਿ ਬੇਰ ਹਸੈ ਬਕ-ਬ੍ਰਾਦ[8]। ਭੋਜਨ ਪੀਛੇ ਪੇਟ ਜੁ ਥਾਪ[9]। ਰੋਵੈ ਹਸੈ ਨ ਕਬਿ ਗੁਰ ਆਗੈ। ਲ-ਖਮੀ ਨਾਸ਼ ਦਰਿੱਦ੍ਰੀ ਪਾਗੈ[10]॥੩੬॥ਮਗ ਮੈਂ ਸਯਨ, ਰਾਹ ਮੈਂ ਭੋਜ[11]।ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਨਹਿਂ ਮਗ ਮੈਂ ਰੋਜ[12]।ਗਾਂਇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਪਾਇ ਨ ਛੁਵੈ।ਅੰਨ ਭੁਗਤ ਕੀ ਨਿੰਦ ਨ ਭੁਵੈ[13]॥੩੭॥ਰਹੈ ਇਕਾਂਤ ਬੈਠਿਕਰਿ ਧਯਾਨਾ[14]।ਹਿਰਦੈ ਗਨੈ ਨ ਚਿਤਵਤਿ ਨਾਨਾ[15]। ਪਾਂਬਰ, ਨਾਰੀ ਪਰ ਕੀ ਬੁਰੀ[16]।ਰਾਜਦੂਤ ਕੀ ਮੈਤ੍ਰੀ

[1]ਵੇਸ਼ਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ(ਕਰਜਾ ਦੇਣਾ ਯਾ ਉਸਤੋਂ ਲੈਣਾ) ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਵੇਸ਼ਵਾ ਨਾਲ ਨਾਰੀ ਭਾਵ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਕਰਜਾ (ਚਾੜ੍ਹਨਾ) ਚੰਗਾ ਹੈ। [2]ਨਾਂ ਕਰੋ। [3]ਕ੍ਰੋਧ ਕਾਮ (ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ)ਰਿਦੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰੇ। [4]ਦੁਰਸਤੇ। [5]ਟੁੱਟਾ ਭਾਂਡਾ ਤੇ ਟੁੱਟੀ ਮੰਜੀ ਲਾਹ ਦੇਵੇ (ਵਰਤੇ ਨਾ)।[6](ਨਾ ਸ਼ੁਕਰੀ ਨਾਲ) ਹਾਹੁਕੇ ਲੈਣੇ ਤੇ(ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ, ਘਰ ਵੜਦਿਆਂ ਤੇ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਅੱਧੇ ਪੈਰ ਧੋਣੇ (ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਧੋਵੇ)। [7]ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਨਹੁੰ ਟੇਰਣੇ ਭਾਵ ਕੱਟਣੇ। [8]ਖਾਵਣ ਵੇਲੇ ਹੱਸਣਾ ਤੇ ਬਕਵਾਸ ਕਰਨਾ। [9]ਪੇਟ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਨਾ ਭਾਵ ਪੇਟ ਵਜਾਉਣਾ। [10](ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਕਰੇਗਾ) ਉਸਦਾ ਧਨ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਊ ਤੇ ਉਹ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [11]ਰਾਹ ਵਿਚ ਸੌਣਾ ਤੇ ਰਸਤੇ (ਟੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ) ਖਾਣਾ ਨਾ ਕਰੇ। [12]ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਨਾ ਸੁੱਤੇ [ਫਾ:,ਰੋਜ਼=ਰੋਟੇ, ਸੋਟੇ] (ਅ) ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੇ ਆਮ ਥਾਂਈਂ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਨਾ ਕਰੇ [ਫਾ:, ਰੋਜ਼=ਦਿਨ, ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼]। ਇੱਥੇ ਭਾਵ ਹੈ ਪ੍ਰਗਟ ਥਾਵਾਂ ਆਮ ਥਾਵਾਂ ਜੋ ਖਲਕਤ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। [13]ਜੋ ਅੰਨ ਖਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸ ਅੰਨ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰੇ। [14]ਇਕਾਂਤ ਬੈਠਕੇ ਧਿਆਨ ਕਰੇ। [15]ਬਹੁਤੀਆਂ ਚਿੰਤਾਂ ਨਾ ਕਰੇ। [16] ਬਦਚਲਨ (ਆਦਮੀ), ਪ੍ਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੁਰੇ ਹਨ [ਪਾਂਬਰ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁ: ੫ ਅੰਸੂ ੧੦ ਅੰ: ੨੨]।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਦੇ ਫਲ ਸਭ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਤੇ ਬਾਨਪ੍ਰਸਥੀਆਂ ਲਈ ਇਦਾਂ ਕਰਕੇ ਨਿਯਤ ਹੁੰਦੇ ਸੇ। ਕਣਕ ਘਾਸ ਦੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਮਹਿੰਗੇ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਖਲਕਤ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨ ਦਾ ਸੂਚਕ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਚੰਮ ਦੇ ਬਪਾਰ ਵਿਚ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਉੱਦਮ ਉਪਜਦਾ ਸੀ। ਲਕੜੀ ਤੇ ਘਾਹ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸੇ ਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਜੋ ਸਿਰ ਤੇ ਚਾਈ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਪੰਡ ਘਾਹ ਯਾ ਲਕੜਾਂ ਦੀ ਲੈ ਆਵੇ ਤਾਂ ਬਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ, ਤਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਖਲਕਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਛੁਰੀ[1] ॥੩੭॥ ਸਕਲ ਰਾਤਿ ਜਾਗਤਿ ਨਹਿਂ ਰਹੈ।ਮੈਥੁਨ ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਨਹਿਂ ਗਹੈ। ਸਿਥਲ ਦੂਤ ਅਨੱਭਯਾਸੀ ਸਿੱਖ[2]।ਕਾਚਾ ਸੂਕਾ ਤਯਾਗੈ ਆਮਿਖ[3] ॥ ੩੯॥ਪਰ ਕੀ ਰਮਤੀ ਨਾਰੀ ਛੋਰਿ। ਜੇ ਅਪਨੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਹੈ ਠੌਰ।ਦੰਭ ਨਾਸ-ਤਕੀ ਮਤਸਰ ਤਜੈ[4]।ਅਸੂਆ,ਨਿੰਦਾ, ਚਿੰਤ ਨ ਭਜੈ[5]॥੪੦॥ਖਗ ਤਰੁਵਰੁ ਜਗ ਬਾਸ ਨਿਹਾਰੈ[6]।ਰੈਨ ਦਿਨਾ ਨਿਜ ਤੱਤ੍ਵ ਵਿਚਾਰੈ।ਹਿਯ ਵਿਰਾਗ ਲਖਿ ਜਗਤ ਅਸਾਰਾ[7]।ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਨ ਗੁਨ ਆਤਮ ਨਯਾਰਾ[8]॥੪੧॥ਸੁਨਿ ਕਰਿਸ਼ਾਸ-ਤ੍ਰਨ ਗਰਬਗਵਾਵੈ[9]।ਕਾਹੂੰ ਵਸਤ ਸੋਂ ਨੇਹੁ ਨ ਲਾਵੈ।ਧੀਰਜ ਸੋਂ ਵਿਵਹਾਰ[10] ਘਟਾਵੈ। ਸਹਿਜ ਸਹਿਜ ਸਭਿ ਸੋਂ ਛੁਟਕਾਵੈ॥੪੨॥ਦੀਸੈ ਕੁਧੀ ਸੁਮਤਿ ਕਾ ਬੋਧਕ[11]।ਪ੍ਰਾਨ ਅਪਾਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕਾ ਸੋਧਕ[12]। ਬਡੀ ਬੇਰ[13] ਭੋਜਨ ਨਹਿਂ ਖਾਇ। ਮਾਨ ਬਡਾਈ ਅਪਨ ਨ ਗਾਇ॥ ੪੩ ॥ ਕੁਸਤ ਕੁਭੋਜ ਸੁਨਾਰੀ ਸ਼ੋਭਾ[14]।ਇਨ ਕੋ ਤਜੈ ਨ ਧਰਿ ਉਰ ਲੋਭਾ। ਖਲ ਕੀ, ਮਲ ਕੀ, ਨਟਕੀ ਪੰਗਤ[15]।ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਾਵੈ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ॥੪੪॥ ਦੇਵ ਭਵਨ ਮਹਿਂ ਚਿਰ ਨਹਿਂ ਰਹੈ[16]।ਕਰਨੀ ਭੇਦ ਨ ਕਿਹਸੋਂ ਕਹੈ[17]। ਸਮਤਾ[18]ਨਿੱਤ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਹੇਰੈ। ਨਯਾਇ ਸਮੈ ਕੁਛ ਪੱਛ ਨ ਟੇਰੈ[19]॥੪੫॥ਭੋਗਨਕੀ ਕੀਰਤਿ ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ[20]। ਖਾਨ ਪਾਨ ਮਹਿਂ ਥਿਤ ਮਨ ਭੀਜੈ[21]।ਸੁਧਾਹਾਰ,ਬਿਹਾਰ ਜੁ ਸੁਧਾ[22]।ਕਰਤਿ ਰਹੈ ਸਿਖ ਘਰ ਧਨ ਰੁਧਾ[23] ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਰਹਿਤ ਸਿੱਖੀ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

---

[1]ਰਾਜੇ ਦੇ ਸੂੰਹੀਏਂ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਛੁਰੀ ਵਤ ਹੈ। [2]ਆਲਸੀ ਦੂਤ ਤੇ ਅਨ ਅੱਭਯਾਸੀ ਸਿੱਖ। [3]ਕੱਚਾ ਤੇ ਸੁੱਕਾ ਮਾਸ(ਦੇ ਸੌਂਭੋ)ਤਿਆਗੇ। [4]ਦੰਭ ਤੇ ਨਾਸਤਕਤਾ ਤੇ ਈਰਖਾ ਨੂੰ ਛੱਡੇ। [5]ਦੂਸ਼ਣ ਅਰੋਪਣੇ, ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੇ। [6]ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਪਰ ਪੰਛੀ ਵਤ ਜਾਣੇ। [7]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਰਾਗ (ਦੇਖਕੇ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਅਸਾਰ ਜਾਣੇ। [8]ਦੇਹ, ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਜਾਣੇ। [9]ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹੰਕਾਰ ਗਵਾਵੇ। [10]ਭਾਵ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਜਗਤ ਦੇ ਜੰਜਾਲ। [11]ਜੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਖੋਟੀ ਦਿੱਸੇ ਸੁਮਤ ਦਾ ਜਾਣਨਹਾਰ ਬਣੇ। (ਅ) ਜੋ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਦਿੱਸੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਮਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋਵੇ। [12]ਭਾਵ ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪੇ। [13]ਬਹੁਤੀ ਵੇਰ। [14]ਖੋਟਾ ਹੱਠ, ਖੋਟੇ ਭੋਜਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਨਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ [15]ਮੂਰਖ ਦੀ, ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੀ ਨਟ ਦੀ ਮੁਹਬਤ (ਛੱਡੇ)। [16]ਪੂਜਾ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਾ ਰਹੇ। [17](ਆਪਣੀ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ) ਕਰਨੀ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹੇ। [18]ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ''। [19]ਪੱਖ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾ ਕਰੇ। [20]ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਉਸਤੁਤੀ ਨਾ ਕਰੇ। [21]ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਥਿਤ ਕਰੇ ਭਾਵ ਰੱਬ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਖੇ। [22]ਆਹਾਰ ਸੁਧਾ ਤੇ ਵਿਹਾਰ ਵੀ ਸੁੱਧ ਰਖੇ। [23]ਜੋ ਸਿੱਖ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਧਨ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਹੇਗਾ।

੧੬. [ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰ। ਸ਼ਨਾਨ ਫਲ। ਭਵਿੱਖਤ]।

ਦੋਹਰਾ॥*ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਪਰ ਦੀਨਾ ਸਭਿ ਘਰਿ ਫੇਰਿ[1]।ਪਾਸ ਹੀ ਬੈਠਾ ਪੂਛਿਆ 'ਕਹੁ ਸਿੱਖਾ ਤੂੰ ਚੇਤ[2]'॥੧॥ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿ ਬੋਲਾ ਬਚਨ ਰਸਾਲ। 'ਮੇਰੀ ਸਿੱਖੀ ਦ੍ਰਿੜ ਭਈ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[3]' ॥੨॥ ਜਾਂ ਦਿਨ[4]ਸੌਦਾ ਹਮ ਕਿਯਾ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾਲ। ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਬੇਚਤਿ ਭਯੋ ਮੋ ਕੋ ਕਿਯੋ ਨਿਹਾਲ ॥ ੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਪਤਿ ਦਿਵਸ ਪੀਛੇ ਮੈਂ ਗਯੋ।ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਹਲ ਜੋਰਤਿ ਭਯੋ। ਕਾਢ੍ਯੋ ਬਾਹਤਿ ਜਬਿ ਸੀਆਰ[5]। ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਝ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੪ ॥ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖ੍ਯੋ ਲੀਨ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਪਰ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ। ਘਰਿ ਮੈਂ ਆਇ ਕਰਾਹ ਗੁਰ ਦੀਨਾ। ਭੋਜਨ ਸਿੱਖਾ† ਅਤਿੱਥਨਿ ਕੀਨਾ ॥ ੫ ॥‡ ਗੁਰ ਦਸੌਂਧ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰਿ ਆਨਾ। ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਧਨ ਕੀਨ ਬਿਡਾਨਾ।-ਤੁਮਰੀ ਵਸਤੁ ਕਹੋ ਸੋ ਕਰੌਂ।ਖਰਚੌਂ ਕੈ ਕਿਹਠਾਂ ਧਨ ਧਰੌਂ§॥੬॥ਸੌਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਇਹ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਦਸੌਂਧ ਮੈਂ ਆਨਿ ਚੜ੍ਹਾਯੋ-। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਗਯੋ ਮੈਂ ਤਬੈ। ਉਚਿਤ ਕਰਮ ਮੈਂ ਧਨ ਦਿਯ ਸਬੈ[6]‡ ॥੭॥ ਭਲੋ ਭਯੋ ਇਹ ਸਿਖ[7] ਹੈ ਸਨਮੁਖ।

---

[1]ਵੇਚ ਦਿਤਾ ਸੀ (ਬਚਨ ਖਰੀਦਣ ਵੇਲੇ)। [2]ਚਿਤ ਦੀ ਗਲ ਦੱਸ। [3]ਜਦੋਂ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਏ ਤਦੋਂ ਮੇਰੀ ਸਿੱਖੀ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋਈ ਸੀ। [4](ਪਰ)ਜਿਸ ਦਿਨ......। [5]ਵਾਹੁੰਦਿਆਂ ਜਦ ਸਿਆੜ ਕੱਢਿਆ। [6]ਯੋਗ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ (ਬਾਕੀ ਦਾ) ਸਾਰਾ ਧਨ ਦੇ ਦਿਤਾ। [7]ਭਾਵ ਹਰਗੁਪਾਲ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਬਿੱਪ੍ਰ।

‡ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਏਥੇ ਸਿਸੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:-ਗੁਰ ਕੀ ਦਸਵੀਂ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਆਣੀ। ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਧਨ ਕੀਨ ਵਿਡਾਣੀ। 'ਤੁਮਰੀ ਵਸਤ ਕਹੋ ਸੋ ਕਰਾਂ'। ਤੁਮ ਗੁਰ ਆਪਣੀ ਰਸਨ ਉਚਰਾ। 'ਤੁਮਰਾ ਸੌਦਾ ਨਫਾ ਇਹ ਆਵਾ।ਗੁਰ ਦਸਵੰਧ ਤੁਹਿ ਦੀਨ ਚੜ੍ਹਾਵਾ।' ਮਸਤਕ ਟੇਕ ਗਇਆ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ। ਉਚਿਤ ਕਰਮ ਧਨ ਸੋ ਤਬ ਕਰਿ ਹੀ। ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਇਉਂ ਹੈ:-ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਇਹ ਦੇਕੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਬੀ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ-ਹੇ ਗੁਰੋ ਏਹ ਤੁਹਾਡੀ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਹੋ ਇਸ ਨਾਲ ਕਰਾਂ। ਹੇ ਗੁਰੋ ਤੁਸਾਂ ਤਦੋਂ ਅਪਣੀ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ 'ਕਿ ਇਹ ਧਨ ਤੇਰੇ (ਗੁਪਾਲ ਨਾਲ ਕੀਤੇ) ਸੌਦੇ ਦਾ ਨਫਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਸਵੰਧ ਤੂੰ ਚੜ੍ਹਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ'। (ਸੋ ਮੈਂ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਬਾਕੀ ਧਨ ਲੈਕੇ) ਆਪ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਤਦੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਧਨ ਨਾਲ ਮੁਨਾਸਬ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

§ਪਾ:-ਖਰਚੌਂ ਕੇ ਕਿਹ ਰਾਖਨ ਧਰੌਂ।

ਸ਼ਰਨੀ ਤੁਮਰੀ ਆਯੋ ਗੁਰਮੁਖ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹ੍ਯੋ*। 'ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ! ਸਿਖ ਸਿਦਕੀ ਲਹ੍ਯੋ[1]*॥੮॥ਦੋਹਰਾ॥ ਚੂਕ ਮੂਕ ਸਿਖ, ਰੁਕ ਦੁਖ, ਬਿਸ਼ਨੁ ਥਾਨ ਤੁਹਿ ਲੀਨ[2]। ਗਿਰਾ ਪਰਾ ਸਨਮੁਖ ਖਰਾ ਨਾ ਟੂਟਾ ਨਾ ਹੀਨ[3]॥੯॥[4]ਸਹਜਧਾਰੀਆ ਆਦਿ ਸਿਖ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਛਾਪ।ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ ਹਤਨ ਕੋ ਤੁਰਕਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਥਾਪ[4] ॥੧੦॥ਚੌਪਈ॥ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਹੋਂਦ ਤੂੰ ਮੇਰਾ। ਮੋ ਚਰਨਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ'।ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖਿ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ[5] 'ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰਾ ॥੧੧॥ ਜੋ ਚਿਤ ਇੱਛਾ ਜਾਚਹੁ ਪ੍ਯਾਰੇ! ਸਿਦਕ ਬਚਨ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਦਾਰੇ[6]'। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਬਖਾਨਾ॥੧੨॥'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਚਿੰਤਾ ਮਨ ਮੋਰੇ[7]:-। ਅਬਿ ਤੁਮ ਬਖਸ਼ਹੁ ਅਪਨ ਅਗੋਰੇ[8]। ਅਬਹਿ ਸਿੱਖ ਮੁਰਝਾਵਤਿ ਐਸੇ[9]। ਪੀਛੇ ਸਿਦਕ ਹੋਇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੈਸੇ ?॥੧੩॥ ਇਸ ਹਿਤ ਜਾਚੌਂ ਆਪ ਅਗਾਰੇ। ਦਿਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸਿਦਕ ਉਦਾਰੇ'। ਹਸ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤਬੈ ਬਖਾਨਾ। 'ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਆਗਲ ਭਾਨਾ[10] ॥ ੧੪ ॥ [11]ਸਿੰਧ ਲਸਨ ਮੁਕਤਾ ਅਰੁ ਹੀਰਾ।ਕਮੀ ਠੌਰ ਮਹਿਂ ਮੋਲ ਗਹੀਰਾ।ਤਸੇਂ ਪਾਛੇ ਸਿਖ ਸਿਦਕੀ ਮੇਰੇ। ਲਾਖਹੁਂ ਹੋਵਹਿ ਵਧਹਿ ਵਧੇਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਮਰੀ ਤਨ ਕੀ ਸੂਰ ਗਤਿ ਅਸਤ ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਘੂਕ ਉਠਤਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਲਸਤਿ

[1]ਹੇ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਤੈਨੂੰ) ਅਸਾਂ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। [2](ਇਸ ਸਿੱਖ ਦੀ) ਭੁੱਲ ਮੁਕ ਗਈ ਹੈ ਦੁੱਖ ਰੁਕ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ(ਵਚਨ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਥਾਨ=) ਵੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। [3].ਕਿਉਂਕਿ) ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੋਕੇ (ਚਰਨੀ) ਜੋ ਡਿੱਗ ਪਿਆ, ਹੁਣ ਟੁੱਟਾ ਤੇ ਹੀਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। [4]ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਛਾਪ 'ਸਿੱਖ' ਰੱਖੀ (ਪਰ ਹੁਣ ਅਸਾਂ) ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਛਾਪ) ਸਿੰਘ ਥਾਪੀ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਗੇ। [5]ਕਿਹਾ (ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ)। [6](ਸਾਡੇ) ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਸਿਦਕ ਦਾ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। [7]ਅਗੋਂ ਹੁਣ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। [8]ਹੁਣ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਦਕ ਤੋਂ ਡੋਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ (ਸਿਦਕ) ਬਖਸ਼ਦੇ ਹੋ। [9](ਕੇ. ਫੇਰ ਬੀ (ਜਾਂ) ਅਜੇ (ਹਰਗੁਪਾਲ) ਵਰਗੇ ਸਿੱਖ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਡੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਅਗੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਭਾਣਾ। [11]ਪ੍ਰਜਾਯ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦੇ ਅੰਕ ੧ ਵਿਚ ਦੇਖੋ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ 'ਤੁਹਿ ਲੀਨ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠ 'ਤਹਿ ਲੀਨ' ਹੈ। ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ:-ਸਿੱਖ ਦੀ ਭੁੱਲ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ ਦੁੱਖ ਰੁਕ ਗਿਆ ਇਸ ਨੇ ਵੈਕੁੰਠ ਲਿਆ ਹੈ, ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਛਾਪ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ (ਛਾਪ) ਆਪ ਨੇ ਹੁਣ ਟੋਰੀ ਹੈ।

ਤਿਉਂ ਸਿੰਘੀ ਮਮ ਆਇ[1] ॥ ੧੬ ॥ ਸਿਦਕ ਦੀਆ ਵਿਭੁਤਾ ਦਈ ਵਿੱਦਯਾ ਦੀਨੀ ਪੂਰ। ਰਟਤਿ ਸਿੰਘ ਮਮ ਤੇਜ ਵਧਿ ਬੈਠਤਿ ਮਤ ਹੋ ਮੂਰ[2] ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਰ ਮੰਗਣ ਵੇਲੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚੋਂ 'ਸਾਂਝ' ਪਦ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਰਥ ਰਲੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:– 'ਮਾਂਗਾ ਵਰ ਤਬ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਚਿੰਤਾ ਮੋ ਮਨ ਮਾਂਝ। ਤੁਮਰੇ ਆਗੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਪੀਛੇ ਛਾਣਾ ਸਾਂਝ'। ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਿਦਕ ਆਪ ਦੇ ਬੈਠਿਆਂ ਡੋਲਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਸਿਦਕ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ, ਆਪ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਤਾਂ ਛਾਣਾ ਸੰਧਿਆ ਪੈ ਜਾਣ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਨਾ, ਜੀਕੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ 'ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਪੈ ਜਾਏਗੀ'। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਹਸ ਕਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤਬ ਕਹਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੁਨ ਬਾਤ। ਸਿੰਧ ਲਸਨ ਹੀਰਾ ਮੁਕਤ ਕਮੀ ਠੌਰ ਕਹੂੰ ਜਾਤ। ਹਮਰੀ ਤਨ ਕੀ ਸੂਰਗਤਿ ਅਸਤ੍ਰਿ ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਪ੍ਰਕ ਉਠਤ ਜਗ ਮਹਿ ਲਸਤ ਤਿਉ ਸਿੰਘੀ ਮਮ ਆਇ'। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ:–'ਤਜੋਂ ਪਾਛੇ.......ਤੋਂ.......ਵਧਹਿ ਵਧੇਰੇ' ਵਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸੋ ਅਰਥ ਸਰਲ ਇਹ ਬਣਿਆ ਕਿ ਹੱਸ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ (ਅਥਵਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ) ਗਲ ਸੁਣ, ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਦੇ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਤੇ ਲਸਨੀਏਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਗਿਆਂ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਭਾਵ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਰਤਨ ਰਤਨ ਹਨ ਕੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੂਰ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜੌਹਰੀਆਂ ਤੇ ਧਨੀਆਂ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਉਹ ਕੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਦ ਬੀ ਰਤਨ ਹਨ ਸਗੋਂ ਦੂਰ ਜਾਕੇ ਵਧੇਰੇ ਕੀਮਤੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਹਨ. ਸਿਦਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਰਤਨ ਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ ਰਤਨ ਰਹਿਣਗੇ। ਦੂਸਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤਨ ਦੀ ਗਤੀ ਸੂਰਜ ਵਤ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤਾਰੇ ਅਸਤ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦ ਰਾਤ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ (ਇਉਂ ਤਾਰੇ) ਉਠਦੇ (ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ) ਜਾਗੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁੱਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਚਮਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਦੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ ਸਿੱਖ ਰਤਨ ਹਨ ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੂਰਜ ਹਨ, ਸਿਖ ਤਾਰੇ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਵਿੱਥ ਪੈਕੇ ਰਤਨ ਰਤਨ ਹਨ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਤਾਰੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਰੌਸ਼ਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਵਧੇਰੇ ਚਮਕਦੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਤੇਜ ਕਰਕੇ ਮਾਤ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ, ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਚਮਕਣਗੇ। ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਸਿਦਕ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਮਝਾਕੇ ਫਿਰ ਉਸਦੀ ਅਰਦਾਸ ਮੰਨਕੇ ਵਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

[2](ਮੈਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਸਿਦਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਵਿਭੂਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਵਿਦਿਆ ਭਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਗਰੋਂ) ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਿੰਘ ਮੇਰਾ (ਨਾਮ) ਰਟਣਗੇ (ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ) ਤੇਜ ਵਧੇਗਾ ਤੇ ਮੂਰਖ ਬੀ ਸੁਮਤਿਵਾਨ ਹੋਕੇ ਬੈਠਣਗੇ [ਮੂਰ=ਮੂਲ, ਜੜ੍ਹ, ਮੂਰਖ]।

'[1]ਸੂਰ ਹੂਰ ਸਭਿ ਕੂਰ ਤਜਿ ਦੁਰ ਦੁਰ ਭੂ ਬਨ ਮਾਂਹਿ। ਰਾਜ ਬਾਜ ਗਜ ਸਾਜ ਸਭਿ ਸਿਦਕ ਦੀਆ ਮਮ ਪਾਹਿ''॥੧੮॥ਚੌਪਈ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਮੰਦਰ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਆਇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ॥੧੯॥ *ਬੈਠੇ ਕਰਿਕੈ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ॥ਆਇ ਖਾਲਸਾ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨਾ॥ਮਾਘ ਮਾਸ ਤਬਿ ਸੀਤ ਮਹਾਨੇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸ਼ਨਾਨੇ॥੨੦॥ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਮਾਘ ਮਾਸ ਅਰੁ ਕਾਤਿਕ ਸਾਰਾ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਗਨ ਪ੍ਰਾਤੀ[2] ਜਾਗਹਿ।ਸੀਤ ਨੀਰ ਸੋਂ ਮੱਜਨ ਲਾਗਹਿ॥੨੧॥ਅਪਰ ਮਾਸ ਕੇ ਦਿਵਸਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਸ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕ ਨਹਾਹੀ[3]। ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਇਨ ਬਾਤ। ਕਿਮ ਹੋਵਤਿ ਬਰਨਹੁ ਬੱਖਸਾਤ' ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਸੰਸੈ ਬੈਨ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਸੁਖ ਐਨ। 'ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਸਭਿ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਕਲਾ ਇਸ ਕੀ ਗਤਿ ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੨੩ ॥

ਛੰਦ॥ ਮਤਲਬ ਕੀ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਤ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦੀ[4]। ਦੂਧ ਦੇਤਿ ਜਾ ਧੇਨੁ ਦੇਵਤਾ ਮਿਹਰਦੀ[5]। ਪੂਜਾ ਦੇਵੈ ਦੇਵ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਹੋ ਸ਼ਹਿਰਦੀ[6]। ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਣੰਦੀ ਨਾਰਿ ਘਰ ਭੀਤਰ ਭਾਂਵਦੀ। ਦਾਨ ਦੇਯ ਜਜਮਾਨ ਦਿਜ ਗਲ ਕਹਿ ਭਾਂਵਦੀ[7]। ਮਾਲਕ ਦੇਵੈ ਖਾਨ ਤਾ ਚਾਕਰੈ ਚਾਂਦਨੀ[8]†। ਹੋ ਮਖੱਟੂ ਹੋਵੈ ਪੁਰਖ ਨਾਰਿ ਦਿਲ ਮਾਣਨੀ‡[9]। ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਰੀਤ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ§। ਸਿੱਖੋ ! ਸੱਚੀ

---

[1]ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਬਣਨਗੇ ਉਹ ਹੌਲੇ (ਕਾਇਰ) ਹਨ ਤਾਂ ਸੂਰਮੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ; ਕੂੜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੂੜ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਏਗਾ (ਮੇਰੇ ਸਿਖ) ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਚਮਕਣਗੇ [ਪੰਜਾ:, ਹੂਰ=ਹੌਲੇ; ਕਾਇਰ। ਫ਼ਾ:, ਦੁਰ=ਮੋਤੀ]। (ਅ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਭੂਮੀ (ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ) ਝੂਠੇ (ਦਾਵੇ) ਛੋੜਕੇ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਲੁਕ (ਕੇ ਦਿਨ ਕੱਟਣਗੇ। ਹੈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ (ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ) ਰਾਜ ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ, ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਸਿਦਕ ਦਿਤਾ ਹੈ। [2]ਸੁਵੇਰੇ ਹੀ। [3]ਨ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। [4]ਮਤਲਬ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਚਿਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦੀ। [5]ਜੇ ਗਾਂ ਦੁੱਧ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਦੇਵਤਾ ਮਿਹਰ ਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਗਊ ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਹਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। [6]ਜੇ ਦੇਵ (ਮੁਰਾਦਾਂ) ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [7]ਜੇ ਜਜਮਾਨ ਦਿਜ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਦਿਜ ਨੂੰ ਉਸ ਜਜਮਾਨ ਦੀ ਗਲ ਕਹੀ ਭਾਂਵਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਦਿਜ ਜਜਮਾਨ ਨੂੰ ਮਨ ਭਾਂਵਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। [8]ਨੌਕਰ ਚਾਂਦਨੀ ਵਾਕੂ ਖਿੜਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [9]ਤਾਂ ਨਾਰੀ ਦਾ ਦਿਲ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੧ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। †ਪਾ:—ਤਾਨ ਦੀ=ਤਨ ਦਿਹੀ।

‡ਪਾ:—ਮਾਨਦੀ। §ਪਾਠ ਸੌ ਸਾਖੀ:—ਆਂਵਦੀ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤ ਸਦਾ ਹੀ ਭਾਂਵਦੀ। ਭਾਈ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਸੁਨੋ ਸਭਿ ਕਾਮਦੀ[1]। ਨਿੱਤ ਜੱਗੁ ਫਲ ਦਾਨ ਹੋਤਿ ਸਿਦਕ ਗੁਰਧਾਮ ਦੀ[2]। ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਦਾ ਹੀ ਭਾਂਵਦੀ[3]। ਅਸੁਮੇਧ ਗੋਮੇਧ ਘਟੀ* ਘਟ ਜਾਂਵਦੀ[4]। ਤੀਜੀ ਅਗਨ-ਹੋਤ੍ਰਸਟੋਮ ਜੋਤ ਮਾਵਦੀ[5]। ਸੂਰਨ ਚਾਂਦੀ ਦੂਧ ਤਾਂਬਾ ਦੇਇ ਸਾਮਦੀ[6]। ਰਸ਼ਮ ਦੇਖ ਜਲ ਦਾਨ ਪਾਪ ਹਨ ਜਾਮਦੀ[7]। ਹੋਇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਯਾਂ ਨ੍ਹਾਇ ਦੁਪਹਿਰ ਜੋ[8]। ਤੀਜੇ ਮਲੇਛ ਸ਼ਨਾਨ ਚਤਰਥੇ ਕਹਿਰ ਜੋ[9]। ਰਾਤ ਰਾਖਸੀ[10] ਨ੍ਹਾਇ ਅਰਧ ਹੁਇ ਪਾਤਕੀ[11]। ਹਿੰਸਾ ਸਭਿ ਕੀ ਪਾਪ ਜਲ ਕਾਲ ਨ ਸ਼ਾਂਤਕੀ[12]। ਇਹੀ ਨੇਮ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨਾਇ ਭਜਿ ਨਾਮਕੋ[13]। ਹੁਆ ਜਗਤ ਤੇ ਪਾਰ ਸੱਚੁ ਬ੍ਰਤ ਰਾਮ ਕੋ[14]। ਹੋਰ ਕਪਟ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜੋ ਆਲ ਜੰਜਾਲ ਕੀ[15]। [16]ਅਰਧੇ ਕੂੰਡੀ ਜਾਲਨਿ

---

[1]ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਓ ਸੁਨੋ ਸਹਿਕਾਮਤਾ ਦੀ ਗੱਲ। (ਅ) ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਦੀ (ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ)। (ੲ) ਹੇ ਭਾਈ! ਸਭ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣੋ। [2]ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸਿਦਕ ਵਿਚ ਜੋ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ) ਨਿੱਤ ਜੱਗ ਦਾ ਫਲ ਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਟਾਖਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ (ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਮੇਲ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। (ਅ) ਨਿੱਤ ਯੱਗ ਤੇ ਨਿਤ ਦਾਨ ਦਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3](ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ) ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ) ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਦਾ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। [4](ਅਗੋਂ ਫੇਰ ਹਰ) ਘੜੀ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦਿਆਂ (ਨ੍ਹਾਉਣਾ ਫਲ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਘੜੀ ਘਟੇ ਤੇ ਨ੍ਹਾਉਣਾ) ਅਸ਼ਮੇਧ (ਦੋ ਘੜੀ ਘਟੇ ਤੇ) ਗੋਮੇਧ (ਤੁੱਲ ਫਲ ਦਾਤਾ ਹੈ)। [5](ਤੀਜੀ ਘੜੀ ਘਟੇ ਤੇ ਨ੍ਹਾਤਿਆਂ) ਜਯੋਤਿਸ਼ਟੋਮ ਅਗਨਹੋਤ੍ਰੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਯੋਤਿਸ਼ਟੋਮ ਇਕ ਯੱਗ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ)। [6](ਚੌਥੀ ਦੇ ਘਟਿਆਂ) ਸੋਨੇ (ਦਾਨ ਦਾ), (ਪੰਜਵੀਂ ਦੇ ਘਟਿਆਂ) ਚਾਂਦੀ (ਦਾਨ ਦਾ) (ਛੇਵੀਂ ਦੇ ਘਟਿਆਂ) ਦੁੱਧ (ਦਾਨ ਦਾ) ਤੇ (ਸੱਤਵੀਂ ਦੇ ਘਟਿਆਂ) ਤਾਂਬੇ (ਦਾਨ ਦੇ) ਸਮਾਨ ਹੈ। [7](ਅੱਠਵੀਂ ਘਟਿਆਂ ਤੇ ਅਰਥਾਤ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ) ਕਿਰਨਾਂ ਵੇਖਕੇ (ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ) ਜਲ ਦਾਨ ਦੇ ਫਲ ਤੁੱਲ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਪਾਪ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [8]ਜੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਨ੍ਹਾਵੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕਾਯਾਂ ਹੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [9]ਤੀਜੇ (ਪਹਿਰ) ਸ਼ਨਾਨ ਮਲੇਛ ਸ਼ਨਾਨ ਹੈ ਤੇ ਚੌਥੇ ਪਹਿਰ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ) ਕਹਿਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਤਮੋਗੁਣੀ ਕੰਮ ਹੈ। [10](ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ) ਰਾਤ ਨ੍ਹਾਉਣਾ ਰਾਖਸ਼ੀ ਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। [11]ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨ੍ਹਾਤਿਆਂ ਪਾਪੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [12](ਜਲ ਵਾਸੀ) ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ (ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ) ਪਾਪ ਹੈ। (ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ) ਜਲ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ (ਛੇੜਨ ਦਾ) ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [13]ਨੇਮ ਦੀ ਰੀਤੀ ਇਹੀ ਧਾਰੇ ਕਿ ਨਾਮ ਭਜਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ। [14](ਜਿਸ ਨੇ) ਰਾਮ (ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ) ਦਾ ਸੱਚਾ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਉਹੋ ਜਗਤ ਤੇ ਪਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। [15]ਹੋਰ ਰੀਤਾਂ ਜੋ ਘਰ ਦੇ ਜੰਜਾਲ (ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ) ਕਪਟ ਦੀਆਂ (ਰੀਤਾਂ ਹਨ)। [16]ਪ੍ਰਸ਼ਾਯ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਤੇ ਅੰਕ ੧।

*ਇਹ ਪਾਠ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਥਾਈਂ ਪਾਠ 'ਘਟੇ' ਹੈ।

ਨਾਮ ਸੰਭਾਲ ਕੀ[1]। ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇ ਦਿਆਲ ਬ੍ਰਿੱਤ ਰਹਿ ਸੱਚੁ ਕੀ[2]। ਸੱਚਾ ਜਗੁ ਬਿਹਾਰ[3] ਤਜੇ ਸਭਿ ਕੱਚੁ ਕੀ। ਭਾਈ ਜਗ ਤਰਨਾ ਹੈ ਸੁਗਮ ਤਮਾਂਸ਼ਾ ਵਿਸ਼ਨ ਕਾ[4]। ਰਹੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮਹਿ ਧ੍ਯਾਨ, ਦਾਸ ਨਹਿ ਸਿਸਨ ਕਾ[5]। ਏਹਾ ਜੁਗਤ ਵਰਤਨੀ ਅਲੱਗ ਵਰਤਨਾ[6]। ਇਹੀ ਜਗਤ ਕਾ ਮੇਲ ਪਰ ਕਾ ਦਿਲ ਪਰਚਣਾ[7]। ਜਿਉ ਚੌਪੜ, ਸ਼ਤਰੰਜ, ਗੰਜਫਾ[8], ਰਾਮਟੋਕ[9]। ਲਾਭ ਨਾਹਿ ਕੁਛ ਰੰਚ ਤਿਉਂ ਹੀ ਇਹ ਮਨ ਕੇ ਸ਼ੌਕ।੧।

ਚੌਪਈ॥*ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਫੋਕੇ ਕਾਮ।[10]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੈ ਸਿਮਰੈ ਸੱਤਿਨਾਮ।ਮੇਲ ਸਕਲ ਕੌ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨੋ।ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੋਰਿ ਨਿਦਾਨੋ[11]॥੨੪॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਜਾ ਤਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹੈ ਸੁਖ ਸੋ ਨਰ ਪਾਵਨ ਬੇਦ ਉਚਾਰੈ[12]।ਕੰਚਨ ਕੱਸਪ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਖਯ ਨਰਹਰਿ ਸੁਤ ਹਿਤ ਕੇ ਵਪੁ ਧਾਰੈ[13]। ਸਿੰਧ ਅਠਾਰਹਿ ਜਾਂਹਿ ਅਧੀਨ ਹੈਂ ਸਹਸ੍ਰ ਭੁਜਾ ਦਿਜ ਸੂਨ†ਬਿਡਾਰੇ[14]। ਬੇਦ ਉਚਾਰਤਿਃ-ਵਿਸ਼੍ਵਾ ਪੁੱਤ੍ਰ[15] ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਸੁਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ॥੨੫॥ ਪੁਲਕਤਿ ਗਾਤ ਅਨਾਹਦ ਬਾਤ[16] ਸੁ ਭੂਲ ਨ ਆਨ ਕਹੁ ਚੇਤਹੁ ਪ੍ਰਾਨੀ[17]।ਤੇਰੇਹੀਭੀਤਰ ਓਧਜ[18]ਮਾਖਨ ਸਿਲਕੋ ਅੰਤਰ ਪਾਵਕਭਾਨੀ[19]। ਏਕ ਹੀ ਭਾਸਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ

[1](ਜੋ) ਅਰਘੇ (ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਂਦੇ ਭਾਵ ਡੁਹਲਦੇ ਹਨ) ਕੁੰਡੀ ਜਾਲ (ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਿੱਥੇ। [2]ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ। [3]ਵਿਹਾਰ ਸਚਾਈ ਨਾਲ ਕਰੇ। [4]ਭਾਈ ਜੱਗ ਤਰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਤਮਾਸ਼ਾ ਸਮਝੇ। [5]ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਧਿਆਨ (ਸਾਈਂ ਵਿਚ ਲਗਾ) ਰਹੇ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਾਸ ਨਾ ਬਣੇ। [6](ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ) ਅਲੱਗ ਵਰਤਣਾ। [7]ਜਗਤ ਦਾ ਮੇਲ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੈ (ਕਿ ਇਕ) ਪਲ ਮਾਤ੍ਰ ਦਿਲ ਦਾ ਪਰਚਾਵਾ ਹੈ। (ਅ) ਇਕ ਦੂਏ ਦਾ ਦਿਲ ਪਰਚਾਵਾ ਹੈ। [8]ਛਿਆਨਵੇਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਤਾਸ਼ ਇਸ ਦੇ ੧੨, ੧੨ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ੮ ਰੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [9]ਇਕ ੧੨ ਟਾਹਣ ਦੀ ਖੇਲ ਵਾਂਙੂ ੮੧ ਟਾਹਣ ਦੀ ਖੇਲ ਜੋ ਠੀਕਰੀਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਖੇਲਦੇ ਹਨ। [10](ਤਾਂਤੇ......)। [11]ਸਭ ਦਾ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [12]ਵੇਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਨਰ ਸੁਖੀ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। [13]ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ (ਤੇ ਉਸੇ ਦੇ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਹਿਤ (ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹਰੀ ਨੇ) ਨਰਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ। [14](ਉਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੂ ਨੂੰ ਦਿਜ ਸੂਨ (=ਜਮਦਗਨੀ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੂ ਨੇ ਇਕ ਗਾਂ ਬਦਲੇ ਜਮਦਗਨੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ)। [15]ਰਾਵਣ। [16]ਇਕ ਰਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁਲਕਾਵਲੀ ਆ ਜਾਵੇ (ਐਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੇ)। [17]ਭੁੱਲਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓ ਨਾ ਚੇਤੋ। [18]ਦੁੱਧ [ਸੰਸਃ, ਊਧਸਜ, ਊਧਸਜ=ਜੋ ਥਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋਵੇ ਸੋ ਦੁੱਧ। ਡਿੰਗਲ ਭਾਃ—ਊਧਸ]। [19]ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਮੱਖਣ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਵਿਚ(ਭਾਨੀ=) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਅੱਗ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਹੀ ਅੰਦਰ (ਉਹ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੈ)।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੮੨ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। †ਪਾਠ ਸੌ ਸਾਖੀ-ਸੂਨ।

ਕੋ ਰਾਖਤਿ ਤਜੈ ਤੁਹਿ ਅੰਤਰ ਚੇਤਨ ਮਾਨੀ[੧]* । ਜਾਂ ਲਗੁ ਨੇਹ ਕੀ ਪਾਲ ਟੂਟੀ ਨਹਿਂ ਸੱਤਿ ਸਰੂਪ ਸਨੇਹਿ ਸਮਾਨੀ[੨] ॥੨੬॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੱਤਿ ਰੂਪ ਪਰ-ਮਾਤਮਾ ਸਭਿ ਘਟਿ ਰਹਯੋ ਬਿਆਪ । ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਾਂਕੋ ਅਨੰਦ ਔਰ ਨ ਜਾਨਤਿ ਆਪ[੩]॥੨੭॥ਸੱਤਿ,ਸੂੰਨਿ,ਚੇਤਨ,ਅਮਲ,ਸ੍ਵੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼,ਅਬਿਨਾਸ਼॥ ਆਤਮ ਰਾਮ ਸੁਛੰਦ ਨਿਤ ਜਾਨਤਿ ਪੂਰਨ ਆਸ[੪] ॥ ੨੮ ॥ ਸਸੇ ਸ੍ਰਿੰਗ ਜਿਉਂ ਜਗੁ ਦਿਖਹਿ ਬੰਧਯਾ ਸੁਤ ਕਾ ਭਾਸ[੫]।ਗਗਨ ਸੁਮਨ, ਬਾਰੂ ਸ੍ਨਿਗਧ ਤਯੋਂ ਝੂਠਾ ਆਭਾਸ[੬]†॥੨੯॥ਸੁਨਹੁ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਸਿਖ ! ਪੂਰਹਿ ਆਸਾ ਜਾਨ[੭]।ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੁਹਿ ਮਿਟਹਿਗੋ ਅਸ਼ਟ ਜਨਮ ਧਰਿ ਆਨ[੮]॥੩੦॥ ਤਬਿ ਪੂਛਯੋ ਸਿਖ ਸੋਚਕੇ 'ਕਹੀਏ ਜਾਮਾ ਮੋਰ[੯] । ਸਿੱਖੀ ਮਾਂਗੌਂ ਗੁਰੂ ਢਿਗੁ ਰਹੌਂ ਦਾਸ ਨਿਤ ਤੋਰ[੧੦]' ॥ ੩੧ ॥ 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੌ ਸਦਾ' ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ।'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਖ ਪਾਇ[੧੧]॥੩੨ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਹਰਿਰਾਇ । ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੁਤਿ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਕੀਨ'। ਅਪਰ ਭਵਿੱਖਤ ਬਾਰਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਬਤਾਇ ਸੁ ਦੀਨਿ ॥ ੩੪ ॥ 'ਦਯਾਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿ ਸਿਖ ਦਿਜਬਰ ਕੋਸ਼ੋ ਦਾਸ। ਧਰਹਿਂ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਜਨਮ ਪੁਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੩੫॥ ਚੌਪਈ॥ਜੋ ਜੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਘਾਲਹਿਂ ਘਾਲਾ[੧੨]।ਤੇ ਸਭਿ ਜਨਮ ਧਰਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਅਵਿਤਰਿ ਹੈਂ[੧੩]

---

[੧]ਪੱਥਰ ਤੇ ਅੱਗ ਇਕੋ ਰੂਪ ਭਾਸਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਅੱਗ ਉਥੇ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਦਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਚੇਤਨ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [ਮਾਨੀ=ਮਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ]। [੨]ਜਦ ਤਕ ਕਿ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਪਾਲ ਨਹੀਂ ਟੁਟਦੀ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਸੱਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਸਮਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [੩]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ (ਅਨੰਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ) ਆਪੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆਂ । [੪]ਜੋ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [੫]ਜਿਵੇਂ ਸਹੇ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ ਦਾ ਤੇ ਬਾਂਝ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਆਭਾਸ ਝੂਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਦੀਸਣਹਾਰਾ ਜਗਤ ਹੈ। [੬]ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲ ਤੇ ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਚਿਕਨਤਾ ਜਿਵੇਂ ਝੂਠੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਸ ਜਗਤ ਦਾ ਆਭਾਸ ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਝੂਠੀ ਹੈ। [੭]ਜਾਣ ਲੈ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। [੮]ਅੱਠ ਜਨਮ ਹੋਰ ਧਾਰਨੇ ਪੈਣਗੇ। [੯](ਅਗਲੇ) ਜਨਮ ਮੇਰੇ ਦੱਸੋ। [੧੦]ਨਿੱਤ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਰਹਾਂ। [੧੧]...ਜੀ ਤੋਂ ਸੁਖ ਪਾਵੇਂਗਾ। [੧੨]ਕਮਾਈ ਕਰਨਗੇ। [੧੩] ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨਗੇ।

*ਪਾਠ ਸੈ ਸਾ:—ਪ੍ਰਾਨੀ। †ਪਾ:—ਅੱਭਯਾਸ।

ਤਬਿ ਭਗਤ ਅਠਾਰਾਂ। ਛੀਨੈਂ ਰਾਜ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਸਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਆਇ ਮੋਨ[1] ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਵਧੈਂ। ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਅਧਿਕ ਹੀ ਸਧੈਂ[2]।ਤੇਜ ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘਨਿ ਪਰ ਛਾਵੈ। ਅਰਹਿਂ ਪੰਥ ਸੋਂ ਪੁਨ ਘਟਿ ਜਾਵੈ॥੩੭॥ਪਰਬਤ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਇ ਜਾਇ[3]।ਲੇਹਿ ਖਾਲਸਾ ਦਰਬ ਦਬਾਇ। ਜੋ ਅਬਿ ਹਮਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਹਾਰੀ। ਸੈਲਨਿ ਤੇ ਜਰ ਦੇਹਿ ਉਖਾਰੀ[4] ॥ ੩੮ ॥ ਕਾਂਗੜੇਸ਼ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਨੰਦ। ਕਰੈਂ ਨਿਕਾਸਨ ਸਿੰਘ ਬਿਲੰਦ। ਸੋ ਗੰਗਾ ਬਿਚ ਤਜਾਗੈ ਪ੍ਰਾਨ। ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਸੇਵਕ ਦਾਨਿ ਮਹਾਨ[5] ॥ ੩੯ ॥ ਪਨ ਸਿੰਘਨ ਮੈਂ ਸੋ ਜਨਮੈ ਹੈ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਜ ਕਰੈ ਬਿਦਤੈ ਹੈ'। ਕਹਿ ਕਵਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਅਸ਼ੇਖਾ ! ਮਰਜੋ ਗੰਗ ਪਰ ਹਮਹੁੰ ਪਰੇਖਾ[6] ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਅਨਰੁਧ ਸਸੀ[7] ਅਬਿ ਤਜਾਗੀ ਤਿਨ ਦੇਹ*। ਹੋਹਿ ਭਵਿੱਖਤ ਮੈਂ ਜਨਮ ਕਾਂਸ਼ੀ ਜੋ ਕਰਿ ਲੇਹਿ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਰਹਿਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੬॥

੧੭. [ਭਵਿਖਤ†। ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਰਾਜ ਕਰੈਗਾ‡ ਖਾਲਸਾ ਰਹੈ ਮਵਾਸ[8] ਨ ਕੋਇ। ਕਰੈ ਨੌਕਰੀ ਮੋਹਿ[9] ਜੋ ਜੀਵਾ§ਪਾਵੈ ਸੋਇ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ॥ ਤੁਰਕ ਡੋਗਰੇ ਗਿਲਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸਭਿ ਚਾਕਰ ਹੁਇਂ ਪੰਥ ਬਿਲੰਦ[10]। ਜੰਬੁਕ ਨਗਰ[11] ਭੂਪ ਹ੍ਵੈ ਭਲੇ। ਰਾਜ ਕਰਹਿੰਗੇ ਸਿੰਘਨਿ ਮਿਲੇ¶॥੨॥ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋਸ ਕੇ ਅੰਦਰ। ਫਿਰੈ ਖਾਲਸਾ ਪਾਵੈ ਦੂੰਦਰ[12]। ਕਿਸਹੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾਮ ਲੇ ਭੇਟ[13]। ਕਾਹੂੰ ਲਜਾਵਹਿ ਰਾਜ ਸਮੇਟ[14] ।੩॥ਸੁਨਹੁ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਸੁਜਾਨ। ਏਵ ਬਿਚਾਰਹੁ ਅਨਦ ਮਹਾਨ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਨਿਜ ਘਰ ਤੂੰ ਮਮ ਸਿੱਖ। ਹੋਵੈਗੀ ਸੁਧਿ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ[15] ॥ ੪ ॥ ਕਾਰਜ ਸਕਲ ਸਪੂਰਨ ਹੋਵੈਂ। ਦੁਖ ਅਰੁ ਦਾਰਿਦ ਘਰ ਤੇ

---

[1]ਮੋਨੀ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਫਰੰਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਸਾਧਣਗੇ। [3](ਖਾਲਸਾ) ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [4]ਉਖਾੜ ਦੇਵੇਗਾ (ਖਾਲਸਾ)। [5]ਮਹਾਂ ਦਾਨੀ ਹੋਵੇਗਾ। [6]ਅਸਾਂ ਆਪ ਡਿੱਠਾ ਹੈ। [7]ਅਨੁਰੁਧ ਚੰਦ ਸੀ। [8]ਆਕੀ। [9]ਮੇਰੀ ਵਾ ਮੇਰੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ। [10]ਉੱਚੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ [11]ਜੰਮੂ ਨਗਰ ਦਾ। [12]ਰੌਲਾ। [13]ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਖਿਰਾਜ ਲਵੇਗਾ (ਖਾਲਸਾ)। [14]ਭਾਵ ਕਈ ਰਿਆਸਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਵੇਗਾ (ਖਾਲਸਾ)। [15]ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਵੇਗੀ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੀ ਨਿਜ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੨ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ‡ਪਾ:—ਰਾਜ ਕਰੈ ਸਬ।

§ਪਾ:—ਜੀਵਕਾ। ¶ਇਥੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਖੇਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕਰਾਏ ਹਨ।

ਖੋਵੈ[੧]।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਉਠੇ ਸਭਾ ਤੇ ਦੇ ਬਰ ਰੂਰੇ॥੫॥ ਸਰਬ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇਗਏ।*ਮੋਹਿ[੧]ਸੰਗਏਇਮਭਾਖਤਿ ਭਏ। 'ਸੁਨਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ! ਇਹ ਬਾਤ। ਰਾਤ ਬਿਤੀਤਹਿ ਹੁਇ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ॥ ੬ ॥ ਗਮਨਹੁ ਸਿੱਖ ਉਜੈਨੀ ਪਾਸ[੨]। ਆਨਹੁ ਸੰਗ੍ਰ ਬਿਸ਼ੰਭਰਦਾਸ'। ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ। ਆਦਿ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤੇ[੩]! ਮੰਦਰ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨ ਹੋਤੇ॥੭॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਮੁਰਿਯੋ। ਨਿਜ ਥਲ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰਿਯੋ। ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੋ ਜਬਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ† ਹੁਇ ਆਈ॥੮॥ਚਾਰ ਘਟੀ ਜਬਿ ਦਿਨਹੂੰ ਚਰਿਯੋ।ਸਿੱਖ ਉਜੈਨੀ[੪] ਲ੍ਯਾਵਨ ਕਰਿਯੋ। ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਯ ਲੇ ਅਰੁ ਸੁਤ ਕੌ ਸਾਥ।ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਨਾਥ॥ ੯ ॥ ਭੇਟ ਰਜਤਪਣ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨੀ[੫]। ਧਰੇ ਹਜ਼ਾਰ, ਬੰਦਨਾਂ ਠਾਨੀ। ਸੁਤ ਜੁਤਿ ਲੇ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੀ। ਰੁਖਸਦ ਹੋਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਜੁਵਤੀ[੬] ਅੰਤਰ ਗਈ। ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਕੋ ਦਰਸਤਿ ਭਈ। ਦਰਬ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿ ਕਰਿ ਆਗੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਜੁਤਿ ਪਦ ਪੰਕਜ ਲਾਗੀ॥੧੧॥ਚਲਨਿ ਸਮੈਂ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਈ। ਨਾਮ ਮਦਨਵੰਤੀ ਹਰਖਾਈ। ਚਰਨਿ ਕਮਲ ਪਰ ਨਿਜ ਸਿਰ ਧਰ੍ਯੋ। ਅੱਸ਼੍ਰਨਿ ਕੋ ਜਲ ਊਪਰ[੭] ਪਰ੍ਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਪਿਛੇਰੇ। ਤਊ ਧਰ੍ਯੋ ਸਿਰ ਹੋਇ ਅਗੇਰੇ। ਪਗ ਪਰ ਅੱਸ਼੍ਰੂ ਪਿਖਿ‡ ਹਸ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਕ੍ਯੋਂ ਤੁਵ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਬਹ੍ਯੋ॥੧੩॥ਗੁਰਘਰੈ ਦੇਤਿ ਲੇਤਿ ਨਹਿਂ ਜੋਵੈ[੮]।ਤੁਵ ਸੁਤ ਦਾਸ ਹਮਾਰੋ ਹੋਵੈ।ਅਪਰ ਜਨਮ ਮਹਿਂ ਇਮ ਬਨ ਜਾਇ[੯]। ਅਬਿ ਦੀਨੋ ਤੁਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਪਾਇ[੧੦] ॥ ੧੪ ॥ ਸਾਬਤ ਹੋਵਾ[੧੧] ਭਲੇ ਪਛਾਨ। ਗੋਰਖ ਜਾਨੈ ਕੈ ਤੂੰ ਜਾਨ[੧੨]'।ਸੁਨਤਿ ਮਦਨਵੰਤੀ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਮੋਹ ਨ ਹੋਇ[੧੩]ਇਹੀ ਮੈਂ ਚਹ੍ਯੋ'॥ ੧੫ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ:-

---

[੧]ਭਾਵ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਪ੍ਰਤਿ। [੨]ਭਾਵ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਪਾਸ। [੩]ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੋਤਿਓ ਸੁਣੋ:-। [੪]ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ। [੫]ਸ਼ਾਹ-ਜਹਾਨੀ ਰੁਪੱਯਾਂ ਦੀ। [੬]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [੭](ਚਰਨਾਂ) ਉਪਰ। [੮]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹੋ ਭਾਵ ਤੁਕ ਦਾ ਹੈ। [੯]ਇਹ (ਬਾਰਤਾ) ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ਭਾਵ ਤੇਰੀ ਸੰਤਾਨ ਸਿੰਘ ਹੋਵੇਗੀ)। [੧੦]ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲੈ। [੧੧](ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ) ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ। [੧੨](ਗੋਰਖ=) ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤੂੰ ਜਾਣੇਂਗੀ। [੧੩]ਮੈਨੂੰ ਮੋਹ ਨਾ (ਕਦੇ) ਵਾਪਰੇ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਪ੍ਰਾਤੀ। ‡ਪਾ:-ਦੇਖ।

'ਹੁਸ਼ਨਾਕ'[੧] ਉਦਾਰੀ ! ਤੂੰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਾਰੀ। ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਰਹੈਂ। ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਬਿਖੈ ਨਹਿੰ ਲਹੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਜਾਮਾ ਜਾਨਹੁ ਤ੍ਰੀਮਤੁ ਕੇਰਾ[੨]। ਅਹੈ ਸੁਭਾਵ ਪੁਰਖ ਕੋ ਤੇਰਾ[੩]।ਸੁਨਤਿ ਮਦਨਵੰਤੀ ਹਰਿ-ਖਾਨੀ। ਸਮੁਝਿ ਵਾਰਤਾ ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਨੀ ॥ ੧੭ ॥ ਹੁਤੀ ਮੋਦਨੀ ਦੂਸਰਿ ਦਾਰਾ।ਪਹੁੰਚਿ ਨਿਕਟ ਪਗ ਪਰ ਸਿਰ ਧਾਰਾ। ਤਬਿ ਸਤਿਗਰ ਤੂਸ਼ਨ ਹੁਇ ਰਹੇ। ਸਿਰ ਕੋ ਧੁਨਨੈਂ ਬਾਕ ਨਹਿੰ ਕਹੇ ॥ ੧੮॥ ਧੁਤਿ ਪਰਿਵਾਰ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ। ਰੁਖ਼ਸਦ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ ਉਜੈਨ ਪੁਰਿ ਜਾਨਾ॥੧੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹਸੇ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਪਾਛੇ। ਮੈਂ[੩] ਢਿਗ ਖਰੋ ਖੁਸ਼ੀ ਪਿਖਿ ਆਛੇ। ਬੂਝਨਿ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਕਹਾਂ ਹੁਕਮ ਹੈ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ ?' ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਨਾਮ ਮਦਨਵੰਤੀ ਜੋ ਦਾਰਾ।ਜਬਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਤਨ ਤੇਰਾ[੪]। ਤੁਵ ਸਿਖਣੀ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਹੁਇ[੫] ਦੋਨੋ ਢਿਗ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲਾ।ਤਹਿੰ ਲਗ ਕਰਹੁ ਜਹਾਂ ਲਗ ਜ੍ਵਾਲਾ[੬]। ਜਗ ਮਹਿ ਜੀਵਣ ਹੁਇ ਤੁਵ ਥੋਰਾ। ਸ਼ਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਬਨਿ ਹੈ ਤੋਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਹੁ ਨੀਂਗਰਾ ! ਗਯੋ ਹਕਾਰਨਿ। ਤਹਾਂ ਲੁਭਾਯੋ[੭] ਕਰੀ ਨਿਹਾਰਨਿ।–ਮੋਕਹੁ ਨਾਂਹਿ ਬਖਸ਼ੀ ਗੁਰ ਏਹ–।ਕਰਨੇ ਮਨੋਰਥ ਦੇਖਤਿ ਦੇਹ ॥੨੩॥ ਭੂਲਨੋ ਕਹਾਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਐਸੇ[੮]। ਅਬਿ ਹਮ ਨੇ ਬਖਸ਼ੀ ਤੁਹਿ ਤੈਸੇ। ਦੁਤੀ ਸਿੱਖਣੀ ਰਜ ਜੁਤਿ ਓਹੀ। ਹਮਰੇ ਚਰਨ ਸੰਗ ਸੋ ਛੋਹੀ ॥ ੨੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਨਹਿੰ ਆਦਰ ਦੀਨਾ। ਬਾਕ ਨ ਕਛੁ ਉਚਾਰਨਿ ਕੀਨਾ।ਮੁਸਲੀ ਬੇਸਨਾ*ਬਨਿ ਹੈ ਸੋਇ। ਨੇਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਇਮ ਹੋਇ ॥ ੨੫ ॥ ਹਮਰੋ ਸਿਦਕ ਭਾਵ ਕਰਿ ਆਈ। ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਪੈ ਹੈ ਬਡਿਆਈ। ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਜਬੈ ਤਨ ਧਰੇ। ਰਣ ਸਿੰਘ[੯] ਨਾਮ ਰਾਜ ਬਡ ਕਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਗੋ ਸੋਇ। ਮਰਿ ਕਰਿ ਪੁਨ

[੧]ਹੋਸ਼ ਵਾਲੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ 'ਉਸ ਨਿਕੇ' ਨੂੰ ਉਸ਼ਨਾਕ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨਿਕੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਓਥੇ ਰਾਮਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਪੰਜ ਸਤ ਸਤਰਾਂ ਬਾਦ 'ਲੜਕੇ' ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। [੨](ਹੁਣ) ਜਾਣ ਤੇਰਾ ਜਾਮਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਹੈ। [੩]ਭਾਵ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ। [੪]ਜਦੋਂ (ਹੇ) ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਹੋਰ) ਤਨ ਤੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। (ਅ) ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਤਨ ਫੇਰ ਗੁਰ-ਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਬਣੇਗਾ)। [੫]ਹੋਵੇਗਾ। [੬]ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਤੱਕ। [੭](ਤੂੰ) ਲੁਭਾ ਗਿਆ। [੮]ਦੇਖਕੇ ਭੁੱਲਕੇ (ਤੂੰ) ਐਉਂ ਕਿਹਾ ਸੀ। (ਅ) ਐਉਂ ਵੇਖਕੇ ਤੂੰ ਕਿਥੇ ਭੁੱਲ (ਭਰਮ) ਗਿਆ ? [੯]ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ।

*ਪਾਠ ਸੌ ਸਾਖੀ–ਮੁਸਲੀ ਵੇਸਿਆ ਹੋਗ।

ਹਿੰਦਵਾਣੀ ਹੋਇ। ਰਾਜਪੂਤਨੀ ਜਨਮੈਂ ਫੇਰ। ਅਬਿ ਬਖਸ਼ੀ ਕੇਸ਼ੋ ਕੋ ਹੇਰਿ[1]॥੨੭॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੁਾਮੀ।ਕ੍ਰਤ ਭਵਿੱਖਤਿ ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ। ਪੁਨ ਮੁਝ ਕੋ ਬਰਜਨੋ 'ਬਸ ਕਰਹੁ। ਅਪਰ ਨ ਬੂਝਹੁ ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਰਹੁ ॥ ੨੮ ॥ ਔਰ ਖਯਾਲ ਕੋ ਬੇਲਾ ਭਯੋ'। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਲਯੋ[2]। ਧਰੀ ਮੋਨ ਨਹਿੰ ਕਛੂ ਉਚਾਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਥਿਰ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ ॥੨੯॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਮੰਦਰ ਕੋ ਗਏ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਵਹਿਰ ਨ ਆਵਤਿ ਭਏ। ਰਹੇ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੋ ਅਚਨੋ ਅਹਾਰਾ॥੩੦॥ਕਹਿ ਕਵਿ ਹਮ ਸੋ ਪਿਖਨੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ।ਸੁਨਨੈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਭਾਂਤ। ਸਦਾ ਕੁਇਰ ਭਈ ਤਿਸ ਕੀ ਨਾਰੀ।ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਨਿਜ ਨਯਨ ਨਿਹਾਰੀ॥੩੧॥ਭਈ ਦੂਸਰੀ ਬੇਸਯਾ ਤਬੈ।ਬਨਾਹੀ ਰਣ ਸਿੰਘ ਜਾਨੀ ਸਬੈ। ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਫਲ ਹੁਇ ਗਏ। ਸੋ ਤ੍ਰਿਯ ਹੋਰੀ ਤਨ ਧਰਿ ਲਏ* ॥੩੨॥

[1]ਕੇਸ਼ੋ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਬਖਸ਼ੀ। [2]ਜਿਵੇਂ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ।

*ਜੈ ਸਿੰਘ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਮਿਸਲ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਵਟਾਲੇ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਆਦਿ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਨ੍ਹੱਯੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਦਾ ਤਨ ਪਲਟਿਆ ਸਿਆ-ਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮਦਨਵੰਤੀ ਦਾ ਅਉਤਾਰ ਜਾਤਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਕ ਧੀ ਸੀ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੇਖ਼ੇ ਦਾਸ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੰਨਕੇ ਮੋਰਾਂ ਕੰਜਰੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਯਾ ਉਜ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਸਮਝੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸੇ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਉੱਕਾ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਫੇਰੀ ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦੋਂ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿੱਕਾ, ਲੜਕਾ ਤੇ ਨੀਂਗਰ ਅਖਵਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਤਨਾਂ ਬੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਉਮਰ ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਹੀ ਛੋਟੇ ਯਾ ਹਮ ਉਮਰ ਸਨ। ਇੰਨੇ ਛੋਟੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਗਰ, ਲੜਕਾ ਤੇ ਨਿੱਕਿਆ ਸੱਦਦੇ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ੧੭੩੨ ਵਿਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਗ ਪਗ ਆਰਬਲਾ ੯-੧੦ ਬਰਸ ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਿਖਤ ਮੂਜਬ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਤਦੋਂ ੩ ਬਰਸ ਦੇ ਸਨ (ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੫ ਅੰਕ ੫)। ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਵਾਰਤਾ ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਵਿਚ ਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਉਮਰਾ ੩੫ ਬਰਸ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ੨੯ ਬਰਸ ਦੇ ਸੋ 'ਨੀਂਗਰ' 'ਨਿੱਕੇ'ਤੇ'ਲੜਕੇ' ਨਹੀਂ ਸੇ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਅਗਲੀ ਦਫ਼ੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

***ਇਕ ਦਿਨ ਕਰਿਵਾਵਨਿ ਹਿਤ ਸ਼੍ਰਾਧਾ। ਕਰੇ ਇਕੱਠੇ ਪੰਡਿਤ ਪਾਂਧਾ।**

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੭੨ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਦੂਸਰੇ, ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਬੀਤ ਰਾਗ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਸੇ, ਇਹ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਸਾਖੀ ਪਿੱਛੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਪਰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਸੇ। ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦਾ ਪੁਨਰ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਘੜਨਹਾਰਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰਾ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੀਤਰਾਗ ਤੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਲੇਪਤਾ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕਾਮ ਫੁਰਨੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਹੀ ੬੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਰਨੇ ਬਾਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣੇ ਦਾ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—ਤੁਮ ਭੋਗੋ ਰਤਿਨਾਦ। ਅੰਤਕਾਲ ਮਮ ਦਰਸ ਹੋਇ, ਤੁਮ ਚਿਤ ਮਮ ਪਦ ਆਦਿ। ਅਰਥਾਤ—ਹੇ ਰਾਮਕੁਇਰ ਤੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਅੰਤਕਾਲ ਮੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਤੇਰਾ ਚੇਤਨ ਮੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਕਹਯੋ ਸਬਦ ਮਿ ਜੋ ਤੱਤ ਸਾਰ। ਸੋ ਤੁਵ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਹੈ ਉਦਾਰ। ਅੰਤਕਾਲ ਜਬਿ
ਹੋਵਹਿ ਤੇਰਾ। ਤਾਂਹਿ ਸਮੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁਇ ਮੇਰਾ॥ ੩੨॥ ਮੋਹਿ ਚਰਨ ਕੋ ਸਿਖ ਮੁਖਿ
ਅਹੈਂ। ਮਮ ਸਮੀਪਤਾ ਸਦ ਹੀ ਲਹੈਂ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਂ ਲਾਯਹੁ।
ਨਹੀਂ ਬਿਕਾਰ ਛੁਹਨ ਕੋ ਪਾਯਹੁ॥ ੩੩॥ [ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੧੯

ਇਥੇ ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ 'ਨਹੀਂ ਬਿਕਾਰ ਛੁਹਨ ਕੋ ਪਾਯਹੁ' ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਕਾਰ ਕਦੇ ਛੁਹਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ 'ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਂ ਲਾਯਹੁ' ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਅਣਹੋਣੀ ਬਾਤ ਹੈ ਤੇ ਵਦਤੋਵਯਾਘਾਤ ਹੈ, ਫਿਰ ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬੀ ਕਹਿਣਾ ਅਸੰਗਤਿ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਬਾਬਤ ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੂ ੩੩ ਵਿਚ ਜੋ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਅਸ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸੰਤ ਸੁਚਾਲੀ। ਪਿਖਹੁ ਨਿਸੰਸੇ ਹੋਵਤਿ ਕਾਲੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਕੇ
ਅਚਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਭਾਵ ਉਦਾਰਾ॥ ੧੦॥ ਐਸਿਨ ਕਹੁ ਰਚਿਕੇ
ਕਰਤਾਰਾ। ਲਖਹਿ ਸਫਲ ਸਿਰਜਨ ਜਗ ਸਾਰਾ। ਸ਼ੇਖ ਸਾਰਦਾ ਬੇਦ ਬਿਰੰਚ।
ਕਰ ਨ ਸਕਹਿ ਜਿਹ ਮਹਿਮਾ ਰੰਚ॥ ੧੧॥ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਕ ਰਸ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ।
ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਅਵਿਦਾਤਿ। ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹੁ। ਨਿਹਸੰਸੇ ਦਰਸ਼ਨ
ਕਹੁ ਜੋਵਹੁ॥ ੧੨॥

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਧਰਮ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕੋ ਭਯੋ ਸਮਾਜਾ[1]। ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਮਿਲੇ ਨਰ ਕਾਜਾ

[1]ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਹੈ:–ਸ੍ਰਾਪ ਦੀ ਧਰਮ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰੀ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਪੁਨਾ–ਜਨੁ ਦੀਪਕ ਤੇ ਦੀਪ ਜਗਾਯੋ। ਰਜਨ ਅਸਮਸਾ ਮਹਿ ਵਿਪਤਾਯੋ।
ਸਿੱਖਜ ਮੁੱਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੇਰੇ। ਜਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਅਪਰ ਨ ਹੇਰੇ ॥ ੧੨ ॥

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਇਆ, ਆਪ ਪੱਖਾ ਝੱਲਿਆ ਤੇ ਰਾਇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੈ:–

ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਰ ਪੰਖ ਝੁਲਾਵਾ। ਧਰੇ ਭਾਵ ਭੋਜਨ ਅਚਵਾਵਾ ॥ ੪੦ ॥
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਮਨ ਜਾਨੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਚਾਉ ਬਹੁ ਠਾਨੇ ॥

ਇਥੋਂ ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨਿਰਵਿਕਾਰ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਨਾਮਰਸੀਏ, ਬੀਤਰਾਗ ਤੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸਿੱਖ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਐਸਾ ਫੁਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਨਾਂ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸਾਖੀ ਆਖੇਪਕ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਹੁਟੀ ਦੱਸਣਾ ਬੀ ਜੇ ਸੱਚ ਮੁਚ ਮੋਰਾਂ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਣਾ ਇਸ ਯਤਨ ਲਈ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤੇ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਵਿਆਹ ਲੈਣ ਦਾ ਦੂਸ਼ਣ ਲਗਦਾ ਸੀ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਕਨੇਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰ ਜਾਵੇ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਜੀ ਜੈਸੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਜੋ ਆਦਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸੀ ਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਾਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਤਨਾ ਅੱਨਯਾਇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕੀਹ ਕਸੂਰ ਸੀ ਕਿ ਦੋਇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਤਿਤ ਹੋਈਆਂ ? ਮਦਨਕੌਰ ਤਾਂ ਮੋਹ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਬੀਤਰਾਗਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂਜੀ ਤੋਂ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਤੇ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਬਣਨਾ ਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੀਨ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਵਰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰਾਪ ? ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਫੁਰਨਾ ਤਾਂ ਕਾਮ ਦਾ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਫੁਰਿਆ ਤੇ ਮਦਨਵੰਤੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰੰਨੇ' ਦਾ ਅਸ਼ਲੀਲ ਵਾਕ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ। ਫਿਰ ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੂ ਬੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਐਸੇ ਵਾਕ ਆਖਣ; ਫਿਰ ਰਜੋਮੂਲਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਭੂਲ ਐਨੀ ਵਡੀ ਸੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰਕਣੀ ਤੇ ਵੇਸ਼ਵਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰੂਰ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਲੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਭਰਮੀ ਵਹਿਮੀ ਲੇਖਕ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਫੁਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੇ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਤਾ ਕਿਸੇ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਸ਼ਵਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਅਨਹੋਣੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੋਂ ਸਰੀਹਨ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਉੱਕੀ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ। ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਟੋਹ ਲਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਹੋਈ ਸਮਝੀ ਹੈ ਉਹ ਬੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਤ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਠੀਕ ਮਦਨਵੰਤੀ ਹੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਬਣੀ ਦੂਸਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਠੀਕ ਮੋਰਾਂ ਹੀ ਬਣੀ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ,

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

॥੩੩॥ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਸਿਹਜਾ ਚਾਰੁ ਬਿਛੌਨੇ ਨਾਨਾ। ਜ਼ੇਵਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਏ ਮਰਦਾਨੇ। ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜਬਰ ਜ਼ਨਾਨੇ॥੩੪॥ਕੰਚਨ ਜੀਨ ਤੁਰੰਗ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ। ਉੱਤਮ ਧੇਨੁ ਸਮਾਜ ਸਵਾਰੇ। ਦਿਜ ਧਰਮੱਗਜ ਬਿਸਾਲ ਅਚਾਰੀ। ਪੰਡਤ ਜੋ ਜਾਨਤਿ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਬੈਠੇ ਬਹੁਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ। ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬਾਦ[1] ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਨੰਦਰਾਮ ਪੰਡਤ ਬੁਧਿਵੰਤਾ। ਸਭਿ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰਾਧ ਬਿਰਤੰਤਾ ॥ ੩੬ ॥ 'ਪਿੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਨਹਿੰ ਪਹੁੰਚਤਿ ਕਬੈ। ਜਿਮ ਜਗ ਬਿਖੇ ਕਰਤਿ ਨਰ ਸਬੈ'। ਨੰਦਰਾਮ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਜਬਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਕਹ੍ਯੋ ਤਬਿ॥੩੭॥'ਮਿਲਿ ਕੈ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਆਦਿ। ਨਿਰਨੈ ਕਾਰਨ ਕਰ੍ਯੋ ਸੰਬਾਦ[2]'। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਬੋਲਤਿ ਭਏ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਬਹੁ ਦਏ ॥੩੮॥ ਤਬਿ ਮਲ ਮਾਸ[3] ਨਿਖੇਧੈ ਕਯੋ। ਸ਼ੁੱਧ ਪੱਛ ਕੌ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ[4]।ਤਬੈ ਸਿੱਖ ਢਿਗ ਸੁਨਤੇ ਰਹੇ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਦਿਜ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੇ ॥ ੩੯ ॥ 'ਜਿਮ ਨਿਰਵਾਦ ਭਯੋ ਸੰਬਾਦ[5]।ਕਰਹੁ ਬਿਦਿਤ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਆਦਿ[6]। ਜਿਸ ਤੇ ਪਿੱਤ੍ਰਨ ਕੋ ਪਹੁੰ-

[1]ਚਰਚਾ। [2]ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦਵਾਰਾ ਨਿਰਨੈ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲਕੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। [3]ਤਿਥੀਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹਰ ਸਾਲ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਦਿਨ ਘਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਬਰਸ ਬਾਦ ਤਿਥੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਰਕ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਤ੍ਰੈ ਬਰਖ ਬਾਦ ੧ ਮਹੀਨਾ ਵਧਾਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ 'ਮਲ ਮਾਸ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜੋ ਜੁੱਟ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਵਾਲਾ 'ਮਹਾਂ ਸ਼ੁੱਧ' ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਮਹੀਨਾ 'ਮਲਮਾਸ'। ਉਂਵ ਮਲਮਾਸ ਮਹੀਨੇ ਬੀ ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ:—ਭਾਨੂੰ ਲੰਘਿਤ, ਕਸ਼ਯ ਤੇ ਮਲਮਾਸ। ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਾਧ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਤੇ ਮਲਮਾਸ ਵਿਚ ਅਵਿਹਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੋਇਆ। [4]ਭਾਵ ਸ਼੍ਰਾਧ ਸ਼ੁੱਧ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। [5]ਸੰਬਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਨਿਰਵਿਵਾਦ (ਸਿਧਾਂਤ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। [6]ਖੋਹਲਕੇ ਵਿਧੀ ਆਦਿਕ।

[illegible] ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ ਕਵੀ ਦੂਕ।

ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਘੜੀ ਤੇ ਪਾਈ ਗਈ ਤੇ ਇਹੋ ਗੱਲ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਦੱਸਕੇ ਫੈਲਾਈ ਗਈ, ਸੋਈ ਗੱਲ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬਿਨ ਪੜਤਾਲੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ 'ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ' ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਮੰਨਕੇ 'ਨਿਜ ਨਯਨ [illegible]' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪਰੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਅਵਸਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਚੀਤਿ। ਸੋ ਅਬਿ ਨਿਰਨੈ ਕਰਹੁ ਮਤੰਤ* ॥੪੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸ਼੍ਰਾਧ ਬਿਧਿ ਨਿਰਨੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਸ਼੍ਰਾਧ ਨਿਰਣੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜਬਿ ਇਮ ਕਹਜੋ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਿੱਪ੍ਰ[1]।ਬੋਲੇ ਇਕ ਮਤ ਹੋਇ ਕੇ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਤੇ ਛਿੱਪ੍ਰ[2] ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ 'ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਿਮੰਤ੍ਰਨਿ ਨਿਸ ਕੋ ਕਰੈ[3]।ਸ਼੍ਰਾਧ ਬਿਧੀ ਦੋਪਹਿਰੇ ਢਰੈ[4]।ਉਚਿਤ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਨਿਜ ਘਰ ਆਨੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਾਹੀ,ਲੇ ਨ ਕੁਦਾਨੈ[5]॥੨॥ਮੂਰਤਿ ਛਾਯਾ ਦਾਨ ਨ ਲੇਹਿ[6]। ਅੰਗ ਹੀਨ ਕੁਲਹੀਨ ਨ ਜੇਇ[7]। ਮਹਾਂਦਾਨ[8] ਕੋ ਹੋਇ ਨ ਗ੍ਰਾਹੀ। ਤੁਲਾ ਦਾਨ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਨਹਿਂ ਚਾਹੀ[9] ॥ ੩ ॥ ਪਾਤਕ ਸੂਤਕ ਤੁਲਾ ਨ ਦਾਨ[10]। ਤਜਾ-ਗਹਿ ਜੁਵਤੀ ਭੋਗੀ ਆਨ[11]। ਚੋਰ ਨ ਛਲੀਆ ਦੂਤ[12] ਨ ਹੋਇ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਰਮ ਨ ਧਾਰਹਿ ਜੋਇ[13] ॥੪ ॥ ਤਕਰੀ ਧਰੈ ਨ ਕੁਦ੍ਰਬ ਭੋਗੀ[14]। ਗ੍ਰਹਨ ਦਾਨ ਕੋ ਲੇਇ ਨ[15] ਰੋਗੀ†। ਅਜ,ਗਜ, ਤੁਰੰਗ ਦਾਨ[16] ਲੇ ਨਾਂਹੀ। ਅੰਤ ਅਵਸਥਾ ਦਾਨ ਨ ਚਾਹੀ[17] ॥੫॥ਗਨਕ ਨ ਵੈਦ ਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ[18]।ਸੁਰ

---

[1]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਣਕੇ ਬੋਲੇ। [2]ਛੇਤੀ। [3]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਨਿਉਤਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੇਵੇ। [4]ਦੁਪਹਿਰ ਢਲਦਿਆਂ ਕਰੇ। [5]ਵਿਧਿ ਪੂਰਬਕ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਹੋਵੇ ਪਰ ਕੁਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। [6]ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਛਾਇਆ ਦਾ ਦਾਨ ਨਾ ਲਵੇ (ਭਾਵ ਛਾਯਾ ਪਾਤ੍ਰ ਦਾ ਦਾਨ ਨਾ ਲਵੇ)। [7]...ਨੂੰ ਨਾ ਖੁਆਵੇ (ਅ) ਜੇਹੜਾ। [8]ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਹਾਥੀ, ਰਥ, ਕੰਨਜਾਂ, ਸੋਨੇ ਦੀ ਗਾਂ ਯਾ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦਾ ਦਾਨ। [9]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਉਸਦੇ ਤੋਲ ਵਿਚ ਧਨ ਲੈਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। [10]ਪਾਤਕ ਸੂਤਕ ਤੇ ਤੁਲਾ ਦਾ ਦਾਨ ਨਾ ਲਵੇ। [11]ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੀਆਂ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ (ਯੋਗ ਨਹੀਂ)। [12]ਸੂਹੀਆਂ। [13]ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਰਮ ਜੋ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। [14]ਤੱਕੜੀ ਨਾ ਤੋਲੇ ਤੇ ਕੁਦ੍ਰਬ ਨਾ ਖਾਵੇ। [ਕੁਦ੍ਰਬ=ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ]। [15]ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। [16]ਬਕਰੀ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ। [17]ਭਾਵ ਮਰਨਾਉ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਦਾਨ ਨਾ ਲਵੇ। [18](ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਨਾ ਹੀ ਜੋਤਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਨਾ ਵੈਦ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਹੋਵੇ।

*ਇਹ ਸਾਖੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਮੁੜਕੇ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਮਲਮਾਸ ਆਦਿਕ ਭਰਮ ਤੇ ਰਸਮੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕਿਸ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਹੀਨੇ ਦਿਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:—'ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ'। ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਦਾਨ ਦੀਓ ਇਨ ਹੀ ਕੋ ਭਲੋ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁੜ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕੀਹ ਸੱਦਣਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਰਸਮੀ ਸ਼੍ਰਾਧ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਉਂ ਕਰਣਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਾਹਨੂੰ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ।

†ਪਾ:—ਸੋਗੀ, ਪੁਨਾ:—ਭੋਗੀ।

ਬਿਹੀਨ ਰਹਿ ਜੰਞੂ ਉਤਾਰੀ[1]। ਸਕਲ ਅੰਨ ਭੁਗਤਾ ਤੇ ਹੀਨਾ[2]। ਕਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[3] ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਨ ਚੀਨਾ॥੬॥ਬਹੁਤ ਪਾਨ ਗ੍ਰਹਣੀ ਨਹਿਂ ਹੋਇ[4]। ਲਾਗ ਵ੍ਯਾਹ ਕੋ ਲੇਯ ਨ ਜੋਇ। ਕਰਿਕੈ ਜਾਪ ਮੋਲ ਤੇ ਦੇਯ ਨ[5]। ਰੰਡਾ ਮੁੰਡਾ ਮੁੰਡਤਿ ਜੇ ਨ[6]॥੭॥ਜਟਲ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕੋ ਹੋਇ ਨ ਤ੍ਯਾਗੀ[7]। ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਅਨਪਢਤਿ ਬਿਰਾਗੀ[8]। [9]ਛੱਤ੍ਰੀ ਬੈਸ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਬਕਬਾਦੀ ਹੋਇ ਨ ਬਿਭਚਾਰੀ[9] ॥ ੮ ॥ ਧਰਮਧੁਜੀ ਨ ਅਮਲ ਕੋ ਖਾਵੈ[10]। ਨੀਲੋ ਰਕਤ ਨ ਬਸਤ੍ਰ ਹੰਢਾਵੈ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਪਾਂਧਾ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਹੋਇ ਨ। ਨੀਚ ਮਲੇਛ ਦਾਨ ਲੇ ਜੋਇ ਨ ॥ ੯ ॥ ਖੇਤੀ ਕਰੈ ਨ ਗਾਡੀ ਬਾਹੇ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਦੋਸ਼ ਨ ਜਿਸ ਮਾਂਹੇ। ਉਚਿਤ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕੇ ਦਿਜਬਰ ਸੋਇ।ਇਨ ਦੋਸ਼ਨਿ ਤੇ ਨ੍ਯੋਤੇ ਜੋਇ[11] ॥੧੦॥ਤਿਨ ਕੇ ਪਿੱਤ੍ਰ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਖਾਲੀ।ਦੇ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਆਪਦਾ ਘਾਲੀ[12]। ਸਕਲ ਸਭਾ ਸੁਨਿ ਜਬਿ ਇਮ ਲਹ੍ਯੋ।ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਹ੍ਯੋ॥੧੧॥ 'ਸੁਨਹੁ ਸਕਲ ਨਰ! ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜੁ ਬਿਧਿ ਹੈ।ਸੋ ਬਹੁ ਦੂਰ, ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਸਿਧਿ ਹੈ। ਬਿਰਲਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੋ ਅਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂ ਕੋ ਲਹੈ[13] ॥ ੧੨ ॥ ਤੀਰਥ ਪਰ ਸ਼ਰਾਧ ਕਰਿਵਾਵੈ। ਕਿਧੌਂ ਅਖਿਤ ਕੇ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਪਾਵੈ। ਇਨ ਦ੍ਵੈ ਬਿਧਿ ਹ੍ਵੈ ਪਿਤਰ ਉਧਾਰਾ। ਕਰੈਂ ਸ਼੍ਰਾਧ ਇਮ ਅੰਗੀਕਾਰਾ[14*] ॥ ੧੩ ॥ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਬੂਝੇ[15]।'ਸੂਤਕ ਗ੍ਰਹਣ ਬਿਧੀ ਜਿਨ ਸੂਝੇ[16†] ?।

[1]ਸੁਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜੰਞੂ ਲੱਥਾ ਹੋਸ। [2]ਸਭ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਨ ਖਾਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਜੋ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾ ਖਾਵੇ। [3]ਜੋ ਨਿੱਤ ਨਮਿੱਤ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰੇ। [4]ਬਹੁਤੇ ਵਿਆਹ ਭੀ ਨਾ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਜਿਸ ਨੇ। [5]ਭਾਵ ਜਾਪ ਕਰਕੇ ਜੋ ਜਾਪ ਦਾ ਮੁੱਲ ਲਵੇ ਉਹ ਬੀ ਨਾ ਲਓ। [6]ਜੋ ਰੰਡਾ, ਬਾਲਕ ਤੇ ਸਿਰ ਮੁੰਨਿਆਂ ਹੋਵੇ,(ਉਹ ਬੀ)ਨਾਂ ਲਓ।[7]ਜਟਾਂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਦਾ ਤਿਆਗੀ(ਜੋ ਹੋਵੇ ਉਹ ਬੀ) ਨਾ ਲਓ। [8]ਅਨਪੜ੍ਹ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ (ਬੀ ਨਾ ਲਓ)। [9]ਛੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦ੍ਰ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਬਕਵਾਸੀ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ (ਸ਼੍ਰਾਧ) ਦੇ (ਅਧਿਕਾਰੀ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [10]ਨਾਂ ਹੀ ਪਖੰਡੀ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਜੋ ਨਸ਼ਾ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। [11]ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਉਂਦਾ ਦੇਊ। [12]ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਕੇ ਅਪਦਾ ਪਾਕੇ ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇਹਨ। [13]ਕਿਥੋਂ ਕੋਈ ਲੱਭੇ। [14](ਪਿੱਤ੍ਰ)ਇਉਂ ਅੰਗੀ-ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸ਼੍ਰਾਧ। [15]ਸਾਰੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। [16]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਤਕ ਤੇ ਗ੍ਰਹਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੈ,ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਕੂੰ(ਵਿਧੀ)ਲਿਖੀ ਹੈ,ਦੱਸੋ। *ਪਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਨਾਸਹਿ ਪਿਤਰੀ ਹੋਇ ਉਧਾਰੋ॥"ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਰਸਮੀ ਸ਼੍ਰਾਧਾਂ ਨਾਲ ਪਿਤਰ ਉਧਾਰ ਗੁਰਮਤ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ਪਾਠ,ਭੋਗ,ਕੀਰਤਨ,ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹਨ ਤੇ ਦਾਨ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਕਦੇ ਮਨ੍ਹੇ ਨਹੀਂ। †ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ 'ਸਭੋ ਸੂਤਕ ਭਰਮ ਹੈ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸੂਤਕ ਦੀ ਵਿਧੀ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ? ਇਹ ਬੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਹੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਬਿਖੈ ਲਿਖੇ ਕਿਮ ਕਹੋ? ਨਿਰਨੈ ਕਰਯੋ ਮੁਨੀ ਗਨ ਲਹੋ'॥੧੪॥ ਪੰਡਤ ਹਿਮਾਦ੍ਰੀ ਦੇਵਰਾਜ ਤਹਿਂ[੧]। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਆਸ਼ੈ ਕੋ ਲਹਿ। [੨]ਏਕ ਮਾਸ ਕੀ ਕਥਾ ਪੁਰਾਨ। ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੀ ਕਰੀ ਬਖਾਨ[੨] ॥ ੧੫ ॥ ਮੈਂ[੩] ਭੀ ਸੁਨੀ ਬਿਸਰ ਅਬਿ ਗਈ। ਯਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਕਹੌਂ ਜਿਮ ਭਈ। ਅਰੁ ਕਹਿਬੇ ਕੋ ਅਰਥ ਨ ਕੋਈ[੪]। ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਸੁਨੀਏ ਜਿਮ ਹੋਈ॥੧੬॥ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿ। ਬੋਲੇ ਕਥਾ ਸੁਨਤਿ ਅਹਿਲਾਦ। 'ਭਾਈ ਜੀ ! ਤੁਮ ਕੌ ਸਭਿ ਗਯਾਤਾ। ਜੇਤਿਕ ਨਿਰਨਾ ਉਰ ਬੱਖ੍ਯਾਤਾ॥੧੭॥ਗੁਰ ਢਿਗ ਕੋ ਨਿਰਨਾ ਜੁ ਬਿਸਾਲ। ਕਹਹੁ ਅਲਪ ਭੀ[੫] ਤੁਮ ਇਸ ਕਾਲ। ਨਤੁ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸੁਨਹਿੰਗੇ ਕਹਾਂ। ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਅਬਿ ਨਾਂਹਿਨ ਕਹਾ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਰਾਮਕੁਵਰ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਜਿਮ ਸੁਨਿ ਲਹ੍ਯੋ*। 'ਦ੍ਵਿਜ ਕੋ ਦਸ ਦਿਨ ਸੂਤਕ ਹੋਇ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੬] ਲਖਿ ਸੋਇ॥੧੯॥ ਦਿਵਸ ਪੰਚ ਦਸ਼ ਬੈਸ਼ ਪਛਾਨ। ਸਦਨ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਕੇ ਤੀਸ ਬਖਾਨ। ਦੂਧ ਧੇਨੁ ਕੋ ਦਸ ਦਿਨ ਜੋਇ। ਮਹਿਖੀ ਕੋ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਲਖਿ ਸੋਇ ॥ ੨੦ ॥ ਸ਼੍ਰਾਧ ਨ ਜੱਗ ਕਰਹੁ ਤਿਹ ਸੰਗਾ। ਜੋ ਖਾਵੈ ਰੋਗੀ ਹੁਇ ਅੰਗਾ। ਸੂਤਕ ਤੇ ਪਾਤਕ[੭] ਸਭਿ ਮਿਟੈ। ਪਾਤਕ ਤੇ ਸੂਤਕ ਨਹਿਂ ਹਟੈ॥੨੧॥ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਸਦਨ ਰਹੇਯ[੮]। ਤਬਿ ਲੌ ਦਾਨ ਦੇਯ ਨਹਿਂ ਲੇਯ। ਜੌ ਲੇਵੈ ਬੰਦਰ ਤਨ

---

[੧]ਹਿਮਾਲੇ ਦਾ (ਅ) ਹਿਮਾਂਦ੍ਰਿ ਨਾਮੇ ਪੰਡਿਤ ਦੇ ਰਚਿਤ 'ਚਤੁਰ ਵਰਗ ਚਿੰਤਾਮਣਿ' ਨਾਮੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹਿਮਾਂਦ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਵਰਾਜ ਸੀ। (ੲ) ਸੁਮੇਰ ਦਾ। [੨]ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਕਥਾ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਹੋਈ (ਜਿਸ ਵਿਚ) ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ (ਗਲ) ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ। [੩]ਭਾਵ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ। [੪]ਲੋੜ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕਥਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿੱਧੀ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। [੫]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਕਹੋ। [੬]ਬਾਰਾਂ (ਦਿਨ)। [੭]ਸੂਤਕ=ਜੰਮੇ ਦੀ ਛੂਹ। ਪਾਤਕ=ਮਰੇ ਦੀ ਛੋਹ। [੮](ਜਦ ਤਕ) ਘਰ ਰਹੇ।

*ਅੰਕ ੧੫ ਵਿਚ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਹਿਮਾਂਦ੍ਰੀ ਦੇਵਰਾਜ ਨੇ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੋਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਪ ਗਜਾਤਾ ਹੋ ਸੁਣਾਓ। ਹੁਣ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਹਿਮਾਂਦ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਅਸਾਂ ਐਉਂ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ, ਪਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਐਉਂ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੂਤਕ ਸੁਨਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਬੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਜੋ ਚੇਤਾ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਹੈ,ਬਨਾਵਟ ਕਰਨਵਿਚ ਚੇਤਾ ਖੁੰਝ ਜਾਣਾਮਾਮੂਲੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਹੈ:—"ਬੋਲ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਵੀਂ।"

ਪਾਵੈ। ਦਾਨ ਦੋਖ ਸੋ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵੈ*॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਰਹਨ ਜੁ ਖਜਾਹੀ ਅਸ਼ਟਕਾ ਰੋਗੀ ਦੇਵੈ ਤਯਾਗ[1]। ਅੰਤ ਦਾਨ ਕ੍ਰਿਆ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੀ ਕਰੈ ਸੂਤਕੀ ਰਾਗ[2] ॥੨੩॥ ਤੀਰਥ ਜਾਵੈ ਸ੍ਰਾਧ ਬਿਧਿ ਅਰ ਜੋ ਕਰੈ ਨ ਦਾਨ[3] ਰਾਖਸ਼ ਹੁਇ ਚੰਡਾਲ ਘਰ ਭੋਗੈ ਦੀਆ ਆਨ[4]॥੨੪॥[5]ਗ੍ਰਹਨਆਦਿ ਗੰਗਾ ਸਲਲ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਬਯਾਹ ਸਮੈਂ ਨੰਦੀ ਕਰੈ ਦੋਖ ਸ਼ਿਕ ਦੇ ਧੋਇ[5]॥੨੫॥[6]ਅਪਦਾ ਬਿਪਦ ਬਿਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਅਣਸੁਨ ਦੋਖ ਨ ਹੋਇ।ਸ਼ੁੱਧਿ ਕਰਮ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨ ਕਰੈ ਸਕਲ ਦੋਸ਼ ਲੇ ਸੋਇ[6]॥੨੬॥ਲੋਭੀ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜੁ ਪਾਤਕੀ ਲੋਭੀ ਸਾਕ ਰੁ ਸਿੱਖ[7]।ਭੋਗੈ ਨਰਕ ਪਿਸ਼ਾਚੁ ਹੁਇ ਇਹੀ ਬੇਦਕਹਿੰ ਰਿੱਖਿ[8] ॥੨੭॥ ਮੇਰੋ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਜਾਤਿ ਕਾ ਪੰਦ੍ਰਾ ਦਿਨ ਕੀ ਮਾਨ[9]†।ਪਿੱਤ੍ਰ ਦਿਵਸ ਪਛ ਏਕ ਕਰ ਸੋ ਮਮ ਨਿਕਟੀ ਜਾਨ[10]‡॥੨੮॥ਭਲਾ ਬਹੁਤ ਅਣਪੜ੍ਹ ਜੁ ਨਰ ਵਾ ਗਯਾਨੀ ਨਿਰਲੋਭ[11]।ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਾਪੀ ਨਾਰਕੀਜੋਲੋਭੀਬਹੁ ਖੋਭ[12] ॥੨੯॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਿਰਨੈ ਭਯੋ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਮਾਂਹਿ। ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ ਪਹਿ§ਗੁਰ ਕਹੀ[13] ਸਭਿਹੂੰ ਬੈਠੇ ਪਾਹਿ ॥ ੩੦ ॥ ¶ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੰਦਰ ਮੋਂ

[1]ਗ੍ਰਹਣ ਦਾ, ਖਜਾਹ ਦਾ, ਅਸ਼ਟ (ਜੋਗਣੀ) ਦਾ ਤੇ ਰੋਗੀ ਦਾ ਦਾਨ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ। [2](ਮਰਨਹਾਰ ਦੇ)ਅੰਤਲੇ ਦਾਨ ਦਾ,ਮੋਏ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦੇ (ਦਾਨ)ਦਾ ਤੇ ਸੂਤਕ ਦੇ ਦਾਨ ਦਾ ਜੋ ਲਾਲਚ ਕਰੇਗਾ। [3]ਜੇ ਤੀਰਥ ਤੇ ਤਾਂ ਜਾਵੇ ਤੇ ਬਿਧਿ ਸੰਯੁਕਤ ਸ੍ਰਾਧ ਤੇ ਦਾਨ ਨਾ ਕਰੇ (ਸੋ)। [4]ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਖਾਏਗਾ। [5]ਗ੍ਰਹਣ ਆਦਿ (ਸਮੇਂ) ਗੰਗਾ ਜਲ ਵਿੱਚ (ਨ੍ਹਾਵੇ ਤੇ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮ ਜਦ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨੰਦੀ ਮੁਖ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦੋਖ ਤੇ ਸ਼ੰਕ ਧੋਤੇ ਜਾਣਗੇ। [ਨੰਦੀ ਮੁਖ=ਵਿਵਾਹ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮ, ਬ੍ਰਿਧੀ ਆਦਿ ਮੰਗਲ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਸ੍ਰਾਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਂਦੀਮੁਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। [6]ਆਪਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ, ਵਿਪਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਗਏ ਹੋਇਆਂ ਨਾ ਸੁਨਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, (ਪਰ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ) ਸ਼ੁੱਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਨ (ਲੋੜੀਂਦਾ) ਕਰਮ ਨਾਂ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੂਸ਼ਣ ਲੈ ਲਵੇਗਾ। [7]ਲੋਭੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਲੋਭੀ ਸਾਕ ਤੇ ਲੋਭੀ ਸਿੱਖ ਪਾਪੀ ਹਨ। [8]ਰਿਖੀ ਤੇ ਬੇਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [9]ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸੂਤਕ ਮੰਨੇ। [10](ਸਾਰੇ) ਪਿਤ੍ਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਕਰੇ (ਸ਼ਰਾਧ) ਉਹ ਮੇਰਾ ਨਿਕਟੀ ਜਾਣੇ। [11]ਜੋ ਨਰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੈ ਚਾਹੇ ਗਿਆਨੀ ਹੈ ਜੇ ਨਿਰਲੋਭ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਭਲਾ ਹੈ। [12]ਪੜਿਆ ਲੋਭੀ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਨਾਰਕੀ ਹੈ। [13]ਭਾਵ ਸਿੱਖਜਾ। *ਇਹ ਵਹਿਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਹਾਂ ਸਫਾਈ ਤੇ ਸੁੱਚਤਾ ਦਾ ਤਯਾਗ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। †ਕਿਸ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਆਖੇਪਕਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਵੈਸ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਅੰਕ ੨੦। ‡ਸੂਤਕ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸ੍ਰਾਧ ਆਦਿ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ। ਕੀਰਤਨ ਪਾਠ ਅਰਦਾਸੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਆਦਿ ਸਦਾ ਵਿਹਤ ਹਨ।

§ਪਾਃ–ਪਰਿ। ¶ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੬੮ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਗਏ ਥਿਰੇ ਸੇਜ ਪਰ ਜਾਇ।ਤਬਿ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਵੀਰਘਾ[1] ਜੀਤੋ ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਹੁੰਚੀ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪਾਸ। ਜਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਸ੍ਰੇਯ ਕੀ ਆਸ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰੀ। ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਖਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਗੁਰ ਹੇਰੀ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। 'ਘਰ ਵਾਲਜੇ ਮਨ ਮਤਾ ਤੁਹਾਰਾ। ਕਿਸ ਬਿਧ ਕੋ ਹੈ[2]?ਕਰੋ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਿਬੇ ਉਚਤਿ ਹੋਇ ਕਛੁ ਕਹੋ। ਜਥਾ ਕਾਮਨਾ ਤੈਸੇ ਲਹੋ'। ਸੁਨਿ ਅਧੀਨ ਹੁਇ ਜੀਤੋ ਤਬੈ।ਮਨ ਕੋ ਮਤਾ ਭਨਤਿ ਭੀ ਸਬੈ ॥ ੩੪॥ 'ਜਗ ਗੁਰ! ਮੈਂ ਹੌਂ ਤੁਮਰੇ ਗ੍ਰੇਹ।ਹਮ ਭੀ ਅਹੈਂ ਮਾਨੁਖੀ ਦੇਹ। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੇ ਤ੍ਰੀਮਤ ਜਾਮਾ।ਬੀਤੀ ਬੈਸ ਆਪ ਕੇ ਧਾਮਾ ॥੩੫ ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਹੁ। ਤੁਮ ਹੀ ਗੁਰ ਸਭਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ। ਨਿਜ ਪ੍ਰਿਯ ਸਿੱਖਨਿ ਜਿਮ ਸਮੁਝਾਵਹੁ। ਤਿਮ ਮੋਕਉ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ॥੩੬॥ਨਿਤ ਹੀ ਚਿਤ ਕੀ ਚਾਹ ਬਖਾਨੀ[3]। ਮਨ ਥਿਰਤਾ ਲਹਿ ਜਿਮ ਨਿਜ ਥਾਨੀ'। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨ ਪਤਨੀ ਬਾਤ।ਬੋਲੇ ਜੋਗ ਰੀਤਿ ਬੱਖ੍ਯਾਤ॥੩੭॥ਦੋਹਰਾ॥ 'ਮਨ ਤੇ ਸਭਿ ਸਾਧਨ ਬਨੇ ਮਨ ਲਗ ਸਭਿ ਉਪਦੇਸ਼[4]। ਮਨੂਆ ਪਲਟੈ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਇ ਮਨ ਲਾਗੇ ਰਤਿ ਸ਼ੇਸ਼[5]॥੩੮॥ਮੁਖ ਰੁਧੈ ਲਖਿ ਸ੍ਵਾਸ ਕੋ ਬ੍ਰਿਤ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਦੇਇ[6]।ਇਹੈ ਰੀਤਿ ਕਰਨਾਦ੍ਰਤਿ ਮਨੂਆ ਮ੍ਰਿਗ ਸੁਖ ਲੇਇ[7] ॥੩੯॥ ਨੈਨ ਲਗੇ ਬੈਨਨਿ ਲਗੇ ਸ੍ਰਵਨ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਮੱਧ। ਉਪ੍ਰਤ ਮਨੂਆ ਬਿਖੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਨੰਦ ਸੁਖ ਸੁੱਧ[8]॥੪੦॥ਜਿਹਬਾ ਤਾਲੂ ਮੱਧ ਦੇ ਨੈਨ ਲਗਾਵੈ ਨਾਕ[9]। ਪਹਿਲਾਂ ਐਸੇ ਸੇਵੀਐ ਸਤਿਗੁਰ ਪਦ ਮਨ ਭਾਕ[10] ॥ ੪੧ ॥

[1]ਵਡੇ ਮਹਿਲ। [2]ਮਨ ਦਾ ਮਤਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀਹ ਹੈ। [3]ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ। [4]ਮਨ ਤਕ ਸਭ ਸਾਧਨ ਤੇ ਮਨ ਤਕ ਹੀ ਸਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ। [5]ਜਦ ਮਨ (ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ) ਪਲਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼(ਕਰਕੇ) ਲਗਦੀ ਹੈ(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ)। (ਅ)ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਦੀ ਹੈ ਸ਼ੇਸ਼(=ਬ੍ਰਹਮ) ਵਿਚ। [6]ਮੂੰਹ ਰੋਕੇ (ਮੋਨ ਕਰੇ) ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੇ (ਕਿ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਆ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਉਂ) ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖ ਕਰੇ। [7]ਇਹ ਰੀਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਰੂਪੀ ਮ੍ਰਿਗ (ਦ੍ਰਤ=) ਛੇਤੀ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਜੇ ਪਾਠ 'ਨਾਦ ਰਤਿ' ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸੋ ਸਾਖੀ ਨੇ ਇਹੋ ਪਦ 'ਰਤਿ ਨਾਦ' ਕਹਿਕੇ ਫੇਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।ਉਸਦਾ ਟੀਕਾ ਕਵਿ ਜੀਨੇ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੩੧–੩੨–੩੩ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। [8]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਦੇ ਉਪ੍ਰਾਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਸੁਖ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [9]ਨੱਕ ਦੀ ਕੋਲੀ ਯਾ ਭਰਵਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। (ਇਹ ਹਠ ਯੋਗ ਦੀ ਖੇਚਰੀ ਮੁਦ੍ਰਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਹਠ ਯੋਗ ਪ੍ਰ: ੩੦ ਤੋਂ ੩੫)। [10]ਭਾਵ ਸ੍ਰਧਾ [ਦੇਖੋ ਗੀਤਾ ੯,੩੦, ਜਿਥੇ ਪਦ ਭਾਕ ਵਰਤਿਆ ਹੈ]।

ਨਾਭਿ ਠਹਿਰਾਵੈ ਸ੍ਵਾਸ ਜਬ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਥਿਭਾਵੈ ਅੰਤਿ[1]।ਬਹੀ ਬਾਸਨਾ ਰੋਕੀਏ ਤੀਨ ਮਾਸ ਲਗ ਸੰਤ[2]॥੪੨॥[3]ਚੌਥ ਮਾਸ ਥਿਤ ਪਾਇਕੈ ਨਾਮ ਵਸਤੁ ਜੋ ਦੇਖਿ। ਸੋਈ ਅੰਗ ਆਪਨ ਲਖੈ ਇਹੀ ਜੁਗੀਸ਼ਰ ਪੇਖਿ[3] ॥ ੪੩ ॥ ਤੀਬਰ ਬਾਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਕਰਿ ਜਿਉਂ ਜਲ ਮਕਰੀ ਧਾਇ[4]। ਐਸੀ ਸਾਧੈ ਸਾਧਨਾ ਮਨੂਆ ਰਿੱਤ ਬਿਲਾਇ[5] ॥੪੪॥ ਪੰਚ ਭੂਤ[6], ਭੂ[7], ਬਾਰਿ[8], ਹਰਿ[9], ਬਾਯੂ, ਗਗਨ[10] ਸਥੂਲ[11]। ਗੰਧ, ਰਸ, ਰੂਪ, ਸਪਰਸ[12], ਧੁਨਿ[13] ਸੂਖਮ ਕ੍ਰਮ ਇਹ ਮੂਲ[14] ॥ ੪੫ ॥ ਪ੍ਰਾਨ, ਅਪਾਨ, ਸਮਾਨ, ਤ੍ਰੈ ਪੁਨ ਬਿਆਨ, ਉੱਦਜਾਨ[15] । ਉਰ[16], ਪਾਯੂ[17], ਰਿਦ[18], ਸੰਧ[19]* ਲਖਿ ਨਾੜੀ

---

[1]ਜਦੋਂ ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾਵੇ (ਤਦੋਂ) ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖ ਠਹਿਰਾਵੇ। [2]ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ ! ਜਦ ਤ੍ਰੈ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕੀਏ ਤਾਂ......। [3]ਚੌਥੇ ਮਹੀਨੇ ਟਿਕਾਉ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ, ਜਾਕੇ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ) ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਲਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ (ਨਾਮ ਫਿਰ) ਆਪਣੇ (ਅੰਗ= ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਥਵਾ) ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਲਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਵਡੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਲਖਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਕਈ ਸਿਆਣੇ ਵੇਦਾਂਤ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:-੪ ਮਹੀਨੇ (ਮਨ, ਦੇ) ਟਿਕ ਗਿਆਂ ਜੋ ਵਸਤੂ (ਬਾਹਰ) ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ (ਸੋ) ਨਾਮ (ਰੂਪ, ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ) ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹੋ (ਸਾਧਕ ਫਿਰ) ਆਪਣੇ (ਅੰਗ=) ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਲਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [4]ਤ੍ਰਿਖੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਜਲ ਉਤੇ ਮਕੜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਦੌੜਦੀਆਂ ਹਨ ਦੂਰ ਕਰੇ। (ਅ) ਤੀਬਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਕਰੇ, ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਲ ਐਉਂ ਚਲੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਤੇ ਮਕਰੀ ਚਲਦੀ ਹੈ। [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਮਕਰੀ=ਮਾਕਰ ਮੱਖੀ] [ਪੰਜਾ:, ਜਲਮਕੜੀ=ਜਲ ਤੇ ਦੌੜਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਜੰਤੂ]। [5]ਮਨ ਦੀਆਂ ਖਿਤਵਨਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ। [6]ਪੰਜ ਤੱਤ। [7]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [8]ਜਲ। [9]ਅਗਨੀ। [10]ਅਕਾਸ਼। [11](ਇਹ ਪੰਜੇ) ਸਥੂਲ ਹਨ। [12]ਛੂਹ। [13]ਸ਼ਬਦ। [14]ਇਹ ਸੂਖਮ ਤੱਤ (ਦੂਜੇ ਪੰਜਾਂ) ਦਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਮੂਲ ਹਨ। [15](ਇਹ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ)। [16]ਹਿਰਦਾ। [17]ਗੁਦਾ। [18]ਨਾਭਿ। [19]ਕੰਠ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਨੇ ਨਾਭਿ ਦੀ ਥਾਂ ਪਦ 'ਹਿਰਦਾ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਰਿਦ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਨੇ 'ਕੰਠ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਸੰਧ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵੀ 'ਸੰਧ' ਹੀ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਦ 'ਸੰਘ' ਸੀ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁਲ ਨੇ 'ਸੰਧ' ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸੂ: ਪ੍ਰ: ਵਿਚ ਬੀ ਇਹੋ ਗ਼ਲਤੀ ਮੱਖੀ ਤੇ ਮੱਖੀ ਵਾਂਙੂ ਜਾ ਵੱਜੀ ਹੈ। ਸੰਧ ਦਾ ਅਰਥ ਕੰਠ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇ ਉਦਜਾਨ ਨਾਮੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕੰਠ ਯਾ ਸੰਘ ਵਿਚ ਹੋਨ ਸੋ ਏਥੇ ਕ੍ਰਮ ਭੰਗ ਦੋਸ਼ ਬੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਪਿ: ੬੦ ਅੰਕ ੫੦,੫੧ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮ ਇਹ ਹੈ:- ਪ੍ਰਾਣ, ਅਪਾਨ, ਸਮਾਨ, ਉਦਜਾਨ ਤੇ ਬਯਾਨ। ਇਹੀ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚਾਰ ਚੰਦੋਦਯ ਦਾ ਹੈ।

ਪੰਚ ਸਥਾਨ* ॥੪੬॥ ਨਾਗ, ਕੱਛੂਓ, ਕ੍ਰਿੱਕਲੀ, ਦੇਵ ਦੱਤ, ਧਨ ਜੀਤ[1]। ਉਦਗਾਰ[2], ਨੇਤ੍ਰ[3], ਛਿਕ[4], ਜੰਭਣਾ[5], ਮੂਏਕਪਾਲੀ ਰੀਤ[6]॥੪੭॥ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭ ਬਾਂਟ ਕਰਿ ਤੱਤ੍ਵਨਿ ਧਾਤੂ ਬਾਂਟ[7]। ਅੰਤਹਕਰਨ ਸੁ ਭਿੰਨ ਕਰਿ ਸ਼ੇਖ ਆਤਮਾ ਸਾਟ[8]† ॥ ੪੮॥ ਇਹੀ ਗਯਾਨ ਇਹ ਜੋਗ ਹੈ ਇਹੀ ਭਗਤਿ ਕਾ ਕਾਜ। ਜੱਗ ਦਾਨ ਤੀਰਥ ਤਪਨਿ ਜਾਂ ਬਿਧ ਮਨ ਕੋ ਸਾਜ[9] ॥੪੯॥ਚੌਪਈ॥ ਦਿਨ ਕੈ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਅਲਪ ਅਹਾਰੀ। ਦਮ ਕੌ[10] ਸਾਧੈ ਮਨਹਿਂ ਸੁਧਾਰੀ। ਮਿੱਥਿਆ ਤਨ ਧਨ ਸੁਤ ਅਰੁ ਦਾਰਾ। ਮਿੱਥਿਆ ਜਗੁ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਸਾਰਾ ॥੫੦॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੋਗੁ ਬਨੈ ਅੱਭਯਾਸੀ[11]। ਬਿਨ ਅੱਭਯਾਸ ਪਰੈ ਜਮ ਫਾਸੀ। ਰਾਜ ਜੋਗ ਇਹ ਤੋਹਿ ਬਤਾਯੋ; ਕਰਿ ਸਾਧਨ ਜੋ ਚਿਤ ਲਲਚਾਯੋ‡'

---

[1]ਇਹ ਪੰਜੇ ਉਪ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ। [2]ਡਕਾਰ। [3]ਪਲਕ ਉਘਾੜਨਾ। [4]ਨਿੱਛਣਾ। [5]ਉਬਾਸੀ। [6]ਪ੍ਰਾਣ ਮੋਇਆਂ ਤੇ (ਧਨੰਜੇ) ਕਪਾਲ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ (ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ)। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਉਪ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਯਾਂ ਹਨ। [7]ਤੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬੀ ਵੰਡ ਦੇਵੇ। [8]ਬਾਕੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਛਾਂਟ ਲਵੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਲਖ ਲਵੇ। (ਅ) 'ਸਾਟ' ਦਾ ਅਰਥ ਮ੍ਰੇਲ਼ਣ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਸਵਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [10]ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ। [11](ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਦੱਸਿਆ ਨੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ) ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਜੋਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੇ ਪੰਜ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਮੂਜਬ ਦਿਤਾ ਹੈ:—

ਪ੍ਰਾਣ (ਉਰ=) ਦਿਲ ਵਿਚ, ਅਪਾਨ (ਪਾਯੁ=) ਗੁਦਾ ਵਿਚ, ਸਮਾਨ (ਰਿਦ=) ਨਾਭੀ ਵਿਚ, ਬ੍ਯਾਨ (ਮਿੰਘ=) ਕੰਠ ਵਿਚ ਤੇ ਉਦਾਨ (ਨਾੜੀ=) ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਗ਼ਲਤੀ ਹੈ, ਉਦਾਨ ਕੰਠ ਵਿਚ ਤੇ ਬਿਆਨ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਅਥਵਾ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈਨ। ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਹਿਸਾਬ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿ: ੬੦ ਅੰਕ ੫੦-੫੧ ਵਿਚ ਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਏਥੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜੋ ਸਰਧਾ ਆਪ ਦੀ ਸੀ ਉਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗ਼ਲਤੀ ਨੂੰ ਬੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਟੀਕਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ, ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

†ਇਹ ਹਠ ਯੋਗ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰ: ਧਿਆ ੬੦ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

‡ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਠ ਯੋਗ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਕਲਿਜੁਗ ਲਈ ਨਾ ਮੁਨਾਸਬ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਧਿਆ ੪੮ ਅੰਕ ੯੧) ਤੇ ਆਪ ਇਸ ਦਾ 'ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ' ਨਾਮ ਧਰ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਹੈ:—ਅੰਕ ੩੯ ਤੋਂ ੪੭ ਤਕ ਹਠ ਯੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਕਹਿਕੇ ਅੰਕ ੪੮ ਵਿਚ ਸਾਂਖ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਮਿਨਤ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਅੰਕ ੫੦ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਿਸ਼੍ਰਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਯੋਗ ਕਿਹਾ ਹੈ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ।]

॥੫੧॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਗਤਿ ਜੋਗੁ[1]। ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਜੀ ਲਾਗੀ ਜੋਗੁ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠੀ ਇਕ ਥਾਨ। ਸਾਧਨ ਲਾਗੀ ਸ੍ਵਾਸ ਮਹਾਨ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਜੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ-ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਸੱਚਖੰਡ ਪਯਾਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਲਪ ਅਹਾਰਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੈਠਹਿ[2] ਆਸਨ ਧਾਰਿ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਠਹਿਰਾਵੈ ਨਾਸਕਾ* ਮਨ ਤੇ ਬਾਸ਼ਨ ਡਾਰ[3]॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਖਸ਼ਟ ਮਹੀਨੇ ਸਾਧਨੇ ਜਬੈ। ਸਿੱਧਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਸਬੈ। ਸਾਧਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਾਸ ਬਿਤਾਏ। ਅੰਤ੍ਰਜਾਮਤਾ ਉਰ ਬਿਦਤਾਏ॥ ੨ ॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਕੀ ਸਭਿ ਬਾਤ।

[1]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੇਣੇ (ਲਾਇਕ ਯਾ) ਵਾਲੇ। [2](ਮਾਤਾ ਜੀ) ਬੈਠਦੇ ਹਨ। [3]ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

*ਇਹ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਰਾਜ ਜੋਗ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਆਖੇਪਕਾਰ ਮੁੜ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਨਾਮ ਉਪਾਸਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾਂ ਦੇ ਅੱਭਿਆਸੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿਸ੍ਰਿਤ ਜਿਹਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਸਿਖਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੌਕਿਆ ਕੈਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਜੀਤੋ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਫਰਜ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਹੁਣ ਤਕ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਸਨ।

ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਜੰਗ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਸਵਾਲੀਆਂ ਦੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਵੀ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਬਿ: ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅੱਸੂ ੧੭੫੭ ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਜੁੱਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਵਾਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਏਥੇ ਇਹ ਸਾਖੀ ਦੇਣੀ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਅਨਬਨ ਪਈ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਤ ਨਿਰਸੰਸੇ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਰਮਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੇ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਖੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ ਵਰਤ ਚੁੱਕੀ ਹੋਸੀ। ਹਾਂ ਜਿਸ ਹੋਣਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਚੋਲਾ ਛੋੜਿਆ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਸ ਪੈਣੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਭਿਆਸੀ ਮਨ ਲਈ ਮਾਮੂਲੀ ਬਾਤ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਇਉਂ ਹਨ:—

ਸ੍ਰਾਵਗ ਸੁਧ ਸਮੂਹ ਸਿਧਾਨ ਕੇ ਦੇਖ ਫਿਰਿਓ ਘਰ ਜੋਗ ਜਤੀ ਕੇ॥ ਸੂਰ ਸੁਰਾਰਦਨ ਸੁਧ ਸੁਧਾਦਿਕ ਸੰਤ ਸਮੂਹ ਅਨੇਕ ਮਤੀ ਕੇ॥ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਰਹਿਓ ਮਤ ਕੋਊ ਨ ਦੇਖੀਅਤ ਪ੍ਰਾਨ ਪਤੀ ਕੇ॥ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ, ਕੀ ਭਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੂ ਤੇ ਏਕ ਰਤੀ ਬਿਨ ਏਕ ਰਤੀ ਕੇ॥ ੧ ॥

ਤੀਰਥ ਨਾਨ ਦਇਆ ਦਮ ਦਾਨ ਸੁ ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਅਨੇਕ ਬਿਸੇਖੈ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਭਈ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਸਭਿ ਬੱਖਜਾਤ। ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ[1] ਜਬਹੂ ਮਨ ਜਾਨੀ।
–ਜੋਗ ਬੀਚ ਹੁਇ ਸੰਤਤਿ ਹਾਨੀ–॥੩॥ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਸਭਿ ਬਿਦਤਾਈ।
ਇਕ ਦਿਨ ਪੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਈ। 'ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰ
ਪੂਰਨ।ਥਪਹੁ ਉਥਾਪਹੁ ਰਾਵਰ ਤੂਰਨ॥੪॥ ਖਾਲੀ ਭਰੋ ਭਰੇ ਕਰਿ ਖਾਲੀ।
ਥਾਪਹੁ* ਨਾਸਹੁ ਚਹਹੁ ਉਤਾਲੀ। ਜਗ ਮਹਿ ਬੰਸ ਰਾਖਿਬੋ ਕਰੀਯਹਿ।
ਪੂਰਹੁ ਆਸ ਇਹ ਆਪ ਬਿਚਰੀਯਹਿ'॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਤੇ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਏ।
'ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਤੁਵ ਲਖਿ ਪਾਏ। ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਹਿਤ ਜੋਗ ਕਮਾਯੋ[2] ?
ਕੈ ਪਰਲੋਕ ਭਲੋ ਉਰ ਭਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਮੋਹ ਆਦਿ ਸੇ ਸਕਲ ਬਿਕਾਰਾ।
ਇਨ ਤੇ ਚਹੀਯਹਿ ਬਨਿਬੋ ਨਜਾਰਾ। ਤੈਂ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਸਗਲ ਇਹ ਧਾਰੀ।
ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਲਖੀ ਅਰਸ਼ ਸਿਰਦਾਰੀ[3] ॥ ੭ ॥ ਸੁਤ ਸਮੇਤ ਜੋ ਪਦ ਅਬਿ-
ਨਾਸ਼ੀ। ਤਹਿੰ ਕੋ ਬਨੋ ਸਦਾ ਤੁਮ ਬਾਸੀ।ਨੱਸੂਰ ਜਗਤ ਦੇਖਿ ਕਯੋਂ ਭੂਲੀ।
ਜੋਗ ਧਰੇ ਆਨੰਦ ਬ੍ਰਿਤਿ ਝੂਲੀ[4] ॥੮॥ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਕਹੁ ਗਯਾਨ ਉਪੰਨਾ।
ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੋਯਸਿ ਤੂੰ ਧੰਨਾ। ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿਬੋ।
ਤਨ ਤੇ ਭਿੰਨ ਆਪ ਕੋ ਲਹਿਬੋ[5]†'॥੯॥ ਸੁਨਿ ਜੀਤੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ।

---

[1]ਗੁਰਾਂ (ਦੇ ਭਾਣੇ) ਦੀ ਗਤੀ। [2]ਕੀ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਉਲਾਦ ਵਾਸਤੇ ਯੋਗ ਕਮਾਯਾ ਹੈ ? [3]ਅਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। [4]ਜੋਗ ਧਾਰਕੇ ਤੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਝੂਲੀ ਹੈ ਭਾਵ ਮਗਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। [5]ਜਾਣਨਾ। *ਪਾ:–ਬਖਸ਼ਹੁ। †ਪਾ:–ਤੇ ਬਹਿਬੋ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਨ ਜ਼ਿਮੀਨ ਜਮਾਨ ਸਬਾਨ ਕੇ ਪੇਖੇ ॥ ਪਉਨ ਅਹਾਰ ਜਤੀ ਜਤ ਧਾਰ ਸਬੈ ਸੁ ਬਿਚਾਰ ਹਜਾਰਕ ਦੇਖੇ॥ ਸ੍ਰੀਭਗਵਾਨ ਭਜੇ ਬਿਨ ਭੂਪਤਿ ਏਕ ਰਤੀ ਬਿਨੁ ਏਕ ਨ ਲੇਖੇ ॥੪॥ ਜੋ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਗਿਆਨ ਹਠ ਯੋਗ ਨਾਲ ਯੋਗੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੁਤੇ ਹੀ ਰਾਜ ਯੋਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਥਾ"ਗੁਪਤੁਪ੍ਰਗਟੁ ਸਭੁ ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਮਨੁ ਰਾਖੈ ਠਾਇ" ॥ ਪੁਨ:–"ਇਹੁ ਮਨੁ ਲੈ ਜਉ ਉਨਮਨਿ ਰਹੈ ॥ ਤਉ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਕੀ ਬਾਤੈ ਕਹੈ ॥"

ਗੁਰ ਘਰ ਦਾ ਰਾਜ ਜੋਗ ਇਹ ਹੈ। ਯਥਾ:–ਥਿਰ ਥਿਰ ਚਿਤ ਥਿਰਹਾਂ ॥ ਬਨੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਸਮਸਰਿ ਹਾਂ ॥ ਅੰਤਰਿ ਏਕ ਪਿਰਹਾਂ ॥ ਬਾਹਰਿ ਅਨੇਕ ਧਰਿਹਾਂ ॥ ਰਾਜਨ ਜੋਗੁ ਕਰਿਹਾਂ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਲੋਗ ਅਲੋਗੀ ਰੀ ਸਖੀ ॥ [ਆਸਾਵਰੀ ਮ: ੫]

ਜਦ ਮਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਵਾਸ ਆਪੇ ਟਿਕਵੇਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਟਿਕਵੇਂ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਬੀ ਮਨ ਪਰ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਯੋਗ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਤੇ ਹੀ ਹੈ। ਅੰਕ ੩੦ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਕੌਰ ਇਹੋ ਹਠ ਜੋਗ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਵਿਕਾਰਤਾ, ਪ੍ਰੇਮ, ਤੇ ਗਯਾਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਠਜੋਗ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਲਦੇ।

'ਮੈਂ ਸਦੀਵ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਦੇਖਿ ਜਗਤ ਦਿਸ਼ ਕੀਨਸਿ ਅਰਜ਼ੀ। ਬਰਤਹੁ ਜਥਾ ਆਪ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ॥ ੧੦ ॥ ਮੁਝ ਕੌ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੋ ਤਨ ਛੋਰੌਂ। ਮਹਿਦ ਬਿਘਨ ਗਨ ਪਿਖਨੈ ਨ ਲੋਰੌਂ। ਪੀਛੇ ਰਚੋ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਯਾ। ਅਸ ਅਪਦਾ ਮੈਂ ਪਿਖਿ ਨ ਸਕਾਯਾ[1]"॥੧੧॥ਤਬਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਤੋਹਿ ਚਿਤ ਜੈਸੇ। ਕਰਹੁ ਆਪ ਭਾਵਤਿ ਸ਼ੁਭ ਤੈਸੇ। ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਜੀਵਨ ਜਗਮਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਵਾਰੀ ਸਭਿ ਚਲਿ ਜਾਂਹੀ॥੧੨॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਚਲਨਿ ਜ਼ਰੂਰ। ਦੁਖ ਕੈ ਸੁਖੀ*ਨੇਰ ਕੈ ਦੂਰ[2]। ਰਾਉ ਰੰਕ ਸਭਿ ਏਕ ਸਮਾਨਾ। ਉਪ-ਜਨ ਹਾਰੇ ਬਿਨਸ ਨਿਦਾਨਾ[3]" ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਕੰਤ ਤੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਸਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਥਾਨੀ। ਪਤਿ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਸਾਈ। ਕਰਿ ਬਹੁ ਨਮੋ ਅਪਨਿ ਘਰ ਆਈ ॥੧੪॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪਾਵਨ ਤਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਕੁਸ਼ਕੋ ਆਸਨ ਡਾਸਨਿ ਕੈ ਕੈ।ਦਾਸੀ ਆਦਿ ਅਪਰ ਬਹੁਨਾਰੀ।ਕਰਤਿਜਿ ਸੇਵਾ ਰਖਤਿ ਸੁਖਾਰੀ[4] ॥ ੧੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਪਾਸ ਰਹਤਿ ਤਿਨ ਸਾਥ। ਨਿਜ ਚਲਿਬੇਕੀ ਕਹਿ ਕਰਿਗਾਥ[5]।ਜੋ ਜਿਨ ਜਾਚਯੋ ਸੋਤਿਨਦੀਯੋ।ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸਭਿਹੂੰ ਬਰ ਲੀਯੋ ॥੧੬॥ ਆਸਨ ਕਰਿ ਬੈਠੀ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਾਧਯੋ ਪੂਰਬ ਜੋਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਅੱਭਯਾਸ ਬਲ ਤੇ ਖਿਚਿ ਸ੍ਵਾਸ। ਦਸਮ ਦ੍ਵਾਰ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਤਿਹ[6] ਬਾਸ ॥ ੧੭ ॥ ਪਾਇ ਜੋਰ ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ[7] ਫੋਰਾ। ਗਮਨੀ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਤਨ ਕੋ ਛੋਰਾ। ਦੇਖਤਿ ਦਾਸੀ ਦੌਰਤਿ ਗਈ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਕਉ ਸੁਧਿ ਦਈ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਅਚੰਭੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਆਈ। ਦੇਖਿ ਨੁਖਾ ਗਤਿ ਕੋ ਬਿਲਖਾਈ[8]। ਪੁਨ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰੀ ਤੇ ਆਦਿ। ਮਿਲੀ ਆਇ ਕਿਯ ਰੋਦਨਿ ਨਾਦ ॥੧੯॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਠਿ ਦਾਸ ਹਟਾਈ। 'ਕਰਹੁ ਦਾਹੁ ਇਹੁ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਈ'। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪਟ ਨਵ ਪਹਿਰਾਇ॥ ੨੦ ॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰਹੁ ਸਾਥ। ਕਰੇ ਬਿਬਾਨ ਉਠਾਇਸਿ ਹਾਥ[9]। ਆਦਿ ਖਾਲਸਾ ਲੋਕ ਘਨੇਰੇ। ਗਮਨੇ ਸੰਗ ਵਹਿਰ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਨਾਮ ਅਗੰਮਪੁਰਾ ਜਿਸ ਥਾਨਾ।

---

[1]ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। [2]ਭਾਵ ਛੋਟੀ ਵੱਡੀ ਆਯੂ ਵਾਲਾ। [3]ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। [4]ਸੁਖੀ ਰਖਦੀਆਂ ਸਨ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ)। [5]ਕਥਾ। [6]ਭਾਵ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ। [7]ਭਾਵ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦਾ ਛੇਕ। [8]ਘਬਰਾਈ। [9]ਬਿਬਾਨ ਕਰਕੇ (ਭਾਵ ਬਣਾਕੇ) ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਉਠਾਯਾ।

*ਪਾ:—ਦੁਖੀਏ ਸੁਖੀਏ।

ਤਹਿਂਲੌ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ[1]। ਗਾਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਆਗੇ। ਸਿਮਰੈਂ
ਨਾਮ ਸਿੱਖ ਵਡਭਾਗੇ ॥੨੨॥ ਗਨ ਚੰਦਨ ਕੀ ਚਿਖਾ ਬਨਾਈ। ਸੁਤ ਨੇ
ਗਹਿ ਕਰਿ ਅਗਨਿ ਲਗਾਈ। ਤਿਲ ਜਵ ਘ੍ਰਿਤ ਪਾਇ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਰੀ
ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਫਿਰਿ ਚਹੁੰਘਾਏ[2] ॥੨੩॥ ਅਵਲੋਕੀ ਜਬਿ ਅਧਿਕ ਜਰੀ[3]।ਪੁੱਤ੍ਰ
ਕਪਾਲ ਕ੍ਰਿਆ ਤਬਿ ਕਰੀ। ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਨਿਕਟ ਗਏ ਚਲਿ ਫੇਰ। ਕਰਨੋ
ਸ਼ਨਾਨ ਸਭਿਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰ ॥੨੪॥ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਦਿਯੋ ਤਿਲਾਂਜੁਲਿ* ਤਬੈ।
ਆਇ ਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਪੁਰਿ ਸਬੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸੇ। ਚਲਯੋ
ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਜਯੋ ਤਨ ਜੈਸੇ ॥੨੫॥ ਇਕ ਤਹਿਂ ਪਰਸਰਾਮ ਬੈਰਾਗੀ। ਸੁਨਿਕੈ
ਜੋਗੁ ਬਾਤ ਅਨੁਰਾਗੀ[4]। 'ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ ਕੋ ਫੋਰਿ ਸਿਧਾਰੀ'।ਬਿਸਮਨ ਬੂਝਨ
ਹੇਤ ਉਚਾਰੀ[5] ॥ ੨੬ ॥ 'ਜਿਮ ਬਡਭਾਗਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ
ਮੁਝ ਕਹੀਅਹਿ ਤੈਸਾ।ਥੋਰੇ ਦਿਵਸਨ ਮੈਂ ਸਿਧ ਹੋਵਾ[6]।ਬਿਦਤਿ ਦੇਹਿ ਤਜਾ-
ਗਨ ਮਹਿ ਜੋਵਾ[7]॥੨੭॥ਪਰਯੋ ਆਨਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ।ਉਪਦੇਸ਼ੋ ਲਖਿ
ਕਰਿ ਅਧਿਕਾਰੀ'।ਭਯੋ ਦੀਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜਾਨਾ।ਤਿਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਕੋ ਜੋਗ
ਬਖਾਨਾ ॥੨੮॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਸਮੁਝਾਵਨ ਕਰਿਯੋ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗੁ ਤਿਨ
ਸਾਧਨ ਧਰਿਯੋ।ਸਤਿਗਤਿ[8] ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋ ਭਯੋ। ਜੋਗ ਸਾਧ ਰਵਿ ਭੇਦਤਿ
ਗਯੋ[9]†॥੨੯॥ ਭਾਖਤਿ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕਥ[10] ਭਾਈ:-ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਹਿਤ
ਚਿਤ ਲਾਈ।ਮੈਂ ਭੀ ਸੋ ਬਿਧਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨੀ।ਪਰਸਰਾਮ ਸੋਂ ਜੋ ਕਹਿਦੀਨੀ
॥੩੦॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਮੁਸਕਾਏ।ਮੋ ਸੰਗ ਕਹਯੋ ਅਧਿਕ ਅਪਨਾ
ਏ[11]।'ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦਾ।ਗਯਾਨ ਭਯੋ ਸੁਖ ਭੋਗਬਿਲੰਦ[12]॥੩੧॥
ਕਹਯੋ ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਜੋ[13] ਤਤਸਾਰਾ।ਸੋ ਤੁਵ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਹੈ ਉਦਾਰਾ।ਅੰਤਕਾਲ
ਜਬਿ ਹੋਵਹਿ ਤੋਰਾ। ਤਾਂਹਿ ਸਮੈ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁਇ ਮੋਰਾ ॥੩੨॥ ਮੋਹਿ ਚਰਨ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ। [2]ਚੌਫੇਰੇ ਫਿਰਕੇ। [3]ਅੱਧੀਕੁ ਸੜ ਗਈ। [4]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਯਾ। [5]ਅਸਚਰਜ ਹੋਕੇ ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ (ਇਹ) ਕਹੀ। [6](ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਯੋਗ) ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। [7]ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ) ਸ੍ਰੀਰ ਤਯਾਗਣ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। [8]ਉੱਤਮ ਗਤੀ। [9]ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਭੇਦ ਕੇ (ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਨੂੰ) ਗਿਆ। [10]ਕਥਾ। [11]ਆਪਣਾ (ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ)। [12](ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਦਾ) ਗਯਾਨ ਹੋਯਾ ਹੈ ਤੂੰ ਬੜੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਭੋਗ। [13](ਗੁਰੂ) ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕਹਿਆ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਤਿਲਾਵਨਿ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੪੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਪਾ:—ਜੋਗ ਸਾਧ ਤਵ ਦੇਹ ਤਜ ਗਇਓ।

ਕੋ ਸਿਖ ਮੁਖਿ ਅਹੈਂ । ਮਮ ਸਮੀਪਤਾ ਸਦ ਹੀ ਲਹੈਂ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿੰ ਲਾਯੋ । ਨਹੀਂ ਬਿਕਾਰ ਛੁਹਨਿ ਕੋ ਪਾਯੋ' ॥੩੩॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮੁਝ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ । ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਅਪਨ ਪਰ ਲਹ੍ਯੋ[1] । ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਮੈਂ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ । ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੀਨ॥੩੪॥ਸੁਨਿਯਹਿ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਲਿਖਾਰੀ । ਇਹ ਸਾਖੀ* ਗੁਰ ਆਪ ਉਚਾਰੀ । ਮੋਕਹੁ ਦੀਨੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿਕੈ । ਤੂੰ ਲਿਖਿ ਸਿੱਖਨਿ ਹੇਤ ਸੁਧਰਿਕੈ ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ । ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਜਿਮ ਬਾਂਛਤਿ ਦੇ ਤਥਾ । ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਗੁਸਾਈਂ । ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਜਗ ਰਹਿ ਬਿਸਮਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਬਲਿ ਭਾਰੀ । ਬਰਤਹਿੰ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਪੂਰਵਹਿੰ ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਸੁਾਮੀ ॥ ੩੭ ॥ ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤਿ।ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਲੇਤਿ।ਗੁਨੀ ਕਵੀਸ਼ੁਰ ਪੰਡਿਤ ਘਨੇ।ਬਰਨਹਿੰ ਗੁਰ ਗਾਥਾ, ਅਨ ਸੁਨੇ[2]॥੩੮॥ਕੀਰਤਿ ਕੇ ਕਲ† ਕਰਹਿੰ ਕਬਿੱਤ । ਆਨਿ ਸੁਨਾਇ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਪਵਿੱਤ । ਬਖਸ਼ਹਿੰ ਕੰਚਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗ । ਜ਼ੇਵਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਸੰਗ ॥ ੩੯ ॥ ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੁਕਤਾ ਬਰ ਹੀਰੇ । ਪਸ਼ਮ ਰੇਸ਼ਮੀ ਸੂਖਮ ਚੀਰੇ। ਗੁਨੀ ਇਕਾਕੀ[4] ਘਰ ਤੇ ਆਵੈਂ । ਸੈਨ ਸੇਵਕਨਿ ਸਹਿਤ ਸਿਧਾਵੈਂ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਸਿੰਧੁ ਮੇਖਲਾ ਅਵਨੀ ਸਾਰੀ । ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਸਸਿ ਉਜਿਆਰੀ[6] । ਅਤਿ ਉਦਾਰਤਾ ਬਰਨਹਿੰ ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ । ਮਹਦ ਬੀਰਤਾ, ਸਮ ਨਹਿੰ ਮਹਿ ਮਹਿੰ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਜੀ ਪ੍ਰਲੋਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਊਨਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਪਾਰਧੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਮਰਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਨਿਕਟ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਤਨ ਤਜਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਗੁਰ ਪਤਨੀ ਜਗ ਮਾਤਾ ਦੇਵੀ । ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ ਤਜਿ ਦੇਹ ਅਭੇਵੀ[7]' । ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ

---

[1]ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ (ਮੈਂ ਜਦੋਂ) ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜਾਣਿਆ। [2]ਹੋਰ (ਲੋਕੀ) ਸੁਣਏ ਹਨ । [3]ਸੁੰਦਰ । [4]ਇਕੱਲੇ । [5]ਨੌਕਰਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਅਮੀਰ ਹੋਕੇ । [6]ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ ਉੱਜਲ । [7]ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ (ਭੇਦ ਕੇ) ਦੇਹ ਛਡਕੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ) ਇਕ ਹੋ ਗਈ।

*ਪਾ:—ਸਾਖਾ । †ਪਾ:—ਕਵਿ ।

ਬਰਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥*ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਤਿਸਕਾਲਾ॥੨॥ਦੋਹਰਾ॥†ਧੰਨ ਨਾਰੀ ਧੰਨ ਭਜਨ ਹੈ ਧੰਨ ਕਲਜੁਗ ਜਗਈਸ਼[1] । ਮਹਾਂ ਬਿਕਾਰੀ ਜਗੁ ਤਰੇ ਭਜਨ ਤਰਾਏ ਕੀਸ[2] ॥ ੩ ॥ ਨਾਰੀ ਦਇਆ ਅਨੰਤ ਹੈ ਜਾਂ ਜਗੁ ਭੀਤਰ ਭ੍ਰਾਖਿ[3] । ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ‡ ਕਿਧਾ ਕਰੈ ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਮਨ ਰਾਖਿ[4] ॥ ੪ ॥ ਇਸ ਪਰ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਿ[5]ਹੈ ਦਯਾ ਤ੍ਰਿਯਾਜਿਮ ਕੀਨਿ। ਸੰਗਤਿ ਸੁਨੀ-ਅਹਿ ਬਾਰਤਾ ਜਿਮ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੀਨ ॥ ੫ ॥ਚੌਪਈ॥ ਏਕ ਪਾਰਧੀ[6] ਬਨ ਮਹਿਂ ਗਯੋ । ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਸੰਘਾਰਤਿ ਭਯੋ । ਚਿਰੀਆ ਹਤੀ ਫਸਾਵਤਿ ਜਾਰੀ[7] । ਅਪਰ ਬਿਹੰਗਮ ਕੇਤਿਕ ਮਾਰੀ[8] ॥ ੬ ॥ ਪੰਛੀ ਮਿਲਿ ਇਤ ਉਤ ਸਮੁਦਾਇਆ । ਨਾਦਤਿ ਬਹੁਤ ਬਿਲਾਪ ਸੁਨਾਯਾ । ਬਨ ਮੈਂ ਬਯਾਕੁਲ ਪਿਖੇ ਬਿਹੰਗ । ਬੱਧਕ§ ਸੋਚਤਿ ਰਿਦੇ ਬਿਲੰਦ ॥ ੭ ॥ ਮਨ ਸੋਂ ਕਹੈ ਦਇਆ ਉਰ ਧਰੈ[9]–ਬਨ ਮਹਿ ਤਪਸੀ ਤਪੁ ਕੋ ਕਰੈਂ । ਮਹਿਪਾਲਕ ਭੀ ਰਾਜ ਤਜਤਿ ਹੈ। ਬਨ ਮਹਿ ਤਪੁ ਕਰਿ ਈਸ਼ ਭਜਤਿ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ਹਮ ਨਰ ਤਨ ਹੋਇ ਅਸ ਪਾਪੀ।ਬਨ ਮਹਿਂ ਭੀ ਹਮ¶ਆਇ ਜਦਾਪੀ[10] । ਹਤੈਂ ਜੀਵ ਗਨ ਮਹਾਂ ਸੰਤਾਪੀ। ਭਲੋ ਕਰਮ ਨਹਿਂ ਕੀਨ ਕਦਾਪੀ ॥੯॥ ਜਹਾਂ ਆਇ ਨਰ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੇ। ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਹਮ ਜੀਵਨਿ ਮਾਰੈਂ।ਧਿਕ ਹਮ ਜਨਮ ਕਰਮ ਧਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ[11] । ਜਿਸ ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਕਰਤਿ ਬਿਲੰਦ–॥ ੧੦ ॥ ਹਟਯੋ ਤਬੈ ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੀ ।–ਬਿੱਕ੍ਰਮਜੀਤ ਅਬੈ[12] ਉਪਕਾਰੀ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਚਲਿ ਕਰਿ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੋਂ।ਸਹੌਂ ਦੰਡ ਅਘ ਭਾਰ[13]ਉਤਾਰੌਂ–॥੧੧॥ ਇਮ

---

[1](ਭਜਨ ਵਾਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਭਜਨ ਧੰਨ ਹੈ ਕਲਜੁਗ ਧੰਨ ਹੈ ਤੇ ਜੁਗ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਧੰਨ ਹੈ। [2](ਜਿਸ ਵਿਚ) ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਿਕਾਰੀ ਤਰੇ ਹਨ, ਹਾਂ ਭਜਨ ਨੇ (ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਨੰਗਿਆਂ ਭਾਵ) ਗੁਣਹੀਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਤਾਰਿਆ ਹੈ।[ਸੰਸ:, ਕੀਸ਼=ਨੰਗੇ। ਬਾਂਦਰ]। (ਅ) ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ। [3]ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰੀ ਵਿਚ ਦਇਆ ਬੜੀ ਹੈ। [4]ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜਾਪਣ ਵਿਚ ਮਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਖੱਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੀ ਕਰਨੇ ਹਨ। [5]ਭਾਵ ਕਥਾ। [6]ਸ਼ਿਕਾਰੀ। [7]ਜਾਲੀ ਵਿਚ ਫਸਾਕੇ ਚਿੜੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸਨ। [8]ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਪੰਛੀ ਮਾਰੇ ਸਨ। [9]ਦਿਲ ਵਿਚ ਦਯਾ ਧਾਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਹਿਆ (ਅ) ਮਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬੀ ਦਇਆ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਤਪੱਸੀ ਹੋਕੇ ਤਪ ਕਰਾਂ ਆਦਿ। [10]ਜਦੋਂ ਬੀ। [11]ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ। [12]ਹੁਣ ਹੈ। [13]ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੬੯ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। †ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਵੀਂ ਚੱਲੀ ਹੈ, ਨੰਬਰ ੬੯ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਨਹੀਂ। ‡ਪਾ:–ਪਢ। §ਪਾ:–ਬਧਕ। ¶ਪਾ:–ਮੈਂ।

ਬਿਚਾਰਿ ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਕੋ ਚਾਲਾ। ਆਗੇ ਆਵਤਿ ਹੁਤੋ ਭੁਵਾਲਾ। ਚਢਯੋ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਜਿਂਹ ਸੈਨਾ। ਸਮੁਖ ਪਾਰਧੀ ਦੇਖਯੋ ਨੈਨਾ॥੧੨॥ਪਾਪੀ ਜਾਨਿ ਲੀਨ ਪਕਰਾਇ।ਬੰਧਿ ਪੰਚ ਦਿਨ ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ।ਇਕ ਦਾਸੀ ਨੇ ਮਾਰਤਿ ਦੇਖਾ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਉਪਜੀ ਦਯਾ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥ ੧੩॥ ਪੁਰਖ ਬੇਖ ਧਰਿ ਆਪ ਬੰਧਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਵੰਧਕ ਕੋ ਛੁਰਵਾਯੋ। ਬੀਤ ਗਯੋ ਜਬਿ ਏਕ ਮਹੀਨਾ।ਯਾਦ ਨਰੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਰ ਕੀਨਾ ॥੧੪॥ ਸ਼ਾਹੁ ਬਨਕ ਕੀ ਹੁਤੀ ਜੁ ਦਾਸੀ। ਤਤਛਿਨ ਗਮੁਨੀ[1] ਭੂਪਤਿ ਪਾਸੀ। ਧਨ ਕੁਛ ਦੇ ਮੁਕਰਾਇ ਸਿਪਾਹੀ[2]।ਠਾਢੀ ਭਈ ਜਾਇ ਨ੍ਰਿਪਪਾਹੀ॥੧੫॥ਦੇਖਿ ਚਿਨ੍ਹ ਰਾਜਾ ਭ੍ਰਮ ਗਯੋ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਕਹਿ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ।–ਨਾਰੀ ਕਿਧੌਂ ਪੁਰਖ ਤੂ ਅਹੈਂ?ਕਯੋਂ ਤੂੰ ਪਾਪ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਰਹੈਂ–॥੧੬॥ਸੁਨਿ ਬੋਲੀ–ਹੇ ਭੂਪਤਿ ਪਾਪੀ!ਮੈਂ ਵੰਧਕ ਪਾਪੀ ਸੰਤਾਪੀ। ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਤੋਰ ਮੈਂ ਦੇਖੋ। ਮੋ ਮਨ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖੋ॥੧੭॥ ਤੁਵ ਘਰ ਕੋ ਭੋਜਨ ਅਰ ਬਾਰੀ।ਖਾਵਤਿ ਹੀ ਪੈਲਟਯੋ ਤਨ ਨਾਰੀ।ਪੁਰਖ ਦੇਹਿ ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਮੋਹੀ। ਨਤੁ ਮੈਂ ਮਰੌਂ ਅੱਗ੍ਰ ਅਬਿ ਤੋਹੀ–॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਮਹੀਪ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਮਾਨਾ। ਮਹਿਦ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿਂ ਭਾ ਗ਼ਲਤਾਨਾ।–ਕਰੌਂ ਜਤਨ ਮੈਂ, ਨਹਿਂ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨਾ[3]–।ਬਹੁ ਚਿੰਤਾ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ॥੧੯॥ਇਮ ਦੇ ਧੀਰਜ ਰਾਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਉਠਯੋ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੀਨਸਿ ਤਬਿ ਤਯਾਰੀ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰੁ ਬਨ ਮਹਿਂ ਗਯੋ। ਇਤ ਉਤ ਦੇਖਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਭਯੋ॥੨੦॥ ਤਹਾਂ ਪਾਰਧੀ ਬੈਠਯੋ ਸੋਇ। ਤਪ ਹਿਤ ਬੇਸ ਤਾਪਸੀ[4] ਹੋਇ।ਮਹਿਪਤਿ ਨੇ ਅਵਿਲੋਕਿ ਅਸੀਨਾ[5]।ਜਾਨਿ ਤਪੀ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨਾ॥੨੧॥ਹੋਇ ਅਨਿੱ-ਛਤਿ[6] ਸੋ ਥਿਰ ਰਹਯੋ। ਮਹੀਪਤਿ ਸੋਂ ਕੁਛ ਕਹਯੋ ਨ ਲਹਯੋ। ਬਡ ਮਹਾ-ਤਮਾ ਤਪਸੀ ਜਾਨਾ।–ਮੋਹ ਨ ਕ੍ਰੋਹ ਨ ਲੋਭ ਨ ਮਾਨਾ–॥ ੨੨॥ ਸਾਦਰ ਤਿਹ ਚਢਵਾਇ ਕਰਿ ਲਯਾਯੋ।ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਪਰ ਆਨਿ ਬਿਠਾਯੋ।ਸਭਿ ਸਚਿ-ਵਨ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।–ਇਹਿ ਮਮ ਗੁਰ ਹੈ ਤਪੀ ਮਹਾਨਾ॥੨੩॥ਹਟਿ ਕੈ ਮੈਂ ਨ ਆਇ ਹੌਂ ਜਾਵਦ। ਇਸ ਆਗਯਾ ਮਹਿਂ ਰਹੀਓ ਤਾਵਦ–। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਪਰ ਸਭਿਨਿ ਟਿਕਾਇ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਰਾਇ

[1](ਬੱਧਕ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ) ਪਹੁੰਚੀ (ਉਹ ਨਾਰੀ)। [2]ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇਕੇ ਮੁਕਰਾ ਦਿਤਾ (ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਵੰਧਕ ਛੱਡਕੇ ਦਾਸੀ ਫੜੀ ਹੈ)। [3]ਮੈਂ ਜਤਨ ਕਰਾਂਗਾ ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾ ਤਜ। [4]ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਦੇ ਵੇਸ ਵਿਚ। [5]ਬੈਠਾ ਵੇਖਕੇ। [6]ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ।

॥੨੪॥ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਤਪ ਕਰਨੈ ਲਾਗਾ।–ਤ੍ਰੀਮਤਿ ਕਰੌਂ ਪੁਰਖ–ਕ੍ਰਿਤ ਪਾਗਾ[1]। ਤਪਸੀ ਵੈਧਕ ਬੈਠ੍ਯੋ ਰਾਜਾ। ਸਭਿ ਸੇਵਤਿ ਭੇ ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ॥ ੨੫॥ ਗਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ।ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਨ ਕੋ ਮਤੋ ਬਤਾਏ। ਗਹੀ ਜੁ ਦਾਸੀ ਸੋ ਮੰਗਵਾਈ।ਰਾਜ ਕਰਨ ਪਰ* ਤੁਰਤ ਬਿਠਾਈ ॥੨੬॥ ਆਪ ਗਯੋ ਬਨ ਤਿਸੀ ਸਥਾਨਾ।ਲਾਗ੍ਯੋ ਤਪੁ ਕੋ ਤਪਨਿ ਮਹਾਨਾ।ਸਚਿਵ ਸਕਲ ਮਿਲਿ ਦਾਸੀ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ ॥੨੭॥–ਗੁਰ ਸਥਾਨ ਬੈਠੀ ਕਰਿ ਰਾਜ[2]। ਤੁਵ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਰਬ ਸਮਾਜ। ਆਗਯਾ ਕਹੋ ਕਰੈਂ ਹਮ ਸੋਈ। ਬਸਿ ਬਰਤੀ[3] ਤੁਵ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਈ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਦਾਸੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।–ਪਕਰਹੁ ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ† ਮਹਾਨਾ। ਸਚਿਵ ਸੈਨ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਨਰ ਜੇਈ। ਖੋਜਨ ਜਾਹਿਂ[4] ਸਕਲ ਮਿਲਿ ਤੇਈ॥ ੨੯॥ ਬਿਨ ਪਕਰੇ ਨਹਿਂ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਵੈਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਮੈਂ ਫਿਰ ਪਾਵੈਂ–।ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਧਾਏ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੈਂ ਬਲ ਲਾਏ॥ ੩੦ ॥ ਸਗਰੇ ਨੱਗ੍ਰ ਭਯੋ ਬੈਰਾਨ। ਖੋਜਹਿਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੁਜਾਨ। ਕਰਤਿ ਜਤਨ ਕੋ ਪੁਸ਼ਕਰ ਆਏ। ਏਕ ਗੁਫਾ ਦੇਖੀ ਤਿਸ ਥਾਏਂ॥ ੩੧ ॥ ਖੋਜਤਿ ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਤਹਿਂ ਪਾਯੋ ਇਕ ਸਿੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਨਾਯੋ।–ਹਾਰ ਪਰੇ ਹਮ ਬਿਸ਼ਨੁ ਨ ਪਾਯੋ॥ ੩੨॥ ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਦਿਹੁ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵਨ–। ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਧ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮਨ ਮਾਨੀ[5]। ਹਠ ਕਰਿ ਰਹੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹੁਇ ਹਾਨੀ॥ ੩੩ ॥ ਦਇਆ ਕਰੀ ਸਿਧ ਲੇ ਸਭਿ ਸੰਗ[6]। ਚਢੇ ਜਾਇ ਗਿਰਨਾਰ[7] ਉਤੰਗੁ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਸਿੱਧ ਰਹੈਂ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਊਚੇ ਚਢੇ ਬਿਲੋਕ ਨਿਕਾਯਾ[8] ॥੩੪॥ ਇਕ ਜਗਰਾਜ[9] ਸਿੰਧ ਤਹਿਂ ਪੂਰਾ। ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਜਸ ਰੂਰਾ। ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਨ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਰਾਂਜ ਤ੍ਰਿਆ ਨੇ ਲੀਨ॥੩੫॥–ਬਨ੍ਯੋ ਚਹੈ ਨਰ, ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ[10]।

---

[1]ਇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਖੱਪ ਗਿਆ। [2]ਬੈਠੀ ਰਾਜ ਕਰ। [3]ਭਾਵ ਹੁਕਮ ਦੇਹ। [4]ਲੱਭਣ ਚਲੇ ਜਾਣ। [5]ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨੀ। [6]ਸਿੱਧ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ। [7]'ਗਿਰਨਾਰ' ਨਾਮੇ ਪਰਬਤ ਉਤੇ। ਗਿਰਨਾਰ ਪਰਬਤ ਗੁਜਰਾਤ ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਵਿਚ ਹੈ। [8]ਸਮੂਹ ਦੇਖੇ। [9]ਸਿੱਧ ਦਾ ਨਾਮ। [10](ਓਹ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਨਰ ਬਣਿਆਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਉਸ ਸਾਨੂੰ) ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਕੋ। †ਪਾ:–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।

ਪਕਰਹੁ ਆਨਹਿਂ[1] ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੁਜਾਨਾ–। ਇਸ ਕਰਿ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਫਿਰੇ। ਨਹੀਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋ ਕਤਹੂੰ ਧਰੇ[2] ॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਜਗਰਾਜ ਸਿੱਧ ਬਰ ਦੀਨਾ। –ਤੁਮਰੋ ਨ੍ਰਿਪ ਨਰ ਹੁਇ ਲਿਹੁ ਚੀਨਾ–। ਪੁਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕਹਿ–ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਿ ਚਾਹੈ[3]।ਤੌ ਹਮ ਕਹਾ ਕਹੈਂ ਤਿਸ ਪਾਹੈ–॥੩੭॥ਇਮ ਸੁਨਿਸਿੱਧ ਸਾਥ ਤਬਿ ਹੋਇ। ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਨਿਕਟਿ ਗਏ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਗਲੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਦਾਸੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਪੁਰਖ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਸਰਬ ਰਾਜ ਪਰ ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਕਿਯੋ। ਬਹੁਰ ਮਛਿੰਦਰ* ਗੋਰਖਨਾਥ। ਆਵਤਿ ਭਏ ਮੇਲ ਕਰਿ ਸਾਥ॥੩੯॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਬਿਠਾਯੋ। ਸੋ ਦਾਸੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਕਹ੍ਯੋ–ਮਨੁੱਖ ਦੇਹਿ ਹੈ ਵਿਸ਼ਨੂੰ[4]।ਤੁਰਤ ਦਯਾ ਕੋ ਫਲ ਦਿਯ ਤਿਸ ਨੂੰ[5]–॥ ੪੦ ॥ ਜੁਗ ਕੋ ਧਰਮ ਇਹੀ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਗੁਰੂ ਪਾਰਧੀ ਨ੍ਰਿਪ ਠਹਿਰਾਯੋ[6]। ਸਗਰੇ ਪਾਪ ਕਟੇ ਤਿਸ ਕੇਰੇ। ਯਾਂਤੇ ਸਿੱਖਹੁ ਸੁਨੋ ਭਲੇਰੇ॥੪੧॥ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਲੇ ਪਿਖਿ ਲਯੋ।ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ[7] ਪਾਰਧੀ ਭਯੋ। ਦਾਸੀ ਦੇਹਿ ਪੁਰਖ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ। ਬਹੁਰ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਠਹਿਰਯੋ ॥੪੨॥ ਭਯੋ ਦਯਾ ਕੋ ਫਲ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰੀ ਕਹਾਂ ਤੇ ਕਹਾਂ[8] ਬਿਸਾਲਾ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਪਰਮਾਰਥ[9] ਕੀਨਾ। ਗਨ ਸਿੱਧਨਿ ਕੌ ਦਰਸ਼ਨ ਲੀਨਾ ॥੪੩॥ ਅੰਤ ਸਮੇ ਤਨ ਤਯਾਗਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਬਸੇ ਬਿਸ਼ਨੁਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਸਾਰੇ†।ਇਮ ਕਲਜੁਗ ਕੋ ਧੰਨ ਬਖਾਨਾ। ਫਲ ਸਭਿ ਜੁਗ ਤੇ ਦੇਤਿ ਮਹਾਂਨਾ ॥ ੪੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਧੰਨ ਇਹ ਕਲਜੁਗ ਜੁਗਖਰਾ ਕਰਨੀ ਥੋਰੀ ਹੋਇ।ਔਰ ਜੁਗਨਿਤੇ ਅਤਿ ਭਲੋ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ ਸੋਇ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਨ੍ਰਿਪ ਬਿੱਕ੍ਰਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਮੇਨਾ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਵਾਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਛੁਟੀ ਮਸੰਦਨ ਤੇ ਸਕਲ ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਅਧਿਕ ਭਈ ਸਿੱਖੀ ਜਗਤ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਪ ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਆਵੈ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵੈ। ਅਨ ਗਨ ਧਨ ਭੂਖਨ ਅਰ-

[1]ਫੜ ਲਿਆਓ। [2]ਫੜਿਆ। [3](ਜੇ ਸਾਡਾ ਰਾਜਾ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਮੰਗੇ। [4]ਮਨੁਖਾ ਦੇਹੀ ਹੀ ਵਿਸ਼ਨੂ ਹੈ। [5]ਤਿਸ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਨੂੰ। [6]ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੈਧਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀਤਾ। [7]ਰਾਜੇ ਦਾ ਗੁਰੂ। [8]ਕੀ ਤੋਂ ਕੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। [9]ਬਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤਪ ਕਰਨ ਰੂਪੀ ਪਰਮਾਰਥ। *ਪਾਃ–ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਸੁ।

†ਅਜੇਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਏਹ 'ਲੋਕ ਗਾਥਾ' (Folk lore) ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਫਬਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰੀਤੇ।ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਭੰਤੇ ॥੨॥ ਜ਼ਰੀ ਬਾਦਲਾ ਕੇ ਬਡ ਥਾਨ। ਲਯਾਵਹਿਂ ਰੇਸ਼ਮੀ ਰੰਗੁ ਮਹਾਨ[1]। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ* ਕੇ ਮਸਰੂ[2] ਆਵੈਂ। ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲਯਾਵੈਂ॥੩॥ਖੀਨਖਾਬ ਕੇ ਥਾਨ ਘਨੇਰੇ। ਸੂਖਮ ਅੰਬਰ ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਸਤੁ ਸ਼ੁਭ ਹੋਇ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਖ ਆਨਹਿਂ ਸੋਇ ॥੪॥ ਧਰਿ ਮਿਰਯਾਦਾ ਪੂਜਾ ਕਰੈਂ। ਅਰਪਿ ਅਰਪਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮੁਦ ਭਰੈਂ। ਵਾਸੀ ਵਾਸੀ ਕੇ ਇਕ ਥਾਇਂ[3]। ਸਹਿਤ[4] ਤਿਹਾਵਲ ਦੇਗ ਬਨਾਇ ॥੫॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਭਜਨ ਕਰੰਤੇ। ਸਿੱਖਨਨ ਸੋਂ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੰਤੇ।ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਉਪਜਤਿ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ।ਜਿਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੰਗੁ ਭ੍ਰਾਤਾ[5] ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੬॥ ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਾਰੀ। ਪੂਜਾ ਮੇਲੇ ਪਰ ਹੁਇ ਭਾਰੀ। ਇਕ ਦਿਨਿ ਸਿੰਘ ਸੁਮਤਿ ਕੇ ਧਾਰੀ।ਬੈਠਿ ਪਰਸਪਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੭॥ 'ਸਤਿਗੁਰਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤਿ ਸੋਹਤਿ।ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ[6] ਸਭਿਨਿ ਮਨਮੋਹਤਿ। ਏਕ ਬਨਹਿ ਕੰਚਨ ਕੋ ਮੰਦਰ[7]। ਜ਼ੇਬ ਜਵਾਹਰ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ[8] ॥੮॥ ਦਰ ਪਰ ਮੁਕਤਾ ਝਾਲਰ ਹੋਇ। ਰਚਹਿਂ ਚਤੁਰ ਕਾਰੀਗਰ ਜੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਚੀਰ। ਏਕ ਰੰਗ ਕੇ ਧਰੇਂ ਸਰੀਰ॥੯॥ਦਮਕਹਿਂ ਹੀਰੇ ਆਦਿ ਜਰਾਊ। ਪਹਿਰ[9] ਬਿਭੂਖਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਊ। ਜਿਗਾ ਸੁ ਕਲਗ਼ੀ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰੈਂ। ਗਰ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋ ਡਾਰਹਿਂ ॥ ੧੦ ॥ ਤਰਕਸ਼ ਸਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜਾਲ। ਬਨੀ ਚੁਗਿਰਦੇ ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ। ਤਿਸ ਕੋ ਧਰਹਿਂ,ਧਨੁਖ ਲੇਂ ਹਾਥ।ਅਸ ਸ਼ੋਭਾ ਯੁਤ ਹੁਇਂ ਗੁਰ ਨਾਥ॥੧੧॥ ਕੰਚਨ ਸਦਨ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਫੇਰ।ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇਂ[10]।ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਾ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਹਮ ਪਿਖਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ' ॥ ੧੨ ॥ ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਅਸ ਮਸਲਤਿ ਕਰਹਿਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਧਰਹਿਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਕੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਲਖੀ ਬਾਤ ਇਹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੧੩ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਨਿ ਹਿਤ ਨਿਜ ਦਾਸ। ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ ਲਿਖਾਰੀ ਪਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਅਸ ਆਗਯਾ ਕਰੀ। 'ਹਰੀ ਮੋਹਿ ਸੰਗਤੁ ਸੁਖ ਭਰੀ[11]' ॥੧੪॥ ਲਿਖਹੁ ਹੁਕਮ-

---

[1]ਸੂਹੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ। [2]ਇਕ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ ਧਾਰੀਦਾਰ [ਸ:, ਮਸ਼ਰੂਅ=ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਸੂਤ ਦਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਿਆਂ ਕਪੜਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ]। [3]ਨੱਗਰ ਨਗਰ ਦੇ ਇਕ ਥਾਂ ਹੋ ਕਰਕੇ। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [5]ਜਿਵੇਂ ਭਰਾ ਨੂੰ ਭਰਾ ਮਿਲੇ। [6]ਵੇਖਦਿਆਂ। [7]ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੰਦਰ। [8]ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ। [9]ਪਹਿਰਨ। [10]ਵੇਖੀਏ। [11]ਮੇਰੀ ਸੰਗਤ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੀ ਭਰੀ ਰਹੇ। *ਪਾ:-ਰੰਗ।

ਨਾਮੇ ਸਭਿ ਦੇਸ਼। ਲਗਾਵਹਿਂ ਸੁਇਨਾ ਕਾਰ ਅਸ਼ੇਸ਼*। ਹੇਮ ਬੰਗਲਾ ਗੁਰੂ ਬਨਾਵਹਿ। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਹੀ ਕੰਚਨ ਲਗਾਵਹਿਂ’ ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਲਿਖਾਰੀ ਲਿਖਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਬਿਖੈ ਪਠਾਏ। ‘ਹੁਇ ਇਕ ਬੀਸੁ ਰਜਤ-ਪਨ ਤੋਲਾ[1]। ਅਸ ਕੁੰਦਨ[2] ਆਨਹਿ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ॥੧੬॥ ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਤਾਂ ਲੀਜੈ ਮੋਲ[3]। ਆਨਹੁ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਲਿਹੁ ਤੋਲ’। ਨੇਰੇ ਦੂਰ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿ ਪਠੋਯੋ। ਖੋਲਯੋ ਕਾਗਦ ਸਿੱਖਨਿ ਪਠ੍ਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਲੈ ਲੈ ਕੰਚਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਕੁੰਦਨ ਕੀ ਸ਼ੁਭਿ† ਜਿਨਸ ਲਿਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕਹੇਯੋ ‘ਲਿਖੀਜੈ। ਜਗੰਨਾਥ[4] ਪਰ ਹੁਕਮ ਪਠੀਜੈ’ ॥੧੮॥ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪਰ ਲਿਖਯੋ ਪਠਾਯੋ। ਹੁਕਮ ਮੇਵੜਾ ਲੇ ਕਰਿ ਧਾਯੋ। ਹੁਤੇ ਜੁ ਪਾਂਡੇ ਤਿਹ ਪਰ-ਧਾਨਾ। ਕਾਗਦ ਦਿਯੋ ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਕੇ ਪਾਨਾ ॥੧੯॥ ਪਢਿ ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਏ।–ਜਗੰਨਾਥ ਪਰ ਕੌਨ ਪਠਾਏ[5]? ਹਮ ਤੇ ਕਿਸਕੋ ਜਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਐਸੋ ਕਉਨ ਭਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ–॥੨੦॥ ਰਹੇਯੋ ਮੇਵੜੋ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਲਖਹਿ–ਕਰਹਿਂਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਮੂ[6]। ਤਿਨ ਕੋ ਲਿਖਯੋ ਬਿਅਰਥ ਨ ਜਾਵੈ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਗੁਰ ਕਾਰ ਦਿਵਾਵੈ–॥ ੨੧ ॥ ਤਹਿਂ ਕੋ ਜੋ ਰਾਜਾ ਧਰਮਾਤਮ। ਲਖਹਿ ਸੁ ਠਾਕਰ ਬਡੋ‡ ਮਹਾਤਮ[7]। ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਏਕਲ ਥਿਰਿਯੋ। ਜਗੰਨਾਥ ਤਬਿ ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਿਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਅਪਰ ਨ ਸੁਨਹਿਂ, ਸਰਬ ਪਰ ਸੋਏ[8]। ਭੂਪਤਿ ਸੁਨਹਿ ਕਹੇਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਏ। ‘ਭੋ ਮਹਿਪਾਲਕ! ਮਮ ਅਵਤਾਰ। ਲੀਨਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਿ ॥ ੨੩ ॥ ਰਾਖਨਿ ਹਿੰਦੁਪਨੇ ਕੀ ਲਾਜ। ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕਾਜ। ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਨਿਕੇਤ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਤਿਨ੍ਹ ਖੋਵਨਿ ਹੇਤੁ ॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ ਪਰ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਭਯੋ। ਕੁੰਦਨ ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ਨ ਲਯੋ। ਸੋ ਮੇਰੋ ਹੀ ਹੁਕਮ ਪਛਾਨ। ਉਰ ਸੰਦੇਹ ਨ ਆਨਹੁ ਆਨ ॥ ੨੫ ॥ ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਦਿਹੁ ਸੌ ਤੋਲਾ। ਕੁੰਦਨ ਜਿਨਸ[9] ਹੋਇ ਬਹੁ ਮੋਲਾ। ਅਹੈ ਮੇਵਰਾ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਿ ਸਕਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਸਾਦਰ ਦੀਜਹਿ

[1]ਇਕੀਸ ਰੁਪੇ ਤੋਲੇ ਵਾਲਾ। [2]ਸ਼ੁੱਧ ਸੋਨਾ। [3]ਜੇ ਐਸਾ (ਘਰ) ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁੱਲ ਲਈ ਆਉਣਾ। [4]ਜਗਨ ਨਾਥ। [5]ਜਗਨ ਨਾਥ ਤੇ ਕੌਣ (ਹੁਕਮ) ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ?। [6]ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਜ ਸਵਾਰਨਗੇ। [7]ਠਾਕਰਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਮਹਾਤਮ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। [8]ਹੋਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ (ਲੰਮੇ) ਪੈ ਕੇ ਸੁੱਤੇ ਸਨ। [9]ਕੁੰਦਨ ਦੀ ਕਿਸਮ।

*ਪਾ:–ਹਮੇਸ਼। †ਪਾ:–ਸਮ ਸਭ। ‡ਪਾ:–ਮਹਾ।

ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ। ਬਿਰਥਾ ਹੁਕਮ ਫਿਰਹਿ ਨਹਿ ਜਿਸ ਤੌ[1]। ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਾਲਕ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਹੋਤ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਸੌ ਤੋਲਾ ਕੁੰਦਨ ਮੰਗਵਾਇਸ। ਪਾਰਖੁ ਢਿਗ ਨੀਕੇ ਪਰਖਾਇਸਿ। ਦਿਯੋ ਤੋਲ ਕਰਿ ਲੇ ਸੋ ਆਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਆਨਿ ਅਰਪਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਭਈ ਬਾਰਤਾ ਤਿਹਠਾਂ ਜੈਸੇ। ਹੇਮ ਲੇਨਿ ਕੀ ਬਰਨੀ ਤੈਸੇ। ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਬਹੁ ਬਿਕਸਾਏ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਦੁਹੂੰ ਲੋਗ ਕੀ ਸਭਿ ਵਡਿਆਈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੀਸ ਟਿਕਾਈ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਹੁਕਮ ਪਠਾਏ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਿਨ ਮਾਨਜੋ ਹਰਖਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਕੁੰਦਨ ਮੋਲ ਲੀਨ ਪਰਖਾਏ। ਭੇਜਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਭਈ। ਪਾਪ ਤਾਪ ਸਗਰੇ ਬਿਨਸਈ ॥ ੩੧ ॥

ਮੀਆਂ ਦੌਲਾ ਬਿਚ ਗੁਜਰਾਤ। ਮਹਾਂ ਫਕੀਰ ਧੀਰ ਬਿੱਖਯਾਤ। ਆਰਬਲਾ ਬਪੁ[2] ਬਿਤੀ ਬਿਸਾਲ। ਸਰਬ ਸਿੱਧਿ ਧਰਤਾ ਸਭਿ ਕਾਲ ॥੩੨॥ ਜਬਿ ਗੁਜਰਾਤ ਹੁਕਮ ਗੁਰ ਗਯੋ। ਸਿਖ ਲੋਕਨਿ ਤੇ ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਲਯੋ। ਬਹੁਤ ਬਿਸੂਰਤ ਉਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।—ਹਮ ਪਰ ਹੁਕਮ ਲਿਖਯੋ ਗੁਰ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਮੈਂ ਹਾਂ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੋ। ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਆਸ਼ਾ ਮਮ ਉਰ ਕੋ—। ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਤਿ ਉਰ ਪਛੁਤਾਯੋ। ਸੌ ਤੋਲਾ ਕੁੰਦਨ ਸ਼ੁਭ ਲਯਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ ਪਠਾਯੋ। ਬਿਨਤੀ ਲਿਖੀ 'ਨ ਮੈਂ ਚਿਤ ਆਯੋ*। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਸਿਮਰੌਂ ਨਾਮ। ਸਦਨ ਜੁ ਤੁਮ ਕੋ ਸਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ ॥ ੩੫ ॥ ਸੇਵਾ ਸਮੇ ਮੋਹਿ ਚਿਤ ਕਰੀਐ[3]। ਅਪਨੋ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਬਿਚਰੀਐ'। ਤਿਸ ਕੋ ਕੁੰਦਨ ਲੇ ਪਠਿ ਅਰਜ਼ੀ[4]। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਧਿਕ ਉਰ ਗੁਰ ਜੀ ॥੩੬॥ 'ਦੌਲਾਸ਼ਾਹੁ ਸੁ ਮੌਲਾ ਪਯਾਰੋ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਦਾ ਉਰ ਧਾਰੋ। ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕੋ ਕਰਤਾ। ਦੇਖਿ ਦੁਖੀਨਿ ਦਯਾ ਦਿਲ ਧਰਤਾ ॥ ੩੭ ॥ ਰਹੈ ਨਿਮਾਨੋ ਅਹੈ ਮਹਾਨੋ[5]। ਲਹਯੋ ਟਿਕਾਨੋ ਆਨੰਦ ਥਾਨੋ[6]'। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ। ਨਿਜ ਭਗਤਨਿ ਕੋ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ੩੮ ॥ ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਪਠਾਯੋ। ਸਰਬ ਥਾਨ

---

[1](ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ)। [2]ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਆਯੂ। [3]ਚੇਤੇ ਕਰੋ। [4]ਸੋਨਾ ਲੈਕੇ ਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਕੇ। [5]ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਾਨ ਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਕੇ। [6]ਅਨੰਦ ਦੇ ਥਾਂ ਉਸ ਟਿਕਾ ਲਿਆ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਲਜਾਯੋ।

ਤੇ ਕੁੰਦਨ ਆਯੋ। ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ ਏਕ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਗਿਣਤੀ ਜਿਸ ਕੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ ॥੩੯॥ ਇਹ ਮਾਇਆ ਕੋ ਕੀਨ ਚਲਿੱਤ੍ਰਾ। ਨਿਜ ਸੰਗਤ ਕੋ ਕਿਯੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ। ਜਬਿ ਤੇ ਕੋਸ਼ ਵਿਖੈ ਧਰਿਵਾਯਸਿ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਉਰ ਚੇਤਾ ਨਹਿੰ ਆਯਸਿ॥੪੦॥ਕੋਸ਼ ਬਿਖੈ ਕੋਸ਼ਪ ਧਰਿ ਲੀਨ। ਨਹਿ ਕਿਛ ਕੀਨ[੧] ਨ ਕਿਸ ਕੋ ਦੀਨ। ਭਈ ਇਕੱਤਰ ਲੱਖਮੀ ਭਾਰੀ॥ ਨਹਿੰ ਤਿਸ ਤੇ ਕੁਛ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰੀ ॥੪੧॥ ਅਚਰਜ ਲੀਲਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੈਂ ॥ ਨਹਿੰ ਕਿਸ ਕੋ ਮਨ ਜਾਨੀ ਪਰੈ।ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਬਾਕ ਜੋ ਭਯੋ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਜ ਫਟ ਗਯੋ' ॥ ੪੨ ॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਉਪਜਨਿ ਕਿਯੋ। ਸੋ ਜਹਾਜ ਸਾਬਤ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਟੂਟੇ ਫੂਟੇ ਬਹੁ ਫਟਗਏ[੨]। ਤੇਜ ਪੰਥ ਕੋ ਪਿਖਿ ਇਕ ਭਏ[੩] ॥੪੩॥ ਯੌਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਬਿਘਨ ਤੇ ਦਾਸ ਉਧਾਰੇ। ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰੇ[੪]। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਹੈ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ "ਬਾਤਿ ਬਾਤ ਮੈਂ ਬਾਤ। ਜੋ ਸਾਧੇ ਸਿਧ ਹੋਤਿ ਤਿਸ ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ ਜਿਮ ਧਾਤ"[੫] ॥ ੪੫ ॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਕੰਚਨ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਥਾਨ ਸਾੜਨੇ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਤਲੁਜ ਵਿੱਚ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਬਰਸ ਮਹਿੰ ਕੇਤਿਕ ਛਠਵੈਂ ਮਾਸ। ਆਵਹਿੰ ਅਰਪਹਿੰ ਪਾਇੰ ਫਲ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਧਨ ਅਨਗਨਤ ਚਲਨੋ ਨਿਤ ਆਵਹਿ। ਕੁਛ ਗਿਨਤੀ ਕਿਸ ਕੋ ਨਹਿੰ ਪਾਵਹਿ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਲੀਲ੍ਹਾ ਅਚਰਜ ਕਰਹਿੰ ਬਿਸਾਲਾ* ॥੨॥ ਦਾਸਨਿ ਸੋਂ ਇਮ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਸਕਲ ਨਿਕਾਸਹੁ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨਾ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਧਰਹੁ ਅਗਾਰੀ।ਬਹੁਲਗੁ ਜਾਹੁ[੬] ਨ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰੀ'। ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਆਗਯਾ ਕੋ ਕਰਤਿ ਨਿਕਾਸੇ। ਜ਼ਰੀ ਬਾਫਤਾ ਮਲਮਲ ਖਾਸੇ।

---

[੧]ਭਾਵ ਨਾ ਵਰਤਿਆ। [੨]ਟੁੱਟਦਿਆਂ ਟੁੱਟਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਟੁਟ ਗਏ। [੩]ਪੰਥ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਹੋ ਗਏ। [੪]ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਬੜੀ ਫੈਲਾਈ। [੫](ਸਧਾਰਨ) ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਹਜ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧਿਆਂ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰੇ ਧਾਤੂ ਨੂੰ ਸਾਧਿਆਂ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸਿੱਧ ਔਖਧੀ ਯਾ ਰਸਾਯਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ['ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ' ਨਾਮ ਵੈਦਕ ਵਿਚ 'ਪਾਰੇ' ਦਾ ਹੈ] (ਅ) 'ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ' ਨਾਮ ਸ਼ੁਧ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧ ਧਾਤੂ। [ਬਾਤ=ਗਲ। ਬਾਤ=ਨ੍ਰਿਬਾਰਤ, ਗੁਹਜ ਭਾਵ]। [੬]ਬਹੁਤੇ ਲੱਗ ਪਵੋ। *ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਤਾਸ[1] ਬਾਦਲਾ[2] ਚਮਕਤਿ ਘਨੇ। ਖੀਨਖਾਬ ਜ਼ਰ ਬੂਟੇ ਸਨੇ[3] ॥ ੪ ॥
ਭਾਰ ਉਠਾਵਤਿ ਲੇ ਲੇ ਆਵਹਿਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਟਿਕਾਵਹਿਂ ॥
ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਜਾਤਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੋ।ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਲ੍ਯਾਇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ॥੫॥ਸੋ
ਸਗਰੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸਾਏ। ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਏ। ਅਨਿਕ
ਜਾਤਿ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਘਨੇ। ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਏ ਜ਼ਰਿ ਸਨੇ[4] ॥ ੬ ॥ ਜਿਨ ਕੋ
ਦੇਖਤਿ ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਸ। ਮਨਹੁਂ ਦੇਤਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[5]। ਕਾਰੀਗਰ
ਚਤਰਨਿ ਕੇ ਕਰੇ[6]। ਸਭਿ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਆਗੇ ਧਰੇ ॥੭॥ ਬਹੁਰ ਜੌਨ-
ਪੁਰ ਆਦਿਕ ਜੇਤੇ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਪਠਵਤਿ ਤੇਤੇ। ਅਤਰ ਫੁਲੇਲ
ਬਿਸਾਲ ਤਹਾਂ ਕੋ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਸੋ ਨਿਕਸਾਇ ਮਹਾਂਕੋ ॥੮॥ ਜਬਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਕੋ ਧਰਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਦਾਸਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ। 'ਅਤਰ ਫੁਲੇਲਨ
ਥਾਨ ਭਿਗੋਵਹੁ। ਤਾਸ ਬਾਦਲਾ ਆਦਿਕ ਜੋਵਹੁ' ॥ ੯ ॥ ਬਡੇ ਬਡੇ ਪੁਰਿ
ਤੇ ਬਹੁ ਆਏ[7]। ਕਹਿ ਕਰਿ ਅਤਰ ਫੁਲੇਲ ਭਿਗਾਏ। ਦਾਸ ਸਮੀਪੀ
ਬਿਸਮਤ ਜੋਵਤਿ। ਕਹਾ ਲੀਲਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਹੋਵਤਿ ॥੧੦॥ ਕਹਿ ਸਭਿ-
ਹਿਨਿ ਕੋ ਆਗ ਲਗਾਈ। ਜਰਿ ਬਰਿ ਭਸਮ ਭਈ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਅਤਰ
ਸਮੇਤ ਫੁਕਾਏ ਥਾਨ। ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ ਮੋਲ ਮਹਾਨ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਨ ਤੇ
ਨਿਕਸਯੋ ਰਜਤ ਘਨੇਰਾ[8]।ਇਕਠੋ ਕਰਿਵਾਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।ਬੰਧਿ ਪੋਟ ਦੇ ਗੰਢ
ਸਭਿਨਿ ਕੋ[9]।ਹੁਕਮ ਮੰਨਿ ਦਾਸਨਿ ਧਰਿ ਤਿਨ ਕੋ॥੧੨॥ ਵਹਿਰ ਧਰਾਇ
ਉਠੇ ਗੋਸਾਂਈ। ਨਹੀਂ ਕੋਸ਼ ਮਹਿਂ[10]ਸੌਂਪਿ ਧਰਾਈ। ਇਮ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਰਿ
ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ। ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁਲਤਿ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੇ ॥੧੩॥ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਨਦੀ
ਕਿਨਾਰੇ ਗਏ। ਦਾਸਨ ਸਾਥ ਹੁਕਮ ਅਸ ਕਏ। ਏਕ ਗਾਥ ਪਰ ਜਿਹਠਾਂ
ਪਾਨੀ। ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯਹੁ*ਆਨੀ॥੧੪॥ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਮਹਾ-
ਰਾਜ। ਜੋਤਿ ਬਦਨ ਪਰ ਰਹੀ ਬਿਰਾਜ।ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਤਿਸ ਥਾਨ ਲਗਾਏ।
ਜਲ ਮਹਿਂ ਏਕ ਗਰਤ ਖਨਵਾਏ ॥ ੧੫ ॥ ਬਹੁਰ ਹੁਕਮ ਬਹੁਤਨਿ

[1]ਤਿੱਲੇ ਦਾ ਕਪੜਾ [ਹਿੰਦੀ, ਤਾਸ਼]। [2]ਜ਼ਰਬਫਤ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਪੜਾ ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਉਣਿਆ। [3]ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਸਮੇਤ। [4]ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਨਾਲ (ਕੱਢੇ ਹੋਏ)। [5]ਬਹੁਤ ਚਾਨਣਾ। (ਅ) ਜਦ ਚਮਕਦੇ ਹਨ ਮਾਨੋਂ ਕਿਰਨਾਂ ਛੁਟਦੀਆਂ ਹਨ। [6]ਚਤੁਰ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ। [7]ਬੜੇ ਬੜੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਜੋ (ਕਪੜੇ) ਆਏ ਸਨ। [8]ਬਹੁਤ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ। [ਸਂਸ:, ਰਜਤ=ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ]। [9]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਢ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। [10]ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ।

*ਪਾ:—ਡਸਾਵਹੁ।

ਕੋ ਦੀਨਾ। ਸਿਖ ਦਾਸਨਿ ਸੋ ਮਾਨਨਿ ਕੀਨਾ[1]। 'ਕੰਚਨ ਮਹਾਂ ਰਜਤਪਣ ਜੇਊ ॥ ਕੋਸ਼ ਬਿਖੈ ਤੇ ਆਨਹੁ ਸੋਊ' ॥੧੬॥ ਸਿੱਖ ਸੈਂਕਰੇ ਲਗੇ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਕੰਚਨ ਪੋਟ ਬੰਧਿ ਸਿਰ ਧਾਰੇ। ਜੋ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਹਿ ਮੰਗਵਾਯੋ[2]। ਅਪਰ ਹੁਤੇ ਸੋ ਸਕਲ ਅਨਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਮਹਾਂ ਰਜਤਪਣ ਸਿਰ* ਧਰਿ ਲ੍ਯਾਵਹਿ[3]। ਗਰਤ ਗੁਰੂ ਆਗੈ ਤਹਿੰ ਪਾਵਹਿੰ[4]। ਘਰਿ ਸਲਿਤਾ ਲਗ ਹੋਯਹੁ ਲਾਰਾ[5]। ਇਕ ਆਵਤਿ ਇਕ ਜਾਤ ਸਿਧਾਰਾ ॥੧੮॥ ਤੋਰੇ ਆਨ ਰਜਤਪਣ ਕੇਰੇ[6]। ਬਹੁਤ ਅਸ਼ਰਫੀ ਲੇ ਲੇ ਗੇਰੇ।ਰਜਤ ਹੇਮ ਕੋ ਜਿਤੋ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸਿਰ ਧਰਿ ਆਨਾ ॥੧੯॥ ਬਹੁਰ ਹੁਕਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਲ੍ਯਾਵਹੁ ਅਬਹਿ ਜਵਾਹਰ ਖਾਨਾ[7]'। ਲ੍ਯਾਵਨ ਲਾਗੇ ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ। ਗੇਰੇ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਮਹਿੰ ਤੀਰੇ[8] ॥ ੨੦ ॥ ਕੰਚਨ ਚਾਂਦੀ ਕੇ ਬਹੁ ਬਾਸਨ। ਹੇਮ ਜਰਾਊ ਲ੍ਯਾਇ ਸੁ ਦਾਸਨਿ।ਡਾਰਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਗਰਤ ਮਝਾਰੇ। ਲੋਪ ਹੋਤਿ ਨਹਿੰ ਪਰਹਿੰ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਜੇਤਿਕ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਤਹਿੰ ਪਾਸ। ਕਰਹਿੰ ਕਾਰ ਜਿਮ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਪੁਨਹਿ ਸਿਲਹਖਾਨਾ[9] ਮੰਗਵਾਇਵ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਇਵ ॥੨੨॥ ਕੰਚਨ ਮੁਸ਼ਟ ਜਰਾਵ ਜਵਾਹਰ। ਖੰਡੇ ਖੜਗ ਦੁਧਾਰੇ ਜ਼ਾਹਰ। ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਜਰੇ ਜਿ ਸੰਗ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਅਨਿਕ ਨਿਖੰਗ ॥੨੩॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਰਾਸਨ ਕੀਮਤ ਮਹਾਂ। ਸਭਿ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਇ ਤਹਾਂ।ਤਬਿ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਪਨਚ[10] ਉਤਾਰਾ। ਕਟ ਲਪੇਟ ਕਰਿ ਢਾਂਪਯੋ ਸਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਕੀਨ ਦੁਰਾਵਨ ਭਲੇ ਬਨਾਇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਰਾਸਨ ਡਾਰੇ ਆਇ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨੇ ਸੋ ਜਾਨਾ। ਨਿਕਟ ਸਿੱਖਨ ਭ੍ਰਾ ਤਬਹੁ ਬਖਾਨਾ ॥੨੫॥ 'ਕਟ ਸੋਂ ਕਹਾਂ ਲਪੇਟਨ ਕਰਿਯੋ?'। ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਕੋ ਸੋ ਉਰ ਡਰਿਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਠਾਨੀ ਗਿਨਤੀ ॥੨੬॥ ਮਮ ਕਮਾਨ ਕੋ ਪਨਚ ਪੁਰਾਨਾ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸੰਗ ਲਰਹਿੰ ਜਿਸ ਬਾਨਾ। ਇਹ† ਜੋ ਟੂਟ ਜਾਇ ਜਿਸ ਬਾਰੀ। ਤਬਹਿੰ ਚਢ਼ਾ-

[1]ਉਹ (ਹੁਕਮ) ਮੰਨ ਲੀਤਾ। [2]ਕਹਿ ਕਹਿਕੇ ਮੰਗਾਯਾ ਸੀ। [3]ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਧਰ ਧਰਕੇ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [4]ਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਜੋ ਟੋਆ ਸੀ ਤਿਸ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਘਰ ਤੋਂ ਨਦੀ ਤਕ ਇਕ ਕਤਾਰ ਬੱਝ ਗਈ (ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ)। [6]ਰੁਪੱਯਾਂ ਦੇ ਤੋੜੇ ਲਿਆਕੇ [ਤੋੜਾ=ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੈ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। [7]ਜਵਾਹਰਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਜਵਾਹਿਰ ਲਿਆਓ। [8]ਕਿਨਾਰੇ ਖੜੋਕੇ। [9]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘਰ। [10]ਚਿੱਲਾ।

*ਪਾ:—ਸਰ। †ਪਾ:—ਇਨ।

ਵਹੁ ਇਹ ਗੁਨ ਧਾਰੀ[1] ॥ ੨੭ ॥ ਰਹਤਿ ਪੰਥ ਕੀ ਨੀਤਿ ਲਗਾਈ। ਚਹੁੰ-ਦਿਸ਼ ਬਿਖੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਸਮੁਦਾਈ’। ਬੋਲੇ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਅਵਿਤੰਸ਼। ‘ਇਹੁ ਪੂਜਾ ਕੀ ਹੈ ਸਭਿ ਅੰਸ਼ ॥ ੨੮ ॥ ਬਿਖ ਸਮਾਨ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੈ। ਹੀਨ ਬੀਰਤਾ ਕਰਤੀ ਜੋ ਹੈ[2]।ਦੋਨੋ ਲੋਕਨਿ ਕਰਤਿ ਬਿਗਾਰ। ਲੇਨਹਾਰ ਕੇ ਪੁੰਨ ਨਿਵਾਰ* ॥੨੯॥ਜਪੁ ਤਪੁ ਐਂਚਿ ਲੇਤਿ ਇਸ ਭਾਇ। ਪੋਲਤੀਲ ਤੇ ਜਲ ਜਿਮ ਜਾਇ[3]। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕੋ ਕਰਹੁ ਬਿਬੇਕ[4]। ਔਗੁਨ ਇਸ ਮਹਿਂ ਲਖਹੁ ਅਨੇਕ’ ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਸੋ ਥਰਹਰ ਕਾਂਪਾ। ਚਰਨ ਪਰਯੋ ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਆਪਾ। ‘ਪ੍ਰਭੁ ਲਗ੍ਯੋ ਅਬਿ ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨੀ। ਮਾਫ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਇਹ ਮਮ ਕਰਨੀ ॥੩੧॥ ਨਾਮ ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰਾ।ਅਧਮ ਉਧਾਰਨ ਬਿਰੰਦ ਤੁਮਾਰਾ’। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨ। ‘ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਪਨਚ ਧਰਹੁ ਇਸ ਥਾਨ ॥ ੩੨ ॥ ਵਸਤੂ ਅਪਰ ਕੋਸ਼ ਮਹਿਂ ਜੇਤੀ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਤੂਰਨ ਆਨਹੁ ਤੇਤੀ। ਕੋਸ਼ਪਤੀ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰਨਿ[5]। ਸਭਿ ਸਥਾਨ ਤੇ ਹੇਰਿ ਸੰਭਾਰਨਿ[6]॥ ੩੩ ॥ ਸਭਿ ਨਿਕਾਸ ਸਿੰਘਨ ਕਰ ਦੇਹੁ[7]। ਖਰੇ ਨ ਹੋਵਹਿਂ ਲਗਾਇੰ ਅਛੇਹੁ’। ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਬਡ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨਾ। ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਸਕਹਿ ਪਰਮਾਨਾ[8]॥੩੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਢੋਵੈਂ। ਮਹਾਂ ਅਨੂਠੀ ਵਸਤੂ ਜੋਵੈਂ।ਤੂਰਨ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਕਰਿ ਆਨਹਿਂ। ਕੰਚਨ ਆਯੁਧ ਰਜਤ ਮਹਾਂਨਹਿ॥੩੫॥ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜੋਤਿ ਜਗੇ ਤੇ।ਜਲ ਮਹਿਂ ਗੇਰਤਿ ਆਨਿ ਤ੍ਰਬੇਤੇ[9]। ਐਸੋ ਕੌਨ ਹੁਕਮ ਕੋ ਹੇਰਹਿ। ਗੁਰੂ ਤਜਹਿ ਤਿਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲੋਰਹਿ[10] ॥ ੩੬ ॥ ਅਨਗਨ ਸਿੱਖ ਅਨਗਨਤੀ ਵਾਰੀ। ਅਨਗਨ ਧਨ ਆਨਤਿ ਜਲ ਡਾਰੀ†। ਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਤੇ ਦੌਰਤਿ ਜਾਂਹੀ। ਆਇੰ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤਹਿਂ ਬਿਲਮਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥੩੭॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਲਗ ਢੋਵਨ ਗਨ ਕਰਿਯੋ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿਤੇ ਤਬਿ ਭਰਿਯੋ। ਜਬਿ ਸਭਿ ਆਇ ਚੁਕ੍ਯੋ ਅਸਬਾਬ। ਸਭਿ ਦਿਨ ਧਰਤੇ ਰਹੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥ ੩੮ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ।‘ਅਬਿ ਤੌ ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਆਯੋ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਅਬਿ ਡੇਰੇ ਚਲੋ। ਬਿਸਰਾਮਹੁ

---

[1]ਇਸ ਚਿੱਲੇ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂਗਾ,[ਸੰਸਃ,ਗੁਣ=ਚਿੱਲਾ]। [2]ਜੋ ਬੀਰਤਾ ਤੋਂ ਹੀਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। [3]ਪੋਲੀ ਤੀਲ ਵਿਚ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਖਿੱਚ ਲਈਦਾ ਹੈ। [4]ਵਿਚਾਰੋ। [5]ਜਾਕੇ ਕਹੋ। [6]ਭਾਲਕੇ ਵੇਖਕੇ। [7]ਸਿੰਘਾਂ ਹੱਥੀਂ ਭੇਜੋ। [8]ਅੰਦਾਜ਼ਾ। [9]ਢੇਤੀ ਛੇਤੀ ਲਿਆਕੇ. [10]ਗੁਰੂ (ਜਿਸ ਧਨ ਦਾ) ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨ (ਤੇ ਸਿੱਖ) ਉਸ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਲੋੜੇ (ਐਸਾ ਕੌਣ ਸਿੱਖ ਹੈ)।

*ਪਾ:-ਪੁੰਨਨਿਹਾਰਿ। †ਪਾ:-ਝਾਰੀ।

ਤਨ ਤੇ ਸ਼ੂਮ ਦਲੋ[1]’ ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਗੋਸਾਈਂ । ਸਿੰਘ ਸਮੂਹ ਸੰਗ ਸੁਖ ਪਾਈ । ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਬਿਰਾਜੇ ਆਇ।ਸਭਿ ਸਿਖ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਇਂ ॥ ੪੦ ॥ ਜਬਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਦਯੋ[2] । ਪਰਬਤ ਪਤੀ ਦੂਤ ਸੁਨਿ ਲਯੋ । ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਸੁਧ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਈ । ‘ਗਾਡਯੋ ਧਨ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਥਾਈਂ’ ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੌਨ ਮੂਢ ਲਲਚਾਨੇ । ਭਇ ਤਿਮਰ ਆਏ ਤਿਸ ਥਾਨੇ । ਗਯੋ ਦੇਖਿ ਤਿਨ ਥਾਇਂ ਬਤਾਈ[3] । ‘ਇਹਠਾਂ ਧਰਯੋ ਕੋਸ਼ ਸਮੁਦਾਈ’ ॥੪੨॥ ਸੁਭਟ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਕਰਿ ਠਾਂਢੇ । ਪਰਿ ਦਿਸ਼ ਕਰੇ ਲਰਨ ਹਿਤ ਗਾਢੇ । ਲਗੇ ਸੈਂਕਰੇ ਖੋਜਨਿ ਤਹਾਂ । ਨਹਿਂ ਜਾਨੈਂ ਮੂਰਖ ਹੈ ਕਹਾਂ ॥੪੩॥ ਸਭਿ ਜਾਮਨਿ ਲੌ ਖੋਜਤਿ ਰਹੇ । ਨਦੀ ਬੀਚ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਜਿਨ ਕਹੇ[4] । ‘ਇਸ ਥਲ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਦਿਨ ਸਾਰੇ । ਤਿਨ ਆਨੈ ਸਗਰੋ ਧਨ ਡਾਰੇ’ ॥੪੪॥ ਜਾਰਿ ਮਸਾਲੈਂ ਖੋਜਤਿ ਰਹੇ । ਖਨਹਿਂ ਮ੍ਰਿੱਤਕਾ ਜਲ ਮਹਿਂ ਲਹੇ । ਹੋਤ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸੋ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਏ । ਰਿਦੈ ਬਿਸੂਰਤਿ ਜਨੁ ਲੁਟ ਲਏ॥੪੫॥ਚੜ੍ਹਯੋ ਦਿਵਸ ਸਿਖ ਦੇਖਨਿ ਆਇ।ਬਹੁਤ ਸਥਾਨ ਗਰਤ ਖਨਵਾਏ[5] । ਖੋਜ[6] ਸੈਂਕਰੇ ਮਨੁਖਨਿ ਕੇਰਾ । ਇਤ ਉਤਿ ਬਿਚਰੇ ਸੋ ਸਭਿ ਹੇਰਾ ॥ ੪੬॥ ਇਮ ਅਵਿਲੋਕਿ ਗਏ ਗੁਰ ਪਾਸੀ । ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਤਟ ਕੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ।‘ਖਨੀ ਥਾਉਂ ਤਹਿਂ ਦੂਰ ਘਨੇਰੀ । ਘਨੀ ਪੈੜ[6] ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਹੇਰੀ’ ॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । ‘ਹੈਂ ਪਹਾਰੀਏ ਨਰ ਅਨਜਾਨਾ॥ ਸਭਿ ਮਾਇਆ ਅਸਬਾਬ ਜੁ ਰਾਸੀ[7] । ਹਮ ਸੌਂਪਯੋ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਕੇ ਪਾਸੀ ॥ ੪੮॥ ਧਰੀ ਧ੍ਰੋਹਰ[8] ਹਮ ਸਭਿ ਸੰਭਾਰਿ।ਰਹਿ ਚਿਰਕਾਲਹਿ ਇਸੀ ਮਝਾਰ । ਪੰਥ ਹਮਾਰੋ ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਭਾਰੋ । ਪ੍ਰਿਥੀ ਰਾਜ ਲੇ* ਕਰਹਿਂ ਉਦਾਰੋ ॥ ੪੯ ॥ ਸਿੰਘ ਪੁਰਖ ਜਨਮਹਿ ਬਲਿ ਭਾਰੀ । ਮਹਾਂ ਤੇਜਸੀ ਰਿਪੁਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰੀ । ਤਿਸ ਕੇ ਹਿਤ ਹਮ ਨੇ ਇਹ ਰਾਖੀ।ਸੋ ਆਵੈ ਇਸ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖੀ ॥੫੦॥ ਲੇਹਿ ਅਮਾਨਤ ਅਪਨੀ ਆਇ । ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਮਾਂ ਸਕਲ ਬਨ ਜਾਇ। ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੇ ਇਹ ਕਰ ਆਵੈ।ਜੇ ਕਰਿ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਬਨਾਵੈ’॥੫੧॥

[1]ਬਕਾਨ ਲਾਹੋ। [2]ਹੁਕਮ ਸਵੇਰੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਧਨ ਲੁੱਟਣ ਦਾ)। [3]ਜੋ ਵੇਖ ਗਿਆ ਸੀ (ਦੂਤ) ਤਿਸ ਨੇ ਥਾਂ ਦੱਸੀ। [4]ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਜਿਸ ਨੇ ਕਹਿਆ। [5]ਪੱਟੇ ਹੋਏ ਟੋਏ (ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੇਖੇ)। [6]ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ। [7]ਸਾਰਾ ਹੀ। [8]ਅਮਾਨਤ [ਪੰਜਾ:, ਧਰੋਹਰ=ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਅਮਾਨਤ ਰੱਖੀ ਸ਼ੈ]। *ਪਾ:-ਕੇ।

[1]ਜਿਤਨੋ ਧਨ ਗੁਰ ਸਲਿਤਾ ਡਾਰਾ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕਿਛੁ ਗਿਨਯੋ ਬਿਚਾਰਾ। ਨੌ ਕਰੋੜ ਨਗਦੀ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਵਸਤੁ ਮੋਲ ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਨ ਲਖਾਯੋ॥੫੨॥ ਕੰਚਨ ਕੀ ਕਛੁ ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹੀ। ਮਹਾਂ ਜਵਾਹਰ ਮੋਲ ਨ ਤਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਘਰ ਜਹਿਂ ਲਖਮੀ ਤਹਿਂ ਰਹੈ[1]। ਤਿਸ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕੋ ਕਹੈ॥ ੫੩ ॥ ਇਹ* ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਰੁਚਿਰ ਬਿਲਾਸ। ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਕੋ ਕਰੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸਦਾ ਬਿਅੰਤ ਅੰਤ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ। ਸੰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਕੌਨ ਤਿਨ ਚਾਹੀ॥੫੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਮੈ ਦ੍ਰੱਬਧਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਫਕੀਰ ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਬੁੱਕ ਭੇਟਾ ਲਿਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ †ਇਕ ਬਿਰ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਤੇ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਪਰੀ ਰਹੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹਿ‡ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਰੀ ਮੇਵਰੇ ਸੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ। 'ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ। ਘਨੀ ਬਟੋਰਨ ਹ੍ਵੈ ਚਲਿ ਆਈ। ਬੀਤੇ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਥਾਈ' ॥ ੨॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਤ ਕੋ ਸਭਿ ਕਿਛ ਤਯਾਰੀ। ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਪਿਛਾਰੀ§। ਕਹਿ ਦੀਜਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਇਮ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸੇਵਕ ਸਮੁਦਾਈ। ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਕੇ ਕਰੇ ਬਿਛੌਨੇ। ਹੇਮ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯਹੁ ਲੋਨੇ[2] ॥ ੪॥ ਆਸਤਰਨ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਸੇਜਬੰਦ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ। ਕਟ ਸੌਂ ਕਸਿ ਨਿਖੰਗ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਧਨੁ[3] ਕਰਿ ਗਹੇ ਬਨੇ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ॥੫॥ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਸਭਾ ਸਥਾਨ। ਸਿੰਘ ਪੁੰਜ ਕੋ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧ ਸੰਗਤਿ ਪਾਈ। ਹੁਮ ਹੁਮਾਇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਉ ਆਈ ॥੬॥ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕਹੁ ਅਰਪੰਤੀ। ਬੰਦਤਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪੁਜੰਤੀ[4]। ਬਡੀ ਭੀਰ ਹੋਈ ਗੁਰ ਤੀਰ। ਰੁਤਿ ਗਰਮੀ ਕੀ ਸ੍ਵੇਦ[5] ਸਰੀਰ॥੭॥ਸਿੱਖਨਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਹੁਇ ਅਰਦਾਸ।ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪੁਰਵਹਿਂ ਉਰ ਆਸ¶।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਮਨੁਜ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਖਰੇ। ਜ਼ਰੀ ਦੋਜ਼ ਬਰ ਬਿਜਨਾ ਫਿਰੇ ॥ ੮ ॥ ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਚਲਾਚਲ ਢੋਰਹਿਂ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨ ਕੇ ਮਨ ਗੁਰ ਚੋਰਹਿਂ[6]।ਕਰਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਭੂਰੀ। ਜਿਸ

---

[1]ਭਾਵ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਘਰ ਓਥੇ ਤਾਂ ਲਖਮੀ ਵਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। [2]ਸੁੰਦਰ। [3]ਧਨੁਖ। [4]ਪੂਜਦੀ ਹੈ। [5]ਮੁੜ੍ਹਕਾ। [6]ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:—ਇਕ। †ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੭੮ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। ‡ਪਾ:—ਕੋ ਚਾਇ। §ਪਾ:—ਮਝਾਰੀ। ¶ਪਾ:—ਅਰਦਾਸ।

ਤੇ ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਇਕ ਫਕੀਰ ਮੰਦਾਰੀ[1]। ਆਯਹੁ ਬਲ ਤੇ ਭੀਰ ਮਝਾਰੀ। ਬਿਸਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੇ ਫੂਲਨਿ ਮੰਜੁਲ[2]।ਭਰਿ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁੰ ਕਰ ਕੋ ਅੰਜੁਲ ॥ ੧੦ ॥ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਜੂਰਿ। ਚਲਹਿ ਸ੍ਵੇਦ ਜਿਹ ਕਾਂਯਾ ਭੂਰ[3]। ਨਗਨ ਅੰਗ ਤੇ ਦੌਰਤਿ ਆਯੋ। ਬਡੀ ਭੀਰ ਚੀਰਤਿ ਨਿਕਸਾਯੋ॥੧੧॥ ਫੂਲ ਗੁਲਾਬ ਚੰਬੇਲੀ ਕੇਰੇ। ਧਰੀ ਭੇਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ।ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਜਬਿ ਠਾਂਢੋ ਹੋਯੋ। ਸ੍ਵੇਦ ਸਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੋਯੋ॥ ੧੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਅਵਿਲੋਕਿ। 'ਸਾਂਈਵਾਲੇ ਸਾਹਿਬ ਲੋਕ! ਇਤੋ ਕਸ਼ਟ ਕਿਉਂ ਤਨ ਕੋ ਦੀਨੋ। ਲਯਾਵਨ ਫੂਲ ਜਤਨ ਬਹੁ ਕੀਨੋ॥ ੧੩॥ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਕੇਰਾ।ਭੇਟ ਅਹੈ ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਹੇਰਾ[4]। ਇਕ ਜਾਨਯੋ ਤਬਿ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ[5]। ਦੁਬਿਧਾ ਜਿਸ ਉਰ ਮਾਨਹਿਂ ਦੋਈ[6]॥ ੧੪॥ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਫਕੀਰ ਮੰਦਾਰੀ। ਹਿਤ ਉੱਤਰ ਕੋ ਚਤੁਰ ਉਚਾਰੀ[7]:- 'ਦਸਤ ਜੁ ਖਾਲੀ ਰੂਹ ਸੁ ਸਯਾਹ। ਦਸਤ ਸੁ ਆਮਦ ਵੇ ਪਰਵਾਹ॥ ੧੫॥ ਅਵਾਜ਼ ਖ਼ਾਲੀ ਜਹਾਨ ਬਿਪੀਰ। ਬਦਨ ਸੂੰਨ ਕਾਫਰ ਬੇਵਜ਼ੀਰ*'।

> ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਰੂਇ ਸਿਆਹ=ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਭਾਵ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ। ਰੂਹ ਸਿਆਹ=ਆਤਮਾ ਕਾਲਾ, ਮੈਲਾ ਦਿਲ। ਆਮਦ=ਆਮਦਨ। ਅਵਾਜ਼=ਸੱਦ, ਵੰਗਾਰ, ਸਦਾ। ਬਿਪੀਰ=ਬੇ ਉਸਤਾਦਾ, ਬੇਮੁਰਸ਼ਦਾ। ਕਾਫਰ=ਜੋ ਦੀਨ ਹੱਕ ਤੇ ਨਾ ਟਹੇ, ਭਾਵ ਬੇਦੀਨ। ਵਜ਼ੀਰ=ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭਾਰ ਵੰਡਾਉਣ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਵੇ। ਬੇ ਵਜ਼ੀਰ=ਬੇ ਮਦਦਗਾਰ। ਬੇ ਆਸਰਾ। ਬਦਨ ਸੂੰਨ=ਮੂੰਹ ਮੂੰਦਾ (ਅ) [ਫਾ:, ਬਦਨ =ਸਰੀਰ] ਸਰੀਰ ਸੂੰਞਾਂ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਹੱਥ ਖਾਲੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਰੂਹ ਕਾਲਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਆਮਦਨ ਹੈ ਉਹ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਖਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬੇ ਪੀਰਾ ਹੈ, (ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਦਾ ਸਤਿਕਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। (ਬੇ ਪੀਰਾ ਜੋ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ) ਮੂੰਹ ਮੂੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੇ ਦੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੇ ਆਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕਾਹਿ 'ਰੂਹ ਖਾਲਸੀ ਦੀਦਹਿ। ਬਾਜ਼ੀ ਬਗੈਰ ਸਾਂਈ ਮੁਰੀਦਹਿ॥੧੬॥

[1]ਬਦੀਉੱਦੀਨ ਮਦਾਰ, ਜੋ ਕਨੌਜ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਫਕੀਰ। [2]ਉਜਲ ਤੇ ਉੱਜਲ ਫੁੱਲ। [3]ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਚੱਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ। [4](ਓਹੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ) ਸਾਡੀ ਭੇਟਾ ਹੈ, (ਸੋਈ ਦਰਸ਼ਨ) ਅਸਾਂ ਇਹ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ। [5]ਜਦ ਇਕ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤਦ ਫੇਰ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। [6]ਜਿਸ ਨੇ ਦੋ ਕਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਬਿਧਾ ਹੈ। [7]ਚਤੁਰ ਨੇ ਕਹਿਆ। (ਅ) ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। *ਇਸ ਗੁਫਤਗੂ ਦੀ ਫਾਰਸੀ ਇਬਾਰਤ ਸਫਾ ਨਹੀਂ।

ਖ਼ੁਦਾ ਬੰਦਾ ਬਗ਼ੈਰ ਹਵਾਇ। ਖ਼ੁਦਾਇ ਚਸ਼ਮ ਸੋ ਬੇਪਰਵਾਹਿ। ਬਦਨ ਫੁਰਮਾਨ ਖੁਲਾਸੀ ਜਹਾਨ। ਬੰਦਗੀ ਦਾਰ ਦਰਗਹਿ ਪਰਵਾਨ'॥ ੧੭॥

[ਰੂਹ ਖਲਾਸੀ=ਰੂਹ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦਗੀ, ਰੂਹ ਜਿਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਰਬ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਦੀਦਹਿ=ਦੇਖੋ ਯਾ ਦੀਦਹ ਬਾਯਦ=ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹਿਯੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਗ।
ਬਾਜ਼ੀ=ਖੇਲ, ਬਾਜ਼ੀਗਰੀ, ਬਨਾਵਟ। ਬਗੈਰ=ਬਿਨਾਂ।
ਸਾਂਈ ਮੁਰੀਦਹ=ਰਬ ਦਾ ਸਿੱਖ। ਸਾਂਈਂ ਦਾ ਸੇਵਕ।
ਖ਼ੁਦਾ ਬੰਦਾ=ਰੱਬ ਦਾ ਦਾਸ। ਹਵਾਇ=ਹਿਰਸ, ਲਾਲਚ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ।
ਚਸ਼ਮ=ਅੱਖ। ਖ਼ੁਦਾਇ ਚਸ਼ਮ=ਰੱਬ ਤੇ ਹੈ ਤੱਕ ਜਿਸ ਦੀ।
ਬਦਨ ਫੁਰਮਾਨ=ਮੂੰਹ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਭਾਵ ਤੇਰਾ।
ਖੁਲਾਸੀ=ਬੇ ਰੋਕ, ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ।
ਬੰਦਗੀਦਾਰ=ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।]

ਅਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:—(ਜਿਸ ਦੀ) ਆਤਮਾ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਈ ਹੈ (ਉਹ) ਦੀਦਾਰ ਜੋਗ ਹੈ (ਭਾਵ ਉਹ ਰੂਹ ਸਿਆਹ ਨਹੀਂ)। ਸਾਈਂ ਦਾ ਸੇਵਕ (ਉਸ ਲੈਣ ਦੇਣ ਤੋਂ) ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬਾਜ਼ੀਗਰੀ (ਵਾਂਙੂ ਬਨਾਵਟੀ ਗੁਰੂ ਚੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਹੈ), (ਕਿਉਂਕਿ) ਰੱਬ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਵਾ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਲਈ ਕਿ) ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ (ਤੱਕ) ਖ਼ੁਦਾ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬੇਪਰਵਾਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ (ਤੇਰਾ, ਹੁਕਮ) ਜਹਾਨ ਉਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ (ਵੀ ਉਹ) ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਾ (ਹੀ) ਪਰਵਾਨ ਹੈ (ਚਾਹੇ ਹੱਥ ਉਸ ਦਾ ਖਾਲੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਆਮਦਨ ਵਾਲਾ ਹੈ)।

ਸੂਚਨਾ—ਜੇ ਫਕੀਰ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭੁੱਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਕੀਰ ਬਚਨ ਤੇ ਗੁਰਬਚਨ ਦੀ ਵੰਡ ਐਉਂ ਲਗਦੀ ਹੈ:—

ਫਕੀਰ ਬਚਨ	ਗੁਰ ਬਚਨ
ਦਸਤਜੁ ਖਾਲੀ ਰੂਹ ਸੁ ਸਿਆਹ	ਰੂਹ ਖਲਾਸੀ ਦੀਦਹਿ। ਬਾਜ਼ੀ ਬਗੈਰ ਸਾਈਂ ਮੁਰੀਦਹ।
ਦਸਤ ਜੁ ਆਮਦ ਬੇ ਪਰਵਾਹ	ਖ਼ੁਦਾ ਬੰਦਾ ਬਗ਼ੈਰ ਹਵਾਇ। ਖ਼ੁਦਾਇ ਚਸ਼ਮ ਸੋ ਬੇਪਰਵਾਹ।
ਅਵਾਜ਼ ਖਾਲੀ ਜਹਾਨ ਬਿਪੀਰ	ਬਦਨ ਫੁਰਮਾਨ ਖੁਲਾਸੀ ਜਹਾਨ।
ਬਦਨ ਮੁਨ ਕਾਫਰ ਬੇ ਵਜ਼ੀਰ	ਬੰਦਗੀਦਾਰ ਦਰਗਹਿ ਪਰਵਾਨ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੀਚਾਰ—ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਾਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਆਇਆ ਹੈ ਸੋ ਥੋੜਾ ਹੈ, ਸਿੱਧਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਹੈ, ਉਹ ਐਉਂ ਹੈ:—

ਤਬ ਫਕੀਰ ਕਹਿਆ: ਦਸਤ ਖਾਲੀ ਰੂਈ ਸ਼ਾਹ। ਹੁਕਮ ਹੋਆ ਦਸਤ ਖਾਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਦਿਲ ਖਾਲੀ ਰੂਈ ਸ਼ਾਹ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਹੈ ਇਹ ਬਚਨ ਬਹੁਤ ਕਠਨ

ਕਰਕੇ ਕਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹੋ ਬਚਨ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਗ ਪਗ ਰਚੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਵ ਉਤੇ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਹੋਰਵੇਂ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:–

ਫਕੀਰ ਬਚਨ:–

੧. ਜੋ ਫਕਿਆਂ ਪਾਸ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਆਵੇ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ (ਯਾ ਆਤਮਾ ਕਾਲੀ) ਹੈ।
੨. ਜੋ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੁਛ ਲੈਕੇ ਆਵੇ ਸੋ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
੩. (ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਦੀ) ਅਵਾਜ਼ ਖਾਲੀ ਹੈ ਉਹ ਜਹਾਂ ਵਿਚ ਬੇ ਪੀਰਾ ਹੈ।
(ਅ) ਜੋ ਫਕੀਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਖਾਲੀ ਮੋੜਦਾ ਹੈ ਸੋ ਬੇ ਪੀਰਾ ਹੈ।
੪. ਮੂੰਹ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਦ੍ਯਾ ਹੈ ਕਾਫਰ ਹੈ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਲਾਹੀਏ ਦੇ ਹੈ। (ਅ) (ਨਾਮ ਤੋਂ) ਮੁੰਦ੍ਯਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ-ਉਹ ਕਾਫਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦਾਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰਵਾਕ:–

੫. ਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ (ਤੁਸਾਂ) ਆਤਮਾ ਦੀ ਖਲਾਸੀ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ?
(ਅ) ਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ (ਉਹ) ਜੀਵ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਜੋ...... ।
੬. ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਕੇ ਸਾਈਂ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਹੋ। (ਅ) ਸੰਸਾਰ ਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਬਣੇ।
੭. ਕਾਮਨਾ ਬਿਹੀਨ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੋਵੇ।
੮. ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ (ਪਰੀਪੂਰਨ) ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਸੋ ਬੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ।
੯. ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੀ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਸੋ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
੧੦. ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਦਰਗਹਿ ਪਰਵਾਨ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੋਯੋ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਬੋਲਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਉਂ ਪੁਨ ਦਰਵੇਸ਼। 'ਜ਼ਾਰਤ ਮੱਕੇ ਕੀ ਮੈਂ ਮਾਨੀ[1]। ਰੋਜ਼ ਬਿਐਬ ਆਪ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨੀ[2] ॥੧੮॥ ਦੀਦਮ ਚਸ਼ਮ ਖੁਦਾਇ ਅਲਾਹਿ[3]। ਖੂਬ ਦਿਦਾਰ ਸੁ ਬੇ ਪਰਵਾਹਿ[4]। ਏਕ ਬਾਤ ਹੈਗੀ ਗੁਨਖਾਨ[5] ! ਤੂੰ ਸਾਚੋ ਗੁਰ ਪੀਰ ਜਹਾਨ ॥ ੧੯ ॥ ਬੰਦਾ ਬਦਨ ਕਦਮ ਦਰ ਚੂਨਹਿ[6]। ਤੂੰ ਖੁਦਾਇ ਬਰਤਹਿਂ ਬਹੁ ਗੂਨਹਿ[7]। ਏਕ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਦਰਿ ਦਰਿਆਉ। ਦੇਹਿ ਖੈਰ ਹਿਤ ਦੀਨਸਿ ਪਾਊਂ[8] ॥੨੦॥ ਗ਼ੁਸਲ ਕੁਨਦਂ[9]

[1](ਆਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ) ਮੱਕੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। [ਫਾ:, ਜ਼ਯਾਰਤ=ਦਰਸ਼ਨ]। [2]ਅਜ (ਬੇਐਬ=) ਪੁੰਨਾਂ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹੈ, (ਮੈਂ) ਆਪ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ। [3]ਮੈਂ ਹੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। [4]ਆਪ ਬੇਪਰਵਾਹ ਦਾ ਬੜਾ (ਚੰਗਾ) ਦੀਦਾਰ ਹੈ। [5]ਹੇ ਗੁਨਖਾਨ ! ਇਹ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ। [6]ਮੈਂ ਬੰਦਾ ਮੁਖ(ਵਿਚ ਪਾਂਵਦਾ ਹਾਂ)ਆਪਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਧੂੜੀ। [7]ਤੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਹੈਂ। [8]ਦਰਿਆਉ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਦੀ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ ਪੈਰ ਰਖਿਆ (ਸ਼ਨਾਨ ਲਈ)। [9]ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਮੈਂ (ਜਦ) ਟੁੱਬੀ ਲਾਈ।

ਮੈਂ ਝੁਬਕ ਲਗਾਈ। ਏਕ ਪੁਰਖ ਤਬਿ ਦੀਨ ਦਿਖਾਈ। ਲੇਕਰਿ ਦੂਰ ਗਯੋ ਮੁਝ ਸੋਈ। ਮਮ ਮਨ ਭਰਮ ਖ਼ਾਬ ਸਮ ਹੋਈ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਇਕ ਦੇਖੀ ਦਾਰਾ[2]। ਜਿਸ ਕੇ ਤਨ ਮਹਿਂ ਜੀਵ ਹਜ਼ਾਰਾਂ[3]। ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਸੋ ਲੇ ਗਈ। ਮਮ ਸਨਮਾਨ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਭਈ ॥ ੨੨ ॥ ਪੂਜਾ ਕਰਿ ਅਕੋਰ ਮੁਝ ਦੀਨਿ। ਪੁਨ ਇਕ ਪੁਰਖ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨਿ। ਬਹੁ ਬਾਹੂ ਬਹੁ ਬਦਨ ਸੁਹੇਲੇ[4]। ਨਾਗ ਲਪੇਟੇ ਮਨਹੁ ਸਪੇਲੇ[5] ॥ ੨੩ ॥ ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਬੋਲਯੋ: -ਸੁਖਸਾਈ[6]!-। ਮੁਝ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ[7]। ਕਹਯੋ ਤਬੈ-ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨੋ। ਕੋ ਤੂੰ, ਕੈਸੇ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੋ ?-॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਯੋ ਸੰਦੇਸਾ ਰੂਰਾ[8]।-ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਤਿਨ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਹੁ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨ। ਨਊਂ ਕਰੋਰ ਅਰੁ ਲਾਖ ਪਚਾਵਨਿ ॥ ੨੫ ॥ ਦਰਬ ਤੁਮਾਰੋ ਅਬਿ ਕੇ ਧਰਿਯੋ। ਮੋਹਿ ਭਾਰਜਾ ਕੇ ਢਿਗ ਪਰਿਯੋ। ਦਸ ਕਰੋਰ ਅਰ ਸੱਤਰ ਲਾਖਾ। ਦੂਤੀ ਭਾਰਜਾ ਕੇ ਢਿਗ ਰਾਖਾ ॥ ੨੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਹਿ ਕੋ ਧਰਯੋ ਤੁਮਾਰੋ[9]। ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਤਿਸਕੀ ਬਾਤ ? ਉਚਾਰੋ[10]। ਊਨੀ ਸਵਾ ਕਰੋਰ ਭਯੋ ਸਭਿ[11]। ਵਾਧੇ ਸਹਿਤ[12] ਲੀਜੀਐ ਸੋ ਅਬਿ ॥੨੭। ਕੈ ਸਭਿ ਧਨ ਕੋ ਲੀਜੈ ਦੇਸ਼ਾ। ਚਹਹੁ ਤੁਸੀਂ ਜਹਿ ਲੇਹੁ* ਅਸ਼ੇਸ਼[13]। ਦੇਨਦਾਰ† ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਏਹੋ‡। ਜਹਿ ਜਬਿ ਚਾਹੋ ਤਹਿ ਤਬ ਲੇਹੋ-' ॥੨੮॥ ਹਸ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। 'ਭਲਾ ਫਕੀਰ ਭਲਾ ਸੁਨਿ ਸਾਈ[14]! ਜਾਨ ਲੀਨ ਹਮ ਸਰਬ ਸੰਦੇਸਾ। ਸਮੁਝਯੋ ਪਾਛਲ ਪ੍ਰਥਮ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ' ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਫਕੀਰ ਹੁਇ ਦੀਨ ਬਖਾਨੈ। 'ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਹੁ ਜਥਾ ਹਮ ਜਾਨੈਂ। ਤਹਾਂ ਨ ਭੇਦ ਪਛਾਨਯੋ ਕੋਈ। ਇਹਾਂ ਆਪ ਭਾਖੀ ਰਖਿ ਗੋਈ[15] ॥੩੦॥ ਤਹਾਂ ਖ਼ਾਬ ਸਮ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨਾ। ਕੁਛ ਮੇਰੋ

---

[1]ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਝਾਵਲਾ ਪਿਆ। [2]ਇਸਤ੍ਰੀ। [3]ਮੱਛ ਕੱਛ ਆਦਿ। [4]ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਬਹੁਤੇ ਮੁਖ ਸੁਹਣੇ। [5]ਮਾਨੋ ਸਪਾਧੇ ਨੇ ਨਾਗ ਲਪੇਟੇ ਹਨ। [6]ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ:-ਹੇ ਸਾਈਂ ਜੀ ਸੁਖ ਹੈ ? (ਅ) ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਈਂ (ਗੁਰੂ ਜੀਓ!)। [7]ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗੇ। [8](ਉਸ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਸੁੰਦਰ ਸਨੇਹਾ। [9]ਤੁਹਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ। [10]ਭਾਵ ਦੱਸੋ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। [11]ਊਨੀਂ+ਸਵਾ ਕ੍ਰੋੜ (=ਸਵਾ ਵੀਹ ਕ੍ਰੋੜ)। ਪਿੱਛੇ ਕਿਹਾ ਹਿਸਾਬ ਇਉਂ ਹੈ:-੯੫੫੦੦੦੦੦। ੧੦੭੦੦੦੦੦੦=੨੦੨੫੦੦੦੦੦। [12]ਭਾਵ ਬਿਆਜ ਸਮੇਤ। [13]ਸਾਰਾ। [14]ਹੇ ਭਲੇ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ ਸੁਣ (ਲਿਆ ਹੈ) ਭਲਾ। (ਅ) (ਭਲਾ ਭਲਾ=) ਬਹੁਤ ਭਲਾ, ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੈ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ। [15]ਗੁਪਤ ਰੱਖਕੇ ਕਹੀ।

*ਪਾ:-ਲਹਹੁ। †ਪਾ:-ਦੇਨਹਾਰ। ‡ਪਾ:-ਦੇਵੋ।

ਬਸ ਚਲਯੋ ਨ ਸਜਾਨਾ[੧]।ਤੁਮ ਅਬਿ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਸਮੁਝਾਵੋ।ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਏ ਸਕਲ ਬਤਾਵੋ ?' ॥ ੩੧ ॥ ਬਿਨੈ ਸੁਨੰਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ। 'ਪੁਰਖ ਉਦਧਿ[੨], ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ[੩] ਸੋ ਨਾਰੀ।ਦੂਜੀ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸੁ ਦਾਰਾ। ਤਿਨਹੁੰ ਸੁਨੇਹਾ ਤੋਹਿ ਉਚਾਰਾ ॥੩੨॥ ਸੋ ਲੇਖਾ ਹਮ ਸਮਝਹਿ ਸਾਰਾ। ਦਰਬ ਇਕੱਤ੍ਰ ਜੁ ਧਰਯੋ ਉਦਾਰਾ। ਸਿਖ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਕੋ ਲੈ ਹਮ ਦੇਹੈਂ[੪]। ਜਬਹਿ ਪੰਥ ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਰਧੈ ਹੈ ॥੩੩॥ ਰਾਜ ਕਰਨ ਕੀ ਲਾਇਕ ਹੋਵਹਿ। ਅਵਨੀ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਖੋਵਹਿ।ਤਿਨ ਮਹਿ ਏਕ ਸਿੱਖ ਹੈ ਭਾਰਾ।ਤਿਸ ਹੱਥੀਂ ਲੇਖਾ ਹੁਇ ਸਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਸੋ ਲੇਵੈ ਨਿਜ ਮਾਤਾ ਸਹਤਿ[੫]। ਸਮੁਝਹਿੰਗੇ, ਲੇਖਾ ਹੈ ਮਹਿਤ। ਇਸੀ ਹੇਤ ਦੈ ਬਾਰ ਉਚਾਰਾ।ਭਲਾ ਭਲਾ ਜੀ ਜਾਨਯੋ ਸਾਰਾ ॥ ੩੫॥ ਹੈਗਾ ਸੱਚੁ ਫਕੀਰਹਿ ਸਾਂਈ[੬]। ਸਭਿ ਹਮ ਸਮੁਝਯੋ ਜਥਾ ਬਤਾਈ'। ਸੁਨਤਿ ਫਕੀਰ ਝੁਕਯੋ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਬੂਝਨਿ ਹੇਤ ਕਹਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੩੬ ॥ 'ਮੋ ਕਹੁ ਲਾਭ ਕਹਾਂ ਕਛੁ ਹੋਵਾ।ਦਰਸ਼ਨ ਰਾਵਰ ਕੋ ਬਰ ਜੋਵਾ'। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀ-ਧਰ ਤਬਿ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਪੰਥ ਬਿਖੇ ਤੁਮ* ਉਪਜਹੁ ਆਏ ॥ ੩੭ ॥ ਤੁਮ ਭੀ ਤਪੁ ਕੋ ਫਲ ਹੁਇ ਜੇਤਾ। ਭੋਗਹੁ ਭੋਗ ਹਰਖ ਕਰਿ ਤੇਤਾ। ਕਰੋ ਰਾਜ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਧਰਨੀ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕੀਨਸਿ ਕਰਨੀ' ॥ ੩੮ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਜਾਨਿ ਫਕੀਰ। ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ ਜੁਤਿ ਬਿਨੈ ਗਹੀਰ। 'ਭਉਜਲ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਹਿ ਬਚਾਵੈ। ਭੋਗ ਰੋਗ ਮਹਿੰ ਨਾਹਿਨ ਪਾਵੈ ॥੩੯॥ ਸੱਚੁ ਹੱਕ ਸੋਂ ਮੋਹਿ ਮਿਲਾਵੈਂ[੭]। ਜਿਸ ਤੇ ਆਵਾਗਵਨ ਮਿਟਾਵੈ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮਾਲਕ ਬੋਲੇ। 'ਸਾਂਈ ਜੀ ! ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਾ ਤੋਲੇ ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਾਣਾ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਕੋ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਮਿਟੈ ਨ ਕੋਇ।ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਬਾਹਰ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥੪੧॥ ਤਲ ਤ੍ਰਾਮਤ ਊਪਰ ਮਰਦ ਦੋਨੋ ਕੇ ਦਰ ਜੋਇ। ਫੈਸਲ ਦੀਦਮ ਚਸ਼ਮ ਸਭਿ ਸਾਬਤ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ[੮] ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ

[੧]ਮੇਰੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਾਹ ਨਾ ਚੱਲੀ। [੨]ਓਹ ਪੁਰਖ ਸਮੁੰਦਰ ਸੀ। [੩]ਸਤਲੁਜ। [੪]ਸਿੱਖਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਦਿਆਂਗੇ। [੫]ਮਾਤਾ (ਧਰਤੀ) ਸਮੇਤ ਆਪ ਓਹ ਲਵੇਗਾ (ਰੁਪੱਯਾ)। (ਅ) ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਵੀ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ। [੬]ਹੇ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। [੭]ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿ-ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾਓ। [੮](ਮੈਂ ਇਹ) ਫੈਸਲਾ (ਦਰਗਾਹ ਦਾ) ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ (ਤੇਰੇ ਉਪਰ) ਮਰਦ (ਰੱਬ) ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਤੇਰੇ ਤਲੇ ਤ੍ਰੀਮਤ (ਮਾਇਆ) ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵ ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਅਲੇਪ ਰੱਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਵੇਂਗਾ।(ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ) ਕੋਈ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਟਪਣੀ ਦੀ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦੇਖੋ]

*ਪਾਃ—ਤਬ।

ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਬਚਨ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਭਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।ਜਿਤ ਇੱਛਾ ਤਿਤ ਕੋ ਗਯੋ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਹਿ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਦਰਵੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਕਵੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਸੁਪਤੇ† ਨਿਸ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਖਾਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਮਹਿ ਉਠੇ ਕੀਨੋ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਰਨਿ ਕਰਿਕੈ।ਸੁੰਦਰ ਅੰਗ ਬਿਭੂਖਨ ਧਰਿਕੈ।ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਕਲਗ਼ੀ-ਧਰ ਆਇ। ਚਾਮੀਕਰਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਜਿਸ ਥਾਇੰ ॥ ੨ ॥ ਆਸਤਰਨੇ ਮਖ-ਮਲ ਕੋ ਕਸਿਯੋ। ਜਰੀ ਸਹਿਤ ਰੁੰਵਨ ਦੁਤਿ ਲਸਿਯੋ। ਤਿਸ ਪਰ ਥਿਰੇ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਆਇ ਖਾਲਸਾ ਗਨ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥ ੩॥ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਅਰੁ ਬੈਠਤਿ ਹੇਰੇ।ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਆਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।ਹੇਮਲਸ਼ਟਕਾ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ਆਗੇ ਚੋਬਦਾਰ ਤਹਿੰ ਖਰੇ॥੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਗੁਨੀ ਕਵੀਸ਼ੁਰ ਪੰਡਤਿ ਨਾਨਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਹਕਾਰਿ ਲੇ ਆਵਹੁ। ਜਹਿ ਜਹਿ ਡੇਰੇ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵਹੁ' ॥੫॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਏ। ਤਿਨ ਕੇ ਦੇ ਹੌਂ ਨਾਮ ਬਤਾਏ। ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੁਵਰੇਸ਼।ਦ੍ਰੋਣਪਰਬ ਜਿਨ ਕੀਨ ਅਸ਼ੇਸ਼[1] ॥ ੬ ॥ ਗੁਣੀਆ, ਸੁਖੀਆ, ਬੱਲਭ ਆਯੋ । ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਹੁੰਚੇ ਕੁਛ ਔਰ। ਬੰਦਤਿ ਭੇ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ॥੭॥ਸਾਦਰ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਤੁਮ ਸਗਲੇ ਬੁਧਿਵੰਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨ ਵਿੱਦਯਾ ਜਾਲੇ॥ ੮ ॥ ਕਹਿੰ ਤੇ ਸੁਪਨਾ ਪਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ? ਕਿਮ ਨਿਸਪਤਿ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨੀ[2] ? ਕਿਮ ਗੋਡੇ ਪਰ ਪਾਗ ਰਖੰਤੇ ? ਕਿਮ ਚੀਤੇ ਪਾਛੇ ਥੁਕਿਯੰਤ[3]? ॥ ੯ ॥ ਚੂਨ[4] ਪਕਾਵਨ ਜਬਿ ਹੀ ਲਾਗੇ। ਤੋਰਿ ਪਿਛੇ ਕਿਮ

[1]ਜਿਸ (ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੁਵਰੇਸ਼) ਨੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਦ੍ਰੋਣ ਪਰਬ ਸਾਰਾ (ਭਾਸ਼ਾ) ਕੀਤਾ ਸੀ। [2]ਕਿਉਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਦਾਗ਼ ਹਨ ? [3]ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਉਂ ਥੁੱਕਦੇ ਹਨ। [ਖਾਲਸਈ ਬੋਲਾ:, ਚੀਤਾ ਭੁਜਾਉਣਾ=ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ]। [4]ਆਟਾ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੪ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। †ਪਾ:-ਸੁਪਤਹਿ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਭਾਵ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦਾ। (ਅ) ਉਪਰ ਮਰਦ (ਅਕਾਸ਼) ਹੈ, ਤਲੇ ਜ਼ੁਮਤ (ਧਰਤੀ) ਹੈ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਆਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, (ਭਾਵ ਸਾਈਂ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਬਿਨਾ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਵਲ-ਦੁਇ ਪੁੜ ਚਕੀ ਜੋੜਿਕੇ ਪੀਸਣ ਆਇ ਬਹਿਠੁ॥ ਜੋ ਦਰਿ ਰਹੇ ਸੁ ਉਬਰੇ ਨਾਨਕ ਅਜਬੁ ਡਿਠੁ॥ [ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮ: ੧

ਜੋਰਤਿ ਆਗੋ[1] ? ਰੁਖ਼ ਬਿਗੈਰ ਕਿਉਂ ਬੋਲਨ ਕਰਿ ਹੈ ? ਧਨੁ[2] ਟੰਕਾਰ ਕਰੈਂ ਕਿਉਂ ਨਰ ਹੈਂ ? ॥੧੦॥ ਕਹਹੁ ਤਮਾਕੂ ਕਿਉ ਨਹਿ ਛੁਹੈਂ ? ਕਥਾ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀ ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਕਹੈਂ ?'।ਇਮ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰਤੇ ਸਭਿ ਸੁਨੈ[3]।ਕਵਿਕੁਵ-ਰੇਸ਼ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਭਨੈ॥੧੧॥ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਖਾਇ ਸਕਲ ਰਸ* ਅੰਨ ਤੇ ਦਪਟੇ ਨਾਰੀ ਭਾਵ[4] । ਘੂੰਮ[5] ਨੀਦ ਪੀਛੈ ਪਚੋ† ਜੀਵ ਕਲਾ ਛੁਟ ਦਾਵ[6]‡॥੧੨॥ ਫੁਰੇ ਸੁਪਨ ਸਭਿ ਜੇਤੁ ਕੌ ਸਾਚ ਝੂਠ ਮਨ ਬੂਝਿ[7]।ਇਤਨੀ ਜਾਨੀ ਗਜਾਨ ਤੇ,ਤਾਂ ਪਰ ਤੁਮਰੀ ਸੂਝ[8]' ॥ ੧੩ ॥ [9]ਬਲਭ: 'ਕਾਲਸ਼ ਪਾਪ ਫਲ ਗੌਤਮ ਪਤਨੀ ਪ੍ਰੀਤ।ਸਸਿ ਉਠਾਇ ਰਿਖਿ ਨ੍ਹਾਨ ਕੋ ਕਾਮੀ ਬਾਸ਼ਵ ਮੀਤ[9]'॥੧੪॥ ਗੁਨੀਆ:'ਜਾਨੂ ਜਾਨਵੀ ਸ਼ੁੱਧ ਠੌਰ ਵਰ ਈਸ਼[10] । ਮੀਤ ਪਾਗ ਸ਼ਰਨਾਗਤੀ ਗੋਡ ਲਾਗ ਸੁਖ ਸੀਸ[11]' ॥੧੫॥ ਸੁਖੀਆ:'ਤੰਤਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਕੇ ਹੇਤ।ਥੂਕ ਕੀਏ ਹਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਜਾਂਤੇ ਕੀਨਾ ਚੇਤਿ[12]'॥੧੬॥ਗੁਰਦਾਸ: 'ਦਾਸ ਪਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਹੰ ਮਿਟੈ ਤੁਮ ਸ਼ਰਨ ॥ ਤਵਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨ ਅਹੰਮਤੀ ਬੋਲਤ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹਰਨ[13]§' ॥ ੧੭ ॥ ਸੈਨਾਪਤਿ ਕਹਿਤਾ 'ਇਹੀ

---

[1](ਤਾਉਣ ਦੇ) ਅਗੋਂ ਆਟਾ ਤੋੜ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਉਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [2]ਧਨੁਖਦਾ। [3]ਸਭ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ। [4]ਸਾਰੇ ਅੰਨ ਆਦਿ ਰਸ ਖਾਕੇ ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ (ਸੂਖਮ)ਭਾਵ ਦਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਘੂਰਮ ਹੋਕੇ। [6]ਅੰਨ ਪਚੇ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਕਲਾ (ਅੰਨ ਰਸ ਦੇ) ਦਬਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [7]ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਜੋ ਝੂਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੱਚ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। [8]ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਪਨੂੰ ਖਬਰ ਹੈ ,ਹੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ) ! [9]ਬੱਲਭ (ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ):-(ਚੰਦ ਦੀ) ਕਾਲੋਂ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਜੋ ਗੋਤਮ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕੀਤੀ ਸੀ (ਇੰਦਰ ਨੇ); ਤਦੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਉਦੇ ਹੋਕੇ ਰਿਖੀ(ਗੋਤਮ)ਨੂੰ ਨ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਉਠਾਇਆ ਕਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਣਕੇ। [10]ਗੁਨੀਆ (ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ):-(ਵਰ+ ਈਸ਼=)ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਸੁੱਧ ਠੌਰ (ਭਾਵ ਜਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ) ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਜਾਨੂ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਪੀ ਲਿਆ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ) ਜਾਨੂ (ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਤਾਂਤੇ ਗੋਡਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ)। [11](ਦੂਜਾ ਕਾਰਣ) ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਪਗ ਸਿਰ ਸਮੇਤ ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ) ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [12]ਸੁਖੀਆ (ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ):-ਕਿਉਂਕਿ ਥੁੱਕ ਸੁਟਿਆਂ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਖਯਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕੀਤਿਆਂ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਈ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਥੁਕ ਸੁਟਣੀ ਸਭ ਦੇ) ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਹੈ। (ਅ) ਕੀਨਾਚੇਤ=ਚੀਤਾ ਕਰਕੇ, ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਕੇ। [13](ਰੁਖ ਬਿਗੈਰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਉਤਰ) ਗੁਰਦਾਸ (ਨੇ ਕਿਹਾ:-ਮੈਂ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਆਪਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਅਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ) ਜੋ ਜੀ ਤੁਸਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ ਓਹ (ਇੰਨੇ) ਹੰਕਾਰੀ (ਮੂਰਖ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਿਚ) ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਬੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਨਰ। †ਪਾ:-ਪਰੇ। ‡ਪਾ:-ਜਾਵ। §ਪਾ:-ਸਰਨ।

ਪ੍ਰਥਮ ਬਰਕਤੀ ਜਾਨ। ਗਨਪਤਿ ਆਦਿ ਮਨਾਈਏ ਆਦਿ ਤਵਨ ਕੀ ਕਾਨ[੧]॥੧੮॥ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ[੨]ਟੇਕਾਰ ਕੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਦਯੋ ਵੰਗਾਰ[੨]। ਹੈ ਬਲ ਬਿੱਦਯਾ ਜਾਸਕੈ ਆਵੈ ਮਮ ਢਿਗੁ ਸਾਰ[੩]॥੧੯॥ [੪]ਕਲੂਆ:'ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਜ ਜਬਿ ਰਹ੍ਯੋ ਭੂਮ ਪਰ ਛਾਇ। ਜੂਠ ਪਾਨ ਜਪ ਮੰਤ੍ਰ ਫਲ ਹਿੰਦੂ ਕੇ ਛਪ ਜਾਇ[੪]॥੨੦॥ਸਕਲ ਪਾਪ ਜੋ ਭੂਮ ਕੇ ਹਰਿ ਪੈ ਗਏ ਫਿਰਯਾਦਿ।ਕਲ ਮਹਿੰ ਤੁਮਰੀ ਮਹਿ ਹਨਨ ਹਰਿ ਕਹਿ ਸ੍ਰੁਤ ਕਥ ਬਾਦ[੫] ॥ ੨੧ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾ ਤੁਮ ਦਯਾਲ ਹੁਇ ਸਕਲ ਦੋਖ ਮਿਟੈਂ ਜਾਇੰ। ਸੰਕਰ ਬਿਦਰ, ਦਾਰਿਦ ਬਿੱਪ੍ਰ,ਅਜਮਿਲ, ਕੁਬਜ, ਭਿਲਾਇ[੬] ॥ ੨੨॥ ਚੁੱਪ ਹੁਏ ਸਭਿ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਲੜਕੇ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ! ਤੂੰ ਕਯੋਂ ਬੋਲਤਿ ਨਹਿੰ ਅਬੈ,ਕਹਿਨ ਹੋਗ ਮਮ ਸਿੰਘ[੭]' ॥ ੨੩ ॥ ਤਬਿ ਮੈਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸਮੁਝਿ ਕੈ 'ਮਨ ਪਰਚਾ ਤੁਮ ਚਰਨ[੮]। [੯]ਜੰਤ੍ਰੀ ਕੇ ਕਯਾ ਬਸ ਸਹੀ ? ਕਰਤਾ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨ[੯] ॥ ੨੪ ॥ ਆਠ ਪਹਿਰ ਕੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਬੈਠਿ ਸਮਰਪ੍ਯੋ ਧ੍ਯਾਨ। ਨੱਥ ਹਮਾਰੀ ਕੱਥ

---

[੧]ਸੈਨਾਪਤ ਨੇ ਕਿਹਾਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ (ਆਟਾ ਤੋੜਨ ਵਿਚੋਂ)ਬਰਕਤ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣਕੇ ਕੱਢਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗਣਪਤ ਨੂੰ(ਹਰ ਕਜ ਦੇ)ਆਦਿ ਵਿਚ ਮਨਾਕੇ(ਉਸਦਾ ਹਿੱਸਾ ਕਢੀਦਾਹੈ ਤਿਵੇਂ)ਤੋੜਨਵਿਚੋਂ (ਉਸਦਾ ਹਿੱਸਾ)ਪਹਿਲੋਂ ਕਢੀਦਾ ਹੈ[ਕਾਨ=ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ]। (ਅ)ਤਵਨਕੀ ਕਾਨ=ਉਸ ਕਰੇਗ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। [੨](ਕਲੂਮ ਦੀ) ਟੋਕਾਰ ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ.....। [੩]ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਸ ਬਲ ਤੇ ਵਿਦਯਾ ਹੈ ਉਹ ਲੋਹਾ(ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਲੈਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇ। [੪]ਕਲੂਆ (ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਛਾ ਗਿਆ ਸੀ, (ਉਦੋਂ) ਜੂਠ ਪਾਨ (=ਤੰਬਾਕੂ) ਚਲੀ (ਤਾਂਕਿ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਣ ਦਾ ਫਲ ਛਪ ਜਾਵੇ [ਹੁੱਕਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਜੂਠ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਨਾਮ 'ਜੂਠ ਪਾਨ' ਹੈ]। [੫](ਦਾਦਸ਼ੀ ਸੰਬੰਧੀ ਉਤਰ) ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਹਰੀ ਪਾਸ ਫਰਯਾਦੀ ਹੋਕੇ ਗਏ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਹਿਮਾ (ਭਾਵ ਤੁਹਾਡੀ ਕਥਾ ਸਾਨੂੰ) ਮਾਰਨਹਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ (ਦਾਦਸ਼ੀ ਦੇ ਦਿਨ ਮੇਰੀ) ਕਥਾ ਸੁਣਨੀ (ਇਹ ਫਲ ਦੇਣੋਂ) ਬਿਰਥਾ ਜਾਏਗੀ, ਭਾਵ ਦੁਆਦਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਫਲ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [੬](ਪਰ ਹੇ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦਿਆਲ ਹੋ ਜਾਓ ਸਾਰੇ ਦੂਸ਼ਨ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੈਸੇ ਕਿ ਸ਼ੰਕਰ ਵਰਨੀ ਬਿਦਰ ਦੇ, ਦਰਿੱਦ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ (ਸੁਦਾਮਾਂ, ਦੇ, ਅਜਾਮਿਲ ਦੇ, ਕੁਬਜਾਂ ਦੇ ਤੇ ਭੀਲਨੀ ਦੇ (ਪਾਪ ਤੁਸਾਡੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਟ ਗਏ ਸਨ)। (ਸੂਚਨਾ—ਨਾਨਕ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦਾ ਪਦ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ)। [੭]ਮੇਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਤੂੰ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਤੂੰ ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਕਰੇਂਗਾ। (ਅ) ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਬੀ ਕੁਛ ਕਹੁ। [੮]ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। [੯]ਵਾਜੇ ਦੇ ਕੀਹ ਵੱਸ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੇ ਕਰਤਾਰ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ।

ਕਰਿ ਤੁਮਰੇ ਹਮਰਾ ਗਯਾਨ[1] ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ! ਸੁਨਿ ਹਸੇ
ਤਬਿ ਹਉਂ ਕਹਿ[2] ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਸਭਿ ਕੋ ਉੱਤਰ ਆਪ ਹੀ ਕਹੀਏ ਸੰਗਤ
ਤੋਰ[3]'॥੨੬॥*ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਦਯਾਲ.ਹੁਇ: 'ਜਨਮ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮ ਜੀਵ।
ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਵਸ਼ਿ ਏਕਾਂਤ ਚਿਤ ਲਖੈ ਭ੍ਰਮੈ ਸੁਪਨੀਵ[4] ॥ ੨੭ ॥ ਤਾਰਾ ਗੁਰ
ਪਤਨੀ ਭੁਗੀ ਚੰਦ ਕਾਲਖਾ ਦੇਖਿ। ਪਰਨਾਰੀ ਪਰਸਨ ਅਘੀ ਲੋਕ
ਦਿਖਾਯੋ ਲੇਖ[5] ॥ ੨੮ ॥ [6]ਰਾਮ ਲਖਨ ਮ੍ਰਿਗੀਆ ਗਏ ਵਿਛੁਰੇ ਦੋਨੋ ਭ੍ਰਾਤ।
ਨਿਸ ਗੋਡੇ ਪਗੜੀ ਧਰੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਹਾਨੀ ਬਾਤ ॥ ੨੯ ॥ ਭਿਆਨ ਮਿਲੇ
ਪਰਚਾ ਪਗੜ ਵਰ ਦੀਨਾ ਤਬਿ ਏਹ। ਗੋਡੇ ਪਰ ਦਸਤਾਰ ਧਰਿ ਪਾਵਹਿ
ਨਿਰਦੁਖ ਦੇਹਿ'॥੩੦॥[7]ਭੂਤ ਜਾਤਿ ਭੂ ਪਰ ਜਿਤੇ ਮੂਤ੍ਰ ਦੋਖ ਮਿਟਿਜਾਇ।

---

[1]ਸਾਡੀ ਕਥਾ ਦੀ ਨੱਥ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਗਯਾਨ ਸਾਡਾ ਤੁਹਾਡਾ (ਦਿਤਾ) ਹੈ। (ਅ) ਸਾਡੀ ਨੱਥ ਆਪ ਦੇ (ਕਰ=) ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡਾ ਕਥਨ (ਆਪ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ) ਗਿਆਨ (ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਹੈ)। [2]ਆਖਿਆ। [3]ਇਹ ਸੰਗਤ ਆਪ ਦੀ ਹੈ। [4]ਜੋਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਣ ਤੇ ਅਰ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇ (ਅੰਦਰ ਦਬੇ ਸੰਸਕਾਰ) ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ (ਪਿਆਂ) ਜੀਵ ਚਿੱਤ ਦੀ ਏਕਾਂਤ ਲਖਕੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ (ਉਹ ਦਬੇ ਸੰਸਕਾਰ) ਭਖਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਸ ਜਨਮ ਤੇ ਅਗਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਚਿਤ (ਡੂੰਘੇ ਮਨ) ਵਿਚ ਪਏ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਜੀਵ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਜੀਵ ਜਿਵੇਂ ਜਨਮ (ਲੈ ਲੈ) ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਦੇ ਵਸ ਏਕਾਂਤ ਦੇਕੇ ਸੁਪ-ਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਭਟਕਦਾ ਲਖਦਾ ਹੈ। [5]ਗੁਰੂ (=ਬ੍ਰਹਸਪਤੀ) ਦੀ ਤਾਰਾ ਨਾਮੇ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੇ) ਭੋਗੀ ਸੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਚੰਦ ਵਿਚ ਕਾਲਖ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਪਰਸਨ (ਨਾਲ) ਪਾਪੀ (ਹੋਇਆ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੁਣ) ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ (ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਦਾ) ਲੇਖ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [6]ਰਾਮ ਲਛਮਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਗਏ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਭਾਈ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਿੱਛੁੜ ਗਏ, ਸਵੇਰੇ (ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ) ਮਿਲ ਪਏ (ਰਾਤ ਨੂੰ) ਪਗੜੀ ਦੇ ਪਰਚੇ (ਦੀ ਗਲ ਬਾਤ ਸੁਣਕੇ) ਇਹ ਵਰ ਤਦੋਂ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੋ ਗੋਡੇ ਪਰ ਪੱਗ ਰਖੇਗਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੇਹੀ ਨਿਰਦੁਖ ਕਰ ਲਏਗਾ। ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਮਗਰ ਰਾਮ ਲਛਮਨ ਜੀ ਨੇ ਘੋੜਾ ਸੁੱਟਿਆ ਤਾਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਸੁਤੇ ਨਹੀਂ ਇਕ ਬਿੱਛ ਨਾਲ ਢੋ ਲਾਕੇ ਗੋਡੇ ਉਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਪਗ ਰੱਖਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਲਛਮਨ ਜੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਰਾਮ ਸਮਝਕੇ ਤੇ ਰਾਮ ਜੀ ਪਗ ਨੂੰ ਲਛਮਣ ਸਮਝਕੇ ਪੱਗ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸਵੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਪਏ ਤਾਂ ਪਗ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦੇ ਪਰਚਾਵੇ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ, ਤਦੋਂ ਇਹ ਵਰ ਦਿਤਾ ਜੋ ਗੋਡੇ ਪਰ ਪਗ ਧਰੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਦੇਹਿ ਦੁਖ ਰਹਿਤ ਰਹੇਗੀ। [7]ਪ੍ਰਯਾਯ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦਾ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੫ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਥੁਕ ਦਿਏ ਸੁਧਿ ਕਾਇ ਹੁਇ ਪੀਛੇ ਸਹੀ ਬਨਾਇ[1] ॥ ੩੧ ॥ [2]ਪਾਪ ਗੁਸੈ ਜਬਿ ਆਨਿ ਕੈ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੈ ਬਿਧਿ ਆਨ। ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਬੋਲੀਏ ਜਾਂ ਬਿਧਿ ਭਲੀ ਨ ਮਾਨਿ[2] ॥ ੩੨ ॥ [3]ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਰੋਟੀ ਗ੍ਰਿਹੀ ਦੇਵ ਪਿਤ੍ਰ ਹਿਤ ਦੇਨਿ। ਬੇਦ ਉਕਤਿ ਤੇ ਧਰਮਵਾਨਿ ਏਕ ਪਿਛਾੜੀ ਲੇਨਿ[3] ॥ ੩੩ ॥ ਸਗੁਨ ਹੋਹਿ ਸਭਿ ਸੂਰਮੇ ਦੇਵ ਦਾਹਿਨੇ ਹੋਹਿ। ਰਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੋ ਸਾਮਨੇ ਕਰੈ ਟੰਕਾਰੀ ਕ੍ਰੋਹਿ[4] ॥ ੩੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਕੰਨਜਾਂ ਹੋਈ। ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਚਹਿਤਿ ਕੰਤ ਕੋ ਕਰਨਿ ਨਿਹਾਰੈ[5]। ਖੋਜਨਿ ਕਰਹਿ ਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਾਰੈ ॥੩੫॥ –ਤਪ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਤਾਪਤਿ ਜੋਇ। ਤੇਜ ਸਹਿਤ, ਮਮ ਪਤਿ ਹੈ ਸੋਇ–। ਖੋਜਤਿ ਰਹੀ

---

[1]ਧਰਤੀ ਉਤੇ (ਜਿਃ=) ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਭੂਤ ਜਾਤੀ (ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਥੇ) ਪਿਸ਼ਾਬ (ਕੋਈ ਕਰ ਦੇਠੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰ ਬੈਠਣ ਦਾ) ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ (ਪਿਸ਼ਾਬ, ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ) ਥੁੱਕ ਦੇਵੇ ਪਿੱਛੋਂ (ਥੁੱਕ ਦੇਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਸਹੀ ਬਣਾਵੇ ਭਾਵ ਹੱਥ ਆਦਿਕ ਧੋਣੇ ਥੁੱਕ ਸੁਟਣ ਤੋਂ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਸਰੀਰ ਸ਼ੁਧ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [2]ਜਦੋਂ ਪਾਪ ਆਕੇ ਗੁਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਦੀ ਬਿਧੀ ਆ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਦੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਬੋਲੀ ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਬਿਧੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਾ ਜਾਣੋਂ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਬਿਨ ਬੁਲਾਏ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਜੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਪਾਪ ਉਦੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਨਿਰਾਦਰ ਦੀ ਬਿਧੀ ਬਣਨ ਲਗੀ ਹੈ। [3]ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ (ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਦੇ) ਆਦਿ ਅੰਤ ਵਿਚ (ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ) ਦੇਵ ਤੇ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਵੇਦ ਦੀ ਉਕਤੀ ਮੂਜਬ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਧਰਮਵਾਨ ਇਕ: ਪਿਛਲੀ ਰੋਟੀ ਹੀ ਲੈਣ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਤੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੁਕੜਾ ਜੋ ਤੋੜੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੇਵ (ਭਗਵਾਨ) ਨਮਿੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤੌਣ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਠਾਂਦਾ ਦੇਵ ਦਾ ਕੱਢਕੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਦੂਸਰਾ ਟੁਕੜਾ ਕੱਟਕੇ ਪੇੜਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਪਿਤਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੰਦਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਆਟਾ ਪਹਿਲੋਂ ਕੱਟਕੇ ਤੌਣ ਦੇ ਅੰਤ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਰੋਟੀ ਅਖੀਰ ਪੱਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਧੂ ਅਭ੍ਯਾਗਤ ਧਰਮ ਅਵਲੰਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਈਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਡਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਏ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਲਈ ਮੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਰ ਲੇਖਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਪਿਛਲੀ ਰੋਟੀ ਜੋ ਹੈ ਧਰਮਵਾਨ ਉਹੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ ਇਹ ਵੇਦ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਈਸ਼ਵਰ ਨਮਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [4]ਜੇ ਰਣ ਵਿਚ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਭਰਕੇ (ਧਨੁਖ ਦੀ) ਟੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸੂਰਮੇਂ ਦੇ ਸਾਰੇ (ਸ਼ੁਭ) ਸ਼ਗਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਵ ਉਸ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਗਨ ਵੇਲੇ ਭੀ ਵਾਜੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਵ ਪੂਜਨ ਵੇਲੇ ਭੀ ਘੜਿਆਲ, ਛੈਣੇ, ਕੈਂਸੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਧਨਖ ਦੀ ਟੰਕਾਰ ਦੁਵੱਲੀ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ)। [5]ਕੰਤ ਆਪ ਦੇਖਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਬਿੱਪ੍ਰ ਇਕ ਹੇਰਾ। ਜਿਨ ਤਨ ਤਾਪਯੋ ਬਹੁਤ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਬੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਹਸਤਾਮਲ ਜਾਂਹੀ। ਦ੍ਰਿੜ ਤਪੁ ਰਹੈ ਉਂਛਬ੍ਰਿਤ[1] ਮਾਂਹੀ। ਗਾਹਕ ਕ੍ਰਿਖੀ ਬਾਢ ਲੈ ਜਾਵੈ। ਬੀਨ ਬੀਨ ਦਾਨੇ ਤਹਿਂ ਲਜਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਖਾਇ ਨ੍ਰਿਬਾਹਿਨ ਕਰਹਿ ਸਰੀਰ। ਬੇਦ ਖੜੰਗਨ ਥਿਤ ਚਿਤ ਧੀਰ[2]। ਤਿਸ ਬਿਲੋਕਿ ਅਜਮੇਰ ਕੁਮਾਰੀ। ਤਪ ਬਿਸਾਲ ਕੀ ਨਿਧਿ ਜਿਨ ਭਾਰੀ[3]॥੩੮॥ ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ ਉਪਾਇਆ। ਤਿਸੀ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੋਂ ਬ੍ਯਾਹ ਕਰਾ-ਇਆ। ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਕੇ ਉਰ ਅਤਿ ਦੁਚਿਤਾਈ। ਮੈਥੁਨ ਕਰੇ ਧਰਮ ਬਿਨ-ਸਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਭਾਜਨੋ ਜਾਇ ਨ ਕਿਸਹੂ ਦੇਸ਼। ਇਨਹੁਂ ਗੰਮਤਾ ਥਾਨ ਅਸ਼ੇਸ਼[4]। ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਸ ਨ ਬਸਾਯੋ। ਪਕਰਿ ਮਲੇਛਨਿ ਸਦਨ ਸੁਵਾਯੋ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ ਕਰੇ। ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਬਾਸੋ ਕਰਿ ਥਿਰੋ[6]। ਇਸ ਬਿਧਿ ਦਿਜ ਬੇਬਸਿ ਭਾ ਜਬੈ।ਬੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਪਠਿ ਕਰਿ ਤਬੈ ॥ ੪੧ ॥ ਕੋਟ ਲੋਹ ਕੋ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਰਚਯੋ। ਤਿਸ ਅੰਤਰ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਚਯੋ। ਤਬਿ ਅਜਮੇਰ ਸੁਤਾ ਅਵਲੋਕਾ। ਲੋਹ ਦੁਰਗ ਤੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਰੋਕਾ॥ ੪੨॥ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਜਤਨ ਚਲਯੋ ਬਿਤਿ ਰਾਤੀ[7]। ਖੋਲਿ ਕਿਵਾਰ ਦਏ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਾਤੀ ॥ ੪੩ ॥ ਬਹੁਰ ਜਾਮਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਬੈ। ਘਰਿ ਮਹਿਂ ਰੋਕ ਦਯੋ ਦਿਜ ਤਬੈ। ਥਿਰ ਅੰਤਰ ਸੁਪਤਨਿ ਕੇ ਕਾਲ। ਪਠਹਿ ਮੰਤ੍ਰ ਅਯਕੋਟ ਬਿਸਾਲ[8] ॥ ੪੪ ॥ ਬਿਨ ਚਿੰਤਾ ਸੁਪਤਹਿ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਭਈ ਭੋਰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸਾਵੈ। ਕੇਤਿਕ ਬਾਸਰ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿਹੂ ਸੁਨਿ ਲੀਨ ॥ ੪੫ ॥ ਤਬਿ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਪਾਸ। ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਜ ਕਰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[9]। ਕਹਯੋ ਮਲੇਛਨਿ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਇ।–ਇਸ ਕੋ ਜਾਨੋ ਸੁਗਮ ਉਪਾਇ ॥ ੪੬ ॥ ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਇਸੇ ਪਿਲਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਨਸਾਵਹੁ। ਕਿਸੂ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰਹੈ। ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਹਿੰਦੂ ਜਿ ਛੁਹੈ–॥ ੪੭ ॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿਕੈ ਸਮੁਦਾਇ।ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਦਿਜ ਲੀਨ ਬੁਲਾਇ। ਸਭਿਨਿ ਮਲੇਛਨਿ

[1]ਭਾਵ ਸਿਲਾ ਚੁਗਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ (ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ)। [2]ਵੇਦ ਦੇ ਖਟ ਅੰਗ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਚਿਤ ਧੀਰਜ ਧਾਰੇ। [3]ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜਿਸ ਨੇ ਲੱਭਿਆ ਸੀ। [4]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। [5]ਮਲੇਛਾਂ ਨੇ ਪਕੜ ਕੇ ਘਰ ਸੁਲਾ ਦਿੱਤਾ। [6]ਟਿਕ ਕੇ ਵਾਸਾ ਕਰੇ। [7]ਰਾਤ ਬੀਤ ਗਈ। [8]ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਰੜਾ ਕੋਟ (ਬਣਾ ਲਵੇ)। [9]ਦਿਜ ਦੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਜ਼ਿਕਰ) ਕੀਤਾ (ਲੋਕਾਂ ਨੇ)।

ਆਦਰ ਕੀਨਾ[੧]। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਤਪੋਧਨ ਲੀਨਾ[੨] ॥ ੪੮ ॥ ਕੈਰਨ ਕੋ ਹੁੱਕਾ ਬਨਵਾਯੋ। ਦਿਜ ਦਿਖਾਇ ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯੋ। ਅਪਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੇ ਹਾਥ ਗਹਾਇ। ਤਿਸ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰ੍ਯੋ ਬਨਾਇ ॥ ੪੯ ॥ ਰਿਖਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ।-ਮੈਂ ਨ ਕਰਹੁੰ* ਇਹ ਅੰਗੀਕਾਰਾ। ਭਲੋ ਕਿ ਬੁਰੋ ਨਹੀਂ ਸੁਧ ਕੋਈ। ਨਹੀਂ ਸਪਰਸੌਂ ਦੋਸ਼ ਜਿ ਹੋਈ-॥ ੫੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੋ ਮਲੇਛ ਬੁਧਿਵੰਤੇ। ਹਿਤ ਨਿਰਦੋਖ ਕਰਨ ਉਚਰੰਤੇ।-ਸਕਲ ਸਭਾ ਕੋ ਕਯੋਂ ਨ ਨਿਹਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਪੀਵਤਿ ਹੈਂ ਸ੍ਵਾਦਤਿ ਸਾਰੇ ॥੫੧॥ ਇਸ ਮਹਿ ਦੋਸ਼ ਕਹਾਂ ਅਵਲੋਕਾ। ਕੈਰਨ ਪਾਵਨ ਕੋ ਬਨ ਹੋਕਾ[੩]। ਗੁਰ ਸਨ ਮਿਲ੍ਯੋ, ਬਿੱਪ੍ਰ ਲੇ ਆਯੋ-। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕੈ ਬਿਰਮਾਯੋ ॥ ੫੨ ॥ ਕਹੇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਕੀਨਸਿ ਪਾਨ। ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਦਿਨ ਜੁ ਬਿਹਾਨ[੪]। ਘਰ ਅਜਮੇਰ ਸੁਤਾ ਕੇ ਗਯੋ। ਤਥਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪਠਿ ਕਰਿ ਥਿਰ ਭਯੋ† ॥੫੩॥ ਬਨ੍ਯੋ ਨ ਕੋਟ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹਿ ਫੁਰ੍ਯੋ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਬਸਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪੁਨ ਥਿਰ੍ਯੋ। ਮਿਲਿ ਅਜਮੇਰ ਸੁਤਾ ਨਿਜ ਅੰਗ। ਮੈਥੁਨ ਕਰ੍ਯੋ ਤਿਸੀ ਕੇ ਸੰਗ‡ ॥ ੫੪ ॥ ਜਗਤ ਜੂਠ ਮਹਿ ਦੋਸ਼ ਬਡੇਰਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਬਤਾਵਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ

---

[੧]ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-ਪੀਰ ਮਲੇਛੀ ਦੇਖ ਕੈ ਕਰ ਆਦਰ ਬੈਠਾਇ। ਇਸੇ ਪੀਰ ਮਲੇਛੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ੨੯ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੯, ੧੫ ਤੇ ੧੭ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ। [੨]ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। [੩]ਹੁੱਕਾ। [੪]ਬੀਤ ਗਿਆ। *ਪਾ:-ਕਰਹਿ। †ਪਾ:-ਬਿਰਮਯੋ।

‡ਇਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਰਵਾਯਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕਥੀਆਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਕਠਨ ਹੈ।ਪਰ ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ 'ਮੁਅੱਯਨੁੱਦੀਨ ਚਿਸ਼ਤੀ' ਤੋਂ 'ਅਜਮੇਰਸ਼ਾਹ' ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ੧੧੬੬ ਸੰਨ ਈ: ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਹਿੰਦ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਕੇ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਅਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਨਕਾਹ ਓਥੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਦੀਨ ਵਿਚ ਆਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਹੰਤ ਦੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਬਾਬਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰਵਾਯਤਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਪੀਰ ਜੀ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੇ ਬੀ ਦੀਨ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਤਮਾਕੂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ੧੫੮੯ ਈ: ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਲਗ ਪਗ ੧੬੦੫ ਈ: ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਅਕਬਰ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੈ। ਉੱਪਰ ਕਥੇ ਪੀਰ ਅਜਮੇਰੀ ਸੰਨ ੧ ੩੫ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਿਸਾਬ ਤਾਂ ਇਸ ਪੀਰ ਤਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ, ਪਰ ਮਗਰੋਂ ਕਹਾਣੀ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਕੀ ਥਹੁ ਤੇ ਕੀ ਪਰਵਾਹ। ਇਹ ਬੀ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਵਲ ਸੈਨਤ ਹੋਵੇ। ਪਹਿਲੇ ਪੀਰ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪੀਰ ਅਜਮੇਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਲ ਤਾਂ ਪੈ ਗਈ ਸੀ।

ਚੌਪਈ। 'ਧਰਮ ਹਿੰਦ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਸਮੇਤ। ਕਰਮ* ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਕੋ ਬਡ ਹੇਤ[੧] ॥
੫੫॥ਚੋਬਦਾਰ ਕਲਜੁਗ ਕੋ ਜਗਮੈਂ[੨]।ਸੌਚ ਆਦਿ ਗੁਨਨਾਸ਼ਕ ਲਗਿ ਮੈਂ[੩]।
ਅਧਿਕ ਅਪਾਵਨ ਕਰਿਬੇ ਹਾਰੋ'।ਕਵਿਨਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੋ[੪]॥੫੬॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਕਵਿਯਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੪॥

੨੫. [ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ। ਕਲਿ ਵਰਤਾਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਉੱਤਰ ਅਪਰ ਜਿ ਰਹਿ ਗਏ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿਨਿ ਬਤਾਇ[੫]।ਸੁਨਿਕੈ
ਜਿਨ ਕਉ[੬] ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਤਛਿਨ ਆਇ ॥੧॥ [੭]'ਤਾਂ ਰਿਖਿ ਸੁਤ
ਗੋਪਦਸੁਵਨਦੀਨਾ ਸ੍ਰਾਪਬਨਾਇ।ਮਰਨਕਾਲ ਨਭ ਸ਼ਬਦਹੁਇ ਗੋਕਰਨੀ
ਤਜਿ ਜਾਇ' ॥ ੨ ॥ ਸਕਲ ਪਾਪ ਜੋ ਭੂਮ ਮਹਿ ਬਸੈਂ ਆਇ ਪਦ ਮਾਂਝ।
ਸ੍ਰੋਤਾ ਬਕਤਾ ਕੋ ਲਗੈ ਕਬੈ ਨ ਪੂਜ ਕਰਾਂਝ[੮] ॥੩॥ [੯]'ਅਨੌਧਨਾਇ ਬਿੰਦਜਾ
ਘੁਖੇ ਸੋ ਬਾਦੀ ਜਗ ਮਾਂਹਿ। ਦਾਰਿਦ ਆਰਬਲ ਨਾਸ਼ ਹੁਇ ਆਪਦ ਇਹੁ

[੧]ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। [੨]ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਚੋਬਦਾਰ ਹੈ। [੩]ਸੌਚ ਆਦਿ ਦੇ (ਸਾਰੇ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਨਾਲ ਲਗਣ ਨਾਲ ਹੀ। [੪]ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। [੫]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ। [੬]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ। [੭]ਉਸ ਸ਼ੁਭ ਰਿਖੀ ਨੇ ਗਊ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਵ ਤਮਾਕੂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿਤਾ ਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ (ਹੋਕੇ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤਮਾਕੂ ਦੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਜਾਏਗੀ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਵਾਲੇ ਰਿਖੀ ਦੀ ਜਦ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਨਾਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ 'ਤਾਂ ਰਿਖ ਸੁਤ......' ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਿਖੀ ਸੁਤ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਹੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਦੋਹੇ ਦਾ ਹੋਰ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਯਮਦਗਨੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੂ ਨੂੰ ਕਾਮਧੇਨ ਗਾਂ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਮਾਂਗਵੀ ਮੰਗਾਈ ਸੀ ਨਾ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਗਊ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉੱਡ ਚਲੀ। ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੂ ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਗਊ ਦੇ ਪੈਰੋਂ ਲਹੂ ਡੱਠਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਮਾਕੂ ਉਪਜਿਆ, ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੂ ਨੇ ਯਮਦਗਨੀ ਦਾ ਸਿਰ ਕਟ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਤਮਾਕੂ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗੋ ਕਰਨੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏਗੀ [ਗੋ ਕਰਨੀ=ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਹਿਕੇ ਕੀਤੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ ਯਾ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਕਰਨੀ]। [੮]ਭੂਮੀ ਦੇ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਹਨ ਉਹ ਤਮਾਕੂ ਵਿਚ ਆਕੇ ਵੱਸਣਗੇ, (ਉਸ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ) ਵਕਤਾ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ) ਜੋ ਸ੍ਰੋਤਾ ਕਥਾ ਸੁਣੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗਣਗੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ (ਐਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ) ਪੂਜਾ ਕਦੇ ਨਾ ਕਰੇ। [ਪਦ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ;—ਗੋ ਪਦ ਸੁਵਨ=ਤਮਾਕੂ]। ਤੁਕ—ਅਗੇ ੨੯ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਇਸ ਜ਼ਿਕਰ ਦਾ ਪਤਾ ਸਕੰਧ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਦਿਤਾ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੨੯ ਅੰਕ ੪) ਤੇ ਸਕੰਧ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ;—ਦਾਤਾਰੰ ਨਰਕੰ ਯਾਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੋ ਗ੍ਰਾਮ ਸੂਕਰਾ। ਅਰਥਾਤ—ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਦਾਨੀ ਨਰਕ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਹਾਰ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰ ਬਣੇਗਾ। [੯]ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਅੰਕ ੧।

*ਪਾ:—ਕਰਨ।

ਉਹੁ ਆਹਿ[1] ॥ ੪ ॥ *ਰਜ ਨਾਰੀ[2] ਤਯਾਗਨ ਬਨੈ ਤਜੈ ਰਾਂਡ ਕਾ ਭੋਗ।
ਬਿਨ ਬਯਾਹੀ, ਅਨਰੁਚ ਤ੍ਰਿਯਾ[3] ਤਯਾਗੈ ਕੁਲ ਅਰੁ ਰੋਗ[4]॥ ੫ ॥ ਸੌਚ
ਸ਼ੇਖ ਜਲ ਅਸੁੱਚ ਹੁਇ[5], ਨਿਗੁਰੇ ਕਰ ਅਪਵਿੱਤ[6]। ਸ੍ਵਾਨ, ਸੂਪਰ ਜੂਠਾ,
ਅਲਪ, ਘਟਿ ਬੰਧਾ, ਜਲ ਅਸਿਤ[7] ॥੬॥ ਐਸੇ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸੁਚ ਸੰਕਰ
ਮਲਿਨ ਨ ਜੋਗ। ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਿ ਨਾਰਕ ਪਸ਼ੂ ਹਾਨ, ਕੁਲੀਨੀ ਜੋਗ[8] ॥੭॥

[1]ਜੋ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਿੱਦਯਾ ਪੜ੍ਹੇਗਾ (ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰੇਗਾ) ਉਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬਗਾੜ੍ਹਾਲੂ ਬਣੇਗਾ,ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਪਏਗਾ,ਉਮਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਏਗੀ। ਇਹ ਤੇ ਹੋਰ (ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ) ਅਪਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਣਗੀਆਂ [ਅਨਅੱਧਯਾਈ—ਉਹ ਦਿਨ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪੜ੍ਹਨਾਂ ਵਿਵਰਜਤ ਹੈ। ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਦਿਨ। ਸੋ ਆਮ ਕਰਕੇ ਅਸ਼ਟਮੀ, ਚੌਦਸ, ਅਮਾਵਸ ਤੇ ਪੂਰਨਮਾ ਹਨ, ਅਰ ਏਕਮ ਵੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪਿਛੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਥਾ ਮਨ੍ਹੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ। ਏਥੇ ਉਤਰ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਦਿਨ ਦੇ ਆਏ ਹਨ]। [2]ਰਿਤੂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [3]ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰੁਚੀ (ਭੋਗ ਵਿਚ) ਨਾ ਹੋਵੇ। [4](ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦੀ (ਆਪਣੀ ਜ਼ਾਤ ਦੀ ਤੇ) ਰੋਗਣ ਭਾਵ ਬੀਮਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੀ ਤਿਆਗੇ। [5]ਸ਼ੌਚ ਦਾ ਬਚਿਆ ਜਲ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਤੇ ਨਿਗੁਰੇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ(ਪਾਣੀ ਬੀ)ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।[7]ਕੁਤੇ ਤੇ ਚੂਹੇ ਦਾ ਜੂਠਾ,ਥੋੜਾ ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਘੜੇ ਵਿਚ (ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਦਾ)ਬੰਦ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੈਲਾ(ਪਾਣੀ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ)[ਅਸਿਤ=ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਮੈਲਾ]। [8]ਐਸੇ ਹੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵੇਦ ਅਰ ਪੁਰਾਣ ਸ਼ੰਕਰ ਵਰਨ ਤੇ ਮੈਲੀਆਂ (ਭਾਵ ਨੀਚ) ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ (ਪੜ੍ਹਨ) ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। (ਐਸਿਆਂ ਤੋਂ) ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਨਾਰਕੀ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਹੋਵੇਗਾ (ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਇਹ ਕੰਮ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਕਰਨ ਦਾ) ਕੁਲੀਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜੋਗ ਹੈ। [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉੱਚ ਜਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਭਿਮਾਨੀ ਆਖੇਪਕਾਰ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾ ਰਹੇ]। (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦੇ ਹਨਃ—ਐਸੇ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸੁੱਚਤਾ (ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਮਾਕੂ) ਸ਼ੰਕਰ (ਵਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ) ਮਲੀਨ ਹੈ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਰਤਣੇ) ਜੋਗ ਨਹੀਂ। ਹੇ ਸ੍ਰੋਤਾ ਜਨੋ ਸੁਣੋ (ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਨਾਰਕੀ ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਉੱਚ ਕੁਲਤਾ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ (ਸ੍ਵੈ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਸਤ੍ਰਿਤ੍ਵ ਕਰਕੇ ਬੁਰੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਰਜੱਸ੍ਵਲਾ (ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ)। ਵਿਧਵਾ ਰੰਡੀ, ਅਨਵਿਆਹੀ ਤੇ ਅਨਰੁਚ ਭਾਵ ਵਿਧਵਾ, ਕੁਆਰੀ, ਤੇ ਜਬਰੀ ਸਭ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ ਕੇਵਲ ਵਿਆਹੀ ਵਿਹਤ ਹੈ। ਤੇ ਜੈਸੇਪਾਣੀ ਪਾਣੀ-ਪੁਣੇ ਕਰਕੇ ਤਯਾਗਣੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸ਼ੌਚ ਦੀ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਕਰਕੇ, ਨਿਗੁਰੇ ਦੇ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ, ਕੁੱਤੇ ਚੂਹੇ ਦਾ ਜੂਠਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੈਲਾ ਤੇ ਬੱਧਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਯਾਗਣੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਐਸੇ ਹੀ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਤਾਂ ਸੁੱਚੇ ਹਨ ਪਰ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਨਅੱਧਯਾਯੀ ਦਿਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੇ ਚਾਹੀਏ। ਜੋ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਣਨਗੇ ਓਹ ਸ਼ੰਕਰ ਬਰਨੀ ਤੇ ਮੈਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਨਾਰਕੀ ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਅਕੁਲੀਨ ਹੋਕੇ ਕਿਸੇ ਗਲ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ।

*ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਮੁਕ ਗਏ, ਅਗੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖਿਆਲ ਚੱਲੇ ਹਨ।

ਪੰਥ ਰਚ੍ਯੋ ਮੈਂ ਧਰਮ ਹਿਤ ਪੂਜਾ ਦਾਨ ਨ ਖਾਇ। ਲੋਭ ਬੰਧ[1] ਮਾਨਤਿ ਨਹੀਂ ਸੂਕਰ ਜੋਨੀ ਪਾਇ ॥ ੮ ॥ ਦਿਵਸ ਰੈਨ ਗੁਰ ਚਰਨ ਭਜਿ, ਕੁਲ ਕੀ ਕਰਿ ਹੈ ਕਾਰ। ਪਾਪ ਬਿਡਾਰੈ ਸਿੱਖ ਮਮ ਸਾਖੀ ਸੁਨਿ ਉਪਕਾਰ[2] ॥੯॥ ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਜਿਨਹੁ ਸੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਧਾਰਿ। ਕਰੈਂ ਜੀਵਕਾ ਆਪਨੀ ਪਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ॥ ੧੦ ॥ ਰਣ ਮਹਿਂ ਸ੍ਵਾਮੀ ਧਰਮ ਕੋ, ਪੀਠ ਨ ਰਿਪੁ ਕੋ ਦੇਹਿ[3]। ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਹਤਹਿ, ਸੁਰਪੁਰਿ ਕੈ ਜਸ ਲੇਹਿ[4] ॥੧੧॥ ਤਜਿ ਧੀਰਜ ਰਣ ਤੇ ਭਜਹਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਲੇ ਅਪਵਾਦ[5]। ਮਰੇ ਪਾਪ ਫਲ ਭੋਗਿ ਹੈ ਪਾਇ ਨ ਕਿਤ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੧੨ ॥ ਜਾਤ ਬਰਨ ਕੀ ਕਾਨ ਤਜਿ ਮਿਲਹਿ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਮਨ ਰਪ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗੁ[6] ॥ ੧੩ ॥ ਹਮਰੋ ਹੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਸ ਜੋ ਧਾਰਹਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਵਧਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜਗਤ ਮਹਿ ਸਭਿ ਅਵਨੀ ਪਰ ਛਾਇ ॥੧੪॥ *ਵਧੈਂ ਪੰਥ ਪਰ ਧਰਮ ਨਹਿ[7] ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਲਿ ਕਾ ਧਰਮ। ਵਰਤਹਿ ਸਕਲ ਜਹਾਨ ਮਹਿ ਵਿਰਲਾ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥ ੧੫ ॥ ਕਰਤਾ ਹੁਕਮ ਹੁਇਓ ਹਮੈ ਤਬਿ ਕਲਿ ਜੋਰੇ ਹਾਥ[8]। -ਰਾਜ ਤੁਮਾਰੋ ਬੇਰ ਹਮ ਹਮੈ ਪੰਥ ਕੇ ਸਾਥ[9] ॥ ੧੬ ॥ ਜਗੰਨਾਥ ਦੀ ਠਉਰ ਮੁਹਿ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਮਹਿ ਰਨਛੋਰ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਬਿਸ੍ਵਾ ਨਾਥ ਮੈਂ ਕੁਰ ਮਹਿਂ ਧਰਮਨਿਵੈਰ[10] ॥੧੭॥ ਤੈਸੇ ਤੁਮ ਮਮੁ ਰਾਖੀਯੇ ਸਕਲ ਕਰੌਂਗਾ ਕਾਜ। ਸਕਲ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਜਾਨੀਯੇਂ ਮੋਰ ਤੁਮਾਰੋ ਰਾਜ[11]- ॥੧੮॥ ਤਬਿ ਹਮ ਐਸੇ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਹ-ਤੁਮ ਕੋ ਕਰਨੀ ਸਿੱਧ[12] ?-ਬੋਲਾ:-

[1]ਜੋ ਲੋਭ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋਕੇ। [2]ਸਿੱਖ ਮੇਰੀ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਸੁਣਕੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰੇ, ਉਪਕਾਰ ਕਰੇ। (ਅ) ਗੁਰ ਉਪਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣੇ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾਵੇ। [3]ਸੁਆਮੀ ਧਰਮ=ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਅੰਗ ਪਾਲਨ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਨਾਂ ਮੋੜੇ ਤੇ (ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਕੇ ਲੜੇ), ਉਸਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇਕੇ ਭੱਜੇ ਨਾ। [4](ਐਥੇ) ਜਸ ਤੇ (ਅੱਗੇ) ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਲਵੇਗਾ। [5]ਨਿੰਦਾ। [6]ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿਚ ਮਨ ਰੰਗੇ। [7]ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪੰਥ (ਬਥੇਰੇ) ਵਧਣਗੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [8]ਕਲਿਜੁਗ ਨੇ (ਤਦੋਂ) ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਸਨ। [9]ਤੁਹਾਡਾ (ਅਰਥਾਤ ਖਾਲਸੇ ਦਾ) ਰਾਜ ਮੇਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪੰਥ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖੋ। [10]ਜੈਸੇ ਜਗਨਨਾਥ ਵਿਚ (ਜਗਨ ਨਾਥ ਨੇ) ਤੇ ਰਣਛੋਰ (ਭਗਵਾਨ) ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਵਿਚ, ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼੍ਵਰ ਨਾਥ ਤੇ ਕੁਰਖੇਤਰ ਵਿਚ ਧਰਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਠਉਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ [ਧਰਮਨਿ ਵੈਰ=ਧਰਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ]। [11]ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਯਾ ਹੈ। (ਅ) ਜਾਨਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਜ (ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਰਿਹਾ) ਹੈ। [12]ਤੇਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੇਹੜੀ ਕਰਨੀ ਸਿੱਧ ਹੋਸੀ, ਭਾਵ ਕਿਸ ਕਰਨੀ ਨਾਲ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। *ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੬ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਕਰਨੀ ਨਾਂਹਿ ਕੋ ਕਰੌਂ ਨਾਮ ਕੀ ਬਿੱਧ[੧]॥੧੯॥ਕਲਹਿ ਕਰਾਵੈਂ ਬਾਪ ਸੁਤ ਨਾਰਿ ਪੁਰਖ ਕੋ ਜੁੱਧ।ਭੈਨ ਮਾਇ ਕੋ ਛੋਡਿ ਕੈ ਪਾਲੈ ਗ੍ਰੇਹਨ ਸੁੱਧ[੨]॥੨੦॥ਸੁਤ ਨਾਰੀ ਸਸੁਰਾ ਭਜੈ ਸਾਸੂ ਭਜੈ ਜਮਾਤ[੩]।ਦਾਸ ਭਜੈ ਭੂਪਤਿ ਜੁਵਤਿ[੪]ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਉਪਜੈ ਸ਼ਾਂਤਿ ॥੨੧॥ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਨੇਂਵਦਾ ਜੇਂਵਦੇ ਬਿੱਪ੍ਰਹਿ ਦੇਂ ਧਿਧਕਾਰ। ਉਪ-ਕਾਰੀ ਸੂਝੈ ਨਹੀਂ[੫], ਬਹੁਤੇ ਬਧੈਂ ਬਿਕਾਰ ॥੨੨ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨੈ ਨਾਰੀ ਭਲੀ, ਕੰਨਨਾਂ ਜਨਨੀ ਦੂਰ[੬]। ਸੁਤ ਸਮੁਝਾਵੈ ਬਾਪ ਕੋ, ਨੁਹਿ[੭] ਕਹਿ ਸਾਸੂ ਕੂਰ[੮] ॥੨੩॥ਸਿਖ ਉਪਦੇਸ਼ੈ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅੰਨ ਅਪਾਵਨ ਖਾਇੰ[੯]। ਨ੍ਹਾਨ ਤਜੈਂ ਕਾਯਾਂ ਦੁਖੀ[੧੦]ਖਾਵੈਂਬਹੁ ਰੁਚਿ ਭਾਇ[੧੧]॥੨੪॥ਪ੍ਰੀਤ ਥੋਰ ਖੁਸ਼ਮਾਂਤ ਬਚਨ ਉਦਰ ਭਰਨ ਕੇ ਕਾਜ [੧੨]।ਨਾਰੀ ਮਿਲਨਾ ਭੋਗ ਕਵਿ ਗ੍ਰਿਹ ਗ੍ਰਿਹ ਜਜੀਏ ਸਾਜ[੧੩] ॥੨੫॥ਬੇਦ ਬੇਚਦੇ ਬੇਦਧਰ[੧੪]ਭੂਮਿ ਬੇਚਤੇ ਛੱਤ੍ਰਿ[੧੫]*।ਘਰ ਬੇਚੇ ਬਨੀਏ[੧੬] ਬਹੁਤ, ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਬੇਚਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ॥੨੬॥ ਭੂਖੇ ਮਰਤੇ ਕਾਮ ਬਿਨ ਭਗਵਾ ਕਰਿ ਕੈ ਭੇਖ[੧੭]।ਜਟਾ ਬੰਧਿਕਰਤੇ ਸੁਰਸ ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰਵੇਖ[੧੮]॥੨੭॥ਲੋਕਨ ਕਉ ਐਸੇ ਕਹੈਂ ਸੰਤ ਸੰਗ ਹੈ੍ਭਾਗ[੧੯]।ਆਪ ਨਰਕ ਅਵਰਨ ਨਰਕ ਕਰਨੀਬਨੈ ਨ ਲਾਗ[੨੦] ॥੨੮॥ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਬੰਚਨ ਕਰੈਂ ਕਥੈਂ ਗਯਾਨ ਕੀ ਬਾਤ।ਸਿਰ ਧੁਨ[੨੧],ਲੋਚਨ ਜਲਸ੍ਰਵਤ[੨੨],ਕਪਟੀ ਅਧਿਕਸੁਹਾਤ॥੨੯॥ਗਰਭਗਿਰਾਵੈਂ ਰੰਡ ਕਾ, ਸੁਭਗਾ ਹੋਹਿ ਨ ਗਰਭ[੨੩]।ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸੇਵਨ ਕਰੈਂ, ਨਹਿਂ ਸਿਮਰੈਂ

[੧]ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਾਂਗਾ। [੨]ਨਿਰੋਲ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਪਾਲਣਗੇ (ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜੀਵ)। [੩]ਜਵਾਈ। [੪]ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। [੫]......ਲੱਭੇਗਾ ਨਹੀਂ। (ਅ)...... ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। [੬]ਕੰਨਿਆਂ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਗੇ। [੭]ਨੂੰਹ। [੮]ਸੱਸ ਝੂਠੀ ਹੈ। [੯]ਅੰਨ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਖਾਣਗੇ। [੧੦]ਨ੍ਹਾਉਣਾ ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ (ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ) ਸਰੀਰ ਦੁਖੀ ਹੈ। [੧੧]ਰੁਚੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ, (ਭਾਇ=) ਲੋਭ ਨਾਲ। [੧੨]ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਦੇ ਬਚਨ (ਕਹਿਣਗੇ) ਪੇਟ ਪਾਲਣ ਲਈ। [੧੩](ਮਰਦ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੇ ਕਿ) ਕਦੋਂ (ਰਾਤ ਆਵੇ ਤੇ) ਨਾਰੀ ਦਾ ਭੋਗ ਮਿਲੇ (ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ) ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ (ਸੰਭੋਗ) ਦੇ ਸਮਾਨ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨਗੀਆਂ। (ਅ) ਕਵੀ ਨਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੇ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ਦੀ ਸਾਜਨਾ (ਰਚਨਾ) ਰਚਣਗੇ ਤੇ ਘਰ ਘਰ (ਇਹ ਸੋਹਿਲੇ) ਸੁਣਾਕੇ ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਨਗੇ। [੧੪]ਬ੍ਰਹਮਣ। [੧੫]ਛੱਤ੍ਰੀ ਜ਼ਿਮੀਨ ਵੇਚਣਗੇ। [੧੬]ਵੈਸ਼। [੧੭]ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੇ ਹੋਕੇ) ਸਾਧ ਬਣਨਗੇ। [੧੮]ਜਟਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਹਿਨਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ ਭੋਗਣਗੇ [ਸੰਸ:, ਪਰਿਵਿਸ਼੍ਟ=ਲਪੇਟੇ ਹੋਏ। ਰਸ=ਵਿਸ਼ੇ ਰਸ]। [੧੯]ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [੨੦]ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ ਨਾਲ ਲੱਗਣਾਂ ਹੀ ਨਾ ਬਣੇਗਾ ਭਾਵ ਛੁਹਣਗੇ ਨਹੀਂ। [੨੧]ਸਿਰ ਝੁਮਾਉਣਗੇ। [੨੨]ਭਾਵ ਅੱਥਰੂ ਕਿਰਨਗੇ। [੨੩]ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਭੂਪ ਬੇਚਤੇ ਛਤ੍ਰ=ਰਾਜੇ ਛੱਤ (ਭਾਵ) ਰਾਜ ਵੇਚਣਗੇ, ਯਾ ਰਾਜੇ ਭੂਮੀ=ਜ਼ਿਮੀਨਾਂ ਵੇਚਣਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ॥੩੦॥ ਜਹਾਂ ਚਾਹ[1] ਤਹਿਂ ਬਿਘਨ ਬਹੁ, ਬਿਨਾਂਚਾਹ[2] ਹੁਇ ਕਾਮ। ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਰੈਂ ਅਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮੀਤ ਕਾ ਕਾਮ[3]–॥੩੧॥ਸੁਨਿਬੋਲੇ –ਕਉਤਕ ਭਲੇ ਤੂੰ ਤਾ ਨਟੋ ਜਿਉਂ ਪੰਥ। ਨਾਮਦਾਨ ਹੁਇ ਪੰਥ ਮਹਿਂ, ਕਰੀਅਹੁ ਅਪਨੀ ਸੰਥ[4]"॥੩੨॥[5]ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ[6]ਸਹੀ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਵ ਉਦਾਤ। ਹਮ ਹਮਰੇ ਸੰਗਤਿ ਭਗਤ ਕਹਾਂ ਤੁਮਾਰੀ ਬਾਤ[6]–॥੩੩॥ ਕਲ-ਜੁਗ ਬੋਲ ਸੁਨਾਇਓ–ਸੁਨੋ ਹਮਾਰੀ ਖਜਾਤ।ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਹੁਂਆਦਿਕੀ ਮਤ ਕਰੀਅਹੁ ਬਿੱਖ੍ਯਾਤ[7]–'॥੩੪॥'ਕਲਿਨਾਮਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਤੋ ਕੋ ਦੀਨੋ ਏਹ'। ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਸੁਨਾਇਆ ਸਾਚੁ ਸੁਨਾਵੌਂ ਤੋਹਿ[8]॥੩੫॥ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਤਾ:-ਆਦਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਨਤਾ ਕੀਨ[9]।ਕਹੈਂ ਸਕਲ ਹਮ ਹੈਂ ਅਧਿਕ

[1]ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਦੀ ਇੱਛਾ। [2]ਅਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾ। [3](ਕੰਮ ਆ ਪਏ ਤੇ) ਮਿੱਤ੍ਰ ਅਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਕਰੇਗਾ, (ਪਰ ਜਦ ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਆ ਪਏਗਾ ਤਾਂ ਓਹੋ) ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਆ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਾ ਆਏਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵੈਰ ਕਮਾਯਾ ਸੀ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਵਾਰਥਵਸ਼ ਫੇਰ ਬਨਾਵਟਾਂ ਆ ਕਰੇਗਾ। (ਅ) ਜਿੱਥੇ (ਮਿੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤੀਬਰ) ਇੱਛਾ ਹੋਵੇਗੀ ਓਥੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਵਿਘਨ (ਪਾਉਣੇ ਚਾਹੁਣਗੇ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪਨੂੰ ਕਿਸੇ) ਕੰਮ ਦੀ ਚਾਹ ਹੋਵੇਗੀ (ਓਥੇ ਚਾਹੁਣਗੇ ਕਿ) ਬਿਨਾਂ ਵਿਘਨ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਏ। [4]ਸੁਣਕੇ ਆਪ ਬੋਲੇ (ਤੇਰੇ) ਕਰਮ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਹਨ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਐਉਂ (ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ) ਜਿਵੇਂ ਨਟ ਪੰਛੀ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਤੇ ਸਾਡੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਨਾਮ ਤੇ ਦਾਨ ਨੇ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਹੋਣਾ ਹੈ, (ਮਿਲ ਕੀਕੂੰ ਬਣੇ ? ਤਦ ਕਲਜੁਗ ਬੋਲਿਆ, ਕਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇ ਅਪਣੇ ਪੰਥ ਨਾਲ) ਮੇਰੀ ਸਾਂਝ ਰਲਾਓ। [ਸੰਥ=ਸੰਧਿ=ਮੇਲ]। (ਅ) (ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਦਾ) ਮੇਰੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਨਾਮਦਾਨ ਹੋਵੇਗਾ (ਤੂੰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ) ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ (ਵੱਖਰੀ ਟੋਰ) [ਸੰਸ:, ਸੰਸਥਾ=ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ]। [5]ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [6]ਤਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਬੋਲੇ:–ਸਚੀ ਸੁਣਨਾ ਹੈਂ ? (ਲੈ ਤੈਨੂੰ) ਉੱਚੀ ਉਚਾਰ ਕੇ ਸੁਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਭਗਤ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ [ਸੰਗਤਿ=ਮਿਲੇ ਹੋਏ, ਜੁੜੇ ਹੋਏ]। [7]ਕਲਜੁਗ ਨੇ ਫੇਰ ਬੋਲਕੇ ਸੁਣਾਇਆ:–ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਗਟਤਾਈ (ਦੀ ਗੱਲ) ਸੁਣੋਂ ਮੈਂ ਮੁੱਢਲੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਕਰਨਾ [ਸੰਸ:, ਖ੍ਯਾਤ=ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਗਟਤਾਈ। ਵਿੱਖ੍ਯਾਤ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ]। [8](ਸੁਣੋਂ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੇ) (ਹੁਣ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਲੇ ਕਿ ਹੇ) ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਲਿਨਾਮਾਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ (ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘਾ!) ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਸੱਚੋ ਸੱਚ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। [9]ਕਲਜੁਗ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਢਕਾਲ ਵਿਚ ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੀ ਉਤਪਤੀ ਕੀਤੀ।

ਹੰਕਾਰੀ ਲਖਿ ਲੀਨ[1] ॥ ੩੬ ॥ ਤਬਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਮੁਝਾਯਹੁ–ਤੁਮਰਾ ਨਜਾਇ
ਸਮਾਜ[2]–। ਕਹਿ ਸਮਾਧਿ ਕਰਿ* ਮੌਨ ਹੁਇ ਰਿਤਵਾ ਪੁਰਖ ਜੁਰਾਜ[3] ॥
੩੭॥ਏਕ ਖਰਾ ਦੂਵਾ ਹੂਯਾ ਤੀਜਾ ਚੌਥਾ ਸੁਵਨ[4]†।ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਕੋ ਸੌਂਪ
ਕਰਿਨੀਤਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਗੁਨ[5]॥੩੮॥ਬਿਧਿ ਬੂਝਹੁ–ਕਜਾਵਰਤਨੀਪੁਤ੍ਰਕਰੇਂਗ
ਜਾਇ[6]? ਸੋ ਈਹਾਂ ਕਹੁ ਮੋਹਿ ਵਿਗ ਹੁਕਮ ਰਾਜ ਮਹਿ‡ ਦਾਇ[7]–॥੩੯॥
ਸਤ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ–ਪੁਰਖਿ ਨੈ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦਿਯੋ ਬਾਂਟ। ਜਿਸੈ ਦੇਸ਼ ਤਾਂਕਾ
ਲਿਖੌਂ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀ ਸਾਂਟ[8] ॥ ੪੦ ॥ ਤਪਿ, ਸਤ, ਅਰੁ ਮਖ, ਅਰਚਨਾ,
ਲੋਕ ਕਰਾਊਂ ਰੋਜ[9]।ਬ੍ਰਾਹਮਣਬ੍ਰਹਮ ਪਰਾਯਣੀ ਊਚਾ ਬਨ ਬਸਿ ਜੋਜ[10]§
॥੪੧॥ਬੀਜ ਫਲਾਊ ਬੇਰ ਸੌ ਉਮਰ ਲਾਖਿ ਇਕਬਰਸ[11]।ਜੋਗ ਬਿਖੈ ਲਾਊਂ
ਨਰਨਿ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਉਪਜੈਂ ਸਰਸ[12]॥੪੨॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਮ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਰੈਂ,ਪੁੰਨਜ
ਬਿਹਾਰੀ ਬੈਸ[13]।ਤੀਨ ਬੇਦ ਤੀਨੋ ਬਰਨ ਸਭਿਨਿ ਲਖਾਊਂ ਐਸ[14]–॥੪੩॥
ਦੂਜਾ[15]ਬੋਲਯੋ:–ਪਿਤਾਜੀ!ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਰਮਮੁਹਿਖੂਬ[16]।ਸਭੈ ਚਲਾਊਂ ਰੀਤ[17]

[1](ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ) ਆਖੀਏ ਅਸੀਂ ਵਡੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹੰਕਾਰੀ ਜਾਣ ਲਿਆ। [2](ਹੇ ਬੇਟਿਓ!) ਤੁਹਾਡਾ (ਜਦ ਰਾਜ) ਸਮਾਜ (ਹੋਵੇਗਾ ਤਦੋਂ) ਨਜਾਯ ਕਰਨਾ। [3](ਇਹ ਗਲ) ਕਹਿਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਟਿਕ ਗਿਆ ਤੇ ਯੁਵਰਾਜ(ਟਿੱਕੇ ਵਲ)ਤੱਕਿਆ[ਸੰਸ:, ਪੁਰਖ= ਬ੍ਰਹਮਾ। ਯੁਵਰਾਜ ਨੂੰ ਜੁਰਾਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ]। [4]ਇਕ ਖੜੋ ਗਿਆ ਫੇਰ ਦੂਜਾ (ਵੀ ਖੜੋ) ਗਿਆ ਫੇਰ ਤੀਜਾ ਚੌਥਾ ਪੁਤਰ (ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ)। [5]ਪਹਿਲੇ ਜੰਮੇ (ਭਾਵ ਸਤਿਜੁਗ) ਨੂੰ (ਰਾਜ) ਸੌਂਪਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੋਈ ਨੀਤੀ ਪਰ ਵੀਚਾਰ ਅਰੰਭੀ [ਗੁਣਨਾ=ਵੀਚਾਰਨਾ]। [6]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਪੁੱਤਰ (ਨਜਾਯ ਦੀ) ਵਰਤੋਂ ਤੂੰ ਜਾਕੇ ਕੀਹ ਕਰੇਂਗਾ? [7]ਜੋ ਹੁਕਮ ਰਾਜ ਵਿਚ ਦੇਵੇਂਗਾ। [8]ਤਬ ਸਤਿਜੁਗ ਬੋਲਿਆ ਕਿ (ਜੋ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕਿਸੇ) ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੁਰਖ ਨੇ (ਕੀਤਾ ਸੋ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ) ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਆਂਗਾ। ਜਿਸ (ਦੇਸ਼ ਨੇ) ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦੇਸ ਦਾ ਲਿਖ ਲਵਾਂਗਾ (ਤੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦਾ ਸਾਂਟ=) ਬਦਲਾ ਦਿਆਂਗਾ। [9]ਤਪੱਸਯਾ, ਸੱਚ, ਜੱਗ, ਪੂਜਾ, (ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮ) ਰੋਜ਼ ਕਰਵਾਵਾਂਗਾ (ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ)। [10]ਬ੍ਰਹਮਣ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਾਯਣ ਹੋਣਗੇ, ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਕੇ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਉੱਚੇ ਹੋਣਗੇ।(ਅ) ਊਚਾ ਬਨ ਬਸ ਮੋਜ=ਮੌਜ (ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਵਿਚ) ਵਸਦੇ ਹੋਏ ਉੱਚੇ ਬਣਨਗੇ। (ੲ) ਬਨ ਬਸ ਮੋਜ=ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਬੇਗਾ। [11]ਇਕ ਵੇਰ ਦਾ ਬੀਜਿਆ ਸੌ ਵੇਰ ਫਲਾਵਾਂਗਾ। (ਅ) ਭਾਵ ਏਥੇ ਇਕ ਬੀਜਿਆ ਅਗਲੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਹੋਕੇ ਫਲੇਗਾ। ਉਮਰਾ ਲੱਖ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਦਿਆਂਗਾ। [12]ਬਹੁਤੇ। [13]ਵੈਸ਼ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਗੇ। [14]ਤਿੰਨਾਂ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਖਾ ਦਿਆਂਗਾ। [15]ਭਾਵ ਤ੍ਰੇਤਾ। [16]ਮੇਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਮ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। [17]ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਚਲਾਵਾਂਗਾ।

*ਪਾ:–ਕਹਿ। †ਪਾ:–ਸੁਨਿ। ‡ਪਾ:–ਮੁਹਿ। §ਪਾ:–ਮੋਜ।

ਮੈਂ ਦੇਵੌਂ ਸੇਵਾ ਹੂਬ[1] ॥੪੪॥ ਜੱਗਜ ਕਰਾਊਂ ਅਰਥ ਸੰਜਿ ਪਾਪ ਮਿਟਾਊਂ ਲੋਗ[2]। ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਲਗ ਕਰਮ ਹੀ ਦਸ ਬੋਈ ਲੇ ਭੋਗ[3] ॥ ੪੫ ॥ ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ ਜੀਵੈਂ ਸਕਲ, ਪਾਪ ਡਰਨ ਸਭਿ ਆਹਿ[4] । ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਤੇ ਊਨ ਦਸ ਧਰਮ ਚਲਾਊਂ ਰਾਹ[5]–॥੪੬॥ ਚੁੱਪ ਹੋਇ, ਤੀਜਾ ਕਹੈ–ਅਰਚਾ ਘਰ ਕੀ ਵੰਡ। ਸਹੰਸ੍ਰ ਜੀਵਨਾ, ਚਾਰ ਬੀਜ[6], ਅਰਧ ਪੁੰਨ ਅਘ ਖੰਡ[7] ॥ ੪੭ ॥ ਅਧਿਕ ਬਿੱਪ੍ਰ ਅਰ ਛੱਤ੍ਰਕੀ ਵਣਜ ਕਰੈ ਜਨ ਆਪ। ਰਾਜਾ ਕੋ ਗੁਰ ਮਾਨਿਕੈ ਨਜਾਇ ਕਰਾਵੈ ਆਪ[8]–॥੪੮॥ ਚੁੱਪ ਹੂਆ ਚੁਪ ਚਤੁਰਥਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਹਿ–ਤੂੰ ਬੋਲ–। ਤਬਿ ਹਮ ਕਰਿ ਜੋਰੇ ਨੰਮ੍ਰ–ਆਵਿਸ ਤੁਮਰੀ ਕੋਲ[9]– ॥੪੯॥ਹਸਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬੋਲਿਯੋ:–ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਛਾਰੀ ਮੋਰ। ਤੇਰੀਇੱਛਾ ਹੋਇਜੋ ਸੋ ਮੇਰੇ ਮਨ ਲੋਰ[10]–॥੫੦॥–[11]ਕੁਛਤੋ*ਹੌਂਕਹਿਨੇ ਲਗਾ ਜਨਘਰ ਪੁੰਨਰੁ

---

[1]ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਲਾ ਦਿਆਂਗਾ [ਹੁੱਬ (=ਮੁਹੱਬਤ) ਤੋਂ ਹੂਬ]। [2]ਧਨ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਜੱਗ ਕਰਵਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਵਾਂਗਾ। [3]ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਤਕ (ਅੱਪੜਨ ਲਈ ਸ਼ੁਭ) ਕਰਮ ਹੀ ਕਰਨਗੇ, ਤੇ ਇਕ ਵੇਰ ਬੀਜਿਆ ਦਸ ਵੇਰੀਂ ਲੈਕੇ ਭੋਗਣਗੇ [ਬੋਈ=ਬੀਜਿਆ]। (ਅ) ਜੋ ਕਰਮਾਂ ਦਾ (ਬੋਈ=) ਬੀਜ ਬੀਜਣਗੇ ਉਹ ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ ਦਸ ਹਿੱਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੋਗਣਗੇ। [4]ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ (ਵਰਖ) ਸਾਰੇ (ਜੀਵ)ਜੀਵਿਆ ਕਰਨਗੇ, ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਡਰਨਗੇ। [5]ਵਡੇ ਭਿਰਾ (ਭਾਵ ਸਤਿਜੁਗ) ਤੋਂ ਦਸ ਹਿੱਸੇ ਘੱਟ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਹ ਚਲਾਵਾਂਗਾ। [6](ਜਦੋਂ ਦੂਜਾ ਤ੍ਰੇਤਾ) ਚੁਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੀਜਾ (=ਦੁਆਪਰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਪੂਜਾ ਵੰਡ ਦਿਆਂਗਾ ਤੇ ਆਰਬਲਾ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਹੋਸੀ (ਇਕ ਵੇਰ ਦਾ) ਬੀਜਿਆ ਚਾਰ (ਵੇਰ ਫਲੇਗਾ)। (ਅ) ਇਥੇ ਇੱਕ ਦਿੱਤਾ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਚੌਗੁਣਾ ਮਿਲੇਗਾ। [7]ਅੱਧਾ ਪੁੰਨ ਤੇ ਅੱਧਾ ਪਾਪ ਦਾ ਹਿੱਸਾ (ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ)। (ਅ) ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਲਈ (ਜੀਵ ਦੇ ਕੀਤੇ) ਪੁੰਨ ਅੱਧੇ (ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ, ਅੱਧਿਆਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗੇਗਾ)। [8]ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਹਮਨ ਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀ (ਲੋਭ ਵਸ ਹੋਏ) ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਣਗੇ, ਕੋਈ ਆਪ (ਕਰਨਗੇ ਕੋਈ) ਜਨ (=ਨੌਕਰ ਰੱਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਵਪਾਰ ਕਰਨਗੇ)। ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਮੰਨਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਨਜਾਇ ਕਰੌਣਗੇ (ਭਾਵ ਚਿੱਤ ਦਾ ਯਾ ਘਰ ਦਾ ਘਰੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। [ਛੱਤ੍ਰਕੀ=ਛੱਤ੍ਰੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ]। [9](ਤੀਜਾ) ਚੁੱਪ ਹੋਯਾ (ਤੇ) ਚੌਥਾ (ਮੈਂ) ਜੋ ਚੁਪ (ਸਾਂ ਮੈਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ:–ਤੂੰ ਬੋਲ; ਤਦ ਮੈਂ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਨਿਵਿਆਂ (ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ) ਤੁਸਾਂ ਕੋਲ(ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ। [ਆਵਿਸ= ਆਦਿਸ, ਆਦੇਸ਼=ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ]। (ਅ) ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੋ [ਆਵਿਸ=ਆਸਰਾ ਹੋ]। [10]ਹੱਸਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬੋਲਿਆ:–ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਛਲਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈਂ, ਜੋ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਮੇਰਾ ਮਨ (ਸੁਣਨਾ) ਲੋੜਦਾ ਹੈ। [11]ਵੇਖੋ ਅਗਲਾ ਸਫਾ ਅੰਕ ੧।

*ਪਾ:–ਕਹਤੇ–ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ।

ਪਾਪ। ਬਧ ਸੌ ਬਰਖ ਦੁ ਬੀਜ ਲੇ ਕਰੈ ਸੁ ਭੋਗੈ ਆਪ[1] ॥੫੧॥ [2]ਬਹੁਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਹੁ ਬਾਸ਼ਨਾ ਇੱਛਨਾ ਸਿੱਛਨਾ ਸਾਰ।ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਰਾਜ ਘਰ, ਹੀਯਰਨ ਬੇਦ ਜਾਪ ਹਰਿ ਧਾਰ[2]॥੫੨॥ [3]ਭਗਤ ਕਰੈ ਪਾਪੀ ਤਰੈ ਨਰ ਨਾਰੀ ਦਿਜ ਸੂਦ। ਨੀਚ ਬਾਲ ਜ੍ਵਾਨੀ ਤੁਰਕ ਸੰਕਰ ਆਸਮ ਖੂਦ[3]॥੫੩॥[4]ਨਾਮਬਿਨਾ ਦੰਡੌਂ ਸਕਲ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਮਮ ਰਾਜ[4]। [5]ਭੂਹੀ ਦੋਨੌਂ ਗਤਰਦੇ ਜੌਨੀ ਅਰਥ ਸਮਾਜ[5] ॥੫੪॥ਇਹ ਭਾਵੀ ਪੂਰਨ ਕਰੌ ਤਬਿ ਜਾਵੈਂਗਾ ਖੂਬ[6]।ਏਕ ਤੁਮਾਰੇਦੰਡ ਸਹੁੰ ਅਵਰ ਨ ਜਾਨੌਂ ਦੂਬ[7]–'॥੫੫॥*ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿੰ 'ਇਕ ਸਮੇ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮਾ

---

[1]ਸਿਕੁਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੈਂ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ ਕਿ ਪੁੰਨ ਤੇ ਪਾਪ (ਜੋ) ਜਨ (ਕਟੇਗਾ ਆਪਣੇ ਘਰ=) ਦੇਹ (ਉਪਰ ਹੀ ਕਟੇਗਾ;) ਜੋ ਕਟੇਗਾ ਸੋ ਆਪ ਭੋਗੇਗਾ,ਉਮਰਾ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੋ ਬੀਜੇਗਾ ਦੂਣਾ ਲਵੇਗਾ। [ਕੁਛ=ਸੰਕੋਚਦਾ]। (ਅ)ਜੋ ਏਥੇ ਬੀਜੇਗਾ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਦੂਣਾਹੋਵੇਗਾ। (ੲ) ਦੋ ਬੀਜ ਦਾ ਅਰਥ ਨਾਮ ਦਾਨ ਤੇ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਬੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। [2](ਵਿਸ਼ੈ) ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਹੁਤ (ਹੋਵੇਗੀ), ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਹੁਤੇ (ਹੋਣਗੇ),ਸਿੱਖਯਾ ਦਾ ਸਾਰ ਇੱਛਯਾ ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵ ਮਨਮਤੀਏ ਹੋਣਗੇ, ਜੋ ਜੀ ਕਰੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਆਖਣਗੇ। ਸ਼ੂਦ੍ਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਅਹੀਰ (ਨੀਵੇਂ ਲੋਕ) ਵੇਦਾਂ ਦਾ (ਪਾਠ) ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਾਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨਗੇ। (ਅ) ਸ਼ੂਦਰ ਰਾਜ ਕਰਨਗੇ ਘਰ (ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ) (ਰਨ=) ਜੁੱਧ ਮਚੇਗਾ ਤੇ ਵੇਦ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਧਾਰਨਾ (ਹਰਿ=) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। (ੲ) ਇਕ ਥਾਵੇਂ 'ਹੀਯਰਨ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਹੈ 'ਹੀ ਅਰਨ' ਇਸ ਨਾਲ ਅਰਥ ਲਗੇਗਾ 'ਸ਼ੂਦ੍ਰ' ਰਾਜ ਕਰਨਗੇ, ਘਰ ਹੀ ਬਨ (ਹੋਣਗੇ ਤੇ) ਹਰ ਕੋਈ ਵੇਦ ਜਪ ਨੂੰ ਧਾਰੇਗਾ, ਭਾਵ ਸਤਿਜੁਗ ਵਾਂਗੂੰ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦ ਪਾਠ ਦੀ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ ਤੇ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਸੇਧੀ ਉਡ ਜਾਏਗੀ। [3](ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ) ਜੋ ਭਗਤੀ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਤਰੇਗਾ (ਚਾਹੇ) ਪਾਪੀ ਹੋਵੇ (ਚਾਹੇ) ਨਰ (ਚਾਹੇ) ਨਾਰੀ ਹੋਵੇ,ਚਾਹੇ) ਬ੍ਰਹਮਣ (ਚਾਹੇ) ਸ਼ੂਦ੍ਰ (ਹੋਵੇ,ਚਾਹੇ) ਨੀਚ ਹੋਵੇ, (ਤੇ ਚਾਹੇ) ਬਾਲ (ਹੋਵੇ) ਚਾਹੇ ਜ੍ਵਾਨ (ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ) ਤੁਰਕ (ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ) ਸੰਕਰ ਬਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਾਹੇ ਅਨਾਸ਼੍ਰਮੀ ਹੋਵੇ [ਆਸਮ ਖੂਦ=ਆਸ਼੍ਰਮ ਖੂੰਦ। ਹਿੰਦੀ, ਖੂੰਦਨਾ=ਤੋੜਨਾ, ਕੁਚਲਨਾ। ਸੰਸ:, ਖੰਡਨ ਤੋਂ ਖੂੰਦ ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਿਹੂਣਾ। ਭਾਵ ਆਸ਼੍ਰਮ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣਾ। ਅਨਾਸ਼੍ਰਮੀ]। [4]ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਰਬੱਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੰਡ ਦਿਆਂਗਾ, ਨਰਕ ਸੁਰਗ (ਸਭ ਥਾਂ) ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ। [5]ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਪਰ ਦੋ ਹੀ ਤੋਰੇ ਤੋਰਾਂਗਾ:–ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ [ਸੰਸ:, ਗਤ੍ਵਰ। ਹਿੰਦੀ, ਗਤਰ=ਟੁਰਨੇ ਯੋਗ। ਤੋਰਾ]। [6]ਇਹ ਭਾਵੀ (ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜੌਂਕੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗਾ। [ਫਾ:, ਖੂਬ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੌਂਕੋ। ਸੂਚਨਾ=ਭਾਵੀ ਦਾ ਏਥੇ ਭਵਿੱਖਤ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਭਾਵਨੀ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ]। [7]ਇਕ ਆਪ ਦਾ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ) ਦੰਡ ਸਹਾਂਗਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਾਂਗਾ ਭਾਵ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। [ਦੂਬ=ਦੂਸਰਾ]

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਕਹਤਿ ਸੁਹਾਤ।–ਸੁਨਿ ਸੁਤ! ਭੂਮੀ ਜਾਈਅਹੁ ਧਰਮ ਕਰਮ ਵਿੱਖ੍ਯਾਤ[੧] ॥ ੫੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਜੁਗ! ਮੇਰੋ ਹੁਕਮ ਤੂੰ ਮਮ ਆਗ੍ਯਾਕਾਰੁ। ਸਰਬ ਮੰਤ੍ਰ ਤੁਹਿ ਰਾਜ ਰੱਦ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਧ ਸਾਰੁ[੨]॥੫੭॥[੩]ਔਰ ਜੁਗਨਿ ਮਹਿਂ ਆਸਰਾ ਬਹੁਤ ਜੱਗ ਤਪੁ ਅਰਚ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪੁ ਰਸਨ ਸ੍ਵਾਸ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਕਾਰਜ ਸਰਚ[੩] ॥੫੮॥ ਤੋਹਿ ਰਾਜ ਹੁਇ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਜਬਿ, ਸਭਿ ਦੇਵਨ[੪]ਦ੍ਯੋਂ ਵਰਜ। ਜਿਉਂ ਇੱਛਾ ਤਿਉਂ ਵਰਤੀਏ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਗਰਜ[੫] ॥ ੫੯ ॥ ਭਲਾ ਤੁਮਾਰਾ ਰਾਜ ਹੁਇ ਸਕਲ ਸਿੱਧ ਹੁਇ ਵਾਚ[੬]। ਥੋੜ੍ਹੀ ਕਰਨੀ ਫਲ ਅਧਿਕ ਤੀਨ ਰਾਖੀਓ ਸਾਚੁ[੭] ॥ ੬੦ ॥ ਪਰਅੰਸ਼ੀ ਪਰਨਾਰ ਤਜਿ ਨਾਮ ਸਰਾਹੈ ਸ੍ਵਾਸ। ਹਰਿ ਭਜ, ਹਰਿ ਚਿਤ, ਹੇਤ ਹਰਿ[੮], ਹਰਿ ਸਿਦਕੀ ਕੁਲ ਆਸ[੯] ॥ ੬੧ ॥ ਦੇਹ ਅੰਤ ਭੀ[੧੦] ਹਰਿ ਭਜੇ ਤਉ ਭੀ ਹੁਇ ਨਿਸਤਾਰ। ਐਸੇ ਹਰਿ ਕੋ ਨਿਤ ਭਜੈ ਭਉਜਲ ਉਤਰੈ ਪਾਰੁ॥੬੨॥ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਾਇਣ[੧੧]ਹੋਇਕੈ ਤਨ ਮਨ ਅਰਪੈ ਜੋਇ।ਤਾਂਕਾ ਭੀ ਤੂੰ ਭੈ ਕਰੀਂ ਇਹੈ ਹਮਾਰੀ ਖੋਇ[੧੨]॥੬੩॥ਅਪਰ ਸਕਲ ਤਜਿ ਆਸਰੋ ਏਕ ਨਾਮ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ[੧੩]।

---

[੧](ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ (ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ) ਕਹਿਣ ਲਗੇ (ਕਿ ਸੁਣ ਰਾਮ ਕੁਇਰ !) ਇਕ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ (ਕਲਜੁਗ ਨੂੰ) ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਬਚਨ ਕਹੇ 'ਸੁਣ ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ ਜਾਓ ਤਾਂ ਉਥੇ (ਆਪਣੇ)ਧਰਮ ਕਰਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ'। (ਅ) (ਓਥੇ ਪਿਛਲੇ ਜੁਗ ਦੇ) ਧਰਮ ਕਰਮ (ਅੱਗੇ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਹੋਣਗੇ। [੨]ਸੁਣ ਹੇ ਕਲਿਜੁਗ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੈਂ; ਸਾਰੇ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮੈਂ ਰੱਦ ਦਿਆਂਗਾ; ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਸਾਰ ਸਿੱਧ (ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਤਾ) ਹੋਵੇਗਾ। [੩]ਹੋਰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜੱਗ ਤਪ ਅਰਚਨਾ ਆਦਿ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਹੁਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾਂ ਤੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਸਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ [ਸਰਚ=ਸਾਰਨੇ ਵਾਲਾ]। [੪]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ। [੫]ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਗੱਜਕੇ (ਸੁਣਾਵੀਂ)। [੬]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ–ਤੁਹਿ ਵਾਚ=ਤੇਰੇ ਬਚਨ ਜੋ ਤੂੰ ਕਹੇ ਹਨ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [੭]ਤਿੰਨਾਂ (ਜੁਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਗਲ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ) ਸੱਚ ਜਾਣ ਰਖੀਂ ਕਿ (ਨਾਮ ਦੀ) ਥੋੜ੍ਹੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਫਲ ਹੋਸੀ। (ਅ) ਤਿੰਨ ਗਲਾਂ ਸਚ ਰਖੀਂ ਜੋ ਅਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅੰਸ਼ ਰਹਿਤਤਾ, ਪਰ ਨਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣਾ, ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਨਾਮ ਜਪਣਾ। [੮]ਹਰਿ ਜਪਨਾ, ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਾ ਤੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। [੯]ਹਰਿ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਸਭ ਆਸਾਂ (ਹਰੀ ਪਰ ਰੱਖਣੀਆਂ)। [੧੦]ਭਾਵ ਦੇਹੀ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਬੀ ਜੇ। [੧੧]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਭਾਵ। [੧੨]ਖਸਲਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਓਪਰੀ ਸਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਸੁਭਾਵ ਭੂਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਤੂੰ ਇਸ ਦਾ ਉਲੰਘਨ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੇਵਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ। [੧੩](ਜੋ ਕੋਈ ਇਕ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇਗਾ ਸੋ……।

ਤੀਨ ਲੋਕ ਕਉ ਬੇਧਿਕੈ ਜਾਇ ਸਾਜੁਜੀ ਖੇਮ[1]॥੬੪॥ਅਪਨੀ ਨਾਰੀ,ਸੱਚ ਬ੍ਰਿਤ, ਖਾਜ ਅਖਾਜੀ ਬ੍ਰਿੱਤ[2]। ਸੋਈ ਸੰਤ ਗੁਰੁ ਮਾਨੀਯਹੁ ਕਲੂ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਸਤਿ ਚਿੱਤ[3] ॥੬੫॥ ਸਤਿਜੁਗ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਬਸਹੁ, ਭੁਜਾ ਬਸਹੁ ਤ੍ਰਿਤੇਯ[4]। ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਬਸੀਯਹੁ ਜੰਘ[5] ਮਮ, ਤੂੰ ਚਰਨਨ ਕੋ ਸੇਯ[6] ॥ ੬੬ ॥ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਇਹ ਬੇਦ ਮਾਂਝ ਲਿਖਿ ਦੀਨ[7]। ਸੋਈ ਸੋ ਸਾਚੀ ਭਲੀ ਸਕਲ ਸਮਾਲਾ ਕੀਨ[8] ॥ ੬੭ ॥ ਅਪਨੋ ਅਪਨੋ ਰਾਜ ਕਰਿ ਤੁਮ ਆਈਅਹੁ ਮਮ ਧਾਮ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਨੀ ਕਲਪ ਲਗੋ[9] ਪਾਈਅਹੁ ਆ.ਇ ਅਰਾਮ ॥੬੮॥ ਬ੍ਰਹਮ ਵਾਕ ਕਹਿ ਸੰਘਤਾ[10], ਪਰਾ ਪਸੰਤੀ ਜਾਪੁ।ਮਧਮਾ, ਵੈਖਰੀ ਜਾਪ ਰਸਿ[11] ਚਾਰ ਵੇਦ* ਇਸ ਥਾਪੁ[12]॥੬੯॥ ਨਾਰਾਇਨ ਦੇਵ ਹੈ ਪਰਾ ਕਾ,ਨਰ ਪਸੰਤੀ ਇਸ਼ਟ[13]।ਵਾਗਦੇਵੀ[14] ਮੱਧਮਾ ਬਸੈ, ਬਜਾਸ ਬੈਖਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[15] ॥ ੭੦ ॥ ਸ੍ਵਾਸ ਠਹਿਰਾਵੈ ਨਾਭਿ ਘਰ ਉਠੈ ਤਰੰਗੀ ਤੌਜ[16]।

---

[1]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਕੇ (ਉਲੰਘ ਕੇ) ਸਾਜੁਜ ਮੁਕਤੀ (ਪਾਏਗਾ) [ਸਾਜੁਜੀ ਖੇਮ;–ਸਾਜੁਜ=ਅਭੇਦ। ਕਖੇਮ=ਮੁਕਤੀ]। [2]ਆਪਣੀ ਨਾਰ (ਤੇ ਨਿਰੇਖ), ਸੱਚ (ਦੀ) ਵੀਚਾਰ (ਯਾ ਸੱਚ ਦਾ ਵਰਤ) ਤੇ ਖਾਣੇ ਯੋਗ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਖਾਣੇ ਜੋਗ ਕੀ ਹੈ (ਇਸ ਦਾ) ਵੀਚਾਰ (ਜੋ ਧਾਰੇਗਾ)। (ਅ) ਆਪਣੀ ਨਾਰੀ ਵਿਚ ਸਤਿਬ੍ਰਿਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅਖਾਜ ਦੇ ਖਾਣ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋਵੇ)। [3]ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸੱਚ ਕਰਕੇ (ਧਾਰ ਲੈ)। [4]ਤ੍ਰੇਤਾ। [5]ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ। [6]ਸੇਵਾ ਕਰ। [7]ਵੇਦ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ (ਧਰਮ ਦੇ ਕਿਹੜੇ) ਅੰਗ ਨਾਲ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਕਿਹੜੇ) ਅੰਗ (ਭਾਵ ਜੁੱਗ ਵਿਚ) ਮੁਕਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। [8]ਉਹੋ (ਪਿੱਛੇ ਕਹੀ ਗਲ) ਸੱਚੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਭਲੀ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦਾ ਸਮਾਲ੍ਹਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਤੁਸਾਂ ਸਮਾਲ੍ਹਾ ਕਰਨਾ। [9]ਤਕ। [10]ਸੰਹਿਤਾ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹੇ ਹਨ। (ਅ) ਇਹ ਵਾਕ ਬ੍ਰਹਮ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿਚ ਕਹੇ ਹਨ। [11]ਕਿ ਜਪ (ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ) ਪਰਾ, ਪਸੰਤੀ, ਮਧਮਾਂ; ਬੈਖਰੀ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਾਮ ਦੇ) ਜਾਪ ਦਾ ਰਸ (ਲਵੇ, ਦੇਖੋ ਜ: ਸਾ: ਭਾ: ਮਨੀ ਸਿੰਘ:–ਪਰ ਸੋਈ ਬਾਣੀ ਵਿਸੇਖ ਹੈ ਜੋ ਯਕ ਦਿਲ ਹੋਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ)। [12]ਚਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਹਨ। [13]ਪਰਾ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਨਾਰਾਯਣ ਤੇ ਪਸੰਤੀ ਦਾ ਦੇਵ ਨਰ ਹੈ। (ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ ਦੋਵੇਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। [14]ਸਰੱਸ੍ਵਤੀ। [15]ਬੈਖਰੀ ਦਾ ਇਸ਼ਟ (ਦੇਵਤਾ) ਬਜਾਸ ਹੈ। [16]ਨਾਭੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸਵਾਸ ਟਿਕਾਵੇ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉਠਦੀ ਹੈ [ਤਰੰਗ–ਲਹਿਰ। ਤੌਜ=ਖੁਸ਼ੀ। ਸੂਚਨਾ–ਨਾਭੀ ਵਿਚ 'ਮਨਿਪੂਰ ਚੱਕ੍ਰ' ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਅਨੰਦ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਵੀ ਜੋਗੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:–ਦੇਖੋ ਬਸੰਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਸਫਾ ੪੦]। (ਅ) ਨਾਭੀ ਟਿਕਾਣੇ ਸਵਾਸ ਟਿਕਾਉਣ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ। [ਉਠੈ=ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਰੰਗ=ਲਹਿਰ, ਸੰਕਲਪ। ਤੌਜ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਤੇਜ ਹੈ।]

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦੇਵ' ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਚਾਰ ਦੇਵਤਾ ਗਿਣੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਦੇਵ' ਪਾਠ ਸ਼ੁੱਧ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਨਾਮ ਭੁਜਨ ਕੀ ਜੁਗਤ ਇਹ ਮਥਰਾ[1]*ਬਖਸ਼ੀ ਮੌਜ–'॥੭੧॥ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਸੁਨਹੁ, ਚੁਪ ਕੀਨੀ, ਕਲਿ ਗੀਮ[2]। ਇਹ ਸਾਖੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਈ ਪੜਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖ ਸੌਮ[3]॥੭੨॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਕਲਜੁਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਯ ਕਵੀ। ਚੰਦਨ ਕਵਿ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਾ ਸਰਬ ਕਵੀਅਨਿ ਬਿਖੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਸੰਬਾਦ। ਧੰਨਧੰਨ ਸਭਿ ਹੀ ਕਹੈਂ ਰਿਦੇ ਅਧਿਕ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੰਦਰ ਕੋ ਗਏ। ਨਾਨਾ ਰਸ ਅਹਾਰ ਅਰਿ ਲਏ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਕਰਯੋ ਅਰਾਮੂ॥ਇਮ ਸੰਬਾਦ ਕਵਿਨਿ[4] ਅਭਿਰਾਮੂ॥੨॥ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿ ਕਵਿ ਗੁਨੀ। ਆਵੈਂ ਚਲੇ ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਸੁਨੀ। 'ਦਰਬ ਕਰੋਰਹੁੰ ਲਗ ਬਖਸ਼ੰਤੇ। ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਸੁਖਨਿ ਲਭੰਤੇ'॥੩॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਾਇ ਕਵੀ ਇਕ ਆਯੋ। ਕਰਿ ਕੀਰਤ† ਕੋ ਕਵਿੱਤ ਲਿਆਯੋ। ਮਿਲਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਹੂ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮੂ। ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਇ ਸੁਜਸ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੪ ॥ ਕਬਿੱਤ–

ਜਾਂਹੀ ਓਰ ਜਾਊਂ, ਅਤਿ ਆਦਰ ਤਹਾਂ ਤੇ ਪਾਊਂ, ਤੇਰੇ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ ਅਗਾਊ
ਗਨੈ ਸ਼ੇਸ਼ ਜੂ[5]। ਹੀਰ ਚੀਰ ਮੁਕਤਾ ਜੋ ਦੇਤਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਾਨ ਤਿਨੈ ਦੇਖ
ਦੇਖ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਧਨੇਸ਼ ਜੂ[6]। ਗੁਨਨ ਮੈਂ ਗੁਨੀ ਕਵਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਢੱਯਾ ਤੇਰੋ

---

[1]ਮਥੁਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਭਜਨ ਦੀ ਇਸ ਜੁਗਤੀ ਦੀ ਮੌਜ (=ਸੁਖ) ਮੈਨੂੰ (ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਨੇ) ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। [2]ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੁਣੋ (ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ) ਚੁਪ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਲੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। [3]ਸੁਖ ਸੰਜੁਗਤ ਹੋਵੇਗਾ। [4]ਕਵੀਆਂ ਦਾ। [5]ਜਿਸ ਤਰਫ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਓਥੋਂ ਹੀ ਆਦਰ ਪਾਂਵਦਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਗਿਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਹੀ ਆਦਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਿਮ੍ਰੀਭੂਤ ਹੋਕੇ ਹੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰਾ ਗੁਣ ਗਾਯਕ ਕਵੀ ਤਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਆਪ ਹੈ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਰ ਕਵੀ ਮਾਤ ਹੈਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਹਜ਼ਾਰ ਜੀਭ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਇਕ ਹੈ, ਉਹ ਆਦਿ ਤੋਂ ਕੀਰਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਅਜ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ। [6]ਹੀਰੇ, ਬਸਤਰ, ਮੋਤੀ, ਜੇਹੜੇ ਆਪ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹੋ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁਬੇਰ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦਾਨ ਮਿਲੇ)।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਮਥਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਕਰਤਾ' ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਏਥੋਂ ਬੜਾ ਸ਼ਿਸਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਲੇਖਕ ਮਥਰਾ ਮਿਸਰ ਆਪ ਹੀ ਨਾ ਕਿਤੇ ਹੋਵੇ।

†ਪਾ:–ਕਰਿ ਕਵਿ ਗੁਰ।

ਜਬ ਇਟੇ ਹੇਰੋ ਪਜਾਰ ਕੀਜੈ ਅਮਰੇਸ਼ ਜੂ[1] । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਛੀਰ ਨਿਧਿ
ਪਾਰ ਭੁਈ ਕੀਰਤਿ ਤਿਹਾਰੀ ਤੁਮੈਂ ਕਹਿਕੇ ਸੰਦੇਸ ਜੂ[2] ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸਿਨ ਕਲਗੀਧਰ ਹੈ ਕੈ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਮਾਨ ਬਹੁ ਕੈ ਕੈ। ਰੋਜ ਦਯੋ ਕਰਿ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ[3]। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਜਸ ਬਡੇਰਾ ॥੫॥ ਕਰਨ ਪਰਬ*ਭਾਖਾ ਤਿਨ ਕੀਨੀ। ਛੰਦ ਬੰਦ ਸੁੰਦਰ ਗਤਿ ਲੀਨੀ[4]। ਲਾਖ ਦਰਬ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਈ†। ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਮਹਿਦ ਬਨਾਈ ॥ ੬ ॥ ਹੰਸਰਾਮ ਕਵਿ ਪਰਬ ਬਨਾਯੋ*। ਦ੍ਰੋਨਪਰਬ ਕੁਵਰੇਸ਼ ਸੁਨਾਯੋ[5] । ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਭਾਖਾ ਬਨੀ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਇਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਗੁਨੀ॥੭ ॥ ਬਾਵਨ ਕਵਿ ਗਿਨਤੀ ਮਹਿਂ ਨੀਤਿ। ਰਹੈਂ ਨਿਕਟ ਹਰਖਾਵੈਂ ਰੀਤਿ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਲਗਾਇ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ‡ਪਾਇ॥੮॥ ਏਕ ਕਵੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਆਯੋ। ਨਿਜ ਬਿੱਦਯਾ ਹੰਕਾਰ ਬਢਾਯੋ।

[1]ਹੇ ਅਮਰਾਂ (ਦੇਵਤਿਆਂ) ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਜੀ ! ਆਪ ਗੁਣੀਆਂ ਤੋਂ ਵਡੇ ਗੁਣੀ ਹੋ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਵੀ ਨੂੰ (ਜਦ ਇਹ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ) ਮੇਰੇ (ਗੁਣਾਂ ਦਾ) ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ (=ਉਚਾਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੈ ਤਾਂ ਪਜਾਰ ਕਰੋਗੇ। (ਅ) ਇਸੇ ਸਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਰਵੇਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:—(ਆਪ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ (ਦੇ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਮੈਂ) ਗੁਨੀ ਹਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਵਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ (ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਮ੍ਰੇਸ਼=) ਇੰਦਰ ਮੈਨੂੰ (ਆਪ ਦੀ ਕੀਰਤੀ) ਪੜ੍ਹਦੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ੲ) ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਇਸ ਚਰਣ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ 'ਹੇਰੋ' ਤੇ 'ਕੀਜੈ' ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਵ੍ਯਾਕਰਣਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਾਈਏ ਤਾਂ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਇ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਘੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:—ਹੇ ਅਮਰੇਸ਼ ਜੂ ! ਗੁਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਣੀ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਇ ਕਵੀ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਦ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਕੇ ਘਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਦੀ ਕੀਰਤੀ ਹੁਣ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੈ ਆਦਿ। [2]ਹੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਆਪਦੀ ਕੀਰਤੀ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਬੀ ਪਾਰ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੈ (ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ) ਸੰਦੇਸਾ ਕਹਿਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ (ਸੁਨਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ)। [3]ਭਾਵ, ਬਹੁਤਾ ਰੋਜ਼ੀਨਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। [4]ਛੰਦਾਂ ਬੰਦੀ ਨੇ ਸੁਹਣੀ ਚਾਲ ਲਈ। [5]ਕੁਵਰੇਸ਼ ਨੇ ਦ੍ਰੋਣ ਪਰਬ (ਭਾਖਾ ਕਰਕੇ) ਸੁਣਾਇਆ।

*ਹੰਸਰਾਮ ਕਵਿ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਕਰਣ ਪਰਬ' ਦਾ ਟੀਕਾ ਉਸਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਯਥਾ:—ਹੰਸਰਾਮ ਤਾਂ ਦਿਨ ਕਰਯੋ ਕਰਣ ਪਰਬ ਆਰੰਭ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਵੀ ਨੇ 'ਸਭਾ ਪਰਬ' ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪਟਿਆਲਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਹੈ।

†ਹੰਸਰਾਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ੬੦ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਮੈਨੂੰ ਕਰਣ ਪਰਬ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ। ਯਥਾ:—ਪ੍ਰਥਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਰਾਖ ਕਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਉਦਾਰ। ਟਕਾ ਕਏ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਤਬ ਮੋਕੋ ਸਾਠ ਹਜ਼ਾਰ। ਇਹ 'ਕਰਣ ਪਰਬ' ਬੀ ਪਟਿਆਲਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਹੈ।

‡ਪਾ:—ਸੁਖ।

ਕੀਨ ਸਵੈਯਾ ਅਰਥ ਛਪਾਯੋ । ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਪਰਖਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ । ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਨਿਕਟ ਬਖਾਨੀ । 'ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਰਾਵਰਿ ਕੀਰਤਿ । ਜਿਸ ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਨਿਯਤਿ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕੇ ਗੁਨੀ ਬਖਾਨੇਂ । ਰਹੈਂ ਸਭਾ ਤੁਮਰੀ ਸਨਮਾਨੇ । ਛੰਦ ਰਚਹਿਂ ਲਾਖਹੁਂ ਰਹਿ ਤੀਰ । ਪਰਖਹੁ ਸਭਿ ਕੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੧੧ ॥ ਏਕ ਸ੍ਵੈਯਾ ਰਚ੍ਯੋ ਨਵੀਨਾ । ਅਰਥ ਅਜਾਇਬ ਸ਼ੁਭ ਧਰਿ ਦੀਨਾ* । ਸਭਾ ਆਪ ਕੀ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਐਸਾ । ਜ਼ਾਹਰ ਕਹੈ ਅਰਥ ਕੋ ਜੈਸਾ' ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ ਹੰਕਾਰ ਸਮੇਤ ਉਬਾਚਾ । ਬੋਲ੍ਯੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਸਾਚਾ । 'ਨਿਜ ਮੱਤਿ ਕਰਿਕੈ ਕੀਨਸਿ ਜਥਾ । ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਉਚਾਰਹੁ ਤਥਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿਕੈ ਕਵਿ ਲ੍ਯਾਯੋ । ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਬੈ ਸੁਨਾਯੋ । ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਭਿਹੂੰ ਸੁਨਿ ਲਯੋ । ਸੋ ਮੈਂ ਇਹਾਂ ਪਾਠ ਲਿਖਿ ਦਯੋ:— ॥ ੧੪ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਨਵਸਾਤ ਤ੍ਰਿਯੇ ਨਵਸਾਤ ਕਿਯੇ ਨਵਸਾਤਿ ਪਿਯੇ, ਨਵਸਾਤ ਪਿਯਾਏ[1] ।
ਨਵਸਾਤ ਰਚੇ, ਨਵਸਾਤ ਬਦੇ, ਨਵਸਾਤ ਪਯਾ ਪਹਿ ਦਾਯਕ ਪਾਏ[2] । ਜੀਤ ਕਲਾ
ਨਵਸਾਤਨ ਕੀ ਨਵਸਾਤਨ ਕੇ ਮੁਖ ਅੰਬਰ ਛਾਏ[3] । ਮਾਨਹੁ ਮੇਘ ਕੇ ਮੰਡਲ ਮੈਂ ਕਵਿ
ਚੰਦਨ ਚੰਦ ਕਲੇਵਰ ਛਾਏ[4] ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼੍ਰੀਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੁਨਿ ਮੁਸ਼ਕਾਏ । ਕਹਿ ਚੰਦਨ ਕੋ ਗਰਬ ਗਵਾਏ । 'ਇਸ ਜੈਸਨਿ[5] ਕੋ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨ । ਹਮਰੇ ਘਾਹੀ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਇਹ ਲਾਇਕ ਕਵਿਯਨਿ ਕੇ ਨਾਂਹੀ । ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਕਰਤੇ ਘਾਹੀ । ਛੰਦ ਸਭਾ ਹਮਰੀ ਮਹਿਂ ਸਰਸਤਿ[6] । ਜਿਨ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰੇ ਰਸ ਬਰਸਤਿ ॥ ੧੬ ॥ ਕਵੀਯਨਿ ਕੇ ਹਮਰੇ ਹਯ ਦਾਸ[7] । ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਆਨਤਿ ਜਬਿ ਘਾਸ' । ਚੰਦਨ ਕਵਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨੇ । ਬੋਲ੍ਯੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਅਚਰਜ ਘਨੇ ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਸੋਲਾਂ (ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ) ਤ੍ਰੀਮਤ ਨੇ ਸੋਲਾਂ (ਸ਼ਿੰਗਾਰ) ਕੀਤੇ (ਉਸਦਾ) ਸੋਲਾਂ (ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ) ਪਤੀ ਸੀ ਸੋ ਪਤੀ ਸੋਲਾਂ (ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਪਰਦੇਸੋਂ) ਆਯਾ । (ਅ) ਸੋਲਾਂ 'ਰਸ ਪਿਆਏ' ਵੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ । [2]ਸੋਲਾਂ (ਘਰਾਂ ਵਾਲਾ ਚੌਪੜ) ਵਿਛਾਇਆ, ਸੋਲ੍ਹੀਆ (ਦਾਉ ਹਾਰ ਜਿੱਤ ਦਾ) ਬਦਿਆ । ਅਥਵਾ ਸੋਲਾਂ (ਦਾਉ ਪਾਉਣ ਦੀ) ਸ਼ਰਤ ਲਾਈ, ਪਰ ਸੋਲ੍ਹੀਆ ਦਾਉ ਪੀਆ ਦਾ ਪੇ ਗਿਆ ਭਾਵ ਪੁੱਗ ਗਿਆ । (ਅ) ਦਾਯ ਦਾ ਅਰਥ 'ਦਾਉ' ਦੇ ਥਾਂ 'ਦੇਣੇ ਯੋਗ ਧਨ' ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । [3]ਸੋਲਾਂ (ਨਰਦਾਂ ਵਾਲੇ ਚੌਪੜ) ਦੀ ਬਾਜੀ (ਪਤੀ ਨੇ) ਜਿੱਤ ਲਈ, ਤਾਂ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਚੰਦ ਵਰਗੇ (ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੀ ਨੇ) ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਕੱਜ ਲਿਆ । [ਕਲਾ=ਬਾਜ਼ੀ] । [4]ਚੰਦਨ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਬਦਲਾਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਚੰਦ ਦਾ ਸਰੀਰ ਛੁਪ ਗਿਆ ਹੈ । [5]ਏਹੋ ਜੇਹੇ (ਛੰਦਾਂ) ਦਾ । [6]ਰਸ ਵਾਲੇ । (ਅ) ਵਧੀਆ । [7]ਸਾਡੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਦਾਸ । *ਪਾ:—ਸੁਧਰੀ ਦੀਨ ।

'ਇਕ ਘਾਹੀ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਇ। ਜੋ ਇਸ ਕੋ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਵੈ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤ। ਸਭਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੈ ਕਵਿ ਜੀਤ[1]" ॥ ੧੮ ॥ ਹੇਮ ਲਸ਼ਟਕਾ ਜੁਤਿ ਤਹਿਂ ਖਰਿਯੋ[2]। ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਿ, ਤਾਂਹਿ ਪਠਾਵਨਿ ਕਰਿਯੋ। 'ਆਨਹੁ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਹਕਾਰਿ॥ਇਸ ਹੀ ਛਿਨ ਕੁਛਲਗਹਿ ਨ ਬਾਰ'॥੧੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਸੋ ਗਯੋ। ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਕਹਿ ਦਯੋ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ। 'ਕਿਮ ਸਿਮਰਯੋ ਮੁਝ ਕਹਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨਾ[3]?'॥ ੨੦॥ ਚੋਬਦਾਰ ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ॥ਜਿਮ ਗੁਰ ਭਨਯੋ ਕਵੀ ਕੇ ਸੰਗ॥ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ ਸਭਿ ਜਾਨੀ। ਸਫਲ ਕਰੀ ਚਾਹੈ* ਗੁਰਬਾਨੀ ॥੨੧॥ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ। ਜੀਰਣ ਮੋਟ ਦੇਹਿ ਪਰ ਧਾਰੇ। ਇਕ ਖੁਰਪਾ[4]ਲੇ ਕਰਿ ਜੁਤ ਜਾਰੀ[5]। ਇਕਠੀ ਕਰਿ ਸਿਕੰਧ ਪਰ ਡਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਸਭਿ ਘਾਹੀ ਕੋ ਬੇਖ ਬਨਾਯੋ। ਸ਼ਿਕ ਬਿਹੀਨ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਪਦ ਪਦਮ ਕੀਨ ਤਬਿ ਨਮੋਂ। ਉਚਿਤ ਥਾਨ ਬੈਠਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹ ਕਵਿ ਹੈ ਮਤਿਵਾਨ ਉਦਾਰਾ। ਰਚਿ ਕਰਿ ਆਨਯੋ ਏਕ ਸਵੈਯਾ॥ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹੁ ਦੇਹੁ ਸੁਨੈਯਾ'॥੨੪॥ਸੁਣ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਅਰਥ ਬਖਾਨਾ॥'ਤਿਯ ਖੋੜਸ[6]ਬਰਖਨ ਬਯਵਾਨਾ॥ ਤਨ ਖੋੜਸ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੁਹਾਯੋ। †ਖੋੜਸ ਮਾਸਨ ਮਹਿ ਪਿਯ ਆਯੋ[7]' ॥੨੫॥ ਖੋੜਸ ਘਰ ਕੋ ਚੌਪਰ ਰਚਿਯੋ। ਖੋੜਸ ਦਾਵ ਲਾਇ ਸੁਖ ਮਚਿਯੋ। ਸੋਈ ਖੋੜਸ ਪਸਾਰੋ ਲਯਾਯੋ[8]। ਖੋੜਸ ਕੀ ਬਾਜੀ ਜੈ ਪਾਯੋ[9] ॥੨੬॥ ਖੋੜਸ ਕਲਾ ਚੰਦ ਮੁਖ ਜੋਈ[10]। ਹਾਰ ਪਾਯ ਤ੍ਰਿਯ ਛਾਦਤਿ ਸੋਈ[11]।ਅਨਹੁੰ ਮੇਘ ਮਹਿ ਨਿਸਪਤਿ[12]ਛਾਯੋ। ਇਮ ਅੰਚਰ ਮਾਂਹਿ[13] ਮੁਖਿ ਦਰਸਾਯੋ[14]॥੨੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਿਤ ਸਭਾ ਸਭਿ ਸੁਨਿਯੋ। ਅਰਥ ਜਥਾਵਤਿ ਜਿਮ ਇਹ ਭਨਿਯੋ॥ਸੁਨਿ ਚੰਦਨ ਕਵਿ ਤਜਿ ਹੰਕਾਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਬਲ ਨਹਿ ਬੁਧਿ ਕੇਰਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਚੇਰਾ[15]।ਗਰਬ ਨ ਚਲਹਿ ਆਪ ਕੇ ਆਗੇ॥

---

[1]ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। [2](ਜੋ ਚੋਬਦਾਰ) ਖੜਾ ਸੀ। [3]ਭਾਵ ਪ੍ਰਬੀਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [4]ਰੰਬਾ। [5]ਤੜਾਗ। ਜਾਲੀ। [6]ਸੋਲਾਂ। ਨਵ ਸਾਤ (੯+੭) ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। [7](ਪ੍ਰੇਮੀ) ਆਇਆ। [8]ਸੋਈ ਸੋਲ੍ਹੀਆ ਦਾਉ ਪਸਾਏ (ਪਤੀ ਨੇ) ਲਿਆਂਦਾ ਭਾਵ ਪਾ ਲਿਆ। [9]ਚੌਪੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤ ਲਈ। [10]ਸੋਲਾਂ ਕਲਾਂ (ਸੰਪੂਰਨ) ਚੰਦ ਵਰਗੀ ਮੁੱਖ ਵਾਲੀ। [11]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਹਾਰ ਪਾਕੇ ਮੂੰਹ ਢਕ ਲਿਆ। [12]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [13]ਪੱਲੇ ਵਿਚ। [14]ਮੂੰਹ ਦਿੱਸਿਆ। [15]ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ (ਆਪ) ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਤੇ ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਚੇਰਾ ਹੈ। *ਪਾ:—ਚਾਹੈਂ। †'ਨਵਸਾਤ ਪਿਯੋ' ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਆਯਾ।

ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਬਨਾਵਨ ਲਾਗੈ[1]॥੨੯॥ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਜੁ ਤੋਹਿ ਬਨਾਯੋ। ਸੋ ਪਠਿ, ਇਸ ਤੇ ਅਰਥ ਕਰਾਵਹੁ। ਸੁਨਹੁ ਭਲੇ ਪੁਨ ਆਪ ਸੁਨਾਵਹੁ' ॥ ੩੦ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿਯੋ। ਆਸ਼ੈ ਸਕਲ ਸਿੰਘ ਨੈ ਲਹਿਯੋ[2]। 'ਕਥਹੁ ਅਰਥ ਜੇ ਕਰਿ ਲਖਿ ਪਾਯੋ[3]'। ਉਤੈ*ਸਵੈਯਾ ਕਰਨੋ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥

ਮੀਨ ਮਰੈ ਜਲ ਕੇ ਪਰਸੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੈ ਪਰ ਪਾਵਕ ਪਾਏ।
ਹਾਥੀ ਮਰੈ ਮਦ ਕੇ ਪਰਸੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੈ ਤਨ ਤਾਪ ਕੇ ਆਏ।
ਤੀਯ ਮਰੈ ਪੀਯ ਕੇ ਪਰਸੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੈ ਪਰਦੇਸ਼ ਸਿਧਾਏ।
ਗੂੜ੍ਹ ਮੈਂ ਬਾਤ ਕਹੀ ਦਿਜਰਾਜ[4]! ਬਿਚਾਰ ਸਕੈ ਨ ਬਿਨਾਂ ਚਿਤ ਲਾਏ ॥੧॥
ਕਉਲ ਮਰੈ ਰਵਿ ਕੇ[5] ਪਰਸੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੈ ਸਸਿ ਕੀ ਛਬਿ[6] ਪਾਏ।
ਮਿੱਤ੍ਰ ਮਰੈ ਮਿਤ ਕੇ ਮਿਲਿਬੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੈ ਜਬਿ ਦੂਰ ਸਿਧਾਏ।
ਸਿੰਘ ਮਰੈ ਜਬਿ ਮਾਸ ਮਿਲੈ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੈ ਜਬਿ ਹਾਥ ਨ ਆਏ[7]।
ਗੂੜ੍ਹ ਮੈਂ ਬਾਤ ਕਹੀ ਦਿਜਰਾਜ[8]! ਬਿਚਾਰ ਸਕੈ ਨ ਬਿਨਾਂ ਚਿਤ ਲਾਏ† ॥੨॥

ਚੌਪਈ ॥ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਇ ਸੁਨਾਏ। ਚੰਦਨ ਕਵਿ ਤੇ ਅਰਥ ਨ ਆਏ। ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਚਾਰਤਿ ਥਿਰ ਚਿਰ ਕਾਲਾ। ਪੁਨ ਲੱਜਾ ਧਰਿ ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥ ਭਯੋ ਦੀਨ ਤਬਿ ਗੁਰ ਅਗੁਵਾਈ। ਮੁਖਿ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਬੋਲ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਮਹਿੰਮਾ ਮਹਾਂ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ। ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੩੩॥ 'ਜੇ[9] ਰਾਵਰ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ। ਮੂਰਖ ਭੀ ਚਾਤੁਰ ਬਡਭਾਗੇ। ਕੌਨ ਚਹੈ ਸਮਤਾ ਤਿਨ ਕੇਰੀ। ਚਹੈ ਜੁ ਹੋਇ ਦਸ਼ਾ ਜਸ ਮੇਰੀ[10] ॥ ੩੪। ਬੋਲ੍ਯੋ ਦੀਨ ਗਰਬ ਜਬਿ ਹਰ੍ਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋ ਭੀ ਰਾਖਨਿ ਕਰ੍ਯੋ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨਿਕ ਗੁਨਵੰਤੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸ ਕੋ ਆਇ ਰਹੰਤੇ। ੩੫ ॥ ਕਰਿ ਚਰਚਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪਰਚਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਜੁਗਤ ਜੁਤਿ

---

[1]ਜੋ (ਆਪ ਦੇ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ (ਕਵਿਤਾ) ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [2]ਧੰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰਾ ਆਸ਼ਾ ਜਾਣ ਲਿਆ। [3](ਹੇ ਚੰਦਨ!) ਜੇ ਤੂੰ ਅਰਥ ਸਮਝ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਕਥਨ ਕਰ ਦੇਈਂ। [4]ਹੇ ਚੰਦਨ ਕਵੀ! [5]ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ। [6]ਚਾਂਦਨੀ—ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ। [7](ਮਾਸ) ਹੱਥ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ। [8]ਹੇ ਦਿਜਰਾਜ (ਚੰਦਨ)! [9]ਜਿਹੜੇ। [10]ਜੋ (ਸਮਤਾ ਕਰਨੀ) ਚਾਹੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੈਸੀ ਮੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। *ਪਾ:—ਇਕ। ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ।

†ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੈਯਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਦ 'ਕਬਹੂੰ ਨ' ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਿਰਾਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਨਾਲ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਯਥਾ— ਮੱਛੀ ਜਲ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਨਾਲ ਮਰੇਗੀ ਕਦੇ ਨਾ, ਪਰ (ਅੱਗ=) ਸੇਕ ਪਾਕੇ ਮਰ ਜਾਏਗੀ।

ਕਵਿਤ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲੇਤਿ ਮਹਾਂ ਮਨ ਭਾਈ।ਰੀਝਹਿ ਰਿਦੈ ਗੁਨਨਿ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਕਵਿਯਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ । ੨੬ ॥

੨੭. [ਸੁਖਮਨੀ ਤੇ ਜਪ ਮਹਿਮਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ *ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਕਹਿ ਸਭਾ ਮਹਿ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਰਹਿਤ। ਕਲਿ[1] ਮਹਿਮਾ ਸੁਖਮਨੀ ਬਹੁ ਜਪੁਜੀ ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਿਤ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਸੇਵਨ ਤੇ ਮਿਟੈਂ ਬਿਘਨ ਕਲੁਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਿੱਤ ਪਾਠ† ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਅੰਤ ਭਲੀ ਗਤ ਪਾਇ'॥੨॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਨੰਦਲਾਲ ਇਕ ਪੰਡਤ ਪਿੰਡੀ ਲਾਲ।ਦੋਨਹੁੰ ਬੂਝਨਿ ਲਗੇ ਸ਼ੁਭ ਮਹਿਮਾ ਜਥਾ ਬਿਸਾਲ ॥੩॥ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਰਚੀ ਏ[2] ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਪੁ ਕੀਨ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਰਨਹੁਂ ਅਬੈ ਜਥਾ ਮਹਾਤਮ ਪੀਨ' ॥੪॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਿਯੋ। 'ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਅਚਰਜ ਲਹਿਯੋ। ਬਿਚ ਸਰਾਇ ਕੇ ਇਕ ਸਿਖ ਹੇਰਾ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਪ੍ਰੇਤ ਬਡੇਰਾ' ॥੫॥ ਇਤਨੋ ਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਚਲਾਏ[3]। ਕਵੀ ਗੁਨੀ ਗਨ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ। ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਕੋ ਪਰਚਾ ਜੋਇ। ਜਿਨਕੋ ਸੰਗ ਕਰੈਂ ਰਸ ਸੋਇ[4]॥੬॥ਬਿਧੀਚੰਦ, ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ। ਖਾਨਚੰਦ, ਅਰੁ ਚੰਦ ਨਿਹਾਲ। ਮਾਨਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਜੇਵ। ਸੈਨਾਪਤਿ, ਪੰਡਤਿ ਸੁਖਦੇਵ॥੭॥ਆਲਮਸ਼ਾਹ‡,ਮਦਨ ਗਿਰ ਆਯੋ। ਬ੍ਰਿਖਾ§, ਸੁੱਖੂ, ਗੁਨੀਆ ਭਾਯੋ। ਗੁੰਨਾ,ਅਲੀਹੁਸੈਨ ਰੁ ਅੱਲ। ਉਦੇਰਾਵ, ਰਾਵਲ, ਕਵਿ ਬੱਲ¶॥੮॥ ਸਖੀਆ,ਧਰਮ ਸਿਘ ਅਰੁ ਚੰਦਾ। ਬੱਲਭ ਕਵਿ, ਕੁਵਰੇਸ਼ ਬਿਲੰਦਾ। ਮੱਧੂ, ਲੱਖਾ, ਈਸ਼ੁਰਦਾਸ। ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ, ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਦਾਸ ॥ ੯ ॥ ਹੰਸ ਰਾਮ ਆਦਿਕ,ਕਵਿ ਔਰ[]।ਬਿੱਦਯਾਵੰਤਨਿ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸਭਿ

[1]ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ। [2]ਭਾਵ ਸੁਖਮਨੀ। [3]ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ......। [4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਲਕੇ ਰਸ ਨਾਲ (ਚਰਚਾ) ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੯ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਢੱਲੀ। †ਪਾਃ—ਪਾਠ ਕਹਿ।

‡ਕਿਸ ਸਿੰਘ ਸਰੰਗ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਹਿੰਦੀ [illegible] ਹੋਣੇ ਤੋਂ ਭੀ ਸਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੧੬੯੧ ਵਿਃ [illegible] [illegible] ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਨਹੀਂ ਕਿਤੀ। [illegible] ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ [illegible] ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਦੀ [illegible] ਦੇਖੋ [illegible] ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੪੯ ਅੰਕ ੩੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

§ਪਾਃ—ਸੱਖਾ। ¶ਪਾਃ—ਉੱਦੇ ਰਾਵਲ ਹੈ ਕਵਿ ਬੱਲ।

[]ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ੫੨ ਕਵੀ ਹੋਸਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਤ ਹੈ,

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਟੇਕਯੋ ਮਾਥਾ । ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਦੇਖਿ ਗੁਰ ਨਾਥਾ ॥ ੧੦ ॥ ਇਨ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ਆਇ ਸ਼ਿਤਾਬੀ । ਸੱਦੂ ਮੱਦੂ ਦੌਨ ਰਬਾਬੀ । ਕਿਰਤਨ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਤਬਿ ਆਇ। ਥਿਰ ਚਿਤ ਜਥਹਿ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਇ॥੧੧॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉੱਤਰ ਕਹਯੋ । 'ਪ੍ਰੇਤ ਲਗਯੋ ਜਿਹ ਸਿਖ ਕੋ ਲਹਯੋ[1] । ਸੋ ਨਹਿੰ ਪਢਤਿ ਹੋਗ ਜਪੁ ਰਸਨਾ । ਜਿਨਹੁੰ ਕੰਠ ਤਿਨ ਪਰ ਕਛੁ ਬਸ ਨਾ[2]" ॥ ੧੨ ॥ ਨਿਕਟ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰ ਬਚ ਸੁਨਿਯੋ । ਬੂਝਨਿ ਕਾਰਨ ਨੀਕੇ ਭਨਿਯੋ । 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰ ਸਾਚੇ! ਦਿਹੁ ਬਤਾਇ ਸੰਸੇ ਚਿਤ ਰਾਚੇ ॥੧੩॥ ਲੇਤਿ ਮੁਕਤਿ ਜਪੁ ਪਾਠਕ ਜੋਇ[3] ? ਕੈ ਸਰੀਰ ਕੀ ਰੱਛਾ ਹੋਇ ? ਇਹ ਨਿਰਨੈ ਹਮ ਪਾਵਹਿਂ ਜੈਸੇ । ਸਿੱਖਨ ਹੇਤ ਉਚਾਰਹੁ ਤੈਸੇ' ॥੧੪॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨ ਕੀਨ । 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਕਿਸਹੂ ਕਰ ਲੀਨ[4] । ਜੋ ਅਚਿ ਲੇਹ ਅਮਰ ਹੁਇ ਜਾਇ । ਭੂਖ ਤ੍ਰਿਖਾ ਭੀ ਦੁਖ ਬਿਨਸਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਜਿਮ ਦੋਨੋਂ ਕਰੈ[5] ॥ ਤਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਜਪੁਜੀ ਜੁਗ[6] ਧਰੇ । ਤਨ ਕੀ ਰੱਛਾ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ[7] । ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਸਦਾ ਸਕਾਰਥ'॥੧੬ ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਪੰਡਤਿ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ । ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ । 'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਿ ਮੇਰੀ

---

[1]ਪ੍ਰੇਤ ਲੱਗਾ ਹੋਯਾ ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਦੇ (ਤੁਸੀਂ) ਵੇਖਿਆ ਹੈ । [2]ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਪੁਜੀ ਕੰਠ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਭੂਤ ਦਾ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ । [3]ਕੀ (ਜਪੁਜੀ ਪਾਠਕ) ਮੁਕਤੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ? [4](ਜੋ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਕਿਸੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ । [5]ਜਿਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਅਸਰ) ਕਰਦਾ ਹੈ (ਅਮਰ ਵੀ ਤੇ ਭੁੱਖ ਤਿਖਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਵੀ) । [6]ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ । [7]ਮੋਖ ਪਦਾਰਥ ।

*ਅਰਥ (ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਪਰ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਵਧਦੀ ਘਟਦੀ ਬੀ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਵੰਜਾ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ੪੧ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਸੇ ਰੁਤ ਵਿਚ ਅੱਡ ਅੱਡ ਥਾਈਂ ਆਏ ਹਨ:-

ਉਦੇ ਰਾਇ, ਅੱਲੂ, ਆਸਾ ਸਿੰਘ, ਆਲਿਮ, ਅਲੀ ਹੁਸੈਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਾਇ, ਈਸ਼ਰ, ਸੁਖਾ-ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ, ਸੁੱਖੂ, ਸੁਖੀਆ, ਸੁਦਾਮਾ, ਸੈਨਾ ਪਤ, ਹੰਸ ਰਾਮ, ਕਲੂਆ, ਕੁਵਰੇਸ਼, ਖਾਨ ਚੰਦ, ਗੁਣੀਆਂ, ਗੁਰਦਾਸ, ਚੰਦਨ, ਚੰਦਾ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ, ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ, ਨੰਦ ਲਾਲ, ਨੰਦ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡੀ ਲਾਲ, ਬੱਲਭ, ਬੱਲੂ, ਬਿਧੀ ਚੰਦ, ਬਿੱਖਾ, ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ, ਮਦਨ ਗਿਰ, ਮੱਘੂ, ਮਾਨ ਚੰਦ, ਮਾਨ ਦਾਸ, ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ, ਮੰਗਲ, ਰਾਵਲ, ਲੱਖਾ । ਬਾਕੀ ੧੧ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ:-

ਅਣੀਰਾਇ, ਸ਼ਯਾਮ, ਸੁੰਦਰ, ਸੋਹਨ, ਹੀਰ, ਟਹਿਕਨ, ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਨਾਨੂ, ਨਿਸ਼ਚਲ ਦਾਸ, ਰਾਮ ਚੰਦ, ਰੌਸ਼ਨ ਸਿੰਘ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਚਲ ਦਾਸ, ਜਮਾਲ, ਬੁਲੰਦ, ਮਣ੍ਹਰਾ, ਮੱਲੂ, ਗੋਪਾਲ ਤੇ ਮਦਨ ਸਿੰਘ, ਹੋਰ ਨਾਮ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਬਾਤ। ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਬਿੱਖਸਾਤ ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਕੀਨੋ। ਜਨਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਮੈਂ ਨਿਜ ਚੀਨੋ। ਪਰਮ ਅਰਥ[1] ਜਪੁਜੀ ਕੋ ਹੋਇ। ਮੈਂ ਭੀ ਸੁਨਯੋ, ਸੁਨਾਵੋਂ ਸੋਇ ॥ ੧੮ ॥ ਕਰਯੋ ਸ਼ਲੋਕ ਸੁਨਾਵਨ ਚਹੌਂ[2]। ਤਹਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਜੇਤਿਕ ਮੈਂ ਲਹੌਂ[3]"। ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨੋ*। 'ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਪੰਡਤ ਮਤ ਪੀਨੋ† ॥੧੯॥ ਗੁਰ ਮਹਿ ਤੁਵ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੈ ਭਾਰੀ। ਸੁਨਯੋ ਜਥਾ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਤੇ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਤਬਿ। ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨ ਆਸ਼ੈ ਨਿਜ ਸਬਿ ॥੨੦॥

ਸਲੋਕ। 'ਹਰਿ ਸ਼ਤ੍ਰੂਨਿ ਮਮ ਗ੍ਰਿਹੇ ਦ੍ਵਿਵਾਰਾ ਤ੍ਰੋਹਿ ਦੁਖ ਦਾਨਿ।
ਤ੍ਰਾਹਿਮਾਂ ਦ੍ਰਸ਼ਜ ਗੁਰੋ ਸ੍ਰਪਨ ਸਲੋਕੋਕਤਿਉਕਤਵਾਨਿ[4]" ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਪੜਿਓ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ। ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ ਸੰਗਤ ਕੇ ਨਾਲ।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜੋਊ। ਸੁਪਨ ਬਿਖੈ ਦਰਸੇ ਤਬਿ ਦੋਊ ॥੨੧॥
ਤਹਾਂ ਸੁਨਯੋਂ ਸੋ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਸੁਨਹੁ ਭਲੇ ਸ਼ੁਭ ਚਰਚਾ ਪਾਵਨ।
ਮਹਿਮਾ ਗੁਰ ਬਚ[5] ਅਰ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਕਹੈ ਕੌਨ ਜੋ ਬਡਿਹੁ ਬਡੇਰੀ ॥੨੨॥

ਸਲੋਕ। ਮੋਖੇ ਚ ਪ੍ਰਾਣੇ ਗੁਣੇ ਦ੍ਰਬਜ ਲਾਭੇ ਧਰਮੇ ਵਿਰਕਤੇ ਸੁਰ ਸੇਵਨੇ
ਵਾ। ਯੋਖਤ ਸੁ ਦਾਸੇ ਸਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਯਾਨੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੁਭਾਵੇ ਰਿਸਟੇ ਪਰਮੋਦੇ।
ਮਨੋ ਨਿਰੋਧੇ ਯੁਧਿ ਸਤਿ ਪ੍ਰਗ੍ਰਹੇ ਧਰਮੇਚ ਨੀਤੋ ਦਾਨੇ ਗੁਣਾ ਕਰੇ। ਏਤੇ ਖੁ
ਕੁਰਯਾਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਬਾਣਿ ਸੋ ਕਾਰਿ ਮਾਏ ਕਲਿਸ ਦਧਾਨ[6] ॥ ੨ ॥'

---

[1] ਗੂੜ੍ਹ ਅਰਥ। [2] (ਜੋ) ਮੈਂ ਸ਼ਲੋਕ ਰਚਿਆ ਸੀ ਸੋ ਸੁਨਾਯਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। [3] ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। [5] ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ। [4] ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਅਰਥ ਅਗੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਬੀ ਆਵੇਗਾ।ਉਂਞ ਦੋਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਅਸ਼ੁਧ ਹੈ। ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦੀ ਟੀਕਾ ਬੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਯਥਾ—ਮੂਲਃ—ਹਰ ਸ਼ਤ੍ਰੂਨ੍ ਮਮ ਗ੍ਰਿਹੇ ਦਿਵਾਰਾਤ੍ਰੌ ਹਿ ਦੁਃਖਦਾਨ੍।
ਤ੍ਰਾਹਿ ਮਾਂ ਦਰ੍ਸ਼ਯ ਗੁਰੋ! ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਸ਼੍ਲੋਕੋਕ੍ਤਿ ਰੁਕ੍ਤਵਾਨ੍।

ਅਰਥ—ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਰਾਤੀ ਤੇ ਦਿਨੇ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਓ (ਅਪਣਾ ਦਰਸ਼ਨ, ਐਉਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ਲੋਕ ਰੂਪੀ ਬਚਨ ਕਹਿਆ।

ਮੂਲ—ਮੋਕਸ਼ੇ ਚ, ਪ੍ਰਾਣੇ, ਗੁਣ ਦ੍ਰਵ੍ਯ ਲਾਭੇ, ਧਰ੍ਮੇ, ਵਿਰਕ੍ਤੌ, ਸੁਰ ਸੇਵਨੇ ਵਾ।
ਯੋਸ਼ਿਤ੍ ਸੁਦਾਸੇ, ਸਤ੍ ਪੁਤ੍ਰ, ਯਾਨੇ, ਸੰਗ੍ਰਹ ਸੁਭਾਵੇ, ਰਿਸ਼੍ਟੇ ਪ੍ਰਮੋਦੇ।
ਮਨੋ ਨਿਰੋਧੇ, ਯੁਧਜਸਤ੍ਰ, ਪ੍ਰਗ੍ਰਹੇ, ਧਰ੍ਮੇਚਨੀਤੌ, ਦਾਨੇ, ਗੁਣਾਕਰੇ।
ਏਤੇ ਖੁ ਕੁਰ੍ਯਾਤ੍ ਸਤ੍ਯਨਾਮ ਬਾਣੀਮੋਕਾਰ ਮਾਏ ਕਲਿ ਸੰਦਧਾਨਃ।

ਅਰਥ—ਮੁਕਤੀ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ (ਦੀ ਰੱਖਯਾ) ਵਿਚ, ਗੁਣ ਤੇ ਧਨ ਦੇ ਲਾਭ ਵਿਚ, ਧਰਮ ਵਿਚ, ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ, ਦੇਵਤਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਵਿਚ, (ਦਾਸਾਂ ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਭਾਵ) ਆਗਯਾਕਾਰ

*ਪਾ.—ਕੀਨਾ। †ਪਾ:—ਪੀਨਾ। (ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਚੌਪਈ॥ਸੁਨਿਕੈ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਯੋ।'ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਸਲੋਕ ਸਿਖ ਆਯੋ। ਭਾਵ ਅਰਥ ਇਸਕੋ ਸਮੁਝਾਵੋ। ਕਹਿ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਆਪ ਸੁਨਾਵੋ'॥੨੩॥ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਉਚਰਯੋ ਨੀਕੋ।'ਜਾਨਹੁ ਪਰਮਮੰਤ੍ਰ ਜਪੁਜੀ ਕੋ[1]।ਅਹੈਂ ਮਾਨਸੀ ਪੰਚੀ ਅੱਛਰ[2]। ਬਾਂਛਤਿ ਦੇਂ[3] ਸਿਮਰਯੋ ਜਿਨ ਰਿਦ ਧਰਿ' ॥੨੪॥ ਤਿਸ ਕੋ ਅਰਥ ਕਰਯੋ ਗੁਰਦਯਾਲ। ਹਿਤ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲ। 'ਬਰਨ ਪਚੀਹ ਅਜੱਪਾ ਜਪੈ[4]। ਕੈ ਰਸਨਾ ਰਸ ਤੇ ਮਨ ਰਪੈ[5] ॥੨੫ ॥ *ਤਿਸ ਤੇ ਦੂਖਨ,ਦੁਖ,ਰੁਜ ਤੀਨ[6]।ਬਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ ਕਰਤਾ ਹੀਨ[7]।ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ

[1]ਜਪੁਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸਮਝੋ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਐਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—ਭਾਈ ਇਹ ਜਪੁਜੀ ਕਾ ਮਾਨਸੀ ਪਰਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। [2]ਮਾਨਸੀ=ਮਨੋਂ ਵਾਂਛਿਤ ਦੇ ਦੇਣ ਹਾਰੇ।(ਅ) ਮਨ ਨਾਲ ਜਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਪੰਚੀ ਅਖਰ। ੨੫ ਅਖਰ, ਭਾਵ 'ਏਕੋਂਕਾਰ' ਤੋਂ ਲੈਕੇ 'ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ' ਤਕ ੨੫ ਅੱਖਰ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ '੧ਓ' ਨੂੰ ਇਕ ਅਖਰ ਗਿਣਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ '੧ ਓ' ਹੈ 'ਨਿਰਾ 'ਓ' ਨਹੀਂ। ਨਿਰਾ 'ਓ' ਤ੍ਰਿਧਾ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਕਈ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਭਾਵ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ ਏਕਤਾ (ਵਾਹਦਾਨੀਅਤ) ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਉਤੇ ਸੰਕੇਤ ਕਰਨ ਹਿਤ ਇਸ ਦਾ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ '੧ ਓ' ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਓਂਕਾਰ ਪਾਠ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਮੁਰਾਦ '੧ ਓ' ਤੋਂ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਰੂਪ ਇਹੋ '੧ ਓ' ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਏਕੋਂਕਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੋ; ਵੇਖੋ ਅੰਸੂ ੨੮ ਅੰਕ ੩੪। [3]ਭਾਵ (ਮਨ) ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਦੇ ਦੇਣਹਾਰੇ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਮਨ ਨਾਲ ਜਪੇ। [5]ਯਾ ਰਸਨਾ ਨਾਲ (ਜਪੇ ਤੇ) ਮਨ ਰਸ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਰਹੇ। [6]('ਸੋਖੋ' ਦਾ ਅਰਥ ਤੁਰਿਆ) ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਸ਼ਨ, ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਤੇ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਗ। ਦੂਖਨ=ਮਨ ਦੇ, ਬਾਣੀ ਦੇ, ਸਰੀਰ ਦੇ। ਦੁਖ=ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ। ਰੁਜ=ਵਾਤ ਪਿਤ ਕਫ। (ਅ) ਦੂਖਨ, ਦੁੱਖ ਤੇ ਰੁਜ ਏ ਤ੍ਰੈ ਚੀਜ਼ਾਂ। [7]ਅਤੇ ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਤੇ ਕਫ (ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਨੂੰ) ਹੀਨ ਕਰਨਹਾਰੇ ਹਨ (੨੫ ਅੱਖਰ)ਸੂਚਨਾ—ਵਾਤ ਪਿਤ ਕਫ ਦਾ ਭਾਵ ਲੋਭ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਕਾਮ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ,ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਭੀ ਨੂੰ ਵਾਤ, ਕ੍ਰੋਧੀ ਨੂੰ ਪਿੱਤ ਤੇ ਕਾਮੀ ਨੂੰ ਕਫ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਯਾ ਪਿੱਤ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਕ੍ਰੋਧੀ, ਲੋਭੀ ਦਾ ਵਾਤੀ ਤੇ ਕਫੀ ਦਾ ਕਾਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰੈ ਦੋਖ, ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। *ਇਥੋਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਅਰਥ ਚਲਿਆ ਪਰ ਇਹ ਉਥੇ ਦਿਤੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਕ੍ਰਮ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

*ਅਗੇ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਵਿਆਹੁਣ) ਵਿੱਚ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ) ਵਿਚ,ਸਫਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਿਚ, ਦੁਖਦਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ, ਮਨ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ, ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਅਸਤ੍ਰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਧਰਮ ਨੀਤੀ (=ਰਾਜ ਨੀਤੀ) ਵਿਚ, ਦਾਨ ਵਿੱਚ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਾਵ ਗੁਣ ਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਇਤਨਿਆਂ (ਸਾਰਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਸਤਿਨਾਮ ਬਾਣੀ ਜਿਸਦੇ ਆਦਿ ੴਕਾਰ ਹੈ ਕਲਯੁਗ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੇ।

ਉੱਤਮ ਪਦ ਪਾਵੈ। ਸੁਖੀ ਹੋਇ ਨਹਿਂ ਅਵਗਤਿ ਜਾਵੈ ॥੨੬। ਜੇ ਭੋਜਨ ਪਰ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨਿ। ਵਧੈ ਰਿਧਿ ਹੁਇ ਅੰਨ ਬਿਕਾਰ ਨ[1]। ਸੁਖ ਸੋਂ* ਪਚਹਿ,ਨ ਰੁਜ ਉਪਜਾਵੈ।ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਹੁਇ ਦੋਖ ਮਿਟਾਵੈ[2]॥੨੭॥[3]ਦਰਬ ਲਾਭ ਮਹਿਂ, ਧਰਮ ਮਝਾਰਾ। ਬੀਚ ਉਦਾਸੀ ਕੇ ਸੁਖਕਾਰਾ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਨਾਹਨਿ, ਸੁਤ ਉਪਜੰਤੇ।ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਕੋ ਗਮਨੰਤੇ॥੨੮॥ਜੁੱਧ ਰਚਨਿ ਨਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ। ਹੋਨਿ ਅਰੂਢਨਿ ਬਾਜੀ ਬਾਰਨ[4]। ਸੁਰ ਪੂਜਨ ਮਹਿਂ ਮੋਹਨ ਕਰਨ[5]। ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਿ ਹੈ ਪਚੀਹ ਬਰਨ[6]॥੨੯॥ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ[7], ਬਾਹਰ ਜਾਨ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜੋ ਕਾਜ ਮਹਾਨ।ਮਸਤਕ ਨੰਮ੍ਰਿ ਕਰਹਿ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਦ੍ਰਿੜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਿ ਸਿਮਰਨ ਲਾਗੇ ॥੩੦॥ ਦੇ ਦਸ-ਵੰਧ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸਿੱਖ। ਕਰਨ ਕਰਾਹ ਕਰਹਿ ਸੁ ਭਵਿੱਖ[8]। ਦਾਨ ਦੇਨਿ ਲੇਨੇ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਹਿ[9]। ਅਤਿ ਸੁਭਾਵ ਕੀ ਪਲਟਨ ਮਾਂਹਿ[10] ॥੩੧॥ ਭੂਤ,ਕਿ ਪ੍ਰੇਤ, ਡਾਕਨੀ ਡੀਠਿ[11]।ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਪਠਹਿ ਦਿਢ ਨੀਠ[12]।ਸੁਪਨ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਹ੍ਯੋ। ਦਿਜ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਸੁ ਪੰਡਿਤ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਸਾਰੇ।ਲਿਖਵਾਏ ਸ੍ਰੀਬਚਨ‡ਉਚਾਰੇ।ਆਗੇ ਲਾਗੇ ਲਿਖਨਿ ਲਿਖਾਰੀ। ਜਿਮ ਮਹਿਮਾ ਬਿਧਿ ਸਹਿਤ ਉਚਾਰੀ ॥੩੩॥ਦੋਹਰਾ॥ §ਚਲਨ

---

[1](‘ਪ੍ਰਾਣੇ’ ਦਾ ਅਰਥ:—) ਅੰਨ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਹੋਸੀ। [2]ਭਾਵ ਲੰਮੀ ਆਯੂ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਅਰੋਗ ਰਹੇਗਾ। [3]ਅੱਗੇ ਦੱਸੇ ਦਸਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਸਹਾਈ ਹੈ:— ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਲੋਕ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਹੀ ਮਾਨੋ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। [4]ਘੋੜੇ ਹਾਥੀਆਂ ਉਤੇ। [5]ਵਸੀ ਕਰਨ ਵਿਚ। [6]ਪੱਚੀਆਂ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ। [7]ਨਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ। [8]ਭਾਵ, (ਭਵਿੱਖ=) ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੜਾਹ ਕਰਾਵਾਂਗਾ (ਐਸੀ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖੇ)। [9]ਜਪੇ। [10]ਅਤਯੰਤ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਪਲਟਣੇ ਵਿਖੇ ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਭੈੜਾ ਸੁਭਾਵ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। [11]ਨਜ਼ਰ। [12]ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ।

*ਪਾ:—ਪੁਨਿ ਸੋ, ਸੁਨਿ ਸੋ। ‘੧ ਓ ਸਤਿ ਨਾਮ’ ‘ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ’ ਮੰਤ੍ਰ ਤਾਂ ਇਕ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਜਪੁ ਨੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੇ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਮੋਹਨ ਵਸੀਕਾਰ ਆਦਿ ਲਈ ਕਿਉਂ ਦੱਸਣਾ ਸੀ ? ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਆਖੇਪਕਾਰ ਹੀ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਖਿਆਲ ਪਾ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਅੰਸੂ ੫ ਅੰਕ ੬੧ ਵਿਚ ਪਰਨਾਰੀ ਪਰ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਤਿਆਗ ਸਿਖਲਾ ਹੀ ਆਏ ਹਨ। ਯਥਾ—ਪਰ ਅੰਸੀ ਪਰਨਾਰ ਤਜ ਨਾਮ ਸਰਾਹੈ ਸ੍ਵਾਸ। ਇਹ ਪਾਠ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਹੈ।

‡ਪਾ:—ਬਦਨ।

§ਪਿੱਛੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਵਾਰਤਕ ਬਚਨ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਨ ਜੋ ਅੰਕ ੩੪, ੩੫, ੩੬ ਵਿਚ ਹੈ।

ਸਮੈ, ਸੰਗ੍ਰਹਿਣ ਮਹਿਂ[੧], ਦਾਨ ਦੇਨਿ ਔ ਲੇਨਿ। ਅਤਿ ਸੁਭਾਵ ਕੀ ਪਲਟ ਮਹਿਂ, ਭੂਤ ਡਾਕਨੀ ਸੈਨ[੨] ॥ ੩੪ ॥ ਮਨ ਜੀਤਨ, ਰਣ ਮਹਿਂ ਧਰਾ[੩] ਰਾਜ ਕਾਜ ਸੁਖਵਾਹਿ[੪]। ਮਿਲਨੇ ਗਿਲਨੇ ਬੰਧੁ ਮਹਿਂ ਰਾਜ ਜੋਗ ਉਤਸਾਹਿ ॥ ੩੫ ॥ ਇਨ ਕਾਰਜ ਕੀ ਅਟਕ ਮਹਿਂ ਪੰਚ ਪਚੀਸਾ ਜਾਪ। ਛੱਤੀ ਅਠਤੀ ਜਾਪ ਕਰਿ ਲਾਖ ਅਰਧ ਤੇ ਲਾਖ*[੫] ॥ ੩੬ ॥ ਬਰਣ ਪੰਚ ਪੰਚੀਸ ਕੈ ਅਥਵਾ ਛੱਤੀ ਹੋਇ। ਜਪ ਹਜ਼ਾਰ ਸਮ ਵਰਣ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਹਿ ਨਰ ਜੋਇ[੬] ॥ ੩੭ ॥ ਕਰੈ ਹੋਮ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਸਕਲ ਬਿਘਨ ਦੇ ਖਾਪ। ਕਾਰਜ ਹੁਇ ਬੰਧਨ ਤੁਟੈਂ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ[੭] ॥ ੩੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਵਿਦਿਆ ਯੁਤ ਪਢੈ ਏਕ ਭਾਗ ਦੁਇ ਮੂੜ॥ ਛਤ੍ਰੀ ਤ੍ਰੈ, ਸੂਦ੍ਰ ਚਤਰ, ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਵਿਸ਼ ਗੂੜ[੮]† । ॥੩੯॥ ਗਯਾਨੀ, ਧਯਾਨੀ, ਜੋਗਧਰਿ[੯], ਕਰਮੀ, ਸੁੱਕ੍ਰਿਤ[੧੦] ਮੰਧ। ਉਤਨਾ ਹੀ

---

[੧]ਇਕੱਠ ਵਿਖੇ।(ਅ) ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨ ਵਿਖੇ। [੨]ਨਿਤ,ਨਜ਼ਰ। [੩]ਅੰਕ ੨੯ ਮੂਜਬ 'ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਸਮੇਂ' ਲੱਗਗਾ। [੪]ਸੁਖਾਂ ਵਾਸਤੇ। [੫]ਬਰਣਪੰਚ=ਪੰਚਅਖਰਾਮੰਤ੍ਰ= ੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮ। ਪਚੀਸ=ਪੱਚੀ ਅਖਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਜੋ '੧ਓ ... ਮੂਰਤਿ' ਤਕ ਹੈ। ਛੱਤੀ='ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤਕ ਮੰਤ੍ਰ ੩੬ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਗਿਣਿਆ ਨੇ 'ਮੈਂਤ੍ਰੀ' ਨੂੰ ਤ੍ਰੈ ਅੱਖਰ ਮੰਨਕੇ (ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੪੫ ਦੇ ੨੯, ੩੦, ੩੧ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸੈਭੰ ਦੇ ਅੱਖਰ 'ਸ. ਇ. ਭੰ.' ਗਿਣੇ ਹਨ) ਫਿਰ 'ਜਪੁ' ਤਕ ੩੮ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਮੰਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਉਹਦਾ ਲੱਖ ਯਾ ਕੂਢ ਲਖ ਜਪੇ ਅਥਵਾ। [੬]ਪੰਜ, ਪੰਚੀ ਯਾ ਛੱਤੀ ਅਖਰਾ (ਕੋਈ ਬੀ ਮੰਤ੍ਰ) ਹੋਵੇ ਅਖਰਾਂ ਮੂਜਬ ਉਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ਜਪੇ ਭਾਵ ਪੰਜ ਅਖਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਵੇਰੀ, ਪੰਚੀ ਅਖਰਾ ੨੫ ਹਜ਼ਾਰ ਵੇਰੀ, ਛੱਤੀ ਅਖਰਾ ੩੬ ਹਜ਼ਾਰ ਵੇਰੀ ਪੜ੍ਹੇ। [੭]ਸੁਹਣੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ।(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਦੇ(ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪ) ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ। [੮]ਭਾਵ, ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਂ ਜਿਨਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਓਨਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜੈਸੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਪੰਜ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ ਅਵਿਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੂਣਾ, ਛੱਤ੍ਰੀ ਤੀਣਾ, ਵੈਸ਼ ਤੇ ਗੂੜ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਚਾਰ ਗੁਣਾ। [ਸਿਸ:, ਗੂੜ੍ਹਜਾ, ਗੂੜ੍ਹ=ਗੁੱਝੇ ਜਨਮ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਹੈ ਅਨਿਸਚਿਤ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਟੁਰੀ ਜਾਤ ਦੇ ਲੋਗ, ਹਿੰਦੂ ਲਾ ਦੇ ੧੨ਪੁਤ੍ਰਾਂਵਿਚੋਂ ਇਕ। (ਅ) ਭਾਵ, ਗੁਪਤ ਪਾਠ ਕਰੇ]। [੯]ਜੋਗੀ। [੧੦]ਸ਼ੁਭ ਕਰਮੀ। *ਪਾ:-ਲਾਪ।

†ਕਿਸ ਚਾਤੁਰੀ ਨਾਲ ਈਸ਼੍ਵਰ ਉਪਾਸਨਾ ਵਿਖੇ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਵੰਡ ਮੁੜ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਰਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ 'ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਸਰਬ ਕੋ ਗਿਆਨੁ ॥ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਮਹਿ ਜਪੈ ਕੋਊ ਨਾਮੁ ॥ ਜੋ ਜੋ ਜਪੈ ਤਿਸਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥' ਪੁਨ:-'ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੂਦ ਵੈਸ ਉਪਦੇਸੁ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ॥' ਏਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੰਚਮਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਨੂੰ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ?

ਲਿਖਿਆ ਸਹੀ ਜੋ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਸਿੱਧ[੧]*॥੪੦॥ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਗ ਮੁਕਤਿ-ਮਧ,ਪੰਚ ਗਯਾਨਕੇ ਜੋਗ[੨]। ਹਿਰਦੇ ਸ਼ੋਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹ ਮੈਂ ਪੱਚੀ ਲਗਿ ਸੰਜੋਗ[੩] ॥ ੪੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਰਜਨ ਹੋਮ ਬਿਧਿ[੪] ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਇ[੫]। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਮੰਤ੍ਰ ਇਹ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾਇ ॥ ੪੨ ॥

[੬]ਓਅੰਕਾਰਾਯ ਨਮਹ ॥ ੧॥ ਸਤ੍ਯਾਯ ਨਮਹ ॥ ੨ ॥ ਤਗ੍ਯਾਯ[੭] ਨਮਹ ॥੩॥ ਨਾਰਾ-ਇਣਾਯ ਨਮਹ ॥੪॥ ਮਖ੍ਯਾਯ[੮] ਨਮਹ ॥ ੫ ॥ ਕਰਤ੍ਰੇ ਨਮਹ ॥ ੬ ॥ ਰਖ੍ਰੇ[੯] ਨਮਹ ॥੭॥ ਤਾਰਕਾਯ[੧੦]ਨਮਹ । ੮ ॥ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਾਯ ਨਮਹ ॥ ੯ ॥ ਰੁਕਮਾ ਕਰਤ੍ਰੇ[੧੧]ਨਮਹ ॥੧੦॥ ਖਾਤਮਨੇ[੧੨] ਨਮਹ ॥ ੧੧ ॥ ਨਿਰੰਜਨਾਯ ਨਮਹ ॥ ੧੨ ॥ ਰਥਾਂਗਾਤਮਨੇ[੧੩] ਨਮਹ ॥ ੧੩ ॥ ਭਵਾਂਤਕਾਯ[੧੪] ਨਮਹ ॥ ੧੪ ॥ ਉੱਤਮ ਯਸਸੇ[੧੫] ਨਮਹ ॥ ੧੫ ॥ ਨਿੱਤ ਰਪਾਯ ਨਮਹ॥ ੧੬ ॥ ਵ੍ਯਾਤਮਨੇ[੧੬] ਨਮਹ ॥ ੧੭ ॥ ਵੈਕੁੰਠਾਯ† ਨਮਹ ॥ ੧੮ ॥ ਰਮਾਯ ਨਮਹ[੧੭] ॥ ੧੯ ॥ ਅਖਰਾਯ[੧੮] ਨਮਹ ॥ ੨੦ ॥ ਕਾਲਾਯ ਨਮਹ ॥ ੨੧ ॥ ਲਖਮੀਪਤਿਯਾਯ[੧੯] ਨਮਹ ॥ ੨੨ ॥ ਮੂਰਤਿ ਧਰਾਯ[੨੦] ਨਮਹ ॥ ੨੩ ॥ ਰਮਾਪਤੀਯੇ[੨੧] ਨਮਹ ।੨੪॥ ‡ਤ੍ਰਿਲੋਕੇਸ਼ਾਯ[੨੨] ਨਮਹ ॥ ੨੫ । ਅਖਯਾਯ[੨੩] ਨਮਹ ॥ ੨੬ ॥ ਜਗਦੀਸ਼ਾਯ ਨਮਹ ॥ ੨੭ ॥ ਨਿਰਾਕਾਰਾਯ ਨਮਹ ॥ ੨੮ ॥

---

[੧]ਗਯਾਨੀ, ਧ੍ਯਾਨੀ, ਜੋਗੀ, ਸੁੱਕ੍ਰਿਤਕਰਮੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਿੱਖ ਲਈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰੂ ਪਰ ਹੈ ਉਤਨਾ ਹੀ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ [ਸੌ ਸਾਃ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਸ੍ਰਧਾ ਸਿੱਖ' ਜੋ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰਧਾ ਸਿੱਧ=ਦ੍ਰਿੜੀ ਪੱਕੀ ਸ਼੍ਰਧਾ ਹੈ]। [੨]ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਕ (ਮੰਤ੍ਰ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਪੰਜ (ਅੱਖਰਾ '੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮ') ਗ੍ਯਾਨ ਦੇਣ ਜੋਗ ਹੈ। [੩]ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸ਼ੁਧੀ ਤੇ (ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ)ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਣ ਵਿਚ ਪੱਚੀ (ਅੱਖਰਾਂ ਤਕ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ) ਸੰਬੰਧਹੈ। (ਅ)ਸੰਜੋਗ ਕਰੇ=ਪਾਠ ਕਰੇ। [੪]ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਮ ਦੀ ਬਿਧੀ (ਫੇਰ) ਜਲ ਉਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਕੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨਾ। [੫]ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ:-ਲਿਖ੍ਯਤੇ=ਲਿਖਦੇਹਾਂ।[੬]ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਲੈ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣਾਕੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੋਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਪਦ ਬੀ ਘੜਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕ ਹੋਮ ਦੀ ਰੀਸ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ। ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਹੋਮ ਬਾਬਤ ਕੀ ਖ੍ਯਾਲ ਹੈ, 'ਹੋਮ ਜੱਗ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਬਧੇ ਬਿਕਾਰ।' ਪੁਨਾ ਦੇਖੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਃ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੮ ਅੰਕ ੫੫ ਤੋਂ ੫੮। [੭]ਤੱਤ ਗ੍ਯਾਤਾ ਨੂੰ। [੮]ਜੱਗ੍ਯ ਰੂਪ। [੯]ਰੱਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [੧੦]ਤਾਰਨ ਹਾਰ। [੧੧]ਉੱਜਲਤਾ ਕਰਨ ਹਾਰ। (ਅ)ਸੁਵਰਨਰੂਪ। [੧੨]ਆਕਾਸ਼ ਰੂਪ। [੧੩]ਸਰੀਰਰੂਪੀ ਰਥ ਵਿਚ ਆਤਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ। [੧੪]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [੧੫]ਉਤਮ ਯਸ਼ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [੧੬]ਤੇਜ ਰੂਪ। [੧੭]ਵ੍ਯਾਪਕ। (ਅ ਰਮ੍ਯ=ਸੁੰਦਰਰੂਪ। [੧੮]ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ। [੧੯]ਮਾਯਾ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। [੨੦]ਮੂਰਤ ਧਾਰੀ ਨੂੰ। [੨੧]ਲਛਮੀ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ। [੨੨]ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦੇ ਨਾਥ ਨੂੰ। [੨੩]ਖਯ ਤੋਂ ਰਹਤ।

*ਪਾਃ-ਬ੍ਰਧਾ ਸਿਧ। ਸੌ ਸਾਃ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-ਸ਼੍ਰਧਾ ਸਿੱਖ। †ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਵੈਕੁੰਠ 'ਵਵੇ' ਨਾਲ ਚਾਹਦੇ। ‡ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਮੂਜਬ 'ਤਤਾ' ਚਾਹੀਏ।

ਸਦਮੇਸਾਯ[1] ਨਮਹ* ॥ ੨੯ ॥ ਇਕਾਰ ਵਾਗ ਵਾਇਨੇ[2]† ਨਮਹ ॥ ੩੦ ॥
ਭੰਜਨਾਯ[3] ਨਮਹ ॥੩੧॥ ਉਕਾਰਾਯ[4] ਨਮਹ ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਵਾਹਾ ਪ੍ਰਾਣ ਹੁਤੇ ਜਪੁਇਤਿ[5] ।
ਸਿੱਖ ਸੁਖਾਯ ਨਮਹ[6] ॥ ੩੩ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੱਖਰ ਛੱਤੀਸ ਪੰਚ ਪੁਨ ਪੱਚੀ ਤੱਤ ਸੁਜਾਨ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਢਿ ਅੱਗ੍ਰ ਤ੍ਰੈ ਲਖਹੁ ਸਿੱਖ ਬੁਧਿਵਾਨ[7] ॥ ੪੩ ॥ ਅਰੁ ਲਿਖਿਬੇ ਮੈਂ ਬਰਨ ਅਠ, ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਾਨ ਕੇ ਮਾਂਝ[8] । ਪੱਚੀਸਭਿ ਵਿਵਹਾਰ ਮੈਂ ਛੱਤੀਸ ਲਖਿ ਗੁਨ ਸਾਂਝ[9] ॥੪੪॥ਛੱਤੀਸ ਲਾਖ ਆਹੁਤਿ ਦੇਮੁਕਤਿ[10] ਹੋਇਤਤਕਾਲ।ਜਪ ਤੇ ਆਤਮ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁਇ ਮਾਰਜਨ ਦੂਖਨ ਟਾਲ[11]॥੪੫॥ਪ੍ਰਥਮਸਲੋਕਜਪੁਕੋਭਲੋ ਤਿਸ ਕੀ ਬਿਧਿਕਹਿ ਦੀਨ।ਆਗੈ ਸਭਿ ਪੌੜੀਨ ਕੋ ਕਹੈਂ ਸੁ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਜਪੁ ਸਲੋਕ ਮਹਾਤਮ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਜਪੁਜੀ ਮਹਾਤਮ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਪੌੜੀ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰ । ਪਾਠਕ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇਕੈ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸੈ ਕੂਰ[12]॥੧॥ਆਸ਼ਾ ਪਰ ਦੂਜੀਪੜ੍ਹੈ[13]"ਆਦਿ ਸੱਚੁ'

---

[1]ਨਿੱਤਜ ਈਸ਼੍ਵਰ।(ਅ) ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰੂਪ ਘਰਦਾ ਮਾਲਕ। [2]ਇਕ ਵਾਕ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ (ਇਕੋ ਕਵਾਉ)। [3]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। [4]ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪ ਨੂੰ। [5]ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਸੀ: 'ਸ੍ਵਾਹਾ ਪੂਰਣਾਹੁਤੀ ਜਪ ਇਤ।'=(ਹਰ ਪਦ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਆਹੁਤੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ) ਸ੍ਵਾਹਾ (ਪਦ ਕਹੇ ਤੇ ਅੰਤਲੀ ਆਹੂਤੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ 'ਜਪ' (ਇਹ ਦੋ ਅੱਖਰ ਕਹੇ) ਪਰ ਜੇ ਪਾਠ 'ਪ੍ਰਾਣ ਹੁਤੇ' ਨੂੰ ਹੀ ਸਫਲ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਉਂ ਅਰਥ ਲਗੇਗਾ:—ਪ੍ਰਾਣਾਹੁਤਿ=ਉਹ ਪੰਜ ਗ੍ਰਾਸ ਜੋ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਪ੍ਰਾਣਾਯਸ੍ਵਾਹਾ' 'ਅਪਾਨਾਯ ਸ੍ਵਾਹਾ', 'ਵਜਾਨਾਯ ਸ੍ਵਾਹਾ' 'ਸਮਾਨਾਯ ਸ੍ਵਾਹਾ' 'ਉਦਾਨਾਯ ਸ੍ਵਾਹਾ' ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰ ਕੇ ਖਾਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਹ ਫਿਰ ਹੋਮ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਯਗ ਨਾਲ ਜਾ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣਗੇ। [6]ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ) ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ (ਇਕ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ) ਹੈ। [7]ਹੇ ਸੁਜਾਨ (ਤੱਤ=) ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਗਲ (ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਪੰਜ, ਪੰਚੀ ਤੇ ੩੬ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹੈਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪੜ੍ਹੋ। [8]ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਅੱਠ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਭਾਵ ਚਿੱਠੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ '੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਲਿਖੇ; ਪਰੰਤੂ (ਜਪਣ) ਲਈ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਅਖਰਾ (ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰੇ '੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ'। [9](ਹੋਰ) ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੱਚੀ ਅੱਖਰਾ ਤੇ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਲਈ ੩੬ ਅੱਖਰੇ (ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੇ)। [10]ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ੩੬ ਲੱਖ ਅਹੂਤੀਆਂ ਦੇਵੇ। [11]ਭਾਵ ਪਾਣੀ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਛਿੜਕੇ ਤਾਂ ਦੂਖਨ ਟਲਣਗੇ। [12]ਭਜਾਨਕ, ਕਰੜੇ। [13]ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਣ ਹਿਤ ਦੂਜੀ (ਪੌੜੀ)ਪੜ੍ਹੇ।

*ਪਾ:—ਦਸਮੇਸਾਯ ਨਮਹ। †ਪਾ:—ਇਕਾਰ ਵਾਗ ਵਾਦਣੇ

ਜਿਹ ਨਾਮ। ਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ[1] ਅਰ ਚਲਨ ਮੈਂ, ਔਸ਼ਧਿ[2], ਰਸਾਯਨ[3], ਸ਼ਾਮ[4]*॥ ੨॥ ਬਿਪਦਾ ਕਾਰਜ ਹਾਨ ਮਹਿਂ 'ਗਾਵਹਿ ਕੋ'[5] ਰਹਿ ਲਾਗ।ਕਾਰਜ ਕਾਹੂੰ ਅਟਕ ਮਹਿਂ ਦੇਯ ਭੇਟ ਗੁਰ ਭਾਗ[6] ॥ ੩॥ ਨਵ ਘਰ, ਨਵ ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹੈ[7] ਚੌਥੀ ਕੋ ਕਰਿ ਧ੍ਯਾਨ। ਜਪੁ ਜਪੁ ਸਮ ਪੜਿ ਸਪਤ ਦਿਨ ਸਪਤ† ਭੇਟ ਧਰਿ ਮਾਨ[8]‡॥੪॥ਉੱਦਮ ਪੰਜੇ[9], ਜੁੱਧ ਮੈਂ ਛੇਵੀਂ, ਸਪਤਮ ਬੰਧ[10]।ਅਟਕੀ ਨਾਰੀ[11] ਆਠਵੀਂ, ਨਾਵੀਂ ਮੰਤ੍ਰਹਿ ਸੰਧ[12] ॥੫॥ ਦਸਵੀਂ ਦਸਦੇ ਵਨਜ ਜੋ

---

[1]ਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ=ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨਿਮੰਤ੍ਰਨ=ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਆਵਾਹਨ ਲਈ। (ਅ) ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਆਰਾਧਨ ਲਈ ਵੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ ਵੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਅਰਥ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ। [2]ਦਵਾ ਵਰਤਨ ਵੇਲੇ। [3]ਰਸਾਯਨ ਬਨਾਉਣ ਲਈ। [4]ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਲਈ। [5]'ਗਾਵੇ ਕੋ' ਵਾਲੀ ਪੌੜੀ। [6]ਗੁਰੂ ਭਾਗ ਭਾਵ ਦਸਵੰਧ ਦੇਵੇ ਭੇਟਾ। (ਅ) (ਧਨ) ਭੇਟਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ (ਅਟਕ) ਭੱਜ ਜਾਵੇਗੀ। [7]ਨਵਾਂ ਘਰ (ਰਚਨ) ਲਈ ਜਾ ਨਵੇਂ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਲਈ। [8]ਜਪੇ (ਜਪ ਸਮ=ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਭਾਵ) ਚਾਲੀ ਵਾਰ ਸਤ ਦਿਨਾਂ (ਤਕ ਹੋਕ ਤੇ) ਸੱਤ ਭੇਟਾ ਧਰਨੀਆਂ ਸਨਮਾਨ ਲਈ। [9]ਉਦਮ ਲਈ ਪੰਜਵੀਂ ਪੌੜੀ। [10]ਕਿਸੇ ਬੰਧਨ ਦੇ ਪਿਆਂ। (ਅ) ਬੰਧੂ ਦੀ ਰੱਖ੍ਯਾ ਲਈ ਸੱਤਵੀਂ। [11]ਭਾਵ ਪ੍ਰਸੂਤ ਵਿਚ ਅਟਕ ਪਿਆਂ। [12]ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਲਈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਰ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਨਾ ਪਵੇ। (ਅ) ਸੁਲਾਹ ਆਦਕ ਦੇ ਮਸ਼ਵਰੇ ਸਮੇਂ (ਸੰਧਿ=ਮੇਲ)।

*ਸੌ ਸਾਃ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਏਥੇ ਟਪਲਾ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ 'ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਪਰ ਅੰਕ ੧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਃ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਪੌੜੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਗੋਯਾ ਉਸਨੇ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤਕ ੧ ਤੇ 'ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਤਕ ੨ ਪੌੜੀਆਂ ਕਲਪ ਲਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਅੱਗੇ ਭੱਲਕੇ ਇਸ ਨੇ 'ਗਾਵੇ ਕੋ' ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਪੌੜੀ ਜਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖੇ 'ਗਾਵੇ ਕੋ' ਦੀ ਪੌੜੀ ਪੰਜਵੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ 'ਗਾਵੇ ਕੋ' ਦੀ ਪੌੜੀ ਪਰ ਅੰਕ ੩ ਹੈ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਦੋ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ 'ਗਾਵੇ ਕੋ' ਤੇ ਜਾਕੇ ੧ ਦਾ ਵਾਧਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਇਸ ਨੇ ੪੦ ਗਿਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਅਖੀਰਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੌੜੀ ਨੂੰ 'ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ' ਵਾਲੀ ਸਮਝ ਲਈਏ ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਜਾਊ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਹੁਣ ਗਾਵੈ ਕੋ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੇ 'ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਤੋਂ ਮਗਰਲੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਬਣੂ:—ਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰ ਚਲਨ ਮੈਂ 'ਸੋਚੈ ਸੋਚ ਨਹੀ' ਤੇ ਔਸ਼ਧਿ ਰਸਾਯਨ ਸ਼ਾਮ ਮੈਂ 'ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ' ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਫਿਰ 'ਗਾਵੈ ਕੋ' ਦੀ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਗੇ ਵਿਪਦਾ ਕਾਰਜ, ਹਾਨ ਮਹਿਂ, ਕਾਰਜ ਅਟਕ, ਨਵ ਘਰ ਤੇ ਨਵ ਗੁਣ।

†ਪਾਃ—ਸਾਤ। ‡ਪਾਃ—ਸਾਨ।

ਵਾਹਨ ਲੈਬੇ ਬੀਰ[1]।ਰੜਨੇ ਕ੍ਰਿਯ ਵਿੱਕ੍ਰਯ ਵਿਖੇ[2] ਗਯਾਰਾਂ ਪੌੜੀ ਖੀਰ ॥੬॥
ਬਾਰ੍ਹੀ ਪੜ ਕਲਪਨ ਕਰੇ ਦੁਖ ਅਰਿਸ਼ਟ ਕੋ ਨਾਸ਼[3]।ਤੇਰਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧਨ ਭਜੈ
ਕਾਰਜ ਰਾਜਸਿ ਰਾਸ[4] ॥ ੭ ॥ ਜੰਤ੍ਰਨਿ ਮਹਿੰ[5] ਚੌਦਸ਼ ਕਹਯੋ, ਪੰਚਦਸ਼ੀ
ਤੇ ਭੂਤ[6] । ਖੋੜਸਿ ਤੇ ਡਾਕਨ[7] ਤਜੈ, ਸਤਦਸ ਮੋਹਨ ਕੂਤ[8] ॥ ੮ ॥
ਪੜ੍ਹਹਿ ਅਠਾਰਹਿ ਆਠਦਸ ਨਿਤ ਉਠਿ ਵਿੱਦਯਾ ਹੇਤ[9]। ਖਟ ਮਾਹੇ
ਵਿੱਦਯਾ ਵਧੇ[10] ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧਿ ਸੁਚੇਤ॥ ੯ ॥ ਉੱਨੀ ਸੁੰਨੀ ਜੋਗ
ਮਹਿ[11], ਬਿੰਸੀਨਾਰ ਸੰਜੋਗ[12] । ਸੰਤਤਿ ਹਿਤ[13] ਇੱਕੀਸਵੀਂ, ਮ੍ਰਿਤ ਸੁਤ
ਬਾਵੀ ਜੋਗੁ[14]॥੧੦॥ਤੇਈ ਰਿਧਨ ਅਖੁੱਟ ਮੈਂ[15],ਚੌਵੀ ਚਾਤੁਰਪ੍ਰੀਤ[16]।ਪੰਚ-
ਵਿੰਸਵੀ ਆਦਰੇ ਸਭਿ ਕੋ ਮੋਹਨਰੀਤ[17]॥੧੧॥ਛੱਬੀ ਛਲ ਮੈਂ[18], ਬਲ ਧਰੇ
ਸਪਤ ਵਿੰਸ਼ਕਾ ਜਾਪੁ[19]।ਅਠਾਵਿੰਸ ਭੈ ਦੂਰਕੇ ਹੋਇਬੱਜ੍ਰ ਸਮ ਪਾਪੁ[20]॥੧੨॥
ਵਿਖ ਪੀਵੈ ਬਿਖੀਆ ਕਟੇ ਉਨਤੀਸੇ ਕਾ ਝਾੜ[21] । ਦੂਧ ਵਧਾਵੈ ਵਜ਼ਨ ਮੈਂ
ਤੀਸ ਪੌੜੀਆਂ ਗਾੜ[22]॥੧੩॥[23]ਏਕੀ ਛੇਕੋ,ਦੋਕੀ ਭਾਗੈ ਤ੍ਰੈ,ਤੇਤੇਇਕਤਾਪ॥

---

[1]ਦਸਵੀਂ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਵਣਜ ਵਿਚ (ਜੋ=) ਕਾਮਯਾਬੀ ਤੇ ਵਾਹਨ ਦੇ ਖਰੀਦਨ ਵਿਚ। (ਅ) ਦਸਵੀਂ ਦੱਸ ਦੇਸਨ ਜਨੈ=ਦਸਵੀਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮੰਗਣ ਲਈ ਦੱਸੀ ਹੈ। [2]ਉਸ ਖਰੀਦ ਫ੍ਰੋਖਤ ਵਿਚ ਜੋ ਚੜਕੇ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸੌਦਾਗਰੀ। (ਅ) ਖਰੀਦ ਫ੍ਰੋਖਤ ਲਈ ਜਦ ਚੜ੍ਹੇ (ਭਾਵ ਤੁਰੇ)। [3]ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਲਪਨਾ (ਆਧਿ),ਦੁਖ (ਬਜਾਧਿ) ਤੇ ਅਰਿਸ਼ਟ (ਉਪਾਧਿ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ। [4]ਤੇਰਵੀਂ ਪੌੜੀ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਰਾਸ ਪੈਣ ਲਈ ਹੈ। [5]ਜੰਤ੍ਰ (ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ) ਯਾ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖਯਾ ਲਈ। [6]ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ ਨਾਲ ਭੂਤ (ਨੱਠੇ)। [7]ਡੈਣ। [8]ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਮਨਮੋਹਨ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ। [9]ਅਠਾਰਾਂ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪੜਨ ਵਿਚ ਅਠਾਰਵੀਂ। [10]ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਵਧੇਗੀ। [11]ਅਫੁਰ ਯੋਗ ਵਿਖੇ। [12]ਵੀਹਵੀਂ ਨਾਰੀ ਵਿਆਹੁਣ ਲਈ। [13]ਔਲਾਦ ਵਾਸਤੇ। [14]ਬਾਈਵੀਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਭਾਵ ਅਠਰਾਹ ਆਦਿ ਕਸਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੰਮਕੇ ਮਰ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ। [15]ਅਖੁੱਟ ਰਿੱਧੀਆਂ (ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਲਈ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਰਿਪਨ ਅਖੁਟ=ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਖੁੱਟਣ ਲਈ। [16]ਸਿਆਣਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਾਉਣ ਵਿਚ। [17]ਆਪਣੇ ਆਦਰ ਲਈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਣ। [18](ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ) ਛਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਚਣ ਲਈ। [19]ਸਤਾਈਵੀਂ ਦਾ ਜਾਪ ਬਲ ਧਾਰਨ ਲਈ। [20]ਭੈ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਹੇ ਬੱਜ੍ਰ ਪਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। [21]ਜ਼ਹਿਰ ਪੀਤੀ ਹੋਵੇ,, ਜਾਂ ਸੱਪ (ਆਦਿ ਜੰਤੂ) ਕੱਟ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਨੱਤੀਵੀਂ ਪੌੜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਉਸ ਨੂੰ ਝਾੜ ਦੇਵੇਗਾ। (ਅ) ਝਾੜਾ ਕਰੇ ਉਨੱਤੀਵੀਂ ਦਾ। [22]ਤੀਸਵੀਂ ਪੌੜੀ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਤੋਲ ਵਿਚ ਵਧਦਾ ਤੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [23]ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਅੰਕ ੧।

ਨਿੱਤ ਜੂਰੀ ਚੌਤੀ ਪੜ੍ਹੈ ਚਾਲੀ ਚਾਲੀ ਜਾਪੁ[1] ॥੧੪॥ [2]ਕਰਮ ਮਾਂਝ ਦਸ ਕੋ ਪੜ੍ਹੈ, ਅਰਥ ਮਾਂਹਿ ਵੀਹ ਪਾਠ। ਤੀਹ ਕਾਮਨਾ ਸੰਚਰਤਿ, ਚਾਲੀ ਮੁਕਤ ਸੁ ਰਾਠ[3] ॥੧੫॥ ਪੈਂਤੀ ਪੰਗਤ, ਛੱਤੀ ਗੜ੍ਹ, ਸੂਰ ਕਾਜ ਸੈਂਤੀਸ[4]। ਅਠੱਤੀ ਮਿਲਨੇ ਸਾਧ ਕੇ, ਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਪੌਰ ਅਸੀਸ[5]॥੧੬॥ ਉਨਤਾਲੀ ਤਨ ਦੇਵ ਕੌ[5],ਚਾਲੀ ਚਤਰਭੁਜ ਰੂਪ[6]।ਚਾਰ ਭਾਂਤ ਜਪ ਲਿਖਿਹੁਤੇ ਭੋਜਨਅਖੈ ਸਰੂਪ[7]॥੧੭॥ ਜਪ ਮਹਿੰਮਾ ਪੌੜੀ ਪੜ੍ਹੈ ਕਰਿਹੈ ਗੁਰ ਸਨ ਪ੍ਰੀਤ[8]। ਨਿਹਚਾ

---

[1](ਏਕੀ=) ਇਕੱਤੀਵੀਂ ਪੌੜੀ ਦੇ ਜਪ ਤੋਂ (ਛੇਕੇ=) ਕਦੇ ਲਹਿਣ ਕਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ (ਤਾਪ ਤੇ ਦੋ ਕੀ=) ਬੱਤੀਵੀਂ ਪੌੜੀ ਤੋਂ (ਭਾਗੇ ਤ੍ਰੈ=) ਤੇਈਆ ਭਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ (ਤੇਤੇ=) ਤੇਤੀਵੀਂ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਤਾਪ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਚੌਤੀਵੀਂ ਪੜ੍ਹੇ। (ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਇਕ ਪੌੜੀ) ਚਾਲੀ ਚਾਲੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੇ। [2](ਪੌੜੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਆਮ ਨਿਯਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ) ਕਿ:—ਕਰਮ (ਪਰਥਾਇ ਜੋ ਪੌੜੀ ਕਹੀ ਹੈ ਉਸਦੇ) ੧੦ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹੇ, ਅਰਥ (ਧਨ ਆਦਿਕ) ਲਈ (ਜੋ ਕਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ) ੨੦ ਪਾਠ ਤੇ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ (ਜੋ ਕਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ) ੩੦ ਪਾਠ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਕਤੀ ਲਈ (ਜੋ ਕਹੀ ਹੈ ਉਸ ਪੌੜੀ ਦੇ) ੪੦ ਪਾਠ ਕਰੇ। (ਅ) ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ੧੦ (ਪਾਠ ਪੂਰੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਕਰੇ),ਧਨ ਲਈ (੨੦ ਪਾਠ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਤੇ), (ਸੁਰਾਠ ਕਾਮਨਾ ਸੰਚਰਤ=) ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਲਈ ੩੦ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ੪੦ ਪਾਠ (ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਕਰੇ)। [4]ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪੌੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ (ਵਿਚ ਮਾਨ ਲਈ, ਤੇ) ਛੱਤੀਵੀਂ ਕਿਲਾ (ਫਤੇ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ) ਸੈਂਤੀਵੀ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਲਈ। [5]ਯਾ ਰਾਜਦੁਆਰੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਣ ਵੇਲੇ। (ਅ) ਰਾਜ ਦੁਆਰੇ ਟਿਕਣ ਲਈ [ਆਸੀਸ=ਟਿਕਾਣਾ]। [5]ਦੇਵ ਰੂਪ ਹੋਣ ਲਈ। [6]ਵਿਸ਼ਨੂ ਰੂਪ ਹੋਣ ਲਈ। [7]ਅਖੈ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਲਈ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਜਪੁਜੀ) ਸੇਵਨ ਕਰੇ:—ਜਪੇ, ਲਿਖੇ, ਹੋਮ ਕਰੇ ਤੇ ਭੋਜਨ ਦੇਵੇ ਭਾਵ ਯੱਗ ਕਰੇ। ਸੂਚਨਾ—ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਇਥੇ ਵੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸੂਲ ਉਥੋਂ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ ਉਸਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੋਮ ਕਰੇ, ਜਿਤਨਾ ਹੋਮ ਕਰੇ ਉਸਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਯੱਗ ਕਰੇ ਅਰਥਾਤ ਭੋਜਨ ਦੇਵੇ। ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖਕੇ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਨੇ ਵੀ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। (ਅ) ਚਾਰ ਭਾਂਤ ਜਪ ਤੋਂ ਜੇ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਓਹ ਵਿਸ਼ਾ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਆਵੇਗਾ। (ੲ) 'ਭੋਜਨ ਅਖੈ ਸਰੂਪ' ਦਾ ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ:—ਜੋ ਲਿਖਕੇ ਜਪੁਜੀ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਰਖੇਗਾ ਤਾਂ ਭੋਜਨ ਅਖੈ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [8]ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਜੋ ਮਹਿਮਾਂ (ਅਸਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਉਸ ਕਾਰਜ ਲਈ) ਪੜ੍ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ। (ਅ) ਗਿਆਨੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਸ ਪੌੜੀ ਵੱਲ ਬੀ ਦਸਦੇ ਹਨ 'ਇਹ ਜਪੁ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਕਾ'

ਜਾਂਕਾ ਗੁਰਨਿ ਮੈਂ ਹੋਇ ਸਫਲ ਤਿਹ ਗੀਤ ॥ ੧੮ ॥ [1]ਇਹ ਜਪ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸਬਿਧਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੁਖ ਮੰਤ*। ਲਿਖ੍ਯੋ ਸੁ ਕਰ ਗੁਰ ਰਾਜ ਸਤਗੁਰ ਸਨਮੁਖਿ ਸੁਖ ਸੰਤ[1] ॥੧੯ ॥ ਸਭਿ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਏ ਨਹੀਂ ਦੁਸ਼ਟ ਕੌ ਦੇਹ[2]। ਫਲਹਿਂ ਸਿੱਖ ਪਰਤੀਤ ਤੇ[3] ਬਿੱਪ੍ਰ† ਸਾਧ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ੨੦ ॥ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਪਰਹਰੈ, ਕਲਹਿ ਈਰਖਾ ਮਾਨ। ਬੇਦ ਬਚਨ ਸਮ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਪਰਮਾਨ[4]॥੨੧॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਜਪੁ ਜਾਪੁ ਕਿਯੇ[5] ਅਘ ਕੋਟ ਹਰੈ, ਨਿਤ ਦਾਨ ਵਧੈ, ਬੁਧਿ‡ ਸਾਰ ਧਰੈ।ਮਨ ਭਾਵ[6] ਵਧੈ ਸੁਖ ਕਾਮ ਸਧੈ[7], ਸੁਰਸਾਧਨ ਮੈਂ ਤਮ ਪੁੰਜ ਹਰੈ[8]।ਧਨ ਮੈਂ, ਤਨ ਮੈਂ, ਘਰ ਮੈਂ, ਸੁਤ ਮੈਂ, ਅਰੁ ਨਾਰਿ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਦੋਖ ਟਰੈ।ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ, ਪਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਤਿਸ ਕੋ ਸਿਖ ਦੇਹਿ[9] ਸੁ ਦੋਖ ਕਰੈ§ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਬਿਧਿ ਏਹ ਕਹੀ ਗੁਰ ਪੂਰਨ[10] ਹੈ ਸਿਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਧਨ ਤੇ[11]। [12]ਸਭਿ ਪਾਠਨਿ ਗੀਤ

---

[1]ਇਹ ਜਪੁਜੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਦੇ) ਮੁਖੋਂ (ਉਚਰਿਆ) ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ (ਨੇ ਇਸਨੂੰ) ਵਿਧੀ ਸਣੇ (ਹੁਣ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰ ਰਾਜ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ) ਹੱਥੀਂ ਲਿਖਿਆ (ਉਸ ਤੋਂ ਫੇਰ) ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਨਮੁਖ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ) ਨੇ (ਲਿਖਿਆ)ਸੀ।ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦੀ ਇਕ ਸੈਂਚੀ ਆਪ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਉਸ ਤੋਂ ਕੀਤਾ। ਉਸਤੋਂ ਹੋਏ ਕਈ ਉਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ— 'ਜਪੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਉ ਕੇ ਨਕਲ ਕਾ ਨਕਲ ਥਾ ਤਿਸ ਕੀ ਨਕਲ।' (ਇਹ ਪਾਠ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਬੀੜ ਸੰਮਤ ੧੭੩੬ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੩ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਵਿਚੋਂ ਹੈ)। ਜਿੰਨੀਵਾਰੀ ਨਕਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਨੀ ਵੇਰ 'ਨਕਲ' ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਜੋ ਸੰਤ ਗੁਰੂ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ੲ) ਕਈ ਗਜਾਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਤਗੁਰ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ। [2]ਭਾਵ (ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿੱਧੀ ਲਈ) ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ (ਅਸਾਂ ਏਥੇ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਏਹ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣੇ। [3]ਸਿੱਖ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ (ਸਾਧਨ) ਫਲਨਗੇ। [4]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [5]ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਜਾਪ ਕੀਤਿਆਂ। [6]ਪ੍ਰੇਮ। [7]ਸੁਖ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [8]ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਦੈਵੀ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਅੱਗਜਾਨ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। [9]ਭਾਵ ਜੋ ਸਿੱਖ ਇਹ ਵਿਧੀ ਦੱਸ ਦੇਵੇਗਾ। [10]ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ। [11]ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਤੇ। [12]ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਸਫਾ ਅੰਕ ੧।

*ਪਾ:—ਸੁਖ ਮੰਤ। †ਪਾ.—ਏਥੇ ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਿੱਧ' ਵੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ। ‡ਪਾ:—ਮਤ। §ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:— ਨਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਹਿ ਤਾਹਿਕੋ ਦੇਇ ਸੋ ਦੋਖ ਕਰੈ।

ਖਡੰਗਨ ਤੇ ਉਪਜਯੋ ਫਲ ਕੋ ਤਤਜੋਗਨ ਤੇ। ਤਿਮ ਸਾਧਨ ਸਿੱਧ ਸੁਚੇਤ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕਾਜ ਸਰੇ ਸੁਖ ਭੋਗਨ ਤੇ[1]। ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਕੀਏ ਗੁਰ ਭੇਟ ਦੀਏ ਇਹ ਬੀਜ* ਧਰੇ ਗੁਰ ਮੋਦਨ ਤੇ[2] ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਰੁਣਾ ਕਰੀ ਪੰਥ ਬਤਾਯੋ ਸਿੱਖ। ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਬਰਨਨ ਕਰੀ ਅਰਥ ਖ੍ਯਾਤਿ ਭਾ ਲਿੱਖ[3]†॥੨੪॥[3] ਸੁਪਨਿ ਬਾਤ ਪਰਗਟ ਕਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਖ੍ਯਾਤ। ਇਹਾਂ ਅਰਥ ਬਿਦਤਾਇ ਸੋ ਲਿਖ੍ਯੋ ਜੁ ਸਿੱਖ ਸੁਹਾਤ[4]‡ ॥ ੨੫ ॥ ਪਾਠਕ ਪਰ ਪੂਰਨਕ੍ਰਿਪਾ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ[5]। ਦੇਖਿ, ਪੜੇ, ਦੇ ਲਿਖ, ਸੁਨੇ ਕਰਿ ਪੂਜਾ, ਗੁਰ ਜਾਪ[6] ॥ ੨੬ ॥ ਕਲਜੁਗ ਮੈਂ ਚਹੁ ਬਰਨ ਕੋ ਚਾਰ ਭਾਂਤ ਕਾ ਜਾਪ§। ਪਰਾ, ਮੱਧਮਾ, ਵੇਦ ਕਹਿ ਪੱਸ੍ਯੰਤੀ ਜਿਸ ਮਾਪ ॥ ੨੭ ॥ ਬੈਖਰੀ ਚਾਰੇ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਤਨ ਮੈਂ ਕਰਿ ਹੋ ਵਾਸ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਮੁਖ ਮਹਿ ਵਸਹਿ

---

[1](ਜਿਵੇਂ) ਛੇ ਨਿਯਮ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵੇਦ ਦੇ ਪਾਠ (ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਛੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ) ਜੋੜ ਕਰਨ ਤੇ ਤੱਤ ਰੂਪੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ (ਜਪੁਜੀ ਦਾ) ਸਾਧਨ ਸੁਚੇਤ ਹੋਕੇ ਸਿਧੀ ਸਹਿਤ ਭਲੀਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨੇ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਾਜ ਸੰਵਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਗੀਤਾਂ ਖੱਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਯਾ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਛੇ ਅੰਗਾਂ (ਦੇ ਵੀਚਾਰਨ) ਤੇ ਤੱਤ ਜੋਗ ਦੇ ਕਰਨ ਤੇ ਜੋ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਇਹ ਜੋ ਬੀਜ ਧਰੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਭੇਟਾ ਦਿੱਤਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆਂ ਸਭ ਸਿੱਧ ਕੀਤੇ (ਜਾਣ ਲਓ)। [3]ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਅਗਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। [ਖ੍ਯਾਤ ਭਾ ਲਿੱਖ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਅਰਥ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ]। [4]ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਅਨੁਭਵ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸੇ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। [5]ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ (ਉਸ) ਪਾਠਕ ਤੇ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜੋ"। [6] ਗੁਰ ਜਾਪ=ਗੁਰੂ (ਕ੍ਰਿਤ) ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ (ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਂਵਦਾ ਹੈ ਯਥਾ:—) (੧ ਦੇਖ ਕਰ ਪੂਜਾ=) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪੂਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, (੨) ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, (੩) (ਪਾਠ) ਸੁਣਦਾ ਹੈ, (੪) ਲਿਖਕੇ (ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਟਕੇ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਬੀਚ। †ਸੌ ਸਾ: ਪਾ:—ਸਿੱਖ। ‡ਅੰਸੂ ੨੭ ਦੇ ਅੰਕ ੩੫ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਕਹੀ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖ ਲਈ। ਪਰ ਇਸ ਅੰਸੂ ੨੮ ਦੇ ਅੰਕ ੨੪ ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖ ਲੈਣ ਬਾਦ ਫਿਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਰਾਹ ਟੋਰਿਆ ਤੇ ਇਸ ਜਪ ਪਾਠ ਦੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਬਿਧੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਸੋ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਅਰਥ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਖੁਹਲਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜੋ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਲਿਖ ਲਏ ਹਨ ਆਦ। §ਇਨਾਂ ਤੋਂ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਨਾਲ ਰਤਾ ਰਤਾ ਫਰਕ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਕੋ ਹੈ।

ਸਭਿ ਨਰ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[1] ॥ ੨੮ ॥ ਨਾਭੀ ਪਹਿਲੀ[2], ਰਿਦੇ ਦੁਇ[3], ਕੰਠ ਤ੍ਰਿਤੀ[4], ਮੁਖ ਬੋਲ[5]*।ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਪਠ ਫਲ ਅਧਿਕ ਹੁਇ ਇਹੀ ਜਾਪ ਕੋ ਮੋਲ[6] ॥੨੯॥ ਜਾਪ ਅਜਪਾ ਜਪ ਪਠਹੁ ।ਦਿਜਬਰ ਕੁਲ ਨੰਦ ਨੰਦ।ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਦਾਸ ਕੋ ਪਾਇਓ ਪਰਮਾਨੰਦ[7] ॥੩੦॥ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪੰਡਤਿ ਪਿੰਡੀ ਲਾਲ। ਬਿਧੀਚੰਦ, ਨੰਦ ਲਾਲ, ਗੁਪਾਲ।ਖਾਨ ਚੰਦ, ਅਰੁ ਆਲਮਸ਼ਾਹੁ। ਸਾਧ ਮਦਨ ਗਿਰ ਸੁਨਤਿ ਉਮਾਹੂ[8] ॥੩੧॥ਦੋਹਰਾ॥ [9]ਮਾਨਯੋ ਗੁਰ ਤੇ ਰਾਤ ਕੋ ਉਡਯੋ ਵਿਹੰਗਮ ਭਾਂਤਿ।ਭੇਟਯੋ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਤਹਾਂ ਪੂਛਯੋ ਪੁਨ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ॥੩੨॥ ਤੀਨ ਵਾਰ ਗੁਰ ਇਵ ਕਹੀ 'ਇਹ ਜਪੁ ਰਤਨ ਅਮੋਲ।ਜਾਂਤੇ ਮੁਝ ਕੋ ਭੇਟਿਓ ਇਹੀ ਅੰਤ ਕੋ ਚੋਲ'[10] ॥੩੩॥ਏਕੋਓਅੰਕਾਰ ਕਹੁ

[1]ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਪਰਾ। [3]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਮੱਧਮਾ। [4]ਕੰਠ ਵਿਚ ਪਸ਼ੰਤੀ। [5]ਮੁਖੋਂ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਬੈਖਰੀ। [6]ਮੁਲ। [7](ਫਿਰ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਪਾਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਜਪ ਦਾ ਅਜਪਾ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। [ਨੰਦ ਦਾ ਨੰਦ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੰਦ ਨੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ]। [8]ਹੁਣ ਚੌਪਈ ੩੧ ਵਿਚ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦੀ ਕਵ੍ਯੋਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਦਨ ਗਿਰ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [9]ਹੁਣ ਫੇਰ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਤ ਨੂੰ (ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ) ਜਦ ਪੰਛੀ ਵਾਂਙੂ ਉੱਡਕੇ ਗਿਆ (ਸਾਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਦੱਸੀ ਗਲ ਬਾਤ) ਗੁਰੂ (ਅਰਜਨ ਦੇਵ) ਤੋਂ (ਸੁਣਕੇ) ਮੰਨ ਲਈ। (ਅ) 'ਮਾਨਯੋ......'=ਪਿੰਡੀ ਲਾਲ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੰਛੀ ਵਾਂਙ ਉਡਿਆ ਸੀ:—ਕਿ ਓਥੇ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ (ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ) ਮਿਲਿਆ ਸਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ (ਮੁੜ) ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ (ਮਰਨ ਵੇਲੇ) ਕੌਣ (ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ? ਤਾਂ) ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜਪੁ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਹੈ ਇਸੇ ਨਾਲ ਤੂਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆ ਮਿਲੋਗੇ, (ਤੇਰਾ) ਅੰਤ ਦਾ ਚੋਲਾ ਇਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਤੇਰਾ ਆਖਰੀ ਜਨਮ ਹੈ। (ਅ) ਅੰਤ ਕੋ ਚੋਲ=ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਇਹ (ਪਾਠ ਕਰਨਾ)।

*ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕ ੨੯ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮ ਭੰਗ ਦੂਸ਼ਣ ਹੈ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਧ ਵੇਰਵਾ ਐਉਂ ਹੈ:—

'ਪਰਾ ਨਾਭੌ ਤੁ ਪਸ਼ੰਤੀ ਹ੍ਰਿਦਿ ਦੇਸ਼ੇ ਪਰਿ ਕਲਪਤ:
ਮੱਧਮਾ ਕੰਠ ਦੇਸ਼ੇਚ ਵੈਖ਼ਰੀ ਰਸਨਾਗ੍ਰਤਾ।'

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਤੇ ਚਾਰ ਥਾਉਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ; ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ—ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਉਠਣ ਵਾਲੀ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਪਰਾ' ਤੇ ਉਥੋਂ ਉੱਠਕੇ ਹ੍ਰਿਦਯ ਵਿਚ ਆਈ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਪਸ਼ੰਤੀ' ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਹ੍ਰਿਦਯ ਤੋਂ ਉਠ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।ਸੱਤਿਨਾਮਕਰਤਾਪੁਰਖਜਪਹਿ ਜਾਪ ਅਹਿਲਾਦ[1]
॥੩੪॥[2]ਜਪੇ ਜਾਪ ਤਨਤਾਪ ਖਪੁ ਆਰਬਲਾ ਵਧ ਜਾਇ। ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ
ਜਥਾ ਉਰ ਤਥਾ ਜਾਪ ਤੇ ਪਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਨਾਰੀ ਸੁਤ ਕੇ ਕਾਰਨੇ ਅੱਖਰ
ਜਪ ਅਰਧੈਨ[3]। ਸਕਲ ਕਾਮ ਸਾਧਨ ਸਿਧੈ[4],ਸਾਧਕਸੁਖ ਬਹੁ ਚੈਨ॥੩੬॥

[5]ਸਲੋਕ ॥ ਸ਼ੁਭੰ ਪ੍ਰਭਾਤੇ ਸੂਰਥੇ ਚ ਮੱਧਯੇ ਕਾਮੇ ਪਰਾਹਨੇ ਮੋਖਯੇਚ ਸਿਧਯੇ।
ਮੋਹਨ ਪ੍ਰਦੋਖੇ ਵਸਤੇਕ ਯਾਮੇ ਰਿਪੁਦਘਾਤੇ ਰਜੰਨਜਰਧ ਬੀਤੇ। ਮੁਕਤੀ
ਪਰਾਯਣੇ ਪ੍ਰਹਰੇਚ ਸ਼ੇਖੇ ਸੂਰਜੋਦਏਚ ਕਿੰਨੇਵ ਸਿੱਧਯੇ। ਇਦੰ ਫਲੰ ਵੇ
ਵਿਰਚਤੰ ਦ੍ਵਿਜੇ ਨੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰੰ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਵੇ ਨਾਂ[5] ॥

---

[1]ਪਿਛੇ ਆਏ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੁਲੇਵਾਂ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ ਏਥੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਆਦਿ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਿਸ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ '੧ ਓ' ਤੇ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੈ ਤੇ ਵਿਚਾਲੇ 'ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ' ਆਦਿਕ ਪਾਠ ਹੈ। (ਇਸ ਸਾਰੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ) ਦਾ ਜਪ ਜੋ ਜਪੇਗਾ ਆਨੰਦ (ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:–) ੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੪੨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। [2]ਹੁਣ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦੀ ਕਵਿਯੋਕਤੀ ਟੁਰਦੀ ਹੈ:–[3]ਪੁਤ੍ਰ ਨਮਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਧਾਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [ਸੰਸ:, ਆਧਾਨ=ਗਰਭ। ਅਧਰੇਨ=ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ]। [4](ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ) ਸਾਧਨ ਨਾਲ ਸਭ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਧ ਹੋਣਗੀਆਂ। [5]ਇਸ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਕੁ ਦਾ ਹੈ:–

ਸ਼ੁਭੰ ਪ੍ਰਭਾਤੇ ਸੂਰ੍ਥੇਚ ਮਧ੍ਯਮੇ, ਕਾਮ੍ਯੇ ਪਰਾਹ੍ਣੇ ਖਲੁ ਮੋਕਸ਼ ਸਿਧ੍ਯੈ,
ਮੋਹਨ ਪ੍ਰਦੋਖੇ ਵਸ੍ਤੁਕ ਯਾਮੇ, ਰਿਪੁਦਘਾਤੇ ਹਿ ਰਜਨਜਰਧ ਵੀਤੇ,
ਮੁਕ੍ਤਿ ਪਰਾਯਣੇ ਪ੍ਰਹਰੇਚ ਸ਼ੇਖੇ, ਸੂਰਜੋਦਯੇਚ ਕਿੰ ਨੈਵ ਸਿਦ੍ਧ੍ਯਮ੍,
ਇਦੰ ਫਲੰ ਵੈ ਰਚਿਤੰ ਦ੍ਵਿਜੇਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰੰ ਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇਸ਼ੇਨ॥

ਅਰਥ–ਪ੍ਰਭਾਤ ਨੂੰ ਤਾਂ (ਜਪੁ ਪਾਠ ਵੈਸੇ ਹੀ) ਸ਼ੁਭ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਉਂ ਕਰੇ), ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਰਥ ਲਈ ਦੁਪਹਿਰੇ, ਕਾਮਨਾ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ, ਮੋਹਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਝਾਂ ਵੇਲੇ, ਕਿਸੇ (ਗੁਪਤ) ਵਸਤੂ ਲਈ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਬੀਤਿਆਂ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ ਅੱਧੀ ਰਾਤ, ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋਣ ਲਈ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਰਹੇ ਵੇਲੇ, ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਕੀਹ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ (ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰਯੋਦਯ)। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ (ਬਾਣੀ ਜਪੁਜੀ) ਦਾ ਇਹ ਫਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ। ['ਸ਼੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਵ' ਨਾਮ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ' ਨਾਮ ਬੀ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਵ' ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ' ਹੈ]।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ)

ਕੰਠ ਆਈ ਦਾ ਨਾਮ 'ਮਧਮਾ' ਤੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਉੱਠ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵੈਖਰੀ' ਹੈ। ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਮੂਲਾਧਾਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹੈਨ।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਬਚਨ ਜਬਿ ਸੁਨਯੋ ਸਿੱਖ ਸੁਖਦਾਇ*।ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਘਰ ਸੁਰਪੜ੍ਹੋ† ਮਿਟਯੋ ਦੂਖਕੋ ਭਾਇ[੧]॥੩੭॥ ਅਬਿ ਸੁਨੀਏ ਇਕ ਜਪ ਪੜ੍ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਕੇ ਸੰਗ[੨]।ਭੁਗਤ ਮੁਕਤਿ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਦਰਗਹਿ ਜਾਹਿ ਨਿਸੰਗ ॥੩੮॥ ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੇ ਅੰਤ ਮਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦਸਮੇ ਪਤਸ਼ਾਹੁ। ਕਰਯੋ ਨੇਮ ਨਿਤ ਜਪ ਪੜ੍ਹੈ ਸਭਿ ਬਯ ਲਗ ਨਿਰਬਾਹੁ[੩] ॥ ੩੯॥ ਆਤਮ ਦਰਸੀ ਕੀ ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਸ ਕੋ ਹੋਇ। ਰਹੈ ਸੰਗ ਤਿਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਇ ਸਹਾਇਕ ਸੋਇ[੪]‡ ॥੪੦॥ ਜਿਉਂ ਧੰਨੇ ਕੀ ਧੇਨੁ ਕੋ ਠਾਕਰ ਚਾਰੇ ਨਿੱਤ । ਕਰਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਿਤ ਜਪ[੫]ਪੜ੍ਹੈ ਤਿਮ ਤਿਹ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿੱਤ§॥੪੧॥¶ ਪੜ੍ਹੈ ਸੁਨੈ ਚਿਤ ਲਾਇਕੈ ਜੋਂ ਲਿਖਿ ਦੇਯ ਸਪ੍ਰੀਤ।ਮਨ ਚਿੰਤਤਿ ਫਲ ਪਾਇਕੈ[੬] ਤਰਿ ਹੈ ਸੁਖ ਭੌ ਭੀਤ[੭] ॥੪੨॥ ਭੇਟਾ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰ ਤਬੀ ਫਲੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖ[੮] । ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਜਪ ਕੋ ਜਪੈ ਸਿੱਧ ਹੋਇ ਗੁਰਮੁੱਖ ॥੪੩॥ 'ਆਦਿ

---

[੧]ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੂਤ ਲਗਾ ਪਿੱਛੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਓਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੁਰ ਨਾਲ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਮਿਟ ਗਿਆ । [੨]ਜੋ ਕੇਵਲ ਇਕ ਜਪੁ ਪੜ੍ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਨ । [੩]ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤਕ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰੇ । [੪]ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਹਾਇਕ ਪਾਏਗਾ । [੫]ਜਪੁਜੀ । [੬]ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾਵੇਗਾ । [੭]ਭੈ ਭੀਤ (ਸੰਸਾਰ)ਤੋਂ ਸੁਖੇਨ ਤਰ ਜਾਏਗਾ। [੮]ਤਦ ਹੀ ਫਲੇਗਾ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼(ਭਾਵ ਜਪੁਜੀ ਜੋ) ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ(ਜਪੁਜੀ ਦੀ)ਭੇਟਾ ਪੂਜਾ ਕਰੇ।(ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੬ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ)। *ਪਾਃ–ਸਮੁਦਾਇ। †ਪਾਃ–ਸੁਰਗ ਮੇਂ। ‡ਪਾਃ–ਹੋਇ।

§ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪਰਮਅਰਥ ਮਹਾਤਮ ਫਲ ਬਾਬਤ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਦਾ ਦੇਖਣਾ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਦੱਸਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਵਾਉਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ੧੭੩੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ । 'ਯਥਾਃ–'ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮ ਰਾਇ ਕੋ ਸਤ੍ਰਹ ਸੈ ਤ੍ਰਿਸ, ਮਾਸ ।'ਜਪ ਪਰਮਾਰਥ ਫਲ ਲਿਖਿਓ ਕਰੀ ਸਰਲਤਾ ਤਾਸ'। ਵੀਚਾਰ–੧੭੩੦ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਸੱਤ ਬਰਸ ਦੇ ਸੇ, ਅਜੇ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿੰਦੇ ਸੇ । ੧੭੩੨ ਵਿਚ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਕਾ ਹੋਇਆ । ੧੭੩੦ ਵਿਚ ਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਸੇ, ਨਾ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸੀ, ਨਾ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਸੀ । [ਸਤ੍ਰਹ ਸੈ ਤ੍ਰਿੰਸ=੧੭੩੦ । ਮਾਸ=ਮਾਂਹ=ਵਿਚ] । ਇਹੋ ਅਰਥ ਸਃ ਸਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਗਯਾਨੀ ਲਾਯਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਨਹੀਂ ਯਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਜਪੁਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗਯਾਨ ਦੀ, ਭਗਤੀ ਦੀ, ਜੁੜਨ ਦੀ ਤੇ ਫਿਲਸਫੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ, ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ, ਨਿਰਮਲਤਾ ਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਲਯਾਨ ਦਾਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਅਨੇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਹੈ । ਦਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਪੜ੍ਹਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਮਹਿਮਾਂ ਤੇ ਮਹਾਤਮ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਮਹਿਮਾਂ ਲਿਖੀ ਬੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਕੁਛ ਇਥੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਹੈ ਤੇ ਸੰਮਤ ਵਾਲੀ ਗਲ ਉਸ ਹਸਤਾਖੇਪ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਹੈ ।

¶ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੯੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਸੱਚ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚ ਹੈ ਭੀ ਸੱਚ ਬਖਾਨ'। 'ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸੱਚ' ਇਹ ਪੌੜੀ[1] ਪੜਹੁ ਪ੍ਰਮਾਨ ॥੪੪॥ ਸਿਰੇ ਮੰਤ੍ਰ ਸਭਿ ਪੌੜੀਅਨਿ ਇਹ ਪੌੜੀ ਲਖਿ ਸਾਰ[2]। ਅੰਤ ਸਮੈ ਚਲਿਬੇ ਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਇਹੀ ਉਚਾਰ[3] ॥੪੫॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[4] ਸਿੱਧ ਮੰਤ੍ਰ ਇਹ ਜਾਨ।ਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਖੇ[5]'ਭਲੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ! ਸੁਨਿ ਕਾਨ੍ਹ ॥੪੬॥ "ਹਮ ਭੀ ਜਬਿ ਕਬਿ ਜਪਤਿ ਹੈਂ ਇਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਬਰ ਸਾਰ[6]। ਗੁਰ ਧਰਿਕੈ ਅਵਤਾਰ ਕੋ ਕੀਨੋ ਜਗਤ ਉਧਾਰ ॥ ੪੭ ॥ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਚਲਿਤ ਦਿਖਾਇਆ ਦੇਹ ਧਾਰਿਕੈ ਮੀਤ ! ਸਭਿ ਦੇਖਾ'[7] ਸਤਿਗੁਰ ਚਲਿਤ ਸਿਮਰੈ[8] ਅਹਿਨਿਸ ਚੀਤ ॥ ੪੮ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਕਲਿ ਮਾਂਹਿ।ਲੋਗ ਕਰਹਿੰਗੇ ਜਗਤ ਮਹਿ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਨ ਚਾਹਿ ॥ ੪੯ ॥ ਏਕ ਸਮੇਂ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਹੁਤ ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਾਜਹਿ ਬਾਜ[9]। ਜਪ ਤਪ ਨਿਹਚਾ ਨਾ ਰਹੈ ਕਰਿਹੈ ਦੇਖਤ ਸਾਜ[10] ॥੫੦॥ ਜੈਸੀ ਗੁਰ ਕੀ[11] ਭਾਵਨਾ ਤੈਸੀ ਗਤਿ ਹੁਇ ਸ਼ਕਤਿ[12]। ਸ਼ਰਨ ਭਜਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕੀ[13] ਕਲਿ ਮਹਿ ਨਿਹਚੈ ਮੁਕਤਿ[14]* ॥੫੧॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪੁ ਸਗਲ ਸਰੈਂਗੇ ਕਾਮ। ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਸਵਾਰ ਅਰਾਮ[15]†' ॥੫੨॥ ਘੋੜਾ ਅਟਕਯੋ ਚਲਤਿ ਹੀ ਬਡੋ ਜੁੱਧ[16] ਇਕ ਬੇਰ।ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਮਦਨ ਸਿੰਘ !‡ ਘੋਰਾ ਘਾਸ ਜੁ ਹੇਰ[17] ॥੫੩॥ ਦੇਖਤਿ ਨਿਕਸਯੋ ਘਾਹ ਮਹਿਂ ਪਰਾ ਤਮਾਕੂ ਰੇਰ।

[1]ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ, ਪੌੜੀਆਂ 'ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [2]ਸਭ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰੇ ਵਾਲਾ ਮੰਤਰ ਤੇ ਇਹ ਪੌੜੀ (ਭਾਵ ਸ਼ਲੋਕ) ਨੂੰ ਸਾਰ ਲਖੋ। [3]ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ (ਕਲਗੀਧਰ) ਜੀ ਨੇ ਇਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। [4]'੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮ' ਤੋਂ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤਕ। [5]ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । [6]'੧ ਓ' ਤੋਂ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸੱਚ' ਤਕ। [7]ਸਾਰਾ (ਮੈਂ) ਵੇਖਿਆ ਹੈ। [8]ਸਿਮਰਦੇ ਸਨ। [9]ਇਕ ਸਮੇਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ (ਕੱਠੇ ਹੋਣਗੇ) ਤੇ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ (ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ) ਵਾਜੇ ਵਜਣਗੇ (ਭਾਵ) ਤੋਰਾ ਤੁਰੇਗਾ। [10]ਜਪ ਤਪ ਵਿਚ ਨਿਹਚਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਦਿਖਾਲੇ ਦੇ ਬਨਾਉ ਬਨਾਉਣਗੇ। (ਅ) ਬਨਾਉਟ ਦੇਖਕੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। [11]ਵਿਚ। [12]ਤੈਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। [13]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ। (ਅ) ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਸਤਾਖਰੀ ਲਿਖੇ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਆਯਾ ਹੈ। [14]ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਨਿਹਚੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ। [15]ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਰਾਤ {ਸਵਾਰ=ਸਵੇਰ। ਅਰਾਮ=ਅਰਾਮ ਦਾ ਵੇਲਾ=ਰਾਤ}। [16]ਜੱਧ ਵਿਚ। [17]ਹੇ ਮਦਨ ਸਿੰਘ (ਧਾਹੀ !) ਘੋੜੇ ਦੇ (ਅੱਗੇ) ਘਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖ।

*ਪਾ:-ਸਦਾ ਮੁਕਤਿ, ਪਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ 'ਨਿਹਚਾ ਮੁਕਤ' ਹੈ।

†ਪਾ:-ਸਵਾਰੇ ਰਾਮ। ‡ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ-ਬਦਨ ਸਿੰਘ।

ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ 'ਪਾਹੁਲੀ[1] ਇਸ ਤੇ ਰਹੈ ਸਕੂੰਚ ॥ ੫੪ ॥ ਮੇਰੇ ਘੋਰੇ ਘਾਹ ਮਹਿਂ ਦੇਖਿ ਸੰਭਾਰੋ ਸਿੱਖ[2]! ਦੁਸ਼ਟ ਬੀਜ ਤੁਰਕਨ ਕਰਯੋ ਹਿੰਦੀ ਤੋਰੀ ਰਿੱਖ[3] ॥ ੫੫॥ ਹਿੰਦੂ ਹਲਕਾ ਮੁਕਤਿ ਹੈ ਤਜੈ ਦੁਸ਼ਟ ਗੁਰਵਾਕ[4]। ਜਹਾਂ ਤਮਾਕੂ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੋ ਖੇਤੀ ਨਾਪਾਕ[5]' ॥੫੬॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਜਲ ਮਹਿਮਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਤੰਬਾਕੂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ। ਬਹੁਰ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਭੁਏ ਮਿਲੇ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ *ਭਲਕ[6] ਭਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਛੈ[7] ਸੁਲਤਾਨੀ† ਸਿਖ ਬੀਰ ॥ ੨ ॥ ਦੋਇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਉਮਗਤਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਨ ਸੁਲਤਾਨ[8]†। ਪਾੜੇ ਸੰਗਤ ਸੁਵਨ ਦੋ ਕਹੈਂ "ਤਮਾਕੂ ਕਾਨ[9]?" ॥੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ‡ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲਤਿ ਭਏ 'ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਤੀਤ। ਸਕੰਧ ਸੰਘਤਾ§ ਸ਼ਿਵ ਕਹੀ ਕਥਾ ਭਵਿੱਖਤ ਰੀਤ[10] ॥੪॥ ਸਕੰਧ ਪੁਛਾ—ਹੇ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਜਗਤ ਜੂਠ ਕਸ ਨਿੰਦ[11] ? ਕਲਿਜੁਗ

[1]ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆ ਹੈ। [2]ਮੇਰੇ ਘੋੜੇ ਨੇ ਘਾਹ (ਉਗੇ) ਵਿਚੋਂ (ਹੇ) ਸਿਖੋ (ਤੰਮਾਕੂ) ਵੇਖਕੇ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਹੈ। [3]ਹਿੰਦੀ (ਰਿਖੀ ਦੀ) ਰਿਖ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋੜ ਦਿਤੀ, ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦੁਸ਼ਟ ਬੀਜ (ਤਮਾਕੂ) ਨੂੰ (ਪ੍ਰਚਲਤ) ਕਰਕੇ। [4]ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਿੰਨੇ ਅਰਥ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਟਪਟੇ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ—ਹਿੰਦੂ ਹਲ ਕਾਮ ਕਰਤਿ ਹੈ ਤਜੈ ਦੁਸ਼ਟ ਗੁਰਵਾਕ=ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਹਲ (ਵਾਹੁਣ) ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਵਾਕ ਮੰਨਕੇ ਦੁਸ਼ਟ (ਦੁਸ਼ਟ ਬੀਜ=ਭਾਵ ਤਮਾਕੂ) ਨੂੰ (ਬੀਜਣਾ) ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਇਸੇ ਭਾਵ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੇਤੀ ਨਾਪਾਕ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ-ਪਿੱਛੇ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਵਪਾਰ ਬੀਜਣ ਆਦਿ ਵਰ-ਤਣ ਕੁਛ ਨਾ ਕਰੇ, ਇਥੇ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਬੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [5]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ। [6](ਦੂਜੇ) ਸਵੇਰ। [7]ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਿਆ। [8]ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ (ਪ੍ਰੇਮ) ਉਮਗਿਆ, ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਨ (ਜਨਮ) ਸੀ, ਪਰ ਮੁਲਤਾਨੀਏ ਸਨ। [9]ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਲੜਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ। (ਅ) ਸੰਗਤ (ਨਾਮੇ ਸਿਖ ਦੇ) ਦੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਾੜ੍ਹੇ (ਜਾਤ) ਤੇ ਮੁਲਤਾਨੀਏ ਸਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਛਿਆ) ਤੰਮਾਕੂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਯਾ ਬਾਬਤ (ਕਿ ਕਿਉਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ?) [10]ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਜੋ ਸਕੰਦ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਕੰਦ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਾਰਤਕੇਯ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਥਾ ਕਹੀ ਗਈ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਠ 'ਸਕੰਦ' ਠੀਕ ਹੈ। [11]ਸਕੰਦ ਨੇ (ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ) ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੁਮਾਕੂ ਕਿਉਂ ਨਿੰਦਨ ਯੋਗ ਹੈ ?

*ਇਥੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੯੧ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦੇਖੀ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾ: ਹੈ 'ਮੁਲਤਾਨੀ', ਤੇ 'ਮੁਲਤਾਨ' ਜੋ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

‡ਪਾ:—ਤਬ।

§ਸੌ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ 'ਸਕੰਦ ਸੰਘਿਤਾ' ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ।

ਕੈਸੇ ਵਰਤੀਏ,ਇਹੁ ਕਿਨ ਕੀਨ ਮੁਨਿੰਦ[1]–? ॥੫॥ ਸ਼ਿਵ ਕਹਿਨਾ–ਸੁਨ ਪੂਤਿ ਹਿਤ[2] ਜਾਂਕੀ ਚਰਚਾ ਆਹਿ[3]।ਅਘ ਮਰਖਣ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧਮਨ ਛੁਹੇ ਗੰਗ ਜਲ ਨਾਇ[4] ॥ ੬ ॥ ਖਾਵਤਿ ਜਪੁ ਤਪੁ ਨਾਸ਼ ਹੁਇ, ਮੰਤ੍ਰ ਭ੍ਰਿਸਟ[5] ਕਿਯੇ ਪਾਨ[6]। ਖੇਤੀ ਮਗਹਰ ਸਮ ਜਿਮੀ ਸੁੱਧ ਬਰਖ ਤੇ ਜਾਨ[7] ॥੭॥ਕਥਾ ਸੁਨੋ: ਸਤਿਜੁਗ ਨਹੀਂ, ਤ੍ਰੇਤਾ ਨਹਿ ਜੁਗ ਦੂਜ[8]। ਨੇਮ ਨਾਥ ਨ੍ਰਿਪ ਪੰਡ ਕੁਲ ਪੂਜਾ ਦੁਖਾਇ ਅਕੂਜ[9] ॥ ੮ ॥ ਪੂਜਾ ਵਾਰ[10] ਟੂਟੀ ਜਬੈ ਦੁਖਤਿ ਭੁਏ ਸਭਿ ਲੋਗ।ਪੀਰ ਮਲੇਛ ਪਸ਼ਚਮ ਤਪੈ[11] ਤਾਂ ਪਹਿ ਗਏ ਸਸੋਗ[12]॥੯॥ ਤਿਨ ਮੇਲੇ ਬੁਰਕਾਨ ਨ੍ਰਿਪ ਬਡਾ ਮਲੇਛਨਿ ਰਾਜ[13]।ਤਾਂਕੇ ਘਰ ਅਜਮੇਰ ਸੁਤਸੰਗੀ ਪ੍ਰਜਾਸਮਾਜ[14]॥੧੦॥[15]ਮੁਨੀ ਰੂਪ ਦਿਖਿ ਦੇਸ਼ ਮਨੁ ਗਯੋ ਸੁਪੁਸ਼-ਕਰ ਮਾਝ। ਸ਼ਿਵਬਨ ਗਹਿਬਰ ਗ੍ਵਾਲ ਅਜ ਪਾਇ* ਖੋਜ ਇਕ ਸਾਂਝ[15]† ॥ ੧੧ ॥ [16]ਤਿਨ ਕਹਿਆ: ਸੁਨਿ ਸਾਧ ਜੀ ਮੁਹਿ ਜਲ ਪਾਤ੍ਰ ਸੁ ਚੋਇ।

---

[1]ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤ ਗਿਆ (ਹੈ ਇਹ ਤਮਾਕੂ) ਤੇ ਕਿਸ ਮੁਨੀ ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ? [2]ਪਜਾਏ। (ਅ) ਹਿਤ ਨਾਲ ਸੁਣ। [3]ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਤਮਾਕੂ। [4]ਤਮਾਕੂ (ਯਾਦ ਕੀਤਿਆਂ) ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁਧੀ ਅੰਘ ਮਰਖਨ ਪਾਠ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਛੁਹਿਆਂ ਗੰਗਾ ਜਲ ਨਾਲ ਨ੍ਹਾਤਿਆਂ (ਸ਼ਰੀਰ) ਸ਼ੁਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਅਘ ਮਰਖਣ=ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਇਕ ਮੰਤ੍ਰ ਜੋ ਜਲ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਨਾਸਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹਾਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋਏ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਸੰ:, ਅਘ+ਮੰਦ੍ਖ਼ਣ]। [5]ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [6]ਪੀਣ ਨਾਲ। [7](ਜਿੱਥੇ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ) ਉਹ ਖੇਤੀ ਹੜ੍ਹੰਬਾ ਧਰਤੀ ਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਬਰਖਤੇ=ਮੀਂਹ ਵੱਸਣ ਨਾਲ। [8]ਭਾਵ ਤਿੰਨਾਂ ਜੁੱਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। [9]ਨੇਮ ਨਾਥ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਉਸਨੇ ਪੂਜਾ ਦੁਖਾਈ। [10]ਪੂਜਾ ਦੀ ਵਾੜ (ਨਿਆਂ ਰੂਪੀ)। [11]ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਮਲੇਛਾਂ ਦਾ ਪੀਰ ਤਪ ਕਰਦਾ ਸੀ। [12]ਉਦਾਸ ਹੋਏ ਹੋਏ ਲੋਕੀ ਉਸ ਪਾਸ ਗਏ। [13]ਉਸਨੇ ਮਲੇਛਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਰਾਜੇ ਬੁਰਕਾਨ ਨਾਲ ਮੇਲਿਆ (ਪੂਜਾ ਨੂੰ)। [14]ਉਸਦੇ ਘਰ ਅਜਮੇਰ ਨਾਮੇ ਪੁੱਤਰ ਸੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਸੰਗੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ (ਬੁਰਕਾਨ ਨੇ)। ਭਾਵ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਟੋਰਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦੇਵੇ। [15]ਸੁ (ਅਜਮੇਰ) ਮਨੁ ਦੇ ਦੇਸ਼ (ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼) ਵਿਚ ਪੁਸ਼ਕਰ (ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ) ਇਕ ਮੁਨੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ। (ਉਥੇ ਇਕ) ਘਨਾ (ਜੰਗਲ ਸੀ) ਸ਼ਿਵਬਨ (ਨਾਮੇ, ਜਿੱਥੇ ਜਾਕੇ ਅਜਮੇਰ) ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁਆਲਾ ਬਣ ਗਿਆ, (ਬਕਰੀਆਂ ਬਨ ਵਿਚ ਚਾਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਇਕ ਸ਼ਾਮਾਂ ਵੇਲੇ (ਉਸ ਮੁਨੀ ਦਾ) ਖੋਜ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। [16]ਪ੍ਰਜਾਯ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਸਫਾ ਅੰਕ ੧।

*ਪਾ:–ਪਾਹਿ। †ਪਾ:–ਸਾਜ।

ਪ੍ਰਗਟ੍ਯੋ ਨਰ ਮੁਹਿ ਕਹਿ ਉਠ੍ਯੋਂ ਮਾਂਗ,ਧਰਨ ਜਸੁ ਹੋਇ[1]॥੧੨॥[2]ਲੈ ਤਾਂਕੋ ਤਪ ਕਰਤਭੋ ਇਕ ਦਿਨ ਤਹਿੰ ਅਜਮੇਰ। ਪੁਰਖ ਵਾਜ ਗੌ ਮੇਧ ਕਯੋ ਔਖਧ ਦੇ ਸਿਧ ਤੇਰ[2] ॥ ੧੩ ॥ [3]ਪਸ਼ਚਮ ਗੋਮੇਧੀ ਧਰਨ ਸਿੱਧ ਖਾਲ ਤੇ ਲ੍ਯਾਇ।ਇਹਾਂ ਆਇ ਪਰਗਟ ਕਿਯੋ ਵਧੀ ਮਲੇਛੀ ਦਾਇ[3]॥੧੪॥[4]ਅਜਾ-ਪਾਲ ਰਾਜਾ ਭਯੋ ਤਾਕੀ ਬੇਟੀਸੁੰਠ। ਮੁਨਿ ਸੁਤ ਜੀਤਾ ਪਾਨ ਤੇ ਪੂਛੀ ਪੀਰ ਸਮੁੰਠ[4] ॥੧੫॥ ਗਊਮੇਧ ਕੇ ਕੁੰਡ ਤੇ ਉਪਜੀ ਪਾਪਨਿ ਪਾਤਿ। [5]ਜਪੁ ਤਪੁ

[1]ਤਿਨ੍ਹ (ਭਾਵ ਅਜਮੇਰ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਹੇ ਸਾਧੂ ਜੀ ਸੁਣੋ (ਬੇਨਤੀ) ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਲ ਪਾਤ੍ਰ ਦਿਓ (ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁੱਧ) ਚੋ ਦਿਆਂ। (ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਨੇ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਚਾ ਲਈ ਜਿਸ ਪਰ ਮੁਨੀ ਰੀਝ ਪਿਆ)। ਉਹ ਨਰ (ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਮੇਰ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, ਤੂੰ ਕੁਛ ਮੰਗ, (ਅਜਮੇਰ ਬੋਲਿਆ:—) ਧਰਤੀ ਦਿਓ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਦਾ ਜਸ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਮੰਗਿਆ। [2]ਮੁਨੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਵਰ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਉਹ ਤਦੋਂ ਹੀ ਤਪ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ,ਉਥੇ (ਤਪ ਕਰਦੇ) ਅਜਮੇਰ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ (ਉਸ) ਪੁਰਖ ਭਾਵ ਮੁਨੀ ਨੇ ਵਾਜ ਦਿਤੀ: (ਕਿ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ) ਗੋਮੇਧ ਜਗ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਉਥੇ ਇਕ) ਔਖਧੀ (ਪੌਦਾ) ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ (ਮਨੋਰਥ ਦੀ) ਸਿੱਧੀ ਦੇਵੇਗੀ। [3](ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਅਜਮੇਰ) ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ (ਉਥੋਂ) ਗੋਮੇਧੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਸਿੱਧ (ਅਉਸ਼ਧੀ ਭਾਵ ਤਮਾਕੂ) ਢੂੰਡਾਂ ਤੇ (ਲੱਭਕੇ ਲੈ ਆਇਆ), ਇਥੇ ਆਕੇ (ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਅਉਖਧੀ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਦਾਉ ਨਾਲ ਮਲੇਛੀ (ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਵਿਚ) ਵਧ ਗਈ। ਭਾਵ ਨੇਮਨਾਥ ਰਾਜਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਤਮਾਕੂ ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਏ, ਬਲ ਬੁੱਧਿ ਧੈਰਯ ਘਟ ਗਿਆ ਤੇ ਅਜਮੇਰ ਤੇ ਉਸਦੇ ਮਲੇਛਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਸਾਂਭ ਲਿਆ। ਸੂਚਨਾ—ਭਾਵ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਗੋਮੇਧ ਜੱਗ ਕਰਨਾ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ,ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਗੋਮੇਧ ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਤਮਾਕੂ ਉਗਿਆ ਖੜਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਗੋ ਹੱਤਯਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਐਸੀ ਪਾਪ ਦੀ ਇਕ ਬੂਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ। [ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸ਼ਿਵ ਜੀ' ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸ਼ਿਵਬੋਲੇ'। ਖਾਲ=ਉਠ]। [4]ਐਉਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਦਾ ਚਰਵਾਹਾ (ਅਜਮੇਰ) ਰਾਜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਰਾਜਾ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਘਰ ਸੁੰਦਰ ਬੇਟੀ ਹੋਈ (ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਤਪੱਸੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਕਥਾ ਪਿੱਛੇ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੩੮—੫੪ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਪੀ ਲੱਭਾ ਜਿਸਨੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ। ਬਦੋਬਦੀ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਤਪੀ ਰਾਤ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਉਦਾਲੇ ਬਣਾ ਲਵੇ, ਅਜਮੇਰ ਸੁਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੱਠਣ ਲਈ ਪੀਰ ਤੋਂ (ਵਿਧੀ) ਪੁੱਛੀ, (ਉਸ ਨੇ ਤਮਾਕੂ ਪਿਲਾਉਣਾ ਦੱਸਿਆ ਜਿਸਦੇ) ਪੀ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮੁਨਿ ਦਾ ਸੁਤ (ਉਹ ਤਪੀ ਜੋ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਉਸਾਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ) ਜਿੱਤਿਆ ਗਿਆ। [5]ਗਊ ਮੇਧ ਦੇ ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਪਾਪਣ ਪੱਤੀ (ਤਮਾਕੂ ਦੀ) ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇਹ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਦਾਹ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਲ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਤ ਸੰਜਮ ਦਹੈ ਤੀਰਥ ਫਲ ਸਭਿ ਖਾਤਿ[1]॥੧੬॥ਗੋ ਹੱਤਯਾ ਸਮ ਜਗਤ ਜੂਠ ਪੀਰ*ਅਜਮੇਰ ਲਿਆਇ।ਹਿੰਦ ਦੇਸ਼ ਫੈਲਤਿ ਸਹੀ ਕਲਿ ਕੀ ਐਸੀ ਵਾਇ[2] ॥ ੧੭ ॥ [3]ਪੋਤੇਥੋਮ ਅਰੁ ਕਰਨ ਤੇ ਹੋਇ ਤਮਾਕੂ ਨਿੰਦ। ਮਨ ਮੁਰਝਾ ਸੁ ਇਸ਼ਟ ਤੇ ਤਾਂਤੇ ਤਜਿ ਪ੍ਰਤਿੰਦ[4]! ॥੧੮॥ [5]ਜਾਂ ਦਿਨ ਆਇਆ ਬੀਜ ਤਿਸ ਤਯਾਗੀ ਭੂ ਸੁਰ ਪਿਤਰ। ਸੋਈ ਦਿਜ ਕੇਸ਼ਵ ਕਹਯੋ ਸਾਚੀ ਤਯਾਗੀ ਮਿੱਤ੍ਰ[6]—॥੧੯ ॥[7]ਤਾਂਤੇ ਹਮ ਛੋਰਯੋ ਸੁਨਯੋ ਕਹਯੋ ਸੰਗਤੀ ਬਰਜਿ। ਕਥਾ ਇਹੀ ਬਰਨਨ ਕਰੀ ਦੋਖ ਕਲੰਕੀ ਖਰਜ[8]॥ ੨੦ ॥ †ਸੁਨੋ ਸਿਖ ਮਮ ਰਹਿਤ ਜੋ ਤਜਹੁ ਤਮਾਕੂ ਸੰਗ। ਮਰਨ ਮਰੇ ਤੌ ਅਤਿ ਭਲੋ ਜਗਤ ਜੂਠ ਨਹਿ ਅੰਗਿ[6]॥੨੧॥ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵੀਏ ਦੇਵ ਪਿੱਤ੍ਰ ਤਜਿ ਜਾਇ। ਪਾਨੀ ਤਾਂਕੇ ਹਾਥ ਕੋ ਮਦਰਾ[7] ਸਮ ਅਘ ਦਾਇ[8] ॥ ੨੨ ॥ ਮਦਰਾ[9] ਦਹਿਤਾ ਸਪਤਿ ਕੁਲ ਭੰਗੁ ਦਹੈਤਨਏਕ[10]।ਸ਼ਤ[11] ਕੁਲ ਦਹਿਤਾ ਜਗਤ ਜੂਠ[12] ਨਿੰਦਾ ਦਹੈ ਅਨੇਕ॥੨੩॥ ਤਜੈ ਤਮਾਕੂ ਮਨੁਖ ਕਲਿ[13]ਉਧਰਿਆ ਦਰ ਪਰਵਾਨ[14]। ਪੂਰੀ ਪਰੀ ਤਿਸ ਭਾਵਨਾ ਸਫਲ ਕਮਾਈ ਮਾਨਿ॥

---

[1]ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਅੰਕ ੫ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ। [2]ਗਊ ਹੱਤਯਾ ਦੇ ਤੁੱਲ (ਇਹ) ਤਮਾਕੂ ਹੈ ਜੋ ਅਜਮੇਰਸ਼ਾਹ ਲਿਆਇਆ; ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਵਾਉ ਸਭ ਨੂੰ ਐਸੀ ਵਗ ਗਈ ਕਿ (ਫਿਰ) ਹਿੰਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ (ਇਹ) ਫੈਲ ਗਈ। [3]ਫੀਮ ਦੀ ਰੀਂਡੀ ਅਰ ਤਮਾਕੂ (ਗਾਂ ਦੇ) ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਹੋਏ ਹਨ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਨਿੰਦਨੀਯ ਹਨ। (ਅ) ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪਤਰ ਤੇ ਪੋਟਿਆ ਤੋਂ ਥੋਮ। [ਪੋਤੇ=ਪੋਟੇ,]।(ਇਸਦੇ ਵਰਤਣ ਨਾਲ)ਮਨ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੋਂ ਤਾਂਤੇ ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਪੁਤਰ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ। (ਭਾਵ ਸ਼ਿਵ ਅਪਣੇ ਪੁਤਰ ਸਕੰਦ ਨੂੰ ਇਹ ਕੁਛ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ)।

ਸੂਚਨਾ—ਫੀਮ ਪੁਰਾਤਨ ਚਿਰੀ ਤੋਂ ਹੈ। ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਬਹੁਤ ਕੁਟਵਾਦਿਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਮਾਕੂ ਵਰਜਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੈਦ, ਹਕੀਮ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਸਭ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਭੈ। ਵਰਜਿਆਂ ਕਈ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾਂ ਹੈ।

[4]ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ (ਹਿੰਦ ਵਿਚ) ਤਿਸ (ਤਮਾਕੂ) ਦਾ ਬੀਜ ਆਇਆ ਹੈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੇ (ਇਹ)ਧਰਤੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕੇਸ਼ਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਸੱਚੀ ਹੈ (ਇਸਦੇ) ਤਯਾਗੀ ਬਣੋ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀ। [5]ਤਾਂ ਤੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਕਹਿਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਇਹ ਹੁਕਮ) ਸੁਣਿਆ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਮਾਕੂ) ਛੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਥਾ ਪਿੱਛੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਮਾਕੂ ਨੂੰ ਦੋਖੀ ਤੇ ਕਲੰਕੀ ਜਾਣਕੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। [6]ਅੰਗ ਨਾ ਲਾਵੇ, ਛੋਹੇ ਨਾ। [7]ਸ਼ਰਾਬ। [8]ਪਾਪਦਾਇਕ। [9]ਸ਼ਰਾਬ।/[10]ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਸੁਟਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁੱਖਾ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿਤਨਾ ਅਨਿਆਯ ਹੈ। [11]ਸੌ। [12]ਤਮਾਕੂ। [13]ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜੋ ਤਮਾਕੂ ਛੱਡੇ। [14](ਸਾਈਂ) ਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਕੇ ਉਧਰ ਗਿਆ ਸਮਝੋ। *ਅਜਮੇਰ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਸ਼ਾਹ' ਤੇ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ 'ਪੀਰ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। †ਸਾਖੀ ੯੨ਵੀਂ ਚੱਲੀ।

੨੪ ॥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਖਾਜਿ ਯਾਕੋ ਕਹੈ[੧], ਕਹੈ ਅਪੇਯਾ ਮੱਦ[੨]। ਨਿੰਦਾ ਕਹਿ ਇਹ ਨੀਰਨੀ[੩] ਪੁਰਖ ਕੁਸੰਗੁ ਕੁਬੁੱਧਿ[੪] ॥੨੫॥ ਘੋੜੀ ਚੜ੍ਹਨਾ ਖੱਤ੍ਰਿ ਕਾ[੫], ਬਿੱਪ੍ਰ ਚੜ੍ਹੈ ਜੋ ਬੈਲ। ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੈ ਸੰਨਯਸਤ ਜੋ[੬], ਨਾਰੀ ਪੁਰਖਨ ਖੇਲ[੭] ॥੨੬॥ ਪੰਡਿਤ ਇਰਖਾਵਾਨ ਜੋ, ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਪੱਛ ਮਹਿ ਬਿੱਪ੍ਰ[੮]। ਰਾਜਾ ਹੁਇ ਵੱਢੀ ਲਏ, ਮਤਸਰ ਗਯਾਨੀ ਖਿੱਪ੍ਰ[੯] ॥ ੨੭ ॥ ਕੰਨਯਾ ਜਾਰੀ, ਬ੍ਰਿੱਧ ਕਾਮ, ਬਹੁ ਨਾਰੀ ਪਰਸੰਗ[੧੦]। ਬ੍ਯਾਹ ਦਾਮ ਦੈ[੧੧], ਖਰ ਵੀਰਜ ਲੈ, ਬੈਲ ਨਿਪੁੰਸਕ ਪੰਗ[੧੨] ॥ ੨੮ ॥ ਧੇਨੁ ਲਾਦੁ[੧੩], ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਲੈ[੧੪], ਉਚਿਸ਼੍ਟ ਭੋਗ[੧੫], ਕੁਲ ਰੀਤ[੧੬]। ਜੀਵ ਜੀਵਕਾ ਆਪ ਹਰੇ ਚੁਗਲੀ ਤੋਰੈ ਪ੍ਰੀਤ[੧੭] ॥ ੨੯ ॥ ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਇਹ ਪਾਪ ਹੈ ਸੁਰਗ ਨ ਲਹਿ ਕਿਹ ਕਾਲ। ਸਿਦਕ ਛੋਰਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਹਤਿ ਦੋਖ ਅਨਗਨੇ ਭਾਲ[੧੮] ॥ ੩੦ ॥ ਦਸ ਕਰਮਨਿ ਕੋ ਸਾਲਸੀ ਕਾਯਾਂ ਮਨ ਅਰ ਬਾਚ[੧੯]। ਚਾਰ ਬਰਨ ਮਹਿ ਸਾਧ ਸੋ ਜਮ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਇ ਨ ਸਾਚ[੨੦] ॥ ੩੧ ॥ ਹਿੰਸਾ, ਪਰਤ੍ਰਿਯ, ਪਰਦ੍ਰਵ, ਤੀਨ ਤਜੇ ਇਹ ਦੇਹ[੨੧]। ਬੁਰਾ ਨ ਚਿਤਵੈ ਆਨ ਕਾ ਅਸਤ ਵਸਤੁ ਨਹਿੰ ਕੇਹ[੨੨] ॥ ੩੨ ॥ ਪਰਨਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਤਜੈ, ਤੀਨ ਮਾਨਸੀ ਤਯਾਗ[੨੩]।

---

[੧]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਇਸ (ਤਮਾਕੂ) ਨੂੰ ਨਾ ਖਾਣੇ ਜੋਗ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [੨]ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਣੇ ਜੋਗ ਹੈ। [੩]ਹੌਲਨੀ। [੪]ਜੋ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਕੁਸੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਖ ਦੁਰਮਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਕੁਸੰਗੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਗ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ। [੫]ਖੱਤ੍ਰੀ ਦਾ ਘੋੜੀ ਚੜ੍ਹਨਾ ਬੁਰਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ। ਅਥਵਾ ਗੱਭਣ ਘੋੜੀ ਤੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ। [੬]ਸੰਨਯਾਸੀ ਦਾ ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹਨਾ। [੭]ਨਾਰੀ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡੇ। [੮]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਸ਼ੂਦਰ ਦਾ ਪੱਖ ਕਰੇ। [੯]ਗਯਾਨੀ ਜੋ ਈਰਖਾ ਵਿਚ ਖਚਤ ਹੈ। [੧੦]ਕੰਨਯਾਂ ਨਾਲ ਯਾਰੀ, ਬ੍ਰਿੱਧ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਨਾਲ ਕਾਮ ਭੋਗ, ਬਹੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭੋਗ। [੧੧]ਰੁਪੱਯੇ ਦੇਕੇ ਵਿਆਹ। [੧੨]ਭਾਵ ਖੱਚਰ ਉਤਪਤ ਕਰਨੀ, ਬੈਲ ਨੂੰ ਖੱਸੀ ਕਰਨਾ ਤੇ ਬੈਲ ਨੂੰ ਪੰਗਾ ਚੋਭਣਾ [ਬੈਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪਰਾਣੀ ਯਾ ਛਾਂਟੇ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਸਿਰੇ ਵਿਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਚੁੰਝ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਰ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸਦੇ ਚੋਭਿਆਂ ਬੈਲ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ]। [੧੩]ਗਊ ਤੇ ਭਾਰ ਲੱਦਣਾ। [੧੪]ਪਰਾਇਆ ਕਪੜਾ ਉਤੇ ਲੈਣਾ। [੧੫]ਜੂਠਾ ਖਾਣਾ। [੧੬](ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ) ਕੁਲਾਰੀਤ ਕਰਨੀ ਜਿਸਨੂੰ ਲੋਕਾ ਰੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਯਥਾ 'ਦੁਤੀਆ ਤਿਆਗੀ ਲੋਗਾ ਰੀਤਿ'। [੧੭]ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਪਜੀਵਕਾ (ਰੋਜ਼ੀ) ਮਾਰੇ, ਚੁਗਲੀ ਮਾਰਕੇ (ਪ੍ਰੀਤਵਾਨਾਂ ਦੀ) ਪ੍ਰੀਤ ਤੋੜੇ। (ਅ)ਅਪਣੀ ਜੀਵਕਾ ਲਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ। [੧੮]ਮੱਥੇ ਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਦੋਖ ਮਲੀਂਦੇ ਹਨ। [੧੯]ਜੋ ਮਨ ਬਚਨ ਤੇ ਕਾਯਾਂ ਕਰਕੇ ਦਸ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਉਪੇਕਸ਼ੀ ਭਾਵ ਤਯਾਗੀ ਹੈ। [ਅ਼:,ਸਾਲਿਸ=ਤ੍ਰਾਕਲ, ਉਪੇਕਸ਼ਾ ਵਾਲਾ, ਅਨੁਰਕਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ]। ਦਸ ਕਰਮ ਅੱਗੇ ਗਿਣਨਗੇ। [੨੦]ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਵਿਚ ਓਹੋ ਸਾਧੂ ਹੈ, ਸੱਚ ਜਾਣੋ ਓਹ ਜਮ ਧਾਮ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ। [੨੧]ਇਹ ਦੇਹੀ ਦੇ ਤਿੰਨੇ (ਕਰਮ) ਤਯਾਗੇ। [੨੨]ਅਸੱਤ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਨਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰੇ। [੨੩]ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਮਨ ਦੇ ਤਯਾਗ ਹਨ।

ਪਰੁਖ[1], ਅਸਤਿ[2], ਸਾਲਾਘ ਨਹਿੰ[3], ਅਰਿਤ ਮੰਦ ਤਜੁ ਵਾਗ[4]॥੨੩॥ ਪੀਛੈ ਭੂਲਾ ਬਖਸ਼ੀਐ, ਸਦਾ ਕਰੈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮੂੜ੍ਹ[5]। ਕਹਿਨੀ ਏ ਰਹਿਨੀ ਸਦਾ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਬਖਸ਼ੀ ਗੂੜ੍ਹ[6]* ॥੨੪॥ ਨਾਮ ਜਪਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸਾਧਨਾ ਸਿਖ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ। ਤਰਨ ਉਪਾਵ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹੈ ਡੂਬਨ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ[7] ॥ ੨੫ ॥ ਸਮਤਾ[8] ਨਮਤਾ ਏਕਤਾ[9], ਸਿਦਕ ਸਾਬਤੀ ਜਾਂਹਿ। ਸੋ ਮੇਰਾ ਨਿਤ ਮਿਲਨ ਮੁਹਿ ਮਨ ਤਨ ਮੁਹਿ ਤਿਸ ਆਹਿ ॥੨੬॥ [10]ਮਰਨੇ ਕਾ ਸਹਿਸਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵ ਨ ਲੀਨਾ ਨਾਮ। ਸਭੀ ਦੋਖ ਸੰਸਕਤ ਮਹਿਂ ਮੋਹਿ ਬਿਗਾਰਾ ਕਾਮ[10]॥੨੭॥ ਖਾਏ ਕੀ ਉਪਮਾ ਬੁਰੀ, ਬੁਰੀ ਖੁਸ਼ਾਮਤਿ ਨਿੱਤ[11]। ਬੁਰਾ ਬਹੁਤ ਬੋਲਨ ਅਧਿਕ, ਬੁਰਾ ਪਰਬਤੀ ਮਿੱਤ ॥੨੮॥ ਨਾਮ ਨ ਛੋਰੈ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਿਤ, ਸਿਖ ਸਮਾਲਾ ਹੌਂਹੁ[12]। ਖੁੱਜਤਿ ਤਰਕ ਨ ਕੀਜੀਏ ਮੇਰੀ ਕਰੈ ਨ ਸੌਂਹੁ[13]॥੨੯॥ ਚੌਪਈ॥

---

[1]ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਕਹਿਣੇ। [2]ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ। [3]ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ [ਸਾਲਾਘ ਨਹਿੰ=ਉਹ ਵਾਕ ਜੋ ਸ਼ਲਾਘਾ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਨਿੰਦਾ ਦੇ]। [4]ਵਾਚਲਤਾ, ਬਹੁਤਾ ਬੋਲੀ ਚਲਨਾ [ਅਰਿਤ ਮੰਦ ਵਾਗ=ਉਹ ਵਾਕ ਜਿਸਨੂੰ ਬੋਲਦਿਆਂ ਆਪ ਆਰਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਥੱਕ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਮੰਦ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਅੱਕ ਜਾਵੇ]। [5]ਜੋ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਭੁੱਲ ਮੰਨੇ ਉਹ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸੋ ਮੂਰਖ ਹੈ। [6]ਸਾਰ ਰੂਪ। [7](ਸੋ ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ ਉਹ) ਤਰਨ ਦਾ ਇਹ ਉਪਾਉ (ਭਾਵ ਨਾਮ) ਤਾਂ ਦੱਸੇ, ਪਰ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਉਪਾਉ ਕੋਈ ਨਾ ਕਹੇ, ਭਾਵ ਪਾਪਮਯ ਵਾਕ ਨਾ ਕਹੇ। ਯਥਾ—ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੀਐ ਭਲਾ ਕਹੀਐ। [8]ਭਾਵ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਣਾ। [9]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਤੇ ਸਰਲਤਾ [ਨਮਤਾਏਕਤਾ=ਨਮਤਾ ਅਏਕਤਾ=ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਤੇ ਸਰਲਤਾ]। [10](ਜਿਸ ਨੂੰ) ਮਰਨੇ ਦਾ ਕਦੇ ਭੈ ਨਹੀਂ ਆਯਾ, ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਕਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, (ਸਗੋਂ) ਸਾਰੇ ਦੋਖਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਜੋ ਆਸ਼ਕਤ ਹੈ (ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ) ਕੰਮ ਵਿਗਾੜ ਲਿਆ ਹੈ [ਸੰ:, ਸੰਸਕ੍ਤ=ਆਸ਼ਕਤ]। (ਅ) ਜਿਸਨੇ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਭੈ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਸ਼ਕਤੀ ਦਾ, ਕਾਮ ਦਾ ਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਜਿਸਨੇ ਕੰਮ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [11]ਖਾਕੇ ਉਪਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਉਪਮਾ ਬੁਰੀ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਸਦਾ ਹੀ ਬੁਰੀ ਹੈ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਤੇ ਖਾਕੇ ਉਪਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। [12]ਜੋ ਨਾਮ ਨਾ ਛੱਡੇ ਤੇ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਹੈ। [13]ਹੁੱਜਤਾਂ ਤੇ ਤਰਕ ਨਾ ਕਰੇ ਨਾ ਮੇਰੀ ਸਹੁੰ ਖਾਵੇ। (ਅ) 'ਖੁਜਤ ਤੁਰਕ' ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਤੁਰਕਣੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਨਾਂ ਕਰੇ', ਪਰ ੧੯੦੫ ਦੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੇ ੧੯੧੨ ਦੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤਰਕ' ਹੈ, 'ਤੁਰਕ' ਨਹੀਂ ਹੈ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ:—ਕਰਨੀ ਏ ਰਹਿਨੀ ਸਿਦਕ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਖਸੀ ਗੂੜ੍ਹ।

*ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ।ਸੰਗਤ ਹਾਥਜੋੜਿ ਕਿਯ ਅਰਜ਼ੀ 'ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ! ਇਹ ਕਹੀਏ। ਚਤੁਰ ਬਰਣ ਮੂੰਡਤਿ ਹੀ ਲਹੀਏ[੧] ॥੪੦॥ ਪੂਰਬ ਤੀਨ ਜੁਗਨਿ ਕੀ ਬਾਤ। ਸੁਨੀ ਪੁਰਾਨਨ† ਮਹਿਂ ਬੱਖ੍ਯਾਤ। ਸਭਿਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹੁਤੇ ਸੁ ਕੇਸ਼[੨]।ਸ਼ਮਸ[੩]ਮੂਛ ਕੋ ਧਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੪੧॥ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਮੁੰਡਨ ਭਏ।ਜਗਰਤਿ ਅਬਹਿ ਬਿਧਿ ਪਖ ਲਏ[੪]। ਜਗ ਹੋਯਹੁ ਸਗਰੋ ਇਕਸਾਰੇ। ਜੋ ਬੂਝਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸ਼੍ਰੁਤੀ ਉਚਾਰੇ[੫] ॥੪੨॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਤੇ ਕਰੂਪ ਬਨ ਰੋਡੇ ਹੋਤਿ ਜੈਸੇ ਭੂਪ ਦੰਡਦੇਤਿ‡ਨੈਕ ਨਾ ਸ਼ਰਮਹੈ। ਮਲ ਮੂਤ ਬਾਸਨ ਮਲੀਨ ਤੇ ਮਲੀਨ ਮਹਾਂ,ਸਿਸਨੂਲਗਤਿ[੬] ਊਚ ਨੀਚਕੇ ਚਰਮ ਹੈ। ਪਾਕ ਮੁਖ ਮੂੰਡ ਪੈ ਨਿਪਾਕ[੭]ਕੋ ਫਿਰਾਵੈਂ ਨਿਤ[੮]ਆਗੈ ਕਰਿ ਦੇਤ ਜੈਸੇ ਰਾਂਡ[੯] ਕੋ ਕਰਮ ਹੈ। ਸ਼ੋਭਾ ਲੋਕ [੧੦]ਗਤਿ ਪਰਲੋਕ ਕੀ [੧੧]ਬਿਗਾਰੈਂ ਮੂਢ ਮੁੰਡਨ ਕਰਾਇ ਫੇਰ ਭਾਖਤੇ ਧਰਮ ਹੈ॥੪੩॥ਚੌਪਈ॥ਇਹ ਕਿਮ ਹੋਇ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨ?ਆਪਪੰਥ ਮਹਿਂ ਕਰੇ ਰਖਾਵਨ[੧੨]?'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਿਸ ਕਾਲ।ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਨਾਲ ॥੪੪॥ 'ਰਾਜ ਪਾਂਡਵਨ ਕੋ ਜਬ ਭਯੋ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਬਹੁਰੋ ਬਿਤ ਗਯੋ। ਭੂਪ ਨੰਦ ਕੇ ਭੇ ਛਿਤ ਮਾਲਿਕ[੧੩]। ਵਧ੍ਯੋ ਰਾਜ ਬਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਘਾਲਿਕ ॥੪੫॥ ਛੀਨ ਲੀਨ ਭੂਪਤਿ ਸਮੁਦਾਈ[੧੪]।ਫੇਰੀ ਸਭਿ ਜਗੁ ਅਪਨਿ ਦੁਹਾਈ। ਚਾਰੋਂ ਬਰਨ ਚਲੇ ਅਨੁਸਾਰੇ।ਪਰਸਰਾਮ ਸਮ ਛੱਤ੍ਰੀ ਮਾਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਬਰਸ ਤਕ ਰਾਜੂ। ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਬਡ ਭਯੋ§ ਸਮਾਜੂ। ਸੰਗ੍ਯਾ ਸਭਿਨਿ ਨੰਦ ਕੇ ਰਹੀ । ਏਕ ਬਿਸਾਲ ਵਧ੍ਯੋ

[੧](ਇਸ ਜੁਗ ਵਿਚ) ਚਾਰੋਂ ਵਰਣ ਸਿਰੋਂ ਮੁੰਡੇ ਹੀ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। [੨]ਕੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [੩]ਦਾੜ੍ਹਾ। [੪]ਪੱਖ ਇਨ੍ਹ ਲਏ ਹਨ। [੫]ਜੇ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਐਉਂ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। [੬]ਗੰਦੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਉਸਤਰਾ)। [੭]ਭਾਵ ਉਸਤਰਾ। [੮]ਐਸੇ ਨਾਪਾਕ (ਉਸਤਰੇ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਿੱਤ ਫਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੯]ਵੇਸ਼ਵਾ। [੧੦]ਜਗਤ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਤੇ। [੧੧]ਪਰਲੋਕ ਦੀ ਮੁਕਤੀ। [੧੨]ਭਾਵ ਕੇਸ਼। [੧੩]ਨੰਦਰਾਜੇ ਦੇ (ਪੁੱਤ੍ਰ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਤਿ ਹੋਏ । [੧੪]ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਜਿੱਤ ਲਏ।

*ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਸੌ ਸਾਃ ਦੀ ੯੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਾਵ ਅਪਨੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇਣ ਲਗੇ ਹਨ, ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਧੀਆ ਵਾਕਫੀਅਤ ਬੀ ਵਿਚ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਜਾਣਗੇ। †ਪਾਃ—ਪੁਰਾਤਨ।

‡ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮੁੰਨਣਾ ਸਿਰ ਕੱਟਣੇ ਸਮਾਨ ਦੰਡ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

§ਪਾਃ—ਭੋਗ।

ਤਿਨ ਮਹੀ ॥੪੭॥ ਜੋ ਮਹੀਪ ਤਿਨ ਦੇਸ਼* ਨਿਕਾਰੇ। ਤਿਨ ਤੇ ਰਿਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਇਮ ਧਾਰੇ[੧]।–[੨]ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਤੇ ਬਰਨੀ ਕਰਿਵਾਇ। ਮੇਰੋ ਰਾਜ ਦੇਹਿਂ ਬਿਨਸਾਇ' ॥ ੪੮॥ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਪ ਦਿਜ ਕਰੈਂ। ਮੋ ਤੇ ਰਾਜ ਤੇਜ ਸਭਿ ਹਰੈਂ–। ਕਰੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਚਿਵ ਨਿਜ ਸਾਰੇ। ਅਪਨੋ ਤ੍ਰਾਸ ਸੁਨਾਇ ਉਚਾਰੇ ॥੪੯॥ ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਸਲਤ ਮਤਿ ਧਾਰੀ।–ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਨਹਿ ਹੋਇ–ਬਿਚਾਰੀ।–ਦਿਜਬਰ ਬਿੱਦਯਾ ਜਿਤਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ[੩]। ਸਭਿ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਕੇਸ਼ ਬਿਹੀਨਾ ॥੫੦॥ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਛਾਪ[੪] ਅਪਨੀ ਦਿਹੁ ਲਾਇ। ਮੁੰਡੇ ਸੀਸ ਮੰਤ੍ਰ ਨਿਫਲਾਇ। ਬਰਨੀ ਸਿੱਧ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਹੋਇ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਕਰਹਿ ਜੋ ਕੋਇ–॥੫੧॥ ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਤ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਾਈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਦਿਜ ਲੀਏ ਬੁਲਾਈ। ਨਿਜ ਬਲ ਕਰਿਕੈ ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾਏ। ਸ਼ਮਸ ਸਮੇਤ ਕੇਸ਼ ਬਿਨਸਾਏ ॥੫੨॥ ਕਵੀਅਨਿ ਤੇ ਸ਼ਲੋਕ ਬਨਵਾਇ। ਬਹੁ ਗ੍ਰੰਥਨਿ ਮਹਿਂ ਦਏ ਲਿਖਾਇ। ਸਭਿ ਜਗ ਮੁੰਡਤਿ ਭਏ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਬਿ[੫]। ਇਹ ਭੀ ਧਰਮ ਬਖਾਨਤਿ ਭੇ ਤਬਿ[੬] ॥੫੩॥ ਪਠਹਿਂ ਸ਼ਲੋਕ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਬੈਸ਼ਨਿ ਕੇ ਕਚ ਹਰੇ[੭]। ਸਕਲ ਲੋਕ ਹੈਂ ਪਸੂ ਸਮਾਨੇ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਚੁਗਾਵਨਹਾਰ ਮਹਾਨੋ[੮] ॥੫੪॥ ਪਠਨਿ ਸ਼ਲੋਕ ਲਸ਼ਟਕਾ ਹਤੈਂ[੯]। ਜਿਤ ਕੋ ਚਹੈਂ ਚਲਾਵੈਂ ਤਿਤੈ। ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਅਪਨੇ ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾਏ। ਅਪਰ ਲੋਗ ਮਗ ਇਸੀ ਚਲਾਏ ॥ ੫੫ ॥ ਜਗਤ ਜੂਠ ਕਹੁ ਅੰਗੀਕਾਰਾ । ਸੀਸ ਮੁੰਡਾਵਨਿ ਪੰਥ ਬਿਥਾਰਾ[੧੦]। ਇਨ ਦੋਨੋ ਤੇ ਕਲਿ ਕੋ ਕਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੀਖਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ[੧੧]' ॥੫੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸਿਰ ਮੁੰਡਾਵਨਿ ਦਿਜ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯॥

੩੦. [ਕੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥[੧੨] 'ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਅਰੁ ਖਾਲਸਾ ਤਾਂਦਿਨ ਤੇ ਅਸਰੀਤਿ।ਜਗਤ ਬਿਖੈ

[੧](ਨੰਦ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਉਹ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ) ਡਰ ਗਿਆ। [੨]ਕਿਤੇ ਉਹ (ਰਾਜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਮੈਂ ਖੋਹੇ ਹਨ) ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਬਰਨੀ ਕਰਵਾਕੇ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ। [੩]ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਜੇਹੜੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹਨ। [੪]ਉਸਤਰਾ ਲਾ ਦਿਓ ਭਾਵ ਸਿਰ ਮੁੰਨ ਦਿਓ। (ਅ) ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਪਨੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜੋ ਸਿਰ ਮੁੰਡਨ ਸੀ। [੫]ਸਾਰੇ ਜਗ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਜਦ ਮੁੰਨੇ ਗਏ। [੬](ਤਦ ਸਿਰ ਮੁੰਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਇਸ (ਸਿਰ ਮੁੰਨਣ) ਨੂੰ ਵੀ ਧਰਮ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ। [੭]ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਵੈਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬੀ ਕੇਸ਼ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [੮]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਨੋਂ ਵਡੇ ਚਰਵਾਹੇ ਹਨ। [੯]ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨ ਰੂਪੀ ਸੋਟਾ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਤੇ......। [੧੦]......ਦਾ ਪੰਥ ਫੈਲਾਯਾ। [੧੧]ਭਾਵ ਕਲਜੁਗ ਵਧ ਗਿਆ। [੧੨]ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਪਾ:–ਛੀਨ।

ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਵਧੀ ਕਲੂ ਕੀਨ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ॥ ੧ ॥ ਮਹਿਪਤਿ ਦੀਨੋ ਦੰਡਿ ਜੋ ਸੋ ਅਬਿ ਧਰਮ ਸਥਾਪ[1]। ਝਗਰਤਿ ਜੁਗਤਿ ਅਨੇਕ ਤੇ ਬਨੋ ਚਹੈਂ ਸਚੁ ਆਪਿ[2]॥੨॥[3]ਚੋਰ ਠਗਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨੇ ਬੰਧਨ ਸੰਗਲ ਕੀਨ। ਵਿਧਿ ਨਿਖੇਧ ਸੁਰ ਪੁਰ ਨਰਕ ਜਗ ਲੋਗਨ ਕਹੁ ਦੀਨ*[3] ॥੩॥ ਸੰਤ ਭਗਤ ਭਗਵੰਤਿ ਕੇ ਇਨ ਪਰ ਦੁੰਦ ਨ ਜੋਇ[4]। ਜਥਾ ਮੁਸਾਹਿਬ ਭੂਪ ਕੇ ਨਹਿਂ ਅਟਕਹਿ ਕਿਤ ਕੋਇ ॥ ੪ ॥ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਤਿਨ ਜਾਨਿਆ ਬਹੁਤਾ ਕਿਆ ਬਕਬਾਦ[5]।ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਤਰ ਗਿਆ ਡੂਬਾ ਬਕਹਿ ਜੁ ਬਾਦ[6]॥੫॥[7]ਸਗਲ ਈਸ਼ਤਾ ਗਯਾਨ ਕੀ,ਭਗਤ ਰਾਜ ਕੀ ਮੰਡ। ਧ੍ਰਿਤਿ ਵਿਕਾਰ ਪਰਜਾ ਸਰਬ ਵਿਪੁਲ ਦੁਖ ਕ੍ਰਮ ਕੰਡ॥੬॥ਤੀਰਥ,ਜਪੁ,ਤਪੁ, ਦੱਖਣਾ, ਨੇਮ, ਸੰਜਮ ਅਰ ਦਾਨ। ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਇਹ ਵੇਦ ਵਿਧ ਰਚਯੋ ਬਿਧਾਤੇ ਥਾਨ[7] ॥ ੭॥ ਮਨ ਕੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਨਿ ਇੰਦ੍ਰ ਮਤਿ ਮੋ ਮਤਿ ਅਨੁਰਾਗ। ਈਸ਼ ਜੀਵ ਕੀ ਭੇਦਤਾ ਮੂਰਖ ਹਿਯ ਰਹਿ ਲਾਗੁ[8] ॥੮॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ! ਤੂੰ ਜਾਨਿ ਅਬਿ: ਹਮਹਿ

[1]ਭਾਵ ਸਿਰ ਮੁੰਨਣ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਧਰਮ ਸਥਾਪ ਲਿਆ। [2]ਆਪ ਸੱਚੇ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [3]ਜਿਵੇਂ ਚੋਰਾਂ ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਗਲ ਘੜੀਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ) ਵਿਧਿ ਨਿਖੇਧਿ ਤੇ ਸੁਰਗ ਨਰਕ (ਦੇ ਸੰਗਲ) ਪਾਏ ਹਨ। [4](ਵਿਧਿ ਨਿਖੇਧ, ਸੁਵਰਗ ਨਰਕ ਆਦਿ ਦੁੰਦ=) ਜੋੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਭਗਵਤ ਭਗਵੰਤਾ ਦੇ ਸਿਰ। (ਅ) ਦੁੰਦ=ਦੁੱਖ। [5]ਜਿਸ ਨੇ (ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਕਮਾਈ ਨੂੰ) ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ (ਅਸਲੀਅਤ) ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ (ਫਿਰ ਉਹ ਚੁਪ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਬਕਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੀਹ ਬਣਿਆ ਭਾਵ ਨਾ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ) ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤਾ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਬਣਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। [6]ਵਿਅਰਥ। [7]ਗਯਾਨ ਦੀ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਸਾਰੀ ਈਸ਼੍ਵਰੱਤਣ ਹੈ, ਭਗਤੀ (ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਬਨਾਵਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਹੋਰ) ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਜੋ ਵਿਕਾਰਾਂ ਸਹਿਤ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਨ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਹੈ, (ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਰਮ) ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਹੈ (ਯਥਾ-) ਤੀਰਥ, ਜਪ, ਤਪ ਕਰਨੇ, ਦੱਖਣਾ ਦੇਣੀ, ਨੇਮ ਧਾਰਨੇ, ਸੰਜਮ ਕਰਣੇ ਤੇ ਦਾਨ ਦੇਣੇ। ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ (ਲਈ) ਇਹ ਵਿਧੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ ਵੇਦ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਦ੍ਰੁਵਾ(ਮਰਯਾਦਾ)ਥਿਨ੍ਹੀ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਈਸ਼ਤਾ=ਈਸ਼੍ਵਰਪਨਾ,ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ। (ਅ) ਐਸ਼੍ਵਰਜ । (ੲ) ਇਕ ਸਿੱਧੀ। ਵਿਪਲ=ਬਹੁਤ। ਕ੍ਰਮ ਕੰਡ=ਕਰਮ ਕਾਂਡ। ਬਿਧਾਤਾ= ਬ੍ਰਹਮਾ। ਥਾਨ=ਟਿਕਾਣਾ, ਧ੍ਰੁਵਾ, ਮਿਰਯਾਦਾ]। [8]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਭਈ ਜੀਵ ਕੀ ਭੇਦਤਾ' ਇਸ ਤੋਂ ਅਰਥ ਚੰਗਾ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ:-ਮਨ ਨੂੰ ਮਨ ਤੇ ਇੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰੇ ਤੇ ਬੁੱਧਿ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਹੀ (ਸਤ੍ਯ) ਸਮਝਕੇ ਜੋ ਅਨੁਰ੍ਕਤ ਰਹਿਣਾ ਹੈ (ਸੋ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਭੇਦਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ) ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਭੇਦਤਾ ਹੈ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਲਗ ਰਹੀ

[ਬਾਕੀ ਦੂਜੇ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਰਥ ਖੋਹਲਦਾ ਹੈ-ਚੋਰ ਠੱਗ ਕੇ ਕਾਰਨੇ ਬੰਧਨ ਸੰਗਲ ਕੀਨ। ਤਿਉਂ ਨਿਖੇਧ ਬਿਧ ਸੇਵਕਨ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਬਿਧ ਦੀਨ।

ਦ੍ਵੈਤ ਨਹਿਂ ਦਿੱਸ[1]।ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਫਲ ਭਾ,ਪਾਇ ਰੂਪ ਹਿਯ ਸਰਸ[2] ॥ ੯ ॥ ਰਾਮਕੁਵਰ ਭਾਈ ਭਨੈਃ-ਪਿਖ੍ਯੋ ਆਤਮਾ ਰੂਪ। ਬਰਨ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨ ਜਿਹ ਕਛੂ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪ ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਨਿਹਸੰਸੈ ਭਏ[3] ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਬਾਤ।ਬਹੁਰ ਉਠੇ[4] ਦੇਖਨਿ ਲਗੇ ਹਯ ਬੇਗੀ ਸਮ ਬਾਤਿ[5] ॥੧੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ੈਂ। ਸੁਨਿ ਧਾਰਹਿਂ ਜੋ ਭਾਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੈ। ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਬਨ ਮਹਿ ਫ਼ਿਰੈ ॥ ੧੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਛੀਨ ਕਰਿ ਲੀਨੇ*। ਕੇਤਿਕ ਭੇਟ ਦੇਹਿਂ ਡਰ ਭੀਨੇ। ਜੋ ਨਹਿਂ ਮਿਲੇ ਗਰਬ ਕੁਛ ਧਰੈਂ। ਤਿਨ ਹਿਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਲਸਾ ਚਰੈ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਹਾਂ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਭਾਜਹਿ ਤਜਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ ਡਰ ਪਾਯੋ[6]।ਰਿਖੀ ਬਢਾਇ ਪੁੰਜ ਲੇ ਆਵੈਂ।ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਤੁਰੰਗ ਸੋ ਖਾਵੈਂ॥੧੪॥ ਭੀਮਚੰਦ ਦੇਖੇ ਦੁਖ ਲਹੈ।ਲਰ ਨਹਿਂ ਸਕੈ ਤ੍ਰਾਸ ਮਨਿ ਲਹੈ।ਕਲਗੀਧਰ ਰਸ ਬੀਰ ਮਝਾਰਾ।ਚਹੈਂ ਜੰਗੁ ਕੋ ਸਦਾ ਅਖਾਰਾ ॥ ੧੫॥ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਨਿਤ ਲਰਨ ਸਿਖਾਵਨਿ। ਤੁਰਕਨ ਗਨ ਸਨ[7] ਬੈਰ ਬਧਾਵਨ।-ਰਣ ਜੋ ਕਰਤਿ ਰਹੈਗੋ ਪੀਛਾ। ਸਭ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਸੀਖਹਿ ਸੈਛਾ ॥ ੧੬ ॥ ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਹਥਿਆਰਨ ਮਾਰਹਿ। ਤੌ ਛਿਤ ਬਲ ਤੇ ਰਾਜ ਸੰਭਾਰਹਿ-। ਇਹ ਆਸ਼ੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਨ ਕੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਨਿਤ ਰਨ ਕੋ॥੧੭॥ਯਾਂਤੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਖੇਰਾ। ਪਰਬਤਿਪਤਿ† ਪੁੰਜਨਿ ਸਨ ਛੇਰਾ। ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਹੋਇ ਲਰਤਿ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਸਹਾਇ ਚਹਿਂ ਸੋਈ ॥ ੧੮ ॥ ਦਰਬ ਪਠਾਵਤਿ ਰਹੇ ਬਿਸਾਲਾ।ਜਾਤ ਵਕੀਲ ਸੁਨਾਇ ਕੁਚਾਲਾ। ਅਵਰੰਗ ਨਿਕਟ ਕਿਤ੍ਰੇਕ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਕੋ ਸੂਬੇਨਿ ਸਮੀਪ ਸੁਨਾਵੈਂ॥੧੯॥'ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ

[1]ਦ੍ਵੈਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦੀ। (ਅ) ਦ੍ਵੈਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। [2]ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਸਰੂਪ ਦੇ ਅਧਿਕ (ਆਨੰਦ)ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੈ। [3]ਨਿਰਸੰਸੇ ਹੋ ਗਏ। [4](ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ) ਉਠੇ। [5]ਹਯ ਵੇਗੀ ਨਾਮੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਗੇ ਜੋ ਪੌਣ ਸਮਾਨ ਤ੍ਰਿੱਖਾ ਸੀ। (ਅ) ਹਵਾ ਸਮਾਨ ਵੇਗ ਵਾਲੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਗੇ। ਪਾਠਾਂ:-ਸੁਭ ਭਾਤਿ ਵੀ ਹੈ। [6]ਗ੍ਰਾਮ ਤਜਕੇ ਡਰ ਪਾਕੇ ਭੱਜ ਜਾਣ। [7]ਨਾਲ। *ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਆਲਸੂਨ ਵਰਗੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਅਕਾਰਣ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਲੁਹਣਾ ਮਾਰਨਾ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। †ਪਾ:-ਪਰਬਤੇਸ਼।

-ਅੰਸੂ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਹੈ। ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮਨ, ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੁੱਧਿ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਲਖ ਨਾ ਸਕਣਾ ਇਹ ਭੇਦ-ਬੁੱਧੀ ਹੈ। (ਅ) ਐਉਂ ਵੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ:-ਮਨ ਦਾ ਮਨ, ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰੇ, ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ (ਆਤਮਾ) ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ।

ਉਤਾਰੀ ਧੂਮ[1]। ਰਾਜ ਕਰਨ ਕੋ ਛੀਨਤਿ ਭੂਮ। ਗਿਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਜਿ[2] ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰੇ। ਲੂਟਹਿ ਕੂਟਹਿ ਸਭਿ ਹਮ ਹਾਰੇ* ॥ ੨੦॥ ਇਮ ਪੁਕਾਰ ਨਿਤ ਕਰਤੇ ਰਹੈਂ। ਗੁਰ ਸਨ ਮੈਂਧਿ ਬਾਰਤਾ ਕਹੈਂ[3]। ਇਮ ਹੀ ਕੇਤਿਕ ਸਮਾ ਬਿਤਾਯੋ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਪਰਬ ਦਿਨ ਆਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਕੁਛਕ ਸੈਨ ਲੈ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇਰੀ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਚਲਿਬੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਆਦਿ। ਰਖ ਗੁਰ ਕੋ ਲਖਿ ਸਦਨ ਅਬਾਦ[4]॥੨੨॥ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਸਵਾਰੀ ਛੜੀ[5]। ਪ੍ਰੇਰਿ ਤੁਰੰਗ ਬਾਗ ਕਰ ਫੜੀ। ਮਜ਼ਲ ਦੂਰ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਗ੍ਰਹਣ ਬਿਖੇ ਦਿਨ ਅਲਪ ਬਿਚਾਰੇ ॥੨੩॥ ਜਿਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਤੀਰਥ ਸਮੁਦਾਏ। †ਨਗਰ ਥਨੇਸੁਰ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਆਏ। ਦੱਖਣ[6] ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਤੀਰਥ ਮਹਾਂ। ਡੇਰੇ ਹਿਤ ਚਾਹਤਿ ਭੇ ਤਹਾਂ ॥੨੪॥ ਉਤਰੇ ਪੁੰਜ ਤੀਰ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਮੇਲਾ ਭਯੋ ਗ੍ਰਹਣ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਉਰੇ ਨਗਰ ਤੇ‡ ਪਰੀ ਜਮਾਤ[7]। ਜੋ ਜੋਗੀ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿੱਖ੍ਯਾਤ ॥ ੨੫ ॥ ਮਦਨ ਨਾਥ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਮਹੰਤ। ਤਿਨ ਦੇਖੇ ਆਵਤਿ ਭਗਵੰਤਿ। ਆਗੇ ਹੋਇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਮੁਖ 'ਆਦੇਸ ਅਦੇਸ' ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਖਰੇ ਭਏ ਅਵਿਲੋਕਿ ਗੁਸਾਈਂ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਆਦੇਸ' ਬੁਲਾਈ§। ਪੁਨ ਜੋਗੀ ਨੇ ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ। 'ਬੁਰਕਾ ਸ਼ੇਰਨਿ ਕੋ ਤਨ ਧਰੇ[8] ॥੨੭॥ ਕਰਨੀ ਸਿੱਧਹੁ ਕੀ ਸੁਭ ਧਾਰੀ। ਤੁਮਰੀ ਅਦਭੁਤ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ'। ਤਬਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਨਾਥ ਜੀ' ਕੀਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ 'ਤੁਰਕ ਗੁਫਤਾਰ ਅਧਿਕ ਜਗਮਾਂਹੀ[9]। ਦੋਊ ਬਿਨਾਬਸਿ ਹੋਇਂ ਸੁ ਨਾਂਹੀ[10]'। ਕਹਿ ਜੋਗੀ:'ਚਰਚਾ ਸੁ ਚਵਾਇ[11]¶। ਹੁਇ ਕਬੂਲ ਸਿੱਧੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ[12] ॥ ੨੯ ॥ ਰਹਿਣੀ ਸਿੱਧ ਨਾਨਕ ਕੇ ਫਕੀਰ[13]।

[1]ਧੁੰਮ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। [2]ਜਿੰਨੇ ਹਨ। [3](ਇਧਰ) ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4]ਘਰ ਹੀ ਵੱਸੇ (ਨਾਲ ਨਾ ਗਏ)। [5]ਭਾਵ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਨਾ ਗਿਆ, ਇਕੱਲੇ ਗਏ। [6]ਭਾਵ ਥਨੇਸਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ। [7](ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ) ਜਮਾਤ। [8]ਤਨ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [9]ਤੁਰਕਾਂ (ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ) ਗਲ ਬਾਤ ਜੱਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ (ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ)। [10](ਜ਼ੁਲਮੋਂ) ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। (ਅ) ਤੁਰਕ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। [11]ਸੋ ਚਰਚਾ (=ਤੁਰਕ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ, ਘਰ ਘਰ) ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। [ਚਵਾਉਣਾ=ਕਹਿਣਾ]। [12]ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! (ਆਪ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਰ) ਪਰਵਾਨ ਹੋਵੇ ਤੇ (ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਰਜ ਦੀ) ਸਿੱਧੀ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵ)। [13](ਕਿਉਂਕਿ) ਹੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇ ਫਕੀਰ ! ਰਹਿਣੀ (ਆਪ ਦੀ ਠੀਕ) ਸਿੱਧਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਮਾਰੇ। †ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੯ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚਲੀ। ‡ਪਾ:-ਉਰੇ ਨੀਰ ਕੇ। §ਪਾ:-ਬੁਲਾਈ। ¶ਪਾ:-ਸੁਭ ਭਾਇ।

ਖੇਰਜ ਭੇਖ ਕਾਜ ਦਸ੍ਤਗੀਰ[1]। [2]ਜਿਉਂ ਦਿਲ ਨੇਕੀ ਹੋਇ ਜਵਾਲ। ਕਰਣੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇਰ ਖਿਆਲ[2] ॥੩੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿਕੈ ਆਪਸ ਮਹੀਆ। ਰੀਝੇ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ ਆਨੰਦ ਲਹੀਆ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਨਾਥ ਬਿਨੈ ਤਿਹ ਸਾਇਤ[3]। "[4]ਕੁਛ ਜੋਗੀ ਕੀ ਚਹਿਯ ਹਿਮਾਯਤ ?॥ ੩੧ ॥ ਮੇਲ ਸਕਾਰਥ ਹਾਵਰ ਕੇਰਾ[4]"। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। '[5]ਫਰਕਾ ਅਮੁੰਡ ਦ੍ਵੈ ਫਰਕੱਸ[5]। ਖਾਲਸਹ ਬਲੀ ਸੁ ਕਸੇ ਤਰਕੱਸ[6]' ॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਜੋਗੀ ਨੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। '[7]ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ ਛੋਰਹੁ ਬਾਨਾ[7]'। ਧਨ ਬਿੱਦਸਾ ਮਹਿੰ ਸੁਨੋਂ ਬਿਸਾਲਾ[8]। ਯਾਂਤੇ ਚਹੌਂ ਪਿਖਨਿ ਇਸ ਕਾਲਾ' ॥ ੩੩॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰ ਗੁਨ ਪਰ ਧਰਿਕੈ[9]। ਐਂਚਿ ਧਨੁਖ ਛੋਰ੍ਯੋ ਬਲ ਕਰਿਕੈ। ਕਿਲਾ ਮੁਗ਼ਲ ਕੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਕੋਸ। ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਮਾਰ੍ਯੋ ਧ੍ਰਿਤਿ ਰੋਸ ॥ ੩੪ ॥ ਸ਼ਿਖਰ ਦੁਰਗ ਕੇ ਜਬਿਹੂੰ ਗਯੋ। ਜੋਗੀ ਦੇਖਤਿ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ। 'ਬਿੱਦਸਾ ਧਨੁ ਜਿਹਂ ਹੋਹਿ ਕਮਾਈ। ਕੋਇ ਨ ਕਰਿ ਸਕ ਹੈ ਸਮਤਾਈ ॥੩੫॥ ਤ੍ਰੇਤੇ ਮਹਿਂ ਰਘੁਬਰ ਕੀ ਸੁਨੀ। ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਮਹਿਂ ਅਰਜਨ ਕੀ ਗੁਨੀ। ਮੋਹਿ ਭਯੋ ਅਬਿ ਦ੍ਰਿੜ

---

[1](ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ) ਬਾਹਰਲਾ (ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਲਾ) ਵੇਸ (ਪੂਜਾ ਦੀ) ਦਸਤਗੀਰੀ (ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਹੈ)। [ਅ:, ਖ਼ੇਰਜ=ਖ਼ਾਰਜ=ਬਾਹਰ; ਬਾਹਰ ਦਾ]। [2]ਜਦ ਕਿ (ਆਪ ਦੇ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਨੇਕੀ ਹੈ (ਤਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਗ਼ਰੂਰ) ਜ਼ਵਾਲ ਹੋਵੇਗਾ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਤੁਹਾਡੀ ਕਰਨੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ (ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ) ਹੈ। ਭਾਵ ਕੁਦਰਤ ਸਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। [ਅ:, ਜ਼ਵਾਲ=ਗਿਰਾਉ, ਪਤਨਤਾ, ਘਟਾਈ]। (ਅ) ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨੇਕੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਜਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਜਿਸ ਦੇ) ਖਿਆਲ ਵਿਚ (ਨੇਕੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ) ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਜਮਾਲ=ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਰਹੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ। ਅ:, ਕੁਦਰਤ=ਕਾਦਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਤਾਕਤ]। [3]ਤਿਸ ਘੜੀ [ਅ:, ਸਾਇਤ]। [4]ਕੀ ਕੁਛ ਜੋਗੀ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਤਾਂ ਜੋ (ਮਾੜਾ) ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਸਕਾਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇ। [5]ਫਿਰਕਾ (ਸਾਡਾ) ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਹੈ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ) ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। [ਫਰਕਾ=ਫਿਰਕਾ। ਅਮੁੰਡ=ਮੁੰਡਣ ਰਹਿਤ, ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ। ਫਰਕਸ਼=ਫਰਕ ਵਾਲਾ, ਵੱਖਰਾ]। (ਅ) ਦੋ (ਡੋਲੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ) ਫੜਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ (ਵਿਠਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਅਮੁੜ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ... [ਫਾ:, ਫਰਖਸ਼=ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ]। (ੲ) ਸਿਰ ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਹੈ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ) ਦੋ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਦੋ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਉਸ ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰਨ ਦੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪਵੇ। ਕੇਸ਼ ਧਾਰਨ ਨੂੰ ਬਲ ਵਧਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ)। [6]ਖਾਲਸਾ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੱਲਾ ਹੀ) ਬਲੀ ਹੈ ਤੇ ਖ਼ੂਬ ਤੀਰ ਖਿੱਚੇਗਾ। [7]ਤੀਰ ਚਲਾਕੇ ਵਿਖਾਓ। [8]ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਬੜੇ (ਚਤੁਰ) ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ। [9](ਤੀਰ) ਚਿੱਲੇ ਤੇ ਰੱਖਕੇ।

ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੁ। ਹੁਇ ਤੁਮ ਹਾਥ ਤੁਰਕ ਗਨ ਨਾਸ਼ ॥੩੬॥ਹਮ ਕਟਾਸ[1]ਪਰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਬਾਸਨਿ। ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਸਿਧ* ਕੇ ਆਸਨ[1]। ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਨਾ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ। ਰਾਖਹੁ ਭਲੇ ਫਕੀਰੀ ਟੇਕ[2] ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ। ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੈਲ ਕਰੀਜੈ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਨਾਥ ਜੀ ! ਤਹਾਂ ਨ ਜਾਨਾ[3] ॥੩੮ ॥ ਹੋਯਹੁ ਹੁਕਮ ਨ ਡਾਢੇ ਕੇਰਾ[4]। ਜੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਬਡਹੂੰ ਬਡੇਰਾ। ਸਦੀ ਤੇਰਵੀਂ[5] ਜਬਿਹੂੰ ਆਵੈ। ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਿਨਸਾਵੈ ॥ ੩੯ ॥ ਤਬਿ ਪਹੁੰਚਹਿਗੋ ਪੰਥ ਹਮਾਰਾ।ਰਾਜ ਲੇਹਿ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ਨਿ ਸਾਰਾ।ਤੀਰ ਗੁਦਾਵਰਿ[6] ਕੇ ਹਮ ਜੈ ਹੈਂ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਪੁਨ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧੈ ਹੈਂ" ॥ ੪੦ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿਧ ਸਗਰੇ ਹਰਖਾਏ। ਲੀਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀਨ ਤਿਸ ਥਾਏਂ[7]।ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਹੁਰ ਅਦੇਸ ਬਖਾਨੀ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਮਾਨੀ ॥ ੪੧ ॥ ਚਲੇ ਅੱਗ੍ਰ ਨਗਰੀ ਮਹਿਂ ਆਏ।ਇਤ ਉਤ ਬਚਰੇ ਦੇਖਤਿ ਥਾਏ।ਪੁਰਿ ਬਿਲੋਕ ਕਰਿ ਗਰੀ ਬਜਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ ਨਿਕਸਿ ਪਧਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ ਤੀਰਥ ਪਰ ਆਏ। ਸਿੰਘ ਉਤਾਰੇ ਦੂਰ ਕਿਥਾਏ। ਆਪ ਬਿਲੋਕੇ ਸੁੰਦਰ ਤੀਰ। ਮੇਲਾ ਹੋਇ ਰਹਯੋ ਬਹੁ ਭੀਰ ॥ ੪੩ ॥ ਏਕ ਅਟਾਰੀ ਅੱਟਣ ਸ਼ਾਹੂ[8]†ਉਤਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਇ ਤਿਸ ਮਾਹੂੰ। ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਤੀਰਥ ਕੀ ਬਾਹੀ। ਨਿਸ ਮਹਿ ਬਾਸ ਕਰਤਿ ਭੇ ਤਾਂਹੀ ॥ ੪੪ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਪੁੰਜ ਦਿਜ ਆਏ। ਸੁਧਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਉਤਲਾਏ। ਸਭਿ ਕੋ ਦਰਬ ਇਕੱਤ੍ਰੈ[9] ਦੀਨੋ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਬੰਟਨ ਕੀਨੋ‡ ॥੪੫॥ ਰਾਮਦੱਤ ਕਿੰਗਰੀਆ ਏਕ। ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਕੁਛ ਗੁਰਨਿ ਬਿਬੇਕ। ਰਹਯੋ ਹਜ਼ੂਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦਰਸ਼ਨ।ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਕਲਿਆਨ ਅਪਨਿ ਮਨ ॥੪੬ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪਿਖਿ ਕਹਯੋ ਸੰਗ

---

[1]ਕਟਾਸ ਤੇ ਬਾਲ ਗੁਦਾਈ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਦੁਇ ਜਿਹਲਮ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਕਟਾਸ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੀਰਥ ਹੈ ਤੇ ਖੀਉੜੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕਟਾਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਲ ਗੁਦਾਈ ਨੂੰ ਜਿਹਲਮ ਯਾ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਦੀਨੇ ਤੋਂ ੧੩ ਕੁ ਮੀਲ ਹੈ) ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜੀ ਕੁ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਹੈ ਪਰ ਰਸਤਾ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਟਾਸ ਪਰ ਜੋ ਡੇਰਾ ਬਾਲ ਗੁਦਾਈ ਜੋਗੀ ਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। [2]ਸਾਡੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਰੱਖਣੀ। [3]ਤਿੱਥੇ ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। [4]ਡਾਢੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। [5]ਭਾਵ ਹਿਜਰੀ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ। [6]ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕੰਢੇ। [7]ਉਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਲੀਤਾ। [8](ਕਿਸੇ ਫਕੀਰ) ਅੱਟਣ ਸ਼ਾਹ ਦੀ। [9]ਇਕੱਠਾ। *ਪਾਃ—ਦੇਸ਼। †ਪਾਃ—ਪਾਹੂ। ‡ਪਾਃ—ਆਪਸ ਮਹਿ ਤਿਨਹੂੰ ਬੰਟ ਲੀਨੇ।

ਤਿਹ । 'ਜਾਚਹੁ ਦਿਜਿ ਸਭਿ ਕੁਛ ਗੁਰ ਘਰਿ ਮਹਿ' । ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤੇ ਵਡਭਾਗੀ । ਬੋਲਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸ੍ਰੇਯ ਅਨੁਰਾਗੀ[1] ॥ ੪੭ ॥ 'ਮੈਂ ਲੋਭੀ ਨਹਿ ਲੇਵਨਿ ਕੇਰਾ । ਕਰ ਪਕਰਹੁ ਛੋਰਹੁ ਨਹਿ ਮੇਰਾ । ਕਿਸਹੂੰ ਕੀ ਹੈ ਪਹੁੰਚ ਨ ਜਹਾਂ । ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਕੋ ਰਾਖਹੁ ਤਹਾਂ' ॥੪੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ* ਕਹਯੋ 'ਸਹਿਤ ਪਰਵਾਰਾ । ਤਹਾਂ ਬੁਲਾਈਐ ਗ੍ਯਾ ਸੁਖ ਭਾਰਾ'[2]। ਇਮ ਕਹਿ ਘੋੜਾ ਏਕ ਕਟਾਰ । ਦਈ ਅਸ਼ਰਫੀ ਕਿਤਿਕ ਨਿਕਾਰਿ ॥੪੯॥ ਦੇ ਕਰਿ ਕਹਯੋ 'ਸਦਨ ਭਰਪੂਰ। ਗੁਰੂ ਦਿਯੋ ਕਰਿ ਤੇਰੋ ਰੂਰ[3]। ਬਹੁਰ ਰਾਮਦੱਤ ਕੀ ਗਹਿ ਬਾਹੁ । ਤੀਰਥ ਕੇ ਤਟ ਤਟ ਚਲਿ ਜਾਹੂ ॥ ੫੦ ॥ ਬਾਯੁ ਕੌਨ[4] ਤੀਰਥ ਕੀ ਬੈਸੇ। ਦਰਸਹਿ ਲੋਕ ਦੂਜ ਸਸਿ ਜੈਸੇ[5] । ਏਕ ਸੁਦਾਗਰ ਤਬਿ ਤਹਿਂ ਆਇਵਾਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇਵ॥੫੧॥'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਅਹੈ ਤੁਰੰਗ ਵਿਕਾਊ । ਅਬਿ ਲਗਿ ਨਹਿ ਲੀਨੋ ਕਿਨ ਰਾਊ । ਰਾਵਰ ਲੇਹਿਂ ਤੁ ਕਰੌਂ ਦਿਖਾਵਨ' । ਪਾਇ ਹੁਕਮ ਤਹਿਂ ਕੀਨੋ ਲਯਾਵਨ ॥੫੨॥ ਚਢਿ ਕੈ ਊਪਰ ਫੇਰ ਧਵਾਏ । ਚਾਲ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰੀ ਕੁਦਾਏ । ਤੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀਨ ਪਸੰਦ । ਚੰਚਲ ਬੇਗੀ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ ॥੫੩॥ ਪੁਨ ਬੈਠੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਏ। ਥਿਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਢਿਗ ਸਮੁਦਾਏ। ਮੇਲੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਮਹਾਂ ਲਾਭ ਕੋ ਰਿਦੈ ਬਿਚਰਿਕੈ ॥ ੫੪ ॥–ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਭਾ ਆਗਵਨੂੰ–। ਮਿਲਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਵਨ ਰੁ ਕਵਨੁ[6]। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤ ਚਲਿਆਏ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਭੇਟ ਲਿਆਏ† ॥੫੫॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਮਨੁ ਕਾਮਨ ਪਾਈ। ਸਭਿ ਦਿਨ ਥਿਰੇ ਰਹੇ ਤਿਸ ਥਾਂਈ। ਸੁੱਖਾ ਛਕਿ ਅਫੀਮ‡ ਕੋ ਫੇਰ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰ ॥੫੬॥ ਮੋਲ ਹਯਨਿ ਕੋ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰ। ਗਇਓ ਸੁਦਾਗਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ। ਤਿਸ ਨਿਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸ਼ਨਾਨੇ । ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਯਸਿ ਪਿਯਾਨੇ ॥੫੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ । ੩੦ ॥

੩੧. [ਇਕ ਮਾਈ ਕੋਲੋਂ ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ । ਧਨ ਦੇਵਾਂਗੇ ਮਰਵਾਵਾਂਗੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਢੇ ਇਕਾਕੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਵਲਖੇੜੀ[7] ਗ੍ਰਾਮ । ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਥਲ

---

[1]ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ। [2]ਤੈਨੂੰ ਉਥੇ ਬੁਲਾਯਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰੀ ਸੁਖ ਹੋਵੇਗਾ। [3]ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੇਰੀ ਭਲਿਆਈ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ । [4]ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਦੀ ਲਾਂਭ। [5]ਜਿਵੇਂ ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ। [6]ਜੇਹੜੀ ਕੇਹੜੀ। [7]ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ ।

*ਪਾ:–ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ । †ਪਾ:–ਭੇਟਨ ਕੋ ਲਯਾਏ ।

‡ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ।

ਜਾਇ ਕਰਿ ਉਤਰੇ ਹਿਤ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਬ੍ਰਿੱਧਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਛਾਨੇ। ਸ਼ਰਧਾਧਿਕ[1] ਪ੍ਰਨਾਮ ਪਗ ਠਾਨੇ। ਪੁਨ ਗਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਹਾਥ ਕੋ ਲੀਨੋ।ਇਕ ਜਾਮ ਜਬਿ ਬੀਤਨ ਕੀਨੋ॥੨॥ਦੇਖਤਿ ਖੋਜ ਸਿੰਘ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੇਵਕ ਅਰੁ ਸਮਾਜ ਸਮੁਦਾਏ। ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬ੍ਰਿਧਾ ਕਹਿ ਮਾਈ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕੁਛ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਿਹੁ ਖਾਈ ॥ ੩ ॥ ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਤੇ ਕਰਹੁਂ ਤਯਾਰੀ[2]। ਅਰੁਹੁ ਇਹਾਂ, ਪੁਨ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰੀ'। ਦੇਖਿ ਸ਼ੁਧਾ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ। 'ਹਾਜ਼ਰ ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੁਇ ਸੋ ਲੇ[3]' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਰਧਾ ਤਤਕਾਲ ਸਿਧਾਰੀ। ਬਾਸਨ ਦੁਗਧ ਉਠਾਯਹੁ ਭਾਰੀ। ਲੇਕਰਿ ਮਧੁਰ ਸਹਿਤ[4] ਤਹਿਂ ਆਈ। ਧਰਯੋ ਸਰਬ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਅਗੁਵਾਈ ॥੫॥ ਜੁਤਿ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਸੁ ਦੁਗਧ ਮਲਾਈ।ਸੀਤਲ ਕੀਨਸਿ ਬਾਧੁ ਝੁਲਾਈ।ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਭਰਿ ਦੀਯੋ ਕਟੋਰਾ। ਕਰਯੋ ਪਾਨ ਰੁਚਿ ਜਿਤਿਕ,ਸੁ ਛੋਰਾ[5]॥੬॥ਪੀਛੇ ਕੀਨ ਸਭਿਨਿ ਹੀ ਪਾਨਾ। ਪੁਨ ਸਿੰਘਨਿ ਪਿਖਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ਼ਰਧਾ ਘਨੀ ਪਿਖੀ ਇਸ ਮਾਈ। ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਦੁਗਧ ਬਹੁ ਲਯਾਈ' ॥ ੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਬੋਲੇ ਮੁਸਕਾਤ। 'ਉਦੇ ਸਿੰਘ! ਸੁਨਿ ਇਸ ਕੀ ਬਾਤ। ਦਿਨ ਥੋਰਨਿ ਕਾਇਆਂ ਇਹ ਤਯਾ-ਗਹਿ। ਜ ਟ ਸਦਨ ਜਨਮਹਿ ਬਡਭਾਗਹਿ ॥ ੮ ॥ ਤਬਿ ਇਸ ਤੇ ਇਕ ਸਿਧ ਜਨਮੈ ਹੈ।–ਜੈਮਨ ਜਤੀ–ਨਾਮ ਤਿਸ ਹ੍ਵੈਹੈ।ਮਾਨਨੀਯ ਸਭਿਲੋਕਨਿ ਕਰਾ। ਬਚਨ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਗੁਨਨ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੯ ॥ ਅਚਰਜ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ ਅਪਨ ਹਿਤ ਪੈਕੈ[6]।'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ!ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਗਯਾਤਾ। ਜਥਾ ਬੱਦ੍ਰਿਫਲ ਕਰ ਪਰ[7] ਜਾਤਾ ॥ ੧੦ ॥ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ ਕੁਛ ਗਤਿ ਮੇਰੀ।ਕਹਾਂ ਜਨਮ ਕੌ ਧਰਿ ਹੌਂ ਫੇਰੀ?'।ਪ੍ਰਿਯਸੇਵਕ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਸਿਰਦਾਰੀ[8] ॥ ੧੧ ॥ ਚਾਰ ਬਾਰ ਲੈ ਕਰਿ ਹੁਇ ਮਾਲਿਕ। ਕਰਹਿਂ ਰਾਜ ਭਾਰੀ ਮਹਿਪਾਲਕ[9]। ਬਾਰ ਪੰਚਮੀ ਉਪ-ਜਹਿਂ ਤਬੈ। ਮੌਨ ਗ਼ਾਰਕੀ[10] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਬੈ ॥ ੧੨ ॥ ਹੁਇ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਇਮ ਹੀ ਭਾਲਾ। ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਕਰਹਿ ਮਹਾਲਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲੇ। ਡੇਰਾ ਆਨਿ ਕਰਯੋ ਇਕ ਥਲੇ ॥ ੧੩ ॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਮਗ

[1]ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੀ ਤੇ। [2]ਮੈਂ ਤਯਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। [3]ਓਹੀ ਲੈ ਆ। [4]ਮਿੱਠੇ ਸਣੇ। [5](ਬਾਕੀ) ਛੋਡ ਦਿੱਤਾ। [6]ਭਾਵ ਅਪਣੀ ਬਾਬਤ। [7]ਹੱਥ ਤੇ ਧਰੇ ਬੇਰ ਵਾਂਙੂ। [8](ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤੀ)। [9]ਰਾਜਾ ਯਾ ਸਰਦਾਰ ਹੋਕੇ। [10]ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਫਟੰਗੀ ਗ਼ਾਰਕੀ ਪਦ ਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੌਨ ਗ਼ਾਰਕੀ ਦਾ ਭਾਵ ਫਿਰੰਗੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸੌ ਸਾਃ ਦੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਬੀ ਇਹੋ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ।

ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਆਏ। ਬਸਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਚਮਕੌਰ ਜਿਥਾਏ[1]। ਉਤਰ ਪਰੇ ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਡੇਰਾ। ਆਇਓ ਸਕਲ ਵਹੀਰ ਪਿਛੇਰਾ ॥੧੪॥ ਸਗਲ ਤੁਰੰ- ਗਮ ਦਏ ਲਗਾਇ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਆਨਯੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ- ਹਿਨਿ ਤਹਿਂ ਕਰਿਕੈ। ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਸੁਪਤੇ ਪਰਿਕੈ ॥੧੫॥ ਰਾਤ ਪਾਛਲੀ ਜਾਗਨਿ ਕਰੇ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੋ ਸਿੰਘਨਿ ਰਰੇ। ਸੱਦੂ ਮੱਦੂ[2] ਆਸਾਵਾਰ। ਕੀਰਤਨ ਕਰਤੇ ਰਾਗ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ੧੬॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰੇ। ਵਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਰਨ ਕਰੇ।ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਪਿਖਿ ਥਲ ਅਭਿਰਾਮ। ਸਤਿ- ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਤਹਾਂ ਮੁਕਾਮ ॥ ੧੭ ॥ ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਤੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ। ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਏ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸੁਧ ਹੋਈ ਜਿਸ ਗਾਉਂ। ਦਰ- ਸ਼ਨ ਹਿਤ* ਆਏ ਚਿਤ ਚਾਊ ॥ ੧੮ ॥ ਦੁਗਧ ਦਹੀਂ ਲੇ ਰਸਤ ਘਨੇਰੀ। ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ ਬਹੁ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। †ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਘਨੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧ ਇਤ ਕੀ ਸੁਨੀ[3] ॥ ੧੯ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਸੋ ਚਲਿ ਆਈ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਅਧਿਕਾਈ। ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ ਅਰੁ ਕੰਧਾਰ। ਗ਼ਜ਼ਨੀ, ਕਾਬਲ ਨਗਰ ਉਦਾਰ ॥੨੦॥ ਪੁਰੀ ਜਲਾਲਾਵਾਦ ਪਿਸ਼ੌਰ।ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਇਕ ਠੌਰ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਚਲੇ।ਆਇ ਗ੍ਰਾਮ ਚਮਕੌਰ ਸੁ ਮਿਲੇ ॥ ੨੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਲੇ ਅਕੋਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਰਪ ਅਰਪ ਕਰਿ ਪਗ ਸਿਰ ਧਰੈਂ। ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰੈਂ ॥੨੨॥ ਸਿੱਖ ਮੁਖੀ ਜੋ ਸੰਗਤ ਕੇਰੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਓ ਭਲੇ। ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੁਛ ਮਿਲੇ' ॥ ੨੩ ॥ 'ਠਹਿਰਹੁ' ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਕ ਅਲਾਵਹਿਂ। 'ਧਨ ਕੋ ਦੇਵੈਂਗੇ ਮਰਿਵਾਵੈਂ[4]‡'। ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸਾ।—ਕਹਾਂ ਬਾਕ ਇਹ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ -॥ ੨੪ ॥ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਬੋਲੇ ਤਿਹਿ ਸਮੇ। 'ਦੇਹੁ ਹੁਕਮ ਧੰਦ ਕੋ ਹਮੈ'[5]। ਅਰ ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਜੀਵਨ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ॥ ੨੫ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਏ। ਚਾਹੈਂ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪਾਏ। ਸਫਲ

---

[1]ਜਿਸ ਥਾਵੇਂ। [2]ਨਾਮ ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੇ। [3]ਇਥੇ ਔਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣੀ। [4]ਧਨ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤੇ ਮਰਵਾਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਅੱਗੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਗਾ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੮। [5](ਘਰ ਬਾਹਰਦੇ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਓ। ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕ ੨੯। *ਪਾ:-ਕਰਿ। †ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭੧ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। ‡ਪਾ:—ਧਨ ਕੋ ਦੇ ਵੈਰੀ ਮਰਵਾਵੈਂ)

ਬਿਲੋਕਨਿ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥

ਛੰਦ ॥ 'ਬਰਸੈ ਬਾਦਲ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਿ ਜਲ ਲੇਯ ਨ ਖੇਤ। ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚੁਪਕਾ ਹੁਇ ਰਹੈ ਕਯਾ ਬਾਦਲ ਹੇਤ[1]। ਚੰਦਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਬਨ ਰਹੇ ਸੁਚੇਤ[2]। ਗੰਗਾ ਪਾਪਾਂ ਦੂਰ ਹਿਤ ਕਯਾ ਨ੍ਹਾਇ ਅਚੇਤ[3]। ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਾ ਕਯਾ ਕਰੈ, ਸਿਖ ਫਸਿਆ ਏਤ[4]। ਮੀਠਾ ਦੇਵੈ ਬਾਲ ਨੂੰ ਓਹ ਮਾਂਗੇ ਰੇਤ[5]। ਘੜਾ ਲੱਜ ਹਥ ਖਸਮ ਦੇ ਕਯਾ ਕੂਪ ਨ ਦੇਤਿ[6]। ਬਾਪ ਮਾਇ ਹਿਤ ਕਯਾ ਕਰੈ ਸੁਤ ਦੇਤਿ ਨ ਭੇਤ[7]। ਲੀਪਨ ਹਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਕਯਾ ਭੀਤ ਗਿਰਦੀ ਰੇਤ[8]। ਅਟਕਾ ਜਲ ਤਾ ਬੰਧੀਏ ਜਾਂ ਬੰਧਨਿਕੇਤ[9]। ਧਨ ਵਡਿਆਈ ਦੇਇ ਕਿਸ ਖਰ ਧੂੜੀ ਲੇਤਿ[10]। ਭਾੜ ਵਿਚਾਰਾ ਸੀਤ ਕਿਉਂ ਜਾਂ ਝੁਲਕਾ ਦੇਤਿ[11]। ਧੰਦੇ ਅਟਕੇ ਸਿਖ ਸੁਣ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ[12]। ਕਾਰੀਗਰ ਖਾਤੀ[13] ਕਯਾ ਕਰੇ ਕਾਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਖੇਤ। ਨਦੀ ਬਾਰ ਕਿਉਂ ਪੀਵੀਏ ਕੁਣੀਆ ਨਾਂ ਲੇਤ[14]। ਖਾਣਾ ਕੀਕੂੰ ਪੱਕਣਾਂ ਜੇ ਅੱਗ ਨ ਨਿਕੇਤ।ਬਿਨਾ ਸਮੇਂ ਤੇ ਬੁੱਧ ਨਹਿੰ ਕਿਆ ਹਠ ਕਾ ਹੇਤ[15]। ਮਨ ਹੀ ਚੱਕ੍ਰ ਘੁਮਾਰ ਕਾ ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ ਦੇਤਿ[16]। ਮੂਹ ਕਾ ਆਖਣ

---

[1]ਭਾਵ, ਜੇ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚੁਪ ਰਹੇ ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਰਖੇ ਤਾਂ ਬੱਦਲ ਦਾ ਹਿਤ (ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਵਸਾਉਣ ਦਾ) ਕੀ ਕਰੇਗਾ। [2]ਚੰਦਨ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਵਾਂਸ ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ (ਕਿ ਸੁਗੰਧੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਤਾਂ ਚੰਦਨ ਕੀ ਕਰੇ)। [ਬਨ=ਬੇਣੁ–ਵਾਂਸ]। [3]ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਦਾ ਹਿਤ ਕੀ ਕਰੇ ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਚੇਤ ਰਹੇ ਭਾਵ ਗਾਫਲੀ ਕਰੇ। [4]ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ। [5]ਭਾਵ, ਮਾਂ ਕੀ ਕਰੇ ਜੇ ਓਹ ਦੇਵੇ ਖੰਡ ਤੇ ਬਾਲ ਮੰਗੇ ਰੇਤ। [6]ਘੜਾ ਤੇ ਲੱਜ (ਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ) ਖਸਮ (ਵਹਾਵੇ ਨਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਕਹੇਗੇ ਕਿ) ਖੂਹ (ਪਾਣੀ) ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। [7]ਜੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਆਪਣੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਾ) ਭੇਤ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਹਿਤ ਕੀਹ ਕਰੇ। [8]ਰੇਤ ਦੀ ਕੰਧ ਜੇ ਢਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ......। [9]ਜਲ ਅਗੇ ਅਟਕਾ (ਏਨ੍ਹ) ਤਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਏ ਜੇ ਘਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ (ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ) ਹੋਵੇ ਤਾਂ। (ਅ) (ਹੜ੍ਹ ਦੇ) ਜਲ ਅਗੇ ਅਟਕ (=ਏਨ੍ਹ) ਤਾਂ ਪਾਵੇ ਜੇ ਘਰ ਏਨ੍ਹਣੇ (ਉਸਾਰਣੇ) ਹੋਣ ਤਾਂ। (ੲ) ਜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੰਧ (ਭਾਵ ਘੜਾ) ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਲ (ਘਰ ਵਿਚ) ਰਖ ਸਕੀਏ। [10]ਜੇ ਖੋਤੇ ਨੇ ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਹੀ ਲੇਟਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਧੰਨਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। (ਅ) (ਉਤੇ ਲੱਦੇ) ਧਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਿਸ ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਹ (ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬੋਦੇ ਤੇ ਧਨ) ਨੂੰ (ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)। (ੲ) ਪਰੰਤੂ ਸੁੱਧ ਪਾਠ 'ਖਰ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਰਖ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੋਊ:–ਜੇ ਧਨ ਨੂੰ ਮਿਟੀ ਵਿਚ (ਦੱਬ) ਰਖੇ ਤਾਂ ਧਨ ਵਡਿਆਈ ਕੀਕੂੰ ਦੇਵੇ ? [11]ਭੱਠ ਵਿਚਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਠਰੇ ਜੇ (ਝੁਲਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਝੁਲਕਾ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ। [12]ਸੁਣ ਹੇ ਸਿੱਖਾ ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਰਵਾਰ ਸਣੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋ (ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰੇ। [13]ਕਾਰੀਗਰ ਤ੍ਰਿਖਾਣ। [14]ਚੁੱਕ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ। (ਅ) ਕੰਢੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [15]ਬੁੱਧੀ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਲੱਗਕੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਹਠ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ (ਭਾਵ ਹਠ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ)। [16](ਜੇ) ਘੁਮਾਰ ਦਾ ਮਨ ਹੀ ਚੱਕ੍ਰ ਬਣੇ ਤਾਂ ਕੀਹ ਓਹ ਭਾਂਡੇ ਘੜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੰਕਲਪ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਚੱਕ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਨਹੀਂ ਘੜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। (ਅ) ਭਾਵ, ਜੇ ਘੁਮਾਰ ਦਾ ਮਨ ਚੱਕ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਂਡੇ ਨਹੀਂ ਘੜ ਸਕਦਾ।

ਰੀਸ ਹੈ* ਫਿਰ ਮਨ ਹੀ ਚੇਤਿ[੧]। ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਗੇ ਸੰਗਤੀ ਗੁਰ ਦੇਵਨ
ਹੇਤ[੨]। ਕਰਮ ਕੜਾਕਾ ਹਾਥ ਕਾ ਮੁਹ ਮਾਰੇ ਸੇਤ[੩]। ਹਉਂ ਬਾਰ ਬਾਰ
ਬਲਿਹਾਰਨੇ ਜਿਹ ਮਰ ਮਨ ਨੇਤ[੪]। ੧।

ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਹੁ ਮਨ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੀ। ਤੁਮਰੇ ਹਿਤ ਹਮ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। ਠਹਿਰਹੁ ਮਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਕਹਯੋ। ਇਹ ਤੁਮ ਅਰਥ ਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਹਯੋ॥ ੨੭॥ ਦੇਹਿਂ ਮੁਕਤਿ ਧਨ ਸਤਿਗੁਰ ਭਲੇ[੫]। ਇਹ ਭੀ ਅਰਥ ਨ ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਮਿਲੇ।–ਮਰਵਾਵਹਿਗੇ–ਕੀਨ ਉਚਾਰੇ। ਅਰਥ[੬]:– ਕਿ ਕਾਟਹਿਂ ਜਨਮ ਤੁਮਾਰੇ॥ ੨੮॥ ਘਰਿ ਕੋ ਹੀ ਧੰਦਾ ਤੁਮ ਚਹਿਯੋ। ਅਜਹੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਮ ਕੋ ਰਹਿਯੋ[੭]। ਤਊ ਨ ਸਹਿੰਸਾ ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਧਰੋ। ਬਿਲਮ ਕਛੂ[੮], ਨ ਉਤਾਵਲ ਕਰੋ॥ ੨੯॥ ਪਰਚੋ ਸ਼ਬਦ ਸਾਥ ਲਿਵ-ਲੀਨ। ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਤੁਮਕੋ ਗੁਰ ਦੀਨ। ਤਾਰਹਿਗੋ ਜਗ ਸਿਦਕ ਤੁਮਾਰਾ। ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤ' ਸੁ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ॥ ੩੦॥ 'ਹਮ ਭੀ ਨਦੀ ਨ ਉਤਰਹਿਂ ਪਾਰ। ਬਸਿ ਹੈਂ ਆਨੰਦ ਪੁਰੀ ਉਰਾਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁ-ਚਹੁੰ ਨਾਂਹਿ। ਰਹੈਂ ਉਰੇ ਕੇ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਾਂਹਿ॥ ੩੧॥ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥

ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਸੰਗਤੀ ਨਾਵੇ ਸਭਿ ਨਿੱਤ। ਛੇ ਜੋਜਨ ਗੁਰ ਨਗਰ ਵਸ ਹਮ
ਆਵਹਿ ਮਿੱਤ[੯]। ਬੈਠ ਦੁਲੀਚੇ ਚਮਰ ਝੁਲ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਚਿੱਤ[੧੦]। ਸਿੰਘ
ਲਾਖ ਦਸ ਏਕਠੇ ਗਜ ਬਾਜ ਸਮੇਤ। ਲੂਟ ਪਿਆਰੀ ਮੇਰਿਆਂ ਘਰ ਧਨ
ਕਾ ਖੇਤ[੧੧]। ਸਭ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਮੇਲ ਲੈ ਕੇ ਕਰੌਂ ਨ ਛੇਤ[੧੨]। ਪਹਿਲਾਂ ਆਵੇ

---

[੧]ਮੂੰਹ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਰੀਸ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਫੇਰ (ਬਣੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਜੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ। (ਅ) ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿਣਾ (ਤਾਂ) ਰੀਸ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ (ਇਸ ਨੂੰ) ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸੋਚ ਲਓ। [੨]ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਮੰਗਿਆ (ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਾ) ਦੇਣ ਵਿਚ ਹਿਤ ਹੋਇਆ (ਤਦੋਂ……)। [੩](ਅਪਨੇ ਹੀ) ਕਰਮ ਦਾ ਤਮਾਚਾ (ਅਪਣੇ) ਹੱਥੀਂ (ਆਪਣੇ) ਮੂੰਹ ਤੇ ਮਾਰਕੇ (ਮੂੰਹ) ਰੰਗਾ (ਕਰ ਲਿਆ)। [੪]ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਨਿਤ ਯਾਦ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।(ਅ) ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ… [੫]ਜੋ ਧਨ ਦੇਣਾ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸੋ ਮੁਕਤਿ ਰੂਪੀ ਧਨ ਦੇਣਾ ਕਿਹਾ ਸੀ।[੬](ਉਸਦਾ ਇਹ)ਅਰਥ ਸੀ ਕਿ। [੭]ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਘਰ ਦਾ ਧੰਦਾ ਹੀ ਚਾਹਿਆ, ਅਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਕਰਮ (ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਬਾਧਕ) ਬਾਕੀ ਹੈ। [੮]ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਹੈ। [੯](ਤਦੋਂ ਅਸੀਂ) ਹੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਆਵਾਂਗੇ। [੧੦]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ। [੧੧](ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਧਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਾਨੋਂ) ਘਰ ਧਨ ਦਾ ਖੇਤ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ (ਧਨ) ਲੁਟਾਉਣਾ ਮੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਮੇਰੇ ਹੋਣਗੇ ਓਹ ਬੜੇ ਦਾਨੀ ਹੋਣਗੇ। (ਅ) 'ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ' ਇਹ ਅਰਥ ਲਾਉਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਧਨ ਦਾ ਖੇਤ ਹੋਵੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਕੀਹ ਲੋੜ ਹੋਊ ? [੧੨]ਛੇਕੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। *ਪਾঃ–ਆਖਣ ਹੀ ਸਹੇ।

ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਫਿਤਕਾਰੀ ਫੇਤ[1]। ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆਂ ਸੀਸ ਪਰ ਹੋਇ ਜੀਵਨ ਜੇਤਿ[2]*' ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਮਨ ਮਹੁ ਪਛੁਤਾਏ ।–ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਨ ਉਚਿਤ ਹਟਾਵਨ। ਮਾਨਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਜੁਤਿ ਸੁਖ ਪਾਵਨ ॥੩੨॥ ਅਪਨੋ ਹਿਤ† ਮਾਨਨ ਮਹਿ[3] ਜਾਨਹਿ।ਮਹਾਂ ਅਹਿਤ ਜੇ ਮੋਰਨ ਠਾਨਹਿ[4]–।ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਗੁਰ ਬਚ ਸੁਨੇ। ਦਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਲਖੀ ਨ ਗੁਨੇ[5] ॥ ੩੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਾਸ ਕੀਨ ਚਮਕੌਰ। ਸੰਗਤਿ ਘਨੀ ਬਸੀ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮਹਿ ਸੁਧਿ ਜਬਿ ਗਈ। ਸੈਨਾਂ ਸਿੰਘਨ ਆਵਤਿ ਭਈ॥੩੪॥ ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਘਨੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਜੋ ਜੋ ਚਹਿਯਹਿ ਸੋ ਮੰਗਵਾਯੋ। ਡੇਰਾ ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਰਾਖੇ ਦੂਤ[6] ਲਗਾਇ ਪਹਾਰੀ[7]॥ ੩੫ ॥ਚਿਤਵਤਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ।–ਸੈਨਪ ਤੁਰਕ ਕਰਹਿ ਕੋ ਜੰਗ[8]–। ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਸਦਾ।–ਕੋ ਉਮਰਾਵ ਲਰਾਵੈਂ ਕਦਾ[9]–॥ ੩੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸੰਗਤਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧॥

੩੨. [ਸੈਦਾ ਬੇਗ ਸ਼ਰਨ ਆਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥‡ ਦ੍ਵੈ ਉਮਰਾਵ ਲਹੌਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਮਗ ਜਾਤਿ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਕੋ ਘਾਤ ਜਾਨਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਆਦਿਕ ਭੂਪਚੰਦ§ ਹੰਡੂਰੀ।ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਗਿਨੀ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ।'ਔਚਕ ਆਨਿ ਬਨੀ ਕਯੋਂ ਟਰੋ। ਤੁਰਕ ਲਰਾਵਹੁ ਆਪ ਨ ਲਰੋ ॥ ੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਰਬ ਦੋਊ ਉਮਰਾਊ।

---

[1]ਫਤਹ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ। (ਅ) ਫਿਟਕਾਰਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਰੇਗਾ। [2](ਉਦੇ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੂਚਨਾ–'ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਮਕੌਰ ਜੰਗ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸੀ। (ਅ) ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਉਨਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ। [3](ਬਚਨ) ਮੰਨਣ ਵਿਚ। [4]ਜੇ ਮੋੜਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ। [5]ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਲਖ ਲਿਆ (ਤੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ) ਨਿਰਗੁਣੇ ਹਾਂ। (ਅ) ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦਾਤ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸਮਝ ਨਾਂ ਸਕੇ। [6]ਸੂੰਹੀਏ। [7]ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ। [8]ਕੋਈ ਤੁਰਕ ਸੈਨਾਂ-ਪਤੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ, ਜੰਗ ਕਰੇ। [9]ਭਾਵ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਸਦਾ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਕੋਈ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਸੈਨਾ ਪਤੀ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜੇ। (ਅ)''ਕਦੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ (ਤੁਰਕ) ਉਮਰਾਵ ਨਾਲ ਲੜਾ ਦੇਈਏ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ।

*ਪਾ:–ਚੇਤ। †ਪਾ:–ਅਪਨੇ ਹਿਤ। ‡ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੦ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚਲੀ।

§ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਪਾਠ 'ਭੂਪਚੰਦ' ਹੈ, ਮਗਰਲਿਆਂ ਤੇ ਭੀਮ ਚੰਦ ਹੈ। ਹੰਡੂਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭੂਪ ਚੰਦ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਿ ਬਾਹਰ ਪਰਥਾਉ[1] । ਨਹੀਂ ਦੁਰਗ ਬਡ ਲਰਿਬੇ ਕਾਰਨ । ਥੋਰੇ ਸਿੰਘ ਧਰੇ ਹਥੀਆਰਨਿ ॥ ੩ ॥ ਆਪ ਆਪਨੇ ਅਹੈਂ ਟਿਕਾਨੇ[2] । ਸੋ ਨਹਿਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਹਿਂ ਤਿਸ ਥਾਨੇ[3] । ਭੇੜ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਬਨ ਜਾਇ । ਕੌਨ ਲਰੈ ਤੁਰਕਨਿ ਅਗਵਾਇ ॥੪॥ ਲੁਟ ਜਾਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਡੇਰਾ । ਕਿਮ ਹੂ ਬਚੈ ਨ, ਹੁਇ ਭਟ ਭੇਰਾ। ਹਤਯੋ ਜਾਇ ਗੁਰ ਕਿਧੌਂ ਪਲਾਇ । ਹਮਰੀ ਬਾਤ ਭਲੀ ਬਨਿ ਜਾਇ॥੫॥ਨਹਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਰਹਿ ਬਿਗਾਰਾ[4]। ਹਮਰੋ ਦੇਸ਼ ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੁਇ ਸਾਰਾ’ । ਇਮ ਗਿਨਿ ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਠਾਏ । ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ਹੁਇ ਅਗੁਵਾਏ ॥੬॥ ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਯੋ । ਲਘੁ ਦਲ ਜੁਤਿ ਗੁਰ ਸਿਵਰ ਬਤਾਯੋ।ਮਜਲ ਮਜਲ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰ। ਹਮਰੋ ਕਾਰਜ ਦੇਹੁ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ੭ ॥ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਸੰਗ[5] ਸਦਾ ਬਖੇਰਾ । ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ਲੁਦਕ[6] ਨਗਰ ਕੇ ਪੰਥ ਨ ਜਾਵਹੁ । ਘਾਟ[7] ਦੂਸਰੇ ਸੁਗਮ ਸਿਧਾਵਹੁ ॥ ੮ ॥ ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਗ੍ਰਾਮ ਚਮਕੌਰ । ਬੁਰਜ ਨ ਦੁਰਗ ਅਟਾ ਤਿਸ ਠੌਰ[8] । ਥਲ ਮਦਾਨ ਮਹਿ ਉਤਰਯੋ ਡੇਰਾ[9]। ਪਰਹੁ ਅਚਾਨਕ ਲੀਜੈ ਘੇਰਾ’ ॥ ੯ ॥ ਸੈਦਾਬੇਗ ਏਕ ਕੋ ਨਾਉਂ । ਅਲਫ਼ਖ਼ਾਨ ਦੂਸਰ ਉਮਰਾਉ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੋਨ ਲੋਭ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਤਿਸੀ ਪੰਥ ਮਹਿ ਪਾਇਨ ਗੇਰੇ[10]॥ ੧੦ ॥ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਉਲੰਘਿ ਆਇ ਦਲ ਸਾਰਾ। ਸੁਨਯੋਂ ਖਾਲਸੇ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰਾ । ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਇਕ ਨਰ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਦਲ ਮਹਿਂ ਹੁਤੋ[11] ਭੇਤ ਸਭਿ ਲਯਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ । ‘ਕਿਮ ਨਚਿੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ! ਡੇਰੋ ਡਾਰਾ ? ਤੁਮ ਪਰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰ । ਦੋ ਉਮਰਾਵ ਆਇ ਰਿਸ ਧਾਰਿ ॥ ੧੨॥ ਪ੍ਰੇਰਿ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ[12] ਇਤ ਲੇ ਆਏ । ਸਾਵਧਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਰਚਉ ਉਪਾਏ।ਮੈਂ ਚਾਵਰਿ ਸਿਖ ਸੁਨਿਕੈ ਧਾਯੋ।ਆਨਿਭੇਤ ਗਨ ਰਿਪੁਨਿ[13] ਬਤਾਯੋ’॥੧੩॥ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ। ‘ਦਿਹੁ ਬਜਾਇ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਡਾਲਿ ਹਯਨਿ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਉਤਾਲੇ । ਤੁਪਕ ਖੜਗ ਧਨੁ ਢਾਲ ਸੰਭਾਲੇ ॥੧੪॥ ਸਾਵਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਰੋਕਯੋ ਆਗਾ[14]।ਸਿੰਘਨਿ

[1]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ (ਅਨੰਦ) ਪੁਰੋਂ ਬਾਹਰ ਪਰਾਈ ਥਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। [2]ਟਿਕਾਣੇ ਹਨ (ਸਿੰਘ)। [3]ਭਾਵ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ। [4]ਫਿਰ ਸਾਡਾ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। [5]ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨਾਲ। [6]ਲੁਧਿਆਣਾ । [7]ਪੱਤਣ । [8]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਓਥੇ ਬੁਰਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕੋਈ ਅਟਾਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ । [9]ਮਦਾਨੇ ਥਾਂ ਉਤਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਡੇਰਾ। [10]ਪੈਰ ਧਰੇ । [11](ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ) ਦਲ ਵਿਚ ਸੀਗਾ। [12]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ। [13]ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭੇਤ। [14]ਟੋਕੇ ਅੱਗਾ ਰੋਕਿਓ।

ਰਿਦੈ ਬੀਰ ਰਸ ਜਾਗਾ। ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੋਨਹੁੰ ਹੋਏ। ਗੋਚਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਸਪਰ ਦੋਏ[1] ॥ ੧੫ ॥ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਇਕ ਉਮਰਾਵ। ਸੈਦਾਬੇਗ ਜਿਸੀ ਕੋ ਨਾਵ। ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਤਤਛਿਨ ਰਿਦੇ ਸੁਮਤਿ ਹੁਇ ਆਈ॥ ੧੬ ॥ ਜਾਗ ਪਰੇ ਪੂਰਬਲੇ ਭਾਗਾ। ਸੁਪਤਿ ਉਠ੍ਯੋ ਜਿਮ ਲਗ ਅਨੁਰਾਗਾ[2]। ਜੇਤਿਕ ਚਮੂੰ ਕਹੇ ਮੈਂ ਹੁਤੀ। ਸਭਿ ਕੀ ਅਪਨ ਸੰਗ ਕਰ ਮਤੀ[3] ॥ ੧੭ ॥ ਜੇਤਿਕ ਹੁਤੀ ਸ਼ਾਹ ਦਿਸ਼ ਕੇਰੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗ ਕੀਨ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਹਿ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਯੋ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਜਬਿ ਘਮੰਡ ਕੀ ਮਚੀ ਲਰਾਈ[4]।ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ[5] ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਲਾਈ। ਫੇਰਿ ਹਯਨਿ ਕੋ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ।ਤਥਾ ਤੁਰਕ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਮਾਰੈਂ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ ਅੰਗ ਲਗ ਗੋਰੀ। ਗਿਰਹਿਂ ਧਰਨ ਪਰ ਮੁਖ ਨਹਿਂ ਮੋਰੀ[6]। ਦਿਸ਼ ਦੋਇਨਿ ਤੇ ਟਿਕੀ ਲਰਾਈ। ਅਵਲੋਕਹਿਂ ਥਿਰ ਹੋਇ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੨੦ ॥ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸਰਨਿ ਕੋ ਕਰੈਂ[7]। ਗਾਢੇ ਹੋਇ[8] ਖਾਲਸਾ ਲਰੈ। ਕਿਤਕਿ ਬੇਰ ਜਬਿ ਲਰਤਿ ਬਿਤਾਈ।ਸੈਦਾਬੇਗ ਚਹੈਸ਼ਰ-ਨਾਈ[9]॥੨੧॥ਤਜਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਦਲ ਕੋ ਸਾਥ[10]। ਮਿਲ੍ਯੋ ਖਾਲਸੇ ਸਨ ਕਹਿ ਗਾਥ[11]।'ਜਿਮ ਤੁਮ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਡੇਰੇ। ਤਥਾ ਪਿਖੀਜੈ ਮੋ ਕੋ ਚੇਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਜੰਗ ਜੀਤਿ ਕੈ ਮਿਲਿਹੌਂ ਫੇਰ'[12]। ਇਮ ਕਹਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭਯੋ ਦਲੇਰ। ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਆਗੈ ਹੁਇ ਲਰਿਓ। ਗਨ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਮਾਰਨ ਕਰਿਓ ॥ ੨੩ ॥ ਅਲਫ਼ ਖ਼ਾਨ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ।-ਸਾਥੀ ਫਟ੍ਯੋ ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਜੀਤ?-।ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਿਜ ਸੈਨ ਹਟਾਈ। ਤਊ ਖਾਲਸਾ ਮਾਰਤਿ ਜਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਦਾਬੇਗ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ। ਦੂਰ ਭਜਾਵਤਿ ਲਗ ਬਹੁ ਮਾਰੇ[13]। ਲੈ ਕਰਿ ਫਤੇ ਹਟੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਤੁਰਕ ਪੁੰਜ ਕੇ ਬਨ ਕਰਿ ਘਾਤੀ ॥੨੫॥ ਜਹਾਂ ਖਲੇ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਧੀਰ। ਉਰ ਪ੍ਰਮੋਦ ਧਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤੀਰ। ਸੈਦਾਬੇਗ ਉਛਰਿ

---

[1]ਦੋਵੇਂ (ਦਲ) ਇਕ ਦੂਏ ਨੂੰ ਦਿੱਸ ਪਏ। [2]ਮਾਨੋਂ ਪ੍ਰੇਮ (ਅਗੇ ਹੀ) ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, (ਤੇ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ ਹੁਣ) ਸੁੱਤ ਜਾਗ ਉੱਠਿਆ ਹੈ। [3]ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾਕੇ। [4]ਜਦੋਂ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਮਚੀ। [5]ਬੰਦੂਕਾਂ। [6]ਭਾਵ ਸੂਰਮੇ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੇ। [7](ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [8]ਤਕੜੇ ਹੋਕੇ। [9]ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਚਾਹੇ। [10]ਦਲ ਦਾ ਸੰਗ ਤਜਕੇ। [11]ਅਪਣਾ ਹਾਲ ਕਹਿਕੇ। [12]ਮਿਲਾਂਗਾ ਫੇਰ (ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਸੀਸ ਟਿਕਾਵਣ ਹਿਤ)। [13]ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤਕ ਭਜਾਏ ਤੇ ਮਾਰੇ।

ਹਾਥ ਤਰੇ। ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰੇ॥ ੨੬ ॥ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੂ, 'ਉਮਰ ਬਰ ਕਰਾਰ[1]। ਮਿਲੇ ਸੁ ਖੂਬ ਈਨ ਤਕਰਾਰ[2]*।ਸੈਦਾਬੇਗ ਸਮਝ ਤੂੰ ਬੇਗ[3]। ਅਹੋ ਕੰਧਾਰੀ ਬਾਂਧਹੁ ਤੇਗ਼[4]॥੨੭॥ ਪੂਰਬ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਮਿਲੇ। ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੁਤੀ ਤਬਿ ਭਲੇ† । ਤਬਿ ਹਮ ਤੋ ਸੋਂ ਇਮ ਕਹਿ ਗਏ।–ਕਬਹਿ ਬੁਲਾਵਹਿੰਗੇ ਹਿਤ ਕਿਏ[5] ॥੨੮॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੈਂ ਤਿਹਾਰੋ। ਤਬਿ ਪਰਖਹਿੰਗੇ ਜਥਾ ਉਚਾਰੋ–। ਪਰਚਾ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕੀਆ[6]। ਪਾਛੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਦੀਆ ॥ ੨੯ ॥–[7]ਤੁਪਕ ਕਮਾਇਲ ਕਰਾਮਾਤ। ਚਿ ਨ ਖੈਰ ਖਿਲਸ ਜੰਨਾਤਿ[7]–'।ਏਤੀ ਬਾਤ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਕਹੀ।ਸਮਝਯੋ ਮੁਗ਼ਲ ਰਿਦੇ ਤਬਿ ਸਹੀ ॥ ੩੦ ॥ ਪਰਯੋ ਅਗਾਰੀ ਦੰਡ ਸਮਾਨ।'ਰਾਖਿ ਰਾਖਿ ਮੁਝ ਪੀਰ ਮਹਾਨ ! ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ ਸੁਨੇ ਬਚ ਜਬੈ। ਪੂਰਬ ਸਿਮ੍ਰਤ ਭੀ[8] ਅਬਿ ਸਬੈ ॥੩੧॥ ਭਈ ਸ਼ਕਤਿ ਮੁਝ ਬਿਖੇ ਬਿਸਾਲ। ਰਖਹੁ ਪੀਰ ਜੀ ! ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਲ। ਜਿਤਿਕ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ[9]ਬਾਤਿ ਉਬਾਰੀ। ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਮੈਂ ਬਿਤੀ ਸੁ ਸਾਰੀ' ॥ ੩੨॥ ਦੇ ਧੀਰਜ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਰਾਖਾ। ਜਿਸਕੋ ਨਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਲਾਖ । ਮੁਗ਼ਲ ਪ੍ਰਮੋਦ[10] ਘਨੋ ਉਰ ਪਾਯੋ। ਜੇਤਿਕ ਡੇਰਾ ਸਕਲ ਲੁਟਾਯੋ ॥੩੩॥ ਸਭਿ ਕਿਛ ਤ੍ਯਾਗਿ ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸ ।–ਹੁਇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖ–ਲਾਗੀ

[1]ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ। [2]ਤੁਸੀਂ ਐਨ ਇਕਰਾਰ (ਮੂਜਬ) ਚੰਗੇ ਮਿਲੇ ਹੋ । [3]ਛੇਤੀ ਸਮਝ। [4]ਤੂੰ ਕੰਧਾਰੀ ਸੈਂ ਤੇ ਤੇਗ਼ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ। [5]ਕਦੀ ਫੇਰ ਸੱਦਾਂਗੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [6]ਤਦੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਪਰਚਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਹਿਲੋਂ, ਭਾਵ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਸੀ ਤੈਨੂੰ। [7]ਜੇ ਤੁਪਕ ਪਾਠ ਸਹੀ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੋਸੀ:–ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਯਾ ਕਮਾਲ (ਐਸਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ) ਕਰਾਮਾਤ (ਸਮਝਣ)।(ਅ)ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਕਮਾਲ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ।(ਇਸ ਕਮਾਲ ਵਾਲੇਨੂੰ)ਕਿਹੜੀ ਨੇਕੀ ਨਹੀਂ (ਮਿਲੇਗੀ ਦੋਸਤਾਂ ਵਾਲੀ ਕਿ) ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਵਾਲੀ(ਭਾਵ ਦੁਇ ਮਿਲਨਗੀਆਂ, ਦੋਸਤ ਤਾਂ ਅਸ਼ ਅਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਕਮਾਲ ਤੇ, ਤੇ ਕਮਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਸੂਰਬੀਰ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।[ਫਾ:,ਚਿਨ=ਚਿਹ ਨਾ=ਕਿਹੜੀ ਨਹੀਂ । ਅ:, ਖ਼ੈਰ=ਨੇਕੀ।ਖਿਲਿਸ= ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ, ਦੋਸਤੀ। ਜੰਨਾਤ=ਜੰਨਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਸੁਰਗਾਂ]। (ੲ) ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ ਤੁਬਕ।ਅਰਥ ਫਿਰ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ:–(ਕਿ ਤਦੋਂ) ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ(ਤੁਸਾਂ ਵਿਚ)ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਦੀ ਖ਼ੈਰ ਨਹੀਂ (ਸਿਵਾ ਆਪਦੀ)ਦੋਸਤੀ ਦੇ,(ਇਨਸਾਨ ਕੀਹ)ਜਿੰਨਾਂ ਤਕ (ਏਹ ਗਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ) [ਤੁਬਕ=ਤੁਵ+ਕ=ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ]। [8]ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ। [9]ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ। [10]ਖੁਸ਼ੀ। *ਪਾ:–ਲੀਨ ਤਕਰਾਰ। ਪੁਨ:–ਮਿਲੇ ਸੁ ਖੂਬ ਤੁਮ ਈਕਰਾਰ। ਸੌ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ, ਮਿਲੇ ਖੂਬ ਈਨ ਤਕਰਾਰ। †ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:– ਬਾਗ ਮੇਂ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਥੀ।

ਆਸ। ਸਗਲੇ ਤੁਰਕ ਗਏ ਜਬਿ ਦੂਰ। ਉਤਰੇ ਡੇਰੇ ਬਿਖੈ ਹਜ਼ੂਰ[1] ॥੩੪॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਦਾਨਾ ਤ੍ਰਿਨ ਪਾਇ। ਬਸੇ ਨਿਸਾ ਪੂਰਬ ਕੀ[2] ਥਾਇ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੂਚ ਕਰਿ ਦੀਨ। ਸੈਦਾਬੇਗ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀਨ ॥ ੩੫ ॥ ਬਖਸ਼ੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੇਰ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਮੁਦਤਿ ਬਡੇਰ। ਚਲਯੋ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਸਿੰਘਨਿ ਸਾਥ। ਗਮਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ ਨਾਥ ॥ ੩੬ ॥ ਸਗਲੋ ਪੰਥ ਉਲੰਘਨਿ ਕਰਿਓ। ਦੁੰਦਭਿ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿ ਪਰਿਓ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਸੁਨਿਕੈ ਬਹੁ ਅਹਿਲਾਦੇ।ਨਿਕਸੇ ਚਾਰੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ॥੩੭॥ਮਿਲਿ ਮਾਨਵ ਸਭਿ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੇ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਏ। ਮਿਲੇ ਅੱਗ੍ਰ ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ। ਪਰਸਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨਿ। ਅੱਗ੍ਰ ਆਇ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਨਰ ਹਰਖੇ।ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬਰੇ ਪੁਸ਼ਪ ਗਨ ਬਰਖੇ॥ ੩੯ ॥ ਗਏ ਤੁਰੰਗਮ[3]* ਪੰਥ ਬਜਾਰੇ। ਸਗਰੇ ਨਰ ਬੰਦਨ ਕਹੁ ਧਾਰੇ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਨਿਜ ਮੰਦਰ ਗਏ। ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਤ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਏ ॥ ੪੦ ॥ ਆਸ਼ਿਖ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਉਰ ਅਨੰਦ ਬਡੇਰਾ॥ਬੈਠਨ ਕੇ ਸਥਾਨ ਪੁਨ ਗਏ। ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਨਿ ਕਏ ॥ ੪੧ ॥ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਪੁਰਿ ਬਸੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਸੰਗਤ ਚਲੀ ਆਇ ਸਮੁਦਾਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵਹਿਂ। ਬਸਹਿਂ ਨਿਕਟ ਪੁਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿਂ ॥੪੨।

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸੈਦਾਬੇਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਦ੍ਵੈਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੨॥

੩੩. ਇਕ ਦਿਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਠਾਨ ਨੇ ਖੋਹੀ।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੈਦਬੇਗ ਤੇ ਸਭਿ ਸੁਨਯੋ ਗਿਰਈਸ਼੍ਵਰਨ[4]ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। 'ਸੈਨ ਗੁਰੂ ਪਰ ਦਰਬ ਦੇ ਲਯਾਏ ਲਰਨ ਪ੍ਰਘਾਤਿ'[5] ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਲਮਸਿੰਘ ਆਦਿ।ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੋਏ ਬਿਸਮਾਦ।-ਮੰਦ ਮਤੀ ਸਭਿ ਦੁਸ਼ਟ ਪਹਾਰੀ। ਰਚਯੋ ਕਪਟ ਆਨਯੋ ਦਲ ਭਾਰੀ-॥੨॥ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾਮਝਾਰਾ। ਥਿਰੇ, ਖਾਲਸਾ ਆਯਹੁ ਸਾਰਾ। ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਧੀਰ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ॥ ੩ ॥ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਆਏ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸਾਏ। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਕਹੀ ਤਬਿ ਬਾਤ। 'ਪ੍ਰਭੁ

[1](੩੪) ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਉਤਰੇ। [2]ਪਹਿਲੇ ਜਿੱਥੇ ਉਤਰੇ ਸਨ। [3]ਭਾਵ, ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ ਸਵਾਰ। [4]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ। [5]ਕਿ (ਸਾਰੀ) ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਦੇਕੇ ਗੁਰ ਜੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਏ ਸਨ।

*ਪਾ:-ਦੁਰਗ ਮਹਿ।

ਜੀ! ਗਿਰਪਤਿ ਗਤਿ ਬਿੱਖ੍ਯਾਤ[੧] ॥੪॥ ਊਪਰ ਤੇ ਮਿਲਿ ਕੀਨਸ ਮੇਲਾ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਅੰਤਰ ਕਪਟ ਦੁਹੇਲਾ। ਸੈਨ ਅਚਾਨਕ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰੀ। ਲਰਿਬੇ ਹੇਤ ਆਨਿ ਕਰਿ ਗੇਰੀ[੨] ॥੫॥ ਸੈਦਾਬੇਗ ਬਤਾਵਤਿ ਸਾਰ[੩]। ਗਹਿਬੇ ਹਿਤ ਤੁਮਕੋ ਛਲ ਧਾਰਿ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ਭਾਰਾ। ਛ੍ਵੈ ਇ ਨ ਛਾਵ ਭੀ ਸਕੈਂ ਗਵਾਰਾ[੪] ॥੬॥ ਦੇਕਰਿ ਦਰਬ ਤੁਰਕ ਗਨ ਆਨੇ। ਇਸੀ ਜਤਨ ਮਹਿ ਲਗੇ ਮਹਾਨੇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਭੀ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਸਿਰ ਲਗ ਬੈਰ ਇਨਹੁ ਕੋ ਲਹ੍ਯੋ ॥੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਛਿਮਾ ਧਰਤਿ ਹੈਂ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ। ਮੂਰਖ ਕਪਟ ਰਚੰਤਿ ਹੈਂ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ। ਲੈਨਿ ਦੇਨਿ ਇਨਕੋ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਤਊ ਮੂਢ ਛਲ ਠਾਨਹਿਂ ਸੋਈ' ॥੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਕ ਅਲਾਇ। 'ਇਹ* ਪਲਟੋ ਸਭਿ ਲੇਹਿ ਬਨਾਇ। ਕਰੈ ਖਾਲਸਾ ਮਹਿਦ ਬਖੇਰਾ। ਦੂਨਨਿ ਬਿਖੈ ਪਾਇ ਹੈ ਵੇਰਾ ॥੯॥ ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਇਨਕੀ ਜਰ ਜਾਇ[੫]। ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਕਰੈ ਬਨਾਇ। ਅਬਿ ਭੀ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤਿ ਨ ਦੀਜੈ।ਕਹੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਖੀ ਕਰਿ ਲੀਜੈ[੬] ॥੧੦॥ ਖੜਗ ਕੇਤੁ ਨਿਤ ਹਮਹੁ ਸਹਾਇਕ। ਕੋ ਗਹਿ ਸਕੈ, ਕੌਨ ਹੁਇ ਘਾਇਕ? ਪ੍ਰਥਮ ਮੇਲ ਭੀ ਇਨਹੂੰ ਕੀਨੋ। ਬਹੁਰ ਕਪਟ ਮੂਢਨਿ ਚਿਤ ਦੀਨੋ ॥੧੧॥ ਪਲਟਾ ਲੇਹਿ ਖਾਲਸਾ ਇਨ ਤੇ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਿਨਸਹਿ ਨਿਤ ਹਨਤੇ[੭]। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਹਰਖ੍ਯੋ ਸਭਿ ਪੰਥ ਮਹਾਨਾ ॥੧੨॥ –ਸਿਖਤਾ ਉਚਿਤੇ ਕਹਾਂ ਪਹਾਰੀ[੮]। ਸੁਧਰਹਿ ਮੂਢ ਪਰਹਿ ਜਬਿ ਮਾਰੀ–। ਸੋ ਬਾਸੁਰ ਨਿਸ ਜੁਗਤ ਬਿਤਾਯੋ[੯]। ਭਈ ਭੋਰ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਯੋ ॥੧੩॥ ਸਿੰਘਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਡਾਲੇ। ਕਸੀ ਕਮਰ ਗਨ ਤੁਪਕ ਉਠਾਲੇ।ਚਢ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਹੇਤ ਸ਼ਿਕਾਰਾ।ਗਏ ਦੂਰ ਲਗ ਦੂਨ ਮਝਾਰਾ ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਦੁੰਦਭਿ ਧੁਨਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਅਰਪਹਿ ਭੇਟਨਿ ਬਿਨੈ ਅਲਾਵਹਿ। ਤਿਸਕੇ ਤ੍ਯਾਗਹਿਂ, ਬਸਹਿ ਸੁ ਰੈਨ। ਬਚਹਿ ਪਦਾਰਥ ਸਗਰੇ ਐਨ[੧੦] ॥੧੫॥ ਆਗੈ ਆਇ ਮਿਲਹਿ ਨਹਿ ਜੋਊ। [੧੧]ਰਾਜਨਿ ਓਜ

[੧]ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ (ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ) ਦੀ ਗਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। [੨]ਢੋਈ। [੩]ਸਾਰੇ (ਹਾਲ)। [੪]ਪਰ ਗੰਵਾਰ ਆਪ ਦੀ ਛਾਯਾ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਛੂਹ ਸਕਦੇ। [੫]ਜੜ੍ਹ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। [੬]ਗ੍ਰਾਵਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਹੀ ਕਰ ਲਓ।(ਕਹੀ ਕਰਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰ: ੪ਅਂ:੧–੨੬)।[੭]ਮਾਰਦਿਆਂ ਮਾਰਦਿਆਂ। [੮]ਸ਼ਿੱਖਯਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਇਹ ਪਹਾੜੀਏ ਕਿੱਥੇ ਹਨ? [੯]ਦਿਨ ਸਮੇਤ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ। [੧੦]ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਚ ਜਾਣ। [੧੧]ਤੇ ਓਹ (ਜੋਹੜੇ) ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨ।

*ਪਾ:–'ਇਕ'। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬੰਦੇ ਦਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹੰਕਾਰਹਿਂ ਓਊ। ਤਿਨ ਪਰ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕੀ ਹਥਛੋਰ[1]। ਕਹੀ ਕਰਹਿਂ ਦੇਂ ਸੰਕਟ ਘੋਰ ॥ ੧੬ ॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰਹਿਂ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਹੰਕਾਰ ਨਿਵਾਰਹਿਂ।ਜਾਇਂ ਪੁਕਾਰੂ ਰਾਜਨਿ ਪਾਸ।ਦੀਨ ਹੋਇ ਕਰਤੇ ਅਰ-ਦਾਸ ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਗਿਰਪਤਿ ਉਰ ਕ੍ਰੁਪਹਿਂ ਘਨੇਰਾ। ਧਰਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਲਰ ਸਕਹਿਂ ਨ ਫੇਰਾ।–ਭਲੇ ਸੂਰ ਨਰ[2] ਪ੍ਰਥਮ ਸਿੰਘਾਰੇ। ਆਦਿ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਜੁਝਾਰੇ॥੧੮॥ਤਊ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਲਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ।ਦਲ ਤੁਰਕਨਕੋ ਅਨ-ਗਨ ਆਯੋ।ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਕੇਰਾ।ਮਿਟਯੋ ਨ ਕੈਸੇ ਸਿੰਘਨਿ ਝੇਰਾ–॥ ੧੯ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਮਾਸ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਬੀਤੇ। ਚਢਹਿ ਅਖੇਰ ਖਾਲਸਾ ਨੀਤੇ।ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਕਿਤਿਕ ਉਜਾਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਅਪਨੇ ਕਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ ॥੨੦॥ਖੇਤੀਬੰਟਨ ਪਰ ਸਿਖ ਰਹੇ[3]।ਫਿਰ ਫਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਜਿ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਅਹੇ। ਪਰਜਾ ਭਰਨ ਲਗੀ ਸਭਿ ਹਾਲਾ[4]। ਖੁਸ਼ੀ ਬਸਨ ਲਾਗੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੨੧॥ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਵਧਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਚੇਰਾ।ਮਾਨਹਿਂ ਆਨ ਬਾਸ ਜਿਨ ਨੇਰਾ[5]। ਨਹੀਂ ਅਨੀਤਿ ਕਰਨ ਕੋ ਪਾਵੈ।ਚੋਰ ਜਾਰ ਪਕਰਯੋ ਦ੍ਰੁਤ[6] ਜਾਵੈ॥ ੨੨ ॥ ਨਹਿ ਬਟਪਾਰ ਕਰਹਿਂ ਬਟਪਾਰੀ। ਕਰੈ ਸੁ ਪਕਰਯੋ ਜਾਇ ਦੁਖਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਰਾਜੇ ਦੁਖ ਪਾਇਂ ਸਚਿੰਤਾ। ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਤੇਜ ਬਧੰਤਾ॥੨੩॥ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਸਹਿਤ ਉਚ ਥਾਨ। ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਚਲਾਚਲ[7] ਫੇਰੈ। ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਦਰਸਨ ਹੇਰੈਂ ॥੨੪॥ ਇਕ ਦਿਜ ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਚਲਿ ਆਯੋ*। ਰੋਦਤਿ ਊਚੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੀ ਧੁਜਾ! ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਦੀਰਘ ਬਲ ਭੁਜਾ ॥੨੫॥ ਸਭਿ ਥਲ ਤੇ ਮੈਂ ਹੋਇ ਨਿਰਾਸੀ। ਫਿਰ ਆਯੋ ਰਾਵਰ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਅਤਿ ਅਨਿਆਇ ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਕੀਨਾ। ਦੁਸ਼ਟ ਪਠਾਨ* ਗਰਬ ਦੁਖ ਦੀਨਾ' ॥ ੨੬ ॥ ਤਨਕ ਪਰੀ ਧੁਨ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਦੁਖ ਭਰੀ। ਤਬਹਿ ਦਯਾਨਿਧਿ ਆਗਯਾ ਕਰੀ। 'ਕੋ ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਸ਼ੋਕ ਸਮੇਤਾ? ਕਿਨ ਮਾਰਯੋ ਦੋਹੀ[8] ਇਹ ਦੇਤਾ' ॥ ੨੭ ॥ ਚੋਬਦਾਰ ਤਬਿ ਬੂਝਨਿ ਗਯੋ। ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਸਭਿ ਉਚਰਤਿ ਭਯੋ।'ਪੁਰਿ

[1]ਭਾਵ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮਾਰ। [2]ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇ। [3]ਖੇਤੀ ਦੇ ਵੰਡੇਣ ਤੇ ਸਿਖ ਰਹੇ। [4]ਮਾਮਲਾ। [5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੇੜੇ ਵਾਸਾ ਹੈ ਆਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [6]ਛੇਤੀ। [7]ਚੰਚਲ। [8]ਦੁਹਾਈ।

*ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਵ ਦਾਸ ਸਾਰਸੁਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਪਠਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਬਰਖਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹੁਸ਼ੀਆਰ ਨਿਕਟ ਇਕ ਬਸੀ[1] । ਬਸੈ ਪਠਾਨ ਤਹਾਂ ਮਤਿ ਨਸੀ[2] ॥ ੨੮॥ ਮੈਂ ਮੁਕਲਾਇ ਬਧੂ ਕੋ ਡੋਰਾ । ਗਵਨਤਿ ਜਾਤਿ ਅਪਨ ਘਰ ਓਰਾ । ਕਰੀ ਬਿਲੋਕਨਿ ਤਿਨ ਮਮ ਦਾਰਾ[3] । ਛੀਨ ਬਰਜੋ ਲੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਮੈਂ ਜਬਿ ਊਚੇ ਕੀਨ ਪੁਕਾਰਾ।ਨਰ ਤੇ ਗਹਿਵਾਯੋ ਬਹੁ ਮਾਰਾ[4]।ਤਿਸਹਿਤ ਮੈਂ ਬਹੁਤਨਿ ਢਿਗ ਗਯੋ । ਤੁਰਕ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਧਨ ਤਿਨ ਦਯੋ[5]॥੩੦॥ਨਹੀਂ ਫਿਰਾਦ ਲਗਨ ਕਿਤ ਦੀਨ[6] । ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਜਤਨ ਅਨਿਕ ਮੈਂ ਕੀਨ। ਕਾਜ਼ੀ ਕੋਟਵਾਰ[7] ਢਿਗ ਫਿਰਿਯੋ । ਕਿਨਹੂੰ ਨਜਾਉਂ ਨ ਮੇਰੋ ਕਰਿਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਲਖਿ ਕੇ ਗੁਰ ਹਿੰਦੂਨਿ ਸਿਰਮੌਰ। ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਆਇਓ ਇਸ ਠੌਰ' । ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਿਕੈ ਹਟਿ ਗਇਊ[8] । ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ ਨਿਵੇਦਤਿ ਭਇਊ[9] ॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਕੋ ਤਬਿ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਸਨਮੁਖਿ ਆਯੋ । ਛੀਨੀ ਦਾਰਾ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ । ਕਰਜੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਪੁਨ ਭਗਵੰਤਾ॥੩੩॥'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕੈ ਅਬਿ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਪਾਊਂ।ਨਤੁ ਮੈਂ ਦ੍ਵਾਰ ਅੱਗੁ ਜਰ ਜਾਊਂ । ਜੀਵਨ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਮੇਰਾ । ਤੁਮ ਬਿਨ ਜਤਨ ਨਹੀਂ ਕੋ ਹੇਰਾ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਧੀਰਜ ਦੀਨ । 'ਜਰਹੁ ਨ, ਦੁਖ ਚਿੰਤਾ ਕਰਿ ਹੀਨ । ਕਰੈਂ ਜਤਨ ਤੁਵ ਦਾਰਾ ਹੇਤ । ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਲੈ ਦੇਹਿਂ ਨਿਕੇਤ[10] ॥੩੫॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ[11] ਬੁਲਾਯੋ। ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਪਿਤ ਢਿਗ ਆਯੋ । ਤਰੁਨ ਅਵਸਥਾ ਜਿਸ ਤਨ ਸੋਹੈ*। ਜਨੁ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਅਭਿਮੰਨੁਓਹੈ[12]†॥੩੬॥ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਜਿਹਅੰਗ ਲਗਾਏ। ਅਧਿਕ ਸਪੂਤ[13] ਸੁੰਦਰੀ ਜਾਏ।ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਮੋਦ ਕੋ ਦਾਇਕ। ਮਿੱਤ੍ਰਨਿ ਸੁਖਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਘਾਇਕ॥੩੭॥ਚਪਲ ਬਿਲੋਚਨ ਧੁਤਿ ਬਿਸੰਤਾਰਾ[14] । ਪਿਤ ਕੇ ਗੁਨ ਅਰੁ ਤਨ ਅਨੁਹਾਰਾ[15] । ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯੋ । ਉਡਗਨ ਰਵਿ ਸਸਿ ਸਮ ਦਰਸਾਯੋ[16] ॥੩੮॥ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਗ

[1]ਨਾਮ ਪਿੰਡ । [2](ਨਜਾਯ, ਦੁੱਧੀ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ । [3]ਇਸਤ੍ਰੀ । [4](ਮੈਨੂੰ) ਮਾਰਿਆ । [5]ਉਸਨੇ ਤੁਰਕ (ਹਾਕਮਾਂ, ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ) ਧਨ (ਭਾਵ ਵੱਢੀ) ਦਿੱਤੀ ਹੈ । [6]ਮੇਰੀ ਫਰਯਾਦ ਕਿਤੇ ਅੱਪੜਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । [7]ਕੁਤਵਾਲ । [8](ਚੋਬਦਾਰ) ਮੁੜ ਆਇਆ । [9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ । [10]ਘਰ ਵਾਲੀ ਤੈਨੂੰ ਲੈ ਦਿਆਂਗੇ । [11]ਭਾਵ ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ । [12]ਜਿਵੇਂ ਓਹ ਅਰਜਨ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਭਿਮੰਨੂੰ (ਸੋਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸੀ) । [13]ਵਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ । [14]ਭਾਵ ਵਡੇ । [15]ਤੁੱਲ । [16]ਤਾਰਿਆਂ (ਰੂਪ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸੂਰਜ (ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਏ ।

*ਪਾ:-ਮੋਹੈ । †ਪਾ:-ਮੋਹੈ ।

ਕਰਿ ਨਮੋ। ਸਾਦਰ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਸਰਬ ਸਭਾਸਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਦਿਸ ਮਾਨ ਸੁ ਲੀਨ[1] ॥੩੯॥ ਪਿਖਿ ਸਪੂਤ ਕੋ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਲੇਹੁ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਕਰਹੁ ਪਿਆਨਾ। ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਜ਼ੀਨ। ਖਰ ਖਪਰੇ ਧਰਿ ਕੈ ਧਨੁ ਪੀਨ ॥ ੪੦ ॥ ਦਿਜ ਕੋ ਦੁਖ, ਛੀਨੀ ਖਲਦਾਰਾ[2]। ਦ੍ਰੋਹੀ ਦੀਨ, ਦੀਨ ਲਖਿ ਮਾਰਾ[3]। ਬਸੀ ਬਸੀ[4] ਇਕ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਬਸੇ। ਕਰਿ* ਅੱਨਯਾਇ ਖੁਸ਼ੀ ਧ੍ਰਿਤਿ ਹਸੇ ॥ ੪੧ ॥ ਆਨਹੁ ਦਿਜ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਮੇਤ[5]। ਔਚਕ ਘੇਰਹੁ ਜਾਇ ਨਿਕੇਤ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ। ਗਹਿ ਦੋਨਹੁਂ ਕੋ ਤੂਰਨ ਲ੍ਯਾਵਹੁ†' ॥ ੪੨ ॥ ਪਿਤਾ ਹੁਕਮ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪਦਬੰਦੋ। ਤੁਰਤ ਤਯਾਰ ਹੁਇ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦੋ। ਸੌ ਅਸਵਾਰ ਸਿੰਘ ਚਢਿ ਚਾਲੇ। ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ ਹਾਥ ਸੰਭਾਲੇ॥੪੩॥ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਕੋ ਜਲ ਉਤਰੇ ਪਾਰ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਬਾਸੁਰ ਤਿਸ ਬਾਰ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੰਗ ਲੇ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਚਾਲੇ। ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਨਰਹਿ ਨਿਕਾਲੇ[6] ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁੱਤੇ 'ਦਿਜ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤੀਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ। ੩੩ ॥

੩੪. [ਦਿਜ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਿਵਾਈ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਸੰਦਕ ਖੋਹਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਘੇਰੇ ਤੂਰਨ ਤੋਰ ਕਰਿ ਬਸੀ ਬਸੀ[7] ਜਿਸ ਥਾਇਂ। ਬਸਿ ਹੈ ਬਾਸ ਪਠਾਣ ਕੋ[8] ਦੀਨੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਤਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੁਰਕ ਸੁਪਤ ਜਹਿਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਜਾਇ ਅਚਾਨਕ ਘੇਰੇ ਪਾਇ। ਸਕਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਜੇਤਿਕ ਖਾਨ। ਦੇਖਿ ਸੈਨ ਕੋ ਭਏ ਹਿਰਾਨ ॥ ੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰੇ ਕੇ ਪੂਛਨ ਲਾਗੇ। ਕੇਤਿਕ ਦਾਵ ਪਾਇ ਕਰਿ ਭਾਗੇ। ਕੇਚਿਤ ਕਹਯੋ 'ਨ ਦੋਸ਼ ਹਮਾਰੋ। ਦੋਖੀ ਤਜਹੁ ਗਹੋ ਕੈ ਮਾਰੋ[9]' ॥ ੩ ॥ ਕਿਸਹੁਂ ਨ ਆਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਯਹੁ। ਗਹਯੋ ਪਠਾਨ ਸੁ ਬੰਧਿ ਚਲਾਯੋ। ਦਿਜਨੀ ਕੋ ਇਕ ਤੁਰੰਗ ਚਢਾਯੋ। ਇਹ ਕੁਰੀਤਿ ਫਲ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੪ ॥ ਗਹਿ ਦੋਨਹੁਂ ਕੋ, ਅਪਰ ਨ ਛੇਰਾ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਗਮਨੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਜਿਸ ਮਗ ਗਏ ਤਿਸੀ

---

[1](ਨਮਸਕਾਰਾਂ) ਮੰਨ ਲਈਆਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ)। [2]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਕੇ ਮੂਰਖ ਨੇ (ਇਸ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਖੋਹੀ ਹੈ। [3](ਸਾਡੇ ਨਾਮ ਦੀ) ਦੁਹਾਈ ਇਸ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਕਿ ਮੈਨੂੰ) ਦੀਨ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ (ਆਪ ਰਖਯਾ ਕਰੋ)। [4]ਬਸੀ ਨਾਮੇ ਇਕ ਬਸਤੀ ਹੈ। [5]ਲਿਆਓ (ਪਠਾਣ ਨੂੰ) ਦਿਜ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਣੇ। [6](ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਲਈ) ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਦਮੀ ਕੱਢਕੇ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਗਏ। [7]ਬਸੀ ਨਾਮੇ ਬਸਤੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ। [8]ਪਠਾਣ ਦਾ ਘਰ ਜਿੱਥੇ ਵਸਦਾ ਸੀ। [9]ਜੋ ਦੋਖੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜੋ ਭਾਵੇਂ ਮਾਰੋ। *ਪਾ:-ਧਰ। †ਪਾ:-ਗਹਿ ਦੋਇਨ ਕੋ ਤੂਰਨ ਆਵਹੁ।

ਮਗ ਆਏ। ਕਿਤਿਕ ਚਢੇ ਦਿਨ ਪੁਰਿ[1] ਨਿਯਰਾਏ ॥ ੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਮਾਂਹਿ ਜਬਿ ਅਏ। ਤਬਿ ਲੇ ਦੋਨੋ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ।'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ'। ਸਭਿ ਕੋ ਭਯੋ ਹਰਖ ਉਰ ਅਤੇ ॥ ੬ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਏ। ਆਪ ਉਤਰ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰਮ[2] ਬਿਸਰਾਏ। ਦਿਜ ਕੀ ਦਾਰਾ ਦਿਜ ਕੋ ਦਈ। ਆਸ਼ਿਖ ਬਾਦ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਖ ਮਈ ॥ ੭ ॥ ਤੁਰਕ ਪਠਾਨ ਅਰਧ ਗਡਵਾਯੋ। ਤੀਰਨ ਸੋਂ ਤਿਸਕੋ ਮਰਵਾਯੋ। ਇਸ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਜਗ ਸਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਸ ਮਹਿਦ ਉਚਾਰਾ ॥੮॥ ਜਥਾ ਚਾਂਦਨੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋਤਿ।ਤਿਮ ਘਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸ ਉਦੋਤ।ਮਨਹੁਂ ਮਾਲਤੀ ਫੂਲਤਿ੍ਫੂਲੀ। ਰਾਇਬੇਲ ਕੈ ਸੁੰਦਰ ਫੂਲੀ ॥੯॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਬਰਨਨ* ਕਰਤੇ। 'ਧੰਨਧੰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਧੰਨ'ਉਚਰਤੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਚਢਿਬੋ ਚਹਿਯੋ। ਬਾਜੀ ਕੋ[3] ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਕਹਿਯੋ ॥ ੧੦ ॥ 'ਜਾਟ ਕਪੂਰੇ ਤੁਰੰਗ ਪਠਾਯੋ। ਦਲ ਬਿਡਾਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਬੰਧਾਯੋ[4]। ਮਿਸ਼ਟ ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਰਾਤਬ ਕਰਿਯੋ[5]। ਅਬਿ ਲੌ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਪ੍ਰਤਿਪਰਿਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਆਜ ਪਾਇ ਕਰ ਜ਼ੀਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰੋ। ਭੂਖਨ ਕਰਨ ਹਮੇਲਾਂ ਡਾਰੋ[6]। ਕੰਚਨ ਕੇ ਜ਼ੇਵਰ[7] ਪਹਿਰਾਵੇ। ਭਲੇ ਤਯਾਰ ਕਰਿਕੈ ਲੈ ਆਵੇ' ॥ ੧੨ ॥ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਸੇਵਕ ਕਿਯ ਤਯਾਰਾ। ਅਲੰਕਾਰ[7] ਕੰਚਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ। ਕਲਗ਼ੀ ਧਰੀ ਸੀਸ ਪਰ ਖਰੀ[8]। ਲੂਲ ਹਮੇਲ ਸਜਾਵਨ ਕਰੀ[9] ॥੧੩॥ ਤਹਿਰੂ ਡਾਲ, ਬਸਤਨੀ[10] ਲਾਲਾ। ਜੋ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਹੁਤੋ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਤੰਗ ਰੇਸ਼ਮੀ ਐਂਚਨਿ ਕੀਨ। ਦੋਨੋ ਚਾਰੁ[11] ਰਕਾਬਨਿ ਪੀਨ[12] ॥੧੪॥ ਕਵਕਾ ਦੇ ਕਰਿ ਲਯਾਯਹੁ ਤਹਾਂ। ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰਾ- ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਹਾਂ। ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ ਘੋਰਾ। ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਭਯੋ ਤਨ ਜੋਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਉਠਿ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਇਕ ਰਕਾਬ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਾਏ। ਗ੍ਰੀਵ ਕੇਸ ਗਹਿ ਹਯ ਕੇ ਜਬੈ। ਉਕਸੇ ਊਪਰ ਚਢਿਤੇ ਤਬੈ ॥ ੧੬ ॥ ਉਛਰ੍ਯੋ ਘੋਰਾ ਬਲ ਕੋ ਭਰਿਯੋ। ਨਹਿਂ ਆਸਨ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ

---

[1]ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ। [2]ਆਪ ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਥਕਾਨ ਲਾਹੀ (ਭਾਵ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ)। [3]ਘੋੜੇ ਦੇ। [4]ਦਲ ਬਿਡਾਰ (ਨਾਮੇ) ਘੋੜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਬੱਧਾ ਹੈ। [5]ਮਿਲਾ ਕਰਕੇ। [6]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ (ਹਮੇਲ=) ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਪਾਓ। [7]ਗਹਿਣੇ। [8]ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਉੱਚੀ ਕਲਗ਼ੀ ਲਗਾਈ। [9]ਛੱਬੇ ਤੇ ਹਮੇਲ ਪਾਕੇ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ। [ਪੰਜਾ:, ਲੂਲ=ਛੱਬਾ। ਅ:, ਲੂਲੂ=ਮੋਤੀ]। [10]ਚਾਰ ਜਾਮੇ ਉਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਪੜਾ। [11]ਸੁੰਦਰ। [12]ਵੱਡੀਆਂ। *ਪਾ:-ਬੈਟਨ।

ਥਿਰਿਯੋ। ਅਵਨੀ ਪਰ ਤਿਸਤੇ ਥਿਰ ਖਰੇ। ਦਾਹਨ ਭੁਜਾ ਝਟਕਬੇ ਕਰੇ[1]
॥ ੧੭ ॥ ਰਵੇ ਬਹੁਰ, ਪੀੜਾ ਕੁਛ ਭਈ। ਸੇਤ ਰੁਮਾਲ ਸੰਗ ਬੰਧਿ ਦਈ।
ਪ੍ਰਿਥਮ ਤੁਰੰਗ ਤੌਰ ਕਰਿ ਰਾਲਾ। ਫੇਰਨੋ ਫੇਰ ਸਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੮ ॥
ਬਹੁ ਧਵਾਇ ਕਰਿ ਭਲੇ ਫੇਦਾਇਓ। ਪੁਨ ਜਨਨੀ ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਓ।
ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਅੰਤਰ ਬਰੇ। ਮਾਤਾ ਨਿਕਟ ਬੈਠਿਬੋ ਕਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰ
ਸਪੂਤਿ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਸਾਰੀ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਹੇਰਤਿ ਹੈ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਮੁਖ
ਕੋ ਪਿਖਿ, ਸਕੰਧ[2] ਪੁਨ ਪੇਖਾ। ਬੰਧਨੋ ਬਸਤ੍ਰ ਸਾਥ ਅਵਰੇਖਾ ॥ ੨੦ ॥ ਹੁਇ
ਸ਼ੰਕਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਪੁਨ ਕਹਯੋ। 'ਇਹ ਕਹਾ ਭਯੋ ਬਸਤ੍ਰ ਬੰਧ ਰਹਯੋ। ਅਹੈ
ਕੁਸ਼ਲ ਸਭਿ ਦੇਹ ਤੁਮਾਰੇ? ਕੋ ਕਾਰਨ ਕਹਿਯਤਿ ਨਿਰਧਾਰੇ[3]" ॥ ੨੧ ॥
ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਤੇ ਕਹਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਰਵਨ ਲਗੇ ਜਬਿ ਤੁਰੰਗ ਬਿਸਾਲਾ।
ਉਛਰਨੋ ਬਲ ਤੇ ਭੁਜ ਅਟਕਾਈ। ਖਾਇ ਜ਼ੋਰ ਪੁਨ ਪੀਰ ਉਠਾਈ' ॥੨੨॥
ਸੁਨਿ ਸੰਕਤਿ[4] ਜਨਨੀ ਤਬਿ ਭਈ। ਬਿੰਦ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਸੰਚਨ ਕਈ। ਕਾਰ-
ਦਾਰ ਸਨ ਭਨਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰੀ ਮੰਗਾਵਨਿ, ਸੁਤ ਬੈਠਾਲਾ ॥ ੨੩ ॥
ਤੇਲ ਮਾਂਹਿ ਸਤਨਾਜ[5] ਅਨਾਇ। ਲੋਹਾ, ਤਿਲ, ਕੰਚਨ ਮੰਗਵਾਇ। ਗੁਰ
ਸਪੂਤ ਕੇ ਅੰਗਨ ਲਾਇ। ਇਮ ਛੁਹਾਇ ਕਰਿ ਦਿਜਨ ਦਿਵਾਇ ॥ ੨੪ ॥
ਤਬਿ ਦਿਜ ਲੇਕਰਿ ਨਿਕਸਨੋ ਬਾਹਰ। ਥਿਰੇ ਪੌਰ ਪਰ ਸਿੰਘ ਸੁ ਜ਼ਾਹਰ।
ਬੂਝਨੋ ਬਿੱਪ੍ਰ 'ਕਹਾਂ[6] ਇਹ ਲਯਾਯੋ?'। 'ਸਿਰ ਸਦਕਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਾਯੋ
॥੨੫॥ ਸੋ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਕੋ ਜਨਨੀ ਦੀਨਾ। ਜਾਂਹਿ ਸਦਨ ਕੋ ਹਮ ਸਭਿ ਲੀਨ[7]"।
ਜਬਿ ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਸਿੰਘਨ ਸੁਨਿਓ। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਨੀਕੇ ਗੁਨਿਓਂ
॥੨੬॥ –ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਨਹਿਂ ਦੇਬੋ ਬਨੈ। ਹਮ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇ ਹੈਂ ਹਿਤ ਸਨੈਂ।–
ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਲੀਨਿਸ ਛੀਨ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਪੁਕਾਰ ਰਹਨੋ, ਨਹਿਂ ਦੀਨ ॥੨੭॥
ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਮਾਤ ਢਿਗ ਆਯੋ। 'ਸਿੰਘਨ ਛੀਨਨੋ' ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ।
ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਕਰਿ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਊਚੇ ਬੋਲਿ ਕਹਨੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥
੨੮ ॥ 'ਕੈਸੇ ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਪਰ ਰਾਖੇ। ਲੈਨਿ ਦਾਨ ਪਰ ਜੋ ਅਭਿਲਾਖੇ[8]।
ਆਵਨ ਜਾਨੋ ਬੰਦ ਕਰੈਤੇ। ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਸੰਗ ਲਰੈਤੇ ॥ ੨੯ ॥
ਕਹੇ ਸੁਨੇ ਮਹਿ ਕਿਸਕੇ ਨਾਹੀਂ। ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤੈ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਹੀਂ"।

---

[1]ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਝਟਕਾ ਖਾ ਗਈ। [2]ਮੋਢਾ। [3]ਖੁਹਲ ਕੇ ਦੱਸੋ। [4]ਸ਼ੰਕਾਵਾਨ। [5]ਸੱਤਅਨਾਜ।
[6]ਕੀਹ। [7](ਅਸੀਂ) ਲੇਕੇ ਘਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਸਾਰੇ। [8]ਦਾਨ ਲੈਣ ਪਰ ਜੋ ਇੱਛਾ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਉਚੇ ਬੋਲ ਮਾਤ ਕੇ ਸੁਨੇ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਨੇ ॥੩੦॥ 'ਮਾਤ! ਕੋਪ ਕਿਹ ਸਨ ਅਸ ਕੀਨਾ ? ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰੋ ਕੋ ਨਹਿਂ ਚੀਨਾ ?[1]' ਸੁਨਿ ਸੁਤ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਦਯੋ।'ਤਉ ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਲਯੋ ॥੩੧॥ ਲਏ ਜਾਤ ਸੋ ਸਿੰਘਨਿ ਛੀਨੇ । ਹੁਇ ਨਿਸੰਗ ਅਸ ਉਧਮ[2] ਕੀਨੇ' । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੁਲਾਯੋ। ਬੂਝਨਿ ਹੇਤ ਨਿਕਟ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥ 'ਕਹੁ ਦਿਜ ! ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਕਿਮ ਬੋਲੇ ਕਿਮ ਕੀਨ ਕੁਢੰਗ ?' 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਹਮ ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ । ਪੌਰ ਸਥਾਨ ਪਹੁੰਚਤੇ ਭਏ ॥੩੩॥ ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਆਨਹੋਂ ?।-ਗੁਰ ਸਿਰ ਸੱਦਕ-ਹਮੈਂ ਬਖਾਨਹੋਂ । ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਿਰ ਤੇ ਪੋਟ ਉਤਾਰੀ । ਕਹੈਂ ਕਿ-ਇਸ ਕੇ ਹਮ ਅਧਿਕਾਰੀ॥੩੪॥ ਅਪਰ ਕਿਸੀ ਕੋ ਹਮ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ-।ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਲੇ ਧਰੀ ਨਿਕੇਤਿ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਨਨੀ ਸੰਗ ਕਹਿਯੋ । 'ਅਪਰ ਦਾਨ ਜੇਤਿਕ ਬਚ ਰਹਿਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਸੋ ਇਨ ਕੋ ਦਿਹੁ, ਨਿਕਸਹੁ ਪੌਰ। ਜੇ ਬੂਝਹਿਂ ਸਿਖ ਪੁਨ ਤਿਸ ਠੌਰ।ਕਹਹੁ-ਸੰਕਲਪ ਕਰਿ ਦੀਆ ਦਾਨ।ਸੋ ਹਮ ਲਏ ਜਾਤ ਨਿਜ ਥਾਨ-' ॥ ੩੬ ॥ ਬਹੁਰ ਬੰਧਿ ਕੈ ਪੋਟ ਪਯਾਨੋ । ਸਿੰਘਨਿ ਬੂਝੇ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨੋ । 'ਕਰਿ ਸੰਕਲਪ ਦਯੋ ਗੁਰ ਦਾਨਾ।ਸੋ ਸਾਮਿਗ੍ਰੀ ਹਮ ਅਬਿ ਆਨਾ' ॥੩੭॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਤਬਿ ਕਹਿ ਦਯੋ । 'ਜਾਹੁ ਮਿਸਰ ਜੂ ਆਛੋ ਭਯੋ'। ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਮਿੱਗ੍ਰੀ ਛੀਨੀ ਜੋਇ । ਅੰਨ ਦੇਗ਼ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ ਸੋਇ ॥ ੩੮ ॥ ਕੰਚਨ ਆਦਿਕ ਵਸਤੁ ਬਿਕਾਈ[3]।ਲੇ ਕਰਿ ਮੈਦਾ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਠਾਈ[4]।ਪੰਚਾਂ-ਮ੍ਰਿਤ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿਵਾਯੋ । ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿਂ ਵਰਤਾਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਭੇਜਯੋ ਸਭਿ ਕੇ ਡੇਰੇ । ਸੁਨਿਕੈ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਅਛੇਰੇ । ਭਯੋ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕਹੈਂ'ਕਿਯ ਨੀਕੋ। ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀਕੋ* ॥੪੦॥ ਬਹੁਰ ਹੋਇ ਜਿਸ ਪਰ ਅਰਦਾਸ[5] । ਮਾਲਕ ਤਾਂਹਿ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ। ਜਿਸ ਕੋ ਜੋਗੀ ਖੋਜਤਿ ਹਾਰੇ। ਪਾਇ ਨ ਸਕਹਿਂ ਸੁਰਾਸੁਰ ਪਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸੋ ਸਰੂਪ ਜਗ ਤਾਰਨ ਹੇਤਾ । ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ । ਤਿਸ ਕੋ ਦਸਮ ਰੂਪ ਅਵ-ਤਾਰ।ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਰ[6]॥੪੨॥ ਤਿਹ ਲੇ ਜਾਤਿ ਅਪਰ ਕੋ

---

[1]ਕਿਸਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਭਾਵ ਮੰਨਿਆ । [2]ਉਪੱਦ੍ਰਵ । [3]ਵੇਚੀ । [4]ਖੰਡ । [5]ਫਿਰ ਉਹ (ਵਸਤ ਕਿ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । [6]ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੁਖਾਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿਰਸੱਦਕ ।

*ਪਾ:-ਹੀਕੋ ।

ਭੌਨ[1]। ਤਬਹਿ ਖਾਲਸਾ ਹੋਵਤਿ ਕੌਨ[2]। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਸਗਰੇ ਹਰਖਾਏ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸਤਿਗੁਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

ੳ੫. [ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਇਮ ਬੀਤੇ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਭੀਮਚੰਦ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਪਠੇ ਦੂਤ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਢਿਗ ਅਪਨੋ ਕਸ਼ਟ ਬਤਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਉਦਾਰਾ। ਨਿਤ ਚਾਹਤਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅਪਾਰਾ। ਪੰਥ ਰਚ੍ਯੋ ਨਿਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਧਾਰੀ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਬਨਹਿਂ ਬਲ ਭਾਰੀ† ॥ ੨॥ ਆਗੇ ਰਣ ਘਾਲੇ ਘਮਸਾਨਾ। ਮਰੇ ਬੀਰ ਲਰਿ ਲਰਿ ਕਰਿ ਜਾਨਾ[3]। ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਕੋ ਦਲ ਬਹੁ ਆਏ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਿਸ ਕੋ ਬਸ ਨ ਬਸਾਏ॥ ੩॥ ਗਹ੍ਯੋ ਨ ਗਯੋ ਨ ਮਾਰ੍ਯੋ ਗਯੋ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੌ ਦੂਰਹਿ ਭਯੋ। ਲਰਤਿ ਜੁੱਧ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੁਂ ਭਜਾਵਾ। ਅਰ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਜੈ ਕੋ ਕਰਿ ਦਾਵਾ' ॥ ੪॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਸਕਲ ਹਕਾਰੇ। ਪਠੇ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਿ[4] ਹੁਇ ਨ੍ਰਿਪ ਤਯਾਰੇ। ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕਿ ਸਮ ਗੁਰ ਸਾਥ। ਚਲਿ ਆਏ ਇਕ ਥਲ ਗਿਰਨਾਥ॥ ੫॥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ। ਭੂਪਚੰਦ ਸੈਲਪ ਹੰਡੂਰੀ। ਆਇ ਚੰਬੇਲ, ਫਤੇਪੁਰਿ ਵਾਰੋ[5]। ਨਾਮ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਬਲਿ ਭਾਰੋ॥ ੬॥ ਦੇਵ ਸ਼ਰਣ ਨਾਹਣ ਕੋ ਰਾਜਾ‡।ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿਪਾਹ ਸਮਾਜਾ।ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਬਹੁ ਚਲਿ ਆਏ। 'ਗਿਰਪਤਿ ਹਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਮੁਦਾਏ ॥੭॥ ਹਾਨ ਲਾਭ ਮਹਿਂ

[1]ਹੋਰ ਕੋਈ ਘਰ ਲੈ ਜਾਵੇ। [2]ਤਾਂ ਫੇਰ ਖਾਲਸਾ ਕੌਣ ਹੋਯਾ। ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਆਕਲ ਹੋ ਗਿਆ। [3]ਜਾਨਾਂ ਲੜਾ ਲੜਾਕੇ। [4]ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਪੱਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ। [5]ਵਾਲਾ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੧ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਧਾਰੀ।

‡ਨਾਹਣ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਪਾਓਂਟੇ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਤਅੱਲਕਾਤ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਸਨ ਤੇ ਅਖੀਰ ਤਕ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਚਮਕੌਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਹਣ ਦੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਪੱਤ੍ਰ ਦੇਕੇ ਟੋਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬਸਾਓ। [ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੩੨] ਜੇ ਪੱਕੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਓਥੇ ਕੀਕੂੰ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੱਕਾ ਸੰਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਨਾਹਣੇਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਉਕਾਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਵਸ਼ਰਣ ਨੂੰ ਨਾਹਣੀਆਂ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਉਕਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੌਂਵਟੇ ਨਿਵਾਸ ਵੇਲੇ ਨਾਹਨ ਦਾ ਰਾਜਾ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ,ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰ: ੧੭੫੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਜੋ ਰਾਜਾ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਹਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਸੀ।

ਚਹਿਯਤਿ ਮੇਲੋ'। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਸਭਿ ਭਏ ਸਕੇਲੋ[1]। ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਨਮਾਨ ਉਤਾਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਰਾਤਿ ਮਝਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਭੀ ਭੁਨਸਾਰਾ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਹੁਇ ਤਯਾਰਾ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਭਏ ਏਕ ਥਲ ਸਭਾ ਲਗਾਈ ॥ ੯ ॥ ਮੀਏਂ, ਰਾਜੇ,ਰਾਵ ਕਿ ਰਾਣੇ। ਸਚਿਵ ਸਮੀਪੀ ਜੇ ਮਤਿ ਸਯਾਣੇ। ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਨਿਸ਼ਚਲ ਜਬਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਆਪਸ ਮੈਂ ਜੈਦੇਵਾ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੦॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰ ਬਿਲੰਦਾ। ਭਨਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਸਕਲ ਗਿਰਿੰਦਾ! ਕਯੋਂ ਨ ਭਾਵਿੱਖਤ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੋ। ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬਲ ਬਿਚਾਰੋ ॥ ੧੧॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਵਧਤਿ ਦੂਜ ਜਿਮ ਚੰਦ। ਦੇਖੰਤਿ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਬਿਲੰਦ। ਜਿਨਹੁ ਇਰਾਦਾ ਲੇਬੇ ਦੇਸ਼। ਲਰਨ ਮਰਨ ਕੀ ਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥ ੧੨॥ ਹਮ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਸਮ ਜਾਨੋ। ਆਜ ਮੋਹਿ ਪੁਨ ਤੋਕਹੁ ਮਾਨੋ[2]। ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭੁਜ ਭਾਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਾਰੀ॥ ੧੩ ॥ ਦੇਸ਼ ਉਜਾਰਯੋ, ਛੀਨੇ ਗ੍ਰਾਮ। ਕਈ ਬੇਰ ਕੀਨੇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ। ਮੁਖਿ ਸੈਨਾ ਕੇ ਮਰੇ ਹਮਾਰੇ। ਆਦਿ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਜੁਝਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਜਹਿ ਨ ਸਮਤਾ ਲਰਿਬੇ ਮਾਂਹਿ। ਪਰਖੇ ਕਈ ਬਾਰ ਬਲ ਜਾਂਹਿ[3]। ਜੇ ਅਬਿ ਬੈਠਿ ਰਹਹਿ ਕਰਿ ਟਾਰਾ। ਰਾਜ ਦੇਸ਼ ਕੌ ਛੀਨਹਿ ਸਾਰਾ* ॥ ੧੫॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਦਲ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਆਵੈ।ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਮਿਟਿ ਹਟਿ ਜਾਵੈ।ਬਾਜਤਿ ਰਹੈ ਬੰਦੂਕ ਸਦਾਈ। ਮਰਹਿਂ ਕਿ ਮਾਰਹਿਂ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਪੁਕਾਰ ਸੁਨੀ ਇਕਸਾਰੀ। ਲਰਯੋ ਆਨਿ ਲਸ਼ਕਰਿ ਤਬਿ ਭਾਰੀ। ਅਬਿ ਕੈ ਜਾਇ ਕਹਾਂ ਕਹਿੰ ਸ਼ਾਹੂ[4] ? ਨਿਰਬਲ ਅਧਿਕ ਲਖਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹੂ॥ ੧੭॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕੀ ਸੁਨਹਿ ਪੁਕਾਰ[5]। ਕੈ ਖਿਝ ਪਰਹਿ ਕਰਹਿ ਬੁਰਿਆਰ। ਇਕ ਸੌ ਜੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਮਰੈਂ। ਆਇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਕੇਸਨਿ ਧਰੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਨਹਿਂ ਨਿਪਟਹਿਂ ਨਹਿਂ ਪਾਇਂ ਪਰਾਜੈ[6]। ਹਾਨ ਲਾਭ ਕੋ ਲਖਹਿਂ ਨ ਕਾਜੈ। ਸੁਨਹੁ ਗਿਰੀਸ਼ਹੁ! ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ। ਯੌਂ ਬਿਗਰਤਿ ਕਾਰਜ ਸਮੁਦਾਇ' ॥ ੧੯॥ਸੁਨਤਿ ਘਮੰਡਚੰਦ ਤਬਿ ਭਾਖਾ।'ਕੋ ਉਪਾਇ ਤੁਮ ਨੇ ਅਭਿਲਾਖਾ?

---

[1]ਇਕੱਠੇ। [2]ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਤੇ ਹੈ ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਪਿਆ ਜਾਣੋ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਲ ਕਈ ਵਾਰ ਪਰਖਿਆ ਹੈ। [4]ਐਤਕਾਂ ਜਾਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੀਹ ਆਖੀਏ ? [5]ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਾਡੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਕੇ। [6]ਨਾਂ ਤਾਂ ਨਿਬੜਦੇ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਨਾਂ ਹਾਰਦੇ ਹੀ ਹਨ। *ਪਾ:—ਛੀਨ ਹਜਾਰਾ।

ਬਿਨਾ ਲਰਨ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਕੋਊ। ਮਿਲੇ ਨ ਬਚਹੁ, ਛੀਨ ਲੇ ਸੋਊ ॥ ੨੦॥ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਬਨਹਿ ਨ ਜਾਨਾ।ਸੈਨਾ ਸੰਚਿ ਘਾਲਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਲਰਿਬੇ ਕਹੁ ਨ੍ਰਿਪ ਧਰਹਿ ਜਿ ਆਲਸ। ਰਾਜ ਕਰਨ ਕੀ ਧਰਹਿ ਨ ਲਾਲਸ* ॥ ੨੧ ॥ ਰਿਪੁ ਬਸ ਹੋਹਿ ਨ ਦੰਡ ਬਿਹੀਨਾ[1]। ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ ਦੰਡ ਅਧੀਨਾ[2]। ਬਿਨਾਂ ਦੰਡ ਤੇ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਹਿ। ਪ੍ਰਜਾ ਦੀਨ ਭੀ ਤ੍ਰਿਸਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਹਿ[3] ॥ ੨੨ ॥ ਜਗ ਮਹਿ ਊਚ ਕਿ ਨੀਚ ਸਮਾਜਾ। ਦੰਡ ਦੇਨਿ ਤੇ ਸਰੈ ਸੁ ਕਾਜਾ? । ਸੁਨਤਿ ਘਮੰਡਚੰਦ ਕੋ ਆਸ਼ੈ। ਭੂਪਚੰਦ ਪੁਨ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ॥ ੨੩ ॥ 'ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਮ ਨੀਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਉਚਿਤ ਨ ਮਿਟਹਿਂ ਮਾਨ ਕਰਿ ਹਾਰੀ[4]। ਮਰੇ ਜੁੱਧ ਮਹਿ ਬੀਰ ਘਨੇਰੇ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਤਿਨਹੁਂ ਮਰਨ ਡਰ ਹੇਰੇ[5] ॥ ੨੪ ॥ ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਨੀਕੀ। ਉੱਦਮ ਕਰਨ ਬਨਤਿ ਹੈ ਠੀਕੀ। ਚੋਰੇ ਸਿੰਘ ਅਬਹਿ ਗੁਰ ਤੀਰ। ਲਰਹੁ ਭਲੇ ਲੈ ਕਰਿ ਭਟ ਭੀਰ ॥ ੨੫ ॥ ਹਮਰੀ ਭੂਮ ਬਿਖੈ ਨਹਿਂ ਫਿਰੈ। ਜੇ ਨਹਿਂ ਮਿਟਤਿ ਉਚਿਤ ਹਮ ਲਰੈ[6]'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕਰੀ। ਓਰਕ[7] ਲਰਨ ਹੇਤ ਬੁਧਿ ਧਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਤਯਾਰ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਗੁਲਕਾਂ ਅਰ ਬਰੂਦ ਭਰਿ ਲੀਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਢਿਗ ਲਿਖੇ ਪਠਾਇ। 'ਅਬਿ ਲੌਂ ਟਰੇ ਰਹੇ ਗ਼ਮ ਖਾਏ[8] ॥ ੨੭ ॥ ਨਿਤ ਬਿਗਾਰ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਰੈਂ। ਲੂਟ ਕੂਟ ਕ੍ਰਿਖਿ ਮਾਨਵ ਮਾਰੈਂ। ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਟਰੋ ਹੇਰਿ ਹਮ ਹਾਰੇ। ਅਬਿ ਬਾਜਹਿੰਗੇ ਲੋਹ ਕਰਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਤ ਕੋ ਪਾਯ ਨ ਫੇਰੋ। ਬੈਠੇ ਰਹਹੁ ਹਰਖ ਜੁਤਿ ਡੇਰੋ'। ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਲਿਖਯੋ ਜਬਿ ਆਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੋ ਪਢਵਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ 'ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਇਕਠੇ ਪੁਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਸੈਨ ਸਕੇਲੀ ਧਨ ਬਹੁ ਦੈ ਕੈ। ਚਾਹਤਿ ਲਰਯੋ ਫੇਰ ਤੁਮ ਸੰਗ'। ਰਨ ਪ੍ਰਿਯ ਸੁਨਿਕੈ ਨ੍ਰਿਪਨਿ ਕੁਢੰਗ[9] ॥ ੩੦ ॥ ਲਿਖਵਾਯਹੁ ਉੱਤਰ ਤਤਕਾਲਾ। ਗਿਰ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਰਾਜ[10]

[1]ਦੰਡ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ। [2](ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ) ਦੰਡ ਨਾਲ ਅਧੀਨ ਰਹੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਦਾ ਹੈ। [3]ਦੀਨ ਪ੍ਰਜਾ ਭੀ ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। [4]ਹਾਰ ਮੰਨਕੇ ਟਲੇ ਰਹੀਏ, ਇਹ ਬੀ ਜੋਗ ਨਹੀਂ। [5]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਮਰਦੇ ਵੇਖੇ ਹਨ ਡਰਦੇ ਰਹੀਏ। (ਅ)ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ(ਅਪਣੀ)ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਤੱਕਕੇ (ਜੋ ਹਟੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ)। [6]ਟਲਨ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਫਿਰ ਲੜਨਾ ਯੋਗ ਹੈ। [7]ਅੰਤ ਨੂੰ। [8]ਭਾਵ ਸਹਾਰਾ ਕਰਕੇ ਟਲੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। [9]ਰਣ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਖੋਟ ਸੁਣਕੇ। [10]ਪਹਾੜ ਦੇ ਵਡੇ ਹੰਕਾਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲ। *ਪਾ:-ਕਰਹਿ ਜੁ ਆਲਸ।

ਬਿਸਾਲਾ। 'ਕਰਹਿਂ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤ ਜਬਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਕੋ ਅਰ ਪਰਹਿ ਤ ਸਿੰਘ ਲਰੈ ਹੈਂ ॥੩੧॥ ਵਿਰਤਿ ਦੂਨ ਮਹਿਂ ਦੇਖ ਨ ਸਕੋ। ਨਾਹਕ ਜੰਗ ਕਰਨ ਕੋ ਤਕੋ। ਤੌ ਇਤ ਕਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰੈਂ[1]। ਬੈਠਿ ਰਹੈਂ, ਨਹਿਂ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੈਂ[2]*॥੩੨॥ ਲਰਿਬੋ ਚਹੌ[3], ਖਾਲਸਾ ਲਰੈ।ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਥਿਰੈ। ਚਢਹੁ ਜਿ ਤੁਮ ਇਹਠਾਂ ਨਹਿ ਦੇਰ। ਦੇਖਹੁ ਪੁਨ ਕਰਿਕੈ ਭਟ ਭੇਰ' ॥ ੩੩ ॥ ਲਿਖਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ। ਪਠਿਵਾਯਹੁ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਗਿਰਰਾਇ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਨਿ ਕੀਨਸਿ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਅਬਿ ਹੁਇ ਠਾਠ[4] ਟਰੈ ਨਹਿਂ ਟਾਰੀ ॥੩੪॥ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੇ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤਤਛਿਨ ਡਾਰੇ।ਮੁਜਰਾ[5] ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਲਯੋ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਗਿਨਤੀ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਚਢਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਆਏ। ਆਯੁਧ ਗਹੇ ਭਟਨਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਤੋਮਰ, ਤੀਰ, ਤੁਪਕ, ਤਰਵਾਰ। ਸਿਪਰ, ਕਮਾਨ, ਜਮਧਰਾ ਧਾਰ[6] ॥ ੩੬ ॥ ਚਲਿ ਥੋਰੇ[7] ਹੀ ਕੀਨਸ ਡੇਰੇ। ਸਕਲ ਸੰਭਾਰੇ ਜਿਸ ਜਿਸ ਕੇਰੇ। ਸੁਧ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਤਤਛਿਨ ਆਈ। 'ਗਿਰਪਤਿ ਚਢਿ ਆਏ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਲਖਹੁ ਆਪਨੇ ਤੀਰ। ਗਹੇ ਤੁਪਕ, ਤੋਮਰ, ਧਨੁ, ਤੀਰ'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।ਗੁਲਕਾ ਅਰੁ ਬਰੂਦ† ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਲੇ ਲੇ ਸਿੰਘ ਧਰੈਂ ਉਤਸਾਹੂ। ਕਹੈਂ 'ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ ਰਿਪੁ ਰਣ [illegible]ਾਂਹੂ'। ਹੁਕਮ ਦੀਨ 'ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਦਿਹੁ ਬਜਾਇ ਦਲ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿ ਤ੍ਯਾਰਾ'॥੩੯॥ ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਗਰ ਧਰਿ ਅਸੀ[8]। ਸਿਪਰ ਸਮੇਤ‡ ਤੁਰਤ ਕਟ ਕਸੀ। ਲਰਨ ਜਿਨਹੁੰ ਕੋ ਨਿਤ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਭੁਏ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਸਭਿ ਸਾਰੇ ॥੪੦॥ ਆਪ ਚਢੇ ਤਬਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਮੱਤ ਗਜਨਿ ਪਰ ਜਿਮ ਕ੍ਰੁਪ ਸਿੰਘ[9]। ਜਰਾਸੰਧ ਪਰ ਗੋਬਿੰਦ[10] ਜੈਸੇ। ਜਾਦਵ ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਤੈਸੇ[11]॥੪੧॥ਸਿੰਘਨ ਭਨਯੋ'ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਚਲੋ ਅੱਗੁ ਹੀ ਰਣ ਕੋ ਕੀਜੈ।ਇਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚੈਂ ਰਿਪੁ ਸਮੁਦਾਈ।ਵਧਿ ਆਗੇ ਹੀ ਲੇਹਿਂ

[1]ਤਾਂ ਏਥੇ ਕੇਹੜੇ ਅਸੀਂ (ਤੁਹਾਥੋਂ, ਡਰਦੇ ਹਾਂ। [2]ਕਿ (ਅੰਦਰ) ਬੈਠੇ ਰਹੀਏ, ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲੀਏ। [3]ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਲੜਨਾ ਚਾਹੋ। [4]ਜੰਗ ਦਾ ਠਾਠ। [5]ਸਲਾਮੀ ਲਈ ਭਾਵ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ। [6]ਜਮਧਰਾਂ ਧਾਰਕੇ। [7]ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਜਾਕੇ। [8]ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਗੱਲ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਭਾਵ ਗਾਤ੍ਰੇ ਪਾਈ। [9]ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਰ (ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ)। [10]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। [11]ਜਿਵੇਂ ਜਾਦਵ (ਸਨ) ਤਿਵੇਂ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਹੈ। *ਇਥੇ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੰਘ ਆਪੂੰ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕੋਈ ਅੜੇ ਤਾਂ ਲੜਦੇ ਹਨ, ਐਵੇਂ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੰਗ ਨੂੰ ਓਹ ਨਾਹਕ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। †ਪਾ:-ਦਾਰੂ। ‡ਪਾ:-ਸਮੇਟ।

ਲਰਾਈ' ॥੪੨॥ ਦੂਰ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੋ ਤਜਿ ਗਏ।ਰਾਜਨਿ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਭਏ।ਹਿਤ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਹੋਹਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੇ।ਹਰਖ ਸਮੇਤ ਸੁਚੇਤ ਉਦਾਰੇ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਰਾਜਨ ਕੋ ਰਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੫॥

੩੬. [ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੰਗ । ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਹਟਾਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਉਮਡੇ ਦਲ ਦਿਸ਼ ਦੁਹਨਿ ਤੇ ਕਰੀ ਤੁਫੰਗੈਂ ਤਯਾਰ। ਦਸਤਰਵਾਂ ਕਰ ਤਜਿ ਦਈ ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਤਬਿ ਮਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਹਿਤ ਹੇਰਨਿ ਕੋ ਜੰਗ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹੈ ਇਕ ਪਾਸਾ। ਊਚੇ ਥਲ ਪਰ ਹੈ ਥਿਤ ਰਹੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਦਲ ਕੋ ਲਹੇ[1] ॥ ੨ ॥ ਸਿੰਘ ਆਠ ਸੈ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨੇ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਗਿਰਪਤਿ ਭਟ ਆਨੇ। ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ ਕੀ ਥਿਰ ਮਾਲਾ[2]। ਛੁਟਿ ਇਕਬਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਜ੍ਵਾਲਾ ॥੩॥ ਘਟਾ ਚਮੂੰ ਮਹਿਂ ਤੜਿਤਾ ਜਾਗੀ। ਕਰਕਾ ਬਰਖਤਿ ਗੁਲਕਾਂ ਲਾਗੀ।ਹਯ ਕੋ ਫੇਰਿ ਤੁਫੰਗ ਚਲਾਵੈਂ। ਵਧੇ ਅੱਗ੍ਰ ਕੋ ਮਾਰ ਗਿਰਾਵੈਂ ॥ ੪ ॥ ਦੇਖਿ ਪਰਸਪਰ ਭਨਹਿਂ ਪਹਾਰੀ। 'ਇਹ ਬਿੰਦਸਾ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ'। ਹਯ ਧਵਾਇ ਪੁਨ ਹਤੈਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ। ਨਿਜ ਬਚਾਇ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਪਯਾਨੇ ॥ ੫ ॥ ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਖਾਲਸਾ ਰਿਦੇ। ਓਰੜ ਪਰੇ[3] ਅੱਗ੍ਰ ਕੋ ਤਦੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਨਿਜ ਅੰਗ ਬਚਾਏ। ਰਣ ਕੇ ਸਨ-ਮੁਖ ਸਕੈ ਨ ਆਏ॥ ੬ ॥ ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ ਧਾਯੋ। ਦੇਵ ਸ਼ਰਣ ਕੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯੋ। ਬਹੁਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਰਣ ਘਾਲਾ। ਛੂਟਤਿ ਗੁਲਕਾਂ ਨਾਦ ਕਰਾਲਾ॥੭॥ ਸਭਿ ਸਿਪਾਹ ਕੋ ਆਗੈ ਧਰਿਓ। ਆਪ ਭਿ ਲਰਨ ਹੇਤ ਮਨ ਕਰਿਓ। ਹੋਤਿ ਤੜਾਭੜ ਸ਼ਬਦ ਤੁਫੰਗਨਿ। ਗਿਰਹਿਂ ਸੂਰ ਲਾਗੀ ਜਿਨ ਅੰਗਨਿ ॥ ੮ ॥ ਰੁਧਰ ਨਿਕਸਿ ਛਿਤ ਰਕਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਗੇ ਕਰਾਹਨਿ ਘਾਇਲ ਜਾਲਾ[4]। ਪੁਨ ਚੰਬੇਲ ਆਨਿ ਕਰਿ ਲਰੇ। ਆਯੁਧ ਅਨਕ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਕਰੇ ॥ ੯ ॥ ਕੁੱਲੂ ਕੈਂਠਲ ਕੈ ਜਸੁਵਾਰੀ। ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚਯੋ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਇਤ ਤੇ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਅਗਾਰੇ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਗਨ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਭੇਜਯੋ ਨਰ ਗੋਸਾਈਂ। ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਦਯੋ ਸੁਨਾਈ। 'ਵਧਹੁ ਨ ਆਗੇ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਲਰੋ। ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ ਛੋਰਨ ਕਰੋ' ॥੧੧॥ ਸੁਨਯੋ ਹੁਕਮ ਕੋ ਟਿਕਿ ਟਿਕਿ ਲਰੇ। ਆਗੇ ਨਹੀਂ ਬਧੇ ਭਟ ਭਿਰੇ। ਮਿਲਿ ਪਹਾਰੀਯਨਿ ਘਾਲਯੋ ਹੇਲਾ।ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਰੌਰਹਿਂ ਮੇਲਾ ॥੧੨॥ ਦੁੰਦਭਿ ਢੋਲ ਪਟਹਿ ਬਹੁ ਬਾਜੇ। ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਸੁਨਤਿ ਭਟ ਗਾਜੇ।

[1]ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [2]ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਕਤਾਰ। [3]ਟੁੱਟਕੇ ਪਏ। [4]ਸਾਰੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਨਟ ਜਿਮ ਉਛਲੇ ਛਾਲ ਛਲੰਗੀ[1]। ਗਹਿ ਕੈ ਸਿਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਨੰਗੀ ॥੧੩॥ ਓਰੜ ਪੜੇ ਬੀਰ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਸਿੰਘਨਿ ਲਗ ਪਹੁੰਚੇ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਸੇਲੇ ਬਰਛੇ ਆਨਿ ਚਲਾਇ। ਸਿੰਘਨਿ ਸਨਮੁਖ ਘਾਵ ਸੁ ਖਾਇ॥੧੪॥ਥਾਵ ਨ ਤਜੀ ਅਰੇ ਰਣ ਰਹੇ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਰਿਪੁ ਗਨ ਦਹੇ। ਘਾਲੀ ਹੇਲ ਝਾਲ* ਭਟ ਖਰੇ[2]। ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਭਰੇ ॥੧੫॥ ਖੜਗ ਮਯਾਨ ਤੇ ਖੈਂਚਿ ਨਿਕਾਰੇ। ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ ਕਰਿ ਹਤੇ ਜੁਝਾਰੇ। ਜਬਿ ਦਸ ਬੀਸ ਅੱਗ੍ਰ ਕੇ ਮਾਰੇ। ਹਟੇ ਕੁਛਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਡਰ ਧਾਰੇ ॥੧੬॥ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਆਗੇ। ਮੁਹਰਾ ਛੋਡਿ ਪਹਾਰੀ ਭਾਗੇ[3]। ਪਰੇ ਗੈਲ ਮਹਿਂ[4] ਟਲੇ ਨ ਟਾਲੇ। ਖੜਕਯੋ ਖੜਗ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲੇ॥ ੧੭ ॥ ਛੰਦ† ॥ ਜਬੈ ਜੁੱਧ ਜਾਗਾ। ਕਟੇ ਸੀਸ ਬਾਗਾ[5]। ਬਢੇ ਖੱਗ ਧਾਰਾ[6]। ਜਥਾ ਕਾਠ ਆਰਾ[7] ॥ ੧੮ ॥ ਗਿਰੇ ਜੁੱਧ ਸੂਰਾ। ਨ੍ਰਿਪੇ ਨੰਦ ਕੂਰਾ[8]। ਗੁਰੂ ਦੇਖਿ ਦੂਰੇ। ਭਯੋ ਜੰਗ ਭੂਰੇ ॥੧੯॥ ਕੜਾਕਾੜ ਮਾਚੀ। ਜ਼ਿਮੀਂ ਸ਼੍ਰੋਣ ਰਾਚੀ। ਭਜੇ ਡੋਂਗਰਾਨੇ[9]। ਤਜਯੋ ਖੇਤ ਬਾਨੇ॥੨੦॥ਜਬੈ ਸਿੰਘ ਧਾਇ। ਪਹਾਰੀ ਪਲਾਇ। ਤਜਯੋ ਨਾਂਹਿ ਗੈਲੇ। ਡਰੇ ਨਾਥ ਸੈਲੇ[10] ॥੨੧॥ ਨ ਆਗਯਾ ਗੁਸਾਈ[11]।–ਅਗਾਰੇ ਸਿਧਾਈ[12]–। ਸੁ ਬਾਤੇ ਬਿਸਾਰੀ[13]। ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਕਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰ ਹੈ‡ ਬਿਚਾਰੇ[14]। –ਮਹਾਂ ਏ ਹੰਕਾਰੇ। ਬਡੀ ਜੀਤ ਪਾਇ। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਧਾਇ–॥ ੨੩ ॥ ਉਠੇ ਆਪ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਚੜ੍ਹੇ ਤੇਜ ਗਾਮੀ[15]। ਹਯੰ ਰੰਗ ਨੀਲਾ[16]।ਸ਼ਿੰਗਾਰਯੋ ਛਬੀਲਾ ॥੨੪॥ ਪਰੇ ਪੰਥ ਪਾਛੇ[17]। ਬਡੀ ਚਾਲ ਗਾਛੇ[18]। ਸੁ ਤਯਾਰੀ ਲਰਾਈ।ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਧਾਈ ॥੨੫॥ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੰਘ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭੇ ਕਿਤਿਕ ਗਏ ਗੁਰੂ ਰਣ

---

[1]ਛੈਲ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸੂਰਮੇ ਨਟ ਵਾਂਙੂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਕੇ ਉਛਲੇ। [2]ਜੋ ਹੱਲਾ (ਪਹਾੜੀਆਂ) ਕੀਤਾ ਸੋ (ਸਿੰਘ) ਸੂਰਮੇ ਝੱਲ ਖੜੋਤੇ। [3]ਪਹਾੜੀਏ ਨੱਸ ਪਏ। [4](ਸਿੱਖ) ਪਿੱਛੇ ਪਏ। [5]ਸਿਰ ਤੇ ਵਾਗਾਂ (ਵਾਲੇ ਹੱਥ)। (ਅ) ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਸਮੇਤ ਸਿਰ ਕੱਟੇ। [6]ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲ ਵੱਢੇ। [7]ਜਿਵੇਂ ਆਰਾ ਕਾਠ ਨੂੰ (ਚੀਰਦਾ) ਹੈ। [8]ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਝੂਠੇ ਪੈ ਗਏ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਰਾਜਸੁਤ ਕੂਰਾ। (ਅ) ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਝੂਠਾ ਪੈ ਗਿਆ। [9]ਪਹਾੜੀਏ। [10]ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਡਰੇ। [11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ (ਇਹ) ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। [12]ਕਿ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਜਾਓ। [13](ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ) ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਵਿਸਾਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। [14]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ। [15]ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲੇ......। [16]ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਉਤੇ। [17]ਪਿੱਛੇ ਟੁਰ ਪਏ ਭਾਵ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਏ। [18]ਤ੍ਰਿਖੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਟੁਰੇ।

*ਪਾ:–ਚਾਲ।

†ਇਥੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਛਪੇ ਛੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਚਾਲ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ਦੀ ਹੈ।

‡ਪਾ:–ਸੋ।

ਛੋਰਿ। ਪਾਛੈ ਕਰਤਿ ਨ ਡੀਠ ਭੀ[੧] ਜਾਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਓਰ॥੨੬॥ਚੌਪਈ॥ ਗੁਰੂ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਇ। ਨਹਿਂ ਮਾਰਨ ਕੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਇ। ਕੇਤਿਕ ਲਰਤਿ ਪਾਛ ਕੋ ਹਟਕੇ*। ਰਣ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਇਤ ਉਤ ਸਟਕੇ ॥੨੭॥ ਤਬਿ ਪਹਾਰੀਅਨਿ ਇਨ ਗਤਿ ਜਾਨਿ। ਹਟਿ ਘਾਲ੍ਯੋ ਹੇਲਾ ਘਮਸਾਨ[੨]। ਪਰੀ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਭਾਜ[੩]। ਪੀਛੇ ਭਜੇ ਤ੍ਯਾਗ ਸਭਿ ਲਾਜ ॥੨੮॥ ਘਨੀ ਪਰੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਮਾਰ।ਕੇਤਿਕ ਊਚੇ ਕੀਨਿ ਪੁਕਾਰ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਪੰਥ ਆਪ ਕੋ ਅਹੈ। ਕਟੀਆ ਹੋਤਿ ਪਰਾਜੈ ਲਹੈ ॥੨੯॥ ਕਿਉਂ ਨ ਸੰਭਾਰਤਿ ਹਟਿ ਪਿਛਵਾਈ? ਕੌਨ ਖਤਾ ਇਨ ਕੇ ਗਰ ਪਾਈ। ਜੇਕਰਿ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ਅਵਗੁਨਿਧਾਰੇ।ਤਊ ਆਪਕੇ ਜਗਤ ਉਚਾਰੈ[੪]' ॥ ੩੦ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬੋਲਤਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਕੋ ਹਯਨਿ ਧਵਾਇ। ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਸੁ ਆਇ ਘਨੇਰੀ। ਹਿਤ ਹੇਰਨਿ ਗੁਰ ਗ੍ਰੀਵ ਨ ਫੇਰੀ ॥੩੧॥ ਕਹੈਂ ਬਹੁਤ 'ਪ੍ਰਭੁ ਛਿਨ ਭਰ ਥਿਰੋ। ਲਰਤਿ ਪੰਥ ਅਵਲੋਕਨਿ ਕਰੋ'। ਕਹਿ ਜਬਿ ਰਹੇ, ਖਰੇ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਮਿਲਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਇ ॥ ੩੨ ॥ ਤੁਰਤ ਤੁਰੰਗ ਉਤਰ੍ਯੋ ਅਗਵਾਈ। ਐਂਚਿ ਲਕੀਰ ਦਈ ਸਹਿਸਾਈ। ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਨੀਲਜ੍ਯ! ਥਿਰੋ ਇਥਾਇ[੫]।ਗੁਰ ਕੀ ਆਨ ਅੱਗ੍ਰ ਨਹਿਂ ਜਾਇ' ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਲ ਬਿਦਾਰ[੬]† ਥਮ ਗਯੋ। ਪਾਇ ਅੱਗ੍ਰ ਨਹਿਂ ਪਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਤਬਿ ਗੁਰ ਮਾਰ੍ਯੋ ਏਂਡਨਿ ਜੋਰ।ਲੰਘ੍ਯੋ‡ਲਕੀਰ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਘੋਰ॥੩੪॥ ਛਰੀ ਹਾਥ ਮੈਂ ਪਤਰੀ[੭] ਹੁਤੀ। ਦ੍ਵੈ ਚਾਰਿਕ ਕਰਿ ਬਲ ਤੇ ਹਤੀ। ਖਾਇ ਮਾਰ ਨਹਿਂ ਚਰਨ ਉਠਾਵਾ। ਫੁਰਕਤਿ ਇਤ ਉਤ ਅੱਗ੍ਰ ਨ ਜਾਵਾ ॥੩੫॥ ਜਨੌਂ ਨਹਰੀ ਕੰਟਕ[੮] ਮੁਖ ਦੀਨੀ। ਰੁਕ੍ਯੋ ਤਿਸੀ ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ। ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਯ ਏਵ ਬਿਲੋਕਾ।ਦੇ ਕਰਿ ਆਨ ਚਲਨਿ ਤੇ ਰੋਕਾ॥੩੬॥ ਤਰੇ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਤਤਕਾਲੇ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਭਾਖ੍ਯੋ ਅਸੁ ਨਾਲੇ[੯]। 'ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਤੇਰੋ ਹਮ ਜਾਨ੍ਯੋਂ। ਜਿਸਤੇ ਥਿਰ੍ਯੋ ਬਾਕ ਸਿਖ ਮਾਨ੍ਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਹੁਤੋ ਮਸੰਦ ਲੇਤਿ ਬਹੁ ਧਨ ਕੋ। ਰਹ੍ਯੋ ਅਚਤਿ§ ਭੋਜਨ ਤਬਿ

[੧]ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਤੱਕਦੇ ਬੀ ਨਹੀਂ। [੨]ਮੁੜਕੇ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਘਮਸਾਨ ਮਚਾ ਦਿਤਾ। [੩]ਹਾਰ। [੪]ਜਗਤ ਆਪਦੇ ਹੀ (ਸਿੰਘ) ਕਹੇਗਾ। [੫]ਹੇ ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ! ਏਥੇ ਠਹਿਰ ਜਾਹ। [੬]ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਦਾ। [੭]ਪਤਲੀ ਛੜੀ। [੮]ਮਾਨੋਂ ਕੰਡਿਆਲਾ ਕੜਿਆਲਾ। [੯]ਘੋੜੇ ਨੂੰ। *ਪਾ:—ਸਟਕੇ। †ਪਾ:—ਦਲ ਬਿਡਾਰ। ‡ਪਾ:—ਲਖ੍ਯੋ। ਭਾਵ ਲੰਘਣ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। §ਪਾ:—ਅਚਿਤ।

ਇਨਕੋ। ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰਕਾਰ।ਖਾਵਤਿ ਰਹਯੋ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ'॥ ੩੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜਥਾ ਅਲਾਯੋ।ਸਿਰ ਹਿਲਾਇ ਘੋਰਾ ਫੁਰਕਾਯੋ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਨ।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਊਚ ਬਖਾਨ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ॥ 'ਖਾਲਸ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਖਾਲਸਾ[1] ਥਿਰਹੁ ਖਾਲਸਾ ਜੁੱਧ[2]। ਹਤਉ ਰਿਪੁਨਿ ਦਲ ਕੋ ਦਲਹੁ ਪਕਰਹੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕ੍ਰੁੱਧ'॥ ੪੦ ॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗਰਕੇ ਵਰ ਸਮ ਬੈਨ।ਹਟਯੋ ਖਾਲਸਾ ਰਿਸੇ ਕਰਿ ਨੈਨ।ਧਰਿ ਜ੍ਵਾਲਾ-ਬਮਣੀ ਅਰਿ ਦਮਣੀ[3]। ਛੋਰੀ ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਰਿਪੁ ਸ਼ਮਣੀ[4] ॥ ੪੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰੇ। ਸਪਤ ਬਾਨ ਐਂਚਨ ਕਰਿ ਮਾਰੇ। ਪਰੀ ਗਗਨ ਮਹਿਂ ਗਰਵ[5] ਗੁੰਜਾਰ।ਬਿਸਮਾਨੇ ਰਿਪੁ ਸੁਨਿ ਧੁੰਕਾਰ ॥੪੨॥ ਇਕ ਹੀ ਬਾਰ ਹਟੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ। ਮ੍ਰਿਗ ਬਿਲੋਕਿ ਜਿਉਂ ਭੂਖਾ ਸਿੰਘ[6]। ਅੱਗ੍ਰ ਜੁ ਮਾਰਤਿ ਆਵਤਿ ਧਾਏ। ਕਿਤਿਕ ਹਤੇ ਕੋ ਮਾਰਿ ਹਟਾਏ ॥ ੪੩ ॥ ਤੋਮਰ, ਸੇਲੇ, ਸਾਂਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਸਿਪਰ ਅੱਗ੍ਰ ਕਰਿ ਕਿਸ ਖਗ ਮਾਰੇ[7]। ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਗਨ ਦਉਰੇ। ਪਰੇ ਹੇਲ ਕਰਿ,ਭੇ ਰਿਪੁ ਬੌਰੇ ॥ ੪੪ ॥ ਮਚੀ ਮਾਰ ਦੀਰਘ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਮਰਿ ਮਰਿ ਪਰਤੇ ਪਾਇ ਪਸਾਰੀ। ਜਨੁ ਮਲੰਗ ਭੰਗਹਿ ਕੋ ਖਾਇ।ਲਿਟਹਿਂ ਪਰੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਮੁਦਾਇ॥੪੫॥ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ ਮਰਿ ਖੇਤ ਮਝਾਰ। ਲੋਥਨਿ ਸੋਂ ਪੂਰਨ ਥਲ ਸਾਰ।ਸਰਬ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਓਜ ਲਗਾਏ। ਪਰੀ ਭਾਜ ਕਿਮ ਪਗ ਨ ਜਮਾਏ ॥ ੪੬ ॥ ਫੇਰਿ ਤੁਰੰਗ ਸਿਪਾਹ ਹਟਾਵੈਂ।ਮ੍ਰਿਗ ਸਮ ਭਾਜੇ ਕਿਮ ਅਟਕਾਵੈਂ। ਬਜੀ ਬੰਬ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰੇ। ਭਾਜੇ ਸ਼ਤ੍ਰ ਕੇਤਿਕ ਮਾਰੇ॥੪੭॥ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਹੁਇਪਰੇਹਜ਼ਾਰ।ਗ੍ਰਿੱਧਬ੍ਰਿੰਦਉਡਿ ਗਗਨ ਮੰਝਾਰ। ਕਹਿਂ ਲਗ ਬਰਨੌਂ ਜੁੱਧ ਬਿਸਾਲ। ਭਈ ਬਿਜੈ ਸਿੰਘਨਿ ਤਿਸਕਾਲ॥੪੮॥ਸਗਰੀ ਸੁਖ ਹੋਈ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ।ਘਾਇਲਮ੍ਰਿਤਕਤ ਜਸੋਕੋ ਨਾਂਹੀ।ਰਵੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਚਲਿਆਏ।ਹਟੇ ਪਹਾਰੀ ਗੇ ਨਿਜ ਥਾਂਏ।।੪੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸੰਗ੍ਰਾਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੩੬ ॥

੩੭. ['ਖਾਲਸਾ' ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ। ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਗਏ ਪਹਾਰੀ ਤੂਰਤੇ ਚਲਨੈ ਨਹੀਂ ਬਸਿ ਕੋਇ। ਸੁਭਟ ਮਰਾਇ ਸੈਂਕਰੇ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਪਜਸ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ

---

[1]ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹੈ। [2]ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਟਿਕ (ਕੇ ਲੜੋ)। [3]ਦੁਸ਼ਮਨ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ। [4]ਰਿਪੂ ਨੂੰ ਸ਼ਮਨ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ। [5]ਭਾਰੀ। [6]ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਜਿਵੇਂ ਭੁੱਖਾ ਸ਼ੇਰ। [7]ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ।

ਇਕ ਥਲ ਹੁਇ ਮਸਲਤ ਕੀਨੀ। 'ਭਲੀ ਲਰਾਈ ਕਨੋਂਹੁੰ ਨ ਚੀਨੀ[1]'।
ਭੀਮਚੰਦ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਮੈਂ ਪੂਰਬ ਹੀ ਗਿਨਤੀ ਧਾਰੀ ॥ ੨ ॥
ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਜੰਗ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਿਨ ਤੇ ਜੈ ਕਨੋਂਹੁੰ ਨ[2] ਕੋ ਪਾਵੈ।
ਗੁਰ ਚਲਿ ਗਏ ਭਾਗ ਕਿਛ ਪਰੀ[3]। ਠਹਿਰੇ ਬਹੁਰ ਬਾਹਨੀ ਮੁਰੀ ॥ ੩ ॥
ਪਰੀ ਮਾਰ ਐਸੀ ਕਿਛ ਆਇ। ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਭਈ ਕਿਸ ਥਾਂਇ। ਦਸ
ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਗ ਹੁਤੀ ਸਿਪਾਹ। ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਹਟੀ ਕਿਮ ਨਾਂਹਿ[4] ॥ ੪ ॥
ਅਬਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਸੈਨ ਚਢਾਵਹੁ। ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਤੂਰਨ ਅਨਵਾਵਹੁ।
ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕੋ ਸਚਿਵ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਗੈਲ[5] ਆਪਨੇ ਲੈ ਕਰਿ ਆਵੈਂ[7] ॥
੫॥ ਮਾਨੀ ਭੂਪ ਚੰਦ ਹੈਡੂਰੀ। ਭਨੀ ਘਮੰਡ ਚੰਦ ਭੀ 'ਰੂਰੀ[6]'। ਤਤਛਿਨ
ਦਿੱਲੀ ਸਚਿਵ ਪਠਾਏ। ਮਿਲੇ ਸੁ ਅਵਰੰਗ ਕੇ ਉਮਰਾਏ ॥ ੬ ॥ ਸਕਲ
ਜ਼ਿਕਰ ਤਿਨ ਖੋਲਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਦਰਬ ਇਤਿਕ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਪਠਾਯੋ।
ਪੁਨ ਕਦੀਮ ਹੈਂ ਪ੍ਰਜਾ ਤੁਮਾਰੀ। ਬਨਹੁ ਆਪ ਸਭਿ ਕੀ ਰਖਵਾਰੀ ॥ ੭ ॥
ਗੁਰ ਤੇ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਵਹੁ।ਪੁਨ ਧਨ ਪਠੈਂ ਅਧਿਕ ਇਤ[7] ਆਵਹੁ*'।
ਇਮ ਗਿਰਪਤਿ ਬਹੁ ਸਚਿਵ ਪਠਾਏ। ਇਤ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰ
ਆਏ। ੮ ॥ ਕਰਨੋ ਕਰਾਹ ਬਹੁ ਵਜੀ ਵਧਾਈ। ਆਏ ਜੀਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮੁ-
ਦਾਈ। ਦਾਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰੰਕਨਿ ਕੋ ਦੀਨੋ। ਸੁਜਸ ਪਸਾਰਨ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ
ਕੀਨੋ ॥ ੯ ॥ ਮੰਗਲ ਕਰੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਗੁਰੂ ਦਾਤਾਰਾ।
ਬਜਹਿਂ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਰਬਾਬ ਘਨੇਰੇ। ਗਾਵੈਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਖਦ ਗੁਰ ਕੇਰੇ ॥ ੧੦ ॥
ਘਾਇਲ ਸਾਲ ਪੱਤ੍ਰ ਕੋ ਲਾਏ। ਮਿਲੇ ਘਾਉ ਉਠਿ ਤੁਰਤ ਨਹਾਏ। ਕੇਤਿਕ
ਦਿਨ ਇਸ ਰੀਤ ਬਿਤੀਤੇ। ਆਇਂ ਜਾਇਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰੀਤੇ ॥ ੧੧ ॥

†ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਲਗਾਏ।ਬੈਠੇ ਸਿੰਘ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਏ।ਬੀਰ
ਸਿੰਘ ਜਸਪਾਲੀ ਆਯੋ। ਮਿਲਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੧੨॥ ਮਦਨ
ਸਿੰਘ ਰਜਪੂਤ ਦਰਸ ਕਰਿ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਥਿਰ। ਇਨ
ਤੇ ਆਦਿਕ ਅਪਨ ਬਿਗਾਨੇ[8]। ਬੈਠੇ ਸਕਲ ਸੁਨਹਿਂ ਬਚ ਕਾਨੇ ॥ ੧੩ ॥

---

[1]ਲੜਾਈ ਕਰਨੀ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਭਲੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਗਈ। (ਅ) (ਅਸਾਂ ਜੰਗ ਕਰਕੇ (ਆਪਣਾ) ਭੁਲਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ। [2]ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਨਹੀਂ। [3]ਭਾਜੜ ਕੁਛ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪਈ ਸੀ। [4](ਸਿੰਘਾਂ ਉਤੇ) ਮੋੜ ਰ ਪਰ ਮੁੜੀ ਨਹੀਂ। [5]ਨਾਲ। [6]ਹਣੀ (ਸਲਾਹ ਹੈ)। [7]ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ। [8]ਆਪਣੇ ਤੇ ਓਪਰੇ। *ਪਾ:-ਪਾਵਹੁ। †ਇਥੋਂ ਮੈ ਸਾਖੀ ਦੀ ੬੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ।

ਸ਼ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਐਸਾ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਚਿਤ ਸੈਸੈ ਬਹੁ ਮੇਰੇ। ਉੱਤਰ ਕਹੋ ਆਪ ਇਸ ਬੇਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈਂ ਘਨੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਗ ਮਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਸੁ ਬਨੇ। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਹੋਯਸਿ ਥੋਰਾ। ਪੱਧਤਿ ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਕੋ ਟੋਰਾ[1] ॥੧੫॥ ਸਕਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਹਤਿ ਕਰਿ ਕੈਸੇ। ਰਾਜ ਪਾਇ ਕਿਮ ? ਕਹੀਯਹਿ ਤੈਸੇ। ਵਧਹਿ ਤੇਜ ਕਿਮ ਲੈ ਹੈ ਧਰਨੀ ? ਠਹਿਰਹਿ ਰਾਜ ਕੌਨ ਕਰਿ ਕਰਨੀ ?॥੧੬॥ ਬਹੁ-ਤਨਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਅਲਪ ਕਰੈਂ ਕਿਮ[2] ? ਬਨਹਿ ਅੰਲਪ ਕੀ ਬਹੁਤਨਿ ਤੇ ਤਿਮ[3]।ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨਿ ਬਡੋ ਸਮਾਜੂ।ਲਭਿ ਰਿਪੁ ਪਰ ਕਿਮ ਠਹਿਰਹਿ ਰਾਜੂ ॥੧੭॥ ਕਹੀਯਹਿ ਪੰਥ ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ! ਤੇਰਾ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਜਾਨਹਿਂ ਇਸ ਬੇਰਾ'। ਵਰਤਹਿ ਵਰਤਾਰਾ[4] ਜਗ ਜਥਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਕਹਿ ਤਥਾ:- ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤੈ[4] ਜਗਤ ਸੁਨੋ ਸਿੱਖ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੈਸੀ ਭਾਵਸੀ ਤੈਸੀ ਚਲਸੀ ਵਾਇ ॥ ੧੯ ॥ *ਖਾਇਗੋ ਖਰਚ ਲੇਇਗੋ ਲਾਲ[5]। ਸਰਕੈ ਗੌ[6] ਜੁੱਧ ਮਾਂਹਿ, ਕਰੈਗੋ ਨਿਹਾਲ॥੨੦॥ *ਖਾਰੀ ਲਗ ਲਛਮੀ ਸਿਮਟੀ ਸਗਰੀ ਆਨੈ ਸਾਰ[7]। *ਖੜੇ ਲੜੇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਖੱਲਕ ਕਰੈਗੋ ਪਾਰ[8] ॥ ੨੧ ॥ *ਖ਼ਾਨ ਖਾਇ ਲਸ਼ਕਰ ਪਰੇ ਕਰੈ ਸਾਰ ਕਾ ਮੇਲ[9]। ਤਬੈ ਖਾਲਸਾ ਜਗੈਗੋ ਜਾਨਹੁ ਭਾਰਥ ਪੇਲ[10] ॥ ੨੨ ॥ ਖੰਜੋਗੀ ਲੰਭੋਗ ਮਹਿਂ ਸਾਰ ਸੰਗ੍ਰਹਣੇ ਮਾਂਝ[11]। ਸੁੰਨ ਧਯਾਨ ਗੁਣ ਗਯਾਨ

---

[1]ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਲੱਭਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [2]ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰ ਥੋੜੇ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੇ ? [3]ਤਿਵੇਂ (ਕੀਕੂੰ) ਬਣੇਗੀ ਥੋੜਿਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਬਹੁਤਿਆਂ ਉਤੇ, ਭਾਵ ਬਹੁਤਿਆਂ ਉਤੇ ਥੋੜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ (ਜੇ ਹੋ ਵੀ ਜਾਏ ਤਾਂ)ਰਹੇਗਾ ਕੀਕੂੰ ? [4]ਜੋ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤੇਗਾ। [5](ਖਾ=)ਖਾਵੇਗਾ,ਖਰਚੇਗਾ,(ਲ=) ਲਾਲਰਤਨ ਲਵੇਗਾ। [6](ਸ=)ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ. [7]ਖਾਰੀ ਤੋਂ 'ਖਾ',ਲਗ ਤੋਂ 'ਲ',ਸਾਰ ਤੋਂ 'ਸਾ'।ਸਮੁੰਦਰ ਤਕ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਲਛਮੀ ਸਾਰੀ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆਵੇਗਾ। (ਅ) ਸਾਰ=ਲੋਹਾ ਬਜਾਕੇ। [8]ਖੜੇ ਤੋਂ 'ਖ',ਲੜੇ ਤੋਂ 'ਲ'ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ 'ਸਾ'।ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਡਟਕੇ ਲੜੇਗਾ,ਖਲਕਤਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰੇਗਾ। [9](ਖਾ) ਖਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਏਗਾ,(ਲ)ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਉਤੇ ਪਏਗਾ, (ਸਾ)ਸਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰੇਗਾ, ਭਾਵ ਸਦਾ ਸੰਭਾਲੇਗਾ। [10]ਐਸਾ ਦਬਾ ਪਾਵੇਗਾ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਮਹਾਂ ਭਾਰਥ (ਦਾ ਜੁੱਧ) ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [11](ਖੰ=ਖਾ ਤੋਂ) ਜੋਗ, (ਲੰ=ਲ ਤੋਂ) ਭੋਗ, (ਸੰ=ਤੋਂ ਸਾ=) ਸਾਰ ਗ੍ਰਹਣ (ਲੋਹਾ ਯਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ)ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਜੋਗ,ਭੋਗ ਤੇ ਬੀਰਰਸ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਮੇਲ ਕਰੇਗਾ।(ਅ)ਜੇ'ਸਾਰ'ਦਾ 'ਰਾਰਾ' ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਸਮਝੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵੱਧ ਹੈ ਤੇ ਪਾਠ ਐਉਂ ਕਹੀਏ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੇ ਹੇਠ'

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂਵਿਚ ਪਦ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰਦੇ ਅਰਥਕੀਤੇ ਹਨਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕ੩੧,੩੨।

ਮਹਿਂ ਕਰੈ ਖਾਲਸਾ ਸਾਂਝ[1] ॥ ੨੩॥ ਖਾਦਰੁ ਲਾ ਦਰੁ ਸਾਗਰੇ ਬੀਚ ਕਰੈਗੋ ਰਾਜ[2] । ਦਿੱਲੀ ਟਿਕੈ ਨ ਰਾਜ ਸਿਖ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਖਸ਼ੀ ਸਾਂਝ[3]॥੨੪*॥ ਮਾਲਵ[4], ਕੁਰ, ਜਾਂਗੁਲ[5], ਕਿਲੇ, ਮਾਝਾ, ਪਰਬਤ, ਅਟਕ । ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਓ ਹੰਸਪੁਰ[6], ਮਲਕ ਪੁਰੇ ਮੈਂ ਸਟਕ[7] ॥੨੫॥ ਪਿਸ਼ੌਰ, ਜਲਾਲਾ ਕਾਬਲੀ

[1](ਅਤੇ) ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ, ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਤੇ ਗਿਆਨ (ਸਭਨਾਂ) ਵਿਚ) ਖਾਲਸਾ ਸਾਂਝ ਕਰੇਗਾ। [2]ਖਾਦਰ (ਤੋਂ ਲੈ) ਸਿੰਧ (ਦੇਸ਼) ਤਕ (ਖਾਲਸਾ) ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ। [ਖਾਦਰ=ਤਰਾਈ, ਉਹ ਧਰਤੀ ਜਿਸ ਪਰ ਦਰਯਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸੈਲਾਬ ਕਰਕੇ ਚਿਕੜਾਲੀ ਕਰ ਜਾਏ। ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਦਰਯਾਵਾਂ ਦੇ ਮਿਲਕੇ ਵਹਿਣ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਦੀ ਭੋਂ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਸਰੱਸ੍ਵਤੀ ਜਮੁਨਾ ਦੀ ਭੋਂ,ਮੁਰਾਦ ਜੋ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਲੈ ਪਸ਼ੌਰ ਤਕ।ਲਾ=ਤਕ। ਦਰ ਸਾਗਰ=ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ= ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੇ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ]। ਸੂਚਨਾ—ਇਸ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਅੱਖਰਾਂ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਖਾ—ਤੋਂ ਖਾਦਰ। ਲਾ—ਤੋਂ ਲਾ ਦਰ। ਸਾ—ਤੋਂ ਸਾਗਰ। (ਅ) ਖਾਦਰ=ਮਾਲਵਾ ਸੈਨਦਾਬ ਆਦਿ ਜੀਂਦ ਇਲਾਕੇ ਤਕ। ਲਾਦਰ=ਪੰਜਾਬ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪਸ਼ੌਰ ਤਕ। ਸਾਗਰੇ=ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਤਕ। [3](ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਸਾਂਝ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਟਿਕੇਗਾ। ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸ੍ਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਛੱਡ ਆਉਣ ਵਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [4]ਮਾਲਵਾ। [5]ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਤੇ ਉਸਤੋਂ ਅਗਲਾ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼। [6]ਹਾਂਸੀ। [7]ਜਾਵੇਗਾ।ਹਟੇਗਾ। *ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ,ਜੋ ਕੋਕਸਟਨ ਪ੍ਰੈਸ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਇਕ ਦੋਹਾ ਵੱਧ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:—"ਫਿਰ ਆਵਹਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ ਚੜ ਪੂਰਬ ਪੱਛਮ ਕਰੈਂਗੇ ਰਾਜ। ਖਾਲਸਾ ਸਾਥ ਮਿਲਾਪ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਖਸ਼ੀ ਸਾਂਝ।" ਇਹ ਦੋਹਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਜੋ ਆਫਤਾਬ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ੧੮੯੨ ਈ: (੧੯੪੯ ਬਿ:) ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੈ, ਬੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਸੌ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਟੀਕਾ (ਕ੍ਰਿਤ ਸਰ. ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ) ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਦੋਹੇ ਦਾ ਟੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਸੋਚਿਆਂ ਇਹ ਦੋਹਾ ਆਖੇਪਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਏਦੇ ਮੰਮਤਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਦੋਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਾਯਦ ਕਵੀ ਜੀ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਾਂ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੀਕਾ ਜੁ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਬਾਕੀ]

'ਖੰ ਜੋਗੀ, ਲੇ ਭੋਗ ਮਹਿਂ, ਸਾ ਸੰਗ੍ਰਹਣੇ ਮਾਝ', ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ=(ਖਾਲਸਾ) ਜੋਗ ਤੇ ਭੋਗ (ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਿਲਕੇ (ਵਿਚਰੇਗਾ)। [ਖ,(ਖੰ=ਨਭ) ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਚਿਦਾਕਾਸ਼'। ਲੈਂਭੋਗ ਮਹਿਂ= ਲੇਪਟ ਤੋਂ ਲੈ 'ਭੋਗ' ਅਰਥ ਵਿਚ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਗਹਣ ਇਕੱਠ, ਮੇਲ]।

ਲੇਵੈਂਗੋ ਜਉ ਕੇਸ[੧]। ਤਬੈ ਖਾਲਸਾ ਸਿੰਧ ਦੁਰ ਦਿੱਲੀਕੇਸੁਰ ਭੇਸ[੨] ॥ ੨੬॥ [੩]ਰੂਪ ਰੰਗ ਸਭਿ ਛਿਪੈਗੀ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨਵਰੰਗ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਇ ਕਰਿ ਲੋਹੇ ਛੋਹ ਭੁਜੰਗ[੩] ॥ ੨੭* ॥ ਕੋਊ ਦਿਨ ਖਾਹੇ[੪] ਸਹੀ ਲਵ-ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਕਸ਼ਮੀਰੁ। ਸਾਧੈਗਾ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਹੁਇ ਮਮ ਦਸਤੰਗੀਰ[੫] ॥੨੮॥ ਅਹੈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਨਮੋ ਕਰੇ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੨੯॥ਗੁਰ ਬੂਝੇ[੬] 'ਪੁਨ ਆਪ ਕੋ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਹੋਇ ਕਿ ਨਾਂਹ ?'। ਬੋਲੇ 'ਹੌਂ ਬਨ ਖਾਲਸਾ ਵਰਤੌਂਗੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ† ॥ ੩੦ ॥ ਖਾਰੀ ਲਗ ਲੱਛਮੀ ਜਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਲਿਖੀ ਬਨਾਇ। ਤਿਨ ਕੇ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰੀਏ ਤ੍ਰੀਨ ਬਰਨ ਨਿਕਸਾਇ॥ ੩੧ ॥ ਇਕ ਖ਼ਕਾਰ ਕੋ ਲੀਜੀਏ ਬਹੁਰ ਲਕਾਰ ਸਕਾਰੁ। ਤੀਨਹੁੰ ਕੋ ਪਦ ਖਾਲਸਾ ਕੀਨੋ ਅਰਥ ਉਚਾਰੁ[੭]‡' ॥ ੩੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ §ਇਮ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਦੇਖਤ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਲਖਨੈ ਸੁਭਾਇ ਖਾਲਸੇ ਗੁਰ ਕੇ।

---

[੧]ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਲੈ ਲੈਣਗੇ। (ਅ) ਜਉਕ ਸੇ, ਸ਼ੌਂਕ ਨਾਲ। [੨]ਤਦ ਖਾਲਸਾ ਦੂਰ ਸਿੰਧ ਤਕ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੁਲ ਭੇਸ ਕਰਕੇ,ਭਾਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਨਾਲ। [ਦਿਲੀਕੇਸੁਰਭੇਸ=ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਭੇਸ਼ ਵਿਚ]। [੩](ਤੁਰਕਾਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਾਜ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ) ਰੂਪ ਰੰਗ ਛਪ ਜਾਣਗੇ, ਨਵੀਨ ਰੰਗ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ (ਦੀਪ=) ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਫੈਲੇਗਾ। (ਮੈਂ ਤਾਂ) ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਭੁਜੰਗੀਆਂ (ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ) ਲੋਹੇ ਦੀ ਛੋਹ ਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ, (ਜੋ ਸਭੋ ਕੁਛ ਕਰਨਗੇ)। ਸੂਚਨਾ— ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਏਥੇ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੪]ਪਾः ਸੋ ਸਾः ਦਾ–ਖਾਏ। ਭਾਵ ਮਾਮਲਾ ਖਾਏਗਾ। [੫]ਉਹ ਖਾਲਸਾ (ਮੁਲਕ ਨੂੰ) ਸਾਧੇਗਾ ਮੇਰੀ ਉਸਨੂੰ ਦਸਤਗੀਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। [੬](ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ। [੭]'ਖਾਰੀ ਲਗ ਲਛਮੀ' ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਜਿਥੇ ਕੁ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਬਣਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰੋ ਤਾਂ ਤ੍ਰੈ ਅਖਰ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਇਕ ਖਖਾ ਲਓ, ਫਿਰ ਲਲਾ, (ਤੇ) ਸਸਾ, ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪਦ ਖਾਲਸਾ ਬਣਿਆਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ। [ਪਿਛੇ ਆਏ ਅੰਕ ੨੦, ੨੧, ੨੨, ੨੩, ੨੪ ਵਿਚ ਇਹੋ ਗਲ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਈ ਹੈ,ਸਗੋਂ ਅੰਕ ੨੧ ਵਿਚ ਦੋ ਵੇਰ ਇਹੋ ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ]।

*ਇਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਦੋਹਾ ਕੇਕਸਟਨ ਪ੍ਰੇਸ ਵਾਲੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਤੇ ਆਫਤਾਬ ਪ੍ਰੈਸ ਵਾਲੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਨਾਂ ਹੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਆਖੇਪਕ ਹੈ। ਉਹ ਦੋਹਾ ਇਹ ਹੈः—"ਪਹਿਲੇ ਮੇਰਾ ਏਕ ਸਿਖ ਕਰੈ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਜ। ਪਰਜਾ ਸੁਖੀ ਵਸਾਇਸੀ ਕਰੈ ਧਰਮ ਕੇ ਕਾਜ।"

†ਏਥੇ ਸਪਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਣਾ ਅਵਤਾਰ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ‡ਪਾः—ਵਿਚਾਰ। §ਇਥੋਂ ੬੧ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ।

ਬੂਝਯੋ ਪੁਨ ਜੋ ਸੰਸੈ ਉਰ ਕੋ ॥੩੩॥'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਕਿਮ ਵਰਤਹਿ ਵਰਤਾਰਾ? ਕਿਮ ਭਾਣਾ ਹੋਵੈ ਕਰਤਾਰਾ[1] ? ਸਮੈ ਕਲੂ ਕੋ ਕੋ ਕੋ ਹੋਇ? ਵਧਹਿ ਰਾਜ ਨ੍ਰਿਪ ਕਹੀਅਹਿ ਸੋਇ ॥੩੪॥ ਰਿਦੈ ਖਾਲਸੇ ਲਾਲਸ ਲਹੋ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੋ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩੫ ॥ 'ਚਾਰ ਲੱਖ ਬੱਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਕਲੂ ਆਰਬਲ ਕਰੀ ਉਚਾਰਾ[2]। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸੰਤ ਹੋਇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ। ਸਗਰੇ ਦੋਖ ਕਰਹਿ ਸੋ ਹਾਨੀ[3] ॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਲਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਕਾਰਣੇ ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤ ਇਕ ਬਰਖ[4]। ਨਗਰ ਦੂਰ ਹੁਇ ਦੇਖੀਐ ਤਬਿ ਦਰਸਾਵੈ ਹਰਖ[5] ॥ ੩੭ ॥ ਨਗਨ ਸ਼ਿਸ਼ਨ[6], ਬਾਤਲ ਵਪੁ[7], ਕਰ ਮੈਂ ਭੋਜਨ ਖਾਇ। ਨੀਲ ਵਸਨ[8], ਬੋਲੈ ਹਸੈ[9],ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਨਹਾਇ[10] ॥੩੮॥ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪਾਤਕ ਗਏ, ਮਿਟੀ ਸੰਕ ਸਭਿ ਦੇਹ[11]।ਜੋ ਬੋਲੈ ਸੋ ਵਾਕ ਉਠਿ ਚਿਤਵਤਿ ਪੂਰਨ ਲੇਹਿ[12] ॥੩੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਬਿ ਪਾਂਡਵ ਹਟਿ ਗਯੋ ਸਮਾਜ॥ ਮਾਘਧ[13] ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਯ ਰਾਜਾ। ਤਿਨ ਪਸ਼ਚਾਤ ਨੰਦ ਕੇ ਰਾਜੇ[14]। ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁ ਭੁਗਯੋ ਸਮਾਜੇ ॥ ੪੦ ॥ ਪਰਸਰਾਮ ਸਮ ਸੇ ਜਗ ਹੋਇ। ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਛਾਪ[15] ਕੀਨੀ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਜੇ ਭਏ। ਸਿਰ ਮੁਖ ਸਭਿਨਿ ਮੁੰਡਾਇ ਸੁ ਦਏ ॥ ੪੧ ॥ ਕੇਸ਼ ਦੂਰ ਸਭਿ ਇਕ ਸਮ ਕਰੇ। ਦੋਖ ਆਧਕ

---

[1]ਕਰਤਾਰ ਦਾ। [2]ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਆਰਬਲਾ ੪੩੨੦੦੦ ਕਹੀ ਹੈ। [3]ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲ ਹੈ। [4]ਇਕ ਸਾਲ ਕਲ:ੁਗ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਟੁਰਿਆ। [5]ਨਗਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾਕੇ ਡਿੱਠੋ ਸੁ ਤਾਂ ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। [6]ਨਗਨ ਸ਼ਿਸ਼ਨ ਕਰ ਮੈਂ=ਇੰਦ੍ਰੀ ਨੰਗੀ ਹੱਥ ਵਿੱਚ। [7]ਭਾਵ ਵਾ ਵਾਰੋਲੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੀ ਉਸਦਾ। [8]ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਸਾਸੁ। [9]ਹਸ ਹਸ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। [10]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਹਿਜੇ ਝੁਕ ਗਿਆ। [ਨਿਹਾਇ=ਨਿਉਂਕੇ, ਮੈ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ ਨਾਇ=ਨਿਉਂਕੇ]। [11]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ (ਕਲਜੁਗ ਦੇ) ਪਾਪ ਮਿਟ ਗਏ, (ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ) ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਭਾਵ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ੰਕਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਟ ਗਈਆਂ। [12]ਗੁਰੂ ਕੇ ਵਾਕ (=ਬਾਣੀ) ਜੋ (ਕੋਈ ਸਵੇਰੇ) ਉੱਠਕੇ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਉਹ ਅਪਣੀਆਂ ਚਿਤਵਨੀਆਂ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵੇਖੇਗਾ। 'ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਊਸਰਹਿ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਲਜੁਗ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:—ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਇਕ ਵਰ੍ਹਾ ਜੇ ਕੋਈ ਨਗਰੋਂ ਦੂਰ ਜਾਕੇ ਨਜ਼ਰ ਜੋੜੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਲਜੁਗ ਨੂੰ ਦੇਖੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨੰਗਾ ਆਦਿਕ ਹੈ। [13]ਮਾਘਧੀਆਂ ਨੇ। [14]ਨੰਦ ਕੁੱਲ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੨੯ ਅੰਕ ੪੪ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। [15]ਮੁੰਡਨ ਕਰ ਦਿਤੇ। (ਅ) ਉਸਤਰਾ।

ਬਰਾਪਰੋ ਸਮਸਰੇ। ਰਾਜਪੂਤ ਜੋ ਦਾਸੀਨੰਦ[੧]। ਪੰਚ ਪੁਸ਼ਤ ਕਿਯ ਰਾਜ ਬਿਲੰਦ[੨] ॥ ੪੨ ॥ ਸੌਰਜ[੩], ਮੌਰਜ[੪], ਤੂਰਜ[੫] ਹੋਇ। ਬਹੁਰ ਪਠਾਨ ਰਾਜ ਲਿਯ ਸੋਇ। ਮੁਗ਼ਲ ਭਏ ਤਿਨ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਪ੍ਰਜਾ ਭਈ ਸਭਿ ਔਰੇ ਜਾਤੀ ॥ ੪੩ ॥ ਪੁਨ ਰੌਰਾ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪਰੈ। ਸੈਨ ਕਾਬਲੀ ਤੇ ਸਭਿ ਡਰੈ। ਦੱਛਨ ਕੇ ਦਲ[੬] ਉਮਡਹਿ ਘਨੇ। ਲੂਟ ਕੂਟ ਜਗ ਕੋ ਦੁਖ ਬਨੇ ॥੪੪॥ ਤਬਹਿ ਸਿੰਘ ਗਰਜੈਂ ਬਡ* ਭਾਰੀ। ਪਰਹਿ ਜੰਗ ਸੰਗ ਸੈਨ ਕੰਧਾਰੀ।ਪੂਰਬ ਬਿਖੈ ਮੌਨ[੭] ਵਧ ਜਾਵੈਂ।ਲਰ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੀ ਸਢਾ ਉਠਾਵੈਂ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤੈ ਸਿੰਘ ਉਤ ਹੋਇਂ ਫਿਰੰਗੀ[੭]। ਦਲ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਹ੍ਵੈਂ ਬਡ ਜੰਗੀ। ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤਿ ਇਮਹੁ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਰਾਜ ਕਮਾਵੈਂ ॥ ੪੬ ॥ ਵਧਹਿ ਖਾਲਸਾ ਲੇ ਬਡ ਰਾਜਾ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ[੮] ਸਮਾਜਾ†। ਜਿਤ ਕਿਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਗੁਰ ਜਪੈਂ। ਚਹੈਂ ਉਥਪਹਿ ਕਿਸ ਹੂ ਥਪੈਂ[੯]‡ ॥ ੪੭ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਘਰ ਘਰ ਉਜਰੈ ਘਰ ਘਰ ਵੱਸੈ ਘਰ ਘਰ ਰੋਵੈ ਨਾਰਿ। ਘਰ ਘਰ ਪੂਜਾ,ਘਰ ਘਮੰਡ[੧੦]§,ਘਰ ਘਰ ਹੁਇ ਮਰਸਾਰ[੧੧]¶॥੪੮॥ਚੌਪਈ॥ਚਿਰੰਕਾਲ ਲੌ ਰਾਜ ਕਮਾਵੈਂ।ਪਾਛੈ ਪੁਨ ਮਲੇਛ ਵਧਿ ਜਾਵੈਂ।ਕਲਜੁਗ ਘੋਰ ਹੋਇ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਨਿਹਕਲੰਕ ਤਬਿ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ[੭] ॥੪੯॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ।ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।

---

[੧]ਨੰਦ ਜੋ ਦਾਸੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਾਜਪੂਤ ਸਨ। [੨]ਪੰਜ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤਕ ਬੜਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। [੩]ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ, (ਅ) ਸੂਰਮੇ ਮੋਰੀਆ ਖਾਨਦਾਨ ਵਾਲੇ। [੪]ਮੋਰੀਆ ਖਾਨਦਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰ ਗੁਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। [੫]ਤੂਰਜ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਤੂਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਾਰਸੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਮੁਰਾਦ ਰਾਜਾ ਜੈਪਾਲ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਦੀ ਹੈ ਯਾ ਚੋਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਰਾਜ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਮੇਟਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। [੬]ਮਰਹਟਿਆਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। [੭]ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼। [੮]ਵਧੇਗਾ। [੯]ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਥਾਪ ਦੇਣ ਚਾਹੇ ਉਜਾੜ ਦੇਣ। [੧੦]ਜੱਧ। [੧੧]ਮਸਾਣ। ਘਰ ਘਰ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ=ਕਿਸੇ ਘਰ ਵਿਚ। *ਪਾ:–ਬਲ। †ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਕੇਕਸਟਨ ਪ੍ਰੇਸ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੋਰ ਹਨ, ਜੋ ਛਾਪੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨੁਸਖੇ ਤੇ ਲਿਖਤੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤੁਕਾਂ ਇਹ ਹਨ:–"ਜਿਤ ਕਿਤ ਲਸ਼ਕਰ ਲੈ ਮੁਖ ਧਰਿਹੈਂ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਚਹਿ ਗਾਦੀ ਪਰ ਕਰਿਹੈਂ" ਤਾਂਤੇ ਆਖੇਪਕ ਹਨ। ‡ਪਾ:–ਕਹੈਂ ਉਥਪਹਿ ਕਿਸਹੂੰ ਥਪੈਂ। §ਪਾ:–ਘਰ ਘਰ ਘਮੰਡ ॥ ¶ਇਸ ਦੇ ਅਗੇ ਕੇਕਸਟਨ ਪ੍ਰੇਸ ਦੇ ਛਾਪੇ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੋਰ ਹਨ, ਜੋ ਛਾਪੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤੁਕਾਂ ਇਹ ਹਨ:–"ਘਰ ਘਰ ਦਉਲਤ ਘਰ ਘਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਘਰ ਘਰ ਮੰਗਲ ਚਾਰ। ਘਰ ਘਰ ਪੂਜਾ ਘਰ ਘਰ ਵਿੱਦਿਆ ਘਰ ਘਰ ਹੁਇ ਹੈ ਨਾਰ" ਤਾਂਤੇ ਆਖੇਪਕ ਹਨ।

ਕਹਿ[1] ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਭ ਕਥਾ। ਸਿਖ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੁਨਿ ਤਥਾ ॥੫੦॥ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੁਲ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਗੁਰ ਉਕਤੀ ਕਹਿ ਚੁੱਪ। ਕਹਿਤੇ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਪਦ ਲਈ ਗੁਪਾਤਿ* ਰਸ ਗੁੱਪ[2] ॥ ੫੧ ॥ ਕਲ ਵਰਤਾਰਾ ਪਢਿ ਸੁਨੈ ਕਲਜੁਗ ਤਾਂਕਾ ਦਾਸ।ਪਾਪ ਭਗੈ,ਭਗਤੀ ਜਗੈ,ਧੰਨ ਸਿੱਖ ਕੀ ਆਸ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਕਲੁ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭।

੩੮. [ਪਾਹੁਲ ਭੇਦ। ਰਹਤ। ਬ੍ਰਹਮਨ ਲੱਛਣ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ †ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਬਹੁਰ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰ। ਕਰੈਂ ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਨਿਜ ਤ੍ਯਾਗ ਸਮਾਧਿ। ਰਿਦੇ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਧ। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਗਨ ਸਿੰਘ ਜਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੋ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤਾ‡ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਥਾ ਕਰਨ ਲਗ ਭਾਈ। ਗੁਰ ਸਿਵਕ ਕੇ ਤਨ ਮਨ ਭਾਈ। ਭਗਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਤੇ ਪੂਰਨ ਜੋਈ। ਸਿੱਖੀ ਅਰੁ ਵਿਰਾਗ ਮਹਿ ਭੋਈ[3]:—॥ ੩ ॥ ਸੱਦੂ ਮੱਦੂ ਦੋਨਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਗਾਵੈਂ ਰਾਗ ਸੁਰਨਿ ਕੇ ਗ੍ਯਾਤਾ[4]। ਕਰੀ ਬਿਲਾਵਲ ਚੌਂਕੀ ਚਾਰੁ[5]। ਭੋਗ ਪਾਇ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ਪੀਛੇ ਸਿੰਘਨ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ। 'ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਕਲ ਮਹਿੰ ਕਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਬੀਰ। ਸਭਿ ਤੇ ਉੱਤਮ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਖਾਲਸਾ ਰਚ੍ਯੋ ਪੰਥ ਸੁਖਦਾਇ। ਬਿਨ ਇਕ ਗੀਦੋ ਧੂਮ ਤੇ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਇ§ ॥੬॥ ਪੂਛੈਂ ਪਰਮ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਰਹਿਨੀ ਕੋ ਬਿਰਤੰਤ। ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਵੇਂ[6], ਕਿਮ ਰਹੈਂ[7], ਕੈਸੇ ਵਰਤੈਂ ਸੰਤ?' ॥ ੭ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਿ ਖਾਲਸਾ! ਕੇਸ ਪਾਹੁਲੀ ਮੁਕਤਿ। ਖੰਡੇ ਕੀ ਸਭਿ ਤੇ ਭਲੀ ਕੈ ਚਰਨਨ ਕੀ ਜੁਗਤ ॥ ੮ ॥ ਜੁਗ ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਹਮ ਅਵਤਰੈਂ ਅਪਨੇ ਭਗਤਨਿ ਕਾਜ। ਰਹਿਨੀ ਰਹੈ ਸੁ ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਮੇਰੋ ਸਿਰਤਾਜ ॥ ੯ ॥ ਧਰੈ

---

[1]ਕਹਿ ਕਰਕੇ। [2]ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਧ ਲਗੀ ਤੇ(ਗੁਪ=)ਲੀਨ ਹੋਕੇ ਗੁਪਤ ਰਸ ਲੀਤਾ। [3]ਮਿਲੀ ਹੋਈ। [4]ਸੁਰ ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂ। [5]ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਜੋ ਸਵੇਰੇ ਸੱਤ ਅੱਠ ਵਜੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।ਚੌਂਕੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਤੱਕੋ ਰਾ: ੫ ਅੰਸੂ ੪੩ ਅੰਕ ੩੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। [6](ਦਾਨ) ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵੀਏ। [7]ਕਿਸ ਰਹਿਣੀ ਵਿਚ ਰਹੀਏ। *ਸੌ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ—ਮੁਕਤਿ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ਬਾਹਠਵੀਂ ਸਾਖੀ ਟੁਕ ਵੱਲੀ ਹੈ। ‡ਪਾ:—ਆਨੰਦ ਹੋਤਾ।

§ਇਹ ਛੰਦ ਪਿੱਛੇ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੪੩ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾ ਭੇਖੀ ਮੂਰਖ ਸਿੱਖ[1]। ਮੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਤਿਸ ਪਾਪੀ ਤਜਾਗੇ ਸਿੱਖ[2]* ॥ ੧੦ ॥ ਏਕ ਮਜਬ ਰਹਿਨਾ ਭਲਾ ਦੋ ਮੈਂ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ। ਮੇਰੋ ਸਿੱਖ ਕਹਾਇਕੈ ਭਰਮੈ[3] ਪਾਪੀ ਸੋਇ॥ ੧੧॥ ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਮ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਸਹਿਜੀ[4], ਚਰਨੀ[5], ਖੰਡ[6]। ਯਾਂ ਤੇ ਕੇਸੀ ਹੋਇ ਸਿਖ ਤੀਨੋਂ ਕਰੈ ਬਿਹੰਡ[7] ॥ ੧੨ ॥ਚੌਪਈ॥ ਮੇਰਾ ਸੋ ਜੋ ਰਾਖੈ ਰਹਿਤ[8]। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਮਹਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹਤਿ[9]। ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਤੇ ਕਰੈ ਸ਼ਨਾਨ।ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਸੋਂ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ ॥ ੧੩ ॥ ਜਪ ਆਦਿਕ ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਾਠ। ਪਢੈ ਗੁਰਮੁਖੀ ਤਜਿ ਅਨ ਠਾਠ[10]। ਸ਼੍ਰੁਤ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕਨਿ ਧਾਰੈ†[11]। ਔਰ ਬਜਾਦ ਸਮ ਸਗਰੀ ਟਾਰੈ[12]‡ ॥੧੪॥ਨਹੀਂ ਪਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਪਢੈ।ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰ ਗੁਰ ਰਵੈ[13]§। ਨਹੀਂ ਤੁਰਕ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ। ਨਹਿ ਸੰਗਤਿ ਬੈਠਹਿ, ਨਹਿ ਖਾਵੈ॥ ੧੫ ॥ ਚਾਕਰ ਬਨੈ ਜੀਵਕਾ ਹੇਤ[14]। ਧਰੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ

[1]ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜ਼ਰੂਰ ਛਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਤ ਛਕਿਆਂ ਰਹਿਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਰਖਦਾ, ਰਹਿਤ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਪਲਟਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਇਸ ਲਈ ਕੇਸ, ਅੰਮ੍ਰਤ ਤੇ ਰਹਿਤ ਪਰਸਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। (ਅ) ਇਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਬੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵੇਲੇ ਭੇਖ ਮਾਤ੍ਰ ਕੇਸ ਰੱਖਕੇ ਸਿੱਖ ਰਈਸਾਂ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਸਾਧਣ ਲਈ ਧੋਖੇ ਦਿੱਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਈ ਭੇਖੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਡੋਬਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ। [2]ਉਹ ਪਾਪੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸਿੱਖ ਤਜਾਗ ਕਰਨ। [3]ਜੋ ਭਰਮੇਂਗਾ। [4]ਸਹਿਜਧਾਰੀ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਅਜੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [5]ਭਾਵ ਜਿਸ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਹੈ। [6]ਜਿਸ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਤ ਛਕਿਆ ਹੈ। [7]ਤਾਂਤੇ (ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਤ ਵਾਲੇ) ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਿਖ ਨੇ ਤਿੰਨੇ ਸਿੱਖੀਆਂ ਪੂਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। [ਬਿ+ਹੰਡ= ਬਿਨਾਂ ਹੰਢਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪੂਰਨ]। (ਅ) ਇਸ ਲਈ ਸਿੰਘ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ (ਸ਼ੇਆਂ ਦਾ) ਤਯਾਗ ਕਰੇ।(ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅੰਕ ੨੬ ਵਿਚ ਗਿਣੀਆਂਹਨ:-ਮੜੀਆਂ ਮਠਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ,ਭੇਖੀ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਤੇਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਛਕਣਾ)। [8]ਰਹਿਣੀ। [9]ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [10]ਹੋਰ ਬਨਾਵਟਾਂਤਜਾਗੇ। [11]ਵੇਦ ਅਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰੇ। [12]ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਵੈਰ ਸਮਝਕੇ ਨਾ ਧਾਰੇ। [13]ਰਟੇ, ਜਪੇ। [14]ਜੇ ਉਪਜੀਵਕਾ ਵਾਸਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇ ਤਾਂ"। *ਦੋ ਸਾ: ਪਾ:-ਭਿਖ। †ਸੋ ਸਾ: ਪਾ:-ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗੁਰਵਾਕ ਕੋ ਧਾਰੈ। ‡ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗ਼ਾਲਬਨ, 'ਮਥਰਾ' ਲੇਖਕ ਦੇ ਖਿਆਲ ਹਨ ਜੋ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਤੋਂ ਹੋੜਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਨਿਜ ਪੱਖ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾ: ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਜਾ ਹੈ:- ਔਰ ਜਿ ਵਿਦਜਾ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਹੋਈ, ਅਵਰਨ ਤੇ ਬੀ ਲੇਵੈ ਸੋਈ। §ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਠੀਕ ਹੈ।

ਰਣ ਰਹੈ ਸੁਚੇਤ । ਕਬਹੂੰ ਨ ਠਹਿਰੈ ਲੋਭੀ ਮੀਤ[1] । ਸਿੱਖ ਪਹਾੜੀ ਕਰੈ ਨ ਪ੍ਰੀਤ॥੧੬॥ਚਾਰ ਬਰਨ ਸੋਂ ਬਰਤੈ ਐਸੇ।ਸੁਨੋ ਸਿੱਖ ਮਮ ਬਚ ਹੈਂ ਜੈਸੇ।ਬਾਹਮਣਚਰਨ ਪਾਹੁਲੀ ਹੋਵੈ।ਅਥਵਾ ਸਹਿਜੇ ਸਿੱਖੀ ਜੋਵੈ॥੧੭॥ਮੇਰੋ ਸਿੱਖਆਨ ਸਭਿ ਤਜਾਗੈ[2]।ਭੇਖੀ ਬਾਹਮਣ ਦਾਨ[3] ਨ ਲਾਗੈ।ਦਿਜ ਲੋਭੀ ਨਹਿਂ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਵੈ।ਮੇਰੋ ਹੋਇਇਸੁ ਮੁਖਨਹਿਂ ਲਾਵੈ॥੧੮॥[4]ਸਰਵਰ ਗੁਗਾ ਆਦਿਜਿ ਪੀਰ। ਦਿਜ ਦਿਜਨੀ ਸੇਵੈ ਹੁਇ ਭੀਰੁ।ਤਿਸਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖ ਨ ਬੈਸੇ।ਦੇਨੋ ਦਾਨ ਕਹਾਂ ਫਲ ਹੈਸੇ[4]। ੧੯॥ਗੁਰੁਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ[5]।ਤਿਸ ਦਿਜਕੋ ਦੇ ਸੇ ਦੁਖ ਭਰੈ*।ਜੇਕੋ ਮੇਰਾ ਹੋਇਨ ਸਿੱਖ[6]।ਤਿਸ ਬਾਮਣ ਕੋਦੇਇ ਨ ਭਿੱਖ[7]॥੨੦॥[8]ਦਿਜ ਬਿਨ ਕੇਸ ਜੁ ਪਾਹੁਲ ਧਾਰੇ† । ਤਿਸ ਪਾਖੰਡੀ ਦੂਰ ਨਿਵਾਰੇ[8]।ਸੁਰ ਸੰਤੋਖ ਰਹਿਤ ਕੋ ਰਾਖਣ। ਧਾਰੈ ਧਰਮ, ਸ੍ਰੁਤ[9]ਕਰੈਜੁਭਾਖਣ॥੨੧॥ਦੋਹਰਾ॥ [10]ਮੇਰੇਸਿੱਖਨਿਭੇਖਧਰਿਦਾਨਲੂਟਿਬੇਹੇਤ।ਧੰਰੇ ਕੇਸ ਰਿਖਧੰਧਤਜਿ ਕਪਟੀ ਪਾਪੀ ਕੇਤ[10] ॥੨੨॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰਣ ਉਤਮ ਬਡਾ ਤੀਨ ਦੇਵ ਕੋ ਰੂਪ।ਪਲਟ ਮਜਬ ਪੀਰਨ ਜਜੈ[11]ਸੋ ਪਾਪੀ ਪਰੈ ਕੂਪ[12] ॥੨੩॥ [13]ਭੇਸ ਕੇਸ ਧਰਿ ਆਨ ਸਿਖ ਪੂਜਤਿ ਤੁੱਛਨ ਦੇਵ।ਤਾਂਹਿ ਨ ਪਾਨੀ ਦੀਜੀਏ, ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਸੁ ਸੇਵ[13]

[1]ਲੋਭੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਪਾਸ ਨਾ ਰਹੇ। (ਅ) ਲੋਭੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭ ਸਕਦੀ। [2](ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਤਜਾਗੇ।(ਅ)ਸੌਂਹ(ਖਾਣੀ)ਛੋੜ ਦੇਵੇ। [3]ਭੇਖੀ ਬ੍ਰਾਮਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਦਾਨ। [4]ਉਹ ਬਾਹਮਣ ਤੇ ਬਾਹਮਣੀ ਜੋ ਕਾਇਰ ਹੋਕੇ ਸਰਵਰ ਤੇ ਗੁੱਗੇ ਆਦਿ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਂਵਦੇ ਹੇਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾ ਬਹੇ,ਦਿੱਤਾ ਦਾਨ ਤਾਂ ਐਸਿਆਂ ਨੂੰਕਿਥੋਂ ਫਲ ਸਕਦਾ ਹੈ(ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੩)। [5](ਉਹ ਬਾਹਮਣ ਜੋ)ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ। [6]ਜੋ ਬਾਹਮਣ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਨਾ ਹੋਵੇ। [7]ਖੈਰ ਬੀ ਨਾ ਪਾਵੇ। [8](ਉਹ) ਬਾਹਮਣ (ਜੋ ਖੰਡੇ ਦੀ) ਪਾਹੁਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੇਸ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪਖੰਡੀ ਸਮਝਕੇ ਦੂਰ ਰਖੇ, [ਧਾਰੇ ਪਦ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ]। [9]ਵੇਦ। [10]ਮੇਰੇ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਲੁਟਣ ਵਾਸਤੇ ਜੋ(ਸਿੱਖੀ ਦਾ)ਵੇਸ'ਕੇਸ'ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਰਿਖ ਧੰਦਿਆਂ (ਵਿਚ ਖਚਤ ਹੈ) ਉਸਨੂੰ ਤਜਾਗ ਦਿਓ ਉਹ ਕਪਟੀ ਹੈ, ਪਾਪੀ ਹੈ, ਕੇਤੂ ਵਤ ਹੈ।[ਰਿਖ ਧੰਧ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਟਣੇ। ਕਾਮ ਆਦਿ ਕੁਕਰਮ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਲੰਪਟ ਹੋਵੇ (ਅ) ਰਿਖਿ ਧੰਧ=ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਆਦਿ ਦੇ ਧੰਧੇ। ਕੇਤੂ=ਸਿਰ ਵਢਿਆ ਰਾਹੂ ਨਾਮੇ ਰਾਖਸ਼।(ਅ)ਪਾਪੀ ਕੇਤੂ=ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਰੋਮਣੀ]। [11]ਗੁੱਗੇ ਆਦਿ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜੇ। [ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੯]। [12](ਨਰਕ)ਕੂਪ ਵਿਚ [13](ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ)ਸਿੱਖ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਤੁੱਛ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਤਕ ਬੀ ਨਾ ਦੇਵੇ, (ਪਰ ਜੋ) ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। (ਅ)ਸੈ ਸਾਃ ਦਾ ਪਾਠ 'ਆਨ ਸਿਖ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਹੈ 'ਆਨਰਿਖ', ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹੋਰਨਾਂ ਰਿਖੀਆਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ।

*ਐਹੋ ਜਹੇ ਟਿਕਾਣੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਈ ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹਨ।

†ਸੈ ਸਾਃ ਪਾਠ—ਬਾਹਮਨ ਕੇਸ ਬਿਨ ਪਾਹੁਲ ਧਾਰੈ। ਪਾਖੰਡੀ ਕੋ ਦੂਰ ਨਿਵਾਰੈ।

॥੨੪॥ [1]ਕੇਸਾ ਧਾਰੀ ਭੇਖੀਆ ਜੀਵਨ ਕੇ ਤਿਨ ਕਾਜ। ਧਰੇ ਕੇਸ ਚੰਡਾਲ ਸਮ ਦੇਇ ਦਾਨ ਹੁਇ ਪਾਜ[1] ॥ ੨੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਗੋਰ ਨ ਮਾਨੈ*। ਭੇਖੀ ਕੋ ਨਹਿੰ ਦੇਵੈ ਦਾਨੈ। ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਕੌ[2] ਨਹਿ ਖਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਕਰੈ ਜਿ ਤੀਨੋ ਸਿਖ ਸੁ ਬਾਦ[3] ॥ ੨੬ ॥ ਬਿਨ ਬੂਝੈ[4] ਦੇਵਨਿ ਕੋ ਜਜੈ। ਮੈਂ ਛੋਡਾ ਸੋ ਸਿਖ ਮਮ ਤਜੈ।[5]ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਜੁ ਤੀਰਥ ਜਾਵੈਦੇਹਿ ਅਥਿਤ ਕੋ ਭੋਗ ਭੁਗਾਵੈ ॥ ੨੭ ॥ ਦੇਯ ਜੁ ਦਾਨ ਪਰਬ ਕੋ ਮਾਨਿ। ਗੁਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਸਥਾਨ[5]। [6]ਵੇਖੋ ਨਾਹਿ ਤੀਰਥਨ ਪਾਂਡੇ। ਕਰੇ ਭੇਖ ਬਨ ਆਵਹਿੰ ਆਂਡੇ[6] ॥ ੨੮ ॥ [7]ਰਹੈ ਇਕਾਂਤ ਪ੍ਰੀਤ ਜਨ ਦੂਰ। ਮਮ ਬਿਚਾਰ ਸੋਂ ਨਿਤ ਭਰਪੂਰ। ਸਿੱਖ ਭੁਗਾਵੈ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ। ਕੇਸ ਭੇਸ ਨਹਿੰ ਮੇਰੇ ਬ੍ਰਿੱਖ[7] ॥੨੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ [8]ਹੁਇ ਸਕੇਸ ਕੈ ਕੇਸ ਬਿਨ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗ। ਬਾਮਣ ਸੋਈ ਬਨਾਸ ਸਮ ਦੇਵੈ ਦਾਨ ਉਮੰਗ[8] ॥ ੩੦ ॥ ਕੇਨਨਾਂ ਦੇਵੈ ਸਿੱਖ ਕੋ ਲੇਵੈ ਨਹਿੰ ਕਛ ਦਾਮ। ਸੋਈ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਪਹੁੰਚੈ ਲੈ ਮਮ ਧਾਮ[9]

---

[1]ਭੇਖੀ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਡਾਲ ਸਮਹੈ ਉਸਨੇ ਉਪਜੀਵਕਾ ਵਾਸਤੇ ਕੇਸ ਧਾਰੇ ਹਨ (ਉਸਨੂੰ) ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਏਗਾ [ਤਿਨ=ਉਸਨੂੰ। ਪਾਜ=ਬਨਾਵਟ, ਨਿਸ਼ਫਲ। ਸੌ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਬਾਦ']। [2]ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ। [3]ਬਿਅਰਥ ਹੈ। [4](ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ) ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ। [5]ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਜੋ ਤੀਰਥ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਅਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇ ਜਾਂ ਭੋਜਨ ਛਕਾਉਣਾ ਚਾਹੇ ਜਾਂ ਗੁਰ-ਪੁਰਬ ਪਰ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇ ਓਹ ਗੁਰੂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਦੇਵੇ। [6](ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਕੇ) ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਪਾਂਡਿਆਂ ਵਲ ਤੱਕੇ (ਬੀ) ਨਾਂ, ਓਹ ਭੇਖ ਕਰਕੇ ਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਬਣਾਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [ਆਂਡੇ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਆਡਾਟੀਕਾ ਹੈ, ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਤਿਲਕ ਜੋ ਲੋਕ ਵੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵੈਸ਼ਨਵ ਇਸਨੂੰ ਮਾੜਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਤਿਲਕ ਆਦਿਕ ਬਨਾਵਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ]। [7]ਇਕਾਂਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਵੇ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਿਤ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਧਯਾਨੀ ਹੋਵੇ, ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਵੇ, (ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਿਸਨੇ) ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਭੇਸ (ਮਾਤ੍ਰ) ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਮੇਰੇ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ (ਬ੍ਰਿਛ ਤੋਂ ਉਪ-ਲਖਤ ਪੰਥ)। ਸੂਚਨਾ—ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾ:—'ਬਿਖੈ' ਹੈ, ਅਰਥ:—ਮੇਰਾ ਵੇਸ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਉਹ ਜ਼ਹਿਰ ਤੁਲ ਹੈ। [8]ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੈ' ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈ:—ਕੇਸਵਾਨ ਬਿਨ ਕੇਸ ਹੋਇ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗ। ਅਰਥ:—ਜੋ ਮੇਰਾ (ਧਯਾਨੀ) ਹੈ ਉਹ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਕੇਸਾਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ ਕੇਸਵਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਯਾਸ ਤੁਲ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦਿਓ। ਪਿੱਛੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਅਰਥ ਸ਼ੁੱਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [9]ਉਹ (ਪੁੰਨ) ਲੈਕੇ ਮੇਰੇ ਧਾਮ ਅੱਪੜੇਗਾ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ—'ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਸੀਤਲਾ ਮਾਨੈ.........' ਆਦਿ ਲਿਖਕੇ ਅਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—'ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਨ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ' ਕਿ ਸੀਤਲਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ।

॥੩੧॥ ਸਰਵਰ ਗੁੱਗਾ*, ਪੀਰ ਜੋ, ਜੋਗੀ, ਭੂਤ ਨ ਸੇਵ। ਗੁਰ ਪੂਜੈ ਸਭਿ
ਕਾਮ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹਿ ਮਮ ਘਰ ਏਵ॥੩੨॥ ਜਪੁ,ਅਨੰਦ,ਪਢਿ ਜਾਪ ਨਿਤ
ਥੋੜਾ ਸਾਰਾ ਸਿਖ । ਰਹਿਰਾਸ, ਆਰਤੀ ਸ਼ਬਦ ਪੁਨ ਕੀਰਤਨ ਕਰੈ
ਸੁਭਿੱਖ[1] ॥੩੩॥ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਮਿਲਿ ਬਹੈਂ ਚਰਚਾ ਕਰੈਂ ਅਪਾਰ। ਭਜਨ
ਸਿਖਾਵੈਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਨਿਤ ਭਜਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰੁ॥ ੩੪॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਵੈਸ਼ ਕਿ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਸਿਖ
ਸ਼੍ਰਾਧ ਪਿਤ੍ਰ† ਕੋ ਜਾਨਿ। ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸਿਖ ਆਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਹਿ ਮਾਨ[2]
॥੩੫॥ ਦੇਇ ਕੁਦਾਨ ਜੁ ਸਿੱਖ ਮਮ ਗ੍ਰਾਹਕ ਜਾਵੈ ਨਰਕ[3]। ਅਪਨ ਭਲਾ
ਤਾਂਕੋ ਬੁਰੋ ਤਾਂਹੀ ਤੇ ਕਰਿ ਫਰਕ[4] ॥ ੩੬ ॥ ਗੁਰੂ ਭਰੋਸਾ, ਆਸ ਗੁਰ,
ਨਹਿਂ ਕੋ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ[5]। ਗ੍ਯਾਨ, ਧ੍ਯਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਜੁਤਿ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ
ਅਸ਼ੋਕ ॥੩੭॥ ਪਰ ਨਾਰੀ ਰਮਤਾ ਜੁਈ, ਪੜ੍ਹੈ ਪਾਰਸੀ ਜੀਵ‡। ਨਾਂ ਮੈਂ
ਤਾਂਕਾ ਨਾਂਹਿ ਮਮ ਸਿੱਖ ਨ ਤਿਸ ਜਲ ਪੀਵ ॥ ੩੮ ॥ ਪਢੈ ਪਾਰਸੀ ਜਾਂਹਿ
ਘਰ ਤਾਂਕਾ ਨਹੀਂ ਵਿਸਾਹੁ। ਤਾਂਕਾ ਛੁਹਿਆ ਨ ਖਾਈਏ ਤਜਨੋ ਧਰਮ ਕੋ
ਰਾਹੁ ॥੩੯॥ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਾਈ ਬ੍ਯਾਹ ਧਨ, ਮਮ ਸਿਖ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਿ ਖਾਹਿ[6]।
ਸੋ ਭੇਖੀ ਪਾਪੀ ਅਧਿਕ ਅਤਿਥਨਿ ਦੇਹਿ ਜੁ ਨਾਂਹਿ॥੪੦॥ ਗ੍ਰਹ ਪੂਜਾ,ਪੁਨ
ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਬੇਚਿ ਦਾਮ ਲੈ, ਬਿੱਪ੍ਰ[7]। ਗ੍ਰਹਣ ਦਾਨ, ਛਾਇਆ[8] ਪਸ਼ੂ[9] ਖਾਵਤਿ
ਨਰਕੀ ਛਿੱਪ੍ਰ[10] ॥੪੧॥ ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੈ ਪੂਜਾ, ਜਪੈ,ਤਰਪਣ ਹੋਮ,ਸ਼ਨਾਨ[11]।
ਛੁਟੇ ਗ੍ਰਹਣ ਦੇ ਦਾਨ ਕੌ§ਸੋ ਮਮ ਸਿਖ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨ¶ ॥੪੨॥ ਦਾਨ ਲੇਇ
ਜੋ ਗ੍ਰਹਣ ਮੈਂ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਮੂੜ੍ਹ।ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਤਿਸ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਗੇਰੇ ਕੂਪਨ

---

[1]ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾ ਨਾਲ [ਸ਼ੁਭ+ਇੱਛ]।(ਅ) ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸੁਭਿੱਖ (=ਸੁਕਾਲ) ਕਰ ਦੇਵੇ। [2]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ ਕੋਲੋਂ ਕਰਾਵੇ ਹੋਰ ਵਿੱਪ੍ਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੇ। [3]ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਰਕ ਜਾਊ। [4](ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਲੈਣ ਵਿਚ);ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਤਮੀਜ਼ ਕਰੇ ਯਾ ਉਸ ਦਾਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ। [5](ਤੇ ਸਮਝੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ) ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [6]ਮੇਰਾ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਸਿੱਖ ਜੇ ਖਾਵੇ ਤਾਂ। [7]ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਣ। [8]ਕਾਂਸਾ ਧਾਤੂ ਦਾ ਦਾਨ। [9]ਪਸ਼ੂ ਦਾਨ। [10](ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਨਾਂ ਦੇ) ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਛੇਤੀ ਨਾਰਕੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [11]ਏਹ ਗਲਾਂ ਕਰੇ। *ਮੋ ਸਾ: ਵਿਚ ਏਥੇ 'ਸੀਤਲਾ' ਪਦ ਹੈ। †ਪਿਤਰਾਂ ਲਈ ਕੀਰਤਨ ਪਾਠ ਭੋਗ ਅਖੰਡਪਾਠ ਅਰਦਾਸ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਹਨ,ਪਰ ਸ਼੍ਰਾਧ ਨਹੀਂ,ਵੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੬੨ ਅੰਕ ੧੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ‡ਬਿਨਾਂ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਕੀਕੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ। ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਖ੍ਯਾਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਲਫਜ਼ ਖਾਲਿਸਾ, ਦੀਵਾਨ ਆਦਿ ਬੀ ਫਾਰਸੀ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ, ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸ਼ਾਯਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। §ਇਥੇ ਛੇ ਕਰਮ ਦ੍ਵਿਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਮੂਜਬ ਗਿਣੇ ਹਨ। ¶ਪਾ:—ਸਿਖ ਸੁਜਾਨ।

ਗੂੜ੍ਹ*॥੪੩॥ 'ਦਾਨ ਪਤਿੱਗ੍ਰਹ ਨਿਰਧਨਾ ਲੇਤਿ ਕੁਲੀਨੀਜੋਇ।ਸਮਮਲੇਛ ਹੁਇ ਬਿੱਪ੍ਰਤਾ ਤਾਂਹਿ ਸੁਰਗ ਨਹਿ ਹੋਇ'[1] ॥ ੪੪ ॥ ਕੰਨਯਾ ਧਨ,ਜੋ ਗ੍ਰਹਣ ਧਨ, ਦੇਵ[2] ਪੂਜ ਜੋ ਖਾਇ। ਇਹਾਂ[3] ਤਜੈਂ ਤਿਹ ਕੋ ਸਕਲ, ਭਲੀ ਨ ਗਤ ਕੋ ਪਾਇ[4]॥੪੫॥ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਗਰੀਬ ਕੀ ਪੂਜਾ ਲੇ ਅਰਦਾਸ†।ਲਿਖਿ‡ਖਾਵੈ ਝੂਠਾ ਚੁਗਲ ਸੋ ਮੇਰਾ ਨਹਿ ਦਾਸ ॥ ੪੬॥ ਜੋ ਲੇ ਪੂਜਾ ਦਰਬ ਕੋ ਦੇਗ ਦੇਇ ਬੰਟ ਖਾਇ[5]। ਕਰਹਿ ਨ ਮਨਮਹਿ ਲੋਭ ਕੋ, ਕਰੈ ਜੁ ਲਹੈ ਸਜ਼ਾਇ ॥ ੪੭ ॥ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਲੇਇ ਨ ਦਾਨ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੀ ਰਖੈ ਨ ਆਨ[6]।'ਦਿਜ ਪਤਿਗ੍ਰਾਹੀ[7] ਛੁਵੈ ਨ ਅੰਗ। ਸੋ ਮੇਰਾ ਹਉਂ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ॥ ੪੮ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਿ ਕੇ ਖਾਈਏ ਇਹ ਛੱਤ੍ਰਿਨ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਦਿਜ ਸੰਤੋਖੀ ਦਾਨ ਭਲ[8] ਖਾਵੈ ਭਜੈ ਸੁ ਮੀਤ ॥੪੯॥ ਭੇਖ ਨ ਪਯਾਰੋ ਮੋਹਿ ਕੋ, ਵਰਨ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਿਯ ਕਾਹਿ। ਰਹਿਤ ਸੁ ਪਯਾਰੀ ਮੋਹਿ ਕਉ ਸਿਦਕ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਿਯ ਆਹਿ ॥ ੫੦ ॥ ਰਹਿਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖ ਕੀ ਕਹੀ ਜੁ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਪੜੈ ਸੁਨੈ ਭਗਤੀ ਲਹੈ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਜਾਇ' ॥ ੫੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਰਹਿਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੀਰ ਮਾਸ ਭੁਗਾਏ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਲੱਛਣ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ §ਪ੍ਰਥਮ ਸਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ¶ਧਰਮ ਸੁ ਪ੍ਰੀਛਾ ਹੇਤ[9]। ਕਰਯੋ ਜੱਗ ਨਿਵਤਾ ਦਯੋ ਭੋਜਨ ਕਰਯੋ ਸੰਕੇਤ ॥ ੧ ॥ ਭਾਖਯੋ ਹੁਤੋ ਸੁਨਾਇਕੈ 'ਮਾਸ

---

[1]ਜੋ ਕੁਲੀਨ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨਿਰਧਨ (ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਬੀ ਪਿੱਛੇ ਕਿਹਾ) ਦਾਨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੇ ਉਸ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮਣਤਾਈ ਮਲੇਛਤਾ ਤੁੱਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਸੁਰਗ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। [ਦਾਨ ਪਤਿਗ੍ਰਹ=ਕਰੜਾ ਦਾਨ ਜੈਸੇ ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੇਂ ਦਾ]। [2]ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਦਾ ਧਾਨ[=ਸ਼ਿਵ ਨਿਰਮਾਲਯ]। [3]ਭਾਵ ਏਥੇ। [4]ਭਾਵ ਅੱਗੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤੀ ਨਾ ਪਾਊ। [5]ਪਰ ਜੋ ਲਵੇ ਸੋ ਵੰਡ ਖਾਵੇ ਤੇ ਦੇਗ ਚਲਾਵੇ ਭਾਵ ਲੋਭ ਨਾ ਕਰੇ। ਭਾਵ ਜੋ ਵਰਤੇ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲੋਭ ਨਾ ਕਰੇ। [6]ਕਾਣ, ਈਨ। [7]ਕਰੜੇ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ। [8]ਸੰਤੋਖੀ (ਸਿੱਖ) ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਭਲਾ ਹੈ। [9](ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਦੇ) ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਵਾਸਤੇ। *ਐਸੇ ਵਾਕ ਕਿ—ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਬੀ ਘ੍ਰਿਣਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਏ। †ਸੌ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਗ੍ਰੀਬੀਆ ਪੂਜਾ ਖਾਇ ਅਰਦਾਸ' ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਗ੍ਰੀਬੀ ਹੋਕੇ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਨ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਵੇ (ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ) ਲਿਖਕੇ (ਵੇਚੇ)। ‡ਇਥੇ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਬਿਖ' ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੌ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ, 'ਬਿਖ ਖਾਵੈ'। ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਗਲ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਤਿਉ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਝਾਕ ਹੈ ਵਿਹੁ ਖੰਡੂ ਪਾਜ।' §ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੬੪ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। ¶ਪਾ:—ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਖਾਇ ਦਿਜ ਜੋਇ। ਸ਼ਰਫੀ ਇਕ ਦਛਨਾ ਤਿਸੈ ਲੈ ਗਮਨੈ ਘਰਿ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥ ਖੀਰ ਖੰਡ ਕੋ ਭੋਗਤਾ ਏਕ ਰੁਪੱਯਾ ਪਾਇ'। ਖਾਇ ਚੁਕੇ ਬਹੁ ਲੋਭ ਕਰਿ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਆਇ ॥ ੩ ॥ 'ਖੀਰ ਅਹਾਰੀ ਮੁਹਰ ਦੈਂ ਮਾਸ ਰੁਪੱਯਾ ਦੀਨ'। ਬਾਕ ਕਹ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬੈ 'ਧਨ ਲੋਭੀ ਧ੍ਰਮ ਹੀਨ ॥ ੪ ॥ ਇਹ ਸਾਧੂ ਜਿਨ ਲੋਭ ਨਹਿ ਧਰਮ ਕਮਾਇਓ ਸੱਤਿ।ਮਾਸ ਖਾਇ ਬਿੱਪਰ ਕਹਾਂ ਸੋ ਚੰਡਾਲ ਕਾ ਮਿੱਤ' ॥ ੫ ॥ ਪੀਛੈ ਸਤਿਗੁਰ ਇਮ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁਨੋ ਸਿੱਖ!ਚਿਤ ਲਾਇ। ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਆਮਿਖ ਭਖੈ, ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਹੀਂ ਸੋ ਖਾਇ' ॥ ੬ ॥ ਬਚਨ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸਭਿ* ਸੰਗਤੀ ਕਰੀ ਬੇਨਤੀ ਏਹ। 'ਜੋ ਦਿਜ ਹੁਇ ਸਿਖ ਪਾਹੁਲੀ[1] ਤਾਕੀ ਕਰਨੀ ਕੇਹ ?' ॥ ੭ ॥ ਬਾਕ ਭਯੋ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਕਾ 'ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਸਪੂਤ[2]! ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਸੁ ਪਾਇਕੈ ਦਿਜ ਤੇ ਭਾ ਪੁਰਹੂਤ[3] ॥ ੮ ॥ ਤਾਂਕੀ ਦਿਜਤਾ ਛੱਤ੍ਰਕੀ ਕਰੈ ਖੜਗ ਕੀ ਸੇਵ[4]। ਨਿਵਤਾ ਦਾਨ ਨ ਪੂਜ ਲੈ, ਜੋ ਦੇਯਸ ਦੁਖ ਤੇਵ[5] ॥ ੯ ॥ ਜਾਂਹੀ ਤੇ ਹਮ ਉਤਰਿਓ ਜਗੁ ਪਵੀਤ ਕੀ ਆਨ[6]।ਮਦਰਾ ਆਮਿਖ ਛੋਰਨਾ ਇਹੀ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੀ ਮਾਨ[7]॥੧੦॥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋ ਕੈ ਬਿਧਿ† ਕਰੈ ਹਿੰਸਾ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਇ[8]। ਖਾਵੈ ਜੋ ਲੁੱਚਾ ਸੁ ਦਿਜ ਸਮ ਚੰਡਾਲ ਕਹਾਇ ॥੧੧॥ ਲੋਭ ਹੀਨ ਸਮਤਾ ਧਰੈ,ਕਰੈ ਗਯਾਨ ਕੋ ਅੰਗੁ[9]। ਦੇਵ ਰਿਖੀ ਸੋ ਹੋਤਿ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਬਾਕ ਅਭੰਗ ॥੧੨॥ ਜੋ ਗ੍ਰੇਹੀ[10] ਜੰਗਲ ਬਸੈ ਬੇਦ ਪੜੈ ਚਿਤ ਲਾਇ।ਉਛ ਸਿਲਾ ਕਰਿ ਜੀਵ ਹੈ[11] ਸੋ ਦਿਜ ਮੁਨੀ ਕਹਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਨਗਰ ਬਾਸ ਗ੍ਰਿਹ ਧਰਮ ਜੁਤਿ, ਨਿੰਦ ਈਰਖਾ

---

[1]ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ। [2]ਹੇ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤ੍ਰ! [3](ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੇ) ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ (ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ) ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਨ ਤੋਂ (ਮਾਨੋ) ਇੰਦ੍ਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। [4](ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ) ਪਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਪੁਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਧਾਰਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। [5]ਜੋ ਦੇਵੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਵੇਗਾ। [6]ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਜੋ ਜੰਞੂ ਦੀ ਆਨ ਸੀ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [7]ਐਸੇ (ਖਾਲਸਾ ਸਜੇ) ਬ੍ਰਹਮਨ ਦਾ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਛਡ ਦੇਣਾ ਇਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਪਨਾ ਮੰਨੇ। [8]ਬ੍ਰਹਮਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਧੀ ਕਰਮ ਕਰੇ, ਨਾ ਹਿੰਸਾ ਕਰੇ ਨਾ ਮਾਸ ਖਾਵੇ। (ਅ) ਬ੍ਰਹਮਣ (ਸਿੰਘ ਜੋ) ਹੋਵੇ ਸੋ ਕੀ ਬਿਧ=) ਕੀਹ ਬਿਧੀ ਕਰੇ ? (ਅਗੇ ਉੱਤਰ ਹੈ)। [9]ਲੋਭ ਹੀਨ ਹੋਵੇ ਸਮਤਾ ਧਰੇ ਗਯਾਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰੇ। [10]ਗ੍ਰਹਸਤੀ। [11]ਸਿਲਾ ਚੁਗਕੇ ਜੀਵਕਾ ਕਰੇ [ਸੰਸ:, ਉਂਛ ਸ਼ਿਲ]। *ਪਾ:-ਸ੍ਰੁਤਿ।

†ਸੋ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ 'ਬਿਧਿ' ਹੈ ਪਰ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ 'ਬਧ' ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਹੱਥੀਂ ਮਾਰੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ। ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਅਰਥ ਇਹੋ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਛੋਰ[1]। ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਹੈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ ਐਸੇ ਜਾਨਹੁ ਮੋਰ[2] ॥੧੪॥ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀ ਭਯੋ ਹੱਟੀ ਤੇ ਹੈ ਬੈਸ[3]। ਕਸਬਦਾਰ ਹੁਇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਸੋਂ ਦਿਜ ਕੇ ਜਾਨਹੁ ਬੇਸ[4] ॥ ੧੫ ॥ "ਗਾਇ ਨਿਰਤ ਤੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਟ, ਚੁਗਲ ਸੁ ਦੂਤ ਮਲੇਛ[5]। ਖਟ ਕਰਮਨਿ ਤੇ ਹੀਨ ਦਿਜ ਅਘੀ ਸੁ ਬਰਤੇ ਸ੍ਵੇਛ[6] ॥ ੧੬ ॥ ਭੱਖਾ-ਭਖ ਸਮਝੈ ਨਹੀਂ ਮੱਦ[7] ਮਾਂਸ ਪਰ ਨਾਰ। ਸੋ ਚੰਡਾਲ, ਤਿਹ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿ ਮੇਰੋ ਸਿਖ ਨ ਨਿਹਾਰ* ॥ ੧੭ ॥ ਆਪ ਲੇਯ ਲੋਭੀ ਬਡਾ ਅਵਰਨ ਪਿਖਿ ਘੁਰਰਾਇ[8]। ਸੋ ਮੰਜਾਰ ਦਿਜ[9] ਜਾਨੀਓਂ ਤਾਂਹਿ ਨ ਦੇਵੈ ਭਾਇ[10]† ॥੧੮॥ ਪਾਧਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਬ੍ਯਾਹ ਧਨ ਦਖਨਾ ਲੇਇ ਪ੍ਰਯੋਗ[11]।ਕਸਬੀ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੁ ਪਾਪ ਘਰ ਤਹਿਂ ਦਾਤਾ ਅਘ ਭੋਗ[12] ॥ ੧੯ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਪਢੈ, ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਭਜੈ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਤ੍ਯਾਗ।ਕਰੈ ਸੁਭਾਵਕ ਕਰਮ ਕੋ ਸੋ ਪਾਤਰ ਸ਼ੁਭ ਵਾਗ[13] ॥ ੨੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਹੋਇ ਕੈ ਏਕੋ ਬ੍ਯਾਹ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰਨ ਕੇ ਬ੍ਯਾਹਨ ਬ੍ਯਾਹ[14]। ਬ੍ਯਾਹ ਕਰਾਈ ਲੇਇ ਨ ਦਾਨ। ਆਨ ਦੇਵ ਕੀ ਕਰੈ ਨ ਕਾਨ॥੨੧॥ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਤਾਗਾ[15]ਬਿਧ ਕਰਿ ਬੇਦ।ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਦਾਨ ਨਧਾਰੈ ਭੇਦ[16]।ਭੋਜਨ ਦਾਨ ਕੁਦਾਨ ਸੁ ਤ੍ਯਾਗੈ[17]।ਸੋ ਦਿਜਬਰ ਪੂਜਤਿ ਬਡਭਾਗੀ ॥੨੨॥ ਗ੍ਰਹਨ[18] ਨ ਲੇਵੈ,ਤੁਲਾ ਨ ਮੂਰਤਿ।ਛਾਯਾ[19], ਮ੍ਰਿਤਕ,ਜਨਮ ਕਿ‡

---

[1]ਜੋ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। [2]ਮੇਰਾ (ਸਿੱਧਾਂਤ) ਜਾਣੋ। [3]ਵੈਸ਼। [4]ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ਸੋ ਛੱਤ੍ਰੀ ਜੋ ਹੱਟੀ ਤੇ ਬਹੇ ਵੈਸ਼, ਸੋ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦੇ (ਯਾ ਸੇਵਾ ਦੇ) ਕੰਮ ਕਰੇ ਸੋ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਹੈ ਉਸਦਾ ਵੇਸ ਮਾਤ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਨ ਹੈ। [5]ਜੋ ਗਾਵੇ ਨਾਚ ਕਰੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਟ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਜਾਸੂਸੀ ਤੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰੇ ਸੋ ਮਲੇਛ ਹੈ। (ਅ) ਜੋ ਗਾਵੇ, ਨੱਚੇ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰੇ, ਜੋ ਜਾਸੂਸੀ ਤੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰੇ ਸੋ ਮਲੇਛ ਹੈ। [6]ਖਟ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਹੀਨ, ਸ੍ਵੈਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਾਪੀ ਹੈ। [7]ਸ਼ਰਾਬ। [8]ਘੁਰਕੇ। ਭਾਵ ਘੂਰੇ। [9]ਬਿੱਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [10]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। [11]ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤੇ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਦੀ (ਦੱਖਣਾਂ ਦਾ) ਧਨ ਜੋ ਪਾਂਧਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਲਵੇਗਾ"""। [12]ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਕਸਬੀ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਤਿਸਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਾਪਾਂ (ਦਾ ਫਲ) ਭੋਗੇਗਾ। [13]ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਬਾਣੀ ਵਾਲਾ ਪਾਤ੍ਰ ਹੈ ਦਾਨ ਦਾ।(ਅ)ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ। [14]ਵਿਆਹ ਪਰ ਵਿਆਹ ਨ ਕਰੇ ਭਾਵ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕਰੇ। (ਅ) ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਜਾਤੀ (ਦੀ ਤੀਵੀਂ) ਵਿਆਹੇ (ਹੋਰ ਜਾਤ ਦੀ) ਨਾ ਵਿਆਹੇ। [15]ਜੰਞੂ। [16]ਵਿਤਕਰਾ ਨਾ ਕਰੇ ਭਾਵ ਏਹ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਦਾਨ ਨਾ ਮੰਗੇ। [17]ਧਾਨ ਕੁਧਾਨ ਦਾ ਭੋਜਨ ਛੱਡੇ। [18]ਗ੍ਰਹਨ ਲਗੇ ਵਿਚ ਦਾਨ। [19]ਛਾਯਾ ਪਾਤ੍ਰ।

*ਪਾ:—ਮੇਰੋ ਸਿਖ ਨਿਹਾਰ। ਪਰ ਪੁ: ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਪਾਠ—'ਮੇਰੋ ਸਿਖ ਨ ਨਿਹਾਰ' ਹੈ।

†ਏਹ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਦੇ ਲੱਛਣ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ੧੧ਵੇਂ ਸਿਕੰਧ ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

‡ਪਾ: ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ—ਗ੍ਰਿਹਿ।

ਦੁਰਗਤਿ[1]। ਬਿਨ ਮਾਂਗੇ ਪਵਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ। ਦੇਵ ਦੱਤ ਭੋਗੀ ਸੁਰ ਗ੍ਯਾਨਿ[2] ॥੨੩॥ ਲੇਵੈ ਦੇਵੈ ਮੋਹ ਨ ਕਰੈ। ਸੋ ਦਿਜ ਸਕਲ ਜਗਤ ਤੇ ਪਰੈ।ਤਿਨਕੇ ਪਾਇ ਪਰੈ ਹੁਇ ਤੇਜ[3]। ਦੇਵ ਗਿਆਨੀ ਕਰਮ ਧਰੇਜ[4] ॥ ੨੪ ॥ ਮੈਂ ਜੋ ਪੰਥ ਕਰ੍ਯੋ ਤਿਸ ਕਾਰਨ*। ਨਹਿਂ ਤੌ ਮੇਰੋ ਜਨਮ ਅਕਾਰਨ। ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਬੈਰਾਗੀ ਰਹੈ। ਆਜ ਕਾਲ ਕਰਿ ਕਾਲ ਸੰਗ ਹੈ[5] ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਾਮੀ-ਧਰਮ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ। ਧਰਮਪਾਲ ਸ਼ੁਭ ਤਮਤਾ ਭਾਲੈ। ਸਮੈਂ ਸਮੈਂ ਸਿਰ ਭੰਜਨ ਸੇਵਾ। ਜੜ੍ਹਤਾ[6] ਤਜਿ ਬਾਨੀ ਗੁਰ ਗੇਵਾ[7] ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਮਮਤਾ ਨਹਿ ਕਰਨੀ।ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਧਰਨੀ।ਨੀਚ ਸੰਗ ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਮਿੱਤ੍ਰ। ਬਚਨ ਹਾਰ ਕਾ ਝੂਠ ਚਰਿੱਤ੍ਰ[8] ॥ ੨੭ ॥ ਜੋ ਮੇਰਾ ਸ਼ੁਭ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵੈ। ਪਾਹੁਲ ਲੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ। ਪਿਛਲੇ ਅਘ ਸਭਿ ਜਾਇਂ ਬਿਲਾਇ। ਗੁਰਸ਼ਰਨੀ ਜਬਿ ਹੀ ਪਰਿ ਜਾਇ।।੨੮॥ ਅਸੁਰ ਭੂਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਤਜੈ। ਪਾਹਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਨਹਿ ਜਜੈ। ਪਾਹਨ ਪੂਜਾ ਕਲਿਕਾ ਭਾਉ[9]। ਮੜ੍ਹੀ ਮਸਾਨੀ ਝੂਠ ਸੁਆਉ[10] ॥੨੯॥ ਡਿੰਭ ਕਰਹਿ ਮੂੰਦਹਿ ਜੋ ਨਾਕ। ਜਪਨੀ ਫੇਰੈ ਬਡਾ ਨਪਾਕ[11]। ਜਿਨਕੇ ਭਾਉ ਨ ਅੰਤਰ ਫੁਰਾ[12]। ਕਿਉਂ ਮੂਰਖ ਤੀਰਥ ਭ੍ਰਮਿ ਫਿਰਾ॥ ੩੦ ॥ ਕੀਰਤਨ ਭਜਨ ਗੰਗ ਜਲ ਧਾਰ[13]। ਸੋਈ ਮੁਕਤਿ ਜੁ ਭਜੈ ਮੁਰਾਰੁ। ਇਮ ਸਿੱਖਨਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਰ੍ਯੋ ਸੁਨਾ-ਵਨ ਚਿਤ ਹਿਤ ਸੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ †"ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹੁਇ ਅਵਤਰੈ ਕੂੜੇ ਕਰਸੀ ਰਾਸ[14]। ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਅਮਰ ਸਦ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[15] ॥੩੨॥ ਏਕ ਬੇਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਲਿ ਮਹਿ ਸਿੱਖੀ ਮੋਰ।ਧਰਮ ਕਮਾਵੈ ਬਚੈ ਸੋ ਸਿਦਕ ਬਿਨਾਂ ਸਭਿ ਖੋਰ[16] ॥ ੩੩ ॥ ਭੰਗਾਣੀ ਕੇ ਖੇਤ ਮਹਿ

[1](ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਨਾਂ ਤੋਂ) ਦੂਰ ਰਹੇ।(ਅ ਛਾਯਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਤੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੜੇ ਕਠਨ ਦਾਨ ਹਨ [ਸੰ:, ਦੁਰੱਤਜ=ਕਠਨ ਸਾਧਨ] [2]ਜੋ ਰਬ ਦੇਵੇ ਸੋ ਖਾਵੇ ਉਹ ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਤੇ ਗਯਾਨੀ ਹੈ। [3]ਤੇਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [4]ਉਹ ਵਿੱਦਵਾਨ ਗਯਾਨੀ ਹੈ ਤੇ (ਸ਼ੁਭ) ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨ ਹਾਰ ਹੈ। [5](ਇਹ ਸਮਝੇ ਕਿ)ਕਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ। [6]ਨਿੰਦ੍ਰਾ, ਆਲਸ। [7]ਗਾਵੇ। [8]ਬਚਨਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਝੂਠਾ ਹੈ। [9]ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਯਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਹੈ। [10]ਝੂਠੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹਨ। [11]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ। [12]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਫੁਰਿਆ। [13]ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਭਜਨ ਇਹੀ ਗੰਗਾਦੀ ਜਲ ਧਾਰਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ 'ਗੰਗਾ ਜਲ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ'। [14](ਮਜ਼ਹਬਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੂੜਾ ਕਰੇਗਾ (ਅ) ਕੂੜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵ ਸੋਧੇਗਾ। [15]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। [16]ਪ੍ਰਾਲੀ ਭਾਵ ਤੋਂਹ। *ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੇ ਲਛਨ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੭, ੮.। †ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੬੫ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਜੂਝੇ ਸਿਖ ਬਹੁ ਤਾਂਹਿ। ਸੁਖ ਭੋਗੇ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਖੋਵਾਲ ਕਿ ਮਾਂਹਿ[1] ॥੩੪॥ [2]ਜੂਝੇ ਜੁੱਧ ਨਦੌਣ ਮਹਿ ਗਏ ਪਹਾਰੀ ਭਾਜ। ਆਇ ਤੁਰਕ ਲਹੌਰ ਤੇ ਨੁਰੰਗ ਗੁਲਾਮੀ ਪਾਜ[3] ॥੩੫॥ ਰਾਜੇ ਲੂਟੇ ਆਪ ਮਹਿ ਮਰਹੈਂ ਤੁਰਕ ਸਮਾਜ[3]। ਹਮੈਂ ਬਚਾਵੈ ਹਾਥ ਦੇ ਸੋ ਮਾਰੇ ਕਰਤਾਰ॥੩੬॥ [4]ਲਖਣਉਤੀ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਰਿ ਭਏ ਜੁੱਧ ਸਭਿ ਸੁੱਧ। ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਕੀ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹਿ ਮਾਰੇ ਤੁਰਕਨਿ ਬ੍ਰਿੱਧ[*] ॥੩੭॥ ਬਡੇ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਉਦਾਰ। ਜੀਤ ਖਾਲਸਾ[†] ਕੁਲ ਨਾਸ਼ ਕਰਿ ਸੀਸ ਦਿਏ ਧਮਕਾਰ[5] ॥੩੮॥ ਅਬਿ ਭੀ ਮਲੇਛੀ ਬਹੁ ਵਧੀ ਸਿੰਘ ਖਪਾਵੈਂ ਬੀਰ। ਮੇਰੀ ਸਿੱਖਯਾ[6] ਸੱਤਿ ਲਖਿ[6] ਨਾਂਹਿ ਭੁਲਾਵਹੁ ਧੀਰ[7]! ॥ ੩੯ ॥ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਹੋਹਿਗੇ[‡] ਘਰਿ ਘਰਿ ਹੁਇਗਾ ਰਾਜ। ਤਾਂ ਪੀਛੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਮਮ[8] ਧਰੇ ਪੰਥ ਕੀ ਲਾਜ ॥ ੪੦ ॥ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਬੀਤਹਿ ਲਗਤਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਭੂਪ[9]। ਤੇਜਵਾਨ ਰਾਜੇ ਅਧਿਕ ਹੁਵੈਂ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ[10] ॥੪੧॥ ਫਿਰ ਪੀਛੇ ਬਹੁ ਦਿਨੋ ਤੇ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਠਹਿਰ[11]। ਪਸ਼ਚਮ ਜੀਤੇ ਪਰਬਤੀ ਪੁਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੁ ਸ਼ਹਿਰ[12] ॥੪੨॥

---

[1]ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਰਣ ਖੇਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖ ਓਥੇ ਹੀ ਲੜਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ (ਉਹਨਾਂ ਅਗੇ ਆਣ ਫਿਰ) ਮਾਖੋਵਾਲ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਭੋਗੇ। [2](ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ) ਨਦੌਣ ਵਿਚ ਜੁੱਧ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹਾੜੀਏ ਭਾਵ ਅਲਫ ਖਾਂ ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਕਾਂਗੜੇ ਤੇ ਜੰਮੂ ਦੇ ਪਹਾੜੀਏ ਨੱਠ ਗਏ, (ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਤੁਰਕ ਆਏ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਬਧੇ ਹੋਏ, ਮੁਰਾਦ ਹੁਸੈਨੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਹੁਸੈਨੀ। [4]ਲਖਣਉਤੀ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮਪੁਰ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਲਖਨੌ ਤਾਰਾ ਪੁਰ' ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਦੋ ਪਿੰਡ ਹਨ ਲਾਗ ਲਾਗ, ਅਨੰਦਪੁਰੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਦੋ ਢਾਈ ਕੋਹ ਪਰੇ, ਇੱਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸੀ 'ਤਾਰਾ ਗੜ੍ਹ' ਨਾਮੇ, ਜੋ ਮਿਸਮਾਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਇਹ 'ਲਖਨੌ' ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਬਾਵਲੀ ਤੇ ਕਲਗ਼ੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲਵਾਏ ਹੋਏ ਦੋ ਅੰਬ ਹੈਨ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ 'ਤਾਰਾ ਗੜ੍ਹ' ਹੈ' ਜੋ ਰਯਾਸਤ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਲਖਨਉਤੀ' ਤੋਂ 'ਲਖਨੌ' ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ ਤੇ 'ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਰ' ਤੋਂ 'ਅਗਮ ਪੁਰਾ' ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ। ਅਗਮ ਪੁਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੋਲਗੜ੍ਹ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ। [5]ਜੀਤ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਪਾਈ (ਵੈਰੀ) ਸਾਰੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ, ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਸੀਸ ਦਿੱਤੇ। [6]ਸੱਚ ਜਾਣੋ। [7]ਹੇ ਬੁਧੀਮਾਨੋਂ। [8]ਇਕ ਸਿਖ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [9]ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [10]ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਤੇਜਵਾਨ ਹੋਣਗੇ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਵਾਲੇ। ਰਾਜਾ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [11]ਟਿਕੇਗਾ। [12]ਪਸ਼ਚਮ ਭਾਵ ਸਰਹੱਦ, ਪਹਾੜ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਗੇ। *ਸੌ ਸਾਃ ਦਾ ਪਾਠ ਬੀ ਇਹੋ ਹੈ। †ਪਾਃ—ਜਿਤ ਖਾਲਸਾ ਸੌ ਸਾਃ ਪਾਃ—ਜੀਤਾ ਖਲਕ, ਕੁਲ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਸੀਸ ਦੀਏ ਧਰਮਕਾਜ। ‡ਪਾਃ—ਰਹੋਂਗੇ।

ਹੁਕਮੀ ਸਿਖ ਅਰ* ਪਰਬਤੀ ਕਰੈ ਖਾਲਸਾ ਦ੍ਰੋਹ[1]। ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰਿ ਮਰੈਗੋ ਜਸੋਂ ਓਲੇ ਕੋ ਬੋਹ[2] ॥ ੪੩.॥ ਜਿਉਂ ਹੀਰਾ ਨੂਤਨ ਮੁਕਤਿ ਲਸੈ ਦੀਪ ਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤ[3]। [4]ਕੂਟ ਅਰਥ ਸਿੱਖਨਿ ਵਰਜ ਆਪ ਆਪ ਮੈਂ ਸ਼ਾਂਤ[4] ॥ ੪੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭਾਖੈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕਥ ਭਾਈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੂਟ[5]† ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਗਾਈ। ਮੈਂ ਤਬਿ ਭਾਖਯੋ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ। 'ਹੋਇ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਅਵ-

---

[1]ਮੇਰੇ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਸਿਖ ਹੁਕਮ (ਹਾਸਲ) ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਵੈਰ ਕਰੇਗਾ। [ਸੰ:, ਦ੍ਰੋਹ=ਪਰਾਏ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨਾ, ਵੈਰ]। [2]ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਗੜੇ ਦੇ ਢੇਰ ਵਾਂਗੂ ਮਰੇਗਾ (ਖਾਲਸਾ)। [3]ਦੀਵੇ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸਮ। [4]'ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੂਟ ਦਾ ਅਰਥ ਪੁੱਛੋ ਨਾ' ਇਹ ਵਰਜਿਆ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੋ। ਅੰਕ ੪੫ ਵਿਚ ਇਸੇ ਕੂਟ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੂਟ ਕਿਹਾ ਹੈ। [5]ਦੁਬਾਰਤ। ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਵਿਚ ਰੁੱਖਿਆ ਅਰਥ ਜੋ ਪਦ ਅਰਥ ਕਰਨ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸਮਝ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ। *ਮੈ ਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਅਰ' ਪਾਠ ਨਹੀਂ, ਐਉਂ ਹੈ:—ਪਰਬਤੀ ਹੁਕਮੀ ਸਿੱਖ ਮਮ ਕਰੈ ਖਾਲਸਾ ਦ੍ਰੋਹ=ਇਕ ਪਰਬਤੀ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਗਾ ਉਸ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਦ੍ਰੋਹ ਕਰੇਗਾ। †ਅਰਥ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਕਿ ਪਹਾੜੀਏ ਹੁਕਮ ਹਾਸਲ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਦ੍ਰੋਹ ਕਰੇਗਾ, ਤਦੋਂ ਨਵੇਂ ਮੋਤੀ ਵਾਂਗੂ ਹੀਰਾ ਚਮਕੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਰਬਤੀ ਸਿੱਖਾਂ (ਡੋਗਰਿਆਂ) ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣਦਾ ਖਾਲਸਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜ ਮਰੇਗਾ ਤਦੋਂ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ (ਰਾਜਾ ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਚਮਕੇਗਾ, ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ (ਮ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ)।

ਇਥੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਨਿੰਘਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜੰਮੂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੁਕਮ ਹਾਸਲੀ ਸਿਖ ਲੋਗਾਂ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ (ਦੇਖੋ, ਸਫਾ ੧੨੨, ਐਡਿ: ੧)। ਇਹੋ ਗਲ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅੰਕ ੧੩ (ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਅੰਕ ੪੩ ਉਪਰਲੇ) ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਸ: ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇਵਲ ਨੇ ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦੇ ਕਮਾਂਡੈਂਟ ਤੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਗਾਰਡਨਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਡੋਗਰਾ ਤ੍ਰਿੱਕੜੀ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ, ਅੰਦਰੋ ਅੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਲਗਾਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਠਾਉਣ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ।" ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਗਾਰਡਨਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੇਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਕੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਉਹ ਆਪ ਐਉਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:—

Being as I was, the commandant of Raja Dhyan Singh's artillery and high in his confidence. I was closely connected with the events which I am about to describe. [Memoirs of Colonel Alexander Gardner.

ਅਰਥਾਤ—ਚੂੰਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦਾ ਕੁਮੇਦਾਨ ਸਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬੜਾ ਇਤਬਾਰੀ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਵਾਕਜਾਤ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਬਯਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਨਿਕਟਵਰਤੀ (ਜਾਣੂ) ਸਾਂ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਤਾਰੀ**॥੪੫॥ਇਤਨੀ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬੋਲੈ ਨਾਂਹੀ।ਪਰਚੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਨਿ

**ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ:—'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਕੂਟ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮੈਂ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਅਵਤਾਰੀ ਰਾਜੇ ਹੋਵੈਂਗੇ।'

—[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਉਹ ਫੇਰ ਅਗੇ: ਗਾਰਡਨਰ ਐਉਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ:—

The dream was that Hira Singh the heir of their family, or at least the most promising of its rising generation, might eventually succeed to the throne of Ranjit Singh Those to be swept away were the male members of the Maharaja's family, and all those ministers, advisers, and chiefs who would not join the Dogra party.

ਅਰਥਾਤ:—'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟੱਬਰ ਦਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਜਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਉਠ ਰਹੀ ਨਸਲ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਹੋਣਹਾਰ 'ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ' ਆਖਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ (ਯਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਲਾਕੇ ਰਸਤਾ ਸਾਫ ਕਰਨਾ) ਸੀ, ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਮਰਦ ਮੈਂਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ)ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਸਨ ਜੋਡੋਗਰਾ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ।' ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹ ਖਯਾਲ ਇੱਥੋਂ ਪਰਤੱਖ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਸਤੀ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਆਖਰੀ ਇੱਛਾ ਇਹੋ ਕਹੀ ਕਿ 'ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਤਾਜ ਧਰ ਦਿਓ' ਜਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਐਸਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ [ਵੇਖੋ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਸਫਾ ੯੨, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤਰਜਮਾ]।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਵਧਦੇ ਹੁਕਮ ਹਾਸਿਲ ਨਾਲ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਤੌਖਲਾ ਤੇ ਘ੍ਰਿਣਾ ਸੀ। ਡੋਗਰਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਸਫਾ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਿਠਾਉਣ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਖਾਲਫ ਭਾਵ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾਉਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਵਾਕ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਦੇਕੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਮੁਖਾਲਫਤ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰਨਾ ਬੀ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਸੀ। ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਵਾਕਏ ਆਪ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਸਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁਛ ਸਾਲ ਪਹਿਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖਤ ਬਣਾਕੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਕੁਛ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਕੂਟ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖੀ ਕਿ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਵੱਧ ਕਰਨ ਯਾ ਹੋਰ ਫੇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਰਹੇ ਤੇ ਪਹਿਲੋਂ ਲੋਕੀਂ ਨਾ ਸਮਝਣ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੂਟ ਖੁਹਲਕੇ ਇਹੋ ਅਰਥ ਸਮਝਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਇਹ ਧਾਰਣਾਂ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਮਹਾ: ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੯੪ ਤੋਂ ਅਤੇ ਮਹਾ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ੧੮੯੬ ਤੇ 'ਮ: ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ' ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਸਰ ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਦ 'ਹੀਰੇ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰਾ ਤੇ ਦੀਪ ਦਾ ਭਾਵ 'ਮ: ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ' ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਸਾਖੀਦੇ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਚ ਧਰਬਤੀ ਨੂੰਗੁਰੂ ਜੀ'ਸਿਖਮਮ' ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ: ਦੇ ਅੰਕ ੪੩ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੜਿਆਂ ਵਾਂਙੂ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਸਲ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਾੜੀਏ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਸੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਦੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦੇਖੋ]

ਮਾਂਹੀ। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਤਬਿ ਹੇਰਿ। ਚਾਰ ਘਰੀ ਮਹਿ ਬੋਲੇ ਫੇਰ ॥੪੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਕਹਿ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰਿ। 'ਆਲਮ ਸਿੰਘ! ਰੈਘਰ ਬਡਾ ਤੂੰ ਹਮ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬਿਚਾਰ' ॥ ੪੭ ॥ ਕਹਿ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜੋਰਿ ਕਰ 'ਮੈਂ ਸਿਖ ਰਾਵਰ ਕੇਰ।ਜਾਨਹੁ ਅਪਨੋ ਦਾਸ ਮੁਝ ਰਖੋਂ ਭਰੋਸ ਬਡੇਰ' ॥ ੪੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹ੍ਯੋ 'ਲੋਹ ਕੋ ਕਾਟਹਿ ਲੋਹਾ।

*ਪਾਠਾਂ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਫੁਟ]

ਰਹੇ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਾੜੀਏ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਹੇਠੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਕੌੜੇ ਵਾਕ ਕਦੀ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ? ਇਹ ਬੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੂਟ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਾਖੀ ੯੭ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਹੀਰਾ' ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਖਤ ਤੇ ਬਹਾਲਣ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸੌਨਾ: ਵਿਚ ਘਾੜਤਾਂ ਘੜੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕਨਿੰਘਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

Golab Singh the eldest of three sons claimed that his grandfather was the brother of the well known Ranjeet Deo, but the family was perhaps illegitimate and had become improverished and Golab Singh took service as a horseman in a band commanded by Jamadar Khoshal Singh.

[Phge. 189. Ed I.

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ (ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ) ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਆਕੇ ਅਸਵਾਰ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਦੇਵ (ਜੰਮੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜੇ) ਦੇ ਭਿਰਾ ਦਾ ਪੋਤਾ ਦੱਸਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬਲਵਾਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜੈਸਾ ਐਲ: ਗਾਰਡਨਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਹੌਰ ਤਖਤ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਂਭ ਲੈਣ ਦੇ ਸੁਪਨ ਦੇਖਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਹੋਰਨਾਂ ਜਤਨਾਂ ਵਿਚ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਦੀਆਂ ਘਾੜਤਾਂ ਘੜੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੋਰ ਮੋਹਰ ਲਗ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਹੈ:— (ਦੇਖੋ ਸਾਖੀ ੯੭ ਅੰਕ ੧੩ ਤੋਂ) ਜਿਥੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੰਮੂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਦੇਉ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰਤਨ ਦੇਉ ਜੋ ਕਹਿਲੂਰੀ ਦਾ ਦੁਹਿਤਾ ਸੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਪਾਸ ਸਤ ਬਰਸ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਰਿਝਾਕੇ ਖੜਗ, ਕਟਾਰ, ਬਰਛੀ, ਤੁਪਕ, ਲਹੌਰੀ ਕਮਾਨ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਏ ਤੇ ਇਹ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ:—'ਤੁਮਰੇ ਬੰਸ ਆਇਆ ਹੀ ਜਾਨੋ, ਮੋਕੋ ਤੁਝ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨ ਭਾਨੋ'। ਫੇਰ ਇਸੇ ਰਤਨ ਦੇਉ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, 'ਤੇਰੇ ਵੰਸ ਆਵੋਂਗਾ ਤਾ ਦਿਨ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਾਹਿੰਗੇ ਤੇਰੇ ਮਰਕਿਨ'। ਗੋਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਰਤਨ ਦੇਉ ਤੇਰੇ ਵੰਸ਼ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਦੇਉ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਸਾਕ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਓਹਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੱਸਕੇ ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ (ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸਣ ਦਾ ਜਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਵਕਤ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ (ਸਾਖੀ ੬੫ ਮੂਜਬ) ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਯਾ (ਸਾਖੀ ੯੭ ਮੂਜਬ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਰੰਘੜ ਕੋ ਰੰਘੜ ਹਤਿ ਰੈਹਾ। ਜਨਮ ਫੇਰ ਰੰਘੜ ਘਰ ਧਰੈ। ਰਾਜੇ ਸਭਿ ਮੌਜੂਦ ਤੁਵ ਕਰੋ[1] ॥ ੪੯ ॥ ਦਿਯੋ ਰਾਜ ਤੋਂਕਹੁ ਹਮ ਸਾਰਾ। ਸਿੱਖੀ ਅਰਧ ਦਈ ਹਿਤ ਧਾਰਾ*। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਇ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਤੁਮ ਹੋਇ' ॥ ੫੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਹਮ ਭੀ ਰਖਹਿਂ ਹ੍ਰਿਦੇ ਭਾਵਨੀ ਸੋਇ[2]। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਿਬੇ ਰਾਮ ਸਰੋਵਰ ਜੋਇ ॥੫੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੇਰ ਗਯਾਰਵੀਂ ਹਮ ਚਲਿ ਆਵਹਿ†। ਜਿਸ ਤੇ ਕੋਇ ਨ ਹਮ ਲਖਿ ਪਾਵਹਿ‡।ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ। ਕਰੌਂ ਸੰਭਾਲਨਿ ਮੈਂ ਤਿਸ ਬੇਰੀ§ ॥ ੫੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਧਹਿ ਰਾਜ ਛਿਤ ਸਿੰਘ ਗਨ ਉੱਮਤ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ। ਠੇਡੇ ਖਾਵੈ ਖਾਲਸਾ ਮੋਹਿ ਸੰਭਾਲੈ ਸਾਸ[3] ॥੫੩॥ ਉਤਰੋਂਗਾ ਮੈਂ

---

[1]ਤੇਰੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ। [2]ਭਾਵ ਮੁੜਕੇ ਆਉਣ ਦੀ। [3]ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ। *ਰਾਇਕੋਟ ਦੇ ਰੰਘੜਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਵਲ ਸੈਨਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਃ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ,ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਜ਼ਰਾ ਕਰੜਾ ਸੀ। †ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਹਮ ਬਪੁ ਲਜਾਵਹਿਂ। ‡ਪਾਃ—ਜਿਮ ਕੋਊ ਨਾਹਿਨ ਲਖ ਪਾਵਹਿ। ਪੁਨਾਃ ਜਿਸ ਤੇ ਕੋ ਨਾਹਿਨ ਲਖਿ ਪਾਵਹਿ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ—ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਣ ਸਕੇ। ਮੁਰਾਦ ਹੋਈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਛਾਣ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਨੇਮ ਬੱਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਸਕਣਾ। ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਬੀ 'ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ' ਵੰਨੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੇ ਅੰਕ ੫੪ ਵਿਚ ਗੂੜ ਫੂੜ ਮੂੜ ਤ੍ਰੈਏ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਗੂੜ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ-ਦਾਨੇ ਮਃ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ, ਫੂੜ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਃ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਤੇ ਮੂੜ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਮਗਰੋਂ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਇਆ ਦੱਸਣ ਲਈ ਇਹ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ।

§ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਆਉਣ ਬਾਬਤ ਅਰਥਾਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਯਾਰਵੇਂ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਬਾਬਤ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ, ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਜਿੰਨੇ ਵਾਕ ਲਿਖੇ ਹਨ ਓਥੋਂ ਹੀ ਲੈਕੇ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਠੀਕ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਹੇਠਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਆਪ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧਾਂ ਤੋਂ ਆਪੇ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਵਾਕ ਜੋ ਆਪੋ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਰੱਖਦੇ ਹੋਣ, ਕਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਵਧੇਰੇ ਟੀਕਾ ਟਿੱਪਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(੧) ਸੌ ਸਾਃ ਦੀ ਸਾਖੀ ੭੮ —ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰ ਏਕ ਸਮ ਜਿਉ ਜਾਨੈ ਜੋ ਮੋਰ। ਏਕ ਦਸਾ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਬਾਨੀ ਸਤਿ ਭਾ ਹੋਰ। ਧੋਇ ਰੁਮਾਲ ਤਬ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਪਾਹਿਲ ਲੇਵੈ ਦੇਇ।

ਗੁਃਪ੍ਰਃਸੂਃਰੁਃ੫ਅੰਃ ੧੫—ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰ ਏਕ ਸਮ ਜਿਉਂ

ਗਯਾਰਵਾਂ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾ ਜੀ ਹੈਨ।

ਅਰਥਾਤ-੧੧ਵਾਂ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੈਨ।

(ਬਾਕੀ ਰੁਤ ੬ [illegible] ੬੩ ਦੇ ਹੇਠ)

ਤਬੀ ਦਿਨ ਜਾ ਦਿਨ ਮੁਕਤੇ ਸਿੰਘ। ਧੂੜ ਗੁੜ ਅਰ ਮੂੜ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਇ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜਾਨੈਂ ਜੋ ਮੇਰ। ਇਕਾਦਸ਼ਮੇ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਿ ॥੪॥ ਧੋਇ ਰੁਮਾਲ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਪਾਹੁਲ ਲੇਵੈਦੇਇ।

(੨) ਸੌ ਸਾ: ਦੀ ਸਾਖੀ ੬੦:—ਬਚਨ ਹੂਆ ਖਾਲਿਸੇ ਮੈਂ ਹੌਂ ਅਵਤਰੌਂਗਾ।

ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ:, ਰੁ: ੫ ਅੰ: ੩੭:—ਬੋਲੇ 'ਹਉਂ ਬਨ ਖਾਲਿਸਾ ਵਰਤੌਂਗੋ ਸਭ ਮਾਂਹਿ' ॥ ੩੦ ॥

ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ—ਮੈਂ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚਵਰਤਾਂਗਾ।ਖਾਲਸਾ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਰਾ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨਾ।

(੩) ਸੌ ਸਾ:ਦੀ ਸਾਖੀ੯੭:-ਤੁਮਰੇ ਵੰਸ ਆਇਆ ਹੀ ਜਾਣੋ।ਅੰ:੧੭ ਤੇਰੇ ਵੰਸ ਆਵੋਂਗਾ ਤਾ ਦਿਨ। ਅੰ: ੨੪

ਇਹ ਸਾਖੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ।

[illegible]

ਅਰਥਾਤ—ਜੰਮੂ ਦੇ ਡੋਗਰੇ ਰਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਅਵਤਰਾਂਗਾ।

(੪) ਸੌ ਸਾ: ਦੀ ੭੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ:—ਤਾਂ ਹੱਸਕੇ ਬੋਲੇ, ਅਗਿਆਤ ਮੂਰਤਿ ਹਮਾਰੀ ਉਤਰੇਗੀ।

ਸੌ ਸਾ: ਦੀ ਸਾਖੀ ੬੫:—ਬਚਨ ਹੋਇਆ:—ਹਮ ਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਰਾਮ ਸਰ ਕੀ ਭਾਵਨੀ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਤਰਾਂਗੇ ਗਯਾਰਵੀਂ ਵੇਰ ਅਪਨੀ ਖੇਤੀ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸੰਮਾਲਣ, ਕੋਈ ਨ ਜਾਣ ਸਕੇਗਾ।

ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ:,ਰੁ:੫ ਅੰ: ੩੯:—ਕਹਜੋ ਗੁਰੂ 'ਹਮ ਭੀ ਰਖਹਿਂ ਹ੍ਰਿਦੇ ਭਾਵਨੀ ਸੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਿਬੇ ਰਾਮ ਸਰੋਵਰ ਜੋਇ ॥ ੫੧ ॥ ਬੇਰ ਗਯਾਰਵੀਂ ਹਮ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਜਿਸਤੇ ਕੋਇ ਨ ਹਮ ਲਖਿ ਪਾਵਹਿ। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ। ਕਰੌਂ ਸੰਭਾਲਨ ਮੈਂ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੫੨ ॥

ਗੁਪਤ ਆਉਣਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਠਿਕਾਣਾ ਹੋਸੀ ਪਰ ਪਤਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਲਗਸੀ।

ਨਤੀਜਾ—ਜੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਦੇਂ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਜਾਊ ਕਿ ਇਹ ਹੈ ੧੧ਵਾਂ ਰੂਪ, ਤਾਂ ਉਹ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਨਾ ਰਹੂ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗਯਾਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

(੫) ਸੌ ਸਾ: ਦੀ ਸਾਖੀ ੭੧ਵੀਂ:—ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਸੰਗਤੀ ਨਾਵੇ ਸਭਿ ਨਿੱਤ। ਛੇ

ਪਤ ਦੱਸਕੇ ਆਉਣਾ।

੧. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ,

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਖਪੈਂ ਰੇ ਪਿੰਘ[1] ॥੫੪॥ ਸਭੈ ਸਿਰੰਦੀ[2] ਨਾਸ਼ ਹੁਇੰ ਕੁਲ ਮੇਰੀ ਹੁਇ ਨਾਸ਼[3]।
ਜਿਉਂ ਜਾਦਵ ਲੈ ਗੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਾਟੌਂ ਕੁਲ ਜਿਮ ਘਾਸ[4] ॥ ੫੫ ॥ ਪੰਥ

[1]ਕੂੜ ਮੂਰਖ ਤੇ ਕਪਟੀ ਰਾਜੇ (ਜੰਗ ਵਿਚ) ਪਿੰਗਲੇ (ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਕੇ) ਖਪ ਜਾਣਗੇ। [2]ਸਿਰਹੰਦ ਦੇ ਵਾਸੀ ਤੁਰਕ। [3]ਮੇਰੀ ਕੁਲ ਬੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। [4]ਜਿਵੇਂ ਜਾਦਵਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਭਾਸ ਤੇ) ਕੁਲ ਨੂੰ ਘਾਹ (ਨਾਲ ਲੜਾ ਲੜਾ ਕੇ) ਕਟਵਾ ਦਿਤਾ। (ਅ) ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕੱਟਾਂਗਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਜੋਜਨ ਗੁਰ ਨਗਰ ਵਸ ਹਮ ਆਵੈਂ ਮਿੱਤ। ਬੈਠ ਦੁਲੀਚੇ ਚਮਰ ਢੁਲ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਚਿਤ। ਸਿੰਘ ਲਾਖ ਪੰਜ ਏਕਠੇ ਗਜ ਬਾਜ ਸਮੇਤ।

ਪ੍ਰਾ: ਪ੍ਰ: ਸੂ:,ਰੁ: ੫,ਅੰਸੂ ਅੰਕ ੩੧:- ੩੧-ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਤੁਕਾਂ ਇਹੋ ਹਨ, ਚੌਥੀ ਹੈ:- ਸਿੰਘ ਲਾਖ ਦਸ ਏਕਠੇ ਗਜ ਬਾਜ ਸਮੇਤ।

ਆਕੇ ਕਲੀਚਾ ਵਿਛਾਕੇ ਚੌਰ ਝੁਲਦੇ ਹੇਠ ਬੈਠਾਂਗੇ, ਪੰਜ ਲੱਖ ਯਾ ਦਸ ਲੱਖ ਸਿੱਖ ਘੋੜੇ ਹਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਨਾਲ ਹੋਸਨ।

੨.ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਦੋਂ ਛੇ ਜੋਜਨ=੨੪ ਕੋਹਾਂ ਯਾ ੩੨ਮੀਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਸੀ। ਵੀਚਾਰ—ਅਜੇਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ੩੨ਮੀਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕੋਈਵਜਕਤੀ ਅਜੇਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਕੇ ਚਮਰਹੇਠ ਦੁਲੀਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠੀ,ਜਿਸ ਨਾਲ ੫ ਯਾ ਦਸ ਲੱਖ ਗਜ ਬਾਜ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਹੋਣ।

(੬) ਸੌ ਸਾ: ਦੀ ਸਾਖੀ ੯੨:-ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ ਜਨਮ ਧਰ ਉੱਨੀ ਸੈ ਕੇ ਮਾਂਝ।

ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਲਿਖਦਿਆਂ ਇਹ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਗਰੋਂ ਪਾਈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ੧੯੦੦ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ।

ਸੰਮਤ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਕੇ ਆਉਂਦਾ।

ਵੀਚਾਰ-੧੯੦੦ ਸੰਮਤ ਵਿਚਕੋਈ ਵਜਕਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪਤੇ ਬੀ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਜਿਵੇਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਆਦਿ।

ਇਹ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਦੀ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਵਦਤੋਵਜ਼ਾ ਘਾਤ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਹਨ ਵਰਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੧੨ ਰਾਸਾਂ ਤੱਕ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖਤ ਜਾਮਿਆਂ ਬਾਬਤ ਬਚਨ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਸ ਜਾਮੇ ਹੀ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ।ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁ:ਨਾ:ਪ੍ਰ: ਵਿਖੇ ਭਾ: ਮੂਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਸਮੇਂ ਜਾਮੇਂ ਇਸਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਾਂਗੇ।ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਬੀ ਦਸਵੇਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਮੇਂ ਵਿਚ ਆਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਧਾਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।ਫੇਰ ਜਿੱਥੇ ਮੰਗਲ ਨੇ ਬਰਵਾਰ ਸ੍ਰੀਗੁ: ਨਾ:ਪ੍ਰ: ਵਿਚ ਹਨ ਅਧਯਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ,ਓਥੇ ੧੦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ੧੧ਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ੧੧ਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਮੇਂ ਦਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ[1] ਮਮ ਕੀਨੇ ਕੂਟ ਬਖਾਨ[2] । ਇਨ ਕੋ ਅਰਥ ਨ ਬੂਝੀਓ ਮਮ ਹਮ ਸੁਤ ਕਾ ਆਨ[3]* ॥੫੬॥ ਇਤਨੀ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਉਠੇ ਪਰਚੇ ਪਿਖਿਨਿ ਤੁਰੰਗ । ਗਿਨੇ[4] ਤਬੇਲੇ ਮਹਿਂ ਸਕਲ ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਮੁਦ ਸੰਗ ॥ ੫੭ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਲੰਗਰ ਗਏ ਛੱਕਨ ਛਕਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ । ਲੋਟੇ ਪੁਨਾ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਸਿੰਘ ਧਰੇ ਅਹਿਲਾਦ ॥੫੮॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਖਾਲਸਾ ਗਯੋ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਇ।ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਪਾਇ॥੫੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁੱਤੇ 'ਭਵਿੱਖਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ-ਚੱਤ੍ਵਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦.[ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ । ਸਾਲ ਪੱਤ੍ਰ । ਜੋਧਾ ੩ ਪ੍ਰਕਾਰ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ †ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਇ । ਬਿਰਜੇ ਖਾਲਸਾ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਯਥਾ ਕੁਬੇਰ ਸੁਹਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਤਿ । ਜਿਨ ਤੇ[5] ਜਨਮ ਮਰਣ ਛੁਟਿ ਜਾਵਤਿ।'ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਿੱਖਹੁ[6]! ਹਿਤ ਕੀ ਸੁਨਹੁ । ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ ਭਨਹੁ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਤੇ[7] ਪਾਇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਬਿਰਹੁ । ਲਖ ਚਉਰਾਸੀ ਜੂਨ ਨ ਫਿਰਹੁ । ਬਡੇ ਭਾਗ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਪਾਯੋ । ਹਾਨ ਲਾਭ ਜਿਸ ਮੇਂ ਦਰਸਾਯੋ॥੩॥ਮਹਾਂ ਰਤਨ[8] ਕੋ ਪਾਇ ਨ ਖੋਵਹੁ । ਰਹਿਨ ਸਥਿਰ ਨਹਿਂ[9] ਨੀਕੇ ਜੋਵਹੁ । ਸਿਮਰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿਨਾਮੂ । ਲਾਹਾ ਨਰ ਤਨ ਕੋ ਅਭਿਰਾਮੂ' ॥ ੪ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਜਿਹ ਸਮੇਂ । ਇਕ ਸਿਖਨੀ ਆਈ ਕਿਯ ਨਮੇਂ[10]।ਬਿਰ ਸਮੀਪ ਹੁਇ ਲਾਗੀ ਰੋਵਨਿ । ਅੱਸ਼੍ਰਪਾਤ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਭਿਗੋਵਨਿ ॥ ੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਬੂਝਨ ਕਰੀ । 'ਕਿਉਂ ਬਿਰਲਾਪਤਿ ਕਨਾ ਦੁਖ ਭਰੀ?' ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਨਿ ਲਾਗੀ ।'ਸੁਨਹੁੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਗੀ॥ ੬॥

[1]...ਸਰਦਾਰ (ਹੋਣਗੇ) । [2]ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਹੀ ਹੈ। [3](ਤੁਸਾਨੂੰ)ਮੇਰੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸਹੁੰ ਹੈ । [4](ਘੋੜੇ) ਗਿਣੇ । [5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ) ਨਾਲ । [6]ਹੇ ਭਾਈ ਸਿੱਖੋ । [7]ਜਿਸ (ਸਿਮਰਨ) ਤੋਂ । [8]ਭਾਵ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ। [9]ਇੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਸਦਾ ਨਹੀਂ। [10]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ । *ਅਪਨੀ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸਹੁੰ ਦੇਕੇ ਵਾਕ ਕਰਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਉੱਚਿਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ । ਏਹ ਗੁਰਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਘੜੇ ਹੋਏ ਲਫਜ਼ ਹਨ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਲਿਖੇ ਨੋਟ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਗ਼ਾਲਬਨ ਜਮਾਦਾਰ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਵਰਗੇ ਡੋਗਰਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੱਖੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ । ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਨਾ: ੭ ਵਿਚ ਮ: ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਆਉਣ ਪਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਵਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

†ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੬੬ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਮਮ ਭਰਤਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਯੋ। ਇਤ ਮਰਿ ਗਯੋ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਯੋ। ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਕਯਾ ਕਰੌਂ। ਮੈਂ ਪਰਦੇਸ਼ਨਿ ਅਬਿ ਕਿਤ ਬਿਰੌਂ ॥੭॥ ਨਗਰ ਜਲਾਲਾਵਾਦ ਸੁ ਦੂਰ। ਵਿਧਵਾ ਭਈ ਪਰਯੋ ਦੁਖ ਭੂਰ। ਅਬਿ ਮੇਰਾ ਕੋਇ ਨ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਪਰਯੋ ਕਲੇਸ਼' ॥੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੁਆ ਬਚਨ ਤਬਿ 'ਸੰਗਤੀ![1] ਆਯੁਧ ਬਾਂਧਹੁ ਨਿੱਤ'। ਸੁਨਿਆਂ ਮੰਨਿਆਂ ਬਾਕ ਤਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਗਤੀ ਮਿੱਤ[2] ॥੯॥ ਲਰਤੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯਾਲ। ਵਾਰ ਭਗੌਤੀ ਪਠਨ ਕਰਿ, ਸੰਗਤਿ ਤੁਰਕਨਿ ਸਾਲ[3] ॥੧੦॥ ਸਿੱਖ ਬਡਾਈ ਕਰਤਿ ਆਪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰੈਂ ਬਹੁ ਜੁੱਧ[4]। ਤੁਰਕਨਿ ਸੈਂ ਵਧਤਾ ਗਯਾ ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਕੋ ਕ੍ਰੁੱਧ॥੧੧। ਵਧਤੀ ਹੋਵੈ ਮਰੈ ਮਾਰ ਕਰੈ ਪਯਾਨਾ ਨਾਕ[5]। ਬਢਯੋ ਹੌਸਲਾ ਜਗਤ ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਸਿਖ ਗੁਰ ਵਾਕ[6]॥੧੨॥ਪ੍ਰੀਤੋ ਪ੍ਰੀਤਾ ਮੀਤੋ ਮੀਤਾ ਲਗੇ ਹੋਨਿ ਤਬਿ ਲੋਗ[7]। ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਬਿਦਤੈਂ ਦੁਰੈਂ[8], ਕਹੂੰ ਹਰਖ ਕਹੂੰ ਸੋਗ ॥੧੩॥ ਨਾਮ ਜਪੈਂ ਉਰ ਸਿਦਕ ਗੁਰ ਹੋਵੈ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨ ਪਰੈਂ ਮੇਟੈਂ ਜਗਤ ਬਿਖਾਦ ॥੧੪॥ ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖਨਿ ਦੇਤਿ ਅਨਾਇ। ਜ਼ਖਮ ਮਿਟੈ ਘਾਇਲ ਖਰੋ[9] ਇਹ ਬਿਧਿ ਦਈ ਬਤਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਰੁਰਮ ਕਾ ਆਯੋ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ[10]। ਤਿਨ ਘਰ ਇਲਮੀ ਤਬਕ ਕੋ ਤਾਲਬ ਕੀਨ ਸ਼ਿਤਾਬ[11] ॥ ੧੬ ॥ ਬਿੱਦਯਾ ਤਿਸ ਕੇ ਸਦਨ ਇਹ[12],ਬੀਤੇ ਬਰਖ

[1]ਹੇ ਸੰਗਤ! [2]ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਦੇਖੇ ਭਾਵ ਧਾਰੇ। [3]ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੰਗਤ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਲਦੀ ਹੈ। [4]ਸਿੱਖ ਅਪਣੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਬਡਾਈ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਜੋ ਸਿਖ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਜੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਸ) ਸਿੱਖ ਦੀ ਵਡਿਆਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5]ਜਿੱਥੇ (ਤੁਰਕਾਂ ਵਲੋਂ) ਵਧੀਕੀ ਹੋਵੇ, (ਸਿੱਖ) ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਪੈਣ, (ਯਾ ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਯਾ) ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣ। [ਪਿਆਨਾ-ਨਾਕ=ਸੁਰਗ ਜਾਣਾ, ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ]। [6]ਗੁਰਵਾਕ (ਮੰਨਕੇ) ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ। [7]ਦੋਸਤ ਤੋਂ ਦੋਸਤ ਮਿੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਲੋਕੀ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ) (ਸਿੱਖ) ਹੋਣ ਲਗੇ। [8]ਭਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਬੁਰੇ ਲੁਕਣ ਲੱਗ ਪਏ। [9]ਬਹੁਤ ਘਾਇਲਾਂ (ਦਾ ਬੀ)। [10]ਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ (ਨਾਮੇ ਇਕ ਹਕੀਮ ਰੁਰਮ) ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। [11]ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਚਕਿਤਸਾ ਦਾ ਇਲਮ ਸੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੰਗਣ ਵਾਸਤੇ) ਤਾਲਬ (=ਵਿਦਯਾਰਥੀਆਂ) ਨੇ ਛੇਤੀ ਕੀਤੀ। [ਅ:, ਤਿੱਬ=ਚਕਿਤਸਾ, ਜਾਦੂ। 'ਇਲਮਿ ਤਿਬ' ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਲਮੀ ਤਬਕ ਲਿਖਯਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਤਾਲਿਬ=ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ]। [12]ਉਸਦੇ ਘਰ ਇਹ ਵਿਦਯਾ (ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ) ਦੀ ਹੈਸੀ।

ਪਰਕਾਸ। ਲੁਦਕ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਬਾਸ ਹੈਂ[1], ਸੱਤ ਵਸਤ ਚਹਿ ਤਾਸ[2] ॥੧੭॥ [3]ਰਹੀ ਬਰਖ ਬਯ ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਬਿ ਸਰਰੁਵਾਲ ਕੇ ਸਾਥ।ਬਰਖ ਰਹ੍ਯੋ ਮਰਨੇ ਸਮੈ ਦੀਨਸ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਪਾਥ[3] ॥੧੮॥ *ਤਹਿਂ ਤੇ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਗੁਰੂ ਘਰਿ ਸਾਲ-ਪੱਤ੍ਰ ਕੀ ਆਇ†। ਕੈਸੇ ਘਾਇਲ ਵਡੋ ਹੁਇ ਲਰੇ ਤਾਂਹਿ ਸੁਖ ਪਾਇ[4] ॥੧੯॥ ਸਿਖਣੀ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਕੈ ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਚਾਹਿ। ਗਈ ਆਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਜਪਤਿ ,ਰਹੀ ਗੁਰ ਸਾਹਿ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ਹੀਂ ਸੁਖ ਸਾਧਨ ਕੋ ਮੁੱਖ੍ਯ[5]। ਸੁਗਮ ਪਾਇ ਕੱਲ੍ਯਾਣ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਨਿਵਾਰਨ ਦੁੱਖ[6] ॥੨੧॥ਸੂਖਮ ਮਤ ਨਹਿ ਪਵਨ ਮਹਿਂ ਤਿਮਹੀ ਸ੍ਰਵਨ ਮਝਾਰ।ਕਰਨ ਜੰਗ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹੈਂ[7]ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਬਸਹਿ ਜੁਝਾਰ॥੨੨॥[8]ਪੀਠ ਦੇਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਿਯ ਕਾਤੁਰ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਹੀਨ। ਆਪ ਪਲਾਵੈ ਅਪਰ ਕੈ ਧੀਰਜ ਕਰਤਾ ਛੀਨ[8] ॥੨੩॥ ਬਹੁ ਪਾਪਨਿ ਫਲ ਭੋਗਤਾ ਪਰੈ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਸੋਇ। ਪਾਇ ਭਾਂਜ ਨਿਜ ਭਾਜਕੈ ਧਰਮ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਹੋਇ[7] ॥੨੪॥ ਜੰਗ ਵਿਖੈ ਨਹਿ ਸੰਗ ਲਿਹੁ ਸੰਗ ਜਿ ਰਹੀ ਪਿਛਾਰ[8]। ਯੋਧਾ ਅੱਗ੍ਰ ਵਧੈ ਅਧਿਕ ਨਿਰਭੈ ਧੀਰਜ ਧਾਰਿ॥੨੫॥ਉੱਤਮ ਮੱਧਮ ਅਧਮ ਹੈਂ ਜੋਧਾ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ।[9]ਅਭ੍ਯਾ-ਸੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਹਤਨਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਰੰਬਾਰ ॥ ੨੬ ॥ ਟਿਕੈ ਜੰਗ ਲਰਤਾ ਰਹੈ, ਬਾਮ ਦਾਹਨੇ ਹੋਇ। [10]ਸਨਮੁਖ ਹਤੈ ਕਿ ਹੇਲ ਮਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਨਾਸੈ ਜੋਇ[10] ॥ ੨੭ ॥ [11]ਟਿਕੈ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਵਧਿ ਮਾਰਹਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਧਾਇ।

---

[1]ਉਹ ਲੁਧਿਆਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ੫੦ ਵਰ੍ਹੇ ਰਿਹਾ। [2](ਪਰ) ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਤ ਵਸਤੂ—(ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। [3]ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਇਕ ਸਾਲ ਰਹਿ ਗਈ ਤਾਂ ਓਹ ਰਵਾਲਸਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਆ ਮਿਲਿਆ ਵਰ੍ਹਾ ਦਿਨ ਓਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ) ਰਿਹਾ, ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਉਸਨੇ ਇਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਪਰੰਤੂ ਕਵਿ ਜੀ ਰਵਾਲ ਸਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸਾਲ-ਪੱਤ੍ਰ ਦੇ ਵਰਤੀਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇ ਆਏ ਹਨ ਵੇਖੋ ਰੁਤ ੪ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੬ ਅੰਕ ੨੬ ਤੇ ਅੰਸੂ ੧੯ ਦੇ ਅੰਕ ੮ ਤੇ ੧੦। [4]ਮੁੱਖ੍ਯ ਸਾਧਨ ਸੁਖ ਦੇ। [5](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ)ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਕਲ੍ਯਾਨ ਸੌਖੇ ਪਾ ਲੈਣ। [6]ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਕਰਕੇ ਪਿੱਠ ਦੇਕੇ ਉਹ ਜੋ ਕਾਇਰ ਸ਼ੁਭ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਨ, ਆਪ ਭੱਜ ਉਠਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। [7]ਆਪ ਭੱਜਕੇ (ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ) ਭਾਜੜ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ। [8]ਜੋ ਸੰਗ ਛੱਡਕੇ ਪਿਛੇ ਰਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾ ਲਓ। [9]ਅਧਮ ਦੇ ਲੱਛਨ ਦੱਸੇ। [10]ਸਨਮੁਖ ਆਏ ਨੂੰ ਯਾ ਹੱਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰੇ। [11]ਮੱਧਮ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸੇ। *ਮੈ ਸਾਖੀ ਥੀ ੬੬ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਇਥੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅੱਗੇ ਕਵਜੋਕਤੀ ਚੱਲੀ ਹੈ। †ਸਾਲ ਪੱਤ੍ਰ ਮਾਤ੍ਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵਰਤਦੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਬੀ ਸੇ, ਪਰ ਸਾਲ ਪੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਮੱਧਮ ਜੋਧਾ ਜਾਨੀਏ ਪਰ ਦਲ ਦੇਇ ਚਲਾਇ[1]॥੨੮॥[2]ਭਾਜਨੋ ਪਰ ਦਲ ਦੇਖਿਕੈ ਦੇ ਧ੍ਰਿਤ ਸਭਿਨਿ ਹਟਾਇ[3]। ਫਿਰੈ ਆਪ ਰਿਪੁ ਸਮੁਖ ਹਤਿ ਉੱਤਮ ਲਖਹੁ ਸੁਭਾਇ ॥੨੯॥ ਦਲ ਪਲਾਇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਟਿਕਹਿ ਨ ਪਾਇ ਜਮਾਇ[4]। ਦੁਸ਼ਤਰ ਤਿਨਹੁੰ ਬਹੋਰਨਾ ਜਿਮ ਜਲ ਹੜ੍ਹ ਕੋ ਜਾਇ ॥੩੦॥ ਮ੍ਰਿਗ ਗਨ ਦੇਖੈਂ ਨ ਭਾਜਤੇ ਤਿਮ ਪਲਾਇਬੋ ਜੰਗ[5]। ਤਬਿ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਹੁਇ ਖਰੋ ਜਿਮ ਰਣ ਥੰਭ ਨਿਸੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰਹਿ ਵਾਰ ਤਬਿ ਆਪਨੋ, ਰਿਪੁਤੇ ਸਹਿਕੈ ਅੰਗ। ਖਰੇ ਕਰੇ ਭਟ ਸੰਗ ਕੇ ਰੋਕਹਿ ਸ਼ਤ੍ਰੁਨ ਜੰਗ[6] ॥ ੩੨ ॥ ਭਏ ਪਲਾਇਨ ਬੀਰ ਜੇ ਜੋ ਰੋਕਹਿ ਧਰਿ ਧੀਰ*। ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਸੁਮੇਧ ਕੋ ਉੱਤਮ ਸੂਰ ਅਭੀਰ[7] ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਭਟਨਿ ਤੇ ਪਰਵਾਰਿਓ[8] ਮਾਰਹਿ ਸਹਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਅਛੈ ਸੁ ਲੋਕ[9] ਮਹਿਂ ਤਨ ਕਲੰਕ ਸਭਿ ਡਾਰਿ॥੩੪॥ ਕਹੈ ਕਲੀਵ ਨ ਬਾਕ ਕੋ[10], ਬਯਾਕੁਲ ਹੋਇ ਨ ਜੋਇ। ਅਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਗਨਹਿ ਮਾਰਨ ਮਹਿਂ ਰਿਸ ਹੋਇ† ॥ ੩੫ ॥ ਮਰਨ ਬਿਖੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਿਸੈ ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ ਧੀਰ ਸਮੇਤ। ਪਯਾਰੇ ਕਰੈ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਲਰੈ ਧਰਮ ਕੇ ਹੇਤ ॥ ੩੬ ॥ ਚਮੂ ਬਯੂਹ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਮੈਂ[11] ਠਹਿਰਾਵੈ ਬਰ ਬੀਰ। ਹੁਏ ਜੋਧਾ ਇਕ ਜੋਰ ਕੇ ਬਿਚਤੇ‡ਭਜੈ ਨ ਭੀਰੁ[12]॥੩੭॥ ਮੁਖ ਲੱਛਨ ਇਹ ਜੀਤ ਕੋ, ਹਿਯੇ ਹਰਖ ਭਟ ਹੋਇ[13]। ਹਤੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਯਹੈ ਚਹੈ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੩੮ ॥ [14]ਬਾਯੁ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ, ਰਵਿ ਪਿਸ਼ਟ ਪਰ, ਘਨ ਭੀ ਹੁਇ ਪਸ਼ਚਾਤ। ਪੀਛੇ ਬੋਲ ਬਿਹੰਗ ਹੁਇ ਲਖੈ ਜੀਤ ਕੀ ਬਾਤ ॥੩੯॥ ਬਧ ਬਾਕੀ ਜਾਵਦ ਅਹੈ ਮਰੈ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਥਾਂਇ। ਪੁਰ ਆਰਬਲ ਹੋਨਿ ਤੇ ਬਚਹਿ ਨ ਕੋਟ ਉਪਾਇ ॥੪੦॥ ਇਮ ਲਖਿ ਕੈ ਧੀਰਜ ਧਰੈ ਪਰ ਦਲ ਕਰੈ ਬਿਨਾਸ਼। ਜੀਤੇ§ਧਨੁ ਜਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਮਰੇ ਸੁਰਗ ਮਹਿਂ ਬਾਸ ॥੪੧॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਮਹਿਂ

[1]ਵੈਰੀ ਦਲ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦੇਵੇ। [2]ਉੱਤਮ ਦੇ ਲੱਛਣ ਚੱਲੇ। [3]ਧੀਰਜ ਦੇਕੇ ਭਜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਵੇ। [4]ਜਦੋਂ ਫੌਜ ਡਰਕੇ ਉਠ ਭੱਜੇ ਤੇ ਪੈਰ ਜਮਾਕੇ ਟਿਕ ਨਾ ਸਕੇ। [5]ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ ਨੱਸਣਾ (ਐਸਾ) ਹੈ। [6]ਨਾਲਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਖੜੇ ਰਖੇ ਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੋਕੇ। [7]ਨਿਰਭੈ ਬਹਾਦਰ। [8]ਘੇਰ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। [9]ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਲੋਕ। (ਅ) ਚੰਗੇ ਲੋਕ ਵਿਚ। [10]ਕਾਇਰ ਵਾਕ ਜੋ ਨਾਂ ਕਹੇ। [11]ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਠਾਠ ਅੱਗੇ। [12]ਇਕ ਜੋੜ ਦੇ ਜੋਧਾ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਇਰ ਹੋਕੇ ਕੋਈ ਨਾਂ ਭੱਜਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। [13]ਸੂਰਮੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਤਸਾਹ ਹੋਵੇ। [14]ਇਥੋਂ ਜੈ ਦੇ ਸ਼ਗਨ ਦੱਸੇ। *ਪਾ:—ਕੋ ਰੋਕਹਿ ਧਰ ਧੀਰ। †ਪਾ:—ਮਾਰਨ ਮਰਹਿ ਸੁ ਹੋਇ। ‡ਪਾ:—ਭੈ। §ਪਾ:—ਜੈ ਤੇ।

ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਨਿਤ ਲੇ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲ। ਨਿਰਮਲ ਕਰਿ ਧਰਿ ਕਰ ਬਿਖੈ[੧], ਅਰਪਹਿ ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਮਾਲ ॥੪੨॥ ਧੂਪ ਧੁਪਾਇ, ਚੰਦਨ ਚਰਚਿ[੨], ਸੌਰਭ[੩] ਅਰਪਿ* ਚਢਾਇ। ਧਾਰੈ ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਭਟ ਰਾਖੈ ਅੰਗ ਲਗਾਇ॥੪੩॥ [੪]ਪ੍ਰਥਮ ਟਿਕਾਵਹਿ ਹਾਥ ਨਿਜ ਅਨਿਕ ਗੁਲੇਲੇ ਮਾਰਿ[੫]।ਪੁਨ ਧਨੁ ਖੈਂਚਨਿ ਕੇ ਬਿਖੈ[੬] ਨਿਤ ਹੀ ਜਤਨ ਸੰਭਾਰਿ॥ ੪੪ ॥ ਹਾਥ ਸਿਕੰਧੈ ਸਮ ਕਰੈ ਨਿਸ਼ਚਲ ਨੈਨ ਸਮੇਤ[੭]। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮੁਸ਼ਟ ਤੇ ਲੱਛ ਕੋ ਛਾਦਹਿ ਇਕਤਾ ਲੇਤ[੮] ॥ ੪੫ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[੯], ਮੁਸ਼ਟ[੧੦], ਮਨ, ਲੱਛ[੧੧] ਜਬਿ ਇਕ ਸੰਗਤ ਕੋ ਪਾਇਂ[੧੨]।ਨਹਿੰ ਚੂਕਹਿ ਸੋ ਹਤਨਿਤੇ[੧੩] ਇਮ ਅੱਭਯਾਸ ਕਮਾਇ॥੪੬॥ਬਾਮ ਮੁਸ਼ਟ ਧਨੁ ਪਰ ਟਿਕੀ[੧੪] ਤਥਾ ਤੁਪਕ ਕੇ ਸਾਥ। ਬਲ ਪਰ[੧੫] ਨਿਹਚਲ ਹੋਤਿ ਹੈ ਨਹਿਂ ਡੋਲਹਿ ਪੁਨ ਹਾਥ॥੪੭॥[੧੬]ਦੀਦਮਾਨ,ਮਨ,ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਲੱਛ ਮੱਖੀ ਜੁਤ ਸਭਿ ਸੋਇ।ਪੰਚਹੁੰ ਜੋ ਇਕ ਸੂਤ ਹ੍ਵੈਂ ਹਤਨੇ ਬਚੈ ਨਹਿਂ ਕੋਇ[੧੬] ॥ ੪੮ ॥ ਨਿਤ ਅੱਭਯਾਸਹਿ, ਕਰ ਟਿਕਹਿ ਮਿਲਯੋ ਰਹੈ ਤਿਨ ਸੰਗ। ਸੋ ਆਯੁਧ ਭਟ ਹਾਥ ਕੋ ਕਯੋਂ ਨ ਕਾਜ ਦੇ ਜੰਗ॥ ੪੯ ॥ ਸਿਰ ਤਰ ਰਖਹਿ ਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਅਦਬ ਸਹਿਤ ਧਰਿ ਪਾਸ। ਅੰਗ ਸੰਗ ਲਾਯੋ ਰਹੈ ਕਰਹੁ ਨ ਰਿਪੁ ਬਿਸਵਾਸ' ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅੱਭਯਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕਰਮ ਨਿਰਣਯ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਬੈਠਹਿਂ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਰਹਿਣੀ ਰਹਤਿ ਬਤਾਇ। ਭਗਤ ਗਯਾਨ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਸੁਨਹਿਂ ਸਦਾ ਚਿਤ ਲਾਇ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥

[੧](ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨੂੰ) ਨਿਰਮਲ ਕਰਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਕੜੇ। (ਅ) ਨਿਰਮਲ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨੂੰ)। [੨]ਛਿੜਕੇ। [੩]ਸੁਗੰਧੀ। [੪]ਧਨੁਖ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਵੱਲ ਦੱਸਿਆ। [੫]ਗੁਲੇਲੇ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਹੱਥ ਟਿਕਾਵੇ (ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਮਾਰਨ ਤੇ)। [੬]ਕਮਾਨ ਖਿੱਚਣ ਵਿਚ। [੭]ਹੱਥ ਮੋਢੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰਕੇ ਨੈਣਾਂ ਸਣੇ ਟਿਕਾਵੇ। [੮]ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਮੁੱਠ ਦੀ ਸੇਧ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨਾਲ ਐਸੀ ਏਕਤਾ (ਸਿਧਾਈ) ਕਰੇ ਕਿ ਲੱਛ ਮੁੱਠ ਦੇ ਐਨ ਉਹਲੇ ਪਵੇ। [੯]ਨਜ਼ਰ। [੧੦]ਮੁੱਠ। [੧੧]ਨਿਸ਼ਾਨਾ। [੧੨]ਇਕ ਸੇਧ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ। [੧੩]ਹੁੰਝਣ ਤੋਂ। [੧੪]ਟਿਕੀ ਬੰਦੂਕ ਚੱਲੀ ਹੈ। [੧੫]ਬਲ ਨਾਲ। [੧੬]ਦੀਦਮਾਨ (=ਛੇਕ) ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਸੇਧ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਮਨ (ਅੰਦਰੋਂ ਦੇਖਣਹਾਰਾ), ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਨਜ਼ਰ), ਨਿਸ਼ਾਨਾ (=ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੈ), ਮੱਖੀ (ਜੋ ਬੰਦੂਕ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ), ਜੇ ਏਹੋ ਪੰਜੇ ਇਕ ਸੇਧ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ (ਬੰਦੂਕ) ਚਲਾਈ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ। [ਮੱਖੀ=ਬੰਦੂਕ ਉਤੇ ਸੇਧ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਲਾਇਆ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਦੀਦਮਾਨ=ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਸ਼ਿਸਤ ਲੈਣ ਦਾ ਛੇਕ]।

*ਪਾ:-ਆਪ।

ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਬੂਝੇ ਕਰ ਜੋਰਿ।'ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਰਮ ਬੰਧ ਪਰ ਘੋਰ[1] । ਤਿਨ ਕੌ[2] ਨਿਰਨਾ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨ। ਜਿਸ ਕੌ ਜਾਨਹਿ ਕਰਹਿ ਬਚਾਵਨ[3]' ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਮਮ ਰੂਪ ਉਦਾਰਾ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜੇਤਿਕ ਰੁਚਿ ਹੋਇ। ਉੱਤਰ ਕਹੈ ਸਕਲ ਹੀ ਸੋਇ[4]'॥੩॥ ਇਮ ਕਹਿਕੈ ਗੁਰ ਅੰਤਰ ਗਏ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਤਹਿੰ ਬੈਠਤਿ ਭਏ। ਨਿਰਨੈ ਕਰਨ ਬਿਖੈ ਚਿਤ ਦਯੋ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ:—॥੪॥ 'ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਸਰਬੱਗਯ। ਹਮ ਤਿਨ ਅੱਗ੍ਰ ਕਹਾਂ ਅਲਪੱਗਯ॥ਤਿਮ ਬੋਲੈਂ ਮੈਂ ਜਥਾ ਬੁਲਾਵੈਂ। ਨਰ ਪੁਤਲੀ ਕੌ ਜਥਾ ਨਚਾਵੈਂ ॥੫॥ ਸੋਊ ਨਿਜ ਮੁਖ ਬੋਲਿ ਸੁਨਾਵਹਿਂ। ਲੋਕ ਲਖਹਿਂ ਪੁਤਲੀ ਸੁ ਅਲਾਵਹਿ। ਪੂਰਬ ਸੁਨਹੁ ਕਰਮ ਕੀ ਗਾਥਾ॥ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਹੁਇ ਜਿਨ ਫਲ ਸਾਥਾ॥੬॥ਤੀਨ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਕਰਮ ਪਛਾਨ। ਸੰਚਿਤ, ਪਰਾਲਬਧ, ਕਿਰੇਮਾਨ[5]। ਤਰਕਸ਼ ਅੰਤਹਕਰਨ ਮਝਾਰ[6]। ਤ੍ਰੈ ਬਿਧਿ ਬਾਣ ਸਿ ਬਸਿਬੇਹਾਰ[7] ॥ ੭ ॥ ਚੇਤਨ ਆਤਮ ਛਾਯਾ ਜੋਇ[8] । ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤਿ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹੋਇ[9] । ਅਰੁ ਅੱਗਯਾਨ ਅੰਸ ਕੇ ਸਹਿਤ[10]। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਕਰਮ ਬੀਜ ਗਨ ਰਹਤਿ[11] ॥ ੮॥ਅੰਤਹਕਰਨਆਪ ਜੜ ਅਹੈ।ਜਬਿਲੌਸੱਤਾ ਚਿੱਤੰਨ ਨ ਲਹੈ[12]।ਤਬਿਲੌ ਕਰਮ ਧਰਣ ਸਮਰਥ ਨਾਹਿਂ[13]। ਚੇਤਨ ਛਾਇਆ ਤੇ ਸਮਰਥ ਲਹਿ[14]। ॥੯॥ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਹੈ ਮਨ ਜੋਇ[15]।ਜਬਿ ਅੱਗਯਾਨ ਸਮੇਤੈ ਹੋਇ। ਤਬਿ ਸਮਰੱਥ ਕਰਮ ਧਰਿ ਸਾਰੇ[16]। ਬਿਨ ਅੱਗਯਾਨ ਕਰਮ ਨਹਿਂ ਧਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੰਤਹਕਰਣ, ਅੱਗਯਾਨ ਦ੍ਵੈ, ਚੇਤਨ ਆਤਮ ਤੀਨ । ਹ੍ਵੈ

---

[1]ਪ੍ਰਾਣੀ ਭਯਾਨਕ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਕਰਮਾਂ ਦਾ। [3]ਜਿਸ (ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਿਰਨੇ) ਦੇ ਜਾਣਨ ਤੇ (ਪ੍ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ) ਨੂੰ ਬਚਾਵਣਾ ਕਰੇ। [4]ਸੋਇ=ਦਯਾ ਸਿੰਘ। [5]ਕ੍ਰਿਯਾ ਮਾਨ। [6]ਅੰਤਹ ਕਰਨ ਰੂਪੀ ਭੱਥੇ ਵਿਚ। [7]ਤਿੰਨੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਰੂਪੀ ਬਾਣ ਵਸਦੇ ਹਨ। [8]ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਦੀ ਜੋ ਛਾਯਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਆਭਾਸ (=ਅਕਸ)। [9](ਦੂਸਰਾ) ਤਿਸ ਆਭਾਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹੈ। [10](ਤੀਸਰੇ) ਅਗਯਾਨ ਅੰਸ਼ ਦੇ ਸਮੇਤ। [11]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ) ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [12]ਜਦ ਤਕ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਚੇਤਨ ਦੀ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। [13]ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਿਚ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਤਦੋਂ ਤਕ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ। [14](ਅੰਤਹਕਰਨ) ਚੇਤਨ ਦੇ ਆਭਾਸ (ਅਕਸ) ਪੈਣ ਨਾਲ ਸਮਰਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਦੀ)। [15]ਮਨ ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹੈ। [16]ਤਦ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਮਰੱਥ।

ਇਕੱਤ੍ਰ ਧਾਰਹਿ ਕਰਮ,ਧਰੈ ਨ ਹ੍ਵੈ ਇਕ ਹੀਨ[1]॥੧੧॥ਚੌਪਈ॥ਇਸਕੋ ਕਹੌਂ ਸਹਤ ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤ। ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ! ਹੈ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ:—ਸਤਿਗੁਣ ਰੂਪ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਆਹਿ[2]।ਅੰਤਹਕਰਣ ਪਿੰਡ ਹੈ ਤਾਂਹਿ[3]॥੧੨॥ਆਤਮਚੇਤਨ ਰੂਪ ਅਕਾਸ਼[4]। ਅਰੁ ਅੱਗਯਾਨ ਰੂਪ ਜਲ ਰਾਸ[5]। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਪਿੰਡ ਮਿਲੈ ਜਲ ਸੰਗ। ਤਬਿ ਘਟ ਰੂਪ ਬਨਹਿ ਸਰਬੰਗ[6] ॥ ੧੩ ॥ ਅੰਤਰ ਲਏ ਗਗਨ ਕੌ ਹੋਇ[7]। ਕਰਮ ਅਨਾਜ ਧਰੇ ਤਬਿ ਸੋਇ[8]। ਤੀਨਹੁਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਘਟਾ ਸੁਧਾਰੇ[9]। ਸਮਰਥ ਹੋਇ ਪਦਾਰਥ ਧਾਰੇ[10] ॥੧੪॥ਤੀਨਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਨਯਾਰੇ। ਧਰਨ ਪਦਾਰਥ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਧਾਰੇ[11]। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ ਆਤਮ ਜੋਇ। ਕਰਮ ਧਰੈ[12] ਸਮਰਥ ਨਹਿਂ ਸੋਇ॥੧੫॥ਕੇਵਲ ਅੰਤਹਿ-ਕਰਣ ਨ ਧਾਰੇ।ਤਿਮ ਅੱਗਯਾਨ ਨ ਧਰਹਿ,ਨਿਵਾਰੇ[13]।ਤੀਨਹੁਂ ਕੋ ਸੰਜੋਗ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਕਰਮ ਧਰਨਿ ਸਮਰਥ ਹੈਂ ਸੋਇ ॥ ੧੬ ॥ ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਰੂਪ ਤਰਕਸ਼ ਮਹਿਂ।ਕਰਮ ਬਾਣ ਬਾਸਾ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਲਹਿਂ[14]।ਜੋ ਤਰਕਸ਼ਤੇ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰ। ਔਰਿ ਧਨੁਖ ਛੁਟਿ ਚਲਯੋ ਅਗਾਰ॥੧੭॥ਅਪਨੋ ਬੇਗਸੁ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਿਕੈ।ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਤਿ ਰਹੈ ਧਰ ਪਰਿਕੈ[15]।ਪਰਾਰਬਧ ਹੈ ਤਾਂਕੋ ਨਾਮ।ਦੇਫਲ ਸਭਿ ਕੋ ਹੋਇ ਵਿਰਾਮ[16]॥੧੮॥[17]ਥਿਰ ਤਰਕਸ਼ ਮਹਿਂ ਜੇਤਿਕ ਬਾਨ[18]।ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਚਿਤ ਨਾਮ ਬਖਾਨ।[19]ਧਨੁਸ਼ ਜੇਹ ਸੋਂ ਜੋਰਯੋ ਜੋਇ[20]। ਨਾਮ ਸੁ ਕ੍ਰਿਯੇਮਾਨ ਤਿਸ ਹੋਇ ॥੧੯॥ ਜਿਨ ਕਰਮਨਿ ਕੋ ਦਿਯੋ ਸਰੀਰ। ਪਰਾਰਬਧ ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਧੀਰ ! ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੇ ਕਰੇ ਇਕੱਤ੍ਰ।ਸੋ ਸੰਚਿਤ ਹੈਂ ਨਾਮ ਬਚਿੱਤ੍ਰ[21]॥੨੦॥ਕ੍ਰਿਆ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਜੁਤਿ ਅਭਿਮਾਨ।ਕ੍ਰਿਯੇਮਾਨ ਏ

---

[1]ਇਕ ਜੇ ਨਾ ਹੋਵੇ(ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਰਮ) ਨਹੀਂ ਧਾਰ ਸਕਦਾ। [2]ਸਤੋਗੁਣ ਰੂਪੀ (ਮਾਨੋਂ) ਇਕ ਮਿੱਟੀ ਹੈ। [3](ਉਸ ਮਿੱਟੀ) ਦਾ ਪਿੰਡ (ਢੇਲਾ) ਹੈ। [4]ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਅਕਾਸ਼ ਹੈ। [5]ਸਾਰਾ ਅੱਗਯਾਨ ਜਲ ਰੂਪੀ ਹੈ। [6]ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। [7]ਘੜਾ ਹੋਕੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [8]ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਤਦ ਉਹ (ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ) ਘੜਾ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। [9]ਘੜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। [10](ਤਦ ਘੜਾ) ਪਦਾਰਥ ਧਾਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [11]ਪਦਾਰਥ ਧਾਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। [12]ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ। [13]ਜੁਦਾ ਹੋਕੇ। [14]ਪਰਾਰਬਧ ਕਰਮ ਤੁਰਿਆ। [15]ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਡਿਗਕੇ ਨਿਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [16]ਫਲ ਦੇਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [17]ਸੰਚਿਤ ਤੁਰਿਆ:— [18]ਜਿਤਨੇ ਬਾਣ ਟਿਕੇ ਪਏ ਹਨ। [19]ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਟੁਰੇ:— [20]ਜੋ ਧਨੁਸ਼ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। [21]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਚਿਤ ਹੈ ਤੇ ਓਹ (ਬਚਿੱਤ੍ਰ=) ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ।

ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ[1]। ਕਿਰੇਮਾਨ ਜੋ*ਕਹ੍ਯੋ ਬਨਾਇ। ਤ੍ਰੈ ਸੰਗ੍ਯਾ ਇਸਕੀ ਹੁਇ ਜਾਇ[2]॥੨੧॥ ਪ੍ਰਥਮ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿਂ 'ਕਿਰੇਮਾਨ'। ਦੁਤੀਏ ਮਹਿਂ 'ਸੰਚਿਤ' ਇਹ ਜਾਨ। ਤ੍ਰਿਤੀ ਅਵਸਥਾ ਜਬਿ ਹੀ ਪਾਇ। 'ਪਰਾਰਬਧ' ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੁਇ ਜਾਇ ॥ ੨੨॥ ਜਿਮ ਇਕ ਕਾਲ ਭਵਿੱਖਤ[3] ਹੋਇ। ਬਹੁਰੋ ਬਰਤ-ਮਾਨ[4] ਹੈ ਸੋਇ। ਸੋਈ ਕਾਲ ਭੂਤ[5] ਹ੍ਵੈ ਜਾਇ। ਲਖਹੁ ਖਾਲਸਾ ਤਿਸ ਹੀ ਭਾਇ॥ ੨੩॥ ਪਰਾਰਬਧ ਕੇ ਫਲ ਹੈਂ ਤੀਨ। ਜਾਤਿ[6], ਆਰਬਲ[7] ਭੋਗ[8], ਸੁ ਚੀਨ[9]। [10]ਸੁਰ ਨਰ ਆਦਿ ਚਰਾਚਰ ਦੇਹਿ[11]। ਉੱਤਮ ਮੱਧਮ ਅਧਮ ਅਛੇਹ[12] ॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਵਿਖੈ ਹੋਤਿ ਹੈ ਨਾਨਾ[13]। ਇਹ ਜਾਨਹੁ ਫਲ ਜਾਤਿ ਬਖਾਨਾ[14]।[15]ਨਿਮਖ ਆਦਿ ਹੁਇ ਜੀਵਨ ਜੇਤਿਕ[16]। ਆਰਬਲਾ ਫਲ ਜਾਨਹੁ ਤੇਤਿਕ[17] ॥ ੨੫ ॥ [18]ਦੁਖ ਸੁਖ, ਕੋ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਰੂਪ। ਬ੍ਰਿੱਧ ਕਿਧੌਂ ਲਘੁ ਕਰਨ ਅਨੂਪ। ਇਸ ਕੋ ਨਾਮ ਭੋਗ ਬੁਧਿ ਕਹੈਂ[19]। ਚੌਦਹਿ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਜਨ ਲਹੈਂ ॥੨੬॥ ਦ੍ਵੈ ਜਿ ਕਰਮ ਸੰਚਿਤ ਕਿਰੇਮਾਨ। ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੋ ਹੁਇ ਹਾਨ। ਜਿਮ ਤਰਕਸ਼ ਮਹਿਂ ਸਰ ਸੁ ਮਿਟਾਇ[20]। ਧਰ੍ਯੋ ਪਨਚ ਪਰ ਸੋਪਿ ਹਟਾਇ[21] ॥੨੭॥ [22]ਪਰਾਰਬਧ ਜੋ ਛੁਟ੍ਯੋ ਸੁ ਬਾਨ। ਤਿਸਕੋ ਕਰ ਨ ਸਕੈ ਕੋ ਹਾਨਿ[23]। ਅੱਗ੍ਯ ਤੱਗ੍ਯ[24] ਕੈ ਇਕ ਸਮ ਹੋਇ। ਪਰਾਰਬਧ ਫਲ ਦੇ ਸਮ ਦੋਇ[25]॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਸੰਚਿਤ ਗ੍ਯਾਨ`

---

[1]ਜਿਹੜੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ(ਕਿ ਮੈਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ)ਕਰਮ ਰੋਜ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਏਹ ਕਿਰੇਮਾਨ ਕਰਮ ਜਾਣੋ। [2]ਇਸੇ (ਕਿਰੇਮਾਨ) ਦੇ ਹੀ ਤ੍ਰੈ ਨਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3]ਆਉਣ ਵਾਲਾ। [4]ਹੁਣ ਦਾ ਸਮਾਂ। [5]ਬੀਤ ਗਿਆ ਸਮਾ। [6]ਜਾਤੀ। [7]ਉਮਰ। [8]ਭੋਗ। ਦੇਖੋ ਹੇਠਾਂ ਅੰਕ ੧੯। [9]ਜਾਣੋ। [10]ਹੁਣ ਜਾਤੀ ਤੁਰੀ। [11]ਜੜ ਜੰਗਮ ਦੇ ਸਰੀਰ। [12]ਜੋ ਹੈਨ। (ਅ) ਇਕ ਰਸ। [13]ਭਾਵ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ। [14]ਜਾਤੀ ਰੂਪ ਫਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। [15]ਹੁਣ ਆਰਬਲਾ ਚੱਲੀ। [16]ਨਿਮਖ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। [17]ਉਸ ਸਾਰੀ ਨੂੰ ਆਰਬਲਾ ਜਾਣੋ (ਜੋ ਪਰਾਰਬਧ ਦਾ ਇਕ) ਫਲ ਹੈ। [18]ਹੁਣ ਭੋਗ ਤੁਰਿਆ। [19]ਦੁਖ, ਸੁਖ ਦਾ ਸਰੂਪ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ, ਵਡਾਈ ਛੁਟਾਈ, ਸੁੰਦਰਤਾਈ(ਯਾ ਕੋਝਾ ਪਨ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ)। ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਬੁਧੀਵਾਨ ਭੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਬਹੁਤ ਜਾਂ ਥੋੜਾ ਜਾਂ ਦਰਮਯਾਨਾ (ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ) ਹੈ। [ਅਨ ਉਪ=ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਯੂਨ ਯਾ ਉਚ ਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਸੋ ਦਰਮਯਾਨਾ]। [20]ਜਿਵੇਂ ਭੱਥੇ ਵਿਚ ਪਏ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣੋਂ ਰੋਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। [21]ਭਾਵ ਜੋ ਤੀਰ ਚਿੱਲੇ ਪਰ ਧਰਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਚਲਾਉਣੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [22]ਪਰ ਪਰਾਰਬਧ ਛੁਟੇ ਹੋਏ ਬਾਣ (ਵਾਂਙੂ ਹੈ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। [23]ਅੱਗਯਾਨੀ ਤੇ ਗਯਾਨੀ। [24]ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਪਰਾਰਬਧ। *ਪਾ:-ਸੋ।

ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੋਂ ਗਯਾਨੀ ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸ[1] । ਜਿਮ ਅਨਾਜ ਮੰਦਰ ਸਹਤ ਦਾਹੈ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[2] ॥ ੨੯ ॥ ਮੰਦਰ ਸਹਤ ਅਨਾਜ ਕੋ ਜਬਿ ਭਾ ਜਲਿ ਕੈ ਛਾਰ[3]। ਅੰਕੁਰ ਕੋ ਨ ਸਮੱਥ ਪੁਨ[4] ਜਾਨੋ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ[5] ਸੋ ਅੰਤਹ ਕਰਣ[6]। ਗਯਾਨ ਅਗਨਿ ਤੇ ਕਰੈ ਪ੍ਰਹਰਣ[7] ॥ ਬਹੁਰ ਜਨਮ ਦਾਇਕ ਨਹਿ ਸੋਇ। [8]ਜਲੇ ਅਨਾਜ ਅੰਕੁਰ ਨ ਹੋਇ ॥ ੩੧ ॥ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨਾਸ਼[9] ਇਸ ਭਾਂਤ। ਚਿਤਸਤਿ ਹੋਇ ਜਾਤਿ ਸਭਿ ਸ਼ਾਂਤਿ[10]।ਚਿਤ ਸਤਿਕੋ ਅਬਿ ਅਰਥ ਬਖਾਨੋ[11] । ਅੰਤਹਕਰਣ[12] ਰੂਪ ਅਸ ਜਾਨੋ ॥੩੨॥ [13]ਜਿਸ ਤੇ ਦਰਸ ਅਸੰਮਕ ਪਿਖੈ[14]। ਆਤਮ ਬੁੱਧਿ ਅਨਾਤਮ ਬਿਖੈ[15]। ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਬਿਖੈ ਸਤਿ ਬੁੱਧ। ਆਤਮ ਸੱਤਿ ਅਸੱਤਿ ਕੀ ਸੁੱਧ[16] ॥ ੩੩ ॥ ਨਾਮ ਇਸੀ ਕੋ ਮਨ ਪਹਿਚਾਨ। ਜਬਿ ਹੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਆਤਮ ਗਯਾਨ। ਤਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਭਾਵ ਬਿਨਾਸੈ। ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਸੁ ਪਦਾਰਥ ਭਾਸੈ[17] ॥ ੩੪ ॥ ਜਬਿ ਚਿਤ ਸੱਤਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਭਯੋ।ਤਬਿ ਸੰਚਿਤ ਜੁਤਿ[18] ਮਨ ਜਲਿ ਗਯੋ। ਜਿਮ ਮੰਦਰ ਜੁਤਿ ਜਲਨੇ ਅਨਾਜ। ਪੁਨ ਅੰਕੁਰ ਨਹੀਂ ਉਪਰਾਜ[19]॥੩੫॥ ਕਿਰੇਮਾਨ ਜੋਕਰਨ ਕਰਾਹੀ[20]। ਗਯਾਨੀ ਕੇ ਉਪਜਤਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ। [21]ਪਰਾਰਬਧ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਆ ਜੁ ਠਾਨਿ[22]। ਹੋਤਿ ਅਨਾਤਮ ਜੁਤਿ ਅਭਿਮਾਨ[23]॥੩੬॥ਵਹੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੋਵੈ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ[24]। ਜਾਤਿ

---

[1]ਸੰਚਤ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਗਯਾਨੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [2]ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਬਾਲਕੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਅਨਾਜ ਮੰਦਰ ਸਣੇ ਸਾੜ ਲਈਦਾ ਹੈ। [3]ਬਲ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋਇਆ। [4]ਭਾਵ ਮੁੜ ਫੁੱਟਣ ਨੂੰ ਅੰਗੂਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦਾਹੈ।[5-6](ਅਨਾਜ ਸਮਾਨ) ਸੰਚਤਕਰਮ (ਤੇ ਮੰਦਰ ਸਮਾਨ) ਅੰਤਹਕਰਣ[7]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾਹੈ।[8](ਜਿਵੇਂ)ਸੜਿਆ ਅਨਾਜ ਉਗਦਾ ਨਹੀਂ। [9]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[10]ਚਿੱਤ ਸੱਤਿ ਸਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [11]ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ[12]ਭਾਵ ਮਨ ਤੋਂ ਹੈ।[13]ਹੁਣ ਮਨ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਹਨ:—[14]ਜਿਸ (ਮਨ) ਕਰਕੇ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਦਾ [ਅਸਮਜਕ=ਅਯਥਾਰਥ । [15]ਅਨਾਤਮ ਵਿਚ ਆਤਮ ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [16]ਆਤਮਾ ਸੱਤਿ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਅਸੱਤਿ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [17]ਭਾਵ ਆਤਮਾ ਆਤਮਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਨਾਤਮਾ ਅਨਾਤਮਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। [18]ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਸਮੇਤ। [19]ਉਗਦਾ ਨਹੀਂ। [20]ਕਿਰੇਮਾਨ ਓਹ ਕਰਮ ਹਨ ਜੋ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ (ਹੋਕ਼)। [21]ਨਾ ਉਪਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [22]ਪਰਾਰਬਧ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। [23]ਓਹ ਅਨਾਤਮ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਸੰਜੁਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ। [24]ਉਹੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਕਰਮ ਬਨ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਉਹ ਕਰਮ ਜੋ ਅਸੀਂ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਸੰਜੁਕਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰਣੋਮਤਿ ਅਪਰ ਬਿਧਾਨ[1]। ਸੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੀਨ ਅਭਿਮਾਨ[2]। ਉਪਜੈ ਨਹੀਂ ਕਦਾਚਿਤ ਜਾਨ[3] ॥੩੭॥ [4]ਪਰਾਰਬਧ ਤੇ ਹੁਇ ਕਿਰਮਾਨ। ਭੋਜਨ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਮ ਠਾਨਿ[5]। ਪਰਾਰਬਧ ਕੋ ਰੂਪਹਿ ਸੋਇ[6]। ਭੋਜਨ ਕਰੇ ਪੁਸ਼ਟਤਾ ਜੋਇ[7] ॥ ੩੮ ॥ ਸੋ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਰੂਪ ਪਹਿਚਾਨ[8]। ਦੇਹਿ ਸਰੁਜ ਸੋ ਪੁਸ਼ਟ ਨ ਜਾਨ[9]। ਜੇ ਅਰੋਗ ਸੋ ਪੁਸ਼ਟ ਬਡੇਰੀ[10]। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੁਗਤਿ ਲਿਹੁ ਹੇਰੀ[11] ॥ ੩੯ ॥ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜੁਤਿ ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ। ਸੋਇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ ਉਪਜਨਵਾਨ[12]। ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ ਨ ਗਯਾਨੀ ਧਰੈ। ਯਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਬੰਧ ਕੋ ਕਰੈ[13] ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਮ ਮਾਲ[14] ਸਭਿ ਕੇ ਗਰ ਪਰੀ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਤ੍ਯਾਗੇ ਤਿਨ ਹਰੀ[15]। ਬਿਨਾ ਤ੍ਯਾਗ ਤੇ ਅਨਿਕ ਕਲੇਸ਼। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੪੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬਹੁ ਬਾਰ। ਬਰਨਨ ਕੀਨੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰ[16]। 'ਹਉ ਵਿਚਿ ਆਇਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਗਇਆ। ਹਉ ਵਿਚਿ ਜੰਮਿਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਮੁਆ' ॥ ੪੨ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕੁਛ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਂਹਿ। ਕਹਯੋ ਦੇਹਿ ਹੰਤਾ ਕਰਿ ਨਾਂਹਿ[17]। ਤਨ ਹੰਤਾ ਮਹਿ ਸਭਿ ਉਤਪਾਤ[18]। ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਤ ॥ ੪੩ ॥ ਜਨਮ ਅਸੇਖ ਇਸੀ ਤੇ ਧਰੈ।

---

[1]ਓਹੀ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਹੋਰ ਰੂਪ ਬਦਲਦੇ ਜਾਂਦੇਹਨ, ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਹੀ ਸੰਚਿਤ ਤੇ ਪਰਾਰਬਧ ਬਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਸੋ (ਗਯਾਨੀ) ਅਭਿਮਾਨ ਹੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [3]ਉਸਦੇ ਤਾਂ (ਕਰਮ) ਕਦਾਚਿਤ ਉਪਜਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। [4]ਹੁਣ ਪਰਾਰਬਧ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਕਰਮ (ਜੀਕੂੰ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [5]ਭੋਜਨ ਰੂਪੀ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਜੀਕੂੰ) ਕਰੀਦੀ ਹੈ। [6]ਉਹ ਪਰਾਰਬਧ ਦਾ ਰੂਪ ਸਮਝੋ। [7]ਭੋਜਨ ਕੀਤਿਆਂ ਜੋ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [8]ਸੋ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਪਛਾਣ ਲਓ। [9]ਜੇ ਦੇਹ ਬੀਮਾਰ ਹੈ ਸੋ (ਭੋਜਨ ਖਾਕੇ) ਪੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। [10]ਜੇ ਅਰੋਗ ਹੈ ਉਹ (ਦੇਹ) ਪੁਸ਼ਟ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [11]ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਗਤਿ ਸਮਝ ਲਓ। ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣਾ ਇਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਸਮਝੋ ਕਿ ਪਰਾਰਬਧ ਹੈ, ਇਸ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਪੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਉਹੋ ਪਰਾਰਬਧ ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਰੋਗੀ ਭੋਜਨ ਖਾਏ ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਿਵੇਂ ਗਯਾਨੀ ਦੇ ਪਰਾਰਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਅਰਥਾਤ ਉਸਦੇ ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। [12]ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਉਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਭਾਵ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। [13]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਉਸ (ਗਯਾਨੀ) ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ। [14]ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। [15]ਜਿਨ ਤਨ ਹੰਤਾ ਤ੍ਯਾਗੀ ਉਸਨੇ ਉਹ ਮਾਲਾ ਲਾਹ ਸੁੱਟੀ ਹੈ। [16]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਵਿੱਚ। [17]ਕਿਹਾ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਨੇ) ਕਿ ਦੇਹ ਹੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। [18]ਸਾਰੇ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਤਨ ਹੰਤਾ (ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ) ਵਿਚ ਹਨ।

ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ[੧] ਸੰਕਟ ਤੇ ਮਰੈ। ਮਮਤਾ ਆਦਿ ਬਿਕਾਰ ਅਨੇਕ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਜਨਤੀ ਅਬਿਬੇਕ[੨] ॥੪੪॥ ਜਿਸ ਜਨ ਪਰ ਹੋਵੈ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੋ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਰਨਾ। ਤੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਵੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਤੇ ਛੁਟਿ ਜਾਵੈ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਕਰਮ ਨਿਰਨੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਇਕ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ]।

ਚੌਪਈ॥ ਪੁਨ ਸਿੰਘਨ ਬੂਝਨਿ ਕਰਯੋ 'ਕਹੋ ਰੂਪ ਅੱਗਯਾਨ[੧]ਮਾਯਾ[੨],ਬਹੁਰ ਅਬਿੱਦਿਆ[੩], ਬੰਧਨ[੪], ਮੋਖ[੫] ਬਖਾਨਿ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਜਾਗ੍ਰਤ[੬], ਸੁਪਨ[੭], ਸਖੋਪਤਿ[੮]ਤੀਨ।ਏਹ ਅਵਸਥਾ ਕਹੋ ਪ੍ਰਬੀਨ!।ਮੁਰਛਾ ਰੂਪ[੯], ਸਮਾਧਿ[੧੦] ਕਹੀਜੈ।ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ[੧੧]ਰੂਪ ਭਨੀਜੈ ॥੨॥ ਇਕ ਸਾਖੀ[੧੨]ਅਰੁ ਜੀਵ[੧੩] ਜਿ ਹੋਇ।ਜਸ ਇਨ ਰੂਪ ਬਖਾਨਹੁ ਸੋਇ।ਪੁਨਹੁ ਬ੍ਰਹਮ[੧੪]*ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਲਹੋ।ਪੰਚ ਕੋਸ਼[੧੫]ਕੋ ਰੂਪ ਸੁ ਕਹੋ' ॥੩॥ ਪੰਦ੍ਰਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਨੇ ਸਭਿ ਕਾਨ। ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। 'ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੈਂ। ਸੁਨਿਕੈ ਦ੍ਰਿਢ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸੋ ਕਰੈ ॥ ੪ ॥ ਸੁਨੀਅਹਿ ਸਭਿ ਕੇ ਰੂਪ ਬਖਾਨੋਂ। ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮੈਂ ਜਿਮ ਜਾਨੋਂ। ਜਿਸ ਜਾਨੇ ਅਰ ਨਿਰਨੈ ਕਰੇ। ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਸੋ ਨਰ ਤਰੇ ॥ ੫ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ [੩]ਬਿਨ ਅਕਾਰ, ਬਿਨ ਜਨਮ, ਅਨਾਦੀ ਰਹਿ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਨਾਮ ਅੱਗਯਾਨ[੪],ਲਿਏ ਖਟ ਸੰਗਯਾ ਇਕ ਚਿਤੰਨ ਵ੍ਯਾਪਕ[੧]ਵਿਚ ਤਾਂਹਿ[੫]।ਚੇਤਨ[੨],ਸੋ ਸਬੰਧ ਈਸ਼ੁਰਤਾ[੩], ਚਤੁਰਥ ਸੰਗਯਾ ਜੀਵ[੪] ਜਿ ਆਹਿ। ਈਸ਼ੁਰ ਜੀਵ ਵਿਭਾਗ[੫] ਪੰਚਮੋ ਚਿਦਾ ਭਾਸ[੬] ਖ਼ਸ਼ਟਮ ਲਖਿ ਵਾਹਿ ॥ ੬ ॥ ਜਿਸ ਅੱਗਯਾਨ ਬਿਖੈ ਇਹ ਖਟ ਹੈਂ ਸੂਖਮ ਭੂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਇ ਨਾਂਹਿ[੬]। ਜਿਮ ਬਟਬੀਜ ਬਿਖੈ ਜਟ, ਤੁਕ[੭],ਦਲ[੮],ਸ਼ਾਖਾ[੯],ਕਾਂਡ[੧੦], ਸਹਤਿ ਫਲ ਆਹਿ। ਤਿਸਹੀ ਕੋ-ਅੱਬ੍ਯਾਕ੍ਰਿਤ ਕਹੀਯਹਿ ਪੁਨ 'ਅੱਬ੍ਯਕਤ' ਨਾਮ ਭੀ ਤਾਂਹਿ। ਸਾਮ੍ਯ ਅਵਸਥਾ[੧੧]

---

[੧]ਬਹੁਤੇ। [੨]ਤਨ ਹੰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੋਂ, ਭਾਵ ਅਬਿਬੇਕ ਤੋਂ ਤਨਹੰਤਾ, ਤਨ ਹੰਤਾ ਤੋਂ ਮਮਤਾ, ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਵਿਕਾਰ। [੩]ਅਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਲੱਛਣ ਚੱਲੇ। ([੪]ਪਿਛੇ ਕਹੇ ਦਾ) ਨਾਮ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ। [੫](ਇਸ ਅਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਛੇ ਸੰਗ੍ਯਾ (ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ-) ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੈਤੰਨ ਇਕ। [੬]ਭਾਵ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਦੇ ਨਹੀਂ। [੭]ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਛਿੱਲ। [੮]ਪੱਤੇ। [੯]ਟਾਹਣੀਆਂ। [੧੦]ਟਾਹਣੇ। [੧੧]ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਤ੍ਰੈਏ ਗੁਣ ਬ੍ਰਾਬਰ ਹੋਣ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ।[ਸੰਸ: ਸਾਮ੍ਯਾਵਸਥਾ]। *ਪਾ:-ਪੁਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ।

ਪ੍ਰਥਮ ਇਹੀ ਹੈ ਬੇਦਨ ਆਦਿ ਸੰਤ*ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਹਿਂ[1] ॥੭॥ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕਾ[2] ਸਾਮਯ ਅਵਸਥਾ ਚੇਤਨ ਭਾਸ ਸਹਿਤ ਪਹਿਚਾਨ। ਹੋਇ ਵਿਕਾਰ ਅਵ-ਸਥਾ ਤਿਸਕੀ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਬਨ ਤੈ ਗੁਨਵਾਨ। [3]ਸਤ,ਰਜ,ਤਮ ਗੁਣ ਸੁੱਧਾਸੁੱਧ ਇਹ ਚਿਦਾਭਾਸ ਜੁਤਿ ਲਿਏ ਪ੍ਰਧਾਨ[3]। ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਸੋ 'ਮਾਯਾ' ਲਖੀਅਹਿ[4], ਸਮੁਝਿ ਰਿਦੇ ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ ॥ ੮ ॥ ਸਾਮਯ ਅਵਸਥਾ ਚਿਦਾਭਾਸ ਲੇ ਭਈ ਬਿਕਾਰਾਵਸਥਾ ਸੋਇ। [5]ਸ਼ੁਧ ਸੱਤ੍ਰ ਲੇ ਮਾਇਆ ਜਿਮ ਭੀ ਮਲਿਨ ਸੱਤ੍ਰ ਮੁਖ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਜੋਇ।ਤਿਸ ਕੋ ਲਏ'ਅਵਿੱ-ਦ੍ਯਾ' ਜਾਨਹੁ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹੋਇ[5]।[6] ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਬਿਰਤਿ ਜਬਿ ਉਪਜੀ ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਦ੍ਵੈਤ ਨ ਕੋਇ[7] ॥੯॥ਦੋਹਰਾ॥ਬਿਰਤ ਅਖੰਡਾ-ਕਾਰ ਅਸ 'ਵਿੱਦ੍ਯਾ' ਨਾਮ ਸੁਜਾਨ[8]। ਕਾਰਣ ਕਾਰਜ ਭੇਦ ਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਹਾਨ ਅੱਗ੍ਯਾਨ[9] ॥ ੧੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ [10]ਤਨ ਇੰਦ੍ਰੀ, ਮਨ, ਪ੍ਰਾਣ, ਅਨਾ-ਤਮ[11]। ਇਸ ਸੰਘਾਤ ਵਿਖੈ ਬੁਧਿ ਆਤਮ[12]। 'ਬੰਧਨ' ਇਹੀ, ਸਦਾ ਦੁਖ ਕਾਰਣ।ਅਹੰ ਦੇਹ,ਲਖਿ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਣ[13] ॥੧੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ [14]ਅੱਭ੍ਯਾਸੈ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਮਿਟਹਿ ਦੇਹਿ ਅਭਿਮਾਨ। ਸਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਮਯ 'ਮੁਕਤਿ' ਸੁਜਾਨ ਸੁਜਾਨ ॥੧੨॥ ਸੈਯਾਛੰਦ॥ [15]ਅੱਧ੍ਯਾਤਮ ਗੋ ਰੂਪ ਚਤੁਰ-ਦਸ਼, ਇਤੋ† ਬਿਖਯ ਅਧਭੂਤ ਸੁਜਾਨ। ਇਨਹੁ ਦੇਵ ਅਧਿਦੇਵ

---

[1]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ। [3](੨. ਮਾਯਾ ਤੁਰੀ) ਸਤ, ਰਜ, ਤਮ ਤ੍ਰੈਏ ਗੁਣ ਨਾਲ ਲਏ ਹੋਏ (ਆਪਣੇ) ਸ਼ੁਧ ਸ਼ੁਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿਦਾਭਾਸ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਹਿਲਾ-ਉਂਦੀ ਹੈ। [4]ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਯਾ ਸਮਝੋ। [5](੩. ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਤੁਰੀ) ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਲਿਨਤਾ ਮੁੱਖ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਣੋ। ਉਹ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [6](ਹੁਣ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਹਿਣਗੇ ਜੋ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ)। [7]ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ 'ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ' ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਉਪਜ ਪਈ ਫਿਰ ਦ੍ਵੈਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। [8]ਐਸੀ ਅਖੰਡਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਣੋ। [9]ਇਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੱਗ੍ਯਾਨ—ਕਾਰਣ ਤੇ ਕਾਰਜ—ਰੂਪ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [10](ਹੁਣ ਬੰਧਨ ਦਾ ਰੂਪ ਚਲਿਆ)। [11]ਇਹ ਅਨਾਤਮਾ ਹਨ। [12]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ ਵਿਚ ਜੋ ਆਤਮਾ ਬੁੱਧੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਮਝਣਾ ਹੈ। [13]ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਲਖਕੇ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਹ ਹਾਂ)। [14](ਹੁਣ ੫. ਮੁਕਤ ਤੁਰੀ)। [15](੬. ਜਾਗ੍ਰਤ ਚਲੀ)। ਪ੍ਰਯਾਯ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਤੇ ਅੰਕ ੧.

*ਪਾਃ—ਆਦਿ ਅੰਤ। †ਪਾਃ—ਇਨਕੋ।

ਚਤੁਰਦਸ, ਬਯਾਲੀ* ਫੁਰਹਿਂ ਭਾਵ ਬਿਦਮਾਨ। ਸੁਖਪਤਿ ਸੁਪਨ ਅਭਾਵ,
ਵ੍ਰਿਹੈਗਨ ਮੂਰਤਿ ਬਯਸ਼੍ਟਿਸਮਸ਼੍ਟਿ ਪਛਾਨ[1]।ਫੁਰੈ ਸਰਬਸਾਖੀ ਮਹਿਂ 'ਜਾਗ੍ਰਤਿ
ਵਿਸ਼੍ਵ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੀ' ਲਿਹੁ ਮਾਨਿ[2] ॥ ੧੩ ॥ [3]ਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨ ਥੂਲ
ਵਿਖਯਨਹਿਂ ਸੁਖਪਤਿਕੋ ਅਭਾਵ ਜਿਸਮਾਂਹਿ[4]।[5]ਜੇ ਚੌਦਹਿ ਔਧਯਾਤਮਾਦਿ
ਕੀ ਰਹਤਿ ਸਮੱਗ੍ਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਜਾਂਹਿ । ਅਵਿੱਦਯਾ ਮਯ ਸੂਖਮ ਵਿਵਹਾਰ ਜੁ
ਫੁਰੈ ਅਮੂਰਤਿਸਾਖੀ ਮਾਂਹਿ।'ਤੈਜਸਅਭਿਮਾਨੀਕੀ'ਜਾਨਹੁ'ਸੁਪਨਾਵਸਥਾ'
ਕਹੀਯੈ ਤਾਂਹਿ[5]॥੧੪॥[6]ਸਮੱਗ੍ਰ ਵਾਸ਼ਨਾਮਯ ਜੁ ਅਮੂਰਤਿ ਸਰਵ ਅਵਿੱਦਯਾ
ਕੋ ਵਿਵਹਾਰ । ਕਾਰਣ ਦੇਹ ਅਵਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਏ ਭੁਏ ਲੀਨ ਸੂਖਮਤਾ
ਸਾਰ।ਸਾਖੀ ਗਯਾਨ ਰਹਯੋ ਸਨ[7] ਮਾਤ੍ਰ 'ਪ੍ਰਾਗ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੀ' ਨਿਰਧਾਰ।
ਇਹ 'ਸੁਖਪਤੀ ਅਵਸਥਾ' ਲਖਿ ਸਿਖ[8] ਤੀਨਹੁਂ ਭਨੀ ਭਲੇ ਉਰ ਧਾਰਿ
॥ ੧੫ ॥ [9]ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਮਹਿ ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਤੇ ਕਿਤ ਲਗਹਿ ਚੋਟ ਜਹਿਂ

---

[1]ਚੌਦਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਯ ਨੂੰ ਅਧਯਾਤਮ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ),ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬੀ ਇਤਨੇ (ਭਾਵ ੧੪) ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਅਧਭੂਤ' ਜਾਣੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਬੀ ੧੪ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਅਧਿਦੇਵ' ਜਾਣੋ(ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਹ)ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਰਤੱਖ ਫੁਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਖੋਪਤੀ ਤੇ ਸੁਪਨ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਯਸ਼ਟੀ ਤੇ ਸਮਸ਼੍ਟੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਸਫੁਰਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ [ਬਯਸ਼ਟਿ =ਪ੍ਰੀਤ ਏਕਤਾ, ਵੱਖੋ ਵੱਖਤਾ। ਸਮਸ਼ਟਿ=ਸਮੁਦਾਇ, ਸਮੂਹ] । [2]ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਫੁਰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼੍ਵ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਆਖਦੇ ਹਨ [ਸਾਖੀ=ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾ, ਅੰਦਰਲਾ, ਨਿਰਲੇਪ ਦੇਖਣਹਾਰ। ਵਿਸ਼ਵ ਅਭਿਮਾਨੀ=ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਵਿਸ਼ਵ (ਜਗਤ ਨੂੰ) ਜੋ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੀਵ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਗਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। [3](੭ ਸੁਪਨ ਚਲਿਆ:=) [4]ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਾ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨਾ ਸਥੂਲ ਵਿਸ਼ੇ ਸਫੁਰਨ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸਖੋਪਤੀ ਦਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਭਾਵ ਹੈ। [5]ਜੋ ਪਿਛੇ ੧੪ ਅਧਯਾਤਮ ਆਦਿਕ (ਭਾਵ ੪੨) ਕਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੀਆ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਓਥੇ ਜੋ 'ਸਾਖੀ' ਨੂੰ ਅਵਿੱਦਯਾ ਮਈ ਸੂਖਮ ਅਮੂਰਤ ਵਿਵਹਾਰ ਫੁਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਤੈਜਸ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੀ ਜਾਣੋ । [6](੮. ਸਖੋਪਤੀ ਟੁਰੀ)। [7]ਸੱਤਯ। [8]ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਰੂਪ ਜੋ ਅਮੂਰਤ ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ ਤੇ ਅਵਿੱਦਯਾ ਦਾ ਸਰਬ ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ, (ਇਹ) ਕਾਰਨਦੇਹ ਰੂਪੀ ਅਵਿੱਦਯਾ ਵਿਚ ਸੂਖਮ ਹੋਕੇ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰਾ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਤਯ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਗਯਾਨ ਸਾਖੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ 'ਸਖੋਪਤੀ' ਅਵਸਥਾ ਲਖ ਹੇ ਸਿੱਖ, ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਗ ਅਭਿ-ਮਾਨੀ ਦੀ ਹੈ। [9](੯. ਮੂਰਛਾ ਚੱਲੀ)। *ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੪੪, ਅੰਕ ੧੨ ਤੋਂ ੧੫।

ਮਰਮ ਸਥਾਨ। ਕਿਧੌਂ ਰੋਗ, ਕੈ ਅਪਰ ਹੇਤ ਹੁਇ, ਜੌ ਲੌ ਰਹੈ ਅਚੇਤ ਮਹਾਂਨ[1]। ਤੌਲੌ ਸਾਖੀ ਕੇਰ ਅਵਾਂਤਰ ਵਿੱਸ਼੍ਵ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨ[2]। ਕਹੈਂ 'ਮੂਰਛਾ' ਕੋ ਸਰੂਪ ਇਹ, ਜਾਵਦ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਹਾਨ[3] ॥ ੧੬ ॥

[4]ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਗਯਾਤਾ ਗਯਾਨ ਗੇਯ ਜਹਿਂ ਭਾਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਕੋ ਲੀਨ। ਤਿਹ 'ਸਮਾਧਿ ਸਵਿਕਲਪ'ਕਹਤਿਹੈਂ,ਜਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਵਿਕਲਪ ਵਿਹੀਨ। ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ 'ਸਮੇਤ ਸਮਾਧੀ ਨਿਰਵਿਕਲਪ' ਤਿਹ ਕੋ ਮਨ ਚੀਨ[5]। ਵਿੱਸ਼੍ਵ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੀ ਸਾਖੀ ਮਹਿਂ ਦੁਇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕਹੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ[6] ॥ ੧੭ ॥

[7]ਸਮਾਧਿ, ਮੂਰਛਾ, ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ, ਸਭਿਨਿ ਪਕਾਸ਼ੈ ਭਾਵਾਭਾਵ। ਨਿਜ ਅਨਸੂਤ ਸਭਿਨਿ ਮਾਂਹਿ ਦੇਖੈ,ਹਉਂ ਹੀ ਪਿਖਨਹਾਰ ਉਰ ਲਯਾਵ। ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਥੂਲ ਬਿਰਤਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿਕੈ ਸੁਪਨੇ ਸੂਖਮ ਬਿਰਤਿ ਮਿਲਾਵ।ਬਿਰਤਿ ਅਵਿੱ-ਦਯਾ ਸੁਖਪਤਿ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਪਿਖਹਿ ਜੁ 'ਤੁਰੀਯਾਵਸਥਾ' ਗਾਵ[8] ॥ ੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਰਵਿਕਲਪਤਾ ਤੇ ਰਹਤਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਮੋਹਿ ਸਰੂਪ[9]। ਤੁਰੀਯਾ-ਵਸਥਾ ਜਾਨੀਏ ਤੁਰੀਯਾ ਤੱਤ ਅਨੂਪ[10] ॥ ੧੯ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ [11]ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਆਦਿ ਸਮਾਧਿ ਅੰਤ ਲੌ ਤ੍ਰਿਧਾਭਿਮਾਨੀ ਮਲਿਨ ਸੁ 'ਜੀਵ[12]'। ਤੁਰੀਯਾ

---

[1](ਗਲ ਕਿ) ਜਦ ਤਕ ਬਹੁਤ ਬੇਹੋਸ਼ ਰਹੇ। [2]ਤਦ ਤਕ ਸਾਖੀ ਦੇ ਵਿਚ (ਇਹ ਸਫੁਰਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ) ਇਸਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਜਦ ਤਕ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ। [4](੧੦. ਸਮਾਧੀ ਤੂਰੀ)। [5]ਜਿੱਥੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਅਰਥਾਤ ਗਯਾਤਾ ਗਿਆਨ ਗੇਯ ਭਾਸ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਪਰ) ਜਿੱਥੇ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਵਿਕਲਪ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝ ਲੈ। [6]ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼੍ਵ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਬੀਨ। [7](੧੧. ਤੁਰੀਆ ਚੌਲੀ)। [8]ਮੂਰਛਾ,ਸਮਾਧੀ,ਤ੍ਰੈ ਅਵਸਥਾ (ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸੁਪਨ, ਸਖੋਪਤਿ, ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਤੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖੇ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰੇ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ (ਸਭ ਦਾ) ਦੇਖਣਹਾਰ ਹਾਂ,ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਸਥੂਲ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਸੂਖਮ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ,ਸਖੋਪਤੀ ਵਿਚ ਅਵਿਦਯਾ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, (ਸਭ ਨੂੰ) ਜੋ ਵੇਖੇ, ਉਸਨੂੰ ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [9]ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। [10]ਇਹ ਤੁਰੀਆ (ਅਵਸਥਾ ਜਾਣੋ,ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ) ਬੇਮਿਸਾਲ ਤੱਤ੍ਵ (ਯਥਾਰਥ) ਹੈ। [11](੧੨.੧੩,ਜੀਵ ਤੇ ਸਾਖੀ ਰੂਪ)। [12]ਜਾਗ੍ਰਤ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈਕੇ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ (ਸਰੀਰਾਂ) ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਜੀਵ ਹੈ, (ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ ਦਾ) ਮਲਿਨ ਸਰੂਪ ਹੈ।

[1]ਜਾਗ੍ਰਿਤਾਦਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਅਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਸਾਖੀ ਥੀਵ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਹੈ ਸੁੱਧ ਜੀਵ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਲਖਿ ਆਨੰਦ ਸੀਵ[1]। ਤੁਰੀਆ ਸਾਖੀ ਸਾਖੀ ਤੁਰੀਆ ਯਾਂਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਲਖਿ ਲੀਵ[2]॥੨੦॥ [3]ਈਸ਼ੁਰ, ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਬਿਸ਼ਨੁ, ਰੁੱਦ੍ਰ ਕਹੁ ਮੂਰਤਿ ਧਾਰੀ ਤ੍ਰਿਧਾ ਅਨੂਪ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਸੁ ਤੁਰੀਯਾ ਜੀਵਹਿ ਈਸ਼ੁਰ ਤੁਰੀਯਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ।ਈਸ਼ੁਰ ਜੀਵਏਕ ਇਮਜਾਨਹੁ ਦ੍ਵੈ ਤੁਰੀਯਾ ਹੀ ਇਨਕੋ ਰੂਪ*। ਸਾਖੀ ਕੋ ਸਰੂਪ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸੋਈ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਨ ਸੁਖ ਰੂਪ[3] ॥੨੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਨ੍ਯਾਰੋ ਨਹਿਂ ਕਿਹ ਸਾਥ। ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਉਰ ਜਨਾਇ ਗੁਰ ਨਾਥ॥੨੨॥ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਆਨੰਦ ਹੈ ਆਨੰਦ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ। ਜਿਸ ਜਾਨੇ ਬੰਧਨ ਕਟੈਂ ਮਿਟਹਿ ਅੰਧ ਤਮ ਕੂਪ ॥੨੩ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ '[4]ਇਸ਼ਟ' ਕਹੈਂ ਪ੍ਰਿਯ ਬਸਤੁ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸੀਸ ਇਹੀ ਪੰਛੀ ਕੋ ਜਾਨ।ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਲਖਿ 'ਮੋਦ' ਦਹਿਨ ਪਰ, ਭੋਗਨ ਹ੍ਵੈ 'ਪ੍ਰਮੋਦ' ਪਰ ਆਨ। ਹੋਨਿ 'ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਕੋਸ਼' ਕੋ, 'ਬ੍ਰਹਮ' ਪੂਛ ਲਖੀਯਹਿ ਧਿਸ਼ਟਾਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਅਵੇਵ ਭਯੋ ਨਹਿਂ ਸ਼ਿਕਹੁ ਆਸ਼ਿਤ ਤੇ ਕਹਿ ਪੂੰਛ ਸਮਾਨ[5] ॥੨੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ [6]ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਸਰੀਰ ਹੈ

---

[1]ਤੁਰੀਆਂ ਤੇ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਆਦਿ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਆਨੰਦ ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ[ਆਨੰਦ+ਆਸੀਵ= ਆਨੰਦ (ਰੂਪ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਆਨੰਦ+ਸੀਮਾ=ਆਨੰਦ ਦੀ ਹਦ, ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ]। [2]ਲਖ ਲਓ। [3]ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੂ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਤਿੰਨੇ ਉੱਤਮ ਮੂਰਤੀਆਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਜੀਵ ਦਾ ਤੁਰੀਆ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਬੀ ਤੁਰੀਆ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ। ਐਉਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਾਣੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਇਕੋ ਤੁਰੀਆ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਸਾਖੀ ਦਾ ਜੋ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਰੂਪ ਹੈ ਸੋਈ ਸੁਖ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਣ। [4](੧੫. ਹੁਣ ਕੋਸ਼ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਪਹਿਲਾ ਕੋਸ਼ ਆਨੰਦਮਯ ਟੁਰਿਆ, ਪੰਛੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨਗੇ:-)। [5]ਇਸ਼ਟ ਪਿਆਰੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਦੇ ਆਨੰਦ) ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪੰਖੀ ਦਾ ਸਿਰ ਸਮਝੋ, ਉਸ (ਇਸ਼ਟ ਵਸਤੂ ਦੀ) ਪ੍ਰਾਪਤੀ (ਦੇ ਆਨੰਦ) ਨੂੰ ਮੋਦ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ) ਪੰਛੀ ਦਾ ਦਹਿਨਾ ਪਰ ਸਮਝੋ, (ਪ੍ਰਾਪਤ ਇਸ਼ਟ ਵਸਤੂ ਦੇ) ਭੋਗਣ (ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਮੋਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਇਸ ਨੂੰ) ਦੂਸਰਾ ਖੰਭ (ਸਮਝੋ)। ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਸਰੂਪ (ਪੂਰਾ) ਹੋਣ ਵਿਚ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਛ ਜਾਣੋ। ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਸਰਾ ਰੂਪ (ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਛ ਦੇ ਤੁੱਲ ਕਿਹਾ ਹੈ। [6]ਇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਇਹ 'ਵਜਸ਼੍ਟੀ ਕਾਰਣ ਸਰੀਰ' ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ (ਇਕ) 'ਸਮਸ਼੍ਟੀ ਕਾਰਣ ਸਰੀਰ' ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ (ਸਰੀਰਾਂ ਤੇ ਕੋਸ਼ਾਂ) ਤੋਂ ਅੰਦਰਲਾ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਦ੍ਵੈ ਕੋ ਤੁਰੀਆ ਹੀ ਅਨੁਰੂਪ।

ਬਯਸ਼੍ਟਿ ਜੀਵ ਇਕ ਕੇਰ।ਤਿਮ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਹੈ ਈਸ਼ੁ ਕੋ ਅੰਤਰ ਸਭਿ ਤੇ ਹੇਰਿ[1] ॥੨੫॥ [2]ਇਸ ਊਪਰ ਤ੍ਰੈ ਕੋਸ਼ ਜੋ ਜਾਨੋ ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ। ਬਯਸ਼੍ਟਿ ਜੀਵ ਕੇ ਏਕ ਹੈ ਸੰਮਸ਼੍ਟਿ ਈਸ਼ ਕੋ ਧੀਰ[2]॥੨੬॥[3]'ਕੋਸ਼ ਅੰਨਮਯ'ਵਹਿਰਕੋ ਜਾਨਹੁ ਸਕਲ ਸਰੀਰ। ਸਿਰ ਸਿਰ ਬਾਹੂ ਬਾਹੁ ਦ੍ਵੈ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ ਥਿਰੇ ਜਹਿ ਧੀਰ[3] ॥ ੨੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੰਚ ਕੋਸ਼ ਪੰਛੀ ਪੰਚ ਕਹੇ। ਬੀਚ ਬੇਦ ਕੇ ਸੰਤਨਿ ਲਹੇ। [4]ਪੰਚ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀ, ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਨ। 'ਕੋਸ਼ ਪ੍ਰਾਣਮਯ' ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ[4]॥੨੮॥ [5]ਏਕ ਪ੍ਰਾਣ ਕੀ ਚਾਰਹੁ ਪੌਣ। ਸਿਰ ਇਕ ਪਰ ਦ੍ਵੈ ਪੂਛ ਇਕ ਤੌਨ[5]। [6]ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਨ ਕੇ ਸਹਤਿ।'ਕੋਸ਼ ਮਨੋਮਯ'ਇਸ ਕੋ ਕਹ ਤੱ[6]॥੨੯॥ ਗਿਰਾ ਬੈਖਰੀ[7] ਇਸ ਕੋ ਸਿਰ ਹੈ। ਪਸ਼ਯੰਤੀ,ਮਧਮਾ,ਜੁਗ ਪਰ ਹੈਂ[8]। ਪਰਾ ਪੂੰਛ[9] ਇਹ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ। ਭਯੋ ਬਿਹੰਗਮ ਇਸੀ ਬਿਧਾਨ[10]॥੩੦॥ਪੰਚਹੁੰ ਇੰਦ੍ਰੈ ਗ੍ਯਾਨ ਸੁਹਾਇ[11]। ਔਰ ਖਸ਼ਟਮੀ ਬੁੱਧਿ ਮਿਲਾਇ। 'ਕੋਸ਼ ਬਿਗ੍ਯਾਨ ਮਯੇ' ਇਹ ਜਾਨੋ। ਤਿਨ ਸਮ ਇਹ ਪੰਛੀ ਪਹਿਚਾਨੋ ॥ ੩੧॥ ਤੀਨ ਕੋਸ਼ ਜੋ ਕਰੇ ਬਖਾਨ। ਏ ਹੈਂ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਪਛਾਨ। ਪੰਚਹੁੰ ਕੋਸ਼ ਰੁ[12] ਤੀਨ ਸਰੀਰ। ਬਰਨਨ ਕਰੇ ਲਖਹੁ ਉਰ ਧੀਰ[13] ॥੩੨॥ ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ।ਸੂਖਮ ਤੇ ਸੂਖਮ ਅਨਰੂਪ[14]। ਇੰਦ੍ਰਯ ਥੂਲ ਬਿਸ਼ੈ ਕਿਮ ਹੋਇ[15] ?। ਬੁਧਿ ਸੂਖਮ ਤੇ ਲਖੀਏ ਸੋਇ ॥੩੩॥ ਤਿਸਕੇ ਢਿਗ ਵਰਤੀ ਬੁਧਿ ਏਕ[16]।

[1]ਪ੍ਰਜਾਯ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। [2]ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਤ੍ਰੈ ਕੋਸ਼ ਜੋ ਹਨ,ਓਹ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਜਾਣੋ। ਵ੍ਯਸ਼ਟੀ (ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ) ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਸ਼੍ਟੀ (ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ) ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਦਾਨਿਓਂ ! [3]ਬਾਹਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਜਾਣੋ (ਪੰਛੀ ਦੇ) ਸਿਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਰ, ਪਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਧੜ ਪੰਛੀ ਦੀ ਪੂਛ (ਦੀ ਥਾਵੇਂ) ਹੈ। [ਥਿਰੇ ਜਹਿ=ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਥਿਤ ਹਨ ਸਿਰ ਤੇ ਬਾਹਾਂ ਉਹ ਕੀ ਹੈ ? ਬਾਕੀ ਦਾ ਧੜ। ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ=ਪਿੱਠ, ਪੂਛ]। [4]ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, ਇਸਨੂੰ ਹੇ ਸੁਜਾਨ! ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼ ਜਾਣ। [5]ਇਕ ਪ੍ਰਾਣ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪੌਣਾਂ (ਜੋ ਹਨ ਉਹੀ) ਇਕ ਸਿਰ ਹੈ, ਦੋ ਪਰ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਪੂਛ ਹੈ। [6](ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼ ਦੱਸਿਆ:—)ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਨ ਦੇ ਸਮੇਤ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ। [7]ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ। [8]ਦੋਵੇਂ ਖੰਭ ਹਨ। [9]ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਪੂਛ ਹੈ। [10]ਇਸ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਬੀ ਪੰਛੀ(ਦਾ ਰੂਪਕ) ਹੋ ਗਿਆ। [11]ਪੰਜ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੇ। [12]ਅਰ। [13]ਦਾਨਿਓ ! ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਮਝੋ, ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। [ਸੂਚਨਾ:—ਪਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕੋਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸੋ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਐਉਂ ਹੈ:—ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼, ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼, ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼, ਵਿਗ੍ਯਾਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼, ਤੇ ਸਰੀਰ ਤਿੰਨ ਇਹ ਹਨ:—ਸਥੂਲ, ਸੂਖਮ (ਲਿੰਗ) ਤੇ ਕਾਰਣ]। [14]ਰੂਪ ਰਹਿਤ। [15]ਥੂਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕੀਕੂੰ ਬਣੇ ਭਾਵ ਓਹ ਕੀਕੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਲਖ ਲੇਣ। [16]ਭਾਵ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਬੁੱਧੀ ਹੈ।

ਯਾਂਤੇ ਇਹ ਲਖਿ ਸਕਹਿ ਬਿਬੇਕ[੧]। [੨]ਰਚਯੋ ਜੁ ਮਨ ਕੋ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਵਾਹ। ਕਰਯੋ ਵਹਿਰ ਕੋ ਅੰਤਰ ਨਾਂਹਿ[੩] ॥ ੩੪ ॥ ਤਿਮ ਇੰਦ੍ਰੈ ਜੋ ਪੰਚਹੁੰ ਗ੍ਯਾਨ। ਇਨ ਕੋ ਭੀ ਕਿਯ ਵਹਿਰ ਪਯਾਨ[੪]। ਪੰਚਹੁ ਵਿਸ਼ੈ ਵਹਿਰ ਕੇ ਗਹੈਂ[੫]। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਲਹੈਂ[੬] ॥੩੫॥ ਮਨ ਸਵਧਾਨ ਹੋਇ ਇਨ ਪ੍ਰੇਰੈ। ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਕੋ ਹਟਿ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਹੇਰੈਂ[੬]। ਮਨ ਸੂਖਮ ਇੰਦ੍ਰੈ ਹੈਂ ਥੂਲ। ਯਾਂਤੇ ਇਨਕੋ ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਮੂਲ[੭] ॥ ੩੬ ॥ ਤੈਸੇ ਮਨ ਕੋ ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਆਤਮ[੮]। ਜਾਨ ਸਕੈ ਨਹਿ ਅਹੇ ਅਨਾਤਮ[੯]।ਸੂਖਮ ਆਤਮ, ਮਨ ਹੈ ਥੂਲ। ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਭੂਲ[੧੦] ॥੩੭॥ ਪੰਚਹੁੰ ਇੰਦ੍ਰੈ ਮਨ ਖਸ਼ਟਮ ਹੈ।ਵਹਿਰ ਮੁਖੀ ਇਹ ਕਰੇ ਪ੍ਰਥਮ ਹੈ[੧੧]।ਯਾਂਤੇ ਹਤਿ ਹੋਇ ਇਸ ਰੀਤਿ[੧੨]। ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਨਹੀਂ ਧਾਵਤੇ ਨੀਤਿ ॥ ੩੮ ॥ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ। ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਨ ਬ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਲਹੈਂ ਅਰਾਮ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਹਿਂ ਅਪਨ ਧਨ ਧਾਮ[੧੩] ॥ ੩੯ ॥ ਬਿਗਰ ਗਏ ਜਿਮ ਪਸੁ ਹਰਿਆਉ[੧੪]। ਜਿਤ ਕਿਤ ਦੌਰਤਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਉ।ਸਦਾ ਜੀਵ ਕੋ ਬਡ ਦੁਖਦਾਨੀ[੧੫]। ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੇ ਹਰਨ ਸਮਾਨੀ॥੪੦॥ਜਿਮ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗ ਪਲਾਵੈ। ਠਹਿਰਹਿ, ਮੁਖ ਜਬਿ ਨਾਭਿ ਲਗਾਵੈ। ਤਿਮ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਜਬਿ ਇਹ ਜਾਨਹਿਂ। ਗਹੈਂ ਸਥਿਰਤਾ ਆਨੰਦ ਮਾਨਹਿਂ ॥ ੪੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਸਤੁ ਵਿਚਾਰ ਧਿਆਵਤੇ[੧੬] ਮਨ ਪਾਵੈ ਬਿਸਰਾਮ। ਰਸ ਸ੍ਵਾਦਿਤ ਸੁਖ ਊਪਜੈ ਅਨੁਭਵ ਜਾਂਕੋ ਨਾਮ[੧੭] ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸੂਖਮ ਬਿਚਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿਆਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਆਤਮ ਵੀਚਾਰ-ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਬ ਕਰਤਾ:-॥ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਲੌ[੧੮] ਤਨ ਥੂਲ ਮਹਿ'ਅਹੰ'ਬਿਰਤਿ[੧੯]

---

[੧](ਉਸਦਾ)ਗਜ਼ਾਨ। [੨]ਮਨ ਦਾ ਵੇਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਮੁਖ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਰਚਿਆ ਗਿਆ। [੩]ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਚੇ ਹਨ। [੪](ਏਹ)ਬਾਹਰ ਦੇ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। [੫]ਨਹੀਂ ਲਖਦੇ। [੬](ਏਹ) ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ। [੭]ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। [੮]ਤਿਵੇਂ ਆਤਮਾ ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [੯](ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ) ਅਨਾਤਮਾ ਹੈ। [੧੦]ਭਾਵ ਮਨ ਆਤਮਾ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [੧੧]ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਰਚੇ ਗਏ ਹਨ। [੧੨]ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਹੋਏ ਹਨ। [੧੩]ਅਪਣੇ ਘਰ(ਸਰੀਰ)ਵਿਚ ਹੀ ਆਤਮਧਨਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਜਾਣ। [੧੪]ਹਰਿ-ਆਰੇ ਪਸੂ ਵਾਂਗੂ। [੧੫](ਛੀਏ) ਦੁਖਦਾਈ ਹੈਨ। [੧੬](ਆਤਮ) ਵਸਤੂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ (ਤੇ ਨਾਮ) ਧਿਆਉਂਦਿਆਂ। [੧੭](ਨਾਮ) ਰਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਦ ਲੈਂਦਿਆਂ ਸੁਖ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਅਨੁਭਵ (ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਗਜ਼ਾਨ) ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [੧੮]ਨਹੁਵਾਂ ਤੋਂ ਚੋਟੀ ਤਕ। [੧੯]'ਮੈਂ ਪਨੇ' ਦੀ ਬੁੱਧੀ, ਹਉਂ।

ਜਿਨ ਕੀਨਿ। ਸੋ 'ਕਰਤਾ' ਲਖੀਯਹਿ ਰਿਦੇ ਚੀਨਹੁ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੧ ॥
ਕ੍ਰਿਯਾ:-।ਇੰਦ੍ਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਸਿਕੈ ਵਿਰਤਿ ਵਿਖਯ ਲੌ ਜਾਇ[1]। 'ਕ੍ਰਿਯਾ'
ਕਹੈਂ ਤਿਸ ਵਿਰਤਿਕੋ[2] ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਇ॥੨॥ ਕਰਮ:-॥[3]ਬਿਖਯ
ਅਹੈਂ ਸ਼ਬਦਾਦਿ ਜੋ ਸਭਿ ਕੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।ਤਿਨ ਸੰਗ ਬ੍ਯਾਪਹਿ ਵਿਰਤਿ
ਜਬਿ ਕਹੀਯਹਿ ਕਰਮ ਬਨਾਇ[*] ॥੩॥ ਗ੍ਯਾਤਾ ਅਰ ਗ੍ਯਾਨ:-।[4]ਅਹੰ-
ਵਿਰਤਿ ਚਿਦ ਭਾਸ ਜੁਤਿ ਸੋ ਗ੍ਯਾਤਾ ਪਹਿਚਾਨ।ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਰਤਿ ਮਹਿ ਭਾਸ
ਚਿਦ ਤਾਂਕੋ'ਗ੍ਯਾਨ'ਬਖਾਨ[4]॥੪॥ਗੇਯ ਅਰ ਪ੍ਰਮਾਤਾ†:-।[5]ਕਰਮ ਵਿਰਤਿ
ਮਹਿ ਭਾਸ ਚਿਦ ਇਸ ਜੁਤਿ ਗੇਯ ਸੁ ਹੋਇ[5]। ‡ਗ੍ਯਾਤਾ ਪਰਮਾਤਾ ਅਹੈ
ਇਕ ਕੇ ਆਖ੍ਯ ਦੋਇ[6]॥੫॥ਗ੍ਯਾਨ ਕਹੈਂ ਪ੍ਰਮਾਣਕੋ ਗੇਯ ਪ੍ਰਮੇਯ ਸੁਜਾਨ[7]।
§ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਮੈਂ ਲਖਿ ਆਪ ਕੋ ਕਹੈਂ ਅਪਰਮਾ ਗ੍ਯਾਨ[8]॥੬॥ਪ੍ਰਮਾ ਗ੍ਯਾਨ:-
ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਕੋ ਜੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਅਰ ਸਭਿਕੋ ਧਿਸਠਾਨ[9]।ਅਪਨੋ ਆਪ ਸੁਜਾਨ
ਹੀ ਸੋ ਕਹਿ ਪਰਮਾ ਗ੍ਯਾਨ[10]॥੭॥ਸ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ॥[11]ਮਹਾਂਵਾਕ ਵੇਦਾਂਤ ਕਿ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਤਿਸਕੋ ਹੋਨਿ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ[12]।[13]ਅਧਿਕਾਰੀਜੁ¶ਚਤੁ ਸ਼੍ਰੈ ਸਾਧਨ[14]
ਵਿਖਯ ਜੀਵੇਸ਼੍ਵਰ ਇਕਤਾ ਜਾਨ[15]। ਬੋਧ ਬ੍ਰਹਮ ਬੋਧਕ ਵੇਦਾਂਤ ਸੁ ਇਹ

---

[1]ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤਕ ਜਾਵੇ। [2]ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ। [3]ਸ਼ਬਦ (ਸਪਰਸ਼ ਰੂਪ) ਆਦਿ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਤਿਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਬਿਰਤੀ ਵਿਆਪੇ (ਜਾਂ ਲਗੇ) ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਰਮ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। [4]ਚਿਦਾ ਭਾਸ ਸਹਿਤ ਜੋ ਅਹੰ (ਮੈਂ ਹਾਂ) ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਅੰਦਰ) ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਯਾਤਾ ਸਮਝੋ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਚੇਤਨ ਦਾ ਆਭਾਸ ਹੈ ਉਸਨੂੰ 'ਗ੍ਯਾਨ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਕਰਮ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਚਿਦਾ ਭਾਸ ਮਿਲੇ ਸੋ ਗੇਯ ਹੈ। [6]ਗ੍ਯਾਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਇਕ ਦੇ ਹੀ ਦੋ ਨਾਮ ਹਨ। [7](ਤਿਵੇਂ) ਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ਗੇਯ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਯ ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [8]ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਇਹ ਅਪਰਮਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। [9]ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਹੈ। [10]ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਾਣਨਾ ਇਹ 'ਪਰਮਾ ਗ੍ਯਾਨ' ਹੈ। [11]ਸਤਿਗੁਰੂ:-[12]ਇਹ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਉਸਨੂੰ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ (ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਟਾ) ਸਤਿਗੁਰੂ (ਮਿਲਨ)। ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇੱਥੇ ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਹੈ। [13]ਚਾਰ ਅਨੁਬੰਧ ਚਲੇ। [14]ਪਹਿਲਾਂ, 'ਅਧਿਕਾਰੀ' (ਓਹ ਹੈ) ਜੋ ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਸੰਪੰਨ ਹੈ। [15]ਦੂਜੇ 'ਵਿਖਯ', ਜੋ ਇਹ ਹੈ: 'ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਏਕਤਾ'। *ਪਾ:-ਕਰੀਅਹਿ ਕਰਮ ਕਮਾਇ।

†ਏਥੇ ਕੇਵਲ 'ਗੇਯ' ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ। ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ।

‡ਏਦੇ--ਗ੍ਯਾਤਾ ਪ੍ਰਮਾਤਾ--ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। §ਏਥੇ ਸਿਰਨਾਮਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, 'ਅਪਰਮਾ ਗ੍ਯਾਨ', ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ¶ਪਾ:--ਜੁਗਤ।

ਸੰਬੰਧ ਨੀਕੇ ਪਹਿਚਾਨ[੧] । [੨]ਦੁਖ ਨਿਵਿਰਤਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਇਹੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨ[੩] ॥੮॥ ਦੋਹਰਾ॥[੪]ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਅਨੁਬੰਧ ਕੋ ਗ੍ਯਾਨ ਰਿਦੇ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਕਹੈਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਰਣ ਸੋ, ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਤ ਜੋਇ[੪] ॥੯॥ [੫]ਬ੍ਰਹਮ ਅਖੰਡ ਚੈਤੰਨ ਕੋ ਗ੍ਯਾਨ ਜਥਾਰਥ ਜਾਨ। ਜਿਸੀ ਵਾਕ੍ਯ ਤੇ ਹੋਤ ਹੈ ਮਹਾਂਵਾਕ ਸੋ ਮਾਨ[੬]॥੧੦॥ਚੌਪਈ ॥ [੭]'ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨਮਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮ' ਇਹ। ਮਹਾਂ ਵਾਕ੍ਯ ਰਿਗ ਬੇਦ ਬਿਖੇ* ਕਹਿ[੮]। 'ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ' ਜੁਜਰ ਬਖਾਨੇ[੯]† । ਸ਼ਾਮਬੇਦ'ਤਤ੍ਵਮਸਿ' ਮਾਨੇ[੧੦]‡॥੧੧॥'ਅਯੰ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ' ਅਥਰਬਣ[੧੧]§।ਮਹਾਂਵਾਕ੍ਯ ਏ ਚਾਰਹੁੰ ਸ਼੍ਰੁਤ ਗਣ[੧੨]।ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਜਪੁ-ਜੀ ਬਿਖੇ¶।ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿ ਕਰਿ ਲਿਖੇ॥੧੨॥'ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਨਿਰੰਕਾਰ'।ਚਾਰ ਬਾਰ ਤੁਕ ਕਰੀ ਉਚਾਰ। 'ਸ਼੍ਰਵਣ''ਮਨਨ'ਇਹ ਪੂਰਬ ਲਹਯੋ[੧੩]। 'ਪੰਚ ਪ੍ਰਵਾਣ'ਨਿਧਯਾਸਨ ਕਹਯੋ[੧੪]॥੧੩॥ਸਾਖਯਾਤ ਪਰ ਏ ਤੁਕ ਚਾਰ[੧੫]। ਚਾਰਹੁੰ ਮਹਾਂਵਾਕ ਨਿਰਧਾਰ। ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੁਕੈਂ ਬਨਾਈ। ਮਹਾਂਵਾਕ ਜਿਸ ਬਿਖੈ ਲਖਾਈ[੧੬] ॥ ੧੪ ॥

---

[੧]ਤ੍ਰਸ੍ਰੇ 'ਸੰਬੰਧ' (ਅਨੁਬੰਧ) ਇਹ ਹੈ:—ਬ੍ਰਹਮ ਬੋਧਯ ਹੈ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਬੋਧਕ ਹੈ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ। (ਇਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦ੍ਯ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਿਕ ਅਨੁਬੰਧ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)।[੨]ਚੌਥੇ'ਪ੍ਰਯੋਜਨ' ਚਲਿਆ:—[੩]ਦੁਖ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਤੇ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਯੋਜਨ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।[੪]ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਉਸਨੂੰ ਸੁਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰ ਅਨੁਬੰਧਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ, (ਇਹ) ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਤ ਹੈ।(ਅ)ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।[੫]ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਦਾ ਰੂਪ ਟੁਰਿਆ:—[੬]ਜਿਸ ਵਾਕ ਤੋਂ ਅਖੰਡ ਚੈਤੰਨਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਜਾਣੋ। [੭]ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਟੁਰੇ:—[੮]'ਇਹ ਜੀਵ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ' ਇਹ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ)[੯]'ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ'ਯੁਜਰਵੇਦ ਦਾ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਇਹ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। [੧੦]ਸ਼ਾਮ ਵੇਦ ਮੰਨਦਾ ਹੈ'ਉਹ ਤੂੰ ਹੈਂ'। [੧੧]'ਇਹ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ' ਅਥਰਬਣ (ਦਾ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਕਹੀਦਾ ਹੈ)। [੧੨]ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਜਾਣ। [੧੩]'ਸੁਣਿਐ' ਤੇ 'ਮੰਨੈ' ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। [੧੪]'ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ' ਵਾਲੀ ਪੌੜੀ ਨਿਧ੍ਯਾਸਨ (ਪਰ) ਕਹੀ ਹੈ। [੧੫]ਭਾਵ 'ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਨਿਰੰਕਾਰ'ਇਹ ਤੁਕ ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਪਰਿਥਾਇ ਚਾਰ(ਵੇਰ ਕਹੀ ਹੈ)। [੧੬]ਲਖਾਏ ਹਨ।

*(ਰਿਗਵੇਦ) ਏਤਰੇਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਅਧ੍ਯਾਯ ੩ ਖੰਡ ੧।

†ਬ੍ਰਿਹਦਾਰਣ੍ਯਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ। ਅਧ੍ਯਾਯ ੧, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ੪ ਖੰਡ ੨੦। ‡ਸਾਮ ਵੇਦ ਦੀ ਛਾਂਦੋਗ ਉਪਨਿਸ਼ਦ। ਪ੍ਰਪਾਠਕ ੬, ਖੰਡ ੮। §(ਅਥਰਵ ਵੇਦ) ਮਾਂਡੂਕ੍ਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਖੰਡ ੧, ਮੰਤ੍ਰ ੨। ¶ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਯਤਨ ਏਹ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਜਪੁਜੀ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇਣ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੇਰਵਾ ਆਪਦੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਹੈ।

'ਸਰਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਥਾਪੇ ਨਾਉ॥ਦੁਹ ਮਿਲਿ ਏਕੈ ਕੀਨੋ ਠਾਉ'।ਪੁਨਾਃ—'ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ ॥' ਪੁਨਾਃ—'ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ॥ਈਘੈ ਨਿਰਗੁਣ ਊਘੈ ਸਰਗੁਣ ਕੇਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥'

ਚੌਪਈ॥ਪੁਨ ਇਕਤਾ ਜਪੁਜੀ ਮਹਿ ਕਹੀ । ਸੋ ਮੈਂ ਕਰਉਂ ਸੁਨਾਵਨ ਸਹੀ। ਜੀਵ ਈਸ਼ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ[1]।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨ ਅਭੇਦ ਅਨੂਪ[2]॥੧੫॥

'ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਏਤੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ ॥ ਨਦੀਆ ਅਤੈ ਵਾਹ ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ॥''

ਚੌਪਈ॥[3]ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਤੱਤ ਪਦ ਜਾਨ। ਤੂੰ ਤੇ ਪੂਰਬ ਅੰਨ੍ਹੈ ਠਾਨ[4]।ਤਤ ਤੂੰ ਦੋਨਹੁੰ ਹੈ ਨਿਰੰਕਾਰ[5]। ਸਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਇਕ ਸਾਰ[6] ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਰਗੁਨ ਜੀਵ ਰੁ ਈਸ਼ਰ ਸਗੁਨਾ[6]।ਚੇਤਨ ਕਲਾ ਦੁਹਨ ਸਮ, ਭਨਾ[7] । [8]ਨਦੀ ਈਸ਼ ਵਾਹਾ ਲਖਿ ਜੀਵ। ਪਰੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਰੂਪ ਜਲ ਥੀਵ[9] ॥ ੧੭ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਲਿਹੁ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ। ਵਧੈ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿ ਕਰਹੁਂ ਵਿਸਥਾਰ। ਸੂਛਮ ਬਿਧਿ[10] ਮੈਂ ਸਕਲ ਜਨਾਈ।ਮਹਾਂਵਾਕ ਇਮ ਦਏ ਦਿਖਾਈ ॥੧੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਿ ਔਰ। ਏਕ ਅਭੇਦ ਕਹ੍ਯੋ ਬਹੁ ਠੌਰ। ਸੁਮਤਿ ਵੰਤਿ ਜੋ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹਿ।ਮਹਾਂਵਾਕ ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਿਰਧਾਰਹਿਂ ॥ ੧੯ ॥ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਵਾਕ[11]*:—॥ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਨਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼ ਸੁਖ ਦੁਖ ਧਰਮਵੰਤ ਨ[12] ਸਾਧਕ ਨਹੀਂ ਮਮੁੱਖ ਨ ਕੋਇ। ਮੁਕਤਿ ਨਿਵਿਰਤਿ ਨ ਬਿੱਦਨਾ ਕੋਈ ਲੋਕ ਅਲੋਕ ਦੇਵ ਨਹਿਂ ਹੋਇ। ਬੇਦਾ ਬੇਦਾ[13], ਮਾਤਾ ਮਾਤਾ[14] ਪਿਤਾ ਪਿਤਾ[15], ਇਮ ਲਖੀਯਹਿ ਸੋਇ। ਸੁਖਪਤਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ

---

[1]ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈਨ। [2]'ਅਭੇਦ' ਦਾ ਵਰਣਨ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ(ਯਥਾਃ—) [3]'ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ'(ਪਦ ਨੂੰ)'ਤਤ' ਪਦ ਸਮਝੋ(ਇਸ੍ਤੋਂ) ਪਹਿਲੇ (ਪਦ)'ਤੂੰ' ਦਾ ਅੰਨ੍ਹੈ ਕਰੋ ਭਾਵ ਨਾਲ ਜੋੜੋ। [4](ਹੁਣ ਇਹ ਬਣ ਗਿਆਃ—)ਤਤ ਤੂੰ ਦੋਵੇਂ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੋ, ਭਾਵ ਤਤ=ਈਸ੍ਵਰ। ਤੂੰ= ਜੀਵ। ਨਿਰੰਕਾਰ=ਬ੍ਰਹਮ। ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈਨ (ਉਪਾਧੀ ਤ੍ਯਾਗ ਕੇ)। [5]('ਤਤ' ਤੇ 'ਤੂੰ' ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ) ਸਤ ਚੇਤਨ ਇਕ ਸਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ (ਦੋਹਾਂ ਦਾ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਹੈ)। [6](ਇਸ ਵਿਚ) 'ਨਿਰਗੁਣ ਆਪ ਸਰਗੁਣ ਬੀ ਓਹੀ' ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [7]ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਕਲਾ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਹੈ। [8]ਹੁਣ 'ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਹ' ਦਾ ਭਾਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [9]ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਭਾਵ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ। [11]ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਇਸਥਿਤੀ ਹੈ ਐਸਾ ਵਾਕ। [12]ਨਾ ਸੁਖ ਦੁਖ ਨੂੰ ਧਾਰਨੇ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ) ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [13]ਨਾ ਜਾਣਨਾ ਤੇ ਨਾਂ ਨਾ ਜਾਣਨਾ। [14]ਨਾ ਮਾਂ ਤੇ ਨਾ ਨਾਂ ਮਾਂ, ਨਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਨਾ ਨਾਂ ਪਿਤਾ (ਕੋਈ ਨਹੀਂ)।

*ਪਾਃ—ਪ੍ਰਕਿਰਤ ਵਾਕ।

ਜਿਸ ਤੇ ਨਹਿ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਜੋਇ[1] ॥੨੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤਜਾਦਿਕ ਜੋ ਵਾਕਜ ਹੈਂ ਅਰਥ ਨ ਜਿਹ ਬਿਬਚਾਰ[2]। ਵਾਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤ ਪਛਾਨਿਯੇ ਜਿਨ ਕੋ ਇਮ ਨਿਰਧਾਰ[3] ॥ ੨੧ ॥ ਸਵਿਕਲਪ ਵਾਕਜ:–॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਭੂਤ ਭਏ ਸਭਿ ਉਤਪਤ ਪੁਨ ਜਿਸ ਤੇ ਜੀਵਤਿ ਥਿਤ ਹੋਇ[4]। ਅੰਤ ਸਮੇ ਸਭਿ ਲੈ ਹੈਂ ਤਿਸ ਮਹਿਂ[5] ਕਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰਧਾਰਹੁ ਸੋਇ। ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਸੁਪਨ ਕੂਲ ਉਭਿਯਨਿ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਮਤਿਸ ਬਿਚਰਤਿ ਲਖਿ ਜੋਇ[6]। 'ਤਿਸ ਆਤਮ ਤੇ ਨਭ ਸੰ ਭੂਤੈ*' ਵਾਕਜ ਇਤਜਾਦਿ ਸਵਿਕਲਪ ਓਇ[7] ॥ ੨੨॥ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਵਾਕ:–॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸਤਜੰ ਗਜਾਨ ਮਨੰਤੰ ਬ੍ਰਹਮ†। ਅਧੋ ਵਿਗਜਾਨ ਰੂਪ ਬਿਨ ਭਰਮ[8]। ਪ੍ਰਾਨ ਰਿਦਅੰਤਰ ਜੋਤੀ ਜੋਇ[9]। ਨਿਰਵਿ-ਕਲਪ ਵਾਕਜ ਅਸ ਹੋਇ[10]॥੨੩॥ਦੋਹਰਾ॥[11]ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਆਦਿਕ ਲਖੇ ਮਹਾਂਵਾਕਜ ਤੇ ਆਨ। ਵਾਕ ਅਵਾਂਤਰ ਜਾਨ ਸਭਿ ਜੈਸੇ ਕਰੇ ਬਖਾਨ[11]। ॥ ੨੪ ॥ ਕਰਮਕਾਂਡ:-॥ ਦੋਹਰਾ ॥ [12]ਕਾਮਜਕ ਕਰਮ ਨਿਖਿੱਧ ਬਿਨ ਨਿੱਤ ਨਮਿੱਤ ਜਿ ਦੋਇ[13]। ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਚਿਤ ਤੀਨ ਗਿਨ[14], 'ਕਰਮਕਾਂਡ' ਇਹ ਹੋਇ॥ ੨੫ ॥ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ 'ਨਿੱਤਜ ਕਰਮ' ਸੰਧਜਾ ਬੰਦਨਾਦਿਕ, ਸੁਤ ਜਨਮਾਦਿ 'ਨਮਿੱਤਕ' ਜਾਨ। 'ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਚਿਤ' ਕ੍ਰਿਛ ਚੰਦ੍ਰਾਯਨ ਆਦਿਕ

---

[1]ਮੈਂ ਸਖੋਪਤੀ (ਭਾਵ ਲਿਵਲੀਨਤਾ) ਵਿਚ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਬੀ ਨਹੀਂ (ਮੇਰੇ ਵਿਚ) ਦੇਖੀਦਾ । [2]ਓਹ ਵਾਕ ਜੋ ਵਿਕਾਰ ਯਾ ਦ੍ਵੈਈ ਦੇ ਲਖਾਯਕ ਨਾ ਹੋਣ। ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਇਕ ਰਸ ਘਨਾਨੰਦਤਾ ਦੇ ਲਖਾਯਕ ਹਨ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਉਂ (ਉਪਰ ਮੈਂ) ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। [4]ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਪਜੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੀਉ ਰਹੇ ਹਨ। [5]ਉਸੇ ਵਿਚ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਲੈ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [6]ਜਾਗ੍ਰਤ ਤੇ ਸੁਪਨ ਰੂਪੀ ਦੋ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਫੁਰਨੇ ਰੂਪੀ ਨਦ ਵਿਚ) ਵਡੇ ਮੱਛ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ (ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਆਦਿ)। [7]'ਉਸ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼ਾਦਿ ਉਪਜੇ ਹਨ' ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਕ 'ਸਵਿਕਲਪ ਵਾਕ' ਕਹੀਦੇ ਹਨ। [8]ਬ੍ਰਹਮ ਸੱਤਜ ਹੈ, ਗਜਾਨ ਹੈ, ਅਨੰਤ ਹੈ। ਇਹ (ਬ੍ਰਹਮ) ਵਿਗਜਾਨ ਰੂਪ ਹੈ ਭਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। [9]ਹ੍ਰਿਦੇ ਦੇ ਅੰਤਰ (ਉਹ) ਜੋਤ (ਸਰੂਪ ਸਥਿਤ ਹੋਕੇ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ (ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ)। [10]ਐਸੇ ਵਾਕ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਕਹੀਦੇ ਹਨ। [11]ਮਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਜੋ (ਮੈਂ) ਨਿਰਵਿਕਲਪ (ਸਵਿਕਲਪ ਵਾਕ) ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ 'ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ' (ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਜਾਣ ਲਓ। [12]ਕਾਮਨਾ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ) ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਦੋ (ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਹੋਰ ਹਨ) ਨਿੱਤ ਤੇ ਨਮਿੱਤ। [14]ਤੀਸਰਾ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਾਯਸਚਿਤ ਕਰਮ ਗਿਣੋਂ।

*ਆਤਮਨਾ ਆਕਾਸ਼ਃ ਸੰਭੂਤਃ।

†ਸਤਜੰ ਗਜਾਨ ਮਨੰਤੰ ਬ੍ਰਹਮ। ਤੈਤ੍ਰੀਯ ਉਪ: ਬ੍ਰਹਮ ਵਲੀ, ਅਨੁ: ੧।

ਕਲਮਲ ਛੈ ਸਾਧਨ ਪਹਿਚਾਨ[1] । ਅਗਨੀ ਜੋਤਿਸ਼ਟੋਮਾਦਿਕ ਜੇ 'ਕਾਮਕ' ਐਸੇ ਬੇਦ ਬਖਾਨ[2] । ਹਨਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਇਹ 'ਨਖਿੱਧ' ਹੈ[3], ਕਰਮ ਪੰਚ ਏ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ [4]ਕਿਧੌ ਚਾਰਹੁੰ ਵਰਣ ਕੋ ਆਸ਼੍ਰਮ ਧਰਮ ਜਿਤੇਕ। 'ਕਰਮਕਾਂਡ' ਸੋ ਜਾਨੀਯਹਿ, ਭਾਖਤਿ ਸੁਮਤਿ ਬਿਬੇਕ ॥੨੭॥ ਉਪਾਸਨਾ:-॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਰੂਪ: ਬਿਧਿ, ਬਿਸ਼ਨੁ, ਰੁਦ੍ਰ ਜੋ, ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਲਖਿ ਚਿਤਵਨ ਤੀਨ[5] । ਅਬ੍ਯਾਕ੍ਰਿਤ ਕਿ ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ ਕੋ ਹਿਰਨਗਰਭ ਆਤਮ ਚਿਤ ਚੀਨ[6] । ਚਿਤਵਹਿ ਏਕ ਆਤਮਾ ਇਨ ਪ੍ਰਤਿ, ਕਿਧੌਂ ਉਪਾਸਹਿ ਸਗੁਣ ਪ੍ਰਬੀਨ[7] । ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਚਿੰਤਨ ਕਿਧੌ ਨ੍ਰਿਗੁਣ ਉਪਾਸ ਭਾਵ ਇਕ ਭੀਨ[8] ॥ ੨੮ ॥ ਅਬ ਪੱਖਾਂਤਰ[9]:- ॥ਸ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਅਕਾਰ,ਉਕਾਰ, ਮਕਾਰ, ਨਾਦਵਿੰਦ, ਬਿਧੁ,ਹਰਿ, ਸ਼ਿਵ, ਕਿ ਸਦਾਸ਼ਿਵ ਜਾਨ[10] । ਛਿਤ, ਆਪ, ਤੇਜ, ਵਾਯੁ, ਨਭ, ਰਵਿ ਸਸਿ, ਪੁਰਖ ਸ ਏਤਤ ਆਤਮ ਮਾਨ[11] । ਇਕ ਉਪਾਸ੍ਯ, ਅਰੁ ਕਰਿ ਉਪਾਸਨਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਏਕ ਸਮਾਨ[12] । ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਉਪਾਸਨਾ ਕਿਧੌ[13] ਕਹੈਂ ਅਪਰ

---

[1]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ਟ ਦੇ ਸਾਧਨ (ਲਈ ਕੀਤੇ ਕਰਮ) ਕ੍ਰਿਛ ਚੰਦ੍ਰਾਯਣ ਆਦਿ (ਬ੍ਰਤ) ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਮ ਪਛਾਣੋ। [2]ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਤੇ ਜੋਤਿਸ਼ਟੋਮ ਆਦਿ 'ਕਾਮਯ' ਕਰਮ ਹਨ, ਵੇਦ ਨੇ ਐਸੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। [3]ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਇਹ 'ਨਖਿੱਧ' ਕਰਮ ਹੈ। [4](ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਸੰਬੰਧੀ)। [5]ਤਿਨ ਗੁਣ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੂ ਸ਼ਿਵ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ 'ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ' ਜਾਣਕੇ ਚਿਤਵਨਾ (ਇਹ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ)। [6](ਅਥਵਾ ਅਬ੍ਯਾਕ੍ਰਿਤ) ਈਸ਼ਰ ਯਾ ਵੈਰਾਟ (ਯਾ) ਹਰਨ ਗਰਭ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਪਛਾਣ ਕੇ। [7]ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਾ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ) ਇਕ ਜਾਣਕੇ ਚਿਤਵੇ। ਅਥਵਾ ਸਗੁਣ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀ [ਪ੍ਰਬੀਨ=ਸਿਆਣਾ ਪੁਰਖ ਭਾਵ ਅਧਿਕਾਰੀ]। [8](ਅਥਵਾ) ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਅਥਵਾ ਇਕੋ ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਭਾਵ(ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ) ਵਿਚ ਭਿੱਜਾ ਰਹੇ। [9]ਇਸੇ ਪੱਖ ਦਾ ਹੋਰ ਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-
[10](ਓਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦੀ ਵਿਧਿ:-) ਐੜੇ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਉੜੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮੰਮੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਨਾਦ ਬਿੰਦੂ (ਅਰਧ ਮਾਤ੍ਰਾ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਸ਼ਿਵ ਸਮਝਕੇ (ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੇ)। [11]ਵੈਰਾਟ ਸਮੇਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਮੰਨਕੇ (ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੇ)। [12]ਇਕ ਉਪਾਸ੍ਯ ਹੈ (ਤੇ ਇਕ) ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਉਪਾਸ੍ਯ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਉਪਾਸਕ) ਆਤਮਾ ਹੈ, (ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ) ਇਕ ਕਰਕੇ ਉਪਾਸੇ। [13]ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ [ਪ੍ਰਤੀਕੋਪਾਸਨਾ=ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਯਾ ਮੂਰਤੀ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੀ]।

ਸੁਨੀਅਹਿ ਦੈ ਕਾਨ[੧] ॥ ੨੯ ॥ [੨]ਅਥਵਾ ਵਿਲੈ ਅਕਾਰ ਉਕਾਰੇ, ਵਿਲੈ ਉਕਾਰ ਮਕਾਰ ਮਝਾਰ।ਅਰਧ ਮਾਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਮਕਾਰ ਲੈ,ਅਰਧਮਾਤ੍ਰ ਕੋ ਪੁਰਖ ਉਦਾਰ।ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਏਵ ਤ੍ਰਿਸ੍ਰਤੇ,ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਸ਼ੇਖਬਿਚਾਰ[੩]। ਇਤ ਉਪਾਸਨਾ ਨਰ ਕੁਰਯਾਤਹਿ, ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਲੀਜਹਿ ਉਰਧਾਰ[੪] ॥ ੩੦ ॥ ਅਥ ਗਿਆਨ ਕਾਂਡ ॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ 'ਸਤ੍ਯੰ ਗ੍ਯਾਨ ਮਨੰਤੰ ਬ੍ਰਹਮ*' ਜੁ 'ਤੱਤ੍ਵਮਸ੍ਯਾਦਿ†' ਵਾਕ੍ਯ ਜੋ ਚਾਰ। 'ਸਰਬਾਤਮ ਬ੍ਰਹਮ[੪]' 'ਬ੍ਰਹਮਸੁਬਾਤਮ[੫]' ਅਦੁਤੀ ਦ੍ਵੈਤ ਨਾਸਤੀ ਧਾਰ[੬]। [੭]ਸਤ੍ਯੰ ਗ੍ਯਾਨ ਮਨੰਤ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਏਕ ਅੱਦ੍ਵੈ ਨਿਰਧਾਰ[੭]। [੮]ਸਤ੍ਯੰ ਸਤ੍ਯੰ ਗ੍ਯਾਨੰ ਗ੍ਯਾਨੰ ਇਕੰ,ਅਨੰਤ ਮਨੰਤਬਿਚਾਰ[੮]॥੩੧॥ਇਕਮੇਵਾਦੁਤੀਯੰਬ੍ਰਹਮੰਨੇਹ ਨਾਨਾ-ਸਤਿ ਕਿੰਚਨ ਸੋਇ[੯]।ਕਰਮ ਉਪਾਸਨ ਦੁਊ ਬਿਵਰਜਤਿ[੧੦], ਪੁਰਖ ਸਾਧ੍ਯ ਤੇ ਬਰਜਤਿ ਹੋਇ[੧੧]। ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਤਿਸ੍ਰਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾਂਡ ਕੋ ਲੱਛਨ ਜੋਇ[੧੨]।ਗ੍ਯਾਨਕਾਂਡ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਕਹੈਂ ਸਭਿ ਵੇਦ ਅੰਤ ਵੇਦਾਂ-ਤਕ ਹੋਇ[੧੩] ॥੩੨॥ [੧੪]ਜਹਿਂ ਲੌ ਪੁਰਖ ਸਾਧ੍ਯ ਕਰਤੱਬਨੇ ਪੁਰਬ ਮਿਮਾਂਸਾ

---

[੧]ਕੰਨ ਦੇਕੇ ਸੁਣੋ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ:-[੨]ਅਥਵਾ ਅਕਾਰ ਨੂੰ ਉਕਾਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰੇ ਤੇ ਉਕਾਰ ਨੂੰ ਮਕਾਰ ਵਿਚ ਤੇ ਮਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਧ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ, ਅਰਧ ਮਾਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਪੁਰਖ ਵਿਚ(ਲੀਨ ਕਰੇ), ਤੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ, (ਹੁਣ) ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ,ਵਿਚਾਰ ਲਓ। ਭਾਵ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਲਖਿਆ ਗਿਆ। [੩]ਐਉਂ ਆਦਮੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੇ, ਅੱਡੋ ਅੱਡ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਓ। [੪]ਇਹ ਸਭ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। [੫]ਬ੍ਰਹਮ ਸਰਬਾਤਮ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਸਭ ਦਾ ਆਤਮਾ ਹੈ। [੬](ਬ੍ਰਹਮ) ਅਦੁਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦ੍ਵੈਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਐਸਾ ਭਾਵ) ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। [੭]ਆਤਮਾ ਸਤ੍ਯ ਹੈ, ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਅਨੰਤ ਹੈ (ਉਸ ਆਤਮਾ ਨੂੰ) ਇਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰੇ। (ਕੀਕੂੰ ? ਐਉਂ:-) [੮](ਉਹ ਬੀ) ਸੱਤ੍ਯ ਹੈ (ਉਹ ਬੀ) ਸਤ੍ਯ ਹੈ, (ਉਹ ਬੀ) ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ (ਉਹ ਬੀ) ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, (ਉਹ ਬੀ) ਇਕ ਹੈ (ਉਹ ਬੀ) ਇਕ ਹੈ, (ਉਹ ਬੀ) ਅਨੰਤ ਹੈ (ਉਹ ਬੀ ਅਨੰਤ ਹੈ (ਐਸਾ) ਵਿਚਾਰਕੇ। [੯]ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਇਕ ਹੀ ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਨਤ੍ਵ ਕਿੰਚਤ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਏਕੰ, ਏਵ, ਅਦ੍ਵਿਤੀਯੰ, ਬ੍ਰਹਮ, ਨ, ਨਾਨਾ, ਅਸਤਿ, ਕਿੰਚਨ]। [੧੦]ਦੋਵੇਂ ਮਨ੍ਹੇ ਹਨ। [੧੧]ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਾਧਨੇ ਜੋਗ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਮਨ੍ਹੇ ਹਨ। [੧੨]ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਵਿਚ ਹੀ ਟਿਕ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾਂਡ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ। [੧੩]ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾਂਡ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਵੇਦ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੇਦਾਂਤ ਬੀ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। [੧੪](ਵੇਦ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਫਰਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-)

*ਇਹ ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ ਹੈ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਤੈਤਿਰੀਯ ਉਪਨਿਖ਼ਦ ਬ੍ਰਹਮਵਲੀ—ਅਨੁਵਾਕ ੧ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ।

†ਇਹ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਹੈ ਅਰ ਚਾਰੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਕਰਹਿ ਬਖਾਨ[1]। [2]ਤਹਿਂ ਲਗ ਸ਼ਬਦ ਬੇਦ ਇਹ ਕਹੀਯਹਿ ਜਹਾਂ ਜਾਨਿ ਵੈ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ। ਸੋ ਵੇਦਾਂਤ ਭਾਖੀਯਹਿ ਆਖ੍ਯ[2] ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੇਦ ਪਹਿਚਾਨ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਲਖਿ ਸਰੂਪ ਕੋ ਸਗਰੇ ਸਫਲ ਤਬਹਿ ਮਨ ਮਾਨ'॥੩੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਗਯਾਨ ਬਿਚਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਜੋਗ ਵਰਣਨ]।

ਅਥ ਜੋਗ:—॥ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ 'ਅੰਗ ਜੋਗ ਕੇ ਅਸ਼ਟ ਗਿਨੀਜਹਿ ਜਮ[1], ਅਰ ਨੇਮ[2],ਸੁ ਆਸਨ, ਤੀਨ। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ[3],ਰੁ ਪ੍ਰਤਯਾਹਾਰਹਿ, ਔਰ ਧਾਰਨਾ ਧ੍ਯਾਨ, ਪ੍ਰਬੀਨ। ਅਸ਼ਟਮ ਅੰਗ ਸਮਾਧਿ, ਲਖੀਜੈ, [3]ਪੂਰਬ ਯਮ: ਪੰਦਰਾਂ ਬਿਧਿ ਚੀਨ*[4]ਲਯ, ਵਿਖੇਪ, ਪਰਮਾਦਿ, ਜੁ ਨਿੰਦ੍ਰਾ, ਇਨ ਚਾਰਨ ਤੇ ਮਨ ਹੁਇ ਹੀਨ'॥੧॥ਜਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿਨ ਦ੍ਵੈ[5], 'ਮੌਨ'ਤਜਨਿਮਿਥ੍ਯਾ ਬਚ ਹੋਇ[6]। ਸ਼ਬਦਾਦਿਕ ਕੇ ਵਿਖਯ ਤਯਾਗਨਿ 'ਇੰਦ੍ਰਯ ਨਿਗ੍ਰਹਿ' ਯਾਂਕੋ ਜੋਇ[7]। 'ਦਯਾ' ਭੂਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੰਗ ਵੈਰ ਨ[8], 'ਆਰਜਵ' ਬਿਨਾ ਕੁਟਲਤਾ ਜੋਇ[9]।'ਦਾਖਣ'ਵਿਵਹਾਰਨਮਹਿ ਚਾਤੁਰ'ਆਗ੍ਰਹਿ†ਕੋ ਤਯਾਗਨੋ ਸੋਇ[10] ॥੨॥ ਮਨ ਤੇ ਕਰੈ‡ ਨ ਦੰਭ ਕਮਾਵੈ ਇਕ ਲਾਲਸ ਕਰਿਬੋ ਕਲਯਾਨ[11]। ਪਰਾਰਬਧ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਜੁ ਤਿਸਕੋ ਬਰਤੈ ਆਨੰਦ ਮਾਨਿ[12]। ਹੋਰਿ

---

[1]ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਸਾਧਣੇ ਯੋਗ ਕਰਤੱਬ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਮਿਮਾਂਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਉਥੋਂ ਤਾਈਂ ਪਦ 'ਵੇਦ' ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਜਾਕੇ ਜਾਣਨ ਯੋਗ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈਦਾ ਹੈ ਹੇ ਸੁਜਾਨ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵੇਦਾਂਤ' ਕਹੀਦਾ ਹੈ। [3](ਹੁਣ ੧. ਯਮ ਦਸਿਆ)। [4](ਪਹਿਲਾ ਯਮ ਹੈ ਨਿਰਆਲਸਤਾ:—) ਲਯ, ਵਿਖੇਪ, ਪ੍ਰਮਾਦਿ, ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਸਫਾ ਕਰੇ। [5]ਦੂਜਾ (ਸੰਤੋਖ) ਜੋ ਮਿਲੇ ਉਸ ਪਰ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਣਾ। [6](ਤੀਸਰਾ ਹੈ) ਮੌਨ (ਅਰਥਾਤ) ਮਿਥਿਆ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ। [7](ਚੌਥਾ ਹੈ) ਇੰਦ੍ਰਯ ਨਿਗ੍ਰਹ:—(ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਤਯਾਗਣਾ। [8](ਪੰਜਵਾਂ ਹੈ) ਦਇਆ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਜੀਵ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਾ ਹੋਣਾ। [9](ਛੇਵਾਂ ਹੈ) ਆਰਜਵ:—ਜੋ ਕੁਟਿਲਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। [10](ਸੱਤਵਾਂ ਹੈ) ਦਾਖਣ:—ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਚਤੁਰ ਹੋਣਾ ਤੇ ਹਠ ਦਾ ਤਿਆਗ। [11](ਅੱਠਵਾਂ ਹੈ) ਨਿਰਦੰਭਤਾ:—ਨਾਂ ਮਨ ਨਾਲ ਦੰਭ ਕਰੇ ਨਾਂ ਕਮਾਵੇ (ਕੇਵਲ) ਇਕ (ਆਪਣੇ) ਕਲਯਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖੇ। [12]ਜੋ ਪਰਾਰਬਧ ਨਾਲ (ਪਦਾਰਥ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਮੰਨਕੇ ਵਰਤੇ।

*ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪੰਜ ਯਮ ਗਿਣੇ ਹਨ ਪਰ ਯਾਗਵਲਕ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਪਾਰਸਕਾਰ ਗ੍ਰਹ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਯਮ ੧੦ ਗਿਣੇ ਹਨ। †ਪਾ:—ਅੱਗ੍ਰਹ।

‡ਇਕ ਥਾਂ ਪਾਠ 'ਕਦੇ' ਬੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ।

ਪਦਾਰਥ ਅਪਰਨ ਕੇ ਢਿਗ ਨਹਿ ਮਤਸ਼ਰ ਕੋ ਧਰਹੁ ਸੁਜਾਨ[1]। 'ਆਸਤੱ-ਕਯ'ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਤਿਨ ਮਹਿੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਮਨ ਜਾਨ[2]॥੩॥ਕੋਮਲਤਾ ਕੋ ਕਹੈਂ 'ਮਾਰਦਵ[3]',ਉਰ ਨਿਸ਼ਕ੍ਰੋਧ 'ਛਿਮਾ' ਇਸ ਨਾਮ[4]। ਰਜ ਤਮ ਗੁਣ ਬਿਨ ਅੰਤਸ਼ ਕਰਣੈਂ 'ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧ' ਭਾਖਹਿੰ ਅਭਿਰਾਮ[5]। ਪਰ ਕੋ ਪੀਰ ਨ ਦੇ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਨਾਮ 'ਅਹਿੰਸਾ' ਲਖਿ ਸੁਖ ਧਾਮ[6]। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਸੋ ਅਸ਼ਟ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਮੈਥੁਨ ਤ੍ਯਾਗਨਿ ਹੈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ[7] ॥ ੪ ॥ [8]'ਸਿਮਰਣ, ਸ਼੍ਰਵਣ, ਕੇਲ ਅਰ ਦੇਖਣ, ਗੁਹਜ ਭਾਖਣ, ਸੰਕਲਪ ਸੁ ਕੀਨ। ਅੱਧਿਵਸਾਯੇ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਿਵਰਤੈ ਇਹ ਮੈਥੁਨ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਬਿਹੀਨ[8]। ਜਨਮ ਰੋਗ ਦੁਖ ਤਥਾ ਜਰਾ ਦੁਖ ਤ੍ਰੈ ਕੋ ਚਿਤਵਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਚੀਨ[9]। ਮਨ ਤਨ ਪ੍ਰਾਣ ਰਿਖੀ-ਕਿਨ ਦੁਖ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਲ ਰਹੈ ਸੁ ਧ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਬੀਨ[10] ॥੫॥ ਯਮ ਦਸ ਪੰਚ ਕਹੇ ਇਕਿ ਅੰਗਹਿ, ਦੂਸਰ ਅੰਗ ਨੇਮ ਅਠ ਸਾਤ[11]*। ਸਮੈ ਉਚਿਤ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰੈ ਜਲ, ਜੋਗ ਸਾਧਨ ਇਹ ਸੌਚ ਸੁ ਗਾਤ[12]। ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੌਚ ਇਮ

---

[1]ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸ ਪਦਾਰਥ ਦੇਖਕੇ ਈਰਖਾ ਨਾ ਕਰੋ ਹੇ ਬੁੱਧੀਵਾਨੋ ! [2](ਨੌਵਾਂ ਹੈ) ਆਸਤੱਕਯ:—ਜਿਹੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਦਾ ਸਿਦਕ ਹੋਣਾ ਇਹ ਜਾਣ ਲਓ। [3](ਦਸਵਾਂ ਹੈ) ਮਾਰਦਵ:—ਕੋਮਲਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [4](ਗਯਾਰਵੇਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਹੈ ਖਿਮਾ:—ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਕ੍ਰੋਧ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ। [5](ਬਾਰਵੇਂ ਨੂੰ) 'ਭਾਵ ਸ਼ੁਧਿ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਰਜੋ ਤਮ ਸਤੋ ਗੁਣ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾਂ ਸਾਫ ਰੱਖਣਾ। [6](ਤੇਰਵੇਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ:—ਬਾਣੀ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪੀੜਾ ਨਾ ਦੇਣੀ, ਇਹ ਜਾਣੋ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। [7](ਚੌਦਵਾਂ ਹੈ) ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ:—ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੈਥਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਕਾਮ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ। [8]ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੈਥਨ ਇਹ ਹੈ:—੧. (ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ) ਸਿਮਰਣ। ੨. (ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ) ਸੁਣਨੀਆਂ। ੩. ਕੇਲ ਕਰਨੇ। ੪. ਦੇਖਣਾ। ੫. ਲੁਕ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ (ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ)। ੬. ਚਿਤ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ (ਪੱਕਾ) ਕਰਨਾ। ੮. ਮੈਥੁਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ। ਮੈਥੁਨ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ। [9](ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ ਯਮ ਹੈ) ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਦੇ ਧ੍ਰਿਤੀ:—ਜਨਮ ਰੋਗ ਤੇ ਬੁਢੇਪੇ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਇਹ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਜਾਣੋ। (ਕਈਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਧ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਵਖੋ ਵੱਖ ਦੋ ਯਮ ਹਨ)। [10](ਸੋ) ਮਨ ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਦੁਖ ਆਏ ਤੇ ਨਿਸਚਲ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਧ੍ਰਿਤੀ ਹੈ। [11](ਯੋਗ ਦੇ) ਪਹਿਲੇ ਅੰਗ 'ਯਮ' ਦੇ ਪੰਦ੍ਰਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹੇ ਹਨ, ਦੂਸਰਾ ਅੰਗ ਨੇਮ ਬੀ ਪੰਦ੍ਰਾਂ (ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ)। [12](ਪਹਿਲਾ ਨੇਮ ਹੈ ਇਸ਼ਨਾਨ)—ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਜਲ ਨਾਲ ਨ੍ਹਾਵੇ ਯੋਗ ਸਾਧਨੇ ਲਈ ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੁਧੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

*ਯੋਗ ਦਰਸਨ ਨੇ ੫ ਤੇ ਯਾਗ: ਸਿੰਮ੍ਰ: ਨੇ ੧੦ ਨਿਯਮ ਗਿਣੇ ਹਨ।

ਜਾਨੋ ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧ ਯਮ ਤੇ ਹੁਇ ਜਾਤਿ[1]। ਜੋਗ ਸਾਧਿਬੇ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਜਨ ‘ਕ੍ਰਿਤੁ’ ਨਾਮ ਨੇਮਸੁ ਬੱਖ੍ਯਾਤ[2]।੬। ਸੱਤ੍ਯ ਅਰਥਲੇ ਕਹੈ ‘ਸੱਤ੍ਯ’ ਸੋ[3], ਪ੍ਰਣਵ ਜਾਪ ਕੋ ‘ਜਪੁ’ ਕਹਿਯੰਤਿ[4]। ਜਠਰਾਗਨ ਮਹਿਂ ਜੁਗਤ ਅਹਾਰੇ ਹੋਮਹਿ ਭਲੇ ‘ਹੋਮ’ ਲਖਿਯੰਤਿ[5]। ‘ਤਰਪਣ’ ਜਲ ਪੀਵਹਿ ਸੁਰਸਰਿਕੋ[6], ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਿੱਗ੍ਰਹਿ ‘ਤਪੁ’ ਸੁ ਤਪੰਤਿ[7]। ਮਮੁਖੀ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ‘ਦਾਨ’ ਸੁ[8], ‘ਤਤਿੱਖ੍ਯਾ’ ਰਾਗ ਰੁ ਦ੍ਵੈਖ ਸਹੰਤਿ[9] ॥ ੭ ॥ ਖਾਇ ਅਹਾਰ ਸੂਰ ਸੁਰ ‘ਬ੍ਰਤ’ ਸੋ[10], ਖਾਇ ਅਯੁਕਤਿ ਨ ਇਹ ‘ਉਪਵਾਸ’[11]। ‘ਨਿਰਅਗਨੀ’ ਸੋ ਅਗਨ ਨ ਤਾਪਹਿ[12] ‘ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਰਜਨ’ ਸੰਗ ਨ ਤਾਸ[13]। ‘ਮਾਦਕ ਬਰਜਨ’ ਭੰਗ ਆਦਿ ਜੋ ਪਾਨਿ ਨ ਕਰਹਿ ਅਮਲ ਨਿਰਜਾਸ[14]। ਇਹ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਗਿਨ ਨੇਮ ਕਹੇ ਸਭਿ ਅੰਗ ਜੋਗ ਕੋ ਦੁਤਿਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੮ ॥ [15]ਲਖ ਚੌਰਾਸੀ ਜੋਨਿ ਜੀਵ ਕੀ ਬੈਠਕ ਤਿਤੀ ਸੁ ਆਸਨ ਜਾਨਿ[16]। ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਸਾਰ ਚੁਰਾਸੀ ਲਖੀਯਹਿ, ਸਾਰ ਇਨਹੁਂ ਮਹਿਂ ਖੋੜਸ ਮਾਨ। [17]‘ਸ੍ਵਸਤ੧’, ‘ਪਦਮ੨’, ‘ਗੋਮੁਖ੩’, ਅਰੁ ‘ਹੰਸ੪’, ਆਸਨ ਚਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੇ ਸ੍ਯਾਨ[18]। ‘ਗਰੁੜ੫’, ‘ਨਾਗ੬’, ‘ਕੂਰਮ੭’, ‘ਨਰਸਿੰਘਹਿ੮’, ਚਾਰਹੁਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੇਰ ਪਹਿਚਾਨ[19] ॥ ੯ ॥ ‘ਵੀਰ੯’, ‘ਮਯੂਰ੧੦’, ‘ਵੱਜ੍ਰ੧੧’,

[1](ਦੂਸਰਾ ਨਿਯਮ ਹੈ)—ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਸੋਚ:—ਇਹ ਸੁੱਧਤਾ (ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਬਾਰਵੇਂ ਯਮ) ‘ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧੀ’ ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [2](ਤੀਸਰਾ) ਨੇਮ ‘ਕ੍ਰਿਤੁ’ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, (ਉਹ ਹੈ) ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪੂਜਨ। [3](ਚੌਥਾ ਹੈ ਸਤ੍ਯ:—) ਸੱਚ ਆਖੇ ਤੇ ਸੋਈ (ਸੱਚ ਹੀ) ਭਾਵ ਹੋਵੇ। [4](ਪੰਜਵਾਂ ਹੈ) ਜਪ:—ਪ੍ਰਣਵ ‘ਓਂ’ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਭਾਵ ਨਾਮ ਜਪਣਾ। [5](ਛੇਵਾਂ ਨੇਮ) ਹੋਮ ਨੂੰ ਲਖੋ:—ਜਠਰ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਮੁਨਾਸਬ ਭੋਜਨ ਹੋਮ ਕਰਨਾ। [6](ਸੱਤਵਾਂ ਹੈ) ਤਰਪਣ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਲ ਪੀਵਣਾ। [7](ਅੱਠਵਾਂ ਹੈ) ਤਪ:—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਰੂਪ ਤਪ ਕਰਨਾ। [8](ਨਾਵਾਂ ਹੈ) ਦਾਨ:—ਮਮੁੱਖੂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ। [9](ਦਸਵਾਂ ਹੈ) ਤਤਿੱਖਯਾ, (ਉਹ ਹੈ) ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਵੈਖ ਨੂੰ ਸਹਿਣਾ। [10](੧੧ਵਾਂ) ਬ੍ਰਤਿ ਹੈ:—ਆਹਾਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਾਵੇ ਜਦ ਸੂਰਜ ਸੁਰ ਭਾਵ ਸੱਜੀ ਸੁਰ ਚਲਦੀ ਹੋਵੇ। [11](ਬਾਹਰਵਾਂ) ਹੈ ਉਪਵਾਸ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੱਥ ਕੁਪੱਥ ਨਾ ਖਾਵੇ। [12](ਤੇਹਰਵਾਂ ਹੈ) ਨਿਰਅਗਨੀ (ਉਹ ਹੈ ਕਿ) ਅੱਗ ਨਾ ਸੇਕੇ। [13](ਚੌਧਵਾਂ ਹੈ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਰਜਨ (ਉਹ ਹੈ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰਨਾ। [14](ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ ਹੈ) ਮਾਦਕ ਬਰਜਨ (ਉਹ ਹੈ) ਭੰਗ ਆਦਕ ਅਮਲ ਨਾ ਪੀਵੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ। [15]ਹੁਣ ਆਸਨ ਟੁਰਿਆ:—[16]ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਹਨ ਉਤਨੇ ਆਸਨ ਜਾਣੋ। [17](ਹੁਣ ੧੬ ਆਸਣ ਚਲੇ:—)। [18]ਇਹ ਚਾਰ ਆਸਣ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਜਾਣੋ। [19]ਬਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ (ਇਹ) ਚਾਰੇ ਆਸਨ ਪਛਾਣੋ।

'ਸਿੱਧ੧੨' ਚਾਰਹੁ ਰੁਦ੍ਰਾਸਨ ਇਹ ਕਰੈ ਬਨਾਇ[1]। ਹੋਤਿ 'ਭਗਾਸਨ੧੩' ਕਹੈਂ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ[2], ਸ਼ਿਵ ਕੋ 'ਪਸਚਮਤਾਨ੧੪' ਸੁਹਾਇ[3]। 'ਧਨੁਖ੧੫' 'ਉਤਾਨ੧੬' ਦੋਇ ਇਹ[4], ਸਭਿ ਕੇ ਸੋਲਹਿ ਆਸਨ ਦਏ ਬਤਾਇ[5]। ਪਖਯਾਂਤਰ ਖੋੜਸ ਮਹਿਂ ਚਾਰਹੁੰ ਹੈਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੋ ਦੇਉਂ ਸੁਨਾਇ[6]:-॥ ੧੦ ॥ 'ਸਿੰਘ,' 'ਪਦਮ,' 'ਸਿੱਧ,' 'ਭੱਦ੍ਰ' ਚਾਰ ਗਿਨ, ਇਨ ਮਾਂਹਿ ਦ੍ਵੈ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਲਖਿਯੰਤਿ। ਸਿੱਧ, ਪਦਮ, ਇਨ ਦ੍ਵੈ ਮਹਿਂ 'ਸਿਧ' ਬਰ[7] ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਸਨ ਕਰਿਯੰਤ*।[8]ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਤ੍ਰਿਧਾ[9],ਇਕ 'ਉੱਤਮ੧,' 'ਮੱਧਯਮ੨,' ਅਰੁ 'ਕਨਿਸ਼ਟ੩,' ਜਨਿਯੰਤ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਚੰਦ ਕਰਿ ਪੂਰੈ ਕੁੰਭਕ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਰਖੀਂਤਿ[10] ॥ ੧੧ ॥ ਰੇਚੈ ਖੋੜਸ ਮਾਤ੍ਰ ਸੂਰਜ ਕਰਿ[11] ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ 'ਕਨਿਸ਼ਟ' ਪਛਾਨ। ਇਸੈ ਕਰਹਿ ਦੁਗੁਨੀ ਕਹਿ 'ਮੱਧਯਮ[12]', ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਤ੍ਰ† ਸੁ 'ਉੱਤਮ' ਜਾਨਿ[13]। ਉਠੈ ਬਿਰਤਿ ਇਕ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੈ ਤਿਹ 'ਪ੍ਰੱਤਯਾਹਾਰ' ਨਾਮ ਪਹਿਚਾਨ[14]। ਬਿਧਿ, ਹਰਿ, ਹਰ ਕੀ, ਕੈ ਪੰਚ ਤਤ ਕੀ ਕਰਣ 'ਧਾਰਣਾ' ਇਸੈ ਬਖਾਨ[15] ॥੧੨॥ ਏਕ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਤ ਟਿਕਹਿ 'ਧਯਾਨ' ਸੋ ਲਖਹੁ[16],'ਸਮਾਧੀ' ਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਰ[17]।ਇਕ 'ਸਵਿਕਲਪ' ਦੂਤੀ 'ਨਿਰਵਿਕਲਪ‡', ਅੰਗ ਜੋਗ ਕੇ ਅਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ।

---

[1]ਇਹ ਚਾਰੇ ਰੁੱਦ੍ਰ ਦੇ ਆਸਨ ਹਨ। [2]ਭਗਾਸਨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਸਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।[3]'ਪਸਚਮਤਾਨ' (ਨਾਮੇ) ਸ਼ੋਭਨੀਕ (ਆਸਨ)ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਹੈ। [4]ਇਹ ਦੋ ਹੋਰ ਹਨ। [5]ਸਭਨਾ ਦੇ ਮਿਲਾਕੇ ਏਹ ੧੬ ਆਸਨ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। [6]ਹੋਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ੧੬ ਵਿਚੋਂ ੪ ਮੁੱਖ ਮੰਨੇ ਹਨ ਸੋ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ:- [7]'ਸਿਧ' ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। [8]ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਟੁਰਿਆ:-। [9]ਇਹ ਤਿਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। [10]ਚੰਦ੍ਰ ਸੁਰ (ਖੱਬੀ ਨਾਸਕਾ) ਵਿਚ ੧੨ ਮਾਤ੍ਰ(ਭਾਵ ਬਾਰਾਂਵਾਰ ਓਅੰਕਾਰ,ਉਚਾਰਕੇ ਪੂਰੇ ਭਾਵ ਸੁਾਸ ਖਿੱਚੇ ਤੇ ਜਿੰਨੀ ਮਿਲਣੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੋਵੇ ਉਨਾ ਕੁੰਭਕ ਰੱਖੇ। [11]ਖੋੜਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਉਚਾਰਕੇ ਸੂਰਜ ਸੁਰ ਦੁਆਰਾ ਰੇਚਕ ਕਰੇ ਭਾਵ ਕੱਢੇ। [12]ਇਸਤੋਂ ਦੁਗਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੱਧਮ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਹੈ। [13]ਉਸਨੂੰ ਉਤਮ ਜਾਣੋ।[14]ਪ੍ਰਤਯਾਹਾਰ ਨਾਮ ਇਸਦਾ ਪਛਾਣੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਕ ਬ੍ਰਿਤੀ ਉਠੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਵੇ ਭਾਵ ਰੋਕ ਲਵੇ। [15](ਚਿਤ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਯਾ ਸ਼ਿਵ ਯਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਯਾ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲੈਣ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉ ਕਰਨਾ। ਪਰ ਯੋਗ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚਿਤ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਰੱਖਣਾ ਧਾਰਨਾ ਹੈ]। [16]ਇਕੋ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਣੀ (ਇਸਨੂੰ)'ਧਯਾਨ' ਜਾਣੋ। [17](ਅਗੋ)ਸਮਾਧੀ ਹੈ ਸੋ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ।

*ਸਿਧ ਆਸਨ ਤੇ ਪਦਮਾਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ:ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੂਰ:ਅਧਯਾਯ ੪੮ ਅੰਕ ੬੦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। †ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਭਾਵ ਓਂਕਾਰ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਸਮਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ‡ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੂ: ਅਧਯਾ: ੪੮ ਅੰਕ ੭੬ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।

[1]ਸ੍ਰੋਤ੍ਰ[2], ਤ੍ਵਚਾ[3], ਚਖੁ[4], ਜੀਹ[5], ਰੁ ਨਾਸਾ[6], ਗ੍ਯਾਨਿੰਦ੍ਰੀ ਏਹ ਪੰਚ ਉਚਾਰ[7]। ਵਾਕ[8], ਪਾਨ[9], ਪਦ[10], ਗੁਦਾ, ਉਪਸਥ[11], ਪੰਚ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰ ਉਰਧਾਰ[12]॥੧੩॥ ਸ਼ਬਦ[13], ਸਪਰਸ[14], ਰੂਪ, ਰਸ[15], ਗੰਧ੍ਯ[16], ਬਿਖਯ ਪੰਚ ਗ੍ਯਾਨਿੰਦ੍ਰੀ ਕੇਰ[17]। ਕਹਿਣ[18], ਗ੍ਰਹਣ[19], ਗਤਿ[20], ਅਨੰਦ[21], ਬਿਸਰਗੀ[22], ਕਰਮੇਂਦ੍ਰੀ ਕੇ ਬਿਖਯ ਬਡੇਰ[23]। ਮਨ, ਬੁਧ, ਚਿਤ, ਅਹੰਕਾਰ ਚਤੁਸ਼ਟੈ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਰੂਪ ਇਹ ਹੇਰਿ[24]। ਸੰਕਲਪ[25], ਨਿਸ਼ਚੈ[26], ਅਨੁਸੰਧਾਨੰ[27], ਗਰਵ[28], ਜਥਾਕ੍ਰਮ ਬਿਖਯ ਨਿਬੇਰ[29]॥੧੪॥ ਦਿਸ਼ਾ੧, ਪੌਨ੨, ਰਵਿ੩, ਜਲਪਤਿ[30]੪, ਛਿਤ[31]੫, ਸੁਰ[32], [33]ਅਗਨੀ੬, ਇੰਦ੍ਰ੭, ਉਪਿੰਦ੍ਰ੮, ਬਖਾਨ। ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ੯, ਮ੍ਰਿੱਤ੍ਰ[33]੧੦, ਸਸਿ[34]੧੧, ਬ੍ਰਹਮਾ੧੨, ਖੇਤ੍ਰੱਗ[35]੧੩, ਰੁਦ੍ਰ੧੪, ਦੇਵਤਾ ਜਾਨ[36]। [37]ਪ੍ਰਾਨ੧, ਅਪਾਨ੨, ਸਮਾਨ੩, ਉਦਾਨੰ੪, ਬ੍ਯਾਨ੫, ਨਾਗ੬, ਕੂਰਮ੭, ਪਹਿਚਾਨ। ਕਿਰਕਲ੮, ਦੇਵਦੱਤ੯, ਧਨੰਜਯ੧੦, ਇਹ ਦਸ ਬਯਸ਼੍ਟ ਗਿਨੀਜੈ ਪ੍ਰਾਨ[38]॥੧੫॥ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਕਤਿ ਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸਮਸ਼ਟੈ, ਕਾਰਨ ਸੂਖਮ ਥੂਲ ਸਰੀਰ[39]। ਵੈਰਾਟ, ਸੂਤ੍ਰ, ਅੱਬ੍ਯਾਕ੍ਰਿਤ[40] ਜੋਈ ਇਹੀ

---

[1]ਪਿੱਛੇ (ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੧੩, ਕਹੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਰਿਆ। [2]ਕੰਨ। [3]ਖਲੜੀ। [4]ਅੱਖਾਂ। [5]ਜੀਭ। [6]ਨਕ। [7]ਏਹ ਪੰਜ ਗ੍ਯਾਨਇੰਦ੍ਰਯ ਹਨ। [8]ਮੂੰਹ। [9]ਹੱਥ। [10]ਪੈਰ। [11]ਲਿੰਗ ਇੰਦ੍ਰੇ। [12]ਏਹ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ ਸਮਝ ਲੈ। [13]ਅਵਾਜ਼। [14]ਛੂਹਣਾ। [15]ਸੁਆਦ। [16]ਖੁਸ਼ਬੋ। [17](ਪੰਜ) ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਏਹ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। [18]ਬੋਲਣਾ। [19]ਲੈਣਾ। [20]ਚੱਲਣਾ। [21](ਕਾਮ) ਸੁਆਦ। [22]ਮਲ ਤ੍ਯਾਗ। [23]ਏਹ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। [24]ਭਾਵ ਏਹ ਚਤੁਸ਼ਟੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹਨ। [25]ਫੁਰਨਾ (ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ)। [26](ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ)। [27]ਚਿੰਤਨ (ਇਹ ਚਿਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ)। [28]ਅਹੰ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਇਹ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ)। [29]ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝ ਲਓ। (ਇਹ ਚੌਦਾਂ ਇੰਦ੍ਰੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਮੁੱਕੇ)। [30]ਵਰੁਣ। [31]ਧਰਤੀ। [32](ਏਹ ਪੰਜੇ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ) ਦੇਵਤੇ ਹਨ। [33]ਅਗਨੀ, ਇੰਦ੍ਰ, ਉਪਿੰਦ੍ਰ, ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਤੇ ਜਮ (ਏਹ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਹਨ)। [34]ਚੰਦ। [35]ਵਾਸ ਦੇਵ। [36]ਏਹ ਚਾਰ ਦੇਵਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਹਨ (ਏਹ ੪੨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁੱਕੀ)। [37]ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚੱਲੇ। [38]ਏਹ (ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ) ਦਸ ਵ੍ਯਸ਼ਟੀ (ਪ੍ਰਤਯੇਕਤਾ) ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ। (ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੦ ਅੰਕ ੪੯, ੫੦ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕੇ ਹਨ)। [39]ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ 'ਪ੍ਰਾਣ' ਪਦ ਸਮਸ਼ਟੀ ਹੈ। ਕਾਰਣ, ਸੂਖਮ ਤੇ ਅਸਥੂਲ (ਏਹ ਤਿੰਨ) ਸਰੀਰ ਹਨ। ਏਹ ਤ੍ਰੈਏ ਸਰੀਰ ਭੀ ਵ੍ਯਸ਼ਟੀ ਸਮਸ਼ਟੀ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਵ੍ਯਸ਼ਟੀ ਤ੍ਰੈ ਸਰੀਰ ਜੀਵ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਸਮਸ਼ਟੀ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—ਵੈਰਾਟ, ਸੂਤ੍ਰ, ਅਬ੍ਯਾਕ੍ਰਿਤ। [40]ਅਬ੍ਯਾਕ੍ਰਿਤ=ਮਾਇਆ।

ਸਮਸ਼ਟਿ ਸਰੀਰ ਗੰਭੀਰ[1]। [2]ਅਭਿਮਾਨੀ ਵਿਸ੍ਵ, ਤੈਜਸ, ਪ੍ਰਾਗਹਿ ਇਹ ਬਯਸ਼ਟਿ ਕੇ ਤੀਨ ਸਧੀਰ।ਈਸੂਰ ਹਿਰਣਗਰਭ ਬੈਸ਼੍ਵਾਨਰ।ਇਹ ਸਮਸ਼ਟਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬੀਰ[2]॥੧੬॥ਬਯਸ਼ਟਿ ਸਮਸ਼ਟ।ਅਧਯਸ੍ਤ ਲਖਹੁ ਦ੍ਵੈ ਜਿਮ ਸਰਪਾਦਿ ਜੇਵਰੀ ਮਾਂਹ[3]। ਸੀਪ ਬਿਖੈ ਰੂਪੋ ਜਿਮ ਕਲਪਤਿ[4] ਤਿਮ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਚੇਤਨ ਆਹਿ। ਹੈ ਅੱਗਯਾਨ ਕਰਿ ਕਲਪਤਿ ਸਭਿ ਜਗ[5], ਅਧਿਸ਼੍ਟਾਨਿ ਆਤਮ ਇਕ ਚਾਹਿ[6]। ਨਹੀਂ ਜੇਵਰੀ ਜਾਨਹਿ ਜੌ ਲਗ ਤੌ ਲਗ ਕਲਪ ਕਲਪ ਦੁਖਪਾਹਿ[7] ॥੧੭॥ [ਪ੍ਰਲਯ:-][8]ਤਤ੍ਤ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਪੰਚ ਅਪੰਚਿਕ੍ਰਿਤ ਜਬਿ ਸਗਰੇ ਲੈਤਾ ਕਹੁ ਪਾਇਂ।ਭੂਤ ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ*ਪੁਨ ਸਾਰੇ ਅੱਬਯਾਕ੍ਰਿਤ ਮੈਂ ਲੈ ਹੁਇ ਜਾਹਿਂ[9]।ਭੂਤ ਸਥੂਲ ਹੋਇਂ ਲੈ ਜਬਹੂੰ ਯਾਕੋ'ਪ੍ਰਲੈ ਰੈਨ ਦਿਨ' ਨਾਇ[9]।ਸੂਖਮਭੂਤ ਹੋਤਿ ਲਯ ਜਾਨਹੁ 'ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਲੈ'ਸੁ ਨਾਮ ਕਹਾਇ[10]* ॥ ੧੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ ਗਯਾਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਜਬਿ ਅਭਾਵ ਹੁਇ ਜਾਇ।ਸੀਪ ਰੱਜੁ ਕੋ ਗਯਾਨ ਹੋਇ ਜਬਿ ਰੂਪਾ ਸਰਪ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਭਾਇ[11]। ਤਥਾ ਅਧਯਸ਼ਟ ਗਯਾਨ ਤੇ ਨਾਨਾ[12]ਹੁਇ ਅਭਾਵ ਸਭਿ ਦ੍ਵੈਤ ਬਿਲਾਇ[13]।

---

[1]ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਮਹਾਨ ਸਮਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਹਨ। [2](ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਵਯਸ਼ਟੀ ਕਾਰਣ ਸੂਖਮ ਤੇ ਸਥੂਲ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਵਿਸ਼ਵ, ਤੈਜਸ, ਪ੍ਰਾਗ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਮਸ਼ਟੀ ਤ੍ਰੈਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ, ਈਸ਼੍ਵਰ, ਹਿਰਣਗਰਭ ਤੇ ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ ਹਨ। [3](ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ) ਵਯਸ਼ਟੀ ਤੇ ਸਮਸ਼ਟੀ ਦੋਵੇਂ ਕਲਪਤ ਜਾਣੋ ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਆਦਿਕ [ਅਧਯਸ੍ਤ=ਜਿਸਦਾ ਭ੍ਰਮ ਕਿਸੇ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ ਸੱਪ। ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮ ਦਾ ਆਰੋਪ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ ਰੱਸੀ]। [4]ਸਿੱਪੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਚਾਂਦੀ ਭੁਲੇਵਾਂ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। [5]ਤਿਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮ ਚੇਤਨਤਾ ਵਿਚ (ਅਗਯਾਨ ਕਰਕੇ) ਕਲਪਤ ਹੈ ਸਾਰਾ ਜਗ। [6]ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ (ਸੱਤ ਸਰੂਪ) ਇਕ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖੋ। [7]ਜਦ ਤਕ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਤਦ ਤਾਈਂ ਕਲਪ ਕਲਪ ਕੇ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। [8](ਜਦ) ਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੱਤ ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਲਯਤਾ ਪਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਤਦ) ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੱਤ ਅੱਬਯਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਲੈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [9]ਜਦੋਂ ਸਥੂਲ ਭੂਤ ਲੈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸਦਾ ਨਾਮ'ਰਾਤਦਿਨ ਦੀ ਪ੍ਰਲੈ'ਹੈ। [10]ਜਦੋਂ ਸੂਖਮ ਭੂਤ ਲਯ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਅਵਯਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ) ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਲੈ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [11]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਪੀ ਤੇ ਰੱਸੀ ਦੇ ਗਯਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। [12]ਨਾਨੱਤ੍ਵ। [13]ਤਿਵੇਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਦੇ ਗਯਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਨਾਨੱਤ੍ਵ (ਕਲਪਤ ਜਗਤ)ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਦ੍ਵੈਤ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [ਅਧਯਸ਼ਟ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਦੀ ਹੈ]।

*ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਤਤ ਪੰਥੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਪੰਥੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਥੂਲ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਖਮ ਭੂਤ ਕਹੀਦਾ ਹੈ।

'ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਲੈ' ਇਸ ਨਾਮ ਕਹਿਤ ਹੈਂ[1] ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਪਾਇ॥
੧੯॥ [ਉਤਪਤਿ:-] ਭੂਤ ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਜੁਤਿ ਕਾਰਜ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਸਕਾਰਜ
ਹੋਇ[2]। ਇਨ ਕੋ ਉਪਜਨ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇ 'ਉਤਪਤਿ' ਨਾਮ ਜਾਨੀਏ
ਸੋਇ[3]। [ਸਥਿਤੀ:-]ਉਪਜਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਥਿਰੈ ਬਿਧਿ ਬਯ ਲਗ ਇਸਕੋ ਨਾਮ
'ਸਥਿਤ[4]'ਤੂੰ ਜੋਇ।[5]'ਸਥਿਤਿ ਅਵਾਂਤਰ'[*]ਭੇਦ ਜੁ ਬਿਧਿਨਿਸਦਿਨ 'ਬਿਧਿ
ਪ੍ਰਲੈ'ਕਹੈਂ ਸਭਿ ਕੋਇ[6]॥੨੦॥ਪੂਰਨ ਆਯੂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਲੈ ਹੁਇਦੁਤੀਪ੍ਰਲੈ ਸਭਿ
ਕੋ ਢੈ ਜਾਨਿ[7]। ਜਿਸ ਮਹਿ ਉਤਪਤਿ, ਸਥਿਤ ਨ ਪਰਲੈ, ਤ੍ਰਿਤੀ ਹੋਤਿ ਹੈ
'ਪ੍ਰਲੈ ਗਯਾਨ[8]'।ਮੁਕਤਿ ਕਾਲ ਅੱਦ੍ਵੈਤ ਅਖੰਡਇਕ ਐਸੋਰੂਪ ਤਾਂਹਿ ਪਹਿ-
ਚਾਨ[9]।ਜੌਲਗ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਗਯਾਨਨਉਪਜੈ ਕਾਲ ਅਖੰਡ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਮਾਨ[10]॥
੨੧॥[11]ਸੰਚਿਤ,ਪਰਾਰਬਧ,ਕ੍ਰਿਯਮਾਣਜੁ ਤ੍ਰਿਧਾ ਕਰਮਜਾਵਤਨਹਿੰਗਯਾਨ।
ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖਯਤਿ, ਬਰਤਮਾਨ ਕੋ ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਲਏ ਪਹਿਚਾਨ[11]।
ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਯਾਲਿਏਚੈਤੰਨਮਹਿਂ ਜੀਵ ਸੁਭਾਵ ਗਯਾਨ ਬਿਨ ਜਾਨ[12]।ਸਤ,
ਰਜ ਤਮ ਗੁਣਤੀਨਹੁ ਤਬਿਲੌ ਜਬਿਲੌ ਗਯਾਨ ਨ ਭਯੋ ਮਹਾਨ॥੨੨॥ਗੁਣ
ਕੀ ਪਰਵਿਰਤਨ ਤੇ ਰਹਿਤਨ,ਭਿੰਨ ਲਖਹਿ ਨਿਜ, 'ਨਿਰਗੁਣ' ਸੋਇ[13]।

---

[1]ਇਸਦਾ ਨਾਮ 'ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਲੈ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ; [2]ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਸਮੇਤ ਜਦ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਸਕਾਰਜ ਹੋ ਜਾਣ । [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਜਣਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਜਦ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਉਤਪਤੀ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । [4]ਜਗਤ ਉਤਪਤ ਹੋਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਉਮਰਾ ਤਕ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸਥਿਤੀ' ਹੈ। [5]'ਅਵਾਂਤਰ ਇਸਥਿਤੀ' ਦਾ ਭੇਦ ਸੁਣੋ:—[6]ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ 'ਅਵਾਂ-ਤਰ ਇਸਥਿਤੀ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ 'ਅਵਾਂਤਰ ਪ੍ਰਲੈ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [7]ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਲੈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਆਯੂ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸਭ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [8]ਤੀਜੀ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਲੈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਤਪਤੀ, ਇਸਥਿਤੀ, ਪ੍ਰਲੈ, ਤਿੰਨੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। [9]ਇਕ, ਅਦ੍ਵੈਤ, ਅਖੰਡ, ਐਸਾ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨਣਾ 'ਮੁਕਤੀ ਕਾਲ'ਹੈ। (ਅ) ਜਿਸ ਨੇ ਐਸਾ ਪਹਿਚਾਨਿਆ ਉਹ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ। [10]ਜਦ ਤਕ (ਬ੍ਰਹਮ) ਵਿਦਯਾ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦਾ ਉਸ ਕਾਲ ਤਕ ਅਵਿੱਦਯਾ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਮੰਨੋ।(ਅ) ਤਦ ਤਕ ਅਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਕਾਲ ਉਸਦੇ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੇ। [11]ਜਦ ਤਕ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ ਤਦ ਤਕ ਸੰਚਤ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਤਿੰਨੇ ਕਰਮ ਹੈਨ,(ਤਦ ਤਕ ਹੀ)ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਵਰਤਮਾਨ ਏਹ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ(ਰੁਕਾਵਟ) ਪਛਾਣਨੇ (ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ) । [12]ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਯਾ ਜਦ ਚੇਤਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ ਤਦ ਗਯਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਕੇ ਜੀਵ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। [13](ਜਦ ਚੇਤਨ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਰਵਿਰਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਲਖਦਾ ਹੈ ਤਦ ਤਕ ਉਹ 'ਨਿਰਗੁਣ' (ਕਹੀਦਾ) ਹੈ। [*]ਅਵਾਂਤਰ ਪ੍ਰਲੈ ਨੂੰ 'ਨੈਮਿੱਤਕ ਪ੍ਰਲੈ ਤੇ ਮਨਵੰਤਰ ਪ੍ਰਲੈ' ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

[੧]ਜਬਹਿ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਮਹਿ ਚਿਤਨ ਅਪਨਿਪੌ ਲਖਿ ਅੱਗਯਾਨ ਤੇ 'ਸਰਗੁਨ' ਹੋਇ[੧]। [੨]ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਆਕਾਰ ਪਛਾਨਹੁ, ਨਿਰਾਕਾਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਜੋਇ[੨]। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਸਾਰ ਗ੍ਰਹਣ ਬਿਨ ਸਾਰ ਸਖੋਇ[੩] ॥ ੨੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ [੪]ਤਨ, ਇੰਦ੍ਰੈ, ਮਨ, ਪ੍ਰਾਣ ਅਨਾਤਮ। ਲਖਹੁ ਅਕਾਰ ਅੱਗਯਾਨ ਸਹਿਤ ਤਮ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਖੀ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ। ਆਪਨਪੌ ਜਾਨਹਿ ਜੁ ਅਨਾਤਮ[੪]* ॥ ੨੪ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ [੫]ਚਿਤ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਜ ਲਖਿ ਨਾਂਹਿ ਸੋ ਅਕਾਰ ਨਿਰਕਾਰ ਨਹਿਂ। ਕਿਧੌ ਅਪਨਪੌ ਨਾਂਹਿ ਬਿਸਰ ਪਰਯੋ ਜੋ ਆਪ ਹੀ[੫] ॥੨੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਵਿਚਾਰ ਨਿਰਨੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਤਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੪੪॥

੪੫. [ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚਾਰ]।

॥ ਦੋਹਰਾ ॥ [ਗੁਰੂ:–]† [੬]ਈਸ਼ਰ ਮੂਰਤ ਗਯਾਨ ਕੀ ਸਿਖ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪਾਰ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਉੱਤਮ ਅਧਿਕ ਇਤਰ ਗੁਰੂ ਵਿਵਹਾਰ[੬]। ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ [ਸਿੱਖ:–]‡ ਬਿਬੇਕ[੧], ਵਿਰਾਗ[੨], ਮਮੁਖਤਾ[੭], ਤੀਨ।

---

[੧]ਜਦੋਂ ਚੇਤਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਗਯਾਨ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਉਹ 'ਸਰਗੁਣ' ਹੈ। [੨]ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਜਾਣੋ ਤੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਨੂੰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਜਾਣੋ। [੩]ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ ਬਿਨ ਤੱਤ ਨੂੰ ਖੋ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [੪]ਤਨ, ਇੰਦ੍ਰੇ, ਮਨ, ਪ੍ਰਾਣ (ਸਭ) ਅਨਾਤਮਾ ਹਨ, (ਇਸ) ਅਨਾਤਮਾ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜੋ ਅਪਨਪੋ (ਆਪਣਾ ਆਪ) ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਲਖ ਲੈ ਕਿ (ਇਹ ਸਾਰਾ) ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਹੈ, (ਕੇਵਲ) ਸਾਖੀ ਆਤਮਾ ਨਿਰਾਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਨਿਰਾਕਾਰ ਤੇ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਹੈ। [੫]ਤੂੰ ਆਪ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਲਖਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਰਅਕਾਰ ਤੇ ਨਿਰਕਾਰਣ ਹੈ, (ਜਦ) ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵਿਸਰ ਗਿਆ ਹੈਂ ਤਦੇ ਹੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ (ਸਹੀ) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ; [ਅਕਾਰ ਨਿਰਕਾਰ ਨਹਿ। 'ਨਿਰ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ। ਅਕਾਰਨਿਰ+ਨਿਰਕਾਰਨਹਿ]। (ਅ) ਅਕਾਰ ਨਿਰਕਾਰਨਹਿ ਨੂੰ 'ਅਕਾਰ ਨਿਰਕਾਰ ਨਹਿਂ' ਪੜ੍ਹਕੇ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਾ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹੈ ਨਾ ਨਿਰ ਅਕਾਰ ਹੈ। [੬]ਸਿਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਧਿਕ ਉੱਤਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ (ਬ੍ਰਹਮ) ਗਯਾਨ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਹੈ ਉਹ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੂਰਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਵਿਵਹਾਰ (ਮਾਤ੍ਰ) ਹਨ। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਸਾਂ ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਰਥ ਏਥੇ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਲੋਕ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਆਮ ਉਸ-ਤਾਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਹੋਵੇ)। [੭]ਮੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ।

*ਪਾ:–ਜੋ ਆਤਮ।

†'ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੀ ਦਰਜਾ ਹੈ'? ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਦੱਸਾਂਗੇ।

‡ਗੁਰ, ਸਿੱਖ, ਉਪਦੇਸ਼ ਆਦਿਕ ਸਿਰਨਾਮੇਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ [ ] ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

[੧]ਖਟਧਾ ਚਤੁਰਥ,ਸਮ[੧],ਦਮ[੨],ਤੀਨਾਉਪਰਤਿ[੩], ਤਤਿੱਖਸਾ[੪], ਸ਼ਰਧਾ[੫], ਕਰੈ[੧]।ਸਮਾਧਾਨ[੬],ਚਾਤੁਸ਼ਟੈ ਧਰੈ[੨]।੨।[੩]'ਸਿਖ'ਸੋਈ ਲਖ ਲਹਿ ਕੱਲਯਾਣ[੩]। ਅਪਰ ਦੇਹ ਪੋਖਨਿ ਕੇ ਜਾਨਿ[੪]।[ਉਪਦੇਸ਼ਃ–] [੫]ਹੋਇ ਬਿਚਾਰ ਆਤਮਾ ਨਾਤਮ। ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਪਾਇ ਉਰ ਹਾਤਮ[੫] ॥੩॥ ਸਿਖ ਕੇ ਨਾਸ਼ਹਿੰ ਬੰਧ ਕਲੇਸ਼[੬]।ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ਭਨੈਂ 'ਉਪਦੇਸ਼'।[ਦੀਖਯਾਃ–][੭]ਬਿਮਲ ਗਯਾਨ ਦੇ ਰ:ਰ ਭਵ ਹਾਨਾ। ਇਹ 'ਦੀਖਯਾ' ਸਭਿ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਨਾ[੭] ॥੪॥ [ਮੰਤ੍ਰਃ–] ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕਹਿੰ ਸਤਿਨਾਮ[੮]। ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਮਰਣ ਲਹਿ ਸੁਖ ਧਾਮ। [ਅਥਵਾਃ–][੯]ਅੱਦ੍ਵੈਤ ਵਾਕ ਤੱਤ੍ਵਮਸਿ ਜੋਇ।ਤੂੰਹੈਬ੍ਰਹਮ ਸੁਨੈਸਿਖ ਸੋਇ[੯]।੫। 'ਅਹੰਬ੍ਰਮਾਸਮਿ' ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ। ਮਹਾਵਾਕਯ ਏਹ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁ ਧਾਰੇ[੧੦]। [ਵਰਣਃ] ਲਏ ਪ੍ਰਕਿਰਤਿ ਸਤਿਗੁਣ ਦ੍ਵਿਜ ਜਾਤਿ[੧੧]। ਸਤ ਰਜ ਮਿਸ੍ਰਤ ਛੱਤ੍ਰੀ ਭਾਂਤਿ[੧੨] ॥ ੬ ॥ ਰਜ ਤਮ ਲਏ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਤਨ ਬੈਸ[੧੩]। ਤਮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰਨ ਹੈਸ[੧੪]। ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਚਾਰ ਵਰਣ ਗਣ[੧੫]। ਇਕ ਇਕ ਬਰਣ ਮਹਿਂ ਚਾਰਹੁ ਬਰਣ[੧੬] ॥ ੭ ॥ ਅਥਵਾ ਵਰਣ ਦੋਇ ਇਸ ਢਾਲ[੧੭]। ਬ੍ਰਹਮਨ ਆਦਿ ਅੰਤ ਚੰਡਾਲ[੧੮]। ਬ੍ਰਹਮ ਅਭਿਮਾਨੀ[੧੯] ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਹੀਏ। ਤਨ ਅਭਿਮਾਨਿ ਚੰਡਾਲ ਸੁ ਲਹੀਏ[੨੦] ॥ ੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਸੋ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਨਾਤਿ[੨੧]। ਬੇਦ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਖਤਿ ਬੱਖਯਾਤਿ[੨੨]

[੧]ਛੇਵੇ ਖਟਸੰਪੱਤੀ ਜੋ ਇਹ ਹੈਃ–ਸਮ, ਦਮ, ਉਪ੍ਰਤਿ, ਤਤਿੱਖਯਾ, ਸ਼ਰਧਾ, ਸਮਾਧਾਨ। ਸੂਚਨਾ–ਵੇਰਵਾ ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੩੦ ਤੋਂ ੩੪ ਤਕ। [੨]ਜੋ ਇਹ ਚਾਰ (ਬਿਬੇਕ, ਵੈਰਾਗ, ਮੋਖ ਇੱਛਾ, ਖਟਸੰਪੱਤੀ) ਧਾਰੇ। [੩]ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਜਾਣ ਲਓ ਕਿ ਉਹ ਕੱਲਯਾਨ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇਗਾ। [੪]ਹੋਰ (ਸਿੱਖ) ਦੇਹ ਪਾਲਨਹਾਰੇ ਜਾਣੋ। [੫](ਜਿਸ ਵਿਚ) ਆਤਮਾ ਅਨਾਤਮਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋਵੇ (ਅਤੇ) ਸਰੂਪ ਦੇ ਗਯਾਨ ਨੂੰ ਪਾਕੇ (ਅਗਯਾਨ) ਦਾ ਅੰਧੇਰਾ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। [੬](ਜਿਸ ਨਾਲ) ਸਿੱਖ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ। [੭]ਜੋ ਨਿਰਮਲ ਗਯਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ) ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾ ਦੇਵੇ ਸੋ ਦੀਖਯਾ ਹੈ। [੮]'ਸਤਿਨਾਮ' ਨੂੰ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਮੰਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੯]ਅਦ੍ਵੈਤ ਵਾਕ 'ਤਤ ਤ੍ਵੰ ਅਸਿ' ਅਰਥਾਤ 'ਤੂੰ ਹੈਂ ਬ੍ਰਹਮ' ਸਿੱਖ ਸੁਣੇ। [੧੦]ਇਸ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। [੧੧]ਸਤੋਗੁਣ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਿਜ ਜਾਤੀ (ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ)। [੧੨]ਸਤ ਤੇ ਰਜ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। [੧੩]ਰਜੋ ਤੇ ਤਮੋ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵੈਸ਼ ਸਰੀਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। [੧੪]ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਤਮੋ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰਾਂ (ਨੂੰ ਰਚਿਆ) ਹੈ। [੧੫]ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵਰਣ (ਐਉਂ) ਗਿਣੀਂਦੇ ਹਨ। [੧੬]ਪਰ (ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਇਕ ਇਕ ਵਰਣ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਵਰਣ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। [੧੭]ਯਾ ਵਰਨ ਦੋ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨਃ– [੧੮]ਮੁੱਢਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਅੰਤਲਾ ਚੰਡਾਲ। [੧੯](ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ) ਐਸੀ ਨਿਸ਼ਚਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [੨੦]ਤਨ ਦੇ ਅਭਮਾਨੀ ਨੂੰ ਚੰਡਾਲ ਸਮਝੀਏ। [੨੧]ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। [੨੨]ਵੇਦ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਗਟ।

[ਆਸ਼੍ਰਮ:-] ਆਸ਼੍ਰਮ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀਚੱਤ੍ਰਾਸ।ਗ੍ਰਹਸਥ ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਥੰ ਸੰਨਯਾਸ[1]
॥੯॥[ਅਤਿ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ:–][2]ਉਲੰਘਹਿ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਅਭਿਮਾਨ।ਅਤਿ ਵਰ-
ਣਾਸ਼੍ਰਮਵਾਨ ਸੁ ਜਾਨ[2]। ਅਤਿ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮੀਯ ਬਿਭਚਾਰ ਨ[3]।[ਧਰਮ:–]
ਬ੍ਰਹਮਨਿਸ਼ਠ ਆਤਮ ਧ੍ਰਮ ਧਾਰਨ[4]॥੧੦॥[ਅਧਰਮ:-][5]ਧਰਮ ਆਤਮਾ ਤੇ
ਜਬਿ ਹੀਨ।ਰਹੈ ਅਨਾਤਮ ਧਰਮੰ ਲੀਨ।ਇਹ ਅਧਰਮ ਕਰੀਜੈ ਬਰਣ[5]।
[ਮਰਣ:-][6]ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਨਹਿੰ ਮਰਣ ॥ ੧੧ ॥ ਅਥਵਾ ਸਚੁਦਾ-
ਨੰਦ ਸਰੂਪ। ਨਿਹ ਸਿਮਰਣ ਸੋ ਮਰਣ ਕੁਰੂਪ[6]। [ਜਨਮ:-] ਸੱਤਿਨਾਮ
ਲਿਵ ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ। ਇਸ ਵਿੱਦਯਾ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਜਨਮ[7] ॥ ੧੨ ॥
[ਬਿਖ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ:-][8]ਹ੍ਵੈ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੋਇ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਬਿਸਰਹਿ
ਬਿਖ ਸੋਇ[8]। [9]ਹੁਇ ਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਤੇ ਸਫੁਰਣ ਸ੍ਵਰੂਪ। ਸੋਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੋਖ
ਅਨੂਪ[9]॥੧੩॥[ਗੁਣ,ਦੋਖ:-][10]ਬਿਨ ਬਿਵਹਾਰ ਆਤਮਾ ਦੇਖ। ਇਹੀ ਬਡੋ
ਗੁਣ ਸੁਮਤਿ ਪਰੇਖ[10]।ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਸਮੇਤ ਆਤਮਾ ਪਿਖੇ*[11]।ਬਡੋ ਦੋਖ ਗ੍ਯਾ-
ਨੀ ਇਹਲਖੇ[12]॥੧੪॥[ਜਸ,ਅਪਜਸ:-][13]ਗ੍ਯਾਨ ਭਏ ਤੇ ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ।
ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲ ਇਹੀ ਹੁਇ ਜੁਗਤਿ[13]। [14]ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਆਤਮ
ਗ੍ਯਾਨ। ਸੋਈ ਅਪਜਸ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ[14]॥੧੫॥ਦੋਹਰਾ॥ [ਪੰਡਿਤ ਸੰਤ:–]

---

[1]ਆਸ਼੍ਰਮ ਚਾਰ ਹਨ–ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਗ੍ਰਹਸਥ ਬਾਨਪ੍ਰਸਥ ਤੇ ਸੰਨਯਾਸ। [2]ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸਨੂੰ ਅਤਿ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਵਾਲਾ ਜਾਨ ਲਓ। [3]ਅਤਿ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਅਨੰਨ ਹੈ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਛੱਡਕੇ ਦੌੜਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [4]ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਠਾ ਦਾ ਧਾਰਨਾ 'ਧਰਮ' ਹੈ। [5]ਆਤਮ (ਨੇਸ਼ਠਾ ਰੂਪੀ) ਧਰਮ ਤੋਂ ਜਦ ਹੀਨ ਹੈ ਤੇ ਅਨਾਤਮ ਧਰਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਰਮ ਵਰਣਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। [6]ਸੱਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੂ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਸਚਦਾਨੰਦ ਸਰੂਪ ਦਾ (ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਕਰਕੇ) ਜੋ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਬੀ ਬੁਰੀ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੂ ਹੈ। [7](ਜਨਮ ਕੀ ਹੈ?)ਸੱਤਿਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ (ਅਥਵਾ) ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਿਮੀ (ਵਿਚ ਲਿਵ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ)ਇਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਜੋ ਉਤਪਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਜਨਮ ਹੈ। [8]ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋ ਬਿਸਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸੋ ਬਿਖ ਹੈ ਉਸਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ (ਜਨਮ ਮਰਣ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [9]ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਜੋ(ਨਿਜ)ਸਰੂਪ ਦੀ ਸਫੁਰਣਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸਤੋਂ ਕੇਵਲ ਮੋਖ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। [10]ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਬਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖਣਾ ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਂ-ਤੀਤ ਤੱਕਣਾ ਇਸਨੂੰ ਬੁਧੀਵਾਨ ਬੜਾ ਗੁਣ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। [11]ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਸਮੇਤ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖੇ। [12]ਗ੍ਯਾਨੀ ਇਹ ਬੜਾ ਦੋਖ ਲਖਦੇ ਹਨ। [13]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਸ ਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਇਹੀ ਜੁਗਤ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ। [14]ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਅਪਜਸ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਪਾਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਥਵਾ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਨਾ ਮਿਲੇ।

*ਪਾ:–ਬਿਖੇ।

[੧]ਬੁੱਧਿ ਰਹਹਿ ਬ੍ਰਹਮਭਾਵ ਮਹਿੰ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਸ਼ੇਖ ਪਰਯੰਤ । ਇਕਤਾ ਮਹਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਲਹੈ ਸੋਈ ਪੰਡਿਤਿ, ਸੰਤ[੧]॥੧੬॥ਚੌਪਈ॥ [ਰੋਗੀ, ਅਰੋਗੀਃ-] [੨]ਹੰ-ਮਮਤਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਥੀਵ।ਰੋਗੀ ਸੋ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ[੨]।ਅਹੰ ਮਮਤਾਭਿਮਾਨ ਤੈ ਹੀਨ।ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਅਰੋਗੀ ਚੀਨ॥੧੭॥ਬੁੱਧਿ ਅਨਾਤਮ ਮਹਿ ਸੋ ਰੋਗੀ। ਬ੍ਰਹਮਬੁੱਧਿ ਤਿਹ ਜਾਨ ਅਰੋਗੀ[੩]।[ਧਨੀ ਨਿਰਧਨੀਃ-]।ਆਤਮਧਨ ਪ੍ਰਾ-ਪਤ ਸੋ ਧਨੀ।ਬਿਨਆਤਮ ਪਾਏ[੪] ਨਿਰਧਨੀ॥੧੮॥[ਨਿਸ਼ਕਾਮਤਾਃ-]ਜ-ਗਯਾਸੀ ਨਰ ਚਹੈ ਜੁ ਸ਼੍ਰੇਯ[੫]।ਉੱਤਮ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹਿਤਦੇਯ[੬]।ਨਹਿ ਅਭਿ-ਲਾਖਾਫਲ ਕੀ ਕਰੈ।ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਕਾਮਬ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਢ ਧਰੈ॥੧੯॥[ਪੰਚਕਰਮਃ-] ਕਰਿਬੇ ਕਰਮ ਪੰਚ ਪਰਕਾਰ।ਇਕਤੌ'ਨਿੱਤ ਕਰਮ੧'ਹਿਤ ਧਾਰ।ਮੱਜਨ[੭] ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੋ ਪਠਨਾ।ਸੰਧਯਾਦਿਕ ਸੱਤਿਨਾਮ ਮੁ ਰਟਨਾ॥੨੦॥ਸ਼੍ਰਾਧ ਆਦਿ 'ਨੈਮਿੱਤਕਕ੨'ਅਹੈਂ[੮]।ਕਿਹ ਨਮਿੱਤ ਤੇ ਕਰਨ ਜੁ ਲਹੈਂ[੯]।'ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤਾਦਿ-ਕ੩'ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਧਰੈਂ[੧੦]।ਬਰਤ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣਾਦਿ ਜੋ ਕਰੈਂ[੧੧] ॥੨੧॥ ਚਤੁਰਥ ਹੈ 'ਉਪਾਸਨਾ੪' ਰੂਪ।ਪੂਜਨ ਅਪਨੋ ਇਸ਼ਟ ਅਨੂਪ। ਇਹ ਚਾਰਹੁੰ ਸ਼ੁਭ ਕਰੈ ਸਦੀਵ । ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਲੇ ਨਿਰ ਨੀਵ[੧੨]॥੨੨॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੈ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਪਾਸ।ਅਰਪਹਿ ਸਕਲ ਕਰਮ ਨਿਰਜਾਸ । ਕਰਮ ਪੰਚਮੋ 'ਨਿਖਿਧ੫' ਪਛਾਨ । ਆਦਿਕ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਿ ਠਾਨਿ ॥੨੩॥ ਇਨ ਕੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਕਰੈ।ਜੋ ਨਰ ਸ਼੍ਰੇਯ ਚਾਹ ਕੋ ਧਰੈ।ਭਗਤਿਜੋਗ ਕਰਿ ਜਬਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮ[੧੩]। ਸ਼ੁਧਅੰਤਹਕਰਣ ਹੁਇ ਅਭਿਰਾਮ॥੨੪॥ਜਥਾਮਲੀਨਬਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਕਾਰੇ[੧੪]। ਉੱਜਲ ਸਾਬਣ ਸਾਥ ਪਖਾਰੇ।ਇਮ ਉਪਾਇ ਤੇ ਮਨ ਸ਼ੁਧਿ ਜਬੈ।ਈਸ਼ ਪ੍ਰ-ਸੰਨ ਹੋਤਿ ਹੈ ਤਬੈ॥੨੫॥[ਚਾਰ ਸਾਧਨਃ-]ਚਾਰਹੁੰਸਾਧਨ[੧੫]ਉਰ ਉਪਜਾਵੈ। ਸੁਧਰੇ ਖੇਤ ਅੰਨ ਜਿਮ ਪਾਵੈ[੧੬]*। ਇਕ'ਬੈਰਾਗ੧'ਫੁਰੈ ਮਨ ਐਸੋ।ਵਿਸ਼ਟਾ

[੧]ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਤਕ (ਭਾਵ ਆਕਾਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪਾਤਾਲ ਵਾਸੀਆਂ ਤਕ)ਬੁੱਧੀ ਬ੍ਰਹਮਭਾਵ ਵਿਚ ਰਹੇ,ਏਕਤਾ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪਕਾ ਲਵੇ ਉਹੀ ਪੰਡਤ ਹੈ ਓਹੀ ਸੰਤ ਹੈ। [੨]ਜੋ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ ਦਾ ਅਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਕਰਕੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ ਸੋ ਰੋਗੀ ਹੈ। [੩]ਜਿਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਹੈ ਸੋ ਅਰੋਗੀ ਹੈ। [੪]ਆਤਮਾ ਪਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾ।[੫]ਕਲਯਾਣ। [੬]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। [੭]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ। [੮]ਸ਼੍ਰਾਧਆਦਿ ਨੈਮਿੱਤਕ ਕਰਮ ਹਨ।[੯]ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਮਿੱਤਕਰਕੇ ਕਰਨਾਬਣਦਾ ਹੈ।[੧੦]ਪ੍ਰਾਸਚਿਤਆਦਿ (ਜੋ ਪਾਪ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਕਰੀਦੇ ਹਨ) ਤੀਜੇ ਹਨ। [੧੧]ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ ਆਦਿ ਵਰਤ ਜੋ ਰੱਖੀਦੇ ਹਨ। [੧੨]ਨੀਵਾਂ ਹੋਵੇ।(ਅ) ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ। [੧੩]ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਗਤੀ ਜੋਗ ਕਰਕੇ। [੧੪]ਕਾਲੇ। [੧੫]ਵੈਰਾਗ ਵਿਵੇਕ,ਖਟ ਸੰਪੱਤੀ,ਮੁਮੁੱਖਤਾ।[੧੬]ਸੁਧਰੇ ਹੋਏ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਬੀ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। *ਪਾਃ-ਜਾਵੈ।

ਕਾਗ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਤੈਸੇ[1]* ॥੨੬॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਸ਼ਯ ਸੁਖ ਜੇਤੇ। ਬਮਨ[2] ਸਮਾਨ ਨ ਭਾਵੈਂ ਤੇਤੇ। ਤੱਤ ਮਿਥਿਆ ਕੋ ਫੁਰੈ ਬਿਚਾਰ[3]। ਸਾਧਨ ਦੁਤਿਯ ਬਿਬੇਕ ਉਚਾਰ ॥੨੭॥ ਰੂਪ ਜਥਾਰਥ ਆਤਮ[4] ਜਾਨੇ। ਸਦਾ ਸੱਤ ਹੈ ਤੱਤ ਪਛਾਨੈ। ਸਾਚ ਝੂਠ ਹੈ ਇਕ ਹੀ ਬਿਖੈ[5]। ਮਿਥਿਆ ਨਾਮ ਇਸੀ ਕੋ ਲਖੈ॥੨੮॥ ਜਥਿ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਸਾਚ ਕਰਿ ਜਾਨਾ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਕਲਪਤਿ ਝੂਠ ਪਛਾਨਾ। ਰਜੁ ਮਹਿਂ ਸਰਪ, ਸੀਪ ਮਹਿਂ ਰੂਪਾ[6]। ਭੂਖਨ ਹੇਮ ਬਿਖੈ ਅਨਰੂਪਾ[7] ॥ ੨੯ ॥ ਤਿਮ ਆਤਮ ਸਤਿ ਰੂਪ ਮਝਾਰਾ। ਦੇਹਾਦਿਕ ਪਰਪੰਚ ਪਸਾਰਾ। ਇਮ ਤਤ ਮਿਥਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰ[8]। ਸਾਧਨ ਦੁਤਿਯ 'ਬਿਬੇਕ੨' ਬਿਚਾਰ ॥ ੩੦ ॥ [9]ਜਿਤਿਕ ਬਾਸਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਜੋਇ। ਤਜਾਗਣ ਤਿਨਹੁ ਨਾਮ 'ਸਮ' ਹੋਇ[10]। ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਰੁਕੈ ਰਿਖੀਕ[11]। ਇਹ 'ਦਮ' ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਮਤਿ ਨੀਕ ॥੩੧॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ਆਨ ਕਰਿ ਬਿਸੈ। ਫੁਰੈ ਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਜਿਸੈ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਕਰਿਬੇ ਭਾਵੈਂ। ਨਾਮ 'ਉਪਰਤਿ', ਇਸੀ ਕੋ ਗਾਵੈਂ॥੩੨॥ ਸੀਤ ਉਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਦੁਖ ਸਾਰੇ। ਸਹੈ 'ਤਤਿੱਖਜਾ' ਨਾਮ ਉਚਾਰੇ। ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਮਹਿਂ ਰਿਦੇ ਲਗਾਇ। 'ਸਮਾਧਾਨ' ਇਸ ਨਾਮ ਕਹਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਪਰ ਸਾਚ ਪ੍ਰਤੀਤ। 'ਸ਼ਰਧਾ' ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਸੁਧ ਚੀਤ। ਖਸ਼ਟ ਸੰਪਦਾ ਭਨੀ ਸੁਨਾਇ। ਸਾਧਨ ਤ੍ਰਿਤੀ ਰਿਦੇ ਹੁਇ ਆਇ[12] ॥ ੩੪ ॥ [13]ਛੁਧਿਤਿ ਤ੍ਰਿਖਤਿ ਕੋ ਅੰਨ ਰੁ ਪਾਨੀ। ਇਨ ਬਿਨ ਨਹਿ ਭਾਵੈ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਤਥਾ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਾਂਖਾ[14]। ਨਾਮ ਮੁਮੁਖਤਾ ਇਸ ਕੋ ਭਾਖਾ ॥੩੫॥ ਜਬਿ ਏ ਚਾਰੋਂ ਸਾਧਨ ਪਾਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨਿ ਰਹਹਿ ਅਧਿਕਾਏ। [ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼੍ਰੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਗੁਰੂ:-] ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਠੀ ਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਤਿਸ ਤੇ ਲਹੈ ਪਰਮ ਪਦ ਸੂਰਾ ॥ ੩੬ ॥ [15]ਕੇਵਲ

---

[1]ਸੁਰਗ ਦੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਕਾਕ ਵਿਸ਼ਟਾ ਵਤ ਜਾਣੇ। [2]ਉਲਟੀ, ਕੈ। [3]ਤੱਤ ਤੇ ਮਿਥਿਆ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਫੁਰੇ। [4]ਆਤਮਾ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਰੂਪ। [5]ਇਕ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ। [6]ਚਾਂਦੀ। [7]ਭਾਵ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਗਹਿਣੇ ਭਾਵਨਾ ਕਰਨਾ। [8]ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ। [9](ਤੀਸਰੀ ਖਟ ਸੰਪਦਾ ਦੱਸੀ)। [10]...ਤਜਾਗਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਸਮ'। [11]ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ। [12]ਤੀਸਰਾ ਸਾਧਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਵੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਧਨ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। [13](ਜਿਵੇਂ) ਭੁੱਖੇ ਤਿਹਾਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਐਸੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਛ ਭਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਜਿਹੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ(ਤੀਬਰ)ਹੋਵੇ। [14]ਕੇਵਲ (ਬ੍ਰਹਮ) ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ) ਗਿਆਨ (ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ) ਕਲਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:-ਜੈਸੇ।

ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਤੇ ਕੱਲਜਾਨ। ਪਾਇ ਗਜਾਨ ਨਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖ ਹਾਨ[1]। ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਟ ਥੋ ਨਾਂਹੀ[2]। ਇਸ ਪਰ ਜੁਗਤ ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੭ ॥ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਹੀ ਪਢਿ ਲਹਯੋ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਨਹਿਂ ਭਯੋ। ਸੋ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਸੰਸੇ ਕਰਿ ਦੂਰ[3]। ਹੋਇ ਨ ਅਨੁਭਵ ਆਤਮ ਪੂਰ[4] ॥੩੮॥ ਸਰਿਤਾ ਪਾਰ ਉਤਰਨੇ ਹਾਰ। ਆਇ ਪਿਖਯੋ ਅੰਧਾ ਕਰਨਧਾਰ[5]। ਪਾਰ ਕਰਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿਂ ਆਵੈ[6]। ਆਪ ਤਰੈ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਤਰਾਵੈ ॥ ੩੯ ॥ ਪਿੰਗ ਰੁੰਗ ਹੈ ਕੇਵਟ ਦੂਜਾ। ਸੋ ਭੀ ਮਿਲੇ ਨ ਕਾਰਜ ਪੂਜਾ[7]।ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਟ ਤੌਂ ਕਿਮ ਹੁਇ ਗਯੋ[8]। ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੋ ਲਖਤਿ ਨ ਭਯੋ॥੪੦॥ਸੋ ਭੀ ਦੇਯ ਨ ਸਕਹੀ ਸ਼੍ਰੇਯ। ਕਹਿਬੇ ਕੀ ਸਮਰਥ ਨ ਜੇਯ। ਆਪ ਤਰਨਿ ਕੋ ਸਮਰਥ ਦੋਊ। ਅਪਰ ਤਰਾਇ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕੋਊ ॥੪੧॥ [9]ਯਾਂਤੇ ਸੁਨਹੁ ਖਾ-ਲਸਾ ਸ਼੍ਰੇਨ! ਹਮਰੇ ਗੁਰੂ ਸਕਲ ਗੁਨ ਭੈਨ।ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ,ਬ੍ਰਹਮਨਿਸ਼ਟੀ, ਹਿਤ-ਕਾਰੀ[10]। ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਯ ਹਮਾਰੀ[11]॥੪੨॥ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਭੀ ਇਹੀ ਹਮਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਭਾਰੇ। ਅਹੈ ਜਗਤਪਤਿ ਕੇ ਅਵਤਾਰ[12]*। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਤਿ ਉਦਾਰ॥੪੩॥ਇਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਨ ਤਜਾਗਨ ਜੋਗ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਭੋਗ ਮਹਿਂ ਦੇਤੇ ਜੋਗ। ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਬਲ ਤੇ ਕਲਿਆਨ। ਦੇਤਿ ਸਿੱਖ ਉਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ॥ ੪੪ ॥ ਦਸ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਭਏ। ਕੋਟਨ ਸਿੱਖ ਉਧਾਰਨਿ ਕਏ। ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ*। ਤੁਮ ਹੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਏ ਉਦਾਰ ॥ ੪੫ ॥ ਭਲੇ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਮਨ ਜਾਨੋਂ। ਇਨ ਕੋ ਸੰਗ ਸਦਾ ਤੁਮ ਠਾਨੋ। ਤਨ ਮਨ ਅਰਪਹੁ ਬਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸ। ਜਗ

---

[1]ਦੇਖੋ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ਅੰਕ ੧੪। [2]ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਠੀ ਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ (ਕੱਲਜਾਨ)। [3]ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। [4]ਪੂਰਨ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸਤੋ। [5]ਅੰਨ੍ਹਾ ਮਲਾਹ। [6]ਪਾਰ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ। [7]ਪੁੱਜਦਾ। [8]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [9]ਏਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੁਹਰਾ ਦੁਹਰਾਕੇ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਅਗੋਂ ਜੋ ਕੁਛ ਆਵੇਗਾ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਬਲ ਕਦਿਖਾਉਣਗੇ। [10]ਜੋ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਠੀ ਬੀ ਹਨ। [11]ਕ੍ਰਿਪਾ (ਮਾਤ੍ਰ) ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਕਲਜਾਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [12]ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰੱਬ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ।

*ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ 'ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ' ਹਨ, ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਏਹ ਅਰਥ ਹਨ। ਪੁ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰ ਪਰਮੇਸੁਰ' ਆਖਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਆਮ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਸਾਧਾਰਨ 'ਉਸਤਾਦ' ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਫਰਕ ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ।

ਸਾਗਰ ਉਬਰਹੁ ਅਨਯਾਸ[੧੭] ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸੂਖਮ ਵਿਚਾਰ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਤਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥*

੪੬. [ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ]।

ਦੋਹਰਾ॥[ਗੁਰੂ:–]ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰ† ਪਾਸ ਤੇ ਲਹਤਿ ਜੀਵ ਕੱਲਯਾਨ[੧]। ਜਸ ਦੇਖਤਿ ਅਧਿਕਾਰਿ ਜਨ ਤਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨ[੨]॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਖਟ ਗੁਣ[੩]‡ ਸਹਤਿ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ। ਜਥਾ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੇ ਮਹਦ ਮਹਾਨ[੪]। ਯਾਂਤੇ ਨਿਜ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਲਖੈ[੫]। ਗੁਨ ਅਵਗੁਨ ਜੱਗਯਾਸੀ ਬਿਖੈ ॥ ੨॥ ਜਥਾ ਜਰਾਹ[੬] ਹੋਤਿ ਮਤਿਵੰਤ॥ਘਾਵ ਮਝਾਰ ਬਿਕਾਰ ਲਹੰਤ[੭]।ਤੌ ਮੇਲਨ ਅਉਖਧਨਹਿ ਲਾਵੈ[੮]।ਮੇਲੇ ਤੇ ਨਸੂਰ§ ਰਹਿ ਜਾਵੈ ॥੩॥ ਟੂਟਨੇ ਅਸਥੀ[੯] ਆਦਿ ਬਿਕਾਰ। ਤਿਸ ਕੋ ਪੂਰਬ ਲੇਤਿ ਨਿਕਾਰ। ਪੁਨਹ ਘਾਵ ਮੇਲਤਿ ਸੁਖ ਦੇਤਿ। ਕਾਚ ਜਰਾਹ ਹੋਤਿ ਦੁਖ ਹੇਤ[੧੦][]॥੪॥ ਇਮ ਹਮਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨਵੰਤੇ¶॥ਸਿਖ ਕੇ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਪਰਖੰਤੇ॥ਜਿਸ ਕਰਿ ਪਾਵਹਿ ਜਨ ਕਲਿਆਨ। ਇਮ** ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਹੈਂ ਹਿਤ ਠਾਨਿ ॥੫॥ [ਅਧਿਕਾਰੀ:–] ਜਿਨਕੀ[੧੧] ਬ੍ਰਿਤਿ ਸੁਖ ਦੁਖ ਮਹਿ ਭਾਰੀ[੧੨]।ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਕੋ†† ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ। ਇਨ ਹਿਤ ਬੈਸ ਬਿਤਾਇ ਬਿਚਾਰੇ[੧੩] ॥੬॥ [ਸੇਵਾ:–]‡‡

[੧]ਨਿਰਯਤਨ। [੨]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਜਨ ਦਾ ਜੈਸਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤੈਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [੩]ਛੇ ਗੁਣ। [੪]ਜਿਵੇਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਿਚ ਛੇ ਗੁਣ ਵਡੇ ਹਨ, ਪਰ (ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਅਲਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)। [੫]ਯਾਂਤੇ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ [੬]ਨਾਈ, ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦੀ ਚੀਰ ਫਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [੭]ਜ਼ਖ਼ਮ ਵਿਚ ਵਿਗਾੜ (ਜਦ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ। [੮]ਤਦ (ਜ਼ਖ਼ਮ) ਮੇਲਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ। [੯]ਟੁੱਟੀ ਹੱਡੀ। [੧੦]ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੧੧]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਜੀਵਾਂ) ਦੀ। [੧੨]ਭਾਰੀ (ਖਚਤ ਹੋਈ ਹੈ)। [੧੩](ਜੋ) ਵਿਚਾਰੇ (ਪੁਰਸ਼)।

*ਪਿਛਲੇ ਸਾਧਨ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੇ ਸਨ, ਕੋਈ ਵਖ ਵਖ ਤੇ ਕੋਈ ਰਲਵੇਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਧਨ ਕੇਵਲ ਜਾਨਣੇ ਨਮਿੱਤ ਕਹੇ ਸਾਨੇ ਹੁਣ ਓਹ ਸਾਧਨ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਹਨ, ਸਾਧਨ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਾਧਨ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਤੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਗੁ ਮਤ ਦੀ ਤੁਕ ਜਿਸ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਕਵਿ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਦੇਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਾਂਗੇ।

†ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ 'ਹਰ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਬੀ ਉਹੋ ਵਿਸ਼ਯ ਜਾਰੀ ਹੈ। ‡ਖਟਗੁਣ–ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦਾ ਅੰਸੂ ੪੯ ਅੰਕ ੨੪। §ਪਾ:–ਕਸੂਰ।

[]ਪਾ:–ਦੇਤਿ। ¶ਪਾ:–ਬੁਧਿਵੰਤੇ। **ਪਾ:–ਤਿਮ। ††ਪਾ:–ਤੇ।

‡‡ਯਥਾ:–ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਿੱਖਣਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ। [ਭਾ: ਗੁ:]

ਤਿਸਕੋ ਕਹੈਂ[1] ਕਰਹੁ ਧ੍ਰਮਕਾਰ।ਸੇਵਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰ।ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਹੁ ਛਾਦਨ[2] ਆਛੋ।ਚਾਂਪਹੁ ਪਗ, ਕਰੀਐ ਸਿਖ ਬਾਂਛੋ[3]॥੭॥ਮਰਦਨ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਹੁ*। ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹੁ ਸੁੱਧ ਬਨਾਵਹੁ। ਹਾਂਕਹੁ ਪੌਨ ਸ੍ਵੇਦ[4] ਜਬਿ ਹੋਇ। ਝਾਰਹੁ ਪਨਹੀ, ਪਗ ਕੋ ਧੋਇ॥ ੮ ॥ ਜੂਠੇ ਭਾਂਡਨਿ ਮਾਂਜਨ ਕਰਹੁ। ਸੀਤਲ ਨੀਰ ਕੂਪ ਤੇ ਭਰਹੁ। ਰਦਧਾਵਨ[5] ਕੋ ਅਰਪਹੁ ਆਨਿ। ਕਰਹ ਰਸੋਈ ਸੁੱਧ ਮਹਾਂਨ ॥੯॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੇਵਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ। ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ। [ਗੁਰਬਾਣੀ:-] ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਰਾ ਸੀਖਿ ਨਿਤਿ ਪਠੋ[6]†। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਹੁ ਮੁਖ ਤੇ ਰਟੋ[7]‡॥੧੦॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਰਮ ਰਹਹੁ ਸਵਧਾਨ। [ਇਸ਼ਨਾਨ:-] ਬਡੀ ਰਾਤਿ ਤੇ ਕਰਿ ਅਸ਼ਨਾਨ§। [ਦਇਆ:-¶]ਛੁਧਾਤ ਕਿ ਨਗਨ ਬਿਨਾ ਧਨ ਕੋਇ।ਦਿਹੁ ਭੋਜਨ ਛਾਦਨ ਤਿਸ ਜੋਇ॥੧੧॥ਦੇਖਿ ਦੁਖੀ ਕੇ ਦਇਆ ਉਪਾਵਹੁ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਸ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵਹੁ।ਕਰਨ ਦਇਆ ਕੋ ਪੁੰਨ ਘਨੇਰਾ।ਦਇਆ ਕਰਤਿ ਹੁਇ ਬਡਿਹੁ ਬਡੇਰਾ॥੧੨॥ਜੇ ਜੇ ਬਡੇ ਦਯਾ ਉਰ[] ਧਾਰੈਂ।ਮਨ ਕੋਮਲ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰੈਂ।ਕਰਹਿਂ ਦੀਨ[8] ਕੋ ਸੁਖੀ ਬਿਸਾਲ।ਆਦਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਬਡੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[9] ॥ ੧੩ ॥ [ਸਚੁ:-] ਸਚੁ ਬੋਲਹੁ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਬਡੇਰਾ**। ਤਜਹੁ ਕੂਰ ਦੁਖ ਦਾਯ ਘਨੇਰਾ। [ਮੈਤ੍ਰੀ ਭਾਵ:-] ਪਰ ਸੁਖਿ ਪਿਖਿ ਤਪਤਉ ਉਰ ਨਾਂਹੀ। ਪਾਪ ਬਿਅਰਥ ਹੋਤਿ ਸਿਰ ਤਾਹੀ ॥ ੧੪ ॥ ਇਕ ਤੌ ਰਿਦਾ ਤਪਹਿ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਪਿਖਤੁ ਭਲੋ[10] ਕੁਛ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ। ਪੁਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋਪ ਕਰੰਤਾ। -ਮੋਹਿ ਦਿਯੋ ਪਿਖਿ ਏਹ ਜਰੰਤਾ[11]-॥੧੫॥ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਇਸ ਮਹਿ ਬਹੁ ਦੋਖ††। [ਸੰਤੋਖ:-] ਲਾਲਚ ਤਜੈ ਧਰੈ ਸੰਤੋਖ‡‡। [ਤਯਾਗਣੇ ਜੋਗ

---

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਕਪੜਾ। [3]ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੋ। [4]ਮੁੜ੍ਹਕਾ। [5]ਦਾਤਨਾਂ। [6]ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿੱਖ ਕੇ ਨਿਤ ਪੜ੍ਹੋ। [7]ਜਪੋ, ਉਚਾਰੋ। [8]ਗ਼ਰੀਬ। [9]ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਡੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਵੇ। [11]ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਿਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇਹ ਸੜਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਨ੍ਹਾਨ ਕਰਵਾਵਹੁ। †ਯਥਾ-'ਪ੍ਰਭ ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ ਸੁਭਾਖਿਆ॥ ਗਾਵਹੁ ਸੁਣਹੁ ਪੜਹੁ ਨਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਤੂ ਰਾਖਿਆ॥ [ਸੋਰ: ਮ: ੫]। ‡ਜਪਿ ਜਨ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਿਨੁ ਰੈਣੀ॥ [ਸੁਖਮਨੀ]। §ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ॥[ਗਉ: ਵਾ: ਮ: ੪]। ¶ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰੁ॥ ਪੁਨਾ:-ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ॥ []ਪਾ:-ਸਭਿ। **ਸਚੁ ਸਭਨਾ ਹੋਇ ਦਾਰੂ॥ ††ਦੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਸੰਗ ਕਰਹੁ॥[ਗਉ: ਬਾਵ: ਮ: ੫] ‡‡ਸੰਤੋਖੁ ਥਾਪਿ ਰਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੂਤਿ॥

ਕਰਮਃ-] ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਪਰਧਨ ਪਰ ਕੀ ਅੰਸ਼*। ਨਹਿ ਲਿਹੁ, ਲੇਹਿਂ ਜੁ ਕਰਹਿ ਬਿਧੁੰਸ[1] ॥ ੧੬ ॥ [ਖਿਮਾਃ-] ਅਪਨੇ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਤਿਸ ਪੁਰ ਕੋਪ ਨ ਕਰਹੁ ਸੁਜਾਨ। [ਨਿਰ ਅਭਿਮਾਨਤਾਃ] ਬਿੱਦਿਆ ਕੈ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤਨ ਕੋ[2]। ਬੁਧਿ ਬਿਸਾਲ ਕੈ ਦੀਰਘ ਧਨ ਕੋ[3] ॥੧੭॥ ਇੱਤਯਾ-ਦਿਕ ਤੇ ਗਰਬ[4] ਨ ਧਰੀਯਹਿ। ਦਾਤਾ ਈਸ਼ੁਰ ਏਕ ਬਿਚਰੀਅਹਿ। ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਆਦਿ ਕਰਿ ਕਰਮ। ਨਹਿਂ ਅਭਿਮਾਨ ਧਰਹੁ ਜੁਤਿ ਸ਼ਰਮ[5] ॥ ੧੮॥ ਕਰਹਿ ਸੁ ਕਰਮ ਧਰਹਿ ਅਭਿਮਾਨ। ਨਿਫਲ ਜਾਤਿ ਜਿਉਂ ਗਜ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਅਪਨੋ ਜਸ ਪਰਨਿੰਦ ਨ ਕਹੈ। ਕਹੈ ਤ ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਅਘ ਲਹੈ॥੧੯॥ਦਾਨ ਕਰਨੋ ਮੁਖਤੇ ਨਹਿਂਭਾਖੈ।ਸਦਾ ਛਪਾਵਨਕੋ ਅਭਿਲਾਖੈ‡। [ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਨਾਃ-]ਮਧੁਰ ਕਹੈ ਸਭਿ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ।ਫੀਕਾ ਬੋਲ ਨ ਕਿਸੀ ਦੁਖਾਵੈ§ ॥੨੦॥ [ਧਰਮ ਕਿਰਤਃ-] ਧਰਮ ਕ੍ਰਿੱਤ¶ ਕਰ ਦਰਬ ਕਮਾਵੈ। [ਵੰਡ ਛਕਣਾਃ-] ਬੰਟ ਅਤਿੱਥਨਿ ਕੋ ਪੁਨ ਖਾਵੈ[]। [ਸੁੱਛਤਾਃ-] ਊਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਨ ਰਖੈਮਲੀਨ।ਤਿਮ ਕਾਯਾ ਕੋ ਨਿਤ ਮਲਹੀਨ[6]॥੨੧॥[ਕੁਸੰਗਃ-] ਚੋਰ, ਜਾਰ, ਬਟਪਾਰ, ਜੁਆਰੀ। ਕ੍ਰਿਤਘਨ, ਬੰਚਕ, ਛਲੀ ਕੁਚਾਰੀ। ਸੁਪਨੇ ਮਹਿਂ ਭੀ ਇਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ। ਕਰੇ ਨ ਕਬਿਹੂੰ, ਥਿਰ ਨ ਪੰਗਤਿ[7]॥ ੨੨॥ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਤੇ ਬਿਸ਼ਈ ਨਰ ਬੁਰੋ[8]। ਲਖਿ ਦੁਰਜਨ ਤਤਛਿਨ ਪਰ-ਹਰੋ। ਜਥਾ ਅਗਨਿ ਤੇ ਲੋਹ ਤਪਾਯੋ। ਦਿਪਤਿ,ਜਾਤਿ ਨਹਿਂ ਹਾਥਛੁਵਾਯੋ ॥੨੩॥ [ਸਤਿਸੰਗਃ-] ਜਨ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰੀਏ। ਜਿਨ ਮਿਲਿਤੇ ਅਵਗੁਨ ਪਰਹਰੀਏ**। [ਕਥਾ ਸ੍ਰਵਣਃ-] ਸੁਨੀਅਹਿ ਅਵਤਾਰਨ

---

[1]ਜੋ ਲਵੇਗਾ ਤਾਂ (ਉਸਦਾ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ(ਇਹ ਪਾਪ)। [2]ਬੜਾ ਵਿੱਦ੍ਵਾਨ ਹੈ ਯਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਅਕਲਈਆ ਹੈ ਯਾ ਬਹੁਤੇ ਧਨ ਵ ਲਾ ਹੈ। [4]ਅਭਿਮਾਨ। [5]ਯਤਨ ਨਾਲ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। [6]ਉੱਜਲ ਰੱਖੇ। [7]ਭਾਵ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਨਾਲ ਨਾ ਰਲੇ। [8]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਈ ਪੁਰਸ਼ ਬੁਰੇ ਹਨ।

*ਪਰਧਨ ਪਰਦਾਰਾ ਪਰਹਰੀ ॥ ਤਾਕੇ ਨਿਕਟਿ ਬਸੈ ਨਰਹਰੀ ॥ ਪੁਨਾਃ- ਹੇ ਪਰਧਨ ਪਾਹਨ ਤੁਲ, ਤ੍ਰਿਆ ਪਰ ਮਾਤ ਹਮਾਰੇ। [ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ]। †ਪਾਃ-ਏਹੋ।

‡ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ ॥ [ਸਲੋਕ ਮਃ ੯]। §ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ ॥ [ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਃ ੧] ¶ਪਾਃ-ਕਿਰਤ। []ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥ **ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਸੰਦੜਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਞੈ ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਡੜੇ ਸੇਈ ॥

ਇਤਿਹਾਸ[1]। ਸਤਿਗੁਰ ਦਸ ਜਿਮ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸ[2]॥੨੪॥ ਬਹੁਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਨਿਰਨੈ ਜਹਾਂ। ਸੂਖਮ ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਸੁਨੀਅਹਿ ਤਹਾਂ। [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਯਾਤ੍ਰਾ:–] ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੱਜਨ ਕਰੀਏ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਅਘ ਪਰਹਰੀਏ ॥੨੫॥ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਦਰਸਹੁ ਦਰਬਾਰ। ਹੋਤਿ ਸਦਾ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰ। ਸਹਤਿ ਅਦਬ ਕੇ ਬੈਠਹਿ ਮਾਂਹਿ[3]। ਗੁਰ ਬਿਨ ਮਨ ਨ ਭੁਲਾਵੈ ਕਾਂਹਿ ॥ ੨੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਤਿ ਜਾਗਤੀ ਜਹਾਂ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਾਦਰ ਦਰਸਹੁ ਤਹਾਂ। ਕਿਧੌਂ ਪਰਬ ਕੇ ਦਿਨ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ। ਕਿਧੌਂ ਖਸ਼ਟਮੇ ਮਾਸ ਸਿਧਾਵਹੁ ॥ ੨੭ ॥ ਅਧਿਕ ਦੂਰ ਹੁਇ ਸੰਮਤ ਮਾਂਹਿ[4]। ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਦਰਸਹਿ ਜਾਹਿ। ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਹੁਇ ਕਰਿਕੇ। ਗਯੋ ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਿਉਂ ਤਿਨ ਜਨਮ ਧਰਯੋ ਜਗ ਆਇ।ਨਿਸ਼ਫਲ ਭਯੋ ਗਯੋ ਪਛੁਤਾਇ।–ਜੋ ਦਰਸਹਿ ਅਰੁ ਸਰੁਵਰੁ ਮੱਜੈ[5]। ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ, ਸਭਿ ਅਘ ਭੱਜੈ–॥੨੯॥ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰ ਕਰੈ[6]। ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੁੱਧਤਾ ਧਰੈ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਤਿ ਜਨ ਜੋਇ*।ਹਰਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿਸ ਹੋਇ[7]॥੩੦॥[ਭਗਤੀ:-]ਤਿਸੈ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਭਗਤ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈਂ। ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਕੋ ਸਿਖਰਾਵੈਂ। ਕਸ਼ਟ ਆਪਦਾ ਪਰੈ ਜਿ ਕੋਇ[8]। ਕਿਧੌਂ ਸਰੀਰ ਬਿਖੈ ਰੁਜ ਹੋਈ॥੩੧॥ ਬਿੱਪਰੈ ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿਕ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਾਰਬਧ ਕਰਿ ਹੁਇ ਕੁਛ ਜਾਹੀ[9]†।ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਿ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪੈ ਕੋਇ ਨ। ਨੀਕੋ ਲਖੈ,ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਇ ਨ[10]॥੩੨॥–ਭਲਾ ਕਰਹਿ ਪਰਮੇਸਰ ਮੇਰਾ। ਅਘ ਫਲ ਨਿਬਰਹਿ[11], ਮੈਂ ਨਿਤ ਚੇਰਾ–। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰ। ਹਰਖੈ ਈਸ਼ੁਰ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਬਿਚਾਰ[12] ॥੩੩॥ ਕਰਨੈ ਹਾਰ ਨ ਦੂਜਾ ਕੋਈ। ਜੋ ਹਰਿ ਕਰੈ ਤ ਬੁਰੀ ਨ ਹੋਈ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੁਰ ਭਲੇ ਟਿਕਾਵੈ। ਈਸ਼ੁਰ

---

[1]ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਖੁਹਲਦੇ ਹਨ। [2]ਦਸੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ (ਸੁਹਣੇ) ਚੋਜ ਕੀਤੇ ਹਨ (ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਣੋਂ)। [3]ਵਿਚ (ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਦੇ)। [4]ਜੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਮਗਰੋਂ। [5]ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ। [6]ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ)। [7]ਭਾਵ ਜਿਸਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [8]ਕੋਈ ਉਲਟੀ ਗਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। [9](ਭਾਹੋ) ਕੁਝ ਹੋ ਜਾਵੇ। [10]ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। [11]ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ (ਭਾਵ ਦੁੱਖ) ਨਿਬੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। [12]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਕੀਤਾ ਵਿਚਾਰਕੇ।

*ਪਾ:–ਸਿਮਰਨ ਜਨ ਕੋਇ। †ਪਾ:–ਨਾਹੀਂ।

ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਪਰ ਹਰਿਖਾਵੈ* ॥੩੪॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਲਿਵਲਾਵਨ ਸਤਿਨਾਮ। ਪੁਨ ਉਪਦੇਸ਼ੈ ਇਹ ਅਭਿਰਾਮ।—ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਸੋਵਤਿ ਚਾਲਹੁ। ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਿਬੇ ਮਹਿ ਨਾਮ ਸੰਭਾਲਹੁ† ॥੩੫॥ ਹਾਥ-ਪਾਂਵ ਤੇ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰਹੁ। ਮਨ ਤੇ ਮੁਖ ਤੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਹੁ‡।ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਨਹੰਤਾ ਤਯਾਗਨ।ਪੁਨਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਤਿ ਇਮ ਲਾਗਨ[1]§ ॥ ੩੬ ॥—ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਰਮਯੋ ਏਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਅਰ ਠਾਕਰ ਚੇਰਾ[2]¶। ਯਾਂਤੇ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਕੋ ਤਯਾਗਹੁ। ਨੀਂਦ ਅਵਿੱਦਯਾ ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਾਗਹੁ॥੩੭॥ਗੁਰ ਕੀ ਗਿਰਾ ਬਿਚਾਰਹੁ ਨੀਕੇ।ਜਿਸ ਤੇ ਭਲੇ ਹੋਤਿ ਇਸ ਜੀਕੇ। ਕੀਰਤਨ ਕਰਹੁ, ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਸੀਂਚਿ[3] ।‖ਲਖਹੁ ਸਕਲ ਗੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਬੀਚ ॥ ੩੮ ॥ ਆਦਿ ਸ਼ਰੀਰ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ[4]**। ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨੇ ਹਮੈ ਬਿਚਾਰੇ[5]।ਅਸ ਈਸ਼ੁਰ ਕਿਉਂ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਰਹੁ।ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਨ ਜੀਹ ਸੰਭਾਰਹੁ[6]††॥੩੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਮਾਹਿ। ਭਗਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕਾਹਿ[7]।ਇਕ ਤੋ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ। ਲਿਵ ਲਗਾਇ, ਨਹਿ ਤਯਾਗਹਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ॥੪੦॥ ਦੁਤੀਏ ਭਾਣ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਮਾਨੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਉਰ ਹਰਖ ਸੁ ਠਾਨੇ। ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਤਨਹੰਤਾ ਕੋ ਤਯਾਗੇ। ਤਜਿ ਕੂਰੇ ਸਚ ਪਰ ਅਨੁਰਾਗੇ॥੪੧॥ ਇਨ ਤੀਨਹੁ ਮੈਂ ਪਰਪਕ ਹੋਇ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੋਇ—। ਫੁਰਹਿਂ ਚਤੁਸ਼ਟੈ ਸਾਧਨ ਰਿਦੇ[8]। ਲਖੈਂ ਉਚਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਤਦੇ[9] ॥ ੪੨॥ ਸ਼ਰਣ ਪਰਯੋ ਸਿਖ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨ। ਪਰੇ ਕੁਬੰਧਨ ਕਰੈ ਪ੍ਰਹਾਨ[10] । ਅਸ ਦਸ ਗੁਰ ਸਾਚੇ ਪਤਿ-

[1](ਐਉਂ ਸਿੱਖ) ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਹਰਇਕ ਵਿਚ। [3]ਪ੍ਰੇਮ(ਜਲ)ਨਾਲ ਸਿੰਚਕੇ। [4]ਸ਼ਰੀਰ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਭਾਵ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ, (ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥ, ਗਯਾਨ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ)। [5]ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਕਰੋ ਕਿ:। [6]ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਨ ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲੋ। [7]ਭਗਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। [8]ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂਆਂ ਵਿਚ ਕਹੇ ਚਤੁਸ਼ਟੇ ਸਾਧਨ:—੧. ਵਿਰਾਗ, ੨. ਵਿਵੇਕ, ੩. ਖਟ ਸੰਪੱਤੀ ਤੇ ੪. ਮੋਖ ਇੱਛਾ, ਇਸ ਭਗਤੀ ਸਾਧਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਸੁਤੇ ਹੀ ਸਫੁਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [9](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਖਦੇ ਹਨ। [10]ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਆਦਿ ਖੋਟੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

*ਮੀਤੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਹਮ ਮਾਨਾ ॥ ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ ॥ [ਗਉ: ਮ: ੫॥]
†ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਨਾਮ ॥ ‡ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ ॥
§ਪਾ:—ਕਰਨ ਮਹਿ ਲਾਗਨ। ¶ਸਰਬ ਮੈ ਪੇਖੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥ [ਸੁਖਮਨੀ]
‖ਹਰਿ ਕੀਰਤ ਸਾਧਿ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥
**ਪਾ:—ਚਾਹੇ। ††ਪਾ:—ਨਿਹ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜੀਅ ਸੰਭਾਰਹੁ।

ਸ਼ਾਹ*। ਸਿਮਰਹੁ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਵਾਹਿ' ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਿਤਾਲੀਸਸਮੋ ਅੰਸੂ। ੪੬॥

੪੭. [ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ †'ਚਾਰਹੁ ਸਾਧਨ ਪਾਇਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਣਿ ਸਿਧਾਇ।ਪਰਖੈਂ ਮਹਾਂ ਸੁਜਾਨ[1] ਤਬਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਦਿਆ ਸਿਖਰਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। ਸ੍ਰਵਣ, ਮਨਨ, ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਜਾਨ। ਚੌਥੋ ਸਾਖਯਾਤ ਗੁਰ ਕਹੈਂ। ਜਿਸਕੋ ਪਾਇ ਨ ਜਗ ਮਹਿ ਬਹੈਂ[2] ॥੨॥ [ਸ੍ਰਵਨ:-] ਪ੍ਰਥਮ ਸ੍ਰਵਣ ਖਟ ਲਿੰਗ ਪ੍ਰਕਾਰ[3]। [4]ਜਿਸ ਤੇ ਚੇਤਨ ਅਦ੍ਵਿਤਿ ਮਝਾਰ। ਤਾਤਪਰਯ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ 'ਸ੍ਰਵਣ' ਕਹਿ ਸੋਇ[4] ॥ ੩ ॥ ਇਕ 'ਉਪਕਰਮ ਅਰੁ ਉਪ ਸੰਹਾਰ੧'। ਦੂਜੇ ਕੋ 'ਅੱਭ੍ਯਾਸ੨' ਉਚਾਰ। 'ਸ੍ਰਵਣ ਅਪੂਰਬਤਾ੩'ਲਖਿਤੀਨ।'ਫਲ੪'ਪੁਨ 'ਅਰਥਬਾਦ੫' ਕੋ ਚੀਨ ॥੪॥ 'ਉਪਪਤਿ੬'ਖਸ਼ਟਮ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨ। ਅਬਿ ਇਨਕੋ ਕਰਿ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨ। [5]ਅਰਥ ਜੁ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਧਰਨਾ।ਤਿਸਕੋ ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਦਨ ਬਹੁ ਕਰਨਾ। ॥੫॥ਤਿਸੀ ਅਰਥ ਮਹਿਂ ਹੋਹਿ ਸਮਾਪਤਿ।ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ ਜਾਨ ਚਿਤ[5]। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀਨ ਬਨਾਇ। ਉਦਾਹਰਣ ਸੁਨਿ ਲਿਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥੬॥

"ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ। ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ" ॥

ਚੌਪਈ॥ ਆਦਿ ਜਗਤ ਕੇ ਸੱਚ ਦਿਖਾਯੋ।ਅੰਤ ਸਕਲ ਕੇ ਸੱਚ ਬਤਾਯੋ‡।

---

[1]ਪਰਖਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਿਖ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਸੁਜਾਨ। [2]ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ [3]ਪਹਿਲਾ ਸ੍ਰਵਣ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਖਟ ਲਿੰਗ (ਚਿੰਨ੍ਹ) ਹਨ, ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਛੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਟਾਂ ਲਿੰਗਾਂ ਕਰਕੇ ਅਦੁਤੀ ਚੇਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਤਪਰਯ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ 'ਸ੍ਰਵਣ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਜੋ ਅਰਥ ਭਾਵ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਉਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਤ ਉਸੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ' ਚਿਤ ਵਿਚ ਜਾਣੋ। *ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਮੋਖ ਦਾਤਾ ਰੂਪ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। †ਹੁਣ ਫੇਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਉਸਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦਿਖਾਲਣਗੇ। ‡ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ 'ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ' ਦਾ ਲੱਛਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿਚ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦੇ ਆਦਿ ਅੰਤ ਤੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਸਾਰੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲੱਛਣ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਆਦਿ ਮੱਧ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

ਆਦਿ ਅੰਤ ਮਹਿ ਬਰਨਯੋ ਏਕ। 'ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪ ਸੰਹਾਰ' ਬਿਬੇਕ[1] ॥ ੭॥
[ਅੱਭਯਾਸ:-] ਜੋਗ ਨਿਰੂਪਨ ਕੋ ਜੋ ਅਹੈ[2]। [3]ਵਸਤੁ ਅਦ੍ਵਤੀ ਜੁ ਚੇਤਨ ਲਹੈ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਤਿਸ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਖੈ, ਸੋ ਲਖਿ ਅੱਭਯਾਸਾ[3] ॥੮॥ ਜਪੁਜੀ ਬਿਖੈ ਨਿਰੂਪਨ ਕਰਿਓ। ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਅਰਥ ਸੋ ਧਰਿਓ।

"ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚੁ ਨਾਇ" ॥ "ਥਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ ॥"

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਉੜੀ ਬਹੁ ਮਾਂਹਿ। ਬਰਨਨ ਕਰਯੋ ਸੱਚ ਸੁਖ ਪਾਹਿ[4] ॥੯॥
[ਅਪੂਰਵਤਾ:-] [5]ਜੋਪ੍ਰਤਿ ਪਾਦਯ ਅਦ੍ਵਤੀ ਵਸਤੁ ਹੁਇ। ਪ੍ਰਮਾਣਾਂਤਰ ਕਹਿੰ ਅਬਿਸ਼ੈ ਸੁਇ। ਸ਼੍ਵਣ ਅਪੂਰਬਤਾ ਲਖਿ ਤੀਜਾ[5]। ਸੱਚ ਏਕ ਹੈ ਅਵਰ ਨ ਬੀਜਾ[6] । ੧੦ ॥

"ਕਥਨਾ ਕਥੀ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ ॥ ਕਥਿ ਕਥਿ ਕਥੀ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ॥"

'ਕਹਣਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ' ਉਦਾਰ। 'ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ'। ਪ੍ਰਤੱਛ ਪ੍ਰਮਾਣਆਦਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ। ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਹੋਇ ਸਕਹਿ ਜਿਨਕਿਨਤੇ[7] ॥੧੧॥ [ਫਲ ਚਲਿਆ] [8]ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਜੋਗ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਕਹੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਲੋਗ*। ਤਿਸੀ ਗਯਾਨ ਕੋ ਜੋ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ। ਸੇਵਨ ਕਰਨੈ

---

[1]ਜਾਣੋ। [2]ਜੋ (ਗਲ) ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। [3]ਅੱਭਯਾਸ ਲਿੰਗ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਕਿ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਜੋ ਹੈ ਅਦ੍ਵਤੀ ਚੇਤਨ ਵਸਤੂ ਉਸਨੂੰ ਲਖੌਣ ਲਈ ਬਾਰ ਬਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ। [4]ਭਾਵ ਸੱਚ ਦਾ (ਅਦ੍ਵਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ) ਬਹੁਤ ਪੌੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। [5]ਤੀਜਾ ਸ੍ਰਵਣ ਲਿੰਗ 'ਅਪੂਰਵਤਾ' ਹੈ ਸੋ ਇਹ ਹੈ:-ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਜੋ ਅਦ੍ਵਤੀ (=ਚੇਤਨ) ਵਸਤੂ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੇ ਅਵਿਸ਼ੈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਦਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਉਸ ਪਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਦ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਰੂਪ ਈਨੂਣੇ ਛੁਟੇਰੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਬੰਨ੍ਹਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਲਹਾਮੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਆਵੇਸ਼ਜ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਿੱਕੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਿਖੀ ਜਾਣ। [6]ਇਕ (ਅਦ੍ਵਤੀ ਵਸਤੂ ਹੀ) ਸੱਚ ਹੈ ਦੂਸਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [7]ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰਤੱਛ ਆਦਿ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਕਰਕੇ (ਉਹ ਅਦ੍ਵਤੀ) ਕਿਸੇ ਕਰਕੇ ਬੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੪੮ ਦੇ ਅੰਗ ੧੯ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੇ ਅੰਸੂ ੪੯ ਦਾ ਆਰੰਭ। [8]ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਲੋਗ (ਸੰਤ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਜੋ ਆਤਮਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਅਰ ਤਿਸ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਜੋ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ (ਅਰਥਾਤ) ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਇਹ ਸ੍ਰਵਣ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅੰਗ 'ਪ੍ਰਯੋਜਨ' ਹੈ, 'ਫਲ' ਬੀ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੁਣੋ ਉਹ ਜੀਕੂੰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:-ਭਾਵ ਅੱਗੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਸਭ ਲੋਗ।

ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ ॥ ੧੨ ॥ ਚੌਥੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੋਇ। ਫਲ ਭੀ ਨਾਮ, ਸੁਨਹੁ ਜਿਮ ਹੋਇ[1]।'ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਦੰ'।'ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਇਵ ਭੇਦੰ[2]*' ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਗੁਰ ਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਰਨੀ। ਮੁਕਤਿ ਦੇਤਿ ਹੈ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ। ਇੱਤ੍ਯਾ-ਦਿਕ ਜਹਿਂ ਕੀਨ ਬਖਾਨ ॥ ੧੪ ॥ [3]ਪੰਚਮ 'ਅਰਥਵਾਦ' ਸੁਨਿ ਲੱਛਨ। ਜੋ ਭਾਖਤਿ ਹੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਚੱਛਨ। ਬਰਨਨ ਜੋਗ ਵਸਤੁ ਹੈ ਜੋਇ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਹੋਇ[3] ॥ ੧੫ ॥ 'ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣ' ਹਿ 'ਕਰੇਇ'। 'ਗੁਣਵੰਤਿਆ' ਜੋ ਹੁਇ 'ਗੁਣ ਦੇਇ†'। 'ਤੇਹਾ ਕੋਇ ਨ ਸੁਝਈ' ਪਰੇ। 'ਜੋ ਤਿਸੁ' ਕੋ 'ਗੁਣੁ ਕੋਇ ਕਰੇ'‡ ॥ ੧੬ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਹੁਇ ਦੀਹਾ[4]। ਤਿਸ ਪਰ ਕੋ ਉਪਕਾਰ ਕਰੀਹਾ[5]?§। ਚਹੈ ਸੁ ਕਰੈ ਆਪ ਸਮਰੱਥ।ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ ਕੈ ਸਭਿ ਕਿਛ ਹੱਥ ॥ ੧੭ ॥ [6]'ਉ-ਪਪੱਤਿ' ਖਸ਼ਟਮ ਸ਼੍ਰਵਣ ਸੁ ਲੱਛਨ। ਕਹਤਿ ਬੇਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਚੱਛਨ। ਜੋ ਪ੍ਰਕਰਨ ਕਰਿਕੈ ਸ਼ੁਭ ਅਰਥ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੇ ਜੋਗ ਸਮਰਥ[6] ॥੧੮॥

---

[1]ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। [2]ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਭੇਤ (ਐਸੇ) ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ। [ਬੁਝਾਈ, ਇਵ]। [3]ਪੰਜਵੇਂ 'ਅਰਥ ਵਾਦ' ਦਾ ਲੱਛਣ ਸੁਣ, ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਚਤੁਰ ਪੁਰਖ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਰਨਨ ਜੋਗ ਜੋ (ਅਦੁਤੀ) ਵਸਤੂ ਹੈ, ਤਿਸ (ਗ੍ਰੰਥ)ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਉਸਤਤੀ ਹੋਵੇ। [4]ਵਡਾ ਹੈ। [5]ਉਸ (ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਤੇ) ਕੌਣ ਉਪਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। [6]ਛੇਵਾਂ ਲਿੰਗ ਸ਼੍ਰਵਣ ਦਾ 'ਉਪਪਤੀ' ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਵੇਦ ਤੇ ਚਤੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ। ਜੋ ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਭ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜੋ ਉਸੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਜੁਗਤੀ ਨੂੰ ਉਪਪਤੀ ਵੀਚਾਰ ਲਓ ਕਿ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਉਸੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨੇ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। [ਸੂਚਨਾ—ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਪਪਤਿ ਦਾ ਲੱਛਣ ਅਪਣੇ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:—ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਰਿਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੇ ਜੋਗ ਜੋ ਅਰਥ ਹੈ, ਤਿਸ ਅਰਥ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਮੈਂ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰੀ ਹੈ ਜੋ ਜੁਗਤ, ਤਿਸ ਜੁਗਤ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੋ ਨਾਮ ਉਪਪਤਿ (੧੧ਵੀਂ ਪੌੜੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪ੍ਰੰਤ) ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਕੀਤੇ ਲਛਣ ਵਿੱਚ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਇਹ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਦੋ ਪਦ 'ਸ਼ੁਭ' ਤੇ 'ਸਮਰਥ' ਵਾਧੂ ਹਨ]।

*ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ:—ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥

†ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:—ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣੁ ਕਰੇ ਗੁਣ ਵੰਤਿਆ ਗੁਣੁ ਦੇ ॥

‡ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:—ਤੇਹਾ ਕੋਇ ਨ ਸੁਝਈ ਜਿ ਤਿਸੁ ਗੁਣੁ ਕੋਇ ਕਰੇ ॥

§ਦੇਖੋ ਕਵੀ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕਾ ਜਪ ਸਾਹਿਬ ਪੌੜੀ ਸੱਤਵੀਂ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਸੀ ਅਰਥ ਸਿਧ ਕਰਨ ਮੈਂ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮਝਾਰ। ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰੀ ਹੈ ਜੁਗਤਿ ਜੋ ਸੋ ਉਪਪੱਤਿ ਬਿਚਾਰ ॥ ੧੯ ॥

"ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਏਤੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ ॥ ਨਦੀਆ ਅਤੈ ਵਾਹ ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ॥ ਸਮੁੰਦਿ ਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨ ॥"

ਚੌਪਈ॥ ਨਦੀ ਈਸ਼ ਹੈ, ਜੀਵ ਸੁ ਵਾਹਾ[1]। ਦੋਨਹੁ ਮਿਲੇ ਉਦਧਿ ਬ੍ਰਹਮ ਮਾਂਹਾ[2]। ਨਾਮ ਨਦੀ ਵਾਹਾ ਮਿਟ ਜਾਇ[3]। ਤਿਮ ਹੀ ਈਸ਼ ਜੀਵ ਨ ਰਹਾਇ ॥੨੦॥ ਸਿੰਧੁ ਰੂਪ ਬਨਿ ਸਿੰਧੁ ਕਹਾਵੈਂ। ਤਥਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸੋਂ ਦ੍ਵੈ[4] ਮਿਲਿ ਜਾਵੈਂ। ਕੋਟ ਜਤਨ ਤੇ ਨਿਆਰੇ ਹੋਇ ਨ। ਮਿਲੇ ਵਿਭੇਦ[5] ਸਕੈ ਕਰਿ ਕੋਇ ਨ ॥ ੨੧॥ ਜੁਕਤਿ ਉਕਤਿ ਇਕਤਾ ਮਹਿ ਐਸੇ[6]। ਉਪਪਤਿ ਸ਼੍ਰਵਣ ਰੂਪ ਲਖਿ ਤੈਸੇ[7]। [8]ਬੇਦ ਛਾਂਦੋਗ ਖਸ਼ਟਮੇ ਧਯਾਇ*। ਤਹਾਂ ਕਰੇ ਖਟ ਸ਼੍ਰਵਣ ਬਨਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਸੋ ਜਪੁਜੀ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਏ†। ਸ਼੍ਰਵਣ ਪੌੜੀਆਂ ਚਾਰ ਬਨਾਏ। ਸ਼੍ਰਵਣ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਸ਼੍ਰਵਣ ਰੂਪ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਤਾਯੋ† ॥ ੨੩ ॥ ਸੋ ਖਟ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਰਾਏ। ਸਿੱਖ ਮੁਮੋਖੀ ਕੋ ਸਮੁਝਾਏ। [ਮਨਨ:] ਮਨਨ ਗਯਾਨ ਕੋ ਭੇਦ ਬਤਾਵਤਿ[9]। ਜਿਸਕੋ ਕਰੇ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵਤਿ॥੨੪॥ ਮਨਨ ਕਰੇ ਮਨ ਹੋਤਿ ਬਿਲਾਇ[10]। ਜੋ ਮਨ ਦ੍ਵੈਤ ਰਹਯੋ ਲਪਟਾਇ। ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਅਪਾਰ। ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਹੀਨ ਬਿਕਾਰ[11] ॥੨੫॥ ਇਕ-ਰਸ ਸਦਾ, ਬਾਲ ਨਹਿ ਤਰੁਨ[12]। ਨਹੀਂ ਜਰਾ ਤੇ ਜਰ ਜਰ ਮਰਨ[13]। ਜੜ ਸੋ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਦੁਖ ਰੂਪ। ਏਕ ਆਤਮਾ ਅਚਲ ਅਨੂਪ ॥ ੨੬॥ ਤੀਨ

[1]ਜੀਵ ਨਾਲਾ ਹੈ। [2]ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਮਿਲੇ। [3]ਨਦੀ ਤੇ ਵਾਹਾ ਦੋਨੋਂ ਨਾਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ(ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪਿਆਂ)। [4]ਜੀਵ ਈਸ਼ਰ। [5]ਫਰਕ। [6]ਏਕਤਾ ਦੀ ਉਕਤੀ ਵਿਚ ਯੁਕਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। (ਅ, ਏਕਤਾ ਵਿਚ ਉਕਤੀ ਯੁਕਤੀ ਐਉਂ ਹੈ। [7]'ਉਪਪਤੀ ਸ੍ਰਵਣ' ਦਾ ਰੂਪ ਇਸੀਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ। [8]ਛਾਂਦੋਗ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਧਿਆਇ ਵਿਚ 'ਛੇ ਸ੍ਰਵਣ' ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। [ਇਥੇ ਵੇਦ ਪਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੀ ਹੈ]। [9]ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ। [10]ਲੈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [11]ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੈ। [12]ਜੁਆਨ। [13]ਬੁਢੇਪੇ ਤੋਂ ਜਰਜਰਾ ਹੋਕੇ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ।

*ਛਾਂਦੋਗ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਧਿਆਇ ਵਿਚ ਛੇ ਲਿੰਗ ਨਾਮ ਦੇਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਹੋਏ, ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਟੀਕਾ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਤੇ ਤਤ੍ਵਾਨੁਸੰਧਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ।

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ੍ਰ ਗਿਆਨ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਰਵਿਆਂ ਹੇਠ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵਿਦਯਾਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸਥਾਰਾਂ, ਵੰਡਾਂ, ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਰੀਰਨ ਤੇ ਨਿਤ ਭਿੰਨ[1]। ਸਾਖੀ ਰੂਪ, ਨਹੀਂ ਪਰਛਿੰਨ[2]। ਥੂਲ ਦੇਹਿ ਬਿਨਸਤਿ ਅਰੁ ਜਨਮਹਿ[3]। ਆਤਮ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਲਖਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ॥੨੭॥ ਅਵਨੀ ਕੈ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਪਰੈ[4]। ਥੂਲ ਦੇਹ ਜੜ ਸਮਸਰ ਥਿਰੈ[5]। ਆਤਮ ਲਿੰਗ ਦੇਹ ਪਰਕਾਸ਼ੈ[6]। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਸੁਪਨਾ ਭਾਸੈ[7] ॥੨੮॥ ਸੁਪਨੇ ਕੋਰ ਪਦਾਰਥ ਭਾਰੇ[8]। ਅਰੁ ਸੁਪਨੇ ਪਰਕਾਸ਼ਹਿ ਸਾਰੇ[9]। ਜਬਿ ਸੁਖ-ਪਤੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇ।ਤਬੈ ਅਭਾਵ ਲਿੰਗ ਤਨ ਹੋਇ॥੨੯॥ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸਰੂਪ[10]। ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਲੇ ਬੁੱਧਿ ਅਨੂਪ[11]। ਰਿਦੇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਲਹਿ ਬਿਸਰਾਮ[12]।ਤਬਿ ਲੌ ਸੁਖਪਤਿ ਹੈ ਸੁਖ ਧਾਮ[13]॥੩੦॥ਬਹੁਰ ਉਠਹਿ ਲੈਕੇ ਨਿਜ ਰਾਨੀ। ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਕਰਹਿ ਸਵਧਾਨੀ। ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਅਵਸਥਾ ਕੋ ਜਬਿ ਪਾਇ।ਗਹੈ ਬਿਸ਼ੈ ਕੋ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ॥੩੧॥ ਲਹੈ ਸਥਿਰਤਾ ਲੋਚਨ ਦਾਏ[14]। ਬੁੱਧਿ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਬਾਏ[15]*। ਇੰਦ੍ਰਯ ਬਿਸ਼ੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ ਠਾਨੈ[16]।ਸੁਪਨ ਸਖੋਪਤਿ ਤਬਿ ਦ੍ਵੈ ਹਾਨੈ[17]॥੩੨॥ਯਾਂਤੇ ਮਿੱਥਯਾਤੀਨ ਅਵ-ਸਥਾ[18]। ਮਿੱਥਯਾ ਤੀਨ ਸਰੀਰ ਬਿਵਸਥਾ[19]। ਬਾਰੰਬਾਰ ਬਿਚਾਰਨ ਐਸੇ। 'ਮਨਨ'ਬਿਚਾਰ ਨਾਮਇਸ ਹੈਸੇ[20]॥੩੩॥ਮਨਕੀਬ੍ਰਿਤਾਂ ਪੰਚਬਿਧਿ ਹੋਇ[21]। ਇਕ ਪਰਮਾਨ੧, ਵਿਪਰਜੈ੨ ਦੋਇ। ਵਿਕਲਪ੩, ਨਿੰਦ੍ਰਾ੪, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ੫, ਜਾਨਿ। ਸੁਨਹੁ ਸਰੂਪ ਜੁ ਬ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰਮਾਨ[22] ॥ ੩੪॥ [ਪ੍ਰਮਾਣਃ—] ਅੰਤਹਿ-

---

[1]ਤਿਨਾਂ (ਸੁਖਮ, ਸਥੂਲ, ਕਾਰਨ) ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। [2]ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਛਿੰਨ=ਨਾ ਆਛਾਦਿਤ, ਪ੍ਰਗਟ [ਸੰਸਃ, ਪ੍ਰਛੰਨ੍ਨ]। (ਅ) ਅਵਿਰਲ [ਪ੍ਰਛਾਦਿਤ]। (ੲ) ਜੋ ਇਕ ਦੇਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। [3]ਅਸਥੂਲ ਦੇਹੀ ਤਾਂ ਜਨਮਦੀ ਤੇ ਮਰਦੀ ਹੈ। [4]ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਯਾ ਸੇਜਾ ਤੇ ਪਿਆਂ। [5]ਸਥੂਲ ਦੇਹ ਜੜ੍ਹ ਵਰਗੀ ਹੋਕੇ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। [6]ਆਤਮਾ ਲਿੰਗ ਦੇਹ (=ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ। [7]ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਭਾਸਦੇ ਹਨ। [8]ਬਹੁਤੇ। (ਅ) ਪਹਾੜ ਆਦਿ ਭਾਰੇ। [9](ਆਤਮਾ) ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ। [10]ਜੀਵਾਤਮਾ ਮਾਨੋ ਇੰਦਰ ਹੈ। [11]ਬੁੱਧੀ ਮਾਨੋਂ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ। [12]ਰਿਦਾ ਮਾਨੋ ਘਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋਵੇਂ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। [13]ਤਦ ਤਕ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਰੂਪ ਸੁਖੁਪਤੀ ਹੈ। [14]ਸੱਜੇ ਨੇਤ੍ਰ ਵਿਚ (ਜੀਵਾਤਮਾ ਰੂਪ ਇੰਦਰ) ਸਥਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [15]ਖਬੇ ਪਾਸੇ। [16]ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ। [17]ਤਦੋਂ ਸੁਖੁਪਤੀ ਤੇ ਸੁਪਨ ਦੋਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [18]ਜਾਗ੍ਰਤਿ, ਸੁਪਨ, ਸੁਖੋਪਤਿ। [19]ਤਿਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਬੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। [20]ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮੰਨਨ ਹੈ। [21]ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਹਨ ਮਨ ਦੀਆਂ। [22](ਪਹਿਲੀ) ਪ੍ਰਮਾਣ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਸੁਣੋ। *ਪਾਃ—ਬਾਂਏ।

ਕਰਣ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੈ ਸੋਇ[੧]। ਇੰਦ੍ਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਰੈ ਸੋਇ[੨]। ਨਾਨਾ ਘਟ ਪਟ ਧਰੇ ਪਦਾਰਥ। ਤਿਨਹਿ ਜਾਨਿਬੋ ਹੋਇ ਜਥਾਰਥ[੩] ॥੩੫॥ [ਵਿਪਰਜੈ:–] ਦੂਤੀ 'ਵਿਪਰਜੈ' ਇਸ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਰੱਜੁ ਪਰੀ ਸਰਪ ਤਿਸ ਲਹੈ। [ਵਿਕਲਪ:–] ਬ੍ਰਿਤਿ 'ਵਿਕਲਪ' ਰੂਪ ਇਹ ਮਾਨ[੪]। ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਕੋ ਲੀਜੈ ਜਾਨਿ ॥੩੬॥ ਤਾਤਪਰਯ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸੰਦੇਹਿ[੫]। ਨਿਹਚੈ ਭਯੋ ਨ ਲਖੀਅਹਿ ਏਹ। [ਨਿੰਦ੍ਰਾ:–] [੬]ਅਭਾਵ ਗਯਾਨ ਕੋ ਆਸ਼੍ਰੈ ਬ੍ਰਿਤਿ। 'ਨਿੰਦ੍ਰਾ' ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿ ਸਮਝਹੁ ਚਿਤ[੬] ॥੩੭॥ [੭]ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਸੁਪਨ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅਭਾਵ। ਕਰਨ ਹਾਰ ਸੋ ਤਮੁ ਗੁਣ ਭਾਵ। ਸੁਖਪਤਿ ਤਮ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਸੁ ਕਰੈ। ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਮ ਤਿਸ ਰਰੈ[੭] ॥੩੮॥ [ਸਿਮ੍ਰਤੀ:-] ਪ੍ਰਥਮ ਸਮੇਂ ਕਛੁ ਅਨੁਭਵ ਕੀਨ[੮]। ਅਪਰ ਸਮੇਂ ਚਿਤਵੈ ਸਭ ਚੀਨ[੯]। [੧੦]ਜਥਾ ਭਨੈ ਇਹ ਨਰ ਹੈ ਸੋਈ। ਪੂਰਬ ਪਿਖ੍ਯੋ ਥਾਵ ਕਿਸ ਜੋਈ[੧੦] ॥੩੯॥ ਜਿਸ ਕਰ ਚਿਤ ਕਰਨਾ[੧੧] ਜਿਹ ਹੋਇ। ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਜਾਨੀਅਹਿ ਸੋਇ। [ਸਥਿਤੀ:–] ਪੰਚ ਬ੍ਰਿਤਾਂ ਬਿਨ ਚਿਤ ਹੁਇ ਜਾਵੈ[੧੨]। ਆਤਮ ਕੇ ਸਰੂਪ ਇਸਥ ਧਾਵੈ ॥੪੦॥ ਮਨ ਪ੍ਰਵਾਹ[੧੩] ਜਥਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੋਇ। ਨਾਮ 'ਸਥਿਤੀ' ਬਖਾਨੈਂ ਸੋਇ। [ਅੱਭਯਾਸ:-] [੧੪]ਇਸਥਿਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੇਤ ਪ੍ਰਯਾਸ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ਲਖੋ ਅੱਭਯਾਸ[੧੪] ॥੪੧॥ ਸੋ ਅਭਯਾਸ ਹੈ ਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਏਕ 'ਅਲਪ' ਦੂਸਰ 'ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ' ਧਾਰਿ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਤਮ ਕੋ ਅੱਭਯਾਸੈ। ਇਹ ਤੌ 'ਅਲਪ' ਨਾਮ ਕਹੁ ਭਾਸੈ ॥੪੨॥ ਸਾਦਰ, ਦੀਰਘ ਕਾਲ, ਨਿਰੰਤਰ[੧੫]।

---

[੧]ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ (ਉਹ) ਬ੍ਰਿਤੀ ਜੋ। [੨]ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦ੍ਵਾਰੇ (ਬਾਹਰ) ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਉਹ। [੩]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਜਾਣ ਲੈਂਦੀ ਹੈ (ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ)। [੪]ਤੀਜੀ ਵਿਕਲਪ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਮੰਨੋ। [੫]ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣ ਪਰ ਬੀ ਤਾਤਪਰਯ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਰਹੇ। [੬]ਅਭਾਵ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਸ਼੍ਰਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਮਝ ਲਓ। [੭]ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ ਦੇ (ਗਯਾਨ ਦੀਆਂ) ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਭਾਵ ਕਰਨੇ ਜੋ ਤਮੋ ਗੁਣ ਨੂੰ ਆਸ਼੍ਰੇ ਕਰਨੇ ਤੇ ਸੁਖੋਪਤੀ ਵਿਚ ਤਮੋ ਗੁਣ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ। [੮]ਕੋਈ [illegible] ਜਾਣੀ ਸੀ। [੯]ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ (ਉਸ ਦੀ) ਹੋਂਦ ਪਛਾਣਕੇ ਯਾਦ ਕਰੇ। [੧੦]ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ ਇਹ ਆਦਮੀ ਉਹੋ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਡਿੱਠਾ ਸੀ। [੧੧]ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ। [੧੨]ਪੰਜਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਜਦੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ। [੧੩]ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। [੧੪]ਇਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਜਾਣੋ। [੧੫]ਆਦਰ ਨਾਲ [illegible] ਚਿਰ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ।

ਸੋ'ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਭੂਮਿ' ਰੂਪ ਲਖਿ ਅੰਤਰ[1]। [ਵੈਰਾਗ:—] ਮਿਟੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਸ਼ਿਯਨਿ ਤੇ ਜਬੈ।ਨਾਮ ਵਿਰਾਗ ਹੋਤਿ ਹਿਯ ਤਬੈ ॥੪੩॥ਸੋ ਵੈਰਾਗ ਹੈ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਇਕ 'ਯਤਮਾਨ੧' 'ਵਿਤ੍ਰੇਕ੨' ਬਿਚਾਰ। 'ਇਕ ਇੰਦ੍ਰੈ੩' ਅਰੁ 'ਵਸੀਕਾਰ੪'ਕਹਿੰ। ਇਨ ਕੇ ਲੱਛਨ ਭਨੌਂ ਜਥਾ ਲਹਿੰ[2] ॥੪੪॥ [ਯਤਮਾਨ:—] ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਪਛਾਨਾ। ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ ਰੁਚੀ ਮਹਾਨਾ। ਸੱਤਿ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਊਂ[3]। ਬੰਧਨ ਕਰਮ ਪਏ ਛੁਟਕਾਊਂ ॥੪੫॥ ਇਸ ਕੋ ਯੱਤਿਮਾਨ ਮਨ ਜਾਨਿ। ਸੰਤਨ ਸੰਗਤ ਕੀਨ ਮਹਾਨ। [ਵਿੱਤ੍ਰੇਕ:—] ਲਗਯੋ ਬਿਚਾਰਨ ਗੁਨ ਅਰੁ ਦੋਖ। [4]ਦੋਖ ਤਜੌਂ, ਕਿਸ ਗੁਨ ਤੇ ਮੋਖ? ॥ ੪੬ ॥ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਬਿਰਧਾਵੈ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ਆਦਿ ਘਟਾਵੈ। ਇਹ ਵੈਰਾਗ 'ਵਿੱਤ੍ਰੇਕ' ਪਛਾਨ। [ਏਕਇੰਦ੍ਰੈ ਵੈਰਾਗ:—] ਇਕਇੰਦ੍ਰੀ ਕੋ ਸੁਨਿ ਦੇ ਕਾਨ ॥੪੭॥ ਵਹਿਰ ਬਿਸ਼ੈ ਗੁਨ ਤਯਾਗਨ ਕੀਨ[5]।ਮਨ ਮਹਿਂ ਤਨਕ ਹੋਇ ਲਿਵਲੀਨ[6]। [ਵਸੀਕਾਰ:—] ਵਸੀਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਇਸ ਬੇਰੇ। ਬਿਸ਼ੈ ਭੋਗ ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੇਰੇ[7] ॥੪੮॥ ਸ਼ਬਦ,ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ। ਇਨ ਤੇ ਛੂਟਿ ਗਯੋ ਮਨ ਬੰਧ। ਬਾਇਸ ਵਿਸ਼ਟਾ ਸਮ ਸਭਿ ਬਿਸ਼ੇ।ਬਮਨ ਸਰਸ[8] ਨਹਿੰ ਭਾਵਤਿ ਜਿਸੇ ॥੪੯॥ ਅਸ ਵੈਰਾਗ ਸੰਗ ਮਨ ਜੀਤ*। ਗਹੇ ਸਥਿਰਤਾ ਆਤਮ ਨੀਤ*।ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਸੂਰਜ ਕੇ ਸੰਗ। ਤਮ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਸਕਲ ਦੇ ਭੰਗ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਗਿਆਨ ਨਿਰਨੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਿਤਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ [ਨਿੱਧਯਾਸਨ:—]ਕਰਤਿ ਮਨਨ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿਨਿ[9] ਪੁਨ ਨਿਧਯਾਸਨ ਹੋਤਿ। ਰਾਤ ਦਿਨਸ ਅੱਭਯਾਸ ਤੇ[10] ਪੁਨ ਸੱਖਯਾਤ ਉਦੋਤ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿਯਹਿ ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਕੋ ਲੱਛਨ। ਜਿਮ ਭਾਖਤਿ ਹੈਂ ਸੰਤ ਬਿਚੱਛਨ। [11]ਦੇਹਾਦਿਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਿ ਜੋਇ।ਖੰਡੀ ਜਾਇ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਸੋਇ

[1]ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਭੂਮਿਕਾ ਰੂਪ ਲਖੇ। [2]ਜੇਕੂੰ ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। [3](ਇਹ ਰੁਚੀ ਹੋ ਆਵੇ ਕਿ) ਸੱਤ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪਾਵਾਂ। [4](ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ……)। [5]ਬਾਹਰੋਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ (ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ) ਤਯਾਗੇ ਹਨ। [6]ਮਨ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। [7]ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ। [8]ਉਲਟੀ ਸਮਾਨ। [9]ਦੇਖੋ ੨੪ ਤੋਂ ੩੩ ਅੰਕ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦਾ। [10]ਭਾਵ ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਦੇ ਅੱਭਯਾਸ ਨਾਲ। [11]ਦੇਹ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤੀਆਂ ਜੋ ਹੈਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਜੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾ ਖੰਡੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਰੂਪ ਦੀ ਅੱਭਯਾਸਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। *ਪਾ:—ਸ਼ਾ।

॥ ੨ ॥ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਰੂਪ ਅੱਭਨਾਸਨ ਭਈ । ਕਿਸ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਜਈ[੧] । ਮੋਹ ਆਦਿਕ* ਜੋ ਅਖਿਲ ਵਿਕਾਰ । ਇਨ ਬਿਘਨਨਿ ਤੇ ਰਹਿ ਇਕ ਸਾਰ[੨] ॥੩॥ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਨ ਪਾਇ । ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਤਿ ਲਾਗਤਿ ਜਾਇ । ਅਲਖ ਲਖਨ ਕੇ ਹਿਤ ਅਨੁਰਾਗੀ[੩] । ਪ੍ਰਥਮ ਲਖ੍ਯੋ ਤਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਤ੍ਯਾਗੀ[੪] ॥ ੪ ॥ [੫]ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਇਕਤਾ ਕਰਨੀ । ਜਲ ਤਰੰਗ ਕੀ ਰੀਤੀ ਬਰਨੀ[੫] । [੬]ਆਦਿ ਉਕਾਰ† ਬਰਣ ਜੋ ਨਾਨਾ । ਮੱਸੁ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਆਨਾ[੬]‡॥ ੫ ॥ ਅੰਤਹਿ ਕਰਣ ਬ੍ਰਿਤਿ ਉਠਿ ਜਬੈ । ਹੈ ਅਨਸੂਤ ਚਿੰਤਨ ਕੇ ਤਬੈ[੭] । [੮]ਨਿਕਸੀ ਬਾਹਿਰ ਲੋਚਨ ਦੁਆਰੇ। ਗੇਯ ਪਦਾਰਥ ਆਗੇ ਸਾਰੇ ॥੬॥ ਤਦਾਕਾਰ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਹੋਇ[੮] । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਤਬਹਿ ਤਿਹ ਸੋਇ[੯] । [੧੦]ਬ੍ਰਿਤ ਅਵਛਿੰਨ ਚਿਤ ਘਟ ਅਵਛਿਨ ਚਿਤ । ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਅਵਰਨ ਸੰਘਾਰ ਕਿਤ ॥੭॥ ਜਬਿ§ ਇਕਤਾ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ। ਬਿਖੈ ਅਨੇਕ ਗ੍ਯਾਨ ਲਹਿ ਸੋਇ[੧੦]। [੧੧]ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਗ੍ਯਾਤਾ ਗੇਯ ਰੁ ਗ੍ਯਾਨ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਸਮਾਨ[੧੧]॥੮॥ ਜਥਾ ਤਾਲ ਮਹਿਂ ਨੀਰ ਬਿਸਾਲਾ[੧੨]। ਕੂਲ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਚਾਲਾ[੧੩] । ਕ੍ਯਾਰੀ ਰੂਪ ਬਨਹਿ ਸੋ ਜਾਇ[੧੪] ।

---

[੧]ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । [੨]ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਪੈਣ ਤੇ ਬੀ ਜੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਇਕਾਗ੍ਰ ਰਹੇ । [੩]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਲਖਣੇ ਵਾਸਤੇ (ਜੋ ਬ੍ਰਿਤੀ) ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇ । [੪]ਪਹਿਲੇ ਜੋ (ਅਨਾਤਮ) ਲਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਤਿਆਗੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਏ । [੫]ਕਾਰਣ ਤੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਮਝ ਕਰਨੀ, ਭਾਵ ਕਾਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਕਾਰਜ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਲ ਤੇ ਤ੍ਰੰਗ ਵਾਂਗ ਇਕ ਰੂਪ ਸਮਝਣਾਂ । [੬]ਊੜਾ ਆਦਿਕ ਜੋ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹਨ ਸਾਹੀ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹਨ (ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ) । [੭]ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਚੇਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਜਦੋਂ (ਅੰਦਰੋਂ) ਉੱਠੀ...... । [੮]ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਰਸਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ, ਜਾਣਨੇ ਯੋਗ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਅੱਗੇ ਪਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ । [੯]ਤਦੋਂ ਉਸ (ਗੇਯ) ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ । [੧੦]ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਚੇਤਨ ਤੇ ਘੜਾ (ਆਦਿ ਗੇਯ ਪਦਾਰਥ) ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਚੇਤਨ, ਦੋਹਾਂ ਚੇਤਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਆਵਰਨ (ਪਰਦਾ ਸੀ) ਸੋ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਯੋਂ ਜਦ (ਦੋਵੇਂ ਚੇਤਨ) ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਉਹ (ਜੀਵ) ਲਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । [੧੧]ਗ੍ਯਾਤਾ ਗ੍ਯਾਨ ਗੇਯ ਜੋ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਇਕ ਤੁੱਲ੍ਯ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । [੧੨]ਜਿਵੇਂ ਤਲਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਾਣੀ ਹੈ । [੧੩]ਉਹ ਆਡਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੋਕੇ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । [੧੪]ਉਹੋ (ਪਾਣੀ ਕ੍ਯਾਰੀ ਵਿਚ ਜਾਕੇ) ਕਿਆਰੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

*ਪਾ:—ਮੋਹਾਦਿਕ । †ਪਾ:—ਆਕਾਰ ।

‡ਪਾ:—ਬਿਨਾ ਅਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਆਨ । §ਪਾ:—ਤਬ ।

ਤੀਨਹੁ ਮਹਿਂ ਅਕਾਸ਼ ਇਕ ਭਾਇ[1] ॥ ੯ ॥ ਤਾਲ, ਕੂਲ, ਕਜਾਰੀ[2] ਮੈਂ ਨਭ ਹੈ[3] । ਤਿਮ ਤ੍ਰਿਪਟੀ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁ ਲਭ ਹੈ[4] । ਬ੍ਯਾਪਕ ਹੈ[5] ਅਕਾਸ਼ ਕੀ ਨ੍ਯਾਇ । ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਸਭਿਨੀ ਥਾਂਇ ॥ ੧੦ ॥ [6]ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਬ੍ਰਿਤਿ ਇਸ ਕੇਰ । ਅਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੁਹਨ ਬਡੇਰ[6] । [7]ਅਹੰਬ੍ਰਿਤ੍ਯਾਦਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਕੋਇ ਨ । ਆਤਮ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿਧ ਹੋਇ ਨ[7] ॥੧੧॥ਅਹੰਬ੍ਰਿਤ੍ਯਾਦਿ ਜੁਗਤ ਚਿਤ ਹੋਇ[8] । ਤਬਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ[9] । ਬ੍ਯਾਪਕ ਅਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਭਾਵ । ਵਾਸਤਵ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹਿਂ ਨਹੀਂ ਲਖਾਵ[10] ॥੧੨॥ [11]ਵਾਸਤਵ ਆਤਮ ਤਤ ਨਿਰੰਕਾਰ । ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਅਰੁ ਬਿਨਾ ਵਿਕਾਰ[11] । [12]ਅਹੰ ਅਹੰ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜੁ ਸਬੈ । ਹੋਇ ਸਬੰਧ ਤਦਾਤਮ ਜਬੈ ॥੧੩॥ ਜਥਾ ਲੋਹੇ ਕੇ ਗੋਲੇ ਸੰਗ । ਅਗਨਿ ਤਦਾਤਮ ਹੁਇ ਇਕ ਰੰਗ । ਪਾਇ ਅਗਨਿ ਕੇ ਗੁਨ ਕੋ ਲੋਹਾ । ਤ੍ਰਿਣ ਆਦਿਕ ਕੋ ਦਾਹਿਤ ਓਹਾ ॥੧੪॥ ਆਤਮ ਅਹੰ ਸਬੰਧ ਕੋ ਪਾਇ।ਬ੍ਯਾਪਕ ਅਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਤਾਇ[12] । ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਨਿਤ-

---

[1]ਅਕਾਸ਼ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ । [2]ਤਲਾਬ, ਆਡ, ਕਿਆਰੀ । [3]ਭਾਵ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਤਲਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੂਪ ਆਡ ਹੈ, ਘਟ ਪਟ ਆਦਿਕ ਕਜਾਰੇ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਜਾਕੇ ਜੋ ਆਕਾਰ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਨਜਾਈਂ ਇਕੋ ਹੈ। [4](ਇਕੋ) ਲਭਦਾ ਹੈ । [5]ਅਕਾਸ਼ ਵਾਂਗੂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ । [6]ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ (ਬ੍ਰਿਤੀ) ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ । [7]ਭਾਵ 'ਅਹੰ' ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ ਆਤਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । [8](ਚਿਤ=) ਚੇਤਨ ਜਦ ਅਹੰਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ । [9]ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਸ (ਚੇਤਨ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । [10]ਵ੍ਯਾਪਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਭਾਵ ਵਾਸਤਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ (ਦੇਹ ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ ਹਨ) । [11]ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਆਤਮ ਤੱਤ ਹੈ ਸੋ ਹੈ ਨਿਰਾਕਾਰ, ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ । [12]ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਤੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਚਾਰ ਲੋਹੇ-ਅੱਗ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਾਲੀਆਂਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਲਾਇਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇਗਾਃ ਯਥਾਃ—ਅਹੰ ਅਹੰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਜੋ ਸਮੁਦਾਇ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਦਾ ਤਦਾ-ਤਮ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਤਮਾ 'ਅਹੰ' ਦਾ ਸਬੰਧ ਪਾਕੇ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਅਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਤਾ ਨਾਮ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨਾਲ ਅੱਗ ਦਾ ਜਦ ਤਦਾਤਮ ਸੰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਹਾ ਅੱਗ ਨਾਲ) ਇਕ ਰੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਅਗਨੀ ਦੇ ਗੁਣ (ਤਪਤ) ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਲੋਹਾ ਕੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਭੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਰੂਢ ਚੇਤਨ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ)। [ਤਦਾਤਮ=ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਦੋ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ]।

ਪ੍ਰਤੀ ਬਿਚਾਰੈ*।ਨਿੱਧ੍ਯਾਸਨ ਕੋ ਨੀਕੇ ਧਾਰੈ* ॥੧੫॥ ਤੀਨ ਸਰੀਰਨਿ ਤੇ ਮੈਂ ਨ੍ਯਾਰੋ[੧]*। ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ ਸਾਖੀ ਧਾਰੋ[੨]*। ਨਿੱਤ ਸੁੱਧ ਹੈ ਗ੍ਯਾਨ ਸਰੂਪ[੩]। ਇਕਰਸ ਅਚਲ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪ ॥ ੧੬ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ 'ਪ੍ਰੋਖ ਗ੍ਯਾਨ†' ਹੁਇ ਆਵੈ। ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ ਖੀਨ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਅਰੁ ਜਬਿ ਮਨਨ ਨਿੱਧ੍ਯਾਸਨ ਦ੍ਵਾਰਾ।ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸੱਖ੍ਯਾਤ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ-ਕਾਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਦ੍ਰਿੜ ਭਈ। ਮੂਲ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ[੪] ਛੈ ਹੁਇ ਗਈ। ਤਨ ਅਭਿ-ਮਾਨ ਕਹਾਂ ਪੁਨ ਰਹੈ। ਅਪਨ ਸਰੂਪ ਜਥਾਰਥ ਲਹੈ ॥ ੧੮ ॥ ਉਰ ਸਿਮ-ਰਣ ਆਤਮ ਵਿੱਗ੍ਯਾਨ[੫]। ਗ੍ਯਾਨ ਵਿੱਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਾਨ[੬]। [ਛਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਚਲੇ:-]ਖਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰਿ ਲਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਿਨ ਤੇ ਭਈ ਅਵਿੱ-ਦ੍ਯਾ ਨਾਸ਼ ॥ ੧੯ ॥[੭]ਅਪਨ ਮੋਹ ਕਾਰਜ ਕਹੁ ਕਰਿਬੇ। ਨਹੀਂ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਸਮਰਥ ਧਰਿਬੇ[੭]। ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਖਟ ਸੁਨਿ ਚਿਤ ਲਾਇ[੮]। ਜਿਸ ਤੇ ਸੰਸੈ ਸਭਿ ਬਿਨਸਾਇ ॥੨੦॥ [੧. ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ:-][੯]ਬੇਦ ਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਜੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿ‡। ਮਹਾਂਵਾਕ ਤੇ ਨਿਰਨੈ ਉਰ ਧਰਿ। 'ਸਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ' ਇਹੀ ਇਕ ਜਾਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਨਿਰਨੈ ਠਾਨਿ[੯] ॥ ੨੧ ॥ [੨. ਅਨੁ-ਮਾਨ:-]ਦੂਸਰ ਜੋ ਅਨੁਮਾਨ ਕਹਿਤ ਹੈਂ।ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਵਸਤੁ ਲਹਤਿ ਹੈਂ[੧੦]। ਮਨ ਚੱਖ੍ਯਾਦਿ ਸੁਤੇ ਜੜ ਜੋਇ[੧੧]। ਜਿਸ ਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਪਾਇ ਸਭਿ

[੧]ਮੈਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹਾਂ। [੨]ਮੈਂ ਤਿੰਨਾਂ ਅਵਸਥਾਂ ਦਾ ਸਾਖੀ ਹਾਂ (ਐਸਾ) ਸਮਝੇ। [੩](ਆਤਮਾ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ) ਨਿਤ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹੈ। [੪]ਮੂਲਾਵਿੱਦ੍ਯਾ=ਜੋ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਢਾਪੇ। (ਤੂਲਾਵਿੱਦ੍ਯਾ=ਜੋ ਘਟ ਪਟ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਨੂੰ ਢਾਪੇ)। [੫]ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ (ਨਿਧ੍ਯਾਸਨ) ਨਾਲ ਆਤਮ ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੬]ਗ੍ਯਾਨ=ਪ੍ਰੋਖ ਗ੍ਯਾਨ। ਵਿਗ੍ਯਾਨ=ਅਪ੍ਰੋਖ ਗ੍ਯਾਨ, ਦਾ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (=ਤੂਲਾਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰੋਖ ਗ੍ਯਾਨ ਤੇ ਮੂਲਾਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵ ਅਪ੍ਰੋਖ ਗ੍ਯਾਨ)। [੭]ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਅਪਨੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਅਵਿਦਿਆ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। [੮]ਉਹ (ਖਟ ਪ੍ਰਮਾਨ) ਚਿਤ ਲਾਕੇ ਸੁਣ। [੯]ਵੇਦ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹਿਰਦੇ ਧਾਰਨੇ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਿਰਣੈ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। [੧੦](ਕੋਈ) ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੇਖਕੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ (ਜਿਵੇਂ ਧੂਆਂ ਵੇਖਕੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ)। [੧੧]ਨੇਤ੍ਰ ਮਨ ਆਦਿ ਜੋ ਸੁਤੇ ਜੜ ਹਨ।

*ਇਹ ਚਾਰੇ ਤੁਕਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਹੋਰਨਾਂ ਲਿਖਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈਨ। †ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਅੰਕ ੬ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਯਾਯ।

‡ਪਾ:-ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਜੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿ।

ਕੋਇ[1] ॥੨੨॥–ਸੋ ਆਤਮ ਹੈ–ਜਾਨਨੋਂ ਜਾਇ[2] । ਸਾਖੀ ਤੀਨ ਅਵਸਥਾਂ ਗਾਇ[3]।ਨਿਤ-ਸੁਧ ਸੱਤਿ ਜੁ ਪਰਮਾਨੰਦ[4]।ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰਨੋ ਜੋ ਪ੍ਰਥਮਬਿਲੰਦ[5] ॥ ੨੩ ॥ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ । ਜਿਸ ਤੇ ਲਖਤਿ ਇੰਦ੍ਰੇ* ਸੰਬੰਧ[6]।ਸੋ ਆਤਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕੋਇ[7] । ਇਮ ਜਬਿ ਸਮਝ ਬਿਲੋਕਨ ਹੋਇ ॥੨੪॥ ਇਸ ਕੋ ਨਾਮ ਜਾਨ 'ਅਨੁਮਾਨ'।[੩. ਉਪਮਾਨ:–]ਸ਼੍ਰਵਣ ਉਪ-ਰੰਤ ਮਨਨਿ ਇਸ ਜਾਨ। ਸੱਤਿ, ਨਿਰੰਸ, ਅਨੰਤ, ਅਖੰਡ[8] । ਵਹਿਰੰਤਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ[9] ॥ ੨੫॥ ਬ੍ਯਾਪਕ ਹੈ ਅਕਾਸ਼ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ। ਘਟ ਮਟ ਮਹਿਂ ਲਖੀਏ ਸਭਿ ਥਾਈਂ । ਇਹ 'ਉਪਮਾਨ ਪ੍ਰਮਾਣ' ਲਖੀਜੈ । ਜਹਿਂ ਦੂਸਰ ਕੀ ਸਮ ਜਾਨੀਜੈ[10]॥੨੬॥[੪. ਅਰਥਾਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣ:–][11]ਇਹਨਰ ਦੀਖਤ ਪੀਨ ਮਹਾਨ । [12]ਦਿਨ ਮਹਿ ਭੋਜਨ ਕਰੈ ਨ ਖਾਨ । [13]ਇਸ ਤੇ ਲਖੀਯਤਿ ਨਿਸ ਮੈਂ ਖਾਇ। ਦੇਹ ਪੀਨਤਾ ਦੇਤਿ ਜਨਾਇ[14] ॥ ੨੭ ॥ ਜੋ ਇਹ ਰਾਤ ਅਹਾਰ ਨ ਖਾਇ । ਨਹਿ ਸਰੀਰ ਮੋਟਾ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਯਾਂਤੇ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਭੋਜਨ ਖਾਯੋ। ਯਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਿਰਨੈ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ [15]ਤਿਮ ਆਤਮ ਕੇ ਵਿਖੈ ਵਿਚਾਰੈ । ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੈ।ਜਿਸ ਆਤਮ ਕਰਿ ਜਾਨੇ ਜਾਹਿ । ਸੁਖਪਤਿ ਆਦਿ ਅਭਾਵ ਜਿ ਆਹਿਂ ॥੨੯ ॥ ਸੋ ਆਤਮ ਹੀ ਕਰਿ ਸਿੱਧ ਹੋਇ[15]। ਸਿੱਧ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਪਰ ਨ ਕੋਇ । ਜੋ

[1]ਜਿਸ (ਆਤਮਾ) ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । [2](ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ) ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਤਮਾ ਹੈ । ਭਾਵ, ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਦੇਖਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਫੁਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਤਾ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਤਿੰਨਾਂ ਅਵਸਥਾਂ ਦਾ ਸਾਖੀ ਕਹੀਦਾ ਹੈ।[4]ਜੋ ਨਿੱਤ ਹੈ, ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ, ਸੱਤਿ ਹੈ, ਪਰਮਾਨੰਦ ਹੈ। [5]ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਵਡਾ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ। [6]ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਲਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [7]ਸੋ ਕੋਈ ਆਤਮਾ ਸਾਖੀ ਰੂਪ (ਜ਼ਰੂਰ) ਹੈ। [8]ਅੰਸ਼ (ਭਾਗ) ਰਹਿਤ, ਅੰਤ ਰਹਿਤ ਤੇ ਅਖੰਡ।[9]ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ। [10]ਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ। [11]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:–(ਕਿ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ)। [12](ਦੂਸਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ)।[13](ਪਹਿਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ)।। [14](ਰਾਤ ਦੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ) ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੁਟਾਪਾ ਜਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁਟਾਪਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਦਿਨੇ ਭੋਜਨ ਨਾ ਖਾਵੇ ਜਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਟਾਪੇ ਰੂਪੀ 'ਕਾਰਜ' ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਰੂਪੀ 'ਕਾਰਨ' ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [15]ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ ਜਿਸ ਆਤਮਾ ਕਰਕੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਸੁਖੁਪਤੀ ਦੇ ਅਭਾਵ ਆਦਿ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਆਤਮਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:–ਲਖਤਿੰਦ੍ਰੈ, ਲਖੀਅਤਇੰਦ੍ਰ।

ਕਰਿ ਹੈ ਨ ਆਤਮਾ ਪਰੈ । ਆਦਿ ਅਭਾਵ ਸਿੱਧ ਕਿਮ ਕਰੈਂ[1] ? ॥ ੩੦ ॥ ਕਾਰਜ ਜਿਸ ਕੋ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੱਛ[2] । 'ਅਰਥਾਪਤਿ' ਵਿਖੇ ਇਮ ਲੱਛ[3] । [੫. ਅਈਤੇਜਕ ਪ੍ਰਮਾਣ*:–] ਕਹਯੋ ਕਿਸੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰੁ ਵਿਖੇ । –ਯੱਖਯ ਬਸਤਿ ਹੈ, ਕਿਸ ਨਹਿੰ ਪਿਖੇ–॥ ੩੧ ॥ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ ਨ ਕਿਧ ਅਨੁਮਾਨ[4] । ਨਹਿੰ ਕਿਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਹਿ ਕੀਨ ਬਖਾਨ । ਪਰੰਪਰਾ ਸੁਨਿਬੇ ਮਹਿੰ ਆਵੈ । 'ਅਈਤੇਜਕ ਪਰਮਾਣ' ਕਹਾਵੈ ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਮ ਆਤਮ ਇਹ ਕਹੈਂ ਸਨਾਤਨ । ਪਰੰਪਰਾ ਸਭਿ ਕਥੈਂ ਪੁਰਾਤਨ । ਸੱਤਿ ਪਰਾਤਮ ਈਸ਼ੁਰ ਜੋਇ । ਸਭਿ ਕੋ ਅਹੈ ਆਤਮਾ ਸੋਇ॥੩੩॥[੬. ਪ੍ਰਤੱਖਯ:–] ਅਬਿ ਪ੍ਰਤੱਖਯ ਸੁਨਿ ਨੀਕੇ ਉਰ ਧਰਿ:- "ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਨਿਕਲ ਕਰਿ । ਇੰਦ੍ਰਯ ਦੁਆਰਾ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ । ਸਾਥ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭਾਸੈ ॥ ੩੪ ॥ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਤੱਛ[5] । [6]ਅਸਤਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਆਤਮ ਲੱਛ । ਇਹ ਤੀਨਹੁ ਜਿਤ ਕਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈਂ[6] । ਇਨ ਬਿਹੀਨ ਕਿਛੁ ਕਿਤ ਨ ਜਨਾਵੈਂ[7] ॥ ੩੫ ॥ [8]ਅਸਤੀ ਹੈ ਸੁ ਪਦਾਰਥ ਸਾਚੁ । ਚਿਤ ਭਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਬਾਚ । ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਿਯ ਆਨੰਦ । ਇਮ ਤੀਨਹੁ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਬਰਤੰਦ[8] ॥ ੩੬॥[ਤ੍ਰਿਨ ਭੇਦ:–][9]ਨਿਰਾਵੇਵ ਬ੍ਰਹਮ ਭਲੇ ਪਛਾਨੇ । ਤੀਨੋ ਭੇਦ ਤਿਸੀ ਤੇ

---

[1]ਜੇ (ਸੁਖੋਪਤੀ ਤੇ ਅਭਾਵ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਤਮਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਭਾਵ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇ । [2]ਜਿਸ (ਆਤਮਾ ਦ) ਕਾਰਜ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ । [3]ਅਰਥਾਪਤਿ ਵਿਚ ਇਹ ਲੱਛਣ ਹੈ । [ਅਰਥਾਪੱਤਿ=ਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਕਾਰਣ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਏ] । [4]ਨਾ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । [5]ਜਦੋਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਗਈ (ਤਦੋਂ ਬੀ ਚੇਤਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ, (ਜਦ) ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ (ਤਦ ਵੀ ਉਹ ਚੇਤਨ ਹੀ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ, (ਐਉਂ) ਸਤ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਤੱਖ (ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ) ਵਿਸ਼ੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ । [6]ਅਸਤੀ, ਭਾਂਤੀ, ਪ੍ਰਿਯ ਆਤਮਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ ਇਹ ਤ੍ਰਿਨੇ ਹੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ (ਦੇਖੋ ਪਏ) ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ । [7]ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ । [8]ਅਸਤੀ ਭਾਂਤੀ ਪ੍ਰਿਯ ਤੇ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਇਕ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਅਸਤੀ ਤੇ ਸੱਤ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਪਦ ਅਰਥ ਹੈ 'ਸਤ੍ਯ', ਚਿਤ ਤੇ ਭਾਂਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼', ਆਨੰਦ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯ ਇਕੋ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਿਯ ਵਸਤੂ ਪਾਕੇ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਐਉਂ ਤ੍ਰਿਨੇ ਸਭ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ । [9]ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਅਵੇਵ (=ਅੰਗ) ਰਹਿਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣੇ, ਇਸੀ ਕਰਕੇ ਕਿ ਤ੍ਰਿਨੇ ਭੇਦ ਉਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਸੁਗਤਿ, ਸਜਾਤੀ, ਵਿਜਾਤੀ ਤ੍ਰਿਨਾਂ ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ।

*ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ 'ਐਤਿਹ੍ਯ ਪ੍ਰਮਾਣ' ।

ਹਾਨੈ॥ਇਕ ਤਰੁ ਤੇ ਜਿਮ ਹੈ ਤਰੁ ਆਨ[1]।ਭੇਦ'ਸਜਾਤੀ'ਲੀਜੈ ਜਾਨ॥੩੭॥
ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਦੂਸਰ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਂਹੀ। ਭੇਦ ਸਜਾਤੀ ਤੌ ਹੁਇ ਕਾਂਹੀ[2]।
ਇਕ ਤਰੁ ਪਾਥਰ ਦੂਸਰ ਲਹਯੋ[3]। ਭੇਦ 'ਵਿਜਾਤੀ' ਹੈ ਇਮ ਕਹਯੋ[4] ॥
੩੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਤਿਸ ਪਾਸ। ਯਾਂਤੇ ਭੇਦ ਬਿਜਾਤੀ ਨਾਸ਼।
ਤਰੁ ਕੇ ਹੈਂ ਸਕੰਧ ਅਰੁ ਸ਼ਾਖਾ। ਭੇਦ 'ਸੁਗਤਿ' ਦਲ ਆਦਿਕ ਭਾਖਾ[5] ॥
੩੯॥ ਇਹ ਭੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਮਾਂਹੀ। [6]ਲਖਯੋ ਅਭੇਦ ਆਤਮਾ ਜਾਂਹੀ।
ਇਕ ਅਖੰਡ ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਰੂਪ। ਬੁਧਿ ਸੂਖਮ ਤੇ ਲਖਯੋ ਅਨੂਪ[6] ॥ ੪੦ ॥
[7]ਮਿਲਯੋ ਅਨੰਦ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਮਹਿਂ ਸੋਈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਸੰਕਟ ਖੋਈ'।
[8]ਖਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮਾਣਨਿ ਕਰ ਜਿਸ ਆਪਤਿ। ਭਈ ਆਤਮਾ ਕੀ ਸੁਧਿ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ॥੪੧॥ ਤਿਸੈ ਅਵਿੱਦਯਾ ਉਪਜੈ ਨਾਂਹਿ। ਨਾਸ਼ ਭਈ ਤੌ ਨਹਿਂ
ਉਪਜਾਹਿ[8]। ਅਜਾ ਅਵਿੱਦਯਾ ਤਾਂਤੇ ਨਾਇ[9]। ਬਿਨਸੀ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਪੁਨ
ਪਾਇ[10] ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਗਿਆਨ ਨਿਰਨੈ'
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਠਤਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੪੮॥

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦੂਸਰੇ ਬ੍ਰਿਛ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। [2]ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। [3]ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ ਇਕ ਪੱਥਰ ਹੈ। [4]ਇਹ ਵਿਜਾਤੀ ਭੇਦ ਕਿਹਾ ਹੈ। [5](ਜਿਵੇਂ) ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਡਾਲ ਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੇ ਪੱਤੇ ਆਦਿਕ ਹੈਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਗਤਿ ਭੇਦ ਕਿਹਾ ਹੈ। [ਸੁਗਤ=ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤਿ]। [6]ਜਿਸ (ਪੁਰਖ) ਨੇ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ (ਅਪਣੇ) ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ, (ਕਿ ਆਤਮਾ) ਇਕ ਹੈ, ਅਖੰਡ ਹੈ, ਸਚਦਾਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ (ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਗਲ) ਸੂਖਮ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਲਖੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਕਠ ਉਪਨਿਖਦ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

"ਏਖ ਸਰ੍ਵੇਸ਼ੁ ਭੂਤੇਸ਼ੁ ਗੂਢੋऽऽ ਤ੍ਮਾ ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੇ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਯਤੇ ਤ੍ਵਗ੍ਰਯਯਾ ਬੁਧ੍ਯਾ
ਸੂਕਸ਼ਮਯਾ ਸੂ ਕਸ਼ਮ ਦਰ੍ਸ਼ਿਭਿਃ ॥"

ਅਰਥਾਤ—ਇਹ ਆਤਮਾ ਸਭ ਭੂਤਾਂ ਵਿਚ ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਕਿੰਤੂ ਤੀਕਸ਼ਨ ਅਤ ਸੂਖਮ ਬੁੱਧਿ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੂਖਮ ਦਰਸ਼ੀ ਹਨ। [ਕਠ ਉਪਨਿਖਦ —ਧਿਆ ੧ ਵਲੀ ੩ ਅੰਕ ੧੨]। [7]ਉਹ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਸੰਕਟ ਖੋਏਗਾ। [8]ਛੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਿਦਯਾ ਉਪਜਦੀ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦੀ। (ਅ) (ਆਪਤ=) ਆਪਤ ਵਕਤਾ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ) ਤੋਂ ਛੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੁੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ.....। [9]'ਅ+ਜਾ' ਨਾਮ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਅਵਿਦਯਾ ਦਾ [ਅ+ਜਾ=ਜੋ ਨਸ਼ਟ ਹੋਕੇ ਫੇਰ ਨਾ ਜੰਮੇ]। [10](ਤਾਂਤੇ ਅਜਾ ਅਵਿਦਯਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਉਹ) ਬਿਨਸੀ ਹੋਈ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ।

੪੯. [ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਬਿਸ਼ੈ ਪ੍ਰਮਾਣਨਿ ਕੇ ਭਯੋ ਕਹਹੁ ਅਬਿਸ਼ੈ ਸਰੂਪ[1]' । ਇਹ ਸੰਸੈ ਬੂਝਨਿ ਕਰਹੁਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਾਥ ਅਨੂਪ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੀ ਖਾਲਸੇ ਜਬੈ[2] ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਬੋਲਤੇ ਸ਼ੁਭ ਤਬੈ । 'ਵਿਧਿ-ਮੁਖ ਸਿਖ ਜਨਾਇਏ ਹੇਤ । ਕਹਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਬਿਸ਼ੈ ਸੰਕੇਤ[3] ॥੨॥ [4]ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਰਿ ਨਿਖਿਧ ਪਛਾਨ। ਤੌ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੇ ਬਿਸ਼ਯ ਨ ਜਾਨ[4] । ਜਿਮ ਨਹਿਂ ਬਿਸ਼ੈ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਨ:-ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਕਹੀਐ ਤੌਨ[5] ॥ ੩ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਛ ਨਹਿਂ ਸੋਇ । ਪ੍ਰਤੱਛ ਪ੍ਰਮਾਨ ਅਬਿਸ਼ਯੋ ਹੋਇ[6] । ਚਿੰਨ੍ਹ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਕੋਇ ਨ ਅਹੈ। ਜਥਾ ਧੂਮ ਤੇ ਪਾਵਕ ਲਹੈਂ ॥੪॥ ਨਹਿਂ ਅਨੁਮਾਨ ਬਿਸ਼ੈ[7] ਇਮ ਜਾਨਿ। ਅੱਦ੍ਵੈ ਏਕ ਆਤਮਾ ਮਾਨਿ । ਚੇਤਨ ਸਮ ਚੇਤਨ ਨਹਿਂ ਕੋਇ[8] । ਬਿਸ਼ੈ 'ਉਪਮਾਨ' ਨ ਯਾਂਤੇ ਹੋਇ[9] ॥ ੫ ॥ ਕਾਰਣ ਕਾਰਜ ਭੇਦ ਨ ਅਹੈਂ[10] । 'ਅਰਥਾਪੱਤਿ' ਬਿਸ਼ੈ ਨਹਿਂ ਲਹੈ[11] । ਮਨ ਬਾਨੀ ਕੋ ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਜੋਇ[12] । ਸ਼ਬਦ 'ਅਈਤੇਜਕ' ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਹੋਇ[13] ॥੬॥ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਹਿਂ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਛਿੰਨ[14] । ਏਕ ਆਤਮਾ ਅਨੰਦ* ਅਭਿੰਨ । ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਐਸੋ ਕਿਤ ਲਹੋ। ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਜਿਹ, ਕਹੋ[15] ॥੭॥ ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਪਿਖੀਏ। ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਛੇਦ ਨ ਯਾਂਤੇ ਲਖੀਏ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਅਰੁ ਬ੍ਰਤਮਾਨ । ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਏਕ ਸਮਾਨ ॥ ੮ ॥ ਵਾਧ ਨ ਘਾਟ, ਜਨਮ ਨਹਿ ਨਾਸ਼ । ਇਕਰਸ ਸਦਾ ਰਹਹੈ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਯਾਂਤੇ ਕਾਲ ਪ੍ਰਛੇਦ ਨ ਕੋਇ[16] । ਅੱਚ੍ਵੈ, ਅਚਲ ਕੂਟ ਸਮ[17] ਸੋਇ ॥ ੯ ॥

[1](ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਸਰੂਪ ਨੂੰ (ਤੁਸਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੇ) ਅਵਿਸ਼ਯ ਕਿਹਾ ਹੈ (ਤੇ ਹੁਣ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਉਹ) ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਹੋ ਗਿਆ । [2](ਖਾਲਸੇ ਨੇ) ਪੁੱਛਿਆ । [3]ਵਿਧੀ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਜਨਾਵਣ ਵਾਸਤੇ (ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦਾ) ਸੰਕੇਤ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ (ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਵਿਸ਼ਯ ਕਿਹਾ ਹੈ । [4]ਨਿਖੇਧੀ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਨੇਤੀ ਨੇਤੀ ਕਰਕੇ ਜੇ ਪਛਾਣ ਕਰਾਈਏ ਤਾਂ (ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਨਾ ਜਾਣੋ । [5]ਤਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ । [6]ਇਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੱਛ ਪ੍ਰਮਾਨ ਦਾ ਅਵਿਸ਼ਯ ਹੋ ਗਿਆ । [7]'ਅਨੁਮਾਨ' (ਪ੍ਰਮਾਣ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ । [8]ਉਸ ਚੇਤਨ ਦੇ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । [9]ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਉਪਮਾਨ' ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । [10]ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਕਾਰਣ ਕਾਰਜ (ਆਦਿ) ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹਨ । [11]ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਅਰਥਾ ਪਤਿ' ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । [12]ਜਾਣ ਲਓ (ਬ੍ਰਹਮ) ਮਨ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ। [13]ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਐਤਿਹਯ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਉਹ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। [14]ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਛੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । [15]ਐਸਾ ਦੇਸ਼ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਕਿ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇ।(ਅ) ਕਹੋ=ਦੱਸੋ। [16]ਤਾਂਤੇ ਕਾਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਛੇਦਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । [17]ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ ਅਡੋਲ ।*ਪਾ:-ਆਤਮਾ ਨੰਦ ।

ਸਰਬ ਆਤਮਾ ਸਭਿ ਮਹਿ ਬਾਸਾ । ਸਰਬਾਧਾਰ ਸਮਸਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ । ਯਾਂਤੇ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਛੇਦ ਨ ਕੋਈ[1] । ਤੀਨਹੁੰ ਤੇ ਪਰਛਿੰਨ ਨ ਹੋਈ[2] ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਸ਼੍ਰੈ ਵਿਖੈ ਅੱਗਯਾਨ ਕੋ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਏਕ[3]।ਸੁਨੀਅਹਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕੇ, ਕੀਜੈ ਬਹੁਰ ਬਿਬੇਕ ॥ ੧੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਿਮ ਕੋਸ਼ਟ ਕੇ ਬੀਚ[4] ਅੰਧੇਰਾ। ਛਾਦਨ ਕੀਨਸ ਪਰੈ ਨ ਹੇਰਾ[5]। [6]ਕੋਸ਼ਠ ਕਰਨੋ ਵਿਖੈ ਤਮ ਹੋਇ।ਦਿਖਿਬੇ ਮਹਿ ਨਹਿ ਆਵਤਿ ਸੋਇ[6] ॥੧੨॥ ਅਰੁ ਕੋਸ਼ਟ ਹੀ ਆਸ਼੍ਰੈ ਤਮ ਕੋ[7]।ਇਮ ਹੀ ਜਾਨੋ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ।ਤਿਸ ਤੇ ਹੀ ਉਪਜਨੋ ਅੱਗਯਾਨ। ਯਾਂਤੇ ਅਹੈ ਆਸਰੋ ਜਾਨ[8] ॥੧੩॥ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਲਖਨ ਦੇਤਿ ਨਹਿ ਸੋਇ[9]। ਯਾਂਤੇ ਬਿਸ਼ੈ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੋਇ। ਦ੍ਵੈ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਤਿ ਅੱਗਯਾਨ। ਇਕ ਆਵਰਨ, ਵਿਖੇਪੈ ਆਨ[10] ॥ ੧੪ ॥ [ਆਵਰਨ ਸ਼ਕਤੀ:-][11] ਬ੍ਰਹਮ ਕਰਨੋ ਆਛਾਦਨ ਜਾਂਹਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹਿ[11]।ਇਹ ਆਵਰਨ ਸ਼ਕਤਿ ਦ੍ਰਿੜ ਅਹੈ। ਜਿਸ ਕੇ ਭੁਏ ਜੀਵ ਜਗ ਬਹੈ[12]॥੧੫ ॥ [ਵਿਖੇਪ ਸ਼ਕਤੀ:-][13]ਪੁਨ ਨਾਨੱਤ੍ਵ ਦਿਖਾਵਨ ਕਰੈ। ਗਜ, ਬਾਜੀ, ਬਨ, ਗਨ ਤਰੁ ਹਰੇ[13]।ਸ਼ਕਤਿ ਵਿਖੇਪ ਇਹੀ ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ। ਏਕ ਰੂਪ ਕਿਮ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹਿ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰਵਣ, ਮਨਨ, ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਜਬਿ ਹੋਇਓ ਸੱਖ੍ਯਾਤ ਉਦਾਰਾ। ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ ਛੋਰਿ। ਥਿਰੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਚਲਿ ਤੁਰੀਆ ਓਰਿ[14] ॥੧੭॥ ਅਨੰਦਾਤਮ ਮਹਿ ਥਿਰਤਾ ਭਈ।ਜਿਤਕਿਤ ਏਕ ਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਗਈ।ਦੋਨਹੁ ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਿਤ ਅੱਗਯਾਨ[15]। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਤੇ ਕੀਯਸਿ ਹਾਨ ॥੧੮॥ਜੀਵ ਈਸ਼ ਨਦਿ ਵਾਹਾ ਰੂਪ। ਪਰੇ ਬੀਚ ਤੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਅਨੂਪ।

---

[1]ਤਾਂਤੇ ਵਸਤੂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਛੇਦਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [2]ਭਾਵ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਦੇ ਛੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। [ਸੰ:, ਪ੍ਰਛਿੰਨ=ਵੱਖਰਿਆ ਹੋਯਾ]। [3]ਅਦ੍ਵੈਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਅੱਗਯਾਨ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਅਰ ਵਿਸ਼ਯ ਹੈ। [4]ਕੋਠੇ ਵਿਚ। [5]ਕੋਠੇ ਨੂੰ ਤਮ ਨੇ ਛਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਠਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ। [6]ਕੋਠੇ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਨੇ ਵਿਸ਼ਯ ਕੀਤਾ ਹੈ(ਭਾਵ ਕੋਠੇ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਘੇਰੇ ਹੋਇਆਂ)ਕੋਠਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। [7]ਤੇ ਕੋਠਾ ਹੀ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ। [8]ਭਾਵ ਅੱਗਯਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। [9]ਉਹੀ (ਅੱਗਯਾਨ) ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਖਣ ਦੇਂਦਾ। [10]ਦੂਜੀ ਵਿਖੇਪ ਹੈ। [11]ਜਿਸ (ਸ਼ਕਤੀ) ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਆਛਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕੀਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ। [12]ਜਿਸ ਆਵਰਨ ਦੇ ਹੋਇਆਂ ਜੀਵ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [13](ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ) ਬਹੁਤਾਯਤ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੈਸੇ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਬਨ, ਸਾਵੇ ਬ੍ਰਿਛ, (ਆਦਿ)। [14]ਤੁਰੀਆ ਵੱਲ ਚੱਲਕੇ ਇਸਥਿਤ ਹੋਈ। [15]ਅਗਯਾਨ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਮੇਤ।

ਜਹਿਤੀ ਤੇ ਨ ਏਕਤਾ ਬਨੈ[1]। ਗੰਗ ਘੋਖ ਇਕ ਤਜਿਬੋ ਭਨੈ[2] ॥ ੧੯ ।[3]
ਜੀਵ ਈਸ਼ ਦੌਨਹੁੰ ਪਰਹਰੇ। ਤਬਿ ਇਕਤਾ ਕਹੁ ਕਿਸ ਕੀ ਕਰੇ[4]। ਤਥਾ
ਅਜਹਿਤੀ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨ ਮੈਂ[4]। ਇਹ ਭੀ ਬਨਹਿ ਨ, ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ॥
੨੦॥ [5]ਜੀਵ ਈਸ਼ ਦੌਨਹੁੰ ਕੌ ਰਾਖੈ। ਔਰ ਗ੍ਰਹਨ ਕਿਹ ਕਰਨ ਭਿਲਾਖੈ[5]।
ਅਰਥ ਨ ਸਿੱਧ ਦੁਹਨਿ ਤੇ[6]ਹੋਵਾ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰਨਿ ਤ੍ਰਿਤੀ ਪਖ ਜੋਵਾ ॥
੨੧॥ਲਛਨਾਂ ਦੌਨ ਮਿਲਾਇ ਬਿਚਾਰਾ[7]।'ਭਾਗ ਤਜਾਗ' ਤਿਹ ਨਾਮ ਉਚਾ-
ਰਾ*।ਇਕਤਾ ਕਰਨ ਅਰਥ ਭਾ ਸਿੱਧ[8]। ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁੰ ਕਹੌ ਜਿਮ ਬ੍ਰਿੱਧ[9]
॥੨੨॥ [10]ਜੀਵ ਵਾਚਜ ਕਰਿ ਹੈ ਅਲਪੱਗਜ। ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਾਚਜ ਅਹੈ ਸਰ-

---

[1]ਜਹਿਤੀ (ਲੱਖਣਾ) ਏਕਤਾ ਦਵਾਰਾ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। [2](ਜਿਵੇਂ ਜਦ) ਕਹੀਏ ਕਿ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਘਰ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਛਡਣਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਜਦ ਕਿਸੇ ਕਿਹਾ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਘਰ ਹੈ ਤਾਂ ਗੰਗਾ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਉਸ ਵਿਚ ਘਰ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਤੇ ਸਮਝਾਂਗੇ ਕਿ ਘਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗੰਗਾ' ਪਦ ਛਡਕੇ 'ਕਿਨਾਰਾ ਪਦ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਾਂਗੇ, ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਜਹਿਤੀ ਲੱਛਣਾ ਹੈ। [3]ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਜਦ ਕਹੀਏ ਕਿ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੋ ਹਨ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਪਦ ਛਡ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਇਕੋ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਸ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕਿਸ ਨਾਲ ਕਰਾਂਗੇ? [4]ਤਿਵੇਂ ਹੀ 'ਅਜਹਿਤੀ ਲੱਛਣਾ' ਹੈ ਕੁਛ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨ ਵਿਚ (ਅਰਥਾਤ ਜਿੱਥੇ ਕੁਛ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੀ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ)। [5]ਜੀਵ ਈਸ਼ਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਕੇ ਹੋਰ ਕੁਛ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਾਲ ਦੌੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ 'ਘੋੜਾ' ਪਦ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਲ ਰੰਗ ਤਾਂ ਦੌੜਦਾ ਨਹੀਂ, ਲਾਲ ਘੋੜਾ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅਜਹਿਤੀ ਲੱਛਣਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਾਚਜ ਅਰਥ ਨਾਲ ਕੁਛ ਅਧਿਕ ਰਲਾਉਣਾ ਪਵੇ।] [6]ਭਾਵ ਜਹਿਤੀ ਤੇ ਅਜਹਿਤੀ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਨਾ ਹੋਇਆ। [7](ਹੁਣ) ਦੋਵੇਂ ਲੱਛਣਾ ਮਿਲਾਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ [8](ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ,ਏਕਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ। [9]ਬ੍ਰਿਧਾਂਨੇ। [10]('ਤੱਤ ਤ੍ਵਮ ਅਸਿ' ਮਹਾਵਾਕ ਵਿਚ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਏਕਤਾ 'ਭਾਗ ਤਜਾਗ'ਲੱਛਣਾਂ ਦੁਆਰੇ ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਹਨ)। [ਸੂਚਨਾ—ਜੋ ਪਦ ਕਹੀਏ ਉਸਨੂੰ ਵਾਚਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।ਜਿਸਨੂੰ ਪਦ ਵਰਣਨ ਕਰੇ ਯਾ ਜੋ ਉਸ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਅਰਥ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਵਾਚਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ 'ਤ੍ਵੰ' ਪਦ ਵਾਚਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ 'ਜੀਵ' ਵਾਚਜ ਹੈ]। (ਤ੍ਵੰ ਪਦ) ਕਰਕੇ ਵਾਚਜ ਜੀਵ ਅਲਪੱਗ ਹੈ। ਯਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ 'ਤ੍ਵੰ' ਪਦ ਦਾ ਵਾਚਜ ਅਰਥ ਹੈ'ਜੀਵ'ਜੋ ਅਲਪੱਗ ਹੈ। (ਤਤ ਪਦ ਦਾ) ਵਾਚਜ 'ਈਸ਼੍ਵਰ' ਹੈ, ਉਹ ਸਰਬੱਗਜ ਹੈ। ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ 'ਤੱਤ' ਪਦ ਦਾ ਵਾਚਜਅਰਥ 'ਈਸ਼੍ਵਰ' ਹੈ ਜੋ ਸਰਬੱਗਜ ਹੈ।(ਜੀਵ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਛੇਉਰਮੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਦੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਯਥਾ:—)ਜਨਮ ਮਰਨ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀਆਂ, ਭੁਖ ਤ੍ਰੇਹ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀਆਂ, ਤੇ ਹਰਖ ਸੋਗ ਮਨ ਦੀਆਂ ਉਰਮੀਆਂ ਹਨ। ਜੀਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਆਂ ਸੰਜੁਗਤ ਹੈ। *ਭਾਗਜ ਤਜਾਗ ਨੂੰ ਜਹਤਾਜਹਤਿ ਲੱਛਣਾ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬੱਗਸ।ਜਨਮ ਮਰਣ ਉਰਮੀ ਤਨ ਦੋਇ। ਛੁਧਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਪ੍ਰਾਣਨਿ ਕੀ ਹੋਇ ॥੨੩॥ਹਰਖ ਸੋਗ ਮਨ ਕੀ ਪਹਿਚਾਨ।ਇਨ ਖਟ ਸਹਿਤ ਜੀਵ ਕੋ ਮਾਨ[1]। [2]ਲੱਛਮੀ੧, ਗ੍ਯਾਨ੨, ਵਿਰਾਗ੩, ਉਦਾਰ੪, । ਜਸ੫, ਐਸ਼੍ਵਰਜ੬, ਗੁਣ ਖਸ਼ਟ ਉਚਾਰ ॥੨੪॥ ਜੀਵਨ ਮਹਿਂ ਇਨ ਕੋ ਕਿਤ ਅੰਸ਼। ਈਸ਼ੁਰ ਬਿਖੈ ਖਸ਼ਟ ਸਰਬੰਸ।ਯਾਂਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਉਪਾਵਨਿ, ਪਾਰਨਿ। ਨਾਸ਼ਨ ਕਰਨਿ ਈਸ਼ ਤ੍ਰੈ ਕਾਰਨ[2] ॥੨੫॥[3]ਜੀਵ ਪ੍ਰਤੰਤ੍ਰ ਦੁਖੀ ਗੁਣ ਹੀਨ।ਕਿਮ ਦੋਇਨਿ ਕੀ ਇਕਤਾ ਲੀਨਿ[3]। ਵਾਚ੍ਯ ਵਿਖੈ ਇਕਤਾ ਨਹਿਂ ਜੋਇ। ਲਖਣਾ ਕਰੇ ਲਖ੍ਯ ਮੈਂ ਹੋਇ[4] ॥੨੬॥ ਦੁਖੀ, ਪ੍ਰਤੰਤ੍ਰ , ਅਲਪਤਾ, ਜੀਵ। ਤੀਨੋਂ ਤਜਿ ਪਾਛੈ ਜੋ ਥੀਵ।ਸਰਬਗ੍ਯਤਾ, ਖਟ ਗੁਣ, ਸੁਖ ਈਸ਼।ਤੀਨੋਂ ਤਜਿ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਰਹੀਸ[5] ॥੨੭॥ [6]ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਦੁਹਨਿ ਮਹਿਂ ਰਹਯੋ।ਯਾਂਤੇ ਇਕਤਾ ਦੋ- ਨਹੁੰ ਲਹਯੋ[6]। ਜਥਾ ਅਗਨਿ ਕੇ ਗੁਣ ਹੈ ਤੀਨ।ਦਾਹਕ[7],ਉਸ਼ਨ[8],ਪ੍ਰਕਾ- ਸ਼ਕ[9], ਚੀਨ ॥ ੨੮ ॥ ਤਿਸੀ ਅਗਨਿ ਕੇ ਤੀਨਹੁੰ ਰੂਪ। ਬਨ ਦੌਂ[10]੧,ਦੀ- ਪ[11]੨, ਮਸਾਲ [12]੩ਅਨੂਪ।ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਤੀਨਹੁੰ ਰੂਪ ਮਝਾਰ[13]।ਈਸ਼ਜੀਵਤਿਮ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਚਾਰ[14] ॥ ੨੯ ॥ [15]ਇਕ ਅਕਾਸ਼ ਤ੍ਰੈ ਭੇਦ ਬਨਾਏ। 'ਘਟ੧' 'ਮਟ੨', 'ਮਹਾਂਕਾਸ਼੩' ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਏ[15]।ਛੋਟੋ ਬਡ ਉਪਾਧਿ ਤੇ ਹੋਇ[16]। ਨਾਸ਼ ਉਪਾਧਿ ਏਕ ਹੀ ਸੋਇ[17] ॥ ੩੦ ॥ ਇਮ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਮੈਂ ਏਕ। ਰਹੈ,

[1]ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੧੦ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ।[2](ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਚ ਛੇ ਗੁਣ ਸੰਪੂਰਨ ਹਨ, ਯਥਾ:—) ਲਛਮੀ, ਗ੍ਯਾਨ, ਵਿਰਾਗ, ਉਦਾਰਤਾ, ਜਸ ਤੇ ਐਸ਼੍ਵਰਜ; (ਇਹ) ਛੇ ਗੁਣ ਜੋ ਕਹੀਦੇ ਹਨ ਸੋ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ (ਮਾਤ੍ਰ) ਹੈ, (ਪਰ) ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਚ ਛੀਏ ਸੰਪੂਰਨ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਪਜਾਵਨ, ਪਾਲਨ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ। [3]ਜੀਵ ਪਰਾਧੀਨ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਹੈ, ਗੁਣ ਹੀਨ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਲਈ ਜਾਵੇ ? [4](ਉਤ੍ਰ:—) ਵਾਚ੍ਯ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲੱਛਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲੱਖ੍ਯ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [5]ਭਾਵ, ਜੀਵ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਤੇ ਈਸ਼ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਛਡਕੇ ਜੋ ਬਾਕੀ ਰਹੇ। [6]ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ, ਇਹ ਰੂਪ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਹੋ ਗਈ। [7]ਸਾੜਨਾ। [8]ਗਰਮੀ। [9]ਚਾਨਣਾ। [10]ਬਨ ਅਗਨੀ। [11]ਦੀਵਾ। [12]ਮਿਸਾਲ, (ਲੀਰਾਂ ਦੇ ਗੁੱਥੇ ਪਰ ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਜੋ ਬਾਲੀਦਾ ਹੈ)। [13]ਤਿੰਨਾਂ ਅਗਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਏ ਗੁਣ (ਦਾਹ,ਉਸ਼ਨ,ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਹੈਨ। [14]ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ (ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਏ ਸਾਂਝੇ ਗੁਣ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪਤਾ ਦੀ ਏਕਤਾ) ਵਿਚਾਰ ਲੋ। [15]ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਭੇਦ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਘੜੇ ਵਿਚ ਦਾ, ਮਠ ਵਿਚ ਦਾ ਤੇ ਮਹਾਂ ਅਕਾਸ਼। [16]ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਛੋਟਾ ਵਡਾ ਪਨ (ਭਾਵ ਘੜੇ ਦਾ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਮੱਠ ਦਾ ਅਕਾਸ਼ ਆਦਿ) (ਘੜੇ ਤੇ ਮਠ ਦੀ) ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। [17]ਜਦ ਉਪਾਧੀਆਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨ ਭਾਵਾਭਾਵ ਬਿਬੇਕ[1] । 'ਤਤ੍ਵੰਮਸੀ' 'ਅਹਿਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ'[2] । ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਨ ਉਥਤੈ ਭਰਮ[3] ॥ ੩੧ ॥ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਠੀ ਤੇ ਗ੍ਯਾਨ[4] । ਪਾਇ ਮਮੋਖੁ ਬੰਧਨ ਹਾਨ।ਜੋ ਕਾਚੇ ਗੁਰ ਤੇ ਲਹਿ ਕੋਇ।ਕਿਧੌਂ ਗ੍ਰੰਥ ਪਠਿ ਆਪੇ ਹੋਇ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹੀ। ਅਹਿਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਬੋਲੇ ਸਹੀ[5] । ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੀ ਬਨੈ ਨ ਰੀਸ। ਹੁਇ ਕੂੜਨਿ ਕੀ ਕੂਰੀ ਠੀਸ* ॥ ੩੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ ਮਨਿ ਆਪਣੈ ਸੁਚੇਤ ॥

ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੂਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਞੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ॥ ਖੇਤੈ ਅੰਦਰਿ ਛੁਟਿਆ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਉ ਨਾਹ ॥ ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਬਪੁੜੇ ਭੀ ਤਨ ਵਿਚਿ ਸੁਆਹ ॥

ਚੌਪਈ॥ †ਪਢੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨ ਬੈਠੇ ਗ੍ਯਾਨੀ। ਨਾਨਾ ਜੁਗਤਿਨਿ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨੀ । 'ਅਹਿਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ' ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਇ। ਤਨਹੰਤਾ ਨਹਿਂ ਛੂਟੀ

---

[1]ਇਕ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵ ਅਭਾਵ (ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ) ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। [2]ਤਤ੍ਵੰਮਸੀ (ਸਮਝਕੇ ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਭਾਵ ਤ੍ਯਾਗ ਲੱਖਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮ ਦੀ ਏਕਤਾ ਜਾਣਕੇ) ਅਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ (ਸਫੁਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। [3]ਉਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ। [4]ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸਠੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ ਤੋਂ) ਗ੍ਯਾਨ ਪਾਕੇ। [5]ਭਾਵ ਬੋਲਦਾ ਤਾਂ ਹੈ।

*'ਇਕ ਦੂ ਜੀਭੌ ਲਖ ਹੋਹਿ' ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

†ਗੁਰਮਤਾਵਲੰਬੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਵਾਚਕ ਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਨੇ—ਆਪ ਮਾਯਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਰਹਿਕੇ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਚ—ਵਾਕਜ ਰਚਨਾ ਸੁਣਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸੇਵਾ, ਬਾਣੀ, ਨਾਮ, ਆਦਿਕ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦੇ ਅਸਲੀ ਤੇ ਰਸਦਾਤਾ ਸਾਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਉੱਖਰ ਧਰਤੀ ਵਾਂਕੂ ਉਜਾੜ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਅੰਕ ੩੩ ਵਿਚ 'ਇਕ ਦੂ ਜੀਭੌ ਲਖ ਹੋਹਿ' ਵਾਲੀ ਪੌੜੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪੇ ਬਿਨ ਇਕ ਈਸ਼੍ਵਤਾ ਹੋਣੀ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਰੀਸ ਆਉਣ ਵਤ (=ਅਸੰਭਵ) ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮਰਹਲਾ ਹੈ, ਨਾਮੀ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਗ੍ਯਾਨ ਆਦਿਕ ਕੇਵਲ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਹੈ:—

ਵੇਦੁ ਪੜਹਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥ ਵਾਦੁ ਵਖਾਣਹਿ ਮੋਹੇ ਮਾਇਆ। [ਮਾਝ ਮਃ ੩
ਪੁਨਾ:ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਰਤੀ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਇਸੁ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਾਇਦਾ ॥ [ਮਾਰੂ ਸੋ: ਮ: ੩

ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਕਦਮ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਹੈ ਤੇ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਬੀ ਨਾਮ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਤੇ ਅਹਿਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬੀ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੦।

ਬਲਾਇ॥੩੪॥ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਸਾਰ[1] ਨ ਪੱਧਤਿ ਕੈਸੇ।ਭਸਮ ਬੂਆੜ ਤਿਲਨਿ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ। ਕਿਧੌਂ ਗਯਾਨ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾਚੀ ਰਹੀ। ਖਿਰਤਾ ਭਲੇ ਨ ਮਨ ਨੇ ਲਹੀ॥੩੫॥ਕਰਮਨਿ ਮਹਿਂ ਨਿਸੰਗ ਹੁਇ ਬਰਤਾ। ਬਹੈ ਸੁ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਸਰਿਤਾ। **ਸੁਨਹੁ ਖ਼ਾਲਸਾ! ਸਤਿਗੁਰ ਮਤ ਕੋ।** ਜਿਸ ਤੇ ਜੀਵ ਪਾਇ ਸਦਗਤਿ ਕੋ ॥ ੩੬ ॥ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੋ ਸਾਰ ਨਿਕਾਰਾ*। ਹਿਤ ਸਿੱਖਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। ਸਕਲ ਮਤਨਿ ਸੌਂ ਮਿਲਯੋ ਪਛਾਨੋ[2]। ਅਰ ਸਭਿ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਪਹਿਚਾਨੋ ॥ ੩੭ ॥ †ਜਾਤ ਸ੍ਰਿੰਖਲਾ ਅਰ ਜਗ ਲਾਜਾ[3]। ਇਨ ਤੇ ਦੁਖਿ ਕੈ ਦਾਰਿਦ ਸਾਜਾ।ਨਿਕਸਨਿ ਚਹਯੋ ਲੇਨਿ ਸੁਖ ਹੇਤ।ਤਜਿ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਬਨਯੋਂ ਸੁਚੇਤ ॥੩੮॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸਦਨ ਕੀ ਕਾਰ ਹੋਤਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਕਰਤਿ ਹਾਰ ਜਾਤਿ ਦੁਖੀ ਮਨ ਮੈਂ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁ ਪੰਥ ਕੀ ਬਡਾਈ ਆਯੋ ਖਾਲਸੇ ਮੈਂ, ਜੀਵਕਾ ਕੀ ਚਾਹ ਬਸਿ ਰਹੀ[4] ਰੈਨ ਦਿਨ ਮੈਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਾਨ ਕੀਨ ਗੁਰਬਾਨੀ ਰਿਦੇ ਭੀਨ, ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਲੀਨ, ਭਯੋ ਬੀਰ ਧੀਰ ਰਨ ਮੈਂ। ਇਸ ਲੋਕ ਬਿਖੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿਨਿ ਕੋ ਸਾਦਰ ਸੋ ਜਾਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਰਗਨਿ ਮੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਸਹੁ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ।ਬਿਬਧ ਬਿਧਿਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ਤਰੇ।ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਸੇਵਾ। ਕਰੇ ਰਿਝਾਵਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥੪੦॥ ਕੈ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਇ। ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਯਾਂਤੇ ਭੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਕਰੇ। ਜਗ ਸੰਕਟ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੁ ਤਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਕਿਧੌਂ ਰਹੇ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਖੜਗ, ਤੁਪਕ, ਕੈ‡ ਧਰਿ ਧਨੁ ਤੀਰ। ਲਰਹਿ ਜੰਧ ਮਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਹਤੇ। ਗੁਰਨਿ ਰਿਝਾਵੈ ਲੈ ਕਰਿ ਵਤੇ ॥ ੪੨॥ ਕਿਧੌਂ ਜੰਗ ਮਹਿਂ ਤਜਿ ਕੈ ਪ੍ਰਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਬਹੁ ਬਲਿ ਠਾਨਿ[5]।ਕਿਧੌਂ ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਹੇਤ। ਲਰਹਿ ਮਰਹਿ ਮਾਰਹਿ ਰਣਖੇਤ ॥ ੪੩ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਗੁਰ

---

[1]ਤਤ੍ਵ ਗਿਆਨ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਤ। [3]ਜ਼ਾਤ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਲਾਜ ਰੂਪੀ ਸੰਗਲ। [4](ਜਿਸਦੇ ਕਦੇ) ਵਸਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। [5]ਬਲ ਕਰਕੇ (ਦਿਖਾਵੇ)। *ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੧੧ ਤੇ ਅੰਕ ੫੦ ਤੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੩੫ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ। †ਪਿਛਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮੁੱਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮਤ ਦਿਖਾਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੂਚਨ ਕੀਤੀ ਨੇ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ (ਲੌਕਿਕ ਤੇ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਦੋਵੇਂ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼ਾਂ ਦੀ) ਪ੍ਰੌਢਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਿਖਾਲਣਗੇ ਕਿ ਜੋ ਜੀਵ ਦੁਖਾਂ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਬੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਉਪਜੀਵਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਨ ਸੋ ਭੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਪਾਕੇ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ‡ਪਾ:—ਕੇ।

ਸਦਗਤਿ[1] ਦੈਹੈਂ। ਜਨਮ ਮਰਣ ਸੰਕਟ ਨਹਿਂ ਪੈਹੈ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਾਰਨ ਗਨ,ਜਾਨ।ਜਿਸ ਤੇ ਬੰਧਨ ਜਗ ਕੇ ਹਾਨ ॥੪੪॥ ਗ੍ਯਾਨ ਦੇਨਿ ਕੀ ਗਤਿ[2] ਹੈ ਜਥਾ।ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਥਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਬਰਨੌਂ ਭਲੀਪ੍ਰਕਾਰ। ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ! ਸਭਿ ਨਿਰਧਾਰ[3] ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਗਿਆਨ ਨਿਰਨੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯॥

੫੦. [ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨਿਰਣੈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ [ਇਸ਼ਨਾਨ:–] 'ਸਵਾ ਜਾਮ, ਕੈ ਜਾਮ ਨਿਸ ਖਟ ਘਟਿਕਾ ਕੈ ਚਾਰ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੈ ਸਿੱਖ ਤਨੁ ਸਰਿਤਾ ਸਰੁ ਬਰ ਬਾਰ[4] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ [ਨਾਮ:–] ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਲਾਗੈ। ਪਾਛਲ ਰਾਤਿ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਗੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਠਿ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰੈ। ਗੁਨ ਸੰਗ੍ਰਹ, ਅਵਗੁਨ ਗਨ ਟਾਰੈ[5] ॥੨॥ ਦਿਨਸ ਚਢੇ ਕਾਰਜ ਜੋ ਕਰੈ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਮੁਖਿ ਤੇ ਉਰ ਧਰੈ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿ ਨਹਿਂ ਕਬਹੂੰ ਬਿਸਾਰੈ। ਜਿਉਂ ਲੋਭੀ ਧਨ ਮਹਿਂ ਮਨ ਧਾਰੈ*॥੩॥ਲਿਵ ਲਗ ਜਾਇ ਪਕੇ ਅਭਿਆਸਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਨ ਹੰਤਾ ਨਾਸਾ। ਸ਼੍ਰਵਣ ਗ੍ਯਾਨ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਲਗ ਜਾਇ। ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮ ਜਿਸ ਭਾਇ[6]। ॥ ੪ ॥ ਕਰ ਨਿਰਨੈ ਮਨ ਦੇ ਕਰਿ ਸੁਨੇ। ਤਜਹਿ ਨ ਤਬਿ ਸਿਮਰਨ ਨਿਤ ਭਨੇ। ਮਨਨ ਕਰਹਿ ਪੁਨ ਜੁਗਤਿ ਅਨੇਕ। ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਕੋਰ ਬਿਬੇਕ ॥੫॥ ਤਬਿ ਭੀ ਨਿਤ ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਨਾਮ। ਨਹਿਂ ਤ੍ਯਾਗਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸੁਖ ਧਾਮ। ਪੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਢੀ ਨਿਧ੍ਯਾਸਨ ਜਾਇ। ਅਨੰਦ ਆਤਮਾ ਬਿਖੈ ਟਿਕਾਇ ॥ ੬ ॥ ਸਜਾਤੀ ਪ੍ਰਤੈ ਬਿਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹ[7]। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਕੋ

---

[1]ਸ਼ੁਭ ਗਤੀ। [2]ਰੀਤੀ। [3]ਪਿੱਛੇ ਗੁਰਮਤ ਦੱਸਦੇ ਆਏ ਹਨ ਹੁਣ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰੌਢਤਾ ਵਿਚ ਮੁੜ ਲਿਖਣ ਲਗੇ ਹਨ:–[4]ਨਦੀ ਯਾ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਸੁੱਛ ਜਲ ਵਿਚ। [5]ਸਾਰੇ ਅਵਗੁਣ ਤ੍ਯਾਗੇ। [6]ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਨਿਰਣੈ ਹੋਵੇ)। [7]ਸਜਾਤੀ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ (ਬ੍ਰਹਮ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ॥ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋ ਗੁਰ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਜਿਸਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ [ਵਾ: ਗਉ: ਮ: ੪

ਮਾਂਹਿ। ਤਬਿ ਭੀ ਨਾਂਹਿਨ ਨਾਮ ਬਿਸਾਰਹੁ। ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਕੈ ਮੁਖਹੁੰ ਉਚਾਰਹੁ ॥ ੭ ॥ ਪੁਨ ਸੱਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਇਕ ਹੁਇ ਆਪੇ ਮਿਟ ਜਾਇ[1]। ਜਬ ਲਗ ਆਪਾ ਜਾਨਹਿ ਨ੍ਯਾਰਾ। ਨਹਿਂ ਅਭੇਦਤਾ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਤਬਿ ਲੌ ਸੱਤਿਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵੈ[2]। ਨਾਨਾ ਬਿਘਨ ਹੋਨਿ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਸ਼੍ਰਵਨ ਮਨਨ ਨਿੱਧ੍ਯਾਸ। ਇਹ ਫੁਲਵਾੜੀ ਰਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੯॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਕਾਰੋ। ਇਹ ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿਨਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੌ ਹਰਿ ਬਲਿ ਭਾਰੀ।ਇਨਹੁ ਬਿਨਾਸ਼ੈਬਿਨਾ ਅਵਾਰੀ[3] ॥੧੦॥ ਨਿੱਧ੍ਯਾਸਨ ਲਗ ਰਹੈ ਸਹਾਇ। ਰਥੀ, ਮਹਾਰਥਿ ਹੈ ਜਿਸ ਭਾਇ[4]। ਹੈ ਅਤਿਰਥੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੱਖ੍ਯਾਤ[5]। ਸਗਰੇ ਬਿਘਨ ਕਰਤਿ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤਿ ॥੧੧॥ ਚਾਹ ਸਹਾਯਕ ਕੀ ਨਹਿਂ ਧਰੈ। ਜੁਤਿ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਬਿਕਾਰਨ ਹਰੈ। ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਹੁ[6] ਤਬਿ ਲੌਂ। ਸੁਰਤਿ ਨ ਮਿਲਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਲੌਂ* ॥ ੧੨ ॥ ਜਿਮ ਨਦ ਵਾਹ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਹਿਂ ਮਿਲੇ। ਏਕ ਰੂਪ ਨਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਭਲੇ। ਤਬਿ ਲੌ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੌ ਸਿਮਰਨ*। ਰਹਹੁ ਸਲਾਹਤਿ

[1]ਆਪਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯਤਨ ਨਾਲ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਵਸਥਾਂ ਵਿਚ ਸੱਤਿਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੋਂ ਤਾਂ ਅਛਲ ਨਾਮ ਚੱਲਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਵਾਕ ਹੈ:—"ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਅਛਲੁ ਭਗਤਹ ਭਵ ਤਾਰਣੁ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਕਉ ਫੁਰਿਆ" ॥ [3]ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ, ਯਥਾ—"ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦ ਮਤਸਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਨਸਿ ਜਾਹਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਉਚਾਰੀ" ॥ [4]ਰਥੀ ਤੇ ਮਹਾਂਰਥੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। [5]ਸਾਖ੍ਯਾਤ ਗ੍ਯਾਨ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਅਤਿਰਥੀ ਵਾਂਙੂ ਹੈ। [6]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲਾਹੇ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਤ੍ਯਾਗ ਦਾ ਭੁਲੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਪਿੱਛੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ, ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਅਧ੍ਯਾ: ੧ ਅੰਕ ੫੪ ਵਿਚ ਵਚਨ ਕੀਤਾ ਨੇ ਕਿ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਰੀਰ ਸਭ ਨਾਮ ਨੇ ਸਾਜੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਅੰਕ ੫੫ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਹੈ ਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਪੱਖ ਵਿਚ 'ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਰੂੜ ਬ੍ਰਹਮ' ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਨਾਵੈ ਅੰਦਰਿ ਹਉ ਵਸਾ ਨਾਉ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ" ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਵਾਕ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਹ ਹਨ:— 'ਜਿਉ ਮਾਤਾ ਬਾਲਿ ਲਪਟਾਵੈ ॥ ਤਿਉ ਗਿਆਨੀ ਨਾਮੁ ਕਮਾਵੈ" ॥ ਪੁਨਾ:—"ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ" ॥ ਸੋ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਵੀ ਨਾਮ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਯਥਾ:—"ਗਿਆਨੀਆ ਕਾ ਧਨੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਹਜਿ ਕਰਹਿ ਵਾਪਾਰੁ ॥" ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਇਂਵ ਹੀ ਸਫਲ ਗ੍ਯਾਨੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨੀ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ।

ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ॥੧੩॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮਤਿ ਪਹਿਚਾਨ। ਸੂਖਮ ਮਤਿ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨਿ। ਏਕ ਰੂਪ ਹੋਵਨ ਲਗ ਨੀਕੇ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮ-ਰਹਿ ਵਿਚ ਜੀਕੇ ॥੧੪॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਤ੍ਯਾਗੈ। ਸਾਖਿਯਾਤ ਲਗ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗੈ। ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹ ਮਝਾਰ। ਇਹ ਆਸ਼ੈ ਗੁਰ ਕੀਨ ਉਚਾਰ ॥ ੧੫ ॥ ਸਾਖਿਆਤ ਪਰ ਤੁਕ ਜਹਿਂ ਬਨੀ। ਤਹਾਂ ਭਗਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭਨੀ। 'ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ। ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ*' ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼੍ਰਵਨ ਮਨਨ ਨਿੱਧ੍ਯਾਸਨ ਪਾਛੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਭ੍ਯਾਨਾ ਪੁਨ ਮਾਨਹਿ ਆਛੇ। ਸਾਖਿਯਾਤ ਕੀ ਤੁਕ ਕੇ ਨੇਰੇ। ਚਾਰ ਹੀ ਥਾਨ ਕਹੀ ਚਹੁੰ ਬੇਰੇ ॥੧੭॥ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂਵਾਕ ਜਿਮ ਚਾਰ। ਤਿਮ ਜਪੁਜੀ ਮਹਿਂ ਚਾਰ ਉਚਾਰ। ਮਿਲੱਯੋ ਭਗਤਿ ਸੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਬਖਾਨਾ[1]। ਕਲ ਮਹਿਂ ਕੇਵਲ[2] ਨਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨਾ ॥੧੮॥ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਤੇ ਕੋਈ ਨਰ ਪਾਵੈ। ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਗਰ ਬਹੁ ਜਾਵੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਰੁਖੋ[3] ਗ੍ਯਾਨ ਨ ਭਨਯੋ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਹ੍ਯੋ ਭਗਤਿ ਕੇ ਸਨਯੋ ॥੧੯॥ ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਵਹਿਰ ਨ ਗਾਵੈ। ਇਹ ਬ੍ਰਿਤਿ

---

[1]ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਗ੍ਯਾਨ। [2]ਕੇਵਲ (ਗ੍ਯਾਨ)। [3]ਸੱਕਾ।

*ਇਹ ਅਪਨੇ ਚਾਇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਦੇ ਨਿਬਾਹ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਜਪੁਜੀ ਵਿਚੋਂ ਵੇਦਾਂਤ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਭਾਵਾਰਥ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਤੁੱਧ' ਪਦ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਵਿਚ 'ਤੂੰ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਦੁਇ ਪਦ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਵਾਚਕ ਹਨ, ਜੀਵ ਪਦ ਦਾ ਵਾਚਕ ਪਦ ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਸਰੀਰ ਕਲਾ ਨਾਲੋਂ ਮੂਲੋਂ ਤੁਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਮੂਜਬ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਤਯਾ ਦੋਨੋਂ ਬੀ ਅਲੱਗ ਹੋਕੇ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਭੂਮਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਬੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਵਧੀਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ੭ ਦਿਨ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰੰਤੂ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਅਲੌਕਿਕ ਰਸ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਵਾਲੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਨੂੰ ਜੋ ਆਪ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਤੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਉਪਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ) ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸਰੀਰ ਰੱਖ੍ਯਾ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਖੇਪਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਪੈਂਦੇ, ਸਿਥਲਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੁਖਦਾਈ ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਹੈ:-

'ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਆਧਾਰੁ'।

ਹਿਯਰੇ ਬਿਖੈ ਟਿਕਾਵੈ। ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਭੁ* ਹੈ ਦਾਸ ਉਚਾਰਹੁ। ਸੰਤਨ ਬਿਖੈ ਭਾਉ ਕੋ ਧਾਰਹੁ† ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਿਤ ਕੋ ਧਰਹੁ। ਤਨੌ ਤਨੌ ਛਿਮਾ ਅਜਰ ਕੋ ਜਰਹੁ। ‡ਉਰ ਮਹਿ ਨਭ ਅੰਗੁਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮਾਨ[1]। ਜੀਵਾਤਮ ਕੋ ਬਾਸ ਪਛਾਨ ॥ ੨੧ ॥ [2]ਬੁਧਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤਿ ਭਾ ਬ੍ਰਹਮ। ਜੜ ਚੇਤਨ ਮਿਲ ਭੇ ਇਕ ਧਰਮ[3]। ਮਨ ਸਾਧਨ ਸੰਕਲਪ ਕਰਨ ਕੋ[4]। ਅਤਿ ਚੰਚਲਤਾ ਕਰਹਿ ਧਰਨ ਕੋ[5] ॥ ੨੨ ॥ ਰਵਿ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਤਿਰਵਰਾ[6] ਜੈਸੇ। ਮਨ ਸਰੂਪ ਸੂਖਮ ਲਖਿ ਤੈਸੇ। ਇੰਦ੍ਰੈ-ਗਜ਼ਾਨ ਉਪਾਵਨ ਹਾਰੋ।ਮਨ

---

[1]ਰਿਦੇ ਰੂਪੀ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅੰਗੂਠੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੈ। [2]ਬੁਧੀ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਕਸ ਪਿਆ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਜੜ੍ਹ (ਬੁੱਧੀ ਤੇ) ਚੇਤਨ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਧਰਮ ਮਿਲਕੇ ਇਕ ਹੋ ਗਏ। [3](ਜੀਵ ਲਈ) ਸੰਕਲਪ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ (ਵਸੀਲਾ) ਮਨ ਹੈ। [4](ਮਨ) ਚੰਚਲਤਾ ਨੂੰ ਅਤੀ ਕਰਕੇ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। [5]ਤ੍ਰਸ਼ਰੇਣੂ, ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਚਮਕਦੇ ਕਿਣਕੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਛੇਕ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਤੀਹ ਯਾ ੩੦ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਦਾ ਇਕ ਤ੍ਰਸ਼ਰੇਣੂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

*ਪਾঃ—ਸਭਿ। †ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ ਕਥਨੀ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਆਪਦੀ ਕਰਨੀ ਬੀ ਇਹੋ ਹੈ। ਇਤਨੇ ਉਚੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜ਼ਾਨ ਦੇ ਵੇਤਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਦ ਸਮਾਂ ਮੰਗਣ ਦਾ ਆਯਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਭਗਤੀ ਦਾਨ, ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਹੀ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਯਥਾঃ—ਲਾਜ ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਨਾਮਹਿ ਕੀ ਸਿਖ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਕਹਾਵਤਿ। [ਨਾঃ ਪ੍ਰঃ ਪੂঃ ਅਧਜ਼াঃ ੧ ਅੰਕ ੩੧] ਪੁਨাঃ—ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਜਾਚਉਂ ਦੇਉ ਦਾਨਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਪਰਮ ਕੱਲਜ਼ਾਨਾ। [ਨਾঃ ਪ੍ਰঃ ਅਧਜ਼াঃ ੫੭ ਅੰਕ ੧੦੯] ਪੁਨাঃ—ਅਸਿ ਤਿੱਖੀ ਸਿੱਖੀ ਅਸ ਜਾਚ। ਚਿਤ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਾਚ ਮਹਿ ਰਾਚ। [ਗੁঃ ਪ੍ਰঃ ਸੂঃ ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੩੬—੩੮] ਫਿਰ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਯਸ਼, ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਇਤਨੀ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖ, ਨਾਮੀ ਸਿੱਖ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸੇ। ਵਾਚ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਅਮਲ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ ਸਿੱਖਜ਼ਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤ ਨਿਰੂਪਣ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕ ਵੇਦਾਂਤੀ ਸਮਝਕੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਸਿੱਖਕੇ ਫੋਕੇ ਕਥਨੀ ਦੇ ਗਜ਼ਾਨੀ ਬਣਨ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਸਮਝਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਨਾਕਿ ਗੁਰਮਤ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਕੇ ਗੁਰਮਤ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ ਹੋਣ ਲਈ। ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਏঃ—ਜਗੁ ਕਊਆ ਮੁਖਿ ਚੁੰਚ ਗਿਆਨੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਝੂਠੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪਾਜੁ ਲਹਗੁ ਨਿਦਾਨਿ॥ [ਬਿਲਾঃਮঃ ੧ ਪੁਨাঃ—ਜਗਿ ਗਿਆਨੀ ਵਿਰਲਾ ਆਚਾਰੀ ॥ ਜਗਿ ਪੰਡਿਤੁ ਵਿਰਲਾ ਵੀਚਾਰੀ ॥ [ਆঃ ਮঃ ੧

‡ਹੁਣ ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਰਣ ਦੇ ਭਾਵ ਟੁਰ ਪਏ ਹਨ।

ਤੇ ਬਿਨਾ ਨ ਅਪਰ ਬਿਚਾਰੋ ॥ ੨੩ ॥ ਤ੍ਵਚ ਕੇ ਸੰਗ ਸਪਰਸ਼ ਹੋਇ ਮਨ। ਪੰਚਹੁੰ ਗ੍ਯਾਨ ਉਪਾਵਨ ਤਤਛਿਨ[1]।[2]ਸੁਖਪਤਿ ਮਹਿ ਇਕ ਨਾਰਿ ਮਝਾਰੇ। ਨਹਿ ਸਪਰਸ਼ ਤ੍ਵਚ ਸੋਂ ਤਬਿ ਧਾਰੇ[3] ॥ ੨੪ ॥ ਲਪਟ੍ਯੋ* ਰਹਿਤਿ ਨਾਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ[3]।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਬਹਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨਾਂਹੀ[4]।ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਮਹਿਂ ਸਪਰਸ਼ ਤ੍ਵਚ[5] ਹੋਇ। ਗ੍ਯਾਨ ਪਾਇ ਸਭਿ ਕੋ ਤਬਿ ਸੋਇ ॥ ੨੫ ॥ ਸੌਮੋ ਭਾਗ ਚੀਰਿਯੇ ਬਾਰ[6] । ਅਸ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਹੈ ਇਕ ਨਾਰਿ[7] । ਸੁਪਨਾਵਸਥਾ ਤਿਸ ਮਹਿ ਪਾਵੈ। ਥਿਰ ਨਾਰੀ ਮਹਿਂ ਸਕਲ ਬਨਾਵੈ[8]:-॥੨੬॥ ਸਭ ਛਿਤ, ਸਿੰਧੁ,ਧਰਾ-ਧਰ ਭਾਰੇ[9]। ਸੂਰਜ, ਚੰਦ,ਗਗਨ, ਗਨ ਤਾਰੇ† । ਸ਼ਕਤਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰਚਨ ਕੀ ਹੋਇ। ਸੂਖਮ ਬਿਖੈ ਥੂਲ ਇਮ ਜੋਇ[10] ॥ ੨੭ ॥ ਜਿਮ ਸੁਪਨਾ ਜੀਵਾ-ਤਮ ਕੇਰਾ। ਜੋ ਚਾਹੇ ਰਚਿ ਲੇਤਿ ਬਡੇਰਾ। ਤਿਮ ਈਸ਼ੁਰ ਕੋ ਸੁਪਨਾ ਅਹੈ[11]। ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਜੇਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਲਹੈ[12] ॥੨੮॥ ਇਸ ਜਗ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਜੀਵ ਦੁ-ਖਾਰੇ। ਬਸਿ ਅੱਗ੍ਯਾਨ ਬੰਧ ਮਹਿਂ‡ ਭਾਰੇ[13]।ਅਤਿ ਸੰਕਟਿ ਤੇ ਤਨ ਕੋ ਤਜੈ। ਅਘ ਤੇ ਦੂਤ ਸਾਸਨਾ ਸਜੈ[14] ॥ ੨੯ ॥ ਨਾਨਾ ਨਰਕਨਿ ਕਸ਼ਟ ਭੁਗਾਵੈ। ਅਘ ਫਲ ਭੁਗੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਾਵੈ। ਤਿਮ ਹੀ ਨਾਨਾ ਸੁਖ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਕਰਤਿ ਪੁੰਨ ਜੋ ਰਹੈ ਸੁਚੇਤ ॥੩੦॥ ਪਾਪੀ ਪੁੰਨੀ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਚੰਦਅੰਸ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਮਿਲ ਜਾਇ[15]।ਤਿਨ ਦ੍ਵਾਰਾ[16]ਅੰਨਨ ਮਾਹਿਂ ਆਵੈ।ਚਾਕੀ ਮੂਸਲ ਤੇ[17] ਦੁਖ ਪਾਵੈ ॥ ੩੧ ॥ ਅਗਨੀ ਬਿਖੈ ਪਕਾਵਤਿ ਫੇਰ। ਭੋਗਹਿ ਨਾਨਾ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੇ ਦਾੜਨਿ ਮਾਹਿਂ। ਚਿਬਿ§ ਬਹੁ ਭਾਂਤਨਿ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਹਿ ॥ ੩੨ ॥ ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਜਠਰਾਗਨਿ ਤੇਜ। ਤਹਿਂ ਸੰਕਟ ਲਹਿ

[1]ਪੰਜਾਂ ਹੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਉਤਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ। [2]ਸੁਖੋਪਤੀ ਵਿਚ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਮਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਤ੍ਵਚਾ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [3](ਉਸ) ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਲਿਪ-ਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [4](ਬਾਹਰਲੇ) ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। [5]ਤ੍ਵਚਾ ਨਾਲ। [6]ਵਾਲ ਚੀਰੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੌਵੇਂ ਹਿੱਸੇ (ਬਰਾਬਰ)। [7]ਨਾੜੀ। [8](ਉਸ) ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਕੁਛ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। [9]ਭਾਰੀ ਪਰਬਤ। [10]ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰਚਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ (ਇਸ ਮਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਐਉਂ ਸੂਖਮ ਵਿਚ ਅਸਥੂਲ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [11]ਤਿਵੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ (ਜਗਤ)। [12]ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। [13]ਅਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਭਾਰੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਹੈਨ। [14]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਮ ਦੀਆਂ ਤਾੜਨਾ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਜੀਵ)। [15]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਕਿਰਨ ਵਿਚ ਫਿਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜੀਵ)। [16](ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ) ਦ੍ਵਾਰਾ। [17]ਚੱਕੀ ਤੇ ਮੂਸਲ ਆਦਿ ਤੋਂ। *ਪਾ:-ਲਟਕਿਓ।

†ਪਾ:-ਗਗਨ ਗਤਿ ਤਾਰੇ। ‡ਪਾ:-ਹਿਤ। §ਪਾ:-ਬਚ।

ਅਸਨ ਅਮੇਜ[੧]। ਪੁਨ ਰਸ ਸੰਗ ਨਸਾ ਮਹਿ ਬਸੈ। ਤਨ ਕੋ ਰੁਧਰ ਹੋਤਿ ਦੁਖ ਗ੍ਰਸੈ ॥੩੩॥ ਬਹੁਰ ਸ੍ਰੋਨ ਤੇ ਆਮਿਖ ਬਨੈ। ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਬਡ ਸੰਕਟ ਸਨੈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਪੁਨ ਮੇਦ ਮਝਾਰਾ[੨]। ਤਾਂਹਿ ਬਸਹਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਦੁਖਾਰਾ ॥੩੪॥ ਅਸਥੀ ਮਹਿਂ ਮੁਸ਼ਕਲਤਾ ਪਾਇ। ਇਮ ਹੀ ਸਪਤ ਧਾਤ[੩] ਮਹਿਂ ਜਾਇ।ਪੁਨ ਬੀਰਜ ਕੇ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸੰਗ। ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੇ ਉਪਜਾਇ ਅਨੰਗ[੪] ॥ ੩੫ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਸੰਜੋਗ ਕੋ ਪਾਇ। ਨਿਕਸ ਲਿੰਗ[੫] ਤੇ ਭਗ[੬] ਮਹਿਂ ਜਾਇ।ਰਜ ਕੇ ਰੁਧਰ ਬੀਰਜ ਲਪਟੰਤਿ[੭]। ਗੁਲਕਾ ਸਮ ਗ੍ਰਭ ਥਲ ਥਿਰਿ-ਥੇਤਿ[੮] ॥੩੬॥ ਤਹਿਂ ਨੌ ਮਾਸ ਬਾਸ ਕੋਂ ਪਾਇ। ਦੁਖ ਭੋਗੈ ਬਨਿ ਸਿਰ ਤਰ-ਵਾਇ[੯]। ਮਿਲਯੋ ਰਹੈ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਕੇ ਸੰਗ। ਬਨਹਿ ਬ੍ਰਧਹਿ ਕਾਇਆਂ ਸਰ-ਬੰਗ[੧੦] ॥੩੭॥ ਕਸ਼ਟ ਗਰਭ ਕੇ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਇ। ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਰੁਮੰਚ ਹ੍ਵੈ ਆਇ[੧੧]। ਭਗ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਸਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਬਾਹਰ ਕੋ ਆਵੈ ॥੩੮॥ ਦ੍ਵਾਰ ਤੰਗ ਤਨ ਥੂਲ ਬਡੇਰਾ[੧੨]। ਜੰਤੀ ਸਮ[੧੩] ਖੈਂਚਿਯ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਆਪ ਦੁਖੀ, ਜਨਨੀ ਦੁਖ ਦੇਤਿ। ਨਿਕਸਤਿ ਗਿਰਤਾ ਹੋਤਿ ਅਚੇਤ ॥ ੩੯ ॥ ਜਥਾ ਬਿਰਣ ਤੇ ਪਰਹਿ ਸੁ ਕੀਰਾ[੧੪]। ਤਿਮ ਬਾਹਰ ਭਾ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪੀਰਾ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਮਹਿ ਚੇਤਨ ਹੋਇ। ਸੁਧ ਕੋ ਪਾਇ ਉਠਤਿ ਹੈ ਰੋਇ ॥੪੦॥ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਘਨੇ।ਰਾਵ ਰੰਕ ਕੇ ਇਹ ਸਭਿ ਬਨੇ[੧੫]। ਸਗਰੇ ਗਰਭ ਬਿਖੈ ਪਰਿਆਵੈਂ[੧੬]।ਬਾਲ ਮੂੜ੍ਹ[੧੭] ਰੋਦਨ[੧੮] ਤਪਤਾਵੈ॥੪੧॥ਕ-ਸ਼ਟ ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਜਾਤਿ ਬਤਾਯੋ।ਸਦਾ ਅਸ਼ੁਚਿ[੧੯] ਡਹਿਕਤਿ[੨੦] ਡਰਪਾਯੋ[੨੧]। ਰਹੈ ਅਸ਼ਕਤਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਹਿ ਹੋਇ। ਜਾਚਹਿ ਚੰਦ ਕਹਾਂ ਦੇ ਕੋਇ[੨੨] ॥੪੨॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੰਕਟ ਗਨ ਪਾਇ। ਭਯੋ ਤਰੁਨ ਤਰੁਨੀ ਚਿਤ ਲਾਇ।

---

[੧]ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ। [੨]ਮਿੱਝ ਵਿਚ। [੩]ਰਕਤ, ਰੋਮ, ਨਾੜੀ, ਤੁਚਾ, ਅਸਥਿ, ਮਿੱਝ (ਚਰਬੀ), ਵੀਰਜ। [੪]ਕਾਮ। [੫]ਇੰਦ੍ਰੀ। [੬]ਯੋਨੀ। [੭]ਰਜ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿਚ ਜਦ ਵੀਰਜ ਲਪਟਿਆ। [੮]ਗਰ-ਭਾਸ਼ਯ ਵਿਚ ਟਿਕਕੇ ਗੋਲ ਮੋਲ (ਜਿਹਾ) ਬਣਦਾ ਹੈ। [੯]ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਰਹਿਕੇ। [੧੦](ਉਸ ਗੋਲੇ ਦੇ ਫੇਰ) ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਬਣਦੇ ਵਧਦੇ ਤੇ ਸਰੀਰ (ਬਣਦਾ ਹੈ)। [੧੧]ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [੧੨](ਜੋਨੀ ਦਾ) ਦਵਾਰਾ ਤੰਗ ਹੈ ਤੇ (ਬੱਚੇ ਦਾ) ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਥੂਲ ਤੇ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੩](ਜਿਵੇਂ ਸੁਨਾਰਾ) ਤਾਰ (ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ) ਜੰਤ੍ਰੀ (ਵਿਚੋਂ ਤਿਸ) ਵਾਂਗ। [੧੪]ਜਿਵੇਂ ਫੋੜੇ ਵਿਚੋਂ ਕੀੜਾ (ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ)। [੧੫]ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਕੰਗਾਲ ਸਭ ਨੂੰ ਇਹ (ਦੁੱਖ) ਬਣਦੇ ਹੋਨ। [੧੬]ਸਾਰੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਹੀ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [੧੭]ਬੱਚਾ ਮੂਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [੧੮]ਰੋਂਦਾ ਹੈ। [੧੯]ਮੈਲਾ। [੨੦]ਤ੍ਰਬ੍ਰਕਦਾ ਹੈ। [੨੧]ਡਰਦਾ ਹੈ। [੨੨]ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਭਲਾ ਕੌਣ ਲਿਆਕੇ ਦੇਵੇ।

ਬਧੇ ਬਿਕਾਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਰਿ ਬੰਧ ਅਖਾਰਾ[੧] ॥ ੪੩ ॥
ਚਹਯੋ ਪਦਾਰਥ ਹਾਥ ਨ ਆਇਓ[੨]।ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋ ਨਹਿ ਖੁਸ ਜਾਇ[੩]।
ਜਿਤ ਕਿਤ ਧਨ ਕੋ ਲੈਬੇ ਹੇਤ। ਜਤਨ ਕਰਤਿ ਬਲ ਬੁੱਧਿ ਸਮੇਤ॥੪੪॥
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਨਿ ਲਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ[੪]।ਬੋਲੈ ਕੂਰ, ਨ ਧਰਮ ਰਖਾਹੀ। ਭਯੋ
ਬ੍ਰਿੱਧ ਨਿਰਬਲ ਤਨ ਰਹਿਯੋ। ਜੀਰਣ ਅਧਿਕ ਜਰਜਰੀ ਲਹਿਯੋ ॥੪੫॥
ਖਾਂਸੀ ਆਦਿ ਬਯਾਧਿ ਹੁਇੰ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਅਪਮਾਨਤ ਪਰਵਾਰ ਬਿਲੰਦ[੫]। ਸੰਕਟ
ਅਧਿਕ ਪਾਇ ਮਰਿ ਰਹੈ। ਜੀਵ ਗਤੀ ਜਿਮ,-ਕਯਾ ਕਰਿ ਕਹੈਂ[੬] ॥ ੪੬ ॥
ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਦੁਖ ਬਰਨਨ ਕਰੇ।ਸਰਬ* ਜਿ ਕਹੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਇਕ ਭਰੇ। ਜਨਮ
ਕਰੋਰਹੁੰ ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਰਿਯੋ। ਕਿਸੀ ਸ਼ਰੀਰ ਬਿਖੈ ਨਹਿੰ ਥਿਰਿਯੋ ॥ ੪੭ ॥
ਜਨਮ ਅਸੰਖ ਭਵਿੱਖਤਿ[੭] ਲਹੈ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੂਰ ਭੋਗ ਮਰਿ ਰਹੈ[੮]। ਬਿਨ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ।ਕੋਇ ਨ† ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਕਰੇ ॥੪੮॥ ਭੂਰ ਭਾਗ
ਤੇ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਲਹਿ।ਬਨਹਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਰਹਿ।ਤਨ ਕਰਿ
ਮਨ ਕਰਿ ਧਨ ਕਰਿ ਸੇਵਾ। ਛਲ ਬਿਨ ਹ੍ਵੈ ਰਿਝਾਇ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੪੯ ॥
ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵੈ ਮਨ ਤੇ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਸਰਬ ਹੀ ਤਨ ਤੇ। ਤੌ ਇਸ
ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਛੁਟਕਾਰਾ।ਕਰਮ ਬੰਧ ਤਜਿ[੯] ਬਨਹਿ ਸੁਖਾਰਾ ॥੫੦॥ ਨਾਂਹਿ ਤ
ਵਹਯੋ ਫਿਰਤਿ‡ਬਿਲਪਾਵਤਿ§।ਜਗ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੋ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਤਿ[੭]। ਦਾਇ-
ਆ ਸਿੰਘ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਯੋ। ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਧਰਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੫੧ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ ਸਿੰਘਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਬਿੱਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ¶ਅਬਿ ਆਗੇ ਬਰਨਨ ਕਰੌਂ ਕਵਿ ਜਿ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਸੁਜਸ

---

[੧]ਸੱਜਨ ਤੇ ਵੈਰੀ ਥਾਪ ਕੇ (ਜੁੱਧ) ਅਖਾੜੇ ਮਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। [੨]ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ (ਤਾਂ ਸੜਦਾ ਹੈ ਤੇ)। [੩]ਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਹ ਖੁੱਸ ਨਾ ਜਾਵੇ (ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)। [੪]ਭਾਵ ਰੱਜਵਾਂ (ਪਦਾਰਥ) ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। [੫]ਭਾਵ ਟੱਬਰ ਉਸਦਾ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [੬]ਭਾਵ ਜੀਵ ਦੀ (ਦੁਖ ਭਰੀ) ਗਤੀ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। [੭]ਅਗੋਂ ਨੂੰ। [੮]ਕੂੜੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਕੇ ਮਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [੯]ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤਜਕੇ।

*ਪਾ:-ਬਹੁ। †ਪਾ:-ਨਹਿੰ। ‡ਪਾ:-ਫਿਰੇ। §ਪਾ:-ਬਿਲਪਾਵਹਿ।

¶ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਦੇਣਗੇ ਉਸ ਸੰਚੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲਾਇਕ ਕਵੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਬਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਦਿਆਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕਈ ਥਾਈਂ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਲਾਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੰਦ ਰਚਕੇ ਏਥੇ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭੁਲੇਵਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਕਬਿੱਤਨ ਮਹਿ ਕਰਨੈ ਲੇਤਿ ਭਏ ਧਨ ਰਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਧਨ ਅਰਥੀ ਧਨ ਗਨ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਨਿਜ ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਗੁਰਦੇਵ ਰਿਝਾਯੋ। ਅਪਰ ਪਦਾ-ਰਥ ਜਿਨ ਕਿਨਿ ਚਾਹਾ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਤੇ ਲੀਨਸ ਪਾਹਾ[1] ॥ ੨ ॥ ਮਹਾਂ ਉਦਾਰ ਮੁਕਤਿ ਲੌ ਦੇਤਿ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਵਿ ਤਯਾਗਿ ਨਿਕੇਤ। ਆਨਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੀਨਸਿ ਬਾਸਾ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿ ਪਾਇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥੩॥ ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਮੁਕਤਿ ਹੀ ਦਈ। ਕਿਤਿਕ ਸੰਪਦਾ ਅਰੁ ਗਤਿ ਲਈ[2]। ਚਾਰਹੁੰ ਚੱਕਨਿ ਗੁਰ ਜਸ ਫੈਲਾ। ਮਨਹੁੰ ਚੰਦ ਉੱਜਲ ਬਿਨ ਮੈਲਾ ॥੪॥ ਕੇਤਿਕ ਕਵੀਯਨਿ ਕੇਰ ਕਬਿੱਤ। ਲਿਖੌਂ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੋ ਹਿਤ ਮਿੱਤ ! ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਹੇਤ ਰਿਝਾਵਨਿ। ਅਰ ਪ੍ਰਭੁ ਲੋਗਨਿ ਜਿਨ ਮਨ ਪਾਵਨ॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਬਰ ਕਥਾ। ਕਥੌਂ ਜਥਾਮਤਿ ਸੁਨੀਯਹਿ ਤਥਾ। ਅਦ-ਭੁਤਿ ਕਰੇ ਚਰਿਤ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਕਹੇ ਜਿਨਹੁੰ ਭਈ ਪਾਵਨ ਬਾਨੀ[3] ॥੬॥ ਗੁਰ ਕੀ ਦਾਤ ਬੀਰਤਾ ਭਾਰੀ। ਬੀਚ ਕਬਿੱਤਨਿ ਜਥਾ ਉਚਾਰੀ। ਅਬਿ ਸੋ ਲਿਖੌਂ ਕਵਿਨਿ ਕਹਿ ਜੈਸੀ[4]। ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ! ਉਪਮਾ ਤੈਸੀ:-॥੭॥ਕਬਿੱਤ ॥ "ਅਵਧ[5] ਅਨਾਏ ਕਹਾਂ, ਤਿਲਕ ਬਨਾਏ ਕਹਾਂ, ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਛਪਾਏ ਕਹਾਂ ਤਨ ਤਾਈਯਤਿ ਹੈ" ? ਕੋਵਿਦ[6] ਕਹਾਏ ਕਹਾਂ, ਬੇਨੀ[7] ਕੇ ਮੁੰਡਾਏ ਕਹਾਂ ਕਾਸ਼ੀ ਕੇ ਬਸਾਏ ਕਹਾਂ ਲਾਹਾ ਲਖੀਯਤਿ ਹੈ[8]*?।ਮੋਹਨ ਮਨਾਏ ਕਹਾਂ[9], ਭੂਪਤਿ ਰਿਝਾਏ ਕਹਾਂ, ਕਹਾਂ ਹੇਸਰਾਮ ਜੋ ਧਰਾ ਮੈਂ ਧਾਈਯਤਿ ਹੈ[10] ? ਚਾਰਹੂੰ ਬਰਨ ਤਾਂਕੇ ਹੰਰਨਿ ਕਲੇਸ਼ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਚਰਨ ਮੁਕਤਿਪਾਈ-ਯਤਿਹੈ[11] ॥੮॥ ਜਹਾਂ ਦਿਨਕਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਨਮਾਨ ਨਾਂਹੀ[12], ਜਹਾਂ ਨ ਦਿਲੇਸ਼ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਛਾਈਯਤਿ ਹੈ। [13]ਜਹਾਂ ਨ ਕਲਾਨਿਧਿ ਕੀ ਕਲਾ ਕੀ

[1]ਪਾ: ਲਿਆ। [2]ਕਈਆਂ ਨੇ ਧਨ ਤੇ ਮੁਕਤੀ(ਦੋਇ)ਲਏ। [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਈ ਹੈ।[4]ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਜੈਸੀ ਕਹੀ ਹੈ। [5]ਅਜੁੱਧਿਆ (ਜਾਕੇ ਸਰਜੂ ਨਦੀ ਵਿਚ) ਨ੍ਹਾਤਿਆਂ ਕੀ, (ਮੱਥੇ ਤੇ) ਤਿਲਕ ਬਣੌਣ ਨਾਲ ਕੀ,ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਛਾਪੇ ਲਵਾਉਣ ਨਾਲ ਕੀ ਤੇ ਤਨ ਤਪਾਵਣ ਤੋਂ ਕੀ [ਤਨ ਤਪਾਉਣਾ=ਪੰਚ ਅਗਨੀ ਤਪਨੀ]।[6]ਪੰਡਿਤ।[7]ਬੋਦੀ। [8]ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਵਸਣ ਤੇ ਲਾਭ ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ? [9]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਨਾਵਣ ਤੇ ਕੀ। [10]ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੌੜਨ ਤੇ ਕੀ ? ਭਾਵ (ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਫਿਰਨ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਨ ਤੇ ਕੀ ਲਾਭ ?) [11]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾਈਦੀ ਹੈ। [12]ਜਿੱਥੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਵਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [13]ਜਿੱਥੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਇਕ ਕਿਰਣ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਦੌੜਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਹਲਾਹਲ ਖਾਈਅਤ ਹੈ।

ਕਿਰਨ ਏਕ, ਜਹਾਂ ਮ੍ਰਿਗ ਰਾਜਨ ਕੇ ਥਰ ਧਾਈਯਤਿ ਹੈਂ[੧]। ਜਹਾਂ ਸੁਰ-ਪਤਿ[੨] ਕੀ ਨ ਗਤਿ, ਰਤਿਪੱਤਿ ਕੀ ਨ ਮਤਿ[੩], ਕਹਾਂ ਧੌਲਪਤਿ ਹੂੰ ਮੈਂ ਪਾਈਯਤਿ ਹੈਂ[੪]। ਜਹਾਂ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਨੀ ਨ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਤਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਜਸ ਗਾਈਯੋਤਿ ਹੈ॥੯॥ ਸੈਯਾ॥ ਕੌਨ ਬਨਾਰਸੀ ਬਾਸ ਕਰੈ †ਜਹਿਂ ਬਾਸ਼ਕ ਨਾਗ ਹੀਯੇ ਮੈਂ ਲਸੈਂ[੫]। ਔਧ ਕੋ ਔਸਰ ਨਾਥ ਭਇਓ ਰਘੁ-ਨਾਥਕੇ ਪਾਇ ਨ ਪਾਪ ਨਸੈ[੬]*।ਕਰਿ ਮੁੰਡਨਕੋ ਨਸਿਤਾਸਿਤ ਮੈਂ ਜਹਿ† ਦੇਖਿ ਕੈ ਲੋਕ ਰੁ ਦੇਵ ਹਸੈਂ[੭]। ਇਮ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦ ਜਗੇ, ਕਿਨ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਗੁਰੂ ਦਰਸੈਂ[੮]?॥੧੦॥ਕਬਿੱਤ ॥ ਚਾਰੋਂ ਚੱਕ ਸੇਵੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਤਿਹਾਰੇ ਪਾਇ, ਮੇਰੇ ਜਾਨੇ ਆਜ ਤੂੰਹੀ ਦੂਜੋ ਕਰਤਾਰ ਹੈਂ।[੯]ਪਬਲ ਪ੍ਰਚੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡ ਮਹਿਮੰਡਲ ਮਹਿ, ਸਾਚੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ, ਜਾਂਕੇ ਸਾਚੋ ਸਿਰ ਭਾਰਹੈਂ[੯]। ਕਾਮਨਾ ਕੇ ਦਾਨ ਬਾਨ ਜਾਂਕੀ[੧੦], ਹੰਸਰਾਮ ਕਹੈ, ਪਰਮ ਧਰਮ ਦੇਖੈ ਬਿਬਧ ਬਿਚਾਰ ਹੈਂ[੧੧]।ਪਰਮ ਉਦਾਰ, ਪਰ ਪੀਰ ਕੋ ਹਰਨਹਾਰ, ਕੌਨ ਜਾਨੈ ਕਉਨੈ ਭਾਂਤਿ ਲੀਨੋ ਅਵਤਾਰ ਹੈਂ[੧੨]॥੧੧॥ਅਥ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਰਨਨੰ॥ਕਬਿੱਤ॥

---

[੧]ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲਾ ਪੰਨਾ ਅੰਕ ੧੩।[੨]ਇੰਦ੍ਰ।[੩]ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਬੁੱਧੀ (ਜਿੱਥੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ)। [੪]ਸ਼ਿਵਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਮਤੀ ਕਿੱਥੋਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਜੋ ਉੱਥੇ ਅੱਪੜੇ)। [੫]ਜਿੱਥੇ (ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ) ਬਾਸ਼ਕ ਨਾਗ ਛਾਤੀ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੬](ਆਪਣੇ) ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦੇ ਪਤੀ ਰਘੁਨਾਥ ਜੀ ਹੋਏ (ਪਰ ਹੁਣ ਓਹ ਓਥੇ) ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ, (ਇਸ ਲਈ ਅਯੁੱਧਿਆ ਗਿਆਂ ਹੁਣ) ਪਾਪ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [ਪਾਇ ਨ=ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ, 'ਨ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]। [੭]ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਾਕੇ ਕਿਉਂ ਸਿਰ ਮੁਨਾਵੇ ਜਿਸ (ਮੁੰਨੇ ਹੋਏ ਸਿਰ) ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਮਖੌਲ ਕਰਨ। [ਸਿਤਾਸਿਤ=ਸਿਤ+ਅਸਿਤ=ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਕਾਲਾ, ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਮਨਾ। ਭਾਵ ਹੈ ਗੰਗਾ ਜਮਨਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ, ਪ੍ਰਯਾਗ]।[੮](ਇਸ ਵੇਲੇ) ਏਥੇ (ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ; ਕਿਉਂ ਨਾਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਦਰਸ਼ਨ (ਏਥੇ ਆਕੇ) ਕਰੇ।[੯]ਮਹੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਖੰਡਾਂ ਖੰਡਾਂਵਿਚ ਬਲ ਧਾਰਕੇ(ਆਪ ਨੇ)ਦੰਗੀਤਦ੍ਰਾਂ(ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ) ਦੰਡਿਆ;ਆਪ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋ ਤੇ ਸੱਚੇ(=ਕਰਤਾਰ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਧਾਰਨਦਾ ਆਪਦੇ) ਸਿਰ ਭਾਰ ਹੈ ਭਾਵ ਫਰਜ਼ ਹੈ। [੧੦]ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕਰ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। [੧੧](ਦੇਖੇ=) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਮ ਧਰਮ ਤੇ ਦੈਵੀ ਵਿਚਾਰ (ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ) ਬਿਬੁਧ= ਦੇਵਤਾ। ਬਿਬੁਧ ਵਿਚਾਰ=ਦੈਵੀ ਵਿਚਾਰ। ਬਿਬਿਧ=ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਵਚਿੱਤ੍ਰ]। [੧੨]ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕਿਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਬਿਸਮਾਦ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਕਠਨ ਸਮੇਂ ਐਡੇ ਉੱਚੇ ਹੋਕੇ ਸਾਡੇ ਅਧਰਮੀ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਏ।

*ਪਾ:-ਪਾਇਨ ਪਾਇ ਨਸੈ।

†ਕਈ ਗਜਾਨੀ 'ਮੈ ਜਹਿਂ' ਨੂੰ 'ਮੱਜਹਿਂ' ਸਮਝਕੇ 'ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ' ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੇਸ਼ ਬੇਸਰਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸਰਕਾਰ, ਜਾਂਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਗਿਰੇ ਕੂਹਨ ਕੇ ਘਰ ਹੈਂ[1]। ਜਾਂਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਬਰ ਬਾਜਨ ਬਰ ਨ ਧਰੈਂ, ਜਾਂਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤਿ ਛੁਟੇ ਬਹਿਰੀ ਕੇ ਬਰ ਹੈਂ[2]।ਜਾਂਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਚਾਰਾ ਚੁਗਤਿ ਨ ਚੱਕ੍ਰਵਾਕ, ਜਾਂਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਸੁਰਤ ਰਹੈ[3]।ਸਗਰੇ ਜਹਾਨ ਕੇ ਬਿਹੰਗ ਜਿਨ ਭੰਗ ਕੀਨੇ, ਕੋਪ ਸੁਨਿ ਆਵਤਿ ਕੁਲੰਗ ਪਾਇ ਤਰ ਹੈਂ[4] ॥ ੧੨ ॥ ਗਰੁਰ[5]ਗ਼ਰੂਰ ਤਜਯੋ, ਬਾਜ਼ ਸਭਿ ਬਾਜ਼ ਆਏ[6],ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਜੁਰ੍ਰਾ ਜਾਨਿ ਸ਼ੇਰ ਆਨ ਹੈਂ ਭਏ[7]।ਹਾਥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਬੇਸਰਾ ਸਿਧਾਯੋ ਮਾਨੋ ਛੂਟਯੋ ਲਖਿ ਲਾਖਨ ਬਿਹੰਗ ਲੀਨ ਹ੍ਵੈ ਗਏ[8]।ਚਰਨ ਚਪੇਟ,ਚਿੰਚ ਚੋਭਤੇ ਚਿਮਿਟਚਪਿ ਮਾਰਯੋ ਕੁਲਮੁਰਗ, ਕਲੋਲ ਜੀਅ ਮੈਂ ਭਏ[9]। ਤਾਂਹੀ ਖਿਨ ਤੀਖੇ ਤੇਜ਼ ਤਰਲ ਤੁਰੰਗ ਕੇਤੇ ਮੌਜਸੋਂ ਮੰਗਾਇ ਮੋਲਮਹਾਂਬਾਹੁ! ਤੈਂ ਦਏ[10]॥੧੩॥ਸੈਲਹਿੰ ਦਬਤਿ, ਐਲ ਪਰਤਿ ਅਲੈਕ ਪਰਿ ਖੈਲ ਭੈਲ ਖਲਕ ਖਲਨ ਘਰ ਬਾਰ ਹੈ[11]।ਕਾਨਨ ਕੁਰੰਕ, ਬਾਰੇ-ਮਦ ਕੇ ਮਤੰਗ, ਕਹੂੰ ਬਾਘਨ, ਬਿਹੰਗ, ਬ੍ਰਿਕ,ਬਾਨਰ ਕਹਾਂ ਰਹੈਂ[12]।ਝਾਂਖ,ਰੋਝ,ਰੀਛ, ਘਰ ਝਾਖਰ, ਬਰਾਹਨਿ ਕੇ,

---

[1]ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਬੇਸਰਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਭੈ ਨਾਲ ਕੂਹੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਡਿੱਗ ਪਏ ਹਨ। [ਬੇਸ਼=ਵਧੀਆ। ਬੇਸਰਾ=ਬਾਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ। ਕੂਹੀ=ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ]। [2]ਜਿਸ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਾਜ਼ ਬੀ ਬਲ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ ਤੇ ਬਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਬਲ ਛੁੱਟ ਗਏ ਹਨ। [3]ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੋਸ਼ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੈ। (ਅ) ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਸੁਰ ਤਰ ਹੈ=ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਜ ਨੀਵੀਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [4]ਕੁਲੰਗ (ਪੰਛੀ ਆਪੇ) ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਫਾ:, ਕੁਲੰਗ=ਕੂੰਜ, ਸਾਰਸ]। [5]ਗਰੜ ਨੇ। [6]ਬਾਜ਼ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ। [7]ਜੁਰਾ (ਬੇਸਰੇ ਨੂੰ) ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਜਾਣਕੇ ਤਾਬੇਦਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। [8](ਜਦੋਂ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਛੋਟਾ ਬੇਸਰਾ ਛੁੱਟਿਆ ਲੱਖਾਂ ਪੰਖੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁੱਟਿਆ ਦੇਖਕੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਏ। [9](ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੇ) ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਚਪੇਟ ਮਾਰੀ (ਫੇਰ) ਚੁੰਝ ਦੀ ਚੋਭ ਦਿਤੀ, (ਫਿਰ) ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਚੰਬੜ ਕੇ ਕਲਮੁਰਗ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਦੇਖਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। [ਫਾ:, ਕਲ ਮੁਰਗ਼=ਗਿੱਧ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਲ ਤੇ ਗੰਜਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਘੋਗੜ]। [10]ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਚੰਚਲ ਘੋੜੇ (ਬਹੁਤੇ) ਮੁੱਲ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੰਗਾਏ ਤੇ ਹੇ ਮਹਾਬਾਹੂ! (=ਹੇ ਅਜਾਨ ਬਾਹੂ) ਤੁਸਾਂ ਦਾਨ ਕੀਤੇ। [11](ਜਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤਾਂ) ਪਹਾੜ ਦਬਦੇ ਹਨ, ਰੌਲਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਖਲਕਤਾਂ (ਵਿਚ) ਤੇ ਖਲਾਂ (ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ) ਘਰ ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹਲਚਲ ਮਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [12]ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹਰਨ ਤੇ ਮਦਮੱਤੇ ਹਾਥੀ, ਸ਼ੇਰ, ਪੰਛੀ, ਬਘਿਆੜ ਤੇ ਬਾਂਦਰ ਬਚਕੇ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿਣ।

ਦਾਹਨਿ ਦਰਨ ਦੇਵਿ ਬਾਹਨ ਸੁ ਮਾਰ ਹੈਂ[1]।ਪਰਨ ਪੁਕਾਰ ਅਰਿ ਛੋਡੇ ਘਰ ਬਾਰ ਭਾਜੇ, ਸੋ ਤੌ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸਹਿਜ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ[2] ॥ ੧੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸਾਜ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਚਢੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਪੱਬਜਨ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਪਿਸਾਨ ਭਏ ਨਿਤ[3]। ਲੰਕ ਅਤੰਕ ਪੁਕਾਰ ਪਰੀ, ਪੁਰਿ ਸ਼ੰਕ ਬਿਭੀਖਨ ਰੰਕ ਭਯੋ ਤਿਤ[4]। ਟੂਟਿ ਫਨੀ ਫਨ,ਹੂਟਿਗੇ ਦਿੱਗਜ,ਧੀਰਜ ਧੌਲ ਕੀ ਜਾਇ ਰਹੀ ਕਿਤ[5]। ਕੱਛਪ ਕੋਲ ਬਿਹਾਲ ਭਏ ਸਭਿ, ਚਾਲ ਪਰੇ ਚਤੁਰੰਗ ਚਮੂੰ ਚਿਤ[6] ॥ ੧੫ ॥ ਦਾਨ ਕੇ ਕਬਿੱਤ:–[7]ਏਕ ਸੰਗ ਪਢੇ ਅਵੰਤਕਾ ਸੰਦੀਪਨ ਕੇ, ਸੋਈ ਸੁਧ ਆਈ ਤੌ ਬੁਲਾਇ ਬੂਝੀ ਬਾਮਾਮੈਂ[8]।ਪੁੰਗੀਫਲ ਹੋਤਿ ਤੌ ਅਸੀਸ ਦੇਤੋ ਨਾਥ ਜੀ ਕੋ, ਤੰਦੁਲ ਲੇ ਦੀਜੈ ਬਾਂਧ ਲੀਜੈ ਫਟੇ ਜਾਮਾ ਮੈਂ[9]। ਦੀਨ ਦੁਆਰ ਸੁਨਿਕੈ ਦਯਾਲਦਰਬਾਰਮਿਲ ਏਤੋਕੁਛਦੀਨੋਪਾਈਅਗਨਤ ਸਾਮਾਮੈਂ[10]।

[1]ਸ਼ਾਂਖ, ਰੋਝ, ਰਿੱਛ; ਬਾਰਾਂਸਿੰਗੇ ਤੇ ਸੂਰਾਂ ਨੂੰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਘਰ (=ਬਨ) ਵਿਚ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਦੂਕ ਵਿਚੋਂ ਦਾਹੁੰਦੇ ਤੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [ਦਾਹਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਤੇ ਮਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਤਲਵਾਰ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਦੇਵਿਬਾਹਨ=ਦੇਵੀ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ, ਭਾਵ ਸ਼ੇਰ। ਸ਼ਾਂਖ=ਚੀਤਲ ਮ੍ਰਿਗ। ਰੋਝ=ਨੀਲ ਗਾਇ। ਸ਼ਾਂਖਰ=ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ]। (ਅ) ਦਾਹਨ ਦਰਨ=(ਸੂਰਾਂ ਦੀਆਂ) ਦਾਹੜਾਂ ਦਲਦੇ ਹਨ। [2]ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਐਉਂ ਪੁਕਾਰ ਪੈਣ ਤੇ ਵੈਰੀ ਘਰ ਬਾਰ ਛੋੜਕੇ ਭੱਜ ਉਠਦੇ ਹਨ; ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਹਿਜੇ ਭਾਣੇ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ (ਦਾ ਰੂਪਕ) ਹੈ। (ਅ) ਪੁਕਾਰ ਪੈ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਤਲਬ 'ਦੁਹਾਈ ਏ ਰਖ ਲੋ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [3]ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਾਜਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਨਿਤ ਪਿਸਦੀਆਂ ਹਨ। [4]ਭੈ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ, (ਲੰਕਾ) ਪੁਰ ਤੇ ਬਿਭੀਖਨ ਸ਼ੰਕਮਾਨ ਹੋਕੇ(ਦਿਲੋਂ) ਰੰਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਕਾਇਰ ਹੋ ਗਿਆ। [5]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇ ਫਨ ਟੁੱਟ ਗਏ ਦਿਗਪਾਲ (ਹਾਥੀ) ਥੱਕ ਗਏ ਤੇ ਧੌਲ ਦਾ ਧੀਰਜ ਕਿਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। [6](ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ) ਕੱਛੂ ਤੇ ਸੂਰ ਘਬਰਾ ਗਏ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਿਆਂ ਵੇਖਕੇ। [7]ਸੁਦਾਮਾ ਨਾਮੇ ਕਵੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ· ਅਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੁਦਾਮਾ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮਿਥ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [8]ਅਵੰਤਕਾ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਸੰਦੀਪਨ (ਉਸਤਾਦ ਪਾਸੋਂ) ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹੇ ਸੀ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਸੁਦਾਮਾ), ਇਹ ਗਲ ਜਦ ਚੇਤੇ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਂ (ਅਪਣੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਪੁੱਛਿਆ। [9]ਜੇ (ਘਰ ਵਿਚ) ਸੁਪਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਕੇ ਨਾਥ(ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੂੰ (ਭੇਟਾ ਧਰਕੇ) ਅਸੀਸ ਦੇਂਦਾ। (ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਚਾਵਲ ਹੀ ਲਿਜਾ (ਕੇ ਭੇਟਾ) ਦੇ ਦਿਓ, ਤੇ ਇਨ੍ਹ ਲਿਜਾਓ ਪਾਟੇ ਚੋਲੇ ਵਿਚ। (ਅ) (ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:–) ਤੰਦੁਲ ਲੇ। (ਮੈਂ ਕਿਹਾ:–) ਦੀਜੇ ਬਾਂਧ। (ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੋਲੀ:–) ਲੀਜੈ ਫਟੇ ਜਾਮੇ ਮੈਂ (ਭਾਵ ਹੋਰ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਘਰ ਵਿਚ)। [10](ਨਾਥ ਜੀ) ਦੁਆਰੇ ਆਇਆ ਗਰੀਬ ਸੁਣਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ (ਅਗੋਂ ਉੱਠਕੇ) ਆ ਮਿਲੇ ਤੇ ਇੰਨਾਂ ਕੁਛ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਣਗਿਣਤ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਪਾ ਲਈ। [ਸਾਮਾਂ=ਸਾਮਾਨ, ਸਮੱਗ੍ਰੀ]।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜਾਨੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੈ ਮਾਨੇ, ਤਾਂਤੇ ਵਹੀ ਤੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਵਹੈ ਬਾਮਨ ਸੁਦਾਮਾ ਮੈਂ[1] ॥੧੬॥ ਭ੍ਰਿਗੁਨੇਦ ਦਾਨ ਦੀਨ, ਤਾਂਕੇ ਹੀ ਅੱਛਤ ਛੀਨ,ਜਾਰਤਿ ਵਿਰਤਿਦੀਨ ਦਿੱਜਨ ਕੇ ਗੋਤ ਹੈ।ਰਾਮਚੰਦ ਅਨੰਦ ਸੰਦੋਹ ਅਸੁਮੇਧ ਬਿਖੈ ਪਾਯੋ ਦਾਨ,ਖਾਯੋ ਪੂਤ ਪੋਤੇ ਨਾਤੀ ਪੋਤ ਹੈ।ਪੰਡ ਪੂਤ, ਸੂਰ ਸੁਤ,ਆਦਿ ਜੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀਨੋਂ ਜਿਨ ਦਾਨ ਪੁਨ ਛੀਨਤਾ ਉਦੋਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾਨ ਦੀਨੋ ਕੋ ਨ ਸਮ,ਦਿਨ ਦਿਨ ਦੂਨੋ ਦੂਨੋਚੌਨੋ ਚੌਨੋ ਹੋਤਿ ਹੈ* ॥੧੭॥ ਅਰਬ ਅਰਾਕਵੇ ਦ੍ਵੈ ਨਾਬ ਦ੍ਵੈ ਰਕਾਬ ਵਾਰੇ, ਬਾਰੇ ਬਡੇ ਡੀਲ ਪੀਲ ਸੈਨਕ ਹੈਂ ਕੂਤ ਕੋ[2]। [3]ਚਪਲਾ ਸੇ ਚਪਲ,ਚਲਾਕ ਚਹੂੰ

[1]ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ (ਮੈਂ ਤੁਸਾਨੂੰ) ਜਾਣ (ਪਰਖ) ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੰਨ (=ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰ) ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਹੋ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਤੇ (ਮੈਂ) ਉਹੀ ਸੁਦਾਮਾ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਹਾਂ। (ਅ) ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ! (ਆਪ ਨੇ ਜੋ) ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ (ਮੈਂ) ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਓਹੀ ਤੂੰ ਗੋਬਿੰਦ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਹੈਂ ਤੇ ਓਹੀ ਮੈਂ ਸੁਦਾਮਾ ਹਾਂ।

[2](ਹੇ ਨਾਥ) ਇਰਾਕ ਅਰਬ ਦੇ ਦੋ ਅਸਵਾਰੀ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ, ਦੋਵੇਂ ਨਾਯਾਬ, (ਬਾਰੇ=ਉਮਰ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਭਾਵ) ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੇ, ਵਡੀ ਡੀਲ ਵਾਲੇ (ਐਸੇ ਕਿ) ਮਾਨੋਂ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ ਕੁੱਵਤ ਵਿਚ [ਅ਼:, ਅਰਬ ਅਰਾਕ=ਇ਼ਰਾਕ਼ ਅ਼ਰਬ। ਨਾਮ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦਾ, ਫ਼ਾ:, ਨਾਬ=ਨਾਯਾਬ, ਦੁਰਲਭ। ਫ਼ਾ:, ਨਾਬ=ਸੁੰਦਰ, ਸ੍ਵਛ। ਫ਼ਾ:, ਰਕਾਬ=ਸ੍ਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ]। (ਅ) ਪੀਲ+ਸੈਨ+ਕਾਹੇ+ਕੂ ਤਕੇ=ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਫੇਰ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕੋਈ ਤੱਕੇ। [3]ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਚੰਚਲ ਹਨ, ਚਹੁੰ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਚਲਾਕ ਹਨ, ਚਾਲ ਵਿਚ ਪੌਣ (ਵਰਗੇ ਹਨ;) ਸੂਰਜ ਦੇ (ਘੋੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ) ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। [ਦਿਨਦੂਤ =ਅਰੁਣ, ਸੂਰਜ। ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ। ਪਲ=ਪੱਲਾ=ਬਟੱਬਰੀ]।

*ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਦਾਨ ਪਾਕੇ ਸੁਦਾਮਾ ਕਵੀ ਇਹ ਗਲ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹੋ ਸੁਦਾਮਾ ਹਾਂ ਮਾਨੋਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਖਯਾਲ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋ ਬੀਤੇ ਵਡੇ ਦਾਨੀਆਂ ਦੇ ਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਦਿਜਾਂ ਦੇ ਫੇਰ ਲੋੜਵੰਦ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਭਾਵ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਾਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਦੋ ਥਾਈਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬, ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੨)। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਦਾਨ ਦਾ ਨਿਖੁੱਟ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਸੁਦਾਮਾ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਆਪ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਹੋਰ ਮਹਾਂ ਦਾਨੀਆਂ ਦੇ ਦਾਨ ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਭਾਵ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬, ਅੰਸੂ ੧, ਅੰਕ ੧੨। ਪਾਠ ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਫਰਕ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:—

੬. ਰਾਸ	੫ ਰੁਤ	ਭਾਵ ਅਰਥ
ਤਾਂਹੀ ਕੇ	ਤਾਂਕੇ ਹੀ	ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂ ਦਾਨ	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾਨ	ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ।

ਪਾਇ ਪੂਰੇ,ਪੌਨਗੌਨ,ਪਲ ਕੌ ਸਕੈ ਨ ਵਿਨਦੂਤ ਕੋ[1]। ਮਨ ਕੇ ਹਰਨ,ਮਨ ਮੀਨ ਕੋ ਦਰਨ,ਜਿਨੈ ਚਾਹਨ ਕੀ ਚਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਨ ਕੇ ਪੂਤਿ ਕੋ[2]। ਬਖਸ਼ੇ ਤਿਹਾਰੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਐਸੇ ਹੈ ਬਿਰਥ ਹੈਂ, ਨ ਜਾਇ ਪਾਇ ਗਏ ਪੁਰ-ਹੂਤ ਕੋ[3]॥੧੮॥ਪਾਰਥ[4] ਸਮਾਨ ਮਹਾਂਭਾਰਥ[5] ਮਚਾਯੋ ਤਹਾਂ ਖਾਯੋ ਮਾਸਹਾ-ਰਨੀ ਅਹਾਰ ਜੇਤੋ ਖਾਇਗੋ[6]।ਮੰਦਰ ਸੇ ਮੋਕਲ ਗਯਿੰਦਨਿ ਕੀ ਗਰਜਨਿ ਧੌਂਸਾ ਕੀ ਧੁੰਕਾਰ ਧਰਾਸੀਸ ਅਕੁਲਾਇਗੋ[7]।ਐਸੋ ਕੀਨੋ ਸਮਰ ਅਮਰ ਲੋਕ ਸੁਨਿਯਤਿ ਤੇਰੋ ਹੀ ਬਖਾਨ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੋ ਭੁਲਾਇਗੋ[8]। ਮਾਰਿਕੈ ਮਦਾਨ ਅਰਿ ਡਾਰੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਕਾਲ ਕਲਾ ਫੇਰ ਕੋਊ ਕਾਲਹਿ ਸੁਹਾਇਗੋ[9] ॥ ੧੯ ॥ ਮਹਾਂ ਬਾਹੁ ਬੀਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਤਿਹਾਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਬੈਰਿਨਿ ਕੀ ਸੈਨਾ ਬਨ ਬਨ ਬਿਚਰਤਿ ਹੈ[10]। ਗਹਿ ਕਰਵਾਰ ਕਾਢਿ ਕਾਟਿ ਕੈ ਦੁਜਨ ਦਲ ਜੋਗਿ ਜੁਰੇ ਜੋਗਨਿ ਜਮਾਤ ਬਿਹਰਤਿ ਹੈ[11]। [12]ਸੈਹਥਿਨਿ ਹਨੇ ਰਿਪੁ

---

[1]ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੩ ਵਿਚ ਹੈ। [2]ਮਨ ਦੇ ਹਰਨ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ ਸੁਹਣੇ) ਹਨ, ਮੱਛੀ ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ ਦਲਣ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ ਚੰਚਲਤਾ ਤੋਂ ਹੈ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਚਾਹਨ=) ਵੇਖਣ ਦੀ ਚਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਹੈ। [3]ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਐਸੇ ਵਿਰਥ (ਘੋੜੇ ਹਨ ਕਿ) ਇੰਦਰ ਕੋਲ ਗਿਆਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੇ। [ਹੈ ਵਿਰਥ=ਵਿ+ ਰਥ+ਹਯ=ਉਹ ਘੋੜੇ ਜੋ ਰਥ ਵਿਚ ਨਾ ਲੱਗੇ ਹੋਣ, ਖਾਸ ਸ੍ਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ। (ਅ) ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਸਾਡੇ ਬਖਸ਼ੇ ਘੋੜੇ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾ ਲਏ ਸੋ ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਇੰਦ੍ਰ ਹੋ ਗਏ। [4]ਅਰਜਨ। [5]ਭਾਵ ਜੁੱਧ। [6]ਭਾਵ, ਮਾਸ ਹਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਇੱਲ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਰੱਜ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ। [7]ਮੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਗਰਜ ਤੇ ਧੌਂਸਿਆਂ ਦੀ ਧੁੰਕਾਰ ਸੁਣਕੇ ਰਾਜੇ ਘਬਰਾ ਗਏ। (ਅ) ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਵਰਗੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਗਰਜ"""। [8]ਐਸਾ ਜੁੱਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦ ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆਂ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇਵਤੇ ਆਪਦੇ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੱਕ ਭੁਲ ਗਿਓ ਨੇ। [9]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਦਾਨ ਵਿਚ ਮਾਰਕੇ ਸੁੱਟੇ ਹੋਏ ਵੈਰੀ (ਐਸੇ ਹੁਣ ਮਰੇ ਹਨ ਕਿ) ਕਾਲ ਹੀ ਆਪਣਾ ਚਕ੍ਰ (ਫੇਰਕੇ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣੇ ਪਰ ਮੁੜ) ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕੇ। [10]ਭਾਵ ਲੁਕੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। [11](ਮਿਆਨ ਤੋਂ) ਤਲਵਾਰ ਫੜਕੇ ਕੱਢੀ ਤੇ ਦੁਰਜਨਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਲਿਆ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਲਈ) ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਜੋਗਨੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਜੁੜਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। [ਜੋਗਿ= ਜੋਗੀ ਭਾਵ ਸ਼ਿਵ]। [12](ਆਪ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ) ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਸੈਹਥੀ (ਬਰਛੀ) ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਗਏ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ ਘਾਵਾਂ ਤੋਂ ਐਸੀ ਲਹੂ ਧਾਰਾ ਵਹੀ ਕਿ ਬਚਣ ਦੀ ਆਸ ਚੁਕ ਗਈ, (ਜੈਸੇ ਕਿ) ਅੱਗ ਲੱਗਿਆਂ ਧੂਆਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਤਾਂ ਝਰੋਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਝੱਪ ਝੱਪ ਕਰਕੇ (ਅੱਗ) ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ (ਐਉਂ ਲਹੂ ਧਾਰਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਲਾ ਫਿਰ ਭੀ ਆਸ ਬਚਣ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ...)।

ਹਾਥਨਿ ਕੇ ਘਾਇਨ ਤੇ ਰੁੱਧ੍ਰ ਧਾਰ ਐਸੀ ਬਹੀ ਆਸ ਨ ਧਰਤਿ ਹੈ*।ਆਗ
ਲਾਗੇ ਧੂਮ ਭਏ ਘਰਨਿ ਅਕਾਰ ਸਮ ਮਾਨਹੁ ਝਰੋਖਨਿ ਝਰੋਂਪਿਨ ਕਟਤਿ
ਹੈਂ[1]॥੨੦॥ਦਿਸ਼ ਦਿਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਏਸ਼ ਦਿਗਪਾਲ† ਕੇਤੇ ਆਜ ਕਰੇ ਕਾਲ
ਕੇਤੇ ਗੁਨਹਿਗਹਤਿ ਹੈਂ[2]। ਪ੍ਰਬਲਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਚੇ ਸੁਨੀਅਤਿ ਤੇਰੇ
ਸਿਰ ਭਾਰ ਭੂ ਕੋ ਸਾਰਦਾ ਕਹਿਤ ਹੈ[3]।ਓਜਨ ਕੇ ਸੂਰ ਮਹਾਂ ਮੌਜਨ ਸੋਂ ਘੇਰ
ਮਾਰ ਔਰ ਨ ਬਿਚਾਰ ਕੀਜੈ ਦਾਰਿਦ ਦਹਤਿ ਹੈਂ[4]। ਹਰਿ ਮਾਂਗੇ ਬਰ ਦੇਤਿ
ਮਾਂਗ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਕਰਤਾਰ ਮਾਂਗੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰਹਤਿ ਹੈਂ[5] ॥ ੨੧ ॥
ਜੌਨੈ ਦੇਸ਼ ਜੱਯਤਿ[6] ਨਰੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਪਾਸ ਤਹਾਂ, ਠੌਰ ਠੌਰ ਤੁਮਰੋ ਹੀ ਜਸ

---

[1]ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੧੨ ਵਿਚ ਹੈ। [2]ਦਿਸ਼ਾ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਸੁਾਮੀ ਦਿਗਪਾਲ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ (ਆਪ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਕਿੰਨੇ ਅਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ (ਕਲ=) ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਗੇ। [3]ਆਪ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹੋ, ਤੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਕਹਿਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਭਾਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਯ ਹੈ। [ਸੂਚਨਾ—ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ 'ਸਾਰਦਾ' ਕਵੀ ਦੀ ਬੀ ਛਾਪ ਹੋਵੇ]। [4]ਉਮੰਗ ਤੇ ਉਤਸਾਹ ਦੇ ਮਹਾਂ ਸੂਰਮੇ ਹੋ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਘੇਰਕੇ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਮੇਰੇ ਮਨ) ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਪਊ, ਉਹ ਤਾਂ ਐਉਂ ਕਰਨ ਵਿਚ) ਦਰਿੱਦ੍ਰ (ਗਰੀਬੀ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [ਓਜ=ਉਤਸਾਹ, ਉਮੰਗ, ਜੋਸ਼। ਬਲ][ਸੂਚਨਾ—ਆਪ ਦੀ ਸਖਾਵਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ]। (ਅ) ਬਲਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਸੂਰਮੇਂ ਹਨ, ਮੌਜ ਨਾਲ ਭਾਵ ਸਹਿ ਸੁਭਾ ਹੀ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, (ਦਾਨ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਆਦਿ ਦੀ) ਵੀਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਸ ਦਾ ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [5]ਹਰੀ ਤੋਂ ਕੁਛ ਮੰਗੀਏ ਤਾਂ ਓਹ ਵਰ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੂੰ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਮੰਗ (ਜੋ) ਮੰਗਿਆਂ ਹੱਥਾਂ (ਦੇ ਦਾਨ) ਨਾਲ ਤਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਨਾਲ) ਕਰਤਾਰ ਬੀ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ (ਬੀ) ਕਰਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [ਕਰ ਤਾਰ=ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾਰਨਾ, ਕਰਤਾਰ=ਈਸ਼੍ਵਰ]। (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਤੰਦ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਹੱਥਾਂ (ਦੇ ਦਾਨ) ਨਾਲ ਤਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [ਕਰ=ਹੱਥ। ਤਾਰ=ਤੰਦ। ਤੰਦ ਚੋਦ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਦੇਣ ਨਾਲ ਤੰਦ ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਮਤਲਬ ਹੈ ਥੋੜਾ ਦਾਨ। ਭਾਵ ਤੰਦ ਮਾਤ੍ਰ ਮੰਗੀਏ ਤਾਂ.......]। (ੲ) ਮੰਗੀਏ ਕਰਤਾਰ (ਖੜਤਾਲ) ਤਾਂ ਓਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸੋ ਕਰਤਾਰ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਦਾਨ) ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸਃ, ਪਦ ਕਰਤਾਲ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਰਤਾਰ। ਕਰਤਾਲ ਨਾਮ ਹੈ ਖੜਤਾਲ ਦਾ]। (ਸ) ਮੰਗ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਜੋ ਹਰ ਮੰਗ ਮੰਗਿਆਂ ਵਰ ਬੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਮੰਗਿਆਂ ਕਰਤਾਰ ਬੀ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਵਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿਭੂਤੀ ਦਾ ਵਰ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕਰਤਾ ਪਦ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਾਲੀ ਪਦਵੀ ਹੈ। [6]ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

*ਪਾਃ—ਦੁਧ੍ਰ ਕੀ ਧਾਰ ਐਸੀ ਆਸ ਨਾ ਧਰਤਿ ਹੈ। †ਪਾਃ—ਦ੍ਰਿਗਪਾਲ।

ਗਾਈਯਤਿ ਹੈ। ਪਾਇ ਗਹੇ ਤੇਰੇ ਪਾਇਗਹੇ ਪਾਈਯਤਿ, ਕਹੂੰ ਔਰ ਜਾਇ ਗਰਜ਼ਾਇ ਗਰੇ ਪਾਈਯਤਿ ਹੈਂ[੧]। ਐਸੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸੁਕਬਿ ਸ਼ਰੱਨ ਤਾਕੇ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਾਂਕੋ ਜੱਗ ਛਾਈਯਤਿਹੈ[੨]।ਰਾਜੀ ਹੂਜੀਯਤਿ ਗਾਜੀ-ਯਤਿ ਜਾਂਕੇ ਦਰਬਾਰ ਘਰ ਬਾਜੀ ਬਾਂਧ ਬਾਜੀ ਲੈਨਿ ਆਈਯਤਿ ਹੈ[੩] ॥੨੨॥ਸੈ੍ਯਾ॥[੪]ਸ਼੍ਰੀਗੁਰਗੋਬਿੰਦ ਖੱਗ ਗਹਨੇ ਅਰਿ ਫੌਜਨਿਕੋ ਇਭ ਸੈਲ ਬਿਠੇ-ਲਹਿ[੫]। ਸਾਂਗ ਸੰਭਾਰਿ ਦਈ ਗਜ ਸੀਸ, ਅਸੀਸ ਦਈ ਹਰਿ ਘੂਮਤਿ ਗੈ-ਲਹਿ[੬]।ਘਾਇਨ ਤੇ ਭਭਕੈ ਨਿਜ ਸ਼ੋਨਫੁਹਾਰਨਿ ਲੌ ਉਪਮਾ ਛਬਿਫੈਲਹਿ[੭]। ਦੋ ਭੁਜ ਹੇਲ ਮਨੋ ਹਨਮਾਨ ਹਿਲਾਵਤਿ ਜਾਨਿ ਸੰਜੀਵਨਿ ਸੈਲਹਿ[੮] ॥੨੩॥ਕਬਿੱਤ॥ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਬਿਰਚ ਬਨੈਤਿ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਅਰਿ ਗਜ ਮਾਰਿ ਡਾਰੇ ਮਾਨੋ ਦਰਖਤ ਹੈਂ[੯]। ਭੈਰੋਂ ਔ ਬਿਤਾਲ ਭੂਤ ਕਰਤਿ ਬਿਹਾਰ ਤਹਾਂ[੧੦] ਹਾਰ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਮੁਖੀਪੰਚ ਪਰਖਤਿ ਹੈਂ[੧੧]। [੧੨]ਲਹੂਕੀਚ ਭਰੇ ਗਜਮੋਤੀਲੈ

---

[੧](ਜਦ) ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਪਕੜ ਲਈਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਰਤਬਾ ਪਾ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਹੋਰਥੇ ਜਾਕੇ ਗ਼ਰਜ਼ਮੰਦ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਗਿਰਾਉ ਪਾਈਦਾ ਹੈ [ਫ਼ਾ:,ਪਾਂਇਗਾਹ=ਦਰਜਾ,ਮਰਾਤਬਾ। ਗ਼ਰਜ਼ਾਇ=ਗ਼ਰਜ਼ਮੰਦ ਹੋਈਏ। ਅ:, ਗ਼ਰਜ਼=ਲੋੜ]। [੨]ਹੇ ਕਵਿ! ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤੱਕੋ ਜਿਸਦਾ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਗਤ ਤੇ ਛਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੩]ਜਿਸਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜਦ ਗੱਜੀਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਕਵਿਤਾ ਕਹੀਦੀ ਹੈ) (ਤਾਂ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਐਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, (ਇਕ) ਘੋੜਾ (ਦਾਨ ਮਿਲਿਆ) ਘਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ (ਇਕ ਹੋਰ) ਘੋੜਾ ਲੈਣ ਆ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। [੪](ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰੇਏ ਹਾਥੀ ਦਾ ਰੂਪਕ ਹੈ:—)। [੫]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜੀ ਤਾਂ ਵੈਰੀ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਫੌਜਾਂ (ਦੇ ਅੱਗੇ) ਹਾਥੀ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। (ਅ) ਇਭ ਸੈਲ=ਪਹਾੜ ਜਿੱਡਾ ਹਾਥੀ ਅੱਗੇ ਟੋਰਿਆ [ਸੰਸ:, ਇਭ=ਹਾਥੀ]। [੬](ਜਦੋਂ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ) ਸਾਂਗ ਸੰਭਾਲੀ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਖੋਭ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਹਾਥੀ ਨੇ (ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ ਮਾਨੋ) ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਮੁੜ ਪਿਆ। [ਹਰ=ਹਾਥੀ। ਘੂਮਤਗੈਲਹਿ=ਰਸਤਾ ਮੋੜ (ਗਿਆ)]। [੭](ਹਾਥੀ ਦੇ) ਅਪਨੇ ਘਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲਹੂ ਐਉਂ ਛੁਟਿਆ ਕਿ ਫੁਹਾਰਿਆਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਫੈਲੀ। [੮](ਸਾਂਗ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਉਪਮਾ:) ਮਾਨੋਂ ਹਨੂਮਾਨ ਅਪਣੀਆਂ ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਘੁਮਾ ਕੇ ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ ਦੇ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਹਨੂਮਾਨ, ਹਾਥੀ ਪਰਬਤ ਹੈ, ਲਹੂ ਦਾ ਫੁਹਾਰਾ ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ। [੯]ਆਜਾਨ ਬਾਹੂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਨੱਧਬਧ ਹੋਕੇ ਜਦ (ਜੁੱਧ ਵਿਚ) ਵਿਚਰੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਐਉਂ ਮਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਨੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੋੜੇ ਹਨ। (ਅ)ਵੈਰੀ ਤੇ ਹਾਥੀ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਵਾਙੂ ਕੱਟੇ। [੧੦]ਭਾਵ,ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਓਥੇ। [੧੧]ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਹਾਰ ਪ੍ਰੋਣ ਲਈ (ਕੱਟੇ ਪਏ ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ) ਪਰਖਦੇ ਹਨ। [੧੨]ਲਹੂ ਦੇ ਚਿਕੜ ਦੇ ਭਰੇ ਗਜਮੋਤੀ ਗਿੱਧਾਂ ਲੈਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਦ ਉਡਦੀਆਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ) ਅਗਨ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਗਜ-

[ਬਾਕੀ [illegible] ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦੇਖੋ]

ਗਗਨ ਗੀਧ ਗਰਜੇ ਅਗਨ ਦੇਖੇ ਹਰ ਹਰਖਤਿ ਹੈਧੇਖੇ ਨ ਭਖਤਿ, ਛੂਟ ਧਰਨ ਲਖਾਤ ਮਨੋ ਬਿਥਰੇ ਹ੍ਵੈ ਬਾਦਰ ਨਖਤ੍ਰ ਬਰਖਤਿ ਹੈਂ[੧] ॥ ੨੪ ॥

ਛਪਯ ਛੰਦ ॥ ਡੁੱਲਤਿ ਅਪਰ ਨਰੇਸ਼ ਪੱਤਿ ਹੱਥਹਿ ਜਿਮ ਹੱਲੈਂ[੨] । ਸੂਕਤਿ ਸਾਗਿਰ ਸਲਲ, ਸੰਕ ਧ੍ਰੁਅ ਧਾਮ ਨਚੱਲੈਂ[੩] ।ਖਲਕ ਖੈਲ ਖਲਭਲਤਿ ਭੂੰਰ ਭੁਲਹਿ ਤਿਲੋਕ ਮਹਿ[੪] । ਪਲਕ ਪੇਲ ਗਹਿ ਲੇਤਿ ਹੇਤ ਹੁੰਕਤਿ ਸੁ ਜੰਗ ਮਹਿ[੫] । ਕਹਿ ਹੰਸਰਾਮ ਸਤਿ ਸਿਮਰਕੈ ਸਕਰ ਰਹਤਿ ਦਿਗਪਾਲ ਤਬਿ[੬] । ਧਸਮਸਤਿ ਧਰਨ ਦਲ ਭਾਰ ਤੇ ਸੋ ਬਿਰਚਰਾਇ ਗੋਬਿੰਦ ਜਬਿ[੭] ॥ ੨੫ ॥

ਕਬਿੱਤ ॥ ਬਾਜਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੇ ਦਿਸ਼ਾਨ ਭੂਪ ਭਹਿਰਤਿ, ਹਾਲਾਡੋਲ ਪਰਤਿ ਕੁਬੇਰ ਹੂੰ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ[੮] ਹੋਤਿ ਹੈ ਅਤੰਕ ਸ਼ੋਕ ਲੋਕ ਹੂੰ ਮੈਂ ਮਾਨੀ-

---

[੧]ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੧੨ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬਕਾਯਾ ਇਸ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ ਤੱਕੋ। [੨]ਡੋਲਦੇ ਹਨ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਜਿਵੇਂ ਹਥ ਫੜਿਆ ਪੱਤਾ (ਹਵਾ ਨਾਲ) ਹਿਲਦਾ ਹੈ। [੩]ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੁਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧ੍ਰੂਅ ਦਾ ਅਚਲ ਘਰ ਸ਼ੰਕਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਡੋਲਦਾ ਹੈ। [੪]ਸਮੂਹ ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਖੜਬੜਾਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ(ਤੇ ਉਹ) ਉਠ ਭੱਜਦੀ ਹੈ ਅਰ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਤੇ ਭੈ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ [ਭੂੰਰ=ਭੈ ਯੁਕਤ ਹੋਣਾ]। [੫]ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਦ ਹੁੰਗੂਰਾ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਤਦੋਂ ਪਲ ਵਿਚ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [ਪੇਲ=ਦਬਾ ਲੈਂਦੇ। ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ। ਹੁੰਕਤ=ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਾਰਦੇ ਹਨ]। [੬]ਤਦੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਸੱਤਯਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦਿਗਪਾਲ ਡਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, [ਸਤਿ =ਸਤੁ=ਸਤ੍ਯਾ) । (ਅ) ਹੰਸਰਾਮ ਸਤਿ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ……। (ੲ) ਸਤਿ=ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। [੭]ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਲਾਂ (ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਭਾਰ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਧਸਕਦੀ ਹੈ। [੮]ਨਗਾਰੇ ਦੇ ਵਜਦਿਆਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਡਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹਲਚਲੀ ਮਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨਾਲ[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੀਆਂ ਹਨ(ਤਾਂ)ਸ਼ਿਵ ਜੀ(ਇਹ ਦੇਖਕੇ)ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।(ਗਿਰਝਾਂ ਗਜ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇ)ਭੁਲੇਖੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ,(ਸੋ ਉਹ) ਛੁਟਕੇ ਧਰਤੀ ਵਲ ਵਿਗਦੇ ਹਨ, ਬਿਥਰੇ ਹੋਏ (ਡਿਗਦੇ) ਮੋਤੀ ਐਉਂ ਲਖੀਦੇ ਹਨ ਕਿ–ਮਾਨੋਂ ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ ਤਾਰੇ ਬਰਸ ਰਹੇ ਹਨ। (ਅ) ਲਹੂ ਚਿਕੜ ਭਰੇ ਗਜ ਮੋਤੀ ਅਣਗਿਣਤ ਗਿਰਝਾਂ ਲੈਕੇ ਘੂਰ ਘੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਅਕਾਸ਼ ਚੜਦੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇਖਕੇ ਹੱਸਦੇ ਹਨ, ਰੱਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਗਿਰਝਾਂ) ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿੱਟ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਗਿਰਝਾਂ) ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਉਡਦੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਖਿੱਲਰੇ ਹੋਏ ਬੱਦਲ ਹਨ (ਤੇ ਮੋਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗਦੇ ਐਉਂ ਲਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ) ਤਾਰੇ ਬਰਸ ਰਹੇ ਹਨ।[ਗਜ ਮੋਤੀ=ਉਹ ਮੋਤੀ ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਅਗਨ=ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਅਥਵਾ ਅਨਗਿਨਤ।ਹਰ=ਸ਼ਿਵ। ਧੋਖੇ=ਭੁਲੇਖੇ, ਅਥਵਾ ਰੱਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ]।

ਧਤਿ ਰੰਕ ਹ੍ਵੈ ਬਿਭੀਖਨ ਸੋ ਡੋਲਤਿ ਡਹਰ ਮੈਂ[੧]। ਭੂਮੈਂ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸੋਂ ਭੂਪਤਿ ਕਹਤ ਠਾਂਢੇ ਭੂ ਮੈਂ ਹਮੈਂ ਰਾਖ ਜੋ ਤੁਹਾਰੇ ਆਵੈ ਧਰਮੈਂ[੨]।ਅਰਿਨ ਕੀ ਰਾਨੀ ਬਿਲਲਾਨੀ ਰਹੈਂ ਪਾਨੀ ਤੋਵੈ ਮੋਤਿਨ ਕੀ ਮਾਲ ਲੈ ਨਿਚੋਵਤੀ ਅਧਰ ਮੈਂ[੩] ॥ ੨੬ ॥ ਸੋਭਾ ਹੂੰ ਕੇ ਸਾਗਰ ਨਵਲ ਨੇਹ ਨਾਗਰ ਹੈਂ, ਬਲ ਭੀਮ ਸਮ, ਸ਼ੀਲ ਕਹਾਂ ਲੌ ਗਿਨਾਈਏ[੪]। ਭੂਮ ਕੇ ਬਿਭੂਖਨ, ਜੁ ਦੂਖਨ ਕੇ ਦੂਖਨ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਹੂੰ ਕੇ ਮੁਖ ਦੇਖੇ ਤੇ ਅਘਾਈਏ[੫]।ਹੰਮਤ ਨਿਧਾਨ, ਆਨ ਦਾਨ ਕੋ ਬਖਾਨੇ ? ਜਾਨੇ ਆਲਮ ਤਮਾਮ ਜਾਮ ਆਠੌਂ ਗੁਨ ਗਾਈਏ[੬]। ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ! ਭੋਜ ਕੀ ਸੀ ਮੌਜ ਤੇਰੇ ਰੋਜ ਰੋਜ ਪਾਈਏ[੭] ॥ ੨੭ ॥ ਸ਼ੀਲ ਰਸ ਸਾਇਰ, ਰਜੀਲੇ ਰਣ ਰੰਗ ਧੀਰ, ਜੰਗ ਜੁਰੇ ਜੈਤਵਾਰ ਕਰਨੀ ਕੁਬੇਰ ਕੀ[੮]। [੯]ਕਹੈ ਕਵਿ ਕੌਨ, ਤੇਜ

[੧](ਐਸਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਡਰ ਕਿ ਲੰਕਾ ਦੇ ਵਿਚ ਬੀ ਭੈ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਬਿਭੀਖਨ ਕਾਇਰ ਹੋਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਡੋਲਦਾ। (ਅ) ਡੋਲਦਾ ਤੇ ਧੜਕਦਾ ਹੈ। [੨]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਖੜੇ ਰਾਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ:—ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖ ਲੋ (ਕਿਉਂਕਿ) ਤੁਹਾਡੀ (ਸ਼ਰਨ) (ਜੋ) ਆਵੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਤੁਸਾਡਾ) ਧਰਮ ਹੈ। (ਅ) ਜੋ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ (ਧਰ—ਮੈਂ) ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ। [੩]ਵੈਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ (ਭੈ ਨਾਲ) ਵਿਲਪਦੀਆਂ ਦੇ (ਹੋਠ ਸੁਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ) ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੀਆਂ ਹਨ, (ਪਾਣੀ ਘਬਰਾ ਵਿਚ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ) ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਨਚੋੜਦੀਆਂ ਹਨ। [੪]ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੋ, (ਨਿਤ) ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ ਦਾਨੇ (ਯਾ ਛਬੀਲੇ ਹੋ)। (ਭਾਵ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬੁੱਢਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ), ਭੀਮ ਜਿਹਾ ਬਲ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ੀਲ (ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ) ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [੫]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੋ, ਦੋਖੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹੋ, ਦੇਖਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ। [ਸੂਚਨਾ—ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰੁਸਤ ਪਾਠ ਐਉਂ ਸੀ:—'ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਹੂੰ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇਖੇ ਤੇ ਅਘਾਈਏ'। ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਨੇ ਪਾਠ 'ਸੁਖ' ਦਾ 'ਮੁਖ' ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ]। [੬]ਹਿੰਮਤ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹੋ, ਹੋਰ ਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਵਰਨਨ ਕਰੇ ? (ਉਸ ਨੂੰ) ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਆਪ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਈਦਾ ਹੈ [‘ਆਲਮ’ ਪਦ ਕਵੀ ਦੀ ਛਾਪ ਬੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ]। [੭](ਰਾਜੇ) ਭੋਜ ਵਰਗੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ (ਜੋ ਭੋਜ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਪਰ) ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਾਈਦੀ ਹੈ। [੮]ਸ਼ਾਂਤਰਸ ਦੇ (ਆਪ) ਸਮੁੰਦਰ ਹੋ, ਬੀਰਰਸ ਵਿਚ ਆਪ ਰਣ ਦੇ (ਸਾਰੇ) ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਧੀਰ ਹੋ (ਜਿਥੇ ਕਿ) ਜੰਗ ਆ ਪਏ ਤੇ (ਸਦਾ) ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਤੇ ਕੁਬੇਰ ਤੁੱਲ ਆਪ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈ (ਜੁਧ ਤੇ ਦਾਨ ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ)। [ਅ:, ਰਜੀਲ=ਮਰਦਾਨਗੀ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਬੀਰ ਰਸ ਤੋਂ]। [੯]ਕੇਹੜਾ ਕਵਿ (ਆਪ ਦੇ) ਤੇਜ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੇ ਜੋ ਉਪਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਤੀਕ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਤੇ ਹੇਠਾਂ) ਸਮੁੰਦਰ ਤਕ (ਆਪ ਦੀ) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫਤਹ (ਦੀ ਕੀਰਤੀ) ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ। [ਤੁਅੰਗ=ਤੁੰਗ=ਉੱਚਾ। (ਅ) ਤੁਅੰਗ= ਤਵ, ਤ੍ਵੰ=ਤੁਸਾਡਾ]।

ਤਰਨਿਲੌਂ ਤਪੇ ਤੁਅੰਗ* ਪਾਰਾਵਾਰ ਲਗਿ ਫੈਲੀ ਜੀਤ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਕੀ[1]। ਕਰ ਰਨ ਰੋਸ ਖਲ ਖੰਡਨਿ ਕਟਕ ਕੂਟ, ਦੁੱਜਨ ਦਰੇਰ ਜਗ ਜੀਤ ਜ਼ਿਮੀ ਜ਼ੇਰ ਕੀ[2]। ਤੇਗ ਤ੍ਰਾਸ ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਜੂ ਤੇਰੋ ਜਸ ਜਗਰ ਮਗਰ ਭਏ ਸ਼ੋਭਾ ਗਈ ਮੇਰੁ ਕੀ[3]॥੨੮॥ਦੁੰਦਭੀ ਧੁੰਕਾਰੇ ਬਾਜੇ[4] ਮਾਨੋ ਜਲਧਰ[5] ਗਾਜੇ, ਰਾਜਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭਯ ਭਾਨੁ ਛਿਪੇ ਜਾਤਿ ਹੈਂ[6]। ਹਾਥਿਨਿ ਕੇ ਹਲਕਾ ਹਜ਼ਾਰਨਿ, ਗਨੇ ਕੋ ਹਯ, ਜਟਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜੋ ਜਗਮਗ ਗਾਤ ਹੈ[7]। ਕੋਰ ਸਾਜੇ ਜੋਰ ਕਰ ਨਾਲਨ ਕੋ ਸ਼ੋਰ ਸੁਨੇ ਸੰਕਤਿ ਸੁਰੇਸ਼ ਔ ਨਰੇਸ਼ ਬਿਲਖਾ-ਤਿ ਹੈਂ[8]।ਹੰਸ ਰਾਮ ਕਹਿਤ ਬਿਰਾਜੋ ਜਿਨ ਭਾਜੋ ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਮਾਂਗੇਕਵਿ-ਰਾਜ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਹੈਂ[9]†॥੨੯॥ ਸਾਧਨ ਕੋ ਸਿੱਧ ਸ਼ਰਣਾਗਤ, ਸਮਰ ਸਿੰਧੁ,

---

[1]ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੇ ਅੰਕ ੯ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। [2]ਜੁੱਧ ਮਦੇ ਵਿਚ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਖਲਾਂ ਤੇ ਕੂਟਾਂ (ਭਾਵ ਛਲੀਏ ਪਹਾੜੀਆਂ) ਦੇ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡ ਸੁਟਿਆ, ਦੁਰਜਨਾਂ (ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ) ਨੂੰ ਦਰੇੜ ਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤਾਬੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਧਾਰਕੇ ਖਲਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਿਆ ਹੈ ਕਟਕਾਂ (ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਨੂੰ) ਕੁੱਟਿਆ ਹੈ, ਦੁਰਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰੜਿਆ ਹੈ, ਜਗ ਜਿੱਤਕੇ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤਾਬੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। [3]ਹੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇਰੀ ਤੇਗ਼ ਦਾ ਡਰ ਤੇ ਤੇਰਾ ਜਸ (ਦੋਵੇਂ ਐਸੇ) ਜਗ ਮਗਾ ਉਠੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਸੁਮੇਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, [ਜਗਰ ਮਗਰ=ਜਗ ਮਗ, ਰੋਸ਼ਨ]। [4]ਦੁੰਦਭੀ ਧੁੰਕਾਰਦੀ ਤੇ ਵਜਦੀ ਹੈ (ਐਸੀ ਕਿ)। (ਅ) ਦੁੰਦਭੀ ਤੇ ਵਾਜੇ ਧੁੰਕਾਰਦੇ ਹਨ। [5]ਬੱਦਲ। [6]ਝੰਡਿਆਂ ਦੇ ਫਹਿਰਾਉਣ ਨਾਲ ਡਰ ਖਾਕੇ ਸੂਰਜ ਹੁਰੀਂ ਛੁਪੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। [7]ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਨਗ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਨ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣੇ ਹੀ ਕੌਣ ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਜੜਾਊ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਜਗਮਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ [ਅ:, ਹ਼ਲਕ਼ਹ=ਨਗ। ਅਦਦ]। [8](ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਕਤਾਰਾਂ ਜੁੜਕੇ (ਜਦੋਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਅਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਸੁਣਕੇ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ) ਰਾਜੇ ਘਾਬਰਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਸੁਰਗਾਂ ਦਾ) ਇੰਦਰ ਡਰਦਾ ਹੈ। (ਅ) 'ਕਰਨਾਲਨ' ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਤੋਪ ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਉਸ ਨੂੰ ਖੰਡਦੀ ਹੈ। (ੲ) ਕਰਨਾਇ=ਨਰਸਿੰਘਾ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [9]ਹੰਸ ਰਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਹੇ ਸੁਰੇਸ਼ੋ ਨਰੇਸ਼ੋ) ਟਿਕੇ ਰਹੋ ਨੱਸੋ ਨਾ (ਇਹ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਈ ਇਹ ਤਾਂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਦਾਨ ਲੈਕੇ ਕਵੀ ਰਾਜ (ਘੋੜੇ ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ) ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਤਪੇ ਤਨ ਅੰਗ=ਭਾਵ ਆਪ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੇਜ।

†ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੇ ਮੁਬਾਲਗੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਆਪ ਅਤਿ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੁੱਲੋ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਸੇ। ਮਹਾਂਭਾਰਥ ਦੇ ਇਕ 'ਕਰਨ ਪਰਬ' ਦਾ ਉਲਥਾ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹੋ ਕਵੀ ਆਪ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਰਬ ਦੇ ਉਲਥੇ ਦਾ ਇਨਾਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੬ ਅੰਕ ੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸੁਧਾਧਰ ਸੁੰਦਰ ਸਰਸ ਪਦਪਾਯੋ ਹੈ[1]। ਕੁਲ ਕੌ ਕਲਸ[2],ਕਵਿ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਕਾਮਤਰੁ[3],ਕੋਪ ਕੀਏ ਕਾਲ[4], ਕਵੀਯਨਿ ਗੁਨ ਗਾਯੋ ਹੈ। ਦੇਵਨਿ ਮੈਂ, ਦਾਨਵ ਮੈਂ[5],ਮਾਨਵ,ਮੁਨਿਨਿਹੂੰਮੈਂ ਜਾਂਕੋ ਜਸ ਜ਼ਾਹਰ ਜਹਾਨ ਚਲਿਆਯੋ ਹੈ। ਤੇਗ਼ ਸਾਚੋ ਦੇਗ਼ ਸਾਚੋ ਸੂਰਮਾ ਸ਼ਰਨ ਸਾਚੋ, ਸਾਚੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕਹਾਯੋ ਹੈ॥ ੩੦ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਬੇਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਮ ਸੁਨੋਂ, ਸਿੰਧੁ ਮਰਜਾਦਾ,ਮੇਰੁ ਮੰਡਲ ਮਹੀ ਮੈਂ, ਗੁਰਿਆਈ ਗੁਨ ਗਾਇ ਹੋ[6]। ਸ਼ਰਮ ਕੇ ਸਾਗਰ, ਸਪੂਤਨਿ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ, ਸੁੰਦਰ ਸੁਧਾਧਰ ਸੇ ਸੁੰਦਰ ਗਨਾਏ ਹੋ[7]। ਰਚਨ ਮੈਂ ਦਾਨ ਬਾਨਿ ਬਾਨੀ ਹਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਸੀ[8], ਬਿਦਤ ਬਿਨਯ ਬਡੇ ਬੰਸ ਚਲਿ ਆਏ ਹੋ[9]।ਤੇਜ ਕੋ ਤਰਨਿ[10] ਤਰਵਾਰ ਕੌ ਪਰਸਰਾਮ[11] ਗੁਰਨਿ ਮਾਂਹਿ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕਹਾਏ ਹੋ॥ ੩੧॥ ਸੁੰਦਰ ਅਨੰਗ, ਕਿਧੋਂ ਚਪਲ ਕੁਰੰਗ ਸਮ,ਗਰੁੜ ਕੇ ਸੰਗ ਚਲਿ ਆਗੇ ਹੀ ਕੋ ਚੇਤ ਹੈਂ[12]। ਪਵਨ ਕੋ ਪਾਛੇ ਕਰਿ,ਮਨ ਕੋ ਗਵਨ ਹਰਿ, ਦੌਰ ਮੈਂ ਪਲਕ ਮਾਂਹਿ ਫਾਂਧ ਜਾਹਿਂ ਸੇਤ ਹੈਂ[13]।

---

[1]ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਸਾਧਕਾਂ ਦੀ ਆਪਸਿੱਧਿ ਹੋ (ਸਿੱਧੀਦਾਤਾ ਹੋ) ਜੁੱਧ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੋ, ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ ਹੈ। [2]ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ।[3]ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਲਈ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹੋ। [4]ਕੋਪ ਕੀਤਿਆਂ ਕਾਲ ਰੂਪ ਹੋ। [5]ਦੈਤਾਂ ਵਿਚ। [6]ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮ, ਮਿਰਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦ੍ਰ, ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਦੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਮੇਰੁ (ਅਸਾਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸੁਣੇ ਹਨ), (ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ) ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੀ) ਅਧਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਗਾਏ ਗਏ ਹੋ। ਭਾਵ ਗਜਾਨ, ਮਿਰਯਾਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮਤਾ ਤੇ ਅਚੱਲ ਉੱਚਤਾ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਅਧਿਕ ਹੋ। (ਅ) ਵੇਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਾਮ (ਵੱਡਾ) ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਆਪਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਗਜ਼ਾਨ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ,ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੇ ਆਪਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਵਿਚ ਮਿਰਯਾਦਾ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ। [7]ਸੋਹਣੇ ਚੰਦ ਤੋਂ ਸੁਹਣੇ ਗਿਣੇ ਗਏ ਹੋ। ['ਸੁੰਦਰ' ਕਵੀ ਦੀ ਛਾਪ ਵੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ]। [8]ਬਾਣੀ ਰਚਨ ਵਿਚ (ਬਾਨੀ=) ਸਾਰਦਾ ਹੋ ਤੇ ਦਾਨ ਹਰੀ ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ (ਦੇਂਦੇ ਹੋ)। (ਅ) ਰਚਨਾ (ਰਚਨ ਵਿਚ ਬਾਨੀ=) ਸ਼ਾਰਦਾ ਤੁੱਲ ਹੋ, ਬਾਣਾਂ (ਵਿਚ ਰਾਮ ਹੋ) ਦਾਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਚੰਦ ਹੋ। [9]ਵਡੇ ਬੰਸ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ) ਵਿੱਚੋਂ ਚਲੇ ਆਏ ਹੋ (ਫਿਰ ਆਪ ਦੀ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਦਿਤ ਹੈ। [10]ਤੇਜ ਦੇ ਸੂਰਜ ਹੋ। [11]ਪਰਸਰਾਮ (ਜਿਵੇਂ ਕੁਹਾੜੇ ਫੜਨ ਵਿਚ ਤਿਵੇਂ ਆਪ) ਤਲਵਾਰ (ਫੜਨ ਵਿਚ ਸਿੱਧ) ਹੋ। [12]ਕਾਮ ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ ਹਰਨ ਵਰਗੇ ਚੰਚਲ (ਆਪ ਦੇ ਘੋੜੇ ਹਨ) ਗਰੁੜ (ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਚੱਲੇ (ਤਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ) ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਵੇਖੇਗਾ। [13]ਪੌਣ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਸੱਟਕੇ ਮਨ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਦੌੜ ਵਿਚ ਪੁਲ ਨੂੰ ਪਲ ਵਿਚ ਟੱਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰਵਿ ਰਥ ਚਢਤਿ ਉਤਰ ਜਾਤਿ ਯਾਂਹੀ ਲੀਏ ਮੇਰੇ ਏਕ ਏ ਅਨੇਕ ਸਾਜਨ ਸਮੇਤ ਹੈਂ[1]। ਐਸੇ ਬਾਜੀ ਦੇਖੀਐ ਨਾਂ ਕਹੂੰ ਤੀਨ ਭਵਨ ਮੈਂ* ਕਵਿਨਿ ਕੋ ਜੈਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇਤਿ ਹੈਂ[2] ॥੩੨॥ ਸੈਯਾ॥ ਹੂਰਨਿ ਕੋ ਨਰ ਸੂਰ ਮਿਲੇ ਬਰ,ਚੌਸਠ ਜੋਗਨਿ ਸੈਨ ਅਘਾਈ[3]। ਦੇਤਿ ਅਸੀਸ ਸਬੈ ਮਿਲਿ ਜੰਬੁਕ[4], ਗੀਧਨਿ ਤੇ ਰਣਭੂਮ ਸੁਹਾਈ[5]। ਛਾਡਿ ਸੁਹਾਗ ਲੀਏ ਬਿਧਵਾ ਇਕ ਬੈਰਨ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਦੁਖਤਾਈ[6]। ਖੱਗ ਗਹੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਹਰਿ ਨਾਰਦ ਕੇ ਘਰ ਹੋਤਿ ਵਧਾਈ[7] ॥੩੩॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਆਵਤਿ ਨ ਤੀਰ ਤੀਰ, ਮਾਨ ਨ ਕਮਾਨ ਕਰੇ[8], ਗੋਲਨ ਕੀ ਗੂੰਦ ਦੂੰਦ ਬੂੰਦ ਮਨੋ ਬਾਰ ਹੈ[9]। ਛੀਨ ਬਰਛੀਨ ਲੇਯ, ਸੈਹਥੀ ਹੈ ਕੋ ਟਿਕ,ਕਟਾਰਨ ਕੋ ਬੀਰ ਅਤਿ ਬੈਠੀ ਬਰ-ਦਾਰ ਹੈ[10]।ਛੁਰੀ ਨ ਛੁਹਤਿ,ਗੁਰਜਨ ਹੂੰਕੀ ਗੁਰਜ ਨ[11],ਬਰ ਤਬਰਨਿ ਕੋ ਨਿਵਾਰਤਿ ਨਿਹਾਰ ਹੈ[12]। ਸੈਨਾ ਆਰ ਘਾ ਕੀਏ, ਕਹਾਂ ਕਹੂੰ ਸੁਹਾ ਕੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਕਰ ਐਸੀ ਬਾਂਕੀ ਤਰਵਾਰ ਹੈ[13] ॥੩੪॥ ਨਿਕਸਤਿ ਮਯਾਨ

---

[1]ਸੂਰਜ (ਆਪਣੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ) ਰਥ ਤੇ (ਦਿਨੇ) ਚੜ੍ਹਕੇ ਰਾਤੀਂ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ (ਐਸੇ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਥ) ਇਕੋ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਐਸੇ (ਰਥ) ਸਾਜਾਂ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕ ਹੈਨ। [2]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਘੋੜੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਦੇ ਜੈਸੇ ਘੋੜੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [3]ਹੂਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਮੇ ਮਰਦ ਵਰ ਮਿਲ ਗਏ, ਚੌਹਠ ਜੋਗਣੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਰੱਜ ਗਈ। [4]ਸਾਰੇ ਗਿਦੜ ਮਿਲਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਗਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਰਣਭੂਮੀ ਸੁਹਾ ਗਈ। [6](ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਨੂੰ ਸੁਹਾਗ ਛੋੜਨਾ ਪਊ ਤੇ ਬਿਧਵਾਪਨ ਲੈਣਾ ਪਊ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਹਾਗ (ਦਾ ਵੇਸ) ਛੋਡਕੇ ਵਿਧਵਾ (ਦਾ ਵੇਸ) ਲੈਣਾ ਹੈ। [7]ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜਦਿਆਂ ਨਾਰਦ ਦੇ ਘਰ ਵਧਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਕਲਹਾ ਹੈ)। [8]ਤੀਰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਕਮਾਨ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। [9]ਜੰਗ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਮਾਨੋ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਹਨ। [ਗੂੰਦ= ਇਕੱਠ ਭਾਵ ਬੁਛਾੜ। (ਅ) ਗੂੰਜ। ਦੂੰਦ=ਦ੍ਵੰਦ=ਜੰਗ]। [10]ਬਰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਛੀਨ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਖੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੈਹਥੀ ਨੂੰ ਕੀ ਟਿਕਾਉ (ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ) ? ਵਡੇ ਬੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਟਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੱਪਣ ਲਈ (ਤਯਾਰ) ਬੈਠੀ ਹੈ [ਬਰਦਾਰ=ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀ, ਚੱਪਣ ਵਾਲੀ]। [11]ਛੁਰੀ (ਨੇੜੇ)ਨਹੀਂ ਛੁਹੰਦੀ, ਗੁਰਜਾਂ ਦਾ ਬੀ ਦੇਵੇ (ਗੁਰੱਜ+ਨ=) ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। [12]ਚੰਗੇ ਕੁਹਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇ ਸੁੱਟਦੀ ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ, [ਬਾ:, ਤਬਰ=ਕੁਹਾੜਾ]। [13]ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਐਸੀ (ਬਾਂਕੀ) ਤਲਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਘਾ ਕੇ ਸਫਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ (ਉਸ ਦੀ ਹੋਰ ਉਪਮਾ) ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ। [ਸੁਹਾ=ਸੁਹਾਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਸਫਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ]।

*ਪਾ:–ਭਵਨਨ ਮੈਂ।

ਤੈ ਹੀ ਛਟਾ ਘਨ ਮਸਾਨ* ਤੈ ਹੀ, ਕਾਲ ਜੀਹ ਲਹਿ ਲਹਿ ਹੋਇ ਰਹੀ ਹਲਿ ਹਲਿ[1]। ਲਾਗੈ ਅਰਿ ਗਰ ਗੇਰੈ ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਸਿਰ, ਧਰਤਿ ਨ ਧੀਰ ਚਾਰੋਂ ਚਕਿ ਪਰੈ ਚਲਿ ਚਲਿ[2]। ਕੌਨ ਰਹੈ ਠਾਂਢੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ! ਆਪ ਆਗੇ ਜਲ ਥਲ ਉਥਲ ਪਥਲ ਹੋਇ ਥਲਿ ਥਲਿ[3]। ਭਾਜੈ ਬਿਨ ਦੇਰ, ਨੇਰ ਕਰੈਂ ਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਹੇਰਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਤੇਰੀ† ਪਲ ਪਲ[4]‡ ॥ ੩੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ ਕਵੀਯਨਿ ਕੇ ਕਬਿੱਤ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥ ੫੨. [ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਬਿੱਤ]।

॥ਦੋਹਰਾ॥ਬਾਵਨ ਕਵੀ[5] ਹਜ਼ੂਰ ਗੁਰ ਰਹਿਤ ਸਦਾ ਹੀ ਪਾਸ। ਆਵੈਂ ਜਾਹਿ ਅਨੇਕ ਹੀ, ਕਹਿ ਜਸ,ਲੈਂ ਧਨ ਰਾਸ ॥੧॥ ਤਿਨ ਕਵੀਅਨਿ ਬਾਨੀ ਰਚੀ ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਤੁਲਵਾਇ। ਨੌ ਮਣ ਹੋਏ ਤੋਲ ਮਹਿੰ ਸੂਖਮ[6] ਲਿਖਤ ਲਿਖਾਇ ॥ ੨ ॥ 'ਵਿੱਦਯਾਧਰ' ਤਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕਵਿਤਾ ਰਚੀ ਰਖਿ ਰਖਿ ਨੌ ਰਸ ਰੀਤਿ§ ॥੩॥ ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਗੁਰ ਸੰਗ ਬਡ ਰਹਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸੋ ਬੀਚ[7]। ਨਿਕਸੇ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਤਜਯੋ¶ ਲੂਟਯੋ ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਨੀਚ[8]॥ ੪॥ ਪ੍ਰਥਕ ਪ੍ਰਥਕ ਪੱਤ੍ਰ ਹੁਤੇ ਲੁਟਯੋ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ ਬਖੇਰ[9]। ਇਕ ਥਲ ਰਹਯੋ ਨ, ਇਮ ਗਯੋ ਜਿਸ ਤੇ ਮਿਲਯੋ ਨ ਫੇਰ ॥੫॥ ਬਾਹਠ ਪੱਤ੍ਰ ਕਹੂੰ ਤੇ ਰਹੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ।ਤਿਨ ਤੇਂ ਲਿਖੇ ਕਬਿੱਤਇਹੁ ਗੁਰ ਜਸੁ ਬਰਨਯੋ ਜਾਂਹਿ ॥੬॥ ਕਿਤਿਕ ਲਿਖੌਂ ਆਗੇ ਅੰਵਰ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤ।

---

[1]ਮਸਾਨ ਵਿਚੋਂ ਐਉਂ ਨਿਕਲਦੀਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ,(ਅਥਵਾ)ਕਾਲਦੀ ਜੀਭਹਲ ਹਲਕੇ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। [ਮਸਾਨ=ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਖੋਲ। ਮਸਾਨ=ਵਿੱਚੋਂ]। [2]ਲਗਦੀ ਹੈ ਜਦ ਵੈਰੀ ਦੇ ਗਲੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡੇਗ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਧੜ ਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ, (ਵੈਰੀ ਫਿਰ) ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ, ਚਹੁੰ ਚੱਕਾਂ ਵਿਚ ਹਲਚਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਭੱਜ ਉਠਦੇ ਹਨ)। [3]ਜਲ ਦੇ ਥਾਉਂ ਉਲਟ ਕੇ ਥਲ ਹੋ ਗਏ ਜੋ ਥਲ ਸਨ ਓਹ ਪਥਲ (ਪਯ+ਥਲ=ਪਾਣੀ-ਦੇ ਥਲ) ਹੋ ਗਏ। [4](ਕਵੀ) ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਕਿ ਵੈਰੀ ਭੱਜਦੇ ਹਨ ਛੇਤੀ, ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੇ, ਤੇਰੀ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਪਲ ਪਲ ਵਿਚ ਵੇਖਕੇ। (ਅ) ਪਲ ਪਲ ਕਰਦੀ=ਲਿਸ਼ਕਦੀ। [5]ਬਵੰਜਾ ਕਵੀ। [6]ਬਰੀਕ। [7](ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ) ਵਿਚ। [8]ਨੀਚਾਂ ਨੇ। [9]ਬਿਖਰ ਗਿਆ।

*ਪਾ:—ਸਸਾਨ। †ਪਾ:—ਹੇਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਤੇਰੀ ਸਮ ਸ਼ੇਰ। ‡ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਰੰਥ ਰਾਜਨੀ ਟੀਕਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਵਿਚ ਭੀ ਦਿਤਾ ਹੈ। §ਪਾ:—ਨੀਤ। ¶ਪਾ:—ਆਨੰਦਪੁਰਾ ਨੂੰ।

ਚਿਤ ਲਾਇ । ਗੁਰਜਸ ਤੇ ਉਚਟਹੁ ਨਹੀਂ[੧] ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾਇਣ[੨] ॥੭॥
ਕਬਿੱਤ ॥ ਅਨੰਦ ਦਾ ਵਾਜਾ ਨਿਤ ਵੱਜਦਾ ਅਨੰਦਪੁਰਿ, ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਸੁਧਿ ਭੁੱਲਦੀਏ ਨਰਨਾਹ ਦੀ[੩] । ਭੌ ਭਯਾ ਬਿਭੀਛਣੇ ਨੂੰ ਲੰਕਾਗੜ ਵੱਸਣੇ ਦਾ, –ਫੇਰ ਅਸਵਾਰੀ ਆਂਵਦੀ ਏ ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਦੀ[੪]– । ਬਲ ਛਡ ਬਲਿ[੫] ਜਾਇ ਛਪਿਆ ਪਤਾਲ ਬਿਚ, ਫਤੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜੈਂਦੇ ਦ੍ਵਾਰ ਦਰਗਾਹ ਦੀ[੬] । ਸ੍ਰਵਣ ਨ ਦੇਂਦੀ ਸੁਖ ਦੁੱਜਨਾ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਨੌਬਤ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ॥ ੮ ॥ ਊਪਰ ਨਰੇਸ਼ ਹੂੰ ਕੀ, ਹੋਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਬੇਸ਼ ਹੂੰਕੀ, ਕਾਸ਼-ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਹੂੰ ਕੀ ਭਰੀ ਆਨ ਧਾਮਰੀ[੭] । ਬੁਨੀ ਕਾਰੀਗਰਭਾਰੀ, ਕਰੀਖੂਬ ਗੁਲਕਾਰੀ, ਪਹਿਰੇਂ ਭਿਖਾਰੀ, ਮੋਲ ਪਾਵੇਂ ਲਾਖਦਾਮਰੀ[੮] । ਸੀਤ ਹੂੰਕੋ ਜੀਤ ਲੇਤਿ, ਐਸੀ ਸ਼ੋਭਾਦੇਹ ਦੇਤਿ ਮੰਗਲ ਸੁਕਬਿ ਜਸੋਂ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਜੀ ਕੋ ਕਾਮਰੀ[੯] । ਸ਼ਯਾਮ, ਸੇਤ, ਪੀਰੀ*, ਲਾਲ, ਜ਼ਰਦ, ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਐਸੀ ਦੇਤਿ ਮੌਜ ਪਾਮਰੀ[੧੦] ॥ ੯ ॥ ਚਢਤਿ ਹੀ ਬਾਜੀ ਚਢਨੇ ਗਾਢੇ ਗਢ

---

[੧]ਗੁਰੂ ਜਸ (ਦੇ ਸੁਣਦਿਆਂ) ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੋ । [੨]ਜੋ (ਜਸ) ਕਿ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ । [੩]ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । [੪]ਬਿਭੀਖਣ ਨੂੰ ਲੰਕਾ ਗੜ੍ਹ ਵੱਸਣ ਦਾ ਡੈ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਜੀ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਫੇਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਭਾਵ, ਕਿ ਅੱਗੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਗਏ ਸਨ, ਹੁਣ ਮਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇਣ ਨਾ ਆ ਰਹੇ ਹੋਣ [ਮਹਾਂਬਾਹੁ=ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੇ । ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੦ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ] । (ਅ) ਮਹਾਂਬਾਹੂ ਦਾ ਅਰਥ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਕਰਕੇ 'ਰਾਵਣ' ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਪਰੰਤੂ ਇਕ ਤਾਂ ਰਾਵਣ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਬਿਭੀਖਣ ਨੂੰ ਕਵੀ 'ਦੁਜਨਾਂ' ਵਿਚ ਗਿਣ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕਵੀ ਉਸ ਦੇ ਰਾਖਸ਼ ਹੋਣ ਨੂੰ ਯਾ ਭ੍ਰਾਤ੍ਰੀ ਦ੍ਰੋਹ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਦੁਜਨਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ । [੫]ਬਲਿ ਰਾਜਾ ਬਲ ਛੱਡਕੇ । [੬]ਦਰਗਾਹ ਦੀ ਮਿਲੀ ਫਤਹ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਿਸ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ ਦ੍ਵਾਰ ਤੇ ਹੈ । [੭]ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ (ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ) ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜੋ ਪਹਿਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਬੀ) ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਘਰ ਵਿਚ (ਮੰਗਾਕੇ) ਭਰ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ । [੮]ਭਾਰੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਉਪਰ ਚੰਗੇ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ ਹੋਈ, ਲੱਖਾਂ ਰੁਪੱਯੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਵੇ, (ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ) ਭਿਖਾਰੀ ਪਹਿਨ ਰਹੇ ਹਨ । (ਅ) ਜੇ ਭਿਖਾਰੀ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਬਣ ਜਾਵੇ । [੯]ਮਾਨੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਕੰਬਲੀ ਹੈ । [੧੦]ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਸੀਆਂ ਪਾਮਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ । [ਹਿੰ:, ਪਾਮਰੀ=ਦੁਪੱਟਾ । ਸੰਸ: 'ਪ੍ਰਾਵਾਰ:'= ਉਪਰਲਾ ਕਪੜਾ ਯਾ ਚੋਗਾ । ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਜੋ ਵਜਾਖਜਾ ਆਈ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਸਨ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਜਾਮੇਵਾਰ ਉਣੀ ਹੋਈ ਗੁਲਕਾਰੀ ਦੇ ਬੜੇ ਕੀਮਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਪਾਮਰੀ ਨੂੰ ਉਪਮਾ ਕੰਬਲੀ ਨਾਲ ਦਿਤੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ 'ਉਤੇ ਲੈਣ ਦਾ ਕਪੜਾ'=ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਹੀ ਠੀਕ ਭਾਵ ਹੈ] । *ਪਾ:–ਪੀਠੀ ।

ਚਾਹਬੇ ਕੋ,ਦਾਹਿਬੇ ਕੋ ਦੁੱਖ ਰੀਝੈ ਬਰ ਜਸੋਂ ਭਵਾਨੀਕੋ[1]।ਆਵਤਿ ਹੀ ਦਾਢੀ ਛਾਤੀ ਦਾਢੀ ਛਿਤ ਪਾਲਨਿ ਕੀ ਰਜ ਕੇ ਕਰੱਯਾ ਉਨ ਹੀ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ ਕੋ*[2]। ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਰਥ ਜਿਉਂ ਭਾਰਥ ਕੋ ਜੀਤ ਲੇਤਿ ਬਸੁਧਾ ਬਿਰਾਨੀ ਕੋ[3]। ਪਾਗ ਹੂੰ ਕੋ ਬਾਂਧਬੋ ਕਹੂੰਕ ਦਿਨ ਪਾਛੇ ਸੀਖਣੋ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੁ ਸੀਖਣੋ ਸਿੰਘ†ਬਾਂਧਿਬੋਕ੍ਰਿਪਾਨੀ ਕੋ[4]॥੧੦॥ ਜਾਚੇ ਧ੍ਰੂ ਪਾਯੋ ਹੈ ਅਮਰਪਦ ਸੁਰਲੋਕ, ਨਾਮਾ ਜੂ ਕੇ ਜਾਚੇ ਦੀਓ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰਾਇ ਜੀ[5]। ਬਿਪਦਾ ਮੈਂ ਲੰਕਾ ਦੀਨੀ ਜਾਚੇ ਤੇ ਬਿਭੀਖਨ ਕੋ, ਮੰਗਲ ਸੁ ਕਬਿ ਜਾਚੈਂ ਮੰਗਲ ਸੁਨਾਇ ਜੀ[6]‡।ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨਗਨ ਹੋਤਿ§ਜਾਚਯੋ ਸਭਾ ਮਾਂਹਿ ਠਾਂਢੇ,

[1]ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ (ਸਿੰਘ) ਤਕੜੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ (ਫਤਹ) ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਜਗਤ ਦੇ) ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਲਈ ਉਹ ਐਉਂ ਰੀਝਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਵ। ਭਾਵ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਹ ਕਲਜਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ [ਭਵਾਨੀ ਕੋ ਬਰ=ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਪਤੀ=ਸ਼ਿਵਜੀ। ਸ਼ਿਵ= ਕਲਜਾਨ ਸਰੂਪ]। [2]ਦਾੜ੍ਹੀ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਸਾੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਰਾਜ- ਧਾਨੀ ਨੂੰ (ਰਜ=) ਧੂੜ ਕਰਦਾ ਹੈ। [3]ਲੰਮੇ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਇੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਦੇ ਸਿੰਘ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਐਉਂ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਰਜਨ ਨੇ ਭਾਰਥ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। [4]ਪਗ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਤਾਂ ਸਿੰਘ (ਬੱਚਾ) ਕੁਛ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਪਹਿਲੋਂ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। [5](ਆਪ ਤੋਂ) ਧ੍ਰੂ ਨੇ ਮੰਗਕੇ ਸੁਰ ਲੋਕ ਵਿਚ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਤੇ ਨਾਮ ਦੇਵ ਦੇ ਜਾਚਣ ਨਾਲ (ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਦਾ) ਦੇਹੁਰਾ ਫੇਰ ਦਿਤਾ। [6]ਬਿਭੀਖਣ ਬਿਪਤਾ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮੰਗਣੇ ਤੇ (ਆਪ ਨੇ) ਲੰਕਾ ਦਿਤੀ ਪਰ ਮੰਗਲ ਕਵਿ ਇਹ ਜਾਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਾ ਆਪ ਦੇ ਮੰਗਲ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਰਹਾਂ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ੬੨ ਪੱਤਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਢੂਣਕੇ ਥੋੜੇ ਜਹੇ ਕਬਿੱਤ ਦਿੱਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਲੱਗਣੀ ਕਠਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਸਧਾਰਣ ਕਬਿੱਤ ਹੋਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਅਕਾਰਣ ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਨ ਤੇ ਦੁਖ ਦੇਣ ਦਾ ਹਾਲ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਪਰ ਵੈਰੀਆਂ ਉਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਭੈ ਛਾਉਣ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਾ ਹਾਲ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਵਿ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

†ਇਹ ਪਦ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ। ‡ਇਥੇ ਮੰਗਲ ਕਵੀ 'ਗੁਰੂ ਕੀਰਤੀ' ਦਾ ਦਾਨ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਮੰਗਲ ਨੇ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਲ ਪਰਬ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਵੈਸਾਖ ਤ੍ਰੋਦਸ਼ੀ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਕਿਆ, ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਰ ਮੈਂ (ਅਰਬ ਖਰਬ) ਅਤਯੰਤ ਧਨ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਬੀ ਓਥੇ ਲਿਖੀ ਹੈ:—ਜੌ ਲੌ ਧਰਨ ਅਕਾਸ਼ ਗਿਰ ਚੰਦ ਸੂਰ ਸੁਰਇੰਦ। ਤੌ ਲੌ ਚਿਰ ਜੀਵੋ ਜਗਤ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ। [ਦੇਖੋ ਪਟਿਆਲਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦਾ ਨੰ ੧ ਦਾ ਅੰਕ ੧੧]। §ਪਾ:—ਹੋਨਿ।

ਅੰਬਰ ਲੌ ਅੰਬਰ ਮਹੀ ਪੈ ਰਹੇ ਛਾਇ ਜੀ[1]। ਐਸੋ ਦਾਨ ਦੈਬੋ ਕੌਨ ਕੈਊ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਔਰ ਕਉ ਨ ਜਾਚੀਏ ਬਿਨਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਜੀ ॥੧੧॥ ਅਸੁਰ ਬਿਦਾਰਿਬੇ ਕੋ ਸੁਰਪਤਿ ਪਾਰਿਬੇ ਕੋ, ਭਗਤ ਉਧਾਰਿਬੇ ਕੋ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਜਰੀ ਹੈ[2]। ਅਰਿ ਦਲ ਭੰਜਿਬੇ ਕੋ, ਗਾੜ੍ਹੇ ਗੜ੍ਹ ਗੰਜਿਬੇ ਕੋ[3] ਸਭਿ ਸੁਖ ਸੰਜਿਬੇ ਕੋ[4] ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਭਰੀ ਹੈ। ਕਰਤਿ ਕਲੋਲ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਕਰ ਮਾਂਹਿ ਚੱਕ੍ਰ[5] ਸਾਥ ਹੂੰ ਤੇ ਮਾਰਿਬੇ ਕੀ ਬਿਧਿ ਪਰੀ ਹੈ। ਫਤੇ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਯਹਿ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹੂੰ ਕੀ ਤਬਿ ਹੁਤੀ ਗਦਾ ਅਬਿ ਸ਼ਯਾਮ ਰੰਗ ਛਰੀ ਹੈ[6] ॥੧੨॥ ਕੁੰਜ ਕੁੰਜ ਗਲਿਨਿ ਬਜਾਈ ਬਨ ਬਾਂਸਰੀ ਸੀ[7] ਉਨਹੀ ਕੇ ਸੰਗ ਸੋਈ ਸਾਰਦਾ ਕਹਤਿ ਹੈ[8]। ਜਮਨਾ ਕੇ ਤਟ ਬੰਸੀ ਬਟ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸੋਈ ਤਟ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਆਨਿ ਸਾਹਿਬੀ ਕਰਤਿ ਹੈ[9]। ਦੇਖੋ ਭੂਪ ਭੂਪਨਿ ਕੇ ਭੂਮ ਕੇ ਭਗਤ ਲੋਗੋ, ਭਾਗ ਯਾ ਛਰੀ ਕੇ ਮੋ ਸੋਂ ਕਹਿਬੇ ਬਨਤਿ ਹੈ[10]। ਕਾਨ੍ਹ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਔਤਰ੍ਯੋ ਤੋ ਮੁੱਖ ਹੀ ਰਹੰਤਿ ਲਾਗੀ, ਗੋਬਿੰਦ ਹ੍ਵੈ ਔਤਰ੍ਯੋ ਤੋ ਹਾਥ ਹੀ ਰਹਿਤ ਹੈ ॥੧੩॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਵਤਾਰ ਆਨਿ ਲੀਨਿ ਆਪ, ਜਾਂਕੇ ਦਰ-ਬਾਰ ਮਨ ਚਿਤਵੈ ਸੋ ਪਾਈਏ। ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਾਸੀ, ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਨਾਮ ਜਾਂਕੋ ਜਗ, ਕਰਤਾ ਕਰਨਹਾਰ ਸੋਈ ਦਿਖਰਾਈਏ[11]। ਨੌਮੇ ਗੁਰ ਨੰਦ ਜਗ ਬੰਦ, ਤ੍ਯਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਪੂਰੇ[12] ਮੰਗਲ ਸੁ ਕਬਿ ਕਹਿ ਮੰਗਲ ਸੁਬਾਈਏ[13]*।

[1]ਅਕਾਸ਼ ਤਕ ਕਪੜੇ (ਆਪਦੇ ਬਖਸ਼ੇ) ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਤੇ ਛਾ ਗਏ। [2]ਜੜੀ ਬੂਟੀ ਹੈ। [3]ਪੱਕੇ ਕਿਲੇ ਤੋੜਨੇ ਨੂੰ। [4]ਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ। [5]ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੱਕ੍ਰ ਵਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਚੱਕ੍ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗਦਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਇਹ ਛੜੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਵਿ ਇੱਥੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। [6]ਹੁਣ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸੋਟੀ ਹੈ। [7](ਬਿੰਦ੍ਰਾ) ਬਨ ਦੀ ਕੁੰਜ ਕੁੰਜ ਤੇ ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਬਾਂਸਰੀ ਬਜਾਈ ਸੀ। [8]ਸਾਰਦਾ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹੋ (ਬਾਂਸਰੀ) ਹੀ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ (ਛੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ)। [9]ਜਮਨਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੋ ਬਟ ਹੈ (ਓਥੇ ਜੋ) ਬੰਸੀ (ਬਜਾਉਂਦਾ ਸੀ) ਉਹੋ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਕੇ ਹੁਣ ਸਾਹਿਬੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਅ) ਬੰਸੀ ਬੱਟ ਦੇ ਨੇੜੇ (ਜੋ ਵਿਚਰਦਾ ਸੀ) ਉਹੋ ਹੁਣ......। [10]ਹੇ (ਸਿੰਘਾਸਣ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ) ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ!) ਤੇ ਹੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਤੇ ਦੈਠੇ) ਭਗਤ ਜਨੋ (ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ) ਦੇਖੋ ਇਸ ਛੜੀ ਦੇ ਭਾਗ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣੇ ਹੀ ਬਣੇ ਹਨ। [11]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। [12]ਨਾਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਦੋਨਾਂ (ਵਾਹੁਣ ਤੇ ਮਾਯਾ) ਤਿਆਗਨ ਵਿਚ ਪੂਰੇ। [13]ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਹੈ। [ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਕਿਸੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਵੀ ਨੂੰ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਏਥੇ ਆ ਜਾਓ]।

*ਪਾ:—ਸੁਨਾਈਏ।

ਆਨੰਦ ਕੌ ਦਾਤਾ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ, ਚਾਹੈ ਜੌ ਅਨੰਦ ਤੌ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਆਈਏ[੧] ॥ ੧੪ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਦਿੱਜਨ ਕੇ ਦਲ, ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਜਮਾਤ ਦ੍ਵਾਰ, ਬੰਦੀ ਜਨ ਕਿਤਕ ਹੈਂ[੨], ਜਗਤ ਮੈਂ ਜਾਂਹਿ ਕੀ। ਸ਼ੁਭਾ ਸ਼ੁਭ ਲੇਤਿ ਦੇਤਿ ਲੱਛਨਕੇ ਲੱਛ ਰੋਜ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸੁਧਿ ਭੂਲ ਜਾਤਿ ਸੁਰਨਾਹਿ ਕੀ[੩]। ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਾਨ ਮਾਲਮ ਜਹਾਨ ਭਯੋ[੪], ਭਿੱਛਕ ਕੀਏ ਹੈਂ ਭੂਪ, ਪਰਵਾਹ ਨ ਕਾਹਿ ਕੀ*। ਬਲਿ, ਬੈਨ, ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਨ ਭੋਜ ਹੂ ਮੈਂ ਮੌਜ ਐਸੀ ਜਾਂਕੀ ਏਕ ਮੌਜ ਨਵ ਰੋਜ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਕੀ[੫]॥੧੫॥ਕਬਿੱਤ॥ਰਾਵਨ ਤੇ ਛੀਨਿ ਦਈ ਬਖਸ਼ ਬਿਭੀਖਨ ਕੌ, ਬਾਵਨ ਹ੍ਵੈ ਬਾਂਧਯੋ ਬਲਿ[੬] ਜਬਿ ਤੁਮ ਚਾਹੀ ਹੈ। ਕਬਿ ਚਾਰਮੁਖ ਰਚਯੋ ਥੰਭ ਬੀਚ ਨਰਸਿੰਘ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੂ ਕੀ ਪੈਜ ਪੂਰਨ ਨਿਬਾਹੀ ਹੈ[੭]। ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਬਿੰਦ ਰਾਇ ਚਾਹੋ ਤੁਮ ਸੋਈ ਕਰੋ, ਬੂਝਿ ਦੇਖੋ ਬੇਦ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋ ਉਗਾਹੀ ਹੈ[੮]। ਔਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸਭਿ ਲੋਗਨਿ ਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੋਂ ਪਰ ਸਾਰੀ ਤੇਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੈ ॥੧੬॥ਕਬਿੱਤ॥ ਭਾਵੇਂ ਜਾਇ ਤੀਰਥ ਭ੍ਰਮਤਿ[੯] ਸੇਤੁ ਬੰਦ ਹੂ ਲੌ, ਭਾਵੇ ਜਾਇ ਕੰਦਰਾ ਮੈਂ ਕੰਦ ਮੂਲ ਖਾਈਏ ।। ਭਾਵੇਂ ਦੇਹਿ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦਗਧ ਕਰੇ ਛਾਪੇ ਲਾਇ[੧੦] ਭਾਵੇਂ

---

[੧]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ ਜੇ ਆਨੰਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਓ। [੨](ਜਿਸਦੇ) ਦੁਆਰੇ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਦਲ, ਜੋਗੀ ਜੰਗਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਯਸ਼ ਗਾਇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। [੩]ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਿਸਦੀ ਸ਼ੋਭਾ (ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ) ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਜਾਚਕ) ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਲੱਖ ਕਿ ਵੇਖ ਵੇਖਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [੪]ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [੫](ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ) ਬਲਿ, ਬੇਨ, ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਤੇ ਭੋਜ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਓਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈਸੀ, (ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੈ ਤੇ ਅਜ ਕਲ) ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਨੌ ਰੋਜ ਜੈਸੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ (ਰੋਜ਼ ਦੀ) ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ [ਨੌ ਰੋਜ=ਸਾਲ ਦਾ ਨਵਾਂ ਦਿਨ, ਜੋ ਈਰਾਨੀ ਹਿਸਾਬ ਮੂਜਬ ੨੨ ਮਾਰਚ ਤੇ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨੌ ਰੋਜ਼=ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ ਯਾ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਦਾ ਦਿਨ]। (ਅ) 'ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਤੇ ਰੋਜ ਰੋਜ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ' ਇਹ ਅਰਥ ਵੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੬]ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਹੋਕੇ ਬੱਧਾ ਬਲਿ ਰਾਜਾ ਨੂੰ। [੭]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਥੰਮ੍ਹ ਵਿਚ ਨਰ ਸਿੰਘ ਕਦੋਂ ਰਚਿਆ ਸੀ (ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਨਰ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ) ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਪੂਰਨ ਪੈਜ ਨਿਬਾਹੀ ਸੀ। [ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਵਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਰਚਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਮਰਾਂ ਸੋ ਨਰਸਿੰਘ ਉਸਦੀ ਰਚਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ]। [੮]ਵੇਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। [੯]ਫਿਰੀਏ। [੧੦]ਛਾਪੇ ਲੁਆਕੇ ਦੇਹ ਸਾੜੇ।

*ਪਾ:—ਪਰਵਾਹਿ ਨਾਹਿ ਕਾਹਿ ਕੀ।

ਕਾਸ਼ੀ ਮਾਂਹਿ ਜਾਇ ਜੁੱਗ ਲੌ ਬਸਾਈਏ*।ਭਾਵੈਂ ਪੂਜੋ ਦੇਹੁਰੇ ਦਿਵਾਲੇ ਸਭਿ ਜੱਗ ਹੂੰਕੇ,ਭਾਵੈਂ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਭੇਖ ਮੈਂ ਫਿਰਾਈਏ। ਜੌ ਤੂੰ ਚਾਹੇਂ ਮਨ-ਸਾ ਕੋ ਮੰਗਲ ਤੁਰਤ ਫਲ[1] ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਕੀ ਏਕ ਮੌਜ[2] ਹੂੰ ਮੈਂ ਪਾਈਏ ॥੧੭॥ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਾਰ ਪਾਰ, ਵਿੱਚ ਮਹੀ ਮੰਡਲ ਦੇ, ਜੈਂਦਾ[3] ਜਸ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਸੱਭੇ ਲੋਕ ਗਾਂਵਦੇ। ਸੇਂਵਦੇ ਭਿਖਾਰੀ ਸੋਈ ਹੋਂਦੇ ਨੀ ਹਜ਼ਾਰੀ[4] ਹੁਣ, ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਪਢਿਕੇ ਕਬਿੱਤ ਨੀ ਸੁਨਾਂਵਦੇ। ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਬਰਨ ਖਟ ਦਰ-ਸ਼ਨ ਜੈਂਦੇ ਦ੍ਵਾਰ 'ਮੰਗਲ ਸੁ ਕਬਿ' ਮਨ ਇੱਛਾ ਫਲ ਪਾਂਵਦੇ। ਵੇਖੀਂ ਬਲ ਵਾਂਗੂੰ ਕੋਈ ਛਲੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਇਕ ਲੈ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਲੇਵਣੇ ਨੂੰ ਆਂਵਦੇ[5] ॥੧੯॥ ਤੋ ਸੋ ਬੈਰ ਬਾਂਧਿ ਬੈਰੀ ਧੀਰ ਨ ਧਰਤਿ ਕਹੂੰ, ਧੌਂਸਾ ਕੀ ਧੁੰਕਾਰ ਧਰਾਧਰ ਧਸਕੱਤਿ ਹੈਂ[6]†। ਦਲ ਕੇ ਚਲਤਿ ਮਹਿ ਹਾਲਤਿ[7], ਹਲਤਿ ਕੋਲ, ਕੂਰਮ ਕਹੱਲ[8],ਫਨੀਫਨਿ ਨ ਸ਼ਕੱਤਿ ਹੈ[9]।ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੇਰੇ ਭੈਭੀਤ ਭਾਰੀ ਭੂਪ ਸਸਕੱਤਿ ਹੈਂ[10]। ਹੋਤਿ ਭੂਮਚਾਲ[11],ਦਿਗਪਾਲ ਪਾਇਮਾਲ ਹੋਤਿ[12], ਹਲਕੇ ਹਹੱਲ ਹਾਥੀ ਮਾਥੇ ਮਸਕੱਤਿ ਹੈਂ[13]‡ ॥ ੧੯ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਬੀਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ

---

[1]ਹੇ ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਜੇ ਤੂੰ ਭਾਵਨੀ ਦਾ ਤੁਰਤ ਫਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ। [2]ਬਖਸ਼ਿਸ਼। [3]ਜਿਸ (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦਾ। [4]ਭਿਖਾਰੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੀ। [5]ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ! ਵੇਖੀਂ ਮਤਾਂ ਕੋਈ (ਦਾਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ) ਬਲ ਵਾਂਗੂੰ ਤੁਸਾਨੂੰ ਛਲ ਨਾ ਜਾਵੇ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਤਾਂ ਯਾਚਕ ਇਕ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਏਥੇ) ਇਕ ਲੈ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਲੈਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਅਨੰਤ ਯਾਚਕ ਹਨ। [ਸੂਚਨਾ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਕੇਵਲ ਦਾਨ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਲੈਣਾ]। [6]...ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਕੰਬਦੇ ਹਨ। [7]ਫੌਜ ਦੇ ਟੁਰਿਆਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਹਿਲਦੀ ਹੈ। [8]ਹਿਲਦਾ ਹੈ ਸੂਰ ਤੇ ਕੱਛੂ ਨੂੰ ਘਬਰਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਕਹੱਲ=ਕਾਹਲ, ਘਬਰਾ। ਸੂਰ ਕੱਛੂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਸੂਰ ਕੱਛੂ ਦੀ ਹੈ]। [9]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇ ਫਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੈ। [10]ਭਾਰੇ ਰਾਜੇ ਸਹਿਕਦੇ ਹਨ। [11]ਭੁਚਾਲ। [12]ਦਿਗਪਾਲ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ [ਫਾ:, ਪਾਮਾਲ=ਦੁਖੀ, ਮੁਸੀਬਤ ਜ਼ਦਹ]। [13](ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਵ) ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਓਹੀ ਦਿਗਪਾਲ) ਹਾਥੀ ਡਰੇ ਹੋਏ (ਆਪ ਨੇ ਰੇ) ਮੱਥੇ ਰਗੜਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਹਲਕੇ (ਸਮੁਦਾਇ) ਡਰਕੇ ਮੱਥੇ (ਧਰਤੀ ਤੇ) ਰਗੜਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:—ਭਾਵੇਂ ਜਾਇ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦਗਧ ਦੇਹ ਕਰੇ ਛਾਪੇ ਲਾਇ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਮਾਂਹਿ ਜੁੱਗ ਲੌ ਬਸਾਈਏ। †ਪਾ:—ਧੁੰਦਕਾਰ ਕਾਹੂੰ ਧਰਾ ਧਸਕਤ ਹੈਂ।

‡ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਦਿਗਪਾਲਾਂ ਦਾ ਦਹਿਲਨਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਕੱਛੂ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਹਿੱਲ ਪੈਣਾ ਬਲ ਤੇ ਬਿਭੀਖਣ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਘਬਰਾ ਜਾਣਾ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵੀਆਂ

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦੇਖੋ)

ਤਿਹਾਰੇ ਰੋਸ ਬੈਰਿਨਿ ਕੀ ਬਧੂ ਬਨ ਬਨ ਬਿਲਖਾਨੀ ਹੈਂ[1]। ਕਰੋ ਨ ਗਵਨ ਭੂਲ ਭਵਨ ਕੇ ਭੀਤਰ ਤੇ ਚਢਤੀ ਪਹਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਅਕੁਲਾਨੀ ਹੈਂ[2]। ਸੁੰਦਰ ਸਰੋਜਮੁਖੀ[3] ਦੁਖੀ ਭਈ ਭੁੱਖ ਪਜਾਸ, ਪਤਿਨਿ ਸੋਂ ਖੀਝੇਂ ਕਹੇਂ ਮੋਤਨ ਮਹਿਂ ਪਾਨੀ ਹੈਂ[4]। ਚੰਦ ਸੀ ਚਕੋਰ ਜਾਨੈਂ, ਬਿੰਬ ਸੇ ਸੂਆ ਕੈ ਮਾਨੈਂ, ਕੋਕਲ ਸੀ ਕਾਕ, ਨਾਗ ਮੋਰਨ ਕੀ ਮਾਨੀ ਹੈਂ[5]* ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਰਿਪੂਰਨ ਪ੍ਰਹਮਿ[6] ਪਰਿ ਸੋਊ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ ਹੈਂ। ਜਿਨੈ ਚਾਹ ਚੱਕ੍ਰਵੈ ਚਕਿਤ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਸਰਾਮ ਤੇਊ ਤੇਰੇ ਚਾਹਿਬੇ ਕੇ ਧਾਰਤਿ ਧਿਆਨ ਹੈਂ[7]। ਜਿਨ ਕੋ ਬਿਜਯ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪਾਰ ਦੇਖੀਯਤਿ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੁਨੇ ਜ਼ਾਹਰ ਜਹਾਨ ਹੈਂ[8]। ਜਿਨ ਕੌ ਨ ਦਰਬਾਰ ਪਾਯਤਿ ਮਹੀਨਿਕ ਲੌਂ[9]† ਤੇਊ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇਖੇ ਦਰਵਾਨ ਹੈਂ[10] ॥੨੧॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਕਰਨ ਸੇ ਦਾਤਾ ਹੈ,

---

[1]ਦੁਖੀ ਹਨ। [2](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ) ਭੁੱਲਕੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਓਹ ਹੁਣ ਇਕੱਲਿਆਂ ਪਹਾੜ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਬਿਆਕੁਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਓਹ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਘਬਰਾ ਉਠਣਗੀਆਂ। [3]ਕਵਲਮੁਖੀ। [4]ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਆਬ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ [ਜੌਹਰੀ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਆਬ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ]। [5]ਚਕੋਰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ) ਚੰਦ ਪਿਆ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੋਤਾ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ ਕੁੰਦਰੂ ਫਲ ਤੇ ਕਾਂ (ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਕੋਇਲ ਤੇ ਮੋਰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਤ ਨੂੰ) ਨਾਗਨੀ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ (ਐਸੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਹਨ)। [6]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। [7]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਰਿਖੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਸਿੱਧਾਂ) ਨੂੰ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜੇ ਦੇਖਕੇ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਧਿਆਨ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। [8]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਤਹ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਤੇਜ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਾਵਾਰ=ਸਮੁੰਦਰ]। [9]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਰਾਜਿਆਂ) ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ (ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ) ਪਾ ਸਕੀਦਾ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤਕ। [10]ਓਹ (ਰਾਜੇ) ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ ਦਰਬਾਨ ਤੱਕੀਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਉਡੀਕਦੇ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ। *ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕਰਨੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੁਸੇਵੇਂ ਮਾਤ੍ਰ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣਕੇ ਘਬਰਾ ਪੈ ਜਾਣ ਦਾ ਰੂਪਕ ਅਤਯੋਕਤੀ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਬੱਧਾ ਹੈ। †ਪਾਃ—ਮਨ ਹੀਨਕ ਲੌ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੰਗੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਬੀਰਰਸੀ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭਤਾ ਦੇ ਅਤਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹਨ ਕਿ ਵੈਰੀ ਤੇ ਨਰ ਵੈਰੀ ਤਾਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਤਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭਤਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਹਰ ਭਾਗ ਹੇਠਾਂ ਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਤਕ ਜਾ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਵੈਰੀ ਓਹ ਵਜਕਤੀਆਂ ਵੀ ਦਹਿਲ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਿਯ ਤੇ ਆਗਜ਼ਾਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਵਜਕਤੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕੋ ਅੰਗ ਏਥੇ ਬੀਰਰਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦੇ ਦੱਸਣ ਦਾ ਹੈ।

ਬਿਧਾਤਾ[1] ਮਹੀ ਮੰਡਲ ਕੇ, ਬੈਰੀ ਕੇ ਬਿਹੰਡਨਿ[2], ਪ੍ਰਚੰਡ ਭੂਅ ਭਾਰ ਕੋ[3]। ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਨ ਸੇ ਪੁਰਾਨਨ ਮੈਂ ਗਾਈਯਤਿ[4] ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਅਧਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਕੋ[5]। ਜੌਨ ਤੇਰੀ ਕੀਰਤਿ ਜਗਾਤੋ ਜੰਬੁ ਦੀਪ ਕੈ ਕੈ, ਪਸਰੇ ਉਜਾਰੋ ਪਰਸਤਿ ਪਾਰਾਵਾਰ ਕੋ[6]। ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਬੰਸ ਚਲਿ ਆਈ ਹੈ ਸਰਾਮ ਸਦਾ: ਗੁਨੀ ਸੈਂ ਉਦਾਰ, ਤੋਰਾਦਾਰ ਤਰਵਾਰ ਕੋ[7] ॥੨੨॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸਤਿ-ਜੁਗ* ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਗਟ ਪਰਸਰਾਮ* ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਛੇਕ ਛਾਡੇ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਰ ਕਾਹੂੰ ਅੱਤ੍ਰ ਨਾ ਧਰਯੋ[8]। ਤ੍ਰੇਤੈ ਰਘੁਨਾਥ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਰਾਵਨ ਸਨਾਥ ਕੀਨੋ ਗੀਧਨ ਖੁਵਾਯੋ ਮਾਸ ਲੰਕਪਤਿ ਜੋ ਲਰਯੋ[9]†। ਦ੍ਵਾਪਰ ਕਨ੍ਹਾਈ ਬਨਿ[10] ਬਾਂਸਰੀ ਬਜਾਈ ਸੁਨਿ ਸੁਰਿ ਮੁਨਿ ਨਰ ਕਾਹੂ ਧੀਰ ਨ ਤਬੈ ਕਰਯੋ[11]। ਕਲਜੁਗ ਤਾਰਿਬੇ ਕੋ ਸਾਧਨ ਕੇ ਪਾਰਿਬੇਕੋ, ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਹ੍ਵੈ ਅਵਤਰਯੋ॥੨੩॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਗੌਰਿ ਦੁਰਾਵਤਿ ਗੋਦ ਗਨੇਸ਼ਹਿ ਅੰਗ ਬਿਭੂਤ ਮਹੇਸ਼ ਮਲੈ ਨਿਤ[12]। ਸ਼ੋਰ ਪਰੇ ਦਿਗਪਾਲਨ ਕੈ ਭੁਵਪਾਲਨਕੇ ਮਨਮਾਂਹਿ ਨਹੀਂ ਥਿਤ[13]। ਦ੍ਵਾਰਮੁੰਦੇ ਪੁਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿਕੇਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਖ੍ਯਾਲਹੀ ਖੱਗਗਹੇ ਇਤਿ[14]। ਹਾਥੀਨ ਸਾਥੀ

---

[1] [illegible]ਧਾਰ। [2] ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ (ਅਤੇ)। [3] ਧਰਤੀ ਦੇ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਤੇਜੱਸ੍ਵੀ ਹੋ। (ਅ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਭਾਰ ਰੂਪ ਜੋ ਵੈਰੀ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੋ। [4] ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਾਤਨ ਪੁਰਖ ਕਰਕੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋ [ਸੰਸ:, ਪੈਰਾਤਨ ਪੁਰਖ=ਅਨਾਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ]। [5] ਆਪ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦੇ ਆਸਰਾ ਹੋ। [6] ਜੰਬੂ (ਦੀਪ) ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਜਿਸ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੀਵੇ ਬਣਾ ਬਣਾਕੇ ਜਗਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਆਪ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਚਾਂਦਨੀ ਹੋਕੇ ਸੱਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਆਪਣਾ ਉਜਾਲਾ ਪਸਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। [7] ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਬੰਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਉਦਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਤਲਵਾਰ (ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਬੰਦੂਕ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ ਟੱਕਰਦੇ ਹਨ। [8] ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਕੋਈ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫੜਕੇ ਨਾ ਆਯਾ। [9] ਲੰਕਾਪਤੀ ਰਾਵਣ ਜਾਂ ਲੜਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ (ਲਸ਼ਕਰ ਦਾ) ਮਾਸ ਗਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਖੁਵਾਇਆ। [10] ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਣਕੇ। [11] ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੀ ਧੀਰਜ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਮੋਹਤ ਹੋ ਗਏ। [12] ਪਾਰਬਤੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਗਨੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸਦਾ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਮਲਦਾ ਹੈ। [13] ਭਾਵ ਮਨ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। [14] ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਜਦੋਂ) ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਪਰਸਰਾਮ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਰਾਮਾਯਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਕਾਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਅੰਕ ੨੬ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਬਾਮਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਜੋਰ [illegible]।

ਸੰਭਾਰ ਸਕੈ ਕੋਊ ਚਾਲ ਪਰੇ ਚਤੁਰੰਗ ਚਮੂੰ ਚਿਤ[1]॥੨੪॥ਛਪਯ॥ਬਨ ਟੁਟ-ਤਿ, ਗਿਰ ਫਟਤਿ, ਛੁਟਤਿ ਧੀਰਜ ਸੁ ਧਰਨ ਤਨ[2]।ਦਿੱਗਜ ਦਿਗ ਕਲ-ਮਲਤਿ, ਹਲਤਿ ਤਲ ਸ਼ੇਖਨਾਗ ਮਨ[3]। ਉਡਿਯ ਰੇਨ ਹਯ ਖੁਰਨਿ ਸੂਰ ਘਰ ਕਹੂੰ ਲੁੱਕਗਿਯ[4]।ਬਿਭੀਛਨ ਭਹਿਰਤਿਮੂੰਦਿਗੜ੍ਹ ਦ੍ਵਾਰ ਦੁਰਤਿ ਭਯ[5]। ਕਰ ਗਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਜਬਿ ਸਲੋਹ ਪੱਖਰ ਸਜਤਿ[6]। ਕਲ-ਮਲਤਿ ਹਰਤਿ ਪੁਰ ਚੱਕਵੈ ਸੁਘਰਨ,ਛਾਡ ਘਰ ਤੇ ਭਜਤਿ[7]॥੨੫॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸਤਿਜੁਗ ਬਾਵਨ ਸਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਪਜਤਿ, 'ਬਲਿ' ਕਰ ਜੱਗ੍ਯ ਸੁਰਪੁਰਿ ਦੈਂਤ ਬਾਸਤੇ[8]। ਭਨਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੋ ਨ[9] ਰਾਮਚੰਦ, ਰਾਵਨ ਕੋ ਰਾਜ ਰਹੇ ਕੋਊ ਨਾ ਬਿਨਾਸ਼ਤੇ[10]।ਦ੍ਵਾਪੁਰਿ ਮੈਂ ਸ਼ਯਾਮਘਨ ਹੋਤੇ ਨ ਕਰਤਿ ਕੌਨ, ਦੋਖੀਨ ਕੋ ਦੁਖ, ਸੁਖ ਸੰਤਨ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ? ਤੈਸੇ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਾਹਿਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋਵਤਿ ਨ,ਕੌਨ ਹਿੰਦਵਾਨੋ ਰਾਖਿ ਧ੍ਰਮ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੇ[11]। ॥੨੬॥ ਛਾਇ ਜਾਤੀ ਏਕਤਾ, ਅਨੇਕਤਾ ਬਿਲਾਇ ਜਾਤੀ, ਹੋਵਤੀ[12] ਕੁ-ਚੀਲਤਾ ਕਿਤਾਬਨਿ ਕੁਰਾਨ ਕੀ। ਪਾਪ ਹੀ ਪ੍ਰਪੱਕ ਜਾਤੇ, ਧਰਮ ਧਸੱਕ

---

[1](ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ) ਦੀ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾਂ ਦੇ ਚਿਤਾਂ ਵਿਚ ਹਲ ਚਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਹਾਥੀ (ਰਥ ਘੋੜੇ ਤੇ) ਸਾਥੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। (ਅ) (ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਭਾਵ) ਮਹਾਵਤ ਹਾਥੀ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ, ਕੋਊ (ਕੋਈ ਬੀ, ਭਾਵ ਸਵਾਰ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ, ਰਥਵਾਨ ਰਥਾਂ ਨੂੰ, ਗੱਲ ਕੀ ਸਭ) ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੇਨਾ ਚਾਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਭਾਵ ਉਠ ਭੱਜਦੀ ਹੈ। (ੲ) (ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਹਾਥੀ (ਤੇ ਸ੍ਵਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤਦ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ) ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾ ਹੀ ਵੈਰੀ ਦੀ ਉਠ ਭਜਦੀ ਹੈ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦਾ। [2]ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਟੁਟਦੇ ਹਨ, ਪਹਾੜ ਫਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਦੇਹ ਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਧੀਰਜ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3]ਦਿਗਪਾਲ ਹਾਥੀ ਕਲਮਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ) ਹੇਠ (ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਮਨ ਹਿੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ ਐਸੀ ਮਿੱਟੀ ਉਡਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਹੁਰੀਂ ਬੀ (ਮਾਨੋਂ) ਕਿਤੇ ਲੁਕ ਗਏ (ਜਾਪਦੇ ਹਨ)। [5]ਬਿਭੀਖਨ ਭੈ ਭੀਤ ਹੋਕੇ (ਲੰਕਾ) ਗੜ੍ਹ ਦਾ ਦੁਆਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੈ ਨਾਲ ਲੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [6]ਹਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜਕੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਹੋਕੇ (ਘੋੜੇ ਦੀ) ਕਾਠੀ ਤੇ (ਆਕੇ) ਸਜਦੇ ਹਨ। [7]ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ (ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਕਿ ਸਾਡੇ) ਸ਼ਹਿਰ ਹੁਣੇ ਹਰਦੇ ਹਨ, ਘਾਬਰਕੇ ਵਹੁਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਛਡਕੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਠ ਭਜਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਕਲਮਲਤ ਹਰਤਿ=ਘਬਰਾਕੇ ਤੇ ਸਾਵੇ ਪੀਲੇ ਹੋਕੇ"। [8]ਬਲਿ ਦੇ ਜੱਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੈਂਤ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਸਦੇ। [9]ਜੇ ਨਾਂ (ਹੁੰਦੇ)। [10]ਰਾਵਨ ਦਾ ਰਾਜ ਰਹਿੰਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਤੇ (ਰਾਖਸ਼) ਕਦੇ ਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ। [11]ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰੱਖਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਕੌਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ। [12]ਭਾਵ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ।

ਜਾਤੇ[੧],ਬਰਨ ਗ਼ਾਰੱਕ ਜਾਤੇ[੨]ਸਹਿਤ ਬਿਧਾਨ ਕੀ[੩]।ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਦੇਹੁਰੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੂਰ ਹੋਤੇ, ਰੀਤਿ ਮਿਟ ਜਾਤੀ ਕਥਾ ਬੇਦਨਿ ਪੁਰਾਨ ਕੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਸੂਰ, ਮੂਰਤਿ ਨ ਹੋਤੀ ਜਉਪੈ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਕੀ॥੨੭॥ਰਾਮ ਛੱਤ੍ਰਿ ਬੰਧ ਪਰ, ਰਾਮ ਦਸਕੰਧ ਪਰ, ਰਾਮ ਜਰਾ ਸਿੰਧ ਪਰ, ਤ੍ਰੈਜਨੋਂ ਨਰ ਸਿੰਘ ਹੈਂ[੪]।ਰੁੱਦ੍ਰ ਜਿਉਂ ਮਾਰ ਪਰ[੫], ਬੈਨਤੇਯ ਮਾਰ ਪਰ[੬],ਪੌਨ ਦੀਪਮਾਰ ਪਰ[੭], ਮਾਰ ਪਰ ਸਿੰਘ ਹੈ[੮] । ਸੂਰ ਤਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਰ[੯], ਸੂਰਰਣ ਦ੍ਵੰਦ ਪਰ[੧੦],ਸੂਰਵਿੱਤੀ ਨੰਦ ਪਰ[੧੧],ਦੂਜੇ ਨਰਸਿੰਘ ਹੈ[੧੨]। ਕਾਲ ਸਰਬੰਸ ਪਰ[੧੩],ਦਾਵ ਬਨ ਬੰਸ ਪਰ[੧੪],ਤਨੈਂ ਮਲੇਛ ਬੰਸ ਪਰ[੧੫] ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਸਹੁ ਸਰੂਪ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨ। ਕਹਤਿ ਜਥਾ ਮਤਿ ਜੋ ਸੁ ਕਵਿ ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਦੁਖ ਹਾਨਿ॥ ੨੯ ॥ ਸੀਪ ਨ ਸਿੰਧ ਉਲੀਚੀਏ[੧੬], ਰਜ ਕਨ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਹਿਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ* ਮਹਿਮਾਂ ਪਾਰ ਨ ਪਾਹਿ ॥ ੩੦ ॥ ਬਾਂਛਤਿ ਸੁਖ ਪਰਲੋਕ ਜੋ[੧੭] ਸ਼ੁਭ ਗਨ ਸੁਨਿ ਲੇਂ ਧਾਰਿ[੧੮]। ਤਿਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਿਤ ਗੁਰ ਕਥਾ ਮੈਂ ਬਰਨੀ ਬਿਸਤਾਰ ॥੩੧॥ ਮਹਿਖ[੧੯], ਕੋਲ[੨੦], ਖਰ[੨੧], ਸ੍ਵਾਨ[੨੨] ਮਿਲਿ ਚਹੈਂ ਮਲਿਨ ਕਰਿ ਰੰਗ। ਤਿਮ ਬਾਦੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਕੋ ਚਲੈ ਨ ਬਸ ਕੁਛ ਸੰਗ ॥੩੨॥ ਪਰ ਗੁਨ ਨਹੀਂ ਸਰਾਹਿਤੇ,ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਗੁਨ ਨਾਹਿ। ਇਹਾਂ ਤਪੇ ਚਿਤ ਦੁਖ ਲਹੈਂ[੨੩] ਮਰਹਿਂ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਪਾਹਿਂ ॥੩੩॥ ਰੁਤ ਪੂਰਨ ਅਬਿ ਪੰਚਮੀ ਕਵਿ

---

[੧]ਧਰਮ ਗ਼ਾਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। [੨]ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ। [੩]ਬਿਧੀਆਂ ਸਹਤ [੪](ਜਿਵੇਂ) ਪਰਸ ਰਾਮ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ (ਜਾਂ ਮਾਰਨ) ਪਰ, ਰਾਮ ਜਿਵੇਂ ਰਾਵਣ ਉਤੇ, ਬਲਰਾਮ ਜਿਵੇਂ ਜਰਾਸੰਧ ਉਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਤਿੰਨੇ ਨਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਹੈਨ, ਭਾਵ ਨਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਹਨ। (ਅ) ਬੰਧੂ ਛੱਤ੍ਰੀ=ਨੀਚ ਛੱਤ੍ਰੀ। [੫]ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਕਾਮ ਉਤੇ। [੬]ਗਰੁੜ ਸੱਪਾਂ ਉਤੇ। [੭]ਹਵਾ ਜਿਵੇਂ ਦੀਪਮਾਲਾ ਪਰ। (ਅ) ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਪਰ। [੮]ਸ਼ੇਰ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪਰ। [੯]ਸੂਰਜ ਸਾਰੇ ਹਨੇਰੇ ਉਤੇ। [੧੦]ਸੂਰਮਾ ਦ੍ਵੰਦ ਜੁੱਧ ਪਰ। [ਦ੍ਵੰਦ=ਦੋਂਹ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਜੁੱਧ। (ਅ) ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਇਕੱਲਾ ਜੁੱਟ ਜਾਣਾ]। [੧੧]ਸੂਰ (ਬ੍ਰਾਹ ਅਵਤਾਰ) ਹਰਿਨਕੱਸ਼ਪ ਪਰ। [੧੨]ਦੂਜੇ (=ਹਿਰਨਕੱਸ਼ਪ ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਰਾ ਹਰਨਾਕਸ਼ ਪਰ ਜਿਵੇਂ) ਨਰਸਿੰਘ ਸੀ। [੧੩]ਕਾਲ ਜਿਵੇਂ ਸਭਨਾਂ ਪਰ। [੧੪]ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ ਬਾਸਾਂ ਦੇ ਬਨ ਪਰ। [੧੫]ਮਲੇਛਾਂ ਦੇ ਬੰਸ ਪਰ। [੧੬]ਸਿੱਪੀ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਖ਼ਾਲੀ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। [੧੭](ਜੋ ਪਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ...... । [੧੮]ਜੋ ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੧੯]ਮਹੋਂ। [੨੦]ਸੂਰ। [੨੧]ਗਧੇ। [੨੨]ਕੁੱਤੇ। [੨੩]ਇੱਥੇ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਤਪਾਕੇ ਦੁੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਓਹ)।

*ਪਾ:—ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਕਥਾ।

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕੀਨਿ। ਗੁਰ ਜਸ ਕਵਿਨਿ ਕਬਿੱਤ ਇਹ ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਲਿਖਿ ਦੀਨਿ॥ ੩੪ ॥ ਪਠਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ, ਹਰਹੁ ਭਰਮ, ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। ਪਰਹੁ* ਸਮਗ੍ਰ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ, ਲਹਹੁ ਸੁਗਮ ਹੀ ਛੇਮ॥ ੩੫॥ ਤਿਨਿ ਸੰਗ ਮਮ ਬੰਦਨਾ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਨਹਿੰ ਧਾਰਿ।ਜਹਾਂ ਭੂਲ ਮੋਤੇ ਪਰੀ ਪਠੀਯਹਿ ਆਪ ਸੁਧਾਰਿ॥ ੩੬॥ ਗਿਰਾ ਕਰਨਿ ਅਪਨੀ ਸਫਲ ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਹੇਤ।ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਬਰਨਨ ਕਰੀ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਤਿ ॥੩੭॥ ਜੀਵਤਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਦਏ, ਬਾਂਛਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀਨਿ। ਰਿਦੈ ਭਰੋਸ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੋ ਹੋਇਂ ਸਹਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨ[1] ॥੩੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ ਗੁਰ ਜਸ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ 'ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕਬਿੱਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਮ ਦੁਇ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੫੨॥

[ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ।†]

[1]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ ਸਕਲ ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) [ਪ੍ਰਬੀਨ=ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ, ਭਾਵ ਸਕਲ ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ] ਦੇਖੋ ਅਗਲੀ ਰੁਤ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੪ ਤੇ ੫ ਵਿਚ ਇਹੋ ਖਿਆਲ ਫੇਰ ਆਇਆ ਹੈ। *ਪਾ:-ਪਠਹੁ।

†ਇਸ ਰੁਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਸੂ ਅਸਲ ਵਿਚ ੫੨ ਹੀ ਠੀਕ ਹਨ ਪਰ ਛਾਪੇ ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ੨੩ ਤੇ ੨੪ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਤ ਦੋਹੀਂ ਥਾਂਈਂ ੨੩ ਅੰਸੂ ਦੇਕੇ ਇਕ ਅੰਕ ਘਟਾਕੇ ਸਾਰੇ ੫੧ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਅਸਾਂ ਇਹ ਅਸ਼ੁੱਧੀ ਸ਼ੁਧ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਖੇਨਤਾ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਅੰਕ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਰੁਤਿ ਛੇਵੀਂ ਚੱਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ॥

ਅਥ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤ ਕਥਨੰ ॥

੧ [ਮੰਗਲ—ਮਾਂ ਦਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੋ ਸਮ ਜਹਾਜ ਕੋ ਪਾਇ।
ਬਿਘਨ ਉਦਧਿ ਤੇ ਪਾਰਿ ਭਾ ਧਿਆਵਤਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ) ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ ਵਰਗੇ (ਤਾਰਨਹਾਰ) ਪਾਕੇ (ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦਾ) ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੋਯਾ ਬਿਘਨਾਂ (ਰੂਪ) ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਹੁਣ ਸਮਾਪਤੀ ਨੇੜੇ ਹੈ।

੧. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ, ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ, ਤ੍ਰਿਤੀ, ਚਤੁਰਥੋ ਰੂਪ।
ਪੰਚਮ, ਖਸ਼ਟਮ, ਸਪਤਮੋ, ਅਸ਼ਟਮ ਨਵਮ ਅਨੂਪ ॥੨॥
ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਸਮ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗ ਤਾਰਨ ਅਵਤਾਰ।
ਕਥਾ ਆਪਨੀ ਆਪ ਹੀ ਰਚੀ ਸਹਿਤ ਬਿਸਤਾਰ ॥ ੩ ॥
ਕਰਯੋ ਬਹਾਨੋ ਮੋਹਿ ਕਉ ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ।
ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਨਰ ਤਨ ਬਿਖੈ ਸੰਚਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੪॥
ਸਭਿ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀ ਹਲਤ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਦੀਨ।
ਰਿਦੈ ਭਰੋਸਾ ਪਲਤਿ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਕਸ਼ਟ ਸਭਿ ਛੀਨ॥੫॥

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ, (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ, ਤੀਸਰੇ, ਚਉਥੇ ਰੂਪ, ਪੰਜਵੇਂ, ਛੇਵੇਂ, ਸੱਤਵੇਂ, ਅੱਠਵੇਂ ਤੇ ਅਨੂਪਮ ਨੌਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਅਵਤਾਰ ਲਿਆ ਸੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਆਪ ਹੀ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਰਚਵਾ ਲਈ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ (ਆਪ ਨੇ ਆਪਣਾ) ਨਿਮਾਣਾ ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। (ਸ੍ਰੋਤਾ ਗਣੋ ! ਸੋਚੋ) ਕਿ (ਮੇਰੇ ਜਹੇ) ਨਰ ਤਨ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿੱਥੇ ਸੀ (ਕਿ) ਪ੍ਰਬੀਨ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਜਸ਼) ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਸਕੇ ॥ ੪ ॥

ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਕੇ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਸੁਖ ਦਿਤਾ ਹੈ (ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ (ਪੱਕਾ) ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ (ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਗੇ।

ਇਮ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਮ ਸਿੰਘਨਿ ਕੱਲ੍ਯਾਨ । ਉਮਗ੍ਯੋ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗ ਜਿਨ ਦਏ ਅੱਗ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਾਨ॥੬॥ਪਠੇ ਦੂਤ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਜੋ ਸਾਚ ਕਿ ਝੂਠਿ ਸੁਨਾਇ। ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਤਹਿਂ ਉਮਰਾਵ ਚਢਾਇ[1] ॥੭॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੈਦੇ ਖਾਂ ਪਠਾਨ ਚਢਿ ਆਯੋ।ਚਹੈ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਜੁੱਧ ਮਚਾਯੋ। ਉਤਰੀ ਆਨਿ ਥਨੇਸਰ ਨਗਰੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਚਮੂੰ ਸਨਧਬਧ ਸਗਰੀ ॥੮॥ *ਇਤ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਹਟੇ ਮਸੰਦ। ਬੈਠੇ, ਧਨ ਸੰਗਤ ਤੇ ਬੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਮਸੰਦ ਨ ਮੇਰੇ।ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਇਹ ਰਾਛਸ ਹੇਰੇ'॥੯॥ ਕਿਤਿਕ ਮਸੰਦ ਬੰਦਿ ਕਰ[2] ਕਹ੍ਯੋ। 'ਕਰੀ ਏਕ ਨੇ, ਦੁਖ ਸਭਿ ਲਹ੍ਯੋ। ਖਤਾ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਦਯਾ ਉਰ ਧਰੀਅਹਿ ॥ ੧੦॥ ਅਬਿ ਤੂ ਜੋ ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਜਾਇ। ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਦੇ ਸੋ ਹਮ ਲ੍ਯਾਇ। ਸਗਰੇ ਮਾਰੇ ਏਕ ਪਿਛਾਰੀ[3]। ਅਬਿ ਬਰਤਹਿ ਗੁਰ ਬਚ ਅਨੁਸਾਰੀ'॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਸਿੱਖ ਸਿਦਕ ਕੋ ਹੁਇ ਨਿਰਧਾਰਾ[4]। ਕਾਲ ਕਲੂ ਕੌ[5], ਸੁਨੀਅਹਿ ਭਾਈ! ਦੁਸ਼ਤਰ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਨਿਬਹਾਈ[6] ॥ ੧੨ ॥ ਕਛੁ ਘਾਟਾ ਧਨ ਕੇ ਗੁਰ ਘਰ ਨਹਿਂ। ਬਿਨ ਬੋਲੇ[7] ਨਹਿ ਗਮਨੋ ਸਿਖ ਗ੍ਰਿਹ'। ਗੁਰ ਕੋ ਹੁਕਮ ਬਿਦਤ ਭਾ ਜਬੈ। ਬੰਦ ਮਸੰਦ ਹੋਤਿ ਭੇ ਤਬੈ ॥੧੩॥ਦਾਰਿਦ ਭਯੋ, ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਪਾਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਨਿਤ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈਂ।ਕਰੈਂ ਫਿਰਾਦ ਕਲੇਸ਼ ਬਤਾਵੈਂ ॥੧੪॥ 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਜੀ! ਰੀਤਿ ਹਮੇਸ਼ਾ।ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਥੇ ਕਾਜ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਜਬਿ ਕੀ ਕਰੀ ਕਾਰ[8] ਸਭਿ ਬੰਦ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਰਿਗੇ ਸਭਿ ਮੰਦ[9] ॥ ੧੫॥ ਨਹੀਂ ਆਮਦਨ ਧਨ ਕੀ ਹੋਇ। ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਪੁਨ ਕਿਮ ਕਰਿ ਹੋਇ?' ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਨਿਤ ਮਾਤਾ ਪਾਸ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸੰਦ ਸੁ ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੧੬॥ ਕਹੇ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਈ। ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਮੁਕਟ ਢਿਗ ਆਈ। ਕਹਤਿ ਭਈ 'ਬੇਟਾ! ਸੁਨਿ ਅਬੈ। ਕਿਮ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਕਾਰਜ ਨਿਭੈ ॥ ੧੭॥ ਕਿਮ ਲੰਗਰ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਹੋਇ। ਬੰਦਿ ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਜੋਇ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਲੇਂ ਸਿੱਖ ਬਡੇਰੇ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜੋ ਕਾਜ ਘਨੇਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਕਮ ਨਿਰਬਾਹੁ

[1]ਬੜ੍ਹਾਕੇ ਲਿਆਏ। [2]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। [3]ਇਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ। [4]ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। [5]ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। [6]ਸਿੱਖੀ ਨਿਬਾਹੁਣੀ ਔਖੀ ਹੈ। [7](ਸਿੱਖ ਦੇ) ਬੁਲਾਏ ਬਿਨਾਂ। [8]ਭਾਵ ਕਾਰ ਭੇਟ। [9]ਸਭ ਕੰਮ ਮੰਦੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। *ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੬ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਬਿਨਾ ਧਨ ਆਏ। ਸਗਰੇ ਬਰਜਿ ਮਸੰਦ ਹਟਾਏ'। ਪਖ ਕੀ ਬਾਤ ਮਾਤ ਤੇ ਸੁਨੀ। ਗੁਰ ਕੋ ਰਿਦੇ ਭਈ ਰਿਸ ਘਨੀ ॥ ੧੯ ॥ 'ਖੱਤ੍ਰੀ ਨਈਧਰ ਉੱਜੜ ਧੀਏ[1]! ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਧਰਹਿਂ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕੀਏ*।ਪੁਰਬ ਦੋਇ ਲਾਖ ਲੇ ਦਰਬਾ। ਧਰਯੋ ਛਪਾਇ ਖਜ਼ਾਨੋ ਸਰਬਾ ॥੨੦॥ ਨਹਿਂ ਲੰਗਰ ਸਿੱਖਨਿ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ[2]।ਭਲੇ ਸੰਭਾਰ ਰਾਖੀਯਹਿ ਤਾਂਹੀ[3]।ਜੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੈਂ ਤੁਰਕ ਹਮਾਰੇ। ਭਾਗ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੇ ॥੨੧॥ ਸਿੱਖੀ ਪਿਖੀ ਭੋਲੇ ਸਭਿ ਭਾਵਹੁ[4]। ਸਿੱਖਹੁ ਲੂਟ ਕੂਟ ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ। ਭੂਖਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਰਵਾਰ*। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਅਹਾਰ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਡਰ ਉਰ ਸਿੰਘਨਿ ਧਾਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰਾ। 'ਰਾਵਰਿ ਬਾਕ ਰਾਮ ਕੇ ਬਾਨਾ। ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਸਭਿ ਜਾਨਾ ॥ ੨੩ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਰਖਿ ਲੀਜੈ।ਭਲੇ ਬਾਕ ਸਭਿ ਕੋ ਕਹਿ ਦੀਜੈ'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਗ ਗੁਰ ਭਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਨਹੁ ਕਹੇ ਬਾਕਨ ਅਭਿਰਾਮੇ।-ਵਰਤੋਂਗਾ ਪਹਿਰੋਂ ਦਸ ਜਾਮੇ[5]†-। ਭਾਣਾ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭਿ ਹੋਵੈ। ਕਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਕੋ ਖੋਵੈ?'॥੨੫॥ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਤੂਸ਼ਨ ਹੁਇਰਹੀ।ਕਿਤਿਕ ਬਾਰ ਮਹਿਂ ਸੁਤ ਸਨ ਕਹੀ। 'ਭਲੀ ਕਰਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਈ ਬੁਰੀ। ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਿਰਦੇ ਰਿਸ ਧਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਦੋਨੋ ਥੋ ਬਰ ਦੀਨੋ ਸ੍ਰਾਪ। ਜਿਮ ਚੰਦਨ

---

[1]ਹੇ ਉੱਜੜ ਜਾਣੇ ਨੱਯੜ(ਜ਼ਾ ਦੇ) ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਏ ਧੀਏ।[2]ਤਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [3]ਤਿਸ (ਧਨ) ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਰਖੋ। [4](ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸਿੱਖੀ ਵੇਖੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਭਲੇ ਭਾਂਵਦੇ ਹਨ। [5]ਦਸ ਜਾਮੇ ਹੀ ਪਹਿਰਕੇ ਵਰਤਾਂਗਾ।

*ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਏਹ ਹੈਨ ਯਥਾ:-'ਤਾਤ ਮਾਤ ਮੁਰ ਅਲਖ ਅਰਾਧਾ। ਬਹੁ ਬਿਧ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਾ। ਤਿਨ ਜੋ ਕਰੀ ਅਲਖ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਤਾਂਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ'। ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਐਸੇ ਉੱਚੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕਿ ਐਸੇ ਵਾਕ ਆਖੇ ਹੋਣ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਾਕ ਬੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਯਥਾ:-'ਨਯੜ ਉਜੜ ਧੀਏ'। (ਸੌ: ਸਾ:) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਰੁਤ ੩ ਅੰ: ੪੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਵਦਤੋਵ੍ਯਾਘਾਤ ਧ੍ਯਾਨ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਏ। 'ਦਸ ਜਾਮੇ ਪਹਿਰਕੇ ਵਰਤੋਂਗਾ' ਉਥੋਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਿਆ ਹੈ।ਫਿਰ ਸਾਖੀ ੭੮ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ; ਗਜਾਰੰਦ੍ਹਾਂ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਏਹ ਮੰਨਕੇ ਫੇਰ ਯਾਰਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਮੇ ਧਾਰਨ ਦੇ ਉਥੇ ਵਾਕ ਕਹੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੩੯ ਅੰਕ ੫੨ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਟੂਕਾਂ ‡ ਤੇ §।

ਘਸਤੇ ਹੁਇ ਤਾਪ[1]। ਸੁਤ ਕੋ ਦਾਵਾ ਕਰਿ ਮੈਂ ਆਈ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਵਿਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਬਡਿਆਈ ॥ ੨੭ ॥ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਤੁਮਰੋ ਪਰਵਾਰੂ। ਕਹੀਯਹਿ ਜਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖ ਭਾਰੂ'। ਗੁਰ ਬੋਲੇ:-'ਸੁਨਿ ਮਾਤ! ਮਹਾਂ ਹਿਤ[2]! ਕਰਹੁ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਤੁਮ ਸਾਬਿਤ[3] ॥ ੨੮ ॥ ਰਹਿਤ ਕਹਤਿ ਕੋ ਸਹਤਿ ਅਚਾਰੀ। ਬੀਰ ਖਾਲਸੇ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ। ਭਲੋ, ਖਾਲਸਾ ਹੀ ਸਭਿ ਕਰਿ ਹੈ। ਜਗਤ ਰਾਜ ਜਿਨਕੇ ਅਨੁਸਰਿ ਹੈ[4]" ॥੨੯॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਨਨੀ ਤਬਿ ਗਈ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਭਈ। ਬੈਠੀ ਜਾਇ ਕਿਤਿਕ ਸਿਖ ਆਏ। ਜਿਮ ਬੀਤੀ ਤਿਮ ਬਾਤ ਚਲਾਏ ॥੩੦ ॥ 'ਕਠਨ ਸੁਭਾਵ' ਮਸੰਦਨਿ ਕਹਯੋ[5]। 'ਜਿਨ ਕੇ ਮੋਹ ਲੇਸ਼ ਨਹਿੰ ਲਹਯੋ। ਕਰੈਂ ਬਚਨ ਸੋ ਜਾਤਿ ਨ ਖਾਲੀ। ਤਤਛਿਨ ਫਲੈ ਸੁਖ ਕਿ ਦੁਖ ਨਾਲੀ ॥ ੩੧ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰੈ ਕਹੈ, ਸ਼ਕਤਿ ਕਿਸ ਮਾਂਹੀ[6] ? ਬੋਲੈ ਸਮੁਖ, ਅਧਿਕ ਡਰਪਾਹੀਂ[7]। ਕਹਿਬੇ ਕੋ ਤੁਮ ਉਚਿਤ ਬਿਸਾਲੇ[8]। ਤਊ ਸੁਪ ਭਾ, ਰਿਸੇ ਕੁਢਾਲੇ' ॥੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਤਬਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਏ। 'ਅਲਪ ਬੈਸ ਤੇ ਜੋ ਜਿਦ ਪਾਏ[9]। ਇਕ ਦਿਨ ਜਲ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਹੁ ਕਰੈਂ। ਛੀਂਟਨਿ ਦੇਤਿ ਪਰਸਪਰ ਭਿਰੈਂ ॥੩੩॥ ਰਾਇ ਗੁਲਾਬ ਸ਼ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿ। ਬਾਲਕ ਬਯ ਖੇਲੈਂ ਅਹਿਲਾਦ। ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜੋਤਿ। ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਕੰਕਨ ਕਰ ਹੋਤਿ ॥ ੩੪ ॥ ਜਲ ਮਹਿੰ ਏਕ ਕਟਕ[10] ਗਿਰ ਪਰਯੋ। ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰਯੋ। ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਤਬਿ ਹੇਰਯੋ। ਦਾਸਨ ਕਹਯੋ-ਕੜਾ ਜਲ ਗੇਰਯੋ-॥ ੩੫ ॥ ਗਿਨਯੋ ਨ ਕੁਛ ਆਏ ਢਿਗ ਮੇਰੇ। ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ ਹਾਥ ਜਬਿ ਹੇਰੇ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਸਮੁਝਾਏ। ਸਭਿ ਕੋ ਲੇ ਸਲਿਤਾ ਢਿਗ ਆਏ[11] ॥ ੩੬ ॥ ਖੁਜਵਾਇਵ ਬਹੁ ਜਲ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਪਾਯੋ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾਂਹੀ। ਮੈਂ ਕਰਿ ਕੋਪ ਕਹਯੋ ਢਿਗ ਤਹਾਂ। -ਕਯੋਂ ਨ ਬਤਾਵਤ ਗੇਰਯੋ ਕਹਾਂ? ॥ ੩੭ ॥ ਦੁਰਲਭ ਵਸਤੁ ਦਰਬ ਬਹੁ

[1]ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਨ ਘਸਾਵਨ ਤੇ (ਹੋਣੀ ਸੀ ਠੰਢ ਪਰ ਹੋ ਜਾਏ) ਤਾਪ। [2]ਮਹਾਨ ਹਿਤ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ ਜੀ! (ਅ) ਹਿਤ ਵਾਲੀ ਗਲ। [3](ਸਾ+ ਬਿਤ=) ਉਹ ਧਨ ਤੁਸੀਂ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਕਰ ਦਿਓ। (ਅ) ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੋ। [ਅ:, ਸਾਬਤ=ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਾਇਮ]। (ੲ) ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਖੋ ਬੀ ਭਾਵ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। [4]ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ। [5]ਭਾਵ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਭੀ ਆਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਕਿ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਸੁਭਾਵ ਕਰੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਦੇ ਉਲਟ ਕਹੇ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸ ਵਿਚ ਹੈ ? [7]ਸਨਮੁਖ ਬੋਲੇ (ਕੋਈ ?) ਸਭ ਡਰਦੇ ਹਨ। [8]ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਯੋਗ ਸਾਓ। [9]ਜ਼ਿਦ ਪੈਂਦੇ। [10]ਕੜਾ। [11](ਆਪ) ਆਏ।

ਕੋਰੀ। ਬਿਨ ਸੰਭਾਰ ਨੀਰ ਮਹਿ ਗੇਰੀ। ਇਕ ਤੌ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਭਾਰ ਨ ਕਰੀ। ਦੂਜੇ ਅਬਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਮੁਖ ਧਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਧਨ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਬਾਦਹਿ ਖੋਵਾ। ਕਹਾਂ ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਰੀ ਕਹੁਹੋਵਾ—?।ਇੱਤਆਦਿਕ ਕਰਿ ਕੋਪ ਮਹਾਨਾ। ਧਰੀ ਮੌਨ ਰਿਸ ਕੈ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ ॥੩੯॥ ਦੂਜੋ ਕੰਕਨ ਹਾਥ ਮਝਾਰਾ। ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਤੁਰਤ ਉਤਾਰਾ। ਕਰਿ ਬਲ ਬਾਹਨਿ ਦੂਰ ਬਗਾਯੋ। ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ* ॥ ੪੦ ॥ ਸਕਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਏ।—ਕਹਾਂ ਕੀਨਿ ਕਟ ਦੁਤੀ ਬਗਾਏ ? ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨ ਤੇ ਜੋ ਬਨੇ। ਸੋ ਬਿਰਾਟਕਾ[੧] ਸਮ ਮਨ ਗਨੇ—॥ ੪੧ ॥ ਬਹੁ ਕਹਿ ਰਹੀ ਕਹਾਂ ਪੁਨ ਹੋਇ[੨]। ਕਟਕ ਜਰਾਊ ਦੋਇ ਸੁ ਖੋਇ।ਘਨ ਮਲਾਹ ਜਤਨ ਕਰਿ ਹਾਰੇ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਬਹੁ ਜਲ ਮਹਿ ਬਾਰੇ ॥੪੨॥ ਕਰੇ ਉਪਾਇ ਨ ਪਾਯੋ ਕੋਈ। ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਅਸ ਬੁਧਿ ਜੋਈ। ਸਦਾ ਸੁਭਾਉ ਰਹਨੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ। ਧਨ ਸੰਚਨਿ ਕੀ ਰਖੈਂ ਨ ਸੁਧਿ ਕੋ ॥ ੪੩ ॥ ਅਬਿ ਕਸਾ ਕੀਨਿ ਮਸੰਦ ਹਟਾਏ।—ਲਾਖਹੁਂ ਧਨ ਲਯਾਵਤਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰੰਤੇ। ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਸਿੱਖਨਿ ਘਰਵੰਤੇ[੩] ॥੪੪॥ ਸਭਿ ਤੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼।ਆਨਹਿਂ ਧਨ ਕੋ ਸਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਅਬਿ ਹਟਿ ਗਏ, ਕਹਾਂ ਧਨ ਐਹੈ?।ਕਿਮ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਕਾਜ ਨਿਬੈ ਹੈ ॥ ੪੫ ॥ ਇਮ ਉਰ ਜਾਨਿ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਕਹਯੋ। ਇਸ ਤੇ ਸ਼ਾਪ ਦੁਖਦ ਹੀ ਲਹਯੋ। ਕੁਸ਼ਲ ਕਰਹਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਾਰੇ। ਕਹਿ ਮੈਂ ਰਹੀ ਨ ਬਹੁਰ ਨਿਵਾਰੇ[੪] ॥ ੪੬ ॥ ਮਿਲਿ ਮਸੰਦ ਮਾਤਾ ਕੇ ਸੰਗ। ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਜਾਨਨੌਂ—ਬਨਨੌਂ ਕੁਢੰਗ—। ਬਾਤ ਬਿਬਸ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਏ[੫]। ਸੰਧਯਾ ਭਈ ਤਰਨਿ ਅਸਤਏ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਮਾਤਾ ਕੋ ਕਹਿਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧ ॥

੨. [ਸੈਦੇ ਖਾਂ ਜੰਗ ਕਰਨ ਆਇਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ †ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਪਤਿ ਭੇ ਅਰਧਿ ਗਈ ਜਬਿ ਰਾਤਿ। ਸਿੱਖ ਬਨੇਸਰ ਤੇ ਗਯੋ ਕਹੀ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬਾਤ ॥ ੧ ॥ਚੌਪਈ॥ ਚੌਕੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੋ

[੧]ਕੌਡੀ। [੨]ਫਿਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। [੩]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ। [੪]ਫਿਰ (ਸ਼ਾਪ) ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ। [੫]ਵੱਸੋਂ ਬਾਹਰੀ ਗਲ ਹੋਣ ਤੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ।

*ਸਾਖੀ ਇਉਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਪਰ ਕਿ ਕੜਾ ਕਿੱਥੇ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ ਆਪ ਨੇ ਦੂਜਾ ਕੜਾ ਜਲ ਵਿਚ ਦੂਰ ਸੁੱਟਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਕੜਾ ਐਦੇ ਕੁ ਡਿੱਗਾ ਸੀ।

†ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੭ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਖਰੇ । ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹਿਨ ਇਮ ਕਰੇ । 'ਸੈਦੇ ਖਾਂ ਪਠਾਨ ਚਢਿ ਆਵਾ ।
ਡੇਰਾ ਜ਼ਬਹਿ ਥਨੇਸਰ ਪਾਵਾ ॥ ੨ ॥ ਮੈਂ ਤਬਿ ਸੁਨੀ ਲਰਨਿ ਕੋ ਚਲਜੇ ।
ਦਲ ਕੋ ਇਕ ਨਰ ਭੇਤੀ ਮਿਲਜੋ। ਤਬਿ ਹੀ ਤਜਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਮੈਂ ਧਾਯੋ।ਬਡੇ
ਬੇਗ ਤੇ ਇਤ ਲਗਿ ਆਯੋ ॥ ੩ ॥ ਸੁਧਿ ਗੁਰ ਕੌ ਦਿਹੁ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ ।
ਸਵਧਾਨੀ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿਂ ਲਰਾਈ । ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਸਵਾ ਲਖ ਆਵਾ ।
ਮਹਿਦ ਜੰਗ ਕੋ ਸੰਗ ਬਨਾਵਾ॥੪॥ਪਹੁੰਚਹਿ ਆਨਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕਾਲੀ[1] ।
ਸੁਧਿ ਦੇਬੇ ਹਿਤ ਆਇ ਉਤਾਲੀ' । ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ ।
ਬੈਠੇ ਆਇ ਸੁ ਲਗਜੋ ਦਿਵਾਨਾ ॥੫॥ਅਖਿਲ ਖਾਲਸਾ ਜਬਿ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਤਬਹਿ ਅਲਾਯੋ। 'ਸੈਨਾ ਸਿੰਘਨਿ ਕੀ ਅਬਿ ਸਾਰੀ। ਅਹੈ
ਪੰਚ ਸੈ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਗਏ। ਆਇ
ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਰਣ ਕੇ ਭਏ[2]। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬਲ ਸਵਾ ਲਖ ਆਯੋ । ਮੰਤ੍ਰ ਗਿਰੇ-
ਸ਼ਨਿ ਮਿਲੇ ਪਕਾਯੋ॥੭॥ਰਾਜਨ ਕੈਂ ਸੈਨਾ ਬਹੁ ਆਵੈ । ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪੁੰਜ
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬਲਾਵੈ[3]।ਜੇ ਕਰਿ ਬਨੈ ਸੁਚੇਤੀ ਤੁਮ ਤੇ। ਲਰਨਿ ਹੇਤ ਸੋ ਭਨੀ-
ਯਹਿ ਹਮ ਤੇ' ॥ ੮॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸਾ ਅਖਿਲ ਉਚਾਰੇ । 'ਕਾਰਨ ਕਰਨ
ਆਪ ਹੋ ਸਾਰੇ' । ਜਬਿ ਭੁਨਸਾਰ ਭਈ ਦਿਨ ਚਢਜੋ। ਸਿੰਘਨਿ ਬਿਖੈ ਬੀਰ
ਰਸ ਬਢਜੋ ॥ ੯ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਸੰਭਾਲੇ । ਜ਼ੀਨ ਸਭਿਨਿ
ਹੀ ਤਤਛਿਨ ਡਾਲੇ । ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਤੁਰਕ ਦਲ ਆਏ । ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ
ਪੁਰਿ ਸੁਨਿ ਪਾਏ॥੧੦॥ਭਈ ਜੰਗ ਕੀ ਤਯਾਰੀ ਜਬੈ।ਮੇਮੂਖਾਂ ਪਠਾਨ ਇਕ
ਤਬੈ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੌ ਚਾਕਰ ਬਡ ਜੋਧਾ।ਜੰਗ ਸਮੈਂ ਲਖਿ ਕੈ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ॥੧੧॥
ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਾਸ ਆਇ ਕਰਿ ਭਾਖਾ । 'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਜਿਸ ਹਿਤ ਤੁਮ ਰਾਖਾ।ਸੌ
ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਡੇਰਾ ਦੀਨਾ।ਸਭਿ ਕੋ ਜਮਾਦਾਰ ਮੁਝ ਕੀਨਾ ॥੧੨॥ ਨਿਮਕ
ਆਪ ਕੋ ਖਾਇ ਵਿਸ਼ੇਖਹੁ । ਤਿਹ[4]ਬਹਾਦਰੀ ਕੋ ਅਬਿ ਦੇਖਹੁ'।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ । ਇਕ ਕਮਾਨ ਕੋ ਬਖਸ਼ਨ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੩ ॥ ਕਹਜੋ
'ਸ਼ਰੀਕ ਮਾਰਨੋ ਨੀਕੋ । ਸਨਮੁਖ ਆਇ ਕਰਤਿ ਰਣ ਹੀ ਕੋ' । ਦੁਤੀਓ
ਸੈਦ ਬੇਗ ਉਮਰਾਊ । ਡੇਰਾ ਪੁਰਬ ਦੀਨ ਲੁਟਾਊ॥੧੪॥ਸੋ ਭੀ ਆਨਿ ਖਰੋ
ਜਬਿ ਭਯੋ । ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਪਿਖਿ ਲਯੋ। ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਬਿਖੈ ਸਿਖ
ਭਯੋ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਮਗ ਲਯੋ॥੧੫॥ਤਿਸ ਕੌ ਭੀ ਬਖਸ਼ੇ ਗੁਰ

[1]ਕੱਲ। [2]ਜੰਗ ਦੇ ਹੋਣ ਤਕ। [3]ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਪਏਗੀ। [4]ਤਿਸ (ਲੂਣ ਖਾਣ) ਦੀ।

ਆਯੁਧ। ਭਯੋ ਸੁਚੇਤ ਸੁ ਕਰਨਿ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ। ਅਪਨੋ ਸਿੱਖ ਜਾਨ ਹਿਤ ਕਰਯੋ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰ ਧਰਯੋ॥੧੬॥ਦੋਨਹੁੰ ਬਡੇ ਬੀਰ ਤਬਿ ਗਏ। ਨਿਕਸੇ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਸਭਿ ਲਏ। ਕਲਗ਼ੀ ਝੂਲਤਿ ਆਪ ਅਰੂਢੇ।ਕੋ ਨਹਿਂ ਲਖਹਿ ਜਿਨਹੁ ਗੁਨ ਗੂਢੇ॥ ੧੭ ॥ ਸਮੁਖ ਰਿਪੁਨਿ ਕੇ ਜਬਿ ਥਿਰ ਭਏ। ਰਾਜੇ ਤੁਰਕ ਸਕਲ ਮਿਲਿ ਗਏ।ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਸਿੰਘਨ ਤਿਨ ਓਰਾ। ਗੁਰ ਸਨ ਕਹਯੋ 'ਖਰਚ ਰਣ ਥੋਰਾ'[1] ॥ ੧੮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਦ੍ਰਿਗ ਮੂੰਦਨ ਕਰੋ। ਖਰਚ ਲਰਾਈ ਪਿਖਿ ਹਿਤ ਧਰੋ'।ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ ਮੂੰਦ ਦ੍ਰਿਗ ਲੀਨਿ। ਰਚਨਾ ਬਡੀ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨਿ ॥੧੯॥ ਲਾਖਹੁੰ ਹੀ ਦਲ ਚਢੇ ਨਿਹਾਰੇ। ਅਨਿਕ ਰੀਤ ਕੇ ਆਯੁਧਧਾਰੇ।ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਚਢਿ ਰਹੇ।ਧਨੁਖ, ਤੁਪਕ, ਅਸਿ ਢਾਲਨਿ ਗਹੇ ॥ ੨੦ ॥ ਪੈਦਲ ਕੇਤਿਕ ਹੈਂ ਸਵਧਾਨੇ। ਹੇਤ ਜੰਗ ਕੇ ਰਿਸ ਉਰ ਠਾਨੇ। ਧੂਲ ਰੇਤ ਬਾਰੂਦ ਦਿਖਾਈ[2]। ਗੁਲਕਾਂ ਜੋ ਪਾਥਰ ਸਮੁਦਾਈ[3] ॥੨੧॥ ਤਰਕਸ਼ ਤੀਰ ਪਰੇ ਦਿਸਿ ਆਵੈਂ। ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਅਬਿ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ।ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦੇ। ਚਹਤਿ ਜੰਗ ਦੋਨੋ ਕਰ ਬੰਦੇ ॥੨੨॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਚਮਕ ਕਰ ਪੜੇ[4]।ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਸਾਥ ਸਮੁਖਿ ਹੁਇ ਲੜੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਏ। ਘਨ ਬਨਿ ਕੈ ਗੁਲਕਾਂ ਬਰਖਾਏ॥੨੩॥ਇਕ ਰੋੜੀ[5] ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ। ਦੇਖਹਿਂ ਜੰਗ ਪਰਯੋ ਬਡ ਜੈਸੇ। ਏਕ ਏਕ ਸਿਖ ਪਰ ਪਿਖਿ ਧਾਏ[6]। ਸੌ ਸੌ ਤੁਰਕ, ਹੰਕਾਰਤਿ ਆਏ ॥੨੪॥ ਤੁਪਕ,ਤੀਰ,ਤਰਵਾਰ,ਕਟਾਰੀ। ਮਚੀ ਮਾਰ ਭੀਮਾ[7] ਇਕ ਸਾਰੀ। ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰੈਂ ਘਾਇ ਕੋ ਖੈ ਕੈ। ਸ਼ੋਣਤਿ ਸੰਗ ਲਿਪਤਿ ਤਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ॥ ੨੫॥ਕਬਿੱਤ॥ ਰਣ ਸਿੰਘ,ਸ਼ਯਾਮ ਸਿੰਘ, ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਸੂਰਮਾ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਧਾਯੋ ਕਰਿ ਹੇਲ ਕੋ। ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਦੇਵਾਸਿੰਘ, ਔਰ ਭਾਈ ਟੇਕਸਿੰਘ, ਰਾਮਸਿੰਘ, ਹਰੀਸਿੰਘ, ਬਾਜੀ ਦੀਨ ਪੇਲ ਕੋ[8]।ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ, ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਅਰੁ ਹੈ ਧਿਆਨਸਿੰਘ,ਗਯਾਨਸਿੰਘ,ਮਾਨਸਿੰਘ ਹੋਰ ਬਡ ਮੇਲਿ ਕੋ। 'ਮਾਰ ਮਾਰ' ਕਹੈਂ, ਅਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਗੇਰੈਂ ਸਿੰਘ, ਵਧਤਿ ਅਗੇਰੇ,ਪੈ

---

[1]ਜੁੱਧ ਦਾ ਖਰਚ ਥੋੜਾ ਹੈ। [2]ਧੂੜ ਤੇ ਰੇਤ ਬਰੂਦ ਹੋਕੇ ਦਿੱਸੀ। [3]ਸਾਰੇ ਪੱਥਰ ਗੋਲੀਆਂ (ਹੋ ਦਿੱਸੇ)। [4]ਦੇਹ ਨਾਲ (ਵੈਰੀ ਤੇ) ਪਏ। [5]ਟਿੱਬਾ, ਟਿੱਲਾ। [6](ਤੁਰਕ) ਧਾ ਕੇ (ਪਏ)। [7]ਭਯਾਨਕ। [8]ਘੋੜੇ ਦਬਾਕੇ ਲੈ ਚਲੇ। (ਅ) (ਬਾਜੀ=) ਜੰਗ ਰੂਪੀ ਖੇਲ ਨੂੰ ਦੱਬ ਥਾੜ੍ਹੀ।

ਪਿਛੇਰੈ ਜਿਮ ਖੇਲ ਕੌ[1] ।੨੬॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੈਦਬੇਗ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਵਧਯੋ ਅੱਗ੍ਰ ਰਣ ਮਾਂਹਿ। ਹਰੀਚੰਦ ਗਿਰਪਤੀ ਕੋ ਮੀਆਂ ਸੈਂਚਯਾ ਜਾਂਹਿ॥੨੭॥ ਚੌਪਈ॥ ਪਟੇਬਾਜ ਦੋਨੋ ਬਡ ਜੋਧੇ। ਭਯੋ ਭੇੜ ਸਨਮੁਖ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧੇ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਦੋਨਹੁੰ ਕਰ ਧਾਰੀ। ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਘਾਤ ਬਿਸਤਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਬਾਂਏ ਦਾਹਨੇ, ਪਾਛੇ, ਆਗੇ। ਵਿਚਰਤਿ ਦਾਵ ਕਰਨਿ ਬਹੁ ਲਾਗੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਦਿਕ ਪਿਖਹਿ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਦੋਨਹੁੰ ਜੈ ਚਹਿ ਕਰਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ॥੨੯॥ਏਕ ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਦੁਤੀ ਬਚਾਵੈ। ਆਡਹਿਂ ਸਿਪਰ[2] ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਚਲਾਵੈਂ। ਦਾਵ ਅਨਿਕ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਮਚਾਯੋ। ਕਟਹਿ ਅੰਗ ਨਹਿਂ ਥਾਉਂ ਛੁਟਾਯੋ[3] ॥ ੩੦॥ ਸੈਦਬੇਗ ਤਬਿ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਹਰੀਚੰਦ ਗਹਿ ਸਿਪਰ ਸਹਾਰਾ। ਘਾਵ ਬਚਾਇ ਸੁ ਆਪ ਚਲਾਯੋ। ਸੈਦਬੇਗ ਨੇ ਅੰਗ ਬਚਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਹਰੀਚੰਦ ਕੈ ਹਨ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਕਟ੍ਯੋ ਅੰਗ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਾਨਾ। ਪਿਖ੍ਯੋ ਲਰਾਈ ਮੈਂ ਜਬਿ ਮਾਰ੍ਯੋ। ਦੀਨਬੇਗ[4] ਤਬਿ ਆਨ ਵੰਗਾਰ੍ਯੋ॥੩੨॥ਫੇਰਤਿ ਸੈਫ[5] ਆਨ ਕਰਿ ਭਿਰ੍ਯੋ। ਸੈਦਬੇਗ ਸੋਂ ਸਨਮੁਖ ਅਰ੍ਯੋ। ਦੋਇ ਘਟੀ ਲਗ ਕੀਨ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ। ਦੇਖਤਿ ਬਹੁ ਨਰ ਭਾ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥੩੩॥ ਦੀਨਬੇਗ ਤਬਿ ਸੈਫ ਚਲਾਈ। ਸੈਦਬੇਗ ਕੇ ਅੰਗ ਲਗਾਈ॥ਗਿਰ੍ਯੋ ਜੁੱਧ ਮਹਿ 'ਗੁਰ ਗੁਰ' ਸਿਮਰਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਚਿਤ ਹਰਖਤਿ ॥੩੪॥ ਮਹਾਂ ਕੌਤੂਹਲ[6] ਸਭਿ ਨੈ ਹੇਰਾ। ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਬਸੇਰਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜਬੈ। ਅਪਨੋ ਲੋਕ ਬਾਸ ਦਿਯ ਤਬੈ ॥੩੫॥ ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਲਰਤਿ ਜੁਝਾਰੇ। ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਜਨੁ ਗਿਰੇ ਮੁਨਾਰੇ। ਹਤਹਿ ਸ਼ਹੀਦ ਬੀਰ ਰਸ ਮਾਤੇ। ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਗਿਰਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀ ਰੰਗ ਰਾਤੇ ॥੩੬ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਚ੍ਯੋ ਘਮਸਾਨ। ਲੋਥ ਪੋਥ ਨਾ ਭਈ ਮਹਾਨ। ਬਾਇਸੁ[7] ਜੰਬੁਕ[8] ਕੰਕ[9] ਕਰਾਲੇ। ਕੂਕਤਿ ਆਮਿਖ ਖਾਇ ਬਿਸਾਲੇ॥੩੭॥ਛਾਤੀ ਮੂੰਡ ਫੁਟੈਂ ਲਗਿ ਗੋਰੀ।ਪਰ੍ਯੋ ਜੋਰ ਭਾਰੀ ਜੁਗ

---

[1](ਮੂੰਹੋਂ) ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨੂੰ) ਸਿੰਘ ਮਾਰਕੇ ਡੇਗਦੇ ਹਨ, ਵਧਦੇ ਹਨ ਅਗੇ ਫਿਰ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ (ਸੌਂਚੀ ਆਦਿ) ਖੇਡ ਵਿਚ (ਕਰੀਦੀ ਹੈ)। (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:—(ਸਿੰਘ) ਅਗੇ ਵਧਦੇ ਹਨ (ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦੀ) ਖੇਲ ਦਾ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਪੈਰ=ਕਦਮ)। [2]ਆਸਰਾ ਕਰਕੇ ਢਾਲ ਦਾ। [3]ਅੰਗ ਕਟੀਂਦੇ ਹਨ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। (ਅ) ਨਾ ਅੰਗ ਕਟਿਆ ਨਾ ਥਾਂ ਛੁਟਿਆ। [4](ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫ ਦਾ) ਦੀਨਬੇਗ (ਆਦੀਨਾ ਬੇਗ)। [5]ਤਲਵਾਰ ਫੇਰਦਾ। [6]ਅਚਰਜ ਤਮਾਸ਼ਾ। [7]ਕਾਂ। [8]ਗਿੱਦੜ। [9]ਚਿੱਟੀ ਚੀਲ।

ਓਰੀ। ਹਲਾਹਾਲ ਬਡ ਭਯੋ ਕੁਲਾਹਲ। ਲਰਤਿ ਬੀਰ ਰਣ ਰੰਗ ਚਲਾ ਚਲ[1]॥੩੮॥ਪਾਛੇ ਪਾਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਨ ਡਾਰੇ।ਲਰਤੇ ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਚਾਰੇ[2]। ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਲ ਪੰਚ ਸੈ ਹੋਵਾ।ਕਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਲਾਖਹੁੰ ਭਟ ਜੋਵਾ॥੩੯॥ਬਿਚਰੈਂ ਬੀਰ ਕਿਕਾਨ[3] ਕੁਦਾਵੈਂ। ਵਧਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਤੋਮਰ ਭਰਮਾਵੈਂ। ਬਿਸਮੇ ਤੁਰਕ ਮਾਰ ਜਬਿ ਪਰੀ। ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਉਡਿ ਰਜ ਨਭ ਭਰੀ ॥੪੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਕੌਤਿਕ ਕਾਲ।ਮਾਰਨ ਮਰਨੋ ਮਚਯੋ ਕ੍ਰਾਲ। ਜੁੱਧ ਖੇਤ ਜੋਧਨ ਤੇ ਛਾਯੋ। ਮਹਾਂ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ ਬਜਾਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸੰਗ੍ਰਾਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ। ੨ ॥

੩. [ਸੈਦੇ ਖਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਫਕੀਰ ਹੋ ਗਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਣ ਮਚ ਰਹਯੋ ਮੈਮੂਖਾਨ ਪਠਾਨ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਫਿਰਤਿ ਹੈ ਤਾਨਹਿ ਬਾਨ ਕਮਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਯ ਕੁਦਾਇ ਚਪਲਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ। ਇਤ ਉਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੰਘਾਰਹਿ। ਕਰਿ ਬਹਾਦਰੀ ਗੁਰ ਦਿਖਰਾਵਹਿ। ਰਿਪੁ ਕੋ ਘਾਪਤਿ ਆਪ ਬਚਾਵਹਿ ॥ ੨ ॥ ਸੈਦਖਾਨ ਜਿਸ ਢਿਗ ਸਰਦਾਰੀ। ਜਿਸਕੇ ਸਕਲ ਸੈਨ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤਿਸਕੇ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਪਜਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਆਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ਸੁਜਸ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੁਨਤੋ ਰਹਯੋ। ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਕਬਿ ਲਹਯੋ। ਗੁਨੀ,ਉਦਾਰ, ਚਤੁਰ, ਤਨ ਰੂਰੇ[4]। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਗਨ ਕਰਿ ਪੂਰੇ[5] ॥੪॥ ਜਨੁ ਜਗ ਕੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜੋਰੀ[6]। ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਬਿਧਹਿ ਬਟੋਰੀ[7]। ਸੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰ ਚਾਰ ਚਤੁਰਾਈ। ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਏਕ ਬਨਾਈ ॥ ੫ ॥ ਮਨਹੁੰ ਦਿਖਾਵਨ ਨਿਜ ਨਿਪੁਨਾਈ[8]। ਗੁਰ ਤਨ ਰਚਿ ਤਿਸ ਕੀਰਤਿ ਪਾਈ। ਪਦਮ ਪੱਤ੍ਰ ਆਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਡੋਰੇ[9]। [10]ਖੰਜਨ ਮਨ ਰੰਜਨ ਚਿਤ ਚੋਰੇ॥੬॥ ਰੁਚਿਰ ਬਿਲੋਚਨ[10] ਭਲੇ ਬਨਾਏ। ਮੀਨ ਪਲਟ ਆਦਿਕ[11] ਗੁਣ ਪਾਏ। ਮੁਖਮੰਡਲ ਕਹਾ ਬਪੁਰਾ ਚੰਦ। ਬਹੁ ਦੋਸ਼ਨਿ ਤੇ ਦੀਸਤਿ ਮੰਦ ॥੭॥ ਸਦਾ

[1](ਰਣਰੰਗ= ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਵਧਕੇ। [2]ਵੰਗਾਰਦੇ ਹਨ। [3]ਘੋੜੇ। [4]ਭਾਵ (ਅੰਦਰੋਂ) ਗੁਣੀ, (ਸੁਭਾਵ ਤੋਂ) ਉਦਾਰ, (ਬਾਣੀ ਤੋਂ) ਚਤੁਰ ਤੇ ਸਰੀਰੋਂ ਸੁੰਦਰ। [5]ਪੂਰੇ (ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ)। [6]ਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [7]ਮਾਨੋ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਜਗਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਬਟੋਰ ਬਟੋਰ ਕੇ ਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [8]ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ। [9]ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ (ਵਾਲੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਿਚ ਡੋਰੇ। [10]ਮਮੋਲੇ ਵਰਗੇ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਿਤ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਹਣੇ ਨੈਣ......।
[11]ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਲਟ ਆਦਿਕ।

ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ, ਅੰਕ ਨ ਕੋਈ[੧]। ਕਮਲ ਕਹਹੁ ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਹੋਈ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਗੁਨ ਬਰਨੌਂ ਅਬੈ। ਸੁਜਸ ਕਹਤਿ ਜੋ ਘਰ ਘਰ ਸਬੈ ॥ ੮ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਮਲ ਜਗ ਜ਼ਾਹਰ। ਸਕਲਕਲਾ ਸਮਰਥ ਸੁਖ ਠਾਹਰ[੨]। ਸੈਦ ਖਾਨ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ। ਚਾਹਤਿ ਪਿਖਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਮਨ ਕੋ॥੯॥ ਨਹਿ ਇਤਫਾਕ ਬਨਯੋ ਕਬਿ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਈ। ਚਢਯੋ ਮੁਹਿੰਮ ਅਨੰਦਤਿ ਆਯੋ। ਅਵਸਰ ਏਹੁ ਖ਼ੁਦਾਇ ਬਨਾਯੋ ॥ ੧੦॥ –ਦਰਸ਼ਨ ਹੁਇ ਹੈਂ ਜੰਗ ਬਹਾਨੇ–।ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਦ੍ਰਿੜ ਅਸ ਠਾਨੇ।ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੋਨਹੁੰ ਭਏ। ਦੇਖਨਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਉਰ ਲਏ॥੧੧॥ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਚਿਤ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੰਤਾ।–ਬਿਦਤ ਮਿਲੌਂ–ਇਮ ਨਹੀਂ ਚਹੰਤਾ।–ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਸਨਮੁਖ ਆਵੈਂ। ਰਣ ਹਿਤ ਕਰਨਿ, ਦਰਸ ਦਿਖਰਾਵੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੀਰਨ ਪੀਰ।ਉਰ ਕੀ ਲਖਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਧੀਰ[੩]। ਤੌ ਅਬਿ ਤੇਜ ਤੁਰੰਗ ਕੁਦਾਵਹਿ। ਕਲਗ਼ੀ ਝੂਲਤ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵਹਿ ॥ ੧੩॥ ਅਤਿ ਉਤਿਕੰਠਾ[੪] ਲਖਿ ਚਿਤ ਮੇਰੀ। ਏਕ ਬਾਰ ਇਤ ਪਾਵਹਿਂ ਫੇਰੀ–। ਮਨ ਕੇ ਇਮ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵੈ। ਫਹਿਰ ਡਰਤਿ ਨਹਿ ਕਛੂ ਅਲਾਵੈ ॥੧੪॥ ਜਾਨੈ –ਤੁਰਕ ਤਰਕ ਕੋ ਕਰੈਂਹਜੋਂ[੫] ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਬਹੁ ਬਿਸਤਰੈਂ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨਵਰੰਗ ਢਿਗ ਕਹੈਂ। ਮੋ ਕਹੁ ਮਹਾਂ ਨਿਲਾਯਕ ਲਹੈਂ–॥ ੧੫॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਨ ਗਟੀ ਗਨੰਤਾ। ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਕੁਲੰਤਾ। ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਪ੍ਰੇਮ ਵਸ਼ਿ ਹੋਯੋ। ਬਿਹਬਲ ਭਯੋ ਚਹੈ ਗੁਰ ਜੋਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਮਹਾਂ ਭਾਵਨਾ ਉਰ ਬਿਰਧਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀ। ਸਹਿ ਨ ਸਕੇ ਬ੍ਰਿਹੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੇਰਾ।ਰੋਝੀ ਪਰ ਤੇ ਉਠਿ ਬਿਨ ਦੇਰਾ॥੧੭॥ ਹ੍ਵੈ ਸੁਚੇਤ ਤਬਿ ਹੀ ਕਟ ਕਸੀ। ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਜੋ ਹੈਂ ਬਸੀ। ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਨਿਜ ਪਾਨ ਸੰਭਾਰਾ। ਭਏ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਅਸਵਾਰਾ॥੧੮॥ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਹਯ ਚਪਲਾਏ। ਤਤਛਿਨ ਖਾਨ ਅੱਗ੍ਰ ਕੋ ਆਏ। ਕਹਯੋ 'ਖਾਨ ਜੀ! ਬਨ ਸਵਧਾਨਾ। ਤਜਿ ਆਲਸ ਹੁਇ ਆਯੁਧ ਪਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਖਬਰਦਾਰ ਹੁਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਸਹਹੁ ਵਾਰ ਕੈ ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ'। ਸੈਦਖਾਨ ਵਿਚ ਸੈਨ ਤਮਾਮੂ। ਹਾਥ

[੧]ਦਾਗ਼ ਨਹੀਂ ਕੋਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ) ਉਪਰ। [੨]ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ। [੩]ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਧਿਰ (ਆਸ਼੍ਰਾ) ਹਨ ਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਲਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਵਿਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ (ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ ਦੀ (ਪੀੜ ਨੂੰ) ਲਖ ਲੈਣ। [੪]ਇੱਛਾ। [੫]ਨਿੰਦਾ।

ਬੰਦਿ ਝੁਕਿ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮੂ ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੂਰਜ ਕੋ ਦਰਸਾਏ । ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਜੁਗ ਬਿਕਸਾਏ । ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ । ਆਨੰਦਤਿ ਚਿਤ ਤਉ ਬਖਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦੀ ਖ਼ੁਦਾਇਤ*ਬਜਿਨਸਿ ਬੰਦਹ। ਬ੍ਹਜਿਨਸ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮੁਰੀਦ ਜ਼ਿੰਦਹ[੧]। ਨਹਿ ਸਮਤਾ ਮੋਤੇ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਰਵਿ ਖੱਦਯੋਤ ਜਥਾ ਕਿਮ ਪਾਵੈ' ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ ਜੀ ! ਬਾਕ ਹਮਾਰਾ । ਚਾਕਰ ਰਹਿਬੋ ਡੇਰੇ ਦਾਰੀ[੨] । ਜੰਗ ਜੀਤਿਬੋ ਪਾਕੈ ਦਾਰੀ[੩]'॥੨੩॥ ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਤਜਿ ਦਿਯੋ ਤੁਰੰਗਮ । ਛੋਰਿ ਦਿਯੋ ਸਭਿ ਅਪਨੋ ਸੰਗਮ । ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਮ ਪਕਰੇ ਆਇ। ਊਪਰ ਰਾਖ੍ਯੋ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਕੇ ਅੱਸ੍ਰ ਚਾਲੇ । ਜਿਸ ਤੇ ਪਦ ਸਮ ਪਦਮ ਪਖਾਲੇ[੪] । ਮਾਰਨ ਮਰਿਬੇ ਕੋ ਜਹਿ ਬੈਰੰ।ਤਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲੀਨ ਬਡ ਖੈਰ[੫]॥ ੨੫ ॥ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਸਿੱਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ । ਜਾਗ ਉਠ੍ਯੋ ਅੰਕੁਰ ਸੁ ਉਰ ਕੋ।ਕਿਸੂ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਪਾਇ ਤੁਰਕ ਤਨ। ਤੱਦਪਿ ਲਾਗੀ ਰਹੀ ਲਗਨ ਮਨ ॥ ੨੬ ॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਕੇ ਗੁਰ ਗਯਾਤੇ । ਕਰਮ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਤਿਸ ਤੇ ਜਾਤੇ । ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਲਹ੍ਯੋ । ਕਲੁਖ ਪੁੰਜ ਜਿਸ ਮਹਿੰ[੬] ਸਭਿ ਦਹ੍ਯੋ॥੨੭॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਧਰਿ ਸਿਰ ਹਾਥਾ। ਤਤਛਿਨ ਸੇਵਕ ਕੀਨਿ ਸਨਾਥਾ । ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ ਜਗਤ ਕੋ ਤਯਾਗਾ । ਰਿਦੇ ਤੀਬ੍ਰ ਤਰਿ[੭] ਭਯੋ ਵਿਰਾਗਾ ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਮ ਸਭਿ ਦਲ ਛੋਰਾ । ਹੁਇ ਫਕੀਰ ਗਮਨ੍ਯੋ ਬਨ ਓਰਾ । ਕਿਹ ਸੈਂ ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ ਦੀਖ੍ਯੋ ਫੇਰ। ਗਯੋ ਸੁ ਗਯੋ

[੧]ਇਸ ਗ਼ਲਤ ਫਾਰਸੀ ਇਬਾਰਤ ਦੇ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗਦੇ ਹਨ:—ਇਹ ਬੰਦਾ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਹੂ-ਬਹੂ ਖ਼ੁਦਾਈ ਹੈ, (ਹਾਂ) ਇੰਨ ਬਿਨ ਤੇ ਹੂ-ਬ-ਹੂ (ਇਹ) ਖ਼ੁਦਾ ਹੈ (ਜੋ) ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [੨](ਸ਼ਾਹੀ) ਨੌਕਰ ਰਹਿਣਾ ਤੇ (ਫੌਜ ਦਾ) ਡੇਰਾ ਦੇਖਣਾ। [੩]ਜੰਗ ਜਿੱਤਣੇ ਤੇ ਫਿਰ ਅਲੱਗ ਰਹਿ ਸਕਣਾ !! ਭਾਵ 'ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ'ਦੀ ਜੁਗਤ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। [੪]ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਪੈਰ ਧੋਤੇ। [੫]ਬੜਾ ਸੁਖ ਲਿਆ। [੬]ਜਿਸ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ। [੭]ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ।

*ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਿਅਰ ਦਾ ਪਾਠ ਫਾਰਸੀ ਅਨਪੜ੍ਹ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਿਗਾੜ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਪਾਠ 'ਖੁਦਾਇਦੀਂ ਖੁਦਾਇਦ ਹੈ', ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਪਾਠ ਹੈ। ਕਈ ਗਯਾਨੀਆਂ ਨੇ 'ਖੁਦਾਇ ਖੁਦ ਦੀਦਮ' ਪਾਠ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਦਰੁਸਤ ਪਾਠ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ:—'ਖੁਦਾ ਆਇਦ ਖੁਦਾ ਆਇਦ ਕਿ ਮੈ ਆਇਦ ਖੁਦਾ ਬੰਦਹ, ਹਕੀਕਤ ਦਰ ਮਿਜਾਜ਼ ਆਇਦ ਕਿ ਮੁਰਦਹ ਰਾ ਕੁਨਦ ਜ਼ਿੰਦਹ' ਅਰਥਾਤ 'ਖੁਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਖੁਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ? (ਹਾਂ) 'ਜਥਾਰਥ' ਸਥੂਲ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ।'

ਗੁਰਨਿ ਮੁਦ ਹੇਰਿ[1] ॥ ੨੯ ॥ ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਕੂਰ ਸਭਿ ਜਾਨਾ। ਸਾਰ ਆਤਮਾ ਸਾਰ ਪਛਾਨਾ। ਦੁਬਿਧਾ ਮਿਟੀ ਗਯਾਨ ਕਹੁ ਪਾਯੋ। ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਮਨ ਮੂਲ ਮਿਟਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਨਾਨਾ ਭੇਦ ਸਰਬ ਨਿਰਵਾਰੇ। ਹੇਰਯੋ ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਸਤਾਰੋ[2]। [3]ਕੋਸ਼ਠ ਤਿਮਰ ਬਿਖੈ ਕੋ ਰੋਕਾ। ਨਿਕਸਤਿ ਜਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਲੋਕਾ[3] ॥੩੧॥ ਤਨ ਹੰਤਾ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨ ਆਈ। 'ਹੈ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ' ਕੀ ਲਿਵ ਲਾਈ। ਜਿਸ ਮੁਖ ਭਯੋ ਤਿਤਹਿ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਪਰਮ ਹੰਸ ਆਵਸਥਾ ਥਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਸੰਕਲਪ ਬਿਲਾਏ। ਨਿਸ਼ਚਲ ਭਯੋ ਨ ਬਹੁਰ ਉਠਾਏ।ਦੇਹਿ ਪਾਤ ਕਿਤ ਹੂੰ ਹੁਇ ਗਯੋ।ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਤਤਛਿਨ ਹੀ ਭਯੋ। ॥੩੩॥ ਮੂਲ ਅਹੰਤਾ[4] ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ। ਸੋ ਮਿਟਿ ਗਈ ਨ ਫੇਰ ਧਰਨਿ ਕੀ। ਇਵ ਦੋ ਦਲ ਅਵਿਲੋਕਿ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਬਿਸਮਾਨੇ ਗੁਰ ਕੇਰ ਬਿਲਾਸਾ॥ ੩੪॥–ਇਹ ਕਯਾ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ। ਸੈਦਖ਼ਾਨ ਕਿਤ ਗਯੋ ਪਲਾਈ ਕੈ ਕਾਮਣ[5] ਗੁਰ ਕੀਨਸ ਕੋਈ। ਬਡ ਸਰਦਾਰੀ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸੋਈ॥੩੫॥ ਸਭਿ ਧਨ ਧਾਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਰੁ ਦਾਰਾ। ਲਰਤਿ ਹੁਤੋ ਤਜਿ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਰਾ? ਸੰਗਰੀ ਸੈਨ ਚਢੀ ਜਿਹ ਪਾਛੇ।ਤਜਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਕਹਾਂ ਸੋ ਗਾਢੇ[6]॥੩੬॥ਤੁਰਕਨਿ ਮਹਿਂ ਜੇਤੇ ਉਮਰਾਊ। ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਨਿ ਲਖਯੋ ਨ ਕਾਊ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਦੌਰਿ ਆਪ ਮਹਿਂ ਮਿਲੇ। ਸੈਦਖਾਨ ਕੀ ਬਾਤਨਿ ਭਿਲੇ[7] ॥ ੩੭ ॥ ਸੰਘਰ ਹੋਤਿ ਸਿੰਘ ਲਰਿ ਰਹੇ।ਚਮੂ ਬਿਸਾਲੀ ਕਿਮ ਜੈ ਲਹੇ। ਛੁਟਹਿਂ ਤੀਰ ਬਰ ਬੀਰਨਿ* ਗੋਰੀ। ਛਾਤੀ ਮੂੰਡ ਅੰਗ ਦੇਂ ਫੋਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਰਾਜੇ ਕਰਹਿਂ ਲਰਾਈ। ਹੇਲਾ ਘਾਲਿ ਪਰੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਦਿਸ਼ ਦੂਸਰ ਮਹਿ ਤੁਰਕ ਬਿਸਾਲੇ। ਹਾਲ ਹੂਲ ਕਰਿ ਹੇਲ ਸੁ ਘਾਲੇ[8] ॥੩੯॥ ਥਿਰੇ ਨ ਪੈਰ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰੇ। ਲਰਤਿ ਘਨੇ ਅਰੁ ਹਟਤਿ ਪਿਛੇਰੇ। ਤਜਿ ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ ਰਿਪੁ ਸ਼ਮਣੀ[9]। ਜੈ ਚਾਹਤਿ ਤੁਰਕਨਿ ਗਨ ਦਮਣੀ[10] ॥੪੦॥ ਭਿੜੈਂ ਭੇੜ ਕਬਹੂੰ ਥਿਰ ਰਹੈਂ[11]।ਲਾਖਹੁਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਕਿਮ ਸਹੈਂ? ਸੇਲੇ ਸਾਂਗ ਤਮਾਚੇ ਹਤੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ ॥੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸੈਦਖਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

---

[1]ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ। [2]ਪਸਰਿਆ ਹੋਯਾ। [3]ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਕੋਠੇ ਵਿਚ (ਚਿਰ ਤੋਂ) ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹਨੇਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਅਹੰਤਾ ਹੀ ਮੂਲ ਹੈ। [5]ਟੂਣਾ। [6]ਕਿੱਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। [7]ਮਿਲੇ ਹੋਏ, ਲੱਗੇ ਹੋਏ। [8]ਰੌਲਾ ਪਾਕੇ ਹੱਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। [10]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। [11]ਕਦੇ ਟਿਕ ਜਾਣ। *ਪਾ:–ਤੀਰ ਬਰਛੀ ਹਨ।

੪. [ਰਮਜ਼ਾਨ ਮਾਰਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਖਬਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੈਦਖਾਨ ਲਹਿ ਗਯਾਨ ਕੋ ਜਬ ਗਮਨਯੋ ਰਣ ਥਾਨ[1]। ਸਨਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਭਯੋ ਖਾਨ ਰਮਜ਼ਾਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਫੇਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਤੀਰ ਚਲਾਵਹਿ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਆਪ ਬਚਾਵਹਿ। ਇਤ ਉਤ ੍ਰ ਰ ਕੇ ਸੂਕਤਿ ਜਾਤੇ। ਨਿਫਲ ਭਯੋ ਕੋ ਲਗਯੋ ਨ ਗਾਤੇ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਖਿ ਚਤੁਰਾਈ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਹਯ ਚਪਲਾਈ। ਇਕ ਨਿਖੰਗ ਤੇ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰਯੋ। ਜੇਹ ਬਿਖੈ[2] ਧਰਿ ਖਰ ਸੰਚਾਰਯੋ ॥ ੩ ॥ ਤਾਨ ਕਾਨ ਲੌ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਤਤਛਿਨ ਤਰੇ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਡਾਰਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਤੁਰਕ ਤਰਾਸੇ[3]। ਇਕ ਸਰ ਤੇ ਰਮਜ਼ਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ੇ ॥ ੪ ॥ ਸਿੰਘਨਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਲਾ ਡਾਰਯੋ। ਭਜਯੋ ਖਾਲਸਾ ਧੀਰਜ ਹਾਰਯੋ। ਲਾਖਹੁੰ ਤੁਰਕ ਕਹਾਂ ਲਗ ਲਰੈਂ। ਗੁਰੂ ਆਸਰੇ ਬਿਨ ਕਯੋਂ ਥਿਰੈਂ ॥ ੫ ॥ ਭਾਜਤ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਲਗ ਆਏ। ਲੂਟਨਿ ਲਗਯੋ ਵਸਤੁ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ ਧਨ ਜਹਾਂ। ਲੂਟ ਲੀਨ ਕੁਛ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ॥੬॥ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਲੂਟ ਤੌ ਕਰੈਂ। ਤਊ ਗੁਰੂ ਤੇ ਉਰ ਬਹੁ ਡਰੈਂ। ਲੇ ਲੇ ਵਸਤੁ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁਇ ਜ਼ਾਹਰ। ਨਹੀਂ ਜਨਾਇੰ ਤ੍ਰਾਸ ਕੇ ਬਾਹਿਰ ॥ ੭ ॥ ਕੁਛਕ ਲੂਟ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਮੁਰੇ। ਜੀਤ ਪਾਇ ਕਰਿ ਨਿਕਟ ਨ ਥਿਰੇ। ਡਰੰਤਿ ਦੂਰ ਹੁਇ ਡੇਰਾ ਘਾਲਾ। ਕੁਛ ਅਰਾਮ ਕਰਿ ਨਿਸ ਪਨ ਚਾਲਾ ॥੮॥ ਅਧਿਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮਗ ਚਲਿ ਆਏ। ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਠਹਿਰੇ ਦਿਢ ਥਾਏ ॥ ਕਿਤ ਕਿਤ ਕੋ ਭਾਜਤਿ ਸਿਖ ਗਏ । ਰਣ ਪਾਛੇ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਅਏ॥ ੯ ॥ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਮੁਰਝਾਏ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਪ੍ਰਥਮ ਜੀਤ ਕਰਿਵਾਈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ! ਪੁਨ ਦਏ ਹਰਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਅਬਿ ਭੀ ਬਚਨ ਆਪ ਕੋ ਹੋਇ । ਮਿਲਹਿੰ ਪਹੁੰਚਿ ਜਿਸ ਥਲ ਰਿਪੁ ਹੋਇ। ਪਲਟਾ ਲੇਹਿੰ ਲੂਟ ਜਿਨ ਕਰੀ। ਮਾਰਹਿੰ ਲਰਹਿੰ ਪਾਇ ਫਲ ਅਰੀ' ॥ ੧੧ ॥ ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਜਬਿ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸਿੱਖਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸੁਛੰਦ ਨ ਹਮ ਹੈਂ। ਜਿਮ ਅਧੀਨ ਹਮਰੇ ਸਭਿ ਤੁਮ ਹੈਂ ॥੧੨॥ ਤਿਮ ਹਮ ਬਸਿ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ[4] ਚਲੰਤੇ। ਈਸ਼ੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਬਰਤੰਤੇ। ਜਿਸ ਕੀ ਆਗਯਾ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਰਹੈਂ। ਰਵੇ ਨਿਰੰਤਰ ਡਰ ਕੋ ਲਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਸ ਜਿਸ ਕੀ ਜਸ[5] ਕਰੀ

---

[1] ਰਣ ਥਾਨ(ਵਿੱਚੋਂ, ਚਲਾ ਗਿਆ। [2] ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ। [3] ਡਰ ਗਏ। [4] ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਅਧੀਨ। [5] ਜੈਸੀ।

ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ। ਰਚਨਾ ਜਗ ਕੀ ਤੇ ਜੋ ਆਦਾ। ਤਿਸ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹਿੰ, ਨਿਜ ਰੋਕੈ[1]"। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਠਯੋ ਸ਼ਲੋਕੈ ॥੧੪॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦਵਾਉ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ ਦਰੀਆਉ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਅਗਨਿ ਕਢੈ ਵੇਗਾਰਿ ॥ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਦਬੀ ਭਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਇੰਦੁ ਫਿਰੈ ਸਿਰਭਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੁ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥ ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਸਿਧ ਬੁਧ ਸੁਰ ਨਾਥ। ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਡਾਣੇ ਆਕਾਸ। ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੋਧ ਮਹਾ ਬਲ ਸੂਰ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਪੂਰ ॥ ਸਗਲਿਆ ਭਉ ਲਿਖਿਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਏਕੁ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸਭਿ ਪਠਯੋ ਸੁਨਾਯੋ। ਤਊ ਪੰਥ ਕੋ ਮਨ ਮੁਰਝਾਯੋ। –ਬਿਜੈ ਲਈ ਗਨ ਤੁਰਕ ਸਿਧਾਰੇ। ਗੁਰੂ ਅਲੰਬ ਸਿੰਘ ਗਨ ਹਾਰੇ–॥੧੫॥ ਇਮ ਲਖਿ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੇ।"ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਦਿਲੀ ਲਗਿ ਹਾਨੇ"। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਭਏ। ਏਕ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿ ਥਿਤ ਲਏ। ੧੬ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਬਜਵਾਇ ਨਗਾਰਾ। ਚਢਯੋ ਬਹੁਰ ਸਿੰਘਨਿ ਦਲ ਸਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮਿਲੇ ਸੁ ਧਾਈ। ਜਾਂਹਿ ਰਿਪੁਨਿ ਦਲ ਮਗ ਚਲਿ ਜਾਈ॥ ੧੭ ॥ ਪਰੇ ਧਾੜਵੀ ਸਮ ਹੁਇ ਤਬੈ। ਮਿਲਯੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਾਰਨ ਕਿਯ ਸਬੈ। ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕਰਿ ਦੀਨਿ ਘਨੇਰੇ। ਪਲਟਾ ਲੀਨ ਕੀਨ ਜਿਨ ਨੇਰੇ ॥੧੮॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਲੀਨ ਬਿਹੀਰ। ਰੌਰਾ ਪਰਯੋ ਚਲੇ ਭਯ ਭੀਰ। ਬਿਸਮਤਿ ਭੁਏ ਨ ਜਾਨੇ ਜਾਈ।–ਕਿਤ ਤੇ ਮਿਲੇ ਬੀਰ ਸਮੁਦਾਈ -॥੧੯॥ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ। ਮਿਲੇ ਤੁਰਕ ਸੋ ਸਿੰਘਨਿ ਮਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਬੀਤਯੋ ਮਗ ਜਾਤੇ। ਔਚਕ ਪਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਿਪੁ ਘਾਤੇ ॥ ੨੦ ॥ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਪਰਸਪਰ ਹੋਈ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਭਾਜੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਬਿਚਲਯੋ ਭਾਜਾ। ਪੀਛੇ ਰਹਯੋ ਸੁ ਲੁਟਯੋ ਸਮਾਜਾ॥ ੨੧ ॥ ਛਤੇ ਲੀਨਿ ਅਰੁ ਲੂਟ ਘਨੇਰੀ। ਪਲਟਾ ਲੀਨ ਹਟੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਪੰਥ ਬਚਾਇ[2] ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤੇ ਬੁਲਾਏ* ॥੨੨॥ ਮੁਦਿਤ ਹੋਇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਕਰਯੋ।

[1]ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਜਿਸ ਜਿਸ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਜੈਸੀ ਰਚੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਸਭ ਬਾਹਰ ਹੋਣੋ) ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਨਿਜ ਰੋਕੈਂ=ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਬੀ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਹੋਣੇ ਰੋਕਦੇ ਹਾਂ। [2]ਰਾਹ ਵਿਚ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਬਚਾਕੇ।

*ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਸਲੇਮਾਬਾਦ ਕੋਲ ਇਹ ਧਾਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਲੁੱਟ ਮੋੜੀ ਸੀ। ਹਾਰ ਖਾਧੀ, ਵਾਕੂ ਭੱਜ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮੁੜ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦਲ ਤੇ ਪੈਕੇ ਬਿਜੈ ਪਾਉਣਾ ਇਹ ਸਿੱਖ ਦਲਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਵਰਤਾਵ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਚਰਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾ।'ਸਿੰਘਨਿ ਕਾਜੈ, ਹਤਨ ਤੁਰਕਾਨਾ ॥ ੨੩ ॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਜਯੋਂ ਅਧਿਕੈ ਹੈ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਤੁਰਕ ਨਾਸ਼ ਕੋ ਪੈਹੈਂ। ਲੇਹਿੰ ਬੈਰ ਕੋ ਬਦਲਾ ਐਸੇ। ਰਹੈ ਨਗਾਰ-ਬੰਦ ਨਹਿ ਜੈਸੇ'॥੨੪॥ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਿੰਘਨਿ ਬਰ ਦੀਨੋ।'ਰਾਜ ਤੇਜ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੀਨੋ'। ਇਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰ ਢਿਗ ਇਮ ਭਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਲੁਟਾਇ ਲੂਟਿ ਪੁਨ ਲਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਉਤ ਗਤਿ ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੀ ਸੁਨੀਅਹਿ। ਭਾਜੇ ਹੁਇ ਬਿਹਾਲ ਭਟ ਹਨੀਅਹਿ। ਸ਼ਾਹੁ ਨੁਰੰਗੇ ਨਿਕਟਿ ਪੁਕਾਰੇ। 'ਗੁਰ ਕੇ ਦਲ ਸਿੰਘਨਿ ਹਮ ਮਾਰੇ ॥੨੬ ॥ ਜੋ ਉਮਰਾਵ ਗਯੋ ਬਨ ਬੀਰ। ਦੇਖਤਿ ਗੁਰ ਕੌ ਭਯੋ ਫਕੀਰ। ਜਾਨਯੋਂ ਗਯੋ ਨ ਕਿਤ ਕੋ ਗਯੋ। ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿਂ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਬਡੋ ਬਹਾਦਰ ਜੋ ਰਮਜ਼ਾਨ। ਮਾਰਿ ਦੀਨ ਤਜਿ ਕੈ ਇਕ ਬਾਨ। ਅਲਪ ਚਮੂੰ ਕੁਛ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ। ਹਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਗ ॥ ੨੮ ॥ ਆਵਤਿ ਲੂਟ ਲੀਨ ਧਨ ਸਾਰਾ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਲਸ਼ਕਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਾਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਨੁਰੰਗਾ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਯੋ। ਪਤਿਸ਼ਾ-ਹਿਤ ਮੈਂ ਰੌਰ ਮਚਾਯੋ ॥੨੯॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਰੇ। ਗੁਰ ਬਡ਼ਿ-ਆਈ ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਰੇ। ਸਿਰ ਕੌ ਧੁਨਿ ਧੁਨਿ ਮਨ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਕਹਾਂ ਕਰੈ ਕੁਛ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵੈ॥੩੦॥-ਇਨ ਕੇ ਪਿਤਾ ਸੰਗ ਮੈਂ ਅਰਯੋ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਤੇ ਬਾਹਿਰ ਕਰਯੋ[1]।ਅਬਿ ਇਹ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜੋਰ ਜਨਾਵੈ।ਗਹੇ ਬਿਨਾਂ ਇਨ ਕਯੋਂ ਬਨਿ ਆਵੈ-॥੩੧॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਿਚਾਰ ਬਹੁ ਬਾਤੀ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਬਿਤਈ ਰਾਤੀ। *ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਮੈਂ ਨਿਜ ਸਭਾ ਲਗਾਈ। ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਯਾਨੇ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ ॥ ੩੨॥ ਕਾਜ਼ੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੌਲਵੀ ਆਏ। ਦੀਨ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਹਠੀ ਸੁਨਾਏ[2]। ਜਬਿ ਸਭਿ ਬੈਠੇ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ। 'ਜੋ ਭਗੈਲ ਆਏ ਰਣਹਾਰਾ ॥੩੩॥ ਕਰਹੁ ਹਕਾਰਨਿ ਕਹੈਂ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕੈਸਾ ਪਿਖਯੋ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਜੰਗ'। ਆਨਿ ਖਰੇ ਜਬਿ ਭਏ ਅਗਾਰੀ।ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਉਚਾਰੀ॥੩੪॥'ਹਿੰਦੂ-ਗਰਦੀ ਕਹਾਂ ਮਚਾਈ[3] ? ਚਮੂੰ ਕਿਤਿਕ ਨਿਜ ਸੰਗ ਮਿਲਾਈ ? ਕੈਸਾ ਪਿਖਯੋ ਬਹਾਦਰ ਬੀਰ ? ਫੈਸਲ ਬੰਦਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਪੀਰ[4]' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਤਿ

[1]ਨੁਰੰਗਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਮੈਨੂੰ) ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ (ਤਦ ਦਾ ਨੁਰੰਗਾ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਹੈਸੀ)। [2]ਸੁਣਕੇ ਆਏ। [3]ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਕੀ ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। [4]ਕੈਸਾ (ਫੈਸਲਬੰਦ=) ਨਿਆਇਕਾਰੀ ਹੈ, ਕੈਸਾ ਪੀਰ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਹੈ ? (ਅ) ਪੀਰ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਤੋਂ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਹਾਕਮ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਅਹਿਦੀਏ ਕਰਨੋ ਉਚਾਰ। 'ਇਕ ਤੇ ਲਾਖ, ਖਰਚ ਬਿਸੀਆਰ[1]*। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁਂ ਐਨ ਹੁਸ਼ੀਆਰ। ਸੁੰਦਰ, ਉਮਰ ਸੁ ਬਰਖੁਰਦਾਰ[2]†' ॥੨੬॥ ਬੋਲਨੋ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹ ਮਨ ਬਾਂਦਮ[3]। 'ਮੁਰਦਮ ਆਖਰੀ ਬਹਿ ਨਿਸ਼ਾਦਮ[4]। ਬਡ ਸਰਦਾਰ ਸੁ ਜ਼ਿੰਦਾ ਪੀਰ[5]।ਖਾਵੰਦ ਖਲਕ ਬੰਦਿਬੇ ਪੀਰ[6] ॥੨੭॥ ਹਿੰਦੂ ਤਰੀਫ ਖੈਰ ਖਵਾਇ[7]। ਖਾਰਜ ਕਰਦਮ ਮੰਜਬ ਹਵਾਇ[8]‡'। ਇਮ ਕਹਿ

---

[1]ਇਕ ਤੋਂ ਲੱਖ (ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੂ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਤੇ) ਖਰਚ ਬਹੁਤ (ਕਰਦਾ ਹੈ)।(ਅ)ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਖ ਖਰਚਦਾ ਹੈ ਐਸਾ ਬਿਸੀਆਰ ਖਰਚ ਹੈ ਭਾਵ ਸਖੀ ਹੈ। [2]ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ। [3]ਖੋਟੇ ਮਨ ਵਾਲਾ [ਪੰਃ,ਵਿਚ ਬਾਦ ਖੋਟੇ ਸਿੱਕੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।ਫਾਃ, ਆਕਰ]। [4]ਆਖਰ ਤੁਸੀਂ ਮੁਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਨਾਸ਼ਾਦ ਹੋ (ਬਦਕਿਸਮਤ)ਹੋ ਬਹਿ ਜਾਓ [ਨਾਸ਼ਾਦ=ਨਾ ਖੁਸ਼]। (ਅ) ਆਖਰ ਮੈਂ ਮਰਦੇ= ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਹੱਦਿਆਂ ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਆਂਗਾ। [ਮਰਦਮ=ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ,ਆਖਰੀ=ਅੰਤ ਨੂੰ। ਬਹਿ=ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਹੁੱਦਾ। ਨਿਸ਼ਾਦਮ=ਬਿਠਾ ਦਿਆਂਗਾ]। [5](ਮੈਂ) ਬੜਾ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਪੀਰ ਹਾਂ। [6]ਖਲਕਤ ਦਾ ਖਾਵੰਦ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦਨ ਜੋਗ ਹਾਂ। [7]ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਤੇ ਖੈਰ ਖਵਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ)। [8](ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ) ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ।

*ਪਾਃ—ਬਿਖਦਾਰ। ਉਪਰਲਾ ਪਾਠ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਹੈ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੇ ਹੋਰਨੀਂ ਥਾਈਂ ਪਾਠ ਹੈ 'ਇਕ ਤੇ ਲਾਖ ਖਰਚ ਬਿਖਦਾਰ।' ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਇਹ ਹੈ:—ਇਹ ਬਿਖਦਾਰ (ਬਿਖਧਰ=ਤੀਰ) ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਰਚ (ਨਾਸ਼) ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—'ਉਮਰ ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਸਿਰਦਾਰ' ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉਮਰ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦੀ ਹੈ, ਤੇ (ਜਥਾ) ਸਰਦਾਰੀ ਹੈ।

‡ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ, 'ਬਡ ਸਰਦਾਰ ਸੁ ਜ਼ਿੰਦਾ ਪੀਰ, ਖਾਵੰਦ ਖਲਕ ਬੰਦਬੇ ਪੀਰ' ਇਹ ਪਾਠ ਸੌ ਸਾਖੀ ਨੇ ਅਹਿਦੀਏ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:—(ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਪੁਛਿਆ:—ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਕਿਆ ਗਰਦੀ ਮਚਾਈ,ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਫੌਜ,ਕੈਸਾ ਬਹਾਦਰ, ਕਿਆਸੀ ਤਰੀਫ, ਫੈਸਲ ਬੰਦਹ, ਪੀਰ ਮੁਰਸ਼ਿਦ?

ਤਾਂ ਅਹਦੀਏ ਬੋਲੇ—ਏਕ ਤੇ ਲਾਖ ਖਰਚੇ ਬਿਖੀਦਾਰ। ਐਨ ਹੁਸ਼ੀਆਰ, ਉਮਰ ਬਰਖੁਰਦਾਰ, ਸਿਰਦਾਰ, ਜਿੰਦਾ ਪੀਰ, ਖਲਿਕ ਖਾਵੰਦ, ਬੰਦਾ ਬੇਪੀਰ (ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ:—ਬੰਦਬੇ ਪੀਰ=ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਜੋਗ ਗੁਰੂ)। ਬੋਲਿਆ ਤੁਰਕ:—ਮੁਰਦ ਮੁਆਖਰੀ ਬਹਿ ਨਿਸ਼ਾਦਮ, ਹਿੰਦੂ ਤਰੀਫ ਖੈਰ ਖਵਾਇ? 'ਮਜ਼ਬ ਹਵਾਇ ਖਾਰਜ ਕਰਦਮ।' ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਅਹਿਦੀਏ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਝਿੜਕ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ 'ਤੁਸੀਂ ਆਖਰ ਮੁਰਦੇ ਹੋ, ਨਾਸ਼ਾਦ ਹੋ (ਬਦਕਿਸਮਤ ਹੋ) ਬਹਿ ਜਾਓ, ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਤੇ ਖੈਰ ਖਵਾਹੀ ਕੀਤੀ ਨੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬ (ਇਸਲਾਮ ਦੇ) ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ'। ਅਥਵਾ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਫੇਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖੈਰ ਖਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਸੂਚਨਾ—ਫਾਰਸੀ ਲਿਖਤ ਸ਼ੁਧ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੋਈ।

ਕੈ ਸੁਲਗਤਿ ਜਿਸ ਛਾਤੀ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਹੁਰ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬਾਤੀ ॥ ੩੮ ॥ "ਕਰੀਏ ਕਹਾਂ ਬਰੋਬਰ ਨਹੀਂ।ਮਜਬ ਮਬੂਬ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਲਹੀ"[1]। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸੁਜਾਨੈ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ।'ਜੇਤੀ ਮਤਿ ਜੇਤਿਕ ਚਿਤ ਜਾਨੈਂ' ॥ ੩੯ ॥ ਪੀਛੇ ਕਾਜ਼ੀ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਜਉ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰ ਸੋ ਹੁਸ਼ੀਆਰਾ[2]। ਕਰੋ ਮੁਹੱਬਤਿ ਸਾਥ ਬੁਲਾਵਨ। ਦੇਖਹੁ ਰੂਪ ਸੁਨਹੁ ਬਚ ਭਾਵਨ[3]॥੪੦॥ਪਰਖ ਲੇਹੁ ਜੇਤਿਕ ਸੋ ਹੋਇ। ਜਿਹ ਤਰੀਫ ਕਰਤਾ ਸਭਿ ਕੋਇ'। ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਸਦ ਅਰੁ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਬੁਧਿ ਕਾਜ਼ੀ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸਰਾਹੂ ॥ ੪੧ ॥ 'ਆਛੀ ਕਹੀ, ਬਨਹਿ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਕਰਹਿਂ ਬੁਲਾਵਨ ਜਿਮ ਹੁਇ ਮੀਤ। ਸੁਮਤਿ ਖੂਬ ਕਾਜ਼ੀ ਇਹੁ ਭਾਖੀ। ਲਿਖਹੁ ਪ੍ਰਵਾਨੇ' ਆਇਸੁ ਆਖੀ ॥੪੨॥ 'ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਇਕ ਹੀ ਕੀ ਹੋਇ। ਉਰ ਅੰਤਰ ਨੀਕੇ ਲਿਹੁ ਜੋਇ। ਪਰਵਾਨਾ ਹੇਰਤਿ ਹੀ ਆਵਹੁ। ਹਮ ਤੁਮ ਮਜਬ ਏਕ ਲਖਿ ਪਾਵਹੁ[4] ॥ ੪੩ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਹੁੰਗਾ ਤਹਾਂ। ਕਰਿ ਬਹਾਦਰੀ ਬੈਠਯੋ ਜਹਾਂ। ਅਜ਼ਮਤ ਜਿਤਿਕ ਫਕੀਰੀ ਕੇਰ। ਬਿਚ ਜਹਾਨ ਤੇ ਜੈਹੈ[5] ਫੇਰ ॥ ੪੪ ॥ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਬਡੇ ਲਘੁ ਅਹੈਂ। ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਰਹੈਂ। ਤੈਸੇ ਤੁਮ ਭੀ ਰਹਿਬੋ ਕਰੀਅਹਿ। ਨਹਿਂ ਬਿਰੋਧ ਕਿਮ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰੀਅਹਿ' ॥ ੪੫ ॥ ਬਡ ਹੰਕਾਰ ਹਕੀਕਤ ਔਰ[6]। ਜਿਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਕੋ ਹੁਇ ਤੌਰ। ਪਰਵਾਨੇ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਲਿਖਵਾਈ। 'ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹਮ ਦਰਗਾਹਿ ਤੇ ਪਾਈ ॥ ੪੬ ॥ [7]ਪਤਿਸ਼ਾਹਤਿ ਕੀ ਕਿਯ ਬਖਸ਼ੀਸ਼। ਪਰਵਦਗਾਰ ਕਲਾ ਜਗਦੀਸ਼"। ਦੇ ਪਰਵਾਨਾ ਪਠੇ ਵਕੀਲ। ਕਰਿ ਤਗੀਦ 'ਜਾਵਹੁ ਬਿਨ ਢੀਲ' ॥ ੪੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੁਲਾਏ। ਸਭਿ ਅਹਿਵਾਲ ਸੁਨਯੋ ਜਬਿ ਕਾਨ। ਉੱਤਰ ਲਿਖਵਾਯਹੁ ਤਬਿ ਜਾਨ ॥ ੪੮ ॥ 'ਜਿਸ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੋਹੀ।ਤਿਸੀ ਪੁਰਖ ਨੇ ਭੇਜਯੋ ਮੋਹੀ। ਨਯਾਉਂ ਕਰਨ ਕੇ ਹੇਤ ਪਠਾਯੋ[8]। ਬਿਸਰ ਗਯੋ ਤੈਂ ਦੈਭ ਕਮਾਯੋ ॥੪੯ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਕਿਮ ਤੁਝ

---

[1]ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ ਨਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਬ੍ਰਾਬਰਦਾ ਹੈ ਨਾਂ (ਮੇਰੇ) ਮਜ਼੍ਹਬ ਦਾ ਪਜਾਰਾ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ। [2]ਜੋ ਸਭਿ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੈ। [3]ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ। [4]ਭਾਵ ਦੋਵੇਂ ਮਵਾਹਿਦ ਹਾਂ, ਇਕ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਦੋਵੇਂ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਹਮ ਤੁਮ ਮਜਹਬ ਏਕ ਹੈ। [5]ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। [6]ਵਡੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੋਰ ਭੀ ਹਾਲ (ਲਿਖਿਆ)। [7]ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਗਦੀਸ਼ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਦੀ ਕਲਾ ਨੇ। [8](ਤੁਨੂੰ) ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ।

ਸੰਗ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜੋ ਹਿੰਦੁਨਿ ਸੰਗ ਬਾਦ ਉਠਾਵੈ। ਖਲਕਤ ਨਹਿ ਖ਼ੁਦਾ-ਇ ਕੀ ਜਾਨੀ। ਚਾਹਤਿ ਕਰੀ ਧਰਮ ਕੀ ਹਾਨੀ' ॥੫੦॥ ਰੁਖ਼ਸਦ ਤਬਿ ਵਕੀਲ ਕੋ ਕੀਨ। ਖਿਲਤ ਦਰਬ ਜੁਤਿ ਤਿਨ ਕੋ ਦੀਨ*। ਗਏ ਜਾਇ ਅਵਰੰਗ ਸੁਨਾਯੋ। ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਲਖਿ ਅਧਿਕ ਰਿਸਾਯੋ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੁਰੰਗੇ ਕੇਰਾ। ਸੁਨਹੁਂ ਗਿਰੇਸ਼ੁਨਿ ਜਥਾ ਬਖੇਰਾ। ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਕਰਿ ਸਦਾ ਲਰਾਈ। ਕਰਤਿ ਸਿੰਘ ਬਿਚਰਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੫੨ ॥ ਇਸ ਰਣ ਕੋ ਸੁਨਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਮਿਲਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਆਇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਭਏ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਹਿ ਬਿਚਰਨਿ ਗਿਰ ਲਏ। ੫੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਅਵਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਨੌਰੰਗੇ ਅੱਗੇ ਫਰਿਆਦ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੇਖ੍ਯੋ[1] ਬਡੋ ਕਸੂਤ ਕੋ ਗੁਰ ਕੀ ਜਬਰੀ ਬਾਤ। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਮਿਟਤਿ ਨਹਿਂ ਵਧਤਿ ਜਾਤਿ ਅਵਦਾਤ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰੇ, ਬਹੁ ਬਲ ਹੇਰਾ[2]। ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ ਅਹੈ। ਸਦਾ ਜੰਗ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਰਹੈ ॥ ੨ ॥ ਭਯੋ ਬਿਬਸ ਕੁਛ ਜਤਨ ਨ ਜਾਨਤੋਂ। ਹੋਨਿ ਪੁਕਾਰੂ ਮਿਲ ਮਤਿ[3] ਠਾਨਤੋਂ। ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਨੀਕੀ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਧਨ ਗਨ ਤਯਾਰੀ ਠਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕ-ਹਿਲੂਰੀਆ ਲੀਨਿ ਹੰਡੂਰੀ ਨਾਲ। ਕਰੇ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਕੋ ਦਿੱਲੀ ਗਏ ਉਤਾਲ ॥ ੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੇ ਕਰਿ ਭੇਟ ਬਹੁਤ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਇ ਸਲਾਮ ਬਖਾਨਾ। ਮਿਲ ਸੂਬੇ ਸੰਗ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ। "ਇਕ ਹਜ਼ਰਤ ਹੀ! ਓਟ ਹਮਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਬਹੁ ਸੰਮਤਿ ਬੀਤੇ ਚਢਿ ਗਯੋ[4]। ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਤੁਮੇ ਕਰਿ ਦਿਯੋ। ਯਾਂਤੇ ਹਮਰੇ ਹੋ ਰੁਖਵਾਰੇ। ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਜੋ ਕਰਹਿ ਨ੍ਰਿਵਾਰੇ[5] ॥ ੬ ॥ ਆਗੇ ਤੁਮਹੁ ਹਿਮਾਯਤਿ ਕਰੀ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸੈਨਾ ਬਲਿ ਭਰੀ। ਪਠਿ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਨ ਹਮਾਰਾ। ਮਚ੍ਯੋ ਜੁੱਧ ਦਾਰੁਨ ਤਿਸ ਬਾਰਾ ॥੭॥ ਪੁਨ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਸੂਬਾ ਗਯੋ। ਲਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸਰਿਤਾ ਤਟ ਲਯੋ'। ਸੁਨਿ ਸੂਬੇ ਗਿਰਪਤਿ ਸਮੁਝਾਏ। "ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਗਮਨਹੁ ਬਨਿ ਆਏ ॥੮॥ ਮੈਂ ਲਿਖਿ

[1](ਪਹਾੜੀਆਂ) ਨੇ ਦੇਖਿਆ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੜਾ ਬਲ ਦੇਖਿਆ। [3]ਸਲਾਹ। [4]ਭਾਵ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਗਏ ਨੂੰ। [5](ਤਿਸ ਨੂੰ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਅਤੇ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਖੱਤ੍ਰੀ ਲਾਹੌਰ ਕਾ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਆਗਰੇ ਕਾ।'

ਪਠਹੁ ਸਕਲ ਅਹਿਵਾਲ। ਜ਼ੁਲਮੀ ਤੁਮ ਪਰ ਹੋਤਿ ਕਮਾਲ[1]। ਤਹਿੰ ਤੇ
ਹੁਕਮ ਲੇਹੁ ਬਹੁ ਦਲ ਕੋ। ਲਰਹੁ ਬਹੁਰ ਹੇਰਹੁ ਰਿਪੁ ਬਲ ਕੋ' ॥ ੯ ॥
ਨੇਕ ਸਲਾਹ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਰਾਜੇ। ਮਿਲੇ ਸ਼ਾਹ ਬਿਨ ਬਨੈ ਨ ਕਾਜੇ।ਸੂਬੇ ਤੇ
ਅਹਿਵਾਲ ਲਿਖਾਯੋ। ਨਿਜ ਪਹੁੰਚਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਯੋ ॥ ੧੦ ॥ ਦੁਰਗ
ਗੋਲਕੁੰਡਾ[2] ਬਡ ਜਹਾਂ। ਲਰਤਿ ਨੁਰੰਗਾ ਬਾਸਨੋ ਤਹਾਂ। ਨੌਮੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ
ਕੇ ਸਾਥ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ॥੧੧॥ਤਬਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਸਨ ਪੁਰਿ
ਪਾਯੋ। ਮਿਸ ਮੁਹਿੰਮ ਲੇ ਦੱਖਣ ਧਾਯੋ[3]। ਹਠੀ ਬਿਲੰਦ ਮੂੜ ਰਵਗੱਤਾ।
ਗੁਰ ਸੰਨ ਦ੍ਵੈਖੀ ਮਹਾਂ ਕੁਪੱਤਾ ॥ ੧੨ ॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਗਿਰਨਾਥ।
ਗਮਨੇ ਤ੍ਰਬਿ ਬਡ ਤੂਰਨ ਸਾਥ।ਕਰੇ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਹਮੇਸ਼ੂ। ਉਲੰਘੇ ਪੰਥ
ਅਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ॥੧੩॥ਪਹੁੰਚਿ ਤਹਾਂ ਡੇਰਾ ਨਿਜ ਘਾਲਾ।ਮਿਲਿ ਉਮਰਾਵਨਿ
ਕਹਿ ਅਹਿਵਾਲਾ। ਰਿਸ਼ਵਤਿ ਦੇ ਧਨ ਵਸਤੁ ਅਛੇਰੀ। '–ਆਇ ਪੁਕਾਰੂ–
ਸੁਧਿ ਦਿਹੁ ਮੇਰੀ' ॥੧੪॥ ਬਹੁ ਉਮਰਾਵਨਿ ਸ਼ਾਹ ਜਨਾਈ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ
ਸਿੰਘ ਧੂਮ ਉਠਾਈ।ਰਾਜੇ ਬਡੇ ਖੇਦ ਕੋ ਪਾਇ।ਕਰਨਿ ਪੁਕਾਰ ਇਹਾਂ ਲਗ
ਆਇ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ਾਹ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕੀਨੇ। ਗਏ ਨਿਕਟਿ ਭੇਟਾ
ਗਨ ਦੀਨੇ। ਠਾਂਢੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਬੂਝੇ ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤਬਿ ਕਹੇ
॥੧੬॥ 'ਦੇਸ਼ ਨ ਬਸਨ ਦੇਤਿ ਦਲ ਕੀਨੋ[4]। ਗੁਰੂ ਨਿਡਰ ਕਿਸ ਤ੍ਰਾਸ ਨ
ਚੀਨੋ। ਸਦਾ ਜੰਗ ਕੇ ਸੰਗ ਸਨੇਹੂ।ਹਮ ਸਨ ਠਾਨਤਿ ਬੈਰ ਅਛੇਹੂ'॥੧੭॥
ਸੁਨਿ ਅਵਰੰਗੇ ਬੂਝਯੋ ਫੇਰ। 'ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬੈਰ। ਸੈਨਾ ਦੀਰਘ
ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਈ। ਤਊ ਨ ਤੁਮਰੀ ਰਾਰ ਮਿਟਾਈ ॥੧੮॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਾਜ
ਦੇਸ਼ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ। ਕਹਾਂ ਦੇਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਰਖਿ ਪਾਹੀਂ।ਜਥਾ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਛੋਰ[5]
ਤੇ ਸਾਰੋ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਮੋਹਿ ਸਮੀਪ ਉਚਾਰੋ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ
ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ।ਜਿਮ ਬੀਤੀ ਨਿਜ ਸੰਗ ਕਹਾਨੀ। 'ਗੁਰ ਕੇ ਪਿਤਾ ਮੋਲ ਲੇ
ਥਾਨ। ਤਹਾਂ ਬਸਾਵਨਿ ਕਰਿ ਨਰ ਆਨ[6] ॥ ੨੦ ॥ ਪੁਨਿ ਬਸਾਇ ਪੂਰਬ
ਚਲਿ ਗਏ। ਉਤ ਹੀ ਪਟਨੇ ਇਹ ਜਨਮਏ।ਸੋ ਤੋ ਸੁਰਗਬਾਸ ਜਬਿ ਭਏ।
ਬਯ ਲਘੁ ਮਹਿ ਇਤ ਕੋ ਗੁਰ ਅਏ ॥੨੧॥ਬਸੁ ਕਰਿ ਕੁਛ ਤਨ ਸੁਰਤਿ
ਸੰਭਾਰੀ। ਰਾਖੇ ਚਾਕਰ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ। ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮਹਿਂ ਅਖੇਰ ਕੋ ਜਾਇਂ।

---

[1]ਬਹੁਤੀ। [2]ਗੋਲਕੁੰਡਾ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਹੈ। [3]ਜੰਗ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। [4]ਫੌਜ
ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ। [5]ਮੁੱਢ ਤੋਂ। (ਅ) ਖੋਲ੍ਹਕੇ। [6]ਹੋਰ ਲਿਆਕੇ ਨਰ ਵਸਾਏ।

ਖੇਤੀ ਦੇਤਿ ਉਜਾਰ ਸੁ ਥਾਇ॥੨੨॥ ਤਬਿ ਹਮ ਨੇ ਮਿਲਿ ਦੀਨਸਿ ਜ਼ੋਰ। ਗਮਨਯੋ ਸ਼ਾਰਮੌਰ ਕੀ ਓਰ[1]। ਤਹਿਂ ਭੀ ਪਹੁੰਚੇ ਧੂਮ ਉਠਾਈ। ਰਾਮਰਾਇ ਕੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੨੩ ॥ ਹੁਤੇ ਮਸੰਦ ਮਾਰ ਸਭਿ ਦੀਨੇ। ਰਾਜਨ ਸੰਗ ਬਖੇਰਾ ਕੀਨੇ। ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀਰਘ ਧਨੁ ਧਾਰੀ।ਤਹਾਂ ਜੰਗ ਕਰਿ ਲੀਨਸਿ ਮਾਰੀ॥ ੨੪ ॥ ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਦਏ ਭਜਾਈ। ਜਮਨਾ ਤਟ ਨਿਜ ਪੁਰੀ ਬਸਾਈ। ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਬਸਿ ਤਹਾਂ ਬਸਾਯੋ। ਪੁਨ ਔਰਕ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਆਯੋ॥੨੫॥ ਤਹਿਂ ਹੁਇ ਥਿਰ ਪੂਜਨ ਕਰਿ ਕਾਲੀ। ਭੀਮਾ ਕੀਨੀ ਬਿਦਤ ਕਪਾਲੀ[2]। ਲੇ ਬਰ ਰਚਯੋ ਪੰਥ ਇਕ ਭਾਰੀ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਬਿਧਿ ਨਯਾਰੀ॥ ੨੬ ॥ ਹਮ ਜਬਿ ਗਏ ਨਿਕਟ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਸਿੱਖਯਾ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੀ।-ਤੁਮ ਭੀ ਸਿੰਘ ਬਨੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਸਕਲ ਬਿਰਧਾਵਹੁ॥ ੨੭॥ ਦਿੱਲੀਨਾਥ ਸਾਥ ਹਮ ਦ੍ਵੈਸ਼। ਤਿਹ ਸੰਗ ਕਰੀਅਹਿ ਜੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਲੇਉਂ ਪਿਤਾ ਕਾ ਬੈਰ ਮਹਾਨਾ। ਕਰੌਂ ਖਪਾਵਨ ਮੈਂ ਤੁਰਕਾਨਾ-॥੨੮॥ ਰਾਵਰਿ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਲਯੋ। ਸੁਨਿ ਹਮ ਸਕਲ ਤ੍ਰਾਸ ਮਨ ਅਯੋ। ਦੇ ਜਵਾਬ ਤਬਿ ਨਾਂਹਿਨ ਮਾਨੇ। ਹਜ਼ਰਤਿ ਕੋ ਨਿਜ ਖਾਵੰਦ ਜਾਨੇ॥ ੨੯ ॥ ਚੜ੍ਹ ਕਰਿ ਗਏ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਹਮ ਤੇ ਪੀਛੇ ਸਿੰਘ ਘਨੇਰੇ।ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨਕਰੇ ਇਕ*ਥਾਇ।ਇਕਠੇ ਭੋਜਨ ਸਭਿਨਿ ਖੁਵਾਇ ॥੩੦॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹੈ ਗਹੋ ਹੱਥਯਾਰੋ। ਸਦਾ ਜੁੱਧ ਸਨ ਧਰੀਅਹਿ ਪਯਾਰੋ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿਕ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਤੁਮ ਕੋ ਸਕਲ ਭਰੈਂਗੇ ਹਾਲਾ॥ ੩੧॥ ਸਭਾ ਮਲੇਛਨਿ ਛਿੱਪ੍ਰ ਉਠਾਵਹਿਂ।ਲੂਟ ਕੂਟ ਗਨ ਤੁਰਕ ਖਪਾਵਹਿਂ।ਪਿਤਾ ਮਾਤ ਅਸਿਧੁਜ ਅਸਿਕਾਲੀ[3]। ਪੰਥ ਸਹਾਇਕ ਨਿਤ ਰਖਵਾਲੀ॥ ੩੨॥ ਤੁਰਕਨਿ ਸਨ ਰਣ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।ਦੇਤਿ ਤਿਨੈ ਉਤਸਾਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ। ਪ੍ਰਥਮ ਸੈਂਕਰੇ ਸਿੰਘ ਭਏ ਹੈਂ। ਅਬੈ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸਿੰਘ ਥਏ ਹੈਂ॥੩੩॥ਸੋ ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਯੁਧ ਕਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਸੈਲ ਦੇਸ਼ ਲੂਟਤਿ ਨਿਤ ਬਰਿ ਕੈ।ਹਮ ਬਹੁ ਛਿਮਾ ਕਰਾਤ ਹੀ ਰਹੇ।ਮਿਟਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿਮ,ਜਬਿ ਉਰ ਲਹੇ॥੩੪॥ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਆਨ ਹਮ ਕਹਯੋ।ਤੁਮ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਪਠਿਕੈ ਸਭਿ ਲਹਯੋ।ਦ੍ਵੈ ਉਮਰਾਵਗਏ

[1] ਪਾਉਂਟੇ ਵੱਲ। [2] ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਦੇਵੀ। [3] ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਹੈ (ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਪਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਤਾ ਤਲਵਾਰ ਰੂਪ ਕਾਲੀ ਹੈ।

*ਇਕ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੀਆ ਪੈਂਦਾ ਕਠਨ ਸੀ।

ਚਢਿ ਜਬੈ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲਸ਼ਕਰ ਲੇ ਸਬੈ ॥੩੫॥ ਪਠਿ ਉਪਰਾਲੋ ਕੀਨ ਹਮਾਰਾ।ਮਚਯੋ ਜੁੱਧ ਦਾਰੁਨ ਤਿਸ ਬਾਰਾ।ਪੈਂਡ ਖਾਨ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ। ਭਯੋ ਜੰਗ ਦ੍ਵੈ ਹਤੇ ਖਤੰਗ ॥ ੩੬ ॥ ਨਿਫਲ ਖਾਨ ਕੇ ਸਰ ਦ੍ਵੈ ਗਏ। ਗੁਰ ਇਕ ਮਾਰਯੋ ਹਯ ਉਥਲਏ। ਸੈਫ ਸੰਗ ਸਿਰ ਕਾਟਿ ਉਤਾਰਾ। ਦੀਨਬੇਗ ਘਾਇਲ ਦੁਖਿ ਭਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਖਿਦਰਾਬਾਦ ਗ੍ਰਾਮ ਲਗਿ ਆਏ। ਮਾਰਤਿ ਮਰਤਿ ਪਠਾਨ ਪਲਾਏ।ਜੇ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰਿ ਸ਼ਾਹ ਪਲਾਯੋ। ਸਿੰਘਨਿ ਦਲ ਪੀਛੇ ਤਿਨ ਧਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਹਮ ਰਾਜਨਿ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ। ਲਰ ਕਰਿ ਸਨਮੁਖ ਠਹਿਰਹਿਂ ਤਹਾਂ।ਪੀਛੇ ਤੇ ਪੁਨ ਧੂਮ ਉਠਾਈ।ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਮਾਰ ਮਚਾਈ ॥੩੯॥ ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਤਬਹਿ ਬਟੋਰੇ। ਮੈਂ ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਸੁਨਹੁ ਮਤਿ ਭੋਰੇ! ਦਲ ਵਧਤੋ ਨਿਤ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇਰਾ। ਜਿਨਹੁਂ ਇਰਾਦਾ ਧਰਯੋ ਬਡੇਰਾ ॥੪੦॥ ਰਾਜ ਲੇਨਿ ਕੀ ਉਰ ਮਹਿਂ ਇੱਛਾ। ਕਯੋਂ ਬੈਠੇ,ਤੁਮ ਕਰਤਿ ਨ ਪਿੱਛਾ[1]। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਮੁਝਾਇ ਹਕਾਰੇ। ਮਿਲੇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਦਲ ਬਡ ਭਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਬਾਈ ਧਾਰਨਿ ਕੀ ਠਕੁਰਾਈ[2]। ਕੀਨ ਇਕੱਤ੍ਰ ਚਮੂੰ ਸਮੁਦਾਈ। ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਰਣ ਬਡ ਕਰਯੋ। ਬੀਰ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਸੁ ਮਰਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਘਾਇਲ ਸੁਭਟਨਿ ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹਿ।ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਰਣ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਬਡੀ ਮੁਹਿਮ ਗਿਰੇਸ਼ੁਨਿ ਰਹੀ। ਨਹੀਂ ਪਰਾਜੈ ਸਤਿਗੁਰ ਲਹੀ[3]। ॥੪੩॥ ਲਰੇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਖਰਚਯੋ ਦਰਬ।ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਜਬਿ ਸਰਬ। ਆਨ ਧੇਨੁ ਕੀ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰਾ। ਨਿਕਸਯੋ ਗੁਰੂ ਬਜਾਇ ਨਗਾਰਾ ॥੪੪॥ ਜੰਗ ਬਿਸਾਲ ਡਾਲਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਘੇਰ ਲੀਨਿ ਮਿਲਿ ਜਾਲਾ। ਲਿਖਯੋ ਆਪ ਕੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਬੈ। ਸੀਰੰਦ[4] ਕੋ ਸੂਬਾ ਚਢਿ ਤਬੈ ॥ ੪੫॥ ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸੈਨ ਮਹਾਂਨੀ।ਲਰਯੋ ਸਭਿਨਿ ਸਨ ਬਨਿ ਧਨੁ-ਪਾਨੀ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਤੱਦ੍ਰਵ ਕੇ ਪਾਰ। ਗਮਨਯੋਂ ਜਾਇ ਥਿਰਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰ ॥੪੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਨ ਕਰੇ। ਸਕਲ ਗਏ ਦਲ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰੇ। ਪੁਨ ਔਚਕ ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਹੁਤੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕਲਮੋਟ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਸਕਲ ਉਜਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਮਾਨਵ ਦੀਨਸਿ ਮਾਰੀ। ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਬਰਯੋ। ਉਦਮ ਅਧਿਕ ਉਠਾਵਨਿ

[1]ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਉਸਦਾ (ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਕਿਉਂ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। [2]ਬਾਈ ਧਾਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ। [3]ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਹਾਰ ਨਾ ਖਾਧੀ। [4]ਸਰਹਿੰਦ।

ਕਰਨੋ ॥ ੪੮ ॥ ਦ੍ਵੈ ਉਮਰਾਵ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਆਵਤਿ। ਲਰਨੋ ਤਿਨਹੁਂ ਸੋਂ ਬੈਰ ਬਧਾਵਤਿ। ਏਕ ਪਠਾਨੋ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਗਯੋ। ਸੈਦਬੇਗ ਤਿਨ ਢਿਗ ਥਿਤ ਭਯੋ ॥ ੪੯ ॥ ਬਹੁਰ ਸਵਾ ਲਖ ਸੈਨਾ ਸੰਗ। ਦਿਵਸ ਅਲਪ ਭੇ ਮਾਚਯੋ ਜੰਗ।ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਮਿਲਿਕੈ ਤਿਸਕਾਲ।ਹੋਨਿ ਲਗਯੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲ॥੫੦॥ ਗੁਰੂ ਆਪ ਰਣ ਮਹਿ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਸੈਦਖਾਨ ਦੇਖਤਿ ਬਿਕੁਲਾਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਛੋਰਿ ਪਾਇਨਿ ਪਰ ਪਰਯੋ। ਨਿਕਸਿ ਗਯੋ ਕਿਹ ਨਹੀਂ ਨਿਹਰਯੋ ॥ ੫੧ ॥ ਹਮਹੁਂ ਜੰਗ ਕਰਿ ਲੂਟ ਮਚਾਈ। ਹਨਯੋਂ ਖਾਨ ਰਮਜ਼ਾਨ ਤਹਾਂ ਹੀ। ਲਸ਼-ਕਰ ਹਟਿ ਆਯੋ ਪੁਨ ਓਰੇ। ਹੁਇ ਬਟਪਾਰ[1] ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਪਰੇ॥੫੨॥ਨਾਸ਼ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਕੋ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਇਮ ਬਲ ਪੀਨ।ਹਮ ਹੁਇ ਦੁਖੀ ਪੁਕਾਰੂ ਆਇ। ਹਤਹੁ, ਗਹਹੁ, ਦਲ ਪਠਿ ਸਮੁਦਾਇ' ॥ ੫੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮਚੰਦ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅੰਸੂ ॥੫॥

੬. [ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅੱਗੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਭੀਮਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ ਭਨਯੋ ਸਕਲ ਅਹਿਵਾਲ। 'ਤੁਮ ਮਾਲਿਕ ਹਮਰੇ ਸਦਾ ਕਰਹੁ ਆਪ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪੁਰ ਬੈਸਾ। ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੈ ਸੁਰਪਤਿ ਜੈਸਾ।ਅਬਿ ਤਿਸ ਤੇ ਕੀਜੈ ਰਖਵਾਰੀ। ਨਤੁ ਦੈ ਹੈ ਗਿਰ ਦੂਨ ਉਜਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਰਾਜ ਅਕਾਰਥ ਹਮਰੋ ਕਰਯੋ। ਲੂਟ ਕੂਟ ਬਿਨ ਦੁਤਿਯ ਨ ਧਰਯੋ[2]। ਲਰਿਕੈ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਹਮ ਹਾਰੇ। ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਸਭਿ ਇਤਹੁਂ ਪਧਾਰੇ॥੩॥ਅਬਿ ਲਸ਼ਕਰ ਜੇ ਪਠਹੁ ਬਡੇਰਾ। ਤੋਪ ਜੰਬੂਰੇ ਸਾਜ ਘਨੇਰਾ। ਅਲਪ ਚਮੂੰ ਤੇ ਕਾਜ ਨ ਸਰੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਗੁਰੂ ਨਹਿਂ ਧਰੈ॥੪॥ਗਹਿ ਲੀਜੈ ਕੈ ਰਣ ਮਹਿਂ ਮਾਰੋ।ਤੌ ਅਪਨੋ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੋ'। ਸੁਨਿ ਨੁਰੰਗ ਮਨ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ।-ਜਿਸ ਨੇ ਏਵ ਕਰਨ ਕੋ ਠਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਸੋ ਚੋਰਨਿ ਤੈ ਕਿਮ ਸਧਿ ਆਵੈ[3]। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਜਿਸੈ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਪੈਂਡਖਾਨ ਬਾਨਨਿ ਸੋਂ ਘਾਯੋ। ਲਰਿਕੈ ਖਾਨ ਵਜੀਦ ਪਲਾਯੋ॥੬॥ਸੈਦਬੇਗ ਅਰੁ ਸੈਦੇਖਾਨ। ਬਨੇ ਮੁਰੀਦ ਪੀਰ ਕੋ ਮਾਨਿ।ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੈਨਾ ਭਜਿ ਆਈ। ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਲੁਟਾਇ ਬਿਹਾਈ[4] ॥੭॥ ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਫਤੂਰ ਉਠਾਵੈ। ਦਿੱਲੀ ਲਗਿ ਲਰਿਤੌ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਫਿਰਹਿ ਮੁਲਖ[5] ਹੈ ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰਾ। ਪਠੇ ਵਕੀਲ ਨ ਆਇ ਹਕਾਰਾ[6] ॥ ੮ ॥

[1]ਲੁਟੇਰੇ। [2]ਦੂਜਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [3]ਠੀਕ ਹੋਵੇ। [4]ਦੌੜ ਗਈ। [5]ਮੁਲਕ ਅਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਧਕਕੇ। [6]ਵਕੀਲ ਭੇਜਿਆ ਸੀ (ਪਰ) ਬੁਲਾਇਆਂ ਆਇਆ ਨਹੀਂ।

ਪੰਥ[1] ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਨਰ ਨਿਤ ਬਨੈਂ। ਆਯੁਧ ਧਰਿ ਧਰਿ ਰਣ ਮਹਿਂ ਹਨੈ–। ਕਹਯੋ[2] ਕੋਪ ਕਰਿਕੈ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਚਮੂੰ' ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੯ ॥ ਸੋ ਸਭਿ ਰਾਜਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਹੋਇ। ਕਰਹਿ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਪਰ ਢੋਇ[3]। ਸੀਰਿੰਦ ਕੋ ਸੂਬਾ ਦਲ ਜੋਰਿ। ਸੌਂਪਿ ਚਢੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਰ॥ ੧੦ ॥ ਉਤ ਲਵਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ ਦਲ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਜ਼ਬਰਦਸਤ[4] ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਮਹਾਂ।ਗੁਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਸਭਿ ਕਰੈਂ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਅਟਕ ਪ੍ਰਯੰਤ ਚਮੂੰ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੧੧ ॥ ਜਬਿ ਅਵਰੰਗ ਇਮ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।ਲਿਖੇ ਪੱਤ੍ਰ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਕਰਿ ਹਰਖ ਮਹਾਨਾ। ਖਰੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹਤਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥ 'ਜਬਿ ਗਮਨਹਿਗੀ ਚਮੂੰ ਬਿਸਾਲਾ। ਹਮ ਭਿ ਦੇਸ਼ ਨਰ ਜੋਰਹਿਂ ਜਾਲਾ। ਏਕ ਬਾਰ ਸਗਰੇ ਬਲ ਕਰਿ ਹੈਂ। ਗੁਰੂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਰਿ ਹੈਂ ॥੧੩॥ ਜੇ ਨ ਕਰਤਿ ਰਾਵਰਿ ਉਪਰਾਲਾ। ਹਮਰੇ ਸੰਥ ਲਰਤਿ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਵਧਤਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਦਲ ਬਡ ਕਰਤਿ। ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਮ ਸਨ ਭੀ ਲਰਤਿ ॥੧੪॥ ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਤੇ ਆਪ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਅਹੈ ਅਲਪ ਰਿਪੁ ਗਹਹੁ ਕਿ ਮਾਰਹੁ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਤਪਹਿ ਚਵਗੱਤਾ।ਰਾਜ ਮਾਨ ਤੇ ਬਹੁ ਮਦ-ਮੱਤਾ॥੧੫॥ਪੈਂਡਖਾਨ ਕੋ ਮਰਿਬੋ ਸੁਨਯੋ।ਦੀਨਬੇਗ ਘਾਇਲ ਤਨ ਭਨਯੋ। –ਪਾਇ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਦੁੰਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਕਿਯ ਕਾਲਾ– ॥੧੬॥ ਕੁਪਯੋ ਅਧਿਕ ਆਇਸੁ ਤਬਿ ਦੀਨਿ। 'ਅਬਿ ਚਢਿ ਜਾਉ ਗਿਰੇਂਦ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨ! ਲਸ਼ਕਰ ਬਡੋ ਬਟੋਰਨਿ ਕਰੋ। ਹ੍ਵੈ ਇਕ ਤਾਨ[5] ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਲਰੋ ॥ ੧੭ ॥ ਸਭਿ ਪਰਬਤ ਕੇ ਰਾਜੇ ਮਿਲੋ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਲ ਕੋ ਰਣ ਰਿਪੁ ਭਿਲੋ[6]। ਸਭਿ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਫੌਜ ਚਢਾਵਹੁ। ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ਗਹਿ ਲਯਾਵਹੁ' ॥ ੧੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਏ। ਤੂਰਨ ਗਨ ਕਾਸਦ ਤਬਿ ਧਾਏ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਕੌ ਦੇ ਸਿਰੁਪਾਉ। ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਤੇ ਕੀਨਬਿਦਾਊ ॥੧੯॥ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮੈ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਆਨੰਦਤਿ ਚਿਤ ਡੇਰਾ ਪਾਯੋ। ਸੂਬੇ ਸੰਗ ਮਿਲਯੋ ਧਨ ਦੇ ਕੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲਨਿ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਤੈ ਕੈ॥ ੨੦ ॥ ਸਕਲ ਹਕੀਕਤਿ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਆਇਸੁ ਇਮ ਆਈ।

[1]ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ। [2](ਨੌਰੰਗ ਨੇ) ਕਿਹਾ। [3]ਚੜ੍ਹਾਈ। [4]ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਤਦੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਸੀ। [5]ਇਕ ਤਾਨ ਹੋਕੇ ਭਾਵ ਇਕ ਮੁੱਠ ਹੋਕੇ। [6]ਮਿਲੋ, ਭਾਵ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰੋ।

–ਗਿਰ ਕੀ ਸੈਨਾ ਅਖਿਲ ਬਟੋਰੇ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਬੰਧੁ ਸਮੂਹ ਨਿਹੋਰੋਂ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਸੀਰੰਦ ਕੋ ਸੂਬਾ ਲੈ ਜਾਵੈ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਨਿਜ ਸੰਗ ਚਢਾਵੈ। ਇਮ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਦਲ ਚਢੈਂ। ਤੌ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਗੁਰ ਕਢੈਂ ॥ ੨੨॥ ਨਤੁ ਥੋਰੋ ਦਲ ਜੇ ਚਢਿ ਜਾਵੈ। ਮਾਰਤਿ ਲਰਤਿ ਤੁਫੰਗ ਬਜਾਵੈ। ਦਿਢ ਕਾਇਮ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਰਾਖੇ। ਅਰਨੇ ਰਹੈ ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਨ ਮਾਖੇ[2] ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਭੀ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਜਿਨ ਕੇ। ਕੇਹਰਿ ਸਮਤਾ ਪਾਈਅਹਿ ਤਿਨ ਕੇ। ਥੋਰੇ ਘਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਹਿ ਗਿਨੈ। ਸਨਮੁਖ ਪਹੁੰਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ ਹਨੈ ॥੨੪॥ ਤਿਸੀ ਹੇਤੁ ਤੇ ਲੈਸ਼ਕਰ ਘਨੇ।ਪਹੁੰਚ ਲਰੈਂ, ਪਕਰੈਂ, ਕੈ ਹਨੈਂ–'।ਸੁਨਿ ਸੂਬੇ ਗਿਰਪਤਿ ਤੇ ਸਬੈ। ਸਭਿ ਕਾਰਨ ਕੋ ਬੂਝਨੋ ਤਏ ॥ ੨੫ ॥ 'ਕੌਨ ਜਾਤ ਕੇ ਭਟ ਤਿਹ ਪਾਸ?।ਜਿਸਤੇ ਅਸ ਤੁਮ ਤ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਗਿਨਤੀ ਬਿਖੇ ਚਮੂੰ ਕਹੁ ਕੇਤੀ?। ਲ ਰਹਿ ਨਿਕਸਿ[3] ਤੁਮ ਭਾਖਹੁ ਤੇਤੀ ॥ ੨੬ ॥ ਆਪ ਗੁਰੂ ਕਨਾ ਆਯੁਧ ਧਾਰੈ? ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਬਹੁ ਨਰ ਮਾਰੈ ? ਕੈਸੇ ਦੁਰਗ ਮਵਾਸੀ ਪਾਏ। ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਰਾਜ ਕਮਾਏ ?॥ ੨੭ ॥ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਤਿਸ ਕਰਨੋ ਬਤਾਵਹੁ। ਕਿਮ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਬਹੁ ਠਹਿਰਾਵਹੁ ?'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੀਮਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਭਾਖਨੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਲੰਦ ॥੨੮॥ 'ਪਟਣੇ ਨਗਰ ਜਨਮ ਗੁਰ ਪਾਇ। ਪੂਰਬ ਤੇ ਪੂਰਬ ਇਤ ਆਏ[4]। ਅਪਨ ਸਥਾਨ ਜਾਨ ਕਰਿ ਬਾਸੇ। ਬਾਲਕ ਬਧ ਮਹਿ ਬਲ ਨਹਿ ਭਾਸੇ॥੨੯॥ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਭਾਵ ਪਿਤਾ ਇਨ ਕੇਰੋ। ਮਾਨੈਂ ਗੁਰ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਘਨੇਰੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਇਨ ਕੋ ਹਮ ਜਾਨਾ।ਦੀਨ ਬਸਨ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਥਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਪੁੰਜ ਹੀ ਜਾਤੀ[5]। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਅਰਪਾਤੀ।ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯੋ। ਤਰੁਨਾਪਨ ਜਬ ਤਨ ਮਹਿੰ ਆਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਹਮ ਸੋਂ ਕਰਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਲਾਗਯੋ। ਆਯੁਧ ਵਿੱਦਯਾ ਮਹਿ ਅਨੁਰਾਗਯੋ।ਇਕ ਬਾਰ ਹਮ ਤਬੈ ਨਿਕਾਸਾ। ਆਨ ਕਰਯੋ ਜਮਨਾ ਤਟ ਬਾਸਾ ॥੩੨॥ ਤਹਿੰ ਭੀ ਦੁੰਦ ਮਚਾਯੋ ਐਸੇ। ਦਾਰੁਨ ਯੁੱਧ ਮਚਯੋ ਤਬਿ ਤੈਸੇ। ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਸੋਂ ਕਰੀ ਲਰਾਈ। ਗ੍ਰਾਮ ਦਾਮਲੇ ਖਾਨ ਖਪਾਈ[6] ॥ ੩੩ ॥ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤਿ ਮਹਿੰ ਆਯੋ। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੌ

[1]ਏਨਤੀ ਕਰੋ ਛਾੜ੍ਹ ਬੁਲਾਓ। [2]ਮਨ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ। [3](ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ) ਨਿਕਲਕੇ ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। [4]ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਧਰ ਆਏ ਸੇ। [5]ਬਹੁਤੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ। [6](ਕਰਨਾਲ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ) ਦਾਮਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਠਾਣ ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਵੇਲੇ ਨਿਮਕਹਰਾਮ ਹੋਏ ਸਨ।

ਆਨਿ ਬਸਾਯੋ । ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਦੇਵੀ ਕੀ ਪੂਜਾ। ਤਜਯੋ ਸਰਬ ਹੀ ਕਾਰਜ ਦੂਜਾ॥ ੩੪॥ ਬਿਦਤ ਕਰੀ ਜਗਦੰਬਾ ਜਬੈ। ਬਡ ਉਤਪਾਤ ਰਚਯੋ ਇਕ ਤਬੈ। ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਕੋ ਦੇਤਿ। ਮਾਨਵ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁ ਲੇਤਿ ॥ ੩੫॥ ਕਹੈ–ਖਾਲਸਾ ਮੈਂ ਇਹ ਕੀਨਾ। ਨਯਾਰੋ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਤੇ ਚੀਨਾ–। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਾਥ ਤਿਨ ਕੇ ਗਹਿਵਾਵੈ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵੈ ॥ ੩੬ ॥ ਕਹੈ–ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਬੈਰ ਕਰੀਜੈ। ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਸਭਿ ਲੀਜੈ–। ਦਿਜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਅਰੁ ਬੈਸ਼ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਗਨ। ਇਕ ਥਲ ਸਭਿਨਿ ਅਚਾਵਤਿ ਹੈ ਭਨਿ ॥੩੭॥ ਪੂਰਬਲੀ ਮਿਰਜਾਦ ਤਿਆਗੀ। ਸਿਰ ਪਰ ਕੇਸ਼,ਕਾਛ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਏਕ ਬਾਰ ਹਮ ਕੋ ਬੁਲਵਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਗਿਰਪਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ॥ ੩੮ ॥ ਕਹ੍ਯੋ–ਖਾਲਸਾ ਤੁਮ ਹੁਇ ਜਾਵੋ । ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਸਭਿ ਪਾਵੋ । ਚਵ-ਗੱਤੇ ਆਦਿਕ ਮਹਿਪਾਲਾ।ਸਗਰੇ ਦੇਹਿਂ ਤੁਮਹਿਂ ਕਹੁ ਹਾਲਾ ॥ ੩੯ ॥ ਅਵ-ਰੰਗ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ।ਛੱਤ੍ਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੀਅਹਿ। ਦਿੱਲੀ-ਨਾਥ ਹਤ੍ਯੋ ਪਿਤ ਮੇਰਾ। ਸੋ ਬਲਿ ਕਰਿ ਲੈਹੌਂ ਬਡ ਬੈਰਾ–॥੪੦॥ ਇਤਿਕ ਇਰਾਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਾਮ ਤੇ ਮਨ ਬਹੁ ਡਰਯੋ।ਹਮ ਤੋ ਸੁਨਤਿ ਸਦਨ ਉਠਿ ਗਏ। ਪੀਛੇ ਚਾਰ ਬਰਨ ਸਿਖ ਭਏ ॥ ੪੧ ॥ ਸੋ ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਬੈਰ ਬਧਾਯੋ । ਲਰਹਿ ਤੁਮਾਰੇ ਸੰਗ ਰਿਸਾਯੋ । ਯਾਂਤੇ ਆਪ ਜਾਨੀਅਹਿ ਨੀਕੇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਹੈਂ ਸੁਭਟ ਤਿਸੀ ਕੇ॥ ੪੨ ॥ ਮਾਰਨ ਮਰਨਿ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਕਰੈਂ । ਥੋਰ ਬਹੁਤ ਕੀ ਕਾਨ ਨ ਧਰੈਂ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਤਿ ਜਾਤਿ ਤਿਹ ਪੰਥਾ। ਮੈਂ ਸਮੁਝਾਇ ਕਹੀ ਸਭਿ ਸੰਥਾ ॥੪੩॥ ਹਮ ਸੋਂ ਬੈਰ ਥੋਰ ਹੀ ਅਹੈ। ਸੋ ਵਿਰੋਧ ਦਿੱਲੀ ਸਨ ਕਹੈ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦੇਸ਼ ਫਤੂਰ ਉਠਾਵੈ। ਲੂਟਹਿ ਕੂਟਹਿ ਬਸਨ ਨ ਪਾਵੈ ॥੪੪॥–ਸ਼ਾਹੁ ਸਾਥ ਕ੍ਯੋਂ ਕਰਹੁ ਨ ਜੰਗ–। ਯਾਂਤੇ ਬੈਰ ਪਰ੍ਯੋ ਹਮ ਸੰਗ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਟਿਕਨ ਦੇਤਿ ਕਿਸ ਨਾਂਹੀ। ਖੇਤੀ ਹ੍ਵੈ ਨ ਖੇਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ॥੪੫॥ ਅਬਿ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ। ਚਲਿ ਆਏ ਸਭਿ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਗੜ੍ਹ ਅਨੰਦ ਕੋ ਦੇਹੁ ਛੁਟਾਈ। ਸੰਕਟ ਸਗਰੇ ਤਬਿ ਮਿਟਿ ਜਾਈ'॥੪੬॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮ ਚੰਦ ਬਾਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥੬॥

੭. [ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਤਯਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ *'ਨਹੀਂ ਰਾਜ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਦੁਰਗ ਬਿਸਾਲ ਨ ਕੋਇ। ਚਮੂੰ ਸਿੰਘ

---

*ਪਿਛਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਕਬਿ ਬਹੁਤ ਹ੍ਵੈ[1] ਕਬਿ ਘਰ ਗਮਨੈਂ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਪ ਗੁਰੂ ਧਨ ਵਿੱਦਨਾ ਪੰਡਿਤ। ਗਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਬਾਨਨਿ ਛੰਡਤਿ[2]। ਪੈਂਡਖਾਨ ਸੇ ਜਿਨਹਿਂ ਖਪਾਏ। ਤੀਰ ਅਨੂਪਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਲਾਏ ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਰਯੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਬਿਦਤਯੋ*। ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹੋਵਾ।ਮਤਿ ਸੰਤਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੋਵਾ[3] ॥੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰ ਗੋਬਿੰਦ ਤਿਨ ਨੰਦਾ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸੋ ਬੀਰ ਬਿਲੰਦਾ। ਹਜ਼ਰਤਿ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੇ ਸੰਗ। ਹਤਿ ਉਮਰਾਵ ਕਰੇ ਵਡ ਜੰਗ ॥੪॥ ਤਿਸ ਕੌ ਪੌਤ੍ਰ ਬਿਲੰਦ ਬਹਾਦੁਰ। ਪਿਤਾ ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ। ਤਿਨਹੁੰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤਹਿਂ ਮੋਲ ਸੁ ਲੀਨੀ। ਆਨੰਦ ਪੁਰਾ ਬਸਾਵਨ ਕੀਨੀ ॥ ੫ ॥ ਇਹ ਸਭਿ ਭੇਵ ਆਪ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਜੈਸੇ ਰਿਤ ਚਹਯੋ'।ਭੀਮ ਚੰਦ ਤੇ ਸੁਨਯੋਂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਜਾਨਯੋਂ ਸੂਬੇ ਤਬਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤ ॥ ੬ ॥ ਕਹਯੋ 'ਨ੍ਰਿਪਤਿ ! ਲੇ ਕਰਿ ਦਲ ਜਾਵਹੁ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਘੇਰਹੁ ਜੰਗ ਮਚਾਵਹੁ। ਦੋਨੋ ਸੂਬੇ ਹੁਇ ਤਮ ਸਾਥ। ਲਾਖਹੁੰ ਸੈਨ ਤੁਵੰਗੀਂ ਹਾਥ' ॥੭॥ਇਮ ਕਹਿ ਪੱਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਤਤਕਾਲੇ। ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਲਵਪੁਰ ਕੋ ਚਾਲੇ। 'ਸਗਰੀ ਚਮੂੰ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਸੰਗ। ਕਰਹੁ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਗੁਰ ਸੋਂ ਜੰਗ ॥੮॥ ਮਿਲਹਿ ਤ ਮੇਲ ਲੇਹੁ ਸਨਮਾਨਹੁ। ਹਜ਼ਰਤਿ ਕੇ ਸਮੀਪ ਗੁਰ ਆਨਹੁੰ। ਨਤੁ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਸਾਥ ਲਿਹੁ ਸਾਰੇ। ਲਰਹਿ ਅਰਹਿਰਨਮਹਿਂਲਿਹੁਮਾਰੇ' ॥੯॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਧਾਵਨ ਕਰੇ ਪਠਾਵਨਿ[4]। 'ਚਢਹੁ ਨ ਬਿਲਮਹੁ ਅਪਨੇ ਥਾਵਨਿ[5]'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਯੋ। ਭੀਮਚੰਦ ਹੁਇ ਤਯਾਰ ਅਲਾਯੋ ॥੧੦॥ 'ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਹਿਸਾਇ। ਕਰਤਿ ਰਹੋਂ[6] ਸਭ ਰੀਤਿ ਸਹਾਇ'। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਘਿਘਿਆਇ ਘਨੇਰਾ। ਸੂਬੇ ਤੇ ਰੁਖਸਦ[7] ਤਿਹ ਬੇਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਮਜਲ ਬਡੀ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਧਾਯੋ। ਦੇਸ਼ ਕਲੂਰ ਆਪਨੇ ਆਯੋ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੈਲਪਤੀ ਸਮੁਦਾਏ। ਲਿਖੇ ਪੱਤ੍ਰ ਪਰ-ਧਾਨ ਪਠਾਏ ॥ ੧੨ ॥ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਕਹਯੋ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਲਹਯੋ। ਭਏ ਤਯਾਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਲ ਜੋਰੇ। ਜਿਸ ਜਿਸ

---

[1]ਕਦੇ ਬਹੁਤੀ (ਕੱਠੀ) ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [2]ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਗਜ਼ਬ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਨਿਪੁਣ ਹੈ। [3](ਉਸਦਾ) ਮਤਾ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ (ਅਸਾਂ) ਪਤਾ ਲਾਕੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। [ਕਰਿ ਜੋਵਾ=ਢੂੰਡ ਕਰਕੇ, ਪਤਾ ਲਾਕੇ]। [4]ਹਲਕਾਰੇ ਭੇਜੇ। [5]ਆਪਨੇ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹੋ ਦੇਰ ਨਾਂ ਲਾਓ। [6]ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ। [7]ਵਿਦਾ ਹੋਏ। *ਪਾ:-ਰਾਮਦਾਸ ਸੋਢੀ ਅਵਤਰਯੋ।

ਮਹਿ ਜੇਤਿਕ ਧਰ ਜ਼ੋਰੇ[1] ॥੧੩॥ ਇੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਸਤ[2] ਮਹਿ ਸੰਗਤਿ ਜੋਈ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਵੋਈ[3]।ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦੁਰਿ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ[4]। ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਪਠੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ॥੧੪॥'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਤੁਮ ਸੰਮ੍ਰਥ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਸਭਿਨਿ ਰਿਦੇ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਬਾਤੀ। ਵਹਿਰ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕਸੋਂ ਨ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ। ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਪਹਿਚਾਨਹੁ॥੧੫॥ਤੁਮ ਸੇਵਾ ਅਰੁ ਅਪਨਿ ਭਲੇ ਹਿਤ। ਪਾਤੀ ਲਿਖੀ ਸੁਨੀ ਜਿਮ ਭੀ ਇਤ। ਰਾਜਨਿ ਤੁਮ ਪਰ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰਾ।–ਹਮ ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਲੀ ਪਰਿ ਭਾਰਾ[5]–॥੧੬॥ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਿ ਅਵ-ਰੰਗੁ ਜੁ ਲਿਖਯੋ[6]। ਤਿਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਪਠਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਲਖਯੋ[7]। ਦੁਇ ਸੂਬੇ ਪਰ ਹੁਕਮ ਪਠਾਯੋ[8]। ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਆਯੋ[9] ॥ ੧੭ ॥ ਇਨ ਸੂਬੇ ਲਖਿ ਹਜ਼ਰਤ ਆਸ਼ੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਪਰ ਸੋ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਲਵਪੁਰਿ ਅਰੁ ਸਿਰੰਦ ਬਡ ਲਸ਼ਕਰ। ਲਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਆਇ ਹੈਂ ਤੁਮ ਪਰ ॥੧੮॥ ਰਣ ਕੇ ਛੁਧਤਿ ਤੁਰਕ ਗਨ ਆਵੈਂ। ਹਯ ਗਜ ਸਾਥ ਚੌਂਪ ਤੇ ਧਾਵੈਂ। ਮਿਜਮਾਨੀ ਬਹੁ ਇਨਕੇ ਹੇਤ[10]। ਕਰੀਅਹਿ ਤਯਾਰੀ ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ ॥ ੧੯ ॥ ਸਿਪਰ ਪਾਤਰਾਂ[11] ਆਗੇ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਕੜਛੇ ਪੁੰਜ ਖੜਗ ਕਰ ਧਰਿਧਰਿ।ਗੁਲਕਾਂ ਸ਼ੱਕਰਪਾਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਰਹਿਂ ਪਰੋਸਨਿ ਸ਼ੁਭਤ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੦ ॥ ਚੱਕ੍ਰ ਜਲੇਬ,ਸੁਹਾਰੀ[12] ਖਪਰੇ[13]।ਬੂੰਦੀ ਅਣੀ ਤੀਰ ਗਨ ਅਪਰੇ[14]। ਤੋਪ ਜੰਬੂਰ ਜੰਜੈਲਨਿ ਗੋਰੇ। ਮੋਦਕ ਦੇਹੁ ਚਹਤਿ ਨਹਿਂ ਥੋਰੇ[15] ॥ ੨੧॥ ਪ੍ਰੋਸਨ ਹਾਰ ਬੀਰ ਗਨਧੀਰ।ਕਰਹੁ ਇਕੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਭੂ ਇਨ ਭੀਰੁ[16]।ਇਮਲਿਖਿ ਧਾਵਨ[17] ਹਾਥ ਪਠਾਈ। ਤੂਰਨ ਹੀ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਆਈ ॥ ੨੨ ॥ 'ਦਿੱਲੀ ਸੰਗਤਿ ਬੰਦਤਿ ਸਭੈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰੀ ਗੁਰ ਤਬੈ। ਕਰ ਮਹਿਂ ਲੇ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਬਾਚੀ। ਦਈ ਸੁਨਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਸਾਚੀ॥ ੨੩ ॥ 'ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਕੋ ਧੰਨ' ਬਖਾਨਾ।'ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ! ਕਾਜ ਮਹਾਨਾ।ਹੁਇ ਹੈ ਅਬਿ ਘਮੰਡ ਬਲਵੰਡਾ। ਸੰਘਰ ਕਰੋ ਬਿਲੰਦ ਪ੍ਰਚੰਡਾ॥ ੨੪ ॥ ਇਸ ਕੇ ਸਮ

---

[1]ਬਲ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। [2]ਦਿੱਲੀ। [3]ਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦਾ। [4]ਛਿਪਕੇ ਅਰਦਾਸ ਲਿਖ ਘੱਲੀ। [5]ਭਾਰੀ ਬਲੀ ਪਿਆ ਹੈ। [6]ਦੱਖਣ ਵਲ ਨੁਰੰਗੇ ਨੂੰ ਜੋ (ਸੂਬੇ ਨੇ) ਲਿਖਯਾ ਸੀ। [7]ਔਰੰਗੇ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਸਾਰਾ ਹਾਲ। [8](ਨੁਰੰਗੇ ਨੇ)ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਹੁਕਮ। [9]ਉਹ (ਦੂਤ)ਚੱਲਕੇ ਦਿੱਲੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। [10]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਭਾਵ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ। [11]ਢਾਲਾਂ ਰੂਪੀ ਪੱਤਲਾਂ। [12]ਸਾਦੀ ਪੂਰੀ [ਸੰਸ:,ਸੁਖਹਾਰ।ਹਿੰਦੀ,ਸੁਹਾਰੀ]। [13]ਚੌੜੀ ਮੁਖੀ ਵਾਲੇ ਤੀਰ। [14]ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਣੀਆਂ ਬੂੰਦੀ ਹੋਵੇ। [15](ਜਿੰਨੇ) ਚਾਹੁਣ, ਥੋੜੇ ਨਾ (ਹੋਣੇ)। [16]ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਇਰਾਂ ਲਈ। [17]ਹਲਕਾਰੇ ਦੇ।

ਕਛ ਨਾਂਹਿਨ ਆਛੀ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖਦ ਬਡ ਬਾਛੀ। ਦੀਨ ਮਜਬ ਕੋ ਜੁੱਧ[1] ਬਿਸਾਲਾ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਡਿਭਾਗੀ ਇਸ ਕਾਲ॥੨੫॥ਨ੍ਰਿਭੈ ਜੰਗ ਮਹਿ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰੋ। ਸਨਮੁਖ ਥਿਰੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਮਾਰੋ। ਮਹਾਂ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹੁ।ਲੈਨਿ ਪਰਮਪਦ*ਕੋ ਮਗਜੋਵਹੁ॥੨੬॥ ਸੰਮਤਿ ਘਨੇ ਤਪਹਿ[2] ਤਪ ਭਾਰੇ। ਬਰਖਾ ਸੀਤ ਰੁ ਉਸ਼ਨ ਸਹਾਰੇ। ਸੰਕਟ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਝਾਲੇ। ਸਭਿ ਜਗ ਸੁਖ ਤੇ ਬਨਹਿ ਨਿਰਾਲੇ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਦੁਰਲਭ ਪਦ ਜੋਇ। ਕਰਹਿ ਜਤਨ ਜੋਗੀ ਚਹਿ ਸੋਇ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ ਸੋ ਪਾਵਹੁ।ਇਕ ਪਲਕ ਮਹਿਂ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵਹੁ॥੨੮॥ ਜੋ ਅਬਿ ਲਰਹਿ ਮਰਹਿ ਸਹਿਕਾਮੀ। ਸੋ ਤੁਰਨ ਹੁਇ ਸੁਰਪੁਰਿਗਾਮੀ[3]। ਤਹਿਂ ਕੇ ਸੁਖ ਭੋਗੈ ਚਿਤ ਚਹੈ। ਆਦਿ ਅਪਸਰਾਂ ਜੇਤਿਕ ਅਹੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਅਵਨੀ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਰਾਜੇ। ਸਭਿ ਸੁਖ ਭੋਗੈ ਵਧਹਿ ਸਮਾਜੇ। ਮੇਰੀ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁਰ ਕਮਾਇ। ਮਿਲਹਿ ਆਨਿ ਮੁਝ ਆਨੰਦ ਪਾਇ ॥੩੦॥ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਜੰਗ ਮਝਾਰਾ। ਮਾਰਹਿ ਮਰਹਿ ਗਹਹਿ ਹੱਥਸਾਰਾ। ਸੋ ਮਮ ਸੰਗ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹੈ। ਪਦ ਜੋਗਿਨਿ ਜੋ ਦੁਰਲਭ ਅਹੈ[4]॥੩੧॥ਆਗੇ ਲਾਖਹੁੰਛੱਤ੍ਰੀ ਭਇਰਣ ਮਹਿਂ ਮਰੇ ਸੁਰਗ ਸਭਿ ਗਏ।ਛਪੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜਗ ਮਹਿ ਕਥਾ।ਜੋਧੇ ਕੋ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਥਾ ॥ ੩੨ ॥ ਪੁਨ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਸਹਾਈ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਜਹਿਂ ਜਾਈ[5]। ਇੱਤਸਾਦਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸੰਘਰਕਾਮੀ[6] ॥੩੩॥ ਦੀਪਮਾਲ ਕੋ ਆਯੋ ਮੇਲਾ। ਸੰਗਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਭਈ ਸਕੇਲਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਧਾਏ। ਵਸਤੁ ਅਕੋਰ ਦਰਬ ਗਨ ਲਯਾਏ ॥੩੪॥ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਡੇਰੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ ਘਨੇਰੇ। ਤੁੰਗ ਦਮਦਮੇ ਪਰ ਗੁਰ ਥਿਰੇ। ਆਇ ਸਰਬ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਚਾਮਰੁ ਚਾਰ ਚਲਾਚਲ ਹੋਵਤਿ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਢੁਰਤੇ ਸਭਿ ਜੋਵਤਿ। ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪਰ ਕੁੰਡਲ ਡੋਲ। ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿਗ ਜੁਗ ਉਪਮ ਅਤੋਲ ॥ ੩੬ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹੇਰਤਿ। ਬੈਠ ਖਰੇ ਸਭਿਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਪ੍ਰੇਰਤਿ। ਕਰਤਿ ਖਰੋ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ। ਕੋਸ਼ਪ ਕਰਤਿ ਅਕੋਰ ਸੰਭਾਰੀ

---

[1]ਧਰਮ ਦਾ ਯੁੱਧ। [2]ਤਪਦਾ ਰਹੇ। [3]ਸੁਰਗ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। [4]ਜੋ ਪਦਵੀ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦੁਰਲਭ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪਦਵੀ। [5]ਜਿੱਥੇ ਜਾਓਗੇ। [6]ਜੰਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ।

*ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਕਠਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

॥੩੭॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।'ਜੋ ਹੱਥਸਾਰ ਧਰੈ ਨਿਜ ਪਾਨਾ। ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਸੋ ਰਹੈਂ[1]। ਮਿਲਹਿ ਚਾਕਰੀ ਜੋ ਧਨ ਚਹੈ ॥੩੮॥ ਰਣ ਤੁਰਕਨਿ ਸਨ ਪਰੈ ਹਮਾਰਾ।ਜੋਧਾ ਰਹੈਂ ਲੇਹਿਂ ਹੱਥਸਾਰਾ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਿਨ ਰਹਿਬੋ ਚਿਤ ਧਰੇ। ਤਿਨਕੇ ਚਿਹਰੇ ਲੇਖਨਿ ਕਰੇ[2] ॥੩੯॥ ਜਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੁਧ ਤਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਬਖਸ਼ੇ ਦਰਬਾਰਹੁਂ ਕਰ ਤਾਂਹੀ। ਤੀਰ ਤੀਰ ਜੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲੇ। ਮਾਝੇ ਆਦਿ ਸਿੰਘ ਜਹਿਂ ਜਾਲੇ ॥ ੪੦ ॥ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸਭਿ ਪਰ ਗਯੋ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਇ ਮੇਲ ਗਨ ਕਯੋ।ਰਹੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਸਿੰਘ। ਸ਼ਮਤ੍ਰਨਿ ਸਹਿਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿੰਘ[3] ॥ ੪੧ ॥ ਸੰਗਤਿ ਅਪਰ ਲਿਏ ਸਿਰੁ-ਪਾਇ।ਗਮਨੇ ਘਰ ਰਜ਼ਾਇ ਗੁਰ ਪਾਇ। ਪੁਰਿਅਨੰਦ ਮਹਿ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਭਈ ਭੀਰ ਜਿਤ ਕਿਤ ਥਿਤ ਜਾਲੇ ॥ ੪੨ ॥ ਗੁਲਕਾਂ ਅਨਿਕ ਘਰੈਂ ਸੁਨਿਆਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰੂਦ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਤਯਾਰੇ।ਤੋਮਰ ਸੇਲੇ ਸਾਂਗ ਘਰੰਤੇ।ਬਾਨ ਬਨਾਇ ਬਨਾਇ ਧਰੰਤੇ ॥ ੪੩ ॥ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਸਮੂਹ ਤਮਾਚੇ। ਲੇ ਲੇ ਬਖਸ਼ਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਾਚੇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਤਯਾਰੀ ਸਿੰਘਰ ਕੇਰੀ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਇਮ ਕਰਤਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੪੪ ॥ ਚਾਕਰ ਅਪਰ ਹਿੰਦੂ ਕੈ ਤੁਰਕਾ। ਆਵਤਿ ਰਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਜਸ ਗੁਰ ਕਾ।ਰਾਖਹਿਂ ਤਿਸੈ ਲਿਖੈਂ ਦਰਮਾਹਾ[4]।ਇਮ ਬਹੁ ਭੀਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਂਹਾ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ ਤਿਆਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੈਲੇਂਦ੍ਰ ਕ੍ਰਪਿ ਗਿਰਪਤਿ ਲਏ ਹਕਾਰਿ। ਪੂਰਬ ਆਇ ਹੈਂਡੂਰੀਆ ਨਿਜ ਸੈਨਾ ਕਰਿ ਤਯਾਰ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਚਢ੍ਯੋ ਘਮੰਡ ਚੰਦ ਤਹਿਂ ਆਯੋ।ਸੋ ਅਨੀਕਨੀ ਅਪਨੀ ਲ੍ਯਾਯੋ।ਬੀਰਸਿੰਘ ਜਸੁਪਾਲੀ ਆਇ। ਨਾਲੇ-ਗੜ੍ਹੀਏ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਇ॥੨॥ਕੁੱਲੂ ਅਰੁ ਕੈਂਠਲ ਠਕੁਰਾਈ। ਮੰਡਸਪਤੀ ਸੈਨ ਚਢਿ ਆਈ। ਜੰਮੂ ਨੂਰਪੁਰੇ ਤੇ ਧਾਏ।ਨਗਰ ਹਰੀਪੁਰ ਚਮੂੰ ਬਨਾਏ ॥ ੩ ॥ ਚੰਬਿਆਲ ਗਨ ਆਇ ਮਦੂਨੀ। ਸ਼ਾਹ ਅਨੀ ਤੇ ਚੌਂਪ ਸੁ ਦੂਨੀ[5]। ਗੁਆਲੀਏਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਮਝਾਰੇ। ਚਾਢ ਧਾਈ ਸੈਨਾ ਬਲ ਭਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਪੁਰਿ ਬਿਸ਼ਹਿਰ[6] ਕੇ ਸੁਭਟਿ ਭਟੰਤ। ਬਿਝੜ ਵਾਲੀਏ ਚੜ੍ਹੇ ਤੁਰੰਤ। ਚੰਦੇਸ਼ੁਰ

[1]ਸੇਵਾ ਲਈ (ਏਥੇ ਹੀ) ਰਹਿ ਜਾਵੇ। [2]ਹੁਲੀਏ ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਪਤੇ ਲਿਖ ਲਏ। [3]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਰੂਪੀ ਮਿਰਗਾਂ ਉਤੇ ਸ਼ੇਰ ਵਤ। [4]ਤਨਖਾਹ। [5]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਣਾ ਚਾਉ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। [6]ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਮ ਪੁਰ ਬੁਸ਼ਹਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਰੁਘਨੇਦੜੋਲ।ਮਿਲਿ ਡਫਵਾਲੀਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਟੋਲ॥੫॥ਗੂਜਰ ਰੰਘੜਬ੍ਰਿੰਦ ਗਵਾਰ। ਮਿਲੀ ਚਮੂੰ ਅਰੁ ਪੂਜਾ ਪਹਾਰ[1]। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਡੇਰੇ ਡਾਰੇ। ਗਨ ਸਊਰ ਪੈਦਲ ਬਿਸਤਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਉਤ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਯੋ। ਲਰਿਬੇ ਹਿਤ ਉਤਸਾਹ ਜਿ ਬਧਯੋ। ਦੁੰਦਭਿ ਪੁੰਜ ਬਜਤਿ ਜਿਸ ਮਹੀਆ। ਬਰਣ ਬਰਣ ਕੀ ਧੁਜ[2] ਕਰ ਗਹੀਆ ॥੭॥ ਮਜਲ ਕਰਤਿ ਮਗ ਉਲੰਘਤਿ ਧਾਏ। ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਮੈਂ ਸਭਿ ਦਲ ਆਏ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਹੇਤ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਤਹਾਂ ਵਜੀਦਖਾਨ ਕੇ ਧਾਮੂ ॥ ੮ ॥ ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਿਲਯੋ ਸੇਵ ਨਿਬਹਾਈ। ਆਪ ਚਢਨ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਰੂਦ ਸੁ ਗੁਲਕਾਂ ਦੀਨਿ।ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਿ ॥੯॥ ਘਨੀ ਤੁਰੰਗਨਿ ਚਮੂੰ ਕਰਾਲਾ। ਪੈਦਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਯਾਰ ਤਤਕਾਲਾ। ਜੰਗ ਸਮਾਜ ਕਰਯੋ ਬਡ ਭਾਰੀ। ਮਿਲਯੋ ਤਮਾਮ ਜੁ ਲਸ਼ਕਰ ਤਯਾਰੀ[3] ॥੧੦॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਜ਼ੀਨਨਿ ਡਾਰੇ। ਤਹਿੰ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਾਤ। ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ॥੧੧॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਜਨ ਕੇ ਰਾਜਾ! ਦੰਡਹੁ ਦੁਸ਼ਟ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ!ਭੀਮਚੰਦ ਮੂਰਖ ਕਹਿਲੂਰੀ। ਫਿਰਯੋ ਪੁਕਾਰ ਕਰਤਿ ਇਛ ਪੂਰੀ[4] ॥੧੨॥ ਦੱਖਣ ਗਮਨਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ। ਲਿਏ ਲਰਨ ਕੌ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹੀਪ। ਅਵਰੰਗ ਰਿਸਯੋ ਪਠਯੋ ਬਡ ਲਸ਼ਕਰ। ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਧਾਏ ਚਿਤ ਰਿਸ ਧਰਿ ॥੧੩॥ ਅਬਿ ਸਿਰੰਦ ਮਹਿਂ ਘਾਲਯੋ ਡੇਰਾ। ਇਤ ਤੇ ਲੀਨ ਬਟੋਰ ਬਡੇਰਾ। ਤੋਪ, ਰਹਿਕਲੇ, ਪੁੰਜ ਧਮਾਕੇ। ਚਲਤਿ ਜਮੂਰੇ ਧਰਾ ਧਮਾਕੇ[5] ॥ ੧੪ ॥ ਆਪ ਵਜੀਦਖਾਨ* ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਰਾਵਰਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਚਹਿ ਭਾਰੀ। ਪਹੁੰਚੇ ਹੀ ਸਮਝਹੁ ਨਿਜ ਪਾਸ। ਆਪ ਭਿ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਲਰਨਿ ਪ੍ਰਯਾਸ॥ ੧੫ ॥ ਇਤ ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੋ ਸਭਿ ਜ਼ੋਰ। ਲਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਆਯਹੁ ਤੁਮ ਓਰ'। ਇੱਤਯਾ-ਦਿਕ ਲਿਖਿ ਸੰਗਤਿ ਅਰਜ਼ੀ। ਕਰੀ ਪਠਾਵਨ ਢਿਗ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ॥੧੬॥ ਸਰੇ ਦਿਵਾਨ[6] ਪਢੀ,ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। 'ਤੁਰਕ ਸੈਨ ਉਮਡੀ ਇਤਿ ਚਰਿਕੈ'। ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕਹੀ ਗਿਰਾ ਇਸ ਢਾਲੇ ॥੧੭॥ 'ਮੈਂ ਤੁਰਕਾਨਾ ਸਕਲ ਖਪਾਵੋਂ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਜਗ ਬਿਖੈ ਉਠਾਵੋਂ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੂਰੇ ਮਾਰਨਿ ਕਰੋਂ। ਓਜ ਬਿਸਾਲ ਸਰਬ ਪਰਹਰੋਂ ॥੧੮॥

---

[1]ਪਹਾੜ ਦੀ ਪੂਜਾ। [2]ਝੰਡੇ। [3]ਤਿਆਰ ਹੋਕੇ। [4]ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ ਫਿਰਿਆ। [5]ਧਰਤੀ ਧਮਕਦੀ ਹੈ [6]ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਵਿੱਚ। *ਠੀਕ ਨਾਮ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਹੈ।

ਹਤਹੁ ਖਾਲਸਾ! ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਗਹਿ ਗਹਿ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਅਪਨਿ ਰਿਪੁ ਲਹਿ ਲਹਿ'।ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਤੀ।ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਆਯਹੁ ਕਰ ਪਾਤੀ[1] ॥੧੯॥ 'ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ। ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਠਿ ਅਹਿਵਾਲ। ਜਾਨ ਲੀਜੀਐ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ!' ॥ ੨੦ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਗਿਰੰਥੀ ਬਾਚੀ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਚੀ।'ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਸੂਬਾ ਬਲਿ ਭਾਰੀ।ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਨਿਕਟ ਦੂਰ ਕੀ ਚਮੂੰ ਬਟੋਰੀ। ਆਯੋ ਚਹਤਿ ਆਪ ਕੀ ਓਰੀ। ਛੋਟੀ ਵਡੀ ਤੋਪ ਸੰਗ ਲੀਨਿ। ਕੂਚ ਆਜ ਪੁਰਿ ਤੇ ਕਰਿ ਦੀਨਿ' ॥੨੨॥ ਸੁਨੀ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਹਰਖੇ ਸਿੰਘ। ਮ੍ਰਿਗਨ ਆਮਦਨ ਤੇ[2] ਜਿਮ ਸਿੰਘ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ। ਦਏ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਭਟਨਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੩॥ ਰਿਦੇ ਬੀਰ ਰਸ ਸਭਿ ਕੇ ਜਾਗਾ। ਕਹੈਂ ਪਰਸਪਰ 'ਹਮ ਬਡਭਾਗਾ। ਜੀਤਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸੁਖ ਜਸ ਪਾਵਹਿਂ।ਖੁਸ਼ੀਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਜਸੋਂ ਹਮ ਭਾਵਹਿ[3] ॥੨੪॥ ਜੇ ਗੁਰੇ ਹਿਤ ਅਬਿ ਤਜਹਿਂ ਸਰੀਰ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਧਰਹਿਂ ਰਣ ਬੀਰ।ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇ।ਥਿਰਹਿਂ[4] ਊਚ ਪਦਵੀ ਕੋ ਪਾਇ' ॥ ੨੫ ॥ ਕੇਚਿਤ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖ ਮਹਾਨੇ। ਕੀਨੇ ਅਪਨ ਕੇਸਰੀ ਬਾਨੇ। ਕਿਨਹੁਂ ਤਿਲੌਨਾ ਅਰੁਨ ਸਰੀਰ[5]। ਜੂਝਨਿ ਜੰਗ[6]ਧਰੇ ਤਨ ਚੀਰ ॥੨੬॥ 'ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕਹਾ ਜਗਮਹਿਂ ਜੀਵਨ।ਕਯੋਂ ਨ ਲੇਹਿਂਪਦ ਆਨੰਦ ਥੀਵਨ। ਪਿਖਹੁ ਮਹਾਭਾਰਥ ਕੇ ਰਾਜੇ। ਬਾਂਛਤਿ ਸੁਰਗ ਲਰੇ ਕੁਲ ਲਾਜੇ[7] ॥੨੭॥ ਨਿਰਸੰਸੇ ਸੁਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਜਗਤਿ ਸੁਖ ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਕੇਰਾ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਰਨਿ ਅੰਤ ਕੀ ਬੇਰਾ॥੨੮॥'[8]ਪਰਿ ਕਰਿ ਮੰਚ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਤਯਾਗਨ। ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ਤਿਹ ਬਡ ਭਾਗ ਨ[8]।

---

[1]ਹੱਥ ਵਿਚ ਚਿੱਠੀ ਲਈ (ਹਲਕਾਰਾ) ਆਯਾ। [2]ਹਰਨਾਂ ਦੇ ਔਣ ਤੇ। [3]ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੁ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ (ਤਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਾ:ਭੇ–ਜਸੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ (ਤਸੋਂ) ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹਿਂ ਹਮ। [4](ਅਸੀਂ) ਟਿਕਾਂਗੇ। [5]ਕਿਸੇ ਨੇ (ਤਿਲੌਨਾ=) ਸੁਰਮਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਾਲ (ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਸਰੀਰ ਤੇ) ਪਹਿਰਿਆ। (ਅ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਾਲ ਵੱਟਣਾ ਸਰੀਰ ਤੇ (ਮਲਿਆ) [ਤਿਲੌਨਾ=ਮਿੱਠੇ ਤੇਲ ਤੇ ਲਾਲ ਚੰਦਨ, ਛਾਣ ਬੂਰਾ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ]। [6]ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ। [7]ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦੀ ਲਾਜ ਤੇ ਸੁਰਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਲੜੇ। [8]ਮੰਜੇ ਤੇ ਪੈਕੇ (ਭਾਵ ਬੀਮਾਰ ਪੈਕੇ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਦਾ ਮਰਨਾ ਉਸ ਦੇ ਬੜੇ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਰੁਕਹਿ ਕੰਠ ਕਫ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ[1]। ਤਜੈ ਮੂਤ੍ਰ ਮਲ ਨਹੀਂ ਨਹਾਵੈ ॥੨੯॥ ਬ੍ਯਾਧ ਬਿਬਿਧ ਬਿਧਿ ਤਨ ਉਪਜਾਇ[2]। ਬਰਖਨ, ਮਾਸਨ ਦਿਨ ਦੁਖ ਪਾਇ[3]। ਅਤਿ ਸੰਕਟ ਤੇ ਛੂਟਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਨੈ ਦੇਹਿ ਕੀ ਹਾਨ[4]॥ ੩੦॥ ਯਾਂਤੇ ਜੰਗ ਬੀਰਤਾ ਕਰਿਕੈ। ਦੇਹ ਛਿਨਕ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਰਿਕੈ। ਅਟਲ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੈ ਪਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਸਮਾਇ ॥੩੧॥ ਮੁਕਤਿ ਲੇਹਿ ਜੋਧਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ। ਬਾਂਛਤਿ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਹਿਕਾਮੀ[5]। ਇਹ ਤੌ ਸਦਾਬਰਤ ਗੁਰ ਲਾਯੋ। ਲਰੇ ਜੰਗ, ਤਿਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਪਾਯੋ ॥੩੨॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਨਰ ਤਨ ਹੋਵਾ। ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰ ਜੋਵਾ। ਪੁਨ ਅਧਿਕਾਇ ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੀਨਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਮਨ ਭੀਨਾ ॥੩੩॥ ਅਸ ਪਦ ਪਾਇ ਖੋਇ ਨਹਿ ਦੈ ਹੈ। ਕਯੋਂ ਨ ਸਫਲ ਗੁਰ ਢਿਗ ਕਰਿ ਲੈ ਹੈਂ। ਦਸ ਦਿਨ ਅਪਰ ਜੀਏ ਕਯਾ ਹੋਇ। ਐਸੋ ਲਾਭ ਤਜੈ ਨਹਿਂ ਕੋਇ[7] ॥ ੩੪ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪਸ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਕਹੈਂ ਖਾਲਸਾ, ਸੁਨਹਿ ਉਮਾਹਿ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਤਯਾਰੀ ਸਭਿ ਕਰੈਂ। ਕਰਨਿ ਖੜਗ ਖਰ ਸਾਨੈਂ ਧਰੈਂ[6]॥੩੫॥ ਤੀਛਨ ਬਾਢ[7] ਲਾਇ ਕਰਿ ਰਾਖੇ। ਰਿਪੁ ਕੇ ਅੰਗ ਹਤਨਿ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਤੋੜੇ ਆਦਿਕ ਤਯਾਰ ਤੁਫੰਗ। ਤੀਰਨ ਖਰ ਤੇ ਭਰਹਿਂ ਨਿਖੰਗ ॥ ੩੬ ॥ ਖਰ ਤੋਮਰ ਕੀ ਅਨੀ ਕਰੰਤੇ[8]। ਸੇਲੇ ਭਾਲੇ ਚੱਕ੍ਰ ਧਰੇਤੇ[9]। ਬਿਛੂਏ, ਪੇਸ਼ਕਬਜ਼, ਜਮਧਰ ਧਰਿ। ਅਲਪ ਤਮਾਂਚੇ ਤਜਿਬੇ ਭਰਿ ਭਰਿ[10] ॥ ੩੭ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸਿਪਰਨਿ ਧਰੈਂ ਬਨਾਇ। ਗਮਨੈਂ ਬਾਹਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗਾਇ। ਐਂਚਹਿਂ ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਸ ਜ਼ੋਰ[11]। ਤਯਾਗਹਿਂ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਜੋਰਿ[12]॥੩੮॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਨ ਕਿਤਿਕ ਮੰਗਵਾਇ। ਨਿਜ ਦੁਰਗਨਿ ਮਹਿ ਰਖਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਤੇਲ ਘ੍ਰਿੱਤ ਆਦਿਕ ਲੇ ਧਰੈਂ। ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਬਟੋਰਨਿ ਕਰੈਂ ॥੩੯॥ ਬਹੁ ਬਿਜੀਆ ਆਛੀ ਮੰਗਵਾਇ। ਰਾਖੇ ਵਹਿਰ ਕੂੱਪ ਬੰਧਵਾਇ[13]। ਤਥਾ ਅਫੀਮ ਖਰਚ ਕੋ ਜਾਨੇ। ਕੀਨ ਅਨਾਵਨ ਸ਼ੁਭਟਨਿ ਖਾਨੇ[14] ॥ ੪੦ ॥ ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ

---

[1]ਕੰਠ ਦੇ ਰੁਕਣ ਤੇ ਕਫ (ਖਾਂਸੀ ਆਦਿ) ਨਾਲ ਦੁਖ ਪਾਕੇ। [2]ਤਨ ਵਿਚ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਉਪਜਣ ਨਾਲ। [3]ਦਿਨਾਂ, ਮਹੀਨਿਆਂ, ਅਥਵਾ ਵਰਿਹਾਂ ਤਕ ਦੁਖ ਪਾਕੇ। [4](ਅੰਤ ਇਕ ਦਿਨ) ਮਰਨਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੈ। [5]ਕਾਮਨਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। [6]ਤਿੱਖੇ ਕਰਨ ਹਿਤ ਸਾਣ ਤੇ ਖੜਗਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। [7]ਧਾਰ। [8]ਤੋਮਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਣੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [9]ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। [10]ਭਰ ਭਰਕੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਛੋਟੇ ਤਮਾਂਚੇ (ਪਸਤੌਲ)। [11]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [12]ਜੋੜਕੇ। [13]ਕੁੱਪ ਭਿੰਨ੍ਹਾ ਰੱਖੇ। [14]ਸਰਮਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ।

ਜਿਤਿਕ ਰਣ ਤਯਾਰੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਧਰਤਿ ਸੁਧਾਰੀ।ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ। ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਢਿਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੇਰਾ[1] ॥ ੪੧ ॥ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ[2] ਰਣ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਕਹਿ। 'ਲਹੋ ਸੁਜਸੁ ਪਾਵਨ ਕੋ ਮਹਿ ਮਹਿਂ[3] । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਿਜ ਲਹਿ ਲਹਿ[4] । ਕਰਹੁ ਬਿਨਾਸ਼ ਆਯੁਧਨਿ ਗਹਿ ਗਹਿ ॥ ੪੨ ॥ ਨਿੱਭੈ ਹੋਇ ਧੀਰਜ ਬਹੁ ਧਰਿ ਧਰਿ।ਉਰ ਉਤਸਾਹੁ ਆਪਨੇ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਅਪਨਿ ਅਪਨਿ ਮੁਰਚਨਿ ਪਰ ਥਿਰਿ ਥਿਰਿ। ਨਿਕਟ ਬਿਲੋਕਹੁ ਮਾਰਹੁ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ॥੪੩॥ਹੇਲਾ ਝਾਲ ਅਰਿਨਿ ਸੋਂ ਅਰਿ ਅਰਿ[5] । ਪਿਖਹਿਂ ਤੁਮਹਿਂ ਭਾਗਹਿਂਗੇ ਡਰਿ ਡਰਿ। ਘਣੀ ਮਾਰ ਕਰੀਯਹਿ ਰਣ ਲਰਿ ਲਰਿ। ਜਿਸ ਤੇ ਭੈ ਧਰਿ ਕੰਪੈਂ ਥਰ ਥਰ' ॥ ੪੪ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਰਿਬੇ ਹੁਇ ਤਯਾਰ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ 'ਮੰਡਹਿਂ ਰਾਰ'। [6]ਧੰਨ ਖਾਲਸਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚਾ[7] । ਰਸ ਉਤਸਾਹ[8] ਬਿਖੈ ਚਿਤ ਰਾਚਾ ॥ ੪੫ ॥ ਆਪ ਅਲਪ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਭਿ ਜਗ ਕੇ ਭਟ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ। ਤਊ ਅਨੰਦਤਿ, ਨਹਿਂ ਦੁਚਿਤਾਈ। ਸਾਵਧਾਨ ਭੇ ਹੋਤਿ ਲਰਾਈ[9] ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ ਤਿਆਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਜੰਗ ਅਰੰਭ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਤੇ ਚਢਿ ਚਲ੍ਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਬਡੋ ਬਟੋਰਿ। ਖਾਨ ਵਜੀਦਾ ਕ੍ਰੋਧਕੈ ਗਮਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਓਰ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸੰਗ ਚਾਰ ਸੈ ਅਰੁ ਪੰਚਾਸ[10]। ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ ਧੁਨਿ ਬਡ ਤਾਸ। ਇਤਨੇ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਫਹਿਰਾਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲਨਿ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਾਇ॥੨॥ਪੈਦਲ ਚਲਤਿ ਤੁਫੰਗ ਸੰਭਾਰੇ। ਤਯਾਰ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਅਸਵਾਰੇ। ਤੋਪੈਂ ਚਲੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਉਮਡ੍ਯੋ ਦਲ ਜਲ ਸਮ ਬਹੁ ਬਾਰੀ[11] ॥ ੩ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਹਿਂ, ਪਟਹਿ, ਸ਼ਰਨਾਈ। ਰਣਸਿੰਘੇ ਬਾਜਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ।ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਚਾਲਤਿ ਹੋਵਾ। ਉਡੀ ਧੂਲ ਨਹਿਂ ਸੂਰਜ ਜੋਵਾ॥੪॥ ਕੈ ਘਨ ਘਟਾ ਬਿਥਰਿ ਕਰਿ ਚਾਲੀ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਮੰਕਤਿ* ਛਟਾ ਬਿਸਾਲੀ। ਬਡੋ ਰੌਰ ਭਾ ਮਾਰਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਹੀ ਬਾਤ ਸੁਨਿ-

[1]ਪਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਵੇਖਿਆ (ਖਾਲਸਾ)। [2](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਉਪਦੇਸ਼ਦੇ ਹਨ। [3]ਧਰਤੀ ਵਿਚ। [4]ਜਾਣ ਜਾਣਕੇ। [5]ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਅੜ ਅੜ ਕੇ। [6]ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨਃ—[7]ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਧੰਨ ਹਨ। [8]ਭਾਵ ਬੀਰ ਰਸ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਰ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ 'ਉਤਸਾਹ' ਹੈ। [9]ਲੜਾਈ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [10]੪੫੦ (ਨਗਾਰੇ)। [11]ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇ ਜਲ ਵਾਂਙ।

*ਪਾਃ—ਸ਼ਸਤਰ ਦਮਕਤ।

ਘਤਿ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥੫॥ ਕੈ ਜਲ ਉਮਡਯੋ ਬਡੋ ਸਮੁੱਦ੍ਰ। ਬ੍ਰਿੰਧੇ ਟੋਲ ਤਰੰਗ ਅਛੁੱਦ੍ਰ[1]*। ਗਨ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਆਯੁਧਧਾਰੀ।ਕਹੇ ਸ਼ਾਹ ਉਮਡੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ॥੬॥ ਜਥਾ ਇੰਦ੍ਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਪਾਇ। ਨਭ ਮਹਿਂ ਚਲੇ ਮੇਘ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਰਤੇ ਮਜ਼ਲ ਸਿਵਰ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਹਿਤ ਅਰਾਮ ਕੇ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਵੈਂ ॥੭॥ ਰੋਪਰ ਉਲੰਘਿ ਸਿਰੰਦੀ ਲਸ਼ਕਰ। ਉਤਰਯੋ ਸਿਵਰ ਅੱਗ੍ਰ ਕਛੁ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ। ਜ਼ਬਰ ਦਸਤ ਖਾਂ ਲਵਪੁਰਿ ਤਯਾਗਾ। ਗਮਨਯੋਂ ਲਰਨ ਜੰਗ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥੮॥ ਪੈਦਲ ਗਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੀ ਸੈਨਾ। ਚਲੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਛਾਈ ਰਜ ਗੈਨਾ[2]। ਤੋਪੈਂ ਤੁਪਕ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਚਢ੍ਯੋ ਕਟਕ ਭਟ ਭਾਰੇ ॥ ੯ ॥ ਚਾਰ ਸੈਂਕਰੇ ਅਰੁ ਪੰਚਾਸਾ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਢੋਲ ਪਟਹਿ ਤੁਰਰੀ ਕਰਨਾਈ। ਬਾਜਿ ਉਠੇ ਬਾਦਿਤ[3]ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਇਤਨੇ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਛੋਰੇ ਪਟ ਛੂਟਤਿ ਫਹਿਰਾਨੇ।ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਆਗੂ ਹੁਇ ਚਾਲੇ। ਕਰਤਿ ਕੂਚ ਉਠਿ ਰੌਰ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੧੧ ॥ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘਿ ਜਥਾ ਕ੍ਰਮ ਸਾਰਾ। ਡੇਰਾ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਡਾਰਾ। ਨੌ ਸੈ ਦੁੰਦਭਿ ਦੁਇ ਦਲ ਕੇਰੇ। ਨੌ ਸੈ ਝੰਡੇ ਝੁਲਹਿ ਅਗੇਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਦ੍ਵੈ ਦਿਸ਼ਿ ਆਏ[4]। ਦੂਰ ਦੂਰ ਸੇ ਪਰਹਿ ਦਿਸਾਏ। ਦਿਸ਼ਾ ਤੀਸਰੀ ਸੈਲਨਿ ਸੈਨਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਅਵਿਲੋਕੇ ਨੈਨਾ॥੧੩॥ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੋ ਭਲੇ ਸੰਭਾਰਿ।ਚਢਿਬੇ ਹਿਤ ਤਬਿ ਲੀਨ ਹਕਾਰਿ। ਗਜ ਬਾਜੀਨ ਅਰੋਹਨਿ ਭਏ। ਇਕ ਥਲ ਮੇਲ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਕਏ ॥ ੧੪ ॥ ਤੁਰਕਨਿ ਚਮੂੰ ਉਡੀਕਤਿ ਰਹੇ। ਜਬਿ ਆਗਮਨ ਦੁਹਨ ਕੋ ਲਹੇ। ਤਤਛਿਨ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਚਢਿ ਆਏ। ਗਿਰ ਗਨ ਪਤੀ ਮੇਲ ਕਰਿ ਧਾਏ ॥ ੧੫ ॥ ਇਨਕੇ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਨਿਰਾਲੇ। ਨਿਕਸੇ ਪਰਬਤ ਲੇ ਦਲ ਜਾਲੇ। ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਉਤਰਯੋ ਪਾਰ। ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਤਰਿ[5] ਸਲਿਤਾ ਬਾਰ ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਨੋ ਸੂਬੇ ਮਿਲਿ ਇਕ ਥਾਇਂ। ਕਰੀ ਸੁਚੇਤ ਚਮੂੰ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਮਸਲਤਿ ਗਿਨ ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨੇ ਮਗ ਗਜ ਬਾਜੀ ਚਰਿਕੈ ॥ ੧੭ ॥[6]ਕਬਿੱਤ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਸ਼ਬਦ ਭੀਮ, ਘਾਲਤਿ† ਕਦੀਮ

---

[1]ਫੌਜ ਦੇ ਟੋਲੇ ਬੜੇ ਹੋਏ ਇਹ ਵੱਡੇ ਤਰੰਗ ਹਨ। [ਅ+ਕ੍ਸ਼ਦ੍ਰ=ਨਾ ਛੋਟੇ]। [2]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਧੂੜ ਛਾਈ। [3]ਵਾਜੇ। [4]ਇਕ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਦੂਜੀ ਵੱਲੋਂ ਵਜੀਦਾ। [5]ਤਰਕੇ। [6]ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੱਧਾ ਹੈ:-

*ਪਾਃ-ਅਰਛਿੱਦ੍ਰ। ਆਛੰਦ੍ਰ। †ਪਾਃ-ਲਾਘਤ=ਉਲਾਂਘ।

ਸੀਮ, ਤੁਪਕ ਪਠੀ, ਅਸੀਮ ਮੀਨ ਤਨ ਛੁੱਦ੍ਰ ਕੋ[1]*। ਤੋਪੈਂ ਮਹਾਂ ਨੱਕ੍ਰ ਤੁੰਡ ਪਸਰੇ ਅਬੱਕ੍ਰ ਜਿਨ, ਸਿਪਰੈਂ ਕਮਠ ਬੇਗ ਧਾਵਤਿ ਅਮੁੱਦ੍ਰ ਕੋ[2] । ਸੁਧ੍ਵਜਾ ਮਤੰਗ ਤੁੰਗ ਸੈਲ ਹੈਂ ਸਪੰਖ ਰੰਗ,ਤੋਮਰ ਭੁਜੰਗ ਹੈਂ, ਤੁਰੰਗ ਜੰਤੁ ਰੁੱਦ੍ਰ ਕੋ[3]। ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਤਵਾ ਪੈ ਪਰਨਿ ਧਾਏ ਜੋਰ ਕਰਿ ਚਲ੍ਯੋ ਦਲ ਆਇ ਕੈਧੋਂ ਜਲ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁੱਦ੍ਰ ਕੋ[4]॥੧੯॥[5]ਦੀਰਘ ਦਮਾਮੇ ਧੁਨਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਗੰਭੀਰ ਤਾਮੈਂ ਘੋਖ ਹੈ

[1]ਨਗਾਰੇ (ਜੋ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ ਸੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦਾ) ਭਯਾਨਕ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਕਵਾਇਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਵਾਇਦ ਦੇ ਕਾਇਦਿਆਂ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਸਿਪਾਹੀ ਜੋ) ਕਦਮ ਧਰਦੇ ਹਨ (ਸੋਈ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੀ ਹਦ ਬੰਦੀ) ਹੈ, ਬੰਦੂਕਾਂ (ਮਾਨੋਂ) ਮੱਛੀਆਂ ਹਨ। ਯਮ ਰੂਪ ਤਲਵਾਰਾਂ ਮਾਨੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹਨ। [ਕਦੀਮ=ਅ਼ਰਬੀ ਪਦ ਕ਼ਦਮ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਦੀਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਪਠੀ=ਮੱਛੀ। (ਸੰਸਃ, ਪਾਠੀਨ)। ਅਸੀਮ=ਯਮ ਰੂਪ ਤਲਵਾਰ (ਸੰਸਃ, ਅਸੀ=ਤਲਵਾਰ। ਮ=ਯਮ)। (ਅ) ਪਠੀ ਅਸੀਮ=ਜੋ ਬੇਹੱਦ ਬੰਦੂਕਾਂ ਘੱਲੀਆਂ ਹਨ]। [2]ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸਿੱਧੇ ਪਸਰ ਰਹੇ ਹਨ(ਮਾਨੋਂ) ਮਗਰਮੱਛ ਹਨ, ਢਾਲਾਂ (ਮਨੋਂ) ਕੱਛੂ ਕੁੰਮੇ ਹਨ ਜੋ ਰੋਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਹਲੇ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। [ਨੱਕ੍ਰ=ਮਗਰਮੱਛ। ਅਬੱਕ੍ਰ=ਸਿੱਧੇ। (ਸੰਸਃ, ਅ=ਨਹੀਂ । ਵੱਕ੍ਰ=ਟੇਢੇ)। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ। ਕਮਠ=ਕੱਛੂ। ਅਮੁਦ੍ਰ=ਜੋ ਨਾ ਰੁਕੇ (ਸੰਸਃ, ਅ=ਨਹੀਂ। ਮੁੱਦ੍ਰ=ਰੋਕ)]। [3]ਰੰਗ ਦਾਰ ਝੰਡੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ (ਮਾਨੋਂ) ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜ ਹਨ, ਤੋਮਰ (ਮਾਨੋਂ) ਸੱਪ ਹਨ, ਘੋੜੇ (ਮਾਨੋਂ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇ) ਭਯਾਨਕ ਜੰਤੂ ਹਨ। [ਰੁਦ੍ਰ=ਭਯਾਨਕ। ਜੰਤੁ=ਜੰਤੂ, ਜੀਵ]। [4]ਗੁਰੂ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪੀ ਤਵੇ ਉਤੇ ਪੈਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾਕੇ ਮਾਨੋਂ ਦਲ ਭੱਜਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਜਲ ਹੈ। [ਤਵਾ=ਲੋਹੇ ਦਾ ਵੱਟ੍ਰਾਕਾਰ ਟੁਕੜਾ ਜੋ ਅੱਗ ਤੇ ਧਰੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਉਸ ਤਵੇ ਵਲ ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕਠੇ ਹੋਕੇ ਇਕ ਗੜਾੜ ਵਿਚ ਪੈਣ ਤੇ ਉਸ ਗੜਾੜ ਹੇਠ ਇਕ ਤਵਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਤਵੇ ਪਰ ਇਹ ਪਾਣੀ ਇਕ ਬੂੰਦ ਵਾਂਙੂ ਪੈਕੇ ਸੜ ਜਾਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਹ ਕਿ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨ ਦਲ ਗੁਰੂ-ਕੋਪ ਰੂਪੀ ਤੱਤੇ ਤਵੇ ਤੇ ਬੂੰਦ ਵਾਂਙੂ ਸੜੇਗਾ। ਇਸ ਤਵੇ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰ ੨੫ ਪੌ: ੧੫ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ]। [5]ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਬੱਦਲ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਅਰਥ ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਐਉਂ ਚੱਲੇਗਾਃ—ਅਥਵਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੇ ਪੌਣ ਬਣਕੇ ਘਨਘੋਰ ਘਟਾਂ (ਰੂਪੀ ਦਲਾਂ) ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ ਅਗੇ ਉਮਡੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਡੇ ਦਲ ਵਿਚ ਵਡੇ ਦਮਾਮਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ (ਐਉਂ) ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ (ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ) ਗੰਭੀਰ ਘੋਖ (ਗਰਜ) ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ (ਤੇ ਉਹ ਦਲ)ਚੜ੍ਹਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਨੋਂ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਬਿਜਲੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਲੀਤਿਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਦਾ ਧੁਖਣਾਂ (ਬਿਜਲੀ ਦੀ) ਚਮਕ ਹੈ। ਸੁਹਣਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਮਾਨੋਂ ਉੱਚਾ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਿਸ ਪਰ (ਦਲ ਰੂਪੀ ਬੱਦਲ, ਗੋਲੇ ਗੋਲੀਆਂ ਰੂਪ ਓਲੇ ਵਰਸਾਏ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਚਾਹੀਏਃ—ਤੁਪਕ ਪਠੀਨ ਅਸੀ ਮੀਨ ਤਨ ਛੁੱਦ੍ਰ ਕੋ। ਅਰਥਃ— ਬੰਦੂਕਾਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹਨ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹਨ।

ਬਿਸਾਲ ਜਾਮੇ ਚਲਯੋ ਦਲ ਆਵਈ।ਕੈਧੌਂਘਨ ਘਟਾ ਬਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੌ ਹੁਕਮ ਪੌਨ ਪ੍ਰੇਰੇ ਕੀਨ ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਅਗੇਰੇ ਉਮਡਾਵਈ। ਤੋਪਨ ਅਵਾਜ ਮਾਨੋ ਗਾਜ ਪਰੈ ਬਾਰ ਬਾਰ, ਪਾਵਕ ਪਲੀਤੇ ਕੀ ਧੁਖਤਿ ਚਮਕਾਵਈ। ਸੁੰਦਰ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਸੈਲ ਜਯੋਂ ਬਿਲੰਦ ਪਰ ਗੋਰੀ ਗੋਰੇ ਓਰੇ ਕੋ ਚਹਤਿ ਬਰਖਾਵਈ[੧]। ੧੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਉਮਡਿ ਕੈ ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੋ ਆਇ। ਉਤ ਤੇ ਸਕਲ ਪਹਾਰੀਏ ਮਿਲਿ ਕੈ ਦਲ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਦਲ ਦਿੱਲੀਏਸ਼ ਅਚਲੇਸ਼ ਦੋਊ[੨] ਮਿਲਿ ਧਾਏ ਧੁਰਵਾ ਸੇ[੩] ਧੌਂਸਾ ਕੀ ਧੁੰਕਾਰ ਉਠੈ ਘੋਰ ਘੋਰ। ਬਾਂਧੇ ਬਡੇ ਠੱਟ ਭੱਟ ਘੱਟ ਕੇ ਸੰਘਟ ਜੁਟ, ਲੋਹ ਕੀ ਚਮਕ ਛਟਾ ਛਬਿ ਭਾਂਤਿ ਕੋਰਿ ਕੋਰਿ[੪]। ਗੋਰੇ ਪਰੈਂ ਓਰੇ[੫], ਧੂਮ[੬] ਅਧਿਕ, ਅੰਧੇਰੋ ਧੂਲ[੭],ਹਲਕੇ ਹਰੋਲ ਹਲਾਹਲੀ ਉਠੈ ਲੋਰਿ ਲੋਰਿ। ਤੌ ਲੌ ਹੀ ਬਨਾਵ[੮] ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਉ ਜੌ ਲੌ ਛੋਡੈ ਨ ਸਮੀਰ ਤੀਰ ਜੇਹ ਮਾਂਹਿ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ*। ॥ ੨੧ ॥ ਰਾਜੇ, ਗਨਰਾਣੇ, ਰਾਵ, ਮੀਏਂ ਜੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਨਾਵ, ਧਾਏ ਚਿਤ ਚਾਵ ਕਰਿ,ਹੇਰਿ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ।ਗੁਜਰ ਸਮੂਹ ਮਹਿ ਰੰਘੜ ਹੰਕਾਰਭਰੇ,ਬਾਈਧਾਰ ਜੋਧੇਲੀਨ ਸੰਗ ਲੇ ਪ੍ਰਜਾਨ ਕੋ।ਸੱਯਦ,ਪਠਾਨ,ਸ਼ੇਖ,ਮੁਗ਼ਲਬਿਸੇਖ ਮਿਲਿ, ਕਾਬਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਘੰ ਮਲੇਛ ਕਿਰਮਾਨ ਕੌ[੯]। ਦਾਊਜ਼ਈ[੧੦] ਆਏ ਪੈ ਰੁਹੇਲੇ ਬੇਗ ਧਾਏ ਦਲ, ਮਿਲਿਕੈ ਫਿਰੀਦੀ[੧੧], ਆਨਿ ਤੇਜ ਕੈ ਕਿਕਾਨ ਕੌ[੧੨] ॥ ॥੨੨॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਡੇਰੇ ਕਰਿ, ਨੇਰੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਧਾਰਿ ਡਰ, ਮਾਨੋ ਜਰਾਸੰਧ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਪਰ ਆਯੋ ਹੈ।ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਜਲ ਸਮ ਫੈਲਯੋ ਦਲਸਿੰਧ ਬਡੋ[੧੩]ਮਾਨਹੁ

[੧]ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਸਾਰੇ ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੫ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। [੨]ਦਿਲੀਪਤੀ ਤੇ ਪਹਾੜੀਏ ਰਾਜੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਦਲ। [੩]ਬੱਦਲ ਵਰਗੇ। [੪]ਲੋਹੇ ਦੀ ਚਮਕ ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕ੍ਰੋੜ ਕ੍ਰੋੜ ਭਾਂਤ ਦੀ ਛਬੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। [੫]ਗੋਲੇ ਮਾਨੋਂ ਗੜੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [੬]ਧੂੰਆਂ। [੭]ਧੂੜ। [੮]ਤਦ ਤਕ ਹੀ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ) ਬਨਾਉ ਹੈ। [੯]ਕਿਰਮਾਨ ਦੇ ਮਲੇਛ [ਈਰਾਨ ਵਿਚ ਕਿਰਮਾਨ ਨਾਮੇ ਇਕ ਸੂਬਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਹੈ, ਇਰਾਕ ਅਜਮ ਵਿਚ ਹਮਦਾਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਕਿਰਮਾਨ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੇ ਬੀ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ]। [੧੦]ਦਾਊਦਜ਼ਈ। [੧੧]ਅਫ਼੍ਰੀਦੀ। [੧੨]ਘੋੜੇ ਤੇਜ਼ ਕੀਤੇ। [੧੩]ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗਾ ਵੱਡਾ ਦਲ।

*ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਅਰਥ ਓਥੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਲੱਗਾ ਹੋਯਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੧, ਅੰਕ ੧੩, ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ:-

ਦਲਦਿਲੀਏਸ।	ਦਲ ਜੋ ਦਲੇਸ਼।	ਅਰਥ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਹੈ।
ਉਠੈ ਲੋਰਿ ਲੋਰਿ।	ਉਠੈ ਠੋਰ ਠੋਰ।	'ਠੋਰ ਠੋਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਥਾਓਂ ਥਾਈਂ'।
		'ਲੋਰਿ ਲੋਰਿ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਚਾਹ ਚਾਹ ਕੇ'।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਟਾਪੂ ਦਰਸਾਯੋ ਹੈ। ਲਰਿਬੇ ਕੌ ਢੂਕੇ ਜਬਿ ਹੇਰੈਂ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਤਬਿ,ਜ੍ਵਾਲਾ ਨਿਹਾਥ ਧਰੇ ਚਾਹਤਿ ਚਲਾਯੋ ਹੈ।ਸ਼ੁਤਰੀ ਨਗਾਰੇ ਪਰ ਮਾਰੇ ਚੋਬ ਨਾਦ ਭਾਰੇ,ਸੂਬੇ ਦ੍ਵੈ ਨਿਹਾਰੇ,ਗੁਰੂ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ ਹੈ[1] ॥ ੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਬਿਲੰਦ ਥਿਰੇ ਦੂਰ ਦੂਰ, ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੋਇ ਖਾਲਸਾ ਅਨੰਦ ਉਤਸਾਹ ਤੇ। ਸੂਰਨਿ ਕੇ ਲਾਲੀ ਮੁਖ ਅਧਿਕ ਬਹਾਲੀ ਭਈ[2] ਧੀਰਜ ਬਿਸਾਲੀ ਨਹਿਂ ਹਾਲੀ ਗੁਰ ਪਾਹਿਤੇ[3]।ਭੀਰੁਨਿ ਕੌ[4] ਭਯੋ ਭਯ, ਛਾਤੀ ਧਰ-ਕਾਤਿ ਬਹੁ,ਕੰਪ ਰਹਯੋ ਗਾਤ ਜਨੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲੀਨ ਗ੍ਰਾਹਤੇ[5]।ਜੂਝਨਿ ਕੋ ਕੀਯੋ ਨੇਰ, ਚਾਹੈਂ ਭਟ ਭੇਰ ਭੂਰ[6], ਆਗੇ ਹੁਇ ਗ਼ਰੂਰ ਸੂਰ ਮਾਰਨ ਕੋ ਚਾਹਤੇ ॥੨੪॥ਥੋਰੇ ਜਿਮ ਕੇਹਰੀ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਮਾਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਨ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਤੇ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ ਹੈਂ।ਪਕਰਯੋ ਪਲਾਯੋ ਚਹੈਂ[7],ਤੈਸੇ ਬਿਧਿ ਭਈ ਆਇ,ਸੂਬੇ ਦੋਊ ਰਾਜੇ ਸਭਿ ਦੇਖੈਂ ਨਿਜ ਦਾਇ ਹੈਂ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਹੁਕਮ ਕੀਨ, 'ਤੋਪਚੀ! ਬਿਲੋਕਿ ਨੀਕੇ,ਜਹਾਂ ਖਰੋ ਟੋਲ ਤਹਾਂ ਗੋਰੇ ਕੋ ਪੁਜਾਇ ਹੈ। ਸਮੁਖ ਥਿਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਹੁ ਰਿਪੁ ਪੁੰਜ ਹੂ ਕੋ,ਕਰੋ ਇਨ ਤ੍ਰਾਸ ਆਸ ਪਾਸ ਹੋਇ ਜਾਇ ਹੈਂ[8]' ॥੨੫॥ਆਗਯਾ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਸੁ ਤੋਪ ਹੁਤੀ ਤਯਾਰ ਤਬਿ ਸ਼ਿਸਤ ਕੇ ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਅਗਨਿ ਲਗਾਇ ਕਰਿ। ਤੂਰਨ ਪਲੀਤਾ ਉਠਯੋ ਗਾਜ ਸਮ ਨਾਦ ਭਯੋ ਗੋਰਾ ਚਲਯੋ ਫੂੰਕਤਿ ਸਬੇਗ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਕਰਿ। ਦੇਖੈਂ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਕੇ ਅਨੇਕ ਸੂਰਬੀਰ ਭਾਰੀ,ਲਗਯੋ ਆਇ ਦੂਰ ਤੇ ਦਿਯੋ ਹੈ ਉਥਲਾਇ ਕਰਿ। ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਇ ਕਰਿ ਇਤੇ ਉਤ ਧਾਇ ਕਰਿ, ਬੋਲਯੋ ਹੈ[9] ਰਿਸਾਇ ਕਰਿ 'ਮਾਰਹੁ ਚਲਾਇ ਕਰਿ[10]' ॥ ੨੬ ॥ ਸੂਬਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਗਾਊ ਧਾਇ ਜਾਇ ਪਰੇ ਜਹਾਂ ਬੰਧਿ ਮੋਰਚੇ ਥਿਰਯੋ ਹੈ ਬੀਰ ਖਾਲਸਾ[11]।ਤੁਪਕਨ[12] ਤਯਾਰ ਹੁਤੀ,ਏਕ ਬਾਰ ਛੋਰੀ ਮਿਲਿ, ਤੜਾਭੜ ਨਾਦ ਭਯੋ ਤਯਾਗ ਦੀਨ ਆਲ-ਸਾ[13]। ਸਿੰਘ ਥਿਰੇ ਓਟ ਲੈ[14], ਮਲੇਛ ਲੱਛ ਢੂਕੇ ਨੇਰ,ਜਾਨੈ ਮਨ ਸਾਰੇ: ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਅਬਿ ਕਾਲਸਾ। ਸਮੁਖ ਮਦਾਨ ਬੀਚ ਹਾਨ ਭਏ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜਿ,

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਡਰੇ ਨਹੀਂ। [2]ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਭਾਵ ਰੌਣਕ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਯਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। [3]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੇ ਧੀਰਜ ਨਾਂ ਹੱਲੀ। [4]ਕਾਇਰਾਂ ਨੂੰ। [5]ਮਾਨੋਂ ਮੌਤ ਨੇ ਗ੍ਰਾਸ ਲਏ ਹਨ। [6]ਸਾਰੇ ਭਟ (ਭੇੜ=) ਮੁਕਾਬਲਾ ਚਾਹ ਰਹੇ ਹਨ। [7]ਪਕੜਨਾ ਯਾ (ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ) ਭਜਾਯਾ ਚਾਹੁਣ। [8]ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਦਿਓ ਇਹ ਆਸੇ ਪਾਸੇ (ਪਰੇ) ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [9](ਸੂਬਾ) ਬੋਲਿਆ। [10](ਤੋਪ) ਚਲਾਕੇ ਮਾਰੋ। [11]ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਵਧਕੇ ਜਾ ਪਏ ਜਿੱਧਰ ਮੋਰਚੇ ਬੱਝ ਰਹੇ ਸਨ, ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਖੜਾ ਸੀ। [12]ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। [13]ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਚਲਾਈਆਂ। [14]ਅੰਕ ੨੯ ਵਿਚ ਓਟ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਲਾਗਿ ਲਾਗਿ ਗੋਰੀਆਂ ਗਿਰੇ ਹੈਂ ਤਰੁ ਡਾਲਸਾ[1] ॥੨੭॥ ਸੈਯਾ॥ਪੁੰਜ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਇ ਧਵਾਇ ਕੈ ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ[2] ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗੋਰੀ। ਤੀਰ ਸੜਾਸੜ ਛੂਟਤਿ ਹੈਂ ਇਮ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਦੁਊਨ ਕੀ ਓਰੀ[3]। ਹੋਵਨਿ ਲਾਗ ਬਡੋ ਤਬਿ ਸੰਘਰ[4] ਤੂਰਨ ਤਜਾਗ ਤੁਫੰਗਨਿ ਛੋਰੀ।ਛੂਟਤਿ ਹੀ ਤਤਕਾਲ ਲਗੇ ਅਰਿ ਬੀਰਨ ਕੇ ਉਰ ਕੈ ਸਿਰ ਫੋਰੀ[5] ॥ ੨੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੰਘ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਮੋਰਚੇ ਓਟਾ ਰਚਯੋ ਬਨਾਇ। ਬਿਨਾ ਓਟ ਸ਼ੱਤ੍ਰ[6] ਹਤੈਂ ਗਿਰਹਿਂ ਦੜਾਦੜ ਜਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਓਰੜ ਆਇ ਮਿਲੇ ਮਲੇਛ ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ। ਨਿਫਲ ਵਾਰ ਸਭਿ ਜਾਇਂ ਗੁਰ ਰੱਛਯਾ ਤੇ ਲਗਤਿ ਨਹਿਂ ॥ ੩੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ'ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ'ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥੯॥

੧੦. [ਜੰਗ ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਛਿਰਯੋ ਜੰਗ ਭਟ ਭੇਰ ਭਾ,ਉਡੀ ਧੂਲ* ਅਸਮਾਨ। ਦੁਤਿਯ ਧੂਮ ਬਾਰੂਦ ਕੋ ਰਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾ ਹਾਨ[7] ॥੧॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਭਯੋ ਅੰਧਕਾਰੋ। ਦਿਖੈ ਧੂੰਮ ਧਾਰੋ[8]। ਮਹਾਂ ਧੂਮ[9] ਪਾਈ। 'ਹਲਾਹੱਲ' ਗਾਈ॥੨॥ਛੁਟੈਂ ਬਾਨ ਗੋਰੀ। ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਜੋਰੀ[10]।ਘਨੇ ਘਾਵ ਲਾਗੇ।ਲਹੂ ਚੀਰ ਪਾਗੇ[11] ॥੩॥ ਫਿਰੇ ਛੂਛ ਘੋਰੇ। ਜ਼ਰੀ ਜ਼ੀਨ ਬੋਰੇ[12]।ਮਿਲੈਂ ਹੇਲ ਘਾਲੈਂ। ਪੁਕਾਰੈਂ ਬਿਸਾਲੇ ॥੪॥ ਡੰਭੈ ਮੋੜਿ ਤੋੜੇ। ਰਿਪੂ ਤੁੰਡ ਫੋੜੇ[13]†।ਚਲੇ ਭਾਜ ਘੋੜੇ।ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਮੋੜੇ॥੫॥ ਕਿਊ ਪਾਇ ਗੋੜੇ। ਢੁਕੇ ਜਾਇ ਨੇੜੇ[14]।ਲਗੇ ਅੱਗ੍ਰ ਗੋਰੀ। ਗਿਰੇ ਮੂੰਡ ਫੋਰੀ ॥ ੬ ॥ ਪਿਖੈਂ ਔਰ ਤ੍ਰਾਸੈਂ। ਨਹੀਂ ਜਾਇਂ ਪਾਸੈਂ। ਕਹੂੰ ਬੀਰ ਗਾਜੇ। ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਭਾਜੇ[15]॥ ੭ ॥ ਰੁਪੇ ਸਿੰਘ ਬੈਸੇ। ਛੁਧਾ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ। ਸੰਭਾਰੈਂ ਤੁਫੰਗੈਂ।ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਸੰਗੈ॥੮॥ਪਿਖੈਂ ਜਾਂਹਿ ਨੇਰੈ[16]।ਤਕੈਂ ਤਾਂਹਿ ਗੇਰੈਂ। ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਮਾਚਾ। ਰਜੀ ਸ਼੍ਰੋਣ ਰਾਚਾ॥੯॥ਭੂਮੀ ਗੀਧ ਆਈ।ਪਿਖਯੋ ਮਾਸ ਖਾਈ। ਮਰੇ ਸੂਰ ਘੋਰੇ। ਪਰੇ ਪੇਟ ਫੋਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਕਿਸੂ ਟਾਂਗ ਟੂਟੀ। ਤੁਫੰਗਾਨਿ

---

[1]ਲਗ ਲਗ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਟਾਹਣਿਆਂ ਸਮ ਡਿੱਗੇ। [2](ਤੁਰਕ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [3]ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲੋਂ (ਤੀਰ) ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਜੰਗ। [5]ਵੈਰੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਯਾ ਸਿਰ ਫੋੜਦੀਆਂ ਹਨ (ਗੋਲੀਆਂ)। [6]ਬਿਨ ਓਟੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ। [7]ਦੂਜੇ ਬਰੂਦ ਦੇ ਧੂੰਏ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। [8]ਧੂਆਂ ਧਾਰ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [9]ਰੌਲਾ। [10]ਜੋੜਕੇ। (ਅ) ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [11]ਰੰਗੇ ਗਏ। [12]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ। [13]ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਭੰਨ ਦਿਤੇ। [14]ਕਈ ਗੋੜੇ ਪਾਕੇ ਸੂਰਮੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਢੁਕਦੇ ਹਨ। [15]ਭੱਜਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। [16]ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਆਯਾ ਤੱਕਦੇ ਹਨ (ਸਿੰਘ)। *ਪਾ:-ਧੂਮ। †ਪਾ:-ਫੋੜੇ।

ਛੂਟੀ । ਚਮੂੰ ਦੌਨ ਜੁਟੀ । ਪਰੀ ਮਾਰ ਕੂਟੀ[੧] ॥ ੧੧ ॥ ਜਬੈ ਹੇਲ ਡਾਰਾ । ਬਕੈਂ 'ਮਾਰ ਮਾਰਾ' । ਮਲੇਛ ਸੁ ਲੱਛੈ[੨] । ਭਏ ਸੋ ਪ੍ਰਤੱਛੈ[੩] ॥੧੨॥ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨਿਹਾਰੇ[੪] । ਸੋ ਜੋਧਾ ਪ੍ਰਚਾਰੇ[੫] । [੬]ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਦੀ । ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨਾਦੀ ॥ ੧੩ ॥ ਇਨੈ ਕੋ ਬੁਲਾਏ[੬] । ਥਿਤੇ* ਊਚ ਥਾਏ । ਪਿਖੈਂ ਜੰਗ ਮਾਚਾ । ਤੁਫੰਗੈਂ ਤਮਾਚਾ ॥ ੧੪ ॥ ਜੰਬੂਰਾਨ ਮਾਰੈਂ । ਜੰਜੈਲਾਂ ਪ੍ਰਹਾਰੈ* । ਕਹਯੋ:-'ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਾਓ । ਮਲੇਛੈਂ ਹਟਾਓ ॥ ੧੫ ॥ ਭਰੇ ਛੋਭ ਆਏ । ਗਿਨੇ ਜੋ ਨ ਜਾਏ । ਇਤੈ ਸਿੰਘ ਥੋਰੇ । ਰਿਪੂ ਪੁੰਜ ਘੋਰੇ[੮] ॥ ੧੬ ॥ ਤੁਮਾਰੇ ਪਿਛਾਰੀ । ਸ਼ਹੀਦਾਨ ਭਾਰੀ । ਬਡੋ ਆਇ ਹੱਲਾ । ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਝੱਲਾ ॥੧੭॥ ਉਭੈ[੯] ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਵੋ । ਲਰਾਈ ਮਚਾਵੋ' । ਸੁਨੇ ਬਾਕ ਐਸੇ । ਬਲੰ ਪਾਇ ਜੈਸੇ ॥੧੮॥ ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਚਾਲੇ । ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਜਾਲੇ । ਲਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਹੋਏ । ਸਭੈ ਬੀਰ ਢੋਏ ॥੧੯॥ ਤਹਾਂ ਦ੍ਵੈ ਭੁਜੰਗੀ[੧੦] । ਗਹੇ ਹੈ ਨਿਸੰਗੀ। ਧਰੇ ਚਾਂਪ ਬਾਨਾ। ਕਰੇ ਓਜ ਤਾਨਾ॥੨੦॥ ਮਲੇਛਾਨਿ ਮਾਰੈਂ। ਪਗੰ ਅੱਗ੍ਰ ਡਾਰੈਂ[੧੧]। ਪਹੂਚੇ ਸੁ ਜਾਈ। ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਲਰਾਈ॥੨੧॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ। ਥਿਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਅਰੁ ਖਾਂ ਵਜੀਦ। ਰਣ ਪਿਖਹਿਂ ਚਮੂੰ ਆਪਨ ਰਸੀਦ[੧੨]। ਗਨ ਸੈਲਪਤੀ ਤਿਨਕੇ ਨਜੀਕ। ਦਲ ਦੋਇ ਮਿਲੇ ਰਣ ਹੋਤਿ ਨੀਕ॥੨੨॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਕ 'ਮਾਰ ਮਾਰ'। ਕਸਿਕਸਿ ਤੁਫੰਗਗਨ ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ। ਕਰਿ ਰਵਾਂ ਦਸਤ ਤਕਿ ਦੇਤਿ ਛੋਰਿ। ਤਬਿ ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਕਰਿ ਹੇਲ ਜ਼ੋਰ ॥ ੨੩ ॥ ਉਤ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਤਿਨ ਸਮੁਖ ਆਇ। ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਸਰ ਗਨ ਚਲਾਇ। ਪਿਖਿ ਤੁਰਕ ਹੇਲ ਭਾ ਰੇਲ ਪੇਲ। ਬਿਚ ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਨਹਿਂ ਭੇ ਪਿਛੇਲ[੧੩] ॥੨੪॥ ਬਲ ਪਰਯੋ ਖਾਲਸੇ ਪਰ ਬਿਸਾਲ। ਆਏ ਸ਼ਹੀਦ[੧੪] ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਨਾਲ। ਕੁਛ ਬਹੀ ਬਾਧੁ ਪਿਖਿਯੰਤਿ ਨਾਂਹਿ। ਇਕ

---

[੧]ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਪਈ। [੨]ਲੱਖਾਂ ਹੀ। [੩]ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਏ। [੪]ਨੇ ਡਿੱਠਾ। [੫]ਜੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ। [੬]ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ (ਤੁਰੀ ਦੀ) ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ (ਇਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲ) ਸੱਦਿਆ। [ਨਾਦੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੰਗ ਵਿਚ ਦੂਰ ਅਪਨੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਸੰਕੇਤਕ ਬਜਾਉ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਮਤਲਬ ਸਮਝਾ ਦੇਣਾ]। [੭]ਭਾਵ ਦੁਸ਼ਮਨ। [੮]ਬਹੁਤੇ ਤੇ ਭਯਾਨਕ। [੯]ਦੋਵੇਂ। [੧੦]ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ। [੧੧]ਪੈਰ ਅਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। [੧੨]ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ। [੧੩]ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇ। [੧੪]ਭਾਵ ਗੁਪਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੋਧੇ।

*ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਚੇ ਟਿਕਾਣੇ ਖਲੋਕੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਜੰਬੂਰੇ, ਜੰਜੈਲਾਂ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੱਸਕੇ ਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਰ ਮਾਰ[1] ਤੁਰਕਾਨਿ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੫ ॥ ਗਨ ਕਰਾਚੋਲ ਚਾਲੇ ਕਰਾਲ।
ਲਿਪਿ ਲਹੂ ਸੰਗ ਭੇ ਰੰਗ ਲਾਲ। ਇਤ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਪਰ ਬਿਲੰਦ।
ਰਿਪੁ ਤੁਰਕ ਪਰੇ, ਲਾਖਹੁਂ ਨਿਕੰਦ[2] ॥ ੨੬ ॥ ਤਬਿ ਧਰੀ ਮਾਰਿ ਇਕ ਸਾਰ
ਬੀਰ। ਕਤਲਾਮ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੀਨਿ ਬੀਰ। ਨਹਿਂ ਦਿਖਤਿ ਕੋਇ ਮਾਰੰਤਿ
ਜੋਇ। ਗਿਰ ਪਰਤਿ ਭੂਮ ਪਰ ਪ੍ਰਾਨ ਖੋਇ ॥੨੭॥ ਨਹਿਂ ਗਏ ਸਿੰਘ ਤਹਿਂ
ਲੌ ਸੁ ਧਾਇ। ਜਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਸ਼ਹੀਦਨ ਮਾਰ ਪਾਇ। ਕਟਿ ਗਿਰੇ ਤੁਰਕ ਰਣ
ਮਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰ। ਕਰਿ ਰਹੇ ਓਜ ਹੱਥ੍ਯਾਰ ਮਾਰਿ ॥ ੨੮ ॥ ਗਿਰਤੇ ਮਰੰਤਿ
ਦੇਖੰਤਿ ਬੀਰ।–ਕਿਮ ਲਗੇ ਘਾਇ–ਨਹਿਂ ਲਖਤਿ ਧੀਰ। ਅਟਕੈ ਨ
ਕੋਇ ਘੋਰਾ ਨ ਸੂਰ। ਕਟ ਗਿਰੇ ਪਿਖਤਿ ਮਿਲਿਧੰਤਿ ਧੂਰ ॥ ੨੯ ॥
ਜਬਿ ਭਈ ਸ਼ਹੀਦਨਿ ਕੀ ਰਸੀਦ[3]। ਬਿਸਮਾਇ ਰਹ੍ਯੋ ਤਬਿ ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਦ।
ਕੁਛ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਨਹਿਂ ਕਹਿ ਸਕੰਤਿ। 'ਮਰਿ ਗਏ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹਮ ਢਿਗ
ਤਕੰਤਿ[4] ॥੩੦॥ਦਲ ਤੁਰਕ ਮਹਿਦ ਘਾਲ੍ਯੋ ਸੁ ਹੇਲ। ਸਭਿ ਰਹੇ ਤਹਾਂ
ਨਾਹੇਂ ਹਟਿ ਪਿਛੇਲ। ਚਮਕੰਤਿ ਖੜਗ ਢਲਕੰਤਿ ਢਾਲ। ਕਟਧੰਤਿ ਬੀਰ
ਪਗਧੰਤਿ ਲਾਲ[5] ॥੩੧॥ ਕੁਛ ਸਿੰਘ ਅਲਪ ਹੀ ਲਖਹਿ ਜਾਹਿਂ[6]।–ਕਿਨ
ਮਾਰ ਗੇਰ? ਦਿਖਿਯੰਤਿ ਨਾਂਹਿ–।ਅਚਰਜ ਬਿਸਾਲ ਉਰ ਹੋਤਿ ਹੇਰਿ[7]।ਗਿਰ
ਪਰੇ ਬੀਰ ਏਤਹਿਂ ਬਡੇਰ' ॥੩੨॥ਇਮ ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਹੁ ਲਰਾਹਿਂ[8]।
ਜੁਰਿ ਗਏ ਸੁਭਟ ਮਿਟਤੇ ਸੁ ਨਾਂਹਿ।ਕਟਿ ਕਟਿ ਪਰੰਤਿ ਚਾਲਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ।
ਬਹੁ ਪਰੀ ਲੋਥ ਭੈਰਵ ਸਥਾਨ ॥੩੩॥ ਗਨ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕਹਿਂ ਤੁੰਡ ਖੰਡ[9]।
ਤਨ ਖੰਡ ਖੰਡ ਭੁਜ਼ਥੁ ਪ੍ਰਚੰਡ।ਕਟਿ ਗਏ ਹਾਥ ਅਰੁ ਪਾਉਂ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕੇਤਿਕ
ਚੁਚਾਤਿ ਸ਼ੋਣਤਿ ਬਿਲੰਦ[10] ॥੩੪॥ਬਡ ਉਠ੍ਯੋ ਧੂਮ ਛੂਟੈਂ ਤੁਫੰਗ। ਗੁਲਕਾਂ
ਸੜਾਕ ਗੇਰੈਂ ਤੁਰੰਗ। ਕੋ ਆਇ ਚੀਂਕਤੀ ਚੁਭਤਿ ਅੰਗ[11]। ਨਹਿਂ ਬਚਹਿ
ਪ੍ਰਾਣ ਹੁਇ ਪਰਤਿ ਭੰਗ॥੩੫॥ਬਹੁ ਫਿਰੀ ਜੋਗਨੀ ਸ਼੍ਰੋਨਪਾਨ।ਲੇਤੀ ਡਕਾਰ
ਮੁਖ ਕਰਤਿ ਗਾਨ। ਗਨ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਚੇਤਿ ਆਇ। ਭੈਰੋਂ ਕੁਰੂਪ ਅਪਨੋ
ਦਿਖਾਇ ॥੩੬॥ਚਾਵੰਡ ਚਿਕਾਰ[12],ਕੂਕੈਂ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਲਿ।ਉਡਿ ਕਾਕ ਕੰਕ ਨਭ

---

[1]ਮਾਰ (ਮਚੀ)। [2]ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ। [3]ਪਹੁੰਚ, ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। [4]ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੇਖਦਿਆਂ।
[5]ਕਟੇ ਹੋਏ ਸੂਰਮੇ ਲਾਲ ਲਹੂ ਵਿਚ ਰਪ ਗਏ। [6]ਜਿੱਥੇ ਸਿੰਘ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। [7]ਵੇਖਕੇ।
[8]ਲੜਨ ਲਗੇ। [9]ਕਿਤੇ ਮੂੰਹ ਕੱਟੇ ਗਏ। [10]ਬਹੁਤ ਲਹੂ ਚੋਂਦਾ ਹੈ। [11]ਚੀਕਦੀਆਂ (ਗੋਲੀਆਂ)
ਆਕੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਚੁਭ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। [12]ਇੱਲਾਂ ਚੀਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਰਤਿ ਜਾਲ।ਬਲ ਕਰਹਿ ਤੁਰਕ ।ਮਿਲਿਕੈ ਬਿਲੰਦ।ਬਲ ਮੋਰਚਾਨਿਕੋ[1] ਲੋਂ ਨਿਕੰਦ ॥੩੭॥ 'ਦੀਜੈ ਹਲਾਇ, ਥਿਰ ਸਿੰਘ ਥੋਰ।ਕਰਿ ਕਰਾਚੋਲ ਕੀ ਮਾਰ ਘੋਰ।ਕੋ ਰਹੈ ਅਟਕ ਲਸ਼ਕਰ ਬਿਸਾਲ।ਸਮਰੱਥਜੀਤਥੇ ਜਗਤਜਾਲ ॥੩੮॥ਅਵਰੰਗ ਮਹਾਂ ਸ਼ਾਹਾਨਸ਼ਾਹ।ਤਿਹ ਸੰਗ ਅਰਨ ਅਰਿ ਓਜ ਕਾਹ[2]?'। ਇਮ ਕਹਿ ਰਿਸਾਇ ਬਡ ਹੇਲ ਡਾਰਿ। ਕਟ ਗਿਰਤਿ ਮਰਤਿ ਅਸਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ॥੩੯॥ਛੂਟਹਿਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਹੁ ਮੁੰਡਤੁੰਡ।ਤਨ ਖੰਡਖੰਡਹ੍ਵੈ ਕਰਿਬਿਹੰਡ[3]। ਗਨ ਫਿਰੀ ਪਰੀ[4] ਅਸਮਾਨ ਆਇ। ਭਟ ਬਰਤਿ[5] ਘਿਰਤ[6] ਚਿਤ ਚਾਇ ਚਾਇ। ੪੦॥ ਭਾ ਤੁਮਲ[7] ਜੁੱਧ ਦੋਊ ਦਿਸਾਨ। ਚਮਕੰਤਿ ਭਿਰੇ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਅਸਵਾਰ ਕਿ ਪੈਦਲ ਸੋ ਪਹੂਚ। ਕਟਿਗੇ ਬਿਸਾਲ ਭਟ ਨੀਚ ਊਚ ॥੪੧॥ ਕਹਿ ਲਗਿ ਬਖਾਨ ਜਨੋਂ ਮਚਤਿ ਰਾਰ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਿਥਾਰ ਲੋਥਨ ਸੁਮਾਰ[8]। ਇਕ ਜਾਮ ਲੋਹ ਸੋਂ ਲੋਹ ਬਾਜਿ।ਹਟਿ ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਤਜਿ ਲਾਜ ਸਾਜ ॥ ੪੨॥ ਬਿਸਮਤਿ ਬਿਸਾਲ ਅਵਲੋਕਿ ਜੰਗ। ਅਬਿ ਅਲਪ ਕਾਲ ਦਲ ਇਤਿਕ ਭੰਗ'। ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਤਿ 'ਹਮ ਰਹੈਂ ਹਾਰ[9]। ਗੁਰ ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਉਦਾਰ'॥ ੪੩ ॥ ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਤਿ 'ਬਹੁ ਓਟ ਲੀਨਿ। ਥਿਰ ਮੋਰਚਾਨ ਹੁਇ ਮਾਰ ਕੀਨਿ। ਹਮ ਮਰੇ ਬਹੁਤ ਤਿਨ ਕੇ ਨ ਲਾਗ। ਸਮ ਥੋ ਸਥਾਨ ਥਿਰ ਲਗਤਿ ਆਗ[10]' ॥ ੪੪ ॥ ਸੂਬੇ ਦੂਊਨ ਬਿਸਮਾਇ ਚੀਤ। ਇਹ ਪ੍ਰਥਮ ਜੰਗ ਪਾਈ ਨ ਜੀਤ[11]।ਸਭਿ ਦਲ ਹਟਾਇ ਜੀਵਤਿ ਜੋਇ[12]। ਥਿਰ ਭੁਇ ਸਕਲ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋਇ ॥੪੫॥ ਮਿਲਿ ਸੈਲਪਤਨਿ ਸੋਂ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀਨ। 'ਕਿਮ ਭਯੋ ਜੰਗ ਭਟ ਪ੍ਰਾਨ ਹੀਨ? ਕਿਮ ਰਹੇ ਲਰਤਿ ਕਰਿ ਦਾਵ ਘਾਵ। ਸੋ ਬਿਧਿ ਬਤਾਉ ਜਿਮ ਜੀਤ ਪਾਵ ॥੪੬॥ ਜਿਮ ਲਰੈਂ ਆਜ ਤਿਮ ਲਰੈਂ ਰੋਜ। ਸਭਿ ਜਾਹਿ ਫੌਜਕੇ ਮਿਟਹਿ ਖੋਜ[13]। ਨਾਹਿਂ ਸਿੰਘ ਮਰਯੋ ਰਣ ਦਿਖਹਿ ਕੋਇ। ਤੁਰਕਨਿ ਬਿਨਾਸ਼ ਪਿਖਿ ਤ੍ਰਾਸ ਹੋਇ' ॥੪੭॥ ਤਬਿ ਭੀਮਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਭਾਖ।'ਥਿਤਿ ਮੋਰਚਾਨ ਲੇ ਓਟ ਰਾਖਿ। ਤੁਮਰੇ ਮਦਾਨ ਰਹਿਂ ਲਰਤਿ ਬੀਰ। ਬਹੁ ਪਰੀ ਮਾਰ ਕਿਮ ਧਰਹਿਂ ਧੀਰ ॥ ੪੮ ॥

[1](ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ) ਮੋਰਚਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨੂੰ। [2]ਅੜਨੇ ਦਾ ਬਲ ਕਿਸ ਵੈਰੀ ਵਿਚ ਹੈ। [3]ਕੱਟੇ ਜਾਕੇ, ਮਾਰੇ ਜਾਕੇ। [4]ਪਰੀਆਂ। [5]ਵਰਦੀਆਂ ਹਨ। [6]ਘੇਰਕੇ। [7]ਭਾਰੀ। [8]ਲੋਥਾਂ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦਾ। [9]ਸਾਡੀ ਹਾਰ ਹੋਸੀ। [10](ਸਾਡਾ) ਸਥਾਨ ਸੀ ਪੱਧਰਾ (ਅੱਗੇ)ਖੜੋਤੇ ਨੂੰ ਆ ਲਗਦੀ ਸੀ। [11]ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਜੰਗ (ਹੱਲੇ) ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਨਾਂ ਪਾਈ। [12]ਸਾਰਾ ਦਲ ਜੋ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ। [13]ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦਾ ਖੋਜ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ।

ਤੁਮ ਸੁਮਤਿਵੰਤਿ ਇਮ ਲਰਹੁ ਨਾਂਹਿ।ਹੋਵਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਰਨ ਜੀਤਿ ਚਾਹਿ। ਤੋਪੈਂ ਸੰਬੂਹ ਸਭਿ ਆਇ ਜਾਇਂ[1]। ਰਚਿ ਮੋਰਚਾਨ ਆਛੇ ਟਿਕਾਇ॥੪੯॥ ਇਕਸਾਰ ਮਾਰ ਗੋਰਾਨਿ ਦੇਹੁ।ਸਭਿ ਸੁਭਟ ਦੂਰ ਹੀ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ।ਹਤਿ ਤੋਪ ਪੁੰਜ ਲਿਹੁ ਜੀਤ ਪਾਇ। ਮਮ ਬੁੱਧਿ ਆਇ ਇਸ ਰੀਤਿ ਦਾਇ॥੫੦॥ਬਡ ਰਾਠ ਸੁਭਟ[2] ਸਤਿਗੁਰ ਬਟੋਰਿ। ਬਟਪਾਰ ਅਧਿਕ,ਕੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚੋਰ। ਬਿਨ ਖੜਗ ਮੇਲ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਾਤ।ਇਕਬਾਰ ਹੇਲਤੇ ਕਟਕ ਜਾਤਿ[3]॥੫੧॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸੂਬੇ ਦੋਊ ਹਟੇ ਲਸ਼ਕਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੀਨਿ। ਭਏ ਸੁਮਾਰ ਸ਼ੁਮਾਰ ਬਿਨ, ਨੌ ਸੈ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਹੀਨ[4] ॥ ੧ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥ ਪੁਨੰ ਖਾਨ ਪਾਨੰ ਕਿਯੋ ਜਾਇ ਡੇਰੇ। ਟਿਕੇ ਬੀਰ ਧੀਰੰ ਲਰੇ ਜੋ ਘਨੇਰੇ। ਥਿਰੇ ਸਿੰਘ ਗਾਢੇ ਲਰੈਂ ਮੋਰਚਾ ਮੈਂ। ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਕੇਤੇ ਨਮੋ ਕੈ ਪਗਾ ਮੈਂ[5] ॥ ੨॥ 'ਬਡੀ ਮਾਰ ਹੋਈ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਨੋ।ਤੁਫੰਗੈਂ ਹਤੀ ਦੇਖਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਦਾਨੇ। ਦੜਾਦਾੜ ਗੇਰੇ ਫਲੰ ਪੱਕ੍ਵ ਜੈਸੇ[6]।ਮਹਾਂ ਬੁੱਧਿ ਅੰਧੇ ਹਤੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੈਸੇ॥੩॥ ਉਦੈਸਿੰਘ ਸੰਗੀ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਦੋਊ। ਪਹੂਚੇ ਜਬੈ ਹੇਲ ਕੋ ਓਜ ਜੋਊ। ਗਿਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਘੋਰਾ ਮਰੇ ਬੀਰ ਮਾਨੀ। ਮਰੇ ਪੁੰਜ ਕੈਸੇ, ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਜਾਨੀ' ॥੪॥ ਪ੍ਰਭੂ ਫੇਰ ਬੋਲੇ 'ਲਰੋ ਰਾਖਿ ਦਾਊ।ਥਿਰੋ ਮੋਰਚਾ ਮੈ ਨ ਹੂਜੋ ਅਗਾਊ। ਕਰੈ ਨੇਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਤਬੈਂ ਤਾਕ ਮਾਰਹੁ।ਸਵਾਧਾਨ ਬੈਠਹੁ ਨਹੀਂ ਏਵ ਹਾਰਹੁ[7]॥੫॥ ਦਿਯੋ ਸਾਲੋਂ ਪੱਤ੍ਰੰ ਲਗੇ ਘਾਵ ਜਾਂਹੀ। ਘਸਾਵੈਂ ਲਗਾਵੈਂ ਬਚਾਵੈਂ ਸੁ ਤਾਂਹੀ। ਕਊ ਚਾਰ ਜਾਮੰ, ਕਊ ਆਠ ਜਾਮੰ। ਮਿਲੈ ਘਾਵ ਦੇਹੰ ਸੁ ਪਾਵੈਂ ਅਰਾਮੰ ॥ ੬ ॥ ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਕੇਤੇ ਗਏ ਦੇਵ ਲੋਕੰ। ਸੁਖੰ ਪਾਇ ਸਾਰੇ ਮਿਟੀ ਸਰਬ ਸ਼ੋਕੰ। ਕਿਯੋ ਖਾਨ ਪਾਨੰ ਭੁਏ ਸਾਵਧਾਨੰ। ਥਿਰੇ ਮੋਰਚਾ ਮੈਂ ਮਹਾਂ ਓਜਵਾਨੰ॥੭॥ ਰਹੇ ਜਾਗ ਆਧੇ ਪਰੇ ਆਧ ਸੋਇ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲਾਵੈਂ ਜਿ ਢੂਕੈ ਨ ਕੋਇ[8]। ਬਿਤੀ ਰਾਤਿ ਐਸੇ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਫੇਰੰ। ਬਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਜੇ ਸੁ ਨਾਦੰ ਉਚੇਰੇ॥ ੯ ॥ ਨਗਾਰੇ ਬਜੇ ਢੋਲ ਬਾਜੇ ਸ਼ਨਾਈ[9]। ਗੁਰੂ ਪੌਰ ਮੈਂ ਨੌਬਤੇ ਸੋ

---

[1]ਆ ਜਾਵਣ। [2]ਬੜੇ ਬੜੇ ਰਾਠ ਸੂਰਮੇ। [3]ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਕਟਤਿ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਕੱਟਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਤੇ ਨੌਂ ਸੈ ਮਰੇ। [5]ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਮੋ ਕਰਕੇ। [6]ਪੱਕੇ ਫਲਾਂ ਵਾਂਗ। [7]ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰੋਗੇ ਨਹੀਂ। [8]ਕਿ ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆ ਢੁਕੇ। [9]ਸ਼ਹਨਾਈ।

ਬਜਾਈ। ਬਜੇ ਸਿਖ ਭੇਰੀ ਇਕੈ ਬਾਰ ਨਾਦੈ। ਸਭੈ ਸੁਧ ਕੈ ਜਾਂਹਿ ਤੈ ਆਹਿਲਾਦੈ[1] ॥੯॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਤੇ ਬਜ ਉਠ੍ਯੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। 'ਹਯ ਤਯਾਰੀ ਹੁਇ ਸੈਨ ਕੋ' ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਸਜਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿ ਤੁਪਕ ਕੋ ਚਢਿਕੈ ਹਮ ਸੰਗਾ।ਚਲਹਿ ਵਹਿਰ ਹਿਤ ਜੰਗ ਕੇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਰਿਪੁ ਭੰਗਾ'॥੧੦॥ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕੀਨਸਿ ਤਬਿ ਤਯਾ-ਰੀ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਡਾਲ ਕਰਿ ਉਤਸਾਹਤਿ ਭਾਰੀ। ਕਸੀ ਕਮਰ ਅਸਿ ਪਾਇ ਗਰਿ ਸਜਿ ਸਿਪਰ ਪਿਛਾਰੀ। ਤੋਮਰ ਸੇਲਾ ਸਾਂਗ ਖਰ ਕਿਨ ਬਰਛੀ ਧਾਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਕਿਨਹੁੰ ਧਨੁਖ ਤਰਕਸ਼ ਕਸਯੋ ਕਿਹ ਲੀਨ ਤੁਫੰਗੈ। ਆਯੁਧ ਸਗਰੇ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰਣ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਰੇ ਪਰਚਾਰੂ[2]। ਅੰਗ ਨਿਖੰਗ ਸ ਖੜਗ ਧਰਿ ਧਨੁ ਨਿਠੁਰ ਉਦਾਰੂ ॥ ੧੨ ॥ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਆਰੋਹਨ ਕੀਨੋ। ਤਬਿ ਦੁੰਦਭਿ ਰਣਜੀਤ ਪਰ ਦੁਇ ਚੋਬਨ ਦੀਨੋ।ਗਰਜਯੋ ਧੁਨਿ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਬਹੁ ਦੂਰ ਸੁਨਾਈ। ਉਤਸਾਹਤਿ ਹੁਇ ਖਾਲਸਾ ਚਢਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਭਏ ਪਿਛਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤਜਿ ਦੁਰਗ ਜੁ ਦ੍ਵਾਰਾ। ਵਹਿਰ ਗਏ ਹਿਤ ਲਰਨ ਕੇ ਬਡ ਮੰਡਿ ਅਖਾਰਾ। ਜਬਰਾ[3] ਤੁਰਕ ਵਜੀਦ ਦ੍ਵੈ,ਦੇਖਤਿ ਭੁਏ ਸੈਨਾ। ਦੂਰਬੀਨ ਅਨਵਾਇਕੈ ਆਗੇ ਧਰਿ ਨੈਨਾ॥੧੪॥ਭੀਮ ਚੰਦ ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਬੂਝਨ ਕੋ ਕੀਨਾ। 'ਚਢੀ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਚਮੂੰ ਨਿਕਸੀ ਬਲ ਪੀਨਾ। ਦੁਰਗ ਪੌਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕੋ ਉਮਡਤਿ ਇਤ ਆਵੈ। ਇਨ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਹੈ ਕੈ ਨਹੀ ਸਭਿ ਮੋਹਿ ਦਿਸਾਵੈਂ[4]' ॥੧੫॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੁਰਬੀਨ ਤੇ ਦੇਖਯੋ ਬਚ ਭਾਖੇ। 'ਪਿਖਹੁ ਖਾਨ ਜੀ ! ਅੱਗ੍ਰ ਸਭਿ ਰਣ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖੇ[5]'। ਕੰਚਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਜ਼ਾਹਰ ਝਮਕਾਵੈ। ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜਗਮਗਤਿ ਜੋ ਢਾਂਧਤਿ ਆਵੈ ॥ ੧੬ ॥ ਨੀਲਾ ਬਰਨ ਛਬੀਲ ਹਯ[6] ਤਿਸ ਪਰ ਅਸਵਾਰੂ। ਮੋਢੇ ਸਬਜ਼ ਕਮਾਨ ਹੈ, ਗਰ ਖੜਗ ਉਦਾਰੂ। ਜਿਗਾ ਸੀਸ ਪਰ ਦਮਕਤੀ ਲਾਗੇ ਗਨ* ਹੀਰੇ। ਊਚੀ ਕਲਗ਼ੀ ਝੂਲਤੀ ਜਿਹ ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੀਰੇ ॥੧੭॥ ਸੋ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਿਤ ਲਰਨ ਅਰੂੜਾ। ਕਰੇ ਖੇਤ ਅਬਿ ਭਟਨਿ ਕੋ ਬਲ ਗਨੁ ਕਰਿ

---

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁੰਦਰ। [3]ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ। [4]ਜੋ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? [5]ਰਣ ਭੂਮੀ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। [6]ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਛਬੀਲਾ ਘੋੜਾ। *ਪਾ:-ਨਗ।

ਗੂੜ੍ਹਾ[1]। ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਤੋਪੈਂ ਸ਼ੁਰੂ, ਮਾਰਹੁ ਗਨ ਗੋਰੇ। ਸਹਤਿ ਸੈਨ ਕੇ ਉਡਹਿ ਕਿਤ, ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਟੋਰੇ[2]" ॥ ੧੮ ॥ ਹੁਤੀ ਤੋਪ ਗਨ ਤਯਾਰ ਤਬਿ ਤਿਨ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। ਸਾਥ ਮਤਾਬੀ ਦਾਗ਼ ਦੀ ਉਠਿ ਨਾਦ ਮਹਾਂਨਾ। ਬਹੁ ਜ੍ਵਾਲਾ ਕੋ ਬਮਨਤੀ ਤਹਿਂ ਧਰਾ ਹਿਲਾਈ। ਧੂੰਮ ਧਾਰ ਅੰਧਾਰ ਭਾ ਕਛੁ ਲਖ੍ਯਾ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਹਲੇ ਸੈਲ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿ ਧੁਨੀ ਅਰੜਾਟ ਉਠਾਏ[3]। ਗੋਰੇ ਗਨ ਐਸੇ ਚਲੇ ਕਿਤ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਏ। ਗੁਰ ਸਮੇਤ ਸਭਿ ਖਾਲਸਾ ਰਿਪੁ ਸਨਮੁਖ ਚਾਲਾ। ਤੜਾਭੜੀ ਬੰਦੂਕ ਕੀ ਛੋਰੀ ਤਬਿ ਜਾਲਾ॥੨੦॥ ਹੇਰੇ, ਗੋਰੇ ਗਗਨ ਕੋ ਊਚੇ ਬਹੁ ਚਾਲੇ[4]। ਸੂਬੇ ਗਾਰ ਨਿਕਾਰਿ ਕੈ ਝਿਰਕੰਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। 'ਇਲਮ ਤੋਪ ਕੋ ਕਿਤ ਗਯੋ ਕਿਤ ਲਗ੍ਯੋ ਨ ਗੋਰਾ। ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ ਦਲ ਚਲ੍ਯੋ ਸਿਰ ਏਕ ਨ ਫੋਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰਿ ਨੀਚੇ ਮੁਖ ਤੋਪ ਕੋ ਪੁਨ ਸ਼ਲਖ ਪ੍ਰਹਾਰੋ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਹਤੇ ਇਨਾਮ ਕੋ ਲੀਜੈ ਧਨ ਭਾਰੋ'। ਰਿਸ੍ਯੋ ਜਾਨਿ ਸੂਬਾ ਸਬੈ ਪੁਨ ਸ਼ਿਸਤ[5] ਲਗਾਈ। ਫੇਰਿ ਪੇਚ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਮੁਖ ਨੀਮ੍ਰਿ ਕਰਾਈ॥੨੨॥ਚਲੀ ਤੋਪ ਅਨਗਿਨਤ ਹੀ ਗੋਰੇ ਗਨ ਧਾਵੈਂ।ਲਗਹਿ ਧਰਾ ਮਹਿਂ ਗੇਰਕ ਹ੍ਵੈਂ ਨਹਿ ਗੁਰ ਲਗਿ ਆਵੈਂ। ਜਾਤਿ ਬਾਮ ਕੋ ਦਾਹਨੇ ਨਹਿ ਮੂਰਖ ਜਾਨੈਂ। ਬਾਯੁ, ਬਾਰ,ਬੈਨਿ,ਆਦਿ ਗਨ ਆਇਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਨੈ[6] ॥੨੩॥ ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਰਯੋ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਮਤਿਮੰਦ ਮਲੀਨੇ। ਜਬਿ ਤੋਪਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਸਰ੍ਯੋ ਰਿਸ ਦੀਰਘ ਕੀਨੇ। ਅਸਵਾਰੀ ਲੈ[7] ਸੈਨ ਕੋ ਹਿਤ ਲਰਨ ਅਰੂਢੇ। ਬਜੀ ਦੀਹ ਦੁੰਦਭਿ ਤਬੈ ਉਤਸਾਹਤਿ ਗੂਢੇ ॥ ੨੪ ॥ ਪਟਹਿ ਢੋਲ ਇਕਬਾਰ ਗਨ ਬਾਜੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਚਢੀ ਚਮੂੰ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਤੇ ਭਟ ਅੱਗ੍ਰ ਧਾਏ। ਮਿਲਹਿਂ ਆਨਿ ਆਗੈ ਜਬਹਿ ਚਲਿ ਬਾਨ ਰੁ ਗੋਰੀ। ਭਈ ਤੜਾ-ਭੜ ਤੁਪਕ ਕੀ ਛੂਟੀ ਜੁਗ ਓਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਰਿਸ ਧਰੇ ਧਨੁ ਕਰ੍ਯੋ ਕਠੋਰਾ। ਖਰ ਖਪਰੇ ਧਰਿ ਧਰਿ ਪਨਚ ਮਾਰੇ ਅਰਿ ਓਰਾ। ਬੀਧਨ ਕੀਨੇ ਭਟ ਤੁਰਕ ਦਸ ਦਸ ਇਕਬਾਰਾ॥ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਗਿਰਤ ਹੈਂ ਹਯ ਨਰ ਇਕ ਸਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਉਠੀ ਧੂਲ ਅਸੁ ਖੁਰਨ ਤੇ[8] ਛਾਦ੍ਯੋ ਅਸਮਾਨਾ। ਭਯੋ

[1]ਭਾਵ ਬੜਾ ਬਲ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਸੂਟਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰੇਗਾ। [ਖੇਤ ਕਰਨਾ= ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰਨਾ]। [2]ਟੋਲਿਆਂ ਭੀ ਨਾ ਲੱਭੇ। [3]ਪਹਾੜ ਹਿਲ ਪਏ ਤੇ (ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ) ਪ੍ਰਤੀ ਧੁਨੀ ਦਾ ਅਰੜਾਟ ਉਠਿਆ। [4]ਭਾਵ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਨਾ ਪੈਣ ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾ ਪੈਣ। [5]ਸੇਧ। [6]ਪੌਣ ਜਲ ਤੇ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਯਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [7](ਘੋੜੇ ਦੀ) ਅਸਵਾਰੀ ਲੈਕੇ। [8]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਤੋਂ।

ਧੂਮ ਪੁਨ ਦੂਸਰੇ ਅੰਧੇਰ ਮਹਾਂਨਾ।ਘੋਰਨ ਪਰ ਘੋਰੇ ਗਿਰੇ ਤਜਿ ਤਜਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਸਮਝ ਤੇ ਹੋਇ ਅੱਗਜਾਨਾ[1] ॥ ੨੭ ॥ ਹਾਥਨਿ ਧਰੈਂ ਤੁਫੰਗ ਕੋ ਗਿਰਿ ਖੇਤ ਮਝਾਰੀ। ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵਤੇ ਹੁਇ ਚਮੂੰ ਅਗਾਰੀ। ਸੱਯਦ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਗਨ ਉਮਡੰਤਿ ਰੁਹੇਲੇ। ਤੀਰਨ ਤੋਮਰ ਤਬਰ ਕੋ ਤਰਵਾਰਨ ਮੇਲੇ ॥ ੨੮ ॥ ਹਯ ਭਜਾਇ ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਤਜਿ ਹਤਹਿਂ*ਤੁਫੰਗੈਂ[2]। ਘਨੋ ਘੁਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭਾ ਭਟ ਭੇ ਰਨ ਭੰਗੈ। ਮਾਰ ਮਾਰ ਲਲਕਾਰ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਵਧਿ ਅੱਗ੍ਰ ਲਰਾਹੀ ॥ ੨੯ ॥ ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ ॥ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਜੁੱਟੇ ਜ੍ਵਾਲਾਬੋਨਿ[3] ਲੈ। ਬਹੁਤਨਿ ਕੇ ਸਿਰ ਫੁੱਟੇ ਲਗਿ ਲਗਿ ਗੋਰੀਆਂ। ਕੇਚਿਤ ਕਰ ਪਗ ਟੁੱਟੇ ਗਿਰੇ ਪਵੰਗਮਾ[4]। ਕੈ ਸਊਰ ਹਯ ਸੁੱਟੇ ਡਰ ਡਰ ਸ਼ਬਦ ਤੇ[5] ॥੩੦ ॥ ਮਿਲਿ ਗੇ ਦਲ ਸਮੁਦਾਏ ਸੇਲਨਿ ਸਾਂਗ ਤੇ। ਤੀਛਨ ਤੀਰ ਚਲਾਏ ਸ਼ੂੰਕਤਿ ਮਾਰਤੇ।ਤੋਮਰ ਹਾਥ ਭ੍ਰਮਾਏ ਸਨਮੁਖ ਧਾਂਵਦੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਾਂਨ ਦੇਹਿ ਧਸਾਏ ਬਰਮੀ ਸਰਪ ਜਿਉਂ ॥੩੧॥ ਬਰਛੀਂ ਅਰੁ ਤਰਵਾਰੀਂ ਭੜਥੂ ਮੱਚਿਆ। ਲੋਹੂ ਨਾਲ ਪਖਾਰੀ ਚਮਕਤਿ ਲਾਲ ਹ੍ਵੈ। ਜਨੁ ਸੂਹੀ ਧਰਿ ਸਾਰੀ ਜੋਗਣ ਦਾਰੁਣਾਂ[6]। ਚਰਿਬੇ ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਜਮ ਕੀ ਜੀਹ ਕੈ[7] ॥੩੨ । ਤੋਪੈਂ ਦੂਰ ਪਿਛਾਰੀ ਤਜਿ ਕੈ ਅੱਗ੍ਰ ਹ੍ਵੈਂ[8]। ਲਸ਼ਕਰ ਆਇ ਅਗਾਰੀ ਸੰਘਰ ਰੱਚਿਆ। ਤੁਪਕ ਸੰਬ੍ਰੂਹ ਸੰਭਾਰੀ ਤੜਭੜ ਮਚ ਰਹੀ।ਤਕ ਤਕ ਗੁਲਕਾਂ ਮਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਉਠੰਤਿ ਬਡ ॥੩੩॥ਉੱਠੇ ਗਜ ਛਣਕਾਰੇ ਗੋਰੀ ਠੋਕਤੇ[9]।ਧੁਖੇ ਪਲੀਤੇ ਭਾਰੇ।ਤੋੜੇ ਡਾਂਭਤੇ। ਦਸਤਰਵਾਂ ਕਰ ਧਾਰੇ ਛੋਰੇ ਤਾਕਿ ਕੈ।ਬਹੁਰ ਬਰੂਦਹਿਂ ਡਾਰੇ ਤੂਰਨ ਤਜਾਰ ਹਿਤ ॥੩੪॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਿਲੰਦ ਹੇਲ ਡਾਰਿਓ। ਸਮੂਹਸਿੰਘ ਸੰਗ ਲੈ ਤੁਫੰਗ ਕੋ ਸੰਭਾਰਿਓ।ਬਿਰੁੱਧ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧ ਤੇਸੁਕ੍ਰੱਧ ਹੋਇ ਆਇਓ[10]।ਕਠੋਰ ਧਾਰਿ ਚਾਂਪ ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਧਵਾਇਓ ॥੩੫॥ ਸਮੂਹ ਬਾਨ

[1]ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਖਬਰ ਤੋਂ ਅਗਜਾਨੀ ਹੋ ਗਏ। [2]ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਾਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [3]ਬੰਦੂਕਾਂ। [4]ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ ਡਿੱਗੇ। [5]ਲਲਕਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰ ਡਰਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੇ ਅਸਵਾਰ ਸੁੱਟੇ। [6]ਮਾਨੋਂ। ਹੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸਾੜ੍ਹੀ ਜੋਗਣਾਂ ਨੇ ਲਈ ਹੈ। [7]ਯਾ ਜਮ(ਕਾਲ)ਦੀ ਜੀਭ ਹੋਕੇ ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਚੱਬਦੀ ਹੈ। [8](ਤੁਰਕ) ਅੱਗੇ ਹੋਏ। [9](ਬੰਦੂਕਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ) ਗਜਾਂ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਗੋਲੀ ਠੋਕਦਿਆਂ ਉੱਠਦੀ ਹੈ। [10](ਅਕਾਰਣ) ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਜੁੱਧ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕ੍ਰੋਧ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ। ਸ਼ੁੱਧ ਕ੍ਰੋਧ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਆਵੇ। (ਅ) ਜੁੱਧ ਵਿਚ (ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ) ਦੇ (ਵਿ+ਰੁੱਧ) ਬਹੁਤ ਅੜਨ ਦੀ (ਸੁਧ=) ਖਬਰ ਪਾਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਗਿਆ। *ਪਾ:-ਹਟੈਹਿ।

ਤ੍ਰਾਨਿ ਤ੍ਰਾਨਿ ਤ੍ਰਾਨ ਤੇ[1] ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ। ਦਰ੍ਰਾ ਦਰ੍ਰੀ ਤੁਰੰਗ ਬੀਰ ਭੂਮ ਬੀਚ ਡਾਰਤੇ।ਬਹੇ ਸਬੇਗ ਬਾਯੁ ਜਨੋਂ ਪੁਰਾਤਨੇ ਤਰੋਵਰਾ। ਉਖਾਰਿ ਮੂਲ ਗੇਰਤੇ ਭਈ ਸੰਕੀਰਣੇ ਧਰਾ[2] ॥੩੬॥ ਥਿਰਯੋ ਕਿ ਆਇ ਅੱਗ੍ਰ[3] ਜੋ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨ ਹੀਨ ਹੋਵਤੇ। ਭਯਾਨ ਭੂਰ ਭੂਮਿਕਾ,ਭਗੈਂ ਭਗੈਲ ਜੋਵਤੇ[4]। ਨਹੀਂ ਜੁ ਨੈਨ ਗੋਚਰਾ[5] ਬਚਯੋ ਸੁਜਿੰਦ ਰਾਖਕੈ।ਇਤੇ ਉਤੇ ਪਲਾਇਗੇ,ਨ ਸਾਮੁਹਾ ਭਿਲਾਖਕੈ[6] ॥੩੭॥ ਗੁਰੂ ਸਮੇਤ ਖਾਲਸੇ ਧਵਾਇ ਜਾਹਿ ਜਾਂਹਿ ਕੋ[7]। ਸੰਘਾਰਿਕੈ ਸਥਾਰ ਕੀਨ ਕੋ ਟਿਕੇ ਨ ਤਾਂਹਿ ਕੋ[8]। ਲਗੰਤਿ ਬਾਨ ਗੋਰੀਆਂ ਦੁਓਰੀਆਂ ਸੜਾਕਤੇ। ਪਲਾਇ ਜਾਇਂ ਜੋਵਤੇ, ਮਰੇ ਪਰੇ ਤੜਾਕਤੇ[9] ॥੩੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਜੁਗ ਸੂਬੇ ਗਿਰਪਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ। ਹੇਰਿ ਚਮੂੰ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਰ ਉਚਾਰੇਂ। ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਸਨਮੁਖ ਕਰੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਪਲਾਵੈਂ, ਕੇਤਿਕ ਮਰੈਂ ॥੩੯॥ ਕੋ ਕੋ ਸਿੰਘ ਘਾਵ ਜੁਤਿ ਹੋਯੋ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਖਾਲਸੇ ਜੋਯੋ। ਯੌਂ ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਫੇਰੇ। ਕੇਚਿਤ ਪਹੁੰਚੇ ਭਾਜਤਿ ਡੇਰੇ॥੪੦॥ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਦਲ ਲਰ ਕਰਿ ਹੁੱਟੇ। ਬਹੁਰ ਚੌਂਪ ਤੇ ਸਮੁਖ ਨ ਜੁੱਟੇ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਹਟ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਓਰੀ। ਆਵਤਿ ਪੁੰਜ ਤੁਰੰਗਨ ਛੋਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਰਣ ਮਹਿਂ ਮਰੇ ਲੋਥ ਉਠਵਾਇ। ਘਾਇਲ ਕੋ ਸੰਭਾਲ ਸਭਿ ਥਾਇ। ਆਇ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰੇ। ਸ਼ਲਖ ਤੁਪਕ ਤੋਪਨਿ ਕੀ ਕਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਦੁਰਜਨ ਰਾਖੇ ਦੂਰ ਹਟਾਇ। ਮਾਰੇ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਸਮੁਦਾਇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ।ਹਰਖ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿਂ ਭਾ ਅਤੇ[10] ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁੱਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਰਾਤੀ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਤ ਗਯੋ ਬਾਸੁਰ ਸਰਬ ਨਿਸ ਹੋਈ ਜਬਿ ਆਇ। ਗਿਰਪਤਿ ਸਭਿ, ਸੂਬੇ ਦੁਊ ਮਿਲੇ ਆਇ ਇਕ ਥਾਂਇ ॥ ੧ ॥ ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ ॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਲਗੇ ਬਿਚਾਰਨ 'ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਜਾਨਾ। ਕਲ ਤੌ ਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਭਟ ਓਟੇ[11], ਹਮਰੇ ਖਰੇ ਮੈਦਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਜੋਧਾ ਮਿੱਟੀ ਮਾਸ ਰਲਾਈ[12]।ਨਹਿਂ ਸਮੀਪ ਨਿਜ ਢੁਕਨ ਦੀਨੇ ਮਾਰ

[1]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [2]ਧਰਤੀ ਭਰ ਗਈ। [3]ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਕੇ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ। [4]ਭਗੌੜ ਭੱਜਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਭਾਵ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਆਯਾ। [6]ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। [7]ਜਿਸ ਜਿਸ ਤਰਫ ਦੌੜਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [8]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ। [9]ਤੜੱਕ ਕਰਕੇ (ਗੋਲੀ ਵੱਜੀ) ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ। [10]ਬਹੁਤ। [11]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਓਟ ਵਿਚ ਖੜੇ ਸਨ। [12]ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਾਸ ਰਲਾ ਦਿਤਾ।

ਮਹਾਨ ਮਚਾਈ ॥੩॥ ਗੁਰ ਭਟ ਬਚੇ, ਮਰੇ ਬਹੁ ਹਮਰੇ,ਜਾਨ ਲੀਨ ਤਬਿ ਹੇਤਾ[1]। ਆਜ ਲਰੇ ਸਮ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸਾਰੇ ਬਨਿਕੈ ਸਿੰਘ ਸੁਚੇਤਾ ॥ ੪ ॥ ਹਮਰੇ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦੀਖਤਿ ਖੇਤ ਸੰਕਰੀਨ[2] ਹੋਵਾ। ਗੁਰ ਕੋ ਭਟ ਘਾਇਲ ਭਾ ਕੋ ਨਹਿਂ, ਮਰਨੋ ਨ ਰਨ ਮਹਿਂ ਜੋਵਾ[7] ॥੫॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿਕ ਰਾਜੇ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਭਾਖੇ। 'ਘਾਤ ਲਰਨ ਕੀ ਐਸੀ ਜਾਨਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਰਾਖੇ ॥੬॥ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ ਹੇਲ ਘਾਲਿ ਕਰਿ,ਕਰਤ ਵਾਰ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ। ਬੰਧਿ ਟੋਲ, ਕਰਿ ਘਾਤ ਹਟਤਿ ਹੈਂ[3], ਹੋਤ ਨ ਕਿਮ ਨਿਰਵਾਰੇ ॥ ੭ ॥ ਆਗੇ ਲਰੇ ਘੇਰ ਹਮ ਲੀਨਸਿ, ਸੰਗ ਵਜੀਦ ਪਠਾਨਾ[4]। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਬਚਿ ਕੈ ਰੋਕਯੋ ਵਹਿਰ ਮਦਾਨ॥੮॥ਅਬਿ ਤੁਮ ਚਾਹਹੁ ਨ ਲਰਿਬੇ ਕਾਰਨ ਰਾਖਹੁ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਡੇਰੇ। ਦੇਹੁ ਨ ਕਛੂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਅੰਤਰਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਹੁ ਘੇਰੇ ॥੯॥ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰ ਖਰਚਿਬੇ ਕਾਰਨ ਜਮਾ ਨ ਵਸਤੂ ਕਾਈ। ਘ੍ਰਿਤ ਸਨੇਹ ਅੰਨ ਬਹੁ ਨਾਹਿਨ ਨਹਿਂ ਬਰੂਦ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੦ ॥ ਗੁਲਕਾਂ ਆਦਿ ਵਸਤੁ ਵਧੁ ਸਗਰੀ ਪਾਇਂ ਨ ਜਬਿ, ਨਿਕਸੈ ਹੈਂ। ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਤੇ ਮਨਹਿ ਕਰਹੁ ਸਭਿ[5], ਕੋਇ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਦੈਹੈ ॥ ੧੧ ॥ ਦਿਨ ਅਲਪਨਿ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਬਹੁ ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਆਪੇ।ਜਿਮ ਬਾਂਛਹੁ ਤਿਮ ਕਰਹੁ ਤਬਹਿ ਮਿਲਿ ਤੁਮਰੋ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਤਾਪੇ॥੧੨॥ਸਗਰੇ ਮੁਲਖਨ ਕੇ ਤੁਮ ਮਾਲਿਕ ਕੌਨ ਅਰੈ ਬਲਧਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਮਵਾਸੀ ਜ਼ੋਰ ਕਰੇ ਸਭਿ ਕਹਾ ਗੁਰ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ[6]' ॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਭਨਯੋ ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁੰ ਰਿਦੇ ਮਹਿਦ ਬਿਸਮਾਏ। ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤਾਪਵੰਤ ਮਨ ਜਾਨਯੋਂ, ਚਲੀ ਸੁਮਤਿ ਨਹਿਂ ਕਾਏ॥ ੧੪॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਤਊ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ–ਗੁਰ ਕੇ ਬੀਰ ਨ ਆਵਹਿਂ–।ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਜਾਗਤਿ ਆਧੇ,ਪਰਿ ਆਧੇ ਸੁਪਤਾਵੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਖਾਨਿ ਪਾਨ ਕੋ ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਰੀ। ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ ਦੇ ਘਾਇਲ ਸਭਿ ਕੋ ਛਦ[7] ਕੀ ਪੀਰ ਨਿਵਾਰੀ॥ ੧੬ ॥ ਜੋ ਮਰਿ ਗਏ ਕਰੇ ਸਸਕਾਰਨਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਕੋ ਦੈ ਕੈ। ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਲੋਕਹਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਖ੍ਵੈ ਕੈ ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ

---

[1]ਤਦੋਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਣੇ ਦਾ) ਕਾਰਨ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਓਟ ਜਾਣ ਲਈਸੀ। [2]ਭਰ ਗਿਆ ਹੈ। [3]ਟੋਲੇ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਿਛੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [4]ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਪਠਾਣ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੀ। [5]ਸਭ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿਓ। [6]ਵਿਚਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀ ਗਲ ਹੈ? (ਅ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਤ੍ਰੀਹ ਵਿਚਾਰਨੀਹੋਈ। [7]ਜ਼ਖਮਾਂਦੀ।

ਬਿਤਾਈ ਉਠਿ ਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਪਠਹਿ ਖਾਲਸਾ ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲੇ ਲੇ॥੧੮॥ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵੈਂ ਸੁਨਹਿਂ ਏਕ ਮਨ ਹੋਏ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਰਿਸ ਤੇ ਤੁਰਕਨਿ ਜੋਏ ॥ ੧੯॥ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ 'ਨਿਜ ਮੁਰਚੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਆਯੁਧ ਖਾਵਹੁ ਥਿਰੇ ਰਹਹੁ ਨਿਜ ਥਾਨਾ'॥੨੦॥ਮਾਨਿ ਹੁਕਮਿ ਕੋ ਥਿਰਨੇ ਖਾਲਸਾ ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਨੀ ਛੋਰੈਂ। ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪਿਖਿ ਜਗਤ ਜੂਠ ਮੁਖ ਜੋਰੈਂ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਬੰਧੀ ਹੁਤੇ ਜੁ ਨੇਰੇ ਦਾਹ ਕਰੇ ਦਫਨਾਏ। ਰਹੇ ਸ਼ੇਖ ਗੋਮਾਇ[2] ਗੀਧ ਗਨ ਸਭਿ ਕੇ ਆਮਿਖ ਖਾਏ॥੨੨॥ ਕਾਕ ਕੰਕ ਚਾਵੰਡਾ[3] ਚੀਂਕਤਿ ਹਯ ਨਰ ਮਾਸ ਅਹਾਰਾ[4]। ਬ੍ਰਿੰਦ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ ਉਡ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿ ਕੇਤਿਕ ਭੂਮਿ ਮਝਾਰਾ ॥੨੩॥ਜਿਤਿਕ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਮਗ ਪਹੁੰਚਨਿ ਸਭਿ ਰੋਕੇ ਚਹੁੰ ਓਰੇ। ਡੇਰੇ ਕਰੇ ਅਨੇਕ ਜੂਥਪਤਿ[5] ਘੇਰਨੋ ਭੈ ਕਰਿ ਘੋਰੇ[6] ॥ ੨੪ ॥ ਨਿਕਟ ਨ ਢੂਕੇ ਲਰਿਬੇ ਕਾਰਨ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਰਿ ਫੇਰੇ।ਜਥਾ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਡਰ ਕਰਿ ਰੁਕਤੇ ਗਨ ਗਜਰਾਜ[7] ਬਡੇਰੇ॥੨੫॥ਦਿਵਸ ਢਰਨੋ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਦਿਕ*ਦੋਨਹੁ[8] ਢਿਗ ਮੰਗਵਾਏ।ਸੇਵਕ ਲੇ ਚਾਮੀ ਕਰ ਸੰਪਟ[9], ਸਾਰ ਅਫੀਮੈ[10] ਲਯਾਏ॥ ੨੬ ॥ ਲਘੁਇਲਾ[11] ਗਨਗਿਰੀ ਬਦਾਮਹਿਂ[12] ਬਿਜੀਆ ਜੁਤਿ ਸਰਦਾਈ। ਭਰਨੋ ਕਟੋਰਾ ਦਿਯੋ ਗੁਰੂ ਕਰ ਪਾਨ ਕੀਨਿ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੭॥ਮਾਵਾ ਪੁਨ ਅਫੀਮ ਕੋ ਖਾਯੋ ਪੁਨ ਬਿਜੀਆ ਲਘੁ ਪਾਨਾ*। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਗਮਨੇ ਸੌਚਹਿ ਫਿਰ ਆਏ ਤਿਸ ਥਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਥਾਨ ਉਤੰਗ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਜਿਹਠਾਂ ਹੈ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਈ। ਤਿਸ ਹੀ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਕੋਸ ਅਢਾਈ ਸੂਬੇ ਉਤਰੇ ਦੋਈ ॥ ੨੯ ॥ ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਬਹੁ ਤਾਨੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਹੇਰੇ। ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਕੇ ਸ਼ਯਾਮ ਲਾਲ ਗਨ ਲਾਗੇ ਸੇਤ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਥਾਨ ਥਾਨ ਝੰਡੇ ਬਡ ਗਾਡੇ ਬਹੁਤ ਬਰਨ ਕੇ ਸੋਈ। ਬੈਠਿ ਊਚ ਥਲ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਜੋਈ ॥ ੩੧ ॥ ਬੈਠੇ ਲਗੇ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਨੇ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਬਿਰਤਾ ਕੀਨੀ ਆਇ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਥਾਨੇ ॥ ੩੨ ॥ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ

[1]ਹੁੱਕੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। [2]ਗਿੱਦੜ। [3]ਗਿੱਧਾਂ। [4]ਖਾਂਦੇ। [5]ਜੂਥਪਤੀਆਂ ਨੇ। [6]ਬਹੁਤਾ ਭੈ ਕਰਕੇ। [7]ਵੱਡੇ ਹਾਥੀ। [8]ਫੀਮ ਤੇ ਸੁੱਖਾ। [9]ਸੋਨੇ ਦੀ ਡੱਬੀ। [10]ਪੱਕੀ ਅਫੀਮ।ਅਸਲੀ ਅਫੀਮ। [11]ਛੋਟੀਆਂ ਲਾਚੀਆਂ। [12]ਬਦਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਰੀਆਂ। *ਵੇਖੋ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਸਾਜੇ । ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਤੇ ਸੂਬੇ ਚਢਿਕੇ ਸੰਗ ਲੀਨ ਸਭਿ ਰਾਜੇ ॥ ੩੩ ॥ ਥੋਰੇ ਨਰ ਲੇ ਸੰਗ ਸੁ ਗਮਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਓਰੀ । ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਕੁਛ ਨਿਕਟ ਪਹੂਚੇ ਭੀਮ. ਚੰਦ ਕਰ ਜੋਰੀ[1] ॥੩੪॥ ਜ਼ੋਰਦਸਤ* ਅਰੁ ਖਾਂ ਵਜੀਦ ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਰਾਜਨਿ ਸੰਗਾ । 'ਸਗਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਇ ਬਿਲੋਕਹੁ ਬਹੁ ਨਰ ਥਾਨ ਉਤੰਗਾ[2] ॥ ੩੫ ॥ ਦੂਰਬੀਨ ਪੁਨ ਲਾਇ ਨਿਹਾਰੇ ਤੁਰਕਨਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ । 'ਇਹ ਕੋ ਹੈ ਥਿਰਿਓ ਮੰਚ ਊਪਰ ਢਿਗ ਲਗਿ ਸਭਾ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਬਾਰੰਬਾਰ ਚਮਰ ਕੋ ਢੋਰਤਿ ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ ਅਗਾਰੀ । ਜ਼ੇਵਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਕਾਰੀ॥੩੭॥ ਸੀਸ ਪਾਗ ਪਰ ਜਿਗਾ ਮਨੋਹਰ ਕਲਗ਼ੀ ਝੂਲਤਿ ਉਤੰਗੀ । ਧਨੁਖ ਧਰੇ, ਦ੍ਵੈ ਤਰਕਸ਼ ਆਗੇ ਪੂਰਨ ਸੰਗ ਖਤੰਗੀ[3] ॥੩੮॥ਖੜਗ ਗਾਤੰਰੇ ਥਿਰਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਮਹਿਦ ਮਜਾਜ ਉਚੇਰੇ[4]। ਸ਼ਾਹਨ-ਸ਼ਾਹੁ ਮਨਹੁ ਕੋ ਬੈਠਯੋ ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਘਨੇਰੇ ॥੩੯॥ ਸਿੰਘ ਸੈਂਕਰੇ ਸੰਗ ਅਲਬਾਲਤਿ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ ਲਗਾਈ । ਸਨਧਬੱਧ ਸਭਿ ਸੇਲੇ ਸਾਂਗਨ ਖੜਗ ਤੁਪਕ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਜਥੇਦਾਰ ਹੈ ਕੋਈ ਕਿਧੌਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪ ਕਿਧੌਂ ਇਹ ਦਿਪਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਚੇਰਾ ॥ ੪੧॥ ਭੋ ਅਚਲੇਂਦ੍ਰ ! ਚਿਨਾਰੀ ਕਰਿਯਹੁ ਨੀਕੇ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ । ਕੌਨ ਅਹੈ ਇਤ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਯੋ ਸਕਲ ਭੇਦ ਸਮੁਝਾਵਹੁ' ॥ ੪੨ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਸੁਨਿਕੈ ਕਰ ਬੰਦੇ ਭਲੇ ਪਛਾਨਿ ਬਖਾਨਾ । 'ਇਹੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਲਹਿ ਮੂਲ ਸਭਿ ਕੀਨੇ ਜੰਗ ਮਹਾਂਨਾ ॥ ੪੩ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਲਰਯੋ ਬਿਜਯ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਨਹੁਂ ਵਸਤੁ ਇਸ ਕੇਰੀ[5] । ਕਬਹੁਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਨਾਂਹਿਨ[6], ਸੈਲਨਿ ਚਮੂੰ ਨਿਬੇਰੀ ॥੪੪॥ ਆਦਿ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦੋ ਸੰਘਾਰੇ ਧਨੁ ਬਿੱਦਯਾ ਮੈਂ ਭਾਰੀ। ਪੈਂਡਖਾਨ ਬਡ ਤੀਰਅਦਾਜ਼ੇ ਇਕ ਸਰ ਤੇ ਲਿਯ ਮਾਰੀ॥੪੫॥ ਮਰੇ ਬਿਲੋਕਹੁ ਲਰੇ ਪਿਛਾਰੀ ਤੀਰਨਿ ਸੰਗ ਪਰੋਏ[7] । ਪਰਹਿਂ ਪਾਰ, ਨਹਿਂ ਥਿਰਹਿਂ ਦੇਹਿ ਮਹਿਂ, ਬਿਸਮਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਜੋਏ ॥੪੬॥ ਪਾਛੇ ਪਾਵ ਨ ਘਾਲਯੋ ਕਬਿਹੂੰ ਬਲ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਚਹਾਰੇ । ਦਲ ਸਕੇਲਿ ਬਹੁ ਕਰੀ ਸੂਰਤਾ

[1]ਹਥ ਜੋੜਕੇ । [2]ਉਚੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ । [3]ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ । [4]ਬੜੀ ਮਜਾਜ ਉੱਚੀ ਹੈ ਭਾਵ ਆਨਬਾਨ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਹਨ । [5](ਜੈ ਰੂਪੀ) ਵਸਤੂ ਮਾਨੋ ਇਸੇ ਦੀ ਹੀ ਹੈ। [6]ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ (ਬਿਜੈ) । [7](ਅਰ ਜੋ) ਪਿਛੇਰੇ ਲੜੇ ਹਨ (ਤੁਸਾਡੇ) ਦੇਖਦਿਆਂ ਮਰੇ ਹਨ (ਕੀਊਂ) ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਤੇ ਹਨ ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਕਿਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਤੇ ਕਿਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਟਰਯੋ ਨ ਕਿਮ ਹੀ ਟਾਰੇ॥੪੭॥ਪ੍ਰਥਮ ਕਥਾ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਭਯੋ ਸੁ ਅਤਿਰਥਿ ਜੋਧਾ। ਥੋਰੇ ਘਨੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨਹਿੰ ਗਿਨਤੋ ਲਰਿ ਮਾਰਹਿ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥੪੮॥ਰਾਮਚੰਦ ਅਤਿਰਥੀ ਭਏ ਹੈਂ ਸੋ ਸੁਨਿਬੇ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਤਿਨ ਸਮ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਇਹ ਹਨੈ ਲਰਤਿ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੪੯ ॥ ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਗ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਗਹਹੁ ਕਿ ਮਾਰਨ ਕੀਜੈ। ਗਿਰ ਰਾਜੇ ਦਲ ਪੂਜਾ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਹਾਰ ਪਰੇ ਲਖਿ ਲੀਜੈ ॥ ੫੦ ॥ ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਹਮ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਦੱਖਣ ਜਾਈ। ਤੁਮ ਸਮੇਤ ਲਸ਼ਕਰ ਬਹੁ ਆਨਯੋਂ ਦ੍ਵੈ ਕਰਿ ਚੁਕੇ ਲ੍ਰਰਾਈ[1]" ॥ ੫੧ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਬਲ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ ਸੂਬੇ ਕ੍ਰੋਧਤਿਦੋਈ।"ਦੇਖਿਨ੍ਰਿਪਤਿ! ਤੁਝਆਗੇਅਬਿਹਮਗਹੈਂਕਿ ਮਾਰੈਂ ਸੋਈ'॥੫੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਤੋਪਾਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਅਵਲੋਕੈ ਦ੍ਰਿਗ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਕਹਿ ਬਾਤ।'ਸੁਨਿ ਬਜੀਦਖਾਂ ਅਬਿ ਇਹਾਂ ਬੈਠੇ ਕਰੀਅਹਿ ਘਾਤ ॥ ੧॥ ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ ॥ ਅਲਪ ਬਿਸਾਲ ਤੋਪ ਗਨ ਆਨਹੁ ਏਕ ਬਾਰ ਦਿਹੁ ਛੋਰੀ।ਸ਼ਿਸਤ ਲਗਾਇ ਹਤੋਂ ਮੈਂ ਆਪੇ ਤਜਿ ਗੋਰਾ ਗੁਰ ਓਰੀ' ॥ ੨॥ ਹੁਕਮ ਦੀਨ ਤਤਕਾਲ ਮੰਗਾਈ ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਂਹਿ ਜੁ ਠਾਂਢੀ। ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜੋਰੀ ਹੇਰਨ ਕੋ ਰੁਚਿ ਬਾਢੀ ॥੩ ॥ ਬ੍ਰਿਖਭ ਤੁਰੰਗਨਿ ਐਂਚਨ ਕਰਿ ਕੈ ਅਰੁ ਮਾਨਵਸਮੁਦਾਈ। ਬਲ ਤੇ ਪੇਲ ਧਕੇਲਤਿ ਲ੍ਯਾਏ ਨਹੀਂ ਬਿਲੰਬ ਲਗਾਈ ॥੪॥ ਕਰੀ ਬਰੋ-ਬਰ ਥਿਰ ਇਕ ਬੇਰੀ ਗਜ ਤੇ ਉਤਰ੍ਯੋ ਸੂਬਾ।ਊਚਨੀਚ ਤੋਪਨ ਮੁਖ ਕਰਿ ਕੈ ਤਕੈ ਸ਼ਿਸਤ ਹੁਇ ਕੂਬਾ[2]॥੫॥ਸਰਬ ਸਭਾ ਕੋ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋਤਾਕਿ ਤਾਕਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਥੈਲੀ ਭਰਿ ਬਰੂਦ ਅਰੁ ਗੋਰਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਤਿ ਨਿਜ ਹੀ ਕੀ ॥੬॥ ਉਤ ਸਿੱਖਨ ਗਤਿ ਇਨ ਕੀ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੋਪ ਅਨ-ਮਾਨੀ[3]। 'ਮਹਾਰਾਜ ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਉਤ ਕੋ ਨੀਚਨ ਦੁਰਮਤਿ ਠਾਨੀ ॥੭॥ ਖਰੇ ਮਤੰਗ ਤੁਰੰਗਮ ਪੁੰਜੰ ਮਾਨਵ ਜਹਿਂ ਸਮੁਦਾਏ। ਤਹਾਂ ਤੋਪ ਗਨ ਲ੍ਯਾਵਨ ਕੀਨੀ ਹਮ ਹੇਰੀ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਏ॥੮॥ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਆਇ ਗਨ ਗੋਰ ਲਗਹਿਂ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰੇ। ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸਹਿਂ ਔਚੱਕ

[1]ਦੋ ਲੜਾਈਆਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹੋ। [2]ਕੁੱਬਾ ਹੋਕੇ। [3]ਅਨੁਮਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਤੋਪਾਂ ਬਹੁਤ ਆਈਆਂ ਹਨ।

ਗਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰੋਂ ॥੯॥ ਸਨਮੁਖਿ ਤੇ ਉਠਿ ਦਿਸ਼ਾ ਦੂਸਰੀ ਥਿਰਹੁ ਲਗਾਇ ਦਿਵਾਨਾ। ਤੁਰਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਕਹਾਂ ਭਰੋਸਾ ਦੁਸ਼ਟ ਸੁ ਬੇਈਮਾਨਾ॥੧੦॥ਜਬਿ ਨਿਰਮੋਹ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਉਤਰੇ ਰਾਜਨਿ ਦਗਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ॥ ਤੋਪ ਸਮੁਖ ਕਰਿ ਤਾਕਿ ਸ਼ਿਸਤ ਕੋ ਗੋਰਾ ਔਚਕ ਮਾਰਾ ॥ ੧੧॥ ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਇਨਕੀ ਅਬਿ ਦੀਖਤਿ ਰਚਯੋ ਪਾਪ ਮਤਿ ਪਾਪੀ। ਬਿਨਾ ਜੰਗ ਤੇ ਮਾਰਨ ਚਾਹਤਿ ਮੰਦ ਮਹਿਦ ਸੰਤਾਪੀ ॥ ੧੨ ॥ ਆਛੀ ਬਾਤ ਦਾਸਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਜੈਸੀ ਬਿਧਿ ਲਖਿ ਪਾਈ[1]। ਆਗੇ ਜਿਮ ਰਾਵਰਿ ਹੁਇ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਹੁ ਜਥਾ ਮਨਭਾਈ॥ ੧੩॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬੋਲੇ 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਪਯਾਰੇ! ਕਾਲ-ਕੌਚ ਤਨ ਪਹਿਰਨ ਕੀਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕੌਚ ਉਰਧਾਰੇ[2]॥੧੪॥ ਜਿਸ ਤੇ ਸੇਲ* ਸਾਂਗ, ਸਰ, ਸ਼ਕਤੀ, ਤੋਮਰ, ਗੋਰੀ, ਗੋਰਾ॥ਕੰਟਕ ਦੁਸ਼ਟ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਤੇ ਮਾਰਹਿਂ ਜੋ ਹਮ ਓਰਾ ॥੧੫॥ ਏਕ ਨ ਲਾਗ ਸਕਹਿ ਤਨ ਹਮਰੇ ਸਭਿ ਉਪਾਇ ਨਿਫਲਾਵੈਂ। ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲੀ ਰਖਵਾਰੀ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਵੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ[3] ਕੀ ਰੱਛਾ ਹਮ ਕੋ ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਚਾਲੇ। ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਇ ਮਲੇਛਨਿ ਕੋ ਕੁਛ ਕਰਤਿ ਉਪਾਇ ਬਿਸਾਲੇ' ॥ ੧੭ ॥ ਇਤਨੀ ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਛੁਟੀ ਤੋਪ ਸਮੁਦਾਈ॥ਗਾਜ ਗਾਜ ਕਰਿ[4] ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਨੁ ਗਿਰੀ ਸੁ ਗਿਰ ਪਰ ਆਈ ॥ ੧੮ ॥ ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਇਕ ਬਾਰ ਭਯੋ ਤਬਿ ਉਠਯੋ ਧੂਮ ਨਭ ਛਾਯੋ। ਖਰੇ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗ ਨ ਦੀਖਤਿ ਨਿਕਟ ਸਥਾਨ ਹਿਲਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਪ੍ਰਤਿ ਧੁਨਿ ਉਠੀ ਸੈਲ ਅਰੜਾਏ ਸ਼ਬਦ ਸਹੈਂ ਨਹਿਂ ਸ਼੍ਰੋਨਾ[5]। ਕੜਕੈਂ ਤੋਪਾਂ ਬਲ ਬਰੂਦ ਤੇ ਆਗੈ ਅਟਕਹਿ ਕੌਨਾ॥੨੦॥ ਸਗਰੇ ਗੋਰੇ ਗਿਰ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ[6] ਊਚੇ ਨਭ ਕੋ ਜਾਈ। ਥਿਰਯੋ ਦਿਵਾਨ

[1]ਜਿਸਤ੍ਹਾਂ ਅੱਛੀ ਬਾਤ ਜਾਣ ਪਾਈ ਹੈ ਦਾਸ ਨੇ ਏਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [2](ਅਸਾਂ)ਤਨ ਤੇ ਤਾਂ ਕਾਲ ਕਵਚ ਪਹਿਰੀ ਹੈ ਤੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਕਵਚ ਧਾਰੀ ਹੈ। [ਕਾਲ ਕਵਚ=ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਸੰਜੋਅ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਿੰਘਾਰ,ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਕਾਲ, ਮਹਾਂ ਕਾਲ। ਉਸੇ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਂ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ। 'ਚੁਭੀ ਰਹੀ ਸੁਤ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨਨ ਮਹਿਂ' ਇਹ ਸਾਡਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕਵਚ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਧਾਰਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕਵਚ ਹੈ ਯਥਾ:-'ਰਾਮ ਕਵਚੁ ਦਾਸ ਕਾ ਸੰਨਾਹੁ॥ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਤਿਸੁ ਪੋਹਤਿ ਨਾਹਿ' ॥ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਂਕਾਲ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਬ ਲੋਹ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰੱਖਜਾ ਸਾਨੂੰ ਉਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ]। [3]ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ। [4]ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਙ ਗੱਜਕੇ। [5]ਕੰਨਾਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰੀ। [6]ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ। *ਪਾ:-ਸੈਥ।

ਸਕਲ ਬਿਚ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਹ ਕੋ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਊਪਰ ਮੁਖ ਕਰਿ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਸਿੰਘ,ਸ਼ੂਕਤਿ ਜਾਹਿਂ ਅਕਾਸ਼। ਪਰੈ ਸਿਵਰ ਜੋ ਤੁਰਕਨਿ ਘਾਲੇ ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ[1] ॥੨੨॥ਸੁਭਟ*ਪਵੰਗਮ ਕਰੇ ਸੰਘਾਰਨਿ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਾਯੋ। ਪਿਖਿ ਸੂਬੇ ਤੋਪਨ ਮੁਖ ਊਚਾ ਫੇਰਯੋ ਪੇਚ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਸਗਰੀ ਮਹਿਂ ਥੈਲੀ[2] ਪੁਨ ਘਾਲੀ ਗੋਰਾ ਗਜ ਤੇ ਠੋਕਾ। ਕਰੀ ਤਯਾਰ ਪੁਨ ਤਾਕਿ ਸ਼ਿਸਤ ਕੋ ਬਾਰੰਬਾਰ ਬਿਲੋਕਾ ॥੨੪॥ ਦੁਤਿਯ ਸ਼ਲਖ ਫਿਰ ਤਾਕਿ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਦਾਰੁਣ ਨਾਦ ਉਠਾਵਾ। ਧੂਮਧਾਰ ਤਹਿਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਪਸਰੀ ਨਹਿ ਦੇਖਨਿ ਕੁਛ ਪਾਵਾ ॥ ੨੫ ॥ ਗਿਰ ਕੀ ਜੰਰ ਮਹਿਂ ਗੋਰੇ ਸਗਰੇ ਜਾਇ ਲਗੇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਪਿਖਹਿ ਖਾਲਸਾ ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਮਤਿ ਮਾਰੀ॥੨੬॥ਜਗਤ ਪਤੀ ਕੋਰਾਹਤਿ ਹਤਿਬੇਸੀਪਨਿ[3] ਸਿੰਧ ਉਲੀਚੈਂ।–ਭਗਨੋਂ ਸੈਲ–ਮਸ਼ਕ ਜਿਮ ਚਿਤਵਤਿ, ਕੀਟ ਸੁਮੇਰੁ ਖੀਂਚੈ[4] ॥ ੨੭ ॥ ਬਿਸਮਤਿ ਸੂਬੇ ਸਰਬ ਤੋਪ ਗਨ ਝੂੰਧਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਸਵਾਈ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੁਧਿ ਬਲ ਅਨਿਕ ਘਾਤ ਤੇ ਛੋਰਿ ਦਈ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਨੀਚੇ ਮੁਖ ਜਬਿ ਕਰਹਿਂ ਤੋਪ ਕੋ ਗਿਰ ਕੀ ਜਰ ਮਹਿਂ ਲਾਗੈਂ।ਜੇ ਊਚੋਕਰਿ ਛੋਰਹਿਂ ਗੋਰਾ ਤਤਛਿਨ ਜਾਵਤਿ ਆਗੈ ॥੨੯॥ ਸ਼ੂਕਤਿ ਨਭ ਮਹਿਂ ਨਿਫਲ ਪਰੈ ਕਿਤ ਬਾਮ ਕਿ ਦਾਹਨ ਜਾਈ। ਸਰਬ ਸਭਾ ਯੁਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ ਚਿੰਤਾ ਕਿਸਹੁੰ ਨ ਕਾਈ॥੩੦॥ਬਾਰ ਬਾਰਤਾਕਤਿ ਪੁਨ ਛੋਰਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਮਤਿ ਆਛੇ। ਨਹਿਂ ਦਿਵਾਨ ਮਹਿਂ ਗੋਰਾ ਲਾਗਯੋ ਜਹਿਂ ਮਾਰਨ ਕੋ ਬਾਂਛੇ ॥ ੩੧ ॥ ਇਕ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਦੂਸਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਾਕਿ ਤਾਕਿ ਕਰਿ ਛੋਰੈਂ[5]। ਜੇਤਿਕ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕਰਿ ਪਚਿ ਹਾਰੇ ਗਯੋ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਧੋਰੈਂ[6]॥੩੨॥ ਤਜੀ ਸੈਂਕਰੇ ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ[7] ਸਭਿ, ਪਾਇ ਬਰੂਦ ਰੁ ਗੋਰਾ। ਧੂੰਮਧਾਰ ਤੇ ਅੰਧ ਧੁੰਦ ਭਾ ਅਧਿਕ ਮਚਯੋ ਤਬਿ ਸ਼ੋਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਜਤਨ ਕਰਤਿ ਅਰੁ ਤੋਪ ਚਲਾਵਤਿ ਤਬਿ ਸੰਧ੍ਯਾ ਹੁਇ ਆਈ। ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਇ ਰਹੇ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਬਡੀ ਘਾਤ ਅਬਿ ਪਾਈ[8]॥੩੪॥ ਲਗਤਿ ਜਿ ਗੋਰੇ ਗੁਰ ਸਮੇਤ ਅਬਿ ਹੋਤਿ

---

[1]ਭਾਵ ਤੋਪਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਸਤਾਂ ਗ਼ਲਤ ਸਨ ਗੋਲੇ ਬਜਾਇ ਦੀਵਾਨ ਪਰ ਡਿੱਗਣ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਕੇ ਘੇਰੇ ਘੱਤੇ ਹੋਏ ਤੁਰਕਾਂ ਪਰ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। [2]ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਥੈਲੀ (ਬਾਰੂਦ ਦੀ)। [3]ਸਿੱਪੀਆਂ ਨਾਲ। [4]ਕੀੜਾ ਖਿੱਚੇ ਸੁਮੇਰੂ ਨੂੰ। [5]ਭਾਵ ਗੋਲੰਦਾਜ਼ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾਲਾਇਕ ਕਹਿ ਕਹਿਕੇ ਆਪ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ। [6]ਕੋਲ, ਨੇੜੇ। [7]ਬਾਰ ਬਾਰ। [8]ਬੜਾ ਦਾਉ ਲੱਗਾ ਸੀ।

*ਪਾ:–ਸੁਭੂ।

ਸਿਘਾਰਨਿ ਸਾਰੇਵਿਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਲੇਤਿ ਕਰਿ ਸਗਰੀ ਕਾਰਜ ਹੋਤਿ ਸੁਧਾਰੇ ॥੩੫॥ ਤਮ ਪਸਰ੍ਯੋ,ਪਰਕਾਸ਼ ਹਾਨ ਭਾ,ਹਟਿ ਡੇਰੇ ਕੋ ਚਾਲੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਸੋਂ ਬੂਝ੍ਯੋ ਸੂਬੇ 'ਅਚਰਜ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲੇ ॥੩੬॥ ਇਹ ਕਲਾ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋਂ ਜਾਈ ਗੋਰੇ ਪੁੰਜ ਚਲਾਇ। ਕਿਸਨੇ ਪਤਾ ਦਿਯੋ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹਿਂ ਨ ਉਠਾਏ[1] ॥੩੭॥ ਊਚੇ ਥਲ ਕਰਿ ਲਗ੍ਯੋ ਨ ਗੋਰਾ ਟਿੱਬਾ ਕਿਧੋਂ ਕੁਢਾਲਾ। ਕਿਧੋਂ ਗਿਰਦ ਮੈਂ ਹੁਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[2] ਕੈ ਗੁਰ ਅਜ਼ਮਤ ਵਾਲਾ ॥੩੮॥ ਗਏ ਉਚ ਕੈ ਨੀਚੇ ਲਾਗੇ ਬਾਮ ਦਾਹਨੇ ਹੋਇ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਭੀ ਕਿਸ ਨੇ ਪਾਯੋ ਉਠਨ ਕਹਾਂ ਕਿਤ ਕੋਇ[3]" ॥ ੩੯॥ ਰਾਜੇ ਭਨ੍ਯੋਂ 'ਚਲੇ ਗਨ ਗੋਰੇ ਮੈਂ ਭੀ ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ। ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ ਕਲਾ ਕੁਛ ਹੋਯੋ ਕਲਾ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਬਖਾਨਾ ॥੪੦॥ ਪ੍ਰਥਮ ਲਰਾਈ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ ਤਹਿਂ ਹਮ ਤੋਪ ਚਲਾਈ। ਗੁਰ ਕੋ ਲਗੀ ਨ, ਸਿਖ ਇਕ ਮਾਰ੍ਯੋ ਦਿਯੋ ਪਤਾ ਢਿਗ ਜਾਈ ॥੪੧॥ ਹੁਤੋ ਤੋਪਚੀ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਨਿਪਨੁ ਮਾਰਤਿ ਦੂਸਰ ਗੋਰਾ। ਪਿਖਿ ਸਿਖ ਤਨ੍ਯੋ ਸੰਧਿ ਸਰ ਧਨੁ ਗੁਰ ਤ੍ਰਾਤਕਾਲ ਖਰ ਛੋਰਾ ॥੪੨॥ ਕੋਸਿਕ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਮਾਨ ਬੀਚ ਕੋ[4] ਲਗ੍ਯੋ ਭਾਲ ਮਹਿ ਜਾਈ। ਮਰ੍ਯੋ ਸੁ, ਇਕ ਸਰ ਔਰ ਚਲਾਯੋ ਨਿਕਟ ਖਰੋ ਤਿਸ ਭਾਈ ॥ ੪੩॥ ਤਿਸ ਕੇ ਲਗ੍ਯੋ ਮਰ੍ਯੋ ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਤੁਪਚੀ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਯੌਂ ਇਕ ਬਾਰ ਭਈ ਬਿਧਿ ਮਾਰਨ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨ ਸੋਈ ॥੪੪॥ ਤਿਸ ਤੁਪਚੀ ਨੇ ਪਤਾ ਦਿਯੋ ਢਿਗ ਖਰੋ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਖ ਮਾਰਾ[5]। ਤੁਮਰੋ ਗੋਰ੍ਹਾ ਨਿਕਟ ਨ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਟਿੱਬਾ ਹੁਤੋ ਕੁਢਾਰਾ ॥੪੫॥ ਕਲਾ ਅਬਿ ਭਯੋ, ਨ ਬੀਤ ਗਯੋ ਕੁਛ[6], ਕਈ ਬਾਰ ਇਮ ਹੋਵੈ[7]। ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਇਹ ਬੁਰੀ ਬਲਾਇ ਸੁ ਲਗਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਖੋਵੈ' ॥੪੬॥ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਕਹਿ 'ਮੈਂ ਇਮ ਜਾਨੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਇਨ ਕੀਨਾ। ਸਾਰ ਬੰਦ[8] ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚਲ ਬੈਠ੍ਯੋ ਕਛੂ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿ ਚੀਨਾ ॥੪੭॥ ਨਤੁ ਗੋਰੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਚਲਾਏ ਇਲਮ ਲਖੌਂ ਮੈਂ ਭਾਰੀ। ਹਤ੍ਯੋ ਨ ਕੋ, ਸਮੀਪ ਨਹਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ, ਯਾਂਤੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ' ॥੪੮॥ ਸੁਨਤਿ

---

[1]ਕਿਸੇ (ਗੋਲੇ) ਨੇ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸਤਿਗੁਰ (ਉਸ ਥਾਵੇਂ) ਉਠੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ। [2]ਯਾ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਿਸੇ ਫੇਰ (ਗੇੜ) ਵਿਚ ਸੀ। [3]ਕਿਸੇ ਦਾ ਉੱਠਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ। [4]ਵਿਚ ਕੋਹ ਭਰ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਸੀ। [5]ਉਸ ਤੋਪਚੀ ਨੇ ਪਤਾ ਤਾਂ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜੋ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਕੋਲ ਤੇ ਅੱਗੇ ਖੜਾ ਸਿਖ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। [6]ਵੇਲਾ ਕੁਛ ਬੀਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। [7]ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [8]ਲੋਹਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਭਾਵ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ।

ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਸਮੁਝਾਇਸਿ 'ਮੰਤ੍ਰ ਨ* ਸਿਧ ਕੁਛ ਜਾਨੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਵਿਰੁੱਧਯੋ ਕਰੇ ਬੀਰ ਗਨ ਹਾਨੋ ॥ ੪੯॥ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੂਥ-ਪਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਮਾਰਯੋ ਬੀਚ ਲਰਾਈ।ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਲੋਥ ਉਠਾਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੫੦ ॥ ਇਮ ਬਾਤਨਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਪਹੂਚੇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਬਿਸਰਾਮੇ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੋਵਤਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਸਗਲੇ ਟਿਕੇ ਨਿਸਾ ਮੇਂ॥੫੧॥ ਇਤ ਸੋਤਿਗੁਰ ਸੋਦਰ ਪਠਿ ਸੰਧ੍ਯਾ ਚੌਂਕੀ ਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਖਰੇ ਗਿਰੰਥੀ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਹਿ ਸਿਰ ਨਿੰਮ੍ਰੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੫੨॥ ਕ੍ਰੂਰ ਤੁਰਕ ਝਖ ਮਾਰਿ ਰਹੇ ਸਭਿ ਕਛੂ ਨ ਬਸ ਬਲ ਚਾਲਾ।ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਭਿਨਿ ਬੁਲਾਈ ਊਚੇ ਨਾਦ ਉਠਾਲਾ ॥ ੫੩ ॥ ਹਰਖਤਿ ਭੁਏ ਅਸਤ ਰਵਿ ਹੋਯੋ ਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਥਾਨ।ਕਿਤਿਕਖਾਲਸਾ ਥਿਰਯੋ ਮੋਰਚੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸਵਧਾਨ॥੫੪ ॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਪੌਢੇ ਸੁਪਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨਤਿ ਕੋਈ।ਜਥਾ ਗੁਹਾਂ[1] ਮਹਿ ਕੇਹਰਿ ਬਾਸੈ ਗਜ ਸਮਾਨ ਰਿਪੁ ਜੋਈ ॥੫੫ ॥ ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਟਿਕ ਗੇ ਆਪ ਆਪਨੇ ਥਾਨਾ। ਘੇਰਾ ਪਾਇ ਪਰੇ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਮਾਹਿਂ ਡਰਤਿ ਨ ਰਣ ਕੌ ਠਾਨਾ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਘੇਰਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਤ ਭੀ ਬਾਦਤ ਬਜੈਂ ਬਿਸਾਲ। ਸਿਖ ਨਵੀਰੀ ਨੌਬਤਾਂ ਰਣਸਿੰਘੇ ਤਤਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ ॥ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ ਦੋਊ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਉਤਸਾਹਤਿ ਭਟ ਹੋਇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਬਨੇ ਸਵਧਾਨਾ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਖਰੋਇ॥੨॥ਰੋਕਹਿ ਤੁਰਕ ਪੰਥ ਜੇ ਪੰਜਹਿਂ[2] ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਪੁਰਿ ਜਾਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਵਪਾਰੀ ਵਰਜ ਦੀਏ ਸਭਿ 'ਲੂਟ ਲੇਹਿਂਗੇ ਆਯੋ[3]' ॥ ੩ ॥ ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮ ਅਰੁ ਪੁਰਿ ਜਨ ਜੇਈ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਡਿੰਡਮ ਫੇਰਾ। 'ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਕੁਛ ਪਹੁੰਚਾਵੈ ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਇ ਬਡੇਰਾ ॥ ੪ ॥ ਕਰੋ ਨ ਕੁਛ ਵਿਵਹਾਰ[4] ਤਹਾਂ ਕੋ, ਕਰਹਿ ਜਿ ਦੇਵੈ ਲੇਵੈ। ਦੁਰ ਕਰਿ ਕਰਹਿ ਬਿਦਤ ਹੁਇ ਪਕਰੈਂ[5] ਸਦਨ ਲੂਟ ਤਿਹ ਲੇਵੈਂ' ॥੫॥ ਰੋਪਰ ਅਰੁ ਹੁਸ਼ੀਆਰ ਪੁਰਾ ਪੁਰਿ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਠਾਕੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿ ਡੇਰੇ ਤ੍ਰਸਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤਾਂਕੇ ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਘੇਰਾ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਉਤਰਯੋ ਆਇ

---

[1]ਗੁਫਾ। [2]ਸਾਰੇ ਰਾਹਾਂ ਤੋਂ। [3]ਜੋ ਆਵੇਗਾ ਲੁੱਟ ਲਵਾਂਗੇ। [4]ਵਪਾਰ। [5]ਜੇ ਲੁਕ ਛੁਪ ਕੇ ਕਰੇਗਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਵਾਂਗੇ। *ਪਾ:-ਮੰਤ੍ਰਨਿ।

ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।ਕਬਿ ਕਬਿ ਚਢਹਿ ਖਾਲਸਾ ਇਤ ਉਤ, ਅਰਹਿਂ ਅਰੀ ਰਨ ਹੋਈ[1] ॥ ੭ ॥ ਚਲਹਿਂ ਤੋਪ ਬੰਦੂਕ ਤੀਰ ਗਨ ਮਾਰਨ ਮਰਿਬੋ ਹੋਵੈ। ਮਰਹਿਂ ਸੈਂਕਰੇ ਤੁਰਕ ਜਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਮੁਖ ਪ੍ਰਾਨਕੋ ਖੋਵੈਂ॥੮॥ਕਬਿ ਕਬਿ ਥਿਰਹੈਂ ਮੋਰਚਨਿ ਬੈਠੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਲ ਸਵਧਾਨਾ। ਕਬਹੁਂ ਤੁਫੰਗ ਤੋਪ ਕੋ ਛੋਰਹਿਂ ਹਾਨ ਕਰਹਿਂ ਅਰਿ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ੯ ॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਨੇਰ ਅਚਾਨਕ ਹੁਇ ਜਬਿ,ਚਲਹਿਂ ਤੁਪਕ ਸਮੁਦਾਯਾ।ਬਾਜ ਮਨਿੰਦੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਲਸਾ ਖਗ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਪਰਧਾਯਾ॥੧੦॥ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। 'ਸੰਵਾਧਾਨ ਬਨਿਰਹੋ ਕੇ ਸਗਾੜ੍ਹ ਕਰਹੁਰਿਪੁਨਿ ਤਹਿਂਮਾਰਾ॥੧੧॥ਸਿੰਘਪੰਜਸੈ ਰਾਖ ਸੰਗ ਨਿਜ,ਵਹਿਰ ਦੂਰ ਨਹਿਂ ਜਾਵੋ।ਤਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਜੋ ਨੇਰਿ ਕਰਨੋ ਚਹਿ ਮਾਰ ਤੁਫੰਗ ਖਪਾਵੋ॥੧੨॥ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਜਾਗੂਨ ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕਹੁ ਸੁਧ ਰਖਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੇਰੀ।ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ ਤਯਾਰ ਧਰਹੁ ਨਿਤ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਲਿਹੁ ਬੈਰੀ ॥੧੩॥ਪਿਤਾ ਹੁਕਮ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਤਿਸ ਮੁਰਚੇ ਮਹਿਂ ਬਾਸਾ।ਸਦਾ ਸੁਚੇਤ ਰਹਤਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਨਿਜ ਰਿਪੁ ਪੁੰਜ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ੧੪ ॥ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦ੍ਵੈ ਲੋਹ ਕੋਟ ਮਹਿਂ ਛੋਰੇ। ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਸੈ ਸੰਗ ਕਰੇ ਨਿਤ ਕਰਤਾ ਸੰਘਰ ਘੋਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਸਵਾਧਾਨ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਰਹਿਤੇ ਤਥਾ ਰਾਤਿ ਤਕਰਾਈ। ਸ਼ੱਤ ਸਮੀਪ ਹੋਨਿ ਨਹਿਂ ਦੇਵਹਿਂ ਤਜੈਂ ਤੁਪਕ ਸਮੁਦਾਈ॥੧੬॥ਕਬਿ ਹੁਇ ਵੇਹਿਰ ਕਰੈਂ ਰਨ ਜੂਝਹਿਂ ਰਿਪੁ ਗਨ ਕਰਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗ ਧਯਾਨ ਪਢਹਿਂ ਨਿਤ ਜੀਵਨ ਗੁਰ ਭਰਵਾਸਾ ॥੧੭॥ ਅਗਮ ਪੁਰੇ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਸੈ ਲੀਨੇ।ਤਹਾਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਰਿਪੁ ਢਿਗ ਹੋਨਿ ਨ ਦੀਨੇ ॥੧੮॥ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਬਲਵੰਤ ਬਹਾਦਰ ਊਚ ਦਮਦਮੇ ਛੋਰਾ। ਇਕ ਸੌ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਮੈਂ ਰਖਿ ਕਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੋ ਸਿਰ ਫੋਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ਥਿਰੇ ਹੋਲ਼ੇ ਗੜ੍ਹ ਥਾਨਾ। ਸਿੰਘ ਚਾਰ ਸੈ ਸੰਗ ਰਾਖ ਕਰਿ ਰਹੈਂ ਸਦਾ ਸਵਧਾਨਾ॥ ੨੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰ ਰਹੈਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨਾ॥ ਅਪਨੋ ਆਪ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਤੁਰਕਨਿ ਹੋਇ ਪਰੈ ਘਮਸਾਨਾ ॥੨੧॥ ਗਿਰਨਿ ਦਿਸ਼ਾ ਮਹਿਂ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਰਹਿ ਰਾਖਹਿ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਰਚਨਿ ਮਹਿਂ[2]ਥਾਪੇ ਨਿਜ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੨॥ਜੁਗ ਸੂਬੇ ਆਪਸ ਮਹਿਂ

[1]ਜੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅੜੇ ਤਾਂ ਜੁੱਧ ਹੋ ਪਵੇ। [2]ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ।

ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਕਿਯ ਡੇਰਾ।ਚਮੂੰ ਸਿਰੰਦੀ ਸਕਲ ਪਸਾਰੀ ਗਿਰ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਲਗਿ ਘੇਰਾ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਿ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਅਗਮ ਪੁਰੇ ਲਗਿ ਸਾਰੇ । ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਤਰਕਸ਼ ਤਹਾਂ ਮੋਰਚੇ ਧਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਲਵਪੁਰਿ ਸੈਨਾ ਆਪਸ ਮਹਿ ਮਿਲਿ ਡੇਰੇ । ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਤਨਕ ਭੀ ਰਾਖ੍ਯੋ[2] ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹ੍ਵੈ ਘਾਲ੍ਯੋ ਘੇਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਪਰਬਤ ਦਿਸ਼ ਪਰਬਤ ਪਤਿ ਗਨ ਕੀ ਚਮੂੰ ਪਰੀ ਸਵਧਾਨਾ । ਗਜ ਬਾਜੀ ਗਨ ਲਗੇ ਤਬੇਲੇ ਸ਼ਬਦ ਉਠੈਂ ਜਹਿਂ ਨਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਉਤਰ੍ਯੋ ਤੰਬੂ ਗਨ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਪਿਖਿਯਤਿ ਕਪੜ ਕੋਟ ਕੋ, ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਰ ਬਾਨੇ[3] ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਮ ਝੰਡੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਊਚੇ ਝੂਲਤਿ ਨਾਨਾ ਰੰਗਾ । ਗਜ ਚਿੰਘਾਰਤਿ ਹਯਨਿ ਹਿਰੇਖਾ ਊਠਤਿ ਸ਼ਬਦ ਉਤੰਗਾ ॥ ੨੮ ॥ ਲਕਰੀ ਘਾਸ ਨਿਖੂਟੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਨੈਂ।ਭਰਤੀ ਅੰਨ ਘਨੀ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਮਹਾਨੈਂ ॥੨੯॥ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਦੇਵੈਂ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਰਖਿ ਤਕਰਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਘੇਰ੍ਯੋ ਮਿਲਿ ਮੂਰਖ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਰਹੈਂ ਮੋਰਚੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸਿੰਘ ਕਿ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ । ਜਾਗ੍ਰਿਤਿ ਰਖੈਂ ਸੁਚੇਤੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਠਾਂਢੇ ਬਾਰੋ ਬਾਰੀ ॥੩੧॥ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਜੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਰੁ ਰਾਜੇ ਸਭਿ ਸੂਬਿਨਿ ਢਿਗ ਜਾਵੈਂ । ਕਰਹਿਂ ਬਾਰਤਾ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਜਤਨ ਸਮੂਹ ਬਨਾਵੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਅਰੁ ਖਾਨ ਵਜੀਦਾ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ । ਅਪਰ ਗਿਰੇਸ਼ੂਰ ਬਨਹਿਂ ਸਲਾਮੀ ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਮਸਲਤਿ ਗਿਨਤੇ ਬਿਨਤੀ ਭਨਹਿਂ ਬਡੇਰੀ । ਕਰਹਿ ਕੁਸ਼ਾਮਦ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰੀ–ਕੋਪ ਨ ਹੁਇ ਕਿਸ ਬੇਰੀ–॥ ੩੪ ॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਦੌਨ ਸਮੇ ਮਹਿਂ ਭਲੇ ਸਿੰਘ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ।ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਹਿਂ ਹਰਖਹਿਂ ਉਰ ਮਹਿਂ ਬੰਦਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਾ ਲਗਹਿ ਕਹਿਂ ਅਨਿਕ ਬਾਰਤਾ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਬੈਨਾ।ਬਹੁਰ ਮੋਰਚੇ ਥਿਰਹਿ ਆਪਨੇ ਕਰੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰਨਿ ਰੈਨਾ॥੩੬॥ ਅੰਤਰ ਅੰਨ ਲਵਨ ਘ੍ਰਿਤ

[1]ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਦਰਯਾ ਤੱਕ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ। [2]ਵਿਚ ਵਿੱਥ ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ। [3]ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਕੋਟ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭੇਸ (=ਵਰਦੀਆਂ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ)।

ਆਦਿਕ ਸੋ ਬਰਤਨ ਮਹਿ ਆਵੈ । ਬੰਦ ਵਹਿਰ ਤੇ ਭਯੋ ਸਰਬ ਕਛੁ ਨਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਬੋ ਪਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਈ । ਚਮਰ ਚਲਾਚਲ ਢੋਰਤਿ ਸਿਰ ਪਰ ਪਿਖਹਿ ਚਮੂੰ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩੮॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਕਰਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਇਤ ਉਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਵੈਂ ॥ ਤੰਬੂ ਸ਼ਾਮਿਯਾਨੇ ਗਨ ਝੰਡੇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਵੈਂ॥੩੯॥ ਸ਼ਾਲਮਲੀ[1] ਕੋ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੁਤੋ ਇਕ ਜਿਹ ਸਕੰਧ[2] ਸਮੁਦਾਯਾ। ਤੁੰਗ ਅਧਿਕ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਸੋ ਸਘਨ ਪੱਤ੍ਰ ਕੀ ਛਾਯਾ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਤਰੇ ਥਿਰੇ ਦ੍ਵੈ ਸੂਬੇ ਚੌਂਪਰ ਖੇਲ ਮਚਾਏ।ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਭੂਪਚੰਦ ਤੇਆਦਿ ਨਿਕਟ ਗਿਰਰਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਬਡੀ ਸਭਾ ਜੁਤਿ ਬੈਠੇ ਤਿਹਠਾਂ ਤੁਰਕ ਮਿਲੇ ਪਰਧਾਨਾ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਤਿ ਕਰਹਿ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਤ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਾਤਨ ਨਾਨਾ ॥ ੪੨ ॥ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੇ ਹਾਥ ਬਿਖੇ ਗਹਿਲੀਨਾ। ਕੰਚਨ ਲਪਟਯੋ ਸੁੰਦਰ ਖਪਰਾ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਕੀਨਾ[3]॥੪੩॥ਤਰਕਸ਼ਤੇ ਤਬਿ ਕਰਯੋ ਨਿਕਾਸਨ ਸੰਧਿ ਪਨਚ ਮਹਿ ਸੋਈ ।ਕਰਿ ਕੈ ਤਾਨ[4] ਕਾਨ ਲਗਿ ਤਾਨਾ ਸ਼ਬਦਬਡੋ ਤਬਿ ਹੋਈ ॥੪੪॥ ਕਰਿ ਉਦੇਸ਼[5], ਸੂਬਾ ਜਹਿ ਬੈਠਯੋ ਤਿਤ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਤੰਜਾਗਾ । ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਯੰਕ ਥਿਰਯੋ ਜਿਸ ਊਪਰ ਪਾਵੇ ਮਹਿ ਸਰ ਲਾਗਾ ॥੪੫॥ ਖਪਰਾ ਲਗਤਿ ਫਟਯੋ ਸੋ ਤਤਖਿਨ ਔਚਕ ਉਦਲੇ[6]ਸਾਰੇ।ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਕੀਨ ਨਿਰੀਛਨ[7]–ਖਪਰਾ ਇਹ ਗੁਰ ਮਾਰੇ–॥ ੪੬ ॥ ਜ਼ਰਦਾਸਤ ਨਿਜ ਦਸਤ[8]* ਨਿਕਾਸਯੋ ਕਹਿ ਬਜੀਦ ਖਾਂ ਸੰਗਾ। 'ਇਤੀ ਦੂਰ ਸਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਿਨ ਕੋ ਕਹਾਂ ਓਜ ਨਰ ਅੰਗਾ[9] ॥੪੭॥ ਕੋਸ ਅਢਾਈ ਅਹੈ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਜਹਿ ਤੇ ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਨਰ ਤਨ ਕੋ ਕੁਛ ਇਹ ਬਲ ਨਾਂਹਿਨ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕੋ ਬਲਭਾਰਾ'॥੪੮॥ ਰਤਨ ਜਰੇ ਬਰ ਬਾਗਰ ਊਪਰ[10], ਹੇਰਤਿ ਸਰਬ ਸਰਾਹਾ। 'ਕੰਚਨ ਲਿਪਤਿ ਮੋਟ ਬਡ ਕਾਨੋ ਲੋਹ ਪੁਲਾਦੀ ਆਹਾ ॥ ੪੯ ॥ ਮੁਖੀ ਅਹੈ ਕਰ ਤਲ ਸਮ ਆਯੁਤ[11], ਨਰ ਤਨ ਕੌਨ ਚਲਾਵੈ । ਅਜ਼ਮਤਿ ਜੁਤਿ ਗੁਰ ਕਰੈ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਇਤੀ ਦੂਰਪਹੁੰਚਾਵੈ†॥੫੦॥ ਕਹਹੁ

[1]ਸਿੰਬਲ। [2]ਟਾਹਣੇ। [3]ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। [4]ਬਲ। [5]ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਰਕੇ [ਸੰਸ:, ਉਦ੍ਦੇਸ਼=ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਲੱਖਸ਼]। [6]ਤ੍ਰਬ੍ਰਕੇ। (ਅ) ਉੱਠ ਖੜੇ ਹੋਏ। [7]ਦੇਖਣਾ ਕੀਤਾ । [8]ਹੱਥ। [9]ਨਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਭਲਾ ਕਿੱਥੇ ਇਤਨਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ। [10]ਸ੍ਰੋਸ਼੍ਰ ਬਾਗੜ (=ਤੀਰ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਸਿਰਾ) ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜਿਤ ਹੈ। [11]ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀਵਤ ਚੌੜੀ।

*ਪਾ:–ਹਾਥ। †ਪਾ:–ਪਠਾਵੈ।

ਲਰੀ ਇਹ ਬਰ'ਹਿ ਕੌਨ ਤਬਿ ਜਬਾ ਤੋਪ ਕੋ ਗੋਰਾ। ਭੜਭੜਾਇ[1] ਹਮ ਪਰੇ ਸਭੈ ਅਬਿ-ਰਖਿ ਖੁਦਾਇ ਤਨ ਮੋਰਾ'-॥੫੧॥ਤਜਯੋ ਖੇਲ ਚੌਪਰ ਕੋ ਤਬਿ ਹੀ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਦੂਰਬੀਨ ਤਬਿ ਲਾਵਨ ਕੀਨੀ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਹਾਏ॥ ੫੨ ॥ ਸਭਾ ਸਹਿਤ ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਗਰੇ ਚਮਰ ਚਲਾਚਲ ਚਾਰੂ। ਪਾਨ ਕਮਾਨ ਧਰੇ ਜੁਤਿ ਬਾਨਹਿ ਦੀਪਤਿ ਸ਼ੋਭ ਉਦਾਰੂ॥ ੫੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥੧੪॥

੧੫. [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤੀਰ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਥਾ ਬਾਰਤਾ ਪਰਸਪਰ ਗਿਰਪਤਿ ਸੂਬਨ ਕੀਨਿ। ਤਥਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਨਤਿ ਭਏ ਜੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਚਿਤ ਚੀਨ[2] ॥ ੧ ॥ ਲਲਤਿਪਦ ਛੰਦ ॥ ਕਾਗਦ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲੇਕਰਿ ਹਰਫ ਫਾਰਸੀ ਕੇਰੇ। ਲਿਖਤਿ ਭਏ ਤਿਸ ਊਪਰ ਆਛੇ ਰਿਪੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਘਨੇਰੇ ॥੨॥ "ਦਾਨਸ਼ਵੰਦਨ ਦਾਨਸ਼ ਕੀਨਸਿ ਬਿੱਦ੍ਯਾ ਕੋ ਅੱਭ੍ਯਾਸਾ। ਕਰਹਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਹੁਇ ਤਿਹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[3] ਸੁਭਟ ਧਰਹਿ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ੩ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਕਹਿਰ ਕਹੈ ਬਡ ਕਰਤਿ ਨ ਰਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਇਹ ਤੌ ਕਰਮ ਕਰੀਮ ਕਰਯੋ ਕੁਲ* ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਲਾਹੀ[4] ॥ ੪ ॥ ਭੂਤ ਭਵਿਖ੍ਯਤ ਵਰਤਮਾਨ ਮਹਿ ਵਿਦ੍ਯਾ ਜਿਨਹੁੰ ਕਮਾਈ। ਦੁਰਗਮ ਕੋ ਭੀ ਸੁਗਮ ਕਰਤਿ ਹੈਂ, ਦੁਲਭ ਸੁਲਭ ਹੁਇ ਜਾਈ' ॥ ੫ ॥ਲਿਖ੍ਯੋ ਪੱਤ੍ਰ ਸੋ ਕਰ੍ਯੋ ਇਕੱਤ੍ਰ ਧਾਗੇ ਸੋਂ ਸਰ ਬੰਧਾ। ਬਹੁਰੋ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਲਿਯੋ ਕਰ ਬਾਨ ਪਨਚ ਮਹਿਂ ਸੰਧਾ ॥੬॥ ਤਾਨਿ ਕਾਨ ਲਗਿ ਬਲ ਤੇ ਛੋਡ੍ਯੋ ਚਲ੍ਯੋ ਸ਼ੂਕ ਅਸਮਾਨਾ। ਦਾਰੁਨ ਸ਼ਬਦ ਚਾਂਪ ਤੇ ਹੋਵਾ ਬੈਠੇ ਪਿਖਹਿਂ ਸੁਜਾਨਾ॥੭॥ ਗਿਰਪਤਿ ਤੁਰਕ ਜਹਾਂ ਬਿਸਮਾਏ ਕਰੈਂ[5] ਪਰਸਪਰ ਬਾਤੀ। ਸ਼ਾਲਮਲੀ ਕੋ ਬਡੋ ਕਾਂਡ ਜੋ ਜਿਸ ਤਰੁ ਤਰ ਨਰ ਪਾਤੀ[6] ॥ ੮ ॥ ਬਡੋ ਸ਼ਬਦ ਜੁਤਿ ਲਗ੍ਯੋ ਜਾਇ ਕਰ ਸਭਿਨਿ ਕਰੇ ਦ੍ਰਿਗ ਊਚੇ। ਕਹਾਂ ਬਿਲੋਕੈਂ[7] ਲਗ੍ਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦੂਸਰ ਬਾਨ ਪਹੂਚੇ॥ ੯ ॥ਨੀਕੇ ਪਿਖ੍ਯੋ ਸੁ

[1] (ੳ) ਭੜਥਾਏ ਘਬਰਾ ਉੱਠਣਾ। (ਅ) ਭੜ ਭੜ ਕਰਦਾ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਭਨਾਂ ਤੇ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ :
[2] ਜੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਦੇਖੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ। [3] (ਤੁਸਾਂ) ਦਾਨਿਆਂ ਨੇ ਦਾਨਾਈ ਲਾਈ ਹੈ (ਕਿ ਇਹ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ) ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜੋ ਨਿਤ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [4] ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਕੁੱਲ ਦੇ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਇਲਾਹੀ ਨੇ ਕਰਮ (=ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼) ਕੀਤਾ ਹੈ (ਅਸਾਂ ਪਰ)। [ਫਾ:, ਕਰਮ=ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ਕਰੀਮ=ਬਖਸ਼ਿੰਦ। ਕੁਲ=ਸਾਰੇ (ਜਗਤ) ਦੇ]। [5] ਕਰਦੇ ਸਨ। [6] ਜਿਸ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੇਠ ਨਰਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। [7] ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ। *ਪਾ:-ਕੁਲ।

ਕਾਗਦ ਲਟਕਤਿ ਬੰਧਯੋ ਤਾਗੇ ਸੰਗਾ। ਅਚਰਜ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦਾਸ ਚਢਾਯਹੁ 'ਆਨਹੁ ਕਾਢਿ ਖਤੰਗਾ'॥੧੦॥ਤ੍ਰਸਤਹਿ[1] ਹੁਇ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਚਢਿ ਕਰਿ ਕਾਢਯੋ ਠਾਨਿ ਉਪਾਏ। ਲੇ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਅਵਲੋਕਯੋ ਖੋਲਯੋ ਦਸਤ ਲਗਾਏ ॥੧੧॥ ਪਿਖੇ ਲਿਖੇ ਹੈਂ ਹਰਫ ਪਾਰਸੀ ਬਨੀ ਬੈਤ ਬਿਚ ਬਾਚੀ[2]। ਲ਼ਖਯੋ ਮਾਇਨਾ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯਹੁ 'ਇਹ ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਧਿ ਸਾਚੀ ॥ ੧੨ ॥ ਅਜ਼ਮਤ ਕੀ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਨਾਹਿਨ ਇਹ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਪ੍ਰਤਾਪਾ। ਜਿਨਹੁੰ ਕੀਨ ਤਿਨ ਕੋ ਬਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਧਰੈਂ ਭਰੋਸਾ ਆਪਾ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਨੀ ਬਿੱਦਯਾ ਕੀ ਬਡਿਆਈ।ਜਿਨ ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਬਹੁ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਸੋ ਦੁਰਲਭ ਭੀ ਪਾਈ' ॥ ੧੪ ॥ ਕਹਿ ਵਜੀਦ ਖਾਂ 'ਅਹੈ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਜਿਨ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਕਮਾਵਾ। ਅਸ ਕੋ ਵਸਤੁ ਜੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਨ ਲੇਤਿ ਜੁ ਕਰਤਿ ਉਪਾਵਾ ॥੧੫॥ ਅਚਰਜ ਅਪਰ ਬਿਚਾਰਹੁ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਹਮ ਤੁਮ ਬਾਤੈਂ ਕੀਨੀ। ਕੋਸ ਅਢਾਈ ਪਰ ਸੋ ਬੈਠੇ ਤਿਹ ਠਾਂ ਸਗਰੀ ਚੀਨੀ[3]॥੧੬॥ ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਧਰਿ ਭਾਰੀ ਸਭਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਕੌਨ ਕਰੈ ਸਮਸਰਤਾ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ' ॥ ੧੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਏ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਪਢਹਿਂ ਪੱਤ੍ਰ ਕੋ ਬਾਨ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਤਰੀਫ ਬਡਾਈ॥੧੮॥ਸੱਯਦ, ਸ਼ੇਖ, ਪਠਾਨ, ਮੁਗ਼ਲ ਗਨ ਆਨਿ ਆਨਿ ਪਰਵਾਰੇ। ਸਭਿ ਗਿਰਪਤ ਜੁਤਿ ਸਚਿਵਨਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰੇਂ ॥੧੯॥'ਇਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਧਾਰਨਹਾਰੋ ਨਰ ਲੀਲਾ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਹਮ ਸੋਂ ਲਰਤਿ ਬਿਤਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲਾ ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਬਿਘਨ ਬਿਥਾਰੀ' ॥੨੦॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰ ਸਭਿ ਧਰਿ ਧਰਿ ਗਮਨੇ ਉਠਿ ਉਠਿ ਡੇਰੇ।–ਅਸ ਨਹਿ ਹੋਹਿ ਗੁਰੂ ਰਿਸਕਰਿ ਉਰ ਸਰ ਤੇ ਹਮਹਤਿ ਗੇਰੇ॥੨੧॥ ਕੋਸ ਅਢਾਈ ਹਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਯਾ ਛੋਰਹਿ ਕਿਸ ਤਾਂਈ[4]। ਤਊ ਹਮਹਿ ਸਮ ਲਰਤਿ ਕਰਤਿ ਰਣ ਇਹ ਤੋ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ–॥੨੨॥ ਸਗਰੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਮਹਿਮਾ ਵਹਿਰ ਕਹੈਂ ਬਹੁ ਨਾਂਹੀ[5]।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਅਧਿਕਪ੍ਰਤਾਪੀ ਜਾਨਹਿਂ–ਭਯੋ ਨ ਕੋ ਭਵ ਮਾਂਹੀ–॥ ੨੩ ॥ ਉਤ ਸਤਿਗੁਰ ਅਵਲੋਕਤਿ

---

[1]ਡਰ ਡਰਕੇ। [2]ਬੈਂਤਾਂ ਵਿਚ ਬਣੀ (ਹੋਈ ਇਬਾਰਤ) ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਵੇਖੀ ਤੇ ਪੜ੍ਹੀ। [3](ਸਾਡੀ)ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਓਹ ਜਾਣ ਲਈ। [4]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ। [5]ਬਾਹਰੋਂ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ।

ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੰਬੂ ਗਨ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਕੇ ਪੁੰਜ ਖਰੇ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨਿ ਸੰਗ ਬਖਾਨੇ ॥੨੪॥ 'ਆਦਿ ਨ ਅੰਤ ਸੈਨ ਕੇ ਲਖਿਯਤਿ ਪਰੀ ਚਹੂੰਦਿਸ਼ ਮਾਂਹੀ। ਮਤਿ ਕਾਚੀ ਇਤ ਪਰੇ ਪਰਬਤੀ ਚੇਰੇ ਤੁਰਕਨਿ ਚਾਹੀ' ॥ ੨੫ ॥ ਦਯਾਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ 'ਆਜ ਤੁਰਕ ਪਤਿ ਰਾਜਾ। ਸਿੰਧੁ ਮੇਖਲਾ ਅਵਨੀ ਲੀਨਸਿ ਫਿਰੈ ਸੀਸ ਪਰ ਤਾਜਾ ॥ ੨੬ ॥ ਕਹੂੰ ਮਵਾਸ ਨ ਜਗ ਮਹਿ ਛੋਰਯੋ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ੂ। ਹਾਲਾ ਭਰੈਂ ਤੁਰਕਪਤਿ ਆਗੈ ਅਵ-ਰੰਗ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ ॥੨੭॥ ਅਰਹਿ ਕੌਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਇਨ ਸਨਮੁਖ ਉਦੈ ਅਸਤ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਆਪ ਲਰਹੁ ਸਭਿ ਸਫਾ ਉਠਾਵਹੁ ਜਗ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਹਿੰਦੁਵਾਨਾ॥ ੨੮ ॥ ਰਾਜੇ ਕੁਛ ਰਜਪੂਤ ਰਹੇ ਜਗ, ਤਿਨ ਕੀ ਬਹੁ ਮਤਿ ਮਾਰੀ। ਦੇ ਕੰਨਯਾ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਜੀਵਤਿ ਧਿਕ ਤਿਨ ਕੀ ਸਰਦਾਰੀ ॥੨੯ ॥ ਉਦੈ ਅਸਤ ਕੀ ਲੀਨ ਜਮੀਯਤ[1] ਰੱਯਤ ਸਭਿ ਨਰ ਹੋਏ। ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੁ ਲਰਹੁ ਕਿ ਮਾਰਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਅਪਰ ਨ ਜਗ ਮਹਿ ਕੋਏ' ॥ ੩੦ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਧਯਾ ਸਮੈਂ ਪਛਾਨਾ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਹਿ ਸਿੰਘ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਪਾਨੰ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮੁਰਚਨਿ ਮਹਿ ਸਵਧਾਨੀ ਦੁਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਤਕਰਾਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਗਾਢੇ ਹੋਵਤਿ ਸੁਪਤੇ ਰਾਤਿ ਬ੍ਰਿਤਾਈ ॥੩੨ ॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਬਹੁ ਛੂਟਹਿ ਮੁਰਚਨਿ ਰਹੈ ਲਰਾਈ। ਇਕ ਦਿਸ਼ ਨਦੀ ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ ਗਿਰ ਗਨ ਸ਼ਬਦ ਹੋਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਪਰਹਿ ਜੰਗ ਨਰ ਦੀਰਘੁ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਲਾਗ ਪਹੁੰਚ ਕਰਿ ਰਿਪੁ ਕੀ ਚਮੂੰ ਭਜਾਵੈਂ॥੩੪॥ ਕਈ ਬਾਰ ਗਨ ਮਰਹਿਂ ਪਹਾਰੀ ਕਈ ਬਾਰ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਪਰਹਿ ਜ਼ੋਰ ਬਲ ਦਲ ਕੋ ਘਾਲਹਿਂ ਬਡ ਘਮ-ਸਾਨਾ ॥ ੩੫ ॥ ਯਾਂਤੇ ਡਰਤਿ, ਨ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ ਦਬਕਹਿਂ ਮੁਰਚਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਲ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਹੁਇ ਬੈਠਤਿ ਓਟ ਕਰਹਿਂ ਬਡ ਤਾਂਹੀ॥੩੬॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੂਬਨਿ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨਿਤ ਸੀਖਯਾ ਅਸ ਦੇਤਾ। 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਤਸਕਰ ਗਨ ਬਟਪਾਰੇ ਤਿਨ ਤੇ ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤਾ ॥੩੭॥ ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਆਦਿਕ ਜੋ ਰਾਠਹਿ[2] ਬੀਨ ਬੀਨ ਕਰਿ ਰਾਖੇ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ

---

[1]ਬਹੁਤੇ ਆਦਮੀ ਭਾਵ ਫੌਜ। [2]ਨਾ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ।

ਬਲੀ ਸੇ ਹੋਵੰਤਿ ਮਹਾਂ ਤਿਮਰ ਅਭਿਲਾਖੈ' ॥ ੩੮ ॥ ਅਸ ਨਹਿ ਹੋਇ ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਨਿਸ ਮਹਿ ਪਰਹਿ ਮੋਰਚੇ ਮਾਂਹੀ।ਕਤਲ ਕਰਹਿਂਗੇ, ਔਰਕ ਧਾਵਹਿ, ਕੁਛ ਬਸ ਚਾਲਹਿ ਨਾਂਹੀ ॥੩੯॥ ਬਹੁਤੇ ਅਹੈਂ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਮਹਿ ਸੋ ਰਾਖਹੁ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ।ਫੇਰਾ ਆਪ ਕਰਹੁ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਭਜਿ ਸਿਪਾਹ ਸਮੁਦਾਈ'॥੪੦॥ਇੱਤਜ਼ਾਦਿਕ ਸੁਨ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਜੋ ਕਈਬਾਰ ਕਰਿਫੇਰੋ।ਸੱਯਦ ਸ਼ੇਖ ਘਨੇ ਤਹਿ ਤਜ਼ਾਗੇ ਕਰਿ ਸਵਧਾਨ ਬਡੇਰੇ॥੪੧॥ਜਮਾਦਾਰ ਭਾਰੀ ਤਹਿਂ ਛੋਰਾ ਨਾਮ ਸ਼ਰਫਲੀ ਜਾਂਹੀ।'ਸੁਪਤਹੁ ਨਹਿ ਨਿਸਮਹਿ ਬਨਗ਼ਾਫਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰਾਖਿਕਰ ਮਾਂਹੀ॥੪੨॥ਸਵਧਾਨ ਦੇਖਤਿ ਉਤਰਹੀਏ ਦ੍ਰਿਗ ਉਘਾਰ ਕਰਿ ਨੀਕੋ।ਨਹਿਆਲਸ ਕਿਸ ਰੀਤਿ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਗਢ ਹੁਇ ਗਯੌਨ ਜੀਕੋ'॥੪੩॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਰਫਲੀ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ 'ਕਜ਼ਾ ਨਬਾਬ ਇਮ ਭਾਖਨੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਇਕਬਾਲ' ਬਡੇਰਾ ਬਿਜੈ ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖਨੈ॥੪੪॥ ਕਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਪਜ਼ਾਰੇ ਹੋਵਹਿ ਜੋਹਮਰੇ ਪਰ ਆਵੈ।ਕੇਤਿਕ ਗਢ ਮਹਿ ਨਰਭਟ* ਠਹਿਰੇ ਨਿਕਸ ਜੁ ਮਾਰ ਮਚਾਵੈਂ ॥੪੫ ॥ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਪਾਹ ਬਿਲੋਕਹੁ ਰਿਪੁ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰੈਤੀ।ਨੀਠ ਨੀਠ ਸਿਖ ਥਿਰੇ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਵਹਿਰ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦਿਖਰੈਤੀ ॥੪੬॥ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਤੌ ਹੋਲਾ ਘਾਲਹਿ ਤੋਰਹਿ ਗਢ ਦਰਵਾਜਾ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਦਿਖਰਾਵੈ ਹਮ ਹੈਂ ਸੁਭਟ ਸਮਾਜਾ' ॥ ੪੭ ॥ ਇਮ ਤਕਰਾਈ ਕਰਤਿ ਮੋਰਚਨਿ ਸੂਬੇ ਫਿਰ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰੋਂ। 'ਨਿਕਟ ਨ ਢੁਕਹੁ ਥਿਰੇ ਰਹਹੁ ਬਲ ਘੇਰਾ ਪੁਰਿ ਕੋ ਡਾਰੋ ॥੪੮॥ ਲਰਿਬੇ ਮਹਿ ਸਮਤਾ ਨਹਿ ਬਨਿ ਹੈ ਮਰਹਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਜੋਧਾ। ਮਾਰ ਕੂਟ ਪੁਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਅੰਤਰ ਚਲਹਿ ਨ ਬਸ ਕਿਯ ਕ੍ਰੋਧਾ॥੪੯॥ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਸਤੂ ਬੁਰ ਜੋ ਹੈ ਤਉ ਗੁਰ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਹਿ। ਜੇ ਕਰਿ ਲਰਤਿ ਰਹੈਂ ਸਿੰਘਨਿ ਸਨ ਲਾਖਹੁਂ ਸੁਭਟ ਬਿਨਾਸਹਿ॥੫੦॥ਤਊ ਨ ਸਰ ਹੋਵਹਿ' ਰਣ ਮੰਡਹਿ ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨ ਕੋਈ'। ਸਗਰੇ ਗਿਰਪਤਿ ਤੁਰਕ ਪ੍ਰਧਾਨਾ ਇਹ ਮਸਲਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਈ ॥ ੫੧ ॥ ਲਰਿਬੇ ਤੇ ਸਭਿ ਅੰਗ ਬਚਾਵਹਿ ਮਾਨਿ ਮਰਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸਾ।ਘੇਰਾ ਪਾਇ ਥਿਰੇ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਚਿਰਕਾਲ ਜੈ ਆਸਾ' ॥੫੨॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ ਪਰਯੋ ਚੁਗਿਰਦੇ ਘੇਰਾ।ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਉਤਸਾਹ ਵਧੈ ਨਿਤ ਰਿਪੁ ਸਨ

'ਰਾਤ ਵੇਲੇ (ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ) ਬੜੇ ਬਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਬੜਾ ਹਨੇਰਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। 'ਸ਼ਰਫਅਲੀ। 'ਮੋਰਚਾ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਪ੍ਰਤਾਪ। '(ਕਿਲ੍ਹਾ) ਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਊ(ਅ) ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੋਊ। 'ਭਾਵ ਜੈ ਦੀ ਆਸਾ ਧਾਰਕੇ ਕਿ ਚਿਰਾਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। *ਪਾ:–ਭਟ।

ਲਰਿਬੇ ਕੇਰਾ ॥੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਰਾਤੀਂ ਹੱਲਾ]।

॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੁਤੋ ਦੂਰ ਕੁਛ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਤੇ ਸੋਇ । ਢੁਕੇ ਮੋਰਚੇ ਨਿਕਟ ਤਿਹਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗ਼ਾਫਲ ਹੋਇ॥੧॥ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਨਿਸਾ ਭਈ ਅੰਧਿਆਰੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਚ ਭਾਖਾ । 'ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਸਵਾਧਾਨ ਬਨਿ ਸੁਨਿ ਮੇਰੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਕੁਛ ਅੰਤਰ, ਨੇਰ ਨਹੀਂ[1] ਲਖਿ ਸੋਊ । ਯਾਂ ਤੇ ਨਿਕਟ ਮੋਰਚੇ ਲਆਵਤਿ[2]ਮਨ ਵਧਾਇ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੩ ॥ ਅਗਮ ਪੁਰੇ ਅਰੁ ਹੋਲ ਗੜ੍ਹੀ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਰੇ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੈਂ ਸਭਿ ਬਲ ਮੁਰਚੇ ਢੁਕੇ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ[3] ॥੪ ॥ ਅਬਿ ਨਿਸ ਮਹਾਂ ਅੰਧੇਰ ਗੁਬਾਰੀ ਦੁਰਜਨ ਗ਼ਾਫਲ ਭਾਰੇ । ਧਰੇ ਭਰੋਸਾ ਸੁਪਤ ਪਰੇ ਬਹੁ ਕੋ ਇਕ ਜਾਗਨ ਹਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਊਪਰ ਪਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ ਐਂਚਹੁ ਕਰਹੁ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰਾ । ਏਕ ਵਾਰ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਕਿਨਾਰਾ ਪਰਿਹੈ ਰੌਰ ਘਨੇਰਾ ॥ ੬ ॥ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨ ਪਰਸਪਰ ਹੋਵੈ ਕਟਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਸਾਰੇ । ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਫਰਕ[4] ਫਿਰ ਨਿਕਟ ਨ ਆਇਂ ਹਮਾਰੇ' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਯਹੁ 'ਹੁਕਮ ਨ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਾਨਾ । ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਤਿ–ਨ ਨਿਕਸਹੁ ਬਾਹਰ ਦੁਰਗ ਰਹਹੁ ਸਵਧਾਨਾ–॥੮॥ ਅਬਿ ਬੂਝਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਸੁਖ ਮਾਂਹੀ॥ਨਹੀਂ ਜਗਾਵਨ ਕੈਸੇ ਹੋਵਹਿ ਕੁਤੋ ਕਹਹਿਂ ਤੁਵ ਪਾਹੀ[5]' ॥੯॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਕਹਤੇ 'ਲਖਹੁ ਇਮ ਰਾਜਨੀਤ ਕੀ ਬਾਤੀ । ਸਮਾ ਪਾਇ ਰਿਪੁ ਤੇ ਨ ਚੁਕੈ ਕਿਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਹਿ ਸੁ ਘਾਤੀ॥੧੦॥ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਮਾਰਨ ਮਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਇਹ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਅਨੁਸਾਰੇ । ਪ੍ਰਭੁ ਬੂਝਨਿ ਕੀ ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਆਛੋ, ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਸਕਲ ਸਕਾਰੇ[6]॥੧੧॥ਅਬਿ ਮੈਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਰਿਪੁ ਜੋਹੇ ਪਰੇ ਸੁਪਤ ਇਕ ਸਾਰਾ । ਬਹੁਰ ਘਾਤ ਇਹ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ਕਰਹੁ ਸੰਘਾਰ ਸਥਾਰਾ ॥੧੨ ॥ ਛਕਿ ਅਫੀਮ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਗਮਨਯੋਂ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨਿਹਾਰੇ । ਗ਼ਾਫਲ ਪਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਆਛੋ ਬਿਧਿ ਲਿਹੁ ਮਾਰੇ' ॥੧੩॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ

[1]ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਸਾਡਾ ਮੋਰਚਾ 'ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ')। [2](ਵੈਰੀ) ਮੋਰਚੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ । [3](ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ) ਸਭਨੀ ਥਾਈਂ (ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ) ਮੋਰਚੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹਨ (ਪਰ) ਸਾਡੇ (ਇਹ) ਨੇੜੇ ਆ ਢੁੱਕੇ ਹਨ । [4]ਭਾਵ ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ (ਸਾਥੋਂ)। [5]ਭਾਵ ਤੈਨੂੰ ਕੀ (ਆਪਣੀ ਸਲਾਹ) ਦੱਸੀਏ । [6]ਸਵੇਰੇ ਸਾਰੀ (ਗਲ) ਸੁਣ ਹੀ ਲੈਣਗੇ ।

ਜਗਾਏ ਸੁੱਖਾ ਪੀਵਨ ਕੀਨੋ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਧਰਿ ਲੀਨੋ ॥ ੧੪ ॥ ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਤਯਾਰੀ ਠਾਨਤਿ ਅਪਰ ਦੁ ਘਰੀ ਬਿਤਾਈ।ਖਟ ਘਟਿਕਾ ਜਬਿ ਰਹੀ ਰਾਤਿ ਲਖਿ ਸਿੰਘ ਤਯਾਰ ਸਮੁ-ਦਾਈ॥੧੫॥ਸਭਿ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਨ ਕਰਿ ਨੀਕੇ'ਇਕ ਇਕ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਰਹੀਏ ਹੂਜੈ ਤੁਰਤ ਕਿਨਾਰੇ' ॥੧੬॥ ਪੌਰ ਲੋਹ-ਗੜ੍ਹ ਕੋ ਤਬਿ ਖੋਲਯੋ ਨਿਕਸੇ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰੇ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਮਹਿ ਲੀਨੇ ਅਛਿਨ ਅਛਿਨ[1] ਪਗ ਧਾਰੇ ॥੧੭॥ ਮੌਨ ਧਰੇ ਕੁਛ ਕਰੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹਿਂ ਔਚਕ ਪਰੇ ਸੁ ਜਾਈ।ਮੁੰਡੀਆ ਨਗਨ ਤੁਰਕ ਕਟ ਡਾਰੇ[2] ਸਭਿਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਚਲਾਈ ॥੧੮॥ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਰੌਰ ਮਚਾਯਹੁ ਕੂਦਤਿ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰੇ। ਨੀਂਦ ਮਾਂਹਿ ਤੇ ਪਲਕ ਨ ਖੁਲਤੀ ਮਾਰਿ ਖੜਗ ਕਟਿ ਡਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਆਧੀ ਘੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਹੀ ਬਹੁ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਗਨ ਹੋਏ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰ ਨ ਕਿਸਕੀ ਹੋਈ ਕਟਿ ਕਟਿ ਧਰਿ ਪਰ ਸੋਏ॥੨੦॥ ਕਿਸਕੋ ਮੁੰਡ ਤੁੰਡ ਕਿਹ ਕਾਟਯੋ ਕਿਸਕੀ ਗ੍ਰੀਵਾ ਨਯਾਰੀ। ਕਿਹ ਸਿਕੰਧ, ਭੁਜ, ਹਾਥ ਕਟਯੋ ਕਿਹ, ਕਟ[3] ਕਿਸ ਪੇਟ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਜੰਘ ਕਟੀ, ਜਾਨੁ ਕਿਸ ਕਾਟਯੋ, ਕਿਸ ਕੇ ਚਰਨ ਬਿਦਾਰੇ। ਲੋਚਨ, ਕਰਨ ਕਟੇ ਬਿਲਲਾਵਤਿ ਇਕ ਬਾਰੀ ਇਮ ਮਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਭਯੋ ਸਥਾਰ ਖੇਤ ਮਹਿ ਤੁਰਕਨਿ ਜਿਮ ਕਾਸ਼ਟ ਕਟਿ ਡਾਰੇ। ਨਿਸਾ ਅੰਧੇਰ ਸ਼ੋਰ ਬਡ ਮਾਚਾ ਦ੍ਰਿਖਤਿ ਨ ਹਾਥ ਪਸਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਕਟ ਕਿ ਦੂਰ ਹੁਤੇ ਗਨ ਡੇਰੇ ਸਨਧ ਬੱਧ ਹੁਇ ਧਾਏ। ਸਿੰਘ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਿ ਤਤਛਿਨ ਮਹਿਂ ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਆਏ ॥ ੨੪ ॥ ਚਲਨਿ ਲਗੀ ਗਨ ਤੁਪਕ ਮਿਲੇ ਪੁਨ ਕਛੂ ਪਛਾਨ ਨ ਹੋਈ। ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਕਟਨ ਸਭਿ ਲਾਗੇ ਸੂਝ ਬੂਝ ਨਹਿਂ ਕੋਈ ॥੨੫॥ ਗੁਲਕਾਂ ਸੰਗ ਮਰੇ ਤਬਿ ਅਨਗਨ ਕਟੇ ਖੜਗ ਕੇ ਸੰਗਾ। ਇਤ ਉਤ ਲਖੈਂ ਸਿੰਘ ਇਹ ਆਵਤਿ ਕਰਤਿ ਆਪ ਮਹਿਂ ਜੰਗਾ[4]॥੨੬॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਮਾਰਾ। ਕਿ ਭ੍ਰਾਤੈ ਪ੍ਰਹਾਰਾ।ਕਰਾਰੋਲ ਚਾਲੇ।ਨ ਜਾਂਹੀ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੨੭ ॥ ਕਿਸੂ ਨਾਂਹਿ ਪੂਛੋ।ਸੁਧੀ ਤੇ ਸੁ ਛੂਛੇ[5]। ਕਰੈਂ ਓਜ ਧਾਵੈਂ। ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਚਲਾਵੈਂ ॥ ੨੮ ॥ ਕਟੈਂ ਆਪ ਮਾਂਹੀ। ਦਿਖੇ ਕੋਇ ਨਾਂਹੀ। ਪਛਾਨੈਂ ਨ ਆਨਾ। ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ

[1]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।(ਅ) ਅਛਿਨ=ਲਗਾਤਾਰ। [2]ਨੰਗੀਆਂ ਸਿਰੀਆਂ ਕੱਟ ਸੁੱਟੀਆਂ। [3]ਲਕ। [4]ਇਧਰ ਉਧਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੰਘ ਔਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਪੋ ਵਿਚ ਜੰਗ। [5]ਬੇਖਬਰੇ।

॥੨੯॥ ਤਿਸੀ ਮੋਰਚਾ ਮੈਂ। ਸੰਘਾਰੇ ਤਮਾਮੇ। ਬਹ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਜਾਈ। ਥਿਰਾ ਲੋਥ ਛਾਈ[1] ॥ ੩੦॥ ਸੁਨ੍ਯੋ ਰੌਰ ਸੂਬੇ। ਮਹਾਂ ਚਿੰਤ ਡੂਬੇ। ਕਟ੍ਯੋ ਮੋਰਚਾ ਕੋ। ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ਼ੋਰ ਤਾਂਕੋ ॥ ੩੧ ॥ 'ਬਡੋ ਗ਼ਜ਼ਬ ਹੋਵਾ। ਨਹੀਂ ਮੂਢ ਜੋਵਾ। ਬਨੈ ਕੋ ਉਪਾਵਾ? ਅੰਧੇਰਾ ਸੁ ਛਾਵਾ ॥ ੩੨ ॥ ਨਹੀਂ ਰਾਤਿ ਜਾਗੇ। ਤਬੈ ਦਾਵ ਲਾਗੇ। ਪਰੇ ਸਿੰਘ ਜਾਈ। ਲਖੇ ਜਾਹੁ ਭਾਈ[2]' ॥ ੩੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਮੋਰਚਾ ਫਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪਾਇ। ਤੁਰਕ ਮੂਢ ਮਤਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨਾਸ਼ ਭਏ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੰਚਨ ਕੋ ਮੰਦਰ ਬਡ ਸੁੰਦਰ। ਹੀਰਾ ਮੁਕਤਾ ਲਾਗੇ ਅੰਦਰ। ਨੀਕੇ ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਸੁਧਾਰੀ। ਤਰੁ ਕੀ ਪੰਕਤਿ ਬੇਲ ਬਿਥਾਰੀ॥੩੫॥ ਬਹੁਤ ਬਡੂਰਜ ਮਨਿ ਦਮਕਾਈ[3]। ਅਸ ਘਰ ਸਭਿ ਰੁਤ ਮਹਿਂ ਸੁਖਦਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਕੇ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜੇ। ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਤਰੇ ਛਬਿ ਛਾਜੇ ॥ ੩੬ ॥ ਰਚੇ ਪੁਰਟ[4] ਕੇ ਪਾਵੇ ਚਾਰੂ। ਸਬਜ਼ ਮਣੀ ਖਚਿ ਕੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰੂ[5]। ਮੂੰਗਾ ਅਧਿਕ ਜਾਂਹਿ ਕੇ ਜਰਯੋ। ਕਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਘਰਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਰੁਚਿਰ ਮਖ਼ਮਲੀ ਛਾਦਿ ਬਿਛੌਨਾ। ਸੇਜ ਬੰਦ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਭੌਨਾ। ਗੁੰਫੇ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਲਟਕੰਤੇ। ਤਿਸ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਕਰੰਤੇ ॥ ੩੮ ॥ ਰੌਰਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਚੌਂਕੀਦਾਰ ਹੁਕਾਰਸਿ ਆਗੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪਠਹੁ ਨਰ ਕੋਈ।ਕਹਾਂ ਜੰਗ ਮਾਚ੍ਯੋ ਲਿਹੁ ਜੋਈ? ॥ ੩੯ ॥ ਤਹਿਂ ਕੋ ਸਿੰਘ ਲ੍ਯਾਉ ਮਮ ਤੀਰ। ਸਰਬ ਬਾਤ ਜੋ ਕਹੈ ਸਧੀਰ'। ਸੁਨਿ ਬਾਹਰ ਤੇ ਸਿੰਘ ਪਠਾਯੋ। ਦੌਰ੍ਯੋ ਤੁਰਤ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਆਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਮਿਲ੍ਯੋ। 'ਗੁਰੂ ਪਠਾਯੋ ਮੈਂ ਇਤ ਮਿਲ੍ਯੋ[6]।–ਕਿਮ ਰੌਰਾ ਮਾਚ੍ਯੋ ਤੁਮ ਓਰੀ–। ਸੁਧਿ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਆਯੋ ਦੌਰੀ ॥੪੧॥ ਅਪਨੇ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਕਰਿ ਦੀਜੈ।ਪਠਹੁ ਤੁਰਤ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗੀਜੈ'।ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਨਾਮ ਬਤਾਇ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ। '-ਫਤੇ ਲਈ-ਕਹੀਏ ਭਗਵੰਤਾ' ॥ ੪੨ ॥ ਸੰਗ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਪਠਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਚਲ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬੂਝ੍ਯੋ ਤਿਸ ਤਾਂਈ। 'ਕਸ ਰੌਰਾ ਮਾਚ੍ਯੋ ਸਮੁਦਾਈ?' ॥੪੩॥ਕਹ੍ਯੋ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਭਯੋ ਮੋਰਚੇ ਸ਼ੋਰ? ਸ਼ੋਰ

---

[1]ਧਰਤੀ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਭਰ ਗਈਆਂ। [2]ਜਾਕੇ ਦੇਖੋ ਭਾਈ!। (ਅ) ਲਖੇ ਜਾਹਿਂ=ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [3]ਲਸਨੀਆਂ ਨਾਮੇ ਮਣੀ ਚਮਕਦੀ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਵੈਡੂਰਯ]। [4]ਸੋਨੇ ਦੇ [ਸੰਸ:, ਪੁਰਟ]। [5]ਪੰਨੇ ਦੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਜੜਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ। [6]ਆਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ।

ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦੋਈ। ਮੌਤੂ ਕੀਨ ਮੁਰਚਾ ਢਿਗ ਹੋਈ[1] ॥ ੪੪ ॥ ਸਗਰੇ ਸੁਪਤੇ ਤੁਰਕ ਨਿਹਾਰੇ।ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਡਰ ਉਰ ਧਾਰੇ।ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕਹੜੋ ਸੁਨਾਈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹਮ ਲੇਂ ਬਖ਼ਸ਼ਾਈ॥ ੪੫ ॥ ਨਿਸ ਅੰਧਯਾਰੀ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਪਰੇ।ਚਰਮ ਧਰੇ[2]ਖਗ ਨੰਗੇ ਕਰੇ। ਕਟੀਆ ਕਰਤਿ ਭਏ ਤੁਰਕਾਨਾ।–ਹਾਇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਲਾਹਿ–ਬਖਾਨਾ ॥੪੬॥ ਆਧੀ ਘਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਜਾਏ। ਕੋ ਹਤਿ ਹੈ ਕੋ ਘਾਇ ਪਲਾਏ। ਤੁਪਕ ਤਮਾਚੇ ਖੜਗ ਨਿਖੰਗਾ। ਕਰਾਚੋਲ ਬਹੁ ਲੂਟ ਨਿਸੰਗਾ[3] ॥ ੪੭ ॥ ਜਬਹਿ ਮਤਾਬੀ ਜਰੇ ਮਸਾਲਾ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਇ ਆਪਨੇ ਦੁਰਗ ਸਮਾਏ। ਕਿਸ ਕੋ ਲਗੀ ਨ ਤਾਤੀ ਬਾਏ ॥ ੪੮ ॥ ਤੁਰਤ ਫਤੇ ਕੋ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਾ।ਬਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਲੂਟਿ ਸਮਾਜਾ। ਆਪ ਸਹਾਇਕ ਹੈ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਮਾਰਿ ਖਾਲਸਾ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ' ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਹੋਈ ਭੁਨਸਾਰਾ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰੂ ਤਨ ਧਾਰਾ। ਦੋਨਹੁ ਜਥੇਦਾਰ ਬੁਲਵਾਏ। ਆਇ ਤਬਹਿ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੫੦ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਖਿ ਗੋਸਾਈਂ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਅਲਾਈ। 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੀ ਮਾਰਨ ਰਿਪੁ ਬਨੈ। ਬਚੈ ਆਪ ਬਲ ਛਲ ਤੇ ਹਨੈ ॥ ੫੧ ॥ ਦੀਜੈ ਤੁਰਕਨ ਸਦਾ ਸਜ਼ਾਇ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਇਨ ਦੇਹੁ ਖਪਾਇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਲਘੁਤਾ ਸਭਿ ਲਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਨਗਾਰ-ਬੰਦ ਕੋ ਰਹੈਂ ॥੫੨॥ ਗਿਰਪਤਿ ਬਨਿ ਹੈਂ ਤਬੈ ਅਧੀਨਾ।ਰਹੈਂ ਖਾਲਸੇ ਆਗੈ ਦੀਨ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਸਿਰੋਪਾਇ ਮੰਗਵਾਇਸਿ ਰੂਰੇ ॥ ੫੩ ॥ ਬਖਸ਼ੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜੋ ਦੋਇ।ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਸੋਇ। ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਕੀ ਨਾਨਾ ॥੫੪॥ ਸਭਿ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਹਰਖਾਇ। ਗਏ ਆਪ ਗਢ ਦੇਖਨਿ ਥਾਇਂ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰੀ ਤਕਰਾਈ। ਗੁਲਕਾਂ ਅਰੁ ਬਰੂਦ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੫੫ ॥ ਬਹੁਰ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਨ ਦੇਖਤਿ ਅਘ ਜੈ ਹੈਂ ਭਾਜੇ। ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤ ਮੋਹਤਿ ਮਨ ਕੋ। ਸਾਬਤ ਸਿੱਖ ਰਹੇ, ਧੰਨ ਤਿਨ ਕੋ[4] ॥ ੫੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਮੋਰਚਾ ਕਤਲ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਬਾਘਨ ਤੇ ਬਿੱਜਘੋਖ ਦੇ ਗੋਲੇ ਚਲਾਉਣੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ਮਹਾਂ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿ। ਸਭਿਨਿ ਸਿੰਘ

[1]ਕਿ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਵੈਰੀ ਦਾ) ਮੋਰਚਾ। [2]ਢਾਲਾਂ ਧਾਰਕੇ। [3]ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਿਸ਼ੰਗ ਹੋਕੇ ਲੁੱਟੀਆਂ। [4]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੰਨ ਹੈ।

ਮਨੁ ਕਾਮਨਾ ਦਈ ਕਰੇ ਅਹਿਲਾਦ[1] ॥੧॥ ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ॥ ਦੇਵਨਿ ਕੋ ਭੀ ਦੁਰਲਭ ਦੀਰਘ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੀਨੇ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦੈ ਅਪਨ ਸਮੀਪਾ[2] ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਨੇ॥੨॥ ਥਾਨ ਥਾਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮੁਰਚਨਿ ਮਾਂਹੀ ਕਰੇ ਸਿੰਘ ਸਵਧਾਨਾ। 'ਹੋਨਿ ਸਮੀਪ ਨ ਦੀਜੈ ਦੁਰਜਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਤੇ ਕਰਿ ਹਾਣਾ' ॥ ੩ ॥ ਬਿਨਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਸੁਚੇਤ ਰਹੰਤੇ। ਦੁਸ਼ਟ ਸਮੀਪੀ ਹੋਨਿ ਨ ਪਾਵੇਂ ਲਾਖਹੁੰ ਗਿਰਦ ਭ੍ਰਮੰਤੇ ॥ ੪ ॥ ਉਤ ਸੂਬੇ ਦੋਨਹੁੰ ਮਿਲਿ ਬੈਠੇ ਭੀਮਚੰਦ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਗਿਰਪਤਿ ਅਪਰ ਹੰਡੂਰੀ ਆਦਿਕ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਇਕ ਥਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਤੁਰਕ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸਯਾਨੇ ਮੁਖਿ ਜੋ ਬੈਠੇ ਸਰਬ ਸਭਾ ਮੈਂ। ਸ਼ੋਕ ਪਰਾਜੈ ਤੇ ਚਿਤ ਉਪਜਯੋ ਤਜਿ ਉਤਸਾਹ ਤਮਾਮੇ ॥੬॥ ਭਾਜਿ ਬਚੇ ਜੋ ਮੁਰਚੇ ਮਹਿਂ ਤੇ ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਏ। ਕਰਨ ਲਗੇ ਦਰਿਯਾਫਤ ਤਿਨ ਕੀ 'ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਆਏ?॥੭॥ਕਿਮ ਆਲਸ ਬਹੁ ਕਰੇ ਦਬਾਵਨਿ ਗ਼ਾਫਲ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸੋਏ। ਭਈ ਪਰਾਜੈ ਸੁਬਕੀ ਹਮ ਕੋ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੋਏ[3]" ॥੮॥ ਕਹਤਿ ਭਏ ਸਭਿ 'ਸੁਨਿ ਨਵਾਬ ਜੀ! ਰਖੀ ਘਨੀ ਤਕਰਾਈ। ਜਾਨਿ ਫਜਰ ਕੋ ਵਖਤ ਹੋਇ ਅਬਿ ਨਰ ਬਹੁਤੇ ਅਲਸਾਈ ॥੯॥ ਕਰਤਿ ਰੋਜ ਹੀ ਰਹੇ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਫਜਰ ਵਖਤ ਅਲਸਾਏ। ਦਿਨ ਮਹਿ ਲਰਿ ਹੈਂ ਇਹ ਬਿਸਾਸ ਧਰਿ ਜਾਗਤਿ ਕਿਤਿਕ ਰਹਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਤਸਕਰ ਕੀ ਸਮਸਰ ਆਨਿ ਪਰੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਪਗਿਯਾ ਕੀ ਨਹਿਂ ਸੁੱਧਿ ਸੰਭਾਰੀ ਆਯੁਧ ਕਹਾਂ ਉਠਾਈ ॥ ੧੧॥ ਸੁਪਤ ਕਟੇ, ਕੋ ਉਠਨ ਨ ਪਾਏ, ਕਿਨਹਿਂ ਨ ਬਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਾ। ਇਮ ਜ਼ੁਲਮੀਂ ਤਤਕਾਲ ਕਰਤਿ ਹੀ ਸਕਲ ਮੋਰਚਾ ਮਾਰਾ॥੧੨॥ ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹਮ ਜਾਨਤਿ ਕਯਾ ਥੇ ਦਗ਼ਾ ਕਰਹਿਂ ਸਿਘਾਰੇਂ। ਏਕ ਘਰੀ ਦਰਮਯਾਨ ਪਰੀ ਨਹਿਂ[4],ਇਮ ਏ ਗਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰੇਂ॥੧੩॥ਸੂਤੇ ਜਾਗਤਿ ਨਹੀਂ ਬਰਾਬਰ[5] ਔਚਕ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇਂ। ਪੁਨ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਭਿੜੇ ਭੂਲ ਭਟ ਕ੍ਰੂਰ ਭਯਾਨਕ ਮਾਰੇ'॥੧੪॥ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਅਰੁ ਖਾਨ ਵਜੀਦਾ ਸੂਬੇ ਡੂਬੇ ਲਾਜਾ। ਰਿਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਨੇਤ੍ਰ ਫੇਰਿ ਕਰਿ ਤਾੜਯੋ ਗਿਰਪਤਿ ਰਾਜਾ ॥ ੧੫ ॥ 'ਆਪ

[1]ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਦੇਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ। [2]ਆਪਣੀ ਸਮੀਪਤਾ ਦੇਕੇ। [3](ਤੁਸਾਡੀ ਹਾਰ ਹੋਈ, ਸਾਡੀ ਇਸ ਵਿਚ (ਸੁਬਕੀ=) ਛੁਟਿਆਈ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਥਾਂ ਥਾਂ ਸੁਣੇਗਾ। [4]ਸੌਣ ਵਿਚ ਇਕ ਘੜੀ (ਦੇਰ) ਨਹੀਂ ਪਈ। [5]ਸੁੱਤੇ ਜਾਗਦਿਆਂ ਦੇ ਬਰੋਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਨਿਚਿੰਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਹ ਚਮੂੰ ਮਰਿਵਾਈ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਮਰੀ ਬਹੁ ਨਿਬਰੀ ਅਪਕੀਰਤਿ ਜਗ ਛਾਈ॥ ੧੬॥ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸਨ ਜਬਿ ਤੁਮ ਪਹੁੰਚੇ-ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਨਹਿਂ ਸੈਨਾ-।ਅਬਿ ਇਹਲਰਤਿ ਕੌਨ ਬਿਚਹ੍ਹੈ ਕੈ ਕਯੋਂ ਨ ਕਹਤਿ ਕੁਛ ਬੈਨਾ ?॥੧੭॥ ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਨਹਿ ਮੁਹਿੰਮ ਮਹਾਂ ਇਮ ਲਰਿ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਗਾਰਾ[1]।ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਹਿ ਤਬਿ ਕੌਨ ਸਹਾਰੈ ਬਿਨਸੈ ਰਾਜ ਤੁਮਾਰਾ॥੧੮॥ ਰਾਤਿ ਮੋਰਚਾ ਕਟਯੋ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਭਏ ਨ ਆਨਿ ਸਹਾਈ। ਨਹੀਂ ਭੇਤ ਅੰਤਰ ਤੇ*ਲੇ ਕਰਿ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨਾਈ॥੧੯॥ ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਬਲ ਘਾਲਹੁ ਬੈਠ ਹੋਇ ਕਿਨਾਰੇ। ਹਮ ਅਬਿ ਕੂਚਕਰਹਿਂ ਚਢਿ ਜਾਵਹਿਂ ਪਾਛੇ ਤੁਮ ਕੋ ਮਾਰੇ' ॥੨੦॥ਭੀਮ ਚੰਦ ਅਰੁ ਭੂਪ ਚੰਦ ਜੁਗ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ।'ਕਿਮ ਨਬਾਬ ਜੀ ! ਦੋਸ਼ ਹਮਾਰੋ ਸੁਧ ਕੁਛ ਰਹੀ ਨ ਓਲੇ[2]॥੨੧॥ਹਮ ਨਿਤ ਕਹਤਿ ਰਹਤਿ ਹਿਤ ਅਤਿਜੁਤਿ[3] ਤਸਕਰ ਗਨ ਬਟਪਾਰਾ।ਕਰੇ ਬਟੋਰਨ ਠੌਰ ਠੌਰ ਤੇ ਗੁਰ ਕੋ ਭਟ ਦਲ ਭਾਰਾ॥੨੨॥ਸਭਿ ਤੇ ਅੱਗ੍ਰ ਮੋਰਚਾ ਹੋਯਸਿਰਹੇ ਨ ਬਿਚ ਸਵਧਾਨੇ।ਕਰੀ ਸਿਆਨਪ ਕਿਨਹੂੰ ਨਾਂਹਿਨ ਪੁੰਜ ਪ੍ਰਾਨ ਕਿਯ ਹਾਨੇ॥ ੨੩॥ ਲਰਿਬੇ ਤੇ ਸਰਬਰ ਨਹਿਂ ਹੋਵਹੁ ਲਾਖਹੁਂ ਚਮੂੰ ਖਪਾਵੋ।ਰਹਹੁ ਦੂਰ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਨਿਕਟ ਹੋਨ ਨਹਿਂ ਪਾਵੇਂ॥ ੨੪॥ ਅੰਨ ਆਦਿ ਰੋਕਨਿ ਕਰਿ ਰਖੀਅਹਿ, ਆਛੀ ਬਾਤ ਇਸੀ ਮਹਿਂ। ਜਾਗ੍ਰਿਤਿ ਰਹੈਂ ਰਾਤਿ ਕੋ ਸਗਰੇ ਜੋ ਭਟ ਥਾਨ ਤਿਸੀ ਮਹਿਂ॥੨੫॥ ਹਮ ਅਨੁਸਾਰਿ ਆਪਿ ਕੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿਂ ਕਾਰ ਜਿਮ ਭਾਖਹੁ।ਲਰਨ ਮਰਨ ਜੀਤਨਿ ਅਰੁ ਹਾਰਨ ਦਿਸ਼ਿ ਖੁਦਾਇ ਅਭਿਲਾਖਹੁ'॥੨੬॥ਕਿਤਿਕ ਹਜ਼ਾਰ ਦਰਬ ਗਿਰਪਤਿ ਸਭਿ ਸੂਬਨਿਕੋ ਪੁਨ ਦੀਨਾ।ਜਬਿ ਕੁਛ ਰਿਸਹਿਂ ਇਸੀ ਬਿਧ ਤ੍ਰਾਸਹਿਂ ਕਈ ਬਾਰ ਧਨ ਲੀਨਾ॥੨੭॥ ਚਢਿ ਸਗਰੇ ਪੁਨ ਗਏ ਬਿਲੋਕਨ ਪਰਯੋ ਮੋਰਚਾ ਛੂਛਾ। ਕਾਕ ਕੰਕ ਗਨ ਗੀਧ ਸ੍ਵਾਨ ਪਲ ਖਾਹਿਂ,ਦੇਖਿ ਤਬਿ ਪੂਛਾ॥੨੮॥'ਜਬਿ ਪਹੁੰਚੇਂ ਤਬਿ†ਗੁਲਕਾ ਲਾਗੈ ਲੋਥ ਪਰੀ ਸਮੁਦਾਈ[4]। ਦਫਨਾਵਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨਹਿਂ ਬਨਤੀ, ਪਰੇ ਰਹੈਂ ਤਿਸ ਠਾਈ[5]॥੨੯॥ਦੂਰ ਮੋਰਚਾ ਹਟਿ ਕਰਿ ਬਾਂਧਹੁ,ਨਿਤ ਰਹੀਅਹਿ ਸਵਧਾਨਾ।

[1]ਗਾਲ ਦਿੱਤਾ। [2](ਅਸੀਂ) ਓਹਲੇ ਸੀ। [3]ਬਹੁਤੇ ਹਿਤ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਂ। [4]ਜਦ (ਲੋਥਾਂ ਚੁੱਕਣ) ਪਹੁੰਚਾਂਗੇ (ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ) ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗਣਗੀਆਂ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹਨ। [5]ਪਏ ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਇਸੇ ਥਾਵੇਂ।

*ਪਾਃ-ਕਿਸ ਨਰ ਤੇ। †ਪਾਃ-ਤਬ ਪਹੁੰਚੇ ਅਬ।

ਗੁਰ ਤੇ ਫਤੇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਲੀਨਸਿ ਕਈ ਬਾਰ ਰਨ ਠਾਨਾ' ॥ ੩੦ ॥ ਇਮ ਸੁਚੇਤ ਕਰਿ ਸਭਿ ਥਲ ਫਿਰ ਕਰਿ ਜੁਗ ਸੂਬੇ ਅਰੁਰਾਜੇ।ਪੁਨ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਬਿਖੈ ਖਲ ਨਹਿੰ ਕੁਛ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪਹਿਰ ਜੁਗ ਦਿਨ ਕੌ[੧] ਬੀਤੇ ਫਰਜੌ ਦੁਪਹਿਰਾ ਹੇਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਜੀਆ ਛਬਿ ਅਨਾਇ ਕਰਿ ਤੂਰਨਿ ਆਨਤਿ ਚੇਰਾ[੨]॥੩੨॥ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਕੰਚਨ ਸੰਪਟ ਲੇ ਅਫੀਮ ਕੋ ਆਇ। ਮਾਵੇ ਕੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰਿ ਤੇਤਿਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਖ ਮਹਿੰ ਪਾਏ* ॥ ੩੩ ॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਊਚੇਥਲ ਭਗਵੰਤਾ। ਸਿੰਘ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਦਰਸਹਿ ਮੁਖ ਦੁਤਿਵੰਤਾ ॥ ੩੪ ॥ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਜਿਮ ਜਾਦਵ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਰੂਪ ਗੁਬਿੰਦ ਗਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਹਿਤ ਸੁਹਾਯਾ ॥੩੫॥ ਕਿਧੌਂ ਕੁਬੇਰ ਥਿਰਯੋ ਬਿਚ ਜੱਛਨ ਜ਼ੇਵਰ ਜੋਤਿ ਸੁਹਾਵੈ। ਦੇਵਨ ਗਨ ਮਹਿ ਕਿਧੌਂ ਇੰਦ੍ਰ ਹੈ ਮੁਦਤਿ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈ ॥੩੬॥ ਕੈ ਮੁਨਿ ਗਨ ਮਹਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਥਿਰੇ ਸ਼ੁਭਤਿ ਸੁਖਦਾਈ। ਤੁੰਗ ਸਥਲ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰ ਤਬਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ ॥ ੩੭ ॥ਪਰੇ ਜਹਾਂ ਕਹਿੰ ਦੀਰਘ ਡੇਰੇ ਤੰਬੂ ਗਨ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ। ਛੰਡੇ ਥਾਨ ਥਾਨ ਪਰ ਝੂਲਤਿ ਬਹੁਤ ਬਰਨ ਕੇ ਬਾਨੇ[੩] ॥ ੩੮ ॥ ਸਿਵਰ ਪਿਖਯੋ ਪੁਨ ਸੁਬਨਿ ਕੇਰਾ ਤੰਬੂ ਲਗਯੋ ਬਨਾਤੀ। ਤਾਨਯੋ ਸ਼ਮਿਯਾਨਾ ਬਹੁ ਦੀਰਘ ਮਖ਼ਮਲ ਕੋ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥੩੯॥ ਥਿਰੇ ਲੋਕ ਬਹੁ ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਜੁਤਿਸਵਧਾਨਾ।ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਮੁਸਕਾਇ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਇਹ ਸਨਮੁਖ ਡਰ ਹਾਨਾ[੪]'॥੪੦॥ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਕਰਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ,ਜਬਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਬਾਨਾ[੫]। ਤਬਿ ਡਰਿ ਕਰਿ ਥਿਰ ਦੂਰ ਰਹਤਿ ਭਾ ਬਹੁ ਦਿਨ ਬਿਤੇ, ਸੁਹਾਨਾ[੬]†॥੪੧॥ ਪ੍ਰਥਮ ਰੀਤਿ ਹੀ ਬੈਠਨਲਾਗੇ–ਕਹਾਂ ਤੀਰ ਨਿਤ

[੧]ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਦੇ। [੨]ਦਾਸ ਨੇ। [੩]ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ। (ਅ) ਬਹੁਤ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਲਿਬਾਸ। [੪]ਇਹ (ਵੈਰੀ) ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਡਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ (ਬੈਠੇ) ਹਨ। [੫]ਜਦੋਂ ਤੀਰ ਮਾਰੇ ਸਨ (ਆਪ ਨੇ)। [੬]ਤਦੋਂ ਡਰਕੇ ਦੂਰ ਦੌੜਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ (ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ) ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਹਨ, (ਪਰ ਹੁਣ ਮੁੜ ਇਸ) ਸੁਹਣੇ ਥਾਂ ਉਤੇ……।

*ਜਗਾ ਜਗਾ ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਰਸ ਲੈਂਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਇਸਦਾ ਉਧਾਰ ਪਿੱਛੇ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਕ ਗਲ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਘਰਾਣਿਆਂ ਤੇ ਮੋਨਦਾਬ ਦਿਆਂ ਸਰਦਾਰੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਤੇ ਭੰਗ ਇਕ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸਨੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਡੋਬੀਆਂ ਹਨ।

†ਪਾ:–ਸੁਜਾਨਾ।

ਮਾਰੈਂ[੧]–। ਅਪਨੋ ਆਪ ਦਿਖਾਵਨ ਕਰਤੇ ਤੁਰਕ–ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਹਾਰੈਂ[੨]–' ॥੪੨॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਤਬਿ 'ਜੁਗ ਤੋਪਨ ਕੋ ਲਯਾਵੇ। ਇਸ ਥਲ ਊਚੇ ਪਰ ਥਿਰ ਕਰਿਕੈ ਤੋਰਾ ਡਾਰਿ ਚਲਾਵੋ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਸਿੰਘ ਤੁਰਤ ਹੀ ਗਏ ਤੋਪ ਜਹਿਂ ਠਾਂਢੀ।ਐਂਚਨ ਕਰਿ ਆਨੀ ਛਿਨ ਮਹਿ ਚੌਂਪ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ*ਬਾਢੀ ॥ ੪੪ ॥ ਇਕ ਕੋ ਬਾਘਨ ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿੱਜਯਘੋਖ ਕਹਿਂ ਦੂਜੀ†। ਕਰ ਦਿਵਾਨ ਆਗੇ ਥਿਰ ਦੋਨਹੁੰ ਚੰਦਨ ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਪੂਜੀ ॥ ੪੫ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੀ ਦੁਲਾਰਨ[੩] ਕਰਨ ਵਾਰੀ, ਕਿਧੌਂ ਗੁਰੂ ਮੂਰਤ ਕੀ ਰੱਛਾ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਹੈ[੪]। ਕਿਧੌਂ ਬਿਜੈ ਆਪਨੋ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿ ਠਾਂਢੀ ਢਿਗ, ਕਿਧੌਂ ਰੂਪ ਕਾਲਕਾਕੋ ਦਾਸਨ ਉਧਾਰੀ ਹੈ[੫]। ਸਿੰਘਨਿ ਸਹਾਇ ਹੇਤੁ‡ਦੇਤਿ ਹੈ ਦਿਖਾਈ ਸੋਇ, ਕਿਧੌਂ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਦੁਰਜਨ ਕੀ ਦਾਰੁਨ ਸੁਧਾਰੀ ਹੈ[੬]।ਹਿੰਦੁ ਕੋ ਧਰਮ ਧਰਾ ਧਾਰਿਬੇ ਕੋ, ਧੀਰ ਧਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੋਪ ਉਪਮਾਂ ਬਿਚਾਰੀ ਹੈ[੭] ॥ ੪੬ ॥ ਗਾਢੇ ਗਢ ਢਾਹਿਬੇ ਕੋ, ਦੀਹ ਦਲ ਦਾਹਿਬੇ ਕੋ, ਖਾਲਸਾ ਉਮਾਹਿਬੇ ਕੋ ਦੁਰਜਨ ਬਿਹਾਲਕਾ[੮]। ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਤੇਜ ਤ੍ਰਿਨ ਸੰਚੈ ਸਮ[੯] ਬਧਯੋ ਬਹੁ ਤਾਂਕੇ ਛਾਰ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਮਾਨਹੁ ਜੋਤਿ ਜ੍ਵਾਲਕਾ। ਮੇਘਨ ਕੇ ਬੀਚ ਬਸੇ ਗਾਜਿ ਗਾਜਿ ਗਾਜ ਜੋਇ ਦੂਜੋ ਦੇਹ ਧਾਰੇ ਜਨੁ ਆਈ ਖਲੁ ਘਾਲਕਾ[੧੦]। ਦਾਸ ਪ੍ਰਤਿ-ਪਾਲਿਕਾ, ਸੁ ਖਾਲਿਕ ਕੀ ਖਾਲਿਕਾ, ਸਰੂਪ ਮਨੋ ਕਾਲ ਕਾ,ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ

[੧](ਵੈਰੀ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ) ਕਿ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕੇਹੜਾ ਟੇਜ ਰੋਜ ਤੀਰ' ਮਾਰਦੇ ਹਨ। [੨]ਤੁਰਕ ਆਪਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਤਕ (ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ) ਹਾਰੇ ਰਹੀਏ ਭਾਵ ਪਿੱਛੇ ਰਹੀਏ। [੩]ਲਾਡ ਖਿਡਾਉਣ ਵਾਲੀ। [੪]ਗੁਰੂ ਮੂਰਤ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਨੇ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [੫]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰਨ ਲਈ। [੬]ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਭਯਾਨਕ ਮੌਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਈ ਹੈ। [੭]ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤੋਪ ਦੀ ਇਹ ਉਪਮਾਂ (ਮੈਂ) ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ। [੮]ਨਿਹਾਲ ਕਰਨ ਨੂੰ। [੯]ਘਾਹ ਦੇ ਢੇਰ ਵਤ। [੧੦]ਬਿਜਲੀ ਜੋ ਗੱਜ ਗੱਜਕੇ ਬਦਲਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਹੈ (ਮਾਨੋ ਓਹੋ ਹੀ) ਦੂਜੀ ਦੇਹ (ਤੋਪ ਦੀ ਸ਼ਕਲ) ਧਾਰਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਈ ਹੈ। *ਪਾ:–ਹਤਨ ਹਿਤ।

†ਅਨੰਦਪੁਰ ਲੁਟ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਸਿਲਹਖਾਨਾ ਸਭ ਵੈਰੀ ਦਲ ਦੇ ਹੱਥ ਪਿਆ। ਤੋਪਾਂ ਵੀ ਸਰਹਿੰਦ ਆਦਿ ਅੱਪੜੀਆਂ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਅਜੈਬ-ਘਰ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖਯਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।ਬਾਘਨ ਤੇ ਬਿੱਜਯਘੋਖ ਦੇ ਕੱਦ ਬਹੁਤ ਵਡੇਰੇ ਸਨ ਏਹ ਬਾਘਣ ਬਿਜਯਘੋਖ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਹੋਸਨ।

‡ਪਾ:–ਅਦਿ।

ਕਾਲਕਾ[1]॥ ੪੭॥ਸੈਯਾ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਆਇਸੁ ਡਾਰਿ ਬਰੂਦ ਕਸ੍ਯੋ ਤਬਿ ਗੋਰਾ।ਤੰਬੂ ਬਨਾਤੀ ਸੋਂ ਸੂਤ ਬੰਧ੍ਯੋ ਮੁਖ ਕੀਨ ਬਰੋਬਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਓਰਾ[2]।ਤਾਕ ਭਲੇ ਤਬਿ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰੀ ਤਤਕਾਲ ਪਲੀਤੇ ਪੈ ਲਾਇਸਿ ਤੋਰਾ। ਗਾਜ ਗਿਰੀ ਜਨੁ ਦੀਹ ਅਵਾਜ ਤੇ[3] ਧੂਕ ਸਬੇਗ[4] ਰਿਪੂ ਸਿਰ ਫੋਰਾ ॥ ੪੮ ॥ ਬਾਘਨ ਛੋਰਿਕੈ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰੀ, ਬਿਜਘੋਖ ਕੋ ਸ਼ੂੰਕ ਚਲ੍ਯੋ ਤਬਿ ਗੋਰਾ। ਸੂਏ ਕੋ ਝੰਡਾ ਖਰਾ ਅਵਿਲੋਕ ਕੈ ਤਾਕ ਕੈ ਮਾਰਤਿ ਭੋ ਤਿਸ ਓਰਾ। ਫੇਰ ਕਸੀ ਨਹਿ ਦੇਰ ਲਗੀ ਉਰ ਕੰਪ ਉਠੇ ਸੁਨਿਕੈ ਰਵਿਘੋਰਾ[5]। ਥੈਲੀ ਕੋ ਪਾਇ ਕੈ ਠੋਕਤਿ ਹੈਂ ਗਜ,ਦੇਤਿ ਪਲੀਤੇ ਮਹਿਂ ਤੂਰਨ ਤੋਰਾ[6]॥ ੪੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੰਬੂ ਕਲਸ ਉਡਾਇਕੈ ਝੰਡਾ ਦਿਯੋ ਗਿਰਾਇ। ਟੂਟ ਪਰ੍ਯੋ ਧਰ ਪਰ ਤਬੈ ਸ਼ੋਰ ਉਠ੍ਯੋ ਸਮੁਦਾਇ ॥੫੦॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਤੋਪ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭॥

੧੮. [ਘੇਰਾ ਜਾਰੀ। ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਜੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੋਰੇ ਚਲੇ ਲਗੇ ਸੁ ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਂਹਿ। ਝੰਡਾ ਟੂਟਿ ਜੁਗ ਖੰਡ ਭਾ ਤੰਬੂ ਥਿਰੇ ਸੁ ਨਾਂਹਿ॥੧॥ ਸੈਯਾ ॥ ਖਾਨ ਵਜੀਦ, ਲਹੌਰਪਤੀ ਜੁਗ ਦੇਖਿਕੈ ਗੋਰਨਿ ਕੀ ਅਸ ਮਾਰਾ। ਛੋਰਿ ਭਜੇ ਅਪਨੋ ਥਲ ਤਾਂਛਿਨ ਆਯੁਧ ਨਾ ਤਨ ਚੀਰ ਸੰਭਾਰਾ[7]। ਵਾਹਨ ਕੌਨ ਉਡੀਕ ਕਰੈ ਤਬਿ ਹੋਇ ਬਿਹਾਲ ਭਜੇ ਸਿਰਦਾਰਾ। ਬੀਰ ਥਿਰੇ ਦਲ ਆਪਨ ਕੇ ਨਹਿਂ, ਤੂਰਨ ਦੌਰਿਕੈ ਕੀਨ ਕਿਨਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਗੋਰਨ ਕੀ ਅਸ ਮਾਰ ਕਰੀ ਜੁਗ ਤੋਪ ਛੁਟੈਂ ਤਬਿ ਬਾਰੰਬਾਰਾ। ਮਾਰ ਦੀਏ ਤੁਰਕਾਨ ਮਹਾਂ ਭਟ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰ ਨ ਹੈ ਉਪਚਾਰਾ। ਭਾਜਤਿ ਹੈਂ ਤਜਿ ਕੈ ਪਟ ਆਯੁਧ, ਤ੍ਰਾਸ ਭਯੋ ਤੁਰਕਾਨ ਮੈਂ ਭਾਰਾ। ਫੂਟਿ ਗਏ ਸਿਰ, ਟੂਟਿ ਗਏ ਪਗ, ਛੂਟਿ ਗਏ ਹੱਥ੍ਯਾਰ ਨ ਧਾਰਾ[8] ॥ ੩ ॥–[9]ਦੀਰਘ ਦੂਰ ਇਤੀ ਲਗਿ ਆਵਹਿ ਤੋਪ ਦਰਾਜ ਕਹਾਂ ਅਸ ਭਾਰੀ ? ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਕੀਨੇ ਨਿਵੇਸ ਕੋ ਕੋਇ ਨ ਪਹੁੰਚਿ ਸਕ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਮਾਰੀ ।ਆਜ ਕਹਾਂ ਇਹ ਕੌਤਕ ਭਾ ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਤੀਰ ਅਏ ਇਕਬਾਰੀ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਇਹ ਪੀਰ ਕਹਾਵਤਿ ਹੈ ਕਰਾਮਾਤ

---

[1]ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਇਹ ਤੋਪ) ਮਾਨੋਂ ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਯਾ ਕਾਲਕਾ (ਦੇਵੀ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ। [ਅ:, ਖਾਲ਼ਿਕ=ਰਚਨ ਹਾਰ। ਖਾਲਿਕਾ=ਰਚੀ ਹੋਈ]। [2]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬਨਾਤੀ ਤੰਬੂ ਡੋਰਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਵੱਲ ਬਰੋਬਰ ਕਰਕੇ ਤੋਪ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕੀਤਾ। [3]ਵੱਡੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ। [4]ਛੇਤੀ। [5]ਭੁਯਾਨਕ ਸ਼ਬਦ। [6]ਤੋੜਾ। [7]ਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਨਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਸਤਰ ਹੀ ਸੰਭਾਰੇ। [8]ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਹੱਥ੍ਯਾਰ ਵੀ ਛੁੱਟ ਗਏ। [9]ਸੋਚਦੇ ਹਨ:–

ਕਿ ਆਇ ਅਗਾਰੀ[੧] ॥ ੪ ॥ ਅੰਗ ਤੁਰੰਗਨਿ ਭੰਗ ਕਏ, ਬਹੁ ਬੀਰ ਗਿਰੇ ਲਗਿ ਕੈ ਤਨ ਗੋਰੇ। ਓਟ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਖਰੇ ਥਿਰ ਹੋਵਤਿ, ਹੇਰਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਵੇਸ ਕੀ ਓਰੇ[੨]। ਸੰਝ ਭਈ ਲਗਿ ਛੂਟਤਿ ਦੋਨਹੁੰ ਬਾਘਨ ਸੋ ਬਿਜ-ਘੋਖਨ ਘੋਰੇ। ਬੇਗ ਤੇ ਜਾਤਿ ਕਰੈਂ ਉਤਪਾਤ ਲਗੈਂ ਕਟ ਗਾਤ ਨ ਜੀਵਤਿ ਛੋਰੇਂ ॥੫॥ ਸੰਦਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਅੰਧੇਰ ਉਨੇ ਘਰ ਆਏ। ਤੋਪਨ ਆਨ ਸਥਾਨ ਕਰੀ ਥਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਫਤੇ ਗਰਜਾਏ। ਦੇਗ਼ ਦਈ ਬਰਤਾਇ ਤਬੈ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ ਥਿਰੇ ਨਿਜ ਥਾਇ। ਹ੍ਵੈ ਸਵਧਾਨ ਰਹੈਂ ਤੁਰਕਾਨ ਤੇ, ਮਾਰਹਿਂ ਸਦਾ ਨਹਿਂ ਮਾਰ ਕੁ ਖਾਏਂ ॥ ੬ ॥ ਖਾਨ ਵਜੀਦ ਲਹੌਰ ਪਤੀ ਤਬਿ ਤੂਰਨ ਲੀਨ ਉਠਾਇ ਕੈ ਡੇਰਾ। ਆਨ ਸਥਾਨ ਜਹਾਂ ਦ੍ਰਿਢ ਓਟ ਹੈ ਬਾਸਿਬੇ ਹੇਤ ਸੁਚੇਤ ਹ੍ਵੈ ਹੇਰਾ। ਤੰਬੂ ਉਖਾਰ ਲਏ ਸਗਰੇ ਉਤ ਕੀਨੇ ਲਗਾਵਨਿ ਜਾਨਿ ਅਛੇਰਾ। ਰਾਤ੍ਰਿ ਕੋ ਜਾਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਵਧਾਨ ਸਿਪਾਹਨ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਰ ਹੀ ਟੇਰਾ ॥ ੭ ॥ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੇ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਦੂਰ ਹੀ ਦੂਰ ਨਿਵੇਸ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਜੇ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਿੰਘ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਸੁ ਬਰੇ ਹੈਂ। ਘਾਤ ਅਨੇਕਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲ ਧਰੇ ਹੈਂ। ਹੋਤਿ ਜਬੈ ਸੁਧ ਤੌ ਪਛੁਤਾਵਹਿਂ ਧੌ ਤੁਰਕਾਨਿ ਕੀ ਹਾਨ ਕਰੇ ਹੈਂ[੩] ॥ ੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਗੇ ਮੋਰਚੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਰਿ ਘੇਰ। ਲਾਖਹੁੰ ਫੌਜਾਂ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਨਿ ਉਤਰੇ ਡੇਰ ਬਡੇਰ[੪] ॥ ੯ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦ੍ਵੈ ਤ੍ਰੈ ਮਾਸ ਬੀਤ ਇਮ ਗਏ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਹਟਿ ਡੇਰੇ ਕਏ। [੫]"ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਲਰ੍ਯੋ ਨਹਿ ਜਾਈ। ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦੇਤਿ ਖਪਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਉਤਰੇ ਰਹੋ ਘੇਰਿ ਪੁਰਿ ਸਾਰੋ। ਜਬਿ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਅਹਾਰੋ। ਮਿਲਹਿ ਆਪ ਕੈ ਨਿਕਸਿ ਸਿਧਾਵੈ। ਬਿਨਾਂ ਅੰਨ ਕਿਮ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵੈ" ॥੧੧॥ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰਿ ਜੇ ਮੁਰਚੇ ਨੇਰੇ। ਸੋ ਭੀ ਕਰੇ ਦੂਰ ਥਲ ਡੇਰੇ। ਏਕ ਉਪਾਵ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਕਰੈਂ। -ਅੰਨ ਆਦਿ ਅੰਤਰ ਨਹਿਂ ਬਰੈ ॥੧੨॥ ਜਮਾ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਖਰਚ ਸੁ ਖਾਹੀਂ। ਅੰਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮਣ ਨਿਤ

---

[੧](ਇਹ) ਕਰਾਮਾਤ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਏ ਹਨ (ਗੋਲੇ)। [੨](ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਲ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ। [੩]ਜਦੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਸਿੰਘ ਹੋਰ ਆਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ) ਤਦ ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਹਾਨ ਕਰਨਗੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਕੁਮਕ ਜੁ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਹੈ)। [੪]ਬੜੇ ਡੇਰੇ। [੫]ਤੁਰਕ ਸਰਦਾਰ ਆਪੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਚਹੀਏ । ਜਿਸ ਕੋ ਖਾਇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਰਬਹੀਏ-॥ ੧੩ ॥ ਸਾਧ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਇਕ ਗੁਰ ਪਾਸ । ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਆਤਮ ਲਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੈਖ ਹਰਖ ਨਹਿ ਸ਼ੋਕ । ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਹਿ ਭਾਸੈ ਲੋਕ ॥ ੧੪ ॥ ਮਸ਼ਕ ਨੀਰ ਕੀ ਭਰਿ ਢਿਗ ਰਾਖੈ। ਕਰੋਹਿ ਪਿਲਾਵਨਿ ਜੋ ਅਭਿਲਾਖੈ। ਸਿੰਘ ਮੋਰਚੇ ਮਹਿਂ ਥਿਰ ਜੋਈ । ਜਲ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਹਿ ਫਿਰਿ ਤੇਈਂ[1] ॥੧੫॥ ਨਿਕਟ ਮੋਰਚੇ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰੇ । ਨੀਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਯਾਸ ਬਡੇਰੇ। ਸਭਿ ਦਿਨ ਮੁਰਚੇ ਬਿਖੈ ਬਿਤਾਵੈਂ । ਤਿਮਰ ਭਏ ਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਜਾਵੈਂ ॥੧੬॥ ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅੰਧੇਰੇ।ਥਿਰਹਿ ਜਾਇ ਜੋ ਭਟ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਭੂਖ ਪਿਪਾਸਾ ਸਹੈਂ। ਨਿਕਸਨਿ ਤਿਮਰ ਭਏ ਤੇ ਲਹੈਂ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਨ ਪਰ ਭੀ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਨ੍ਹੱਯਾ।ਭਰਿ ਭਰਿ ਮਸ਼ਕ ਨੀਰ ਬਹੁ ਦੱਯਾ।ਜਿਤੇ ਮੋਰਚੇ ਮਹਿਂ ਭਟ ਰਹੈਂ । ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ਨਿ ਕੇ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਬਹੈਂ॥੧੮॥ ਜਲ ਦੁਰਲਭ ਦੋਨਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਹੋਇ।ਯਾਂਤੇ ਦੇਤਿ ਸਾਧ ਮਤਿ ਸੋਇ[2] । ਜਿਮ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਜਾਇ ਪਿਲਾਵੈ । ਤਿਮ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਨਿਤ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥੧੯॥ ਤਿਸ ਕੌ ਦੇਖਿ ਖਾਲਸਾ ਰਿਸੈ । 'ਜਲ ਕਯੋਂ ਦੇਤਿ ਰਿਪੁਨਿ ਗਨ ਬਿਸੈ ?' । ਕਈ ਬਾਰ ਤਿਸ ਦੇਤਿ ਹਟਾਇ । ਸੋ ਨਹਿਂ ਮਿਟੈ ਦੇਤਿ ਜਲ ਜਾਇ ॥੨੦ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਦਇਆ ਸਿੰਧੁ ਕੇ ਪਾਸਿ । ਹਿਤ ਪੁਕਾਰ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ । 'ਹਮ ਬਹੁ ਤੰਗ ਕਰੈਂ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿੰਦ । ਦਬਕ ਮੋਰਚੇ ਰਹੈਂ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੧ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿ ਪਹੁੰਚਨਿ ਦੇਤਿ । ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਦੁਖ ਦੈਬੇ ਹੇਤ। ਤਬਿ ਜਲ ਲੈ ਕਰਿ ਸਾਧ ਕਨ੍ਹੱਯਾ । ਦੇਤਿ ਤਿਨੈ ਬਹੁ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤੱਯਾ ॥ ੨੨॥ ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਨਹੀਂ ਇਹੁ ਮਾਨੈ । ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ ਪਛਾਨੈਂ।ਗਿਰਪਤਿ ਗਨ ਸੋਂ ਮਿਲ੍ਯੋ ਲਖੀਜੈ । ਕੁਛ ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਜਨੀਜੈ[3] ॥ ੨੩॥ ਨਤੁ ਹਮ ਰਿਪੁ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੰਗ।ਮਾਰੇ ਹੁਤੇ ਸਰੀਰਨਿ ਭੰਗ'। ਇਮ ਪੁਕਾਰ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇਰੀ। ਸਾਧ ਹਕਾਰ੍ਯੋ ਢਿਗ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ ੨੪॥ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਸਹਿਤ ਸਨਮਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਹਹੁ ਸਾਧ ਕਯੋਂ ਸਹਹੁ ਬਿਖਾਦਾ ? ਬੈਠੇ ਕਯੋਂ ਨ ਰਹਹੁ ਅਹਿਲਾਦਾ ॥ ੨੫ ॥ ਬੀਚ ਜੰਗ ਕੇ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੋ। ਜਲ ਕੌ ਅਚਵਾਵਨ ਹਿਤ ਧਰੋ। ਸਿੰਘਨਿ ਤੁਮ ਪਰ

[1]ਫਰਕੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ । [2]ਸਾਧੂ ਦੁੱਧੀ ਵਾਲਾ । [3]ਕੁਛ ਲਾਲਚ ਕਰਕੇ(ਪਾਣੀ)ਦਿੰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾਹੈ।

ਕਰੀ ਪੁਕਾਰਾ।ਰਿਪੁ ਗਨ ਕੋ ਦੁਖ ਮਹਿ ਦੇਂ ਬਾਰਾ[1] ॥੨੬॥ ਜੋ ਨਹਿਂ ਮਿਟੈਂ ਪਿਲਾਵਨ ਚਾਹੈਂ।ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਵਿਹੁ ਨਿਜ ਪਖ ਮਾਂਹੈ[2]। ਹਮਰੋ ਬੈਰ ਗਿਰੀਸ਼ਨਿ ਸੰਗ। ਨਾਹਕ ਲਰਤੇ ਹੇਤ ਨ ਜੰਗ[3] ॥ ੨੭ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਤਿਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਰੋਕ੍ਯੋ। ਜਰਤਿ ਮੂਢ ਮਤਿ ਹਮਹਿਂ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ[4]।ਜਾਇ ਤੁਰਕ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ। ਹਮਰੋ ਦੋਸ਼ ਸੁਨਾਵਨ ਕਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਜ ਸਹਾਇ ਲਸ਼ਕਰ ਲੇ ਆਇ।ਕਈ ਲਾਖ ਦੇਖਹੁ ਭਟ ਛਾਇ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕੈ ਕਟਕ ਬਟੋਰਾ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਘੇਰ ਲੀਨਿ ਚਹੁੰ ਓਰਾ। ੨੯ ॥ ਹਮਹਿਂ ਅਲੰਬ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ।ਸਭਿ ਜਗ ਕਰਤਾ ਜੋ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ।ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਆਨ ਮੋਰਚੇ ਲਾਇ। ਤਿਨਕੋ ਸਿੰਘ ਹਨਹਿਂ ਸਮੁਦਾਇ॥੩੦॥ਨਹਿਂ ਬੈਰੀ ਗਨ ਕੋ ਜਲ ਦੇਹੁ। ਇਹ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਲੇਹੁ'। ਸਾਧ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਹਾਥਿ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨੀ ॥੩੧॥'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੁਮਰੋ ਉਪਦੇਸ਼ੂ। ਮੈਂ ਉਰ ਧਾਰਨ ਕਰੌਂ ਹਮੇਸ਼ੂ। ਸਦਾ ਚਲੌਂ ਤਿਨਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਬਿਪਰਜੈ ਕਰਿ ਹੌਂ ਕਾਰੀ॥੩੨॥ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਇਕਰੂਪ ਤੁਮਾਰਾ।ਨਹਿਂ ਦੂਸਰ ਮੈਂ ਕਹੂੰ ਨਿਹਾਰਾ।ਜਿਤਿਕ ਚਰਾਚਰ ਜਗਤ ਬਨਾਯੋ। ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਸੁਹਾਯੋ ॥੩੩॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਰਹੇ ਬਿਰਾਜ ਸਮਾਨਾ।ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕੋ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।ਸਭਿ ਥਲ ਤੁਮਰੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੋਂ।ਭੇਦ ਭਿੰਨਕੋ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੋਂ ॥ ੩੪ ॥ ਮੋਕੌ ਤੋ ਇਮ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਨਦਰ ਨ ਆਵੈ। ਇਮ ਰਾਵਰ ਕੋ ਹੈ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।ਸੋਉਰਧਾਰਯੋਬਿਨਾਕਲੇਸ਼ੂ॥੩੫॥ ਇਤਸਿੰਘਨ ਮਹਿਂ ਆਪ ਬਿਰਾਜੈਂ।ਉਤ ਤੁਰਕਨ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਹੀਛਾਜੈਂ।ਨਹੀਂਪਹਾਰੀ ਮਹਿਂ ਕੋ ਦੂਜਾ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਆਪਕੀ ਪੂਜਾ॥੩੬॥ਜਲ ਥਲ ਸਕਲ ਗਗਨ ਅਰ ਅਵਨੀ। ਅਹੈ ਖੇਲ ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਵਨੀ[5]'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸੰਤ ਕਨ੍ਹੱਯੇ ਪਾਸ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੁਨ ਰਾਸ॥੩੭॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਮਯਾ ਨਿਧਾਨਾ! [6]ਸਾਧ ਬ੍ਰਿਤੀ ਇਨ ਲਖ੍ਯੋ ਚਰਿੱਤ੍ਰ। ਇਕ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨ ਮਿੱਤ੍ਰ[6]॥੩੮॥ ਇਸ ਕੋ ਕਿਸ ਬਿਧਿ

---

[1]ਤੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ ਜਲ। [2]ਆਪਣੇ ਪੱਖੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾ। [3]ਜੰਗ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਅਨ–ਹੱਕਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ। [4]ਮੂਰਖ ਮਤ ਵਾਲੇ ਸਾਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖਕੇ ਸੜਦੇ ਹਨ। [5]ਸੁਹਣੀ। [6]ਇਹ ਸਾਧੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸਨੇ ਇਹ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਟੱਕ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹੈ (ਇਸ) ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ (ਦਾ ਭੇਦ ਕੋਈ) ਨਹੀਂ। [ਬਚਿੱਤ੍ਰ=ਅਨੇਕ ਰੰਗੀ, ਨਾਟੱਕ, ਅਨੇਕਤਾ]।

ਕਹਹੁ ਨ ਕੋਈ। ਕਰਹਿ ਜਥੋਚਿਤ ਜਿਮ ਉਰ ਹੋਈ। ਨਹਿਂ ਬੈਰੀ ਇਸ ਕੇ ਉਰ ਭਾਸਾ*।ਪ੍ਰਭੁ ਇਕ ਸਭਿ ਮਹਿਂਲਖਯੋ ਤਮਾਸਾ॥੩੯॥ਊਚ ਭੂਮਿਕਾ ਮਹਿਂ ਮਨ ਥਿਰਯੋ।ਨਾਨਾ ਤ੍ਯਾਗ ਏਕ ਰਸ ਵਰਯੋ। ਧੰਨ ਜਨਮ† ਅਪਨੋ

---

*ਜਾਤੇ ਛੁਟਿ ਗਯੋ ਭ੍ਰਮ ਉਰਕਾ॥ ਤਹਿ ਆਗੇ ਹਿੰਦੂ ਕਹਾ ਤੁਰਕਾ। [ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ

†ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਜੀ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਦੇ ਪਾਸ ਬਨਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਸੋਧਰੇ' ਜਨਮ ਧਾਰੀ ਹੋਏ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਸੀ, ਦਾਨ ਦਾ ਸੁਭਾ ਸੀ। ਧਰਮਸਾਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਾਤ ਦੇ ਖੱਤ੍ਰੀ, ਕਿੱਤੇ ਵਜੋਂ ਵਪਾਰੀ ਤੇ ਹੈਸੇ ਧਨਾਢ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇ, ਇਸ ਲਈ ਦਾਨ ਬੀ ਚੋਖਾ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਪਹਿਲੀ ਸੰਗਤ ਆਪਨੂੰ ਭਾਈ ਨਨੂਆਂ ਜੀ ਦੀ ਮਿਲੀ। ਭਾਈ ਨਨੂਆਂ ਜੀ ਨਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੇ, ਕਵਿ ਤੇ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਸੇ। ਨਨੂਆਂ ਜੀ ਪਰ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅੱਭਯਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਪਣੇ ਸਿੱਖ ਲਾਹੌਰ 'ਗਦਾ ਨਰਾਇਣੀ' ਜੀ ਪਾਸ ਟੋਰਿਆ ਸੀ। ਗਦਾ ਨਰਾਇਣੀ ਜਨਮ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਤਾਰੇ ਹੋਏ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੇ। ਜਦੋਂ ਨਨੂਆਂ ਜੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਗਦਾ ਨਰਾਇਣੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਜਾਓ ਹੁਣ ਵਿਚਰੋ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਹੁੰਡੀ ਤਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਨੂਆਂ ਜੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਏ ਤਾਂ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਜੀ ਉਦਾਸ ਹੋ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦੋਂ ਸੋਧਰੇ ਆਏ। ਫਿਰ ਵੈਰਾਗ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਟੁਰੇ। ਸੰਤ ਹੰਸ ਨਾਮੇ ਇਕ ਸੰਤ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਪਾਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਕੇ ਟੰਢ ਪਈ ਤੇ ਪੂਰਨ ਪਦ ਨੂੰ ਅੱਪੜੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ ਪਾਕੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਲਗੇ। ਕਵੇ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਅਟਕ ਤੋਂ ੨੦ ਕੁ ਮੀਲ ਉਰੇ ਹੈ, ਡੇਰਾ ਪਾਇਆ। ਇਥੇ ਧਰਮਸਾਲ ਬਨਾਈ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਤੇ ਫੇਰ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਲੈਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਬੀ ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਤੁਸੀਂ ਦੂਹਾਂ ਤੇ ਫਤੇ ਪਾਓ, ਤੇਗ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ ਅਰ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਓ। ਤੁਸੀਂ ਉਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਹੋ। ਦੂਜੀ ਸਾਖੀ ਉਪਰਲੀ ਜਲ ਵਾਲੀ ਵਰਤੀ। ਫਿਰ ਆਗਯਾ ਪਾਕੇ ਆਪ ਡੇਰੇ ਆਕੇ ਪਰੋਪਕਾਰ ਤੇ ਨਾਮ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਏ ਭਾਈ ਸੇਵਾਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਆਪਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ' ਪਿਆ। ਦੂਜੇ ਇਕ ਮੁਗ਼ਲ ਸੌਦਾਗਰ ਵੀ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਨਾਮ ਰਸੀਆ ਹੋਇਆ। ਵਪਾਰ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡਕੇ ਕਵੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਭਜਨ ਵਿਚ ਬਿਤਾਈ, ਇਸਦਾ ਨਾਮ 'ਨਿਹਾਲ ਨੂਰੀ' ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਆਪ ਸੱਚਖੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਆਪ ਦੇ ਵਰੋਸਾਏ ਸੰਤ ਸੇਵਾਦਾਸ ਤੋਂ ਸੰਤ 'ਅੱਡਣ' ਜੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਨੂੰ 'ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹੀ' ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ ਕੀਨਾ। ਜਿਸਕੋ ਬਖਸ਼ੈ, ਹੁਇ ਦੁਖ ਹੀਨਾ ॥੪੦॥ ਇਹ ਭੀ ਅਪਨੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ। ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਕੁਮਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ੈ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦੇ। ਦ੍ਵੈਤ ਹਤੀ ਲਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਦੇ ॥ ੪੧ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੁਛ ਕਹ੍ਯੋ। ਤਿਮ ਹੀ ਜਲ ਕੋ ਪਯਾਵਤਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਸਰਬ ਮੋਰਚੇ ਮਹਿਂ ਫਿਰਿ ਕਰਿਕੈ। ਜਲ ਕੋ ਦੇਤਿ ਮਸ਼ਕ ਨਿਤਿ ਭਰਿਕੈ ॥੪੨॥ ਇਸਕੋ ਨਹਿਂ ਮਾਰਿਤ ਕੌ ਗੋਰੀ। ਫਿਰਤਿ ਰਹੈ ਲਰਤੇ ਜੁਗ ਓਰੀ। ਸਾਧ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰੈਂ। ਜਲ ਕੋ ਲੇਤਿ ਤ੍ਰਿਖਾ ਕੋ ਹਰੈਂ ॥੪੩॥ ਇਮ ਘੇਰਾ ਕਰਿ ਅੰਨ ਹਟਾਯੋ[1]–। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਲਗਿ ਅੰਤਰ ਖਾਯੋ[2]। ਲਗਯੋ ਨਿਖੁਟਨਿ ਅੰਨ ਮਹਾਨੇ। ਜੇ ਅਵੱਸ ਰਹਿਯਤਿ ਨਿਤ ਖਾਨੇ ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਸਾਧ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੋ ਅੰਸੂ। ੧੮॥

੧੯. ਵੈਰੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਰਸਦ ਲਿਆਂਦੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੰਨ ਭਯੋ ਥੋਰਾ ਜਬੈ ਛੁਧਤਿ ਰਹਤਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਚਿਤਵਹਿ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਹੀ ਮਿਲਹਿਂ ਸਿੰਘ ਬਲਵੰਦ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲ ਜੁਝਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮਸਲਤ ਧਾਰੇ। ਜਹਾਂ ਬਿਲੋਕੈਂ ਅੰਨ ਮਹਾਂਨਾ। ਬਿਪਨੀ[3] ਆਦਿ ਵਿਖੇ ਸਵਧਾਨਾ ॥੨॥ ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਜੋਹਿ ਸਭਿ ਲੀਨਾ। ਆਵਨ ਜਾਨਿ ਘਾਤ ਸਭਿ ਚੀਨਾ। ਤੁਰਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਗਨ ਹੁਇਂ ਜੁਤਿ ਆਲਸ। ਤਬਿ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੀ ਠਾਨੀ ਲਾਲਸ ॥੩॥ ਹੋਇਂ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਅਸਵਾਰ। ਸਨਧਬੱਧ ਹੁਇ ਬਲ ਕੋ ਧਾਰ। ਗਏ ਅਚਾਨਕ ਬਡੇ ਬਜਾਰੂ*। ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰੂ ॥੪॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਮੁਖਿ ਜੋਧਾ। ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਗਨ ਪਰ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ[4]। ਅਰਧਨਿ ਕਹ੍ਯੋ[5] 'ਉਠਾਵਨ ਕੀਜੈ। ਅੰਨ ਘ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਸਿਤਾ ਲਈਜੈ ॥੫॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਵਥੁ ਭੱਖਯਨ ਕੇਰੀ। ਲੀਜਹਿ ਲੂਟ ਧਾਰਿ ਬਿਨ ਦੇਰੀ। ਸਭਿਹਿਨ ਤੇ ਆਗੇ ਹਟਿ ਆਵੋ। ਨਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਮਹਿ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵੋ' ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪਰੇ ਧਾਇ ਕਰਿ ਸੂਰੇ। ਵਸਤ੍ਰੋਨਿ ਸੋਂ ਬਜ਼ਾਰ ਜਹਿਂ ਪੂਰੇ। ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਚਮੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਨ ਧਾਰੀ। ਤਿਤ ਦਿਸ਼

[1](ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ) ਅੰਨ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। [2]ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਛਕਦੇ ਰਹੇ (ਸਿੰਘ)। [3]ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿਚ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ। [4]ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਜਾ ਪਏ (ਸਿੰਘ)। [5]ਅੱਧਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ"।

*ਮੁਰਾਦ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਅੰਨ ਦਾਣੇ ਦੇ ਫੌਜੀ ਬਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਹੈ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੮।

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਹਲਾਹੂਲ ਬੋਲਤਿ ਬਿਚ ਬਰੇ। ਬਨਕਨ ਤੇ
ਵਸਤੂ ਗਨ ਧਰੇ। ਸਰਬ ਲੂਟ ਕਰਿ ਪੋਟ ਬੰਧਾਈ। ਆਧੇ ਸਿੰਘਨਿ ਲੀਨਿ
ਉਠਾਈ॥ ੮ ॥ ਭਈ ਤੁਰਕ ਦਲ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਸਾਰੇ। ਤਤਛਿਨ ਦੁੰਦਭਿ
ਬਜੇ ਜੁਝਾਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਤਿ ਹੋਵਤਿ ਤਯਾਰ। ਕੋ ਘੋਰਨਿ ਪੈ ਹ੍ਵੈ ਅਸਵਾਰ
॥ ੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਤੁਪਕ ਪਦਾਤੀ ਛੋਰੇ। ਭੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿੰਘਨਿ ਓਰੇ। ਦੋ ਸੈ
ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਨੀ ਤਯਾਰ। ਰਵਾਂ ਦਸਤ ਕਰਿਕੈ ਇਕ ਬਾਰ॥੧੦॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ
ਤਤਕਾਲ ਛੁਰਾਈ। ਗਿਰੇ ਦੜਾ ਦੜ ਜੇ ਅਗੁਵਾਈ। ਉਤ ਸੂਬੇ ਅਰੁ
ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਰੇ। ਭਟਨ ਤਯਾਰ ਕਹਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ 'ਘੇਰਹੁ ਦੁਰਗ
ਬਿਖੈ ਨਹਿਂ ਬਰੈਂ। ਹਤਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਬਾਹਰ ਮਰੈਂ'। ਲੈ ਲੈ ਤੁਪਕ ਚਰਮ[1]
ਤਰਵਾਰੈਂ। ਤ੍ਰਾਸ ਸਮੇਤ ਹੋਇ[2] ਪਰਵਾਰੈਂ ॥੧੨॥ ਪ੍ਰਥਮ ਛੁਟੀ ਗਨ ਗੋਰੀ
ਤੀਰ। ਪੁਨ ਤਰਵਾਰਨਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰ ਬੀਰ[3]। ਤਛਾ ਮੁੱਛ ਕਰਿਤੇ ਚਲਿ ਆਏ।
ਕਰੇ ਸੰਘਾਰਨ ਜੋ ਅਗੁਵਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਅਪਨੇ ਘਾਇਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉਠਾਏ।
ਪਹੁੰਚਿ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਕੇ ਨਿਯਰਾਏ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਦਗ਼ੀ ਤੋਪ ਬਹੁ ਭਾਰੀ। ਗੋਰੇ
ਚਲਨ ਲਗੇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ॥੧੪॥ ਹਟਿ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਬਰੇ ਨਿਜ ਲਸ਼ਕਰ।
ਸਿੰਘ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਬਲਧਰਿ। ਲੂਟਿ ਅੰਨ ਲੇ ਪੋਟ ਬਰੇ ਹੈਂ। ਮਨ
ਭਾਵਤਿ ਪੁਨ ਅਚਨਕਰੇ ਹੈਂ ॥੧੫॥ ਰਹੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਤੁਰਕ ਘਨੇਰੇ। 'ਗ਼ਜ਼ਬ
ਗੁਜ਼ਾਰਯੋ ਔਚਕ ਹੇਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਭਟ ਸੰਘਾਰਨ ਕੀਨੇ। ਲੂਟ ਬਜ਼ਾਰ ਵਸਤੁ
ਗਨ ਲੀਨੇ॥੧੬॥ ਬਹੁਰ, ਸਿੰਘ ਜੀਵਤ ਗੜ੍ਹ ਬਰੇ। ਹਮ ਲਾਖੋਂ ਪਰ ਨਿਜ
ਬਲ ਕਰੇ'। ਭੀਮ ਚੰਦ ਸੂਬੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ 'ਸਲਾਮ'
ਅਲਾਯੋ॥੧੭॥ ਕਹਯੋ ਬੰਦਿ ਕਰ 'ਗਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਲੁਟ ਲੀਨ
ਬਜ਼ਾਰਾ'। ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਬਨੀਏਂ ਗਨ ਆਏ। ਲੂਟਨ ਕੋ ਬਿਰਤੰਤ ਬਤਾਏ
॥ ੧੮ ॥ ਘਨੋ ਅੰਨ ਕੈ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸਟਾਨਾ। 'ਇਹ ਲੇ ਗਏ ਬਜਾਇ
ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕੋ ਹਾਥ ਨ ਡਾਰਾ। ਸਭਿ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੁਤੇ ਬਜ਼ਾਰਾ'
॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਭੀਮਚੰਦ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਅੰਤਰ ਕੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਇਮ ਲਹਯੋ।
ਅੰਨ ਗਯੋ ਬਰ ਛੁਧਾ ਦੁਖਾਏ। ਯਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘ ਬਾਜ਼ ਸਮ ਆਏ ॥੨੦॥ ਅਬਿ
ਹੁਇ ਰ ਨਿਕਸੈਂਗੇ ਪੁਰਿ ਛੋਰਿ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਕਬਹਿ ਜਾਇ ਕਿਤਿ ਓਰ। ਜਮਾ
ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪੁਰਿ ਕੇ ਅੰਤਰ। ਹਮ ਤੌ ਜਾਨਤਿ ਹਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੨੧ ॥

[1]ਢਾਲਾਂ। [2]ਘੇਰ ਲਿਆ। [3]ਫਿਰ ਤਲਵਾਰਾਂ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੇਕੇ ਸੂਰਮੇ।

ਸਰ ਮੁਹਿੰਮ ਅਬਿ ਜਾਨੀ ਪਰੀ[1]। ਬਿਨਾ ਅੰਨ ਕੋ ਧੀਰ ਨ ਧਰੈ'।ਤਬਿ ਸੂਬੇ ਭੂਏ ਵਿਚ ਲਾਜਾ।–ਲੁਟਯੋ ਬਜ਼ਾਰ ਬੁਰੋ ਬਡ ਕਾਜਾ–॥ ੨੨ ॥ ਜਥੇਦਾਰ ਨਿਜ ਸਰਬ ਹਕਾਰੇ। ਤਾੜਨ ਕਰਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤੁਮ ਲਾਖਹੁ ਬੀਰ ? ਡਰਤਿ, ਨ ਲਰਤਿ, ਰਹਹੁ ਮਨ ਭੀਰੁ[2] ! ॥ ੨੩ ॥ ਅਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਰਹੀਅਹੁ ਤਯਾਰ। ਸਭਿਨਿ ਤੁਰੰਗ ਜ਼ੀਨ ਕੋ ਡਾਰਿ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਦੇਖਹੁ ਸਿੰਘ ਜਿ ਆਏ। ਰੋਕਹੁ ਤੁਰਤ ਧਾਇ ਅਗੁਵਾਏ ॥ ੨੪ ॥ ਆਲਸ ਕਾਜ ਕਰਯੋ ਪਰਿ ਰਹੇ। ਵਸਤੁ ਲੁਟਾਇ ਮਾਰ ਕੋ ਲਹੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਮੋਰਚਾ ਸਕਲ ਕਟਾਵਾ। ਅਪਜਸੁ ਭਯੋ ਸਰਬ ਬਿਦਤਾਵਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਮਾਰਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਸਿੰਘ। ਜਿਮ ਗਜ ਗਨ ਪਰ ਧਾਵਤਿ ਸਿੰਘ[3]। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤੁਮ ਕੋ ਬਲ ਹਾਰਾ ? ਬਿਜੈ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਕਿਸ ਬਾਰਾ' ॥ ੨੬ ॥ ਤਬਿ ਸੂਬੇ ਗਿਰਪਤਿ ਚਢਿ ਸਾਰੇ।ਫਿਰੇ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਥਾਨ ਥਾਨ ਪਰ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਸੁਭਟ ਮੋਰਚੇ ਦਿਏ ਬਿਠਾਈ ॥੨੭॥ 'ਇਹਾਂ ਸੁਚੇਤ ਬਨੇ ਨਿਤ ਰਹੀਯਹਿ। ਅੱਗ੍ਰ ਵਧਨ ਕੋ ਚਿਤ ਨਹਿਂ ਚਹੀਯਹਿ। ਗ਼ਾਫਲ ਹੋਇ ਨ ਧਰਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਾ। ਦੇਖਤਿ ਰਹੋ ਰਿਪੁਨਿ ਕੀ ਆਸਾ[4]॥੨੮॥ਤਯਾਰ ਤੁਰੰਗ ਹਾਥ ਧਰਿ ਰਾਖਹੁ। ਨਿਕਸਹਿਂ ਸਿੰਘ ਹਤਹੁ ਰਿਸ ਮਾਖਹੁ[5]। ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਕਾਟ ਪੁਨ ਜਾਵੈਂ। ਨਾਹਕ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵੈਂ ॥੨੯॥ ਇਮ ਚਹੂੰ ਓਰ ਮੋਰਚੇ ਸਾਰੇ। ਫਿਰ ਕਰਿ ਸੂਬੇ ਨ੍ਰਿਪਨ ਨਿਹਾਰੇ। ਕਰਿ ਸਵਧਾਨ ਸਥਾਪਨ ਕਰੇ।ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੀਖਯਾ ਕਰੇ॥੩੦॥ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਬਿ ਗਏ।ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਲਏ।ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ। ਲੂਟਨ ਕੀ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ ॥ ੩੧ ॥ 'ਸਿੰਘ ਛੁਧਾਤੁਰ ਭਏ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਿਖਿ ਬਜ਼ਾਰ ਹੇਲੋ ਤਬਿ ਘਾਲਾ। ਖੈਬੇ ਹੇਤੁ ਅੰਨ ਬਹੁ ਲਯਾਏ। ਤੁਰਕ ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚੇ ਗਨ ਘਾਏ'॥੩੨॥ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ'ਘਾਤ ਲਖਿ ਮਾਰਹੁ।ਬਹੁ-ਤਨ ਮਹਿ ਨਹਿਂ ਹੋਰਿ ਪਧਾਰਹੁ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਜੇਤਿਕ ਕਰਿ ਪਾਵੈ। ਥਿਰੋ ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਿ ਸੋ ਖਾਵੈ'॥੩੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਸ਼ਫ੍ਹਾ ਕੀਤਿਆਂ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਇਕ ਸਿਖ ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ ਤਹਾਂ ਕੈਦ ਕਰਯੋ ਬਲ ਨਾਲ।

---

[1]ਮੁਹਿੰਮ ਹੁਣ ਫਤੇ ਹੋਈ ਜਾਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। [2]ਮਨ ਦੇ ਕਾਇਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ। [3]ਸ਼ੇਰ। [4]ਵੈਰੀਆਂ ਵੱਲ। [5]ਦਿਲ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਮਾਰੋ। *ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੩੨ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਸੁੰਨਤ ਕਰਿ, ਸਿਰ ਕੇਸ਼ ਹਰਿ, ਤੱਦੀ[1] ਕੀਨ ਬਿਸਾਲ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਲਮਾ ਤਬੈ ਪਠਾਯੋ। ਤਊ ਸਿੱਖ ਮਨ ਨਾਂਹਿ ਹਲਾਯੋ।ਬਲ ਤੇ ਕਰੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤਬਿ ਸਾਰੀ। ਖਾਨੇ ਕੋ ਖਵਾਇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਗ਼ੁਸਲ ਕਰਾਇ ਅਪਨਿ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹੂ। 'ਗੁਰ ਗੁਰ' ਜਪੈ ਭਲੇ ਉਰ ਮਾਂਹੂ। ਸਰਬ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਛੋਰ। ਆਇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸੋ ਗੁਰ ਓਰ ॥੩॥ ਹੁਤੋ ਸਮਾਂ ਪਠਤੇ ਰਹਿਰਾਸ। ਗੁਰ ਪਗ ਬੰਦੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ ਨਿਹਾਰੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਖ ਖਰੇ ਉਚਾਰੇ ॥੪॥ 'ਮੈਂ ਸਿਖ ਹੌਂ, ਸਾਚੇ ਪਤਿ-ਸ਼ਾਹਿ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਲਰਤਿ ਗਿਰਯੋ ਛਿਤ ਮਾਂਹਿ।ਭਈ ਮੂਰਛਾ ਹੋਸ਼ ਨ ਕੋਈ। ਪਹੁੰਚੇ ਤੁਰਕ ਆਨਿ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੫॥ ਛੂਟੀ ਮੂਰਛਾ ਗਹਿ ਲੇ ਗਏ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਸਰਬ ਕੋ ਕਰਤੇ ਭਏ। ਕਹਾਂ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਅਬੈ ਉਪਾਇ। ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਸਿਖੀ ਧ੍ਰਮ ਜਾਇ[2] ॥ ੬ ॥ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਰਹੈ ਰਖਹੁ ਦੁਖ ਪੈਹੌਂ। ਨਤੁ ਮੈਂ ਚਿਖਾ ਬਨਾਇ ਜਲੈ ਹੌਂ'। ਬੂਝਯੋ ਗੁਰੂ 'ਕਰੀ ਕਿਸ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ? ਜਬਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਬਸ ਮਹਿਂ ਪਰਾ' ॥੭॥ ਤਬਿ ਸਿਖ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਪੂਰੋਬ ਸੁੰਨਤ ਮੋਰ ਕਰਾਈ। ਕਲਮਾ ਅਰੁ ਨਮਾਜ਼ ਕਰਿਵਾਇ। ਕੇਸ਼ ਬਿਅਦਬੀ, ਖਾਨ ਖਵਾਇ[3]' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬੂਝਯੋ 'ਕਹੁ ਤੂੰ ਸਾਚੇ। ਸੰਗ ਤੁਰਕਨੀ ਤੇ ਰਹਿ ਬਾਚੇ[4] ?'। ਸਿਖ ਤਬਿ ਕਹਯੋ 'ਬਚਾਵਨ ਕੀਨ। ਪ੍ਰਭੁ ! ਤੁਮ ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਖਿ ਲੀਨ' ॥ ੯॥ ਤਬੈ ਕਹਯੋ 'ਕਰਿਵਾਇ ਕਰਾਹਿ। ਦੇਹੁ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਹਿ। ਖਰਾ ਸਿੱਖ ਤੂੰ ਹੈਂ ਸਭਿ ਬੇਰੀ। ਬਾਂਹਿ ਗੁਰੂ ਕੋ[5] ਪਕਰੀ ਤੇਰੀ'॥੧੦॥ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਜੋ ਤਬੈ ਹਜ਼ੂਰੈ। ਬੂਝਯੋ ਤਬੈ 'ਕਹਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੈ ! ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਹੋਇ?ਕਿਧੌਂ ਨ ਬਨੈ ਬਨਾਵੈ ਸੋਇ[6]'॥੧੧॥ ਤਬਿ ਗੁਰ ਬਦਨ ਕਰਯੋ'ਸੁਨ ਭਾਈ।ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਜੋ ਰਿਪੁ ਬ੍ਰਿਆਈ*। ਰਿਦੇ ਭਾਵਨਾ ਜਿਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ।ਕਰੇ ਜ਼ੋਰ ਤੁਰਕ ਨ ਹ੍ਵੈ ਸੋਇ॥੧੨॥ਜਬਿ ਕਾਮੀ[7] ਹੁਇ ਕਰਤਾ ਸੰਗ। ਤਉ ਮਨ ਮਿਲਤਾ ਹੁਇ ਇਕ ਰੰਗ।ਮੁਸਲ-

[1]ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ। [2]ਮੇਰਾ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਹੈ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਖਾਣਾ ਖੁਆਇਆ। [4]ਤਾਂ ਬਚ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕਿ ਨਹੀਂ। [5]ਗੁਰੂ ਕਿਆਂ ਨੇ। [6]ਜੇ ਓਹ ਬਣਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਵੀ ਸਿੱਖ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਵੇਂ ਨਾਂ ਬਣੇ ? ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਲੋ ਮਲੀ ਬਣਾ ਲਿਆਂ ਸਿੱਖ ਸਚ ਮੁਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ ਇਹਦਾ ਕੀ ਉਪਾ ਹੈ। [7]ਕਾਮ ਦੇ ਅਧੀਨ। *ਅਸਲ ਪਾਠ 'ਬਰਿਆਈ' ਹੈ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ। ਬਰਿਆਈ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਲੋ ਮਲੀ। ਯਥਾ ਮੈ ਸਾਖੀ– 'ਜੋਰ ਕੀ ਲੜ੍ਹਾ ਵੈਰੀ ਕਰਦੇ ਆਏ.....'।

ਮਾਨ ਤਬਿ ਹੀ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਮਨ ਹੀ ਕਾਰਨ ਲਖਹੁ ਸਬਾਇ[1] ॥ ੧੩ ॥ ਬਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਭਾਵਨਾ ਫਿਰੈ[2]। ਮਮ ਸਿਖ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਨ ਕਰੈ। ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ ਭੋਗੈ ਕੋਇ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਹੋਇ ॥ ੧੪ ॥ ਜੋ ਨਰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੋ ਧਰੈ। ਬਚੈ ਤੁਰਕਨੀ ਤੇ ਸੋ ਤਰੈ। ਜੋ ਪਰ ਨਾਰਿ ਭੋਗ ਪਛੁਤਾਵੈ। ਕਛ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਅਘ ਹਿਤ ਕਰਿਵਾਵੈ ॥੧੫॥ ਕੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਬਖਸ਼ਾਵੈ। ਸੋ ਸਿਖ ਅਘ ਤੇ ਬਖਸ਼ਨੋ ਜਾਵੈ। ਜੋ ਤੁਰਕਨਿ ਸਿਖ ਭੋਗਹਿ ਜਾਇ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਬਖਸ਼ਨੋ ਜਾਇ ਕਦਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਪਾਕੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਸੋਇ। [3]ਪ੍ਰਥਮ ਅਜਾਨ ਜਿ ਭੂਲੈ ਕੋਇ। ਮਿਲਿ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਸਿਖ ਬਨ ਜਾਇ। ਸੋ ਭੀ ਛੂਟ ਜਾਇ ਗੁਰ ਧਯਾਇ[3] ॥ ੧੭ ॥ ਪੁਨ ਸਿੰਘਨਿ ਬੂਝੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। 'ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੁਰਕ ਭੋਗੈਂ ਹਿੰਦਵਾਨੀ। ਸਿਖ ਬਦਲਾ ਲੇ ਭਲਾ ਜਨਾਏ[4]। ਕਯੋਂ ਗੁਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਰਜ ਹਟਾਏ?' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਹਮ ਲੇ ਜਾਨੋ ਪੰਥ ਉਚੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਅਧੋਗਤਿ ਬਿਖੈ ਪੁਚਾਵੈਂ। ਯਾਂਤੇ ਕਲਮਲ[5] ਕਰਨ ਹਟਾਵੈਂ ॥੧੯॥ ਪੰਥ ਭੂਤਨਾ ਕੋ ਹੈ ਜੋਈ[6]। ਲਿਯੋ ਸੰਭਾਲ ਮੁਹੰਮਦ ਸੋਈ। ਨਹਿਂ ਨੀਚਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਅਛੇਰੀ। ਪਿਖਿ ਅਪਮਾਨ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਬੇਰੀ ॥੨੦॥ ਗੁਰ ਬਚ, ਸਾਸ਼ਤ੍ਰਨ, ਕਰੀ ਨਿਯੋਗ[7]। ਆਸ਼੍ਰਮਾਨ ਤੇ ਮਾਨਨ ਯੋਗ[8]'। *ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਮਿਲਾਯੋ। ਕਰਨੈ ਕੜਾਹ ਸਰਬ ਵਰਤਾਯੋ ॥ ੨੧ ॥ †ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਸਿਖ ਕਰਤੇ ਜੰਗ।

---

[1]ਸਭ (ਧਰਮਾਂ) ਦਾ। [2]ਬਲ ਨਾਲ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਸਕਦੀ (ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ)। [3]ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਜੇ ਕੋਈ ਅਜਾਨ ਪਨੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲਕੇ ਤੁਰਕਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਬੀ ਸਿਖ ਬਣ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਇਕੇ ਉਹ ਉਸ (ਪਾਪ ਤੋਂ) ਛੁੱਟ ਜਾਏਗਾ। [4]ਸਿੱਖ (ਤੁਰਕਣੀਆਂ ਭੋਗਕੇ) ਜੇ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲੈਣ ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਭਲਾ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। [5]ਪਾਪ। [6]ਭੂਤਨੇ ਦਾ ਪੰਥ ਹੈ ਜੋ। [7]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਆਗਯਾ ਕੀਤੀ। [8]ਸਾਰੇ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਹੈ। (ਸਾਰੇ) ਆਸ਼੍ਰਮਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਖ ਤੇ ਅਵਸ਼ ਮੇਵ ਵੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

*ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਏਥੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਥ ਆਪ ਨੇ 'ਜਾਗਤਿ ਜੋਤ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸਰ' ਵਾਲਾ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜਾਗੇ ਮਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਉੱਚੇ ਆਚਰਨ ਵਾਲਾ। ਇਸ ਨੇ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰਕਣੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ। ਇਹ ਤੁਰਕਣੀ ਦਾ ਮੇਲ ਪਤਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਪੱਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਦਿਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਮਿਲਨਾ ਹੀ ਅਸਲ ਤਬਦੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਬਰਨ ਕੋਈ ਪਤਿਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਦਿਲ ਤੋਂ ਜੋ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

†ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੩੭ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਹੋਵਨਿ ਲਗੇ ਦੁਖਿਤਿ ਛੁਧਿ ਸੰਗ। ਖਾਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਰਬ ਜਿਤੇਕ। ਪਾਵਹਿਂ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਬਿਖੈ ਤਿਤੇਕ ॥ ੨੨ ॥ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਚੀਰ। ਫੁਕ-ਵਾਵੈਂ ਪਾਵਕ ਪ੍ਰਭੁ ਧੀਰ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਨਿਬੇਰੈਂ । ਫੂਕੈਂ ਕੈ ਜਲ ਸਲਿਤਾ ਗੇਰੈਂ॥੨੩॥ਲੋਕ ਪੁਕਾਰਨ ਲਾਗੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।ਸਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਛੁਧਾ ਦੁਖ ਉਰ ਮੈਂ । ਪ੍ਰਜਾ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਗਈ ਵਹਿਰ ਕੋ । ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨਹਿ ਤ੍ਯਾਗ੍ਯੋ ਗੁਰ ਕੋ॥੨੪॥ ਰਹੈਂ ਛੁਧਾਤੁਰ ਤਊ ਲਰਤਿ ਹੈਂ । ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਮਾਰਤਿ ਆਪ ਮਰਤਿ ਹੈਂ । ਕਹੈਂ ਸਕਲ ਮਿਲਿ'ਅਬਿ ਨਹਿ ਭਾਗੈਂ। ਦੇ ਹੈਂ ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੈ' ॥ ੨੫ ॥ ਸਿਦਕ ਬਿਖੈ ਸਾਬਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹੈਂ। ਸੰਕਟ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਸਹੈਂ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨੀ। ਮਾਤ ! ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੨੬ ॥ ਅੰਨ ਬਿਨਾ ਸਗਰੇ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈਂ । ਪਾਉ ਪਾਉ ਕਬਿ ਕਬਿ[1] ਇਕ ਪੈ ਹੈਂ"। ਸੁਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸੁਨਿ ਦੇਖਨਿ ਕਰਤੀ। ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਰਤੀ ॥ ੨੭॥ ਕਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕੈ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਡਰੈ। —ਰਿਸ ਤੇ ਕੁਛ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਂ ਪਰੈਂ । ਸੋ ਸਭਿ ਸਾਚ ਹੋਇ ਨਹਿਂ ਟਰੈ—। ਕਹਿਨ ਅਕਹਿਨ ਅਨੁਚਿਤ ਬਿਚਰੈ[2] ॥ ੨੮ ॥ ਤਊ ਨਿਕਟ ਜੋ ਦਾਸ ਘਨੇਰੇ।ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਾਵਨ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰੇ। ਸਿੰਘ ਸੈਂਕਰੇ ਲਰਿ ਕਰਿ ਮਰੈਂ। ਬਚੇ ਨ ਜੀਵਨ ਆਸ਼ਾ ਧਰੈਂ[3] ॥ ੨੯ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮਨ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਿ ਆਈ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਦੁਖ ਤੇ ਤਪਤਾਈ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਹੁਇ ਢਿਗ ਖਰੀ। ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਕਹਿ ਰਿਸ ਭਰੀ ॥ ੩੦ ॥ 'ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਨ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕਹਾਏ।ਸਿਖ ਮਾਰਨ ਹਿਤ ਰਚ੍ਯੋ ਉਪਾਏ। ਨਿਤ ਉਠਿ ਸਿੰਘ ਅੱਗ੍ਰ ਹੁਇ ਲਰੈਂ । ਸਿਰ ਪਰ ਵੈਰੀ ਕੜਕਤਿ ਖਰੇ॥੩੧॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਭੂਖ ਵਰਤਿ ਬਹੁ ਰਹੀ॥ਨਿਸਦਿਨ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹੀਂ । ਪੂਰਬ ਦਰਬ ਪਾਇ ਦਰਿਆਇ।ਅਬਿ ਨਿਕਾਸ[4] ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਰੁੜ੍ਹਾਇ॥੩੨॥ਕੌ ਗੁਨਾਹ ਸਿੱਖਨਿ ਅਸ ਕਰਯੋ। ਜਿਸ ਤੇ ਇਤੋ ਕਸ਼ਟ ਤਿਨ ਪਰਯੋ। ਪਾਈਆ ਅੰਨ ਪਾਇ ਹਿਤ ਖਾਨੇ॥ਕਿਮਿ ਲਰਿ ਸਕੈਂ ਸਿੰਘ ਬਲ ਹਾਨੇ॥੩੩॥ਧੀਰਜ ਗਯੋ ਛੂਟ ਸਭਿ ਕੇਰੋ।ਤੁਰਕ ਗਿਰੀਸ਼ਨ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਘੇਰੋ।ਘਾਲਿ ਹੇਲ ਲਾਖਹੁਂ ਚਢਿ ਮਾਰੈਂ।

[1]ਪਾਉ ਪਾਉ (ਤੇ ਉਹ ਬੀ) ਕਦੀ ਕਦੀ। [2]ਕਹਿਣਾ ਤੇ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਅਯੋਗ ਵਿਚਾਰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਾ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। [3]ਜੋ ਬਚੇ ਹਨ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ। [4]ਹੁਣ ਵੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਕੇ।

ਕਿਧੌਂ ਛੁਧਿਤਿ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਰੈਂ॥੩੪॥ਸਭਿ ਕੋ ਅੰਤ ਲਖ੍ਯੋ ਅਬਿ ਆਵੈ। ਹਮ ਸਮੇਤ ਕਿਮ ਜੀਵਨ ਪਾਵੈਂ?ਅਬਿ ਭੀ ਬਖਸ਼ਹੁ, ਸੰਗਤ ਤੇਰੀ[1]। ਕਯੋਂ ਦੁਖ ਭੁਖ ਵਰਤਾਇ ਬਡੇਰੀ?'॥੩੫॥ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਤੇ ਆਪ ਉਚਾਰਾ। 'ਹਮ ਕੋ ਹੁਕਮ ਦੀਨਿ ਕਰਤਾਰਾ।ਤੌ ਇਹ ਪੰਥ ਸੁਧਾਰਨ ਕਰੈਂਯੋ। ਨਾਮ ਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਗੁਨ ਭਰਯੋ॥੩੬॥ਇਸ ਕੋ ਹਮ ਬਿਰਧਾਵਨ ਕਰੈਂ। ਨਹੀਂ ਗਾਲਿਬੇ ਕੀ ਇਛ ਧਰੈਂ।ਪੂਜਾ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਜਬਿ ਖੈ ਹੈਂ। ਤਿਸਤੇ ਪੰਥ ਘਾਟ ਬਲ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ॥੩੭॥ ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਇਹ ਪੂਜਾ ਅੰਸ਼। ਜ਼ਹਿਰ ਅਹੈ ਬਲ ਬੁੱਧਹਿ ਭ੍ਰੰਸ[2]। ਰਣ ਹਿਤ ਪੰਥ ਖਰੋ ਮੈਂ ਕੀਨ। ਛੁਧਿਤਿ ਨਗਨ ਹੀ ਨੀਕੋ ਚੀਨ[3]॥੩੮॥ ਨਰਕ ਬਿਖੈ ਨਹਿ ਇਸ ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਬੁਰਾ ਨ ਕਰਿਹੌਂ ਗੁਨ ਸਿਖਰਾਵੈਂ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਅਹੈਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਮ ਤੇਰੇ। ਬਿਖ ਨਹਿ ਦੇਇ ਸਕਹਿ ਕਿਸ ਬੇਰੇ॥ ੩੯॥ਤਿਮ ਹਮ ਸਿਖ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤੀ।ਬਿਖ ਪੂਜਾ ਦੇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਘਾਤੀ? ਪਾਲਯੋ ਚਾਹੌਂ ਕਰੌਂ ਬਡੇਰਾ। ਭੋਗਹਿੰ ਸੁਖ ਇਤ ਉਤਹਿ ਘਨੇਰਾ ॥ ੪੦ । ਸ਼ਤਦ੍ਰੁੱਵ ਮੈਂ ਜੋ ਧਨ ਰਾਖਾ।ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਕੀ ਤਿਹ ਅਭਿਲਾਖਾ।ਜਿਮ ਬਿਖ ਕੋ ਮਾਰਨ ਕਰਿ ਲੇਹੀ[4]। ਪੁਨ ਖਾਏ ਰੋਗਨ ਹਤਿ ਦੇਹੀ॥੪੧॥ਤਿਮ ਪੂਜਾ ਕੋ ਧਨ ਸੁਧ ਹੋਇ। ਸਿਖ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਲੈ ਦੈ ਹੈਂ ਸੋਇ।ਪੁਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਸਮੋ ਹੋਇ ਜਬਿ ਲੇਹਿੰ ਨਿਕਾਰੀ॥ ੪੨ ॥ ਏਕ ਸਿੱਖ ਹਮਰੋ ਸ਼ੁਭ ਹੋਇ। ਪਠਹਿ ਤਾਂਹਿ ਧਨ ਲੈ ਹੈ ਸੋਇ। ਨਾਮ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਲ ਭਾਰੋ। ਤਪ ਤਾਪਹਿ ਪੁਨ ਹੋਇ ਸੁਖਾਰੋ*॥੪੩॥ਦੋਹਰਾ॥ਪਸ਼ਚਮ ਤੇ ਉਠਿ ਖਾਲਸਾ ਚਮਕੈ ਪੂਰਬ ਪੰਥ। ਦੂਰੈ ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਿ ਪਰਬਤੀ ਮੌਨ ਮੌਰਜਿ ਕੁਪੰਥ[5]

---

[1]ਇਹ ਆਪ ਦੀ ਹੀ ਸੰਗਤ ਹੈ। [2]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। [3]ਭੁੱਖਾ ਨੰਗਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਜਾਣੋਂ। [4]ਮਾਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। [5]ਸਾਰੇ ਪਰਬਤੀ ਦੁਸ਼ਟ ਤੇ ਫਿਟਕਾਰੇ ਹੋਏ ਖੋਟੇ ਰਸਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮੌਨ ਛੱਪ ਜਾਣਗੇ। [ਮੌਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ 'ਗੋਰੇ' ਲਫਜ਼ ਬੀ ਪਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਮੌਨ, ਮੌਰਿਜ ਦ੍ਵਇ ਜ਼ਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਆਏ ਹਨ]।

*ਸੌ ਸਾਖੀ (੧੯੦੫) ਤੋਂ ਬੀ ਇਹੋ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਹ ਧਨ ਕੱਢੇਗਾ ਯਥਾ—"ਹਮਰਾ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮ ਭੇਜਾਂਗੇ, ਅਮਾਨ ਲੇਵੇਗਾ। ਨਾਂ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਹੋਇਗਾ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੮੯੯ ਵਰਤੇਗਾ"। ੧੮੯੯ ਵਿਚ ਮ: ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਬਰਸ ਦਾ ਸੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ੧੮੯੯ ਤੋਂ ੧੯੦੬ ਤਕ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਧਨ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ੧੯੦੬ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਰਾਜ ਮੁੱਕ ਗਿਆ। ਜੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਹੋਕੇ ਰਹਿੰਦੇ।

।੪੪॥ ਖਾਲਸਾ ਮਿਲੈ ਮੇਲ ਕਰਿ ਖਾਲਸਾ ਟੂਟੇ ਦਿਵਸ[1]। ਮਿੱਤ੍ਰ ਹਿੰਦਵੀ ਮੌਲਵੀ ਗੋਰੇ ਸੁਨੀ ਸੁ ਵੰਸ[2]॥੪੫॥ਬਲੀ ਹੋਇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਤੁਰਕ ਤੋੜੇਗਾ ਮੌਨ[3]। ਲੁਟੇ ਗਾਉਂ ਪਰਜਾ ਦੁਖੀ ਨਜਾਉਂ ਜਾਇਗਾ ਔਨ[4] ॥ ੪੬ ॥ ਸਿਖਣੀ ਹੁਇ ਬਿਭਚਾਰਣੀ ਪੁਰਖ ਤੁਰਕ ਕੀ ਆਸ[5]। ਤਾਂ ਦਿਨ ਉਪਜੇ ਖਾਲਸਾ ਸਭਿ ਬਰਨੋਂ ਕੋ ਪਯਾਸ[6] ॥ ੪੭ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਮਾਤਾ ਤੂਸ਼ਨੀ ਨਹਿ ਬੋਲੀ ਸੁਤ ਹੇਰਿ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਿਕੈ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿੰ ਫੇਰਃ-। ੪੮ ॥[7]ਪਯਾਰੋ ਧਨ ਹੈ ਮਾਤ ਕੋ ਇਹ ਜਾਨੀ ਅਬਿ ਜਾਇ। ਰਹਿਣ ਦੇਤਿ ਪਰਵਾਰ ਕੋ, ਵਧਨ ਦੇਤਿ ਨਹਿੰ ਕਾਇ" ॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇ੍ਕਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਧਨ ਜਾਣ ਤੇ ਸੋਗ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਲੀਕਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ]।

ਦੋਹਰਾ॥*ਇਮ ਘੋੜਾ ਬਡ ਪਰ ਰਹਯੋ ਲਰਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜਾਇ।ਇਕ ਦਿਨ। ਤਯਾਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀ ਬਡ ਰਣਜੀਤ ਬਜਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਉਤ ਤੇ

---

[1]ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਕੇ ਮਿਲੇਗਾ(ਉਹ ਬਚਿਆ ਰਹੇਗਾ)ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ। ('ਟੂਟੇ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ)। [2](ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ) ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋਣਗੇ ਹਿੰਦੀ, ਮੌਲਵੀ, ਗੋਰੇ ਤੇ ਸੁੰਨੀ ਵੰਸ ਵਾਲੇ। [3]ਮੋਨੀਆਂ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜੇਗਾ। [4]ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗਿਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟੇਗਾ ਤੇ ਨਜਾਉਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆ ਜਾਏਗਾ। (ਅ) ਗਿਰਾਂ ਲੁੱਟੇ ਜਾਣਗੇ, ਪਰਜਾ ਦੁਖੀ ਹੋਏਗੀ ਤੇ ਨਜਾਉਂ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾਏਗਾ। [5]ਜੋ ਤੁਰਕ ਪੁਰਖ (ਪਰ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਭਚਾਰਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਯਾ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਭਾਵ ਦੰਡਿਤ ਹੋਣਗੇ। (ਅ) ਵਿਭਚਾਰੀ (ਕੁਮਤਾਂ ਜੋ) ਤੁਰਕ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਯਾ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਸੂਚਨਾਃ—ਕਈ ਲੋਕ ਸਿਖਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਭਚਾਰੀ ਹੋਕੇ ਤੁਰਕ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਤੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਕਿਸ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਤੁਰਕ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਕਰਣਗੀਆਂ ? ਨਾਲੇ ਜੋ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਦਾ ਆਚਰਨ ਐਸਾ ਨ ਵਾਂ ਹੋਸੀ ਤਾਂ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਕੀਕੂੰ ਉਪਜੇਗਾ ? ਇਹ ਫਿਕਰੇ ਮਃ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖਾਤਰ ਉਸ ਦੇ ਪੱਖੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਗਏ ਸਾਫ ਸਹੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਵਿਭਚਾਰ ਆਦਿ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਚੀਤ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਇਹ ਆਦਿ ਪਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਹੈ। [6]ਸਾਰੇ ਬਰਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਹੋਵੇਗੀ(ਖਾਲਸਾ ਬਣਨ ਦੀ)ਤਿਸ ਦਿਨ ਖਾਲਸਾ ਉਪਜੇਗਾ। [7]ਹੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਰੂਪੀ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਤੂੰ ਕਯੋਂ ਨਹੀਂ ਵੱਧਣ ਦਿੰਦੀ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੩੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਸਕਲ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਚੜ੍ਹੇ। ਮਾਰੂ ਬਜੇ ਜਥਾ ਭਟ ਲੜੇ। ਰਣਸਿੰਙੇ ਸਰਨਾਈ ਢੋਲ। ਤੁਰਰੀ ਨਾਦ ਨਗਾਰੇ ਬੋਲ ॥ ੨ ॥ ਕਲਗੀਧਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਅਸਵਾਰ। ਚਢ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ। ਜਹਿਂ ਗਿਰਪਤਨਿ ਮੋਰਚੇ ਕਰੇ। ਡੇਰੇ ਕਰੇ ਦੂਰ ਜਹਿਂ ਪਰੇ ॥੩॥ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਗੁਰ ਅੱਗੂ ਸਿਧਾਰੇ। ਛੁਟੇ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੇ ਕੜਕਾਰੇ॥ ਜੁਟ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜੰਗ ਮਝਾਰ॥ ਜੈ ਬਹੁ ਬਾਰੀ ਕਰੇ ਹੰਕਾਰ[1] ॥ ੪ ॥ ਆਗੇ ਵਧ੍ਯੋ ਚਲਾਵਤਿ ਗੋਰੀ। ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਉਰ ਸਿਰ ਫੋਰੀ। ਸਭਿ ਗਿਰਪਤੀ ਢੁਕੇ ਤਬਿ ਆਈ। ਲੈ ਲੈ ਨਿਜ ਸਿਪਾਹ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫॥ ਜਬਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਦੈ ਦਲ ਜੁੱਟੇ। ਗੁਲਕਾਂ ਲਗਿ ਲਗਿ ਅੰਗਨ ਫੁੱਟੇ। ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਨਹੀਂ ਮੁਖ ਫੇਰੇ। ਬਜ੍ਯੋ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ ਬਡੇਰੇ ॥੬॥ ਖੇਦਨ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਹੰਕਾਰ। ਗੁਰੂ ਮੁਰੇ ਤਬਿ ਜੰਗ ਮਝਾਰ। ਪੀਛੇ ਖਾਇ ਸ਼ਕਿਸਤ ਪਲਾਈ[2]। ਹਟੇ ਸਕਲ ਹੀ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ ॥ ੭ ॥ ਜਬੈ ਸਿੰਘ ਹਟਤੇ ਵਧੇ ਪਹਾਰੀ ਭਰਿ ਰਾਬੇ ਸ਼ਲਖੈਂ ਬਹੁ ਮਾਰੀ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਠਹਿਰੇ ਕੌਨ ਅਗਾਰੀ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਗਨ ਭਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਭਾਜੇ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਲਗਿ ਆਇ।ਗੁਰ ਕੋ ਜਹਿਂ ਸਮਾਜ ਸਮੁਦਾਇ।ਠਹਿਰੇ ਨਹੀਂ ਪੈਰ ਵਿਚ ਜੁੱਧ। ਪਰ੍ਯੋ ਜ਼ੋਰ ਗਨ ਰਿਪੁ ਬਹੁ ਕ੍ਰੁੱਧ॥੯॥ ਕਿਤਿਕ ਤਬੇਲਾ ਸੋ ਲੁਟਿ ਗਯੋ। ਧਨ ਪਟ ਆਦਿਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਲਯੋ। ਖਰੇ ਭੁਏ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਹਟਾਇ। ਰਹੇ ਸਿੰਘ ਬਲਅਧਿਕ ਲਗਾਇ॥ ੧੦ ॥ ਸਿਖ ਰੋਵੈਂ ਬਹੁ ਖਰੇ ਪੁਕਾਰੈਂ। 'ਬਡ ਹੋਯੋ ਨੁਕਸਾਨ' ਉਚਾਰੈਂ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਬਿ ਜੀਤੈਂ ਕੈਸੇ? ਇਤੋ ਸਮਾਜ ਗਯੋ ਲੁਟ ਐਸੇ ॥੧੧॥ ਕਿਮ ਜੀਵੈਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਗੁਰ ਕੋ ਕੁਛ ਨਹਿ ਸਕੈਂ ਬਚੈ ਕੈ'। ਖਰੇ ਹੋਇ ਪੁਨ ਤਜੀ ਤੁਫੰਗੈਂ। ਭੇਦਨ ਕਰੇ ਰਿਪੁਨਿ ਕੇ ਅੰਗੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਗਨ ਵਸਤੂ ਲੇ ਹਟੇ ਪਹਾਰੀ। ਮੁਰਚਨਿ ਮਹਿਂ ਕਾਇਮ ਧ੍ਰਿਤਧਾਰੀ। ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਭਟ ਬੀਰ। ਰਣ ਤੇ ਹਟਿ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਤੀਰ ॥੧੩॥ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਅੰਦੇਸਾ ਧਰੈਂ। ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਨ ਪੁਨ ਪੁਨ ਕਰੈਂ। ਮਚ੍ਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਹਾਹਾਕਾਰ। 'ਲੁਟ੍ਯੋ ਸਮਾਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸ਼ੁਮਾਰ[3] ॥ ੧੪ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਮ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂ। ਮਹਾਰਾਜ ਲੁਟਿ ਗਈ ਸਮਸਤੂ[4]। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਕਨਾ ਗਨੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਪ੍ਰਬਲ ਗਏ ਲੈ ਘਨੇ'॥੧੫॥

---

[1] ਬਹੁਤ ਵੈਰੀ ਜੋ ਕਰਨੇ ਕਰ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। [2] ਪਿੱਛੇ ਹਾਰ ਖਾਕੇ (ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਫੌਜ) ਦੌੜੀ। [3] ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ। [4] ਸਾਰੀ।

ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਕੋ ਗੁਰ ਦੁਖ ਲਹ੍ਯੋ। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਤਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। ਅਵਨੀ ਪਰ ਦਿਹੁ ਐਂਚ ਲਕੀਰ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ ਹੁਇ ਅਲਪ ਗਹੀਰ" ॥੧੬॥ਮਾਨ ਬਚਨ ਖੈਂਚੀ ਗਨ ਰੇਖਾ।ਖਰੇ ਸਮੀਪੀ ਪਿਖੈਂ ਅਸ਼ੇਖਾ।ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਦੇਖਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਮੇਟ ਦਿਹੁ ਸਾਰੀ'॥ ੧੭ ॥ ਸਕਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਮੇਟੀ ਫੇਰ। ਰਹੀ ਨ ਕੋ ਛਿਤ ਛੋਟ ਬਡੇਰ[1]। ਤਬਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਬੂਝਿਬੋ ਕਰੇ[2]।'ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਭੀ ਕੁਛ ਉਰ ਧਰੇ? ॥੧੮॥ ਕਿਧੌਂ ਭਯੋ ਨਹਿੰ, ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ਰੇਖ ਦੇਖਿ ਕਰਿਕੈ ਬਿਨਸਾਈ'। ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਾਲਸੇ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਰੇਖ ਨਿਕਾਸੀ ਹਰਖ ਨ ਲਹ੍ਯੋ[3] ॥੧੯॥ ਮੇਟ ਦਈ ਨਹਿ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਵਾ । ਰਿਦਾ ਸਮਾਨ ਸਭਿਨਿ ਲਖਿ ਪਾਵਾ'। ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ।'ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਜਥਾ ਤੁਮ ਜਾਨਾ ॥੨੦॥ ਤਥਾ ਗੁਰੂ ਕੌ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ। ਹਾਨਿ ਲਾਭ ਮਹਿ ਸਮ ਰਹਿ ਜੋਈ। ਸੰਚੇ ਜਾਇ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ । ਦਰਬ ਆਦਿ ਜੇ ਰਤਨ ਉਦਾਰੇ ॥੨੧॥ ਗਜ ਬਾਜੀ ਜਿਨ ਮੋਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਬਿੰਦ ਪ੍ਰਵਾਲੇ[4] । ਇੱਤਆਦਿਕ ਪਿਖਿ ਅਪਨੀ ਜਾਨਿ। ਗੁਰ ਕੋ ਹਰਖ ਨ ਹ੍ਵੈ ਹਿਤ ਮਾਨਿ॥੨੨॥ ਲਾਖਹੁੰ ਕੋ ਸਮਾਜ ਦਿਪਤਾਈ[5] । ਸਮਾ ਪਾਇ ਹਾਨੀ ਹੁਇ ਜਾਈ। ਤੌ ਗੁਰ ਕੋ ਕੁਛ ਸ਼ੋਕ ਨ ਹੋਵਹਿ। ਨਾਸ਼ਵੰਤਿ ਪੂਰਬ ਹੀ ਜੋਵਹਿ ॥ ੨੩ ॥ ਸਮ ਚਿਤ ਸਦਾ ਰਹਹਿ ਆਨੰਦ। ਕਰੈਂ ਬਿਖੇਪ ਨ ਦ੍ਵੰਦ ਬਿਲੰਦ[6]। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਅਰੁ ਬ੍ਰਤਮਾਨ।ਹੁਯੋ ਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਰਹੈਂ ਸਮਾਨ॥ ੨੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਰਖ ਸੋਗ ਕਾ ਦੇਹੁਰਾ[7] ਖਿਨ ਆਵੈ ਖਿਨ ਜਾਇ। ਜੋ ਜਾਗੇ[8] ਸੋ ਸੁਖੀ ਹੁਇ, ਸੋਏ[9] ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥੨੫॥ ਨਾਮ ਧਿਆਵਹੁ, ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹੁ ਨਿੱਤ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਬਿਨਾ ਤਿਨਾ ਨ ਸੋਗੀ ਮਿੱਤ[10]॥ ੨੬ ॥ਮਲਿ ਮਲਿ ਨਾਈ ਕਾਮਨੀ ਖੋੜਸ ਕਰੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ।ਖਸਮ ਨ ਭਾਈ ਕਹਾਂ ਫਲ ਸੋ ਸ਼ਰਮਿੰਦੀ ਨਾਰ॥੨੭॥[11]ਗੁਰੂ

[1]ਛੋਟੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ। [2]ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। [3]ਅਰਥਾ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। [4]ਮੂੰਗੇ। [5]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਕੇ। [6]ਬਡੇ ਦ੍ਵੰਦ (ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਆਦਿ) ਵਿਖੇਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। (ਅ) ਵਿਖੇਪ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। [7]ਭਾਵ ਇਹ ਸਰੀਰ। [8]ਗਜਾਨ ਵਿਚ। [9]ਅਵਿੱਦਯਾ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਵਿਚ। [10]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਹੇ ਮਿੱਤ੍ਰ! [11]ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜੋ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਾਰਕੇ ਆਯਾ ਹੈ (ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ) ਉਹ ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਵਿਚ 'ਨਾਮ' ਲੈਕੇ ਆਇਆ ਹੈ (ਦੇਣ ਲਈ), ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਭਾਣਾ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਭਾਵ ਲੋਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ ਉਹ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਕੇ।

ਜੁ ਆਇਆ ਨਾਮ ਧਰਿ ਲਹਿਰੀ ਲੁਭਕੀ ਦੂਰ[1]। ਸੋਈ ਸਿਖ, ਭਾਣਾ
ਧਰੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸਦਾ ਹਜ਼ੂਰ[2]॥ ੨੮ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੁਨਿ
ਬੈਨ। ਪਰਚੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸਿੰਘ ਸਚੈਨ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਜਾਮਨਿ ਮਾਂਹੀ।
ਸੁਪਤੇ ਕੇਚਿਤ, ਕੇਚਿਤ ਨਾਂਹੀ ॥੨੯॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਭਿ ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ।
ਗੁਰਬਾਨੀ ਬਹੁ ਪਾਠ ਬਖਾਨੇ। ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਏ। ਨਹਿਂ
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮੁਖ ਬਿਕਸਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਇਕਤੌ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਲੂਟਿ ਲੇ ਗਏ।ਦੁਤੀਏ
ਭ੍ਰਾਜ ਪਰਾਜੈ ਲਏ।ਇਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਲਾਜ ਬਿਲੋਚੈਨ। ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਸੋਚਹਿਂ
ਬਹੁ ਸੋਚਨਿ ॥੩੧॥ ਨਹਿ ਉਤਸਾਹ ਕਿਸੀ ਮਹਿਂ ਦੀਖਾ। ਘਰ ਕੇ ਬਿਗਰੇ
ਕਾਜ ਸਰੀਖਾ[3]। ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਭਏ।ਪ੍ਰੇਮ ਅਪਨਿ ਮਹਿਂ ਪਰ-
ਖਨ ਕਏ ॥ ੩੨ ॥–ਅਰਪਨੋ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ ਸੀਸ–।ਇਮ ਲਖਿ ਦਯਾ
ਕਰੀ ਜਗਦੀਸ਼। ਕਹਨੋ ਅਖਿਲ ਸਨ ਤਬਹਿ ਸੁਨਾਇ।'ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਸੋਈ
ਚਿਤ ਭਾਇ'[4] ॥੩੩॥ ਚਢਹਿ ਜੰਗ ਕੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁ ਧਾਰੈ।ਹਤਹਿ ਰਿਪੁਨ ਪਗ
ਪਾਛ ਨ ਡਾਰੈ।ਸ਼ੇਰ ਸਮਾਨ ਆਪਕੋ ਮਾਨੈ।ਹੇਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਰਿਸ ਮਨ ਠਾਨੈ।
੩੪ ॥ ਨਹੀਂ ਦੀਨਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰੈ। ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਬਲੋ ਪਹੁੰਚੈ ਤਹਿਂ ਮਾਰੈ।
ਹਿੰਮਤ ਕੋ ਹਿਮਾਯਤੀ ਹਰਿ ਹੈ। ਜਿਤਿਕ ਹੋਇ ਉਤਸਾਹਤਿ ਕਰਿਹੈ[5] ॥
੩੫॥ਚਢਹੁ ਖਾਲਸਾ ਪਲਟਾ ਲੀਜੈ। ਦੁਸ਼ਟ ਅਰਿਸ਼ਟਨ ਕੋ[6]ਹਤਿ ਕੀਜੈ'
ਇਮ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹੁਸ਼ੀਯਾਰ। ਤਤਛਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਹੁਇ ਅਸਵਾਰ।
॥ ੩੬ ॥ ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਨਿਖਲ ਚਢਾਯੋ। ਜੰਗ ਗਿਰੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗ ਮਚਾਯੋ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਮੁਰਚਨਿ ਤੁਰਕ ਚਮੂੰ ਗਨ।ਥਿਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਇ ਭੈ ਧਰਿ ਮਨ
॥ ੩੭॥ ਤਿਮ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਮੁਖ ਤਿਨ ਥਿਰੇ। ਤਯਾਰੀ ਤੁਪਕਨਿ ਕੀ ਕਰਿ
ਧਰੇ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਪਰੇ ਪਹਾਰੀ। ਤਿਤ ਕੋ ਗਈ ਪ੍ਰਭੂ ਅਸ-
ਵਾਰੀ ॥੩੮॥ ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ ਛੋਰਨਿ ਕਰੀ। ਬਹੁਰ ਬਰੂਦ ਰੁ ਗੋਰੀ ਭਰੀ।
ਉਤ ਤੇ ਬਾਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਗਾਰੇ। ਸਨਧਬੱਧ ਜੋਧਾ ਬਲਿ ਭਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥
ਸੰਖਨਾਰੀ ਛੰਦ ॥ ਜੁਟੇ ਦੋਇ ਪਾਸੇ। ਪਰੀ ਮਾਰ ਨਾਸ਼ੇ। ਗੁਰੂ ਧੀਰ ਦੇ ਕੇ।

---

[1]ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੧੧ ਵਿੱਚ ਹੈ। [2]ਤੇ ਸਿੱਖ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ
ਹਜ਼ੂਰ ਸਦਾ ਭਾਣਾ ਧਰੇ। [3]ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਗੜ ਜਾਣ ਤੇ (ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ)।
[4]ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਓਹੀ ਸਿੱਖ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਮੇਰਾ ਓਹੀ ਸਿੱਖ ਹੈ (ਜਿਸਦੇ) ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ)
ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। [5]ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਹੋਸਕੇ ਉਤਸਾਹ ਕਰਕੇ ਕਰੇ। [6]ਵਿਪਦਾ ਨੂੰ। (ਅ) ਉਪੱਦ੍ਰਵੀਆਂ ਨੂੰ।

ਅਗੇ ਸਿੰਘ ਕੈ ਕੈ ॥੪੦॥ ਲਰਾਈ ਮਚਾਈ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲਾਈ। ਫੁਟੇ ਮੂੰਡ ਛਾਤੀ। ਪਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਤੀ॥੪੧॥ਗੁਰੂ ਓਜ ਪਾਏ। ਗਏ ਸਿੰਘ ਧਾਇ।ਬਟੇਰਾ ਦਿਸਾਵੈ। ਜਥਾ ਬਾਜ ਜਾਵੈ॥ ੪੨॥ ਛੁਧਾ ਸ਼ੇਰ ਹੋਏ। ਜਥਾ ਮ੍ਰਿੱਗ ਜੋਏ। ਕਰਯੋ ਓਜ ਹੱਲਾ। ਨਹੀਂ ਕਾਹੁ ਝੱਲਾ॥੪੩॥ਪਰੇ ਮੋਰਚਾ ਮੈਂ। ਦਏ ਕਾਟ ਤਾ ਮੈਂ[1]। ਪਲਾਏ ਪਹਾਰੀ। ਤਜੀ ਧੀਰਿ ਭਾਰੀ ॥੪੪॥ ਕਰਾਚੋਲ ਚਾਲੇ। ਨ ਜਾਈ ਸੰਭਾਲੇ। ਬਡੇ ਬੀਰ ਬੰਕੇ। ਲਰੇ ਜੋ ਨਿਸ਼ੰਕੇ ॥੪੫॥ ਸੁ ਘਾਲਯੋ ਘਮੰਡਾ। ਭਏ ਖੰਡ ਖੰਡਾ। ਫਤੇ ਪਾਇ ਜੁੱਧਾ।ਹਟੇ ਸਿੰਘ ਸੁੱਧਾ॥ ੪੬॥ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਕਾਯੋ। ਬਿਜੈ ਕੌ ਬਜਾਯੋ। ਬਡੋ ਨਾਦ ਹੋਵਾ।ਗੁਰੂ ਦਰਸ ਜੋਵਾ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਬੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਜਲ ਰੋਕਨ ਤੇ ਫਿਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਊਪਰ ਤੇ ਜਲ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਲਘੁ ਨਾਰੋ ਚਲਿ ਆਇ। ਸਕਲ ਕਾਜ ਪਿਯਨਾਦਿ[2] ਜੋ ਕਰਤਿ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ ਡੇਰੇ ਪਰੇ ਪਹਾਰੀ।ਭੀਮ ਚੰਦ ਢਿਗ ਸਚਿਵ ਉਚਾਰੀ। 'ਜਾਤਿ ਵਹਿਰ ਤੇ ਜਲ ਵਿਚ ਘੇਰੇ[3]। ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿ ਰੋਕਹੁ ਰਹੇ ਪਿਛੇਰੇ ?॥ ੨ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਰਿਪੁ ਗਨ ਸੰਕਟ ਪਾਵੈਂ। ਕੋ ਅਸ ਨ੍ਰਿਪਤ, ਨਹੀਂ ਜੁ ਬਨਾਵੈ[4]'॥ ਸੁਨਤਿ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਬਹੁਤ ਪਠਾਏ। ਪਾਇ ਬੰਧ ਜਲ ਕੋ ਉਲਟਾਏ ॥ ੩ ॥ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਗਯੋ ਜਲ ਜਬਿ ਨਹਿਂ ਆਯੋ। ਖੋਟ ਪਹਾਰੀ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਗਏ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਰੋਕ ਲਿਯੋ ਰਿਪੁ ਪਾਨੀ ॥ ੪ ॥ ਕਰਨਿ ਸੁਚੇਤਾ ਆਦਿਕ ਕਾਰਾ। ਸਰਬ ਖਾਲਸਾ ਕਰਤਿ ਸੁਖਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੇਰੀ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੫ ॥ 'ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਸਲਿਤਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਮੇਤਾ।ਸੋ ਜਲ ਦੇਇ ਖਾਲਸੇ ਹੇਤਾ। ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੀ ਰੋਕੀ ਨਹਿ ਰਹੈ। ਨਿਖਲ[5] ਖੁਟਾਈ ਤਿਨ ਕੀ ਲਹੈ' ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਲਵਾ-ਵਨਿ ਹੇਤ ਬਖਾਨਾ। ਨਿਜ ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਦੇ ਕਰਿ ਬਾਨਾ। 'ਪਹੁੰਚਹੁ ਸਤੁ-ਦ੍ਰਵ ਕੇਰਿ ਕਿਨਾਰੇ।ਹਮਰੋ ਇਹੁ ਸੰਦੇਸ਼ ਉਚਾਰੇ ॥੭॥—ਅਬਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਮੋਂ ਬਡ ਹੋਵਾ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਢੋਵਾ। ਹਮ ਤੇਰੇ ਬਹੁ ਚਿਰ ਤਟ ਬਾਸੀ। ਬਿਲਸੇ ਅਧਿਕ ਬਿਲਾਸਹਿਂ ਪਾਸੀ ॥੮॥ ਪੰਥ ਰਚਯੋ ਜਗ ਪਾਪਨਿ ਖਾਪਨ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਉਬਾਰਿ ਸਥਾਪਨ। ਤੁਰਕਨਿ ਸਨ ਇਨ ਬੈਰ

[1]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਮੋਰਚਿਆਂ) ਵਿਚ। [2]ਪੀਣ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈਕੇ। [3]ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ [4]ਜੇ (ਵੈਰੀ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਦੀ ਸੂਰਤ) ਨਾ ਬਣਾਵੇ। [5]ਸਾਰੀ।

ਧੁਖਾਵਨ[੧]।ਲਰਿ ਕਰਿ ਨਿਤ ਰਿਪੁ ਬਲੀ ਖਪਾਵਨ॥੯॥ਇਸ ਕਾਰਨ ਰਣ ਮਹਿਦ ਅਖਾਰੇ।ਹਮ ਨੇ ਘਾਲੇ ਹੋਇਂ ਪਵਾਰੇ[੨]। ਜਲ ਪਹੁੰਚਾਇ ਹਿਮਾਯਤ ਕਰੀਅਹਿ–। ਇਮ ਸਿੰਘਹੁ ਤਟ ਪਹੁੰਚਿ ਉਚਰੀਅਹਿ ॥੧੦॥ ਬਹੁਰ ਤੀਰ ਤੇ ਤੀਰ ਲਕੀਰ[੩]।ਖੈਂਚਤਿ ਪਹੁੰਚਹੁ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬੀਰ। ਹਟਿਕੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਕਰਹੁ ਪਿਛਾਰੀ। ਬਿਨਾ ਬਿਲੋਕੇ ਗਮਹੁ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਜਿਹ ਠਾਂ ਚਹਹੁ ਤਹਾਂ ਜਲ ਆਵੈ।ਤੁਮਰੇ ਸਕਲ ਕਾਜ ਨਿਬਹਾਵੈ’। ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੀ ਬੰਰਬਾਨੀ।ਨਿਕਟ ਜਿ ਤਬਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਮਾਨੀ॥੧੨॥ਲੇ ਕਰਿ ਬਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਗਯੋ।ਜਾਇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ।ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਕੋ ਸਭਿ ਕਹ੍ਯੋ ਸੰਦੇਸਾ। ‘ਯਾਦ ਕਰਹਿਂ ਤੁਝ ਗੁਰ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੧੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪੁਨੀਤ। ਤੋਹਿ ਬੁਲਾਵਨ ਚਾਹਤਿ ਚੀਤ।ਅਪਨੋ ਬਾਨ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੀਨਾ’। ਇਮ ਕਹਿ ਨਿਜ ਮੁਖ ਫੇਰਨਿ ਕੀਨਾ ॥ ੧੪ ॥ ਐਂਚਿ ਲਕੀਰ ਤੀਰ ਕੀ ਤੀਰ[੪]। ਗਮਨ੍ਯੋ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਬੀਰ। ਰੇਖ ਨਿਕਾਰਤਿ ਆਵਤਿ ਆਗਾ। ਸਤਦ੍ਰਵ ਜਲ ਪੀਛੇ ਤਿਸ ਲਾਗਾ ॥ ੧੫ ॥ ਤੀਰ ਲਕੀਰ ਨੀਰ ਗੰਭੀਰ। ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਆਇ ਬੀਰ ਪੁਰਿ ਤੀਰ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਭਰਮ ਤਿਸ ਕੇਰੇ।–ਆਵਤਿ ਜਲ ਕੈ ਨਹੀਂ ਪਿਛੇਰੇ॥੧੬॥ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗ੍ਯਾ "ਇਨ ਮਾਨੀ। ਕਿਧੌਂ ਨ ਮਾਨੀ[੫] ਆਇ ਨ ਪਾਨੀ[੬]–। ਗ੍ਰੀਵ ਮੋਰਿਕੈ ਕੀਨ ਬਿਲੋਕਨ। ਆਇ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਨ ਹੁਇ ਕਿਮ ਰੋਕਨ ॥੧੭॥ ਨਦੀ ਤੀਰ ਤੇ ਤੀਰ ਲਕੀਰ[੭]।ਤਹਿਂ ਕੋ ਆਵਤਿ ਨੀਰ ਗਹੀਰ। ਗੰਗਧਾਰ ਸਮ ਉੱਜਲ ਧਾਰਾ। ਹੋਇ ਦੁਗਧ ਸਮ ਬੇਗਹਿ ਧਾਰਾ॥ ੧੮ ॥ ਰਿਦੈ ਸਿੰਘ ਕੇ ਦੀਰਘ ਭ੍ਰਾਸੈ। ਜਨੁ ਜਲ ਧਾਰ ਆਇ ਲਖਿ ਤਾਸੈ[੮]। ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰਤਿ ਭ੍ਰਾ ਉਰ ਐਸੇ।–ਹਮਰੋ ਹੁਇ ਬਚਾਇ ਅਬਿ ਕੈਸੇ॥ ੧੯ ॥ ਮੈਂ ਲੇ ਕਰਿ ਜਬਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਰੌਂ। ਜਾਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਲ ਬਿਸਾਲ ਕੌ ਕਰੌਂ।ਦੁਰਗ ਆਦਿ ਸਭਿ ਸਦਨ ਗਿਰਾਵੈ। ਜਲ ਆਗੈ ਕੋ ਠਹਿਰਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਸ ਕੋ ਸਮਾ, ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਈ। ਲਖਹਿਂ ਲੋਕ ਕਹਾ ਪਰਲੈ ਹੋਈ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਨਿਰਨੈ ਕਹਾ ਕਰੈ।ਜਲ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਅਚਾਨਕ ਪਰੈ॥੨੧॥ਅਬਿ ਮੈਂ ਜੋ ਕਰ

[੧]ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵੈਰ ਧੁੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। [੨]ਪੁਆੜੇ ਭਾਵ ਜੰਗ। [੩]ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬਾਣ ਦੀ ਲਕੀਰ। [੪]ਕੰਢੇ ਤੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਲੀਕ ਖਿੱਚਕੇ। [੫]ਇਸ (ਪਾਣੀ)ਨੇ ਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ? [੬]ਪਾਣੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। [੭]ਤੀਰ ਦੀ ਲਕੀਰ। [੮]ਮਾਨੋਂ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਆ ਰਿਹਾ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ।

ਜੋਰਿ ਹਟਾਵੌਂ। ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਜੁਤਿ ਨਗਰ ਬਚਾਵੌਂ।ਜੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਵਉਂ। ਲਗੈ ਪਾਪ ਬਲ ਹ੍ਵੈ ਨ ਮਿਟਾਵਉਂ[1]–॥ ੨੨॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਿਚਾਰ ਕਰ ਬੰਦੋ'ਥੰਭਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜੁ ਬੇਗ ਬਿਲੰਦੋ'। ਲ੍ਯਾਵਨ ਹਾਰ ਜਬੈ ਇਮ ਕਹ੍ਯੋ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਪਰੇ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਹਟਿ ਰਹ੍ਯੋ ॥੨੩॥ ਜਬਿ ਇਸ ਕੋ ਕੂਛ ਦੀਖ੍ਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ॥੨੪॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਖਤਾ ਹਮਾਰੀ। ਰੋਕ੍ਯੋ ਆਵਤਿ ਦੀਰਘ ਬਾਰੀ।ਜਬਿ ਮੈਂ ਤੀਰ ਲਕੀਰ ਨਿਕਾਰੀ। ਆਯੋ ਬਡੋ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਪਿਛਾਰੀ॥ ੨੫ ॥ ਜਲ ਕੋ ਭੈ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਹਟ੍ਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਿਖੰਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨੀ[2]। ਭਯੋ ਲੋਪ ਪੁਨ ਦੇਖ੍ਯੋ ਨਾਂਹੀ। ਭਈ ਖਤਾ ਜਲ ਲ੍ਯਾਵਨਿ ਮਾਂਹੀ'॥੨੬॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਤਹੀ[3]*।'ਸਮਾ ਪਾਇ ਐਹੈ ਇਤ ਸਹੀ। ਹੁਇ–ਹਿਮਾਇਤੀ ਨਾਲਾ–ਨਾਮੂ। ਬਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਮਲ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੨੭॥ ਘਾਟ ਸੁਪਾਨ ਬਨਹਿਂ ਇਸ ਕੇਰੇ। ਜੇ ਮੱਜਹਿਂ ਫਲ ਪੁੰਨ ਬਡੇਰੇ।ਕਲਮਲ ਨਾਸ਼ ਕਰਹਿਂ ਚਿਰ ਕਾਲਾ'।ਇਮ ਕਹਿ ਤੁਸ਼ਨ ਭੁਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਘੇਰਾ ਪਰਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਅੰਨ ਨਿਖੁਟਤਿ ਸਭਿ ਦੁਖ ਲਹ੍ਯੋ। ਕਠਨ ਖੇਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰੰਭਾ। ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੋ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ॥ ੨੯ ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸੁਇਨੇ ਸਮ ਤਾਵਨਿ। ਦੇਨਿ ਕਸੌਟੀ ਸੁੱਧ ਬਨਾਵਨ। ਜੋ ਬਾਰਹਿ ਬੰਨੀ ਲਗ ਭਯੋ। ਪਦ ਅਘਟਨ ਸੋ ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਗਯੋ[4]॥੩੦॥ਸਿੱਖੀ ਤਿੱਖੀ ਜਨੌਂ ਖਗ ਧਾਰਾ।ਤਿਸ ਪਰ ਚਲਿਬੋ ਕਠਨ ਦੁਖਾਰਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਲੀਨ ਦੀਨਸਿ ਮਨ ਵੱਟੇ[5]। ਰਹੈ ਸਾਬਤੀ ਸਿਰ ਕੇ ਸੱਟੇ[6] ॥ ੩੧॥ ਜਿਨ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀਨਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸੌਂਪ ਮਨ ਦੀਨ। ਸ੍ਵਾਮੀ ਅੱਗ੍ਰ ਸੀਸ ਕੋ ਅਰਪੇ। ਕਾਟਨ ਕਰਹਿ ਤਾਂ ਕਨੌਂ ਉਰ ਡਹਪੇ ॥ ੩੨ ॥ ਤਜ੍ਯੋ ਅਪਨਪੌ ਅਰਪ੍ਯੋ ਜਬੈ। ਹੋਤਾ ਕਰਹਿ ਕੂਜ ਹੁਇ ਤਬੈ। ਤਿਮ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਅਰਪੇ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਹੀ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ

[1]ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹਟਾਵਣੇ ਦਾ ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [2](ਉਸਦੀ) ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। [3]ਤਿਸ ਤਾਈਂ। [4]ਨਾ ਘਟਣੇ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੁੱਜਾ ਭਾਵ ਉਸਨੂੰ ਵੱਟਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਿੱਖ ਫੇਰ ਗਿਰਾਉ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਪਰਮ ਪਦ ਤੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [5]ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਆ ਤੇ ਮਨ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ। [6]ਸਿਰ ਦੇ ਵੱਟੇ ਸਿਦਕ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਅਬ ਰਹੀ।

ਹਾਨਾ[1] ॥੩੩॥ ਮਹਾਂ ਛੁਧਿਤਿ ਹੈ ਦਿਵਸ ਗੁਜਾਰੈਂ। ਕਟ ਕਸਿ ਰਹੈਂ ਤੁਰੰਗਨ ਮਾਰੈਂ।ਪਾਊ ਪਾਊ ਭਰ ਕਬਿਕਬਿ ਅੰਨਾ।ਬਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੇ ਅਰਵੰਨਾ[2] ॥੩੪॥ਕੇਤਿਕ ਕਰਿ ਅਬੇਰ[3] ਨਿਕਸੰਤੇ।ਤਿਮਰ ਭਏ ਬਡ ਨਹੀਂ ਦਿਖੰਤੇ। ਜਾਇ ਵਿਹਿਰ ਤੇ ਲ੍ਯਾਵਨਿ ਕਰੈਂ।ਕੇਤਿਕ ਨਾਮ ਆਸਰੇ ਥਿਰੈਂ॥੩੫॥ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੰਘਨ ਕਰੀ ਸਲਾਹਾ। ਆਨਹਿ ਅੰਨ ਗ੍ਰਾਮ ਕਿਸ ਮਾਂਹਾ। ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਗਏ। ਦੂਰ ਦੂਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ॥ ੩੬ ॥ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ। ਬਰੇ ਅਚਾਨਕ ਅਰ੍ਯੋ ਸੁ ਮਾਰ੍ਯੋ। ਤੋਰਿ ਸਦਨ ਕੋ ਅੰਨ ਜਿਤੇਕ। ਬੰਧ੍ਯੋ ਪੋਟਨ ਬਿਖੇ ਤਿਤੇਕ॥੩੭॥ਕੇਤਿਕ ਲਾਦ ਲੀਨ ਨਿਜ ਘੋਰੇ। ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਇ ਜੋ ਟੋਰੇ। ਵਸਤੁ ਜੁ ਖੈਬੇ ਕੀ ਤਹਿਂ ਪਾਈ। ਸੋ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਲੀਨਿ ਉਚਾਈ॥ ੩੮ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਕਸਿ ਚਲੇ ਮਗ ਪਰੇ। ਪੀਛੇ ਰੌਰ ਮਹਾਂ ਨਰ ਕਰੇ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਹਾਥਨਿ ਮਹਿਂ ਹੱਥਯਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਰੇ ਸੰਬੂਹ ਪਿਛਾਰੇ ॥੩੯॥ ਜਿਨ ਸਿਰ ਪੋਟ ਸੁ ਆਗੈ ਕਰੇ। ਪਾਛੇ ਰਹੇ ਤੁਪਕ ਕਰ ਧਰੇ। ਪਰੇ ਗੈਲ[4] ਸੇ ਮਾਰ ਹਟਾਏ। ਤਮ ਮਹਿਂ ਡਰਤਿ ਨ ਕੋ ਨਿਯਰਾਏ॥ ੪੦ ॥ ਖੈਬੇ ਹਿਤ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਆਨ੍ਯੋ ਅੰਨ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਰਵਾਰਾ।ਬਰੇ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ। ਬਿਸਰਾਮੇ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਸੁ ਖਾਈ॥ ੪੧॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।ਬਹੁਰ ਛੁਧਾ ਤੇ ਸਿਖ ਬਿਕੁਲਾਏ।ਬ੍ਰਿੱਛਨ ਕੀ ਲੇਂ ਛੀਲ ਉਤਾਰੀ। ਕੂਟ ਕਰੈਂ ਖੈਬੇ ਹਿਤ ਤਯਾਰੀ॥੪੨॥ਕੇਤਿਕ ਲੇ ਤਰੁਵਰ ਕੇ ਪਾਤ।ਧਰਹਿ ਅਗਨ ਪਰ ਰੀਂਧਹਿਂ ਖਾਤ। ਕੇਤਿਕ ਫਿਰਿਕੈ ਜਿਤ ਕਿਤ ਟੋਰ। ਫਲ ਫੂਲਨ ਕੋ ਆਨਹਿਂ ਤੋਰ॥ ੪੩ ॥ ਅਧਿਕ ਛੁਧਾ ਕੋ ਸਿੰਘ ਸਹਾਰੈਂ। ਹੋਇ ਜੰਗ ਤੌ ਆਯੁਧ ਮਾਰੈਂ।'ਅਰਪਹਿਂ ਸੀਸ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਜਾਵੈਂ।ਗੁਰ ਹਿਤ ਦੇਹੈਂ ਦੇਰ ਨ ਲਾਵੈਂ' ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸਤਦ੍ਰਵ ਨਾਲ ਲਿਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਾਈਸਮੋਂ ਅੰਸੂ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਲੰਗਰ ਮਸਤਾਨੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਾਵੈਂ ਸੰਕਟ ਛੁਧਾ ਕੋ ਤਊ ਰਹੈਂ ਧ੍ਰਿਤਿ ਧਾਰਿ। ਲਰਹਿਂ ਜੰਗ ਕੌ ਅੰਨ ਹਿਤ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਇ ਬਿਚਾਰ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਨਿਕਸੇ ਫੇਰ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਸੁ ਭੂਖ ਬਡੇਰ।ਗਏ ਕੋਸ ਕੇਤਿਕ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਹਾਨਾ (ਭਾਵ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ) ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਖਾਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। [3]ਦੇਰੀ ਨਾਲ। [4](ਜੋ) ਪਿੱਛੇ ਪਏ।

ਚਲਿ ਜਬੈ। ਗ੍ਰਾਮ ਅਪਰ ਅਵਲੋਕਯੋ ਤਬੈ ॥੨॥ ਬਰੇ ਜਾਇ ਤਿਨ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੈ ਕੈ ਡਰ ਭਾਰੇ।ਅੰਨ ਨਿਕਾਸਿ ਲੀਨ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਉਠਾਯੋ॥੩॥ ਜਿਤਿਕ ਉਠਾਇ ਲੀਨ ਲੇ ਚਲੇ। ਹ੍ਵੈ ਸੁਚੇਤ ਹਟਤਯੋਂ ਸਭਿ ਮਿਲੇ[1]। ਲਰਯੋ ਨ ਕੋਊ ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ ਅਰੀ। ਆਇ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਕਰੀ॥੪॥ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸੂਬੇ ਸੈਲੇਸ਼[2]।ਮਿਲਿਕੈ ਚਿੰਤਾ ਕਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। 'ਕਿਤ ਕੋ ਜਾਇ ਸਿੰਘ ਲੇ ਆਵੈਂ। ਅੰਤਰ ਅੰਨ ਬਰੇ ਭਟ ਖਾਵੈਂ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਗਿਰਪਤਨ ਰਾਹੁ ਦਿਖਰਾਏ। ਇਤ ਕੋ ਗਏ ਉਤਹੁੰ ਚਲਿ ਆਏ। ਦੇਖਿ ਘਾਤ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸਾਰੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਰਖੀ ਚਮੂੰ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਦਸ ਬੀਸਕ ਨਰ ਹੇਰਨ ਹਾਰੇ। ਸਭਿ ਮਾਰਗ ਕੋ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਲਗੇ ਰਹੇ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਭੇਤ। ਨਹਿੰ ਜਾਨਯੋਂ ਸਿੰਘਨ ਸੰਕੇਤ[3] ॥7॥ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਗਮਨ ਤਬਿ ਕੀਨ।ਅੰਨ ਲੈਨ ਕੋ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਚੀਨ। ਦੂਰ ਗਏ ਜਬਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਸੋਊ। ਗ੍ਰਾਮ ਜਹਾਂ ਜਾਨਤਿ ਥੇ ਜੋਊ ॥ ੮ ॥ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਨਰ ਹੇਰਿ ਸਿਧਾਏ।ਗਏ ਸਿੰਘ ਜਿਤਕੋ ਸੁ ਬਤਾਏ।ਚਢੀ ਚਮੂੰ ਭਾਰੀ ਤਤਕਾਲਾ। ਘਾਟਾ ਰੋਕ੍ਯੋ ਜਾਇ ਬਿਸਾਲਾ॥੯॥ਲੇ ਕਰਿ ਅੰਨ ਹਟੇ ਮਗ ਤਾਂਹੀ।ਭਯੋ ਭੇੜ ਭਾਰੀ ਭਟ ਜਾਂਹੀ[4]।ਜਬਿ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਪਿਖੇ ਰਿਪੁ ਆਇ। ਬਨੇ ਸੁਚੇਤ ਸੂਰ ਸਮੁਦਾਇ॥੧੦॥ਛੁਟੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਬਿ ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਲੀ। ਗੁਲਕ ਬਰੂਦ ਭਰੀ ਅਰਿਦਮਲੀ[5]। ਸਿਰ ਤੇ ਪੋਟ ਉਤਾਰੀ ਸਬੈ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭੇ ਤਬੈ॥੧੧॥ਛੋਰਿ ਤੁਫੰਗਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲੇ।ਆਗੇ ਭੁਏ ਖੜਗ ਗਹਿ ਢਾਲੇ। ਖਰੇ ਰੋਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਜਹਿਂ ਘਾਟੇ।ਤਹਿਂ ਲੌ ਪਹੁੰਚਿ ਬੋਲ ਬਹੁ ਡਾਟੇ ॥੧੨॥ ਨਿਕਸਨਿ ਜਤਨ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਚਾਰੇ ।ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਯਾ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰੇ।ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਕਹਿਨ ਤਬਿ ਲਾਗੇ।'ਸਿੰਘਹੁ ਸੁਨਹੁ ਬਚਤਿ ਨਹਿਂ ਭਾਗੇ ॥੧੩॥ ਜੇ ਅਬਿ ਮਿਲਹਿਂ ਤਊ ਨਹਿਂ ਛੋਰਹਿਂ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹਮਹੁਂ ਸਨ ਲੋਰਹਿਂ। ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਨ ਹੀ ਬਨੇ। ਧਰਮ ਗਏ ਕਯਾ ਜੀਵਹੁ ਘਨੇ ॥੧੪॥ਦੋਨਹੁਂ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਖੋਵਹੁ। ਮਰਨਿ ਸਮੈਂ ਗੀਦੀ ਨਹਿਂ ਹੋਵਹੁ। ਸਨਮੁਖ ਗਮਨਹੁ ਜਹਿਂ ਰਿਪੁ ਘਾਟੇ। ਕਾਟਹੁ ਖੜਗਨ ਤੇ ਅਧਵਾਟੇ ॥ ੧੫ ॥ ਘਟ ਮਾਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਰਹੇ ਥਿਰ ਜਾਵਦ । ਬਾਹਹੁ ਤਰਵਾਰਨ

[1]ਹਟਣ ਵੇਲੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮਿਲੇ। [2]ਗਿਰਪਤੀ। [3]ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਇਸ (ਵੈਰੀਆਂ) ਦੀ ਮਿਥੀ ਗਲ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਿਆਂ। [4]ਜਿੱਥੇ ਸੂਰਮੇ ਸਨ ਓਥੇ ਭਾਰੀ ਭੇੜ ਹੋਇਆ। [5]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਵਾਲੀ।

ਕੋ ਤਾਵਦ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸਿਮਰਤਿ ਮਰਹੁ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਭਵਜਲ ਤੇ ਤਰਹੁ'॥੧੬॥ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਵਾਰਨ ਕਰਿ ਨੰਗੀ।ਛੁਧਿਤਿ ਸ੍ਰਮਤਿ ਬਹੁ ਦੁਰਬਲ ਅੰਗੀ। ਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਬਲ ਭਰਯੋ। ਭਿੜੇ ਭੇੜ ਭਟ ਸੰਘਰ ਕਰਯੋ॥੧੭॥ ਕਿਹ ਇਕ ਦੁਇ ਕਿਹ ਤ੍ਰੈ ਅਰੁ ਚਾਰੇ। ਮਾਰਿਮਾਰਿ ਕਰਿਮਰੇ ਜੁਝਾਰੇ। ਪੰਚ, ਖਸ਼ਟ, ਕਿਹ ਸਪਤ, ਅਸ਼ਟ ਹਤਿ। ਗਿਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਦੀਨੇ ਰਣ ਗੁਰ ਹਿਤ ॥੧੮॥ ਤੁਰਕਨਿ ਚਮੂੰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਧਾਈ। ਥੋਰੇ ਸਿੰਘ ਕਹਾਂ ਬਨਿ ਆਈ*। ਤੁਰਕ ਸੈਂਕਰੇ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਮਰੇ ਬੀਰ ਕਰਿ ਕੈ ਬਡ ਜੰਗ॥ ੧੯ ॥ ਕਰੇ ਕਤਲ ਸਭਿ ਤੁਰਕਨਿ ਘੇਰਿ।ਤਹਿਂ ਤੇ ਹਟੇ ਮਾਰ ਕਰਿ ਫੇਰ। ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਪਾਈ। ਚਹੈਂ ਤਿਨੋ ਹਿਤ ਲੇਤਿ ਬਚਾਈ॥ ੨੦॥ ਪੁਨ ਰੁਕਿ ਗਏ ਨ ਮਾਰਗ ਪਾਯੋ। ਤੁਰਕਨਿ ਦਲ ਦੀਰਘ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਇਤ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਧਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਛਨ। ਨਹਿਂ ਆਏ ਤਬਿ ਕਰੇ ਨਿਰੀਛਨ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਹੁਇ ਨਿਰਾਸ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਗਏ। ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਤਾਵਤਿ ਭਏ। 'ਅਮੁਕੇ ਸਿੰਘ ਅੰਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਗਏ ਹੁਤੇ ਮਿਲਿਗੇ ਰਿਪੁ ਦਾਰੁਨ ॥ ੨੨ ॥ ਘਾਟਾ ਰੋਕਿ ਸੰਘਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਏਕ ਨ ਬਚਯੋ ਲਰੇ ਤਹਿਂ ਮਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕਰੀਅਹਿ। ਸੇਵਕ ਲਖਿ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਬਿਚਰੀਅਹ' ॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਵਤਿ ਭਏ।'ਬਿਨਾ ਹੁਕਮ ਤੇ ਵੈ ਕਯੋਂ ਗਏ। ਬੂਝਤਿ ਹਮ ਕੋ ਪੁਨ ਵੈ ਜਾਤੇ। ਬਨਤਿ ਸਹਾਇਕ ਤਬਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੇ ॥ ੨੪ ॥ ਤਊ ਸਾਬਤੀ ਸੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨ[2]। ਕਰੌਂ ਪਲਤ ਮਹਿਂ[3]ਬਹੁ ਕੱਲਯਾਨ। ਜਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਬਾਸਹਿ ਮੇਰੀ। ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਦੀਨਸਿ ਹਿਤ ਹੇਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਮੁਕਤਿ ਸਮੀਪ[4] ਦਈ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ। ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਪਾਇਂ ਹਿਤ ਜੀ ਕੋ।ਰਖਹਿਂਸਾਬਤੀ ਜੋ ਸਿਖ ਮੇਰੇ।ਦੇਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨਹਿਂ ਲਾਵਤਿ ਦੇਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਸਹਿਕਾਮੀ ਸਭਿ ਲੈ ਹੈਂ ਰਾਜ। ਭੋਗੈਂ ਭੂਅ ਕੋ ਸਕਲ ਸਮਾਜ। ਪੁਨ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੈਂ ਭਵ ਤਰੈਂ। ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਗਤਿ ਲੇ ਰਣ ਮਰੈਂ'. ॥੨੭॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਏ। ਛੁਧਿਤਿ ਸੁਭਟ ਰਹਿਂ ਪੁਰਿ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਆਦਿ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਹਾਥੀ ਖਰੇ। ਲਾਖਹੁੰ ਧਨ ਕੇ ਹਯ ਛੁਧ ਮਰੇ ॥੨੮॥ ਐਸੋ ਕਛੂ ਸ੍ਵਾਂਗ ਵਰਤਾਯੋ। ਪਰਖਯੋ ਸਿਦਕ ਜਿਨਹੁੰ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਇਕ ਗੁਰ

[1]ਫਿਰਨੇ ਕੀਤੇ। [2]ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪ੍ਰਾਣ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ)। [3]ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ। [4]ਸਾਮੀਪ ਮੁਕਤੀ।

*ਪਾ:-ਤੁਰਕ ਕੀ ਨਜਾਈਂ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕੇਰ ਅਧਾਰ। ਕਟ ਕਸਿ ਸਿੰਘ ਰਹੈਂ ਹੁਸ਼ਿਯਾਰ॥੨੯॥ਕਬਿ ਕਬਿ ਪਾਉ ਅੰਨ ਕੋ ਖਾਵੈਂ। ਪਠਿ ਬਾਨੀ ਸਤਿਨਾਮ ਧਿਆਵੈਂ। ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਸੇਰ ਬਿਕੈਂਤਾ[1]।ਸੋ ਭੀ ਖੋਜਤਿ ਕਹੂੰ ਲਭੰਤਾ ॥੩੦॥ ਲਾਖਹੁੰ ਕੇ ਹਯ ਖਰੇ ਤਬੇਲੇ। ਖਾਇੰ ਮਲੀਦਾ ਸਦਾ ਮਹੋਲੇ[2]। ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਬਹੁ ਖਾਨੇ। ਦੁਰਬਲ ਹੋਇ ਮਾਸ ਸੁਕਾਨੇ ॥੩੧॥ ਤਿਮ ਹਾਥੀ ਜਿਨ ਕੀਮਤਿ ਨਾਂਹਿ। ਲਾਖਹੁੰ ਖਰਚੈਂ ਤਊ ਨਪਾਹਿ। ਤ੍ਰਿਣਦਾਨੇ ਬਿਨ ਸੂਕਤਿ ਖਰੇ[3]।ਤਿਨਕੇਦਾਸ ਛੁਧਾ ਦੁਖ ਭਰੇ॥੩੨॥ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਜਿਨ ਭਏ ਸਰੀਰ। ਧਰਹਿਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਭੂਖੇ ਧੀਰ।ਸਗਰੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਗਤਿ ਤੈਸੇ। ਛੁਧਾ ਕਸ਼ਟ ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਜੈਸੇ ॥੩੩॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਮ ਛੁਧਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਏਕ ਸਮੈ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਆਏ। ਖਾਸ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗ ਤਵੇਲਾ ।ਜਿਨ ਪਰ ਬੀਤਯੋ ਕਾਲ ਦੁਹੇਲਾ[4] ॥੩੪॥ਜਬੈ ਹਯਨਿ ਮਹਿਂ ਗਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਹਿਰਤਿ ਹਿਹਨਾਈ। ਧਰ ਪਰ ਖੁਰ ਹਤਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਵੈਂ। ਗਜ ਛੁੰਕਾਰਤਿ ਸੁੰਡ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ ॥੩੫॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸੇਵਕ ਦੁਇ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਲਹਿ ਛੁਧਿ ਦੁਖਘੋਰ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ! ਅਬਿ ਹੂੰ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਬਿਨਾ ਅੰਨ ਤੇ ਜੀਵਨ ਹਾਨ॥੩੬॥ ਭੋਜਨ ਦੇਹੁ ਕਿ ਦਿਹੁ ਸੰਤੋਸ਼ਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਹਮ ਕੋ ਹੋਇ ਭਰੋਸਾ । ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ। ਨਰ ਘੇਰੇ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਤੁਮ ਸ਼ਰਨਾ ॥੩੭॥ ਹਾਡ ਚਾਮ ਕੇ ਤਨ ਬਨਿ ਰਹੇ। ਬਲ ਪਲ[5] ਰੁਕਤ ਨ ਰੰਚਕ ਅਹੇ। ਸਹੈਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਸੰਕਟ ਏਤ। ਚਹੀਏ ਨਿੱਤ ਜੁ ਖੇਬੇ ਹੇਤ’ ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਅਨਸੁਨ ਹੀ ਕੀਨਿ[6]। ਬ੍ਰਿਤੀ ਉਦਾਸ ਨ ਉੱਤਰ ਦੀਨ।ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਇਕ ਸਾਰੀ। ਗਏ ਬਹੁਰ ਤੂਸ਼ਨ ਮੁਖ ਧਾਰੀ॥੩੯॥ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਕਹਤਿ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ[7]। ਕਿਤ ਮਗ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਹਿਂ ਜਾਈ[8]*। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਪਦ ਟੇਕਯੋ ਮਾਥਾ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥਾ॥੪੦॥ ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਮੈਂ ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ।ਸਰਬ ਦੁਰਗ ਸਿੰਘਨਿ ਸੁਨਿ ਪਰਯੋ।ਮਿਲਿਕੈ

---

[1]ਸੇਰ ਅੰਨ ਰੁਪੱਯੇ ਦਾ ਵਿਕਦਾ ਹੈ। [2]ਮਲੀਦਾ=ਚੂਰੀ। ਨਿਹਾਰੀ ਜੋ ਗੁੜ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਆਟਾ ਆਦਿ ਮਲਕੇ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਮਹੋਲਾ=ਗੁੜ ਮੋਠ ਗਾਜਰਾਂ ਉਬਾਲੇ ਹੋਏ। ਗੁੜ ਤੇਲ ਮੋਠ ਮਾਂਹ ਆਦਿ ਉਬਾਲੇ ਹੋਏ। [3]ਖੜੇ ਸੁੱਕਦੇ ਹਨ। [4]ਦੁਖਦਾਈ। [5]ਮਾਸ। [6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਕੇ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। [7]ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ"। [8]ਮੈਂ ਕੋਈ ਰਸਤਾ (ਪਾਕੇ)ਓਥੇ(ਅਨੰਦਪੁਰ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ) ਜਾ ਪਹੁੰਚਾ। *ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਬਿ: ਧਿਆ ੨੦; ਅੰਕ੧੨੨।

ਸਭਿ ਆਏ ਮੁਝ ਪਾਸ। ਮਹਾਂ ਛੁਧਾਤੁਰ ਜਿਯਨ ਨ ਆਸ ॥ ੪੧ ॥ ਕਹ੍ਯੋ
ਸਭਿਨਿ 'ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਚਲਿਕੈ ਆਪ ਕਰਹੁ ਅਰਦਾਸ।–ਸਾਥ
ਸੁਖੀ ਰਖਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਮਾਰਨ[1]–।ਇਹ ਕੀਨਸਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰਨਿ॥੪੨॥
ਸੋ ਅਬਿ ਸਮਾ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀਏ। ਮਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਰੀਏ॥
ਦੇਹੁ ਅੰਨ ਜਿਸ ਤੇ ਬਚਿ ਰਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਛੁਧਾ ਕੇ ਸੰਕਟ ਸਹੈਂ'॥੪੩॥ਸਭਿ
ਕੀ ਗਤਿ ਜੁਤਿ ਕਸ਼ਟ ਨਿਹਾਰੀ[2]।ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਖੀ ਸੂਕਤਿ ਬਿਨ ਬਾਰੀ। ਇਕ
ਦਿਨ ਬੀਚ ਪਾਇ[3], ਗੁਰ ਪਾਸ।ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ॥ ੪੪ ॥
'ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਸੁਨੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਲਕ ਭਗਵੰਤ ! ਨਿਜ
ਕੁਟੰਬ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਲੇਤਿ। ਜਿਨ ਕੋ ਆਇ ਪੁਜ੍ਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੇਤ ॥੪੫॥
ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਇਕ ਦਿਨ ਬਿਤਵਾਇ।ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਸਭਿ ਜਾਇ।
ਬੀਤ੍ਯੋ ਮਾਸ ਛੁਧਿਤਿ ਹੀ ਰਹਿਤੇ। ਨਹੀਂ ਪਾਉ ਭੀ ਇਕ ਦਿਨ ਲਹਿਤੇ
॥੪੬॥ ਕਸਿ ਕਟ ਬਹੁਰੋ ਜੰਗ ਕਰੰਤੇ। ਬਿਨ ਅਧਾਰ ਯਾਂ ਤੇ ਬਿਸਮੰਤੇ।
ਰਾਤਿ ਸਕਲ ਮਹਿਂ ਜਾਗੁਨ ਕਰੈਂ।ਬੈਠਿ ਮੋਰਚਨਿ ਦਿਨ ਮਹਿ ਲਰੈਂ॥੪੭॥
ਬਾਰਨ, ਬਾਜੀ[4], ਬੀਰ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਰਬ ਭਾਂਤ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜਾਲੇ। ਦਰਸ
ਆਪ ਕੋ, ਇਸੀ ਭਰੋਸੇ। ਬੀਤਹਿ ਸਭਿ ਦਿਨ ਧਰਿ ਸੰਤੋਸ਼ੇ॥੪੮॥ਜੀਵਨ
ਹੇਤੁ ਅਪਰ ਨਹਿ ਜਾਨਾ। ਧ੍ਯਾਨ ਆਪ ਕੋ ਜਾਇ ਨ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਸਭਿ
ਅਲਪੱਗਯ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਜਾਨੈਂ। ਲਖਹੁ ਆਪ ਹੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੈਂ ॥੪੯ ॥
ਅਬਿ ਮਰਿਬੇ ਮਹਿ ਦੇਰ ਨ ਕੋਈ। ਬੋਲ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿ ਬਿਹਬਲ ਹੋਈ।
ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਘੇਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਛੁਧਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੀਨ ਬਿੰਸਤੀ
ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਾਰਸ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਜੁ ਮੈਂ ਕਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸੁਜਾਨ।ਦੇਨਿ ਲਗੀ
ਪੁਨ ਅੰਨ ਕੋ ਪਰਖੇ ਸਿੰਘ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੇ ਕਰਿ ਕਸ਼ਟ ਛੁੱਧ
ਊਰ ਕਰੇ। ਉਚਿਤ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਕੋ ਉਰ ਧਰੇ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਪਾਇ
ਅਹਾਰਾ। ਗਜ ਬਾਜੀਨਿ ਦੀਨਿ ਤਬਿ ਚਾਰਾ॥੨॥ਜੇ ਮਰਿ ਗਏ ਗੁਰੂ ਪੁਰਿ
ਬਸ਼ੇ। ਜੀਵਤਿ ਲਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਕਟ ਕਸੇ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੇ ਸੁਖ
ਪਾਈ। ਕਿਸੂ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਈ ॥੩॥ਘੇਰਾ ਹੇਰਿ ਠਠਕ ਹਿਯ ਰਹੇ।

[1]ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਰੱਖਕੇ ਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਸ਼ਟ
ਸਹਿਤ ਦੇਖੀ। [3]ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪਾਕੇ। [4]ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ।

ਜਤਨ ਰਖਹਿ–ਕਿਮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੈਂ[1]–ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਇ ਕਿਸ ਹੂੰ ਧਨ ਦੀਨੋ। ਅੰਤਰਿ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਨੋ ॥ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਭੇਟ ਰਖਾਇ। ਏਕ ਸਿਖ ਤਿਨ ਮਹਿ ਗੁਨਵੰਤਾ। ਪਾਰਸ ਪਾਸ ਛੁਪਾਇ ਰਖੰਤਾ ॥ ੫ ॥ ਤੁਰਕ ਆਦਿ ਜੇ ਅਪਰ ਨਰੇਸ਼। ਤਿਨ ਤੇ ਧਾਰਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।ਦੇਖਿ ਦਸ਼ਾ ਤਹਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰੀ।ਨਿਖੁਟੀ ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਇਸ ਬੇਰੀ ॥੬॥–ਸਭਿ ਹੀ ਕਸ਼ਟ ਪਾਇ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਨਹਿ ਲਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਸ ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੋ ਦੇ ਕੇ। ਦਾਰਿਦ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਕੈ ਕੈ॥੭॥ਸੁਖ ਸੋ ਲਹੈਂ ਮਹਾਂ ਫਲ ਏਹ[2]। ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਜਬਿ ਲੇਹਿ–।ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਤਤਕਾਲ ਨਿਕਾਸਾ।ਧਰਨੋ ਚਰਨ ਅਰ-ਬਿੰਦਨਿ ਪਾਸਾ ॥੮॥ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਘਨੇਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਇਹ ਪਾਰਸ ਮੈਂ ਦੀਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਦਾਰਿਦ ਹੁਇ ਹੀਨ ॥੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਬਹੁ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੈ। ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਨਾਂਹਿਨ ਦਲ ਹਾਰੈ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਧਨ ਕਰੈ,ਗੁਸਾਈਂ ! ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਹਿ ਗਵਾਈ' ॥ ੧੦ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਰਬ ਕਰੰਤਾ।–ਮੈਂ ਗੁਰ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਧਰੰਤਾ–। ਜਾਨਿ ਰਿਦੇ ਕੀ ਕਰ ਮਹਿ ਗਹਯੋ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁ ਪਾਰਸ ਲਹਯੋ[3]॥੧੧॥ਪੁਨ ਜਲ ਮਹਿ ਸੋ ਦਯੋ ਬਗਾਈ। ਜਹਿ ਤੇ ਖੋਜੇ ਹਾਥ ਨ ਆਈ। ਹੇਰਤਿ ਸਿੱਖ ਭਯੋ ਹੈਰਾਨਾ। ਇਕ ਟਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਠਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥–ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਦੁਰਲਭ ਭਾਰੀ ॥ ਕਿਤਹੂੰ ਨ ਪੱਯਤਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ। ਤਿਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਗੁਰੂ ਨ ਜਾਨੀ। ਪਾਹਨ ਸਮ ਗੇਰਯੋ ਥਿਰ ਪਾਨੀ ॥ ੧੩ ॥ ਕਯੋਂ ਮੈਂ ਦਿਯੋ–ਬਿਸੁਰਤ ਘਨੋ। ਭਯੋ ਚਿੱਤ ਬਸਿ ਕੈਦੀ ਮਨੋ। ਉਰ ਸੰਤਾਪ ਮੇਟਿਬੇ ਕਾਰਨ।ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ ॥੧੪॥ 'ਕਹਾਂ ਦਰਬ ਤੇਰੋ ਕੁਛ ਗਯੋ ? ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਇ ਬਿਸੁਰਤਿ ਭਯੋ। ਪਥਰੀ ਅਰਪਨ ਕਰਿ ਧਰਿ ਭਾਇ।ਲਖੀ ਨਿਕੰਮੀ ਦਈ ਬਗਾਇ'॥੧੫॥ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਸਿਖ ਕਹਿਤ ਅਗੇਰੇ। 'ਪਥਰੀ ਜਿਨ ਜਾਨਹੁ[4] ਗੁਰ ਮੇਰੇ ! ਇਹ ਪਾਰਸ ਜਾਨਹੁ ਗੁਨਵਾਨਾ ਨਹਿ ਅਵਨੀ ਥਲ ਮਹਿ ਕਿਸ ਥਾਨਾ। ॥ ੧੬ ॥ ਬਾਜੀ,ਬਾਰਨ, ਬੀਰ[5] ਬਿਸਾਲੇ। ਦੇਖੇ ਭੂਪਤਿ ਸਭੈ ਜਨ ਜਾਲੇ।

---

[1]ਕਿਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ। [2]ਸੁਖ ਨਾਲ ਲੈਣਗੇ (ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ) ਇਸ ਦਾ ਬੜਾ ਫਲ ਹੋਵੇਗਾ [3](ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ) ਦੇਖਿਆ। [4]ਪੱਥਰੀ ਨਾ ਜਾਣੋ। [5]ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ, ਸੂਰਮੇ।

ਲਰਤਿ ਘਨੋ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸੰਗ। ਜਾਨਯੋਂ ਦਾਰਿਦ ਕੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥ ੧੭ ॥
ਦੈ ਹੌਂ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬ ਉਪਾਵੈਂ। ਰਖਿ ਸੈਨਾ ਬਡ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ। ਸਗਲ
ਜਗਤ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਅਨੁਸਾਰੀ।ਜਿਸਕੋ ਚਹੈਂ ਰਖੈਂ ਦੈਂ ਮਾਰੀ ॥੧੮॥ ਗਾਵਰ ਕਰੀ
ਕ੍ਰਿਤਿ ਅਬਿ ਐਸੇ। ਗੇਰਯੋ ਪਾਰਸ ਪਾਹਨ ਜੈਸੇ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸਿਥਲ ਹੋਇ
ਕਰ ਕਹਯੋ।[1]'ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਪਾਰਸ ਨਹਿਂ ਲਹਯੋ ॥੧੯॥ ਜੇ ਕੀਮਤਿ ਜਾਨਤਿ
ਬਡ ਤਾਂਹੀ। ਤੌ ਕਯੋਂ ਗੇਰ ਦੇਤਿ ਜਲ ਮਾਂਹੀ। ਅਬਿ ਚਿੰਤਾ ਨਿਜ ਰਿਦੈ
ਬਿਸਾਰੋ। ਪਾਰਸ ਹਮਰੋ ਦੇਹ ਬਿਚਾਰੋ ॥ ੨੦ ॥ ਸਭਿ ਮਾਇਆ ਜਿਨ ਕੇ
ਅਨੁਸਾਰੀ।ਚਹੈਂ ਦੇਤਿ[2] ਚਹਿ ਛੀਨੈਂ ਸਾਰੀ'।ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਤੂਸ਼ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ
ਕਹਯੋ।-ਕਿਮ ਜਾਨਹਿ ਕੁਛ ਹਮ ਨਹਿਂ ਲਹਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਸਕਲ ਜਗਤ
ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਜੋਈ। ਤੌ ਪਾਰਸ ਦਿਖਰਾਵਹਿਂ ਸੋਈ। ਕੈ ਪਾਰਸ ਸਮ ਹੁਇ
ਕੈ ਕਾਹੂ। ਕੰਚਨ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਵਨਿ ਤਾਂਹੂ ॥ ੨੨ ॥ ਪਤਾ ਰਿਦੇ ਮੋਰੇ ਤਬਿ
ਆਵੈ। ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਕਿਮ ਮਨ ਪਤਿਆਵੈ-। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗਿਨਤੀ ਬਹੁ
ਕਰਿਕੈ।ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਰਿਕੈ ॥੨੩॥ ਤਿਸ ਕੀ ਲਖਿ ਕੈ ਗਤਿ
ਮਹਾਰਾਜਾ। ਸਿਖ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਨਿ ਕਾਜਾ। ਕਰਨਿ ਪਿਸ਼ਾਬ ਉਠੇ
ਚਲਿ ਗਏ।ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਹੀ ਛੋਰਤਿ ਭਏ[3] ॥ ੨੪ ॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਖਰੇ ਭਏ
ਤਬਿਹੇਰੇ।ਤਿਹ ਸਿਖ ਕੋ ਲੇ ਆਖਯਨੇਰੇ[4]।ਆਨਹੁ ਜਲ ਕੋ ਹਾਥ ਪਖਾਰੈਂ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਤ ਹ੍ਵੈ ਗੁਰ ਕੇ ਹਾਥ
ਧੁਵਾਏ। ਸਿਖ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਏ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਧਾਰਾ ਧਰਨੀ
ਪਰੀ। ਕੁੰਦਨ[5] ਕੀ ਜਗਮਗ ਦੁਤਿ ਕਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਰਿ ਲਗਿ
ਰਹਯੋ ਬਿਚਾਰਤਿ। ਠੀਕ ਕਰਨ ਕੋ[6] ਨੀਕ ਨਿਹਾਰਤਿ। ਚਾਮੀਕਰ ਭਾ
ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨ। ਬੈਠਯੋ ਆਨਿ ਹਰਖ ਤੇ ਹੀਨ॥੨੭॥ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ, ਤਊ
ਪਛੁਤਾਵੈ।-ਕਯੋਂ ਮੈਂ ਦਿਯੋ ਜਿ ਬਾਦ ਗੁਵਾਵੈ[7]-। ਮਨਹੁੰ ਲੂਟ ਲੀਨੋ ਬਨ
ਮਾਂਹੂ। ਗਿਨਤੀ ਗਨਤਿ ਅਨਿਕ ਮਨ ਮਾਂਹੂ ॥ ੨੮ ॥ ਸਿਖ ਕੀ ਚਿੰਤਾ
ਹਤਨੇ ਹੇਤਾ। ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ। 'ਜੇ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਹੈ ਚਿਤ
ਪਾਰਸ।ਤੌ ਜਲ ਮਹਿਂ ਬਰੀਐ ਤਜਿ ਆਰਸ[8] ॥੨੯॥ ਟੁਬਕੀ ਲਾਉ ਬੀਨ
ਲੈ ਆਉ। ਰਖਹੁ ਸਮੀਪ ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਉ'। ਉਠਿ ਨ ਸਕੈ ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਬਿ

[1]ਢਿੱਲੇ ਜਿਹੇ ਹੋਕੇ ਕਿਹਾ। [2]ਚਾਹੀਏ ਦੇਵੀਏ। [3]ਭਾਵ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕੀਤਾ। [4]ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਾਉਂ ਲੈਕੇ ਨੇੜੇ (ਸੱਦਿਆ)। [5]ਸੋਨੇ ਦੀ। [6]ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ ਨੂੰ। [7]ਜੋ ਬਿਰਥਾ ਗੁਵਾਉਣਾ ਸੀ। [8]ਆਲਸ।

ਲਾਜਾ[1]। ਉਠਿ ਨ ਸਕੈ ਲਹੈ ਬਡ ਕਾਜਾ ॥ ੩੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਬਿਲਮ ਕਰਿ ਕਹਿ ਗੁਰ ਬਾਨੀ[2]। 'ਲਿਹੁ ਪਾਰਸ ਬਰੀਅਹਿ ਥਿਰ ਪਾਨੀ'। ਨਹਿ ਉਠਿ ਸਕਯੋ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਕਹਯੋ।ਨੀਠ ਨੀਠ ਉਠਿ ਬਰਿਬੋ ਚਹਯੋ॥੩੧॥ਮੂੰਦੇ ਨੈਨ ਕਾਨ ਅਰੁ ਨਾਸਾ। ਲਾਵਤਿ ਟੁਬਕੀ ਪਿਖਯੋ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਪਾਰਸ ਸੇਰੇ ਕੋਸ਼[3] ਖਨੇਰੇ। ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜੋਤਿ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੨॥ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੀ ਮਣਿ ਗਣ ਜਹਾਂ। ਪਿਖਤਿ ਸਿੱਖ ਬਿਸਮਯੋ ਮਨ ਮਹਾਂ। ਹੀਰੇ ਉੱਜਲ ਮੁਕਤਾ ਗੋਲ। ਪਰੇ ਬਿਕੀਮਤ ਜਹਾਂ ਅਤੋਲ ॥ ੩੩॥ ਸੁਨੇ ਨ ਦੇਖੇ ਅਜਬ ਜਵਾਹਰ। ਬਿਦਤ ਜੋਤਿ ਜਿਨ ਹੂੰ ਕੀ ਜ਼ਾਹਰ। ਨੌ ਨਿੱਧਾਂ ਗੁਰ ਕੇਰਿ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਪਿਖੀ ਬਿਭੂਤਿ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨਾ॥੩੪॥ਨਿਕਸਯੋ ਤਤ ਛਿਨ ਭੂਮ ਕੋ ਖੋਵਾ। ਪਿਖਿ ਪਰਚਾ[4] ਨਿਰਮਲ ਸਿਖ ਹੋਵਾ। ਲਪਟਯੋ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਜਾਈ। 'ਛਮਹ ਛਮਹੁ ਲਖਿ ਦਾਸ ਗੁਸਾਈਂ ! ॥੩੫॥ ਅਹੌਂ ਅਜਾਨ, ਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ। ਅਬਿ ਜਾਨੀ ਜੋ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ।ਲਖਯੋ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਭੇਵ ਤੁਮਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਆਪ ਨੇ ਧਾਰਾ॥੩੬॥ਕੋਟਹੁ ਸੁਰਤਰੁ[5] ਅਰ ਸੁਰਧੇਨੁ।ਕੋਟਹੁ ਪਾਰਸ ਤੁਮ ਪਗ ਰੇਨੁ। ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਗਰਬਯੋ ਕੁਛ ਥੋਰੇ[6]। ਜਾਨਿ ਨਹਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਰੇ॥੩੭॥ਸਭਿ ਜਗ ਮੰਗਤ ਇਕ ਤੁਮ ਦਾਤੇ।ਦਾਨ ਆਪ ਕੋ ਸੁਰ ਨਰ ਖਾਤੇ।ਪਾਰਸ ਧਾਤ ਛੁਏ ਜਬਿ ਕੋਊ।ਕੰਚਨ ਰੂਪ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੋਊ ॥੩੮॥ਤੁਮਰੋ ਥੂਕ ਧਰਨ ਪਰ ਪਰੈ।ਮਾਟੀ ਤੇ ਪਾਰਸ ਕੋ ਕਰੈ।ਰਹਹੁ ਦਾਸ ਕੋ ਨਉ ਨਿਧਿ ਦੇਹੋ। ਛੀਨ ਇੰਦ੍ਰ ਕੋ ਰੰਕ ਬਨੈਹੋ ॥ ੩੯ ॥ ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਾਮਰਥ ਸੁਖ ਦਾਤਾ। ਅਬਿ ਕੁਛ ਭੇਦ ਆਪ ਕੋ ਜਾਤਾ'। ਸੁਨਿ ਕਲਗ਼ੀ-ਧਰ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਤੇਰੇ ਉਰ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਯੋ ॥੪੦॥ ਆਗੇ ਸਿੱਖਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਮ ਧਰੀਏ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਰੀਏ। ਉਰ ਮੈਂ ਧਰਹੁ ਨ ਗਰਬ ਬਡਾਈ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਨਿਜ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਲਘੁਤਾਈ ॥ ੪੧ ॥ ਆਦਿ ਤੁਰਕਪਤਿ ਅਪਰ ਨਰੇਸ਼ਾ। ਲਾਖਹੁੰ ਲਖਹਿਂ ਜਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਏਕ ਬਾਨ ਕੀ ਮਾਰ ਨ ਸੋਈ। ਕਰੌਂ ਭਸਮ ਸਗਰੋ ਜਗ ਜੋਈ ॥ ੪੨ ॥ ਮਾਨੁਖ ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਅਗਾਰੀ। ਕਰੌਂ ਸੁਰਾਸੁਰ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਭਾਰੀ।ਕਲੀ ਕਾਲ ਨਰ ਲੀਲਾ ਜੈਸੇ। ਬਰਤੌਂ ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰੀ ਤੈਸੇ ॥ ੪੩॥ ਬਾਜੀ, ਬਾਰਨ,

---

[1]ਲੱਜਾ ਨਾਲ ਡੁੱਬਿਆ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ। [3]ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ। [4]ਕਰਾਮਾਤ। [5]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ। [6]ਥੋੜ੍ਹੇ ਤੇ ਹੀ।

ਬੀਰ ਜੁ ਭੂਖੇ। ਸਹਸੈ ਅਨੇਕ ਰੀਤਿ ਇਨ ਦੂਖੇ। ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੇ ਹੁਇ ਹੁਇ ਮਰੈਂ। ਸੰਚਤਿ ਕਰਮ ਸਕਲ ਹੀ ਜਰੈਂ[1]॥੪੪॥ਮੁਕਤਿ-ਸਮੀਪ ਲਹੈਂ ਪੁਨ ਸਾਰੇ।ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਨਹਿਂ ਜੋ ਕਾਮਨ ਧਾਰੇ[2]। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕਰ ਤਲ ਪਾਵੈਂ। ਬਿਨ ਤਪ ਤਪੇ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਵੈ ॥ ੪੫ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਇਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਭਲੇਰੋ। ਜੋ ਇਕ ਬਾਰ ਬਨਜੋ ਸਿਖ ਮੇਰੋ। ਹੁਇ ਸਹਾਇ ਕਰਿ ਹੌਂ ਕਲਜਾਨਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਗਨ ਸੰਕਟ ਹਾਨਾ॥੪੬॥ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਹੋਤ ਹੈਂ ਆਨ[3]।ਜਾਨੈਂ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨ'।ਸਿਖ ਤਬਿ ਕਹਜੋ 'ਖੇਲ ਸਭਿ ਠਾਨੋ। ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਆਪ ਹੀ ਜਾਨੋ॥੪੭॥ਹਮ ਅਲਪੱਗਜ ਕਹਾਂਕਹਿ ਜਾਨੈਂ[4]। ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਮ ਕੌਤਕ ਠਾਨੈਂ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਮਾਂਗਹੁ ਬਰ ਇੱਛਾ ਜਿਮਠਾਨਾ'॥੪੮॥ਹਾਥ ਜੋਰਿਸਿਖ ਤਬੈਸੁਨਾਯੋ।'ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਪਾਯੋ। ਜੋ ਅਬਿ ਦਯੋ ਚਹਤਿ ਗੁਰ ਮੇਰੇ।ਮੇਟ ਦੇਹੁ ਭਵਜਲ ਕੇ ਫੇਰੇ ॥੪੯ ॥ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿ ਮੇਰਾ। ਜੇ ਨਰ ਪਢਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਇਕ ਬੇਰਾ। ਸੋ ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਕੀ ਪਾਇ। ਤੁਮਰੇ ਚਰਨਨਿ ਜਾਇ ਸਮਾਇ' ॥੫੦॥ ਗੁਰੂ 'ਤਥਾਸਤੁ[5]' ਤਬਿ ਕਹਿ ਦੀਨ। ਪਾਸ ਰਹਜੋ ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਇ ਗੁਰ ਸੋਂ ਲਿਵਲਾਗੀ। ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ ਹੋਯੋ ਬਡਭਾਗੀ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਪਾਰਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਬਹੁਰ ਬਨੀ ਕਠਨ ਸਭਿਹੂੰਨ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿਖੁਟਜੋ ਜਬੈ ਛੁਧਤਿ, ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਕਿਸ ਹੂੰ ਨ[6] ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਮਾਰਗ ਘਾਟੇ ਰੋਕਨ ਕਰੇ। ਥਲ ਥਲ ਪ੍ਰਤਿ ਸਵਧਾਨੀ ਧਰੇ। ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਬਾਹਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੇ। ਬਰਜਨ ਭੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਚਨ ਤੇ ॥ ੨ ॥ ਲੈਬੇ ਹੇਤ ਅੰਨ ਕੋ ਫੇਰੇ। ਗਮਨੇ ਨਹੀਂ ਪਰੇ ਬਿਚ ਘੇਰੇ। ਲਰਿਬੇ ਹੇਤ ਨਿਕਸਿ ਨਿਤ ਜੈਹੈਂ। ਅਧਿਕ ਛੁਧਤਿ ਹੀ ਜੰਗ ਮਰੈ ਹੈਂ ॥੩ ॥ ਤਰੁਵਰੁ ਕੀ ਛੀਲਕ ਲੇ ਕੋਈ। ਖਾਵੈਂ ਰੀਧਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਘਾਸ ਕਿ ਬੂਟਾ ਦਲ[7] ਫਲ ਲੇਤਿ। ਅਰ-ਵਗ੍ਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਰਾਖਿਬੇ ਹੇਤ ॥ ੪॥ ਕੋਚਿਤ ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਠਿ ਕਰਿਕੈ। ਇਸੀ

[1]ਸੰਚਤ ਕਰਮ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਜੇ ਫਲ ਹੋਣਾ ਹੈ) ਉਹ ਸਭ ਸੜ ਜਾਣਗੇ। [2]ਜੋ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। [3]ਹੋਰ ਵੀ। [4]ਕੀਹ ਕੀਹ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। [5]ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। [6]ਰੱਜ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਆਵੇ। [7]ਪੱਤੇ।

ਆਸਰੇ ਰਹਤਿ ਬਿਚਰਿਕੈ । ਮੁਨੀ ਹੋਤਿ ਜਿਮ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ।ਅੰਤਰਮੁਖੀ
ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਕੋ ਧਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਤਨਹੰਤਾ ਕੋ ਤਜਤਿ ਬਿਤਾਵੈਂ । ਛੁਧਿਤਿ ਕਸ਼ਟ
ਤੇ ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਵੈਂ । ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤਰੁਵਰੁ ਹੇਰੇ। ਬੂਝੇ ਸੰਗ ਹੁਤੇ
ਤਿਸ ਬੇਰੇ॥੬॥‘ਇਹ ਕਿਸ ਬ੍ਰਿੱਛਨਿ ਛੀਲ ਉਤਾਰੀ’ । ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਗਨ
ਤਬਹਿ ਉਚਾਰੀ । ‘ਭੁਖ ਦੁਖ ਤੇ ਬਯਾਕੁਲ ਬਹੁ ਹ੍ਵੈ ਕੈ । ਸਿੰਘ ਅਚੈਂ ਵਿਚ
ਅਗਨਿ ਰਿਝੈ ਕੈ’॥੭॥ਤਬਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ‘ਹਟਾਵਨ ਕੀਜੈ।ਇਸ ਭੋਜਨ ਤੇ
ਰੋਗੀ ਥੀਜੈ’।ਬਰਜਨ ਕੀਨੇ ਸਭਿ ਹੀ ਫੇਰ।ਵਹਿਰ ਪਰ੍ਯੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਘੇਰ
॥੮॥ਕਿਤਿਕ ਅਸ਼ਰਧਕ ਮਾਤ ਸੁਨਾਵੈਂ।‘ਗੁਰ ਮਤਵਾਲੇ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈਂ[1]।
ਤੁਮ ਕਰਿ ਜਤਨ ਬਚਾਵਹੁ ਸਾਰੇ । ਨਤੁ ਹੋਵੈ ਸਭਿ ਕੇਰ ਸੰਘਾਰੇ[2] ॥ ੯ ॥
[3]ਬਨਿਕੈ ਦੀਨ ਜਾਇ ਧਿਧਆਵੈਂ । ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਇਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵੈਂ[3] ।
ਜੌ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਦਾ ਹੀ ਚਹੈਂ । ਬਖਸ਼ੈ ਭੋਜਨ ਲਰਿਤੇ ਰਹੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਰਣ
ਕੌ ਤਯਾਗਨ ਜੇ ਮਨ ਠਾਨੈਂ । ਤਜਹਿਂ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਹੁ ਪਯਾਨੈਂ। ਚਮਰਾ
ਹਾਡ ਰਹੇ ਤਨ ਕੇਰੇ । ਭੇ ਪਿੰਜਰ ਸੁਕਿ ਮਾਸ ਘਨੇਰੇ॥ ੧੧ ॥ ਜੀਵ ਦਾਨ
ਸਭਿ ਕੋ ਅਬਿ ਦੀਜੈ। ਜਾਨ ਆਪਨੇ ਰੱਛਾ ਕੀਜੈ’ । ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ
ਜਨਨੀ ਸਾਥ । ਲਯਾਇ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥੧੨॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਚਲਾਯੋ । ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਨੀਠ ਸੁਨਾਯੋ । ‘ਮਹਾਂ ਛੁਧਾ ਬਯਾਪੀ ਸਭਿ
ਮਹੀਆ । ਨਿਰਬਲ ਭੇ ਸਰੀਰ ਜਹਿਂ ਕਹੀਆ’ ॥੧੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਬੋਲੀ
‘ਇਮ ਕਰੋ । ਇਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰੋ ਤੌ ਲਰੋ । ਜੇ ਨਹਿ ਮਾਨਹੁ, ਕੀਜਹਿ
ਪਯਾਨਾ[4]।ਇਨ ਦ੍ਵੈ ਬਿਨ ਨਹਿ ਬਾਚਹਿਪ੍ਰਾਨਾ॥੧੪॥ਹੇਰਹੁ ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰਨਿ
ਹਾਲਾ । ਨਿਰਬਲ ਦੁਰਬਲ ਭਏ ਬਿਸਾਲਾ । ਜੀਵਤਿ ਰਹੈਂ ਕਰੈਂ ਪੁਨ
ਦਾਈਆ[5] । ਲੇਹਿਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਅਪਨ ਛੁਡਾਈਆ ॥ ੧੫ ॥ ਮਰੇ ਪਿਛਾਰੀ
ਕਛੂ ਨ ਫੇਰ । ਪਰੇ ਸੁ ਦੀਖਹਿਂ ਮਾਟੀ ਢੇਰ[6] । ਜੀਵਨ ਲਗਿ ਹੀ ਸਭਿ
ਕਿਛ ਜਾਨੈਂ । ਜੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਿਹਾਰ ਸਭਿ ਠਾਨੈਂ॥੧੬॥ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਕਲ
ਸਿੰਘ ਇਮ ਕਹੈਂ ।—ਆਇਸੁ ਬਿਖੈ ਆਪ ਕੀ ਅਹੈਂ। ਕਰਹੁ ਹੁਕਮ ਸੰਗ੍ਰਾਮ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਤਵਾਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਕਰਦੇ ਹਨ । [2]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ।
[3]ਇਹ ਦੀਨ ਹੋਕੇ ਜਾ ਜਾਕੇ (ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ) ਧਿਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ
ਬਚਾਉਂਦੇ । [4](ਤਾਂ) ਇੱਥੋਂ ਤੁਰ ਚੱਲੋ । [5]ਜੇ ਜੀਂਵਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਫੇਰ (ਆ) ਦਾਈਆ ਕਰਨਗੇ ।
[6]ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ ਹੀ ਪਿਆ ਦਿੱਸੇਗਾ ।

ਮਰਾਵੈਂ । ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੌ ਤਨ ਘਾਵੈਂ॥੧੭॥ ਆਪ ਮਰੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ
ਥਰਿਕੈ। ਸਗੌਰੇ ਸੰਕਟ ਦੇਹੁ ਨਿਵਰਿਕੈ—।ਸਗਲ ਕੁਟੰਬ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨ।
ਦੀਜੈ ਅਬੈ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਦਾਨ'॥ ੧੮ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਤੇ ਸਿਖ ਬੈਸੇ।
ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਭਨਯੋਂ ਗੁਰ ਐਸੇ। 'ਪੂਜਾ ਕੌ ਧਨ ਨਿਕਟ-ਹਮਾਰੇ। ਸੋ
ਨਹਿ ਦੇਬੋ ਬਨਹਿ ਅਹਾਰੇ॥ ੧੯ ॥ ਸੋ ਛੁਟਵਾਇ ਮਨਿੰਦ ਹਲਾਹਲ[1]।
ਰਚਯੋ ਪੰਥ ਹਮ ਦੀਨੀ ਪਾਹੁਲ।ਜੇਕਰਿ ਅਚਹਿਂ, ਨ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪੂ।ਨਹਿ
ਰਣ ਵਿਖੈ ਹੋਹਿਂ ਰਿਪੁ ਖਾਪੂ॥ ੨੦ ॥ਜਗ ਮਹਿ ਰਹੈਂ ਦਾਰਿਦੀ ਸਦਾ।
ਮਰਹਿਂ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਵਾਸੈਂ ਤਦਾ। ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨਨਿ ਸੋਂ ਛਿਤ ਛਾਈ।
ਕਿਮ ਤਿਨ ਸਨ ਕਰਿ ਸਕਹਿਂ ਲਰਾਈ॥੨੧॥ ਸਚਿਵ,ਸੈਨ,ਦੁਰਗ[2], ਕੋਸ਼,
ਰੁ ਦੇਸ਼। ਲੱਛਣ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਅਹੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਰਿ, ਗਰੇਵ ਮਹਿਂ
ਮੇਲਨ।ਹਤਿ ਕਰਿ ਤੀਰਤੁਫੰਗਨਿ ਸੇਲਨ॥੨੨॥ਅਬਿਤਪ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ
ਕੋ ਪਾਵੈਂ। ਏਕ ਸਿੰਘ ਲਾਖਹੁ ਪਰ ਧਾਵੈ।ਖੜਗਕੇਤੁ ਨਿਤ ਬਨੈ ਸਹਾਇ।
ਸੁਤ ਪਰ ਹੋਤਿ ਪਿਤਾ ਜਿਸ ਭਾਇ॥੨੩॥ ਗੋਦ ਮਾਤ ਦੇਵੀ ਕੇ ਪਾਯਹੁ।
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ ਬਨੈ ਸਹਾਯਹੁ। ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲੇ।
ਬਨਹਿਂ ਪੰਥ ਕੋ,ਲੇ ਸਭਿ ਛਾਲੇ[3]"॥੨੪॥ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨਭਨਤਿਸੁਨੰਤੇ।
ਮਹਾਂਛੁਧਤਿ ਕੋ ਭਏ ਬ੍ਰਿਤੰਤੇ।ਉਤਰਾਜੇ ਮਿਲਿਮਿਲਿ ਪਛੁਤਾਵਹਿ।ਉਜਰਯੋ
ਦੇਸ਼ ਦਰਬ ਖਰਚਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਨਹਿ ਮੁਹਿੰਮ ਕਿਮ ਪੂਰਨ ਭਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ
ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਲਈ। ਲਾਖਹੁੰ ਫੌਜਾਂ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲੇ। ਲਕਰੀ ਘਾਸ
ਅੰਨ ਤੇ ਜਾਲੇ॥੨੬॥ ਹੋਨਿ ਨ ਪਾਵੈ ਕਤਹੂੰ ਖੇਤੀ। ਸੈਲ ਦੇਸ਼ ਭਾ ਅਪਦਾ
ਸੇਤੀ। ਗੁਰ ਕੌ ਲਿਖਹਿਂ 'ਤਜਹਿ ਪੁਰ ਜਾਹਿ[4]। ਏਕ ਬਾਰ ਹੁਇ ਹਮਰੇ
ਪਾਹਿ ॥ ੨੭ ॥ ਲਸ਼ਕਰ ਫੇਰ ਸਕਲ ਚਢਿ ਜਾਵੈਂ[5]। ਤਬਹਿ ਬਸਨ ਹਿਤ
ਸਤਿਗੁਰ ਆਵੈਂ'। ਇਮ ਸਲਾਹ ਕਰਿ ਲਿਖੇ ਪਠਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ
ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਂਹਿਨ ਮਾਨੀ। ਕਪਟੀ
ਪਰਬਤ ਕੇ ਨਰ ਜਾਨੀ। ਪੂਜਤਿ ਪਾਹਨ, ਭੀ ਮਤਿ ਪਾਹਨ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਦਾ-
ਚਿਤ ਲਖੀਅਹਿ ਨਾਹਿਨ॥ ੨੯ ॥ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿ ਨਹਾਂ ਜਨਾਈ।
ਕਈ ਬੇਰ ਲਿਖ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਈ।ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੰਘਨ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨਾ।ਸਭਿ

---

[1]ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗਾ (ਜਾਣਕੇ)। [2]ਕਿਲ੍ਹਾ, ਕਿਲਾ। [3]ਸਭ ਦੁੱਖ ਸੈ ਲਵੇਗੀ। [4]ਸ਼ਹਿਰ ਛੋਡਕੇ ਚਲੇ ਜਾਓ। [5]ਦੂਰ [illegible]।

ਮਹਿਂ ਆਵਤਿ ਭਾ ਪਰਵਾਨਾ॥੩੦॥ ਲੈਕੇ ਪੀਮਾ ਤਿਨਹੁਂ ਅਮਾਤ[1]। ਕਰਤਿ ਸਪਥ ਕੋ ਭਾਖਤਿ ਬਾਤ। 'ਨਹਿਂ ਰਾਜਨ ਕੇ ਮਨ ਛਲ ਕੋਈ। ਚਹੈਂ ਕਿ ਜੰਗ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ' ॥ ੩੧ ॥ ਪਠਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। 'ਕਰਿਕੈ ਧਰਮ ਲਿਖੀ ਹਮ ਪਾਤੀ। ਜਿਤਿਕ ਸਮਾਜ ਆਦਿ ਧਨ ਭਾਰੇ। ਲੇਕਰਿ ਨਿਕਸਹੁ ਸਭਿ ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਜਿਤ ਚਿਤ ਬਾਂਛਹੁ ਤਿਤਹਿ ਪਯਾਨਹੁ। ਤੁਰਕ ਰੁ ਹਮ ਤੇ[2] ਸ਼ੰਕ ਨ ਮਾਨਹੁ। ਦਿਸ਼ ਜਿਤ ਕਹਹੁ ਛੋਰ ਦੇਂ ਰਾਹੂ। ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਸਹਿਤ ਚਲਿ ਜਾਹੂ'॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਬੀਰਨ ਕੋ ਧੀਰਜ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਜਾਇ ਬਤਾਯੋ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਨਹਿਂ ਨਹਿ ਇਹ ਪਾਤੀ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕਹਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਹਿਤ ਬਾਤੀ' ॥੩੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮਾਤਾ ਕੋ ਸੰਗ ਲ੍ਯਾਇ। ਮਨਵਾਯੋ ਚਾਹਿਤ ਸਮੁਦਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਬੈਠੀ ਹੁਇ ਨੇਰੇ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਮਿਲਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ੩੫॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵੈ। 'ਅਬਿ ਤੌ ਬਾਤ ਭਲੀ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਸਭਿ ਰਿਪੁ ਕਰਹੀਂ ਧਰਮ ਇਮਾਨ[3]। ਨਿਕਸਹੁ ਸਭਿਨਿ ਬਚਾਵਹੁ ਪ੍ਰਾਨ॥੩੬॥ਸੁਖੀ ਸਾਥਿ ਅਰੁ ਤੁਮ ਸੁਖ ਪਾਵੋ। ਕਹੇ ਮਾਤ ਕੇ ਬਾਤ ਕਮਾਵੋ। ਤਜਹੁ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਦੇਰਿ ਨ ਕੀਜੈ। ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੀਜੈ॥੩੭॥ ਜੇ ਹੁਇ ਅੰਤਰ ਖਰਹਬਿਸਾਲਾ। ਬਨਹਿ ਲਰਨ ਤੁਮ ਕੋ ਚਿਰਕਾਲਾ। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਸੰਕਟ ਅੰਤਰ। ਤਯਾਗਨਿ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਲਖਹੁ ਨਿਰੰਤਰ ॥੩੮ ਕੇਵਲ ਚਹੈਂ ਭੂਮਿਕਾ ਸੋਈ। ਅਵ-ਕਪਟ ਘਾਤ ਕੌ[4] ਕਰੈਂ ਨ ਕੋਈ। ਅਬਹਿ ਸਮਾ ਆਛੋ ਨਿਕਸੈਬੋ। ਸਰ ਬਿਤਯੋ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਪੈਬੋ ॥੩੯॥ ਦੇਖਹੁ ਛੁਧਿਤਿ ਕਿਤੇ ਦਿਨ ਬੀਤੇ। ਜੂਝਹਿਂ ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਨਿਰਭੀਤੇ। ਉਤ ਗਿਰਪਤਿ ਅਰੁ ਸ਼ਾਹ ਸਮੇਤ। ਅਹਦ ਧਰਮ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਸੰਕੇਤ[5] ॥ ੪੦ ॥ ਹੇਰਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਬਡਯੋ ਬਡੇਰਾ। ਖ੍ਵਾਜੇ*ਆਨਿ ਕੀਨ ਅਬਿ ਡੇਰਾ। ਬੀੜੇ ਕੋ ਉਠਾਇ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ। ਹਤਨਿ ਕਿ ਪਕਰਨਿ ਆਯਹੁ ਪਾਹੂ ॥੪੧॥ ਚੁਕਹੁ ਨਹੀਂ ਲਿਹੁ ਸਭਿਨਿ ਬਚਾਇ। ਜੀਵਨ ਕੇ ਸਮ ਭਲੀ ਨ ਕਾਇ। ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਗਰੇ ਬਿਵਹਾਰ। ਜੀਵਤਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਤਨ ਹਜ਼ਾਰ' ॥ ੪੨ ॥ ਸਿੰਘਨਿ ਅਰੁ ਜਨਨੀ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਤੇ ਬੇ ਰੁਖ਼ ਬਨਿਕੈ। ਕੁਛ ਕਠੋਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਪਰ-

---

[1]ਮੰਤ੍ਰੀ। [2]ਤੁਰਕਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਤੇ। [3]ਸਾਰੇ ਵੈਰੀ ਧਰਮ ਤੇ ਈਮਾਨ (ਜ਼ਾਮਿਨ) ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। [4]ਕਪਟ ਦਾ ਦਾਉ। [5]ਇਕਰਾਰ। *ਖ੍ਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਖਿਜ਼ਰ ਖਾਂ ਸੀ।

ਬਤ ਬਾਸੀ ਗਨ ਡੁਗਰਾਨਾ[1] ॥੪੩॥ ਨਿਤ ਹੀ ਪੂਜਤਿ ਬਹੁਤ ਪਖਾਨਾ[2]। ਯਾਂਤੇ ਮਤਿ ਪਾਖਾਨ ਸਮਾਨਾ। ਸਭਿ ਕੂੜੇ ਕੂੜਾ ਕਰ ਜੋਰਾ[3]। ਕੂੜੋ ਧੀਮਾ ਫਿਰਤਿ ਬਹੋਰਾ ॥੪੪॥ ਵਧਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। ਲੈ ਹੈ ਪਲਟਾ ਛੋਰਹਿ ਕਾਂਹੀ? ਇਨਕੋ ਕਿਮ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਪਤਿਆਰਾ। ਇਨ ਕੇ ਕਹੇ ਕਹਾਂ ਇਤਬਾਰਾ ॥੪੫॥ ਰਵਰੱਤਾ ਭੀ ਮੂਰਖ ਮੱਤਾ।ਗਿਰਪਤਿ ਜੁਤਿ ਕੂਰੇ ਰਸ ਰੱਤਾ। ਨਹਿ ਥਿਰ ਬੁੱਧੀ ਚਪਲ ਅਜਾਨੇ। ਇਨ ਕੋ ਕੂਰ ਇਨਹਿਂ ਕਰਿ ਹਾਨੇ[4]" ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਜਨਨੀ ਸੰਬਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਬੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੨੫।

੨੬. [ਪ੍ਰਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਇਟਾਂ ਪੱਥਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜਾਣਕੇ ਲੁਟੇ]।

॥ਦੋਹਰਾ॥ *ਕਹਯੋ ਬਹੁਤ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭੂ, ਜਨਨੀ ਆਦਿ ਜਿ ਸਿੱਖਾਨਹਿ ਮਨ ਲਿਆਵਤਿ ਸਾਚ ਕੋ ਹੋਇ ਜੁ ਬਾਤ ਭਵਿੱਖ[5]॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਤਬਹਿ ਬਿਚਾਰਾ।ਇਨਹੁ ਦਿਖਾਵਹੁ ਕਰਿ ਪਤਿਆਰਾ[6]। ਧੀਮਾ ਅਪਨਿ ਹਜ਼ੂਰ ਹਕਾਰਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਤਿਸੈ ਉਚਾਰਯੋ ॥੨॥ 'ਅਵਰੰਗਾ ਅਰੁ ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਰੇ। ਸਹਤ ਸਮਾਜ ਜਿ ਚਹਤਿ ਨਿਕਾਰੇ। ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਬ੍ਰਿਖਭ ਬਨਜਾਰੇ। ਭੇਜ ਦੇਹੁ ਹਮ ਕੋਸ਼ ਨਿਕਾਰੇਂ ॥੩॥ ਪ੍ਰਥਮ ਹਮਾਰੀ ਦੌਲਤ ਜਾਵੈ। ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ਨਿਕਰਿ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਸਾਥ ਹਮ ਰਾਖੈਂ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਜਾਨਿ ਅਭਿਲਾਖੈਂ' ॥੪॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਧੀਮਾ ਬਾਹਰ ਗਯੋ। ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਥ ਕਹਤਿ ਬਿਧ ਭਯੋ। ਸੁਨਿਕੈ ਹਰਖੇ ਸਭਿ ਹੀ ਮਾਨੀ। ਉਮਰਾਵਨ ਭੀ ਨੀਕੋ ਜਾਨੀ॥੫॥ਨਿਤ ਕੋ ਰਣ ਮੁਹਿੰਮ ਮਿਟ ਜਾਇ। ਆਪੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਇੰ। ਲਸ਼ਕਰ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਖਭ ਬਨਜਾਰੇ। ਕਰੇ ਬਟੋਰਨ ਤਤਛਿਨ ਸਾਰੇ ॥੬॥ ਬ੍ਰਿਖਭ ਗੋਨ ਜੁਤਿ[7] ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ। ਭੇਜ ਦੀਏ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਬਾਰ। ਆਨਿ ਥਿਰੇ ਢਿਗ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨ ਕਹਯੋ। 'ਧਰਮ ਇਮਾਨ ਦੁਹਨ ਜਿਮ ਲਹਯੋ[8] ॥੭॥ ਸੋ ਕਰਿ ਕੈ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਆਨੋ[9]। ਤੌ ਹਮ ਜਾਨੈਂ ਸਾਚ ਬਖਾਨੋ'। ਪੁਨ ਧੀਮਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਭਿ ਪਾਸ।

[1]ਸਾਰੇ ਡੋਗਰੇ। [2]ਪੱਥਰ। [3]ਕੂੜਾ ਜੋੜ ਤੋੜ ਕਰਕੇ। (ਅ) ਝੂਠੇ ਦੋਖ ਜੋੜਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। [4]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੂਠ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। [5]ਜੋ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਵਦੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ। [6]ਅਜ਼ਮਾਯਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀਏ। (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਗੇ। [7]ਛੱਟਾਂ ਸਮੇਤ। [8](ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ) ਧਰਮ (ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ) ਈਮਾਨ ਜਿਵੇਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ (ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ) ਲਖਾਇਆ ਹੈ। [9]ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸੁਗੰਦਾਂ ਚੁੱਕਕੇ ਲਿਆਓ।

*ਏ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੧੯ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਕੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੮ ॥ ਧਰਮ ਗਿਰੇਸ਼ੁਨਿ ਤਬਿ ਕਰਿ ਦੀਨ। ਸ਼ਿਵ ਠਾਕਰ ਕੀ ਆਨਹਿ[1] ਕੀਨ। ਤੁਰਕਨ ਕਰ੍ਯੋ ਇਮਾਨ ਪਠਾਵਾ[2]। ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ੍ਯੋ ਤਥਾ ਮੰਗਵਾਵਾ ॥੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੌਸ਼ਪ ਕੋ ਬੁਲਵਾਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਕਰਿ ਸਮੁਝਾਯੋ।'ਟੂਟੀ ਪਨਹੀ ਜ਼ੀਨ ਪੁਰਾਨੇ। ਬੁਰੂਦ ਪੋਸ਼ ਹੈਂ ਜਿਤਕ ਮਹਾਨੇ[3] ॥੧੦॥ ਮਰੇ ਤੁਰੰਗਮ ਚਰਮ ਅਨੇਕ। ਸੰਚਵਾਇ ਕਰਿ ਹਾਡ ਜਿਤੇਕ। ਸੰਚਿ ਠੀਕਰੀ ਬਾਸਨ ਫੂਟੇ। ਜੀਰਣ ਬਸਤ੍ਰ ਸਾਜ ਸਭਿ ਟੂਟੇ ॥੧੧॥ ਸਕਲ ਗੋਨ ਭਰਿ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ। ਨਿਸਾ ਪਰਹਿ ਦਿਹੁ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੀ'। ਕੋਟਵਾਲ ਕੀਨੋ ਤਿਮ ਕਾਜੂ। ਲੀਓ ਸਕੇਲ ਪੁਰਾਨ ਸਮਾਜੂ ॥ ੧੨ ॥ ਬਿੰਦ ਚੰਡਾਲ ਚਮਾਰਨ ਪੂਰੇ। ਬਿਸ਼ਟਾ ਅਸਤ ਭਰੇਤਿ ਘਨੇਰੇ। ਪੁਨ ਘੋਰਨ ਕੀ ਲੀਦ ਭਰਾਈ। ਸੂਕੇ ਗੱਲ ਚਰਮ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਨ ਤੇ ਬਹੁ ਗਿਲਾਨ ਦੁਰਗੰਧਾ। ਐਸੋ ਮਾਸ ਪਾਇ ਦਿਯ ਬੰਧਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਛੁਹੇ ਧਰਮ ਹੁਇ ਹਾਨੀ। ਐਸੇ ਭਰਿ ਭਰਿ ਗੋਨ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੪ ॥ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਗੋਨ ਭਰਿਵਾਈ। ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਤੇ ਸਰਬ ਸਿਵਾਈ। ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਲਗਿ ਕੀਨਸ ਤਯਾਰੀ। 'ਲਾਦਹੁ' ਆਗਯਾ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ ॥੧੫॥ ਵਹਿਰ ਸਭਿਨਿ ਢਿਗ ਲਿਖੇ ਪਠਾਏ। 'ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹਮ ਨਿਕਰ ਸਿਧਾਏ'। ਸੁਧ ਤਹਿਂ* ਪਸਰੀ ਅਪਨਿ ਬਿਗਾਨੇ। 'ਛੋਰਿ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਚਲੇ ਪਯਾਨੇ। ੧੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕਰਹਿਂ ਨਿਕਾਰਨ। ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਕੂਚ ਪਧਾਰਨ'। ਅੰਤਰ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨੀ ਇਹ ਬਾਤ। ਲਸ਼ਕਰ ਸਗਰੇ ਮਹਿਂ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੧੭ ॥ ਗਿਰਪਤਿ ਰਾਜੇ ਜੇਤਿਕ ਰਾਨੇ। ਉਰ ਹਰਖੇ–ਰਣ ਮਿਟ੍ਯੋ ਮਹਾਨੋ–। ਜ਼ੇਰਦਸਤ,ਖ੍ਵਾਜਾ, ਰੁ ਵਜੀਦ। ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਲਖੀ ਰਸੀਦ[4] ॥ ੧੮ ॥ ਰਿਦੇ ਮੁਦਿਤ ਭੇ ਸ਼ੋਕ ਮਿਟਾਏ। ਕ੍ਰਿਖਿ ਮੁਰਝਾਇ ਮਨੋ ਜਲ ਪਾਏ। ਕੋਟਵਾਲ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ ॥ ੧੯ ॥ 'ਰਾਤਿ ਅੰਧੇਰੀ ਤਿਮਰ ਮਹਾਨਾ। ਮਗ ਨਹਿਂ ਸੂਝੇ ਆਵਨ ਜਾਨਾ। ਨਹੀਂ ਤੇਲ ਜੋ ਜਲਹਿ ਮਸਾਲਾ। ਚਲਤੇ ਹੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਹੁਇ ਬਨਹਿ ਉਪਾਇ'। ਸੁਨਿ ਕੈ

[1]ਸਹੁੰ। [2]ਈਮਾਨ ਕਰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਸਹੁੰ ਕਰਕੇ ਕੁਰਾਨ ਘੱਲਿਆ ਹੈ। [3]ਜਾਮੇ ਤੇ ਕਪੜੇ ਜੋ (ਪੁਰਾਣੇ) ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਬਹੁਤੇ (ਸਾਰੇ ਹੀ) [ਅ:, ਬਰੂਦੁ=ਜਾਮਾ]। [4]ਬਾਹਰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਲਖਿਆ [ਫ਼ਾ:, ਰਸੀਦ=ਪਹੁੰਚੇ]।
*ਪਾ:–ਸੁਧਰਤ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਇ।ਅਪਨਿ ਹਾਥ ਤੇ ਬਰਛਾ ਦੀਨਾ।'ਲੇਹੁ ਕੂਪ ਢਿਗ ਜਾਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਸ ਊਪਰ ਤੋਮਰ ਧਰਿ ਦੀਜੈ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇਲ ਨਿਕਾਸਨਿ ਕੀਜੈ। ਦੂਸਰ ਦਿਸ਼ਾ ਰਹੈ ਜਲ ਤੈਸੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਹਿਤ ਲੀਜੈ ਵੈਸੇ॥੨੨॥ਅਹੈਂ ਬ੍ਰਿਖਭ ਜੋ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤਿਹ ਸੀਂਗ ਬਿਚਾਰ। ਸਭਿ ਪਰ ਦਿਹੁ ਮਸਾਲ ਬੰਧਵਾਇ। ਤੇਲ ਕੂਪ ਤੇ ਲਿਹੁ ਨਿਕ-ਸਾਇ'॥੨੩॥ਲੇ ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਤੋਮਰ ਆਏ।ਧਰੇ ਕੂਪ ਪਰ ਕਾਢਨ ਲਾਏ। ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮੈ ਹੁਇ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਬੰਧਿ ਮਸਾਲਨਿ ਸਗਰੇ ਡਾਰੇ*॥੨੪॥ ਲੋਕ ਸੈਂਕਰੇ ਲਗੇ ਸੁਧਾਰਨ। ਕਰੀ ਮਸਾਲਨ ਤਤਛਿਨ ਜਾਰਨ। ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪੁਨ ਇਮ ਭਯੋ। 'ਖੀਨ ਖਾਬ ਜੇਤਿਕ ਬਚਿ ਗਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਦ੍ਵੈ ਦ੍ਵੈ ਗਜ ਗੂਨਨ ਪਰ[1] ਡਾਰੇ'। ਤਿਮ ਹੀ ਤਤਛਿਨ ਤਿਨ ਪਰ ਧਾਰੇ[2]।ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਬ ਜਰੀ ਮਸਾਲ।ਜਿਤ ਕਿਤ ਦਿਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨੬॥ ਲਸ਼ਕਰ ਵਹਿਰ ਤਯਾਰ ਪਿਖਿ ਹੋਏ। ਮਨ ਮਹਿੰ ਚਹਿੰ ਲੂਟਯੋ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਲਾਖਹੁੰ ਬੀਰ ਤਯਾਰ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ।ਦੇਖਤਿ ਦਰਬ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਕਾਢੇ॥ ੨੭ ॥ ਊਚੋ ਅਹੈ ਮੋਰਚਾ ਜੋਈ। ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਢਿਗ ਕੀਨੇ ਸੋਈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਖਭ ਨਿਕਾਰੇ।ਊਪਰ[3] ਤੋਪਹਿੰ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੇ॥੨੮॥ਬਹੁ-ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਨੀ ਗਹਿ ਹਾਥਾ।ਖਰੇ ਕਰੇ ਤਹਿੰ ਸਿੰਘ ਗਨ ਨਾਥਾ†। ਆਪ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਚਲਿ ਬੈਸੇ। ਕਪਟੀ ਹਤਹਿੰ, ਪਿਖਿਨਿ ਕੋ ਤੈਸੇ[4] ॥ ੨੯ ॥ ਹਾਂਕਤਿ ਚਾਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਬਾਨੇ।ਪਸਰਯੋ ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਾਨੇ।ਰਾਜਨ ਕੀ ਸਿਪਾਹ ਗਨ ਆਈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਦੇਖਤਿ ਨਿਕਟਾਈ ॥੩੦॥ ਖੀਨਖਾਬ ਕੀ ਚਮਕਤਿ ਜ਼ਰੀ। ਜਾਨੀ ਦੌਲਤ ਅਚਰਜ ਭਰੀ। 'ਕੰਚਨ ਚਾਂਦੀ ਹੋਇੰ ਜਵਾਹਰ। ਪਿਖਿਯਤਿ ਬਡ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੀ ਜ਼ਾਹਰ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਜਨ ਭੀ ਧਰਮ ਬਿਸਾਰਾ।ਉਮਰਾਵਨਿ ਇਮਾਨ ਕੋ ਹਾਰਾ।'ਸਪਤ ਮਾਸ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਰਹੇ। ਲਰਤਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਲਹੇ ॥ ੩੨॥ ਦਰਬ ਕਰੋਰਹੁੰ ਬਿਚ ਡੇ ਚਾਲਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਸੈਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਖਾਲੀ ਦੁਰਗ ਰਹੇ ਕਯਾ ਲੈ ਹੈਂ।ਚਢਿ ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਸਿਧੈ ਹੈਂ' ॥ ੩੩॥ ਵਧਯੋ ਲੋਭ ਮਨ ਬਿਖੈ ਘਨੇਰਾ। ਧਰਮ ਈਮਾਨ ਹਤਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਸ਼ਿਵ ਠਾਕਰ ਅਰ ਕਸਮ ਕੁਰਾਨਾ। ਬਨਾ-

---

[1]ਗੂਨਾਂ ਉਤੇ। [2]ਤਿਵੇਂ (ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। [3]ਭਾਵ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [4]ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ। *ਪਾ:-ਸਗਰੀ ਜਾਂਹੈ। †ਪਾ:-[illegible]।

ਪਸੋ ਲੋਭ,ਦਯੋ ਕਰਿ ਹਾਨਾ[1]॥੨੪॥ ਪਰੇ ਪਹਾਰੀ ਪੂਰਬ ਆਇ। ਭਯੋ ਰੌਰ ਦਈ ਲੂਟ ਮਚਾਇ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਨਰ ਦਸ ਬੀਸ ਕਿ ਚਾਲੀ। ਬ੍ਰਿਖਭ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਗੋਨ ਸੰਭਾਲੀ ॥੨੫॥ ਤਿਨ ਪਰ ਸਾਠ ਕਿ ਸੌ ਮਿਲਿ ਆਏ। ਕਰਿ ਬਲ ਬਾਹਨ ਛੀਨਤਿ ਜਾਏ। ਸੋ ਨਹਿ ਦੇਤਿ ਲਰਨ ਜਬ ਲਾਗੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਰੇ ਚਲਿ, ਕੇਤਿਕ ਭਾਗੇ॥੨੬॥ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਕੋਸਨ ਲਗਿ ਸੁਨਿਯਤਿ। ਜਨੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਥਿਬੇ ਕਹੁ ਜਨੀਯਤਿ। ਜਬਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਰਾਰ ਮਚਾਈ। ਤਬਿ ਊਪਰ ਤੇ ਤੋਪ ਚਲਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਗਾਜਤਿ ਗਾਜ ਸਮਾਨ ਮਹਾਂਨੀ। ਕਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਇ ਸੁ ਹਾਨੀ।ਲਗੀ ਹੋਨਿ ਗੋਰਨਿ ਕੀ ਮਾਰ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਜੁਝਾਰ ॥ ੨੮ ॥ ਕੁਛ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮੂਰਖ ਮਰੇ। ਕੁਛ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਰ ਅਰਿ ਹਰੇ[2]।ਲੇਲੇ ਗੋਨ ਗਏ ਨਿਜ ਡੇਰੇ।ਧਰੇ ਛੁਪਾਇ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਗ ਹੇਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਲ ਗੁਨ ਛਪਾਈ। ਜਹਿਂ ਪੂਜਾ ਠਾਕਰ ਕੀ ਕਰੈਂ।ਸਾਂਭ ਸਾਂਭ ਕਰਿ ਗੁਪਤੀ ਧਰੈਂ॥੪੦॥ ਜਾਨਹਿ–ਹਮ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲੇ ਆਏ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਲਗਿ ਬੈਠਹਿ ਖਾਏ। ਲਰਨ ਮਰਨ ਸਫਲੋ ਅਬਿ ਭਯੋ। ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਜਿਤਿਕ ਧਨ ਲਯੋ–॥੪੧॥ ਰਖੀ ਦੁਰਾਇ ਭਏ ਥਿਰ ਡੇਰੇ। ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਮਨ ਮੁਦਤਿ ਬਡੇਰੇ।ਨਹਿ ਜਾਨਹਿਂ ਮੂਰਖ ਅਲਪੱਗਯ। ਚਾਹੈਂ ਛਲਯੋ ਗੁਰੂ ਸਰਬੱਗਯ ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਮਤਿ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰੂ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਅਜਬ ਦਗ਼ੇ ਪਰ ਦਗ਼ਾ ਦਿਖਾਯੋ[3]। ਛਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਧਰਮ ਛਲਵਾਯੋ[4]। ਨਰਕ ਉਚਿਤ ਭੇ ਕਛੂ ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸੋਂ ਜੋ ਛਲ ਠਾਨੈ। ਛਲਯੋ ਜਾਇ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕ ਸੁ ਹਾਨੈ। ਲੂਟਿ ਗਵਾਰ ਸਰਬ ਲੇ ਗਏ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰਤਿ ਭਏ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਦਗਾ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

---

[1]ਗਾਧ ਕਸਮਾਂ ਆਦਿ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। [2]ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। [3]ਸਹੁੰ ਖਾਕੇ ਰ ਮਾਲ ਲੁਟਣ ਆ ਪਏ ਇਹ ਵੈਰੀ ਨੇ ਦਗਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਹੁੰ ਤੋੜਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਛਲਿਆ ਗਿਆ। ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਛਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬੀ ਛਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਗੇ ਪਰ ਦਗਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦ ਵੇਖਣਗੇ ਕਿ ਮਾਲ ਬੀ ਕੁਛ ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਛਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਛਲੇ ਜਾਣਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਧਰ ਇਸ ਕੌਤਕ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰੁਸਤੀ ਪਰ ਹਨ ਤੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਅਮੰਨਾ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। [4]ਧਰਮ ਗੁਆ ਲਿਆ।

੨੭. [ਵਕੀਲ ਦਾ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਬਿਲੋਕਤੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਇ ਛੁਪਾਇ। ਤੰਬੁ ਮਹਿ ਠਾਕੁਰ ਨਿਕਟ ਖੋਲੀ ਗੌਨ ਬਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਾਸਨ ਆਦਿਕ ਸਕਲ ਹਟਾਏ। ਆਪਹਿ ਖੋਲਨ ਕੋ ਲਲਚਾਏ। ਅੰਤਰ ਤੇ ਕਰਿ ਛਾਰ ਨਿਕਾਰੇ। ਚਮਰੇ ਪਨਹੀ ਹਾਥ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਹੇਰਤਿ ਗੇਰਹਿ ਦੂਰ ਥਗਾਵਹਿ। ਬਿਸ਼ਟਾ ਹਾਥ ਲਗੇ ਪਛਤਾਵਹਿ। ਇਕ ਤੌ ਅਪਨਾ ਧਰਮ ਗਵਾਯੋ। ਦੁਤੀਏ ਲੇਤੇ[1] ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ ॥ ੩ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਨਿਪਾਕ[2] ਜੁ ਦੂਖਤਿ ਭਏ। ਮਾਰੇ ਬਿਨਾ ਮੂਢ ਮਰਿ ਗਏ। ਲੱਜਤਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਨਹਿ ਕਹੈਂ। ਰਿਦੈ ਬਿਸੂਰਨ ਕੋ ਬਹੁ ਲਹੈਂ ॥ ੪ ॥ ਧਿਕ ਧਿਕ ਆਪਨੋ ਜਨਮ ਬਖਾਨੈਂ। ਧਰਮਹੀਨ ਕੀ ਦੁਰਗਤਿ ਜਾਨੈਂ। ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤਬਿ ਉਪਹਾਸਾ। ਬਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ ॥੫॥ ਕਹਤਿ ਸਿੰਘ ਜੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੇ। 'ਕਹਿੰ ਦੁਰਜਨਕੇ ਧਰਮ ਨਿਹਾਰੇ[3]? ਸਭਿ ਤੁਮ ਹਮਰੇ ਪਾਸ ਬਖਾਨਤਿ। –ਗਿਰਪਤਿ ਤੁਰਕ ਧਰਮ ਕੋ ਹਾਨਤਿ–॥੬ ॥ ਸਭਿ ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਮਤਿ ਕਾਚੇ। ਇਹ ਕਬਿ ਬੈਨ ਭਨਹਿਂ ਨਹਿਂ ਸਾਚੇ।ਹਮ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨ ਛਲ ਤੁਮ ਜਾਨਾ।ਜੇ ਕਰਤੇ ਤਜਿ ਦੁਰਗ ਪਯਾਨਾ[4] ॥੭॥ ਤੁਰਕ ਗਿਰੇਸ਼ੁਨਿ ਕੀ ਬਡ ਸੈਨਾ। ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਹਮ ਪਰ, ਪਿਖਨੈਨਾ[5]। ਜੂਝਤਿ ਸਕਲ ਸਿੰਘ ਬਡ ਬੀਰ। ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਅਰਿ ਕੀ ਭੀਰ॥੮॥ਹੋਤਿ ਲਚਾਰੀ ਹਮ ਕੋ ਤਬੈ। ਜੂਝ ਜਾਤਿ ਦਲ ਸਿੰਘਨਿ ਤਬੈ।ਅਬਿ ਤੌ ਸਭਿ ਕੌ ਭਈ ਪ੍ਰਤੀਤ।ਦੁਰਜਨ ਕਰਤਿ ਦਗ਼ਾ ਛਲ ਚੀਤ ॥ ੯ ॥ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਪਰ ਬਿਸਵਾਸ। ਧਰੈ ਨ ਮਮ ਸਿਖ ਜੋ ਮਤਿ ਰਾਸ। ਅਪਰ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਕਸ਼ਟ ਸਹੀਜੈ। ਭਲੋ ਜਾਨਿ ਨਿਜ ਧੀਰਜ ਕੀਜੈ ॥ ੧੦ ॥ ਬਿਜੈ ਪਰਾਜੈ ਸੁਖ ਦੁਖ ਜੋਈ। ਗੁਰ ਉਰ ਸਮਸਰ ਚਾਹ ਨ ਕੋਈ।ਸਤ ਚੇਤਨ ਅਨੰਦਾਤਮ ਬ੍ਰਹਮ। ਇਸਬਿਨ ਦ੍ਵੈਤ ਅਪਰ ਸਭਿ ਭਰਮ[6]॥੧੧ ॥ ਅਸ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਸਾਚੇ। ਸੋ ਕਹੁ ਕਨੌਂ ਕੂਰੇ ਕਚ ਰਾਚੇ। ਯਾਂਤੇ ਲਖਹੁ ਖਾਲਸੇ ਹੇਤਾ। ਇਹ ਸਭਿ ਹੋਵਤਿ ਖੇਲ ਸਚੇਤਾ[7] ॥੧੨॥ ਜਿਤਨੋ ਸੰਕਟ ਸੁਖ ਅਧਿਕੇਤਾ।ਪ੍ਰਭੂ ਨੇਤ

---

[1](ਗੁਹਾ) ਲੈਣ ਵੇਲੇ। [2]ਅਪਵਿਤ੍ਰ। [3]ਵੇਖਿਆ ਹੈ? [4]ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਿਲਾ ਛੱਡ ਦੁਰ ਜਾਂਦੇ। [5]ਤੁਸੀਂ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਦੇ। (ਅ ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ। [6]ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਭਰਮ ਤੇ ਦ੍ਵੈਤ ਹੈ। [7]ਤਾਂਤੇ ਸਮਝ ਲਓ (ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ) ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਜਾਣ ਬੁੱਝਕੇ ਖੇਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ.....(ਅ) ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣੇ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਖੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਮ[੧] ਨਿਤ ਬਰਤੰਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖ ਰੋਗ ਮਹਾਨਾ*॥੧੩॥ਅੰਤਰ ਥਿਰੋ, ਨਚਿੰਤ ਕਰਾਰੇ[੨]। ਫਿਰ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਲੋਹੁ ਅਹਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਧੁਜ ਕੇ ਪਿਖਹੁ ਤਮਾਸ਼ੇ। ਬਿਬਿਧ ਬਿਧਨਿ ਕੇ ਅਜਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥ ੧੪ ॥ ਅਵਨੀ ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਿਰਧਾਵਨਿ[੩]। ਸਿਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਚਰਨ ਟਿਕਾਵਨਿ। ਅਲਪ ਬੀਜ ਤੇ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰਨਿ। ਬਹੁ ਥਿੱਸ਼ੇ ਭਰ ਕੋ ਮੂਲ ਉਖਾਰਨਿ[੪]॥੧੫॥ "ਇਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਤਪਹਿਂ ਗਨ ਤਪਨੋ।ਤਪੁ ਕੋ ਤਪਹਿਂ ਜਾਨ ਹਿਤ ਅਪਨੇ। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਕੀਨਸਿ ਹਮ ਸੰਗ। ਦੁਖ ਪੈ ਹੈਂ ਇਹ ਸਭਿ ਸੁਖ ਭੰਗਿ" ॥ ੧੬ ॥ ਪਲਟਾ ਲੇਹਿ ਖਾਲਿਸਾ ਮੇਰਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ, ਬਡੀ ਨ ਦੇਰਾ ; ਦਗ਼ਾ ਬੁਰਾ, ਸਿੰਘਹੁ ਨਹਿ ਕਰੀਏ। ਰਨ ਮਹਿ ਲਰਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੰਘਰੀਏ[੫] ॥੧੭ ॥ ਮਾਤਾ ਆਦਿ ਲੋਕ ਸਭਿ ਘਰ ਕੇ। ਗੁਰ ਪਰ ਸਿਦਕ ਧਰਯੋ ਹਿਤ ਧਰਿਕੇ।ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸਾਚੋ ਜਾਨਯੋ। ਗਿਰਪਤਿ ਤੁਰਕਨ ਕੂਰ ਬਖਾਨਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਸਿਖ ਸਮੁਝਾਏ। ਭਲੇ ਮਹਾਤਮ ਫਲਹਿ ਸੁਨਾਏ। ਤਊ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਕਿਨ ਕੀਨਾ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਸਿਰ ਊਪਰ ਚੀਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਕੁਛ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਸਿਖ ਪੁਨ ਰਹੇ ।ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਨਿਜ ਨੀਕੋ[੬] ਲਹੇ।ਮੁਰਚਨਿ ਮਹਿ ਰਾਖਹਿ ਤਕਰਾਈ। ਸਭਿ ਨਿਸ ਜਾਗਹਿਂ ਰਖਿ ਚੁਕਸਾਈ ॥ ੨੦ ॥ ਬਿਨਾ ਅੰਨ ਤੇ ਭਏ ਲਚਾਰ। ਇਕ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਆਧਾਰ। ਸੰਕਟ ਸਹੈਂ ਕਸੇ ਕਟ ਰਹੈਂ। ਆਯੁਧ ਧਰੇ ਰਿਪੁਨਿ ਕੋ ਲਹੈਂ ॥ ੨੧॥ ਤਊ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਧੀਰਜ ਹਾਲੀ। ਬਲ, ਪਲ[੭], ਸ੍ਰੋਣਤ, ਤੇ ਤਨ ਖਾਲੀ। ਕਹਾਂ ਕਰੈਂ ਕਛੁ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਗੁਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪਾਰ ਨ ਪਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਅਧਿਕ ਛੁਧਾ ਦੁਖ ਸਹਯੋ ਨ ਪਰੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਭਿ ਨਹੀਂ ਅੰਨ, ਕਯਾ ਕਰੈਂ। ਘਾਟ ਬਾਟ[੮]

---

[੧]ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੀਅਜਕੀੜੀ, ਦੇਣਹਾਰ, ਭਾਣਾ ਇਉਂ ਹੀ। [੨]ਨਚਿੰਤ ਹੋ ਤੱਕੜੇ ਹੋਕੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕੋ। [੩]ਰਾਜ ਖਾਲਸੇ ਦਾ। [੪]ਬਹੁਤ ਵੇਲੇ ਹੋਏ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਉਖੇੜ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ। [੫]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਬਾਤਾਂ) ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਤਪ ਤਪ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਸਮਝਕੇ ਤਪ ਨੂੰ ਤਪਣਗੇ ਐਸਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਸੰਗੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਏਹ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਪਾਉਣਗੇ ਭਾਵ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਬੂਲਣਗੇ। (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ (ਖਾਲਸੇ) ਵਾਸਤੇ ਅਸਾਂ ਤਪ ਤਪੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਜੋ ਹਿਤੂ ਹੈਨ ਓਹ ਤਪ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਪ ਰਹੇ ਹਨ। (ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ) ਐਉਂ (ਦਗ਼ਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ; ਏਹ (ਵੈਰੀ ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਗਵਾਕੇ ਦੁਖ ਪਾਉਣਗੇ। [੬]ਭਲਾ। [੭]ਮਾਸ। [੮]ਘਾਟਾਂ ਤੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀ। (ਅ) ਘਾਟਾਂ ਦੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀ।

*ਤੁਕ ਐਉਂ ਹੈ:—ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ।

ਕੀ ਸਭਿ ਤਕਰਾਈ। ਤੁਰਕ ਗਿਰੋ[1]ਸੁਨਿ ਕੀਨ ਬਨਾਈ॥੨੩॥ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਜਬਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਪੁਨ ਆਈ ਅਵਰੰਗ ਕੀ ਪਾਤੀ। ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿ ਕੀ ਖਾਈ। 'ਤੁਮਰੋ ਬੁਰੋ ਨ ਚਿਤਹਿਂ ਕਦਾਈ॥੨੪॥ ਜੋ ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਬੁਰਾ ਤਕਾਵੈਂ। ਨਹਿਂ ਦਰਗਾਹ ਠੌਰ ਹਮ ਪਾਵੈਂ। ਸਚ ਜਾਨੋ ਇਹੁ ਲਿਖ੍ਯੋ ਹਮਾਰੋ। ਤਜੋ ਅਬੈ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅਖਾਰੋ॥੨੫॥ ਹਮਰੀ ਓਰ ਆਪ ਚਲਿ ਆਵਹੁ। ਹੁਇ ਹੈ ਮੇਲ ਸਦਾ ਹਰਖਾਵਹੁ। ਇਤ ਆਵਨ ਜੇ ਚਾਹਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬਿਚਰਹੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ॥੨੬॥ ਏਕ ਬਾਰ ਤਜਿ ਦੁਰਗ ਲਰਾਈ। ਇਹ ਮਾਨਹੁ ਬਨਿ ਮੇਲ ਤਦਾਈ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਸਾਚ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਰਹੁ ਅਨਤ,ਮੁਖ ਆਨ ਉਚਾਰੇ''॥੨੭॥ ਪੁਨ ਅਵ-ਰੰਗ ਫਿਰ ਲਿਖ੍ਯੋ ਪਠਾਯੋ। ਸੁਨਿਕੈ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਫੇਰ ਪੁਚਾਯੋ। ਭਲੋ ਵਕੀਲ ਲਵਾਇ[2] ਪ੍ਰਵਾਨਾ। ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕੀਨੇ ਇਕ ਥਾਨਾ॥੨੮॥ ਕਰਿ ਸਲਾਹ ਸਭਿ ਆਨ[3] ਪਵਾਈ। ਰਾਜਨਿ ਕੇ ਵਕੀਲ ਸਮੁਦਾਈ। ਜੋ ਪ੍ਰਥਮੇ ਲੂਟਨ ਕੋ ਗਏ। ਤਿਨ ਕੋ ਦੰਡ ਦੇਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਭਏ॥੨੯॥ ਸਭਿ ਸ਼ਰਮਿੰਦਤਿ ਭਏ ਲੁਟੇਰੇ। ਲੀਨੇ ਦਰਬ ਖਤਾ ਤਿਨ ਹੇਰੇ। ਸ਼ਾਹ ਦੂਤ ਲੇ ਗਿਰਪਤਿ ਦੂਤ[4]। ਅੰਤਰ ਬਰੇ ਕਰਨਿ ਕੋ ਸੂਤ॥੩੦॥ ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਆਏ। ਸਕਲ ਜੋਰਿ ਕਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਕਹ੍ਯੋ ਨਿਜ ਕਾਜ। 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ!॥੩੧॥ ਪਰਵਾਨਾ ਲਿਖਿ ਸ਼ਾਹ ਪਠਾਯੋ। ਮੈਂ ਲੇਕਰਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਹਜ਼ਰਤ ਚਿਤ ਕੋ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। ਮਿਲਿਬੋ ਗਾਜ਼ਰ ਕੇ ਸੰਗ ਚਹ੍ਯੋ॥੩੨॥ ਉਤ ਮੁਹਿੰਮ ਕਰਿ ਅਟਕ੍ਯੋ ਸੋਇ। ਨਤੁ ਆਵਤਿ ਫਿਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇ। "ਮੁਝ ਸੋਂ ਬਾਤੈਂ ਕਰੈਂ ਜ਼ੁਬਾਨੀ। ਪਰਵਦਿਗਾਰ ਮਿਲਿਨਿ ਕੀ ਜਾਨੀ"[5]॥੩੩॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਤਰੀਫ ਤੁਮਾਰੀ। ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਸਭਿ ਕੀਤਿ ਉਚਾਰੀ। —ਬਲੀ ਬਹਾਦੁਰ ਪੀਰਨ ਪੀਰ। ਜਨੁ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹੀ ਆਪ ਸਰੀਰ—॥੩੪॥ ਕਾਜ਼ੀ ਅਰ ਉਮ-

[1] ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਦੇਰ ਹੋ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਦੌੜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2] ਲਿਆਇਆ। [3] ਸੌਂਹ। [4] ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੂਤ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਦੂਤ ਨੂੰ (ਨਾਲ) ਲੈਕੇ। [5] ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ; (ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਕੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀਆਂ, ਜਾਣ ਲਓ। (ਅ) ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਜੋ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਉਹ ਸਭ) ਮਿਲਨ ਦੀ (ਮੈਂ) ਜਾਣੀ ਹੈ, ਪਰਵਰਦਗਾਰ (ਦੀ ਸਹੁੰ)।

ਰਾਵ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਤਿ ਆਪ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਬਡੇਰੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ਬਡ ਸ਼ਾਹੂ। ਯਾਂਤੇ ਮੋਹਿ ਪਠਯੋ ਤੁਮ ਪਾਹੂ ॥੩੫॥ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਲਿਖਿ ਦੀਨਿ। ਹਰਫ ਜੁ ਥੋਰੇ ਲੀਜਹਿ ਚੀਨਿ। ਅਹਿਦ ਕਰੇ ਥਿਰ ਵਿਧੋ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਸਪਥ ਮੁਹੰਮਦ ਕੀ ਤਿਨ ਖਾਇ ॥੩੬॥ ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੋ ਮਨ ਪਤਿਆਵੈ। ਤਿਮ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ। ਜੇ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਐਸੇ। ਅਪਰ ਬੁਰੋ ਕਰਿ ਸਕੈ ਸੁ ਕੈਸੇ? ॥ ੩੭ ॥ ਗਿਰਪਤਿ ਸਗਰੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਨ। ਪਠੇ ਆਪ ਕੇ ਢਿਗ ਪਰਧਾਨ। ਠਾਕੁਰ ਧੇਨੁ ਧਰਮ ਥਿਰ ਦੀਨੇ। ਤਜਹੁ ਜੰਗ ਅਬਿ ਆਛ ਸੁ ਚੀਨੇ' ॥੩੮॥ ਪੁਨ ਪੰਮਾ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਤੁਮ ਓਰ। ਨਹਿ ਪੁਰਬ ਕੀ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੋ। ਕਾਜ ਅਚਾਨਕ ਕਰਯੋ ਬਿਗਾਰੋ॥੩੯॥ਕਿਸ ਰਾਜੇ ਕੋ ਮਤਿ ਇਮ ਨਾਂਹੀ[1]। ਪਰੇ ਲੁਟੇਰੇ ਬੈਲਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਿ ਸਾਬਤ ਸਭਿ ਹੀ ਗਹਿ ਲੀਨੇ। ਮਾਰਨ ਕਰੇ ਕੈਦ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ॥ ੪੦ ॥ ਪਰਯੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਅਬਿ ਡਰ ਭਾਰੀ। ਨਹਿ ਕੋ ਹੇਰਹਿਂ ਓਰ ਤੁਹਾਰੀ। ਏਕਬਾਰ ਤਜਿ ਦੁਰਗ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਪੁਨ ਬਿਚਰਹੁ ਜਹਿ ਇੱਛਾ ਧਾਰਹੁ' ॥ ੪੧ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਦੂਤਨ ਬਚ ਕਹੇ। ਜਿਮ ਕੰਚਨ ਘਟ ਮਹਿ ਬਿਖ ਅਹੇ[2]। ਕਹੀ ਲਾਪਚਾਰੀ[3] ਸਭਿ ਬਾਤ। ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਸਗਰੀ ਵਿੱਖਯਾਤ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਵਕੀਲ ਆਮਦਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਅਨੰਦਪੁਰ ਤਜਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ। ਬਿਦਾਇਗੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਇਹ ਦਰੋਗ਼[4] ਕੀ ਬਾਤ। ਬੰਚਕਤਾ ਤੁਮ ਕਰਤਿ ਹੋ ਰਾਜ ਤੇਜ ਹੁਇ ਘਾਤ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਜਿਮ ਆਗੇ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਆਨ। ਬਹੁਰ ਬਿਨਾਸ਼ਯੋ ਧਰਮ ਇਮਾਨ। ਨਿਜ ਤੇ ਪ੍ਰਥਕ ਬਨਾਇ ਲੁਟੇਰੇ। ਨਰਕ ਸਹੇਰਯੋ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰੇ॥੨॥ ਇਮ ਹੀ ਰਾਜ ਤੇਜ ਤੁਮ ਹਾਰੋ।ਜਗਤੇ ਸਦਾ ਉਠਹਿ ਇਕਬਾਰੋ'।ਇਮਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ ਗੁਸਾਈਂ।ਹਾਰੇ ਕਹਿ ਵਕੀਲ ਸਮੁਦਾਈ॥੩॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਤਬਿ ਗਈ। ਦੂਤਨਿ ਕਹੀ ਸੁ'ਅਨਬਨ ਭਈ। ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕਿਸ ਕੀ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੋਲਹਿਂਬਾਨੀ ਰਿਸਕੀ'॥੪॥ਸੁਨਿਕੈ ਅਪਨੇਨਿਕਟ ਹਕਾਰੇ।ਸਗਲੇ ਮਾਤਾ ਪਾਸ ਪਧਾਰੇ।ਕਹਿਵਤ[5] ਸ਼ਾਹੁ ਗਿਰੇਸ਼ਨਿ ਕੇਰੀ।ਸਰਬ ਵਕੀਲਨਿ

[1]ਇਹ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। [2]ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਘੜੇ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਹੋਵੇ। [3]ਕਥਨ ਮਾਤ੍ਰ ਚਾਪਲੋਸੀ ਦੀ ਗਲ। [4]ਝੂਠ। [5]ਆਖੀ ਹੋਈ ਗਲ, ਸੁਨੇਹਾ।

ਰਾਖੀ ਫੇਰੀ॥੫॥'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਪਰਤੀਤ ਕਰੀਜੈ। ਸਭਿਕੀ ਕਹੀ ਸਾਚ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।ਸਤਿਗੁਰ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿਂ,ਕਹਿ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਰਤਾ ਪਰ ਰਿਸ ਲਹੇ ॥੬॥ਸਰਬ ਲੁਟੇਰੇ ਕੈਦ ਪਰੇ ਹੈਂ । ਦੰਡ ਸਾਸਨਾ ਦੇਨਿ ਕਰੇ ਹੈਂ। ਅਬਿਕਰ ਜੋਰਿ ਖ਼ਤਾ ਬਖਸ਼ਾਵੈਂ।ਤਊ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮਹਿ ਕੁਛ ਲ੍ਯਾਵੈਂ'॥੭॥ਸੁਨਿਕਰਿ ਮਾਤਾ ਉਰ ਬਿਰਮਾਈ ।-ਏਤੀ ਸਪਥ ਸਾਚ ਇਨ ਖਾਈ-। ਸਕਲ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਮਾਤਾ ਮਿਲੇ। ਨਿਕਸਨਿ ਪੁਰਿ ਤੇ ਮਾਨ੍ਯੋ ਭਲੇ॥੮॥ 'ਜਸੌਂ ਕਹੌਂ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਨਿਕਾਰੋ। ਤਬਿ ਮਿਟ ਹੈ ਇਹ ਜੰਗ ਅਖਾਰੋ'।ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਕਰ੍ਯੋ ਜਵਾਬ।'ਮਹਾਰਾਜ ! ਅਬਿ ਤਜਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥੯॥ ਛੁਧਾ ਕਸ਼ਟ ਹਮ ਬਹੁਤ ਸਹਾਰ੍ਯੋ । ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਤੁਮ ਪਾਸ ਉਚਾਰ੍ਯੋ। ਨਿਕਸੇ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਛੁਧਿਆਰੇ । ਕਿਮ ਹਮ ਰਾਖਹਿਂ ਧੀਰਜ ਧਾਰੇ'॥੧੦॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਮਾਤਾ ਚਲਿ ਆਈ।ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਸੁਤਕੋ ਸਮੁਝਾਈ । 'ਕ੍ਯੋਂ ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਮਾਰ੍ਯੋ। ਸਿੱਖਨਿ ਤੁਮਰਾ ਕਹਾਂ ਬਿਗਾਰ੍ਯੋ ॥੧੧॥ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਲਰਿ ਲਰਿ ਆਗੇ। ਬਚੇ, ਅੰਨ ਬਿਨ ਮਰਿਬੇ ਲਾਗੇ। ਹੇਲਾ ਪਰੇ ਕਤਲ ਹੁਇ ਜੈ ਹੈਂ । ਕੋ ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਅਟਕੈ ਹੈ ॥ ੧੨ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਭਾਖਤਿ ਸਾਰੇ। ਕਿਮ ਇਹ ਕੂਰ ਬਨਹਿਂ, ਧ੍ਰਮ ਹਾਰੇ[1]। ਜੇ ਨਹਿ ਮਾਨਹੁੰਗੇ ਇਹ ਬਾਤ। ਤਜਹਿਂ ਸਾਥ ਤੁਮਰੋ ਬੱਖ੍ਯਾਤ ॥ ੧੩ ॥ ਘਰ ਕੇ ਭੀ ਸਗਰੇਂ ਤਜਿ ਜਾਵੈਂ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਹ੍ਵੈ ਛਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵੈਂ। ਪੁਨ ਏਕਲ ਰਹਿ ਕਰਹਹੁ ਕਹਾਂ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨਨ ਪ੍ਰਿਯ ਮਹਾਂ' ॥੧੪॥ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਅਰੁ ਬਚ ਮਾਤਹਿ।ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਹਿਤ ਭਏ ਬਿੱਖ੍ਯਾਤਹਿ। 'ਜੋ ਅਬਿ ਨਿਕਸਹਿ ਬਚਹਿ ਸੁ ਨਾਈ[2]। ਹਮਰੋ ਦੋਸ਼ ਲਖਹੁ ਨਹਿਂ ਕਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਪਸਰਹਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਇਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ।-ਹਤੇ ਗਏ ਸਗਰੇ ਬਿਚ ਜੰਗ-। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸਮੈ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ।-ਅਸਮੰਜਸ ਕ੍ਯੋਂ ਭਈ[3]-ਉਚਾਰਹਿਂ ॥ ੧੬ ॥ -ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਰਖਵਾਰੇ। ਜੋ ਸੰਗੀ ਸਦ ਰਹਿਬੇਹਾਰੇ-। ਯਾਂਤੇ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਸਕਲ ਬਿਦਾਵਾ। ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਜਿਤ ਜਿਹ ਮਨ ਭਾਵਾ ॥੧੭॥ ਜੇ ਹੋਵਹੁ ਹਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ।ਤੌ ਚਿਤ ਚਾਹ ਕਰੈਂ ਰਖਵਾਰੀ[4]। ਖੜਗ ਕੇਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ। ਰਿਪੁ ਤੇ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਇੰ ॥ ੧੯ ॥ਦੋਨਹੁੰ

---

[1]ਕਿਵੇਂ ਝੂਠੇ ਹੋਕੇ (ਸਾਰੇ ਹੀ) ਧਰਮ ਹਾਰ ਜਾਣਗੇ। [2]ਬਚੇਗਾ ਨਹੀਂ। [3]ਉਲਟੀ ਗਲ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਈ। [4]ਦਿਲੋਂ ਚਾਹਕੇ ਰਾਖੀ ਕਰਾਂਗੇ।

ਬਾਤਨ ਮਹਿ ਜਿਮ ਭਾਵੈ। ਸੋ ਕਰਿ ਚਲੌਂ,ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ'। ਮਾਤਾ ਕੀ*
ਰਿਸ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਹੀ। ਬਿਨ ਸਨੇਹ ਬਾਨੀ ਗੁਰ ਕਹੀ॥ ੧੯॥ ਭਈ
ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਬਿਹਬਲ ਮਾਈ।-ਕਹਾਂ ਕਰੈ ਕੁਛ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ। ਸੁਤ ਪਯਾਰੇ
ਕਿਮ ਤ੍ਯਾਗਨ ਕਰੈ। ਨਹਿ ਤ੍ਯਾਗੇ,ਜਾਨਹਿ-ਹਮ ਮਰੈਂ-॥੨੦॥ਤਿਮਹੀ
ਦੁਬਿਧਾ ਸਿੰਘਨਿ ਬ੍ਯਾਪੀ।-ਪ੍ਰਾਨ ਥੋ ਗੁਰ ਤਜਿ ਹੈਂ ਨ ਕਦਾਪੀ।'ਹਮ ਨਹਿ
ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ'। ਇਹ ਕਿਮ ਲਿਖੀ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਹੀ-॥ ੨੧॥
ਚਿਤ ਸੋਚਨ ਕੋ ਸੋਚਤਿ ਸਾਰੇ।ਕੁਛ ਨ ਸਕਹਿ ਕਰਿ, ਦੁਬਿਧਾ ਧਾਰੇ। ਗਏ
ਵਕੀਲ ਸਭਿਨਿ ਸਨ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਰਣ ਕੋ ਹਠ ਧਰਿ ਰਹ੍ਯੋ॥੨੨॥
ਤਊ ਬਾਤ ਇਕ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਮਾਤਾ ਕੋ ਹਮ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਵੈਂ।
ਬਿਨਤੀਕਰੈਂ ਗਿਰੀਸ਼ੁਨਿ ਵਿਸ਼ ਤੇ।ਦੇਹਿਂ ਭਰੋਸਾ ਬਿਧਜਿਸ ਕਿਸਤੇ॥੨੩॥
ਸੋ ਅਪਨੇ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵੈ। ਜਨੇਂ ਕਨੇਂ ਕਰਿ ਨਿਕਸਨਿ ਮਨਵਾਵੈ। ਜੇ
ਜਨਨੀ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨੈਂ। ਤਉ ਇਮ ਹੋਇ ਬਾਤ, ਹਮ ਜਾਨੈਂ॥੨੪॥
ਪੌਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਗੁਰ ਪਰਿਵਾਰ। ਨਿਕਰਹਿਂ ਵਹਿਰ ਬਿਨਾ ਅਨੁਸਾਰਿ[1]।ਇਸ
ਬਿਧਿ ਭੇਦ ਪਰੈ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿਂ। ਹੋਇ ਇਕਾਕੀ ਸਮਝੈਂ ਉਰ ਮਹਿਂ॥੨੫॥
ਬਹੁਰ ਆਪ ਭੀ ਨਿਕਰਨ ਕਰੈਂ। ਠਹਿਰਹਿ ਨਹੀਂ ਜੰਗ ਪਰਹਰੈਂ'। ਭੀਮ
ਚੰਦ ਖ੍ਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ। ਕਹ੍ਯੋ ਵਕੀਲਨਿ ਜੋ ਮਉਜੂਦ[2]॥ ੨੬॥ 'ਇਹ
ਨੀਕੀ ਤੁਮ ਨੀਤਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਇਸ ਕੋ ਮਤਿ ਭਾਰੀ'।
ਕਹਿਲੂਰੀ ਕਹਿ 'ਲਿਹੁ ਮਮ ਨਾਮੂ।ਕਰਹੁ ਮਾਤ ਕੇ ਚਰਣ ਪ੍ਰਣਾਮੂ॥੨੭॥
ਜਿਮ ਹਮ ਧਰਮ ਕਰੈਂ, ਕਹਿ ਦੀਜੈ।ਏਕ ਬਾਰ ਪੁਰਿ ਤ੍ਯਾਗਨ ਕੀਜੈ।ਧਨ
ਆਦਿਕ ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ ਭਾਰੀ। ਲੀਜਹਿ ਅਪਨੀ ਸਰਬ ਸਿੰਭਾਰੀ॥ ੨੯॥ ਮੈਂ
ਹੁਇ ਚਲਿਹੌਂ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ।ਦੇਊਂ ਲੰਘਾਇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਲ ਸਾਰੇ। ਪੁਨ ਗਮ-
ਨਹੁ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਜਹਾਂ। ਲਸ਼ਕਰ ਪਰੇ ਮੋਹਿ ਦੁਖ ਮਹਾਂ[3]॥ ੨੯॥ ਦੇਸ਼
ਗਿਰਨਿ ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਉਜਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਕਹਾਂ ਕ੍ਰਿਖ ਰਾਸੀ[4]।ਯਾਂ ਤ ਚਹੌਂ

---

[1]ਭਾਵ, ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [2]ਉਹਨਾਂ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜੋ ਮਉਜੂਦ ਸਨ। [3](ਸ਼ਾਹੀ) ਲਸ਼-ਕਰ ਆ ਪਏ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੈ। [4]ਸਾਰੀ ਖੇਤੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ।

*'ਕੀ' ਪਾਠ ੧੬੧੨ ਦੇ ਲਿਖੇ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ੧੯੧੯ ਤੇ ਮਗਰਲੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗੀ' ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ, ਜੋ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦਾ ਫਲ ਹੈ।

ਜੁ ਮਿਟੈ ਬਖੇਰਾ। ਮਾਨਹੁ ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਬਚ ਮੇਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਉਤ ਹਜ਼ਰਤ ਬਹੁ ਲਿਖੇ ਪਠਾਏ। ਹਿਤ ਕਰਿ ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤੁ ਬੁਲਾਏ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਦੂਤਨਿ ਸਨ ਕਹਿਕੈ।ਪਠੇ ਮਾਤ ਢਿਗ 'ਨਿਕਸਹਿ ਚਹਿਕੈ' ॥੩੧॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਕੀਲ ਹੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।ਬੈਠਿ ਗਏ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਜਾਨ ਮਹਾਨਾ ! ॥੩੨॥ ਉਮਰਾਵਨ ਅਰੁ ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਰੇ। ਸਭਿ ਇਕ ਥਲ ਮਿਲਿ ਇਕ ਮਤ ਧਾਰੇ।ਹਜ਼ਰਤ ਲਿਖਿ ਤਾਕੀਦ ਪਠਾਈ। ਬੋਲਨ ਆਪ ਸਾਥ ਲਲਚਾਈ॥੩੩॥ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਨਿ ਕੇ ਗੁਨਿ ਸੁਨ ਥਾਰੇ[1]।–ਆਵਹਿਂ ਆਪ ਕਿ ਲੇਹਿਂ ਹਕਾਰੇ–।ਸ਼ਾਹੁ ਆਪ ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਐਸੇ। ਬਿੱਪ੍ਰੈ ਅਪਰ ਕਰੈ ਕੋ ਕੈਸੇ ॥ ੩੪ ॥ ਤਜਹੁ ਜੰਗ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਨੀਕੀ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋਇ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ। ਏਕ ਬਾਰ ਤਜਿ ਦੁਰਗ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਪੁਨ ਜਹਿਂ ਇੱਛਾ ਤਹਾਂ ਬਿਹਾਰਹੁ[2]'॥੩੫॥ ਕਹੀ ਨ ਤਿਨਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਨੀ।'ਤੁਮ ਸਭਿ ਝੂਠ ਕਹਤਿ ਹੋ ਬਾਨੀ। ਜੋ ਨਿਤ ਪੂਜਾ ਕਰਹਿਂ ਪਖਾਨ। ਤਿਨ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਪਖਾਨ ਸਮਾਨ ॥੩੬॥ ਅਰ ਅਵ-ਰੰਗ ਕੌ ਕਹਾਂ ਬਿਸਾਸੂ। ਰਾਜ ਹੇਤ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਿਨਾਸੂ। ਬਡਾ ਭ੍ਰਾਤ ਜੋ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ। ਸਤਿਸੰਗੀ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਰਿ ਧ੍ਰੋਹ॥ ੩੭ ॥ ਮਾਰਿ ਦਿਯੋ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ।ਤਿਮ ਹੀ ਅਪਰ ਹਤੇ ਜੁਗ ਭਾਈ। ਸੋ ਅਬਿ ਕਹਾਂ ਅਹਦ ਕੋ ਜਾਨਹਿ।ਦੌਲਤ ਹੀ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕਰਿ ਮਾਨੈ' ॥੩੮॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਈ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਗਏ ਜਹਾਂ ਥਿਰ ਮਾਈ[3]। ਭੇਦ ਦੰਡ ਸੋ ਬਾਕ ਮਿਲਾਵੈਂ[4]। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਮਾਤਹਿਂ ਸਮੁਝਾਵੈਂ ॥ ੩੯ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ! ਬਾਤਹਿ ਬਿੱਖ੍ਯਾਤ।ਨ੍ਰਿਪ ਉਮਰਾਵ ਸਪਥ ਸਭਿ ਖਾਤਿ।ਜਿਮ ਮਨ ਮਾਨਹਿ ਧਰਮ ਕਰਾਵਹੁ। ਤਿਨ ਪਰ ਨਿਜ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ ਟਿਕਾਵਹੁ ॥ ੪੦ ॥ ਨਿਕ-ਸਹੁ ਵਹਿਰ ਨ ਕਰਹੁ ਅੰਦੇਸ਼ਾ। ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਥਿਰੇ ਕੌਨ ਕਾਰਜ ਸਰ ਜਾਇ। ਜੇ ਨਿਕਸਹੁ ਕਸਾ ਹੁਇ ਬਿਗਰਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਜਹਿਂ ਬੈਠਹੁ ਤਹਿਂ ਆਇ ਘਨੇਰੀ। ਨਗਰ ਤੁਮਾਰਾ ਰਹੈ ਸਦਾਇ।ਅਬਿ ਨਿਕਸਹੁ ਦਿਹੁ ਰਾਰ ਮਿਟਾਇ ॥੪੨॥

---

[1]ਆਪ ਜੀ ਦੇ। [2]ਫਿਰੋ। [3](ਵਕੀਲ) ਗਏ ਮਾਈ ਜੀ ਪਾਸ। [4]ਅਰਥਾਤ ਭੇਦ ਦੰਡ ਦੋਹਾਂ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਭੇਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਪਾਟਕ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਦੰਡ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਡੈ ਦਿਖਾਕੇ ਡਰਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਲਾਖਹੁ ਲੋਕ ਵਹਿਰ ਹਰਖਾਵਹਿ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤੁਮਰੀ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਨਾਹਕ ਇਨ ਕਰਿ ਰਖ੍ਯੋ ਬਖੇਰਾ। ਮਾਤਾ! ਤੁਮ ਮਿਟਾਇ ਇਕ ਬੇਰਾ॥ ੪੩॥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਓ। ਜਿਮ ਮਾਨਹਿ ਤਿਮ ਹੀ ਮਨਵਾਓ। ਨਹੀਂ ਸੁਭਾਵ ਫਿਰੈ ਜੇ ਫੇਰੇਂ[1]। ਅਹੈ ਸੁਭਾਵ ਬਿਸਾਲ ਕਰੇਰੇ[2] ॥ ੪੪ ॥ ਤੌ ਅਪਨੀ ਤਯਾਰੀ ਤੁਮ ਕਰੋ।ਪੰਥ ਦੇਸ਼ ਜੰਗਲ ਕੇ ਪਰੋ।ਪੀਛੇ ਆਪ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਐਹੈਂ। ਕੈ ਤੁਮਰੇ ਹੀ ਸੰਗ ਮਿਲੈ ਹੈਂ ॥ ੪੫ ॥ ਵਧ੍ਯੋ ਬਖੇਰਾ ਇਮ ਹੁਇ ਥੋਰਾ। ਜੇ ਨਹਿ ਮਾਨਹੁ ਰਣ ਹੁਇ ਘੋਰਾ'। ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੋ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਜਨੇਂ ਕਨੋਂ ਨਿਕਸਨਿ ਕੋ ਠਾਹਿਰਾਯੋ ॥੪੬॥ ਕਹ੍ਯੋ ਮਾਤ ਤਬਿ 'ਤੁਮ ਅਬਿ ਜਾਵਹੁ।ਧਰਮ ਇਮਾਨ ਦੁਹਨਿ ਤੇ ਲਯਾਵਹੁ।ਮੈਂ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ ਦਿਖਾਵਉਂ। ਦੇਖਤਿ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਉਪਾਵਉਂ ॥੪੭॥ ਠਾਕੁਰ ਧੇਨੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਲੇ ਆਵੈ। ਕਰੇ ਸਪਥ ਗਿਰਪਤੀ ਪਠਾਵੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਸੱਯਦ ਆਵੈ। ਆਨ ਸਮੇਤ ਕੁਰਾਨ ਉਠਾਵੈ' ॥ ੪੮ ॥ 'ਆਛੀ ਬਾਤ ਮਾਤ ਹਮ ਜਾਇ। ਜਿਮ ਤੁਮ ਉਚਰਹੁ ਤਿਮ ਲੇ ਆਇਂ'। ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੂਤ ਵਹਿਰ ਕੋ ਗਏ। ਨ੍ਰਿਪਾਨਿ[3] ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਏ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਵਕੀਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਨਿਕਲਨ ਹਿਤ ਕਹਿਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਛੁਧਤਿ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਆਵਤਿ ਭਏ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਗੁਰਰਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਪੂਰਬ ਸਿੱਖਨਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।'ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਾਨੀ।ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਦਿਹੁ ਦਾਨਾ। ਮਤੋ ਜੰਗ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ ਹਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਦਾਈਆ ਬਹੁਰ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ। ਲਰਹਿ ਸਮਾਜ ਬਟੋਰਿ ਬਡੇਰਾ। ਜੰਗਲ ਚਲਹੁ ਮਵਾਸੀ ਮਹਾਂ। ਪਹੁੰਚ ਨ ਸਕੈ ਤੁਰਕ ਦਲ ਜਹਾਂ ॥ ੩ ॥ ਇਹਾਂ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਨਿਬਰ੍ਯੋ ਸਰਬ। ਅੰਨ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਖਰਚੇ ਦਰਬ। ਅਪਰ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਕਿਮ ਕਰ ਆਵੈ। ਬਿਤਯੋ ਸਮੈਂ ਬਹੁ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ ॥੪॥ ਨਿਕਸੇ ਹੁਇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੱਲਯਾਨ। ਹੋਹਿ ਸਰਬ ਕੁਛ, ਬਚਹਿਂ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਛੁਧਾ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਜੋ ਮਰਿ ਗਏ। ਪੁਨ ਕੋ ਲਰਹਿ ਖਾਕ ਹਮ ਭਏ ॥੫॥ ਦੇਖਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਹਿਤ ਕਰਿਕੈ।ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਖੇਦ ਬਹੁ ਭਰਿਕੈ। ਅਬਹਿ ਬਿਦਾਵਾ ਨਾਂਹਿ ਲਿਖਾਵੋ। ਖਾਰਜ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਨ

---

[1]ਭਾਵ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆਂ ਨਾ ਪ੍ਰੇਰੇ ਜਾਣ। [2]ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ ਹੈ। [3]ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ।

ਕਰਾਵੈ ॥੬॥ ਛੁਧਾ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਦੈਂਗੇ। ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਨਿ ਹੇਤੁ
ਚਹੈਂਗੇ।ਮਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਨਰ ਕ੍ਯਾ ਨਹਿਂ ਕਰੈ।ਜੀਵਨ ਹੇਤੁ ਸਰਬ ਪਰਹਰੈ॥
੭॥ ਅਪਨਿ ਪੰਥ ਕੇ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ। ਲੇਹੁ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਇ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ਬੈਨ ਗੁਰ ਬੋਲੇ। 'ਧੀਰਜ ਧਰਹੁ,ਨਹੀਂ ਮਨ ਡੋਲੇ॥੮॥
ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਸੁਖ ਹੂੰ ਕੋ ਚਾਹੈਂ। ਨਹਿਂ ਜਾਨਹੁਂ, ਇਹ ਛਲੀ ਮਹਾਂ ਹੈਂ[1]।
ਗੁਜਰਹਿ ਬੁਰਾ ਤੁਮਾਰੇ ਸਿਰ ਪਰ।ਚਹੈਂ ਬਚਾਵਨਿ ਤਿਸ ਤੇ ਹਿਤ ਧਰਿ॥੯॥
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਇਮ ਔਰ ਬਿਤਾਵੋ। ਪੁਨ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਖਾਵੋ।
ਬਾਸੁਰ ਬੀਸ ਕਿ ਬਸਹੁ ਉਨੀਸ।ਕੈ ਅਠਾਰ ਸਿਮਰਹੁ ਜਗਦੀਸ਼॥੧੦॥ ਕਿਧੌਂ
ਸਪਤ ਦਸ ਖੋੜਸ ਰਹੋ। ਕੈ ਦਸ ਪੰਚ ਥਿਰਹੁ ਸੁਖ ਲਹੋ। ਇਤਨੇ ਦਿਨ
ਮਹਿਂ ਦੋਨਹੁਂ ਲੋਕ। ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਰਨ ਮੇਟਹੁ ਸ਼ੋਕ'॥੧੧॥ਪੁਨ ਸਿਖ ਕਹੈਂ
'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ! ਅਬਿ ਤੌ ਨਿਕਸਨ ਬਨਹਿ ਜ਼ਰੂਰੇ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਭੀ
ਬਸ੍ਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਨਿਕਸਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਸਮੁਦਾਈ॥੧੨॥ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਭਏ
ਛੁਧਿਤਿ ਧ੍ਰਿਤ ਹਾਰਾ।ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਸਨ ਲਰਿ ਕਿਯੋ ਅਖਾਰਾ। ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਮੂਰਖ
ਝਖ ਮਾਰਿ।ਯਾਂਤੇ ਕਰਿਹੈਂ ਸਪਥ ਉਦਾਰ॥੧੩॥ ਅਬਿ ਨਿਕਸਨ ਹੀ ਤੁਮ
ਕੋ ਬਨੈਂ।ਜਿਸ ਤੇ ਰਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕੇ ਸਨੈਂ'।ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪੰਚ ਦਸ਼ ਦਿਨੇਸਾ[2]।
ਜੋ ਨਹਿਂ ਰਹਿਤੇ ਧਾਰਿ ਭਰੋਸਾ॥੧੪॥ ਚੌਦਹਿ, ਤੇਰਾ, ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਹੋ। ਪੁਨ
ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੁਖ ਸਭਿ ਲਹੋ।ਇਕਾਦਸ਼,ਦਸ਼,ਨੌ, ਅਸ਼ਟ ਬਸੀਜੈ। ਰਿਪੁ
ਹਟ ਜਾਹਿਂ ਇਹਾਂ ਸੁਖ ਲੀਜੈ॥੧੫॥ਜੇ ਓਰਕ ਹੀ ਕਰਹੁ ਪਿਆਰੇ! ਸਪਤ
ਦਿਵਸ ਲਿਹੁ ਧੀਰਜ ਧਾਰੇ। ਅਬਿ ਨਿਕਸ ਹੁਇ ਗਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰਨ।ਬਚਹੁ
ਨਹੀਂ ਹੁਇ ਸਭਿਨਿ ਸੰਘਾਰਨ॥੧੬॥ਜਿਮ ਬਾਲਿਕ ਪਿਖਿ ਰੂਪ ਅਗਨਿ
ਕੋ। ਬਰਨਿ[3] ਚਹੈ ਨਹਿ ਲਖੈ ਜਰਨ ਕੋ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰੈਂ।
ਬਰਜਤਿ ਪਕਰਹਿਂ—ਬੀਚ ਨ ਪਰੈ—॥੧੭॥ ਤਯੋਂ ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਬਹੁ
ਬਰਜੰਤੇ। ਬੁਰਾ ਹੋਤਿ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਲਖੰਤੇ'।ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਕਹੈਂ 'ਬੁਰਾ ਅਬਿ
ਨਾਂਹੀ। ਲਖਿਯਤਿ ਬੁਰਾ ਦੁਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ॥੧੮॥ ਅੰਨ ਬਿਨਾਂ ਸਗਰੇ
ਮਰਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਕੈ ਮਿਲਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕਤਲ ਕਰਿ ਦੈ ਹੈਂ। ਦੋਨਹੁ ਮਾਂਹਿ ਤੇ ਇਕ
ਹ੍ਵੈ ਜੈ ਹੈ।ਬਚਹਿਂ ਨ ਪੁਨ, ਨੈ ਉਪਾਇ ਬਨੈ ਹੈ॥੧੯॥ਅਬ ਤੌ ਰਹ੍ਯੋ ਜਾਇ
ਨਹਿ ਸੁਆਮੀ। ਲਖਹੁ ਭੇਦ ਆਭ[4] ਅੰਤਰਜਾਮੀ!'। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸਿੱਖ

[1](ਤੁਸੀਂ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਇਹ (ਤੁਰਕ) ਮਹਾਂ ਛਲੀ ਹਨ। [2]ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ। [3]ਪਕੜਨਾ। [4]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।

ਅਗਾੜੀ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਆਨਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ 'ਹਠ ਨਹਿਂ ਗਹਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ਅਬਿ ਚਲੀਏ। ਰਿਪੁ ਤੇ ਵਹਿਰ ਤੁਰਤ ਹੀ ਠਿਲੀਏ[1]।ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ।ਭਈ ਬਾਤ ਓਰਕ ਕੀ ਆਇ ॥੨੧॥ਜਿਮ ਤੁਮਰੇ ਉਰ* ਹੁਇ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ।ਤਥਾ ਸਪਥ ਕਰਵਾਉ ਅਨਾਸ਼ਾ[2]। ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਤੇ ਬਿੱਪ੍ਰ[3]।ਆਨਹਿ ਆਨ ਧੇਨੁ ਕੀ ਛਿੱਪ੍ਰ ॥ ੨੨॥ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਸੱਯਦ ਆਵੈ। ਸਿਰ ਪਰ ਅਹਿਦ ਕੁਰਾਨ ਉਠਾਵੈ[4]। ਇਤੋ ਧਰਮ ਠਾਨਤਿ ਹੈਂ ਬਾਹਰ।ਕਹਾਂ ਬਿਨਾਸ਼ੈਂਗੇ ਕਰਿ ਜ਼ਾਹਰ॥੨੩॥ਅਬਿ ਤੋ ਬਨੈ ਬਾਤ ਮਨ ਭਾਈ। ਪੁਨ ਅਵਸਰ ਅਸ ਹਾਥ ਨ ਆਈ। ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪੁਨ ਚਢਿ ਗਢਿ ਬਰੈ। ਕਹੋ ਕੌਨ ਤਬਿ ਬਰਜਨ ਕਰੈ॥੨੪॥ਬਹੁਤ ਬਿਸੰਤਰੀ[5], ਬੇ ਬਸ ਹੋਇ। ਇਕ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਮਰਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਜੇ ਤ੍ਰੀਮਤਿ ਨਿਜ ਹਤੈਂ ਕਟਾਰ। ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਾਇਂ ਉਦਰ ਕੋ ਫਾਰਿ॥੨੫॥ ਐਸੇ ਗਜ਼ਬ ਕਰਨੋ ਕਿਮ ਚਹੋ। ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਮਹਿ ਆਪ ਕਸ਼ਾ ਲਹੋ'। ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਕੋ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਭੇਦ ਨ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਤੁਮ ਪਾਯੋ॥੨੬॥ਪ੍ਰਥਮ ਦਿਖਾਇ ਨ ਭਈ ਪ੍ਰਤੀਤ। ਤਿਨ ਪਰ ਧਰਹੁ ਭਰੋਸਾ ਚੀਤ।ਜਿਸ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਚਹੈਂ ਬਚਾਯੋ।ਕਿਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਛੋਰਹਿ ਮਿਲਿ ਜਾਯੋ॥੨੭॥ਬੁਰੀ ਹੋਨਿ ਸੋ ਭਲੀ ਪਰੇਖੀ।ਜਿਮ ਹੁਇ ਭਲੀ+ ਬੁਰੀ ਸੋ ਦੇਖੀ। ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਜਿਨ ਜਿਨ ਜਨ ਜਾਨਾ[6]। ਲਿਖਹੁ ਬਿਦਾਵਾ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ ॥੨੮॥ਸਭਿ ਜਾਨਹਿਂ-ਗੁਰ ਰਹੇ ਹਟਾਇ। ਨਹਿ ਬਚ ਮਾਨੇ ਮਰੇ ਸੁ ਜਾਇ।-'।ਅਸ ਹਠ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।ਬਿਹਬਲ ਚਿੰਤਤਿ ਖਰੇ ਦੁਖਾਰੇ ॥੨੯॥ ਪੌਤ੍ਰ ਜੁਗਮ ਥੋਰੀ ਬਯ ਵਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਚਿਤ ਕੋ ਅਤਿ ਪਸਾਰੇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਤਿ-ਸੰਗ ਇਨ ਲੈਕੈ। ਕਰੌਂ ਬਚਾਵਨ ਪੁਰਿ ਨਿਕਸੈ

---

[1]ਲੰਘ ਜਾਈਏ। [2]ਸੱਚੀ ਸੌਹੁੰ ਕਰਵਾਓ (ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ) [ਅਵਿਨਾਸ਼=ਅਨਾਸ਼=ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ, ਪੱਕੀ, ਸੱਚੀ]। [3]ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਮਣ ਰਾਜੇ ਪਾਸੋਂ......। [4]ਸਿਰ ਤੇ ਕੁਰਾਨ ਚੁੱਕਕੇ ਅਹਦ ਕਰੇ। [5]ਬਹੁਤ ਖਿੱਲਰੀ ਹੋਈ (ਫੌਜ)। [6]ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ, ਜਿਸ ਜਿਸ ਜਨ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ......। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹੈ। *ਪਾਃ-ਮਨ।

+ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਜੀ ਜੋ ਬਾਹਰ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਕੇ ਬੀ ਦਿਖਾ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਬੀ ਸਿੱਖ ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਹਰ ਜੋ ਖੇਚਲ ਹੋਣੀ ਹੈ ਉਸ ਭੁੱਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੋਵੇ ਜੋ ਭੁੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ, ਤਾਂਤੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਖਾਓਗੇ।

ਕੋ–॥੩੦॥ ਭਯੋ ਕਸ਼ਟ ਚਿਤ ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਇ। ਬੈਠੀ ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਨਿਜ ਥਾਇ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਜਾਇ ਢਿਗ ਬੈਸੇ। ਇਕ ਇਮਿ ਸੰਕਟ ਸਭਿ ਕੋ ਤੈਸੇ॥ ੩੧॥ ਮਾਤ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਜਾਵਤਿ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪੌਂਛਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ। ਮਹਿਲ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੋਨਹੁੰ ਰੋਦਤਿ। ਬੈਠੀ ਸਾਸ ਸਮੀਪ ਅਮੋਦਤ॥ ੩੨॥ ਤਿਮ ਹੀ ਬਯਾਕਲ ਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲੇ। ਪਿਖਹਿਂ ਮਾਤ ਲੋਚਨ ਜਲ ਡਾਲੇ। ਕੁਛ ਕਰਿ ਸਕਹਿਂ ਨ ਬਹੁ ਬਿਕੁਲਾਏ। ਨਿਕਰਨ ਠੀਕ ਮਤੋ ਠਹਿਰਾਏ॥ ੩੩॥–ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਇ ਬੈਠੇ ਮਤਵਾਲੇ। ਹਿਤ ਅਨਹਿਤ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿਂ ਕੁਢਾਲੇ[1]।ਇਨ ਹਠ ਰਣ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਾਰਯੋ। ਨਿਕਸਨ ਸਮੋਂ ਨ ਭਲੋ ਬਿਚਾਰਯੋ–॥ ੩੪॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਮਾਤਾ।–ਕਹਾਂ ਕਰਮ ਮਮ ਲਿਖਯੋ ਬਿਧਾਤਾ।ਸਭਿ ਤੇ ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਕਿਮ ਮਰੌਂ। ਸੁਤ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਦੁਖ ਜਿਯਤਿ ਨ ਭਰੌਂ॥੩੫॥ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਕਰੋ। ਸੰਕਟ ਪਰਯੋ ਅਧਿਕ ਸੋ ਹਰੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਸੁਖ ਦਾਤੀ! ਸੁਤ ਕੀ ਮਤਿ ਕੀਜੈ ਅਵਿਦਾਤੀ[2]*॥ ੩੬॥ ਜਿਮ ਅਪਨੋ ਪਰਵਾਰ ਬਚਾਵੈਂ। ਸੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਨ ਕੌ ਫੁਰਿ ਆਵੈ। ਕਹਾ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ। ਕਹਾਂ ਦੈਵ ਹਮ ਗਤਿ ਕੋ ਠਾਨੈ[3]॥੩੭॥ ਲਿਖਹਿ ਬਿਦਾਵਾ ਜੇ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ।–ਬਰਹਿ ਨਹੀਂ–ਸੁਤ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈਂ। ਜਸੋਂ ਕਸੋਂ ਕਹਯੋ ਸਾਚ ਜਿਨ ਕੇਰਾ।ਪਰਖਯੋ ਬਹੁਤ ਬਾਰਿ ਦ੍ਰਿਗੁ ਹੇਰਾ॥ ੩੮॥ ਰਹੈਂ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ, ਨੀਕ ਨ ਸੋਈ। ਨਿਕਰਨ ਮਸਲਤਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਅਬਿ ਅਰਿ ਮਾਨਹਿ, ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਰਨ।ਪੁਨ ਹਟਿ ਜਾਇ ਕਰੈ ਬਿਚ ਮਾਰਨ–॥੩੯॥ਇਮਹੀਸਿੰਘਧਰੈਂ ਦੁਚਿਤਾਈ। ਚਹੈਂ ਵਹਿਰ[4], ਗੁਰ ਤਜਯੋ ਨ ਜਾਈ।–ਜਿਨ ਆਗੇ ਘਾਲਨ ਕੋ ਘਾਲ।ਸੇਵਾ ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਬਿਸਾਲ॥੪੦॥ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਜੌਨ ਸਹਾਈ। ਅਸ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕਿਮ ਤਜਿ ਜਾਈਂ।ਗੁਰੂ ਸਮੈਂ ਇਸ ਹਠ ਕੋ ਧਾਰਾ।ਨਹਿ ਨਿਕਸਹਿਂ ਚਹਿਂ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ॥ ੪੧॥ ਮਿਲਿ ਸੌ ਦੋ ਸੈ ਮਸਲਤ ਕਰੈਂ। ਬਨੀ ਕਠਨਤਾ ਧੀਰ ਨ ਧਰੈਂ। ਛੁਧਾ ਕਸ਼ਟ ਬਡ ਜਾਇ ਨ ਝਾਲ। ਅਬਿ

---

[1]ਹਿਤ ਤੇ ਅਨਹਿਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ (ਪਛਾਣ) ਸਕਦੇ (ਐਸੀ) ਕੁਢੱਬੀ (ਗੱਲ ਆ ਬਣੀ ਹੈ)। [2]ਉੱਜਲ। [3]ਅਸੀਂ ਕੀਕੂੰ ਦੈਵਗਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕੀਏ। [ਠਾਨਨਾ=ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰ ਸਕਣਾ]। [4]ਬਾਹਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। *ਇਹ ਸਾਖੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪਚਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਓਥੇ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ।

ਲੈ ਕਾਟਯੋ ਕਾਲ ਦੁਖਾਲਾ ॥੪੨॥ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਿਮ ਰਹਿਬੋ ਪੂਨਾ। ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਇ ਅਬਹਿ ਗਢ ਥਾਨਾ।ਅੰਨ ਬਿਨਾ ਤਰਸਾਇ ਘਨੇਰੇ।ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਨ ਹੈਂ ਰਿਪੁ ਘੇਰੇ ॥੪੩॥ ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਕਹਿ ਤੌ ਆਏ। ਨਾਹਕ ਸਭਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਗੁਵਾਵੈਂ । ਨਹੀਂ ਮਵਾਸ ਰਹਯੋ ਅਬਿ ਜਾਇ। ਛੁਧਤ ਮਰੈਂ ਸਿਖ ਤੌ ਛੁਟਕਾਇ ॥੪੪॥ ਨਾਹਕ ਲਰਨ ਮਰਨ ਅਬਿ ਇਹਾਂ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਆਇ ਨ ਕਹਾਂ । ਸਭਿ ਜੇ ਨਿਕਸਿ ਚਲਹੁ ਗੇ ਰਾਹੂ । ਰਹਿਹੈਂ ਗੁਰੂ ਦੁਰਗ ਕੇ ਮਾਹੂ? ॥ ੪੫ ॥ ਚਲੈਂ ਸੰਗ ਹੀ ਇਨ ਬਨ ਆਵੈ। ਭਲੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਲਿਖਤ ਕਰਾਵੈਂ।ਸਿੱਖੀ ਬੀਜ ਜਾਇ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।ਨਿੰਦਾ ਹੁਇ ਹਮਰੀ ਜਹਿ ਕਾਂਹੀ ॥੪੬॥ ਚਲਹਿਂ ਨਿਕਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨਾ ਲਿਖਾਏ। ਸਭਿ ਹੀ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਜਾਏ। ਨਾਂਹਿਤ ਲਿਖਹੁ ਬਿਦਾਵਾ ਚਲਹੁ।ਜੀਵਤਿ ਰਹੇ ਫੇਰ ਕਬਿ ਮਿਲਹੁ'॥੪੭॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰਾ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਾ।ਚਲਾ ਚਲੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿ ਭਈ। ਛੁਧਿਤਿ ਅਧਿਕ ਤੇ ਧੀਰ ਨ ਲਈ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਅਰ ਸਿੰਘਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਬਿਦਾਵਾ ਲਿਖਾਯਾ । ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਢਿਗ ਖ੍ਵਾਜੇ ਮਰਦੂਦ ਕੇ ਲਿਖਾ ਨੁਰੰਗ ਪਠਾਇ। 'ਕਸਮ ਖੁਦਾਇ ਕੁਰਾਨ ਕੀ ਕਸਮ ਪਿਕੰਬਰ ਖਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੋਹਿ ਹਾਥ ਕੋ ਲਿਖਯੋ ਸੁ ਲੈਕੇ । ਸੌਂਧਦ ਕਿਸੇ ਭਲੇ ਕੋ ਦੈ ਕੈ। ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿਕੈ ਨਾਇ ਕੁਰਾਨ । ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨ॥੨॥ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਮਨ ਪਤਿਆਵੈ। ਸੋ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਨਿਕਸਿ ਜਿਮ ਆਵੈ।ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕਰਹੁ ਨਿਕਾਰਨਿ । ਮੁਝ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਜਿ ਰਣ ਦਾਰੁਨ' ॥੩॥ ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਿਰ ਰਾਜੇ। ਮਿਲੇ ਏਕ ਥਲ ਮਸਲਤ ਕਾਜੇ। ਸਕਲ ਵਕੀਲ ਭਏ ਮਉਜੂਦ।ਤਬਿ ਬੋਲਯੋ ਖ੍ਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ॥੪॥'ਹਜ਼ਰਤ ਲਿਖਿ ਭੇਜਯੋ ਪਰਵਾਨਾ। ਜਿਮ ਮਾਤਾ ਚਹਿ ਧਰਮ ਇਮਾਨਾ।ਤਿਮ ਲਿਖਿ ਪਠਹੁ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਦਿਜ ਭਲੇ ਬੁਲਾਵਹੁ ॥੫॥ ਇਤ ਅੰਤਰ ਤੇ ਨਿਕਸ ਨ ਹਾਰੇ[5]। ਉਤ ਹਜ਼ਰਤ ਤੂਰਨਤਾ ਧਾਰੇ। ਦਿਨ ਮਹਿ ਇਕ ਦੁਇ ਸ਼ੁਤਰ ਸਉਰ। ਭੇਜਤਿ ਸ਼ਾਹ ਅਹੇ ਬਹੁ ਦੂਰ' ॥ ੬ ॥ ਜੋਰ

ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [2]ਕਦੀ ਬਾਤ। [3]ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਣਗੇ। [4]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [5](ਇ... ਗੁਰੂ ਜੀ) ਅੰਦਰੋਂ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਾਰੇ।

ਦਸਤ ਬੈਲਨੈ 'ਇਕ ਮਾਈ'[1]। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਰਹੈਂ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਈ। ਰਹੇ ਸੁ ਉਦਰ ਅੰਨ ਬਿਹੀਨੇ। ਗਏ ਵਕੀਲ ਦੇਖਿ ਸਭਿ ਹੀਨੇ'॥ ੭ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿ 'ਸੁਨਹੁ ਨਵਾਬ!। ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੋ ਕਰਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬ। ਮੋਰ ਵਕੀਲ ਮਾਤ ਸਮੁਝਾਈ।ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਬਹੁਤ ਫਿਰ ਜਾਈ' ॥੮॥ ਕਹ੍ਯੋ ਵਜ਼ੀਦ 'ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਤ੍ਯਾਰ। ਸੱਯਦ ਦਿਜਬਰ ਲੀਨ ਹਕਾਰਿ। ਧੇਨੁ ਚੂਨ ਕੀ[2] ਧਰਿ ਕਰਿ ਥਾਰੀ। ਰਾਖੇ ਸਾਲਗਰਾਮ ਅਗਾਰੀ॥ ੯ ॥ ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਪਰ ਸਪਥ ਸਭਿਨਿ ਕੀ। ਧੇਨੁ ਨਿਕਟ ਧਰਿ ਛੁਰੀ ਨਗਨ ਕੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਤਕਹਿ ਜਿ ਬੁਰਾ ਤਿਹਾਰੋ। ਲਗਹਿ ਪਾਪ ਗੋ ਬੱਧ ਕੋ ਭਾਰੋ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਿ ਹਮ ਪਰਹਿਂ ਧਰਮ ਤੇ ਦੂਰ। ਜੋ ਤੁਮ ਸੋਂ ਹਮ ਬੋਲਹਿਂ ਕੂਰ। ਸ਼ਾਲਗਰਾਮ ਇਸ਼ਟ ਕੀ ਆਨ। ਤਕਹਿਂ ਬੁਰਾ ਅਘ ਲਾਗਹਿ ਆਨ' ॥੧੧॥ ਜੈਮੂਪਤਿ ਭੂਪਤਿ ਕਹਿਲੂਰੀ। ਗਿਰਪਤਿ ਸਭਿ ਆਦਿਕ ਹੰਡੂਰੀ। ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਸਪਥ ਮੁਹਰ ਸਭਿ ਕਰੀ। ਦਿਜਬਰ ਅਰੁ ਵਕੀਲ ਤਿਸ ਧਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਸੱਯਦ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੀ ਕੁਰਾਨ। ਲਿਖਾ ਨੁਰੰਗ ਕਾ ਲੀਨਸਿ ਪਾਨ।ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਆਗੇ ਸਭਿ ਕਰਿਕੈ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਵਕੀਲ ਗਏ ਗਢ ਬਰਿਕੈ ॥ ੧੩ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਸ਼ਾਹੁ ਹਕੀਕਤ ਸਭਿ ਕਹਿ ਦੀਨਿ। 'ਇਹ ਦੇਖਹੁ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਠ੍ਯੋ ਆਪ ਕੇ ਸਾਥ ॥ ੧੪ ॥ ਇਹ ਸੱਯਦ ਸਿਰ ਧਰੀ ਕੁਰਾਨ। ਕਸਮ ਪਿਕੰਬਰ ਲਿਖੀ ਮਹਾਨ। ਬੀਚ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਿਯੋ ਕਰਿ ਨੇਹੁ[3]।ਮਿਲਿਬੇ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਅਛੇਹੁ ॥ ੧੫ ॥ ਇਹ ਦਿਜ ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਨਿ ਪਠਾਯੋ। ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਮੁਹਰ ਲਿਖਤ ਕਰਿ ਦੀਨੀ।ਥਾਲੀ ਬਿਖੈ ਧੇਨੁ ਥਿਰ ਕੀਨੀ ॥ ੧੬॥ਅਬਿ ਤੌ ਕਰੋ ਰਿਦੈ ਬਿਸਵਾਸੂ।ਚਲਿ ਕਰਿ ਮਿਲਹੁ ਸ਼ਾਹ ਰਹਿ ਪਾਸੂ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਨਹਿ ਮਨ ਲਗਾਵਤਿ ਭਏ। ਤਬਿ ਮਾਤਾ ਕੇ ਤੀਰ ਸਿਧਏ॥ ੧੭॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਭਾਖਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ!ਜਿਮ ਤੁਮ ਅਭਿ-ਲਾਖਾ। ਸੋ ਬਿਧਿ ਹਜ਼ਰਤ ਕੀਨਿ ਪਠਾਈ।ਤੁਮ ਹੀ ਸਪਥ ਗਿਰੇਸ਼ਨਿ ਖ਼ਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਲੇ ਨਿਕਸਹੁ ਅਪਨੋ ਪਰਿਵਾਰਾ। ਜਿਤ ਇੱਛਾ ਤਿਤ ਕਰਹੁ ਪਧਾਰਾ।ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰ ਰਹੈਂ ਨ ਇਹਾਂ। ਨਿਕਸ ਚਲਹਿੰਗੇ ਪਹੁੰਚਹੁ ਜਹਾਂ' ॥ ੧੯ ॥ ਦੇਖਿ ਅਨੰਦਤਿ ਜਨਨੀ ਭਈ। ਸੁਤ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕੋ

[1]ਮਾਤਾ ਜੀ। [2]ਆਟੇ ਦੀ ਗਾਂ। [3]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ।

ਪਨ ਗਈ। ਕਹਿ ਲਗਿ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਬਿਸਥਾਰਾ। ਨਹਿ ਮਾਨੈਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਰਾਇ ਗੁਲਾਬ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਦੋਊ[1]। 'ਜਨਨੀ ਭਨੈ ਮਾਨ ਲਿਹੁ ਸੋਊ। ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਬਡ ਜੰਗ ਅਖਾਰੇ। ਨਿਕਸਹੁ ਲਿਹੁ ਬਚਾਇ ਪਰਵਾਰੇ'॥੨੧॥ ਭਈ ਕੋਪ ਮਨ ਮਾਤ ਬਡੇਰੀ। ਲਿਖਯੋ ਬਿਦਾਵਾ 'ਜਨਨਿ ਨ ਤੇਰੀ'। ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਈ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਜੁਗ ਪੋਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਯ ਕਰੇ ਅਗਾਰੀ ॥੨੨॥ ਉਚਰਯੋ ਸੁਤ[2] ਸੰਗ ਤਤਕਾਲਾ। 'ਸ੍ਯੰਦਨ ਕੀਜੈ ਤਯਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਤੁਰੰਗਨ ਦੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ। ਡਾਰੋ ਜ਼ੀਨ ਨ ਧਰੋ ਅਵਾਰੀ' ॥ ੨੩ ॥ ਦੇਖਿ ਮਾਤ ਕੀ ਗਤਿ ਧ੍ਰਿਤ ਹਾਲੇ। ਲਿਖਿਨਿ ਬਿਦਾਵਾ ਸਿੰਘ ਦੁਖਾਲੇ। ਕਾਗਦ ਦੀਹ[3] ਕਲਮ ਰੁਸ਼ਨਾਈ[4]। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਸ ਰਖਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਲਾਗੇ ਲਿਖਿਨਿ ਬਿਦਾਵਾ ਸਾਰੇ। ਚਹੈਂ ਬਚਾਯੋ ਪ੍ਰਾਨਨ ਪਯਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਸਭਿ ਕੌ ਤਬਿ ਹੋਵਾ।ਕਰਯੋ ਜੁ ਪ੍ਰਨ ਸੋ ਸਗਰੋ ਖੋਵਾ॥ ੨੫॥ ਗੁਰੂ ਤਜੇ ਨਹਿ ਤਜਯੋ ਸਰੀਰ[5]। ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਚਿਤ ਭਏ ਅਧੀਰ। ਪਿਖਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਲਿਖਤੇ ਜਾਹਿ। ਹੋਇ ਉਦਾਸ ਗੁਰੂ ਲਿਖਵਾਹਿਂ ॥੨੬॥ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘ ਰਹੇ ਹਠ ਧਾਰਿ। ਨਹੀਂ ਲਿਖਹਿਂ, ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ। 'ਤੁਮ ਭੀ ਲਿਖਹੁ ਬਨਹੁ ਸਭਿ ਸੰਗੀ। ਕਯੋਂ ਹਟਿ ਰਹੇ, ਨ ਹੁਇ ਇਕ ਰੰਗੀ' ॥ ੨੭ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿ। ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਬਿਸਮੇ ਸੰਬਾਦ। ਕਹਨਿ ਲਗੇ 'ਹਮ ਲਿਖਹਿਂ ਨ ਕੋਈ। ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਬਾਦ ਹੁਇ ਸੋਈ ॥ ੨੮॥ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕਨਿ ਸੰਗ ਸਹਾਈ।ਅਸ ਗੁਰ ਕੋ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਤਜਿ ਜਾਈਂ। ਨਿਕਸਹੁ ਦੁਰਗ ਕਿ ਰਹੀਐ ਅੰਤਰ। ਹਮ ਨਹਿ ਛੋਰੈਂ ਸੰਗ ਨਿਰੰਤਰ' ॥ ੨੯॥ ਇਕ ਦੁਇ ਬਾਰਿ ਕਹਯੋ ਗੁਰ ਫੇਰ। 'ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਲਿਖਹੁ ਨ? ਲਾਵਹੁ ਦੇਰ'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਣਾਮ। 'ਹਮ ਤੋ ਰਹੈਂ ਆਪ ਕੀ ਸ਼ਾਮ' ॥ ੩੦॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿਕ ਪੰਚੋ।ਪੰਚਹੁੰ ਮੁਕਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸੰਚੇ। ਦਸ ਇਹ ਰਹੇ ਤੀਸ ਸਿੱਖ ਔਰ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਭਟ ਮੌਰ[6] ॥ ੩੧ ॥ ਚਾਲਿ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਤਬਿ ਲਿਖਯੋ[7]।ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਲਿਖਿ ਦੀਨਸਿ ਪਿਖਯੋ।—ਰਹਯੋ ਬੀਜ—ਉਰ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਾ।—ਵਧੇ ਪੰਥ ਪੁਨ ਮੋਹਿ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਹੁਇ

[1]ਦੋਨਾਂ ਨੇ (ਕਹਿਆ)। [2]ਰਥਵਾਹੀ। [3]ਵੱਡਾ। [4]ਸਿਆਹੀ। [5](ਪ੍ਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੀਸ ਤਿਆਗਾਂਗੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਤਯਾਗਾਂਗੇ, ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਕਿ) ਗੁਰੂ ਛੱਡਿਆ ਪਰ ਸ਼ਰੀਰ (ਦਾ ਪਿਆਰ) ਨਾ ਛੁਟਾ। [6]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣ। [7]ਨਾ ਲਿਖਿਆ (ਬਿਦਾਵਾ)।

ਸਾਬਤ ਰਣ ਜੁਝਹਿ ਜੋਈ।ਅਵਨੀ ਰਾਜ ਭੋਗ ਹੈ ਸੋਈ–।ਕਾਗਦ ਲਿਖਨੋ ਜੇਬ ਲੇ ਡਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਵਕੀਲਨਿ ਪਾਸ ਹਕਾਰਾ ॥੩੩॥ 'ਸਭਿ ਕੀ ਆਨ ਕਰੀ ਲਿਖਿ ਜੋਈ। ਕਾਗਦ ਹਮ ਕੋ ਦੀਜੈ ਸੋਈ'। ਕਹਿਲੂਰੀ ਆਦਿਕ ਸੰਭਿ ਲਿਖਨੋ। ਸੋ ਕਾਗਦ ਕਰ ਮਹਿ ਲੈ ਪਿਖਨੋ ॥੩੪॥ ਪੁਨ ਅਵਰੰਗ ਕੋ ਲਿਖਨੋ ਮੰਗਾਯੋ। ਲਿਯੋ ਸੰਭਾਰ ਜੇਬ ਮਹਿ ਪਾਯੋ। ਸਭਿ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ 'ਤ੍ਯਾਰ ਹੁਇ ਜਾਵੋ। ਨਿਕਸਹੁ ਵਹਿਰ ਭਲੇ ਮਗ ਪਾਵਹੁ' ॥ ੩੫ ॥ ਤੰਬੂ ਦੀਰਘ ਅਲਪ ਬਨਾਤੀ। ਨਾਨਾ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤ ਬਨੀ ਕਨਾਤੀ। ਇਕ ਥਲ ਕਰਿ ਕੈ ਆਗ ਲਗਾਈ। ਬਸਤ੍ਰਾਦਿਕ ਸਭਿ ਦੀਏ ਜਲਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਬਚਨੋ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜੇਤਿਕ ਸ਼ੇਖ। ਪਾਯਹੁ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਬਿਖੇ ਅਸ਼ੇਖ। ਬਾਸਨ ਕੰਚਨ ਰਜਤ ਕਿ ਪੀਤਰ। ਡਾਰਿ ਦੀਏ ਸਭਿ ਜਲ ਕੇ ਭੀਤਰ ॥ ੩੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਵਸਤੁ ਗਾਡੀ ਵਿਚ ਧਰਨੀ। ਵਹਿਰ ਨ ਰਾਖੀ ਕਛੁ ਅਰਿ ਹਰਨੀ[੧]। ਅਗਨਿ ਕਿ ਜਲ ਕੈ ਧਰਨਿ ਗਡਾਈ। ਸੋ ਸਭਿ ਦਫਤਰ ਪਰ ਲਿਖਵਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲਿਖੀ ਸਭਿ ਵਸਤੂ[੨]। ਥਾਨ ਥਾਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੌਂਪਿ ਸਮਸਤੂ। ਤੀਛਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਕਲ ਕਢਵਾਏ। ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਅੰਗਨ ਲਗਵਾਏ ॥ ੩੯ ॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸਭਿ ਕੋ ਫੁਰਮਾਏ। 'ਨਿਕਸਹੁ ਰਾਤ ਮਹਾਂ ਤਮ ਛਾਏ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲੌ ਪਹੁੰਚਹੁ ਦੂਰ। ਸਾਵਧਾਨ ਹੂਜਹੁ ਬਨਿ ਸੂਰ' ॥ ੪੦ ॥ ਇੱਕੀ ਸੈ ਕੋਸਨਿ ਲਗਿ ਰਾਜੂ। ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਗਿਨਹਿ ਸਮਾਜੂ। ਸੈਨ ਕੋਸ਼ ਅਨਗਨ ਜਿਸ਼ ਪਾਸੀ। ਪਚ ਹਾਰ੍ਯੋ ਅਵ-ਰੰਗ ਬਲਰਾਸੀ॥੪੧॥ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਹੇਤੁ ਛੁਡਾਵਨਿ। ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕੋ ਦਲ ਚਢਿ ਆਵਨਿ। ਮੂਰਖ ਲਾਇ ਲਾਇ ਬਲ ਹਾਰੇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਸੂਰਮਾ ਸਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਕਿਸ ਕੋ ਬਲ ਨਹਿ ਚਲ੍ਯੋ ਕਦਾਈ। ਪਚਿ ਪਚਿ ਬੈਠੇ ਰਿਪੁ ਸਮੁਦਾਈ। ਨਹੀਂ ਦੂਣ ਛੋਰੀ ਕਿਸ ਕਾਲ।ਰਾਖ੍ਯੋ ਅਪਨੋ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ ॥੪੩॥ ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਕੋ ਬਾਧੁ ਨ ਤਾਤੀ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤਿ ਨ ਦਿਏ ਅਰਾਤੀ[੩]।ਗਿਰ ਕੇ ਜਨਰਾਜੇ ਸਮੁਦਾਈ[੪]।ਅਪਨਿ ਤੇਜ ਤਰ ਰਖੇ ਦਬਾਈ ॥ ੪੪ ॥ ਗੁਰੂ ਬਹਾਦਰ ਬਡੇ ਬਡੇਰੇ। ਰਿਪੁ ਦਸ* ਲਾਖ ਨ ਢੁਕੇ ਨੇਰੇ। ਕੋਸ ਕੋਸ ਲਗਿ ਦੂਰ ਟਿਕਾਏ। ਮਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਬੀਰ ਖਪਾਏ ॥ ੪੫ ॥ ਸੋ

---

[੧]ਵੈਰੀ ਦੇ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ। [੨]ਭਾਵ ਜਲ ਅਗਨੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ। [੩]ਵੈਰੀ। [੪]ਪਹਾੜੀ ਲੋਗ ਤੇ ਰਾਜੇ। *ਪਾ:—ਦਲ।

ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਦੁਰਗ ਕੌ ਛੋਰਿ। ਚਹਯੋ ਪਯਾਨਾ ਦੱਛਨ ਓਰ। ਸਭਿ ਕੇ ਗਰਬ ਬਡੇ ਕਰਿ ਭੰਜਨ। ਸੰਤਨਿ ਜਨ ਕੇ ਮਨ ਕਰਿ ਰੰਜਨ ॥ ੪੬ ॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਖਾਇ ਬਿਚੱਛਨਿ। ਚਾਹਤਿ ਭਏ ਜਾਨਿ ਪੁਨ ਦੱਛਨ। ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀਨ ਰਣ ਸੁਥਰਾ[1]।ਪੁਨ ਦੱਛਨ ਗਮਨੇ ਤਜਿ ਮਥੁਰਾ॥੪੭॥ ਸਿਖ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਭਏ ਉਦਾਸ[2]। ਤਜ੍ਯੋ ਸਨੇਹ ਜਾਨਿ ਦੁਖ ਰਾਸ। ਚਲ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਤਜਿ ਕਰਿ ਧਨ ਧਾਮੂ। ਜਿਮ ਤਜਿ ਔਧਿ[3] ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੂ॥੪੮॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਗੁਰੂ ਬਡਾਈ। ਜਿਨ ਕੇ ਚਲਿਤ ਲਖੇ ਨਹਿਂ ਜਾਈਂ। ਰਹਿਨ ਦੁਰਗਮਹਿਂ ਕਿਨੇ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋਂ।'ਚਲਹੁ ਤ੍ਯਾਰ ਹ੍ਵੈ'ਤਬਹਿ ਬਖਾਨ੍ਯੋ ॥੪੯॥ਸ਼ਾਹ ਗਿਰੇਸ਼ ਵਕੀਲ ਘਨੇਰੇ।ਭੇਦ ਦੰਡ ਕਰਿ ਜਤਨ ਬਡੇਰੇ। "ਗੁਰੂ ਅਤੁੱਲ ਮਨਾਇ ਨਿਕਸਨਿ। ਮਾਤ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਮਨਿ[4] ॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਦੁਰਗ ਨਿਕਸਨ ਤਿਆਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੋੜਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨ੍ਯੋ ਗੁਰ ਬਾਕ ਕੋ ਭਏ ਤ੍ਯਾਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਯੁਧ ਗਨ ਸਿੰਘਨਿ ਧਰੇ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ ਤਦਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਭਾਰ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੇ, ਸਿਰ ਲੀਨਸਿ ਧਾਰਿ[5]। ਜਿਸ ਕੋ ਸ਼ਕਤਿ ਉਠਾਵਨ ਕੇਰੀ। ਸੋ ਤਿਨ ਸੀਸ ਧਰੀ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੨॥ ਚਾਰ ਘਟੀ ਜਬਿ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਨੀਕੇ ਭਈ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਤ੍ਯਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਰੈ ਇਕੱਤ੍ਰ ਬਿਹੀਰ ਪਿਆਨਾ[6]'॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਨਰ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਦੁਰਗ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸੇ ਦੁਖ ਭਰੇ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਮੁਖ ਕਰਿ ਚਲੇ। ਕੋ ਆਗੈ ਕੋ ਪਾਛੈ ਮਿਲੇ॥੪॥ ਪਹਿਰ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਮਾਤਾ ਤ੍ਯਾਰ ਸਮਾਜ ਸੰਭਾਲਾ।ਇਕ ਖੱਚਰ ਪਰ ਲਾਦੀ ਮੁਹਰੈਂ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਾਸ ਚਲੇ ਕਰਿ ਮੁਹਰੈ[7] ॥ ੫ ॥ ਲਘੁ ਪੌਤ੍ਰੇ ਦੋਨਹੁ ਲੇ ਸਾਥ। 'ਸ੍ਯੰਦਨ ਚਢਹੁ' ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰਨਾਥ। ਪ੍ਰਥਮ ਅਪਨਿ ਤੇ ਦੁਊ ਚਢਾਏ। ਬਹੁਰ ਚਢੀ ਮਾਤਾ ਸਹਿਸਾਏ॥੬॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਲ ਸੁੰਦਰੀ ਮਾਤ। ਅਰੁ ਸਾਹਿਬਦੇਵੀ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਗੁਰ ਕੌ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਤਬਿ ਅਰੂਢਿ ਕਰਿ ਡੋਰੇ ॥ ੭ ॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਚਾਲੀ। ਸ਼੍ਯਾਮ

[1]ਚੰਗਾ। [2]ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਕੁਟੰਬ ਤੋਂ। [3]ਅਯੁੱਧਯਾ। [4]ਅਤੁੱਲ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਨਿਕਲਣਾ ਮਨਾਇਆ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਕੇ (ਨਿਕਲਣਾ ਪਿਆ)। [5](ਭਾਰ) ਸਿਰ ਤੇ ਚੁਕ ਲਏ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਾ ਲਏ। [6]ਵਹੀਰ ਇਕੱਠਾ ਹੋਕੇ ਤੁਰਨਾ ਕਰੇ। [7]ਅੱਗੇ।

ਜਾਮਨੀ ਬਹੁ ਤਮ ਵਾਲੀ। ਅਪਰ ਜਿ ਨਰ ਨਹਿ ਲਰਨੇ ਹਾਰੇ।ਸੋ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੇ ॥੮॥ ਗਯੋ ਬਹੀਰ ਉਲੰਘਿ ਕਈ ਕੋਸ। ਇਤੈ ਸਤਿਗੁਰ ਦੁਰਗ ਸਰੋਸ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ। ਚਲੇ ਲੋਕ ਬ੍ਰਿਤਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰ ॥ ੯ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੇਤ। ਰਖੇ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਲਰਿਬੇ ਹੇਤ। ਇਕ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਗਈ।ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਤਯਾਰੀ ਕਈ ॥੧੦॥ ਨਿਕਸੇ ਪ੍ਰਥਮ ਗਏ ਤਿਸ ਜਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਥਾਇ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੀ ॥ ੧੧॥ ਬਹੁਰੋ ਊਚੇ ਕੀਨ ਬਖਾਨ। 'ਹੈ ਕੋ ਸਾਧ ਰਹੈ ਇਸ ਥਾਨ ? ਝਾਰੂ ਦੀਪਕ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਹਿਤ ਧਰੈ' ॥ ੧੨ ॥ ਤੀਨ ਬਾਰਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। ਨਹਿ ਕੋ ਬੋਲਯੋ ਡਰ ਉਰ ਧਾਰਾ। ਅਚਰਜ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲ ਅਰੇਭੇ। ਰਹੀ ਨ ਧੀਰਜ ਭਏ ਅਚੰਭੇ ॥ ੧੩॥ ਇਕ ਗੁਰ-ਬਖਸ਼ ਸਾਧ ਢਿਗ ਖਰਯੋ। ਤਿਸੈ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਾਕ ਉਚਰਯੋ। 'ਬਸਹੁ ਇਹਾਂ ਤੁਮ ਸੇਵਾ ਕਰੋ।ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਨਿਜ ਜਨਮ ਸੁਧਰੋ' ॥੧੪॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਤਿਸਕਾ ਗੁਰ ਬੋਲਾ[1]। 'ਖਾਇ ਕਹਾਂ ਤੇ ਰਹੈ ਅਡੋਲਾ ? ਮਹਾਂ ਕੁਮਤਿ ਧਰਿ ਨੀਚ ਪਹਾਰੀ। ਕਰਹਿ ਬੈਰ ਪਸ਼ਚਾਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਭੋਜਨ ਚਹੀਐ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਖਾਨੇ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਹਮ ਕੋ ਕਊ ਨ ਜਾਨੇ। ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ ਗਾਵਰ ਸਭਿ ਜਾਨੇ। ਸੇਵਹਿ ਨਿਤ, ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਠਿਕਾਨੇ[2]' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਤਿਸਹਿ ਉਚਾਰਾ।'ਇਹ ਸਾਰੋ ਹੈ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰਾ। ਅੰਨ ਭਰੀ ਗਾਡੀ ਇਹ ਖਰੀ। ਸੋ ਸੰਭਾਰਿ ਰਾਖੋ ਲਿਹੁ ਧਰੀ ॥੧੭॥ ਸੰਧਯਾ ਸਮੇਂ ਸਦਾ ਗੁਰ ਦਰ-ਸ਼ਨ। ਬਰਤਹਿ ਵਿਚ ਦਿਵਾਨ ਕੇ ਪਰਸਨ[3]। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਕਮੀ ਨ ਕਾਈ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਹਮ ਤੁਮ[4] ਹੋਹਿ ਸਹਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਨਹਿ ਕਿਮ ਗ਼ਮੀ ਕਰਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਇਸ ਥਲ ਕਮੀ ਹੋਇ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨੀ। ਤਬਿ ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ॥੧੯॥ ਰਹਯੋ ਧੀਰ ਧਰਿ ਗੁਰ ਬਚ ਮਾਨੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨੇ। ਸਜਯੋ ਤੁਰੰ-ਗਮ ਤਤਛਿਨ ਆਯੋ। ਭਏ ਅਰੂਢਨ ਚਲਨੋ ਭਾਯੋ ॥ ੨੦॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਸਾਥ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਗੈ ਚਲਿ ਨਾਥ। ਮੁਕਤੇ ਸਿੰਘ ਬਾਮ

[1]ਤਿਸ ਦਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਮਹਾਂਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਸੋ ਬੋਲਿਆ। [2]ਠਿਕਾਨਾ ਕਰ ਦਿਓ। [3]ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਹੋਵੇਗਾ। (ਅ) ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ। [4]ਤੁਹਾਡੇ।

ਦਿਸ਼ਿ ਚਲੇ। ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭਲੇ ॥੨੧॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਦਾਹਨ ਪਾਸੇ ਹੋਇ।ਪੀਛੇ ਚਲੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲੇ ਬੀਚ ਪਯਾਨੈ। ਚਢਯੋ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਨੁ ਪਾਨੇ॥੨੨॥ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਦੂਸਰ ਨੰਦ। ਚਲੇ ਪਿਤਾ ਪਸ਼ਚਾਤ ਅਮੰਦ[1]। ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਘਨੇ। ਧਨੁਖ ਤੁਫੰਗ ਅੰਗ ਧਰਿ ਬਨੇ ॥੨੩॥ਤੋੜੇ ਸੁਲਗਤਿ ਕਸੇ ਦੁਗਾੜੇ[2]। ਜੜੇ ਕਲਾ ਪਰ ਮੋੜਤਿ ਝਾੜੇ। ਲਈ ਬਰੂਦ ਜਮਾਇ ਪਲੀਤੇ। ਕਿਨ ਸਰਪੋਸ[3] ਉਘਾੜਨਿ ਕੀਤੇ ॥ ੨੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਖਚਰਨਿ ਤੀਰਨ ਭਾਰ। ਲਾਦ ਲਈ ਚਾਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਰ। ਫਨੀਅਰ ਸੇ ਖਪਰੇ ਖਰ ਖਰੇ[4]।ਸੇਲੇ,ਤੋਮਰ, ਸਾਂਗਨਿ ਧਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨਹਿ ਮਗ ਬੀਚ। ਦੂਰ ਖਰੇ ਪਿਖਿ ਊਚ ਰੁ ਨੀਚ। ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਅੰਧ ਭਏ ਰਿਪੁ ਨਾਂਹਿ ਨ ਜਾਨੇ ॥ ੨੬॥। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ–ਨਿਕਸਹਿ ਜਬੈ। ਘੇਰਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਹਿ ਲਿਹੁ ਤਬੈ–। ਗ੍ਰਾਮ ਘਨੌਲੇ* ਲਗਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਸਿੰਘ ਪੰਚ ਸੈ ਗੋਲ ਬਨਾਏ॥ ੨੭॥ ਦੁਰਜਨ ਖਰੇ ਰਹੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।ਕਰਿ ਅਨੁਮਾਨ ਸਕਲ ਸੁਧਿ ਜ਼ਾਤੀ। –ਗੁਰੂ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਅਬਿ ਥਿਰ ਨਾਂਹੀ। ਰੌਰਾ ਝਾਰਿ ਲਖੀਅਤਿ ਦਿਸ਼ ਤਾਂਹੀ॥੨੮॥ ਜਾਨਨੌਂ ਪਰੈ ਅਗਾਰੀ ਗਏ। ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਉਲੰਘਤਿ ਭਏ–। ਇਮ ਲਖਿ ਤੁਰਕਿ ਅਸਵਾਰ ਧਵਾਏ।ਸੁਨ ਪਰਯੋ ਗਢ ਦੇਖਯੋ ਜਾਏ॥੨੯॥ਤਬਿ ਖ੍ਵਾਜਾ ਸਰਦੂਦ ਗ਼ੁਲਾਮ। ਰਿਸਿ ਬੋਲਯੋ ਦਲ ਸੰਗ ਤਮਾਮ। 'ਘੇਰਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਜਾਇ ਕਰਿ ਐਸੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਜਾਇ ਨਹਿ ਕੈਸੇ'॥੩੦॥ ਜਬਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਸਗਰੇ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਭਾਖਿ ਪਠਾਯੋ।'ਤੈਂ ਅਪਨੋ ਦਲ ਕਯੋਂ ਅਟਕਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰੇਰਹੁ ਸਭਿ ਪਰਬਤ ਕੀ ਸੈਨ।ਘੇਰਹਿ ਜਾਇ, ਗਹੈ ਪਿਖਿ ਨੈਨਾ'।ਖਾਨ ਵਜੀਦ ਸਿਰੰਦੀ ਧਾਯੋ। ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਲੇ ਉਮਡਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਸੂਬਾ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ। ਦੌਰ ਚਲਯੋ ਪਕਰਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ।ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ[5] ਜਿਮ ਨਿਸ ਅੰਧਯਾਰੀ।ਸੈਨਾ ਉਮਡੀ ਸਭਿ ਇਕਵਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰ ਸੂਰਜ ਕੋ ਪਕਰਨ ਹੇਤ†। ਗਹਿ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਉਮਡੇ ਖੇਤ।ਕੋ ਆਗੈ ਕੋਊ ਪਸ਼ਚਾਤ। ਦੌਰਤਿ ਜਾਤਿ ਗਿਰੈ

[1] ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ। [2] ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਕੱਸੀਆਂ। (ਅ) ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। [3] ਪੁਰਾਣੀ ਤੋੜੇਦਾਰ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਪਲੀਤੇ ਤੇ ਇਕ ਢੱਕਣ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। [4] ਚੰਗੇ ਤੇ ਤਿੱਖੇ। [5] ਬੇਅੰਤ ਸੈਨਾ।

*ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਰੁਖ ਨੂੰ ਗਿਰਾਂ ਹੈ ਅੱਠ ਨੌਂ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ। ਏਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

†ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਦੌ ਖਾਤ[1] ॥ ੩੪ ॥ ਕਿਤਿਕ ਪਰਸਪਰ ਲਗਹਿ ਧਕੇਲੇ। ਬਾਜੀ ਲਰਹਿਂ ਸਊਰਨਿ ਮੇਲੇ[2]।ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ।ਸਿੰਘਨ ਕੌ ਪੀਛੇ ਜਹਿ ਜਾਇ[3]॥੩੫॥ਸੁਨਿਕੈ[4] ਸ਼ਬਦ ਹਟਾਵਨ ਕਰੇ। 'ਕੌਨ ਅਹੋ ਤੁਮ ? ਰਹੀਅਹਿ ਖਰੇ !'। ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਾਨੇ ਗਏ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਗਹਿ ਸੁਚੇਤ ਸਭਿ ਭਏ ॥ ੩੬ ॥ ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦਮਣੀ। ਛੁਟਨਿ ਲਗੀ ਸਨਮੁਖ ਰਿਪੁ ਸ਼ਮਣੀ। ਦਗ਼ਾ ਕਰਨੋ ਮਿਲਿ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ। ਤਬਿ ਜਾਨੀ ਸਿੰਘਨਿ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ ॥੩੭॥–ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਟਾਵਤਿ–।ਸਮੁਝਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਚਿਤ ਪਛੁਤਾਵਤਿ। ਅਬਿ ਕਸਾ ਹੋਇ ਛੋਰਿ ਗਢ ਧਾਏ। ਲਰਿਬੋ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਬਨਿ ਆਏ ॥੩੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਚਲਿ ਆਗੇ।ਖਰੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਜਾਗੇ। ਤੁਰਕਨਿ ਅਨੀ ਕਿ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨਾ। ਘਿਰੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਆਯੁਧ ਪਾਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਛੁਟੇ ਤੜਾਭੜ ਤੁਪਕ ਤੜਾਕੇ। ਮਿਲੇ ਬੀਰ ਢਿਗ ਅਧਿਕ ਲੜਾਕੇ। ਸ਼ਯਾਮ ਤਿਮਰ ਮਹਿਂ ਧੁਖੇ ਪਲੀਤੇ। ਚਮਕਹਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌ ਕੀਤੇ ॥੪੦॥ ਜਿਮ ਖੱਦਯੋਤਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਚਮਕਤਿ ਹੈ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦਮਕਾਈ[5]*। ਸ਼ਬਦ ਹੋਤਿ ਜਿਮ ਗਾਜਤਿ ਗਾਜ। ਸੈਲ ਟੋਲ ਪਰ ਭਟ ਤਰੁ ਸਾਜ[6] ॥ ੪੧ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨੀਤੇ। ਗੁਲਕਾ ਸ਼ੂਕਤਿ ਛੁਟੈਂ ਤੁਰੇਤੇ।ਚਮੂੰ ਤੁਰਕ ਕੀ ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਆਈ।ਤ੍ਰਾਸਹਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਥਿਰਤਾਈ[7] ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਤੇ ਨਿਕਸਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਪਿਛੋਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਆ ਪੈਣਾ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਬੱਧ। ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਕੀਰਤਪੁਰ ਕੌ ਉਲੰਘਿ ਕੈ ਪੁਨ ਆਏ ਨਿਰਮੋਹ।ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨਨ ਆਇਕੈ ਲਰੇ, ਲਖਯੋ ਤਬਿ ਧ੍ਰੋਹ[8] ॥ ੧ ॥ ਰਾਇ ਗੁਲਾਬ ਰੁ ਸ਼ਯਾਮ ਸਿੰਘ ਪਿਖਿ ਲਿਖ ਪੱਤ੍ਰਾ ਦੀਨ[9] ।'ਜਾਹੁ ਰਾਜ ਸਿਰਮੌਰ ਕੇ ਮਿਲਹੁ ਭੂਪ ਤਬਿ

---

[1]ਕੋਈ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦਾ ਹੈ. [2]ਅਸਵਾਰ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ (ਦੁੜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਵਧ ਵਧਕੇ) ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਘੋੜੇ (ਖਹਿਕੇ) ਲੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਅਸਵਾਰ ਐਉਂ ਮੇਲ ਮੇਲ (ਕੇ ਦੁੜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਘੋੜੇ, ਕਿ ਮਾਨੋ) ਬਾਜੀ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ (ਕਿ ਕੌਣ ਅੱਗੇ ਪੁਜਦਾ ਹੈ)। [3]ਜਿੱਥੇ ਸਿੰਘ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਪਿੱਛੇ ਆ ਗਏ। [4](ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਸੁਣਕੇ। [5]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਯਾ। [6]ਪਹਾੜ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਉਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ (ਦੇ ਟੋਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ)। [7]ਖੜੀ ਰਹੀ। [8]ਤਦ (ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ) ਛਲ ਜਾਣਿਆਂ। [9]ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ (ਤੇ ਕਿਹਾ......)।

*ਪਾ:–ਦਿਪਤਾਈ।

ਚੀਨ'[1]॥੨॥–'ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਬਿਰੋਧ ਹਮ ਏਹ ਭੇਜੇ ਤੁਮ ਪਾਸ।ਦੇਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਹੁ ਇਨਹੁੰ ਬਾਸਹਿ ਕਰਹਿ ਅਵਾਸ–॥੩॥ ਲਈ ਲਿਖਤ ਨ੍ਰਿਪ ਹਿਤ ਭਏ ਗੁਰ ਕੋ ਲਿਖਯੋ ਪਛਾਨਿ।ਗ੍ਰਾਮ ਦਯੋ ਗਿਰਵੀ[2]ਤਬੈ ਬਸੇ ਤਿਸੀ ਇਸਥਾਨ॥ ੪ ॥ ਨਰਾਜਛੰਦ॥ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਖਰੇ ਕਛੂਕ ਹੋਇਕੈ।–ਲਰੇ[3] ਪਿਛਾਰਿ ਆਨਿ ਕੈ–ਸੁਨੈਤਿ ਨਾਦ ਜੋਇਕੈ। ਮਨਿੰਦ ਟੀਡ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੇ[4] ਬਿਲੰਦ ਸ਼ੋਰ ਘਾਲਿਓ।ਤੁਰੰਗ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਕੈ ਅਗਾਊ ਪਾਉਂ ਡਾਲਿਓ॥੫॥ ਸੁਨੈਤਿ ਨਾਦ ਜਾਨਿਕੈ ਧੁਖੇ ਪਲੀਤ ਹੇਰਿਕੈ। ਕਰੰਤਿ ਸੁਧ ਤਾਂਹਿ ਓਰ ਗੋਰਿ ਛੋਰਿ ਟੇਰਿਕੈ।[5]ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਇ ਰੋਪਿ ਠਾਂਢ ਗਾਢ ਹੋਇਓ। ਰੁਕੇ ਸੁਲੱਛ ਸੂਰਮੇ ਮਨੋ ਕਪਾਟ ਜੋਇਓ॥੬॥ ਕਿਧੌਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੀਰ ਕੋ ਪਹਾਰ ਹੋਇ ਰੋਕਿਓ। ਬਿਸਾਲ ਜੰਗ ਮੰਡਿਕੈ ਖਰੇ ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਿਓ[6]। ਸਮੂਹ ਤੂਹ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਨ ਖੇਤ ਸਿੰਘ ਛੋਰਿਓ।ਸੜਾਸੜੀ ਤਤਾਰਰੇ' ਪ੍ਰਹਾਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੋਰਿਓ॥੭॥ਸਮਾਨ ਸਰਪ ਫੂੰਕਤੇ ਸਰੀਰ ਫੋਰਿ ਪਾਰਹੈਂ।ਲਗੇ[7] ਨ ਫੇਰ ਜੀਵਤੇ ਗਿਰੰਤਿ ਤੂੰਬ ਭਾਰ ਹੈਂ।ਤ੍ਰਮੰਤਿ ਕੋ ਹੁੰਕਾਰਤੇ, ਪੁਕਾਰਤੇ, ਬਿਹਾਲ ਕੋ। ਦ੍ਰੜੰਤਿ ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਬੜੰਤਿ ਪਾਇ ਕਾਲ ਕੋ[9] ॥੮॥ ਗੁਰੂ ਸੁ ਨੰਦ ਸੂਰਮਾ ਹਠੀਲ ਜੰਗ ਖੇਤ ਕੋ। ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕੀ ਸੁ ਲਾਜ ਰਾਖਿ ਜੇਤ ਕੋ[10]।ਬਹੀਰ ਦੂਰ ਜਾਇਕੈ ਪਹੂੰਚਿਓ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ।ਰਿਪੂਨ ਕੀ ਨ ਆਂਚ ਲਾਗ[11] ਛੇਮ ਤੇ ਪਧਾਰਿਕੈ॥੯॥ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਯਾਨਿਕੈ।ਸੁਨੰਤਿ ਨਾਦ ਜੰਗ ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਮਹਾਂਨ ਕੈ। 'ਲਰੈ ਸੁ ਕੌਨ ?' ਬੂਝਿਓ ਸਮੂਹ ਕੀ ਸੰਭਾਰ ਲੈ।'ਬਿਲੰਦ ਬੀਰ ਕੌਨ ਹੈ? ਬਿਲੋਕਿ ਰੋਕ ਸਾਰ ਲੈ[12]'॥੧੦॥ਸੋਰਠਾ॥ ਟਿੱਬੀ ਸੁਨਾਮ ਸਥਾਨ ਠਾਂਢੇ ਭੁਏ ਬਿਚਾਰਿਕੈ:–।–ਸੰਗ ਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਹਾਂਨ–ਜਾਨਯੋ–ਤਿਨ ਰਣ ਘਾਲਿਓ–॥੧੧॥ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ।ਬਜੇ ਜੰਗ ਨਾਦੰ।ਸੁਨਯੋ

---

[1]ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ। [2]ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੈ; ਯਥਾ–'ਦੇਖ ਭੂਪ ਪਦ ਕਰ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਗਿਰਵੀ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਰਾਖੇ'।[ਰੁਤ੍ਰ ਐਨ ਅੰਸੂ ੩੫ ਅੰਕ ੭]। [3]ਤੁਰਕ ਲੜੇ ਹਨ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਆਕੇ। [4]ਟਿੱਡੀ ਦੇ ਦਲ ਵਾਂਙੂ। [5]ਭਾਵ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੈਰ ਜਮਾਕੇ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜਾ ਹੋਗਿਆ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਵੈਰੀ ਰੁਕ ਗਏ ਮਾਨੋ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ) ਤਖਤੇ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। [6]ਵੈਰੀ ਖੜੇ ਕਰ ਲਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ"। [7]ਤੀਰਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਲੱਗੇ। [8]ਕੋਈ ਘੋੜਿਆਂ (ਦੇ ਖੁਰਾਂ) ਨਾਲ ਦਰੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਰੜ ਬਰੜ ਕਰਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। [ਦ੍ਰੜੰਤ=ਦਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੜੰਤ=ਬਰੜ ਬਰੜ। ਪੀੜਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ]। [10]ਜਿੱਤਣ ਦੀ। [11]ਵੈਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਂਚ ਵੀ ਨਾ ਲੱਗੀ। [12]ਬੜਾ ਬਹਾਦਰ ਕੌਣ ਹੈ (ਜਿਸ ਵੈਰੀ) ਰੋਕਿਆ ਹੈ ? (ਜਾਓ) ਦੇਖਕੇ ਖਬਰ ਲਿਆਓ।

ਬੀਰ ਬਾਦੇ[1] । ਖਰੇ ਆਪ ਹੋਏ । ਫਿਰੀ ਸਿੰਘ ਜੋਏ॥੧੨॥'ਰਖੇ ਰੋਕਿ ਬੀਰੇ । ਧਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਧੀਰੇ। ਸਹਾਈ[2] ਸਿਧਾਵੋ । ਚਲੇ ਮੇਲ ਆਵੋ[3]'॥੧੩॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ । ਚਲਯੋ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ । 'ਕਰੋ ਮੋਹਿ ਆਗਯਾ । ਜਹਾਂ ਜੁੱਧ ਜਾਗਯਾ॥੧੪॥'ਪਹੂਚੌਂ ਸੁ ਜਾਈ । ਬਨੀਜੈ ਸਹਾਈ[4] । ਸੁਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਹਾਰਾ । ਜਹਾਂ ਓਜ ਭਾਰਾ' ॥੧੫॥ ਸੁਨੀ ਦਾਸ ਬਾਨੀ । ਸੁ ਆਗਯਾ ਬਖਾਨੀ ।'ਕਰੋ ਜੁੱਧ ਜਾਓ । ਸਭੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਘਾਓ ॥ ੧੬ ॥ ਬਨੇ ਬੇਇਮਾਨਾ। ਸਭਾ ਹੋਇ ਹਾਨਾ[5] । ਪਹਾਰੀ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਜਾਲਾ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਨੋ ਧਰਮ ਨਾਸ਼ਾ । ਕੁਕਰਮੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ' ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਮਾਨੀ । ਕਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ॥੧੮॥ ਹਟਯੋ ਬੀਰਭਾਰੀ। ਕਰੇ ਚਾਪ ਧਾਰੀ।ਲਏ ਤੀਰ ਤੀਖੇ। ਫਨੀਕੇ ਸਰੀਖੇ[6] ॥ ੧੯ ॥ ਕਿਤੇ ਸਿੰਘ ਸੰਗੀ । ਚਲੇ ਹੈਂ ਭੁਜੰਗੀ। ਜਹਾਂ ਸੈਨ ਰੋਕੀ । ਦਿਸ਼ਾ ਸੋ ਬਿਲੋਕੀ॥ ੨੦ ॥ ਗੁਰੂ ਪਾਇ ਹੇਰੇ[7] । ਸੁ ਪਯਾਰੇ ਘਨੇਰੇ । ਧਰਯੋ ਸੀਸ ਜਾਈ ।'ਪ੍ਰਲੋਕੰ ਸਹਾ-ਈ ॥ ੨੧ ॥ ਗਹੋ ਬਾਹੁ ਮੇਰੀ । ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨਿ ਤੇਰੀ' । ਗੁਰੂ ਦੀਨ ਥਾਪੀ । 'ਕਰੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਖਾਪੀ ॥੨੨॥ ਜਹਾਂ ਮੋਹਿ ਬਾਸਾ । ਰਖੋਂ ਤੋਹਿ ਪਾਸਾ।ਧਰੋ ਮੋਰਿ ਧਯਾਨਾ।ਜੁਝੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਾਨਾ ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਿਤਿਕ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੰਥ ਸੁਦਾਰੀ ਪਾਇ ਭੋਗਹਿ ਧਰਨੀ ਰਾਜ ਕੋ,ਮੋਹਿ ਮਿਲਹਿ ਪੁਨ ਆਇ ॥੨੪॥ਰਸਾਵਲਛੰਦ। ਜਿਤੇ ਮੋਹਿ ਸੰਗੀ।ਲਰੈਂਗੇ ਭੁਜੰਗੀ[8]। ਬਨੈ ਤੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਾ[9]। ਭੁਗੈਂ ਸੂਖ ਨਾਨਾ'॥ ੨੫ ॥ ਬਰੰ ਐਸ ਦੀਨੋ । ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਕੀਨੋ । ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਚਾਲਾ । ਸੁ ਜੋਧਾ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨੬॥ ਬਡੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਾਯੋ । ਤਿਸੀ ਥਾਂਵ ਆਯੋ । [10]ਗੁਰੂ ਨੰਦ ਜੋਧਾ ।ਦਲੰ ਪੁੰਜ ਰੋਧਾ[10]॥੨੭॥ਬਡੋ ਉਚਗਾਜਾ। ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਸਾਜਾ । ਤਜੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ। ਬਿਧੇ*ਬੀਰ ਦੀਖੇ॥੨੮॥[11]ਗੁਰੂ ਨੰਦ ਆਛੇ। ਕਰੇ ਬੋਲ ਪਾਛੇ । ਭਯੋ ਆਪ ਆਗੇ[11]। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗੇ॥੨੯॥ ਕਹਯੋ 'ਪੰਥ ਜਾਓ । ਗੁਰੂਪੈ ਸਿਧਾਓ । ਖਰੇ ਸੋ ਉਡੀਕੈਂ । ਚਲੈਂ ਫੇਰ ਨੀਕੇ' ॥੩੦॥ ਕਹੇ ਬਾਰ ਬਾਰੀ[12]।'ਚਲੀਜੈ ਅਗਾਰੀ'।ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੋਧਾ । ਪਿਖੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥੩੧

[1]ਬਡਾ ਰੌਲਾ ਜੰਗ ਦਾ ਤੇ ਬੀਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਸੁਣਿਆ। [2]ਸਹਾਇਤਾ ਹੇਤ। [3](ਨਾਲ) ਮਿਲਾਕੇ ਚਲੇ ਆਓ। [4](ਆਪ) ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੋ। [5]ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। [6]ਸੱਪਾਂ ਵਰਗੇ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਦੇਖੇ। [8]ਮੇਰੇ ਨਾਲ (ਹੋਕੇ) ਸੂਰਮੇ ਲੜਨਗੇ। [9]ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੋਵੇਂਗਾ। [10](ਜਿੱਥੇ) ਗੁਰੂ ਨੰਦ ਜੋਧੇ ਨੇ (ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ) ਦਲ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਖਿਆ ਸੀ। [11]ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਆਵਾਜ਼ [illegible] ਪਿੱਛੇ [illegible] ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਅੱਗੇ ਹੋ ਗਿਆ (ਉਦੇ ਸਿੰਘ)। [12]ਮੁੜ ਮੁੜ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ [illegible])। *ਪਾ:-ਬਧੇ।

॥ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਚਾਹਾ। ਰਨੈ ਖੇਤ ਮਾਂਹਾ। ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਜਾਨਾ।—ਨ ਮੇਟੌਂ— ਪਛਾਨਾ ॥੩੨॥ ਗੁਰੂ ਓਰ ਚਾਲਾ[1]। ਬਡੋ ਜੁੱਧ ਘਾਲਾ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਗਾਢਾ। ਰਿਪੂ ਰੋਕਿ ਠਾਢਾ ॥੩੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਇਕ ਰੰਘ-ਰੇਟਾ ਬਡ ਬੀਰ। ਤਿਸ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਯੋ 'ਗਛ[2] ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੀਰ'॥ ੩੪॥ ਲਲਿਤਪਦਛੰਦ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਬੋਲਯੋ 'ਮਮ ਚਿਤ ਕੀ ਤੁਮ ਜਾਨੀ। ਪਹੁੰਚਯੋਂ ਚਹੌਂ ਤਿਨਹੁੰ ਢਿਗ ਮੈਂ ਚਲਿ, ਆਇਸੁ ਆਪ ਬਖਾਨੀ॥੩੫॥ ਇਸ ਸਲਿਤਾ ਲਗਿ ਮੈਂ ਲੇ ਪਹੁੰਚੌਂ ਹਿੰਮਤ ਏਤਿਕ ਦੀਨੀ[3]। ਆਗੇ ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ! ਪਰੀ ਲਰਾਈ ਪੀਨੀ[4]' ॥੩੬॥ ਸਰਸਾ ਨਾਮ ਹੁਤੋ ਇਕ ਨਾਲਾ ਤਿਸ ਕੇ ਤਟ ਗੁਰ ਠਾਢੇ। ਸੁਨਿਕੈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੋਲੇ 'ਗਮਨਹੁ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗਾਢੇ॥੩੭॥ ਪਹੁੰਚੋ ਇਸ ਨਾਲੇ ਕੇ ਤਟ ਲੌ ਇਹ ਮਰਜ਼ੀ ਜੋ ਤੋਹੀ। ਆਇ ਇਹਾਂ ਲਗਿ ਹੀ ਤੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਆਗੇ ਗਮਨ ਨ ਹੋਹੀ॥੩੮॥ ਕਹਤਿ ਜਹਾਂ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਨ ਤੈਂ ਅਬਿ, ਤਹਿਂ ਲੌਂ ਆਇ ਨਿਸੰਸੈ। ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਹੁ ਸਨਮੁਖ ਸਮੁਦਾਈ ਰਿਪੁ ਧ੍ਵੰਸੈ[5]' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਕ, ਗਯੋ ਹਠ ਕਰਿਕੈ, ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਹੂੰਚਯੋ ਜਾਈ[6]। ਊਚੇ ਬੋਲਤਿ ਸਿੰਘ ਪਛਾ-ਨਤਿ ਫੈਲਯੋ ਤਮ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਮੁੜਤਿ ਰਿਪੁ ਗਨ ਕੋ ਆਵਤਿ ਗੁਰ ਸੁਤ ਚਾਲਾ। ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ "ਚਲੀਅਹਿ ਮਗ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੪੧॥ ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ, ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ, ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਰਿਪੁ ਰੋਕੇ[7]"। ਸੁਨਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਭਟ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਤ ਮਿਟੇ ਤੁਰਕ ਅਵਲੋਕੇ[8] ॥ ੪੨॥ ਤਊ ਗਮਨ ਕਰਿ ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਲਰਤਿ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜਾਨਾ[9]। ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਿਹੀਰ ਸਭਿ, ਰਣ ਤੇ ਤ੍ਰਸਤਿ ਪਯਾਨਾ[10] ॥੪੩॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਿਨ ਰੱਛਕ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਮਾਰਗ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚਾਲੇ। ਰੋਪਰ ਲਗਿ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰੇ ਸਭਿ, ਪੀਛੇ ਜੰਗ ਬਿਸਾਲੇ[11] ॥ ੪੪ ॥ ਸਿੰਘ ਪੰਚ ਸੈ ਸੰਗ ਹੁਤੇ ਭਟ

---

[1]ਚੱਲਿਆ (ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ)। [2]ਜਾਓ। [3](ਭਾਵ ਆਪ ਨੇ) ਏਨੀ ਹਿੰਮਤ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਦੀ ਤਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਆ ਪਹੁੰਚਾਂਗਾ। [4]ਸਖਤ। [5]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ। [6]ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਹੀ। [7](ਉਧਰ) ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੈਰੀ ਰੋਕ ਰਖਿਆ ਹੈ। [8]ਤੁਰਕ ਮਿਟੇ ਹੋਏ (ਦੂਰ ਰਹੇ ਹੋਏ) ਦੇਖੇ। [9]ਫਿਰ ਬੀ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਚਲੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। [10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜੋ ਵਹੀਰ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰਾ ਜੰਗ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਭੱਜਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। [11]ਉਸ ਵਹੀਰ ਦੇ ਰੱਛਕ ਹੋਕੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਰੋਪੜ ਤਕ ਸਾਰੇ ਪੁਚਾ ਦਿੱਤੇ, ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰੀ ਜੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ (ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ)।

ਬਧ ਕੈ ਜਥਿ ਤਜਿ ਆਇ।ਕੇਤਿਕ ਉਦੇਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗੀ ਲਰਤਿ ਜੰਗ ਮਹਿ ਜਾਇ।।੪੫।। ਕੇਤਿਕ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੇ ਹੁਇ ਸੰਗੀ ਜ੍ਵਾਲਾ ਬਮਣੀ ਛੋਰੈਂ। ਔਰ ਸਕਲ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੇ ਢਿਗ ਮਿਲਹਿ, ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਤਿ ਮੋਰਹਿਂ ।।੪੬।। ਸੁਨਹੁ ਉਦੇਸਿੰਘ ਸੰਗਰਣ ਭਾ ਜਿਮ[1]:–ਢੂਕੇ ਤੁਰਕ ਪੰਹਾਰੀ।ਜਾਨਤੇਂ–ਗੁਰੂ ਇਹਾਂ ਰਣ ਘਾਲਤਿ, ਪਕਰ ਕਿਧੌਂ ਲਿਹੁ ਮਾਰੀ–।।੪੭।। ਪਾਇ ਜ਼ੋਰ ਅਨਗਨਤ ਚਮੂੰ ਤਬਿ ਉਮਡੀ ਓਰਜ਼ ਆਈ।ਧੁਖਹਿ ਪਲੀਤੇ,ਛੁਟਹਿ ਗੁਲਕਾ,ਗਿਰਹਿ ਬੀਰ ਸਮੁਦਾਈ।। ੪੮।। ਰੁਪਯੋ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਤਜਤਿ ਨ ਥਲ ਕੋ ਹਤਹਿ ਤੀਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ।ਲਲਕਾਰਤਿ 'ਮਾਰਹੁ ਰਿਪੁ ਗਨੁ ਕੋ' ਇਮ ਕਹਿ ਆਗਾ ਰੋਧਾ[2] ।। ੪੯ ।। ਤਮ ਮਹਿਂ ਗਿਰਹਿ ਤੁਰਕ, ਗਿਰਬਾਸੀ, ਘਾਲਹਿ ਹੋਲ ਬਿਸਾਲੇ।ਬਹੁਤ ਅਲਪ ਕੁਛ ਲਖੇ ਨ ਜਾਂਹੀ ਭਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਾਲੇ।।੫੦।।ਹੜ ਹੜ ਹਸਤਿ ਜੋਗਨੀ ਨਾਚਹਿਂ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਬੈਤਾਲਾ। ਜੰਬੁਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪੁਕਾਰੈਂ ਦਾਰੁਣ ਆਮਿਖ ਭਖੈਂ ਬਿਸਾਲਾ ।।੫੧।। ਤਮ ਮਹਿਂ ਜਿਮ ਜੀਂਗਣ[3] ਝਮਕੰਤੇ ਧੁਖੈਂ ਪਲੀਤੇ ਪੁੰਜਾ। ਤੜ ਭੜ ਸ਼ਬਦ ਧਾਨ ਬਹੁ ਲੈ ਜਿਮ ਭਾੜ ਬਿਖੈ ਕਿਨ ਭੁੰਜਾ[4]।।੫੨।।ਗਿਰਹਿਂ ਸਿੰਘ ਸਨਮੁਖ ਹਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਬਰੈਂ ਬਰੰਗਨ[5] ਆਈ। 'ਲੋਥ ਪੋਥਨਾ ਹੋਤਿ ਜਹਾਂ ਕਹਿ ਅਟਕ ਪੈਰ ਗਿਰ ਜਾਈ' ।। ੫੩ ।। ਤਿਸ ਊਪਰ ਤੀਜਾ ਗਿਰ ਪਰਿ ਹੈ[6] ਦਰੜੇ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਪਰੇ ਕਰਾਹੈਂ ਉਠਿ ਹੁੰਕਾਰਾ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਬਹੁ ਪ੍ਰਾਹੀਂ ।।੫੪।। ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਮਰਿ ਗੇ ਗਿਰੇ ਠੋਕਰਾਂ ਖੈ ਕੇ। ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਅਰੁ ਖਾਨ ਵਜੀਦਾ ਬੋਲੇ[7] ਊਚ ਰਿਸੈ ਕੇ।।੫੫।।'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤੁਮਕਨੌਂ ਬਲ ਹਾਰਯੋ,ਅਲਪ ਸਿੰਘ ਨਹਿਂ ਮਾਰੇ।ਪਕਰੌ ਗੁਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਤ ਮਾਰ ਦਿਹੁ ਲਾਖਹੁਂ ਤੁਮ ਬਲ ਹਾਰੇ' ।।੫੬।। ਜਥੇਦਾਰ ਜੋ ਨਿਕਟ ਖਰੇ ਥੇ ਦੇ ਕਰਿ ਗਾਰਿ ਪਠਾਏ।'ਜਾਨ ਨ ਪਾਵੈ ਗੁਰੂ ਜੰਗ ਕਰਿ,ਪਕਰਹੁ'ਕਹਿ ਕਹਿ ਧਾਏ।।੫੭।। 'ਹਜ਼ਰਤਿ ਬਖਸ਼ੈ ਬਹੁ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਾਂ ਜੋ ਗੁਰ ਗਹਿ ਲੈ ਚਾਲੈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਧਾਇ ਪਰ ਖਲ ਤਜੀ ਤੁਰੰਗਨਿ ਜਾਲੈਂ ।।੫੮।। ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ।। ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸੰਘਾਰੇ। ਖਰੇ ਧੀਰ

[1]ਜਿਵੇਂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਸੋ ਸੁਣੋ। [2](ਵੈਰੀ ਦਾ ਅੱਗਾ) ਰੋਕ ਰਖਿਆ। [3]ਟਟਾਣੇ। [4]ਧਾਨ ਬਹੁਤੇ ਲੈਕੇ ਜਿਵੇਂ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੁੰਨਦਾ ਹੈ। [5]ਦੇਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਅਪੱਸਰਾਂ। [6]ਇਥੋਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਹਨ। [7]ਲੋਥਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਜਿੱਥੇ ਹੋਵੇ ਪੈਰ ਅੜਕਕੇ ਡਿਗ ਪੈਣ। [8]ਤੀਜਾ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਧਾਰੇ । ਨਹੀਂ ਸਿੰਘ ਹਾਲੇ। ਬਡੇ ਹੇਲ ਘਾਲੇ॥੫੯॥ਲਰੀ ਆਨ ਗੋਰੀ।ਤਨੂੰ ਦੇਤਿ ਫੋਰੀ । ਮਿਲੈਂ ਹੱਥ ਵੱਥੈਂ[1]। ਮਹਾਂ ਓਜ ਸੱਥੈ ॥੬੦॥ਤੁਫੰਗਾਨਿ ਡਾਰੀ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਨਿਕਾਰੀ। ਜੁਟੇ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ। ਬਡੇ ਕ੍ਰੋਧ ਪੂਰੇ ॥੬੧॥ ਦਸ਼ਾ ਦੁਸ਼ਟ ਕੀਨੇ। ਅਧਰਮੀ ਸੁ ਚੀਨੇ। ਲਰੇ ਮਾਰ ਕੇਤੇ। ਗਿਰੇ ਸਿੰਘ ਖੇਤੇ ॥੬੨॥ ਰਹੇ ਵੇਰ ਥੋਰੇ। ਪਰਯੋ ਖੇਤ ਘੋਰੇ।ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰੋਧਾ।ਰੁਪਯੋ ਧੀਰ ਜੋਧਾ॥੬੩॥ ਹਟਯੋ ਨਾਂਹਿ ਪਾਛੇ। ਤਜੇ ਬਾਨ ਆਛੇ। ਮਿਲੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਈ।ਚਹੂੰ ਓਰ ਧਾਈ ॥੬੪॥ਘਿਰਯੋ ਬੀਰ ਘੋਰੇ। ਬਿਲੋਕੇ ਦੁਫੇਰੇ। ਤਊ ਧੀਰ ਧਾਰੇ। ਤਜੇ ਤੀਰ ਸਾਰੇ ॥੬੫॥ 'ਭਥੋ ਛੂਛ ਭਾਥਾ। ਤਜਯੋ, ਚਾਮ ਹਾਥਾ। ਕਰਾਚੋਲ ਕਾਢੇ'[1]। ਕਿਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਬਾਢੇ ॥ ੬੬॥ ਜਿਤੇ ਸਿੰਘ ਸੰਗੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਸੁ ਨੰਗੀ। ਲਏ ਘੇਰ ਸਾਰੇ। ਜਥਾ ਖੇਤ ਬਾਰੈ[2]॥੬੭॥ਮਨੋ ਚੰਦ ਭਾਨਾ[3]। ਪ੍ਰਵਾਰੇ ਮਹਾਨਾ। ਚਲੇ ਬਾਨ ਗੋਰੀ। ਦਈ ਦੇਹਿ ਫੋਰੀ ॥ ੬੮ ॥ ਬਡੇ ਖੱਗ ਬਾਹੇ। ਮਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਾਹੇ। ਗਿਰੇ ਸਿੰਘ ਮਾਰੇ। ਸੁ ਸੁਰਗੀ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੬੯ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਏਕੂ। ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਅਨੇਕੂ। ਜਿਤੈ ਕੂਦਿ ਜਾਵੈ। ਤਿਤੈ ਮਾਰ ਘਾਵੈ॥੭੦॥ਨਹੀਂ ਨੇਰ ਢੂਕੇ। 'ਹਤੋ' ਭਾਖਿ ਕੂਕੇ[4]।ਨਹੀਂ ਨੇਰ ਹੋਵੈਂ। ਰੁਪਯੋ ਸਿੰਘ ਜੋਵੈਂ ॥੭੧॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਬਹੁ ਹਤੇ ਖੇਤ ਪਰਯੋ ਸਮੁਦਾਇ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਏਕ ਹੀ ਲਰਤਿ ਲਾਖ[5] ਰਿਪੁ ਆਇ॥ ੭੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਬਹੁ ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਨੀ ਤਬਿ ਤਯਾਗੀ ।ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕੇਤਿਕ ਲਾਗੀ।ਘਾਇਲ ਭਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣ ਨਿਚੁਰੈਤਾ।ਭੀਗੇ ਸਰਬ ਚੀਰ ਦਿਖਰੈਤਾ॥੭੩॥ਨਹੀਂ ਮੂਰਛਾ ਪਾਇ ਸੁ ਤਾਂਹਿ[6]। ਖਹੁਰੋ ਖੜਗ ਹਨੈ ਰਨ ਮਾਂਹਿ।—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਹੀ—ਜਾਨਿ ਰਿਪੁ ਅਰੇ[7]।—ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਹਤਿ, ਘਾਇਲ ਕੇ ਮਰੇ[8]—॥੭੪॥ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੇਲ ਧਾਇ ਢਿਗ ਢੂਕੇ। 'ਮਾਰ ਮਾਰ' ਕਰਿ ਕੈ ਮੁਖ ਕੂਕੇ। ਤਊ ਨਿਕਟ ਨਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਰਿਪੁ ਗਨ। —ਮਾਰਹਿ ਜੋਧਾ—ਇਮ ਲਖਿ ਡਰ ਮਨ॥੭੫॥ ਡੇਢ ਪਹਿਰ ਲੌ ਰਿਪੁ ਦਲ

---

[1]ਭੱਥਾ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੋ ਛਡਿਆ ਤੇ ਢਾਲ (ਅਰ) ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਲਈ [ਚਾਮ=ਢਾਲ]। ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ 'ਤਜਯੋ ਚਾਂਪ ਹਾਥਾ' ਸੀ ਕਿ ਹੱਥੋਂ ਧਨੁਖ ਛੋੜ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਪਾਠ ਹੈ ਕਿ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਲਈ। [2]ਵਾੜ ਜਿਵੇਂ ਖੇਤ ਨੂੰ (ਘੇਰਦੀ ਹੈ)। [3]ਮਾਨੋਂ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਨੂੰ। [4]'ਮਾਰ ਨੋ' ਕਹਿਕੇ ਕੂਕਦੇ ਹਨ। [5]ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ। [6]ਤਦ ਬੀ ਮੂਰਛਤ ਨਾ ਹੋਇਆ। [7]ਵੈਰੀ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅੜੇ ਕਿ ਇਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ। [8](ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਥੀ ਘਾਇਲ ਹੋਕੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਵੈਰੀ ਇਹ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫੇਰੇ । ਹਨੈ ਧਾਇ ਜਿਤ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੈ[1] । ਦੇਵ ਬਧੂ ਲੇ ਆਇ ਬਿਬਾਨੇ । 'ਮੈਂ ਬਰ ਹੌਂ, ਮੈਂ ਬਰੌਂ' ਬਖਾਨੇ ॥ ੭੬ ॥ 'ਐਸੋ ਮਹਾਂਬੀਰ ਮਮ ਲਾਇਕ । ਲਰਹਿ ਇਕਾਕੀ ਲਾਖਹੁੰ ਘਾਇਕ'। ਚਲੀ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਜਬੈ ਤੁਫੰਗੀ । ਫੋਰਿ ਦਏ ਸਗਰੇ ਹੀ ਅੰਗੀ ॥ ੭੭ ॥ ਮਸਤਕ ਬਿਖੈ ਲਗੀ ਜਬਿ ਗੋਰੀ । ਗਿਰਯੋ ਸਮੁਖ ਹੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਓਰੀ। ਰਿਸ ਤੇ ਕਟਹਿ ਅਧਰ ਸੰਗ ਦੰਤਾ । ਭਯੋ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਇਮੰ ਅੰਤਾ ॥ ੭੮ ॥ ਦੇਖਿ ਦੇਵਤਾ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਾਨਹਿਂ ਸਮੁਦਾਏ । ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਉਰ ਕਰਿ ਧਯਾਨ । ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਛੋਰੇ ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥੭੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਬੱਧ। ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸੰਗਿ ਲੈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਬਲ ਸੂਰ। ਗੁਰੂ ਨਿਕਟ ਪਦ[2] ਪਾਇ ਬਡ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਸ ਭਰਪੂਰ ॥ ੧ ॥ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਸਭੈ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ ਜਬੈ ਮਾਰ ਲੀਨੇ । ਪਹਾਰੀ ਮਲੇਛੰ ਬਿਲੋਕੈਂ ਸੁ ਚੀਨੇ[3] । ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਧਾਰਯੋ'ਗੁਰੂ ਮਾਰਿ ਲੀਨੋ। ਫਤੇ ਆਜ ਹੋਈ,ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਦੀਨੋ ॥੨॥ ਜਿਸੀ ਨੇ ਪਹਾਰੀ ਘਨੇਰੇ ਖਪਾਏ । ਚਿਰੰਕਾਲ ਬੀਤਾ ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਪਾਏ । ਘਨੀ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਸੈਨ ਜੁਝੈਤਿ ਮਾਰੀ । ਕਿਤੇ ਮਾਸ ਬੀਤੇ ਦਿਯੋ ਖੇਦ ਭਾਰੀ ॥੩॥ਨਹੀਂ ਖੇਤ ਤੇ ਹਾਰ ਲੈਕੇ ਪਧਾਰੇ। ਬਡੇ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਮਾਰੇ । ਬਡੋ ਬੀਰ ਥੋ ਪੈਂਡਖਾਨੰ ਬਿਦਾਰਾ । ਮਹਾਂ ਓਜ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਕੌ[4] ਆਜ ਮਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ਬਡੀ ਦੂਨ ਸੈਲਾਨ ਕੀ ਸੈਲ ਜੋਗਾ[5] । ਉਜਾਰੀ, ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਜੁ ਥੇ ਬੀਰ ਲੋਗਾ । ਘਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ੰ ਜਸੰ ਜਾਂਹਿ ਗਾਵੈਂ । ਧਰੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਜੋਧੇ ਨਹੀਂ ਨੇਰ ਜਾਵੈਂ॥੫॥ਲਰੰਤੇ ਚਹਯੋ ਜੋ ਸਦਾ ਜੀਤ ਲੇਤਾ।ਅਰੇ ਲਾਖ ਬੈਰੀ ਨਹੀਂ ਪੀਠ ਦੇਤਾ।ਸਭੈ ਹਿੰਦੁਵਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜਾਨਿ ਮਾਨੈ।ਮਰਯੋ ਆਜ ਸੋਊ ਘਨੇ ਬੀਰ ਹਾਨੈ ॥੬॥ਭਯੋ ਜੰਗ ਕੋ ਅੰਤ ਹੋਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ[6] । ਰਹੈ ਜੀਵਤੇ ਭੇੜ ਪਾਵੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ[7] । ਕਹੈਂ ਆਪ ਮਹਿ ਯੌਂ ਮਲੇਛੈਂ ਪਹਾਰੀ । ਨਹੀਂ ਮੂਢ ਜਾਨੈਂ ਗੁਰੂਖੇਲਧਾਰੀ

---

[1] ਜਿਧਰੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ) ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅੱਗੋਂ ਵੱਧਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [2] ਮੁਰਾਤਬਾ। [3] ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਮਲੇਛਾਂ ਨੇ ਵੇਖਕੇ ਪਛਾਣਿਆਂ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਹੈ ਇਹੋ)। [4] ਉਸ (ਗੁਰੂ) ਨੂੰ। [5] ਸੈਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਪਹਾੜੀ ਦੂਨ। [6] ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜੰਗ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸੋ ਅੱਜ ਮੁੱਕਾ। [7] ਜੇ ਜੀਂਵਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਭੇੜ ਪਾਉਂਦਾ।

॥੭॥ਬਡੇ ਤੀਰ ਮਾਰੇ ਹਯੰਗਾਤ ਪਾਰੈਂ[1] । ਨਰੈ ਬਾਪੁਰੇ ਤੇ ਕਹੋ ਕਯੋਂ ਨ ਮਾਰੈ ?
[2]ਜਥਾ ਨੀਰ ਰੋਕੇ ਗਿਰੈ, ਅੱਗ੍ਰ ਰੋਕਾ[3]। ਢਹੇ ਤੇ ਚਲੇ ਠੇਲ ਤੈਸੇ ਬਿਲੋ-ਕਾ[4]॥੮॥ਦਲੈ ਅੱਗ੍ਰ ਦੌਰਯੋ ਮਿਲੇ ਤਾਂਹਿ ਆਈ[5]।ਗੁਰੂ ਨੰਦ ਸੰਗੇ ਜਹਾਂ ਥੀ ਲਰਾਈ।ਨਦੀ ਸੋ ਚਢੀ ਮੀਂਹ ਵੁੱਠਯੋ ਉਚਾਏ[6]। ਕਿਤੇ ਸਿੰਘ ਕੌ ਬੇਗ ਬੀਚੈ ਬਹਾਏ[7]॥੯॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪਾਰ ਹੋਇਓ । ਲਰੈ ਮਲੇਛ ਬਾਹਨੀ ਬਿਸਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਢੋਇਓ । ਛੁਟੰਤਿ ਹੈਂ ਤੁਫੰਗ ਚੌਂ[8], ਚਲਾਇ ਤੀਰ ਤੀਛਨਾ। ਲਗੰਤਿ ਓਰ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਸਰੀਰ ਕੋ, ਨਿਰੀਛਨਾ[9] ॥ ੧੦ ॥ ਦੁ ਓਰੀਆਂ ਜੁ ਗੋਰੀਆਂ ਕਸੰਤਿ ਫੇਰ ਛੋਰੀਆਂ। ਸ਼ੁਕੰਤਿ[10]* ਸੀਸ ਊਪਰੇ ਲਗੰਤਿ ਦੇਹਿ ਫੋਰੀਆਂ।ਮਚਾਇ ਸ਼ੋਰ ਠੌਰ ਕੋ ਅਮੋਰ ਠੌਰ ਜੰਗ ਕੇ[11] । ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਬੀਰ ਮਾਰਤੇ ਹਕਾਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੰਗ ਕੇ[12] ॥੧੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਦੀ ਤੀਰ ਲਗਿ ਆਇ ਗੋ ਸਿਖ ਰੇਘ ਰੇਟਾ ਜੋਇ। ਪਿਖਿ ਕੈ ਦਲ ਬਲ ਰਿਪੁਨਿ ਕੋ ਭਯੋ ਨੇਰ ਕਿਧ ਢੋਇ॥੧੨॥ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਕੋਤਿਕ ਥਿਰੇ ਹੋਨਿ ਲਗਯੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮ।ਨਿਕਟ ਢੁਕੇ, ਰੋਕੇ, ਹਤੇ, ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਟ ਜਮ ਧਾਮ ॥੧੩॥ ਸੈਯਾ ॥ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਥਿਰਯੋ ਤਿਹ ਠਾਂ ਗਨ ਸਿੰਘਨਿ ਹਾਥ ਤੁਫੰਗ ਸੰਭਾਰੇ । ਪਾਇ ਬਰੂਦ ਕਸੈਂ ਗੁਲਕਾ ਦੁਇ ਠੋਕਨ ਤੇ ਛਟਕੈਂ ਗਜ ਭ੍ਰਾਰੇ। ਹਾਥਨਿ ਪੈ ਧਰਿ ਤਾਕ ਰਵਾਂ ਕਰਿ ਡਾਂਭਤਿ ਪਾਵਕ ਤੂਰਨ ਧਾਰੇ ।ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ ਢਿਗ ਆਵਤਿ ਨਾ, ਡਰ ਦੇਤਿ ਮਹਾਂ,ਰਹਿ ਦੂਰ ਬਿਡਾਰੇ ॥੧੪॥ ਹੇਲ ਕੋ ਘਾਲਿ ਬਿਸਾਲ ਪਰੇ ਖਲ ਮਾਰਤਿ ਬੋਲਨ ਕੇ ਲਲਕਾਰੇ। ਖਾਇ ਕੈ ਮਾਰ ਹਟੈਂ ਪਿਛੁਵਾਇ ਕੈ,ਕੋ ਮਰਿ ਜਾਤਿ ਤ੍ਰਸੰਤਿ ਨਿਹਾਰੇ[13]।ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਰੁਪਯੋ ਪਗ ਠਾਢ ਹ੍ਵੈ ਛੋਰਿ ਤੁਫੰਗਨਿ

---

[1]ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸੁਰ ਪਾੜੇ । (ਅ) ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ। [2]ਇਥੋਂ ਭਾਃ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਲੜਨਾ ਤੇ ਗੁਰ ਸੁਤ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। [3]ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ(ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਗੇ)ਪਹਾੜ ਆ ਜਾਵੇ ਤਿਵੇਂ ਅੱਗਾ ਰੋਕਿਆ (ਆਉਂਦੇ ਵੈਰੀ ਦਾ)। [4](ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਓਹ ਪਹਾੜ) ਢੈ ਪਵੇ (ਤਾਂ ਰੁਕਿਆ ਪਾਣੀ) ਠੇਲਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੈਸੇ ਦੇਖਿਆ (ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਨੇ)। [5]ਦਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੌੜਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਆ ਮਿਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ......। [6]ਕਿਸੇ ਉਚੇ ਥਾਂ ਮੀਂਹ ਵੱਸਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਦੀ ਚੜ੍ਹ ਆਈ ਸੀ। [7]ਅਪਣੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਬਹਾ ਲੈ ਗਈ (ਨਦੀ)। [8]ਬਹੁਤੀਆਂ। [9]ਅੱਖਾਂ। (ਅ) ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [10]ਸ਼ੂਕਦੀਆਂ ਹਨ। [11]ਜੰਗ ਦੀ ਜੋ ਅਮੋੜ ਥਾਂ ਸੀ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸ਼ੋਰ ਜਾ ਮਚਾਇਆ। [12]ਜੰਗ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ (ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ) ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ ਜਾ ਮਿਲੇ [ਸੰਸਃ, ਪ੍ਰਵੀਰ=ਚੰਗਾ ਸੂਰਮਾ]। [13]ਵੇਖਕੇ ਹੀ ਡਰ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਕੋਈ ਮਰਦੇ ਕੋਈ ਡਰਦੇ ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ।

*ਪਾਃ–ਸ਼ੁਕਾਤ।

ਸੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਹੇਲ ਕੈ ਝਾਲਤਿ, ਕਾਲਤਿ ਮੰਦਹਿ, ਘਾਲਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਦੁਖ ਭ੍ਰਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਗਏ ਮਰਿਕੈ ਗੁਲਕਾਂ ਲਗਿ ਫੂਟੇ ਪਰੇ ਨਿਜ ਅੰਗਾ। ਰੋਕਨ ਕੋ ਹਿਤ ਠੋਕਤਿ ਹੈਂ ਗਜ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਲੋਕਤਿ ਛੋਰਿ ਤੁਰੰਗਾ।ਘਾਇਲ ਘੂਮਤਿ ਝੂਮ ਗਿਰੈਂ ਜਿਮ ਬਾਯੁ ਉਖਾਰਿ ਕਰੈ ਤਰੁ ਭੰਗਾ। ਪੁੰਜ ਮਿਲੈਂ ਹਿਤ ਭੰਜਨ ਕੇ ਹੁਇ ਰੰਜਨ ਸ਼੍ਰੋਣਤਰੰਗ ਸੁਰੰਗਾ[1]॥੧੬॥ਆਨ ਪਰੇ[2]ਕਰਿ ਜੋਰ ਮਹਾਂ ਚਹੂੰ ਓਰਨ ਤੇ ਰਣਘੋਰਮਚਾਯੋ।ਤੀਰਤਿਸੀਸਲਿਤਾ ਥਿਰ ਹੋਇ ਬਡੋ ਚਲਤਾ ਜਲ ਬੇਗ ਬਹਾਯੋ। ਛੋਡ ਦਈ ਇਕ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗਨ ਸਿੰਘ ਜਿਤੇਕ ਸਮੂਹਨਿ ਘਾਯੋ। ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਗਿਰੇ ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਨ ਦਏ ਗੁਰ ਕੋ ਪੁਰਿ ਪਾਯੋ ॥੧੭॥ ਪਾਰ ਪਰੇ ਕਿਤਨੇ ਜਲ ਤੇ ਚਲਤੇ ਬਲਤੇ,ਟਲਤੇ ਨ ਲਰਾਈ[3]।ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੋ ਸੁਤ ਬੀਰ ਬਡੋ ਰਿਪੁ ਰੋਕਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਮਾਰਗ ਜ੍ਰਾਈ[4]। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਬੋਲਿ ਫਤੇ ਜੁਤਿ ਜਾਇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਪਿਤ ਕੋ ਹਰਿਖਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘਨਿ ਜੰਗ ਕਰੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਹੁਤੇ ਸੁ ਹਤੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੮॥ਕੇਤਿਕ ਘਾਇਲ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਚਾਲਤਿ ਪੁੰਜ ਸੰਭਾਲਤਿ ਲ੍ਯਾਇ ਲਵਾਏ[5]। ਸਿੰਘ ਉਦੇ ਰਿਪੁ ਰੋਕਿ ਲਿਯੋ ਭਟ ਲਾਖਹੁੰ ਆਯੁਧ ਆਨਿ ਚਲਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਢਿਗ ਭਾਖਤਿ 'ਥੰਭ ਮਨਿੰਦ ਥਿਰ੍ਯੋ ਤਿਸ ਜਾਏ[6]। ਤੀਰ ਪਿਖੇ ਰਿਪੁ,ਤੀਰ ਦਿਯੋ ਬਹੁ,ਬੀਰ ਗਏ ਖਪਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੯।ਚਾਰ ਘਰੀ ਇਕ ਜਾਮ ਲਰ੍ਯੋਬਲ ਬਾਹੁਨਿ ਤੇ ਬਹੁ ਬੀਰਨਕੋ। ਬੀਧਤਿ ਗੇਰਤਿ,ਟੇਰਤਿ ਹੈਂ ਅਰਿ, ਜਾਚਤਿ ਕੇਤਿਕ ਨੀਰਨਕੋ[7]। ਹੇਰਤਿ ਹੈਂ ਮੁਖ ਟੇਰਤਿ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਘੇਰਤਿ ਹੈਂ ਚਹਿੰ ਪੀਰਨਕੋ[8]। ਫੋਰਿ ਸਰੀਰਨਿ ਬੀਰਨ ਕੇ, ਹੁਇ ਛੂਛ ਤੁਨੀਰਹਿ ਤੀਰਨਕੋ[9]॥੨੦॥ਮ੍ਯਾਨ ਤੇ ਖੈਂਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਲਈ, ਬਲਵਾਨ ਮਹਾਂਨ ਦਿਏ ਬਿਚਲਾਈ। ਛੋਭ ਤੇ ਛਾਲ ਮਹਾਂ ਉਛਲੈ ਕਟਿ ਅੰਗ ਨਿਸੰਗਹਿ ਭੰਗ ਸਦਾਈ[10]।ਹੈਇਕ ਸੰਗ ਮਲੇਛ ਤੁਰੰਗ ਦਈ

[1]ਬਹੁਤੇ (ਤੁਰਕ) (ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਨ ਲਈ ਮਿਲਕੇ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਆਪ) ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਾਲ ਰੰਗੇ ਜਾਕੇ। [2]ਭਾਵ ਤੁਰਕ ਆ ਪਏ। [3]ਕਿਤਨੇ ਚਲਦੇ ਜਲ ਤੋਂ ਬਲ ਨਾਲ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਟਲਦੇ ਨਹੀਂ [4]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਪੈ ਗਈ ਦੇਖਕੇ ਰਾਹ ਜੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਬੀਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਸਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [5]ਨਾਲ ਲੈ ਆਂਦੇ ਹਨ। [6]ਉਸ ਥਾਂ ਥਮ ਵਾਂਙੂ (ਉਦੇ ਸਿੰਘ) ਥਿਰ ਹੋਗਿਆ ਸੀ। [7]ਕਈ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ. [8]ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਿਲਕੇ ਘੇਰਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਚ ਨਪੀੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [9](ਵੈਰੀ) ਬੀਰਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਫੋੜਦਿਆਂ ਭੱਥਾ ਤੀਰਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਗਿਆ। [10]ਤਦੋਂ ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ ਅੰਗ ਕੱਟਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਗਨ ਫੇਰ,ਕਰੀ ਸਮੁਹਾਈ[1]ਭਾਲ ਮੈਂ ਲਾਗਿ ਬਿਸਾਲ ਗਈ ਫੁਟਿਕੈ ਦਸੂ ਦ੍ਵਾਰ ਤਹਾਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਆਇ ਗਏ ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਪੈ ਜਬਿ ਤੂਹਮ ਪੈ ਬਡ ਜੋਰ ਕੋ ਘਾਲਾ।ਮਾਰਿ ਕੈ ਤੀਰਨਿ ਬੇਧਿ ਸਰੀਰਨਿ ਬੀਰਨ ਕ ਬਡ ਹੇਲ ਕੋ ਝਾਲਾ।ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਮਰਯੋ ਤਿਹ ਠਾਂ ਗੁਲਕਾ ਲਗਿ ਕੈ ਪਦ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ[2]।ਤਾਂ ਛਿਨ ਮੈਂ ਰਵਿ ਨਾਰੋ ਗਯੋ ਜਲ ਹੋਇ ਗੰਭੀਰ ਸਬੇਗ ਤੇ ਚਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਗਏ ਬਹਿ ਬੀਚਹਿ ਨੀਠ ਹੀ ਨੀਠ ਤੇ ਆਇ ਉਰਾਰਾ।ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਅਬਿ ਆਪ ਸੁਨੋਂ: ਦਲ ਆਇ ਘਨੋਂ ਜਿਹ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰਾ। ਦੇਰ ਕਰਹੁ ਨਹਿਂ ਆਪ ਉਲੰਘਹੁ ਤੂਰਨਤਾ ਕਰਿਕੈ ਬਲ ਭਾਰਾ'।ਯੌ ਸੁਨਿਕੈ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਕੌ ਤਬਿ ਕੋਪ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ ॥੨੩॥'ਸਰਸਾ ਨਾਰਾ ਬਡੋ ਗੁਰ ਮਾਰਾ,ਲਹਯੋ ਇਹ ਔਸਰ ਨੀਰ ਬਢਾਯੋ'। ਹੈ ਅਬਿ ਲੌ ਇਹ ਬਾਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਤੇ ਜਿਮ ਸ੍ਰਾਪ ਅਲਾਯੋ। ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਤਬੈ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਦੀਨ ਬਨਯੋ ਹਿਤ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸਿੰਘ ਅਜੀਤ ਮਿਲੇ ਅਬਿ ਆਇਕੈ, ਪਾਛੇ ਰਹਯੋ ਸੁ ਮਰਯੋ ਰਨ ਪਾਯੋ[3] ॥ ੨੪ ॥ ਆਪ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਚਲੋ,ਥਿਰ ਸਿੰਘ ਰਹੈਂ ਰਿਪੁ ਰੋਕਨ ਕੋ।ਪੰਥ ਕੇ ਮੂਲ ਅਹੋ ਨਿਕਸੋ ਪੁਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਇ ਅਨੇਕਨ ਕੋ।ਜੇ ਹਮਸੇ ਮਰਜਾਹਿਂ ਘਨੇ, ਬਹੁ ਫੇਰ ਬਨੈਂ, ਤਜਿ ਸ਼ੋਕਨ ਕੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਜੀਵਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵਹੁ, ਨਾ ਬਿਗਰੈ ਸਿਖ ਲੋਕਨਕੋ[4]'॥੨੫॥ਫੇਰ ਦਯਾਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਕਰ ਜੋਰ ਉਚਾਰਤਿ ਹੈਂ।'ਸ਼੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ!ਜੰਗ ਤਜੋ,ਪ੍ਰਸਥਾਨਹੁ,ਮਾਨਹੁ, ਸਿੰਘਬਿਚਾਰਤ ਹੈਂ।ਰਾਵਰ ਤੇ ਹੁਇ ਲਾਖਹੁ ਫੇਰ,ਅਹੈ ਸਭਿ ਮੂਲ ਸੁਧਾਰਤਿਹੈ[5]।ਆਪ ਕਹੋ ਜਹਿਂ ਪੁੰਜਥਿਰੈਂ ਹਮ,ਰੋਕਹਿਂਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੰਘਾਰਤਿ ਹੈਂ[6]'॥੨੬॥ਬਾਰਹੀ ਬਾਰ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਬੀਰਨਬਾਤ ਕੌ ਮੌਨਿ ਗੁਸਾਈਂ।ਸ਼੍ਰੀਗੁਜਰੀ ਬਿਚ ਸਯੰਦਨ ਕੇ, ਜੁਗ ਨੰਦਨ ਨੰਦ ਕੇ[7] ਸੰਗਚਢਾਈ।ਤਾਂਹਿ ਸੁਭਾਖ ਕਰੀ ਸਮੁਝਾਵਨ'ਲੈਅਗਵਾਨ[8] ਚਲੋਸਹਸਾਈ।ਏਕ ਦੁ ਰਾਤ ਕਹੂੰ ਬਸਿਕੈ ਤਟਸੈਂਦ੍ਰਵ ਕੇ ਗਮਨੋ ਪਿਖਿ ਥਾਈ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੋਰਠਾ॥ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਬਸਨੀਕ ਏਕ ਸਿੱਖ

[1] ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ ਕਰਕੇ। [2] ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਪਾ ਲਈ। [3] ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਰਹੇ ਸੀ (ਸਿੰਘ) ਸੋ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਮਰ ਗਏ। [4] ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨਾ ਵਿਗੜੇ।(ਅ) ਸਿੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਨਾ ਵਿਗੜੇਗਾ। [5] (ਆਪ ਸਭ ਦਾ) ਮੂਲ ਹੋ (ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ) ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। [6] ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂਗੇ ਤੇ ਰੋਕਾਂਗੇ। [7] ਭਾਵ ਦੋ ਪੋਤਰਿਆਂ ਨਾਲ। [8] ਅਗੇ ਲੈਕੇ (ਪੋਤਰਿਆਂ ਨੂੰ)। [9] ਮਤਲਬ।

ਲਸ਼ਕਰ ਬਿਖੈ।ਔਰਕ ਆਇ ਨਜੀਕ ਕਰੀ ਚਰਨ ਗੁਰ ਬੰਦਨਾ ॥ ੨੮ ॥
'ਕਹੋ ਆਪ ਕੁਛ ਕਾਜ, ਜੋ ਮੋ ਤੇ ਕੁਛ ਬਨਿ ਸਕੈ।ਰਾਜਨ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ!
ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਤੁਮ' ॥ ੨੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਤਾਂਹਿ 'ਨੀਕੇ
ਅਵਸਰ ਮਹਿ ਮਿਲਯੋ। ਜਾਤ ਬਿਹੀਰੇ ਮਾਂਹਿ ਜੁਗ ਡੋਰੇ ਤਿਨ ਸੋਂ ਮਿਲੋ
॥੩੦॥ਪੁਨ ਰੋਪਰ ਕੇ ਬੀਚ ਕਿਸਕੇ ਸਦਨ ਉਤਾਰ ਦਿਹੁ।ਲਖੈ ਊਚ ਨਹਿਂ
ਨੀਚ[1],ਨਹਿਂ ਸ਼ੰਕਾ ਚਿਤ ਧਾਰੀਅਹਿ'॥੩੧॥ਸਿਖ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਬੰਦਿ 'ਮਮ
ਸਨਬੰਧੀ ਘਰ ਬਸਹਿਂ।ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ਬਿਲੰਦ ਤਹਾਂ ਉਤਾਰੌਂ ਜਾਇ ਕਰਿ
॥੩੨॥ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨ ਮੈਂ ਸਿਖ ਹੋਇ ਨ ਡਰਤਿ ਹੌਂ।ਰੱਛਹੁ ਆਪ ਸੁਜਾ-
ਨ ਕਰੌਂ ਅਜਤਨ ਅਰਾਧਨਾ[2]'॥੩੩॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ਯੌਂ ਕਹਿਂ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਤਬੈ
ਸਿਖ ਜਾਇ ਬਹੀਰ ਕੀ ਭੀਰ ਮਹਿ ਡੋਰੋ।ਤੂਰਨਤਾ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਤਹਿ
ਧਾਇ ਗਯੋ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤਹਿਂਟੋਰੋ।'ਮਾਤ ਥਿਰੋ ਨਹਿਂ,ਜਾਹੁ ਅਬੈ,ਨਿਸ ਬੀਤ
ਚਲੀ ਹੁਇ ਚਾਹਤਿ ਭੋਰੋ।ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਪਾਪ ਦਗਾ ਸਭਿ ਕੀਨ,ਮਿਲੈਂਗਨ ਆ-
ਇ ਸਮੰ ਬਿਤਥੋਰੇ[3]॥੩੪॥ਸ਼੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ ਆਇਸੁ ਮੋਹਿ ਦਈ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਸਨਬੰਧ,
ਕਰੋ ਤਹਿ ਡੇਰਾ। ਸੈਨ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ ਤਹਾਂ ਪੁਨ ਆਪ ਚਲੋ ਜਿਹ ਠਾਂ
ਘਰ ਮੇਰਾ।ਰਾਵਰ ਕੀ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਪੰਗਤ ਸੇਵਹਿ ਸਾਂਝ ਸਵੇਰਾ।
ਫੇਰ ਮਿਲੋ ਜਿਸ ਥਾਨ ਟਿਕੈਂ ਗੁਰ,ਹੋਇ ਰਹਯੋ ਅਬਿ ਜੰਗ ਬਸੇਰਾ'॥੩੫॥ਯੌਂ
ਕਹਿਕੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਏ ਤਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਤੈ ਘਰ ਮਹਿ ਉਤਰਾਏ। ਏਕ ਹੀ
ਰਾਤਿ ਬਸੇ ਗੁਰ*ਰੋਪਰ ਭੋਰ ਹੀ ਗਾਡੀ ਮੈਂ ਲੀਨ ਚਢਾਏ। ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਪੰਥ
ਪਰੇ ਤਬਿ ਹੀ ਚਲਿ ਕੈ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਮਹਿ ਤਹਿ ਆਏ। ਕਾਹੂੰ ਨੇ ਭੇਦ
ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਪਿਖ੍ਯੋ ਰਿਪੁ ਆਂਖਨਿ ਮਾਹਿ ਰਜ ਪੁੰਜ ਕੋ ਪਾਇ ॥੩੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ-
ਜਰੀ ਜੁਗ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਜੁਤਿ ਸੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੇਗ ਚਲਾਈ।ਦ੍ਵੈ ਮਹਿਲਾ
ਜਿਮ ਜਾਤਿ ਭਈ ਸੁ ਕਥਾ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਨਾਈ। ਔਰ ਬਹੀਰ
ਗਯੋ ਤਟ ਰੋਪਰ ਆਨਿ ਮਲੇਛ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਈ।ਆਪਨੇ ਆਪਨੇ ਰਾਹ ਪਰੇ
ਕਛ ਲੂਟ ਲਿਏ ਬਡ ਬਾਹਨੀ ਆਈ ॥ ੩੭ ॥ ਫੇਰ ਕਰੀ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ
ਸਿੰਘਨਿ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤੁਮ ਆਪ ਸਿਧਾਵੋ'। ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਤਿ ਹੈਂ

---

[1] ਊਚ ਨੀਚ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕੇਗਾ। [2] ਭਾਵ ਮੈਂ (ਇਹੀ) ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਇਹ ਆਪ) ਬਿਨ ਯਤਨ (ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿਓ)। [3] ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆਂ ਆ ਪਹੁੰਚਣਗੇ।

*ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ—'ਪੁਰ ਰੋਪਰ' ਚਾਹੀਏ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ।

'ਥਿਰ ਦਾਸ ਰਹੈਂ ਜਿਮ ਬਾਕ ਅਲਾਵੋ। ਲਾਖਹੁਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਚਹੈਂ ਤੁਮ ਕੋ, ਨਹੀਂ ਬੀਰ ਬਸੋ, ਨਹਿ ਜੰਗ ਮਚਾਵੋ।ਪੰਥ ਕਹੈ ਸਭਿ ਮਾਨਹੁ ਕਰੋਂ ਨਹਿਂ, ਤੇਜ ਤੁਰੰਗ ਕਰੋ ਚਲਿ ਜਾਵੋ' ॥ ੩੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ੍ਰੂਪ ਬਿਚਾਰਤਿ ਭੇ ਇਮ ਨੇਤਿ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇਰੀ। ਤੋਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਤੂਰਨਤਾ ਜੁਤਿ ਰੋਪਰ ਕੋ ਉਲੰਘੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਸਿੰਘ ਖਰੇ ਤਹਿ ਕੌਤਿਕ ਭੇ ਸਭਿ ਛੋਰਤਿ ਹੈਂ ਗੁਲਕਾਂ ਬਹੁਤੇਰੀ। ਰੋਕਤਿ ਰੋਕ[1], ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈਂ ਨਿਸ ਬੀਤ ਚਲੀ ਲਗ ਹੋਨਿ ਸਵੇਰੀ ॥੩੯॥ ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਸਾਯੁਧ ਪੰਚ ਰੁ ਤੀਸ *ਗਏ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਔਰ ਭਿਰੇ ਭਟ ਸਾਥ ਮਲੇਛਨ ਛੋਰਿ ਤੁਫੰਗਨ ਕੋ ਰਣ ਘਾਲਾ। ਮਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ ਬਹੁ ਲੋਟਤਿ ਹੈਂ ਲਗਿ ਘਾਵ ਕਰਾਲਾ। ਬਾਜ ਮਰੇ ਜੁਤਿ ਜ਼ੀਨ ਪਰੇ, ਕਿਤ ਛੂਛ ਫਿਰੇ ਅਸਵਾਰਨ ਡਾਲਾ ॥ ੪੦ ॥ ਘੋਰ ਘਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪਰ੍ਯੋ ਤਨ ਖੰਡਹਿ ਖੰਡ ਪਰੇ ਧਰਨੀ।ਸਿੰਘ ਕੇ ਹਾਥ ਛੁਟੀ ਗੁਲਕਾ ਨਿਕਲੀ ਨਹਿ ਜਾਤ ਗੁਰੂ ਬਰਨੀ[3]। ਮਾਰ ਬਿਨਾਸ਼ਤਿ ਬੀਰ ਕਿ ਬਾਜ ਕੋ ਲਾਗਤਿ ਹੀ ਸੁ ਕਰੈ ਕਰਨੀ[4]। ਮੁੰਡ ਛੁਟੇ ਕਿਸ ਤੁੰਡ ਫੁਟੇ ਕਿਸ ਅੰਗ ਕਟੇ ਅਰਿ ਸੋਂ ਅਰਨੀ[5] ॥੪੧॥ ਕੌ ਲਗਿ ਔਰ ਬਖਾਨ ਕਰੌਂ ਹਨਿਕੈ ਬਹੁ ਬੀਰ ਮਲੇਛ ਪਹਾਰੀ। ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਭਏ ਸਗਰੇ ਭਟ ਪੰਚ* ਬਚੇ ਤਨ ਹੋਇ ਸੁਮਾਰੀ[6]।ਸੂਰਜ ਗੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਤਮ ਭਾਜਿ ਗਯੋ, ਜਗ ਭੀ ਉਜਿਆਰੀ। ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਛ੍ਵਤਿਸੋਂ[7] ਗਮਨੇ ਮਗ ਖੋਜਿ ਭਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਅਸਵਾਰੀ॥੪੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕ੍ਈ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਮਗ ਲਰਿ ਕੀਨ ਬਿਨਾਸ਼। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਰੋਪਰ ਲਗੋਂ ਮਰੇ ਪਰੇ ਭਟ ਰਾਸ ॥ ੪੩ ॥ ਉਡੈ ਬਿਹੰਗਮ ਆਦਿ ਗ੍ਰਿਧ ਆਮਿਖ ਖਾਇ ਭ੍ਰਮਾਹਿਂ। ਬੀਸ ਕੋਸ ਲਗਿ ਬੀਚ ਮੈਂ ਪਲ ਭੁੱਖੀ[8] ਦਿਖਰਾਹਿਂ ॥ ੪੪ ॥ ਬਾਜੀ ਬੀਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਜਿਤ ਕਿਤ ਮਰੇ ਦਿਖੰਤਿ। ਜੰਬੁਕ, ਕੂਕਰ, ਕਾਕ ਖਗ, ਕੰਕ ਸੁ ਗੀਧ ਭ੍ਰਮੰਤਿ॥੪੫॥ ਲਾਖੋਂ ਦਲ ਪਸ਼ਚਾਤ ਗੁਰ ਮਾਰਤਿ ਮਰਤੇ ਆਇ। ਪਰ੍ਯੋ ਖੇਤ ਲਰ ਭਟਨ ਕੋ ਸੁਪਤਿ ਮਨੋ ਬਹੁ ਥਾਇਂ ॥੪੬ ॥ ਸਿੰਘ ਸੈਂਕਰੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਜਾਨੇ ਪਰੇ ਭਾ ਘਮਸਾਨ ਬਲੰਦ ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

[1]ਰੋਕ ਰੋਕਦਿਆਂ। [2]ਨੂੰ ਛੇਗ ਕੇ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। [4]ਇਹ ਕਰਨੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [5]ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਅੜਕੇ। [6]ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ। [7]ਭਾਵ ਓਹ ਪੰਜ ਸਿੰਘ। [8]ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ।

*੩੫ ਤੇ ਪੰਜ ਬਾਕੀ ਹੋ ਗਏ।

੩੪. [ਚਮਕੌਰ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਜੁੱਧ]। *

ਦੋਹਰਾ॥ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਹੁਇ ਗਯੋ ਜੋ ਬਹੀਰ ਗੁਰ ਕੇਰ[1]।ਕੌ ਲੂਟਨੋ ਕੋ ਬਚ
ਰਹ੍ਯੋ ਕੋ ਲਰਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਸ ਬੇਰ ॥੧॥ਭੁਜੰਗਛੰਦ॥ ਚਲੇ ਆਪ ਨਾਥੰ ਦਿਸਾ
ਦੱਛਨੀ ਕੋ। ਹੁਤੋ ਮਾਜਰਾ ਬੂਰ[2] ਨਾਮੰ ਜਿਸੀ ਕੋ।ਤਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਆਏ ਖਿਰੇ
ਥੋਰ ਕਾਲਾ। ਕਹ੍ਯੋ ਦਾਸ ਕੋ 'ਨੀਰ ਆਨੋ ਉਤਾਲਾ' ॥ ੨ ॥ ਸੁਨੇ ਸਿੰਘ
ਨੇ ਥੋਰ ਲੋਟਾ ਸੰਭਾਰਾ।ਜਹਾਂ ਕੂਪ ਤੇ ਨੀਰ ਨੀਕੋ ਨਿਕਾਰਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਿਖੇ
ਆਨਿ ਲੀਨੋ ਤਦਾਈ। ਚੁਲੇ ਕੀਨ ਨੇਤ੍ਰੰ ਪਖਾਰੇ ਬਨਾਈ॥੩॥ ਕਛੂ ਪਾਨ
ਕੀਨੇ ਮਲੰਹੀਨ ਪਾਨੀ[3]। ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਸੰਗੀ ਜਿਨੇ ਚਾਹ ਠਾਨੀ[4]। ਮੁਖੰ
ਧੋਇ ਲੀਨਾ ਰਹ੍ਯੋ ਪਾਨ ਕੀਨਾ। ਚਲੇ ਫੇਰ ਆਗੇ ਜਹਾਂ ਪੰਥ ਚੀਨਾ॥੪॥
ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਇਕ ਮਾਨਵ ਆਯੋ ਜਾਤਿ ਤੁਰਕ ਕੇ ਡੇਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਿਲ੍ਯੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੂਝ੍ਯੋ ਸਿੰਘਨ ਹੇਰੇ॥੫॥'ਕਿਤ ਤੇ ਆਯੋ
ਜਾਇ ਕਹਾਂ ਕੋ? ਉਤਲਾਵਤਿ ਚਲਿ ਰਾਹੂ ?'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਤਿਨ ਸਕਲ
ਬਤਾਈ 'ਜਾਉਂ ਤੁਰਕ ਦਲ ਮਾਂਹੂ ॥੬॥ ਖ੍ਵਾਜ ਮਰਦ ਨੇ ਚਮੂੰ ਹਕਾਰੀ
ਗੁਰ ਗਹਿਬੇ ਕੇ ਹੇਤੂ। ਸੋ ਦਸ ਲਾਖ ਆਇ ਅਸਵਾਰਹਿ ਆਨਿ ਮਿਲਹਿ,
ਦਿਉਂ ਭੇਤੂ[5]॥੭॥ਰਹੀ ਨਿਕਟ ਆਵਤਿ ਬਡ ਸੈਨਾ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰ ਦਿਸੰਤਾ।
ਅਨਿਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਨੇਕ ਨਗਾਰੇ ਜਨੋਂ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਉਮਡੰਤਾ' ॥ ੮ ॥ ਤਨਕ
ਭਨਕ[6] ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਪੀਛੇ
ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਆਵਤਿ ਕਰਿ ਘਮਸਾਨ ਲਰਾਈ ॥੯॥ ਆਗੈ ਦਸ ਲਖ
ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਚਿਤ ਮਹਿ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਾ।-ਹਿਤ ਲਰਿਬੇ ਕੇ ਸਭਿ
ਚਲਿਆਏ ਜੇ ਨ ਲਰਹਿ ਇਸਬਾਰਾ॥੧੦॥ਕਹਾਂ ਕਹੈਂਗੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਮੂਹ'ਗੁਰੂ
ਲਰ੍ਯੋ ਨਹਿ ਪਾਯੋ[7]'।ਕੋ ਗੜ੍ਹ ਲੇ ਕਰਿ ਜੰਗ ਮਚਾਵਹਿ[8]-ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ
ਭਾਯੋ ॥੧੧॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਮ ਚਮਕੌਰ ਜਿਸੀ ਕੋ ਬਲ ਊਚੇ ਪਰ ਹੇਰਾ ।-ਇਸ
ਮਹਿ ਬਰਿ ਘਮਸਾਨ ਮਚਾਵਹਿ ਲਸ਼ਕਰ ਹਤਹਿ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਹਾਥ
ਦਿਖਾਵਹਿ ਦੇਖਹਿ ਇਨਕੋ-ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੇ ਠਹਿਰਾਈ।-ਛੋਰਿ ਚਲਹਿ

---

[1]ਭਾਵ ਜਿੱਧਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਾਹ ਮਿਲਿਆ ਓਧਰ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। [2]ਬੂਰ ਮਾਜਰਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਚਮਕੌਰ ਸੱਤ ਕੁ ਮੀਲ ਹੈ, ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ। [3]ਨਿਰਮਲ ਜਲ। [4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ। [5]ਭਾਵ, ਇਹ ਭੇਤ ਦੇਣ ਆਇਆ ਹਾਂ। [6]ਥੋੜੀ ਕਨਸੋ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜਾਣਕੇ [illegible]ਆ। (ਅ) ਨਾ ਲੱਭਿਆ ਤੇ ਨਾ ਲੜਿਆ। [8]ਜੰਗ ਮਚਾਈਏ।

ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਆਛੀ ਪਿਖਹਿਂ ਮਲੇਛ ਲਰਾਈ॥੧੩॥ਹਿੰਦੂ ਪਹਾਰੀ ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ਯੋ ਤੁਰਕ ਸੁ ਬੇਈਮਾਨਾ। ਇਨ ਕਰਮਨਿ ਤੇ ਤੇਜ ਘਟੈ ਰਿਪੁ ਛਾਰ ਸਮੂਲ ਪ੍ਰਹਾਨਾ[1]—॥੧੪॥ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਮਗ ਛੋਰਾ ਚਲੇ ਠੌਰ ਚਮਕੌਰੇ। ਊਚੇ ਥਲ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਪਿਖ੍ਯੋ ਸ਼ੁਭ ਨਹਿਂ ਸਮੀਪ ਕੋ ਔਰੇ॥੧੫॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮਰਥ ਕਰਨ ਹੁਤੋ ਜਿਮ ਕਾਜੇ। ਤਥਾ ਬਨਾਉ ਬਨਾਵਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗਮਨੇ ਸੰਗ ਸਮਾਜੇ ॥ ੧੬ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦੱਛਨੀ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਤਹਾਂ ਬਾਗ਼ ਸ਼ੁਭ ਹੇਰਾ। ਸਿੰਘਨਿ ਸਹਿਤ ਬਰੇ ਤਿਸ ਅੰਤਰ ਉਤਰੇ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਜੋ ਖੱਚਰ ਤੀਰਨਿ ਸੰਗ ਲਾਦੀ ਖਰੀ ਕਰੀ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਨਿਕਟ ਤੁਰੰਗਮ ਠਾਢੋ ਕੀਨਸਿ ਕਰਿ ਕਾਜੇ ਬਲਵਾਨਾ[2] ॥ ੧੮ ॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਉਤਰੇ ਭਟ ਬਰ ਫਰਕ ਫਰਕ[3] ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਊਚ ਮਜਾਜ ਬਿਨਾ ਰਖ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਤਰੁਨ ਤਰਨਿ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸੇ[4] ॥ ੧੯ ॥ ਹੋਇ ਨ ਸਕੈ ਸਮੀਪ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਕਹਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਕਿਸ ਮਾਂਹੀ? ਦੁਰਨਿਰੀਛ* ਦਰਸ਼ਨ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿ, ਮੌਨ ਧਰੇ ਕਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[5] ॥੨੦॥ ਜਟਤਿ ਜਰਾਵ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਜੋਤੀ। ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ, ਕਰਨ ਕਲ ਕੰਕਨ[6], ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਮੋਤੀ ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਗਾ ਜਟਤਿ ਸ਼ੁਭ ਰਤਨ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਕਲਗ਼ੀ ਝੁਲਤਿ ਉਤੰਗੀ।ਨਵਰਤਨੋ ਜਨੁ ਮਿਸ ਕਰਿ ਤਨ ਕੋ ਨਵ ਗ੍ਰਹ ਗੁਰ ਭੁਜ ਸੰਗੀ ॥ ੨੨ ॥ ਸਬਜ਼ ਸਰਾਸਨ[7] ਸੁੰਦਰ ਸਾਜ੍ਯੋ ਸੁਵਰਨ ਸੁ ਵਰਨ ਗੋਸ਼ੇ[8]। ਆਯੁਤ, ਨਿਠੁਰ, ਪੀਨ[9] ਕਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਅਰਿਨਿ ਪਰ ਰੋਸੇ ॥ ੨੩ ॥ ਕਸ੍ਯੋ ਨਿਖੰਗ

---

[1]ਮੁੱਢ ਡਾਲਾਂ ਸਮੇਤ ਨਾਸ਼ ਹੋਸੀ। ਡਾਲ ਟਾਹਣੇ ਤੇ ਮੁੱਢ ਨਹੇਂਗਾ। [2]ਬਲਵਾਨ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਾਜੇ ਕੀਤਾ (ਕਾਜੇ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਧਿਆ ੪੨ ਅੰਕ ੭੫)। [3]ਵਿੱਥ ਵਿੱਥ ਤੇ। [4]ਬਿਨਾ ਦੁਖ ਤੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਉੱਚੀ ਮਜ਼ਾਜ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜਵਤ ਤੇਜ਼ ਵੇਖਕੇ। [5](ਜਿਵੇਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਤੱਕਣਾ ਕਠਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਉਸ ਛਿਨ ਵਿਚ ਦੁਰ ਨਿਰੀਛ ਸੀ, (ਸਿੱਖ) ਚੁੱਪ ਹਨ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ। [ਸੰਸ:, ਦੁਰੰ ਨਿਰੀਕਸ਼੍ਯ=ਜਿਸ ਵਲ ਤੱਕਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜੈਸੇ ਸੂਰਜ]। [6]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਲੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸੁਹਣੇ ਕੜੇ। [7]ਧਨੁਖ। [8]ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗੋਸ਼ੇ (ਧਨੁਖ ਦੇ)। [9]ਚੌੜਾ, ਕਠੋਰ ਤੇ ਮੋਟਾ (ਧਨੁਖ)।

*ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦੁਰਜ ਨਰੀਛ' ਹੈ, ਜੋ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਦੁਰਨਿਰੀਛ ਪਾਠ ੧੬੧੨ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ ਅਗਲੇ ਪਦ ਦਾ ਪਾਠ 'ਦਰਸ਼ਨ' ਹੈ। ਹੋਰ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਾਂਗੂ 'ਦਰਸ' ਪਾਠ ਨਹੀਂ।

ਖਤੰਗਸੰਗ ਭਰਿ,ਖਪਰੇਖਰੇ ਪੁਲਾਦੀ[1]।ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਪੀਨ ਕਾਨ ਜਿਨ ਬਡੇ ਕਿਤਿਕ ਮਰਜਾਦੀ[2] ॥੨੪॥ ਇਕ ਤੋਲਾ ਕੰਚਨ ਇਕ ਸਰ ਕੋ ਪਰ ਦੀਰਘ ਦਰਸਾਏ। ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦਿਸ਼ਿ ਦੂਸਰ ਦੀਪਤਿ ਕੰਚਨ ਮੁਸ਼ਟ ਜਰਾਏ॥੨੫॥ਕੇਤਿਕ ਬਾਨ ਪਾਨ ਮਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਭੂੰ ਪਰ ਮੁਖੀ ਟਿਕਾਈ। ਢੋਕਨਿ ਪਰ ਕਰ ਜੁਤਿ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਥਿਰ ਤਰੁਵਰੁ ਤਰ ਥਾਂਈ[3]॥ ੨੬ ॥ ਕਰਤਿ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਰਿਪੁ ਬਧਿ ਕਰਿ ਲਰਤਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਮਾਰੇ। ਤਿਨ ਮਹਿ ਤੇ ਬਚਿ ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਭਟਆਏ ਚਲੇ ਪਿਛਾਰੇ॥੨੭॥ਘਾਵ ਲਗੇਬਹੁ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਨਿਚੁਰਤਿ ਭੀਜੇ ਚੀਰ ਸਰੀਰਾ। ਗੁਰ ਬਲ ਤੇ ਚਲਿ ਦਲ ਖਲ ਦਲਮਲ,ਖਲਭਲ ਤੇ ਧਰਿ ਧੀਰਾ[4] ॥੨੮॥ ਨਮੋ ਕੀਨ ਸਿਰ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੁਇ ਕੈ ਪੁਨ ਗੁਰ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ।'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨੋਂ ਰੋਕਤੇ ਲਸ਼ਕਰ[5] ਸਿੰਘ ਲਰੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਪੂਰਬ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਰਣ ਕਰਿ ਕੈ ਹਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਖੋਟੇ। ਕੁਛ ਸਿੰਘਨਿ ਸਨ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਭੇ,ਅਟਕ ਛੁਟੇ ਮਤਿ ਮੋਟੇ[6]॥੩੦॥ ਬਹੁਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਰਤੇ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਬੀਸ ਕੋਸ ਲੌ ਬਾਜੀ ਬੋਰਨ ਪਰੇ,ਮਰੇ ਛਿਤ ਛਾਏ॥੩੧॥ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਭੂਮ ਪਸਾਰਾ। ਲਾਲ ਨਿਹਾਲੀ ਜਨੁ ਵਿਛਾਇ ਕਰਿ ਪਰਿਗੇ ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰ-ਵਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਸਗਰੇ ਸਿੰਘ ਜਿ ਗੜ੍ਹ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਲਰਿ ਲਰਿ ਕਰਿ ਤਨ ਛੋਰਾ।ਹਮ ਪੰਚਹੁੰ ਅਰਿ ਸਨ ਲਰਿ ਲਰਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤੁਮਰੀ ਓਰਾ॥੩੩॥ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਲਸ਼ਕਰ ਅਨਗਨ ਆਵਤਿ ਸਕਲ ਪਿਛਾਰੀ। ਹਮ ਕੋ ਮਗ ਮਹਿੰ ਮਿਲਯੋਜਾਤਿ ਨਰ ਤਿਨ ਇਸ ਭਾਂਤਿਉਚਾਰੀ॥੩੪॥ਸ਼ਾਹੁ ਪਠਾ ਦਸ ਲਖ ਦਲ ਅਉਰੈ ਖ੍ਵਾਜੇ ਮਰਦ ਹਕਾਰਾ। ਗਹਿਬੇ ਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਆਯੋ, ਕ੍ਰੂਰ ਪਰਾ ਬੰਧ ਲਾਗਾ[7] ॥ ੩੫ ॥ '[8]ਦਗ਼ਾ ਤੁਰਕਪਤਿ ਗਿਰਪਤਿ

[1]ਫੌਲਾਦ ਦੇ ਫੰਗੇ ਤੇ ਚੌੜੇ ਫਲ ਵਾਲੇ ਤੀਰ। [2]ਤੀਰ ਕਈ ਚੌੜੇ ਹਨ, ਕਈ ਦਰਮਿਆਨੇ ਹਨ (ਪਰ ਹਨ) ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਤੇ ਭੁਯਾਨਕ (ਤੇ) ਕਾਨੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਹਨ। [3]ਢਾਕਾਂ ਉਤੇ ਹੱਥ ਸਮੇਤ ਸਿਰ ਧਰਕੇ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਤਲੇ ਦੀ ਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠੇ। [4](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਚਲਕੇ (ਖਲ=) ਵੈਰੀ ਦੇ ਦਲ ਨੂੰ ਮਲ ਸੁਟਿਆ ਤੇ ਘਬਰਾਟ ਤੋਂ ਬੀ ਧੀਰਜ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। [5]ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਰੋਕਦਿਆਂ। [6]ਮੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ (ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ) ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਜੋ ਅਟਕਾਯਾ ਸੀ ਸੋ ਛੁਟ ਗਿਆ। [7]ਸਭਾਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਬਹੁਤਾ ਤੂਮਲ ਆਇਆ। [8]ਰਾਈ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਵੈਰੀ ਹੈ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ (ਦੀ ਸਹੁੰ ਵਿਚ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਗਾ ਚਿਤਵਿਆ।

ਚਿਤਵਨੋ, ਮਾਨਹੁ ਸਾਚ ਨ ਰਾਈ[1] । ਘਟਾ ਸਮਾਨ ਬਜ਼ੀ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਚਮੂੰ ਚਵੀ ਉਮਡਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਜਤਨ ਕਰਨ ਕੌ ਅਵਸਰ ਆਇ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਬਨੈ ਬਨਾਵੈ । ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਹੀ ਪਹੁੰਚੇ ਲਖੀਅਹਿ ਫਿਰ ਨਹਿ ਬਨਹਿ ਉਪਾਵੈ ॥੩੭॥ ਭਨਯੋ ਸੈਨ ਸੋਂ ਤੁਰਤ ਨੁਰੰਗੋ-ਗੁਰੂ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਜਾਵੈ । ਮਿਲੈ ਜਿ ਆਵਤਿ ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਕਿਤ ਤਊ ਤੁਰਤ ਗਹਿ ਲਯਾਵੈ-॥ ੩੮ ॥ ਆਪ ਰਹੇ ਕਹਿ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਮਾਨੀ[2] ਮਿਤ੍ਰ ਸਭਿਨਿ ਨਿਧਰਾਈ । ਛੈਰਕ ਨਿਪੁਨ[3] ਨੁਰੰਗਾ ਬਾਦੀ, ਕਸਮ ਦਰੋਗ਼ਹਿਖਾਈ[4] ॥੩੯॥ ਸਰਬਕਲਾ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹਥ ਚਹਹੁ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਰੀ । ਹਮ ਅਲਪੱਗਜ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਜਾਨਹਿ ਭੂਤ ਭਵਿਖਉਰਧਾਰੀ' ॥੪੦॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਕਲਗ਼ੀ-ਧਰਚਿਤਵਤਿ-ਸ਼ਾਹੁਨੁਰੰਗਾ ਦ੍ਰੋਹੀ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਅਹੇ ਅਰੁ ਗਿਰਪਤਿ ਸਗਰੇ ਕੁਕ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਧ੍ਰੋਹੀ-॥੪੧॥ ਸਿੰਘਨ ਦਿਸ਼ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਦੇਖਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੀ। ਕਾਚ ਹਵੇਲੀ ਦੀਰਘ ਕੀਨਸਿ ਊਚੇ ਥਾਨ ਉਸਾਰੀ॥੪੨॥ ਕਾਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਅਟਾਰੀ ਦੀਖਤਿ ਜੁਗ ਛਾਤਨ ਕੀ ਹੋਵੈ। ਇਸ ਕੌ ਮਾਲਕ ਪੰਚ[5] ਜਾਟਕੋ ਤਿਹ ਆਨਹੁ ਹਮ ਜੋਵੈਂ' ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੰਚਸਿੰਘ ਤਬਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ। ਹੁਤੋ ਅਥਾਈ[6] ਕੇ ਵਿਚ ਬੈਠਯੋ ਤੂਰਨ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥ 'ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤੂੰ ਪੰਚ ਗ੍ਰਾਮ ਕੌ ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀਨੋ । ਉਪਬਨ ਮਹਿ ਉਤਰੇ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਚਲੀਅਹਿ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨੋ' ॥੪੫॥ ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਹਿਤ ਟਾਰ ਕਰਨਿ ਕੋ ਸਿੰਘਨਿ ਸੰਗਬਖਾਨਾ। 'ਨਹਿਂ ਅਕੋਰ ਕੁਛ ਮੋਰ ਸਮੀਪਹਿ ਰਿਕਤ ਪਾਨ ਨਹਿ ਜਾਨਾ' ॥੪੬॥ ਇਕ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਤੂਰਨ ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ। '-ਤਜਾਰ ਉਪਾਇਨ ਅਬਿ ਕਿਛ ਨਾਹਿਨ ਰਿਕਤ ਪਾਨ-ਕਰਿ ਟਾਰਾ[7]' ॥੪੭॥ ਦਯਾਸਿੰਘ ਦੀਨਾਰ ਪੰਚ ਦੇ ਤੂਰਨ ਸਿੰਘ ਪਠਾਯੋ । ਦਈ ਚੌਧਰੀ ਕੇ ਤਬਿ ਕਰ ਮਹਿ ਲੇਕਰਿ ਸੋ ਉਠਿ ਆਯੋ ॥ ੪੮ ॥ ਉਪਬਨ ਮਹਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਧਰਿ ਦੀਨਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਬੰਦਨ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਪਰ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਸ਼ੰਕਾ ਧਾਰੀ ॥ ੪੯॥

---

[1]ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। [2]ਆਪ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਾਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੰਨੀ ਨਹੀਂ (ਆਪ ਦੀ ਕਹਿਣੀ)। [3]ਛਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ। [4]ਝੂਠੀ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ। [5]ਲੰਬੜਦਾਰ। [6]ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਉਹ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਬੈਠਕੇ ਲੋਕੀ ਸਲਾਹਾਂ ਤੇ ਪੰਚੈਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੱਥ। [7]ਟਾਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਨਹਿ,ਸਮਝਯੋ ਘਰ ਲੈਨ; ਪੇਚ ਕੋ ਜੜ ਹ੍ਵੈ ਸਨਮੁਖਿ ਦੇਖੈ[੧]। ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੂਰਬ,ਭਾਖੀ ਸ਼੍ਰੇਯ ਵਿਸ਼ੇਖੈ॥ ੫੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਿਲਾ ਜਸ ਤੇਰੋ ਸੋ ਹਮ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਰਚ੍ਯੋ ਪ੍ਰਕਾਰਾ[੨] ਪੌਰ ਠੌਰ ਦ੍ਰਿਢ ਗਾਵੈ'॥੫੧॥ਸੁਨਤਿ ਜਾਟ ਹਹਿਰ੍ਯੋ[੩] ਉਰ ਦੀਰਘ ਜਤਨ ਨ ਪਾਇ ਖਿਚਾਰੈ–ਲਾਖਹੁੰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗੈਲ ਮਹਿ ਇਨਕੇ–ਜਾਨਿ ਫਰੇਬ ਉਚਾਰੈ[੪]॥੫੨॥ 'ਮਹਾਰਾਜਏ ਦੁਰਗਨ ਜਾਨਹੁ ਬਸਿਬੇ ਕੋ ਘਰ ਕੀਨਾ। ਬੁਰਜ ਨ ਮੁਰਚਾ ਪੌਰ ਨ ਗਾਢੋ ਪਰਖਾ ਦੀਰਘ ਹੀਨਾ[੫]॥੫੩॥ ਏਕ ਅਟਾਰੀ ਏਹ ਜੁ ਦੀਖਤਿ ਕਾਮ ਨ ਲਰਿਬੇ ਕੈਰੀ[੬]। ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਘਰ ਜਾਟਨ ਕੇ ਅੰਤਰ ਬਾਂਟੀ ਭ੍ਰਾਤ ਨਿਬੇਰੀ[੭]॥੫੪॥ਪੁੰਜ ਤ੍ਰਿਯਨ ਕੋ ਪਰਦਾ ਰਾਖੈਂ ਬਸੈਂ ਇਸੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੋ ਲੈ ਚਾਲਤਿ ਪਿਖਨ ਅਟਕ ਕਿਛ ਨਾਂਹੀ॥੫੫॥ਬਹੁਭ੍ਰਾਤਨ ਕੋ[੮] ਸਾਂਝਾ ਘਰ ਹੈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਨ ਪੁਰਖ ਬਿਗਾਨਾ[੯]। ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ ਹੇਤੁ ਮੁਜਾਦਾ ਪ੍ਰਥਮੈ ਨੇਮ ਬਖਾਨਾ[੧੦]॥੫੬॥ਲਰਿਬੇਉਚਿਤ ਹੁਤੋ ਜੋਗਾਢ ਇਹ ਰਿੰਚਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਤੁਮ ਤੇ ਆਛੇ ਅਪਰ ਕੌਨ ਹੁਇ ਜਿਸ ਹਿਤ ਰਾਖਹਿ ਗੋਈ[੧੧] ॥੫੭॥ ਮਹਾਂ ਚਤੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਧਿ ਬੁਧਿ ਕੇ ਲਖਿ ਫਰੇਬ ਹੁਇ ਠਾਢੇ। ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਪਕਰਾਇ ਜਾਟ ਕੋ 'ਨਹਿ ਛੂਟਹਿ,ਗਢ ਗਾਢੋ'[੧੨]*॥੫੮॥ ਸੀਘ੍ਰ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਚੜੇ ਤੁਰੰਗਮ ਚਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਆਏ। ਦੁਰਬਲ ਜਾਟ ਪਿਖ੍ਯੋ ਇਕ

[੧](ਉਹ) ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਲੈਣਗੇ ਪਰ (ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ) ਪੇਚ (ਛਲ) ਸੁਝਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾ ਦੇਖੇ, ਇਸਲਈ)ਜੜ ਹੋਕੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਬਿਤਰ ਬਿਤਰ) ਤੱਕਦਾ ਸੀ। (ਅੰਕ ੫੨, ੫੭ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛਲ ਫ਼ਰੇਬ ਰਾਹਕ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਫੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ)। [੨]ਫਸੀਲ। [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਕਾਰ=ਗਿਰਦੇ ਦੀ ਕੰਧ]। [੩]ਕੰਬ ਗਿਆ। [੪]ਜਾਣਕੇ ਫ਼ਰੇਬ ਦੀ ਗਲ ਕਹਿਣ ਲਗਾ। [੫]ਖਾਈ ਵੱਡੀ ਨਹੀਂ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਪਰਿਖਾ]। [੬]ਲੜਨ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ। [੭]ਭ੍ਰਾਵਾਂ ਨੇ ਵੰਡਕੇ ਨਿਬੇੜ ਛੱਡੀ ਹੈ। [੮]ਭ੍ਰਾਵਾਂ ਦਾ। [੯]ਬਿਗਾਨਾ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। [੧੦]ਨੇਮ ਕਿਹਾ ਹੈ(ਕਿ ਓਪਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਵੜਨ ਦੇਣਾ)। [੧੧]ਲੁਕਾਵੇ [੧੨]ਛੁੱਟ ਨਾ ਜਾਵੇ ਪੱਕੀ ਰੀਝ ਦੇ ਲਓ ਫਾਹ ਏਨੂ ਲਓ। [ਗਢ=ਰੀਝ। ਗਾਢੋ=ਪੱਕੀ]।

*ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਚ ਜੱਟ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਓਥੇ ਜੱਟ ਨੇ ਆਪੇ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਦੇਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। 'ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ' ਸੂ: ਪ੍ਰ:, ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ਓਥੇ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੇ ਮੱਧ ਬਸੈ ਚਮਕੌਰ। ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਵਹੁ ਆਯੋ ਉਠ ਦਉਰ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਐਸੇ ਕਹ੍ਯੋ ਬਿਨਤੀ ਸੁਣੋ ਕਰਤਾਰ। ਬਸੋ ਮੱਧ ਚਮਕੌਰ ਕੇ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ। ਤਬ ਸੁਆਰ ਸਾਹਿਬ ਭਏ ਛਾਡਿ ਬਾਗ ਕੋ ਠਉਰ। ਸਿੰਘ ਸਾਥ ਸਬਿ ਹੀ ਲੀਏ ਆਇ ਬਸੇ ਚਮਕਉਰ ॥ ੭ ॥ ੪੭੯ ॥

ਆਗੈ ਤਿਹ ਸੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਾਇ॥੫੯॥ 'ਕਹਾਂ ਦੁਰਗ ਕੋ ਪੌਰ ਬਤਾਵਹੁ ਚਲਿ ਆਗੈ ਖੁਲਵਾਵਹੁ। ਹੇਰਨ ਹੇਤ ਹਮਹੁ ਨੇ ਬਰਨਯੋ[1] ਸਕਲ ਭੇਤ ਸਮੁਝਾਵਹੁ'॥੬੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮੈਂ ਮਾਲਕ ਅਧਿ ਕੇਰੋ। ਘਰ ਦਾਰਿਦ ਸਭਿ ਗੁਜਰ ਤੰਗ ਹੈ ਵਧਯੋ ਸ਼ਰੀਕਾ ਮੇਰੋ ॥ ੬੧ ॥ ਜੇ ਕੁਛ ਦਰਬ ਦੇਹੁ ਅਬਿ ਮੋ ਕੌ ਗਢ ਦੇ ਹੌਂ ਤੁਮ ਤਾਂਈ। ਜੇ ਖੋਲਹਿ ਨਹੀਂ ਭ੍ਰਾਤ ਕਿਵਾਰਾ ਥਿਰ ਅੰਤਰ ਦਿਢਤਾਈ[2] ॥੬੨॥ ਮਮ ਘਰ ਮਹਿ ਇਕ ਅਲਪ ਦ੍ਵਾਰ ਹੈ ਤਹਿਂ ਕੈ ਕਰੌ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਭੀਤਰ ਹ੍ਵੈ ਤੁਮ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਲਾਯਕ ਚਹਹੁ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤ ਤੈਸਾ*' ॥ ੬੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਰਗਸ[3] ਤੇ ਬਾਹਰ ਮੁਹਰ ਪਚਾਸ ਨਿਕਾਰੀ। ਦੁਰਬਲ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਕਰ ਦੀਨਸਿ ਹਰਖਤਿ ਚਲਯੋ ਅਗਾਰੀ ॥ ੬੪ ॥ ਗਏ ਪੌਰ ਕੀ ਠੌਰ ਨਿਹਾਰੀ ਅਪਰ ਸਕਲ ਤਕਰਾਈ। ਕਰੇ ਕਿਵਾਰ ਅਸਿੰਜਤਿ ਗਾਢੇ ਹੁਇ ਅੰਤਰ ਦਿਢਤਾਈ ॥ ੬੫ ॥ ਰਹਯੋ ਖੁਲਾਇ ਜਾਟ ਜੋ ਦੁਰਬਲ ਅੰਤਰ ਕੇ ਨਹਿ ਮਾਨੈਂ। ਸਿੰਘਨਿ ਭਨਯੋ 'ਹਨੈਂ[4] ਇਹ ਮਾਲਕ ਪਕਰਯੋ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨੈਂ[5]' ॥ ੬੬॥ "ਪਕਰਹੁ ਮਾਰਹੁ[6] ਭ੍ਰਾਤ ਨ ਖੋਲਹਿ, ਲੂਟ ਜੋ ਹੈ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮਾ। ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਬੈਰੀ ਤੁਮਰੋ ਨਾਸ਼ ਹੋਹਿ ਮਮ ਧਾਮਾ' ॥੬੭॥ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਦਿਸ਼ਾ ਤਬਿ ਗਮਨਯੋਂ ਕਹਿ, ਤਾਕੀ ਖੁਲ੍ਹਵਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਜਾਟ ਬਰ ਸੰਗ ਬਰੇ ਗੁਰ, ਤਜਿ ਤੁਰੰਗ ਤਿਸ ਥਾਈ ॥੬੮॥ ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਤਜਿ ਤਜਿ ਹਯ ਕੋ ਅੰਤਰ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਖੋਲਿ ਪੌਰ ਕੋ ਸਿੰਘ ਬਰੇ ਤਬਿ ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ[7]† ॥ ੬੯ ॥ ਦਏ ਨਿਕਾਰ ਵਹਿਰ ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਸਭਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਡ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਲਰਨ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਅੰਤਰ ਲੇ ਗਨ ਦਿਢ ਕੀਨੋ ਚਹੁੰ ਪਾਸਾ ॥੭੦॥ ਕਰੀ ਮੋਰਚਾਬੰਦੀ ਤਤਛਿਨ ਬਾਹੀ ਪੌਰ ਅਟਾਰੀ[8]। ਰਹਯੋ ਜੁ ਅੰਤਰ ਸੋਧਨ ਕਰਿਕੈ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਭਟ ਭਾਰੀ ॥੭੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਚਮਕੌਰ ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

---

[1]ਕਿਹਾ ਹੈ। [2]ਅੰਦਰ ਤਕੜਾਈ ਕਰਕੇ ਠਹਿਰਨਗੇ। [3]ਭੱਥੇ ਵਿਚੋਂ। [4]ਇਹ ਜੋ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮਾਲਕ ਅਸੀਂ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗੇ ਇਹ ਪਛਾਣ ਲਓ। [5]ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ। [6]ਭਾਵੇਂ ਫੜੋ ਭਾਵੇਂ ਮਾਰੋ। [7]ਭਾਵ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਡਰ ਦੇਕੇ। [8]ਅਟਾਰੀ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵੱਲ।

*ਇਹ ਆਦਮੀ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਜ਼ਰਾ ਗ਼ਰੀਬ।

†ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ ਏਹ ਸਭ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੇ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਚੌਦਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਚੌਦਵੀਂ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ-ਜਿਲਦ ੧੪)

ਕਵਿ ਚੜ੍ਹਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

[ਰੁਤ ਛੇਵੀਂ ਮੁੱਕੀ, ਐਨ ੧ ਤੇ ੨ (ਅੰਤਮ ਭਾਗ)]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ

ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼

ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ।

ਸੰਪਾਦਿਤ :—

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਕਰਤਾ 'ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ')

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. XIV (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਚੌਦਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਦੂਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ : 2011

ਕਾਪੀਆਂ : 1000

ਕੀਮਤ : 250.00

1120 – ਹ. ਪੁ. – 1583

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਛਾਪਕ : ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਹਾਊਸ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ—ਜਿਲਦ ੧੪

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਰੁਤ ਛੇਵੀਂ—ਜਾਰੀ।		
ਚਮਕੌਰ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨੀ।	੩੫	੫੮੭੬
ਚਮਕੌਰ ਯੁੱਧ ਆਰੰਭ।	੩੬	੫੮੮੧
ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੂਝਣਾ।	੩੭	੫੮੮੬
ਚਮਕੌਰ ਜੰਗ—ਜਾਰੀ।	੩੮	੫੮੯੦
ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਯੁੱਧ।	੩੯	੫੮੯੪
ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਯੁੱਧ।	੪੦	੫੮੯੯
ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ। ਚਮਕੌਰੋਂ ਨਿਕਲਨਾ।	੪੧	੫੯੦੩
ਮਾਛੀਵਾੜੇ।	੪੨	੫੯੦੮
ਭਾ: ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਜੂਝਣਾ।	੪੩	੫੯੧੩
ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ। ਗੁਲਾਬੇ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਡੇਰਾ।	੪੪	੫੯੧੭
ਮਾਛੀਵਾੜੇ। ਮਾਹੀ।	੪੫	੫੯੨੧
ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਨ ਪੀਰ।	੪੬	੫੯੨੪
ਕਰਦ ਭੇਟ। ਨੂਰ ਪੁਰੀਆ ਸੱਯਦ।	੪੭	੫੯੩੦
ਵੱਤਾ। ਨਬੀ ਗ਼ਨੀ ਖਾਂ ਵਿਦਾ।	੪੮	੫੯੩੪
ਮਾਹੀ ਸਰਹਿੰਦ ਭੇਜਣਾ। ਰਾਇ ਕੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਧਰਮ ਵਿੱਥਯਾ।	੪੯	੫੯੪੦
ਮਾਹੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸਾਕਾ ਸ੍ਰਹਿੰਦ।	੫੦	੫੯੪੫
ਮਾਹੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸਾਕਾ ਸ੍ਰਹਿੰਦ।	੫੧	੫੯੪੯
ਮਾਹੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸਾਕਾ ਸ੍ਰਹਿੰਦ।	੫੨	੫੯੫੨
ਕੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਖਸ਼ੀ। ਦੀਨੇ ਪੁੱਜੇ।	੫੩	੫੯੫੮
ਰਾਇ ਕੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਹਾਲ।	੫੪	੫੯੬੨
ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਦਰਸ਼ਨ। ਸ਼ਮੀਰ।	੫੫	੫੯੬੬
ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦਬਾਯਾ। ਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭੁਗਾਏ।	੫੬	੫੯੭੦
ਦਯਾਲਦਾਸ ਨੂੰ ਵਰ। ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ।	੫੭	੫੯੭੬
ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ। ਦੀਨਿਓਂ ਚੜ੍ਹਨਾ।	੫੮	੫੯੮੩
ਐਨ ਪਹਿਲਾ।		
ਮੰਗਲ। ਭਾਈ ਭਗਤੇ ਜਾਣਾ।	੧	੫੯੮੮
ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੀ ਬੰਸ। ਤਿੱਤਰ ਉਧਾਰ। ਪੰਧਣੀਆਂ ਸਿੰਘ।	੨	੫੯੯੬
ਬੰਦਰ, ਬਰਗਾੜੀ, ਬਹਿਬਲ, ਸਿਉਰਾਮੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ।	੩	੬੦੦੧
ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ।	੪	੬੦੦੬
ਸਰਹਿੰਦੋਂ ਫੌਜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਢਿੱਲਵੀਂ ਕੋਲ ਪਾਸ।	੫	੬੦੦੯
ਕੋਠਾ, ਮਲੂਕਾ ਗ੍ਰਾਮ। ਇਕ ਦੀਵਾਨੇ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ।	੬	੬੦੧੬
ਖਿਦਰਾਣੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਟੁਰਨਾ। ਜੁਗਰਾਜ ਜੱਟ।	੭	੬੦੨੦
ਦਾਨੇ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ। ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬਿਦਾਵਾ।	੮	੬੦੨੪
ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਜੰਗ ਕਰਨਾ।	੯	੬੦੨੮
ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਖਿਦਰਾਣੇ ਜੰਗ।	੧੦	੬੦੩੩
ਮਾਈ ਭਾਗੋ। ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨਾ।	੧੧	੬੦੩੭
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ।	੧੨	੬੦੪੦
ਮਾਈ ਭਾਗੋ। ਚਿਰਜੀਵੀ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ।	੧੩	੬੦੪੪
ਖੇਸ ਦਾ ਭੇਸ। ਭੋਖਰਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ਬਾਜੀਦ ਪੁਰ।	੧੪	੬੦੪੯

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ	ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਘੋਗੜ ਉਧਾਰ। ਹੁਕਮ ਨਾਥ।	੧੫	੬੦੫੪	ਧਰਮ ਸਿੰਘ।	੩੪	੬੧੪੦
ਕਾਂ, ਸਰ। ਉਧਾਰ। ਬੈਰਾੜਾਂ			ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨੱਸਣਾ।	੩੫	੬੧੪੪
ਤਨਖਾਹਾਂ ਮੰਗੀਆਂ।	੧੬	੬੦੫੮	ਦਾਦੂ ਦ੍ਵਾਰੇ ਬਿਬੇਕ।	੩੬	੬੧੫੦
ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦਾਨ ਸਿੰਘ			ਮਹੰਤ ਵਲੋਂ ਭੰਡਾਰਾ। ਭਾ: ਦਯਾ		
ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ।	੧੭	੬੦੬੧	ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਪਸ ਆਏ।	੩੭	੬੧੫੪
ਬਹਿਮੀਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ।			ਸਫਰ। ਬਘੌਰ ਵਿਚ ਡੇਰਾ।	੩੮	੬੧੫੮
ਦਿਵਾਨੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼।	੧੮	੬੦੬੫	ਬਘੌਰ ਵਿਖੇ ਜੰਗ।	੩੯	੬੧੬੨
ਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਤਲਵੰਡੀ ਡੱਲੇ ਪਾਸ।	੧੯	੬੦੭੦	ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਲ।	੪੦	੬੧੬੭
ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ। ਦੋਨੋ ਮਹਿਲ ਮਿਲੇ।	੨੦	੬੦੭੫	ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਤੇ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ		
ਚੱਬੇ ਦੀ ਮਾਈ ਨੂੰ ਵਰ। ਭਾਈ			ਦਾ ਜੰਗ।	੪੧	੬੧੭੧
ਭਗਤੂ ਵੰਸ਼।	੨੧	੬੦੭੯	ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਜਿੱਤ ਤੇ		
ਗੋਦੜੀਆ ਸਿੰਘ। ਭਾਗੋ। ਡੱਲਾ।	੨੨	੬੦੮੩	ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ।	੪	੬੧੭੫
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ।			ਦਿੱਲੀ ਜਾਣਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ		
ਦਯਾਲਦਾਸ।	੨੩	੬੦੮੭	ਉਥੇ ਛੋੜਨਾ।	੪੩	੬੧੭੯
ਬਠਿੰਡਿਓਂ ਕਾਣਾ ਦੇਊ ਕੱਢਣਾ।	੨੪	੬੦੯੧	ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼। ਪਾਰਕਪੁੱਤ੍ਰ।	੪੪	੬੧੮੩
ਸੱਸੀ ਦਾ ਗੀਤ। ਬਠਿੰਡੇ ਦੀ ਕਥਾ।			ਮਥੁਰਾ, ਬੰਦਰ। ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ		
ਦਯਾਲਦਾਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ।	੨੫	੬੦੯੫	ਨਿਰਨਾ। ਆਗਰੇ ਪੁੱਜਣਾ।	੪੫	੬੧੮੭
ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਯਾ। ਤਾਪ ਹਟਾਯਾ।			ਖਾਨਖਾਨਾ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ।		
ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਘੋੜਾ ਦੇਖਿਆ।	੨੬	੬੧੦੦	ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਲ।	੪੬	੬੧੯੧
ਮੀਂਹ ਬੰਦ ਕਰਾਯਾ। ਭਾ: ਬੂਲਕ			ਨੌ ਨਿਧ ਖੱਤ੍ਰੀ। ਕੇਸ਼।	੪੭	੬੨੦੩
ਸਿੰਘ।	੨੭	੬੧੦੫	ਖਾਨਖਾਨਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ।	੪੮	੬੨੦੭
ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜੰਗ ਸਿਖਾਯਾ। ਡੱਲੇ			ਸਿੱਖ ਸੁਭਾ ਦਾ ਧਰਮ ਰੱਖਣਾ।	੪੯	੬੨੧੨
ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ।	੨੮	੬੧੧੦	ਤੀਰ ਚਲਾਉਣਾ। ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ।		
ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਵਡਕੇ। ਬੰਗੇਹਰ।			ਰੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ।	੫੦	੬੨੧੬
ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਵਰ।	੨੯	੬੧੧੪	ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦਿਕਰਾਓਂ		
ਕਾ[illegible]ਰੇ ਦੀ ਮੌਤ।	੩੦	੬੧੧੮	ਫਿਰਿਆ।	੫੧	੬੨੨੦
ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ।	੩੧	੬੧੨੨			
ਦੱਖਣ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ। ਅਭੈ			**ਐਨ ਦੂਜਾ**		
ਰਾਮ। ਦੀਵਾਨੇ ਚੋਰੀ ਨੱਸੇ।	੩੨	੬੧੨੮	ਮੰਗਲ। ਸ਼ਾਹਦੀ ਚਤੌੜ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੧	੬੨੨੪
ਡੱਲਾ ਨੱਸਿਆ। ਨੌਹਰ ਦਾ			ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਯਾ।		
ਜੋਤਸ਼ੀ।	੩੩	੬੧੩੪	ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ।	੨	੬੨੨੯
ਕਬੂਤਰ ਜਿਵਾਏ। ਪਰਮ ਸਿੰਘ			ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ ਸਾਧੂ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।	੩	੬੨੩੨

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ	ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਨਦੇੜ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੱਸੇ,	੪	੬੨੩੫	ਉਪਦੇਸ਼।	੨੧	੬੩੨੨
ਜ਼ਮੀਨ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦੀ। ਬੰਦਾ			ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ।	੨੨	੬੩੨੭
ਮਿਲਾਪ।	੫	੬੨੩੯	ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼।	੨੩	੬੩੩੦
ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼।	੬	੬੨੪੩	ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ।	੨੪	੬੩੩੪
ਬੰਦੇ ਨੇ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣੇ।	੭	੬੨੫੧	ਸੰਤ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ, ਬਾਲੇ ਰਾਇ ਦੀ		
ਬੰਦੇ ਦੀ ਵਿਜਯ, ਦਲ ਵਧਣਾ।			ਸਹਾਇਤਾ।	੨੫	੬੩੩੯
ਸਢੌਰਾ ਮਾਰਨਾ।	੮	੬੨੫੭	ਮਹਲਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ		
ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ।	੯	੬੨੬੨	ਘੇਰੇ ਵਿਚ।	੨੬	੬੩੪੭
ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਮਾਰਨਾ। ਸਰਹਿੰਦ			ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਾਹਨ		
ਉਜਾੜਨਾ।	੧੦	੬੨੬੭	ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਾਣਾ ਤੇ ਬੰਦੇ ਦਾ		
ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੧੧	੬੨੭੨	ਅੰਤ।	੨੭	੬੩੫੨
ਬੰਦੇ ਦਾ ਹੋਰ ਹਾਲ।	੧੨	੬੨੭੮	ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਲਕ ਪੁੱਤ੍ਰ।	੨੮	੬੩੬੦
ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ।			ਪਾਲਕ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ।	੨੯	੬੩੬੩
ਬੰਦੇ ਦਾ ਤੇਜ ਛੀਨ।	੧੩	੬੨੮੨	ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਤਜਾਗਣਾ। ਬੇਨਵਾ		
ਸ਼ਿਕਾਰ ਘਾਟ, ਨਗੀਨਾ ਘਾਟ			ਮਾਰਨਾ।	੩੦	੬੩੬੭
ਆਦਿ।	੧੪	੬੨੮੬	ਪਾਲਕ ਦਾ ਫੜਿਆ ਜਾਣਾ।	੩੧	੬੩੬੯
ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਦਿੱਲੀ ਆਏ।			ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਮਥਰਾ		
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਤ ਮੁਕਾਬਲਾ।	੧੫	੬੨੯੦	ਗਏ।	੩੨	੬੩੭੩
ਖਾਲਸਾ ਤੀਜਾ।	੧੬	੬੨੯੪	ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਰਤੂਤ।		
ਗੁਲ ਖ਼ਾਂ ਪਠਾਣ।	੧੭	੬੨੯੮	ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਆਏ।	੩੩	੬੩੭੭
ਪਠਾਣ ਨੇ ਜਮਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ			ਮਾਤਾ ਜੀ ਗੁਰਪੁਰੀ ਪਯਾਨ।	੩੪	੬੩੮੧
ਮਾਰਨੀ।	੧੮	੬੩੦੧	ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ।	੩੫	੬੩੮੫
ਜ਼ਖਮ ਸੀਉਣੇ।	੧੯	੬੩੦੫	ਮੰਗਲ ਅੰਤਲੇ।	੩੬	੬੩੯੩
ਜ਼ਖਮ ਦੇ ਤ੍ਰੋਪੇ ਟੁੱਟੇ। ਜੱਗ ਕੀਤਾ।	੨੦	੬੩੧੯			

੧. ਨਕਸ਼ਾ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਮੱਲਾਂ ਦਾ। ੬੨੬੦

੨. ਤਸਵੀਰ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ। ੬੩੫੧

੩੫. [ਚਮਕੌਰ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਕਾਇਮੀ ਥਿਰੇ ਦੁਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਪੀਛੇ ਲਸ਼-ਕਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੌ ਖੋਜਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹਿ[1] ॥੧॥ ਲਲਿਤ ਪਦ ਛੰਦ॥ ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਗੁਰੂਰਣ ਜੂਝ੍ਯੋ ਬਹੁਤੇ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਅਰ੍ਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਬਡੇਰਾ ਬ੍ਰਿੰਦਹਿ ਬੀਰ ਬਿਦਾਰੇ' ॥ ੨ ॥ ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਅੱਗ੍ਰ ਹੀ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਖੋਜ ਤੁਰੰਗ ਨਿਹਾਰੋ। ਨਹਿਂ ਮਰਿਬੋ ਮਹਿਂ ਰਣ ਤੇ ਆਵਤਿ ਕਰਾਮਾਤਿ ਅਤਿ ਭਾਰੋ ॥ ੩ ॥ ਤਮ ਮਹਿਂ ਲਰਤੇ ਕਛੂ ਨ ਸੂਝ੍ਯੋ ਕੋ ਬਚ ਕੋ ਲਰਿ ਮਾਰਾ[2]। ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬੀਰ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ੍ਯੋ ਖੇਤ ਰਣ ਭਾਰਾ' ॥ ੪ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਮਿਲਿ ਨਿਰਣੈ ਕਰਿ ਕਰਿ–ਕਿਤ ਗਮਨੇ?–ਨਹਿਂ ਸੂਝੈ। ਆਗੇ ਤੇ ਪਾਛੇ ਤੇ ਆਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬੂਝੈਂ[3] ॥ ੫ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤਿਮਰ ਪਰਸਪਰ ਲਰਿ ਮਰਿ ਘਾਇਲ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ। ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਰਿ ਸੰਭਾਰਿ ਪਰੇ ਮਗ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰੈਂ ਉਰ ਭਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਜੋ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੀ ਬਡ ਸੈਨਾ ਰੋਪਰ ਲਰਿ ਲਰਿ ਹਾਰੇ। ਤਿਨ ਤੇ ਛੁਟ੍ਯੋ ਸੰਗ ਗੁਰ ਕੇਰਾ ਪਚਿ ਪਚਿ ਝਖੇ ਗਵਾਰੇ॥੭॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਜੋ ਦਸ ਲਖ ਪਹੁੰਚੀ ਤਿਨਹੁਂ ਗੁਰੂ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। 'ਨਿਕਸਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਤੇ ਬਹੁ ਜੂਝੇ ਰਹੀ ਚਮੂੰ ਪਿਛਵਾਈ ॥ ੮ ॥ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਚਮਕੌਰ ਤੁੰਗ ਥਲ ਆਇ ਸੁ ਕਾਇਮ ਕੀਨਾ'। ਦਈ ਸਕਲ ਸੁਧਿ ਗਯੋ ਜਾਟ ਇਕ 'ਹਮ ਕੋ ਗੁਰ ਗਹਿ ਲੀਨਾ॥ ੯ ॥ ਦੈ ਸਜਾਇ ਘਰ ਛੀਨ ਸੁ ਲੀਨਾ ਆਪ ਬਰ੍ਯੋ ਬਿਚ ਆਈ। ਚਾਲੀ ਕੇ ਪਚਾਸ ਸੰਗ ਭਟ ਹੈਂ ਅਪਰ ਮਰੇ ਸਮੁ-ਦਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਨਰ ਦਾਰਾ ਜੋ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ ਦਏ ਕਾਢਿ ਬਰਿਆਈ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਆਪ ਗਢ ਲਖਿ ਕਰਿ ਹੈ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਲਰਾਈ॥੧੧॥ਨਹਿਂ ਮੁਰਚਾ,ਨਹਿਂ ਪਰਖਾ[4] ਦੀਰਘ, ਪੌਰ ਠੌਰ ਨਹਿਂ ਗਾਢੀ। ਗਮਨਤਿ ਮਾਰਗ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਾ ਚਲਹੁ ਆਪ ਲਿਹੁ ਕਾਢੀ' ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨੇ ਤੁਰਕ ਤਬਿ ਹਯਨਿ ਧਵਾਏ ਗਨ ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰੇ। ਉਡੀ ਧੂਰ ਅਸਮਾਨ ਗਯੋ ਭਰਿ ਬਡੋ ਅੰਧੇਰ ਗੁਬਾਰੇ ॥੧੩॥ ਛਾਦ ਲੀਨ ਸੂਰਜ ਕੋ ਸਾਰੇ ਹਾਥ ਪਸਾਰ ਨ ਦੀਖੇ। ਚਲੀ ਆਇ ਚਮਕੌਰ ਚਮੂੰ ਸਭਿ ਉਛਲਿ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਸਰੀਖੇ ॥ ੧੪ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਜੋ ਤੁਰਕਾਨ ਬਿਖੈ ਸਰਦਾਰ ਕਹੌਂ ਤਿਨ ਨਾਮ ਸੁਨੋ ਸਮੁਦਾਈ:–ਨਾਹਰਖ਼ਾਂ ਭਟ, ਗੈਰਤਖ਼ਾਂ ਪੁਨ, ਖ਼ਾਨ ਪੁਲਾਦ ਨੇ ਬਾਗ ਉਠਾਈ। ਖ਼ਾਂ ਇਸਮਾਇਲ,

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਲੱਭਦੇ ਨਹੀਂ। [2]ਕੌਣ ਬਚਿਆ ਤੇ ਕੌਣ ਲੜਕੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [3]ਅੱਗੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ। [4]ਖਾਈ।

ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦਰ, ਖ਼ਾਂ ਅਸਮਾਨ ਅਧੋ ਢਿਗ ਧਾਈ।ਖ਼ਾਂ ਸੁਲਤਾਨ, ਜਹਾਂਨ-ਖ਼ਾਂ ਬੀਰ ਪਠਾਨਨ ਭੀਰ ਗਨੀ ਕਿਮ ਜਾਈ ॥੧੫॥ਕਬਿੱਤ॥ ਮੀਆਂ ਖ਼ਾਨ, ਭੂਰੇਖ਼ਾਨ, ਸੈਦਖ਼ਾਨ, ਨੂਰੇਖ਼ਾਨ, ਢੂਲਖ਼ਾਨ, ਗੁਲਖ਼ਾਂ, ਹੁਸੈਨਖ਼ਾਨ ਧਾਯੋ ਹੈ। ਬਲੀ ਬੇਗ ਮੁਗ਼ਲ ਕਮਾਨ ਗਹਿ ਬੇਗ ਜੁਤਿ ਅਪਰ ਖ਼ਲੀਲਖ਼ਾਨ ਦਲ ਉਮਡਾਯੋ ਹੈ।ਮਿਰਜ਼ਾ ਹਯਾਤਬੇਗ,ਸੈਨਾਸੈਂ ਕਰਮਬੇਗ,ਸੱਯਦ ਮਹਿ-ਮੂਦ ਅਲੀ ਧੌਂ ਸ਼ਿਤਾਬ ਆਯੋ ਹੈ। ਬੀਰ ਬੇਗ ਜਾਵਰ ਇਮਾਨ ਹਾਨਿ ਕਾਫਰ ਭੇ ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਕੀ ਕੁਫਰ ਕਹਿਵਾਯੋ ਹੈ ॥ ੧੬ ॥ ਕੇਊ ਰੰਗ ਕਾਰੇ ਹੈਂ,ਕੁਰੂਪ ਹੀ ਸੁਧਾਰੇ ਸਾਰੇ,ਕੇਊ ਰੰਗ ਭੂਰੇ ਜੰਗ ਸੂਰੇ ਜਗਜਾਨੀਐ। ਪਸ਼ਤੋ ਬਕਨ ਹਾਰੇ, ਉਜ਼ਬਕ ਭਾਰੇ ਭਾਰੇ[1], ਕਾਬਲੀ ਕੰਧਾਰੀ, ਦਾਊਜ਼ਈ[2] ਕੋ ਬਖਾਨੀਐ। ਹਬਸ਼ੀ, ਪਸ਼ੌਰੀ, ਕੇਊ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰੀ ਹੁਤੇ, ਰੂਸੀ, ਗਨ ਰੂਮੀ, ਗ੍ਰਿਹ ਗਜ਼ਨੀ ਪ੍ਰਮਾਨੀਐ। ਕੇਊ ਢੱਠੇ, ਭੱਖਰੀ[3], ਇਰਾਨੀ ਔ ਅਰੇਵੀ[4] ਮਿਲਿ ਕੇਊ ਕਸ਼ਮੀਰੀ*ਜਿਨ ਬੋਲ ਨ ਪਛਾਨੀਐ ।੧੭॥ ਆਈ ਦਸ ਲਾਖ ਜਬਿ ਪੀਛੇ ਕੀ ਜੁ ਸੈਨਾ ਸਭਿ ਸੁਨੀ ਸੁਧਿ ਖ੍ਵਾਜ ਮਰਦੂਦ ਆਦਿ ਧਾਏ ਹੈਂ। 'ਗੁਰੂ ਚਮਕੌਰ ਠੌਰ ਕਾਇਮੀ ਕਰੀ ਹੈ ਦੌਰਿ, ਆਈ ਚਮੂੰ ਔਰ ਤਿਨੌ ਫੇਰ ਘੇਰ ਪਾਏ ਹੈਂ।ਜੂਝੇ ਨ ਪਿਛਾਰੀ ਜੰਗ[5]', ਹੋਤਿਹੈ ਅਗਾਰੀ ਅਬਿ, ਸੁਨਿਕੈ ਸਮੂਹ ਹਯ ਹੂਹ ਦੈ ਭਜਾਏ ਹੈਂ। ਯੂਥਪ[6] ਵਜ਼ੀਦ ਖ਼ਾਂ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਬਿਲੰਦ ਸੂਬਾ ਲੈਕੇ ਸੰਗ ਬਾਹਨੀ ਉਮਡਿ ਕਰਿ ਆਏ ਹੈਂ ॥੧੮॥ ਸੂਬਾ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਦਸਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਮ ਜਿਸ ਸੁਨੀ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ ਦਲ ਭਾਰੀ ਜੁਤਿ ਧਾਯੋ ਹੈ।ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਬਾਈ ਧਾਰਨ ਕੇ ਰਾਜੇ ਸਭਿ ਲੈ ਲੈ ਸੈਨ ਆਪਨੀ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਮਡਾਯੋ ਹੈ।ਮੀਏਂ ਰਾਵਰਾਨੇ ਕੌਨ ਸ਼ਕਤਿ ਬਖਾਨੇ ਤਿਨਮਾਚਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਬਿਸਾਲ ਹੀ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ। ਰੰਘਰ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਔਰ ਗੁੱਜਰ ਗਵਾਰ ਮਿਲਿ ਆਇ ਚਮਕੌਰ ਚਹੂੰ ਓਰ ਘੇਰੋ ਪਾਯੋ ਹੈ ॥ ੧੯ ॥ ਅਵਨੀ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਬਿਨਾਸ਼ ਕੀਨ, ਭਯੋ ਤਮ ਰਾਸ ਉਡ ਪਾਂਸੁ ਫਲ ਫੈਲਪੈ[7]।

---

[1]ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਬੜੇ ਕੱਦਾਵਰ ਤੇ ਉਜੱਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉਜਬਕ ਉਜੱਡ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [ਤੁ:, ਉਜ਼ਬਕ]। [2]ਦਾਊਦ ਜ਼ਈ। [3]ਠਟਾ ਤੇ ਭੱਖਰ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਹੈਨ, ਇਕ ਭੱਖਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੱਛੋਂ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ। [4]ਅਰਬੀ। [5]ਪਿੱਛੇ ਜੋ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਰੇ ਨਹੀਂ ਗਏ। [6]ਸੈਨਾਪਤੀ। [7]ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਪਾਂਸ=ਧੂੜੀ ਉਡਕੇ ਫੈਲ ਗਈ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ।

*ਬਾਰਬਰਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਭਾਵੇਂ ਹੋਣ ਜੰਗੀ ਤਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।

ਦੇਖਿਤਿ ਨ ਆਂਖਤੇ, ਸੁਨੈ ਨ ਬੋਲ ਭਾਖਤੇ, ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਹੈਂ ਕਾਂਖਤੇ[1] ਲਖੀ ਤਿ ਆਇ ਗੈਲ ਪੈ।ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਸ਼ੋਰ ਕੈ, ਚਹੈਤਿ ਹੇਲ ਰੌਰਿਕੈ ਮਲੇਛ ਆਇ ਦੌਰਿਕੈ ਛਬੀਲੇ ਬਡੇ ਛੈਲ ਪੈ[2]।ਜੈਸੇ ਮੇਲ ਮੇਲਕੈ ਸ਼ਲਭ[3]ਰੇਸਕੇਲ ਕੈ, ਧਰੇ ਬਿਸਾਲ ਐਲ ਕੈਦੁਰਗ ਦੀਹ ਸੈਲ ਪੈ[4]॥੨੦॥ਧਰਨੀ ਗਗਨ ਏਕ ਹ੍ਵੈ ਗਏ ਬਿਬੇਕ ਬਿਨ[5]ਖੇਹ ਖਰ ਪੁੰਜ ਕੀ ਪਸਾਰੀ ਦਸ ਦਿਸ਼ ਮੈਂ।ਮਾਨੋ ਘਨ ਘਟਾ ਘਨੇ ਘਨ ਕੀ ਘੁਮੰਡ ਘਿਰੀ[6] ਘੋਰ ਘੋਖ ਘੋਖਿ ਕੈ ਮਿਲੀ ਹੈ ਭੂਮ ਭ੍ਰਿਸ ਮੈਂ[7]।ਮੰਦਰ ਪਹਾਰ ਗਢ[8] ਜਾਂਹੀ ਕੇ ਮਝਾਰਖਰੋ ਚਾਰੋਂਓਰ ਪਾਰਾਵਾਰ[9] ਐਸੀ ਛਬਿ ਜਿਸ ਮੈਂ।ਗਿਨੇ ਮਤ ਕਿਸ ਮੈਂ[10]ਅਸੰਖਤਾਹੈ ਤਿਸ ਮੈਂ,ਬਿਲੋਕਿ ਲੋਕ ਬਿਸਮੈਂ, ਸੁ ਆਯੋ ਦਲ ਰਿਸ ਮੈਂ ॥੨੧॥ ਪੁੰਜ ਹੈਂ ਮਤੰਗ ਪੈ ਪਤਾ-ਕਾ ਜਿਨ ਸੰਗ ਧਰੀ, ਸੈਲ ਹੈਂ ਸਪੰਖ ਤੁੰਗ[11] ਇਤੇ ਉਤ ਧਾਵਤੇ।ਬਾਦਿਤ ਜੋ ਬਾਜਤਿ ਹੈਂ ਦੀਰਘ ਸੋ ਗਾਜਤਿ ਹੈਂ, ਅਨਿਕ ਤੁਰੰਗ ਜਲਜੰਤੁ ਜਨੋਂ ਪਲਾਵਤੇ[12]। ਸਾਂਗ, ਸੇਲ, ਸ਼ਕਤੀ,ਸੁਤੋਮਰ ਤਰੰਗ[13]ਭਏ ਧੁਖਤਿ ਪਲੀਤੇ ਬੜਵਾਗਨਿ ਉਠਾਵਤੇ।ਗ੍ਰਾਮ ਚਮਕੌਰ ਕੋਜਹਾਜਕੋ ਸਮਾਜ ਭਰਯੋ ਚਾਹਤਿ ਡੁਬੋਯੋ,ਗੁਰ ਕੇਵਟ ਤਰਾਵਤੇ॥੨੨॥ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਔ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘਬੀਰ ਜੁਗ ਦਯਾਸਿੰਘ ਆਦਿ ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਧੀਰਜੇ।ਮੁਕਤੇ ਸੁ ਪੰਚ ਸਿੰਘਮਾਨ ਸਿੰਘ, ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ, ਦਾਨ ਸਿੰਘ, ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਜਾਮੈਂ ਬਰ ਬੀਰਜੇ।ਆਲਮ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ, ਸ਼ਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਸੋ ਮੁਹਰ ਸਿੰਘ, ਬੀਰ ਸਿੰਘ,ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਤੀਰ[14]ਜੇ।ਕੋਠਾਸਿੰਘ ਏਕ ਰੰਘਰੇਟਾਸਿੰਘ ਜਾਨੀਯਤਿ, ਏਕ ਰਵਦਾਸੀਆ ਮਦਨਸਿੰਘ ਬੀਰਜੇ॥੨੩॥ਗਢਮੈਂਸੁਚੇਤ ਭਏ ਲਾਖੋਂਦਲ ਦੇਖ ਲਏ ਬੋਲੇ

---

[1]ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [2]ਛਬੀ ਵਾਲੇ ਛੈਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਉਪਰ। [3]ਟਿੱਡੀ, ਮੱਕੜੀ,। [4]ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਪਾਕੇ ਭਾਰੀ ਕਿਲੇ ਰੂਪੀ ਪਹਾੜ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ। [5]ਭਾਵ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। [6]ਮਾਨੋ ਘਨੇਘਨ ਕੀ ਘਨ ਘਟਾ ਘੁਮੰਡ ਘਿਰੀ=ਬਹੁਤਿਆਂ ਬਦਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਘਣੀਆਂ ਘਟਾਂ ਉਮੰਡਕੇ ਘਿਰ ਗਈਆਂ। [7]ਘੋਰ ਘੋਖ ਘੋਖ ਕੈ ਮਿਲੀ ਹੈ ਭੂਮ ਭ੍ਰਿਸ ਮੈ=ਭਯਾਨਕ (ਤ[illegible] ਨਾਲ) ਗੱਜ ਗੱਜਕੇ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ (ਉ[illegible], ਡਿੱਗਕੇ ਭੂਮੀ ਨਾਲ। ਭਾਵ ਧੂੜ ਇੰਨੀ ਉਡ੍ਰ ਰਹੀਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਬੱਦਲ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਧੂੜ[illegible]ਠਾਂ ਵੱਠਰਹੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਮਾਨੋ ਬੱਦਲ ਜ਼ਿਮੀਂ ਨਾਲ ਰਲ ਰਹੇ ਹਨ। [ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਃ, ਭ੍ਰਿਸ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਬਹੁਤੇ', ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਧਾਤੂ ਅਰਥ ਹੈ ਡਿੱਗਣਾ। ਭ੍ਰਿਸ਼੍=ਡਿੱਗਣਾ]। [8]ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਰੂਪੀ ਕਿਲਾ। [9]ਸਮੁੰਦਰ। [10]ਕਿਸ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਣ ਸਕੇ। [11]ਮਾਨੋ ਖੰਭਾਂ ਸਹਿਤ ਪਹਾੜ ਹਨ ਉੱਚੇ। [12]ਜਲ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਵਾਂਙ ਛੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। [13]ਲਹਿਰਾਂ। [14]ਪਾਸ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ: 'ਸੁਨੋ ਬਾਕ ਖਾਲਸਾ! ਸਭਿ ਕੋ ਹਟਾਇ ਰਹੇ, ਪਤੈ ਕੋ ਦਿਖਾਇ ਰਹੇ, ਦਗ਼ੇ ਕੋ ਬਤਾਇ ਰਹੇ, ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਲਾਲਸਾ[1]। ਸਿੱਖਯਾ ਕੋ ਸਿਖਾਇ ਰਹੇ, ਸੁਖ ਦੇ ਲੁਭਾਇ ਰਹੇ,—ਦੁਖੋਂ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਰਹੇ, ਜੈਬੋ ਲਖੋ ਕਾਲ ਸਾ[2]—। ਰਹਿਬੋ ਮਨਾਇ ਰਹੇ, ਏ ਰੁਖ ਬਨਾਇ ਰਹੇ[3], ਮ੍ਰਿਤ੍ਰੁ ਤੇ ਬਚਾਇ ਰਹੇ ਧਰਯੋ ਹਠ ਬਾਲਸਾ[4]॥੨੪॥ ਕਹਿਬੋ ਨ ਮਾਨਯੋਂ ਕਿਨ, ਕਾਲ ਨ ਪਛਾਨਯੋਂ ਮਨ, ਦਗ਼ਾ ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਲਿਖਿ ਦੀਨੋ ਜਯੋਂ ਲਿਖਾਇਓ। ਭਏ ਅਨਜਾਨ, ਹਿਤ ਆਪਨੋ ਨ ਧਾਰਯੋ ਚਿਤ, ਰਹੇ ਸਮੁਝਾਇ, ਨਿਕ-ਸਨ ਏਕ ਭਾਇਓ। ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਕੀ ਰਸੂਲ ਬੀਚ ਦੀਨੋ ਹੁਤੋ ਦੇਖੋ ਖਲ ਨੀਚ ਹੂੰ ਨੇ ਦਲ ਕੋ ਪਠਾਇਓ। ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਕਹੇ ਛੋਰਿ ਦੁਰਗ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਪਰੀ ਅਬਿ ਭੀਰ ਸਕੈ ਕੌਨ ਹ੍ਵੈ ਸਹਾਇਓ ॥ ੨੫ ॥ ਹਿੰਦੂ ਜੇ ਪਹਾਰੀ ਧੇਨੁ ਸਪਥ ਉਚਾਰੀ, ਧਰਿ ਠਾਕੁਰ ਅਗਾਰੀ, ਬਿਚ ਬਿੱਪ੍ਰ ਦੇ ਪਠਾਯੋ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਹੀ ਮਲੇਛ ਪਤਿ ਖ੍ਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ ਪਠਯੋ ਧਰਮ ਇਮਾਨ ਦੋਨੋ ਹਾਨਿ ਕੈ ਦਿਖਾਯੋ ਹੈ। ਅਬਿ ਤੌ ਉਪਾਇ ਸਾਮ, ਦਾਮ, ਭੇਦ, ਬਨੈ ਨਹਿਂ, ਚੌਥੋ ਦੰਡ ਬਨੈ ਦਲ ਲਾਖੋਂ ਚੜ੍ਹਿ ਆਯੋ ਹੈ। ਗੀਦਰ ਕੀ ਮੌਤ ਨਹਿਂ ਮਰੋ ਰਿਪੁ ਹਾਥਨਿ ਤੇ ਕਰੋ ਜੁੱਧ ਗਾਢੋ ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਮਚਾਯੋ ਹੈ॥੨੬॥ ਮਹਾਂ ਨੀਚ ਪਾਪੀ ਕੂਰ-ਲਾਪੀ[5]ਦਗ਼ਾ ਕੀਨੋ ਜਿਮ ਪਲਟੇ ਕੋ ਲੈ ਹੈ ਪੰਥ, ਮੂਲ ਦੈ ਉਖਾਰਿਕੈ। ਜੇਤੋ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕਰੋਗੇ ਅਬਿ ਮਾਰਨਕੋ ਤੇਤੋ ਰਾਜ ਭੋਗੋਗੇ ਜਨਮ ਨਿਜ ਧਾਰਿ ਕੈ। ਕਾਮਨਾਕੋ ਪੂਰਹੋਹਿ, ਮਿਲੈਂਗੇ ਜ਼ਰੂਰ ਮੋਹਿ, ਰਾਖਿਹੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਜੋਰ ਬਿਧ* ਨਿਰਵਾਰਿਕੈ[6]। ਜੁੱਧ ਕੇ ਸਮਾਨ ਤਪ ਜੱਗ ਕੋ ਬਿਧਾਨ ਨਹਿਂ ਏਕ ਘਟੀ ਬੀਚ ਦੋਨਹੁਂ ਲੋਕ ਲੇ ਸੁਧਾਰਿਕੈ" ॥ ੨੭ ॥ ਆਠ ਆਠ ਸਿੰਘ ਏਕ ਏਕ ਬਾਹੀ ਦੀਨੀ ਤਿਨੈ, ਤੀਸ ਦੋਇ ਸਿੰਘ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਭੇ ਸਾਵਧਾਨ। ਕੋਠਾ ਸਿੰਘ ਏਕ, ਔ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਦੋਨੋ ਹੂੰ ਕੋ ਦੀਨੋ ਪੌਰ'ਗਾਢੇ ਰਹੋ ਕੀਜੈ ਰਿਪੁ

[1]ਜੋ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ (ਸਾਨੂੰ ਦਗਾ ਦੇਣ ਦੀ)। [2]ਜਾਣਾ ਮੌਤ ਵਰਗਾ ਹੈ। [3]ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਬੇਰੁਖੇ ਭਾਵ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ। [4](ਪਰ ਸਭਨਾਂ ਨੇ) ਬਾਲਾਂ ਵਰਗਾ ਹੱਠ ਧਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। (ਅ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਾਂਗਾ ਹੱਠ ਧਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। [5]ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ। [6]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਬੀ ਬਲ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਬੀ ਮੇਟਕੇ। [7]ਤਪੱਸਯਾ ਤੇ ਜੱਗ ਦੇ ਬਿਧਾਨ ਦੀ ਜੁੱਧ ਨਾਲ ਸਮਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਜੁੱਧ ਨਾਲ) ਇਕ ਘੜੀ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਲੋਕ ਸੁਧਾਰ ਲਈਦੇ ਹਨ। [ਬਿਧਾਨ=ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੇ ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕਹੇ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਜੋਗ ਬੰਧ। ਕਿਤੇ—'ਜੋਰ ਬੰਧ' ਬੀ ਹੈ।

ਹੇਰਿ ਹਾਨ। ਗੁਲਕਾ ਬਰੂਦ ਨਹਿ ਡਾਰੀਏ ਤੁਫੰਗ ਬੀਚ,ਤੋੜਾ ਦੇਹੁ ਡਾਲਿ ਡਾਂਭਿ,ਛੂਟਿਹੈਂ,ਨ ਸ਼ੰਕ ਠਾਨਿ[1]।ਦੋਨਹੁ ਸੁਤ[2],ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਾਖੇ, ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਅਟਾਰੀ ਮਹਿ ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਤਾਨਿ ਪਾਨ ॥ ੨੮ ॥ਆਲਮ ਮ੍ਰਿਰਿੰਦ੍ਰ ਔਰ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਦੋਨੋ ਬੀਰ ਫਿਰੈ ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਸੁਧ ਸਭਿ ਕੀ ਰਖਨ ਕੋ। ਗੁਰੂ ਆਗੇ ਸੀਸ ਦੀਨੇ,ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਣ ਸਭਿ ਹੀ ਨੇ,ਮਾਰੈਂਗੇ ਮਲੇਛਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਆਯੁਧਨ ਕੋ।ਨੀਰ ਅਰੁ ਅੰਨ ਲੀਨੋ ਜੇਤਿਕ ਸੁ ਹਾਥ ਆਯੋ ਖਾਯੋ ਮਨ ਭਾਯੋ ਸਵਾਧਾਨ ਕੀਨ ਤਨ ਕੋ। ਬੀਰ ਰਸ ਰਾਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਤੇ[3] ਨੈਨ, ਰਾਤੋ ਮੁਖ ਰੋਸ ਮੈਂ, ਬਿਲੋਕੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਕੋ ॥ ੨੯ ॥ ਆਹਨ[4] ਮਨਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੋਇ ਆਇ ਦਲ ਦਸ ਲਾਖ ਆਯੋ ਨਯੋ, ਪੂਰਬ ਸੁ ਢੂਕੇ ਹੈਂ[5]। ਭਾਜੇ ਲੋਕ ਗ੍ਰਾਮ ਉਤਪਾਤ ਕੋ ਬਡੋ ਬਿਲੋਕਿ, ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਤੂਰਨ ਸਦਨ ਕਿਤ ਲੂਕੇ ਹੈਂ। ਕੋਊ ਅਗਵਾਨੀ ਹੋਇ ਜਾਇਕੈ ਮਲੇਛ ਮਿਲੇ, ਕਾਰਨ ਬਤਾਵਨਿ ਕੇ, ਮਾਰਿ ਹੂਰੇ ਹੂਕੇ ਹੈਂ[6]। ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਹੇਲ ਘਾਲਿ ਆਏ ਜਿਸ ਕਾਲ ਵਿਗ 'ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ, ਲੇਹੁ ਗਹਿ ਸੂਰ' ਕ੍ਰੂਰ ਕੂਕੇ ਹੈਂ[7] ॥੩੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਨੇਰ ਭਾ ਥਿਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਆਇ। ਅੰਤਰ ਤੇ ਤਬਿ ਸੂਰਮੇ ਗੋਰੀ ਸਰ ਬਰਖਾਇ ॥੩੧॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸ਼ਟਮ ਰੁੱਤੇ 'ਚਮਕੌਰ ਘੇਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਚਮਕੌਰ ਯੁੱਧ ਆਰੰਭ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਾਤਿ ਜਿ ਸਨਮੁਖ ਦੁਰਗ ਕੇ ਸਰ ਗੋਲੀ ਲਗਿ ਘਾਇ। ਗਿਰੈਂ ਦੜਾ ਦੜ ਤੁਰਤ ਹੀ ਏਕ ਬਾਰ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੁਚਾਰੇ 'ਸੁਨੋ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ। ਜਬੈ ਸਾਮ ਦਾਮੰ ਨ ਭੇਦੰ ਸੁਹੇਰੇ। ਤਬੈ ਆਯੁਧੋਂ ਪੈ ਨਿਜੰ ਹਾਥ ਘਾਲੈ[8]। ਬਨੀ ਬਾਤ ਸੋਈ ਸਮੈਂ ਧੌਨ ਟਾਲੇ ॥ ੨ ॥ ਪੁਰਾ[9] ਤੀਰ ਗੋਰੀਨ ਤੇ ਮਾਰਿ ਗੇਰੋ। ਮਿਟੈਂ ਨ ਅਰਾਤੀ ਜਬੈ ਨੇਰ ਹੇਰੋ। ਕਰਾਚੋਲ ਕਾਢੋ ਕਰੋ ਖੰਡ ਖੰਡੇ। ਤਛਾ ਮੁੰਡ ਕਾਟੋ ਘਮੰਡੋ ਪ੍ਰਚੰਡੋ' ॥੩॥ ਪ੍ਰਭੂ ਬਾਕ ਸੁਨਿਕੈ ਭੁਏ ਸਾਵਧਾਨਾ। ਕਰੈਂ ਤਾਨ ਤਾਨਾ ਤਜੈਂ ਚਾਂਪ ਬਾਨਾ[10]। ਰਿਲੇ ਸਰਪ

---

[1](ਇਸ ਵਿੱਚ) ਸ਼ੰਕਾ ਨਾ ਕਰੋ। [2]ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। [3]ਲਾਲ। [4]ਮਕੜੀ, ਟਿੱਡੀ। ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ (ਅਹਿਣ=)ਗੜੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [5]ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਆ ਢੁੱਕੇ। [6]ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਕੇ(ਸੱਦਦੇ) ਹਨ [ਸਿਸ:,ਹੂ=ਸ਼ਬਦ। ਹਿੰਦੀ, ਹੂਕਨਾ=ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਆਵਾਜ਼]। [7]'ਫੜ ਲਓ ਸੂਰਮੇ' ਕ੍ਰੂਰ (ਵੈਰੀ)ਕੂਕਦੇ ਹਨ। [8]ਤਦੋਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ। [9]ਪਹਿਲੋਂ। [10]ਬਲ ਨਾਲ ਤਾਣਕੇ ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਬਾਣ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

ਜੈਸੇ ਬਿਧੈਂ ਦੋਇ ਚਾਰੀ। ਤਜੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕੌ ਬੀਰ ਬੇਕੇ ਜੁਝਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਬਰੂਦੈ ਨ ਗੋਰੀ ਦੁਹੂੰ ਨਾਂਹਿ ਪਾਵੈਂ। ਪਲੀਤਾ ਪਿਖੈਂ ਤਾਂਹਿ ਤੋੜਾ ਡੰਭਾਵੈ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਛੁਟੈਂ ਨਾਦ ਹੋਵੈਂ ਘਨੇਰੇ। ਕੜਾ ਕਾੜ ਮਾਚੀ ਛੁਟੀ ਏਕ ਬੇਰੇ॥ ੫ ॥ ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਘੋਰਾਨਿ ਤੇ ਭੂਮ ਜਾਈ। ਮਨੋ ਕੈਫ[1] ਪੀਕੇ ਲਿਟੇ ਬੀਰ ਖਾਈ। ਕਿਸੂ ਮੁੰਡ ਫੂਟੈ ਕਿਸੂ ਤੁੰਡ ਤੂਟੈ।ਲਗੈ ਏਗ ਗੋਰੀ ਭੁਜਾ ਟਾਂਗ ਟੂਟੈ॥੬॥ [2]'ਹਲਾ ਹੱਲ' ਬੋਲੈਂ, ਰਹੈ ਤੁੰਡ ਮਾਂਹੀ।ਲਗੈ ਬਾਨ ਦੇਹੀ[2],ਬਚੈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਂਹੀ। ਗਿਰੈਂ ਅੱਗ੍ਰ ਔਂਧੇ, ਚਲੇ ਪੁੰਜ ਆਵੈਂ। ਮਰੇ ਫੇਰ ਪਾਛੇ ਨਹੀਂ ਕੋ ਸਿਧਾਵੈ[3] ॥ ੭ ॥ ਗਿਰੇਂਦੇ ਤਬੈ ਭੀਮਚੰਦਾਦਿ ਸਾਰੇ। ਹੁਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਜਾਟ ਤੀਰੰ ਹਕਾਰੇ। ਲਗੇ ਬੂਝਿਬੇ 'ਸਿੰਘ ਕੇਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ?ਘਨੇ ਬਾਨ ਮਾਰੈਂ ਕਿ ਗੋਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ ॥੮॥ ਦੜਾਦਾੜ ਸੂਰੇ ਗਿਰੈਂ ਭੂਮ ਮਾਂਹੀ।ਜਿਤੇ ਨੈਨ ਦੇਖੇ,ਕਹੋ ਕਯੋਂ ਨ ਤਾਂਹੀ?'। ਸੁਨੇ ਜਾਟ ਬੋਲੇ 'ਗਿਨੇ ਹੈਂ ਨ ਕੋਈ। ਪਚਾਸੇ ਕਿ ਚਾਲੀ ਇਤੇ ਬੀਰ ਹੋਈ॥ ੯ ॥ ਤਿਨੋਂ ਮਹਿਂ ਕਿਤੇ ਘਾਵ ਖਾਏ ਬਿਹਾਲੇ। ਚਲੰਨੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਜਾਤੇ ਮਰੈਂ ਆਜ ਕਾਲੇ। ਬਡੀ ਬਾਹਰੇ ਸੈਨ[4] ਪਾਵੈ ਨ ਪਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਹੋਹਿ ਗਾਢੇ[5] ਅਬੈ ਲੇਹੁ ਮਾਰਾ॥੧੦॥ਭਰੈਂ ਧੂਲ ਮੂਠੀ ਕਿਲੇ ਮਹਿਂ ਜਿ ਪਾਵੈਂ। ਸਭੈ ਸਿੰਘ ਸੰਗੇ ਮਝਾਰੇ ਦਬਾਵੈਂ[6]। ਕਹਾਂ ਜੰਗ ਹੋਵੈ ਅਬੈ ਲੇਹੁ ਮਾਰੀ। ਕਹਾਂ ਏਕ ਰੱਤੀ ਕਹਾਂ ਮੇਰੁ ਭਾਰੀ'॥੧੧॥ਸੁਨੀ ਭੀਮਚੰਦੇ ਗਯੋ ਪਾਸ ਖ੍ਵਾਜੇ।'ਕਹਾਂ ਦੇਰਧਾਰੀ, ਕਰੋ ਕਯੋਂ ਨ ਕਾਜੇ ? ਬਡੋ ਹੇਲ ਮੇਲੋ ਮਰੈ ਜਾਉ ਮਾਰੀ[7]। ਬਚੇ ਥੀਰ ਜੇਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਮਝਾਰੀ[8] ॥ ੧੨ ॥ ਹਤੋ ਨਾਂਹਿ ਭਾਵੈਂ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਹੀਜੈ। ਅਹੈਂ ਸਿੰਘ ਜੇਤੇ ਤਿਨ੍ਹੈਂ ਮਾਰਿ ਦੀਜੈ। ਕਹਾਂ ਬੀਰ ਚਾਲੀ ਸੁ ਚਾਲੀ ਹਤੈਂਗੇ[9]।ਕਰੋ ਹੇਲ ਲਾਖੋਂ ਸੁ, ਦਾਂਤੇ ਗਹੈਂਗੇ'॥੧੩॥ਭਨੈ ਸੂਧ ਖ੍ਵਾਜਾ ਵਜੀਦੈ ਹਕਾਰਾ[10] । ਲਹੌਰੀ ਬੁਲਾਯੋ ਦੁਊ ਸੋਂ ਉਚਾਰਾ। 'ਅਨੰਦੈ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਜਥਾ ਸਾਤ ਮਾਸੈ। ਲਰੰਤੇ ਬਿਤਾਏ ਰਹੇ ਆਸ ਪਾਸੈ ॥ ੧੪ ॥ ਇਹਾਂ ਬੀ ਤਥਾ ਬਾਤ ਜੀ ਮੈਂ

---

[1]ਸ਼ਰਾਬ। [2]ਹੱਲਾ ਹੱਲਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਰ ਆ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। [3]ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ। [4]ਬਾਹਰ ਬੜੀ ਸੈਨਾ ਹੈ। [5](ਅੰਦਰੂਨੇ) ਕਿੰਨਾਕੁ ਚਿਰ ਅਟਕਣਗੇ। [6]ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ (ਕਿਲੇ) ਵਿੱਚੇ (ਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਦਬਾ ਦੇਣ। [7]ਮਰਦੇ ਜਾਓ ਤੇ ਮਾਰਦੇ ਜਾਓ। (ਅ) ਜਾਉ ਮਾਰੀ ਮਰੈ=ਮਾਰੀ ਜਾਓ (ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। [8]ਜਿੰਨੇ ਸੂਰਮੇ ਬਚੇ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। [9]ਚਾਲੀ (ਤੁਰਕ) ਹੀ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ। [10](ਭੀਮ ਚੰਦ ਦਾ ਵਾਕ) ਸੁਣਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਖ੍ਵਾਜਾ ਵਜੀਦੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ।

ਬਚਾਰੀ। ਤਮਾਸ਼ਾ ਪਿਖੋ ਠਾਢਿ[1], ਲੇਤੇ ਨ ਮਾਰੀ[2]। ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਚਾਲੀ ਛੁਧਾ ਤੇ ਬਿਹਾਲੇ।ਕਹਾਂ ਬੀਰ ਲਾਖੋਂ ਫਿਰੈਂ ਆਲਬਾਲੇ'॥੧੫॥ ਸੁਨੀ ਦੋਇ ਸੂਬਾਨਿ ਖ੍ਵਾਜੇ ਡਰਾਏ[3]। ਸਮੀਪੀ ਸਮੂਹਾਂਨਿ ਊਚੇ ਸੁਨਾਏ[4]:-'ਬਿਲੋਕੋ ਕਹਾਂ ਹੇਲ ਮੇਲੋ ਨ ਸਾਰੇ।ਥਰੇ ਬੀਰ ਧਾਵੋ ਭੁਜਾਂ ਓਜ ਧਾਰੇ'॥੧੬॥ਤਿਨਹੂੰਨੇ ਅਗਾਰੀ ਕਹ੍ਯੋ ਕੋਪ ਕੈ ਕੈ। 'ਪਿਲੋ ਸਰਬ ਆਗੇ[5], ਖਰੇ ਕ੍ਯੋਂ ਥਿਰੈ ਕੈ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਮਹਿ ਹਾਲ-ਹੂਲੈ ਮਚਾਓ।ਇਕੈਬਾਰ ਹੇਲਾ ਸਭੋ ਨੋ ਧਕਾਓ[6]*'॥੧੭॥ ਮਥੈਂ ਸਿੰਧੁ ਮਾਨੋਂ ਦੁਊ ਦੈਂਤ ਦੇਵੈ। ਗਿਰੇ ਮੰਦਰੰ ਕੋਟ ਕੀ ਸ਼ੋਭ ਏਵੈ[7]।ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦੰ ਅਟਾਰੀ ਸੁ ਸ਼੍ਰਿੰਗੰ[8]। ਥਿਰੇ ਤ੍ਰੁੰਗ[9] ਥਾਨੰ ਦਿਪੈਂ ਐਸ ਢੰਗੰ॥੧੮॥ਜਬੈ ਰੌਰ ਮਾਚਾ ਢੁਕੇ ਨੇਰ ਆਈ।ਹਜ਼ਾਰੌਂ ਤੁਫੰਗੰ ਛੁਟੀ ਧੂਮ ਪਾਈ।ਲਗੇ ਕੰਧ ਸੋਂ ਆਨ ਕੇਤੇ ਸਿਪਾਹੀ। ਚਢੇ ਊਪਰੇ ਹਾਥ ਘਾਲੇ ਤਦਾਹੀ॥੧੯॥ ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਕੋਪੇ ਕਹ੍ਯੋ ਆਪ ਮਾਂਹੀ। 'ਕਰਾਚੋਲ ਬਾਹੋ ਚਢੈਂ ਆਨ ਤਾਂਹੀ[10]'।ਛੁਟੀ ਬਾਨ ਗੋਰੀ ਨ ਛੂਛੇ ਪਰੰਤੀ।ਗਿਰੈਂ ਕੰਧ ਨੀਚੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਕਟੰਤੀ॥੨੦॥ ਪਰੀ ਊਚ ਹੋਵੈਂ ਗਿਰੈਂ ਸੀਸ ਨੀਚੇ।ਪਰੇ ਕੰਧ ਕੀ ਮੂਲ ਮਹਿ ਸ਼੍ਰੋਣ ਸੀਂਚੇ। ਕਰਾਹੈਂ ਕਿਤੇ ਕੋਇ ਨੀਚੈ ਦਬਾਏ।ਕਛੂ ਜੀਵਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੈਂ ਗਿਰਾਏ[11]॥੨੧॥ ਬਡੋ ਹੇਲ ਘਾਲ੍ਯੋ, ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਝਾਲਾ।ਪਰੇ ਕੰਧ ਕੇ ਜਾਇ ਨੀਚੇ ਉਤਾਲਾ।ਅਟਾਰੀ ਚਢੇ ਏਕ ਤਾ ਮੈਂ ਦਰੀਚੀ[12]।ਥਿਰੇ ਬੀਚ ਤਾਂਕੇ ਕਰੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਮੀਚੀ[13]॥੨੨॥ ਚੌਪਈ॥ਬੈਠੇ ਤਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬੀਰਾਸਨ। ਪਕਰੇ ਘੋਰ ਕਠੋਰ ਸ਼ਰਾਸਨ।ਕਟ ਤੇ ਤਰੇ ਤਰੇ ਤਨ ਓਟੇ[14]।ਕੰਧ ਦਰੀਚੀ[15] ਕੀ ਤਹਿਂ ਛੋਟੇ॥੨੩॥ ਕਟ ਤੇ ਊਪਰ ਜਿਤਿਕ ਸਰੀਰ। ਤਿਸੈ ਬਿਲੋਕੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਭੀਰ। ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਜਵਾਹਰ ਜੋਈ। ਝਮਕਹਿ ਬਿਦਤਿ ਜਨਾਵਹਿ ਤੋਈ॥੨੪॥ਤੀਰ ਤੁਨੀਰਹਿ ਤੀਰ ਬਿਖੇਰੇ[16]। ਕਰਨ ਉਤਾਇਲ

---

[1]ਖੜੋਤੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਦੇ ਹੋ। [2]ਮਾਰ (ਕਿਉਂ) ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਮਾਰੋ। [3]ਭਾਵ, ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਖ੍ਵਾਜੇ ਦੀ ਧਮਕੀ ਸੁਣੀ। [4]ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਸੁਣਾਇਆ(ਦੋਹਾਂ ਨੇ)। [5]ਸਾਰੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪਵੋ [ਸੰਸ:,ਪਿਲ=ਪ੍ਰੇਰਨਾ। ਹਿੰਦੀ:ਪਿਲਨਾ=ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈਣਾ]। [6]ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਧੱਕ ਕੇ ਹੱਲਾ ਕਰੋ। [7]ਕਿਲੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਦੀ। [8]ਧੁਰ ਉਪਰ। [9]ਉੱਚੇ। [10]ਜੋ ਆਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤਿਸਨੂੰ ਮਾਰੋ ਤਲਵਾਰ। [11]ਕਈ ਜੀਉਂਦੇ ਡਿੱਗਦੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [12](ਗੁਰੂ ਜੀ)ਅਟਾਰੀ ਚੜ੍ਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਰੀ ਸੀ। [13]ਉਸ ਵਿਚ ਟਿਕੇ(ਗੁਰੂ ਜੀ)ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। [14]ਲੱਕ ਤੋਂ ਹੇਠ ਹੇਠ ਤਨ ਨੂੰ ਓਟ ਸੀ। [15]ਉਥੇ ਬਾਰੀ ਦੀ ਕੰਧ ਛੋਟੀ ਸੀ। [16]ਭੱਥੇ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ(ਕੱਢਕੇ)ਪਾਸ ਖਿੰਡਾਏ ਰੱਖੇ ਸਨ। *ਪਾ:-ਧਕਾਇਓ।

ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।ਤੁਰਤ ਉਠਾਇ ਧਨਚ ਬਗਰਾਵਹਿ। ਤਾਨਿ ਕਾਨ ਲੌ ਬਾਨ ਚਲਾਵਹਿ ॥ ੨੫ ॥ ਇਕ ਕੋ ਮਾਰਿ ਦੂਸਰੇ ਲਾਗੀ । ਤ੍ਰਿਤੀ ਚਤੁਰ ਬੀਧਤਿ ਚਲਿ ਆਗੀ।ਪੰਚਮ ਖਸ਼ਟਮ ਸਪਤਮ ਮਾਰਿ। ਦਸ ਲਗਿ ਬੀਧਤਿ ਮਾਰਤਿ ਪਾਰ ॥੨੬॥ ਏਕ ਬਾਰ ਸਰ ਲਗਿ ਦਸ ਮਾਰੇ। ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਪਰਤੇ ਜਥਾ ਮੁਨਾਰੇ।।ਚਲਹਿ ਵਹਿਰ ਤੇ ਲਾਖਹੁੰ ਗੋਰੀ। ਤਕਿ ਤਕਿ ਮਾਰਤਿ ਗਨ ਗੁਰ ਓਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ ॥ ਹਲਾ ਹਲੀ ਭਟ ਜੁੱਟੇ ਭੜਥੂ ਮੱਚਿਆ । ਚੜੇ ਕੰਧ ਪਰ ਸੁੱਟੇ ਮੁੰਡੀਆ ਹੇਠਵੇ[1] । ਕੇਤਿਕ ਪਰਿ ਪਰਿ ਹੁੱਟੇ ਘਾਇਲ ਗਿਰਿ ਪਰੇ।ਮਰਿਗੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਖੁੱਟੇ ਟੱਟਰ[2] ਫੁੱਟਿਕੈ॥੨੮॥ਨੇਜੇ ਬੰਬਲਿਆਲੇ ਤੁੱਟ ਨ ਤੋੜਤੇ[3] । ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਬਡ ਢਾਲੇ ਲੋਥੈਂ ਗੁੱਥੀਆਂ[4] । ਪਹੁੰਚੇ ਬੀਰ ਮੁਛਾਲੇ ਨੰਗੇ ਖੜਗ ਲੈ।ਗਹਿ ਕੇ ਹਾਥਨਿ ਢਾਲੇ ਸਨਮੁਖ ਆਂਵਦੇ॥੨੯॥ ਭਿੜੇ ਭੇੜ ਭਟ ਭਾਰੇ ਭਭਕੈਂ ਭੀਖਣਾ[5] । ਭਕ ਭਕ ਘਾਵ ਭਕਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਨਿਕਸਿ ਕੈ। ਰਹਿਗੇ ਨੈਨ ਉਘਾਰੇ ਮਾਨੋ ਦੇਖਿਦੇ।ਲੋਹੂ ਬਹੇ ਪਨਾਰੇ ਛਿਤ ਰੰਗੀਨ ਕਰਿ ॥ ੩੦ ॥ ਸਿਰ ਤਲਵਾਏ ਡਿੱਗੇ ਜਨੋਂ ਨਟ ਬਾਜੀਆਂ । ਬਹੁ ਲੋਹੂ ਪਟ ਭਿੱਗੇ ਖੇਲਤਿ ਫਾਗ ਜਨੋਂ । ਧਾਇ ਕੰਧ ਸੋਂ ਲੱਗੇ ਘਾਵਨ ਤੇ ਡਰੇ[6] । ਕਿਤਿਕ ਮਾਰ ਪਿਖਿ ਭੱਗੇ ਭੀਰੂ[7] ਭੈ ਕਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਇਕ ਸਨਮੁਖ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰਿ ਬੰਗਾਰਦੇ।ਇਕਨੀ ਖੜਗ ਉਭਾਰੇ ਢਾਲਨਿ ਰੋਕਦੇ।ਤਥਾ ਮੁੱਛ ਕਰਿ ਡਾਰੇ ਹਾਥਨਿ ਪੈਰ ਤੇ।ਬਜੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨਗਾਰੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਓਰਜੇ* ॥੩੨॥ ਜਿਤ ਕਿਤ ਧੂਮ ਉਤਾਰੀ ਧੂਮ ਕਿ ਧੌਲਰੇ[8] । ਕਿਧੌਂ ਘਟਾ ਇਕ-ਸਾਰੀ ਪਸਰੀ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ । ਹਾਥ ਬਜਾਵੈਂ ਤਾਰੀ ਜੋਗਨ ਨੱਚੀਆਂ । ਕਾਲੀ ਕਹਿ ਕਿਲਕਾਰੀ ਖੱਪਰ ਪੂਰਿਆ ॥ ੩੩ ॥ ਬੀਰ ਬਵੰਜਾ ਧਾਏ ਸੰਘਰ ਦਾ-ਰੁਣੇਂ[9] । ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸਮੁਦਾਏ ਕਰਤਿ ਬਿਨੋਦ ਕੋ । ਭਰਿ ਖੱਪਰ ਮੁਖ ਲਾਏ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਪੀਂਵਦੇ । ਆਮਿਖ ਭੁੱਖ ਅਘਾਏ ਛਕੈਂ ਡਕਾਰ ਲੇ ॥੩੪॥ ਮਨਹੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਚ ਢੁੱਕੇ ਨੰਦਨਿ ਸੰਗ ਲੈ[10] । ਜਰਾਸੰਧ ਦਲ ਢੁੱਕੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼

[1]ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟਦੇ ਹਨ। [2]ਖੋਪਰੀ। [3]ਝੂਮਣਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇਜ਼ੇ (ਆਪ) ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੇ (ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਤੋੜਦੇ ਹਨ। [4](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਹੁਤੇ ਸਿਰ ਧੜ ਵੱਢਕੇ ਡੇਗੇ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਗੁਥਾਵੱਥ (ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ) । [5]ਭਾਵ ਭਯਾਨਕ ਭੱਬਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । [6]ਮਰਨ ਤੋਂ ਡਰਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗੇ । [7]ਕਾਇਰ । [8]ਧੂੰਏ ਦੇ ਧੌਲਰ ਬਣ ਗਏ । [9]ਕਰੜੇ ਜੰਗ ਵਿਚ । (ਅ) ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਸ਼ੋਰ ਮਚ ਰਹੇ (ਧੂਮ ਕਿਧੌਂ ਲਰੇ=) ਮਾਨੋਂ ਸ਼ੋਰ ਹੀ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। [10]ਮਾਨੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਜੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਢੁਕੇ ਹਨ । [ਨੰਦਨ=ਪੁਤ੍ਰ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ=ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ]। *ਪਾ:-ਓਰ ਤੇ।

ਫਿਰ ਘਨੇ। ਕੋਪ ਕਰੇ ਕਰਿ ਕੂੱਕੇ[1] ਕਪਟੀ ਕੂਰ ਗਨ। ਪ੍ਰਾਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮੂਕੇ ਗੋਰੀ ਬਾਨ ਲਗਿ ॥ ੩੫ ॥ ਮਸਾਨਹੁੰ ਤੇਗੀ ਕੱਢੇ ਦਮਕਹਿ ਦਾਰੁਣੇ। ਮੁੰਡ ਕਿ ਰੁੰਡਹਿ ਵੱਡੇ ਮੋਢੇ ਮੁੱਢ ਤੇ[2]। ਧਾਵੈਂ ਚੌਂਪਤਿ ਚੱਢੇ ਦੇਤਿ ਉਥੱਲਿਕੈ। ਬਾਢੀ ਬਾਢ਼ ਕਿ ਬੱਢੇ* ਚੀਰਤਿ ਸਾਵ ਤਨ[3] ॥੩੬॥ ਮਨਹੁੰ ਗਗਨ ਮਹਿ ਤਾਰੇ ਮੇਲ ਸਕੇਲਿ ਕੈ। ਲਿਯੋ ਚੰਦ ਪਰਵਾਰੇ ਅਨਗਨ ਆਇਕੈ। "ਖੜਗ ਤੜਿਤ ਰੈਬਾਰੇ ਮੇਲਤ ਮੇਲ ਕੋ[4]"। ਦ੍ਵੈ ਦਿਸ਼ ਭਟ ਕਿਲਕਾਰੇ ਉੱਧਤਿ ਜੁੱਧ ਤੇ॥੩੭॥ ਨਵਨਾਮਕ ਛੰਦ ॥ ਕੁਪਿ ਕੁਪਿ ਅਤਿ ਅਤਿ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਦਲਪਤਿ। ਪਠਿ ਪਠਿ ਨਰ ਬਰ। ਖੜਗਨਿ ਧਰਿ ਧਰਿ॥੩੮॥ ਜਿਤ ਕਿਤ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਥਿਰਿ ਥਿਰਿ। ਚਢਨ ਚਹਤਿ ਚਿਤ। ਦੁਰਗ ਅਲਪ ਭਿਤ[5] ॥੩੯॥ ਹੁਇ ਹੁਇ ਢਿਗ ਢਿਗ। ਲਗਿ ਲਗਿ ਡਿਗ ਡਗ। ਗੁਲਕਨਿ ਸਰ ਖਰ। ਅਰਿ ਬਪੁ ਬਰਿ ਬਰਿ[6] ॥੪੦॥ ਜਿਧਨਿ ਸੁ ਹਰਿ ਹਰਿ। ਧਰ ਪਰਿ ਪਰਿ ਪਰਿ[7]। ਰੁਧਿਰ ਅਧਿਕ ਬਹਿ। ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਤਹਿ ॥੪੧॥ ਲਹਿ ਲਹਿ ਡਰ ਡਰ। ਇਤ ਉਤ ਟਰਿ ਟਰਿ। ਠਟਕ ਰਹਿਤਿ ਹਿਯ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਿਰਖ-ਲਿਯ[8] ॥੪੨॥ ਮਿਟਤਿ ਹਟਤਿ ਜਬਿ[9]। ਦਲਪਤਿ ਕਹਿ ਤਬਿ:—'ਕਿਤਹਿ ਟਰਤਿ ਅਬਿ ? ਲਜ ਕੁਲ ਹਤਿ ਸਬਿ ॥੪੩॥ ਚਢਹੁ ਦੁਰਗ ਪਰ। ਭੁਜ ਬਲ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਅਲਪ ਅਹਹਿਂ ਅਰਿ। ਤੁਮ ਕਿਤ ਲਖਿ ਨਰ[10]?' ॥੪੪॥ ਇਮ ਸ਼੍ਰੁਤ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ। ਧ੍ਰਿਤ ਧਰਿ ਪੁਨ ਪੁਨ। ਗੁਲਕਨਿ ਹਨਿ ਹਨਿ। 'ਹਤਿ ਹਤਿ' ਭਨਿ ਭਨਿ ॥੪੫॥ ਖਰ ਖਗ ਕਟਿ ਕਟਿ। ਧਰਿ ਪਰਿ ਲਰਿ ਲਟਿ। ਝਟ ਕਰਿ ਸਟ ਪਟ[11]। ਭਿਤ ਲਗਿ ਝਟਪਟ[12] ॥ ੪੬ ॥ ਉਮਡਿ ਉਮਡਿ ਭਟ। ਘੁਮੰਡ ਘੁਮੰਡਿ ਘਟ[13]। ਬਰਖਤਿ ਸਰ ਖਰ। ਪਰਖਤਿ ਨਰ ਬਰ ॥ ੪੭ ॥ ਤੁਮਲ ਸਮਰ ਮਚਿ[14]। ਰੁਧਰਨਿ ਰਜ ਰਚਿ। ਕਰਦਮ ਪਗ

[1]ਕੂਕੇ। [2]ਚੌਂਪ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। [3]ਮਾਨੋਂ ਤ੍ਰਿਖਾਣ ਨੇ ਤ੍ਰਿੱਖੀ (ਧਾਰ) ਨਾਲ (ਐਸੇ) ਵੱਢੇ ਕਿ ਤਨ ਨੂੰ ਸਵਾ ਚੀਰ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ। [4]ਤਲਵਾਰ ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਹੈ ਜੋ ਮੇਲ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਰਹਿਬਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ [ਰੈਬਾਰੀ=ਰਹਿਬਰੀ]। [5]ਛੋਟੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਾਲਾ। [6]ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਵੜ ਵੜ ਕੇ। [7]ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [8]ਦੇਖਕੇ। [9]ਜਦੋਂ (ਤੁਰਕ ਜੋਧੇ) ਹਟਦੇ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਦੇ ਹਨ, ਤਦੋਂ...। [10]ਤੁਸੀਂ ਕਿਤਨੇ ਲੱਖਾਂ ਹੋ ਨਰ। (ਅ) ਤੁਸੀਂ (ਅੰਦਰ) ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਆਦਮੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ। [11]ਛਾਲ ਛਾਲੀ ਕਾਹਲੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਕੱਪੜੇ ਸੁਟਕੇ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ। [12]ਕੰਧ ਤੀਕ ਚਪਟਦੇ ਹਨ। [13]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਟਾਂ ਘਿਰਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [14]ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਮੱਚਿਆ। *ਪਾ:—ਪੱਢੇ।

ਗਾਡ[1]। ਇਮ ਹੁਇ ਗਡ ਬਡ[2] ॥ ੪੮ ॥ਦੋਹਰਾ॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗ ਜੁੱਧ ਕੋ ਭਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਹੇਲ[3]। ਜੂਥ ਲੋਥ ਪਰ ਲੋਥ ਗੁਥਿ ਢੇਰ ਬਰੇ ਰਨ ਮੇਲ॥ ੪੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ ਕਾਰਮੁਕ[4] ਥਿਰੇ ਦਰੀਚੀ ਬੀਰ। ਸਰ ਖਰ ਕੀ ਬਰਖਾਂ ਕਰੀ ਅਰਿ ਸੰਘਰਿ ਕਰਿ ਮੀਚ ॥ ੫੦ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਸਿੰਘਨ ਤੁਪਕ ਗਹਿ ਗੁਲਕ ਬਰੂਦ ਬਿਹੀਨ। ਅਗਨ ਪਲੀਤੇ ਪਰ ਡੱਭੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਕੀਨ ॥ ੫੧ ॥ ਧਰਿ ਅਚਰਜ ਉਰ ਸਰਬ ਅਰਿ ਦੁਰਗ ਹੇਰਿ ਚਹੂੰ ਓਰ। ਲੋਥਨ ਕੋ ਜਨ ਕੋਟ ਭਾ ਪਸਰ੍ਯੋ ਸ਼ੋਣਤਿ ਘੋਰ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਚਮਕੌਰ ਜੰਗ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੬॥

੩੭. [ਚਮਕੌਰ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੂਝਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਪੌਰ ਠੌਰ ਕੋ ਆਵਈਂ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਅਰਿ ਬੀਰ।ਕੋਠਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਕਾਂ ਹਤੇ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਧੀਰ॥੧॥ਨਰਾਜ ਛੰਦ॥ਦੁਹੂਨ ਤਾਕਿ ਤਾਕਿ ਕੈ ਤੁਫੰਗ ਠੋਕਿ ਗੋਰੀਆਂ।ਅਰੀ ਹਜ਼ਾਰ ਓਰੜੇ ਸਮੂਹ ਸੌਂਹ[5] ਛੋਰੀਆਂ। ਲਗੀ ਕਿਤੇਕ ਅੰਗ ਮਹਿ ਨਿਸੰਗ ਹੋਇ ਭਾਖਿਓ। 'ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਦੇਸ ਦੀਜੀਯੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੀਯ ਕਾਂਖਿਓ॥੨॥ਪਧਾਰਿ ਪੌਰ ਬਾਹਰੇ ਸੁਦੌਰ ਜੰਗ ਘਾਲਿ ਹੈਂ।ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਾਢ ਮਯਾਨ ਤੇ ਨਿਦਾਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਡਾਲ ਹੈਂ'।ਹਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕਹ੍ਯੋ ਦਿਖਾਇ ਹਾਥ ਕੋ।'ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਪੁੰਜ ਸੈਨ ਬੀਰ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਮਾਥ ਕੋ[6]' ॥੩॥ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨ ਸੁਧ ਕੇ ਪਧਾਨ[7] ਦੌਨ ਸੂਰਮੇ। ਕਿਵਾਰ ਖੋਲਿ ਪੌਰ ਕੋਰ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਦੂਰ ਮੇ। ਦਿਖਾਇਬੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਜੰਗ ਘਾਲਿਓ। ਬਚਾਇ ਵਾਰ ਢਾਲ ਮਹਿ ਅਰੀਨ ਮਾਰਿ ਡਾਲਿਓ॥੪॥ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸਾਲ ਓਜ ਦੀਨ ਧਾਇ ਓਰ ਜਾਹਿ ਕੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸ਼ੋਣ ਦੇਖਿ ਭੀਰੁ ਧੀਰ ਨਾਸ਼ ਤਾਂਹਿ ਕੀਂ[8]। ਸਕੇ ਨ ਝਾਲ ਸਾਮੁਹੇ ਮਤੰਗ ਹੇਰਿ ਸ਼ੇਰ ਕੋ।ਕਟੀਤਿ ਅੰਗ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੇ ਕਰੰਤਿ ਧਾਇ ਨੇਰ ਕੋ॥੫॥ਬਿਲੋਕਿ ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਜੋ* ਅਨਿਸ਼ਟ ਜਾਨੈ ਆਪਨੇ[9]। ਹਜ਼ਾਰਹੂੰ ਤੁਫੰਗ ਛੋਰਿ ਸਿੰਘ ਓਰ ਖਾਪਨੇ[10]।ਲਗੀ ਪਚੀਸ ਤੀਸ ਅੰਗ ਅੰਗ ਫੋਰ ਦੀਨਿਓਂ। ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਭਨੰਤਿ ਦੇਵਲੋਕ ਜਾਨਿ ਕੀਨਿਓ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਭੂ

[1] ਇੱਕਠ ਵਿਚ ਪੈਰ ਗਡੇ ਗਏ। [2] ਹੇਠਾਂ ਉਪਰ, ਗਿਚ ਮਿਚ। [3] ਪਹਿਲੇ ਹੱਲੇ ਪਰ ਜੋ......। [4] ਧਨੁਖ। ਬਾਂਸ ਦਾ ਧਨੁਖ [ਸੰਸ: ਕਾਰ੍ਮੁਕ=ਬਾਂਸ, ਧਨੁਖ, (ਅ) ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੇਣਾ]। [5] ਸਾਹਮਣੇ। [6] ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ। [7] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁਣਕੇ ਟੁਰ ਪਏ। [8] ਲਹੂ ਦੀ ਭਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੇਖਕੇ ਤਦੋਂ (ਉਹਨਾਂ) ਕਾਇਰਾਂ ਦਾ ਧੀਰਜ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਓਹ (ਸਿੱਖ) ਦੌੜੇ। [9] ਆਪਣੇ ਦੁਖਦਾਈ ਜਾਣਕੇ। [10] ਮਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਵਲ ਤੁਫੰਗਾਂ ਛੱਡੀਆਂ। *ਪਾ:—ਕੋ।

ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੇ ਸਰਾਹਿੰ ਜੰਗ ਤਾਂਹਿ ਕੋ। 'ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਔਰ ਸਿੱਖ ਦੌਰ ਜੰਗ ਜਾਹਿ ਕੋ'। ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ,ਦਾਨ ਸਿੰਘ,ਧਸਾਨ ਸਿੰਘ ਤੀਨਹੂੰ। 'ਹਨੈਂ ਮਲੇਛ ਬਾਹਿਰੇ'ਹੁਕਮ ਭਾਖਿ ਲੀਨ ਹੂੰ[1]॥੭॥ਪਖਾਨ ਠੌਰ ਪੌਰ ਛੋਰਿ[2] ਦੌਰ ਦੌਰ ਬਾਹਿਰੇ।ਭ੍ਰਮਾਇ ਸਾਂਗ ਸੇਲ ਕੋ ਬਿਲੋਕਿ ਲੋਕ ਆਹਰੇ[3]। ਪਰੋਇ ਗੋਰ ਗੋਰ ਕੈ ਬਡੇਰ ਓਜ ਧਾਰਿਕੈ। ਮਨਿੰਦ ਸ਼ੇਰ ਭੀਮ ਹ੍ਵੈ ਸਮੂਹ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿਕੈ ॥੮॥ ਨਿਹਾਰ ਆਇ ਸਾਮੁਹੇ ਅਧੀਰ ਹਾਰਿ ਭਾਜਤੇ[4]। ਸਕੋਪ ਤੁੰਡ, ਨੈਨ ਲਾਲ ਛਾਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਾਜਤੇ[5]।ਕਿਤੇਕ ਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਆਨਹਾਨ ਹੇਤੁਬਾਹਤੇ[6] ਉਛਾਲ ਪੈਰ ਛਾਲੋ ਕੇ ਬਚਾਇ ਅੰਗ ਤਾਂਹਿ ਤੇ[7] ॥੯॥ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਾਇ ਕੇ ਕਲਾਪ ਖਾਪਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ[8]। ਫਿਰੈ ਬਿਸਾਲ ਸੈਨ ਜੰਗ ਠਾਨਤੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਕੋ[9]। ਕਿਤੇਕ ਮਾਸ ਭੂੱਖ ਖੇਦ ਧਾਰਿਓ ਮਹਾਂਨ ਹੀ। ਰਹਯੋ ਨ ਅੰਸ ਗਾਤ ਮਹਿ ਨ ਮਾਸ ਸ਼੍ਰੋਣਵਾਨ ਹੀ[10]॥੧੦॥ ਮਨਿੰਦ ਓਜ ਕੇਹਰੀ ਕਰੰਤਿ ਜੋ ਫਿਰੰਤਿ ਹੈਂ।ਕ੍ਰਿਪਾਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕੀ ਜੁਝੰਤਿ ਹੀ ਤਰੰਤਿ*ਹੈਂ[11]।ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਫੋਰਤੇ[12]। ਤਊ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਹਤੇ ਨ ਰੰਚ ਤੁੰਡ ਮੋਰਤੇ[13] ॥੧੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੰਚ ਸਿੰਘ[14] ਗੜ੍ਹ ਵਹਿਰ[15] ਹ੍ਵੈ ਮਰੇ ਮਾਰ ਅਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਅਪਰਨ ਚੌਂਪ ਬਿਲੰਦ ਭੀ'ਹਮ ਇਮ ਕਰੈਂ ਨਿਕੰਦ'॥੧੨॥ ਚੌਪਈ॥ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਸਧੀਰਜ ਹੋਈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਮਹਿੰ ਜੋਈ। ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ 'ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਇਕਾਕੀ। ਪਿਖਹੁ ਲਰਾਈ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਕੀ' ॥ ੧੩॥ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਗੁਰੁ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰੇ।'ਲਰਹਿ ਲਾਖ ਸੋਂ ਇਕ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ।ਸਾਚ ਬਚਨ ਅਬਿ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ। ਬੇਇਮਾਨ ਗਨ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਵਹੁ' ॥੧੪॥

---

[1]'ਬਾਹਰ ਜਾਕੇ ਮਲੇਛ ਮਾਰੀਏ' ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਹੁਕਮ ਲੀਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [2]ਦਰਵੱਜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾਕੇ। [3]ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। [4]ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਬੇ-ਹੌਂਸਲਾ ਹੋਕੇ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਵੈਰੀ ਉਤੇ ਗਜ (ਕੇ ਪੈਂਦੇ) ਹਨ। [6]ਕਈ (ਵੈਰੀ) ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਲੈਕੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਕੇ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [7](ਸਿੰਘ) ਉਛਲਕੇ ਛਾਲ ਮਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ। [8]ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। [9](ਗਿਰਦੇ) ਫਿਰ ਰਹੀ ਬਹੁਤੀ ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। [10]ਸਰੀਰ ਵਿਚ (ਮਾਸ ਦੀ) ਅੰਸ ਨਹੀਂ ਰਹੀ (ਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ) ਮਾਸ ਲਹੂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਆ। [11]ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਬਲ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਕਿ ਜੂਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਲੜਕੇ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [12](ਵੈਰੀ) ਫੋੜਦੇ ਹਨ। [13](ਸਿੰਘ) ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੇ। [14]ਦੋ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹੁਣ ਵਾਲੇ। [15]ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। *ਪਾ:-ਤੁਰੰਤ।

ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਰਾ। ਬਜੈ ਲੋਹ ਸੋਂ ਲੋਹ ਕਰਾਰਾ। ਦਲ ਮਲੇਛ ਕੋ ਜਲਨਿਧਿ[1] ਭਾਰਾ। ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਮਕਰ ਆਕਾਰਾ[2] ॥ ੧੫ ॥ ਬਰਨੋ ਬੀਰ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਿ ਤਬੈ। ਹਲਾਚਲੀ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਭੈ। ਹੋਲੇ ਹੌਨਿ ਤਰੰਗ ਬਿਸਾਲੇ[3]। ਸਿੰਘ ਮਕਰ[4] ਗਹਿ ਖੜਗ ਉਠਾਲੇ ॥ ੧੬ ॥ ਪਹੁੰਚਤਿ ਸਨਮੁਖ ਜਿਸੇ ਬੰਗਾਰਾ। ਅਰਧੋ ਅਰਧ ਚੀਰ ਸੋ ਡਾਰਾ। ਰਿਸਨੋ ਸਿੰਘ ਮੁਖ ਭੀਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਮੁਖ ਨ ਹੋਇ ਸਕਹਿ ਜਨੁ ਕਾਲਾ[5] ॥੧੭॥ ਸੇਲੇ ਭਾਲੇ ਸਾਂਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਤੋਮਰ ਦੀਰਘ ਰਿਸ ਧਰਿ ਮਾਰੇ। ਫਾਂਦਤਿ, ਸਭਿਨ ਬਚਾਵਤਿ ਘਾਵਤਿ। ਧਾਵਤਿ, ਕਾਟਤਿ, ਖੜਗ ਚਲਾਵਤਿ॥੧੮॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਜਾਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੇ ਦੌਰਿ।ਰਿਪੁ ਇਤ ਉਤ ਹੁਇ ਤਜਾਗਤਿ ਠੌਰ। ਨਿਡੋ ਬੀਰ ਬਾਂਕੋ ਮੁਖ ਲਾਲੀ। ਸ਼ਮਸ਼ ਮੁਛ ਦ੍ਰਿ ਬੰਕ ਬਿਸਾਲੀ ॥੧੯॥ਰੂਪ ਭਯੰਕਰ ਜਮ ਹੈ ਮਾਨੋ। ਕਰਾਚੋਲ ਕੈ ਦੰਡ ਪਛਾਨੋ[6]। ਰਿਪੁ ਗਨ ਮਾਰਤਿ ਘਾਇਲ ਹੋਵਾ। ਬਹਨੋ ਰੁਧਰ ਬਹੁ ਹਰਖਤਿ ਜੋਵਾ ॥ ੨੦ ॥ ਭੀਗੇ ਚੀਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸਧੀਰ। ਬਿਚਰਤਿ ਰਿਪੁ ਗਨ ਮਹਿ ਬਰ ਬੀਰ। ਲਸ਼ਕਰ ਮਥਨੋ ਸਿੰਘ ਸਮ ਜਬੈ। ਖ੍ਵਾਜਾ ਮਰਦ ਪੁਕਾਰਨੋ ਤਬੈ ॥ ੨੧ ॥ 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤੁਮ ਕੋ ਬਲ ਹਾਰਨੋ।ਏਕ ਸਿੰਘ ਲਾਖਨ ਨਹਿੰ ਮਾਰਨੋ'।ਤੜ ਭੜ ਸ਼ਲਖ ਤੁਫੰ-ਗਨ ਕੇਰੀ।ਛੁਟੀ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਫਿਰ ਇਕ ਬੇਰੀ॥੨੨॥ਬੀਸ ਪਚੀਸ ਲਗੀ ਤਬਿ ਆਇ। ਤੋਰਨੋ ਫੋਰਨੋ ਤਨ ਸਭਿ ਥਾਇ। ਖਰੋ ਮਰਨੋ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਗਿਰਨੋ। ਤਨਕ ਨ ਮੁਰਨੋ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰਨੋ ॥੨੩॥ ਜੁੱਧ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਸਾਈਂ। ਨਿਜਸਿਖ ਕੀ ਕਹਿ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ।ਮਚਨੋ ਤੁਮਲ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਡੇਰਾ।ਬਰ-ਸਤਿ ਲੋਹਾ ਬਹੁ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੨੪॥ਇਮ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਸੁਰਗ*ਪਿਆਨਾ। ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜ੍ਵਾਨਾ। ਲਖਨੋ ਕਿ ਜ਼ੋਰ ਮਲੇਛਨਿ ਕੀਨਾ। ਜੰਗ ਕਰਨ ਲੇ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਪੌਰ ਅਗਾਰੀ ਰਿਪੁ ਗਨ ਆਏ। ਤਿਨ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਤੂਰਨ ਧਾਏ। ਮਨਹੁੰ ਕੁਲਿੰਗਨ[7] ਗਨ ਅਵਲੋਇ। ਸ਼ਿਕਰੇ ਗਏ ਤਿਨਹੁੰ ਪਰ ਦੋਇ ॥੨੬॥ ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਦੋਨਹੁੰ ਹਥ ਧਾਰੇ। ਜਨੁ ਮਤੰਗ ਖੂਨੀ ਦੰਤਾਰੇ[8]।ਹੇਲ ਧਕੇਲ ਪਿਛਲੇ ਮੇਲੇ। ਜਨੁ ਖੇਲਤਿ ਦੈਂ

---

[1]ਸਮੁੰਦ੍ਰ। [2]ਮਗਰਮੱਛ ਵਰਗਾ। [3]ਬਹੁਤੇ ਹੌਂਲੇ ਦੇਣੇ ਤ੍ਰੰਗ ਹਨ। [4]ਮਗਰ ਮੱਛ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਨੇ। [5]ਮਾਨੋਂ ਮੌਤ ਹੈ। [6]ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ (ਜਮ ਦਾ) ਡੰਡ ਜਾਣੋ। [7]ਚਿੜੇ [ਸੰਸ:, ਕੁਲਿੰਗ]। [8]ਮਾਨੋਂ ਖੂਨੀ ਹਾਥੀ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੇ।

*ਪਾ:—ਬਿਕੁੰਠ।

ਫਾਕ ਸਹੇਲੇ ॥੨੭ ॥ ਦਲ ਮਲੇਛ ਕੌ ਬਿਸਮਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ।–ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ! ਕਨਾ ਪੌਰਖ[1] ਇਨ ਮੈਂ । ਲੱਛਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਿ[2] ਇਕ ਲਰੈ । ਮਰਨ ਤ੍ਰਾਸ ਕੌ ਕਯੋਂਹੁੰ ਨ ਧਰੈ॥੨੮॥ਜਨੁ ਦ੍ਵੈ ਗ੍ਰਾਹ[3] ਹਿਲਾਵਤਿ ਜਲ ਕੋ। ਤਿਮ ਦੋਨਹੁੰ ਪੇਲਤਿ ਖਲ ਦਲ ਕੋ । ਚੀਰਤਿ ਅੰਗ ਚਲਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ । ਰਿਪੁ ਕੋ ਵਾਰ ਸਿਪਰ ਅਗਵਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਿ ਚੇਚਲਤਾ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲੇ । ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਬਨਿ ਮਤਵਾਲੇ।ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਅੰਬਾਰ ਲਗਾਏ।ਸਿਰ,ਧਰ[4],ਕਰ, ਪਗ ਧਰ[5] ਬਿਖਰਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਕਿੰਦਕ ਦੀਰਘ ਸੇ[6] ਸਿਰ ਪਰੇ। ਕਰ ਪਗ ਕਟਿਡੰਡੇ ਗਨ ਕਰੇ।ਲਰਤਿ ਬਹਾਦਰਦੋਨਹੁੰ ਅਰੇ।ਬੀਸ ਪਚੀਸਨ ਮਾਰਤਿ ਮਰੇ ॥੩੧॥ ਨਿਕਸੇ ਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਜਬਿ ਲੌ।ਰਿਪੁ ਗਨ ਕੋ ਸੰਘਾਰਹਿੰ ਤਬਿ ਲੌ।ਹੋਹਿ ਸ਼ਹੀਦ ਅਪਸਰਾ ਆਵੈਂ।ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਿੰਘ ਬਿਵਾਨ ਚਢਾਵੈਂ ॥੩੨॥ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਰਨ ਤੇ ਰਿਪੁ ਗਨ ਹੇਰੈਂ । ਤਜਿ ਬਿਵਾਨ ਮਾਰਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰੈਂ।ਦੁੰਦਭਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਬਜੈਂ ਜੁਝਾਊ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬੀਰਨ ਕੇ ਚਿਤ ਚਾਊ॥ ੩੩॥ਕਹੈਂ ਸਿੰਘ 'ਅਬਿ ਅਵਸਰ ਆਛੋ।ਮਾਰਹੁ ਗਢ ਤੇ ਬਾਹਰ ਗਾਛੋ।ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ ਨਿਜ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੋ।ਖੜਗਨਿਕਾਰਹੁ ਰਿਪੁ ਗਨ ਮਾਰੋ॥੩੪॥ਇਕ ਘਟਕਾ ਮਹਿ ਲਾਭ ਬਿਸਾਲੇ । ਲਾਖਹੁੰ ਬਰਖ ਜਥਾ ਤਪ ਘਾਲੇ । ਪ੍ਰਿਥੀ ਦਾਨ ਅਸੁਮੇਧ ਕਰਨ ਕੋ[7] । ਤਸ ਫਲ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜੰਗ ਲਰਨ ਕੋ॥੩੫॥ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਧੰਨ ਤਿਸ ਕੇਰਾ । ਜਨਮ ਧੰਨ ਕਰਿ ਲੀਨ ਬਡੇਰਾ । ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਚਿਤ ਲਖੇ । ਗੁਰ ਤੇ ਹੁਕਮ ਲੇਤਿ ਗਢ ਬਿਖੇ ॥੩੬॥ ਵਹਿਰ ਜਾਇ ਦਸ ਬੀਸ ਪ੍ਰਹਾਰੇ । ਲਰਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜਿ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਰੇ।'ਬਰਖਤਿ ਸਰ ਗੋਰੀ ਬਹੁ ਸਾਰ। ਮਰੇ ਅੰਬਾਰ, ਹਜ਼ਾਰ ਸੁਮਾਰ'[8] ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਪੰਚਹੁੰ ਮੁਕਤੇ ਬਰ ਬੀਰ । ਈਸ਼ੁਰ ਸਿੰਘ, ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਧੀਰ। ਜਥਾ ਛੁਧਾਤੁਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿਧਾਵੈ । ਜਥਾ ਬਾਜ ਚਿਰੀਅਨ ਪਰ ਜਾਵੈ ॥ ੩੮ ॥ ਤਿਮ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਪੰਚਹੁੰ ਗਏ । ਸੈਨਾ ਸਿੰਧੁ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਏ । ਜਥਾ ਮੱਤ ਹਾਥੀ ਬਰਿ ਜਾਇ। ਕਰਤਿ ਕੇਲ ਜਲ ਦੀਹ ਧਕਾਇ ॥੩੯॥ਪੰਚਹੁੰ ਖੜਗ ਚਮਕਤੇ ਦਾਰੁਨ। ਲਿਪਟੇ ਰੁਧਰ ਕਰਤਿ ਰਿਪੁ ਮਾਰਨਿ । ਨਿਰਭੈ ਚਲਹਿੰ ਬੀਰ ਬਡ ਮੱਤੇ ।

---

[1]ਬਲ । [2]ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੜਕੇ । [3]ਦੋ ਤੰਦੂਏ । [4]ਧੜ । [5]ਧਰਤੀ ਤੇ । [6]ਵੱਡੀਆਂ ਗੇਂਦਾਂ ਵਰਗੇ । [7]ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾਨ ਤੇ ਅਸੁਮੇਧ ਯੱਗ ਦੇ ਤੁੱਲ ਫਲ ਹੈ"""। [8]ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਗੇ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ।

ਹਤਹਿੰ ਸੁ ਪਹੁੰਚਿ ਬੀਰ ਰਸ ਰੱਤੇ ॥੪੦॥ਜਿਮ ਪੰਚਹੁੰ ਪਾਂਡਵ ਬਲਵੰਤੇ। ਕੈਰਵਾਨ ਕੇ ਦਲ ਬਿਚਰੰਤੇ।ਮਾਰੇ ਤੁਰਕ ਅਨੇਕ ਬਿਹਾਲੇ। ਕੋ ਤਰਫਤਿ, ਕਿਹ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਲੇ॥੪੧॥ ਤਛਾ ਮੁੱਛ ਕਰਤੇ ਬਹੁ ਫਿਰੇ। ਓਰੜ ਭਟਨ ਬਿਖੈ ਪੁਨ ਘਿਰੇ।ਮਾਰਿ ਸੈਂਕਰੇ ਭੂਮ ਗਿਰਾਏ।ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੋ ਜੰਗ ਦਿਖਾਏ ॥ ੪੨ ॥ ਰੰਚਕ ਰੰਚਕ ਤਨ ਕਟਵਾਯੋ। ਨਹਿੰ ਪੀਛੇ ਇਕ ਪੈਰ ਹਟਾਯੋ। ਸਨਮੁਖ ਲਰਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਦੀਨੇ।ਬਿਸਮੇ ਤੁਰਕ ਪਿਖੇ ਰਣ ਕੀਨੇ[1]॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਚਮਕੌਰ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਚਮਕੌਰ ਜੰਗ–ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਅਤਿਸ਼ੈ ਪ੍ਰਬਲ ਨਾਦਤਿ ਤੁਪਕ ਕਮਾਨ।ਸ਼ੂਕਤ ਸਰਪ ਸਮਾਨ ਸਰ ਗੁਲਕਾਂ ਲਗਿ ਭਟ ਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਭੁਯੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਕਹਾਂ ਬੀਰ ਚਾਲੀ ਛੁਧਾਵੰਤਿ ਭਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਏਕ ਨੌਂ[2] ਲਾਖ ਆਏ ਹਕਾਰੇ।ਅਭੂਤੰ ਬ੍ਰਿਤੰਤੇ ਸੁਨਯੋਂ ਦੇਵ ਜਾਲਾ[3]। ਮਿਲੇ ਏਕ ਥਾਨੰ ਅਚੰਭੈ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨॥ –ਕਲੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਏਵ ਕੈਸੇ ਲਰੰਤੇ?ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾ ਸੁਚਿਯੰਤੇ[4]। ਅਸੰਭੈ ਮਹਾਂ ਤੇ ਅਚੰਭੈ ਬਿਲੰਦੇ। ਬਿਲੋਕੈਂ ਚਲੈਂ–ਚਾਉ ਚੀਤੇ ਉਠੰਦੇ[5] ॥ ੩ ॥ ਅਰੂਢੇ ਬਿਮਾਨੰ ਪਯਾਨੰਤਿ ਆਏ। ਜਹਾਂ ਗੈਨ ਕੋ, ਖੇਹ ਤੇ ਸੈਨ ਛਾਏ[6]। ਅਟਾਰੀ ਬਿਖੈ ਨਾਥ ਕੋ ਦੇਖਿ ਬੰਦੇ। ਲਰਾਈ ਬਿਲੋਕੈਂ:–ਪਰਯੋ ਦੀਹ ਦੁੰਦੇ[7] ॥ ੪ ॥ ਤੁਫੰਗੈਂ ਤੜਾਕੇ, ਸੜਾਕੈਂ ਕੜਾਕੈਂ[8]। ਝੜਾ ਝਾੜ ਤੇਗੇ ਝੜਾਕੈਂ ਮੜਾਕੈਂ[9]। ਹਲਾ ਹਾਲ ਹੂਲੈ ਹਲੈਂ ਹੇਲ ਲੋਹੇ[10]।ਲਗੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਲਾਲੈ ਫੁਲੇ ਢਾਕ ਸੋਹੇ[11] ॥੫॥ ਘਨੇ ਗੰਧ੍ਰਬ ਸਿੱਧ ਆਏ ਅਕਾਸ਼ਾ। ਥਿਰੇ ਦੇਵਤਾ

---

[1]ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਦੇਖਕੇ। [2].੧+੯=੧੦ ਲੱਖ। [3]ਜੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ। [4]ਜਣਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ। [5]ਮਹਾਨ ਅਸੰਭਵ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਚੰਭਾ ਹੋਕੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਚਾਉ ਉਪਜਿਆ ਕਿ ਚੱਲੋ ਦੇਖੀਏ। [6]ਜਿੱਥੇ ਸੈਨਾ ਦੀ ਗਰਦ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਛਾਦਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। [7]ਭਾਰੀ ਦ੍ਵੰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [8]ਤੜੱਕ ਕਰਕੇ ਬੰਦੂਕ ਚਲਦੀ ਹੈ ਸੜੱਕ ਕਰਦੀ (ਗੋਲੀ) ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੜੱਕ (ਕਰਕੇ ਵੱਜਦ, ਹੈ)। [9]ਉਤੇ ਥਲੀ ਤੇਗੇ ਝੜਾਕ ਮੜਾਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [ਝੜਾਕ ਤੋਂ ਭਾਵ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਠਹਿਕਣ ਤੇ ਮੜਾਕ ਤੋਂ ਢਾਲ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਠਹਿਕਣ ਦਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ]। [10]ਹਲਾਹਾਲ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਹੱਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। (ਅ) ......ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਹਿਲ ਗਏ (ਵੈਰੀ)। [11]ਛਿੱਛਰੇ ਫੁੱਲੇ ਹੋਏ ਸੋਭਦੇ ਹਨ।

ਭੂਰ ਹੋਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਉਡੈਂ ਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੱਧੀ ਵਧ੍ਯੋ ਜੁੱਧ ਉੱਧੇ। ਭਿੜੇ ਭੇੜ ਜੋਧਾ ਰਿਦੇ ਮੱਧ ਸੁੱਧੇ॥੬॥ ਬਡੇ ਕਾਂਕ ਕੰਕੰ ਕਈ ਕੂਕ ਕੂਕੈਂ ਭਖੈਂ ਮਾਸ ਸੂਰਾਨਿ ਕੇ ਤੀਰ ਢੂਕੈਂ। ਬਹ੍ਯੋ ਸ੍ਰੋਣ ਚਾਲਾ ਧਰਾ ਲਾਲ ਹੋਈ। ਕਹੂੰ ਭੀ ਮਨੋ ਚੂਨਰੀ ਲੀਨਿ ਜੋਈ॥੭॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਆਦੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਜੈਕੈ। ਕਰੇ ਜੋਰਿ ਦੋਨੋ ਬਿਨੈ ਭਾਖਿ ਕੈ ਕੈ। 'ਮਹਾਰਾਜ! ਛੋਰੋ ਲਰਾਈ ਅਖਾਰਾ। ਪਿਧਾਨੋ ਕਹੂੰ ਕੋ, ਕਰੀਜੈ ਕਿਨਾਰਾ॥੮॥ ਸਭੈ ਸਿੰਘ ਜੂਝੇ ਹਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਭਾਰੇ। ਮਰੇ ਜੁੱਧ ਬੀਰੇ ਰਿਦੇ ਧੀਰ ਧਾਰੇ।—ਬਚੈ ਆਪਕੋ ਦੇਹਿ—ਚਾਹੈਂ ਜੁਝਾਰੇ। ਤਜੋ ਜੰਗਕੋ ਵੈਗ, ਹੂਜੈ ਕਿਨਾਰੇ'॥ ੯ ॥ ਘਨੀ ਬੇਨਤੀ ਸ੍ਰੁਧ[1] ਸਿੰਘਾਨਿ ਕੇਰੀ। ਹਸੇ ਦੀਨ ਦ੍ਯਾਲੰ ਭਨ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਬੇਰੀ। 'ਪਿਖੋ ਖੱਗ ਕੇਤੇ ਬਿਲਾਮੰ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਕਰੋ ਬੇਗ ਤੇ ਬੇਇਮਾਨੈ ਬਿਨਾਸ਼ਾ'॥ ੧੦ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ ਨਿਕਸੇ ਤਜਿ ਪੌਰ ਕੋ ਠੌਰਹਿ ਦੌਰਿ ਅਗਾਰੀ। ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਸੁ ਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਚਲ੍ਯੋ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਲਾਲ ਜੁ ਸਿੰਘ ਸੁ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਲਹੇ ਵਲ ਚਾਰੀ[2]।—ਨਾ ਅਸ ਔਸਰ ਹਾਥ ਪਰੈ ਪੁਨ ਜੋ ਹੁਇ ਸੰਮਤ ਬੈਸ ਹਜ਼ਾਰੀ[3]—॥ ੧੧ ॥ ਹੇਲ ਕੋ ਮੇਲਤਿ ਨੇਰ ਕਰ੍ਯੋ ਰਿਪੁ ਪੌਰ ਕੇ ਠੌਰ ਕੋ ਜੇ ਗਨ ਆਇ। ਕਾਢਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਰੇ ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਤਛਾਮੁਛਿ ਕੈ ਪੁਨ ਦੂਰ ਹਟਾਇ। ਢਾਂਧਤਿ ਜਾਤਿ ਪਹੂੰਚਿਕੈ ਬਾਹਰ ਬੀਰ ਸਰੀਰ ਕੋ ਦੇਤਿ ਗਿਰਾਇ। ਹੋਤ ਖਰੇ ਅਰਿ ਜੋ ਅਰਿ ਕੈ, ਨਹਿੰ ਜੀਵਤਿ, ਮਾਤ ਮਨੋਂ ਨਹਿੰ ਜਾਇ[4]॥੧੨॥ ਕਹਾ ਬਰਨੋਂ ਰਣ ਕੋ ਤਿਨ ਸਿੰਘਨਿ, ਸਿੰਘਨਿ ਜ੍ਯੋਂ ਭਭਕਾਰ ਪਰੇ। ਸੈਂਕਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਤਨ ਗਾਰ, ਮਿਲੇ ਚਹੁੰ ਓਰਤੇ, ਬੀਚ ਘਿਰੇ[5]। ਏਕਨਕੋ ਝਝਕੈਂ ਉਝਕੈਂ[6] ਅਰੁ ਏਕਨ ਕੋ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਹਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਨਿਜ ਓਜ ਲਖਾਇ ਲਗੇ ਬਹੁ ਘਾਇਸੁ ਸ੍ਰੋਣਝਰੇ[7]॥੧੩॥ ਸੇਲਨਿ, ਸਾਂਗਨਿ, ਤੋਮਰ, ਤੀਰਨਿ ਬੇਧਿ ਲਿਏ ਇਕਬਾਰ ਗਿਰੇ। ਪ੍ਰਾਨ ਕੌ ਤ੍ਯਾਗਤਿ, ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਜਾਗਤਿ, ਬੀਰਤਾ ਪਾਗਤਿ ਰੰਗ ਖਰੇ। ਮਾਰਨ ਚਾਹਤਿ, ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਗਾਹਤਿ, ਜੁੱਧ ਉਮਾਹਤਿ ਸਿੰਘ ਮਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਛੋਰਤਿ ਤੀਰ ਤਰਾ

---

[1]ਸੁਣਕੇ। [2]ਚਾਵੇਂ ਵਲ ਲੈਣ ਨੂੰ। [3]ਭਾਵ ਓਹ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਹੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰਾ ਹੋਵੇ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਫੇਰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। [4]ਜੋ ਵੈਰੀ ਅੜਕੇ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ (ਐਉਂ) ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦੇ ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਮਾਂ ਨੇ ਜਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। [5]ਭਾਵ ਵੈਰੀਆਂ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਏ। [6]ਬਾੜਿਆਂ ਉਛਲਦੇ। (ਅ) ਹਲੂਣਕੇ ਪਰੇ ਸਿਟਦੇ ਹਨ। [7]ਵੱਗਦਾ ਹੈ।

ਤਰ ਜੋ ਤਰ ਆਵਤਿ[੧] ਪ੍ਰਾਨ ਹਰੇ*॥੧੪॥ਨਾਹਰ ਖਾਨ ਕਰਯੋ ਰਣ ਜ਼ਾਹਰ ਸਿੰਘਨਿ ਮਾਰਿ ਕੈ ਹੋਯੋ ਅਗਾਰੀ। ਪਾਇਨ ਕੀ ਕਰਿ ਚੰਚਲਤਾ ਚਹਿ -ਕੋਟ ਕੀ ਭੀਤ ਕੇ ਜਾਉਂ ਮਝਾਰੀ-। ਆਪਨੀ ਭੂਰ ਬਹਾਦਰੀ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਕੌਤਕ ਭਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਤਬਿ ਡੀਠ ਪਰਯੋ ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਖਰ ਤੀਰ ਸੰਚਾਰੀ[੨] ॥੧੫॥ ਮਯਾਨ ਬਿਹੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਚਾਵਤਿ ਦੂਸਰ ਪਾਨ ਮਹਿਂ ਢਾਲ ਸੰਭਾਰੇ। ਦੌਰਤਿ ਏਕ ਦਿਵਾਰ ਤਜੀ ਗਢਹੂ ਕੀ ਦਿਵਾਰਕੋ ਜਾਤਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਕਾਨ ਲੌ ਤਾਨਿਕੈ ਬਾਨ ਤਜਯੋ ਸੁ ਅਚਾਨਕ ਜਾਇ ਲਗਯੋ ਹੁਇ ਪਾਰੇ। ਜਯੋਂ ਉਡਿ ਕੈ ਬਡ ਸਰਪ ਗਯੋ ਬਰਮੀ ਬਰਿਕੈ ਨਹਿ ਅੰਗ ਦਿਖਾਰੇ॥ ੧੬॥ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਛੋਰਯੋ ਨਿਰੀਛਤਿ[੩] ਛਾਲ ਉਛਾਲਤਿ ਕੀ ਲਗਿ ਛਾਤੀ[੪]।ਪਾਇ ਪਸਾਰ ਪਰਯੋ ਤਬਿਹੂ ਕਰ ਮਹਿਂਰਹਿ-ਗੀ ਕਰਵਾਰ ਕੰਪਾਤੀ। ਪਾਰ ਪਰਯੋ ਸਰ, ਸ਼ੂੰਕ ਗਡਯੋ ਧਰ, ਯੌਂ ਉਥਲਯੋ ਉਪਮਾ ਉਪਜਾਤੀ[੫]। ਬਾਯੁ ਸੁ ਬੇਗ ਬਿਸਾਲ ਬਹਯੋ ਤਰੁ ਤੇ ਛਿੰਨ ਮੂਲ ਧਰਾ ਪੈ ਪਪਾਤੀ[੬] ॥ ੧੭ ॥ ਮੁਗਲੇ ਜੁ ਪਠਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਥੇ ਭਯ ਪਾਇ ਮਹਾਂ ਦਬਕੇ ਪਿਛਵਾਈ। ਮਰਦੂਦਹਿ ਖ੍ਵਾਜ[੭] ਦਿਵਾਰ ਕੇ ਸਾਯੋ ਮਹਿਂ ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਤਨ ਨਾ ਉਕਸਾਈ[੮]। ਭਟ ਔਰ ਭਿ ਹੇਰਿ ਹਿਰਾਨ ਭਏ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਨ ਹਨਯੋ ਸਰ ਆਈ। ਗਨ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਹਨੈਂ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪੈਰ ਨ ਘਾਲਤਿ ਹੈਂ ਅਗਵਾਈ॥੧੮॥[੯]ਖ੍ਵਾਜਾ ਦੁਰਯੋ ਲਖਿਕੈ ਗਤਿ ਤਾਂਹਿ ਹੁਇ ਗ਼ੈਰਤ ਖਾਨ ਕਰੀ ਚਪਲਾਈ। ਕੋਟ ਦਿਵਾਰਕੋ ਆਵਨ ਲਾਗ ਪਰਯੋ ਜਹਿਂ ਨਾਹਰਖਾਂ ਅਗਵਾਈ[੯]।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਡੀਠ ਪਰਯੋ ਤਬਿਹੂੰਤਤਕਾਲ ਹੀਤੀਰ ਲੈ

[੧]ਜੋ(ਬਲ ਦੀ ਮਾਰ) ਹੇਠ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [੨]ਭਾਵ ਚਿੱਲੇ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ ਤਿੱਖਾ ਤੀਰ। [੩]ਤੱਕਦਿਆਂ। [੪]ਉੱਛਲਦੇ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਲਗਿਆ। [੫]ਭਾਵ ਉਪਮਾ ਐਉਂ ਬਣਦੀ ਹੈ ਉਸਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦੀ:- [੬]ਮਾਨੋਵਡੇ ਵੇਗ ਦੀ ਵਾਯੂ ਨਾਲ ਬ੍ਰਿਛ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਟੁੱਟਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। [੭]ਖ੍ਵਾਜਾ ਮਰਦ। [੮]ਹਿਲਾਯਾ ਨਾ। [੯](ਇਕ ਹੋਰ) ਖਾਨ ਖ੍ਵਾਜੇ ਨੂੰ ਲੁਕਿਆ ਦੇਖਕੇ ਤੇ (ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਦੀ) ਗਤ ਹੋਈ ਵੇਖਕੇ ਅਣਖ ਵਿਚ ਆਕੇ, ਚਲਾਕੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਧ ਪਾਸ ਜਿਥੇ ਅੱਗੇ ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਪਿਆ ਸੀ ਆਵਨ ਲੱਗਾ [ਅ:, ਗੈਰਤ=ਅਣਖ]। (ਅ) ਗ਼ੈਰਤ ਖਾਂ ਨਾਮੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਚਲਾਕੀ ਕੀਤੀ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰੋਂ ਤੀਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸੂਰਮੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵੈਰੀ ਦੂਰ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਦ ਕੋਈ ਦਿਲ ਚਲੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਕੰਧਾਂ ਪਾਸ ਆ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਸਿੰਘ ਨਿਕਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਤੋਂ ਤੀਰ ਚੱਲਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਕਾਰੀ ਪੇਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦਲ ਇਕ ਦਮ ਆਕੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਐਉਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਫ਼ਖ਼ਸੀ ਜੁੱਧ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

ਜੋਹ ਧਸਾਈ। ਐਂਚਤਿ ਛੋਰਿ ਦਯੋ ਸਰ ਘੋਰ ਗਯੋ ਅਰਿ ਓਰ ਦਯੋ ਉਥ-ਲਾਈ॥੧੯॥ਦ੍ਵੈ ਸਰਦਾਰ ਹਤੇ ਜਬਿ ਯੌਂ ਤਬਿ ਸਾਯੋ ਦਿਵਾਰ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਨਾਂਹੀ।ਕਾਇਰ ਹ੍ਵੈ ਥਿਰ ਹੋਤਿ ਭਏ ਨਹਿਂ ਆਇ ਸਕੈ ਸੁ ਮਦਾਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਔਰ ਦਿਸ਼ਾ ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਾਨਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਤਜਿ ਤਾਂਹੀ। ਬੇਧਤਿ ਪੰਚਹਿਂ ਸਾਤ ਕਿ ਨੌ ਦਸ ਮਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਕੋ ਬਿਨਸਾਹੀਂ ॥ ੨੦ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਮਰੇ ਲਰਿ ਬਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜੰਗ ਦਿਖਾਇ ਉਦਾਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਅੰਤਰ ਬੀਰ ਨਿਰੰਤਰ ਜੂਝਤਿ ਹੈਂ ਸਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਮਾਰੇ। ਛੋਰਤਿ ਗੋਰੀ ਲਗੈ ਰਿਪੁ ਓਰੀ ਸਰੀਰਨਿ ਫੋਰਿ ਜ਼ਿਮੀਂ ਪਰ ਡਾਰੇ। ਹੇਲ ਕੋ ਪਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਧਾਵਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵਤਿ ਪੁੰਜ ਜੁਝਾਰੇ ॥੨੧॥ ਦੇਖਿ ਮਿਲੇ ਉਮ-ਰਾਵ ਕਹੈਂ 'ਸਭਿ ਹੀ ਇਕ ਬਾਰ ਕਰੋ ਬਡ ਹੇਲਾ। ਕੂਦ ਪਰੋ ਗਢ ਅੰਤਰ ਸੰਮੁਖ ਲਾਖਨ ਕੋ ਕਿਮ ਊਪਰ ਝੇਲਾ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗਹਿ ਲੀਜਹਿ ਕੀਜਹਿ ਓਜ ਭਲੋ ਅਬਿ ਬੇਲਾ। ਜੰਗ ਕੋ ਅੰਤ ਕਰੋ ਚਲਿ ਸ਼ਾਹੁ ਪੈ ਲੈ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਕੋ ਹੂਜੈ ਸੁਹੇਲਾ[1]'॥੨੨॥ਯੌਂ ਕਹਿ ਕੈ ਚਹੂੰ ਓਰ ਘਿਰੇ ਬਹੁ ਬੋਲ ਪਰੇ ਕਰਿ ਹੇਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਬੀਰ ਚਲਾਚਲ ਲਾਖੋਂ ਹਲਾ ਹਲ[2]ਕੂਕ ਕਰਾਲਾ। ਛੂਟਿ ਤੁਫੰਗ ਤੜਾਭੜ ਮਾਰਤਿ ਰਾਚਤਿ ਸ਼੍ਰੋਣ ਫਿਰੇ ਅਲਬਾਲਾ। ਘਾਇਲ ਹ੍ਵੈ ਗਿਰਿ ਭੂਮ ਪਰੇ ਤਰਫੈਂ ਤਨ ਲੋਟਤਿ,ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਾਲਾ॥੨੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰੋਕਤਿ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੋ,ਬਾਨ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਹੈਂ ਵਧਿ ਆਗੋ ਜੁ ਆਵਤਿ ਦੈਂ ਹਨਿ ਕੋ,ਲੋਥਨ ਪੋਥਨ ਢੇਰ ਗਏ ਲਗਿ ਊਪਰ ਨੀਚੇ ਪਰੇ ਤਨ ਕੋ। ਜਯੋਂ ਗਿਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਸ਼੍ਰਵੈਂ ਜਲ[3] ਕੋ ਤਿਮ ਸ਼੍ਰੋਨ ਚਲ੍ਯੋ ਸ਼ਵ ਢੇਰਨਿ ਕੋ[4] ॥੨੪॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਸਰੈ ਸੰਗ ਸੂਰੇ[5]।ਕਰੇ ਮਾਰਿ ਦੂਰੇ।ਥਿਰੇ ਓਟ ਲੈ ਕੈ।ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਥੈ ਕੈ॥੨੫॥ ਨਹੀਂ ਓਤਸਾਹੇ। ਰਿਦੇ ਗਰਬ ਢਾਹੇ। ਬਿਚਾਰੀ–ਅਸੰਭੈ। ਮਹਾਨੈ ਅਚੰਭੈ ॥ ੨੬ ॥ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਅੰਬਾਰੈ ਨਿਹਾਰੈਂ। ਲਰੈਂ ਬਾਰ ਥੋਰੀ। ਮਚੀ ਮਾਰ ਘੋਰੀ ॥ ੨੭ ॥ਰਿਪੂ ਬੀਰ ਚਾਲੀ[6]। ਛੁਧਾ ਤੇ ਬਿਹਾਲੀ–। ਮਿਲੇ ਪਾਸ ਖ੍ਵਾਜੇ। ਕਿਤੇ ਸੈਲ ਰਾਜੇ॥ ੨੮॥ ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਔਰੇ। ਰਿਸੇ ਪੌਰ ਠੌਰੇ। ਚਲੇ ਬਾਜ ਦੌਰੇ। ਭਏ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਹੌਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਜਹਾਂ ਠੌਰ ਧਾਵੈਂ। ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲਾਵੈਂ।

[1]ਸੁਖੀ। [2]ਹਲਾ ਹਲੀ। [3]ਜਲ ਚੋਂਦਾ ਹੈ। [4]ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ। [5]ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ ਸੂਰਮੇ। [6]ਵੈਰੀਆਂ (ਦੇ ਘੇਰੇ) ਵਿਚ (ਕੇਵਲ) ਚਾਲੀ (ਸਨ)।

ਕਿਲੇ ਕੋ ਤਕਾਵੈਂ। ਚਢੈਂ ਹਾਥ ਪਾਵੈਂ ॥੩੦॥ ਤਹਾਂ ਕੋ ਪਧਾਨੇ। ਨਿਕਾਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੇਂ। ਬਨੇ ਸਾਵਧਾਨੇ। ਬਿਲੋਕੇ ਰਿਸਾਨੇ ॥ ੩੧ ॥ ਪਰੇ ਬੀਰ ਧਾਈ। ਨਹੀਂ ਸ਼ੰਕ ਪਾਈ। ਬਡੀ ਧੂਮ ਘਾਲੀ। ਪਰੀ ਹਾਲ ਚਾਲੀ ॥ ੩੨॥ ਕਰਾ-ਚੋਲੰ ਬਾਹੇ। ਕਟੇ ਅੰਗ ਲਾਹੇ। ਤਤੰਕਾਲ ਡਿੱਗੇ।ਘਨੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਭਿੱਗੇ ॥੩੩॥ ਜਿਤੇ[1] ਦੌਰਿ ਜਾਵੈਂ।ਤਿਤੇ ਭਾਗ ਧਾਵੈਂ।ਅਰੈਂਅੱਗ੍ਰ ਨਾਂਹੀ।ਮਿਲੇ ਪੀਠਜਾਂਹੀ[2] ॥ ੩੪ ॥ ਲਿਏ ਸੇਲ ਭਾਲੇ। ਹਨੈਂ ਆਨਿ ਜਾਲੇ। ਕਿਧੌਂ ਤਾਕਿ ਗੋਰੀ। ਤਜੈਂ ਸਿੰਘ ਓਰੀ॥੩੫॥ਰਹੈਂ ਦੂਰ ਠਾਢੇ।ਨ ਹ੍ਵੈਂਤੀਰ ਗਾਢੇ[3]।ਮਹਾਂ ਤ੍ਰੇਜਵੰਤੇ। ਬਿਲੋਕੈਂ ਲਰੰਤੇ ॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਘਮਸਾਨ ਕਰਿ ਤਜਿ ਗਢ ਬਾਹਰ ਆਇ। ਲਰੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਤੁਰਕ ਗਨ ਮਰੈਂ ਸਿੰਘ ਰਣ ਥਾਇਂ ॥੩੭॥ ਅਰਧ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਰਗ ਅਰਧ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ। ਉਭੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਸ ਬੀਰ ਮਹਿ ਚਹੈਂ ਲਰਨ ਬਰ ਬੀਰ ॥ ੩੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਚਮਕੌਰ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਯੁੱਧ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਬਰ ਪਿਖਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਚਹਤੋ ਆਪ ਨਿਕਸਨ ਤਬੈ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਤ ਬਲਵੰਤ ॥ ੧ ॥ ਸਾਬਾਸ ਛੰਦ ॥ ਮਨਹਿ ਬਿਚਾ-ਰਹਿ।–ਤੁਰਕ ਬਿਦਾਰਹਿਂ। ਥਿਰਹਿਂ ਨ ਅੰਤਰ[4]। ਲਰਹਿਂ ਨਿਰੰਤਰ– ॥੨॥ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੀਰਹਿ[5]। ਪਹੁੰਚਿ ਸਧੀਰਹਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੰਦਨ। ਕਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ॥ ੩ ॥ ਰਹਿ ਕਰ ਜੋਰਹਿ[6]। ਪਿਤਹਿ ਨਿਹੋਰਹਿ। ਸੁਤ ਦਿਸ਼ ਨੈਨਹਿ। ਕਰਿ, ਕਹਿ ਬੈਨਹਿ[7] ॥ ੪। 'ਕਿਮ ਅਭਿਲਾਖਹੁ ? ਸਰ ਬਰ ਭਾਖਹੁ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੀਰਹਿ। ਕਹਿ ਧਰਿ ਧੀਰਹਿ[8] ॥ ੫ ॥ 'ਨਿਜ ਕੁਲ ਰੀਤਹਿ।ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਹਿ। ਅਬਹਿ ਸਮੈਂ ਸ਼ੁਭ। ਲਖਿ[9] ਮਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ! ॥ ੬ ॥–ਧਰਮ ਨਿਬਾਯਹੁ–। ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਯਹੁ[10]। ਤੁਰਕ ਸਮੂਹਨਿ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੂਹਨਿ[11]॥੭॥ ਕਰਹੁਂ ਹਟਾਵਨ।ਗਤਿ ਰਣਥਾਵਨ[12]।ਸੁਨਿ ਬਿਕਸੇ ਗੁਰ। ਕਹਹਿਂ 'ਭਲੇ ਉਰ ॥੮॥ ਹਤਿ ਤੁਰਕਾਨਹਿਂ। ਕਰਿ ਘਮਸਾਨਹਿ[13]।

[1]ਜਿਸ ਪਾਸੇ। [2]ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਤੁਰਕ ਪਿੱਠ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3]ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਕੜੇ ਹੋਕੇ। [4](ਹੁਣ) ਅੰਦਰ ਨਾ ਠਹਿਰੀਏ। [5]ਪਾਸ। [6]ਹੱਥ ਜੋੜ(ਖੜੋ)ਰਹਿਆ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [8]ਭਾਵ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। [9]ਜਾਣਕੇ। [10]ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖੋਂ ਫੁਰਮਾ ਦਿਓ (ਕਿ ਤੂੰ) ਜੁੱਧ ਧਰਮ ਯਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਨਿਬਾਹ ਭਾਵ ਜੰਗ ਲਈ ਆਗਯਾ ਬਖਸ਼ੋ। [11]ਹੱਲੇ। [12]ਯੁੱਧ ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਜਾਕੇ। [13]ਜੰਗ ਕਰਕੇ।

ਸ਼ੁਭ ਪਦ ਪਾਵਹੁ । ਮਮ ਮਨ ਭਾਵਹੁ ॥੯॥ ਸੁਜਸੁ ਬਿਥਾਰਹੁ । ਅਰਿ ਗਨ ਮਾਰਹੁ । ਸਿਖ ਲਿਹੁ ਸੰਗਹਿ । ਹਿਤ ਅਤਿ ਜੰਗਹਿ ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਦਾ ਧਰਮ ਛੱਤ੍ਰੀਨਿ ਕੋ ਚਲਯੋ ਸਨਾਤਨ ਆਇ । ਤੁਝ ਸਮ ਬਧ ਅਭਿਮੰਨੁ ਕੀ ਲਰਯੋ ਜਗਤ ਜਸ ਗਾਇ* ॥ ੧੧ ॥ ਸਨਮੁਖ ਰਨ ਮਾਰਨ ਮਰਨ, ਅਰਿਨ ਪੀਠ ਨਹਿ ਦੇਨ।ਸ਼ੁਭ ਪਦ ਕੋ ਪਰਲੋਕ ਮਹਿ ਅਵਨੀ ਮਹਿ ਜਸ ਲੇਨ' ॥ ੧੨ ॥ ਨਰਾਜਛੰਦ ॥ ਬਲੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਖੰਗ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ । ਬਿਭੀਖਣੰ ਨਿਰੀਖਣੰ ਸੁ ਤੀਖਣੰ ਖਤੰਗ ਹੈਂ[1]।ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੇਮ ਮੁਸ਼ਟ ਸੋਂ ਕੁਦੰਡ[2] ਲੇ ਕਠੌਰ ਕੋ । ਧਰੇ ਸਮੂਹ ਆਯੁਧਾਨਿ ਦੀਰਘਾਇ ਘੋਰ ਕੋ[3] ॥ ੧੩॥ਦਈ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਦੱਛਨਾ ਸੁ ਬੰਦਨਾਹਿ ਠਾਨਿਕੈ[4] । ਅਨੰਦ ਤੇ ਬਿਲੰਦ ਨੈਨ ਭੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਮਾਨਿ ਕੈ[5]।ਚਲਯੋਸੁ ਪੌਰ ਠੌਰਕੋ ਜਥਾ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ[6]ਭੇ ਬਿਨ॥ ਪ੍ਰਬੀਰ[7] ਸੰਗ ਪੰਚ ਭੇ ਰਜ਼ਾਇ ਮਾਨਿ ਕੈ ਮਨਾ ॥੧੪॥ਸੈਯਾ॥ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਧਰੇ ਸਭਿ ਆਯੁਧ ਜਾਤਿ ਜਿਸੀ ਰਜਪੂਤ ਭਲੇਰੀ । ਖਾਸ ਮੁਸਾਹਿਬ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਾਸ ਰਹੈ ਨਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਹੇਰੀ।ਬੋਲਨਿ ਕੇਰ ਬਿਲਾਸ ਕਰੈਂ ਜਿਹ ਸੰਗ ਸਦਾ ਕਰੁਨਾ ਬਹੁਤੇਰੀ । ਆਇਸੁ ਲੇ ਹਿਤ ਸੰਘਰ ਕੇ ਮਨ ਹੋਇ ਅਨੰਦ ਚਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਸੰਗ ਅਨੰਦਤਿ ਅੰਗ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਚਲਯੋ ਭਟ ਭਾਰੀ।ਜਿਮ ਆਵਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਲੇਛ ਚਲੇ,ਤਿਨ ਸੰਮੁਖ ਰੋਕ ਬਿਲੋਕਅਗਾਰੀ।ਸਰ ਤੋਮਰਛੋਰਿ ਤੁਫੰਗਨ ਤੂਰਨ ਗੇਰਿ ਦਏ ਦਲ ਭੂਮ ਮਝਾਰੀ।ਮੁਖਬੋਲਤਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰਦੇਵ ਫਤੇ ਕਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਹੀਨ ਲਏ ਅਰਿ ਮਾਰੀ ॥੧੬॥ਦੋਹਰਾ॥ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਉਰ ਧਯਾਨ ਗੁਰ ਬਰਯੋ ਅਰਿਨਿ ਮਹਿ ਦੌਰਿ । ਠੌਰ ਠੌਰ ਹਲਚਲ ਪਰੀ ਗੁਰ ਸੁਤ ਤੇ ਬਡ ਰੌਰ ॥੧੭॥ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤੁਫੰਗ ਲੈ ਨਹਿ ਬਰੂਦ ਗੁਲਕਾ ਨਾਤੋੜਾ ਮੋਹਿ ਕਲਾ ਜਰਯੋ ਦਸਤ

---

[1]ਭਯਾਨਕ ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਤੀਰ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ) ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । [2]ਧਨੁਖ । [3](ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਿ) ਵਡੇ ਅਤੇ ਭਯਾਨਕ ਹੈਨ।(ਅ)ਦੀਰਘ+ਘਾਯ=ਡੂੰਘਾ ਘਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ । [4]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ । [5]ਵੱਡੇ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਏ । (ਅ) ਪ੍ਰਫੁਲਤ+ਮਾਨਕੇ=ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਏ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਏ । [6]ਸ਼ੇਰ । [7]ਭਾਰੀ ਸੂਰਮੇ । *ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵੇਲੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਮਸਾਲਾ ਲੱਭਦੇ ਹਨ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵ ਖਿੱਚਣੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ । ਅਭਮੰਨ੍ਯੂ ਅਰਜਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅਤਿ ਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਮਰਿਆ ਸੀ ।

ਰਵਾਂ ਕਰਿ ਪਾਨ[1] ॥ ੧੮ ॥ ਤਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੇ ਗਾਤ ਕੋ ਤੂਰਨ ਕਲਾ ਝੁਕਾਇ। ਡੰਭੇ ਪਲੀਤਾ ਧੁਖਤਿ ਹੈ ਮਾਰਤਿ ਦੇਰ ਨ ਲਾਇ ॥੧੯ ॥ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਰ ਬੀਰ ਬਡ ਕਰਿ ਬਹਾਦਰੀ ਭੂਰ। ਇਤ ਉਤ ਹਨੈ ਮਲੇਛ ਗਨ ਸੂਰ ਗ਼ਰੂਰਨਿ ਦੂਰ[2]॥੨੦॥ ਛਪਯਛੰਦ ॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਉਰ ਮਹਿ ਕੁਪਤਿ, ਕੁਪਤਿ ਬਹੁ ਹਨਿ ਕਰਿ ਡਾਰੇ[3]।ਐਂਚਤਿ ਨਿਠੁਰ ਕਮਾਨ ਮਾਨ ਖਾਨਨ ਨਿਰਵਾਰੇ।ਗਿਰਤੇ ਬੀਰ ਤੁਰੰਗ[4] ਰੰਗ ਸ਼ੋਣਤਿ ਜਿਨਕੇਰਾ।ਤੀਛਨਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰ ਹਾਰਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰਾ। ਰਿਪੁ ਸਿਪਰ ਜੇਹ ਬਖਤਰ ਕਵਚਪੇਟੀ ਆਦਿਕ ਫੋਰ ਕਰਿਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਹਰੀਵਨ ਕੋ[5]ਤੁਰਤਪਾਰ ਪਰਤਿ,ਗਡਿਧਰਨਸਰ[6]॥੨੧॥ਰੁੱਦ੍ਰ ਰੂਪ ਤੇ ਰੁਦ੍ਰ ਸੰਗ ਪ੍ਰਥਮਾਦਿ ਲਿਯੇ ਗਣ[7]।ਬੀਰ ਬਵੰਜਾ ਮੁਦਤਿ ਜੋਗਨੀ ਜੰਗ ਭੂਤ ਗਣ। ਹੜਹੜ ਹਸ ਹੜ[8] ਉਠਤਿ ਲੁਠਤਿ[9] ਘਾਇਲ ਤੜਫੰਤੇ।ਫਿਰੈਂਭੂਤ ਬੈਤਾਲ ਤਾਲ ਤਾੜੀਨ[10]ਬਜੰਤੇ।ਬਡ ਕਾਕ ਕੰਕ ਕੀ ਕੂਕਹੈ ਆਮਿਖਭਖਿ ਸ਼ੋਣਤਿ ਪਿਯਤਿ। ਰਣ ਖੇਤ ਭਰਨੋ ਡਾਕਨਡਿਗਰ[11] ਡਕਰਾਵਤਿ[12]ਤ੍ਰਿਪਤੈ[13]ਬਿਯਤ[14]॥੨੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤਸਿੰਘਬੀਰਧੀਰ ਧਰਿ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇਂ।ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਉਦੋਤਿ ਆਇ ਨਭਦੇਵ ਨਿਹਾਰੇਂ। ਹੁਇਪਦਾਤਿ ਅਸਵਾਰ ਤਿਨੈ ਹਤਿ ਤੂਰਨਡਾਰੇਂ।ਇਮ ਪਠਾਨਅਰਿ ਮੁਗ਼ਲਪਰੇਜਨੁ ਪੁੰਜ ਮੁਨਾਰੇ। ਰਣਖੇਤ ਭਯੋ ਦਾਰੁਨ ਮਹਾਂ ਲੋਥਨ ਪਰ ਲੋਥੈਂ ਗਿਰੀ।ਬਹੁ ਘਾਵਨ ਤੇ ਭਕ ਭਕ ਰੁਧਰ ਹੁਇ ਸਰਿਤਾ ਤਬਿ ਚਲਿ ਪਰੀ ॥੨੩॥ 'ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਬਡ ਅਜਬ ਵਹਿਰ ਕੇ ਮਰਤਿ ਹਜ਼ਾਰੋ।ਗਿਰਹਿੰ ਦੜਾਦੜ ਤੁਰਕ ਅਲਪ ਸਿੰਘਨਿ ਕਰਿ ਮਾਰੇ। ਬੀਤੇ ਕੇਤਿਕ ਜਾਮ ਮਰਤਿ ਨਹਿੰ ਮਿਲਤਿ, ਨ ਹਾਰਤ[15]। ਵਧਿ ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿ ਆਇ ਏਕ ਇਕ ਲਰਤਿ ਸੁਮਾਰਤਿ'।

---

[1]ਹਥ ਨਾਲ ਵਸਤਰਵਾਂ ਕਰਕੇ।[2]ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਗ਼ਰੂਰ (ਹੰਕਾਰ) ਦੂਰ ਕੀਤਾ।[3]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਕੁਪੱਤੇ ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਡਾਲੇ।[4]ਡਿਗਦੇ ਹਨ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਘੋੜੇ ਯਾ ਘੋੜੇ ਤੋਂ। [5]ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ। [6]ਫਿਰ ਤੀਰ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਪ੍ਰਥਮਾ ਤੋਂ ਆਦਿ ਗਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ [ਸਿਸ:, ਪ੍ਰਮਥ=ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਣ ਜੋ ੩੬ ਕ੍ਰੋੜ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ]। [8]ਮਸਾਣ। [9]ਲੁੱਛਦੇ ਹਨ। [10]ਤਾਲ ਨਾਲ ਤਾੜੀਆਂ। [11]ਮੋਟੀਆਂ ਦੈਂਤਾਂ, (ਖਾ ਪੀਕੇ) ਫੁਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ [ਸਿਸ: ਡਿੰਗਰ=ਮੋਟਾ ਆਦਮੀ] (ਅ) ਸਮੂਹ। [12]ਡਕਾਰਦੀਆਂ ਹਨ । [13]ਰੱਜੀਆਂ। [14]ਭਾਵ ਰੱਜਕੇ ਡਕਾਰਦੀਆਂ ਇੱਧਰ ਉਧਰ (ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ) [ਸੰ:, ਵਜਤਯਜ=ਉਲਟ ਪੁਲਟ। ਹਿੰਦੀ ਬਿਯਤ=ਇਧਰ ਉਧਰ ਹੋਕੇ ਫਿਰਨਾ] । [15]ਨਾ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਹਾਰਦੇ ਹਨ ।

ਮਿਲਿ ਕਹਤਿ ਬਾਤ ਇੱਤਯਾਦਿ ਬਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਬਿਸਮਯ ਹੁਇ ਰਹ੍ਯੋ। ਇਮ ਫਿਰੇ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਸੁਤ ਸਹਤਿ ਗਾਹ ਗਰਬ ਗਨ ਕੌ ਦਹ੍ਯੋ[1] ॥੨੪॥ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਚਿਤ ਰਿਸ੍ਯੋ ਦੇਖਿ ਅਪਨੀ ਲਘੁਤਾਈ। ਹੇਲਾ ਘਾਲ੍ਯੋ ਉਮਡਿ ਬੋਲਿ ਬਹੁ ਧੂਮ ਮਚਾਈ[2]। ਚਲੀ ਤੁਪਕ ਅਨਗਿਨਤਿ ਲਗੀ ਸਿੰਘਨ ਤਨ ਆਈ। ਭੀਜੇ ਰੁਧਰ ਸਰੀਰ, ਚੀਰ ਲਾਲੀ ਉਘਰਾਈ[3]। ਮਿਲਿ ਹਥਾ ਵੱਥ ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰਤਿ ਤੁੰਡ ਮੁੰਡ ਫੋੜਨ ਕਰਹਿਂ। ਪੁਨ ਫਰਕ ਪਰਤਿ ਦੁਹ ਦਿਸਨ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਤਿ ਇਤਉਤ ਟਰਹਿਂ॥੨੫॥ ਕਰਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਅਧਿਕ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਸਰ ਬਰਖਾਵੈ। ਬੇਧਤਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇਹਿ ਗਿਰੇ ਧਰਿ ਪਰ ਤਰਫਾਵੈਂ। ਤਕਿ ਤਕਿ ਗੁਲਕਾ ਹਤਹਿ, ਨਹੀਂ ਕੋ ਲਾਗਨ ਪਾਵੈ[4]। ਕਰਹਿ ਚਲਾਕੀ ਚਰਨ, ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਚਿਤਵਿ ਚਲਾਵੈ[5]। ਰਨਖੇਤ ਬਿਖੈ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਤਿ ਜਨੁ ਧਾਵਤਿ ਦੌਰਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਤਿ। ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਬਿਲੋਕਨਿ ਜੰਗ ਕੋ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭੈ ਮਹਿਤ ਚਿਤ ॥ ੨੬ ॥ ਨਿਖੁਟ੍ਯੋ ਤਬੈ ਨਿਖੰਗ ਬਾਨ ਸਭਿ ਦਿਏ ਚਲਾਈ। ਕੋਪ ਨ ਹੋਯੋ ਸਾਂਤਿ ਹੇਰਿ ਦੁਸ਼ਟਨ ਖੁਟਿਆਈ। ਗਹੀ ਸਾਂਗ ਕਰ ਬਿਖੈ ਦੌਰ ਕਰਿ ਅੰਗ ਪਰੋਏ। ਸੀਖ ਮਾਸ ਜਿਮ ਬੇਧਿ ਅਗਨਿ ਪਰ ਭੁੰਜਤਿ ਕੋਏ। ਗਨ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਗੇਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਫੋਰਤਿ ਛਾਤੀ ਤੁੰਡ ਅਰਿ। ਇਮ ਪਾਇ ਧੂਮ ਰਣ ਭੂਮ ਮਹਿਂ ਘਾਇਲ ਘੂਮਤਿ ਝੂਮਿ ਗਿਰਿ ॥ ੨੭ ॥ ਪਿਖਿ ਤੁਰਕਨ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰ ਆਇ ਚਹੁੰ ਫੇਰ, ਘੇਰ ਲਿਯ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਰੌਰ ਸਭਿਨਿ ਤਬਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਤਨ ਕਿਯ। ਪੰਚਹੁੰ ਸਿੰਘਨ ਦੇਖਿ ਸੰਗ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੇ ਗਹਿ ਗਹਿ[6]। ਪਹੁੰਚਤਿ ਹਤਿ ਹੱਥਯਾਰ ਰਿਪੁਨਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਲਹਿ ਲਹਿ। ਕਰ ਕਰਾਚੋਲ ਸਾਂਗਨ ਧਰੇ ਅਧਿਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਰਤਿ ਰਣ। ਜਨੁ ਨ੍ਰਿਭੈ ਕੇਹਰੀ ਫਿਰਤਿ ਹੈ ਮਸਤ ਦੁਰਦ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗਣ[7]॥੨੮॥ ਤਬਿ ਅਜੀਤ-ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਸਾਂਗ ਕਰ ਧਰਿ ਬਿਚਰੰਤਾ। ਮਨਹੁੰ ਘਟਾ ਬਿਚ ਦਿਪਹਿ ਚੰਚਲਾ[8] ਚਮਕ ਸੁਭੰਤਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਮਾਰਿ ਧਸਾਇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਤਿਸ ਉਥ-

[1]ਸਮੂਹ (ਵੈਰੀਆਂ)ਨੂੰ (ਗਾਹਕੇ=) ਦਬਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ। [2]ਧੌਲਾ ਪਾਇਆ। [3]ਉਘੜ ਆਈ। [4]ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ (ਵੈਰੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸੁਤ) ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [5](ਗੁਰੂ ਸੁਤ) ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਖੜੋਂਦਾ (ਫਿਰ) ਚੁਫੇਰੇ ਤੱਕਕੇ ਤੀਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। [6]ਗੁਰੂ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਨਾਲ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਫੜ ਫੜਕੇ। [7]ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। [8]ਬਿਜਲੀ।

ਲੀਤਾ। ਲੇਤਿ ਨਿਕਾਸ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਾਂ ਬਲ ਕਰਿ ਬਲਵੇਤਾ। ਜਨੁ ਕੌਰ-ਵਾਨ ਮਹਿਂ ਰੁਕ ਗਯੋ ਚਕ੍ਰਾਵ੍ਯੂਹ[1] ਭੇਦਨਿ ਕਰਯੋ। ਅਭਿਮੰਨ੍ਯੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਛੇਦ ਕਰਿਛਿੰਨ ਭਿੰਨ ਛੱਤ੍ਰਿਨਿ ਦਰਯੋ[2]* ॥੨੯॥ਇਕ ਭਟ ਬਖਤਰ ਸਹਤ ਮਾਰ ਤਹਿਂ ਸਾਂਗ ਧਸਾਈ। ਰਹੀ ਨ ਅਟਕੀ ਕਹੂੰ ਓਜ ਤੇ ਪਾਰ ਪਰਾਈ। ਲਗਯੋ ਨਿਕਾਸਨ ਪੁਨਹਿ ਤੂਟਿ ਕਰਿ ਅਰਧ ਰਹੀ ਕਰ।ਤਤਛਿਨ ਤਿਸ ਕੋ ਡਾਰਿ, ਪਰੀ ਕਟ ਨਾਗਨ ਸੀ ਧਰ[3]। ਬਹੁ ਡਸਿ ਡਸਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਨਿਬੇਰ ਕਰਿ ਅਰਧ ਰਹੀ ਬੀਚਹਿ ਬਰੀ। ਗਨ ਦੁਰਜਨ ਢਿਗ ਹੁਇ ਵਾਰ ਕਰਿ ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਤਰਾਤਰੀ[4]॥੩੦॥ਲਗੇ ਅੰਗ ਮਹਿਂ ਘਾਵ ਰੁਧਰ ਬਹਿ ਦੀਰਘ ਚਾਲਾ। ਭੀਜਯੋ ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਚੀਰ ਰੰਗੇ[5] ਤਤਕਾਲਾ। ਮਨਹੁੰ ਤੁਰਤ ਰੰਗਰੇਜ ਰੰਗ ਕਰਿ[6] ਪਟ ਪਹਿਰਾਏ। ਸ਼ੋਣ ਪਿਖਯੋ ਹਰਖੰਤਿ–ਆਜ ਧੂਮ ਛੱਤ੍ਰੀ ਪਾਏ–। ਤਿਹ ਛਿਨ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਰਿਪੁ ਲਖੇ ਖੜਗ ਮਯਾਨ ਤੇ ਕਾਢ ਲਿਯ।ਗਨ ਕਾਟ ਕਾਟ ਗੇਰੇ ਧਰਨਿ ਤਛਾ ਮੁੱਛ ਤਨ ਤਨਕ[7] ਕਿਯ ॥੩੧॥ਉਤੇ ਸਿੰਘ ਲਰਿ ਪੰਚ ਸੈਂਕਰੇ ਮਾਰ ਮਰੇ ਰਨ। ਇਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ

---

[1]ਚਕ੍ਰਾਬ੍ਯੂਹ=ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਪਾਹ ਦੀ ਫੌਜੀ ਰਚਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਵੈਰੀ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ (ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਇੱਕ ਨਕਸ਼ਾ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਵਿਚ ਉਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ)। [2]ਚਕ੍ਰਾ ਬ੍ਯੂਹ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਘਿਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੇਦਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਭਿਮੰਨ੍ਯੂ ਨੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ (ਯਾ ਕੋਰਵਾਂ ਦੇ) ਸਮੂਹ ਛੇਦਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ (ਯਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਧਾਰੀਆਂ) ਨੂੰ ਦਲਦੇ ਹੋਏ ਛਿਨ ਭਿੰਨ ਕੀਤਾ (ਟੁਕੜੇ ਕੀਤਾ) (ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਨੇ ਗਿਰਦੇ ਆਏ ਵੈਰੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ)। [3]ਤਿਸੇ ਵੇਲੇ ਤਿਸ ਨੂੰ (ਧਰਤੀ ਤੇ) ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ (ਉਹ ਇਉਂ ਪਈ ਹੋਈ ਦਿਸਦੀ ਸੀ) ਮਾਨੋਂ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਨਾਗਣੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਈ ਹੈ। [4]ਬਹੁਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੇ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਤੋਮਰ ਤੇ ਤਰਾਤਰੀ ਬਹੁਤ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰ ਕੀਤਾ। [5]ਰੰਗੇ ਗਏ। [6]ਛੇਤੀ ਰੰਗੇ (ਹੋਏ ਭਾਵ ਗਿੱਲੇ ਗਿੱਲੇ ਰੰਗੇ ਹੋਏ) [7]ਥੋੜੇ ਵਿਚ।

*ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਮਨੋਕਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਰਹੇ, ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੁੱਧ ਦਾ ਹਾਲ ਐਸਾ ਹੀ ਮਹਾਨ ਬੀਰਤਾ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸਾਂਗ ਚਲਾਉਣ ਪਰ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:–ਲੇਤ ਪਰੋਇ ਪਠਾਨ ਕੋ ਸਬਹਨ ਸਾਂਗ ਦਿਖਾਇ। ਦੇਖਤ ਹੀ ਸਬ ਕਰਤ ਹੈਂ ਅਰੇ ਖੁਦਾਇ ਖੁਦਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਫਿਰ ਆਪ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਬਾਬਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:–ਲਰਤ ਸੂਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਕਰ ਲੀਨੇ ਤਲਵਾਰ। ਵਡੇ ਸੂਰ ਮਾਰੇ ਤਹਾਂ ਫਉਜਨ ਕੇ ਸਿਰਦਾਰ ॥ ੧੭ ॥ ਆਪਦੇ ਤੀਰਾਂ ਬਾਬਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:–ਜਿਹ ਸਰ ਲਾਗਤ ਜਾਇਕੇ ਰਹਤਿ ਨਾਹਿ ਅਰਮਾਨ। ਮਾਨਹੁ ਮੰਡਪ ਖੋਖਰੋ ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰਤ ਪਠਾਨ। ੫੦੬ ।

ਰੁਪਯੋ ਖੜਗ ਤੇ ਕਾਟਿ ਰਿਪੁਨਿ ਗਨਾਰੁਧਰ ਬਿਖੇ ਪਰ ਰਹੇ ਮਨਹੁੰ ਸ਼੍ਰਮ ਤੇ ਸੁਪਤਾਏ। ਲਾਲ ਬਿਛੌਨ ਬਿਛਾਇ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਇ।ਕਹਿੰ ਲਗੌਂ ਬਰਨ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਕੋ ਲਿਖੌਂ ਗ੍ਰੰਥ ਬਧਤੇ ਡਰਤਿ। ਜਿਮ ਕਰਯੋ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਓਜ ਤੇ ਨਹਿੰ ਮਾਰਯੋ ਕਿਸ ਤੇ ਮਰਤਿ॥੩੨॥ਜਿਸ ਦਿਸ਼ ਪਰਿਹੈ ਧਾਇ ਅਰੈਂ ਨਹਿੰ[1],ਭਾਜਤਿਹੈਂ ਅਰਿਜਤਨੁ ਕਰਹਿੰ ਸਮੁਦਾਇ–ਹਤਹਿੰ ਕਿਮ–ਫਿਰ-ਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਿ। ਗੁਲਕਾ ਲਗਹਿ ਨ ਕੋਇ ਖੜਗ ਲੌ ਪਹੁੰਚਿ ਨ ਦੇਤੇ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿਬੀਰ ਕਰਯੋ ਸੰਘਰ ਬਹੁ ਖੇਤੈ।ਕਰ ਕਰਾਚੋਲ ਜਬਿ ਟੁਟਿ ਗਯੋ ਜਮਧਰ ਲਈ ਨਿਕਾਸਿ ਕਰ। ਇਕ ਹੁਤੋ ਪਾਲਕੀ ਕੇ ਬਿਖੈ ਦੂਰਹਿੰ ਦੇਖਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਧਰਿ ॥ ੩੩ ॥ ਅਨਵਰਖਾਨ ਨਬਾਬ, ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਤਬਿ ਦੌਰੋ।ਕਰੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਅਧਿਕ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਠੌਰੇ। ਉਦਰ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਹਿੰ[2] ਹਨੀ ਓਜ ਤੇ ਬਹੁ ਝੁਕਝੋਰੇ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਰਿਪੁ ਆਇ ਘੇਰਿ ਲੀਨਸਿ ਚਹੁੰ ਓਰੇ।ਇਮ ਕੀਨ ਜੁੱਧ ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਤਿ ਲੋਪ ਭਏ ਤਤਕਾਲ ਰਨ। ਸਭਿ ਦਿਖਤਿ ਅਚੰਭੇ ਹੁਇ ਰਹੇ ਕਹਾਂ ਗਯੋ ਕਿਤ ਛਪਯੋ ਹਨਿ* ॥੩੪॥ਦੋਹਰਾ॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਲਰਯੋ ਜਿਹ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ। ਸੁਜਸ ਜਗਤ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਭਾ ਪੁਨ ਪਹੁੰਚੇ ਹਰਿ ਧਾਮ॥੩੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੁੱਧ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕਊਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ। ੩੯ ॥

੪੦. [ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਬਹੁਰ ਹੇਲ ਕੌ ਕਰਤਿ ਭੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਤਬਿ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ† ਲੇ ਗੁਰ ਪਿਤਾ ਰਜ਼ਾਇ‡ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਨਿਕਸਿ ਤਿਨ ਸੰਗ॥ਜਿਨ ਚਿਤ ਚਾਉ ਕਰਨ ਕੋ ਜੰਗ॥ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੀ ਕਰਿ ਮਾਰ॥ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰਿ ਪਰੇ ਜੁਝਾਰ॥੨॥ਬਹੁਰ ਤੜਾਭੜ ਛੋੜਿ ਤਮਾਚੋ।ਸਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਰੁਖ ਪਿਖਿਰਿਸ ਰਾਚੋ।ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨ ਕੌ ਬਨਿ ਆਵੈ।ਪ੍ਰਭੁਸਨ-

---

[1] ਅੜਦੇ ਨਹੀਂ। [2] ਮੋਟੇ ਢਿੱਡ ਵਿੱਚ। *ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਲੁਕ ਗਏ। ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੱਥ ਪੈਣ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾ ਕਰਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਹਰਿ ਧਾਮ ਪਹੁੰਚਣਾ ਕਵੀ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਦੂਸਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੋ ਏਥੇ ਜੂਝੇ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ, ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੩੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ‡ਨਵੀਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਮੰਗਣਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪੈ ਇਹ ਗੱਲ ਅਸਲ ਵਾਕਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰ ਸੋਭਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ।

ਮੁਖ ਹੁਇ ਸੀਸ ਚੜ੍ਹਾਵੈਂ ॥ ੩ ॥ ਮ੍ਰਿਗ ਝੁੰਡਨਿ ਮਹਿਂ ਕੇਹਰਿ ਫਿਰੈ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਬੀਰ ਕਿਹ ਤ੍ਰਾਸ ਨਧਰੈਂ।–ਪ੍ਰਾਨਬਰੈਂ–ਇਹ ਲਾਲਚ ਛੋਰਾ।ਮਾਰਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ–ਪਰੈਂ ਰਿਪੁ ਓਰਾ[1]॥੪॥ਯੌਂ ਗਰਜਤਿ ਹੈਂ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰੇ।ਥਿਰੈਂ ਨ ਰਿਪੁ ਇਤ ਉਤ ਦੈਂ ਟਾਰੇ। ਪਹੁੰਚਿ ਜਾਹਿਂ ਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਵਹਿਂ। ਇਕ ਤੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰਿ ਧਰਨਿ ਗਿਰਾਵਹਿਂ ॥੫॥ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ।ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਿ ਘੇਰਹਿਂ ਦਿਸ਼ ਚਾਰੋਂ।ਭਉ ਮਰਨ ਕੀ ਸ਼ੰਕ ਨ ਜਿਨ ਕੋ। ਕਹਾਂ ਸੂਰਤਾ ਗੁਨ ਗਨ ਤਿਨ ਕੋ[2]॥੬॥ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਸਨਮੁਖ ਜਿਸ ਕਰ ਝਾਰਹਿਂ[3]। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰਹਿਂ। ਛੁਧਿਤਿ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਦੁਖ ਤਿਹ ਛਿਨ ਟਾਰੇ।ਓਜ ਤੇਜ ਗੁਰ ਦਯੋ ਉਦਾਰੇ॥੭॥ਜਯੋਂ ਨਟ ਉਛਲਤਿ ਬਾਜੀ ਪਾਵਤਿ। ਤਯੋਂ ਬਲ ਤੇ ਇਕਲ ਚਲ ਜਾਵਤਿ। ਜਬਿ ਲਗ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਨਹਿ ਰਨ ਮੈਂ।ਤਬਿ ਲਗ ਹਤੈਂ ਰਿਪੁਨ ਕੇਤਨਮਹਿਂ ॥੮॥ਮਾਰੇ ਜਾਹਿ ਮਰਨ ਲਗਿ ਜੇਤੇ[4]।ਕਰਿ ਪੁਰ–ਖਾਰਥ ਹਾਨਹਿਂ ਤੇਤੇ। ਪੰਚਹੁੰ ਸਿੰਘ ਸੁ ਬੀਰ ਮੁਛਾਲੇ।ਲਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁਤਨਿ ਕੇ ਘਰ ਘਾਲੇ ॥੯॥ ਜਲ ਕੋ ਮੱਛ ਹਲਾਵਹਿ ਜੈਸੇ। ਹਲਾ ਚਾਲ ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿ ਤੈਸੇ।ਮਿਲਿ ਸ਼ਲਖੈਂ ਗਨ ਤੁਪਕ ਚਲਾਈ।ਇਕ ਕੈ ਬਹੁ ਲਗਿ ਲਗਿ ਗਿਰ ਜਾਈਂ ॥੧੦॥ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜ਼ੋਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੈਸ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦਿਪਤਿ ਬਡ ਭਾਲਾ। ਦੇਖਯੋ ਜਿਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਜੁੱਧ। ਤੈਸੇ ਕਰਨਿ ਲਗਯੋ ਬਡ ਕ੍ਰੁੱਧ ॥ ੧੧ ॥ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਜਿਮ ਹੇਰਿ। ਤਥਾ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਰਹਿ ਬਡੇਰਿ। ਨਿਠੁਰ ਕੁਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਮਹਾਨਾ। ਤੀਖਨ ਬਾਨ ਤਾਨ ਤੇ ਤਾਨਾ[5] ॥ ੧੨॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਦਿਖਾਇ। ਮਾਰਤਿ ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਧਰਨ ਦੇਤਿ ਉਥਲਾਇ॥੧੩॥

ਲਲਿਤ ਪਦ ਛੰਦ ॥ ਜਿਤ ਕੋ ਜਾਇ ਹਲਾ ਹਲ ਹੋਵੈ 'ਇਹੁ ਆਵਤਿ ਲਿਹੁ ਮਾਰੀ'। ਸੌ ਦੋ ਸੈ ਉਮਡਤਿ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਨਗਨ ਖੜਗ ਕਰ ਧਾਰੀ ॥੧੪ ॥ ਸੇਲੇ ਸਾਂਗਨਿ ਤੋਮਰ ਤੀਰਨਿ ਅਧਿਕ ਛੁਟਾਇ ਤੁਫੰਗਾ। ਕਰਹਿਂ ਜਤਨ ਬਹੁ ਘੇਰਨ ਕੋ ਮਿਲਿ ਇਤ ਉਤ ਧਾਇ ਨਿਸ਼ੰਗਾ ॥੧੫॥ ਲਾਖਹੁੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਤਿ ਹੈਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਨੁ ਬਲ ਤੇ ਘਨ ਵੁੱਠੇ।ਗੋਰੀ ਤੀਰ ਤਰਾਤਰ ਬਰਖਤਿ ਸ਼ਬਦਬਡੋ ਤਬਿ ਉੱਠੇ

---

[1]"ਅੱਗੇ ਹੋਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰੀਏ' ਇਸ ਲਈ (ਵੱਧਕੇ) ਵੈਰੀ ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਰਮਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਕੀਹ ਕਹੀਏ। [3]ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਝਾੜਦੇ ਹਨ। [4]ਆਪਣੇ ਮਰਨ ਤਕ ਜਿਤਨੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਬਲ ਨਾਲ ਤਾਣਦੇ ਹਨ।

॥ ੧੬ ॥ ਹਾਥ ਦੋਇ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖਤਿ ਸਭਿ ਤੇ ਫਿਰਤਿ ਬੀਚ ਉਤਲਾਵਾ। ਖੜਗ ਨਿਕਾਸੇ ਬਾਢਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਾਂਨ ਜਨੋਂ ਲਾਗੀ ਬਨ ਦਾਵਾ ॥ ੧੭ ॥ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਨਿਕਸ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਬਿਰੇ ਤੇ ਦੂਤੀ ਦਿਸ਼ਾ ਜਬਿ ਜਾਵੈਂ। ਖੜਗ ਕੜਾ-ਕੜ ਮਾਰ ਮਚੈ ਜਬਿ ਮਹਾਂ ਰੌਰ ਤਬਿ ਪਾਵੈਂ॥੧੮॥ਜਨੁ ਖੇਲਤਿ ਹੈਂ ਬਾਲਕ ਸੰਗੇ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਉਮਗੰਤੇ। ਜੀਤ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਪੁਨ ਧਾਵਤਿ ਚਪਲੰਤੇ ॥ ੧੯ ॥ ਖੜਗਨ ਕੀ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਾ ਛਾਂਵ ਭੀ ਬਾਹਤਿ ਹੈਂ ਚਹੁੰਫੇਰੇ।ਪਟੇ ਬਾਜ ਕੀ ਬਿੱਦਨਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਘਾਤ ਕਰੇ ਕਰਿ ਗੇਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਬਹੀ ਰਕਤ ਕੀ ਸਲਿਤਾ ਜਿਤ ਕਿਤ ਲੋਥਨਿ ਕੇ ਅੰਬਾਰਾ। ਕਹੂੰ ਕਿ ਸਿਰ ਕਿੰਦਕ ਸਮ ਰੋਢਤਿ ਕਰ ਪਗ ਡੰਡਨ ਮਾਰਾ[1] ॥ ੨੧ ॥ ਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੱਧ ਭੱਖਨਨਿ ਕਰਿ ਆਮਿਖ ਬੈਠੀ ਕਿਤਿਕ ਨ ਡੋਲੈਂ। ਅੰਤਰ ਸੂਰਨ ਬੂਟੀਆਂ ਉਛਲਤਿ[2] ਧਾਂ ਤੇ ਚੀਂਕਤਿ ਬੋਲੈਂ ॥ ੨੨ ॥ ਕਾਕ ਕੰਕ ਕੀ ਕੂਕੈਂ ਕੂਕਹਿਂ[3] ਜੰਬੁਕ ਬੋਲਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਐਂਚਤਿ ਲੋਥਨ ਆਮਿਖ ਕਾਟਹਿਂ ਰੁਧਰ ਪਾਨ ਪਲ ਖਾਵੈਂ ॥ ੨੩ ॥ ਭੂਤ ਪਿਸ਼ਾਚ ਪ੍ਰੇਤ ਡਕਰਾਵਤਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਮਾਸ ਅਘਾਏ। ਖੱਪਰ ਭਰੈਂ ਜੋਗਨੀ ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਗੁਰ ਬਿਨ ਕੌਨ ਰਜਾਏ* ॥ ੨੪ ॥

ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਹਿਂ ਘਨੇਰੇ ਪਟਹਿ ਢੋਲ ਸ਼ਹਿਨਾਈ। ਬਿਸਮਹਿ ਭੁਏ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਰਣ ਕੋ ਤੁਰਕਨ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੫॥ ਕਿੰਨਰ ਗੰਧ੍ਰਬ ਸਿੱਧ ਅਪਸਰਾ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹੈਰਾਨੇ। 'ਕਹਾਂ ਛੁਧਤਿ ਨਰ ਚੱਤ੍ਰਾਂਗਿਸਹਿ[4] ਕਹਿਂ ਦਸ ਲਖ ਬਲਵਾਨੇ ॥ ੨੬ ॥ ਇਤੋ ਜੰਗ ਮੰਡਯੋ ਰਿਪੁ ਮਾਰਨਿ

---

[1]ਕਿਤੇ ਕੁ ਸਿਰ ਗੇਂਦਾਂ ਵਾਂਗ (ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਯਾ) ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਭਾਵ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਲੱਤਾਂ (ਐਉਂ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗੇਂਦਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਨ (=ਟੇਡ੍ਹਨ) ਵਾਲੇ ਡੰਡੇ। [2](ਗਿਰਝਾਂ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਉਛਲਦੀਆਂ ਹਨ। [3]ਕੂਕਾਂ ਕੂਕੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। [4]ਥਾਲੀ।

*ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕਾਵਯ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਰਣਭੂਮੀ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਵੀਭਤਸ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਤੇ ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਵੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵਰਣਨ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸੇ ਸਰੋਵਰਾਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿੱਚ ਹੰਸ, ਕੰਵਲ ਆਦਿ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਣ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਭਯਾਨਕਤਾ ਤੇ ਵੀਭਤਸਤਾ ਦਾ ਅਸਰ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਇਹ ਵੀਭਤਸ ਰਸ ਦਾ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਜੰਗ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸਾਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਤੋਂ ਬਾਦ ਕਵੀ ਹੋਰ ਹਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਮਿਰਤਕ ਕਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ । ਕਿਤਿਕ ਸਮੋ ਬੀਤਯੋ ਇਨ ਲਰਤੇ ਫੇਰ ਲਗੇ ਦਿਸ਼ ਚਾਰੋਂ' ॥ ੨੭ ॥ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਬਡ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰ ਦਿਖਾਯੋ । ਮਾਰਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਰਿਪੁ ਗਨ ਕੋ ਪੁਨ ਜੰਗ ਬੀਚ ਲੁਪਤਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਸ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਭਯੋ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਦਾਈ ॥ ਜੁਗ ਨੰਦਨ ਜਬਿ ਜੂਝੇ ਰਣ ਮਹਿਂ ਸਿੰਘਨ ਅਰਜ਼ ਲਗਾਈ॥੨੯॥'ਮਹਾਂ-ਰਾਜ ! ਅਬਿ ਦੇਖਤਿ ਕਹਾ ਹਹੁ ਨਿਕਸਹੁ ਤਜਹੁ ਅਖਾਰਾ ।ਦਗ਼ਾ ਦੁਸ਼ਟ ਨੈ ਕੀਨਸਿ ਪਕਰਨ ਕੈ ਰਨ ਕਰਨ ਸੰਘਾਰਾ॥ ੩੦ ॥ ਹਮੋ ਸਾਰਖੇ ਸਿਖ ਲੱਛ ਹੋਵਹਿਂ ਕੁਸ਼ਲੀ ਤੁਮਹਿ ਸਰੀਰਾ।ਘਨੇ ਜੰਗ ਘਾਲਯੋ ਘਮਸਾਨਾ ਲਾ-ਖਹੁਂ ਹਤਿ ਕਰਿ ਬੀਰਾ॥੩੧॥ਜਿਤੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸੇ।ਲਰਿਬੇ ਹਿਤ।ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਸਭਿ ਹੋਏ। ਲਾਖਹੁਂ ਦਲ ਦੇਖਹੁ ਅਬਿ ਉਮਡੇ ਰਹੈਂ ਦੁਰਗ ਪਰ ਢੋਏ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਕਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ* 'ਦਿਖਹੁ, ਤਜੈਂ ਹਮ ਬਾਨਾ' । ਧਰਯੋ ਧਨੁਖ ਪਰ ਕੂਦਤਿ ਤਜਾਗਯੋ ਗਮਨਯੋਂ ਗਾਜ ਸਮਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥ ਅੱਗੂ ਵਧੇ ਆਵਤਿ ਜੋ ਗੜ੍ਹ ਕੋ ਗਿਰੇ ਨਰਨ ਉਥਲੈ ਕੈ । ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਭਾ ਰਹੇ ਮਨੋ ਸੁਪਤੇ ਕੈ ॥੩੪॥ ਬਿਸਮਭਏ ਠਟਕੇ[1] ਦਲ ਅਰਿ ਕੇ ਅੱਗੂ ਨ ਕੋ ਭਟ ਹੋਵਾ।ਮਹਾਂ ਗਜ਼ਬ ਕੋ ਲਗਯੋ।ਤਮਾਸ਼ਾ ਅਦਭੁਤ ਅਤਿ-ਸ਼ੈ ਜੋਵਾ॥੩੫॥ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਰਿ ਫਰਕ ਥਿਰੇ।ਸਭਿ ਕਹੈਂ 'ਨਿਕਟ ਨਹਿਂ।ਜਾਵੈ। ਨਿਕਟ ਢੁਕੇ ਤਤਕਾਲ ਪ੍ਰਾਨ ਹਤਿ ਨਾਹਕ ਜਾਨ ਗਵਾਵੈ ॥ ੩੬ ॥ ਆਪੇ ਨਿਕਸਪਰੈਂ ਹੈਂ ਹਤਿ ਅਬਿ ਦੇਰ ਨ ਜਾਨਹੁ ਕੋਈ।ਬੀਤ ਗਯੋ।ਲਰਤੇ ਦਿਨ ਸਾਰੋ ਆਨਿ ਜਾਮਨੀ ਹੋਈ ॥੩੭॥ ਤਿਮਰ ਬਿਖੈ ਦਿਹੁ ਦੂਰ ਤਲਾਵਾ[2] ਘੇਰ ਰਖਹੁ ਚਹੁਂ ਘਾਈ'॥ ਇਮ ਮਤ ਕਰਿ ਕੈ ਹਟਕ ਰਹੇ ਤਬਿ ਠਾਨਿ ਅਧਿਕ ਤੁਕਰਾਈ॥੩੮॥ ਭੈ ਧਰਿ ਨਿਕਟ ਨ ਹੋਵਨ ਪਾਵੈਂ, ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਰਿ ਘੇਰਾ।

---

[1]ਠਿਟਕ ਗਏ। [2]ਰਾਤ ਦੀ ਗਸ਼ਤੀ ਫੌਜ ਦਾ ਪਹਿਰਾ [ਤੁ:, ਤਲਾਯਾ]।

*ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਮਹਾਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਜਕਤੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਧਾਨੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਲਸ਼ਕਰ ਖਪ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਪਰਵਾਰ ਵਿਛੁੜ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਪਜਾਰੇ ਮਰ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਲਾਇਕ ਹੋਣ ਹਾਰ ਸੂਰਮੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਚਖੰਡ ਜਾ ਢੁਕੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਇਕ ਅਥਰੂ ਨਹੀਂ ਕਿਰਦਾ, ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹਰਦਾ, ਦਿਲ ਧਵੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਉਂਦੀ, ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ।ਰਸ ਇਸ ਵੇਲੇ ਭੀ ਹਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਜੁੱਧ ਦੇ।ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਉੱਛਿਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਹੁਲਾਰੇ ਤੇ ਅਮਿੱਤ ਉਮਾਹ ਤੇ ਓਜ ਨੂੰ ਫਿਰ ਰੂਹਾਨੀ ਕਮਾਲ ਤੇ ਅਲੂਹੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣਾ ਬੜਾ ਕਠਨ ਹੈ।

ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਬਾਤਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ 'ਇਮ ਗੁਰ ਹਿੰਦ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੯॥ ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਲਰਿ ਅਟਕਾਏ ਸੁਨੇ ਸੰਗ ਨਰ ਚਾਲੀ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਲਾਖ ਲੈ ਲਖੀਅਤਿ ਘਾਇਲਮਰੇ ਬਿਸਾਲੀ'॥੪੦॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁੰਭਨੈਂ ਬਾਰਤਾ, ਬੈਠਿ ਰਹੇ, ਕੋ ਠਾਂਵੈ। ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਸਵਧਾਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਫਿਰਤਿ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਗਾਵੈ ॥ ੪੧ ॥ ਅਰਧ ਨਿਸ਼ਾ ਕੋ ਗਮਨਤਿ ਆਏ ਸਕਲ ਦਿਵਸ ਲਰਿ ਹਾਰੇ।ਕੁਛਨ ਚਲਯੋ ਬਸ ਸ਼ੁਮਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਭੂਖ ਤ੍ਰਿਖਾ ਤਨ ਧਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਅਪਰ ਕੌਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਇਤੀ ਕਰਿ ਲਾਖਹੁੰ ਸੰਗ ਲਰਾਈ। ਸੁਕਚਤਿ ਰਹੇ ਨ ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਤੇ ਕਲੀ ਕਾਲ ਵਰਤਾਈ॥੪੩॥ ਹੁਕਮ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਮਾਨਤਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕਲਿ ਕਾਲਾ। ਨਹਿਂ ਦਿਖਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ਮਾਨਹਿਂ, ਰਾਖਨ ਗੋਪ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੪ ॥ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਇਕ ਬਾਰ ਮਾਰਕਰਿ ਪੁਨ ਨ ਕੀਨਿ ਦਲ ਨਾਸ਼ਾ।ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਤੇ ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕਾ ਮਨ ਸਮਤਾ ਜਿਸ ਬਾਸਾ ॥੪੫॥ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਭਏ ਨਿਰਾਲਮ ਸ਼ੋਕ ਨ ਲੇਸ਼ ਉਪਾਵਾ। ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਚਹੈਂ ਸੁ ਲੇਹਿਂ ਬਨਾਵਾ॥੪੬॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਅਸ ਗੁਰ ਬਿਨ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਛਿਮਾ ਧਰਮ ਅਪਰਾਧੂ[1]।ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ*ਆਵਸਥਾ ਕੀ ਗਤਿ ਦਿਖਰਾਈ ਸ਼ੁਭਸਾਧੂ[2]॥੪੭॥ਧੰਨਧੰਨ ਸਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੌਨ ਭੇਵ ਅਸ ਜਾਨੈ। ਸਰਬੱਗਯਨਿ ਕੀ ਗੂਢ ਬਾਰਤਾ ਕਿਮ ਅਲਪੱਗਯ ਬਖਾਨੈ[3]॥੪੮॥ਬਾਰਬਾਰ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇ ਕਹਿਬੇ ਨਿਕਸਨ ਕੀ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਚਹੈਂ—ਖਾਲਸੇ ਦੇਂ ਅਬਿ ਟੀਕਾ ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਉਦਾਰੀ— ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰਾਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ। ਚਮਕੌਰੋਂ ਨਿਕਲਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੰਧਯਾ ਭਈ ਬਿਭੀਖਨਾ[4] ਬੋਲਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਮਾਯ[5]। ਪੰਚ ਬੀਰ

---

[1]ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਤੇ ਛਿਮਾ ਦਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨਾ। [2]ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਲਾਈ ਹੈ। (ਅ) ਅਥਵਾ ਸ਼ੁਭ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ। [3]ਸਰਬੱਗ (ਪੁਰਖਾਂ) ਦੀ ਗੁਪਤ ਗਲ ਨੂੰ ਅਲਪੱਗ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। [4]ਭਯਾਨਕ। [5]ਗਿੱਦੜ [ਸੰਸ:, ਗੋਮਾਯ]।

*ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਰਤੇ ਪਦ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ' ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਨਿਰੇ ਵਾਚ ਗਯਾਨੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਕਹਿਣਾ ਮਹਾਨ ਪਾਪ ਹੈ। ਇਹ ਪਦ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਨ ਉੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਥੇ ਵਰਤਕੇ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਦਾ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਦੁੱਖ ਤੇ ਦੁੱਖ ਝੱਲਦਾ ਤੇ ਸਰਬਸ ਅਰਪਦਾ ਅਡੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਗਯਾਨੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਕਹਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਤੀਰ ਤੇ [illegible] ਸੁਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰ[illegible] ਤੀਜੋ ਬਰ ਬੀਰ । ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਚਮ, [illegible] ਕਰਿ ਧੀਰ। ਗੁਰਤਾ ਅਰਪਨਿ ਲਗੇ ਖਾਲਸੇ† ਪੰਚ ਸਿੰਘ [illegible] ਸੋਹਿ ਸ਼ਰੀਰ। 'ਪੰਚਹੁੰ ਮਹਿ ਨਿਤ ਵਰਤਤਿ ਮੈਂ ਹੌਂ ਪੰਚ ਮਿਲਹਿੰ ਸੋ ਪੀਰਨ ਪੀਰ [illegible]॥ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਮਿਰਜਾਦਾ ਪੰਚਹੁੰ ਪੰਚਹੁੰ ਪਾਹੁਲ [illegible] ਤਨਖਾਹੀਆ ਬਖਸ਼ਹਿ ਪੰਚਹੁੰ,ਪਾਹੁਲ ਦੇਂ ਮਿਲਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਲਖਹੁ ਪੰਚ ਕੀ ਬਡ ਬਡਿਆਈ ਪੰਚ ਕਰਹਿਂ ਸੋ ਨਿਫਲ ਨ ਚੀਨ । ਭੋਜਨ [illegible] ਚਿਨ ਅਰਪਹਿਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਹਿਂ ਤਿਨ ਬਾਂਛਤਿ ਲੀਨ'॥ ੩ ॥ ਇਮ [illegible]ਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿਕੈ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ।ਅਰਪੇ [illegible] ਜਿਗਾ ਅਰੁ ਕਲਗ਼ੀ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਸਿਰ ਬੰਧਨਿ ਕੀਨਿ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਾਤਰੇ ਤਬਿ ਪਹਿਰਾਇ ਕਟ ਕਸਾਇ ਕਰਿ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨ।ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ† ਫਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਚੀਨ ॥ ੪॥ਪੰਚਹੁੰ ਸਿੰਘਨਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ:—'ਰਾਵਰਿ ਚਰਨਨ ਅਰਪੇ ਸੀਸ।ਹਮ ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਕਹੁ ਜਨ ਲਾਖਹੁੰ, ਹਮ ਕੋ ਤੁਮ ਏਕੈ ਜਗਦੀਸ਼।ਬ੍ਰਿੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਤਾਰੇ [illegible]ਚੰਦ ਜਿਮ ਕਾਨਨ ਕੀਸ[2] । ਜਿਮ ਤੁਮ ਬਡੇ ਬਡੀ

---

[1]ਪੀਤਾ । [2]ਬਨ ਦੇ ਬਾਂਦਰ । *ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਉੱਚ ਦਿਮਾਗ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਜਕਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ [illegible]ਥਵੀ ਤੇ ਅਮਰ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ,ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੀ ਅੰਤ ਤਕ ਜੂਝਣੇ [illegible] ਦਾ ਦਾਈਆ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਤਕ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਆਪ ਬੀ ਰਣ ਵਿਖੇ ਜੂਝਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤਯਾਗਨ ਨੂੰ ਤਯਾਰ ਹਨ।ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਥਾਪ ਕੇ 'ਖਾਲਸੇ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀ ਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ,ਜਿਸ ਨੇ ਸਦਾ ਜੀਊਣਾ ਹੈ। ਜਿਤਨੀ ਸੂਰਤਾ, ਕੁਰਬਾਨੀ, ਨਿਰਭੈਤਾ ਅੱਜ ਦਿਖਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਪਰ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਅਮਰ ਰੂਪ='ਖਾਲਸਾ' ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਭਰੀ ਹੈ ਓਹ ਗੁਣ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲਈ ਭਰੇ ਗਏ । ਜੋ ਕੁਛ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਕੌਮੀ ਕੇਰੈਕਟਰ (ਆਚਰਣ)ਬਣ ਗਿਆ। ਕੀਹ ਦੋਵੇਂ [illegible]ਪਾਰੇ, ਕੀਹ ਸ਼ਖਸੀ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ, ਕੀਹ ਟੁਕੜਿਹੇ ਦਾ ਜੁੱਧ; ਕੀਹ ਸਾਰਾ ਗੜ੍ਹੀ ਤੇ ਰੌਲੀ [illegible], ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਇਹ ਚਮਕੌਰ ਦਾ ਅੱਜ ਦਾ ਸਾਕਾ ਸਦਾ ਕੌਮੀ ਕੇਰੈਕਟਰ ਹੋਕੇ ਚਮਕਿਆ। [illegible] ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਇਹ ਰੰਗ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਐਸੇ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਅਹਿੱਲ ਸੂਰਮਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ । ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਜੀ ਜੋ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੀ ਆਪਣੇ ਦੱਧੇ ਅਸੂਲ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਪੰਥ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁਣ ਚਲੇਜਾਓ ਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਵਾਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।ਇਸ ਕਰੜੇਵੇਲੇ ਆਪ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੱਦੀਦੇਣ ਲਗੇ ਹਨ,ਅਰਥਾਤ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇਕੇ ਆਪਣਾਵਿਦਤ ਅਮਰ ਸਰੂਪ ਸਦਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰੱਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ । †ਪਾ:—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਸ੍ਰੀ ਖਾਲਸਾ ।

ਬਡਿਆਈ ਕੌਨ ਸਕੈ ਲਖਿ ਸਭਿ ਗੁਨ [illegible] ਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯਹੁ 'ਹਤਨ ਰਿਪੁਨ ਕੋ ਬਨਿ [illegible]। ਤਰਕਸ ਭੁਰੇ ਪਰੈ ਜੋ ਹੇਰਹੁ ਆਨੋ ਖੱਚਰ ਪਰ ਗਨ ਬਾਨ। [illegible] ਉਰਨ ਮੁਰਚਾ ਬੰਦੀ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕਾਨ।[2] ਲੇ ਲੇ ਆ[illegible] ਮਾਰ [illegible] ਦੀਖਤਿ ਸੋ ਕੀਜਹਿ ਹਾਨ[3] ॥੬॥ ਅਰੇ ਰਹੋ ਗਾਢ [illegible] ਹਮ [illegible] ਸਭਿਕੇ ਬਰ ਮਾਨਿ ॥ ਤੀਨਹੁਂ ਸਿੰਘ ਸਿੰ[illegible] ਸਿੰਘ ਇਕ ਬੁੱਧਿ ਮਹਾਨ। ਇਨ ਕਰਨੇ ਹੈਂ ਕਾਰ[illegible] ਬਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਜਾਨ। ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਇਕ ਰੈਂਗ ਰਹੈ ਨਹਿਂ,[illegible] ਇਸ ਕੋ ਹਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਹਾਨ ॥੭॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਬਡ ਬੀਰ ਧਰਮਸਿੰਘ[4] ਇ[illegible] ਕਹਿ ਕਰਿ ਉਰ ਆਨਦ ਧਾਰਿ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਜੰਗ ਪਰੇ ਮ੍ਰਿਤੁ [illegible] ਸੁਮਾਰ[5]। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕਈ ਤਲਾਵੈਂ[6] ਫਿਰੈਂ ਚੁਗਿਰਦੇ ਧੌਂਸ ਪੁਕਾਰ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਹੇਲ ਕੋ ਉਮਡੇ ਜਥਾ ਦੇਵ ਉਡਗਨ ਪਰਵਾਰ ॥੮॥ [illegible] ਕਾਰ ਮਹਿਂ ਉਦਤਿ ਨਿਸਾਕਰ[7] ਖਿਰੀ ਚਾਂਦਨੀ ਚਹੁ ਦਿਸ [illegible] ਕਰਤੇ ਬਿਲੋਕਨ ਜਿਤ ਕਿਤ ਲਸ਼ਕਰ ਫੈਲ [illegible] ਜਨ ਪਾਰਾ[illegible] ਪਲੀਤੇ ਬਡਵਾ ਲਾਟਨ[9], ਬਾਜੀ ਨੱਕ੍ਰ[10] [illegible] ਕ ਨੰਜੇ ਮਾਰ[11] [illegible] ਮੈਨਾਕ ਦੁਰਗ ਸਮ ਲਖੀਯਤਿ[12] ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਚਹੂੰ ਓਰ ਨਿਹਾਰ ॥੯॥ ਪੰਚਹੁੰ ਮਹਿਂ ਕਲਗ਼ੀ ਕਿਹ ਦੀਨਸਿ ਸੋ ਨਿਰਨੈ ਸੁਨੀਐ ਮਨ ਲਾਇ। ਸਿੰਘਾਂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਿਖ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਥਾਪਯੋ ਪੰਚਹੁੰ ਮਹਿਂ ਬਡਿਆਇ। [illegible] ਕੋ ਗੁਰਤਾ ਅਰਪਨ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਥਮ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਪਾਇ। [illegible] ਬੰਧਾਇ ਬਿਠਾਇ ਅਟਾਰੀ ਗੁਰੂ ਫਤੇ ਬੋਲੇ ਹਰਖਾਇ ॥ ੧੦ ॥ [illegible] ਕਹਤਿ

[1] ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਹੋ [illegible], ਗੁਣਾਧੀਸ਼]। [2] ਜੋ ਵੱਡੇ [illegible] ਬੈਠੇ ਹਨ ਓਟਾਂ ਲੈ ਲੈਕੇ, [3] ਹਰੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਦਿੱਸ ਪੈਣ ਮਾਰ ਦਿਓ। (ਅ) ਬੜੇ ਬਲਿ[illegible] ਬਲੀ ਹਨ। [4] ਨੌਰੰਗੇ ਦਾ ਹੁਣ ਇਕ ਰੰਗ ਬੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ [illegible] ਹਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ[illegible] [illegible] ਤਾਈਂ ਤ੍ਰੈ ਗਿਣੇ ਹਨ ਜੋ ਨਾਲ ਰਹਿਣਗੇ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਮਾਨ ਸਿੰਘ, ਤੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ। [5] ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੀ। [6] ਪਹਿਰੇਦਾਰ [illegible] ਦੇ ਦਸਤੇ। [7] ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [8] ਸਮੁੰਦਰ। [9] (ਮਾਨੋ) ਬੜਵਾ [illegible] ਲਾਟਾਂ ਹਨ। [10] ਘੋੜੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਹਨ। [11] ਹੋਕੇ ਸਰਪ ਹਨ। [12] ਕਿਲਾ ਮੈਨਾਕ ਪਰਬਤ [illegible] ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ [ਮੈਨਾਕ=ਹਿਮਾਲੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਕ ਪਹਾੜ ਹੈ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਡਰਕੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ [illegible] ਲੁਕਿਆ ਸੀ]।

*ਸਿੰਘਾਂ [illegible] ਪਿਆਰ ਦਾ ਕਮਾਲ ਤੱਕੋ ਗੁਰਿਆਈ ਪਾਕੇ ਬੀ [illegible] ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਨਿਜ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਖ [illegible] ਰਹੇ ਹਨ।

†ਏਥੇ ਅਗਲ ਪੰਜੇ [illegible] ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ।

ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਬੈਗਸੀ ਬੈਂਗਸ ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਤੇ ਆਇ*। ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਯੋ ਸਥਾਪਨ ਤਿਸ ਛਿਨ ਗੁਰਤਾ ਦਈ ਜਿਗਾ ਪਹਿਰਾਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ [illegible] ਗੁਰਮੁਖ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਕੋਊ ਥਪਯੋ ਬਨਾਇ। ਤਿਸ ਪਰ ਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਧਰਨਹੁ ਦੋਨਹੁ ਕੇ ਲਿਹੁ ਚਰਨ ਮਨਾਇ†॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਆਗੇ ਜਿਮ ਬਰਤੀ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਧੁਨਿ ਦੁੰਦਭਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਹਤਿ ਹੇਲ ਘਾਲਿਬੇ ਕਿਤ ਦਿਸ਼ ਮੁਰਚੇ ਕੋ ਨਿਕਟਾਇ[1]। ਕੂਕ ਪੁਕਾਰੈਂ ਕੇਤਿਕ ਦੌਰੇ ਹਲਾਹੂਲ ਤੇ ਰੌਰ ਉਠਾਇ। ਡਰਤਿ ਨਿਕਟ ਕੋ ਪਹੁੰਚਿਨ ਸੱਕਈ[2]ਤੱਕਈ[3]ਤੀਰਨ ਤੇ ਮਰਿ ਜਾਇ॥੧੨॥ ਸਾਵਧਾਨ ਬਨ ਦੇਤਿ ਤਲਾਵਾ[4]ਦੁੰਦਭਿ ਆਗੇ ਬਜਤਿ ਚਲੰਤਿ। ਛੁਟਹਿ ਤੁਫੰਗ ਖਤੰਗ ਕਿਲੇ ਦਿਸ਼ਿ ਪੌਰ ਤੁਰੰਗਮ ਸ਼ਬਦ ਉਠੰਤਿ। ਜਬਿ ਕੋ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਇਕ ਸਰ ਸੋਂ ਮਾਰਯੋ ਪਰਯੋ ਨ ਅੱਗ੍ਰ ਵਧੰਤਿ। ਬਹੁਰ ਜਾਮਨੀ ਸਮੈ ਬਿਲੋਕਯੋ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਥਿਰੇ ਡਰਪੰਤਿ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਖਨ[5]–ਹੁਇ ਭੁਨਸਾਰੇ ਗੜ੍ਹ ਪਰ ਹੇਲਾ ਕਰਹਿਂ ਉਦਾਰ। ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਕੁਛ ਥੋਰੇ ਅਟਕੇ ਲਾਖੋਂ ਲਰ ਲਸ਼ਕਰ ਸੰਘਾਰਿ–। ਇਮ ਸਭਿ ਥਾਪ ਰਹੇ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸੁਮਤਿ ਭਏ ਤਨ

---

[1]ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਵੈਰੀ)। [2]ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਚਮਕੌਰ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਲਾਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [3]ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ। [4]ਪਹਿਰਾ। [5]ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਵੈਰੀ)।

*ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ (ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ) ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

†ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਦੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ੮ ਸਥੇ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਇਕ ਟੂਕ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ:–'ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਅਰੋੜਾ ਮਾਝੇ ਦੇਸ ਪੱਟੀ ਨਗਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ ਇਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਤਿਸਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਹੈ।' ਹੋਰ ਖੋਜ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਪਸ਼ੌਰ ਜਾ ਵਸਿਆ ਸੀ, ਓਥੇ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਮਾਈ ਭੁਕੀ ਪਾਸ ਹੈ, ਘਰ ਭਾ: ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੈ, ਕੂਚਾ ਭਾਈਆਂ, ਮਹੱਲਾ ਗੰਜ। ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਭਾ: ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾ: ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਚਾਹੇ ਅਰੋੜ ਵੰਸੀ ਸੀ ਚਾਹੇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬੰਸੀ, ਚਾਹੇ ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੱਗੀ ਤੇ ਚਾਹੇ ਭਾ: ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ, ਜੋ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਪ੍ਰਤੀ, ਹੈਯਾ ਜਾਤ ਭੇਦ, ਦੇਸ਼ ਭੇਦ ਤਾਂ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਦੁਇ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਡੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਖਾਲਸਾ ਹਨ। ਚਮਕੌਰ ਦਾ ਹਰ ਸ਼ਹੀਦ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੁਕ ਸਿਖ ਕੌਮ ਦਾ ਫਖਰ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ।

ਆਲਸ ਧਾਰਿ। ਗੁਰੂ ਜੰਗ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਨਿ 'ਬਡੋ ਬਹਾਦੁਰ ਬਹੁ ਹੁਸ਼ੀਆਰ' ॥੧੪॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰ ਪੰਚੋ ਸਿੰਘਨਿ* ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਨਿਕਟ ਦਿਖਤਿ ਕੈ ਹਤਹਿਂ ਤਲਾਵੋ[1] ਲਗਿ ਲਗਿ ਗਿਰਹਿ ਤੁਰੰਗ ਸਵਾਰ॥ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਜੰਗ ਕਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿਰਣ ਪ੍ਰਿਯ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਗਨ ਦ ਹਾਰ। ਆਟਣ ਪਰੇ ਅੰਗੁਸ਼ਟ ਅੰਗੁਰੀ[2] ਐਂਚਤਿ ਪਨਚ ਓਜ ਕੋ ਧਾਰਿ ॥ ੧੫ ॥ ਤਜੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸਰ ਬਰਖਾਏ ਪੁਨ ਪੰਚਹੁ ਸਿੰਘ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ। 'ਨਿਕਸਹੁ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਸਮੋ ਭਲੋ ਅਬਿ ਹਠ ਕੋ ਤਜਹੁ ਕਰੇ ਰਿਪੁ ਹੀਨ।ਦੇਖਹੁ ਸਗਰੇ ਸਿੰਘ ਗਏ ਖਪਿ ਇਕ ਰਾਵਰ ਕੇ ਪੰਥ ਅਧੀਨ[3]। ਜਹਾਂ ਥਿਰਹੁ ਪੁਨ ਰਚਹੁ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਥਿਰਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਬੀਨ' ॥ ੧੬॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਹਨੋ ਸਭਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਰ ਰਹੇ ਨਿਵਾਇ[4]। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਿਖਿ ਬਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ'ਰਣ ਮਾਰਨਿ ਮਰਨੋ ਬਨਿ ਆਇ। ਪੰਥ ਹੋਨਿ ਕੀ ਸੋਚ ਨ ਧਰੀਅਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਮਾਇ†।ਪ੍ਰਥਮ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਬਚ ਮਾਨਯੋਂ ਤਜਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਇ॥੧੭॥ਅਬਿ ਹਮ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿਂ ਕਹਿਬੋ ਮਮ ਹਿਤ ਤਯਾਗੇ ਸਿੱਖਨਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਤੁਮ ਦੋਨਹੁੰ ਤਯਾਗਹੁ ਤਰ ਸਰ ਖਰ[5] ਕਬਹੁੰ ਤੁਫੰਗ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਹਾਨ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਅਰੁ ਥਾਪੀ ਦੇ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁੰ ਬੈਠੇ ਬੀਰ ਮਹਾਨ। ਗੁਰ ਸਮਸਰ ਬਪੁ, ਸ਼ਮਸ ਗੁਰੂ ਸਮ, ਪਰੇ ਦੂਰ ਤੇ ਸਮ ਪਹਿਚਾਨ[6] ॥ ੧੮ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸਿਰ ਕੋ ਬਾਰ ਬਾਰ ਤਬਿ ਲਾਇ। ਭਏ ਸੁਚੇਤ ਮਝਾਰ ਅਟਾਰੀ ਤੂਰਨ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਚਲਾਇ। ਉਤਰੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਰੇ ਕਹੁ ਤੀਨਹੁੰ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲਯਾਇ।ਪੌਰ ਠੌਰ ਕੀ ਓਰ ਨ ਗਮਨੇ ਦ੍ਵਾਰ ਅਲਪ ਜਿਸ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਆਇ[7] ॥ ੧੯ ॥ ਪਿਛਵਾਈ ਸੋ ਸਕਲ ਘਰਨ ਤੇ ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਹਿਂ ਗੇ ਭਗਵਾਨ।ਤਕਰੇ ਤਹਾਂ ਕਿਵਾਰ ਅਮਿਜਤਿ ਸਾਂਕਰ ਦਿਢ ਕੈ ਕੁਲਫ ਮਹਾਨ।ਦੇਖਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕਰ ਤੇ ਖੋਜੇ ਨਹਿ ਨਿਕਸਨ

[1]ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ। [2]ਰੀਂਢਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਅੰਗੂਠੇ ਤੇ ਉਂਗਲੀ ਵਿਚ। [3]ਪੰਥ (ਵਧਣਾ) ਆਪ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। [4](ਸਿਖ)ਨਿਵਾ ਰਹੇ। [5]ਦੋਵੇਂ ਚਲਾਓ ਬਹੁਤੇ ਤਿਖੇ ਤੀਰ। [6]ਇਕੋ ਜਿਹੇ,ਭਾਵ ਨੁਹਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰਗੀ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। [7]ਛੋਟਾ ਬੂਹਾ ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਆਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸਨ। *ਅਜੇ ਹਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਮਕੌਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ,ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। †ਕਾਲਕਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਹੂਕ।

ਸੁਨੀਅਤਿ ਮਨਹੁ ਅਨੇਕ ਬਨੀ ਟਕਸਾਲ।ਭਈਆਖਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗ਼ਾਰਕੀ[1], ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਥਲ ਚਮਕੌਰ ਕਰਾਲ॥ ੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਲ ਕੇ ਹੁਇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨਿਕਸਿ ਗਏ ਰਿਪੁ ਦ੍ਰਿਗ ਰਜ ਡਾਰਿ। ਦਤਿਯ ਦਿਸ਼ਾ ਕਹ ਤੀਨਹੁੰ ਸਿੰਘ ਜੁ ਖਿਙਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਭੁਏ ਸੁ ਪਾਰ।ਗਾਫ ਅੰਤਰ ਦੁਇ ਸਿੰਘ* ਤਿਸੀਬਿਧਿ ਤਜੈਂ ਤੁਰੰਗ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰਿ।ਨਿਕਟ ਨ ਪਹੁੰਚੇ ਡਰਧਰਿ ਅਰਿ ਥਿਰ ਮਰੇ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ ਪਰ ਸਥਾਰ ॥੯॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਿਕਸੇ ਬਾਹਰਿ ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਤੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਪਾਰ।ਸਵਾ ਕੋਸ ਚਲਿ ਗਏ ਝੀਲ[2] ਮਹਿ ਤਹਾਂ ਤਰੋਵਰ ਜੰਡ ਨਿਹਾਰ।ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿ ਬਿਤੀ ਦੇਰ ਕੁਛ ਦ੍ਵੈ ਨਰ ਮਹਿਖੀ[3] ਖੋਜਨਹਾਰ।ਇਕ ਮਾਲਿਕ ਇਕ ਪਾਲਕ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਖੋਜਤਿ ਇਤ ਉਤ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰ॥੧੦॥ ਰਾਤ ਚਾਂਦਨੀ ਇਕ ਤਹਿੰ ਦੇਖੇ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਬੰਦਨਾ ਗਾਇ। "[4]ਕੋ ਤੁਮ ਅਹੋ?' "[5]'ਮਹਿਖ ਹਮ ਖੋਜਤਿ', ਸੁਨਿਤ ਦੂਸਰੇ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ"। 'ਕਿਹ ਸੰਗ ਬੋਲਤਿ ਮਹਿਖ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮੈਂ ਜਾਵੇਂ ਕੈ ਨਾਹਿ ਅਗਵਾਇ?[6]'। 'ਇਤ ਨਹਿ ਮਹਿਖੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ, ਮੈਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਨ ਸਨ ਇਸ ਥਾਇ'[7]†'॥ ੧੧॥ "ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਇਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਆਯੋ, ਗਾਫ ਮਹਿਂ ਘਿਰ੍ਯੋ ਲਰਤਿ ਬਡ ਜੰਗ। ਅਪਰ ਹੋਇ ਕੋ, ਤੈਂ ਨਾਹਿ ਜਾਨ੍ਯੋ"[8] ਸੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ[9] ਤੁਰਨ ਤਿਨ ਸੰਗ:–'ਘੇਰਾ ਛੋਰਿ ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਆਏ', ਤਬਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਬੋਲ ਉਤੰਗ।ਆਉ ਪਦਾਰਥ ਤੋ ਕੋ ਦੇਵਹਿਂ' ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਯੋ ਕਰਤਿ ਉਮੰਗ ॥ ੧੨ ॥ ਖੰਜਰ ਜਰ੍ਯੋ ਜਵਾਹਰ ਸੰਗੋ ਦਯੋ, ਲਯੋ[10] ਉਰ ਹਰਖ ਉਪਾਇ। ਚਹ੍ਯੋ–ਕਿ ਰੌਰਾ ਕਰੌਂ ਬੁਲਾਵੋਂ ਤੁਰਕ ਦੇਹਿਂ ਮਝ ਧਨ

---

[1]ਬਹੁਤੀ ਗ਼ਾਰਕੀ ਭਾਵ ਬੜਾ ਹੀ ਹਨੇਰ ਮੱਚ ਗਿਆ। [2]ਛੰਭ। [3]ਮੱਝੀਆਂ। [4]ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੋਲੇ। [5](ਮਹਿਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬੋਲਿਆ) 'ਅਸੀਂ ਮਹਿਂ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ' ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਦੂਸਰਾ (ਭਾਵ ਨੌਕਰ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸਨੇ) ਸੁਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ। [6]ਕਿਸ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ ਕੀ ਮੱਝ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ? ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਨਾ (ਭਾਲਣ ਹਿਤ)?। [7]ਮੈਂ ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। [8]ਨੌਕਰ ਬੋਲਿਆ। [9](ਮਾਲਕ) ਸੁਣਕੇ ਬੋਲਿਆ। [10]ਲੀਤਾ (ਮਹਿਂ ਵਾਲੇ ਨੇ)।

*ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਛੁਟ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਚਾਰੋ ਚਹੁੰ ਬੁਰਜਾਂ ਵਿਚ ਬਿਠਾਏ, ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਾਠਾ ਸਿੰਘ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਥਾਪਿਆ। ਗੋਯਾ ਦੋ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰ ੮ ਸਿੰਘ ਛੱਡਕੇ ਗਏ ਹਨ।

+ਪਾ:–ਇਤ ਨਹਿ ਮਹਿਖਿ, ਮਹਿਖ ਪਤਿ ਬੋਲ੍ਯੋ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਇਸ ਥਾਇ।

ਸਮੁਦਾਇ–। ਜਾਨਿ ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਘਟਕੀ ਬੋਲੇ:–'ਔਰ ਦਰਬ ਕੁਛਦੇਂ ਸਮੁ ਦਾਇ'।ਕਰਿ ਲਾਲਚ ਕੋ ਢਿਗ ਜਬਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਕਹ੍ਯੋ 'ਧਰਹੁ ਖੰਜਰ ਇਸ ਥਾਇਂ' ॥੧੩॥ ਧਰਨਿ ਲਗ੍ਯੋ ਜਬਿ, ਉਲਟ ਚਪੇਟੈਂ ਮਾਰੀ ਗੁਰੂ, ਝੁਕ੍ਯੋ ਤਿਹ ਜਾਨਿ। ਮੁਖ ਪਰ ਲਗੀ ਭਗਨ ਹ੍ਵੈ ਦਸਨਾ[1] ਭਯੋ ਗੁੰਗ ਨਹਿਂ ਸਕੈ ਬਖਾਨ। ਸਾਥੀ ਦੁਤੀ ਬੁਲਾਵਤਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਰਹਿ ਗਈ ਜ਼ੁਬਾਨ?'।ਧਾਇ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲੇ ਸੁ ਬੂਝੇ ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਕਹ੍ਯੋ ਜਾਤਿ ਮਾਤ ਹਾਨ ॥ ੧੪ ॥ ਉਠਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗਮਨ ਕੀਨ ਬਿਨ ਪੰਥਹਿ[2] ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਾਲਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।ਰਹੇ ਇਕਾਕੀ, ਉਪਮਾ ਅਸ ਹੈ, ਸੀਯ ਲਖਣ ਬਿਨ ਬਨ ਰਘੁਰਾਇ[3]। ਚਰਨ ਕਮਲ ਤੇ ਮਗ ਨ ਚਲੇ ਕਬਿ, ਬਹੁ ਅਸਵਾਰੀ ਰਹਿਂ ਅਗੁਵਾਇ। ਸ੍ਰਾਪ ਸਾਰ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਕੋ ਹੋਯੋ ਅਪਦਾ ਭੋਗੀ ਇਕ ਰਸ ਭਾਇ* ॥੧੫॥ ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਗਏ ਮਗ ਚਰਨਨ ਸ੍ਰਮਤਿ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਇਕ ਥਾਨ। ਮਾਛੀਵਾਰੇ ਪਰੇ ਕਿਤਿਕ ਥਲ ਅਬਿ ਭੀ ਝਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਾਨ[4]†। ਬੈਠੇ ਤਹਾਂ ਉਪਾਨਯ ਝਾਰ੍ਯੋ[5] ਸਿਕਤਾ ਰਜ ਤੇ ਭਰ੍ਯੋ ਮਲਾਨ[6] ਸਨੇ ਸਨੇ ਪੁਨ ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਰਹੀ ਜਾਮਨੀ ਜਾਮ ਪਛਾਨ ॥ ੧੬॥ ਛੱਤ੍ਰ-

[1]ਦੰਦ। [2]ਭਾਵ ਰਾਹੋਂ ਸੜਕੋਂ ਬਿਨਾਂ। [3]ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਗਏ ਐਉਂ ਉਪਮਾ ਬਣੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੀਤਾ ਲਛਮਣ ਬਿਨਾਂ ਰਾਮ ਜੀ ਬਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। [4]ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਕੁਛ ਥਾਂ ਪਰੇ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਭੀ ਝਾੜ ਨਿਸ਼ਾਨੀ (ਵਜੋਂ) ਹਨ। [5]ਜੋੜਾ ਝਾੜਿਆ। [6]ਭਰਿਆ ਤੇ ਮੈਲਾ ਹੋਯਾ ਹੋਯਾ ਸੀ।

*ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਦੋ ਪਾਠ ਹਨ:–੧. ਸ੍ਰਾਪ ਸਚ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਕੇ ਹਿਤ ਕੋ ਅਪਦਾ ਭੋਗੀ ਇਕ ਰਸ ਭਾਇ (੧੯੧੨ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ) ੨. ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਉਪਰਲੇ ਪਾਠ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–ਜਥਾ ਸਜਾਮ ਘਨ ਅਪਦਾ ਭੋਗੀ ਤਥਾ ਭੁਗੀ ਗੁਰ ਟੇਕ ਨ ਕਾਇ। ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਵਾਲੀ ਗਲ ਮੈ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸੀ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਰੁਤ ਪੰਜਵੀਂ ਅੰਸੂ ੭ ਅੰਕ ੩੩ ਵਿਚ ਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਉਥੋਂ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤਾ, ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੁਲਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਅਕਬਰ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰੁੱਧ ਫਰਯਾਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਛੱਡਣ ਦਾ ਬੀ ਦੋਸ਼ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵੇਲੇ ਕੱਢੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਅਚਰਜ ਹੈ ਕਿ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। ਆਏਪਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਾਵੜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਹਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

†ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਤ੍ਰੈ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪਰ ਇਕ ਜੰਡ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸਾਹ ਲਿਆ ਹੈ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ। ਏਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ ਤਵਾ: ਖਾ: ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ੧੦੦੦ ਵਿਘੇ ਜ਼ਿਮੀਂ ਹੈ ਗੁਰ-ਦਵਾਰੇ ਨਾਲ। ਫਿਰ ਆਪ ਝਾੜਾਂ ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ ਹਨ ਜਿਥੇ 'ਝਾੜ ਸਾਹਿਬ' ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹਿਰੋਂ ਪਾਰ ਦੱਖਣ ਰੁਖ ਨੂੰ ਹੈ।

ਧਾਰ[1] ਕੋ ਸਮਾਂ ਭਯੋ ਤਬਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਜੈਂਭਾਇ[2]*। ਦਾਸ ਖਾਸ ਢੂੰਢੇ ਤਬਿ ਕਿਹ ਠਾਂ, ਕਹਾਂ ਅਫੀਮ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਆਇ। ਚਰਨ ਪਖਾਰਨ ਸੇਵਕ ਕਿਹਠਾਂ,ਕਹਾਂ ਸੇਜ ਸੁੰਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲਾਇ। ਕਹਾਂ ਤੁਰੰਗਮ ਹੇਮ ਜ਼ੀਨ ਜੁਤਿ ਰਹੇ ਇਕਾਕੀ ਗੁਰ ਗਤਿ ਦਾਇ॥੧੭॥ ਹੁਤੋ ਅਰਕ[3] ਕੋ ਬੂਟ ਖਰਯੋ ਤਹਿਂ ਹਰਯੋ ਸਦਲ ਤਾਂਹੇ ਤੋਰਨ ਕੀਨਿ।ਇਕ ਪੱਤ੍ਰ ਪਰ ਦੁਗਧ ਨਿਕਾਸਯੋ ਕੋਤਿਕ ਕਰਿ ਕੈ ਪੀਯ ਸੁ ਲੀਨ[4]। ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਕਿਛੁ ਆਗੇ ਮਾਛੀਵਾਰੇ ਨਿਕਟ ਸੁ ਚੀਨ। ਇਕ ਥਲ ਕੋ ਅਵਲੋਕਿ ਟਿਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾਨੀ ਗਨ ਦੀਨ ॥ ੧੮ ॥ ਚਢਯੋ ਅਰਕ ਕੋ[5] ਅਮਲ ਘਨੇਰੋ ਭਏ ਦੂਸਰੇ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਹ੍ਵੈ ਜੁਧ ਦਾਰੁਣ ਠਾਨਯੋ ਨਹੀਂ ਅਰਾਮ ਕੀਨ ਕਿਸ ਕਾਲ। ਨਹਿਂ ਸੁਪਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਯਾਂ ਤੇ ਆਲਸ ਭਯੋ ਦੇਹਿ ਮਹਿਂ ਆਨ ਅਟਾਲ[6]।ਪਰੇ ਛਾਲਰੇ[7] ਚਰਨਨ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਪੰਕਜ ਪਾਤਨ ਮੁਕਤਾ ਢਾਲ[8]॥੧੯॥ਚਲਿਬੇਕੋ ਸਾਮਰਥ ਨ ਆਗੇ ਦੁਤੀ ਨੀਂਦ ਬਹੁਪਾਯੋਜ਼ੋਰ।ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਟ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਸੋ ਖੋਲਾ ਅੰਗਨ ਤੇ ਛੋਰਿ।ਘਟਿਕਾ[9] ਹਰਟ ਕੂਪ ਤੇ ਖੋਲੀ ਬਸਤ੍ਰ ਲਪੇਟ ਸਿਰਾਨੇ ਓਰ। ਤਰੇ ਬਿਛਾਇ ਪੌਢਿਗੇ ਊਪਰ ਕਮਰਕਸਾ ਤਿਮ ਹੀ ਰਣ ਲੋਰ[10] ॥ ੨੦ ॥ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਬਿਸਾਲ, ਬਿਸਾਲ ਸੁ

---

[1]ਅਫੀਮ। [2]ਉਬਾਸੀਆਂ ਆਉਣ। [3]ਅੱਕ। [4]ਭਾਵ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਚੋਕੇ ਪੀ ਲਿਆ। [5]ਅੱਕਦਾ। [6]ਜੋ ਟਲ ਨਾ ਸਕੇ। [7]ਛਾਲੇ। [8]ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀਆਂ ਉਪਰ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। [9]ਟਿੰਡ। [10]ਰਣ ਦੀ ਚਾਹ ਵਾਲਾ। (ਅ) ਬੀਰ ਰਸੀ ਮਦ ਵਿਚ।

*ਐਡੇ ਤੜਕੇ ਉਠਕੇ ਅਫੀਮ ਖਾਣ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਇਸ ਮਹਾਨ ਬਲੀ ਯੋਧੇ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਇਹ ਹਾਸੇ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਅਫੀਮ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਕਤ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਸਨਾਯੂ (nerves)ਦੀ ਸ਼ੱਤਯਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਹੰਗਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਆਦਰ ਯੋਗ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭੰਗ ਅਫੀਮ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬੀ ਇਹ ਨਸ਼ੇ ਚਮੇੜੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਮਾਕੂ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਓਹ ਕਦ ਅਫੀਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ? ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸ ਯਾਰਾਂ ਪਹਿਰ ਜੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਵੀਹ ਕੋਹ ਦੌੜਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਹਾਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁੜ, ਖੰਡ, ਮਿੱਠੇ ਭੋਜਨ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਤਾਕਤਵਰ ਸ਼ੈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਉਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ। ਥੱਕੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਸੌਂ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਇਹ ਗਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਨਾਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅੱਕ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਕੁਛ ਬੂੰਦਾਂ ਲਈਆਂ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜੇ ਹੋਵੇ ਬੀ ਤਾਂ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਾ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਬਲੀ ਨੇ ਜੇ ਦੋ ਚਾਰ ਤੁਪੇ ਵਰਤ ਲਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ। ਅੱਕ ਔਖਧੀ ਹੈ ਤੇ ਸਨਾਯੂ ਲਈ ਕੁਛ ਸਹਾਰਾ ਦਾਇਕ ਹੈ।

ਆਲਸ ਅਮਲ ਬਿਸਾਲ ਅਰਕ ਕੈ ਆਇ ਤਨੌਂ ਹੀ ਢਲਹਿ ਪਰਾਨ ਪਰ-ਵਾਈ[1]। ਲੋਚਨ ਮੁੰਦਤਿ ਕਮਲ ਕਿ ਭ੍ਰਾਇਓ[2] ਭਏ ਨੀਂਦ ਬਸਿ ਕਰਿ ਅਰਾਮ ਤਬਿ ਧਰਨੀ ਕੁਵੰਡ ਹਾਥ ਅਗਵਾਇ। ਤੁਫੰਗ ਤਮਾਚੇ ਕਰੋ ਧਰੇ ਕਰਦ ਛੁਰੇ ਨਿਖੰਗ ਅੰਗ ਸੰਗ ਲਾਏ*॥੨੧॥ ਰਾਮਚੰਦ ਜਿਮ ਸਭਿ ਕੁਛ ਤਜਿ ਕਰਿ ਲਾਜ ਧੀਰੇ ਸਿਵਕਾਦਿਕ ਜਾਨ[3]। ਸਾਹੁਦ ਸਖਾ ਅਰੁ ਸਰਬ ਬਾਹਨੀ ਕੰਚਨ ਕੇ ਮੰਦਰ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ। ਹੇਮ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁ, ਆਸਤਰਨ ਮ੍ਰਿਦੁ ਦੁਗਧ ਫੇਨ ਕੇ ਸ੍ਵੇਤ ਸਮਾਨ[4]। ਬਨ ਮਹਿਂ ਏਕਾਂਕੀ ਪਰਿ ਸੁਪਤੇ[5] ਲਖੀਅਹਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ ॥੨੨॥ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਂ ਸੁਭਟ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ ਰੱਛਯਾ ਕਰੈਂ ਜਾਮਨੀ ਮਾਂਹਿ। ਦਾਸ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿਂ ਰਾਗ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਜਾਂਹਿ। ਤਨੇ ਬਿਤਾਨ[6] ਜ਼ਰੀ ਤੇ ਗਚ ਪਚ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ ਫਰਸ਼ਨ ਮਾਂਹਿ॥ ਬਿਨ ਬਿਛਾਵਨੇ ਭੂਮਿ ਸੇਜ ਅਬਿ ਥਿਰੇ ਗੁਰੂ ਅਚਰਜ ਬਹੁ ਆਹਿ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰਦੇਵ ਜੂ ਸੁਖ ਦੁਖ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਾਂਕੈ ਨਹੀਂ ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਮਹਾਨ† ॥ ੨੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਪਿੱਛੇ ਚਮਕੌਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਰਣਧੀਰ ਉਰ ਬੀਰਨਿ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲ। ਮੁਖਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਖਾਲਸੇ ਲਹਿ ਗੁਰਤਾ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਸਿਰ ਬਧੀ ਜਿਗਾ ਕਲਗ਼ੀ ਸੁਹਾਇ। ਰਸ ਬੀਰ ਮਨੋ ਮੂਰਤਿ ਬਨਾਇ। ਕਰ ਮਹਿ ਕੁਵੰਡ ਖਰ ਸਰ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਗਹਿ ਕਰਾਚੋਲ ਚਹਿ ਰਣ ਘਮੰਡ ॥੨॥ ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗ। ਜਿਹ ਕਹੈਂ ਬੰਗਸੀ‡ ਮਤ ਉਤੰਗ। ਬਿਨ ਕਸੇ ਤੁਰੰਗਨ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ। ਚਹੁਂ ਓਰ ਫਿਰਤਿ ਅਰਿ ਟੋਰਿ ਟੋਰਿ॥੩॥ ਗੁਲਕਾਨ ਸੰਗ ਤਨ ਫੋਰਿ ਫੋਰਿ। ਗਰਜੰਤਿ ਜਥਾ ਘਨ ਘੋਰ ਘੋਰ[7]। ਦੋਨਹੁ ਸੁ ਬੀਰ ਹਤਿ ਔਰੁ

---

[1]ਪੂਰੇ ਦੀ ਪੌਣ। [2]ਨੈਣ ਕਮਲਾਂ ਵਾਂਙੂ ਮੀਟੇ ਗਏ। [3]ਅਸਵਾਰੀਆਂ। [4]ਦੁੱਧ ਦੀ ਝੱਗ ਵਰਗੇ ਚਿੱਟੇ। [5]ਪੈ ਕੇ ਸੌਂ ਗਏ। [6]ਚੰਦੋਏ। [7]ਜਿਵੇਂ ਭਯਾਨਕ ਬੱਦਲ ਗਰਜਦਾ ਹੈ। *ਕਿਤਨੀ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਹੈ, ਐਡੇ ਥਕਾਨ ਵੇਲੇ ਵੀ ਬੀਰਰਸੀ ਸਾਮਾਨ ਤਯਾਰ ਕਰਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। †ਇਹ ਹੈ ਉਹ ਅਵਸਥਾ:—'ਤੈਸਾ ਸਵਰਨ ਤੈਸੀ ਉਸ ਮਾਟੀ॥ ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ'। ‡ਫਾ:, ਬੰਗਸ=ਮਾਵਰੁਲਨਹਰ (ਯਾ ਤੂਰਾਨ ਦਾ) ਇਕ ਇਲਾਕਾ। (ਅ) ਕੋਹਾਟ ਅਤੇ ਕੁਰਮ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਕਈ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਵੰਗ ਬੰਗਾਲ ਨੂੰ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਬਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਔਰੁ। ਰਨ ਸ਼ਿਵਾ[1] ਪੁਕਾਰਤਿ ਠੌਰ ਠੌਰ ॥੪॥ ਤੁਰਕਾਨਿ ਤੁੰਡ ਗਨ ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ। ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਅੱਗ੍ਰ ਤੇ ਮੋਰਿ ਮੋਰਿ। ਖਰ ਤੀਰ ਤਰਾਤਰ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ। ਵਿਵ ਰਹੇ ਦੁਰਗ ਧ੍ਰਿਤਿ ਧਾਰਿ ਧਾਰਿ॥੫॥ ਇਮ ਨਿਸਾ ਬਿਤੀ ਧਨੁ ਤਾਨਿ ਤਾਨਿ।ਤਜਿ ਤੁਪਕ ਤੜਾਕੇ ਠਾਨਿ ਠਾਨਿ।ਮ੍ਰਿਤੁ ਲਾਖਹੁੰ ਜੋਧਾ ਹੇਰਿਹੇਰਿ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਤਿ ਨਾਦ ਰਹਿ ਟੇਰ ਟੇਰ[2]॥੬॥ ਜੰਬੁਕ ਪੁਕਾਰ ਗਨ ਕੂਕਿ ਕੂਕਿ। ਗਢ ਨਿਕਟ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਹੁ ਢੂਕਿ ਢੂਕਿ। ਅਰਣੋਦ ਸਮੇਂ ਤਮ ਹਾਨਿ ਹਾਨਿ। ਜਗ ਉਦਜੋਰਹਤਿ ਤਬਿ ਭਾਨੁ ਭਾਨੁ[3] ॥੭॥ ਨਰ ਅਲਪ ਕੋਟ ਮਹਿ ਤਾਕ ਤਾਕ। ਗਢ ਭੇਦ ਲਹਯੋ ਸਭਿ ਝਾਕਿ ਝਾਕਿ।ਭੁਨਸਾਰ ਭਈ ਅਰਿ ਜਾਨਿ ਜਾਨਿ। ਤਜਿ ਤ੍ਰਾਸ ਢੁਕੇ ਗਨ ਆਨਿ ਆਨਿ ॥੮॥ ਕਰ ਕਰਾਚੋਲ ਗਹਿ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ। ਚਹੁੰ ਓਰ ਰੌਰ ਭਾ ਠੌਰ ਠੌਰ। ਭੀਤਨ ਲਗੇ ਸੁ ਤਬਿ ਆਇ ਆਇ।ਕਿਨ ਚਢਨ ਚਹਯੋ ਕਰ ਪਾਇ ਪਾਇ[4]॥੯॥ਪਿਖਿ ਤੁਰਕ ਮਰੇ ਗਨ ਧਾਇ ਧਾਇ।ਜੁਗ ਸਿੰਘ ਅਨਿਕ ਕੋ ਘਾਇ ਘਾਇ।ਥੁਰ ਗਏ ਸਕਲ ਨਹਿ ਤੀਰ ਤੀਰ[5]। ਨਿਸ ਤਜੇ ਬੇਧਿ ਤਨ ਬੀਰ ਬੀਰ[6]॥੧੦॥ਤਬਿ ਖੈਂਚੇ ਮਯਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨ।ਮੁਖ ਦਾਰੁਣ ਸ਼ੇਰ ਸਮਾਨ ਮਾਨ।ਪਿਖਿਧੰਤਿਬਿਲੋਚਨਲਾਲ ਲਾਲ। ਗਨ ਅਰਿਨ ਲਖੇ ਤਿਸ ਕਾਲ ਕਾਲ[7] ॥ ੧੧॥ ਚਢਿ ਭੀਤ ਹਾਥ ਕੋ ਪਾਇ ਪਾਇ।ਤਬਿ ਹਲਾਹੂਲ ਮੁਖ ਗਾਇਗਾਇ।ਲਖਿ ਵਤੇਤੁਰਕਰਿਤ ਚਾਇ ਚਾਇ। ਬਹੁ ਪਰੇ ਕੂਦ ਤਬਿ ਧਾਇ ਧਾਇ।।੧੨।।ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਤਯਾਗਿ ਤਯਾਗਿ।ਜੁਗ ਸਿੰਘ ਖੜਗ ਤੇ ਝਾਗਿ ਝਾਗਿ[8]।ਘਨ ਘਾਵ ਦੇਹਿ ਕੋ ਲਾਗ ਲਾਗ। ਬਹਿ ਚਲਯੋ ਰਕਤ ਪਟ ਪਾਗ ਪਾਗ[9]॥੧੩॥ ਗਰਜੰਤਿ ਤਊ ਤਬਿ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ। ਘਾਵਨ ਅਨੇਕ ਤਬਿ ਠੌਰ ਠੌਰ। ਅਸਿ ਝਾਰਤਿ ਬਕਤੇ 'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ'। ਭਭਕੰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਤਾਰ ਤਾਰ[10]।।੧੪॥ਤੁਰਕਾਨ ਤੋਮ[11] ਕੋ ਕਾਟ ਕਾਟ। ਮ੍ਰਿਤੁ ਭੇ ਸੁਮਾਰ ਕਿਧ ਫਾਟ ਫਾਟ। ਰਿਪੁ ਆਇ ਸੈਂਕਰੇ ਘੇਰਿ ਘੇਰਿ। ਜਿਮ ਚੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਵਾਰੇ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ।।੧੫॥ ਨਿਜ ਚਰਨ ਅੱਗ੍ਰ ਕੋ

[1]ਗਿਦੜੀਆਂ। [2]ਪ੍ਰੇਤ ਸ਼ਬਦ ਪੁਕਾਰਦੇ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ। [3]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਸੂਰਜ। [4]ਹੱਥ ਪਾ ਪਾਕੇ। [5]ਕੋਲ ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। [6](ਦੋਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ (ਵੈਰੀ ਦੇ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਰਾਤੀਂ ਤੀਰ ਛੋੜ ਛੋੜਕੇ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਸਨ। [7]ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਮੌਤ ਰੂਪ ਵੇਖਿਆ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ)। [8]ਭਾਵ ਦੋਏ ਸਿੰਘ ਤਲਵਾਰਾਂ ਝੱਲ ਝੱਲਕੇ। [9]ਕਪੜੇ ਭਿੱਜਕੇ ਲਹੂ ਤੁਰਿਆ। [10]ਤਾੜ ਤਾੜਕੇ ਭੁਬਕਦੇ ਹਨ। [11]ਬਹੁਤੇ।

ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ। ਬਲ ਰਹ੍ਯੋ ਜਬੈ ਲਗਿ, ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ[1] । ਪੁਨ ਖੜਗ ਸੈਂਕਰੋ ਕਾਢਿ ਕਾਢਿ। ਜੁਗ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਤਨ ਬਾਢਿ ਬਾਢਿ॥ ੧੬॥ ਤਬਿ ਗਿਰੇ ਧਰਨਿ ਅਰਿ ਗੇਰਿ ਗੇਰਿ । ਸਭਿ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ । 'ਇਹ ਗੁਰੂ ਆਪ ਰਣ ਠਾਨਿ ਠਾਨਿ। ਲਸ਼ਕਰ ਹਤਿਓ ਧਨੁ ਤਾਨਿ ਤਾਨਿ[2]' ॥੧੭॥ ਤਬਿ ਖ੍ਵਾਜ ਮਰਦ ਚਿਤ ਚਾਇ ਚਾਇ । ਸੁਨਿ ਗਯੋ ਕੋਟ ਮਹਿਂ ਧਾਇ ਧਾਇ। ਉਮਰਾਵ—ਹਤ੍ਯੋ ਗੁਰ—ਜਾਨਿ ਜਾਨਿ[3]। ਪਹੁੰਚੇ ਸਮੀਪ ਮੁਦ ਠਾਨਿ ਠਾਨਿ ॥੧੮॥ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਮੁਖ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ। ਮਿਲਿਗੇ ਹਜ਼ਾਰ ਤਹਿਂ ਘੇਰ ਘੇਰ। ਮਰਦੂਦ ਖ੍ਵਾਜ ਰਿਸ ਧਾਰਿ ਧਾਰਿ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਪੁਕਾਰ ਕਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰ॥੧੯॥"ਸਿਰ ਲੇਹੁ ਦੁਹਿਨ ਕੇ ਕਾਟਿ ਕ੍ਾਟਿ[4]। ਤਨ ਭਖਹਿਂ ਬਿਹੰਗਮ ਬਾਂਟ ਬਾਂਟ[5]। ਲਿਹੁ ਸ਼ੁਤਰ ਸਊਰਨ[6]ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ।ਦਿਨ ਰਾਤ ਚਲਹਿਂ ਮਗ ਟੋਲ ਟੋਲ॥੨੦॥ਢਿਗ ਸ਼ਾਹਿ ਪਹੂਚਹਿਂ ਧਾਇ ਧਾਇ। ਦਿਖਰਾਹਿ ਸੀਸ ਬਲ ਗਾਇ ਗਾਇ। ਇਮ ਹਤ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਰਣ ਘੇਰਿ ਘੇਰਿ। ਲਰ ਸੁਭਟ ਸੁ ਲਾਖਹੁੰ ਗੇਰਿ ਗੇਰਿ'॥੨੧॥ਗੀਦੀਨ ਕੀਨ ਤਰਵਾਰ ਵਾਰ[7]। ਸਿਰ ਲਏ ਕਾਟਿ ਧਰਿ ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ। ਦੇ ਸ਼ੁਤਰ ਸਊਰ ਹੂਕਾਰ ਕਾਰ[8]*। 'ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਿਲੰਬ ਬਿਸਾਰ ਸਾਰ[9]॥੨੨॥ਮਗ ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਨਿਤ ਦੌਰ ਦੌਰ।ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਢਤੋ ਕਹੁ ਠੌਰ ਠੌਰ'। ਸਿਰ ਦਏ ਭੇਜਿ ਚਿਤ ਚਾਇ ਚਾਇ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਇਲਾਇ॥ ੨੩॥ ਖਗ ਮਾਸ ਖਾਤਿ ਹੈਂ ਥਾਨ ਥਾਨ। ਗਨ ਗ੍ਰਿੱਝ ਕਾਕ ਮੁਦ ਮਾਨ ਮਾਨ।ਰੰਗੀਨ ਭੂਮਿਕਾਲਾਲ ਲਾਲ। ਮ੍ਰਿੰਤੁਪਰੇਘਾਵਤਨ ਝਾਲ ਝਾਲ॥੨੪॥ਤਨ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ ਬਹੁ ਸੂਰ ਸੂਰ ।ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਮਿ ਧਰਮਕੋ ਪੂਰ ਪੂਰ। ਉਮਰਾਵ ਰਹੇ ਉਰ ਝੁਰਿ ਝੁਰਿ ।—ਦਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਯੋ ਕਰਿ ਚੂਰ ਚੂਰ॥੨੫॥ਇਹ ਅਲਪ ਸਿੰਘ ਰਣ ਮਾਂਡਿ ਮਾਂਡਿ । ਗੁਲਕਾਨ ਬਾਨ ਗਨ ਛਾਡਿ ਛਾਡਿ । ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋ ਹਾਨਿ ਹਾਨਿ । ਭੇ ਮ੍ਰਿਤਕ, ਤਊ ਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨ[10]॥੨੬॥ਆਚਰਜ ਮਹਦਿ ਕੋ ਘਾਲ ਘਾਲ। ਨਹਿਂ ਫਿਰੇ ਪਾਛ

[1]ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਬਲ ਰਹਿਆ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਮਾਰ ਮਾਰ ਹੀ ਕਰਦੇਰਹੇ। [2]ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਧਨੁਖ ਤਾਣ ਤਾਣ ਕੇ। [3]ਉਮਰਾਵਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [4]ਸਿਰ ਤਾਂ ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਕੱਟ ਲਓ। [5]ਸਰੀਰ (ਪਏ ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਜੋ) ਪੰਛੀ ਵੰਡ ਵੰਡਕੇ ਖਾਣ। [6]ਸ਼ੁਤਰ ਸਵਾਰ। [7]ਗੀਦੀਆਂ ਨੇ ਤਰਵਾਰ ਦੇ ਵਾਰ ਕੀਤੇ। [8]ਹਲਕਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ੁਤਰ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ (ਸੀਸ)। [9]ਸਾਰੀ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ ਭਾਵ ਛੇਤੀ। [10]ਮਰ ਬੀ ਗਏ ਹਨ ਤਦ ਬੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਅਜੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। *ਪਾ:—ਹਕਾਰ ਕਾਰ।

ਪਗ,ਹਾਲਹਾਲ[੧]–।ਇਮ ਤੁਰਕ ਹਰਾਨੇ ਹੋਇਹੋਇ। ਰਣਖੇਤ ਬਿਚਰ ਭਟ ਜੋਇ ਜੋਇ॥੨੭॥ਨਿਜ ਡੇਰਨ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਆਇ ਆਇ।ਮਿਲਿਕਰਹਿਂ ਬਾਤ ਚਿਤ ਪਾਇ ਪਾਇ। ਪਰਖੀਤਿ ਗੁਰੂ ਬਿਚ ਕੋਇ ਕੋਇ। ਸੋ ਕਹਤਿ ਸਭਿਨਿ ਢਿਗ ਹੋਇ ਹੋਇ॥੨੮॥ ‘ਇਹ ਸੀਸ ਗੁਰਨ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਨਾਂਹਿ। ਤਿਹ ਭੇਜ ਹਰਖ ਉਰ ਕਾਹਿ ਕਾਹਿ[੨]। ਗਹਿ ਛਟਾ ਨ ਲੇਹਿਂ ਉਪਾਇ ਪਾਇ[੩]। ਜਿਮ ਪਾਰਦ ਦਬੈ ਨ ਧਾਇ ਧਾਇ[੪]॥੨੯॥ਤਿਮ ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਲਿਹੁ ਜਾਨਿ ਜਾਨਿ। ਨਹਿਂ ਮਰਯੋ ਭਰਮ ਦਿਹੁ ਹਾਨਿ ਹਾਨਿ। ‘ਜਬਿ ਨਿਕਸ, ਰੌਰ ਕਰਿ ਠੌਰ ਠੌਰ।ਘੇਰਨ ਸੁ ਲਗੇ ਤਬਿ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ[੫]॥੩੦॥ਗੁਰ ਵਹਿਰ ਗਏ ਤਬਿ ਜੋਇ ਜੋਇ[੬]। ਇਹ ਭੇਦ ਲਖਤਿ ਹੈ ਕੋਇ ਕੋਇ’। ਇਮ ਸੁਨਯੋਂ ਸਭਿਨਿ ਭ੍ਰਮ ਠਾਨਿ ਠਾਨਿ। ਉਮਰਾਵ ਮਿਲੇ ਪੁਨ ਆਨਿ ਆਨਿ ॥੩੧॥ ਕਰਤੇ ਸਲਾਹ ਮਤਿ ਬੋਲ ਬੋਲ[੭]।‘ਗੁਰ ਗਹਨ ਉਚਿਤ ਲਿਹੁ ਟੋਲਟੋਲ।ਦਲ ਪਸਰਜਾਇ ਸਭਿ ਥਾਨ ਥਾਨ। ਗਨ ਪੀਰ ਫਕੀਰਨ ਜਾਨਿ ਜਾਨਿ ॥੩੨॥ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਚੀਨਿ ਚੀਨਿ।ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਟੋਰਹੁ ਬੀਨ ਬੀਨ। ਨਿਕਸੈ ਨ ਬੇਸ ਕੋ ਧਾਰਿ ਧਾਰਿ[੮]।ਨਰ ਓਪਰਾਨਿ ਲਖਿ ਸਾਰ ਸਾਰ॥੩੩॥ਲਿਹੁ ਜ਼ਾਮਨੀ ਸੁ ਦਿਹੁ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ[੯]।ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਭਲੇ ਇਮ ਟੋਰਿ ਟੋਰਿ। ਬਿਲਮੋ ਨ ਹੁਕਮ ਕੋ ਪਾਇ ਪਾਇ।ਦਲ ਫੈਲ ਪਰੇ ਅਬਿ ਧਾਇ ਧਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਮਸਲਤ ਪਕਾਇ ਅਸ ਡੇਰ ਡੇਰ। ਬਿਸਮਾਇ ਰਹੇ ਰਣ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ। ਗਨ ਲੋਥਨ ਕੋ ਅਨੁ-ਮਾਨ ਮਾਨ[੧੦]।ਚਮਕੌਰ ਓਰ ਚਹੁੰ ਜਾਨ ਜਾਨਿ[੧੧]॥੩੫॥‘ਲਛ ਤੇ ਵਧੀਕ’ ਸਭਿ ਭਾਖਿ ਭਾਖਿ।ਮਿਟ ਗਈ ਲਰਨ,ਅਭਿਲਾਖ ਲਾਖ[੧੨]।ਸਭਿਸਿੰਘ ਲੋਥ ਕੋ ਲਖਾਇ ਲਖਾਇ। ਗਨ ਤੀਸ ਬਤੀਸਨ ਪਾਇ ਪਾਇ[੧੩]* ॥੩੬॥ ਹਤਿ

---

[੧]ਅਸਾਂ ਹੱਲੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੈਰ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। [੨]ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। [੩]ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਫੜ ਸਕੀਦੀ। [੪]ਜਿਵੇਂ (ਦਬਿਆ) ਪਾਰਾ ਦਬਕਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [੫](ਉਹ) ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਦੌੜ ਦੌੜਕੇ ਘੇਰਨ ਲੱਗੇ ਸਾਂ। [੬](ਪ੍ਰੰਤੂ) ਢੂੰਡਦਿਆਂ ਭਾਂਡਦਿਆਂ (ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। [੭]ਰਾਵਾਂ ਬੋਲ ਬੋਲਕੇ। [੮]ਕੋਈ ਵੇਸ ਧਾਰਕੇ ਨਿਕਲ ਨਾ ਜਾਵੇ। [੯]ਸਾਰੀ ਸਾਰ ਲੈ ਲੈਣ ਬਾਦ ਜੋ ਨਰ ਓਪਰਾ ਜਾਣ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਾਮਨੀ ਲੈਕੇ ਛੱਡੋ। [੧੦]ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਕੇ। [੧੧]ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਚੌਤਰਫੇ ਫਿਰਕੇ ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ"। [੧੨]ਜਾਣੋ। [੧੩]ਭਾਵ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਕੇਵਲ ਤੀਹ ਬੱਤੀਹ ਮਿਲੀਆਂ। *ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਅੰਕ ੩ ਤੋਂ ਦੂਹਰਾ ਤੁਕਾਂਤ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੁੱਧਿ ਰਿਪੁਨਿ ਕੀ ਹੇਰਿ ਹੇਰ[1]। ਤੁਰਕਾਨ ਲੋਥ ਲਗਿ ਢੇਰ ਢੇਰ। ਕਵਿ ਕਹਤਿ ਕਥਾ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ॥ ੩੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਤਿ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਤਿੰਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ। ਗੁਲਾਬੇ ਮਸੰਦ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਡੇਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਦਲ ਚਢੇ ਗੁਰ ਖੋਜਨ ਕੇ ਕਾਜ। ਭੀਮਚੰਦ ਘਾਇਲ ਭਯੋ, ਹਟੇ ਗਿਰਨ ਗਿਰ ਰਾਜ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭੁਏ ਸੁਮਾਰ[2], ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮਰੇ। ਗਿਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਗਿਰਪਤਿ ਸਭਿ ਮੁਰੇ। ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਭੀ ਘਾਇਲ ਹੋਯੋ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਚਢਿ ਮਾਰਗ ਜੋਯੋ ॥੨॥ ਸੀਰੰਦ ਸੂਬਾ ਖਾਨ ਵਜੀਦ। ਪੂਰਬ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਕੀਨ ਰਸੀਦ[3]। ਦੱਖਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਲਾਖਹੁੰ ਚਢੇ। 'ਗਹੈਂ ਗੁਰੂ ਕੋ ਜਿਤ ਕਿਤ ਕਢੇ' ॥੩॥ ਚਢ੍ਯੋ ਖ੍ਵਾਜ ਮਰਦੂਦ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਿ। ਸ਼ਾਹ ਮਿਲਨਿ ਕੋ ਨਿਕਟ ਚਾਹ ਧਰਿ। ਭੀਮਚੰਦ ਘਰ ਪਹੁੰਚਤਿ ਮਰ੍ਯੋ। ਸੈਲ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਸੁ ਪਰ੍ਯੋ ॥੪॥ ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨੀਜੈ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਪਾਪ ਮਿਟੀਜੈ।ਸੁਪਤਿ ਪਰੇ ਤਿਸ ਕੂਪ ਸਥਾਨ।ਅਰਲੌਦੈ ਲਗਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ॥੫॥ਤੀਨਹੁੰ ਸਿੰਘ ਨਿਕਸਿ ਜਬਿ ਗਏ। ਦਲ ਤੇ ਦੂਰ ਕੋਸ ਜੁਗ ਭਏ।ਲਗੇ ਬਿਚਾਰਨ 'ਚਲਿ ਹਮ ਆਏ। ਬਿਛੁਰੇ ਗੁਰ, ਜਿਨਕੇ ਸੰਗ ਧਾਏ।੬॥ਕ੍ਯਾ ਕਰਤੱਬ੍ਯ ਅਬੈ ਹਮ ਬਨੈ।ਕਿਤ ਕੋ ਗਮਨੈਂ ਹੈ ਹਿਤ ਸਨੈ?' ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰੀ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। 'ਗਢ ਨਿਕਸਤਿ ਹਮ ਸੰਗ ਬਖਾਨੀ ॥੭॥ ਇਸ ਤਾਰੇ ਕੀ ਸੇਧ ਪਯਾਨੈਂ। ਚਲਹੁ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਕਿਸ ਥਾਨੈ'। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਚਲਤਿ ਉਚਾਰੇ।'ਇਹ ਮਗ ਪਹੁੰਚੈ ਮਾਛੀਵਾਰੇ[4]' ॥ ੮ ॥ ਤਾਰੇ ਸੇਧ ਨਿਹਾਰਤਿ ਚਲੋ। ਪੁਰਿ ਲਗਿ ਖੋਜਤਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਿਲੋ'।ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬੋਲ੍ਯੋ ਮਤਿ ਧੀਰ।'ਖੋਜਤਿ ਗਮਨਹੁ ਇਤ ਉਤ ਤੀਰ[5]'॥੯॥ ਨ੍ਰਿਭੈ ਬੀਰ ਤੀਨਹੁੰ ਤਬਿ ਚਾਲੇ। ਮਾਰਗ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਤਿ ਸੰਭਾਲੇ। ਖੋਜਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਾਤ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿਤੀ ਸਕਲ ਹੀ ਰਾਤਿ ॥੧੦॥ਜਬੈ ਸਮਾ ਅਰਲੌਦੈ ਹੋਯੋ। ਚੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਦ ਕੋ ਜੋਯੋ ।ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ ਮੁਖਲਾਲ ਦਿਖਾਯੋ। ਜਨੁ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਚਹਤਿ ਖਪਾਯੋ ॥੧੧॥ ਤਿਮਰ ਤੋਮ ਪਤਰੋ ਹੁਇ ਗਯੋ[6]। ਕਛੁਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਕਾਸ਼ਹਿ ਭਯੋ। ਗਮਨਤਿ ਦੇਖਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿੰਵਾ।ਸੁਪਤਿ ਜਗਤਪਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰ ਜਹਿੰਵਾ ॥ ੧੨ ॥ ਛੋਵਰ ਕਿਤਿਕ

---

[1]ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਗਈ ਵੇਖ ਵੇਖਕੇ। [2]ਜ਼ਖਮੀ। [3]ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਫੁਰਿਆ। [4]ਇਹ ਰਾਹ ਪੱਜਦਾ ਹੈ ਮਾਛੀਵਾੜੇ। [5]ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ। [6]ਸਾਰਾ ਹਨੇਰਾ ਪਤਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ੳੁਤਾਰਨ ਕਰੇ।ਘਟੀ[੧] ਹਰਟ ਕੀ ਸਿਰ ਤਰ ਧਰੇ। ਗੁਲਸ਼ਤ੍ਰਾਣ[੨]ਅੰਗੁਸ਼ਟ ਮਝਾਰਾ। ਪਹਿਰੇ ਰਾਖ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰਾ॥ ੧੩ ॥ ਮੋਲ ਹਜ਼ਾਰ ਇਕਾਦਸ਼ ਤਾਹੂ।ਰਾਖਹਿਂ ਬਡ ਧਨੁ[੩] ਧਰਿ ਕਰ ਮਾਂਹੂ।ਸਮੇਂ ਪਨਚ ਐਂਚਨਿ ਕੇ ਜੋਊ। ਰੱਛਕ ਬਨਹਿ ਅੰਗੁਸ਼ਟਹਿ ਸੋਊ ॥੧੪॥ ਸਰ ਛੋਰਨਿ ਤੂਰਨਤਾ ਕਾਰਨ। ਯਾਂਤੇ ਗੁਰ ਨਹਿ ਕੀਨਿ ਉਤਾਰਨ*। ਯੁਤ ਗੁਲਤ੍ਰਾਣ ਹੁਤੋ ਜੋ ਹਾਥ। ਸੁਪਤ ਪਰੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਨਾਥ॥੧੫॥ਗੁਲਸ਼ਤ੍ਰਾਣ ਵਿਚ ਹੀਰਾ ਜਰ੍ਯੋ। ਤਿਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਰਣੋਦੈ ਪਰ੍ਯੋ।ਚਮਕਤਿ ਭਯੋ ਸਹਤਿ ਬਹੁ ਲਾਲੀ। ਦੇਇ ਦਿਖਾਲੀ ਦੂਰ ਬਿਸਾਲੀ॥ ੧੬ ॥ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਮਗ ਚਲਤਿ ਬਿਲੋਕੇ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਕਹਿ ਕਰਿ ਰੋਕੇ।'ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਭੂਖਨ ਕੋਈ।ਲਾਲੀ ਲਗੇ ਦਮਕ ਬਹੁ ਹੋਈ ॥ ੧੭ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਉਚਰਤਿ ਚਲੋ। ਦੇਖਹੁ ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੋ'।ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਗਯੋ ਨਜੀਕੇ।ਦੇਖਹਿ ਕਹਾਂ[੪], –ਪਰੇ ਪ੍ਰਿਯ ਜੀਕੇ†–॥੧੮॥ਹੁਤੇ ਉਨੀਂਦੇ ਸ੍ਰਮ ਕੋ ਪਾਇ।ਤਨ ਸੁਧਿ ਬਿਨ ਧਰਿ ਪਰ ਸੁਪਤਾਇ। ਦੋਨਹੁਂ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੇ। ਸੁਪਤ ਸੇਜ ਬਿਨ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਤੀਨਹੁਂ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਹੇਤ ਜਗਾਵਨ ਕੇ ਤਿਹ ਸਮੋ।ਕਰਿ ਮਸਲਤਿ ਕੋ ਚਹੈਂ ਜਗਾਯੋ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਹਾਥ ਚਲਾਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਗਹੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਸਲਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਅਹੇ[੫]। ਧਨੁਖ ਹਾਥ ਮਹਿ ਧਰੇ ਖਤੰਗ।ਕਮਰਕਸਾ ਤਿਮ ਹੀ ਸਭਿ ਅੰਗ॥੨੧॥ਕਿਤਿਕ ਬਾਰ ਮੁਸਲੇ ਜਬਿ ਚਰਨਾਂ। ਤਨਿ ਸੁਧਿ ਭਈ ਨੀਂਦ ਕਰਿ ਹਰਨਾ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਬਿਕਸੇ ਤੂਰਨ। ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰ‡ ਉਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ॥ ੨੨ ॥ ਜਬਿ ਸੰਗੀ ਨਿਜ ਸਿੱਖ ਨਿਹਾਰੇ। 'ਆਇ ਸੁ ਪਹੁੰਚੇ ਇਹਾਂ', ਉਚਾਰੇ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ਬਲ ਖਾਨੀ! ॥੨੩॥ਇਹਾਂ ਆਇ ਕਿਮ ਭੇ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ।ਪਿਖਹੁ ਭਯੋ ਅਬਿ ਨਿਸ ਕੋ ਅੰਤ।ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਹੋਇ ਲੌ ਸਾਰੇ।ਲਸ਼ਕਰ-ਪਸਰਹਿ ਜਿਤ ਕਿਤ

[੧]ਟਿੰਡ। [੨]ਅੰਗੂਠੇ ਉਤੇ ਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਉਂਗਲ ਪਰ ਪਹਿਰਿਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਚਮੜੇ ਦੀ ਟੋਪੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੀਰ ਚਲਾਉਂਦਿਆਂ ਆਂਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀਆਂ [ਸਿਸ:, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰ ਤੇ ਅੰਗੁਲ-ਤ੍ਰਾਨ=ਉਂਗਲੀ ਦੀ ਰੱਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ]। [੩]ਧਨੁਖ। [੪]ਕੀਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ:–(ਅ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਥੇ ਪਏ ਹਨ ਜੀਅ ਦੇ ਪਿਆਰੇ। [੫]ਕੋਮਲਤਾ ਨਾਲ ਮਲਦਾ ਹੈ।

*ਸਦਾ ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਹਾਲਤ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। †ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪਦ ਹਨ ਸਾਦੇ, ਪਰ ਕਿਸ ਕਮਾਲ ਦਾ ਵਲਵਲਾ ਭਰਿਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਵਿ ਕੁਲ ਚੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਕਮਾਲ ਹੈ! ‡ਕਮਾਲ ਹੈ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਦਾ।

ਭਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਕੌਨ ਭਰੋਸਾ ਕਰਿ ਪਰ ਰਹੇ। ਨਹਿੰ ਗਢ ਸੈਨਾ ਥਿਰਤਾ ਲਹੇ[1]।ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ ਜਥਾ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਨਤੁਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਏ ਰਿਪੁ ਧਾਵੈਂ ॥੨੫॥ ਫੇਰ ਨ ਬਨਹਿ ਹੋਇ ਲਾਚਾਰੀ। ਏਕ ਰਹੈ: ਮਰਿਬੋ ਕਨਾ ਮਾਰੀ[2]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਖੀ, ਭਈ ਭੁਨਸਾਰੀ।ਨਿਜ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥'ਅਬਿ ਉਪਾਇ ਨਹਿਂ ਕੋ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਚਰਨ ਫਾਲਸੇ[3]*,ਚਲਯੋ ਨ ਜਾਵੈ। ਬਾਗ਼ ਬਿਲੋਕਹੁ ਸਨਮੁਖ ਜੋਈ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਚਲਹੁ ਰਹਹੁ ਥਿਰ ਹੋਈ॥੨੭॥ਜੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਕੋ ਬਨ ਮੇਲਾ[4]।ਭਿੜਹਿੰਭੇੜ ਝੇਲਹਿਂ ਬਡ ਹੇਲਾ। ਉਪਬਨ ਲੇਹੁ ਅੜੈਤਲਾ ਲਰਿਬੇ[5]। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਰਿਬੇ†'॥ ੨੮॥ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿਖੇ ਪਗ ਛਾਲੇ।ਲਾਲੋਂ ਕਮਲ ਦਲ ਮੁਕਤਾ ਢਾਲੇ[6]। ਦੋਨਹੁਂ ਚਰਨਨਿ ਪਰ ਅਸ ਪਰੇ। ਪੋਇ ਲਰੀ[7] ਜਨ ਗੁੰਥਨਿ ਕਰੇ॥੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਸਮੇਤ ਲਚਾਰੀ। ਗੁਰ ਰਜਾਇ ਲਖਿ ਭੂਸ਼ਨ ਧਾਰੀ। ਉਠੇ ਨਾਥ ਜਬਿ ਚਲਿਬੇ ਕਾਰਨ।ਭਈ ਪੀਰ ਹੋਤਿ ਨ ਪਗ ਡਾਰਨ॥੩੦॥ ਮਾਨਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕੰਧ ਉਠਾਇ।ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਬਾਗ਼ ਮਹਿਂ ਜਾਇ।'ਹੁਤੋਨਿਕਟ, ਤਰੁਵਰ ਤਰ ਖਰੇ। ਹਰੇ ਹਰੇ ਸਿੰਘਨਿ ਦਲ ਖਰੇ[8] ॥ ੩੧ ॥ ਬੀਚ ਕੂਪ ਤਿਸ ਹਰਟ ਚਲੰਤਾ।ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚਿ ਭਗਵੰਤਾ।ਹੁਤੋ ਹਰਟ ਬਾਹਕ, ਤਿਨ ਹੇਰੇ।-ਇਹ ਤੌ ਗੁਰ ਮਮ ਖਾਂਵਦ ਕੇਰੇ[9] ॥੩੨॥ਸਿੱਖ ਗੁਲਾਬਾ ਹੁਤੋ ਮਸੰਦ। ਤਿਸ ਕੋ ਕਾਮਾ ਬਾਗ਼ ਬਿਲੰਦ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੋ ਬਾਤ ਬਤਾਵਤਿ। -ਕਾਛ ਕੇਸ਼ ਧ੍ਰਤ ਪੰਥ ਬਨਾਵਤਿ-॥੩੩॥ ਸੁਨੇ ਹੁਤੇ ਤਿਨ ਪਤੇ ਅਗਾਰੇ। ਅਨੁਮਾਨਤਿ ਸੋ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਿਹਾਰੇ।-ਮਮ ਖਾਂਵਦ ਜੋ ਪਤੇ ਬਤਾਏ। ਸੋ ਗੁਰ ਆਪ ਕਿ ਸਿਖ ਤਹਿ ਆਏ-॥ ੩੪ ॥ ਇਮ ਮਨ ਜਾਨਿ ਪਿਖੇ ਗੁਰ ਬੈਸੇ। ਤਜਿ ਕਰਿ ਕੂਪ ਚਲਤਿ ਕੋ ਤੈਸੇ। ਧਾਇ ਸ਼ਿਤਾਬ ਗੁਲਾਬੇ ਪਾਸ। ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਸੁਧਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩੫ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪ ਕਿ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇਰੇ। ਉਪਬਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਹੋਤਿ ਸਵੇਰੇ। ਕੇਸ਼ ਕਾਛ ਤੁਮ ਜਥਾ ਬਤਾਵਤਿ। ਸਗਰੇ

[1]ਨਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਨਾ ਸੈਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਆਸਰੇ ਇਸਥਿਤੀ ਪਾਈਏ। [2]ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ ਮਰਨਾ ਯਾ ਮਾਰਨਾ। [3]ਫਲੂਹੇ। [4]ਜੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਆ ਬਣਿਆ ਤਾਂ। [5]ਆਸਰਾ ਲੜਨੇ ਲਈ। [ਪੰ:, ਅੜਤਲਾ=ਆੜ, ਓਟ]। [6]ਕਮਲ ਦੇ ਲਾਲ ਪੱਤਿਆਂ ਉਪਰ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗੂ। [7]ਲੜੀ ਪ੍ਰੋ ਕੇ। [8](ਬਾਗ) ਨੇੜੇ ਹੀ ਸੀ, (ਜਿੱਥੇ) ਬਹੁਤੇ ਬ੍ਰਿਛ ਖੜੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਵੇ ਸਾਵੇ ਪੱਤਰ ਡਾਵੇ ਸਿੰਘਣੇ ਸਨ। [9]ਮੇਰੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੈਨ।

*ਪਾ:-ਫਾਲਕੇ। †ਸੂਰਮਤਾ ਤੇ ਅਹਿੱਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਿਨਹੁਂ ਮਹਿ ਪਾਵਤਿ ॥੩੬॥ ਉਠਹੁ ਬਿਲੋਕਹੁ ਲਿਹੁ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। ਚਲਿ ਕਰਿ ਪਰਖਹੁ ਕਰਹੁ ਚਿਨਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਗੁਲਾਬਾ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਉਠਿ ਤੂਰਨ ਘਰ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ॥੩੭॥ਆਇ ਬਾਗ਼ਮਹਿ ਕਹਾਂ ਨਿਹਾਰੇ: ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਬਲਿ ਭਾਰੇ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਸਿਰ ਧਰਿ ਪਰਿ ਟੇਕਾ। ਪੁਨ ਬੂਝੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥ ੩੮ ॥ 'ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਮੋਹਿ ਫੁਰਮਾਵਹੁ। ਅਭਿਲਾਖਹੁ, ਕਹਿ ਅਬੈ ਮੰਗਾਵਹੁਂ[1]"। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਸੁੱਖਾ ਮਿਰਚਾਂ ਆਨਿ ਉਦਾਰਾ ॥੩੯॥ ਬਿਨਾ ਅਮਲ ਬਹੁ ਸਮਾ ਬਿਤੀਤਾ॥ ਪਾਨ ਕਰੈਂ ਹੁਲਸੈ ਤਬਿ ਚੀਤਾ'। ਸੁਨਤਿ ਗੁਲਾਬਾ ਤੂਰਨ ਗਯੋ। ਜਾਇ ਵਜ਼ਾਰ ਖਰੀਦਨ ਕਿਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਜਬਿ ਗੁਰ ਉਪਬਨ ਬੈਠੇ ਜਾਇ। ਕਾਮਾ ਗਮਨਨੌਂ ਪੁਰਿ ਸਹਿਸਾਇ। ਖੁਸ਼ਕੀ ਅਰਕ ਦੂਧ ਤੇ[2] ਹੋਈ। ਬਾਂਛਤ-ਅਮਲ[3] ਪਿਯਨਿ ਤੇ ਸੋਈ॥੪੧॥ਬੂਝੇ ਤਬਿ ਭੀ ਸੰਗੀ ਤੀਨ। ਸੁੱਖਾ ਕਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟ ਕਹੀ ਨ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਥੋ ਕੁਛ ਪਾਲੇ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਤੇ ਖੋਲਿ ਨਿਕਾਲੇ ॥ ੪੨ ॥ ਥੋਰਾ ਹੁਤੋ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਤਿਖਾ ਸਹਿਤ ਸੋ ਪੀਵਨ ਕਯੋ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਦੇਵਤਿ ਜੋਵੈ*।[4]"ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਤੁਮ ਹੋਵੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਤੁਝ ਸਮ ਬੇਖ ਸੁਭਾਉ ਬਿਸਾਲੀ। ਨਾਮ ਨਿਹੰਗ ਅਨੇਕ ਅਕਾਲੀ"। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ ਘਟੀ ਬਿਤਾਈ। ਚਾਹ ਅਮਲ ਕੀ ਰਹੀ ਤਦਾਈ ॥੪੪॥ ਸਿੰਘਨਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਚੇਤਾ ਧਾਰੇ। ਆਨਨ ਪਾਨਨ ਪਾਇ[5] ਪਖਾਰੇ।ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ-ਮਾਦਕ[6]ਲਯਾਵੈ। ਪਾਨ ਕਰੈਂ ਤ੍ਰਿਖ ਹਰਿ ਤ੍ਰਿਪ-

---

[1]ਜੋ ਚਾਹੋ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਮੰਗਾ ਦਿਆਂ। [2]ਅੱਕ ਦੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ। [3]ਉਹ (ਅੱਕ) ਅਮਲ ਦੀ ਲੋੜ (ਵੇਲੇ) ਪੀਣ ਤੋਂ (ਹੋਈ) [ਬਾਂਛਤ ਅਮਲ=ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤਬੀਅਤ ਅਮਲ ਦੀ ਵਾਂਛਾ=ਲੋੜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ]। (ਅ) ਪਰ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਅਬਾਂਛਤ ਅਮਲ' ਹੋਣਾ ਹੈ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ। ਅੱਕ ਦਾ ਦੁੱਧ ਅਵਾਂਛਤ ਨਸ਼ਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਖੁਸ਼ਕੀ ਕੀਤੀ। [ਅਵਾਂਛਤ ਅਮਲ=ਉਹ ਨਸ਼ਾ ਜੋ ਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਪੀਣ ਖਾਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ]। [4]ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਕੇ (ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਵਲ) ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:—ਤੇਰੇ (ਵਰਗੇ) ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਅਕਾਲੀ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਵੇਸ (ਤੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ) ਉੱਤਮ ਸੁਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਾਉਂ (ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਨਿਹੰਗ ਹੋਵੇਗਾ ਅਥਵਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਿਹੰਗ ਯਾ ਅਕਾਲੀ ਹੋਵੇਗਾ। [5]ਮੁੱਖ ਤੇ ਹੱਥ ਜਲ ਨਾਲ। [6]ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ, ਇਥੇ ਮੁਰਾਦ ਸੁੱਖੇ ਤੋਂ ਹੈ।

*ਇਹ ਵਰ ਦਾਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸੁੱਖੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਘਾੜਤ ਹੈ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬਿਨ ਪੜਤਾਲੇ ਲਿਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੨ ਅੰਕ ੪੪ ਅੰਸੂ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਤਾਵੈਂ –॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਉਪਬਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਮਾਛੀਵਾੜੇ। ਮਾਹੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁੱਖਾ ਮਿਰਚਾਂ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਇ ਗੁਲਾਬਾ ਪਾਸ। ਪੂਰਿ ਕਟੋਰਾ ਅੱਗ੍ਰ ਧਰਿ ਗੁਰ ਉਠਾਇ ਤ੍ਰਿਖੰ ਨਾਸ਼[1] ॥ ੧॥ ਨਿਸਾਨੀਛੰਦ ॥ਸਰਦ ਨੀਰ ਬਰ ਪਾਨ ਤੇ ਸਭਿ ਪ੍ਯਾਸ ਬਿਨਾਸ਼ੀ।ਅਰਕਦੁਘਧ ਕੋਦੁਰਅਮਲ[2], ਬਡ ਉਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਉਰ ਅਨੰਦ ਕਹੁ ਮਾਨ ਕਰਿ ਉਠਿ ਚਹ੍ਯੋ ਪਯਾਨਾ। ਚਰਨ ਛਾਲਰੇ ਬਹੁ ਪਰੇ ਦੈਂ ਖੇਦ ਮਹਾਨਾ ॥੨॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਬਲਵੰਤ ਤਬਿ ਬਲ ਸਾਥ ਉਠਾਏ।ਗਏ ਸੌਚ ਹਿਤ ਕਰਨ ਕੋ ਤਟ ਸਲਿਤਾ ਥਾਏ।ਬਡੀ ਝੀਲ ਬੇਲਾ ਖਰ੍ਯੋ ਨਹਿ ਦਿਖਤ ਨਜੀਕਾ।ਕਾਹ, ਪਟੇਰਾ[3] ਆਦਿ ਤ੍ਰਿਣ ਸਿੰਘਨ ਤਿਹ ਨੀਕਾ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਜਾਇ ਮਝਾਰ ਤਿਹ ਕਰਿ ਸੌਚ ਪਯਾਨੇ। ਉਪਬਨ ਕੋ ਆਵਨ ਲਗੇ ਤ੍ਰਿਣ ਚੀਰ ਮਹਾਨੇ। ਤਹਿਂ ਮਹਿਖੀ ਚਾਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਇਕ ਮੂਰਖ ਮਾਹੀ[4]।ਆਵਤਿ ਗੁਰੂ ਬਿਲੋਕਿ ਤਿਸ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪॥ ਮਨ ਜਾਨੀ–ਇਹ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ਤਜਿ ਚਲੇ ਲਰਾਈ। ਮੈਂ ਅਬਿ ਕਰੌਂ ਪੁਕਾਰ ਕੋ ਦੇ ਹੌਂ ਪਕਰਾਈ–। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਊਚ ਧੁਨਿ ਮੁਖ ਬਾਕ ਪੁਕਾਰਾ। 'ਸਿੰਘ ਪਲਾਏ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਇਹ ਝੀਲ ਮਝਾਰਾ' ॥ ੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਇਹ ਜਾਨ ਨ ਪਾਵੈ।ਗਹਿ ਆਨਹੁ ਮਤਿ ਮੰਦ ਕੋ ਨਹਿਂ ਰੌਰ ਉਠਾਵੈ'। ਸੁਨਿ ਕੇਹਰਿ ਸਮ ਬੇਗ ਕਰਿ ਪਕਰ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਆਨ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਡਰ ਗਯੋ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬ ॥ 'ਕਹੁ ਕੁੱਟਣ[5] ਕੂਕ੍ਯੋ ਕਹਾਂ, ਕ੍ਯਾ ਲੇਹੁ ਪੁਕਾਰੀ?। ਜੇ ਹਮ ਪਲਟਾ ਲੇਹਿਂ ਅਬਿ ਦੇਹੈਂ ਤੁਹਿਮਾਰੀ'।ਸੁਨਿ ਮਾਹੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕੈ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਜਾਨ੍ਯੋਂ ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਆਪ ਉਦਾਰਾ ॥੭॥–ਸਿੰਘ ਕਹੂੰ ਕੋ ਜਾਤਿ ਹੈਂ–ਇਮ ਜਾਨਿ ਪੁਕਾਰਾ।ਛਿਮਹੁ ਅਬਹਿ ਨਹਿਂ ਬੋਲਿ ਹੌਂ ਪਿਖਿ ਦਰਸੁ ਤੁਹਾਰਾ'।ਗੁਰੂ ਕਮਰ ਖੰਜਰ[6] ਤਬੈ ਤਿਸ ਕੇ ਕਰ ਦੀਨੋ। ਹੀਰੇ ਜਰੇ ਜਰਾਵ ਮੈਂ ਜਿਹ ਕੀਮਤਿ ਪੀਨੋ॥੮॥'ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਲਗਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਕਰੀਅਹਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ। ਬੇਚਹਿਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋ ਧਨ ਪਾਇ ਮਹਾਨਾ। ਨਹਿਂ ਬੋਲਹੁ, ਘਰ ਗਮਨ ਕਰਿ, ਛੋਰਹਿਂ ਅਬਿ ਤੋਹੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਹੀ ਨਮੋ ਕਰਿ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨਿ

[1] ਤ੍ਰੇਹ ਦੂਰ ਕੀਤੀ। [2] ਅਮਲ ਉਤਰਗਿਆ। [3] ਕਾਹੀ ਤੇ ਦੱਭ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾ। ਪਟੇਰਾ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਘਾਹ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਛੋਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸਫਾਂ ਬੁਣਦੇ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਪਟੇਰਨ। ਹਿੰਦੀ ਪਟੇਰ]। [4] ਮੱਝੀ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਛੇੜੂ। [5] ਭੜੂਏ। [6] ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਮਰ ਦਾ ਖੰਜਰ।

ਹੋਹੀ॥੯॥ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ ਬਾਗ ਮਹਿ ਦਿਨ ਸਕਲ ਬਿਤਾਯੋ। ਸੰਧਯਾ ਸਮੈ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਜਬਿ ਰਵਿ ਅਸਤਾਯੋ॥ਆਇ ਗੁਲਾਬਾ ਸੰਗ ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਹੁਤੋ ਚੁਬਾਰਾ ਸਦਨ ਪਰ ਨਵ ਚਿਨਯੋ ਤਦਾਹੀ॥੧੦॥ਪੁਨ ਧਾਰਯੋ –ਤੂਰ ਕੇ ਚਰਨ ਪੂਰਬ ਇਤ ਪਾਵੈਂ।ਹਮਪੀਛੈ ਬਿਚ ਬਾਸਿ ਹੈਂ–ਇਮ ਚਿਤ ਦ੍ਰਿੜਤਾਵੈ।ਤਊ ਤੁਰਕ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰਿ ਡਰਪੰਤਿ ਘਨੇਰੇ।ਦੁਤਿਯ ਪੰਜਾਬਾ ਭ੍ਰਾਤ ਤਿਹ, ਲਾਚਾਰ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਸੁੰਦਰ ਏਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਤਬਿ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਡਾਸਾ। ਕਰਯੋ ਬਿਠਾਵਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਚਰਜ ਬਿਲਾਸਾ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਨਿਸ ਮਹਿ ਸੁਪਤਾਏ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠੇ ਕਰਿ ਸੌਚ ਕੋ ਜਲ ਘਨੇ ਅਨਾਏ॥ ੧੨॥ ਕਰੀ ਰਦਨਧਾਵਨ[1] ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਕਮਲ ਪਖਾਰਾ। ਪੁਨ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਖਰੇ ਹੁਇ ਮੱਜਨ ਤਨ ਧਾਰਾ। ਕਟ ਕੀ ਕਾਛ ਨਿਕਾਰ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਨੀਚੇ ਡਾਰੀ।ਆੜਬੰਦ*ਅੰਤਰ ਹੁਤੋਦਿਢ ਕਸਯੋਸੁਧਾਰੀ॥੧੩॥ ਸੋ ਆਮਿਖ ਮਹਿਂ ਖੁਭਿ ਰਹਯੋ ਜਮਿ[2] ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਸਾਥਾ। ਰਹੇ ਨਿਕਾਸ ਨ ਨਿਕਸਤੋ ਐਂਚਯੋ ਗਹਿ ਹਾਥਾ[3]। ਤਬਹਿ ਗੁਲਾਬੇ ਕੋ ਕਹਯੋ,ਕਰਿ ਜਤਨ ਨਿਕਾਸੋ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਾਢਨ ਲਗਯੋ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਬਹੁ ਪਾਸੇ॥੧੪॥ਸ਼ੰਕਤ ਚਿਤ ਗੁਰ ਨਗਨ ਤੇ ਨਹਿ ਦ੍ਰਿਗ ਕਰਿ ਹੇਰੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਗਯੋ ਜਮ ਅਧਿਕ ਹੀ ਨਿਕਸਿ ਨ ਜਿਸ ਬੇਰੇ[4]। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਨਹਿ ਸ਼ੰਕ ਕਰਿ ਅਵਲੋਕਿ ਨਿਕਾਸੋ। ਪਿਤ ਸੁਤ ਦੋਸ਼ ਨ ਨਗਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਸਾਂਸੋ[5]'॥੧੫॥ ਤਊ ਗੁਲਾਬਾ ਸ਼ੰਕਤੋ ਜਲ ਡਾਰਿ ਭਿਗੋਵੈ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਖਿਸਕਾਇ ਪਟ ਨਿਕਸਾਇ ਸੁ ਜੋਵੈ।ਜੁਗਲ ਉਰੂ ਤੇ ਐਂਚਿ ਕਰਿ,ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਟ ਗੀਲਾ।ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਾਢਨ ਕਰਯੋ ਪੁਨ ਪੁਨ ਕਰਿ ਢੀਲਾ॥ ੧੬ ॥ ਅਪਰ ਕਾਛ ਪਹਿਰੀ ਬਹੁਰ ਸਭਿ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਏ। ਤਥਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਂਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੈਸੇ ਕਰਯੋ ਸੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਆਇ ਗੁਲਾਬੇ ਨਿਕਟ ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਯੋ॥੧੭॥'ਮਹਾਰਾਜ! ਕਹਾ ਅਸਨ ਅਬਿ ਕਰਿਵਾਵੌਂ

---

[1]ਦਾਤਣ। [2]ਜੰਮ ਗਿਆ ਸੀ। [3](ਆਪਣੇ) ਹੱਥ ਨਾਲ (ਜਦ) ਫੜਕੇ ਖਿੱਚਿਆ ਤਾਂ ਖਿੱਚਣ ਤੇ ਬੀ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। [4]ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। [5]ਸੰਸਾ ਨਾ ਕਰ।

*ਜਦੋਂ ਬੜਾ ਲੰਮਾ ਪੈਂਡਾ ਦੌੜਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਤੇੜ ਇਕ ਕਪੜਾ ਬੱਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਾਂਘੀਏ ਦੇ ਲੰਗੋਟ ਵਾਂਙ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੌੜਨ ਵਿਚ ਸਹੂਲਤ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਕਈ ਖੇਚਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਟੁਰਨ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਕੋਸ ਤ੍ਰਿਖੇ ਟੁਰਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਲਕ ਨੂੰ ਕੱਸ ਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਐਤਨਾ ਪੈਂਡਾ ਦੌੜਨ ਕਰਕੇ ਮਾਸ ਵਿਚ ਖੁੱਭ ਗਿਆ ਸੀ।

ਤਸਾਰਾ। ਜਿਸ ਪਰ ਰੁਚਿ ਹੁਇ ਆਪ ਕੀ ਸੋ ਬਨਹਿ ਅਹਾਰਾ'। ਕਰਨ ਪਾਰਖਾ ਤਿਨਹੁੰ ਕੀ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਆਮਿਖ ਆਨਹੁ ਛਾਂਗ ਇਕ ਝਟਕੈਂ ਨਿਜ ਪਾਨਾ[1]"॥ ੧੮॥ ਤਬਹਿ ਗੁਲਾਬੇ ਖੋਜਿ ਕੈ ਦੇ ਮੋਲ ਸੁ ਲਯਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਢਿਗ ਲੇ ਗਯੋ ਤਹਿਂ ਖਰੇ ਟਿਕਾਯੋ।ਤੁਪਕ ਮਾਰਿ ਝਟਕਾ ਕਰ੍ਯੋ ਭਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚੇਰੇ। ਸੁਨਤਿ ਗੁਲਾਬਾ ਥਰਹਰ੍ਯੋ ਬਿਦਤੈ ਨਰ ਹੇਰੈ[2]॥ ੧੯॥ ਇਕਿ ਦਿਸ਼ ਹੁਤੋ ਪੜੋਸ ਕੋ ਘਰ ਦਿਜ ਕੋ ਬਾਸਾ। ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ਾ ਸੱਯਦ ਬਸੈ ਬਹੁ ਨਿਕਟ ਅਵਾਸਾ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਲੋਕੇ ਉਕਸਿਕੈ ਗੁਰ ਰੂਪ ਪਛਾਨੇ। ਆਗੇ ਗਯੋ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਠਾਨੇ ॥੨੦॥ ਡਾਰਿ ਪਤਾਸੇ ਥਾਲ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਬੀਚ ਜਨੇਊ।ਆਨਿ ਅਚਾਨਕ ਘਰਬਰ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਰੋਕ੍ਯੋ ਕੋਊ। ਗੁਰ ਕੋ ਆਸ਼ਿਖ ਦੇਇ ਕਰਿ ਧਰਿ ਥਾਲ ਅਗਾਰੀ। ਪੰਚ ਮੁਹਰ ਨਿਜ ਹਾਥ ਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਡਾਰੀ॥ ੨੧॥ਪੁਨ ਅਸੀਸ ਕੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਦੇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਪਹੂਚਾ। ਡਰੇ ਗੁਲਾਬ ਪੰਜਾਬ ਉਰ ਨਹਿ ਬੋਲਤਿ ਊਚਾ।–ਜਾਨ ਜਾਇ ਪੁਰਿ ਨਗਰ ਸਭਿ ਮੁਝ ਆਨਿ ਗਹੈ ਹੈਂ। ਜਤਨ ਛੁਟਨ ਕੋ ਪੁਨ ਕਹਾਂ ਨਾਹਕ ਮਰਿ ਜੈਹੈਂ–॥੨੨॥ਆਮਿਖ ਕੋ ਕਰਿ ਪਾਕ ਤਬਿ ਆਛੇ ਸੁਧਰਾਯੋ। ਖਲਰੀ ਚਾਰੋਂ ਚਰਨ ਅਜ ਇਕ ਥਾਨ ਟਿਕਾਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬੀਤ੍ਯੋ ਜਬੈ ਇਕ ਨਿਕਟ ਮਸੀਤਾ।ਕਾਜ਼ੀ ਬਾਂਗ ਪੁਕਾਰ ਕਰਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਨਿਰਭੀਤਾ॥ ੨੩॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਠਿ ਪਲੰਘ ਤੇ ਲੇ ਖਲਰੀ ਛਾਂਗਾ[3]।ਪਗ ਸਿਰ ਬੀਚ ਲਪੇਟ ਕਰਿ[4] ਗਮਨੇ ਤਿਤ ਆਗਾ। ਕੋਸ਼ਠ ਕੋਸ਼ਠ ਗਨ ਉਲੰਘਿ[5] ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿ ਜਾਈ। ਖਰੋ ਪੁਕਾਰਤਿ ਬਾਂਗ ਜਹਿ ਊਚੇ ਬਲ ਲਾਈ॥ ੨੪॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਕੋ ਤਾਕ ਕਰਿ ਮਾਰੀ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਗੀਆ ਉਤਰੀ ਧਰਿ ਪਰੀ ਭਾ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੋਸ਼ਠ ਕੋਸ਼ਠ ਪੰਥ ਜੋ ਗੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਆਈ*। ਇਤ ਉਤ ਕਾਜ਼ੀ ਦੇਖਿਕੈ ਬਡ ਰੌਰ ਉਠਾਈ॥੨੫॥ ਹਤਨਹਾਰ ਦੇਖ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਤੂਸ਼ਨ ਮੁਖਧਾਰੀ। ਬਿਸਮਾਨ੍ਯੋਂ ਚਿਤਵਤਿ ਭਯੋ–ਨਭ ਤੇ ਕਿਨ ਮਾਰੀ–। ਖਲਰੀ ਵਹਿਰ ਮਸੀਤ ਤੇ ਤਤ-ਕਾਲ ਬਗਾਈ। ਮਾਰਿ ਖਾਇ ਮਤਿਮੰਦ ਤਬਿ ਪੁਨ ਮੋਨ ਰਹਾਈ॥ ੨੬॥ ਭੂਲ੍ਯੋ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ਼ ਕੋ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਵਨ

[1]ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਝਟਕਾਵਾਂਗੇ। [2](ਮਤਾਂ ਲੋਕ) ਦੇਖਣ ਲਈ ਆ ਜਾਣ (ਕਿ ਕਿਉਂ ਬੰਦੂਕ ਚੱਲੀ ਹੈ ਤਾਂ) ਗੱਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗੀ। [3]ਬੱਕਰੇ ਦੀ। [4]ਪੈਰ ਤੇ ਸਿਰੀ (ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿਚ) ਲਪੇਟ ਕੇ। [5]ਕੋਠੇ ਕੋਠੇ ਸਾਰੇ ਲੰਘਕੇ

*[illegible]

ਲਗੇ ਭ੍ਰਾ ਤਨਾਰ ਅਹਾਰਗਾਛਾਂਗ ਮਾਸ ਕੋ ਅਰਵਤੇ ਤਿਸ ਅਸਥਿ ਬਗਾਵੈਂ। ਦਿਜ ਅਰੁ ਸੱਯਦ ਕੇ ਸਦਨ ਗਿਰ[1] ਨਾਦ ਉਠਾਵੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਲੋਕੇ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਨਹਿ ਕਛੂ ਉਚਾਰੀ। ਦੇਖਤਿ ਸੱਯਦ ਬਹੁ ਰਿਸਕੈ ਬੋਲਤਿ ਦੇ ਗਾਰੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਲਾਬੇ! ਮੰਦਮਤਿ ਹਮ ਪਰਦਾ ਢਾਕਾ। ਸਿੰਘ ਦੁਰਾਏ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਤੁਝ ਭੈ ਨਹਿ ਕਾਂ ਕਾ ॥ ੨੮ ॥ ਹੌਨੇ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕੋ ਹਮ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੈਂ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਲਜਾਇ ਨਰ ਘਰ ਤੋਹਿ ਦਿਖਾਰੈਂ।ਪੇਟ ਚਾਕ[2] ਤੁਵ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਗਹਿ ਸੋ ਕਰਿਵਾਵੈਂ। ਹਮਰੇ ਘਰ ਮਹਿ ਅਸਥਿ ਇਹ ਨਿਰਭੈ ਗਿਰਵਾਵੈਂ' ॥ ੨੯ ॥ ਤਬਹਿ ਗੁਲਾਬ ਪੰਜਾਬ ਡਰਿ ਤਿਨ ਢਿਗ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਕਰਹੁ ਛਿਮਾ ਤੁਮ ਆਜ ਕੀ ਇਹ ਗਮਨੈਂ ਭੋਰੇ। ਸਦਾ ਪੜੋਸੀ ਬਸਹੁ ਢਿਗ ਇਹ ਕਰਹੁ ਅਸਾਨਾ। ਹਮ ਅਧੀਨ ਤੁਮਰੇ ਰਹੈਂ ਹਹੁ ਪੀਰ ਮਹਾਨਾ[3]' ॥ ੩੦॥ ਨਹਿ ਬਰਜੇ ਤੇ ਜਬਿ ਹਟੇ ਗੁਰ ਮੁਹਰ ਬਗਾਈ। ਪਰੀ ਸਦਨ ਮਹਿ ਦੇਖਿਕੈ ਬੀਨਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਕੇ ਲੋਭ ਮਹਿਂ ਲੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਏ।ਨਹਿ ਉਕਸੇ ਬੋਲੇ ਨ ਪੁਨ ਪਰਿ ਘਰਮਹਿ ਸੋਏ* ॥ ੩੧ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਲੋਭ ਦੇ ਰਿਸ ਤਿਨਹੁੰ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਬਰ ਮਸਲਤ ਕਰੀ ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਤ੍ਰਾਸੀ[4]। 'ਬਡੀ ਨਿਸਾ ਤੇ ਆਜ ਉਠਿ ਗੁਰ ਰੁਖਸਦ ਕੀਜੈ। ਛਪੇ ਰਹੈਂ ਨਹਿਂ ਡਰ ਰਹੈਂ[5], ਤੁਮ ਆਪ ਬਚੀਜੈ' ॥ ੩੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗਿਲਤੀ ਗਿਨੀ ਸਭਿ ਧੀਰਜ ਖੋਈ।ਦੇਤਿ ਕਸੌਟੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਹਿ ਸਕੈ ਨ ਕੋਈ।ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕਿ ਲੀਨ ਤਬਿ ਜਲ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ। ਥਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਗੁਰ ਭਏ ਕਿਸ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਧਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਮਾਛੀ ਵਾੜੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਪੰਚਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫॥

੪੬. [ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਨ ਪੀਰ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਪਸਰੀ ਸੈਨਾ ਤੁਰਕ ਕੀ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਇਤੇ ਗੁਰ ਖੋਜਨਿ ਕੇ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ। ਨਬੀ ਗ਼ਨੀ ਖਾਂ

[1]ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ। [2]ਪੇਟ ਪਾੜਨਾ। [3]ਤੁਸੀਂ ਪੀਰ ਹੋ ਵਡੇ। [4]ਭਾਵ ਗੁਲਾਬੇ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਤੇ ਤੀਵੀਆਂ ਡਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ। [5]ਨਾਂ ਛਪਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਡਰਦੇ ਹਨ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭੀ ਅਡੋਲ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕਸਵਟੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੀਜੇ ਪਾਸੇ ਨੀਤੀ ਟੁਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਲੋਕ ਪਛਾਣ ਲਏ ਹਨ ਕਿ ਲੋਭੀ ਹਨ, ਪਰਦਾ ਢਕੀ ਰੱਖਣਗੇ, ਪਰ ਥੋੜਾ ਕਾਲ, ਜਦੋਂ ਵਧੇਰੇ ਲੋਭ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਇਤਬਾਰ ਜੋਗ ਪੜੋਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤਿਸ ਹੀ ਦਲ ਮਹਿ ਗੁਰ ਕੀ ਤਨਕ ਭਨਕ[1] ਸੁਨਿ ਕਾਨ । ਖੋਜਤਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਇਤ ਉਤ ਘਰ ਫਿਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਸਭਿ ਤੇ ਰਹਿਤ ਪਛਾਨ।ਆਗੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਹੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਬੇਚੇ ਆਨਿ ਮਹਾਨ ਕਿਕਾਨ[2] । ਕੁਛਕ ਚਾਕਰੀ ਭੀ ਤਬਿ ਕੀਨੀ ਲੀਨਿ ਦਰਬ ਕੋ ਕਰਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ॥ ੨ ॥ ਸਿਮਰਨ ਸਮੇਂ ਕਰਯੋ[3] ਸੋ ਮਨ ਮਹਿ ਚਾਹਯੋ ਚਿਤ ਮਹਿ ਭਲੋ ਬਿਚਾਰ।-ਹਮ ਤੇ ਸਰੈ ਸੇਵ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਯਾਂ ਤੇ ਨੀਕੀ ਅਪਰ ਨ ਕਾਰ-। ਸਦਨ ਗੁਲਾਬੇ ਕੇ ਤਬਿ ਆਏ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਲੀਏ ਹਕਾਰ । ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ ਬੈਠਿ ਗਏ ਢਿਗ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ ॥ ੩ ॥ 'ਹਮ ਰਾਵਰ ਕੇ ਚਾਕਰ ਤਿਮ ਹੀ ਜਿਮ ਆਗੇ ਤੁਮ ਕਰਤੇ ਕਾਰ[4] । ਅਬਿ ਜੋ ਉਚਿਤ ਹੋਇ ਫੁਰਮਾਵਹੁ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਹਮ ਨਹਿਂ ਕੋ ਤਕਰਾਰ[5]'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਰਹਹੁ ਢਿਗ ਹਮਰੇ, ਗਮਨਹਿਂ ਸੰਗ ਚਲੋ ਹਿਤ ਧਾਰਿ । ਜਬਿ ਹਮ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇਹਿਂ ਤਬਿ ਹਟੀਅਹਿ, ਕਾਰਜ ਇਹੀ ਦਿਵਸ ਦੋ ਚਾਰ' ॥ ੪ ॥ ਮਾਨਿ ਬੈਨ ਕੋ ਬੋਲੇ 'ਬਿਹਤਰ[6]!' ਰਹੇ ਕਿਸੀ ਕੇ ਘਰ ਤਬਿ ਜਾਇ। ਸੁਪਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁਰ ਜਾਮਨੀ ਆਪ ਆਪਨੇ ਸਿਖ ਸਭਿ ਥਾਂਇ । ਸਹਤਿ ਕੁਟੰਬ ਗੁਲਾਬਾ ਸੁਪਤਯੋ-ਤੁਰਕ ਪਕਰਿ ਲੇ ਦੇਹਿਂ ਸਜ਼ਾਇ-। ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੇ ਉਰ ਜਾਗਤਿ ਬੈਠਯੋ-ਗੁਰ ਕੋ ਰੁਖਸਦ ਕਰੌਂ ਬਨਾਇ-॥੫॥ਸਵਾ ਜਾਮ ਜਬਿ ਰਹੀ ਜਾਮਨੀ ਪੰਚ ਰਜਤਪਨ ਲੇ ਇਕ ਥਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਪਤ ਜਗਾਵਨ ਕੀਨੇ ਆਗੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਜੋਰੇ ਪਾਨ । ਪਿਖਿ ਬਿਦਾਇਗੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਕਹਾਂ ਗੁਲਾਬਾ ਤੈਂ ਕ੍ਰਿਤਿ ਠਾਨਿ । ਧੀਰਜ ਧਰਹੁ ਨ ਭਰਮਹੁ ਉਰ ਮਹਿਂ ਪੂਰਬ ਸਮਸਰ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ' ॥ ੬॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਗ਼ਰੀਬ ਅਬਿ ਮਾਰਯੋ ਜਾਇਗਹੈਂ ਤੁਰਕ ਲੇ ਕੈਦ ਕਰਹਿਂਗੇ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਜੁਤਿ ਦੇਹਿਂ ਸਜ਼ਾਇ'।ਤ੍ਰਸਤਿ ਰਿਦੇ ਪਿਖਿ[7]*ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਅਹੋ ਗੁਲਾਬਾ! ਨਹਿਂ ਭਰਮਾਇ । ਜਿਹ ਗੁਰ ਡਾਢੇ ਤਿਹ ਸਿਖ ਡਾਢੇ ਲਗਨ ਨ ਪਾਵੈ ਤਾਤੀ ਵਾਇ' ॥ ੭ ॥ "[8]ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਬਡ ਬਲ ਮੈਂ ਮਾੜੇ, ਕਿਮ ਹ੍ਵੈ ਨ ਬਚਾਇ। ਬਹੁਰ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋ ਬਨਿ ਆਵੈ ਜਬਿ ਪੁਰਿ

[1]ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਕਣਸੋ। [2]ਘੋੜ। [3]ਸੋ ਸਮਾਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ। [4]ਆਪਦੀ ਸੇਵਾ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਾਂ। [5]ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗੱਲੇ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ। [6]ਅੱਛੀ ਗੱਲ ਜੀ! [7](ਉਸਦਾ) ਦਿਲ ਡਰਿਆ (ਦੇਖਕੇ)। [8]ਗੁਲਾਬਾ ਬੋਲਿਆ।

*ਪਾ:-ਤ੍ਰਸਤਿ ਰਿਦੇ ਤੇ।

ਮਹਿ ਹੋਵਹੁ ਬਿਦਤਾਇ'।ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨਯੋ 'ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਮਾੜੇ,ਗੁਰੂ ਪੀਨ'[1] ਤੁਹਿ ਪੀਨ ਬਨਾਇ। ਬ੍ਰਿਕੋ ਬਾਰ ਨ ਹੋਵਨ ਪਾਵੈ ਅੰਗ ਸੰਗ ਨਿਤ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ' ॥ ੮ ॥ ਬਹੁਰ ਗੁਲਾਬੇ ਡਰ ਧਰਿ ਭਾਖਯੋ 'ਮੈਂ ਮਾੜੇ ਨਹਿ ਬਰਿਬੇ ਹੋਇ'।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ'ਰਹਹੁ ਤੁਮ ਮਾੜੇ ਪਦ ਜੋਰਾਵਰ[2]ਲਿਯੋ ਨ ਕੋਇ'। ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੁਰਖੇਤਰ ਗਮਨੇ ਉਤਰੇ ਤਬਿ ਚਮਕੌਰ ਸੁ ਜੋਇ। ਹੁਤੋ ਨਿਹਾਲਾਗ੍ਰਾਮ ਚੌਧਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਭਾਉਧਰਿ ਸੋਇ॥੯॥ਸੁਨਿਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਹਿਤ ਮਿਲੀ ਆਇ ਲੇ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ। ਮਾਛੀਵਾਰੇ ਕੀ ਖੱਤ੍ਰਾਨੀ ਸੁਨਿ ਪਹੁੰਚੀ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹੋਰਿ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਥਾਨ ਇਕ ਆਨਯੋਂ ਅਰਪਯੋ ਨਮੋ ਕਰੀ ਕਰ ਜੋਰਿ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪਿਖਿ ਕਰਿਫੁਰਮਾਯਹੁ 'ਸਿੱਖਣੀਏ! ਜਾਹਹੁ ਚਿਤ ਲੋਰਿ' ॥ ੧੦ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਖੱਤ੍ਰਾਨੀ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੁਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸਾਭਈਬ੍ਰਿਧਾ,ਮੈਂ ਗਮਨਯੋ ਜਾਇ ਨ,ਕਿਮਪਹੁੰਚੌਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਸੂਖਮ ਸੂਤ ਕਾਤ ਕਰਿ ਨਿਤ ਹੀ ਭੇਟ ਦੇਤਿ ਮੈਂ ਸੁੰਦਰ ਬਾਸ[3]। ਕਿਮ ਦਰਸ਼ਨ ਮੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹਿ, ਇਹ ਕਿਮ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਆਸ'॥੧੧॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ'ਬਸਤ੍ਰ ਹਮ ਲੈ ਹੈਂ ਜਹਿ ਤੂੰ ਬਸਹਿਂ ਤਿਸੀ ਪੁਰਿ ਆਇ। ਕਾਤ ਬਨਾਇ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਰਹੀਯਹਿ ਪਹਿਰੈਂਗੇ ਨਿਜ ਅੰਗ ਸਜਾਇ।ਮਹਾਂਪ੍ਰਸਾਦ ਅਚਹੁ ਲੇ ਹਮ ਤੇ'ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰਦਿਯੋ ਸੁ ਖਾਇ। ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਪੁਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੀ[4] ਕਾਤ ਬਸਤ੍ਰ ਤਿਨ ਧਰਯੋ ਬਨਾਇ॥੧੨॥ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਯੋ ਹੁਤੋ ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਸੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਕਹਯੋ ਗੁਲਾਬੇ ਸੋਂ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿ 'ਛੱਤ੍ਰਾਨੀ ਜੋ ਬ੍ਰਿਧਾ ਬਿਸਾਲ। ਕਰਹੁ ਹਕਾਰਨ ਸੰਗ ਸੁ ਆਨਹੁ ਤਿਸ ਕੀ ਪੂਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਹਾਲ[5]'।ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਗਯੋਤੁਰਤ ਤਬਿਜਹਾਂ ਸਦਨ ਥੋ ਖੋਜਿ ਉਤਾਲ ॥ ੧੩ ॥ ਭੇਤ ਬਤਾਯਹੁ ਸਕਲ ਗੁਰੂ ਕੋ, ਸੁਨਿ ਹਰਖੀ ਪਰਖੀ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਥਾਨ ਦ੍ਵੈ ਲੈ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਈ ਬਿਰਧਾ ਉਤਲਾਤਿ। ਧਰਿ ਅਕੋਰ, ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਮੋ ਕਰਿ, ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ ਗਾਤ। ਅਧਿਕ ਮੁਦਤਿ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਦਤਿ ਹੁਇ'ਧੰਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਪਿਖਿ ਸੱਖਯਾਤ' ॥ ੧੪ ॥

---

[1]ਤਕੜਾ। [2]ਤਕੜਾਈ ਦੀ ਪਦਵੀ। [3]ਬਸਤਰ। [4]ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੀ ਖੱਤ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੁਰਖੇਤਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਓਹ ਚਮਕੌਰ ਮਿਲੀ ਸੀ। [5]ਹੁਣੇ ਹੀ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਿੰਨ ਹੁਇ ਕਹ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੋ 'ਭੇਟ ਅੰਤ ਕੀ ਹਮ ਨੇ ਲੀਨ। ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੂਨਯੋ ਅਬਿ ਤੇਰੋ,ਤਜਿ ਤਨ ਉੱਤਮ ਪਦ ਕੋ ਦੀਨਿ'। ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਗਮਨੀ ਸੋ ਪੁਨ ਬਾਕ ਗੁਲਾਬੇ ਸਨ ਗੁਰ ਕੀਨ। 'ਸਿਯਨਹਾਰ ਤੇ ਤੁਰਤ ਸਿਵਾਵਹੁ, ਗਰ ਪੈਰਾਹਨ ਬਨੈ ਨਵੀਨ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਏਕ ਚਾਦਰਾ ਅਰੁ ਗਰ ਚੀਰ[1]। ਬਹੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਰਿ ਸ਼ਯਾਮ ਬਰਨ ਪਟ ਲੇ ਕਰਿ ਆਵਹੁ ਹਮਰੇ ਤੀਰ'। ਨਬੀ ਗ਼ਨੀ ਖਾਂ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਏ ਨਿਕਸਨ ਭੇਵ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰ ਧੀਰ।'ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਯੰਕ ਉਠਾਇ ਸੀਸ ਪਰ ਉਲੰਘਹਿੰ ਤੁਰਕਨ ਭੀਰ ਬਹੀਰ' ॥੧੬॥ ਸੁੰਦਰ ਲੀਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਏਕ ਤਬਿ ਸੂਖਮ ਆਸਤਰਨ ਤੇ ਛਾਇ।ਚਹੁੰ ਪਾਵਨ ਸਨ ਪੰਖ ਮੋਰਕੇ ਬਾਂਧੇ ਆਛੀ ਰੀਤ ਬਨਾਇ। ਅਪਰ ਛਰੀ ਬਾਂਧੀ ਸੰਗ ਤਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਛਾਇਆ ਕੇ ਚਾਰਹੁੰ ਥਾਇ। ਮੂੱਠਾ ਏਕ ਮੋਰ ਪਰ ਕੇਰਾ[2] ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਇ ਗੁਲਾਬਾ ਗਰੇ ਪਿਰਾਹਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਇ। ਦੀਰਘ ਲਿਯੋ ਚਾਦਰਾ ਊਪਰ ਹਾਜੀ ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਬਨਾਇ। ਨਹਿੰ ਦਸਤਾਰ ਸੀਸ ਪਰ ਰਾਖੀ ਪੀਛੇ ਕੇਸ਼ ਦੀਏ ਲਰਕਾਇ। ਛਾਦਿ ਚਾਦਰੇ ਸੋਂ ਦੁਤਿਪਾਵਤਿ ਤਮ ਪਟ ਮਹਿੰ[3] ਮੁਖਚੰਦ ਸੁਹਾਇ॥੧੮॥ ਚੜ੍ਹਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਤਿਸ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਸਿਰ ਪਰ ਚਾਰਹੁੰ ਲੀਨਿ ਉਠਾਇ।ਨਬੀ ਗ਼ਨੀਖਾਂ ਆਗਲ ਪਾਵੇ ਦੋਨਹੁੰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਚਲਿ ਅਗਵਾਇ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੁਗ ਪਾਛਲ ਪਾਵੇ ਸੀਸ ਧਰਾਇ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਮੂੱਠਾ ਕਰ ਧਾਰ੍ਯੋ ਗਨ ਮੋਰਨ ਪਰ ਬੰਧ ਬਨਾਇ[4] ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਕਸੇ ਪ੍ਰਥਮ ਬਜ਼ਾਰ ਪੰਥ ਕੋ ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੇ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। ਜੋ ਬੂਝੇ 'ਇਹ ਕੌਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਕਿਤ ਤੇ ਆਏ ਕਿਤ ਕੋ ਜਾਤ?'।ਨਬੀ ਗ਼ਨੀਖਾਂ ਉੱਤਰ ਦੇਂ ਤਿਨ'ਉੱਚ ਨਗਰ ਕੇ ਸੱਯਦ ਜ਼ਾਤ। ਹਾਜੀ ਅਹੈਂ, ਹੱਜ ਕਰਿ ਆਏ, ਮਨ ਕੀ ਮੌਜ ਸਹਤ ਬਿਚਰਾਤਿ*'॥੨੦॥ਸਿੰਘਨ ਸੀਸ ਸ਼ਮਸ਼ ਜੋ ਅਪਨੀ ਸੰਗ ਚਾਦਰੇ

[1]ਗਲ ਦਾ ਬਸਤਰ। [2]ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦਾ। [3]ਕਾਲੇ ਕਪੜੇ ਵਿਚ। [4]ਮੋਰਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਪਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। * ਜੋ ਫਿਕਰਾ ਇਥੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਸੀ 'ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਨ ਪੀਰ ਹਨ'। ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਵਡਕਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਕੇ ਤੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ। ਤਦ ਤੋਂ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਕੇਸਾ ਧਾਰੀ ਸਨ; ਤੇ ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਛਾਦਨ ਕੀਨਿ।ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕੋ ਪੂਜ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੇ ਬਨ ਪੀਨ[1]। ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਹਿਂ ਹੇਰਹਿਂ ਅਦਭੁਤ ਰੂਪ ਨਵੀਨ।ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਅੱਗ੍ਰ ਕੇ ਮਗ ਚਲਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੨੧॥ ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਗਏ ਜਬਿ ਚਲਿ ਕੈ ਸੈਨਾ ਪਸਰੀ ਤੁਰਕਨ ਕੇਰ। ਫਿਰਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਇਤਉਤ ਡੋਲਤਿ ਪਰੇਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਕਰਿਕਰਿ ਡੇਰ। ਉਤਰਯੋ ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਅਗਾਰੀ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਚਮੂੰ ਤਿਸ ਕੇਰ। ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਯੰਕ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗਮਨਯੋਂ ਕਿਤਿਕ ਸਿਪਾਹੀ ਆਵਤਿ ਹੇਰ ॥ ੨੨॥ ਜਾਇ ਕਹ੍ਯੋ ਉਮਰਾਵ ਅਗਾਰੀ 'ਇਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਚਢਯੋ ਸਿਧਾਇ। ਫੈਲੀ ਚਮੂੰ ਸਕਲ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਗੁਰ ਧਰਿ ਭੇਸ ਨਿਕਸ ਨਹਿਂ ਜਾਇ। ਥਾਨ ਥਾਨ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਖੋਜਤਿ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਾਵਧਾਨ ਤੁਮ ਭੀ ਕ੍ਰਿ ਨਿਰਨੈ,ਨਰ ਨ ਓਪਰੇ ਤੈਂ ਨਿਕਸਾਇ[2]'॥੨੩॥ਸੁਨਿਉਮਰਾਵਪਠੇ ਸ਼ੁਭਮਤਿ ਨਰ,'ਬੂਝਹੁ ਜਾਇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਕੋਇ?'। ਤੁਰਤ ਆਇ ਕਰਿ ਊਚੇ ਬੋਲੇ 'ਖਰੇ ਰਹਹੁ ਬਤਲਾਵਹੁ ਸੋਇ।ਕਿਤ ਤੇ ਆਏ,ਜਾਹਿਂ ਕਹਾਂ ਕੋ ਜਾਮਾ[3]ਕੌਨ ਆਪਕੋ ਹੋਇ'।ਨਬੀ ਗ਼ਨੀਖਾਂ ਉੱਤਰ ਦੀਨਸਿ 'ਇਹ ਸੱਯਦ ਉਚ ਬਾਸੀ ਜੋਇ ॥੨੪॥ ਕਰੀ ਹੱਜ ਹਾਜੀ ਏ ਦੀਰਘ ਜਹਾਂ ਮੌਜ ਤਹਿਂ ਨਿਤ ਬਿਚਰੈਤਿ'।ਸੁਨਤਿ ਸਿਪਾਹੀ ਗਮਨੇ ਤੂਰਨ ਪਹੁਂਚਿ ਨਿਕਟ ਉਮਰਾਵ ਭਨੰਤਿ। 'ਸੱਯਦ ਇਹ ਹਾਜੀ ਹਜ ਕਰਿ ਕੈ ਫਿਰਤਿ ਆਪਨੇ ਮਤੇ ਮਤੰਤ। ਨਗਰ ਉੱਚ ਕੋ ਬਾਸੀ ਭਾਖਤਿ ਦੀਰਘ ਪੀਰ ਰੀਤਿ ਲਖਿਯੰਤਿ' ॥ ੨੫ ॥ ਸਕਲ ਕਚਹਿਰੀ ਸੁਨਿ ਗਨ ਤੁਰਕਨ ਮਸਲਤ ਕਰੀ 'ਗੁਰੂ ਨ ਸਿਧਾਇ। ਨਿਸ ਕੋ ਡੇਰੇ ਬਿਖੈ ਉਤਾਰਹੁ ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਪਰਖ੍ਯੋ ਜਾਇ। ਹੋਤਿ ਫਜਰ ਕੇ

[1] ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਭਾਰੇ ਪੂਜਜ ਬਣਕੇ। [2] ਓਪਰੇ (ਬਣਕੇ) (ਤੈਂਟੇ) ਨਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਿਕਲ ਨਾ ਜਾਣ (ਅ) ਓਪਰੇ ਨਰਾਂ ਭਾਵ ਨਾ ਪਛਾਣ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਨਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਤਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ। [3] ਫਾਰਸੀ ਜਾਮਹ=ਕਪੜਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਜਨਮ, ਜ਼ਾਤ ਤੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਪਜਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਸੱਚਮੁਚ ਸਨ। ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈ ਸਕਦਾ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਵਿਕਾ[illegible] ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਏਥੇ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੧ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ 'ਪੀਰਾਨ ਪੀਰ' ਲਫਜ਼ ਏਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਦੇ ਖਸਦ ਕਰੀਯਹਿ ਆਪ ਕਰਹੁ ਜ਼ਾਰਤ ਦਰਸਾਇ"। ਇਮ ਕਹਿ ਪਠੇ ਸਿਪਾਹੀ ਪਹੁੰਚੇ ਢਿਗ ਸਤਿਗੁਰ ਢੇ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ॥੨੬॥ 'ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਉਮਰਾਵ ਆਪ ਕੋ ਡੇਰਾ ਕਰੀਅਹਿ ਨਿਸ ਇਕ ਆਇ। ਫਜਰ ਜਾਹੁ ਜਿਤ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਬਹੁਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਤੁਮ ਅਟਕਾਇ'। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਯੋਂ 'ਤੰਬੂ ਦੀਜੈ ਪ੍ਰਿਥਕ ਲਗਾਇ। ਤਬਹਿ ਪੀਰ ਜੀ ਸਿਵਰ ਕਰਹਿੰਗੇ ਜ਼ਾਰਤਿ ਕਰਹਿਂ ਆਇ ਸਮੁਦਾਇ' ॥੨੭॥ ਤਿਨਹੁ ਬੂਝਿ ਉਮਰਾਵ ਲਯੋ ਪੁਨ ਬਾਹਰ° ਪੌਰ ਦੁਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹਿ।ਅੰਤਰ ਜੈਬੇ ਕੋ ਮਗ ਢਿਗ ਢਿਗ ਤਿਹ ਠਾਂ ਤੰਬੂ ਦੀਨਿ ਲਗਾਇ। ਨਬੀ ਗ਼ਨੀ ਖਾਂ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪਸ਼ਚਾਤ ਚਲਾਇ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੁਗ ਪਾਛਲ ਪਾਵੇ ਸੀਸ ਉਠਾਇ॥ ੨੮ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪੌਰ ਕੇ ਅੰਤਰ ਬਰ ਕਰਿ ਦੂਤੀ ਪੌਰ ਕੇ ਕੁਛ ਅਗਵਾਇ। ਤੰਬੂ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਯੰਕ ਉਤਾਰਯੋ ਪੀਰਹੁੰ ਬੈਠੇ ਢਿਗ ਦਰਸਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਨਰ ਆਯੋ 'ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਹਿ ਭੇਜਯੋ ਉਮਰਾਇ।-ਕਹੈ ਸ਼ਾਹਦੀ ਆਨ ਜਿ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਸੱਯਦ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ॥੨੯॥ਤੌ ਤੁਮ ਜਾਨ ਪਾਇਗੋ ਆਗੇ ਜੇ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਤਾਵੈ ਆਇ। ਤੌ ਅਟਕੇ ਹੀ ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿ ਹੋ-ਇਸ ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯਹੁ'ਸੱਯਦਬਸੈਨੂਰਪੁਰਿ ਥਾਇਂ*।ਅਬਿ ਮਾਛੀਵਾਰੇ ਹੈ ਦਲ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਕੋ ਬੂਝਹੁ° ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਇ॥੩੦॥ਅਬਿ ਨਰਜਾਇ ਹਕਾਰਨ ਕਰਿ ਹੈ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲੌ ਸੋ ਚਲਿ ਆਇ'। ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਉਮਰਾਵ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਪਠਯੋ ਸਊਰ 'ਜਾਹਿ ਉਤਲਾਇ। ਨੂਰ ਪੁਰੇ ਕੋ ਸੱਯਦ ਦਲ ਮਹਿ ਅਮੁਕ ਸਿਵਰ ਮਹਿਂ ਲਯਾਉ ਬੁਲਾਇ'। ਗਮਨਯੋਂ ਚਢਿਕੈ ਮਾਛੀਵਾਰੇ ਗੁਰ ਤੰਬੂ ਮਹਿ ਟਿਕੇ ਸੁਹਾਇ॥੩੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ'ਹਾਜੀ ਭੇਖ ਬਨਾਵਨ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੪੬॥

°ਭਾਵ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਤੇ ਦੇਖੇ। °ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਅੰਦਰਵਾਰ। °ਪੁੱਛ ਲਓ।

*ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਨੂਰਪੁਰੀਏ ਸੱਯਦ ਦਾ ਨਾਮ 'ਇਨਾਯਤ ਅਲੀ' ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਦੋ ਨਾਮ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਗਏ:-ਕਾਜ਼ੀ ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਲੋਹ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸੱਯਦ ਹਸਨਅਲੀ ਮੌਨੂ ਮਾਜਰੀਆਂ ਤ੍ਰਿਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਤ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਪੀਰ ਹਨ। ਪਰ-ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਪਾਸ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ਉਹ 'ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ' ਸੱਯਦ ਨੂਰ ਪੁਰੇ ਦਾ ਸੀ। ਸੱਯਦ ਨੂਰਪੁਰੀਏ ਦਾ ਕੁਛ ਹਾਲ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੫, ੧੬ ਵਿਚ ਹੈ।

੪੨. [ਕਰਦ ਭੇਟ। ਨੂਰਪੁਰੀਏ ਸੱਯਦ ਦੀ ਗਵਾਹੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਹੋਈ ਆਨਿ ਜਬਿ ਤਬਿ ਉਮਰਾਵ ਹਕਾਰਿ। ਕਹ੍ਯੋ ਬਬਰਚੀ ਕੋ ਭਲੇ 'ਖਾਨਾ ਕੀਜਹਿ ਤ੍ਯਾਰ ॥੧॥ ਸੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਪੀਰ ਅਹੈਂ ਉਚ ਬਾਸੀ ਸੱਯਦ ਜੁਗਤ[1] ਮੁਰੀਦਨ ਖਾਨਾ ਖਾਨ। ਸੁਧਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਤ੍ਯਾਰ ਜਬਿ ਹੋਵੈ' ਸੁਨਿਓ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਥਾਨ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਪਾਕ ਬਨਾਯੋ ਆਮਿਖ ਆਦਿਕ ਜੇਤਿਕ ਜਾਨ। ਤਬਿ ਉਮਰਾਵ ਪਠ੍ਯੋ ਇਕ ਨਰ ਕੋ 'ਜਾਹੁ ਪੀਰ ਢਿਗ ਲ੍ਯਾਵਨ ਠਾਨਿ'॥੨॥ ਤਤਛਿਨ ਚਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ। 'ਖਾਨਾ ਖਾਨ ਪੀਰ ਜੀ ਚਲੀਅਹਿ ਕਰਤਿ ਹਕਾਰਨ ਖਿਤਉਮਰਾਇ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਨਰ ਸੋਂ[2] 'ਪੀਰ ਨਹੀ ਖਾਨੇ ਕੋ ਖਾਇ। ਰੋਜ਼ੇ ਰਹਤਿ ਹਮੇਸ਼ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਏਕ ਸਮੈਂ ਇਕ ਜੌਂ ਮੁਖ ਪਾਇ ॥੩॥ ਜੋ ਮੁਰੀਦ ਹੈਂ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ ਸੋ ਆਵਹਿਂ ਏ ਖਾਨਾ ਖਾਨ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਭਾਖੀ 'ਏਵ ਪੀਰ ਨੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ'। ਤੀਨਹੁ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰੇ 'ਕਿਮ ਹਮ ਬਚੈਂ ਕੌਨ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਿ? ਆਪ ਅਹੋ ਸਮਰੱਥ ਸਭੀ ਬਿਧਿ ਕਰੈਂ ਤਥਾ ਜਸ ਹੁਇ ਫੁਰਮਾਨ'॥੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਸੰਸਾ ਕੀਜੈ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਬਦਨ ਅਲਾਇ। ਪੂਰਬ ਭੇਟ ਕਰਦ ਕੀ ਠਾਨਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲਿਹੁ ਮੁਖ ਪਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਅਹਾਰ ਬੰਧ ਲਿਹੁ ਪਾਲੇ ਸੋ ਸਮੀਪ ਹਮਰੇ ਲੇ ਆਇ। ਕਰਹਿਂ ਹਕਾਰਨ[3], ਅਹਹੁ ਅਹਾਰਨ, ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਨ ਕਰਿ ਤਿਸ ਥਾਇਂ' ॥ ੫ ॥ ਤਿਹ ਨਰ ਜਾਇ ਕਹ੍ਯੋ ਉਮਰਾਵਹਿ 'ਰੋਜ਼ੇ ਰਹੇ ਸੁ ਪੀਰ ਹਮੇਸ਼। ਇਕ ਜੌਂ ਏਕ ਸਮੈਂ ਮੁਖ ਪਾਵਹਿ ਇਮ ਤਨ ਸਾਧ੍ਯੋ ਰਹੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸੰਗ ਮੁਰੀਦ ਪੰਚ ਸੇ ਖਾਵਹਿਂ ਹੁਕਮ ਕਰਹੁ ਤੌ ਲ੍ਯਾਇਂ ਅਸ਼ੇਸ਼'। ਸੁਨਿਕੇ ਭਨ੍ਯੋਂ 'ਜਾਹੁ ਤਿਨ ਆਨਹੁਂ ਲਖਿਯਤਿ ਪੀਰ ਦੀਹ ਦਰਵੇਸ਼' ॥੬॥ ਪੁਨ ਨਰ ਆਯੋ ਪੰਚ ਹਕਾਰੇ ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ ਕਰੀ ਪਰਤੀਤ। ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਥਲ ਤਬਿ ਜਨੋਂ ਉਮਰਾਵ ਸਥਿਰਤਾ ਕੀਤ। ਤੁਰਕ ਅਪਰ ਕੇਤਿਕ ਹੈਂ ਤਿਸ ਢਿਗ ਗੁਰ ਗਾਥਾ ਕਹਿ ਅਚਰਜ ਚੀਤ। 'ਲਾਖਹੁਂ ਲਸ਼ਕਰ ਜੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰ੍ਯੋ ਬਿਚ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਗਯੋ ਨਿਰਭੀਤ'॥੭॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬੀਚ ਬਿਠਾਵਨ ਕੀਨੇ ਖਾਨੇ ਹਿਤ ਖਾਨਾ ਅਨਵਾਇ। ਬੂਝਤਿ ਬਾਤ 'ਪੀਰ ਇਹ ਕੈਸੋ ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਕਹਾਂ

[1]ਸਮੇਤ। [2]ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ (ਉਮਰਾਵ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਆਖ ਕਿ)। [3](ਜਦੋਂ) ਸੱਦਣ।

ਕੋ ਜਾਇ?' ਨਬੀ ਗ਼ਨੀਖਾਂ ਸਹਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਤੀਨੋ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਇ। 'ਮਹਾਂ ਮੌਜ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਬਿਚਰਤ ਨਹਿਂ ਕਾਰਜ ਕੁਛ ਹੋਤਿ ਲਖਾਇ ॥੮॥ ਕਿਸਹਿ ਨਿਵਾਜੈਂ ਪਿਖਤ ਪ੍ਰੀਤ ਜਿਹ ਕਿਹ ਕੋ ਸੂਪਦ[1] ਅਪਦਾ ਪਾਇਂ। ਮੱਕੇ ਜ਼ਾਰਤ ਕਰਤਿ ਮਸਤ ਭੇ ਕਾਮਲ ਵਲੀ ਨ ਕੋ ਸਮਤਾਇ'। ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਖਾਨਾ ਲੇ ਆਏ ਬਡੇ ਰਕੇਬ ਭਰੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਇਕ ਤੇ ਨਬੀ ਗ਼ਨੀ ਕੋ ਦੀਨਹੁਂ ਦੋਨਹੁਂ ਆਗੇ ਧਰਯੋ ਬਨਾਇ ॥ ੯ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਇਕ ਰਕੇਬ ਦੋਨਹੁਂ ਕੋ ਦੀਨ। ਇਕ ਰਕੇਬ ਉਮਰਾਵ ਲਯੋ ਤਬਿ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨ। ਅਪਰ ਤੁਰਕ ਜੁਗ ਜੁਗ ਕੈ ਤੀਨਹੁ ਲੇ ਰਕੇਬ ਕੋ ਖਾਵਨ ਕੀਨ। ਕਰਦ ਨਿਕਾਰੀ ਸਿੰਘਨ ਕਰਿ ਲੇ ਸੱਤਿ-ਨਾਮ ਕਹਿ ਫੇਰਿ ਪ੍ਰਬੀਨ॥ ੧੦ ॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕਰਦ ਹਾਥਿ ਧਰਿ ਵਿਚ ਰਕੇਬ ਫੇਰੀ ਕਰਿ ਕਾਰ। ਤਬਿ ਉਮਰਾਵ ਸੰਦੇਹ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰ। 'ਇਹ ਕਯਾ ਕਰਹੁ ਕਰਦ ਤੁਮ ਫੇਰਹੁ ਮਕਰੂ[2] ਕੀਨੋ ਖਾਨ ਅਹਾਰ। ਤੁਰਕਨਿ ਬਿਖੈ ਕੌਨ ਇਮ ਕਰਤਾ ਜਿਮ ਤੁਮ ਕਰੀ ਕਰਦ ਕੀ ਕਾਰ'॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਦਿਯ ਉੱਤਰ 'ਜਬਿ ਮੱਕੇ ਹਮ ਪਹੁਂਚੇ ਜਾਇ। ਨਈ ਰਸਮ ਨਿਕਲੀ ਇਹ ਤਹਿਂ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲੋਹੇ ਤੇ ਬਨਿ ਆਇ। ਅੱਵਲ ਖਾਨੇ ਮਾਂਹਿ ਕਰਦ ਛੁਹਿ ਪੁਨ ਹੁਇ ਪਾਕ ਖਾਨ ਕੇ ਭਾਇ। ਤਬ ਕੇ ਹਮਰੇ ਪੀਰ ਬਖਾਨਯੋਂ-ਖਾਨਾ ਖਾਹੁ ਕਰਦ ਨਿਤ ਛ੍ਵਾਇ-' ॥੧੨॥ ਤਬਿ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਖਾਨਾ ਖਾਯਹੁ ਸਿੰਘਨਿ ਆਗੈ ਭਯੋ ਕਰਾਹਿ। ਅਰਧ ਰਕੇਬ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਦਿਸ਼ ਜੋ ਖਾਇ ਤਿਹਾਵਲ ਤਿਸ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਦਿਸ਼ ਉਮਰਾਵ ਹੁਯੋ ਤਿਮ ਆਮਿਖ ਭੱਖਨ ਕਰਤਿ ਲਖਹਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹਿ। ਬਿਸਮਹਿਂ ਭਏ ਸ੍ਵਾਦ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੂ ਕਲਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਇਹ ਆਇ ॥ ੧੩ ॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘਨੇ ਪਾਲੇ ਬਾਂਧਯੋ ਕੁਛਕ ਅਹਾਰ। ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ ਪਾਨੀ ਲੇ ਕਰਿ, ਚਲਿ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਅਗਵਾਰ। ਬੂਝਯੋ 'ਆਨਯੋ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਿਛੁ ?' ਦੋਨੋ ਦਿਯੋ ਦਿਖਾਇ ਉਚਾਰ। ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਸੰਭਾਰਿ ਰਾਖੀਏ ਹਮ ਜਾਚਹਿਂ ਤਬਿ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਰਿ'॥੧੪॥ ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਤੰਬੂ ਮਹਿਂ ਸੁਪਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਥਿਰੇ ਜਗੋਤਿ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਚਢਯੋ ਤਬਿ ਸੂਰਜ ਸੱਯਦ ਆਨਯੋਂ ਬੋਲਿ ਤੁਰੰਤ। ਬਾਸੀ ਨੂਰਪੁਰੇ ਕੋਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਮਗਖ਼ੁਦਾਇ ਏਕੇ

[1]ਸੂਪ ਦੇਕੇ। [2]ਘ੍ਰਿਣਾ ਯੋਗ। [ਅ:, ਮਕਰੂਹ=ਕੁਰਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ]।

ਮਿਲਨਿ ਚਲੰਤਿ।ਕਈ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮੇਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿਂ ਤਿਸ ਪਰ ਭਗਵੰਤ॥੧੫॥ਜੋ ਅਸਵਾਰ ਹਕਾਰਨ ਗਮਨਯੋ ਤਿਹ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਦਈ ਬਤਾਇ। ਇਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਹਾਜੀ ਸੱਯਦ ਤਾਂਹਿ ਸ਼ਾਹਦੀ ਹੇਤ ਬੁਲਾਇ। ਜਾਨਿ ਗਯੋ ਸਗਰੀਬਿਧਿ ਸੋ ਤਬਿ–ਮੈਂ ਗੁਰ ਕਾਜ ਬਿਖੈ ਅਬਿ ਆਇ।ਧੰਨ ਜਨਮ ਮੇਰੋ ਸੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਗਨ ਸੁੱਕ੍ਰਿਤ ਕੇਵਲ ਸ਼ੁਭਪਾਇ–॥੧੬॥ਆਯਹੁ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਪੌਰ ਇਕ ਤੰਬੂ ਲਗਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨ। ਬਿਚ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਦੇਖਤਿ ਕਰੀ ਚਿਨਾਰੀ ਚੀਨ।ਬੰਦਨ ਕਰਨਿ ਚਲਯੋ ਜਬਿ ਸਨਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਕੋ ਸ਼ਾਰਤ ਦੀਨ। 'ਹਮ ਸਮੀਪ ਅਜਹੂੰ ਨਹਿਂ ਆਵਹੁ ਤੁਰਕ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਿ ਪ੍ਰਬੀਨ' ॥ ੧੭ ॥ ਜਾਨਿ ਗਯੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਆਸ਼ੈ ਹਟਯੋ ਤੁਰਤ ਹੀ ਅੰਤਰ ਓਰ। ਜਹਾਂ ਕਚਹਿਰੀ ਤੁਰਕਨ ਕੇਰੀ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਸੁ ਤਾਂਹੀ ਠੌਰ। ਕਰੀ ਸਲਾਮਾਲੇਕਮ ਬੈਠਯੋ ਸਾਦਰ ਸਭਿ ਜਾਂਹਿ ਭਏ ਬਹੋਰ[1]। ਤਬਿ ਉਮਰਾਵ ਬੂਝਿਬੇ ਲਾਗਯੋ 'ਇਹ ਸੱਯਦ ਉਤਰਯੋ ਬਿਚ ਪੌਰ ॥੧੮॥ ਪੂਰਬ ਕਿਤ ਦੇਖਯੋ ਕੈ ਨਾਹਿਨ ਅਹੈ ਪਛਾਨ ਕਿ ਤੁਮਰੀ ਨਾਂਹ ? ਹਿੰਦਨ ਕੋ ਗੁਰ ਬੇਸ ਅਪਰ ਧਰਿ ਨਹਿਂ ਲਸ਼ਕਰ ਬਿਚ ਤੇ ਕਿਤ ਜਾਂਹ। ਲਾਖਹੁੰ ਸੁਭਟ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਮਾਰੇ ਦਲ ਬਿਚਲਾਇ ਦਯੋ ਰਣ ਮਾਂਹਿ।ਅਬਿ ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਨਿਕਸ ਗਯੋ ਕਿਤ ਖੋਜਤਿਹੈਂ ਤਮਾਮ ਰਿਤ ਲਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਯਾਂਤੇ ਇਹ ਹਾਜੀ ਅਟਕਾਯੋ, ਚਹੈਂ ਸ਼ਾਹਦੀ, ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਪੂਰਬ ਮਿਲਯੋ ਬਿਲੋਕਯੋ ਜੇ ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਕਹੀਐ ਸਮੁਝਾਇ। ਭਾਖਤਿ[2]–ਮੱਕੇ ਹੱਜ ਕਰਿ ਆਏ ਰੋਜ਼ਾ ਰਖ ਹਮੇਸ਼ ਤਪਤਾਇ[3]। ਡਾਲਤਿ ਮੁਖ ਮਾਂਹਿ ਇਕ ਜੌਂ, ਬਿਚਰਤਿ ਮੌਜ ਆਪਨੀ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਇ–' ॥੨੦॥ ਸੁਨਿ ਸੱਯਦ ਵਿਚ ਸਭਾ ਉਚਾਰਯੋ 'ਇਹ ਤੌ ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਮਹਾਨ। ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ ਸਫਲ ਹੁਇ ਤੂਰਨ, ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲ, ਰਿਸੇ ਕਰਿ ਹਾਨ[4]। ਉਰ ਅਚਰਜ ਮੈਂ[5] ਇਹ ਅਟਕਾਏ,ਤੁਮ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਨ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ।ਕਹੈਂ ਬਾਕ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਉਲਟ ਦੇਂ ਅਤਿ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕ ਬਲਵਾਨ ॥ ੨੧ ॥ ਤੁਮ ਸੋਂ ਛਿਮਾ ਕਰੀ ਨ ਕਹਯੋ ਕੁਛ ਅਪਨੇ ਭਾਗ ਭਲੇ ਲਿਹੁ ਜਾਨ। ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਮੈਂ ਪਰਖਾਨ ਕੀਨੇ ਸਫਲਹਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਬਖਾਨ।ਅਬਿ ਬਖਸ਼ਾ-

[1]ਜਿੱਥੇ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ। [2]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ। [3]ਤਪ ਤਪਦੇ ਹਨ। [4](ਮੇਹਰ) ਕਰਨ ਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦੇਣ ਤੇ ਜੇ ਗੁਸੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣ। [5]ਮੈਂ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਅਚਰਜ ਹਾਂ ਕਿ।

ਵਹੁ ਬੈਦ ਕਦਮ ਤਿਨ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਮਹਾਨ। ਕਰਹੁ ਖਲਾਸੀ ਸੇਛਾ ਬਿਚਰਹਿਂ, ਜਾਮਾ ਪਾਕ,ਜ਼ੁਹਦ[੧] ਬਡ ਠਾਨਿ' ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਉਮਰਾਵ ਡਰਯੋ ਉਰ ਅੰਤਰ* ਤਤਛਿਨ ਉਠਯੋ ਸਹਤਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਕਹਿ ਅਨਵਾਯੋ ਸੱਯਦ ਸੰਗ ਆਇ ਕਰ ਬੈਂਦਿ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਢਿਗ ਬਿਨਤੀ ਬੋਲਯੋ 'ਪੀਰ ਬਿਲੰਦ! ਅਟਕਾਵਨ ਕੀ ਕੀਨਿ ਅਵੱਗਯਾ ਸੋ ਬਖਸ਼ਹੁ ਤੁਮ ਹੋ ਬਖਸ਼ਿੰਦ'॥੨੩॥ਅੱਗ੍ਰ ਪੰਚ ਸੈ ਧਰੇ ਰਜਤਪਣ ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਤਹਿਂ ਭੇ ਸਮੁਦਾਇ।ਸਕਲ ਚਢਾਵਨ ਲਗੇ ਦਰਬ ਕੋ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇ। 'ਤੁਮ ਕੋ ਨਹੀਂ ਦੋਸ਼ ਪਰਬਸ ਹੋ, ਹਮਰੋ ਕਹਾਂ ਘਟਯੋ ਇਸ ਬਾਇ।ਸੁਖਸੋਂ ਨਿਸਾ ਬਸੇ ਅਬਿ ਗਮਨੈਂ,ਚਿਤ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਦੇਹੁ ਗਵਾਇ' ॥ ੨੪ ॥ ਖੁਸ਼ੀ ਜਾਨਿ ਅਪਨੇ ਪਰ ਤਿਸ ਛਿਨ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਕਹਿ ਉਮਰਾਇ। 'ਗਮਨਹੁ ਇੱਛਾ ਜਹਾਂ ਤੁਮਾਰੀ ਫੇਰ ਦਰਸ ਮੋ ਕਹੁ ਦਿਹੁ ਆਇ'।ਇਮ ਕਹਿ ਉਠਯੋ ਗਯੋ ਗਢ[੨] ਅੰਤਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਲੰਘ ਲਯੋ ਉਠਵਾਇ। ਤਹਿਂ ਤੇ† ਗਮਨ ਕੀਨ ਮਗ ਆਛੇ ਚਾਰਹੁੰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਚਲੇ ਉਠਾਇ ॥ ੨੫ ॥ ਜਬਿ ਕੋਸਕ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਗਮਨਤਿ ਤਬਿ ਸੱਯਦ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਆਇ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਪਦਮ ਸਮ ਕਦਮਨ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੈਂ ਸਭਿ ਕਹੀ ਬਨਾਇ।ਜੇਪਸ਼ਚਾਤ ਹੋਇ ਕੁਛ ਨਿਰਨੈ[੩]ਤਬਿਰਾਵਰ ਕੀਚਹੋਂ ਸਹਾਇ।ਨਹੀਂ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰਹਿਂ ਤੁਰਕ ਮਮ, ਇਮ ਬਾਂਛਤਿ ਮੈਂ ਆਯਹੁ ਧਾਇ' ॥੨੬॥ ਦੇਖਿ ਦਯਾ ਨਿਧਿ ਬਿਹਸ ਬਖਾਨਯੋ 'ਤੁਮ ਕੋ ਤਾਤੀ ਲਗੈ ਨ ਬਾਇ। ਜੋ ਉਪਕਾਰ ਕਰਹਿਂ[੪] ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਤਿਨ ਕੇ ਹੋਤਿ ਸਹਾਇ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਕਿਸੂ ਵਸਤ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਹੋਵੈ ਦਰਬ ਅਤੋਟ ਖਰਚ ਔ ਖਾਇ। ਕਾਗਦ ਕਲਮਦਾਨ ਜੋ ਤੁਮ ਢਿਗ ਲਿਖਹਿਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ[੫] ਲਿਹੁ ਪਾਇ ॥੨੭॥ਹਮਰੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਮਾਨਹਿ ਕੁਲ ਤੇਰੀ ਧਨਕੋ ਨਿਤਪਾਇ'। ਸੁਨਿ ਸੱਯਦ ਕਾਗਦ ਤਬਿ ਦੀਨਸਿ ਲਿਖਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸੁਖਦਾਇ ਲੇ ਕਰਿ ਕਰ ਧਰਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ ਬੰਦਿ ਕਦਮ[੬] ਕੋ ਹਟਯੋ ਸਿਧਾਇ।

---

[੧]ਜ਼ੁਹਦ=ਪਾਰਸਾਈ, ਤਪੱਸਿਆ, ਨਫ਼ਸਾਨੀ ਖ਼੍ਵਾਹਿਸ਼ਾਂ ਤੇ ਫਤੇ ਪਾਉਣੀ । [੨]ਕਿਲੇ। [੩]ਜੇ ਆਪ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਿਕਲੀ ਤਾਂ। [੪]ਜਿਹੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਪਕਾਰ। [੫]ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ। [੬]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

*ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਦੋਂ ਬੀ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ।

†ਲੱਲ ਨਾਮ ਸੀ ਏਸ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚਲੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਅਰੂਢੇ, ਚਾਰਹੁਂ ਸਿਰ ਪਰ ਲੀਨਿ ਉਠਾਇ ॥੨੮॥ ਕੇਸ ਪਿਛਾਰੀ ਲਰਕਤਿ ਸੁੰਦਰ, ਸ਼ਾਮ - ਚਾਦਰਾ ਉਪਰ ਲੀਨਿ । ਦੀਰਘ ਸ਼ਮਸ਼, ਪਿਰਾਹਨ[1] ਗਰ ਮਾਹਿਂ ਮੁੱਠਾ ਮੋਰ ਪੰਖ ਕੋ ਕੀਨਿ।ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸਿਰ ਪਰ ਕਬਿ ਫੇਰਤਿ, ਚਹੁਂ ਪਾਵਨ ਪਰ ਬੰਧਿ ਸੁ ਦੀਨਿ। ਊਪਰ ਛਟੀਅਨ ਕੀ ਕਰਿ ਛਾਯਾ, ਚਾਦਰ ਤਾਨਿ ਕਰੀ ਹਿਤ ਚੀਨ॥੨੯॥ਇਤਿਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ'ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਪਯਾਨ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮਸਪਤ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੪੭।

੪੮. [ਫੱਤੇ ਨੇ ਘੋੜੀ ਨਾ ਦਿਤੀ। ਮਾਲਵੇ ਪਹੁੰਚਣਾ। ਨਬੀ ਗ਼ਨੀ ਖਾਂ ਵਿਦਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨੈ ਪ੍ਰਭੂ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਕਿਤੇਕ।ਗ੍ਰਾਮਕਨੇਚ*ਪਹੂਚ ਕੈ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਬਸਹਿ ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ। ਜਾਟ ਜਨਮ ਫੱਤਾ ਕਹਿਂ ਤਾਂਹਿ। ਨਿਕਟ ਆਇ ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰੇ। ਕਰੀ ਚਿਨਾਰੀ ਹ੍ਵੈ ਤਬਿ ਨੇਰੇ ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਛਾਨੇ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੇ। ਬਿਰਮੋ ਸਮੀਪ ਬੈਠਿਗਾ ਜਬਿਹੂ। ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਸ਼ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿਹੂ॥੩॥'ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ਮੋਹਿ ਫੁਰਮਾਵੈਂ। ਭੋਜਨਾਦਿ ਆਨੌਂ ਮੈਂ, ਖਾਵੈਂ। ਅਪਰ ਸੇਵ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਹੋਇ। ਕਹੀਅਹਿ ਆਪ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਸੋਇ' ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਅਹੈ ਤੁਰੰਗਨ ਜੋ ਘਰ ਤੇਰੇ। ਸੋ ਅਬਿ ਆਨਿ ਦੇਹੁ ਹਮ ਤਾਂਈ। ਚਢਿ ਤਿਸ ਪਰ ਗਮਨੈਂ ਅਗਵਾਈ' ॥੫॥ ਸੁਨਿ ਫੱਤੇ ਚਿਤ ਬੀਰ ਬਿਚਾਰੀ।ਕਹੈ ਕਿ 'ਆਨੌਂ ਆਪ ਅਗਾਰੀ[3]'।ਇਮ ਕਹਿ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਗਯੋ।ਤਤਛਿਨ ਜ਼ੀਨ ਨਿਕਾਰਤਿ ਭਯੋ॥੬॥ਅਲਪ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਸੋ ਪਾਇ। ਲੈਆਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਸਹਿਸਾਇ। ਬਡਵਾ ਬਡੀ ਨਹੀਂ ਤਬਿਆਨੀ।-ਲੈ ਜੈ ਹੈਂਕਿਤ[4] ਕੋ ਮਨਜਾਨੀ॥੭॥ਘੇਰੇ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਤਜਿ ਆਏ। ਕੋ ਜਾਨੈ ਅਬਿ ਕਿਤ ਚਲਿ ਜਾਏਂ। ਬਡੀ ਤੁਰੰ-ਗਨ ਬਹੁ ਧਨ ਕੇਰੀ। ਤਿਸ ਦੇਬੇ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਮੇਰੀ-॥੮॥ ਏਵ ਬਿਚਾ-ਰਤਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਸੰਗ ਤੁਰੰਗਨ ਛੋਟੀ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਖਰੀ ਕਰੀ ਜਬਿ ਆਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਦੇਖਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੯ ॥ 'ਸੁਨਿ ਫੱਤਾ ਇਹ ਲਘੁ ਟਟਵਾਣੀ[5]। ਨਹਿਂ ਅਰੂਢਿਬੇ ਲਾਯਕ ਜਾਣੀ।ਨਹਿਂ ਅਸਵਾਰੀ ਹਮ ਕਿਯ ਐਸੀ। ਲ੍ਯਾਇ ਦਿਖਾਈ ਤੈਂ ਅਬਿ ਜੈਸੀ ॥ ੧੦ ॥ ਜੋ ਬਡਵਾ

[1]ਲੰਮਾ ਚੋਲਾ। [2]ਤਾਣ ਦਿਤੀ। [3]ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। [4]ਖਬਰੇ ਕਿੱਥੇ ਲੇ ਜਾਣਗੇ। [5]ਇਹ ਤਾਂ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਟੇਰ ਹੈ।

*ਪਾঃ-ਕਨੇਰ। ਪਰ ਠੀਕ ਨਾਮ 'ਕਨੇਚ' ਹੈ। ਜੋ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ।

ਤੁਝ ਸਦਨ ਬਡੇਰੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਲਯਾਉ, ਜਾਉ ਇਸ ਬੇਰੀ'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਜਾਟ ਉਚਾਰੀ। 'ਮੋਰ ਜਮਾਤਾ ਆਇ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਚਢਿ ਗਯੋ।ਅਬਿ ਲੌ ਹਟ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਭਯੋ।ਕਯਾ ਜਾਨੈਂ ਸੋ ਕਬਿ ਚਲਿ ਐਹੈ।ਤਬਿ ਲੌ ਠਹਿਰਨ ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਹ੍ਵੈ ਹੈ'॥੧੨॥ਸੁਨਤਿ ਜਾਟ ਤੇ ਗੁਰ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਕਯੋਂ ਵਲਾਉ ਕਰਿਬੇ ਚਿਤ ਚਹਯੋ?।ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਤੇ ਹਮ ਦੇਂ ਮੋਰ। ਅਗਲੇ ਗ੍ਰਾਮਨ ਤੇ ਲੇਂ ਔਰ' ॥੧੩॥ ਸੁਨ ਵੱਤੇ ਬੋਲਯੋ ਪੁਨ ਕੂਰ।'ਕਹਉਂ ਸਾਚ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ।ਨਹੀਂ ਵਲਾਉ ਕਰਨ ਕੋ ਜਾਨੋਂ। ਗਯੋ ਜਮਾਤਾ ਲੇ ਕਰਿ,ਮਾਨੋ'[1]॥੧੪॥ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਸ ਕਰਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰ। 'ਨਹਿਂ ਬਡ਼ਵਾ ਨਹਿਂ ਤੂੰ ਇਸ ਬਾਰਾ। ਕੂਰ ਕਹਿਨ ਤੇ ਦੋਨਹੁਂ ਗਏ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਲਤਿ ਭਏ॥ ੧੫ ॥ ਤਬਿ ਵੱਤਾ ਗਮਨਯੋ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।ਲਘੁ ਬਡ਼ਵਾ ਲੇ ਕਰਿ, ਸੰਗ ਤਾਂਹੀ। ਮਨ ਮੈਂ ਕਹੈ-ਬਡੀ ਮੈਂ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਦੇਨ ਹਿਤ ਕੈਸਿਹੁਂ ਭਾਖੀ[2]॥੧੬॥ਜਬਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਅਪਨੇ ਘਰ ਜਾਇ। ਲਘੁ ਘੋਰੀ ਕੋ ਬੰਧਿ ਬਨਾਇ। ਅੰਤਰ ਬਰਯੋ ਬਡੀ ਜਹਿਂ ਖਰੀ। ਡਸੀ ਸਰਪ ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਮਰੀ॥੧੭॥ਗਯੋ ਤਿਮਰ ਮਹਿਂ ਮਰੀ ਨ ਜਾਨੀ। ਬੈਠਿ ਰਹੀ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਾਨੀ। ਹੇਤ ਉਠਾਵਨਿ ਗੋਡਾ ਮਾਰਯੋ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੁਖ ਤੇ ਟਿਚਕਾਰਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਘੋਰੀ ਨਿਕਟ ਸਰਪ ਤਹਿਂ ਥਿਰਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਡਸਨ ਜਾਟਕੋ ਕਰਯੋ।'ਹਾਇ ਹਾਇ'ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਆਯੋ।ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਇਮ ਮੂਰਖ ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਕਹਯੋ ਝੂਠ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸੀ। ਚਢੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤਬਿ ਚਾਲੇ। ਸ਼ਯਾਮ ਚਾਦਰਾ ਓਢਿ ਬਿਸਾਲੇ॥੨੦॥ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਨਰ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾ। ਭੇਵ ਪਛਾਨ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਕਾ। ਮੋਰ ਪੰਖ ਕਾ ਮੁੱਠਾ ਫਿਰੈ।'ਹੈ ਕੋ ਬਡੋ ਪੁਰਖ' ਲਖਿ ਪਰੈ[3]॥੨੧॥ ਆਇ ਨਿਕਟ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੋਇ ਨਹੀਂ ਮਨ ਧਰਿਹੀ[4]। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਮਨਤੇ ਆਏ। ਚਲਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਹੇਹਰ* ਨਿਯਰਾਏ ।੨੨॥ ਨਬੀ ਗ਼ਨੀ ਸਨ ਤਬਿ ਗੁਰ ਕਹੈਂ। 'ਇਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਉਦਾਸੀ ਰਹੈ। ਰਵਿ

[1]ਮੰਨ ਲਓ। [2]ਦੇਣੇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹੀ (ਭਾਵ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ)। [3](ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਇਹੋ ਜਾਪ੍ਰ ਪਵੇ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਵਡਾ ਪੁਰਖ ਹੈ। [4]ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਿ ਕੌਣ ਹਨ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਮਨ ਵਿਚ।

*ਇਹ ਪਿੰਡ ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਵਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹੈ।

ਅਸਤਯੋ ਸੈਧਯਾ ਅਬਿ ਹੋਈ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਚਹੈਂ ਥਲ ਸੋਈ ॥੨੩॥ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੀ ਅਬਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਅੱਗ੍ਰ ਗਮਨ ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਏ। ਇਹਾਂ ਜਾਮਨੀ ਬਸਹਿਂ ਬਿਤਾਵੈਂ। ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਤੁਮ ਭੀ ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਹਟਿ ਜਾਵਹੁ। ਮਿਲਿ ਬਿਰਾਦਰੀ ਨਿਜ ਦਿਖਰਾਵਹੁ। ਆਗੇ ਗਮਨ ਸੁਗਮ ਹੀ ਅਹੈ। ਜੰਗਲ[1] ਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਰਹੈਂ" ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਅਰਜ਼ੀ।"ਹਮ ਅਨੁਸਾਰਿ ਆਪ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਜੇ ਹਮ ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਸਰੈ ਅਗਾਰੀ। ਹਟਿ ਆਵੈਂ ਦ੍ਵੈ ਦਿਵਸ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਜੇਤਿਕ ਸੇਵਾ ਬਨਹਿ ਤੁਹਾਰੀ। ਪਰਮ ਲਾਭ ਕੱਲਯਾਨ* ਹਮਾਰੀ'। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਮਗ ਉਲੰਘਯੋ ਸਾਰਾ। ਥਾਨ ਉਦਾਸੀ ਪਹੁੰਚਿ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਮਹਿਂ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। 'ਆਨਿ ਪਹੁਚੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ'। ਉਠਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰਹੀ ਬਾਹਰ ਆਯੋ।ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਕੋ ਲਪਟਾਯੋ॥੨੮॥'ਉਤਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਕੋ ਡੇਰਾ। ਮੁਝ ਕੋ ਜਾਨਿ ਲੀਜੀਐ ਚੇਰਾ'। ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਉਤਰਾਇ ਪ੍ਰਯੰਕਾ। ਲੇ ਅੰਤਰ ਕੋ ਗਯੋ ਨਿਸ਼ੰਕਾ॥ ੨੯ ॥ ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰ ਡੇਰਾ। ਆਇ ਸਾਧ ਸਭਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਪਾਸੀ। ਕਿਤਿਕ ਲੋਕ ਅਰੁ ਸਾਧ ਉਦਾਸੀ ॥੩੦॥ਤੀਨ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਦੋਇ ਪਠਾਨ। ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। 'ਮਾਨ ਸਿੰਘ! ਤੁਮ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰਾ। ਗਏ ਹੁਤੇ ਹਿਤ ਕਰਨ ਅਹਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਤਬਿ ਹਮ ਤੁਮ ਸੰਗ ਭਾਖਯੋ ਜੈਸੇ। ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮਨ ਸਿਮਰਨ ਤੈਸੇ'।ਤਬਿ ਤੀਨਹੁੰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ।'ਹੁਕਮ ਮਾਨ ਪਾਲੇ ਬੰਧਿ ਆਨਾ ॥ ੩੨ ॥ ਸਿਮਰਨ ਗਾਵਰ ਕਰਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਬੰਧਯੋ ਰਹਯੋ ਅਬਿ ਲੌਂ ਤਿਮ ਸੋਈ। ਹਮ ਤੀਨਹੁੰ ਨੇ ਬਾਂਧਯੋ ਪਾਲੇ। ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਤੋ ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਲੇ' ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਈ। 'ਅਬਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ। ਕਯਾ ਤੁਮ ਖਾਯੋ ਜਾਨਯੋਂ ਜਾਇ? ਸੰਸੇ ਤੁਮਰੇ ਉਰ ਬਿਨਸਾਇ'॥੩੪॥ਤਬਿ ਤੀਨਹੁੰ ਖੋਲਨ ਕਰਿ ਪਾਲੇ। ਧਰਿ ਕਰਤਲ ਪੈ[2] ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਲੇ। 'ਸ੍ਵਾਦ ਤਿਹਾਵਲ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਖਾਏ। ਅਬਿ ਪਰਖਹੁ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤੇ ਲਯਾਏ' ॥ ੩੫ ॥ ਹੇਰਿ ਸਰਬ ਹੀ ਕਹੈਂ "ਕਰਾਹੂ। ਸੈਸੇ ਕਹਾਂ ਕਰਹੁ ਇਸ ਮਾਂਹੂ'।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰੁ ਨਰ ਸਾਧੁ ਉਦਾਸੀ। ਦੇਖਤਿ ਸੰਸੈ ਕੀਨ

---

[1] ਮਾਲਵਾ। [2] ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ।

*ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਇ ਪਠਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।

ਬਿਨਾਸੀ॥੩੬॥ ਨਬੀ ਗ਼ਨੀ ਖਾਂ ਕੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਲਖਿ ਕਰਿ ਸੇਵ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੰਚਨ ਕੰਕਨ ਜਰੇ ਜਰਾਵਨ[1]। ਬਖਸ਼ਨ ਕਰੇ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾ-ਵਨ ॥੩੭॥ ਬਹੁਰ ਪਟਾ ਕਾਗਤ ਲਿਖ ਦੀਨ। ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਪਰ ਆਗਯਾ ਕੀਨਿ। 'ਇਨਹੁੰ ਕਰੀ ਮਮ ਸੇਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਿਖ! ਮਾਨਹੁ[2] ਇਨ ਕੋ ਸਭਿ ਕਾਲਾ॥੩੮॥ਸੰਗਤਿ ਦੇਹਿ ਸੇਵ ਮਮ ਸਟਾ[3]'। ਕਰੇ ਵਿਦਾ ਲਿਖਿ ਦੀਨਸਿ ਪਟਾ*। ਅਧਿਕ ਅਨੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨੇ ਪੁਨਹਿ ਪਿਛਾਰੀ ਮੁਰਿਕੈ ॥੩੯॥ ਤੀਨਹੁੰ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਤਬਿ ਰਹੇ। ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੇਖਿ ਇਮ ਲਹੇ।—ਚਾਹੈਂ ਰਹਯੋ ਅਬੈ ਥਲ ਮੇਰੇ।ਹੋਇ ਪਰਹਿੰਗੇ ਅਧਿਕ ਬਖੇਰੇ ॥੪੦॥ ਬਰਾਬਾਦ ਡੇਰਾ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਮੈਂ ਕੀਨ ਬਨਾਇ—। ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਭਰਮਤਿ ਡੋਲਯੋ।ਰਹਯੋ ਨ ਦ੍ਰਿਢ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਇਮ ਬੋਲਯੋ॥੪੧॥ 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨ! ਇਨ ਗ੍ਰਾਮਨ ਮਹਿਂ ਤੁਰਕ ਮਹਾਨ। ਹਲਵਾ ਰੋੜਾ ਅਰੁ ਤਲਵੰਡੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੇ ਪਿੰਡ ਅਖੰਡੀ[4] ॥੪੨॥ ਰਹੈਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ,ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਜਬੈ। ਚਢਿ ਆਵੈਂ ਗਨ ਤੁਰਨ ਤਬੈ। ਮੋ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਿਮ ਰਾਖੇ ਜਾਇਂ।ਯਾਂਤੇ ਲਖਹੁ ਨ ਰਹਿਬੇ ਥਾਇਂ॥੪੩॥ ਲੰਮੇ ਗ੍ਰਾਮ ਆਪ ਚਲਿ ਜਾਈਏ। ਸੋ ਰਾਖਹਿਂ ਤੁਮ ਕੋ ਕਰਿ ਦਾਈਏ। ਨਰ ਸੁ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦਾਦੇਪੋਤੇ।ਲਰਿਬੇ ਦ੍ਰਿਢ ਡਰਧਰਹਿ ਨ ਕੋਤੇ[5]'॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰੂ ਅਲਾਵਹਿਂ।'ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਹਮ ਕੋ ਡਰਪਾਵਹਿਂ। ਤਿਨ ਕੋ ਸਦਾ ਰਹੇ ਹੀ ਮਾਰਤਿ। ਤੂੰ ਤਿਨ ਕੇ ਡਰ ਤੇ ਹੁਇ ਆਰਤ ॥ ੪੫॥ ਹਮਰੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੁਮ ਉਰ ਨਾਸਾ। ਯਾਂਤੇ ਤੁਰਕ ਦੇਹਿਂ ਤੁਝ ਤ੍ਰਾਸਾ'।ਇਮ ਸ੍ਰਾਪਤ ਕਿਯ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ†। ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[6] ॥ ੪੬ ॥

---

[1]ਜੜਾਊਆਂ ਨਾਲ ਜੜੇ ਹੋਏ। [2]ਹੇ ਸਿੱਖੋ! ਮੰਨੋ। [3]ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬਦਲਾ। [4]ਸਾਰੇ ਹੀ। [5]ਕਿਸੇ ਤੋਂ। [6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਪਾਸ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਕੀਮ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦੀਨ (ਕਟੜਾ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ) ਪਾਸ ਬੀ ਗ਼ਨੀ ਖਾਂ ਨਬੀ ਖਾਂ ਵਾਲਾ ਪਟਾ ਹੈਸੀ।

†ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਉਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਲੜਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਹਯਾਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ਕੁਤਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਗਜਾਤਰੇਯ ਨਾਮ ਰਸੀਆ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਦਕ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੀ। ਉਹ ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਮਹੰਤ ਤੇ ਬਹੂਦਕ ਸਾਧੂ ਸੀ, ਕੁਟੀ-ਚਰ ਅਰਥਾਤ ਡੇਰੇ ਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਧੂਤ ਲਿਖਿਆ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਚਲਿਬੇ ਹੇਤ ਕਰੀ ਤਬ ਤਯਾਰੀ॥ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ ਸਾਧ ਭੰਡਾਰੀ॥ਪੈਸੇ ਪੰਚ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ ਬਾਕੀ]

ਹੈ, ਯਥਾ:—ਸੁਨ ਦੋਲਜੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਅਵਧੂਤਾ । ਸੰਤ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਹੂਤਾ । ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਸਭ ਸ਼ਰਣ ਤਿਹਾਰੀ । ਤੈਂ ਹਮਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਵਤਾਰੀ ॥ ੨੨੭॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਕਹੁ ਹਮ ਪਾਯੋ । ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪਰਲੋਕ ਬਨਾਯੋ । ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਰਿਖਿ ਕਵਿ ਮੁਨਿ ਜੋਨੀ । ਕਿੰਨਰ ਜੱਛ ਭੁਜੰਗ ਅਮੋਨੀ ॥ ੨੨੮ ॥ ਆਜ ਲਗੇ ਗਾਵਤ ਗੁਨ ਆਯੋ । ਤੁਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੋਂ ਇਹ ਮਮ ਪਾਯੋ । ਅਬ ਮਨ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਇਮ ਆਈ । ਤੁਵ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਰ ਨਰ ਨਾਹੀਂ ॥ ੨੨੯ ॥ ਕੋਟ ਬਿਸ਼ਨ ਬ੍ਰਹਮੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰੀ । ਇਨ ਪਾਵੋਂ ਪਰ ਦਿਜੀਐ ਵਾਰੀ । ਅਸ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕਹਿ ਤਯਾਗੀ । ਅਨ ਜਾ ਫਿਰਤਿ ਸੂਜ਼ ਅਨੁਰਾਗੀ' ॥ ੨੩੦ ॥ [ਗੁਰ ਬਿ: ਚਿ: ੬

ਤੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਦੀਰਘ ਜਟਾਜੂਟ ਸਿਰ ਬਾਧਾ । ਰੋਕਿ ਰਿਖੀਕਨ ਮਨ ਜਿਹ ਸਾਧਾ ॥ ੩੭॥ ਸਰਬੰਗਨ ਮਹਿ ਲਗੀ ਬਿਭੂਤ । ਸ਼ੋਭਤਿ ਮਨੋ ਦੱਤ ਅਵਧੂਤ । ਤਪ ਕੋ ਤੇਜ ਦਿਪਤ ਹੈ ਐਸੇ । ਰਿਖੀਅਨ ਮਹਿਂ ਘਟਸੰਭਵ ਜੈਸੇ ॥ ੩੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਮਹਿੰ ਬਡੋ ਸੁਪੱਤਾ । ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਨਾਮ ਰਸ ਮੱਤਾ । ਕਰ ਪਗ ਕੇ ਨਖ ਬਧੇ ਬਿਸਾਲਾ । ਕਸੀ ਕੁਪੀਨ ਦਿਪਤ ਬਡ ਭਾਲਾ ॥ ੩੯ ॥ ਇਕ ਤੂੰਬਾ ਹਿਤ ਪੀਵਨ ਬਾਰੀ । ਕੁਤਕਾ ਗਹੇ ਹਾਥ ਮਹਿ ਭਾਰੀ । ਸ਼ਮਸ ਬਦਨ ਪਰ ਚਮਕਤਿ ਅਹੇ । ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਹੀਨ ਦਿਗੰਬਰ ਰਹੇ ॥ ੪੦ ॥ ਤਨ ਸਥੂਲ ਅਰੁ ਪੇਟ ਬਿਸਾਲਾ । ਲਾਂਬੀ ਭੁਜਾ ਮਹਾਂ ਬਲ ਵਾਲਾ । ਸਤਿਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਮਹਿਦ ਸੁਹਾਯੋ । ਮਨੋ ਗਜਾਨ ਵਿਗ ਤਪ ਚਲਿ ਆਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਕਿਧੋਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ । ਮਹਾਂਦੇਉ ਦੈਂਤਜੇ ਰਿਪੁ ਦਾਰੁਨ । ਰਾਮ ਚੰਦ ਵਿਗ ਕਿਧੌਂ ਅਗਸਤ । ਇਮ ਅਵਿਲੋਕਤ ਸਿੱਖ ਸਮਸਤ ॥ ੪੨ ॥ [ਰੁ ੨ ਅੰਸੂ ੨੭

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪੂਰਨ ਸਾਧੂ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ, ਤਯਾਗੀ ਹੈ, ਇਕ ਕੁਤਕਾ ਤੇ ਤੂੰਬਾ ਪਾਸ ਹੈ, ਅਵਧੂਤ ਹੈ ਤੇ ਡੇਰੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੁੱਧ ਦਾ ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਿਜੈ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਚਰਨ ਸਰਨ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਲੜਿਆ ਤੇ ਹਯਾਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ।

ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਹੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੂੰ ਹੇਹਰਾਂ ਦਾ 'ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਾਧ ਉਦਾਸੀ' ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ਇਹ ਭੁੱਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਮੁਥਾਜ ਹੈ । ਭੰਗਾਣੀ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਡੇਰੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਤਯਾਗੀ ਤੇ ਬਹੂਦਕ ਤਯਾਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੁਟੀਚਰ ਹੈ। ਉਹ ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗਯ, ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਇਸਥਿਤ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਦੁਬਿਧ ਹੈ, ਨਿਰਭੈ ਪਦ ਤੇ ਅਰੂੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਅਧੀਕ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਆਚਰਨ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ

[ਬਾਕੀ ਫੁਟ ਨੋਟ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਹਾਥ ਮਹਿ ਲਜਾਯੋ । ਕਰਿ ਆਗੈ ਨਿਜ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ ॥੪੭॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਕੌ ਕਰ ਗਹ੍ਯੋ ।'ਬੰਧਿ ਮੁਸ਼ਟ ਦਿਢ'[1] ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਅਧਿਕ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਗਾਢੀ ਕੀਜੈ[2]। ਨਹੀਂ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖੋਲਨ ਕੀਜੈ'॥੪੮॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬੂਝ੍ਯੋ ਬੰਦਿ ਹਾਥ। 'ਰਾਖਨ ਹੀ ਭਾਖ੍ਯੋ ਅਬਿ ਨਾਥ[3] !–ਕਬਹੂੰ ਖੁਲਹਿ–ਸੋ ਭੀ ਬਚ ਕਹੀਏ[4] । ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਿ ਇਨਹੁਂ ਪਰ ਰਹੀਏ' ॥ ੪੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਹੁ ਸੋ ਕਾਨ[5]। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਬਚ ਕੀਨ ਬਖਾਨ।'ਤੁਵ ਗਾਦੀ ਪਰ ਦਸਮੋ ਥਿਰੈ । ਸੁਊ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖੋਲਨਿ ਕਰੈ' ॥੫੦॥ ਕਹੈ ਕਵੀ ਅਬਿ ਲੌ ਸੋ ਧਰੈਂ। ਨਹੀਂ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਖਰਚਨ ਕਰੈਂ।ਪੰਚ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਤਬਹਿ ਬੁਲਾਏ । ਕਹ੍ਯੋ[6] ਕਿ 'ਮੰਜਾ ਲੇਹੁ ਉਚਾਏ' ॥੫੧॥ ਸੁਨਿ ਚਾਰਹੁੰ ਨੇ ਪਲੰਘ ਉਠਾਵਾ। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਡੇਰੇ ਨਿਕਸਾਵਾ[7] । ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਇਕ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਨੀਵੇਂ । ਸਮ ਹੁਇ ਚਲਹੁ ਨ ਬਿਖਮੀ ਥੀਵੇ' ॥੫੨॥ ਕਹਿ ਰਾਹਕ'ਛੋਟਾ ਮਮ ਤਨ ਹੈ । ਤ੍ਰੈ ਲਾਂਬੇ, ਯਾਂਤੇ ਅਨਬਨ ਹੈ' । ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ। ਸਮ ਬਨ ਜਾਹੁ[8]'ਜਿਨਹੁਂ ਸਿਰ ਧਾਰਾ' ॥ ੫੩ ॥ ਭਯੋ ਬਚਨ ਤੇ ਤਿਨ ਸਮ ਤਤਛਿਨ।ਦੇਖਿ ਸਕਲ ਤਬਿ ਬਿਸਮਤਿ ਬਹੁ ਮਨ ।ਲਗ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪੰਚ ਸਿਰ[9]

---

[1] ਮੁੱਠੀ ਮੀਟੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁੱਟਕੇ ਰਖੋ। [2] ਭਾਵ ਪੱਕੀ ਗੰਢ ਦੇ ਲਓ। [3] ਆਪ ਨੇ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਹੇ ਨਾਥ ਕਿ। [4] ਕਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਗਾ ਬੀ, ਉਹ ਬੀ ਬਚਨ ਕਹੋ। [5] (ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸ੍ਰੋਤਾ ਜਨੋ!) ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖੋਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਓਹ ਕੰਨ ਦੇਕੇ ਸੁਣੋ। [6] (ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ) ਕਿਹਾ। [7] ਨਿਕਲਿਆ (ਪਲੰਘ)। [8] ਬਰੱਬਰ ਦਾ ਹੋ ਜਾ। [9] ਪੰਚਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬੀ, ਮੰਜਾ ਸਿਰ ਚਾਉਣ ਵਿਚ ਲੱਗ ਪਿਆ।

[illegible](ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਜਕਤੀਆਂ ਵੀ ਅੱਡ ਅੱਡ ਹਨ। ਜੋ ਭਰੋਸਾ ਜੋ ਸਿਦਕ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਭੰਗਾਣੀ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਓਹ ਦ੍ਰਿੜ ਆਚਰਨੀ ਕਦੇ ਹੋਹਰਾ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਣੋਂ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਇਸ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਸੇ ਉਦਾਸੀ ਮਹੰਤ ਭੰਗਾਣੀ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਨਾਯਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਮਹੰਤ ਨੂੰ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਉਸਦਾ ਚੇਲਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਮਗਰੋਂ ਉਸਨੇ ਡੇਰਾ ਆ ਬੱਧਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਹ ਆਦਮੀ ਉਸਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਵੇ ਜਾ ਇਸ ਚੇਲੇ ਨੇ ਹੀ ਡੇਰਾ ਬੱਧਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹ ਚੜ੍ਹ ਚੁਕਾ ਹੋਵੇ। ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਮਹੰਤ ਹੀ ਲਿਖਣਾ ਹੈ, ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਨੂੰ ਬੀ ਵੀਹ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿ ਚੇਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਵੇ। ਜੀਕੂੰ ਨੂਰੰਗਾਬਾਦ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਚੇਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੀ ਸੀ।

ਧਾਰੇ। ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਹੁਇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ ॥੫੪॥ ਇਕ ਜੱਟੀ ਭੱਟੀ ਤਿਸ ਨਾਇ। ਤਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸਿਰ ਦੀਨਸਿ ਧਾਇ।ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਭਾਖ੍ਯੋ'ਦੇਹੁ ਹਟਾਈ*। ਕਰਾ ਮਾਂਗਤਿ ਬੂਝਹੁ ਇਸ ਤਾਈਂ?' ॥੫੫॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕਰੀ ਹਟਾਵਨ। 'ਕਰਾ ਜਾਚਹਿ ਕਹੁ ਕਰੀਅਹਿ ਪਾਵਨ'[1]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੀ ਉਰ ਅਹਿਲਾਦੀ। 'ਕਹੋ ਮੋਹਿ ਸੁਤ ਕੀ ਹੁਇ ਸ਼ਾਦੀ' ॥੫੬॥ ਤਬਿ ਗੁਰ ਭਨਯੋਂ 'ਬੀਸ ਬਿਰਧੀ ਹੈ। ਸਪਤ ਸਪਤ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਵੈ ਹੈਂ'। ਹਟੀ ਸੁ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਹਿ ਧਰੇ। ਤਿਹ ਸੁਤ ਤੀਨ ਬਯਾਹੁ ਪੁਨ ਕਰੇ ॥੫੭॥ ਪੋਤ੍ਰੇ ਸਪਤ ਬਯਾਹੁ ਕਰਿਵਾਏ। ਸੋ ਹਮ ਦੇਖੇ ਲਿਖੇ ਬਨਾਏ। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਕਿਧੌਂ ਬਰ। ਬਿਦਤ ਜਾਨੀਯਹਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਧਰਿ ਪਰ॥ ੫੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਯਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੮॥

੪੯. [ਮਾਹੀ ਨੂੰ ਸੁਧ ਲੈਣ ਸਰਹਿੰਦ ਭੇਜਣਾ। ਰਾਇਕੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਥਯਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਲੰਘੇ ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ।ਜਗਰਾਵਾਂਪੁਰਿ ਕੋਟ ਕੋ ਰਾਇ ਹੁਤੋ ਬਡ ਹੋਸ਼[2] ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਜਨਮ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਜਿਨ ਧਾਰਨ ਕੀਨਾ। ਦਯਾ ਧਰਮ ਪੁੰਨਯਾਤਮਾ ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਮਨ ਭੀਨਾ। ਸਕਲ ਭੇਵ ਗੁਰਦੇਵ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੇਵ ਉਮਾਹਾ। ਲੈ ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਤੀਨ ਸੈ ਚਲਿ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਾ॥੨॥ ਆਇ ਅਗਾਰੀ ਸੋ ਮਿਲਯੋ ਅਵਿਲੋਕੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਥਿਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਤਜਯੋ ਤੁਰੰਗਮ ਦੂਰ ਹੀ ਪਾਇਨ ਸੋਂ ਆਯੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਨਮੁਖ ਗਯੋ ਬਹੁ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੩॥ਕਦਮ ਪਦਮ ਸਮ ਸੁਖਸਦਮ[3] ਪਰਸੇ ਕਰ ਦੋਊ। ਬਦਨ ਬਿਲੋਚਨ ਭਾਲ ਪਰ ਫਿਰ ਫੇਰਤਿ ਸੋਊ।'ਆਪ ਸਾਥ ਰਨ ਗਾਥ ਬਡ ਹੇ ਨਾਥ ਅਸੰਭੈ[4]।ਤਊ ਬਿਲੋਕਿ ਬਹਾਦਰੀ ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਅਚੰਭੈ ॥ ੪ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਬਡੇ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਚਹੇ ਬਨਾਵੈ ਛਿਨਕ ਮਹਿ ਅਨਬਨ ਬਨਿ ਜਾਤੀ। ਨਰ ਲੀਲਾ ਕਲਿਕਾਲ ਕੀ ਕਰਿ ਜਗ ਦਿਖਰਾਵੋ।ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿੰ ਬਯਾਪ ਹੀ

[1]ਆਖ ਤੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ) ਪਾਵਨਾ ਕਰ। [2]ਰਾਇਕੋਟ ਜਗਰਾਵਾਂ ਨਗਰ (ਦਾ ਰਾਇ) ਵੱਡਾ ਦਾਨਾ (ਆਦਮੀ) ਸੀ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਕੱਲਾ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ ਜੋ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਦੱਸਣਗੇ। [ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੫੩ ਅੰਕ ੩—ਦਾਸ ਕਦੀਮੀ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ]। ਰਾਇਕੋਟ ਜਗਰਾਵਾਂ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਹੈ। [3]ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚਰਨ ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ। [4]ਹੇ ਨਾਥ ਆਪ ਸਾਥ (ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ) ਰਣ ਦੀ ਗਾਥਾ ਬੜੀ ਨਾਮੁਨਾਸਬ ਹੈ, ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ।

*ਤ੍ਰੀਮਤ ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਔਖਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ।

ਤਿਲ ਲੇਪ ਨ ਲਾਵੈ ॥ ੫ ॥ ਹਮ ਲੋਕਨ ਕੋ ਦੀਖਤੀ ਜਬਰੀ ਤੁਰਕੇਸ਼ਾ[1]।
ਕਰਤੇ ਬੁਰਾ ਤਿਨ ਅਪਨ ਸਭਿ, ਤੁਮ ਸੋਂ ਰਚਿ ਦ੍ਵੈਸ਼ਾ'[2]।ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ
ਕਹ੍ਯੋ 'ਇਮ ਹੋਵਨਹਾਰੀ। ਮਿਟਤਿ ਨ ਕੋਟ ਉਪਾਵ ਤੇ ਨਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਨਾਰੀ
॥ ੬ ॥ ਮਾਨਨੀਯ ਸਭਿ ਸੀਸ ਪਰ ਸੁਰ ਅਸੁਰਨਿ ਕੇਰੀ। ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਕੀ
ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਜੋ ਫੇਰੈ ਹੇਰੀ'[3]।ਬਹੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਤੇ'ਸੁਨਿ ਕੱਲਾਰਾਊ।
ਹਯ ਅਰੂਢਿ ਗਮਨੀਜੀਏ ਕੁਛ ਚਲੈਂ ਅਗਾਊ' ॥ ੭ ॥ ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਕੋ
ਹਯ ਚਢ੍ਯੋ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਯਾਨੇ।ਲੰਮੇਗ੍ਰਾਮ*ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਕੇ ਬਚ ਰਾਇ
ਬਖਾਨੇ। 'ਉਤਰਹੁ ਕਰਹੁ ਅਰਾਮ ਕੁਛ ਆਏ ਬਹੁ ਦੂਰੀ। ਮੁਝ ਪਰ
ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੀਅਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਿਖਿ ਰੂਰੀ॥੮॥ਲੰਮੇ ਗ੍ਰਾਮ ਥਿਰੀਜੀਏ ਆ-
ਯਹੁ ਮੈਂ ਸੰਗੀ।ਬੈਠਿ ਬਿਤਾਵਹੁ ਸਮਾ ਕੁਛ ਮਮ ਪੁਰਹੁ ਉਮੰਗੀ'।ਸੁਨਿਕਰਿ
ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ 'ਕੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ[?]। ਸੁਧਿ ਕੋ ਲ੍ਯਾਇ ਸਿਰੰਦ ਤੇ ਮਗ
ਜਾਇ ਉਤਾਲਾ॥੯॥ਤਬਿ ਲਗ ਥਿਰ ਇਸ ਥਲ ਰਹੈਂ, ਪੁਨ ਜਾਇਂਅਗਾਊ।
ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਉਤ ਗਈ ਮਗ ਪਾਇ ਨ ਕਾਊ'[4]।ਕਹਿ ਕੱਲਾ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ!
ਸੁਨਹੁ:-ਦਸ ਜੋਜਨ ਜਾਨਹੁ।ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦਇਸ ਥਾਨਤੇ ਸਭਿ ਕਰੈਂ ਬਖਾ-
ਨਹੁ ॥੧੦॥ ਬਨਹਿ ਨ ਜਾਨ ਸਊਰ ਕੋ ਲਖਿ ਤੁਰਕ ਪਛਾਨੈਂ[5]। ਇਕ
ਮਾਹੀ ਹਮਰੇ ਰਹੈ ਸੋ ਇਤੇ ਪਯਾਨੈ[6]। ਹੁਕਮ ਕਰਹੁ ਭੇਜੈਂ ਤਿਸੈ ਦਸ ਜੋ-
ਜਨ ਜਾਵੈ।ਦਿਵਸ ਦੂਸਰੇ ਤਿਤਿਕ ਚਲਿ'[7] ਸੁਧਿ ਆਨਿ ਸੁਨਾਵੈ' ॥੧੧ ॥
'ਪਠਹੁ ਤਿਸੈ' ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਯਾਨੈ। ਸੁਧਿ ਲੇ ਕਰਿ ਪੁਰਿ
ਬੀਚ ਤੇ ਪਹੁੰਚੈ ਇਸ ਥਾਨੈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਤੇ ਉਤਰਾਇ
ਪ੍ਰਯੰਕਾ। ਥਿਰੇ ਤਿਸੀ ਥਲ ਮਹਿ ਤਬੈ ਗੁਰ ਹੀਨ ਅਤੰਕਾ ॥ ੧੨ ॥ ਪਠ੍ਯੋ
ਹਕਾਰ ਸੁ ਮਾਹਖੀ[8]'ਚਲਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ'ਸਿਖਾਯੋ[9]। 'ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਧਨ ਬਿਨ ਬਿਲਮ
ਜੋ ਪਹੁੰਚਹਿ ਮਗ ਧਾਯੋ'। ਹੁਤੋ ਸਮਾ ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਗਮਨ੍ਯੋ ਜਬਿ
ਮਾਹੀ।ਬਾਧ੍ਰ ਬੇਗ ਤੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਲਿ ਧਾਯੋ ਮਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੩ ॥ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ

---

[1]ਦੇਖਕੇ ਹਟਾਵੇ। [2]ਕੱਲਾ ਰਾਇ ਨੇ। [3]ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਕੋਈ (ਜਾਕੇ)। [4]ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਸ ਰਾਹ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਪਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। [5]ਦੇਖਕੇ (ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ) ਤੁਰਕ ਪਛਾਣ ਲੈਣਗੇ। [6]ਇਤਨਾ ਹੀ (੧੦×੪=੪੦ ਕੋਹ) ਟੁਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਇਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ)। [7]ਤਿਤਨੀ ਭਾਵ ੪੦ ਕੋਹ ਹੀ ਚੱਲਕੇ। [8]ਮਾਹੀ। [9]ਇਹ ਸਿਖਾਇਆ ਕਿ ਛੇਤੀ ਚੱਲੀਂ।

*ਇਹ ਪਿੰਡ ਰਾਇ ਕੋਟ ਤੋਂ ਮੀਲ ਕੁ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ।

ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਪਸਰਯੋ ਤਥਿ ਚਾਲਾ। ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਡੇਰੇ ਗਏ[1] ਬਿਸਮੰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਨ ਗੁਰ ਲਹ੍ਯੋ ਨਹਿ ਕਿਨਹੂੰ ਹੇਰਾ। ਗਯੋ ਸਭਨਿ ਕੋ ਬੀਚ੍ਰਤੇ ਗੁਰ ਬੀਰ ਬਡੇਰਾ'॥੧੪॥ਕੇਚਿਤ ਕਹਿਂ 'ਰਨ ਮਹਿ ਮਰ੍ਯੋ ਨਹਿ ਦੇਖ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਲਾਖਹੁਂ ਲੋਥਨਿ ਬੀਰ ਤੇ ਕਹੁ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਪਾਈ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਰਤਾ ਮਿਲਿ ਤੁਰਕ ਕਰੰਤੇ। ਸਗਰੇ ਗਏ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਬਹੁ ਸ਼ੋਕ ਬਧੰਤੇ ॥ ੧੫ ॥ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਘਰ ਘਰ ਰੁਦਨ ਹ੍ਵੈ ਜਹਿਂ ਕੇ ਨਰ ਮਾਰੇ। ਚਚਾ ਭਤੀਜਾ ਸੁਤ ਪਿਤਾ ਕਿਹ ਭ੍ਰਾਤ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਸੁਰ ਜਮਾਤਾ ਸੁਸਾ ਸੁਤ ਬਹਿਨੋਈ ਸਾਰੇ। ਕੇਚਿਤ ਮਾਤੁਲ ਭਾਨਜੇ ਬੰਧਪ ਹਤਿ ਡਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਜਾਤਿ ਸੁਨਾਵਨੀ[2] ਪੀਟਹਿ ਮਿਲਿ ਨਾਰੀ । ਨਿਜ ਸਨਬੰਧੀ ਸਿਮਰ ਕਰਿ ਗੁਨ ਗਨਨ ਉਚਾਰੀ[3]। ਦਿੱਲੀ ਆਦਿਕ ਉਤ ਨਗਰ ਇਤ ਲਵਪੁਰਿ ਰੋਵੈਂ। ਕਾਬਲ ਅਰੁ ਕੰਧਾਰ ਲਗ ਮਨ ਕਸ਼ਟ ਪਰੋਵੈਂ ॥ ੧੭ ॥ ਮਨਹੁਂ ਸ਼ੋਕ ਕੰਜਰ ਭਯੋ ਗਨ ਬਾਂਧਿ ਅਖਾਰੇ । ਨਿਰਤਿ ਕਰਾਵਤਿ ਥਾਨ ਬਹੁ ਤੁਰਕਨ ਘਰ ਸਾਰੇ। ਦੇਤਿ ਤਲੀਮਾ ਨਾਇਨੀ[4] ਗਾਵਤਿ ਸੋ ਗੀਤਾ'ਓਹ ਓਹ' 'ਹੈ ਹੈ' ਕਹਨਿ ਇਹ, ਇਮ ਤਾਲ ਪੁਰੀਤਾ ॥੧੮॥ਭਾਲ ਰੁ ਛਾਤੀ ਉਰੂ ਪਰ ਲਗ ਹਾਥ ਬਜੰਤੇ। ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਇਕ ਗਤ[5] ਸਕਲ ਨਹਿ ਗਨ ਬਿਚਲੰਤੇ[6]। ਉਠਤਿ ਨਾਦ ਰੋਦਨ ਬਡੋ ਧੁਨਿ ਗੀਤ ਬਿਸਾਲੀ।ਜਮਕੀ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਮ੍ਰਿਤੁ ਕੀਨ ਖੁਸ਼ਾਲੀ[7]॥੧੯॥ਜਹਿਂ ਬਾਸਾ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਤਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਪਸਾਰਾ । ਮਨਹੁ ਜੀਤ[8] ਇਸ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਥਿਰ ਸੈਲ ਸਿਧਾਰਾ। ਮੀਏਂ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਰਾਣੇ ਅਰ ਰਾਜੇ। ਗਿਰਬਾਸੀ ਰੋਦਤਿ ਘਨੇ ਰਸ ਕਰੁਨਾ ਸਾਜੇ॥੨੦॥ ਇਮ ਅਵਨੀ ਤਲ ਸ਼ੋਕ ਭਾ ਜਹਿ ਕਹਿ ਸੁਧਿ ਜਾਈ। ਲਸ਼ਕਰ ਗਏ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਬੋਲਤਿ ਬਿਸਮਾਈ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਲਰਨ ਕਰਾਮਤਿ ਅਹੈ ਭਟ ਪੁੰਜ ਖਪਾਏ। ਤਊ ਨ ਪਕਰ੍ਯੋ ਕਿਨਹੁਂ ਰਣ ਹਤਿ ਸੁਭਟ ਸਿਧਾਏ ॥੨੧॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਪਸਰ੍ਯੋ

---

[1]ਤੁਰਕ ਦਲ ਦੇ ਡੇਰੇ ਸਿਰਹੰਦ ਚਲੇ ਗਏ। [2]ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ। [3](ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਹੁਤ ਗੁਣ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। [4]ਨੈਣਾਂ ਮਾਨੋਂ ਤਾਲੀਮਾਂ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। (ਕੰਜਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਪਣੀ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)। [ਅ:, ਤਅ਼ਲੀਮ=ਸਿੱਖਯਾ]। [5]ਰਾਗ ਵਿੱਦਯਾ ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਦੱਸਣ ਦਾ ਬੋਲ਼ ਜੋ ਜੋੜੀ ਆਦਿ ਤੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। [6]ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਤਾਲ ਟੁਟਦਾ ਨਹੀਂ। [7]ਮੌਤ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [8]ਜਿੱਤਕੇ (ਦੇਸ਼)।

ਬਡ ਰੌਰਾ ਰੋਦਤਿ ਪੀਟਤਿ ਕਸ਼ਟ ਬਡ ਜਗ ਠੌਰਹਿ ਠੌਰਾ । ਤਬਿ ਮਾਹੀ ਗਮਨਯੋਂ ਗਯੋ ਸੀਰਿੰਦ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ । ਸੁਧਿ ਸਗਰੀ ਕੌ ਸੁਨਾਤਿ ਭਾ ਬੀਤੀ ਜਿਮ ਆਹੀ ॥੨੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਤੇ ਬੈਠੇ ਢਿਗ ਰਾਉ। ਕਰਹਿਂ ਜੁੱਧ ਕੀ ਬਾਰਤਾ'ਜੜ੍ਹ ਤੁਰਕਨ ਰਾਊ[1]*'।ਸਚਿਵ ਆਦਿ ਗਨ ਰਾਇ ਕੇ[2] ਕਹਿਂ ਰਾਇ ਤਰੀਫੈ । 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਹ ਧਰਮਾਤਮਾ ਹਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਹਰੀਫੈ[3]'॥੨੩॥ਨਗਰ ਤਿਹਾੜਾ† ਬਡ ਬਸੈ ਲਾਖਹੁਂ ਨਰ ਜਾਂਹੀ । ਹੁਤੇ ਤੁਰਕ ਤਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡ ਨਿਸ਼ਚੈ ਅਘ ਮਾਂਹੀ। ਗੋਬਧ ਪਾਪੀ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਿ ਕੱਲਾ-ਰਾਉ । ਪਾਪ ਸਮੀਪੀ ਹੋਨਿ ਤੇ ਮਨ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਊ॥੨੪॥ਚਮੂੰ ਬਟੋਰਤਿ ਚਢਿ ਚਲਯੋ ਧੌਂਸਾ ਧੁੰਕਾਰਾ । ਨਗਰ ਤੀਰ ਤਬਿ ਪਹੁੰਚਿਕੈ ਕਿਯ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ। ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਪੁਰਬ ਲਰੇ ਇਨ ਹਮਲਾ ਘਾਲਾ। ਕਰੇ ਕਤਲ ਪਿਖਿ ਭਾਜਿਗੇ ਬਿਚ ਲਰੇ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੫॥ ਲਾਇ ਮੋਰਚੇ ਨਗਰ ਕੋ ਪੁਨ ਮੰਡਿ ਲਰਾਈ । ਨਿਕਸਿ ਨ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੇ ਘੇਰੇ ਚਹੁੰ ਘਾਈ[4] । ਇਕ ਸੰਮਤ ਲਰਤੇ ਰਹੇ ਪੁਨ ਭਏ ਲਚਾਰੀ।ਮਿਲਨ ਹੇਤ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਬਾਤੈਂ ਬਿਚ ਡਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥-ਕਹਹੁ ਰਾਇ ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਲਰਹੁ ਕੁਛ ਲੈਨ ਨ ਦੈਨਾ । ਨਾਹਕ ਬਿਨਸੈਂ ਆਦਮੀ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ ਕੀ ਸੈਨਾ-। ਰਾਇ ਕਹਯੋ-ਗੋਬਧ ਤਜਹੁ ਇਸ ਕਾਰਜ ਹੇਤਾ । ਮੈਂ ਖਰਚਯੋ ਲਾਖਹੁਂ ਦਰਬ ਰਣ ਰੋਸ ਸਮੇਤਾ-॥੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਲਾਚਾਰ ਹੁਇ-ਹਮ ਨੇ ਅਬਿ ਮਾਨੀ । ਆਗੇ ਨਹਿਂ ਗੋਬਧ ਕਰਹਿਂ ਸਚ ਲੀਜਹੁ ਜਾਨੀ-। ਰਾਇ ਕਹੈ-ਦਿਹੁ ਜਾਮਨੀ ਤੁਮ ਕੋ ਤਬਿ ਤਜਾਗੋਂ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਕਰਿਕੈ ਜੰਗ ਬਲ ਬਾਢਨ[5] ਸਭਿ ਲਾਗੋਂ॥ ੨੮॥ ਬੀਨ ਬੀਨ ਸਭਿ ਕੋ ਹਤੌਂ ਜਰ ਖੋਜ ਮਿਟਾਵੌਂ। ਬਹੁਰ ਕਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਪਾਪ ਇਮ ਅਸ ਪੁਰਖ ਬਸਾਵੌਂ-। ਕਹਿਂ ਅੰਤਰ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ-ਕੋ ਜਾਮਨ ਹੋਵੈ । ਅਸ ਪੱਧਤਿ ਨਹਿਂ ਨਿਕਟ ਕੋ ਬਿਚ ਆਨਿ ਖਲੋਵੈ ॥੨੯॥ ਅਪਰ

[1]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ(ਨੌਂਰੰਗਾ)ਮੂਰਖ ਹੈ ।(ਅ)ਜੜ੍ਹ ਤੁਰਕ ਨ ਰਾਊ=ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। [2]ਕੱਲਾਰਾਇ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ । [3]ਦੁਸ਼ਟ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ ਹਨ (ਇਸ ਨੇ) । [4](ਅੰਦਰ) ਵੜੇ (ਬਾਹਰ) ਨਿਕਲ ਨਾ ਸਕੇ (ਐਸੇ) ਘੇਰੇ ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ । (ਅ) ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਐਸੇ ਘੇਰੇ ਕਿ (ਅੰਦਰਲੇ) ਨਿਕਲ ਨਾ ਸੱਕਣ ਤੇ (ਬਾਹਰਲੇ ਅੰਦਰ)ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ । [5]ਕਤਲ ਕਰਨ ।

*ਪਾ:-ਜੜ੍ਹ ਤੁਰਕ ਖਪਾਊ । †ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਤਲੁਜ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਾਲਵਾ ਤੇ ਤੀਜੇ ਪਾਸੇ ਪੁਆਧ, ਤ੍ਰੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਜਗਰਾਵਾਂ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿਚ ਹੈ । ਪਹਿਲੋਂ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਇਥੇ ਨਗਰ ਸੀ ਜੋ ਸਤਲੁਜ ਨੇ ਢਾਹ ਦਿਤਾ । ਕਥਾ ਅੱਗੇ ਹੈ ।

ਨਹੀਂ ਲਖਿਯਤਿ ਇਹਾਂ ਹਮ ਸਕਲ ਬਿਚਾਰੇਂ। ਇਕ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਦਰਿਯਾਉ ਹੈ ਥਿਰ ਆਇ ਹਮਾਰੇ। ਚਹਹੁ ਜਿ ਲੀਜਹਿ ਜਾਮਨੀ ਚਲੀਅਹਿ ਤਿਸ ਤੀਰ।ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਹਮ ਦੇਹਿੰਗੇ ਸਾਪਰਸੈਂ ਨੀਰ[1]–॥੩੦॥ਭਨੀ ਦੁਸ਼ਟ ਜਿਮ ਬਾਰਤਾ ਮਾਨੀ ਤਿਮ ਰਾਉ।ਸਪਤਿ ਕੋਸ ਤਹਿਂ ਤੇ ਹੁਤੇ ਗਮਨੋ ਤਿਸ ਥਾਉ। ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਥਮ ਪੂਜਾ ਕਰੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਦਿਸ਼ ਦੋਊ। ਬਹੁਰ ਲਿਖੀ ਤਹਿਂ ਜਾਮਨੀ ਜੈਸੀ ਬਿਧਿ ਹੋਊ ॥੩੧॥–ਜੇ ਹਮ ਗੋਬਧ ਕਰਹਿੰਗੇ ਦੰਡਹੁ ਦਰਿਆਊ!–।ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਲਿਖਵਾਇ ਕਰਿ ਹਰਖਯੋ ਤਬਿ ਰਾਉ।ਕਾਗਦ ਲੇ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਅਪਨਿ ਆਯਹੁ ਪੁਨ ਬਾਸਾ। ਨਗਰ ਤਿਹਾੜਾ ਬਡ ਬਸੈ ਚਹੁੰ ਬਰਨ ਖੁਲਾਸਾ[2]॥੩੨॥ਸੁਨੀਅਹਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਇਕ ਬਰਖ ਬਿਤਾਵਾ। ਬਹੁਰ ਏਕ ਗੋਬਧ ਕਰੀ ਬਡ ਪਾਪ ਕਮਾਵਾ। ਸੁਨੀ ਰਾਇ ਜਬਿ ਬਾਰਤਾ, ਦਰੀਆਉ ਅਰਾਧਾ।–ਤੁਮ ਜ਼ਾਮਨ ਇਸ ਬਾਤ ਕੇ ਇਹ ਦੁਸ਼ਟ ਅਸਾਧਾ ॥੩੩॥ ਨਿਰਵਾਰਹੁ ਨਿਜ ਜ਼ਾਮਨੀ ਦਿਹੁ ਦੰਡ ਬਿਸਾਲਾ–। ਭਈ ਆਨ ਜਬਿ ਜਾਮਨੀ–ਕਹਿਤੇ ਇਸ ਢਾਲਾ[3]।–ਸਪਤ ਕੋਸ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਹੁਤੋ ਢਾਹਨ ਤਟ ਲਾਗੋ[4]।ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਲੌ ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਜਾਗੇ ॥ ੩੪॥ ਬਨੇ ਸਦਨ ਗਿਰਨੇ ਲਗੇ ਢਾਹਤਿ ਜਲ[5] ਗੇਰੇ।ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਬਹਿ ਗਏ ਭਾ ਰੌਰ ਬਡੇਰੇ। ਔਚਕ ਜਲ ਕਹਿਂ ਤੇ ਅਯੋ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਦਰਬ ਆਦਿ ਘਰ ਵਸਤੁ ਗਨ ਵਿਚ ਜਲ ਕੇ ਨਾਨਾ॥੩੫॥ਨਿਸਾ ਅੰਧੇਰੀ ਨਾਰਿ ਨਰ ਭਾਜੇ ਉਤਲਾਏ। ਨਹਿਂ ਦੀਖਤਿ ਜਲ ਮਹਿਂ ਗਿਰੇ ਸਭਿ ਦਿਏ ਬਹਾਏ।ਨਗਰ ਸਗਰ ਘਰ ਘਰ ਬਗਰ ਦਰਿਆਉ ਬਿਦਾਰੇ[6]। ਕੇਤਿਕ ਬਚੇ ਪਲਾਇ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਬਿਚ ਮਾਰੇ॥ ੩੬॥ ਕੋਸਨ ਮਹਿਂ ਜੋ ਬਸਤ ਥੋ[7] ਸਭਿ ਦੀਨ ਬਹਾਈ। ਇਮ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਨਿਜ ਜਾਮਨੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਉਤਰਾਈ–।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਇਮ ਰਾਇ ਕੱਲ੍ਹੇਰਾ[8]।ਕਰਤਿਸਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕੋ ਕਰਿ ਪੁੰਨ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੩੭॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਆਛੋ ਪਦ ਪੈ ਹੈ। ਨਹਿਂ ਸਜ਼ਾਇ ਪਰਲੋਕ ਮਹਿਂ ਨੀਕੇ ਮਗ ਜੈਹੈ। ਸਾਧ ਸਾਧ ਇਸ ਕੋ ਕਰਮ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਭੀ ਮਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੱਲੇਰਾਇ

---

[1]ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਜਲ ਸਪਰਸ਼ਕੇ ਭਾਵ ਸੁਗੰਦ ਖਾਕੇ ਨੀਰ ਦੀ। [2]ਵੱਡਾ। [3]ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ। [4]ਕੰਢਾ ਢਾਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ। [5]ਜਲ ਵਿਚ। [6]ਦਰਯਾ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਘਰ ਘਰ, ਬਜ਼ਾਰਾਂ (ਤਕ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੇ। [7]ਜੋ ਵਸਦਾ ਸੀ। [8]ਰਾਇ ਕੱਲਾ।

ਤਬਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਠਾਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ । ੪੯ ॥

੫੦. [ਮਾਹੀ ਨੇ ਆਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸਾਕਾ ਸੁਨਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੈਠੇ, ਮਾਹੀ ਕੋ ਗਏ, ਬਾਤੈਂ ਕਰਤਿ ਬਿਤਾਇ। ਭਯੋ ਦੁਪਹਿਰਾ ਆਨ ਕਾਰ ਥਿਰਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਨਿਕਟ ਰਾਇ ਕੱਲਾ ਥਿਰਯੋ ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਭਟ ਸਾਥਾ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਥਿਰ ਸੈਂਕਰੇ ਦਰਸਤਿ ਹੈਂ ਨਾਥਾ। ਭੀਰ ਅਹੈ ਬਹੁ ਨਰਨਿ ਕੀ, ਥਿਰ ਦੂਰਹਿਂ ਦੂਰੀ। ਆਨਿ ਆਨਿ ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਪਿਖਿ ਮੂਰਤਿ ਰੂਰੀ ॥ ੨ ॥ ਦੇਖਿ ਦੁਪਹਿਰੇ ਦਿਸ਼ਾ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਰਾਇ ਕੱਲਾ ! ਅਬੈ ਮਾਹੀ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ[1]। ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੋ ਦੇਖਹੁ ਤਿਸ ਘਾਈ[2]। ਬੀਤ ਗਏ ਦੋ ਪਹਿਰ ਤਿਹ ਆਵਹਿ ਕਰਿ ਧਾਈ'॥੩॥ਬੋਲਯੋ ਕੱਲਾ ਜੋਰਿ ਕਰ 'ਕਿਧ ਗਮਨ ਸਕਾਰੇ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਚਾਲੀ ਕੋਸ ਸੋ ਚਲਿ ਬਾਸੁਰ ਸਾਰੇ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪਹੁੰਚੈ ਇਹਾਂ ਸਭਿ ਬਾਤ ਬਤਾਵੈ।ਮਾਰਗ ਅੱਸੀ ਕੋਸ ਕੋ ਬਲ ਕੇ ਜੁਤਿ ਆਵੈ'॥੪॥ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਗੁਰ ਹੁਇ ਰਹੇ ਕਹਿਂ ਔਰ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਜਥਾ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਭੀਮਸਸਿ[3] ਮਰਵਾਯਹੁ ਜੰਗਾ। 'ਬਾਈ ਧਾਰਨਿ ਕੇ ਪਤੀ ਬਡ ਚਮੂੰ ਬਟੋਰੀ। ਸਭਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਮਤਿ ਕੋ ਕਰੇ ਆਏ ਹਮ ਓਰੀ' ॥ ੫ ॥ ਦ੍ਵੈ ਘਟਕਾ ਬੀਤੀ ਬਹੁਰ ਇਤਯਾਦਿ ਕਹੰਤੇ।ਅਕਸਮਾਤ੍ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਮਬਚਨ ਭਨੰਤੇ।'ਮਨੁਜ ਚਢਾਵਹੁ ਤਰੁ ਪਰ[4] ਮਗ ਦੇਖਹਿ ਸੋਈ। ਆਵਤ ਮਾਹੀ ਕੈ ਨਹੀਂ ਸੁਧਿ ਪਾਵਹਿਂ ਜੋਈ' ॥ ੬ ॥ ਪੁਨਹਿ ਰਾਇ ਕੱਲਾ ਕਹੈ 'ਪਹੁੰਚਯੋ ਭਿ ਨ ਸੋਊ। ਕਹਾਂ ਹੋਇ ਆਗਵਨ ਅਬਿ ਕਯਾ ਤਰੁ ਪਰ ਜੋਊ। ਸੰਧਯਾ ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਹੀ ਹੋਵਤਿ ਸੋ ਆਵੈ। ਥਿਰਹਿ ਨ ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਮਗ ਬਿਖੈ ਤੂਰਨ ਹੀ ਧਾਵੈ' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਗੁਨ ਗਨ ਖਾਨਿ ਗੁਰ ਪਰਚੇ ਅਨ[5] ਖਯਾਲਾ। ਡੂਢ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਜਬਿ ਰਹਯੋ ਬੈਠੇ ਤਿਸਕਾਲਾ।ਬਾਕ ਤੀਸਰੋ ਕਹਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਚਢੋ ਬ੍ਰਿੱਛ ਮਾਹੀ ਪਿਖਹੁ ਆਯੋ ਕਿ ਨ ਆਯੋ ?' ॥ ੮॥ ਸੁਨਤਿ ਰਾਇ ਕੱਲਾਕਹੈ ਨਿਜ ਨਰਨਿ ਮਝਾਰਾ।'ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਤ੍ਰੈ ਬਾਰਿ ਉਚਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਹਮਾਰੋ ਖਰਚ ਹੁਇਚਢਿ ਤਰੁ ਪਰ ਹੇਰੋ। ਬਚਨ ਸਾਚ ਇਨ ਕੋ ਸਦਾ ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਹੁਤੇਰੋ' ॥੯॥ ਇਕ ਨਰ ਤਰੁ ਪਰ ਤੁਰਤ

[1]ਗਿਆ ਸੀ। [2]ਤਿਸ ਤਰਫ। [3]ਭੀਮਚੰਦ। [4]ਬ੍ਰਿੱਛ ਉੱਤੇ। [5]ਹੋਰ।

ਹੀ ਕਹਿ ਰਾਇ ਚਢਾਯੋ।ਚਢਿ ਕਰਿ ਤੁੰਗ ਸਕੰਧ ਪਰ[1] ਸੋ ਮਗ ਦਰਸਾਯੋ। ਮਾਹੀ ਆਵਤਿ ਦੂਰ ਤੇ ਤਿਨ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨਾ। ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ 'ਆਯਹੁ ਮੈਂ ਚੀਨਾ' ॥ ੧੦ ॥ ਨਿਕਟ ਪਹੂੰਚਯੋ ਜਬਿ ਲਗੀ ਰਹਿ ਦੇਖਤਿ ਸੋਊ। ਉਤਰਯੋ ਤਰੁ ਪਰ ਤੇ ਤਰੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋਊ।ਗਮਨਯੋਂ ਜੋਜਨ ਬੀਸ ਮਗ[2], ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਇ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਅਚਰਜ ਦਿਖਰਾਇ॥੧੧॥ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਮਾਹੀ ਅਯੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਸਾ।ਕਹਯੋ 'ਸਿ-ਰੰਦ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕੋ ਦੇਖਯੋ ਤਹਿਂ ਕੈਸਾ?'।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਕਹਯੋ'ਜੁਗ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਮਹਾਂ ਮਲੇਛਨ ਹਤਿ ਦਏ ਕਰਿ ਦੀਰਘ ਬਾਦੇ' ॥ ੧੨ ॥ ਪੁਨਹਿ ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਕਹਯੋ 'ਬਿਛੁਰੇ ਗੁਰ ਸੰਗਾ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਕਿਤ ਪਕਰੇ ਗਏ ਕਿਮ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗਾ?।ਸਰਬ ਠੌਰ ਤੇ ਅੰਤਲੌ ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।ਜਿਸ ਹਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ ਕਹੀਅਹਿ ਸਮੁਝਾਈ ?' ॥ ੧੩ ॥ ਤਬਿ ਮਾਹੀ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬਿਚ ਸਭਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ! ਬਿਛਰੇ ਜਬੈ ਇਕ ਬਿੱਪ੍ਰ ਅਗਾਰੀ[3]। ਸੰਗ ਮਾਤ ਕੇ ਕਪਟ ਕਰਿ ਲੇ ਗਯੋ ਨਿਰਾਲਾ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਲੇ ਧਰਿ ਲੋਭ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੪ ॥ ਸਯੰਦਨ ਮਹਿ ਮਾਤਾ ਹੁਤੀ ਦ੍ਵੈ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਇਕ ਖੱਚਰ ਇਕ ਦਾਸ ਤਿਹ ਦੀਨਾਰਨਿ ਲਾਦੇ। ਬਿੱਪ੍ਰ ਉਤਾਰੇ ਸਦਨ ਮਹਿ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਉਤਾਰੀ। ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਮ ਖੇੜੀ ਹੁਤੋ ਦਿਜ ਅਧਮ ਕੁਚਾਰੀ ॥੧੫ ॥ ਕੁਛਕ ਮਸੰਦੀ ਭੀ ਕਰੀ ਇਸ ਹੇਤੁ ਚਿਨਾਰੀ[4]। ਮਧੁਰ ਬਾਕ ਕਹਿ ਲੇ ਗਯੋ ਧਨ ਸੰਗ ਨਿਹਾਰੀ। ਖੱਚਰ ਪਰ ਖੁਰਜੀ ਤਕੀ ਦੀਨਾਰਨਿ ਕੇਰੀ। ਬਿਸਰਾਮੇ ਬਹੁ ਥਕਤਿ ਭੇ ਚਲਿ ਬਾਟ ਬਡੇਰੀ ॥੧੬॥ ਆਂਖ ਬਚਾਇ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਲੈ ਕੈ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਦਾਬੀ ਅਵਨੀ ਕੇ ਬਿਖੈ ਜਿਮ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।ਕਿਤਿਕ ਬੇਰ ਮਹਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਦਿਜ ਪਾਪੀ। –ਲੋਕ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਚੋਰ ਹੈਂ ਸੁਚਿਤੀ ਰਖਿ ਆਪੀ[5] ॥ ੧੭ ॥ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਹੁ ਆਪਨੀ ਮੈਂ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵੌਂ। ਦੋਸ਼ ਨ ਦੀਜੈ ਮੋਹਿ ਕੋ ਸਭਿ ਭੇਦ ਬਤਾਵੌਂ–। ਦਾਸ ਗਯੋ ਥੋ ਵਹਿਰ ਕੋ ਸੋ ਤਿਸ ਛਿਨ ਆਯੋ[6]। ਤਿਮਰ ਭਏ ਤੇ ਵਸਤੁ

---

[1]ਉੱਚੇ ਟਾਹਣੇ ਤੇ। [2]ਵੀਹ ਜੋਜਨ ਦਾ ਰਸਤਾ। [3]ਅੱਗੋਂ (ਮਿਲਿਆ)। [4]ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਛਾਣ ਸੀ (ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ)। [5]ਆਪਣੀ ਸੰਭਾਲ ਰੱਖਣੀ। [6]ਭਾਵ ਜੋ ਦਾਸ ਤਿਸ ਵੇਲੇ (ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਕਿ ਵਸਤੂ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰੱਖਣੀ) ਆਯਾ

ਸਭਿ ਸੰਭਾਰਨ ਲਾਯੋ॥ ੧੮॥ ਤਬਹਿ ਦਾਸ ਕਹਿ ਮਾਤ ਕੋ–ਖੁਰਜੀ ਇਹ ਨਾਂਹੀ।ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਭਿ ਹੈਂ ਧਰੇ–ਮਾਤਾ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਾਹੀ।–ਦਿਜ ਘਰ ਮਹਿ ਕੋ ਅਪਰ ਨਹਿਂ,ਹਮ ਹੈਂ,ਕੈ ਸੋਊ। ਧਰੀ ਹੋਇਗੀ ਬੂਝ ਤਿਹ,ਅੰਤਰ ਕਿਤ ਹੋਊ–॥ ੧੯॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬੂਝਯੋ ਦਾਸ ਦਿਜ:–ਖੁਰਜੀ ਤੈਂ ਲੀਨੀ ? ਹੇਤ ਸੰਭਾਰਨਿਕੇ ਧਰੀ ਅੰਤਰਗਤਿ ਕੀਨੀ[1]–।ਸੁਨਤਿਦਿਜਾਧਮ[2] ਕੁਮਤਿ ਮਨ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਭਾਖੇ।–ਇਹ ਮੁਝ ਕੋ ਗੁਨ ਤੁਮ ਕਰਯੋ ਮਰਤੇ ਮੈਂ ਰਾਖੇ॥੨੦॥ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਨਵਰੰਗ ਕੀ ਨਹਿਂ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਵੈ। ਆਨਿ ਗਹੈਂਗੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਮੁਝ ਚੋਰ ਬਨਾਵੈ। ਕਹਾ ਫਲ ਆਗੇ ਕਰਹੁਗੇ ਮੈਂ ਜਿਯਤ ਬਚਾਇ। ਅਬਿ ਮੁਝ ਕੋ ਇਤਬਾਰ ਨਹਿਂ ਨਿਕਸਹੁ ਉਤਲਾਇ॥ ੨੧॥ ਸੁਨਹਿਂ ਜਿ ਨਰ ਗੁਰ ਮਾਤ ਹੈ ਇਨ ਘਰ ਮਹਿਂ ਰਾਖੇ। ਤਬੈ ਤੁਰਕ ਦੇਂ ਕੈਦ ਕਰਿ, ਗੁਰ ਪਰ ਬਹੁ ਮਾਖੇ[3]। ਤੁਵ ਨੰਦਨ ਮਾਰੇ ਘਨੇ ਨਹਿਂ ਕਰੀ ਭਲਾਈ। ਜੀਤਯੋ ਚਹਿ ਬਦਸ਼ਾਹ ਸੋ ਨਿਤ ਧੂਮ ਉਠਾਈ॥ ੨੨॥ ਮੈਂ ਜੁ ਉਤਾਰੇ ਆਨਿ ਘਰ ਲਾਯਸ ਤੌ ਚੋਰੀ। ਕਯੋਂ ਨ ਜਾਹੁ ਜਿਤ ਕੋ ਚਹੋ ਅਬਿ ਲੌ ਬਿਤਿ ਥੋਰੀ[4]–। ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਬੋਲ ਭਾ ਬਹੁ ਨਰਨਿ ਸੁਨਾਵੈ।ਪੌਤ੍ਰ ਸੰਗ ਲੇ ਮਾਤਗੁਰ ਕਿਤ ਡਰਤਿ ਪਲਾਵੈ[5] ॥ ੨੩॥ ਤਊ ਕੂਰ[6] ਨਹਿਂ ਰਹਿ ਸਕਯੋ ਚਹਿ–ਦਿਉਂ ਗਹਾਈ।ਸਭਿ ਦੀਨਾਰਨਿ ਕੌ ਰਖਉਂ ਕੋ ਨਹਿਂ ਨ ਲਖਾਈ–। ਊਚੇ ਬੋਲਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਗਮਨਯੋ ਸਹਿਸਾਈ। ਜਹਾਂ ਚੌਧਰੀ ਕੋ ਸਦਨ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਜਨਾਈ॥ ੨੪॥ ਤਿਸ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਮਹਿਂ ਗਿਨਤੀ ਇਮ ਕੀਨੀ।–ਚਲਹੁ ਬਤਾਵਹਿ ਮੋਰੰਡੇ ਸਭਿ ਭੇਵ ਜੁ ਚੀਨੀ[7]।ਲੇਂ ਇਨਾਮ ਧਨ ਤੁਰਕ ਤੇ ਦੇ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ।ਗੁਰ ਅਰਿਕੀ ਮਾਤਾ ਤਨੁਜਗਹਿਕੈ ਹਰਖਾਈ–॥੨੫॥ ਇਮ ਸਲਾਹ ਦੋਨਹੁਂ ਕਰੀ ਤੂਰਨ ਤਬਿ ਧਾਏ। ਤਹਿਂ ਸੈਨਾ ਕੁਛ ਤੁਰਕ ਕੀ ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਆਏ। ਗ੍ਰਾਮ ਮੋਰੰਡੇ ਪਹੁਂਚਿਕੈ ਦੋਨਹੁਂ ਅਘਵੰਤੇ। ਸੈਨ-ਪਤੀ ਕੇ ਨਿਕਟ ਗੇ ਹਿਤ ਕਹਿਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤੇ॥੨੬॥–ਸੁਨਹੁ ਮੀਆਂਜੀ! ਬਖ-ਸ਼ੀਏ ਕੁਛ ਹਮੈ ਇਨਾਮਾ। ਗੁਰ ਕੀ ਮਾਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦ੍ਵੈ ਲਯਾਏ ਨਿਜ ਧਾਮਾ। ਚਲਹੁ ਆਪ ਗਹਿ ਲੀਜੀਏ ਨਹਿਂ ਦੇਰਿ ਕਰੀਜੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਢਿਗ ਲੇ ਪਹੁਂ-

[1]ਭਾਵ ਛੁਪਾਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਵੇ। [2]ਨੀਚ ਦਿਜ। [3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹਨ। [4]ਅਜੇ ਤਾਂ (ਮੇਰੇ ਨਾਲ) ਥੋੜੀ ਬੀਤੀ ਹੈ। [5]ਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਡਰਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਸੋਚਦੀ ਹੈ) ਕਿ ਪੋਤ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਕਿਧਰੇ ਭੱਜ ਜਾਵੇ। [6]ਝੂਠਾ ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। [7]ਮੋਰੰਡੇ ਪਿੰਡ ਚੱਲੋ ਦੱਸੀਏ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਜੋ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਚੀਏ ਤਹਿਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲੀਜੈ-॥੨੭॥ ਸੁਨਤਿ ਚਮੂੰ ਹਯ ਜ਼ੀਨ ਧਰਿ ਗਮਨੇ ਉਤਲਾਏ। ਪੋਈਏ ਪਾਇਲ ਪਾਵਤੇ ਤੂਰਨ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਮਾਤ ਜੁਤਿ ਦੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਸੰਦੇਨ ਲਏ ਚਢਾਇ ਤਬਿ ਮੂਰਖ ਕਰਿ ਬਾਦੇ॥੨੮॥ ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦਕੋ ਲੇ ਗਏ ਮਰਗ ਉਲੰਘਯੋ ਸਾਰਾ। ਸੂਬਾ ਖਾਨਵਜੀਦ ਜਹਿਂ ਉਤਰਯੋ ਦਲ ਭਾਰਾ। ਤਿਹ ਕੋ ਕਹਯੋ-ਨਬਾਬ ਜੀ! ਹਮ ਗਹਿ ਕਰਿ ਲਯਾਏ। ਗੁਰੂਗੁਵਿੰਦਸਿੰਘ ਮਾਤ ਹੈ ਦ੍ਵੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਹਾਏ॥੨੯॥ ਨਿਸਾ ਬਿਖੇ ਆਏ ਚਲੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਤੀ-। ਕਹਯੋ ਨਵਾਬ-ਉਤਾਰੀਏ ਜਹਿਂ ਬੁਰਜ ਇਕਾਤੀ। ਰਹੈਂ ਸਿਪਾਹੀ ਖਰੇ ਤਹਿਂ ਰਾਖਹੁ ਤਕਰਾਈ-। ਪੁਰਿ ਨਰ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਦੌਰ ਕਰਿ ਆਵਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩੦॥ ਦੇਖਹਿਂ ਬੂਝਹਿਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੋ ਸਭਿ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰੈਂ[1]।-ਧਿਕ ਧ੍ਰੋਹੀ ਕ੍ਰਿਤਘਨੀ ਜੜ ਕਯਾ ਲਹਯੋ ਪੁਕਾਰੈ?। ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਗਤ ਗੁਰ ਦਾਤਾ ਸਭਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਗਹਿਵਾਇ ਕਰਿਭਾ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ॥੩੧॥ ਲਾਖਹੁਂ ਜੀਉ ਉਧਾਰਿਕੈ ਹਿੰਦੁਨਕੀ ਰਾਖੀ[2]। ਦੀਨੋ ਸਿਰ ਜਿਨਕੇ ਪਿਤਾ ਅਰਿ ਜਰ ਹਰਿ ਕਾਂਖੀ[3]*। ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਗਨ ਪੂਜਹਿਂ ਜਿਨ ਕੇਰੇ। ਰਿਖਿ ਜੋਗੀ ਉਰ ਧਯਾਨ ਧਰਿ ਗਤਿ ਲਹਤਿ ਅਛੇਰੇ ॥੩੨॥ ਤਿਨਕੇ ਸੰਗ ਅਧਰਮ ਕਰਿ ਦੁਰ ਕਰਮ ਕਮਾਯੋ। ਨਾਕ ਸਕੋਰਹਿ ਨਰਕ ਭੀ ਸਹਿ ਸਕਹਿ ਨ ਪਾਯੋ[4]। ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਪਪਾਤਹੈਂ[5], ਤਹਿਂ ਜੀਵ ਤਪੈ ਹੈਂ[6]। ਤੁਝ ਸਮ ਪਾਪੀ ਦੁਤਿਯ ਨਹਿਂ ਬਡ ਸੰਕਟ ਸਹਿਹੈਂ[7]॥੩੩॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਨਮ ਚੰਡਾਲ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਯਾ ਕੀਨਿ ਕਸਾਈ !- ਲਾਖਹੁਂ ਬਾਰ ਧਿਕਾਰਤੇ-ਲਹਿ ਅਧਿਕ ਸਜ਼ਾਈ-। ਇਮ ਪੁਰਿ ਜਨ ਗਨ ਤਹਿਂ ਮਿਲੇ ਹੋਈ ਬਡ ਭੀਰਾ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੁਗ ਪਿਖੈਂ ਬਹੁ ਰੂਪ ਸਰੀਰਾ॥੩੪॥ ਸਭਿਕੋ ਤਬੈ ਹਟਾਇ ਕਰਿ ਲੇ ਗਏ ਤਹਾਂ ਹੀ। ਬੁਰਜ ਬਿਖੈ ਉਤਰੇ ਥਿਰੇ ਜਨਨੀ ਦੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਜਹਾਂ ਬਿਠਾਈ ਬੈਠਿਗੀ ਢਿਗ ਪੌਤ੍ਰ ਬਿਠਾਏ। ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਪਰਿ ਕੈਦ ਮਹਿ ਚਿਤਵਤਿ ਪਛੁਤਾਏ॥੩੫॥-ਕਹਾਂ ਹੋਇਗੀ ਬਾਰਤਾ ਅਰੁ ਕਹਾਂ ਕਰੈਂਗੇ ?।

---

[1]ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, (ਜਦ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤਾਂ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। [2](ਪੈਜ) ਰੱਖ ਲਈ। [3](ਜ਼ਾਲਿਮਾਂ ਦੀ) ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹੋਏ। [4]ਨਰਕ ਬੀ ਨੱਕ ਵੱਟੇਗਾ ਤੇ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ (ਤੈਨੂੰ ਅਪਣੇ ਵਿਚ) ਪਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ। [5]ਤੂੰ ਡਿੱਗੇਂਗਾ। [6]ਉਥੇ ਤੇਰਾ ਜੀਵ ਤਪੇਗਾ। [7]ਸਹੇਂਗਾ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਅਰ ਜਰ ਹਰ ਕਾਂਖੀ=ਅਤੇ (ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ) ਜੜ੍ਹ ਹਰੀ (ਰੱਖਣ ਦੇ) ਚਾਹਵਾਨ ਹੋਏ।

ਪਰੇ ਬਸੀ ਮਹਿਂ ਆਨਿਕੈ ਪਿਖਿ ਕੋਪ ਧਰੈਂਗੇ। ਸੁਤ ਕੀ ਮਾਨੀ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਤੌ ਅਪਦਾ ਪਾਈ। ਭਏ ਕ੍ਰੋਧ ਕਿਤ ਬਿਛੁਰਿਗੇ,ਜਿਨ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਕਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਰਹਤਿ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਲਰਤਿ ਜਬਿ ਸੁਤ ਕਹਤਿ ਬਚੈਨਾ। ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਸਕਲ ਸੁਖ, ਹਮ ਕਿਯ ਨ ਅਮੈਨਾ[1]। ਆਪ ਆਪ ਬਿਛੁਰੇ ਕਿਤਹੁਂ ਸਗਰੇ ਪਰਵਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਹੋਇ ਹੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ—ਲੈ ਸ੍ਵਾਸ ਉਦਾਰਾ[2] ॥ ੩੭ ॥ ਰਿਦੇ ਬਸੂਰਤਿ ਮਾਤ ਬਹੁ ਲੇ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਅੰਕਾ। ਬਾਰਿ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਮੁਚਤਿ ਲਹਿ ਰਿਪੁਨਿ ਅਤੰਕਾ[3]। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਘਰ ਘਰ ਬਾਰਤਾ ਪਸਰੀ ਸੁਧਿ ਸਾਰੇ। ਆਇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਹੇਰਤੇ ਕਰਿ ਹਾਹਾਕਾਰੇ' ॥੩੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ'ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਸਿਰ੍ਹੰਦ ਆਵਨ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਮਾਹੀ ਨੇ ਸਾਕਾ ਸੁਨਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਖਾਨ ਵਜ਼ੀਦਾ ਨਿਕਸਿਕੈ ਆਯੋ ਸਭਾ ਸਥਾਨ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਮੂੰਪਤਿ ਮਿਲਿਗਏ ਬੈਠੇ ਮੇਲ ਮਹਾਨ'॥੧॥ਚੌਪਈ॥'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ'ਮਾਹੀ ਕਰਹਿਬਤਾ-ਵਨ। 'ਇਕ ਸਿਖ ਮੋਕਹੁ ਕੀਨ ਸੁਨਾਵਨ।ਜਥਾ ਜੋਗ ਮੈਂ ਬੂਝਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ। ਸੋ ਤੁਮ ਪਾਸ ਭਨੌਂ ਭਗਵੰਤਾ! ॥ ੨ ॥ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਆਨ ਥਿਰੇ ਜਹਿਂ ਸਭਾ ਸਥਾਨਾ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਗਿਰਦ ਸਿਰੰਦ। ਹੁਤੇ ਤਹਾਂ ਮਿਲਿ ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੩ ॥ ਹਿੰਦੂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਨਕ ਕਿਤੇਕ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਦੇਖਨਿ ਹੇਤ ਅਨੇਕ। ਭਈ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਭੀਰ ਬਿਸਾਲਾ।ਬੈਠੇ ਜਾਲ[4], ਖਰੇ ਨਰਜਾਲਾ॥੪॥ਰੰਘਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮੋਰੰਡੇ ਬਾਸੀ। ਸੋ ਸਰਦਾਰ ਹੁਤੋ ਦਲ ਪਾਸੀ। ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਕਰੇ ਤਬਿ ਨੈਨਾ। ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਂ ਬੈਨਾ ॥ ੫ ॥ —ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਹਾਂ ਬਿਠਾਏ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਲੇ ਆਵਹੁ ਇਸ ਥਾਏਂ। ਸਾਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਕ ਕਹਿ ਕਰਿਕੈ। ਦੇਹੁ ਦਿਲਾਸਾ ਲੇਹੁ ਸਿਧਰਿਕੈ[5]—॥ ੬ ॥ ਮੋਰੰਡੇਸ਼ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਗਯੋ। ਦਾਦੀ ਪੌਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ। ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚਿ ਬੋਲਯੋ—ਸੁਨਿ ਮਾਈ! ਸਭਾ ਨਬਾਬ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੭ ॥ ਤਿਨ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਹੇਰਿਬੇ ਕਾਰਨ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਦੋਨਹੁਂ ਕਰੇ ਹਕਾਰਨ—। ਸੁਨਤਿ ਮਾਤ ਕੰਪਤਿ ਦੁਖ ਪਾਯੋ। ਰੰਘਰ ਸੰਗ ਬਾਕ ਇਮ ਗਾਯੋ ॥ ੮ ॥—ਗੁਰ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਏ ਤਿਨ ਸੰਗ। ਸੁਧਿ ਨ ਤਿਨਹੁ ਕੀ ਭਾ ਕਿਮ ਢੰਗ। ਇਹ ਜੁਗ ਬਾਰਿਕ ਪਾਰਿਕ ਮੇਰੇ। ਬਹੁ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ ਕੀਨ ਬਡੇਰੇ—॥੯॥ਸੁਨਿ ਰੰਘਰ ਨੇ

[1]ਯਕੀਨ ਨਾ ਕੀਤਾ। [2]ਲੰਮੇ। [3]ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਡਰ। [4]ਬਹੁਤੇ। [5]ਜਾਕੇ ਲੈ ਆਵੋ।

ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ ।—ਪਾਰਿਕ ਮੇਰੇ ਭਾਖਤਿ ਮਾਈ—। ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਖੱਤ੍ਰੀ ਇਕ ਨੀਚ। ਬੈਠਯੋ ਤਹਾਂ ਸਭਾ ਕੇ ਬੀਚ ॥੧੦॥ ਸੁਤਾ ਸੰਬੰਧ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਘਰ ਮੈਂ। ਦਿਯੋ ਹਟਾਇ ਸੁ ਪ੍ਰਥਮ ਝਗਰ ਮੈਂ। ਯਾਂ ਤੇ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਕਰੈ ਗੁਰ ਸੰਗ। ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਮਹਿ ਕਹਯੋ ਕੁ ਢੰਗ ॥ ੧੧ ॥—ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਗਨ ਗਾਰ।ਨਹਿਂ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਤਬਿ ਪ੍ਯਾਰ ਬਿਚਾਰ[1]।ਅਬਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕਹੈ ਇਹ ਪਾਰਿਕ। ਗੁਰ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਦਤਿ ਏ ਬਾਰਿਕ—॥੧੨॥ ਖਾਨ ਵਜੀਦ ਕਹਯੋ —ਅਬਿ ਜਾਉ।ਦੋਨਹੁਂ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਕੋ ਲ੍ਯਾਉ।ਮਾਤਾ ਸੰਗ ਕਹੋ ਸਮੁਝਾਇ। ਹੇਤ ਬਿਲੋਕਨ ਸਭਾ ਬੁਲਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਅਪਰ ਬਾਤ ਕੁਛ ਕਰੈਂ ਨ ਕੋਈ। ਤੁਝ ਢਿਗ ਹੀ ਪਹੁੰਚਾਵਹਿਂ ਦੋਈ--। ਮੋਰੰਡੇਸ਼ ਰੰਘਰ ਪੁਨ ਆਯੋ। ਨਿਕਟ ਮਾਤ ਕੇ ਹੋਇ ਅਲਾਯੋ ॥੧੪॥ -ਪਿਖਹਿ ਨਬਾਬ ਪਠਾਵੈ ਵੇਰ। ਚਾਹਤਿ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਇਕ ਵੇਰ--। ਜੁਗ ਪੌਤ੍ਰੇ ਜੁਗ ਜਾਨੂ ਪਰ ਥਿਰ। ਨਿਜ ਪਟ ਤੇ ਆਛਾਦਾਨ ਤਿਨ ਕਰਿ ॥੧੫॥ ਬੈਠੀ ਹੁਤੀ ਮਾਤ ਬਹੁ ਨੇਹੂ।ਬਾਰਿ[2] ਬਿਲੋਚਨ ਬਹਯੋ ਅਛੇਹੂ। ਤਬਿ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ। ਦਾਦੀ ਪਟ ਕੋ ਗਹਿ ਨਿਜ ਪਾਨ ॥੧੬॥ ਨਿਜ ਊਪਰ ਤੇ ਕਰਯੋ ਉਤਾਰਨਿ। ਉਠਿ ਠਾਂਢੇ ਹੁਇ ਕੀਨ ਉਚਾਰਨਿ।--ਕਯੋਂ ਦਾਦੀ ਤੂੰ ਕਰਹਿਂ ਬਿਖਾਦਾ? ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਸਦਾ ਹਮ ਬਾਦ॥੧੭॥ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਕਹਾਂ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਯਾਂ ਤੇ ਉਚਿਤ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਜਾਵੈਂ--। ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਲੈ ਕਰਿ ਸਾਥ।ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਜਿਮ ਨਿਸਨਾਥ[3] ॥ ੧੮ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਜਿਨ ਅੰਗ। ਚਪਲ ਬਿਲੋਚਨ ਚਾਰੂ ਰੰਗ। ਸੰਮਤ ਅਲਪ ਬੈਸ ਹੈ ਜਿਨ ਕੀ। ਸੁੰਦਰ ਆਭਾ[4] ਦੋਨਹੁ ਤਨ ਕੀ ॥ ੧੯॥ ਝਗਲੀ ਝੀਨ* ਝਮਕ ਲਗਿ ਜ਼ਰੀ। ਅੰਗ ਬਿਭੂਖਨ ਬਿਨ ਦੁਤਿ ਖਰੀ[5]। ਗਮਨੇ ਦੋਨਹੁ ਬੀਰ ਅਗਾਰੀ। ਰੰਘਰ ਚਾਲਯੋ ਤਿਨਹੁ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਸਭਾ ਸਮੀਪ ਪਹੁਚੇ ਜਾਈ। ਮੋਰੰਡੇਸ਼ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਈ।—ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਯੋ ਪਿਤਾ ਤੁਹਾਰਾ। ਗਢ ਚਮਕੌਰ ਘੇਰਿ ਗਹਿ ਮਾਰਾ॥ ੨੧ ॥ ਤਹਿਂ ਤੁਮਰੇ ਦ੍ਵੈ ਭ੍ਰਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ ਸਕਲ

---

[1]ਤਦੋਂ ਨਾ ਪੋਤ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਿਚਾਰਿਆ। [2]ਜਲ। [3]ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [4]ਸ਼ੋਭਾ। [5]ਗਹਿਣਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ।

*ਮਹੀਨਾ ਪੋਹ ਦਾ ਹੈ, ਝੀਨ ਝਗਲੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੁਹਾਵਰੇ ਪਏ ਹੋਏ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਪਦ ਲਿਖਜਾ ਗਿਆ ਹੈ ? ਯਾ ਉੱਪਰਲੇ ਛਾਰੇ ਕਪੜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ?

ਸੋ ਮਾਰੇ। ਅਬਿ ਤੁਮਰੋ ਰਾਖਾ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।ਆਨਿ ਉਬਾਰੇ ਇਨ ਤੇ ਜੋਈ॥ ੨੨॥ਇਹ ਨਬਾਬ ਸਰਦਾਰ ਤਮਾਮੂ। ਝੁਕਿ ਸਿਰ ਤੇ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸਲਾਮੂ। ਨਹਿਂ ਮਾਰਹਿਂਗੇ, ਲੇਹਿਂ ਬਚਾਈ। ਜੀਵਤਿ ਰਹੀਅਹਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਈ-॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨ।-ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰਾ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਤਿਹ ਮਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਜਿਮ ਅਕਾਸ਼ ਕੋ ਕਹਾ ਕੁਈ ਮਾਰਹਿ। ਕੌਨ ਅੰਧੇਰੀ ਕੋ ਨਿਰਵਾਰਹਿ। ਮੇਰੁ ਚਲਾਇ ਸਕੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਸਸਿ ਸੂਰਜ ਨਹਿਂ ਪਕ-ਰਨ ਹੋਈ ॥੨੫॥ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਸਭਿ ਤੇ ਬਡੋ ਕਾਲ ਕੋ ਕਾਲੂ। ਤਿਸ ਆਗੇ ਹਮ ਅਰਪੇ ਸੀਸ। ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਜਗ-ਦੀਸ਼ ॥ ੨੬॥ ਇਹ ਨਰ ਪਾਮਰ[1] ਪਾਪ ਕਮਾਵੈਂ। ਕਿਮ ਇਨ ਆਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ-। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਾ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਈ।-ਇਹ ਬਾਰਿਕ ਕਹਾ ਸਮੁਝਿ ਸਕਾਈ॥੨੭॥ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਇਨ ਕਹਾਂ ਬਿਗਾਰਾ।ਲਰਿਬੇ ਮਿਲਿਬੇਨ-ਹਿਨ ਬਿਚਾਰਾ[2]-।ਸੁਨਤਿ ਜਰਯੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮਤਿਮੰਦ। ਬੋਲਯੋ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਨ ਬ੍ਰਿੰਦ॥੨੮॥-ਇਹ ਨਾਗਨ ਕੇ ਬੱਚੇ ਛੋਟੇ। ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰੇ ਅਤਿ ਖੋਟੇ।ਨਹਿਂ ਨਬਾਬ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਸਲਾਮੂ।ਡਰਪਤਿ ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਕਿ ਤਮਾਮੂ॥ ੨੯॥ ਇਨ ਕੇ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਬਡੇਰੋ।ਕਿਮ ਇਹ ਝੁਕਹਿਂ ਨਬਾਬ ਅਗੇਰੇ-। ਬਹੁਰ ਬਜੀਦਖਾਨ ਬਚ ਕਹਯੋ।-ਭ੍ਰਾਤ ਪਿਤਾਦਿਕ ਨਹਿਂ ਕੋ ਰਹਯੋ॥੩੦॥ ਦੀਨ ਬਿਖੇ ਆਵਹੁ ਤੁਮ ਅਬੈ। ਤੁਰਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੋ ਮਾਨਹੁ ਸਬੈ। ਪੁਨ ਤੁਮ ਕੋ ਦੈਂ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਅਰੁ ਧਨ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੧॥ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਟ ਆਪਨੇ ਰਾਖੈ। ਪਾਲਨ ਪੋਸਨ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖੈ। ਦੇਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਕੁਛ ਬਡੋ ਬਨਾਵਹਿ। ਕੇਤਿਕ ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਤੁਮ ਲਾਵਹਿ ॥੩੨॥ਜਿਮ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਅਧਿਕ ਸਿਰਦਾਰੀ। ਤਿਮ ਹੋਵਹੁਗੇ ਲਿਹੁ ਸੁਖ ਭਾਰੀ-। ਸੁਨਤਿ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਆਈ। ਬੂਝਯੋ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਲਘੁ ਭਾਈ॥੩੩॥ -ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਮਾਂ ਮੋਹਿ ਅਸ ਜੋਵਾ। ਗਰੂ ਪਿਤਾਮ ਪਰ ਜਿਮ ਹੋਵਾ। ਸਾਬਤ ਰਹਾਨ ਬਾਤ ਹੈ ਨੀਕੀ। ਕਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ! ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਜੀ ਕੀ-॥ ੩੪ ॥ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ।-ਧਰਮ ਪਿਤਾਮੇ ਜਯੋਂ ਰਖਿ ਲੀਨਾ। ਸ਼ੁਭ ਜਸ ਤੇ ਜਗ ਪੂਰਨ ਕੀਨਾ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਕਾ ਚੀਨਾ[3] ॥੩੫॥ ਹਮ

[1]ਨੀਚ। [2]ਲੜਨ ਤੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ। [3]ਸਾਕਾ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ।

ਤੁਮ ਕੋ ਤਿਮ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਸਿਰ ਦਿਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਮੂਲ ਗਵਾਵੈਂ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਜਾਗ ਹੈ ਫੇਰ। ਤਨ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੀ ਹੇਰਿ॥੩੬॥ ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਲਯਾਵਨ ਕੇ ਹੇਤ। ਕਹਯੋ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਬਹੁ ਦੇਤਿ[1]। ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ॥ਇਨ ਕਹਿਨੇ ਪਰ ਪਨਹੀ ਮਾਰੀ[2]॥੩੭॥ ਤਿਮ ਸ਼ਾਕਾ ਜਗ ਤੁਮ ਦਿਖਰਾਵੋ। ਮਨ ਕੋ ਥਿਰ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਵੋ। ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਬੰਸ ਹਮਾਰਾ। ਰਾਖਹੁ ਤਿਸ ਕੀ ਲਾਜ ਉਦਾਰਾ-॥ ੩੮॥ ਸੁਨੇ ਅਨੁਜ ਤੇ[3] ਧੀਰਜ ਬੈਨ। ਕਹਯੋ[4] ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਨੈਨ:-ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਸੀਸ ਹਮ ਪਨਹੀ ਮਾਰੈਂ। ਧਰਮ ਆਪਨੋ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰੈਂ॥੩੯॥ ਹਮਰੇ ਬੰਸ ਰੀਤਿ ਇਮ ਆਈ। ਸੀਸ ਦੇਤਿ ਪਰ ਧਰਮ ਨ ਜਾਈ। ਤੁਮਰੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਨਿ ਹੇਤ। ਹਮ ਨਹਿ ਡਰਪਹਿਂਗੇ ਸਿਰ ਦੇਤਿ॥ ੪੦॥ ਕਹਾਂ ਮੰਦ ਮਤਿ! ਤੂੰ ਬਿਰਮਾਵੈਂ[5]।ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਪਰ ਨ ਲੁਭਾਵੈਂ[6]।ਧਰਮ ਸਾਚ ਹੈ ਸਦ ਹੀ ਸੰਗ। ਕੋ ਅਸ ਮੂਰਖ ਕਰਹਿ ਜੁ ਭੰਗ॥੪੧॥ਬਡੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅਗਨਿ ਅਵੱਗਯਾ[7]। ਦਾਹਨ ਤੁਰਕ ਜਰਨ ਕੋ ਲੱਗਯਾ[8]। ਹਮ ਸਿਰ ਦੈਬੋ ਬਾਯੁ ਬਡੇਰ[9]। ਜਾਰਹਿ ਛਾਰ ਕਰਹਿ ਨਹਿ ਦੇਰ-॥੪੨॥ਸੁਨਤਿ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਭਾ ਬਿਸਮਾਨੀ।-ਕਯੋਂ ਨ ਕਹੈਂ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਤ ਅਹੈਂ[10]। ਜਿਨ ਉਪਦੇਸ਼ੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਲਹੈਂ-॥੪੩॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਹਿੰਦੂ ਤਹਿਂ ਸਬੈ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਤਬੈ। ਤੁਰਕ ਜਰੇ ਉਰ ਜਰੇ ਨ ਕੈਸੇ। ਪਾਵਸ ਪਰੇ ਜਵਾਸਾ ਜੈਸੇ॥ ੪੪॥ ਖਾਨ ਵਜੀਦੇ ਨੈਨ ਤਰੇਰੇ[11]।-ਡਰਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਕਹੈਂ ਕਰੇਰੇ[12]। ਇਨ ਕੋ ਅਬਿ ਦੈ ਹੈਂ ਮਰਿਵਾਇ-। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਰਿਸ ਕੌ ਪਾਇ'॥ ੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਬਾਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੫੧॥

੫੨. [ਮਾਹੀ ਨੇ ਸਾਕਾ ਸੁਨਾਉਣਾ-ਜਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ [13]ਖੱਤ੍ਰੀ ਸੁਠਾਨੰਦ ਤਬਿ ਕਹਿ ਨਬਾਬ ਕੇ ਸਾਥ।-ਦੇਖਹੁ ਕਿਮ

[1]ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਹੁਤ ਕੁਛ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। [2]ਜੁੱਤੀ ਮਾਰੀ ਸੀ। [3]ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਤੋਂ। [4](ਨਵਾਬ ਨੂੰ) ਕਿਹਾ। [5]ਭਾਵ,ਭੁੱਲਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। [6]ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਲੋਭਾਇਮਾਨ ਹੋਵਾਂਗੇ। [7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਵੱਗਯਾ ਦੀ ਅਗਨੀ। [8]ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਸਾੜਨ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। [9]ਸਾਡਾ ਸਿਰ ਦੇਣਾ ਬੜੀ ਹਵਾ (ਝੁੱਲੇਗੀ)। [10]ਕਿਉਂ ਨਾ (ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿਣ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੁ ਹੋਏ। [11]ਭਾਵ ਤਾੜਨਾ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। [12]ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ (ਸਗੋਂ)ਕੈਸੇ ਕਰੜੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। [13]ਮਾਹੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹਬੋਲਤੇ ਡਰਤਿ ਨਜੋਰਤਿਹਾਥ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਬਡੇ ਹੋਇੰਗੇ ਪਿਤਾਸਮਾਨਾ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਕੀਨਸਿ ਹਾਨਾ। ਨਿਤ ਉੂਧਮ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਉਠਾਵੈਂ। ਏਹ ਨਹਿਂ ਕਹੋਂਹੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ॥੨॥ਅਬਿ ਪਕਰੇ ਬਸ ਆਇ ਤੁਮਾਰੇ।ਛੂਟ ਨ ਜਾਹਿਂ ਮਵਾਸ ਮਝਾਰੇ[1]।ਇਨਕੋ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਉਪਚਾਰੂ।ਕਰੋ ਹੁਕਮ ਕਿਹ[2], ਕਰੈ ਪ੍ਰਹਾਰੂ—॥੩॥ ਹੁਤੇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਖਾਨ ਮਲੇਰੀ।—ਹਤਹਿ—ਜਾਨਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ[3]:—ਬਾਲਕ ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਕਹਾ ਦੋਸ਼। ਹਾਨ ਲਾਭ ਕੀ ਇਨਹਿ ਨ ਹੋਸ਼—॥੪॥ਸੁਨਿ ਪਾਪੀਤਬਿਏਵ ਨਵਾਬ।ਇਤ ਉਤ੍ਰ ਦੇਖਨ ਲਗ੍ਯੋ ਸ਼ਤਾਬ। ਜੋ ਨਰ ਸਨਮੁਖ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਮਾਨੀ।—ਹਮ ਤੇ ਬਾਲਕਹੋਇਂ ਨ ਹਾਨੀ—॥੫॥ ਬਹੁਰ ਦਾਹਿਨੀ ਦਿਸ਼ ਜਬਿ ਹੇਰਾ। ਨੀਵਗ੍ਰੀਵ ਕਰਿ ਥਿਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਬਾਮੇ ਦਿਸ਼ ਤਬਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਨਹਿਂ ਕਿਨ ਮਾਨੀ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ॥ ੬ ॥ [4]ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ਿ ਖਲ ਬਾਂਛਤ ਬੇਗ। ਗਿਲਜਾ ਪਸ਼ਚਮ ਕੋ ਧ੍ਰਿਤਿ ਬੇਗ[4]।— ਲਿਹੁ ਬਾਲਕ ਇਤ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਹੋਇ।ਧਰ ਤੇ ਜੁਦੇ ਕਰਹੁ ਸਿਰਦੋਇ॥੭॥ ਰਾਖਨ ਕੀ ਲਾਯਕ ਇਹ ਨਾਂਹੀ। ਪਾਇਂ ਫਤੂਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਮਾਂਹੀ—। ਸੁਨਿ ਗਿਲਜਾ ਤਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਓਟ[5] ਸਭਾ ਕੇ ਹੋਵਤਿ ਭਯੋ॥ ੮ ॥ ਪਾਪੀ ਨਿਰਦਯਾਲੂ ਮਤਿ ਮੰਦ। ਗਹਿ ਖੈਂਚੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਿਲੰਦ। ਧੀਰਜ ਧਰੇ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਖਰੇ।ਨਹੀਂ ਦੀਨ ਮਨ[6] ਕੈਸਿਹੁੰ ਕਰੇ॥੯॥ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਿਰ ਚਾਹਤਿ ਦੀਯੋ। ਤੁਰਕਨਿ ਜਰਾਂ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਕੀਯੋ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਬਾਤ ਪਿਤਾਮੇ ਕੇਰੀ। ਲਾਜ ਬੰਸ ਕੀ ਚਹੈਂ ਬਡੇਰੀ॥ ੧੦ ॥ ਅਧਮ ਤਬੈ ਤਰਵਾਰ ਚਲਾਈ*।

---

[1]ਛੁੱਟਕੇ ਕਿਸੇ ਆਕੀ ਥਾਂ ਨਾਂ ਚਲੇ ਜਾਣ। [2]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰੋ। [3](ਇਹ) ਜਾਣਕੇ ਕਿ—(ਨਵਾਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲੇ। [4]ਮੂਰਖ (ਨਵਾਬ) ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ (ਤੱਕਕੇ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਕੋਈ ਟਿੱਤਰੇ ਤਾਂ) ਪੱਛਮ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਵਾਲਾ ਗਿਲਜਾ (ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਸਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ) [ਬੇਗ=ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ। ਬੇਗ=ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ, ਉੱਦਮ]। (ਅ) ਕਈ ਲੋਕ 'ਬਾਂਛਤ ਬੇਗ' ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵਾਂਛਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ ਹੈ। [5]ਓਹਲੇ। [6]ਉਦਾਸ ਮਨ। *ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣੇ ਜਾਣਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਤਦ ਤੋਂ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਖੜਕਾਈ; ਹਰ ਸਿੱਖ ਹੁਣ ਤ੍ਰਾਈਂ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਇੱਟ ਚਾਕੇ ਸਤਲੁਜ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣੀ ਧਰਮ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਚਿਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪਰੰ-ਪਰਾ ਵੱਲ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਛਾਤੀ ਤਕ ਕੰਧ ਉਸਾਰੀ ਗਈ, ਉਹ ਕੰਧ ਛੁੱਟਕੇ ਢਹਿ ਪਈ ਤੇ ਫੇਰ ਕਤਲ ਕਰਵਾਏ ਗਏ।

ਸਿਰ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਦਯੋ ਗਿਰਾਈ।ਬਹੁਰ ਦੂਸਰੋ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸੀਸ ਉਤਾਰਾ ॥੧੧॥ ਹਾਹਾਕਾਰ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਭਯੋ।ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਨਿ ਮਹਿਂ ਥਿਯੋ।ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਿਰ ਦਿਯੋ ਉਤਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਪਕਰੇ ਹੋਇ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਪਰ ਕਰਹਿ ਇਮ ਕੋਇ?ਤੁਰਕਨ ਜਰਾਂ ਬਿਨਾਸੀ ਕਰਿਕੈ। ਗਏ ਗੁਰੂ ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਧਰਿਕੈ ॥੧੩॥ ਕਰੇ ਕਲੰਕਤਿ ਰਿਪੁ ਕੁਲ ਸਾਰੇ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਕੋ ਛੀਨਸਿ ਸਾਰੇ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਤਹਿਂ ਝਾਰੀ[1]।ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਬਹੁ ਦੇਵਤਿ ਗਾਰੀ ॥੧੪॥ --ਇਹ ਦੋਖੀ ਹੈ ਬਡੋ ਚੰਡਾਲਾ। ਦੇਖੇ ਬਾਲਿਕ ਕਹਯੋ ਕਰਾਲਾ[2]--। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਹਾਹਾਕਾਰੇ।ਜਾਨੀ ਤੁਰਕਨ ਜਰਾਂ ਉਪਾਰੇ॥੧੫॥ ਇਕ ਸਿਖ ਟੋਡਰ ਮਲ ਬਹੁ ਧਨੀ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪਕਰਨਿ ਸੁਨੀ। ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਯੋ --ਧਨ ਗਨ ਦੈਕੈ।ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਛੁਰਵਾਵਨਿ ਕੈ ਕੈ॥੧੬॥ਜਹਾਂ ਗੁਰੂ ਤਹਿਂ ਦੇਉਂ ਪੁਚਾਈ। ਪਾਵੌਂ ਜਗਤ ਬਿਖੇ ਬਡਿਆਈ। ਕਹਾਂ ਦਰਬ ਜੋ ਸਰਬ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਗੁਰ ਪਦਵੀ ਦੈ ਹੈਂ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ--॥ ੧੭ ॥ ਕਰਤਿ ਉਤਾਇਲ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵਾ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਦੇਖਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਾ।ਸੁਨੀ ਨਰਨ ਤੇ--ਇਨਹੁ ਪ੍ਰਹਾਰੇ--। ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਬਾਰੇ॥ ੧੮ ॥ ਹੋਯਹੁ ਤਬਿ ਉਤਪਾਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੰਪੀ ਧਰਤ ਆਇ ਭੂੰਚਾਲਾ। ਐਂਚਤਿ ਕੰਕਰ ਧੂਰ ਘਨੇਰੀ। ਬਹੀ ਬਾਯੁ ਬਹੁ ਬੇਰ ਕੁਵੇਰੀ ॥੧੯॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਲੋਚਨ ਰਜ ਪਰੀ। ਕੂਕੀ ਵਹਿਰ ਸ਼ਿਵਾ[3] ਮੁਦ ਭਰੀ। ਬਿਨ ਘਨ ਗਰਜ ਗਗਨ ਤੇ ਸੁਨੀ। ਸਭਿ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਮੂੰਡੀ ਧੁਨੀ ॥ ੨੦ ॥ ਜੋ ਸਯਾਨੇ ਬੁਧਿ ਕੁਰੈਂ ਬਿਚਾਰਨਿ। ਭਯੋ ਕਹਿਰ ਬਡ -ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਨ।--ਉਠੈ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਰਾਜ ਬਿਧੁੰਸੈ[4]। ਹੋਇਂ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਤੁਰਕ ਨਿਸੰਸੈ--॥ ੨੧॥ ਸਕਲ ਕੁਕਰਮ ਕੁਲੱਛਨ ਹੇਰੇ। ਟੋਡਰਮਲ ਹੁਇ ਦੁਖੀ ਘਨੇਰੇ। ਗਮਨਯੋ ਤੁਰਤ ਮਾਤ ਜਹਿਂ ਬੈਸੀ। ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਥਿਰ ਮੂਰਤਿ ਜੈਸੀ ॥੨੨॥ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਪੌਤ੍ਰਨ ਕੇਰੀ ।--ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਤੇ ਆਵਹਿਂ ਫੇਰੀ[5]। ਰਹੈਂ ਕੈਦ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਛੁਟਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਜੀਵਤਿ ਪੁਨ ਸਭਿ ਹੂੰ ਸੁਖ ਪੈ ਹੈਂ ॥ ੨੩ ॥ ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਮਨ ਜੇ, ਛੋਰਿ ਇਕੇਲੀ[6]। ਗਏ ਤੁਰਕ ਜਹਿਂ ਸਭਾ ਸਕੇਲੀ। ਅਬਿ ਐਹੈਂ ਬੀਤਯੋ

[1]ਸਾਰੇ। [2](ਜਿਸ ਨੇ) ਭਯਾਨਕ (ਵਾਕ) ਕਹੇ। [3]ਗਿਦੜੀਆਂ। [4]ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। [5]ਮੁੜਕੇ। [6]ਇਕੱਲੀ ਛੋਡਕੇ।

ਚਿਰਕਾਲ—। ਇਮ ਮਾਤਾ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨੪ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਟੋਡਰਮਲ ਗਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ। ਬਿਹਬਲ ਅੰਸੁਨ[1] ਬਦਨ ਪਖਾਰਾ। ਰੁਕਯੋ ਕੰਠ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਦੇਖਿ ਦਸ਼ਾ ਤਿਸ ਕੀ ਦੁਖਵਾਰੀ। ਉਠਯੋ ਹੌਲ ਉਰ ਮਾਤ ਬਿਚਾਰੀ।—[2]ਕਹੁ ਭਾਈ ਤੂੰ ਆਯੋ ਕੌਨ? ਕਯੋਂ ਅਤਿ ਦੁਖੀ, ਹੇਤੁ ਕਹੁ ਤੌਨ?—॥੨੬॥—[3]ਕਯਾ ਬੂਝਤਿ ਬੈਠੀ ਅਬਿ ਮਾਤ? ਮਰਤਿ ਪਿਖੇ ਮੈਂ ਦ੍ਵੈ ਗੁਰ ਤਾਤ। ਜੀਵਤਿ ਰਹਯੋ ਫਟੀ ਨਹਿਂ ਛਾਤੀ। ਮੋ ਤੇ ਕੋਮਲ ਪਾਹਨ ਜਾਤੀ ॥ ੨੭ ॥ ਮੈਂ ਨਿਰਭਾਗ ਬਤਾਵਨ ਆਯੋ। ਨਹਿਂ ਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ। ਘਰ ਕੋ ਦਰਬ ਸਰਬ ਮੈਂ ਦੇਤਿ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਬਚਾਇ ਸੋ ਲੇਤਿ ॥ ੨੮ ॥ ਕਯਾ ਮੈਂ ਕਰਉਂ ਬਤਾਵਨ ਕੋਈ। ਨਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਮਮ ਸਾਬਤ ਹੋਈ—। ਸੁਨਯੋ ਬਾਕ ਖਰ ਬਾਨ ਸਮਾਨ। ਲਗਯੋ ਕਾਨ ਵਿੰਧ ਰਿਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ॥੨੯॥ ਊਪਰ ਤਰ ਕੇ ਜੁਟਿ ਗਏ ਰਦਨੰ[4]। ਭਯੋ ਦਰਦ ਤੇ ਜ਼ਰਦ ਸੁ ਬਦਨੰ[5]। ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਇ ਮੁਖਿ ਲਾਗ ਸੁ ਲਾਟੀ[6]। ਜਨੁ ਕਦਲੀ ਤਰੁ ਕੀ ਜੜ ਕਾਟੀ॥੩੦॥ ਤਰਫਰਾਤਿ ਮੂਰਛਾ ਕੋ ਪਾਈ। ਗਿਰੀ ਬਿਸੁਧ ਹ੍ਵੈ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਕਾਈ। ਤਬਿ ਟੋਡਰਮਲ ਦੁਖਿ ਅਤਿਧੇਤਾ। ਕਰਿ ਬੈਠੀ ਗੁਰ ਮਾਤ ਤੁਰੇਤਾ[7] ॥ ੩੧ ॥ ਬਾਯੁ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਕਰੀ ਝੁਲਾਵਨ। ਤਬਿ ਕੀਨੀ ਤਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪਾਵਨ। ਚੇਤਨਤਾ ਜੁਤਿ ਪੁਨ ਚਿਤਆਏ[8]।—ਕਹਾਂ ਪੌਤ੍ਰ?—ਨਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਏ॥੩੨॥—ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਲਿਹੁ ਨਾਲੇ। ਮੁਝ ਤੇ ਪੂਰਬ ਤੁਮ ਕਿਤ ਚਾਲੇ? ਕਹਾਂ ਇਕਾਕੀ ਮੈਂ ਰਹਿ ਕਰਿ ਹੌਂ? ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਤੂਰਨ ਮਰਿ ਹੌਂ॥੩੩॥ ਜੋ ਤੂੰ ਹੈਂ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਅਛੇਰਾ। ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ ਮਰਣ ਕੋ ਮੇਰਾ। ਜੁਗ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਸੰਗ ਜਿਸ ਤੇ ਮਿਲੌਂ। ਅਪਨੇ ਸਾਥ ਲਿਏ ਕਰਿ ਚਲੌਂ[9]—॥੩੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿਤੇ ਦੁਖ ਲਖਿ ਕਰਿ ਭਾਰਾ। ਬੁਰਜ ਸਾਥ ਬਲ ਤੇ ਸਿਰ ਮਾਰਾ॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਟੋਡਰਮਲ ਹਾਰੇ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਮਾਤਾ ਫੇਰ ॥ ੩੫ ॥ [10]ਮਸਤਕ

[1]ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ। [2]ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। [3]ਟੋਡਰ ਨੇ ਕਿਹਾ। [4]ਉਪਰਲੇ ਤੇ ਹੇਠਲੇ ਦੰਦ ਜੁੜ ਗਏ ਭਾਵ ਦੰਦਣ ਪੈ ਗਈ। [5]ਦਰਦ ਨਾਲ ਚਿਹਰਾ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। [6]ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਜੀਭ ਦਾ ਸੁੱਕ ਜਾਣਾ ਤੇ ਤਾਲੂ ਨਾਲ ਜੀਭ ਤੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਚਪਕ ਜਾਣਾ। [7]ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਗੁਰ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਬੈਠੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਭਾਵ ਆਸਰਾ ਦੇਕੇ ਬਿਠਾਇਆ ਤੇ......। [8]ਯਾਦ ਆਏ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ)। [9]ਤੇ (ਪੋਤਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਚੱਲਾਂ। [10]ਮੱਥਾ ਫਟ ਗਿਆ।

ਭਗਨ ਰੁਧਰ ਬਹੁ ਬਹਯੋ। ਬਯਾਕੁਲ ਤੇ ਬਯਾਕੁਲ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ'।–ਮੋਹਿ ਛਾਪ ਮਹਿਂ ਹੀਰੋ ਕਨੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਦੇਉਂ, ਅਵੱਗਯਾ ਘਨੀ ॥ ੩੬॥ ਜੇ ਨਹਿਂ ਦੇਉਂ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਸਹਿ ਹੈ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਪੈ ਹੈ–। ਕਹਯੋ ਮਾਤ–ਤੁਹਿ ਦੋਸ਼ ਨ ਕੋਈ।ਦਿਹੁ ਹੀਰਾ ਜਿਸ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਈ–॥੩੭॥ਤਬਿ ਟੋਡਰਮਲ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।–ਹੀਰਾ ਤਤਛਿਨ ਛਾਪ ਨਿਕਾਰਾ। ਦੇ ਮਾਤਾ ਕੋ ਬਦਨ ਪਵਾਯੋ। ਮਹਾਂ ਦੁਖਤਿ ਨੇ ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਯੋ॥੩੮॥ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਰੇ*। ਮਿਲਿ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਗੁਰਪੁਰੀ ਪਧਾਰੇ। ਤੀਨਹੁਂ ਤਨ ਟੋਡਰ ਸਸ-

---

'(ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ) ਬਯਾਕੁਲ (ਦੇਖਕੇ ਟੋਡਰਮੱਲ) ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਿਆ (ਤੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ…)।

*ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਹੀਰਾ ਚੱਟਣਾ, ਕਿਤੇ ਬੁਰਜ ਤੋਂ ਡਿੱਗਣਾ ਤੇ ਕਿਤੇ ਮੱਥਾ ਕੰਧ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣਾ ਆਦਿ। ਪਰੰਤੂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਹੋਣਾ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ ਦਸਮ ਦ੍ਵਾਰ ਰਸਤੇ ਸਰੀਰ ਤਯਾਗਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਯੋਗੀ ਸਨ ਅਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਧਿਆ ੬ ਅੰਕ ੩ ਵਿਚ ਆਪ ਦਸਿਆ ਹੈ 'ਤਾਤ ਮਾਤ ਮੁਰ ਅਲਖ ਅਰਾਧਾ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਾ।' ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੋ ਰਵਾਇਤ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੂੰਬੀ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਥੇ ਦੱਸਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕੁਝਕ ਯਾਤ੍ਰੂ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਗਏ ਸਨ। ਇਕ ਯਾਤ੍ਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਇੱਥੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਬੁਰਜ ਤੋਂ ਡਿੱਗਕੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਸਨ'। ਪਾਸ ਹੀ ਗੂੰਬੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਯਾਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ 'ਭਾਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਕਹੁ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਜੀ ਤੋਂ ਸੁਣਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਤੇ ਚੌਂਕੜਾ ਲਾਕੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚੜ੍ਹਾ ਲਏ ਤੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ'। ਦਸਮੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨੂਰਾਨੀ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ ਯਥਾ 'ਇਮ ਕਹੇ ਬੈਨ ਮਾਤਾ ਨਿਧਾਨ। ਹਮ ਖੁਸ਼ੀ ਦਹੁ ਕਰੀਏ ਪਯਾਨ। ਬੋਲੀ ਪਛਾਨ ਜਨਨੀ ਸੁ ਤਾਤ। ਲਖ ਆਗ ਪਾਛ ਕਹਿਓ ਸੁ ਬਾਤ। ਕਸੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਾਹਿ ਤੁਮ ਪਰਤ ਮੋਰ। ਕਹਿ ਕਹੇ ਬਾਤ ਮੁਹਿ ਸੰਗ ਛੋਰ। ਬੋਲੇ ਸੁ ਬਾਰ ਦੋਨੋ ਨਿਧਾਨ। ਇਹ ਦਿੱਬ ਦੇਹ ਹੈ ਅਵਰ ਆਨ। ਜਿਹ ਮਨੁਸ਼ ਦੇਵ ਨਹਿਂ ਲਖਤ ਕੋਇ। ਜਿਹ ਦਿਪਤ ਜੋਤਿ ਉੱਦੋਤ ਸੋਇ। ਨਹੀਂ ਪੰਚ ਤੱਤ ਕੀ ਮਲਿਨ ਦੇਹ। ਹੈ ਬਰਨ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਓਥੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਕਾਰੇ*।ਚੁਨੇ ਪੁਸ਼ਪ ਬਾਸਨ ਮਹਿ ਡਾਰੇ॥੩੯॥ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਮਿਲਿ ਤਹਾਂ ਦਬਾਏ'। ਇਮ ਮਾਹੀ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਏ। 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ॥ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਭਾਖਯੋ ਮੁਝ ਸੰਗ॥੪੦॥ਸੋ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿਪਾਸ ਬਤਾਵਾ। ਦਿਜ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਜਥਾ ਫਲ ਪਾਵਾ। ਤੁਰਕਨ ਸੁਨੀ ਰਹਯੋ ਧਨ ਇਸ ਕੇ। ਧਾਇ ਸਿਪਾਹੀ ਗਮਨੇ ਤਿਸ ਕੇ ॥ ੪੧॥ ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ ਆਨਾ। ਦਈ ਸਜ਼ਾਇ ਮਾਰ ਕਰਿ ਨਾਨਾ। ਜਿਹ ਥਲ ਤਿਹ ਦੀਨਾਰ ਦਬਾਈ।ਰਹਯੋ ਖੋਜਸੋਹਾਥ ਨ ਆਈ॥੪੨॥ਮਾਰੀਂਦਾ ਤੁਰਕਨਤੇ ਮਰਿਓ। ਤਾਤਕਾਲ ਫਲ ਭੋਗਨਿ ਕਰਿਓ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਯੰਕੇ ਥਿਰੇ। ਦੋਨਹੁੰ ਚਰਨ ਧਰਾ ਪਰ ਧਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਬੂਟ ਖਰੋ ਕਾਹੂ[1] ਕੋ ਹੇਰੇ। ਤਿਸ ਕੀ ਜਰ ਕੋ ਖਨਹਿਂ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਦ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਧਾਰਨ ਕਰੇ।ਸਗਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਨੇਂ ਚਿਤ ਧਰੇ ॥੪੪॥ ਬਹੁਰ ਬੂਝਨਾ ਕੀਨਿ ਗੁਸਾਈਂ। 'ਜਹਾਂ ਸਭਾ ਤੁਰਕਨ ਸਮੁਦਾਈ। ਬਿਨ ਮਲੇਰੀਅਨ ਅਪਰ ਭਿ ਕੋਈ। ਪਿਖਿ ਸਿਸ ਦਯਾ ਰਿਦੇ ਜਿਸ ਹੋਈ?'॥੪੫॥ ਤਬਿ ਮਾਹੀਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।'ਮੈਂ ਆਛੇਕੀਨੋ ਨਿਰ-ਧਾਰਾ। ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਇਨ ਦੋਸ਼ ਨ ਲੇਸ਼। ਏਵ ਮਲੇਰੀ ਕਹਿ ਬਿਨ ਦ੍ਵੈਸ਼'॥ ੪੬॥ਸੁਨਿਕਰਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਭਯੋ. ਨਾਸ਼ ਅਬਿ ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਇਕ ਮਲੇਰੀਅਨ ਕੀ ਜੜ੍ਹ ਰਹੈ। ਅਪਰ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਹੀ ਜਰ ਦਹੈ[2]' ॥੪੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਦ ਚਲਾਈ। ਕਾਹੂ[1] ਬੂਟ ਜੜ ਕਾਟਿ ਗਵਾਈ।'ਜਿਮ ਇਸਕੀ ਜੜ ਕਾਟਿ ਉਖਾਰੀ। ਤਥਾ ਤੁਰਕ ਕੀ ਬਿਨਸਹਿ ਸਾਰੀ ॥ ੪੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਬਿਸਮਾਵੈ ਜਗ

[1]ਇਕ ਬੂਟੀ ਜੋ ਦਵਾ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ [ਫਾ:, ਕਾਹੂ]। (ਅ) ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਹ, ਕਾਹੀ। [2]ਜੜ੍ਹ ਸੜ ਜਾਏਗੀ। *ਜਿੱਥੇ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਉਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। ਨਾਮ 'ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ' ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਉਸ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਫਤੇ ਗੜ੍ਹ' ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰਹੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦਾ ਬੁਰਜ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਏਥੇ ਕਈ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਘਟਨ ਤੇ ਅਮਰ ਏਹ।' ਇਉਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਜਦ ਲਾਲ ਤੱਕੇ ਤਾਂ ਆਪ ਭੀ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਇਹ ਦੋ ਹੀਰਿਆਂ ਦਾ ਜੁੱਟ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰ ਗਏ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀਰਿਆਂ ਦੇ ਜੁੱਟ ਤੋਂ 'ਹੀਰਾ ਚੱਟਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਏ' ਇਹ ਗਲ ਲਿਖੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈ ਤੇ ਇਹੋ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਜੇ ਦੀ ਔਕੜ ਮਾਤ੍ਰਾ ਜਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਕਰਕੇ 'ਚਥਾ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ'।ਦਿਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਗੁਰ ਕ੍ਰੁਪੇ ਘਨੇਰੇ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਕੋ ਮੂਲ ਉਖੇਰੇ ॥ ੪੯ ॥ 'ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਮਹਿਂ ਪਾਪ ਘਨੇਰਾ। ਉਜਰ ਜਾਹਿ ਲਹਿ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ। ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਮਾਰਿ ਉਜਾਰਹਿਂ। ਛੀਨਿ ਰਾਜ ਧਨ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾ-ਰਹਿਂ' ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੨ ॥

੫੩. [ਕੱਲ੍ਹੈ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਖਸ਼ੀ। ਦੀਨੇ ਪਹੁੰਚਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਗੁਰਤੇ ਜਬੈ ਬਿਸਮਯੋ ਕੱਲਾਰਾਇ।–ਮੈਂ ਸੰਗੀ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ ਤਿਨਹੁ ਸੰਗ ਜੜ੍ਹ ਜਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਰਹਯੋ ਸਮੀਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਨਹਿ ਬਖਸ਼ਾਯਹੁ ਗੁਰੂ ਨਿਹੋਰੇ।ਅਬਿ ਭੀ ਸਮੋ ਲੇਉਂ ਬਖਸ਼ਾਇ–। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਨ ਮਹਿਂ ਠਹਿਰਾਇ॥੨॥ ਉਠਯੋ ਸਭਾ ਤੇ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ,ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਮਮ ਓਰੇ। ਦਾਸ ਕਦੀਮੀ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ*। ਤੁਰਕਨਿ ਸਨ ਕਿਛ ਹਿਤੁ ਨਹਿਂ ਮੇਰਾ॥੩॥ਤਿਨ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਮੋਹਿ ਮਿਲਾਓ।ਅਪਨ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਪ੍ਰਥਕ ਬਚਾਓ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਪ੍ਰਥਮ ਕੇ ਸਮੇਂ[1]। ਅਪਨੇ ਹੇਤ ਕਹਿਨ ਥੋ ਹਮੈਂ[2] ॥੪॥ ਦੇਤਿ ਸ੍ਰਾਪ ਕੋ ਲੇਤਿ ਬਚਾਇ। ਤੁਰਕਨ ਗਨ ਤੇ ਪ੍ਰਥਕ ਬਨਾਇ'।ਸੁਨਤਿ ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਤਬਿਕਹਯੋ।'ਇਤੋ ਕੋਪ ਮੈਂ ਨਾਹਿਨ ਲਹਯੋ ॥ ੫ ॥ ਅਬਿ ਭੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ। ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਬਖਸ਼ਨ ਅਭਿਲਾਖਹੁ। ਮੇਰੋ ਰਾਜ ਤੇਜ ਰਖਿ ਲੀਜੈ। ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨ ਅਬਿ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ' ॥੬॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਮਿਟਿ ਕਿਮ ਸਕਹਿ ਜਿ ਸਚੁ ਹੁਇ ਜਾਨਾ। ਹੋਨਹਾਰ ਤੁਰਕਨ ਘਰ ਖੋਵਾ।ਨਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਤਿ ਹੀ ਜੋਵਾ॥ ੭ ॥ ਨਹੀਂ ਨਗਾਰਬੰਦ ਕੋ ਰਹੈ। ਤੇਜ ਛੀਨਤਾ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਲਹੈ। ਅਬਿ ਇੱਕੀ ਸੈ ਕੋਸਨ ਰਾਜ। ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਤਾਜ॥੮॥ ਥੋਰੇ ਦਿਨ ਮਹਿ ਇਮ ਹੁਇ ਹਾਨਾ। ਨੇਠ ਨੇਠ ਜਿਨ ਕੀ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ। ਜਿਹ ਸਿਰੰਦ ਮਹਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਤੁਰਕਨਿ ਬਾਦੇ ॥ ੯॥ ਬਡੋ ਬਸਹਿ ਕੋਸਨ ਲਗਿ ਜੋਈ। ਧਨੀ ਘਨੋ ਮਹਲਾਇਤ[3] ਹੋਈ।

[1]ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ। [2]ਆਪਣੇ (ਬਚਣੇ) ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਸੀ। [3]ਜੋ ਬਹੁਤ ਧਨਾਢ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਮਹਲ ਹਨ (ਭਾਵ ਸਰਹੰਦ)।

*ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੱਲਾ ਨਿਰਾ ਧਰਮੀ ਪੁਰਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਬੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਪਾਸ ਪੱਜੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਅਤੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੱਕਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਯਾ ਸੱਚਾ ਮੁਰੀਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਕਲ ਸਦਨ ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਰਿ ਹੈਂ। ਖੇਤੀ ਬਾਹਨ[1] ਬੋਵਨ ਕਰਿਹੈਂ ॥੧੦॥ ਅਸ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਪਨ ਕੇਰਾ। ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਕੋ ਹੋਇ ਨਿਬੇਰਾ'। ਦੋਇ ਬਾਰ ਕਹਿ[2] ਕੱਲਾਰਾਊ। ਭਯੋ ਲਚਾਰ ਮਹਾਂ ਪਛੁਤਾਊ ॥੧੧॥–ਅਬਿ ਰਿਸ ਮਹਿ ਬਖਸ਼ਤਿ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ। ਸੰਗ ਚਲੌਂ ਬੈਠਵ ਨਿਤ ਪਾਂਹੀ। ਹੁਇਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਜਬੈ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਬਖਸ਼ਹਿੰਗੇ ਤਬੈ–॥੧੨॥ਨਿਜ ਲੋਕਨਿ ਸਨ ਊਚ ਉਚਾਰਾ। 'ਗਮਨਹੁ ਸਦਨ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਤ੍ਯਾਰਾ। ਬਾਲਿਕ ਤ੍ਰੀਮਤਿ ਸਭਿ ਲੈ ਆਓ। ਰਾਖਹਿਂ[3] ਸੰਗ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਜਾਓ ॥੧੩॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਕੋ ਗ਼ਨੀਮ ਚਢਿ ਆਵੈ। ਛੀਨਹਿ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਂ ਬਲ ਪਾਵੈ। ਸਭਿ ਔਰਤ ਕੀ ਬੇਨੀ[4] ਗਹਿ ਗਹਿ। ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਹਿਂ ਦੁਰਬਚ ਕਹਿ ਕਹਿ॥ ੧੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੀਜੈ। ਥਿਰੇ ਥਿਰਹੁ, ਗਮਨੈਂ ਗਮਨੀਜੈ[5]। ਜਹਿ ਬਖਸ਼ਹਿੰਗੇ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਹਟਹੁ, ਬਸਾਵਹੁ ਨਾਰ[6]' ॥੧੫॥ਅਸ ਕਹਿਬੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕਾਨ[7]।–ਹਮਰੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਮਹਾਨ–। ਦਯਾ-ਸਿੰਧੁ ਤਬਿ ਦਯਾ ਧਰੇ ਹੈਂ। ਹਿਤ ਬਖਸ਼ਨ ਕੇ ਬਚਨ ਕਰੇ ਹੈਂ ॥ ੧੬ ॥ 'ਛੋਰਾਵਾਰੀ ਕਰਤਿ ਹੈ ਰਾਇ।ਜੜ ਅਪਨੀ ਰਾਖਨ ਕੇ ਦਾਇ'। ਆਸਤਰਨ ਕੇ ਤਰ ਤਰਵਾਰ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਲਈ ਨਿਕਾਰਿ ॥੧੭॥ ਨਿਜ ਕਰ ਮਹਿ ਧਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਝ ਕੋ ਬਖਸ਼ਹਿ ਚਾਰੁ[8] ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ।ਜਬਿ ਲਗਿ ਰਖਹੁ ਅਦਬ ਇਸ ਕੇਰਾ। ਰਹੈ ਬੰਸ, ਹੁਇ ਰਾਜ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਨਹਿ ਪੂਜਹੁ ਸਨਮਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਕਿਧੌਂ ਪਾਇ ਲੇ ਕੋ ਗਰ ਮਾਂਹੀ। ਬੰਸ ਰਾਜ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਛੀਨ। ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਰਹੈ, ਸਾਚ ਲਿਹੁ ਚੀਨ' ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁਂ ਹਾਥ ਪਸਾਰੇ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਹੁਇ ਨਿਕਟ ਅਗਾਰੇ। 'ਦੀਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰ, ਪੂਜਹਿਂ ਸਦਾ। ਨਹੀਂ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਕਰਿਹੌਂ ਕਦਾ' ॥ ੨੦ ॥ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਾਇ ਬਹੁ ਹੋਵਾ। ਸੁੰਦਰ ਖੜਗ ਬਿਕੀਮਤਿ ਜੋਵਾ।'ਰਾਜ ਤੇਜ ਅਰ ਬੰਸ ਉਦਾਰਾ। ਆਯਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰ ਹਮਾਰਾ[9]' ॥ ੨੧ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਦਮ ਪਦਮ ਸਮ ਹੇਰੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਹਿਂ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਖਰੋ

---

[1]ਖੇਤੀ ਵਾਹਕੇ। [2]ਕਹਿਕੇ। [3]ਨਾਲ ਰੱਖਾਂਗੇ। [4]ਗੁੱਤਾਂ। [5](ਜਿੱਥੇ) ਠਹਿਰਨ ਠਹਿਰ ਜਾਈਏ ਟੁਰ ਪੈਣ(ਤਾਂ ਨਾਲ) ਟੁਰ ਪਈਏ। [6]ਫਿਰ ਆਕੇ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰੀਂ ਵਸਾਉਣਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਬਾਲਕ ਤ੍ਰੀਮਤ ਸਭਿ ਲੈ ਆਓ)। [7]ਇਹੋ ਜਿਹੀ (ਕੱਲੇ ਦੀ) ਆਖੀ (ਗੱਲ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੰਨੀ ਸੁਣਕੇ ਕਿ"। [8]ਸੁਹਣੀ। [9](ਇਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ) ਸਾਡੇ (ਰਾਜ ਤੇਜ ਦੀ) ਰੱਖਯਕ ਹੋਕੇ ਆਈ ਹੈ।

ਅਗਾਰੀ । 'ਦਿਹੁ ਆਗਯਾ ਹੁਇ ਸੇਵ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਗਮਨ ਹਮ ਚਾਹੈਂ।ਤੁਮ ਭੀ ਜਾਹੁ ਅਪਨਿ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰੇ ਸਿੱਖ। ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਵਹਿ ਸਮਾਂ ਭਵਿੱਖ' ॥ ੨੩ ॥ ਅਬਿ ਸੇਵਾ ਕੀ ਚਾਹ ਨ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਹਿਤ ਕਹੈਂ ਤੋਹਿ ਕੋ ਸੋਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਪਲੰਘ ਤਬੈ ਉਠਿਵਾਯੋ। ਰਾਇ ਚਮੂੰ ਜੁਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ* ॥ ੨੪ ॥ ਜੰਗਲ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਨ ਕਰਿ ਚਲੇ। ਮੁੱਠਾ ਫਿਰੈ ਸੀਸ ਪਰ ਭਲੇ। ਗ੍ਰਾਮ ਏਕ ਪੁਨ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਬੱਦ੍ਰੀ ਤਰੁ ਤਰੇ¹ ਪਲੰਘ ਟਿਕਾਇ ॥੨੫॥ ਕਰਯੋ ਸੁਚੇਤਾ ਥਿਰ ਕੁਛ ਭਏ। ਬਹੁਰੋ ਆਗੇ ਚਲਿਬੋ ਕਏ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਮਾਰਗ ਉਲਘੰਤੇ । ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਆਇ ਨਿਯਰੰਤੇ ॥ ੨੬ ॥ ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਗਏ ਅਗਾਰੀ। ਹਾਜੀ ਬੇਖ ਪਲੰਘ ਅਸਵਾਰੀ। ਸਨਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮਿਲਯੋ ਇਕ ਆਇ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਖੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ॥ ੨੭ ॥ ਪਰਯੋ ਜ਼ੀਨ ਜਿਸ ਪਾਸ ਤੁਰੰਗਾ। ਦੀਰਘ ਚਾਲ ਚਪਲ ਬਲ ਸੰਗਾ। ਅਰਪਨ ਕਰਯੋ ਹਾਥ ਜੁਗ ਜੋਰੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਅਰੋਹ ਕਰਿ ਘੋਰੇ ॥੨੮॥ ਦੀਨਾ† ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਟ ਜਬਿ ਆਯੋ। ਪੁਰਿ ਕਾਂਗੜ ਤੇ ਨਿਕਸਿ

¹ਬੇਰ ਦੇ ਬੂਟੇ ਹੇਠ।

*ਰਾਇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੀ ਹੋਯਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਦੇ ਗਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਵਿਚ ਅੱਪੜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁੱਜਰਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਮੰਗਿਆ। ਗੁਜਰਾਂ ਨੇ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ:—"ਅਸਾਂ ਦੇ ਡੰਗਰ ਲਵੇਦੇ ਨਹੀਂ ! ਪਿਛੇ ਔਹ ਜੋ ਮਾਹੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਰੱਬ ਤੂੰ ਉਸਦੀ ਗਾਂ ਦੁੱਧ ਦੇਂਦੀ ਹੈ"। ਗੁੱਜਰ ਲੰਘ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਾਹੀ ਆਯਾ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਦੁੱਧ ਮੰਗਿਆ। ਉਹ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ "ਦੁੱਧ ਸਦਕੇ ਨਾਂ ਕਰਾਂ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਗਾਂ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ। ਆਪ ਨੂੰ ਜੋ ਉਹ ਗੁੱਜਰ ਮੇਰੀ ਗਾਂ ਲਵੇਰੀ ਦੱਸ ਗਏ ਹਨ ਮਸ਼ਕਰੀ ਕਰ ਗਏ ਹਨ"। ਆਪ ਹੱਸੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ "ਮਸ਼ਕਰੀਆਂ ਬੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਬਣੀਆਂ ਹਨ, ਤੂੰ ਲੈ ਲੋਟਾ ਤੇ ਚੋ ਗਾਂ, ਸਾਈਂ ਦੁੱਧ ਦੇਵੇਗਾ"। ਇਕ ਛੇਕੋ ਛੇਕ ਲੋਟਾ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਹੀ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਾਲਾ ਮਾਹੀ, ਬਹਿ ਗਿਆ; ਭੱਜੀ ਹੋਈ ਯਾ ਭੱਜ ਰਹੀ ਗਾਂ ਦੇ ਥਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਧ ਆ ਗਿਆ, ਮਾਹੀ ਦੁੱਧ ਚੋਵੇ, ਕੁਛ ਤੇ ਲੋਟੇ ਵਿਚ ਰਹਿਵੇ ਕੁਛ ਛੇਕਾਂ ਥਾਣੀ ਸਿੰਮੇ, ਆਖਰ ਭਰ ਗਿਆ ਲੋਟਾ। ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਰੇ ਅਥਰੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਲੋਟਾ ਲੈਕੇ ਮਾਹੀ ਆਇਆ। ਆਪ ਨੇ ਦੁੱਧ ਲਿਆ, ਪੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ "ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਹੈਂ ! ਸਰਬੰਭਰ ਹੈਂ"। ਫਿਰ ਮਾਹੀ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਯਾ "ਮਾਹੀ ! ਲੈ ਇਹ ਲੋਟਾ ਤੂੰਹੇਂ ਰੱਖ, ਤੂੰ ਰੱਜ ਖਾਵੇਂਗਾ"। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਟਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਰਾਇ ਇਨਾਯਤ ਖਾਂ ਜੀ ਸਬ੍ਹ ਜੱਜ ਪਾਸ ਹੈ, ਲੋਕੀਂ ਦੇਖਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਟਾ ਛੇਕੋ ਛੇਕ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਭਰ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਿੰਮਦਾ।

†ਇਹ ਪਿੰਡ ਮੋਗੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਬਸਾਯੋ। [1]ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗ । ਮਿਲ੍ਯੋ ਜੋਧ ਸਿਖ ਭਾ ਸਰ-ਬੰਗ॥੨੯॥ਲਲਾਬੇਗ ਸੋਂ ਰਣ ਜਿਸ ਕਾਲ।ਲਰ੍ਯੋ ਤਬੈ ਲੇ ਚਮੂੰ ਬਿਸਾਲ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਬਹੁਤ ਰਿਝਾਯੋ[1] । ਦੀਰਘ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਤਿਹ ਕੇ ਪੌਤ੍ਰ ਤੀਨ ਤਹਿਂ ਅਹੇ। ਪੁਰਿ ਕਾਂਗੜ ਤੇ ਦੀਨੇ ਰਹੇ। ਏਕ ਸ਼ਮੀਰ ਦੁਤੀ ਲਖਮੀਰ। ਤਖਤਮੱਲ ਤੀਸਰ ਮਤਿ ਧੀਰ ॥੩੧॥ ਜਿਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਗ੍ਰਾਮ ਗਨ ਮਾਨੈਂ । ਰਾਹਕ ਸਕਲ ਬਡੋ ਜਿਸ ਜਾਨੈਂ। ਤਿਨਕੇਪਾਸ ਏਕ ਨਰਗਯੋ।ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚਨ ਗੁਰ ਰੁਖ ਲਖਿਲਯੋ॥੩੨॥ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸਨ ਖਬਰ ਸੁਨਾਈ। 'ਗਨ ਤੁਰਕਨਸਨ ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਇਤਿ ਆਏ।ਅਪਨ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਅਬਿ ਨਿਯਰਾਏ ॥ ੩੩ ॥ ਜਾਨੈ ਕੌਨ ਜਾਹਿਂਕਿਸ ਗ੍ਰਾਮੂ?ਉਤਰਹਿਂ ਕਿਸ ਰਾਹਕ ਬਰ ਧਾਮੂ। ਉਚਿਤਅਹੈ ਤੁਮਕੋ ਅਗਵਾਈ।ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਲੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ'॥੩੪॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਮੀਰ ਭ੍ਰਾਤ ਲਖਮੀਰ।ਤੂਰਨ ਤਯਾਰ ਭਏ ਮਤਿਧੀਰ।ਨਰਸਕੇਲ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਲੀਨੇ। ਨਿਕਸਿ ਅਗਾਊ ਮਗ ਪਗ ਦੀਨੇ ॥੩੫॥ ਦੋਇ ਕੋਸ ਆਗੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਾਨਾ ਵਸਤੁ ਉਪਾਇਨ ਲ੍ਯਾਏ। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਮ ਆਵਤਿ ਆਗੇ। ਤਨ ਪਹਿਰੇ ਨੀਲਾਂਬਰ ਬਾਗੇ॥੩੬॥ਤੂਰਨ ਨਿਕਟ ਹੋਇਕਰਬੰਦੇ[2]।ਬੰਦੇ[3]ਸੁੰਦਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦੇ। ਸਹਿਤ ਰਕਾਬ ਸਪਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਨੰਮ੍ਰੀ ਬਨਿ ਬਨਿ ਸਿਰ ਨਿਜ ਧਰੇ ॥੩੭॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ। [4]'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਸਭਿ ਸੁਖ ਲਹ੍ਯੋ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਚਲੀਅਹਿ ਧਾਮ ਹਮਾਰੇ।ਉਤਰਹੁ,ਸ਼੍ਰਮ ਤਨ ਤੇ ਦਿਹੁ ਟਾਰੇ॥੩੮॥ ਪਾਵਨ ਕਰਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਗਨ ਧਾਮੂ।ਸਿੱਖ ਕਦੀਮੀ ਹਮ ਪਗ ਸਾਮੂ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਸੇਵਕ ਰਹੇ। ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਦੁਖ ਦਹੇ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਹੇਤ ਸੁਚੇਤੀ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।'ਤੁਰਕਨ ਸੰਗ ਹਮਾਰੋ ਬਾਦਾ। ਪਰੇ ਅਧਿਕ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖਾਦਾ॥ ੪੦ ॥ ਸੋ ਹਾਕਮ, ਤੁਮ ਹੋ ਤਿਨ ਰੱਯਤ। ਲਰਹੁ ਨ ਕਛ ਕਰ ਅਧਿਕ ਜਮੱਯਤ[5]।ਧਰਹੁ ਤ੍ਰਾਸ, ਨਹਿਂ ਬਲ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਕਿਮ ਹਮ ਕੋ ਨਿਜ ਸਦਨ

[1]ਭਾਵ,ਜੋਧ ਨਾਮੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਲਲਾਬੇਗ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਸਨੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। [ਕਾਂਗੜ ਰਾਇ ਜੋਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ]। [2]ਹੱਥ ਜੋੜੇ। [3](ਮੱਥਾ) ਟੇਕਿਆ। [4]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ। [5]ਬਹੁਤੀ ਜਿਨਾ ਹੈ ਕਰ ਕੁਛ ਲੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਉਤਾਰਹੁ ?' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸਰਬ ਪੁਨ ਕਹੈਂ । 'ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਅਹੈਂ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਹੁਇ ਸਦਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ । ਤੁਮ ਚਲਿੱਤ੍ਰ ਹੈਂ ਚਿੱਤ੍ਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾ ॥੪੨॥ ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ[1] ਹਮ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ । ਮਿਲਿਨਿ ਆਪ ਸੋਂ ਕਿਸ ਡਰ ਧਾਰੇਂ । ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਸੋਂ ਮੇਲ ਹਮੇਸ਼ । ਬਰਜ ਸਕਹਿ ਅਸ ਕੌਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼[2] ॥ ੪੩ ॥ ਪੁਰਵਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਆਪ ਹਮਾਰੀ। ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੁਖ ਦ੍ਵੰਦ ਬਿਦਾਰੀ। ਜੇ ਇਮ ਸਮਾ ਆਨਿ ਹੀ ਬਨੈ। ਸੰਗ ਆਪ ਕੇ ਹੁਇਰਿਪੁ ਹਨੈ[3] ॥੪੪॥ ਨਹਿਂ ਰਾਵਰ ਕੋ ਤਜਾਗੈਂ ਸੰਗ। ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਕਰੈਂ ਇਮ ਜੰਗ'।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸੁਜਾਨ ॥ ੪੫ ॥ ਚਲੇ ਸੰਗ ਤਿਨ ਕਹਿਬੋ ਮਾਨਯੋ । ਪੀਛੇ ਪੁਰਿਜਨ ਪੁੰਜ ਪਯਾਨਯੋ। ਪਹੁੰਚੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਤਬਿ ਜਾਇ । ਨਰ ਨਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕੌ ਪਾਇ ॥ ੪੬ ॥ ਕਾਚੇ ਸਦਨ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਕੇਰੇ। ਹਿਤ ਉਤਰਨਿ ਕੇ ਨੀਕੋ ਹੇਰੇ। ਇਕ ਤਿਖਾਨ ਕੋ ਧਾਮ ਨਿਹਾਰਾ । ਤਿਸ ਪਰ ਚਾਰੂ ਰਚਯੋ ਚੁਬਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥ ਸੋ ਪਸਿੰਦ ਉਤਰਨਿ ਕੇ ਦੇਖਾ। ਪਾਵਨ ਲੀਪਨ ਕੀਨ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਸੁੰਦਰ ਆਨਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਾ।ਬਿਸਦ ਬਿਛੌਨੇ ਤੇ ਸਭਿ ਛਾਵਾ॥੪੮॥ ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਿ ਚਢੇ ਤਿਸ ਜਾਇ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿ ਭਾਇ। ਤੀਨਹੁੰ ਸਿੰਘ ਸਮੀਪੀ ਥਿਰੇ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਮੁਦ ਭਰੇ ॥੪੯॥ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ।ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਹਿਂ ਪਾਇ। 'ਧੰਨ ਭਾਗ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਆਏ । ਭਏ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਬਿਘਨ ਮਿਟਾਏ' ॥੫੦॥ ਬੈਠੇ ਘਨੇ ਆਇ ਬਡ ਭੀਰਾ । ਨਰ ਨਾਰੀ ਦਰਸਹਿਂ ਥਿਰ ਤੀਰਾ। ਦੁਗਧ ਆਨਿ ਕਰਿ ਗਨ ਮਿਸ਼ਟਾਨ । ਕਰਿਵਾਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਪਾਨ ॥੫੧॥ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਬਾਤ ਮਿਲਿ ਕਰਿਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸ ਉਚਰਿਤੇ। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਸੰਧ੍ਯਾ ਹੁਇ ਆਈ । ਗਮਨੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਨਿਜ ਥਾਈਂ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਦੀਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੩ ॥

੫੪. [ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਹਾਲ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਰਾਇ ਕੋ[4] ਦਈ ਗੁਰੂ ਤਰਵਾਰ । ਸੁਨੀਅਹਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਪ੍ਰੀਤ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹੌਂ ਅਬਹਿ ਉਚਾਰ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਹਰਖਯੋ ਰਾਇ ਸਦਨ ਲੇ ਆਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਏਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ। ਚਾਰੁ ਬਿਛੌਨਾ ਊਪਰ ਛਾਏ ।ਪੂਜਨ ਸੌਜ ਲ੍ਯਾਇ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੨ ॥ ਅਤਰ ਫੂਲ ਕੀ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲਾ । ਚੰਦਨ

[1]ਪੀਹੜੀਆਂ ਦੇ। [2]ਕੌਣ ਡਾਢਾ ਹੈ ਐਸਾ ? [3]ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। [4]ਭਾਵ, ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਦਾ।

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਗੰਧਾਲਾ[1]। ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਆਰਤੀ ਕੀਨਿ। ਚੰਦਨ ਚਰਚਤਿ ਸੁਮਨਸੁ ਲੀਨਿ ॥੩॥ ਤਿਸ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਖੜਗ ਟਿਕਾਯੋ। ਪੂਜਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਵਧਾਯੋ। ਦੀਪਕ ਘ੍ਰਿਤ ਪਾਇ ਨਿਤ ਜਾਰੇ। ਨਿਤ ਹੀ ਫੂਲ ਮਾਲ ਕੋ ਚਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਖੀਨ ਖਾਫ ਕੀ ਤੂਲ ਰਜਾਈ। ਹਿਮ ਰੁਤਿ ਮਹਿਂ ਅਸਿ-ਊਪਰ[2] ਪਾਈ। ਰਹੈ ਅੰਗੀਠੀ ਆਗੈ ਧਰੀ। ਫਿਰਹਿ ਚੌਰ ਸੁੰਦਰ ਸਭਿ ਘਰੀ ॥ ੫ ॥ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤ ਮਹਿਂ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਧਰੀ। ਪਟ ਬਨਾਰਸੀ ਦੁਪਟਾ ਜ਼ਰੀ[3]।ਘਨੀ ਸੁਗੰਧਿ ਅਤਰ ਤੇ ਆਦਿ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪੂਜਹਿ ਕਰਿ ਅਹਿ-ਲਾਦ ॥ ੬ ॥ ਬਾਯੁ ਕਰਹਿ ਬਿਜਨਾ ਕੋ ਫੇਰੈ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਧਾਰਹਿ ਭਾਉ ਬਡੇਰੈ।ਬਯ ਕੋ ਭੋਗਿ ਭਾਉਚਿਤ ਲੋਗਿ।ਕੱਲੇਰਾਇ ਦਯੋ ਤਨ ਛੋਰਿ ॥ ੭॥ ਤਿਸ ਪਾਛੈ ਸੁਤ ਗਾਦੀ ਬੈਸਾ।ਧਰ੍ਯੋ ਭਾਉ ਗੁਰ ਅਸਿ ਮਹਿ ਤੈਸਾ[4]।ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ। ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ॥ ੮ ॥ ਸੋ ਭੀ ਭੋਗਿ ਆਰਬਲ ਮਰ੍ਯੋ। ਤਿਸ ਪੌਤ੍ਰਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਥਿਰ੍ਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਪਾਇ ਮੁਲਾ-ਨਨਿ ਕੇਰੀ। ਬਿਗਰ੍ਯੋ ਸ਼ਰਧਾ ਘਟੀ ਘਨੇਰੀ ॥੯॥ ਮਿਲਹਿਂ ਤੁਰਕ ਗਨ ਤਰਕ ਉਚਾਰਹਿਂ। 'ਇਹ ਕਾਫਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰਹਿਂ[5]। ਹਿੰਦੁਨਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਤੁਮ ਰਹੇ। ਫਹਿਰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੇ ਪੁਸ਼ਤਨਿ[6] ਲਹੇ ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਜ਼ਕ ਪਰਹੁ ਅਗਾਰੀ ਜਾਇ। ਕਯਾਮਤ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਲਹੋ ਸਜ਼ਾਇ। ਨੀਕੋ ਖੜਗ ਗਰੇ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹੁ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਧਰੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੁਜਾਵਹੁ' ॥੧੧॥ ਇੱਤ੍ਯਾ-ਦਿਕ ਤਿਹ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਰਾਇ ਪੌਤ੍ਰ ਲੇ ਗਲ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ। ਤਿਸ ਹੀ ਦਿਨ ਸੋ ਚਢ੍ਯੋ ਅਖੇਰਾ। ਕਿਮ ਰਹਿ ਸਕਹਿ ਕਾਲ ਜੋ ਪ੍ਰੇਰਾ ॥੧੨॥ਫਹਿਰ ਝੀਲ ਬਡ ਮਹਿਂ ਜਬਿ ਗਯੋ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਮ੍ਰਿਗ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ। ਸਕਲ ਸੈਨ ਕੋ ਥਿਰ ਤਹਿਂ ਕਰਿਕੈ। ਗਯੋ ਇਕਾਂਕੀ ਗਰਬ ਸੁ ਧਰਿਕੈ ॥ ੧੩ ॥ ਭਯੋ ਨੇਰ ਤਰਵਾਰ ਨਿਕਾਰੀ। ਝੁਕਿ ਝਟਪਟ ਮ੍ਰਿਗ ਊਪਰ ਝਾਰੀ। ਸੋ ਬਚਿ ਗਯੋ ਛਾਲ ਕਰਿ ਆਗੀ। ਬਹਿਕ* ਹਾਥ ਊਰੁ ਪਰ ਲਾਗੀ[7] ॥ ੧੪ ॥ ਇਮ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਾਫ ਹੁਇ ਬਹੀ। ਕਟ੍ਯੋ ਊਰੁ ਕਛ ਬਾਕੀ ਰਹੀ। ਤਰ ਗਿਰ ਪਰ੍ਯੋ[8] ਤੁਰੰਗ ਢਿਗ ਖਰ੍ਯੋ। ਸਭਿ ਸੈਨਾ ਤਬਿ ਟੇਰਨਿ ਕਰ੍ਯੋ,

[1]ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ। [2]ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਉਤੇ। [3]ਬਨਾਰਸੀ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਦੁਪੱਟਾ। [4]ਗੁਰਾਂ ਦੀ (ਬਖਸ਼ੀ) ਤਲਵਾਰ ਵਿਚ। [5]ਭਾਵ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। [6]ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ। [7]ਹੱਥ [illegible] ਪੱਟ ਤੇ ਜਾ ਵੱਜੀ (ਤਲਵਾਰ)। [8]ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। *ਪਾ:-ਬਹਿ ਕਰਿ।

੧੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਮੁਖ ਭਨਤਿ ਹੈ ਸੁਨਿ ਆਏ ਸਹਿਸਾਇ।
ਕਟਨੋ ਪਰਨੋ ਅਵਲੋਕ ਕਰਿ ਸਿਵਕਾ ਲਿਯੋ ਚਢਾਇ॥੧੬॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀਛੰਦੁ ॥
ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਹੀ ਮਰਿ ਗਯੋ ਨਹਿਂ ਘਰਲਗ ਆਵਾ। ਕਵਿ ਭਾਖੈ ਹਮ ਅਲਪ
ਬਯ ਜਬਿ ਇਹ ਸੁਨਿ ਪਾਵਾ। ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਕਟਿ ਮਰਨੋ ਥਨ ਗਏ
ਅਖੇਰਾ। ਰਾਜਬੰਸ ਅਰੁ ਤੇਜ ਸਭਿ ਜੁਤਿ ਮੂਲ ਉਖੇਰਾ॥੧੭॥ਫੁਰਨੋ ਬਾਕ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੁਤ ਦ੍ਰਿਗ ਹੇਰਾ[1]। ਇਮ ਤਿਨਕੋ ਅਵਸਾਨ ਭਾ[2] ਜਗ
ਲਖਹਿ ਘਨੇਰਾ। ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਦੀਨੇ ਥਿਰ ਹੋਏ। ਸੇਵਹਿਂ ਬਹੁ
ਬਿਧਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਦਰਸੈਂ ਸਭਿ ਕੋਏ॥੧੮॥ ਨਿਕਟ ਦੂਰ ਸੁਧਿ ਕੋ ਸੁਨਹਿ
ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਸਾਰੇ। ਲਜਾਇ ਅਕੋਰਨਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਹੇਰਹਿਂ ਮੁਦ ਧਾਰੇ।
'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਜੰਗ ਕੋ ਲਾਖਹੁ ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਰਣ ਮਰੇ ਸੁਰ
ਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ॥ ੧੯॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹ ਜਿਨਕੇ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਰਸ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ।
ਬਡੇ ਬਹਾਦੁਰ ਅਤਿਰਥੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਬਲਿ ਘਾਤੀ[3]'।ਬਸਤ੍ਰ ਉਪਾਇਨ ਆਨਤੇ
ਬਹੁ ਦਰਬ ਚਢਾਵੈਂ। ਹਯ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਜ਼ੀਨ ਜੁਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ॥
੨੦॥ ਚਾਕਰ ਰਾਖੇ ਕਿਤਿਕ ਤਹਿਂ ਗੁਰ ਚਢਹਿਂ ਅਖੇਰੇ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ
ਸੁਨਤਿ ਭੇ ਸੁਨਿਸੁਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਉਰਭਾਉ ਜੁਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਗਨ
ਆਈ।ਬਡੀ ਭੀਰ ਹੋਵਨਲਗੀ ਲਾਹਾ ਬਡਪਾਈ॥੨੧॥ਰੂਪਾਸੁਤ ਸੱਧੂਪਿਤਾ
ਦ੍ਵੈ ਸਿੱਖ ਤਿਖਾਨਾ।ਜਿਨ ਖਸ਼ਟਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਰੀਝਾਵਨਿ ਠਾਨਾ।[4]ਜੇਠ
ਦੁਪਹਿਰੇ ਤਪਤ ਅਤਿ ਜਲ ਸੀਤਲ ਜਾਨੇ। ਤੀਸ ਕੋਸ ਤਬਿ ਗੁਰ ਹੁਤੇ
ਆਵਾਹਨ ਠਾਨੇ॥ ੨੨॥ ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਸੀਤਲ ਬਿਖੈ ਥਿਰ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਯੰਕਾ।
ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਾਏ ਤਜਿ ਸ਼ੰਕਾ। ਤਜਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਇਕ
ਛਿਨਕ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਨ ਬਨ ਮਾਂਹੀ।ਭਏ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਜਾਚਤੇ-ਪਾਨੀ ਕਿਸ
ਪਾਹੀ-॥ ੨੩ ॥ ਸੁਤ ਪਿਤ ਮੁਦਤ ਸੁਚਿੱਤ ਮਹਿਂ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲਾ।
ਸੀਤਲ ਜਲ ਦੀਨੋ,ਪਿਯੋ ਗੁਰ, ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ।-ਦੇਗ਼ ਕਰੋ ਤਜਿ ਦੇਹੁ
ਕ੍ਰਿਤ-ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।ਤਬਿ ਤੇ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਅਧਿਕ ਤਿਨ ਸਿੱਖਨਿ
ਠਾਨਾ॥ ੨੪॥ ਤਿਨ ਕੀ ਕੁਲ ਬਰਧਕ ਹੁਤੇ ਦ੍ਵੈ ਤਨੈ ਸਪੂਤਾ। ਸੁਨਿ ਕੈ
ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਕੋ ਅਰੁ ਜੰਗ ਬਹੂਤਾ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰਹੂੰ ਪਰਲੋਕ

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤ੍ਰੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। [2]ਐਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਇਆ।
[3]ਬਲੀ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ। [4]ਇਹ ਸੱਧੂ ਤੇ ਰੂਪੇ ਦਾ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ।

ਪਧਾਰੇ।ਬਿਸਮਾਨੇ ਮਨ ਮਹਿ ਮਹਾਂ–ਬਡ ਗ਼ਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰੇ–॥ ੨੫ ॥ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬਡ ਭਗਤੀਵਾਨੇ । ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਤਯਾਰ ਭੇ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨੇ ।ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਲੇ ਸੰਗ ਮੈਂ ਮੁਖ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਗਾਵੈਂ।ਬਾਰੀ ਬਾਰੀ ਪਢਤਿ ਹੈਂ ਕਰਿ ਜੋਟੀ ਆਵੈਂ॥੨੬॥ਮਗ ਉਲੰਘਿ ਸਭਿ ਇਸ ਬਿਧੀ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਐ ਕੈ । ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਗਾਵਤੇ ਅਨੁਰਾਗ ਵਧੈ ਕੈ। ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਕੋ ਤਬੈ ਦੇਖਤਿ ਲਪਟਾਏ। ਨੀਰ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਬਹੈ,ਗਰ ਬਹੁ ਭਰਿਆਏ[1]॥੨੭॥ਹਿਤ ਪਹਿਰਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸ਼ੁਭ ਆਨੀ।ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਸੂਖਮ ਬਹੁਤ ਸੋ ਧਰਿ ਅਗੁਵਾਨੀ। ਏਕ ਤੁਰੰਗਮ ਚਪਲ ਬਹੁ ਕੁਛ ਧਨ ਪੁਨ ਦੀਨੋ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਧਰਿ ਭੇਟ ਕੋ ਸਭਿ ਨਿਕਟ ਅਸੀਨੋ॥੨੮॥ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਰਿ ਰੁਦਤਿ ਭੇ-'ਬਡ ਸਾਂਗ ਅਰੰਭਾ[2]। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹਤਿ ਭਏ ਇਹ ਅਧਿਕ ਅਚੰਭਾ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮਹਾਂ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਥੇ ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਸੋਹੇ। ਤਪ ਜਪੁ ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਤੇ ਅਸ ਪਾਇ ਨ ਕੋਹੇ ॥੨੯॥ ਆਰਬਲਾ ਭੁਗਤੀ ਨ ਕੁਛ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭੇ ਤੁਮ ਆਗੇ।ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨਿ ਤੇ ਦਿਪਤ ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਲਾਗੇ। ਦਰਬ ਕਰੋਰਹੁੰ ਹੇਮ ਗਨ ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਜ਼ਾਨਾ । ਆਦਿ ਪਸਾਦੀ ਬਾਜ ਬਡੇ ਜਿਨਿ ਮੋਲ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਖਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਹਯ ਖਰੇ ਬਡ ਕੀਮਤ ਵਾਰੇ।ਦਲ ਬਿਡਾਰ[3]ਤੇ ਆਦਿ ਜੇ ਨਹਿਂ ਪਰਹਿਂ ਨਿਹਾਰੇ। ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਹੀ ਨਹਿਂ ਗਿਨਿਬੇ ਮਾਂਹੀ। ਏਕ ਬਾਰਿ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਭਾ ਕੁਛ ਦੀਖਤਿ ਨਾਂਹੀ॥੩੧॥ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਡ ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਸਿਖ ਪਿਖਿ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਅਸ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਾਂਗ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕੋ ਭਰਮਾਵੈ?'।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿਕੈਭਨੈਂ ਪਿਖਿ ਦੁਖੀ ਬਿਸਾਲਾ।'ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਰੀਤਿਇਹ ਬਿਨਸੈਂ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੩੨॥ ਉਪਜਹਿ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਜੋ ਆਗੇ ਕਯਾ ਪਾਛੇ । ਇਨ ਕੀ ਬਿਰਤਾ ਹੋਤਿ ਨਹਿਂ ਕਯੋਂ ਗਯਾਨੀ ਬਾਂਛੇ। ਇਕ ਆਤਮ ਸੱਤਾ ਸਦਾ ਉਪਜੈ ਨ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਜਾਨਿਕੈ ਹੁਇ ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ[4] ॥ ੩੩ ॥ ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਸ਼ੋਕ ਨ ਹਰਖਾਵੈ। ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸੁ ਆਤਮਾ ਤਿਹ

---

[1] ਗਲ ਬਹੁਤ ਭਰ ਆਏ(ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ)। [2] (ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਆਪ ਨੇ) ਇਹ ਵਡਾ ਸਾਂਗ ਧਾਰਿਆ ਹੈ (ਕਿ ਸਮਰਥ ਹੋਕੇ ਇੰਨੇ ਕਸ਼ਟ ਸਹੇ ਤੇ ਭਾਣੇ ਵਰਤਦੇ ਝੱਲੇ ਹਨ)। [3] ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਦਾ। [4] ਉਹ ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ ਜਾਣਕੇ (ਇਸਥਿਤ) ਹੋਣਾ(ਕਿ ਜੋ) ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਜੋ ਲਿਵਲਾਵੈ[1] । ਰੇਖ ਨਿਕਾਰਹੁ ਮੇਟੀਐ ਜਨੌਂ ਲਾਭ ਨ ਹਾਨਾ । ਇਕ ਸਮ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਤਿਗੁਰਨਿ ਕੀ ਇਮ ਜਾਨਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥੨੪॥ ਤੁਰਕਨਿ ਜਰਾਂ ਉਖੇਰਨੇ ਅਸ ਕ੍ਰਿਤਿ ਹਮ ਠਾਨਾ । ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਰੂਪ ਮਮ ਕਹਾ ਤਿਨ ਕੋ ਹਾਨਾ॥ਸਦਾ ਅਮਰ ਆਨੰਦ ਜੁਤਿ ਮਨ ਮੋਹ ਨ ਲੇਸ਼ਾ॥ਤਿਨਹੁੰ ਸ਼ੋਕ ਕਿਮ ਹਮ ਕਰੈਂ ਜੋ ਮੁਦਤ ਹਮੇਸ਼ਾ' ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰ ਤੇ ਦੂਊ ਕੁਛ ਧੀਰਜ ਪਾਯੋ॥ਤਊ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ ਜੁਤਿ-ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਗਵਾਯੋ ?—ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ 'ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰੀਜੈ । ਸ਼ਯਾਮ ਜਿ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੀਅਹਿ ਅਬਿ ਸ੍ਵੇਤ ਧਰੀਜੈ' ॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਖਿ ਭਾਵਨੀ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਸਪ੍ਰੇਮਾ॥ ਪਹਿਰੇ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਿਸਦ ਬਰ ਕਰਿ ਸੇਵਕ ਛੇਮਾ । ਨੀਲੰਬਰ ਅੰਬਰ ਜਥਾ[2] ਸੋ ਧਰੇ ਉਤਾਰੀ*॥ਇਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਕੈ ਭਲੋ ਹਰਖੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੨੭॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੈ ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਰੂਪੇ ਕੋ ਬੰਸਾ । ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸਦਨ ਗੇ ਮੁਖ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸੰਸਾ । ਇਤਨੋ†ਬਿਨਸਯੋ ਪਾਸ ਤੇ ਜਿਨ ਸ਼ੋਕ ਨ ਲੇਸਾ । ਪੁੱਤ੍ਰਾਦਿਕ ਪ੍ਰਿਯ ਵਸਤੁ ਬਹੁ ਹਤਿ ਭੇ ਨ ਕਲੇਸ਼ਾ ॥੨੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਭਾਈ ਪਰਮਸਿੰਘ ਧਰਮਸਿੰਘ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੫੪॥

੫੫. [ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿਆ । ਸ਼ਮੀਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹਿਤ ਖਾਨ ਕੇ ਉੱਤਮ ਅਸਨ ਕਰਾਇ । ਗਮਨਯੋ[3] ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਧਰਿ ਭਾਇ ॥ ੧ ॥ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਕਿਤਕਿ ਸਿੱਖ ਆਗੇ ਗਏ ਕੋ ਆਵਤਿ ਪਾਛੇ । ਉਤਲਾਵਤਿ ਹੀ ਚਲਿ ਪਰਯੋ ਮਗ ਏਕਲ ਆਛੇ । ਵਹਿਰ ਗਯੋ ਚਲਿ ਕਿਤਿਕ ਜਬਿ ਬਾਂਮੇ ਪਿਖਿ ਦਾਏਂ।—ਕੋ ਸਿਖ ਆਵੈ ਗੈਲ ਤੇ ਲਿਉਂ ਸੰਗ ਰਲਾਏ॥੨॥ ਜਬਿ ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿਓ ਆਵਤਿਸਿਖਧੀਰਾ । ਅਭਿਲਾਖਯੋ-ਮਿਲਿਕਰਿਚਲੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਤੀਰਾ—। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿਬੇ ਲਗਯੋ ਹੇਰਤਿ ਸਿਖ ਓਰੀ॥ ਤਿਹ ਕੌਤਕ ਦਿਖਰਾਇਓ ਅਚਰਜ ਮਤਿ ਬੌਰੀ[4]॥੩॥ਬਿਸਦ ਬਰਨ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਰ ਪੂਰਬ ਦਿਖਰਾਏ॥ ਬਹੁਰ ਪੀਤ ਪੁਨ ਸ਼ਯਾਮ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬੇਸ ਬਨਾਏ । ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਪਹਿ-

[1]ਇਕਰਸ ਜੋ ਆਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਲਿਵ ਲਾਵੇ । [2]ਅਕਾਸ਼ ਵਰਗੇ ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ । [3]ਭਾਵ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਗਿਆ। (ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੫ ਤੇ ੯) ।[4]ਭਾਵ ਉਸ ਸਿਖ ਨੇ ਅਚਰਜ ਕੌਤਕ ਦੱਸਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਤ ਅਚਰਜ ਰਹਿ ਗਈ। *ਏਥੇ ਨੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਚਿੱਟੇ ਪਹਿਰ ਲਏ ਹਨ ਪਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਐਨ ੧ ਅੰਸੂ ੫, ਅੰਕ ੨੫-੨੭ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। †ਪਾ:—ਏਤਕ । ਏਕਨ ।

ਰਣ ਕਰੇ ਬਡ ਛੋਟ ਬਨੈਤਾ। ਨਰ ਸਮ ਹੁਇ ਆਯੋ ਨਿਕਟ ਪੁਨ ਫਤੇ ਬੁਲੈਤਾ ॥੪॥ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਥਿਰ ਹੁਇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।ਸ਼ਕਤਿ ਵੰਤ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਖਰੋ ਭਯੋ ਕਿਮਿ ਚਲਤਿ ਨਹਿਂ,ਗਮਨਹਿ ਕਿਸ ਥਾਨਾ?'ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬੈ,'ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਸਾਥ ਅਗਾਰੀ ਸਭਿ ਗਯੋ ਤੁਝ ਪਿਖਿ ਥਿਰ ਹੋਵਾ। ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਤਾਈਏ ਬਡ ਅਚਰਜ ਜੋਵਾ। ਸ਼ਕਤਿਵੰਤ ਅਰੁ ਸਿਖ ਗੁਰਨਿ[¹] ਕਿਤ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਪਹੁੰਚਹੁਗੇ ਕਿਸ ਥਲ ਬਿਖੇ?ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਯੋ'॥ ੬॥ ਤਬਿ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਕਹਤਿ ਭਾ 'ਸੁਨੀਏ ਸ਼ੁਭ ਭਾਈ। ਸੱਧੂ ਰੂਪਾ ਤੁਵ ਬਡੇ ਗੁਰ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਸਿੱਖ ਜਾਨਿ ਦੀਨਸਿ ਦਰਸ ਬਿਚਰਤਿ ਸਭਿ ਦੇਸਾ।ਰਹੈਂ ਸਦਾ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਗਨ ਬਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥ ੭॥ ਹਮ ਸ਼ਹੀਦ ਲਾਖਹੁਂ ਫਿਰੈਂ ਬਡ ਸਮਰਥ ਧਾਰੀ। ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁ ਖਾਸ ਕੀ ਰਹਿ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ। ਚੌਂਕੀ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਕੀ ਨਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਅਨੁਸਾਰਿ ਰਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਢਿਗ ਹੇਰੀ ॥ ੮ ॥ ਜਿਮ ਆਗਯਾ ਉਚਰੈਂ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਹੈਂ ਤਤਕਾਲ।।ਤਿਨਬਿਚ ਤੇ ਇਕ ਮੈਂ ਅਹੌਂ ਸੁਨਿ ਸ਼ਿੱਖਬਿਸਾਲਾ!' ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਭਰਮ ਉਰ ਪੂਰਬ ਬਹੁਤੇਰਾ।-ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਜੇ ਕਿਮ ਕੁਟੰਬ ਨਿਬੇਰਾ ॥੯॥ ਇਕ ਸੁਤ ਭੀ ਨਹਿਂ ਰਖਿ ਸਕੇ, ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਭਿ ਖੋਵਾ। ਬਚੇ ਇਕਾਂਕੀ ਜਤਨ ਤੇ ਇਤ ਜੰਗਲ ਜੋਵਾ-। ਇਹ ਸੰਸੇ ਬੂਝਨ ਲਗ੍ਯੋ ਬਹੁ ਤਰਕ ਉਠੰਤਾ।'ਸ਼ਕਤਿਵੰਤਿ ਤੁਮ ਗਨ ਹੁਤੇ ਗੁਰਢਿਗ ਬਲਵੰਤਾ ॥੧੦॥ ਕੁਛ ਨ ਬਚਾਯਹੁ ਗੁਰੂ ਕੋ ਰਣ ਇਤਿਕ ਮਾਂਹੀ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਦਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਸਭਿ ਬਿਨਸ੍ਯੋ, ਰਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਭਾ?ਮੁਹਿ ਅਧਿਕ ਸੰਦੇਹੂ।ਤੁਰਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਣ ਮੰਡਿਕਰਿਬਡ ਸੰਕਟ ਦੇਹੂ' ॥੧੧॥ਤਬਿ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਬਚ ਕਹ੍ਯੋ 'ਅਲਪੱਗ੍ਯ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਗੁਰ ਸਰ ਵੱਗ੍ਯ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਕੋ ਕਿਮ ਸਕੈਂ ਪਛਾਨੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਦੇਵੀ ਕਹ੍ਯੋ ਤਜਿ ਸੁਤਨ ਸੁਨੇਹਾ[²]।ਕਲ ਮੈਂ ਬਿਦਤੌਂ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਵਾਂਛਤਿ ਬਰ ਲੇਹਾ ॥੧੨॥ਬਹੁਰ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਕੋਪ ਕਰਿ* ਨਿਜ ਲਖਿ ਅਪਮਾਨਾ।-ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਮੁਹਿ ਕਰ੍ਯੋ--ਤਿਨ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨਾ।ਪੁਨ ਚੰਡੀ ਬਿਦਤੀ ਜਬੈ ਪਹੁੰਚੀ ਨ

[¹]ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਿਖ ਤੇ ਸ਼ਕਤਿਵੰਤ ਹੈਂ। [²]ਦੇਵੀ ਕਹਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਛਡ ਦਿਓ

*ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੧੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਅਕੋਰਾ। ਚਾਰਹੁ ਸੁਤ ਲਛ[1] ਸਿੰਘ ਕੋ ਸੰਕਲਪ ਸੁ ਛੋਰਾ[2]* ॥ ੧੩॥ ਪੁਨ
ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਬਡ ਛਿਤ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲੇ।ਬਹੁ ਅਪਰਾਧ ਕਰਾਇਕਰਿ
ਕਿਧ ਕੂਰ ਕੁਚਾਲੇ। ਤਿਨ ਕੌ ਤੇਜ ਬਿਨਾਸ਼ਨੇ ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੀ। ਉਠਿ
ਜੈ ਹੈ ਸਗਰੀ ਸਭਾ, ਹੁਇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਹਾਨੀ[3] ॥੧੪॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੈ ਨ ਤੁਰਕ
ਕੇ ਤੌ ਦਲ ਕਿਮ ਹੋਵੈ। ਰਾਜ ਧਰਾ ਪਰ ਜਿਸੀ ਕੋ ਜਹਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਜੋਵੈ।
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਾਰਨ ਘਨੇ ਕੌ ਸਕੈ ਪਛਾਨੇ। ਸਰਬੱਗਯਨਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿ
ਪਰ ਕਯਾ ਤਰਕ ਬਖਾਨੇ ॥ ੧੫ ॥ ਮਤ ਥੋਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਬਿਨਾ ਜੋ ਤਰਕ
ਉਠਾਵੈ। ਭੁਗਤਹਿ ਦੁਖ ਬਹੁ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਨਹਿਂ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਵੈ। ਮੈਂ
ਏਕਲ ਹੀ ਕਰਿ ਸਕੌਂ ਤੁਰਕਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਮਮ ਸਮ ਲਾਖਹੁਂ ਸ਼ਕਤਿ
ਜੁਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸਾ॥੧੬॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੂਝਤਿ ਰਹੈਂ--ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਫੁਰ-
ਮਾਵੈ--।ਨਹਿਂਆਗਯਾ ਕੋ ਦੇਤਿ ਕਬਿ,ਕਹਿਂ--ਥਿਰੇ ਰਹਾਵੈ--। ਲਾਖਹੁਂ ਕੋਟ
ਸ਼ਹੀਦ ਹੈਂ ਨਿਤ ਗੁਰ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਬਾਂਛਤਿ ਤੁਰਤ ਬਨਾਇ ਲੈਂ ਇਮ
ਹੈਂ ਬਲ ਭਾਰੀ' ॥੧੭॥ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਉਰ ਭਰਮ ਹਰਿ ਸ਼ਰਮਯੋ ਪਛੁਤਾਵਾ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਬੱਗਯ ਮਹਿਂ ਸਿੰਦੇਹ† ਉਠਾਵਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ।ਆਸ਼ੈ ਜਿਨਹੁਂ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਕੋ ਲਹੈ ਨ ਭੇਵਾ'॥ ੧੮ ॥
ਬੂਝਯੋ ਬਹੁਰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੋ 'ਤਨ ਕਿਤਿਕ ਅਕਾਰਾ। ਕਿਧੌਂ ਇਤਿਕ ਹੀ
ਰਹਿਤਹੋ ਠਾਨਤਿ ਬਲ ਭਾਰਾ।ਸੈਸੈ ਕਰੇ ਬਿਨਾਸ਼ ਤੁਮ ਗੁਰ ਸਮਸਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ।
ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਬਿਸਾਲ ਮੈਂ ਮਿਲ ਬਾਕ ਸੁਨੈ ਕੈ'॥੧੯॥ ਕਹਯੋ ਸ਼ਹੀਦ 'ਸੁਨੀ-
ਜੀਏ ਜਿਮ ਚਹੈਂ ਬਨਾਵੈਂ।ਅਵਿਲੋਕਹਿ ਤਨ ਬਡੋ ਕੋ ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵੈਂ।
ਸਿੱਖ ਕਦੀਮੀ ਜਾਨਿਕੈ ਮਿਲਿ ਬਾਤ ਬਤਾਈ।ਜੇ ਅਬਿ ਦੇਖਯੋ ਚਹਤਿਹੈਂ
ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ'॥੨੦॥ਬੋਲਤਿ ਬਰਧਯੋ ਬਪੁ ਬਡੋ ਕੌਸਨ ਲਗਿਹੋਵਾ।
ਬਾਹੁ ਉਭੈ ਬਹੁ ਦੂਰ ਲਗਿ ਸਿਰ ਨਭ ਲਗਿ ਜੋਵਾ। ਰੂਪ ਭਿਆਨਕ ਹੇਰਿ
ਕਰਿ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪੰਨਾ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ 'ਤੁਮ ਹੋ ਧੰਨ ਧੰਨਾ

[1]ਛੱਕ। [2]ਭਾਵ ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਸੀ। [3]ਨਾਸ਼।

*ਅੰਕ ੧੨ ਤੇ ੧੩ ਵਿਚ ਜੋ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਹਨ ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਖਿਆਲ ਵਾਲੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖੇਪਕਾਰ ਤੋਂ ਲਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਹਨ। ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਅੱਗੇ ਹਨ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਅੰਕ ੧੪ ਤੋਂ ਬੜੀ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਵਰਨਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

†ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਪਾਠ 'ਸਿੰਦੇਸ' ਹੈ। ਏਥੇ ਇਹ ਛਾਪੇ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਲਿਖਤੀ ਪਾਠ 'ਸਿੰਦੇਹ' ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਹੈ।

॥ ੨੧ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੁਝ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਯੋ ਮੈਂ ਨੀਕੇ ਜਾਨਾ। ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿੱਤ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨਾ'। ਪੁਨ ਸ਼ਹੀਦ ਤਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਯੋ
ਸਾਭ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਈ। ਸ਼ੁੱਧਿ ਰਿਦੇ ਤਬਿ ਹੋਇ ਕੈ ਗਮਨੇ ਅਗੁਵਾਈ*
॥੨੨॥ ਮਿਲਯੋ ਆਇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਧਰਿ ਬਿਬਿਧਿ ਅਹਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ
ਲਖਿ ਸਿਖ ਆਪਨੋ ਪਿਖਿ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ।'ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਾਇ ਸਭਿ
ਇਨਸਿੱਖਨ ਮਾਂਹੀ'।ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਕਰਯੋ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਸਖਾਹੀਂ॥੨੩॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਧਿਕ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਤਹਿਂ ਆਵੈ। ਪੂਰਬ
ਮਿਲੈ ਸ਼ਮੀਰ ਕੋ[1] ਨਿਜ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵੈਃ—'ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਕਰਿਵਾਯਹਿ ਹੁਇ
ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਅੰਤਰ ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਸਦਨ ਜਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਉਤਾਰੇ' ॥ ੨੪ ॥
ਤਬਿ ਸ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਭੁ ਬੂਝਿਕੈ ਲੈ ਆਗ੍ਯਾ ਜਾਵੈ।ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲਿਜਾਇ ਕਰਿ
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਵਾਵੈ।ਇਮ ਆਵਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਸਨੈਸਨੈ ਦਰਸਹਿ ਗੁਰੂ ਪਦ ਪਦਮ ਮਨਿੰਦਾ॥੨੫॥ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੀ ਕੁਲੀ[2]
ਇਕ ਗੁੱਦੜ[3] ਹੋਯਹੁ।ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀਜਗ ਭਯੋ ਬਹੁਤਨਤਿਨ† ਜੋਯਹੁ[4]।
ਦਯਾਲਦਾਸ ਤਿਸ ਕੋ ਪਿਤਾ ਬਡ ਅਜ਼ਮਤਿ ਵੰਤਾ। ਗੁਰ ਆਏ ਸੁਨਿਕੈ
ਗਯੋ ਚਿਤ ਦਰਸ ਚਹੰਤਾ॥੨੬॥ਮਿਲਿ ਸ਼ਮੀਰਕੋ ਸਾਥਤਿਨ ਗੁਰਨਿਕਟ
ਪਠਾਯੋ। ਲੇ ਆਗ੍ਯਾ ਪ੍ਰਭੁ ਬਦਨ ਤੇ ਅੰਤਰ ਸੋ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਇਕ ਤਿਖਾਨ
ਸੰਗ ਆਨਿ ਤਿਹ ਦਰਸ਼ਨ ਤਬਿ ਕੀਨਾ।ਕਰ ਜੋਰੇ ਸਿਰ ਧਰਿ ਧਰਯੋ ਕਰਿ
ਨਮੋ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੨੭॥ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਕੀ ਗੁਰ ਆਗੈ ਰਾਖੀ।ਕੁਸ਼ਲ
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਹੂੰ ਕਹਯੋ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਭਾਖੀ।ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮੀਪ ਤਬਿ ਚਿਰ-
ਕਾਲ ਬਿਤਾਏ। ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੁਭ ਬਾਰਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਗਸਾਏ॥੨੮
॥ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਮੀਰ ਪਰ ਬਡ ਸੇਵ ਕਰੰਤਾ। ਜਲ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ
ਕੇ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਤੁਰੰਤਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ ਅਰਾਧਹੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਰੋਵੈ। ਕਰੈ
ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਕਾਜ ਸੋ ਜਿਮ ਆਗ੍ਯਾ ਹੋਵੈ ॥ ੨੯ ॥ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਯੋ

[1](ਸੰਗਤ) ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸਮੀਰ ਨੂੰ। [2]ਕੁਲ ਵਿੱਚ। [3]ਗੁਦੜ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਦੇ ਪੜੋਤੇ ਜੋ ਪੂਰਨ ਸਤ ਹੋਏ ਹਨ। [4]ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਤਿਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

*ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ। ਇਹ ਦੇਹਾ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਕਿਸੇ ਹਾਲ ਅਦੇਹ ਹੋਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਇਹ ਗਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਬੀ ਸਪਿਰਚੂਲਿਜ਼ਮ ਨੇ ਅਜ ਕਲ ਤਜਰਬੇ ਕਰ ਕਰਕੇ ਕਈ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਹਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡਕੇ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ।

†ਪਾਃ—ਬਲ।

'ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਸ਼ਮੀਰਾ ! ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌ ਹਯ ਘਨੇ ਥਿਰ ਕਰਹੁ ਸਧੀਰਾ[1]। ਦਯਾਲਦਾਸ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਈ ਹਮ ਅੱਗ੍ਰ ਰਖਾਈ।ਸੋ ਪਹਿਰਹੁ ਤਨ ਆਪਨੇ ਸਤਿਨਾਮ ਅਲਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਘੋਰਾ ਫੇਰ ਲਿਹੁ ਤਹਿਂ ਲਗਿ ਤੁਮ ਰਾਜੂ। ਹੋਇ ਭਵਿੱਖਤ ਬੰਸ ਮੈਂ ਬਡ ਰਾਜ ਸਮਾਜੂ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਕੋ ਘਰ ਨਰ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ।ਮਸਲਤ ਕੀਨੀ ਬੈਠਿ ਕੇ 'ਹੁਇ ਰਾਜ ਉਦਾਰੇ' ॥ ੩੧ ॥ ਮਾਤੁਲ ਹੁਤੋ ਸ਼ਮੀਰ ਕੋ ਬੇਮੁਖ ਪੰਜ ਪੀਰੀ[2]। ਮਾਨਹਿ ਤਿਸ ਕੇ ਕਹੇ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਤ੍ਰੈ ਧੀਰੀ[3]। ਸੋ ਬੋਲਯੋ 'ਤੁਮ ਕ੍ਯਾ ਭਯੋ ਜਾਨਤਿ ਨਹਿ ਭੇਵਾ। ਘਰ ਸਮਾਜ ਸੁਤ ਆਦਿ ਸਭਿ ਬਿਨਸੇ ਗੁਰਦੇਵਾ[4]॥੩੨॥ਮੁਖ ਆਯਹੁ ਬੋਲਤਿ ਰਹੈ ਤੁਮ ਸਾਰ ਪਛਾਨੋ। ਰਾਜ ਕੌਨਸੋ ਦੇਤਿ ਹੈ ਕ੍ਯਾ ਢਿਗ ਤਿਨ ਜਾਨੋ'।ਸੁਨਿਬੋਲਯੋ ਲਖਮੀਰ ਤਬਿ'ਜੇ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮਾਨੈਂ।ਰਿਦੈ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਗੁਰ ਬਹੁਰ ਕੁਛ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨੈਂ'॥੩੩॥ਤਖਤ ਮੱਲ ਤੀਸਰ ਕਹੈ 'ਕਰਿ ਸੇਵ ਉਤਾਰੇ। ਲਾਭ ਲੇਨ ਕਿਤਹੂ ਰਹੈ ਹੁਇ ਹਾਨ ਹਮਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਸਲਾਹ ਸਭਿਹੂੰਨ ਕੀ ਤਬਿ ਭਨੈ ਸ਼ਮੀਰਾ। 'ਇਕ ਤੌ ਬਾਕ ਨ ਮੋੜੀਅਹਿ, ਕਹਿਂ ਕੂਰ ਨ ਤੀਰਾ[5]' ॥ ੩੪॥ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਤੁਲ ਕਹੈ 'ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਚਹੁੰ ਓਰੇ। ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਕੋ ਫੇਰੀਅਹਿ ਚਢਿਕੈ ਇਕ ਘੋਰੇ'।ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਆਇ ਪੁਨ ਲੇ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੋਈ। ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਲੇ ਚਢਿ ਗਯੋ ਪੁਰਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਈ॥੩੫॥ਫੇਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਆਇਗੋ, ਗੁਰ ਬੂਝਨ ਠਾਨਾ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਫੇਰਨ ਕੋ ਕਿਯੋ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਨ ਕਿਕਾਨਾ'।ਮੰਦਮਤੀ ਮਾਤੁਲ ਇਨਹੁੰ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਲੇਨਿ ਦਿਯੋ ਨਹਿਂ ਰਾਜ ਕੁਛ ਕੀਨੀ ਬਡ ਖਾਮੀ ॥੩੬॥ ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੂ 'ਆਛੇ ਕਰਯੋ ਅਬਿ ਬੈਠਿ ਸ਼ਮੀਰਾ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਸੰਗੀ ਲਖਮੀਰਾ। ਸੇਵਕ ਅਪਨਾ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਬਹੁ ਠਾਨੈਂ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਪਿਤਾਮੇ ਸੇਵ ਕਰਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ਮਾਨੈਂ ॥ ੩੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸ਼ਮੀਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਬਾਜਾ। ਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦੁਖਾਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤੇ ਦਿਵਸ ਦਸ ਏਕਾਦਸ਼ ਜਾਨ। ਨਾਨਾ ਭੋਜਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਅਚਵਾਵਹਿ ਹਿਤ ਠਾਨਿ॥੧॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀਛੰਦ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਕਰਯੋ

[1]ਹੇ ਸਧੀਰ! ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਬਹੁਤੇ ਘੋੜੇ ਤੂੰ ਟਿਕਾਵੇਂਗਾ ਭਾਵ ਰਾਜ ਭੋਗੇਂਗਾ। [2]ਪੰਜ ਪੀਰੀਆ (ਤਿ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ) ਬੇਮੁਖ। [3]ਤਿੰਨੇ ਧੀਰਜੀ ਭਰਾ ਉਸਦਾ ਕਿਹਾ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਿਨਸ ਗਏ ਹਨ। [5](ਦੂਜੇ) ਝੂਠ ਬੀ (ਗੁਰਾਂ ਕੋਲ) ਨਾ ਬੋਲੀਏ।

ਅਹਾਰ ਸ਼ੁਭ ਧਰਿ ਥਾਰ ਮਝਾਰੇ । ਕਰਨੋ ਪਰੋਸਨਿ ਤਬਿ ਭਲੇ ਧਰਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ। ਥਿਰਯੋ ਸ਼ਮੀਰਾ ਨਿਕਟ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਚਨ ਕਰੰਤੇ । ਨੀਰ ਕਟੋਰਾ ਦੇਤਿ ਭਰ ਲੇ ਪਾਨ[1] ਪਿਵੰਤੇ ॥ ੨ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰ ਰਹੇ ਨਿਜ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਦੀਜੈ ਸੀਤਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਿਜ ਹਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਖਾਨੀ'।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲੇ 'ਥਾਲ ਲਿਹੁ ਬੈਠਹੁ ਇਸ ਥਾਨਾ । ਕਰਹੁ ਖਾਨ ਹਿਤ ਠਾਨਿਕੈ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਮਹਾਨਾ' ॥੩॥ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰ 'ਲੈ ਕੈ ਘਰ ਜਾਵੌਂ । ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗ ਬੰਟਿਕੈ ਧਰਿ ਭਾਵਨਿ ਖਾਵੌਂ' । ਇਮ ਕਹਿ ਥਾਰ ਉਠਾਇਕੈ ਘਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ । ਭ੍ਰਾਤਾ ਮਾਤੁਲ ਆਦਿ ਜੇ ਸਭਿ ਲੀਏ ਬੁਲਾਈ ॥੪॥ 'ਥਾਰ ਜੁ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕੋ ਮੈਂ ਜਾਚਿ ਸੁ ਲਯਾਯੋ । ਪਾਵਹੁ ਬਹੁ ਕਲਯਾਨ ਕੋ ਹੁਇ ਹੈ ਮਨਭਾਯੋ'।ਇਮ ਕਹਿ ਜਬੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿਤੇਉਤਰਾਇ ਰੁਮਾਲਾ।ਦੇਖਤਿ ਝਟਕਾ ਉਰ ਡਰੇ ਧਰਿ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਲਾ ॥੫॥ ਮਾਤੁਲ ਜੈਤੋ ਕਾ[2] ਤਬੈ ਕਹਿ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਇ।'ਹਮ ਗੁੱਗੇ ਸੁਲਤਾਨ ਕੋ ਪੂਜਹਿ ਮਨ ਭਾਇ।ਕ੍ਰੁੱਧਤਿਹੈ ਇਸ ਅਚੇ ਤੇ ਧਨ ਧਾਮਬਿਨਾਸੈ।ਹਮਰੇ ਪੀਰ ਕਦੀਮ ਕੇ ਪੂਰਤਿ ਸਭਿ ਆਸੈ'॥੬॥ਚਿੰਤਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਮੀਰ ਕੇ ਤਿਸ ਛਿਨ ਹੁਇ ਆਈ ।–ਗੁਰ ਤੇ ਆਨਯੋ ਜਾਚ ਮੈਂ,ਇਸ ਤਰਕ ਉਠਾਈ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਾਰਸ ਜਿਮ ਰੰਕਾ। ਨਹਿੰ ਮਾਤੁਲ ਸਮਝੈ ਰਿਦੇ ਠਾਨਤਿ ਕੁਛ ਸ਼ੰਕਾ[3]–॥੭॥ ਕਹਿ ਲਖਮੀਰ ਸ਼ਮੀਰ ਕੋ'ਜੇ ਕਰਹੁ ਨ ਖਾਨੇ।ਖਨਿ ਅਵਨੀ ਮਹਿਂ ਗਾਡ ਦਿਹੁ ਨਹਿਂ ਸਕੈਂ ਪਛਾਨੇ। ਉਤ ਗੁਰ ਰਹੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਿਯ, ਇਤ ਪੀਰ ਨ ਕੋਪੈ'। ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਪਰਸਪਰ ਚਾਹਤਿ ਇਸ ਲੋਪੈ॥ ੮ ॥ ਬਸ ਨਹਿਂ ਚਲਯੋ ਸ਼ਮੀਰ ਕੋ ਮਾਤੁਲ ਬਡ ਖੋਟਾ । ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨ ਅਚਨ ਦਿਯ ਬਡ ਕੀਨਸਿ ਟੋਟਾ । ਗਾਡ ਦੀਨਿ ਖਨਿ ਅਵਨਿਕੋ,ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਖਾਯੋ। ਪਰਾਰਬਧ ਬਿਨ ਕਿਤ ਕਹੂੰ[4] ਕਿਸ ਤੇ ਕਿਨ ਪਾਯੋ॥੯॥ਸੁਪਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜਾਮਨੀ ਉਠਿ ਆਇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਧਰਕਤਿ ਜਿਸ ਛਾਤੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੂਝਨ ਕਰਯੋ 'ਲੇ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ। ਅਚਵਨ ਕਰਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹਿ ਤੈਂ ਦਾਨੀ ਅਹਿਲਾਦਾ[5]' ॥੧੦॥ਤਬਿ ਸ਼ਮੀਰ ਬਿਨ ਧੀਰ ਹ੍ਵੈ ਗੁਰ ਤੀਰ ਉਚਾਰੇ । 'ਜੈਤੋ ਕਾ ਮਾਤੁਲ ਅਹੈ ਤਿਨ ਸਭਿ ਹਟਕਾਰੇ।–ਨਾਂਹਿ ਅਚਵਹੁ ਝਟਕਾ ਸਕਲ, ਰਿਸ ਪੀਰ ਉਪਾਵੈ।ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਧਨ ਧਾਨ ਗਨ ਜੁਤਿ ਮਾਲ ਖਪਾਵੈ–॥੧੧॥ ਲੇ

[1] ਹੱਥ ਵਿਚ । [2] ਜੈਤੋ ਵਾਲਾ ਮਾਮਾ। [3] ਗਿਲਾਨੀ। [4] ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। [5] ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਕਰਿ ਥਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੋ ਬਿਚ ਧਰਾ ਦਬਾਯੋ। ਬਿਨਾ ਭਨੇ ਜਾਨਹੁਂ ਪ੍ਰਭੂ,ਮੈਂ ਸਾਚ ਅਲਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਤਬੈ 'ਧਰਨੀ ਬਰੁਸਾਈ। ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਤਿਨ ਮੂਢ ਗਵਾਈ॥੧੨॥ ਅਦਬ ਨ ਕੀਨੋ ਅੰਨ ਕੋ ਤੁਮ ਬੁਰਾ ਕਮਾਯੋ।ਤਬੈ ਪਰੈ ਦੁਰਭਿੱਛ ਬਹੁ ਜੋ ਅਦਬ ਗਵਾਯੋ। ਭੱਦ੍ਰਸੈਨ ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਥਮ ਭਾ ਤਿਨ ਕਿਯ ਅਪਮਾਨਾ। ਉਜਰ ਗਯੋ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਸਭਿ ਜੰਗਲ ਅਬਿ ਜਾਨਾ[1] ॥ ੧੩ ॥ ਚਲਤ ਹੁਤੀ ਦ੍ਵੈ ਨਦੀ ਤਬਿ ਭਟਲੀ ਸ਼ੁਭ ਚਿੱਤ੍ਰਾ*। ਹਟੀ ਅਵੱਗਯਾ ਦੇਖਿਕੈ ਥਲ ਭਾ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਾ[2]। ਹਮਰੇ ਸੇਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨੇ ਰੋਕਨੋ ਇਹ ਥਾਨਾ। ਤੁਮ ਰੱਯਤਿ ਹੁਇ ਬਸਹੁਗੇ ਹਮਨੇ ਸਭਿ ਜਾਨਾ ॥੧੪॥ ਅਵਨੀ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਬਹੁ ਅੰਨ ਉਪਾਵੈ। ਅਬ ਤੇ ਦੁਗ-ਨੇ ਚੌਗਨੇ ਅਠਗੁਨੇ ਜਮਾਵੈ†। ਹੋਇ ਹਮਾਰਾ ਮਾਲਵਾ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਦ-ਤਾਵੈ।ਉਪਜੈਂ ਸਿੰਘ ਸਹੇਸ੍ਰ ਹੀ ਮਲਵਈ ਕਹਾਵੈਂ ॥ ੧੫॥ ਸੁਨੀਅਹਿ ਸਿੱਖ ਸ਼ਮੀਰ ਭੋ! ਚਾਹਤਿ ਹਮ ਦੀਨੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਗਾਜ ਤੇ ਛੂਛ ਰਹਿ ਅਬਿ ਛੇਮ[3]ਨ ਲੀਨੋ। ਜੋ ਲੈਬੋ ਨਹਿ ਦੇਤਿ ਹੈ ਸੋ ਰੋਗ ਭੁਗੀ ਹੈ[4]। ਆਪ ਕੁਸ਼ਟ ਕੋ ਕਸ਼ਟ

---

[1]ਭਾਵ ਤਦ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਉਜਾੜ ਹੀ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਮਾਲਵਾ)। [2]ਅਵੱਗਯਾ ਵੇਖਕੇ ਹਟ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਥਾਂ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। [3]ਖੁਸ਼ੀ, ਕਲਯਾਨ। [4]ਜੋ (ਜੋਤੇ ਵਾਲਾ ਮਾਮਾ ਤੁਹਾਨੂੰ) ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਉਹ ਰੋਗ ਭੋਗੇਗਾ।

*ਭਟਲੀ ਤੇ ਚਿੱਤ੍ਰਾ ਦੋ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਵਹਿੰਦੀਆਂ। ਭਟਲੀ ਬਠਿੰਡੇ ਕੋਲ ਤੇ ਚਿੱਤ੍ਰਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ। ਦੋ ਹੋਰ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਬੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਗਣ ਦੀ ਟੋਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਸਫਰ ਤੋਂ ਪਤਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਲੁਜ ਤਦੋਂ ਹਰੀ ਕੇ ਪੱਤਣ ਪਾਸ ਬਯਾਸਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਪਰ ਵੱਖੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਵਗਦਾ ਸਿੱਧਾ ਜਾਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਥਾਂਵੇਂ ਅਜੇ ਭੀ ਲੱਭਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਬਾਬਤ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ ਤਕ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਘੱਘਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਰੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

†ਇਹ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ੧੭੬੧-੬੨ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਇਹ ਗਲ ੧੯੦੦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਾਲਵਾ ਅੱਜ ਵਾਂਙੂ ਸਰ ਸਬਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਆਬਾਦੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਰੋਪੜ ਦੀ ਨਹਿਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਨਹਿਰ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (ਸੰਨ ੧੮੮੨ ਈ:) ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ੩੯ ਬਰਸ ਮਗਰੋਂ ਬਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਹਨ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਅਜੇ ੩੯ ਵਰ੍ਹੇ ਇਸਦੇ ਸੱਚ ਹੋਣ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਸਨ।

ਲਹਿ ਪੁਨ ਬੰਸ ਲਗੀ ਹੈ"[1] ॥੧੬॥ ਕਹਿ ਕਵਿ ਹਮ ਨੇ ਸੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਅਬਿ ਲੈ ਬਡ ਰੋਗੁ। ਚਲ੍ਯੋ ਆਇ ਤਿਸ ਬੰਸ ਮਹਿਂ ਭੋਗਹਿਂ ਦੁਖ ਭੋਗੁ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਪਿਖਿ ਸੇਵ ਬਿਸਾਲ॥–ਇਹ ਨ ਲੇਤਿ ਹਮ ਦੇਤਿ ਹੈਂ– ਇਮ ਚਿਤੈਂ[2] ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥੧੭॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁਰ ਸ਼ਮੀਰ ਕੋ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਬੋਲੇ। 'ਹੁਇ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਜੋ ਕਾਮਨਾ ਹਮ ਤੇ ਅਬਿ ਸੋ ਲੇ। ਬਿਨ ਸ਼ੰਕਾ ਜਾਚਨ ਕਰੋ, ਕਹੁ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ'। ਸੁਨਿ ਸ਼ਮੀਰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕੈ ਨੰਮ੍ਰੀ ਹੁਇ ਭਾਖਾ ॥੧੮॥'ਮਿਟਹਿ ਚੁਰਾਸੀ ਕੋ ਭ੍ਰਮਣ ਭਵਜਲ ਦੁਖਦਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਸ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਮੁਹਿ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ'।ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਬਿਰਮੇ[3]ਅਨ ਖਯਾਲ॥ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇਕੈ ਪੁਨ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੧੯॥ਸੇਵ ਕਰੈ ਸਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪੁਨ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ।'ਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈਂ ਤੋਹਿ ਪਰ, ਜਾਚਹੁ ਮਨ ਭਾਯੋ'। ਪੁਨ ਸ਼ਮੀਰ ਗੁਰ ਤੀਰ ਕਹਿ 'ਭਵਜਲ ਮਹਿਂ ਫੇਰਾ। ਇਸ ਦਾਰੁਣ ਦੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਗਹੀਯਹਿ ਕਰ ਮੇਰਾ' ॥੨੦॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਭਨ੍ਯੋਂ 'ਤੁਵ ਜਨਮ ਘਨੇਰੇ। ਧਰਨੇ ਹੈਂ ਭਵਜਲ ਬਿਖੈ ਕਿਮ ਜਾਹਿ ਨਿਬੇਰੇ। ਕਹਿਂ ਲਗਿ ਕਰਹਿਂ ਬਚਾਇਬੋ, ਜਾਚਹੁ ਵਥੁ ਆਨ॥ਇਸ ਬਿਨ ਅਪਰ ਅਦੇਯ ਨਹਿਂ,ਲਿਹੁ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ॥੨੧॥ ਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪਿਖਿ ਸੇਵ ਤੁਵ ਅਰੁ ਪ੍ਰੇਮਘਨੇਰਾ॥ਉਰ ਅਕਪਟ ਸਚ ਕਹਤਿ ਹੈਂ[4], ਪਰਖ੍ਯੋ ਬਹੁ ਬੇਰਾ। ਕਰਹੁ ਸਫਲ ਨਿਜ ਘਾਲ ਕੋ ਹਮ ਦੇਂ ਤਤਕਾਲਾ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹੈ ਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨ 'ਗਤਿ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੨੨॥ਨਿਕਟ ਸਥਲ ਨਿਜ ਦੀਜੀਏ ਜਾਚਾ ਇਹ ਮੇਰੀ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਕਾਟਹੁ ਮਮ ਬੇਰੀ'। ਸੁਨਿ ਹਠ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਬਿ ਟਾਰਨ ਕੀਨਾ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ਪੁਨ ਮਨ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੀਨਾ[5] ॥ ੨੩ ॥ ਦਾਸ ਕਾਮਨਾ ਦਿਯੇ ਬਿਨ ਮਨ ਚੈਨ ਨ ਪਾਵੈ।ਪਦਵੀ ਦੀਨ ਸਮੀਪ ਕੀ ਪੁਨ ਉਰ ਲਲਚਾਵੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁਰ ਹਕਾਰਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਮਾਂਗਉ ਮਨ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਜੈਸੇ ਹਠ ਧਾਰਾ'॥੨੪॥'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!ਭਵਜਲ ਤੇ ਰਖਹੁ ਕਟਿ ਦੇਹੁ ਚੁਰਾਸੀ॥ਬਹੁਰ ਨ ਪਾਵੇਂ ਜਨਮ ਕੋ ਜਮ ਪਰੈ ਨ ਫਾਸੀ'।ਹਸਿ ਬੋਲੇ'ਦੇ ਹੈਂ ਇਹੀ ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਪ੍ਰਾਤੀ'। ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਗਯੋ ਆਨੰਦ ਕਰਿ

---

[1]ਆਪ ਕੋਹੜੀ ਤੇ ਵੰਸ ਬੀ ਕੋਹੜੀ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਲਵੇਗਾ। [2]ਸੋਚਦੇ ਹਨ। [3]ਪਰਚੇ। [4]ਤੇਰਾ ਦਿਲ ਕਪਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ। [5]ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਛਾਤੀ ॥੨੫॥ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਿ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਪਰਿ ਸੋਵਾ। ਅਦ-ਭੁਤ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਪਨਾ ਤਬਿ ਜੋਵਾ।ਕਾਕ,ਕੰਕ[1],ਕੇਕੀ[2],ਕਕਨ[3] ਕਲਬਿੰਕ[4] ਮਰਾਲਾ[5]। ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਮਨੁਖ ਜਨਮਯੋ ਤਨ ਕਾਲਾ[6] ॥ ੨੬ ॥ ਕੀਟੀ, ਕੀਟਨ, ਭ੍ਰਿੰਗ ਭ੍ਰਿਤ[7] ਇੱਤਯਾਦਿ ਘਨੇਰੇ। ਭੋਗੀ ਜੂਨਾਂ ਜਨਮ ਧਰਿ ਮਰਿ ਮਰਿ ਬਹੁ ਬੇਰੇ। ਜਨਮ ਪਾਛਲੇ ਪੁਨ ਭਯੋ ਚੰਡਾਲ ਕਰਾਲਾ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼[8] ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਾ ਚੰਡਾਲੀ ਨਾਲਾ ॥੨੭॥ ਭਏ ਸੁਤਾਸੁਤ ਪੁੰਜ ਹੀ ਬਹੁ ਵਧਯੋ ਕੁਟੰਬਾ। ਦੇਸ਼ ਪਰਯੋ ਦੁਰਭਿੱਖ ਬਹੁ ਨਹਿਂ ਅੰਨ ਕਦੰਬਾ। ਛੁਧਤਿ ਰਹਤਿ ਦੁਖ ਸਹਤ ਹ੍ਵੈ ਬਨ ਬਿਖੈ ਪਧਾਰਾ। ਪੀਲੂ ਖੈਬੇ ਹੇਤ ਕੋ ਪਾਕੀ ਲਗਿ ਡਾਰਾ[9]॥੨੮॥ਕਿਤਿਕ ਸੁਤਾਸੁਤ ਸੰਗ ਲੈ ਗਮ-ਨਯੋਂ ਬਨ ਮਾਂਹੀ। ਤੋਰਨ ਹਿਤ ਤਰੁ ਪਰ ਚਢਯੋ ਤਰ[10]ਬਾਲਕ ਤਾਂਹੀ[11]। ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ ਤਰੁ ਤੇ ਤਰੈ ਗੇਰਤਿ ਸਿਸ ਖਾਵੈਂ। ਪੁਨ ਸਾਖਾ ਪਤਰੀਨ ਪਰ ਨਿਜ ਪਾਉਂ ਟਿਕਾਵੈ ॥ ੨੯ ॥ ਤੋਰਨ ਕੋ ਲਾਲਚ ਲਗਯੋ ਝੁਕਿ ਹੋਇ ਅਗਾਰੀ।ਟੂਟ ਗਈ ਸਾਖਾ ਤਬੈ ਗਿਰਿ ਧਰਾ ਮਝਾਰੀ।ਚੋਟ ਲਗੀ ਤੇ ਜਾਗ ਕਰਿ ਜੁਗ ਨੈਨ ਉਘਾਰੇ। ਬਿਸਮਯੋ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਬਹੁ ਪਿਖਿ ਕੌਤਕ ਭਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿਂ ਮਲ ਤਜਨਿ[12] ਬੈਠਯੋ ਕਿਤ ਜਾਈ। ਸੋਚਤ ਸੁਪਨੇ ਕੋ ਰਿਦੇ ਜੇਤੇ ਤਨ ਪਾਈ। ਪੀਲੂ ਖਾਏ ਪੇਟ ਭਰਿ ਬਿਸ਼ਟਾ ਤਸ ਆਈ।ਦੇਖਤਿ ਚਿੰਤਾ ਅਧਿਕ ਭੀ ਮਤਿ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਈ॥੩੧॥ ਭਈ ਸੋਚ ਉਠਿਕੈ ਬਹੁਰ ਹਿਤ ਮੱਜਨ ਬੈਸੇ। ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਰਦਧਾਵਨਾ[13] ਚਿਤਵਤਿ ਹੈ ਤੈਸੇ। ਤਬਿ ਦੰਤਨ ਮਹਿਂ ਅਟਕ ਜੋ ਪੀਲੂ ਕੇ ਬੀਜੇ।ਨਿਕਸੇ ਦਾਂਤਨ ਕਰੇ ਤੇ ਚਿਤ ਕੌਤਕ ਥੀਜੇ[14]॥੩੨॥—ਕਹਾਂ ਭਈ ਇਹ ਬਾਰਤਾ* ਮੁਝ ਸੁਪਨਾ ਹੋਵਾ। ਧਰ ਸਾਚ ਹੀ ਜਨਮ ਕੈ ਬਡ ਸੰਕਟ ਜੋਵਾ ? ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਨ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਮਮ ਹੋਈ—। ਪਹਿਰ ਬਸਤ੍ਰ ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਲਯੋ ਚਿਤਵੈ ਮਨ ਸੋਈ ॥੩੩॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਥਿਰਯੋ

[1]ਚਿੱਟੀ ਚੀਲ, ਗਿਰਝ। [2]ਮੋਰ। [3]ਚਕਵਾ [ਸੰਸਃ, ਕਕੁੰਜਲ]। ਪਪੀਹਾ ਤੇ ਜਲਬਟੇਰਾ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ। [4]ਚਿੜਾ [ਸੰਸਃ, ਕਲਵਿੰਕ]। [5]ਹੰਸ। [6]ਤਨ ਦੇ ਕਾਲ ਹੋਣ ਤੇ। [7]ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਅਤੇ ਕੋੜ੍ਹ ਕਿਰਲੀ [ਸੰਸਃ, ਭ੍ਰਿਤ੍ਰਿਕਾ=ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਿੱਕੀ ਕੋੜ੍ਹ ਕਿਰਲੀ]। [8]ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ। [9]ਪੱਕੀਆਂ ਪੀਲੂ ਡਾਲ ਨਾਲ ਲਗੀਆਂ। [10]ਹੇਠਾਂ। [11]ਉਸ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ। [12]ਝਾੜੇ ਪਖਾਨੇ ਬੈਠਾ। [13]ਦਾਤਣ। [14]ਚਿਤ ਅਚੰਭਤ ਯਾ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਇਹ ਕੀਹ) ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੋਇਆ ਹੈ *ਇਸ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਚੰਜਵਾਂ ਸਾਖੀ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸਵਿਸਥਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਗਾਰੀ। ਤਬਿ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਕਿਤ ਚਿੰਤ ਮਝਾਰੀ?ਨਹਿ ਸੋਚਹੁ, ਆਨੰਦ ਕਰੋ, ਹੋਯੋ ਭਲ ਤੇਰਾ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਨਿਬਰ੍ਯੋ ਤੁਵ ਲੇਖ ਘਨੇਰਾ'॥੩੪॥ਸੁਨਤਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ¹ਪਗਨਮੋ ਕਰੰਤਾ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਭੇਵ ਬਤਾਈਏ ਮੁਝ ਚਿੰਤ ਅਨੰਤਾ। ਸੁਪਨਾ ਹੋਯੋ ਸਾਚ ਕੈ ਦੋਨਹੁੰ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।ਫਲ ਪੀਲੂੰ ਕੋ ਸਮੋਂ ਨਹਿ ਨਿਸਮਹਿ ਕਿਯ ਖਾਨੀ॥੩੫॥ਜਾਗੇ ਮਲ ਪੀਲੁਨ ਕੀ ਅਰੁ ਬੀਜ ਸੁ ਦੇਤੇ। ਨੀਕੇ ਮੈਂ ਦੇਖਨਿ ਕਰਨੋ ਬਿਸਮਨੋ ਚਿਤ ਚਿੰਤੇ'।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਨੋ ਤਬੈ 'ਤੁਵ ਜਨਮ ਘਨੇਰੇ।ਸੁਪਨੋ ਬਿਖੇ ਭੁਗਾਇ ਦਿਯ ਸੁਧਿ ਭਾ ਇਸ ਬੇਰੇ॥੩੬॥ ਹਮ ਤੇ ਜਾਚਤਿ ਨਿਤ ਹੁਤੋ ਨਹਿ ਪਰੌਂ ਚੁਰਾਸੀ। ਸੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤੋ ਕੌ ਦਿਯੋ ਕਟਿਗੀ ਜਮ ਫਾਸੀ। ਦੁਰਲਭ ਪਦ ਜੋਗੀਨ ਕੋ ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਂ। ਭਵਜਲ ਦਿਯੋ ਤਰਾਇ ਕਰਿ,ਨਹਿ ਸੰਕਟ ਜੋਵੈਂ'॥ ੩੭ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਤਬੈ ਤਿਖਾਨ ਇਕ ਥਿਰ ਦਯਾਲ ਪੁਰੇ ਕੋ। ਸੋ ਬੋਲਨੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕੈ ਨਿਜ ਮਸਤਕ ਟੇਕੋ। ਬਖਸ਼ੋ ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਮੁਝ ਭੁਵਜਲ ਤੇ ਰਾਖੋ।ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਆਪਨੋ ਦਿਹੁ ਬਰ ਜਿਮ ਕਾਂਖੋ'॥੩੮॥ ਬਿਗਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਢਿਗ ਰਹਤਿ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ। ਤਿਸ ਪਰ ਭੀ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ ਭਾਖਨੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਤੂੰ ਭੀ ਸੰਗ ਸ਼ਮੀਰ ਕੇ ਤਜਾਗਹਿਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ ਪਹੁੰਚਿਕੈ ਕਰਿ ਬੰਧਨ ਹਾਨਾ*'॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁੰ

---

¹ਘੜੀ ਮੁੜੀ, ਬਾਰ ਬਾਰ।

*ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਉਹੋ ਅਸੂਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਰੂਪਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੈਸੀ ਕਿ ਜੱਗਜਾਸੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ, ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਉਪਰੋਂ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਰਮ ਹਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਰਮ ਜਾਲ ਅਮਿਟ ਤੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ; ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਮ ਆਦਿ ਅੰਤ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਟੁਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ 'ਲੋਕਾ ਮਤ ਕੋ ਫਕੜਿ ਪਾਇ॥ ਲਖ ਮੜਿਆ ਕਰਿ ਏਕਠੇ ਏਕ ਰਤੀ ਲੇ ਭਾਹਿ'॥ ਆਦਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਮੁਹਰਾਂ ਤੋਂ ਕੋਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਤੇ ਸੂਲੀ ਤੋਂ ਸੂਲ ਹੋਣ ਦੀ, ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਮੰਡੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਕਾਜ਼ੀ ਸਲਾਰ ਦੀਨ ਨਾਲ ਕੌਤਕ ਤੇ ਇੱਥੇ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸਭ ਉਸੇ ਅਸੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਿਕ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ:—'ਕਰਮ ਬਧ ਤੁਮ ਜੀਉ ਕਹਤ ਹਉ ਕਰਮਹਿ ਕਿਨਿ ਜੀਉ ਦੀਨ੍ਹ ਹੈ'। ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਆਦਿ ਵਿਚ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਸੋ ਹੱਦ ਮਿਤ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕਰਮ ਅਨੰਤ ਅਟੱਲ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਓਹ ਮਿਟਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਚੀਜ਼ ਮਿਟਦੀ ਹੈ ਓਹ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਦੇ ਹੌਲੀ, ਕਦੇ ਮਧਲੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਤੇ ਕਦੇ ਤੁਰਤ ਚਾਲ ਨਾਲ ਮਿਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਛੇਤੀ ਮੇਟਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ, ਜਗਜਾਸੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅਵਤਾਰ-ਗੁਰੂ ਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੈ।

ਆਨੰਦ ਧਰਿ ਬੰਦਹਿ ਪਦ ਕੰਜੇ । 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੂਖ ਦਾਲਿਦ ਭੰਜੇ । ਹਲਤ ਪਲਤ ਇਕ ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਜਨ ਕੋਰਿ ਸੁਧਾਰੇ । ਸਗਲ ਜਗਤ ਹੈ ਮੰਗਤਾ ਤੁਮ ਏਕ ਦਤਾਰੇ'॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸ਼ਮੀਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਸਿਰ੍ਹੰਦ ਵਾਸੀ ਦਯਾਲ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵਰ । ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਦਤਿ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਸਿ ਦੀਨੇ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬਖਾਨਤੇ ਲੈ ਲੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦੁ॥ ਜਿਮ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਭਾ ਹਿਤ ਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪਾ॥ ਉਜਰੈ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਰੰਦ ਬਡ ਭੇ ਜਿਸ ਮਹਿ ਪਾਪਾ । ਸੀਤਲ ਪੁਰੀ[1] ਮਹੰਤ ਇਕ ਬਹੁ ਅਜ਼ਮਤ ਵੰਤਾ । ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ ਸੰਤ ਸ਼ੁਭ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪੰਤਾ ॥੨॥ ਚੇਲਾ ਤਿਸੀ ਮਹੰਤ ਕੋ ਇਕ ਦਯਾਲ-ਪੁਰੀ ਹੈ । ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਬਾਸਾ ਕਿਯੋ ਸੀਰੰਦ ਪੁਰੀ ਹੈ । ਸੁਨੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਪੁਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ ।–ਬੁਰਾ ਬਹੁਤ ਪੁਰਿ ਕੋ ਭਯੋ ਜਹਿੰ ਬਾਸ ਹਮਾਰਾ ॥੩ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਹਟਹਿ ਕਿਮ ਸੁਰ ਅਸੁਰਨ ਪਾਸੂ । ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਕਯਾ ਕਹਿ ਮੋਰਹਿ ਤਾਸੂ॥ ਕਿਮ ਕਰਿ ਹੌਂ ਮੈਂ ਪੁਰਿ ਭਲੋ ਜਹਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨੋ।ਕਰੌਂ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅੱਗ੍ਰ ਜੇ ਸੁਨਿ ਲੇਹਿੰ ਜਿ ਮਾਨੇ॥੪॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਚਲਿ ਪਰ੍ਯੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਦੀਨੇ । ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਪੰਥ ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਚਿਤ ਚੀਨੇ । ਬੂਝ੍ਯੋ ਜਾਇ ਸ਼ਮੀਰ ਕੋ ਤਿਨ ਪੁਛਿ ਪਹੁੰਚਾਯੋ[2] । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੫॥ ਭੁਜੰਗਛੰਦ ॥ 'ਨਮੋ ਪਾਦ ਕੰਜੈ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੋਹੇ । ਧਰ੍ਯੋ ਈਸ਼ ਔਤਾਰ ਕੋ ਲੋਕ ਮੋਹੇ । ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਸਾਕੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਤੇਰੋ । ਸਦਾ ਜੈ ਸਦਾ ਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਹੇਰੋ ॥੬॥ ਪੂਰਾ ਰੂਪ ਬੇਦੀਨ ਕੇ ਬੰਸ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੈ ਆਦਿ ਭੇ ਲੋਕ ਜੋਏ । ਦਸੌਂ ਦੇਹ ਸੋਈ ਮਹਾਰਾਜ ਧਾਰੇ । ਉਧਾਰੇ ਘਨੇ ਕੋ ਗਨੈ ਪੁੰਜ ਤਾਰੇ॥੭॥ ਕਰ੍ਯੋ ਪੰਥ ਬੀਰਾਨ ਕੋ ਸਿੰਘ ਹੋਏ । ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਕਾਰੀਨ ਕੇ ਮੂਲ ਖੋਏ । ਸਕੇਸ਼ੰ ਸਕਾਛੰ[3] ਸਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ । ਜਪੈ ਨਾਮ ਕੋ ਤੇਜ ਦੀਨੋ ਸੁ ਭਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਨਹੀਂ ਪੰਥ ਐਸੋ ਕਬੈ ਅੱਗ੍ਰ ਹੋਯੋ । ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਮਹਿੰ ਸ਼ੋਕ ਦਾਸਾਨਿ ਖੋਯੋ । ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਧਾਰੀ ਮਹਾਂ ਓਜਵੰਤੇ । ਮਹਾਂ ਕਾਜ ਕਾਰੀ ਮਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੰਤੇ ॥ ੯ ॥ ਅਰੈ ਕੌਨ ਆਗੈ ਤਿਹੂੰ ਲੋਕ ਮਾਂਹੀ । ਰਖੋ ਦਾਸ ਲਾਜੈ ਮਿਟੈ ਦੂੰਦ

---

[1]'ਸੀਤਲ' ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ 'ਪੁਰੀ' ਜਿਗ੍ਯਾਸੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਹੈ। [2]ਤਿਸਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਪੁੱਛਕੇ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ) ਪੁਚਾਇਆ। [3]ਕੇਸ਼ ਕੱਛ ਸਹਿਤ।

ਜਾਂਹੀ[1]।ਮਹਾਂ ਮਾਰ ਮੋਹੀ[2] ਅਹੋ ਪੰਖਿਰਾਜੇ[3]।ਸਦਾਜੈ ਸਦਾ ਜੈਸਦਾ ਸ੍ਰੇਯਸਾਜੇ ॥੧੦॥ ਛਕੇ ਛੈਲ ਛਾਜੇ ਛਬੈ ਛੇਤ੍ਰ ਛੱਤ੍ਰੀ[4]। ਛਮਾ ਛੇਮ ਛੋਨੀ[5], ਛੁਤੈ ਛੇਭ ਅੱਤ੍ਰੀ[6]। ਮਲੇਛਾਨ ਲੱਛਾਨ ਛੈ, ਰੱਛ ਸੁੱਛੈ[7]। ਲਸੈ ਬੀਰ ਰੂਪੰ ਬਸੈ ਦਾਸ ਬੱਛੈ[8] ॥੧੧॥ ਸਰੂਪੰ ਅਨੂਪੰ ਮਹਾਂ ਭੂਪ ਭੂਪੰ। ਉਧਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਪਰੇ ਮੋਹ ਕੂਪੰ।ਨਿਸੇਸ਼[9]ਦਿਨੇਸ਼[10] ਜਲੇਸ਼[11] ਧਨੇਸ਼[12]।ਰਹੈਂ ਬੀਰ ਆਰਾਧ, ਸ ਆਦੰ ਸੁਰੇਸ਼[13] ॥੧੨॥ ਪਰੀ ਪੰਕਜੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਗੇ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਜਪੈਂ ਨਾਮ ਭੈ ਸਿੰਧੁ ਤੇਈ ਤਰੇ ਹੈਂ। ਅਮੰਦੰ ਮੁਕੰਦੰ ਬਿਲੰਦੰ ਅਨੰਦੰ! ਨਮੋ ਲੇਹੁ ਮੇਰੀ ਕਰੌਂ ਹਾਥ ਬੰਦੰ' ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਸਾਧ ਤੇ ਸੁਨਿ ਹੰਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। 'ਦਯਾਲ ਪੁਰੀ! ਕਹੁ ਕਾਜ ਕਯਾ ਚਲਿ ਆਇ ਉਤਾਲਾ?ਪਹੁੰਚਯੋ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਤਜਿ ਕਰਿ ਘਰ ਬਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਕਾਮਨਾ ਉਰ ਭਈ ਕਯਾ ਮਤੋ ਬਿਚਾਰਾ ?' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਬੋਲਯੋ ਬਿਨੈ 'ਜਹਿ ਭ੍ਰਾ ਅਤਿ ਪਾਪਾ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹਤਿ ਕਰੇ ਤਿਸ ਕੋ ਤੁਮ ਸ੍ਰਾਪਾ।ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਮੇਰੋ ਅਹੈ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਕੋਈ। ਸੁਨਯੋਂ ਆਪ ਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਡਰ ਤੇਈ॥੧੫॥ ਮਿਲਿ ਆਏ ਮੁਝ ਪਾਸ ਬਹੁ ਤਿਨ ਹੂੰ ਕੌ ਪ੍ਰੇਰਾ[14]। ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਹਿਤ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਤਜਿ ਆਯੋ ਡੇਰਾ। ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ ਮੈਂ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਨਰਨ ਸਮੇਤਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਉਚਰਹੁ ਤਥਾ ਜਿਮ ਰਹੈਂ ਨਿਕੇਤਾ'॥੧੬॥ ਸੁਨੇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਚ ਸਾਧ ਕੇ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਖਾਨਾ। 'ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਬਖਸ਼ਯੋ ਤੁਝੈ ਪਹੁੰਚਹੁ ਨਿਜ ਥਾਨਾ। ਚਢਿ ਕੋਠੇ ਪਰ ਖਰੇ ਹੁਇ ਲੇ ਸੰਖ ਬਜਾਵੋ। ਜਹਿ ਜਹਿ ਤੇਰੀ ਸੇਵਕੀ ਤਹਿ ਤਿਨੈ ਸੁਨਾਵੋ॥੧੭॥ਜਹਿਜਹਿ ਪਹੁੰਚੈ ਸੰਖ ਧੁਨਿ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਰਹਿਂ ਬਾਸਾ[15]। ਅਪਰ ਪੁਰੀ ਵਿਟਕਨ ਕਰੀ[16] ਹੁਇ

[1]ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖਦੇ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਮੋਹ ਰੂਪ ਵਡੇ ਸਰਪ ਨੂੰ। [3]ਗਰੁੜ। [4]ਫਬ ਰਹੇ ਹੋ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋਕੇ (ਤੇ ਰਣ) ਛੇਤ੍ਰ (ਵਿਚ) ਛਤ੍ਰੀ ਹੋਕੇ ਛੱਬੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। [5]ਖਿਮਾ ਤੇ ਖੇਮ (=ਕਲਯਾਣ) ਦੇ ਦਾਤੇ ਹੋ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ। (ਅ) ਧਰਤ ਵਾਂਗ ਖਿਮਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਹੋ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੋ। [6]ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਨਾਲ ਗੁੱਸਾ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਕ (ਦੇਣ ਵਾਲੇ) ਸੂਰਮੇ ਹੋ। [ਸੰਸ:, ਅਸ੍ਤ੍ਰਿਨ੍=ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ, ਸੂਰਮਾ। ਹਿੰਦੀ, ਅੱਤ੍ਰੀ=ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਸੂਰਮਾਂ]। [7]ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਮਲੇਛਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਤੇ ਸੁੱਛਾਂ (ਸੰਤਾਂ ਯਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾਂ) ਦੀ ਰੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। [8]ਆਪ ਦਾ ਬੀਰ ਰੂਪ ਦਾਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਕੇ ਲਸਦਾ ਹੈ [ਵੱਛੈ=ਵੱਖੀ ਭਾਵ ਹ੍ਰਿਦਾ]। [9]ਚੰਦ। [10]ਸੂਰਜ। [11]ਵਰੁਣ। [12]ਕੁਬੇਰ। [13]ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕ। [14]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ। [15]ਘਰ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। [16]ਫਿਟਕਾਰੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਗਹਿਰੀ ਨੀਵ ਨਿਕੇਤ ਬਡ ਸਭਿ ਖਾਕ ਮਿਲੈਂਗੇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਪੀਟੈਂ ਘਨੇ ਦੁਖ ਪਾਇ ਰੁਲੈਂਗੇ ॥ ੧੮ ॥ ਜਹਿਂ ਬਜਾਰ ਤਹਿਂ ਹਲ ਫਿਰੈਂ ਮਮ ਪੰਥ ਉਜਾਰੈ। ਤੁਰਤ ਤੁਰਕ ਕੋ ਗ਼ਾਰਕ ਕਰਿ ਲੂਟੈ ਅਰੁ ਮਾਰੈ। ਰਹੈਂ ਚਿਨ੍ਹ ਕਿਤ ਕਿਤ ਪਰੇ ਨਹਿਂ ਸਦਨ ਦਿਖੈਂਗੇ।ਪਰੈ ਆਪਦਾ ਭੀਖਨਾਂ ਤਬਿ ਸਰਬ ਲਖੈਂਗੇ॥੧੯॥ਤੁਵਢਿਗ ਰਹੈਬਜਾਰ ਇਕ ਹੈ ਅਪਰ ਉਜਾਰਾ। ਮਾਰਿ ਲੂਟ ਪਲਟਾ ਲਹੈ ਬਡ ਪੰਥ ਹਮਾਰਾ'। ਦਯਾਲਪੁਰੀ ਸੁਨਿ ਦਯਾਲ ਤੇ ਪੁਨ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ' ॥੨੦॥ਆਗਯਾ ਲੇ ਕਰਿ ਅਨੰਦਧਰਿ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਕੋ ਆਯੋ।ਚੜ੍ਹਿ ਕੋਠੇ ਪਰ ਊਚ ਧੁਨਿ ਲੇ ਸੰਖ ਬਜਾਯੋ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਨਰ ਜਿਤ ਕਿਤ ਸੁਨੀ ਸੋ ਅਬਿ ਲੌ ਬਾਸਾ। ਕਈ ਕੋਸ ਲੌ ਪੁਰਿ ਬਡੋ ਗੁਰ ਸ੍ਰਾਪ ਬਿਨਾਸ਼ਾ[1] ॥੨੧॥ ਪਹੁੰਚੀ ਸੁਧਿ ਤੁਰਕਾਨ ਢਿਗ ਗੁਰ ਸ਼੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ। ਅਬਿ ਕਾਂਗੜ ਪੁਰ ਥਿਰ ਭਏ ਕਰਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ।ਕਈ ਲਾਖ ਦਲ ਸੁਭਟ ਮੈਂ ਕਰਿਕੈ ਘਮਸਾਨਾ।ਪਰਯੋ ਸ਼ੋਕਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਲਾਖਹੁੰ ਰਿਪੁਹਾਨਾ॥੨੨॥ਥਿਰਯੋ ਨਿਕਟ ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ਹੈ ਜਾਟਨ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮਾ। ਦੁਰਗ ਨਹੀਂ ਸੈਨਾ ਨਹੀਂ ਧਨ ਨਾਂਹਿ ਨ ਧਾਮਾ'। ਸੁਨਿਕੈ ਖਾਨ ਵਜੀਦ ਤਬਿ ਲਿਖਿ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਵਾ।'ਭੋ ਲਖਮੀਰ ਸ਼ਮੀਰ ! ਤੂੰ ਉਰ ਡਰ ਨਹਿਂ ਪਾਵਾ॥੨੩॥ਪਤਿਸ਼ਾਹੀਬੰਦਾ ਤੁਹੀਗੁਰ ਦੁਸ਼ਮਨਸ਼ਾਹੂ। ਗਹਿ ਦੀਜੈ ਹਮ ਕੋ ਅਬੈ ਬੈਠਯੋ ਤੁਮ ਪਾਹੂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਕਰੈਂ ਸਭਨਿ ਕੋ ਦੇਂ ਦੰਡ ਸਜ਼ਾਈ।ਲਸ਼ਕਰ ਆਵੈ ਉਮਡ ਕੈ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਤਕਰਾਈ॥੨੪॥ ਭਲਾ ਚਹੈਂ ਗਹਿ ਲੀਜੀਐ ਕਿਤ ਨਹਿਂ ਚਲਿ ਜਾਈ'। ਸੁਨਿ ਲਖਮੀਰ ਸ਼ਮੀਰ ਤਬਿ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ। 'ਹਮਰੇ ਇਹ ਗੁਰ ਪੀਰ ਹੈਂ ਬਿਚਰਤਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਕਿਮ ਨਹਿਂ ਠਾਨਹਿਂ ਸੇਵ ਕੋ ਜਿਨ ਤੇ ਗਤਿ ਪਾਏ ॥ ੨੫॥ ਤੁਮ ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖੀਏ ਪੀਰਨ ਕੋ ਸੇਵੋ।ਘਰ ਰਾਖਹੁ ਭਾਖਹੁ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਭਿ ਕੁਛ ਪੁਨ ਦੇਵੋ'। ਕਹਿ ਭੇਜਯੋ ਤਿਨ ਪਾਸ ਇਮ, ਪਠਿ ਮਾਨਵ ਰਾਖਾ[2]। 'ਚਢਹਿ ਸੈਨ ਤੌ ਦੇਹਿ ਸੁਧਿ' ਸਵਧਾਨੀ ਭਾਖਾ ॥ ੨੬ ॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸਵਧਾਨ ਹੈ ਚਾਕਰ ਗਨ ਰਾਖੇ। ਪੈਦਲ ਗਨ ਅਸਵਾਰ ਹਯ ਰਿਪੁ ਸਨ ਰਨ ਕਾਂਖੇ।ਤਿਸੀ ਚੁਬਾਰੇ ਗੁਰ ਥਿਰੇ ਰਹਿਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਊ।ਗਹੈਂ ਕਰਦ ਕੋ ਕਰ ਬਿਖੈ ਗੁਰੀ ਖੁਰਚਾਊ ॥ ੨੭ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਥਿਰ ਲਖ-

[1]ਸ੍ਰਾਪ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। [2]ਤੇ ਇਕ ਆਪਣਾ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਰਖਿਆ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ)

ਮੀਰ ਢਿਗ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਬੰਦੇ। 'ਅੰਗੁਲੀ ਛੇਲਹੁ ਕਰਦ ਤੇ ਕੋ ਹੋਤ ਬਿਲੰਦੋ?'।'ਕਾਟਤਿ ਜੜ੍ਹ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦ੍ਰਿੜ ਜੋਈ। ਨਸ਼ਟਹਿ ਸਕਲ ਭਵਿੱਖ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ਨ ਕਿਤ ਕੋਈ' ॥ ੨੮ ॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਭਾਖਯੋ ਤਬੈ 'ਕਰਿ ਹਾਨਿ ਇਮਾਨਾ।ਪ੍ਰਥਮ ਨੁਰੰਗੇ ਕੋ ਹਤਹੁ ਮਚਿ ਦੂੰਦ ਜਹਾਨਾ[1]। ਆਦਿ ਵਜੀਦਾ ਜੇ ਅਹੈਂ ਅਘ ਕੇ ਫਲ ਪਾਵੈਂ। ਜਗਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਜਾਨਿ ਹੈ ਪਾਪੀ ਖਪਿ ਜਾਵੈਂ" ॥੨੯॥ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਂ 'ਜੰਗ ਤੇ ਹਤਿ ਹੋਇ*ਨੁਰੰਗਾ[2]। ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਦੱਛਨ ਬਿਖੈ ਹੈ ਅਨਬਨ ਢੰਗਾ। ਤਊ ਫਤੇ ਕੋ ਖਤ ਲਿਖੇ ਪਢਿ ਕਰਿ ਮਰਿ ਜਾਈ। ਅਪਰਨ ਤੇ ਪਲਟਾ ਲਹੈ ਮਮ ਪੰਥਬਡਾਈ' ॥੩੦॥ ਲਿਖਯੋ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਤਬੈ ਬਹੁ ਬੈਂਤ ਬਨਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਪੁਰਬ ਵਡਿਆਈ। ਅਹਿਦ ਕਰਨਿ ਈਮਾਨ ਕੋ[3] ਮਿਲਿਬੋ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਤੋਰਯੋ ਬੇਈਮਾਨ ਬਨਿ ਦਸ ਲਾਖ ਪਠਾਯੋ ॥ ੩੧॥ ਬਹੁਰ ਜੰਗ ਚਮਕੌਰ ਕੋ ਬਰਨਯੋਂ ਕਰਿ ਥੋਰਾ। ਉਪਾਲੰਭ[4] 'ਦੋਜ਼ਕ ਪਰੈਂ ਜਹਿ ਸੰਕਟ ਘੋਰਾ।ਬੇ ਇਨਸਾਫੀ ਤੈਂ ਕਰੀ ਬਡ ਚਹੈਂ ਮਜ਼ਾਈ। ਅਸ਼ਟ ਦਿਵਸ ਕੀ ਸਾਹਿਬੀ ਕਰਿ ਲੈ ਮਨ ਭਾਈ'॥੩੨॥ਦਾਸਤਾਨ[5] ਬਦਸ਼ਹਿਨ ਕੀ ਅਰੁ ਕੌਤਿਕ ਆਨਾ†। ਲਿਖੇ ਬੈਂਤ ਕਰਿ ਸ਼ਾਇਰੀ ਚਤੁਰਈ ਮਹਾਨਾ।ਜਸ ਜਸ ਆਸ਼ੈ ਕਹਿਨ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਨ ਹੇਤਾ। ਕਹੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੇਕ ਤਸ ਸੁਨਿ ਮੂਢ ਅਚੇਤਾ॥੩੩॥ਕੁਛਕ ਕਥਾ ਲਿਖਿ ਆਪਨੀ ਸਨਮੁਖ ਨੌਰੰਗੇ।ਜਿਸ ਪੜਨੇ ਤੇ ਜਾਨਿ ਹੈ–ਮੈਂ ਕੀਨਿ ਕੁਢੰਗੇ–।'ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਕਰੇ[6]ਜਿਨ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇ।ਕੌਤਿਕ ਗਿਨ ਹੌਂ ਜਗਤ ਮੈਂ ਜਸ ਧਰਮ ਕਮਾਇ॥੩੪॥ਤੂੰ ਨੌਰੰਗ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ! ਸੁਨਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਬੈਠਾ। ਚਹੀਐ ਧਰਮ ਕਮਾਵਨੋ ਕਿਧ ਪਾਪ ਇਕੈਠਾ।ਖ਼ਾਲਕ ਕੀ ਦਰਗਾਹ ਮਹਿ ਮੁਹ'[7]ਕਨਾ ਲੈ ਜਾਵੈਂ। ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਜੋ ਤੂੰ ਕੀਆ ਸੋ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵੈ॥੩੫॥ਪਹਿਲਾਂਲਿਖਿਆ ਮਿਲਨਕੋ ਦਿਲ ਦਗ਼ਾ

---

[1]ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਊਂਦ ਮਚਾਵਣ ਵਾਲਾ। [2]ਨੁਰੰਗਾ ਜੰਗ ਨਾਲ ਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ"। [3]ਧਰਮ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ। [4]ਉਲਾਂਭੇ। [5]ਕਥਾ, ਹਕਾਇਤਾਂ। [6]ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੀਤੇ (ਕਈ)। [7]ਮੂੰਹ। *ਪਾ:–ਹੁਇ ਨਾ। †ਦਾਸਤਾਨ ਯਾ ਹਕਾਯਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਤਅੱਲਕ ਬੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਬੀ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਾਰਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕੱਠੀਆਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਐਉਂ ਕੱਠੀਆਂ ਤੁਰ ਪਈਆਂ।

ਕਮਾਯਾ। ਫੌਜਾਂ ਚਾੜ੍ਹਿ ਅਗਿਨਤ ਹੀ ਘੇਰਾ ਕਰਿਵਾਯਾ। ਕਨਾ ਇਨਸਾਫੀ ਤੁਝ ਕਰੀ ਕਰਿ ਮਨ ਅਭਿਮਾਨਾ। ਝੂਠਾ ਪੜਹਿ ਕੁਰਾਨ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਅਮਲ ਕਮਾਨਾ॥੩੬॥ ਜੇ ਤੂੰ ਕਹਹਿ ਕਿ ਸੰਗ ਮਮ ਇਨਸਾਫ ਕਮਾਈ। ਸੋ ਸੁਨਿਦੇ ਕਰਿ ਕਾਨ ਕੋ ਸਭਿ ਕਹੌਂ ਬਨਾਈ। ਏਕ ਸਿਲਾ ਪਰ ਬਸਤ ਥੋ ਕਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਨ ਰੋਕਾ[1]। ਦੇਸ਼ ਮੁਲਖ ਨਹਿਂ ਰੋਕਿਆ ਬਿਨ ਦਾਵੇ ਓਕਾ[2]॥ ੩੭ ॥ ਕਿਸ ਕੋ ਦੀਆ ਨ ਖਾਵਤੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਇ ਸੁ ਖਾਵੋਂ। ਏਕ ਅਕਾਲ ਅਰਾਧਤੋ ਕਿਸ ਕੋ ਨ ਦੁਖਾਵੋਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਪ ਮਮ ਕੈਦ ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਮਰਿਵਾਈ। ਐਸੀ ਦਗ਼ੋ ਬਹਾਦਰੀ ਕਰਿ ਮਨ ਗਰਬਾਈ॥੩੮॥ ਜੈਸਾ ਬੇਇਨਸਾਫ ਤੂੰ ਤੈਸੇ ਸਭਿ ਰਾਜੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਮਮ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਕੀਨ ਅਕਾਜੇ। ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਗਨ ਹਨਿ ਦਈ ਬਹੁ ਲੂਟਿ ਖਜ਼ਾਨੇ। ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਇਹ ਕਰੀ ਮਨ ਸਮੁਝਿ ਇਆਨੇ॥੩੯॥ ਬਿੱਨਸਾਈ ਹੈ ਤੁਧ ਘਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਘਰ ਨਾਂਹੀ। ਭਲੀ ਬੁਰੀ ਜਸ ਕਰਤਿ ਹੈ ਤਸ ਫਲ ਸੋ ਪਾਹੀ। ਦਸ ਲਖ ਤੁਰਕ ਪਹਾੜੀਏ ਘੇਰਾ ਬਡ ਕੀਨਾ। ਕਸਮ ਜੁ ਗਊ ਕੁਰਾਨ ਕੀ ਕਰਿ ਖੰਡਨ ਕੀਨਾ॥੪੦॥ ਨਿਕਸੇ ਜਬਿ ਹਮ ਵਹਿਰ ਕੋ ਦਲ ਪਾਛੇ ਸਾਰਾ। ਲਰੈਂ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਚਲਤ ਹੀ ਚਮਕੌਰ ਸਿਧਾਰਾ। ਸਿਖ ਚਾਲੀ ਮਮ ਸੰਗ ਥੇ ਸੋ ਲੜਿ ਕਰਿ ਜੂਝੇ। ਛੁਧਾਵੰਤਿ ਸੋ ਕਨਾ ਕਰਹਿਂ ਬੇਅੰਤ ਪਹੂਚੇ॥੪੧॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰ ਹੀ ਛਲ ਕਰਿ ਮਰਿਵਾਏ। ਕਾਲਪੁਰਖ ਮਮ ਰਛ ਕਰੀ ਦੇ ਹਾਥ ਬਚਾਏ। ਤਬਿ ਤੁਧ ਪੁਛਨ ਹੋਇਗੋ ਖਾਲਕ ਦਰ ਜਾਵੈਂ।–ਰਾਮਦਾਸ[3] ਕਨਾ ਫੇੜਿਆ ?– ਕੀ ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਵੈਂ॥੪੨॥ ਕਨਾ ਜਵਾਬ ਤਬਿ ਦੇਹੁਂਗੇ ਤੁਮ ਕਰੀ ਅਨੀਤੀ। ਖਬਰਦਾਰ ਤੂੰ ਹੁਇ ਰਹੋ ਹ੍ਰੈ ਹੈਂ ਭੈ ਭੀਤੀ। ਖ਼ਾਲਕ ਕੀ ਦਰਗਾਹ ਮਹਿਂ ਹਉਂ ਦਾਵਨਗੀਰੋ[4]। ਉੱਤਰ ਕੋਇ ਨ ਆਵ ਹੈ, ਹ੍ਰੈ ਹੈਂ ਦਿਲਗੀਰੀ॥੪੩॥ ਜੇਤੇ ਦੋਜ਼ਕ ਬਨੇਂ ਹੈ ਬਿਨਸਾਫਾਂ ਕਾਰਨ[5]। ਫੜ ਅਗਨੀ ਜਬਿ ਪਾਵਸਨ ਜਲਿ[6] ਕਰੈਂ ਪੁਕਾਰਨ। ਰੰਕ ਰਾਉ ਹੈਂ ਏਕ ਸਮ ਕੁਛ ਤਹਾਂ ਨ ਕਾਨੀ। ਕੀੜੀ

---

[1]ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੋਕਿਆ। [2](ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ) ਦੇਸ਼ ਮੁਲਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੋਹ ਲਿਆ (ਤੇ ਮੇਰਾ) ਘਰ (ਅਨੰਦ ਪੁਰ) ਬਿਨ ਦਾਵੇ (ਮੇਰਾ ਸੀ), (ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਓਹ ਸਾਡੀ ਜ਼ਰ ਖਰੀਦ ਸੀ, ਅਰ ਉਸਦੀ ਖਰੀਦ ਦੇ ਪਟੇ ਮੂਜਬ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦਾ ਮਸੂਲ, ਕਰ, ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਲੈਣ ਦਾ) ਦਾਵਾ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਨਹੀਂ ਸੀ। [3]ਰਾਮ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨੇ। (ਅ. ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨਾਂ ਨੇ। [4]ਪੱਲਾ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਲੈਣ ਦਾਰ। [5]ਬੇਇਨਸਾਫਾਂ (ਅਨਿਆਈਆਂ) ਵਾਸਤੇ। [6]ਸੜ ਜਾ ਹੋਕੇ॥

ਕੀ ਪਹਿਲੇ ਸੁਨੇ ਗਰਬਨਿ ਪਿਛਵਾਨੀ[੧] ॥੪੪॥ ਜੌ ਮਨ ਤੋਰ ਗੁਮਾਨ ਹੈ ਮਿਹਨਤ ਜੌਂ ਖਾਵੈਂ[੨]।ਰਾਜ ਅੰਸ ਨਹਿ ਖਾਤਿ ਹੌਂ ਮੈਂ ਬਖਸ਼ਨਾ ਜਾਵੌਂ । ਸੋ ਗੁਮਾਨ ਤਵ ਝੂਠ ਹੈ ਘੋੜੇ ਜਵ ਖਾਹੀਂ।ਉਇ ਭੀ ਵਲੀ ਨ ਹੁਇ ਗਏ ਭਾਰੇ ਮਰ ਜਾਹਿ[੩] ॥੪੫॥ਵਲੀ ਨ ਹੋਯੋ ਤੁਰੰਗ ਕੋ, ਤੂੰ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਵੈਂ?ਝੂਠੇ ਕਰਹਿੰ ਗੁਮਾਨਤੂੰ ਅਕਬਤਸਭਿ ਖੋਵੈਂ[੪]।ਜੋ ਰਿਦ ਤੋਰ ਗੁਮਾਨ ਹੈ-ਮੈਂਪੜੌਂ ਕੁਰਾਨਾ।ਇਮ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਛੂਟਿ ਹੌਂ -ਸਭਿ ਝੂਠ ਕਮਾਨਾ ॥੪੬॥ ਮੁਖ ਤੇ ਪੜ੍ਹਹਿੰ ਕੁਰਾਨ ਕੋ ਦਿਲ ਕਪਟ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।ਅਮਲਾਂ ਬਾਝ ਨ ਬਖਸ਼ੀਏਗਿਨ ਮਨ ਮਹਿੰ ਦੇਖਾ । ਲਿਖਿ ਕੁਰਾਨ ਪਛ ਦਗਰ ਪਰ ਸੋ ਵਲੀ ਨ ਥੀਆ[੫]। ਵਲੀ ਜਾਨਿ ਬਡ ਆਪ ਕੋ ਕਿਮ ਗਰਬਤਿ ਹੀਆ ॥ ੪੭ ॥ ਜੇਕਰਿ ਤੁਝੈ ਗੁਮਾਨ ਯਹਿ ਮੈਂ ਬੰਦਗੀ ਕੈਹੋਂ । ਪਠਿ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੋਇ ਚਾਰ ।ਇਮ ਬਖਸ਼ ਮਿਲੈ ਹੌਂ।ਬੰਦਗੀ ਤਿਸਕਾ ਨਾਮ ਹੈ ਮਨ ਕਰੇ ਮੁਖਾਲਸ[੬]। ਉਲਟਾ ਫਰਬਾ[੭] ਤੁਧ ਕੀਆ ਮਨ ਕੀਨੀ ਲਾਲਸ[੮] ॥ ੪੮ ॥ ਮਨ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੁਧ ਕਰੀ ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤ ਮਰਾਏ । ਬੰਦਗੀ ਤੁਧ ਕੌਨੈ ਕਰੀ ? ਸਭਿ ਕਪਟ ਕਮਾਏ ।ਜੌ ਮਨ ਤੋਰ ਗੁਮਾਨ ਯਹਿ ਮੈਂ ਉਮਤ ਪਿਕੰਬਰ।ਸੋ ਸ਼ਫਾਤ[੯]ਮਮ ਭਰੈਗੋ,ਤਿਨ ਕਹਨੋ ਬਿਚੰਬਰ[੧੦] ॥੪੯॥–ਮੈਂ ਸ਼ਫਾਤਿ ਤਿਸ ਕੀ ਭਰੌਂ ਮੁਝ ਅਮਰ[੧੧] ਕਮਾਵੈ।ਤਜਨਿ ਜੋਗ ਜੋ ਬਾਤ ਹੈ ਤਿਸ ਤੇ ਹਟਿ ਜਾਵੈ–।ਜੋਕਮਾਵਨੀ ਤਿਨ ਕਹੀ,ਨਹਿੰ ਕਰੀ ਕਮਾਵਨ । ਨਹਿ ਮਾਨੀ ਸੋ ਪੀਰ ਕੀ, ਕਹਾ ਕਰਹਿ ਛੁਡਾਵਨ ॥ ੫੦ ॥ ਮਾਇਆ ਦੁਨੀਆਂ ਕਰੰਗ ਹੈ ਤਿਸ ਤਾਲਬ[੧੨] ਕੁੱਤਾ । ਤੁ ਕੋ ਨਹਿ ਬਖਸ਼ਾਵ ਹੈ, ਸਭਿ ਕਰਮ ਅਵੱਤਾ[੧੩] । ਜੋ ਮਨ ਤੌਰ ਗੁਮਾਨ ਇਮ ਬੁਤ ਕਰੀ ਸ਼ਿਕਸਤੀ।ਸੋ ਘਰ ਘਰ ਬਹੁਤੇ ਬਨੇ ਹੋਈ ਆਰ-

---

[੧]ਇਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪਿੱਛੋਂ । [੨]ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਜੌਂ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ। [੩]ਭਾਰ ਢੋਂਦੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਘੋੜੇ)। [੪]ਭਾਵ, ਪਰਲੋਕ ਗਵਾ ਲਿਆ ਤੂੰ। [ਅ:, ਆਕਬਤ=ਮਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰਲੀ ਹਾਲਤ]। [੫]ਦਗਰ ਨਾਮੇ ਪੰਛੀ ਦੇ ਪਰਾਂ ਦੇ ਕੁਰਾਨ ਲਿਖੇ ਪਰ ਵਲੀ ਨਾ ਹੋਇਆ । [ਦਗਰ=ਇਕ ਖਯਾਲੀ ਪੰਛੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਪਰਾਂ ਪਰ ਕੁਰਾਨ ਲਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਰਤਾ ਸੁਣੀਂਦੀ ਹੈ]। [੬]ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ:–ਮਨ ਕਰ ਜੁ ਖ਼ਾਲਸ [ਅ:, ਖ਼ਾਲਸ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਯਾ ਮੁਖ਼ਲਿਸ=ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ] । [੭]ਮੋਟਾ (ਮਨ) [ਫਾ:, ਫਰਬਾ=ਮੋਟਾ] । [੮]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਕਰ ਕਰ੍ਹਕੇ। [੯]ਸਿਫਾਰਸ਼। [ਅ:, ਸ਼ਿਫਾਅਤ=ਸਿਫਾਰਸ਼]। [੧੦]ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਭਾਵ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਵਿਚ (ਅ) ਬਚੰਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਾਕ। [੧੧]ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ । ਅਮਰ । [੧੨]ਤਿਸ ਦੀ ਚਾਹ ਵਾਲਾ। [੧੩](ਤੇਰੇ) ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਪੁੱਠੇ ਹਨ।[ਪੰ:, ਅਵੱਤਾ=ਪੁੱਠਾ]।

ਸਤੀ[1]॥੫੧॥ ਹਿੰਦੂ ਸੱਭਿ ਅਰਾਧਤੇ ਟੇਕੈਂ ਧਰਿ ਮਾਥਾ। ਇਕ ਭੈਗਨਿ ਤੇ ਲਖ ਬਨੇ ਇਹ ਜਾਨਹੁ ਗਾਥਾ। ਜੌ ਗੁਮਾਨ ਹੈ ਸ਼ਰੇ[2] ਕੋ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੈ। ਸਭੀ ਸ਼ਰੇ ਮਹਿ ਬੰਧੇ ਹੈਂ ਕਿਮ ਬਖਸ਼ਨ ਜ਼ੋਵੈਂ॥੫੨॥ਪੀਬ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕਰਿ ਬਖਸ਼ ਹੁਇ ਕਯੋਂ ਭੁਜਨ ਕਰੈ ਕੋ।ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਕੀ ਕਯੋਂ ਜਾਇ ਕਰੈ ਕੋ। ਸਾਹਿਬ ਲੋਕੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਨ[3] ਨਹਿੰ ਦਰਗਹ ਬਾਸਾ। ਬਿਨ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬੰਦਗੀ ਕੂਰਾ ਭਰਵਾਸਾ॥੫੩॥ਜੌਤੂੰ ਕਰਹਿੰ ਗੁਮਾਨ ਯਹਿ ਜਸੁ ਕਰਿ ਸਭਿ ਮੇਰਾ[4]। ਇਤ ਕਰਿ ਬਖਸ਼ਨ ਹੋਇਗੀ ਬਿਨ ਲੋਭ ਨ ਹੇਰਾ[5]। ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਜੋ ਕਰਤਿ ਥੇ ਤਿਨ ਨਰਕ ਲਿਜਾਹੀ।ਫਿਰਾਹੂਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਭਏ[6]ਬਹੁ ਮਿਲੈਂ ਸਜਾਈਂ॥੫੪॥[7]ਸਾਹਿਬ ਸਤਾਰ ਜੁ ਦਿਲ ਗਨੈਂ ਸੋ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮੋਹੀ। ਸਿਫਤ ਕਹਾਰ ਸਤਾਰ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਦੋ ਹੀ। ਤੁਝ ਨੇ ਕਿਸ ਕੋ ਊਪਰੇ ਮਨਸਾ ਜਿਧ ਧਾਰੀ। ਕਰੀ ਕਹਾਰੀ ਕਹਿਰ ਹੁਇ ਜੁ ਸਤਾਰ ਸਤਾਰੀ[7] ॥੫੫॥ਕਿੱਕਰ ਬੀਜੈ ਅੰਬ ਮਿਲੈ ਨਹਿ ਹੋਇ ਕਦਾਪੀ।ਜੈਸਾ ਬੀਜੈ ਲੁਣੈ ਸੋ ਜੋ ਕਰੀਐ ਆਪੀ[8]। ਬਦਲਾ ਲੇਵੈ ਖਾਲਸਾ ਛੋਡੈ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ।ਜੇਤਿਕ ਦੁਖ ਕਿਸ ਦੇਹਿਗੋ ਤੇਤਿਕ ਸੋ ਪਾਹੀ[7]॥੫੬॥ਗ਼ਜ਼ਲ ਰੁਬਾਈ ਗਨ ਲਿਖੀ[8]ਪੈਕੰਬਰ ਪੁੰਜਾ।ਤੋਹਿ ਸਹਾਇਕ ਕੋ ਨਹੀ[9] ਈਮਾਨ ਪ੍ਰਭੰਜਾ[10]।ਜਿਨ ਕੋ ਪਢਿ ਗ਼ੈਰਤ ਕਰੈ ਨਿਜ[11] ਲਖੈ ਵਿਠਾਈ। ਮਰਹਿ ਬਿਸੂਰਤਿ ਸਮੁਝਿਕੈ, ਗੁਰ ਲਿਖਿ ਸਮੁਦਾਈ[12] ॥ ੫੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਦੀਨੇ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੭॥

[1]ਸਜਾਵਟ। [2]ਸ਼ਰਅ੍ਹ। [3]ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਨਾਂ। [4]ਸਾਰੇ ਮੇਰਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। [5](ਮੇਰਾ ਜਸ) ਲੋਭ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਦਾ। [6]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਸਰਕਸ਼ ਭਾਵ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ। [ਅ਼:,ਫਿਰਔਨ=ਮਿਸਰ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਲਕਬ ਸੀ। ਖਾਸ ਕਰ ਵਲੀਦ ਬਿਨ 'ਮੁਸਅਬ' ਜੋ ਰੱਬ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਬ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ]। [7](ਜੇ ਤੂੰ ਕਹੇਂ ਕਿ) ਸਾਹਿਬ ਜੋ (ਭਾਵੇਂ) ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਉਹ) ਪੜਦੇ ਢਕ ਹੈ, ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਸੇ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਸਿਫਤਾਂ ਹਨ:—ਸੱਤਾਰ ਤੇ ਕਹਾਰ, ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਸੱਤਾਰ ਹੈ ਪਰ ਕ਼ਹਾਰ ਬੀ ਹੈ [ਅ਼:, ਸੱਤਾਰ=ਪੜਦੇ ਢੱਕ। ਕਹਾਰ=ਕਹਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ]। ਤੂੰ ਕਿਸ ਸਿਫਤ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੀ ਹੈ, ਜੇ ਤੂੰ ਕਹਿਰ ਕੀਤੇ ਹਨ (ਤੇਰੇ ਤੇ) ਕਹਿਰ ਹੋਵੇਗਾ; ਜੇ ਤੂੰ ਸਤਾਰੀ (=ਪੜਦੇ ਢੱਕਣੇ) ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪੜਦੇ ਢਕੇਗਾ। [8]ਭਾਵ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੜਦੇ ਨਹੀਂ ਢਕੇ ਤੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ਕਿਉਂ ਢਕੇਗਾ। [9]ਸਾਰੇ ਪੈਕੰਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਤੇਰਾ ਸਹਾਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। [10](ਕਿਉਂਕਿ) ਤੂੰ ਈਮਾਨ ਤੋੜਿਆ ਹੈ। [11]ਸ਼ਰਮ ਆਵੇਸੁ। [12]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ (ਬੈਂਤ) ਲਿਖੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਝੁਰ ਝੁਰਕੇ ਮਰ ਜਾਏ।

੫੮. [ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਭੇਜਣਾ। ਦੀਨਿਓਂ ਚੜ੍ਹਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੁਰਕ ਤਰਕ[1] ਸਮੁਦਾਇ। ਪੀਛੇ ਅਮਲ ਤਰੀਫ ਲਿਖਿ[2] ਜਿਸ ਪਠਿ ਉਰ ਜਰ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ 'ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਲਖਿ ਭਲੀ ਜੋ ਅਰੁਸ਼ਰ੍ਹਾ ਚਲਾਈ।ਨਿਜ ਤੌਰਾ[3] ਕਰਿਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ਸਭਿ ਤੇ ਕਰਿਵਾਈ।–ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਮੈਂ ਅਮਲ ਸ਼ੁਭ–ਇਮ ਧਰੈਂ ਗੁਮਾਨਾ।–ਨਹਿਂ ਸਜ਼ਾਇ ਦੋਜ਼ਕ ਬਨੈ–ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨਾ॥੨॥ਤਿਸਹੀ ਕੋਖੰਡਨ ਕਰਯੋ ਲਿਖਿਲਿਖਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ।ਸਕਲ ਜਨਾਈ ਤੁਰਕ ਕੋ'ਹੁਇ ਨਰਕ ਜ਼ਰੂਰੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰ ਹੂੰ ਛਲ ਕਰਿ ਮਰਿਵਾਏ। ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਇਹ ਤੋਹਿ ਸਿਰ,ਕਰਿ ਅਹਿਦ ਮਿਟਾਏ ॥੩॥ ਅਵਰੰਗ ਪਦਰਹਿ[4] ਪਦਰ[5] ਕੋ ਤਿਸ ਪਦਰ[6] ਬਹੋਰੀ। ਲਿਖੀ ਸਪਤ ਅਜਬਾ ਤਬੈ* ਸੋ ਹੈਂ ਕਿਤ ਠੌਰੀ[7]।ਮਰੇ ਖਾਕ ਮਹਿ ਮਿਲ ਗਏ ਕੋ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਜੀ[8]।ਹਾਰ ਚਲੇਕਰ ਝਾਰਿ ਕਰਿ ਸਾਚੀ ਲਖਿ ਪਾਜੀ[9]?' ॥੪॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਬੈਤ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਗਿਰਾ ਬਨਾਈ।ਜਿਸਕੋ ਪਠਿ ਜ਼ਾਮਕੋ ਕਰੈ ਤੂਰਨ ਮਰਿ ਜਾਈ।'ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ਸਭਿਹਿ ਤੇ ਪਲਟਾ ਹਮ ਲੈਹੈਂ। ਮਾਰਿ ਛਾਰ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਗਨ ਸਭਿ ਰਾਜ ਮਿਟੈ ਹੈਂ॥੫॥ ਲਿਖਿ ਇਕਾਂਗ ਓਂਕਾਰ ਕੋ ਮੰਤਰ ਸਤਿਨਾਮਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਪੁਨਿ ਲਿਖਿ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਕਰਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਾਗਤ ਭਲੇ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਨਾਮ 'ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ' ਰਖਯੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਿਤ ਹਾਤੀ ॥ ੬ ॥ 'ਇਤ ਲਾਖਹੁਂ ਹਤਿ ਕੈ ਸੁਭਟ ਰਜ ਦ੍ਰਿਗ ਮਹਿਂ ਪਾਈ। ਉਤ ਕਾਗਤ ਕੇ ਪਠਤਿ ਹੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮਰਿਜਾਈ।ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਖਤਫਤੇਕੋ ਇਹ ਕਾਰਨ ਜਾਨੋ। ਨਾਸ਼ ਦੁਤਰਫੈ ਤੁਰਕ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿ ਰਾਜ ਪ੍ਰਹਾਨੋ ॥ ੭ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ! ਤੁਮ ਲੇ ਭਲੇ ਮਿਲੀਐ ਤੁਰਕੇਸ਼ਾ। ਬੋਲਹੁ ਨਿਕਟ ਸੁਚੇਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਡਰ ਨਹਿਂ ਲੇਸ਼ਾ। ਤੋਹਿ ਬਚਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਦੀ ਜਿਮ ਕਹੈਂ ਸੁ ਹੋਵੈ।

---

[1]ਤੁਰਕ ਵੰਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ। [2]ਦਲੀਲ ਦੇ ਮਗਰੋਂ (ਸ਼ੁਭ ਗਲਾਂ ਤੇ) ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਲਿਖੀ। [3]ਹੁਕਮ। [4]ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ। [5]ਜਹਾਂਗੀਰ। [6]ਅਕਬਰ। [7]ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਡਿਆਂ ਬਾਬਤ ਅਜੀਬ ਹਾਲਾਤ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਓਹ ਦੱਸ ਤੇਰੇ ਵਡੇ ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਹਨ ?। ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ, ਜਹਾਂਗੀਰ, ਅਕਬਰ ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਤੇ ਅਕਬਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਤੈਮੂਰ ਤਕ ਸੱਤ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ੩+੭। [8]ਕੋਈ ਦਿਨ ਦੀ (ਬਾਜ਼ੀ=) ਖੇਡ ਹੈ। [9]ਹੇ ਪਾਜੀ! ਕੀ ਤੂੰ ਇਹ ਸੱਚੀ ਸਮਝੀ ਹੈ ? (ਅ) ਇਹ ਪਾਜੀ (ਝੂਠੀ) ਹੈ ਤੂੰ ਸੱਚ (ਕਿਉਂ) ਲਖੀ ਹੈ। *ਪਾਃ–ਅਜਬਾਤ ਹੈ।

ਪਹੁੰਚਹੁ ਦੱਖਨ ਦੇਸ਼ਮਹਿ ਤੂਰਨ ਤਹਿ ਜੋਵੈ॥੮॥ਅਹਿਦੀ ਬਨ ਚਢਿ ਮੰਚ ਪੈ ਲਿਹੁ ਪਲਟਾ ਜਾਈ।ਗੁਰ ਘਰ ਜਿਮ ਅਹਿਦੀ ਪਠੇ ਤਿਮ ਆਪ ਸਿਧਾਈ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬਸਿ ਆਗਰੇ ਤਿਸ ਲੀਜਹਿ ਸੰਗਾ। ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨ ਪਯਾਨੀਏ ਕਰਿਕਾਰਜ ਚੰਗਾ'॥੯॥ਨੀਲਾਂਬਰ ਸਭਿਧਾਰਿਕੈ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਪਾਇ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਯਾਰੀ ਕਰੀ ਜਿਮ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇ। ਲੀਨ ਜ਼ਫਰ-ਨਾਮਾ ਤਬੈ ਬੰਧਯੋ ਸਿਰ ਸਾਥਾ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਜੋਰੇ ਜੁਗ ਹਾਥਾ। ੧੦ ॥ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਿਮ ਨਮੋ ਕਰਿ ਰੁਖਸਤ ਜੁਗ ਹੋਇ। ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਾਜ ਕੋ ਹਰਖਤਿ ਸਿਖ ਦੋਇ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਚਢਿ ਮੰਚ ਪਰ ਆਸ਼ਨ ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਹਾਜੀ ਕਾਬੇ ਕੋ ਮਨੋ ਅਹਿਦੀ ਥਿਰਿ ਜੈਸੇ ॥ ੧੧ ॥ ਨਰ ਨਿਕਾਰ ਕਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਮੰਚਾ ਉਚਵਾਯੋ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹੁਇ ਗੈਲ ਮੈਂ ਗਮਨੇ ਮਗ ਪਾਯੋ। ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤਿ ਕੈ ਨਗਰ ਨਰ ਲੇਤਿ ਨਿਕਾਰੇ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਹਿਤ ਹਤਨਿ ਕੋ ਜੁਗ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਰੇ ॥੧੨॥ ਪੂਰਬ ਦਿੱਲੀ ਮੈਂ ਗਏ ਧ੍ਰਮ-ਸਾਲ ਉਤਾਰਾ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਅਈ ਧਰਿ ਭਾਉ ਉਦਾਰਾ। ਦਰ-ਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਧਰਿ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਚਹਯੋ ਖਰਚ ਹਿਤ ਪੰਥ ਕੋ ਧਨ ਦੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੩॥ ਬਸੇ ਰਾਤਿ ਸੁਖ ਸੌਂ ਤਹਾਂ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੋ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਕਿਯ ਪੰਥ ਪਯਾਨਾ। ਕਰਨਿ ਬਿਦਾ ਸੰਗਤਿ ਗਈ ਹਟਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਆਈ।ਜਥਾ ਕਰਮ ਮਗ ਉਲੰਘਤੇ ਨਿਤ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਉਤਰਿਕੈ ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ। ਪੂਜਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰਹਿੰ ਜਿਮ ਗੁਰੂ ਲਖਾਹੀ। ਚਲੇ ਸਿੰਘ ਆਗੇ ਬਹੁਰ ਹੁਇ ਚੰਬਲ ਪਾਰਾ[1]। ਨਰਵਰ[2] ਕਾਲੇ ਬਾਗ ਕੋ ਕਰਿ ਮਜਲ ਸਿਧਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼ਹਿਰ ਸਰੋਜ ਉਜੈਨ* ਕੋ ਕਰਿ ਸੰਗਤ ਮੇਲਾ।ਦੇਸ਼ ਮਾਲਵਾ ਸੈਲ ਕਰਿ ਚਲਿ ਸਿੰਘ ਸੁਹੇਲਾ। ਨਦੀ ਨਰਬਦਾ ਪਾਰ ਗਾ'ਗੜ੍ਹ ਸ਼ੇਰ' ਸਿਧਾਯੋ। ਪੁਰਿ ਬੁਰਹਾਨ ਪਹੂੰਚ ਕੈ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸਾਯੋ॥੧੬॥ਤਹਿੰ ਬਸਿ ਕਰਿ ਆਗੋ ਗਯੋ ਅਵਰੰਗਾ ਬਾਦੂ। ਨਗਰ ਅਹਿਮਦਾਵਾਦ† ਮਹਿੰ ਥਿਰ ਬਿਨਾ ਬਿ-

---

[1]ਚੰਬਲ ਨਦੀ ਪਾਰ ਹੋਕੇ। [2]ਗਵਾਲੀਅਰ ਥੋਂ ਪਰੇ ਇਕ ਨਗਰ। *ਸਿਰੋਂਜ ਤੇ ਉਜੈਨ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਤ ਹਿੰਦ (C.I) ਵਿਚ ਹਨ। †'ਅਹਿਮਦ ਨਗਰ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।

ਖਾਦੂ।ਬਿਸਰਾਮਯੋ ਮਗ ਸ਼੍ਰਮ ਹਤਯੋ ਆਨੰਦ ਕੋ ਪਾਇ। ਜਹਾਂ ਛਾਵਨੀ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਚਢਿ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਹੇਰਿ ਜਾਂਹਿ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਕੋਈ। ਦਿਯੋ ਬਤਾਇ ਜੁ ਲਖੇ ਥੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਧਿ ਹੋਈ।ਜੇਠਾ ਸਿੰਘ ਜੇਠਾ ਇਹਾਂ ਧਨ ਬੁਧਿ ਮਹਿਂ ਜਾਨੋ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਆਵਾਹਨ ਠਾਨੋ ॥੧੮॥ ਆਇ ਮਿਲਯੋ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਗਾਥਾ। ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਉਤਾਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਉ ਕਿ ਸਾਥਾ। ਸੇਵ[a] ਕੀਨੀ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਭੇਦ ਸਮੁਝਾਇ ਦਿਯ ਜਿਮ ਆਵਨ ਜਾਨੇ[1] ॥ ੧੯ ॥ 'ਪਹੁੰਚਨਿ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਕਯਾ ਕਰੈਂ ਉਪਾਯਾ? ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਕਾਰਜ ਮਹਾਂ ਹਮ ਢਿਗ ਲੈ ਆਯਾ'। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ ਸੁਮਤਿ 'ਕੁਛ ਚਿੰਤ ਨ ਕੀਜੈ।ਸੰਗਤਿ ਕਰਹੁ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਭਿ ਪਠਿ ਹੁਕਮ ਸੁਨੀਜੈ ॥ ੨੦ ॥ ਪੁਨਹਿ ਜਤਨ ਮਿਲਿ ਕਰੈਂਗੇ ਜਿਸ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਵੈ। ਅਪਨਾ ਕਾਰਜ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰ ਬਿਘਨ ਸੁ ਖੋਵੈਂ"। ਜੇਠਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿਕੈ ਤਬੈ ਸੁਧ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਦਈ ਸੁਨਾਇ ਕਰਿ ਜਾਨੀ ਜਹਿਂ ਕਾਂਹੀ ॥੨੧॥ ਭਯੋ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਜੋੜ ਤਬਿ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੀਨਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਸਰਬ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਪੀਨਾ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਮੋ ਕਰਿ ਪੁਨ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਾਰਜ ਇਹੀ ਕੀਜਹਿ ਮਨ ਭਾਯੋ'॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਜੇ ਤਿਨ ਸਿਰ ਪਰ ਮਾਨਾ। ਕੇਤੇ ਮਨਮੁਖ ਤਰਕਤੇ ਜਿਨ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਾ। ਕਰਹਿਂ ਅਨਿਕ ਉਪਚਾਰ ਕੋ ਕੁਛ ਬਨ ਨਹਿਂ ਆਵੈ।ਸਿਖ ਸਗਰੇ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਹਿਂ ਬਹੁਤਨਿ ਢਿਗ ਜਾਵੈਂ॥੨੩॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨੋ ਥਿਰੇ ਭੇ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨਾ। ਮੂਰਖ ਖਾਨ ਵਜੀਦ ਜੋ ਚਿਤਵੈਤਿ ਮਹਾਨਾ।–ਮਰਯੋ ਨਹੀਂ ਪਕਰਯੋ ਨਹੀਂ, ਜੀਵਤਿ ਥਿਰ ਨੇਰੇ। ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਹੁ ਦੁਖ ਦਏ ਘਨੇਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਹਜ਼-ਰਤ ਕਰੇ ਉਪਾਵ ਬਹੁ ਨਾਹਿਨ ਕੋ ਚਾਲਾ। ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨੇ ਸ਼ੋਕ ਦੁਖ ਜਿਨ ਡਾਲ ਬਿਸਾਲਾ[2]।ਅਬਿ ਤੂਸ਼ਨ ਰਹਿ ਕੋਇ ਦਿਨ ਦੀਜੈ ਬਿਸਵਾਸਾ[3]। ਪਰਹਿਂ ਅਚਾਨਕ ਜਾਇ ਕਰਿ, ਗਹਿ ਕਿਧੌਂ ਬਿਨਾਸ਼ਾ–॥ ੨੫ ॥ ਲਗਯੋ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਔਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। [2]ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਤੁਰਕਾਨੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਦੁੱਖ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਵਿਸਾਹ ਲਈਏ।

ਬਟੋਰਨਿ ਬਾਹਨੀ ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਆਈ। ਜਥੇਦਾਰ ਸਨ ਸਭਿ ਕਹੀ: 'ਰਹਿ ਤਯਾਰ ਸਦਾਈ। ਸੰਧਯਾ ਪ੍ਰਾਤ ਪਛਾਨੀਏਂ ਚਢਿਬੇ ਕਹੁ ਕਾਜੂ।ਇਤ ਉਤ ਬਿਥਰਹਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਤਯਾਰ ਸਮਾਜੂ॥੨੬॥ ਗੋਰੀ ਅਰੁ ਬਾਰੂਦ ਬਹੁ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੀਜੈ। ਗਮਨ ਦੂਰ ਹਿਤ ਹਯਨਿ ਕੋ ਆਸੂਦੇ ਕੀਜੈ'। ਇਸ ਬਿਧਿ ਖਾਂਨ ਵਜੀਦ ਬਹੁ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਜਾਨਿਕੈ ਰਿਤਵੰਤਿ ਲਰਾਈ॥੨੭॥–ਦੁਰਗ ਹੋਇ ਗਾਢੋ ਮਹਾਂ ਮੇਲਹਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਰਚਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਮਾਰਹਿਂ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਇਹਾਂ ਆਇ ਹਮ ਬਾਸ ਕਿਯ ਸੇਵਾ ਬਹੁ ਕੀਨੀ।ਨਗਰੀ ਨਹਿ ਲੁਟ ਜਾਇ ਤਿਹ ਥਿਰਤਾ ਹਮ ਲੀਨੀ॥੨੮॥ਚਾਕਰ ਰਹਿ ਬੈਰਾਗ਼ ਬਹੁਸਭਿਵਹਿਰਉਤਾਰੇ–। ਰੱਛ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਜਨਨ ਕੀ ਚਢਿ ਚਲਨਿ ਬਿਚਾਰੈਂ[1]।–ਨਤੁ ਇਹਠਾਂ ਰਣ ਪਰੈ ਗੋ, ਰੱਯਤ ਨਰ ਆਦੀ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਇਨਹਿ ਦੁਖ ਦੇਹਿੰਗੇ ਗਾਹਕ ਬਨਿਯਾਦੀ[2]–॥੨੯॥ ਪਰਮਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧੰਰਮ ਸਿੰਘ ਰੂਪੇ ਕੇ ਦੋਈ। ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਭੇ ਸੈਂਕਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਜੋਈ। ਪੁਨ ਲਖਮੀਰ ਸ਼ਮੀਰ ਕੌ, ਤ੍ਰੈ ਭ੍ਰਾਤ, ਬੁਲਾਏ। 'ਚਢਨੋ ਚਹਤਿ ਹਮ ਇਹਾਂ ਤੇ ਦੇਖਨਿ ਅਗਵਾਏ॥੩੦॥ ਗ੍ਰਾਮ ਤੁਮਾਰੇ ਧਾਮ ਮਹਿ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਲਰਹਿਂ ਅਬਹਿ ਤੁਰਕਾਨ ਸਨ ਰਿਪੁ ਹ੍ਵੈਂ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਹਿਂ ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਘਾਲਹਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਤੁਮ ਕੋ ਪਰਹਿ ਬਿਖਾਦ ਤਬਿ ਉਮਡਹਿ ਤੁਰਕਾਨਾ॥੩੧॥ ਹੇਤੁ ਬਿਚਾ-ਰਨ ਹਮ ਕਰਯੋ ਆਗੈ ਹਮ ਜਾਵੈਂ[3]।ਦੁਰਗ ਲੇਹਿ ਕੈਵਹਿਰ ਹੀਮਿਲਿ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ'। ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਹਤਿ ਭੇ'ਹਮ ਹੈਂ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਰਾਵਰਿ ਸਾਥ ਹੈਂ ਲਰ ਮਰਹਿ ਕਿ ਮਾਰੇ'॥੩੨॥ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਨਹੁ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸਰਾਹੇ।'ਕੁਲ ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਂ ਸਿੰਘ ਹ੍ਵੈਂ ਰਣ ਕਰਹਿਂ ਉਮਾਹੇ। ਅਬਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਘਰ ਮਹਿਂ ਬਿਰਹੁ ਇਹ ਥਲ ਦਿਢ ਹੋਵੈ। ਜੋ ਚਢਿ ਆਵੈ ਤੁਮਹੁ ਪਰ ਪਤ ਅਪਨੀ ਖੋਵੈ॥੩੩॥ਖੇਤ ਜੀਤ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਨਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਪਾਵੈਂ[4]। ਨਾਮ ਲੋਹਗੜ੍ਹ* ਹੋਇਗੋ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਿਦਤਾਵੈ'। ਇਮ ਕਹਿ

---

[1]ਜਨਾਂ (ਦਾਸਾਂ) ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਥੋਂ ਚੜ੍ਹ ਚੱਲਣ ਦੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ। [2]ਮੁੱਢ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ। [3]ਭਾਵ ਅਸਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। [4]ਰਣ ਵਿਚ ਵੈਰੀਆਂ ਤੇ ਜਿੱਤ ਪਾਉਣਗੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕੀਂ।

*ਇਹ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੀਨੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਕਰੁਨਾ ਬਹੁ ਕਰੀ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਸਾਲੇ।'ਹਮ ਸਹਾਇ ਪਰਲੋਕ ਮਹਿਂ ਦੁਖਤੇ ਰਖਵਾਲੇ' ॥ ੩੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਤਯਾਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀ ਹਯ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਏ। ਹਯ, ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ ਸਕਲ ਤਨ ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰ ਸਜਾਏ। ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਸਭਿਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।ਗਏ ਦੂਰਲਗਿ ਸੰਗ ਨਰ ਬਿਛੁਰਨਿ ਦੁਖ ਮਾਨੀ॥੩੫ ॥ ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੋ ਮੋਰਨ ਕਰੈ ਬਿਛੁਰਤਿ ਵਧਿ ਪ੍ਰੇਮ।।ਸਿੱਖੀ ਗੁਰਮਤਿ ਉਰ ਧਰੀ ਭੌ ਉਚਿਤ ਸੁ ਛੇਮਾਂ। ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਮੈਂ ਕਥਾ ਬਨਾਈ। ਰੁੱਤਾਂ ਖਟ ਪੂਰਨ ਕਰੀ ਸ਼ੁਭ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਇਹ ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਨਰ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰੇਮ।ਹਤਿ ਬਿਘਨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਛੇਮ[1]। ਮਨ ਬਿਪਨ ਬਿਖੈ ਅਘ ਮ੍ਰਿਗਨ ਸਿੰਘ[2]। ਦੇ ਅਨੰਦ ਰਿਦੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ॥੩੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ 'ਦੀਨੇ ਤੇ ਚਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ਸਮਸਤ ਸ਼ੁਭ ਮਸਤੁ ॥ ੫੮ ॥

ਛੇਵੀਂ ਰੁਤ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ।

[1]ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਬਿਘਨ ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ (ਮਿਲੇਗੀ)। [2]ਮਨ ਰੂਪੀ ਬਨ ਵਿਚ ਪਾਪ ਰੂਪੀ ਮ੍ਰਿਗ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ (ਹੋਕੇ ਢੁੱਕੇਗੀ ਇਹ ਕਥਾ)।

ਪਹਿਲਾ ਐਨ ਚਲਿਆ

*ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ† ॥

ਅਥ ਪੂਰਬ ਐਨ‡ ਲਿਖੵਤੇ।

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਪਹਿਲਾ ਐਨ (ਦਖਣਾਯਨ) ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।

੧. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ—ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਯਾ ਦਯਾਨਿਧਿ ਕੀ ਭਈ ਉੱਦਮ ਦਯਾ ਬਿਸਾਲ।
ਚਹਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਨ ਕੀਯੋ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅਕਾਲ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ—(ਜੋ) ਗ੍ਰੰਥ (ਕਿ ਮੈਂ ਰਚਣਾ) ਚਾਹਿਆ ਸੀ, ਸੋ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਅਕਾਲ ਨੇ ਪੂਰਨ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਹੈ, (ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਰ) ਦਇਆ ਨਿਧਿ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੇ ਇਤਨਾ) ਵਡਾ ਉੱਦਮ ਬਖਸ਼ਿਆ।

---

*ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸਹਾਇ' ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

†ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਵਯਾਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁਕੀ ਹੈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ਤੀਜੀ ਦਾ ਆਦਿ।

‡ਐਨ=ਅਯਨ=ਪਥ, ਰਸਤਾ, ਭਾਵ, ਬਰਸ ਦਾ ਅੱਧ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਉੱਤਰ ਰੁਖ ਤੇ ਦੱਖਣ ਰੁਖ ਰਹਿੰਦਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੀ ਚਾਲ ਮੂਜਬ ਗਿਣੀਂਦਾ ਹੈ। ਲਗ ਪਗ ੯—੧੦ ਪੋਹ ਤੋਂ ੯ ਯਾ ਦਸ ਹਾੜ ਤਕ ਉਤਰਾਯਣ ਤੇ ੯-੧੦ ਹਾੜ ਤੋਂ ੯-੧੦ ਪੋਹ ਤਕ ਦਖਣਾਯਨ। ਉਤਰਾਯਣ=ਮਕਰ ਤੋਂ ਮਿਥਨ ਤਕ ਛੇ ਰਾਸ਼ੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਝੁਕਾਉ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਦਖਣਾਯਣ=ਕਰਕ ਤੋਂ ਧਨ ਤਕ ਛੇ ਰਾਸ਼ੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਝੁਕਾਉ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਤ੍ਰੀਕਾਂ ਮੂਜਬ ਸੂਰਜ ੨੨ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਰੁਖ ਪਕੜਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ੨੨ ਜੂਨ ਨੂੰ ਉੱਤਰੀ ਅਯਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅੱਪੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨੧ ਜੂਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਸੂਰਜ ਦੱਖਣ ਦੀ ਗਤੀ ਪਕੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ੨੩ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੱਖਣੀ ਅਯਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਮ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦੋ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਯਨ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਮ 'ਦਛਣਾਯਨ ਤੇ ਉਤ੍ਰਾਯਨ' ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਐਨ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪਦ ਉਤ੍ਰਾਯਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ 'ਪੂਰਬ ਐਨ' ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ 'ਦਖਣਾਯਨ' ਤੋਂ ਹੈ। [ਸਿਸ:, ਅਯਨ=ਰਸਤਾ। ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਸਤਾ]। (ਦੇਖੋ—ਰੁਤ ੧, ਅੰਸੂ ੧, ਅੰਕ ੧੬ ਦੇ ਪਦਾਰਥ)।

੨. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ—ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਭੂਖਨ ਜੋ ਪੂਖਨ ਅਦੂਖਨ ਸੋ ਤਿਮਰ ਕਲੂਖਨ ਪਖੰਡ ਛਪਿ ਤਾਰੇ ਹੈਂ। ਪੀਰ ਸਿੱਧ ਧੀਰ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਗਹੀਰ ਗਨ ਮਾਨ ਸੈਲ ਚਢੇ ਗੁਰੂ* ਨਾਨਕ ਉਤਾਰੇ ਹੈਂ। ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਦੇਸ਼ ਫਿਰ ਜੰਬੂਦੀਪ ਦੀਪ ਸਮੁ ਕੀਨੇ ਹੈਂ ਕਰੋਰੋਂ ਸਿੱਖ ਭੁਵਜਲ ਤਾਰੇ ਹੈਂ। ਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰੇ ਭਾਰੇ,ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਸ ਤਾਰੇ ਬਹੁ,ਖੋਲਿ ਮੋਹ ਤਾਰੇ,ਬਾਦੀ ਬਾਦ ਕਰਤਾਰੇ ਹੈਂ।੨।

[ਪੂਖਨ=ਸੂਰਜ। ਕਲੂਖਨ=ਪਾਪ। ਧੀਰ=ਧੀਰਜੀ, ਬੁੱਧੀਮਾਨ। ਗਹੀਰ=ਡੂੰਘੇ, ਵੱਡੇ, ਸਮੁੰਦਰ, ਨਿਧਿ। ਸੈਲ=ਪਹਾੜ। ਟੀਲਾ। ਉਤਾਰੇ ਹੈਂ=ਹੇਠਾਂ ਆਂਦੇ। ਮਨ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਉਣਾ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਭਾਉ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲਜਾਉਣਾ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਹੈਂ=ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ, ਪਾਰ ਲਾਏ, ਉਧਾਰੇ। ਬਿਸਤਾਰੇ=ਬਿਸ ਤਾਰੇ=ਵਿਖ+ਉਤਾਰੇ=ਜ਼ਹਿਰ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। (ਅ ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਸ ਤਾਰੇ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸ ਤਾਰ ਲਈ ਭਾਵ ਨਿਤਾਰ ਲਈ, ਦੂਰ ਕੀਤੀ। ਤਾਰੇ=ਜੰਦੇ। ਮੋਹ ਦੇ ਜੰਦੇ ਖਹਲਣੇ=ਆਪਣੀ ਹਉਮੈਂ ਵਿਚ ਮਗਨ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆਂ ਨੂੰ 'ਵਿਸ਼ਾਲ ਚਿੱਤੀ ਤੇ ਨਾਮ' ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਹੈਂ=ਤਾੜੇ ਹਨ। ਯੁਕਤੀ ਤੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਝਗੜਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਿਆਂ ਕੀਤਾ।]

ਅਰਥ—ਵੇਦੀਆਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਜੋ ਭੂਸ਼ਣ ਹਨ ਸੋ ਦੂਖਣ ਰਹਿਤ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ) ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ ਤੇ ਪਖੰਡ ਰੂਪੀ ਤਾਰੇ ਛਪ ਗਏ। (ਹਾਂ, ਉਸ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪੀਰ ਤੇ ਸਿੱਧ ਜੋ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਨਿਧਿ ਸਨ (ਤੇ ਜੋ) ਸਾਰੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਕਰਕੇ) ਮਾਨ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ (ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਤੇ ਭਾਉ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ) ਉਤਾਰ ਆਂਦੇ। (ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ) ਸ੍ਵਦੇਸ਼ਾਂ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਵਿਚ (ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਲਾਕੇ) ਕਰੋੜਾਂ ਜੀਵ ਦੀਵੇ (ਨਾਲ ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਣ) ਸਮਾਨ ਜਗਾਕੇ ਸਿੱਖ (ਬਣਾਕੇ) ਭਉਜਲ ਤੋਂ ਤਾਰੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਖ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਝਗੜਾਲੂਆਂ ਨਾਲ ਬਹਿਸਾਂ (ਤਕ) ਕਰ (ਐਸਾ) ਤਾੜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਜੰਦਰੇ ਖੁਹਲ ਦਿੱਤੇ, (ਹਾਂ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ) ਭਾਰਾ ਜਸ ਸਾਰੇ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਕਿ ਓਹ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਹਾਯਕ ਹਨ ਸੋ ਮੇਰੇ ਬੀ ਸਹਾਯਕ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਇਸ ਛੰਦ ਪਰ ਘਟਦਾ ਸਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।)

---

*ਪਾ:—ਬਾਵੇ।

੩. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੁ—ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਭਏ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਅਨੰਦਮਯ ਬਿਲੰਦ ਮਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰ ਸਿਮਰ
ਸੁਖ ਭਾਰੇ ਹੈਂ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਆਸ ਪੂਰੀ ਲਖਿ ਦਾਸ ਨਿਜ, ਬਿਘਨ
ਬਿਸ਼ਾਲ* ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨਿਵਾਰੇ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਚੰਦ ਬੰਦਨੀਯ
ਦੁੰਦ ਮੰਦ† ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਦਾਰੇ ਹੈਂ। ਨੌਮੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਿਪੂ ਦਾਹ ਪੂਰੀ ਕੀਨਿ ਚਾਹ, ਜੋ‡ ਸਹਾਯਕ ਹਮਾਰੇ ਹੈਂ ।੩।

{ਦੁੰਦ=ਕਸ਼ਟ। ਮੰਦ=ਮੰਦ ਕਰਨਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ਰਿਪੁ ਦਾਹ=ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ਕ।}

ਅਰਥ—ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਤੇ ਉੱਚੇ ਮਨ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ (ਮੇਰੇ ਸਹਾਈ§) ਹੋਏ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਕੇ (ਮੈਂ) ਭਾਰੀ ਸੁਖ (ਪਾਏ) ਹਨ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ (ਮੇਰੀ) ਆਸ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਤੇ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ (ਮੇਰੇ) ਬੜੇ ਬੜੇ ਵਿਘਨ ਨਿਵਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਜੀ (ਮੇਰੇ) ਕਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦ ਕਰਦੇ (ਰਹੇ) ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਤੇ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ (ਪਦਾਰਥ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਵਲ ਮਹਾਂ) ਉਦਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ (ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤੇ) ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ਕ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ (ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਣ ਦੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ) ਚਾਹ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਐਸੇ ਹਨ ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿ) ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਹਾਯਕ (ਹਨ)।

ਦੋਹਰਾ—ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਰਿੰਦਮ, ਕੰਦਿ ਸੁਖ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦ।
ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰ ਬੰਦਿਕੈ ਦੇਹੁ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ॥੪॥

{ਬ੍ਰਿੰਦ=ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। ਅਰਿੰਦਮ=ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
ਕਰਬੰਦਿਕੈ=ਹਥ ਜੋੜਕੇ।}

ਅਰਥ—(ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ) ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ) ਉੱਚਾ ਅਨੰਦ (ਪਰਮਾਨੰਦ) ਬਖਸ਼ੋ।

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰੂਪਕ ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ]

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀਨਿ ਇਤਿਹਾਸ।
ਪੁਨ ਅਸ਼ਟਹੁੰ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰੇ ਰਚਿ ਕਰਿ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸ਼ਿ॥

---

*ਪਾः—ਬਿਨਾਸ। †ਪਾः—ਦੁੰਦ ਪਦ। ‡ਪਾः—ਤੇ, ਜੋ।

§ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ) ਇਤਿਹਾਸ (ਕਥਨ) ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਅੱਠਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ (ਇਤਿਹਾਸ) ਬਾਰਾਂ ਰਾਸਾਂ ਰਚਕੇ (ਵਰਣਨ) ਕੀਤੇ।

ਬਹੁਰ ਖਸ਼ਟਿ ਰੁਤਿ ਕੇ ਬਿਖੇ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ।
ਜਨਮ ਆਦਿ ਤੇ ਰਚਿ ਭਲੇ ਕਵਿਤਾ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੬॥

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਸਮੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਲਾਸ ਜਨਮ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਰਹੀ ਕਥਾ ਅਬਿ ਸ਼ੇਸ਼ ਜੋ ਤਿਸ ਹਿਤ ਐਨ ਬਨਾਇ।
ਬਰਨੌਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਸਾਰਸੁਤੀ ਉਰ ਧ੍ਯਾਇ* ॥੭॥

ਅਰਥ—ਜੋ ਕਥਾ ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਐਨ ਬਣਾਕੇ (ਬਾਕੀ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਰਦਾ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਿਆਇਕੇ।

ਦਛਨਾਇਨ ਉਤਰਾਇਨੈ ਸੰਮਤ ਕੇ ਦੁਇ ਐਨ।
ਇਤ ਉਤ ਸੂਰਜ ਹੋਨਿ ਤੇ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਬੁਧਿ ਐਨ॥੮॥

{ ਐਨ=ਅਯਨ। (ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੬ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ)।
ਐਨ=ਠੀਕ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦ੍ਰੁ-ਬਹੁ [ਅ:, ਐਨ] (ਅ) ਘਰ।
ਬੁਧਿ ਐਨ=ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਬੁਧਿਮਾਨ। }

ਅਰਥ—ਦਖਣਾਇਣ ਤੇ ਉਤਰਾਇਣ ਸਾਲ ਦੇ ਦੋ ਐਨ ਸੂਰਜ ਦੇ ਇਧਰ (ਦੱਖਣ ਰੁਖ) ਤੇ ਉਧਰ (ਉੱਤਰ ਰੁਖ) ਹੋਣ ਤੇ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਬੁਧੀਵਾਨ ਇਹ ਗਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਕਥਯੋ ਇਹੀ ਨਾਮ ਧਰਿ ਦੀਨਿ।
ਯਾਂ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਲਖਹੁ ਇਮ ਕਵਿ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ ॥੯॥

ਅਰਥ—(ਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਸੂਰਜ ਦੇ (ਰੂਪਕ ਵਿਚ) ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ) ਇਹੋ ਹੀ ਨਾਮ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ) ਧਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਐਉਂ (ਆਪ ਮੇਰੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ) ਸਮਝ ਲਓ।

੪. 'ਕਵਿ–ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ॥ ਸਾਰਦ ਦਾਸਨ ਸਾਰਦ ਸਾਰਾ। ਪਾਰਦ ਬਰਨੀ ਪਾਰਦ ਪਾਰਾ।

---

*ਇਹ ਦੋਹਾ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ੧੯੧੯ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ੧੯੧੨ ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਜਦੋਂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਰਦ ਬਿਧੁਬਦਨੀ ਹਰਿਦਾਰਿਦ।ਦਾਸਨਿ ਬਰ ਦਾ ਬਰਸਤਿ ਬਾਰਦ॥੧੦॥

{ ਸਾਰਦ=ਸਾਰਦਾ। ਸਾਰਦ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਵਸਤੂ ਦੀ) ਦਾਤੀ। ਪਾਰਦ=ਪਾਰਾ। ਪਾਰਾ=ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ। ਪਾਰਦ=ਅੰਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੀ। ਸਾਰਦ=ਸਰਦ ਰਿਤੂ ਦੇ। ਬਿਧੁ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਬਰਦਾ=ਵਰਦਾਤੀ। ਬਾਰਦ=ਬਦਲ। }

ਅਰਥ—ਸਾਰਦਾ (ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਸਤੂ (ਸਾਹਿੱਤ ਵਿਦਯਾ) ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਦਾ) ਪਾਰੇ ਵਰਗਾ (ਉੱਜਲ) ਰੰਗ ਹੈ (ਤੇ ਕਾਵਯ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ) ਆਰ ਪਾਰ ਦਾ ਪਾਰ (ਅੰਤ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ ਦਾਰਿਦ ਦੀ ਹਰਤਾ ਤੇ ਦਾਸ (ਰੂਪ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਮਤੀ ਦੀ) ਵਸਦੇ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਵਰ ਦਾਤੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ॥ *ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨੇ ਤੇ ਚਲੇ ਪਿਖਿ ਪਹੁੰਚੇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਬੂਝਨਿ ਕਿਯੋ 'ਕਹਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ?' ॥ ੧੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਭਾਖ੍ਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਇਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ ਰੁਖਾਲਾ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਰਜਨ ਕੀਨਸਿ ਤਾਂਹਿ। 'ਨਾਮ ਰੁਖਾਲਾ ਕਹੀਏ ਨਾਂਹਿ ॥ ੧੨ ॥ ਅਬਿ ਤੇ ਕਹਹੁ ਨਾਮ ਰਖਵਾਲਾ'। ਤਿਸ ਹੀ ਥਲ ਡੇਰਾ ਗੁਰ ਘਾਲਾ। ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ ਉਤਰਿ ਥਿਰ ਭਏ। ਤ੍ਰਿਣ ਈਂਧਨ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਲਏ॥੧੩॥ ਤਬਿ ਜਲਾਲ† ਕੇ ਪੰਚ[1] ਬਿਚਾਰਿ ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤ੍ਯਾਰ। ਦੁਇ ਦੀਰਘ ਘਟ ਪਯ ਤੇ ਭਰਿਕੈ[2]। ਗੁੜ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੇਤਿਕ ਲੇ ਕਰਿਕੈ ॥ ੧੪॥ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਗਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਇਕ ਬਰਛੀ ਖਰ ਚਾਰੁ ਮਹਾਨੀ। ਦਈ ਉਪਾਇਨ, ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਲਈ। ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁ ਕਈ॥ ੧੫ ॥ ਪਿਖਿ ਰੁਖ ਤਬਿ ਜਲਾਲ ਕੇ ਕਹੈਂ।'ਬੈਰਗ੍ਰਾਮ ਇਨ‡ਸੋਂ ਨਿਤ ਰਹੈ[3]।ਕਬਿ ਕਬਿ ਤਿਨ ਸਨ ਪਰਹਿ ਲਰਾਈ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹੋਇ ਸਮੁਦਾਈ॥੧੬॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ।ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਵੈ ਫਤੇ ਹਮਾਰੀ। ਬਾਕ ਆਪ ਕੇ ਸਫਲੈਂ ਸਦਾ। ਕਹਿਯਹਿ ਜੀਤ ਹੋਇ ਜਦ ਕਦਾ' ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖ੍ਯੋ ਤਿਹ ਸਮੇਂ। 'ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਰਹੀਅਹਿ ਨਿਤ ਨਿਮੇਂ। ਰਿਪੁ ਸੋਂ ਲਰੇ, ਫਤੇ ਕੋ ਪੈਹੈਂ। ਚੜ੍ਹੀ ਆਇ ਉਤਰਾਇ ਸੁ ਜੈਹੈ[4]' ॥ ੧੮ ॥ ਇਹ ਬਰ ਦਿਯੋ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਸੇਵ ਔਰ ਭੀ ਕਰੇ।ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਲਰੇ ਕਬਿ ਸੋਈ।

---

[1]ਜਲਾਲ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੰਬਰਦਾਰ। [2]ਦੋ ਵਡੇ ਘੜੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਭਰਕੇ। [3]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਲਾਗਲੇ) ਪਿੰਡਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਜੋ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਵੇਗਾ ਓਹ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਜਾਏਗਾ।

*ਹੁਣ ਜੋ ਸਾਖੀਆਂ ਟੁਰੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰਤਕ ਪੋਥੀ (ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ) ਲਿਖਤੀ ਅਸਾਂ ਪਾਸ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਮਸਾਲਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਓਥੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

†'ਜਲਾਲ' ਰਜਾਸਤ ਨਾਭਾ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜੋ ਫੂਲ ਤੋਂ ਨੌ ਦਸ ਮੀਲ ਤੇ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਦੋ ਢਾਈ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ। ‡ਪਾਃ—ਇਕ।

ਰਿਪੁ ਤੇ ਬਿਜੈ ਤਿਨਹੁਂ ਕੀ ਹੋਈ ॥ ੧੯ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਬਰਖ ਬਿਤਾਏ।ਬਿਦਤੇ ਸਿੰਘ ਜਥੇ ਸਮੁਦਾਏ¹ । ਏਕ ਬਾਰ ਦਲ² ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਰਾ। ਤਬਿ ਜਲਾਲ ਨੇ ਕੀਨਿ ਬਿਗਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਜੁਗ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਮਾਰੇ। ਬਾਜੀ ਪੰਚ ਚੁਰਾਇ ਨਿਕਾਰੇ। ਪ੍ਰਾਤ ਖਾਲਸੇ ਜਾਨਿ ਖੁਟਾਈ। ਭਏ ਅਰੂਢਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਜਾਈ ॥੨੧॥ ਮਾਰਯੋ ਪਿਖਿ ਜਲਾਲ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮੂ । ਲੂਟੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਗਨ ਧਾਮੂ । ਤਬਿ ਗੁਰਵਾਕ ਚਿਤਾਰਨ ਲਾਗੇ।'ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕੋ ਜੋ ਹਮ ਤ੍ਯਾਗੇ॥੨੨ ॥-ਗੁਰ ਘਰ ਸੰਗ ਨਿਮੇ ਜੋ ਰਹੋ। ਬਿਜੈ ਆਪਨੀ ਜਿਤ ਕਿਤ ਲਹੋ। ਜਬਿ ਬੇਮੁਖ ਹੋਵਹੁ ਦੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਸਹਹੁ ਸਜ਼ਾਇ ਮਾਰ ਕੋ ਖਾਵਹੁ-॥ ੨੩ ॥ ਹਮ ਤੇ ਖਤਾ ਭਈ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਨਿ ਅਬਿ ਬਨਿ ਹੈ ਵੇਰੀ'। ਪੰਜ ਰੁਪੱਯਨਿ ਕੀਨ ਕਰਾਹੂ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ ਖਾਲਸੇ ਪਾਹੂ ॥੨੪॥ ਪਾਛਲ ਅਗਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਕੈ ਬਖਸ਼ਾਵਾ* ।ਪੁਨ ਸੋ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਰਿ ਤਿਸ ਥਾਨਾ।ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਥਲ ਤਹਿਂ ਬਾਸਯੋ ਆਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਸਰ ਰਾਖਨਿ ਕਰਯੋ। ਅਬਿ ਲੌ ਬਸਹਿ ਤਿਸੀ ਥਲ ਥਿਰਯੋ। ਦੀਨੇ ਤੇ ਉਠਿ ਪੂਰਬ ਡੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਯਕ ਹੇਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਸਕਲ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਭਲੇ।ਡਾਰਿ ਜੀਨ ਹਯ ਆਗੇ ਚਲੇ ॥੨੭॥ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਪਰ ਭਗਤਾ† ਗ੍ਰਾਮੂ। ਪਿਖਯੋ ਤਹਾਂ ਚਲਦਲ³ ਅਭਿਰਾਮੂ।ਇਸ ਤਰੁ ਤਰੇ ਤੁਰੰਗ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਉਤਰੇ ਦਾਸ ਹਾਥ ਪਕਰਾਯੋ ॥੨੮॥ਤਹਾਂ ਗਲੀਚੇ ਕੋ ਬਿਛਵਾਇ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਿਸ ਪਰ ਸੁਖਦਾਇ।ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਇਤ ਉਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ।ਨਿਕਟ ਕੂਪ ਕੀ ਲਗਹਿ ਚਿਨਾਈ॥੨੯॥ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਇਕ ਨਰ ਢਿਗ ਆਯੋ।ਤਿਹ ਸੋਂ ਬੂਝਨ ਹੇਤ ਅਲਾਯੋ ।'ਇਹਾਂ ਕੂਪ ਲਗਵਾਵਤਿ ਕੌਨ? ਕਿਸ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕਉਨ ਕੋ ਭਉਨ?' ॥੩੦॥ ਕਹਿ ਨਰ 'ਬਹਿਲੋ ਕਾ ਇਹ ਪੋਤਾ। ਜਿਸਕੋ ਭਗਤਾ ਨਾਮ ਉਦੋਤਾ।ਤਿਨ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕੂਪ ਸੋ ਲਾਵਤਿ'।ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਲਾਵਤਿ:-॥੩੧॥ ਦੋਹਰਾ॥'ਦੰਮ ਲਗਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਸਾਬੂਨ ਗਰਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ⁴।ਪੂਰਬ⁵ ਇਸ

¹ਜਦੋਂ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ (ਫੈਲੇ ਤੇ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਏ। ²ਭਾਵ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਲ। ³ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। ⁴ਦਮੜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਲੱਗਣ ਤੇ ਸਾਬੂਣਗਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਵੇ। ⁵ਪਹਿਲੇ। *ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਸੰਮਤ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ੧੮੨੫ ਬਿ: ਦਿੱਤਾ ਹੈ। †ਇਹ ਪਿੰਡ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਹੈ, ਜੈਤੋ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਮੀਲ ਹੈ।

ਹੋਈ ਕਹੂੰ ਸੋਈ ਗਤਿ ਇਸ ਥਾਉ'॥੩੨॥ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖਨ ਬੂਝਨਿ ਠਾਨੀ। 'ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨੀ । ਜਿਸ ਪਰ ਭਾਖ੍ਯੋ ਇਹ ਪੱਖ੍ਯਾਨਾ[1]।ਹਮ ਭੀ ਸੁਨ੍ਯੋ ਚਹੈਂ ਨਿਜ ਕਾਨਾ'॥੩੩॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਤੁਰਕਨਿ ਇਕ ਦੀਵਾਨ ਉਦਾਰਾ। ਰਾਮੂ ਨਾਮ ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਜਾਂਹੀ। ਇਕ ਤਨੁਜਾ ਤਿਸ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਂਹੀ ॥੩੪॥ ਸੋ ਅਨੰਦਪੁਰ ਚਲਿ ਕੈ ਆਯੋ। ਹੋਹਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਿਚ ਸਭਾ ਸੁਨਾਯੋ।–ਮੋਹਿ ਸੁਤਾ ਕਹੁ ਲਾਗ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਤ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੋ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ[2] ॥ ੩੫ ॥ ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਸਨ ਤਿਸ ਕੋ ਐਸੇ। ਬਹੁਰ ਨ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੈ ਜੈਸੇ। ਬਹੁ ਉਪਚਾਰ ਕਰੇ ਸਭਿ ਹਾਰੇ। ਕੋ ਨਹਿ ਸਕ੍ਯੋ ਤਾਂਹਿ ਨਿਰਵਾਰੇ ॥ ੩੬ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਗੁਰ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਅਰਜ਼ ਉਚਾਰੀ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ–। ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਭਗਤੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ[3]ਹੇਰਾ। ਰੁਖ ਪਰਖਤਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੩੭ ॥–ਨਹਿ ਚਿੰਤਾ ਕਰਿ ਸੁਖ ਹੁਇ ਜਾਇ–।ਹਰਖ੍ਯੋ ਰਾਮੂ ਸੇਵ ਕਮਾਇ। ਲੇ ਭਗਤੇ ਕੋ ਲਵਪੁਰਿ ਗਯੋ।ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਭੂਤ ਨਿਕਾਸਤਿ ਭਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਤਬਿ ਦੀਵਾਨ ਕਹ੍ਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। –ਫੁਰਮਾਵਹੁ ਕਾਰਜ ਚਿਤ ਲੋਰ[4]। ਮੋਕਹੁ ਸੇਵਕ ਅਪਨੋ ਜਾਨਹੁ। ਕਰਉਂ ਸੇਵ ਕਛੁ ਆਪ ਬਖਾਨਹੁ–॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਭਗਤੇ ਭਾਖ੍ਯੋ ਇਹ ਕਾਮੂ। –ਚਹੈਂ ਕੂਪ ਲਾਯਹੁ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਦੁਰਲਭ ਤਹਾਂ ਈਂਟਕਾ ਅਹੈਂ। ਹੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਕਰ੍ਯੋ ਜੋ ਚਹੈਂ* ॥ ੪੦ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਏਕ ਪਜਾਵਾ[5] ਦੇਹੁ। ਕੂਪ ਲਗਹਿ ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਏਹੁ–। ਸੁਨਿ ਰਾਮੂ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਬਚ ਭਾਖਾ।–ਈਂਟ ਲੇਹੁ ਜੇਤਿਕ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੪੧ ॥ ਏਤੀ ਦੂਰਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਕੈਸੇ ? ਉਸ਼ਟ ਸਕਟ ਤੇ[6] ਜਾਇ ਨ ਤੈਸੇ। ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਤੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸੋਇ ॥ ਇਹ ਉੱਤਰ ਮੋਕਹੁ ਕਹੁ ਕੋਇ–॥੪੨॥ਸੁਨਿ ਭਗਤੇ ਕਹਿ–ਦਿਹੁ ਤੁਮ ਤਾਹੀ[7]। ਪਹੁੰਚਾਵਨਿ ਕਛੁ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਂਹੀ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਲੇ ਜਾਵੈਂ। ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਗਮ, ਕੂਪ ਲਗਵਾਵੈਂ–॥੪੩॥ ਤਬਿ ਰਾਮੂ ਇਕ ਦਯੋ ਪਜਾਯਾ[8]। ਦੇਖਨਿ ਹਿਤ ਨਰ ਏਕ ਬਿਠਾਯਾ।ਭਗਤੇ ਸਭਿ ਪ੍ਰੇਤਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਆਨਿ

[1]ਕਥਾ, ਆਖ੍ਯਾਨ [ਸੰਸ:, ਉਪਾਖ੍ਯਾਨ=ਕਥਾ]। [2]ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਵੇ। [3]ਭਾਵ ਬਹਿਲੋ ਦੇ ਪੋਤੇ ਵਲ। [4]ਚਿਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕੰਮ। [5]ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਆਵਾ। [6]ਊਠਾਂ ਤੇ ਗੱਡਿਆਂ ਉਪਰ। [7]ਭਾਵ ਜਿਥੇ ਪਈਆਂ ਹਨ। [8]ਪਜਾਵਾ, ਆਵਾ।

*ਓਥੇ ਹੈਤਾ ਹੈਸੀ ਤਦੋਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ।

ਲਗੀ ਢੋਵਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੪੪॥ ਏਕ ਜਾਮ ਮਹਿ ਸਭਿ ਲੇ ਆਏ। ਬੈਠਯੋ ਨਰ ਕੁਛ ਪਿਖਯੋ ਨ ਜਾਏ। ਰਾਮੂ ਸੰਗ ਜਾਇ ਤਿਹਿਂ ਭਨਾ।--ਬਡੋ ਕੁਲਾਹਲ ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਨਾ ॥੪੫॥ ਦੇਖਯੋ ਰੂਪ ਨ ਰੰਗ ਨ ਅੰਗ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਲੈਗੋ ਇਕ ਸੰਗ[1]--। ਬਿਸਮਯੋ ਰਾਮੂ ਤੂਸ਼ਨ ਭਯੋ। ਸੋ ਇਹ ਕੂਪ ਲਗਾਵਨਿ ਕਿਯੋ ॥੪੬॥ ਅਬਿ ਭੀ ਭੂਤ ਮਜੂਰੀ ਕਰੈਂ। ਚੂਨਾ ਈਂਟ ਆਨਿ ਕੈ ਧਰੈਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕੇ। ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਬਸਿ ਕੈ ਕੇ[2] ॥੪੭॥ ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਭੂਤ ਰੁ ਪ੍ਰੇਤਾ।ਤਬਿ ਤੇ ਇਨ ਕੇ ਬਸੀ ਨਿਕੇਤ[3]*। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗਾਥ ਬਤਾਈ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਕਿਨ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ[4] ॥ ੪੮ ॥ 'ਗੁਰ ਉਤਰੇ ਪੀਪਰ ਤਰੁ ਤਰੇ। ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਬਾਕ ਬਚਨ ਇਮ ਕਰੇ[5]। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਘਨ ਕੋ ਦਲ ਸਾਥ[6]। ਕੂਪ ਲਗਹਿ ਤਿਸ ਢਿਗ ਥਿਰ ਨਾਥ[7] ॥ ੪੯ ॥ ਪੰਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਗਤੇ ਕੇ ਤਹਾਂ। ਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਜਨਯੋ ਤ੍ਰਿਯ ਮਹਾਂ[8]†। ਦੁਤਿਯ ਭਾਰਜਾ ਤੇ ਸੁਤ ਉਪਤਾ। ਤਾਰਾ, ਭਾਰਾ ਮਿਹਰਾ, ਬਖਤਾ॥੫੦॥ ਪੰਚਹੁ ਤਤਛਿਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਯਾਰ। ਏਕ ਤੁਰੰਗਮ ਸ਼ੁਭ ਸਿੰਗਾਰ। ਜ਼ੀਨ ਰਜਤ ਕੋ ਊਪਰ ਪਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਲੇ ਆਏ ॥ ੫੧ ॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਯੋ ਚਿਤ ਹਿਤ ਧਰਿ ਕੈ। ਬੈਠਤਿ ਹੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਹਯੋ ਕੂਰ ਕਿਨ ਆਪ ਅਗਾਰੀ ॥ ੫੨ ॥ ਬਪੁਰੀ ਬਾਤ ਕੂਪ ਕੀ ਕਹਾਂ[9]। ਤੁਮ ਤੇ ਹੀ ਹਮ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲਹਾ। ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਤ੍ਰਿਯ ਪੁਰਖ ਹਮਾਰੇ। ਆਦਿ ਅੰਤ ਕੇ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ॥੫੩॥ ਭੂਖਨ ਕਿਸ ਕੇ, ਬਾਂਦੀ ਕਿਸ ਕੀ।ਇਮ ਨ ਲਖੈ[10], ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਤਿਸ ਕੀ। ਹਮਰੋ ਸਭਿ ਘਰ ਬਾਰ ਤੁਮਾਰਾ। ਸਭਿ ਜਾਚਕ ਇਕ

---

[1]ਇਕਵਾਰ ਹੀ। [2]ਭਾਵ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੇ ਵੱਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹਨ। [4]ਸੁਣਾਈ (ਭਗਤੇ ਦੇ ਘਰ)। [5]ਭਾਵ, ਜੋ ਗੱਲ ਬਾਤ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਸੁਣਾਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। [6]ਕੁਝਕ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਲ ਨਾਲ ਹੈ। [7]ਜਿਥੇ ਖੂਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਉਤਰੇ ਹਨ ਨਾਥ ਜੀ। [8]ਵੱਡੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। [9]ਇਹ ਖੂਹ ਦੀ ਤੁੱਛ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ। [10]ਜੋ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਇਉਂ।

*ਉਸ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਉਸ ਦੇ ਵੱਸ ਕੀਤੇ ਸਨ। †ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਮੇਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਭੀ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੪੮ ਤੇ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੩। ਅਗਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਹੈ।

ਆਪ ਦਾਤਾਰਾ' ॥੫੪॥ ਪਿਖਿ ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੀ ਓਰ। ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਰਹੇ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨੇ।'ਹੋ ਹਮਰੇ ਹੀ, ਸਭਿ ਜਗ ਜਾਨੇ' ॥ ੫੫ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਉਦਾਰਾ। ਲਿਯੋ ਤੁਰੰਗਮ ਜੋ ਬਲਿ ਭਾਰਾ। ਪੁਨ ਪੰਚਹੁੰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ।'ਕਰੀਅਹਿ ਪਾਵਨ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ॥ ੫੬ ॥ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਆਪ ਕੇ ਪਰੈਂ। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਉਰ ਆਨੰਦ ਧਰੈਂ। ਪੂਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਦਾਸਨ ਮਨ ਕੀ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਲੇ ਸੰਗ ਹੁਇ ਤਿਨ ਕੀ ॥੫੭॥ ਮੰਚ ਬਿਛਾਇ ਬਿਛੌਨਾ ਛਾਏ। ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠਾਏ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹੇਰਾ[1]। 'ਬੇਖ[2] ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਹਮ ਕੇਰਾ ॥੫੮॥ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ, ਕਰਨਿ ਅਹਾਰਾ[3]। ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰਾ'।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਤਿਨ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਪਰ ਹਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਾਨਾ ॥ ੫੯ ॥ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਖੁਸ਼ੀ ਪਛਾਨ। ਤੁਮਰੋ ਹੈ ਸਭਿ ਕਿਛ ਪਰਵਾਨ'। ਸਭਿ ਭਿਆਨੀਆਂ[4] ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈਂ। ਬਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥੬੦॥ ਦੇ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ। ਸਿਵਰ ਬਿਰਾਜੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ। ਦਾਸਨਿ ਤਬੈ ਲਗਾਯਹੁ ਡੇਰਾ। ਜ਼ੀਨ ਉਤਾਰਿ ਧਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੬੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪੂਰਬ ਐਨੇ 'ਭਗਤੇ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧॥

੨. [ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੀ ਬੰਸ। ਤੀਤਰ ਉਧਾਰ। ਘੁੰਘਣੀਆ ਸਿੰਘ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਪਹੁੰਚਾਇ ਕਰਿ ਸੇਵ ਕਰੀ ਬਹੁ ਰੀਤਿ। ਆਨਯੋ ਭੋਜਨ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦਲ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਥਾਰ ਪਰੋਸ ਧਰਯੋ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਦਯੋ ਸਰਬ ਕੋ ਅਚਵਨ ਲਾਗੇ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਪਾਨ ਕਰਿ ਪਾਨੀ ਪਾਨ। ਕਰੇ ਪਖਾਰਨ, ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ[5] ॥ ੨ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਾਗ੍ਰਤ ਚਿਤ ਚਾਹੀ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਬੈਸੇ। ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤ ਆਇ ਕਰਿ ਤੈਸੇ ॥ ੩ ॥ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਬੂਝੀ ਬਾਤਿ। 'ਕੈ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਤਾਤ[6]? ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੋ ਨਾਮ ਸੁ ਕੌਨ? ਕਹਹੁ ਬੰਸ ਕੀ ਗਾਥਾ ਜੌਨ?' ॥ ੪ ॥ ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ ਗਾਥਾ। 'ਬਖਸ਼ੇ ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥਾ। ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਮਸਤ ਸੁਭਾਵ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ੫ ॥ ਨਹੀਂ ਪਦਾਰਥ ਦਿਸ਼ਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਆਈ।

---

[1]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ। [2]ਸਾਡਾ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਭੇਖ ਹੈ। [3]ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰੀਏ। [4]ਭਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। [5]ਸ੍ਰੀ ਭਾਗਵਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਭੋਜਨ ਛਕਕੇ) ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਏ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਹੱਥ ਧੋਤੇ। [6]ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਿੰਨੇ ਸਨ?

ਇਕ ਰਸ ਬੈਠਹਿਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਈ। ਜਿਤ ਦੇਖਤਿ ਤਿਤ ਦੇਖਤਿ ਰਹੈਂ। ਮੁੱਦ੍ਰਤਿ ਨੈਨ ਸੁ ਮੁੱਦ੍ਰਤ ਅਹੈਂ[1]॥੬॥ਇਕਦਿਨ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿਆਈ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਭਾਈ ਅਗਵਾਈ। ਹੁਤੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਕ ਨਾਨੂ ਨਾਮ। ਤ੍ਰੈ ਸੁਤ ਉਪਜੇ ਤਾਂ ਕੇ ਧਾਮ॥੭॥ਪਿਖਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।-ਆਨਹੁ ਘਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਤ ਮਹਾਨਾ[2]। ਤਿਸ ਮਹਿ ਸਿੱਖਨ ਚਰਨ ਪਖਾਰੈਂ। ਗਮਨੇ ਮਗ ਕੋ ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰੈਂ[3]-॥ ੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਘਰ ਅੰਤਰ ਗਯੋ॥ ਤਿਸ ਬਾਸਨ ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਭਯੋ॥ ਹੁਤੀ ਸੁ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਜਲ ਭਰਿ ਰਾਖੀ ਪ੍ਰਾਤ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੯ ॥ ਤ੍ਰੈ ਨਾਨੂ ਸੁਤ ਬੀਚ ਬਿਠਾਏ। ਤਿਨ ਕੀ ਜਨਨੀ ਮਸਲਿ ਨੁਹਾਏ[4]। ਕਹ੍ਯੋ ਦਾਸ ਕੋ-ਪ੍ਰਾਤ ਮਝਾਰੀ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼ਨਾਨੋਂ ਨਿਰਮਲ ਬਾਰੀ॥ ੧੦ ॥ ਨਹਿਂ ਛੂਛੀ ਜੋ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਏ। ਨਿਜ ਸੁਤ ਸੀਤਲ ਕਰੋਂ ਨਹਾਏ-। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਨ। ਤਬਿ ਭਾਈ ਗਰਬਤਿ ਤਿਸ ਚੀਨ[5]॥ ੧੧ ॥-ਬੇਮੁਖਤਾ ਗੁਰਤੇ ਇਨ ਧਾਰੀ। ਪੁੱਤ੍ਰਾਨ ਹਿਤ ਬੋਲਤਿ ਹੰਕਾਰੀ। ਤੌ ਬਾਲਕ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇ ਸਿਧੈ ਹੈਂ। ਇਹਾਂ ਪਰਾਤ ਪਰੀ ਰਹਿ ਜੈਹੈ॥੧੨॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਤੇ ਸੁਤ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨੇ। ਤਿਨ ਕੀ ਹੋਇ ਆਰਬਲ ਹਾਨੇ-। ਇਮ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਕਹੇ। ਤੀਨਹੁੰ ਪੌਤ੍ਰ ਮਰਿਕਰਿ ਰਹੇ॥੧੩॥ਤਿਨ ਕੋ ਪਿਤ ਨਾਨੂ ਦੁਖ ਪਾਏ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇਹ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਏ। ਲਗਯੋ ਪਿਤਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ। ਦੇਹ ਸ਼ਨਾਨੈ ਧੋਵਤਿ ਚਰਨ॥ ੧੪ ॥ ਭੋਜਨ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਖ੍ਵਾਵੈ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ। ਪਿਤ ਪ੍ਰਯੰਕ ਕੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਰੇ। ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਕੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਰੇ॥੧੫॥ ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਿਤਾ ਬਖਾਨੈਂ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤੂਰਨ ਤਿਮ ਠਾਨੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਮਹਾਨਾ।ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਕੋ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ॥੧੬॥-ਕਹਾਂ ਕਾਮਨਾ ਤੁਵ ਉਰ ਮਾਂਹੀ ? ਮਾਂਗਨ ਕਰੋ ਸੁ ਹਮਰੇ ਪਾਹੀ-। ਤਬਿ ਨਾਨੂ ਕਰ ਜੋਰ ਉਚਾਰਾ।-ਰਹੈ ਜਗਤ ਮਹਿ ਬੰਸ ਤੁਮਾਰਾ॥ ੧੭॥ ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਲਖਿਯਹਿ ਮੇਰੀ। ਪੂਜਹੁ[6] ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਡੇਰੀ-। ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ

---

[1] ਜੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਟੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੀਟੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2] ਵਡੀ ਪਰਾਤ। [3] ਸਿਖ ਪੈਂਡਾ ਟੁਰਕੇ ਆਏ ਹਨ, (ਇਨ੍ਹਾਂ) ਦੇ ਤਿਸ (ਪਰਾਤ) ਵਿਚ ਚਰਨ (ਰੱਖਕੇ) ਧੋਈਏ ਜੋ ਥਕੇਵਾਂ ਉਤਰੇ। [4] ਮਲਕੇ ਨੁਹਾਉਂਦੀ ਸੀ ਤਿੰਨਾਂ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਬਿਠਾਕੇ। [5] ਭਾਵ ਤਿਸ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ (ਤੇ ਆਖਿਆ)। [6] ਪੂਰਾ ਕਿਓ, ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਓ।

ਕਹਿ ਸੋਇ।–ਜਾਚਹੁ ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਕੋਇ–॥ ੧੮ ॥ ਪੁਨ ਨਾਨੂ ਕਹਿ –ਸੁਤ ਹੀ ਦੀਜੈ।ਜਉ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਉ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ–।ਤੀਨ ਬੇਰ ਭਾਈ ਇਮ ਕਹ੍ਯੋ। ਸੁਤ ਬਿਨ ਨਾਨੂ ਅਪਰ ਨ ਚਹ੍ਯੋ॥੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹੁਇ ਖੁਸ਼ੀ ਉਚਾਰਾ।–ਉਪਜਹਿ ਸੁਤ ਤੁਵ ਹੁਇ ਗੁਨ ਭਾਰਾ। ਭਗਤਾ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਧਰੀਅਹਿ। ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀਅਹਿ- ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਤ ਕੈ ਸੁਤ ਉਪਜਨ ਬਰ ਦਯੋ। ਤਬਿ ਭਗਤਾ ਜਨਮਤਿ ਸ਼ੁਭ ਭਯੋ। ਤਿਸ ਭਗਤੇ ਕੇ ਹਮ ਭੇ ਤਾਤਾ। ਜੁਗ ਦਾਰਾ ਤੇ ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ' ॥ ੨੧ ॥ ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਤਿਨਹੁੰ ਸੁਨਾਈ।ਪ੍ਰਭੁ ਅਖੇਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਅਸ-ਵਾਰਾ।ਗਮਨੇ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਉਜਾਰਾ ॥੨੨॥ ਤੀਤਰ ਏਕ ਬੋਲਤਾ ਦੂਰੇ। ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ।'ਭੂਮੀਆ ਭੂਮਿ ਊਪਰਿ ਨਿਤ ਲੁਝੈ[1]। ਛੋਡਿ ਚਲੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਹੀ ਬੁਝੈ[2]' ॥ ੨੩ ॥ ਸਿੱਖਨ ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਕਹਾਂ ਅਲਾਈ ? ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਦਿਹੁ ਹਮਹੁ ਬੁਝਾਈ'।ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।'ਇਹ ਤੀਤਰ ਬੋਲ੍ਯੋ ਛਿਤ ਕੰਤ[3] ॥੨੪॥ ਥੋਹ ਗੰਡ ਕੋ ਨਾਮ[4] ਕਹਾਵੈ। ਸੋ ਇਹ ਗੰਡ ਨ ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਾਵੈ। ਅਪਨਿ ਸਥਾਨ ਪਛਾਨਿ ਰਹੰਤਾ। ਅਪਰ ਜਾਨ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਤਜੰਤਾ[5] ॥੨੫॥ ਫੂਟੀ ਆਂਖ ਏਕ ਇਸ ਕੇਰੀ। ਕਾਨਾ ਅਹੈ ਪਕਰ ਲਿਹੁ ਹੇਰੀ'। ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਘੇਰ੍ਯੋ ਬਰਿਆਈ[6]। ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਤਿ ਛਪਨ ਹਿਤ ਥਾਈ ॥੨੬॥ ਧਾਇ ਧਾਇ ਕਰਿ ਦਯੋ ਹਰਾਏ। ਹਿਤ ਪਕਰਨਿ ਕੋ ਹਾਥ ਚਲਾਏ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਆਨ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ। ਨਿਰਨੈ ਹਿਤ ਜੁਗ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਏਕ ਆਂਖ ਤੇ ਕਾਣਾ ਹੇਰਿ। ਨਮੋ ਕਰਹਿਂ ਗੁਰ ਕੋ ਫਿਰ ਫੇਰ[7]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੂਝਹਿ ਸਿਖ ਸੋਇ। 'ਇਸ ਕੋ ਅਬਿ ਹਵਾਲ ਕ੍ਯਾ ਹੋਇ ? ॥ ੨੮ ॥ ਦੈਵ ਜੋਗ ਤੇ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ। ਭਯੋ ਮੇਲ ਇਸ ਭਾਗ ਬਡੇਰਾ। ਜਿਸ ਕੀ ਹੁਈ ਚਹੈ ਕੱਲ੍ਯਾਨਾ। ਤਿਹ ਸੰਜੋਗ ਆਪ ਸੋਂ ਠਾਨਾ[8]' ॥੨੯॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਨਮ ਬਹੁ ਧਾਰੇ। ਮਰਿ ਮਰਿ ਤਜੇ ਸਰੀਰ ਉਦਾਰੇ। ਤਊ ਨ ਤਯਾਗਤਿ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ। ਬੰਧ੍ਯੋ ਫਾਸ ਸਨੇਹ ਮਹਾਨੀ ॥ ੩੦ ॥ ਅਬਿ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪਾਤਕ ਟਰੇ। ਜਨਮ ਮਰਨ

[1]ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਉਤੇ ਹੀ ਲੁਝਦਾ ਹੈ। [2]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਬੁਝਦੀ ਨਹੀਂ। [3]ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। [4]ਗੰਡ ਨਾਮੀ ਥੇਹ। [5]ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾਣ ਲਈ ਛਡਦਾ ਨਹੀਂ। [6]ਜ਼ੋਰੇ ਜੋਰੀ। [7]ਬਾਰ ਬਾਰ। [8]ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਆਪ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਗ ਬੰਧਨ ਹਰੇ'। ਇਮ ਉਧਾਰ[1] ਖਗ ਕੋ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਆਗੇ ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਕੋ ਚਲੇ ॥ ੩੧ ॥ ਕੇਤਿਕ ਬਿਚਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਇ। ਉਤਰੇ ਸਿਵਰ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਇ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਚਹੁੰ ਘਾਈ। ਜਥਾ ਮੁਨੀਸ਼ਨਿ ਮਹਿਂ ਰਘੁਰਾਈ ॥੩੨॥ *ਇਕ ਸਿੰਘ ਭਗਤੋ[2] ਮਹਿਂ ਰਹੈ।ਬਾਲਿਕ ਤਾਂਹਿ ਆਤਮਜ ਅਹੈ[3]। ਗਯੋ ਕਹੂੰ ਤੇ ਸੋ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ ॥੩੩॥ ਤਤਛਿਨ ਕੇਤਿਕ ਚਨਕ ਉਬਾਰੇ। ਕਰੀ ਬਾਕੁਲੀ[4] ਨੀਕੀ ਤਯਾਰੇ।ਸਾਵਧਾਨ ਹੁਇ ਕਟ ਕਸਿ ਲੀਨਿ। ਸੁਤ ਕੋ ਤਥਾ ਸੁਚੇਤਾ[5] ਕੀਨਿ ॥ ੩੪ ॥ ਕਮਰਕਸਾ ਅਪਨੇ ਸਮ ਕਰਯੋ। ਲੇਕਰਿ ਘੁੰਘਣੀਆ ਚਲਿ ਪਰਯੋ। ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਗਏ।ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥ ੩੫ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਨਮੁਖ ਚਿਤੇ[6]। ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨਿਹਾਰਾ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਜੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਚਾਰਾ' ॥ ੩੬ ॥ 'ਬਾਲਿਕ ਨਾਮ ਕਹੋ ਕਯਾ ਧਰਯੋ? ਸਾਵਧਾਨ ਹੁਇ ਆਗੇ ਖਰਯੋ'।ਬੂਝਨ ਕਰਯੋ, ਉਚਾਰਤਿ ਸੋਈ[8]।'ਅਬਿ ਲੌ ਨਾਮ ਨ ਰਾਖਯੋ ਕੋਈ ॥ ੩੭ ॥ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਆਪ ਉਚਾਰੋ। ਸੋ ਅਬਿ ਨਾਮ ਧਰਹਿਂ ਕਰਿ ਪਯਾਰੋ।ਦਾਸ ਆਪ ਕੇ ਹਮ ਹੈਂ ਸਦਾ।ਹਲਤ ਪਲਤ ਸੁਖ ਦਿਹੁ ਜਦ ਕਦਾ' ॥ ੩੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾ।'ਘੁੰਘਣੀਆ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸੁਜਾਨਾ। ਇਹ ਹੀ ਕਹਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤਾਵਹੁ।ਅਪਰ ਨਾਮ ਕੋ ਨਹੀਂ ਅਲਾਵਹੁ' ॥ ੩੯ ॥ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਮੁਦਤਿ ਭਯੋ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ।–ਸੁਤ ਕੀ ਛੇਮ ਲਈ ਮੈਂ ਧਰ ਤੇ[9]–। ਘੁੰਘਣੀਆਂ ਲੇ ਸਿਖ ਬਰਤਾਈ। ਸ੍ਵਾਦਲ ਜਾਨਿ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਖਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਪੁਨ ਭੋਜਨ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਖਾਨਾ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।ਤਬਿ ਗਨ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਹੁਇ ਦੀਨਾ।ਥਿਰ ਹੁਇ ਅੱਗ੍ਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਨ ॥ ੪੧ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਹਮ ਗਹਿਵਾਏ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਬੀਤਾ ਇਸ ਥਾਏਂ। ਇਨ ਕੇ[10] ਸਦਾ ਰਹੈਂ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜਥਾ ਬਤਾਇੰ ਤਥਾ ਕਰਿ ਕਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥ ਇਕ† ਇਕ ਥਾਨ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਡਾਰੇ। ਤਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਖੇਦ ਉਦਾਰੇ।ਚਨਿਕ ਪੀਰ ਮਣ ਹਮ ਕੋ ਪਾਵੈ।

---

[1]ਨਿਸਤਾਰਾ। [2]ਨਾਮ ਪਿੰਡ। [3]ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ (ਜੋ ਅਜੇ) ਬੱਚਾ ਸੀ। [4]ਘੁੰਘਣੀਆਂ। [5]ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋਕੇ ਤਯਾਰ ਕੀਤਾ। [6]ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। [7]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਣਾ ਕੀਤਾ। [8]ਉਸ ਸਿਖ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ। [9]ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ। [10]ਭਾਵ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ।

*ਫਿਰ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ। †ਪਾਃ–ਦਿਨ।

ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕਿਛ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ॥੪੩॥ਸੋ ਨਿਤ ਖਾਨੋ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰਾ। ਰੁਕੇ ਰਹੈਂ ਸਹਿ ਕਸ਼ਟ ਉਦਾਰਾ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਛੁਟਵਾਵਹੁ। ਕਸ਼ਟ ਕੈਦ ਤੇ ਆਪ ਬਚਾਵਹੁ ॥ ੪੪ ॥ ਛੁਟੇ ਫਿਰੈਂ ਗਨ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਤਊ ਰਹੈਂ ਇਨਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਬਹਿਲੋ ਬੰਸ ਉਚਾਰਹਿ ਜਥਾ। ਨਿਹਸੰਸੈ ਹਮ ਕਰਿਹੈਂ ਤਥਾ ॥੪੫॥ ਦੈਵਜੋਗ ਆਗਵਨ ਤੁਹਾਰਾ। ਜੇ ਅਬਿ ਕਸ਼ਟ ਨ ਜਾਇ ਹਮਾਰਾ। ਪੁਨਹਿ ਕੌਨ ਸਮਰਥ ਛੁਟਕਾਵੈ। ਰਾਵਰਿ ਬਿਨਾ ਨ ਸੰਕਟ ਜਾਵੈ ॥ ੪੬ ॥ ਆਇ ਪਾਇ ਬਿਖਾਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੀਨਿ ਬੇਨਤੀ ਹਮ ਇਸ ਕਾਲਾ'। ਸੁਨਿ ਭੂਤਨ ਤੇ ਸੰਕਟ ਤਿਨ ਕੋ। ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਉਘਾਰਿ ਬਦਨ ਕੋ॑॥੪੭॥ ਦੀਨੀ ਧੀਰਜ 'ਚਿੰਤ ਪ੍ਰਹਾਨਹੁ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਛੁਟਾਵਹਿ ਨਿਸ਼ਚੇ ਠਾਨਹੁ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਸੁਨੀ ਸਭਿ ਗਾਥਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਪਤਿ ਭਏ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੪੮ ॥ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਇ ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ॥੪੯॥ਬੈਠਿ ਗਏ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਜਬੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਯੋ ਤਬੈ। 'ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ* ਜੋ ਪਕਰੇ ਰਾਸੀ। ਕਰਿ ਦਿਹੁ ਸਭਿ ਕੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ॥ ੫੦ ॥ ਕਲੀ ਕਾਲ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਰ ਖੋਟੇ। ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਛੋਟੇ, ਦੁਰਮਤਿ ਮੋਟੇ। ਨਿਤ ਮਾਨਹਿੰਗੇ ਹੁਕਮ ਤੁਹਾਰਾ। ਜਹਿਂ ਬਹਿਲੋ ਕਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ ॥ ੫੧ ॥ ਠਹਿਰ ਨ ਸਕੈਂ ਬੀਚ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਇਮ ਬਰਤਹਿ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਮਿਹਨਤ ਕਰਹਿ ਈਂਟ ਅਰੁ ਗਾਰੇ। ਅਪਰ

'(ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਾਦਰ ਤਾਣਕੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਦ) ਕਪੜਾ ਲਾਹਕੇ ਤੇ ਮੂੰਹ ਨੰਗਾ ਕਰਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)......'। *'ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਦੂਖ ਘਨੇਰੇ' ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਾਠ ਆਯਾ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਨੀਚ ਕਰਮੀ ਲੋਕ, ਸ਼ਰੀਰਕ ਕਾਮਨਾ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਜੋ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਰੂਹਾਂ ਭਾਰੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉੱਚੇ ਨਹੀਂ ਉਠ ਸਕਦੇ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹਾਲਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਐਸੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਲ ਬੀ ਕਈ ਵੇਰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਛਪਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਸਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਸੀ ਹੁਣ ਸਪਿਰਚੂਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਖੋਜਦੇ ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਜੀਕੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ ਕਿ ਭੂਤ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਚਮਬੜਕੇ ਡਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਅਤਯੋਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਲ ਇਹ ਬੀ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਪ੍ਰਿਕ੍ਰ ਚਿੱਤ ਮਨੁੱਖ, ਨਿਰਭੈ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਨਾਮ ਜਪਨ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਈ ਸਦਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਗਟ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਦਨ ਕੀ ਸਗਰੀ ਕਾਰਿ॥੫੨॥ਤਿਸ ਤੇ ਛੋਡਿ ਦੇਹੁ ਇਨ ਤਾਈਂ'। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਸਾਈਂ। ਘੇਰਾ ਕਿਨ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਇਕ ਥਾਨ।ਗਹੇ ਰਹੈਂ ਤਹਿਂ ਸਮਰਥ ਵਾਨ[1] ॥ ੫੩ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਮਾਨਿ ਸਭਿ ਭਾਈ। ਆਇ ਨਿਕਾਰੇ ਤਹਿਂ ਸਮੁਦਾਈ ਅਤਿਸ਼ੈ ਹਰਖ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ। ਬੰਦਹਿ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵਾ ॥੫੪॥ ਪੁਨ ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਬੰਦਿ[2]।ਗਏ ਜਥਹਿ ਛਿਤ ਛੁਟਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਗਤੇ ਦਿਨ ਤੀਨ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹੇ ਬਾਸਿ ਕੋ ਕੀਨਿ। ਪੁਨਹ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ ਕੂਚ ਗੁਸਾਈਂ* ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਭਗਤੇ ਬਸਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ । ੨ ॥

੩. [ਬੰਦਰ, ਬਰਗਾੜੀ, ਬਹਿਬਲ, ਸਿਊਰਾਵਾਂ; ਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਿਚਰਤੇ ਖੇਲਤ ਜਾਹਿ ਅਖੇਰ। ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਇਕ ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਤਿਸ ਹੇਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਕਹਿਯਹਿ ਕੌਨ ? ਲਖਹੁ ਬਰਾੜ ਬਸਤ ਇਹ ਜੌਨ'। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਬੰਦਰ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਇਸ ਕੇਰਾ' ॥ ੨ ॥ ਸਿੱਖ ਬਿਦੇਸ਼ੀ[3] ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਏ। 'ਇਨ ਤੇ ਅਦਭੁਤ ਬਾਕ ਅਲਾਏ। ਕਹਾਂ ਬੰਦਰਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਯੋ। ਬਨ ਬ੍ਰਿੱਛਨਿ ਬਾਸਾ ਜਿਨ ਪਾਯੋ' ॥ ੩ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਸਕਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਭੇਦ ਬਤਾਏ।'ਬੰਦਰ ਗੋਤ ਨਰਨ ਕੋ ਅਹੇ। ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਨੋ ਗਾਹਕ ਕੋ ਅਹੇ[4]' ॥ ੪ ॥ ਹੇਰਿ ਸਥਾਨ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਡੇਰਾ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਥਾਨ ਥਾਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਏ ਲਗਾਇ[5]। ਉਤਰੇ ਸਿੰਘ ਲਗਾਇ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਇ ॥੫ ॥ ਬੰਦਰ ਪੈਂਚ ਤਬੈ ਚਲਿ ਆਏ। ਰਸਤ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਲ੍ਯਾਏ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਘੋਰਨਿ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਅਸਨ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਅਚਵਨਿ ਕੀਨਿ॥੬॥ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਇ ਭਏ ਅਸਵਾਰਾ। ਚਢੇ ਗੁਰੂ ਮਗ ਖਿਲਤਿ ਸ਼ਿਕਾਰਾ। ਪਹੁੰਚਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਰਗਾੜੀ† ਗਏ। ਗੁਰ ਬਿਲੋਕਿ ਥਲ ਉਤਰਤਿ ਭਏ ॥ ੭ ॥ ਤਹਾਂ ਕਪੂਰੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੰਦ। ਸਾਥ ਕਪੂਰੇ ਬੈਰ ਬਿਲੰਦ। ਚਢ੍ਯੋ ਲਰਨ ਕੋ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਬਾਹਰ। ਉਤਰੇ ਗੁਰੂ ਸੁਨੇ ਪਿਖਿ ਜ਼ਾਹਰ ॥੮ ॥ ਹਟ੍ਯੋ ਲਰਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹਾ ।–ਸੇਵ ਕਰੌਂ–

[1]ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਭੂਤ। [2]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ। [3]ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਦੇਸ ਵਿਚ ਪਰਦੇਸੀ ਸਿਖ ਸਨ। [4]ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ। [5]ਥਾਂ ਘੋੜੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। *ਇਸ ਚੌਪਈ ਦੇ ਦੋ ਚਰਨ ਵਧ ਹਨ। †ਪਾ:–ਬਲਗਾੜੀ। ਬਰਗਾੜੀ ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਚਿਤ ਮਹਤ ਉਮਾਹਾ। ਆਨਿ ਮਿਲਯੋ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਸਭਿ ਸੁਧਿ ਲੇਤਿ ਖਾਨ ਅਰੁ ਪਾਨੀ ॥੯॥ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਹਿਤ ਹਯਨਿ ਅਨਾਯੋ। ਆਪ ਖਰੇ ਹੁਇ ਸਭਿਨਿ ਪੁਚਾਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਕਰਿ ਬਹੁਤੇਰੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਬਿਸਾਲ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਆਇ ਕਰਿ ਬੈਸਾ। ਪਰਖਯੋ ਭਾਉ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਜੈਸਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।'ਛਾਂਗ[1] ਅਨਾਵਹੁ ਪੁਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ' ॥ ੧੧ ॥ ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਤਤਕਾਲ ਅਨਾਯੋ। ਝਟਕਾ ਤੁਪਕ ਸਾਥ ਕਰਿਵਾਯੋ।ਆਮਿਖ ਕੋ ਸੁਧਾਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੇ। ਡਾਰਿ ਮਸਾਲੇ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਅਚਵਾਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਤਾਯੋ।'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਚਢਯੋ ਲਰਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਨਿਕ-ਸਤਿ ਰਾਵਰ ਕਰੇ ਨਿਹਾਰਨਿ ॥੧੩॥ ਦਰਸ ਲਾਲਸਾ ਕਰਿ ਹਟਿ ਰਹਯੋ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸ਼ੁਧ ਤਿਸ ਕਹਯੋ[2]। 'ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਕਰਹਿ ਚਢਾਈ। ਆਨਿ ਮਚਾਵਹਿ ਇਹਾਂ ਲਰਾਈ ॥ ੧੪॥ ਰੌਣ ਕਰਿਬੇ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਨਾਂਹਿ। ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਰ ਸਭਿ ਜਾਹਿਂ। ਅਰਹਿਂ ਲਰਹਿਂਗੇ ਹਾਰਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[3]। ਰਾਖਹਿਂ ਰੋਕ ਕਰਹਿਂ ਬਲ ਤਾਂਹੀ ॥੧੫॥ ਜੇ ਨਹਿਂ ਬਰਜਯੋ ਰਹੈਂ ਸਦਨ ਮਹਿਂ[4]। ਪ੍ਰਾਣ ਬਿਨਾਸਹਿਂ[5] ਪ੍ਰਾਤੀ ਰਣ ਮਹਿਂ। ਯਾਂ ਤੇ ਉਚਿਤ ਨ ਤੋ ਕਹੁ ਜਾਨਾ। ਪੁਨਹਿਂ ਲਰਹੁ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥ ਫਤੇ ਰਿਪੁਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ*'। ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਹਰਖਯੋ ਸੋਇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਪਗ ਨਮੋ। ਉਠਿ ਘਰ ਕੋ ਗਮਨਯੋਂ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥੧੭॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਭੋਰ ਹੁਇ ਆਈ। ਕੁਛ ਦਲ ਤਬਹਿ ਕਪੂਰੇ ਕੇਰਾ। ਆਨਿ ਸੁ ਲਰਯੋ ਸ਼ਰੀਕੋ ਝੇਰਾ[6]॥੧੮॥ਸਕਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਬੀਰ ਪਠਾਏ। ਆਪ ਨ ਗਯੋ ਰਹਯੋ ਘਰ ਥਾਏ। ਕੋਠੇ ਅੰਤਰ ਹੋਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਕਰਿ ਮੌਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੧੯॥ਵਹਿਰ ਪਰਯੋ ਘਮਸਾਨ ਲਰਾਈ।ਜੁਾਲਾ-ਬਮਣੀ ਜ੍ਵਾਲ ਚਲਾਈ। ਡਰਤਿ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਤੇ ਤਿਸ ਦਾਰਾ। ਰਿਸ ਧਰਿ ਪਤਿ ਸੋਂ ਨਿਠੁਰ ਉਚਾਰਾ॥੨੦॥'ਸਿਰ ਕੀ ਪਾਗ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਸਾਰੇ।ਮੁਝਕੋ ਦੇਹੁ ਕਰੋਂ ਤਨ ਧਾਰੇ।ਪਹਿਰਿ ਘਾਘਰੀ ਲੇਹੁ ਛਲੌਟੀ[7]'। ਦੂਰਹੁ ਬੈਠਿ ਹੁਇ

[1]ਬੱਕਰਾ। [2]ਤਿਸਦੀ ਸੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ। [3](ਤੇਰੀ ਵੱਲ ਦੇ) ਜੋ ਅੜ ਕੇ ਲੜਨਗੇ ਤਾਂ ਹਾਰਨਗੇ ਨਹੀਂ। [4]ਜੇ ਤੂੰ ਰੁਕਿਆ ਨਾ ਰਹੇਂਗਾ ਘਰ ਵਿਚ। [5]ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। [6]ਸ਼ਰੀਕੇ ਦਾ ਝਗੜਾ ਕਰਕੇ। [7]ਫੋਛਣ, ਸਿਰ ਦੀ ਜ਼ਨਾਨੀ ਚਾਦਰ। *ਇਹ ਹੋਣਹਾਰ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਬਾਤ ਨ ਖੋਟੀ[੧] ॥੨੧॥ ਆਇ ਸ਼ਰੀਕ ਲਰੇ ਘਰ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਤੂੰ ਬੈਠ੍ਯੋ ਛਪਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ। ਕੁਲ ਕੀ ਲਾਜ ਹਾਨ ਕਰਿ ਬੈਸਾ।ਤਨ ਬਿਹੰਡੜਾ[੨]ਹੋਵਤਿ ਜੈਸਾ' ॥੨੨॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਜਬਿ ਕਹ੍ਯੋ। ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਉਰ ਸਹ੍ਯੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਤੁਰੰਗਮ ਚਢ੍ਯੋ। ਮਚ੍ਯੋ ਜੁੱਧ ਰਸ ਬੀਰਹਿ ਬਢ੍ਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਜਾਇ ਲਰ੍ਯੋ ਰਣ ਮਹਿਂ ਹਯ ਫੇਰਾ। ਰਿਪੁ ਹਲਾਇ ਹੇਲਾ ਬਡ ਗੇਰਾ। ਵਿਧੇ ਪਲਾਇ ਦੂਰ ਲਗਿ ਗਏ। ਠਹਿਰ ਅਰੇ ਅਰੁ ਧੀਰਜ ਕਿਏ[੩] ॥ ੨੪ ॥ ਤਜੀ ਤੁਫੰਗ ਪੁੰਜ* ਇਕ ਸੰਗ। ਗੁਲਕਾਂ ਲਗੀ ਬੇਗ ਤੇ ਅੰਗ। ਗਿਰ੍ਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਤਤਕਾਲਾ। ਲਿਆਇ ਉਠਾਇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਡਾਲਾ॥੨੫॥ਇਕ ਸਨਬੰਧੀ ਤਿਸ ਕੋ ਧਾਯੋ। ਸਿਮਰਤਿ ਬਾਕ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੋਇ। 'ਮਰ੍ਯੋ ਚੌਧਰੀ ਬਰਜ੍ਯੋ ਜੋਇ ॥ ੨੬ ॥ ਰਾਵਰਿ ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਨਹਿ ਰਹ੍ਯੋ[੪]। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਲਰਨ, ਨਿਠੁਰ ਤ੍ਰਿਯ ਕਹ੍ਯੋ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਮਰ੍ਯੋ ਨ ਸੋਇ'। ਸੁਨਿ ਸੋ ਕਹੈ 'ਗਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ' ॥੨੭॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋ 'ਨਹੀਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਵਾ'। ਸੁਨਿ ਸੋ ਕਹੈ, 'ਮਰ੍ਯੋ ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਵਾ'। ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਾਰ ਗੁਰ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਨਹੀਂ ਚੌਧਰੀ ਤ੍ਯਾਗੇ ਪ੍ਰਾਨਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਸੋ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਈ'। ਤੀਨ ਬਾਰ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਹਟਾਈ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਸ਼ਟ ਖੋਲਿ ਕਰਿ ਭਾਖਾ। 'ਤਿਸ ਕੋ ਭੌਰ[੫] ਹਮਹੁ ਗਹਿ ਰਾਖਾ ॥ ੨੯ ॥ ਨਹਿਂ ਬਚ ਮਾਨਾ, ਸੋ ਅਬਿ ਛੋਰਾ। ਨਾਂਹਿਤ ਜੀਵ ਉਠਤਿ ਜੁਤਿ ਜੋਰਾ[੬]।ਨਿਜ ਮੁਸ਼ਟੀ ਮਹਿਂ ਰਾਖ੍ਯੋ ਰੋਕ।ਹਿਤ ਜਿਵਾਇਬੇ ਕਰਨ ਅਸ਼ੋਕ ॥੩੦॥ ਸੱਤ ਬਚਨ ਤੈਂ ਕ੍ਯੋਂ ਨਹਿ ਮਾਨ੍ਯੋਂ ? ਮਰ੍ਯੋ ਜਿਵਾਵਤਿ[੭], ਸੋ ਤੈਂ ਹਾਨ੍ਯੋਂ[੮]'। ਰੁਦਤਿ ਗਯੋ ਮਿਲਿ ਕੀਨਸਿ ਦਾਹ। ਭਯੋ ਚੌਧਰੀ ਤਤਛਿਨ ਸ੍ਵਾਹ ॥ ੩੧ ॥ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਡਾਰੇ ਜ਼ੀਨ ਹਯਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਕਰ੍ਯੋ ਕੂਚ ਚਾਲਿ ਪਰੇ ਅਗੇਰੇ। ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਉਲੰਘੇ ਜਿਸ ਬੇਰੇ॥੩੨॥ ਬਹਿਵਲ[੯] ਤੇ ਸਿਉਰਾਸਾਂ[੯] †ਨਾਮੂ। ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨ ਜਬਿ ਦੇ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਡੇਰਾ ਕਰਤਿ ਭਏ ਸੁਭ ਥਾਨ। ਸਨੇ ਸਨੇ

[੧](ਫਿਰ) ਲੁਕਕੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਗਲ ਮਾੜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ ਮਰਦ ਹੋਕੇ ਲੁਕ ਬੈਠਣਾ ਖੋਟਾ ਹੈ)। [੨]ਖੁਸਰਾ। [੩](ਪਰ ਕੁਝ ਵੈਰੀ) ਰੁਕਕੇ ਤੇ ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ ਅੜ ਪਏ। [੪]ਹਟ ਨਹੀਂ ਰਹਿਆ ਸੀ। [੫]ਜੀਵ ਆਤਮਾ। [੬]ਬਲ ਨਾਲ। [੭]ਅਸੀਂ ਜਿਵਾ ਦਿੰਦੇ। [੮]ਤੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [੯]ਨਾਮ ਹਨ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ। *ਪਾ:-ਪੁੰਜ। †ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਿਉਰਾਮੀ' ਹੈ,ਜੋ ਠੀਕ ਹੈ।

ਪਹੁੰਚੇ ਸਭਿ ਆਨਿ॥੩੩॥ਪਹਿਰ ਤੀਸਰਾ ਦਿਨ ਕੋ ਭਯੋ। ਮਾਦਿਕ ਤਬਿ ਅਨਾਇ ਛਕਿ ਲਯੋ। ਦੋਦੇਵਾਲ ਤਾਲ ਕੋ ਨਾਮੂ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿ ਜਲ ਕੋ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੩੪ ॥ ਹੇਤ ਸੁਚੇਤੇ ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਏ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਤਹਾਂ ਕਰਿ ਲਏ। ਏਕ ਸ਼ਹੀਦ ਤੁਰਕ ਤਬਿ ਆਵਾ। ਸ਼ਮਸ਼ ਸੇਤ ਸੇਤਹਿਂ ਪਹਿਰਾਵਾ[1] ॥੩੫॥ ਸਿਰਸ ਤਰੋਵਰ[2] ਦੀਰਘ ਖਰਯੋ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੇ ਬਾਸਾ ਕਰਯੋ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥ ੩੬ ॥ ਤਿਸਕੋ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਬਚ ਕੀਆ।'ਰਾਜ਼ੀ ਹਹਿ ਉਸੈਨ ਖਾਂ ਮੀਆਂ !' ਸੁਨਿ ਮਨ ਆਨੰਦ ਦੀਰਘ ਧਾਰਾ। 'ਰਾਜ਼ੀ ਆਜ ਬਿਸਾਲ' ਉਚਾਰਾ ॥੩੭ ॥ 'ਮੌਲਾ ਪਾਕ ਅਲਾਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਕਰਿ ਦੀਦਾਰ ਅਧਿਕ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਰਹਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਆਜ ਮੈਂ ਲਹਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲ ਮੋਹਿ ਕੱਲਯਾਨ। ਭਈ ਦੂਖ ਪਾਪਨਿ ਕੀ ਹਾਨਿ'। ਜਬਿ ਗੁਰ ਹਟੇ ਆਇਬੇ ਡੇਰੇ। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਸੋ ਹਟਯੋ ਪਿਛੇਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਤਬਿ ਸਿੱਖਨ ਬੂਝਯੋ "ਇਹ ਕੌਨ ? ਉੱਜਲ ਰੂਪ ਦਿਖਾਯੋ ਜੌਨ। ਕਰਯੋ ਸਲਾਮ ਆਪ ਕੋ ਜਬੈ। ਛਪਯੋ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਮਰੇ ਤਬੈ[3]" ॥੪੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ "[4]ਘਾਲ ਇਨ ਘਾਲੀ। ਕਿਸੂ ਕਰਮ ਫਲ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲੀ। ਅਬਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਕੱਲਯਾਨ[4]। ਜਾਇ ਭਿਸਤ ਸੁਖ ਪਾਇ ਮਹਾਨ'॥੪੧॥ ਤਬਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਆਏ।ਕੁਛਕ ਰਸਤ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਲ੍ਯਾਏ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸੇ। ਕਰ ਕੋ ਜੋਰਿ ਭਨੈ ਬਚ ਐਸੇ॥ ੪੨ ॥ 'ਕੇਤਿਕ ਦੇਗ਼ ਸਮੀਪ ਕਰਾਵਹੁ[5]। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਨਿ ਸਦਨ ਪਠਾਵਹੁ[6]। ਘਰ ਘਰ ਮਹਿਂ ਇਕ ਇਕ ਸਿਖ ਜਾਇ। ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਪੁਨ ਆਇ' ॥ ੪੩ ॥ ਜੋ ਸਿਖ ਸੁਚ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰਾ। ਸੋ ਨਹਿ ਗਮਨੇ ਕਿਸੂ ਅਗਾਰਾ। ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਘਰ ਤਿਨਹੁਂ ਸਿਧਾਏ॥੪੪॥ ਇਕ ਇਕ ਸਿਖ ਇਕ ਇਕ ਘਰ ਗਯੋ। ਜਾਇ

---

[1]ਦਾੜ੍ਹਾ ਬੀ ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਪਹਿਰਾਵਾ ਭੀ ਚਿੱਟਾ ਹੈ। [2]ਸਰੀਂਹ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। [3]ਸਾਡੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਲੁਕ ਗਿਆ। [4]ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੇ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਕੋਈ ਕਸਰ ਸੀ ਜੋ ਮੁਕਤ ਪਦ ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਸਦੀ ਕਲਯਾਣ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। [5]ਕੁਝਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਕਰਾਓ। [6]ਤੇ ਕੁਝ ਕ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ (ਭਾਵ ਸਾਡੇ) ਘਰੀਂ ਘੱਲ ਦਿਓ।

ਸਕਲ ਭੋਜਨ ਤਹਿ ਕਯੋ। ਇਕ ਧਨ ਤੇ ਦਾਰਿੱਦ੍ਰੀ ਮਹਾਂ¹। ਕਰਨ ਅਹਾਰ ਸੁ ਪੱਯਹਿ ਕਹਾਂ ॥ ੪੫ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਰੀਕਨਿ 'ਜਿਤ ਕਿਤ ਲਜਾ-ਵਹੁ। ਏਕ ਸਿੱਖ ਕੋ ਲੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ'। ਸੋ ਸਿਖ ਲੇ ਸਿਖ ਕੋ ਘਰ ਗਯੋ। ਨਿਜ ਬਾਸਨ ਧਰਿ ਕਰਿ ਥਿਰ ਭਯੋ॥ ੪੬ ॥ ਊਪਰ ਤੇ ਉਤਾਰਿ ਨਿਜ ਖੇਸ। ਤਰੇ ਬਿਛਾਯੋ ਭਾਉ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਬੈਠਿ ਸਿੱਖ ਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ। ਆਨੇ ਪੀਲੁ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਅਹਾਰੇ ॥ ੪੭ ॥ ਨੀਰ ਭਿਗੋਇ ਨਰਮ ਬਹੁ ਕਰੇ। ਸਿਖ ਨੇ ਸਿਖ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰੇ। ਖਾਇ ਚੁਲਾ ਪਢਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ। ਚਲਿ ਆਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ॥੪੮॥ ਗਯੋ ਪੁਚਾਇ ਸੰਗ ਸਿਖ ਹੋਊ। ਸਿਖ ਨੇ ਕਰ੍ਯੋ ਹਟਾਵਨਿ ਸੋਊ। ਜਬਿ ਸਭਿ ਆਇ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਤੀਰ। ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੪੯ ॥ 'ਕਹਾ ਕਹਾਂ ਭੋਜਨ ਤੁਮ ਖਾਯੋ? ਅਪਨੋ ਅਪਨੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਯੋ'। ਕੋਊ ਕਹੈ 'ਰੋਟਕਾ ਛਾਛੀ'। ਕੋ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਖਿਚਰੀ ਦਧਿ ਆਛੀ' ॥੫੦॥ ਕੋ 'ਪਾਇਸ', ਕੋ ਕਹਿ 'ਥਹਿ²* ਪਈ'। 'ਜਵ ਕੀ ਦੋੜ³' ਕਿਨਹੁੰ ਅਰਿ ਲਈ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕੀਨ ਬਤਾਵਨਿ। ਕਰ੍ਯੋ ਜਾਇ ਜਸ ਜਸ ਘਰ ਖਾਵਨਿ ॥ ੫੧ ॥ ਮੈਲਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਾ। 'ਤੈਂ ਕਯਾ ਅਚ੍ਯੋ, ਕਹਾਂ ਸਿਖ ਦੀਨਾ?'। ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹ੍ਯੋ 'ਮੈਂ ਨੀਕਾ। ਭੋਜਨ ਛਕ੍ਯੋ ਭਾਉ ਪਿਖਿ ਜੀਕਾ ॥ ੫੨ ॥ ਸਗਰੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਅਸ ਖਾਯੋ। ਆਜ ਜਥਾ ਸਿਖ ਨੇ ਅਚਵਾਯੋ'। ਪੁਰਿ ਜਨ ਤਹਾਂ ਸੁਨਤਿ ਬਿਸਮਾਏ। 'ਤਿਸ ਘਰ ਕੁਛ ਨਹਿਂ, ਕਯਾ ਇਨ ਖਾਏ ॥ ੫੩ ॥ ਫਾਕੇ ਪਰ ਫਾਕਾ ਤਿਸ ਹੋਹਿ। ਕਿਤ ਤੇ ਆਨਿ ਅਚਾਯੋ ਤੋਹਿ'। ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਿਖ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੇ। ਬੂਝਹਿ ਤਿਹ ਕਯਾ ਦੀਨ ਅਹਾਰੇ?' ॥੫੪॥ ਉਠਿ ਗਾਹਕ ਤਿਹ ਲਯਾਇ ਬੁਲਾਇ। ਪੂਛ੍ਯੋ ਗੁਰ 'ਤੈ ਕਹਾਂ ਖੁਵਾਇ?'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਦੀਨ ਕਟੋਰਾ ਮੈਂ ਭਰਿਪਾਨੀ॥੫੫॥ ਸੋ ਪੀ ਕਰਿ ਸਿਖ ਉਠਿ ਇਤ ਆਯੋ। ਹੁਤੋ ਦਾਰਿਦੀ ਨਹਿ ਕੁਛ ਪਾਯੋ'। ਕਰ੍ਯੋ ਹੁਕਮ 'ਸਚ ਕਹੋਂ ਨਹਿ ਕਹੈਂ? ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ ਸਿਖ ਜਿਮ ਹਿਤ ਰਹੈ⁴' ॥ ੫੬ ॥ ਸਿਖ ਨੇ ਸਾਚ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਸ

¹ਭਾਵ ਇਕ ਸਿੱਖ ਐਸਾ ਸੀ ਜੋ ਧਨ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਗ਼ਰੀਬ ਸੀ। ²ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੀਰ, ਕਿਸੇ ਦਹੀਂ (ਨਾਲ ਰੋਟੀ) ਪਾਈ (ਦੱਸੀ)। [ਥਹੀ=ਮੱਸਯਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦਹੀਂ ਰਿੜਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਵੰਡਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਥਹੀ, ਥੇਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। ³ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਵੇਲਕੇ ਵਿਚ ਘਿਉ ਲਾਕੇ ਪਕਾਉਣੀ, ਪੂੰਠਾ। ⁴ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਚਾਹ ਨਾਲ। *ਪਾ:—ਬਹਿ=ਬੇਹੀ, ਬਾਸੀ।

ਬੇਰੀ। 'ਹੁਤੀ ਕੋਕਜ਼ਾਂ ਪੀਲੁਨਿ[1] ਕੇਰੀ'। ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ 'ਸਿੱਖੀ ਧੰਨ ਧੰਨ'। ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਕੋ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ॥ ੫੭ ॥ 'ਅਸ ਸਿਖ ਭੀ ਬਿਚ ਪੰਥ ਸੁਹਾਇ। ਸਤੀ ਦੇਹਿ ਸੰਤੋਖੀ ਖਾਇ। ਸਿਖ ਢਿਗ ਹੋਇ[2] ਅਚਾਵਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਤੌ ਦੂਖਨ ਜਾਨਹੁ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ ॥੫੮॥ ਨਿਰਧਨ ਸਿਖ ਤੇ ਜਾਚਹਿ ਨੀਕਾ[3]। ਦੋਸ਼ ਲਖਹੁ ਅਚਵਹਿ[4] ਤਿਸ ਹੀ ਕਾ। ਧਾਂ ਤੇ ਭਾਵ[5] ਮੂਲ ਹੀ ਜਾਨ। ਅਚਨ ਅਚਾਵਨ ਬਿਧਿ ਪਹਿਚਾਨ' ॥ ੫੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੋ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

[ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਜੋ ਕੂਚ ਤਹਿ ਤੇ ਚਢੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਦਾਇ। ਗਏ ਕਪੂਰੇ ਕੋਟ ਕੋ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕੇਤਿਕ ਪੁਰਿ ਤੇ ਉਤਰੇ ਦੂਰ। ਹੇਰੀ ਥਾਂਇ ਉਚਿਤ ਜਹਿ ਰੂਰ। ਡੇਰਾ ਕਰਜੋ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਏ। ਤ੍ਰਿਣ ਈਂਧਨ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਲਜਾਏ॥੨॥ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ।ਕੇਤਿਕ ਦਰਸਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਆਨਿ। ਖਬਰ ਕਪੂਰੇ ਕੇ ਢਿਗ ਗਈ।ਮਿਲਿਬੇ ਕਾਰਨ ਤਜਾਰੀ ਕਈ ॥ ੩ ॥ ਘੋੜਾ ਇਕ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਨਾਯੋ। ਦੇਬੇ ਹੇਤੁ ਉਪਾਯਨ ਲਜਾਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਪਹੁੰਚਜੋ ਆਇ ਪਿਖੇ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥੪॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ।ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੈਠਜੋ ਤਿਸ ਘਰੀ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ'॥੫॥ 'ਕਹਹੁ ਕਪੂਰਾ ਆਯੁਧ ਧਰੇ। ਧੀਰ ਬੀਰਤਾ ਕੇਤਿਕ ਕਰੇ ? ਰਣ ਕੀ ਚੌਂਪ ਬਿਸਾਲ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ? ਜਿਸ ਤੇ ਬੀਰ ਪਰਮਪਦ ਪਾਹੀਂ' ॥੬॥ ਕਹਜੋ ਕਪੂਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਾਥ। 'ਇਹੁ ਜਗ ਨਾਥ ! ਆਪ ਕੇ ਹਾਥ। ਧੀਰ ਬੀਰ ਕੋ ਭੀਰੁ ਬਨਾਵਹੁ[6]।ਭੀਰੁਨ ਤੇ[7] ਬਹੁ ਜੁੱਧ ਮਚਾਵਹੁ'॥੭॥ 'ਭਲਾ ਕਪੂਰੇ ਭਲਾ ਕਪੂਰੇ'।ਬੋਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। 'ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਕਰਹਿਂ ਕਿਸ ਕੇਰਾ[8] ? ਕਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਗਮਨ ਫਿਰਹਿਂ ਬਹੁ ਫੇਰਾ[9] ?' ॥ ੮ ॥ ਕਹੈ ਕਪੂਰਾ 'ਕੂਕਰ ਬਾਜ। ਰਾਖੌਂ ਮੈਂ ਅਖੇਰ ਕੋ ਸਾਜ। ਸ਼ਿਕਰੇ ਜੁਰਰੇ ਆਦਿ ਘਨੇਰੇ। ਅਨ-ਵਾਏ ਦੇ ਦਰਬ ਬਡੇਰੇ ॥ ੯ ॥ ਬਡੇ ਬਿਹੰਗਨਿ ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਤਿ। ਬਲ ਤੇ ਝਪਟ ਕਰਤਿ ਗਹਿ ਲੇਤ'। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਬਾਤੈਂ ਕੁਛ ਔਰ। ਕਰਤਿ ਭਏ

[1]ਪੀਲੂ ਦੀਆਂ ਛੁਗਾੜੀਆਂ, ਸੁੱਕੇ ਪੀਲੂ [ਕੋਕਨ=ਸੁੱਕੀ ਪੀਲੂ]। [2]ਸਿਖ ਪਾਸ (ਪਦਾਰਥ) ਹੋਵੇ। [3]ਚੰਗਾ (ਭੋਜਨ) ਮੰਗੇ। [4]ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਜਾਣੋ। [5]ਪ੍ਰੇਮ। [6]ਕਾਇਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। [7]ਕਾਇਰਾਂ ਤੋਂ। [8]ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੂੰ ਕਿਸਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? [9]ਕਿਸ ਤਰਫ ਜਾਕੇ ਬਹੁਤ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ?।

ਸੈਂਕੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥ ੧੦ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਉਠਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖਤਿ ਦੁਰਗ ਬਿਚਾਰਾ।--ਜੇ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਕਪੂਰਾ ਕੋਟ। ਲਾਖਹੁੰ ਤੁਰਕ ਹਤਹਿੰ ਗਹਿ ਓਟ ॥ ੧੧ ॥ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੇ ਬਿਤੀ ਤਹਿ ਰਾਤੀ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤੀ।ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸ਼ੁਭਤਿ ਘਨੇਰਾ॥੧੨॥ ਨਰ ਨਾਰੀ ਗਨ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇਰੇ। ਧਾਇ ਆਇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ। ਚਾਵਲ ਚੂਨ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿਕ ਲਯਾਵੈਂ। ਦੇਗ਼ ਬਿਖੈ ਦਧਿ ਦੂਧ ਸੁ ਪਾਵੈਂ ॥ ੧੩ ॥ ਭਾਉ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਧਰਹਿਂ ਦਰਸ ਕਰਿ। ਬੰਦਹਿਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਹਰਖ ਧਰਿ । ਇਕ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਯੋ। ਬਹੁਰ ਕਪੂਰਾ ਚੱਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ ॥੧੪॥ ਦੀਰਘ ਜਾਮਾ ਜਿਸ ਗਰ ਪਰਯੋ। ਚਾਲ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੇ ਬਹੁ ਬਿਸਤਰਯੋ[1]। ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ ਸੰਭਾਰਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਚਲਤਿ ਉਡਾਵਤਿ ਰਜ ਮਗ ਮਾਂਹੀ॥੧੫॥ਤਿਮ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਚ-ਹਤਿ ਅਪਨਪੌ ਸਭਿਨ ਦਿਖਾਯੋ। ਮੈਲਾਗਰ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਾ ਆਇ ਉਡਾਵਤਿ ਧੂਲਿ ਵਿਸ਼ੇਖ॥੧੬॥'ਚੌਧਰਿ! ਚਲਹੁ ਅਦਬ ਕੇ ਸਾਥ। ਗਰਦ ਉਡਤਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਨਾਥ। ਬਸਤ੍ਰ ਸੰਕੋਰਿ ਪਸਾਰਹੁ ਨਾਂਹਿ। ਸਰਲ ਭਰਲ ਹੁਇ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਜਾਹਿਂ[2]॥੧੭॥ ਸਹਤ ਅਦਾਇਬ ਸਾਹਿਬ ਦੇਖਿ[3]। ਤਜਿ ਕਰਿ ਮਨ ਕੋ ਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਖ'।ਸਿੰਘ ਬਾਕ ਸੁਨਿਕਰਿ ਜਨੁ ਦਾਵਾ॥ਮਨ ਬਨ ਕੋ ਲਗਿ ਅਧਿਕ ਜਲਾਵਾ ॥੧੮॥ ਕਿਧੌਂ ਜ੍ਵਲਤਿ ਮਨ ਦੀਪਕ ਨਯਾਈਂ[4]। ਸਿੰਘ ਬਾਕ ਬਹੁ ਬਾਯੁ ਬੁਝਾਈ[5]। ਰਿਸ ਜੁਤਿ ਚਿਤ ਭਾ ਲਖਿ ਅਪਮਾਨਾ। ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ ਨ ਸਕੈ ਬਖਾਨਾ॥੧੯॥ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਤਬਿ ਭਾ ਮਨ ਹਾਨੀ।ਇਕਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਥਿਰੇ।ਦੁਤਿਯੇ ਪਰ ਪ੍ਰਭੁ ਆਯੁਧ ਧਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਰਮਲ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਖਰ* ਧਾਰਾ[6]। ਧਾਰਾ ਗੁਨ ਕੁਦੰਡ[7] ਬਡ ਭਾਰਾ। ਤਰਕਸ਼ ਭਰੇ ਖਰੇ ਕਰਿ ਤੀਰ। ਤੀਰ[8] ਸੁਹਾਵਤਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥੨੧॥ ਏਕ ਚਮਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਰ ਫਿਰੈ। ਦੂਸਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਊਪਰ ਢੁਰੈ। ਹੇਰਿ ਕਪੂਰਾ ਤਰਕਤਿ ਭਾਖੇ । 'ਭਲੇ ਬਨਾਇ

[1]ਛੇਤੀ ਚਲਨ ਨਾਲ (ਜਾਮਾ) ਬਹੁਤ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। [2]ਪਾਸੇ ਮਾਰਦਾ ਕੀਕੂੰ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। (ਅ) (ਹੰਕਾਰ, ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਸਿੱਧਾ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। [3]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। [4]ਅਥਵਾ (ਕਪੂਰੇ ਦਾ) ਮਨ ਦੀਵੇ ਵਾਂਙੂ (ਜਗ ਰਿਹਾ ਸੀ)। [5](ਮੈਲਾਗਰ) ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਕ ਰੂਪ ਤ੍ਰਿਖੀ ਵਾਯੂ ਨੇ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤਾ। [6]ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ। [7]ਚਿੱਲੇ ਸਹਿਤ ਧਨੁਖ। [8]ਤੈੜੇ।

*ਪਾ:—ਖਗ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਇਹ ਰਾਖੇ ॥ ੨੨ ॥ ਰਾਵਰਿ ਸਿਰ ਪਰ ਚਾਮਰ ਫੇਰਤਿ। ਇਹ ਤੇ ਰੀਤਿ ਆਦਿ ਕੀ ਹੇਰਤਿ।ਦ੍ਵੈਸਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਪਰ ਫਿਰਵਾਵੈ।ਇਹ ਤੇ ਰੀਤਿ ਨਈ ਬਿਦਤਾਵੈ ॥ ੨੩ ॥ ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾ। ਫੂਲਨ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲਹਿ ਅਰਚਾ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ।ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਅਦਬ ਚਹਿਯ ਰਖਵਾਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਮਾਖੀ ਆਇ ਅਪਾਵਨ ਥਿਰੈ। ਚਮਰ ਫੁਰਤਿ ਸੋ ਬਰਜਨ ਕਰੈ। ਇਹ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ ਸੁਰਨ ਮੈਂ[1]। ਦੇਂ ਰਿਪੁ ਗਨ ਤੇ ਫਤੇ ਸੁ ਰਨ ਮੈਂ ॥੨੫॥ ਪ੍ਰਿਥੀ ਸੁਰਗ ਕੋ ਰਾਜ ਘਨੇਰਾ। ਓਜ ਸੁਰਾਸਰ ਕੇਰਿ ਬਡੇਰਾ।ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਹੈ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਜੋ ਇਨ ਧਰੈ ਸੁ ਹੁਇ ਬਲ ਭਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਇਨ ਸਮ ਸ਼ਕਤਿਵੰਤ ਨਹਿ ਕੋਊ। ਜੋ ਕਰ ਧਰੈ ਬਲੀ ਹੁਇ ਸੋਊ। ਆਦਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਰਤਾਰਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਖੜਗ ਤਿਨ ਰਚ੍ਯੋ ਉਦਾਰਾ ॥੨੭॥ ਮਾਨਨੀਯ ਸੁਰ ਅਸੁਰਨਿ ਕੇਰੇ। ਧਰਹਿ ਜੁ ਪੂਜਹਿ[2], ਹੈਂ ਸੁ[3] ਬਡੇਰੇ।ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ।ਅਸਿਧੁਜ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਹੈ ਮਹਾਂ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਕਪੂਰੇ। ਗੁਰ ਬਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਿਯੋ ਨ ਕੂਰੇ[4]। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਕਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਨੈਂ ਲਗਿ[5] ਕਰਿ ਹੈਂ ਰਾਜ ਤੁਹਾਰਾ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਦਲ*ਵਧੈ ਉਦਾਰਾ। ਤੁਰਕਨ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕੇ ਕਾਰਨ।ਦੇਹੁ ਦੁਰਗ ਦੇਖਹੁ ਦਲ ਦਾਰੁਨ[6] ॥੩੦॥ ਲਸ਼ਕਰ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਲਰਿ ਮਾਰੈਂ। ਕਾਤੁਰ ਤੁਰਕ ਪਲਾਵਤਿ ਹਾਰੈਂ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਹੈ। 'ਹਮ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਇਮ ਅਹੈ ॥੩੧॥ ਰਿਪੁ ਸਮ ਜਾਨਿ ਤੁਰਕ ਗਹਿ ਮੋਹਿ। ਮਾਰਹਿ ਫਾਸੀ ਦੇ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਹ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ! ਤੁਮ ਤੌ ਬੇ ਪਰਵਾਹ। ਬਿਗਰ ਲਰੇ[7] ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸ਼ਾਹ ॥ ੩੨ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਨਰ ਮਾਰੇ ਮਰਿਵਾਏ।ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਉਜਾਰ ਕਰਿ ਆਏ।ਭਲੀ ਸੀਖ ਅਬਿ ਦੇਵਨ ਲਾਗੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਚਹਿ ਨ, ਕਿਤ ਕੋ ਭਾਗੇ ॥ ੩੩ ॥ਤਿਨ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਮੋਹਿ ਬਿਗਾਰਹੁ।ਜਿਮ ਉਜਰੇ ਤਿਮ ਮੋਹਿ ਉਜਾਰਹੁ।ਹਮ ਤੌ ਲੈਂਦੇ ਨਿਤ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ। ਬਿਗਰੇ ਮਾਰਹਿੰ ਮੁਝ ਦੇ ਫਾਹੀ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਸ ਉਰ ਧਰਿ ਭਾਖਾ। 'ਜੇਕਰਿ ਇਮ ਤੇਰੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਤੌ ਦੇ

[1]ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ(ਪ੍ਰਧਾਨ)। [2]ਜੋ ਧਾਰਨਗੇ ਤੇ ਪੂਜਣਗੇ। [3]ਓਹ। [4]ਕੂੜੇ(ਕਪੂਰੇ) ਨੇ। [5]ਨਦੀ ਤਕ। ਭਾਵ ਸਤਲੁਜ ਤਕ, ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [6]ਦੇਖੋ ਭਯਾਨਕ ਦਲੀਜਣਾਂ(ਪਾਮਾਲ ਹੋਣਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ)।(ਅ)ਭਾਵ ਭਯਾਨਕ ਜੰਗ। [7]ਵਿਗੜਕੇ ਲੜੇ ਹੋ। *ਪਾ:-ਰਥ।

ਫਾਸ ਤੁਰਕ ਹੀ ਮਾਰੈਂ।ਗੁਨ ਅਵਗੁਨ ਤੁਵ ਕਛ ਨ ਬਿਚਾਰੈਂ॥੩੫॥ ਜਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਪਰ ਤਰਕ ਕਰੰਤਾ।ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਨਤੇ ਡਰਪੰਤਾ।ਦੇਨ ਲਗੇ ਹਮ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। ਭਯੋ ਨਿਭਾਗ ਨ ਸਾਕਹਿਂ ਪਾਈ ॥ ੩੬॥ ਆਨੰਦ-ਪੁਰਾ ਬਸਹਿਗੋ ਸਦਾ। ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਤੂੰਹੀ ਹੁਇਂ ਅਦਾ[1]। ਜਿਨ ਕੋ ਬੰਦਾ, ਕਰਹਿ ਸੁ ਬੰਦ[2]। ਦੇਂ ਫਾਸੀ ਤੁਹਿ ਕਰਹਿਂ ਨਿਕੰਦ[3]॥੩੭॥ ਤੱਤ ਅਤੱਤ[4] ਨ ਮੂਰਖ ਜਾਨੈਂ।ਲਾਭ ਲੇਨ ਤੇ ਤੋਟਾ ਮਾਨੈਂ।ਪਸੁ ਜਯੋਂ ਪੇਟ ਭਰੇਪਰ ਸੋਵੈਂ। ਜਸੁ ਜਗ ਗਤਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੀ ਖੋਵੈਂ[5] ॥੩੮॥ਮਤਿ ਅੰਧੇ ਜਾਨਯੋ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਸੁਖ ਦੇਤਿ, ਪਰਯੋ ਦੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਨ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਉਰ ਭਰਵਾਸਾ। ਤਿਨ ਤੇ ਹੀ ਤੁਝ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ॥ ੩੯॥ ਖੇਹ ਤੋਬਰਾ ਬਦਨ ਚਢਾਇ। ਫਾਸੀ ਦੇ ਮਾਰਹਿਂ ਸਹਿਸਾਇ’। ਸੁਨਿ ਸ਼ਰਮਿੰਦਤਿ ਭਯੋ ਕਪੂਰਾ। ਨੀਵੀਂ ਗ੍ਰੀਵ ਥਿਰਯੋ ਕੁਛ ਕੂਰਾ॥੪੦॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਭਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਦਾਰੁਨ ਦੁਖ ਭਾਰਾ। ਭਲੀ ਹੋਤਿ ਉਲਟੀ ਗਲ ਪਰੀ। ਬਰਯੋ ਦੁਰਗ ਤਕਰਾਈ ਕਰੀ॥੪੧॥ ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾੜ ਅਮੰਜਤਿ ਕਰੇ।–ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਬਿਚ ਬਰੇ। ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਿ ਆਵੈ। ਮਾਰ ਗਰਦ ਮਹਿਂ ਦੁਰਗ ਮਿਲਾਵੈ–॥ ੪੨॥ ਯਾਂ ਤੇ ਮੂੰਦ ਲੀਏ ਦਰਵਾਜੇ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤ ਮਹਾਂ ਉਪਰਾਜੇ। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਨਹਿ ਮੂਰਖ ਮਾਨਯੋ। ਲਿਯੋ ਨ ਬਰ ਤੌ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਕਪੂਰੇ ਕੋ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਸਿਹੰਦੋਂ ਫੌਜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਢਿੱਲਵਾਂ ਕੋਲ ਪਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਗਨ ਬਾਹਨੀ ਸੀਰੰਦ ਕੀਨਿ ਬਟੋਰ। ਚਹੈਂ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਕਰਨੇ‘ਦੌਰ ਕਰਹੁ ਥਲ ਟੋਰਿ’॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ‘ਦੀਨੇਕੇ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਧਾਮੂ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਮਨ ਅਗਾਰੀ ਗਏ। ਕੇਤਿਕ ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਮੈਂ ਲਏ’ ॥ ੨॥ ਸੁਨਤਿ ਵਜੀਦਾ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ। ਪਠੇ ਦੂਤ ਕੇਚਿਤ ਅਗਵਾਨੀ। ‘ਟਿਕਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ ਜਿਸ, ਦਿਹੁ ਸੁਧਿ ਆਈ। ਦੌਰ ਕਰਹਿਂ ਤਹਿ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਾਹਿਂ ਅਚਾਨਕ ਗਹਿ ਕਰਿ ਲਯਾਵਹਿਂ। ਜੀਵਤਿ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਟ ਪਠਾਵਹਿਂ। ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦਰਬ

---

[1]ਜ਼ਿਆਦਾ। (ਅ) ਨਾਸ਼। [2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਹੈਂ (ਓਹ) ਕੈਦ ਕਰਨਗੇ (ਤੈਨੂੰ)। [3]ਨਾਸ਼। [4]ਸਾਰ ਅਸਾਰ। [5]ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ ਜਸ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਖੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

-ਬਹੁ ਦੈ ਹੈ। ਸ਼ਾਹੁ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ*' ॥ ੪ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਭਾਯੋ[1]। ਲਸ਼ਕਰ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਪਠਾਯੋ। ਦਾਵ ਤਕਾਵਤਿ ਤੁਰਕ ਬਿਚਾਰੇਂ।–ਪਕਰਯੋ ਜਾਇ ਘਾਤ ਨਿਰਧਾਰੇ[2]–॥੫॥ਕੋਪ ਕਪੂਰੇ ਪਰ ਕਰਿ[3] ਤਬੈ। ਡੇਰਾ ਕੂਚ, ਚਢੇ ਸਿਖ ਤਬੈ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਹਯ ਆਰੂੜੇ। ਖਿਲਤਿ ਅਖੇਰ ਚਲਤਿ ਗੁਨ ਗੂੜੇ॥੬॥ਢਿੱਲਵ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਸ ਦੁਇ ਤੀਨ। ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਪ੍ਰਿੱਥੀਏ ਕੇਰਾ।ਬਸਹਿ ਤਹਾਂ ਬਾਸਾ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥ ੭ ॥ ਨਾਮ ਕੌਲ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਜੋਏ। ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਹੋਏ। ਸਤਾਨੰਦ ਹਰਿਨੰਦ ਸੁ ਚਾਲੀ। ਪੁਨ ਅਮਰੀਕ ਰਾਇ ਬਨ-ਵਾਲੀ ॥੮॥ ਬਨਵਾਲੀ ਕੈ ਨੰਦਨ ਏਕ। ਅਭੈਰਾਮ ਗੁਨ ਧਰਹਿ ਅਨੇਕ। ਅਭੈਰਾਮ ਕੇ ਸੁਤ ਭੇ ਚਾਰ। ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ[4]ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ[4] ਧਾਰ ॥੯॥ਰਾਮ-ਕੁਇਰ[4]ਜਸਪਤਿ[4]ਗਿਨ ਲੇਹ। ਮਾਨਨੀਯ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਏਹ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਆਗਵਨੁ। ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਯੋ ਜਬਿ ਅਪਨੇ ਭਵਨੁ ॥ ੧੦ ॥ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਾਵਤਿ ਤਤਛਿਨ ਛੋਰਾ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਰਤਿ ਆਯਸਿ[5] ਗੁਰ ਓਰਾ। ਹਰਖਤਿ ਨਿਕਟ ਪਹੂਚਯੋ ਜਬੈ। ਭਾਉ ਸਮੇਤ ਪਰਖਿ ਕਰਿ ਤਬੈ ॥ ੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਰੇ ਲਾਇ ਕਰਿ ਮਿਲੇ। ਬੈਠੇ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਹਾਥਨਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਬੂਝਯੋ 'ਅੰਗੁਰੀ ਮਹਿ ਕਸਾ ਪਾਈ ?' ॥੧੨॥ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕੌਲ ਕਹੰਤਾ। 'ਬੈਠਯੋ ਮੈਂ ਅਬਿ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰੰਤਾ। ਸੁਨਯੋਂ ਸ਼੍ਰਵਨ ਰਾਵਰਿ ਆਗਵਨੂ। ਉਠਯੋ ਭਵਨ ਸੰਭਾਰ ਨ ਕਵਨੂ[6] ॥ ੧੩ ॥ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਆਇ। ਕੁਸ਼ਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅੰਗੁਰਨਿ ਪਾਇ। ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਰੇ ਕਰ ਮਹਿਂ ਰਹੇ। ਤੂਰਨ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਚਹੇ' ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ। 'ਇਹ ਤੁਮ ਕਹਾਂ ਕਰਨ ਕੋ ਚਹਯੋ।ਸਤਿ-ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਿਸ ਬੰਸ। ਲੀਨਸਿ ਜਨਮ ਮਾਨਸਰ ਹੰਸ ॥ ੧੫ ॥

---

[1]ਐਉਂ ਵਿਚਾਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ (ਗਲ) ਭਾਈ ਕਿ...। [2]ਦਾਉ ਤੱਕਦੇ ਤੁਰਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਗੁਰੂ) ਪਕੜਿਆ ਜਾਏ (ਉਹ) ਘਾਤ ਨਿਰਣੇ ਹੋ ਜਾਏ। [3]ਕਪੂਰੇ ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਟੁਰੇ)। [4]ਇਹ ਚਹੁੰਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। [5]ਕਾਹਲੀ ਕਰਕੇ ਆਯਾ। [6]ਕੋਈ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

*ਕੇਵਲ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ। ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤਿ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਡਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ 'ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੰਡ ਦਾ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵਾਂਗਾ' ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਬਹੁਤ ਤੜਪਨਾ ਨਾਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੈਕਰਾਂ ਪਿਤਰ ਛੁਧਿਤਿ ਹੀ ਰਹੇ। ਜਿਨਹੁ ਬਾਸ ਬੈਕੁੰਠਹਿ ਲਹੇ। ਐਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਇਕ ਵਾਰੀ। ਬਹੁਰ ਨ ਚਹੈਂ ਅੰਨ ਅਰੁ ਬਾਰੀ' ॥੧੬॥ਸੁਨੀ ਤਰਕ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤਿ ਮਹਿ ਜਬੈ। ਉੱਤਰ ਕੌਲ ਬਖਾਨਯੋ ਤਬੈ। 'ਅਹੈ ਵਾਸਤਵ ਆਪ ਸੁਨਾਈ। ਤਊ ਸੁਨਹੁ ਜਿਮ ਹਮ ਲਖਿ ਪਾਈ ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰਾ। ਨਰਨਿ ਉਧਾਰੇ ਜਿਨਹੁੰ ਨ ਪਾਰਾ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਸਪਤਮਿ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ।ਚਹਯੋ ਗਮਨ ਪਰਲੋਕ ਤਹਾਂ ਹੀ॥੧੮॥ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਜਨਨੀ ਆਈ।ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਿਨੈ ਜੁਤਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।–ਪ੍ਰਾਤ ਅਸ਼-ਟਮੀ ਥਿਤ ਸੁਨਿਯੰਤ। ਤੁਮ ਪਿਤ ਕੋ ਸਰਾਧ ਕਰਿਯੰਤਿ ॥੧੯॥ ਜੇ ਪਰ-ਲੋਕ ਪਧਾਰਹੁ ਆਜ। ਤੌ ਨ ਹੋਇ ਹੈ ਸ਼੍ਰਾਧ ਸਮਾਜ।ਭਲੀ ਬਾਤ ਰਹਿਯਹਿ ਭੁਨਸਾਰਾ। ਪਿਤ ਕੋ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਕਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਪੁਨ ਨੌਮੀ ਕੈ ਦਸਮੀ ਦਿਨ ਮਾਹਿ। ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਮ ਬਾਂਛਹੁ ਮਨ ਮਹਿਂ–।ਬੋਲੀ[2]ਬਾਤ ਨੀਕ ਮਨ ਭਾਈ। ਸੇਜ ਸਮਾਵਨ ਕੀ ਉਠਿਵਾਈ ॥੨੧॥ ਰਹੇ ਸਪਤਮੀ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਅਸ਼ਟਮਿ ਥਿਤੀ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਿਵਾਯੋ*।ਭੋਜਨ ਉਚ ਨੀਚ ਕੋ ਦਿਯੋ। ਮਹਾਂ ਜੱਗ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਿਯੋ ॥੨੨॥ ਪੁਨ ਨੌਮੀ ਕੇ ਦਿਨ ਭੀ ਰਹੇ। ਦਸਮੀ ਕੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪ੍ਰਭੁ ਲਹੇ। ਜੋ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨੀ। ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਚਹਿਯਤਿ ਸੋ ਚੀਨੀ ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਕਰਿਬੋ ਬਨਹਿ ਬਿਚਾਰੋ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤਰਕ ਨ ਤਨਕ ਉਚਾਰੋ'।ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[3]।

---

[1]ਭਾਵ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਅਜੇ ਤਕ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿ। [2]ਭਾਵ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਦੀ। [3](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ) ਪ੍ਰਮਾਣ। *ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦਾ ਮਨਘੜਤ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਧ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਹੋੜਿਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਆਪ ਕਦੋਂ ਸ੍ਰਾਧ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਕੀਰਤਨ ਅਰਦਾਸ ਪਾਠ ਭੋਗ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਹੈ ਪਰ ਕੁਸ਼ਾ ਪਹਿਨਕੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਕੇ ਕਾਂ ਕੁੱਤੇ ਖਿਲਾਉਣੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹੇ ਹਨ।

ਯਥਾ:–'ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ ॥ ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥' [ਮਾਝ ਵਾ. ਮ ੧

ਪੁਨਾ:–'ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਊ ਮੂਏਂ ਸਰਾਧ ਕਰਾਹੀ ॥ ਪਿਤਰ ਭੀ ਬਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਉ ਪਾਵਹਿ ਕਊਆ ਕੂਕਰ ਖਾਹੀ ॥' ਗਉ: । ਕਬੀਰ ਜੀ

ਫਿਰ ਕੌਲ ਜੀ ਦਾ ਕੀਹ ਹੌਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਜਰ ਲੈਂਦੇ।ਜ਼ਰਾ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਦੇਖੋ ਕੌਲ ਨੂੰ ਕੈਸਾ ਉਚੀਆਂਕਲਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮਾਨ ਲੀਨ ਮਨ ਪੁਨਹਿਂ ਬਖਾਨਾ ॥੨੪॥'ਗੁਰ ਕੋ ਬੰਸ ਬਡੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਚਹੀਅਹਿ ਰਖਨ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਤਾਂਹੀ।ਤੁਮ ਕੋ ਹੇਰਿ ਅਪਰ ਨਰ ਕਰੈਂ । ਯਾਂਤੇ ਬਡੋ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਧਰੈਂ" ॥ ੨੫ ॥ ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸਾ । ਡੇਰਾ ਉਤਰਾਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਾ । ਬਹੁਰ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਕੋ ਜੰਗ । ਕਿਤਿਕ ਸੁਨਾਵਨ ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੨੬ ॥ ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਸੇਵੀਨਿ ਕਰਾਈ । ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਦੇ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹਾਰ ਕਰਾਏ। ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਏ ॥ ੨੭ ॥ 'ਤੁਮ ਕੋ ਮਿਲ੍ਯੋ ਕਪੂਰਾ ਕੈ ਨਹਿਂ। ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਕਿ ਨਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਲਹਿ' । ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਤਕਾਲ ਉਚਾਰੀ।'ਹਮਹੁ ਕਪੂਰੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖਾਰੀ॥ ੨੮ ॥ ਰਹਨ ਨ ਪਾਇ ਬਿਨਾਸੀ ਹੋਇ।ਬਾਕ ਨ ਮਾਨ੍ਯੋਂ ਮਹਿਮਾ ਜੋਇ'। ਸੁਨਤਿ ਕੌਲ ਕੋ ਛੋਭ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਜ ਸਿਖ ਲਖਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨੯॥ 'ਜਰਾਂ ਕਪੂਰੇ ਕੀ ਦ੍ਰਿਢ ਭਾਰੀ। ਹਮ ਨੈ ਰਾਖੀ ਪੇਟ ਮਝਾਰੀ। ਮੋਹਿ ਪੇਟ ਕੋ ਪਾੜਹਿ ਜੋਇ। ਤਿਸਕੀ ਜੜ੍ਹਾ ਉਖਾਰੇ ਸੋਇ'॥੩੦॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਕੌਲ ਮਤੇ ਕੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਉੱਤਰ ਦਯੋ ਪਤੇ ਕੋ।'ਪਾੜਹਿ ਜਬਿ ਹੂ ਪੇਟ ਤੁਹਾਰੇ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਹੀ ਤਿਹ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰੇ॥੩੧॥ਜਿਸ ਰੱਛਾ ਹਿਤ ਜਤਨ ਬਨਾਵਹੁ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਿ ਉਤਲਾਵਹੁ'[1] । ਸੁਨਤਿ ਕੌਲ ਸ੍ਰਾਪਹਿ ਬਿਸਮਾਯੋ।-ਭਯੋ ਮੋਹਿ ਭੀ ਭਲੋ ਬਚਾਯੋ[2]-॥ ੩੨॥ ਨਹਿਂ ਸਨਮੁਖ ਪੁਨ ਕਛੂ ਉਚਾਰਾ। ਭੀਮ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਡਰ ਉਰ ਧਾਰਾ।ਸੋਚਤਿ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਭੁਵਨੂ।-ਬਾਕ ਨ ਮਿਟਹਿ ਬਨਹਿ ਬਿਧਿ ਕਵਨੂ ॥ ੩੩ ॥ ਮੋਹਿ ਪੇਟ ਕੋ ਸੋ ਕਿਮ ਫਾਰਹਿ-। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਬਹੁ ਗਟੀ ਬਿਚਾਰਹਿ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥ ੩੪ ॥ ਬਹੁਰ ਕੌਲ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ।ਸੂਖਮ ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਮੁਲ ਭਾਰੀ।ਲੇ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਯੋ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਭਗਵੰਤਾ* ॥ ੩੫ ॥ ਅਰਪਨ ਕਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਚ ਭਾਖੇ[3]। 'ਅਬਿ ਨੀਲਾਂਬਰ ਕੋ ਨਹਿਂ ਰਾਖੋ। ਬਿਸਦ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਭਲੇ ਸੁਹਾਵੋ। ਪੂਰਬਲੀ ਰੀਤਿਨਿ ਬਿਸਰਾਵੋ' ॥ ੩੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲੇ'ਕਹ੍ਯੋ ਤੁਹਾਰੋ।ਹਮ ਨਹਿ ਪਲਟਤਿ[4]†ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੋ'। ਲੇ ਕਰਿ

[1]ਛੇਤੀ ਨਾਸ਼ ਕਰੋਗੇ। [2]ਭਲਾ ਕਪੂਰੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ, (ਸਗੋਂ) ਮੈਨੂੰ ਵੀ (ਸ੍ਰਾਪ) ਹੋ ਗਿਆ।
[3]ਭਾਖ੍ਯੋ=ਕੌਲ ਨੇ ਬਚਨ ਕਹਿਆ। [4]ਨਹੀਂ ਹਟਾਂਵਦੇ।

*ਇਹ ਚੌਪਈ ਬਹੁਤੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। †ਪਾ:-ਮੇਟਤਿ।

ਪਹਿਰੇ ਸਰਬ ਸਰੀਰ । ਕਰੇ ਉਤਾਰਨਿ ਨੀਲੇ ਚੀਰ* ॥੩੭॥ ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਤਿਸੀ ਅਸਥਾਨ।ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘਨਿ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ।ਕੌਲ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰੇ ਜੁਤਿ ਸਬੈ।ਪੁਰਿ ਜਨ ਗਨ ਅਵਿਲੋਕਹਿਂ ਤਬੈ॥੩੮॥ ਜ੍ਵਲਤਿ ਅੰਗੀਠਾ ਅਗਨਿ ਅਗਾਰੀ । ਨੀਲਾਂਬਰ ਲੇ ਹਾਥ ਮਝਾਰੀ। ਲੀਰ ਪਾੜ ਕਰਿ ਤਿਸ ਤੇ ਸਤਿ-ਗੁਰ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤੁਕ ਏਵ ਉਚਰਿ ਕਰਿ ॥੩੯॥ ਛੰਦ॥ 'ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਕਪੜੇ ਫਾੜੇ ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲ ਗਇਆ' । ਪਠਿ ਕਰਿ ਤਤਛਿਨ ਲੀਰ ਜੁ ਕਰ ਮਹਿਂ ਅਗਨਿ ਬਿਖੈ ਪਟ ਡਾਰਿ ਦਯਾ । ਪੁਨਹਿ ਪਾੜ ਕਰਿ ਤਿਮਹੀ ਪਠਿ ਕਰਿ ਪਾਵਕ ਪਾਵਤਿ ਛਾਰ ਕਇਆ।ਚੀਰਤਿ ਚੀਰ ਕਰਤਿ ਲਘੁ ਲਘੁ ਕੋ ਅਚਰਜ ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਭਇਆ ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਅਰੁ ਕ੍ਰਿਆ ਬਿਲੋਕਤਿ ਉਰ ਸੰਸੈ ਜੁਤਿ ਕੌਲ ਭਇਆ।ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੁਕਕੋ ਪਠਿ ਪਠਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪਾਰਿ ਪਾਰਿ ਪਟ ਜਾਰ ਦਇਆ।ਸਗਲੋ ਫੂਕ ਚੁਕੇ ਨੀਲਾਂ-ਬਰ ਤਨਕ ਤਿਸੀ ਤੇ ਰਾਖ ਲਇਆ। ਜਮਧਰ ਸੰਗ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਸੋਊ ਪੰਥ ਬੇਖ ਹਿਤ ਸਭਿ ਨ ਛਇਆ[1] ॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਹਤਿ ਕੌਲ 'ਮਮ ਉਰ ਸੰਦੇਹੂ । ਬਿੱਪ੍ਰ ਪਠੀ ਆਪ ਤੁਕ ਏਹੂ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਾਕ ਅਮੇਟਾ।ਕੋਇ ਨ ਮੇਟਹਿ ਮਹਾਂ ਸੰਹੇਟ[2]† ॥ ੪੨॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਪਠੇ ਚਾਰਹੂ ਬਰਣ[3] । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ

[1]ਸਾਰਾ(ਕਪੜਾ)ਨਾਸ਼ ਨਾਂ ਕੀਤਾ [2]ਔਖੀ ਗਲ,ਅਮੁੜ ਗਲ। [3]ਚਾਰ ਅੱਖਰ। †ਪਾ:-ਸਮੇਟ,ਅਮੇਟ।

*ਪਿੱਛੇ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੫੪ ਅੰਕ ੩੭ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤਾਰ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਦੂਜੀ ਵੇਰਾਂ ਫੇਰ ਨੀਲੇ ਪਹਿਰ ਲੈਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਹੁਣ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਕਥਾ ਆਈ ਹੈ, ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਹੋਣਾ ਸੰਸੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਥਾਂ ਦੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਤਾਂ 'ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ' ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਓਹ ਅਰੰਭ ਹੀ ਦੀਨੇ ਕੂਚ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ 'ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰਨ' ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੁਖੂ ਦੁੱਦੂ ਯਾ ਪੱਦੂ) ਦੀ ਸਾਖੀ (ਜੋ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਅੰਸੂ ੧੮ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ, ਵਿਚ (ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲਾ ਸਾਂਗ ਦਿਖਾਓ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਨੀਲੇ ਪਹਿਰੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰ ਚੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਤਦੋਂ ਬਾਜਕ ਗ੍ਰਾਮ ਡੇਰਾ ਸੀ, ਸੋਢੀਆਂ ਨੇ ਟਹਿਲ ਕੀਤੀ, ਰਾਤ ਰਹੇ ਟੋਹੀ ਵਿਚ। ਫੇਰ ਜੱਸੀ ਆਕੇ ਘੋੜੇ ਸਣੇ ਤਲਾ ਵਿਚ ਵੜ ਗਏ, ਘੋੜਾ ਵੀ ਚਿਟਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬੀ ਚਿਟੇ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਮੁਸ਼ਕੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਦਸਤਾਰ ਸੁਰਮਈ ਰਹੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਮਝ ਪਈ ਕਿ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਜੋ ਨੀਲੇ ਪਹਿਰੇ ਸਨ ਸੁੱਖੂ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਹਿਰੇ ਸਨ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਬਾਜਕ ਯਾ ਅਗਲੀ ਟੋਹੀ ਵਿਚ ਸੋਢੀਆਂ ਨੇ ਟਹਿਲ ਕੀਤੀ ਪਰ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸੋਢੀ ਵਲੋਂ ਯਾਚਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਪੈਰ]

ਗਾਇ ਸੁਨੋ ਜਬਿ ਕਰਨਾ।ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਤਜਾਗਯੋ ਐਸੇ। ਨਿਜ ਮੁਖ ਲਗਨ ਨ ਦੀਨਸਿ ਕੈਸੇ ॥ ੪੩ ॥ ਨਹਿ ਬੈਠਾਇਸਿ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਏ ਅਹਿਲਾਦੀ।ਤੁਮ ਨੇ ਸਗਰੀ ਤੁਕ ਉਲਟਾਈ। ਇਮ ਅਨੁ-ਚਿਤ ਹਮ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਈ' ॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਬਖਾਨਾ। 'ਰਾਮਰਾਇ ਕਹਿਬੋ ਜਗ ਜਾਨਾ। ਕਰਨ ਤੁਰਕੜੇ ਹੇਤੁ ਖੁਸ਼ਾਮਦ। ਹਰ-ਖਾਵਨ ਜਿਸ ਤੇ ਬਹੁ ਆਮਦ॥੪੫॥ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਤੁਕ ਤਿਨ ਉਲਟਾਈ। ਭਈ ਸਜ਼ਾਇ ਨ ਗੁਰਤਾ ਪਾਈ। ਹਮ ਤੋਂ ਇਸ ਤੁਕ ਹਿਤ ਉਲਟਾ-

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ] ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਗੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਰ ਵਿਚ ਵੜੇ ਤੇ ਕਪੜੇ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਗਏ, ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਵਾਲੇ ਨੀਲੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਕੇ, ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਆਪੇ ਆਪ ਨੇ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਗੋਯਾ ਇਸ ਪੋਥੀ ਮੂਜਬ ਪਹਿਲੇ ਨੀਲੇ ਦੋਰ ਦੇ ਲਹਿ ਚੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਬਸਤ੍ਰ ਹੁਣ ਚਿੱਟੇ ਸਨ। ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਸੁੱਖੂ ਬੁੱਧੂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਕੌਲ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਮਗਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ ਮੁੜ ਨੀਲੇ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ (ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੦੭੦)। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਵੇਰੀ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਲਹਿ ਚੁਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਗਲ ਦੱਸੇ ਦੇ ਕਿ ਮੁੜ ਕਿਸ ਵੇ ਕਹੇ ਨੀਲੇ ਪਹਿਨੇ। ਪਰ ਜੱਸੀ ਆਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਾਦ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੰਗਦਾਰ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਚਿੱਟੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸੁਰਮਈ ਰਹੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਦੀਨੇ ਲੱਥੇ ਕਿ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਕੋਲ ਆਕੇ ਲੱਥੇ ਇਹ ਗਲ ਨਿਰਨੇ ਇਸਤੋਂ ਬੀ ਨਾ ਹੋਈ।ਹਾਂ ਦੂਹਾਂ ਮੌਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਾਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਸਰ ਵਿਚ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਥਾ ਮਿਲ ਗਈ।

ਤ੍ਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਦੀਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰ ਚਿੱਟੇ ਪਹਿਨਣੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਸਮਾ ਬੀ ਹੁਣ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ'। ਫੇਰ ਢਿੱਲਵਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਪਰ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰੇ,ਸਾੜੇ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਾਰਤਾ 'ਇਹ ਬੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਦੀ 'ਇਕ ਲੀਰ ਰਹਿ ਗਈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹ ਲੀਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਕੇ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ'। ਇਸ ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਟੁਰੇਗੀ। 'ਸੋ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਉਥੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ'। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜੱਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸੁੱਖੂ ਬੁੱਧੂ ਵਲੋਂ ਯਾਚਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁੜ ਨੀਲੇ ਪਹਿਨਣੇ ਤੇ ਸੁਰਸਰ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਜਾਣੇ ਦੀ ਕਥਾ ਬੀ ਤ੍ਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਓਥੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਮੁੜ ਸੁਆਏ,ਮੁੜ ਰੰਗਾਏ ਤੇ ਪਹਿਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਤਾਂ ਤ੍ਵਾ: ਖਾ: ਦੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਦੇ ਕਹੇ ਢਿੱਲਵਾਂ ਵਿਚ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿਤੇ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਇਕ ਟੁਕੜਾ ਮਾਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਜੋਗ ਤਦੋਂ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਵਨ । ਸਕਲ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਕੀਨਿ ਲੁਟਾਵਨ ॥੪੬॥ ਚਾਰਹੁੰ ਪੂਤ ਦਿਏ ਇਸ ਕਾਜੂ । ਕੌਨ ਗਿਨੈ ਸਭਿ ਸਦਨ ਸਮਾਜੂ । ਨਾਸ਼ ਕਰਨੋ ਸਰਬੰਸ ਸਮੇਤੇ। ਅਬਿ ਭੀ ਨਹਿ ਉਲਟਾਵਨਿ ਦੇਤੇ ॥੪੭॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬਚ ਭਾਖਾ । ਭਯੋ ਬਿਦਤ ਜਗ ਮਹਿ ਸਭਿ ਲਾਖਾ[1]।ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਰਾਜ ਕਲਿ ਕਾਲਾ। ਸਭਿ ਅਵਨੀ ਮਹਿ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੮ ॥ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਤਿਨ ਕੋ ਅਬਿ ਫੇਰਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਰਕਨਿ ਮੂਲ ਉਖੇਰਾ। ਰਾਖੀ ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਬਡਿਆਈ। ਭਯੋ ਧਰਮ ਥਿਰ ਕਹੋਂ ਹੁੰ ਨ ਜਾਈ ॥ ੪੯ ॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵਾ। ਤੁਰਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਲਟ ਬਚ ਖੋਵਾ[2] । ਇਹ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਭਲੀ ਕੈ ਬੁਰੀ' । ਸੁਨਤਿ ਕੌਲ ਤਬਿ ਤੂਸ਼ਨ ਧਰੀ ॥ ੫੦ ॥ ਪਰ ਪੂਰਬ[3] ਸਭਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਯੋ ।–ਇਨਹੁ ਜਥਾਰਥ ਬਾਕ ਉਚਾਰਯੋ । ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਕ੍ਰਿਤ ਐਸੇ। ਕੌਨ ਸਹੈ ਸੰਕਟ ਇਮ ਕੈਸੇ॥੫੧॥ਸਭਿ ਸੁਤ ਹਤਨਿ ਸਮਾਜ ਲੁਟਾਵਨ। ਕੌਨ ਕਰੈ ਏਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵਨ। ਇਹ ਬਰ ਬੀਰ ਧੀਰ ਬਡ ਧਾਰੀ । ਦੇ ਸਰਬੰਸ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹਿ ਹਾਰੀ ॥ ੫੨ ॥ ਤੁਰਕ ਤੋਮ[4] ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰੀ । ਜਿਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹਤਿ ਜਗਤ ਸੰਭਾਰੀ । ਇਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਸੁ ਇਨਹੂੰ ਬਨੈ । ਧੰਨ ਹੋਨਿ ਜਗ ਮਹਿ ਇਨ ਭਨੈ*[5]–॥ ੫੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅਯਨੇ 'ਕੌਲ ਸੋਢੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

---

[1]ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ । [2]ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਖੋ ਦੇਣ ਲਈ ਬਚਨ ਉਲਟਾਇਆ ਹੈ। [3]ਪੂਰਬ ਅਪਰ=ਅਗਲਾ ਪਿਛਲਾ (ਹਾਲ) । [4]ਸਮੂਹ । [5]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਧੰਨ ਹੈ (ਇਉਂ ਕੌਲ ਨੇ) ਕਿਹਾ ।

*ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤੁਕ ਉਲਟਾਈ ਸੀ, ਫਿਰ ਤੁਕ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਲਟਾਈ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹਨ । ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਤੁਕ ਉਲਟਾਈ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਇਆ ਹੈ=ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲ ਕੀਆ । ਤੇ ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲ ਗਿਆ, ਕਿ ਓਹ ਰਾਜ ਹੁਣ ਸਮਾਪਤ ਹੈ । ਸੋ ਦਾਤੇ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਘਟਨਾ ਦਾ ਆਦਿ ਅੰਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ । ਇਹ ਅਹਿੱਲ ਹੁਕਮ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਘੱਟ ਵੱਧ ਨਾਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਫੇਰ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੋਕੇ ਇਕ ਹੋਣੀ ਦਾ ਆਦਿ ਅੰਤ ਦੱਸਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਦੀ ਬੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਏਥੇ ਉਤਾਰੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਉਤਾਰ ਆਏ ਹਨ । ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੬. [ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਠਾ, ਮਲੂਕਾ। ਇਕ ਦਿਵਾਨੇ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰੋ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕੇਤਿਕ ਵਸਤੂ ਸੰਗ ਗੁਰ[1] ਦੌਲ ਧਾਮ ਧਰਿਵਾਇ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਡੇਰਾ ਤਬੈ, ਚਢੇ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਿਚਰਤਿ ਚਲੇ। ਕਹੂੰ ਅਖੇਰ ਖੇਲਤੇ ਭਲੇ। ਕਰਤਿ ਕੁਵਾਇਦ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੇਰੀ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੈ ਕਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੨ ॥ *ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਚਲਿ ਗ੍ਰਾਮਿਕਿ[2] ਆਯੋ। ਪਿਖਿ ਬੈਰਾੜ ਸੰਗ ਫੁਰਮਾਯੋ 'ਕਹਾ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ ਬਖਾਨੋਂ? ।ਤੁਮ ਇਤ ਰਹਹੁ ਭੇਦ ਸਭਿ ਜਾਨੋ' ॥ ੩ ॥ ਤਬਿ ਬੈਰਾੜ ਕਹਯੋ 'ਕੀ ਗ੍ਰਾਮੂ[3]। ਚਾਰਿਕ ਝੂੰਗੀ ਕੇ ਬਸਿ ਧਾਮੂ। ਕਹਾਂ ਨਾਮ ਇਸ ਕੋ ਕੁਛ ਹੋਇ। ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਹਾਂ ਬਖਾਨੈ ਕੋਇ[4]' ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਯੋ 'ਨ ਕਹੁ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਕਿਤਿਕ ਸਮਾ ਜਬਿ ਹੋਇ ਬਿਤੀਤ। ਬਸਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਦੀਰਘ ਇਸ ਥਾਨ। ਉਪਜਹਿਂ ਸਿੰਘ ਸੁ ਬੀਰ ਮਹਾਨ' ॥ ੫ ॥ ਆਗੈ ਥਲ ਉਤੰਗ ਇਕ ਆਯੋ। ਤਹਾਂ ਅਰੂਢਿ ਤੁਰੰਗ ਟਿਕਾਯੋ। ਤੀਛਨ ਤੀਰ ਨਿਖੰਗ ਨਿਕਾਰੇ। ਸੰਧਿ ਕੁਦੰਡ[5] ਲੱਛ ਪਿਖਿ ਮਾਰੇ॥੬॥ ਕੇਤਿਕ ਬਾਨ ਚਲਾਵਨਿ ਕਰੇ। ਆਇ ਗ੍ਰਾਮ ਢਿਗ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ। ਏਕ ਰਾਤਿ ਬਸਿ ਚਢੇ ਅਖੇਰ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰੇ ਹਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਘੇਰਿ॥੭॥ *ਕੋਠਾ ਅਪਰ ਮਲੂਕਾ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਬਿਚ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮੂ। ਸੁੰਦਰ ਤੰਬੂ ਦਿਯੋ ਲਗਾਇ। ਉਤਰੇ ਸਿੰਘ ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਆਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਜਾਗ੍ਰਿਤਿ ਭਏ ਰਹੀ ਜਬਿ ਜਾਮੇ॥੮॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਥਿਰੇ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਧਰੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘਰੀ ਜਬਿ। ਏਕ ਦਿਵਾਨਾ ਆਵਤਿ ਭਾ ਤਬਿ ॥੯॥ ਸਿਰ ਮੁਖ ਸਗਰੋ ਮੂੰਡਨ ਕਰਯੋ। ਤੰਬੂ ਨਿਕਟ ਆਨਿ ਕਰਿ ਖਰਯੋ। ਹੇਤੁ ਸੁਚੇਤੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿ। ਖਰੋ ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਾਕ ਕਹਿ ॥ ੧੦ ॥ 'ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਅਬੈ ਮੈਂ ਜਾਊਂ। ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਊਂ'। ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਸਮੋ। ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਪਿਖਿ ਕੀਜੈ ਨਮੋ' ॥ ੧੧ ॥ ਕਹੈ ਦਿਵਾਨਾ 'ਮੈਂ ਅਬਿ ਜੈ ਹੌਂ। ਤੇਰੇ ਕਹੇ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰੈ ਹੌਂ। ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਹੈਂ। ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੁਤੋ ਹਟਾਯੋ ਚਹੈਂ ?' ॥੧੨॥ ਬਹੁਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਰਜਨ ਕਰਯੋ। 'ਅਪਨੇ ਰੰਗ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਥਿਰਯੋ। ਕਯੋਂ† ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਕਰਿ ਹਠ ਗਹੈਂ? ਹਟਿ ਅਬਿ ਜਾਹੁ ਭਲਾ ਜੇ ਚਹੈਂ ॥੧੩॥ ਕਰੈਂ ਢੀਠਤਾ ਧੇ ਹੈਂ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਕਿਨੀਆਂ ਵਸਤਾਂ। [2]ਇਕ ਪਿੰਡ। [3]ਪਿੰਡ ਕੀਹ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਕੀ ਕੋਈ ਸੁਣੇ ਤੇ ਕੀ ਕੋਈ ਆਖੇ। [5]ਧਨੁਖ ਵਿਚ ਮੇਲ ਕੇ।

*ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈਨ। †ਪਾਃ—ਕਹਯੋ।

ਮਾਰ। ਕਹਯੋ ਨ ਸਮਝੈਂ ਮੰਦ ਗਵਾਰ !'। ਸੁਨਤਿ ਦਿਵਾਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਾਯੋ। ਮੂਸਲ ਮਾਰਨ ਹੇਤੁ ਉਠਾਯੋ ॥੧੪॥ 'ਮੋਕਹੁ ਕੌਨ ਹਟਾਵਨ ਹਾਰੋ। ਬਰ-ਜਹਿ,ਮੂਸਲ ਖੈ ਹੈ ਭਾਰੋ'।ਇਮ ਕਹਿ ਤੰਬੂ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਿ ਪਰਯੋ। ਕਹੈ ਸਿੰਘ 'ਤੂੰ ਹਟਿ ਰਹੁ ਖਰਯੋ' ॥੧੫॥ਆਗੈ ਹੋਇ ਸੁ ਲਗਯੋ ਹਟਾਵਨ। ਤਬਿ ਤਿਨ ਮੂਸਲ ਕੀਨਿ ਉਠਾਵਨ। ਮਾਰਨ ਲਾਗਯੋ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਰਾ। ਖੈਂਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੁਰਤ ਹੀ ਝਾਰਾ ॥੧੬॥ ਘਾਵ ਸਕੰਧ ਲਗਯੋ ਬਹੁ ਚੀਰਾ। ਗਿਰਯੋ ਬਿਸੁਧ ਹ੍ਵੈ ਤੁਰਤ ਸਰੀਰਾ। ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਤੂਸ਼ਨ ਮੁਖ ਭਯੋ। ਚਾਰ ਘਰੀ ਜਬਿ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿ ਗਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਬੋਲਯੋ ਬਾਕ ਜਬੈ ਸੁਧ ਪਾਈ। 'ਅਬਿ ਮੇਰੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹ੍ਵੈ ਨਿਯਰਾਈ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਹੁ ਕਰਾਈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਰਹੈ ਚਾਹ ਅਧਿ-ਕਾਈ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਗਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ। 'ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਇਕ ਲਰਯੋ ਦਿਵਾਨਾ। ਰਿਸ ਕੇ ਬਸਿ ਹੁਇ ਹਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ ॥੧੯॥ ਚਾਹਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ'। 'ਲੇ ਆਵਹੁ' ਗੁਰ ਕਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਅੰਤਰ ਲੇ ਗਏ। ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਲਏ ॥੨੦॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕਹਯੋ। 'ਅਹੋ ਦਿਵਾਨਾ ਜੀਵਨ ਚਹਯੋ ? ਤੌ ਬਚਾਇ ਦੇਵੈਂ ਤੁਵ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਜੇ ਜੀਵਨ ਕੀ ਚਾਹ ਮਹਾਨਾ'॥੨੧॥ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਉਰ ਨਿਰਮਲ ਬਨਯੋ।ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਦਿਵਾਨੇ ਭਨਯੋ। 'ਰਾਵਰ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਬਿ ਅਹੌਂ। ਚਿਤ ਪਰਲੋਕ ਪਯਾਨਾ ਚਹੌਂ'॥੨੨॥ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਹੀ ਤਯਾਗੇ ਪ੍ਰਾਨਾ।ਪਾਈ ਗਤਿ ਭਾ ਧੰਨਦਿਵਾਨਾ॥ ਬਾਹਰ ਤਬਿ ਉਠਾਇ ਲੇ ਆਇ। ਨਰ ਜੰਗਲ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਏ ॥੨੩॥ ਕੇਤਿਕ ਨਿੰਦਹਿੰ ਮਤਿ ਹਤਿ ਹੋਏ[1]।'ਇਹ ਕਯਾ ਕੀਨਿ ਕਰਮ ਦੁਰ[2] ਜੋਇ। ਹਤਯੋ ਦਿਵਾਨਾ, ਗੁਰ ਭੁਲ ਭਯੋ[3]। ਕਰਹਿ ਨ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ[4] ਜਿਮ ਅਬਿ ਕਯੋ' ॥੨੪॥ ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ 'ਦਿਵਾਨਾ ਅਰਯੋ। ਲਰਯੋ ਸਿੰਘ ਸੋਂ, ਮਾਰਨ ਕਰਯੋ'। ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੋਊ। ਸਿੰਘ ਦਿਵਾਨਾ ਲਰਿ ਮਰਿ ਸੋਊ[5]*'॥੨੫॥

---

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ। [2]ਖੋਟਾ। [3]ਇਹ ਚੰਗਾ ਗੁਨ੍ਹ ਹੋਇਆ। [4]ਕੋਈ ਬੀ (ਸਿੱਖ) ਐਹੋ ਜੇਹੀ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [5]ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਿਵਾਨਾ ਜੋ ਲੜਿਆ ਤੇ ਮਰਿਆ ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਨ। *ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਖੜੇ ਦਾ ਜਦ ਕੋਈ ਕਿਹਾ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ਸਾਰੀ ਸਭ੍ਯ ਦੁਨੀਆਂ ਪਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਕਹੇਗੀ, ਜਦ ਕਿ ਓਹ ਪਹਿਲੋਂ ਰੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫੇਰ ਮੂਸਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦਿਵਾਨੇ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੋਸ਼ੀ ਸਮਝਣਾ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਦੀ ਡਿਊਟੀ (ਫਰਜ਼) ਤੇ ਨ੍ਰੈ ਰੱਖਣਾ ਦੁਇ ਗਲਾਂ ਉਸਦੇ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਹਨ।

*ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਡੇਰਾ। ਗਮਨੇ ਹੋਇ ਚੌਂਤਰੇ ਨੇਰਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਢਿਗ ਹੁਇ ਚਲਿ ਗਏ। ਜੈਤੋ† ਆਨਿ ਉਤਰਤੇ ਭਏ ॥ ੨੬ ॥ ਕਰਯੋ ਮੁਕਾਮ ਤਾਲ ਇਕ ਹੇਰੇ। ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਬਡੇਰੇ। ਨਿਸਾ ਭਈ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ॥੨੭॥ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੂਚ ਕਰਿ ਡੇਰਾ। ਗਮਨੇ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਥਲ ਹੇਰਾ। ਸੁਨਿਯਰ‡ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਲੋਕਿ ਸਥਾਨ। ਉਤਰੇ ਹਯ ਤੇ ਤਹਿਂ ਗੁਨ ਖਾਨ ॥ ੨੯ ॥ ਭਯੋ ਮੁਕਾਮ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਇ। ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮ ਬੈਠਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਡੋਗਰ ਸਿਮਾ ਨਾਮ ਬਸੰਤਾ[1]। ਮਹਿਖੀ ਭਲੀ ਸਮੂਹ ਰਖੰਤਾ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨਯੋ ਹਰਖਾਯੋ। ਸਭਿ ਮਹਿਖਨਿ ਕੋ ਦੂਧ ਚੁਆਯੋ।ਘਟ ਭਰਵਾਇ ਲਏ ਨਿਜ ਸਾਥ। ਆਯਹੁ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥ ੩੦ ॥ ਕਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਅਰਪਯੋ ਆਗੇ। ਬੈਠਯੋ ਗੁਰ ਪਗ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹੇਰਾ। ਕਹਯੋ 'ਵਧਹਿ ਪਯ ਬਡਹੁ ਬਡੇਰਾ[2]'॥੩੧॥ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਜੋ ਜਾਟ ਕਪੂਰਾ। ਖਿਲਤਿ ਅਖੇਰ ਆਇ ਚਲਿ ਦੂਰਾ। ਸੁਨੀ 'ਇਹਾਂ ਗੁਰ ਉਤਰੇ ਆਇ'। ਗਮਨਯੋਂ ਸੁਭਟ ਸਹਿਤ ਤਿਸ ਥਾਇਂ ॥ ੩੨ ॥ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਪਾਇਨ ਪਰਯੋ। ਭਯੋ ਅਧੀਨ ਅਗਾਰੀ ਥਿਰਯੋ। ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਾਂਹਿ ਸਨ ਕਹੈਂ।'ਕਹੁ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ! ਰਾਜੀ ਅਹੈਂ§?' ॥੩੩॥ ਦੀਨ ਮਨਾ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬੋਲਾ। 'ਮੈਂ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹਿਂ ਬਹੁ ਮਨ ਹੌਲਾ[3]'। ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਾਕ ਨ ਗਏ ਕਮਾਏ। ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਸੰਕਟ ਬਨਿ ਆਏ ॥ ੩੪ ॥ ਉਤ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਚਿਤ ਬਹੁ ਡਰਯੋ।ਇਤ ਰਾਵਰ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਸਰਯੋ। ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ ਅਰ ਖੁਸ਼ੀ ਨ ਦੀਨਿ[4]। ਚਢਿ ਆਏ ਤੁਮ ਰਿਸ ਉਰ ਕੀਨਿ ॥੩੫॥ ਯਾਂਤੇ ਚਿੰਤਾ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ। ਕਿਮ ਰਾਜ਼ੀ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਬਖਾਨਾ? ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਨ ਬਿਗਟ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਸਭਿ ਅਵਨੀ ਜਿਨ ਅੱਗ੍ਰ ਝੁਕਾਈ' ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਨਯੋਂ ਦੀਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਖ਼ਸ਼ਯੋ ਖਰ ਖੰਡਾ ਅਰੁ ਢਾਲਾ। ਲੇ ਕਹਿ ਪ੍ਰਭੁ

[1]ਸਿਮਾ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਡੋਗਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। [2]ਦੁੱਧ ਬਹੁਤ ਵਧੇਗਾ। [3]ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਡਰ ਹੈ [ਫਾ:, ਹੌਲ=ਡਰ]। [4]ਆਪ ਮਿਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਆਏ ਹੋ) ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

*ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਹੈ। †ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵਿਚ ਹੈ।

‡ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ। §ਕਪੂਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਕਪੂਰੇ ਵਲੋਂ ਇਕ ਘੋੜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਰਿਆ ਸੀ, ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਐਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪ ਦਾ ਆਰੰਭ।

ਤੇ ਕੁਛ ਹਰਖਾਯੋ*। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੩੭॥ ਜਾਨਿ ਦੂਰ ਤੁਰਤ ਹਯ ਚਢ੍ਯੋ[1]। ਲਰਿਬੇ ਕਹੁ ਉਤਸਾਹ ਨ ਬਢ੍ਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਅਹੋ ਕਪੂਰਾ! ਤੁਰਕਨ ਹੀ ਕੋ ਰਹ੍ਯੋ ਕਤੂਰਾ ॥੩੮॥ ਚਿਤ ਗੀਦੀ ਕਾਇਰ ਬਹੁ ਕੂਰਾ। ਕਰਨਿ ਜੰਗ ਕੋ ਭਯੋ ਨ ਸੂਰਾ। ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਨਹਿਂ ਸੁਖ ਮੂਰਾ[2]। [3]ਮਰੇ ਹੂਰ ਬਰ, ਜੈ ਜਸ ਰੂਰਾ ॥੩੯ ॥ ਹੋਵੈਂ ਦੁਖੀ ਬਿਸੂਰ ਬਿਸੂਰਾ। ਕਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ ਭਾਗ ਨ ਪੂਰਾ[3]। ਧੀਰਜ ਤੇ ਜਿਸ ਕੋ ਉਰ ਊਰਾ। ਕਿਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਚਕਚੂਰਾ[4]' ॥ ੪੦ ॥ ਸਿੱਘਨਿ ਸਨ ਗੁਰ ਭਾਖਤਿ ਬਾਤਿ। ਸੁਨ੍ਯੋ ਕਛੂ ਬਚ ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਨ ਜਾਤ[5]। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਇਕ ਸਿਖ ਲ੍ਯਾਯੋ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਗਨ ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਿ ਆਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਤੇ ਖਾਨ ਵਜੀਦਾ। ਚਢਿ ਚਲਿ ਪਰ੍ਯੋ ਸੁ ਲਖਹੁ ਰਸੀਦਾ[6]। ਕਾਲ ਕਿ ਪਰਸੋਂ ਲਗਿ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਰਾਵਰ ਕੋ ਪਕਰਨਿ ਲਲਚਾਵੈ' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਸਵਾਰ ਚਢਾਯੋ। 'ਜਾਹੁ ਕਪੂਰੇ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੰਗ ਮੁਰੱਖੇ[7] ਦੇਹੁ ਸਊਰ। ਲਖਹਿ ਦੇਸ਼ ਨੇਰੈ ਕੈ ਦੂਰ[8] ॥੪੩॥ ਤੁਰਕਨਿ ਸਨ ਪੁਨ ਰਨ ਘਮਸਾਨਾ। ਹਮਰੋ ਪਰਹਿ, ਕਰਹਿ ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਸਊਰ ਹਯ ਗਯੋ ਧਵਾਈ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਢਿਗ ਕਿਸ ਥਾਂਈ॥੪੪॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਦੇਹੁ ਮੁਰੱਖੇ ਹੈ ਅਗਵਾਈ'। ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਵਲੋਕ੍ਯੋ ਖਾਨਾ[9]। ਤਬਹਿ ਕਪੂਰੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ॥੪੫॥ 'ਜਾਹਿ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਰਹੋ ਅਗਾਰੀ। ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਸੰਗ ਜਹਾਂ ਸੁ†ਬਾਰੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਜਿ ਹੁਇ ਭਟ ਭੇਰਾ। ਲਰਹੁ ਨ[10], ਟਰਹੁ ਆਪ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੪੬॥ ਇਤ ਉਤ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਆਪ ਬਚਾਵਹੁ। ਬਸ ਲਾਗਤਿ ਗੁਰ ਭੀ ਨ ਲਰਾਵਹੁ। ਜਹਾਂ ਤਾਲ ਦੀਰਘ ਖਿਦਰਾਨਾ। ਗੁਰ ਕੋ ਸੰਗ ਤਹਾਂ ਲਗਿ ਜਾਨਾ ॥ ੪੭ ॥ ਜਿਤ ਹਮ ਹੋਇ ਮਿਲਹੁ ਤਹਿਂ

---

[1]ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। [2]ਮੂਲੋਂ ਹੀ। [3]ਮਾਰਿਆਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਹੂਰਾਂ ਦਾ ਵਰਨਾ ਤੇ ਜੇ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਸੁਹਣਾ ਜਸ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਤੇਰੇ ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਨਹੀਂ (ਤੂੰ) ਝੂਰ ਝੂਰ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਂਗਾ। [4]ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਚਕਨਾਚੂਰ ਤੂੰ ਕੀਕੂੰ ਕਰੇਂ। [5]ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ (ਕਪੂਰੇ ਨੇ) ਕੁਛ ਵਾਕ ਸੁਣੇ ਕੁਛ ਨਾ ਸੁਣੇ। [6]ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਣੋਂ। [7]ਅੱਗੇ ਟੁਰਕੇ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ [ਪਾਂ:, ਮੁਰੱਖੇ=ਮੁਹਰੇ ਰੱਖੇ]। [8]ਜੋ ਨੇੜੇ ਤੇ ਦੂਰ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣ। [9]ਭਾਵ 'ਖਾਨਾ' ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਆਪਣਾ ਦਾਸ। (ਅ) ਭਾਵ ਇਕ ਪਠਾਣ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਦਾਸ ਸੀ। [10]ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ। *ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਅਦਬ ਨਾਲ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਤਵਾ: ਖਾ:। †ਪਾ:-ਨ।

ਆਇਕੈ ਮਿਲ ਜਾਹੁ ਤੁਰਕ ਦਲ ਮਾਇ[1]*। ਸਮੁਝਿ ਬਾਰਤਾ ਸਭਿ[2] ਤਬਿ ਖਾਨਾ। ਲੇ ਕੇਤਿਕ ਅਸਵਾਰ ਪਿਧਾਨਾ† ॥ ੪੮ ॥ ਆਇ ਮਿਲਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਾਥਾ। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਬਾਰਤਾ ਸਾਰੀ। ਬੂਝੀ ਗੁਰ, ਖਾਨੇ ਸੁ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਏਕ ਤਾਲ ਖਿਦਰਾਣਾ। ਅਲਪ ਨੀਰ ਤਿਤ ਕੋ ਹਮ ਜਾਨਾ। ਅਪਰ ਥਾਨ ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਨ ਪਾਨੀ। ਤਹਿਂ ਲੇ ਚਲੌਂ ਹੋਇ ਅਗਵਾਨੀ ॥ ੫੦ ॥ ਲਰਹੁ ਤਹਾਂ ਕੁਛ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰਹੁ। ਪੁਨ ਜੰਗਲ ਮਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰ ਪਧਾਰਹੁ। ਬਸ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਚਲੈ ਨ ਕੋਊ। ਜਲ ਬਿਨ ਹਟੈ ਮੂਢ ਮਤਿ ਹੋਊ' ॥੫੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਪਾਇ ਜ਼ੀਨ ਹਯ, ਬਨਿ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਕਪੂਰੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥੬॥

੭. [ਖਿਦਰਾਣੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਟੁਰਨਾ । ਜੁਗਰਾਜ ਜੱਟ] ।

ਦੋਹਰਾ॥‡ਚਢਿਤਹਿਂਤੇ ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਗੁਰੂ ਲੇ ਖਾਨੇ[3] ਕੋ ਸੰਗ।ਾਰਮਧਾਲਾ[4]ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਤਿਤ ਕੋ ਤੋਰਿ ਤੁਰੰਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੇਤਿਕ ਚਲਿ ਜਬਿ ਆਗੇ ਗਏ। ਬਹੁ ਉਦਿਆਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ। ਨਿਕਟ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਜਾਇ ਪਹੂਚੇ। ਖਰੇ ਕਰੀਰ ਪੀਲੁ ਤਰੁ ਮੂਚੇ[5]§ ॥ ੨ ॥ ਤਹਿਂ ਇਕ ਰਾਹਕ ਤੋਰਤਿ ਡੇਲੇ। ਪਾਵਤਿ ਝੋਰੀ ਮੈਂ ਬਹੁ ਲੇ ਲੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਾ। ਨਿਕਟ ਗਏ ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩ ॥ 'ਕਹਾ ਤੂੰ ਕਰੈਂ ਤਰੁਨਿ ਮਹਿਂ[6] ਫਿਰੈਂ ? ਕਹਾ ਝੋਲੀ ਮਹਿਂ ਪਾਵਨ ਕਰੈਂ ?' ਰਾਹਕ ਬੋਲਯੋ 'ਫਲ ਇਨ ਤੋਰਿ। ਲੇ ਜੈਹੋਂ ਇਨ ਖੈਬੇ ਲੋਰਿ' ॥ ੪ ॥ 'ਹਮਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ' ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਖਾ। ਦਈ ਮੁਸ਼ਟ ਭਰਿ,ਇਕ ਮੁਖ ਚਾਖਾ।[7]'ਇਹ ਤੌ ਕਟਕ[8] ਡਾਰ ਦਿਹੁ ਚੀਨਿ' ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਗੇਰ ਤਿਨ ਦੀਨਿ ॥੫॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਗੇਰ ਦੇਹੁ ਸਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਆਧੇ ਪੁਨ ਡਾਰੇ।ਭਨੈਂ ਪ੍ਰਭੁ'ਧਰ ਡਾਰਹੁ ਸਭੈ'।ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ

[1]ਵਿੱਚ। [2]ਸਾਰੀ ਕਹੀ ਗਲ। [3]ਖਾਨਾ ਨਾਮ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਣੇ ਵਾਲਾ। [4]ਇਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਫਰੀਦਕੋਟ ਰਜਾਸਤ ਵਿਚ ਹੈ। [5]ਭਾਵ ਵਡੇ ਵਡੇ ਪੀਲੂ ਦੇ ਬੂਟੇ। [6]ਰੁੱਖਾਂ ਵਿਚ। [7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। [8]ਕੌੜੇ ਹਨ। *ਪਾਃ—ਆਇ। †ਕਪੂਰੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਨਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਕਿ ਤੁਰਕਾਂ ਹੱਥੋਂ ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਤਾਂ ਯਥਾਵਤ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕਪੂਰਾ ਸਿਖੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਸਾਬਤ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੀ ਇਤਬਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਇਸਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ। ਕਪੂਰਾ ਦੋਏ ਪੱਖ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਹੈ। ‡ਇਹ ਸਾਖੀ ਬੀ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। §ਪਾਃ—ਊਚੇ।

ਕਛ ਗੇਰੇ ਤਬੈ॥੬॥ਝੋਰੀ ਮਹਿਂ ਰਾਖੇ ਜਬਿਹੇਰੇ।ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ'ਕ੍ਯੋਂ ਨਸਭਿ ਗੇਰੇ?'। ਰਾਹਕ ਕਹੈ 'ਕੁਟੰਬ ਜੁ ਮੇਰਾ। ਕ੍ਯਾ ਖੈਹੈ ਹੁਇ ਛੁਧਤਿ ਘਨੇਰਾ। ॥੭॥ਕਰਹਿਂ ਪਕਾਵਨਲੇ ਸਭਿਖੈਹੈਂ।ਇਮ ਗੁਜ਼ਰਾਨੀ ਸਮਾ ਬਿਤੈ ਹੈਂ'।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਗੁਰੂ ਤਬਿਭਾਖ੍ਯੋ।'ਚੌਥੋ ਭਾਗ ਦੁਰਭਿਛ ਕੌ[1] ਰਾਖ੍ਯੋ॥੮॥ਹਮ ਚਾਹਤਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਕਬਿ ਦੁਰਭਿੱਛ ਨ ਪਰਹਿ ਅਗਾਰੀ*। ਬਰਿਆਈ ਇਸ ਰਾਹਕ ਰਾਖ੍ਯੋ।ਮਾਨ੍ਯੋ ਬਾਕ ਨ ਜੋ ਹਮ ਭਾਖ੍ਯੋ ॥ ੯ ॥ ਜੇਕਰਿ ਡੇਲੇ ਗੇਰਤਿ ਸਾਰੇ। ਹੋਤਿ ਅਨਾਜ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਰਹਤਿ ਭਲੋ ਸੁਰਭਿੱਛ[2] ਹਮੇਸ਼ੂ। ਇਤ ਤੇ ਅੰਨ ਖਾਹਿਂ ਬਹੁ ਦੇਸ਼ੂ ॥ ੧੦ ॥ ਅਬਿ ਭੀ ਤੀਨਹੁਂ ਭਾਗ ਸੁਕਾਲ। ਛਿਤ ਮਹਿਂ ਉਪਜੈ ਅੰਨ ਬਿਸਾਲ*'। ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਇਮ ਗਏ। ਜਾਇ ਗ੍ਰਾਮ ਢਿਗ ਉਤਰਤਿ ਭਏ ॥੧੧॥

ਮਾਝੇ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨੀ। ਜਥਾ ਜੰਗ ਭੇ, ਸੈਨਾ ਹਨੀ। ਜਥਾ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਰੇ। 'ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰਹੁ ਮਾਰੇ॥੧੨॥ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ।ਲਾਖਹੁਂ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਦਲ ਆਇ'।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਡ ਅਫਸੋਸ ਕਰੰਤੇ। ਅਪਨ ਆਪ ਕੌ ਧਿਕ ਉਚਰੰਤੇ॥੧੩॥ 'ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰੋ ਬੇਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲੈ ਕੈ। ਭਾਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੌ ਤਜਿ ਆਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਬਿਗਰਾਏ'॥੧੪॥ਭਲੇ ਭਲੇ ਸਿਖ ਸਭਿਨਿ ਧਿਕਾਰੈਂ। 'ਦੇਸ਼ ਬਿਮੁਖ ਭਾ ਦੋਜ਼ਕ ਡਾਰੈਂ'। ਸੁਨਿ ਗ਼ੈਰਤ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਆਈ। ਜਾਨੀ ਅਪਨੀ ਅਧਿਕ ਖੁਟਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਅਸ ਕੋਇ ਨ ਹੋਵਾ। ਸਿਦਕ ਜਥਾ ਮਾਝੇ ਬਹੁ ਖੋਵਾ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਬਹੁ ਗ਼ਾਮੂ। -ਕਿਮ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧਰੇ ਸਭਿ ਕਾਮੂ-॥੧੬॥ ਪੰਚਾਇਤ ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇਰੀ। ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਸਕੇਲਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਪਠਿ ਪਠਿ ਮਾਨਵ ਇਕ ਥਲ ਆਏ। ਮੇਲ ਭਯੋ ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਥਾਏ ॥ ੧੭ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੌ ਗਿਰਦਾ[3] ਸਭਿ ਮਿਲੇ। ਗਿਨਤੀ ਕੇ ਮਾਨਵ ਮੁਖਿ ਭਲੇ। ਕਰਤਿ ਸੋਚ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਂ ਗ਼ਰਕ।-ਬੇਮੁਖਤਾ ਕੋ ਫਲ ਹੁਇ ਨਰਕ-॥੧੮॥ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬਿਚਾਰ ਠਹਿਰਾਈ। 'ਸੌ ਦੋ ਸੈ ਨਰ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਮਿਲਿ ਐਸੇ ਸਮੁਝਾਵੈਂ। ਹਾਥਿ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ† ॥੧੯॥ ਪੂਰਬਲੇ ਗੁਰੂਅਨਿ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਜੋ ਤੁਮ ਧਾਰਹੁ

[1]ਕਾਲ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ। [2]ਸੁਕਾਲ। [3]ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ।

*ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਜ ਭਾ ਕਹੇ ਵਾਕ ਕੈਸੇ ਸੱਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਾਲਵਾ ਹੁਣ ਕਿਤਨਾ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਤਾਜ ਤੇਜ ਤੁਰ ਕਾਨ ਜਨਾਵੈ।

ਥਿਰ ਕਰਿ ਚੀਤਿ। ਤੌ ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਹੈ[1] ਤੁਮਾਰੀ। ਦਯਾ ਧਰਹੁ ਗਤਿ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ॥੨੦। ਜੇ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖੇਰਾ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਹੁ ਜੰਗ ਬਡ ਝੇਰਾ।ਨਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਹੁਇ ਨਿਰਬਾਹੂ। ਬਸੈਂ ਪ੍ਰਜਾ ਹੁਇ ਦੇਸ਼ਨ ਮਾਂਹੂ[2]॥੨੧॥ ਲਰਯੋ ਨ ਜਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸੰਗ। ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਠਾਨਤਿ ਜੰਗ। ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੋ–ਸਾਥ ਤੁਰਕਾਨੇ।ਹਮਰੇ ਝਗਰੇ ਪਰੇ ਮਹਾਨੇ–॥੨੨॥ ਤੌ ਹਮ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਾਰੇ। ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਾਵਨ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਭਲੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹਮ ਲੇਹਿ ਨਿਬੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਰਹਨ ਦੇਵੈਂ ਕੋ ਝੇਰਾ॥ ੨੩ ॥ ਹਮਰੇ ਰਾਹੀਂ ਸਭਿ ਕਿਛ ਹੋਇ। ਬਾਦ ਬਿਰੋਧ ਦੇਹਿੰਗੇ ਖੋਇ। ਆਪ ਸੁਖੀ ਰਹੀਅਹਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਨਿਰਬਾਹਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ* ॥੨੪॥ ਹਮ ਸਿਖ ਹੁਇ ਤੁਮ ਗੁਰੂ ਬਨੀਜੈ। ਰਸ[3] ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸੰਗ ਰਖੀਜੈ।ਨਤੁ ਹਮ ਸਿੱਖ ਨ ਤੁਮ ਗੁਰ ਹੋਇ।ਬਿਗਰਹਿ ਬਾਤ ਲਖਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਇ'॥੨੫॥ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੀ ਪੰਚਾਇਤ ਸਾਰੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਮਸਲਤਿ ਧਾਰੀ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਤਬਿ ਤ੍ਯਾਰ।ਗੁਰ ਸਨ ਮਿਲਿਬੇ ਇੱਛਾ ਧਾਰਿ॥੨੬॥ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਇਕ ਨਰ ਔਰ। ਚਲਨ ਹੇਤੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਭਏ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਤਬਿ ਸਾਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਰ ਪਧਾਰੇ ॥੨੭॥ਗ੍ਰਾਮ ਹਰੀ ਕੇ ਪੱਤਨ ਆਏ। ਸਲਿਤਾ ਦੋਨਹੁੰ ਤਰਿ[4] ਹਰਖਾਏ। ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤਬੈ। 'ਦੀਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿ ਅਬੈ ॥੨੮॥ਖਿਦਰਾਣੇ ਸਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਆਏ'। ਸੁਨਤਿ ਸਿੰਘ ਹਰਖਤਿ ਇਤ ਧਾਏ। †ਰਮਧਾਣੇ ਤੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੂਚ। ਕੇਤਿਕ ਆਗੇ ਉਲੰਘਿ ਪਹੂਚਿ॥੨੯॥ਜਾਟ ਵਿੜੰਗ[5]'ਜੁਗਰਾਜ'[6]ਨਾਮ ਤਿਹ। ਖਰੋ ਹੁਤੋ ਗੁਰ ਪੰਥ ਜਾਤਿ ਜਿਹ। ਤਿਸ ਬਿਲੋਕਿ ਸਿਖ[7] ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਚੌਧਰੀ! ਸ਼੍ਰਵਨ ਮਝਾਰਾ ॥੩੦॥ਗਨ ਮੁਸਲਨ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਆਵੈ। ਜੇ ਤੁਝ ਬੂਝਤਿ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਵੈ।–ਗਏ ਅਗਾਰੀ ਗੁਰ ਇਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੌ?–। ਤੌ ਨ ਬਤਾਵਨ ਕਰੀਅਹਿ ਕਿਸ ਕੌ'.॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਜਾਟ ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ

[1]ਨਿਬਾਹਾਂਗੇ। [2]ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਰਜਾ ਹੋ ਕੇ ਵੱਸਦੇ ਹਾਂ। [3]ਮੇਲ। [4]ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ ਤੇ ਬਿਆਸ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਦੋਵੇਂ ਤਰ ਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘਕੇ। [5]ਗੋਤ। [6]ਨਾਮ ਹੈ। [7](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਇਕ) ਸਿੰਘ ਨੇ। *ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੈੜੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ; ਰਾਜ ਤੇਜ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਭੈ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਨਿਰਹੱਲ ਬੀਰਤਾ ਵਿਚ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਅੱਪੜੇ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਿਜਾਯਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਯਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੇ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬੇਮੁਖਾਈ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਲੜ ਕੇ ਨਾ ਮਰਦੇ।

†ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਤਬੈ।'ਮੋ ਕਹੁ ਬੂਝਹਿੰ ਮੁਸਲੇ ਜਬੈ। ਨਹੀਂ ਬਤਾਵਨਿ ਕੋ ਕਿਮ ਕਰਿਹੌਂ। –ਮੈਂ ਕਜਾ ਜਾਨੌਂ–ਤਿਨਹਿੰ ਉਚਰਿਹੌਂ'॥੩੨॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਿਖ ਗੁਰ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਚਲੇ ਗਏ ਉਦਿਆਨ ਅਗਾਰੇ।ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਜਾਈ। ਪੀਛੇ ਮਿਲਯੋ ਏਕ ਸਿੰਘ ਆਈ॥੩੩॥ਤਿਨ ਸਗਰੀ ਸੁਧਿ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਸੈਨ ਰਿਪੁ ਆਈ। ਜਾਟ ਖਰੋ ਜੁਗਰਾਜ ਬਤਾਵਤਿ। –ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਇਤ ਕੋ ਜਾਵਤਿ॥ ੩੪॥ ਤਿਨ ਸੰਗੀ ਸਿਖ ਮੋਹਿ ਹਟਾਯੋ¹। ਇਤ ਗੁਰ ਗਏ ਨ ਦੇਹੁ ਬਤਾਯੋ²।ਮੁਸਲਨ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਇਤ ਆਵੈ। ਭੌਂਕ ਚੌਂਕ ਆਪੇ ਚਲਿ ਜਾਵੈ–॥੩੫॥ ਇਮ ਤਿਸ ਨੇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਬਤਾਈ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਿ 'ਤਿਹ ਨ ਪਚਾਈ³। ਕੁਲ ਜੁਤਿ ਅਵਰ ਅਵਰ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ।ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਪੈ ਹੈ'॥੩੬॥ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਸੋ ਆਵਰ ਮਰਯੋ।ਅਬਿ ਲੌ ਤਿਹ ਕੁਲ ਸੁਨਿਬੋ ਕਰਯੋ⁴।ਜਬਿ ਤਿਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੁਇ ਨਿਯਰਾਈ। ਅਵਰੈ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮਰਿ ਜਾਈ॥ ੩੭॥ ਅਵਰੋ ਜਰਹਿੰ ਚਿਖਾ ਕੇ ਬੀਚਾ।ਲੀਨੋ ਸ੍ਰਾਪ ਬਾਦ ਹੀ ਨੀਚਾ।ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।ਪੀਲੁਨਿ ਤਰੁ ਕਰੀਰ ਜਹਿੰ ਭਾਰੀ॥੩੮॥*ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਆਯੋ ਪੁਨ ਔਰ।ਰੂਪਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਸਿ ਤਿਸ ਠਉਰ। ਮਿਲਯੋ ਏਕ ਗੁੜ ਰੋੜੀ ਲੇਕੇ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਥਿਰਯੋ ਅਗਵੈਕੇ॥ ੩੯॥ ਗੁਰ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਕਹੁ ਰੂਪਾ ਕਰੀਅਹਿ ਇਤ ਡੇਰਾ ? ਲਰਹਿੰ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਇਸ ਥਲ ਥਿਰੈਂ ? ਆਵਤਿ ਰਿਪੁਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਹਰੈਂ ?'॥ ੪੦॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ 'ਨਹਿੰ ਪੂਜਿ ਹੈ ਡੇਰਾ⁵।ਤੁਮਰੋ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਬਖੇਰਾ।ਲਸ਼ਕਰ ਆਇ ਪਕਰ ਕਰਿ ਲੇਹਿ। ਸੰਤਤਿ ਸਹਤ ਸਜ਼ਾਇ ਸੁ ਦੇਹਿ॥੪੧॥ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰਹਿ ਲੂਟਹਿ ਸਾਰਾ।ਤੁਮ ਉਤਰੇ ਤੇ ਇਤਿਕ ਬਿਗਾਰਾ'।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਰਹੈਂ। ਸੰਤਤਿ ਤੋਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਲਹੈ॥ ੪੨॥ ਉਜਰਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ'। ਦਿਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਇਮ ਦਾਰੁਨ ਭਾਰੀ। ਤਬਿ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਉਜਰਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸੁਖ ਟਾਰੀ॥੪੩॥ਸੰਤਤਿ ਸਹਿਤ ਸੁ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮਰਯੋ। ਮੂਲ ਟਾਸ⁶ ਸਗਰੋ ਪਰਹਰਯੋ। ਤੀਸ ਬਰਸ ਕੋ ਉਜਰਯੋ ਪਰਯੋ। ਸੋ ਅਬ ਬਸਯੋ ਸ਼੍ਰਵਨ

¹ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਇਹ ਜੁਗਰਾਜ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ)। ²ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ। ³ਤਿਸ ਨੂੰ ਟੋਲ ਨਹੀਂ ਪਚੀ। ⁴ਉਸ ਕੁਲ ਦੀ(ਗੱਲ)ਸੁਣੀ ਹੈ। ⁵ਆਪ ਦਾ ਡੇਰਾ ਕਰਨਾ (ਸਾਡੋਂ)ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ। ⁶ਮੁੱਢ ਤੇ ਟਾਹਣੇ। *ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਹੈ।

ਹਮ ਕਰਨੋ ॥ ੪੪ ॥ ਸ੍ਰਾਪ ਕਿ ਬਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਕਰੈਂ। ਤਤਛਿਨ ਹੋਤਿ ਨਿਮਖ ਨਹਿ ਟਰੈਂ। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਆਗੇ ਉਦਿਆਨ। ਜਹਾਂ ਨ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਿਖਯੋ ਕਿਸ ਥਾਨ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ। ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬਿਦਾਵਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਲੇ ਜਾਇ ਆਗੇ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਰੁ ਖਾਨਾ ਸੰਗ[1]। ਕਿਤਿਕ ਸਾਥ ਬੈਰਾੜ ਹੈਂ ਸਹਿਜ ਚਲਾਹਿੰ ਤੁਰੰਗ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਇਕ ਸਿਖ ਬੈਰਾੜ। ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਾਹਿ ਉਜਾੜ। ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਿਛਾਰੇ। –ਮੰਦ ਚਲਾਵਹਿੰ ਤੁਰੰਗ–ਨਿਹਾਰੇ[2]॥੨॥ ਕਹਯੋ 'ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾ–ਵਹੁ।ਆਏ ਤੁਰਕ ਨਿਕਟ ਲਖਿ ਪਾਵਹੁ'।ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਚਲਾਯੋ। ਪੁਨ ਡਰ ਧਰਿ ਤਿਨ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥੩॥ 'ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸੈਨ ਸਮੀਪੀ ਹੋਈ। ਅਨਗਨ ਮਿਲਹਿੰ ਕਰਹਿੰ ਅਬਿ ਢੋਈ'।ਕਈ ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਹਯੋ ਉਚੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੇ ਗੁਰ ਹਯ ਪ੍ਰੇਰੇ ॥੪॥ ਤਿਸ ਕੇ ਹਾਥ ਕੋਰੜਾ ਹੁਤੋ। ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਗੁਰ ਕੇ ਹਯ ਹਤੋ[3]। ਕਹੈ 'ਤੁਰਕ ਦਲ ਆਇ ਪਿਛਾਰੀ। ਕਯੋਂ ਨ ਬੇਗ ਕਰਿ ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ॥੫॥ ਸੰਗਤਿਆ ਤੁਰੰਗ ਟਿਰੜੀਏ ਪਾਵਹੁ[4]*। ਰਿਪੁ ਢਿਗ ਆਏ, ਕਯੋਂ ਨ ਲਖਾਵਹੁ'। ਹਯ ਕੇ ਹਨੇ ਗੁਰੂ ਰਿਸ ਧਾਰੀ। 'ਸੰਤਤਿ ਮਾਰੀ ਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ॥੬॥ਜਾਨ ਭ੍ਰਾਤ[5] ਕੇ ਚਾਬਕ ਮਾਰਾ। ਚਲਯੋ ਜਾਤਿ ਜੋ ਹਮ ਅਨੁਸਾਰਾ'। ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ॥ ੭॥ 'ਇਹ ਮਮ ਸੁਤ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਵਾ। ਬਖਸ਼ਨ ਹੀ ਤੁਮ [illegible] ਬਨਿ ਆਵਾ। ਬਧ ਪਹਿਲੀ ਮੂਰਖ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨਾ। ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਪ ਕੋ ਚੀਨਾ॥ ੮ ॥ ਸੰਗਤਿ ਨਹਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿ ਬਡੇਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਕਰੁਨਾ ਹੁਇ ਆਈ। 'ਦਾਨ ਸਿੰਘ ! ਕਰਿ ਚਿੰਤ ਨ ਕਾਈ ॥ ੯ ॥ ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੀ ਲਗਹਿ ਨ ਗਾਰੀ।

[1] ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹ ਖਾਨਾ (ਜੋ ਕਪੂਰੇ ਵਲੋਂ ਆਯਾ ਸੀ) ਨਾਲ ਹੈ। [2] ਹੌਲੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਘੋੜਾ (ਇਹ ਗੱਲ) ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। [3] ਗੁਰੂ ਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। [4] ਹੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ! ਘੋੜੇ ਨੂੰ (ਤ੍ਰਿਖੀ) ਚਾਲੇ ਪਾਓ। [ਪੰਜਾ:, ਟਿਰੜੀਏ=ਦੋੜ੍ਹੇ ਪਾਉਣਾ=ਤੇਜ਼ ਚਲਾਉਣਾ]। [5] ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ [ਖਾਲਸਈ ਬੋਲਾ]। (ਅ) ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਦਾ।

*ਪਾ:–ਸੰਗਤ ਕਜਾ ਤੁਰੰਗ ਰਿੜੀਏ ਪਾਵਹੁ। ਪਰ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਸਕਤਿਆ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਟਿਰੜੀਏ ਪਾਓ, ਮਗਰ ਤੁਰਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ'। ਗ੍ਰਾਮੀਨ ਲੋਕ 'ਸਕਤਿਆ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਸਗਤਿਆ' ਬੀ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। 'ਸਗਤਿਆ' ਦੇ 'ਸਗੇ' ਤੇ ਵਿੰਪੀ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਉਕਾਈ ਨਾਲ ਪਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਰਿਦੇ ਸਨੇਹ ਹੋਤਿ ਹੈ ਭਾਰੀ। ਰਿਸ ਕੇ ਬਸਿ ਦੁਰਸੀਸ ਬਖਾਨੇ। ਚਹੈ ਨ ਚਿਤ ਮੈਂ ਸੁਤ ਕੀ ਹਾਨੇ* ॥੧੦॥ ਤੁਮ ਸਿਖ ਸੁਤ ਕੇ ਸਮ ਹੋ ਮੋਰੇ। ਹਮ ਬਾਂਛਤਿ ਸੁਖ ਲਹੈਂ[1] ਘਨੇਰੇ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਬਾਕ ਆਪ ਕੇ ਮੁਰਹਿਂ ਨ ਮੋਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਮੋਰੇ ਉਰ ਮਹਿਂ ਭਰਮ ਬਡੇਰਾ। ਕਿਮ ਥਿਰ[2] ਹੋਹਿ? ਸਦਾ ਮੈਂ ਚੇਰਾ'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਪੁਨਹਿਂ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਕਰਨ ਅਭਰਮ[3] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਨਾਯੋ ॥੧੨॥ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਦਾਵਾ ਲਗਿ ਜਾਇ[4]। ਸ਼ੇਰ ਸ਼ੇਰਨੀ ਬਤਸ਼ ਜਿਥਾਇ[5]। ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਪਿਖਨਿਹਾਰ ਜਾਨੈ ਜਨੁ ਖਾਵੈਂ[6] ॥ ੧੩ ॥ ਨਹੀਂ ਚੁਭਾਵੈਂ ਦੰਤ ਜਿ ਤਨ ਮਹਿਂ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਧਰੈਂ ਆਨਿ ਹੀ ਬਨ ਮਹਿਂ। ਤਿਮ ਤੁਮ ਜਾਨਿ ਭਰਮ ਕੋ ਖੋਵਹੁ। ਮਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ੰਕਮਾਨ ਨਹਿਂ ਹੋਵਹੁ' ॥ ੧੪ ॥ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਯੋ। ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਿ ਗੁਰੁ ਪਦ ਬੰਦਯੋ। 'ਗੁਰ ਜੀ! ਭਲਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ! ਭਲਾ। ਸੁਖ ਕਰੀਅਹਿ, ਤੁਮ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਲਾ'[7] ॥੧੫॥ ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਾਥ। ਆਗੇ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਮਗ ਨਾਥ। ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਜੰਗਲ ਨਰ ਫੇਰ[8]। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰ॥੧੬॥ 'ਹਮ† ਕੌ ਲਗੀ ਅਧਿਕ ਅਬਿ ਪਯਾਸਾ। ਖੋਜਹੁ ਨੀਰ ਹੋਇ ਜਿਸ ਪਾਸਾ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਲਾਗੇ ਸਭਿ ਖੋਜਨ। ਬੂਝਨ ਕਰੇ ਸੰਗ ਗਨ ਜੋ ਜਨ ॥ ੧੭ ॥ ਛਾਗਲ ਹੁਤੀ ਸੁ ਖਾਨੇ ਤੀਰ[9]। ਬੂਝਯੋ ਸਿੱਖਨ 'ਤੁਝ ਢਿਗ ਨੀਰ'। ਤਬਿ ਨਰ[10] ਕਹਯੋ 'ਨਿਕਟ ਨਹਿਂ ਮੋਰੇ'। ਪੁਨ ਚਿਤਵਯੋ–ਲਿਹੁਂ ਮੋਲ ਘਨੇਰੇ[11]–॥੧੮॥ ਜਬਿ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਢਿਗ ਪਾਨੀ

[1]ਤੁਸੀਂ ਸੁਖ ਲਵੋ। [2](ਦਿਲ) ਕਿਵੇਂ ਟਿਕਾਣੇ ਲਗੇ। [3]ਭਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਰਨ ਲਈ। [4]ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਤੌਂ ਦੀ ਅੱਗ ਲਗ ਜਾਵੇ। [5]ਬੱਚੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਹੋਣ ਉਥੋਂ...। [6]ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਮਾਨੋਂ (ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ) ਖਾਂਦੇ ਹਨ। [7]ਤੁਸੀਂ ਜਿਉਂਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਕਲਾਵਾਨ ਹੋ। [8]ਜੰਗਲ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ [ਇਸ ਪਰਖਣ ਵਿਚ ਖਾਨਾ ਭੀ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਾਸੀ ਨਾਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬੀ]। [9](ਉਹ ਖਾਨਾ ਜੋ ਕਦ੍ਰੂ ਹੋ ਕੇ ਮੁਹੱਖਾ ਦਿਤਾ ਸੀ) ਉਸ ਪਾਸ ਮਸ਼ਕ ਸੀ। [10]ਉਸ ਨਰ ਭਾਵ ਖਾਨੇ ਨੇ। [11]ਫਿਰ ਖਾਨੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ (ਇਸ ਵੇਲੇ) ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਲਵਾਂ (ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦਿਆਂ)।

*ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਸੁਰ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰਬਕ ਕਹੇ ਵਾਕ ਸੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਝਿੜਕ ਦੇ ਵਾਕ ਘੀਏ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਫੁਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਲਿਖਿਆ ਜਦ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰਬਕ ਕਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੁਰ ਤੋਂ ਬਿੜ੍ਹਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀਕੂੰ ਦਾ ਵਾਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਸੁਰ ਨੂੰ ਵਿਵੇਕ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਵਾਕ ਤੋਂ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। †ਪਾਃ–ਹਮ।

ਪਾਯੋ। 'ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਹੀਅਹਿ' ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਤਬੈ ਬਤਾਯਹੁ 'ਹੈ ਮਮ ਤੀਰ। ਲੇ ਕਰਿ ਮੋਲ ਦੇਯ ਹੌਂ ਨੀਰ ॥ ੧੯ ॥ ਦੇਹੁ ਰਜਤਪਣ ਲੇਹੁ ਕਟੋਰਾ। ਅਤਿ ਸੀਤਲ ਜਿਮ ਸੁਧਰਯੋ ਸ਼ੋਰਾ[1]'। ਗੁਰ ਸੇਵਕ ਦੇ ਕਰਿ ਭਰਿ ਲੀਨਾ[2]। ਕਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ[3] ਗੁਰ ਕੋ ਕਰ ਦੀਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਹੇਰਿ ਨੀਰ ਕਰ ਤੇ ਗੁਰ ਡਾਰਾ॥ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਤੇ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ॥'ਸੋ ਪਾਨੀ ਹਮ ਪਾਨ ਨ ਕੀਨ। ਬਿਮਲ ਨ ਹੁਤੋ ਗੇਰ ਧਰਿ ਦੀਨ ॥ ੨੧ ॥ ਏਕ ਕਟੋਰਾ ਆਨਹੁ ਆਨ। ਬਿਮਲ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਪਾਨ'। ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਖਾਨੇ ਸੰਗ ਭਾਖ੍ਯੋ। 'ਏਕ ਕਟੋਰਾ ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਾਂਖ੍ਯੋ॥੨੨॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਨ ਕੋਈ। ਅਪਨੇ ਕਾਰਨ ਰਾਖ੍ਯੋ ਸੋਈ'। ਸਿੱਖਨਿ ਭਨ੍ਯੋਂ 'ਘਨੋ ਤੁਵ ਪਾਸ। ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਦੇਤਿ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਯਾਸ'॥੨੩॥ਕਹਨਿ ਲਗ੍ਯੋ'ਦਿਹੁ ਇਕ ਦੀਨਾਰ। ਲੇਹੁ ਕਟੋਰਾ ਭਰਿ ਕਰਿ ਬਾਰਿ'। ਸਿੱਖਨ ਕਹ੍ਯੋ 'ਰਜਤਪਣ ਲੀਜੈ। ਗੁਰ ਕੋ ਹੇਤੁ ਨੀਰ ਭਰਿ ਦੀਜੈ' ॥੨੪॥ ਕਹੈ ਮੂੜ੍ਹ 'ਮੈ ਦੇਉਂ ਨ ਪਾਨੀ। ਚਹਹੁ ਜਿ ਮਹਰਿ ਦੇਉ ਮਮ ਪਾਨੀ[4]'। ਸਤਿਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋਂ 'ਦੇਹੁ ਦੀਨਾਰ। ਏਕ ਕਟੋਰਾ ਭਰਿ ਲਿਹੁ ਬਾਰ' ॥੨੫॥ ਦੇ ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਕਟੋਰਾ ਭਰ੍ਯੋ। ਹੇਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਰ੍ਯੋ। 'ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਤੇ ਪਤਰੋ[5] ਪਾਨੀ। ਸੁਨਿ ਖਾਨੇ! ਤੈਂ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੀ ॥੨੬॥ ਤੂੰ ਪਾਨੀ ਤੇ ਪਤਰੋ ਹੇਰਾ। ਜਾਨ੍ਯੋਂ ਭੇਦ ਆਜ ਹਮ ਤੇਰਾ'। ਇਮ ਕਹਿ ਆਗੇ ਕਿਤਿਕ ਸਿਧਾਏ। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼[6] ਕੇ ਸਿਖ ਤਬਿ ਆਏ ॥ ੨੭ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ॥ ਦੁਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਿਖ ਹਰਖਤਿ ਭਏ। 'ਭਲੇ ਸਮੇਂ ਮੇਲਾ ਗੁਰ ਕਏ' ॥੨੮॥ ਖਰੇ ਹੋਇ ਬੋਲੇ ਨਿਜ ਅਰਜ਼ੀ। 'ਬਿਨਹੁ[7] ਆਪ ਸੁਨੀਅਹਿ ਬਡ ਗਰਜ਼ੀ'। ਮਾਝਾ ਦੇਸ਼ ਗ੍ਰਾਮ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ। ਤੁਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਧਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਕਾਰ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕ ਬਹੁਤ ਪਛੁਤਾਏ। ਇਹ ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਤਿਨਹੁਂ ਪਠਾਏ। ਉਤਰਹੁ ਹਯ ਤੇ ਕਛ ਥਿਰ ਹੋਇ। ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਨਹੁਂ ਕੋ ਮਾਨੀਐ ਸੋਇ'॥੩੦॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ। ਉਤਰੇ ਹਯ

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੋਰੇ ਵਿਚ ਠੰਢਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2](ਰੁਪਯਾ) ਦੇਕੇ ਕਟੋਰਾ ਭਰ ਲਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਵਕ ਨੇ। [3](ਰੁਪੱਯੇ) ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿਕੇ। [4]ਜੇ ਪਾਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਮੁਹਰ ਦਿਓ। [5]ਪਤਲਾ। [6]ਇਥੇ ਮੱਦ੍ਰ ਦਾ ਭਾਵ ਮਾਝਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਾਝਾ ਪਦ ਬਣਿਆਂ ਹੀ ਮੱਦ੍ਰ ਤੋਂ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੨੯ ਤੇ ਏਹੋ ਐਨ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੨੭)। [7]ਬੇਨਤੀ।

ਤੇ ਬੈਠਿਬ ਕਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਅਰੂਢੇ ਰਹੇ*। ਕੇਚਿਤ ਉਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਲਹੇ ॥੩੧॥ ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਸਗਰੇ ਥਿਰੇ। ਖੜ ਦੀਵਾਨ ਲਾਗਬੋ ਕਰੇ। ਕਮਰਕਸਾ ਸਭਿ ਹੂੰ ਕੇ ਅਹੇ। ਤੋੜੇ ਸੁਲਗਿ ਤੁਫੰਗਨਿ ਰਹੇ† ॥ ੩੨ ॥ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਲਗਿ ਰਹੀ ਅਵਾਈ[1]। 'ਸਿਝ ਸਕਾਰੇ ਪਰਹਿ ਲਰਾਈ'। ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਇਕ ਤਰੁ ਊਚੋ ਤਹਿਂ ਥਿਰ ਅਹੇ ॥੩੩॥ 'ਸਿੰਘ ਚਢਾਯੋ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਹਿ। ਦੂਰ ਲਖਹੁ ਸੁਧ ਦੇਹੁ ਬਿਸ਼ੇਖਹਿ'। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਈ। ਗਾਥਾ ਬਿਨਤੀ ਜੁਗਤਿ ਸੁਨਾਈ ॥ ੩੪ ॥ 'ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਘਨੇਰੇ। ਸਭਿ ਤੇ ਮਾਨਵ ਮਿਲੇ ਬਡੇਰੇ। ਪੰਚ ਲੋਕ ਅਰੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਕੇ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਜੋ ਸਿਖ ਧੁਰ ਕੇ ॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗਾਵਰ ਕੀ ਸਭਿ ਗਾਥਾ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਭਏ ਸ਼ੋਕ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਧਿਕ ਧਿਕ ਕਹ੍ਯੋ। ਦੇਸ਼[2] ਗੁਰੂ ਬੇਮੁਖਤਾ ਲਹ੍ਯੋ ॥੩੬॥ –ਤੀ ਕਦੀਮੀ ਸਿੱਖੀ ਜਾਂਹਿ। ਹਮ ਨਿਰਭਾਗ ਨਿਬਾਹੀ ਨਾਂਹਿ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਬਟੋਰੇ। ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਭੇਜੇ ਤੁਮ ਓਰੇ ॥੩੭॥ ਹਜ਼ਰਤ ਸਾਥ ਵੈਰ ਤਜਿ ਦੀਜੈ। ਹਮ ਬਿਚ ਪਰਹਿਂ ਮੇਲ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਨਿਬੇਰ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਕਹਿ ਮਹਿਮਾ ਤਿਨ ਤੇ ਪੁਜਵਾਵੈਂ ॥੩੮॥ ਤੌ ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਹੈ ਹਮਾਰੀ। ਪਰੇ ਰਹੈਂਗੇ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ। ਜੇ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਰਖਹੁ ਬਿਖੇਰਾ। ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ ॥੩੯॥ ਨਹਿਂ ਹੋਵਹਿ੍ਂ ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਾਹਾ। ਲੋਕ ਬਿਸਿ-ਦਕ ਹੋਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹਾ। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਭੇਜ੍ਯੋ ਇਮ ਕਹਿ ਕੈ। ਗਾਵਰ ਕੇ ਸੰਕਟ ਸਭਿ ਲਹਿ ਕੈ' ॥੪੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਰਿਸ ਛਾਈ। ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯੋ ਬੀਰ ਸਮੁਦਾਈ। 'ਸਿੱਖ ਹੋਤਿ ਲੇਬੇ ਉਪਦੇਸ਼ੁ। ਦੇਹੁ ਹਮੈ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ[3] ॥੪੧॥ ਹਮ ਕੋ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਕੇਰੀ। ਪੂਰਬ ਭਾਜ ਗਏ ਬਿਨ ਹੇਰੀ। ਗਏ ਸੁ ਗਏ ਰਹੋ ਸਭਿ ਭਾਗੇ[4]। ਅਬ ਕੋਂ[5] ਤੁਮੈਂ ਬੁਲਾਵਨ ਲਾਗੇ ॥੪੨॥ ਹਮਰੇ ਝਗਰੇ ਚਹਹੁ ਨਿਬੇਰਾ। ਕਹਾਂ ਗਏ ਤੁਮ ਪੂਰਬ ਵੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੋ ਭਾ ਕਾਰਨ। ਨਹਿਂ ਗਮਨੇ[6] ਨਹਿਂ ਕਰ੍ਯੋ ਉਚਾਰਨਿ ॥੪੩॥

---

[1]ਸੋਅ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਦੇਸ਼ ਨੇ। [3]ਸਗੋਂ ਉਲਟੇ ਸਾਨੂੰ (ਉਪਦੇਸ਼) ਦਿੰਦੇ ਹੋ [ਵਿਸ਼ੇਸ਼=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ ਸਗੋਂ]। [4]ਜੋ ਗਏ ਸੋ ਗਏ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਨੱਠੇ ਰਹੋ। (ਅ) ਜੋ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਗਏ ਜੋ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ ਉਹ ਰਹਿ ਪਏ ਸਨ। [5]ਕਿਉਂ। [6](ਤਦੋਂ) ਨਾ ਗਏ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ)।

*ਭਾਵ ਇਸ ਲਈ ਚੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਕਿ ਮਗਰ ਤੁਰਕ ਹਨ ਸਾਵਧਾਨੀ ਚਾਹੀਏ।

†ਪਾ:–ਗਹੇ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਥਿਰੇ ਡਰ ਧਾਰਯੋ। ਸਕਲ ਪੰਚਾਯਤ ਕੋ ਬਲ ਹਾਰਯੋ।
ਪੁਨ ਨੌਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਭਏ ਹੈਂ।ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਸਿਰ ਦੇਨ ਗਏ ਹੈਂ॥੪੪॥ਤਬਿ
ਮਾਝੇ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਦੇਸ਼। ਭੇ ਤੂਸ਼ਨ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼[1]।ਕਿਨਹੂੰ ਕਹ੍ਯੋ
ਨ ਸ਼ਾਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਪਰ੍ਯੋ ਨ ਕੋਊ ਝਗਰ ਮਝਾਰੀ ॥੪੫॥ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਨਿਬੇ-
ਰ੍ਯੋ ਤਬਿ ਕਿਸ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਜਾਨਤਿ ਜਬਿ ਲੇਤਿ ਛੁਟਾਇ।ਕਰ੍ਯੋ ਕਾਜ
ਤਬਿ ਕੋ ਮਨ ਜਾਨਤਿ[2]।ਤਾਂਤੇ ਅਬਿ[3] ਕਹਿਬੋ ਹਮ ਮਾਨਤਿ॥੪੬॥ਕਿਸਹੂੰ
ਤੇ ਕੁਛ ਕਾਜ ਨ ਸਰ੍ਯੋ।–ਹਮ ਸਿਖ ਇਹ–ਨ ਜਨਾਵਨ ਕਰ੍ਯੋ[4]। ਅਬਿ
ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਿ ਕੋ ਆਏ। ਕਹਨਿ ਬਾਕ ਕੋ ਨਹਿਨ ਲਜਾਏ॥੪੭॥ਤੁਮ
ਕੋ ਸਿਖ ਕਰਿ ਕਰਾ ਹਮ ਲੈ ਹੈਂ।ਪਰੇ ਕਾਜਜਬਿਦਗ਼ਾ ਕਮੈ ਹੈਂ।ਅਬਿ ਲਿਖਿ
ਦਿਹੁ ਤੁਮ–ਹਮ ਸਿਖ ਨਾਂਹੀ–। ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਾਂਹੀ' ॥੪੮॥
ਇਮ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਰੁਖਾਈ। ਸਭਿਨਿ ਤਰੇ ਕਹੁ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ।
ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਮੁਖਿ ਪੰਚਨ[5] ਮਸਲਤ। ਕਰੀ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿਤ-
ਵਤਿ ॥ ੪੯ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਾਖ੍ਯੋ। 'ਹਮ ਤੁਰਕਨ ਕੋ
ਖੋਵਨ ਕਾਂਖ੍ਯੋ। ਇਹ ਸਿਖ ਆਏ ਮੇਲ ਕਰਾਵਨਿ।ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਰਣ ਤੇ[6]ਬਾਤ
ਬਤਾਵਨ ॥ ੫੦ ॥ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਬਿਦਾਵਾ ਸਿੱਖੀ ਕੇਰਾ। ਲਿਖਹੁ ਮਝੈਲ!
ਕਰਤਿ ਕ੍ਯੋਂ ਦੇਰਾ?'ਦੁਤੀ ਬਾਰ ਜਬਿ ਗੁਰ ਨੇ ਕਹ੍ਯੋ।ਲਿਖਨ ਹੇਤੁ ਸਭਿ
ਹੂੰ ਤਬਿ ਰਹ੍ਯੋ ॥੫੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥–ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ ਲਰਹਿ
ਤੁਰਕ ਕੇ ਸੰਗ। 'ਨਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਹਮ ਤੇ ਨਿਬਹਿ'ਤੌ ਲਿਖਿਦੇਹੁ ਨਿਸੰਗ'–
॥ ੫੨ ॥ ਇਮ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਲਿਖ੍ਯੋ ਬਿਦਾਵਾ। ਗੁਰੂ ਲਿਖਾਇ ਜੇਬ ਮਹਿਂ
ਪਾਵਾ। 'ਸਭਿ ਮਾਝਾ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਖਾਰਜ'। ਲਿਖਿ ਦੀਨੋ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ
ਅਨਾਰਜ[8] ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸਿੱਖੀ ਬਿਦਾਵਾ
ਮਝੈਲ ਲਿਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਆਰੰਭਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੇ ਜੇ ਬੇਮੁਖ ਸਿਦਕ ਬਿਨ ਸਿਮਰਿ ਪੰਚਾਇਤ ਬਾਤ[9]। ਲਿਖ੍ਯੋ

---

[1]ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਓ। [2]ਜੇ ਤਦੋਂ ਦਾ(ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ)ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਣਦੇ (ਅਸੀਂ) ਮਨ (ਵਿਚ)। [3]ਤਾਂ ਹੁਣ''''। [4]ਅਸੀਂ ਇਸਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ,ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਜਨਾਵਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੋ। [5]ਮੁਖੀਪੈਂਚਾਂ ਨੇ। [6]ਡਰਦੇ ਜੰਗ ਤੋਂ। [7](ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨਕਿ)ਸਾਰੇ ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਨੇਮਿਲਕੇ (ਸਾਨੂੰ)ਕਿਹਾ ਸੀ(ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂਜੀ)ਤੁਰਕ ਨਾਲ ਲੜਨ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਲਿਖ ਦੇਣਾ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਨਿਭ ਸਕਦੀ। [8]ਮਾੜਿਆਂ ਨੇ [ਸੰਸ:,ਅਨ+ਆਰਯ]। [9]ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਗਲ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ।

ਬਿਦਾਵਾ ਦੇਰਿ ਬਿਨ 'ਗੁਰ ਸਿਖ ਨਹੀਂ ਕਦਾਂਤ[1]' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜੋ ਜੇ ਸਿਦਕੀ ਗੁਰ ਸਿਖ ਪਜਾਰੇ। ਭਯੋ ਕਸ਼ਟ ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਭਾਰੇ।–ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਕਾਰਜ ਇਹ ਭਯੋ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਖੋਇ ਸਭਿ ਲਯੋ–॥੨॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭੀ ਭਏ ਉਦਾਸ। ਜਥਾ ਕਪੁੱਤ੍ਰ ਬਨੇ ਪਿਤ ਪਾਸ। ਮਹਾਂ ਬਿਰਸ ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹੋਵਾ।ਧਰਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਜਿਨ ਤਬਿ ਜੋਵਾ॥੩॥ ਸਿੱਖ ਮਝੈਲਨਿ ਮਹਿਂ ਜੇ ਭਲੇ। ਅਤਿ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਸੰਕਟ ਮਿਲੇ। ਮਨੁਜ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਤ੍ਯਜਿ ਨਹਿਂ ਸੱਕਈ[2]। ਬੇਮੁਖ ਗੁਰ ਤੇ ਨਿਜ ਧਿਕ ਤੱਕਈ[3] ॥੪॥ ਚਢ੍ਯੋ ਤਰੋਵਰ ਪਰ ਜੋ ਹੇਰਤਿ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਸੁਨਾਇ ਸੋ ਟੇਰਤਿ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕ੍ਯਾ ਦੇਖਤਿ ਹੋ ਖਰੇ? ਲਸ਼ਕਰ ਰਿਪੁਨਿ ਆਇਬੋ ਕਰੇ ॥ ੫ ॥ ਉਡੀ ਧੂਰਿ ਸੂਰਜ ਕੋ ਛਾਦਤਿ। ਸੁਨੀ ਧੁਨੀ ਕੁਛ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਆਇ ਅਸਵਾਰਾ। ਕਲਮਲਾਟ[4] ਸੁਨੀਅਤਿ ਹੈ ਭਾਰਾ ॥੬॥ ਕਰਹੁ ਤੁਫੰਗਨ ਭਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਠੋਕਹੁ ਗਜਨ ਦੁਗੋਰੀ ਡਾਰੀ। ਰਹੀ ਨ ਦੂਰ ਆਇ ਭਾ ਨੇਰ। ਘਰੀ ਨ ਲਾਗਹਿ ਹ੍ਵੈ ਭਟ ਭੇਰ' ॥੭॥ ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਹੀ ਉਤਰਯੋ ਤਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ ਤੁਰੰਗਮ ਚਰੇ। ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਿ ਖੈਂਚਿ ਟੰਕਾਰਾ। ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਸਭਿ ਬੈਰਾੜਨ ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਗਮਨਹੁਂ ਕੁਛ ਇਤ ਓਰੇ। ਆਗੇ ਆਇ ਤਾਲ ਖਿਦਰਾਣਾ। ਸੋ ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਖਰਾ* ਟਿਕਾਣਾ ॥ ੯ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਕੁਛ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਗੇ। ਜਹਿਂ ਤੁਰਕਨ ਜਲ ਹਾਥ ਨ ਲਾਗੇ। ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਆਪੇ ਮਰਿ ਜਾਇਂ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਸੂਕੇ ਬਦਨ ਪਲਾਇਂ ॥ ੧੦ ॥ ਠਹਿਰ ਨ ਸਕਹਿਂ ਤੁਰਤ ਫਿਰਿ ਜਾਵਹਿਂ। ਜਬਿ ਖੋਜੇ ਤੇ ਨੀਰ ਨ ਪਾਵਹਿਂ'। ਇਮ ਤਿਨ ਕੀ ਮਸਲਤ ਸੁਨਿ ਕਾਨੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਗੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਨ ਸਿਖ ਕਹੈ 'ਨਿਕਟ ਹੀ ਆਏ[5]'। '[6]ਖੋਜ ਤੁਰੰਗ ਨਵੀਨੋ ਪਾਇ। ਧਾਇ ਬਿਲੋਕੈਂ ਜਾਨਹਿਂ ਨੇਰੇ[6]'। ਰਿਪੁ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੧੨ ॥ 'ਖਰ ਤੁਰ

---

[1]ਕਦੇ ਬੀ। [2]ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। [3]ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਵੇਖਕੇ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [4]ਰੌਲਾ। [5]ਤੁਰਕ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਹਨ। [6](ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਖੋਜੀ ਸਾਡੇ) ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸੱਜਰਾ ਖੋਜ ਪਾਕੇ ਨੇੜੇ ਜਾਣਕੇ ਵੇਖਣ ਲਈ ਦੌੜਨਗੇ।

*ਪਾ:–ਲਖਹੁ।

ਕਨ ਕੀ[1] ਆਂਖਨ ਘੱਟਾ ਖੋਜ ਕਹੈਂ ਨਹਿ ਮੁਖ ਵਿਚ ਡੱਟਾ[2]। ਹੁਇ ਮਤਿ-ਵਾਰੇ ਤਰ ਤਰ[3] ਤੱਕੈਂ। ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਭੀ ਵੇਖ ਨ ਸੱਕੈਂ*॥੧੩॥ ਇਮ ਕਹਿ ਖਿਦਰਾਣੇ ਲਗਿ ਗਏ। ਨੇਰ[4] ਤੁਰਕ ਭੀ ਕਰਤੇ ਭਏ। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੋਈ। ਲਿਖਤਿ ਬਿਦਾਵਾ ਗਮਨੀ ਸੋਈ ॥ ੧੪ ॥ ਤਿਨ ਮੈਂ ਪੰਚ ਸਿਖ† ਮਤਿਵੰਤੇ। ਸਭਿਨਿ ਧਿਕਾਰ ਹਟੇ ਬਲਵੰਤੇ। ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਡੁਬੋਯੋ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਗਲ ਹੀ ਖੋਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਹਮ ਤੋ ਗੁਰ ਹਿਤ ਦੈ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ। ਬਿਚ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਹਿਂ ਅਰਿ ਹਾਨ। ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਗੁਰ ਕੇ ਗਿਰਦ। ਕੋ ਇਸ ਸਮੈਂ ਤਜੈ ਹੁਇ ਮਰਦ[5] ॥ ੧੬ ॥ ਏਤੀ ਭੀਰ ਗੁਰੂ ਪਰ ਪਰੀ। ਹੈ ਸਦ ਹੈਫ[6] ਤਜੈਂ ਇਸ ਘਰੀ। ਜੀਵਨ ਪਾਇ ਕਰਹਿੰਗੇ ਕਹਾਂ। ਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾਜ ਨ ਐਹੈਂ ਇਹਾਂ ॥ ੧੭ ॥ ਅੰਤ ਸਮਾ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਖਰਾ। ਕਾਇਰ ਸੂਰ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਟਰਾ। ਜੀਵਨ ਮਰਨ ਧੰਨ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਜਿਨ ਗੁਰ ਸੇਵ ਕਰੀ ਇਸ ਬੇਰਾ‡ ॥ ੧੮ ॥ ਜਿਯਤ ਨਿੰਦ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਰਕ ਸਹੇਰਾ। ਕਰਮ ਕਮਾਯੋ ਤੁਮ ਇਸ ਬੇਰਾ'। ਸਿਖ ਪੰਚਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ। ਭਯੋ ਸਿਦਕ ਕੇਤਿਕ ਕੈ ਆਨਿ ॥ ੧੯ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਔਰਿ ਇਤਹਿ[7] ਸੇ ਮਿਲੇ। 'ਤਜਨ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਭਲੇ। ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਨਰਕ ਸਹੇਰਨੋ। ਰਣ ਤੇ ਡਰ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਖ ਫੇਰਨੋ ॥੨੦॥ ਏਕ ਘਰੀ ਕੋ ਸੰਕਟ ਨੀਕੋ। ਲਾਖਹੁਂ ਬਰਖ ਸਦਾ ਸੁਖ ਜੀਕੋ। ਹਮ ਗਾਢੇ ਹੁਇ ਠਾਢੇ ਅਰੈਂ। ਰਿਪੁ ਸੋਂ ਰਨ ਕਰਿ ਮਾਰਹਿ ਮਰੈਂ ॥੨੧॥ ਗੁਰ ਲਗਿ ਤੁਰਕ ਜਾਨ ਨਹਿਂ ਦੈਹੈਂ। ਜਬਿ ਲਗਿ ਤਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਰਹੈ ਹੈਂ। ਨਹਿ ਬੱਟਾ ਸਿੱਖੀ ਕਉ ਲਾਵੈਂ। ਨਹੀਂ ਆਪਨੋ ਧਰਮ ਗਵਾਵੈਂ ॥੨੨॥ ਹਮ ਤੋ ਪ੍ਰਾਣ ਧਾਰਨੋ ਅਬਿ

[1]ਮੂਰਖ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ। [2]ਸਾਡਾ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਣਗੇ (ਅਪਣੇ ਸੂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਡੱਟਾ ਅੜ ਜਾਏਗਾ। [3]ਹੇਠਾਂ ਹੇਠਾਂ। [4]ਨੇੜਾ। [5]ਸੂਰਮਾ ਹੋਕੇ ਕੌਣ ਇਸ ਵੇਲੇ ਛੱਡੇ(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਰਕਾਂ ਵਿਚ)। [6]ਅਫਸੋਸ, ਲਾਨਤ [ਫਾ:, ਹੈਫ਼]। [7]ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਹੈ:—ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ, ਮੁਖ ਦਟਾ, ਤਰ ਤਰੰ ਤਕੇ, ਵੇਖ ਨ ਸੱਕੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਤਦ ਦਾ ਇਉਂ ਤੁਰ ਪਿਆ ਹੈ—ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ, ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਡੱਟਾ, ਥਿਰ ਥਿਰ ਤੱਕੇ, ਬੋਲ ਨ ਸੱਕੇ।

†ਪਹਿਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਗ਼ੈਰਤ ਦਾ ਖੂਨ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਵੰਗਾਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਸੀਸ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਨਿੱਤਰੋ। ਫੇਰ ਪੰਜ ਨਿੱਤਰੇ, ਫੇਰ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਨਿੱਤਰੇ। ਇਹ ਗਲ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੧੦ ਤੋਂ ੩੭ ਤੱਕ ਵਿਚੋਂ ਪਈ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਤਯੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ‡ਪਾਠ—ਜਸੁ ਜਗ ਸੁਖ ਪਰਲੋਕ ਅਛੇਰਾ।

ਐਸੇ। ਅਪਰ ਕਰਹੁ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਜੈਸੇ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹਿ ਕਹਿ ਤਰਕ। 'ਜੀਵਤਿ ਨਿੰਦਾ ਮਰਤੇ ਨਰਕ' ॥੨੩॥ ਹਟੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਸਿਖ੍ਯਾ ਚਾਲੀ*।ਰਿਣ ਕਰਿਬੇਕਹੁ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲੀ।ਅਪਰ ਭਏ ਕਾਇਰ ਬਲਹਾਰੇ। ਪਗ ਚੰਚਲ ਕਰਿ ਦੂਰ ਸਿਧਾਰੇ ॥੨੪॥ ਪ੍ਯਾਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰੇ ਤਜਿ ਧਰਮੂ। ਸਤਿਗੁਰ ਤ੍ਯਾਗੇ ਕਰ੍ਯੋ ਕੁਕਰਮੂ।ਜਿਤ ਕੋ ਆਏ ਤਿਤਹਿ ਸਿਧਾਰੇ।ਮਨਹੁੰ ਚਰਨ ਮ੍ਰਿਗ ਕੇ ਸਭਿ ਧਾਰੇ ॥ ੨੫। ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਖਿਦਰਾਣੇ ਆਏ। ਲਰਨ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਿ ਅਲਾਏ। 'ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਪਰ੍ਯੋ ਨੀਮ੍ਹੀ ਥਲ ਅਹੈ। ਰਣ ਹਮ ਕਰਹਿ ਇਹਾਂ ਥਿਰ ਰਹੈਂ॥੨੬॥ਬਦਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਘਨ ਹੈਂ ਆਛੇ।ਹਤਹਿਂ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੋ ਚਿਤ ਬਾਛੇਂ'। ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਬੈਰਾੜ। ਕਹੈਂ 'ਚਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਝਾੜ ਉਜਾੜ॥੨੭॥ ਨਾਹਕ ਰੁਕਹੁ ਬੀਚ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ। ਘੇਰਾ ਪਾਇ ਲੇਹਿਂ ਬਲ ਕਰਿ ਕੇ। ਆਗੇ ਚਲਹੁ ਕਿਤਿਕ ਥਲ ਔਰ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਹੈਂ ਆਛੀ ਠੌਰ ॥੨੮॥ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਆਪਨੀ ਰਖਹਿ ਉਜਾਰ। ਸ਼ਲਖ ਤੁਪਕ ਕੀ ਕਰਿਹੈਂ ਮਾਰ।ਜੇਤਿਕ ਹਤੇ ਜਾਇਂ ਹਤਿ ਕਰਿਕੈ।ਪਰੇ ਜੋਰ ਤੇ ਜੈ ਹੈਂ ਟਰਿ ਕੈ ॥ ੨੯ ॥ ਇਹ ਮਤ ਹਮਰੋ ਮਾਨਹੁ ਗੁਰ ਜੀ। ਰੁਕਹੁ ਨ ਆਪ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਅਰਜ਼ੀ'। ਇਮ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੁਇ ਦੀਨ। ਕਹ੍ਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ !' ॥ ੩੦ ॥ ਤਜਿ ਖਿਦਰਾਣਾ ਕੁਛਕ ਪਯਾਨੇ। ਖਰੇ ਭਏ ਪ੍ਰਭੁ ਲਰਨ ਟਿਕਾਨੇ¹।ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਸਿੰਘ ਜੋ ਚਾਲੀ। ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲੀ ॥੩੧॥ ਗੁਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਉਤਾਇਲ ਆਏ। ਤੁਪਕ ਤ੍ਯਾਰ ਤੋੜੇ ਸੁਲਗਾਏ। ਸਰ ਖਿਦਰਾਣਾ ਤਿਨਹੁੰ ਨਿਹਾਰਾ। ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਮਨਹੁਂ ਦੁਰਗ ਹੈ ਕਰ੍ਯੋ ਪਸਿੰਦ। 'ਥਿਰਹੁ ਇਹਾਂ ਰਣ ਕਰਹਿ ਬਿਲੰਦ। ਇਤ ਹੀ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਥਿਰਮਾਵੈਂ। ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਛੇ ਨਾਹਨ ਜਾਵੈਂ²' ॥੩੩॥ ਆਪਸ ਮਹਿ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਥਿਰੇ। ਲਰਿਬੇ ਕਹੁ

¹ਇਹ ਕੁਛ ਦੂਰ ਇਕ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਟਿੱਬੀ ਹੈਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਇਹ ਥਾਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਪਰ ਹੈ।ਵੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਸੂ ੫੧ ਦਾ ਅੰਕ ੨। ²ਭਾਵ,ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰ ਨਾ ਚੱਲੀਏ ਏਥੇ ਹੀ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਵਾਂ ਦੇਕੇ ਰੋਕ ਲਈਏ (ਅ)ਤੁਰਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਛੇ ਨਾਂ ਜਾਣ।

*ਇਹ ਚਾਲੀ ਅੰਕ ਦਾ ਭੁਲੇਵਾਂ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਚੋਖੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਬੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਨਮੁਖ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ੧ ਨਿਤਰਿਆ ਫੇਰ ਪੰਜ, ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਚਾਲੀ ਤੇ ਅੰਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਿਤਰ ਪਏ ਤੇ ਲੜਕੇ ਮਰਨੇ ਪਰ ਡਟ ਗਏ ਤੇ ਲੜਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

ਤਿਆਰ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘਨਿ ਬਹੁਤ ਜਨਾਵਨਿ। ਕਟੇ ਚਾਦਰੇ ਝਾਰਨਿ ਪਾਵਨਿ। ੩੪॥ ਊਚੇ ਬਦਰੀ ਕੇ ਤਰੁ ਜੇਈ। ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ਅਛਾਦੇ ਤੇਈ।–ਤੰਬੂ ਲਗੇ ਜਾਨਿ ਰਿਪੁ ਡਰੈਂ। ਆਇੰ ਨ ਇਕ ਥਿਰ ਹੇਲਾ ਕਰੈਂ॥ ੩੫॥ ਰਹੈਂ ਦੂਰ ਹੀ ਹਤੈਂ ਤੁਫੰਗਾਂ। ਮਾਰਹਿਂ ਤੁਰਕਨਿ ਫੋਰਹਿਂ ਅੰਗਾ–। ਥਿਰੇ ਅਧਿਕ ਕਰਿਕੈ ਉਤਸਾਹੂ। ਧੰਨ ਜਨਮ ਤਿਨ ਕੋ ਜਗ ਮਾਂਹੂ॥੩੬॥ –ਗੁਰ ਲਗਿ ਤੁਰਕ ਨ ਪਹੁੰਚਨਿ ਪਾਵੈਂ। ਹਤੈਂ ਇਹਾਂ ਪਾਛੇ ਉਲਟਾਵੈਂ। ਘਾਲਹਿੰਗੇ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ–।ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਡ[1] ਥਿਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੩੭॥ [2]'ਨਹੀਂ ਆਪਨੇ ਪੈਰ ਹਿਲਾਵਹੁ। ਮਰਹੁ ਸਮੁਖ ਰਣ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਵਾਲੀ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੋ। ਸੰਘਰ ਘੋਰ ਘਨੋ ਕਰਿ ਡਾਰੋ'॥੩੮॥ ਚੰਡਿ ਚਲਿੱਤ੍ਰ ਪਾਠ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਕੇਚਿਤ ਵਾਰ ਭਗਉਤੀ ਰਰੈਂ। ਕੋ ਰਾਮਾਇਣ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੈ।ਸੁਭਟਨ ਕੋ ਜਸੁ ਜਿਨਹੁ ਮਝਾਰੈ*॥੩੯॥ ਇਮ ਥਿਰ ਭਏ ਤਯਾਰ ਹੁਇ ਕਰਿ ਕੈ। ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਹਤਨ ਧੀਰ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਬਿਗਰੀ ਬਾਤ ਸੁਧਾਰਨ ਹੇਤੁ। ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਸੁਚੇਤ ॥ ੪੦ ॥ ਕਲਬਲਾਟ[3] ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਭਾਰੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗਹਿ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਤਯਾਰੇ। ਕੋ ਕੋ ਤਯਾ-ਗਨ ਲਗੇ ਤੁਫੰਗ। ਸੁਨਿ ਰਿਪੁ ਆਇ ਕਰਹਿਂ ਜਿਮ ਜੰਗ ॥ ੪੧॥ ਸੁਨੀ ਅਵਾਜ਼ ਪਠਾਨ ਵਜੀਦੇ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਨਿ ਰਸੀਦੇ[4]। ਤੁਪਕ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਨਾਈ ਦੇਤਿ। ਥਿਰਯੋ ਨਿਕਟ ਮੰਡਹਿ ਰਣ ਖੇਤ ॥ ੪੨ ॥ ਆਗੇ ਜਿਨ ਲਾਖਹੁਂ ਭਟ ਮਾਰੇ। ਬਡੋ ਬਹਾਦਰ ਨਾਂਹਿ ਨ ਹਾਰੇ। ਜ੍ਵਾਲਾ-ਬਮਣੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਘਾਲਹੁ ਹੇਲ ਪਰਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ' ॥ ੪੩ ॥ ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੋ ਦਯੋ ਸੁਨਾਇ। ਕੀਨੀ ਤਯਾਰ ਤੁਪਕ ਸਮੁਦਾਇ। ਜਾਟ ਕਪੂਰਾ ਜਿਨ ਕੇ ਸਾਥ। ਆਇ ਬਤਾਵਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਥ ॥੪੪॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਚਢਿ ਆਏ। ਆਵਤ ਸਗਰੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਏ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਖੋਜ ਆਵਤੇ ਦੌਰੇ। ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਪਾਵਤੇ ਠੌਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਆਇ ਨੇਰ ਪਾਯਹੁ ਖਿਦਰਾਣੇ।ਦੇਖੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁ ਤੰਬੂ ਜਾਣੇ। ਛੁਟਨ ਲਗੀ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ

---

[1]ਆਸਰੇ। [2]ਜਥੇਦਾਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। [3]ਰੌਲਾ। [4]ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ, ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ ਯਾ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੇ ਪੜ੍ਹੇ, ਤਾਂਕਿ ਬੀਰਤਾ ਜਾਗੇ। ਜੈਸੇ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਅਵਰ ਬਾਸ਼ਨਾ ਨਾਹਿਂ ਪ੍ਰਭੂ ਧਰਮ ਜੁਧ ਕੇ ਚਾਇ।' ਜੁੱਧ ਸਮੇਂ ਜੋਧਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀਰ ਰਸ ਉਦੀਪਨ ਲਈ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੋਰੀ। ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਬਹੁ ਸ਼ਲਖਨਿ ਛੋਰੀ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਛੱਟ ਵੈਰ ਹੇਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੂ ॥੯॥

੧੦. [ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਖਿਦਰਾਣੇ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਿ ਹਮਲਾ ਗਨ ਤੁਰਕ ਮਿਲਿ ਧਾਇ ਪਰੇ ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ। ਛੂਟੀ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਸ਼ਲਖ ਲਗਿ ਗੋਰੀ ਮੁਖ ਥੋਰਿ ॥੧॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲੀ ਤੇ ਭਯੋ ਨਾਦ ਭਾਰਾ। ਸੁਨਯੋ ਸ੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਧਾਰਾ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਟਿੱਬੀ ਹੁਤੀ ਏਕ ਤਾਂਹੀ। ਤਜੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਲਗੈਂ ਸੈਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨ ॥ ਬਿਧੇ ਏਕ ਦੋਊ ਤ੍ਰਿਤੀ ਚਾਰ ਪਾਂਚੇ। ਲਗੇ ਪਾਰ ਸੂਕੇ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਨ ਬਾਚੇ। ਚਲੈਂ ਬੇਗ ਤੇ ਦੀਹ ਉੱਠੈਂ ਸ਼ੁੰਕਾਟੇ[1]। ਦੜਾ ਦਾੜ ਗੇਰੈਂ ਮਨੋ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕਾਟੇ ॥੩॥ ਖਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੈਰੀ ਥਿਰੇ ਸਿੰਘ ਮਾਂਹੀ। ਤਜੈਂ ਤੀਰ ਗੋਰੀ,ਲਗੈਂ ਅੰਗ ਤਾਂਹੀ[2]। ਪਰੇ ਏਕ ਬਾਰੀ ਘਨੋ ਘਾਲਿ ਹੇਲਾ। ਚਹੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਕਰੈਂ ਰੇਲ ਪੇਲਾ॥੪॥ ਜਬੈ ਤਾਲ ਕੇ ਤੀਰ ਪੈ ਆਨਿ ਢੂਕੇ। 'ਲਿਜੈ ਮਾਰ ਥੋਰੇ'ਇਮੰ ਊਚ ਕੂਕੇ। ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਸੂਰਾ[3] ਮਹਾਂ ਰੋਸ ਪੂਰਾ। ਤਜਯੋ ਥਾਨ ਨੰਮ੍ਰੀ[4] ਗਜਯੋ ਨਾਦ ਭੂਰਾ ॥ ੫ ॥ ਲੀਓ ਖੈਂਚਿ ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਚੰਡੈ ਘਮੰਡਾ। ਕਰੇ ਖੰਡ ਖੰਡੈ ਅਖੰਡੈ ਉਮੰਡਾ[5]।ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਮੰਡਯੋ ਕਰਯੋ ਲਾਲ ਤੁੰਡੈ। ਜਿਸੇ ਹੇਰਿ ਬੈਰੀ ਕਿਧੋ ਰੰਗ ਪੰਡੈ ॥ ੬ ॥ ਜਥਾ ਪੁੰਜ ਹਾਥੀਨ ਪੈ ਸ਼ੇਰ ਧਾਵੈ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਬੀਰ ਬਾਂਕੋ ਤਥਾ ਘਾਵ ਘਾਵੈ। ਬਰਯੋ ਸਿੰਘ ਏਕੋ ਗਨੰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਾਚੋਲ ਬਾਹੈ ਮਿਟੈਂ ਪੈਰ ਨਾਂਹੀ ॥ ੭ ॥ ਕਿਤੇ ਮਾਰਿ ਗੇਰੇ ਗੁਰੂ ਓਜ ਪਾਏ। ਤਬੈ ਦੇਖਿਕੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਰਿਸਾਏ। ਚਹੂੰ ਕੋਦ ਘੇਰਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਉਘਾਰੇ। ਛਕਯੋ ਛੋਭ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸੁ ਛਾਲੈਂ ਉਛਾਰੇ[6] ॥ ੮ ॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ਚਹੂੰ ਓਰ ਮਾਰੇ। ਬਡੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਾਰੇ। ਪਲੱਥੇ ਖਿਲਾਰੀ[7]। ਕਰੈ ਘਾਵ ਭਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਘਨੇ ਘਾਵ ਖੈ ਕੈ। ਸੁ ਸ੍ਰੋਨੰ ਬਹੈ ਕੈ। ਭਯੋ ਲਾਲ ਰੰਗੀ। ਸੁ ਚੀਰੇ ਸੁਰੰਗੀ ॥ ੧੦ ॥ ਮੁਖੰ ਮੁੱਛ ਬੰਕੀ। ਬਿਲੋਕੈਂ ਅਤੰਕੀ[8]। ਘਨੇ ਘਾਵ ਘਾਏ। ਹਯੰ ਤੇ ਗਿਰਾਏ ॥੧੧॥ ਚਲਾਕੀ ਦਿਖਾਵੈ। ਨਹੀਂ ਦਾਵ ਖਾਵੈ। ਬਹਯੋ ਜਾਹਿ ਲੋਹੂ। ਰਿਦੇ ਸਿੰਘ ਰੋਹੂ[9] ॥੧੨॥ ਤਕਯੋ ਤਾਹਿ ਅੰਗਾ। ਸਮੂਹੰ ਤੁਫੰਗਾ। ਇਕੰ ਬਾਰ ਦਾਗੀ। ਗਨੰ ਆਨਿ ਲਾਗੀ[10] ॥ ੧੩ ॥ ਗਿਰਯੋ ਸਿੰਘ ਸੌਂਹੈ[11]। ਕੁਪਯੋ ਬੰਕ ਭੌਂਹੈਂ। ਜਬੈ ਬੀਰ ਮਾਰਾ। ਕਰੇ

[1]ਸ਼ੂਕ। [2]ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ। [3]ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਾ। [4]ਨੀਵਾਂ। [5]ਅਤੰਤ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕੀਤੇ। [6]ਛੱਤ੍ਰੀ (ਸਿੰਘ) ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਉਛਲ ਉਛਲ ਕੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [7]ਗਤਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਖਿਲਾਰੀ,ਤਲਵਾਰ ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੀਨ। [8]ਵੇਖਕੇ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [9]ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿਲ ਗੁੱਸਾ (ਭਰ ਰਿਹਾ) ਹੈ। [10]ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆ ਲਗੀਆਂ। [11]ਸਾਮ੍ਹਣੇ।

ਜੰਗ ਭਾਰਾ॥੧੪॥ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਔਰੋ। ਭਨਯੋ ਜੰਗ ਠੌਰੋ।[1]ਲਰੈਂ ਠਾਢ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਪ੍ਰਿਯੰ ਪ੍ਰਾਨ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੫ ॥ ਸਮੈ ਸੋ ਨ ਐਸੋ। ਲਰੈਂ ਆਡ ਲੈ ਸੈਂ। ਤਜੇ ਜੀਯ ਸੰਕਾ। ਨ ਕੀਜੈ ਅਤੰਕਾ॥੧੬॥ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੰਭਾਰੋ। ਪ੍ਰਲੋਕੰ ਸੁਧਾਰੋ'। ਇਮੰ ਆਪ ਮਾਂਹੀ। ਕਹੈਂ ਸਿੰਘ ਤਾਂਹੀ॥੧੭॥ਮਲੇ ਪੰਚ ਬੀਰਾ। ਧਰੀ ਭੂਰ ਧੀਰਾ। ਜਹਾਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪੁੰਜਾ। ਪਰਯੋ ਸਿੰਘ ਭੂ ਜਾ[2] ॥ ੧੮॥ ਤਹਾਂ ਕੋ ਸਿਧਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਨਿਕਾਰੇ।ਮੰਝਾਰੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ[3]।ਸੁ ਓਜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ॥੧੯॥[4]ਮਨੋ ਬੇਗ ਸਿੰਘੰ। ਤਥਾ ਸ਼ੋਭ ਸਿੰਘੰ। ਖਿਚੇ ਪੰਚ ਤੇਗਾ।ਉਘਾਰੀ ਸੁ ਬੇਗਾ॥੨੦॥ ਮ੍ਰਿਰੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਭਾਗੇ। ਅਰੇ ਨਾਂਹਿ ਆਗੇ।ਜਿਸੇ ਘਾਇ ਘਾਲੇ। ਤਿਸੇ ਮਾਰਿ ਡਾਲੇ ॥੨੧॥ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਭਾਰੋ। ਬਕੈਂ 'ਮਾਰ ਮਾਰੋ'। ਚਹੂੰ ਓਰ ਘੇਰੇ। ਢੁਕੈਂ ਨਾਂਹਿ ਨੇਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਵਜੀਦੇ ਨਿਹਾਰੇ। ਸੁ ਖਾਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰੇ। 'ਕਹਾਂ ਜਾਹੁ ਭਾਗੇ। ਨਹੀਂ ਲਾਜ ਲਾਗੇ ॥੨੩॥ ਮੁਰੋ ਘੇਰਿ ਮਾਰੋ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰੋ। ਅਹੈਂ ਸਿੰਘਥੋਰੇ। ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਘੋਰੇ ॥੨੪॥ ਕਹਾਂ ਓਜ ਕੈ ਹੈਂ। ਮੁਰੇ ਮਾਰਿ ਲੈ ਹੈਂ"। ਵਜੀਦੇ ਵੰਗਾਰੇ। ਫਿਰੇ ਵੈਰ ਸਾਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਗਰਦਾ ਵੱਡ ਹੋਏ[6]। ਮਿਲੇ ਤ੍ਰੁੰਡ ਦੋਏ। ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਚਲਾਵੈਂ।ਸੁ ਲੋਹੂ ਚਖਾਵੈਂ[7] ॥੨੬॥ ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਲਾਲੰ। ਕਟੈਂ ਮਾਰ ਡਾਲੰ। ਹਯੰ ਹੇਰਿ ਨੇਰੇ।ਕਟੈਂ ਤੁੰਡ ਗੇਰੈਂ॥੨੭॥ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਤੱਤੇ।ਰਸੈ ਰੌਦ੍ਰ ਰੱਤੇ। ਗਿਨੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪੂੰਨਾ[8]। ਚਢੈ ਚਾਉ ਦੂਨਾ ॥੨੮॥ ਉਛੱਲੈਂ ਛਲੰਗੀ[9]। ਗੁਰੂ ਕੇ ਭੁਜੰਗੀ[10] ਦਿਖੇ ਓਜ ਐਸੋ। ਹਜਾਰਾਨ ਜੈਸੋ ॥ ੨੯॥ ਮਹਾਂ ਕੋਪ ਠਾਨੈਂ। ਗਜੰ ਕੀਟ ਮਾਨੈਂ[11]। ਬਡੇ ਓਤਸਾਹੇ। ਰਣੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਾਹੇ ॥ ੩੦ ॥

ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ॥ ਪੰਚਹੁੰ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰੇ ਮਾਰਿ ਅਨੇਕ ਕੋ। ਕਰੋਂ ਚੋਲ ਪਰਹਾਰੇ ਤੁਰਕ ਗਿਰਾਇ ਕੈ। ਪਰੇ ਤੁਰੰਗਮ ਭਾਰੇ ਮੁਖ ਅਰੁ ਚਰਨ ਕਟਿ।ਗੁਲਕਾਂ ਛੀਰ ਸਹਾਰੇ ਭਿਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਸਭਿ ॥੩੧॥ ਨਿਕਸੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁ ਭਿੱਗੇ ਸਨਮੁਖ ਬੈਰੀਆਂ। ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸਨ ਭਿੱਗੇ ਬਾਗੇ[12]ਲਾਲ ਹ੍ਵੈ।ਤਜੇ ਨ ਹਾਥਹੁੰ ਖੱਗੇ ਇੱਛਾ ਹਤਨਿ ਕੀ। ਘਨੇ ਘਾਵ ਤਨ ਲਗੇ ਮਰਿ ਕਰਿ ਗਿਰ ਪਰੇ ॥ ੩੨॥ ਬੱਦ੍ਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਝਾਰੇ ਸੂਕੇ ਸਰ ਬਿਖੇ।ਥਿਰੇ ਸਿੰਘ ਤਹਿਂ ਭਾਰੇ ਤੁਪਕ ਚਲਾ-

[1]ਭਾਵ ਐਸਾ ਸਮਾ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਕਰਕੇ ਖੜੇ ਖੜੇ ਹੀ ਲੜੀਏ। (ਅ) ਓਟਾਂ ਲੈ ਲੈਕੇ ਲੜੀਏ। [2]ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ (ਪਹਿਲਾ) ਸਿੰਘ। [3]ਵਿਚ ਜਾ ਧਸੇ। [4]ਜੈਸੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਵੇਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੈਸੇ ਹੀ (ਗੁਰੂ ਕੇ) ਸਿੰਘਾਂ (ਦੇ ਵੇਗ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ। [5]ਰਣ ਖੇਤ। [6]ਭਾਵ ਧੂੜ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਏ। [7](ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਨੂੰ) ਲਹੂ ਚਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। [8]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। [9]ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਕੇ ਉੱਛਲਦੇ ਹਨ। [10]ਸੂਰਮੇ। [11]ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀੜੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [12]ਪੁਸ਼ਾਕ।

ਵਦੇ। ਉਠੇ ਸ਼ਬਦ ਕੜਕਾਰੇ ਗੁਲਕਾਂ ਸ਼ੂੰਕਤੀ। ਲਗੈਂ ਤੁਰਕ ਤਨ ਮਾਰੇਂ ਗਿਰੇਂ ਪਵੰਗਮਹੁੰ[1] ॥੩੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਬੱਦ੍ਰੀ ਸੰਘਨੀ ਮਹਿਂ ਘਨੀ ਸਿੰਘ ਸੈਨ ਕੋ ਜਾਨਿ।ਨੇਰ ਨਹੀਂ ਕਾਯਰ ਕਰੈਂ ਦੂਰ ਫਿਰੈਂ ਡਰ ਮਾਨਿ॥੩੪॥ਭੁਜੰਗਛੰਦ॥ ਵਜੀਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰੇ'ਕਰੋ ਕਨੌਂ ਨ ਹੱਲਾ। ਬਲੀ ਰੇਲ ਪੇਲੋ ਬਿਲੰਦੈ ਧਕੱਲਾ'। ਦਲੀ ਬੀਰ ਦੌਰਨੇ ਬਲੈ ਬੋਲ ਪਾਏ[2]। ਪਲੀਤੇ ਧੁਖੇਂ ਪੁੰਜ ਗੋਰੀ ਚਲਾਏ॥ ੩੫॥ ਤਬੈ ਏਕ ਨੌ ਸਿੰਘ[3] ਕੋਪੇ ਬਿਸਾਲੇ। ਤਜੀ ਆਡ[4] ਕੋ ਖੈਂਚਿ ਖੱਗੀ ਨਿਕਾਲੇ।ਢੁਕੇ ਢੋਇ[5] ਗਾਢੇ ਫਿਰੀ ਫੇਰ ਚਾਲੇ[6]। ਛਕੇ ਛੋਭ ਮੈਂ ਛਾਲ ਆਛੇ ਉਛਾਲੇ॥੩੬॥ ਦਸੋ ਸਿੰਘ ਸੇ ਸਿੰਘ ਤ੍ਰਾਸੇ ਨ ਸੋਈ[7]। ਨ੍ਰਿਭੈ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਕਰੀ ਜੰਗ ਢੋਈ[8]। ਕਰਾਚੋਲ ਚਾਲੇ ਸੁ ਢਾਲੇ ਉਛਾਲੇ। ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਰਿਪੂ ਹੋਇਕੈ ਆਲਬਾਲੇ॥ ੩੭॥ ਨਰਾਜਛੰਦ॥ 'ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ' ਉਚਾਰਿ ਕੈ ਬਿਸਾਲ ਓਜ ਪਾਇਕੈ ਭੁਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਫੌਜ ਮਹਿਂ ਘਨੇਰ ਘਾਵ ਘਾਇਕੈ। ਜਹਾਂ ਪਰੈਂ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਜੁੱਧ ਠਾਨਤੇ।ਸਮੇਤਅੱਤ੍ਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਸੁ ਪੱਤ੍ਰ ਜਨੋਂ ਪ੍ਰਹਾ-ਨਤੇ[9] ॥੩੮॥ ਬਿਲੰਦ ਸੇਲ ਠੇਲਤੇ ਕਰੰਤਿ ਰੇਲ ਪੇਲ ਕੋ। ਦੁਹੇਲ ਹੇਲ ਮੇਲ ਤੇ[10], ਧਕੇਲਤੇ ਨ ਝੇਲ ਕੋ[11]। ਪ੍ਰਪੇਲਤੇ ਕਰੰਤਿ ਐਲ, ਭੇਲ ਗੈਲ ਚਾਲਤੇ[12]। ਸੁ ਲਾਲ ਚੈਲ ਛੈਲ ਹੋਤਿ ਖੇਲ ਜਨੌਂ ਉਤਾਲ ਤੇ[13]॥ ੩੯॥ ਘਿਰੰਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਮੈਂ ਬਚਿਤ੍ਰ ਅੱਤ੍ਰ ਮਾਰਤੇ[14]।ਭਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਘਾਵਤੇਤਊ ਨ ਧੀਰ ਹਾਰਤੇ। ਕਟੰਤਿ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹ੍ਵੈ ਗਿਰੰਤਿ ਖੇਤ ਜੰਗ ਕੇ। ਨਿਸੰਗ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ ਸੁਰੰਗਚੀਰ ਰੰਗਿਕੇ॥੪੦॥ਬਿਲੋਕਿ ਸਿੰਘ ਤਾਲ ਕੇ ਮਰੇਦਸੋਂ ਸਿੰਘਾਰਿ ਕੈ[15]। ਸਮੀਪ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਇ ਗੇ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਕੈ। ਕਰਨੇ ਬਿਸਾਲ ਰੌਲ ਕੋ ਪ੍ਰਵਾਰਤੇ ਸੁ ਜਾਤਿ ਹੈਂ[16]। ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਧਵਾਇ ਆਇ ਨੇਰ ਪਾਇ ਘਾਤ ਹੈਂ॥੪੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਸਿੰਘ ਇਕਾਦਸ਼ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਤੋਮਰ ਖੜਗ

[1]ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ। [2]ਵਜੀਦੇ ਦੇ ਬੋਲ ਨਾਲ ਬਲ ਪਾਕੇ। [3]ਭਾਵ ੧੦ ਸਿੰਘ। [4]ਆਸਰਾ। [5]ਤਕੜੇ ਹੋਕੇ ਨੇੜੇ ਢੁਕੇ। [6]ਤੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਚਲੇ ਗਏ। [7]ਦਸੋ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸਿੰਘ ਸਨ ਸੋ ਨਾ ਡਰੇ। [8]ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। [9]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਪੱਤ੍ਰ ਵਾਂਙ ਝਾੜਦੇ ਹਨ[ਅੱਤ੍ਰ=ਅਸਤਰ=ਹਥਯਾਰ]। [10]ਕਠਨ ਹੱਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। [11]ਧੱਕੇ ਨੂੰ ਝੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ (ਤੁਰਕ)। [12]ਧੱਕਦੇ ਹੋਏ ਰੌਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਭੇਲ=) ਮਿਲਕੇ ਮਗਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [13]ਛੈਲ (ਸੂਰਮਿਆਂ) ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਲਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ (ਹੋਲੀ) ਖੇਲ ਰਹੇ ਹਨ। [14]ਅਚਰਜ ਸ਼ੂੰਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ [ਅਤ੍ਰੀ=ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ । ਅੱਤ੍ਰ=ਸ਼ਸਤ੍ਰ]। [15]ਤਾਲ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦਸ ਸਿੰਘ ਜਦ (ਵੈਰੀ) ਮਾਰਕੇ ਮਰੇ ਦੇਖੇ। [16]ਘੇਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੰਭਾਰਿ। ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਲਸ਼ਕਰ ਬਿਖੈ ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ॥ ੪੨ ॥
ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ॥ ਤੁਫੰਗੈਂ ਸੰਭਾਰੀ। ਬਰੂਦੈ ਸੁ ਡਾਰੀ। ਦੁਗੋਰੀ ਕਸੰਤੇ। ਪਲੀਤੇ
ਜਮੰਤੇ ॥੪੩॥ ਕਲਾ ਜੋੜਿ ਤੋੜੇ। ਕਲੀ ਸਾਥ* ਮੋੜੇ। ਧਰੇ ਹਾਥ ਤਾਕੇ[੧]।
ਝੁਕਾਇ ਕੜਾਕੇ ॥ ੪੪ ॥ ਚਲੈਂ ਸ਼ੂਕ ਗੋਰੀ। ਲਗੈਂ ਦੌਹਿ ਓਰੀ। ਦੜਾਦਾੜ
ਗੋਰੇ। ਸੁ ਤਾਲੈਂ ਚੁਫੇਰੇ ॥ ੪੫ ॥ ਕੜਾਕਾੜ ਮਾਚੀ। ਲਹੂ ਧੂੜਿ ਰਾਚੀ। ਖਰੇ
ਸਿੰਘ ਮਾਰੈਂ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰੈਂ ॥ ੪੬ ॥ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਗਜਾਰਾਂ। ਤੜਾਗੀ[੨]
ਕਿਨਾਰਾ। ਜਿਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਆਏ। ਤਹਾਂ ਘਾਵ ਘਾਏ ॥੪੭॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਕਟੇ ਜੇ।
ਪੁਰੇਜੇ ਪੁਰੇਜੇ[੩]। ਲਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਨਾ। ਬਡੋ ਜੰਗ ਠਾਨਾ ॥੪੮॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪੁੰਜ
ਪੁੰਜ ਕੋ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਬਰ ਬੀਰ। ਬਾਕੀ ਤੈਂਦਸ ਰਹਿ ਗਏ ਸੋ
ਨਿਕਸੇ ਧਰਿ ਧੀਰ ॥ ੪੯ ॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ॥ ਚਲੇ ਬੀਰ ਸੌਊ ਬਡੇ ਓਤਸਾਹੇ।
ਧਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਮਾਂਹੇ। ਕਢੇ ਮਯਾਨ ਤੇਗ਼ੋ ਗਹੇ ਹਾਥ ਢਾਲੇ।
ਚਲਾਕੀ ਕਰੰਤੇ ਸੁ ਛਾਲੈਂ ਉਛਾਲੇ ॥੫੦॥ ਝਟਾਪੱਟ ਜੁੱਟੇ ਲਟਾਪੱਟ[੪] ਹੋਏ।
ਸਟਾਪੱਟ ਸੁੱਟੇ ਕਟਾਕੁੱਟ ਜੋਏ। ਕਟਾਕੱਟ ਕੱਟੇ ਚਟਾਪੱਟ ਮਾਰੇ। ਖਟਾ
ਪੱਟ ਖੋਟੇ ਹੱਟਾਹੱਟ ਹਾਰੇ[੫] ॥੫੧॥ ਕਹਾਂ ਲੌ ਕਹੌਂ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ ਜੁਝਾਰੇ।
ਰਿਪੂ ਸੰਗ ਜੂਝੇ ਪਹੂੰਚੇ ਅਗਾਰੇ। ਖਹੇ ਖਾਨ ਖੂਨੀ ਖੁਰਾਸਾਨ ਖੱਗੀ[੬]। ਮਰੇ
ਜੰਗ ਖੇਤੰ ਬਡੇ ਘਾਵ ਲੱਗੀ ॥੫੨॥ ਤਜੇ ਤਾਲ ਦੂਰੇ ਬਰੇ ਸੈਨ ਮੱਧੰ। ਬਡੇ
ਖਾਨ ਮਾਰੇ ਕਰੈਂ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧੰ। ਰਣੇ ਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੰਦੇ ਭਖੈਂ ਮਾਸ ਬੋਲੈਂ। ਉਡੈਂ ਕੰਕ
ਕਾਕੰ ਨਭੰ ਬੀਚ ਡੋਲੈਂ ॥੫੩॥ ਡਕੀ ਡਾਕਣੀ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤੰ ਬਕੰਤੇ। ਨਚੀ
ਜੋਗਣੀ ਸੀਸ ਬਾਲੰ ਖਿਲੰਤੇ[੭]। ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਲੌ ਜੰਗ ਖੇਤੰ ਬਿਥਾਰੇ। ਗਥੀ
ਲੁੱਥ ਜੁਥੰ[੮] ਪਰੀ ਪੋਥ ਡਾਰੇ[੯] ॥ ੫੪ ॥ ਸੁਰੰ ਦੇਖਿ ਸਿੰਘਾਨਿ ਕੋ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧੰ।
ਕਹੈਂ ਧੰਨ ਧੰਨੰ ਫਿਰੈਂ ਗੈਨ ਮੱਧੰ। ਮਰੇ ਬੀਰ ਚਾਲੀ ਮਹਾਂ ਓਜ ਕੈਕੈ। ਗੁਰੂ
ਧਯਾਨ ਧਾਰੇ ਤਜੇ ਪ੍ਰਾਨ ਧੈ ਕੈ ॥ ੫੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਲੜਿ ਮਰੇ
ਬਹੁਤੇ ਹਤੇ ਤੁਰੰਗ†। ਭਯੋ ਜੰਗ ਪੂਰਨ ਤਬੈ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੫੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਮੁਕਤਸਰ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

[੧]ਤੱਕਦੇ ਹਨ। [੨]ਤਲਾ ਦੇ। [੩]ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ। [੪]ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਲਿਪਟ ਜਾਣਾ, ਗੁੱਥਮ ਗੁੱਥਾ। [੫]ਖੋਟੇ (ਤੁਰਕ) ਖਟਾ ਪਟ (ਛੇਤੀ) ਹਾਰਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ। (ਅ) ਖਟ ਪਟੀ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਫਸਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੁਰਕ......। [੬]ਖੂਨੀ ਖਾਨ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦੇ ਖੰਡੇ ਲੈ (ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ) ਖਹੇ। [੭]ਖਿਡਾਏ ਹੋਏ। [੮]ਸਮੂਹ ਲੋਥਾਂ ਗੁੱਥੇ ਹੋ ਗਈਆਂ। [੯]ਪੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਢੇਰ (ਦੇ ਢੇਰ ਦਲੇ) ਪਏ ਹਨ।

*ਪਾ:—ਸਾਧ। †ਪਾ:—ਤੁਰਕ ਅਢਾਈ ਸੈ ਮਰੇ ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਹਤੇ ਤੁਰੰਗ।

੧੧. [ਮਾਈ ਭਾਗੋ। ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਕ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਹੁਤੀ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘ* ਮਝਾਰ। ਤੁਰਕ ਹਤਯੋ ਖਰ ਸਾਂਗ ਤੇ ਗੇਰਯੋ ਧਰਾ ਮਝਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਵਾ ਕੋਸ ਰਹਿ ਖਰੇ।ਅਬਿ ਲਗਿ ਟਿਬੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਚਰੇ[1]।ਧਰਯੋ ਪਨਚ ਪਰ ਤੀਖਨ ਬਾਨਾ। ਮੁਸ਼ਟ ਗਹੇ ਧਨੁ[2] ਕੋ ਪੁਨ ਤਾਨਾ ॥ ੨॥ ਸ਼ਬਦ ਭਯਾਨਕ ਹੋਵਤਿ ਘੋਰਾ। ਆਵਤਿ ਭਯੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਦਲ ਓਰਾ। ਭੂਮ ਭੂਰ ਭੂੰਕਾਟ ਭਇਆਲਾ[3]। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸਮੇ ਤੁਰਕੈ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩॥"ਇਹ ਕਸਾ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ? ਨਹੀਂ ਸਿੰਘ ਅਬਿ ਕੋ ਅਗੁਵਾਈ।ਗੁਰ ਸਮੇਤ ਸਭਿ ਲੀਨੇ ਮਾਰਿ। ਪਰੇ ਧਰਾ ਪੈ ਪਾਇ ਪਸਾਰ॥੪॥ਖੋਜਹਿ ਗੁਰ ਕੀ ਲੋਥ ਬਿਚਾਰੈ[4]। ਪਹੁੰਚਹਿ ਹਜ਼ਰਤਿ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੈ।ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੋਹਿ ਪਰ ਘਨੋ।ਜਿਸਕੋ ਨਿਤ ਚਹਿ ਗਹਿਨ ਕਿ ਹਨੋ[5]"॥੫॥ਨਿਜ ਲੋਕਨ ਸਭਿ ਭਨਤਿ ਸੁਨਾਈ।'ਗੁਰ ਭੀ ਲਰਤੋ ਭਯੋ ਲਖਾਈ[6]।ਜੇ ਕਰਿ ਖੋਜ ਲੋਥ ਕਰਿ ਲੈ ਹੈਂ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੈਹੈਂ" ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਾਥ ਕਪੂਰੇ ਭਾਖਯੋ। 'ਜਲ ਬਤਾਇ ਦਿਹੁ ਸੁਭਟਨਿ ਕਾਂਖਯੋ। ਜਬਿ ਕੇ ਚਢੇ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਲੀਨੋ। ਏਤੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਯੋ ਨਹਿੰ ਪੀਨੋ' ॥੭॥ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ ਕਪੂਰਾ ਕਹੈ। 'ਖਾਂ ਜੀ! ਇਸ ਥਲ ਕਿਤ ਜਲ ਅਹੈ। ਇਨ ਪੈਰਨ ਤੇ ਜਾਉ ਜਿ ਆਗੈ। ਤੀਸ ਕੋਸ ਪਰ ਜਲ ਕਰ ਲਾਗੈ ॥੮॥ ਜੇ ਨਵਾਬ ਜੀ ਹਟਹੁ ਪਿਛਾਰੀ। ਤਉ ਦਸ ਕੋਸ ਪਾਇ ਹਹੁ ਬਾਰੀ'। ਸੁਨਤਿ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਹ੍ਵੈ ਬਹੁਰ ਅਲਾਯੋ ॥ ੯ ॥ 'ਕਹਹੁ ਚੌਧਰੀ! ਕਉਨ ਇਲਾਜਾ? ਬਿਨ ਜਲ ਕੇ ਬਡ ਹੋਤਿ ਕੁਕਾਜਾ। ਤ੍ਰਿਖਾ ਦੀਹ ਤੇ ਮਰਹਿਂ ਤਿਸਾਏ। ਹਟਹਿਂ ਤਊ ਜਲ ਦੂਰ ਸਥਾਏ ॥੧੦॥ ਆਗੇ ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਬਤਾਵਤਿ। ਬਾਂਏ ਦਾਂਏ ਹਾਥ ਨ ਆਵਤ'। ਤਬਹਿ ਕਪੂਰੇ ਮਸਲਤ ਕਹੀ। 'ਜਲ ਕੋ ਜਤਨ ਔਰ ਅਬਿ ਨਹੀਂ ॥ ੧੧॥ ਹਯ ਬਡ ਚਾਲ ਕਿ ਪੋਈਏ ਪਾਵਹੁ[7]।ਪਹੁੰਚਹੁ ਜਲ ਥਲ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਹੁ। ਨਤੁ

[1]ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਉਹ ਟਿੱਬੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਧਨੁਖ ਦੀ ਮੁੱਠ ਫੜਕੇ। [3]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਭਯਾਨਕ ਭੂੰ ਭੂੰ ਕਰਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋਯਾ। [4]ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ। [5]ਫੜਨਾ ਯਾ ਮਾਰਨਾ। [6]ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। [7]ਘੋੜੇ ਬਹੁਤੀ ਤੇਜ਼ ਚਾਲੇ ਯਾ ਪੋਈਏ ਪਾਕੇ।

*ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੫੫ ਵਿਚ ਚਾਲੀ ਮਰ ਗਏ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭਾਗੋ ਇਕ-ਤਾਲੀਵੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਸੂਹ ਮਿਲ ਗਈ ਕਿ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਚਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸਨ।

ਭਟ ਤੁਰੰਗ ਕਿਤਿਕ ਚਿਰ ਲਾਗੈ¹।ਮਗ ਮਹਿਂ ਗਮਨਤਿ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਤਯਾਗੈਂ ॥੧੨॥ਸੂਕੇ ਓਠ ਬਦਨ ਕੁਮਲਾਵੈਂ।ਭਲੇ ਨਰਨ ਕੇ ਅਬਿ ਦਿਸ ਆਵੈਂ²"। "³ਸੁਨਹੁ ਕਪੂਰਾ! ਕਾਰਜ ਦੋਊ। ਕਰਨੇ ਹੁਤੇ ਅਬਹਿ ਹਮ ਸੋਊ॥੧੩॥ਭ੍ਰਿਤ੍ਯ ਜਥੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ।ਤਿਨ ਕੀ ਲੋਥਨ ਖੋਜਿ ਨਿਕਾਰ।ਧਰਾ ਖਨਾਇ ਤਿਨਹੁਂ ਦਫਨਾਵਨ। ਸਕਲ ਜਿ ਮਰੇ, ਨ ਹੋਹਿਂ ਉਠਾਵਨ॥੧੪॥ ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਦਫਨਾਵਨਿ ਕੇਰੀ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਕੀ ਸਭਿ ਕ੍ਰਿਤ⁴ ਹੇਰੀ। ਦੁਤੀਏ ਗੁਰੂ ਲੋਥ ਕੋ ਖੋਜਨ।ਨਾਏ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਬਡੋ ਪ੍ਰਯੋਜਨ॥੧੫॥ਕਰਿਬੇ ਹੁਤੇ ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਕਰੈਂ। ਬਿਨਾ ਨੀਰ ਤੇ ਕਸੇਂਹੁਂ ਨ ਸਰੈਂ'। ਤਬਹਿ ਕਪੂਰੇ ਮਸਲਤ ਦੀਨੀ। 'ਇਹ ਕਸ ਬਾਤ ਰਿਦੇ ਤੁਮ ਚੀਨੀ॥ ੧੬॥ ਜਿਨ ਕੋ ਕਬਰਨ ਮਹਿਂ ਦਫਨਾਹਹੁ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਯੋ ਕਿਮ ਚਾਹਹੁ⁵। ਗਮਨਹਿਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਾਮ ਮਹਿਂ ਜੈ ਹੈਂ⁶। ਪਹੁਚਿ ਨੀਰ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ॥ ੧੭॥ ਸਭਿ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਦਫਨਾਇ ਨ ਜਾਇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਪਰ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਇ। ਨਹਿਂ ਇਕ ਥਲ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਲੈ ਹੈਂ।ਇਹ ਤੌ ਕਾਜ ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਐ ਹੈ ॥ ੧੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਠੀਲਾ। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਨਿਤ ਰਣ ਕੀ ਲੀਲਾ। ਸੋ ਭੀ ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਾਹਨ ਭਯੋ। ਕੈ ਰਣ ਹਤਯੋ, ਕਿ ਨਿਕਸੈ ਗਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਲੋਥ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਪਾਏ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਇਤ ਉਤ ਧਾਏ। ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਹਟਹੁ ਪਿਛਾਰੀ ਮਗ ਚਲਿ ਪਰੀਯਹਿ ॥੨੦॥ ਜੇਤਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ ਜਾਹਿਂ। ਕਹੁ ਆਇਸੁ ਲੇ ਲਸ਼ਕਰ ਤਾਂਹਿ⁷। ਗਾਡੇ ਬੀਚ⁸ ਕਹਾਂ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਪਰੇ ਧਰਾ ਪਰ ਹੀ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੨੧॥ ਫਤੇ ਮਹਾਨ ਲੀਨ ਜਸੁਵਾਰੀ⁹। ਭਲੋ ਹਟਨ ਹੀ ਲਖਹੁ ਪਿਛਾਰੀ। ਮਰੇ ਸੁ ਮਰੇ ਭਿਸਤ ਕੋ ਗਏ।ਨਿਮਕ ਹਲਾਲ ਪ੍ਰਾਨ ਰਨ ਦਏ॥ ੨੨॥ਜੇ ਨਬਾਬ ਜੀ! ਇਮ ਨ ਕਰੈਹੈਂ।ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਸਭਿ ਹਮ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈਂ*।'

---

¹ਜੇ ਨਹੀਂ ਭਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਸੂਰਮ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਲਗਗਾ। ²ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਹੋਠ ਸੁੱਕੇ ਤੇ ਮੂੰਹ ਕੁਮਲਾਏ (ਹੁਣ) ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ³ਨਬਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ। ⁴ਭਾਵ ਦਫਨਾਵਨ ਦਾ ਕੰਮ। ⁵ਭਾਵ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ⁶ਜੇ ਛੇਤੀ ਟੁਰੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜਣਗੇ। ⁷ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਆਗਯਾ ਦਿਓ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ) ਨੂੰ ਲੈ ਲੈਣ। ⁸ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡਿਆਂ। ⁹ਜਸ ਵਾਲੀ। *ਜਾਪਦਾ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਲ ਬੀ ਇਸ ਆਸ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੇ ਛੋੜ ਵਿਚ ਜਲ ਮਿਲੇਗਾ। ਜੰਗ ਮਗਰੋਂ ਤਾਲ ਸੁੱਕਾ ਵੇਖਕੇ ਨਵਾਬ ਘਬਰਾਯਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਕਪੂਰੇ ਨੂੰ ਦਾਉ ਲੱਭਾ ਹੈ ਨਬਾਬ ਨੂੰ ਹੋਰ ਘਬਰਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੋੜਨ ਦਾ, ਜੋ ਹੋਰ। ਪਿੱਛਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾ ਕਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਲਾਮਤ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਜਾਣ।

ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਮਨ ਮਾਨੀ। 'ਸਾਰ ਕਪੂਰੇ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ ॥ ੨੩ ॥ ਅਹੈ ਚੌਧਰੀ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦਾ। ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਕੀ ਨੀਤਿ ਭਨੰਦਾ[1]।ਇਮ ਕਹਿ ਬਾਗ ਤੁਰੰਗਮ ਫੇਰੀ। ਚਲੵੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੌ ਪ੍ਰੇਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੌ ਤਜੇ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਠੌਰਾ[2]। ਘਾਯਲ ਕਹੁ ਭੀ ਛੋਰਤਿ ਦੌਰਾ। ਬਿਨ ਜਲ ਤੇ ਤਰਫਤਿ ਬਹੁ ਮਰੇ। ਬਿਨ ਸਮਰਥ ਰਣ ਥਲ ਜੋ ਪਰੇ[3] ॥੨੫॥ ਹਰਖਤਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਜਾਤਾ।–ਅਬਿ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਘਾਤਾ।ਜਿਨ ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਵਾਏ[4]। ਹਤਿ ਜਹਾਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਇ॥੨੬॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਰਾਖਿ ਲਰਾਈ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਕੀਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਪ੍ਰੂਰਬ ਲਰਯੋ ਪਹਾਰਨ ਮਹਿਂ ਜਬਿ। ਘਾਤ ਹੋਨਿ ਤੇ ਲਰਤਿ ਬਚਯੋ ਤਬਿ ॥੨੭॥ ਅਰੁ ਅਰਿ ਰਹਯੋ ਜੰਗ ਮੁਖ ਤੋਰ[5]।ਗਯੋ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਕਰਿਕਰਿ ਜੋਰ।ਸੁਨਹੁ ਕਪੂਰਾ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮੈਂ। ਰਚਯੋ ਜੰਗ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਉਰ ਮੈਂ ॥ ੨੮ ॥ ਬਾਈ ਧਾਰ ਰਹੇ ਝਖ ਮਾਰਿ। ਸਕਲ ਹਰਾਏ ਜੰਗ ਮਝਾਰ।ਆਦਿ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਗਿਰੇਸ਼।ਮਾਰੇ ਬਲ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼॥੨੯॥ਸੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਾਰ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਫਤੇ ਖੁਦਾਇ ਹਮਹਿ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਪਹਾਰੀ। ਜਿਸਤੇ ਬਡੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰੀ॥੩੦॥ਕਰੀਪੁਕਾਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਆਗੇ।ਤੀਨ ਲਾਖ ਦਲ ਲੇ ਕਰਿ ਭਾਗੇ।ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਨਤਿ ਕੋਪ ਕੋ ਧਾਰਾ।ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਪਠਿ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰਾ॥੩੧॥ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹਮ ਸਹਤਿ ਚਢਾਇ।ਕਈ ਲਾਖ ਸੈਨਾ ਉਮਡਾਏ। ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਘੇਰਾ। ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਕਰਿ ਜੰਗ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਨਹੀਂ ਸ਼ਿਕਸਤ ਕਿਤਹੁੰ ਤੇ ਖਾਈ। ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਕੋਸ ਅਢਾਈ।ਅਸ ਗੁਰ ਬਡੋ ਬਹਾਦਰ ਚੀਨਿ।ਸੋ ਅਬਿਮਾਰਿ ਫਤੇ ਹਮ ਲੀਨਿ॥ ੩੩॥ ਨਿਕਸਯੋ ਪੁਨ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਛੋਰਾ। ਆਵਨ ਲਾਗਿ ਸੁ ਜੰਗਲ ਓਰਾ। ਸਗਰੋ ਲਸ਼ਕਰ ਪਰਯੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਤੁਰਕਾਨਾ ਹਤਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਰੋਪਰ ਲਗਿ ਬਚਾਇ ਸਭਿ ਲ੍ਯਾਏ[6]। ਆਗੇ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਉਲੰਘਾਏ। ਤਹਿਂ ਦਸ ਲਾਖ ਸੁਭਟ ਪਿਖਿ ਲਯੋ। ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਬਲ ਰੁਕਿ ਗਯੋ॥੩੫॥ ਨਿਕਟ ਬਿਲੋਕਿ ਦੁਰਗ ਚਮਕੌਰ। ਭਯੋ ਮਵਾਸੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਸੋ

[1]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [2]ਮੁਰਦੇ ਤਾਂ ਓਥੇ ਛੱਡੇ ਹੀ ਸਨ। [3](ਤੁਰਨ ਦੀ) ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਏ ਜੋ ਰਣ ਥਲ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ। [4](ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ) ਲੱਖਾਂ ਲਸ਼ਕਰ ਚੜ੍ਹਾਏ ਹੋਏ। [5]ਅਤੇ ਅੜਿਆ ਰਿਹਾ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮੁਖ ਤੋੜ। (ਅ) ਅਤੇ ਅੜਿਆ ਰਹਾ, ਜੰਗ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। [6]ਸਾਰੇ (ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ) ਬਚਾ ਲਿਆਏ।

ਗੁਰ ਅਬਹਿ ਮਾਰ ਕਰਿ ਲੀਨਿ । ਫਤੇ ਖੁਦਾਇ ਹਮਹੁੰ ਕੋ ਦੀਨਿ ॥ ੩੬ ॥ ਪੁਨ ਚਮਕੌਰ ਘਨੋ ਰਣ ਘਾਲਾ । ਮਾਰੇ ਤੀਖਨ ਤੀਰ ਕਰਾਲਾ । ਸੁਨਹੁ ਚੌਧਰੀ ! ਲੋਬਨ ਫੇਰ । ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਗਢ ਕੇ ਚਹੁੰ ਫੇਰ ॥ ੩੭ ॥ ਛੁਧਾਵੰਤਿ ਚਾਲੀ ਨਰ ਸੰਗ । ਕਈ ਲਾਖ ਸੋਂ ਕੀਨਸਿ ਜੰਗ।ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਨਰ ਮੂਠੀ ਖਾਕ । ਭਰਿ ਇਕ ਮਾਰਹਿਂ ਗਢ ਕੋ ਤਾਕਿ[1] ॥੩੮॥ ਤੌ ਪੂਰਣ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਦਬਾਇ । ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿ ਰਹਿ ਅਟਕਾਇ । ਨਿਕਟ ਨ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚਨ ਦੀਨਿ । ਅਤਿ ਸ਼ੈ ਡਰ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀਨਿ ॥੩੯॥ ਖ੍ਵਾਜ ਮਰਦ ਸੇ ਡਰਿ ਡਰਿ ਦਬਕੇ । ਰਹੇ ਦੂਰ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਸਭਿ ਕੇ । ਅਤਿਸ਼ੈ ਸੰਘਨ ਘੇਰਾ[2] ਪਾਯੋ । ਨਿਕਾਸਿ ਗਯੋ ਨਹਿਂ ਕਿਨ ਦਰਸਾਯੋ ॥੪੦॥ ਉਚ ਕੋ ਪੀਰ ਭੇਖ ਤਨ ਧਾਰਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਬੀਚ ਪਧਾਰਾ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਪਾਇ ਨ ਜੋਊ[3] । ਰਣ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਲੀਨਿ ਹਮ ਸੋਊ ॥ ੪੧ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਾਂਖਯੋ । ਗਹਿ ਲੀਜੈ ਕੈ ਮਾਰਨ ਭਾਖਯੋ । ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਹੁਇ ਲਿਖਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ* । ਫਤੇ ਖੁਦਾਇ ਦੀਨਿ ਲਿਯ ਮਾਰੀ' ॥੪੨॥ ਇੱਤਯਾ-ਦਿਕ ਹਰਖਤਿ ਬਹੁ ਬਾਤ । ਕਰਤਿ ਕਪੂਰੇ ਸੋਂ ਮਗ ਜਾਤਿ† । ਜਲ ਬ੍ਰਬਾਨ ਪਿਖਿ ਘਾਲਯੋ ਡੇਰਾ । ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਜਣ ਮੁਦਤਿ ਬਡੇਰਾ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਮੁਕਤਸਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੧॥

੧੨. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ । ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ‡ਤੁਰਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਰਿ ਮੁਰੇ ਮੁਖ ਕਰਿ ਪੂਰਬ ਓਰ । ਟਿੱਬੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਰਤ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਰਣ ਠੌਰ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਰ ਪਰ ਆਇ।ਉਤਰੇ ਤਜਿ ਤੁਰੰਗ ਸਹਿਸਾਇ।ਜੇ ਜੋ ਮਰੇ ਦੇਖਿ ਤਿਨ ਮੁਖ ਕੋ। ਬਖ਼ਸ਼ਨ ਲਗੇ ਲੋਕ ਜੁਗ ਸੁਖ ਕੋ[4] ॥੨॥ 'ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ' 'ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ'। 'ਇਸ ਕੀ ਹੁਇ ਲਾਖਨ ਸਰਦਾਰੀ' । 'ਇਤਨੇ ਕਦਮ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲਿ

[1]ਤੱਕ ਕੇ । [2]ਸੰਘਣਾ ਘੇਰਾ (ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ)। [3]ਜੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੱਥ ਆਇ । [4]ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ।

*ਇਥੋਂ ਤੇ ਹੋਰ ਐਸੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਆਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਫਸਾਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸੀ । ਕਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਕਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਤੁਰਕ, ਪਰ ਪੁਤਲੀ ਨਚਾਵਨਹਾਰ ਉਹੋ ਸੀ । †ਚੌਧਰੀ ਕਪੂਰੇ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਇਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨੂੰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਥੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਹਿਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਮੋੜ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ । ‡ਇਹ ਮੁਕਤਸਰ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸਾਖੀ ਬੀ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ।

ਏਹ। ਤਿਤੀ ਅਧਿਕਤਾ ਸੁਖ ਕੀ ਲੇਹਿ' ॥੩॥ 'ਹੋਇ ਪ੍ਰਿਥੀਪਤਿ ਭੋਗਹਿ ਰਾਜੂ। ਬਿਲਸਹਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਪੁੰਜ ਸਮਾਜੁ'। 'ਜਸ ਜਸ ਕਰਿ ਪਰਸ਼ਾਰਥ ਮਰੇ। ਤਸ ਤਸ ਬਡ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਧਰੇ ॥ ੪॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖ ਬਿਲਸਹਿੰ ਜਾਈ। ਮਮ ਹਿਤ ਪ੍ਰਾਨ ਦੀਏ ਇਨ ਆਈ'। ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰੇਮ ਬੈਠਹਿੰ ਤਿਨ ਤੀਰ। ਕਹੈਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ 'ਇਹ ਮਮ ਬੀਰ[1]' ॥ ੫ ॥ ਗਹਿ ਕਰ ਮਹਿੰ ਜਾਮੇ ਕੋ ਪਾਲਾ[2]*।ਪੌਂਛਹਿੰ ਮੁਖ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਾਲਾ।ਜਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪਿਤਾ ਨਿਹਾ-ਰਹਿ। ਪੌਂਛਤਿ ਅੰਗਨ ਗਨਨਿ[3] ਉਚਾਰਹਿੰ ॥ ੬ ॥ ਅੱਸ਼੍ਰੁਪਾਤ ਲੋਚਨ ਤੇ ਡਾਰਹਿੰ। ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਕੇ ਪਾਸ ਪਧਾਰਹਿੰ। ਬਰ ਕੋ ਦੇਤਿ ਗੌਰਦ ਕੋ ਝਾਰਹਿੰ। ਇਤਿ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਰਹਿੰ ॥ ੭ ॥ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸ[4] ਬਿਖੈ ਇਕ ਜੀਵਤਿ।ਘਾਵਨ ਤੇ ਸਹਿਕਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਥੀਵਤਿ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਮੀਪ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੮ ॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਬਹਿ ਜਿਸ ਕੋ ਸ੍ਵਾਸਾ। ਲਰਨੈ ਬਹੁਤ ਰਿਪੁ ਕਰੇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਪੁੰਜ ਘਾਵ ਤਨ ਮਹਿੰ ਲਗ ਰਹੇ।–ਦੇਹਿੰ ਦਰਸ ਗੁਰ–ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਚਹੇ॥੯॥ ਬੈਠਿ ਨਾਥ ਕਰ ਕਮਲ ਸਪਰਸ਼ਾ। ਦੀਨਸਿ ਅੱਪ੍ਰਮੇਯ ਉਰ ਹੰਰਸ਼ਾ[5]। 'ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਅਬਿ ਨੈਨ ਉਘਾਰਹੁ। ਚਹਤਿ ਦਰਸ ਚਿਤ, ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰਹੁ॥੧੦॥ਤੁਝ ਪਰ ਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਅਹੈਂ। ਸੋ ਅਬਿ ਦੇਹਿੰ ਚਹੈਂ ਜਿਸ ਲਹੈਂ[6]।ਘਨ ਸੁਰ ਸਮਸਰ ਗਿਰਾ ਗਹੀਰ[7]।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਿ ਸੁ ਤੀਰ॥੧੧॥ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤਿ ਲੋਚਨ ਤੁਰਤ ਉਘਾਰੇ।ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਪ੍ਯਾਰੇ।ਅਤੁਲਤ[8]ਮੋਦ ਰਿਦੇ ਹੁਇ ਆਯੋ। ਜਨੁ ਬਡ ਰੋਗੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਯੋ॥ ੧੨ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨਨੈਂ 'ਮਾਂਗ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬਾਂਛਾ ਤੇਰੇ। ਵਸਤੁ ਅਦੇਯ ਨਹੀਂ ਅਸ ਕੋਈ। ਤੁਵ ਜਾਚੇ ਤੇ ਦੇਂਯ ਨ ਜੋਈ॥੧੩॥ ਜਗ ਸਭਿ ਰਾਜ ਸਹਿਤ ਸੁਖ ਜੇਤੇ। ਜਾਚਨ ਕਰੇ ਦੇਉਂ ਅਬਿ ਤੇਤੇ। ਮੁਕਤਿ ਚਤੁਰਧਾ[9] ਅਹੈਂ ਪ੍ਰਲੋਕ। ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਯਾਰੇ ! ਬਿਨ ਸ਼ੋਕ ॥ ੧੪॥ ਇਸ ਤੇ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਜੋ ਨਹਿੰ ਦੇਇ ਸਕਹੁਂ ਤੁਝ ਪਾਹੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਭਾਖਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਅਬਿ ਨ ਰਹੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੧੫ ॥ ਅੰਤ ਸਮੈਂ

---

[1]ਇਹ ਮੇਰਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ। [2]ਆਪਣੇ ਜਾਮੇ ਦਾ ਪੱਲਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ। [3]ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ। [4]ਚਾਲੀਹਾਂ ਵਿਚ। [5]ਬਹੁਤਾ ਦਿਲ ਦਾ ਖੁਸ਼ਾ। [ਸੰਸ:, ਅਪ੍ਰਮੇਯ=ਅਤੁਲਵਾਂ]। [6]ਜੋ ਲੈਣਾ ਚਾਹੇਂ। [7]ਬੱਦਲ ਦੇ ਸੁਰ ਵਾਕੁ ਗੰਭੀਰ ਬਾਣੀ। [8]ਬਹੁਤਾ। [9]ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤ।।

*ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਹੈਨ, ਸਦਕੇ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੇ।

ਪਿਖਿ ਦਰਸ ਤੁਹਾਰਾ। ਉਪਜਯੋ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ। ਸਕਲ ਬਾਸ਼ਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਉਰ ਧਰੀ' ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਪੁਨ ਕਹਯੋ। 'ਤੁਮਰੋ ਕਰਮ ਸੁ ਉੱਤਮ ਲਹਯੋ। ਕਰਹੁ ਜਾਚਨਾ ਅਬਹਿ ਜ਼ਰੂਰਿ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬਾਂਛਾ ਉਰ ਭੂਰ ॥੧੭॥ ਜੀਵਨ ਅਪਨੋ ਜੇ ਅਭਿਲਾਖਹਿਂ। ਕਰਹਿਂ ਜਿਵਾਵਨ ਪ੍ਰਾਨਹਿਂ ਰਾਖਹਿਂ। ਜਾਨਿ ਲਿਹੋ ਅਸ ਖੁਸ਼ੀ ਹਮਾਰੀ। ਹਿਤ ਦੇਵਨ ਕੇ ਚੌਂਪ ਉਦਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਬਚਨ ਨ ਫੇਰਹੁ, ਮਾਨਹੁਂ ਕਹਯੋ। ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚਹਯੋ। ਦੇ ਕਰਿ ਹਮ ਅਨੰਦ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ। ਯਾਂਤੇ ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਬਖਾਨਹਿਂ ॥ ੧੯ ॥ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਤੁਮਹਿਂ ਨ ਜਾਵਦ*। ਨਹਿਂ ਆਨੰਦ ਹਮਰੇ ਹੁਇ ਤਾਵਦ'।ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।–ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਉਪਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਦਾਰੀ॥੨੦॥ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਗਏ ਬਿਦਾਵਾ ਜੋਇ। ਇਸ ਛਿਨ ਨਹੀਂ ਕੋਪ ਮਨ ਸੋਇ। ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਕੁਕਰਮ ਕਮਾਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਤਯਾਗੇ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵਾ ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਵਾਕ ਤਨਕ ਹੀ ਕਹੇ। ਨਰਕ ਕਿ ਸੁਰਗ ਤੁਰਤ ਹੀ ਲਹੇ। ਸੁਕੇ ਭਰੇ ਭਰੇ ਸੁਸ਼ਕਾਵੈਂ। ਕਬਹੂੰ ਕਹਯੋ ਨਿਫਲ ਨਹਿਂ ਜਾਵੈ ॥੨੨॥ ਅਸ ਸਮਰਥ ਤਜਿ ਕਰਿ ਗੋਸਾਈਂ। ਰਣਿ ਲਰਿਬੇ ਤੇ ਉਰ ਭਰਮਾਈ। ਹੋਇਂ ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿ ਨਰ ਜੇਤੇ। ਇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਦੁਖ ਪੈਂਹੈ ਤੇਤੇ ॥ ੨੩ ॥ ਬੁਰਾ ਦੇਸ਼ ਸਗਰੇ ਕਾ ਭਯੋ। ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਜੋ ਲਿਖਿ ਦਯੋ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਮਹਾ-ਤਮ ਮਹਾਂ। ਸੁਨਯੋ ਸੰਤ ਜਨ ਤੇ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ॥ ੨੪ ॥ 'ਇਕ ਪਰ ਕਰੇ ਅਧਿਕ ਕੱਲਯਾਨ। ਬਨਹਿ ਦੇਸ਼ ਪਰ ਫਲਹਿ ਮਹਾਨ[1]। ਲਾਖਹੁਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੋਇ। ਭੋਗਹਿਂ ਰਾਜ ਧਰਾ ਪਰ ਸੋਇ ॥੨੫॥ ਸਭਿ ਪਰ ਮੁਰ ਹੋਵੈ ਉਪਕਾਰਾ। ਇਸ ਸੋਂ ਅਧਿਕ ਨ ਅਪਰ ਬਿਚਾਰਾ।ਸੋ ਕਾਗਦ ਅਬਿ ਪਾਰਨ ਕਰੈਂ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸੰਭਰੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਇਹ ਜਾਚੌਂ ਮੈਂ–ਭਲੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੀ[2] ਸੰਗਤਿ ਹੁੱਟੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਰਾਵਰ ਕੋ ਸੰਗ ਟੁੱਟੀ ॥ ੨੭ ॥ ਬਰ ਦੇਬੋ ਜੇ ਮੁਝ ਇਛ ਧਾਰੀ। ਤੌ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਮੇਲਹੁ ਸਾਰੀ।ਸੋ ਸਿਖ ਹੋਹਿਂ ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਰਹੋ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ

---

[1]ਭਾਵ ਇਕ ਪੁਰਖ ਉਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਬੜੀ ਕਲਯਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਪਰ ਬਣੇਗਾ ਸੋ ਬਹੁਤਾ ਫਲੇਗਾ। [2]ਮਾਝੇ ਦੀ।

*ਸਦਕੇ ਇਸ ਬਿਰਦ ਦੇ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ !

ਅਬਿ ਇਹੁ ਬਰ ਕਹੋ' ॥ ੨੮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਟੂਟੀ ਸੁ ਨਿਖੁੱਟੀ¹। ਕਰੋਂ ਮੇਲਹੁ ਤਿਹ ਜੋ ਡਰਿ ਹੁੱਟੀ²।ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਜਾਚਹੁ ਕਛ ਔਰੀ। ਦਿਉਂ ਤਤਕਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਲਖਿ ਮੋਰੀ' ॥ ੨੯ ॥ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ।'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਸੁਤ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ। ਭੂਲਹਿਂ ਬਹੁ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਵੈਂ। ਤਊ ਪਿਤਾ ਮਨ ਕੋਪ ਨ ਲਯਾਵੈਂ ॥ ੩੦ ॥ ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਬਖਸ਼ ਤਿਸ ਦੇਤਿ। ਦੇ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਪੁਨ ਕਰੈਂ ਸੁਚੇਤ।ਜੋ ਮੁਝ ਕੋ ਦੈਬੋ ਬਰ ਚਹੋ।–ਟੂਟੀ ਮੇਲ ਲੇਹੁਂ–ਬਚ ਕਹੋ ॥ ੩੧ ॥ ਇਸ ਬਿਨ ਇੱਛਾ ਮੋਹਿ ਨ ਔਰ। ਦੇਹੁ ਆਪ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ !'। ਸਾਹਿਬ ਸੁਨੇ ਅਜਾਇਬ ਬੈਨ।ਭਰੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਨੈਨ॥ ੩੨ ॥ 'ਵਾਹੁ ਖਾਲਸਾ ਸਿਖ ਮਮ ਧੰਨ। ਪਰਉਪਕਾਰਿ ਮਹਾਂ ਮਨ ਮੰਨ। ਤੇਰੇ ਕਹੇ ਮੇਲ ਹਮ ਲਏ। ਰਾਜ ਭਾਗ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ਹਿਂ ਦਏ' ॥੩੩॥' ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਾਗਦ ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਰਾ। ਹਮਰੋ ਲਿਖ੍ਯੋ ਜੇਬ ਜੋ ਡਾਰਾ। ਮਮ ਦਿਖਾਇ ਸੋ ਦੀਜੈ ਫਾਰਿ। ਸਫਲ ਹੋਇ ਮੇਰੋ ਉਪਕਾਰ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਤਕਾਲ ਨਿਕਾਸਾ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਵਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। 'ਲਿਹੁ ਬਿਲੋਕਿ ਪਾੜਹਿਂ ਦਿਖਰਾਇ'। ਇਮ ਕਹਿ ਚੀਰਯੋ ਬੀਚ ਬਨਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਹੇਰਤਿ ਹਰਖਮਾਨ ਉਰ ਹੋਵਾ। 'ਕਾਗਦ ਫਟਯੋ ਦਰਸ ਗੁਰ ਜੋਵਾ। ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਿਧਾਵੌਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਅਧਿਕ ਫਲ ਪਾਵੌਂ' ॥ ੩੬ ॥ 'ਜਾਹੁ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ! ਜਹਿਂ ਮਮ ਲੋਕ। ਬਸਹੁ ਸਦਾ ਕਬਿ ਨਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸ਼ੋਕ। ਦੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕੀਨ ਉਪਕਾਰ। ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਤੁਹਿ ਭਯੋ ਅਪਾਰ' ॥ ੩੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਹੋਤਿ ਭਾ ਜਬੈ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤਨ ਤਯਾਗ੍ਯੋ ਤਬੈ। ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਖਿ ਇਤ ਉਤ ਝਾੜ ਉਜਾੜ। ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ 'ਸੁਨਹੁਂ ਬਿਰਾੜ! ॥ ੩੮ ॥ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘਨਿ ਲੋਥ ਉਠਾਵੋ। ਈਂਧਨ ਗਨ ਬਟੋਰ ਕਰਿ ਲਯਾਵੋ। ਇਕ ਥਲ ਦੀਰਘ ਚਿਤਾ ਬਨਾਵਹੁ। ਸਸਕਾਰਹੁ ਸਭਿ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵਹੁ' ॥ ੩੯॥ ਜੋ ਸੰਗੀ, ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਤਕਾਲਾ। ਸੂਕੇ ਕਾਸ਼ਟ ਸੰਚਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੀਨ ਬੀਨ ਸਿੰਘਨ ਕਹੁ ਆਨਾ। ਪਰਯੋ ਸਮੂਹ ਮਰਯੋ ਤੁਰਕਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥ ਲਰੇ ਮਰੇ ਮਿਲਿ ਤਿਨ ਮਹੁਂ ਪਰੇ। ਜਹਿਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਖੇਤ ਬਡ ਕਰੇ। ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਤਤਕਾਲ ਉਠਾਏ। ਬਡੀ ਚਿਤਾ ਕੇ ਬੀਚ ਟਿਕਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਊਪਰ ਸਮਧਾ ਧਰਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਕਰਿ ਅਗਨੀ ਪਰਜੁਲਤਿ ਲਗਾਈ। ਆਪ

¹ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਟੁੱਟੀ ਸੋ ਨਿਖੁੱਟ ਗਈ। ²ਡਰ ਕਰਕੇ ਹਟ ਗਈ।

ਖਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ਭਏ। ਭਸਮ ਦੇਹ ਸਗਰੇ ਕਰਿ ਦਏ ॥੪੨॥ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਸਰੋਵਰ ਕੇਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਰਨੀ ਬਹੁਤੇਰੀ। 'ਜਹਿਂ ਰਿਖਿ ਏਕ ਸਾਧ ਤਪੁ ਮਰੈ[1] ।–ਪੁੰਨ ਸਥਾਨ ਤਾਂਹਿ ਜਗ ਰਹੈ–॥੪੩॥ਇਸ ਥਲ ਸਿੰਘ ਸਿਦਕ ਬਹੁ ਬਡੇ। ਲਰਿ ਤੁਰਕਨਿ ਮਨ ਤਨ ਸਭਿ ਛਡੇ। ਮਕ੍ਰ ਸੰਕਰਖਣ ਅਰਕੀ ਹੋਇ[2] । ਆਨ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਜੋ ਨਰ ਕੋਇ ॥੪੪॥ਮਨੋ-ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋਊ। ਪਾਪ ਕਰੇ ਗਨ ਬਧ ਸਭਿ ਖੋਊ। ਬੰਦਹਿ ਗੰਜ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇਰਾ[3] । ਧਨ ਦੇਵਹਿ, ਨਿਤ ਵਧਹਿ ਵਧੇਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਅਬਿ ਤੇ ਨਾਮ ਮੁਕਤਿਸਰ ਹੋਇ। ਖਿਦਰਾਣਾ ਇਸ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ। ਇਸ ਥਲ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਸਿਖ ਚਾਲੀ। ਜੋ ਨਿਸ਼ਪਾਪ ਘਾਲ ਬਹੁ ਘਾਲੀ ॥ ੪੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਨਾਮ ਮੁਕਤਿਸਰ ਹੋਵਾ। ਜੋ ਮੱਜਹਿਂ ਤਿਨ ਹੀ ਅਘ ਖੋਵਾ'। ਅਸ ਮਹਿੰਮਾ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੀ। ਸੋ ਅਬਿ ਪ੍ਰਗਟ-ਜਗਤ ਮੈਂ ਸਹੀ ॥ ੪੭ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਮੁਕਤਿਸਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੨॥

੧੩. [ਮਾਈ ਭਾਗੋ। ਚਿਰਜੀਵੀ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਾਹ ਕਰੇ ਸਿਖ ਖਰੇ ਗੁਰ, ਏਕ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਆਇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ 'ਨਾਰਿ* ਪਰੀ ਇਕ ਥਾਇਂ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲਖਿਯਤਿ ਲਰੀ ਸੰਗ ਤੁਰਕਾਨੇ। ਕੇਤਿਕ ਘਾਉ ਲਗੇ ਤਨ ਜਾਨੇ। ਰਹੀ ਜੀਵਤੀ ਬਿਹ-ਬਲ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਦੇਖੀਅਹਿ ਤਾਂਹੀ'॥੨॥ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਏ। ਗਮਨੇ ਤਹਿਂ ਸਿਖ ਕਰਿ ਅਗਵਾਏ। ਸ਼ਾਰਨ ਬੀਚ ਪਰੀ ਪਟ ਫੱਟੇ। ਕੇਤਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗੇ ਪਲ ਕੱਟੇ[4] ॥੩॥ ਜਾਇ ਖਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿ-ਹਾਰੀ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਉਚਾਰੀ।'ਪੁੱਤਾਂ ਕਾਰਨ ਆਈਅਹਿ ਪੀਰੀ[5]।

---

[1]ਤਪ ਸਾਧ ਕੇ ਮਰੇ। [2]ਮਕਰ (ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ) ਸੂਰਜ ਹੋਵੇ (ਅਰਥਾਤ) ਮਾਘ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਜਿਸ ਦਿਨ ਹੋਵੇ, [ਮਕਰ=ਮਕਰ ਰਾਸ਼ੀ। ਅਰਕੀ=ਸੂਰਜ। ਸੰਕਰਖਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੰਕ੍ਰਖਣ= ਸੰਕ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਹੈ]। (ਅ) (ਜਦੋਂ) ਮਕਰ (ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ) ਸੂਰਜ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰੇ। [ਸੰਕਰਖਣ= ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣਾ ਭਾਵ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ]। [3]ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਨੂੰ ਜੋ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇਗਾ। [4]ਮਾਸ ਕੱਟਿਆ ਹੈ। [5]ਪੀਰਾਂ (ਗੁਰਾਂ) ਪਾਸ ਪੁੱਤਾਂ ਲਈ ਆਈ ਸੀ।

*ਇਹ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਛ ਹਾਲ ਕਵੀ ਜੀ ਅੱਗੇ ਇਸੇ ਐਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੨ ਵਿਖੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਬੀ ਉਥੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਨੇ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਅੰਸੂ ੧੧ ਦੇ ਅੰਕ ੧ ਵਿਚ ਬੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਖੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਹੈ।

ਸੁੱਥਣ ਲਾਹਿ ਲਈ ਬੇਪੀਰੀ*¹ ॥ ੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਤਨ ਘਾਵਨ ਕੀ ਪੀਰ ਬਿਦਾਰੀ। 'ਉਠਿ ਤੂੰ ਚਲੀਅਹਿ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ। ਚਹੈਂ ਮਨੋਰਥ ਪੁਰਵੈਂ ਸਾਰੇ' ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਠੀ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ।ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।'ਜਬਿ ਮਾਝੇ ਤੇ ਸਿਖ ਗਨ ਚਲੇ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਮਿਲੇ ॥੬॥ ਤਬਿ ਮੈਂ ਸੁਤ ਕੀ ਧਰਿ ਉਰ ਆਸਾ। ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸਾ। ਇਹਾਂ ਲਰਨ ਕੋ ਕਾਰਨ ਹੋਰਾ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਉਮਕਯੋ ਹੀਯ ਘਨੇਰਾ ॥ ੭ ॥ ਮਿਲਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸੰਗ ਇਥਾਈਂ। ਤੁਰਕਨ ਸਾਥ ਮਚਾਇ ਲਰਾਈ। ਹੁਤੀ ਸਾਂਗ ਗਰਵੀ ਕਰ ਮੇਰੇ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਆਨਿ ਢੁਕਯੋ ਜਬਿ ਨੇਰੇ ॥ ੮ ॥ ਬਲ ਤੇ ਹਤੀ ਪਰੋਵਨ ਕੀਨਾ। ਐਂਚਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਡਾਰਿ ਸੁ ਦੀਨਾ।ਅਪਰ ਆਨਿ ਕੈ ਖੈਂਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ।ਇਕ ਦੁਇ ਵਾਰ ਕਰੇ ਬਲ ਠਾਨਿ ॥ ੯ ॥ ਰਾਵਰਿ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਈ।ਅਬਿ ਬਾਂਛਾ ਮੁਝ ਰਹੀ ਨ ਕਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਰਹੌਂ ਨਿਤ ਅਬੈ। ਜਗਤ ਕਾਨ ਕੀ ਲਜ ਤਜਿ ਸਬੈ'॥੧੦॥ਬਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਭਲੋ ਮਨੋਰਥ ਤੈਂ ਉਰ ਧਾਰਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਅਬਿ ਛੁਟਿ ਜੈਹੈਂ। ਲੋਕ ਲਾਜ ਕੋ

---

¹ਹੋਰ ਨੇ ਆਨਕੇ (ਮੇਰੇ ਪਰ)।

*ਭਾਵ, ਪੁੱਤ ਹੋਵੇ ਮੇਰੇ ਘਰ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਅਸੀਸ ਲੈਣ ਲਈ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਆਈ ਸੈਂ.ਪਰ ਤੂੰ ਇਸ ਪੀੜਾ ਤੋਂ ਬੇਪੀੜ ਹੋਕੇ (ਸੁੱਥਣ ਲਾਹਕੇ) ਭਾਵ ਜ਼ਨਾਨਾ ਵੇਸ ਛੱਡਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਵੇਸ ਕਰ ਲਿਆ (ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਲਈ)। ਪਰੰਤੂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਸੀ:— 'ਸੈਹਥਿ ਲਾਇ ਲਈ ਬੇਪੀਰੀ।' ਅਰਥਾਤ ਪੀੜਾਂ ਤੋਂ ਬੇਪੀੜ ਹੋਕੇ ਤੈਂ ਬਰਛਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਈ ਨੇ ਤੁਰਕ ਬਹੁਤੇ ਮਾਰੇ ਸੇ, ਸੋ ਬਰਛਾ ਹੁਣ ਤਕ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪਿਆ ਹੈ। ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਮਾਈ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਾਂਗ ਦਾ ਆਪ ਪਤਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਾਂਗ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਛੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ। ਗਜਾਨੀ ਬੇਪੀਰੀ ਦਾ ਅਰਥ 'ਬੇਪੀਰੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸੁੱਥਣ ਲਾਹਕੇ ਕਛ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ' ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਵੇਂ ਵੇਸ ਵਿਚ ਲੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਵੇਸ ਉਤਾਰਕੇ ਨਗਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਗੇ ਆਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਗਜਾਤ ਗੋਯ ਹੋਕੇ ਆਤਮ ਉਨਮੱਤਤਾ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ, ਪਰ ਮਿਰਯਾਦਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਵਾਏ। ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਸੂ ੨੨ ਅੰਕ ੩੬ ਤੋਂ ੪੧। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰਬਿਲਾਸ, ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਖੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਖੀ: ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਮਿਲਦਾ ਹੈ 'ਸੁਥਣ ਲਾਹ ਲਈ ਫਕੀਰੀ' ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਆਈ ਤਾਂ ਪੁਤ ਲੈਣ ਸੀ, ਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਵੇਸ ਫਕੀਰੀ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਤਜਾਗਨ ਕੈਹੈਂ[7] ॥੧੧॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿਕੈ ਕ੍ਰਿਤ ਸਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੀ ਬਾਤ ਚਿਤਾਰੀ[1]।–ਕੀਨੋ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਉਪਕਾਰਾ। ਅਪਰ ਨ ਲੀਨਸਿ[2] ਰਹੇ ਉਚਾਰਾ॥ ੧੨ ॥ ਮੇਲ ਲਈ ਟੂਟੀ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ। ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪੰਗਤ–। ਸੰਗੀ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਭਲੋ ਕਾਜ ਕੀਨਸਿ ਹਿਤ ਠਾਨਾ॥੧੩॥ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਬਡ ਬੁਨਿਆਦ। ਬਿਗਰੀ ਗਈ ਹੁਤੀ ਸੋ ਬਾਦ। ਬਹੁਰ ਮਿਲਨਿ ਕੋ ਵਖਤ ਨ ਕੋਈ। ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਨਿ ਲੌ ਕਬਿ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਈ[3] ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਨ ਐਸੋ ਹੋਵਨਿ ਉਪਕਾਰੀ। ਤਜਿ ਨਿਜ ਹਿਤ ਇਹ ਬਾਤ ਸੁਧਾਰੀ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਰੱਖੀ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ੂ। ਹੁਤੇ ਕਦੀਮੀ ਸਿੱਖ ਅਸ਼ੇਸ਼ੂ॥ ੧੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਔਰ। ਬਿਚਰੇ ਬਸੇ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਠੌਰ[4]। ਸਹੇ ਨਹੀਂ ਕਸਵੱਟੀ ਅਬਿ ਕੀ। ਖਾਰਜ ਸਿੱਖੀ ਕੀਨਸਿ ਤਬਿ ਕੀ ॥ ੧੬ ॥ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਬਨਿ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਅਬਿ[5]। ਬਰ ਲੈ ਦੇਸ਼ ਉਧਾਰ ਦਯੋ ਸਬਿ'।ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਬਾਰ ਉਚਾਰੀ।ਟੂਟੀ ਮੇਲਨ ਬਾਤ ਚਿਤਾਰੀ॥ ੧੭ ॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਭਏ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਭੂ ਸਰਬੰਗ। ਖਾਨਾ[6] ਗਯੋ ਕਪੂਰੇ ਪਾਸ। ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੧੮॥ ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿਂ ਰਹੈ। ਬਿਦਤਹਿ ਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਲਹੈ[7]। ਥਲ ਜਲ ਹੀਨ ਜਾਨਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਚਲਿਬੇ ਹੇਤੁ ਚਹਯੋ ਅਗੁਵਾਨੀ ॥੧੯॥ ਰਾਖੇ ਚਾਕਰ ਜੋ ਬੈਰਾੜ।'ਚਲਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਤੁਮ ਪਿਖੀ ਉਜਾੜ। ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਕੋ ਥਲ ਜਿਤ ਪਾਵਹੁ। ਚਲਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤਹਿਂ ਸਿਵਰ ਟਿਕਾਵਹੁ' ॥੨੦॥ *ਇਮ ਕਹਿ ਤੋਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਚਲੇ। ਇਕ ਸਰਾਇ ਹੇਰੀ ਥਲ ਭਲੇ। ਤਹੀਂ ਸਰੋਵਰ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਤੀਰ ਕਰਯੋ ਗੁਰ ਡੇਰਾ॥ ੨੧॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਏ। ਤ੍ਰਿਣ ਕਾਸ਼ਟ ਇਕਠੇ ਕਰਿਵਾਏ। ਬਿਚਰਤਿ ਭਏ ਸਿੰਘ ਜਹਿ ਕਹਾਂ। ਏਕ ਸਾਧ ਕੋ ਆਸ਼੍ਰਮ ਤਹਾਂ ॥ ੨੨ ॥ ਬੂਝਨਿ ਲਗਯੋ ਸੇਵਕਨਿ ਸੋਈ। 'ਪਰਲੇ ਤੀਰ ਤਾਲ ਕੇ ਹੋਈ। ਉਤਰਯੋ ਕੌਨ ਬੋਲ ਸੁਨੀਅੰਤੇ ? ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਕਹਾਂ ਗਮਨੰਤੇ?' ॥੨੩॥ ਤਿਸ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਹੋਰ (ਕੁਛ) ਨਾ ਲਿਆ। [3]ਪ੍ਰਾਨ ਤਯਾਗਣ ਤਕ ਦੀ ਕਾਰ ਕਦ ਹੋਣੀ ਸੀ। [4]ਮਾਲਵ ਮਾਝੇ ਵਿਚ। [5]ਵਡਾ ਸੂਰਮਾ ਬਣਕੇ। [6]ਚੌਧਰੀ ਕਪੂਰੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ 'ਮੁਟੱਖਾ' ਹੋਕੇ ਆਯਾ ਸੀ। [7]ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ (ਤੁਰਕ ਲਸ਼ਕਰ) ਹੋਣਗੇ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣ ਲਏਗਾ। *ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਕੇ ਦਾਸਨ ਦਯੋ ਬਤਾਈ।'ਗੁਰੂ ਮਰੇਲਾ ਉਤਰਯੋ ਆਈ[1]। ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕਰਿ ਭਾਰੇ। ਕੇਤੀ ਬਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਗਾਰੇ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਬੂਝਨ ਲਗਿ ਫੇਰੀ। 'ਆਰਬਲਾ ਕੇਤੀ ਗੁਰ ਕੇਰੀ? ਕੇਤਿਕ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਹੈਂ ਸੰਗ? ਉਤਰਯੋ ਆਨ ਕਰਤਿ ਹੀ ਜੰਗ'॥੨੫॥ ਤਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸੋ ਬਿਚਰਤਿ ਗਏ। ਬੂਝੀ ਬਾਤ ਬਤਾਵਤ ਭਏ। 'ਬਰਸ ਤੀਸ ਤੇ ਊਪਰ ਚਰੇ। ਚਾਲੀ ਸੰਮਤ ਕੇ ਲਖਿ ਤਰੇ[2]'॥੨੬॥ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਤਰਕਤਿ ਕਹਿ ਬੈਨਾ। 'ਤਿਸ ਗੁਰ ਤੇ ਹਮ ਨੇ ਕਯਾ ਲੈਨਾ। ਸਧੀ ਸਾਧਨਾ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਮੇਤ ਨਹੀਂ ਚਿਤ ਹੋਈ' ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਆਏ। ਤਰਕ ਰਿਦੇ ਕਰਕਤਿ ਖੁਨਸਾਏ[3]। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਕਹੀ ਸਾਧ ਕੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਸਾਧ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ। ਆਰਬਲਾ ਗੁਮਾਨ ਵਹੁ ਮਨ ਕੋ'। ਕਿਤਿਕ ਚੇਲਕਾ ਤਿਸ ਕੇ ਆਇ[4]।–ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ–ਥਿਰੇ ਤਿਸ ਥਾਂਇ ॥ ੨੯ ॥ ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਬੂਝਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਥ। 'ਬੈਸ ਸਾਧ ਕੀ ਕੇਤਿਕ ਨਾਥ! । ਜਿਸਕੋ ਕਰਿ ਗੁਮਾਨ ਬਹੁ ਰਹਯੋ। ਤਰਕਤਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਬਚ ਕਹਯੋ' ॥ ੩੦ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰਨ ਬਰਸ। ਖਟ ਵੀਹਾਂ ਊਪਰ ਭੇ ਸਰਸ[5]। ਸ੍ਵਾਸ ਟਿਕਾਇ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਵੈ। ਬੈਸੇ ਸੰਮਤ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਵੈ॥੩੧॥ਕਬਿ ਕਬਿ ਤਜਨ ਸਮਾਧੀ ਕਰੈ। ਬੋਲ ਬਿਲੋਕਹਿ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੈ[6]'। ਸੁਨਤਿ ਚੇਲਕਾ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਏ। ਅਪਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਧ ਢਿਗ ਆਏ[7] ॥ ੩੨॥ 'ਹੇ ਮਹੰਤ ਜੀ! ਸਿਖ ਸੁਨਿ ਗਏ।ਤੁਮਰੀ ਕਹੀ ਬਤਾਵਤਿ ਭਏ।ਬਿਕਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ। –ਆਰਬਲਾ ਕੋ ਸਾਧ ਗੁਮਾਨੀ–॥ ੩੩ ॥ ਸਿੰਘਨਿ ਬੂਝੀ ਬੈਸ ਤੁਮਾਰੀ। ਸੋ ਸਗਰੀ ਤਤਕਾਲ ਉਚਾਰੀ।–ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਛਿਬੀਹਾ ਔਰ[8]–। ਹਮ ਨੇ ਸੁਨੀ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਠੌਰ' ॥੩੪॥ ਕਹਤਿ ਸਾਧ ਆਚਰਜ ਸਮੇਤੀ। 'ਇਤਿਕ ਬੈਸ ਮਹਿਂ, ਸੋਝੀ ਏਤੀ। ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਕਰਨ

---

[1](ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ) ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਦਸਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਧਰਿਆ ਸੀ। ਭਾਈ ਨੰਦਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਪਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਵਰਤੀਂਦਾ ਆਯਾ ਹੈ। [2]ਹੇਠਾਂ। [3]ਤਰਕ ਰਿਦੇ ਵਚ ਕੜਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਖੁਣਸਦੇ ਹਨ। [4]ਆਇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ)। [5]ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਤੇ ਛੇ ਵੀਹਾਂ ਉਪਰ ਵੱਧ ਹਨ ਭਾਵ ੫੧੨੦ ਸਾਲ। [6]ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰਦਾ ਟੁਰਦਾ ਹੈ ਇਧਰ ਉਧਰ। [7]ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਭਾਵ ਸਾਧ ਪਾਸ ਆਏ। [8]ਛੇ ਵੀਹਾਂ ਹੋਰ।

ਉਚਿਤ ਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਰਾ[1]॥੩੫॥ਉਠ੍ਯੋ ਤੁਰਤ ਲੇ ਹਾਥ ਸਟੋਰੀ[1]।ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਓਰੀ। ਆਗੈ ਗੁਰ ਕੋ ਲਗ੍ਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਕਰਤਿ ਸਿੰਘ ਰਹੁਰਾਸ ਬਖਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚਿ ਕਰਿ ਠਾਂਢੋ ਰਹ੍ਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਬਿਲੋਕਿ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਸਾਧੋ! ਬੈਠਿ ਜਾਹੁ ਕ੍ਯੋਂ ਖਰ੍ਯੋ'। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਕਰ੍ਯੋ॥ ੩੭ ॥ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਸਿੰਘਨਿ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ। ਸੁਨਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਰਹਿਰਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ।ਜਬਿ ਅਰਦਾਸ ਭੋਗ ਪਰਿ ਗਯੋ। ਸਾਧ ਜੋਰਿ ਕਰ ਉਚਰਤਿ ਭਯੋ॥੩੮॥'ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੋਂ ਮੋਹਿ ਲਗਾਵਹੁ।ਸਿੱਖ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਰੂਪ ਬੁਝਾਵਹੁ। ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਨ ਭਾਰੀ' ॥ ੩੯ ॥ ਬਿਕਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈਂ। 'ਤੂੰ ਤੌ ਆਗੇ ਹੀ ਸਿਖ ਅਹੈਂ। ਕੈਵਲ[2] ਕੇ ਸਾਧਨ ਬਹੁ ਸਾਧੇ। ਅਧਿਕ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧ ਅਰਾਧੇ[3]॥੪੦॥ਕਰਹੁ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਬੰਦਨ। ਬੰਦਨ ਹੋਵੈਂ ਬੰਧੁਨਿਕੰਦਨ[4]'।ਇਮ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੇਰੀ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥ ੪੧ ॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਜ ਪਦ[5] ਬੰਦਤਿ। ਲਖਿ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਤਿ। ਬਹੁਰ ਸਾਧ ਕਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੇਤੀ। 'ਏਤਿਕ ਬੈਸ ਰੁ ਸੋਝੀ ਏਤੀ?' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮਹੁ ਗੋਦੜਾ ਰਖ੍ਯੋ ਪੁਰਾਨਾ।ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਈ* ਜਿਨਹੁ ਕਰ ਪਾਵੈਂ।ਲੇ ਸੋ ਪਹਿਰਹਿਂ ਅੰਗ ਸੁਹਾਵੈਂ[6]' ॥੪੩॥ ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਸਾਧ ਥਿਰ ਭਯੋ। ਤਬਿ ਸਿੰਘਨਿ ਗਨ ਬੂਝਨਿ ਕਯੋ।'ਤੁਮਰੀ ਬਯ ਮਹਿਂ ਸਮੇ ਘਨੇਰੇ। ਕਹੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਥਾ ਕੇ ਹੇਰੇ' ॥ ੪੪॥ ਇਕ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਤਬਿ ਸਾਧ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸੁਨਹੁ ਸਮਾ ਜੈਸੇ ਦਰਸਾਯੋ। ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਸਮਾਧਿ ਉਘਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਾ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੪੫॥ਇਕ ਦੁਇ ਮਜਲ ਗਯੋ ਮੈਂ ਜਬਿਹੂੰ। ਕੋ ਇਕ ਮਨੁਜ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ ਤਬਿ ਹੂੰ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।–ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਨਰੁ ਨਹੀਂ ਦਿਖੰਤਿ?–॥੪੬॥–ਭਾ ਦੁਰਭਿੱਛ ਗਏ ਮਰਿ ਘਨੇ।ਕੋ ਕੋ ਰਹੇ ਕਿਸੂ ਬਲ ਬਨੇ।ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਸੰਮਤ ਪਰ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲ।ਅਬਿ ਬਰਖਾ ਤੇ ਭਯੋ ਸੁਕਾਲ॥

[1]ਸੋਟੀ। [2]ਮੁਕਤੀ। ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੋਈ ਮੁਕਤੀ। [3]ਬਹੁਤ ਸਮਾਧੀਆਂ ਵਿਚ ਅਗਾਧ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ। [4]ਨਮਸਕਾਰ ਨਾਲ (ਜਨਮ ਮਰਨ) ਦੇ ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਗੇ। (ਅ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਬੰਧਨ ਨਿਕੰਦ ਹੋਣਗੇ। (ੲ) ਇੰਧਨ ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੇ (ਤੇ ਫਿਰ) ਬੰਦ (ਕੈਦ) ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। [5]ਚਰਨ ਕਵਲ। [6]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵੀਂ ਪੁਸ਼ਾਕ ਹੱਥ ਪਏ ਓਹ ਲੈਕੇ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ (ਅੰਗ=) ਸ਼ਰੀਰ ਸੋਭਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਤੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਦੇਹ ਸਾਂਭੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਨੂਹਲੇ ਸਰੀਰ ਮਿਲਨ ਓਹ ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨ। *ਪਾ:–ਨਹੀਂ।

੪੭॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਰ ਪੁਨ ਜਗ ਭਏ–। ਐਸੇ ਸਮੇ ਬੀਤ ਬਹੁ ਗਏ। ਕਈ ਬਾਰ ਲਰਿ ਲਰਿ ਬਹੁ ਮਰੇ। ਕਈ ਬਾਰ ਉਜਰੇ ਬਸ ਪਰੇ ॥੪੮॥ ਕਬਿ ਕੈਸੇ ਕਬਿ ਕੈਸੇ ਸਮੇਂ। ਜਗ ਮੈਂ ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨ ਹਮੇ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਧ ਪਰ ਕਰੀ। ਗਰਬਾਦਿਕ ਦੁਬਿਧਾ ਉਰ ਹਰੀ ॥ ੪੯ ॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਆਸ਼੍ਰਮ ਮਹਿਂ ਗਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਕਯੋ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸਾਧ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੩॥

੧੪. [ਖੇਸ ਦਾ ਭੇਸ। ਡੋਗਰਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ਬਾਜੀਦਪੁਰ]।

ਦੋਹਰਾ॥*ਡਾਰਿ ਹਯਨਿ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਤਬਿ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਯਾਰ। ਚੜ੍ਹੇ ਸਿੰਘ ਬੈਰਾੜ ਗਨ ਚਲੇ ਉਜਾਰ ਉਜਾਰ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥-ਨੌਥੇਹੇ ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਏ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਆਵਤਿ ਭਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਆਪ ਚਮੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਮਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਇਸ ਥਲ ਕੀਜੈ ਨਹੀਂ ਮੁਕਾਮੁ। ਉਤਰੋ ਜਾਇ ਆਗਲੇ ਗ੍ਰਾਮੁ। ਬਿਨਤੀ ਸਹਿਤ ਆਪ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਹਜ਼ਰਤ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਨਿਤ ਰਹੈਂ' ॥੩॥ ਤਿਨ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਜਾਇ ਮਜਲ ਸਿਰ[1] ਡੇਰਾ ਕਰੇ। ਵੱਤੇ ਸੰਮੂ ਗ੍ਰਾਮ ਅਗਾਰੇ। ਖਰੇ ਤੁਰੰਗ ਕਰਿ ਜ਼ੀਨ ਉਤਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਠਾਂਢੇ ਬਿਚਰਤਿ। ਸਿਵਰ ਲਗੋ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਉਤ ਇਤ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਪੁੰਜ ਹਰੀ ਕੇ[2] ਆਏ। ਲੁੰਙੀ ਖੇਸ ਭੇਟ ਹਿਤ ਲ੍ਯਾਏ ॥੫॥ ਕਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਦਿਖਾਈ। ਕੀਨ ਬੰਦਨਾ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। 'ਇਹ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮ ਹਮਾਰੇ†। ਧੰਨ ਭਾਗ ਭੇ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇ'॥੬॥ ਪਿਖਿ ਲੁੰਙੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਠਾਈ। ਕਟ ਤਟ[3] ਕੇ ਲਪੇਟ ਚਹੁੰ ਘਾਈ। ਬਹੁਰ ਖੇਸ ਕੋ ਖੋਲਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਦ੍ਵੈ ਸਿਕੰਧ ਦ੍ਵੈ ਛੋਰਨਿ ਡਾਲੇ ॥੭ ॥ ਬੇਸ ਬਨਾਇ ਬੇਸ਼ ਤਿਸ ਦੇਸ਼[4]। ਖਰੇ ਭਏ ਗੁਰ ਛਬੈ ਬਿਸ਼ੇਸ਼। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਨ ਭਨਯੋਂ। 'ਇਹ ਤਨਖਾਹ ਉਚਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਜਨਯੋਂ' ॥ ੮ ॥ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨੈਂ। 'ਨਿਤਹਿ ਸੁਚੇਤ ਖਾਲਸਾ ਬਨੈ'। ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਦੇਸ਼ ਤਸ ਭੇਸ। ਲੁੰਙੀ ਤੇੜ ਸੁ ਮੋਢੇ ਖੇਸ' ॥ ੯ ॥ ਹੇਰਿ ਹਰੀ ਕੇ ਗਾਹਕ ਦਿਸ਼ ਕੋ। ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ ਆਇਸੁ ਅਸ ਕੋ। 'ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਰਹਹੁ ਹਮਾਰੇ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਬਿਚਰਹੁ ਹੋਤਿ

[1]ਮਜ਼ਲ ਤੇ ਪੁੱਜਕੇ। [2]ਭਾਵ ਹਰੀ ਕੇ ਗੋਤ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀ। [3]ਲੱਕ ਨਾਲ। [4]ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਵੇਸ ਬਣਾਕੇ। *ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:–ਤੁਮਾਰੇ।

ਸਕਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਬਨਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਾਰੀ। ਪਹਿਰਾ ਦੀਜੈ ਜਾਮਨਿ ਸਾਰੀ'। ਮੱਤ* ਹਰੀ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਵਖਾਨੈਂ¹। 'ਇਹਾਂ ਨ ਹਮ ਕਿਸ ਤੇ ਡਰ ਮਾਨੈਂ ॥੧੧॥ ਤੁਮ ਭੀ ਨਹਿ ਕੀਜੈ ਚਿਤ ਸ਼ੰਕਾ। ਸੁਪਤਹੁ ਨਿਸ ਮਹਿ ਹੀਨ ਅਤੰਕਾ'। ਪੁਨ ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ²। ਪਹਿਰਾ ਦੈਬੋ ਬਨਹਿ ਹਜ਼ੂਰ' ॥੧੨॥ ਮੁਢਨਿ ਬਹੁਰ ਨ ਮਾਨਯੋ ਬੈਨ। 'ਹਮਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਸ ਹੈ ਨ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਵਹੁ। ਨਾਹਿਨ ਕੋ ਸ਼ੰਕਾ ਮਨ ਲਜਾ-ਵਹੁ' ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨ ਬਾਤ ਬੁਝਾਈ। 'ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਸਿੰਘ ਸਮੁ-ਦਾਈ। ਹੋਵੈਂ ਸੁੱਖਾ ਛਕਿ ਮਸਤਾਨੇ†। ਨਹੀਂ ਨਿਸਾ ਮਹਿਂ ਜਾਗ੍ਰਨ ਠਾਨੇਂ ॥ ੧੪॥ ਜੋ ਚਾਕਰ ਬੈਰਾੜ ਘਨੇਰੇ। ਗਠ ਧਾੜਵੀ ਸਮ ਹਮ ਹੇਰੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ, ਭੈ ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ। ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਕਾਰਜ ਠਾਨੈਂ' ॥੧੫॥ ਸੁਨਤਿ ਹਰੀ ਕੇ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਤ। ਮਾਨੀ 'ਪਹਿਰਾ ਦੇਂ ਹਮ ਰਾਤਿ'। ਮੱਸਤਕ ਟੇਕਿ ਗਏ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਡੋਗਰ³ ਦਾਸ ਹੁਤੇ ਤਿਨ ਕੇਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸਾਥ ਸੁ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਵਾਰੀ। ਪਹਿਰਾ ਦੀਜੈ ਜਾਗ੍ਰਤ ਰਹੀਅਹਿ। ਸਗਰੀ ਨਿਸ ਨਹਿਂ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲਹੀਅਹਿ' ॥੧੭॥ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕਰਿ ਕੈ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ। ਸਗਲ ਸਿੰਘ ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਠਾਨਿ। ਡੋਗਰ ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਠਹਿਰੇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਖਰੇ ਭਏ ਹਿਤ ਪਹਿਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਪਹਿਰ ਜਾਮਨੀ ਬੀਤੀ ਜਬੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਊਚੇ ਕਹਿ ਤਬੈ। 'ਖਰੋ ਹਰੀ ਕਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੋਈ ? ਪਹਿਰਾ ਦੇਨਿ ਆਇ ਕਿ ਨ ਕੋਈ ?' ॥ ੧੯ ॥ ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਹਮ ਡੋਗਰ ਆਏ। ਹਿਤ ਪਹਿਰੇ ਕੇ ਤਿਨਹੁੰ ਪਠਾਏ। ਸਭਿ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਹੈਂ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ। ਸੁਪਤਹੁ ਆਪ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ !' ॥ ੨੦ ॥ ਬਖਸ਼ਿਸ਼

¹ਮਸਤੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਕਿਆਂ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਕਿਹਾ। (ਅ) ਮਤਿ ਹਰੀਕੇ=ਹਰੀ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਭਾਵ ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ। ²ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹੈ। ³ਇਕ ਜਾਤ ਜੋ ਅਕਸਰ ਗੁੱਜਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਛਾ ਰਜਪੂਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਅਕਸਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ। ਡੋਗਰਾ ਜਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਏਹ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਪੂਤ ਹਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹਨ। *ਪਾ:—ਮਹਿਤ। †ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਐਸੇ ਕਰੜੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਜੇ ਬੀ ਤੁਰਕ ਦਲ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਆ ਪੈਣ ਦਾ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ ਸਿੰਘ ਮਸਤਾਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ, ਨਾਂ ਹੀ ਵੈਰਾੜ—ਚਾਹੇ ਚਾਕਰ ਸਨ—ਪਹਿਰਿਓਂ ਖੁੱਸ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਏਹ ਦੋ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਥਕੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਆਰਾਮ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ। ਅਸਲ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਾਣੂ ਤੇ ਹੇਤੀ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਵਧੇਰੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਹਰ ਕਰੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਦੇਖੋ ਏਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੨੧ ਤੇ ੩੦।

ਕਰਯੋ ਚਹਤ ਹੈਂ ਕੋਈ। ਭਾਗ ਬਿਨਾ ਕਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ। ਆਧੀ ਰਾਤਿ ਬ੍ਤੀ ਜਬਿ ਜਾਨੀ। ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ 'ਆਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹਰੀ ਕਾ ਕੋਈ? ਹਿਤ ਸੋਝੀ ਲੈਬੇ ਇਤ ਸੋਈ[1]'। 'ਹਮ ਡੋਗਰ ਠਾਢੇ ਤਿਨ ਦਾਸ । ਪਹਿਰਾ ਦੇਤਿ ਜਾਗਤੇ ਪਾਸ ॥ ੨੨ ॥ ਸੋ ਨਿਸ ਬਿਖੈ ਹੋਤਿ ਮਦ ਪਾਨੀ। ਸੁਪਤੇ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਠਾਨੀ। ਦਾਸ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਤਥਾ ਤੁਮਾਰੇ। ਹਮ ਸਵਧਾਨ ਖਰੇ ਅਬਿ ਸਾਰੇ'॥੨੩॥ ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਮ ਰਹੀ ਜਬਿ ਕਹਯੋ ਗੁਸਾਈਂ । 'ਆਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹਰੀ ਕਾ ਅਬੈ। ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਪਹਿਰੇ ਸੁਧਿ ਸਬੈ' ॥੨੪॥ ਪੁਨ ਡੋਗਰ ਬੋਲੇ 'ਹਮ ਅਹੈਂ। ਪਹਿਰਾ ਦੇਂ, ਸਵਧਾਨੀ ਰਹੈਂ। ਇਸ ਛਿਨ ਕੌਨ ਹਰੀ ਕਾ ਆਵੈ। ਪੀ ਪੀ ਮਦ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸੁਪਤਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਹਮ ਹਜੂਰ ਰਾਵਰ ਕੇ ਖਰੇ। ਆਗਯਾ ਦੇਹੁ ਤਥਾ ਅਬਿ ਕਰੇਂ । ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਹਮ ਡੋਗਰ ਸਗਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ' ॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਸਮੇਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਦੀਨਸਿ ਬਰ ਤਿਨ ਕੌ ਤਤਕਾਲਾ। 'ਬਸਦੇ ਰਹਹੁ ਤੀਰ ਇਸਨਈ[2]। ਨਈ ਚੌਧ੍ਰਤਾ ਤੁਮ ਕੋ ਦਈ ॥੨੭॥ ਨੈਂ ਕੇ ਤੀਰ ਤੀਰ ਜੋ ਦੇਸ਼। ਹੋਇ ਤੁਹਾਰੋ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼'। ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਬਾਨੀ। ਨਿਕਟ ਆਇ ਸਭਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ ॥ ੨੮ ॥ 'ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਬਚ ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਹੈਂ। ਦੇਖਿ ਦੀਨ ਕੋ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹੈਂ'। ਤਬਿ ਤੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਡੋਗਰ ਦੇਸ਼। ਸਨੇ ਸਨੇ ਹੁਇ ਗਯੋ ਅਸ਼ੇਸ਼*॥ ੨੯ ॥ ਮੂਢ ਹਰੀ ਕੇ ਸਕਹਿ ਨ ਲੇਯ। ਗੁਰ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਰਹੇ ਕੁਛ ਦੇਯ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਫੇਰ। ਚਢਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਾਲੇ ਹੋਤਿ ਸਬੇਰ ॥ ੩੦ ॥ ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਗਏ। ਬਿਚ ਉਦਿਆਨ ਉਤਰਤੇ ਭਏ। ਬੱਡ੍ਰੋ ਬਡੋ ਤਰੋਵਰ ਖਰਯੋ। ਤਿਸ ਕੇ ਤਰੇ ਸਿਵਰ ਗੁਰ ਕਰਯੋ ॥੩੧॥ ਏਕ ਰਾਤਿ ਤਹਿ ਬਸੇ ਬਿਤਾਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨ ਚਢੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਤਬਿ ਇਕ ਥਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਵਜੀਦਪੁਰੇ† ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਸੈਨ ਸਮੇਤ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਾ। ਉਤਰੇ ਬੰਧ

[1]ਇਥੇ (ਪਹਿਰੇ ਦੀ) ਸੋਝੀ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹਰੀ ਕਾ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? [2]ਇਸ ਨੈਂ ਦੇ ਕੰਢੇ। [ਏਹ ਡੋਗਰ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ]।

*ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘੋੜਾ ਫੇਰਕੇ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਲ ਲਈ। ਦੋ ਟਾਹਲੀਆਂ ਤਦ ਦੀਆਂ ਖੜੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੱਤੂ ਸਿੰਮੂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਲੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਡੋਗਰਾਂ ਨੇ ਮੇੜ੍ਹੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਸਨ। †ਬਾਜੀਦਪੁਰ, ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਛਾਵਨੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੂਰਬੋਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ, ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲੀ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ।

ਤੁਰੰਗਮ ਦਏ। ਸਿੰਘਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਵਤਿ ਭਏ॥ ੩੩ ॥ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਤ-ਆਵਨ ਕਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਇਹਾਂ ਕੁਸੂਰਹਿ ਤਰੇ।ਬਜਹਿ* ਨੌਬਤਾਂ ਇਸ ਪੁਰਿ ਬਾਈ[1]†। ਬਸੈ ਪਠਾਨ ਚਮੂੰ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੩੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨ ਕਰ੍ਯੋ। 'ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਭਵਿੱਖਤ ਹਰ੍ਯੋ[2]। ਕਾਨੇ ਕਾਛੇ‡ਗ੍ਰਾਮ ਬਡੇਰੇ। ਤਹਿਂ ਉਪਜਹਿਂਗੇ ਸਿੰਘ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਬਹੁਤ ਨੌਬਤਾਂ ਬਜੈਂ ਹਮਾਰੀ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਤਿਨਹੁੰ ਮਝਾਰੀ'।ਇਮ ਬਤਰਾਵਤਿ ਤਿਸ ਥਲ ਖਰੇ। ਤੀਤਰ ਇਕ ਅਵਾਜ ਤਬਿ ਕਰੇ ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭਾਖ੍ਯੋ ਤਿਹ ਸਮੈ।'ਜਾਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਾਂ ਲੱਧਾ ਹਮੈ'।ਹਯ ਪਰ ਤਬਿ ਆਰੋਹਨਿ ਹੋਏ। ਕੀਨਿ ਪਯਾਨੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁ ਜੋਏ ॥ ੩੭ ॥ ਛੋਡ੍ਯੋ ਤਿਸ ਕੇ ਬਾਜ ਪਿਛਾਰੇ। ਕਰੀ ਨ ਝਪਟ ਨ ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਰੇ।ਪੁਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੂਕਰ ਛੁਟਵਾਏ। ਪਿਖਿ ਤੀਤਰ ਕੋ ਪੀਛੇ ਧਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਝਾਰਨ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬਰ੍ਯੋ। ਬਹੁਰ ਨਿਕਾ-ਰ੍ਯੋ ਉਡਿਬੋ ਕਰ੍ਯੋ। ਪੀਛੇ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਥ। ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਤੁਰਨ ਜਗਨਾਥ॥੩੯॥ ਕਰਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਜਾਇ ਉਡਾਰੀ। ਥਕਤਿ ਛਪਹਿ ਪਿਖਿ ਝਾਰਨ ਝਾਰੀ[3]। ਬਹੁਤ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਖੋਜਨ ਕਰੈਂ। ਨਿਕਸਤਿ ਪੀ ਉਡ ਕਰਿ ਚਲਿ ਪਰੈ ॥੪੦ ॥ ਦਬਕਹਿ ਬਹਰ ਬਾਂਇ ਕੋ ਪਾਇ।ਝਾਰੀ ਝਾਰਨਿ ਝਾਰਹਿਂ ਜਾਇ[4]। ਕਈ ਕੋਸ ਇਸ ਬਿਧਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਥਕਤਿ ਤੁਰੰ-ਗਮ ਭੀ ਤਬਿ ਭਏ ॥ ੪੧ ॥ ਪਕਰ੍ਯੋ ਜਾਇ[5] ਜਤਨ ਬਹੁ ਕਰਿਕੈ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਪਰ ਉਖਰਾਇ ਸੁਧਰਿ ਕੈ[6]। ਪੁਨ ਛੁਰਵਾਯਹੁ ਤੀਤਰ ਆਗ। ਬਾਜ ਜਿਯਤ ਕੋ ਭੱਖਨਿ ਲਾਗਾ॥੪੨॥ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ ਆਮਿਖ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਖਾਇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ। ਅਪਨਿ ਹਜ਼ੂਰ ਖੁਲਾਵਹਿਂ ਖਰੇ। ਪਲ[7] ਬੋਟੀ

---

[1]ਇਸ ਨਗਰ ਭਾਵ ਕਸੂਰ ਵਿਚ ਬਾਈ ਨੌਬਤਾਂ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਬਾਈ ਸਰਦਾਰ (ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ) ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਅਗੇ ਡੇਰਾ ਵਜੀਦ ਪੁਰ ਹੋਇਆ। ਸਿਖਾਂ ਕਹਿਆ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਸੂਰ ਦੇ ਹੇਠ ਆਏ ਉਤਰੇ ਹਾਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਈ ਨੌਬਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀਆਂ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨਿ ਕਸੂਰ ॥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਹਮਾਰੇ ਕਾਨ੍ਹੇ ਕਾਛੇ ਵਜਣਗੀਆਂ ਨੌਬਤਾਂ। [2]ਅੱਗੋ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [3]ਥੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਝਾੜੀਆਂ ਭਾਵ ਸੰਘਣੀਆਂ ਝਾੜਾਂ ਵੇਖਕੇ ਛਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਸਮੂਹ ਝਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਝਾੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [5]ਜਾ ਫੜਿਆ। [6]ਠੇਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਭ ਉਖਾੜੇ। [7]ਮਾਸ। *ਪਾ:—ਜਬਹਿ। ਪਰ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਬਜਹਿ' ਪਾਠ ਹੈ। †ਪਾ:—ਬਾਈ। ‡ਕਾਨ੍ਹੇ ਇਕ ਸ਼ਹੀਦਗੀਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਕਸੂਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪਰ ਹੈ।

ਕਾਟਤਿ ਭੁਖਿ ਕਰੈ ॥ ੪੩ ॥ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ ਪਿਖਿ ਠਾਢੋ।'ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਮ ਹੋ ਬਡ ਡਾਢੋ।ਕੋਇ ਨ ਕੁਛ ਕਹਿ ਸਾਕਹਿ ਕੈਸੇ। ਅਬਿ ਡਾਢੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨਸਿ ਜੈਸੇ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਨੀ ਕੀਨਿ ਦੌਰਿ ਇਸ ਬੇਰਾ। ਕਹਾਂ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਹੇਰਿ ਅਖੇਰਾ। ਇਕ ਤੀਤਰ ਕੇ ਧਾਇ ਪਿਛਾਰੇ। ਦਿਏ ਹੁਸਾਇ ਤੁਰੰਗਮ ਸਾਰੇ ॥੪੫॥ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀ ਚਾਹ ਕਰੰਤੇ। ਤੀਤਰ ਸਹੇ ਅਨੇਕ ਹਨੰਤੇ'।

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਯੋ।'ਦਾਨ ਸਿੰਘ ! ਸੁਨੀਅਹਿ ਜਿਮ ਘਾਯੋ[1] ॥ ੪੬ ॥ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁ ਕੁਛ ਕਰਨਿ ਸ਼ਿਕਾਰਾ। ਇਸ ਲਗਿ ਕਾਰਜ ਹੁਤੋ ਹਮਾਰਾ'। ਆਸ਼ੈ ਜਬਿ ਗੰਭੀਰ ਸੁਨਿ ਪਰੇ। ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਕਰੇ ॥ ੪੭ ॥ 'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ! ਦਿਹੁ ਸਕਲ ਸੁਨਾਏ। ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ[2] ਏਤਿਕ ਧਾਏ?'।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ'ਸੁਨਹੁ ਇਸ ਕਾਜ।ਤੀਤਰ ਜਾਟ ਬਾਣੀਆਂ ਬਾਜ ॥੪੮ ॥ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹੁਤੇ ਨਰ*ਏਹੀ।ਜਾਟ ਕਰਜ਼ ਲੇ ਬਨੀਏ ਤੇ[2] ਹੀ। ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਬਸਯੋ ਸੁ ਜਾਇ। ਬਨੀਏ ਗਹ੍ਯੋ ਲਗ੍ਯੋ ਕਬਿ ਦਾਇ ॥੪੯॥–ਦਰਬਦਿਏ ਬਿਨ ਤਜੌਂ ਨ ਤੋਹੀ।ਦਗ਼ਾ ਗਯੋਕਰਿਕੈ ਸੰਗ ਮੋਹੀ–। ਜਾਟ ਕਹੈ–ਅਬਿਕੈ ਦਿਹੁ ਛੋਰਿ।ਦੇਵੌਂ ਲਗਿ ਬਿਰਾਟਕਾ ਤੋਰ–॥੫੦॥ਸੁਨਿ ਬਨੀਆ ਕਹਿ–ਜ਼ਾਮਨ ਦੀਜੈ। ਛੁਟਿ ਕਰਿ ਜਾਹੁ ਸਦਨ ਮਗ ਲੀਜੈ–। ਕਹੈ ਜਾਟ–ਕੋ ਜਾਮਨ ਮੇਰੋ?ਗੁਰ ਬਿਨ ਇਹ ਠਾਂ ਆਨ ਨ ਹੇਰੋਂ–॥੫੧॥ ਸੁਨਿ ਬਨੀਆ ਕਹਿ–ਧਰਮ ਰਖੀਜੈ। ਗੁਰ ਕੋ ਹੀ ਜਾਮਨ ਕਰਿ ਦੀਜੈ–। ਮੁਝ ਕੋ ਦੇ ਜਾਮਨ ਛੁਟਿ ਗਯੋ।ਨਹਿਂ ਧਨ ਦਿਯੋ,ਮ੍ਰਿਤਕ ਪੁਨ ਭਯੋ॥੫੨॥ ਅਹੈ ਬਾਜ ਕੋ ਪੂਰਬ ਗਜਾਤਾ। ਹਮਰੋ ਹਾਥ ਸਪਰਸੇ ਗਾਤ।।ਨਹਿਂ ਤੀਤਰ ਕੋ ਇਸ ਨੇ ਮਾਰਾ। ਲੈ ਹੌਂ ਜਾਮਨ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਾ ॥੫੩॥ ਹਮਨੇ ਅਪਨਿ ਜ਼ਾਮਨੀ ਲਾਹੀ।ਜਿਧਤਿ ਵਿਧੋਗਹਿਵਢਿ ਵਢਿ ਖਾਹੀ†'।ਸੁਨਿਕਰਿ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਪਰ੍ਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਹੋਰੇ ॥੫੪॥'ਸਨਮੁਖ ਬੋਲ੍ਯੋ ਹੇ ਗੁਰ ਭੂਲਾ। ਬਖਸ਼ੋ ਮੋਹਿ ਦਾਸ ਅਨਕੂਲਾ'। 'ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਯੋਂ ਚਿੰਤ ਅਧੀਨ। ਉੱਤਰ ਹੀ ਤੈਂ ਬੂਝਨ ਕੀਨ'॥੫੫॥ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ।ਤੁਮਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਰਹੈਂ ਇਹਏਕਾ‡।ਚਢਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ§।

[1]ਭਾਵ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇਉਂ ਮਰਵਾਇਆ ਹੈ। [2]ਤੋਂ। *ਪਾ:–ਅਬ।

†ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਸਲ ਵਾਕਿਆ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਵੇ ਯਾ ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰ ਭਾਵ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਕੌਲ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਨਾ ਮੁੱਕਰੇ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਲੈਣ ਨੂੰ ਛਲ ਨਾਲ ਨਾ ਗੁਵਾਵੇ। ‡ਪਾ:–ਟੇਕਾ।

§ਇਹ ਬਜ਼ੀਦਪੁਰ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੫੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਤੀਤਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੋਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਘੋਗੜ ਉਧਾਰ । ਹੁਕਮ ਨਾਥ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ । ਜ਼ੀਨ ਹਯਨਿ ਪਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਚਢੇ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਘੋਰੇ ਕੀ ਤ੍ਰੈ ਮੇਖ[1] । ਲਗੀ ਰਹੀ ਤਿਸ ਥਾਨ ਅਸ਼ੇਖ। ਜੰਡ ਹਰੇ ਸੋ ਹੋਵਤਿ ਭਏ । ਅਬਿਲੌਂ ਖਰੇ ਪਿਖੇ ਜੋ ਗਏ*॥੨॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤਹਿਂ ਬੰਦਨ ਕਰੈ। ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਅਘ ਹਰੈ । ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਚਰਤਿ ਫਿਰਿ ਆਏ। ਪਹੁੰਚਿ ਮੁਕਤਿਸਰ ਸਿਵਰ ਲਗਾਏ ॥ ੩ ॥–ਹੋਇ ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿ ਇਹ ਮਹਾਂ।ਸਿੱਖ ਸ਼ਨਾਨਹਿਂ ਫਲ ਕੋ ਲਹਾ–।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ ॥੪॥ †ਗ੍ਰਾਮ ਰੁਪਾਲੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ । ਉਤਰੇ ਤਹਾਂ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਏ।ਸੁੱਖਾ ਅਰੁ ਅਫੀਮ ਛਕਿ ਕਰਿਕੈ। ਬਿਚਰਤਿ ਇਤ ਉਤ ਧਨੁ ਸਰ ਧਰਿਕੈ॥੫॥ ਥਲ ਉਤੰਗ ਇਕ ਘੋਗੜ[2] ਹੇਰਾ । ਤੀਰ ਮਾਰਿ ਤਿਸ ਕੋ ਹਤਿ ਗੇਰਾ । ਜੋਰਾ ਸਿੰਘ ਖਰੋ ਤਬਿ ਪਾਸੀ । 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਘੋਗੜ ਕੀਨਿ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੬ ॥ ਇਹ ਕਸੌਂ ਹਤਯੋ ਕਾਮ ਨਹਿ ਐਹੈ । ਇਮ ਹੀ ਪਰਯੋ ਰਹੈ, ਕੋ ਖੈਹੈ[3] ? ਇਸ ਕੋ ਮਾਰਨ ਕੋ ਕਸਾ ਕਾਰਨ ? ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਹੁ ਉਚਾਰਨ' ॥ ੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਕੇ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਸੋ ਤਨੁ ਘੋਗੜ ਕੋ ਇਨ ਪਾਯੋ । ਪ੍ਰਥਮ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਥੋ ਜੁਕਤ ਜਮੱਯਤ[4]। ਸਿੱਖ ਗ਼ਰੀਬ ਏਕ ਇਸ ਰੱਯਤਿ ॥ ੮ ॥ ਬਸਤੇ ਕੇਤਿਕ ਸਮਾ ਬਿਤਾਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਿਖ ਕੇ ਮਨ ਇਮ ਆਏ । ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਾਹਯੋ ਕਰਨਿ ਅਹਾਰਾ । ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਸੋਂ ਕੀਯਸਿ ਤਯਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਨਿਉਂਦਾ ਤਿਨ ਦੀਯੋ । ਨ੍ਰਿਪ ਭੀ ਸਿੱਖ ਥੋ ਧਾਮਾ ਲੀਯੋ[5]।ਸਭਿ ਕੋ ਮੇਲ ਭਯੋ ਤਬਿ ਆਇ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਹਿ ਭੋਜਨ ਖਾਇ॥ ੧੦ ॥ ਸਿਖ ਕੀ ਸੁਤਾ ਅਵਸਥਾ ਤਰੁਨੀ।ਸੋ ਰਾਜਾ ਪਿਖਿ ਕੈ ਮਨ ਹਰਨੀ। ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਗਯੋ ਨਿਸ ਪਰੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਨਰ ਪਠੇ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੀ ॥੧੧॥ ਸਿਖ ਨੇ ਲਖੀ ਨਰੇਸ਼ ਖੁਟਾਈ । ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਭਾ ਬਸ ਨ ਬਸਾਈ।ਦੇਖਿ ਪਿਤਾ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕਹੈ।–ਕਸੌਂ ਨਾਹਕ

[1]ਤ੍ਰੈ ਕਿੱਲੀਆਂ। [2]ਗਿੱਧ ਵਰਗਾ ਇਕ ਪੰਛੀ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਵਸਦਾ ਤੇ ਮਲ ਖ਼ਾਂਦਾ ਹੈ। [3]ਕੌਣ ਖਾਵੇਗਾ ? [4]ਫੌਜ ਦੇ ਸਮੇਤ। [5]ਰਾਜਾ ਬੀ ਸਿੱਖ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਬੀ ਨਿਉਂਦਾ ਲਿਆ।

*ਇਹ ਬ੍ਰਿਛ ਅਜੇ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਗੁਰੂਸਰ' ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ।

†ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ।

ਏਤੇ ਦੁਖ ਲਹੈਂ ॥ ੧੨ ॥ ਮੋਹਿ ਸਾਥ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਕਟ ਚਲੀਜੈ। ਗੁਰੂ ਕਰੈ ਸੁਖ[1], ਚਿੰਤ ਨ ਕੀਜੈ–। ਲੈ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਗਈ ਢਿਗ ਰਾਜੇ। ਕਹੈ ਕਿ ਐਬੇ ਸਮੇ ਨ ਆਜੇ ॥੧੩॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਵੌਂ। ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ, ਨਹਿ ਠਹਿਰਾਵੌਂ[2]। ਅਪਨੋ ਨਰ ਨਹਿਂ ਕਰੋ ਪਠਾਵਨ। ਰਚੌਂ ਅਧਰਮ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਵਨ[3]–॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਕਹਿ–ਛਲ ਨਹਿਂ ਕਰੀਅਹਿ। ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਨ ਕਛੂ ਬਿਚਰੀਅਹਿ। ਹੋਹਿਂ ਕੂਰ ਕਰਿਬੇ ਬਚ ਤੋਹੀ। ਤੌ ਸਜ਼ਾਇ ਹ੍ਵੈ ਆਇਸੁ ਮੋਹੀ[4]–॥੧੫॥ ਕਹਿਨ ਲਗੀ–ਮੈਂ ਰਹੌਂ ਨ ਕਾਲਿ[5]। ਤੌ ਸਜਾਇ ਕਿਮ ਹੋਇ ਖਿਸਾਲੀ*–।ਇਮ ਕਹਿ ਪਿਤਾ ਸੰਗਿ ਹਟਿ ਆਈ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਬਿਖ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਖਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਮਰਨ ਸਮੈਂ ਦੀਨੋ ਇਮ ਸ੍ਰਾਪ।–ਇਹ ਮਹੀਪ ਪਾਪੀ ਸੰਤਾਪ। ਰਾਜ ਕਰਨ ਕੇ ਲਾਯਕ ਨਾਂਹੀ। ਘੋਗੜ ਤਨ ਪਾਵਹੁ ਬਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੭ ॥ ਰਹਹੁ ਇਕਾਂਕੀ ਸੰਗ ਨ ਕੋਈ। ਕਰਨ ਪਾਪ ਪੈ ਹੋ ਫਲ ਸੋਈ–। ਇਮ ਕਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਕੌਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਭਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾਲਾ ॥੧੮॥ ਇਕ ਸੌ ਦੋਇ ਜਨਮ ਅਸ ਧਾਰੇ। ਘੋਗੜ ਹੋਤਿ ਰਹਯੋ ਨਿਰਧਾਰੇ।ਨਿਜ ਸਿਖ ਲਖਿ ਕੈ ਅਬਹਿ ਉਧਾ-ਰਯੋ'। ਜਥਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਉਚਾਰਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਜੋਰਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਢਿਗ ਜੇਤੇ। ਬਿਸਮੈ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿ ਤੇਤੇ।ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕਰਯੋ। ਸੁਪਤੇ ਬਹੁਰ ਦਿਵਸ ਪੁਨ ਚਰਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਤਬਿ ਡਾਰੇ।ਹੁਇ ਅਰੂਢਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ।ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਬਿਰਾਜ਼ਨ ਕੇਰੀ। ਚਾਕਰ ਰਾਖੇ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਕੋ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰੇ। ਆਇ ਮਿਲਹਿਂ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇ। ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੁਇ ਸਾਥ। ਬਿਚਰਤਿ ਆਰੋਹੇ ਨਿਤ ਨਾਥ ॥੨੨॥ †ਕੌਤਿਕ ਕੋਸ ਉਲੰਘਤਿ ਗਏ। ਡੇਰਾ ਪਹੁੰਚਿ ਬੇਹੜੀ ਕਏ। ਹਯ ਬੰਧਾਵਨਿ ਸਗਰੇ ਕੀਨੇ। ਤ੍ਰਿਣ

[1]ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਕਰੇਗਾ। [2]ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਆਵਾਂਗੀ, ਅਟਕਾਂਗੀ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਲੇਖ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਲ ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਆਵਾਂਗੀ ਪਰ (ਤੇਰੇ ਪਾਸ) ਠਹਿਰਾਂਗੀ ਨਹੀਂ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਛਡ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਦੂਹ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗੀ ਪਰ ਠਹਿਰਾਂਗੀ ਨਹੀਂ। [3]ਕੂਠਾ ਕਰਮ ਕਰਾਂਗੀ ਤਾਂ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਪਾਵਾਂਗੀ। [4]ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। [5]ਕੱਲ ਨੂੰ।

*ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਲ ਆਉਣੋਂ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗੀ ਭਾਵ ਆਵਾਂਗੀ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਜ਼ਾ ਕਿਉਂ ਦੇਵੇਂਗੀ। ਇਹ ਅਰਥ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਮਝਿਆ। ਬੀਬੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਅਰਥ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਲ (ਦੁਨੀਆਂ ਪਰ, ਨਾ ਰਹਾਂਗੀ ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਓਗੇ।

†ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਹੈ।

ਈਂਧਨ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਲੀਨੇ ॥ ੨੩ ॥ ਇਕ ਨਾਥ ਬਡ ਅਜ਼ਮਤਵੰਤਾ। ਕਰਿ ਆਸ਼੍ਰਮ ਕੋ ਤਹਾਂ ਬਸੰਤਾ। ਆਗੇ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਸੌਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਮਾਨ ਕੋ ਮਨ ਧਰਿ॥੨੪॥ 'ਜਗ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਤਿ ਫਿਰੈ। ਕਰਾਮਾਤ ਭੀ ਕੁਛ ਤਨੁ ਧਰੈ। ਜੇ ਅਜ਼ਮਤ ਕੁਛ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਇ। ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ ਨ ਮਨ ਪਤਿਯਾਇ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਹੁਤੋ[1] ਤਿਸ ਤਾਂਈ। 'ਡੇਰਾ ਕਰਹਿਂ ਜਬਹਿ ਤੁਵ ਥਾਈ। ਤਬਹਿ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਦਿਢ ਹੁਇ ਰਹੀਏ। ਅਬਿ ਦੇਖਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕੁਛ ਕਹੀਏ' ॥੨੬॥ ਦੇਖਿ ਨਾਥ ਕੋ ਗਾਥ ਚਿਤਾਰੀ।– ਇਹ ਤੌ ਕਰਾਮਾਤ ਚਹਿ ਭਾਰੀ–। ਬੈਠ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਆਪਨੇ ਥਾਨਾ। ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਬਾਨਾ ॥੨੭॥ ਛਿਤ ਸੋਂ ਛ੍ਵਾਇ ਸੀਸ ਮਿੰਗ ਲਾਯੋ[2]। ਬਹੁਰ ਨਾਥ ਸੋਂ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। 'ਹੁਕਮ ਨਾਥ[3] ! ਕਹੁ ਅਪਨੀ ਗਾਥਾ। ਰਾਜ਼ੀ ਅਹੈਂ ਅਨੰਦ ਕੇ ਸਾਥਾ'॥੨੮॥ਸੁਨਤਿ ਨਾਥ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ।'ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਿਹੁ ਮਮ ਨਮੋ।ਮੈਂ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਦੀਨ[4]। ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਤੇ[5] ਖਾਰਜ ਕੀਨ' ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਦੇਖਹਿਂ ਅਬਿ ਠੌਰ।ਚਲੀਅਹਿ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਲਾਹੌਰ[6]। ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਮੈਂ ਚਲਿ ਪੁਨ ਆਵੈ। ਜੋ ਤੇਰੇ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਇਮ ਭਾਵੈ' ॥ ੩੦ ॥ ਨਾਥ ਕਹੈ 'ਨਿਸ਼ਫਲ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਜੈਬੋ ਉਚਿਤ ਨ ਮੋ ਕਹੁ ਰਾਖਾ। ਖੈਂਚਿ ਨਿਕਾਰਾ ਸਾਰ ਉਦਾਰਾ[7]। ਕਰਿ ਫੋਕਟ[8] ਮੋਕਹੁ ਅਬਿ ਡਾਰਾ' ॥੩੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋਂ 'ਕਾਮਨਾ ਤੇਰੀ। ਅਜ਼ਮਤ ਜਾਚਤਿ ਫਲੀ ਘਨੇਰੀ[9]*। ਅਪਨੋ ਦੋਸ਼ ਜਾਨਿ ਟਿਕ ਰਹੋ। ਜਿਮ ਬਾਂਛਤਿ ਚਿਤ ਫਲ ਤਿਮ ਲਹੋ' ॥੩੨॥ ਤੂਸ਼ਨ ਰਹ੍ਯੋ ਜਾਨਿ ਬਚ ਸਾਚੇ। ਮਾਨ ਰਚਿ[10] ਅਜ਼ਮਤ ਕਹੁ ਜਾਚੇ।ਇਕ ਮਠ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਤਿਸ ਠੌਰ। ਵਿਚ ਕਾਸਬ ਭੱਟੀ ਕੀ ਗੋਰ[11] ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਸਰਾਹੀ। ਭਲੀ ਬਾਇ ਸੁੰਦਰ ਇਸ ਮਾਂਹੀ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਬਚ ਸੁਨੋ।ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਬੇਕੀ ਬਨੇ[12]

[1]ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [2]ਜੋਗੀ ਦੇ ਸਿਰ ਨਾਲ। [3]ਨਾਮ ਹੈ ਨਾਥ ਦਾ। [4]ਮੈਂ (ਕਰਾਮਾਤ ਕਰ) ਰਾਜ਼ੀ ਸੀ (ਕਰਾਮਾਤ ਖੋਹ ਕੇ ਆਪ ਨੇ) ਦੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [5](ਕਰਾਮਾਤ ਲਗਾਉਣ ਰੂਪੀ) ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ। [6]ਚਲੋ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਲਾਹੌਰ ਆਦਿ ਨਗਰ ਦੇਖੀਏ। [7]ਕਰਾਮਾਤ ਰੂਪੀ ਵਡਾ ਸਾਰ। [8]ਫੋਗ। [9]ਸੋ ਫਲਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। [10]ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਰਚਕੇ। [11]ਕਾਸਬ ਨਾਮੇ ਭੱਟੀ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ (ਉਸ ਮਠ) ਵਿਚ। [12]ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਣੇ। *ਭਾਵ ਕਰਾਮਾਤ ਇਹ ਦਿਖਾਈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਸਿੱਧੀ ਸੀ ਸੋ ਖਿਚ ਲਈ। ਕੈਸਾ ਦੋਜੀ ਜਵਾਬ ਹੈ। ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾ ਬੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦੂਰ ਬੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਰੱਬੀ ਫਕੀਰਾਂ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਾਂਙੂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

॥੩੪॥ 'ਖਾਨ ਤੁਰਕ ਕੋ ਆਪ ਸਰਾਹਾ। ਯਾਂਤੇ ਉਚਿਤ ਦੇਹੁ ਤਨਖਾਹਾ;
–ਗੌਰ ਮੜ੍ਹੀ ਮਠ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ–। ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਾਵਰ ਰਹਿਤ ਬਖਾਨੈ"
॥੩੫॥ ਸੁਨਤਿ ਬਿਬੇਕ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ। ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਤਿ ਭੇ ਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
ਬਿੰਸਤ ਪੰਚ ਰਜਤਪਣ ਲਾਇ। ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਇ ॥ ੩੬ ॥
'ਇਹ ਕਸ ਬਿਧਿ ਰਾਵਰ ਨੇ ਕਰੀ ? ਬਿੱਪ੍ਰੀਤੀ ਹਮ ਕੋ ਦਿਖਿ ਪਰੀ'।
ਤਿਸ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਿ ਬਤਾਵਨ। 'ਕਰਹਿਂ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਸਿਖਰਾਵਨ*
॥ ੩੭ ॥ ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਹੋਵਹਿ ਤਨਖਾਹ। ਪਰੈ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿਂ ਇਹ ਰਾਹ'।
ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਰਕਸ਼ ਗਰ ਲਾਹਾ। ਧਨੁਖ ਸਹਿਤ ਦਾਸਨ ਕਰ ਮਾਹਾ[1]
॥੩੮॥ ਏਕ ਮੂਲ[2] ਪਰ ਜੰਡ ਸੁ ਤੀਨ। ਨਿਕਟ ਖਰੇ ਡੇਰਾ ਜਹਿਂ ਕੀਨ।
ਆਯੁਧ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਝੁਲਾਏ[3]। ਅਬਿ ਲੌ ਖਰੇ[4] ਦੇਖਿ ਸਿਖ ਆਏ† ॥੩੯॥
ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹਿ ਜਿ ਨਮੋ। ਪੂਰਤਿ ਹੈ ਸੋ ਤੁਰੁ ਇਹ ਸਮੋ । ਹੁਤੀ
ਨਾਥ ਕੈ ਧੇਨੁ ਘਨੇਰੀ[5]। ਚੋਇ ਦੁਗਧ ਸੋ ਲੇਵੈ ਬੇਰੀ[6] ॥੪੦॥ ਬਛਰੇ ਸੰਗ ਛੋਰਿ
ਦੇ ਸੋਈ। ਅਜ਼ਮਤ ਤੇ ਨ ਦੁੰਘਾਵੈ ਕੋਈ। ਮਾਟੀ ਬਾਸਨ ਦੇਤਿ ਚੜਾਇ।
ਰੀਝਤਿ ਖਿਚਰੀ ਖੂਬ ਬਨਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਫੋਰੇ ਤੇ ਠੀਕਰ ਹੁਇਂ ਤੇਤੇ। ਨਾਥ
ਨਾਥ ਹੁਇ ਮਾਨੁਖ ਜੇਤੇ[7]। ਕਰਾਮਾਤ ਇਹ ਸਕਲ ਗਵਾਈ। ਤਿਸ ਦਿਨ
ਗੋ ਦੁੰਘਾਇ ਸਭਿ ਆਈ ॥ ੪੨ ॥ ਰੀਧੇ ਬਾਸਨ ਭਗਨ ਨ ਤੈਸੇ। ਦਿਨ

[1]ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ। [2]ਮੁੱਢ ਇਕ ਸੀ। [3]ਲਟਕਾਏ। [4]ਖੜੇ (ਬ੍ਰਿਛ)। [5]ਬਹੁਤੀਆਂ ਗਾਈਆਂ।
[6]ਵੇਲੇ ਸਿਰ। [7](ਉਹ)ਨਾਥ ਤੇ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਜਿਤਨੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਨੇ ਠਿੱਕਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ (ਹਾਂਡੀ ਦੇ)।

*ਇਸ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਦੇਸ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਭਾਉ ਭਗਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਿਰੇ ਦਮਗਜਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਅਯੋਗ ਲਾਭ ਉਠਾਏ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਵਾਕ ਕਹੇ ਹਨ ਤੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅਕਾਰਣ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। 'ਜਾਗਤ ਜੋਤ ਜਪੈ' ਵਾਲੇ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਾਇਜ਼ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ, ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਤੇ ਕਰਨੀ–ਹੀਨ ਭੇਖੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਦੇਖੋ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਬੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਜ ਸਨ ਤੇ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਵਾਲਾ ਦਾਸ ਤੇ ਭਗਤ ਸੀ, ਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭੁਲਣਹਾਰ ਸਨ ਤੇ ਨਾਂਹੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਸੋਧਕ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਇਕ ਚੋਜ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ 'ਕਰਹਿਂ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਸਿਖਰਾਵਨ......' ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

†ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜੰਡ ਖੜੇ ਹਨ ਤ੍ਰੈਏ, ਪਿੰਡ ਦੋਹੜੀ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਅਰਵਨੌ ਜੈਸੋ।ਏਕ ਨਿਸਾ ਗੁਰ ਢਿਗ ਥਿਤ ਭਯੋ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸੁ ਆਨ ਥਲ ਗਯੋ ॥੪੩॥ ਧੇਨੁ ਬਤਸ਼ ਲੇ ਸਾਥ ਸਿਧਾਰਾ। ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਤਜ੍ਯੋ ਤਹਿ ਸਾਰਾ। ਬਾਸਨ, ਬਸਨ[1], ਸਕਟ ਅਰੁ ਘੋਰਾ।ਸਹਿਤ ਖ਼ਰਾਸ ਗਮਨਤੇ ਛੋਰਾ[2] ॥ ੪੪॥ ਰਤੀਏ ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬਾਸਾ। ਨਹਿ ਬਖਸ਼ਾਇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਾ। ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ। ਰੋਜ਼ਾ ਇਕ ਬਨੀਓ ਤਿਸ ਥਾਨ॥ ੪੫॥ ਦੇਤਿ ਰਸਤ ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਸੇਉ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰਦੇਉ। ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਨਾਥ ਕੀ ਗਾਥਾ। 'ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਾਥਾ? ॥੪੬॥ ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਕਿਤ ਗਯੋ?ਵਸਤੂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਭਯੋ'।ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭੇਵ ਬਤਾਯੋ। 'ਨਿਜ ਅਜ਼-ਮਤ ਧਰਿ ਉਰ ਗਰਬਾਯੋ ॥੪੭॥ ਤੀਰ ਸੰਗ ਹਮ ਐਂਚਿ ਨਿਕਾਰੀ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਯੋ ਲਾਜ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ ਪੁਨ ਐਕੇ ਬਖਸ਼ਾਯੋ। ਹੰਕਾ-ਰਤਿ ਨਿਜ ਓਜ ਗਵਾਯੋ ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਜੋਗੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫॥

੧੬. [ਕਾਂ, ਸਰਪ ਉਧਾਰ। ਬੈਰਾੜਾਂ ਨੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਮੰਗਣੀਆਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਸੁਰ ਕਿਤਿਕ ਮੁਕਾਮ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈ ਤ੍ਯਾਰ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਪਰੇ ਹੋਤਿ ਭਏ ਅਸਵਾਰ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਿਧਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰੇ। ਖੇਲਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਜਾਤਿ ਅਗੇਰੇ। ਖਸ਼ਟ ਕੋਸ ਪ੍ਰਭੁ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਸੰਗ ਸੈਨ ਸਿੰਘਨਿ ਸਮੁਦਾਈ॥੨॥ਤਿਸ ਥਲ ਭੂੰਦੜ ਰਹੈ ਦਿਵਾਨਾ। ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨੇ ਹਰਖਾਨਾ। ਤੂਰਨ ਹੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਸੋ ਆਯੋ।ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੩॥ਪੰਚ ਰੁਪੱਯੇ ਥਾਨ ਮਹੀਨ[3]। ਅੱਗ੍ਰ ਉਪਾਯਨ ਧਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨ। ਉਤਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਥਿਰੇ ਸਿੰਘ ਬਾਂਛਤਿ ਥਲ ਹੇਰਾ॥੪॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਲਸ ਪਯ[4] ਕੇ ਭਰਿ ਆਨੇ। ਭੂੰਦੜ ਸੰਗ ਲ੍ਯਾਇ ਮਿਸ਼ਟਾਨੇ। ਜੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਪ੍ਯਾਇ।ਬਾਰਿ ਬਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ॥ ੫॥ ਅਧਿਕ ਅਧੀਨ ਭਯੋ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਬਾਰਬਾਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਾਗੇ। ਕਹਿਬੋ ਸੁਨਿਬੋ ਬਾਤ ਅਨੇਕੂ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੂ॥੬॥ਗੁਰ ਬੋਲੇ'ਭੂੰਦੜ! ਹਮ ਚਰੈਂ।ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਰੈਂ'। ਕਹੈ ਜੋਰਿ ਕਰ 'ਸੇਵ ਬਤਾਓ। ਦਾਸ ਜਾਨ ਕਰਿ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਓ ॥ ੭ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਦਯੋ ਭਾਗ ਧੰਨ ਮੇਰੇ। ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਅਨੰਦ

[1] ਬਸਤ੍ਰ। [2] (ਆਟੇ ਪੀਹਣ ਵਾਲਾ) ਖਰਾਸ ਵਗਦਾ ਹੀ ਛੋੜ ਗਿਆ। (ਅ) ਜਾਂਦਾ ਵੇਲੇ ਛੋੜ ਗਿਆ। [3] ਬ੍ਰੀਕ ਕਪੜੇ ਦਾ ਥਾਨ। [4] ਦੁੱਧ ਦੇ ਘੜੇ।

ਘਨੇਰੇ। ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਕੀਨਿ ਆਗਮਨੁ। ਸੰਤ ਉਬਾਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਦਲ ਦਮਨੁ'॥੮॥ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਅਗੁਵਾਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਕੋ ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਮ। ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟ ਬੋਹੜੀ[1]* ਜਾਨੀ। ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਕਾਲ ਝਿਰਾਨੀ ॥੯॥ ਤਹਾਂ ਮਹੀਰੁਹੁ[2] ਖਰੋ ਫਲਾਹੀ। ਕਾਰੋ ਕਾਕ ਬਸੈ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਅਵ-ਲੋਕਤਿ ਭਾਖਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰ। 'ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਰੁ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਿ ॥ ੧੦ ॥ ਨਿਡਜ ਬਨਾਯਹੁ ਬਾਯਸ ਰਹੈ[3]। ਤੀਨ ਬਤਸ਼ ਇਸ ਕੇ ਬਿਚ ਅਹੈਂ।ਚੋਂਚ ਪਸਾਰ ਆਇ ਤੁਝ ਓਰੀ। ਤਿਸ ਕੀ ਗ੍ਰੀਵਾ ਦੇਹੁ ਮਰੋਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਅਪਰ ਦੁਹਨ ਕੋ ਕੁਛ ਨ ਕਹੀਜੈ।ਚਢਿ ਫੁਲਾਹ ਪਰ ਜਾਹੁ ਗਹੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਗਏ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤ।ਬਾਇਸ ਬਤਸ਼ ਬਿਲੋਕ ਸ ਤਾਤ[4] ॥੧੨॥ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਰੁਕੇ ਤਰ ਖਰਯੋ। ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਊਪਰ ਤਬਿ ਚਰਯੋ। ਤੀਨ ਹੁਤੇ ਇਕ ਚੌਂਚ ਪਸਾਰੀ। ਪਰਖਿ ਲਯੋ ਗਹਿ ਹਾਥ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਗ੍ਰੀਵਾ ਤੋਰਿ ਤੁਰਤ ਹੀ ਮਾਰਾ।ਸਭਿਹਿ ਨਿਹਾਰਤਿ ਬਿਸਮਿ ਉਚਾਰਾ।'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਕਯੋਂ ਮਰਵਾਯੋ? ਮਰਯੋ ਅਕਾਰਥ ਕਾਜ ਨ ਆਯੋ' ॥੧੪॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਰਤੰਤ ਉਚਾਰਾ।'ਪ੍ਰਥਮ ਲਾਂਗਰੀ ਹੁਤੋ ਹਮਾਰਾ। ਦੇਗ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ। ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਲੇ ਝਹੀਆਂ[5] ਪਰੈ ॥ ੧੫ ॥ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ ਲਰਤਿ ਹੀ ਰਹੇ। ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਹੂੰ ਤੇ ਮਨ ਮੁਦ ਲਹੈ। ਇਕ ਸਿਖ ਲਰਯੋ ਬਾਕ ਤਿਨ ਕਹਯੋ। 'ਕਰਲ ਕਰਲ ਕਰਤਾ ਨਿਤ ਰਹਯੋ ॥੧੬॥ ਕਾਂ ਕਾਂ ਬਾਇਸ ਕੀ ਸਮ ਬੋਲ। ਦੇਗ਼ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਪਾਵਤਿ ਰੋਲ[6]'। ਸਿਖ ਤੇ ਭਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਇਮ ਜਬੈ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਾ ਤਬੈ॥੧੭॥ ਕਾਕ ਜੋਨਿ ਮਹਿਂ ਜਨ-ਮਯੋਂ ਆਇ।ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਦੇਖੇ ਉਮਕਾਇ[7]।ਸੇਵ ਕਰਨ ਕੋ ਫਲ ਅਬਿ ਲਯੋ। ਕਾਕ ਜੋਨਿ ਤੇ ਛੂਟਤਿ ਭਯੋ॥੧੮॥ ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਜੂਨ ਤੇ ਛੋਰਾ। ਕਰਯੋ ਮੁਕਤਿ ਗਾ ਸੁਰਪੁਰਿ ਓਰਾ'।ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇਂ ਗਾਥਾ। ਬਿਸਮਾਨੇ ਟੇਕਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਥਾ ॥੧੯॥ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਗਏ। ਤਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ। ਤਹਿਂ ਇਕ ਸਰਪ† ਆਵਤੋ ਧਾਏ। ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਫਣ ਊਚ ਉਠਾਏ॥੨੦॥ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨ ਖੈਂਚਿ ਕਰਿ ਮਾਰਾ।ਗਿਰਯੋ ਧਰਾ ਪਰ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਦਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਇਹੁ ਮਸੰਦ ਦੀਰਘ ਗਰ-ਬਾਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਨਿਵਯੋ ਨ ਸੀਸ। ਇਕ ਮਨ ਜਪਯੋ

[1]ਨਾਮ ਪਿੰਡ। [2]ਦ੍ਰਿਛ। [3]ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਕੇ ਕਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [4]ਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਉ। [5]ਕਚੀਚੀਆਂ। [6]ਰੌਲਾ। [7]ਉਮਗਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:—ਬੋਹੜੀ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਬੋਹੜੀ ਹੀ ਹੈ। †ਇਹ ਸਰਪ ਤੇ ਕਾਂ ਉਧਾਰ ਦੀ ਸਾਖੀ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਹੈ।

ਨਾਂਹਿ ਜਗਦੀਸ਼। ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਦਰਬ ਬਹੁ ਆਨੇ। ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਸਿਮਰਤ ਧਨਿ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ।ਭਯੋ ਸਰਪ ਧਾਰਤਿ ਅਭਿਮਾਨ। ਹਮ ਕੋ ਹੇਰਿ ਸਮੁਖ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਇਹ ਭੀ ਸਰਪ ਜੂਨ ਛੁਟਕਾਵੈ' ॥ ੨੩ ॥ *ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਸਰ ਡੇਰਾ ਕੀਨ।ਹਯਨ ਲਗਾਇ ਉਤਾਰੇ ਜ਼ੀਨ। ਤਹਿਂ ਸੇਵੀ ਮਿਲਿਬੇ ਕਹੁ ਆਇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹਰਖਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਚਾਵਲ ਚੂਨ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿਕ ਲਜਾਇ। ਤ੍ਰਿਨ ਦਾਨਾ ਸਭਿ ਦਯੋ ਪੁਚਾਇ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਵਾ ਸਭਿ ਕਰੀ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀਨਸਿ ਨਿਸ ਪਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਹਯ ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਏ। ਭਏ ਅਰੂਢਨ ਮਗ ਪਗ ਪਾਏ॥ ੨੬॥ *ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪਯਾਨੇ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਛਤਿਆਣੇ[1]। ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਤਹਿਂ, ਭੇ ਅਸਵਾਰਾ। ਟਿੱਬਾ ਏਕ ਉਤੰਗ ਨਿਹਾਰਾ ॥੨੭॥ ਬ੍ਰਹਮੀ† ਇਕ ਫਕੀਰ ਤਹਿਂ ਰਹੇ। ਤਿਸ ਕੇ ਨਾਮ ਸਬਲ ਸੋ ਕਹੈਂ। ਚਾਕਰ ਜੋ ਬਿਰਾੜ ਗੁਰ ਰਾਖੇ।ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਮੂਰਖ ਭਾਖੇ॥੨੮॥'ਗੁਰ ਤੇ ਕਯੋਂ ਨ ਚਾਕਰੀ ਲੇਤੇ। ਬਨੇ ਕਠੋਰ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਦੇਤੇ। ਪੂਰਬ ਕਈ ਬਾਰ ਤੁਮ ਜਾਚੀ।ਦੇਂਹੇ ਦੇਂਹੇ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ'॥੨੯॥ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ ਨ ਧਨ ਗੁਰ ਪਾਸ।ਕਿਮ ਲੈਬੇ ਕੀ ਕਰਿ ਹਹੁ ਆਸ।ਠਹਿਰੇਂਗੇ ਜਬਿ ਕਿਸ ਇਸਥਾਨਾ। ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ਮੇਲ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਅਰਪਹਿ ਦਰਬ ਦੇਹਿੰਗੇ ਸੋਈ। ਇਹਾਂ ਉਜਾਰ ਕਹਾਂ ਤੇ ਹੋਈ[2]। ਸੁਨਿ ਕੈ ਕੇਚਿਤ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ। 'ਹਮ ਤੇਂ ਔਰ ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਜਾਨੈਂ ॥੩੧॥ਅਬਿ ਤੌ ਇਹਾਂ ਖਰੇ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ। ਲੀਏ ਬਿਨਾ ਨ ਚਾਲਬੇ ਦੇਹਿਂ। ਗੁਰੂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਜਗ ਜਾਨੈ। ਯਾਂਤੇ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਸਭਿ ਮਾਨੈਂ ॥੩੨॥ ਜਬਿ ਅਟਕਾਇ ਲੇਇੰਗੇ ਇਹਾਂ। ਤਬਿ ਹਮ ਕੋ ਧਨ ਦੇਹੈਂ ਮਹਾਂ। ਨਤੁ ਹੈ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਖੋਟੀ। ਹਮਰੀ ਹੱਦ ਇਹਾਂ ਲਗਿ ਤੋਟੀ[3] ॥ ੩੩ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਹੈ ਜ਼ੋਰ ਹਮਾਰਾ। ਚਹੈਂ ਕਰੈਂ ਔਰ ਨ ਰਖਵਾਰਾ[4]। ਸਾਢੋ ਕੀ ਹਦ ਅਹੈ ਅਗਾਰੀ।ਅਬਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿਂ ਤਿਸਹਿ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਡੱਲਾ ਮਿਲੈ ਆਨਿ ਬਲ ਭਾਰੀ। ਸੁਭਟ ਸੈਂਕਰੇ ਬਾਕ ਮਝਾਰੀ[5]।ਕਰਹੁਜ਼ੋਰ ਸੋ ਚਲਨ ਨ ਦੇਹੈ[6]।ਬਹੁਰ ਚਾਕਰੀ[7] ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੈਹੈਂ॥

[1]ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਮੀਲ ਪਰੇ ਹੈ। [2](ਧਨ) ਕਿੱਥੋਂ ਆਉ। [3]ਇਥੋਂ ਤਕ ਮੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [4]ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਖਾ ਨਹੀਂ। [5](ਉਸ ਦੇ) ਹੁਕਮ ਹੇਠਾਂ ਹਨ। [6]ਉਹ (ਸਾਡਾ) ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣ ਦੇਵੇਗਾ। [7]ਭਾਵ ਤਨਖਾਹ। *ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ।

†ਬ੍ਰਹਮੀ, ਬਹਮੀ ਪਦ, ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਨ।

੩੫॥ਭਲੀ ਬਾਤ ਗੁਰ ਲਿਹੁ ਅਟਕਾਈ। ਇਕ ਇਕ ਦਿਨ ਕੋ ਧਨ ਲਿਹੁ ਪਾਈ। ਪੁਨਹਿ ਸਮਾ ਜਬਿ ਘਨੋ ਬਿਤਾਵਹਿ। ਗੁਰ ਤੇ ਦਰਬ ਚਾਕਰੀ ਪਾਵਹਿਂ'॥੩੬॥ਇਹ ਮਸਲਤ ਮਿਲਿ ਮੂਢ ਪਕਾਈ।ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਨ ਲਖੈਂ ਅਧਿਕਾਈ। ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਇਕ ਬਾਰ ਹਟਾਏ। 'ਇਮ ਨਹਿ ਲੇਹੁ ਬੁਰਾ ਹੁਇ ਜਾਏ ॥ ੩੭ ॥ ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ ਜਾਚਨਾ ਕਰੀਏ।-ਖਰਚ ਦੇਹੁ ਘਰ ਪਠਹਿਂ ਬਿਚਰੀਏ। ਜਿਸ ਤੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਹੋਇ। ਅਪਰ ਆਮਦਨ ਰਹੀ ਨ ਕੋਇ-॥ ੩੮ ॥ ਦੈਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਂਹਿਨ ਰਾਖੈਂ । [1]ਸਮ ਸੋਂ ਲੇ, ਬੁਰਾ ਨਹਿਂ ਭਾਖੈ"। ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬੈਰਾੜ। ਨਹਿ ਮਾਨੇ ਚਹਿ ਕਰਨ ਬਿਗਾੜ ॥੩੯॥ 'ਅਪਨੀ ਹੱਦ ਬਿਖੈ ਹਮ ਲੈਹੈਂ। ਆਗੇ ਗਏ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਦੈਹੈਂ। ਇਹਾਂ ਜੋਰ ਹਮਰੋ ਅਬਿ ਚਲੈ। ਜਾਚਹਿਂ ਦਰਬ ਸਰਬ ਹੀ ਮਿਲੈ' ॥੪੦॥ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਫੇਰ। ਤਜਿ ਤੁਰੰਗ ਗੇ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰ। ਖਰੇ ਭਏ ਆਗੇ ਸਮੁਦਾਈ। 'ਦੇਹੁ ਚਾਕਰੀ ਸਭਿ ਹਮ ਤਾਂਈ' ॥ ੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ॥੧੬॥ ੧੭. [ਵੈਰਾੜਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ।]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਗਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਰਾੜ ਜੜ੍ਹ ਗੁਰ ਹਯ ਕੀ ਗਹਿ ਬਾਗ। ਖਰੇ ਭਏ ਬੋਲੇ ਬਿਮੁਖ ਜਿਨ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਨਹਿਂ ਭਾਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਦੇਹੁ ਚਾਕਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰੀ'। ਪੁਨਹਿ ਗਮਨ ਕੋ ਕਰੋ ਅਗਾਰੀ। ਕਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਿਤਿਕ ਮਹੀਨੇ। ਨਹੀਂ ਰਜਤਪਣ ਰਾਵਰ ਦੀਨੇ ॥ ੨॥ ਦਰਬ ਪਠਯੋ ਚਹਿਂ ਨਿਜ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਅੰਨ ਲੇ ਖਾਹੀ। ਇਤਹੁੰ* [2]ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਹੈ ਪਰਵਾਰਾ। ਹਮ ਖਾਟਹਿਂ ਸੋ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਨ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰੀਜੈ।ਦਿਨ ਦਿਨ ਕੋ ਧਨ ਗਿਨਿ ਗਿਨਿ ਲੀਜੈ।ਸਦਨ ਪਠਾਵਹੁ ਦੇਰਿ ਨ ਕੋਈ।ਡੇਰਾ ਜਹਿਂ ਮੁਕਾਮ ਹਮ ਹੋਈ'॥੪॥ ਆਗਾ ਰੋਕਿ ਖਰੇ ਹੁਇ ਰਹੇ। ਪੁਨ ਬੈਰਾੜ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲਿ ਕਹੇ। 'ਪੂਰਬ ਜਾਚਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲਹੋ[3] ।-ਦੈ ਹੈਂ ਦੈ ਹੈਂ-ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹੋ॥੫॥ਹਟਹਿਂ ਨ ਆਜ ਲੀਏ ਬਿਨ ਜਾਨੋ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਹੇਤੁ ਔਰ ਇਕ ਮਾਨੋ। ਇਸੀ ਥਾਨ ਲਗਿ ਹੱਦ ਹਮਾਰੀ।ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਹਠ ਧਾਰੀ॥੬॥ਹੈ ਸਾਏ ਕੀ ਸੀਮ[4] ਅਗੇਰੇ। ਇਹਾਂ ਦੇਹੁ ਧਨ ਗਮਨਹੁ ਫੇਰੇ। ਹਮ ਤੇ ਅਬਹਿ ਨ ਹੋਤਿ ਸਮਾਈ।

[1]ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਲਵੇ ਤੇ ਮਾੜੀ ਗਲ ਕੋਈ ਨਾਂ ਕਹੇ। [2]ਇਸ ਪਾਸੇ (ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਵੱਨੇ)ਉਡੀਕ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੇ। [3]ਪਹਿਲੋਂ (ਕਈ ਵਾਰ) ਮੰਗ ਮੰਗ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ। [4]ਹੱਦ।

*ਪਾਠ-ਇਨਹ।

ਦਿਏ ਬਿਨਾ ਨ ਚਲਹੁ ਅਗਵਾਈ ॥੭॥ ਹਮ ਨਹਿਂ ਜਾਨ ਦੇਹਿਂਗੇ ਜਾਨੋ। ਦੈਨੋ ਦਰਬ ਇਸੀ ਥਲ ਠਾਨੋ'। [1]ਬੇਮੁਖ ਬਨਨਿ ਬੈਨ ਬੈਰਾੜ। ਬੋਲੇ ਬਾਕ ਬਿਸਾਲ ਬਿਗਾੜ[1] ॥੮॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਨਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਬਿਰਾੜੋ ਦੇ ਕਰਿ ਕਾਨਾ। ਕੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਤੁਮਹੁ ਰਖੀਜੈ। ਕਿਧੌਂ ਚਾਕਰੀ ਹਮ ਤੇ ਲੀਜੈ ॥੯॥ ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਸਗਰੇ ਮਿਲਿ ਕਹੋ। ਸਿੱਖੀ ਲਹੋ ਕਿ ਧਨ ਕੋ ਲਹੋ?' ਸੁਨਿ ਬੈਰਾੜ ਸਲਾਹ ਕਰੰਤੇ। ਦਰਬ ਲੋਭ ਕੋ ਰਿਦੇ ਧਰੰਤੇ ॥੧੦॥ ਕਹੈਂ 'ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਧਰੈਂ। ਦਰਬ ਚਾਕਰੀ ਲੈਬੋ ਕਰੈਂ। ਲਿਏ ਬਿਨਾ ਹਮ ਜਾਨਿ ਨ ਦੈਹੈਂ। ਜਾਨ ਦੇਹਿ ਤੌ ਪੁਨ ਕਿਤ ਪੈਹੈਂ ॥੧੧॥ ਦਰਬ ਛੋਰਿ ਸਿੱਖੀ ਕਿਮ ਧਾਰੇਂ। ਕਰਤਿ ਚਾਕਰੀ ਬਿਚਰੇ ਸਾਰੇ[2]। ਅਪਰ ਹੱਦ ਮਹਿਂ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ। ਅਪਨਿ ਸੀਮ ਧਾਂਤੇ ਅਟਕਾਵੈਂ' ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ। ਸਰ ਬਗਰਾਇ ਗਗਨ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਤੁਰਤ ਘਟਾ ਘਨ ਕੀ ਹੁਇ ਆਈ। ਬਹੀ ਬਾਉ ਊਚੇ ਗਰਜਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਕਾ ਬਰਖੇ ਜਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਅੰਗਨ ਲਾਗੇ ਚੋਟ ਕਰਾਲਾ। ਬਹੁਰ ਪਰੈ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਬਿਰਾੜ ਭਾਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਸਘਨ ਬਿਟਪ ਕੇ ਤਰੇ ਖਰੇ ਹੈਂ। ਲੇ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਓਟ ਥਿਰੇ ਹੈਂ। ਸਿੰਘਨ ਲੇ ਕੰਬਰ ਬਰ ਤਾਨੇ[3]। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਠਹਿਰਾਨੇ ॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਖਪਰਾ ਹਾਥ ਨਿਕਾਰਾ। ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰਾ। ਕਰਕਾ ਲਗ੍ਯੋ ਨ ਹਯ ਪਰ ਕੋਈ। ਖਰੇ ਰਹੇ ਤਿਸ ਥਲ ਥਿਰ ਹੋਈ ॥ ੧੬ ॥ ਕੋਸ ਕੋਸ ਚਹੁੰਗਿਰਦੇ ਮਹਾਂ। ਕਰਕਾ ਜੁਤਿ ਬਰਖ੍ਯੋ ਜਲ ਤਹਾਂ। ਤਿਸ ਥਲ ਹੀ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਸਭਿ ਵਹੀਰ ਪਾਛਲ ਕੋ ਅਯੋ ॥੧੭॥ ਤਿਸ ਵਹੀਰ ਮਹਿਂ ਇਕ ਸਿਖ ਆਯੋ। ਖੱਚਰ ਏਕ ਦਰਬ ਕੀ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ। ਜੇਤਿਕ ਧਨ ਸੋ ਆਗੈ ਧਰਿਕੈ ॥੧੮॥ 'ਮਹਾਰਾਜ ਇਹੁ ਲੇਹੁ ਖਜਾਨਾ। ਦਿਯੋ ਕੁਬੇਰ ਪੁਰਾਵਨ ਠਾਨਾ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਗੋਨ ਮੁਖ ਖੋਲਹੁ। ਸਭਿ ਬੈਰਾੜਨਿ ਕੋ ਅਬਿ ਬੋਲਹੁ' ॥ ੧੯ ॥ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਲਗਾਯਹੁ ਢੇਰ। ਆਧੀ ਮੁਹਰ ਰਜਤਪਣ ਹੇਰਿ[4]। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਇ। ਕਰਿ ਪੰਕਤ ਬੈਰਾੜ ਬਿਠਾਇ ॥੨੦॥ 'ਲੇਹੁ ਚਾਕਰੀ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਨਿਜਤੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ

---

[1]ਬੇਮੁਖ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਬੈਨ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਬਿਗਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਬੈਰਾੜ ਬੋਲੇ। [2]ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। [3]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੰਬਲ ਤਾਣੇ। [4]ਅੱਧੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਸਨ ਤੇ ਅੱਧੇ ਰੁਪੱਯੇ।

ਕੋ ਹਰਿ ਹਰਿ[1]। ਆਨੇ ਅਸ਼ਟ ਦਏ ਅਸਵਾਰ[2]। ਲਿਏ ਪਦਾਂਤੀ ਅਰਧ ਬਿ-ਚਾਰ॥੨੧॥ ਗਿਨ ਗਿਨ ਦੇਤਿ ਭਏ ਸਭਿਹੂਨਿ। ਪੈਦਲ ਇਕ ਸਊਰ ਕੋ ਦੂਨ। ਤੁਰੰਗ ਪੰਚ ਸੈ ਗਨਤੀ ਆਏ। ਨੌ ਸੈ ਪੈਦਲ ਧਨ ਕੋ ਪਾਏ॥ ੨੨॥ ਜਬਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਚਾਕਰੀ ਲੀਨਿ। ਦਰਬ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਪੀਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਹਿਤ ਨਾਲੀ। 'ਆਵਹੁ ਦਾਨ ਸਿੰਘ* ਅਸੁਪਾਲੀ[3]॥੨੩॥ ਦਰਬ ਚਾਕਰੀ ਕੋ ਬਰਤੰਤੇ। ਤੁਵ ਸੰਗੀ ਸਭਿ ਲੇਨਿ ਕਰੰਤੇ। ਤੂੰ ਭੀ ਲਿਹੁ ਲੇਖਾ ਨਿਜ ਕਰਿਕੇ। ਅੱਗ੍ਰ ਨੌਕਰੀ ਕਰਿ ਮੁਦ ਧਰਿਕੇ' ॥ ੨੪॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਦੂਧ ਪੂਤ ਧਨ ਸਭਿ ਘਰ ਮੋਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸਿੱਖੀ ਮੁਝ ਦੀਜੈ। ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਲੀਜੈ' ॥੨੫॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਮਿਲਨ ਸੰਗ ਭਾਈ[4]। ਤਿਨ ਹੀ ਸਮ ਤੁਝ ਕੋ ਬਨਿਆਈ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਤਿਨ ਕੋ ਸਮ ਜਾਨਹੁ। ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਤੇ ਬਿਛੁਰਨ ਨਹਿਂ ਠਾਨਹੁ॥ ੨੬ ॥ ਜਿਮ ਸਭਿ ਕਰੈਂ ਜੋਗ ਤਿਮ ਕਰਿਬੋ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਨਿ ਕੀ ਕਯੋਂ ਤ੍ਰਿਟਿ[5] ਧਰਿਬੋ?' ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀਜੈ। ਇਨਕੇ ਸਾਥ ਨ ਮੋਹਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥ ੨੭ ॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਕੁਛ ਹੈ ਘਰ ਮੋਰੇ। ਅਬਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀਜਹਿ ਲਖਿ ਚੇਰੇ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ। 'ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਬੀਰਜ ਤੈਂ ਰਾਖਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਇਸੀ ਬੀਜ ਤੇ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼। ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਿ ਜਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਭਲੋ ਦੇਸ ਜੰਗਲ ਕੋ ਕਰਯੋ। ਬਡ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਧਰਯੋ॥ ੨੯ ॥ ਜਿਮ ਸਭਿ ਮਾਝੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਖਿ ਦਿਖਾਈ। ਦੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਕੀ ਅਬਿ ਰਾਖੀ। ਉਪਜਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਅਭਿਲਾਖੀ†॥੩੦॥ ਅਬਿ ਤੂੰ ਜਗਤ ਜੂਠ[6]

---

[1]ਦੂਰ ਕਰ ਕਰ ਕੇ। [2]ਅੱਠ ਆਨੇ ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ। [3]ਘੋੜੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। [4]ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰਲਣਾ। [5]ਇੱਛਾ। [6]ਤੰਬਾਕੂ। *ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੁਇ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਜੇ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾਉਣਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਿਤ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਉਂ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਜੋ ਲੋਕ ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਡੋਲ ਜਾਣ ਤੇ ਤਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਮਾਲਵੇ ਨੇ ਬੀ ਉਹੀ ਵੇਲਨਾ ਖਾਧੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਾਂਝੇ ਦੀ ਪੈਜ ਰੱਖ ਲਈ ਤਿਵੇਂ ਦਾਨੇ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਰੱਖੀ। ਐਸੇ ਵਾਕਿਆਤ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪਾਟਕ ਤੇ ਜ਼ਾਤੀ ਦੋਸ਼ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਮਾਝਾ ਮਾਲਵਾ ਸਭ ਵੀਰ ਹਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਨ। ਮਾਝੇ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਪਾਟਕ ਸਿਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸਿਖ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਪਾੜ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸੁਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਸੀ। ਫੇਰ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਤਜਿ ਦੇਹੁ। ਬਨਹੁ ਸਿੱਖ ਪਾਹੁਲ ਕਹੁ ਲੇਹੁ'। ਕਹੈ[1] ਸੁ'ਉਦਰ ਅਵਰ ਮਮ ਜਾਵਹਿ। ਤਜਹੁਂ ਕਸ਼ਟ ਹੁਇ ਕੌਨ ਬਚਾਵਹਿ' ॥ ੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਸ਼ਟ ਤੁਵ ਟਾਰੇ। ਸਿਰ ਪਰ ਕਰੀਅਹਿ ਕੇਸਨਿ ਧਾਰੇ। ਸਿੱਖ ਸੰਪੂਰਨ ਹੀ ਅਬਿ ਬਨੋ। ਦੁਰਮਤਿ ਜਗ ਕੀ ਦੀਰਘ ਹਨੋ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਕ੍ਯੋਂ ਕੇਸ ਰਖਾਵਹੁ। ਬਿਨਾ ਕੇਸ ਤੇ ਸਿਖ ਲਖਿ ਪਾਵਹੁ'। 'ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਕਾਰਨ ਯਾਂਕੋ। ਹੇਰਹਿਂ ਪਰ੍ਯੋ ਨਰਕ ਸਿਖ ਜਾਂਕੋ[2] ॥ ੩੩ ॥ ਕੇਸਨ ਤੇ ਹਮ ਲੇਹਿਂ ਪਛਾਨ। ਚਹੈਂ ਬਚਾਵਨ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਂਨ। ਕੇਸਨ ਤੇ ਗਹਿ ਤਰਤ ਨਿਕਾਰਹਿਂ। ਅਪਨੀ ਲਾਗੀ ਛਾਪ ਬਿਚਾਰਹਿਂ*' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਮੁਖ ਪਰ ਸ਼ਮਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੋਨਹੁ ਹਾਥਨ ਗਹਿ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਸਨਮੁਖ ਹੋਈ ॥੩੫॥ 'ਇਸ ਤੇ ਆਪ ਚਿਨਾਰੀ ਧਰੀਅਹਿ। ਗਹਿ ਕੈ ਸ਼ਮਸ਼ ਨਿਕਾਸਨ ਕਰੀਅਹਿ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਹਾਥ ਰੁਮਾਲ। ਕਰਿ ਮੁਖ ਆਗੇ ਹਸੇ ਬਿਸਾਲ ।੩੬॥ "ਬਾਕ ਆਪ ਕੋ ਮੈਂ ਨ ਹਟਾਵੌਂ।ਸਿਰ ਪਰ ਰਖਿਕੈ ਕੇਸ ਵਧਾਵੌਂ। ਜਗਤ-ਜੂਠ ਤਜਿ ਪਾਹੁਲ ਲੈ ਹੌਂ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕੇ ਪੰਥ ਚਲੈ ਹੌਂ' ॥ ੩੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੇ ਗੁਰ ਫਤੇ ਉਚਾਰੀ।ਪੁਨ ਬੈਰਾੜ ਦਰਬ ਕੋ ਪਾਏ। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਉਠਿ ਹਰਖਾਏ॥ ੩੮ ॥ 'ਧਰ੍ਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਏਕ ਫਰੇਬ ਕਰਹੁ ਇਸ ਬੇਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਧਨ ਆਨ'।ਗਏ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਮਸਲਤ ਠਾਨਿ ॥ ੩੯॥ 'ਕਰਨਿ ਚਾਕਰੀ ਜਬਿ ਹਮ ਆਏ। ਇਕ ਆਯਹੁ ਇਕ ਘਰੋਂ ਟਿਕਾਏ। ਦ੍ਵੈ ਨੇ ਦ੍ਵੈ ਤੀਨਹੁਂ ਨੇ ਤੀਨ[4]। ਤਜਿ ਤਜਿ ਸਦਨ ਆਇਬੋ ਕੀਨ ॥ ੪੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਦੂਹਰੋ ਦਿਹੁ ਦਰਮਾਹਾਂ[5]।ਜੋ ਹਮ ਜੈ ਕੈ ਦੇਂ ਘਰ ਮਾਹਾਂ। ਨਤੁ ਸਭਿ

[1]ਦਾਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ। [2]ਜਦ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਨਰਕ ਪਿਆ ਦੇਖਾਂਗੇ। [3]ਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ। [4]ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡੇ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ। [5]ਮਾਹਵਾਰੀ ਤਨਖਾਹ। *ਚੋਜ ਭਰੇ ਲਾਡ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕਟਾਖ੍ਯ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਙ ਝੜਦੇ ਹਨ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਨੂੰ ਡੋਬਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਵਾਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜ, ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਟਿੱਕਾ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਾਟਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਝੂਠ ਤੁਫਾਨ ਬਣਾ ਬਣਾਕੇ ਪੁਵਾਯਾ ਸੀ।ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਿੱਖ ਦੋ ਹਨ ਯਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਹੋਰ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜਾਤਾਂ ਤੋਂ ਸਜੇ ਹੋਰ ਹਨ, ਸਭ ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਪਾਟਕ ਪਾਕੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੋੜਨ ਲਈ ਮਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪਾਟਕ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ।

ਤੇ ਧਨ ਆਧੋ ਲੈ ਹੈਂ। ਕਹਾਂ ਨਿਕਟ ਰਖਿ ਹਮ ਤਬਿ ਖੈ ਹੈਂ ॥੪੧॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਭੇ ਸਭਿ ਊਨੀ। ਅਬਿ ਤੇ ਦੇਹੁ ਚਾਕਰੀ ਦੂਨੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਧਨ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਪਾਰਹਿਂ।ਕਰਹਿਂ ਨੌਕਰੀ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਹਿਂ' ॥੪੨॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਨ ਕੀ ਬੁਧਿ ਹੀਨ। ਦਰਮਾਹਾਂ ਦੂਨਾਂ ਤਬਿ ਦੀਨ। ਸ਼ੇਸ਼ ਰਜਤਪਣ ਅਰੁ ਦੀਨਾਰ। ਬਚੇ ਸੁ ਗਾਡੇ ਧਰਾ ਮਝਾਰ ॥੪੩॥ ਨਾਮ ਗੁਪਤਸਰ ਥਲ ਕੋ ਰਾਖ੍ਯੋ।–ਦਰਬ ਗੁਪਤ ਆਨ੍ਯੋਂ–ਅਭਿਲਾਖ੍ਯੋ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਜਾਇ ਬਿਰਾੜ। ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਾਤ ਉਘਾੜ ॥ ੪੪ ॥ 'ਬਰਛੀ ਕੀ ਸੁ ਅਨੀ ਪਰ ਦਰਬੈ[1]। ਏਕ ਬਾਰ ਲਿਯ ਗੁਰ ਤੇ ਸਰਬੈ। ਦੂਨੋ ਲਿਯੋ ਸਭਿਨਿ ਦਰਮਾਹਾਂ। ਬਿਲਮ ਨ ਲਗੀ ਏਕ ਛਿਨ ਮਾਂਹਾ'॥੪੫॥ਇਕ ਸਿਖ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਮੀਪ ਕਹਤਿ ਸੋ ਭਯੋ। 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਬਿਗੜੇ ਬੈਰਾੜ।ਬਸਿਏਹਾਰ ਉਜਾੜ ਸੁ ਝਾੜ[2]*॥੪੬॥–ਬਰਛੀ ਅਣੀ ਸਾਥ ਧਨ ਲੀਨ। ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਲਮ ਨ ਲਗਿਬੇ ਦੀਨ–। ਕਹਿ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਹਸੈਂ।ਤੁਮਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਮਹਿਮਾ ਬਸੈ' ॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਤਬੈ।ਹਮਰੋ ਹੋਇ ਖਾਲਸਾ ਜਬੈ। ਚੋਟ ਨੋਕ ਕੀ ਕਰਿ ਉਤ ਲੈਹੈ[3]। ਦਰਬ ਸਹੰਸ੍ਰ ਗੁਣਾ ਸਭ ਦੈਹੈਂ॥ ੪੮ ॥ ਖੋਯੋ ਰਾਜ ਨ ਹੋਹਿ ਜਮੱਯਤ[4]। ਬਸਹਿਂ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਹੁਇ ਰੱਯਤ। ਅਪਨੋ ਕਾਰਜ ਆਪ ਬਿਗਾਰਾ। ਮੂਢ ਅਜਾਨ ਹਰਖ ਪੁਨ ਧਾਰਾ† ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਬੈਰਾੜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਬਹਿਮੀ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ। ਦਿਵਾਨੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬਹਿਮੀ‡ ਹੁਤੋ ਫਕੀਰ ਤਹਿਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾ ਬਾਨ।ਗੋਰ ਬਣਾਈ ਦੀਰਘਾ ਮਿਣ ਨੌ ਹਾਥ ਪ੍ਰਮਾਣ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਜੀਵਤੇ ਸੋ ਬਨਿਵਾਈ। ਲਾਇ ਰੇਖਤਾ[5] ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਵਾਈ। ਮੋਰੀ ਅਲਪ ਰਖੀ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਮਰਣ ਲਗੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਤਾਂਹੀ ॥ ੨ ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।ਮਣ ਇਕ ਘ੍ਰਿਤ ਸੋ ਮਣ[6] ਮਿਸ਼-

[1]ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਧਨ ਮਜਬੂਰ ਕਰਕੇ ਲਿਆ ਹੈ। [2]ਉਜਾੜ ਦੇ ਝਾੜਾਂ ਵਿਚ। [3](ਜੁੱਤੀ ਦੀ) ਨੋਕ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ। [4]ਫੌਜਾਂ, ਇਕੱਠ। [5]ਦੂਣੇ ਗਚ [ਫ਼ਾ:, ਰੇਖ਼ਤਹ=ਸੱਚੇ ਵਿਚ ਢਾਲਕੇ ਬਣਾਈ ਸ਼ੈ। ਪੰਜਾ:, ਰੇਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਮਸਾਲਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਦੂਣੇ ਗਚ]। [6]ਇਕ ਮਣ। *ਪਾ:–ਮਝਾੜ। †ਤਵਾ:ਖਾ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੈਰਾੜ ਇਥੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਦਾਨਾ ਸਿੰਘ ੨੦ ਸਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜੇ ਰਾਜ ਕਰਨਗੇ। ‡ਇਬਰਾਹੀਮ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਬਹਮੀ ਸ਼ਾਹ, ਬ੍ਰਹਮੀ ਸ਼ਾਹ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਭੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਟਾਨ। ਮਣ ਮੈਦਾ ਦੀਨਸਿ ਤਿਸ ਆਨਿ ॥੩॥ ਅਪਰ ਚੂਨ, ਚਾਵਰ, ਅਰੁ ਦਾਨਾ॥ਦਯੋ ਬਿਨੈ ਜੁਤਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਪਰਯੋ ਆਨ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥੪॥ ਦਾਸ ਆਪਨੋ ਮੋਹਿ ਬਨਾਵਹੁ। ਕਰਹੁ ਸਿੰਘ ਪਾਹੁਲ ਛਕਵਾਵਹੁ। ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਹੈਂ ਪੰਥ ਘਨੇਰੇ। ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਰਬ[1] ਮੈਂ ਹੇਰੇ॥੫॥ ਪ੍ਰਥਮ ਮੂੰਡਿ ਸਿਰ,ਭੀਖ ਮੰਗਾਵੈਂ॥ਭਲੋ ਭੇਸ ਤੇ ਬੁਰੋ ਬਨਾਵੈਂ। ਰਾਵਰਿ ਪੰਥ ਸਮਾਨ ਨ ਆਨ। ਮੈਂ ਪਰਖੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨ[2]॥੬॥ਉੱਜਲ ਬੇਸ ਸੁ ਉੱਜਲ ਮਤਾ। ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਚਿਤ ਰਤਾ। ਯਾਂਤੇ ਹੈ ਮੇਰੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਬਨੌਂ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਯਾਂਤੇ ਭਾਖਾ' ॥੭॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰੀ। 'ਪੂਰਬ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਤੈਂ ਡਾਰੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਇ ਭਾਵਨ ਧਰੈ। ਮਿਲਨਿ ਪੰਥ ਮਹਿ ਜੋ ਹਿਤ ਕਰੈ ॥੮॥ ਤੌ ਇਹ ਉਚਿਤ ਖਾਲਸੇ ਬੀਚ। ਪਾਹੁਲ ਲਹੈ ਊਚ ਕੈ ਨੀਚ'। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਖਰੋ ਹੋਹੁ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨਾ'॥੯॥ਲੇਆਗਯਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨਵਾਯੋ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਤਤਕਾਲ ਛਕਾਯੋ॥ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਨਾਮ ਉਚਰਯੋ। ਸ਼ੁਭ 'ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ' ਤਿਹ ਧਰਯੋ ॥ ੧੦ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ। ਭਾ ਕੱਲਯਾਣ ਉਚਿਤ ਮੁਦ ਚਿਤੇ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਿ ਲਗਯੋ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਠਿ ਸੰਝ ਸਵੇਰਾ ॥੧੧॥ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਏ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ*। ਹਯ ਅਰੂਢਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਗਨ ਆਯੁਧ ਨਾਲਾ ॥੧੨॥ ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਗਏ। ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਗ੍ਰਾਮ ਪਹੁੰਚਏ। ਸਮਾ ਭਯੋ ਸੁੱਖੇ ਕ਼ਹੁ ਆਨਿ। ਤਹਿਂ ਰਗੜਾਇ ਕਰਤਿ ਭੇ ਪਾਨ ॥ ੧੩ ॥ ਸੌਚ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਿ ਪੁਨ ਚਰੇ।ਕੇਤਿਕ ਗਮਨ ਅੱਗ੍ਰ ਕੋ ਕਰੇ। †ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਟ ਭਾਈ ਕੇ ਜਹਾਂ। ਡੇਰਾ ਜਾਇ ਕਰਤਿ ਭੇ ਤਹਾਂ ॥ ੧੪ ॥ ਬਸੈਂ ਬਾਣੀਏ ਗੁਰ ਸਿਖ ਦੋਇ। ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨਤਿ ਭੇ ਸੋਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਜਾਇ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ॥੧੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਸੇਵਾ ਕਰਯੋ ਚਹੈਂ ਹਮ ਬਾਰੀ[3]‡। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਆਗਯਾ ਦੀਜੈ। ਸੰਗ ਲਾਂਗਰੀ ਮਮ ਕਰਿ ਦੀਜੈ॥੧੬॥ਸਕਲ ਦੇਗ਼ ਹਿਤ ਚਹੈਂ ਸੁ ਲਯਾਵੈਂ।ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੌ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ'॥ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਅਸ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ

[1]ਸਾਰੇ (ਪੰਥ)। [2]ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਕੇ ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖੀ ਹੈ। [3]ਆਪ ਜੀ ਦੀ।*ਇਸ ਥਾਂ ਡੇਰਾ ਇਕ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। †ਇਹ ਭੀ ਸਾਖੀਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ। ‡ਪਾ:-ਸਾਰੀ।

ਛਕਹੁ ਹੋਹਿ ਕੱਲਯਾਨਾ ॥੧੭॥ ਮਿਲਹੁ ਖਾਲਸੇ ਸੋਂ ਬਨਿ ਰੂਪ । ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਪਦ ਲੇਹੁ ਅਨੂਪ*' । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਮਾਨਾ। ਕਰਿ ਕੜਾਹ ਤੂਰਨ ਤਬਿ ਆਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਖਰੇ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁ ਮੰਤ੍ਰ ਮੁਖ ਰਰੇ†। ਖਰੇ ਬਿਲੋਕੇ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੇਂ । 'ਉਠਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਲਿਹੁ ਮਾਨੇ[1]' ॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਨੀਰ ਅਨਵਾਯੋ । ਲੇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਪਤਾਸਨ ਪਾਯੋ। ਪਢੇ ਸਵੈਯੇ ਸਿੰਘਨ ਪੰਚ[2] । ਪੂਰਬ ਜਪ, ਅਨੰਦ ਪੁਨ ਬੇਚ ॥੨੦ ॥ ਝੋਰੜ ਸੰਗਤਾ ਭਾਖੈਂ ਸਬੈ । ਸੋ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਉਠਿ ਤਬੈ । ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਹੁਕਮ ਕੋ ਲੇਕੈ । ਦੈ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਿਯੋ ਛਕੈ ਕੈ ॥ ੨੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਨਾਮ 'ਰੰਗੀ' ਤਿਸ ਕੇਰਾ । 'ਰੰਗੀ ਸਿੰਘ' ਧਰਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।'ਧੁੰਮੀ ਸਿੰਘ' ਦੂਸਰੇ ਨਾਮੂ।ਧਰਤਿ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੁਖ ਧਾਮੂ॥੨੨॥ਇਮ ਨਿਹਾਲ ਹੁਇ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ।ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਤਬਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ । ਸਭਿ ਡੇਰੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਨਿ। ਹਯਨਿ ਚਰਨ ਹਿਤ[3] ਤ੍ਰਿਣ ਗਨ ਦੀਨ॥੨੩॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ । ਸੁਖ ਤੇ ਪੌਢਿ ਰਾਤਿ ਨੁਪਤਾਏ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਹੋਇ ਸਵਧਾਨਾ । ਭਏ ਅਰੂਢਿ ਅਨਾਇ ਕਿਕਾਨਾ ॥ ੨੪ ॥ ਕਰਨ ਅਖੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪਧਾਰੇ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਉੱਦ੍ਯਾਨ ਸਿਧਾਰੇ । ਮਨ ਭਾਵੰਤ ਬਿਚਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ਕਰਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਨੀਅਰ‡ ਮਹਿ ਡੇਰਾ ॥੨੫॥ ਤਹਿਂ ਬਿਤਾਇ ਨਿਸ ਗਮਨਤਿ ਭਏ । ਗ੍ਰਾਮ ਰੋਹਲੇ ਉਤਰਨ ਕਏ । ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਢਿ ਪੁਨ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ । ਗ੍ਰਾਮ ਬਬੀਹੇ ਨਿਕਟ ਸਥਾਨੇ ॥੨੬॥ ਕਰਯੋ ਸਿਵਰ ਉਤਰੇ ਗੁਨ ਧਾਮੂ। ਨੌ ਬਾਸੁਰ ਤਹਿ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮੂ । ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਢਿ ਬਾਜਕ ਕੋ ਗਏ। ਸਮੈਂ ਦੇਖਿ ਸੁਖਾ ਛੱਕ ਲਏ ॥ ੨੭ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਰਨ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਆਗਵਨੂ । ਪੈ[4] ਬਟੋਰ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਭਵਨੂ । ਭਰਿ ਭਰਿ ਘਟ ਗਨ ਬਾਹਰ ਲਜਾਏ । ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੨੮ ॥ ਪਾਇ ਪਾਇ ਮਿਸ਼-ਟਾਨ ਪਿਲਾਵਾ । ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਪੀਵਤਿ ਮਨ ਭਾਵਾ । ਏਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਾਨ ਨ ਕੀਨਿ । ਦੇ ਬਹੁ ਰਹਯੋ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੀਨ॥੨੯॥ ਬੂਝਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ 'ਕਯੋਂ

[1]ਭਾਵ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਝੋਰੜ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ, ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੧। [2]ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ। [3]ਚਰਨ ਲਈ। [4]ਦੁੱਧ।

*ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲਜਾਨ ਅਰਥ ਛਕਾਇਆ ਜਾਣਾ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿੱਧ ਹੈ। †ਇਥੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ‡ਪਾ: -ਸੁਨੀਯਰ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਸੁਨੀਅਰ ਹੀ ਹੈ।

ਨਹਿਂ ਪੀਨਾ ?'। ਕਹੈ ਸਿੰਘ 'ਖੇਬੇ ਪਲ[1] ਕੀਨਾ।ਧੇਨੁ ਦੁਗਧ ਕੋ ਪੀਵਤਿ ਦੋਸ਼। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਨ ਪਿਯੋਂ ਕਰਿ ਹੋਸ਼॥੩੦॥ਜੇ ਮਹਿਖੀ ਕੋ ਹੋਇ ਨਿਰਾਲਾ। ਤੌ ਮੈਂ ਕਰਿ ਹੌਂ ਪਾਨ ਸੁਖਾਲਾ*'।ਸੁਨਿ ਇਸ ਤੇ ਸਿਖ ਏਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਮੈਂ ਲਿਆਵਹੁਂ ਪੈ ਮਹਿਖ ਨਿਰਾਰੇ' ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ 'ਪੀਵਨ ਬਹੁ ਕਰਹੁ। ਤ੍ਰਿਪਤਹੁ ਭਲੇ ਉਦਰ ਕੋ ਭਰਹੁ'। ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਸਿ ਤਹਿਂ ਡੇਰੋ।ਪੈ ਪਿਆਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਘਨੇਰੋ॥੩੨॥ਪੂਰਬ ਜਬਹਿ ਦਿਵਾਨਾ ਮਾਰਯੋ। ਕਿਸ ਨੇ ਸਭਿ ਮਹਿ ਜਾਇ ਉਚਾਰਯੋ। 'ਪੰਥ ਤੁਮਾਰੇ ਕੋ ਤਹਿਂ ਗਯੋ। ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਨਝਾਰਿ ਹਤਿ ਦਯੋ'॥੩੩॥†ਘੁੱਦਾ ਸੁੱਖੂ ਹੁਤੇ ਮਹੰਤ।ਰਿਸਕਰਿ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਮਤੰਤ। 'ਲਿਹੁ ਪਲਟਾ ਗੁਰ ਤੇ ਚਲਿ ਅਬੈ'। ਲਏ ਬਟੋਰ ਟੋਰ ਕਰਿ ਸਬੈ ॥ ੩੪ ॥ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਪੰਚਾਸ ਦਿਵਾਨੇ। ਲੈਨਿ ਬੈਰ ਕੋ ਪੰਥ ਪਧਾਨੇ। ਮਗ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਡਰ ਧਾਰਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਧੀਰ ਬੀਰ ਬਲਿ ਭਾਰਾ ॥੩੫॥ਤਿਸ ਆਗੈ ਕਹਾ ਸ਼ਕਤਿ ਹਮਾਰੀ। ਅੱਗ੍ਰ ਨਿਵੈਂ ਜਿਸ ਖਲਕਤ ਸਾਰੀ'।ਇਮ ਉਰ ਅਰਧ ਸਮੁਝਿ ਮੁੜਿ ਗਏ।ਰਹੇ ਪੰਚੀ ਸੋ ਗਮਨਤਿ ਭਏ ॥੩੬॥ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਚਲਿਬੋ ਤਬਿ ਕਰੋ।ਤ੍ਰੈਦਸ ਡਰ ਕੋ ਧਰਿ ਹਟਿ ਪਰੋ[2]। ਜੁਗ ਮਹੰਤ ਕਰਿ ਧੀਰ ਪਧਾਨੇ। ਦਸ ਪੁਨ ਹਟੇ ਗੁਰੂ ਡਰ ਮਾਨੇ[3]॥੩੭ ।ਸੁੱਖੂਅਰ ਦੁੱਧੂ ਦ੍ਵੈ ਰਹੇ।ਸਭਿ ਸੰਗਿਨਕੀ ਗਤਿ ਦੇ ਲਹੇ[4]।ਢੱਡ ਸਾਰਿੰਗੀ ਦੋਨਹੁਂ ਕਰ ਤੇ। ਧਰੀ ਕਹੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਉਰ ਧਰਿਤੇ ॥ ੩੮ ॥–ਲੈਨੋ ਬੈਰ ਰਹਯੋ ਕਿਤ ਦੂਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਅਹਿ ਚਲੋ ਹਦੂਰ–।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਗੇ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ। ਪਿਖਿ ਤਿਨ ਬੋਲੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ॥੩੯॥'ਹਾਥਨ ਤੇ ਧਰਿ ਕਹਾਂ ਦੁਰਾਈ। ਲੇ ਆਵਹੁ ਤਿਨ ਕੋ[5] ਅਬਿ ਜਾਈ।–ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਗੁਰ ਜਾਨੀ–। ਇਮ ਲਖਿ ਉਠਿ ਦੋਨਹੁ ਪੁਨ ਆਨੀ ॥ ੪੦ ॥ ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ ਜਾਥਿ ਲੇ ਆਏ। ਦੋਨਹੁਂ ਖਰੇ ਭਏ ਅਗਵਾਏ।ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਤੁਮ ਗਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਜਥਾ ਹਮੇਸ਼ ਅਪਰ ਬਲ ਗਾਵਹੁ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ

---

[1]ਮਾਸ। [2]ਮੁੜ ਪਏ। [3]ਫੇਰ ਦਸ ਬੀ ਹਟ ਆਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਡਰ ਮੰਨਕੇ। [4]ਨਾਲਦਿਆਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ। [5]ਭਾਵ ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ। *ਹਰ ਚੰਗੀ ਗਲ ਵਹਿਮ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੁਰਾਤਨ ਵੈਦਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਮੱਛੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ। ਪਰ ਇਹ ਗਾਂ ਮਾਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਉਸ ਅਸੂਲ ਤੇ ਕੋਈ ਲੋਕੋਕਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਨਾਲ ਉੱਸੇ ਵੇਲੇ ਦੁੱਧ ਨਾ ਪੀਣਾ ਸੇਮਿਟਿਕ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਪਰਵਿਰਤ ਸੀ ਤੇ ਹੈ।

†ਇਹ ਭੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਹੁਕਮ ਦਿਵਾਨੇ ਦੋਊ। ਕਰੀ ਸਾਰੰਗੀ ਸੁਰ ਮਿਲਿ ਸੋਊ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਸੱਦ[1] ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਊਚੇ ਸੁਰ ਗਾਵਨ ਲਾਗ ਤੈਸੇ ॥੪੨॥ ਕੱਚਾ ਕੋਠਾ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਜਾਨੀ ॥ ਸਦਾ ਨ ਮਾਪੇ ਨਿਤ ਨਹੀਂ ਜੁਆਨੀ ॥ ਚਲਣਾ ਆਗੇ ਹੋਇ ਗੁਮਾਨੀ* ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ। 'ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਕਹੁ ਫੇਰ ਪੁਕਾਰੇ। ਫੇਰ ਸਾਰੰਗੀ ਮੇਲ ਬਜਾਓ। ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਗਾਇ ਸੁਨਾਓ' ॥ ੪੩ ॥ ਮਾਨਯੋਂ ਹੁਕਮ ਫੇਰ ਤਿਨ ਗਾਯੋ। ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਭਲੇ ਸੁਨਾਯੋ। ਭਏ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭੁ ਫੇਰ ਗਵਾਯੋ। ਤੀਨ ਬਾਰ ਤਿਮ ਹੀ ਕਹਿਵਾਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਬਸੇ ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਗੁਰ ਚਹਸਿ ਪਯਾਨਾ। ਤਬਿ ਸੁੱਖੂ ਬੁੱਧੂ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਇਮ ਅਰਦਾਸ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਰੇ ॥ ੪੫ ॥ 'ਹਮ ਪਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ ਅਸਵਾਰੀ। ਜਿਮ ਕੀਨੀ ਮਗ ਚਲਤ ਅਗਾਰੀ[2]। ਇਹੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਦਯਾ ਉਰ ਧਰੀਅਹਿ' ॥੪੬॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਪਲੰਘ ਅਪਨਿ ਉਠਵਾਯੋ। ਸੁਖੂ ਬੁੱਧੂ ਸੀਸ ਲਗਾਯੋ। ਦੁਇ ਸਿਖ ਅਪਰ ਲਗੇ ਹੈ ਸੰਗ। ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਉਠਾਇ ਉਤੰਗ ॥ ੪੭ ॥ ਸੁੱਖੂ ਕੇ ਸਿਰ ਜਥਾ ਨਗਾਰਾ। ਸਮ ਡੰਕੇ ਹਾਥਨ ਗਹਿ ਮਾਰਾ। ਮੁਖ ਤੇ ਧੌਂ ਧੌਂ ਕਰਤਿ ਸਿਧਾਰੇ[3]। ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਮਾਰਗ ਅਗਵਾਰੇ ॥ ੪੮ ॥ ਕਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਜਾਵਨ ਠਾਨੇ। ਧੌਂ ਧੌਂ ਸੁਖੂ ਮੁਖਹੁ ਬਖਾਨੈ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋਸ ਇਕ ਗਏ। ਤਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਤਰਤੇ ਭਏ ॥ ੪੯ ॥ ਕਰੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਨ ਤਾਂਹੀ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਨੀਕ ਥਲ ਮਾਂਹੀ। ਥਿਰੇ ਪਲੰਘ ਪਰ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ। ਸੁੱਖੂ ਆਨਿ ਮਾਥ ਪਗ ਟੇਕਾ ॥ ੫੦ ॥ ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਧਾਵਤਿ ਡੋਲਤਿ। ਊਂਘਾ ਊਂਘਾ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਤਿ[4]। ਹਾਰ ਪਰਯੋ ਜਬਿ ਦੌਰਤਿ ਦੌਰਤਿ। ਆਗੇ ਗਿਰਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੌਰਤਿ[5] ॥ ੫੧ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਨ ਠਾਨਾ। ਕਹਯੋ 'ਕਰਾਵਹੁ ਇਸੇ ਸ਼ਨਾਨਾ'। ਆਨਿ ਨੀਰ ਕੋ ਪਕਰਿ ਉਠਾਯੋ।

[1] ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਦੇ ਟੱਪੇ ਯਾ ਛੋਟੇ ਗੀਤ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2] ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਪਿੱਛੇ (ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੇ) ਪਲੰਘ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ (ਨੀਲੇ ਪਹਿਨਕੇ) ਸਫਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। [3] ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁੱਖੂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਗਾਰੇ ਵਾਂਗੂ ਤਾਲ ਨਾਲ (ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ) ਹੱਥ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਨਗਾਰੇ ਵਾਂਗੂ ਧੌਂ ਧੌਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। [4] 'ਊਂਘਾਂ' 'ਊਂਘਾਂ' ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:—ਸੁੱਖੂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਪਰਕੰਮਿਆਂ ਦੇਣ ਲਗਾ। ਨਾਲੇ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇ ਊਘਾਂ ਊਘਾਂ ਭੁੱਨੀ ਫਿਰੇ, ਫੇਰ ਹਾਰਕੇ ਡਿੱਗ ਪਇਆ। (ਅ) ਊਂਘ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ। [5] ਬੌਰਾ ਹੋਕੇ।

*ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ:—ਚਲਣਾ ਅੱਗੇ ਕਿਉਂ ਭਇਓਂ ਗੁਮਾਨੀ ? ਹੋਹੁ ਸਿਆਣਾ ਨਹੀਂ ਪਗੁ ਜਿਦਾਨੀ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸੱਦ ਦਾ ਇਹ ਤੀਸਰਾ ਚਰਨ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਸਰਬ ਦੇਹ ਤੇ ਭਲੇ ਨੁਹਾਯੋ॥ ੫੨ ॥ ਸੁਧਿ ਆਈ ਬੋਲਨੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਮੱਜਨ ਕਸੋਂ ਕਰਵਾਇਸਿ ਮੇਰਾ ? ਉਪਜਨੋ ਉਰ ਮੈਂ ਬਡ ਬੈਰਾਗਾ[1]। ਅਬਿ ਘਟ ਗਯੋ ਭਯੋ ਲਘੁ ਭਾਗਾ[2] ॥ ੫੩ ॥ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਥੋ ਕਰਨ ਸ਼ਨਾਨਾ'। ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। ਦਯੋ ਰਜਤਪਣ ਇਕ ਚੌਕੂਨ[3]। 'ਰਹੁ ਪੂਜਤਿ ਪੁਨ ਹੋਇ ਦੁਗੂਨ[4]' ॥ ੫੪ ॥ ਸੋ ਦੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰੁਖਸਦ ਕੀਨਾ। ਡੇਰੇ ਗਯੋ ਰੰਗ ਗੁਰ ਭੀਨਾ। ਅਬਿ ਲਗਿ ਸੋ ਚਹੁਕੂਨ ਰਪੱਯਾ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿੰ ਕਾਮਨਾ ਪੱਯਾ ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦੀਵਾਨੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਮ੍ਰਿਤ ਸਰ। ਤਲਵੰਡੀ ਡੱਲੇ ਪਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਡੇਰਾ ਜੱਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਭਾ ਤਹਿਂ ਇਕ ਤਾਲ ਬਿਸਾਲ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕ ਸਹਿਤ ਗੁਰ ਭੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਟ ਉਰਾਰ ਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੂ। ਉਲੰਘੇ ਤਤਛਿਨ ਤਾਲ ਅਸ਼ੇਸ਼ੂ। ਰੰਗ ਦਾਰ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਰਬੰਗ। ਮੁਸ਼ਕੀ ਚੰਚਲ ਤਰੇ ਤੁਰੰਗ॥ ੨॥ ਪਰਲੇ ਤੀਰ ਜਾਇ ਥਿਰ ਭਏ। ਹਯ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਉੱਜਲ[5] ਹ੍ਵੈ ਗਏ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਏ।ਢਿਗ ਸਗਰੇ ਹੁਇ ਬਾਕ ਅਲਾਏ॥ ੩॥ 'ਕੌਤਕ ਕਹਾਂ ਆਪ ਦਰਸਾਯਹੁ। ਬਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਸੁਪੇਦ ਬਨਾਯਹੁ। ਸਿਰ ਦਸਤਾਰ ਰਹੀ ਸੁਰਮਈ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਸਨ ਕਹਿ ਦਈ ॥ ੪ ॥ 'ਬਿਚਰਤਿ ਰਾਮ ਚੰਦ ਇਤ ਆਏ। ਇਹਾਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਹਰਖਾਏ। ਤਬਿ ਕੋ ਇਹ ਤੀਰਥ ਬਹੁ ਪਾਵਨ। ਪੁਰਬੀ ਸਮਾ, ਕੀਯੋ ਹਮ ਪਾਵਨ[6] ॥੫॥ ਯਾਂਤੇ ਬਿਸਦ ਬਸਤ੍ਰ ਹਯ ਭਯੋ[7]। ਪੁਰਬੀ ਤੇ ਫਲ ਪਾਵਨ ਕਯੋ। ਬੱਗਾ ਸਰ ਤੀਰਥ ਕੋ ਨਾਮੂ†। ਪਾਵਨ ਅਧਿਕ

---

[1](ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। [2]ਹੁਣ ਉਹ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ (ਉਸ ਦਾ) ਹੋਗਿਆ ਭਾਵ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਭਯੋ ਲਘੁ ਭਾਗਾ=ਤੁਛ ਪੁੰਨਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। [3]ਚਾਰ ਕੋਨਿਆਂ ਵਾਲਾ। [4]ਫੇਰ ਦੁਗਣਾ (ਵੈਰਾਗ) ਹੋ ਜਾਏਗਾ।(ਅ)ਦੁਗਣਾ(ਧਨ)ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।[5]ਚਿੱਟੇ।[6]ਸਮਾਂ ਪੁਰਬੀ ਦਾ ਸੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। [7]ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਪੜੇ ਤੇ ਘੋੜਾ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। *ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁੰਤਨਤ ਤੀਰਥ ਹੈ ਰਾਮ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ਪਾਪ ਇਥੇ ਤਰਕੇ ਹਟਿਆ ਸੀ। ਤੀਰਥ ਲੋਪ ਸੀ ਅਸਾਂ ਅਬ ਨਹਾਕੇ ਤੇ ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੱਸਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਰਤਨ ਥਾਪ ਦਿਤਾ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਸਰ ਭੀ ਹੈ, ਬਹਿੰਙੋ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਕੌਤਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੈ, ਪੁਰਬੀ ਸਾਖੀ ਕਲ ਬਾਤ ਲੋਕਾਂ ਮਗਰੋਂ ਰਲਾਈ ਹੈ। ਕਈ ਜੋ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮੁਸ਼ਕ ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਭੀ ਪਿੱਛੋਂ ਉਤਾਰ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਪਹਿਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਯਥਾ:—'ਅੱਗ ਕੇ ਰਥ ਤੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਸਕਾ ਭਾਉ ਕਰਕੇ ਰਥ ਮੇ ਪਲੰਘ ਉਪਰ। ਸੁਖ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਜੋ ਸਾਂਗ ਆਪ ਮਾਹੀਵਾਲੇ ਕੀਆ ਹੈ ਸੋ ਦਿਖਾਓ। 'ਜੋ ਉਤੇ ਕਚ੍ਹੇ ਨੀਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਰੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕੀਤਾ।'

ਸਪਰਸੇ ਰਾਮੂ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਖ ਤਬਿ ਸਰਬ ਨਹਾਏ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਜਨਾਏ।'ਪੁਰਬੀ ਸਮਾ ਗਯੋ ਟਰਿ ਅਬੈ।ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਬੈ' ॥੭॥ ਚਲਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਏ। 'ਜੱਸੀ ਆਇ ਚਲੇ ਗੁੜ ਖਾਇ ਚਲੇ। ਜੱਸੀ ਆਇ ਚਲੇ ਗੁੜ ਖਾਇ ਚਲੇ' ॥੮॥ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬਾਰੀ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਈ। ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੇ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਈ। ਬੀਤ ਗਈ ਜਬਿ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰੀ। ਉਤਰਿ ਥਿਰੀ ਸੈਨਾ ਤਬਿ ਸਾਰੀ ॥੯॥ ਏਕ ਲੁਬਾਨਾ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਬੈਲਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ ਮੈਂ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਕਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਗੁੜ ਕੋ ਵਾਪਾਰਾ। 'ਉਤਰੇ ਗੁਰੂ' ਸੁਨਤਿ ਮੁਦ ਧਾਰਾ ॥੧੦ ॥ ਪੱਕਾ ਤੀਸ ਮਣਾ ਗੁੜ ਲ੍ਯਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਗੈ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਇ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਜਨਮ ਸਫਲਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰੀ ਆਸਾ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਕੋ ਦੇ ਭਰਵਾਸਾ। ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਕੋ ਕੀਨਿ ਬਸੇਰਾ॥ ੧੨॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਰਸਤ ਨਹੀਂ ਬਰਤਾਈ।ਜਿਤਿਕਅਚੈਂ ਗੁੜ ਦਿਯ ਸਭਿਤਾਂਈ। ਨਹੀਂ ਦੇਗ਼ ਭੀ ਤਿਸ ਦਿਨ ਹੋਈ। ਗੁੜ ਕੋ ਖਾਇ ਰਹੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੧੩॥ ਸਕਲ ਤੁਰੰਗਨਿ ਦਈ ਨਿਹਾਰੀ। ਦੇਗ਼ ਕਰੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਭਾਰੀ। ਬਹੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਆਏ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੇਟਨ ਕੋ ਲ੍ਯਾਏ ॥੧੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੁਕਾਮ ਕਰਿ ਥਿਰੇ। ਬਹੁਰ ਕੂਚ ਤਹਿਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੇ। ਪੱਕੇ ਗ੍ਰਾਮ* ਕੀਯੋ ਪੁਨ ਡੇਰਾ। ਏਕ ਨਿਸਾ ਤਹਿਂ ਬਸੇ ਬਸੇਰਾ॥ ੧੫॥ ਗੁਰ ਤੁਰੰਗ ਜਹਿਂ ਲਾਵਨ ਕੀਨਿ। ਮੇਖ[1] ਤਹਾਂ ਗਾਡੀ ਧਰ ਤੀਨ।ਤੀਨਹੁੰ ਜੰਡ ਹਰੇ ਹੁਇ ਗਏ। ਅਬਿ ਲੌ ਖਰੇ ਨਰਨ ਦਰਸਏ॥ ੧੬॥ ਪੁਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਕਰਿ ਕੂਚ ਪਯਾਨੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਠਾਨੇ। ਰਹ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਤਿਲ ਵੰਡੀ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਜਹਾਂ ਬਸੇ ਡੱਲਾ* ਕਰਿ ਧਾਮੂ ॥ ੧੭ ॥ ਸਾਥੈ ਕੇ ਗਾਹਕ ਗਨ ਜੇਤੇ। ਤਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਰਹਿਂ ਤੇਤੇ। ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਵਨੂ। ਆਏ ਨਿਕਟ ਦੁਸ਼ਟ ਦਲ ਦਵਨੂ[2] ॥ ੧੮॥ ਭਵਨ ਭਵਨ ਪ੍ਰਤਿ[3] ਮਾਨਵ ਪਠਿ ਕੈ। ਗਾਹਕ ਸਕਲ ਹਕਾਰਿ ਇਕਠਿਕੈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਿ ਤਤਛਿਨ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੁਭਟ ਚਤਰ ਸ਼ਤ ਕੋ ਸਮੁਦਾਏ[4]।

---

[1]ਕਿੱਲੇ। [2]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਜੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਹਨ। [3]ਘਰ ਘਰ ਵਿਚੋਂ। [4]ਚਾਰ ਸੌ ਦਾ ਇਕੱਠ।

*ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹਨ। ਡੱਲੇ ਵਾਲੀ ਇਥੋਂ ਨਾਲੋਂ ਸੰਖੇਪ ਹੈ।

੧੯ ॥ ਗਮਨਸੋਂ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸੰਗ ਅਗਾਰੀ। ਆਦਰ ਹੇਤੁ ਭਾਉ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਆਵਤਿ ਚਢੇ ਰੂਪ ਸੁਖਕੰਦਾ। ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਾ ॥੨੦॥ ਦੇ ਕਰਿ ਭੇਟ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦੇ। ਸਿਰ ਧਰਿ ਬੰਦੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਸਭਿ ਰਾਹਕ ਹੁਇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਨੇਰੇ। ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ਤਿ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ ॥੨੧॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਹਟਿਗੇ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਕਿਯ ਤਿਹ ਸਮੋਂ। 'ਜੁਤਿ ਬਾਂਧਵ ਗਨ ਤਵ ਪਰਵਾਰਾ। ਅਹੈ ਅਰੋਗ ਕੌਮ ਬਡ ਭਾਗਾ ?' ॥ ੨੨ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਪਾਇ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੁਸ਼ਲ ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੁ-ਦਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼੍ਰੇਯ ਮੂਲ ਅਬਿ ਪਾਵਾ।ਸੁਨਿ ਆਗਵਨ ਅਨੰਦ ਵਧਾਵਾ' ॥ ੨੩ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਤਲਵੰਡੀ ਰਹੀ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਥਲ ਤਹੀ[1]।'ਸਕਲ ਬਹੀਰ ਜਬੈ ਚਲਿ ਆਵੈ।ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਗ੍ਰਾਮ ਢਿਗ ਜਾਵੈਂ' ॥੨੪॥ਫ਼ਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਕਰੇ ਤਿਸ ਥਾਨਾ।ਬੈਠਿ ਗਏ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਰਾਦਰ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਡੱਲਾ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਹੋਈ ॥ ੨੫ ॥ ਕਰ ਕੋ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਵਾ। 'ਤੁਰਕ ਦੁਸ਼ਟ ਬਹੁ ਕਪਟ ਕਮਾਵਾ। ਆਪ ਲਰੇ ਕੀਨਸਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਗਨ ਤੁਰਕਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਕਹਾਂ ਮੁਲਖ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਸ਼ਾਹੂ। ਕਹਾਂ ਆਪ ਢਿਗ ਭਟ, ਉਤਸਾਹੂ। ਕਾਰਜ ਪਰੇ ਜੰਗ ਕੇ ਭਾਰੀ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭੇ ਚਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਭੀਰ ਕਠਨ ਰਾਵਰ ਪਰ ਆਈ। ਘੇਰ੍ਯੋ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਚਹੁ ਘਾਈ। ਸ਼ਮੈਂ ਕਸ਼ਟ ਕੇ ਅਸ ਜਬਿ ਆਏ। ਹਮ ਕੋ ਸਿਮਰ੍ਯੋ ਨਹੀਂ ਕਦਾਇ ॥ ੨੮॥ ਦੋ ਸੈ ਕਿਧੌਂ ਤੀਨ ਸੈ ਬੀਰਾ।ਲੇ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੀਰਾ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੇ ਜੁੱਧ ਬਿਸਾਲੇ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਕੋ ਰਖਤਿ ਸੁਖਾਲੇ'॥੨੯॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਡੱਲੇ ਤੇ ਸ਼ੁਭਿ ਬੈਨੰ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਾਖ੍ਯੋ ਪੰਕਜ ਨੈਨੰ। 'ਭਈ ਸੁ ਭਈ ਬੀਤ ਅਬਿ ਗਇਊ।ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ਜਤਨ ਜਿ ਕਇਊ॥੩੦॥ ਜੰਗ ਬਿਖੈ ਮਾਰਨ ਕੈ ਮਰਨੋ।ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਹਾਂ ਤਿਸ ਕਰਨੋ'।ਪੁਨ ਡੱਲਾ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸੁਨਿ ਐਸੇ। 'ਅਹੈ ਜਥਾਵਤ ਉਚਰਹੁ ਜੈਸੇ॥੩੧॥ਤਊ ਦਾਸ ਹਮ ਰਾਵਰ ਕੇਰੇ। ਘਾਲਤਿ ਰਣ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਤਿ ਕਾਜ ਰਾਵਰ ਕੇ ਤਬਿਹੂੰ। ਲੇ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਟ ਸਭਿਹੂੰ ॥ ੩੨॥ ਲਿਖਤ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜੇ ਪਠਿ ਹੋ[2]। ਬਿਨਾਂ ਬਿਲੰਬ ਮਿਲਤਿ ਮੈਂ ਤਟ ਹੋ[3]। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਸਹਾਇ ਲੇ ਆਵਤਿ।

[1](ਗਲਾਂ ਬਾਤਾਂ) ਕਹਿ (ਕਹਾ ਜੋ) ਦਰਸ਼ਨ (ਦੇਕੇ) ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਤਰ ਪਏ। [2]ਜੇ (ਆਪ) ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ। [3]ਭਾਵ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸ ਪੁਜਦਾ।

ਇਤੋ ਬਿਘਨ ਕਰੇਂ ਹ੍ਵੈਬੋ ਪਾਵਤਿ' ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨ ਤਿਨ ਸਮੁਝਾਯੋ।'ਸਮਾ ਬਿਤ੍ਯੋ ਕਬਿ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ।ਨਹੀਂ ਉਪਾਇਬਨਹਿਂ ਅਬਿ ਤਾਹੂ। ਹੋਨਹਾਰ ਸਿਰ ਪਰ ਸਭਿ ਕਾਹੂ' ॥ ੩੪ ॥ ਇਤੋ ਕਹ੍ਯੋ ਪਰ ਤਊ ਨ ਮੌਨੰ[1]। ਤਜੈਂ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਸੁਨਾਵੈ ਤੌਨੰ[2]।ਅਪਨੋ ਆਪਾ ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨ। ਲਰੇ ਮਰੇ ਬਿਨ ਬਡਤਾ ਪਾਵਨ[3] ॥੩੫॥ ਸਭਾ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸੁਭਟਨਿ ਕੇਰੀ। ਬੈਠੇ ਸਨਧ ਬੱਧ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਕਾਰੀਗਰ ਆਏ। ਬਹੁ ਮੋਲੀ ਬਰ ਤੁਪਕਨ ਲ੍ਯਾਏ ॥ ੩੬ ॥ ਆਨਿ ਹਜ਼ੂਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਧਰੀ। ਕਰ ਪੰਕਜ ਮਹਿਂ ਗਹਿਬੇ ਕਰੀ। ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਹੇਰਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਦਸਤਰਵਾਂ ਕਰਿ ਤਾਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਡੱਲੇ ਕਹੁ ਪਰਖਨ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਕਹ੍ਯੋ ਰਿਪੁ ਧਰਖਨ[4]। 'ਭੋ ਡੱਲਾ! ਦੀਜੈ ਨਰ ਦੋਇ। ਹਤਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਪਰਖ ਪੁਨ ਹੋਇ ॥ ੩੮ ॥ ਕਿਤਿਕ ਤੋੜ ਕਰਿ ਘਾਵਨ ਘਾਲਹਿ[5]। ਮਰਹਿ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੁਭਟ ਤਤਕਾਲਹਿ'।ਸੁਨਿ ਗੁਰਬਾਕ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਏ। –ਇਹ ਕ੍ਯਾ ਕਹ੍ਯੋ'ਨਰਨ ਕੋ ਘਾਏ[6]'–॥੩੯॥ਜੋ ਡੱਲੇ ਸੰਗ ਭ੍ਰਾਤ ਬਟੇਰੇ। ਚਲ੍ਯੋ ਚਹਤਿ ਨਿਜ ਧਾਮਨ ਓਰੇ। ਭਏ ਭੀਰੁ[7], ਧੀਰਜ ਤਜਿ ਬੀਰਾ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਗੁਰੁ ਤੀਰਾ॥੪੦॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੇ ਜਿਮ ਗੁਰ ਕੀ ਚਾਲਾ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁੱਖਾ ਛਕਹਿਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬੋਲਹਿਂ ਮੁਖ ਆਈ। –ਅਹੈ ਸਿਰਰ–ਕਹਿਂ ਬਿਮੁਖ ਬਨਾਈ[8] ॥ ੪੧ ॥–ਤੁਪਕ ਪਰਖਿਬੋ ਨਰ ਹਤਿ ਚਹੈਂ। ਕਹਹੁ ਕੌਨ ਕਿਮ ਇਨ ਢਿਗ ਰਹੈ–। ਤਬਿ ਡੱਲੇ ਕੀ ਆਂਖ ਬਚਾਇ। ਆਧੇ ਰਾਹਕ ਗਏ ਸਿਧਾਇ ॥੪੨॥–ਨਹਿਂ ਕਹਿ ਦੇਹਿਂ,ਅੱਗ੍ਰ ਤੂੰ ਆਇ[9]। ਖਰੋ ਹੋਇ ਗੁਲਕਾਂ ਤਨ ਖਾਇ–। ਅਸ ਭੈ ਧਰਿ ਧਰਿ ਘਰੌਂ ਸਿਧਾਰੇ। ਅਰਧ ਰਹੇ ਸੋ ਭੀ ਡਰ ਧਾਰੇ ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਡੱਲਾ ਬਿਸਮ੍ਯੋ ਧਰਿ ਮੌਨ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਨੀਵ ਗ੍ਰੀਵ, ਮੁਖ ਔਨ[10]। ਕੈਧੌਂ ਕਹਤਿ ਹੁਤੋ ਬਹੁ ਬਾਤੀ। ਕੈ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਾ ਨਿਜ ਮਤਿ ਹਾਤੀ ॥ ੪੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਪਕ ਹਾਥ ਧਰਿ

---

[1]ਨਾ ਚੁੱਪ ਹੋਇਆ। [2](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪ੍ਰਸੰਗ ਛਡਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਡੱਲਾ) ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਂਵਦਾ ਹੈ। [3]ਲੜੇ ਮਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਪਾਵਣਾ (ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ)। [4]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [5]ਕਿਥੋਂ ਤੋੜੀ ਮਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। [6]ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀਦੇ। [7]ਕਾਇਰ ਹੋ ਗਏ। [8]ਬੇਮੁਖ ਬਣਾਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਸਿਰੜ ਹੈ [ਸਿਰੜ=ਜ਼ਿਦ, ਹੱਠ]। [9]ਮਤਾਂ ਡੱਲਾ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਆ। [10]ਮੂੰਹ ਧਰਤੀ ਵਲ।

ਰਹੇ। ਕਬਹੁੰ ਪਲੀਤਾ ਖੋਲਤਿ ਲਹੇ। ਗਜ ਨਿਕਾਲ ਡਾਲਤਿ ਵਿਚ ਕਬੈ। ਕੋਠੀ[1] ਕਿਤਿਕ ਬਨੀ ਲਖਿ ਤਬੈ॥੪੫॥ ਇਮ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਕੇਤਿਕ ਸਮੇਂ। ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਕੇ ਮੁਖ ਨਿਮੇ। ਪੁਨ ਬੋਲੇ 'ਡੱਲੇ! ਨਰ ਦੋਇ। ਹਮ ਕੋ ਦੇਹੁ[2] ਖਰੇ ਹੁਇੰ ਜੋਇ[3]॥੪੬॥ਮਾਰਿ ਤੁਫੰਗਨਿ ਪਰਖਨਿ ਠਾਨੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਘਾਵ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ[4]'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਡੱਲੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ। ਊਚ ਗ੍ਰੀਵ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨੀ ॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਬੰਧਪ ਉਠਿ ਉਠਿ ਬਹੁ ਗਏ। ਧੀਰ ਸਹਿਤ ਨਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਲਏ।ਚਾਕਰ ਨਹੀਂ ਜਿ ਡਰ ਢਿਗ ਰਹੇ।ਹੁਤੇ ਭ੍ਰਾਤ ਗਮਨੇ ਚਿਤ ਚਹੇ ॥ ੪੮ ॥–ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਮੁਝ ਕੋ ਨ ਪਚਾਰੇ। ਜਾਹੁ ਖਰੇ ਹੁਇ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ–। ਇਮ ਚਿਤ ਜਾਨਿ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਗਏ। ਨਹੀਂ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸੋ ਥਿਰ ਭਏ ॥ ੪੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਖਯਾਲ ਤਿਨਹੁੰ ਤੇ ਟਾਲਿ। ਪਰਚੇ ਪਿਖਿਨਿ ਤੁਪਕ ਦੈ ਨਾਲਿ[5]। ਪੁਨ ਬਰੂਦ ਗੋਰੀ ਜੁਗ ਡਾਰੀ।ਗਜ ਸੋਂ ਠੋਕਿ ਭਲੇ ਕਿਯ ਤਯਾਰੀ ॥ ੫੦॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਚਨ ਕੋ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ। ਰਹਯੋ ਨ ਕੋ ਗਾਹਕ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਤਬਿ ਤੋਰਾ ਸੁਲਗਾਇ ਮੰਗਾਯੋ। ਇਕ ਸਿਖ ਸੰਗ ਹੁਕਮ ਫੁਰਮਾਯੋ ॥੫੧॥ 'ਦ੍ਵੈ ਰੰਗਰੇਟੇ ਸਿਖ ਤਿਸ ਥਾਂਏ। ਥਿਰੇ ਦੂਰ ਦੇਖਹੁ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਏ। ਨਾਮ ਦੁਹਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕਿਹ ਲੀਜੈ।–ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਤਿ–ਇਮ ਕਹਿ ਦੀਜੈ ॥ ੫੨ ॥–ਹਤਹਿਂ ਤੁਪਕ–ਇਹ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। –ਪਰਖਨ ਹੇਤੁ ਘਾਵ ਕੋ ਘਾਈ–'। ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਗਯੋ ਸੁ ਜਾਇ ਅਲਾਵੈ। 'ਹਿਤ ਹਤਿਬੇ ਇਕ, ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਵੈਂ' ॥ ੫੩ ॥ ਨਹਿਂ ਦੋਨਹੁੰ ਤਬਿ ਪਾਗ ਸੰਭਾਰੀ। ਕਛੁ ਸਿਰ ਪਰ ਕਛੁ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ।ਝਗਰਤ ਆਵਹਿਂ ਦੋਨਹੁੰ ਚਲੇ। ਸਭਾ ਸਹਤਿ ਗੁਰ ਆਗੇ ਖਲੇ ॥ ੫੪ ॥ 'ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਤੇ ਹਮ ਏਕ ਹਕਾਰਾ। ਕਿਮ ਦੋਊ ਥਿਰ ਝਗਰਾ ਡਾਰਾ'। ਕਹੈਂ ਜੋਰਿ ਕਰ 'ਗਯੋ ਹਕਾਰਨ। ਨਹਿਂ ਇਕ ਕੋ ਕਿਯ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨਿ ॥੫੫॥ਮੈਂ ਚਾਹੌਂ ਥਿਰ ਅੱਗ੍ਰ ਤੁਫੰਗਾ। ਇਹ ਚਾਹਤਿ ਝਗਰਤਿ ਮੁਝ ਸੰਗਾ। ਮੋ ਪਰ ਹਤਿ[6] ਪਰਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬੈ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਗੁਰ ਤਬੈ ॥ ੫੬ ॥ 'ਦੇਖਹੁ ਡੱਲਾ ਇਨ ਸਮ ਬੀਰ। ਜੰਗ ਕਰਨ ਹਿਤ ਹਮਰੇ ਤੀਰ। ਸੁਭਟ ਤੀਨ ਸੈ ਤੁਝ ਸੰਗ

[1]ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਉਹ ਥਾਉਂ ਜਿੱਥੇ ਬਾਰੂਦ ਭਰਦੇ ਸਨ। [2]ਦੋ ਆਦਮੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇਹ। [3]ਜਿਹੜੇ। [4]ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਮਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਤੁਪਕ), ਸਾਰੇ ਜਾਣ ਲੈਣ। [5]ਦੋ ਨਾਲੀ ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ। [6]ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੂੰਡ ਕੇ।

ਜੋਊ। ਦੇਖਿ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਹੈ ਕਿਤ ਕੋਊ ॥੫੭॥ ਹਮ ਹਿਤ ਤਨ ਕੇ ਲੋਭ ਨ ਇਨ ਕੇ। ਜੇ ਕਾਯਰ ਨਹਿਂ ਧੀਰਜ ਤਿਨ ਕੇ। ਕਹਾਂ ਲਗੇ ਹਮ ਮਾਰਨ ਤਿਨ ਕੋ। ਬਾਕ ਸੁਨਤਿ ਹਤਿ ਧੀਰਜ ਮਨ ਕੋ ॥੫੮॥ ਜਬਿ ਰਣ ਪਰਹਿ ਤੁਫੰਗ ਅਗਾਰੀ। ਮਾਰਣ ਮਰਣ ਹੋਇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਤਬਿ ਤੇਰੇ ਭਟ ਠਹਿਰ ਨ ਸੱਕੈਂ। ਅਪਰ ਬਿਗਾਰ ਭਾਜਿਬੋ ਤੱਕੈਂ ॥੫੯॥ ਯਾਂਤੇ ਮਹਾਂਬੀਰ ਹਮ ਸੰਗਾ*।ਲਾਖਹੁਂ ਤੁਰਕ ਹਤੇ ਵਿਚ ਜੰਗਾ'।ਡੱਲੇ ਕੋ ਹੰਕਾਰ ਉਤਾਰਾ। 'ਸੱਤਿ ਸੱਤਿ'ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ॥੬੦॥ਅਦਭੁਤ ਖਯਾਲ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਸਕਲ ਸਭਾ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮੁਦ ਪਾਏ ॥ ੬੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਡੱਲੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਡੱਲੇ ਪ੍ਰਾਸ ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਮਿਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਬਹੀਰ ਆਯਹੁ ਮਿਲਯੋ ਉਤਰਨਿ ਸਮਾ ਪਛਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਕਿਕਾਨ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਡੱਲਾ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਇ। 'ਕਰਹੁ ਦੁਰਗ ਕੇ ਅੰਤਰ ਡੇਰਾ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਸੁਖ ਹੋਇ ਘਨੇਰਾ' ॥ ੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਵਹਿਰ ਹੀ ਆਛੇ। ਅਬਹਿ ਬੀਚ ਬਰਿਬੋ ਕਿਮ ਬਾਂਛੇਂ ? ਰਣ ਕਰਿਬੇ ਕੀ ਨਾਹਿਨਆਸਾ।ਲਿਖਿਚਾਹਤਯੋਤੁਰਕੇਸ਼ਬਿਨਾਸ਼ਾ'॥੩॥ਬਹੁਰਬਸਨਿਕੋਸਦਨ ਜ਼ਨਾਨੇ'।ਅਸਮੰਜਸ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਾਨੇ'।ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਪੁਨ ਬਿਨੈਬਖਾਨੀ। 'ਇਕ ਘਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਹੋਹਿਂ ਜ਼ਨਾਨੀ ॥੪॥ ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਖਾਲੀ। ਉਤਰਹੁ ਅੰਤਰ ਸਰਬ ਸੰਭਾਲੀ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਜੋ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਸਾਰੀ। ਬਸਹਿਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ॥੫॥ ਸਕਲ ਮਕਾਨ ਆਪ ਕੇ ਜਾਨੋ।

'ਤੁਰਕੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਲਿਖਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ²ਫੇਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜ਼ਨਾਨੇ ਵਸਣੇ ਦੇ ਘਰ ਹਨ।

*ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕੀ ਹਿੰਦੂ ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਬੇਈਮਾਨ ਹਨ, ਪੈਸੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀਨ ਤਕ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੯ ਅੰਸੂ ੩ ਅੰਕ ੪੦ ਦੀ ਟੂਕ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਅਗੰਮ ਦੇ ਪਤੇ ਸਨ, ਆਪ ਦੇਸ਼ ਹਿਤ ਅਸੂਲ ਪਰ ਜਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਪਰਖਣਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਆਪ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ ਸਨ ਤਾਂ ਹੀ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਅਨਗਿਣਤ ਸੈਨਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਮਰਦੇ ਮਾਰਦੇ ਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਆਤੁਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਉਹੋ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਾਨ ਤੈਲੀ ਤੇ ਧਰਕੇ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਨੌਛਾਵਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰ, ਇਨਾਂ ਖੁਸ਼੍ਹਾਲੀ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਧਾਰ।

ਬਸਹੁ ਅਨੇਕ ਸੁਖਨ ਕੋ ਠਾਨੋਂ'। ਪੁਨਹਿ ਭਨਯੋ 'ਹਮ ਬਾਹਰ ਭਲੋ ਡੇਰਾ ਕਰਹਿਂ ਨਿਕਟ ਹੀ ਕਿਲੇ॥੬॥ਤੇਰੋ ਭਾਉ ਭਲੇ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਜਿਮ ਅੰਤਰ ਤਿਮ ਬਾਹਰ ਭਾਯੋ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਦੁਰਗ ਕੇ ਨੇਰਾ ॥ ੭ ॥ ਕੰਧ ਨਿਕਟ ਹਯ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗਾਏ। ਤੰਬੂ ਤਾਨ ਦੀਨਿ ਤਿਸ ਥਾਂਏ। ਕੁਛਕ ਫਰਕ ਤੇ ਸਿੰਘ[1] ਥਿਰੇ ਹੈਂ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌ ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਹੈਂ ॥੮॥ ਤਿਨ ਤੇ ਪਰੇ ਪਰੇ ਬੈਰਾਰ[2]। ਉਤਰੇ ਪੈਦਲ ਅਰੁ ਅਸਵਾਰ। ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਲਗਾਇਸਿ ਡੇਰੇ । ਗੁਰ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਰੌਛ ਬਡੇਰੇ ॥੯॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਦੇਗ਼ ਕਰਿ ਅੰਤਰ[3]। ਤੂਰਨ ਹੀ ਬਰਤਾਇ ਨਿਰੰਤਰ। ਸਭਿ ਬੈਰਾੜ ਰੋਜ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ। ਅਪਨੋ ਭੋਜਨ ਆਪ ਬਨਾਵਹਿਂ ॥੧੦॥ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਸਭਿ ਦੇਗ਼ ਅਹਾਰ।ਅਚਵਨ ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਜਾਇ ਦੁਰਗ ਕੇ ਅੰਤਰ ਖਾਇਂ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਥਾਲ ਵਹਿਰ ਹੀ ਲ੍ਯਾਇਂ ॥੧੧॥ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਤ ਅਰੁਨਾਈ[4]। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਕਰਹਿਂ ਰਬਾਬੀ ਕਿਰਤਨ ਗਾਨ ॥ ੧੨ ॥ ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਅਨੇਕ। ਆਇ ਸੁ ਦਰਸਹਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ। ਬਹੁਰ ਸੁੰਦਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਮਹਿਲ ਪਾਇ ਸੁਧ ਏਵੀ' ॥੧੩॥ ਕਿਤ ਕਿਤ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਘਰ ਰਹਕੇ। ਸਾਹਬਜ਼ਾਦੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭੇ ਲਹਿ ਕੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਕੋ ਪਾਇ ਦੁਖਾਰੀ[5]। ਕਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕ ਬਹਯੋ ਦ੍ਰਿਗ ਬਾਰੀ ॥੧੪ ॥ ਟਿਕੇ ਆਨਿ ਤਿਲਵੰਡੀ ਜਬੈ। ਦੋਨਹੁਂ ਆਨਿ ਦਰਸ ਕਿਯ ਤਬੈ। ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਪੀਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਰੋਈ। ਗਦ ਗਦ ਗਿਰਾ ਬਿਕੁਲ ਬਹੁ ਹੋਈ ॥੧੫॥ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗਾ। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਨ ਗਨ ਤੇ ਚੰਗਾ। ਰੁਦਤਿ ਅਧਿਕ ਪਤਿ ਚਰਨਨ ਪਾਸੀ । ਸ਼ੋਕ ਸਹਿਤ ਬਹੁ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥੧੬॥'ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਸਦਨ ਕੇ ਸਾਥਾ। ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਹਤਨ ਕਸ਼ਟ,ਹੈ ਨਾਥਾ!'। ਬਦਨ ਪ੍ਰਪੁਲਤ ਅੱਸ਼੍ਰ ਬਹਿ ਬਾਰੀ[6]। ਬਹੁ ਬਿਖਾਦ ਤੇ

---

[1]ਇਥੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਭਾਉ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। [2]ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਪਏ ਹਨ ਬੈਰਾੜ (ਜੋ ਦਾਨਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਸਨ)। [3](ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤਰੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਪਰ ਭੋਲੇ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਕਹਿਕੇ ਲੰਗਰ (ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ) ਅੰਦਰ ਹੀ ਕਰਵਾਇਆ । [4]ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵੇਲੇ। [5]ਸੁਣ ਸੁਣਕੇ ਤੇ ਖਬਰਾਂ ਪਾਕੇ (ਬੜੀਆਂ) ਦੁਖੀ ਹੋਈਆਂ। [6]ਅੱਥਰੂਆਂ (ਰਸਤੇ) ਪਾਣੀ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਚਿਹਰਾ ਤਰ ਬਤਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਪਰਿਪਲੁਤ]।

ਬਜ੍ਰਾਕੁਲ ਭਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁਨ ਪੂਰਨ । ਭਯੋ ਸੁ ਹਤਿ
ਕਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਚੂਰਨ । ਕਿਮ ਧੀਰਜ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖਿਯਾਰੀ । ਦੀਨ ਮਨਾ
ਬਹੁ ਰੁਦੰਤਿ ਲਚਾਰੀ ॥੧੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਤਿਸ ਰੀਤਿ । ਰੁਦਤਿ
ਨਿਕਟ ਦੁਖ ਬਜ੍ਰਾਕੁਲ ਚੀਤ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਹਟਾਈ । 'ਕਯੋਂ
ਨਾਹਕ ਦੁਖ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਈ ॥੧੯॥ ਤੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ । ਗਯੋ
ਸੁਰਗ ਦੇਵਨ ਤੇ ਸਾਦਰ । ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਸੁ ਅਖੰਡ ਕੋ ਪਾਵਾ।ਜਨਮ ਲਾਭ
ਕੋ ਕਰਮ ਕਮਾਵਾ ॥੨੦॥ ਅਸ ਬੀਰਨ ਕੀ ਜਨਨੀ ਜੋਇ । ਸ਼ੋਕ ਕਰਨ
ਕੇ ਉਚਿਤ ਨ ਸੋਇ। ਤੂੰ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਸਜਾਨ ਨ ਠਾਨਤਿ । ਜਗਤ
ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ॥ ੨੧ ॥ ਨਿਤ ਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੋ ਪਾਇ[1] ।
ਸੋ ਕਿਮ ਬਿਰਹਿ ਪਿਖਤਿ ਬਿਨਸਾਇ।ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਬਾਲਕ ਲਘੁ ਜੋਇ।
ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦੀਰਘ ਤਨ ਹੋਇ ॥ ੨੨ ॥ ਤਰੁਨ ਅਵਸਥਾ ਲਗੈ
ਬਿਸਾਲਾ । ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਣਾਮ[1] ਸਰਬਥਾ ਕਾਲਾ । ਪੁਨਹਿ ਸੁਪੇਦ ਕੇਸ ਹੁਇ
ਜਾਇ । ਛੀਜਹਿ ਦੇਹਿ ਜੁਵਾ[2] ਬਿਨਸਾਇ* ॥ ੨੩ ॥ ਜੀਰਣ ਬਨਹਿ
ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹੋਇ। ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਬਿਦਤ, ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਇ[3] । ਬਾਲਕ ਤਰੁਨ
ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ ਕਾਲ[4] । ਅਟਕਤਿ ਨਹੀਂ ਭਖਤਿ ਨਿਤ ਕਾਲ ॥ ੨੪ ॥ ਇਸ
ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਹਿ ਜੋ ਜੇਤੀ । ਬਿਨਸਨ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਥਾ ਵਧਿ ਤੇਤੀ । ਅਸ
ਤਨੁ ਪਾਇ ਸਕਾਰਥ ਲਾਵੈ† । ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿਂ ਸੋ ਨਹਿ ਆਵੈ॥੨੫॥
ਜ਼ਹਾਂ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਅਨਾਸ਼ਾ । ਤਹਾਂ ਆਤਮਜ ਤੇਰੋ ਬਾਸਾ[5] । ਉਚਿਤ
ਨ ਸ਼ੋਕ ਕਰਨ ਤਿਸ ਹੇਤੂ। ਗਜ਼ਾਨ ਗਤੀ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਲਿਹੁ ਚੇਤ'॥੨੬॥
ਇੱਤਜ਼ਾਦਿਕ ਕਹਿ ਰੁਦਤਿ ਹਟਾਈ । ਤਉ ਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਜਾਈ ।
ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਡੱਲਾ ਚਲਿਆਯੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥
'ਦਿਹੁ ਆਇਸ ਅਬਿ ਇਨ੍ਹੈ, ਗੁਸਾਈਂ।ਬਸਹਿਂ ਦੁਰਗ ਕੇ ਅੰਤਰ ਜਾਈ।
ਸਦਨ ਪ੍ਰਥਕ ਇਨ ਹਿਤ ਕਿਯ ਖਾਲੀ। ਕਰਹਿਂ ਬਾਸ ਕੋ ਤਹਾਂ ਸੁਖਾਲੀ'
॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਬੂਝਿ ਲਿਹੁ ਇਨ ਕੋ । ਬਸਹਿਂ ਤਹਾਂ ਜਹਿ
ਭਾਵਤਿ ਮਨ ਕੋ' । ਤਬਿ ਡੱਲਾ ਦੋਨਹੁੰ ਢਿਗ ਗਯੋ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ

---

[1]ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । [2]ਜਵਾਨੀ । [3]ਨੇਤ੍ਰੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ । [4]ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ । [5]ਓਥੇ ਤੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ
ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ । *ਪਾ:—ਛੀਣਹਿ ਤੇ ਪਰਣਮਤੇ ਜਾਇ । †ਇਹ ਹੁਕਮ, ਇਹ
ਸਿੱਖਜਾ ਹਰੇਕ ਦੇ ਧਾਰਨੇ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਤਨ ਪਾਕੇ ਸਕਾਰਥਾ ਕਰੇ।

ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ॥੨੯॥ 'ਚਲਹੁ ਮਾਤ ਜੀ ਦੁਰਗ ਕਿ ਅੰਤਰ। ਬਿਰਹੁ ਭਲੇ ਸੁਖ ਲਹਹੁ ਨਿਰੰਤਰ। ਮੋਰ ਕੁਟੰਬ ਸਕਲ ਕਰ ਜੋਰਹਿ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਹਿ ॥ ੩੦ ॥ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹਮ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ। ਅੰਤਰ ਉਤਰਹੁ ਭਲੇ ਬਿਚਰੀਅਹਿ'। ਦੋਨਹੁੰ ਸੁਨਿ ਭਾਖਯੋ ਪਿਖਿ ਖਲੋ[1]। 'ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਗਨ ਬਿਖੈ ਹੀ ਭਲੋ ॥ ੩੧ ॥ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਬਿਛਰ ਨ ਚਾਹਤਿ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ ਹਮ ਪਿਖਿਨਿ ਉਮਾਹਤਿ'। ਕਿਤਿਕ ਫਰਕ ਕਰਿ ਸਿਵਰ ਉਤਾਰਾ। ਤੰਬੂ ਤਨਯੋ ਕਨਾਤ ਮਝਾਰਾ ॥੩੨॥ ਸੁਤ ਸ਼ੋਕਾਰਤਿ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁੰਦਰ[2]। ਸਾਹਿਬਦੇਵੀ ਜੁਤਿ ਥਿਰ ਅੰਦਰ। ਡੱਲਾ ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਥਾਰ ਪੁਚਾਵਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਨਾ ॥੩੩॥ ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਅੰਤਰ ਦੇਗ਼ ਬਨੈ ਸਭਿ ਖਾਏ। ਦਿਵਸ ਖਸ਼ਟਮੇ ਪ੍ਰਭੁ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਦੇਗ਼ ਥਾਨ ਲਿਹੁ ਵਹਿਰ ਬਨਾਯੋ' ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨ ਡੱਲੇ ਕੋ ਕਿਯ ਸਮੁਝਾਵਨ। 'ਲੰਗਰ ਬਨਹਿ ਨਿਕਟ ਹਮ ਖਾਵਨ। ਘਨੋ ਭਾਉ ਹਮ ਨੇ ਤੁਵ ਦੇਖਾ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਸੇਵ ਵਿਸ਼ੇਖਾ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਮੋਹਿ ਕੁਟੰਬ ਸਮਾਜਹਿ ਸਾਰਾ। ਦੁਰਗ, ਧੇਨੁ,ਹਯ,ਮਹਿਖਿ ਉਦਾਰਾ। ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸਭਿ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਮੈਂ ਦੇਗ਼ ਬਨੈ ਹੌਂ।ਲਿਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਖਿ ਜਬਿ ਲਗ ਦੈਹੌਂ।ਘਰ ਮਹਿ ਅੰਨ ਆਪ ਕੋ ਸਾਰਾ। ਕਰਿਹੋ ਸਿੰਘਨਿ ਸਹਿਤ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੩੭ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ 'ਖੁਸ਼ੀ ਹਮਾਰੀ। ਬਨਹਿ ਦੇਗ਼ ਬਾਹਰ ਅਬਿ ਸਾਰੀ।ਤੋਰੋ ਭਾਉ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਅਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ ਭਾਰ ਹੀ ਕਹੈ*' ॥ ੩੮ ॥ ਲਾਗੀ ਬਨਨ ਦੇਗ ਬਡ ਬਾਹਿਰ। ਅਚਹਿੰ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਛੁਧਤਿ ਸੁ ਜ਼ਾਹਰ। ਸਭਿ ਬੈਰਾੜ ਚਾਕਰੀ ਪਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਭੋਜਨ ਕਰਹਿੰ ਸੁ ਖਾਵੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਪੁਨ ਡੱਲਾ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਏ। 'ਸਿੰਘਨ ਸਹਤ ਸਕਲ ਬੈਰਾੜ। ਕਰੌਂ ਆਪ ਹਿਤ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰ ॥੪੦॥ ਅੰਤਰ ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ ਕਰੋ[3]।ਪਾਵਨ ਸਦਨ ਸਰਬ ਹੀ ਧਰੋ[4]'। ਇਮ ਕਹਿ

[1]ਖਲੋਤਾ ਦੇਖਕੇ। [2](ਮਾਤਾ) ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਸੁੰਦਰ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ (ਵਿਯੋਗ) ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹਨ। [3]ਚਰਨ ਪਾਵਣੇ ਕਰੋ। [4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ ਸਾਰਾ ਹੀ ਘਰ।

*ਕਿਸੇ ਤੇ ਭਾਰੂ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਚਾਹੇ ਕਿਤਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਖਰਚ ਖੇਚਲ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵੀਚਾਰਸ਼ੀਲ ਕਟਾਖਸ਼ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪੂਜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ

ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਨਿ ਤਯਾਰਾ। ਕਰਵਾਇਸ ਬਰ ਸ੍ਵਾਦ ਅਹਾਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਮਧੁਰ ਸ਼ਨਿਗਧ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਰਯੋ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨ ਮਿਲਿ ਤਯਾਰ ਸੁ ਧਰਯੋ। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ ਗਯੋ ਲੇ ਅੰਤਰ।ਪੰਗਤਿ ਗਨ ਬੈਠਾਇ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੪੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਚੌਂਕੀ ਡਸਵਾਈ। ਸ੍ਵੇਤ ਸੁਜਨਿ¹ ਤੇ ਊਪਰ ਛਾਈ। ਸਭਿ ਕੇ ਬੀਚ ਥਿਰੇ ਗੋਸਾਈਂ। ਜੁਗ ਮਾਤਨ ਘਰ ਬਿਖੈ ਬਿਠਾਈ ॥ ੪੩ ॥ ਸਹਿਤ ਬਿਰਾੜ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾਏ। ਸਭਿ ਕੇ ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਗਨ ਲ੍ਯਾਏ।ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਤੇ ਪਰੁਸਨ ਲਾਗੇ। ਥਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁ ਆਗੇ ॥੪੪॥ ਤਿਮ ਅੰਤਰ ਜੁਗ ਥਾਲ ਪੁਚਾਏ। ਦਾਸੀ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਏ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚੁਰਾ ਪਠਾਯੋ² ॥ ੪੫ । ਇਕ ਤੁਰੰਗ ਬਹੁ ਮੋਲ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਭੇਟ ਰਜਤਪਣ ਸ਼ਤ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਦੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਖੁਸ਼ੀ ਲੀਨਿ ਆਨੰਦ ਮਨ ਪਾਈ ॥ ੪੬ ॥ ਦ੍ਵੈ ਮਾਤਾ ਕੋ ਤੇਵਰ ਦੋਇ। ਬਨੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਲਾਗੇ ਜੋਇ। ਦੀਏ ਪਚਾਸ ਰਜਤਪਣ ਤਬੈ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਚਵ ਕਰਿ ਸਬੈ ॥ ੪੭॥ ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ। ਸਿੰਘ ਬਿਰਾੜ ਸਕਲ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਡਲੋਂ ਕਹੁ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸਰਾਹਾ। ਸੇਵ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰਨ ਉਮਾਹਾ ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਡੱਲੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਚੌਬੇ ਦੀ ਮਾਈ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਰ। ਦਲਪਤ। ਦਯਾਲ ਦਾਸ। ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਵੰਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਬਸੇ ਲਰਨਿ ਹੰਗਾਮਾ ਛੋਰਿ³। ਕਮਰਕਸਾ ਖੋਲਯੋ ਥਿਰੇ ਸੁਖ ਕੋ ਲਹਿ ਸਭਿ ਓਰ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਾਮ ਦਮਦਮਾ ਤਿਸ ਕੋ ਧਰਯੋ। ਭਏ ਨਚਿੰਤ ਰਿਪੁਨਿ ਬਲ ਹਰਯੋ। ਪਸਰੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਆਵਨ ਸੰਗਤਿ ਲਗੀ ਹਮੇਸ਼ ॥ ੨॥ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਤੂਰਨ ਪੂਰੈ। ਲਗੈ ਦਿਵਾਨ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਵਹਿਂ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਆਵਹਿਂ ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚੜ੍ਹਿ ਅਖੇਰ ਕੋ ਚਾਲੇ। ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ ਅਤੁ ਢਤਿ ਜਾਲੇ। ਜਬਿ ਡੇਰੇ ਤੇ ਨਿਕਸਨ ਲਾਗੇ। ਕਹਯੋ ਸੱਦ ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਗੇ ॥੪॥

'ਥਿਰੇ ਕਹੇਂਦੀ ਵੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅੱਗੇ। ਸੋਹਣੀ ਦਾਹੜੀ ਬੀਬੀ
ਪੱਗੇ। ਗੋਤ ਵੜਾਇਚ* ਪਿੰਡ ਹੈ ਚੱਧੇ।ਖਾਲੀ ਚਲੀ ਜੇ ਇਕ ਵਲ ਲੱਗੇ'।

ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਤਿਸਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਿ। ਮੁਸਕਾਨੇ ਭਾਖਯੋ 'ਕਹੁ ਫੇਰ'।

¹ਛੈਣੀ। ²ਪਰਤਾਇਆ। ³ਜੰਗ ਦਾ ਲੜਨਾ ਛੱਡਕੇ। *ਪਾ:-ਵਰਾਇਚ।

ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ।ਪੂਰਬ ਗਾਵਨੋ ਜਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।।੫।।ਬੂਝੀ ਪ੍ਰਭੁ 'ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਈ?।ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਈ?'। 'ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ! ਸੁਨੀਜੈ।ਚੱਬਾ ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਜਨੀਜੈ ।।੬।। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ। ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਬਾਸੇ*।ਤਹਿੰ ਤੇ ਮੈਂ ਆਈ ਧਰਿ ਆਸਾ। ਜਾਚਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪਕੇ ਪਾਸ।।੭।।ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਨ ਮਾਂਗਨੋ ਗਯੋ।ਸੱਦ ਬਿਖੇ ਤੁਮ ਸਨ ਕਹਿ ਦਯੋ। ਦੂਰ ਪੰਥ ਤੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਈ। ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਸ਼ਰਨ ਤਕਾਈ'।।੮।।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਦਾਸ ਕੋ ਕਹਨੋ।'ਮਸੁ ਅਰੁ ਕਲਮ ਆਨਿ ਅਬਿ ਚਹਨੋ। ਲਜਾਯੋ ਤੁਰਤ ਗੁਰੂ ਲਿਖਿ ਦੀਨ।ਸਿਖ ਨੇ ਦੇਬੋ ਹਿਤ ਕਰ ਲੀਨ।।੯।।ਗੁਰ ਬੋਲੇ'ਇਕ ਸੁਤ ਤੁਹਿ ਦਯੋ'।ਕਾਗਤ ਪਿਖਤਿ ਸਿੱਖ ਲਖਿ ਲਯੋ।ਮਹਾਰਾਜ ਏ ਸਾਤਾ ਭਯੋ।ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੋ ਏਕ ਸੁਤ ਦਯੋ'।।੧੦।।'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਨੋ 'ਸਪਤ ਹੀ ਹੋਹਿਂ। ਆਇ ਦੂਰ ਤੇ ਜਾਚਨੋ ਮੋਹਿ'। ਲੇ ਕਾਗਤ ਇਸ਼ਤ੍ਰੀ ਹਰਖਾਈ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ, ਸਦਨ ਸਿਧਾਈ ।। ੧੧ ।। ਸਮਾ ਪਾਇ ਸੁਤ ਸਾਤ ਉਪਾਇ†। ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਇ।

‡ਪੁਨ ਉਦਿਆਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਿਧਾਰੇ।ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤ ਮ੍ਰਿਗਨਿਨਿਹਾਰੇ ।।੧੨।।ਨਹੀਂ ਅਖੇਰ ਕਹੂੰ ਤੇ ਪਾਵਾ।ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਸਨਪ੍ਰਭੁਅਲਾਵਾ।'ਕਿਹ ਸਿਖ ਨੇ ਕੰਘਾ ਨਹਿ ਕਰਨੋ ? ਜਿਸ ਤੇ ਨਹਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਪਰਨੋ'।।੧੩।। ਸੁਨਨੋ ਸਭਿਨਿ ਇਕ ਨੇ ਕਹਿ ਦੀਨਾ। 'ਮੈਂ ਕੰਘਾ ਕੇਸਨ ਨਹਿਂ ਕੀਨਾ'। ਹੁਕਮ ਕਰਨੋ 'ਅਬਿ ਭੀ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਤੂਰਨ ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ ਮਿਲੀਜੈ' ।। ੧੪ ।। ਤਤਛਿਨ ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਰਿ ਲੀਨ[1]। ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ ਪਯਾਨੌ ਕੀਨ। ਪੁਨ ਉੱਦਜਾਨ ਬਿਖੈ ਜਬਿ ਫਿਰੇ। ਪਿਖਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੋ ਮਾਰਨ ਕਰੇ ।। ੧੫ ।। ਹਟੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਕੋ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਐਸੇ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ਸਕਲ ਪਰਕਾਰੇ। ਚਢਨ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੇ ।। ੧੬ ।। ਕਾਰਜ ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਹੁਇ ਜਾਤੇ। ਨਹਿਂ ਦੋਨਹੁਂ ਬਿਨ ਕਹੂੰ ਪ੍ਰਯਾਤੇ[2]§'।

---

[1](ਕੰਘਾ) ਕਰ ਲਿਆ। [2]ਭਾਵ ਸੁਚੇਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤੇ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰਨ। *ਇਹ ਗਿਰਾਂਵ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪਰ ਹੈ, ਹੁਣ ਨੇੜੇ ਰੇਲ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ,ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਗਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। †ਇਸਿ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੋ ਛੇਵੇਂ ਸਾਹਬਾਂ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੫੪। ‡ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

§ਦਾਤਾ ਜੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸਫਾਈ ਤੇ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਮੱਤਿ ਸਿਖਾਲਦੇ ਹਨ।

ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੀਖ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਮਾਨੀ। ਜਥਾ ਆਪ ਸ਼੍ਰੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨੀ॥੧੭॥
ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰੇ। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਸਥਿਰੇ ਸਵੇਰੇ। ਬੈਠਨੇ ਨਿਕਟ ਖਾਲਸਾ ਆਇ।ਦਰਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੧੮ ॥ *ਦਧਿ ਸੋਂ ਦੀਰਘ ਘਟ ਕੋ ਭਰਨੋ।ਲੇ ਇਕ[੧]ਆਨਿ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰਨੋ।ਬੂਝਨ ਕੀਨ 'ਬਸਹਿ ਕਿਸ ਗ੍ਰਾਮੂ ? ਤੋਹਿ ਪਿਤਾ ਅਰੁ ਤੁਵ ਕਨਾ ਨਾਮੂ ?' ॥ ੧੯ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਕਲ ਬਤਾਈ।'ਮੌੜ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਬਸੌਂ ਗੁਸਾਈਂ!।ਪਿਤਾ ਭੀਮ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਤ ਭਯੋ। ਦਲਪਤਿ ਮੋਹਿ ਨਾਮ ਧਰਿ ਦਯੋ' ॥ ੨੦ ॥ ਭੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਦ[੨] ਹੇਰਿ ਬਿਸਾਲਾ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਜੋ ਕਰਿ ਭੀਮ[੩] ਆਤਮਜ ਭਯੋ। ਤਬਹਿ ਦਲਨ ਕੀ ਪਤਿ ਪਦ ਲਯੋ[੪]' ॥ ੨੧ ॥
ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਗੁਰ ਪਾਗ ਬੰਧਾਈ। 'ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਰਖਹਿ ਜਿਠਾਈ[੫]। ਤੌ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਭੀ ਵਧਹਿ ਮਹਾਨਾ। ਮਾਨਤਿ ਰਹਹੁ ਗੁਰੂ ਕੀ ਆਨਾ' ॥ ੨੨ ॥
ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬੈਠਨ ਤਬਿ ਕਰਨੋ।ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਸਦਨ ਚਲਿ ਪਰਨੋ।ਦਿਨ ਦ੍ਵੈ ਚਾਰਿਕ ਬੰਧੀ ਸਿਰ ਪਰ। ਡੋਮਨ ਕੇ ਗਾਵਨ[੬] ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ॥੨੩॥
ਸੋ ਦਸਤਾਰ ਤਿਨਹੁੰ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਮੂਰਖ ਕਛੂ ਬਿਚਾਰ ਨ ਕੀਨਾ।ਨਹਿੰ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਮਨ ਮਹਿ ਆਇ। ਖਾਲੀ ਰਹਨੋ ਖੁਸ਼ੀ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੨੪ ॥

*ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਕਾ ਇਕ ਪੋਤਾ।ਦਯਾਲਦਾਸ ਜਿਸ ਨਾਮ ਉਦੋਤਾ।ਭੁੱਚੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਤੇ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਭਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਕੁਛਕ ਰਜਤਪਨ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਈ।ਬੈਠਨੋ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਬਖਾਨਾ।'–ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ–ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[੭]' ॥ ੨੬ ॥ ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਸ਼ੁਭ ਧਾਰਹੁ। ਬਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰਹੁ। ਕੇਸ਼ ਕਾਛ ਕੀ ਰਹਤਿ ਰਖੀਜੈ। ਮੀਣ ਮਸੰਦ ਮੇਲ ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ॥੨੭॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ਤਨ ਧਰੀਅਹਿ। ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਸੁ ਉਚਰੀਅਹਿ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਮਦਿਲ ਹੋਇ ਉਚਾਰੀ।'ਸਿੱਖੀ ਹਮਹੁਂ ਕਦੀਮੀ ਧਾਰੀ ॥੨੮॥ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇਰੇ। ਜਹਿ ਕਹਿਂ ਬਿਦਤੇ ਜਗਤ ਬਡੇਰੇ।ਅਬਿ ਮੈਂ ਨਈ ਰੀਤਿ ਕਨਾ ਧਾਰੌਂ।ਨਿਜ ਬਡਿਅਨਿ ਕੋ ਪੰਥ ਸੰਭਾਰੌਂ ॥੨੯॥ ਸਭਿ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਤ ਹੀ ਰਹੈ। ਦਾਸ ਕਦੀਮੀ ਅਪਨੇ ਲਹੇ।ਭਈ ਆਰਬਲ

[੧]ਭਾਵ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਲਿਆਕੇ। [੨]ਡੀਲ। ਕੱਦ। [੩]ਇਸ ਵਿਚ ਕਟਾਖਸ਼ ਪੁਰਾਤਨ ਬਲਵਾਨ 'ਭੀਮ' ਵਲ ਹੈ। [੪]ਦਲ ਦਾ ਪਤੀ ਹੋਣਾ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਹੈ। [੫]ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਰੱਖੇਂਗਾ। [੬]ਡੂਮਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ। [੭]'ਦਯਾਲ' ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਇਹ(ਨਾਮ) ਮੰਨਣਾ ਕਰੋ। *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਅਥੈ ਬਡੇਰੀ। ਪਹੁਲ ਲੇਨਿ ਨ ਉਚਿਤਾ ਮੇਰੀ' ॥ ੩੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਹਮ ਨੇ ਉੱਤਮ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖਦਾਇਕ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਜੁਤਿ ਹੈ ਰਿਪੁ ਘਾਯਕ ॥ ੩੧ ॥ ਤਿਸ ਜਹਾਜ ਪਰ ਚਢਹਿ ਜੁ ਆਇ। ਕੀਟੀ ਤੇ ਗਯੰਦ ਬਨਿ ਜਾਇ। ਜੋ ਸਯਾਲ ਸਮ ਸਭਿ ਤੇ ਡਰੈ। ਬਨੈ ਸਿੰਘ[1] ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸੁ ਧਰੈ॥ ੩੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀਅਹਿ।ਰੀਤਿ ਮਸੰਦੀ ਨਾਂਹਿਨ ਧਰੀਅਹਿ'। ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਬਚਨ ਹਟਾਵਨ[2] ਕੀਨਾ। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਪਰ ਨਹਿਨ ਪਤੀਨਾ॥ ੩੩ ॥ 'ਅਬਿ ਤੌ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਰਹਿੰ ਐਸੇ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਹਮਰੇ ਜੈਸੇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰਾਪ ਤਬਿ ਦੀਨਾ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਰ ਬਾਰਨਿ ਕੀਨਾ' ॥੩੪॥ 'ਹਮ ਤੇ ਨਹਿੰ ਪਾਹੁਲ ਤੈਂ ਲਈ। ਅਪਰ ਬੁੱਧਿ ਹਠਿ ਤੇ ਦਿਢ ਕਈ। "ਮਿਲਹਿ ਚੂਹੜੇ ਜਬਹਿ ਹਮਾਰੇ। ਤਿਨ ਤੇ ਕਰਿਹੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰੇ[3]"' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਭਾ ਮੌਨ। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿ ਗਮਨਯੋ ਭੌਨ। ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਚਲਿ ਗਯੋ।–ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਰਸ ਬਹੁ ਭਯੋ–॥੩੬॥ ਤਬਿ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰੁਖ਼ ਨ ਮਿਲਾਯੋ। ਨਹਿੰ ਸਾਦਰ ਕਬਿ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ। 'ਭਗਤੂ ਕਾ ਮਸੰਦ' ਧਰਿ ਨਾਮੂ*। ਨਾਂਹਿਨ ਗਮਨੇ ਇਸ ਕੇ ਧਾਮੂ ॥ ੩੭ ॥ ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਗੌਰਾ ਇਕ ਭਯੋ। ਤਿਸ ਤੇ ਦਜਾਲਦਾਸ ਉਪਜਯੋ† । ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਦੂਸਰ ਭਾ ਜੀਵਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿਕਟ ਦਿਯ ਜੀਵਨ[4] ॥ ੩੯ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ

---

[1]ਸ਼ੇਰ। [2]ਹਟਾਵਨਾ ਕੀਤਾ। [3]ਭਾਵ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘ ਸਜੇ ਹੋਏ ਮਿਲਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇਂਗੇ। [4]ਪ੍ਰਾਣ ਦਿੱਤੇ।

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਸੰਦਹਾਰ ਜੀਵਨ ਦਜਾਲਦਾਸ ਦਾ ਨਾ ਰਹੇ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ। ਪੂਜਾ ਦੇ ਧਾਨ ਨੂੰ ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਅਮੀਰ ਬਣਨਾ, ਇਹੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਜ੍ਯ ਬਣਨ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਮਸੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ,ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ,ਸਿੰਘ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਪੂਜਾ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਭਲੇ ਅਰਥ ਲਾਉਣਾ,ਨਿਰਬਾਹਮਾਤ੍ਰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਣਾ ਇਹ ਬੀ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਹੈ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਪੰਥ ਸੇਵਾ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾਪਰ ਲਾਉਣ ਯਾ ਕਿਸੇਅਸੂਲ ਯਾ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਬਿਹੰਗਮੀਜੀਵਨ ਧਾਰਲੇਣ।

†ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਈ ਗੌਰਾ ਤੇ ਗੌਰੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਇਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਰਖਾਇਆ, ਇਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੈਂਥਲ ਦਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਰਾਜਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੈਂਥਲ ਪਤੀ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਕਵਿਰਾਜ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ।

ਤਬੈ ਜਿਵਾਯੋ। ਤਿਸ ਕੌ ਬੈਸ ਅਧਿਕ ਬਿਰਧਾਯੋ। ਗ੍ਰਾਮ ਚੱਕ ਤਿਸ* ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਬਾਸਾ। ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਇ ਗੁਰ ਪਾਸਾ ॥੩੯॥ ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਤਿਨ ਲੀਨੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਇਕ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ। ਦੂਸਰ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਇਕ ਮਾਤਾ ਤੇ ਦੋਨਹੁਂ ਭਾਈ। ਦੈ ਬਿਮਾਤ ਤੇ ਦੇਉਂ ਬਤਾਈ[1]। ਬਖਤੂ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਤਖਤੂ ਸਿੰਘ। ਸੁਤ† ਜੀਵਨ ਚਾਰੋਂ ਜਨੁ ਸਿੰਘ ॥ ੪੧ ॥ ਨਿਕਟ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਇਨਕੋ ਬਾਸਾ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਪਾਸਾ। ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਬਿਤਾਇ। ਚਹੁਂਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਆਏ ॥ ੪੨ ॥ ਨਰ ਨਾਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਹਮੇਸ਼। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਮਿਲਹਿਂ ਵਿਸੇਸ਼। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀ ਆਨਿ ਅਕੋਰਾਕਰਹਿਂ ਸਮਰਪਨ ਜੁਗ ਕਰਿ ਜੋਰਿ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਭਗਤੂ ਸੁਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੧॥

੨੨. [ਗੋਦੜੀਆ ਸਿੰਘ। ਭਾਗੋ। ਡੱਲਾ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਪਰਵਾਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਵ ਗ੍ਰਾਮ। ਉਤਰੈਂ ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਨਿਸਾ ਤਹਿਂ ਦੇਖਹਿ਼ ਕਸ ਅਭਿਰਾਮ[2]' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਸੁ ਤਬੈ। 'ਸਿਕਤਾ ਘਨੋ ਦੇਸ਼ ਇਤਿ ਸਬੈ। ਤੀਖਣ ਤੇਜ ਤਪਨ ਕੋ ਪਾਇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿ ਤੇ ਦੀਰਘ ਤਪਤਾਇ ॥ ੨ ॥ ਬਹੁਰ ਸਮੀਰ ਅਧੀਰਜ ਵਾਰੀ[3]। ਕਰਹਿ ਉਡਾਵਨ ਗਗਨ ਮਝਾਰੀ। ਬਹੈ ਬੇਗ ਤੇ ਬਹੁ ਦੁਖਦਾਈ। ਐਸੇ ਦੇਸ਼ ਗ੍ਰਾਮ ਇਸ ਥਾਈ[4]' ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਰੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ। ਚਲਹਿਂ, ਬਿਲੋਕਹਿੰਗੇ ਇਕ ਬਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਹੁਕਮ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਗਯੋ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਦਯੋ ॥ ੪ ॥ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰਿਤੁ ਮਹਿਂ ਸਰਦ ਸਥਾਨਾ। ਲਗ੍ਯੋ ਬਨਾਵਨ ਜਾਨਿ ਮਹਾਨਾ। ਕਰਿ ਝਾਰਨ ਚਹੂੰ ਓਰਨ ਓਟਾ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਬੈਠਨ ਹਿਤ ਥਲ ਛੋਟਾ ॥ ੫ ॥ ਸਿਕਤਾ ਮੋਟਾ ਬੀਚ ਬਿਛਾਵਾ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਲ ਤੇ ਛਿਰਕਾਵਾ। ਕੋਰੇ ਕੁੰਭ ਨੀਰ ਭਰਿ ਕਰਿਕੇ। ਬਹੁ ਸੀਤਲ ਦੀਨੇ ਵਿਚ ਧਰਿਕੇ ॥੬॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕਰਿਕੈ ਤਯਾਰੀ।ਨੀਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤੁ ਸੁਧਾਰੀ। ‡ਇਕ ਸਿਖ ਗੋਦੜੀਆ ਜਿਸ

[1] ਮਤ੍ਰੇਈ ਤੋਂ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋ ਹੋਰ ਸਨ:– [2] ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਹਣਾ ਹੈ। [3] ਭਾਵ ਹਨੇਰੀ। [4] ਇਸ ਥਾਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਿੰਡ ਹਨ। *ਪਾ:–ਚਕਿਤਸੇ।ਸਾਖੀ ਪੋ:ਦਾ ਪਾ: 'ਚੱਕ'ਹੈ। ਠੀਕ ਨਾਮ 'ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ'ਹੈ,ਦੇਖੋ ਅੰ:੩੨ ਅੰਕ ੬। †ਇਥੇ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ। ਏਹ ਚਾਰੇ ਜੀਵਣ ਦੇ ਪੋ੍ਤੇ ਹਨ, ਪੁਤ੍ਰ ਨਹੀਂ।ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਤ ਦਾਸ ਹੈ,ਕਵੀ ਜੀ ਜੀਵਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਆਪ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਜੋ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੧੮ ਅੰਕ ੧੮। ‡ਹੁਣ ਗੋਦੜੀਏ ਦਾ ਕੁਛ ਹਾਲ ਪਿਛਲਾ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਾਮੂ। ਜਿਸਕੇ ਚਰਿਤ ਮਹਾਂ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥੭॥ ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿ ਆਵਤਿ
ਭਯੋ। ਭੁਗਤੂ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਢਿਗ ਰਹਿ ਗਯੋ। ਗੌਰੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਾਰ ਲਗਾਯੋ।
ਕੂਪ ਨੀਰ ਕੋ ਚਰਸ[1] ਵਹਾਯੋ॥ ੮ ॥ ਅਪਰ ਸੇਵ ਜੋ ਕਹੈ ਕਮਾਵੈ।
ਕਰਹਿ ਸੋਝ ਲਗਿ ਜਹਾਂ ਲਗਾਵੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਘਾਸ ਬਾਢਿਬੇ ਲਾਯੋ।
ਦਹਿਸਿਰ ਤੋਲ ਬਾਜਰਾ ਲਯਾਯੋ[2] ॥੯॥ਚਰਬਤ ਸੇਰ ਏਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ[3]।
ਘਾਸ ਬਢਹਿ ਨਿਤ ਮਿਟਹਿ ਸੁ ਨਾਂਹੀ।ਦਸ ਦਨੇਸਨ ਲਗਿ ਫੇਰ ਲਗਾਏ।
ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਭਾ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ॥ ੧੦ ॥ ਨਿਕਟ ਤਾਲ ਜਲ ਪੀਵਨ
ਕਰੈ। ਰਿਦੇ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹਰਿ ਧਰੈ। ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਯੋ ਹਰਖਤਿ ਭਏ।
ਲਾਦੇ ਸ਼ਕਟ ਆਨਿਬੇ ਕਏ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਨਹਿ ਲਯਾਇ ਘਰ ਪੀਸਨ
ਲਾਯੋ। ਪੀਸਤ ਰਹੈ ਨ ਮਨ ਡੋਲਾਯੋ। ਜਪੁਜੀ ਬਾਰ ਇਕੀਸ ਉਚਾਰੇ।
ਕਰ ਪਗ ਸੋਂ ਨਿਤ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰੇ ॥੧੨॥ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਲਾਈ।
ਪੀਸਹਿ ਆਪ ਸੁ ਬਰਜਿ ਹਟਾਈ[4]। ਭੁਗਤੂ ਸੁਤ ਜੀਵਣ ਇਕ ਬਾਰੀ।
ਕਿਸ ਗਾਹਕ ਕੋ ਝਿਰਕਤਿ ਭਾਰੀ॥ ੧੩ ॥ ਗੋਦੜੀਆ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਨਿਵਾਰੇ। 'ਕਯੋਂ ਨਾਹਕ ਇਸ ਕੋ ਬਹੁ ਮਾਰੈ'।ਸੁਨਿ ਜੀਵਣ ਬੋਲਯੋ ਰਿਸ
ਹੋਈ।'ਰਾਜ ਸਾਜ ਕੀ ਸੁਧ ਕਯਾ ਤੋਹੀ'॥੧੪॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਡਾਢੀ* ਲਾਤ
ਪ੍ਰਹਾਰੀ। 'ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਪੀਸਨ ਕੀ ਕਰਿ ਕਾਰੀ'। ਕਹਿ ਗੋਦੜੀਆ 'ਕ੍ਰਿਪਾ
ਨ ਧਾਰੇ। ਰਿਦੇ ਰਾਜ ਅਹੰਕਾਰ ਅਫਾਰੇ' ॥੧੫॥ ਇਮ ਕਹਿ ਲਗਯੋ ਕਾਰ
ਕੋ ਆਈ। ਅਫਰਯੋ ਜੀਵਣ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਈ। ਜਬਿ ਉਪਚਾਰ ਕਰਨ ਕੋ
ਆਏ। 'ਸ੍ਰਾਪ ਦਾਸ ਦੀਨਸਿ' ਬਤਲਾਏ ॥੧੬॥ 'ਹਮ ਤੇ ਭੀ ਵਧ ਸੇਵਕ
ਹੋਯੋ। ਜਿਸ ਕੇ ਬਾਕਨ ਤੇ ਸੁਖ ਖੋਯੋ'। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਤਿ ਗੌਰਾ ਲਯਾਯੋ।
ਜੀਵਣ ਕੇ ਜਬਿ ਹਾਥ ਛੁਹਾਯੋ॥੧੭॥ਗਯੋ ਅਫਾਰਾ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਏ। ਮਿਲਿ
ਸਗਰੇ ਤਿਸਕੇ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਏ। 'ਹਮਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਤੈਂ ਪਾਈ। ਵਧਯੋ ਅਧਿਕ
ਪੁਨ ਭਾ ਦੁਖਦਾਈ॥ ੧੮ ॥ ਜਹਿਂ ਇੱਛਾ ਬਿਚਰਹੁ ਤਹਿਂ ਆਪ। ਸ਼ਕਤਿ
ਨ ਰਾਖਨ ਕੀ, ਕਹਿ ਸ੍ਰਾਪ[5]'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਵੈਛਾ ਹੀ ਗਮਨ ਕਰੈਤਾ। ਹਿਤ
ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਿਤ ਉਚਰੈਤਾ[6] ॥ ੧੯ ॥ ਭੋਜਨ ਖਾਇ ਕਰਤਿ ਰਹਿ ਕਾਰਾ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਨਿਸ ਦਿਨ ਉਰ ਧਾਰਾ। ਅਪਰ ਜਹਾਂ ਕਹਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।

[1]ਚਰਸਾ। [2](ਘਰੇਂ) ਦਸ ਸੇਰ ਬਾਜਰਾ ਤੋਲਕੇ ਲਿਆਇਆ। [3]ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸੇਰ ਚਬਾ-
ਉਂਦਾ ਸੀ। [4]ਭਾਵ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਨਾਂ ਪੀਹਣ ਦਿੱਤਾ ਆਪੇ ਹੀ ਪੀਹਵੇ। [5]ਤੇਰੇ ਰੱਖਣ ਦੀ (ਸਾਡੇ
ਪਾਸ) ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ (ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੂੰ) ਸ੍ਰਾਪ ਕਹਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ। [6]ਸੇਵਾ ਲਈ ਜੋ ਕੋਈ ਕਿਧਰੇ
ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ"'''। *ਪਾ:-ਠਾਢੀ=ਖੜੇ ਹੋਕੇ।

ਤਾਤਕਾਲ ਸਵਲਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਜ ਘਰ ਬਸਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਬਨਾਹਾ। ਤ੍ਰੈ ਸੁਤ ਜਨਮੇ ਨਿਜ ਘਰ ਮਾਂਹਾਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਗਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕਿਸ ਔਰ। ਇਕ ਗਾਹਕ ਖੇਤਨ ਕੋ ਠੌਰ ॥ ੨੧ ॥ ਕ੍ਰਿਖਿ ਬਾਢਨ ਕੋ ਦਯੋ ਲਗਾਈ। ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਲੌ ਕਾਰ ਕਮਾਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਖਬਰ ਨ ਲੀਨੀ। ਸੰਧਯਾ ਪਰੀ ਜਾਟ ਮਨ ਚੀਨੀ ॥ ੨੨ ॥ ਕਹਯੋ 'ਚਲਹੁ ਅਬਿ ਖਿਚਰੀ ਦੈ ਹੈਂ।ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਤੌ ਕਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਹੈਂ'।ਗੋਦੜੀਆ ਬੋਲਯੋ ਰਿਸ ਹੋਹੀ।'ਬਾਢਨ ਦੇਹੁ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਮੋਹੀ'॥੨੩॥ ਤਬਿ ਤੇ ਭਯੋ ਜਾਟ ਦੁਖਿ-ਆਰਾ। ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਊਚ ਪੁਕਾਰਾ। ਲੋਕਨ ਕਹਯੋ 'ਮਹਾਂ ਅਛ-ਮਤੀ। ਤਿਸ ਤੇ ਕਾਰ ਕਰਾਵਤਿ ਅਤੀ[1]॥੨੪॥ ਅਜਹੁੰ ਭਿ ਤਿਸ ਕੋ ਦਧੀ ਖੁਲਾਵਹੁ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਨਤੀ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ'। ਜਾਟ ਮਾਤ ਦਧਿ ਮਿਰਚਾਂ ਪਾਇ। ਧਰਿ ਆਗੇ ਸਭਿ ਦਈ ਖੁਵਾਇ॥੨੫॥ਬਹੁ ਚਰਪਰੀ ਖਾਇ ਕਰਿ ਗਾਈ[2]। 'ਸਰਪ ਖਾਇ ਤਤਛਿਨ ਤੁਝ ਮਾਈ'। ਰਾਤਿ ਬਿਖੈ ਦੋਨਹੁੰ ਮਰਿ ਗਏ। ਪ੍ਰਾਤ ਉਠਯੋ ਕਿਤਹੂੰ ਗਮਨਏ॥੨੬॥ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸਨਿ ਫਿਰਿ ਬਹੁ ਥਾਇਂ। ਘਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਨ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। ਜੋ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਸੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ।ਜਪੁਜੀ ਪਢੈ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਧਯਾਵੈ॥੨੭॥ਇਕ ਦਿਨ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸਰਸੋਂ ਹੁਤੀ ਉਖਾਰਨਿ ਲਾਯੋ।ਮਿਲਯੋ ਸਾਧ ਬੂਝਯੋ 'ਕਯਾ ਕਰੈਂ?। ਕਿਸ ਪਰਚੇ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਕਉ ਧਰੈਂ ॥੨੮॥ ਬੋਲਯੋ 'ਜਰਾਂ ਉਖਾਰੋਂ ਆਛੇ। ਪੁਨ ਲਗਿਬੇ ਕਹੁ ਨਾਹਿਨ ਬਾਂਛੇ'। ਉੱਤਰ ਦਯੋ ਸਾਧ ਕੋ ਜਬੈ। ਗਮਨ ਜਥੋਚਿਤ ਕੀਨਸਿ ਤਬੈ ॥ ੨੯ ॥ ਤ੍ਰੈ ਨੰਦਨ ਪੂਰਬ ਜਨਮਏ। ਪਾਇ ਬਚਨ ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਰਿ ਗਏ। ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਲੇਸ਼ ਜਿਸ ਮਨ ਮੈਂ। ਹੇਮ ਧੂਲ[3] ਇਕ ਸਮ ਘਰ ਬਨ ਮੈਂ ॥੩੦॥ ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨਯੋ ਹਰਖਾਯੋ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਿਚਰਤਿ ਆਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਯੋ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪੁਨਹਿ ਪੁਨ ਬੰਦਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੂਝਨ ਕਰਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਲੋਕਨ ਕਹਯੋ 'ਬਡੋ ਇਹ ਸੰਤ'। ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਗ। ਕਰਯੋ ਬਤਾਵਨ ਜਿਮ ਚਿਤ ਰੰਗ ॥ ੩੨ ॥ ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਸਿੰਘਨ ਦਲ ਮਾਂਹੀ।ਲੇਤਿ ਅਹਾਰ ਦੇਗ ਤੇ ਖਾਹੀ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ। ਕਰਤਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਦੋਸ਼ਨਿ ਧਰਖਨ[4] ॥ ੩੩ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਤਿਗੁਰ

[1]ਬਹੁਤੀ। [2]ਕਹਿਆ। [3]ਸੋਨਾ ਮਿੱਟੀ। [4]ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ–ਦਾ।

ਇਕ ਬੇਰਾ। ਕਹਹ੍ਯੋ 'ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਹੇਰਾ'[1]। *ਗੋਦੜੀਏ ਸਮ ਔਰ ਨ ਤ੍ਯਾਗੀ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਸੋਂ ਲਿਵਲਾਗੀ॥੩੪॥ ਦੇਸ਼ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨਿ ਸਮ-ਰੱਥ। ਚਹੈ ਸੁ ਕਰੈ ਸਕਲ ਇਸ ਹੱਥ'।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਾ॥ ਸੰਤ ਮਹਾਨ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਜਾਨਾ॥ ੩੫॥ ਮਿਲੀ ਮੁਕਤਿਸਰ ਭਾਗੋ ਮਾਈ। ਵਧੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰ ਮਹਿ ਅਧਿਕਾਈ। ਰਹਿਬੇ ਲਗੀ ਦਿਗੰਬਰ ਸੋਈ। ਲਾਜ ਕਾਨ ਲੋਕਨ ਕੀ ਖੋਈ॥੩੬॥ ਕਥਾ ਬੇਦ ਮਹਿਂ ਜਿਸ ਕੀ ਅਹੈ। ਨਾਮ ਗਾਰਗੀ ਨਗਨ ਸੁ ਰਹੈ। ਪਰਮਹੰਸਨੀ ਬਡ ਅਵਧੂਤਾ। ਤਿਮ ਭਾਗੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਅਵਧੂਤਾ॥ ੩੭॥ ਗਰਵੀ ਸਾਂਗ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਧਰੈ। ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਏਕ ਰਸ ਥਿਰੈ। ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਨਗਨ ਜਬ ਰਹੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਦੇਖਿ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਕਹੀ॥ ੩੮॥ 'ਸੁਨਿ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਸਚਿਆਰੀ। ਕੁਲ ਨੈਹਰਿ ਸਸੁਰਾਰਿ ਉਧਾਰੀ। ਪਰਮਹੰਸ ਆਵਸਥਾ ਪਾਈ। ਤੁਝ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਲਗੈ ਕਦਾਈ॥ ੩੯॥ ਰਹਨਿ ਦਿਗੰਬਰ ਤੁਝ ਬਨਿ ਆਈ। ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਭਈ ਲਿਵਲਾਈ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਸਭਿ ਰਿਦੇ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਪਾਯੋ ਪਰਮ ਰੂਪ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ॥ ੪੦॥ ਤਊ ਸੰਗ ਤੂੰ ਰਹਤਿ ਹਮਾਰੇ। ਪਹਿਰਿ ਕਾਛ, ਲਘੁ ਸਿਰ ਦਸਤਾਰੇ[2]। ਊਪਰ ਚੀਰ ਚਾਦਰਾ ਲੀਜੈ। ਦੇਹ ਅਛਾਦਹੁ ਸਮਾ ਬਿਤੀਜੈ'॥ ੪੧॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਮਾਨ ਤਿਨ ਲੀਨਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਅਛਾਦਨ ਕੀਨਾ। ਕਰ ਮਹਿਂ ਸਾਂਗ ਸਦਾ ਗਹਿ ਰਾਖੈ।ਰਹੈ ਸੰਗ ਗੁਰ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖੈ॥ ੪੨॥ ਇਕ ਦਿਨ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਸੁਹਾਈ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਡੱਲਾ ਨਿਕਟ ਗੁਸਾਈਂ। ਸੂਬਾ ਜੋ ਸਿਰੰਦ ਮਹਿਂ ਰਹੈ। ਨਾਮ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਜਿਸ ਕਹੈਂ॥੪੩॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਤਿਲਵੰਡੀ ਸੁਨੀ। ਬਿਸਮਾਨ੍ਯੋ ਜੜ੍ਹ ਮੁੰਡੀ ਧੁਨੀ। ਬਡੇ ਬਡੇ ਰਚਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰੇ। ਜੀਵਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਲਰਿ ਕਿਨ ਮਾਰੇ॥ ੪੪॥ ਹਤਿ ਦੀਨਸਿ ਲਾਖਹੁਂ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਭਾ ਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨਾ। ਲਿਖਿ ਭੇਜ੍ਯੋ ਡੱਲੇ ਕੋ ਤਬੈ। 'ਗੁਰ ਕੋ ਪਕਰਿ ਦੇਹੁ ਇਤ ਅਬੈ॥੪੫॥ ਹਜ਼ਰਤ ਦੇਹਿ ਤੋਹਿ ਬਡਿਆਈ। ਗਹੌ ਅਚਾਨਕ ਦੇਹੁ ਪਠਾਈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਚਮੂੰ ਆਨਿ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਤੋਹਿ ਸਹਤ ਲੇ ਹੈਂ ਗੁਰ ਮਾਰੀ'॥੪੬॥ ਸੋ ਕਾਗਦ ਆਯੋ ਪੜ੍ਹਿ ਲੀਨਿ। ਉੱਤਰ

[1]ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। [2]ਛੋਟੀ ਦਸਤਾਰ। *ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

ਕੋ ਲਿਖਾਇ ਤਬਿ ਦੀਨਿ। 'ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਮਾਰੇ। ਕਿਮ ਦੇਹੈਂ ਤੁਝ ਮਰੇ ਨ ਮਾਰੇ[1] ॥ ੪੭ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਚਮੂੰ ਘਨੀ ਪੁਨ ਆਵੈ। ਮਾਰਿ ਕਿਤਿਕ ਹਮ ਤਜਿ ਪੁਰਿ ਜਾਵੈਂ।ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿਂ ਜੰਗਲ ਮਾਂਹੀ। ਜਹਾਂ ਨੀਰ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੪੮ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੈਂਗੇ ਸਦਾ।ਤੇਰੋ ਹੁਕਮ ਕਰਹਿਂਗੇ ਅਦਾ[2]'। ਇਮ ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ ਸੁਨਤਿ ਦੁਖ ਪਾਯੋ। ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਕੋ ਬਸ ਨ ਬਸਾਯੋ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਰੋਦੜੀਆ, ਭਾਗੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ। ਦਯਾਲ ਦਾਸ]।

ਦੋਹਰਾ॥*ਇਕਦਿਨ ਡੱਲੇ ਸੋਂ ਕਹਯੋ'ਹਮਰੀਚਾਹਿ ਮਹਾਨ।ਦੁਰਗ ਬਠਿੰਡੇ ਕੋ ਪਿਖਹਿਂ ਬਡੋ ਲਰਨ ਕੋ ਥਾਨ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰੈ ਹੈਂ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਪੁਨ ਚਲਿ ਜੈਹੈਂ'।ਤਬਿ ਡੱਲਾ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੁਰਕ ਨ ਹੈਂ ਇਤ ਓਰ ॥ ੨॥ ਦੇਸ਼ ਮਵਾਸੀ ਜਲ ਬਿਨ ਸਦਾ। ਦੁਰਗ ਬਠਿੰਡਾ ਉਜਰ ਤਦਾ। ਪੂਰਬ ਬਸਯੋ ਭਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲਾ। ਕੀਨਸਿ ਬਿਨੈਪਾਲ ਮਹਿਪਾਲਾ[3] ॥੩॥ ਬਿਚਰਹੁ ਜਥਾ ਆਪ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਤੁਰਕ ਨ ਆਇ ਸਕੈਂ ਰਨ ਗਰਜ਼ੀ[4]। ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਇਤ ਹੀ ਆਵਹੁ। ਬਸਿਬੇ ਅਪਰ ਨ ਚਿਤ ਲਲਚਾਵਹੁ'॥ ੪ ॥ ਦੇ ਧੀਰਜ ਕੋ ਚਢੇ ਗੁਸਾਈਂ।ਸਿੰਘਨ ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਈ। ਖੇਲਤਿ ਕਿਤਿਕ ਅਖੇਰ ਚਲੰਤੇ। ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤੇ ॥੫॥ ਚੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਭਾਈ ਕੋ ਜਹਾਂ।ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਯਾਰੀ ਕਿਯ ਮਹਾਂ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰਹਿਂ ਨਿਹਾਲਸੇਵਕਨਿ ਜਾਲਾ॥੬॥ਪਿਖਿ ਆਗਵਨਪਹੂਚਿ ਅਗਾਰੀ।ਗ੍ਰਾਮਨਰਨ ਪਦ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਅੱਗ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਚਾਲਾ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ ॥੭॥ ਥਲ ਚਲਦਲ[5] ਤਰੁਵਰ ਕੇ ਤਰੇ। ਰਚੀ ਧੋਹ ਸੀਤਲਤਾ ਕਰੇ[6]। ਤਹਿਂ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਉਤਾਰੇ। ਤਜਿ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਅੰਤਰ ਬਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਸਿਕਤਾ ਮੋਟ ਸਕਲ ਥਨ ਡਾਲਾ। ਜਲ ਸੀਤਲ ਛਿਰਕਾਉ

---

[1]ਮਰੇ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾ। [2]ਅਦਾ, ਭਾਵ ਦੂਰ। [3]ਬਿਨੈਪਾਲ (ਨਾਮ) ਰਾਜਾ ਨੇ ਬਨਾਵਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। [4]ਜੰਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ। [5]ਪਿਪਲ ਬ੍ਰਿਛ। [6]ਧੋਹ ਲਵਾਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਠੰਢਿਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [ਧੋਹ=ਝੁਹਣੀਆਂ ਤੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੇ ਟਾਹਣ ਪਾਕੇਘਾਸ ਫੂਸ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਝੌਂਪੜਾ।]

*ਥੋੜੇ ਫਰਕ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਹੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਬਿਸਾਲਾ। ਕੋਰੇ ਘਰੇ ਭਰੇ ਗਨ ਧਰੇ। ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਨ ਕਰੇ॥੯॥ ਆਸਤਰਨ ਸਿਤ ਸਹਤ ਨਿਹਾਰਾ[1]।ਬੈਠਿ ਗੁਰੂ ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।'ਸੁਨਿ ਬੈ[2]ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਕਹਿ ਜੋਈ[3] ।–ਤਪਤ ਬਿਸਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਹਮ ਹੋਈ–॥ ੧੦॥ ਕਰਨੋ ਬਿਲੋਕਨਿ ਸੁੰਦਰ ਥਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਕੇ ਕੂਲ ਸਮਾਨ। ਬਾਉ ਪਾਂਵਟੇ ਕੇ ਸਮ ਆਈ। ਗ੍ਰੀਖਮ ਕੀ ਸਭਿ ਤਪਤ ਮਿਟਾਈ' ॥੧੧॥ ਇਮ ਸਰਾਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨੂ। ਭਏ ਸਥਿਰ ਸੁਠ ਦੇਖਿ ਸਥਾਨੂ। ਦੇਗ਼ ਕਰਾਵਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ।ਥਾਲ ਪਰੋਸਿ ਲਯਾਇ ਤਤਕਾਲਾ ॥੧੨ ॥ ਮਨ ਭਾਵਤ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਖਾਇ। ਅਪਰ ਦੇਗ਼ ਸਭਿ ਕੋ ਬਰਤਾਇ। ਸੁੰਦਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਦੋਇ। ਸਦਨ ਉਤਾਰਿ ਸੇਵ ਕਰਿ ਸੋਇ ॥ ੧੩ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਥਾਲ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਲਯੋ। ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਅਚਵਤੋ ਭਯੋ। ਜੁਗ ਮਾਤਨ ਕੇ ਦੋਨਹੁੰ ਥਾਲ । ਲੇ ਭਯਾਨੀਯੋਂ[4] ਨੇ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੧੪ ॥ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸੁੰਦਰੀ ਕੇਰਾ। ਸੋ ਅਚਵਨ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਕੋ ਲੇ ਥਾਰ। ਦਿਯੋ ਕੂਕਰਨਿ ਆਗੇ ਡਾਰਿ ॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕੋਪ ਕਰਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਕਹਿ ਭੇਜਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਹੀ।–ਹਮ ਨੇ ਕਹਯੋ ਨਹੀਂ–ਤੁਮ ਲੇਹੁ।–ਲੇ ਕਰਿ ਆਪ ਕਰੀ ਬਿਧਿ ਏਹੁ–॥ ੧੬ ॥ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹ ਕਯਾ ਕੀਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ਦਾਰਾ?'। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਇਸ ਕੋ ਭਯੋ ਨ ਗੋਤ ਕੁਨਾਲਾ ॥ ੧੭ ॥ ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਸੰਗ ਨਹਿਂ ਤਨ ਲਾਗਾ।ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਥਾਰ ਸੁ ਤਯਾਗਾ'। *ਦਯਾਲਦਾਸ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗਵਨੁ। ਪੂਰਬ ਮਾਨਯੋਂ ਬਾਕ ਨ ਜਵਨੁ[5]॥ ੧੮ ॥ ਭੁੱਚੋ[6] ਤੇ ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯਹੁ।ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ। ਤਿਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਨ ਗੁਸਾਈਂ।ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਰ ਬੰਦਿ ਅਲਾਈ॥੧੯॥'ਇਸ ਹੀ ਬਾਤ[7]ੀ' ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ! ਏਹੋ। ਅਪਨੋ ਜਾਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇਹੋ'।ਤਊ ਨ ਰੁਖ਼ ਕਰਿ, ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਯੋ।ਤਬਿ ਦੋਨਹੁੰ ਨੇ ਆਸ਼ੈ ਜਾਨਯੋ॥੨੦॥ਸਮੁਝਾਯੋ ਤਹਿਂ[8]ਕਰਿਕੈ ਨਯਾਰੋ। 'ਦੁਰਗ ਬਠਿੰਡੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਧਾਰੋ[9]। ਭੁੱਚੋ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਟ ਕੋ ਜਾਇ। ਤੂੰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇ॥੨੧॥ ਦੇਗ਼ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਹੁ ਕਰੀਜੈ।

[1]ਚਿੱਟੇ ਆਸਤਰਨ ਸਹਿਤ (ਪਲੰਘ) ਦੇਖਿਆ। [2]ਹੇ। [3]ਜੋ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। [4]ਭਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ। [5]ਜਿਸ ਨੇ। [6]ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ। [7]ਭਾਵ ਭਗਤੂ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ। [8]ਭਾਵ, ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਨੂੰ। [9]ਜਾਣਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ। *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਤਬਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ੀ ਗੁਰੂ ਰਿਝੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਯਾਲਦਾਸ ਗਮਨਯੋ। ਭੋਜਨ ਪੁੰਜ ਤਯਾਰ ਕਰਿਵਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਸੰਧਯਾ ਭਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਾਹੀ। 'ਚਲਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਉਤਰਹੁ ਘਰ ਮਾਹੀ'।ਕਹਯੋ'ਇਹਾਂਹੀ ਬਸਹਿੰ ਸੁਖਾਰੇ।ਆਛੋ ਥਾਨ ਪਸਿੰਦ ਹਮਾਰੇ' ॥੨੩॥ 'ਕਰਹੁ ਗੁਰੂ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਾਵਨ। ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਪਾਵਨ'। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਇਕ ਬਿਮਾਤ ਇਸ ਕੀ[1] ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੨੪ ॥ ਸੂਖਮ ਖੇਸ ਸੁਪੇਦ ਅਛੇਰਾ। ਭੁਜ ਪਰ ਧਰਿ ਛਪਾਇ ਮਗ ਹੇਰਾ[2]।-ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਦਨ ਨ ਜਾਵੈਂ।ਇਤ ਆਵਹਿਂ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਰਚਾਵੈਂ-॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਉਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਥਿਰੀ ਅਗਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨੀ ਤਿਹਿ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ। ਮੁਰੇ ਜਾਨਿ ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਜਬੈ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਤਬੈ ॥੨੬॥'ਇਤ ਆਵਹੁ ਇਤ ਆਵਹੁ ਸੁਆਮੀ'। 'ਚਲ ਤੂੰ' ਭਾਖਯੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। 'ਹਮ ਭੀ ਆਏ, ਹੈ ਕੁਛ ਕਾਮੂ'।ਹੋਰਤਿ[3] ਗਏ ਪੌਰ ਤ੍ਰਿਯ ਧਾਮੂ॥੨੭॥-ਲਖਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮਮ-ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਨੀ[4]।ਧਾਇ ਚਰਨ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਨੀ। ਖੇਸ ਭੇਟ ਦੇ ਕਰਿ ਹਰਖਾਈ।-ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ-ਉਰ ਲਖਿ ਪਾਈ॥੨੮॥ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਪੁਨ ਆਏ।ਅੱਗ੍ਰ ਹੋਇ ਨਿਜ ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਏ। ਘਰ ਪਰ ਕਾਚੋ ਹੁਤੋ ਚੁਬਾਰਾ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਚਾਹਯੋ -ਕਰਹਿਂ ਉਤਾਰਾ-॥੨੯॥ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਘਰ ਬਿਚ ਜਾਨਾ[5]। ਕਾਸ਼ਟ ਕੀ ਤਹਿਂ ਧਰੀ ਸੁਪਾਨਾ। ਬਖਤੂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਜੋਇ। ਰਚਨਿ ਸੁਪਾਨ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਸੋਇ ॥੩੦॥-ਮਮ ਸ਼ਰੀਕ ਕੇ ਸਦਨ ਨ ਜਾਏਂ-। ਕਾਸ਼ਟ ਪੌਰੀ ਗੁਰੂ ਚਢਾਏ। ਊਪਰ ਚਢਿ ਅਵਿਲੋਕੀ ਜਬੈ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ ਤਬੈ॥ ੩੧ ॥ 'ਇਹ ਕਯਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੈਂ ਕੀਨਾ ? । ਕਠਨ ਥਾਨ ਕੋ ਮਾਰਗ ਦੀਨਾ।ਕਰਤਿ ਸ਼ਰੀਕਾ ਇਤਹਿ ਚਢਾਏ।ਐਸੇ ਨਹਿਂ ਤੁਝ ਕੋ ਬਨਿਆਏ!' ॥੩੨॥ ਬਸੇ ਰਾਤਿ ਕੋ ਤਿਸਹਿ ਚੁਬਾਰੇ। ਕੀਨਸਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਕਾਰੇ। ਉਤਰੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕੀ ਸੌਪਾਨ। ਬਖਤੂ ਸਿੰਘ ਤਖਤੂ ਸਿੰਘ ਜਾਨਿ ॥ ੩੩ ॥ ਪਲੰਘ ਡਸਾਇ ਗੁਰੂ ਬੈਠਾਏ।ਟੇਕਯੋ ਮਾਥ ਅਕੋਰ ਚਢਾਏ। ਇਕ ਬਾਲਿਕ

---

[1]ਭਾਵ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਤ੍ਰੇਈ ਮਾਤਾ। [2]ਬਾਂਹ ਤੇ (ਖੇਸ) ਰੱਖਕੇ ਛਪਾ ਲਿਆ (ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਰਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹੈ। [3]ਰੋਕਦਿਆਂ ਰੋਕਦਿਆਂ। [4]ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ। [5]ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ (ਉਪਰ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ) ਜਾਣ ਲਈ।

ਤਿਨ ਕੋ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਕ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾਯੋ[1] ॥ ੩੪॥ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਝਿਰਕਾ। 'ਅਦਬ ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਰਾਖ੍ਯੋ ਗੁਰ ਕਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਛੁਵਬੇ ਜਿਨ ਨਾਂਹੀ।ਕਰਹੁ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਅੰਕ ਬਿਠਾਹੀ[2]'॥੩੫॥ ਕਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੂ 'ਨਹੀਂ ਝਿਰਕਨ ਬਾਂਛੋ। ਇਹ ਭੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇ ਹੈ ਆਛੋ*'। ਇਕ ਤੁਰੰਗਮਕੋ ਸ਼ਿੰਗਾਰ।ਲਿਟੇ ਰਜਤਪਨ ਸੋਂ ਕਰਧਾਰ।੩੬॥ਰਾਮਸਿੰਘ ਇਹ ਤਬੈ ਉਪਾਇਨ। ਦਈ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਧਰਿ ਸਿਰ ਪਾਇਨ[3]। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਦੀਨਿ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਹਯ ਮੰਗਵਾਵਨ ਕੀਨਿ॥੩੭॥ਭਏਅਰੂਢਨ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ। ਗਮਨੇ ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਅਗਾਰੇ।ਭੂੱਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਤੀਰ ਚਲਿ ਗਏ। ਤਹਾਂ ਤੜਾਗ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥੩੮॥ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਪਾਨੀ ਕੁਛਕ ਮਲੀਨ। ਤ੍ਰਿਖਾ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਨ। ਬੀਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪਾਨ ਕਰਾਵਨ। ਹਯ ਕੀ ਗ੍ਰੀਵਾ ਕੀਨਿ ਨਿਵਾਵਨ ॥੩੯॥ ਪਾਨੀ ਪਾਨ ਨ ਕੀਨ ਪਛਾਨਾ[4]। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਬਖਾਨਾ। 'ਹੈ ਮਸੰਦ ਕੀ ਇਤ ਬਦਬੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਅਸੁ[5] ਜਲ ਛਕਯੋ ਨ ਸੋਇ' ॥੪੦॥ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਸਿਖ ਤਬੈ ਪਠਾਯੋ।ਦਯਾਲਦਾਸ ਘਰ ਕੋ ਦਰਸਾਯੋ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਹੁਤੋ ਆਨਿ ਤਿਸ ਕਹ੍ਯੋ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਹੂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਦਯਾਲਦਾਸ ਸੁਨਿਕੈ ਆਗਵਨੂ। ਤੂਰਨ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਭਵਨੂ। ਮਿਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਬਖਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਜਹਿ ਇਤ ਡੇਰਾ। ਜਾਨਹੁ ਭਲੇ ਕਦੀਮੀ ਚੇਰਾ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇ। 'ਉਤਰੈਂ ਭਾਗੁ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਜਾਇ'॥੪੩॥ਲਖ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ[6]†। 'ਤ੍ਯਾਰ ਕਰੀ ਮੈਂ ਦੇਗ ਮਹਾਂਨੀ।ਭੋਜਨ ਅਚਹੁਕਰਹੁ ਬਰਤਾਵਨ।ਪਾਵਨਿ ਪਾਵਨਿ ਕਰਿ ਘਰ ਪਾਵਨ[7]' ॥੪੪॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨ੍ਯੋਂ 'ਨ ਉਤਰਨ ਬਨੈ। ਗਮਨੈਂ ਪੰਥ ਘਾਮ ਹੈ ਘਨੈ[8]'। ਇਮ ਕਹਿ ਅੱਗੂ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨ। ਦਯਾਲ ਦਾਸ ਤੇ

[1]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਆਪਣੀ)ਗੋਦ ਵਿਖੇ ਬਿਠਾਲਿਆ। [2]ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ। [3]ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ। [4]ਭਾਵ ਘੋੜੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਤਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਾਰਨ ਜਾਣ ਲਿਆ। (ਅ) ਘੋੜੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਤਾ (ਸਗੋਂ) ਪਛਾਣਿਆ ਬੀ ਨਾ। [5]ਘੋੜੇ ਨੇ। [6]ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਈ (ਫਿਰ ਬੀ) ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। (ਅ) (ਦਯਾਲ ਦਾਸ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ (ਮੈਂ) ਬੁੱਢੇ ਵੱਲ ਤੱਕੇ। [7]ਚਰਨ ਪਾਕੇ ਘਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ। [8](ਹੁਣ) ਰਾਹ ਚਲਦੇ ਹਾਂ (ਫੇਰ) ਬਹੁਤੀ ਧੁੱਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। *ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆਇਆ ਹੈ। †ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਦਯਾਲਦਾਸ ਨੇ ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਓ'।

ਲੀਨਿ ਨ[1] ਦੀਨ॥੪੫॥ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਅਬਿ ਉਪਚਾਰ ਕਰਹੁ ਇਮ ਚਾਰਾ! ਸਕਲ ਅਹਾਰ ਤਿਹਾਵਲ ਜੋਇ। ਊਪਰ ਸਕਟ ਲਾਦ ਲਿਹੁ ਸੋਇ॥੪੬॥ਗਮਨਹੁ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੈਂ।ਲੇਹਿੰ ਦੇਗ਼ ਬੰਟਨਿ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਗੁਰੂ ਬਿਰੁਖ ਤੁਮ ਸੋਂ ਲਖਿ ਮਹਾਂ। ਬਖਸ਼ੈਂ ਹੈਂ ਚਲੀਅਹਿ ਜਹਿ ਕਹਾਂ' ॥੪੭॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਸਕਟ ਲਦਾਯੋ। ਕਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰਸੰਗ ਚਲਿਵਾਯੋ।ਆਗੈ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਸੁਖ ਧਾਮੂ।ਡੇਰਾ ਕੀਯਸਿਭਾਗੂਗ੍ਰਾਮੂ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਬਠਿੰਡੇ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥੨੩॥

੨੪. [ਬਠਿੰਡਿਓਂ ਕਾਲਾ ਦੇਉ ਕੱਢਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਿਕੈ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ।ਗਏ ਵਠਿੰਡੇ ਦੁਰਗ ਕੋ ਦੇਖਯੋ ਜਾਇ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਗੁਰ ਬਹੀਰ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਗੋਦੜੀਆ ਜਿਹ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ। ਦਯਾਲਦਾਸ ਭਰਿ ਸਕਟ ਅਹਾਰਾ। ਫਿਰੈ ਲਿਯੋ[2], ਨਹਿੰ ਅੰਗੀਕਾਰਾ ॥ ॥ ਡੇਰਾ ਕੀਯਸਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਉਤਰੇ ਸਰਬ ਚੁਗਿਰਦੇ ਆਨਿ।ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਪਹਿਰਾ ਦੇਤ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ਖਰੇ। ਬਾਰੀ ਨਿਜ ਨਿਜ ਜਾਗੁਨਿ ਕਰੇ। ਅਰਧ ਰਾਤਿ ਮਹਿੰ ਕੰਨਯਾ ਆਈ। ਦੀਨ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ॥੪॥ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਤੁਮ ਆਇ ਮਮ ਬ੍ਰਿਥਾ ਪਛਾਨੀ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਜਿਤਿਕ ਛਿਤ ਜੋਇ। ਧਰਿ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਆਈ ਸੋਇ॥੫॥ਦੈਵ ਜੋਗ ਕਰਿ ਤੁਮ ਆਗਵਨੂ। ਸਗਰੋ ਦੇਸ਼ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਰਵਨੁ[3]। ਇਕ ਤੌ ਕਾਲੋ ਦੇਵ ਭਯਾਨ। ਬਸਹਿ ਦੁਰਗ ਮਹਿੰ ਦੁਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ ॥ ੬॥ ਸੈ ਅਨਾਜ ਕੀ[4]* ਬਧਨ ਨ ਦੇਤਿ। ਛੀਨ ਨਰਨ ਤੇ ਖਾਇ ਸੁ ਲੇਤਿ। ਇਸ ਕੌ ਕਰੋ ਨਿਕਾਸਨਿ ਜਬੈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਸਹਿਗੋ ਸਬੈ॥੭॥ਪੁਨ ਉਪਜਹਿੰਗੋ ਅੰਨ ਮਹਾਨੇ।ਤੁਮ ਆਗਵਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਛਾਨੇ'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੰਨਯਾ ਤੇ ਸਬੈ। ਧੀਰਜ ਦੀਨਸਿ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਤਬੈ ॥੮॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ। ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਹਾਨ ॥੯॥ ਸੋ ਭੀ ਥਿਰਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਬਡੋ ਦੁਰਗ ਇਹ ਰਚਿਬੋ ਕਰਯੋ। ਬਡੋ ਦੇਵ ਵਿਚ ਬਾਸਾ ਧਰਯੋ ॥ ੧੦ ॥

[1]ਨਾ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ) ਲਿਆ ਨਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਦਿਤਾ (ਭਾਵ ਛਕਾਇਆ)। [2]ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ (ਮਗਰ ਮਗਰ)। [3]ਟੁਰਨਾ। [4]ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼। *ਪਾ:—ਸੋ ਅਨਾਜ ਕੋ।

ਦੇਸ਼ ਉਜਾਰਨ ਮਹਿ ਜਿਹ ਆਸ਼ਾ।ਕਹਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਿਮਤਿਸੈ ਨਿਕਾਸੈ[1]।ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਇਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈ। 'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਿਛ ਜਾਨੈਂ ॥੧੧॥ਬੂਝਯੋ ਮੋਹਿ ਕਹੌਂ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੀ। ਰਚਯੋ ਦੁਰਗ ਇਹ ਮਹਾਂ ਮਵਾਸੀ। ਬਿਨੈਪਾਲ ਮਹਿਪਾਲ ਬਡੇਰਾ। ਰਚ੍ਯੋ ਦੁਰਗ ਧਨ ਦੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਭਯੋ ਮਹੀਪ ਗੋਰੀਆ ਜਬੈ। ਇਸ ਮੈਂ ਭਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸੋ ਤਬੈ। ਊਪਰ ਤੇ ਬਿਦਾਰ ਤਿਨ ਦੀਨਾ[1]। ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲ ਅਲਪ ਇਹ ਕੀਨਾ ॥੧੩॥ ਹਾਥੀ ਕੋ ਬਲਿ[2]ਦਿਹੁ ਇਸ ਥਾਨ। ਤੌ ਇਸ ਕੇ ਥਿਰ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨ।ਦੇਵ ਆਦਿ ਜੋ ਅਪਰ ਸਨਾਤਿ[3]। ਸਭਿ ਚਲਿ ਜਾਹਿਂ, ਨ ਰਹੈਂ ਕਦਾਂਤਿ ॥੧੪॥ [4]ਬਿਨਾ ਦੀਏ ਬਲਿ,ਭੀ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ। ਹੋ ਸਮਰਥ ਜਿਮ ਚਹਹੁ ਬਨਾਵਹੁ। ਤਊ ਹਰਖ ਕਰਿ ਸਕਲ ਪਯਾਨੈਂ।ਬਲਿ ਕੌ ਲੇਤਿ ਸੁ ਭਲੋ ਬਖਾਨੈਂ[4]'॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਹਾਥੀ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹਿਂ ਉਪਾਇ ਕੇ ਸਾਥੀ। ਹਾਥ ਆਇ, ਸੋ ਕਹਾਂ ਮੰਗਾਵੈਂ। ਦੇਂ ਬਲਿ, ਥਲ ਬਾਸੀ ਹਰਖਾਵੈਂ[5]'॥੧੬॥ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਕਹਿ 'ਨਹਿਂ ਜਿ ਮਤੰਗਾ। ਮਹਿਖ ਮੰਗਾਉ ਅੰਗ ਸਮ ਰੰਗਾ[6]'। ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸਨ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਗ੍ਰਾਮ ਬੰਗੇਹਰਿ ਨਿਕਟਿ ਸਥਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਚਲਿ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਮਹਿਖ ਕੋ ਲਯਾਵਹੁ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਮਾਲਕ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਹੁ'।ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਗਮਨੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।ਰਾਹਕ ਖਰੇ ਪਿਖੇ ਤਹਿਂ ਜਾਲਾ ॥੧੮॥ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਤਿਹ ਨਿਕਟ ਅਲਾਯੋ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮ ਤੇ ਮਹਿਖ ਮੰਗਾਯੋ। ਬਲਿ ਕੋ ਦੇਹਿ, ਨਿਕਾਸਹਿ ਦੇਉ। ਸਭਿ ਕੋ ਭਲੋ ਹੋਇ ਲਖਿ ਭੇਉ' ॥ ੧੯ ॥ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਅਰ ਮਾਰਨਹਾਰਾ। ਜਾਟਨ ਕੋ ਦੁਖਦਾਨ ਉਦਾਰਾ।ਬੱਦਰੀ ਤਰੁ ਸੋਂ ਖਰੋ ਖਸੰਤਾ[7]।ਜਿਸ ਦੇਖੇ ਤੇ ਭੈ ਉਪਜੰਤਾ ॥੨੦॥ ਮਤੋ ਮਤਾਇ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਜਾਨਾ। ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਹਾਸ ਕੋ ਠਾਨਾ।—ਜਬਿ ਛੋਰਹਿੰਗੇ ਬਲ ਤੇ ਮਾਰਹਿ[8]।ਇਤ ਉਤ ਭਾਜਹਿਂ ਸਕਲ ਪਧਾਰਹਿਂ[9]।੨੧॥ ਖਰੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਹਿ ਇ ਗਾਂ—। ਸਿੰਘਨਿ ਸੰਗ ਊਚ ਤਬਿ ਕਹਾ। 'ਉਤ ਹੇਰਹੁ ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਤਰੇ। ਖਰੇ ਮਹਿਖ, ਲਿਹੁ ਆਗੇ ਕਰੇ ॥੨੨॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ

[1]ਉਪਰੋਂ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ। [2]ਬਲੀ। [3]ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ। [4]ਤੁਸੀਂ ਬਲੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸਮਰੱਥ ਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੋ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ (ਪਰ) ਤਦ ਬੀ (ਜੇ ਬਲੀ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ) ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ (ਅਤੇ) ਬਲੀ ਲੈਕੇ ਉਹ ਸ਼ੁਭ ਬੋਲਦੇ ਜਾਣਗੇ। [5]ਬਲੀ ਦੇਕੇ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ (ਭੂਤਾਂ) ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰੀਏ। [6]ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਦਾ ਰੰਗ (ਹਾਥੀ) ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ। [7]ਖਹਿੰਦਾ ਸੀ। [8](ਸਿੰਘਾਂ) ਮਾਰੇਗਾ। [9]ਸਾਰੇ ਭੱਜ ਜਾਣਗੇ।

ਤੇ ਹਮ ਨਾਹਨ ਰਾਖੈਂ' ।ਕਹਿ ਇਮ ਹਾਸ ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖੈ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੰਚਹੁੰ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਰੇ । ਬਲੀ ਮਹਿਖ ਜਹਿਂ ਖਰੋ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਜਾਇ 'ਗੁਰ ਤੋਹਿ ਬੁਲਾਯੋ । ਚਲਿ ਆਗੇ, ਬਲਿ ਦੇ ਮਨ ਭਾਯੋ' । ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਨਾਮ ਮਹਿਖ ਚਲਿ ਪਰ੍ਯੋ।ਬਲੀ ਨਿਬਲ ਸਮ ਪਗ ਮਗ ਧਰ੍ਯੋ[1] ॥੨੪॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ।ਤਿਮ ਪੰਚਹੁੰ ਸਿੰਘ ਚਲੇ ਪਿਛਾਰੀ।ਰਾਹਕ ਹੇਰਤਿ ਹੋਇ ਹਿਰਾਨੇ । ਕਲਾਵਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਛਾਨੇ ॥੨੫॥ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਹੀ ਰਹੇ ।–ਹਸਿਬੇ ਹੇਤੁ ਹਮਹੁ ਕਯੋਂ ਕਹੇ–। ਊਚ ਉਠਾਵਤਿ ਮੁਖ ਕੋ ਗਯੋ । ਮਹਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਭਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਉਠਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਚ ਦੁਰਗ ਪਧਾਰੇ । ਅਧਿਕ ਉਤੰਗ ਖਰੋ ਦ੍ਰਿਢ ਭਾਰੇ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਢਿ ਸ਼ਿਖਰ ਸਿਧਾਰੇ । ਪੀਛੇ ਗਮਨੇ ਸੰਗਿ ਜਿ ਸਾਰੇ ॥੨੭॥ ਊਪਰ ਸੰਗ ਮਹਿਖ ਭੀ ਗਯੋ।ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਥਿਰ ਭਯੋ । ਮੈਲਾਗਰ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਾ । ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਕਰ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੨੮ ॥ 'ਕਰਿ ਝਟਕਾ ਬਲਿ ਦਿਹੁ ਇਸ ਤਾਂਈ । ਬਹੁਰ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਦੇਵ ਇਥਾਂਈ[2]' । ਮੈਲਾਗਰ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਤਤਕਾਲਾ । ਖੈਂਚਿ ਨਿਕਾਰ੍ਯੋ ਖੜਗ ਕਰਾਲਾ ॥੨੯॥ ਬਲ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਬਾਹ੍ਯੋ । ਸੀਸ ਅਜਾਤ ਮਹਿਖ ਕੋ ਲਾਹ੍ਯੋ[3] । ਪਰ੍ਯੋ ਮੁਨੇਰਨ[4] ਊਪਰ ਭਾਰੀ । ਦਿਏ ਪ੍ਰਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਮਰਨ ਸੁਧਾਰ੍ਯੋ ਅਪਨਿ ਭਲੇਰੇ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ੍ਯੋ ਉਚੇਰੇ । 'ਮਹਿਖ ਮਰੇ ਕੋ ਤਰੇ ਗਿਰਾਵੈ । ਬਲੀ ਏਕ ਦੁਤਿਯ ਨ ਕਰ ਲਾਵੈ[5]' ॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਏ ਸਭਿ ਕੋਈ । ਸਾਧ ਗੁਦੜੀਆ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸੋਈ।'ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਤਰ ਇਸੇ ਗਿਰਾਵੌਂ । ਮੈਂ ਏਕਾਕੀ ਬਲ ਦਿਖਰਾਵੌਂ'॥ ੩੨ ॥ ਸ਼ਾਰਤ ਸਮਝ੍ਯੋ ਲਿਯੋ ਉਠਾਇ । ਊਚ ਮੁਨੇਰੇ ਤੇ ਕੁਛ ਲਸਾਇ । ਤਰੇ ਬਗਾਇ ਦੂਰ ਕੋ ਗੇਰਾ । ਬਿਸਮਾਨੇ ਜਬਿ ਸਭਿ ਨੇ ਹੇਰਾ ॥੩੩॥ ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਦੇਵ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਨਿਜ ਦਰਸ ਦਿਖਾਯੋ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ । 'ਬਾਸਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅਗਾਰੀ ॥੩੪॥ ਹਮਰੀ ਜਾਤਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਥਿਰੇ।ਮਹਾਂ ਉਜਾਰ ਨਰਨ ਕੀ ਕਰੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਪਠਾਏ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ

---

[1] ਬਲੀ ਮੈਂਹਾ ਨਿਰਬਲ (ਮੈਂਢੇ) ਵਾਂਙ ਤੁਰ ਪਿਆ। [2] ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ। [3] ਬਿਨਾਂ (ਜਾਣੇ) ਪਤੇ ਦੇ ਭਾਵ ਐਸਾ ਸਾਫ ਸਿਰ ਉਤਾਰਿਆ ਕਿ ਮੈਂਢੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਬੀ ਨਾ ਲੱਗਾ। [4] ਬਨੇਰੇ ਤੇ। [5] ਇਕ ਬਲਵਾਨ (ਸੁੱਟੇ) ਦੂਸਰਾ ਨਾ ਹੱਥ ਲਾਵੇ।

ਹਮਹੁੰ ਪਰ ਆਏ ॥ ੩੫ ॥ ਸੰਗ ਛਰੀ ਕੇ ਜਾਰਤਿ ਹਮੈਂ[1] । ਭਾਜੇ ਪ੍ਰੇਤ ਸਰਬ ਤਿਹ ਸਮੈਂ । ਗਰਭਵਤੀ ਤਬਿ ਮਾਤ ਹਮਾਰੀ। ਭਾਜਿ ਪ੍ਰਸੂਤੀ ਖੇਤ ਮਝਾਰੀ ॥੩੬॥ ਫਰਡਾ[2] ਲਗਿ ਜੁਵਾਰ ਕੋ ਮੋਟੇ। ਫੂਟਯੋ ਨੈਨ ਏਕ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਦੁਤਿਯ ਭ੍ਰਾਤ ਜਨਮਯੋ ਤਬਿ ਔਰ। ਟੁੰਡਾ, ਟੂਟਯੋ ਕਰ ਤਿਸ ਠੌਰ ।੩੭॥ ਤਬਿ ਤੇ ਹਮ ਬਾਸੇ ਇਸ ਥਾਂਏ। ਸੰਮਤ ਸੌ ਤੇ ਅਧਿਕ ਬਿਤਾਏ। ਇਤ ਭੀ ਬਸਨ ਦੇਤਿ ਕਯੋਂ ਨਾਂਹੀ?ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਹਮ ਚਲਿ ਜਾਂਹੀ?' ॥੩੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਕੀਨਿ ਤਿਸ ਤਾਂਈ । 'ਅਬਹਿ ਕਦੀਮੀ ਬਸਹੁ ਉਥਾਈ[3]। ਫਿਟਕੀ ਪੁਰੀ ਸਿਰੰਦ ਉਜਾਰਹੁ। ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖਾਰਿ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਡਾਰਹੁ ॥੩੯॥ਨਹਿ ਤਹਿੰ ਤੇ ਕੋ ਬਸਤਿ ਹਟਾਵੈ।ਸਦਾ ਬਾਸ ਤੁਮਰੋ ਬਨਿ-ਆਵੈ। ਨਿਕਸਹੁ ਅਬਿ ਬਿਲੰਬ ਨਹਿੰ ਕੀਜੈ। ਇਹ ਸਭਿ ਹਮਰੋ ਦੇਸ਼ ਲਖੀਜੈ ॥ ੪੦ ॥ ਜੰਗਲ ਨਾਮ ਭਾਖਤੇ ਜੋਇ। ਆਨੰਦ ਘਨੋ ਮਾਲਵਾ ਹੋਇ'। ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ 'ਮੈਂ ਛੁਧਾ ਸਮੇਤ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਇਸ ਹੇਤ ॥ ੪੧ ॥ ਹੁਕਮ ਅਘਾਵਨ ਕੋ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਪੁਨ ਮੋਕਹੁ ਇਤ ਤੇ ਨਿਕਸੀਜੈ'। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥ ਬਖਾਨਾ। 'ਆਗੈ ਕਹਾਂ ਕਰਤਿ ਤੂ ਖਾਨਾ ? ॥ ੪੨ ॥ ਆਜ ਨਹੀਂ ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਬਨਯੋ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਭਨਯੋ। 'ਮਹਾਰਾਜ ਫਿਰਿਕੈ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਬਿਚਰਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਖਾਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੪੩॥ ਅੰਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮਣ ਕੋ ਭੋਜਨ। ਦੇਖਤਿ ਫਿਰੌਂ ਅਸੁਰ ਹੁਇ ਜੋ ਜਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਰੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਕਹੈਂ।ਤਿਨ ਤੇ ਛੀਨਿ ਖਾਤ ਹਮ ਰਹੈਂ* ॥ ੪੪ ॥ ਆਜ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੀ ਮੋਹਿ ਨਿਕਾਰਹੁ। ਨਹਿੰ ਕਿਤ ਤੇ ਕਰਿ ਲੀਨ ਅਹਾਰੋ'। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਯੋ 'ਅਬਹਿ ਤੂੰ ਜਾਹੁ। ਹੈ ਮਸੂਰ ਪੁਰਿ ਤੁਮਰੇ ਰਾਹੁ ॥੪੫॥ ਤਹਾਂ ਦੁਪਹਿਰਾ ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮੂ। ਸੰਧਯਾ ਕਹੁ ਸਿਰੰਦ ਕਰਿ ਧਾਮੂ'। ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪਿਯਾਨਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਨਿਜ ਹਿਤ ਕੋ ਮਾਨਾ॥੪੬॥ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਿ ਤਿਸੀ ਥਲ ਡੇਰਾ† । ਬਿਸਮਤਿ ਲੋਕ ਸੁਨਤਿ ਜਿਨ ਹੇਰਾ। ਮਹਾਂਰਾਜ ਕੀ ਸਤੁਤਿ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਇਨ ਕੇ ਕਾਜ ਇਨਹੁ ਬਨਿਆਵੈਂ‡' ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦੇਉ ਨਿਕਾਸਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੪॥

[1]ਸਾੜਨ ਲਗੇ ਸਨ । [2]ਖੁੰਧਾ । [3]ਭਾਵ ਸਦਾ ਲਈ ਅਟੱਲ ਡੇਰਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ।

*ਸਿਖਜਾਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਉਹਨਾ ਦਾ ਅੰਨ ਇਹ ਲੋਕ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ।

†ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਬਾਹਰ ਭੀ ਹੈ।

‡ਇਸ ਦੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ੬੦੯੫ ਦੇ ਹੇਠ।

੨੫. [ਸੱਸੀ ਦਾ ਗੀਤ, ਬਠਿੰਡੇ ਦੀ ਕਥਾ। ਦਯਾਲਦਾਸ ਬਖਸ਼ਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਰਾਤਿ ਕੋ ਥਿਰਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਸੋਇ। ਉਤਰੇ ਤਰੇ ਸੁ ਦੁਰਗ ਕੇ ਹੁਤੇ ਵਪਾਰੀ ਕੋਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਤਿਨ ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਕੋ ਗਾਯੋ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਰਾਗ ਬਸਾਯੋ। ਰਾਤਿ ਬਿਖੈ ਰਸ ਕੋ ਬਹੁ ਕੀਨਿ। ਥਿਰਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੨॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਗਾਵਤਿ ਰਹਯੋ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਯੋ ਆਛੇ ਮਨ ਲਹਯੋ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ॥ ੩॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਬੂਝਯੋ ਗੁਰੂ 'ਰਾਤਿ ਕਿਨ ਗਾਯੋ?'। ਸਿੰਘਨਿ ਕਹਯੋ 'ਲਾਦ ਕੋ ਲਯਾਏ। ਉਸ਼ਟਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ, ਤਿਨ ਗਾਏ'॥ ੪॥ 'ਜਾਇ ਬੁਲਾਵਹੁ ਲਯਾਵਹੁ ਤਾਂਹਿ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸ ਗਯੋ ਤਿਨ ਪਾਹਿ। 'ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਹਿਂ' ਚਲਿ ਸੋ ਆਯੋ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨਹਿਂ 'ਰਾਤਿ ਜਿਮ ਗਾਵਤਿ। ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਰਾਗ ਬਸਾਵਤਿ। ਬੈਠਿ ਇਹਾਂ ਅਬਿ ਗਾਵਨ ਕਰੋ। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਧਿਕ ਰਸ ਧਰੋ'॥ ੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬੋਲਯੋ ਸੋਇ। 'ਅਬਿ ਤੌ ਗਾਯੋ ਜਾਇ ਨ ਕੋਇ। ਲਾਜ ਆਪ ਤੇ ਮੁਝ ਕੋ ਆਵੈ। ਸਮੁਖ

‡ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਇਕ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਮਿੰਢਾ ਝਟਕਾ ਦੇਣਾ, ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਮਿੰਢਾ ਚੁਕ ਕੇ ਫ਼ਸੀਲ ਤੋਂ ਸਿੱਟ ਦੇਣਾ, ਏਹ ਬਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਦੇ ਕੌਤਕ ਦੱਸਣੇ ਜੰਗੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ। ਬਲੀ ਦੇਣੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਅਸੂਲ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਜੋ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਗਣ ਤੀਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਇਕ ਛੜੀ ਨਾਲ ਡਰਦੇ ਉੱਠ ਭਜਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਇਕ ਬਹਿਲੋ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕੈਦ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਬਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਹੀ ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਓਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਕਿਉਂ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਤਨਾ ਕਰਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨ੍ਹਾ ਦੇਉ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਜੋ ਹੁਕਮ ਅੱਗੇ ਹੁਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੫ ਵਿਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਹਨ, ਬਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਖਦੇ। ਫਿਰ ਤੱਕੋ ਉਹ ਭੁੱਖਾ ਹੈ, ਖਾਣ ਲਈ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖਾ ਹੀ ਟੋਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਜਾਹ ਤੇ ਮਨਸੂਰ ਪੁਰ ਸਾਹ ਕਢ ਲਈਂ, ਤਦ ਸੋਚੋ ਮਿੰਢੇ ਦੀ ਬਲੀ ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਈ? ਬਲੀ ਸਫਲ ਤਾਂ ਸੀ ਜੇ ਦੇਵ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮਿੰਢਾ ਖਾ ਕੇ ਰੱਜ ਗਿਆ ਹਾਂ; ਉਹ ਬਲੀ ਤਾਂ ਅਫਲ ਗਈ ਦੇਵ ਵਿਚਾਰਾ ਭੁੱਖਾ ਟੁਰਿਆ। ਸੋ ਬਲੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਗ਼ਲਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਝਟਕੇ ਆਦਿ ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਕਿਸੇ ਬਲੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਚਲਾਈ ਵਾਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਤੱਕ ਅੱਪੜੀ, ਇਉਂ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟਿਕਾਣਾ ਭਾਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਜੰਗ ਦਾ ਸਮਾ ਆ ਬਣੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਓਟ ਤੱਕੀਏ ਬਠਿੰਡੇ ਯਾ ਭਟਿੰਡੇ ਦੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਬੀ ਇਸੇ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਡਿੱਠਾ ਭਾਲਿਆ ਹੈ।

ਬੋਲਿਬੋ ਨਾਂਹਿਨ ਭਾਵੈ' ॥ ੭ ॥ ਤਬਿ ਗੁਰ ਦਈ ਕਨਾਤ ਤਨਾਇ। ਸਭਿ ਕੇ ਓਟੇ ਤਾਂਹਿ ਬਿਠਾਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਗਾਯੋ। ਤਊ ਰਾਤਿ ਸਮ ਰਸ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ॥ ੮ ॥ ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕਿਯੋ ਨਿਹਾਲ। ਕਰੀ ਮੌਜ[੧] ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸਾਲ। ਸੱਸੀ ਪਰ ਕਿਹ ਤਰਕ ਉਠਾਈ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਕਰਯੋ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੯ ॥ 'ਅੰਗੁਰ ਗਡੈ ਨ ਅਵਨੀ ਮਾਂਹੀ[੨]। ਸਸੀਆ ਭਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨ ਤਾਂਹੀ[੩]। ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਤਮ ਬਡਹੁ ਬਡੇਰਾ। ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਨ ਲਗਿ ਜਿਨਹੁ ਨਿਬੇਰਾ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਸਦਾ ਥਿਰ ਭਏ। ਲਾਖਹੁ ਬਰਖ ਬਖਾਨੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਸਨ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ। ਸੋ ਤਤ-ਕਾਲ ਪਾਵਤੇ ਛੇਮ ॥ ੧੧ ॥ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਫੋਕਟ ਸਭਿ ਜਤਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਕਰਮਨਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਰਤਨ[੪]।ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਪ ਤਪ ਬਿਨ ਮਖ ਜੋਗ[੫]।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਉਚੇਰੇ ਲੋਗ' ॥ ੧੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਹਿਮਾ ਮੁਖ ਗਾਈ*।

[੧]ਬਖਸ਼ਿਸ਼। [੨](ਤੁਹਾਥੋਂ) ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਅੰਗੁਲੀ ਨਹੀਂ ਗਡੀ ਜਾਂਦੀ। [੩]ਤਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ। [੪]ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਰਤਨ ਹੈ। [੫]ਜੱਗ ਜੋਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

*ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂੰ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੱਸੀ ਦਾ ਕੇਚ ਮਕਰਾਨ ਵਾਲੇ ਪੁੰਨੂੰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੁੰਨੂ ਬੜੇ ਸਰਦਾਰੀ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸੱਸੀ ਇਕ ਮਸੂਲ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਹਿਲਕਾਰ, (ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਉਂਞ ਉਹਦੇਦਾਰ ਸੀ) ਦੀ ਪਾਲਕ ਧੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੁੰਨੂੰ ਦ ਭਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਲੈ ਗਏ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੁਲ ਦੀ ਹਾਨਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਸੱਸੀ ਮਗਰੇ ਗਈ। ਕੇਚ ਮਕਰਾਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੱਸੀ 'ਪੁੰਨੂੰ' 'ਪੁੰਨੂੰ' ਕੂਕਦੀ ਮਰ ਗਈ। ਸੱਸੀ ਦੇ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਚਾਈ ਤੇ ਤੀਖਣਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸਚਾਈ ਤੇ ਤੀਖਣਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੀਖਣਤਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਕਣੀ ਇਕ ਐਸੀ ਸ਼ੈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੱਸੀ ਨੇ ਕਰ ਦਿਖਾਈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਦਿਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਥਿਰ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਓਹ ਛੇਮ ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਜਤਨ, ਸਾਧਨ, ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਖੁਹਲ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂੰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰ-ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 'ਲੈਲਾਂ ਮਜਨੂੰ ਆਸ਼ਕੀ ....' ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਗਿਣਕੇ ਅੰਤ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾਂ ਪਿਰਹੜੀ ਗਾਵਨ ਪਰਭਾਤੀ'। ਸਿੰਧੀ ਬੋਲੀ ਦੇ 'ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂੰ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਜੋ 'ਐਫ. ਜੇ. ਜੀ.' ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ੫੧ ਤੋਂ ੫੪ ਛੰਦ ਤੋਂ ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂੰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣਾ ਸਪਸ਼ਟ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਸੱਸੀ ਬਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਪਤੀ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਜਾਨ ਦੇਣੀ ਪਤੀ ਭਗਤੀ ਸੀ।

ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਤਹਿਂ ਥਿਰੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਕਹ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਿਰਾੜਨਿ ਫੇਰ[1]। 'ਬਿਨੈਪਾਲ ਨ੍ਰਿਪ ਚਢ੍ਯੋਅਖੇਰ॥੧੩॥ਜਬਿ ਉੱਦ੍ਯਾਨ ਬਿਖੇ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਕੌਤਕ ਏਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ। ਅਜਾ ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਬ੍ਰਿਕ ਸੋਂ ਲਰੈ[2]। ਅਪਨੋ ਬਤਸ[3] ਬਚਾਵਨ ਕਰੈ॥ ੧੪ ॥ ਥਲ ਅਜੀਤ ਬਡ ਲਖ੍ਯੋ ਮਵਾਸੀ[4]। ਅਪਨੇ ਸਚਿਵਨ ਸਾਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ।–ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਦੁਰਗ ਕੋ ਪਾਵਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਨਰ ਪੁੰਜ ਹਕਰੀਅਹਿ–॥੧੫॥ ਨਰ ਖੋਜੇ ਨਹਿਂ ਪਾਵਤਿ ਘਨੇ। ਜਾਨ੍ਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਦੁਰਗ ਨਹਿ ਬਨੇ । ਭਾਗ ਹਾਕਮੀ ਜਿਤਿਕ ਅਨਾਜੇ[5]। ਛੋਰਿ ਦੀਨਿ ਗਾਹਕ ਕੌ ਰਾਜੇ॥੧੬॥ ਤਿਤਿਕ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੁਰਗ ਪਵਾਈ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੂਰਨ ਬਨਿ-ਵਾਵਾ। ਅਧਿਕ ਉਤੰਗ ਮਵਾਸਿ ਚਿਨਾਵਾ॥੧੭॥ ਸੁਨੀ ਸੁਰੰਗ ਬੀਚ ਇਸ ਕੀਨ। ਗਢ ਭਟਨੇਰ ਲਗੀ ਚਿਨ ਦੀਨਿ[6]। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕੁਛ ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਰੇ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ*॥ ੧੮ ॥ ਭਏ ਤਯਾਰ ਅਗਲੀ ਭੁਨਸਾਰਾ। ਹਯ ਪਰ ਜ਼ੀਨ ਡਾਰਿ ਅਸਵਾਰਾ। ਉਲੰਘਿ ਪੰਥ ਕੇਤਿਕ ਜਬਿ ਆਏ। ਡੇਰਾ 'ਸੰਮੀ' ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਪਾਏ॥ ੧੯॥ ਤਹਿਂ ਕੇ ਨਰਨ ਆਇ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਅਕੋਰੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਸਾਰੇ। ਦੁਗਧ ਦਧੀ ਲੇ ਧਰ੍ਯੋ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਘੋਰਨਿ ਕੋ ਦੀਨਿ।ਰਸਤ ਪੁਚਾਈ ਦੇਗ਼ ਸੁ ਕੀਨ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਚਢਿਕੈ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਆਨਿ ਦਮਦਮੇ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਡੱਲਾ ਮਿਲ੍ਯੋ ਆਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ। ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਤਹਿਂ ਨਰ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥ ੨੨ ॥ ਦਯਾਲ ਦਾਸ ਸਕਟਾ ਭਰਿ ਜੋਇ। ਸੰਗ ਲਿਯੋ ਫਿਰਿ ਲ੍ਯਾਯੋ ਸੋਇ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਅਰਜ਼ ਬਖਾਨੀ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਨੋ ਜਾਨੀ ॥੨੩॥ਆਦਿ ਤਿਹਾਵਲ ਅਧਿਕ

[1]ਬੈਰਾੜਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕਿਹਾ। [2]ਸੂਈ ਹੋਈ ਬੱਕਰੀ (ਏਥੇ) ਬਘਿਆੜ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੀ ਸੀ। [3]ਬੱਚਾ। [4](ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਹ) ਥਾਂ ਅਜਿੱਤ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਲੇ ਜੋਗ ਜਾਣਿਆ। [ਮਵਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਲਾ ਬੀ ਹੈ, ਤੱਕੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੧੭]। [5]ਜਿਤਨਾ ਅਨਾਜ ਰਾਜੇ ਦਾ (ਰਾਜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਹਿੱਸਾ ਸੀ। [6]ਭਟਨੇਰ ਕਿਲੇ ਤਕ ਸੁਰੰਗ ਚਿਣ ਦਿਤੀ।

*ਇਹ ਕਿਲੇ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਵਾਇਤੀ ਹਾਲਾਤ ਹਨ। ਬਠਿੰਡਾ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਟਨੇਰ ਦਾ ਨਗਰ ਤੇ ਭਟਿੰਡਾ ਯਾ ਬਠਿੰਡਾ ਨਗਰ ਭੱਟੀ ਰਾਉ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਰਾਜਾ ਬਿਣੇਪਾਲ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਟਨੇਰ ਹੁਣ ਬੀਕਾਣੇਰ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਗੜ੍ਹ ਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਅਹਾਰਾ। ਲੀਏ ਬਠਿੰਡੇ ਸਕਟ ਪਧਾਰਾ'। ਦਯਾਲ ਦਾਸ ਤਬਿ ਚਰਨੀ ਪਰ੍ਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਆਗੈ ਥਿਰ੍ਯੋ ॥ ੨੪ ॥ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਹ੍ਯੋ 'ਥਿਰ ਥਯੋ[1]। ਭੁਗਤੂ ਕੁਲ ਮਸੰਦ ਇਹ ਭਯੋ। ਹਮ ਬਖਸ਼੍ਯੋ*ਦੇਵਹੁ ਬਰਤਾਇ'। ਭੀ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਅਗਵਾਇ॥ ੨੫॥ ਜਬਿ ਦੇਖ੍ਯੋ ਭੋਜਨ ਕੋ ਜਾਇ। ਪਰੇ ਕਿਰਮ† ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਅਰਜ਼ ਸੁਨਾਈ। 'ਖੈਬੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਗੁਸਾਈਂ ॥੨੬॥ਬਿਤੇ ਦਿਵਸ ਬਹੁ ਕਿਰਮ ਪਰੇ† ਹੈਂ। ਫਿਰ੍ਯੋ ਸੰਗ ਬਿਚ ਸਕਟ ਧਰੇ ਹੈਂ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਹਮੇ ਦਿਖਰਾਵਉ। ਪੀਛੇ ਤੇ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਵਉ' ॥੨੭॥ ਕੇਤਿਕ ਲਯਾਯੋ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਲੇ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਗੁਲਕਾ ਧਾਰੀ। ਕਰਤਲ ਪਰ ਬੱਟੀ ਗੁਰ ਕਰੀ। ਦੇਗ਼ ਭੁਗਤ ਕੀ ਪੂਰਨ ਪਰੀ[2] ॥ ੨੮ ॥ ਪੁਨ ਬਰਤਾਵਨਹਾਰ ਨਿਹਾਰਾ[3]। ਸੁੱਧ ਅਹਾਰ ਭਯੋ ਇਕ ਬਾਰਾ। ਸਿੰਘਨ ਮਹਿਂ ਲਾਗ੍ਯੋ ਬਰਤਾਵਨ। ਬਹੁ ਕਰਾਹਿ ਦੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਨ ॥ ੨੯ ॥ ਭਯੋ ਰੌਰ ਤਬਿ ਲੂਟ ਮਚਾਈ। ਪਰ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਲੇ ਲੇ ਧਾਈ। ਆਪੇ ਆਪ ਸਗਰ ਲੇ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਬਿਕਸਏ ॥੩੦॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਪੀਛੇ ਸਿਖ ਆਏ। ਹੁਤੇ ਪੰਚ ਦਸ ਨਹਿ ਕੁਛ ਖਾਏ। ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਾਹੁ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਦਯਾਲਦਾਸ ਕੋ ਗਹਿ ਲਿਹੁ ਪਾਲਾ' ॥ ੩੧ ॥ ਗਏ ਕਹੈਂ 'ਦਿਹੁ ਦੇਗ਼ ਹਮਾਰੀ'। ਗੌਰੇ ਸੁਤ ਤਬਿ ਛਾਪ ਉਤਾਰੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਦਏ 'ਮੋਲ ਲੇ ਖਾਵਹੁ। ਦੇਗ਼ ਬਿਖੈ ਕੁਛ ਭੰਗ ਨ ਪਾਵਹੁ' ॥੩੨॥ ਏਕ ਤੁਰੰਗਮ ਏਕ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਦਯਾਲਦਾਸ ਦੀਨਸਿ[4] ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਬਖਸ਼ ਮਿਲਾਯੋ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ। ਰਹ੍ਯੋ ਸੰਗ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਪਾਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਕਰਿ ਨਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੈਨਾ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਥਿਰ ਹੈ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਪੁਰਹਿ ਕਾਮ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਏ ॥੩੪॥ ‡ਇਕ ਦਿਨ ਡੱਲੇ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗ। ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਕੇ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ। ਗਏ ਦੂਰ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇਖ੍ਯੋ ਜਬੈ। ਸਰ ਖਰ ਛੋਰਿ ਸੰਘਾਰ੍ਯੋ ਤਬੈ ॥੩੫॥ ਮਾਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁ ਹਸੇ। ਓਸ਼ਟ ਬੀਚ ਦਸਨ ਦੁਤਿ ਲਸੇ। ਪਿਖਿ ਡੱਲੇ ਕਰ

[1]ਠਹਿਰ ਜਾਹ। [2]ਭਾਵ ਛਕ ਲਈ। [3]ਫਿਰ ਵਰਤਾਵਣ ਵਾਲੇ ਨੇ (ਕੀ) ਡਿੱਠਾ (ਕਿ) [4]ਭਾਵ, ਭੇਟਾ ਦਿਤਾ(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)। *ਕਵੀ ਜੀ ਅਪਣੇ ਰਚਿਤ ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ, ਸਰਗ ੧੩੧ ਵਿਖੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਤੇ ਨਾਮ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਹੋਯਾ:—'ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈ ਕਰਕੈ। ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਨਾਮ ਸੁਧਰਿਕੈ' ॥੧੨੩॥

†ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ‡ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ਛਪਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਜੈਰਿ ਅਲਾਏ। 'ਇਸ ਕੋ ਹਤਿ ਕਰਿ ਕਨੋਂ ਬਿਕਸਾਏ ?' ॥ ੩੬ ॥ 'ਏ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇਰਿ ਖਜ਼ਾਨਾ[1]। ਰਹਨੋ ਚੁਰਾਵਤਿ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ। ਅਧਿਕ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰਨੋ ਅਰੁ ਖਾਯੋ। ਤਿਸ ਅਘ ਤੇ ਇਹ ਮ੍ਰਿਗ ਤਨ ਪਾਯੋ॥੩੭॥ਸੁਨਿ ਭੌਲਾ ਬੈਰਾਰ ! ਬਿਚਾਰਾ[2]। ਲੇ ਪਰ ਅੰਸ[3] ਕਿਸੀ ਪਰਕਾਰਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਆਮਿਖ ਕਾਟਨੋ ਜਾਇ। ਇਨ ਕੁੱਠੈ[3] ਰੀਂਧੈ ਅਰੁ ਖਾਇ॥੩੮॥ ਜੋ ਨਰ ਪਰ ਕੀ ਅੰਸ ਚੁਰਾਵੈਂ। ਕੈ ਬਲ ਤੇ ਛੀਨਹਿਂ ਹਰਖਾਵੈਂ। ਮ੍ਰਿਗ ਬਕਰੇ ਆਦਿਕ ਤਨ ਧਰੈਂ*। ਲੇਨਹਾਰ ਤਿਨ ਭੱਖਨ ਕਰੈਂ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਾਮੀ ਅੰਸ ਚੁਰਾਵੈਂ ਜੋਈ।ਇਸੀ ਦਸ਼ਾ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ ਤੋਈ।ਹਮ ਤਬਿ ਬਰਜ ਰਹਨੋ,ਨਹਿਂ ਮਾਨਨੋ। ਯਾਂਤੇ ਹਸੇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁ ਜਾਨਨੋ' ॥੪੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦੂਰ ਦਮਦਮਾ ਰਹ੍ਯੋ। ਪਹੁੰਚਨਿ ਸਮਾ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਹਨੋ ॥ ਤਰੁ ਕੀਕਰ[4] ਅਵਲੋਕਨਿ ਕਰੇ। ਤਹਾਂ ਥਿਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਡੇਰਾ ਕਰੇ॥੪੧॥ ਤਬਿ ਸਿੱਖਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਕਰਨੋ ਨ ਹਮ ਕੁਛ ਖਾਨਾ। ਦੋਨਹੁੰ ਸਮੇ ਰਹੇ ਅਬਿ ਖਾਲੀ। ਸਭਿ ਕੋ ਬਯਾਪੀ ਛੁਧਾ ਬਿਸਾਲੀ॥ ੪੨ ॥ ਕਿਮ ਇਹ ਨਿਸਾ ਬਤਾਵਨਿ ਕਰੈਂ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਪੁਨ ਚਲਿਬੋ ਪਰੈ'। ਸੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।'ਰਵਹੁ ਕੀਕਰਾਂ ਖਰੀ ਮਹਾਨਾ॥ ੪੩ ॥ ਬਲ ਤੇ ਇਨਹੁੰ ਹਿਲਾਵਨਿ ਕਰੀਏ। ਮਨ ਭਾਵ ਤ ਅਚਵਹੁ ਛੁਧਿ ਹਰੀਏ'। ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਕੋ ਭਏ ਅਰੋਹਨਿ। ਗਹਿ ਝੂਲੇ ਕੀਨੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਹਨ॥ ੪੪ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਭਏ ਅਹਾਰਾ। ਖੁਰਮੇ ਬੂੰਦ ਜਲੇਬ ਉਦਾਰਾ। ਮੋਦਕ ਆਦਿ ਪਰੇ ਸਮੁਦਾਈ।ਗਨ ਭੋਜਨ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ॥ ੪੫ ॥ ਖਾਇ ਖਾਇ ਕਰਿ ਸਿਖ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ। ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਨਹਿ ਕੀਨਸਿ ਖਾਨੇ। ਬੂਝਨੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਤੁਮ ਕਨੋਂ ਨਹਿਂ ਖਾਯੋ। ਸਗਰੇ ਦਿਵਸ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਯੋ' ॥੪੬॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਸਿੱਖ ਜਿ ਸਯਾਨੇ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਆਪ ਨ ਕੀਨਸਿ ਖਾਨੇ। ਕਿਮ ਹਮ ਖਾਇ ਸਕਹਿ ਤੁਮ ਬਿਨਾ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸਿਨ ਹ੍ਵੈ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਾ॥ ੪੭ ॥ 'ਇਹ ਸਿਖ ਗੁਰਮੁਖ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ। ਪੇਟ ਪਾਲ ਹੈਂ ਅਚਵਨ ਵਾਰੇ[5]। ਮਨਮੁਖ ਭੀ ਸਿਖ ਕਹੈਂ ਘਨੇਰੇ। ਸਿੱਖੀ ਪਾਵਨ ਦੂਰ ਬਡੇਰੇ'† ॥੪੮॥ ਪੁਨ ਚਢਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਆਏ। ਇਮ

[1]ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਸੀ। [2]ਵਿਚਾਰ ਮੂਰ। [3]ਪਰਾਯਾ ਧਨ। [3]ਕੁੱਸੇਗਾ,ਤੜਫੇਗਾ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਕੁਸੀਏਗਾ'। [4]ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। [5]ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਪੇਟ ਪਾਲੂ ਹਨ। *ਸਾਰੇ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਤੇ ਬੱਕਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। †ਉਹੀ ਧੁਨਿ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਸਭ ਸ਼ੈ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ।

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਥਿਰੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਨਿਸਾ ਵਧੀ ਅਧਿਕੈ ਅਧਿਕਾਈ[1] ॥ ੪੯॥ ਲੋਕ ਪਸੂ ਬਹੁ ਭਏ ਦੁਖਾਰੇ। ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਹ੍ਵੈ ਭੁਨਸਾਰੇ। ਬੈਠੇ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਹੋਹਿ ਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਤਿ ਹਾਰੀ ॥੫੦॥–ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਮਾਰਤੰਡ ਚਢਿਯ ਨ ਅਸਮਾਨਾ–।ਰੁਕੇ ਲੋਕ ਸਗਰੇ ਅਕੁਲਾਇ।ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਮ ਧਿਆਏ ॥੫੧॥* ਅਧਿਕ ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਬੀਤਨ ਕਰੀ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੌ ਚਿੰਤਾ ਪਰੀ। ਡੱਲੇ ਸੰਗ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਜਾਇ:–'ਅਧਿਕ ਨਿਸਾ ਕੁਛ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਇ ॥ ੫੨ ॥ ਚਲਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਬੂਝਹਿੰ ਏਹ। ਹੈਂ ਸਰਬੱਗਯ ਬਤਾਇ ਸੁ ਦੇਹਿਂ'। ਡੱਲੇ ਜੁਤਿ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇ।ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਨਿਵੇਂ ਸਭਿ ਆਇ॥੫੩॥ਬੈਠੇ ਬਿਸਮਤਿ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ। 'ਨਿਸ ਕੀ ਗਤਿ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ'।ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਭਾਣਾ ਹਰਿ ਜੋਈ। ਦੇਵਨ ਬਿਖੈ ਸਪਰਧਾ[2] ਹੋਈ॥੫੪॥ਸੂਰਜ ਸੁਰਪਤਿ[3] ਹਟਿ ਹਟਿ[4] ਬੈਠੇ। ਅਪਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਰ ਹੋਇ ਇਕੈਠੇ। ਬਰਜੀ ਬਰਖਾ ਹੁਇ ਜਗ ਨਾਂਹੀ। ਦਿਨਕਰ[5] ਥਿਰਯੋ ਸੁਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੫੫ ॥ ਰਾਤਿ ਵਧਣ ਕੋ ਇਹੁ ਲਖਿ ਕਾਰਨ*'। ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕਿਯ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਿਮ ਜੀਵਹਿਂ ਬਿਨ ਬਾਰੀ[6] ?'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਭੂਸ਼ਨ ਧਾਰੀ ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦਮਦਮੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਇਆ। ਤਾਪ ਹਟਾਇਆ। ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਖੇਡਾ ਦੇਖਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ [7]ਔੜ ਲਗੀ ਬਰਖਾ ਹਟੀ ਬੀਤੇ ਦਿਵਸ ਕਿਤੇਕ। ਖੇਤੀ ਲਾਗੀ ਸੂਕਿਬੇ ਉਬਰਯੋ ਖੇਤ ਨ ਏਕ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰਜਾ ਭਈ ਦੀਰਘ ਦੁਖਿਆਰੀ।ਹੁਇ ਦੁਰਭਿੱਛ ਪਰਯੋ ਨਹਿਂ ਬਾਰੀ। ਹੁਇ ਹੈ ਕਹਾਂ ਹਵਾਲ ਹਮਾਰੋ। ਬਿਨਾਂ ਅੰਨ ਕਯੋਂ ਜਿਯਨ ਬਿਚਾਰੋ' ॥ ੨ ॥ ਗਾਹਕ ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਏ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਪਛੁਤਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਭੇ ਇਕ ਠਾਈ ॥੩॥ 'ਅਬਿ ਸਮੀਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਹਾਏ।

[1]ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਹੋਈ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਨਾਂ ਚੜ੍ਹਿਆ। [2]ਈਰਖਾ। [3]ਇੰਦ੍ਰ। [4](ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ) ਹਟ ਹਟ ਕੇ। [5]ਸੂਰਜ। [6]ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂਗੇ। [7]ਗਾਹਕ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਮੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਛਵੀਂਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਇਹ ਉਲਥਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਐਉਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬੀ ਅਸਲੀ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹਸਤਾਖੇਪ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜਿਨ ਤੇ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਏ। ਏਕ ਏਕ ਕੀ ਪੁਰਵਤਿ ਆਸਾ। ਮਿਲਿ ਕੈ ਦੇਸ਼ ਚਲਹੁ ਗੁਰ ਪਾਸਾ ॥ ੪ । ਜਾਚਹੁ ਬਰਖਾ ਗੁਰੂ ਕਰੈ ਹੈਂ। ਜੀਵ ਦਾਨ ਜਗ ਕੋ ਤਬਿ ਦੇਹੈਂ"।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਸੰਗਤ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਯਾਨੇ ਸਿੱਖ ਕਰੇ ਅਗੁਵਾਈ ॥੫॥ ਆਨਿ ਦਮਦਮੇ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰੇ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਨਰ ਮਿਲੇ ਘਨੇਰੇ। ਧਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਦੁਰਭਿਛ ਕੋ ਭਾਰੇ। ਆਇ ਗੁਰੂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰਵਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਿ ਥਿਰੇ। ਕੇਚਿਤ ਬੈਠੇ ਕੇਚਿਤ ਖਰੇ। ਖਰੋ ਮੇਵਰੋ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ। 'ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਜਗ ਕੀ ਰਖਵਾਰੀ॥੭॥ ਨਹੀਂ ਗਗਨ ਮਹਿ ਮੇਘ ਦਿਖੀਤੇ।ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨ ਕੇ ਖੇਤ ਸੁਕੀਤੇ।ਅਬਿ ਕੇ ਫਸਲ ਜਿ ਐਨ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਨਹੀਂ ਨਰਨ ਕੀ ਜੀਵਨ ਆਸ਼ਾ ॥ ੮ ॥ ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਜਾਨਿ ਬਚਾਵਹੁ। ਕਰਹੁ ਬਾਕ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵਹੁ' । ਸੁਨਿ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਾਯੋ। ਡੱਲੇ ਦਿਸ਼ਿ ਅਵਲੋਕਿ ਅਲਾਯੋ॥੯॥ 'ਉਠਿ ਸੁਰਪਤਿ[1] ਕੋ ਹਤਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਠਹਿ ਮੇਘ ਜਿਸ ਤੇ ਤਤਕਾਲਾ'। ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਪਰ ਧਰਿ ਬਿਸਵਾਸਾ।ਡੱਲਾ ਉਠਯੋ ਬਿਲੋਕਿ ਅਕਾਸ਼॥੧੦॥ਪਨਹੀ ਸਪਤ[2] ਬਗਾਇ ਸੁ ਮਾਰੀ। ਮੁਖ ਤੇ ਗਾਰੀ ਅਨਿਕ ਨਿਕਾਰੀ। 'ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਬਰਖਹੁ ਤੂਰਨ।ਹਮ ਭੀ ਬਚ ਮਾਨਹਿਂ ਗੁਰ ਪੂਰਨ॥੧੧॥ ਬੀਚ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਹੈ ਅਸ ਕੌਨ। ਜਿਸਕੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੌਨ।ਆਪ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਣ ਕਰਿ ਜੈ ਪਾਈ[3]। ਗੁਰ ਦਾਸਨ ਤੇ ਮਾਰ ਕਰਾਈ[4]* ॥੧੨॥ ਦੇਰ ਨ ਧਰਹੁ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਬਰਖਾ'।ਤੇਜ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਸੁਰਪਤਿ ਧਰਖਾ[5]।ਇਤਨੇ ਕਹੇ ਗਗਨ ਘਨ ਛਾਏ। ਜਲ ਗੇਰਨਿ ਲਾਗੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁ ਹਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਹਯੋ ਸ਼ਲੋਕ ਸਕਲ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਪਿਖੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਸੁਨਯੋਂ ਸ਼੍ਰੋਨ ਇਮ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੧੪ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦਵਾਉ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥
ਭੈ ਵਿਚਿ ਅਗਨਿ ਕਢੈ ਵੇਗਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਦਬੀ ਭਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ

---

[1]ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ। [2]ਸੱਤ। [3]ਫਤਹ ਪਾਈ (ਇੰਦ੍ਰ ਤੇ)। [4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸਾਂ ਪਾਸੋਂ (ਇੰਦ੍ਰ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਪੁਵਾਈ। [5]ਕੰਬਿਆ। *ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਰਣ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਜਿੱਤਿਆ,ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਾਸਾਂ ਤੋਂ ਮਾਰ ਕਰਾਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਵਾਇਆ।

ਇੰਦੁ ਫਿਰੈ ਸਿਰਭਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੁ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ
ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥ ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਸਿਧ ਬੁਧ
ਸੁਰਨਾਥ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਡਾਣੇ ਆਕਾਸ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੋਧ ਮਹਾ ਬਲ ਸੂਰ ॥
ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਪੂਰ ॥ ਸਗਲਿਆ ਭਉ ਲਿਖਿਆ ਸਿਰਿਲੇਖੁ ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਏਕੁ ॥ ੧ ॥ (ਆਸਾ ਵਾਰ ਮ: ੧

ਚੌਪਈ ॥ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੰਭਿ ਪਠਨੋ ਸੁਨਾਯੋ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਭਾਯੋ। ਬਰਖਾ ਲਾਗੀ ਪਰਨ ਘਨੇਰੀ। ਗਏ ਸਕਲ ਨਰ ਘਰ ਤਿਸ ਬੇਰੀ* ॥ ੧੫॥ ਗੁਰੂ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਜਾਤਿ ਬਖਾਨਹਿ। 'ਮੂਢ ਸੁ ਨਰ ਜੋ ਇਨਹੁੰ ਨ ਮਾਨਹਿ'। ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਭਯੋ ਸੁਕਾਲਾ। ਹਰੇ ਖੇਤ ਪਿਖਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲਾ ॥੧੬॥ ਅੰਨ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਹੋਇ।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਜੋਇ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਢਹਿ ਅਖੇਰ ਬਹਾਨੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਥਲ ਪਿਖਨਿ ਪਿਆਨੇ ॥੧੭॥ ਗਾਹਯੋ ਦੇਸ਼ ਮਾਲਵਾ ਫਿਰਿਕੈ। ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਨਰ ਹੇਰਨਿ ਕਰਿਕੈਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਦਯਾਵਾਨ ਇਹੁ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵ ਬਡੇਰ ਬਡੇਰਾ। ਦੋਸ਼ ਇਹੀ ਕਹਿਂ ਝੂਠ ਘਨੇਰਾ[1]। ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਪੀਛੇ ਪਲਹਿ ਸਦਾਈ[2]। ਅੰਨ ਘਨੋ ਹੁਇ ਤੋਟ ਨ ਕਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਨਹੀਂ ਅਘਾਵਹਿੰਗੇ ਮਨ ਕਾਰੇ। ਪੈਸੇ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਿਂ ਗਾਰੇ। ਬਾਕ ਨ ਮਾਨਹਿ ਰਹਿਂ ਮਤਿ ਮਾਰੇ। ਅਪਨੋ ਭਲੋ ਨ ਜਾਨਿ ਗਵਾਰੇ ॥੨੦॥

ਬਚਨ:—ਖਾਨ ਕੋ ਭੇਸ[3] ॥ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਦੇਸ[4]। ਮਤਲਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ[5]।
ਰਾਜ ਬਿਨ ਪਾਹੀ[6] ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ॥ †ਏਕ ਵਾਰ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਪਰਯੋ ਗਰਜ ਕੋ ਤਾਪ ਸੁ ਭਾਰੀ। ਸਕਲ ਦੁਖੀ ਤਨ ਥਰਹਰਿ ਕਾਂਪੇ। ਪੀਤ ਬਦਨ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਸੰਤਾਪੇ ॥ ੨੧ ॥ ਖਾਯੋ ਜਾਇ ਨ ਪੀਵੇਂ ਪਾਨੀ। ਪਰੇ ਰਹੈਂ ਦੁਰਬਲਹਿ ਮਹਾਨੀ।

---

[1]ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। [2]ਭਾਵ ਲੜਕੀਆਂ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। [3]ਖਾਣ ਲਈ ਭੇਸ ਬਣਾਂਵਦੇ ਹਨ। [4]ਸਿੱਖੀ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ। [5]ਮਤਲਬ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੌਂ ਦੇ ਯਾਰ ਹਨ। [6]ਰਾਜ ਪਾਵਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ।

*ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮੀਂਹ ਵਸਾ ਦੇਣਾ ਆਤਮ ਸਤਯਾਵਾਨਾਂ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਯੋਗੀ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਜੁੜੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਕਰਤਬ ਹੁਣ ਬੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਅਵਤਾਰ ਲਈ ਜੋ ਆਤਮ ਸੱਤਯਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਐਸੇ ਕੰਮ ਕੀਹ ਬਾਤ ਹਨ।

†ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੭ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵੱਲੀ ਹੈ।

ਡੱਲੇ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ। ਕਹੀ ਤਾਪ ਕੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੨੨॥ 'ਮਹਾਂ-ਰਾਜ ! ਕੁਛ ਜਤਨ ਬਤਾਵਹੁ। ਅਪਨੋ ਜਾਨਹੁ ਤਾਪ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਹਮਰੋ ਨਹਿਂ ਰਖਵਾਰਾ। ਗਹਯੋ ਆਸਰਾ ਬਡੋ ਬਿਚਾਰਾ' ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਕੋ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਕਹਯੋ 'ਉਪਾਇ ਕਰਹੁ ਤਤਕਾਲ। ਸਿਰ ਪਰ ਰਾਖਹੁ ਸਗਰੇ ਕੇਸ਼। ਗੁਰਬਾਨੀ ਨਿਤ ਪੜ੍ਹਹੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੨੪ ॥ ਨਿਕਸੈ ਤਾਪ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਤਬੈ।ਗੁਰਮਤਿ ਕਰਨਿ ਲਗਹੁਗੇ ਜਬੈ'। ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਈ। ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਿਮ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੫॥। ਤਜਿ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਰਹੇ ਦਮਦਮੇ ਪਢਨ ਲਗਾਏ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਲਹਹੁ ਸੁਖ ਸਾਰੇ। ਧਰਮਸਾਲ ਰਚਿ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸ ਬੀਚ ਬਿਠਾਵਹੁ। ਧਰਹੁ ਭਾਉ ਉਰ ਟਹਿਲ ਕਮਾਵਹੁ। ਜੋਰ ਕਰਹੁ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰਾ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਮਨ ਰੁਚੋ[1] ਘਨੇਰਾ॥ ੨੭ ॥ ਹੁਇ ਹੈ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਚੜ੍ਹਿ ਹੈ ਤਾਪ। ਨਾਸ਼ ਹੋਇੰਗੇ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪ'। ਧਰਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਸਕਲ ਨੇ ਮਾਨੀ। ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਜਿਮ ਸਭਿ ਤਿਮ ਠਾਨੀ ॥੨੮ ॥ ਦਯਾ ਧਰਮ ਅਰੁ ਪਠਿਬੋ ਬਾਨੀ। ਸਿੱਖੀ ਪਸਰੀ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨੀ। ਪੁਨ ਸਿਰੰਦ ਕੇ ਸੂਬੇ ਜਾਨਿ। ਗੁਰੂ ਟਿਕੇ ਤੇ ਦੂਖੀ ਮਹਾਨ ॥੨੯॥ ਲਿਖਯੋ ਪੱਤ੍ਰ ਨਿਜ ਜੋਰ ਜਨਾਯੋ। ਡੱਲੇ ਕੇ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚਾਯੋ। ਗਯੋ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧ ਤਿਸ ਕੀ ਹੋਈ ॥ ੩੦ ॥ ਏਕ ਸਿੱਖ ਕੋ ਤਬੈ ਪਠਾਯੋ। 'ਗੁਪਤਿ ਰਹਹੁ ਸੁਨਿ ਕਹਾਂ ਪਠਾਯੋ[2]। ਸੁਨਿ ਕੈ ਡੱਲਾ ਤਾਬਿ ਕਨਾ ਕਹੈ। ਨਹੀਂ ਡਰੈ, ਕੈ ਡਰਪਤਿ ਅਹੈ[3]' ॥ ੩੧॥ ਅੰਤਰ ਇਤ ਉਤ ਸਿਖ ਬਿਚਰੰਤਾ। 'ਡੱਲਾ ਕਾਗਦ ਤੁਰਕ ਸੁਨੰਤਾ। 'ਕਯੋਂ ਨਿਜ ਬੁਰਾ ਕਰਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਰਿਪੁ ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਾਖਾ॥੩੨॥ਅਬਿ ਭੀ ਕਰਯੋ ਜਿ ਚਹਿਂ ਭਲਿਆਈ*। ਹਮ ਕੋ ਗੁਰੂ ਦਿਹੋ ਪਕਰਾਈ। ਸੈਨ ਘਨੇਰੀ ਦੇਤਿ ਪਠਾਇ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਹੁ ਗਹਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਨਤੁ ਤੁਝ ਕੋ ਦੇਂ ਬਡੀ ਸਜਾਈ।ਬਸਿਬੋ ਦੇਹਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਥਾਂਈ। ਲੂਟਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰਨ ਕਰੈਂ। ਆਇ ਅਚਾਨਕ ਸਭਿ ਕੋ ਧਰੈਂ[4]" ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਉੱਤਰ

[1]ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੋ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਗੁਪਤ ਰਹੀਂ ਸੁਣੀਂ (ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕਹਿ) ਭੇਜਿਆ ਹੈ। [3]ਯਾ ਡਰਦਾ ਹੈ। [4]ਫੜਾਂਗੇ।

*ਅੱਗੇ ਬੀ ਅੰਸੂ ੨੨ ਦੇ ਅੰਤ ਬੀ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਡੱਲਿ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਲਿਖਵਾਯੋ। 'ਹਮ ਨਹਿਂ ਡਰਹਿਂ ਜਿ ਚਹਤਿ ਡਰਾਯੋ। ਭੇਜਹਿ ਦਲ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਲਰੈਂ। ਮਾਰਿ ਲੂਟ ਆਗੈ ਚਲਿ ਪਰੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਨਿਰਜਲ ਬਨ ਮਹਿਂ ਬਸ ਨਹਿਂ ਤੇਰੋ। ਸਿਰ ਕੇ ਸਾਥ ਗੁਰੂ ਹੈ ਮੇਰੋ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਗਹੈਂ ਨ ਗਹਿਬੇ ਦੇਹਿਂ। ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਰਖੇਹਿਂ' ॥ ੩੬ ॥ ਇਮ ਉੱਤਰ ਡੱਲੇ ਲਿਖਵਾਯੋ। ਸਮੁਖ ਵਜੀਦੇ ਤੁਰਤ ਪਠਾਯੋ। ਸਗਰੀ ਬਾਤ ਦੁਹਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇਰੀ। ਸਿਖ ਨੇ ਸੁਨੀ ਭਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੩੭॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਸੁਖਦਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਔਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਸੇ ਤਿਸ ਹੀ ਠੌਰ ॥ ੩੮ ॥ ਸੰਗਤਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵੈ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੈ। ਅਰਪਹਿ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਲ੍ਯਾਇ। ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਅਪਨੀ ਪਾਇ॥੩੯॥*ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਦਾਸ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਪਹਿਰਾ। ਪਲੰਘ ਨਿਕਟ ਜਾਗਹਿਂ ਨਿਤ ਠਹਿਰਾ। ¹ਇਕ ਦਿਨ ਖੇਰ੍ਹਾ ਪਾਵਨ ਕੀਨਿ। ਗਾਵਨ ਨਾਚਨ ਨਰ ਨਾਰੀਨ' ॥੪੦ ॥ ਸੋ ਸਿਖ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਇਮ ਕਹੈਂ। 'ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਸੀ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਅਹੈਂ । ਚਲਹੁ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਤਤਛਿਨ ਆਵੈਂ। ਤਬਿ ਲੌ ਕਹਾਂ ਬਿਗਰ ਕੁਛ ਜਾਵੈ ॥ ੪੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਗਨਿ ਤੇ ਪਹਿਲਾਈ। ਆਇ ਥਿਰੈਂਗੇ ਇਸ ਹੀ ਥਾਂਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਪੰਚ ਪਧਾਰੇ। ਪਚ ਨ ਗਏ ਥਿਰੇ ਡਰ ਧਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਖੇਰ੍ਹਾ ਕਰਤੋ ਬਿਲੋਕਨ ਜਬੈ। ਡਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬੋਲੇ ਤਬੈ। 'ਇਹਠਾਂ ਆਇ ਲਿਯੋ ਕਹੁ ਕਹਾਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋਪ ਕਰਹਿਂਗੇ ਤਹਾਂ ॥ ੪੩ ॥ ਕਯੋਂ ਨਾਹਕ ਅਪਰਾਧੀ ਥੀਜੈ। ਅਬਿ ਭੀ ਚਲਹੁ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗੀਜੈ'। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਤੂਰਨ ਹਟਿ ਆਏ। ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਖਰੇ ਭਏ ਨਿਜ ਥਾਂਏ ॥੪੪॥—ਗੁਰ ਸੋਵਤਿ ਭੀ ਜਾਗਤਿ ਸਦਾ। ਜਿਨ ਤੇ ਛਿਪ ਹੈ ਬਾਤ ਨ ਕਦਾ—। ਗਏ ਹੁਤੇ ਸੋ ਡਰ ਧਰਿ ਥਿਰੇ। ਜੋ ਨਹਿਂ ਗਏ ਅਫਸੋਸ ਸੁ ਧਰੇ ॥੪੫ ॥—ਇਹ ਪਿਖਿ ਆਇ ਗਏ ਜਿਮ ਅਬੈ। ਹਮ ਬੀ ਜਾਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਤਬੈ। ਥਿਰੇ ਰਹੇ ਕਯਾ ਤੁਮ ਨੇ ਪਾਯੋ। ਦਿਖਹਿ ਤਮਾਸ਼ਾ² ਬਾਦ ਗਵਾਯੋ ॥ ੪੬ ॥ ਗੁਰ ਤੌ ਸੁਪਤਿ ਰਹੇ ਅਬਿ ਤਾਂਈ—। ਇਮ ਪੰਚਹੁੰ ਨਿਸ ਝੂਰਿ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਨਿਸ

---

¹ਇਕ ਦਿਨ ਆਦਮੀਆਂ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਨੇ ਗਾਵਣ ਨੱਚਣ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਰਚਿਆ। [ਪੰ:,—ਖੇੜਾ ਪਾਵਨਾ=ਅਖਾੜਾ ਰਚਨਾ। ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨਾ]। ²ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ। *ਸਾਖੀ ਪੋ: ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਡੇਰੇ ਗਏ।ਸ਼ੌਚਿ ਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰੂ ਤਨ ਕਏ ॥੪੭॥ ਲਗੋ ਦਿਵਾਨ ਸੁ ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ।ਬੂਝੇ 'ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਏ? ਕਿਮ ਕਿਮ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਭਾਖੀ?ਕਹਹੁ ਸਾਚ,ਹਮ ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਖੀ' ॥੪੮॥ ਦੁਹਾਂ ਧਿਰਾਂ[1] ਤਬਿ ਸਾਚ ਬਖਾਨੀ। ਜਿਮ ਬੀਤੀ, ਜਿਮ ਭਾਖੀ ਬਾਨੀ[2]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਏ। 'ਨਿਕਟੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਨਿਕਟਾਏ[3] ॥ ੪੯ ॥ ਗਏ ਜੁ, ਤਿਨ ਕੋ ਮਨ ਹਮ ਪਾਹੀ[4]। ਗਏ ਨ,ਤਿਨ ਮਨ ਖੇਡੇ ਮਾਹੀ'।ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਾਚ ਸਾਰ ਕਹਿ ਮਾਨੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ*' ॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੬॥

੨੭. [ਮੀਂਹ ਪਵਾਯਾ ਤੇ ਬੰਦ ਕਰਾਯਾ। ਭਾਈ ਬੁਲਣ ਸਿੰਘ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋ ਬਰਖਾ ਕਰਿ ਘਨ ਗਏ ਖੇਤੀ ਲਈ ਪਕਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਬੀਤੇ ਬਹੁਰ ਬਾਰਿ ਬੂੰਦ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ †ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਟ ਕੇ ਸਰ ਸੁਸਕਾਨੇ।ਪਸੂ ਮਨੁਖ ਜਹਿਂ ਪਾਨੀ ਪਾਨੇ[5]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕੀ ਬਾਤ। ਕਹੀ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਲਿਖਿ ਬੱਖਤਾਤ[6] ॥ ੨ ॥ 'ਜੀਵਨ ਮਰਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ। ਪਠਹਿਂ ਚਮੂੰ ਤਬਿ ਘਾਲਹਿ ਜੰਗ'। ਇਤਿਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਈ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੋਸਾਈਂ ॥ ੩ ॥ ਜਬਿ ਡੱਲਾ ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੋ ਸੰਗ ਬੰਧਪ ਚਮੂੰ ਮਹਾਨਾ'[7] ॥ ੪ ॥ ਰੋਜ ਗੁਰੂ ਸਰਕਾਰ ਜੁ ਬਰਤੈ[8]। ਸਭਿ ਚਾਕਰ ਜਿਮ ਲੈਬੋ ਕਰਤੇ। ਤਿਮ ਤੂੰ ਗਿਨਿ ਨਿਜ ਸੰਗ ਜਿਤੇਕ।ਲੀਜਹਿ ਅਪਨੋ ਰੋਜ ਤਿਤੇਕ ॥੫॥ ਨਿਜ ਬੰਧਪ ਬੈਰਾੜਨਿ ਦੀਜੈ। ਸਭਿ ਕੋ ਚਿਤ ਆਨਦ ਜੁਤਿ ਕੀਜੈ। ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਨ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਸੋ ਭੀ ਦੇਹਿਂ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਭਾਖਾ ॥੬॥ ਸੁਨਿ, ਡੱਲਾ ਬੈਰਾੜ ਉਦਾਰਾ! ਤੁਝ ਪਰ ਰਿਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਮਾਰਾ। ਧਰਹੁ ਕਾਮਨਾ,ਸੋ ਕਹਿ,ਦੇਈਂ[9]‡।ਹਮ ਤੇ ਕਰਹੁ ਜਾਚਨਾ

---

[1]ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਭਾਵ ਜੋ ਗਏ ਸਨ ਖੇਡਾਂ ਵੇਖਨ ਤੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਸਨ ਗਏ। [2]ਜਿਵੇਂ ਬਾਨੀ ਕਹੀ ਸੀ। [3]ਜੋ (ਦੇਹ ਕਰ) ਨੇੜੇ ਸਨ (ਸੋ ਮਨ ਕਰ) ਦੂਰ ਸਨ (ਭਾਵ ਮਨ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ) ਜੋ ਦੂਰ (ਭਾਵ ਤਮਾਸ਼ੇ ਗਏ) ਸੋ ਮਨ ਕਰ ਨੇੜੇ ਸਨ (ਭਾਵ ਮਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਕੋ ਵਿਚ ਸੀ)। [4]ਪਾਸ ਸੀ। [5]ਪੀਂਦੇ ਸਨ। [6]ਜੋ (ਡੱਲੇ ਨੇ) ਤੁਰਕ (ਸੂਬੇ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਲਿਖਕੇ ਤੇ ਕਹਿਕੇ ਭੇਜੀ ਸੀ ਕਿ.—[7]ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਬਹੁਤ ਹੈ। [8]ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। [9]ਉਹ ਕਹੁ (ਅਸੀਂ) ਦੇਵੀਏ। *ਮਨ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ ਦਾ ਅਸੂਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਉੱਕਣ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉੱਤਮ ਅਵਸਥਾ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਤਨ ਕਰਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣ ਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ। †ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ।ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਰਲਾਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ‡ਪਾਠ—ਦਈਏ

ਲੇਈ*[7]॥੭॥ ਸੁਨਿ ਡੱਲੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ! ਚਹਿਯਤਿ ਅਬਿ ਬਾਰੀ[1]। ਪਸ਼ੁ ਪੰਛੀ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਬਿਨਾ ਨੀਰ ਤੇ ਹੁਇ ਬਿਕੁਲਾਯਾ ॥ ੮ ॥ ਜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰਖਾ ਦਿਹੁ ਅਬੈ। ਟੋਭੇ ਪੂਰਹਿ ਲਹੈਂ ਸੁਖ ਸਬੈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਮੀਂਹੁ ਕਹਾ ਹਮ ਕਾਂਖ ਮਝਾਰਾ[2] ॥੯॥ ਜਿਸ ਤੇ ਅਬਿ ਨਿਕਾਸ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ। ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਜਾਚਨ ਲੇਹਿ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਹੋਏ ਸਭਿ ਮੌਨ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਥਿਰ, ਗਾ ਪੁਨ ਭੌਨ[3] ॥ ੧੦ ॥ ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਰੋਜ਼[4] ਬਰਤੰਤਾ। ਚਾਕਰ ਗਨ ਗਿਨਿ ਗਿਨਿ ਸੁਲਹੰਤਾ। ਤਬਿ ਡੱਲਾ ਬੰਦਨ ਹਿਤ ਆਯੋ। ਬੈਠਤਿ ਪਗ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੧੧॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੇਖਾ ਸਭਿ ਚਿਤ ਚੇਤੇ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਲੇਤਿ ਇਕ ਦੇਤੇ। ਤਿਨ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਲਿਹੁ ਡੱਲਾ ਨਿਜ ਰੋਜ਼ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਭੀ ਲਿਹ ਸੰਗ। ਜਾਚ ਲੇਹੁ ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਅੰਗ[5]!' ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਦਿਹੁ ਬਰਖਾ ਬਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਖਹਿਂ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਰੇ। ਇਸ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਚਾਹ ਉਦਾਰੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਆਪ ਕੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਊਪਰ। ਘਨੀ ਦੇਹੁ ਬਰਖਾ ਅਬਿ ਭੂ ਪਰ' ॥੧੪॥ ਮੌਨ ਭਏ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।–ਸਭਿ ਚਾਹਿਤਿ, ਸਰ ਰਹਯੋ ਨ ਪਾਨੀ–। ਤਬਿ ਉਠਿ ਗਮਨਯੋਂ ਡੱਲਾ ਘਰ ਕੋ। ਨਿਤ ਹਰਖਾਇ ਸੇਵ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ।੧੫॥ ਸੌ ਦਿਨ ਜਾਮਨਿ ਬੀਤੇ ਜਬੈ। ਦਰਸ ਕਰਨ ਆਯੋ ਪੁਨ ਤਬੈ। ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਜਥਾ ਤੁਰਕ ਸੌਂ ਲਿਖਯੋ ਪਠਾਯੋ[6] ॥੧੬॥ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦਿਯੋ ਕਛੁ ਚਾਹਤਿ। ਰੀਝ ਪਚਾਇ ਨ, ਦੇਤਿ ਉਮਾਹਤਿ[7]। 'ਡੱਲੇ ਬਿਰਾੜ! ਜਾਚ ਅਬਿ ਲੇਹੁ। ਜੋ ਮੁਖ ਕਹੈਂ ਤਥਾ ਕਰਿ ਦੇਹੁਂ' ॥੧੭॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਸਾਚੇ!। ਦਿਹੁ ਬਰਖਾ ਪ੍ਰਾਨੀ ਸਭਿ ਜਾਚੇ'। ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਹਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥

ਬਚਨ:–'ਟੱਟ ਦਾ ਬੋਲ। ਬਾਣੀਏ ਦੀ ਦੱਪ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਕ। ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਸਾਕ'।

ਚੌਪਈ॥ਇਹ ਛੂਛੇ ਨਾਹਿਂ ਜਾਇ ਕਦਾਈਂ। ਰਹੈਂ ਜੁ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਲੌਂ ਥਰਿਆ-

---

[1]ਪਾਣੀ। [2]ਕੱਛ ਵਿੱਚ। [3]ਫਿਰ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। [4]ਤੰਖ਼ਾਹ। [5]ਅਪਨੇ (ਤੇ ਆਪਣੇ) ਅੰਗਾਂ (ਸਾਕਾਂ) ਲਈ। (ਅ) ਹੇ ਪਿਆਰੇ! [6]ਜਿਵੇਂ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਸੀ (ਡੱਲੇ ਨੇ)। [7](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਣ ਦੇ) ਉਮਾਹ ਨੂੰ ਪਚਾ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ (ਭਾਵ ਗੁੰਮ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ) ਤੇ ਦਣ ਨੂੰ ਉਮਲਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:–ਲਈਏ।

ਈ[੧]। ਜਟ ਪਿੰਨੇ ਤਾਂ ਕੰਧ ਥੀ ਘਿੰਨੇ[੨]। ਅਪਰ ਪਾਸ ਤੇ ਕਸੋਂ ਨਹਿੰ ਲਿੰਨੇ[੩] ॥੧੯॥ ਜਾਹੁ ਭਲਾ ਅਬਿ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਉ। ਟੋਭੇ ਸਭਿ ਹੀ ਸਾਫ ਕਰਾਉ। ਬਰਖਾ ਵਈ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕਾਤੇ। ਬਾਰ ਧਾਰ ਤੈਂ ਜਾਰੀ ਜਾਂ ਤੇ' ॥ ੨੦ ॥ ਭੱਲਾ ਉਠਯੋ ਅਨੰਦਤਿ ਹੋਵਾ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਪਨ ਪਰ ਜੋਵਾ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਿਸਮਾਏ।–ਘਨੇ ਆਇੰ ਘਨ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ ॥ ੨੧ ॥ ਨਹਿ ਬਿਲੋਕੀਅਤਿ ਅਬਿ ਨਭ ਮਾਂਹੀ। ਲਗੀ ਔੜ ਘਨ ਪੱਧਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਬਰਖਾ ਹੁਇ ਹੈ–,ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਿਸਮੰਤਿ ਸੁਚੇਤ ॥ ੨੨ ॥ ਢੋਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਇਕਠੇ ਕਰਿਵਾਏ। ਤੀਰ ਤਾਲ ਕੇ ਜਾਇ ਬਜਾਏ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਾਨਵ ਅਏ ਪਲਾਈ। ਤਾਲ ਸੁਧਾਰਹਿ ਚੌਂਪ ਉਠਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਚਲੀ ਪੌਣ ਪੁਰਵਾਈ[੪]।ਨਿਕਸੇ ਘਨ ਜਿਮ ਗਜ ਸਮੁਦਾਈ[੫]। ਘੁਮਡੀ ਘਟ ਘਰੀਕ ਮਾਂਹ ਘਨੀ[੬]। ਘੋਰ ਘੋਰ ਘਨ ਚਪਲਾ[੭] ਸਨੀ॥੨੪॥ ਬਡੀ ਬਡੀ ਬੂੰਦੈਂ ਬਹੁ ਪਰੀ। ਬਰਸਨ ਲਗਯੋ ਅਧਿਕ ਝੀ ਝਰੀ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਨੀਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲੰਤਾ। ਊਚੇ ਥਲ ਤੇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਫਰੰਤਾ ॥ ੨੫ ॥ ਧਾਇ ਧਾਇ ਨਰ ਧਾਮਨ ਬਰੇ। ਬਾਰੀ[੮] ਬਹੇ ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੇਂ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਗੁਰ ਧੰਨ' ਬਖਾਨਹਿ। 'ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਜੋ ਇਨਹੁੰ ਨ ਮਾਨਹਿ' ॥ ੨੬ ॥ ਤੀਨਹੁੰ ਦਿਨ ਸੁ ਤੀਨ ਹੀ ਜਾਮਨਿ। ਬਰਖੀ ਘਟਾ ਦਮਕਤੀ ਦਾਮਨਿ। ਅਸ ਇਕ ਬਾਰ ਪਰਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਇ ਪਰੇ ਨਰ ਨਾਰੀ॥੨੭॥ਖਾਨ ਪਾਨ ਭੂਲੀ ਸੁਧਿ ਨਾਨਾ।ਬਿਦਰਤਿ ਸਦਨ ਸੁਧਾਰਤਿ ਠਾਨਾ[੯]। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭੱਲੇ ਕਹੁ ਪ੍ਰੇਰੈਂ । 'ਬਿਨਤੀ ਕੀਜਹਿ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੈ ॥ ੨੮ ॥–ਹਮਰੇ ਸੁਖ ਹਿਤ ਘਨ ਬਰਖਾਯੋ। ਅਬਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਯੋ–' ਸੁਨਿ ਭੱਲਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਿਹ ਸਮੇ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਨਮੇ ॥੨੯॥ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ: 'ਅਬਿ ਬਸ ਕਰੀਅਹਿ। ਬਡੋ ਬਾਰਿ ਚਹੂੰ ਓਰ ਨਿਹਰੀਅਹਿ। ਦਲ ਮਨਿੰਦ ਘਨ ਘਨੇ ਦਿਸਾਵਹਿੰ। ਇਕ ਆਵਤਿ ਬਰਖਤਿ ਇਕ ਜਾਵਹਿ ॥੩੦॥ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਡ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਸਿਮਰਹਿੰ ਚਿਰ ਬੇਰਾ। ਪੁਰਹ ਕਾਮਨਾ ਜਨ ਭਲ ਭਾਂਤੀ। ਨਹਿੰ ਕੋ ਦੁਲਭ ਆਪ

[੧]ਜੋਰੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [੨]ਜੇ ਜੱਟ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਕੰਧ ਤੋਂ ਭੀ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। [੩]ਹੋਰ ਪਾਸੋਂ ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੈ ਲਵੇਗਾ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜਟ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੁੜਦਾ ਨਹੀਂ। [੪]ਪੂਰੇ ਦੀ ਪੌਣ। [੫]ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ। [੬]ਘੜੀ ਕੁ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀਆਂ ਘਟਾਂ ਉਮਡ ਆਈਆਂ। [੭]ਬਿਜਲੀ। [੮]ਜਲ। [੯]ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ ਘਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦੇ ਹਨ।

ਤੇ ਬਾਤੀ ॥ ੩੧ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਆਗਯਾ ਮਹਿ ਸਾਰੇ। ਕਿਸ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਟਾਰੇ'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ੍ਯੋ: 'ਘਨਹੁੰ ਕੇ ਪਨਹੀ। ਹਤਹੁ ਉਰਧ ਕੋ ਸਪਤ ਸੁ ਗਨ ਹੀ[1] ॥ ੩੨ ॥ ਹਟਿ ਜੈ ਹੈ ਬਰਖਾ ਤਤਕਾਲਾ। ਅਪਨ ਸਹਿਤ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਖਾਲਾ'। ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਉਠਿ ਕੀਨਸਿ ਤੈਸੇ। ਘਟਾ ਫਟੀ ਘਨ ਗਮਨੇ ਗੈ ਸੇ[2] ॥੩੩॥ ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਲੋਕਿ। ਬਿਗਸੇ* ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਭਿ ਲੋਕ। ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਘਰਿ ਘਰ ਭਰੀ। ਰਾਇਬੇਲ ਚੰਬੇਲੀ ਖਿਰੀ ॥੩੪॥ †ਇਕ ਝੂਲਣਸਿੰਘ ਨਾਮ ਢਿਰੰਤਾ। ਹਾਥ ਦੁਤਾਰਾ ਰੁਚਿਰ ਬਜੰਤਾ। ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਕੀ ਸੁਨਿ ਦਾਸੀ। ਸੁਨਿਕੈ ਕਹ੍ਯੋ ਬਾਕ ਤਿਸ ਪਾਸੀ ॥੩੫॥ 'ਇਹ ਠਾਂ ਕਹਾਂ ਬਜਾਵਨ ਕਰੈਂ। ਰਹੈਂ ਬਜਾਇ ਜਿ ਆਵਹੁ ਉਰੈ'। ਸੁਨਿ ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਬੂਝਤਿ ਅਹੈ। 'ਮਾਤਾ ਕਹੈਂ ਕਿਧੌਂ ਤੂੰ ਕਹੈਂ?' ॥੩੬॥ [3]"ਮਾਤਾ ਕਹੈ ਨ, ਹੌਂ ਹੀ ਕਹੌਂ। ਰਿਸ ਨ ਹੋਨਦਿਹੁੰ[4], ਇਮ ਚਿਤ ਰਹੌਂ" ਸੁਨਿ ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਪਧਾਰਾ। ਸਰ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਜਾਇ ਦੁਤਾਰਾ ॥੩੭॥ ਸੁੰਦਰੀ ਸੋਂ ਦਾਸੀ ਕਹਿ ਦਈ। "ਸਿੰਘ ਦੁਤਾਰਾ ਵਾਇਨ ਠਈ[5]"। ਬੂਝ੍ਯੋ ਮਾਤ 'ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਵੈ[6]?' ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਗਾਵੈ, ਇਮਹੁ ਬਜਾਵੈ[7]' ॥੩੮॥ ਕੌਤਿਕ ਚਿਰ ਤਹਿ ਬੈਠਿ ਬਜਾਯੋ। ਉਠਿ ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਯੋ। ਗੁਰੂ ਅਖੇਰ ਗਏ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਆਏ ਸੰਧ੍ਯਾ ਪਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੩੯॥ ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਮਨ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੀ। ਗ਼ੈਰਤ ਅਧਿਕ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਧਾਰੀ‡। –ਮੁਝ ਤੇ ਮਨਮਤਿ ਭੀ ਅਧਿਕਾਈ। ਜੋ ਹੁਇ ਮਮ ਭਗਨੀ ਕੈ ਮਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਤਹਾਂ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਏਵ ਬਜਾਵੌਂ। ਤਬਿ ਤੌ ਲਾਜ ਧਰੌਂ ਹਟਿ ਜਾਵੌਂ–। ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਇ ਅਧਿਕ ਪਛੁਤਾਯੋ। ਕਯੋਂ ਗੁਰ ਮਾਂਹਲਾਂ ਨਿਕਟ ਬਜਾਯੋ ॥੪੧॥ ਲੇ ਤੀਖਨ ਤਬਿ ਕਰਦ ਚਲਾਈ। ਕਾਟਿ ਲਿੰਗ ਕੋ ਦਯੋ ਬਗਾਈ। ਨੇਮ ਕਰ੍ਯੋ ਬੋਲਨ ਕੋ ਤਬੈ। ਧਾਰੀ ਮੌਨ ਆਰਬਲ ਸਬੈ ॥ ੪੨ ॥ ਸਿੰਘਨ ਹਾਲ ਦੇਖਿ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਸੁਨਾਵਨ ਸਗਰੋ ਝੇਰਾ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮੌਨ ਧਰੇ ਥਿਰ ਭਯੋ।

[1]ਗਿਣਕੇ ਸੱਤ ਜੁੱਤੀਆਂ ਉਪਰ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਮਾਰੋ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ। [2]ਹਾਥੀਆਂ ਵਰਗੇ ਬੱਦਲ ਚਲੇ ਗਏ। (ਅ) ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਚਲੇ ਗਏ। [3]ਦਾਸੀ ਬੋਲੀ। [4](ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ) ਗੁੱਸੇ ਨਾਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗੀ। [5]ਵਜਾਵਣਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। [6]ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਗਾਏਗਾ? [7]ਐਵੇਂ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੀ ਹੈ।

*ਪਾ:–ਬਿਸਮੇ। †ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ। ‡ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਾਵਿਆਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਿਰਫ ਸਾਜ਼ ਬਜਾਇਆ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਰਮ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਜਾਇਆ ਬੀ ਕਿਉਂ, ਬਜਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣਾ ਸੀ।

ਸ੍ਰੋਣਤਿ ਬਹਤੋ ਸ਼ਿਸ਼ਨ[1] ਕਟਿ ਦਯੋ' ॥੪੩॥ ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਇਮ ਕੀਨਿ ?। ਮਨ ਕੀ ਹਬਸ[2] ਹੋਇ ਨਹਿ ਹੀਨ'। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿ ਘਾਵ ਅਛੇਰਾ। ਬਸਤੋ ਜਾਇ ਪਿਖਿ ਥਾਨ ਚੰਗੇਰਾ ॥੪੪॥ ਚੌਕੁ ਬੈਠਿਬੇ ਥਲ[3] ਥੋ ਸੋਇ। ਰਹਤੋ ਇਕਾਕੀ ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ। ਨਿਕਟ ਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਨਹਿ ਢਿਗ ਧਰੈ ॥ ੪੫ ॥ ਤਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਮਹਿਖੀ ਧੇਨੁ। ਚਾਰਨ ਚਲੇ ਹਟਾਵੈ ਸੈਨ[4]। ਮਾਰਿ ਲਸ਼ਟਕਾ ਕਰੈ ਪਿਛਾਰੀ[5] ।–ਕਹਾਂ ਕਰੈ ਇਹ ?–ਨਰਨ ਬਿਚਾਰੀ॥ ੪੬ ॥ ਆਸ਼ੈ ਸਮਝਤੋ ਗਯੋ ਨ ਕੋਈ। ਗਏ ਚੁਗਾਵਨਿ ਕੋ ਪੁਨ ਸੋਈ। ਲੂਟੀ ਆਨਿ ਕਟਕ ਨੇ ਜਬੈ। ਲਖਤੋ ਅਕੁਯਾ ਇਮ ਕਹਿ ਤਬੈ[6]॥੪੭॥ ਸਭਿ ਨਰ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਇ। ਬੰਦਹਿਂ ਪਾਇਨ ਸੋਂ ਲਪਟਾਇ। ਤਬਿ ਜੁਗ ਹਾਥਨ ਪੇਟ ਬਜਾਯੋ[7]।–ਚਢਹੁ ਢਤੇ ਹੁਇ–ਤਿਨਹੁੰ ਜਨਾਯੋ॥੪੮॥ ਆਸ਼ੈ ਸਮਝਿ ਗਏ ਨਰ ਧਾਇ। ਲਰੇ ਜਾਇ ਲਿਯ ਮਾਲ ਛੁਡਾਇ। ਨਾਮ 'ਅਕੁਆ' ਸਭਿ ਹੀ ਕਹੈਂ।ਸੇਵਾਸ਼ਰਧਾ ਕਰਤੇ ਰਹੈਂ॥ ੪੯॥ ਨਈ ਜੁ ਬਧੂ ਬਯਾਹ ਲੇ ਆਇ। ਤਬਿ ਇਹ ਦੇਖਨ ਤਿਸ ਕੋ ਜਾਇ। ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ–ਹਬਸ ਨਹਿਂ ਮਿਟੈ–। ਸੋ ਤਬਿ ਰਹੀ, ਨ ਕਨੇਂਹੂ ਹਟੈ ॥੫੦॥ ਪੂਰਨ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਭਯੋ।ਅਬਿ ਲੌ ਤਿਸਕੋ ਥਾਨ ਪੁਜਯੋ। ਜਨ ਕੀ ਪੂਰੀ[8] ਕਾਮਨਾ ਘਨੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਹ ਸਾਖੀ ਸੁਨੀ* ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਭੱਲੇ ਫੂਲਣ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

[1]ਇੰਦ੍ਰੀ। [2]ਖਾਹਸ਼। [3]ਗੋਲਾਕਾਰ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ। [4]ਸੈਨਤ ਨਾਲ ਹਟਾਈਓ ਸੁ ਕਿ ਚਾਰਨ ਨਾ ਜਾਓ। [5]ਲਾਠੀ ਮਾਰਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਮੋੜਦਾ ਹੈ। [6]ਤਦੋਂ ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ ਅਕੁਯਾ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ (ਅੱਗੇ ਨਾ ਜਾਓ ਲੁੱਟੇ ਜਾਓਗੇ) [ਅਕੁਯਾ=ਜੋ ਨਾ ਬੋਲੇ]। [7]ਭਾਵ ਪੇਟ ਬਜਾਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ। [8]ਲੋਗਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਕੀਤੀ।

*ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਇਹੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਲਿਖਤੀ 'ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ' ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਬੀ 'ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ' ਹੈਗੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਸ਼ੱਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਵਾਲੀ 'ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ' ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਇਹ ਨਾ ਲਿਖਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਬੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਵਾਲੀ 'ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ' ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਮਗਰੋਂ ਚਾੜ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਵਾਂਙੂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਿ ਇਹ ਸੱਜਣ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੋਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਹੀਂ, ਕੁਛ ਹੋਰ ਹੈ।

੨੮. [ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜੰਗ ਸਿਖਾਇਆ। ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਸੁਧ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਿਸ ਨਿਕਟ ਤੇ ਸਿੰਘਨ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਲਵਪੁਰੀ ਕੋ ਸੂਬਾ ਬਹੁ ਦੁਖਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੰਗਤਿ ਛੀਨ ਲਈ ਇਤ ਆਵਤਿ। ਤਜਹਿ ਨ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਸੁਨ ਪਾਵਤਿ[1]।ਇਕ ਦਿਨ ਫੇਰ ਦਈ ਸੁਧ ਕਾਹੂ[2]। 'ਸੂਬਾ ਜੋ ਸਿਰੰਦ ਕੇ ਮਾਂਹੂ ॥ ੨ ॥ ਤਿਨ ਭੀ ਸੰਗਤਿ ਲੀਨਸਿ ਛੀਨ। ਮੂਢ ਕੁਤਸਤ[3] ਕਾਜ ਕੋ ਕੀਨ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਧਰਿ ਕੈ ਰੋਸਾ।'–ਸੂਬੇ ਕੋ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਖੋਸਾ–॥੩॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਆਨਿ ਕਹਤਿ ਨਹਿਂ ਕੋਊ।–ਸੰਗਤਿ ਛੀਨੀ–ਭਾਖਤਿ ਸੋਊ'। ਪੁਨ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਸਾਚ ਕਹੈਂ ਸਿਖ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਇ[4] ॥ ੪ ॥ ਬੀਤੀ ਨੌ ਸਤਿਗੁਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ। ਰਣ ਉਪਦੇਸ਼੍ਯੋ ਸੰਗਤਿ ਨਾਂਹੀ†। ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਪਕਰਾਈ ਮਾਲਾ ॥ ੫ ॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਰੌਡੀ ਪਾਠ ਪਠਾਵੌਂ[5]।ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਾਵੌਂ। ਲਘੁ ਚਿੜੀਅਨਿ ਤੇ ਬਾਜ ਤੁਰਾਵੌਂ। ਮਰਦ ਮਿਲਾਇ ਗਰਦ ਦਿਖਰਾਵੌਂ[6] ॥ ੬ ॥ ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਜੋ ਲੇਇ। ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਰਿਵਾਵੈ ਜੋਇ। ਸੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਛੂਛ ਨ ਰਹੈ। ਬਹੁ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਗਹੈ॥੭॥ ਕੇਸਨ ਕੋ ਬਹੁ ਅਦਬ ਰਖੀਜੈ। ਮੇਰੀ ਸਿਰ ਪਰ ਛਾਪ ਲਖੀਜੈ'। ਪੁਨ ਡੱਲੇ ਸਨ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਗਹਿ ਗਹਿ ਲਾਠੀ ਬਹੁ ਨਰ ਪਾਨਾ' ॥੮॥ ਹੇਤੁ ਛੀਨਿਬੇ ਸੰਗਤਿ ਜਾਵਹੁ। ਲੋਹੁ ਵਸਤੁ ਸੋ ਨਹੀਂ ਗਵਾਵਹੁ। ਅਬਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਨਿ ਸਿਖਰਾਵੈਂ। ਇਨ ਤੇ ਹੀ ਤੁਰਕਨਿ ਮਰਿਵਾਵੈਂ'॥੯॥ਉਤ ਕਹਿ ਪਠ੍ਯੋ ਸੰਗਤਾਂ ਮਾਂਹੀ। 'ਇਹ ਬੈਰਾਗ਼ ਹੁਕਮ ਮੈਂ ਨਾਂਹੀ। ਪਾਹੁਨਚਾਰੀ ਥਿਰ‡ ਇਸ ਥਾਨਾ[7]।

---

[1]ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ। [2]ਖਬਰ ਦਿਤੀ ਕਿਸੇ ਨੇ। [3]ਖੋਟਾ। [4]ਸਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਜੋਗ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। [5]ਭਾਵ ਜੰਗ ਕਰਨਾ, ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਉਮਾਹਿਤ ਹੋਣਾ। [6]ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ। [7]ਦੱਥਾਂ ਵਿਚ। [8](ਅਸੀਂ) ਇਥੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਇਸ ਵਿਚ ਨੌਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਨਿਰ੍ਹਨਤਾ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੱਸਕੇ ਆਪਣਾ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਲਈ ਬੀਰਰਸ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਸ਼ੰਸਾ ਇਹ ਬੀ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਈਹੋ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਹੋਣੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਈ, ਸੱਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੌਜ ਰੱਖੀ, ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਬੀ ਫੌਜ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਥੋੜੀ ਸੀ, ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ [illegible] ਸੂਰਮੇ ਪਾਸ ਸੇ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ 'ਨੌਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਫੜਾਏ' ਕੀਕੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ? ‡ਪਾਃ–ਨਹਿ।

ਆਵਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਬਨਹੁ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਖੁਸਾਵਨਿ ਕਰੀਏ। ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਧਰੀਏ'। ਇਤ ਤੇ ਡੱਲਾ ਲੇ ਨਰ ਘਨੇ। ਉਤ ਸੁਚੇਤ ਕਸ ਕਟਿ ਸਿਖ ਬਨੇ ॥੧੧॥ ਭਯੋ ਭੇਰ ਦੁਹੂਅਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇਰਾ। ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਇਕ ਬਾਰਿ ਬਡੇਰਾ। ਊਚੇ ਥਲ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਥਿਰੇ। ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਕਸੈਂ ਮੁਦ ਭਰੇ ॥੧੨॥ ਇਹ ਖੋਸਤਿ ਓਹ ਨਹੀਂ ਖੁਸਾਵੈਂ। ਹੇਲ ਕਰਹਿਂ ਇਕ ਝੇਲਤਿ ਜਾਵੈਂ[1]।ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਮਾਰਹਿਂਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿਮਹਿਂ। ਬਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਭਿਰਤਿ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ॥ ੧੩ ॥ ਥਿਰੇ ਨਿਕਟ ਤਿਨ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਇਮ ਤੁਰਕਨਿ ਸਨ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹਜ਼ਾਰਨ ਹੋਇ। ਰਾਜ ਲੇਹਿਂ ਸਿੰਘ ਬਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥ ੧੪ ॥ ਭਿਰਤਿ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਸੰਗਤਿ ਆਈ।ਗੁਰ ਪਦ ਕਮਲਨ ਸੀਸ ਝੁਕਾਈ।ਅੱਸ੍ਵਾਸਨ[2] ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਸਨ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨਾ॥੧੫॥ ਸ਼ਸ-ਤ੍ਰਨ ਗਹਿ ਸੰਘਾਰਨ ਕਰੀਏ। ਅਪਨਾ ਆਪ ਉਬਾਰਨ ਧਰੀਏ'। *ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿਵਾਇ ਕਰਾਹੂ।ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਸਭਿ ਧਰਿਵਾਯਹੁ ਤਾਂਹੂ ॥ ੧੬॥ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ 'ਲੂਟਹੁ ਸਭਿ ਜਾਈ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਧਾਈ। ਬਲ ਕੋ ਕਰੈਂ ਧਕੇਲਨਿ ਤਬੈ। ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਵਲ ਲੂਟਤਿ ਸਬੈ ॥੧੭ ॥ ਫੇਰ ਕਰਾਯੋ ਫੇਰ ਲੁਟਾਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਰਹੇ ਥਿਰ ਹਾਥ ਨ ਲਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੂਝਯੋ'ਲੁਟਯੋ ਨ ਕੈਸੇ?ਹਮਰੇ ਨਿਕਟ ਰਹੇ ਤੁਮ ਬੈਸੇ'॥੧੮ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਬੰਟੇ ਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਨੀ। ਸੋ ਹਮ ਖੈਹੈਂ ਲੋਭ ਨ ਧਾਰਹਿਂ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਹਿਂ ॥ ੧੯ ॥ 'ਧੰਨ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਬਿਧਿ ਦੋਇ।ਸਤਿਸੰਤੋਖੀ ਬੀ ਬਹੁ ਹੋਇ। ਬਹੁਤ ਲੁਟੇਰੇ ਭੀ ਬਿਚ ਬਨੈਂ। ਥਿਰੈਂ ਅਨਿਕ ਭੀ ਸਿੱਖੀ ਸਨੈ' ॥ ੨੦ ॥ ਪੁਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਕਰੈਂ ਕਰਾਹੇ। ਦਤਿ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਸਰੋਵਰ ਮਾਂਹੇ।ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁ ਬੂਝੈਂ।'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਅਰੂਝੈਂ? ॥ ੨੧ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕਾਰ ਗੇਰੋ। ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਆਪ ਨੇ ਹੇਰੋ?'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ। 'ਇਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਸੁੰਮਣਵਾਨੀ[3]' ॥ ੨੨ ॥ ਉਪਜਹਿਂ ਪੁੰਜ ਸਿੰਘ ਇਸ

[1]ਇਕ ਹੱਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਕ ਹੱਲਾ ਝੱਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਧੀਰਜ ਦੇਕੇ। [3](ਜਲ ਦੇ) ਸੰਮੇਂ ਵਾਂਙ (ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ) ਹੋਕੇ) ਵੱਸੇਗਾ (ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਬਾਦ ਮਾਲਵਾ ਸਾਰਾ ਲਗ ਪਗ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਿਆ ਸੀ)। *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਥਾਈ'। ਪੁਨ ਬਹੁ ਲਿਖਨਾ ਘੜਹਿਂ ਗੁਸਾਈਂ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਧਰਹਿਂ ਤਯਾਰ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਬੂਝੇ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਾਰੀ ॥੨੩॥ 'ਹੋਇ ਦਮਦਮਾ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ। ਲੇਖਕ ਬਨਹਿਂ ਪਢਹਿਂ ਸਿਖ ਰਾਸੀ*'। ਇਕ ਦਿਨ ਚਢਿ ਅਖੇਰ ਕੋ ਗਏ। ਕੋਸ ਅਸ਼ਟ ਇਕ[1] ਉਤਰਤਿ ਭਏ ॥ ੨੪ ॥ ਤਹਾਂ ਸਿੰਸਪਾ[2] ਖਰੀ ਬਡੇਰੇ। ਹਾਥ ਪੰਚ ਦਸ ਫੇਰ ਘਨੇਰੇ[3]। ਰਾਹਕ ਮਉੜ ਤਬਹਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਦੁਗਧ ਘਟੇ ਭਰਿ ਲਯਾਵਤਿ ਭਏ ॥ ੨੫ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਪਯਾਇ ਖੁਸ਼ੀ ਲੇ ਘਨੀ†।'ਵਧਹੁ ਬੰਸ ਹੁਇ ਸਿੰਘ ਸੁ ਬਨੀ‡'। ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਡੇਰੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਉਤਰਿ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਸੁਹਾਏ॥੨੬॥ §ਕਬਿ ਕਬਿ ਥਿਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਰ ਜਾਵੈਂ।ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਕਾਰ ਕਢਾਵੈਂ। ਸਾਯੰ ਸਮੇਂ[4] ਜਾਇ ਜੰਡਿਆਨੇ[5]। ਬੈਠਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਹਕਾਰਨ ਠਾਨੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਅਗਨਤ ਰਜਤਪਣ ਆਸਨ ਤਰੇ। ਬਹੁ ਦੀਨਾਰ ਨਿਕਾਰਨਿ ਕਰੇਂ।ਰੋਜ਼ਦਾਰ ਕੋ ਦੇਤਿ ਬੁਲਾਈ। ਆਇ ਆਇ ਲੇਤੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੮॥ ਜਿਤਿਕ ਚਾਕਰੀ ਧਨ ਜੋ ਲੇਤਿ। ਤਿਤਿਕ ਮੁਸ਼ਟ ਭਰਿ ਬਿਨ ਪਿਖਿ ਦੇਤਿ। ਕਈ ਬੇਰ ਬਰਤਾਯੋ ਤਹਾਂ । ਸੈਨ ਰੁਜ਼ੀਨਾ ਲੇਤੇ ਮਹਾਂ ॥ ੨੯ ॥ ਭਰਮੇ ਪਿਖਿ ਬਿਰਾਜ਼ ਤਿਸ ਥਾਨ ।-ਇਸ ਥਲ ਗੁਰ ਧਨ ਧਰਯੋ ਮਹਾਨ। ਥਿਰ ਹੁਇ ਇਤਹਿਂ ਕਾਢ ਕਰਿ ਧਰੈਂ। ਹਮ ਜੁਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੈਬੋ ਕਰੈਂ-॥ ੩੦ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਫੈਲਯੋ ਤਿਮਰ ਘਨੇਰਾ। ਗਏ ਨਿਕਾਸਨ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਅਵਨੀ ਖਨੀ ਅਧਿਕ ਬਲ ਲਾਈ। ਇਕ ਬਿਰਾਟਕਾ ਹਾਥ ਨ ਆਈ ॥ ੩੧ ॥ ਮੂਰਖ ਰਹੇ ਲਜਾਇ ਬਡੇਰੇ। ਪਛੁਤਾਏ ਨਿਜ ਕਰਮ ਖੁਟੇਰੇ।ਇਕ ਦਿਨ ਡੱਲਾ ਨਿਸ਼ਾ ਮਝਾਰੀ। ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਦੋਨਹੁੰ ਹਥ ਧਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰ ਪਰ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਰਹਯੋ। ਪਹਿਰਾ ਦਿਯੋ ਸੁਚੇਤੀ ਲਹਯੋ। ਖਰੋ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹੇ ਹਟਾਇ। 'ਸੁਪਤਹੁ ਜਾਇ ਆਪਨੇ ਥਾਇਂ' ॥ ੩੩॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵ ਕਰੌਂ ਮੈਂ ਆਜੂ। ਨਹਿਂ ਸੋਵੌਂ ਮੈਂ ਪਿਖਹੁੰ ਸਮਾਜੂ'।ਇਮ ਕਹਿ ਖਰੋ ਰਹਯੋ ਨਿਸ ਜਾਗਾ।'ਗੁਰ ਗੁਰ'ਜਪਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਪਾਗਾ ॥੩੪॥ ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤ ਪਿਖਿ ਡੱਲਾ ਖਰਯੋ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ ਕਰਯੋ। 'ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਮਨ ਕਾਮਨ ਜੋਇ। ਪੂਰਨ

[1]ਨੌਂ ਕੋਹਾਂ ਤੇ। [2]ਟਾਹਲੀ। [3]੧੫ ਹੱਥ ਟਾਹਲੀ ਦਾ ਘੇਰ ਸੀ। [4]ਸੰਧਯਾ ਵੇਲੇ। [5]ਇਥੇ ਜੰਡਸਰ ਨਾਮੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਸਰੋਵਰ ਭੀ ਹੈ। *ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੇ ਗਯਾਨੀਆਂ ਲਈ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। †ਪਾ:-ਭਲੀ।

‡ਪਾ:-ਬਲੀ। §ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਕਰਹਿਂ ਅਨੰਦ ਮਹਿਂ ਸੋਇ' ॥ ੩੫॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਜਹਾਂ ਬਾਸ ਤੁਮ ਠਾਨਾ। ਇਕ ਪੀਢੀ ਕਹੁ ਮਹਿ ਦਿਹੁ ਥਾਨਾ। ਅਪਨਿ ਨਜੀਕ ਰਾਖੀਅਹਿ ਮੋਹੀ। ਅਪਰ ਨ ਮੋ ਉਰ ਮੈਂ ਇਛ ਹੋਹੀ' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ। 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਿਹੁ ਖੰਡੇ ਕਹੁ ਧਾਰੀ। ਡੱਲੇ ਤੇ ਡਲ ਸਿੰਘ ਕਹਾਵਹੁ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਸਿਦਕ ਕਮਾਵਹੁ' ॥ ੩੭ ॥ ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹ੍ਯੋ ਹਿਤ ਦੇ ਚਿਤ। 'ਮੈਂ ਤੋ ਬਹੁਤ ਛਕ੍ਯੋ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ'। ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਕਬਿ ਕਿਸ ਤੇ ਛਕ੍ਯੋ ? ਹਮ ਨਹਿਂ ਲਖ੍ਯੋ ਕੂਰ ਕਯੋਂ ਬਕ੍ਯੋ ?' ॥ ੩੮ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤੁਹਾਰਾ। ਅਚਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਮੈਂ ਲੇਕਰਿ ਥਾਰਾ[1]। ਤਿਸ ਤੇ ਹੀ ਮੁਝ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥ। ਸਭਿ ਘਟ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਜਗਨਾਥ !' ॥ ੩੯॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਟਰੋ।ਖੰਡੇ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੁਖ ਧਰੋ'। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋ ਭੀ ਖੰਡੇ ਕੇਰ। ਕਰਦ ਭੇਟ ਕਿਯ ਅਚਿਬੇ ਬੇਰ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਹੁ ਬਿਕਸਾਨੇ। 'ਸੁਨਿ ਡਲ ਸਿੰਘ* ਹਮ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਾਨੇ। ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੰਡੇ ਕੋ ਲੈ ਹੈ। ਗੁਰ ਕੇ ਸੋ ਜਹਾਜ ਚਢਿ ਜੈਹੈ' ॥੪੧॥ ਸਿਰ ਪਗ ਧਰਿ ਧਰਿਕੈ ਤਬਿ ਭਨਿ ਹੈ[2]। 'ਸੱਤ ਬਚਨ ਜੀ, ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਹੈ'। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਰਾਹ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰਿਵਾਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਆਗੇ ਹੁਇ ਖਰ੍ਯੋ। ਖੰਡੇ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਬਿ ਕਰ੍ਯੋ। ਸੌ ਨਰ ਅਪਰ ਖਰੇ ਸੰਗ ਹੋਏ। ਛਕ੍ਯੋ ਸੁਨਹਿਰੇ ਇਕ ਸਭਿ ਕੋਏ† ॥੪੩॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬਖਸ਼੍ਯੋ ਖੜਗ ਬਡੋ ਅਰੁ ਢਾਲਾ। ਦ੍ਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਕੇ ਕੰਕਨ ਦੋਇ। ਹੁਤੇ ਜਰਾਊ ਬਖਸ਼ੇ ਸੋਇ ॥ ੪੪ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ‡ ਪੂਜਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਦੇਤਿ ਭਏ ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤੁ§। ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਧਿ ਕਿਨ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਤੁਰਕਨਿ ਸੈਨ ਚਢੀ ਸਮੁਦਾਈ ॥੪੫॥ ਇਤ ਕੋ ਆਇ ਲਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ'। ਸੁਨਿ ਡਲ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਬਨ੍ਯੋ ਸੁਚੇਤ। ਜਾਇ ਅੱਗ੍ਰ ਇਕ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰੇ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਰਹੈ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਕਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਨਹਿਂ ਆਯੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਥਿਰ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ! ਤੁਰਕ

[1]ਥਾਲ। [2]ਸਿਰ ਝੁਰਨਾਂ ਤੇ ਰਖ ਰਖ ਕੇ (ਡੱਲਾ) ਬੋਲਿਆ। *ਪਾ:-ਡੇਲਾ।

†ਕੈਸਾ ਅਦਭੁਤ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੌ ਨਰ ਦੇ ਪੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦਾ ਹੈ। ‡ਬਸਤਰ ਇਹ ਸਨ:-ਦੋ ਦਸਤਾਰਾਂ, ਦੋ ਚੋਲੇ ਤੇ ਦੋ ਘੁਟੰਨੇ।

§ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਪਾਸ ਹੁਣ ਤਕ ਹਨ।

ਜਿ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਕਰਹਿੰ ਭੋਰ ਤੌ ਲੋਹੁ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੪੭ ॥ ਤਬਿ ਜੋਤਿਕ ਬਾਹੈਂ ਤਰਵਾਰੀ। ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕਰਿ ਧਰਾ ਮਝਾਰੀ। ਭਿਰਹਿੰ ਜਥਾ ਬੈਰਾੜ ਲੜਾਕੇ। ਕਰਿ ਹੈਂ ਤੁਰਕਨਿ ਤਨ ਗਨ ਢਾਂਕੇ" ॥ ੪੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਹਰਖਾਏ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ ਭਲ ਸਿੰਘ' ਕੋ ਗਾਏ। 'ਇਮ ਹੀ ਰਹਿਯਤਿ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗਾ। ਧਰਿ ਉਤਸਾਹ ਕਰਨ ਕੋ ਜੰਗਾ' ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਭਲਾ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੮॥

੨੯. [ਪਟਿਆਲਾ ਨਾਭਾ ਜੀਂਦ ਦੇ ਵਡਕੇ। ਫੇਰੋਹਰ। ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਵਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਆਯੋ ਰਾਮਾ ਏਕ ਦਿਨ ਸੰਗ ਤਿਲੋਕਾ ਜਾਂਹਿ†। ਚੂਨ ਦਾਲ ਕੋ ਸਕਟ ਭਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਕਰ ਦਰਸ਼ਨ। ਕਰ ਸਿਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਪਰਸਨ[2]। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨਿ ਠਾਂਢੇ ਭਏ। ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਤਬਿ ਬੂਝਨ ਕਏ ॥ ੨ ॥ 'ਰਾਮਾ ਸਿੰਘ, ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ! ਰਸਤ ਸਕਟ ਭਰਿ ਲਯਾਇ ਬਹੁਤ ਮਨ। ਕਿਹ ਤੇ ਆਨੀ ਕੀਨਿ ਖਰੀਦ? ਕੈ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਸਕਲ ਰਸੀਦ?' ॥੩॥ [3]'ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਲਯਾਏ। ਬੰਧਪ ਅਪਰਨ ਭੀ ਕੁਛ ਪਾਏ। ਸਭਿ ਤੇ ਕਰਿ ਬਟੋਰ ਇਹ ਆਨੋ। ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹ ਮਹਾਨੀ' ॥ ੪ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰੇ। 'ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤਹਿੰ ਸਸਕਾਰੇ। ਇਨਹੁੰ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੁਰਕਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਮ ਹੋਈ ਸੁਨੀਅਹਿ ਇਨ ਪਾਹੀ' ॥ ੫ ॥ ਇਕ ਬਿਰਾੜ‡ ਤਬਿ ਲਗਯੋ ਸੁਨਾਵਨ। 'ਰਣ ਕੇ ਹਿਤ ਭਯੋ ਭਟ ਘਾਵਨ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਡਰ ਧਰਿ ਕੈ। ਬੇਸ ਬਾਵਰੋ ਅਪਨੋ ਕਰਿਕੈ ॥ ੬ ॥ ਸਿਰ ਤੇ ਨਗਨ ਧੂਰ ਤਨ ਭਰੇ। ਲੋਥਨ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਮਹਿ ਬਹੁ ਫਿਰੇ। ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਸੁਤ ਦੋਊ। ਰਣ ਠਾਨਤਿ ਲੁਪਤੇ ਬਲ ਸੋਊ ॥ ੭ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰੇ ਨਹਿ ਦੋਨਹੁੰ ਭਾਈ। ਜੋ ਪਾਵਤਿ ਸਿਰ ਵਢਿ ਲੇ ਜਾਈ[4]। ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਦਾਸ ਇਨ ਤਾਈਂ। ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਥੈਂ ਦਈ ਦਿਖਾਈ ॥ ੮ ॥

---

[1]ਵਾੜਾਂ। [2]ਚਰਨ ਕਮਲ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਪਰਸ, ਭਾਵ ਸੀਸ ਤੇ ਹੱਥ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। [3]ਰਾਮਾ ਤਿਲੋਕਾ ਬੋਲੇ। [4](ਤੁਰਕ) ਸਿਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਬਾਬੇ ਫੂਲ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਨਾਭਾ ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਵਡਕੇ। ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਇਸੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇ। ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਚੌਧਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਨਾਭਾ ਰਿਆਸਤ ਤੁਰੀ। ‡ਧਾੜ—ਦੇਰਾ।

ਘਨੇ ਘਾਵ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਸਨ ਪੂਰੇ। ਪਰੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਦੀਰਘ ਸੂਰੇ। ਰਿਸ ਤੇ ਭੌਹੈਂ ਚਢੀ ਬਿਸਾਲਾ।ਸੁਭਟਨਿ ਸੇਜਾ ਪਰ* ਤਿਸ ਕਾਲਾ[1] ॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸਕੇਲ ਕਾਠ ਗਨ ਮਹਾਂ। ਚਿਖਾ ਬਨਾਇ ਧਰੇ ਤਨ ਤਹਾਂ। ਦੌਨਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੌ ਸਸਕਾਰੇ। ਇਮ ਕੀਨਸਿ ਇਨ ਦਾਸ ਤਿਹਾਰੇ' ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖ੍ਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। 'ਰਾਮਾ ਸਿੰਘ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ! ਜਾਚ ਲੇਹੁ ਹਮ ਤੇ ਬਾਂਛਤ ਮਨ'॥੧੧॥ਗੁਰ ਅਨ-ਕੂਲ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਦੁਹੂੰਅਨਿ ਮਾਂਗ੍ਯੋ ਜਿਮ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਜਬਿ ਕੇ ਹਮ ਇਤ ਆਏ। ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨ ਪਾਇ ਜਮਾਏ ॥੧੨॥ ਕਹੂੰ ਨ ਭੂਮ ਹਮਾਰੀ ਭਈ। ਜਿਮ ਰਾਹਕ ਅਪਰਨ ਨਿਜ ਲਈ'। ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ। ਤੁਮ ਤੌ ਦੇਸ਼ ਸਕਲ ਹੀ ਲੀਨਿ ॥ ੧੩ ॥ ਐਸੇ ਪਾਇ ਤੁਮਾਰੇ ਜਮੈਂ। ਭੂਪਨ ਭੂਪ ਦੇਸ਼ ਗਨ ਨਮੈਂ। ਦਿੱਲੀ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਵਿਚ ਵਧੋ। ਗ੍ਰਾਮ ਹਜ਼ਾਰਨ ਹੀ ਕਹੁ ਸਧੋ ॥ ੧੪ ॥ ਕੁਰਸੀ ਬਹੁਤ ਬਕੁਰਸੀ[2] ਰਾਜ। ਪੈਹਹੁ ਬਡੋ ਅਨੇਕ ਸਮਾਜ। ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਇਮ ਕਾਰਜ ਕੀਨਿ। ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੁਛ ਲੀਨ' ॥੧੫॥ ਇਮ ਕਹਿ ਅਪਰ ਜਿ ਥੇ ਤਿਨ ਸਾਥ। ਤਿਨ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਤਬਿ ਨਾਥ। ਮਨਹੁੰ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਭਈ। ਦੌਨਹੁੰ ਕੌ ਦਸਤਾਰ ਦ੍ਵੈ[3] ਦਈ ॥ ੧੬ ॥ ਸਪਤਿ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਰਹੇ। ਬਰ ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਬਰ ਲਹੇ। ਪੁਨ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਘਰ ਕੌ ਗਏ। ਤਬਿ ਤੇ ਬਧੇ ਰਾਜ ਬਡ ਭਏ[4] ॥ ੧੭ ॥ ਨਾਭਾ ਅਰ ਦੂਸਰ ਪਟਿਆਲਾ। ਗੁਰ ਬਰ ਤੇ ਇਹ ਭੇ ਮਹਿਪਾਲਾ।

†ਜਬਹਿ ਮਹਿਖ ਸਿਖ ਲੇਵਨ ਗਏ[5]।ਹਾਸ ਕਰਤਿ ਵੇਗੇਹਰ ਭਏ ॥੧੮॥ ਮਾਰਖੰਡ[6]ਸੋ ਦਯੋ ਬਤਾਇ।–ਮਾਰਹਿ ਪਿਖੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਧਾਇ–।–ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਸੋਂ ਖਰੋ–ਬਤਾਯੋ[7]। ਗੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਨੈ ਚਲਿ ਆਯੋ[8] ॥ ੧੯ ॥ ਲਖੀ ਅਵੱ-ਗਯਾ ਗੁਰ ਕੀ ਹੋਈ। ਤਬਿ ਵੇਗੇਹਾਰ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਹਿਤ ਰਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਦੋਇ ਤੁਰੰਗ ਉਪਾਇਨ ਲ੍ਯਾਏ ॥੨੦॥ ਲਾਦ

[1]ਸੂਰਮਤਾ ਦੀ ਸੇਜਾ ਪਰ (ਬਿਰਾਜ) ਰਹੇ ਸਨ ਤਦੋਂ। [2]ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ। [3]ਦੋ ਦਸਤਾਰਾਂ। [4]ਵਡੇ ਰਾਜੇ ਹੋਏ। [5]ਜਦੋਂ (ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਚੋਂ ਦੰਤ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ) ਸਿੱਖ ਮਹਿਆਂ ਲੈਣ ਗਏ ਸਨ। [6](ਉਹ ਢੋਟਾ, ਸਾਂਢ ਯਾ ਹਾਥੀ) ਜੋ ਨੇੜੇ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਯਾ ਮਾਰਨ ਦੌੜੇ, ਖੂਨੀ। [7]ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਖੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। [8](ਸਿੱਧਾ) ਚਲ ਪਿਆ ਸੀ।

*ਪਾ:–'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖ੍ਯੋ', ਪਰ ਇਹ ਅਸ਼ੁੱਧੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। †ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਰਸਦ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਲੀਨਿ। ਕੁਛਕ ਰੂਪ ਰਸ[1] ਪਾਵਨ ਕੀਨਿ। ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਕੌ ਲੇ ਆਇ। ਧਰਿ ਆਗੇ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ॥੨੧॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਥਿਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਖਤਾ ਹਮਾਰੀ। ਮਹਿਖ ਲੇਨ ਸਿਖ ਭੇਜੇ ਜਬੈ। ਹਮ ਨੇ ਕਪਟ ਰਚ੍ਯੋ ਪਿਖਿ ਤਬੈ॥੨੨॥ਭ੍ਰਮਨੇ ਪੜਦਾ ਢਕ੍ਯੋ ਹਮਾਰੋ। ਗਯੋ ਵਠਿੰਡੇ ਮਹਿਖ ਬਿਚਾਰੋ'। ਤ੍ਰਿਪਕ ਰੂਪਰਸ[2] ਹੇਰੀ ਧਰਿ ਕਰਿ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ॥ ੨੩ ॥ 'ਕ੍ਯਾ ਜਾਚਤਿ ਹੋ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨ?ਬਖਸ਼ੀ ਖਤਾ ਪਰੇ ਅਬਿ ਪਾਵਨ[3]'। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਸਭਿਨਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਰਾਮੇ ਕੌ ਦਿਯ ਰਾਜ ਮਹਾਨਾ॥ ੨੪ ॥ ਹਮ ਕੌ ਭੀ ਬਖਸ਼ਹੁ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ। ਆਇ ਪਰੇ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨਾ'। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਮਿਲੇ ਤੁਮ ਆਇ। ਜਾਨਿ ਅਵੱਗਯਾ ਲਿਯ ਬਖਸ਼ਾਇ॥ ੨੫ ॥ ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਜ ਹੈ ਜੇਤਿਕ। ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬਿਰਹਿਗੋ ਤੇਤਿਕ। ਨਹਿ ਛੀਨਹਿੰ ਕੋ ਘਰ ਸੁਖ ਪਾਓ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਓ'॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਬਖਸ਼ਾਇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹੇ। ਰੁਖਸਦ ਹੋਇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਗ ਗਹੇ।

ਊਚੇ ਥਾਨ ਬੈਠਿ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ। ਲਗ੍ਯੋ ਦਿਵਾਨ ਸੁਹਾਇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ॥ ੨੭ ॥ ਭਲ ਸਿੰਘ ਗਨ ਬਿਰਾਜ਼ ਥਿਰ ਸਾਰੇ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਬਹੁ ਗੋਧੂਮ ਖੇਤ[4] ਦਿਖ ਆਵਹਿਂ। ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਵਾਦਲ ਅੰਨ ਉਪਾਵਹਿਂ' ॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਭੱਲੇ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਖੇਹੀ[5] ਖਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਇਤ ਓਰੇ। ਬਚ[6] ਗੋਧੂਮ ਖਰੀ ਨ ਉਚਾਰੇ। ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਛਿਤ ਗੋਧੂਮ ਜਿ ਇਹਾਂ ਉਪਾਵੈਂ। ਤੁਰਕ ਦੇਹਿ ਦੁਖ, ਚੜ੍ਹਿ ਚਲਿ ਆਵੈਂ'।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ। ਲਖ ਮਤਿ ਹੀਨੇ[7] ਮੌਨ ਰਹਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਲਖਹਿਂ ਨ ਤੁਰਕ ਭਏ ਆਬ ਅਦਾ[8]। ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਥਿਰੇ ਸਦ ਸਦਾ। ਬੀਤ ਗਏ ਕੇਤਕ ਦਿਨ ਔਰ। ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਊਚੀ ਠੌਰ॥੩੧॥ ਸੁੱਖਾ ਛਕੇ ਅਮਲ ਦ੍ਰਿਗ ਆਇ। ਭੱਲੇ ਸਹਿਤ ਨਿਕਟ ਸਮੁਦਾਇ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਉਚੇਰੀ ਕਰਿ ਗੁਰ ਭਨੇ। 'ਪਿਖਹੁ ਕਮਾਦ ਖਰੇ ਇਤ ਘਨੇ ॥ ੩੨ ॥ ਜਿਸਤੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ। ਹੋਤ ਭਲੇ ਲਹਿਂ ਸ੍ਵਾਦ ਜਹਾਨ'।ਸੁਨਿ

---

[1]ਲੂਣ। [2]ਖੰਡੂਕ ਤੇ ਲੂਣ। [3]ਹੁਣ ਚਰਨੀਂ ਆ ਪਏ ਹੋ। [4]ਕਣਕ ਦੇ ਖੇਤ। [5]ਵਾਹੀ। [6]ਬਚਨ ਤੋਂ। [7]ਮਤਿ ਹੀਣੇ (ਲੋਗ) ਜਾਣਕੇ। [8](ਭੱਲਾ) ਲਖਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਹੁਣ (ਖਤਮ) ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। [ਆਬ, ਅਦਾ=ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ]।

ਬੈਰਾੜ ਕਹੈਂ ਕਰ ਜੋਰਿ'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!ਨਹਿਂ ਕਮਾਦ ਇਤ ਓਰ॥੩੩॥ ਤ੍ਰਿਣ ਲੈਥੋਰੇ ਵਧਿ ਬਹੁ ਗਏ। ਸੋ ਆਗੈ ਤੁਮ ਦੇਖਤਿ ਭਏ। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਵਥੁ ਚਹੈਂ ਨ ਕੋਈ। ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਨਿਪਜਹਿ ਜੋਈ॥ ੩੪॥ ਸੋਈ ਭਲੀ ਅਹੈ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਹੁੰਚੈਂ ਤੁਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਤੇ ਦੁਖ ਉਪਜੈਹੈਂ। ਓਜ ਪਾਇ ਕਰਿ ਹਾਲਾ ਲੈਹੈ'॥੩੫॥ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਕਸੋਂ ਤੁਮ ਅਪਨੋ ਭਲੋ ਨ ਭਾਏ? ਅਵਿਨੀ ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਕੀ ਸਾਰੀ। ਇਹਾਂ ਲਗਾਵਨ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੀ॥ ੩੬॥ ਭਲੇ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਤਹਿਂ ਹੁਤੇ। ਸਗਰੇ ਉਪਜਤਿ ਸ੍ਵਾਦਲ ਇਤੇ। ਕੇਚਿਤ ਦਿਨ ਹੁਇ ਤੁਰਕ ਬਿਨਾਸੀ। ਰਾਜ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਹੁਇ ਰਾਸੀ॥੩੭॥ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਅੰਗੀਕਾਰਹੁ। ਅਪਰ ਨ ਹੁਇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਉਚਾਰਹੁ।ਸਵਾ ਜਾਮ ਦਿਨ ਚਰਿ ਹੈ ਜਾਵਦ। ਤੁਮਰੀ ਮਤਿ ਥਿਰ ਰਹੈ ਨ ਤਾਵਦ॥ ੩੮॥ ਬਚਨ ਹਟਾਵਤਿ ਰਹੇ ਨ ਮਾਨਾ। ਤਉ ਸੁਨਹੁ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨਾ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਗੋਧੁਮ ਹੁਇ ਜਾਇ*। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਸਤਿ ਰਹੈ ਅਧਿਕਾਇ॥ ੩੯॥ ਅਪਰ ਕਾਜ ਤੁਮ ਬਹੁਤ ਬਿਗਾਰਾ। ਮਾਨਯੋ ਬਾਕ ਨ ਜਥਾ ਉਚਾਰਾ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਉਪਜਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਤਿ ਬਿਸ਼ੇਸ਼'।੪੦॥ ਡਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਗਨ ਬੈਰਾਰ। ਥਿਰੁ ਹੁਇ ਰਹੇ ਮੋਨ ਮੁਖ ਧਾਰਿ। ਜਾਨ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਆਸ਼ੈ ਗੁਰ ਕੋ। ਨਹਿਂ ਬਾਕਨਿ ਪਰ ਧੀਰਜ ਉਰ ਕੋ॥ ੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦਮਦਮੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤੀਸਮੋਂ ਅੰਸੂ॥ ੨੯॥

*ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਰ ਹਰ ਸਫਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਕੈਸੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੦ ਤੇ ੧੭੬੫ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਚਾਲੇ ਉਚਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਇਹ ਵਾਕ ੧੮੯੦ ਤੋਂ ੧੯੦੦ ਸੰਮਤ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਚਾਲੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ੧੯੦੦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਨਹਿਰ ਖੁਹਲੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਸਰਸਬਜ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਕਣਕਾਂ ਕਮਾਦ ਸਭ ਕੁਛ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹਿਰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੇ ਰਲਕੇ ਸੰਨ ੧੮੮੨ ਅਰਥਾਤ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆਂ ਤਦੋਂ ੩੯ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰ ਕੇ ਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਅਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਰਸਾ ਬਾਦ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਸੱਚੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਹਿਰ ਵੇਖਕੇ, ਮਾਲਵਾ ਵਸਦਾ ਵੇਖਕੇ ਯਾ ਸੁਣਕੇ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ, ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈਸੀ ਤੇ ਸਹੀ ਹੈਸੀ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਤੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਵਾਕ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਭ ਸੱਚ ਹੋਏ।

੩੦. [ਕਪੂਰੇ ਦੀ ਮੌਤ। ਧਰਤੀ ਸੱਚ ਤੇ ਖਲੋਤੀ ਹੈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਸਕ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਆਇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਤਿ ਭਏ ਗਾਥਾ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ ਕੋ ਲਿਯ ਮਾਰੀ। ਭਈ ਸਾਚ ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਉਚਾਰੀ'। ਡਲ ਸਿੰਘ ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਸੁਨੰਤਾ। ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ ਸਕਲ ਬਿਰਤੰਤਾ ॥ ੨ ॥ 'ਕਿਨ ਮਾਰਯੋ ਕਹੁ ਛੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ?। ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਜੰਗ ?' ਸੁਨਿਕੈ ਸਿੰਘਨ ਸਰਬ ਸੁਨਾਯੋ : 'ਮੇਲਾ ਢਿਲਵੀਂ ਬਹੁ ਚਲਿ ਆਯੋ ॥ ੩ ॥ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਸੁ ਮੰਜੀ ਲਾਇ। ਬੈਠਯੋ, ਭੇਟੈਂ ਲੋਕ ਚੜ੍ਹਾਇਂ। ਤਹਾਂ ਕਪੂਰਾ ਭੀ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਮਹਿਂ ਲਿਯੋ ॥ ੪ ॥ ਬੈਰੀ ਬਰਗਾੜੀ[1] ਤਿਸ ਕੇਰੇ। ਹੁਤੇ ਸ਼ਰੀਕਾ ਮਰੇ ਅਗੇਰੇ। ਸੋ ਭੀ ਚਲਿ ਆਏ ਬਿਚ ਮੇਲੇ। ਜਿਨਹੁ ਦੁਹੇਲੇ ਹੋਹਿ ਨ ਮੇਲ਼ੇ[2] ॥੫॥ ਪਾਨ ਸ਼ਰਾਬ ਕਰੀ ਦਿਸ਼ ਦੋਊ। ਪਾਛਲ ਬੈਰ ਚਿਤਾਰਤਿ ਸੋਊ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਯੋ ਬਕਬਾਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ ਭੇ ਜਿਸ ਕਾਲਾ ॥੬॥ ਬਢੀ ਸਪਰਧਾ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇਰੀ। ਆਯੁਧ ਲਗੇ ਚਲਨ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਲਾਈ। ਮਰੇ ਕਿਤਕ ਮਚਿ ਪਰੀ ਲਰਾਈ ॥ ੭ ॥ ਜਾਨਯੋਂ ਸਾਹਿਬ ਕੌਲ[3] ਬਖੇਰਾ। ਬਿਗਰਯੋ ਮੇਲਾ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰਾ। ਅਭੈ ਰਾਮ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ[4]। ਭੇਜਯੋ ਜੁੱਧ ਹਟੈਬੇ ਕਾਮ ॥ ੮ ॥ ਤਰਜਤਿ[5] ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਹਟਾਵੈ—ਗੁਰ ਘਰ ਮੈਂ ਕਿਮ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ ? ਨਿਜ ਘਰ ਗਮਨਹੁ ਕਰਹੁ ਲਰਾਈ। ਹਟਿ ਜਾਵੋ ਕਯੋਂ ਧੂਮ ਮਚਾਈ—॥੯॥ ਇਤ ਉਤਿ ਬਰਜਤਿ ਤਰਜਤਿ ਬਿਚਰਤਿ। ਭਏ ਸ਼ਰਾਬੀ ਰਿਪੁ ਅਤਿ ਹਤਿ ਮਤਿ[6]। ਜ੍ਵਾਲਾ-ਬਮਣੀ ਤਾਕਿ ਚਲਾਈ। ਹਤਿ ਦੀਨੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਗਿਰਾਈ ॥੧੦॥ ਸੁਨਿ ਮਾਨਵ ਤਬਿ ਦੌਰੇ ਗਏ। ਮਰਯੋ ਉਠਾਇ ਸੁ ਲਯਾਵਤਿ ਭਏ। ਸੋਢੀ ਅਪਰ ਗਏ ਰਿਸ ਭਰਿਕੈ। ਬਰਜਤਿ ਤਰਜਤਿ ਗਾਰਿ ਨਿਕਰਿਕੈ ॥੧੧॥ ਸਿਰੀ ਰਾਮ ਸਸ-ਕਾਰਨ ਲਾਗੇ। ਖਰੋ ਕੌਲ ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਪਾਗੇ। ਬੋਲਯੋ—ਨਹੀਂ ਦਾਹੁ ਇਸ

---

[1]ਬਰਗਾੜੀ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਵੈਰੀ'। [ਬਰਗਾੜੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੭ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਪੂਰੇ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਰੀਕ ਦੇ ਧਰੀ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ]। [2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। [3]ਕੌਲ ਨੇ। [4]ਅਭੈ ਰਾਮ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੂੰ। [5]ਤਾੜਨਾ ਕਰਕੇ। [6]ਸ਼ਤਰਆਂ ਦੀ ਮਤ ਬਹੁਤ ਮਾਰੀ ਗਈ।

ਕਰੀਏ। ਅਪਰਬਿਘਨ ਕੁਛ ਹੋਹਿ ਬਿਚਰੀਏ ॥੧੨॥ ਤਾਤੀ ਬਾਯੂ ਲਗੀ ਮਝ ਅੰਗ[1]। ਤਹਿਂ ਗੁਰ ਮਾਰੇ ਠਾਨਤਿ ਜੰਗ[2]। ਮਮ ਪਰਵਾਰ ਹਟਾਵਨਿ ਗਯੋ। ਮਹਿਦ ਬਖੇਰਾ ਮਿਲਿ ਉਪਜਯੋ–॥੧੩॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਨਰ ਦੌਰਤਿ ਆਵਾ। ਕੌਲ ਸਮੀਪ ਦੁਖਤਿ ਬਚ ਗਾਵਾ।–ਸਿਰੀ ਰਾਮ ਕੋ ਅਨੁਜ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ[3]। ਗੋਰੀ ਲਗੀ ਤੁਰਤ ਹੀ ਭਾ ਹਤਿ–॥ ੧੪ ॥ ਜਾਇ ਉਠਾਯਹੁ ਤਤਛਿਨ ਲਯਾਇ। ਸਭਿ ਸੋਢੀਨਿ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ ਪਾਇ। ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਇਕਠੋ ਸਸਕਾਰਾ। ਅਭੈਰਾਮ ਤਬਿ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ ॥੧੫॥–ਮਮ ਨੰਦਨ ਤੈਂ ਮਾਰੇ ਦੋਇ। ਇਸ ਅਘ ਕੋ ਫਲ ਇਮ ਤੁਝ ਹੋਇ। ਪੂਰਬ ਸ੍ਰਾਪ ਦਸਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾ। ਮਰੈਂ ਤੁਰਕ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ ਫਾਹਾ ॥੧੬॥ ਖੇਹ ਤੋਬਰਾ ਬਦਨ ਚਢਾਵਹਿਂ। ਮਰਤ ਸਮੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ। ਮੋਹਿ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਜੜ੍ਹੈਂ ਤੁਹਾਰੀ।ਉਖਰ ਗਈ ਸਗਰੀ ਇਕ ਬਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਪਾਨੀ ਦੇਵਾ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ। ਇਮ ਸੰਕਟ ਬਡ ਤੁਮ ਕੋ ਹੋਈ–।ਭਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸੁਨਿਕੈ ਪਛੁਤਾਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ ॥੧੮॥ *ਈਸੇ ਖਾਨ ਮੰਝ[4] ਚਢਿ ਆਯੋ। ਘੇਰਿ ਕੋਟ ਤਿਨ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ। ਹੇਲ ਘਾਲਿ ਕਰਿ ਚਢਿਗੇ ਸੂਰਾ।ਘਾਸ ਪੁੰਜ ਮਹਿਂ ਦੁਰਯੋ ਕਪੂਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਈਸੇ ਖਾਨ ਭਨਯੋ–ਬਿਚ ਅਹੈ। ਖੋਜਿ ਲੇਹੁ ਨਹਿਂ ਭਾਗਨਿ ਲਹੈ–। ਇਤ ਉਤ ਖੋਜਯੋ ਲਿਯੋ ਨਿਕਾਸ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਆਨਯੋਂ ਤੁਰਨ ਪਾਸ ॥੨੦॥ ਦੇਖਿ ਪਠਾਨ ਭਨਯੋ–ਤੂੰ ਸੂਰਾ।ਇੱਲਾਂ ਕੁੱਕੜਵਾਂਗ† ਕਪੂਰਾ। ਬਾਜ ਰਖਨ ਕੋ ਲਾਜ ਲਗਾਈ–। ਇਮ ਕਹਿ ਕੇ ਲਿਯ ਕੈਦ ਕਰਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਈਸੇ ਖਾਨ ਕੂਚ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਜਿਤ ਜਾਨੋ ਸੋ ਮਾਰਗ ਲੀਨਿ। ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਭਾ ਮਹਾਂ।–ਇਸ ਪਕਰੇ ਹੁਇ ਹਾਸਲ ਕਹਾਂ– ॥ ੨੨ ॥ ਤਾਲ ਉਜਾਰ ਬਿਖੈ ਇਕ ਹੇਰਾ। ਖਰੋ ਹੋਇ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। –ਲਾਦਯੋ ਸੰਗ ਜਾਟ ਕਸਾ ਦੇਹਿ। ਆਛੀ ਬਾਤ ਨ ਛੋਰਨਿ ਏਹਿ ॥ ੨੩ ॥ ਯਾਂਤੇ ਇਹ ਦਰਖਤ ਜੋ ਖਰੋ। ਫਾਹੇ ਇਸੇ ਚਢਾਵਨਿ ਕਰੋ–।ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਸਿਧਾਏ। ਫਾਹੇ ਹੇਤੁ ਕਪੂਰਾ ਲਯਾਏ ॥ ੨੪ ॥ ਦੇਖਿ ਮਹਾਂ ਦੁਖ

---

[1](ਓਧਰੋਂ) ਤੱਤੀ ਵਾ ਮੇਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਰਣ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਵਾ ਲਗਣੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣੀ ਅਪਸ਼ਗਨ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [2]ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਮਾਰੇ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। [3]ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਿਰਾਉ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਨੂੰ। [4]ਈਸੇ ਖਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਤ ਮੰਝ ਸੀ। ਇਹ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਹਾਕਮ ਸੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੈਰੀ ਸੀ। *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। †ਪਾ:–ਵਾਲ

ਪਾਇ ਬਖਾਨਾ[੧] ।--ਕਰਨਿ ਦੇਹੁ ਮੁਝ ਇਹਾਂ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਬਦਨ ਤੌਬਰਾ ਫੇਰ ਚਢਾਇ। ਫਾਹਾ ਦੇਹੁ ਬਹੁਰ ਇਸ ਥਾਇ--॥ ੨੫ ॥ ਕਿਸ ਨਰ ਬੂਝਯੋ ! --ਕਯੋਂ ਕਹਿ ਐਸੇ ? ਵਾਜਬ ਨ੍ਹਾਨ*, ਤੌਬਰਾ ਕੈਸੇ[੨] ? । ਤਿਨਕੇ ਨਿਕਟ ਬਤਾਵਨ ਕੀਨਿ:--ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰਾਪ ਇਮ ਦੀਨ॥ ੨੬ ॥ ਖੇਹ ਤੌਬਰਾ ਬਦਨ ਚਢਾਇ। ਫਾਹਾ ਦੇਹਿਂ ਤੁਰਕ ਮਰਿਵਾਇ। ਅਪਰ ਬਾਤ ਸਗਰੀ ਬਨਿ ਆਈ। ਨਹੀਂ ਤੌਬਰਾ ਤੁਮਹੁ ਅਨਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਸੋ ਮੰਗਵਾਇ ਦੇਹੁ ਮੁਝ ਫਾਸੀ। ਪੂਰਹੁ ਬਾਕ ਗੁਰੂ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਨਤੁਰ ਤੌਬਰੇ ਹਿਤ ਤਨ ਔਰ। ਸਹੌਂ ਸ੍ਰਾਪ ਧਰਿ ਕੈ ਕਿਸ ਠੌਰ--॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤੁਰਕ ਤਥਾ ਹੀ ਕੀਨਿ। ਖੇਹ ਤੌਬਰਾ ਮੁਖ ਬਿਚ ਦੀਨਾ।ਪਾਇ ਜੇਵਰਾ ਗਰ ਲਟਕਾਯੋ। ਇਮ ਅਵਗਤਿ ਲਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਯੋ॥੨੯॥ਗਾਵਰ ਕੋ ਜੋ ਹੁਕਮ ਨ ਮਾਨਾ। ਮਹਾਂ ਮੂੜ੍ਹ ਲਹਿ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ' । [੩]ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੀ। [੪]ਬਾਕ ਅਮੋਘ ਟਰਹਿ ਨਹਿ ਟਾਰੀ ॥ ੩੦॥ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ ਰਘੁਬਰ ਸਰ-ਸੰਗਾ[੪] । ਭਯੋ ਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਭੰਗਾ। ਨਹੀਂ ਸਮਰਥ ਹਟਾਵਨਿ ਕੋਈ।ਓਟ ਸੁਮੇਰ ਨ ਬਚਿਬੋ ਹੋਈ ॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਬੈਰਾੜ ਤ੍ਰਾਸ ਕੇ ਸਾਥ। ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਨਿਵਾਵਹਿਂ ਮਾਥ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੇ ਤਹਿਂ ਔਰ। ਬਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥੩੨॥ ਅਭੈ ਰਾਮ ਬਡ ਸ਼ੋਕ ਭਯੋ ਹੈ।ਜੁਗ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਇਕ ਬਾਰ ਹਯੋ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਲਾਗਯੋ ਕਰਨਿ ਅਹਾਰਾ। ਬਰਖਾ ਮਹਿਂ ਗਰਜਯੋ ਘਨ ਭਾਰਾ॥ ੩੩ ॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਦੁਖ ਪਾਇ ਉਚਾਰੇ। 'ਮੁਝ ਕੌ ਸ਼ੋਕ ਭਯੋ ਸੁਤ ਮਾਰੇ। ਘਰ ਤੇਰੇ ਮਹਿਂ ਭਈ ਵਧਾਈ। ਗਰਜਿ ਗਰਜਿ ਕੈ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਮੇਰੀ ਪੀਰ ਨ ਤੁਝ ਕੋ ਕੋਈ। ਸ਼ੋਕ

---

[੧]ਕਪੂਰਾ ਬੋਲਿਆ। [੨]ਇਸ਼ਨਾਨ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਤੌਬਰਾ ਕਿਸ ਲਈ ? [੩]ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। [੪](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਵਾਕ ਟਾਲਿਆਂ ਨਾ ਟਲਣ ਵਾਲਾ (ਐਸਾ) ਅਮੋਘ ਹੈ (ਜੈਸਾ) ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ ਵਾਲਾ ਰਘੁਬਰ ਦਾ ਤੀਰ। [ਬ੍ਰਹਮਾਸਤ੍ਰ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ]। (ਅ) ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਾਕ ਐਸਾ ਅਮੋਘ ਤੇ ਟਾਲਿਆਂ ਨਾਂ ਟਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦਾ ਤੀਰ ਰਘੁਬਰ ਦੇ ਧਨੁਖ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ (ਅਮੋਘ ਹੈ)। [ਬ੍ਰਹਮਾਸਤ੍ਰ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਰਚਿਤ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੀਰ। 'ਸਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਬਾਣ ਹੈ, ਪਰ 'ਸਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਲੱਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਕਮਾਨ ਬੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ]।

*ਪਾ:-ਨ੍ਹਾਹਿ।

ਪਰੇਯੋ ਪੀੜਤਿ ਹੋਈ। ਅਬਿ ਹਟਿ ਜਾਹੁ ਨ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ'। ਅਤੈਰਾਮ ਜਬਿ ਏਵ ਅਲਾਈ॥੩੫॥ ਝਰ ਮਿਟਿ ਗਯੋ ਨ ਬਰਖਯੋ ਬਾਰੀ। ਭਾ ਦੁਰ-ਭਿੱਛ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਭਾਰੀ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਮੇਘ ਨ ਆਏ। ਰਵਿ ਤਪ-ਤਯੋ ਬਹੁ ਨਰ ਅਕੁਲਾਏ॥੩੬॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਤ ਕੇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਭਯੋ ਉਚਾਰਯੋ[1] ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਸੰਗ[2]। ਬਾਸ ਦਮਦਮੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ। ਕੇਤਿਕ[3] ਸ੍ਰਾਪ ਕਿਤਿਕ[3] ਬਰ ਲੀਨ॥ ੩੭॥ *ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਕਹਹੁ ਧਰਾ ਇਹੁ ਕਿਨੇ ਉਠਾਈ? ਕਿਸ ਊਪਰ ਥਿਰ ਹੋਤਿ ਸਦਾਈ'॥ ੩੮॥ ਕੋ ਭਾਖਤਿ 'ਛਿਤ ਧਵਲ ਉਠਾਵੈ'। ਕੋਚਿਤ ਬੋਲੇ, 'ਸ਼ੇਸ਼ ਚਵਾਵੈ[4]'। 'ਕਮਠ ਪੀਠ ਪਰ' ਕਿਨਹੁ ਬਤਾਈ। 'ਕੋਲ ਦਾੜ੍ਹ ਪਰ[5]' ਕਹੈਂ 'ਉਠਾਈ'॥ ੩੯॥ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਸੁ ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ। 'ਜਿਨਹੁ ਉਠਾਈ ਕੋ ਤਿਨ ਤਰੇ[6]? ਬਿਨ ਅਲੰਬ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਉਠਾਇ। ਜਿਨਹੁ ਉਠਾਇ ਸੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ'॥ ੪੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਅਲਾਈ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਦਿਹੁ ਆਪ ਬਤਾਈ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹ ਜੋ ਦੇਖਹੁ ਸਕਲ ਪਸਾਰਾ॥ ੪੧॥ ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਸਭਿ ਥਿਰ ਭਯੋ। ਸਾਚ ਬਿਨਾ ਅਵਲੰਬ ਨ ਬਿਯੋ। ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਸੂਰਜ ਤਪੈ। ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਨਿਸਪਤਿ ਦਿਪੈ॥ ੪੨॥ ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਸਿੰਧੁ ਗੰਭੀਰ। ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਧਰਤੀ ਧੀਰ। ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਬਾਯੁ ਬਹੰਤਾ। ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਅਗਨਿ ਤਪੰਤਾ॥੪੩॥ ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਕੂੜ ਦਿਖੰਤਾ। ਸਾਚ ਬਿਨਾ ਕੂੜ ਨ ਨਿਬਹੰਤਾ[7]।ਜਥਾ ਰਜੁ ਸਾਚੀ ਦਿਖਿਯੰਤਾ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਕੂੜ ਸਰਪ ਕਲਪੰਤਾ॥੪੪॥ ਜੇ ਸਾਚੀ ਰਜੁ ਹੋਇ ਨ ਤਹਾਂ। ਸਰਪ ਕੂੜ ਕੋ ਕਲਪਹਿ ਕਹਾਂ। ਯਾਂਤੇ ਨਿਸਚੈ ਇਹੈ ਕਰੀਜੈ। ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਸਕਲ ਜਨੀਜੈ†'॥੪੫॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਹੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। 'ਆਪ

[1]ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ। [3]ਕਿਤਨਿਆਂ ਤੋਂ। [4]ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ। [5]ਸੂਰ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹ ਉਤੇ। [6]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਭਾਵ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੌਣ ਹੈ। [7]ਭਾਵ ਕੂੜੇ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਸੱਚ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ।*ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।†ਰੂਹਾਨੀ ਆਧਾਰ ਜਗਤ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੈ।ਜੋ ਸੱਚ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਤੇ ਸਭ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਇਹ ਜਣਾਯਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਤਾਰੇ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਕ ਸਥੂਲ ਮੱਛੂ ਕੱਛੂ ਆਦਿ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਖੜੇ, ਇਹ ਖਿਆਲ ਗ਼ਲਤ ਹਨ,ਇਹ ਸਤਸਰੂਪ ਸਾਈਂ ਦੀ ਸੱਤ੍ਯਾ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਯਥਾ:—"ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ॥ ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ॥"

ਜਥਾਰਥ ਹੀ ਸਮੁਝਾਯੋ।ਜਿਸਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪਕੀ ਹੋਇ।ਸਾਚ ਪਛਾਨੈ ਹਰਿ ਜੀ ਸੋਇ॥੪੬॥ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਸੰਗ ਤੁਮਾਰਾ। ਭਉਜਲ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਹਾਰਾ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਬਹੁਰ ਨ ਫੇਰਾ।ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਕਰਯੋ ਜੋਰੇਰਾ'॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਕਪੂਰੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਲੈਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਿਮਰਤੇ-ਗਯੋ ਭਯੋ ਚਿਰਕਾਲ। ਮਿਲਯੋ ਕਿ ਨਹਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਕੋ ਲਾਗੀ ਬਿਲਮ[1] ਬਿਸਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਹ ਸੁਧ ਲੈ ਹਮ ਦੱਛਨ ਜਾਨਾ।ਕਿਮ ਕਾਰਜ ਭਾ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਾ-। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਤੀਛਨ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ। ਉਤ ਜਿਮ ਭਈ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨ ॥੨॥ ਦੈਨ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਜਤਨ ਬਡੇਰਾ[2]। ਘਨੇ ਅਮੀਰ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਲਾਨੇ। ਹਜ਼ਰਤਿ ਸਾਥ ਨ ਕੋਇ ਬਖਾਨੇ ॥ ੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਬਾਦੀ ਮਨਮੁਖ ਗੁਰ ਤੇ। ਬਡੇ ਅਸ਼ਰਧਕ ਬੇਮੁਖ ਧੁਰ ਤੇ। ਜੇ ਕੋਇਕ ਚਾਹਤਿ ਲੇ ਜਾਨੇ। ਸੋ ਬਰਜਤਿ ਥੇ ਮੁਗਧ ਅਜਾਨੇ ॥ ੪ ॥ ਦਾਵ ਘਾਵ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਚਲਯੋ ਨ ਚਾਰਾ। ਹੁਇ ਲਾਚਾਰ ਲਿਖੀ ਅਰਦਾਸ। ਪਹੁੰਚੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ॥੫॥ ਜੋਰੀ ਕਾਸਦ[3] ਕੀ ਚਲਿ ਆਈ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ। ਖੋਲੀ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਗੁਰ ਪਠੀ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਬਿਨਤੀ ਲਿਖਿ ਪਠੀ ॥ ੬ ॥ 'ਅਪਨਾ ਕਾਰਜ ਆਪ ਬਨਾਵਹੁ। ਜਿਮ ਭੇਜਯੋ ਤਿਮ-ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲਾਵਹੁ। ਇਹਠਾਂ ਸਾਕਤ ਕੂਰ ਕੁਪੱਤੇ। ਮਿਲਨਿ ਦੇਤਿ ਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਚੁਗੱਤੇ ॥ ੭ ॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰਤਿ ਮੈਂ ਰਹਯੋ। ਤਊ ਨ ਅੰਤਰ ਮੇਲਾ ਲਹਯੋ। ਲਿਖਤੁਮ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਇਮ ਬਿਨਤੀ[4]। ਪਠੀ ਹਕੀਕਤਿ ਤਜਿ ਕਰਿ ਗਿਨਤੀ ॥ ੮ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਘਨੀ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਭਨੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ। ਤੁਮ ਤੇ ਹੀ ਸਭਿ ਕਿਛ ਬਨਿ ਆਇ' ॥ ੯॥ ਪਠਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਗਤਿ ਜਾਨੀ। ਪੁਨਹਿ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਿਖਿਬੇ ਠਾਨੀ। 'ਅਬ ਤੂੰ ਤਯਾਰ ਰਹਹੁ ਬਨਿ ਆਛੇ।ਪੱਤ੍ਰੀ ਪਵੇ ਮੇਲ ਹੁਇ ਬਾਛੇ[5]*॥੧੦॥ ਆਪੇ ਹੀ ਅਵਰੰਗ ਬੁਲਵਾਵੈ। ਸੁਨਹਿ ਬਾਰਤਾ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਵੈ'। ਇੱਤਯਾ-

[1]ਦੇਰ। [2]ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕੀਤਾ। [3]ਹਲਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੋੜੀ। [4]ਮੈਂ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ [ਪ੍ਰੁ: ਪੰ: ਲਿਖਤੁ: ਮੈਂ] (ਅ, ਲਿਖੀ ਹੋਈ, ਲਿਖੀ ਗਈ। [ਸੰ: ਲਿਖਿਤ ਸੰ: ਲਿਖਤ੍ਰ=ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ]। [5]ਇੱਛਤ ਮੇਲ ਹੁਣ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। *ਪਾ:-ਪਾਛੇ।

ਦਿਕ ਲਿਖਿ ਤੁਰਤ ਪਠਾਈ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸੁ ਆਈ॥ ੧੧॥ ਪਠੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਗੁਰ ਕੀ ਜਬੈ। ਸਮੁਝ੍ਯੋ, ਕਾਰਜ ਗੁਰ ਕੋ ਸਬੈ। 'ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਵੋ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਮਾਨਤਿ ਜਾਚੇ ਲਯਾਵੋ[1]" ॥ ੧੨॥ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਹੁਇ ਤਬਿ ਥਿਰ੍ਯੋ। ਮਾਨਹੁ ਕਾਜ ਸਕਲ ਹੀ ਕਰ੍ਯੋ। ਸੋ ਦਿਨ ਬੀਤਾ ਨਿਸ ਹੁਇ ਆਈ।*ਅਵਰੰਗ ਦਮ[2] ਕੋ ਕਰਤਿ ਸਦਾਈ ॥੧੩॥ ਤਿਸ ਕੇ ਬਲ ਕਰ ਜਾਤਿ ਹਮੇਸ਼। ਕਾਬੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਜਬਿ ਅਪਨੋ ਤਿਨ ਵਖਤ ਪਛਾਨਾ। ਹਜ਼ਰਤ ਕਰਨ ਸੁ ਦਮ ਕੌ ਠਾਨਾ॥ ੧੪॥ ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਕਰਨਿ ਨਿਵਾਜ†। ਗਾਥ ਲਖੀ ਸਭਿ ਗੁਰੁ ਮਹਾਂਰਾਜ। ਤਿਸਕੀ ਸੂਰਤ ਕੇਰ ਗ਼ਰੂਰ। ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਚਾਰ੍ਯੋ ਕਰਿਬੇ

---

[1]ਭਾਵ ਸਾਡਾ ਇਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਸ ਪਾਸ ਅਮਾਨਤ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਮੰਗ ਲਿਆਉਣਾ। [2]ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ [ਫਾ:, ਹਬਸਦਮ=ਸੁਾਸਾਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ]। *ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਅਕਬਰ ਦੀ ਚਾਲ ਮਜ਼ਹਬੀ ਧੱਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਘੱਟ ਸੀ, ਤਦ ਤੋਂ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਨ। ਔਰੰਗੇ ਨੇ ਇਹ ਚਾਲ ਬਦਲਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਤਾਕਤ ਸੰਘਠਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਬਲ ਵਧਦਾ ਸਮਝਿਆ। ਹੁਣ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਪਸੰਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ, ਸੋ ਏਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਘੜਕੇ ਸਰਬ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਚ ਫੈਲਾਈਆਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸ਼ਾਹ ਇਤਨਾ ਬਲੀ ਹੈ ਕਿ ਰੋਜ਼ ਮੱਕੇ ਜਾਕੇ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਯਾ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨਿਰਦਈ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਰੂਹਾਨੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਕਿੱਥੋਂ ਸੀ, ਓਹ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਦੀਨਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਿਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ੇ ਦੀਨ ਦੇ ਕੰਮ ਸਭ ਇਕ ਬੁਰਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਸਨ, ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਕਪਟ-ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਢੱਕਣ ਲਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਉਸਨੂੰ 'ਨ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਿਨਾਸੀ ਨ ਮੁਹੰਮਦ ਯਕੀਂ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਨਾਂ ਤੂੰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਨਾਂ ਰੱਬ ਤੇ ਤੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਪ ਆਪਣੇ ਅਮਲਾਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਤੇ ਆਕਬਤ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਗੱਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਨਿਮਾਜ਼ ਵੇਲੇ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਕੇ ਆਪਣਾ ਡੌ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਇਹ ਕਠਨ ਬਾਤ ਨਹੀਂ; ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਆਤਮਕ ਬਲ ਦਾ ਪੁੰਜ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਔਰੰਗੇ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਡਰਾ ਦੇਣਾ ਆਦਿਕ ਬਾਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਦ ਕਿ ਹੁਣ ਮਿਸਮਰਿਜ਼ਮ ਤੇ ਹਿਪਨਾਟਿਜ਼ਮ ਵਾਲੇ ਮਾਮੂਲੀ ਲੋਕ ਐਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੂਰ ॥ ੧੫ ॥ ਕਮਰਕਸਾ* ਕਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਰਿਕੈ । ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਆਰੂਢਨਿ ਕਰਿਕੈ । ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਈ। ਬਿਚਰੇ ਮੰਦਿਰ ਕੇ ਚਹੁੰ ਘਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਜਬਿ ਨਿਵਾਜ ਕਰਿ ਨਿਕਸਯੋ ਬਾਹਰ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਰੂਪ ਦਿਖਰਾਯੋ ਜ਼ਾਹਰ। ਕ੍ਰੂਰ[1] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਨਿ ਕਰਯੋ ।–ਨਿਕਸਤਿ ਪ੍ਰਾਣ ਮਨੋ–ਮਨ ਡਰਯੋ[2]॥ ੧੭॥ਉਗ੍ਰ ਬਾਕ ਤੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਕੋ ਹੈਰੇ! ਮੂਰਖ ਮਦ ਮਾਨੀ? ਆਗੈ ਹੋਇ, ਰਹਤਿ ਜੇ ਭਲਯੋ[3]'।ਸੁਨਿ ਭੈ ਧਰਿ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਚਲਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਕਰਯੋ ਅਗਾਰੀ । ਲੇ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੂਰ ਪਹਾਰੀ[4] । ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਕੀ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲਾ । ਤਹਾਂ ਕਰਯੋ ਠਾਂਢੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਤ੍ਰਸਤਿ ਅਧਿਕ ਉਰ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਰਹਯੋ । ਅਜਬ ਥਾਨ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮੈ ਲਹਯੋ ॥ ਤਬਿ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਨੀ ਹੁਇ ਆਈ । ਸੁਨਿਯਤਿ ਦੂਰ ਨ ਦੇਖੀ ਜਾਈ ॥ ੨੦ ॥ 'ਰੇ ਬੰਦੇ ਮਤਿ ਮੰਦ ਅਜਾਨ ! ਮਤਿ ਕਰਿ ਸੁਰਤ ਕੇਰਿ ਗੁਮਾਨ ॥ ਹਮ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸੋ ਹਮ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਕਿਮ ਹੋਵਤਿ ਸਮ ਹੈਂ ॥੨੧॥ ਮਤਿ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਿ[5] "ਮਤਿ ਮੰਦੇ ! ਏਹ ਤੌ ਮੇਰੁ, ਰੇਚ ਤੂੰ[6] ਬੰਦੇ ! ਮਤ ਸਲਤਨ ਕੋ ਧਰਹੁ ਗੁਮਾਨ। ਆਜ ਕਿ ਕਾਲ ਫਨਾਹੀ ਜਾਨ ॥ ੨੨ ॥ ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ! ਦਿਹੁ ਇਸ ਛੋਰਿ'।ਇਮ ਸੁਨਿ ਹਟੇ ਸੁ ਪਾਛਲ ਓਰ । ਬਹੁਰ ਖਰੋ ਕਰਿ[7] ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰਾ। 'ਏਕ ਕਪੀਰਾ[8] ਲੇਹੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥ ਬੈਠਯੋ ਸਿੰਘ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਭਏ। ਤੋਹਿ ਮਿਲਨਿ ਕੌ ਹਮ ਪਠਿ ਦਏ। ਸੋ ਮਾਂਗਹਿ ਇਹ ਦੇਵਨ ਕਰਹੁ। ਇਤਨੇ ਭਲੇ ਸੰਭਾਰਿ ਸੁਧਰਹੁ ॥੨੪॥ ਅਬਿ ਚਲਿ ਜਾਹੁ ਤਜਯੋ ਤੁਝ ਤਾਂਈਂ।ਨਹੀਂ ਦਈ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ ਸਜ਼ਾਈ'। ਛੁਟਿਕੈ ਸੁਨਿਕੈ ਥਰਹਰਿ ਕਾਂਪਾ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਸੰਤਾਪਤਿ ਆਪਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ ਦਮਦਮੇ ਆਏ। ਅਵਰੰਗ ਅਪਨੇ ਸਿਵਰ ਸਿਧਾਏ। ਸਗਰੀ ਜਾਮਨਿ ਨੀਂਦ ਨ ਆਈ। ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਅਧਿਕੈ

[1]ਭੈਦਾਇਕ। [2]ਮਨ ਵਿਚ ਡਰਿਆ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। [3]ਅੱਗੇ ਹੋ ਜੇ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ। [4]ਪਹਾੜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਧਯਾਨ ਵਿਚ ਔਰੰਗੇ ਨੂੰ ਉੱਚ ਟਿਕਾਣਾ ਪਹਾੜ ਹੋ ਦਿੱਸਿਆ ਹੈ। [5]ਬਰਾਬਰੀ ਨਾ ਕਰ। [6]ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੂ ਹਨ ਤੂੰ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈਂ । [7]ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਕਰਕੇ। [8]ਕੱਪਣਾ ਤੋਂ ਕਪੀਰਾ=ਕਟਣ ਵਾਲਾ, ਕਟਾਰ। (ਅ) ਪਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਏਥੇ 'ਤੀਰ ਕਾ ਕਪੀਰਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਤੀਰ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

*ਇਹ ਸ਼ੂਰਕ ਕ੍ਰਿਆ ਤੇ ਸ਼ੂਰਕ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਧਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਔਰੰਗੇ ਨੂੰ ਏਹ ਸਰੂਪ ਦਰਸਾਉਣਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਪਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਠਨ ਬਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।

ਜਾਗਿ ਬਿਤਾਈ॥੨੬॥ਬਡੀ ਫਜਰ ਤੈਂ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ।ਬਦਨ ਪਾਕ ਕਰਿ ਤਬੈ ਮਹਾਨ। ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਸੁ ਬੈਠਜੋ ਆਈ। ਪਠਿ ਮਾਨਵ ਸਭਿ ਲੀਏ ਬੁਲਾਈ॥੨੭॥ ਜੇ ਉਮਰਾਵ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਲਾਨੇ। ਮਸਲੈਂਦੀ[1] ਸਭਿ 'ਆਵਨ ਠਾਨੇ। ਕਾਜ਼ੀ ਗਨ ਉਲਮਾਉ ਘਨੇਰੇ। ਕਰਿ ਤਸਲੀਮਾਤਾਂ[2] ਤਿਸ ਥੇਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਭਿ ਮਹਿ ਅਵਰੰਗ ਬਾਤ ਚਲਾਈ। 'ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੰਘ ਇਹਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ ?'। ਕੇਤਿਕ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਤਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ 'ਹਜ਼ਰਤ ਜੀ ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ ਆਵਾ। ਨਹਿ ਕਿਨਹੂੰ ਤੁਮ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵਾ। ਰਹਤਿ ਨਿਰੰਤਰ ਅੰਤਰ ਐਬੇ। ਜਤਨ ਅਨਿਕ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਨ ਪੈਬੇ'॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਤਤਛਿਨ ਅਵਰੰਗ ਬੁਲਿਵਾਯੋ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨਰ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ[3]। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸਨ ਅੰਤਰ ਗਏ। ਸਿਰ ਨਿਵਾਵਬੋ ਤੁਰਕ ਨ ਕਏ[4] ॥੩੧॥ ਕਰਜੋ ਹੁਕਮਨਾਂਵਾਂ ਸੁ ਅਗਾਰੀ। ਧਰਿਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਉਚਾਰੀ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ'। ਕਹੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਿਸ਼ਿ ਚਿਤੇ[5] ॥ ੩੨ ॥ ਪਰਵਾਨੇ ਕੌ ਕਰਿ ਅਗਵਾਈ। ਅਪਨੀ ਸਿੱਖੀ ਰਾਖਿ ਦਿਖਾਈ। ਸੁਨਿ ਪਿਖਿਕੈ ਅਵਰੰਗ ਚੁਗੱਤਾ। ਨਹਿੰ ਕੁਛ ਬੋਲਜੋ ਮਦ ਕਰਿ ਮੱਤਾ ॥ ੩੩ ॥ ਪਰਵਾਨਾ ਕੁਛ ਪਢਜੋ ਪਢਾਯੋ। ਸਭਿ ਮਤਲਬ ਸਮਝਜੋ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਪੁਨ ਪਾਛੇ ਤੇ ਪਠਿ ਕਰਿ ਜਾਨਾ[6]। 'ਦੇ ਦੀਜੈ ਹਮਰੀ ਜੁ ਅਮਾਨਾ' ॥੩੪॥ ਗੁਪਤੀ ਪਠਜੋ ਸੁਨਜੋ ਥੋ ਸਾਰਾ[7]। ਸੁਨਿ ਅਵਰੰਗੇ ਪੁਨਹਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਹੋ ਤੁਮ ਕੌਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਏ ? ਕੌਨ ਕਾਜ ਕੋ ਕਿਨਹੁ ਪਠਾਏ?'॥੩੫॥ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਈ।'ਹਮ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰ ਦਏ ਪਠਾਈ। ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਚਲਿ ਇਤ ਆਏ। ਮਿਲਨ ਕਾਜ ਸਤਿਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗੋ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। 'ਅਬਿ ਕਿਸ ਥਲ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਤੁਮਹੁ ਪਠਾਯੋ। ਤਿਹ ਠਾਂ ਰਹਜੋ ਕਿ ਅਨਤ ਸਿਧਾਯੋ[8]?' ॥੩੭॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ। 'ਸਰਬ ਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਹਮ ਚੀਨਾ। ਜਹਾਂ ਜੁ ਸਿਮਰਹਿਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਂ। ਅਬਿ ਤੇਰੇ ਆਗੇ ਗੁਰ ਸੋਇ' ॥੩੮॥ ਬਹੁਰ ਬੂਝਿਬੇ ਹੇਤੁ ਨੁਰੰਗਾ। ਬੋਲਜੋ

[1]ਮਸਲਿਹਤੀ,ਮਸਲਿਹਤ(=ਸਲਾਹ)ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [2]ਸਲਾਮਾਂ। [3](ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ) ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਗਿਆ। [4]ਤੁਰਕ ਨੂੰ ਸਿਰ ਨਾ ਨਿਵਾਇਆ। [5]ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਲ ਦੇਖਕੇ (ਫਤਹ ਬੁਲਾਈ)। [6]ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਸੂ (ਉਸ ਮਗਰੋਂ ਬੋਲੇ)। [7]ਗੁਪਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। [8]ਉਥੇ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕਿ ਹੋਰਥੇ ਕਿਤੇ ਟੁਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੁਖ ਤੇ ਸਿੱਘਨ ਸੰਗਾ। 'ਤੁਮ ਗੁਰ ਸਿਖ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰੇ। ਲਖਿਯਤਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਧਾਰੋ[1]* ॥ ੩੯ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਦਾਤੀ[2]। 'ਗੁਰ ਕੇ ਕੁੱਤੇ ਭੀ ਕਰਮਾਤੀ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੇ ਬਿਖੇ।ਅਜ਼ਮਤ ਹੋਨਿ ਕਿ ਅਚਰਜ ਪਿਖੇ' ॥ ੪੦ ॥ ਅਵਰੰਗਾ ਸੁਨਿ ਸੁਲਗੀ ਛਾਤੀ। ਤਰ-ਕਤਿ ਹੀ ਬੋਲਯੋ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। 'ਜੇ ਨਿਸ਼ੰਕ ਇਮ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈ। ਇਕ ਕੁੱਤਾ ਇਸ ਥਲ ਮੰਗਵਾਵੈ ॥ ੪੧॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕਿਮ ਹੈ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਵਹੁ ਦਿਖਾਇ ਆਨਹੁ ਮੁਝ ਪਾਹੀ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਿਵਰ[3] ਪਠਾਯੋ' ॥੪੨ ॥ ਲੇ ਕੂਕਰ ਸੋ ਗਯੋ ਸ਼ਿਕਾਰੀ। ਪਤਲੋ ਮੁਖ ਲਾਂਗੁਲ ਸਟਕਾਰੀ[4]। ਕਦ ਦੀਰਘ ਅਰੁ ਦਸਨ ਬਿਸਾਲਾ[5]। ਲੈ ਪਹੁੰਚਯੋ ਅੰਤਰ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੪੩ ॥ ਅਵਰੰਗ ਨੇ ਫਿਰ ਖਰੇ ਨਿਹਾਰਾ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਕਰਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਕੁਛਕ ਸੁਨਾਵਨਿ। ਜਿਸ ਕੇ ਸੁਨਿ ਮਨ ਕਰੈ ਨਿਵਾਵਨ' ॥੪੪॥ ਤਬਿ ਕੂਕਰ ਨੇ ਕੂਕ ਸੁਨਾਯੋ। ਅਪਨੋ ਬੋਲ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਪੂਰਬ ਤੂੰ ਥਿਰ ਜਾਤਿ ਹਮਾਰੋ। ਬਿਛਰਯੋ ਪੁਨ ਪਾਯੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥ ਅਬਿ ਤੂੰ ਆਉ ਹਮਾਰੇ ਬੀਚ। ਬਿਛਰਯੋ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੇ ਨੀਚ। ਨਹੀਂ ਨਰਨ ਕੌ ਤੋਹਿ ਸ਼ਹੂਰ[6]। ਤੈਂ ਰਹਿਨੇ ਕੀ ਕਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ?' ॥ ੪੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਭਯੋ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿੰ ਬੋਲਯੋ ਗਯੋ। ਜੋ ਮਸਲੰਦੀ ਫਿਰ ਉਮਰਾਇ। ਰੁਖਸਦ ਕਰੇ ਗਏ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੪੭ ॥ ਦੋਨਹੁੰ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਥਿਰ ਰਹੇ।ਅਵਲੋਕਤਿ ਚਵਗੱਤਾ

[1]ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [2]ਦਿੱਤਾ। [3]ਡੇਰੇ। [4]ਪਤਲਾ ਮੂੰਹ ਸੀ ਤੇ ਪੂਛ ਫਟ-ਕਾਰਦਾ ਸੀ। [5]ਵਡੇ। [6]ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਅਕਲ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ [ਅ:, ਸ਼ਊਰ=ਅਕਲ, ਪਛਾਣ]।

*ਇਬ੍ਰਾਨੀ ਤੇ ਅਰਬੀ ਧਰਮ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਔਰੰਗਾ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇਖਣ ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ 'ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਾਵੈ ਕੀ ਦਾਸੀ' ਪਰ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਈ, ਨਾ ਆਪਣੀ ਪੈਗੰਬਰੀ ਦੱਸਣ ਲਈ, ਨਾ ਮਨ ਮੰਨੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਆਗਜਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਸੋ ਓਹ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਮਲੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਕ ਕੁੱਤੇ ਤੋਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਹੈ । 'ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਅਬਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ । ਪਰ ਮੇਰੀ ਬੀਚਹਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ'[1] ॥੪੮॥ ਅਧਿਕ ਕਾਹਲੀ ਗੁਰ ਨੇ ਕਰੀ । ਅਜਹੁ ਨ ਮੋ ਕੁਛ ਪੂਰੀ ਪਰੀ । ਮਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹਤਿ ਜਬਿ ਹਟਿ ਜਾਤੀ । ਤਬੀ ਖਾਲਸਾ ਹੋਤਿ ਸੁਖਾਤੀ[2]*' ॥ ੪੯ ॥ ਉੱਤਰ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਦੀਨਿ । 'ਤੁਮ ਭੀ ਅਧਿਕ ਕਾਹਲੀ ਕੀਨਿ । ਏਕ ਮਜਬ ਹੀ ਲਾਗੇ ਕਰਨੇ । ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਧਰਾ ਤੇ ਹਰਨੇ ॥੫੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਕਰਿ ਦੀਨੇ ਤੀਨ।ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਬੀਨ' । ਬਹੁਰ ਨੁਰੰਗੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ । 'ਕਰਹਿ ਕਾਮ ਕਸਾ ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰਾ ?' ॥ ੫੧ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਦਿਯੋ ਸੁਨਾਈ । 'ਇਕਠੇ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਈ । ਇਕ ਆਯੁਧ ਤੁਮ ਢਿਗ ਫੁਰਮਾਯੋ । ਸੋ ਅਬਿ ਚਹੀਅਹਿ ਹਮਹਿ ਦਿਵਾਯੋ' ॥ ੫੨ ॥ ਕਹੈ ਨੁਰੰਗ 'ਦੂਰ ਮੈਂ ਗਯੋ । ਤਹਾਂ ਕਪੀਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯੋ । ਕਹ੍ਯੋ–ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਖਹੁ ਸੰਭਾਲ–। ਸੋ ਮੈਂ ਧਰ੍ਯੋ ਸੁਚੇਤੀ ਨਾਲ†' ॥੫੩॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦਯੋ । ਨੀਕੇ ਅਦਬ ਸਾਥ ਕਰ ਲਯੋ । ਬਹੁਰ ਨੁਰੰਗੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਾ । 'ਮੇਰੋ ਲਖਿ ਬਰਾਦਰੀ ਦਾਵਾ[3]‡ ॥ ੫੪ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ! ਗੁਰ ਚਸ਼ਮ ਸੁ ਦੀਦਮ । ਮੇਲ ਹੋਨਿ ਕਿਸ ਥਾਨ ਰਸੀਦਮ[4]' । ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਸ ਤਿਸ ਤੀਰਿ । ਭਰ੍ਯੋ ਜ਼ੋਰ ਸੋਂ ਅਰੁ ਰਸ ਬੀਰ ॥ ੫੫ ॥ 'ਸੈਫ ਕਸੇ ਕਟ[5] ਬਾਨ ਕਮਾਨ । ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਲ ਜੰਗ ਦਰਮਯਾਨ । ਬਡੇ ਬਹਾਦੁਰ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ । ਚਮੂੰ ਅਸੰਖ ਸੰਗ ਅਸਵਾਰੀ'

---

[1]ਪਰ ਮੇਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। [2]ਸੁਖ ਨਾਲ । (ਅ) ਸੁਖਾਉਂਦਾ । [3]ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਭਾਈ ਬੰਦੀ ਦਾ ਦਾਵਾ ਹੈ । [4]ਅਖਰੀਂ ਅਰਥ ਹਨਃ–ਹੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਾਂ ? ਪਰੰਤੂ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ 'ਦੀਦਮ' ਤੋਂ ਮਤਲਬ 'ਦੀਦਨ' ਹੈ–ਦੇਖਣ ਲਈ । ਇਸਤੋਂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਐਉਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਰਥਃ– ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਮੇਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਾਂ [ਰਸੀਦਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰਸੀਦਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੋਊ ਮੇਲ ਲਈ ਕਿਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਏ] । [5]ਲੱਕ ਵਿਚ । *ਪਾਃ–ਤਬਿ ਗੁਰ ਅਪਨੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਟਾਤੀ ।

†ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਸਥੂਲ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਦਾ ਕਿਤੇ ਪੁਚਾ ਦੇਣਾ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਦਿਆ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਭਵ ਮੰਨਿਆ ਹੈ । ‡ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਮੁਆਹਦ ਹਨ (ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਯਾ ਆਪਣੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਬੜਾ ਦੀਨਦਾਰ ਹਾਂ।

। ੫੬ ॥ ਭਾਖੈ ਸ਼ਾਹੁ 'ਤਮਾਮ ਜਹਾਨ । ਰਾਖਹੁ ਸੈਨ ਸੁ ਰੱਯਤਿ ਜਾਨਿ[1] । ਬਰਜ ਦੇਯ ਹੌਂ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਈ । ਤਬਿ ਕਹੁ ਕਹਾਂ ਲਰੈ ਇਕ ਹੋਈ[2] ? ॥੫੭॥ਇਮ ਲਖਿ ਮਿਲਹੁ[3] ਆਨਿ ਕਰਿ ਸਜਾਨੇ! ਹਮ ਪਰ ਕਹਾਂ ਚਲਹਿ ਬਲ ਠਾਨੇ' । ਸਿੰਘ ਕਹੈਂ 'ਅਜ਼ਗੈਬੀ ਸੈਨ[4] । ਲਾਖਹੁਂ ਕੋਟਹੁਂ ਗਿਨਤੀ ਹੈ ਨ ॥੫੮॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਸਾਚੇ ਕੇ ਸਾਥ।ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੈਂ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਪ੍ਰਗਟ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲਾ[5] । "ਦੇਸ਼ ਫਜ਼ੀਲਤਿ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਾਲਾ ॥ ੫੯ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ[6], ਸ਼ੋਰ ਜਗ ਪਰੇ । ਤਿਨ ਸਨਮੁਖ ਪੁਨ ਕੋਇ ਨ ਅਰੇ' । ਸੁਨਿਕੈ ਸਹਿਤ ਹਲੀਮੀ ਕਹਿ ਕਹਿ। ਤੇਜ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਅਪਨੋ ਲਹਿ ਲਹਿ ॥ ੬੦ ॥ ਦੀਯੋ ਕਪੀਰਾ ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨਾ । ਰੁਖਸਦ ਕਰੇ ਸਚਿੰਤ ਮਹਾਨਾ[7] । ਬੀਜ ਰੋਗ ਕੋ ਉਗਵਨੋ ਤਬੈ । ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਜ ਔਰ ਹੇਤੁ ਲਖਿ ਸਬੈ ॥ ੬੧ ॥ ਗੁਰਜ ਦਾਰ[8] ਦ੍ਵੈ ਦੀਨੇ ਸੰਗ। ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਯੋ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸਭਿ ਕੋ ਹਟਕਨੋ ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨੇ[9] । ਲਰਹਿ ਨ ਕੋਇ, ਜਾਹਿਂ ਜਿਸ ਥਾਨੇ[10] ॥੬੨॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ। ਜਾਨਯੋ ਸਿੱਧ ਭਯੋ ਕਾਰਜ ਸਭਿ।—ਅਬਿ ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਚਲਿਬੋ ਆਛਾ—।ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਂਛਾ ॥ ੬੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਨੌਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਦੱਖਣ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ । ਅਤੇ ਰਾਮ, ਦੀਵਾਨੇ ਨੱਸੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਿਦਾ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਹੋਇਕੈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਲੇ ਸਾਥ। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਮਾਰਗ ਬਿਖੇ ਸਿਮਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥—ਬਚਨ ਸ਼ਕਤਿ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਪਾਈ[11] । ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਬੋਲਤਿ ਪਤਿਆਈ।ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਭਾਖੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਕੂਕਰ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਾਧ ਬੋਧ ਜਿਨ ਕੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਸਮ,ਸਭਿ ਤੇ ਬਡਿਹੁਂ ਬਡੇਰਾ—। ਗੁਨ ਗਨ ਸਿਮਰਤਿ ਮਾਰਗ ਆਏ। ਕਰੇ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਸਿਧਾਏ ॥ ੩ ॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ

[1]ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਫੌਜ ਰਖਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਮੇਰੀ ਰੱਯਤ ਹੈ। [2]ਸਭ ਨੂੰ ਵਰਜ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਵੇ (ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਇਗਾ ਤਾਂ) ਕੀਕੂੰ ਲੜੇਗਾ ? [3](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖੋ ਹੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਹੇ ਦਾਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆ ਮਿਲੋ। [4]ਗੁਪਤ ਸੈਨਾ। [5]ਤੇ ਪਰਤੱਖ (ਜਗਤ) ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇਗਾ । [6]ਜਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਰੋਜ ਰੋਜ ਵਧੇਗੀ। [7]ਆਪ ਭਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ । [8]ਸਿਪਾਹੀ। [9]ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨੇ ਲਿਖਕੇ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ । [10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿੱਥੇ (ਚਾਹੁਣ) ਜਾਣ। [11]ਬਚਨ ਕਹਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪਾਈ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਥਾ। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕਿਯ ਜਥਾ।ਕਹੀ ਸਭਾ ਮਹਿ ਇਕ ਦਿਨ ਗਾਥਾ*।'ਦੱਖਣ ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਹਮ ਸਾਥਾ ॥ ੪ ॥ ਤਹਿ ਕਾਰਜ ਹੈਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਕਰਨੈ ਬਨਹਿ ਟਰਹਿ ਨਹਿ ਟਾਰੇ। ਡਲ ਸਿੰਘ ਲਿਹੁ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਰਾਜ। ਫੇਰਹਿੰਗੇ ਤੁਵ ਸਿਰ ਪਰ ਤਾਜ ॥ ੫ ॥ ਤੁਰਕ ਹਤੈਂ ਅਬਿ ਤਿਸਕੇ ਥਾਨੁ¹। ਕਰਹਿੰ ਬਿਠਾਵਨ ਰਾਜ ਮਹਾਨੁ'। ਸੁਨਿਕੈ² ਧੀਰ ਛੁਟਯੋ ਸਭਿ ਕੇਰੋ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਦੂਰ ਸੁ ਦੇਸ਼ ਬਡੇਰੋ ॥੬॥ ਹਾਵਰ ਕੋ ਦਮਦਮਾ ਸਥਾਨਾ। ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹਮ ਜਾਨਾ। ਇਹੀ ਰਾਜ ਹਮ ਕੋ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਅੰਨ ਘਨੇਰਾ ॥ ੭ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਕਾਈ। ਸਦਾ ਬਿਰਾਜਹੁ ਆਪ ਇਥਾਈਂ। ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਸਭੀ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਿਨਿ ਕੀ ਸੰਗਤ ਲਯਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ਬਸਤਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਮੋਲ ਬਡੇਰੇ। ਅਰਪਹਿ ਸਿੱਖ ਆਨਿ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਅਟਕਯੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਈ।ਦੱਛਨ ਗਏ ਕਹਾਂ ਸਿਧ ਹੋਈ†'॥੯॥ ਰਾਮਸਿੰਘ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੀ। ਸੁਨ ਕਰਿ ਬਯਾਪੀ³ ਚਿੰਤ ਬਡੇਰੀ। ਦੂਸਰ ਭ੍ਰਾਤ ਫਤੇਸਿੰਘ ਰਹੈ। ਦੱਛਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਨ ਚਹੈ॥੧੦॥ਡਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਬਿਰਾਰ ਜੁ ਸਾਰੇ। ਦੂਰ ਜਾਨਿ ਤੇ ਸਭਿ ਡਰ ਧਾਰੇ। ⁴ਹੁਤੇ ਦਿਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦਰਬਾਰੀ। ਦੁਤੀਓ ਭ੍ਰਾਤ ਸਿੰਘ ਘਰਬਾਰੀ⁴ ॥ ੧੧ ॥ ਹੌਲ ਪਰੇ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਐਸੇ। ਚਲਦਲੋ ਦਲ⁵

¹ਤੁਰਕ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ (ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਤੈਨੂੰ)। ²ਸੁਣਕੇ (ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ)। ³(ਦੋ) ਦੀਵਾਨ ਸਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਇਕ ਦਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਭਰਾ ਘਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੀ। ⁵ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਪੱਤਾ। *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ (Personality) ਤੇ ਉੱਚੇ ਵਜੂਦ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਰਹੇ। ਇਨਸਾਨੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਇੰਦੀਏ ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਨ ਤੇ ਗਿਰਦ ਦੇ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬੀ ਜੁਦਾ ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਓਹ ਮਹਾਨ ਤਯਾਗ ਤੇ ਉਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਸਦਕੇ ਜਾਣਾ, ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੁਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਦੇ ਹੀਲੇ ਹਵਾਲੇ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀਪਤ ਬਨਾਉਣਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੰਮ ਤੇ ਬੰਦਾ ਘੱਲਿਆ ਸੀ ਉਸ ਕੰਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਮੇਹਰ ਨਜ਼ਰ ਡੱਲੇ ਤੇ ਪਈ।ਡੱਲਾ ਉਸ ਉੱਚ ਆਸ਼ੇ ਦਾ ਤੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ,ਸੋਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਡਲ ਸਿੰਘ ਤਾਉ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਿਆ।

ਬਹਿ ਬਾਧੂ ਜੈਸੇ। ਔਰ ਕਿਤਿਕ ਕੇ ਨਾਮ ਗਨੀਜੈ। ਗਮਨ ਦੂਰ ਲਖਿ ਰਿਦਾ ਨ ਧੀਜੈ ॥ ੧੨ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈਂ। ਦੱਖਣ ਕੇ ਦੁਖ ਬਰਨ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਤਹਿ ਅਵਰੰਗ ਬਾਦੀ ਕੋ ਬਾਸਾ। ਲਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਜਿਸ ਕੇਰ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ॥ ੧੩ ॥ ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡ ਖੋਟ ਕਰੰਤਾ। ਸਦਾ ਧ੍ਰੋਹ ਸਭਿ ਸੰਗ ਕਮੰਤਾ। ਨਵਮ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਬਿਗਾਰਯੋ ਮੂੜ੍ਹਾ। ਪਾਪੀ ਦ੍ਵੈਖ ਕਮਾਵੈ ਗੂੜ੍ਹਾ ॥ ੧੪ ॥ ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਪ ਆਪਨੋ ਮਾਰਯੋ। ਭ੍ਰਾਤ ਸੰਘਾਰਤਿ ਮੋਹ ਨ ਧਾਰਯੋ। ਸੰਤ ਸਾਧ ਕੋ ਅਦਬ ਨ ਰਾਖੈ। ਦੋ ਸਜ਼ਾਇ ਕੈ ਮਾਰਨ ਭਾਖੈ ॥ ੧੫ ॥ ਤੁਮ ਤੇ ਤਿਸ ਕੋ ਅਧਿਕ ਬਿਗਾਰਾ। ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਲਰਤਿ ਸੰਘਾਰਾ। ਖਰਚਯੋ ਲਾਖਹੁੰ ਦਰਬ ਹੰਗਾਮੇਂ[1]। ਕੀਨਸਿ ਹਾਨਿ ਇਮਾਨ ਤਮਾਮੇਂ[2] ॥੧੬॥ ਪਕਰਨ ਹਿਤ ਹੀ ਚਾਹਤਿ ਰਹਯੋ[3]। ਸਕਲ ਭੇਤ ਗਾਵਰ ਨੇ ਲਹਯੋ। ਅਬਿ ਸਮੀਪ ਤਿਸ ਕੇ ਕ੍ਯਾ ਜਾਨਾ। ਕਰਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਮੂੜ੍ਹ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਸੈਨ ਸੁਨਤਿ ਚਢਿ ਧਾਵੈ। ਨਹੀਂ ਦੁਰਗ, ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਅਟਕਾਵੈਂ। ਦ੍ਰੋਹੀ ਮਹਾਂ, ਦੁਸ਼ਟ, ਰਿਪੁ ਸੰਤਨ[4]। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਉਰ ਲਖੈਂ ਮਤੰਤ ਨ[5] ॥ ੧੮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਇਹਾਂ ਰਹਨਿ ਹੀ ਆਛੋ। ਕ੍ਯੋਂ ਗਾਛਨ ਦੱਛਨ ਬਡ ਬਾਛੋ[6]'। ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਕਹਯੋ। 'ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਸਹਾਯਕ ਰਹਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਕ੍ਯੋਂਹੂੰ ਧੀਰਜ ਛੋਰਿ ਨ ਕਰੀਅਹਿ ? ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਸੈਲ ਨਿਹਰੀਅਹਿ। ਅਵਰੰਗ ਕੋ ਕੁਛ ਭੈ ਨ ਹਮਾਰੇ। ਦੱਛਨ ਚਲੀਅਹਿ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਆਦਿ ਵਥੁ ਆਛੇ। ਦੇਹੈਂ ਹਮ, ਜੋ ਕਿਛ ਕੋ ਬਾਛੇ। ਏਕ ਦੇਸ਼ ਅਰੁ ਘਰਨ ਮਝਾਰਾ। ਕ੍ਯੋਂ ਸਨੇਹ ਮਨ ਬੰਧਿ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਹਮ ਸੰਗ ਜਹਾਂ ਕਰਹੁਗੇ ਬਾਸਾ। ਲੇਹੁ ਬਿਸਾਲ ਹੁਲਾਸ ਅਵਾਸਾ। ਛੀਨਹਿੰ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਠਕੁਰਾਈ। ਤੁਮ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਾਇ ਤਿਥਾਈਂ ॥ ੨੨ ॥ ਨਹਿੰ ਭਰਮਹੁੰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਕਾਚੇ[7]। ਪਾਲੈ ਲਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਮ ਸਾਚੇ[8]। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਖਾਲਸਾ ਭਾਰੀ। ਧਰਾ

[1]ਜੁੱਧ ਪਰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪੱਯਾ (ਔਰੰਗੇ ਨੇ) ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। [2]ਉਸਨੇ ਸਾਰਾ ਈਮਾਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। [3](ਆਪ ਨੂੰ) ਪਕੜਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ (ਏਹ ਸਭ ਕੁਛ) ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। [4]ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ। [5]ਨੂਰੰਗੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ। [6]ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਕਿਉਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ? [ਬੱਛ=ਵੱਖੀ, ਭਾਵ ਦਿਲ। ਸੰਸ:, ਵਕਸ਼]। [7]ਕੱਚਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਕੇ ਭਰਮੋਂ ਨਹੀਂ। [8]ਤੁਸੀਂ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਲਗੇ।

ਰਾਜ ਕੇ ਹੈ ਅਧਿਕਾਰੀ* ॥੨੩॥ ਕਹਾਂ ਨੁਰੰਗਾ ਥਿਰਤਾ ਪੈ ਹੈ। ਹਮ ਪਰ ਨਹੀਂ ਓਜ ਕੁਛ ਕੈ ਹੈ। ਇਸਕੇ ਬਡੇ ਬਡੇਰੇ ਕਹਾਂ। ਸ਼ਾਹੁਜਹਾਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨ ਰਹਾ ॥ ੨੪ ॥ ਅਕਬਰ ਮਰਗੇ, ਹੁਮਾਊਂ ਗਯੋ। ਬਾਬਰ ਬਡਨ ਸਹਤ ਮ੍ਰਿਤੁ ਥਯੋ। ਇਹ ਅਬਿ ਥਿਰੈ ਨਹੀਂ, ਸਚ ਜਾਨੋ। ਦੱਛਨ ਕੋ ਤੁਮ ਸੰਗ ਪਯਾਨੋ ॥ ੨੫ ॥ ਜੋ ਕਰਿ ਸੰਗ ਨਿਬਾਹਹੁ ਚਲੋ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਖੋ ਆਪਨੋ ਭਲੋ। ਜਥਾ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਰੋ। ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਸੋ ਪੂਰਨ ਕਰੋ ॥ ੨੬ ॥ ਜੋ ਮਤਿ ਕਾਚੇ ਹੁਇ ਹਟਿ ਪਰੋ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਆਪਨੋ ਬੁਰੋ। ਹਮ ਨੇ ਤੁਮ ਕੋ ਬਿਦਤ ਸੁਨਾਈ। ਲਾਭੁ ਰੁ ਹਾਨ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਪਾਇ ਸਰਬ ਕੁਛ ਗੁਰ ਤੇ ਆਵੋ। ਬਸਹੁ ਤਹਾਂ ਕੈ ਇਤੈ ਬਸਾਵੋ'। ਇੱਤਸਾਦਿਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮੁਝਾਏ। ਸੁਨਤਿ ਧੀਰ ਮਨ ਕਛਕ ਟਿਕਾਏ ॥੨੮॥ ਪੁਨ ਸਨਮੁਖ ਨਹਿਂ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਮੋਹ ਮਹਾਨੇ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਡੋਰ ਤੇ ਮਨ ਕਰਿ ਸੀਵਨ[1]। ਗਾਢੀ ਗੰਠ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਿਮ ਥੀਵਨ[2] ॥੨੯॥ 'ਭਲਾ ਭਲਾ ਜੀ' ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੇ।ਦ੍ਰਿਤਿ ਛੂਛੇ ਮੁਖ ਹੁਇ ਕਮਲਾਨੇ। ਨੌਕਰ ਜੋ ਬਿਰਾੜ ਹਟਿ ਪਰੇ। 'ਹਮ ਤੇ ਜਾਯੋ ਜਾਹਿ ਨ ਪਰੇ' ॥ ੩੦ ॥ ਅਪਰ ਘਨੇ ਹਟਿ ਹਟਿ ਘਰ ਜਾਤੇ। ਚਹੈਂ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤੇ[3]।--ਦੱਛਨ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਾਨਾ। ਮਰੈਂ ਕਿ ਜੀਵੈਂ ਕਹਾ ਹੁਇ ਭਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਨਜਾਰੇ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਸੁਨਹਿ ਨ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੇਂ। ਬਿਛੁਰੇ, ਹੋਹਿ ਕਿ ਨਾਂਹਿਨ ਮੇਲਾ। ਗਮਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ ਦੁਹੇਲਾ--॥ ੩੨ ॥ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਿਨਤੀ ਕਰੈਂ ਅਨੇਕ। ਨਹਿਂ ਬੋਲੈਂ

[1]ਕੁਟੰਬ ਨਾਲ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤ ਡੋਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸੀਊਂ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। [2]ਭਾਵ ਪੀਡੀ ਪਈ ਗੰਢ ਕੀਕੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ। [3]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।

*ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਣ ਕਿਸ ਆਸ਼ੇ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਓਥੇ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਬਣਾਕੇ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਰਚਾਕੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਰਨਗੇ। ਉਸ ਪਾਸੇ ਮਰਹਟੇ ਔਰੰਗੇ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ, ਹੋਰ ਰਿਆਸਤਾਂ ਬੀ ਜੰਗ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਧੀਆਂ ਦੇਕੇ ਔਰੰਗੇ ਨਾਲ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਬੀ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸੱਦ ਘੱਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਜਤਨ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਓਹ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੇ ਕਸਮਾਂ ਹਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਡੰਡ ਦੇਵੇ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਧੱਕਾ ਪ੍ਰਜਾ ਪਰ ਛੋੜ ਦੇਵੇ। ਜੇ ਨਾ ਸਾਲਸੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਣੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਜਿਵੇਂ ਅਖੀਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਇਕਰਾਰੋਂ ਫਿਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਵਿਗ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ। ਕਰਹਿਂ ਕਪਟ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਨਾਇ। ਕਿਮ ਨਿਬਹੈ ਤੂਰਨ ਬਿਨਸਾਇ[1]' ॥ ੩੩ ॥ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੋਲ੍ਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਭ੍ਰਾਤ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੌ ਦੇਂ ਮੋਰ[2]। ਮੈ ਚਲਿ ਹੌਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਾਥ। ਜਿਤ ਗਮਨਹੁ ਗਮਨਹਿਂਗੋ ਨਾਥ'॥੩੪॥ਤਿਮਹੀ ਭਲ ਸਿੰਘ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੀ। ਗੁਰ ਤੇ ਡਰ ਕਰਿ ਬਨਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। 'ਬਾਕ ਨ ਮੋਰ੍ਯੋ ਜਾਇ ਗੁਸਾਈਂ!ਗਮਨ ਕਿਸੂ ਕੇ ਮਨ ਨਹਿਂ ਭਾਈ' ॥੩੫॥ ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਤੇ ਹਟਿਬੋ ਭਾਰੀ। ਤਥਾ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਬਿਰਹਿ ਦੁਹੇਲਾ[3]। ਐਸੋ ਪਰ੍ਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਖੇਲਾ ॥ ੩੬ ॥ ਬੇਗਮ ਨੌਰੰਗ ਕੀ ਮਤਿ ਗਈ। ਨ੍ਰਿਪ ਚੰਬਨਾਲ ਸੁ ਦੁਹਿਤਾ ਭਈ[4]। ਗੋ ਰਵਾਲਸਰ ਗੁਰ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬੁੱਧਿ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੭॥ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਰ ਦੀਨੋ ਇਸ ਭਾਂਤਿ।–ਅਬਿ ਲੌ ਅਹੈ ਅਪਾਵਨ ਗਾਤ। ਇਹ ਤਨ ਤ੍ਯਾਗਿ ਅਪਰ ਕੋ ਪੈ ਹੈਂ। ਸਿਖ ਭੱਲੇ ਘਰਿ ਜਾਇ ਬਸੈ ਹੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਤਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵ ਕਮੈ ਹੈਂ। ਆਛੀ ਤਬਿ ਪਾਵਨਤਾ ਪੈ ਹੈਂ।ਪੁਨ ਤੇਰੋ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਉਧਾਰ। ਪਹੁੰਚਹਿਂਗੇ ਤਿਹ ਸਦਨ ਮਝਾਰ–॥ ੩੯॥ ਸੋ ਤਬਿ ਕਰਤ ਰਹੀ ਬਹੁ ਸੇਵਾ। ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਤਿ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਨਿਰਮਲ ਰਿਦਾ ਹੋਇ ਤਬਿ ਆਵਾ।ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਪਗ ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਾ ॥੪੦॥ 'ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਮੋਹਿ ਸੁਧ ਆਈ। ਅਬਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਨਹਿ ਮੈਂ ਜਨਮ ਲਹੌਂ ਪੁਨ ਔਰ। ਕਰਹੁ ਬਾਕ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗ ਮੌਰ' ॥੪੧॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਅਲਪ ਬਯ ਹੋਈ। ਕੌਤਿਕ ਰਹੀ ਭੋਗਨੀ ਸੋਈ। ਭਲ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਲਹੈਂ ਗਤਿ ਆਛੇ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਤੋਹਿ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ[5]' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਸਨੇਹੂ। ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲ ਉਪਾਇ ਅਛੇਹੂ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀਨੀ* ॥

---

[1]ਛੇਤੀ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਪਟ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ) । [2]ਮੋੜ ਦੇਵੀਏ । [3]ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਕੁਟੰਬ ਤੋਂ ਵਿਛੜਨਾ ਕਠਨ ਹੈ। [4]ਚੰਬੇ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੇ (ਘਰ ਜੰਮਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜੋ) ਧੀ ਬਣੀ ਸੀ। ਮੁਰਾਦ ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ 'ਪਦਮਾ' ਤੋਂ ਹੈ। [5]ਮਨ ਇੱਛਤ।

*ਦੇਖੋ ਰੁਤ ਪੰਜ ਅੰਸੂ ੫ ਅੰਕ ੪੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ਭੱਲੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵਹੁਟੀ ਕੋਈ ਪਹਾੜਨ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਪਰ ਚੰਬਜਾਲੀ ਦਾ ਚਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮਰਕੇ ਜੰਮਕੇ ਜਵਾਨ ਹੋਕੇ ਭੱਲੇ ਦੀ ਨਾਰ ਬਣਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਟੁਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਚੰਬਜਾਲਨ ਦਾ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਉਕਾਈ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੇ ਪਾਈ ਹੈ ਜੋ ਧਨੁਖ ਨਾਲ ਬਾਪੜੇ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨ ਕਲਪਤ ਟੀਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੪੩ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ ਠਾਨਹਿਂ ਤਯਾਰੀ। ਕਰਨੋ ਚਹੈਂ ਦੱਛਨ ਅਸਵਾਰੀ। ਕਹਿ ਭਾਈ[1] ਮੈਂ ਭੀ ਹੁਇ ਸਾਥ। ਗਮਨਨੋਂ ਚਹੌਂ ਦਰਸ ਹਿਤ ਨਾਥ ॥ ੪੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਹਟੇ ਗਏ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ। ਕੇਤਿਕ ਹਟੇ ਕਪਟ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ। ਕਿਤਿਕ ਕਪਟ ਬਿਨ ਸੰਗੀ ਭਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਲਏ ॥੪੫॥ ਤੀਨ ਦਸ਼ਾ[2] ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਹੋਇ। ਕਿਨਹੁੰ ਲਾਭ ਲੀਨਸਿ ਕਿਨ ਖੋਇ। ਘਰ ਕੋ ਮੋਹ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਚਲੇ। ਸੇ ਪੂਰਨ ਉਤਰੇ ਨਰ ਭਲੇ ॥੪੬॥ ਜਬਿ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰੇ ਬਿਚ ਮੇਲੇ।ਅਭੈਰਾਮ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕ ਦੁਹੇਲੇ। ਨਹਿਂ ਘਰ ਰਹਨੋ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਸੰਗ ਦਿਵਾਨੇ ਕੋ ਗਨ ਲਯਾਯੋ ॥ ੪੭॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਖਯੋ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨਾ।'ਆਉ ਅਭੈਸਿੰਘ ਮਹਿਦ ਸੁਜਾਨਾ। ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰਥਮ ਬਰ ਭਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਜ ਫਟਿ ਗਯੋ ॥ ੪੮ ॥ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰ ਕਹਯੋ ਭਾਵਿੱਖ।—ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਸਿੱਖ[3]। ਫਟਯੋ ਜਹਾਜ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਹਿਂਗੇ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿਂ ਤਰਹਿਂਗੇ ॥ ੪੯ ॥ ਹੁਇ ਹੈਂ ਬਲੀ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਤਬਿ ਭੀ ਜੇ ਮਿਲਿਹੈਂਗੇ ਆਨਾ[4]। ਤਿਨ ਕੋ ਪੰਥ ਮਿਲਾਵੈਂ ਸਰਬ[5]। ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਧਿ ਹੈ ਬਹੁ ਦਰਬ ॥ ੫੦ ॥ ਸਭਿ ਅਧੀਨ ਹੋਵਹਿਂਗੇ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਜਹਾਜ ਮਿਲਿ ਇਕ ਹੁਇ ਜਾਇ—'। ਅਭੈ ਸਿੰਘ ਕੋ ਰੋਜ ਘਨੇਰੋ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਖਿ ਖਰਚ ਬਡੇਰੋ ॥ ੫੧ ॥ ਪੁੰਜ ਦਿਵਾਨੇ ਅਰੁ ਸਿਖ ਆਵੈਂ। ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਗ ਕਰਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ। ਜਬਹਿ ਸੁਨਯੋ ਦੱਛਨ ਕੋ ਜਾਨੋ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਮਸਲਤਿ ਕਰਹਿਂ ਦਿਵਾਨੇ ॥੫੨॥ 'ਤੁਮਰੋ ਨਹੀਂ ਬਨੈ ਕਿਤ ਜਾਨਾ। ਘਰਿ ਰਹਿਕੇ ਥੋਰੋ ਭੀ ਖਾਨਾ। ਕਯਾ ਲੈਨੋ ਦੱਛਨ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਸੁਧ ਕਸੋਂਹੁੰ ਨ ਪਾਇ' ॥ ੫੩ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਸੰਗ ਚਲੋ ਲੀਜਹਿ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਪੂਜਹਿਂਗੇ ਬਹੁ ਲੋਕ ਚਰਨ ਕੋ। ਗਮਨੈਂ ਦੇਸ਼ਨ ਸੈਲ ਕਰਨ ਕੋ ॥੫੪॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। ਹੁਇ ਤੁਮ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਧਿਕਾਈ'।"ਆਛੀ ਬਾਤ ਚਲੈਂ ਹਮ ਸਾਥ'।ਕਹਿ ਕਰਿ ਭਲੇ ਗਮਨ ਕੋ ਪਾਥ ॥ ੫੫ ॥ ਜਬਿ ਬੈਠਯੋ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਆਇ। ਮਿਲੇ ਦਿਵਾਨੇ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਇ। 'ਰਹਿਬੇ ਸੁਖ, ਚਲਿਬੇ ਦੁਖ' ਕਹੇ। 'ਗਮਨ ਦੂਰ ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਚਹੋ ?' ॥ ੫੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਧਿਕੋ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਨਿਸ ਮੈਂ ਭਾਜੋ'

[1]ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਤਿੰਨ ਦਸ਼ਾ, ਹਾਲਤਾਂ। [3]ਬਹੁਤ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ (ਜਹਾਜ)। [4]ਆਕੇ। [5]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਣਗੇ। [6]ਅਭੈ ਰਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਲੀਨਿ ਬੈਰਾਰੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਚਲੇ ਦਿਵਾਨੇ ਸਾਰੇ॥੫੭॥ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਭਾਜ ਗਯੋ,ਨਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ। ਗੁਰ ਸੰਗ ਜਾਇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਕਹ੍ਯੋ'ਹੁਤੇ ਦਿਵਾਨੇ ਜੋ ਮਤਿ ਮਾਰੇ। ਹਮ ਨੇ ਜਾਨੇ ਲੈਗੋ ਸਾਰੇ'॥੫੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦੱਖਨ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ-ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੨॥

੩੩. [ਡੱਲੇ ਦਾ ਨੱਸਣਾ, ਨੌਹਰ ਦਾ ਜੋਤਸ਼ੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥*ਡਲ ਸਿੰਘ ਬੈਠ੍ਯੋ ਆਨ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ। 'ਅਪਨੀ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕੀਜੀਏ,ਦੱਖਨ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨ'॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬਿ ਸੋਇ। 'ਇਨ ਝਾਰਨ[1] ਰਾਖਾ ਨਹਿਂ ਕੋਇ। ਹਮ ਚਢਿ ਚਲੇ ਤ੍ਯਾਗ ਜਬਿ ਭੌਨ।ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹਿਗੋ ਤਬਿ ਕੌਨ' ॥੨॥ ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਰਹਿਂ ਗ੍ਰਾਮ ਰੁ ਝਾਰ।ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਸਭਿ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰ। ਥਿਰਤਾ ਇਨਕੀ ਲਖਹੁ ਨ ਕੈਸੇ। ਬਰਖਾ ਹੋਤਿ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜੈਸੇ[2] ॥ ੩ ॥ ਜਿਮ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਕੋ ਚਲਨ ਸੁਭਾਊ। ਭਰ੍ਯੋ ਰਹਤਿ ਹੈ ਨਿਤ ਦਰਿਆਊ।ਰਾਖੇ ਝਾਰਨ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਨ। ਉਪਜਹਿਂ ਨਰ ਲਾਖਹੁਂ ਇਨ ਥਾਵਨ॥ ੪ ॥ ਕਰੋਂ ਤੂੰ ਫਸਹਿਂ ਮੋਹ ਕੇ ਫੰਧ। ਲਖਿ ਬੰਧੁ ਆਦਿਕ ਮਨਬੰਧ। ਆਗੇ ਦੇਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਕੋ[3] ਰਾਜ। ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਅਨੇਕ ਸਮਾਜ॥੫॥–ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਥਾਨ ਮੁਝ ਦੇਹੋ–। ਮਾਂਗਤਿ ਰਹਤਿ ਹਮਹੁਂ ਤੇ ਏਹੋ। ਕਰੋਂ ਅਬਿ ਭਰਮ ਸੰਗ ਚਹਿਂ ਛੋਰਾ।ਚਲਹੁ ਤ੍ਯਾਰ ਹ੍ਵੈ ਦੱਖਨ ਓਰਾ' ॥ ੬ ॥ ਡਰਤਿ ਕਹੈ 'ਸਤਿ ਬਚਨ ਭਲਾ ਜੀ'। ਅੰਤਰ ਚਾਹਤਿ ਗੁਰੂ ਛਲਾ ਜੀ।ਤਿਮ ਹੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੀ ਬਾਤ। ਭੈ ਧਰਿ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਯਾਤ[4] ॥੭॥ ਦੱਛਨ ਚਲਿਬੋ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਈ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖਿ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਪਹਿਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ॥ ੮ ॥ ਹੁਕਮ ਕਰ੍ਯੋ 'ਘੋਰਨ ਪਰ ਜ਼ੀਨ। ਪਾਵਹੁ ਤ੍ਯਾਰੀ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ'। ਸੁਨਿ ਦਾਸਨ ਤਤਛਿਨ ਕਰਿ ਲਈ। ਸਕਲ ਸੌਜ ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਦਈ[5] ॥ ੯ ॥ ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇਸਿ ਤ੍ਯਾਰ। ਕਿਤਿਕ ਪਦਾਂਤੀ ਕੋ ਅਸਵਾਰ। ਸਭਿ ਹੂੰ ਕਮਰਕਸਾ ਕਰਿ ਲੀਨ†। ਧਨੁਖ ਤੁਫੰਗ ਸੰਭਾਰਨ ਕੀਨਿ ॥ ੧੦ ॥ ਡਲ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭੇ ਤ੍ਯਾਰ। ਇਨ ਪਰ

[1]ਇਨ੍ਹਾਂ ਝਾੜਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਘਰ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ। [2]ਬਰਖਾ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬੁਲਬੁਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਦੱਖਣ ਚੱਲਕੇ (ਆਪਣੇ) ਦੇਸ਼ ਦਾ। [4]ਚੱਲਣ ਦੀ। [5]ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ।

*ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ। †ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਵੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–"ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ, ਨੌਂ ਦਿਨ, ਨੌਂ ਪਹਿਰ, ਨੌਂ ਘੜੀਆਂ, ਨੌਂ ਪਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਦਮਦਮੇ) ਰਹੇ। ਚੜ੍ਹੇ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਥਿਤ ਪੰਚਮੀ ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ। ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਕੂਚ ਕੀਆ ਦੱਖਣ ਕੋ।"

ਘਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਰਿ। ਹਯ ਅਨਵਾਇ ਅਰੋਹੇ ਨਾਥ। ਕਸਿਕਸਿ ਕਟਿ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਥ ॥੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਬਿ ਭਈ ਚਢਾਈ। ਉਡੀ ਧੂਰ ਨਭ ਲੀਨਸਿ ਛਾਈ।ਥਰਹਰਿ ਕੰਪੇ ਰਾਨੇ ਰਾਇ[1] ।-ਮਤ ਹਮ ਕੋ ਲੂਟਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ-॥ ੧੨॥ ਸ਼ੋਭਤਿ ਚਢੇ ਜਾਤਿ ਮਗ ਐਸੇ। ਦੱਛਨ ਗਮਨੇ ਰਘੁਪਤਿ ਜੈਸੇ। ਸਪਤਿ ਕੋਸ ਗਮਨੇ ਸੁਖਦਾਇ। ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇਵਲ* ਤਬਿ ਆਇ ॥ ੧੩ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਵਰ ਤਹਿਂ ਹੀ ਕਰਿ ਦਏ। ਸੁਖ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਭੁ ਆਵਤਿ ਭਏ। ਈਂਧਨ ਘਾਸ ਬਟੋਰਨ ਕੀਨਾ। ਕਰੇ ਉਤਾਰਨਿ ਹਯ ਤੇ ਜ਼ੀਨਾ ॥ ੧੪ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਭਈ ਰਾਤ੍ਰਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਸੁਖ ਭੀਨਾ।ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠੇ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਭਏ ਅਰੋਹਨ ਤੁਰਤ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੧੫ ॥-ਮਾਰਵਾੜ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਚਲਿਂ ਤਹਾਂ ਕੋ-ਇੱਛਾ ਧਾਰੀ। ਗ੍ਰਾਮ ਝੋਰੜੀ† ਉਤਰੇ ਜਾਇ। ਤਹਾਂ ਦੁਪਹਰਾ ਥਿਰੇ ਬਿਲਾਇ[2] ॥ ੧੬ ॥ ਕੋਸ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬੈ।ਝੰਡੇ ਗ੍ਰਾਮ‡ ਸਿਵਰ ਕਿਯ ਤਬੈ। ਸੁਮਤਿ ਭਏ ਨਰ,ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸ਼ਾ ਭਈ ਅਰੁਨਾਈ॥੧੭॥ ਤੰਗ ਤੁਰੰਗਨ ਐਂਚਨਿ ਕਰੇ। ਤਯਾਰ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢੇ।ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੋਸ ਉਲੰਘਿ ਮਗ ਆਏ। ਸਰਸਾ§ ਗ੍ਰਾਮ ਤਹਾਂ ਦਰਸਾਏ ॥ ੧੮ ॥ ਦਲ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ¶।ਸਕਲਬਹੀਰ ਆਇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੁਇ। ਰੂਪੇ ਕੇ[3] ਚਲਿ ਆਇ ਭ੍ਰਾਤ ਦੁਇ॥੧੯॥ ਪ੍ਰਭੁ ਹਿਤ ਨਯੋ ਮੰਚ ਨਿਤ ਕਰੈਂ। ਤਯਾਰੀ ਹਿਤ ਤੂਰਨ ਸੋ ਧਰੈਂ[4]। ਬ੍ਰਨਿਕੇ

[1]ਰਾਣੇ ਤੇ ਰਾਜੇ। [2]ਓਥੇ ਠਹਿਰਕੇ ਦੁਪਹਿਰਾ ਕੱਟਿਆ। [3]ਰੂਪੇ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ। (ਅ) ਰੂਪੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ। [4]ਗੁਰਾਂ ਲਈ ਛੇਤੀ ਘੜਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। *ਏਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ,ਜ਼ਿਲਾ ਹਿਸਾਰ ਹੈ। †ਇਥੇ ਜੰਡ ਹੈ ਯਾਦਗਾਰੀ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ‡ਏਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਹੈ। §ਏਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। ¶ਏਥੇ ਇਕ ਬੰਦੀਛੋੜ ਵਾਕਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ ਜੋ ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਬੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਖੁਡਾਲੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ (ਸੁਨਿਆਰਾ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੈਦ ਕਰ ਰਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਕਾਕੀ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਛੁਪਾ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਫਰਿਆਦ ਪਹੁੰਚੀ, ਆਪ ਨਿਰਭੈ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਖੁਡਾਲੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੈਦੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਬਲ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਕੇ ਨੇਕ ਆਦਮੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਬਖਸ਼ੀ।ਐਉਂ ਕਾਕੀ ਦਾ ਧਰਮ ਬਚਾਇਆ ਤੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੰਦ ਛੁਡਾਈ। ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ' ਦਾ 'ਖੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ' ਨਾਮੇ ਪ੍ਰਸੰਗ।

ਪਾਇੰਦ ਪਾਇ ਧਨਾਵੈਂ[1]। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਕੇ ਤਰੇ ਡਸਾਵੈਂ ॥ ੨੦ ॥ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕ੍ਰਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਮਹਿਂ ਫੇਰ। *ਪਿਖਨੇ ਪਗਾਵਾ[2] ਊਚ ਬਨੇਰ। ਤਿਸ ਪਰ ਚਢਿ ਝਲ ਸਿੰਘ ਹਕਾਰਾ । 'ਆਉ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਜੋ ਤੁਝ ਕੋ ਦੇਨੋ ਹਿਤ ਰਾਜ । ਕਰਹਿਂ ਵਧਾਵਨ ਸਕਲ ਸਮਾਜ' । ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਨੇ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰੇ। 'ਜਬਿ ਚਲਿ ਹੈਂ ਤਬਿ ਲੇਹਿ ਨਿਹਾਰੇ' ॥੨੨॥ ਛੂਟਿ ਗਯੋ ਧੀਰਜ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। ਮੋਹ ਸਦਨ ਗਨ ਗ੍ਰਾਮ ਬਡੇਰਾ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਨਿ ਪਲੰਘ ਪਰ ਥਿਰੇ। ਔਰ ਨਿਕਟ ਸਭਿ ਬੈਠਨ ਕਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਹਿਤ ਧਾਰਾ[3]। 'ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹੁ ਇਹ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੈ। ਸਕਲ ਕਾਰ ਪਾਛੈ ਨਿਬਹਾਵੈ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਹਮਹੁ ਸਭਿ ਜਾਨੀ । ਬਾਨੀ ਤੂੰ ਭਾਖਤਿ ਛਲ ਸਾਨੀ। ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਜਾਨ ਨ ਦੈ ਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਆਪ ਭੀ ਸੰਗ ਸਿਧੈ ਹੈਂ[4] ॥ ੨੫ ॥ ਹਮ ਕਹਾ ਕਹੈਂ, ਭੇਜ ਦੇਹੁ ਪਾਛੈ। ਕਰਹਿਂ ਕਪਟ ਤੁਝ ਹੋਇ ਨ ਆਛੈ'। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਨਹਿ ਰਿਸ ਰਿਦੈ ਕਰੀਜੈ। ਬਿਨ ਨਰ ਸਦਨ ਨਹੀਂ ਨਿਬਹੀਜੈ' ॥ ੨੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮੋਰਾ। ਕਾਢੇ ਲੋਕਨ ਧੀਰਜ ਛੋਰਾ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਸੰਧਯਾ ਸਮੈ ਤਿਮਰ ਗਨ ਛਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਝਲ ਸਿੰਘ ਕੰਕਨ ਦੋਨਹੁਂ ਉਤਰੇ[5]। ਹਿਤ ਤਕਟਾਈ ਗੁਰ ਢਿਗ ਧਰੇ। ਸੁੰਦਰ ਖੀਂਡਾ ਹਾਥੋ ਟਿਕਾਈ। ਬਾਹੀ ਸੰਗ ਮੀਰ ਕੇ ਲਾਈ[6] ॥ ੨੯ ॥ ਨਿਸ ਜਬਿ ਭਈ ਅਧਿਕ ਅੰਧਕਾਰਾ। ਹਿਤ ਭਾਜਨ ਤੇ ਕੀਨਸ ਤਯਾਰਾ। ਗੁਰ ਡੇਰੇ ਕੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਦੱਛਨ। ਦੋਇ ਬਾਰ ਫਿਰਿ ਨੀਠ† ਬਿਚੱਛਨ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਫਿਰਿਬੇ ਕੀ ਧੀਰ ਨ ਰਹੀ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਕਰ ਜੋਰੇ ਤਹੀਂ। ਘਰਬਾਰੀ ਦਰਬਾਰੀ ਦੋਨ[7]। ਚਢਿ ਕਰਿ ਭਾਜਿ ਹਟਨੋ ਥਲ ਤੌਨ[8] ॥ ੩੦ ॥ ਸੰਗ

[1] ਬਨਾਕੇ (ਢੰਗੀ) ਪਾਇੰਦ ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ। [2] ਆਵਾ। [3] ਦਾ ਹਿਤ ਧਾਰਿਆ। [4] ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ ਮਤਾਂ ਤੂੰ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾ ਚਲਾ ਜਾਏਂ। (ਅ) ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਾ ਤੂੰ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਹੈ ? ਨਾਂਹੀ ਆਪ ਨਾਲ ਜਾਏਂਗਾ। [5] ਦੋਵੇਂ ਕੜੇ ਉਤਾਰਕੇ। [6] ਮੰਜੇ ਦੀ ਬਾਹੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ (ਖੰਡਾ ਰਖਿਆ)। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਲੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਂਹ ਲਾਕੇ (ਬੈਠਾ)। [7] ਪਿਛੇ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੧੧ ਵਿਚ ਦੋ ਦੀਵਾਨ, ਦਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਈ ਘਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਦੱਸੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਐਉਂ ਅੱਖਰ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਝੱਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਦਰਬਾਰੀ ਤੇ ਘਰਬਾਰੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੧੧ ਮੂਜਬ ਇਉਂ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰਬਾਰੀ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਸਨ ਝੱਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭੱਜ ਗਏ। [8] ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ।

*ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। †ਪਾ:—ਦੀਨ।

ਖਿਰਾੜ ਬਹੁਤ ਹਟਿ ਆਏ।ਇਕ ਸੋਢੀ ਕੌ ਭੀ ਸੰਗ ਲਯਾਏ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਗੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਕੌ ਲਾਗੇ ॥ ੩੧ ॥ ਚਾਰ ਘਰੀ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਸਭਿ ਲੇ ਲੇ। ਬਹੁਰ ਕਹਯੋ 'ਡਲ ਸਿੰਘ ਕੋ ਲਯਾਵੈ। ਹਮ ਢਿਗ ਬੈਠੇ, ਜਾਇ ਸੁਨਾਵੈ' ॥੩੨॥ ਦਲ ਮਹਿ ਰਹੈ ਬੇਨਵਾ ਏਕ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਜਲਧ ਬਿਬੇਕ[1]। ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਜਬਿ ਭਜ ਗਯੋ[2]। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਨਿਹਾਰਤਿ ਭਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਨ ਗੁਰ ਸਨ-ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਿਤ ਦਰਬਾਰੀ ਕਿਤ ਘਰਬਾਰੀ। ਡੱਲਾ ਕਹਾਂ ਨਿਮੱਲਾ ਮੱਲਾ[3]ਰਹਯੋ ਸੰਗ ਅੱਲਾ ਹੀ ਅੱਲਾ ॥ ੩੪ ॥ ਕਹਿ ਸਿਖ ਕਪਟੀ ਬੇਖ ਕੁਚਾਲੀ[4]। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਨਿਬਹੈ ਨਹਿੰ ਨਾਲੀ। ਤਯੋਂ ਹੀ ਡੱਲਾ ਕੂੜ ਕੁਚੱਲਾ[5]। ਰਹਯੋ ਏਕ ਅੱਲਾ ਹੀ ਅੱਲਾ ॥ ੩੫ ॥ ਨਿਭ ਹੈ ਕੂੜ ਨ ਸੱਚ ਅਗਾਰੀ[6]। ਫਸੇ ਮੋਹ ਸੁਤ ਬੰਧਪ ਨਾਰੀ। ਭਾਗਯੋ ਡੱਲਾ ਤਾਉ ਨ ਝੱਲਾ[7]। ਸੰਗ ਰਹਯੋ ਅੱਲਾ ਹੀ ਅੱਲਾ*' ॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਜਾਹੁ ਵੇ ਡੱਲਾ ! ਆਪਹਿ ਭਾਗਯੋਂ ਉਰ ਬਰਚੱਲਾ[8]। ਸੰਗਤਿ ਰਹਤਿ ਸਦਾ ਬਲ ਤੀਰ[9]। ਕਹਾਂ ਪਰੀ ਤੇਰੇ ਪਰ ਭੀਰ' ॥ ੩੭ ॥ ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਤੇ ਕੌਨਸੇ ਕੀਅਸਿ ਤਯਾਰਾ?[10]'। ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਅਭੀਮੀ ਏਕ। ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਸੰਗ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੩੮ ॥ 'ਸਭਿ ਮਲਵਈ ਭਾਜਿ ਕੈ ਗਏ। ਮਾਝੇ ਕੇ ਮਾੜੇ ਥਿਰ ਥਏ[11]'।ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਮਝੈਲ ਨਹਿ ਮਾੜੇ।ਦੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਕੇ ਹੁਇੰ ਲਾੜੇ' ॥ ੩੯ ॥ ਬਹੁਰ ਚਢਨ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਲੀਨ

---

[1]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ। [2]ਜਦੋਂ (ਡੱਲਾ) ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ। [3]ਡੱਲਾ ਕਿੱਥੇ ਉਸ ਦੇ ਮੱਲਾਂ (ਸੂਰਮਿਆਂ) ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਨਹੀਂ ਜੇ ਰਿਹਾ। (ਅ) ਮੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾਂ ਮੱਲ ਭਾਵ ਬੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਇਰ। (ੲ) ਨਾ ਮੱਲਣੇ ਜੋਗ ਥਾਂ (ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ) ਜਾ ਮਲਿਆ ਸੂ। (ਸ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੈਲ ਮੱਲ ਲਈ ਸੂ, ਆਪਣਾ ਮੁਕਾਲਾ ਕੀਤਾ ਸੂ। [4]ਭਾਵ ਆਪ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਪਰ ਹਨ ਕਪਟੀ ਤੇ ਕੁਚਾਲੇ ਵੇਸ ਵਾਲੇ।(ਅ)ਪਰ ਭੇਖ ਕਪਟੀ ਤੇ ਰੀਤ ਮਾੜੀ ਹੈ। [5]ਕੂੜੀ ਚਾਲ ਚਲ ਗਿਆ। (ਅ) ਕੂੜਾ ਤੇ ਕੁਚਾਲ ਵਾਲਾ। [6]ਸੱਚ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੂੜ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦਾ। [7]ਕਸੌਟੀ ਦਾ ਤਾਉ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਿਆ ਸੂ। [8]ਰਿਦਾ ਕੰਬ ਗਿਆ। [9]ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਥਾਂ। [10]ਇਧਰ ਕਿਸ ਨੇ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [11]ਮਾਝੇ ਦੇ ਮਾੜੇ ਸਿੰਘ ਇਸਥਿਤ ਹਨ।

*ਸ੍ਰਿਪ੍ਰੋਮ ਵਾਰਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਡਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਨੇ ਪਰ ਬੇਨਵਾ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, 'ਨਾਂ ਡੱਲਾ ਨਾ ਮੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਇਕ ਇਕੱਲਾ'। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਗੁਰ ਨਾਲ ਅੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਨ ਕੱਲਾ'।

ਪਾਇ ਹਯ ਲੀਨ ਅਨਾਈ*। ਗਏ ਕੋਸ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। ਨੌਹਰ† ਨਗਰ ਬਸਹਿ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਵਹੀਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਨਿ ਸਿਵਰ ਸਭਿਹੂ ਤਹਿਂ ਘਾਲਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਏਕ ਸਿੰਘ ਪੁਰਿ ਬੀਚ ਪਠਾਇ॥੪੧॥'ਕਿਸ਼ਨਲਾਲ ਦਿਜ ਇਹ ਥਲ ਧਾਮੂ[1] ਲਯਾਉ ਬੁਲਾਇ ਬੂਝਿਬੇ ਕਾਮੂ। ਜੋਤਿਸ਼ ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਘਰ ਚੀਨ' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਤੁਤਛਿਨ ਸਿਖ ਗਯੋ। ਜਾਇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਲਯਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਆਸ਼ਿਖ ਬਾਦ ਦੀਨ ਢਿਗ ਬੈਸਾ। ਏਵ ਮਿਲਯੋ ਪੂਰਬ ਮਿਲਿ ਜੈਸਾ ॥੪੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਖਯੋ 'ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪਛਾਨਹੁ[2]। ਕਿਮਹੁ ਬੁਲਾਯੋ ਜਾਨਿ ਬਖਾਨਹੁ'।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਦਿਜ ਲਗਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਗ੍ਰਿਹ ਨਿਬਲਾਬਲ ਕੋ ਨਿਰਧਾਰਾ[3] ॥ ੪੪ ॥ ਮੂਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ[4] ਕੋ ਭਲੇ ਪਛਾਨਾ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਸਖਾਨਾ। 'ਰਾਵਰ ਕੇਰ ਮਨੋਰਥ ਜੋਊ। ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੋਊ' ॥ ੪੫ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਤਾਂਹਿ ਸਨ ਮੇਲਾ। ਹੋਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਬਤਾਉ ਸੁਹੇਲਾ ?' ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਨੇ ਕਰਿ ਗਣਤ ਬਿਚਾਰਾ। ਗ੍ਰੈਹ ਅਰੁ ਲਗਨ ਸਕਲ ਨਿਰਧਾਰਾ ॥੪੬॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੋ ਮੇਲ ਨ ਬਨੈ। ਢਿਗ ਨ ਪਹੁੰਚਹੁ ਤਿਹ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹਨੈ[5]। ਤਿਸਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਇ

---

[1]ਇਸ ਥਾਂ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ (ਜੋਤਸ਼ੀ) ਦਾ ਘਰ ਹੈ। [2]ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਗਾਓ। [3]ਬਲੀ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਗ੍ਰਹ ਨੂੰ ਨਿਰਨੇ ਕੀਤਾ। (ਅ) ਗ੍ਰੈਹਾਂ ਦਾ ਬਲ ਪਿਆ ਕਿ ਬਲ ਘਟਿਆ ਆਦਿ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। [4]ਓਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜੋ ਬੋਲੇ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। [5](ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੋਗੇ ਕਿ ਤਿਸਨੂੰ ਮੌਤ ਮਾਰ ਲਵੇਗੀ।

*ਕਿਤਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਕਮਾਲ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੁਸੀਬਤ ਤੋਂ ਬੀ ਆਪਣੇ ਦਾਈਏ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ ਤੇ ਮਨ ਦਿਲਬਰੀ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਸਰਦਾਰ ਸਨ ਜੋ ਵਰ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਾਂ ਮਰਾਂਗੇ ਓਹ ਵੀ ਸਾਥ ਛੱਡੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਅਹਿਲ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਥ ਝੱਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਪੱਕ ਇੰਦੀਏ ਤੇ ਟੁਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇ ਐਸੇ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਦਿਲ ਛੱਡ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਸੀਜ਼ਰ ਵਰਗੇ ਅਜਿੱਤ ਸੂਰਮੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਤਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ 'ਬ੍ਰੂਟਸ' ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ ਤਾਣ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਬਲਕਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਦੁਤੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿਤੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਛਡਦੀ।

†ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਵੀਹ ਕੁ ਕੋਸ ਪਰ ਹਿਠਾੜ ਨੂੰ ਹੈ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਏਥੇ ਹੈ, ਛੀਨ ਤਲਾਈ ਪਰ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਬਹੁ ਦੀਨ। ਮਿਲੇ ਆਪਕੋ[1] ਮੈਂ ਮਨ ਚੀਨ' ॥੪੭॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਜ ਕੇ ਬਚ ਸਾਚੇ*। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸ ਰਾਚੇ। ਕਰ੍ਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਤਿਹ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਕਰਿ ਦੀਨ ਸੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਿਹਾਲਾ[2] ॥ ੪੮ ॥ ਮਹਿਮਾ ਜਾ ਨ ਪਰਨਿ ਪਗ ਚਾਹਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਹਟਾਵਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਂਹਾ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਦ੍ਵੈ ਘਰੀ ਦਰਸ ਤੇ। ਕਰ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਮਹਾਂ ਹਰਸ਼ ਤੇ ॥ ੪੯ ॥ ਜਹਿਂ ਤੁਮ ਮਾਸ ਬਰਸ ਲਗਿ ਬਾਸੇ।ਤਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ'।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਈ। ਯਾਂਤੇ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੋਈ[3] ॥ ੫੦ ॥ ਇਸੀ ਬਾਤ ਪਰ ਸੁਨਹੁਂ ਕਹਾਨੀ। ਭਰਿ ਜਹਾਜ ਲੇ ਸੌਜ ਮਹਾਨੀ। ਗਯੋ ਬਨਕ ਟਾਪੂ ਮਹਿਂ ਤਹਾਂ। ਗਊ ਮਹਿਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹਿਂ ਜਹਾਂ ॥ ੫੧ ॥ ਇਕ ਗੌ ਇਨੈਂ ਜਹਾਜ ਚਢਾਈ। ਪੈ ਪੀਵਨ ਹਿਤ[4] ਨਿਕਟ ਰਖਾਈ। ਪਾਯਹੁ ਟਾਪੂ ਮਹਿਂ ਬਿਵਹਾਰ। ਤਹਿਂ ਇਕ ਬਨਕ ਸਖਾ ਕਿਯ ਪ੍ਯਾਰ ॥ ੫੨ ॥ ਤਿਨ ਅਪਨੇ ਘਰ ਕਰ੍ਯੋ ਅਹਾਰਾ। ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਅਚਾਇ ਉਦਾਰਾ। ਤਿਸਨੇ ਇਸ ਕੋ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ। ਪਾਇਸ ਭੋਜਨ ਭਲੇ ਖੁਵਾਯੋ ॥ ੫੩ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਅਚੀ ਸੁ ਅਚਰਜ ਭਯੋ[5]।–ਇਹ ਕਹਾ ਅਹੈ?–ਸੁ ਬੂਝਨਿ ਕਯੋ।–ਸੋ ਮੁਝ

[1]ਭਾਵ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਮਿਲੇਗਾ। [2]ਭਾਵ ਜੀਅਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। [3]ਭਾਵ ਵਿਰਲਾ ਵਿਰਲਾ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਇਆ ਹੈ। [4]ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਲਈ। [5]ਭਾਵ ਖੀਰ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਕਦੇ)ਖਾਧੀ ਹੋਈ।

*ਅਸਲ ਵਿਚ ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਚ ਟੇਕ ਧਾਰਨੀ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿਸ਼ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਯਥਾ:– "ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮੁ ਇਕਿ ਚਿੱਤ ਲੀਨ। ਫੋਕਟੋ ਸਰਬ ਧਰਮਾ ਬਿਹੀਨ ॥" ਤਥਾ–"ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਲਖੇ ਸਭ ਧਰਮਾ। ਇਨ ਤੇ ਸਰਤ ਨ ਕੋਊ ਕਰਮਾ"। ਤਥਾ–ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ "ਪੂਛਤ ਨਾ ਜੋਤਕ ਨ ਬੇਦ ਥਿਤ ਵਾਰ ਕਛੂ ਗ੍ਰਿਹ ਔ ਨਖੱਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸ਼ੰਕਾ ਉਰਧਾਰੀ ਹੈ" ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਤਾਰਨ ਲਈ ਚੋਜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ। ਔਰੰਗੇ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਬਤ ਪਤਾ ਹੈ, ਪੱਤ੍ਰ ਘੱਲ ਚੁਕੇ ਤੇ ਦੱਸ ਚੁਕ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਇਸੇ ਐਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੮ ਅੰਕ ੨੦ ਵਿਚ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਰਾਜ ਦਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪਾਏਗਾ, ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸ ਰਹੇ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਨੌਹਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਇਕ ਚੋਜ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਹਾਸ੍ਯ ਰਸ ਦੇ ਕਮਾਲ ਵਾਲੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਜ ਕੇ ਬਚ ਸਾਚੇ' ਵਿਚ ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਜਾਣ ਰਹੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਣਹਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਨੂੰ 'ਸੱਚੇ' ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖ ਲੈਂਦੇ। ਔਰੰਗਾ ਅਜੇ ਜੀਊਂਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਜਾਣਦੇ ਸੇ। ਪੰਡਤ ਦੇ ਕਹੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਪਰਖ ਲਿਆ।

ਲੋਹੁ ਕਰੈਂ ਹਮ ਨੀਤ। ਇਹ ਅਹਾਰ ਹਰਖਾਵਤਿ ਚੀਤਿ–॥੫੪॥ ਸੁਨਤਿ ਬਨਕ ਧੇਨੁ ਸੋ ਦੀਨਿ।–ਦੁਗਧ ਦੇਤਿ ਇਹ ਲੋਹੁ ਸੁ ਚੀਨ–।ਦੇ ਕੈ ਗਊ ਜਹਾਜ ਚਲਾਯੋ। ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਇਹ ਆਯੋ॥੫੫॥ ਸੋ ਲੇ ਗਯੋ ਧੇਨੁ ਗ੍ਰਿਹ ਓਰਾ। ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਛਰੂ ਤਿਹ ਛੋਰਾ। ਸੋ ਥਨ ਚੋਸਨਿ ਲਾਗਯੋ ਜਬੈ। ਸੁਰਭੀ ਮੂਤ੍ਰ ਕਰਤਿ ਭੀ ਤਬੈ ॥ ੫੬ ॥ ਬਾਸਨ ਬਿਖੈ ਬਨਕ ਲੇ ਲੀਨ। ਰੀਧਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਖਾਵਨਿ ਕੀਨ। ਕੌਰਾ ਪਾਇ ਸ੍ਵਾਦ ਪਛੁਤਾਯੋ। –ਮੋ ਸੋਂ ਦਗ਼ਾ ਬਨਕ ਕਰਿ ਗਯੋ–॥ ੫੭ ॥ ਤਿਮ ਇਹ ਲੋਕ ਰਹੇ ਹਮ ਪਾਸ। ਜਾਨੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।ਦੁਗਧ ਨ ਲੀਨਿ ਮੂਤ੍ਰ ਕੋ ਲਯੋ। ਹਮ ਪਰ ਦੋਸ਼ ਬਹੁਰ ਧਰਿ ਦਯੋ॥ ੫੮ ॥ ਮਿਲ੍ਯੋ ਬਨਕ ਸੋਂ ਜਬਿ ਨਰ ਗਸਾਤ।।ਦੁਗਧ ਕਾਢਿਬੋ ਤਿਨ ਤਬਿ ਜਾਤ। ਯਾਂਤੇ ਕਿਨ ਕਿਨ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਧਾਰੀ। ਨਤੁ ਸਭਿ ਰਹੇ ਮੂਤ੍ਰ ਅਧਿਕਾਰੀ*' ॥੫੯॥ ਸੁਨਿਕੈ ਦਿਜ ਅਨੰਦ ਉਰ ਧਾਰ੍ਯੋ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰਨ' ਉਚਾਰ੍ਯੋ।ਤਤਛਿਨ ਗਸਾਤ ਪਾਇ ਘਰ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਜਸੁ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਰਨਤਿ ਭਯੋ† ॥ ੬੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਨੌਹਰ ਨਗਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੀਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀਅੰਸੂ॥੩੩॥

੩੪. [ਨੌਹਰ ਵਿਖੇ ਮਰੇ ਕਬੂਤਰ ਜਿਵਾਏ। ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਿਜ ਕੋ ਦੀਨਾਰ।ਗੁਰਮਤਿ ਦੈ ਰੁਖਸਦ ਕਰ੍ਯੋ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਨਗਰ ਮਝਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਿਨ ਕੋ ਰ੍ਤਿਤੀ ਜਾਮ ਜਬਿ ਹੋਯੋ। ਮਾਦਕ ਸਮੇ ਭਯੋ ਜਬਿ ਜੋਯੋ।ਸੁੱਖਾ ਅਰੁ ਅਫੀਮ ਛਕਿ ਲੀਨਿ।ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਭਲੇ ਤਬਿ ਕੀਨ ॥੨॥ਕੇਸ਼ ਸੁਧਾਰਿ ਜੂਰ ਕੋ ਕਰਯੋ,

---

'ਨਾਲੇ ਧਨ ਦਿੱਤਾ ਨਾਲੇ ਗੁਰਮਤ ਬਖਸ਼ੀ ਭਾਵ ਉਹ ਨਾਮਧਰੀਕ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ।

*ਏਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਂਬਲੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ, ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਤਾ। ਫਿਰ ਗਜ਼ਬ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਇੰਦੀਏ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇ, ਕਦੇ ਇਹ ਬੇਕਦਰੀ ਦੇਖਕੇ ਹਾਰੇ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਕਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਰਹੇ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਾਲਾਂ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਤਮ ਰੰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਮਾਮੂਲੀ ਅਕਲੀ ਬੰਦਿਆਂ ਤੇ ਦਿਖਲਾਵੀ ਘੋਟਾ ਘਾਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਲੇਖਾਂ ਅੱਗੇ ਉਲਝਾ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜੋਤਸ਼ੀ ਜੋਤਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਬੀ ਆਤਮ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਤਰਿਆ।

ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਮਸ ਸੁ ਕੰਘਾ ਫਿਰਯੋ । ਪੇਚ ਬੰਧੇਜ ਅਨੂਠੇ ਪਾਗਹਿ।ਜ਼ੇਵਰ ਜੋਤਿ ਜਵਾਹਰਿ ਜਾਗਹਿ ॥੩॥ ਪਟ ਸੂਖਮ ਬ੍ਹੁ ਜਾਮਾ ਪਾਯੋ । ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਝਲਕਾਯੋ । ਖੜਗ ਬਿਲੰਦ ਗਰੇ ਮਹਿਂ ਧਾਰਾ । ਧਾਰਾ ਖਰ ਲਗਿ ਹੇਮ ਸੁਧਾਰਾ[1] ॥ ੪ ॥ ਭਰਯੋ ਖਤੰਗਨਿ ਸੰਗ ਨਿਖੰਗ । ਕਟ ਸੋਂ ਕਸਯੋ ਸੁਲਾਯਕ ਜੰਗ । ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਲਯੋ । ਤਯਾਰ ਤੁਰੰਗ ਅਨਾ-ਵਨ ਕਯੋ॥੫॥ *ਨਹੁਰ ਨਗਰ ਕੇ ਹੇਰਨਿ ਹੇਤੁ। ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਨੇ ਸੁਚੇਤ । ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਪਦਾਂਤੀ ਸਾਥ । ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਾਥ ॥ ੬ ॥ ਪੂਰਬ ਜਹਿਂ ਚਬੂਤਰਾ ਚੌਰਾ । ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰਾ । ਕੁਛ ਸੋਪਾਨ ਉਚੇਰੋ ਥਾਨ । ਊਪਰ ਦੀਯੋ ਚਢਾਇ ਕਿਕਾਨ[2] ॥੭॥ ਥਲ ਊਚੇ ਚਢਿ ਕਰਿ ਥਿਰ ਥਏ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਦੇਖਤਿ ਭਏ। ਦਾਸ ਸੁਰਾਹੀ ਦਾਰ[3]ਤਰੇ ਤੇ । ਚਢਯੋ ਧਾਇ ਕਰਿ ਬੇਗ ਧਰੇ ਤੇ ॥ ੮॥ ਪਹੁੰਚਯੋ ਚਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ । ਪਗ ਸੋਂ ਦਰਯੋ ਕਬੂਤਰ ਨਾਸ਼[4] । ਤਹਿਂ ਨਰ ਗਨ ਬੈਠੇ ਰਿਸ ਠਾਨੀ।'ਕਹਾਂ ਕਰਮ ਤੈਂ ਕੀਨਿ?'ਬਖਾਨੀ॥੯॥'ਰਹਿਂ ਚਬੂਤਰੇ ਤੋਮ[5] ਕਬੂ-ਤਰ । ਹਤਯੋ, ਪਿਖੇ ਬਿਨ ਦਯੋ ਪਗੂਤਰ[6]' । ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕਹਾਂ ਹੁਇ ਗਯੋ ? ਬਿਨਸਨ ਕੋ ਸਗਰੇ ਤਨ ਕਯੋ ॥ ੧੦ ॥ ਏਕ ਮਰੈ ਤੇ ਅਚਰਜ ਕਹਾਂ । ਹੋਨਹਾਰ ਪਰ ਰਿਸ ਕਯਾ ਲਹਾ' । ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬੋਲੇ 'ਭਲ ਤੁਮ ਆਏ । ਸਰਬ ਕਬੂਤਰ ਦੇਹੁ ਮਰਾਏ' ॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਜਿ ਅਸੇ ਮਨ ਆਈ । ਮਰਹਿਂ ਕਬੂਤਰ ਅਬਿ ਸਮੁਦਾਈ'। ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਹਿਨੇ ਕਰਿਕੇ । ਜਿਤੇ ਕਬੂਤਰ ਗਿਰੇ ਸੁ ਮਰਿਕੇ ॥ ੧੨॥ ਹੁਤੋ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਕੀਰਨ ਥਾਨ[7] । ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਭਏ ਹਿਰਾਨ ।–ਇਹ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਪੁਰਖ ਬਿਸਾਲੇ । ਕਰੇ ਬਾਕ ਤੇ ਖਗ ਹਤਿ ਜਾਲੇ–॥੧੩॥ ਉਠਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕਰੇ । 'ਛਿਮਹੁ ਭੂਲ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਜਿ ਉਚਰੇ । ਰਾਵਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹਿਂ ਜਾਨਾ । ਅਬਿ ਜਾਨਾ ਜਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ॥੧੪॥ਮਰੇ ਕਬੂਤਰ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ। ਕਰਹਿਂ ਅਵੱਗਯਾ ਅਪਰ ਨ ਕਾਇ' । ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਚਾਰੇ।'ਪਾਵਹੁ ਚੋਗ ਜੀਵਿ ਹੈਂ ਸਾਰੇ'॥੧੫॥ਦਾਨੇ ਆਨਿ ਬਿਖੇਰਨ ਕਰੇ।

---

[1](ਸਾਰੀ ਮੁੱਠ ਨੂੰ) ਫਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤਕ ਸੋਨਾ ਲੱਗਾ ਹੈ । [2]ਘੋੜਾ । [3]ਜਲ ਦੀ ਸੁਰਾਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । [4]ਮਰ ਗਿਆ । [5]ਬਹੁਤ । [6]ਪੈਰ (ਉਸਦੇ) ਉੱਤੇ ਦੇਕੇ । [7]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਾਲ ਥਾਂ ਪੂਰਨ ਸੀ । [ਸੰ:, ਕੀਰਣ=ਕੱਜਿਆ, ਫੈਲਿਆ, ਭਰਿਆ] । *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਉਠਿ ਪਾਰਾਵਤ[1] ਜੀਵਨ ਧਰੇ। ਬੀਨ ਬੀਨ ਚੋਗਾ ਨਿਜ ਖਾਵੈਂ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਵੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਸਿਖ ਕੇ ਪੈਰਨ ਤੇ ਜੋ ਮਰ੍ਯੋ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਜੀਯੋ ਰਹ੍ਯੋ ਧਰ ਪਰ੍ਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ। 'ਇਸ ਪਰ ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਜ ਧਾਰੇ?' ॥ ੧੭ ॥ ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਕਹਿ 'ਇਸੇ ਜਿਵਾਵੋ'। ਪ੍ਰਭੁ ਫੁਰਮਾਇ 'ਚੋਗ ਇਸ ਪਾਵੋ'। ਲੇ ਕਰਿ ਸਿੱਖਨ ਤਿਸੈ ਅਗੇਰੇ। ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਜਬਹਿ ਬਿਖੇਰੇ ॥੧੮॥ ਉਠਿ ਜੀਵ੍ਯੋ ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਲ੍ਯਾਇ ਉਪਾਇਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨ੍ਯੋਂ ਹਮ ਜੈਸੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ੍ਯੋ ਆਪ ਕੋ ਤੈਸੇ' ॥੧੯॥ ਦੋਇ ਘਰੀ ਠਹਿਰੇ ਗੁਰ ਤਹਾਂ।ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਬਜ਼ਾਰ ਬਡ ਜਹਾਂ। ਬਡੇ ਧਨਾਢ ਬਨਕ ਬਿਵਹਾਰੂ । ਹਾਟਨ ਮਹਿਂ ਦੀਨਾਰ ਅੰਬਾਰੂ ॥ ੨੦ ॥ ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ ਰਜਤਪਣ ਕੇਰੀ। ਮੁਕਤਾ ਬਹੁ ਪ੍ਰਵਾਲ ਕੋ ਹੇਰੀ।ਮੁਹਰਨਿ ਦੇਖਿ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ। ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਸੁਨਾਇ ਉਚਾਰਾ* ॥ ੨੧ ॥

ਬਚਨ ॥ ਨਹੁਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੋਹਰ[2] ॥ ਸਿੰਘ ਆਵਹਿੰਗੇ ਜਬਿ ਲੂਟਹਿੰਗੇ† ॥

ਚੌਪਈ॥ਇਮ ਕਹਿ ਨਗਰ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ ਸਾਰਾ।ਪੁਨ ਆਇ ਡੇਰੋ ਜਹਿਂ ਡਾਰਾ। ਨਾਮ ਥਾਨ ਕੋ ਛੀਨਤਲਾਈ[3]। ਜਹਿਂ ਉਤਰੇ ਨਿਸ ਬਸਨਿ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੨੨ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੈਨਾ ਸਾਰੀ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਲੂਟਨ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਜੋ ਭਨ੍ਯੋਂ। ਹੋ ਪੂਰਨ ਭਾ ਹਮ ਇਮ ਸੁਨ੍ਯੋਂ ॥ ੨੩॥ ਬਰਖ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਰੁ ਇਕਾਦਸ਼[4]।ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਗਮਨ੍ਯੋ ਬਰਬਸ[5]। ਨੂਰ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਡ ਮਾਯਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਦਲ ਧਾਯਾ ॥ ੨੪ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟ ਸੁਨੀ ਸਭਿ ਬਾਤ।'ਬਾਰੀ ਖਾਰਾ ਪਿਯੋ ਨ ਜਾਤਿ। ਜੋ ਪੀਵੈਂ ਲਾਗੈਂ ਅਤਿਸਾਰਾ[6]। ਹੋਤਿ ਜਾਤਿ ਮਾਨਵ ਬੀਮਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਰਿ ਕੇ ਵਹਿਰ ਅਹੈ ਜਲ ਐਸੋ। ਪਿਯੋ ਨ ਜਾਇ ਪਿਯੋ ਰੁਜ ਜੈਸੋ'[7]। ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਟ੍ਯੋ ਖਾਲਸਾ ਬਲੀ। 'ਛੂਛੇ ਚਲੈਂ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਭਲੀ' ॥੨੬॥ਪੁਰਿ ਨੌਹਰ

---

[1]ਕਬੂਤਰ। [2]ਨੌਹਰ ਗੁਰਾਂ ਕੀਆਂ ਮੁਹਰਾਂ ਹਨ। [3]ਛੀਨ ਤਲਾਈ ਨਾਮ ਹੈ। [4]ਸੰਮਤ ੧੮੧੧। [5]ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ। [6]ਅਤੀਸਾਰ, ਦਸਤ। [7]ਪੀਤਿਆਂ ਰੋਗ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

*ਇਹ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਭਵਿੱਖਤ ਹੋਨਹਾਰ ਦੇਖਕੇ ਕਹੀ ਹੈ।

†ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:—ਨਹੁਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਰੁਪੱਯਾ ਮੁਹਰ। ਸਿੰਘ ਲੁਟੇਂਗੇ ਦੋ ਪਹਿਰ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ:—'ਨਹੁਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੁਹਰ ਲੁਟੇਗਾ ਖਾਲਸਾ'।

ਕੋ ਦਲ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸੰਗ ਤੁਰੰਗੈਂ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ। ਬਰੇ ਹੇਲ ਕਰਿ ਲੂਟ ਬਜਾਰਾ।ਲੀਨੋ ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੀਨਾਹਾ ॥੨੭॥ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਮੂਲ ਹਯ ਲੇ ਅਸਵਾਰ ਬਨਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਭਏ ਤਬਹਿ ਸਿਰਦਾਰ। ਲਏ ਗ੍ਰਾਮ ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਮਾਰ ॥ ੨੮ ॥ ਕਹਜੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਤਬਿ ਸਫਲਯੋ। ਬ੍ਰਿਧ ਸਿੰਘਨਿ ਤੇ ਹਮ ਸੁਨਿ ਲਯੋ।ਛੀਨ ਤਲਾਈ ਡੇਰਾ ਪਾਇ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਸਿ ਤਹਿਂ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਇ॥੨੯॥ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਚਢਿ ਕਿਕਾਨ ਪਰ ਕਰਜੋ ਪਯਾਨਾ। ਜਾਤਿ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਦਲ ਸਾਥ। ਕੋਸ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਪਹੁੰਚੇ ਨਾਥ ॥ ੩੦ ॥ ਨਗਰ ਭਾਦਰਾ* ਉਤਰੇ ਜਾਇ। ਸ਼ੁਮਤ ਬਿਹੀਰ ਪਹੁਚਜੋ ਆਇ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਗਨ ਦੀਨਿ ਨਿਹਾਰੀ। ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰਜੋ ਬਾਹਨ ਭਾਰੀ॥੩੧॥ਲੋਕਨ ਕੌ[1] ਘ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨ ਸ਼ੁਮਤਿ ਗਨ ਜਾਨਿ। ਦੇਗ਼ ਤਯਾਰ ਹੋਈ ਬਰਤਾਇ।ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਪਤਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰ-ਵਾਰਾ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਪੁਨ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰਾ। ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੁਇ।ਪਿਖਿ ਸੇਵਾ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ॥੩੩॥ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਪਗ† ਤੇ ਪੂਰਬ ਜਾਇ। ਨਵੇਂ ਮੰਚ ਨਿਤ ਲੇਤਿ ਬਨਾਇ। ਦੁਇ ਤੁਰੰਗ ਬਖਸ਼ੇ[2] ਹੱਥਯਾਰ। ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲੀਨਸਿ ਕਰ ਧਾਰਿ ॥੩੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੇ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ। ਤਿਸ ਦਿਨ ਸ਼ੁਮਤ ਸਾਥ ਕੋ ਜਾਨੇ। ਅਲਪ ਮਜਲ ਕਰਿ ਉਤਰੇ ਜਾਇ। ਸਪਤਿ ਕੋਸ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਜੁ ਆਇ ॥ ੩੫ ॥ ਨਾਮ ਸੁਹੇਵਾ ਤਿਸੁ ਕੋ ਜਾਨਿ।ਉਤਰਜੋ ਡੇਰਾ ਸਭਿ ਹੂ ਆਨਿ।ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਤਬ ਲੈ ਹਥਿਯਾਰ। ਬੰਧਿ[3] ਭਲੇ ਸਿਰ ਲੀਨੇ ਧਾਰਿ ॥੩੬॥ ਘੋਰਨ ਕੋ ਮਗ ਮਹਿਂ ਡੁਰਿਆਏ[4]। ਨਹਿਂ ਚਢਿਬੇ ਕਹੁ ਚਿਤ ਲਲਚਾਏ।ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਉੱਤਮ ਬਹੁ ਜਾਨੀ। ਰਾਖਿ ਅਦਾਇਬ ਕੋ ਬਹੁ ਮਾਨੀ ॥੩੭॥ ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਜਾਇ ਬਤਾਏ। 'ਹਯਨਿ ਚਢੇ ਨਹਿਂ,ਪਗ ਸੋਂ ਆਏ।ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਕਲ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਆਨੇ। ਉਲਟੋ ਖੇਦ ਚਲਨ ਮੇਂ ਜਾਨੇ'॥੩੮॥ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਹਕਾਰੇ।

---

[1](ਨਾਲ ਦੇ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। [2]ਬਖਸ਼ੇ ਸਨ। [3](ਹਥਿਆਰ) ਬੰਨ੍ਹਕੇ। [4]ਡੋਰਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਲਿਆਏ।

*ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪਰੇ ਹੈ, ਏਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਪ੍ਰਭੁ।

'ਬੂਝ੍ਯੋ ਇਹ ਕਸਾ ਕੀਨਸਿ ਕਾਰੇ? ਹਯ ਨ ਚਢੇ ਨਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਏ? ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹਿ ਕਰਿ ਲਯਾਏ ॥ ੩੯ ॥ ਖੇਦ ਚਲਨ ਕੋ ਜਾਨਿ ਸੁ ਦੀਨੇ। ਸੋ ਤੁਮ ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਰਨ ਕੀਨੇ[1]। ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਸਾ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?'।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਦੁਹਨ ਸੁਨਾਈ॥੪੦॥ 'ਰਾਵਰ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਅਦਬ। ਜੇ ਨ ਕਰਹਿਂ ਹਮ ਕੋ ਬਡ ਗ਼ਜ਼ਬ। ਪੂਜਨੀਯ ਹਮ ਤਿਨ ਕੋ ਜਾਨੇ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਹਿ ਤੁਮ ਸਮ ਮਾਨੇ' ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਤੁਮਰੀ ਜਿਹਵਾ ਹੀ ਖਗ ਧਾਰਾ। ਜਿਹਠਾਂ ਨਿਕਸੈ ਬਾਕ ਤੁਹਾਰਾ। ਆਯੁਧ ਤੇ ਤੂਰਨ ਕਰਿ ਪਾਰਾ'॥੪੨॥ਇਮ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਧੁਤਿ ਸਨਮਾਨਾ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਏ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਜੰਡ ਇਕ ਸਨ ਮੁਖ ਖਰ੍ਯੋ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਚਲਦਲ[2]ਇਕ ਲਗ ਪਰ੍ਯੋ॥੪੩॥ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। ਇਹ ਜਬਿ ਚਲਦਲ ਵਧਹਿ ਮਹਾਨਾ।ਤਰੇ ਜੰਡ ਕੋ ਲੈਇ ਦਬਾਈ।ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਊਪਰ ਲੇ ਛਾਈ* ॥੪੪॥ ਤਬਹਿ ਖਾਲਸਾ ਵਧਹਿ ਹਮਾਰਾ। ਗੁਡਲੀ ਚਲਹਿ ਤੁਰਕ ਕੋ ਮਾਰਾ[3]'। ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਟੇਕ੍ਯੋ ਮਾਥਾ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥਾ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੰਥ ਚਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੪॥

੩੫. [ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨੱਸਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਹੁਇ ਤਯਾਰ। ਚਢਿ ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਮਝਾਰ। ੧॥ਚੌਪਈ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਗੇ ਜਬਿ ਗਮਨਏ। ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ ਸਕਲ ਚਢਿ ਗਏ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭਗਤੂ ਕਾ ਤਹਾਂ। ਇਤ ਉਤ ਟਰਿਕੈ ਥਿਰ ਹੁਇ ਰਹਾ॥੨॥ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਉਲੰਘੇ ਜਬੈ। ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਹਟ੍ਯੋ ਸੁ ਤਬੈ। ਏਕ ਸਿੰਘ ਵਾਹਨ[4] ਦੌਰਾਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਦੀਯੋ ਬਤਾਇ ॥੩॥ 'ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਭਜਿ ਚਲ੍ਯੋ। ਸੰਗ ਆਪ ਕੇ ਨਾਂਹਿਨ ਮਿਲ੍ਯੋ'।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰ ਹੁਇ ਸਿੱਖ ਪਠਾਇ। 'ਆਨ[5]

---

[1]ਭਾਵ ਥਕੇਵੇਂ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾਇਆ। [2]ਪਿੱਪਲ। [3](ਅਜੇ ਤਾਂ ਖਾਲਸਾ) ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਛੋਟਾ ਹੈ, (ਤਦੋਂ ਜੁਆਨ ਹੋਕੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਏਗਾ। [ਗੁਡਲੀ=ਗੋਡਿਆਂ ਪਰਨੇ ਟੁਰਨਾ। ਰਿੜ੍ਹਨਾ]। [4]ਭਾਵ ਘੋੜਾ। [5]ਸੁਗੰਦ।

*ਇਹ ਥਾਂ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜੀ ਕੁ ਕੋਹ ਪਰ ਹੈ। ਆਮ ਨਾਮ 'ਸਾਹਿਆ' ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਏਥੇ ਹੈ। ਪਿੱਪਲ ਜੰਡ ਬੀ ਹੈ। ਪਿੱਪਲ ਨੇ ਜੰਡ ਨੂੰ ਲਗ ਪਗ ਨਿਗਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

ਹਮਾਰੀ ਵਿਦ੍ਹ, ਨਹਿਂ ਜਾਇ' ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਪਠਯੋ ਸਿੰਘ ਤਹਿਂ ਗਯੋ। 'ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਠਹਿਰੋ' ਕਹਿ ਦਯੋ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਹਿ ਭੇਜਾ ਦੇ ਤ੍ਰੈ[1] ਆਨ। ਤੀਨ ਲਕੀਰ ਨ ਉਲੰਘ ਪਯਾਨ[2]॥੫॥ ਸੰਗ ਚਲਹੁ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਚੀਨ। ਹਟਨ ਹੁਤੋ ਕਸ਼ੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਨ[3]। ਉਚਿਤ ਨ ਤੋਹਿ ਭਾਜ ਕਰਿ ਜਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਕੈ ਖਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਸ ਬਾਨਾ' ॥ ੬ ॥ [4]"ਦੱਖਿਣ ਬਨਹਿ ਜਾਨ ਨਹਿਂ ਮੇਰੋ। ਘਰ ਕੇ ਕਾਜ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਛੇਰੋ। ਨਹਿਂ ਮੈਂ ਰਹੌਂ ਮਿਲੌਂ ਨਹਿਂ ਜਾਇ। ਕਰੌਂ ਬੰਦਨਾ ਇਸ ਹੀ ਥਾਇਂ' ॥੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਲੰਘਿ ਲਕੀਰਨਿ ਗਯੋ। ਦੇਖਿ ਸਿੰਘ ਉਰ ਅਚਰਜ ਭਯੋ।ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਰੀ ਬਤਾਵਨ ਸਾਰੀ।"ਉਲੰਘਯੋ ਆਨ ਲਕੀਰ ਅਗਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਚਹੈ ਸਦਨ, ਧੀਰਜ ਉਰ ਖੋਈ। ਹਟਹਿ ਨਹੀਂ ਇਤ ਕੋ ਬਿਧਿ ਕੋਈ'। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਪਠਯੋ ਰੁਮਾਲ। 'ਆਗੇ ਦੇਹੁ ਤਿਸੀ ਕੇ ਡਾਲਿ ॥੯॥ ਕਹਹੁ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਗ ਇਹ ਜਾਨ*। ਇਸ ਕੋ ਉਲੰਘ ਨ ਬਨਹਿ, ਸੁ ਮਾਨ[5]'। ਸੁਨਤਿ ਸਿੰਘ ਘੋਰਾ ਦੌਰਾਇ। ਆਨਿ ਮਿਲਯੋ ਗਮਨਤਿ ਜਿਸ ਥਾਇਂ॥ ੧੦ ॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਡਾਰਕੇ ਦਿਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਇਹ ਗੁਰ ਪਾਗ ਨ ਉਲੰਘਨ ਪਾਇ। ਹਟਹੁ ਪਿਛੇਰੇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਿਲੋ। ਇਸੀ ਬਾਤ ਮੈਂ ਲਖਿ ਨਿਜ ਭਲੋ'॥੧੧॥ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ 'ਮੈਂ ਜਾਨਾ। ਹਟਯੋ ਨ ਜੈ ਹੈ[6], ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਾਨਾ। ਦੱਖਣ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਹਮ ਘਰ ਤੇ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਸੁਧ ਕੋਇ ਨ ਕਰਤੇ ॥ ੧੨ ॥ ਹਮ ਤੇ ਤਯਾਗਯੋ ਜਾਇ ਨ ਸਦਨ। ਲਗਯੋ ਨ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਦਨ[7]"। ਇਮ ਕਹਿ ਉਲੰਘਿ ਰੁਮਾਲ ਸਿਧਾਯੋ। ਡਾਲ ਮੂਲ ਇਕ ਬਾਰ ਨਸਾਯੋ[8] ॥੧੩॥ ਸਿੰਘ ਗਯੋ ਹਟਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ[9]।-ਮੁਝ ਤੇ ਤਜਯੋ ਨ ਜਾਇ ਅਵਾਸ-'। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਰਿਸ ਭਈ,ਬਖਾਨ[10]। 'ਜੋ ਘਰ ਤਯਾਗ ਨ ਸਕੈ ਅਜਾਨ ॥੧੪॥ ਏਕ ਮਾਸ ਲਗਿ ਟੱਕਰ ਮਾਰਹਿ। ਪੁਨ ਤਿਸ ਘਰ ਕੋ ਤਯਾਗ ਸਿਧਾਰਹਿ।

[1]ਤ੍ਰੈ ਸੁਗੰਦਾਂ। [2]ਉਲੰਘਕੇ ਨਾ ਜਾਹ। [3]ਭਾਵ ਜੇ ਮੁੜ ਹੀ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਈ। [4]ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ। [5]ਮੰਨ ਲੈ। [6]ਭਾਵ ਮੁੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। [7]ਭਾਵ ਸਨਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾਂਦਾ। [8]ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਡਾਲਾਂ ਇਕੋ ਵਾਰ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ। [9]ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਕੇ ਆਖਿਆ। [10](ਤੇ) ਕਹਿਆ।

*ਮੁਰਾਦ ਪੱਗ ਤੋਂ ਨਹੀਂ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਵੇ। ਇਹ ਆਨ ਐਸੀ ਕਠਨ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਉਲੰਘਣ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਬੀ ਤੋੜ ਗਿਆ।

ਡੱਲੇ ਸਹਿਤ ਜਿਤਿਕ ਭਜ ਗਏ।ਸੋ ਜਮ ਨੇ ਤੂਰਨ ਗਹਿ ਲਏ॥ ੧੫ ॥ ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਇਤ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਏ। ਉਤ ਉਨ ਕੋ ਜਮ ਗਹਿ ਸਹਿਸਾਏ'। ਇਮ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਚਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੇ। ਹਟੇ ਜੁ ਸਗਰੇ ਆਪਦ ਪਾਗੇ॥ ੧੬ ॥ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਭਯੋ ਬਾਵਰਾ ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ। ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਨਿ ਉਤਾਰਾ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ॥੧੭॥ ਕੰਧਨ ਸੋਂ ਸਿਰ ਦੇ ਦੇ ਮਾਰਹਿ। ਘਰਿ ਕੋ ਸਭਿ ਗਹਿ ਗਹਿ ਹਟਕਾਰਹਿਂ। ਉਤ ਡੱਲੇ ਪਰ ਅਪਦਾ ਪਰੀ। ਭਯੋ ਰੋਗ ਤਨ ਹ੍ਵੈ ਜਰਜਰੀ॥ ੧੮ ॥ ਅਪਰ ਜਿਤਿਕ ਤਜਿ ਤਜਿ ਗੁਰ ਆਏ।ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਕਟਿ ਲੀਨਿ ਦਬਾਏ। ਮਾਸ ਬਿਤਯੋ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਜਬੈ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਨੁ ਤਯਾਗਯੋ ਤਬੈ॥੧੯॥ ਤਿਮ ਹੀ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਡੱਲਾ ਮਰਯੋ ਰਿਦੇ ਪਛੁਤਾਇ। ਚਢੀ ਧਾੜ ਪੁਰਿ ਲੂਟਨ ਆਈ।ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕੋ ਮਰਯੋ ਤ੍ਰਿਥਾਂਈਂ॥ ੨੦ ॥ ਹੁਤੇ ਪੌਤ੍ਰ ਦੋ ਖੇਲ ਸੁ ਪਾਗੇ। ਇਕ ਲੇ ਤਕਵਾ[1] ਦੌਰਯੋ ਆਗੇ। ਇਕ ਪਾਛੇ ਪਕਰਨ ਕੋ ਧਾਯੋ। ਗਿਰਯੋ ਕਰੇਜਾ ਤਕਵੇ ਘਾਯੋ[2]॥੨੧॥ ਦੁਤੀ ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਮਰਿ ਗਯੋ। ਇਮ ਸਭਿ ਬੰਸ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਭਯੋ*। ਜੋ ਜੋ ਭਾਜੇ ਬਿਨ ਬਚ ਮਾਨੇ। ਸੰਕਟ ਪਾਇ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਹਾਨੇ॥੨੨॥ ਇਮ ਸ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪਯਾਣੇ। ਜਾਇ ਪਹੂਚੇ ਮਧੁ ਸਿੰਘਾਣੇ। ਕੋਸ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਡੇਰਾ ਕਿਯੋ। ਸੰਧਯਾ ਸਮੇਂ ਆਨਿ ਤਬਿ ਭਯੋ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਨ ਮਹਿਂ ਇਮ ਠਹਿਰਾਈ।–ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਜੋ ਦੋਨਹੁਂ ਭਾਈ। ਨਵੋਂ ਮੰਚ ਕਿਮ ਆਜ ਬਨਾਵੈਂ। ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ ਕਿਮ ਸਿਦਕ ਕਮਾਵੈਂ॥ ੨੪ ॥ ਦਿਨ ਨਹਿਂ ਕਛੂ ਰਹਯੋ ਇਸ ਕਾਲ।ਆਜ ਨ ਬਨਹਿ ਕਿਸੂਬਿਧਿ ਨਾਲ–।ਤਬਿ ਦ੍ਵੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਉੱਦਮਕੀਨਿ। ਦੋਂਇ ਦੁਛਾਂਗੇ ਬਾਢਿ ਸੁ ਲੀਨਿ॥ ੨੫ ॥ ਗਾਡੇ ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਪਤਨਿ ਥਾਨ।ਪੀਨ ਬੇਰ[3] ਬੰਧੀ ਤਿਨ ਤਾਨ। ਮੰਚੇ ਕੀ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਕਰਿ ਤੁਰਤ।

[1]ਚਰਖੇ ਦਾ ਤੱਕਲਾ[ਸੰ: ਤਰ੍ਕ। ਪੰਜਾਬੀ ਤਕਲਾ। ਗ੍ਰਾਮੀਨ ਹਿੰਦੀ ਤਕੁਆ। ਇਸਤੋਂ ਤਕਵਾ]। [2]ਭਾਵ ਤਕਲਾ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ ਖੁਭ ਗਿਆ। [3]ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਰੱਸਾ।ਭਾਵ ਬਾਹੀਆਂ (ਹੀਂਆਂ) ਦੀ ਥਾਂ ਮੋਟੇ ਰੱਸੇ ਕੱਸ ਦਿੱਤੇ। [ਪੰਜਾਬੀ, ਬੇੜ=ਸੁੱਬੜ। ਘਾਹ ਦਾ ਵੱਟਿਆ ਰੱਸਾ]।

*ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਤਲਬ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਘਰਾਣਾ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੱਲੇ ਦੇ ਬੇਟੇ ਤਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਪਰ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਯਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਊਪਰ ਡਾਰਿ ਬਸਤ੍ਰ ਗਨ ਵ੍ਰਤ[1] ॥ ੨੬ ॥ ਨੀਕੇ ਕਰਿ ਗੁਦਗੁਦਾ ਸੁਧਾਰਯੋ । ਜਾਇ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਸੰਗ ਉਚਾਰਯੋ।'ਤਯਾਰ ਮੰਚ ਹੈ ਲੀਨ ਬਨਾਇ। ਆਪ ਬਿਰਾਜਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਜਾਇ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮੇ ਤਬਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਏ।ਹੁਇ ਅਰੂਢ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਠਤਿ ਭਏ। ਦੇਖਨ ਹੇਤੁ ਤਰੇ ਕਰ ਪਾਯੋ[2]। -ਕਿਮ ਇਨ ਬੁਨ ਕਰਿ ਨਯੋ ਬਨਾਯੋ ?-॥ ੨੮ ॥ ਬਾਹੀ ਕੇ ਥਲ ਮੋਟੀ ਬੇਰੇ[3] । ਪਾਵੈਂ ਥਾਨ ਦੁਛਾਂਗੇ ਹੇਰੇ[4] । ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਬੁਲਿਵਾਏ। ਖੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਤਿਨ ਕੋ ਫੁਰਮਾਏ ॥੨੯॥ 'ਪੂਰਨ ਸਿੱਖੀ ਤੁਮਹੂੰ ਨਿਬਾਹੀ । ਅਬਿ ਹਟਿ ਜਾਹੁ ਬਸਹੁ ਘਰ ਮਾਂਹੀ । ਬਿਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਜੀਤਹੁ। ਕਿਸ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਹੋਇ ਨ ਭੀਤਹੁ' ॥੩੦ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕੀਨੱਸਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ।ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਧਰਿ ਸਵਧਾਨੇ ॥੩੧ ॥ ਧਾਛੋ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮੋਰੇ* । ਹੁਕਮ ਅਮੋਰ ਜਾਨਿ ਕਰ ਜੋਰੇ । 'ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿੰ ਬਨਹੁ ਸਹਾਈ । ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤ ਰਖਹੁ ਗੁਸਾਈਂ ॥੩੨ ॥ ਅਪਨੇ ਲਖਿ ਕਰਿ ਨਹਿਨ ਬਿਸਾਰਹੁ। ਦਾਸਨ ਦਾਸਹਿ ਦਾਸ ਬਿਚਾਰਹੁ' । ਇਮ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ

---

[1]ਬਹੁਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਛੇਤੀ ਪਾਕੇ । [2]ਤਲੇ ਹਥ ਪਾਇਆ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ । [3]ਕਿ ਹੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਰੱਸੇ ਕੱਸੇ ਹਨ ਮੋਟੇ ਸਾਰੇ । [4]ਪਾਵਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਦੁਸਾਂਗੇ ਦੇਖੇ।

*ਦੇਖੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਰਾਮ ਦਾ ਰੱਤੀ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ । ਜਦ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅੱਪੜ ਗਈ ਹੈ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਵਰ ਦੇਕੇ ਘਰੀਂ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਰੋਜ ਦੇ ਸੁਖ ਦੀ ਬੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨੁਕਤੇ ਹਨ ਆਪ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਜੋ ਲੋਕ ਧਿਆਨ ਦੇਕੇ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ । ਆਪ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ ਤਾਰਨਹਾਰ, ਜੋ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਗਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ । ਵਰ ਸ੍ਰਾਪ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸੁਖ ਅਰਾਮ ਦੇ ਵਧਣ ਘਟਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ; ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਤੇ ਦੁਖੀ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੀ ਅਪਦਾ ਹਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਈ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਭਜਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਅਪਿਆਰਾ ਜਾਣਕੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਬੀ ਇਕ ਫਰਕ ਹੈਸੀ ਸੋਢੀ (ਰਾਮਰਾਈਏ, ਧੀਰਮੱਲੀਏ) ਮਸੰਦਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਗੁਰਜਾਈ ਦਾ । ਓਹ ਨਿਜ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਸਨ, ਗੁਰਜਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾਣਕੇ ਜੱਫੇ ਮਾਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਿਜ ਨੂੰ ਬੀ ਨੁਛਾਵਰ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਫਿਰ ਆਪ ਅਵਤਾਰ ਸਨ ਤੇ ਧੁਰੋਂ ਆਏ ਸਨ । ਓਹ ਲੋਕ ਬਣ ਬਣ ਬਹਿੰਦੇ ਯਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਏਕਾਰ੍ਤਾ ਦੇ ਕੁਛ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਧੁਰੋਂ ਘੱਲੇ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ।

ਪਯਾਨੇ।ਰਿਦੇ ਰਾਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਯਾਨੇ* ॥੩੩॥ ਮਧੁ ਸਿੰਘਾਣੇ ਪੁਰਿ ਤੇ ਡੇਰਾ†। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕੂਚ ਕਰਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।ਹਯ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ। ਪੀਛੇ ਸਿੰਘ ਬਹੀਰ ਸਿਧਾਨੇ ॥੩੪॥ ਕੋਸ ਅਸ਼ਟਦਸ਼ ਤਿਸ ਦਿਨ ਗਏ†। ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਆਵਤਿ ਭਏ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਤਹਿਂ ਸਿਵਰ ਲਗਾਯੋ। ਸਕਲ ਬਹੀਰ ਸੁਮਤ ਹ੍ਵੈ ਆਯੋ॥੩੫॥ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੂ 'ਇਤ ਕਰਹੁ ਮੁਕਾਮੂ। ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰ ਲੇਹੁ ਬਿਸਰਾਮੂ'। ਬਸੇ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ। ਭਏ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਚੇਤਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਿਲਯੋ ਤਬਿ ਆਈ। 'ਆਸ਼ਿਰਬਾਦ' ਕਹਯੋ ਗੁਰ ਤਾਈਂ। ਅਧਿਕ ਦਾਨ ਦੀਨੋਂ ਤਿਸ ਪਾਨ। ਪਟ ਸੂਖਮ, ਦੀਨਾਰ, ਕਿਕਾਨ ॥ ੩੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਹਿ ਥਿਰੇ। ਤਿਸੀ ਘਾਟ ਗੁਰ ਮੱਜਨ ਕਰੇ। ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਸਾਥ। ਪੂਰਬ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਨਾਥ ॥ ੩੮ ॥ 'ਗਮਨਤਿ ਕਰਤੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੈਠੇ ਆਇ। ਗੋਰਖ ਲੀਏ ਸਿੱਧ ਸਮੁਦਾਈ। ਆਨਿ ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼ ਅਲਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਚਰਚਾ ਕੁਛਕ ਜੋਗ ਕੀ ਕੀਨਿ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਬਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨ।ਸੁਨਿ ਸਿਧ ਸਕਲ ਨਿਮੋ ਕਰ ਬੰਦਿ।ਗੋਰਖ,ਭਰਥਰਿ,

*ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡਕੇ ਨੇ, ਜੋ ਅਜੇ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਨਾ ਲਾਇਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫ਼ਤੇ ਸਿੰਘ ਵਾਕੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਆਏ ਹੋ, ਜੇ ਆਗਯਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਲੇਕੇ ਆਏ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਾਓ। ਦੋਏ ਭਿਰਾਉ ਫੇਰ ਮੁੜਕੇ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜਾਕੇ ਮਿਲੇ। ਸਾਹਿਬ ਸੁਣਕੇ ਵਡਕੇ ਦੇ ਸਿਦਕ ਤੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਇਕ ਪੋਥੀ ਆਪਣੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ। ਜਦੋਂ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਲੇਕੇ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਵਡਕੇ ਨੇ ਯਕੀਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਪੋਥੀ ਹੁਣ ਬਾਗੜੀਆਂ ਦੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪਾਸ ਬੜੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ,ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਰਿਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ,ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ, ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

†ਮਧੂ ਸਿੰਘਾਣਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਏਥੇ ਗੁਰਧਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਸੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਉਤਾਰੇ ਦੇ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੁਛ ਅੱਗੜ ਪਿੱਛੜ ਰਲਾ ਹੈ ਤੇ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅਜਮੇਰ ਤਕ ਸਾਰੇ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਧੂ ਸਿੰਘਾਣੇ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਕਰ ੧੮ ਕੋਹ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗਿਰਾਂ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਤਦੋਂ ਹੋਵੇ। ਯਾ ਲੇਖਕ ਨੇ ਵਿਚਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਵਡੇ ਥਾਂ—ਪੁਸ਼ਕਰ—ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪੁਹਕਰ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਚੂਰੂ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਚੂਰੂ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੋਂ ਉਰੇ ਹੈ ਬਹੁਤਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਹੀ ੮੦ ਕੁ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਹੈ।

ਗੋਪੀ ਛੰਦ ॥ ੪੦ ॥ ਮੰਗਲ ਆਦਿਕ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ ।–ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਤੁਮ ਧੰਨ ਉਦਾਰਾ–'।ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਜਿਸ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਨਰ ਕਰਿ ਮੇਲ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੧ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਨਕ ਤੇ ਆਦਿਕ ਜਾਲ । ਚਲਿ ਆਏ ਚੇਤਨ ਦਿਜ ਨਾਲ।ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਪ੍ਰਵਾਰਤਿ ਬੈਸੇ।'ਕੌਨ ਜਾਤ' ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਐਸੇ ॥੪੨॥ 'ਸੰਗ ਆਪ ਕੇ ਕੇਸਨ ਧਾਰੀ।ਕਹਾ ਇਨ ਕੀ ਦਿਹੁ ਜਾਤਿ ਉਚਾਰੀ । ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਲਖਿ ਬੇਸ ਨਵੀਨਾ । ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਇਮ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਕੀਨਾ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਆ । 'ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਗ ਮਹਿ ਤੀਆ[1] । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੁਹਿਨ ਤੇ ਨਯਾਰੋ । ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੇ ਦਾਸ ਬਿਚਾਰੋ ॥ ੪੪ ॥ ਬੀਜ ਮਾਤ੍ਰ ਅਬਿ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵਾ । ਹਤਿ ਤੁਰ-ਕਨ ਠਾਨਹਿ ਛਿਤ ਦਾਵਾ । ਸਭਿ ਪਰ ਬਲੀ ਬੀਰ ਬਰ ਬੰਕਾ । ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ਰਿਪਹਿ ਅਤੰਕਾ[2]' ॥ ੪੫ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਲੋਕ ਬਿਸਮਾਏ। –ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਇਹ ਨਯੋ ਉਪਾਏ–। ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਚੇਤਨ ਲੇ ਨਾਲ।ਦੇਖਨ ਲਾਗੇ ਠਵਰ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੬ ॥ ਤੀਰਥ ਪਾਰ ਥਾਨ[3] ਦਿਖਲਾਵਾ । ਪਿਖੀ ਗੁਹਾ ਜਹਿਂ ਨਾਗ ਰਹਾਵਾ । ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕਰੇ। ਚੇਤਨ ਕਛੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਰੇ ॥ ੪੭ ॥ 'ਕਮਲਾਸਨ ਮਖ ਕੀਨਸਿ ਇਹਾਂ[4] । ਦਾਰੁਣ ਬੇਖ ਰੁੱਦ੍ਰ ਕੋ ਮਹਾਂ। ਲੇ ਕਪਾਲ ਕੋ ਜਾਚਨ ਆਵਾ[5] । ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਤੇ ਝਿਰਕਿ ਹਟਾਵਾ॥੪੮॥–ਪ੍ਰਥਮ ਅਮੰਗਲ[6] ਬੇਖ ਦਿਖਾਵੈ।ਮਖ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਐਸੇ ਬਨਿ ਆਵੈ–। ਤਬਿ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕਿਯ ਭਗਨ ਕਪਾਲਾ । ਭੇ ਮਖ ਬਲ ਮਹਿਂ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਾਲਾ[7] ॥ ੪੯ ॥ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਜਾਨਾ। ਕਰੀ ਸਤੁਤਿ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਮਾਨਾ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਹੈ ਬਡੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਗ੍ਰੰਥ ਵਧਨ ਤੇ ਉਰ ਡਰ ਸੰਗ ॥ ੫੦ ॥ ਨਹਿਂ ਬਰਨੌਂ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ। ਕਥਾ ਗੁਰਨ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਸੁਜਾਨਹੁ। ਰਹੀ ਕਿਤਿਕ ਸੋ ਚਿਤ ਦੇ ਬਰਨੌਂ। ਬਾਂਛਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੂਰਨ ਕਰਨੌਂ ॥ ੫੧ ॥ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਰਚੌਂ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤ। ਕਰਜੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਮੋਰਾ। ਗੁਰੂ ਨਿ-ਹੋਰ ਸਾਂਝ ਅਰੁ ਭੋਰਾ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਪੁਸ਼ਕਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

[1]ਤੀਜਾ । [2]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਡਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । [3](ਦਾ) ਪਾਰਲਾ ਅਸਥਾਨ । [4]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਏਥੇ ਜੱਗ ਕੀਤਾ ਸੀ । [5]ਮਹਾਂ ਸ਼ਿਵ ਭ੍ਯਾਨਕ ਵੇਸ ਵਿਚ ਕਪਾਲ (ਖੱਪਰ) ਲੈਕੇ ਮੰਗਣ ਆਇਆ । [6]ਭਿਆਨਕ । [7]ਬਹੁਤ (ਕਪਾਲੀਆਂ) ਹੋ ਗਈਆਂ ।

੩੬. [ਦਾਦੂ ਦੁਾਰੇ ਬਿਬੇਕ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਗਮਨ ਕਰਤਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ। ਮਾਰ-ਵਾਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚਿ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ *ਪੁਰਿ ਨਰਾ-ਇਨਾ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਜਹਿਂ ਦਾਦੂ ਦੁਾਰਾ† ਕਹਿਲਾਇ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਘਾਲਾ। ਸੁੰਦਰ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਥਾਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਥਿਰੇ ਗੁਸਾਈਂ। ਸਿੰਘ ਆਨਿ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਂਈ।ਸਨੇਸਨੇ ਸਭਿ ਆਇ ਬਿਹੀਰ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਹੋਈ ਬਹੁ ਭੀਰ ॥ ੩॥ ਹਯਨ ਹਿਰੇਖਾ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਗਾਡਹਿ ਮੇਖਨ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਲਾ। ਕਿਤਿਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦਾਦੂ ਦੁਾਰਾ। ਕੋ ਤ੍ਰਿਣ ਈਂਧਨ ਲੇਨਿ ਪਧਾਰਾ॥੪॥ ਤਹਾਂ ਜੈਤ ਸਾਹਿਬ ਮਹੰਤ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਸ਼ੁਭ ਅਜ਼ਮਤਵੰਤ। ਸਾਧੁ ਸੈਂਕਰੇ ਦਾਦੂ ਮਗ ਕੇ। ਰਹੈਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਾਧਨੇ ਲਗਿਕੇ ॥ ੫ ॥ ਕਰਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕੋ ਰੋਕਨ। ਏਕ ਰੂਪ ਸਭਿ ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਨ। ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਧੀਰਜ ਸੰਤੋਖ। ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਅਕਾਮ ਅਰੋਖ ॥ ੬ ॥ ਦਾਦੂ ਸੁੰਦਰ ਗਿਰਾ ਬਨਾਈ।ਬੈਠੇ ਪਠਤਿ ਕਿਤਿਕ ਮਨ ਲਾਈ। ਗੁਰ ਦਲ ਕੋ ਨਰ ਕੋ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਤਿਸੇ ਮਹੰਤ ਬੂਝਤੋ ਭਯੋ ॥੭॥ 'ਕੋ ਉਤਰਯੋ,ਕਿਤ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ ?। ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਕੋ ਅੱਗੂ ਸਿਧਾਯੋ ?' ਸੁਨਿ ਸਗਰੋ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰਾ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਉਦਾਰਾ ॥੮॥ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਜਿਨ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ। ਵਧਯੋ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਬੈਰ ਮਹਾਨੀ। ਕਈ ਲਾਖ ਜੋਧਾ ਜਿਨ ਘਾਯੋ। ਬਹੁ ਬਾਰੀ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਅਨੰਦ ਪੁਰੇ ਰਣ ਭਏ। ਪੁਨ ਚਮਕੌਰ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਛਏ। ਬਹੁਰੋ ਜੰਗ ਮੁਕਤਸਰ ਭਯੋ। ਸੋ ਗੁਰ ਅਬਿ ਆਵਨਿ ਇਤ ਕਯੋ ॥੧੦॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਰਣ ਮਹਿਂ ਦੋਇ। ਬਾਲਕ ਦ੍ਵੈ ਤੁਰਕਨ ਗਹਿ ਸੋਇ। ਇਮ ਚਾਰੋਂ ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਰ ਚਰੇ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਰਿਪੁ ਕੋ ਨਿਤ ਹਰੇ' ॥੧੧॥ ਸੁਨੀ ਮਹੰਤ ਜੈਤ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਅਚਰਜ ਧਰਤਿ ਰਿਦੇ ਅਵਦਾਤ।--ਕਹਾਂ ਤੁਰ-ਕਪਤਿ ਸਭਿ ਛਿਤ ਮਾਲਿਕ।ਮਹਾਂ ਸੁਭਟ ਤਿਹ ਸੋਂ ਰਣ ਘਾਲਕ--॥੧੨॥ ਇਕਠੇ ਕਰੇ ਸਾਧ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤੁ ਸੋ ਚਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰੇ ਦਿਵਾਨਿ ਲਗਾਇ। ਚਿਤਵਤ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਤਹਿਂ ਆਇ

*ਸੌ ਸਾਖੀ (ਸਾਖੀ ੯੪) ਤੇ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਰਲਵੀਂ ਇਥੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ।

†ਨਰਾਇਨਾ ਪਿੰਡ ਜੈਪੁਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੈ। ਦਾਦੂ ਜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਚੋਖਾ ਸੰਬੰਧ ਸੀ। ਦਾਦੂ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦਾ ਸੀ।

॥ ੧੩ ॥ ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਕਰ ਤੇ ਕਰਿ ਨਮੋ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਮਹੰਤ ਤਿਹ ਸਮੇ ।ਸਾਦਰ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਨ ਕਰਯੋ।ਬੈਠਿ ਦਰਸ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਭਰਯੋ ॥੧੪॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਨ ਕੀ ਕਰਿ ਗਾਥਾ । ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਾਥਾ । 'ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਸ੍ਰੀ ਦਾਦੂ ਕਹਯੋ । ਨਿਰਦਾਵੇ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਸੁਖ ਲਹਯੋ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਾਦੂ ਦਾਵਾ ਦੂਰ ਕਰਿ ਬਿਨ ਦਾਵੇ ਦਿਨ ਕੱਟਿ । ਕੇਤੀ ਸੌਦਾ ਕਰਿ ਗਈ ਏਤ ਪਸਾਰੀ ਦੇ ਹੱਟ ॥ ੧੬ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਾਵਾ ਕਰਨੇ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਘਨੇ ॥ ਉਠੈਂ ਉਪਾਧਿ ਨ ਜਾਹੀਂ ਗਨੇ । ਨਿਰਦਾਵੇ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਸੁਖ ਅਹੈ। ਛਿਮਾ ਕਰਨਿ ਤੇ ਨਰ ਸੋ ਲਹੈ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਤਿਸੈ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸੰਤਨਿ ਕੇ ਮਤ ਇਮ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਜਿਨਹੁਂ ਧਰਮ ਕੀ ਰੱਛਾ ਕਰਨੀ। ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਜਿਮ ਹੈ ਬਰਨੀ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਾਦੂ ਦਾਵਾ ਬੰਧਿ ਕੇ ਸਭਿ ਕੋ ਲਈਏ ਲੁੱਟ। ਇੱਕੋ ਰਹਿਸੀ ਖਾਲਸਾ ਹੋਰ ਸਭਿ ਮਰਸੀ ਹੁੱਟ ॥੧੯॥ ਚੌਪਈ॥ ਧਰਮ ਬਿਦਾਰਯੋ* ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਯੋ ਦੂਰ ਸਭਿ ਉਰ ਕਾ। ਗਹਿਕੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀਜੀਅਹਿ ਦੰਡ। ਰਹੈ ਧਰਮ ਤਬਿ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਖੰਡਿ"[1] ॥ ੨੦ ॥ ਜੈਤ ਕਹੈ 'ਹਮਰੋ ਗੁਰ ਭਾਖਾ । ਛਿਮਾ ਬਿਖੈ ਸਗਰੋ ਗੁਨ ਰਾਖਾ। ਜਿਮ ਕਰਨੀ ਸੋ ਰਾਹੁ ਬਤਾਯੋ'। ਪੁਨ ਦੋਹਾ ਕਹਿ ਔਰ ਸੁਨਾਯੋ॥ ੨੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਦਾਦੂ ਸਮਾ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਕਲਿ ਕਾ ਲੀਜੈ ਭਾਇ। ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੈ ਢੀਮ ਇਟ ਲੀਜੈ ਸੀਸ ਚਢਾਇ' ॥ ੨੨ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਤੁਮਹੁ ਇਮ ਕਰਨੀ। ਪੰਥ ਨ੍ਰਿਵਿਰਤ ਤਿਨਹੁ ਕਹੁ ਬਰਨੀ। ਜਿਨਹੁ ਕੁਕਰਮ ਹਟਾਵਨਿ ਕਰਨੋ। ਤਿਨ ਕੋ ਅਪਰ ਬਿਧੀ ਸੋਂ ਬਰਨੋਂ[2] ॥ ੨੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਾਦੂ! ਸਮਾਂ ਬਿਚਾਰ ਕੈ ਕਲਿਕਾ ਲੀਜੈ ਭਾਇ। ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੈ ਈਟ ਢੀਮ ਪਾਥਰ ਹਨੈ ਰਿਸਾਇ' ॥੨੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਗਨ ਸਾਧੂ।–ਨਹਿਂ ਸਹੀਅਹਿ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਅਪਰਾਧੂ–। ਹਸੇ ਸਕਲ ਹੀ ਮੋਦ ਬਢਾਇ। 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਚ' ਕਹੇ ਸੁਨਾਇ ॥੨੫॥ਦੋਨਹੁਂ ਪੱਖਨ ਕੀ ਦ੍ਵੈ ਬਾਤ । ਭਈ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸੁਭ ਬੱਖਯਾਤ । ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਆਯੋ ਕਲਿ ਕਾਲਾ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਭਾ ਤੇਜ ਕਰਾਲਾ॥ ੨੬ ॥ ਸੰਤ ਗਰੀਬ ਧੇਨੁ ਦਿਜ ਦੋਖੀ। ਕਰਹਿਂ ਅਵੱਗਯਾ ਮੂਰਖ ਰੋਖੀ[3] । ਤਿਨ ਸੋਂ ਦੰਡ ਕਰਨਿ ਬਨਿ ਆਵੈ ।ਧਰਨੀ ਛਿਮਾ[4] ਨਹੀਂ

[1]ਭਾਵ ਧਰਮ ਬਚਾਵਨ ਲਈ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ (ਰਵਾ ਹੈ) । [2]ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ । [3]ਕ੍ਰੋਧੀ । [4]ਛਿਮਾ ਧਾਰਨੀ । *ਪਾ:–ਬਿਗਾਰਯੋ।

ਨਿਬਹਾਵੈ॥ ੨੭ ॥ ਤੇਗ਼ ਤੁਪਕ ਤੀਰਨ ਖਰ ਧਰਿ ਕਰਿ। ਕਰਹਿ ਦਿਖਾ-ਵਨ ਤੇਜ ਤਰਾਤਰ[1] । ਤੌ ਕਲਿ ਕਾਲ ਬਿਖੈ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜੀਤਹਿ ਹਤਿ ਚਿੰਤਾ ਬਿਸਰਾਵੈ[2]*॥੨੮॥ ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਸਹਤ ਭਲੇ ਗੁਨ ਸਾਰੇ। ਨਰ ਉਰ ਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਨਿਰਵਾਰੇ। ਧਰਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮੁ*। ਧਰਮ ਧਰਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਸੁਰਧਾਮੁ॥ ੨੯ ॥ ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਪੰਥ ਉਪਾਯੋ, । ਦੇ ਆਯੁਧ ਰਸ ਬੀਰ ਵਧਾਯੋ'। ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰੇ ਇੱਤਯਾਦਿ। ਹਰਖੇ ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਸੁਨਿ ਸੰਬਾਦਿ॥ ੩੦ ॥ ਸਾਧ ਜੈਤ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ । 'ਆਜ ਦੇਗ਼ ਤੇ ਲੇਹੁ ਭੰਡਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਦਾਦੂ ਅਸ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। ਆਇ ਜਿ ਇਹਾਂ ਸਭਿਨਿ ਦੇ ਖਾਨਾ ॥੩੧॥ ਯਾਂਤੇ ਲੀਜਹਿ ਭਾਉ ਹਮਾਰੋ। ਦਲ ਜੁਤਿ ਕੀਜੈ ਅੰਗੀ ਕਾਰੋ'। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੁਸਕਾਏ। ਪਤਿਆ-ਵਨ ਹਿਤ ਤਾਂਹਿ ਅਲਾਏ॥ ੩੨ ॥ 'ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਬਾਜ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਨਹਿਂ ਅਹਾਰ ਪਾਯੋ ਇਸ ਬੇਰੇ। ਇਨ ਕੌ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ਪਾਛੈ ਹਮਹੁਂ ਦੇਗ਼ ਕਹਿ ਦੀਜੈ'॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਉਪਜੀ ਦੁਚਿਤਾਈ। -ਇਹੁ ਅਨਬਨ ਕੈਸੇ ਬਨਿ ਆਈ। ਧਰਮ ਅਹਿੰਸ ਸਦਾ ਹਮ ਮਾਂਹੀ। ਬਾਜ ਮਾਸ ਬਿਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਨਾਂਹੀ॥੩੪॥ਸਤਿਗੁਰ ਭੀ ਜਾਨਤਿ ਇਮ ਆਛੈ। ਤਉ ਹਮਹੁਂ ਤੇ ਆਮਿਖ ਬਾਂਛੈ[3]-। ਹੇਤੁ ਪਰਖਿਬੇ ਲਖੀਅਤਿ ਐਸੇ। ਸਮਝ ਰਿਦੇ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ ਤੈਸੇ॥ ੩੫॥ 'ਗਾਵਰਿ ਬਾਜਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਗਾਰੀ । ਆਜ ਕਰੈਂ ਹਮ ਤਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। ਸਾਧਨ ਕੀ ਸੋ ਮਰਜ਼ੀ ਮਾਨਹਿ। ਕਰਹਿ ਜੁਵਾਰ ਬਾਕ੍ਰੀ ਖਾਨਹਿਂ॥ ੩੬॥ ਅੰਨ ਸੰਗ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ ਸਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਲੀਜੀਅਹਿ ਆਪ ਅਹਾਰੇ'। ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਹਮ ਭੀ ਮਾਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰਾ' ॥੩੭॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਾਧ ਗਯੋ ਹਰਖਾਇ। ਤਯਾਰੀ

---

[1]ਬਹੁਤ। [2]ਮਰਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਭੁਲਾਕੇ ਫਤਹ ਪਾਵਣੀ ਹੈ। (ਅ) (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਕੇ ਜਿੱਤਾਂਗੇ ਤੇ (ਨਿੱਤ ਦੀ) ਚਿੰਤਾ ਮੁਕਾਵਾਂਗੇ। [3]ਮਾਸ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

*ਦੇਖੋ ਭੱਲਾ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੇ ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਬਦੇਂ। ਉਹੋ ਉਦੇਸ਼, ਉਹੋ ਨਿਰਲੇਤਾ, ਉਹੋ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਕ ਸਮਝ ਗੋਚਰੀ ਹੋਰ ਬਾਤ ਹੈ, ਨਿਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨੇ ਤੇ ਨਿਰੀ ਫਲਾਂ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਵਰਤਣੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਰਹੇ। ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨਾ। ਭਾਵ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਇਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਸਿਖ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਛੋਡਕੇ ਰਾਜਸੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਓਹ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਰਹੇ, ਓਹ ਕੋਈ ਪੱਛਮੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਯਾ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਰੀ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਜਾਇ। ਪੀਛੇ ਸਿੰਘ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ। ਕਰਯੋ ਬਿਬੇਕ*ਬਿਚਾਰ ਰਹਤਿ ਧਰਿ'॥੩੮॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰੇ।'ਜਬਿ ਆਇ ਤੁਮ ਦਾਦੂ ਦ੍ਵਾਰੇ। ਨਮੋ ਕਮਾਨ ਸਾਥ ਤੁਮ ਕੀਨੀ। ਰਹਤ ਬਿਹੀਨ ਖਾਲਸੇ ਚੀਨੀ॥ ੩੯ ॥ ਭਏ ਉਚਿਤ ਦੇਬੋ ਤਨਖਾਹੂ। ਸਦਾ ਅਭੂਲ ਆਪ ਉਰ ਮਾਹੂ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਜਗ ਔਗੁਨ ਸਮੁਦਾਏ†।ਲੇਹੁ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਬਖਸ਼ਾਏ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਬੇਕ ਕੋ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਧੰਨ।ਕਰੀ ਨਮੋ ਹਮ ਪਰਖਨ ਹੇਤੁ। ਭਏ ਸਿੰਘ ਕੈ ਨਹੀਂ ਸੁਚੇਤ ॥ ੪੧ ॥ ਲਿਹੁ ਤਨਖਾਹ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਨਿਤ ਰਹਤ ਕਮਾਵਹੁ'। ਸਿੰਘ ਸਆਯੁਧ° ਇਕ ਕਹਿ ਤਬੈ। ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਹੁ ਧਨ ਅਬੈ' ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਦੂਸਰੇ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਤੁਮ ਇਹ ਭਾਖਯੋ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ। ਕਰਹੁ ਅਵਾਜ ਪੰਜ ਸੈ ਕੇਰੀ'।ਸੁਨਿ ਤੀਸਰ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੪੩ ॥ 'ਬਹੁਤ ਪੰਚ ਸੈ ਭੀ ਇਨ ਕਹਯੋ। ਇਸ ਤੇ ਅਲਪ ਕਹਨਿ ਹਮ ਲਹਯੋ'। ਸੁਨਿ ਚੌਥੋ ਬੋਲਯੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹੂ। 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਧਨ ਕੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਹੂ' ॥ ੪੪ ॥ ਪੰਚਮ ਕਹੈ 'ਪੰਚ ਲਖ ਲਾਵਹੁ। ਅਬਿ ਹੀ ਦਰਬ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਵਹੁ'। ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਸਕਲ ਬਿਚਾਰਯੋ। ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਕੋ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਯੋ ॥ ੪੫ ॥ 'ਕਹਹੁ ਜਿਤਿਕ' ਗੁਰ ਦੇਂ ਧਨ ਤੇਤੋ°। ਪੁਨ ਸਿੰਘਨਿ

*ਭਾਵ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ [ਸੰ:, ਵਿਵੇਕ=ਨਿਰਨਾ, ਵਿਚਾਰ (ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ)। (ਅ) ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾ। (ੲ) ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨਾ। ਰਹਿਤ ਜਾਂ ਧਾਰਨਾ ਸਬੰਧੀ ਸੋਧ ਕਰਨੀ]। °ਇਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਹੋਕੇ। °ਤਿਤਨਾ ਹੀ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। *ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਦੇਖੋ ਸਿਖ ਕਿਸ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਅਦਬ ਵਿਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਕਰਨੀਂ ਹੀਨ ਫੋਕੇ ਦਮਗਜੀਏ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਅਦਬ ਨਾਲ ਬੋਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਥਾਂ ਕੁਥਾਂ ਹਠ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਭਾਵ ਲੈਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟੁਰਦੇ। ਅੰਕ ੪੮ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣਕੇ ਇਹ ਖੇਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੁਲਾਸਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜਾਨ ਭਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਗਰੋਂ ਖਾਲਸਾ ਸਾਡਾ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਜਗਤ ਤੇ ਥਿਰ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਦੇਖੋ ਉਸ ਰੁਪੱਯੇ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਦਾ ਤੰਬੂ ਬਨਾਇਆ ਹੈ ਸੁਾਰਥ ਪਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ। ਨਾਲੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸਮਝ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਚੋਜ ਹੈ ਤਾਹੀਏਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—"ਪੁਨ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਲਾਵਹਿ ਏਤੋ"। [ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੪੬]।

ਕੋ ਲਾਗਹਿ ਏਤੋ। ਕੋ ਦੇ ਸਕਹਿ? ਨ ਕਰੋ ਬਿਚਾਰਨ। ਯਾਂ ਤੇ ਕੀਜਹਿ ਉਚਿਤ ਉਚਾਰਨ' ॥੪੬॥ ਤਬਿ ਸਭਿ ਸਮਝੇ ਕਰੀ ਅਵਾਜ। 'ਦੇਹਿ ਸਵਾ ਸੈ ਧਨ ਮਹਾਂਰਾਜ'। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਮਨਜ਼ੂਰ ਤਨਖਾਹੂ। ਦੀਨੋ ਸਰਬ ਖਾਲਸੇ ਪਾਹੂ ॥ ੪੭ ॥ ਸਿੰਘਨਿ ਲੇ ਕਰਿ ਕਾਰ ਲਗਾਯੋ। ਲੰਗਰ ਕੋ ਤੰਬੂ ਬਨਵਾਯੋ। ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਤਬੈ।–ਭਯੋ ਸੁਚੇਤ ਖਾਲਸਾ ਅਬੈ– ॥ ੪੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ¹ਪਾਂਚ ਸੈ ਕੀ ਭੇਟ ਦੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸਿਖ ਤਨਖਾਹ। ਹਮ ਦੀਨੀ ਜੋ ਦੇ ਨ ਹਿਤ ਤਿਸ ਕੀ ਪੂੰਜੀ ਸ੍ਵਾਹ* ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦਾਦੂ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੬॥

੩੭. [ਦਾਦੂ ਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਵਲੋਂ ਭੰਡਾਰਾ। ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਪਸ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਆਵਨ ਕੀਯੋ ਜੈਤ ਸਾਧ ਸਮੁਦਾਇ²।ਰਸਤ ਉਚਾਏ ਸੰਗ ਸਭਿ ਚਾਵਰ ਚੂਨ ਬਧਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਆਨਿ ਕਰਿ ਖਰੇ।ਸਕਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਆਗੇ ਧਰੇ।ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਜ ਜਿਸ ਥਲ ਬੈਠਾਰੇ। ਭਯੋ ਜੈਤ ਥਿਰ ਤਿਨਹੁੰ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੇ। 'ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਜ ਸੁਜਾਨੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਕਿਯ ਕਰਮ ਭਲੇਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਕਰ ਸਪਰਸ਼ ਗੁਰ ਕੇਰੇ ॥੩॥ ਇਹ ਸਾਧਨ ਕੋ ਲਖਹੁ ਸਥਾਨਾ। ਜਿਨਹੁ ਅਹਿੰਸ ਧਰਮ ਮਨ ਠਾਨਾ। ਕਰਨੋ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਪਹੁਨਾਈ। ਤੁਮ ਲੌ ਰਹੀ ਬਾਤ ਅਬਿ ਆਈ ॥ ੪ ॥ ਅੰਨ ਅਹਾਰ ਆਜ ਤੁਮ ਕਰੀਅਹਿ।ਨਹਿ ਆਮਿਖ ਕੋ ਰਿਦੈ ਚਿਤਰੀਅਹਿ।ਸ੍ਰੀ ਦਾਦੂ ਕੋ ਅਹੈ ਭੰਡਾਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਨਵ ਅਚਹਿੰ ਹਜ਼ਾਰਾ' ॥ ੫ ॥ ਹੁਤੀ ਜੁਵਾਰ ਬਾਕੁਰੀ ਜੋਧ। ਇਮ ਕਹਿ ਅੱਗ੍ਰ ਬਖੇਰੀ ਸੋਧ। ਬਾਜਨ ਬਿਨੈ ਸਾਧ ਕੀ ਮਾਨੀ। ਤਤਛਿਨ ਕੀਨਿ ਅੰਨ ਗਨ ਖਾਨੀ ॥੬॥ ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਅਵਲੋਕਤਿ ਗਏ। ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਏ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਬਾਜਨ ਅਚੀ ਜੁਵਾਰੀ। ਜੈਤ ਸਾਧ

¹ਪੰਜ ਸੌ (ਰੁਪੱਯਾ) ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੇ ਤਨਖਾਹ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਇਹ ਸਿਖਾਇਆ ਕਿ) ਅਸਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਤਨਖਾਹ), ਜੋ (ਸਿੱਖ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੋਕੇ) ਹਿਤ ਨਾਲ (ਤਨਖਾਹ) ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ²ਜੈਤ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਸਾਧਾਂ ਸਮੇਤ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੯੪ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਇਹ ਕੁਝ ਘੱਟ ਵੱਧ ਭਾਵ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:–"ਪਾਂਚ ਸਹੰਸ੍ਰ ਕੀ ਭੇਟ ਦੈ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸਿਖ ਤਨਖਾਹ। ਹਸਿ ਦੀਨੀ, ਜੋ ਦੇਇ ਨਹਿਂ, ਤਿਸ ਕੀ ਪੂੰਜੀ ਸ੍ਵਾਹ।" ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਖੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪੱਯਾ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸਵਾ ਸੌ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਜਬਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ' ॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਇ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਭਾਖਾ। 'ਰਸਤ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਲਿਹੁ ਅਭਿਲਾਖਾ*' ਆਨਿ ਜੈਤ ਸਗਰੀ ਤਬਿ ਦਈ। ਜਿਤਿਕ ਲਾਂਗਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਲਈ ॥ ੮ ॥ ਕਰਯੋ ਤਯਾਰ ਲੰਗਰ ਤਤਕਾਲਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਪਰੋਸਯੋ ਥਾਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਕਲ ਅਹਾਰ ਪਾਇ ਸਮੁਦਾਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਚੌਤੁ ਸੋ ਲਯਾਏ॥੯॥ ਅਚਯੋ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਥਾਲ ਉਠਾਯੋ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਯੋ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਅਚਿ ਛੁਧਾ ਮਿਟਾਈ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ॥੧੦॥ ਸ਼ੁਮਤ ਸਾਥ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਰਯੋ ਮੁਕਾਮ ਹੇਰਿ ਸੁਰ ਸਾਲਾ[1]। ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਆਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥੧੧॥ ਸਾਧਨਿ ਸੁਧ ਸੰਬਾਦ ਸੁਧਾਰਾ[2]। ਮੁਦਤਿ ਹੋਤਿ ਬਹੁ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ। ਸੋ ਦਿਨ ਜਾਮਨਿ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ॥੧੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਰੇ। ਹਯ ਅਰੋਹ ਆਸਨ ਪਰ ਠਹਿਰੇ। ਦਲ ਸਮੇਤ ਕਰਿ ਕੂਚ ਸਿਧਾਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਦਿਨ ਸਾਰੇ॥੧੩॥ ਲਾਲੀ ਨਗਰ† ਪਹੁਚੇ ਜਾਇ। ਬਡੀ ਮਜਲ ਕਰਿ ਗਏ ਸੁ ਥਾਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਗੁਜਾਰੀ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੀਯਸਿ ਅਸ-

---

[1]ਸੁਰ ਸਾਲਾ=ਚੰਗੀ ਥਾਂ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਥਾਂ। [2]ਸ਼ੁਧ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਸੋ ਸ਼ੁਧ ਸੰਬਾਦ ਕੀਤਾ। [ਸੁਧਾਰਾ=ਕੀਤਾ]।

*ਇਥੇ ਆਪ ਧਾਰਮਕ ਸਹਾਰਾ ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨਃ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦਾ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਨੇਕਨੀਯਤੀ ਨਾਲ ਸੱਚ ਜਾਣਕੇ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਦੀ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਯਾ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਹਿਲੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ ਕਿ ਧਰਮ ਈਮਾਨ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਰਖੋ, ਸੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਖੇ ਹੈ, ਸੱਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਣਾ ਅਧਰਮ ਹੈ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰੋ ਤੇ ਜੋ ਅਸੱਚ ਹੈ ਤਿਆਗੋ। ਜਿਸ ਨੂੰ (Comparative Religion) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਧਰੀ ਹੈ, ਮਗਰੋਂ ਅੱਬੁਲਫਜ਼ਲ ਨੇ ਇਹ ਅਸੂਲ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਫੇਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤਿਆ ਹੈ। ਸੋਈ ਦਸਮੇ ਜਾਮੇ ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਦਾਦੂ ਦੇ ਮੰਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਸ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਅਸੂਲ ਪਰ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਤਾ ਹੱਸਣੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਮਖੌਲ ਨਾਂ ਕਰੋ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੱਤਜਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਹ ਸਚਾਈ ਪਰ ਟਿਕਣ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਓ। ਆਖੇ ਹੋਰ ਤੇ ਕਰੇ ਹੋਰ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਦੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਤੁੱਲ ਸਮਝ ਲਓ।

†ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

ਵਾਰੀ॥੧੪॥ਪੰਥ ਪਯਾਨਤਿ ਉਲੰਘੇ ਦੇਸ਼।ਜਾਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸ਼੍ਰਮਤ ਬਿਹੀਰ ਪਹੂਚੇ ਤਹਾਂਪੁਰਿ ਮਘਰੌਦਾ* ਸੁਨੀਅਤਿ ਜਹਾਂ॥ ੧੫ ॥ ਉਤਰ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਵਰ ਲਗਾਯੋ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਸਾਥ ਸੁ ਆਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮਤਿ ਹੋਏ। ਕਰੀ ਅਰਜ ਮਿਲਿਕੈ ਸਭਿ ਕੋਏ॥੧੬॥ 'ਦੀਰਘ ਮਜ਼ਲ ਭਈ ਇਹ ਦੋਊ। ਸ਼੍ਰਮਤ ਬਿਹੀਰ ਬਿਖੇ ਸਭਿ ਕੋਊ। ਜਿਮ ਨਿਬਹੈ ਬਡ ਛੋਟੇ ਸਾਥ। ਮਾਰਗ ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਤਿਮ ਨਾਥ' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸਿਵਰ ਉਚਿਤ ਥਲ ਪੰਥ ਨ ਪਾਯੋ[1]। ਯਾਂਤੇ ਮਜ਼ਲਾਂ ਦੀਰਘ ਦੋਇ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਮੀਪੀ ਡੇਰਾ ਹੋਇ' ॥੧੮॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਭੋਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਸਨਧਬੱਧ ਹ੍ਵੈ ਹਯ ਆਰੂਢੇ। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਜਿਸ ਗੁਨ ਗੂਢੇ॥ ੧੯ ॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੋਸ ਪਹੂਚੇ ਜਾਇ। ਨਗਰ ਕੁਲਾਯਤ* ਸੁੰਦਰ ਥਾਇ। ਲਗਯੋ ਸਿਵਰ ਸਭਿ ਹੂੰ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਭਏ ਦੇਗ ਭੋਜਨ ਸ਼ੁਭ ਖਾਯੋ ॥੨੦॥ ਸ਼੍ਰਮਤ ਸਾਥ ਕੋ ਜਾਨਿ ਗੁਸਾਈਂ। ਕਰਯੋ ਮੁਕਾਮ ਦੇਖਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਈਂ।ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਦਿਵਸ ਬਸਯੋ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ। ਬਿਥਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਦ ਬਹੁਤੇਰਾ॥ ੨੧ ॥ ਆਇ ਅਨੇਕ ਪਾਇ ਬਰ ਜੈ ਹੈਂ[2]। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪੈ ਹੈਂ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਮਹਿਦ ਅਨੂਪ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼੍ਰਮ ਬਿਨ ਭਯੋ ਅਸੂਦੇ ਸਾਥ[3]। ਚਹਯੋ ਅਰੂਢਨਿ ਚਲਿਬੇ ਨਾਥ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਹਯ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਧਰੇ ਹਾਥ ਧਨੁ ਕਠਨ ਬਿਸਾਲੇ ॥੨੩॥ ਜਹਿਂ ਰਾਜਨ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਦਲ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ।ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਨਰ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪੁ। ਬਾਜਤਿ ਦੁੰਦਭਿ ਚਮੂੰ ਕਲਾਪੁ[4] ॥ ੨੪ ॥ ਲੇ ਲੇ ਕਰਿ ਅਕੋਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਮਿਲਹਿਂ ਜੋਰਿ ਕਰ ਅਰਜ਼ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਕਾਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿਣਨ ਆਨਿ ਗਨ ਦੇਈਂ।ਸੌਜ ਉਥਾਰ ਸਦਨ ਕੀ ਲੇਈਂ॥੨੫॥ਜੋਨਹਿਂ ਮਿਲਹਿ ਗਰਬ ਉਰ ਧਾਰਹਿਂ। ਤਹਿਂ ਮਿਲਿ ਸਿੰਘ ਲੂਟ ਕੋ ਡਾਰਹਿਂ†। ਅਸਨ

[1]ਰਾਹ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਦੇ ਯੋਗ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਕੋਈ) ਮਿਲਿਆ। [2]ਵਰ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3]ਥਕੇਵਾਂ ਲਾਹਕੇ ਸਾਥ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ। [4]ਸਾਰੀ। *ਇਹ ਨਾਮ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈਨ।

†ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕ ਹੰਕੜ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਮੰਗੀ ਸ਼ੈ ਮੁੱਲ ਹੂੰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੇ ਦੇਂਦੇ, ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਉਥੇ ਵਰਤਦੀ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੮ ਅੰਕ ੩੬ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਗਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਤੱਕੋ ੩੮ ਅੰਸੂ ਦਾ ੪੨ ਅੰਕ ਤੇ ਨੋਟ।

ਬਸਨ ਆਦਿਕ ਲੇਂ ਛੀਨਾਂ। ਬਲ ਦਿਖਾਇਕੈ ਕਰੈਂ ਅਧੀਨਾ ॥੨੬॥ਧਾਂਕ ਪਰੀ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਹੋਤਿ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਹਮੇਸ਼ਾ। ਬਾਪੀ ਕੂਪ ਸਰੋਵਰ ਨੀਕੇ। ਉਪਬਨ ਬਹੁ ਹੁਲਸਾਵਨ ਜੀਕੇ ॥੨੭॥ ਸੁੰਦਰ ਧਰਾ ਅਧਿਕ ਸਬਜ਼ਾਈ। ਡੇਰਾ ਕਰਹਿਂ ਦੇਖਿ ਸੁਖਦਾਈ। ਇਮ ਗਮਨਤਿ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਮੰਝਾਰਾ। ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਖੇਲਤਿ ਹੈਂ ਅਖੇਰ ਬਨ ਫਿਰਿਕੈ। ਮ੍ਰਿਗ ਖਗ ਪੁੰਜ ਸੰਘਾਰਨਿ ਕਰਿਕੈ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੁਖ ਸਹਤ ਚਲੰਤੇ। ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਡਰਿ ਲੋਕ ਮਿਲੰਤੇ ॥੨੯॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਕਰੇ ਬੇਗ ਆਯੋ ਇਤ ਓਰ।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧ ਇਤ ਆਏ। ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਸਨਮੁਖ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿਕੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਉਰ ਭਰਿਕੈ। ਤਜਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਉਠਾਯਵ ਆਪ[1]। ਕਰਯੋ ਬਿਦਾਰਨਿ ਬਿਰਹ ਸੰਤਾਪ ॥ ੩੧ ॥ ਦ੍ਰਿਗਨ ਬੂੰਦ ਆਨੰਦ ਕੀ ਗਿਰੀ। ਕੋ ਕਹਿ ਸਕਹਿ ਜੁ ਸੁਖ ਤਿਸ ਘਰੀ।ਮਗ ਜੈਬੇ ਐਬੇ ਕੀ ਕਥਾ। ਮੁਲਾਕਾਤ ਹਜ਼ਰਤਿ ਕੀ ਜਥਾ ॥ ੩੨ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਸਭਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ। 'ਅਹਿਦੀ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਬਨਿ ਗਯੋ।ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਨਰ ਨਿਕਸਯੋ॥੩੩॥ਮਗ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪੂਜਯੋ ਤੁਮ ਸਮਤਾਈ[2]। ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਵਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਕਰੇ ਜਤਨ ਮਿਲਿਬੋ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੪ ॥ ਪਠੀ ਆਪ ਢਿਗ ਕਾਸਦ ਜੋਰੀ[3]। ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਭੇਜੀ ਦਿਸ਼ ਮੋਰੀ। ਭਯੋ ਮੇਲ ਤਿਮ ਅੰਤਰ ਗਏ। ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਭਏ' ॥ ੩੫ ॥ ਸ੍ਵਾਨ ਆਦਿ ਕੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਬਰਨਯੋ ਗੁਰ ਸੰਗ।'ਪੁਨ ਹਮ ਕੋ ਰੁਖਸਦ ਤਿਨ ਕੀਨਿ। ਗੁਰਜ ਦਾਰ[4] ਦ੍ਵੈ ਸੰਗ ਸੁ ਦੀਨ॥੩੬॥ ਸੁਧ ਸੁਨਿਕੈ ਰਾਵਰ ਇਤ ਆਏ। ਰਜਪੂਤਨ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਸਿਧਾਏ।ਸੋ ਮਗ ਤਜਿ ਮੈਂ ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਆਯੋ। ਪਹੁੰਚਿ ਆਪ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਗੁਰਜਦਾਰ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਦੋਇ। ਗਏ ਬਿਛੁਰ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ਼ਿ ਸੋਇ। ਸੂਬੇ ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਮਹਾਨੇ। ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਹ ਪਰਵਾਨੇ ॥ ੩੮ ॥-ਜਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਦਲ ਸਮੇਤ ਜਹਿਂ ਸਿਵਰ ਲਗਾਵੈਂ। ਸੋ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਢਿਗ ਜਾਇ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਇ॥੩੯॥ਨਹਿ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਰਨ

[1]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [2]ਆਪ ਦੇ ਸਦਰਸ਼। [3]ਹਲਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੋੜੀ। [4]ਸਿਪਾਹੀ।

ਕਰੈ। ਕੈਸਿਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਅਰੈ—। ਗੁਰਜਦਾਰ ਦਿੱਲੀ ਅਬਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਐਸ ਪਠੈ ਹੈਂ[1] ॥੪੦॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਯੋ ਕਪੀਰਾ[2]। ਅਹੇ ਅਮਾਨਤ ਪਠਿ ਤੁਮ ਤੀਰਾ[3]। ਸਿੱਖਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਬੂਝਿ ਪ੍ਰਸੰਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁ ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗਾ ॥ ੪੧ ॥ 'ਮੱਕੈ ਜਾਇ [3]ਫਜ਼ੀਹਤ ਭਾਰੀ। ਕਰੀ ਨੁਰੰਗ ਕੋ[3] ਪਿਖਿਬਰ ਧਾਰੀ।ਤਿਸ ਹੀਥਲ ਹਮਦੀਨੋ ਧ੍ਰੋਹਰ[4]'। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਕਹਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥੪੨॥ 'ਥੋਰੇ ਦਿਵਸ ਬਿਤੇ ਹਮ ਔਰ।ਤਨਕ ਭਨਕ ਸੁਨਿ[5] ਅਸ ਇਕ ਠੌਰ। ਹੁਤੋ ਜ਼ਫਰਨਮਾ ਤੁਮ ਕਰ ਕੋ। ਜਬਿ ਹਮ ਦੇ ਕਰਿ ਹਟੇ ਵਹਿਰ ਕੋ ॥ ੪੩॥ ਤਤਛਿਨ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਦੁਖ ਹੋਵਾ। ਪੁਨ ਕੋ ਅੰਤਰ ਗਯੋ ਨ ਜੋਵਾ[6]। ਖੋਟੀ ਸੁਧਿ ਪਸਰੀ ਚਹੁੰ ਓਰ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਹੈਂ ਨ ਮਾਚ੍ਯੋ ਸ਼ੋਰ[7] ॥੪੪॥ਆਗੈ ਤੁਮ ਭਾਵੈ ਤਿਮ ਹੋਇ। ਜਥਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ, ਭਨ੍ਯੋ ਤਿਮ ਸੋਇ[8]'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ 'ਆਛੀ ਕੀਨਿ। ਮਰਹਿ ਨੁਰੰਗਾ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨ ॥ ੪੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਸੁਧਿ ਪਸਰੈ ਹੈ। ਊਚ ਨੀਚ ਸਗਰੇ ਲਖਿ ਲੈ ਹੈਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਰਹ੍ਯੋ ਉਮੰਗ। ੪੬ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕੂਚ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਕਹੂੰ ਅਰਹਿ ਮਗ ਦਲ ਕੇ ਸੂਰੇ[9]। ਲੂਟ ਕੂਟ ਲੇਂ ਹੋਤਿ ਲਰਾਈ। ਕੌਤਿਕ ਮਿਲਹਿ ਪਰਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈ ॥ ੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਸਫਰ। ਬਘੌਰ ਵਿਚ ਡੇਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਰਗ ਆਗੇ ਜਾਤ। ਗ੍ਰਾਮ ਚੌਧਰੀ ਮਿਲਤਿ ਜੋ ਸੋ ਸੁਖ ਬਸਿ ਦਿਨਰਾਤਿ[10] ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਜੇਹੰਕਾਰਧਰਹਿਂਨਿਜ ਬਲ ਕੋ।ਤਾਂ ਪਰ ਹਮਲਾ ਹੋਵਤਿ ਦਲ ਕੋ।ਛੁਟਹਿਂ ਤੁਰੰਗ ਅਰਹਿ ਲੇਂ ਮਾਰ। ਲੂਟ ਕੂਟ ਲੇ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰ ॥ ੨ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕੂਚ ਨਾਥ ਕੋ ਹੋਇ। ਦੇਸ਼ ਨਵੀਨ ਪਿਖਹਿਂ ਨਿਤ ਸੋਇ। ਜਿਤ ਜਿਤ ਜਾਤਿ ਰੌਰ ਬਹੁ ਪਰੈ।

---

[1]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਲਿਖਕੇ) ਭੇਜਣਗੇ। (ਅ) ਐਸ=ਆਇਸੁ=ਆਗਜ਼ਾ। [2]ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੧ ਅੰਕ ੨੩। [3]ਔਰੰਗੇ ਦੀ ਖੁਆਰੀ ਕੀਤੀ। [4]ਅਮਾਨਤ। [5]ਥੋੜੀ ਕਨਸੋ (ਅਸੀਂ ਕੰਨੀ) ਸੁਣੀ ਹੈ। [6]ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰ ਜਾਕੇ ਡਿੱਠਾ ਨਹੀਂ (ਪਰ)। [7]ਛੁਪ ਛੁਪਕੇ (ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਮਚਿਆ। [8]ਜਿਵੇਂ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਤਿਵੇਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [9]ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਅੜਦੇ ਹਨ ਰਾਹ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਲ ਦੇ ਸੂਰਮੇ। [10]ਸੋ (ਲੋਕ) ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਧੂਮ ਧਾਕ* ਸੁਨਿਕੈ ਨਰ ਡਰੈਂ ॥ ੩ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦੇਸ਼ ਉਲੰਘ ਜਬਿ ਗਏ। ਬਿਖਮ ਪੰਥ ਆਗੈ ਸੁਨਿ ਲਏ। 'ਤੋਪ ਨ ਸਕਟ ਇਤੈ ਕੋ ਜੈ ਹੈਂ[1]। ਗਿਰ ਲਘੁ ਪਾਹਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਰੇ ਹੈਂ"॥੪॥ ਮਾਰਗ ਕਠਨ ਸੁਨਯੋ ਜਬਿ ਕਾਨ। ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ। ਪੰਥ ਸੁਖੇਨ ਅਪਰ ਜਿਤ ਅਹੋ। ਭੇਦ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਬਹੁ ਜੋ ਲਹੈਂ[2]॥੫॥ ਤਿਨਹੁੰ ਬਤਾਯਹੁ 'ਪਰਬਤ ਘਾਟੀ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਨ, ਅਉਖੀ ਬਾਟੀ[3]। ਦੂਸਰ ਮਗ ਹੈ ਚਲਨਿ ਸੁਖੇਨ'। ਸੁਨ ਤਿਤ ਗਮਨੋ ਕਰੁਨਾ ਐਨ ॥ ੬ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੁਖ ਸਿਵਰ ਕਰੰਤੇ। ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਮਗ ਉਲਘੰਤੇ। ਤਿਸ ਪਰਬਤ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਰ। ਦੇਖਯੋ ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਬਹਾਰ[4] ॥ ੭ ॥ ਸਦਲ ਸਫਲ ਤਰੁਵਰ ਬਹੁ ਖਰੇ। ਸੁਖਦਾਯਕ ਛਾਯਾ ਕਹੁ ਕਰੇ। ਬਾਗ ਤੜਾਗ ਬਿਭਾਗ ਸਮੇਤ। ਅਵਲੋਕੇ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਦੇਤਿ ॥ ੮ ॥ ਬਾਪੀ ਕੂਪ ਆਪ ਮਲਹੀਨ[5]। ਜਿਤ ਕਿਤ ਸਬਜ਼ੀ ਸੁਭਤਿ ਨਵੀਨ। ਗਮਨੇ ਤਹਾਂ ਹੇਰਿ ਹਰਿਖਾਏ। ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਪਿਖਿ ਥਲ ਉਤਰਾਏ॥ ੯ ॥ ਰਸਤ, ਘਾਸ, ਤ੍ਰਿਣ, ਈਂਧਨ ਆਨੇ। ਬਿਚ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਸਿੰਘ ਪਯਾਨੇ। ਦੁਗਧ, ਦਧੀ, ਘ੍ਰਿਤ ਅਰ ਮਿਸ਼ਟਾਨ। ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਡਾਰਤਿ ਗਨ ਆਨਿ ॥ ੧੦ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਮਗ ਜਾਵਤਿ। ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਦੱਖਣ ਤੇ ਆਯੋ[6]। ਮਿਲਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ॥੧੧॥ 'ਮਰਯੋ ਨੁਰੰਗਾ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਇ। ਮਚੈ ਰੌਰ ਦੇਸ਼ਨ ਸਮੁਦਾਇ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸਿੰਘਨ ਬੂਝਨ ਕਰਯੋ। 'ਕਿਸ ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਕਿਮ ਮਰਯੋ ?' ॥ ੧੨ ॥ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਦਿਲੀਸ਼ੁਰ ਅੰਤ। 'ਗੁਰੂ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਜੋ ਪਠਯੋ। ਤਿਸਕੋ ਖੋਲਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜਬਿ ਪਠਯੋ॥੧੩॥ ਤਬਿ ਹੀ ਤੇ ਤਨ ਭਈ ਬਿਮਾਰੀ। ਕਰੇ ਅਨਿਕ ਹਿਕਮਤ ਉਪਚਾਰੀ[7]। ਅਚੈ ਅਹਾਰ ਪਚੈ ਸੋ ਨਾਂਹੀ। ਨਾਭੀ ਤਰ ਤੇ ਉਤਰੈ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੪॥ ਖਾਨਾ ਕਰੈ ਖਾਨ ਜਬਿ ਕੋਇ। ਉਦਰ ਰਹੈ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਸੋਇ। ਪੁਨ ਮੁਖ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਨਿਕਸੈ ਸਾਰੋ। ਸਮ ਬਿਸ਼ਟਾ ਕੇ ਹੁਇ ਦੁਖ ਭਾਰੋ ॥ ੧੫ ॥ ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਸੰਕਟ ਪਾਯੋ। ਫਲ ਪਾਪਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਦਿਖਾਯੋ। ਬਿਸ਼ਟਾ ਮੁਖ ਕੀ

[1]ਨਾ ਤੋਪ ਨਾ ਗੱਡਾ (ਜਾਂ ਤੋਪਾਂ ਵਾਲਾ ਗੱਡਾ) ਇਧਰੋਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦਾ। [ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਕਿ ਨਾਲ ਤੋਪਾਂ ਬੀ ਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ, ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੯ ਦਾ ਅੰਕ ੨੧]। [2]ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭੇਦ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। [3]ਔਖਾ ਰਾਹ ਹੈ। [4]ਬਹਾਰ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ। [5]ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਾਲੇ। [6](ਕੋਈ) ਆਇਆ। [7]ਹਕੀਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹਕੀਮੀਆਂ ਤੇ ਇਲਾਜ। *ਪਾ:-ਧੂਮ ਧਾਮ।

ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਕਾਰੇ। ਭੀਮ ਰੂਪ ਜਮਦੂਤ ਦਿਖਾਰੇ[1]* ॥੧੬॥ ਕਬਿ ਅਰੜਾਇ ਮੂਰਛਾ ਪਾਇ। ਘੂਮਯੋ ਰਹੈ ਨੈਨ ਉਘਲਾਇ। ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ ਪਾਇ ਮਰਿ ਗਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਦਤ ਨਹਿ ਭਯੋ ॥ ੧੭ ॥–ਕੂੱਪਾ ਰਿੜ੍ਹਯੋ–ਕਹੈਂ ਪੁਰਿ ਲੋਕ†। ਭਯ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਸ਼ੋਕ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬੂਝਯੋ ਮਾਲਕ ਤਖਤ। 'ਕੋ ਅਬਿ ਭਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਭ ਬਖਤ[2]?' ॥੧੮॥ ਪੁਨ ਤਿਨ ਕਹਯੋ'ਮਹਾਂ ਗਨ ਲਸ਼ਕਰ।ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ[3] ਅਰੈ ਬੀਰ ਬਰ।ਪੂਰਬ ਵਲੀ-ਅਹਦ ਸੋ ਭਯੋ[4]।ਅਬਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਪਰ ਥਿਰ ਥਯੋ ॥ ੧੯॥ ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਵਜ਼ੀਰ ਜਿ ਸਯਾਨੇ। ਸਗਰੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਹ ਮਾਨੈਂ'। ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈਂ। 'ਨਹਿ ਸਲਤਨ ਕੋ ਸੁਖ ਇਹ ਲਹੈ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੀ ਜਥਾ ਰਜ਼ਾਇ। ਸੋ ਬਨਿ ਹੈ ਨਹਿੰ ਆਨ ਉਪਾਇ'। ਤਹਿੰ ਤੇ ਕੂਚ ਅਗਾਰੀ ਕਰਯੋ। ਸ਼ਹਿਰ ਬਘੌਰ[5] ਨਿਕਟ ਸੁਨਿ ਪਰਯੋ॥ ੨੧॥ ਜਹਾਂ ਭੀਮ ਨੇ ਕੀਚਕ ਮਾਰੇ[6]।ਪਿਖਯੋ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਭੁ,ਤਿਤੇ ਸਿਧਾਰੇ। ਕਰੈਂ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਪਯਾਨੇ। ਪੁਰਿ ਬਿਘੌਰ ਕੇ ਗੁਰ ਨਿਯਰਾਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਥਲ ਸੁੰਦਰ ਤਰੁਵਰ ਗਨ ਹੇਰੇ। ਕਰੇ ਮੁਕਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਤਹਿੰ ਡੇਰੇ।ਸੁਨੀ ਨਗਰ ਮਹਿੰ–ਦਲ ਚਢਿ ਆਯੋ। ਲੂਟ ਨ ਲੇਹਿੰ–ਮਹਾਂ ਡਰਪਾਯੋ॥ ੨੩ ॥ ਗਹਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਏ ਸਵਧਾਨਾ। ਕਰਯੋ ਲਰਨ ਕੋ ਠਾਟ ਮਹਾਨਾ। ਭੇਤ ਹੇਤੁ ਨਰ ਏਕ ਪਠਾਯੋ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਦਲ ਮਾਂਹ ਆਯੋ ॥ ੨੪॥ ਜਹਿੰ ਦਿਵਾਨ ਮਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਸਿਰ ਢੁਰੇ। ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਜੋਰੇ ਜੁਗ ਹਾਥ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਸਾਥ ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਜਨ ਕੀ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਮੋ ਕੋ ਪਠਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਦਲ ਬਿਸਾਲ ਹੈ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ,

[1]ਜਮ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਅਪਨਾ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਸਨ। [2]ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। [3]ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਪੁਤਰ ਆਜ਼ਮਸ਼ਾਹ। [4]ਟਿੱਕਾ ਹੋਗਿਆ ਸੀ। [5]ਬਘੌਰ, ਉਦੇ ਪੁਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੈ। [6]ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਬਿਰਾਟ ਪਾਸ ਪਾਂਡਵ ਬਿਨਾਂ ਸੈਨਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤਦੋਂ ਕੀਚਕ ਨੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਛੇੜਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਭੀਮ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੀਚਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਸੈਨਾ ਪਤੀ ਸੀ [ਸਿ:,ਕੀਚਕ]। [ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੨੪]। *ਪਾ:–ਨਿਹਾਰੇ।

†ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਰ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਰਨ ਨੂੰ ਕੁੱਪਾ ਰੁੜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ, ਇਕ ਮਰਿਆ ਦੂਜਾ ਤਖਤ ਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬਦਲਨਾ ਕੁੱਪੇ ਦੇ ਹੇਠ ਉਤੇ ਹੋਣ ਵਾਂਗ ਹੈ।

ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿਂ ਲੁਟਹਿਂ ਜੰਗ ਕਰਿ ਮਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਆਪ ਕਹਾਂ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ?ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਏ?ਕੌਨ ਕਾਜ ਆਗਵਨ ਤੁਮਾਰਾ? ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਨਾਵਨ ਸਾਰਾ' ॥੨੭॥ਇਮ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਜਬਿ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਭਨਯੋਂ ਤਬਿ। 'ਜਾਹ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਨਰ ਸਮੁਝਾਵਹੁ। ਦੇ ਧੀਰਜ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਵਹੁ' ॥੨੮॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਸਾਵਧਾਨ ਜਹਿਂ ਜਾਲਾ। ਥਿਰ ਹੁਇ ਸਗਰੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। "ਇਹ ਜਗ ਗੁਰ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਸਿਖ ਹੁਇ ਮਿਲੋ ਦਰਸ ਕੋ ਜੋਵਹੁ। ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਕੇ ਸੁਖ ਕੋ ਜੋਵਹੁ। ਭੀਮਸੈਨ ਜਹਿਂ ਕ੍ਰੀਚਕ ਮਾਰੇ। ਸੋ ਸਥਾਨ ਚਿਤ ਚਹੈਂ ਨਿਹਾਰੇ ॥੩੦॥ ਤੁਮ ਨਾਹਕ ਕਯੋਂ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਭਏ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਬਿਗਾਰ ਚਿਤ ਠਏ'।ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਇਮ ਦਿਯੋ ਦਿਲਾਸਾ। ਤਦਪਿ ਨ ਤਿਨੈ ਭਯੋ ਭਰਵਾਸਾ॥੩੧॥"ਅਪਨੋ ਸਿਵਰ ਵਰਕਸੋਂ ਕਰੀਏ। ਪੁਰਿ-ਜਨ ਕੋ ਡਰ ਉਰ ਤੇ ਹਰੀਏ'। ਨਹਿਂ ਸਮੁਝੇ ਬਹੁ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਏ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਏ॥੩੨॥ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ। 'ਪੁਰਿ ਜਨ ਤ੍ਰਸਤਿ ਧੀਰ ਬਿਸਰਾਨੀ। ਸੁੰਦਰ ਉਪਬਨ ਤਰੁਵਰ ਠੌਰ। ਕਛੁਕ ਵਰਕ ਤੇ ਹੈ ਇਕ ਔਰ ॥ ੩੩ ॥ ਫੁਰਮਾਵਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਡੇਰਾ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ'। ਸੁਨਿਕੈ ਨਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕਹਯੋ। 'ਕਰਹੁ ਸਿਵਰ ਜਹਿਂ ਉਪਬਨ ਲਹਯੋ' ॥ ੩੪ ॥ ਚਢਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗਏ ਪਿਖਯੋ ਸ਼ੁਭ ਬਾਗ਼। ਤਰੁ ਛਾਇਆ ਸੁੰਦਰ ਜਹਿਂ ਲਾਗ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਏ। ਤਬਿ ਪੁਰਿ ਜਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਏ ॥ ੩੫ ॥ ਮਿਲੇ ਸੁ ਦੈ ਦੈ ਗਨ ਉਪਹਾਰੂ। ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਹੇਰਿ ਮੁਖ ਚਾਰੂ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਫੁਰਮਾਯੋ।'ਕੋ ਖੇਚਲ ਇਨ ਕਰਹਿ ਨ ਧਾਯੋ'॥੩੬॥ਘਾਸ ਰੁ ਈਂਧਨ ਲੇਹੁ ਨ ਕੋਈ। ਇਸ ਹੀ ਥਲ ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ। ਬਾਗ਼ ਭਲੋ ਥਲ ਬਹੁ ਸੁਖਦਾਈ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਤੇ ਲਿਹੁ ਚਹਿ ਸਮੁਦਾਈ' ॥੩੭॥ ਘਨੇ ਨਗਰ ਜਨ ਜਬਿ ਹੀ ਆਏ। ਲੇ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਧਾਏ। ਕ੍ਰੀਚਕ ਹਤਨਿ ਥਾਨ ਅਵਿਲੋਕਨ। ਬੂਝਤਿ ਚਲੇ ਲਿਏ ਪੁਰਿ ਲੋਕਨਿ ॥ ੩੮ ॥ ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਸ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਚਲਹਿਂ ਪਯਾਦੇ* ਤਜਹਿਂ ਕਿਕਾਨਾ'।ਇਮ ਸੁਨਿ

---

[1]ਨਗਰ ਵਾਲਿਆਂ ਕਹਿਆ। [2]ਭਾਵ ਦੌੜਨ ਭੱਜਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕਰੇ।

*ਪਾ:—ਸਜਾਦੇ।

ਕਰਿ ਗਨ ਕਿਯਸਿ ਪਯਾਨਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਕੋਸ ਉਰ ਬਹੁ ਥਾਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ ਥਲ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੇ। ਬੂਝੇ ਨਰਨ ਬਤਾਵਤਿ ਸਾਰੇ। ਤਹਾਂ ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਲੋਕ। ਆਏ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ॥੪੦॥ਡਰ ਧਰਿ ਜਿਨ ਜਿਨ ਅਰਜ਼ ਬਖਾਨੀ। ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ॥ਇਕਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਜਾਵਹੁ[1]। ਕਰਹਿ ਜੁ ਖੇਚਲ ਤਿਸਹਿ ਹਟਾਵਹੁ'॥੪੧ ॥ ਨਾਥ ਹੁਕਮ[2] ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਏ। ਦੇ ਦੇ ਧੀਰ ਬਚਾਵਤਿ ਭਏ*। ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੈਲ ਬਿਲੋਕੇ ਥਾਨ।ਉਤਰੇ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ। ਤਹਿਂ ਡੇਰੇ ਕੋ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮੁ। ਦੇਖ੍ਯੋ ਜਹਿ ਕਹਿ ਥਲ ਅਭਿਰਾਮੁ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਐਨੇ 'ਬਘੌਰ ਨਗਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਬਘੌਰ ਵਿਖੇ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ਼ਟਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਨ ਗਏ ਪੁਰਿ ਤੀਰ। ਬਾਗਨ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭੇ ਲਤਾ ਤਰੁਨ ਬਡ ਭੀਰ[3]॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਤੋਰਿ ਤਰੁ ਖਾਏ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਮਾਲੀ ਤਹਿਂ ਆਏ। ਉਸ਼ਟਨਿ ਕੌ ਬਹੁ ਲਸ਼ਟ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਦੇ ਗਾਰੀ ਬਹੁ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ॥੨॥ ਇਤ ਤੇ ਉਸ਼ਟਵਾਨ ਮਿਲਿ ਗਏ। ਦੇ ਦੇ ਗਾਰ ਲਰਤਿ ਸੋ ਭਏ। ਲਾਠੀ ਸੋਟਨ ਭਈ ਲਰਾਈ। ਮਾਰੇ ਉਪਬਨਵਾਨ[4] ਪਲਾਈ ॥ ੩ ॥ ਲੇ ਉਸ਼ਟਰ ਇਹ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ। ਮਾਲੀ ਕਰਨਿ ਪੁਕਾਰਿ ਸਿਧਾਏ। ਤਿਨ ਸੁਨਿਕੈ ਇਮ ਠਟੀ ਸਲਾਹਾ। 'ਸਿੰਘ ਜੁ ਆਵੈ ਕੋ ਇਤ ਰਾਹਾ ॥੪ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਹਤਹਿ ਮੁਸ਼ਟ ਅਰੁ ਸੋਟੇ। ਪਲਟਾ ਲੇਹਿਂ,ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਖੋਟੇ[5]'।ਰਹੇ ਤਕਾਵਤਿ ਘਾਤ ਬਹੋਰੀ। ਗਮਨਯੋ ਸਿੰਘ ਏਕ ਤਿਸ ਠੌਰੀ ॥ ੫ ॥ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਘੇਰ ਲਯੋ ਢਿਗ ਆਏ। ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਕੇ ਹਾਥ ਉਠਾਏ। ਕੋਪਯੋ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਿਕਾਰੀ। ਫਾਂਦਿ ਫਾਂਦਿ ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਕੈ ਝਾਰੀ ॥੬॥ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਇਤ ਉਤ ਮਹਿ ਭਾਰੋ। ਸ਼ੋਨ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਕਿਨ ਡਾਰੋ। ਲੇਕਰਿ ਹੁਕਮ ਨਾਥ ਕੋ ਧਾਏ। ਕਸੀ ਤੁਫੰਗੈਂ ਜੰਗ

---

[1]ਇਕ ਇਕ (ਸਿੰਘ ਹੋਕੇ) ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਾਓ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ। [3]ਵੱਲਾਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਸੀ, ਭਾਵ ਸੰਘਣੇ ਸਨ। [4]ਬਾਗਵਾਨ। [5]ਜਿਵੇਂ ਖੋਟਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

*ਇਥੋਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਜਾ ਨਾਲ ਕਿਤਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀ ਲੁੱਟ ਕੁੱਟ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜੋ ਆਪਣੇ ਬਾਹੂਬਲ ਨਾਲ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਯਾ ਦੁਖ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੱਧ ਮਚਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਅਤਿ ਲਿਹਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਰੌਸ਼ਨ ਹੈ।

ਮਚਾਇ ॥੭॥ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਨਰਗਨ* ਭਟ ਹ੍ਵੈ ਕੈ । ਮਚਯੋ ਲੋਹ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਰਿਸ ਕੈਕੈ† । ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਮਚੀ ਲਰਾਈ । ਬਿਚਰੇ ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਈ ॥੮ ॥ ਪਰਯੋ ਨੇਰ ਐਂਚੀ ਤਰਵਾਰੈਂ । ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਭਟ ਕੋ ਕਟਿ ਡਾਰੈਂ । ਹਮਲਾ ਕਰਯੋ ਖਾਲਸੇ ਜਬੈ । ਧਾਇ ਬਰੇ ਪੁਰਿ ਭੀਤਰ ਸਬੈ ॥੯॥ ਕਾਇਮ ਕਰਯੋ ਭਏ ਸਵਧਾਨਾ । ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਟਨਿ ਲਰੇ ਮਹਾਨਾ । ਵਹਿਰ ਸਿੰਘ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਰਿਸਾਇ । ਲਾਇ ਮੋਰਚੇ ਤੁਪਕ ਚਲਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਲੋਕੈਂ ਵਹਿਰ ਛੋਡ ਕਰਿ ਭਾਗੇ । ਅੰਤਰ ਬਰਿ ਕਰਿ ਲਰਿਨੇ ਲਾਗੇ । ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਮਾਚਯੋ ਜੰਗ । ਛੁਟੈਂ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗ ॥੧੧॥ ਦ੍ਵੈ ਦਿਸ਼ਿ ਜਬਿ ਘਮੰਡ ਅਸ ਹੋਵਾ । ਚਢਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਿ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਵਾ । ਪੌਰ ਸਕਾਨ ਅਗਾਰੀ ਠਾਂਢੇ । ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਕਹਯੋ 'ਨਹਿਂ ਗਾਢੇ'[1] ॥ ੧੨॥ ਘਾਲਹੁ ਹੇਲ ਪੌਰ ਚਲਿ ਜੱਧੈ । ਅਰਹਿ ਸੁ ਕਾਟਹੁ ਤੂਰਨ ਲੱਧੈ' । ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਤਜੀ ਤੁਫੰਗੈਂ । ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ ਉਤੰਗੈ ॥੧੩ ॥ ਖੈਂਚਿ ਮਯਾਨ ਤੇ ਲਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ । ਦੌਰੇ ਪੌਰ ਸਮੁਖ ਕਰਿ ਹਾਨੈਂ । ਤਜਿ ਭਾਗੇ ਪੁਰਿਕੋਟ ਅਤੰਕੇ[2] । ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਰ ਬੰਕੇ ॥ ੧੪ ॥ ਲੂਟਨ ਲਗੇ ਨਗਰ ਕੋ ਫੇਰ । ਭਾਜੇ ਪਰਿ ਜਨ ਡਰ ਕੋ ਹੇਰਿ । ਹੁਤੋ ਦੁਰਗ ਤਹਿਂ ਭਏ ਮਵਾਸੀ । ਰਹੇ ਵਹਿਰ ਸੋ ਕਰੇ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੧੫ ॥ ਦੁਰਗ ਚੁਗਿਰਦੇ ਘੇਰਾ ਡਾਰਾ । ਲੂਟਯੋ ਸ਼ਹਿਰ ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਸਾਰਾ । ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਅੰਨ ਪਟ ਘਨੇਂ । ਧਨ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿਤਿਕ ਜਿਸ ਬਨੇ ॥ ੧੬ ॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਅਘਾਏ‡ । ਦੁਰਗ ਚੁਗਿਰਦੇ ਪੁਨ ਸਮੁਦਾਏ । ਨਿਕਸਨ ਅਰੁ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ । ਛੁਟਹਿਂ ਤੁਫੰਗ ਜੰਗ ਬਡ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੭ ॥ ਗਰੀਅਨਿ ਮਹਿ ਤਿਹ ਲੋਥ ਪਰੀ ਹੈ । ਭਾਜੀ ਸਕਲ, ਨ ਸੈਨ ਅਰੀ ਹੈ । ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਬੁਲਵਾਇ । ਕਹਯੋ 'ਹੇਲ ਘਾਲੋ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਕਟ ਮੋਰਚੇ ਦੇਹੁ ਢੁਕਾਈ । ਮਾਰਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ' । ਸੁਨਿਕੈ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਗਯੋ । ਦੁਰਗ

---

[1](ਦਰਵੱਜਾ) ਤਕੜਾ ਨਹੀਂ । [2]ਡਰ ਨਾਲ ਨਗਰ ਦੀ ਸਫ਼ੀਲ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜੇ । (ਅ) ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਡਕੇ (ਲੋਕ) ਕਿਤੇ ਨੂੰ ਭੱਜੇ । *ਪਾ:–ਗਨ ਗਨ । †ਪਾ:–ਤਿਸ ਕੈ ਕੈ ।

‡ਇਹ ਲੁੱਟ ਕੁੱਟ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਹੈ, ਤਵਾ: ਖ਼ਾ: ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹਾਲ ਹੋਰਵੇਂ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਆਗਯਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ । ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ । ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ, ਮਰਨਾ ਮਾਰਨਾ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ।

ਚੁਗਿਰਦੇ ਬਿਚਰਤਿ ਭਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਸਗਰੀ ਘਾਤ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਆਛੇ। ਹੇਲ ਕਰਨ ਕੌ ਚਿਤ ਮਹਿ ਬਾਛੇ। ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਦੌਰਤਿ ਆਯੋ।ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ਉਪਾਉ ਬਤਾਯੋ ॥੨੦॥ 'ਪੁੰਜ ਸਿੰਘ ਹੇਲੇ ਮਹਿਂ ਮਰੈਂ। ਜਤਨ ਨ ਖੈਨ ਆਪ ਅਸ ਕਰੈਂ। ਇਹ ਪਰਬਤ ਸਿਰ ਤੋਪ ਚਢਾਵੈ। ਤਹਿਂ ਥਿਰ ਕਰਿ ਗੋਰਾ ਚਲਵਾਵੈ ॥ ੨੧ ॥ ਅੰਤਰ ਲਗਹਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਬੈ। ਡਰ ਧਰਿ ਨਿਕਸ ਜਾਹਿਂ ਰਿਪੁ ਸਬੈ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਮਾਨੀ। 'ਤੋਪ ਚਢਾਵਹੁ'ਸਭਿਨਿ ਬਖਾਨੀ ॥੨੨॥ ਤਬਹਿ ਖਾਲਸਾ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਚਾਲਾ। ਲਈ ਤੋਪ ਚਢਿ ਗਿਰ ਤਤਕਾਲਾ।ਥੈਲੀ ਡਾਰਿ ਕਸਯੋ ਜਬਿ ਗੋਰਾ। ਬਾਂਧੀ ਸ਼ਿਸਤ ਪੌਰ ਕੀ ਓਰਾ ॥ ੨੩ ॥ ਪਾਇ ਬਰੂਦ ਅਗਨ ਤਬਿ ਲਾਈ। ਧੁਖਯੋ ਪਲੀਤਾ ਬਡ ਗਰਜਾਈ। ਮਨਹੁੰ ਗਾਜ ਗਿਰਿ[1] ਕਰੀ ਅਵਾਜ਼। ਸੁਨਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਧੀਰਜ ਉਰ ਭਾਜਿ ॥੨੪॥ ਗੋਰਾ ਲਗਯੋ ਪੌਰ ਮਹਿਂ ਜਾਈ। ਪੁਨ ਕਸ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲ ਚਲਾਈ। ਇਸੀ ਰੀਤ ਗੋਰੇ ਦ੍ਵੈ ਚਾਰੇ। ਪੌਰ ਬਿਖੈ ਕੇ ਬਿਚੁ ਭਟ ਮਾਰੇ[2] ॥੨੫॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਉਪਜਯੋ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਲਖਯੋ ਕਿ–ਸਭਿ ਕੋ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸਾ–।ਹੇਲਾ ਘਾਲਨਿ ਤੇ ਹਤਿ ਧੀਰ[3]। ਊਪਰ ਚਢੇ ਭ੍ਰਮਾਯੋ ਚੀਰ ॥ ੨੬ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ 'ਰਖ ਲੇਹੁ ਗੁਰੂ ਦਿਹੁ ਜੀਵ ਦਾਨ। ਹਮ ਨਿਕਸਿ ਜਾਇਂ ਜੋ ਬਚਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨ'। ਇਮ ਸੁਨੀ ਖਾਲਸੇ ਅਰਜ਼ ਦੀਨ। ਲੀਨੇ ਨਿਕਾਸ ਪੁਨ ਜਾਨਿ ਦੀਨ ॥ ੨੭ ॥ ਗਢ ਨਗਰ ਮਾਰਿ ਫਿਰ ਦੁਰਗ ਛੀਨ।ਗਨ ਸੌਜ ਅਨਿਕ ਸਭਿ ਲੂਟ ਲੀਨ।ਇਕਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜਾਇ ਧਾਇ। ਸਭਿ ਕਹੀ ਖਬਰ ਜਿਮ ਜੀਤਿ ਪਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਖਹਿਂ ਦੁਰਗ ਪਰਖਾ[4] ਬਿਸਾਲ। ਬਿਚ ਕੂਪ ਲਰਨ ਕੀ ਸੌਜ ਜਾਲ। ਬਹੁ ਅੰਨ ਘ੍ਰਿੱਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਚੀਰ। ਸਭਿ ਗਏ ਤਯਾਗ ਡਰ ਧਾਰਿ ਭੀਰੁ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਦਯਾ ਸਿੰਧ ਸੈਂਧਵ[5] ਮੰਗਾਇ। ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਰੋਹ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਾਇ[6]। ਇਕ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬਰ ਬੀਰ ਸੰਗ।ਤਜਿ ਸਿਵਰ ਚਲੇ ਜਿਤ ਦੁਰਗ ਭੰਗ[7] ॥ ੩੦ ॥ ਕੇਤੀਕ ਦੂਰ ਜਬਿ ਕਿਯ ਪਯਾਨ। ਨਗਰੀ ਬਘੌਰ ਭੂਪਤਿ ਮਹਾਨ। ਸੋ ਹੁਤੋ ਵਹਿਰ ਸੁਧ ਸੁਨਤਿ ਆਇ। ਡੇਰਾ ਨਿਹਾਰ ਉਰ ਮੈਂ ਰਿਸਾਇ॥੩੧॥ਤਬਿਪਰਯੋਧਾਇ ਤਜਿ ਸਰ ਤੁਰੰਗ।

[1] ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਨੇ ਡਿੱਗਕੇ। [2] ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵੱਲ ਮਾਰੇ। [3] ਧੀਰਜ ਦੂਰ ਹੋਇਆ। [4] ਖਾਈ। [5] ਘੋੜਾ। [6] ਚਲੇ। [7] ਜਿੱਥੇ ਕਿਲਾ ਤੋੜਿਆ ਸੀ।

ਕੁਛ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਜੰਗ।ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਨਿ ਬਕਾਰਾ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ। ਮਰਿ ਗਏ ਕਿਤਿਕ ਗਿਰਿ ਗੇ ਸੁਮਾਰਿ[1]॥੩੨॥ਬਡ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਗੁਰ ਸੁਨਤਿ ਕਾਨ। ਹਟਿ ਪਰੇ ਤੁਰਤ ਬਨਿ ਸਾਵਧਾਨ। ਇਕ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਭਟ ਸੰਗ ਜਾਇ। ਦੇਖ੍ਯੋ ਲਰੈਤਿ ਬਾਘੌਰ ਰਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਉਤ ਹੁਤੇ ਰਾਵ ਅਸਵਾਰ ਦੋਇ।ਇਤ ਗੁਰੂ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਜੋਇ।ਪੈਦਲ ਸਮੂਹ ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾਨ। ਛੂਟਹਿ ਤੁਫੰਗ ਤੀਖਨ ਸੁ ਬਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁਨਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ। ਚਲ ਜਾਹੁ ਅੱਗ੍ਰ ਬਨਿ ਰੂਪ ਸਿੰਘ। ਉਤ ਦੋਇ'ਇਤੈ ਹਮ ਦੋਇ ਜਾਨਿ। ਇਕ ਸੰਗ ਏਕ ਭਿਰਿ ਹੈ ਮਹਾਨ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹਯ ਕੋ ਧਵਾਇ। ਰਣ ਸਮੁਖ ਗਯੋ ਰਿਪੁ ਹਤਨਿ ਚਾਇ। ਊਚੇ ਪੁਕਾਰ ਲੀਨੋ ਹਕਾਰ। 'ਇਤ ਆਉ ਆਪਨੋ ਕਰਹੁ ਵਾਰ ॥ ੩੬ ॥ ਮੈਂ ਹਤੌਂ ਕਿਧੌਂ ਅਬਿ ਲਿਹੁ ਸੰਭਾਰ'।ਸੁਨਿ ਭਯੋ ਸਮੁਖ ਸਰ ਕੋ ਨਿਕਾਰਿ। ਧਰਿ ਧਨੁਖ ਬਿਖੈ ਐਂਚ੍ਯੋ ਸਜੋਰ। ਖਰ ਹੁਤੋ ਘੋਰ ਦੀਨੋ ਸੁ ਛੋਰਿ ॥੩੭ ॥ ਪਿਖਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹਯ ਕੋ ਚਲਾਇ।ਖਰ ਤੀਰ ਸਮੁਖ ਤੇ ਤਨ ਬਚਾਇ। ਅਪਨੋ ਖਤੰਗ ਲੀਨੋ ਨਿਕਾਰ। ਬਿਚ ਪਨਚ ਫੋਕ[2] ਧਰਿਕੈ ਸੁਧਾਰ॥੩੮। ਐਂਚਤਿ ਸ਼ਿਤਾਬ ਰਿਪੁ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਲਗਿ ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਮਝਾਰ। ਹਯ ਤਰੇ ਗਿਰ੍ਯੋ ਖਪਰਾ ਲਗੇਤਿ। ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਪਰ੍ਯੋ ਛਿਤ ਪ੍ਰਾਨ ਹੇਤਿ॥ ੩੯॥ਪਿਖਿ ਭੂਪ ਕੋਪ ਕੈ ਆਇ ਧਾਇ। ਗੁਰ ਸਮੁਖ ਬਾਨ ਪੈਨੋ[3]ਚਲਾਇ। ਘੋਰਾ ਫੇਧਾਇ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੇਤਿ। ਨਿਜ ਭਟਨ ਪ੍ਰੇਰ ਜੈ ਕੋ ਚਹੇਤਿ ॥ ੪੦॥ ਸਿਰਮੌਰ ਭਟਨ ਕੋ[4] ਧਨੁ ਸੰਭਾਰ। ਤਤਕਾਲ ਤੀਰ ਭਾਥਾ ਨਿਕਾਰ। ਕਰਿ ਐਂਚ ਕਾਨ ਲਗਿ ਛੋਰਿ ਦੀਨਿ। ਹਤਿ ਭਾਲ ਬਿਖੈ ਸੋ[5] ਮਾਰਿ ਲੀਨਿ ॥ ੪੧ ॥ ਜਬਿ ਦੁਹਨ ਪ੍ਰਾਨ ਤ੍ਯਾਗੇ ਨਿਹਾਰ। ਸਭਿ ਭਜੀ ਚਮੂੰ ਨਹਿ ਧੀਰ ਧਾਰਿ। ਭਾਜੇ ਬਿਲੋਕਿ ਬਰਜੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। 'ਇਨ ਹਤਹੁ ਨਾਂਹਿ ਤਜਿ ਜੰਗ ਸ਼ਾਲ[6]' ॥੪੨॥ ਲੀਨੇ ਹਟਾਇ ਗੁਰ। ਸਿੰਘ ਜਾਲ।ਸਭਿ ਸਿਵਰ ਬਿਖੈ ਕਰਿਕੈ ਸੰਭਾਲ।ਬਾਘੌਰ ਨਾਥ ਮਗ ਜੁੱਧ[7] ਮਾਰਿ। ਪੁਰਿ ਲੂਟ ਲੀਨਿ ਗਢ ਦੁਰਗ ਦਾਰ ॥ ੪੩ ॥ ਇਮ ਬਿਜੈ ਕੀਨਿ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਬੀਚ। ਜਸੁ

---

[1]ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ। [2]ਬਾਗੜ। [3]ਤਿੱਖੇ। [4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। [5]ਭਾਵ ਰਾਜਾ। [6]ਇਹ ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਛੱਡ ਟੁਰੇ ਹਨ ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ। [7]ਰਾਹ ਦੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ।

ਕਰਤਿ ਸਕਲ ਨਰ ਊਚ ਨੀਚ। ਕਰਿ ਦਯੋ ਕੂਚ ਡੇਰਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਨਿਜ ਸੁਭਟ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਕਰਿ ਸੰਭਾਲ*॥੪੪॥ਗੁਰ ਕਹੀ ਖਾਲਸੇ ਸਨ ਸੁਨਾਇ। 'ਅਬਿ ਰਣ ਸੁਲਤਾਂਨੀ ਕੋ ਕਰਾਇਂ[1]। ਕਰਿ ਹਾਰ ਜੀਤ ਸਗਰੋ ਨਿਹਾਰ। ਮਰਿ ਰਹੈਂ ਤੁਰਕ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਜੁਝਾਰ॥ ੪੫॥ ਕਰਤਾਰ ਦੇਹਿ[2] ਸੋ ਤਖਤ ਪਾਇ। ਬਾਦੀ ਦਿਲੇਸ਼ ਜੀਵਨ ਬਿਹਾਇ[3]'। ਸੁਨਿ ਭਨੈ ਸਿੰਘ 'ਬਡ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲੀਨਿ[4]। ਤਿਸ ਤੇ ਸਾਕਹਿ ਅਬਿ ਕੌਨ ਛੀਨ॥੪੬॥ ਸਮਰੱਥ ਆਪ ਹੋ ਜਗਤ ਨਾਥ। ਅਨਗਨਤ ਬਾਹਨੀ ਜਾਂਹਿ ਸਾਥ[5]'। ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਪ੍ਰਭੂ

---

[1]ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਜੁੱਧ ਕਰਾਵਾਂਗੇ। [2](ਜਿਸ ਨੂੰ) ਕਰਤਾਰ ਦੇਵੇਗਾ। [3]ਲੜਾਕੇ ਦਿੱਲੀਪਤ ਭਾਵ ਨੁਰੰਗੇ ਨੇ ਜੀਵਨ ਤਜਾਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ। [4]ਆਜ਼ਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਬਲੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ—ਮੁਹੰਮਦ ਸੁਲਤਾਨ, ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਅੱਜ਼ਮ, ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਸਦਵਾਇਆ, ਆਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ, ਮੁਹੰਮਦ ਅਕਬਰ ਤੇ ਕਾਮਬਖਸ਼। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਚੌਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰ ਚੁਕੇ ਸੇ। ਤ੍ਰੈ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਅੱਜ਼ਮ (ਅਰਥਾਤ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ) ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਖਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਉਹ ਸੀ। [5]ਜਿਸ (ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ) ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।

*ਇਹ ਜੰਗ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਘੌਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਸੈਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਿਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਰਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਟਿਕਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਲਾਭ ਭੀ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਤੀਰੰਦਾਜ਼ੀ ਬੀ ਸਿੱਖਦਾ ਸੀ। ਬਘੌਰ ਤੋਂ ਤ੍ਰੈ ਕੁ ਮੀਲ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਰੀਕ ਭਾਈ ਹੋਰ ਰਾਣਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਊਠ ਚਰਦੇ ਚਰਦੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਗ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਰਾਖਿਆਂ ਨੇ ਸਾਰਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਊਠ ਖੋਹਕੇ ਲੈ ਚੱਲੇ। ਤਦ ਪੰਦਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਾਕੇ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਊਠ ਤੇ ਆਦਮੀ ਛੁਡਾਏ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਤੇ ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਇਹਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਪਰ ਆ ਪਏ। ਰਾਣੇ ਦੀ ਫੌਜ ਹਾਰਕੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਕ ਟਿੱਬੇ ਤੇ ਤੋਪ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਕਿਲੇ ਤੇ ਚਲਾਈ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਕਿਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਮੰਨ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਹਾਸਰਾ ਛੱਡਕੇ ਮੁੜ ਆਉਣੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਠੀਕ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਰਾਣਾ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਲੜਾਈ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ। ਜੰਗ ਵਿਚ ਰਾਣਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਹੋਈ। ਸ਼ਿਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਇਹ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਟਿਕਾ ਲਿਆ।

ਕੇ ਮਹਿਦ ਖੇਲ। ਪਿਖਿ ਲੋਤਿ ਸਕਲ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਪੇਲ'॥੪੭॥ ਇਮ ਕਰਤਿ ਬਾਤ ਗੇ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ।ਕਿਯ ਸਿਵਰ ਬਿਲੋਕੇ ਥਲ ਅਦੋਸ਼[1]। ਗੁਰ ਕੋਰ ਬੀਰ ਰਿਪੁ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਸਿੰਘ[2]। ਕਰਿ ਨਮੋ ਸਭਿਨਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਬਘੌਰ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤਾਲੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੩੯॥

੪੦. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਹੁਤੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ। ਤਿਤ ਕੋ ਸੁਨਿ ਬੀਮਾਰ ਬਹੁ ਹਟਯੋ ਤੁਰਤ ਮਗ ਮਾਂਹੁ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਤਿ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਪਧਾਰਾ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਆਨਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ।–ਪਿਤ ਹਤਿ[3] ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਲਤਨ ਲੀਨ–। ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਭਾ ਮਨ ਅਤਿ ਦੀਨ।੨॥ 'ਅਬਿ ਮੋ ਤੇ ਕਯਾ ਹੁਇ ਉਪਚਾਰਾ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰਾ। ਗਹੈ ਭ੍ਰਾਤ ਦੈਹੈ ਮਰਵਾਇ[4]। ਕੋ ਨ ਬਲੀ ਤਬਿ ਸਕੈ ਬਚਾਇ ॥੩॥ ਬਾਇਸਲਾਖ ਚਮੂੰ ਜਿਹ ਸੰਗ। ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਇ ਸਮੁਖ ਤਿਹ ਜੰਗ'। ਅਪਨੇ ਹਿਤੂ ਬੁਲਾਇ ਬਿਠਾਏ। ਸਭਿ ਕੋ ਅਪਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਏ ॥੪॥ 'ਮੋ ਕੌ ਕਰਤਬ ਕਯਾ ਅਬਿ ਅਹੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਜਿਯਤ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚ ਰਹੈਂ। ਚਲੈਂ ਭਾਜ ਕੈ ਦਿਢ ਕਿਤ ਹੋਇ। ਬਲੀ ਸਹਾਯਕ ਬਨਿ ਹੈ ਕੋਇ॥੫॥ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਔਲੀਆ ਮਹਾਂ। ਖੋਜਹੁ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ ਕਹਾਂ। ਜਿਮ ਸੋ ਕਹੈ ਕਰੈਂ ਸੋ ਕਾਜਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਰਹੁ ਪਠਨ ਨਰ ਆਜਾ' ॥੬॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਨੰਦਲਾਲ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਏਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਸ ਲਹਯੋ। ਤਿਨ ਸਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਹੂੰ ਨ ਕੋਇ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਫਿਰਿ ਖੋਜਹੁ ਜੋਇ ॥ ੭ ॥ ਤੁਮ ਭੀ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਬਿਦਤ ਸਭਿਨਿ ਮਾਂਹਿ ਜਿਨ ਕਰਮਾਤੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿਂ ਜੇ ਬਨਹਿਂ ਸਹਾਇ। ਤੌ ਜਗ ਕੀ ਸਲਤਨ ਲਿਹੁ ਪਾਇ' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਅਨੰਦ। ਕਹਯੋ 'ਕਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੋ ਜਗ ਬੰਦ[5]'। ਸੁਨਿ ਮੁਨਸ਼ੀ ਤੁਝ ਬਿਨ ਕੋ ਜਾਇ। ਜਾਇ ਤ ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਰਿਝਾਇ ॥ ੯ ॥ ਤੁਝ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿਂ ਬਹੁਤੇਰੀ। ਹਾਕਮ ਰਾਇ ਸੰਗ ਹੁਇ ਤੇਰੀ। ਜਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਪਹੁੰਚਿ ਬਿਨ ਦੇਰ। ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਆਵਹੁ ਫੇਰ' ॥ ੧੦ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ। ਕਿਸ ਤੇ ਸੁਨੀ ਗੁਰੂ ਸੁਧ ਸਾਰੀ। 'ਰਜਪੂਤਨ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ। ਬਿਚਰਤਿ ਉਤ ਕੋ ਗਏ ਉਦਾਰਾ' ॥ ੧੧ ॥ ਹਾਕਮਰਾਇ

[1] ਨਿਰਦੋਖ ਸੁਹਣੇ ਥਾਂ। [2] ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ। [3] ਪਿਉ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ...। [4] ਮੇਰਾ ਭਿਰਾ ਫੜਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦੇਵੇਗਾ। [5] ਨਿਸਚੇ ਉਹ ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨਾ ਜੋਗ ਹਨ।

ਸੰਗ ਨਿਜ ਲੀਨਾ। ਨੰਦਲਾਲ ਗਮਨਨੌਂ ਜਿਤ ਚੀਨਾ। ਮਾਰਿ ਬਘੌਰ ਸਿਵਰ ਕਿਯ ਜਹਾਂ।ਪਹੁੰਚੇ ਤੂਰਨ ਕਰਤੇ ਤਹਾਂ॥੧੨॥ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੀਚ ਦਿਵਾਨ। ਭੇਟ ਅਨੇਕ ਲਏ ਮਿਲਿ ਆਨਿ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਬਿਨਤੀ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧੩ ॥ 'ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ। ਰਿਪੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ' ॥ ੧੪ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਾਕ ਉਚਰਿਕੈ। ਹਮ ਸਲ-ਤਨ ਜਗ ਕੀ ਦੇਂ ਤਾਂਹਿ*।ਇਕ ਸੁਆਲ ਮਾਨਹਿ ਮਨਮਾਂਹਿ[1]॥੧੫॥ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੇ ਸਮ ਹੋਇ ਨ ਕੂਰਾ।ਤੌਕਾਰਜ ਇਸਕੋ ਹੁਇ ਪੂਰਾ'। ਸੁਨਿਕੈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਹਰਖਾਯੋ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ' ਕਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੧੬॥ 'ਕਹਯੋ ਆਪ ਕੌ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕਹੌਂ। ਮਾਨਹਿਂ ਸੁਆਲ, ਭਲੇ ਮੈਂ ਲਹੌਂ[2] । ਅਬਿ ਤੌ ਜੀਵਨ ਕੀ ਨਹਿਂ ਆਸਾ। ਜਾਉਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਭਾਖੌਂ ਤਿਸ ਪਾਸਾ'॥੧੭॥ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਕਰਿ ਧਾਇ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇ। 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਬਾਕ ਲੇ ਮਾਨ।ਲਿਖਿ ਦੀਜੈ ਅਪਨੇ ਅਬਿ ਪਾਨ[3]॥੧੮॥ ਇਕ ਸੁਆਲ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ਸੁ ਲੇਹਿ।ਜਗ ਕੀ ਸਲਤਨ ਤੁਝਕੋ ਦੇਹਿਂ'। ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਏਕ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹੂ। ਸੋ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਸਭਿਕੇ ਮਾਹੂੰ॥੧੯॥'ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਸੈਨਕਹੁ ਕੇਤੀ?ਕਿਮ ਲੈ ਦੇਹਿਂ[4] ? ਕਹੋ ਬਿਧਿ ਤੇਤੀ'। ਨੰਦਲਾਲ ਨੇ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਬਡ ਦਲ ਜਾਨਿ, ਜੁ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ॥੨੦॥ਗੁਰ ਸਮਰੱਥ ਚਹੈਂ ਸੋ ਕਰੈਂ। ਭਰੇ ਰਿਤਾਵੈਂ ਰੀਤੇ ਭਰੈਂ[5]। ਨਹਿਂ ਸੰਸੈ ਕਰੀਅਹਿ ਚਿਤ ਕੋਇ। ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈ ਕਾਜ ਸੋ ਹੋਇ ॥੨੧॥ ਜੇ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਤੁਮ ਮਾਨੋਂ। ਸਗਰੇ ਸੰਕਟ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਹਾਨੋਂ। ਦੂਰੀ ਨਹੀਂ ਜਗ ਬਿਦਤਿ ਬਡਾਈ। ਪੂਜਹਿਂ ਸਭਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਥਾਂਈ'॥੨੨॥ਕਹੈ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹੁ'ਸੁਨੀਜੈ। ਅਬਿਕੇ ਗਮਨੋ ਨਿਰਨੈ ਕੀਜੈ। ਇਕ ਸੁਆਲ ਮਾਨਹਿਂ[6] ਜਿਮ ਕਹੈਂ।ਕਿਮ ਸਲਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹਮ ਲਹੈਂ? ॥੨੩॥ ਸਗਰੋ ਭੇਤ ਬੂਝ ਕਰਿ ਲਯਾਉ। ਕੌਨ ਕਾਜ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਬਨਾਉ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਨੰਦਲਾਲ ਭਾ ਤਯਾਰ। ਚਢਿ ਮਗ ਚਲਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰਿ ॥

[1]ਭਾਵ ਇਕ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਮੰਨ ਲਵੇ। [2]ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। [3]ਹੱਥੀਂ। [4](ਰਾਜ) ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਦੇਣਗੇ। [5]ਸੱਖਣੇ ਭਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭਰੇ ਸੱਖਣੇ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [6]ਅਸੀਂ ਮੰਨਾਂਗੇ।

*ਰਾਜ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੨੯, ੩੦ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

੨੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਸ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮਿਲੇ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਭਲੇ। ਬੈਠੇ ਸਨਮੁਖਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਜਸ ਕਰਤੱਬ ਸ਼ਾਹੁ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੨੫ ॥ ਜਿਮ ਫੁਰਮਾਵਹੁ ਮਾਨਹਿ ਸੋਇ। ਲਰਿਬੇ ਕੀ ਜਿਹ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਕੋਇ'। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਸੁਨਿ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਬਨੀਯਹਿ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਬਨਹਿ ਨ ਦੇਸ਼ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਭਾਜਨ। ਭਾਜੇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਰਾਜ ਨ। ਜੇ ਤਿਹ ਮਿਲਹਿ ਨ ਆਛੀ ਬਾਤ[1]। ਸਮੁਝਿ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੀ ਭਾਂਤਿ ॥ ੨੭ ॥ ਪਿਤਾ ਭ੍ਰਾਤ ਸਭਿ ਕੀ ਕਰਿ ਹਾਨਿ। ਕਰਿ ਕੈ ਜੋਰ ਭਯੋ ਸੁਲਤਾਨ। ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਬਾਤ ਲਰਨ ਕੀ ਅਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਸਲਤਨ ਕੋ ਇਹ ਲਹੈ ॥ ੨੮ ॥ ਇਨ ਘਰ ਕੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹਤਿ ਸਾਰੀ। ਨਾਸ਼ ਕਰੀ ਹਮ ਲਖਿ ਦੁਰਚਾਰੀ। ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ ਅਰੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਯਾਂਤੇ ਦੇਨਿ ਇਸੇ ਕੋ ਮਾਨੀ ॥ ੨੯ ॥ ਕਾਰਨ ਘਨੇ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਦਈ। ਅਰੁ ਇਸ ਕੀ ਬਧ ਲਘੁ ਲਖਿ ਲਈ[2]। ਪਾਛੇ ਸਗਰੀ ਪਾਇ ਬਿਨਾਸ਼ੀ[3]। ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਹਿ ਕਿਮ ਕੋ ਕਰਿ ਆਸੀ[4] ॥ ੩੦ ॥ ਸਨਮੁਖ ਰਣ ਕਰਿਬੇ ਬਹੁ ਤਯਾਰੀ। ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਲਿਹੁ ਸਲਤਨ ਸਾਰੀ। ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਕੋ ਹਮ ਮਾਰਹਿਂ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਮਿਲੈਂ ਤ੍ਰਖਤ ਬੈਠਾਰਹਿਂ[5] ॥ ੩੧ ॥ ਚਮੂੰ ਬਟੋਰਹੁ ਬਹੁ ਨਿਜ ਸੰਗ। ਰਾਜ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਬਿਨ ਜੰਗ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਹੁ ਸਰਬ ਕੁਛ ਪਾਵਹੁ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਾਇ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਵਹੁ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸਭਿ ਗਾਥਾ। ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਪਰ ਧਰਿ ਮਾਥਾ। ਗਯੋ ਤੁਰਤ ਜਹਿਂ ਹਜ਼ਰਤ ਨੰਦਨ। ਉਤਰਿ ਪਹੁਚਯੋ ਕੀਨਸਿ ਬੰਦਨ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਹੁਂ ਸਲਤਨ ਪਾਈ। ਤੁਵ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਾਥਾ। ਮਾਨਹੁਂ ਕਹਯੋ ਭਾਵਨੀ ਸਾਥਾ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਖਾਨੈ। 'ਲਸ਼ਕਰ ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਕਿਤ ਆਨੈਂ ? ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਕੇਲਯੋ ਜਾਇ ਨ ਕੋਈ। ਬਿਨ ਸੁਭਟਨ ਲਰਿਬੋ ਕਿਮ ਹੋਈ' ॥ ੩੫ ॥ ਬੋਲਯੋ ਨੰਦਲਾਲ 'ਸੁਨਿ ਲੇਹੋ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ ਤਥਾ ਕਰੇਹੋ।–ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਕੋ ਹਤਿ ਕਰਨੋ। ਹਮ ਕਰਿਹੈਂ–। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਮ ਬਰਨੋਂ ॥ ੩੬ ॥

[1]ਜੇ ਤਿਸ (ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਨੂੰ ਜਾਕੇ) ਮਿਲੇਗਾ (ਤਾਂ ਭੀ) ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ। [2]ਥੋੜੀ (ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ) ਲਖੀ ਹੈ (ਅਸਾਂ ਨੇ)। [3]ਸਾਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। [4]ਠਹਿਰੇਗੀ ਨਹੀਂ (ਭਾਵੇਂ) ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ ਆਸਾ ਪਿਆ ਕਰੇ, ਭਾਵ ਨਿਖੁੱਟਦੀ ਜਾਏਗੀ। [5]ਫਿਰ ਸਾਰੇ (ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਨੂੰ) ਆ ਮਿਲਣਗੇ ਤੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾਲਣਗੇ।

ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਲਸ਼ਕਰ ਬਹੁਤੇਰੋ। ਬਿਨਾ ਸਕੇਲੇ ਸਭਿ ਹੁਇ ਤੇਰੋ। ਬਿਜੈ ਕਰਨ ਕੋ ਭਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੋ ਸਭਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥੩੭॥ਬੀਚ ਖਰੋ ਹੋਨੋ ਤੁਵ ਕਾਜ। ਇਮ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਲੀਜਹਿ ਰਾਜ। ਭਾਜ ਚਲਨ ਕੇ ਮਿਲਿਬੇ ਮਾਂਹੀ। ਸੰਕਟ ਬਨੈ ਲਖਹੁ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ ॥੩੮॥ ਤੁਵ ਜੀਵਨ ਮਾਂਹਿ ਸੰਸਾ ਹੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਤ੍ਯਾਗ ਦੇਹੁ ਮਤ ਦੋਇ। ਲਰਨੋ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜੇ ਜੂਝਹਿੰ[1] ਤੌ ਭਿਸਤ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥੩੯॥ ਜੀਵਤ ਰਹੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਪਦ ਲੈ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਤੇ ਤੋਹਿ ਕੋ ਦੈ ਹੈਂ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਨ ਜਿਤ ਕਿਤ ਕੀਨਿ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਸਨਮੁਖ ਤਿਹ ਆਵਤਿ।ਗੁਰੂ ਭਰੋਸਾ ਧਰਤਿ ਸਿਧਾਵਤ।–ਕੈ ਮਰਿ ਰਹੈਂ ਕਿ ਲੈ ਹੌਂ ਰਾਜ। ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਬਾਹੈਂਗੇ ਨਿਜ ਲਾਜ–॥੪੧॥ ਚੰਬਲ ਸਲਿਤਾ ਕੋ ਚਲਿ ਪਰਯੋ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੋ ਬਹੁਰ ਉਚਰਯੋ। 'ਹਾਕਮ ਰਾਇ ਸੰਗ ਲੇ ਜਾਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਹਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਲ੍ਯਾਇ॥੪੨॥ਏਕ ਸੁਆਲ ਜੁ ਕਹੈਂ ਸੁ ਮਾਨੌਂ। ਤਿਨਹੁ ਭਰੋਸੇ ਮੈਂ ਰਣ ਠਾਨੌਂ'। ਸੁਨਿਕੈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਪੁਨ ਆਯੋ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੪੩ ॥ 'ਚਲਹੁ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਹੋ। ਕਿਰ-ਤਾਰਥ ਨਿਜ ਦਾਸ ਕਰੈ ਹੋ। ਕਹਯੋ ਆਪ ਕੋ ਲੀਨਸਿ ਮਾਨਿ। ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਕਿਯ ਅੱਗ੍ਰ ਪਯਾਨ' ॥੪੪॥ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰੇ। 'ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਲਿਹੁ ਸੰਗ ਬਡੇਰੇ। ਜਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਜੈ ਦਿਹੁ। ਅੰਗ ਸੰਗ ਰੱਛਕ ਹਮ ਤਿਹ ਕਹੁ ॥ ੪੫ ॥ ਭਿੜੇ ਭੇੜ ਗਨ ਕਰਹਿੰ ਸਹਾਇ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਆਜ਼ਮ ਕੋ ਹਮ ਘਾਇੰ। ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸਨ ਲਰਿਕੈ। ਬਿਜੈ ਕਰਹੁ ਗੁਨ ਗੁਰੂ ਸਿਮਰਿਕੈ ॥ ੪੬ ॥ ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵੋ।–ਜਹਿਂ ਕਹਿੰ ਹਾਦਰ ਗੁਰੂ–ਬੁਝਾਵੋ। ਸਿਮਰਹਿਂ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਕਰਹੁ ਨ ਸੰਸਾ। ਲਿਹੁ ਸਲਤਨ ਰਿਪੁ ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਧੁੰਸਾ[2]'॥੪੭॥ਸੁਨਿ ਆਗਯਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਸਨਧ ਬੱਧ ਘੋਰਨ ਪਰ ਚਰੇ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੋ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਤਿਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੪੮ ॥ 'ਹਮ ਭੀ ਕੂਚ ਕਰਤਿ ਹੀ ਆਏ। ਨਿਭੈ ਜਾਇ ਇਹ ਜੰਗ ਮਚਾਏ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਜਿਤ ਕੋ ਚੀਨੇ ॥੪੯॥ ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਆਏ ਕਰੀ ਚਢਾਈ। ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਹਾਜਰ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ। ਜਗ

[1]ਲੜ ਮਰੋ ਤਾਂ। [2]ਵੈਰੀ ਭਰਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਰਾਜ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਸੀ।

ਮਹਿ ਪੂਰਨ ਜਾਨਹੁ ਮਹਾਂ ॥ ੫੦ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਭਰਮ ਕੋ ਤਯਾਗਹੁ। ਹੋਤ ਭਾਵਨੀ ਕੋ ਫਲ ਪਾਗਹੁ[1]।ਨੰਦ-ਲਾਲ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਮਨ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥੫੧॥ ਰਣ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਿ ਤੋਹੀ। ਹਤਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਹੋਹੀ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਸੁਤ ਸ਼ਾਹੂ। ਚਲਯੋ ਲਰੌਨ ਕੇ ਹੇਤ ਉਮਾਹੂ ॥੫੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ 'ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੦॥

੪੧. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਦਾ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਸੈਨ ਕੋ ਮੁਜਰਾ ਲੀਨਿ ਬਨਾਇ[2]। ਬਖਸ਼ੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਰਬ ਬਹੁ ਅਰੁ ਆਯੁਧ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਦੈ ਅਪਨਾਏ ॥ 'ਆਗੈ ਮਨਸਬ ਕਰੌਂ ਸਵਾਏ'। ਕਹਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਰਿਦੇ ਵਧਾਏ। ਮਿਸਲ ਮਿਸਲ ਗਨ ਬੀਰ ਟਿਕਾਏ ॥ ੨ ॥ ਗੁਲਕਾਂ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਈ। ਗਨ ਤੋਪੈਂ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਪੈਦਲ ਸੰਭਾਲੇ। ਦਲ ਆਰਾਸਤ ਕੀਨ[3] ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩ ॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰਹਯੋ।–ਪ੍ਰਥਮ ਕਰੌਂ ਸੰਘਰ–ਚਿਤ ਚਹਯੋ। ਸ਼ੁਤਰੀ, ਧੌਂਸੇ, ਧੱਗ ਬਜਾਈ। ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਅਗਾਈ ॥ ੪ ॥ ਚੰਬਲ ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਕੋ ਚਾਹਾ। –ਤਹਿ ਅਟਕਾਇ ਹਤੌਂ ਰਣ ਮਾਹਾਂ–।ਉਤ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਬਨਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਬੈਠਿ ਤਖਤ ਉਮਰਾਵਨ ਮਾਂਹੂ ॥ ੫ ॥ ਬਾਈ ਲਾਖ ਸੈਨ ਸੰਭਾਰੀ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਪੈਂ ਬਡ ਭਾਰੀ। ਲੇ ਪੰਚਾਸ ਹਜ਼ਾਰ ਜੰਬੂਰੇ। ਬਖਸ਼ਸ਼ਿ ਦਈ ਅਨਿਕ ਪਿਖਿ ਸੂਰੇ ॥ ੬ ॥ ਦੱਖਣਿ ਦੇਸ਼ ਸਗਲ ਅਪਨਾਯੋ। ਸਭਿ ਪਰ ਅਪਨੋ ਹੁਕਮ ਟਿਕਾਯੋ। ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੀ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਕੋਪਯੋ ਅਧਿਕ ਰਿਦੇ ਗਰਬਾਤਿ ॥ ੭ ॥ ਸਕਲ ਚਮੂੰ ਕੀ ਮਿਸਲ ਨਿਹਾਰੀ। ਕਹਿ ਉਮਰਾਵਨ ਕੀਯਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਗਜ ਬਾਜਨ ਪਰ ਪਾਖਰ ਪਾਈ। ਚਢਯੋ ਆਪ ਗਨ ਬੰਬ ਬਜਾਈ ॥ ੮ ॥ ਦੱਖਣ ਤੇ ਕਰਿ ਕੂਚ ਹਮੇਸ਼ਾ। ਆਵਤਿ ਚਲਯੋ ਸੁਨਯੋ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਬਨ ਉਲੰਘਤਿ ਆਏ। ਲਸ਼ਕਰ ਦੀਰਘ ਨੀਰ ਸੁਕਾਏ[4] ॥੯॥ ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ। ਸੰਸੇ ਹੋਤਿ ਸੁਨਤਿ ਦਲ ਭਾਰੀ।–ਮੋ ਤੇ ਦਸ ਗੁਨ ਤੇ ਅਧਿਕਾਈ। ਤੋਪ

[1]ਭਾਵਨਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਸੋ ਭਾਵਨਾਂ ਵਿਚ) ਲੱਗੋ। (ਅ) ਪਾ+ਗਹੁ=ਚਰਨ ਫੜੋ, ਭਾਵ ਸ਼ਰਨ ਲਓ। [2]ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੀਤੀ। [3]ਭਾਵ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। [ਫ਼ਾ:, ਆਰਾਸਤਹ]। [4]ਭਾਵ ਇੰਨਾਂ ਲਸ਼ਕਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਉਤਰਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੰਬੂਰਗਨਿ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਲਸ਼ਕਰ ਅਲਪ ਅਹੈ ਸੰਗ ਮੇਰੇ।
ਗੁਰ ਬਚ ਪਰ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸ ਬਡੇਰੇ। ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਕੋਈ। ਇਕ
ਅਲਾਹ ਅਵਲੰਬਹਿ ਹੋਈ ॥੧੧॥ ਹੈ ਥੋਰਨ ਕੀ ਮਦਤ ਖ਼ੁਦਾਇ। ਯਾਂਤੇ
ਨਿਸ਼ਚੈ ਸੂਰ ਮਨ ਆਇ–। ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰਿ ਕੂਚ ਹਮੇਸ਼। ਦਿੱਲੀ
ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਗਮਨ ਕਰੇ ਸੁ ॥੧੨॥ ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ। ਮਹਿਮਾਂ
ਸੁਨਿ ਨਰ ਮਿਲਹਿਂ ਸੁ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਤੇ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲ। ਪੂਰਹਿਂ
ਕਾਮਨਾ ਜਨਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੧੩॥ ਉਤ ਅਵਰੰਗ ਕੇ ਨੰਦਨ ਦੋਊ। ਭਯੋ
ਭੇਰ ਚੰਬਲ ਤਟ* ਸੋਊ॥ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਤੇ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ। ਰਣਸਿੰਙੇ ਬਡ
ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਲਸ਼ਕਰ ਪਰੇ ਕਰੇ ਅਰੁ ਅਰੇ[1]। ਛੁਟੀ ਤੋਪ ਗਨ
ਨਭ ਰਵ ਭਰੇ[2]। ਧੂੰਮਧਾਰ[3]† ਪਸਰੀ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਦੀਖਤ ਦ੍ਰਿਗ
ਪਾਨ ਪਸਾਰੀ[4] ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼ਲਖ ਜਮੂਰਨ ਕੀ ਬਡ ਹੋਈ। ਬਰਖਨ ਲਗੇ
ਲੋਹ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਈ। ਮਨਹੁਂ ਅਕਾਸ਼ ਫੂਟਿ ਗਿਰ ਪਰਯੋ। ਭੀਖਣ ਸ਼ਬਦ
ਭੂਮ ਨਭ ਭਰਯੋ ॥ ੧੬ ॥ 'ਮਾਰ ਮਾਰ' ਕਹਿ ਰੌਰ ਉਠਾਯੋ। ਇਮ ਸਗਰੋ
ਦਿਨ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ। ਕੇਚਿਤ ਬੀਰ ਤੁਰੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਰਵਿ ਅਸਤਯੋ ਤਜਿ
ਭਏ ਕਿਨਾਰੇ ॥੧੭॥ ਸਿਵਰ ਕਰਯੋ ਚਹਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਹਤਯੋ
ਸ਼੍ਰਮ ਭੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਸੋਵਤਿ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ
ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੧੮ ॥ ਚਢੇ ਲਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਬਹੋਰੀ। ਛੁਟਹਿਂ ਸ਼ਬਦ
ਬਡ ਗੋਰਾ ਗੋਰੀ। ਹਯ ਧਵਾਇ ਕਰਿ ਤਜੈਂ ਤੁਫੰਗੈਂ। ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ
ਫੋਰਤਿ ਅੰਗੈਂ ॥ ੧੯॥ ਨੇਜੇ ਬੰਬਲਿਆਲ[5] ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ। ਮਿਲਹਿ ਪਰਸਪਰ
ਆਯੁਧ ਘਾਵੈਂ। ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਪਰਿ ਗਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ਼ੁਤਰਨਾਲ ਘੁੜਨਾਲ
ਕਰਾਲਾ[6] ॥੨੦॥ ਇਮ ਹੁਇ ਜੰਗ ਹਟੇ ਦਲ ਦੋਊ। ਨਿਜ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਕੀਨਿ
ਸਭਿ ਕੋਊ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਉਠਿ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ। ਜੋਧਾ ਸੁਨਤਿ ਸਨਧਬੱਧ
ਸਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੋਨਹੁਂ ਭਏ। ਹਮਲੇ ਕਰਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਟ
ਘਾਏ। ਤਾਰਾਆਜ਼ਮ ਕੋ ਬਡ ਲਸ਼ਕਰ। ਪਰਯੋ ਧਾਇ ਕਰਿ ਘਾਵਨ ਕੌਰਿ

[1]ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਪਰ੍ਹੇ ਬਣਾਏ ਤੇ ਅੜੇ। [2]ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਭਰ ਗਿਆ। [3]ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਧਾਰਾ। (ਅ) ਡੰਝ ਰੌਲਾ। [4]ਹੱਥ ਪਸਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ। [5]ਬੰਬਲਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇਜ਼ੇ। [6]ਊਠ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਚਲਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਡੀ ਬੰਦੂਕ 'ਸ਼ੁਤਰ ਨਾਲ' ਤੇ ਘੋੜੇ ਪਰ ਚਲਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ 'ਘੁੜਨਾਲ'।

*ਇਹ ਜੰਗ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਧੌਲਪੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਵਾਰ 'ਜਾਜੂ' ਨਾਮੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। †ਪਾਃ–ਧੂੰਮਧਾਮ।

ਕਰਿ ॥ ੨੨ ॥ ਆਪ ਬਹਾਦਰ ਚਢ੍ਯੋ ਲਰਨ ਕੋ। ਉਤ ਆਜ਼ਮ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਪਿਖਿ ਰਨ ਕੋ। ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੇ ਜੰਗ ਪਵਾਇ। ਛੁਟਹਿਂ ਤੁਫੰਗ ਤੋਪ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਗਜ ਪਰ ਹੁਤੋ ਬਹਾਦਰ ਰਾਇ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ। ਗੁਰ ਗਾਥਾ ਕੋ ਮੁਖਹੁਂ ਉਚਾਰੈ। ਹੋਤਿ ਦੂਰ ਲਗਿ ਜੰਗ ਨਿਹਾਰੈ ॥ ੨੪ ॥ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਹਮਲੇ ਹੁਇਂ ਘਨੇ। ਸੁਭਟ ਪਰਸਪਰ ਆਯੁਧ ਹਨੇ। ਤਬਿ ਚਿਤਵ੍ਯੋ ਚਿਤ–ਬਡੋ ਲਰਹਿੰਗੇ। ਥਿਜੈ ਭਈ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਲ ਕਰੈਂਗੇ ॥ ੫॥ ਮਹਾਂ ਬਿਖਮ ਤੌ ਦਿਯੋ ਨ ਜਾਈ। ਹੁਇ ਸੁਖੇਨ ਮੈਂ ਦੋਊਂ ਬਨਾਈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਟਾਰਹੁੰਗੋ ਜਬਿ ਕਹੈਂ–। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਰਨ ਕੋ ਲਹੈ ॥੨੬॥ ਹਮਲਾ ਭਯੋ ਸੈਨ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਛੋਰਿ ਪਲਾਯਾ। ਭਾਜੇ ਸੁਭਟ ਧੀਰ ਨਹਿਂ ਧਰਿਈ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬਲ ਦਲ ਕਜਾ ਰਣ ਕਰਿਈ ॥ ੨੭ ॥ ਸੈਧਜਾ ਕੌ ਉਤਰ੍ਯੋ ਬਿਚ ਡੇਰੇ। ਸੰਕਟ ਤੇ ਉਰ ਚਿੰਤ ਘਨੇਰੇ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੋ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਤੂਰਨ ਜਾਇ ॥੨੮॥ ਕਦਮ ਪਦਮ ਕੋ ਨਮੋ ਕਰੇਹੁ। ਮੇਰੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨੇਹੁ।–ਆਪ ਸੰਗ ਮਮ ਪਿਤਾ ਬਿਗਾਰੀ। ਸੋ ਅਪਰਾਧੀ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਮੈਂ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਮ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ। ਤੁਮ ਬਚ ਪਰ ਬਿਸ਼ਵਾਸ ਬਡੇਰਾ। ਜਿਸਕੋ ਸੁਨਿ ਰਣ ਮੰਡ੍ਯੋ ਆਇ। ਨਤੁ ਮੈਂ ਕਹਾਂ, ਨ ਕੁਛ ਬਨਿ ਆਇ ॥ ੩੦ ॥ ਕਹੂੰ ਪਲਾਯ ਬਲਾਇਤ ਜਾਤਿ। ਜੀਵਤਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਖਾਨਾ ਖਾਤਿ। ਤੁਮਰੇ ਕਹੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਲਰ੍ਯੋ। ਨਾਹਕ ਪਹੁੰਚਿ ਇਹਾਂ ਮੈਂ ਮਰ੍ਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਤੁਮਰੀ ਨਹਿਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਈ। ਹਤਿ ਭ੍ਰਾਤਾ[1], ਜੈ ਕਿਮ ਕਰ ਆਈ। ਦਸ ਗੁਨ ਅਧਿਕ, ਮਰਹਿ ਕਿਮ ਮਾਰੇ? ਬਲਿ ਨਿਰਬਲਿ ਉਰ ਸਕਲ ਬਿਚਾਰੋ[2] ॥ ੩੨ ॥ ਮਾਨਨੌਂ ਕੇਵਲ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰੋ। ਬਹੁਰ ਨ ਹਿਰਦੈ ਕਛੂ ਬਿਚਾਰੋ। ਕਯੋਂ ਨ ਕਰਤਿ ਹੋ ਆਨਿ ਸਹਾਇ? ਤੁਮ ਅਲੰਬ, ਨਹਿਂ ਆਨ ਉਪਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਪਿਤ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਮੋ ਪਰ ਧਰੀਅਹਿ। ਬਿਰਦ ਜਾਨਿ ਸੁਭ ਰੱਛਾ ਕਰੀਅਹਿ'। ਸੁਨਿਕੈ ਨੰਦਲਾਲ ਚਢਿ ਗਯੋ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਹੁੰਚਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਬਹੁ ਦੂਖ ਪਾਯੋ। ਚਹਿਤ ਆਪ ਕੀ ਅਬਹਿ ਸਹਾਇ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਹੁ

[1]ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ। [2](ਆਪ ਨੂੰ) ਨਿਰਬਲੀ ਤੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਬਲੀ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਗਲ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਬਿਜੈ ਉਪਾਇ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀ। 'ਚਢਯੋ ਜੰਗ ਉਰ ਤਿਸ ਕੇ ਢਰੀ।–ਗੁਰ ਕੋ ਸ੍ਵਾਲ ਬਿਖਮ ਨਹਿਂ ਦੈ ਹੌਂ। ਹੋਹਿ ਸੁਗਮ ਸੋ ਸਨਤਿ ਕਰੈ ਹੌਂ–॥੩੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਹੋਤਿ ਪਰਾਜੈ ਤਾਂਹਿ। ਡੋਲਯੋ ਸਿਦਕ ਨ ਦ੍ਰਿਢ ਉਰ ਮਾਂਹਿ। ਜੇ ਸਾਬਤ ਅਪਨੋ ਮਨ ਕਰੈ। ਤਬਿ ਸਹਾਇਤਾ ਲੇ ਰਿਪੁ ਹਰੈ ॥ ੩੭ ॥ ਹਮ ਕੋ ਰਹਯੋ ਨਹੀਂ ਇਤਬਾਰ। ਫਿਰਿ ਜੇ ਹੈ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਿ। ਯਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਲਿਖਿ ਦੇ ਕਰ ਸੰਗ[1]।–ਏਕ ਸ੍ਵਾਲ ਮੈ ਦੇਹੁਂ ਅਭੰਗ–॥੩੮॥ ਨਿਜ ਮਾਤੁਲ ਕੋ ਪਠੈ ਇਥਾਇਂ[2]। ਲਿਖਤ ਆਪਨੀ ਦੇਹਿ ਪੁਚਾਇ। ਗੁਰ ਕੀ ਪੁਨ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਇ। ਲਿਹੁ ਸਲਤਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਘਾਇ ॥੩੯॥ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਕੋ ਹਮ ਮਾਰੈਂ। ਤਖਤ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਬਿਠਾਰੈਂ।ਪੀਛੇ ਤੇ ਕਰਿ ਪੂਰਨ ਸ੍ਵਾਲ। ਲਗੀ ਬਿਲਮ ਯਾਂਤੇ ਨੰਦ ਲਾਲ!'॥ ੪੦॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਪਦ ਬੰਦੇ।'ਸ਼੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ!ਤੁਮ ਸਭਿ ਥਾਨ ਬਸੰਦੇ। ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਨਿਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹੁ ਤਿਸ ਉਰ ਖਾਮੀ ॥੪੧॥ ਮੈਂ ਆਛੇ ਅਬਿ ਕਰਿ ਤਹਿਕੀਕ। ਮੇਟੌਂ ਤਿਸ ਕੀ ਜੋ ਭ੍ਰਮ ਲੀਕ'। ਇਮ ਕਹਿ ਤੂਰਨ ਚਢਯੋ ਸਿਧਾਇ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਹੁਚਯੋ ਉਤਰਯੋ ਜਾਇ॥ ੪੨॥ ਮਿਲਯੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਕਰਤਿ ਜੰਗ ਸੰਕ-ਲਪ ਉਠਾਯੋ।–ਬਿਖਮ ਸ੍ਵਾਲ ਮੈਂ ਦੈਹੌਂ ਨਾਂਹੀ–। ਸੋ ਸਭਿ ਲਖੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੩ ॥ ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਗੁਰ ਲਿਖਤ ਤੁਮਾਰੀ। ਮਾਤੁਲ ਭੇਜੋ ਸੰਗ ਉਦਾਰੀ। ਖਾਤਰ ਜਮਾਂ ਕਰਹੁ ਤਿਨ ਕੇਰੀ। ਬਹੁਰ ਬਿਜੈ ਰਿਪੁ ਤੇ ਹੁਇ ਤੇਰੀ' ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਦਾ। ਸਮਰਥ, ਗੁਰੂ ਕੋ ਲਖਿ ਅਹਿਲਾਦਾ।–ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ ਲਈਂ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਅਬਿ ਸਹਾਇ ਹੁਇ ਹੈ ਦੇ ਦਾਤ–॥ ੪੫ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਕੀ ਤਬਿ ਲਿਖਤ ਪਠਾਈ। 'ਏਕ ਸ੍ਵਾਲ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਬਨਾਈ'। ਹਾਕਮ ਰਾਇ ਪਠਯੋ ਅਰੁ ਮਾਤੁਲ। ਕਹਿ ਬਿਨਤੀ 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਜਨਤਾ ਤੁਲ[3]' ॥ ੪੬ । ਬੇਗਵੰਤ ਬਾਹਨ ਚਢਿ ਗਏ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਦਰਸਏ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ ਤੁਮੈ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੪੭ ॥ ਮੁਹਰ ਆਪਨੀ ਦਈ ਲਗਾਇ। ਇਸ ਮਹਿਂ ਸੰਸੈ ਕੋਇ ਨ ਪਾਇ। ਜਾਨਿ ਗ਼ੁਲਾਮ

---

[1] ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਲਿਖ ਦੇਵੇ (ਆਪਣੇ) ਹੱਥ ਨਾਲ। [2] ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਏਥੇ ਭੇਜੇ। [3] ਦਾਸ ਵਾਂਙ (ਜਾਣਕੇ)।

ਸਹਾਇ ਕਰੀਜੈ। ਬਿਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਰਿ[1] ਸਲਤਨ ਦੀਜੈ'॥੪੮॥ ਦੇਖਿ ਦੀਨ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ। ਹਿਤ ਧੀਰਜ ਕੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਚਢਾਵਹੁ ਸ਼ਾਹੂ। ਹਮ ਦਰਸ਼ਨ ਦੈ ਹੈਂ ਰਣ ਮਾਂਹੂ॥ ੪੯॥ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਕੋ ਹਮ ਮਾਰੈਂ। ਕੁਛ ਉਮਰਾਵ ਜ਼ੋਤਿ ਬਿਦਾਰੈਂ। ਜਬਿ ਕੁਛ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਖਹੁ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਹਟਹੁ ਲਰਨ ਤੇ ਹੁਇ ਨਿਰਭੀਤ॥ ੫੦॥ [2]ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਅਬਿ ਕੇ ਜਾਵਹੁ। ਰਣ ਮੁਕਾਬਲਾ ਭਲੇ ਕਰਾਵਹੁ[2]। ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਮਰਯੋ ਲਖੀਜੈ। ਨਿਭੈ, ਨਚਿੰਤ ਜੰਗ ਕੋ ਕੀਜੈ॥ ੫੧॥ ਨਹਿਂ ਕਾਇਰ ਹੁਇ ਸੁਕਚਹੁ ਤਹਾਂ।ਧਰਿ ਉਤਸਾਹੁ ਪਿਖਹੁ ਰਨ ਮਹਾਂ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਆਛੇ। ਕਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਚਲਿਬੋ ਬਾਛੇ॥ ੫੨॥ ਲਿਖਤ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰੀ।ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਾਲੇ ਤੂਰਨ ਕਰੀ।ਉਲੰਘਿਪੰਥ ਚੰਬਲ ਤਟ ਆਏ। ਮਿਲੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਸਕਲ ਸੁਨਾਏ॥ ੫੩॥ 'ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਸੈਸੈ ਤਜਾਗਹੁ। ਕਰਿ ਮੁਕਾਬਲਾ ਲਰਿਬੇ ਲਾਗਹੁ। ਮਿੱਥਯਾ ਹੋਹਿ ਨ ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਯੋ। ਅਬਿ ਤੌ ਪਤਾ ਭਲਾ ਤੁਮ ਲਹਯੋ'॥ ੫੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੪੧॥

੪੨. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਜਿੱਤ ਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸਕਲ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਬਾਦਿਤ ਉਠੇ ਬਜਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਤੋਪੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਚਲਾਵਨਿ ਕਰੀ। ਚਢੇ ਦੁਊ ਦਲ ਰਿਸ ਉਰ ਧਰੀ। ਬਾਜੇ ਸ਼ੁਤਰੀ ਪਟਹ ਨਗਾਰੇ। ਭੇਰਿ ਭੁਖਨਾ ਭੂਰ ਭੁੰਕਾਰੇ[3]॥ ੨॥ ਸ਼ਬਦ ਤੁਫੰਗ ਤੋਪ ਕੋ ਔਰ। ਭਟ ਗਨ ਬੋਲਯੋ ਘਾਲਯੋ ਰੌਰ। ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਬਿੰਦ ਧੂਮ ਧਾਰ ਨਭ। ਧੂਰ ਉਡੀ ਆਛਾਦਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿ॥ ੩॥ ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਤਰਾਤਰ ਚੱਲੇ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਰਿਪੁ ਘਾਲਤਿ ਹੱਲੇ। ਉਤ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਰਿਸ ਧਰਿਕੈ। ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਊਚ ਉਚਰਿਕੈ॥ ੪॥ 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤੁਮ ਕੋ ਉਮਰਾਉ! ਬੈਠਤਿ ਸਭਾ ਬਕਤਿ ਹਰਖਾਉ[4]।ਬਡੇ ਬਡੇ ਮਨਸਬ ਤੁਮ ਪਾਏ। ਨਿਮਕ ਹਰਾਮ ਕਾਮ ਨਹਿਂ ਆਏ॥ ੫॥ ਕਹਾਂ ਅਲਪ ਰਿਪੁ ਕੋ ਦਲ ਅਹੇ। ਲਰਿ

[1]ਜੇ ਕਰਕੇ। [2]ਹੁਣ ਜਾਓ ਤੇ ਦੁਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਰਣ ਵਿਚ ਕਰਵਾਓ। [3]ਭੇਰੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ। [4]ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਬਕਦੇ ਸੀ।

ਲਰਿ ਤੁਮਰੀ ਸਮਤਾ ਲਹੈ। ਲਸ਼ਕਰ ਕਹਾਂ ਆਪਨੋ ਘਨੋ।ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਜ ਨ ਕਿੰਚਤ ਬਨੋ ॥੬॥ ਪਜਾਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਕਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲੇ[1] ? ਹੇਰਹੁ ਅਲਪ ਸੁ ਆਵਤਿ ਪਿਲੇ[2]। ਸਕਲ ਸੈਨਪਤਿ ਡਾਟਨ ਕਰੇ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਜਹਾਂ ਜਹਿਂ ਖਰੇ ॥ ੭ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸੁਨਿਬੋ ਹੋਵਾ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਨ ਹਿਤ ਜੋਵਾ। ਹਮਲਾ ਸਭਿ ਉਮਰਾਵਨ ਚਾਹਾ। ਫਿਰਯੋ ਨਕੀਬ ਭਨਤਿ ਰਣ ਮਾਹਾ ॥੮॥ ਲਾਖਹੁਂ ਲਸ਼ਕਰ ਉਮਡਯੋ ਐਸੇ। ਸਾਗਰ ਜੁਤਿ ਜਲਜੰਤੁਨਿ ਜੈਸੇ। ਦੁਰਦ ਨੱਕ੍ਰ[3] ਹਯ ਮਕਰ ਅਕਾਰਾ[4]। ਧੁਖਹਿਂ ਪਲੀਤੇ ਬੜਵਾ ਝਾਰਾ[5]॥੯॥ ਸਫਰੀ ਅਲਪ ਅਖਿਲ ਕਰਵਾਰੈਂ[6]। ਪੈਦਲ ਗਨ ਜਲ ਜੀਵ ਹਜ਼ਾਰੈ।ਤਜਿ ਬੇਲਾ ਮਿਰਯਾਦ ਬਿਸਾਲਾ[7]। ਫੈਲਯੋ ਮਹਾਂ ਬੇਗ ਤੇ ਜਾਲਾ[8] ।।੧੦॥ ਬਡੋ ਤੋਪਖਾਨਾ ਤਬਿ ਚਾਲਾ।ਛੁਟੇ ਜੰਬੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਲਾ। ਤੜਭੜ ਤੁਪਕਨ ਕੀ ਬਡ ਹੋਈ। ਮਾਰੇ ਗੋਰਨਿ ਉਡਿਗੇ ਕੋਈ ॥ ੧੧ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਕੋ ਦਲ ਹਾਲਾ। ਡਰਪਯੋ ਉਰ* ਅਵਿਲੋਕਿ ਬਿਸਾਲਾ[9]।ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬੈਠਯੋ ਪਿਛਵਾਰੇ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਥ ਉਚਾਰੇ ॥ ੧੨ ॥ 'ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਕਨਿ ਕਰਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਾ। ਲਰਿਬੇ ਲਗਯੋ ਰਾਜ ਧਰਿ ਆਸ਼ਾ। ਨਤੁ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ ਮਮ ਭਾਈ। ਜਿਹ ਸਮੀਪ ਸਗਰੀ ਪ੍ਰਭੁ-ਤਾਈ[10] ॥ ੧੩ ॥ ਅਰਯੋ ਲਰਯੋ ਅਬਿ ਲੌ ਅਗਵਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਨ ਆਨਿ ਸਹਾਈ। ਅਸ ਨਹਿਂ ਹੋਹਿ ਦਲੇਰੀ ਦੇਕੈ। ਮੁਝ ਮਰਿਵਾਵੈਂ ਜੰਗ ਕਰੈਕੈ ॥ ੧੪ ॥ ਪਿਤਾ ਖੁਟਾਈ ਮੋ ਪਰ ਲਯਾਵੈਂ। ਰੱਛਾ ਹੇਤੁ ਨ ਧਾਂਤੇ ਆਵੈਂ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਜੈ।-ਪਹੁੰਚਹੁ ਗੁਰੂ!ਦਾਸ ਲਖਿ ਲੀਜੈ-' ॥੧੫ ॥ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ। 'ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ ਨ ਕਰਿ ਮਨ ਦੀਨਾ। ਪਰਯੋ ਭੀੜ ਗਾਢੋ ਜਬਿ ਆਇ। ਤਤਛਿਨ ਹ੍ਵੈਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਹਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਕਪਟ ਨ ਕਰਹਿਂ ਦਾਸ ਕੇ ਸੰਗ। ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਤੋਹਿ ਜਿਤਾਵੈਂ

[1]ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਕਿ ਉਸ (ਮੇਰੇ ਵੈਰੀ) ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ ਹੋ, [2]ਦੇਖੋ ਉਹ ਥੋੜੇ ਹੀ (ਹਨ, ਫੇਰ) ਦਬਾਈ ਆਂਵਦੇ ਹਨ । [3]ਹਾਥੀ ਤੰਦੂਏ ਹਨ ਮਾਨੋਂ। [4]ਘੋੜੇ ਮੱਛਾਂ ਵਾਂਗ ਹਨ। [5]ਸਮੂਹ ਧੁਖਦੇ ਪਲੀਤੇ ਮਾਨੋਂ ਬੜਵਾ ਅਗਨੀ ਹੈ । [6]ਸਮੂਹ ਤਲਵਾਰਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹਨ। [7]ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਰੂਪ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ । [8](ਫੌਜ ਦਾ ਧਾਵੇ ਵਿਚ) ਬਹੁਤਾ (ਉਮਡ ਪੈਣਾ ਐਉਂ ਹੈ ਮਾਨੋਂ) ਬੜੇ ਬੇਗ ਨਾਲ ਜਲ ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ। [ਜਾਲਾ ਤੋਂ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ 'ਜਲ' ਹੈ]। [9](ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਾ) ਬਹੁਤ (ਲਸ਼ਕਰ) ਦੇਖਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਡਰਿਆ । [10]ਐਸ਼੍ਵਰਜ। ਮਾਲਕੀ।

*ਪਾਃ-ਉਠ।

ਜੰਗ'। ਕਹਤੋ ਸ਼ਾਹੁ 'ਅਬਿ ਸਮੈਂ ਸਹਾਇ। ਨਤੁ ਅਬਿ ਡੇਰਾ ਲੂਟ ਕਰਿ ਜਾਇ॥ ੧੭॥ ਦੇਖਹੁ ਪਰਯੋ ਜੋਰ ਅਬਿ ਰਨ ਕੋ। ਘਟਾ ਮਨਿੰਦ ਹੋਲ ਸੁਭਟਨ ਕੋ। ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਬੀਚ ਖਰੋਵਾ। ਉਮਰਾਵਨ ਪਰ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਹੋਵਾ॥ ੧੮॥ ਕਿਮ ਅਟਕਹਿ ਮਮ ਚਮੂੰ ਬਿਚਾਰੀ। ਜਿਮ ਆਟੇ ਮੋਹਿ ਲਵਣ ਬਿਚਾਰੀ। ਅਬਿ ਜੇ ਹੋਹਿ ਪਲਾਇਨ ਸੈਨਾ। ਬਹੁਰ ਉਪਾਇ ਬਨਤ ਕਿਮ ਹੈ ਨਾ॥੧੯॥ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਜੁਗਮ ਕਰ ਜੋਰਿ।ਪ੍ਰਭੁਜੀ ਪਹੁੰਚਹਿੰਘਾਲ ਹੈ ਜ਼ੋਰ। ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਕੋ ਸੰਘਾਰੈਂ। ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰੈਂ'॥ ੨੦॥ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਰੱਛਾ ਸਮੈਂ ਮਹਾਨੀ। ਸੇਵਕ ਜਾਨਹੁੰ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ। ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ਆਪਨ ਆਇ'॥ ੨੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮਸਤਕ ਦੁਉ ਨਿਵਾਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੇ ਬਡ ਚਿੰਤ ਉਪਾਏ।ਇਤ ਉਤ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਵੈਂ। ਹਮਲਾ ਕਰਯੋ ਚਢਯੋ ਦਲ ਆਵੈ॥੨੨॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਦਲ ਹਟਤਿ ਪਲਾਵੈ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸੰਸੇ ਬਹੁ ਉਪਜਾਵੈ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਤਿ–ਆਜ ਨਹਿਂ ਬਚੌਂ। ਸੰਘਰ ਮਰਯੋ ਬੀਚ ਹੀ ਪਚੌਂ॥ ੨੩॥ ਮੋਹਿ ਆਸ ਸਤਿਗੁਰ ਇਕ ਕੇਰੀ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਲਾਜ ਨਿਬਾਹੈਂ ਮੇਰੀ–। ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਮਰਨ ਉਰ ਧਰੇ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬੰਦਨ ਕੌ ਕਰੇ॥ ੨੪॥ ਚਲੀ ਸ਼ਿਕਸਤ ਖਾਇ ਅਬਿ ਸੈਨਾ। ਰਿਪੁਨ ਬਿਲੋਕਿ ਰਿਦੇ ਧ੍ਰਿਤ ਹੈ ਨਾ। ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਦਈ ਦਿਖਾਈ। ਸੰਗ ਸ਼ਹੀਦਨ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੨੫॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਸ਼ਾਨਨ ਫਰਰੇ ਛੂਟੇ। ਏਕੈ ਬਾਰਿ ਬਾਜ ਜਨੁ ਟੂਟੇ[1]। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਬੋਲਾ। 'ਪਿਖਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਤਜਾ-ਗਹੁ ਉਰ ਹੌਲਾ॥ ੨੬॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਸੰਗ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੋ ਦਲ ਜੋਰਿ। ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਕਰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ਸੰਘਰ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਭਰੇ'॥੨੭॥ ਮਨਹੁ ਕਰਨ ਮਹਿਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਯੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਤੇ ਤੁਰਤ ਜਿਵਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਠੀਲਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਬਿਸਾਲ ਛਬੀਲਾ॥ ੨੮॥–ਧਨੁਖ ਪਨਚ ਧਰਿ ਸੰਧੇ ਤੀਰ। ਮਾਰਯੋ ਚਹੈਂ ਰਿਪਹਿਂ ਬਰ ਬੀਰ। ਲਗੀ ਕਾਨ ਚੁਟਕੀ ਇਕ ਕਰ ਕੀ[2]। ਦੂਤੀ ਮੁਸ਼ਟ, ਤਾਕਯੋ ਦਿਸ਼ਿ ਅਰਿ ਕੀ[3]॥੨੯॥ ਛੋਟੀ ਛਾਲਨ ਉਛਲਤਿ ਘੋਰਾ।

[1]ਭਾਵ ਸ਼ਹੀਦ ਐਸੇ ਪਏ ਜਿਵੇਂ ਬਾਜ ਛੁੱਟਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [2]ਇਕ ਹੱਥ ਦੀ ਚੁਟਕੀ ਕੰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਲਗੀ ਹੈ। [3]ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਧਨੁਖ ਦੀ ਮੁੱਠ (ਫੜੀ ਹੈ ਤੇ) ਦੁਸ਼ਮਨ ਵਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ।

ਚਲ੍ਯੋ ਜਾਤਿ ਆਜ਼ਮ ਕੀ ਓਰਾ–। ਏਕ ਬਾਰਿ ਇਮ ਦਈ ਦਿਖਾਈ। ਜਿਮ ਤੜਿਤਾ ਦਮਕਤਿ ਦੁਰਿ ਜਾਈ[1] ॥ ੩੦ ॥ ਭੁਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜੰਗ ਜਹਿਂ ਭਾਰੀ। ਤੁਪਕ ਤੋਪ ਛੂਟਤਿ ਬਿਸ਼ੁਮਾਰੀ[2]। ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਬਹੁ ਧੂਰ ਉਡਾਈ। ਢਾਂਪ੍ਯੋ ਰਵਿ ਕੁਛ ਦੈ ਨ ਦਿਖਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਦਾਰੁਨ ਸ਼ਬਦ ਹੋਤਿ ਦਿਸ਼ਿ ਦੋਇ। ਸੁਨੀਅਤਿ ਨਹੀਂ ਕਹੈ ਕਿਛ ਕੋਇ। ਕੋਸਨ ਲਗਿ ਪਸਰੇ ਦਲ ਲਰਤੇ। ਜੀਤ ਪਰਸਪਰ ਬਾਂਛਤਿ ਅਰਿ ਤੇ ॥ ੩੨ ॥ ਕੁੰਜਰ ਪੁੰਜ ਘਟਾ ਸਮ ਠਾਂਢੇ। ਚਢਿ ਉਮਰਾਵ ਪਿਖਹਿਂ ਰਣ ਗਾਢੇ। ਹਾਥਨ ਬਿਖੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਧਾਰੇਂ। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰੇ॥ ੩੩ ॥ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਬੀਰ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਉਰ ਬਿਸ਼ਵਾਸ ਜਿਨਹੁੰ ਕੋ[3]। ਸਹਿਤ ਸ਼ਹੀਦਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ। ਵਾਰ ਕਰਤਿ ਇਕ ਬਾਰੀ ਭਏ ॥ ੩੪॥ਗੁਰ ਕਰ ਕੇ ਸਰ ਦ੍ਵੈ ਛੁਟਿ ਚਾਲੇ। ਭਰੇ ਬੇਗ ਕੇ ਸੂੰਕ ਬਿਸਾਲੇ। ਭੀਖਨ ਤੀਖਨ ਨਾਗ ਕਰਾਲਾ। ਤਾਰਾਆਜ਼ਮ ਕੇ ਲਗਿ ਭਾਲਾ ॥ ੩੫ ॥ ਬਰਮੀ ਸਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸਭਿ ਹੋਏ। ਬਾਹਰ ਫੋਕ ਸੁ ਮੁਖ ਦਿਖਿ ਦੋਏ[4]। ਮਨਹੁੰ ਅਨਾਰਕਲੀ ਜੁਗ ਸੋਹੈਂ[5]।ਕੈ ਮੁਖ ਅਲਪ ਸਾਰਕਾ ਦੋਹੈਂ[6]॥੩੬॥ ਗਜ ਤੇ ਤਤਛਿਨ ਹੀ ਛਿਤ ਪਰ੍ਯੋ। ਰਿਪੁਨਿ ਪਰਾਜੈ ਬਾਂਛਤਿ ਮਰ੍ਯੋ। ਪਦਵੀ ਬੀਰਨ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਪਾਏ। ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਮਰਿ ਭਿਸਤ ਸਿਧਾਏ ॥ ੩੭ ॥ ਚੌਦਾਂ ਕੂੰਚਰ ਕੇ ਉਮਰਾਵੇ। ਆਜ਼ਮ ਸਾਥ ਗਿਰੇ ਰਣ ਥਾਵੇਂ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸ਼ਹੀਦਨਿ ਕਰ ਕੇ ਲਾਗੇ। ਗਏ ਭਿਸਤ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨਨ ਤ੍ਯਾਗੇ ॥੩੮॥ ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਸੈਂਕਰ ਹੀ ਘਾਏ। ਗਿਰੇ ਬਾਰਿ ਇਕ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਏ।ਹਾਹਾਕਾਰ ਬੀਰ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ। ਆਜ਼ਮ ਗਿਰ੍ਯੋ ਮਰ੍ਯੋ ਲਖਿ ਕਰਿਕੈ ॥ ੩੯ ॥ ਜੋ ਉਮਰਾਵ ਬਚੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਲਸ਼ਕਰ ਮੋਰ੍ਯੋ ਲਰਤਿ ਕਰਾਲਾ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਹਟਿ ਪਾਛੈ ਗਏ। ਦੂਸ਼ਨਿ ਜਾਇ ਉਤਰਤੇ ਭਏ ॥ ੪੦ ॥ ਆਪਹੁੰ ਅਪਨੇ ਦੂਤ ਪਠਾਏ। ਜਾਇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਏ। 'ਤਾਰਾਆਜ਼ਮ ਰਣ ਮਹਿਂ ਗਿਰ੍ਯੋ। ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਮਰ੍ਯੋ[7]' ॥੪੧॥ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ੍ਯੋ ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਕਰਿ

---

[1]ਚਮਕਕੇ ਲੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [2]ਬੇਗਿਣਤ। [3]ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਮਰਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਸ੍ਵਾਸ਼ ਹੈ। [4]ਦੋਹਾਂ (ਤੀਰਾਂ) ਦੀਆਂ (ਇਕ ਪਾਸੇ) ਬਾਹਰ ਬਾਗੜਾਂ ਤੇ (ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ) ਮੁਖੀਆਂ ਦਿੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। [5]ਅਨਾਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਲੀਆਂ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [6]ਅਥਵਾ ਦੋ ਛੋਟੀਆਂ ਸਾਰਕਾਂ ਦੇ ਦੋ ਮੂੰਹ ਹਨ। [7]ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ (ਕਿ ਕਿਸਦੇ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮਰਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਮਰਿਆ ਹੈ (ਉਸ ਅੱਗੇ) ਆਪਾ ਸੰਭਲ ਨਾ ਸਕਿਆ।

ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਖੋਜਨ ਗਯੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਜਹਾਂ ਪਰਯੋ[1] ਦੀਰਘ ਰਣ ਮਾਂਹੂ ॥ ੪੨ ॥ ਦੇਖਤਿ ਤੀਰ ਭਾਲ ਨਿਕਸਾਏ। ਜੋ ਕੰਚਨ ਤੇ ਲਿਪਤ ਸੁਹਾਏ।ਸੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਸੰਭਾਰਨਕਰੇ। ਹੇਤੁ ਪਰਖਬੇ-ਕਿਨ ਪਰਹਰੇ[2]- ॥੪੩॥ਤਿਹ ਦਵਨਾਂਇ ਹਰਖ ਕੋ ਮਾਨਾ। ਮਨਹੁੰ ਰੰਕ ਭਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨਾ॥ ਲਸ਼ਕਰ ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੋ।ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਕਲ ਸੰਭਾਰੋ ॥੪੪॥ ਪੂਰਬ ਸਮ ਹੀ ਮਨਸਬ ਪਾਏ। ਦਾਨ ਮਾਨ ਦੈ ਸਭਿ ਅਪਨਾਏ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਜੰਗ ਕੀ ਧਰਨੀ। ਸਿਫਤ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਲਹ ਕੀ ਬਰਨੀ ॥ ੪੫ ॥ 'ਅਹੈ ਸ਼ੁਕਰ ਤੇਰੀ ਦਰਗਾਹ। ਦੀਨ ਦੇਖਿ ਕੀਨਸਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹ'। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਾਦਰ ਪਾਸ। ਕਰਯੋ ਬਿਠਾਵਨਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੪੬ ॥ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਮਮ ਮਦਤਿ ਨਿਬਾਹੀ। ਪੂਰਨ ਬਾਕ, ਦਈ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ'। ਪੁਨ ਸਗਰੇ ਉਮਰਾਵ ਬੁਲਾਏ। ਜਿਤਿਕ ਸਭਾਸਦ ਸੇ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੪੭ ॥ ਦੋਨਹੁ ਤੀਰ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰੇ। 'ਇਹ ਕਿਸਕੋ ਤਰਕਸ਼ ਮਹਿਂ ਭਰੇ'। ਬੋਲੇ ਬਹੁ ਬਢਾਇ ਕਰਿ[3] ਤਬੈ। 'ਇਹ ਮੇਰੇ ਕਰ ਕੇ ਲਗਿ ਜਬੈ'॥ ੪੮ ॥ ਅਪਰ ਕਹੈ 'ਮੈਂ ਐਂਚਿਤ ਮਾਰੇ'। ਤ੍ਰਿਤੀ ਕਹੈ ਮੈਂ 'ਸਮੁਖ ਪ੍ਰਹਾਰੇ'। ਸਭਿ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਮਿਲਾਏ। ਕਿਮ ਸੋ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਸਮਤਾ ਪਾਏ ॥੪੯॥ ਜਾਨੈ ਸ਼ਾਹੁ ਭੇਵ ਤਿਨ ਸਾਰਾ। ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਭੈ ਧਰਿ ਨ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹ ਤੌ ਤੀਰ ਅਜਾਇਬ ਅਹੈਂ। ਨਹਿਂ ਕਿਹ ਤਰਕਸ਼ ਕੇ[4] ਸਭਿ ਲਹੈਂ ॥੫੦॥ ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ 'ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਆਏ। ਤੁਮ ਸਹਾਇਤਾ ਹਿਤ ਸਮੁਦਾਏ। ਅਜ਼ਗੈਬੀ ਦਲ[5] ਮਾਰਤਿ ਹੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਖ਼ੁਦਾਇ ਬਡੇਰਾ' ॥੫੧॥ ਸੁਨ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਮਾਦੇ। ਸਲਤਨ ਪਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਅਹਿਲਾਦੇ। ਭਈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਭਿ ਮਿਟਯੋ ਬਖੇਰਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਹਰਖ ਬਡੇਰਾ॥੫੨॥

ਇਤਿਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸ਼ਾਹਜੰਗ'ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੪੨॥ ੪੩. [ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਓਥੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇਕੈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬੁਲਵਾਇ। ਸਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰਾ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਇ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਉਂ ਆਗਰੇ ਨਗਰੇ। ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰਨਿ ਲਸ਼ਕਰ ਸਗਰੇ। ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਲੈਬੋ ਦੈਬੋ। ਅਬਿ ਸੂਬਨ ਸਭਿ ਥਾਨ ਪਠੈਬੋ ॥੨॥ ਤੁਮ ਅਬਿ ਜਾਇ

[1]ਪਿਆ ਸੀ (ਤਾਰਾ)। [2]ਕਿਸ ਨੇ ਮਾਰੇ ਹਨ (ਇਹ ਤੀਰ)। [3]ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ। [4]ਕਿਸੇ ਦੇ ਭੱਥੇ ਦੇ ਨਹੀਂ। [5]ਗੁਪਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਦਲ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਪਾਸੀ। ਕਹਹੁ ਫਤੇ ਕੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਮੋਹਿ ਬੰਦਗੀ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਲੇ ਆਵਹੁ ॥ ੩ ॥ ਅਪਨਾ ਜਾਨਹੁੰ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਇਤ ਮਗ ਪਗ ਪਾਵਹੁ'। ਸਿਰੋਪਾਉ ਪੰਚਨ ਕੋ ਦੀਨੋ। ਚਲੇ ਸਿੰਘ ਜਿਤ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨੇ ॥੪॥ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਗ ਚਲਿ ਆਏ। ਮਿਲਯੋ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਯੋ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਯੋਂ ਹੇਰਿ ਇਨ ਓਰੇ ॥੫॥ 'ਹੋਇ ਸੁ ਜਿਮ ਸੁਲ-ਤਾਨੀ ਜੰਗ[1]। ਬਿਜੈ ਪਰਾਜੈ ਕਹਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ'[2]। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਤਬੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਜਾਨਤਿ ਆਪ ਜਗਤ ਗਤਿ ਸਾਰੀ॥੬॥ਬਿਦਤ ਗੁਪਤ ਜੇਤਿਕ ਸਭਿ ਜਾਨੋਂ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਤੁਮ ਤੇ ਕਹੂੰ ਨ ਛਾਨੋਂ। ਸਰਬ ਚਰਿਤ ਕੇ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ। ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਭੀ ਰਹਹੁ ਨਿਆਰੇ॥੭॥ ਆਇਸੁ ਤੇ ਹਮ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਏ। ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਉਮਡਾਏ। ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਤੇ ਭਾ ਰਣ ਗਾਢੋ। ਹੋਤਿ ਪਰਾਜੈ ਹੇਰਤਿ ਠਾਂਢੋ ॥੮॥ ਦੀਨ ਹੋਇ ਕੈ ਬਹੁ ਘਿਘਿਆਯੋ। ਤਬਿ ਰਾਵਰ ਨੇ ਦਰਸ਼ ਦਿਖਾਯੋ। ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਤੁਰਤ ਸੰਘਾਰਾ। ਬਜਯੋ ਬਿਜੈ ਕੋ ਤਬੈ ਨਗਾਰਾ ॥੯॥ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਸੂਬੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਸਲਤਨ ਪਾਏ। ਹਮ ਕੋ ਰੁਖ਼ਸਦ ਕਰੇ ਪਠਾਏ। ਤੁਮ ਕੋ ਬਹੁਤ ਬੰਦਗੀ ਗਾਏ[2] ॥੧੦॥ –ਥਿਰੋਂ ਆਗਰੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ। ਤਿਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਦੇਹਿੰ ਉਦਾਰਾ[3]–'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੂਚ ਕਰੰਤੇ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ਿ ਕੋ ਗਮਨੰਤੇ ॥ ੧੧ ॥ ਨਗਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਨ ਸੈਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖ ਨਾਲੇ। ਨਿਕਟ ਰਹਯੋ ਪੁਰਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਸਾਰੀ। ਆਈ ਚਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਉਪਜਯੋ ਚਾਉ। ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਚਲੇ ਅਗਵਾਉ। ਕੇਤਿਕ ਗਾਡੀ ਪਰ ਚਢਿ ਧਾਏ। ਕੋ ਸਯੰਦਨ ਪਰ ਚਢੇ ਭਜਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਚਢਿ ਚਾਲੇ। ਘਨੇ ਪਦਾਂਤੀ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲੇ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਕਰ ਧਾਰੇ। ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਮਾਰਗ ਅਗਵਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਾਉ ਧਰੰਤੇ। ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਸੀਸ ਰਖੰਤੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ। ਅਰਪਹਿੰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਸਭਿ ਕੀ ਕਰੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ

[1]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੰਗ। [2]ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [3]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੋ (ਆਗਰੇ ਵਿਖੇ) ਜਿਓ।

ਅਵਲੋਕਤਿ ਰੂਰੀ। ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਡੇਰਾ। ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ॥੧੬॥ ਆਵਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਨਗਰ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਪਰ ਹ੍ਵੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਡੇਰਾ ਗੁਰੂ ਟਿਕਾਯੋ। ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸਿੱਖ ਗਨ ਆਯੋ॥੧੭॥ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਭਿ ਪਰ ਸੁਖ ਲੀਨ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਆਇਸੁ ਫੁਰਮਾਈ। 'ਹਮ ਕੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ॥੧੮॥ ਕਿਲਾ ਬਜ਼ਾਰ ਆਦਿ ਸਭਿ ਥਾਨ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਸੁਨੀਅਤਿ ਬਹੁ ਕਾਨ'। ਸੁਨਿਕੈ ਸਿੱਖਨ ਕੀਨਿ ਸਲਾਹੂ। 'ਅਸਮੰਜਸ ਹਮ ਕੋ ਇਸ ਮਾਂਹੂ॥ ੧੯ ॥ ਸੱਯਦ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਹਜ਼ਾਰੇ। ਜੰਗ ਕਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮਾਰੇ। ਕਿਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਤੀਜਾ ਭ੍ਰਾਤਾ।ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਾਸੈ ਕਿਸਹੁਂ ਜਮਾਤਾ॥ ॥ ੨੦ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਨਬੰਧੀ ਘਨੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਰਣ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਹਨੇ। ਸੋ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧਹਿਂ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰਹਿਂ। ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾ-ਰਹਿਂ॥ ੨੧ ॥ ਅਵਰੰਗ ਮਰਯੋ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਹੋਯਹੁ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਛੇਰਾ[1]। ਨਹਿਂ ਭ੍ਰੈ ਧਰਿ ਹੈਂ ਮਰਹਿਂ ਕਿ ਮਾਰਹਿਂ। ਛਿੜਹਿ ਜੰਗ ਤਬਿ ਕੋ ਹਟਕਾਰਹਿ॥ ੨੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਤਰੀ ਚਢਾਵਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਬਿਚ ਕੋ ਲੇ ਜਾਵਹੁ। ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਸਗਲ ਮਕਾਨਾ। ਤਹਾਂ ਬਤਾਵਹੁ ਪਿਖਹੁ ਮਹਾਨਾ' ॥ ੨੩ ॥ ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦਿਲਵਾਲੀ। ਮੰਗਵਾਈ ਇਕ ਨਾਉ ਬਿਸਾਲੀ। ਔਰ ਸੰਗ ਕੇਤਿਕ ਮੰਗਵਾਈ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਲਏ ਚਢਾਈ॥ ੨੪ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭਿ ਤਰੀ ਚਲਾਈ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਤਰਤਿ ਜਬਿ ਆਈ। ਦੂਰਬੀਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਗਹਿਵਾਈ। ਲਗੇ ਬਤਾਵਨਿ ਥਲ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੨੫ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਸਾਲਾ[2]। ਲਾਲ ਦੁਰਗ ਲਗਿ ਹਾਟਨ ਮਾਲਾ[3]। ਮਹਿਜਿਤ ਜੁਮਾ[4] ਖਰੀ ਇਹ ਦੀਖੀ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸੁਰਪੁਰੀ ਸਰੀਖੀ ॥ ੨੬ ॥ ਪਾਹਨ ਲਾਲ ਲਗਯੋ ਇਹ ਸਾਰੋ। ਬਹੁ ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਦੁਰਗ ਉਸਾਰੋ। ਬਾਸਾ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਗਨ ਸ਼ਾਹੂ। ਚਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਬਨੇ ਇਸ ਮਾਂਹੂ' ॥ ੨੭ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸਕਲ ਦਿਖਾਈ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਰਨੀ ਚਲਿਵਾਈ। ਮੋਤੀ ਬਾਗ ਉਤਾਰੇ ਜਾਇ। ਘਨੇ ਲੋਕ ਆਇ ਉਮਡਾਇ॥੨੮॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਸਿਧਾਰੇ। ਤਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਰ ਬਾਗ[5] ਨਿਹਾਰੇ। ਪੁਨ ਤਰਨੀ

[1]ਤਿਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ) ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ (ਅਜੇ ਕਾਫੀ) ਹੋਯਾ ਨਹੀਂ। [2]ਇਹ ਵਡਾ ਬਜ਼ਾਰ ਹੈ। [3]ਹਟੀਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ। [4]ਜਾਮਅ੍ਹ ਮਸਜਿਦ। [5]ਉਤਰਕੇ। (ਅ) ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ।

ਪਰ ਲਏ ਚਢਾਇ। ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਹਿਂ ਸਿਵਰ ਲਗਾਇ॥ ੨੯ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਸਨ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਕਰਨਿ ਫਰੇਬ ਹਮਹੁਂ ਸੰਗ ਚਹ੍ਯੋ। ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਹੇਰਾ। ਜਥਾ ਮੁਲੰਮਾ ਕੰਚਨ ਕੇਰਾ[1]' ॥ ੩੦ ॥ ਸੋ ਦਿਨ ਬਿਤ੍ਯੋ ਪ੍ਰਾਤ ਪੁਨ ਭਈ। ਸੰਗਤ ਸਕਲ ਦਰਸ ਕੌ ਗਈ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਜਬਿ ਪਾਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥੩੧॥ 'ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਹਿਂ ਸਸਕਾਰੇ। ਤਿਸ ਥਲ ਕੋ ਕੀਜਹਿ. ਨਿਰਧਾਰੇ। ਆਗੇ ਅਵਰੰਗ ਤੇ ਡਰਪਾਵਹੁ। ਅਬਿ ਨ ਰਹ੍ਯੋ[2], ਮੰਦਰ ਬਨਵਾਵਹੁ ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿੱਖ ਗਏ ਤਬਿ ਸੰਜਾਨੇ। ਜਹਿਂ ਸਸਕਾਰੇ ਜੋ ਤਹਿਂ ਜਾਨੇ[3]। ਨਿਰਨੈ ਕਰ੍ਯੋ ਲਿਯੋ ਥਲ ਸੋਊ। ਬਨਵਾਯਹੁ ਮੰਦਿਰ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੩੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬ ਦਯੋ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰਾ। ਪੂਜਨ ਲਗੇ ਸਕਲ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਨ ਸਾਰੀ ॥ ੩੪॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਾਰਿ ਕਾਜ ਅਛੇਰੇ। ਚਲਨ ਚਹ੍ਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਚਲਿ ਆਈ। ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਵਾਈ ॥ ੩੫ ॥ 'ਤੁਮ ਸਮ ਜਿਸ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਅਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੇ ਰਹੈ ਹਮ ਚਹੈਂ। ਇਸ ਪੁਰਿ ਸਮ ਦੂਸਰ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਸਿੱਖੀ ਬਿਥਰਹਿ ਥਿਰ ਇਸ ਮਾਂਹੀ[4] ॥੩੬॥ ਪੂਜਨ ਹੇਤੁ ਟਿਕਾਵਹੁ ਕੋਈ'। ਚਿਤਵਤਿ ਭੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਧਿ ਸੋਈ। ਦੋਨਹੁਂ ਮਹਿਲ ਸੰਗ ਮਹਿਂ ਜੋਇ। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ 'ਤੁਮ ਸੁਖ ਹੋਇ ॥੩੭॥ ਹਮ ਨੇ ਦੱਖਣ ਜਾਨੋ ਦੂਰ। ਤੁਮ ਨਿਤ ਚਲਹੁ ਕਸ਼ਟ ਹੁਇ ਭੂਰ। ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਅਬਿ ਗਹੀਅਹਿ। ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਪੂਰਬ ਰਹੀਯਹਿ ॥ ੩੮॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕੂਚ ਬਿਖਾਦ ਕਰੰਤਾ। ਇਹਾਂ ਬਸੋ ਸੁਖ ਸਮਾਂ ਬਿਤੰਤਾ'। ਸੁਨਿ ਸੁੰਦ੍ਰੀ ਦ੍ਰਿਗ ਭਰਿ ਬਹੁ ਰੋਈ। ਸੁਤ ਕੋ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਦੁਖ ਪੋਈ॥ ੩੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਬਾਰਿ ਦ੍ਰਿਗਨ ਜਲ ਡਾਰਾ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਕੇ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ। 'ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਪੂਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨੀ ॥੪੦॥ ਮੈਂ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਰਹੀ[5]। ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ

[1]ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੁਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਹੁਣ ਨੁਰੰਗੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਆ। [3]ਜੋ ਤਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। [4]ਇਸ ਵਿਚ ਟਿਕਕੇ ਹੀ ਸਿਖੀ ਫੈਲੇਗੀ। [5]ਆਪਣੇ ਦੁਖ ਦਾ ਹਾਲ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ ਮੇਰਾ ਸੋ ਮਰ ਗਿਆ; ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਬਿਰਹੇ ਵਿਚ ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ਬੀ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ, ਵਿਛੜਕੇ ਕੀ ਬਣੇਗਾ [ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੪੬]।

ਤਿਸ ਭੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲਹੀ। ਕਿਸ ਅਲੰਬ ਮੈਂ ਜੀਯੋਂ ਗੁਸਾਈਂ ! ਬਿਛਰ ਏਕਲੀ ਰਹਿ ਇਸ ਥਾਂਈ॥ ੪੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕਟੰਬ ਆਪ ਕੋ ਭਾਰਾ। ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਚਾਰੂ ਸੁ ਕੁਮਾਰਾ। ਸਾਸੂ ਸਹਤ ਸੁ ਰਹਿਤ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਸੰਕਟ ਹੁਤੋ ਨ ਕਿਸੂ ਪ੍ਰਕਾਰੀ॥ ੪੨ ॥ ਜਿਤ ਕਿਤ ਅਵਲੋਕਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਸੀਤਲ। ਉਦਤ ਜਿਨਹੁ ਤੇ ਆਨੰਦ ਹੀ ਤਲ[1]। ਸਭਿਨਿ ਬਿਹੀਨ ਰਹੀ ਦੁਰਭਾਗਨ। ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਅਨੁਰਾਗਨ॥ ੪੩ ॥ ਨਿਜ ਢਿਗ ਤੇ ਭੀ ਚਹਹੁ ਬਿਛੋਰੀ। ਕੌਨ ਦਸ਼ਾ ਹੁਇ ਹੈ ਤਬਿ ਮੋਰੀ। ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਉਚਿਤ ਸਭਿ ਕਰਿਬੇ। ਮਮ ਹਿਤ ਚਹਤਿ ਜਿ ਕਰੁਨਾ ਧਰਿਬੇ॥ ੪੪ ॥ ਤੌ ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਦਿਹੁ ਬਿਦਤਾਇ। ਜਿਸ ਕੋ ਪਿਖਹਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਪਾਇ। ਰਹੌਂ ਇਹਾਂ ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਧਰਿਕੈ। ਰਾਵਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਰੁ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਕੈ॥ ੪੫ ॥ ਜਬਿ ਸੁਤ ਕੀ ਸੂਰਤ ਸਿਮਰੰਤੀ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਮੈਂ ਨ ਮਰੰਤੀ[2]। ਏਤਿਕ ਦੁਖ ਪੂਰਬ ਭਾ ਮੋਹਿ। ਬਿਰਹ ਆਪ ਕੇ ਕ੍ਯਾ ਗਤਿ ਹੋਹਿ॥੪੬॥ ਕਿਹ ਅਲੰਬ ਮੈਂ ਰਹੌਂ ਦੁਖਾਰੀ। ਤੁਮ ਜਗ-ਗੁਰ ਪਤਿ ਅਸ ਗਤਿ ਧਾਰੀ। ਸੁਤ ਕੀ ਸੂਰਤ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਉ। ਜਿਮ ਕਿਮ ਪੂਰਹੁ ਇਹੁ ਮਮ ਸੁਆਉ॥ ੪੭ ॥ ਬਾਂਛਤਿ ਪੂਰਵਹੁ ਲਾਖਨ ਜਨ ਕੀ। ਅਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ਇਹ ਮਮ ਮਨ ਕੀ। ਪੁਨ ਆਇਸੁ ਕੋ ਮਾਨਿ ਸੁਖਾਰੀ।ਰਹੌਂ ਬਿਛੁਰਿ ਇਸ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ'॥੪੮॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰੋਈ। ਭਈ ਦੀਨ ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਪਰੋਈ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸੁਤ ਸੂਰਤ ਚਿਤਵਤਿ। ਦਯੋਸ ਮਨਿੰਦ ਬਰਖ ਕੋ ਬਿਤਵਤਿ[3]॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦਿੱਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। ਪਾਰਕ ਪੁੱਤ੍ਰ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਦੀਨਮਨਾ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰੀ ਪਤਿਕਰਤਾ ਧ੍ਰਿਤਿਵੰਤਿ[4]। ਬਹੁ ਸਮਤਾ ਦੀਰਘ ਦੁਸਹਿ[5]* ਜਾਬੇ ਇਮ ਭਨਯੋਂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਬਾਨੀ। ਦੇਨਿ ਹਰਖ ਮ੍ਰਿਦੁ ਕੀਨ ਬਖਾਨੀ। 'ਹੇ ਸ਼ੁਭਮਤੇ ! ਅਖਿਲ ਜੋ ਲੋਕ। ਨਾਮਰੂਪ ਨਾਨਾ ਅਵਿਲੋਕ॥੨॥ਬਿਨਸਨਿ-

[1]ਹਿਰਦੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਉਪਜਦਾ ਸੀ। [2]ਭਾਵ ਜਦ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਸੂਰਤ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਇੰਨਾਂ ਕਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮਰਨ ਦੀ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [3]ਇਕ ਦਿਨ ਵਰ੍ਹੇ ਤੁਲ ਬੀਤਦਾ ਹੈ। [4]ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ (ਧਰਮ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। (ਅ) ਪਤਿਬ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲੀ। [5]ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਦੱਸਿਆ। [ਸੰਸ, ਸ਼ਮ=ਸ਼ਾਂਤੀ, ਖਿਮਾ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ]।

*ਪਾ:-ਦੂਸ਼ਾ। ਦਸ਼ਾ।

ਹਾਰ ਸਕਲ ਹੀ ਅਹੇ। ਭੂਤ ਜੁ ਹੁਤੇ ਭਵਿੱਖ ਨ ਰਹੇ। ਅਪਨਿ ਧਰਮ ਗਾਢੋ ਕਰਿ ਮਰੇ। ਸੋ ਨਰ ਧੰਨ ਸਿੰਧੁ ਜਗ ਤਰੇ ॥ ੩ ॥ ਨਰ ਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੋ ਇਹ ਕਾਜਾ। ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਸਮਾਨ ਜਹਾਜਾ[1]। ਤੋ ਸੁਤ ਧਰਮ ਛੱਤ੍ਰੀਯਨਿ ਕੇਰਾ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਸੋ ਨਿਰਬਾਹ ਬਡੇਰਾ ॥੪॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੈਂਕਰੇ ਖੇਤ ਗਿਰਾਏ। ਆਪ ਜੂਝਿ ਸੁਰਲੋਕ ਸਿਧਾਏ। ਜਹਿਂ ਸਭਿ ਰੀਤਿਨਿ ਕੇ ਸੁਖ ਅਹੈਂ। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਾਖ ਸਭਿ ਕਹੈਂ ॥੫॥ ਖੋੜਸ ਬਰਖ ਆਰਬਲ ਤਨ ਕੀ[2]। ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ਮਨ ਕੀ। ਚੱਕ੍ਰ ਵਰਤਿ ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਰਾਜੂ[3]। ਮਿਟਹਿ ਨ ਆਇਸੁ ਕਿਤਹੁ ਕੁਕਾਜੂ[4] ॥ ੬ ॥ ਕਰਨਿ ਰਮਨਿ ਰਮਨੀਨਿ ਨਵੀਨ[5]। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਆਨੰਦ ਜਗ ਪੀਨ। [6]ਜਿਸ ਆਨੰਦ ਕੋ ਕਨਕਾ ਏਹੁ। ਤਿਸ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਮਿਲਜੋ ਅਛੇਹੁ[6] ॥ ੭ ॥ ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਮਤਿਵੰਦ! ਤਿਸ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਨ ਸੁਮਤੇ! ਕਰੋ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਰਹਨ ਮਨੋਰਥ ਧਰੋ ॥ ੮ ॥ ਰਿਦੈ ਧਜਾਨ ਹਮ ਕੋ ਨਿਤ ਧਜਾਵਹੁ। ਨਿਕਟ ਦਰਸ ਕੋ ਸੁਖ ਫਲ. ਪਾਵਹੁ। ਪਰਾਲਬਧ ਤਨ ਕੀ ਸਭਿ ਭੋਗਿ। ਪਹੁੰਚਹੁ ਅੰਤ ਹਮਾਰੇ ਲੋਗ ॥੯॥ ਅਪਰ ਤ੍ਰਿਯਨਿ ਸਮ ਤੁਹਿ ਨਹਿਂ ਚਹੀਅਹਿ। ਹਮਰੀ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਫਲ ਲਹੀਯਹਿ। ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਕੱਲਜਾਨ। ਬਸੀਯਹਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਰੁਚਿ ਠਾਨਿ ॥ ੧੦ ॥ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਨ। ਸੋ ਪੂਰਵਹੁ ਹਮ ਸੋਂ ਕਰਿ ਭਾਖਨਿ। ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਮਾਨਿਬੇ ਜੋਗ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਸਰਬ ਸਿਖ ਲੋਗ ॥੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਦਿ ਸਥਾਨ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਟਿਕੇ ਮਸੰਦ ਮਹਾਨ। ਸਰਬ ਦਰਬ ਇਹ ਅਰਪਨ ਕਰਿਹੀਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਮਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਧਰਿਹੀਂ ॥੧੨॥ ਤੁਵ ਥਿਰ ਹੋਵਨਿ ਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਰਹੈ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਜਗ ਗੁਰੁ ਕੀ ਕਾਰ। ਰਹੈ ਤਥਾਹੀ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਾਰਿ ॥੧੩॥

---

[1]ਜਹਾਜ਼ ਵਾਂਙ ਤਰਨੇ ਤੇ ਤਾਰਨੇ ਲਈ (ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ)। [2]ਤਨ ਦੀ ਆਯੂ ਹੋਵੇ (ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹੋ)। [3]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜ ਹੋਵੇ। [4]ਤਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਟਲੇ (ਕਿਧਰੇ) ਤੇ ਕਿਧਰੇ (ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ) ਕੰਮ ਖੋਟਾ ਨਾ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ ਸਭ ਸਫਲ ਹੋਣ। [5]ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਬਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ। [6]ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਨੰਦ ਜਿਸ ਆਨੰਦ ਦਾ ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ ਉਸ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਇਕ ਰਸ ਮਿਲਿਆ ਹੈ (ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ), ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਯਾ ਹੈ। ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਨ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਸਰੀਰਕ ਰਸ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ।

॥ ਧੂਅਰ ਧੌਲਰ[1] ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਇਸਥਿਰਤਾ ਕੌ ਕਨਾ ਭਰਵਾਸਾ।
ਸਮ ਦਰਿਆਉ ਚਲਯੋ ਨਿਤ ਜਾਤਿ। ਭਰਯੋ ਰਹੈ ਇਕ ਸਮ ਦਿਖਰਾਤਿ'
॥ ੧੪ ॥ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਈ। ਭਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਅੰਸ਼ੁ
ਗਿਰਾਈ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਸੁਨਿਆਰਾ। ਰਹਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਾਚਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰਾ
॥੧੫॥ ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬਿਤਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਗਯੋ।
ਤ੍ਰਿਯਾ ਵਹਿਰ ਇਕ ਬਾਰਕ ਗੇਰਾ। ਗਮਨਤਿ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਹੇਰਾ
॥੧੬॥ ਸੁਨਿਆਰੇ ਸਿਖ ਸਨ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਜਾਚਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਚਾਨਕ ਪਾਯੋ।
ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਹੁ ਕਰਿ ਪਯਾਰ ਦੁਲਾਰਾ।ਤੋਰਿ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰਵਿ ਉਦਾਰਾ'॥੧੭॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਹਯੋ। 'ਪਾਰਨ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਲਹਯੋ।ਕੋ
ਤ੍ਰਿਯ ਸਥਨ ਸੁ ਦੁਗਧਾ ਦੇਯ। ਤੌ ਇਹ ਬਚੈ ਅੰਨ ਅਚਿ ਲੇਯ ॥ ੧੮ ॥
ਯਾਂ ਕੋ ਜਤਨ ਕਰਹੁ ਫੁਰਮਾਵਨ'। ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਬੋਲੇ ਜਸੁ ਪਾਵਨ।
ਜਲ ਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲੀਜੈ। ਨਿਜ ਤ੍ਰਿਯ ਸਥਨ ਪਖਾਰਨਿ
ਕੀਜੈ ॥ ੧੯ ॥ ਬਾਰਕ ਜਬਿ ਉਛੰਗ ਮਹਿਂ ਪਾਇ। ਦੁਘਧ ਕੁਚਨ ਮਹਿਂ
ਤਬਿ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਤਿਸ ਤੇ ਪਾਰਨ ਸਿਸ ਬਯ ਪਾਵੈ।ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਇਹੁ ਬਡ
ਹੁਇ ਜਾਵੈ' ॥੨੦॥ ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਾਂਹਿ।ਲਿਯੋ ਉਠਾਇ ਹਾਥ
ਜੁਗ ਮਾਂਹਿ। ਜਲ ਤੈ ਭਲੇ ਕਰਾਇ ਸ਼ਨਾਨ। ਨਿਜ ਦਾਰਾ ਕੋ ਦੀਨਸਿ
ਆਨਿ॥੨੧॥ ਗੁਰ ਕੋ ਵਾਕ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਯੋ। ਸਿਖਨੀ ਹਰਖ ਧਾਰਿ ਉਰ
ਲੀਯੋ।ਸੋ ਬਿਧਿ ਕਰੇ,ਸਥਨ ਪਯ ਆਵਾ।ਸਹਿਤ ਸਨੇਹ ਸੁ ਨੰਦਨ ਪਯਾਵਾ
॥ ੨੨ ॥ ਜਿਯਤ ਰਹਯੋ ਬਾਰਕ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਯੋ। ਦੰਪਤਿ ਅਪਨੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਚਾ-
ਰਯੋ। ਪੰਚ ਬਰਸ ਕੋ ਹੋਯਸਿ ਜਬੈ।ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰੀ ਤਬੈ॥੨੩॥
ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਅਨੁਹਾਰਾ[2]। ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹਾਰਾ।
'ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਰਹੋ'ਜਬਿ ਕਹਯੋ। ਰਿਦੈ ਸੁੰਦਰੀ ਤਬਿ ਇਮ ਚਹਯੋ॥੨੪॥
ਕਹਤਿ ਕੰਤ ਸਨ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ। 'ਤਜਯੋ ਚਹਤਿ ਜੇ ਇਸ ਪੁਰਿ ਨਾਥ!
ਮਮ ਸੁਤ ਕੀ ਇਹ ਸਿਸ ਅਨੁਹਾਰਾ।ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਕਰਿਹੌਂ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਾ॥੨੫॥
ਸੁਤ ਸਮ ਪਾਰਕ ਕਰਿ ਮੈਂ ਰਾਖੌਂ। ਮਨ ਪਰਚਾਵਨਿ ਹਿਤ ਅਭਿਲਾਖੌਂ।
ਦਿਹੁ ਆਇਸੁ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜਬੈ। ਪਿਖਤਿ ਰਹੌਂ ਪਾਰਕ ਕਰਿ ਤਬੈ'॥੨੬॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿਕੈ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਇਸ ਪਾਰਹਿਂ, ਜਬਿ ਹੋਹਿ ਮਹਾਨਾ।

[1]ਧੂਏਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਾਂਙ। [2]ਵਰਗਾ।

ਬਨਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ ਇਹ ਦੁਖਦਾਈ। ਖੋਜਹਿਂ ਤਬਿ, ਹ੍ਵੈ ਕੋ ਨ ਸਹਾਈ[1]
॥੨੭॥ਯਾਂਤੇ ਇਮ ਹੀ ਰਹੁ ਹਰਖਾਇ। ਪਠਹੁ* ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੁਖ ਪਾਇ।
ਪਠਤ ਸੁਨਨ ਮਹਿਂ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਹੁ।ਸਿਮਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਿਤ ਲਾਵਹੁ'
॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰੀ ਮਨ ਅਨਮਨ ਭਈ।-ਪਤਿ ਤੇ ਇਹ ਨ ਕਾਮਨਾ
ਲਈ। ਬਡੋ ਹੋਇ ਕਜਾ ਕਰਹਿ ਬਖੇਰਾ। ਅਬਿ ਚਿਤ ਪਰਚਾ ਪਿਖਹਿ ਨ
ਮੇਰਾ ॥੨੯॥ ਰਹੌਂ ਇਕਾਂਕੀ ਸਦਾ ਉਦਾਸ। ਨਹਿਂ ਨੰਦਨ ਨਹਿਂ ਪਤਿ ਹ੍ਵੈ
ਪਾਸ-। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿਂ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੀ। 'ਦੁਖ ਆਤੁਰ ਕੀ ਬਿਨੈ ਨ
ਮਾਨੀ ॥ ੩੦ ॥ ਰਾਵਰਿ ਬਿਨਾ ਇਕਾਂਕੀ ਥੀਵੌਂ। ਪਰਮ ਕਸ਼ਟ ਮਹਿਂ ਕਿਸ
ਬਿਧਿ ਜੀਵੌਂ। ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰਤਿ ਹਹੁ ਮਮ ਹਾਲ। ਬਿਰਦ ਆਪ ਕੋ ਸਦਾ
ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।-ਇਹ ਦੁਖ
ਆਤੁਰ ਅਹੈ ਉਦਾਰਾ। ਸਮੁਝਾਈ ਸਮੁਝੈ ਨ ਅਜਾਨੀ। ਬਾਰਕ ਪਾਰਕ
ਚਹਿਸ ਮਹਾਨੀ-॥੩੨॥ ਕਹ੍ਯੋ ਤਬੈ 'ਲੇ ਪਾਰਹੁ ਆਪ[2]। ਲਖਿ ਹੈਂ[3] ਬਡੋ
ਦੇਹਿ ਸੰਤਾਪ'। ਸੁਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਅਨੁਹਾਰੀ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯਹੁ
ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਪਤਿ ਕੀ ਆਇਸੁ ਲੇ ਹਿਤ ਪਾਰਨ। ਸੁਤ ਹੀ
ਕੋ ਕਿਯ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ। ਪਾਲਕ ਭ੍ਰਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਇ। ਸਿਖ ਤੇ
ਲਯੋ ਹਰਖ ਮਹਿਂ ਹੋਇ॥ ੩੪ ॥ ਪੁਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਕੇ ਸਾਥ। ਪੁਰਿ
ਰਾਖਨ ਹਿਤ ਬੋਲੇ ਨਾਥ। 'ਨਿਕਟ ਸੁੰਤ ਕੇ ਰਹੁ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਕਜਾ ਲੈ ਹੈਂ
ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਿ ਜੈ ਕੈ ॥ ੩੫ ॥ ਸਕਲ ਬਿਧਿਨਿ ਤੇ ਬਸੈਂ ਸੁਖਾਰੀ। ਪੂਜਹਿਂ
ਪਹੁੰਚਿ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੀ।ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗਮਨ ਨਰਕ ਸਮ ਕਹੀਂ।ਤ੍ਰਿਯਾ ਜਾਤਿ
ਕੌ ਬਹੁ ਦੁਖ ਅਹੀ' ॥ ੩੬॥ ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਗਾਢੋ ਨੇਮ
ਅਹੈ ਇਹ ਮੋਰੇ। ਪੂਰਬ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੌਂ ਤੁਹਾਰਾ। ਪਦ ਬੰਦਨ ਤੇ ਅਚੌਂ
ਅਹਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਇਤਨੇ ਹੀ ਮਾਨੋ ਸੁਖ ਸਾਰੇ। ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਮਹਿਂ ਸੰਗ
ਤੁਮਾਰੇ। ਗਮਨ ਬਿਖੈ ਨਹਿਂ ਸੰਕਟਿ ਕੋਈ। ਸੰਗ ਆਪ ਕੇ ਸਭਿ ਸੁਖ
ਹੋਈ ॥ ੩੮ ॥ ਪੁਜਵਾਵਨ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਪਾਸ। ਬਿਹੁ ਤੁਮ ਤੇ[4] ਇਹ ਧਰੌਂ
ਨ ਆਸ। ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਸਭਿ ਜਾਨਨਹਾਰੇ। ਬਨਹਿ ਨ ਕਹਿਬੋ ਨਿਕਰ
ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਪਰਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਰਾਖਹੁ ਸਾਥ। ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰ-

[1]ਤਦੋਂ ਭਾਲੇਂਗੀ ਪਰ ਕੋਈ ਸਹਾਯਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [2]ਆਪ ਲੈਕੇ ਪਾਲ ਲੈ। [3]ਦੇਖੇਂਗੀ।
[4]ਆਪ ਤੋਂ ਵਿਛੜਕੇ। *ਪਾ:-ਸੁਨਹੁ।

ਵਹੁ ਨਾਥ'। ਦੀਨ ਮਨਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਗੁਰ ਜਾਨੀ। ਚਲਨ ਸੰਗ ਬਿਨਤੀ ਇਹੁ ਮਾਨੀ ॥ ੪੦ ॥ ਸੰਗਤ ਮਹਿ ਸੁੰਦਰੀ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਚਲ੍ਯੋ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਦੱਛਨ ਓਰ। ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਨਿਜ ਉਮਰਾਵ ਪਠ੍ਯੋ ਗੁਰ ਪਾਹੂ ॥ ੪੧ ॥ ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਮੋ ਕਿਯ। ਸਭਿ ਬਿਰਤੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਕਹਿ ਦਿਯ। 'ਜੰਗ ਜੀਤ ਸਲਤਨ ਕੋ ਪਾਇ। ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਥਿਰ੍ਯੋ ਸੁਹਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਰਾਵਰ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਿਤ ਕਹੈ। ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਰਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕਨ ਕੋ ਕਹਿ ਹਰਖਾਵਹੁ' ॥ ੪੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਕਾਈ। ਕੂਚ ਹੋਨਿ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਾਇ। ਕਹਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਤਿ ਹਮ ਚਲਿ ਆਇਂ' ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਨਿ ਉਮਰਾਵ ਕਹਨਿ ਪੁਨ ਲਾਗਾ। 'ਸੰਗ ਆਪ ਕੇ ਬਹੁ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਤਊ ਸ਼ਰੀਅਨਿ ਤੇ ਡਰਪੰਤਿ। ਤੁਮ ਦਿਸ਼ਿ ਆਇ ਸਕੈ ਨ ਕਦੰਤ ॥੪੫ ॥ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਪਿਤਾ ਕੀ ਕਰੀ ਸੁ ਮਾਨੇ। ਅਹੈਂ ਸਕੇਲ[1] ਸੈਂਕਰੇ ਸਯਾਨੇ। ਅਵਰੰਗ ਦੈ ਦੈ ਮਾਨ ਵਧਾਏ। ਨਿਤ ਬੈਠਤਿ ਢਿਗ ਸੋ ਸਮੁਦਾਏ॥੪੬॥ਯਾਂਤੇ ਆਇ ਨ, ਸੁਕਚਤਿ ਰਹੈ। ਤਊ ਦਰਸ ਅਵਿਲੋਕਨ ਚਹੈ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਕੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਰੋਪਾਉ ਤਿਸ ਦੀਨਿ ॥੪੭॥ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਤਤਕਾਲਾ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਫੇਰ।–ਮਿਲਿ ਬੋਲੌਂ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਿ–॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦਿੱਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਮਥੁਰਾ, ਬੰਦਰ। ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਨਿਰਨਾ। ਆਗਰੇ ਪੁੱਜਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਸ ਥਲ ਕਿਯ ਸਸਕਾਰ। ਬਿਦਤਾਯੋ ਮੰਦਿਰ ਬਨ੍ਯੋਂ ਸੁੰਦਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਿਤ ਸਥਾਨ ਬਿਦਤਾਇ ਸੁਨਾਯੋ*। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਜੋੜ ਕਰਾਯੋ। ਸੁੰਦਰੀ ਕਰੀ ਟਿਕਾਵਨ ਪੁਰਿ ਮੈਂ†। ਆਪ ਅਰੋਹਨਿ ਬਾਂਛਤਿ ਉਰ ਮੈਂ ॥੨॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਨਿਜ ਗਵਨ ਸੁਨਾਵਾ। ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਮੇਲ ਸੁਹਾਵਾ॥ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਧਰਿ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਕਦਮ ਪਦਮ ਸੁਖ ਸਦਮ[2] ਨਿਹੋਰੇ ॥ ੩ ॥ ਜਥਾ ਭਾਵਨਾ ਧਰਿ ਅਵਿਲੋਕੇ। ਤਥਾ ਸਭਿਨਿ ਲਖਿ ਲਖਿ ਦ੍ਰਿਗ ਰੋਕੇ। ਜਨੁ

---

[1] ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸ੍ਰ। [2] ਸੁਖ ਦੇ ਘਰ ਚਰਨ ਕਵਲ। *ਪਾ:–ਬਨਾਯੋ। †ਇਥੇ ਹੁਣ ਤਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

ਸੂਰਜ ਦਿਸ਼ਿ ਗਨ ਅਰਬਿੰਦੂ। ਕਿਧੌਂ ਚਕੋਰਨ ਚਿਤਵਨੋ ਇੰਦੂ ॥ ੪ ॥
ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ ਕਟਾਛ ਛਬੀਲੇ। ਸਭਿ ਪਰ ਡਾਰਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਰਸੀਲੇ।
ਸਨਧਬੱਧ ਹੁਇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰਾਜੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਸਾਜੇ ॥ ੫ ॥
ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਭਿ ਕੌ ਤਬਿ ਨਾਥ। ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਧਾਰਹਿਂ ਪਗ ਮਾਥ। ਹਿਤ
ਅਰੋਹਿਬੇ ਹਯ ਅਨਵਾਯੋ। ਹੇਰਿ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਬਿਛਰਨ
ਸਮੈਂ ਰੂਪ ਜਸ ਬੇਸੂ। ਰਿਦੈ ਧਰਯੋ ਤਸ ਕੰਤ ਹਮੇਸ਼ੂ। ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਭਿ ਕੋ
ਇਕ ਬਾਰ। ਪਗ ਰਕਾਬ ਧਰਿ ਭੇ ਅਸਵਾਰ ॥ ੭॥ ਸਹਿਤ ਖਾਲਸੇ ਮਾਰਗ
ਚਲੇ। ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਜਨ ਗਨ ਕੋ ਤਹਿਂ ਖਲੇ। ਸਾਹਿਬਦੇਵੀ ਸੰਗ ਸਿਧਾਈ।
ਰਹੀ ਸੁੰਦਰੀ ਆਇਸੁ ਪਾਈ ॥ ੮ ॥ ਪੰਥ ਉਲੰਘਿ ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਗਏ।
ਹੇਰਿ ਸੁ ਥਲ ਡੇਰਾ ਪੁਨ ਕਏ। ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਕਰਿ ਮਜਲ ਸੁਖਾਰੀ।
ਜਾਇ ਪਹੂਚੇ ਤਹਿਂ ਅਘਹਾਰੀ[1] ॥ ੯ ॥ ਪੰਚ ਕੋਸ ਮਥੁਰਾ ਜਬਿ ਰਹੀ।
ਸਿਵਰ ਕਰਾਇ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹੀਂ। ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮੇ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ।
ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ॥੧੦॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ।
ਹਯ ਅਰੋਹ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਯਾਨੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਮਥੁਰਾ ਪੁਰੀ ਨਿਹਾਰੀ। ਜਹਿਂ
ਬਿਲਾਸ ਕੀਨਸਿ ਗਿਰਧਾਰੀ[2] ॥ ੧੧ ॥ ਸੂਰਜਕੁੰਡ ਕੀਯੋ ਸਭਿ ਡੇਰਾ।
ਸੁੰਦਰ ਤਟ ਜਾਮਨਾ ਜਲ ਹੇਰਾ। ਸ਼ਯਾਮ ਸਲੋਨੋ ਰੂਪ ਸੁਧਰਿਕੈ। ਬਿਲਸੇ
ਜਹਿ ਕਹਿਂ ਥਿਰਿਕੈ ਫਿਰਿਕੈ ॥ ੧੨॥ ਸੋ ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਨਾਨਾ ਥਲ ਕੋ।
ਕਰੇ ਸੰਘਾਰ ਦੁਸ਼ਟ ਦਲ ਬਲ ਕੋ। ਸੂਰਜ ਸੁਤਾ[3] ਪਾਰ ਗੁਰ ਗਏ। ਗੋਕਲ
ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਸ ਥਲ ਹੁਤੀ ਪੂਤਨਾ ਪਾਪਨ।
ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ[4] ਖਲ ਕੀਨਸਿ ਖਾਪਨ। ਦੁਸ਼ਟ ਬਕਾਸੁਰ[5] ਬਲੀ ਬਿਦਾਰਯੋ।
ਨਾਸ਼ ਅਘਾਸੁਰ[6] ਕੋ ਕਰਿ ਡਾਰਯੋ ॥ ੧੪॥ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਅਵਲੋਕਯੋ ਨਾਥ।
ਜਹਿਂ ਖੇਲੇ ਗੋਪੀ ਗਨ ਸਾਥ। ਕੇਲ ਰਾਸ ਮੰਡਲ ਜਹਿਂ ਕਰੇ। ਕਮਲਾਸਨ

---

[1]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ। [2]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ। [3]ਜਮਨਾ। [4]ਨਾਮ ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਜੋ ਵਾਉ ਵਰੋਲਾ ਬਣਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। [5]ਨਾਮ ਦੈਂਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਬਿਜੈ ਕੀਤਾ ਸੀ। [6]ਬਕਾਸੁਰ ਦਾ ਨਿੱਕਾ ਭਿਰਾਉ। ਕੰਸ ਦੇ ਕਹੇ ਇਸ ਨੇ ਸੱਪ ਬਣਕੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਵੱਡਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਵੜਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਵਧਾਕੇ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾੜ ਘੱਤਿਆ ਸੀ।

ਬਛਰੇ ਗਨ ਹਰੇ[1] ॥੧੫॥ ਜਹਾਂ ਗੁਵਰਧਨ[2] ਕਰ ਪਰ ਧਾਰਯੋ। ਜਹਿ ਸੁਰ-ਪਤਿ ਕੋ ਮਾਨ ਨਿਵਾਰਯੋ। ਕਾਲੀ ਤਾਲ ਬਿਲੋਕਯੋ ਜਾਇ। ਚਢਿ ਕਦੰਬ[3] ਪਰ ਕੂਦੇ ਧਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਕੁੰਜ ਗਲੀਨ ਖੇਲ ਜਹਿ ਕਰੇ। ਜਹਿ ਗੋਪੀ ਗਨ ਕੇ ਪਟ ਹਰੇ। ਜਹਿ ਧੇਨਕ[4] ਅਰੁ ਕੇਸੀ[5] ਮਾਰੇ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਫਿਰਿ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਧਰਿ ਖਿਲੇ ਘਨੇਰੇ। ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਰਿ ਸੋ ਫਿਰ ਹੇਰੇ। ਜਮਨਾ ਕੋ ਉਲੰਘਿ ਪੁਨ ਆਏ। ਜਹਿਂ ਧੁਬੀਆ ਹਤਿ ਸੋ ਦਰਸਾਏ[6]॥੧੮॥ ਮਿਲੀ ਕੂਬਰੀ ਕੂਬ ਸੁਧਾਰਾ[7]। ਬਹੁਰ ਧਨੁਖ ਤੋਰਯੋ ਧਰ ਡਾਰਾ। ਕੁੰਚਰ ਖੂਨੀ ਦੰਤ ਉਖਾਰੇ। ਮੱਲ ਰੰਙੂਰ[8] ਮੁਸ਼ਟ ਜਹਿ ਮਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਕੰਸ ਦਮਦਮਾ ਬਹੁਰ ਨਿਹਾਰਾ। ਪਕਰਿ ਕੇਸ ਤੇ ਜਹਾਂ ਪਛਾਰਾ। ਪੁਨ ਬਿਸਰਾਂਤ[9] ਘਾਟ ਪਰ ਆਏ। ਦਿਯੋ ਦਾਨ ਦਿਜ ਤਹਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੨੦॥ ਸੂਰਜ ਤਨੁਜਾ ਤਟ[10] ਸ਼ੁਭ ਹੇਰਾ।ਕਰਤਿ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿ ਡੇਰਾ। ਜਬਿ ਟਿਕ ਗਏ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਏ। ਪਲਵੰਗਮ[11] ਗਨ ਕੂਦਤਿ ਆਏ ॥ ੨੧ ॥ ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਚਪਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਲਾਂਗੁਲ ਬੰਕ ਉਤੰਗਹਿ ਜਾਲਾ। ਏਕ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸਿਪਰ ਧਰੀ ਹੈ। ਬੰਦਰ ਪਹੁੰਚਿ ਸੁ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀ ਹੈ॥੨੨॥ ਲੇ ਕਰਿ ਚਢ੍ਯੋ ਤਰੋਵਰ ਧਾਇ। ਤੁਪਕ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਲਈ ਰਿਸਾਇ। ਲਗ੍ਯੋ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਬਰਜਨ ਕਰਯੋ ਤਬਹਿ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥ ੨੩ ॥ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਤਰੁ ਪਰ ਤੇ ਤਰੁ ਆਨ[12]। ਧਰੇ ਫਾਲ ਕੂਦਤਿ ਬਲ ਠਾਨਿ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਬਿਕਸਾਵੈਂ। ਪੁਨ ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਅਪਰ

---

[1]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਹਿਤ ਬਛਰੇ ਚੁਰਾ ਲੀਤੇ ਸਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਰਚ ਲਏ ਸਨ। [2]ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਕੋਹ ਤੇ ਇਕ ਪਰਬਤ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਂਗਲੀ ਤੇ ਚਾ ਲਿਆ ਤੇ ਛਤਰੀ ਵਾਂਙੂ ਬ੍ਰਿਜ ਦੀ ਰਖਯਾ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਇੰਦਰ ਬਰਖਾ ਨਾਲ ਗ਼ਰਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। [3]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। [4]ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਊਆਂ ਚਾਰਨ ਗਏ ਤਾੜ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੇ ਬਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੇ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। [5]ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਰਨ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਦੇਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। [6]ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਗਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੰਸ ਦਾ ਧੋਬੀ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੰਸ ਦੇ ਕਪੜੇ ਖੋਹਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਭਜਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। [7]ਕੰਸ ਦੀ ਇਕ ਦਾਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੁੱਬ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। [8]ਕੰਸ ਦਾ ਇਕ ਪਹਿਲਵਾਨ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। [9]ਜਿੱਥੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਬੈਠੇ ਸੀ ਉਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਮ। [10]ਜਮਨਾ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। [11]ਬਾਂਦਰ। [12]ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਤੋਂ ਹੋਰ ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ।

ਸਿਧਾਵੈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਕਵਾਨ ਅਨਾਯੋ। ਮੋਦਿਕ ਆਦਿ ਜਿਤਿਕ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਸਭਿ ਕੀਸਨਿ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ[੧] ਪੁਵਾਯੋ।ਮਿਲੇ ਸੈਂਕਰੇ ਤਤਛਿਨ ਖਾਯੋ॥੨੫॥ਕੋ ਚੀਕਤਿ, ਹੈਂ ਘੁਰਕਤਿ ਕੋਈ। ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਭਿਰਤ ਕਪਿ ਤੇਈ। ਦੰਤ ਨਿਕਾਸਹਿ ਸ੍ਰੌਨ ਦਬਾਵੈਂ[੨]।ਲੋਚਨ ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਹਿ ਦਿਖਰਾਵੈਂ ॥੨੬॥ ਸਭਿ ਪਕਵਾਨ ਖਾਇ ਤਤਕਾਲਾ।ਭਏ ਬੱਟੋਰਨ ਕਪਿ ਕੁਲ ਜਾਲਾ[੩]।ਤਬਹਿ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਸਿਪਰ ਨ ਤਜੀ ਹਾਥ ਦਿਢ ਗਹ੍ਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਦੈ ਹੌਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿ ਤੁਪਕ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਬਹੁਰ ਧਾਇ ਕਰਿ ਲੈ ਹੌਂ ਛਾਰ। ਨਤੁ ਗਾਢੀ ਗਹਿ ਕੂਦ ਪਲਾਵਤਿ। ਇਕ ਤਰੁ ਤਜਿ ਦੂਸਰ ਪਰ ਜਾਵਤਿ' ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਰਜ੍ਯੋ ਤੁਪਕ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ।ਆਪ ਬੋਲ ਦੇ ਕਰ੍ਯੋ ਹਕਾਰਨ। ਸ਼੍ਰੁਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਪਲਵੰਗਮ ਆਯੋ। ਮੋਦਕ ਕਰ ਪਰ ਤੇ ਬਿਰਮਾਯੋ[੪] ॥ ੨੯ ॥ ਸਿਪਰ ਧਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਆਗ੍ਯਾ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਹੋਹਿ ਡਰ ਭਾਗਾ। ਸਾਹਿਬ ਫੇਰ੍ਯੋ ਸਿਰ ਪਰ ਹਾਥ। ਪੁਨ ਹੁਇ ਨਿਕਟ ਨਿਵਾਯਹੁ ਮਾਥ ॥ ੩੦ ॥ ਪੁਨ ਮੋਦਕ ਧਰਿ ਦੀਨਸਿ ਆਗਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਫਾਂਦਤੋ ਭਾਗਾ। ਸਿਪਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੋ ਗਹਿ ਲਈ। ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕਿ ਸੁਰੇਤੀ ਕਈ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕੀਨਿ। ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਆਇਬੇ ਦੀਨ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰਾ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਪੁਨ ਭੁਨਸਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਕੂਚ ਕਰ੍ਯੋ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸਵਧਾਨੇ। ਨਿਸ ਬ੍ਰਿਸਰਾਮੇ ਦਿਵਸ ਪਯਾਨੇ। ਗਮਨਹਿ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਭੂ ਹਮੇਸ਼ਾ।ਚਢੇ ਖਾਲਸਾ ਸੰਗ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥੩੩॥ ਇਕ ਦਿਨ ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਗੁਰ ਮਾਰਗ।ਲਗੀ ਪਯਾਸ ਬੂਝ੍ਯੋ ਤਬਿ ਬਾਰਗ[੫]।[੬]'ਗ੍ਰਾਮ ਹਿੰਦੂਅਨਿ ਦਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਰਹੀ।ਸੁੰਦਰ ਬਾਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਅਹੀ' ॥ ੩੪ ॥ ਤਬਿ ਇਕ ਸਿੰਘ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ। ਖੋਜ੍ਯੋ ਜਲ ਸੀਤਲ ਕਹੁ ਲ੍ਯਾਇ। ਆਨਿ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਕਿਸ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਬਾਰੀ?'॥੩੫॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਬਤਾਯੋ।'ਇਕ ਦਿਜਨੀ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਲ੍ਯਾਯੋ। ਤਨੁਜਾ ਤਨੁਜ ਨ ਬਾਲਕ ਕੋਈ। ਧਾਂਤੋ ਸੁਚਿ ਇਕਲ ਰਹਿ ਸੋਈ' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਰ ਤੇ ਭਰ੍ਯੋ ਕਟੋਰਾ। ਗੇਰਿ

[੧]ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ। [੨]ਕੰਨ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹਨ। [੩]ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ। [੪]ਹੱਥ ਉਤੇ ਪਏ ਲੱਡੂ ਨੂੰ (ਦੇਖਕੇ) ਭਰਮ ਗਿਆ। [੫]ਜਲ ਦੀ ਥਾਂ [ਵਾਰਿ=ਪਾਣੀ। ਗ=ਥਾਂ]। [੬]ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ……।

ਦੀਨਿ ਤੂਰਨ ਧਰਿ ਉਰ।।ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਬੋਲੇ ਜਲ ਡਾਰਿ। 'ਤਿਸ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਸੁੱਧ ਨ ਬਾਰਿ ॥ ੩੭ ॥ ਏਕਲ ਕਹਾਂ ਸੌਰਤਾ ਧਰਨੀ। ਬਹੁਤੇ ਬਾਲ ਤਹਾਂ ਸੁਧਿ ਬਰਨੀ[1]। ਭਗਤਿ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹਿੰ,ਸੁੱਧ ਆਚਾਰ[2]।ਬਹੁਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਸੁੱਧ ਸੁ ਕਾਰਿ[3] ॥੩੮॥ਸਦਨ ਸ਼ੁੱਧ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜਹਿ ਬਹੁਤੇ। ਏਕਲ ਘਰ ਧ੍ਰਿਗ ਦੇਵ ਨ ਭੁਗਤੇ[4]। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸੁਤ ਬਿਨ ਸੰਪਤਿ ਹੋਇ। ਆਗੈ ਭਾਗ ਨ ਦੈ ਹੈ ਕੋਇ ॥੩੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ਸਾਧੂ ਏਕਾਕੀ ਭਲਾ, ਸੁੱਧ ਦੇਹ, ਮਨ ਸੁੱਧ।ਗ੍ਰੇਹੀ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਘਰ ਸੁਚਿ ਤਨ ਮਨ ਔ ਬੁੱਧਿ[5]" ॥ ੪੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਅਗਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਧਾਰੇ। ਹੇਰਿ ਕੂਪ ਤੇ ਨੀਰ ਨਿਕਾਰੇ। ਧਰਨੋ ਕਟੋਰਾ ਪੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ। ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਸਮੁਖ ਸਿਧਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਪੰਥ ਉਲੰਘਿ ਗਏ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਜੋਜਨ ਚਲਨ ਰਹਯੋ ਲਖਿ ਨੇਰਾ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਥਾਨ ਸੁਠ ਹੇਰਾ। ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਅਨਵਾਇ ਘਨੇਰਾ ॥੪੨॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ-ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਸੁਧਿ ਚਲਿ ਆਈ। 'ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ ਛਬੀਲਾ। ਦਾਸਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਨ ਹਠੀਲਾ ॥ ੪੩ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਸੋ ਅਬਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਚਤੁਰ ਕੋਸ ਪਰ ਸਿਵਰ ਲਗਾਏ'।ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਤਿ ਜੌਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਹੋਏ ਤਤਕਾਲਾ॥੪੪॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਆਗਰੇ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ॥੪੫॥

੪੬. [ਆਗਰੇ ਖਾਨਖਾਨਾ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ਬਾਗ਼ ਅਜਾਇਬ ਕੇ ਬਿਖੈ ਉਤਰਿ ਕੀਨਿ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ।ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਭੇ ਚਲਨ ਆਗਰੇ ਧਾਮ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਯ ਅਰੋਹਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਲੇ। ਦੇਖਯੋ ਪੁਰਿ ਢਿਗ ਬਾਗ਼ ਬਿਸਾਲੇ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਦੀਏ ਲਗਾਇ। ਥਿਰ ਭੇ ਕੁਛ ਅਰਾਮ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਹੁਤੋ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਇਕ ਖਾਨ[6]। ਭ੍ਰਾਤ ਨ ਅਕਬਰ ਕੋ, ਇਹ ਆਨ[7]। ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੁਛ ਜਾਨੇ। ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨਯੋਂ ਤਿਸ ਕਾਨੇ ॥ ੩ ॥ ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਤੇ

---

[1]ਓਥੇ ਸੁੱਚਾ ਪਾਣੀ ਹੋਊ। [2]ਨਾ ਉਸਦੀ ਭਗਤੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ ਨਾ ਆਚਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। [3]ਜਿਸ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ (ਬਾਲ) ਹੋਣ ਉਸਦਾ ਜਲ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। [4]ਇਕਲੇ ਘਰ ਨੂੰ ਧਿਕਾਰ (ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਨ) ਦੇਵਤੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। [5]ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦਾ ਘਰ ਸ਼ੁੱਧ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਬਹੁਤੇ ਹੋਣ, ਉਸਦਾ ਤਨ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਸੁੱਚੇ ਹਨ। [6]ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਖਾਨ ਸੀ। [7]ਅਕਬਰ ਦਾ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਹੋਰ (ਖਾਨਖਾਨਾ) ਸੀ। ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਮੁਨਇਮ ਖਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਬੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਲੋਕ ਪਠਾਏ। ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਏ। 'ਕਹ੍ਯੋ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਕਰ ਜੋਰਿ।—ਦੀਜੈ ਦਰਸ ਆਇ ਇਤ ਓਰ—॥ ੪ ॥ ਡੇਰੇ ਸਹਿਤ ਅਵਾਹਨ ਕਰੇ। ਚਹੀਅਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁਖ ਬਹੁ ਉਤ ਥਿਰੇ[1]।ਕਰਹੁ ਅਰਾਮ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਘਨੇ—।ਇੱਤਸਾਦਿਕ ਭ੍ਰਮ ਸੋਂ ਬਚ ਭਨੇ'।।੫।। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੇ ਅਸਵਾਰ।ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਾਰਿ। ਲਸ਼ਕਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਛਹਰਾ* ਬਾਗ ਅਜਬ ਇਕ ਹੇਰਾ ॥ ੬ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤਿਸੀ ਮਹਿ ਜਾਇ। ਹੁਤੋ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਤਿਸ ਥਾਇਂ। ਸੁਨਯੋ ਕਾਨ ਤਿਨ ਗੁਰ ਆਗਵਨੂ। ਚਲਯੋ ਤੁਰਤ ਆਗੇ ਤਜਿ ਭਵਨੂ ॥ ੭ ॥ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰਸੇ ਤਬਿ ਜਾਇ। ਬਿਨਤੀ ਬੋਲਯੋ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇ। 'ਜਾਨਿ ਆਪਨੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਨ' ॥੮॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਗੁਰ ਥਾਪੀ ਦਈ।ਖੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਕਈ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਮਮ ਸਰੀਰ ਮਹਿਂ ਬ੍ਰਿਥਾ ਮਹਾਨੀ ॥ ੯ ॥ ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਜਾਇ। ਰਹੌਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤ ਮੈਂ ਚਿਤ ਲਾਇ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਨ ਅਬਿ ਇਹ ਰਹੈ। ਹਮ ਸੌਂ ਮਿਲਨਿ ਅੰਤ ਇਹ ਅਹੈ॥ ੧੦ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦੇਹੁ ਛੁਧਨਿ ਆਹਾਰ। ਬਰ ਦੁਰਾਇ ਕਰਿ ਇਕ ਦੀਨਾਰ। ਜਾਂਤੇ ਬਿਦਤਹਿ ਅਧਿਕ ਜਹਾਨ। ਚਲਹਿ ਕਹਾਨੀ ਏਵ ਮਹਾਨ ॥ ੧੧ ॥—ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ ਖਨ ਖਾਨਾ।ਤੇਰੇ ਖਾਨੇ ਬਿਖੈ ਬੁਤਾਨਾ†—[2]। ਇਹ ਗੁਰਵਾਕ ਬਿਦਤ ਹੈ ਆਬ ਲੌ।* ਪੁੰਨਜਾਤਮ ਕੋ ਜਸੁ ਰਹਿ ਜਬਿ ਲੌ[3]॥ ੧੨ ॥ ਪੀਰ ਮਿਟੀ ਪਿਖਿ ਨਿਜ ਕੱਲਯਾਨ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਆਦਰ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ। ਲਏ ਉਤਾਰ ਕੀਨਿ ਬਹੁ ਸੇਵਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰ ਦੇਵਾ ॥੧੩॥ ਤਿਸ ਤੇ ਬਦਾ ਹੋਇ ਬਲ ਔਰ। ਸਿਵਰ ਕਰਯੋ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਹਿਤ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲਯਾਏ।ਕਰਯੋ ਅਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੪॥ ਬਰਖਾ ਸਹਿਤ ਘਟਾ ਬਡਿ ਆਈ। ਪਰੈ ਨੀਰ ਧਰ ਪਰ ਅਧਿਕਾਈ। ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਜਾਨਿ ਕਰਿ

[1]ਉਧਰ ਠਹਿਰਿਆਂ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਹੋਵੇਗਾ। [2]ਰਸਤੇ ਵਿਚ। [3]ਜਦ ਤਕ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ) ਰਹੇਗਾ।

*ਪਾ:—ਗਹਰਾ।

†ਬੁਤਕੀ, ਇਹ ਮੁਹਰ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਸ਼ੋਰ ਵਿਚ ਰੂਸ ਆਦਿ ਵਲੋਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਿਕਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੁੱਤ ਯਾ ਮੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਰਤਾਰਾ ਸੀ ਤੇ ਹਮੇਲਾਂ ਵਿਚ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਪਹਿਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਬੀ ਬੁਤਕੀਆਂ ਦੇ ਹਾਰ ਇਕ ਚੰਗਾ ਗਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਮਾਨੋ । ਇੰਦ੍ਰ ਕਰੈ ਛਿਰਕਾਵ ਮਹਾਨੋ ॥ ੧੫ ॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਈ ਭੁਨ-ਸਾਰਾ । ਸੁੰਦਰ ਤਰੁਵਰ ਬਾਗ ਨਿਹਾਰਾ। ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਨ ਹੈ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਸਿਵਰ ਉਚਿਤ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੬॥ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤਤਛਿਨ ਉਤਰੇ ਜਾਇ।ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਜੇਤਿਕ ਸਮੁਦਾਇ।ਦੇ ਦੇ ਆਇਸੁ ਥਾਨ ਬਤਾਏ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਹਿ ਕਹਿ ਉਤਰਾਏ॥੧੭॥ ਬੈਠਿ ਜਥੋਚਿਤ ਥਾਨ ਮਹਾਨੇ। ਉਤਰਿ ਖਾਲਸੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਠਾਨੇ । ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਵਸ ਕਰੇ ਬਿਸਰਾਮੂ । ਕਿਤਿਕ ਆਨਿ ਦਰਸਹਿਂ ਸੁਖ ਧਾਮੂ ॥੧੮॥ ਸੁਧ ਤਬਿ ਸੁਨੀ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੂ। 'ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਭਯੋ ਹਮ ਪਾਹੂ' । ਹਰਖ੍ਯੋ ਤਤਛਿਨ ਪਠਿ ਉਮਰਾਊ । ਆਇ[1] ਭੇਟ ਧਰਿ ਪਰਸੇ ਪਾਊ॥੧੯॥'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਮੋਹਿ ਪਠਾਵਾ। ਜਬਿ ਆਵਨ ਤੁਮਰੋ ਸੁਨਿ ਪਾਵਾ । ਦਰਸ਼ਨ ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਕਰਹੁ ਮੇਲ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਭਾਖੇ' ॥ ੨੦ ॥ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ । 'ਜ਼ੀਨ ਪਾਇ ਹਯ ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰਾ' । ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਏ। ਅੱਸ੍ਵ ਅਰੂੜਿ ਹੋਇ ਢਿਗ ਆਏ ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਯਹੁ ਜਾਮਾ। ਪਹਿਰਿ ਬਿਭੂਖਨ ਸਨ ਅਭਿਰਾਮਾ[2]।ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਝੂਲਤੀ ਮਾਥੇ।ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਚਮਕਤਿ ਸਾਥੇ ॥ ੨੨ ॥ ਖੜਗ ਗਾਤਰੇ ਸ਼ੁਭਤਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਕਟ ਨਿਖੰਗ ਸਰ ਖਰ ਭਰਿ ਜਾਲਾ।ਊਪਰ ਕਸਯੋ ਦੁਕੂਲ ਸੁਹਾਵੈ । ਹਾਥ ਸਰਾ-ਸਨ ਬਹੁ ਛਬਿ ਪਾਵੈ॥ ੨੩ ॥ ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਚਾਲੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ੋਭ ਬਿਸਾਲਾ । ਜਹਾਂ ਹੁਤੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਮੰਦਿਰ। ਗਨ ਸੁੰਦਰ ਕੇ ਬੈਠਯੋ ਅੰਦਰ ॥ ੨੪ ॥ ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ । 'ਥਿਰੀਯਹਿ ਚਢੇ ਹਯਨਿ ਇਸ ਥਾਨਾ[3]' । ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਲੇ ਸਾਹਿਬ।ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਬਿਲੋਕਿ ਅਜਾਇਬ[4] ॥ ੨੫ ॥ ਕੁਛ ਥੋਰੇ ਉਮਰਾਵਨ ਮਾਂਹੂ । ਬੈਠਯੋ ਹੁਤੋ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹੂ। ਸੂਰਜ ਸਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦੇਖਾ । ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਖਿਰੇ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥੨੬॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤੁਰਤ ਸਮੀਪੀ ਆਯੋ । ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਨ ਦ੍ਵੈ ਚਰਨ ਲਗਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਹੇਰਾ। ਥਾਪੀ ਦਈ ਕੰਡ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੨੭॥ 'ਸੁਖ ਸੋਂ ਭੁਗਤਹੁ ਬਡਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ । ਬਿਨਸੀ ਪ੍ਰਥਮ ਦਈ

[1](ਉਮਰਾਵ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ) ਆਕੇ । [2]ਸੁੰਦਰ ਭੂਸ਼ਨਾਂ ਸਮੇਤ । [3]ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਠਹਿਰੋ । [4]ਅਸਚਰਜ ਮੰਦਿਰ ।

ਤੁਵ ਪਾਹੀ[1]। ਜਬਿ ਲੌ ਤੋਹਿ ਆਰਬਲ ਤਨ ਕੀ।ਪੁਰਹੁ ਅਨੰਦਤਿ ਬਾਂਛਾ ਮਨ ਕੀ' ॥੨੮॥ ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਸੁਜਨਿ[2] ਡਸਾਈ। ਤਿਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਲਏ ਬਿਠਾਈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਤੁਮ ਸਹਾਇਤਾ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨੀ॥੨੯॥ਰਣ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਿਪੁ ਮਾਰਾ। ਮੁਝ ਕੋ ਸਲਤਨ ਦਈ ਉਦਾਰਾ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਘਰ ਕੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਤੀਰਮਦਾਜ[3] ਸੁ ਆਏ ॥ ੩੦ ॥ ਜਿਦਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਾ।–ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਕੋ ਮੈਂ ਮਾਰਾ–। ਮੁਝ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ ਨ ਕੋਈ।ਤਿਨ ਤਰਕਸ਼ ਕੇ ਸਰ ਪਿਖਿ ਸੋਈ ॥ ੩੧ ॥ ਨਹਿਂ ਸਮਤਾ ਤੀਰਨਿ ਕੀ ਪਾਈ। ਹੁਇ ਹੁਇ ਕੂਰ ਹਟੇ ਪਛੁਤਾਈ*।ਸੋ ਮੈਂ ਅਬਿ ਲੌ ਰਖੇ ਸੰਭਾਲ।ਅਬਿ ਮੇਲੌਂ ਰਾਵਰਿ ਸਰ ਨਾਲ' ॥ ੩੨ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦੋਨਹੁਂ ਸਰ ਅਨਵਾਏ। ਕਹਿ ਗੁਰ ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਨਿਕਸਾਏ। ਕੰਚਨ ਲਿਪਤ ਮਿਲੇ ਸਮ ਜਬੈ। ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ ਬੰਦਤਿ ਤਬੈ ॥ ੩੩ ॥ 'ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਕੋਇ ਨ ਆਪ ਸਮਾਨੀ। ਇਹ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਮੇਰਾ। ਬਖਸ਼ਨੋ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੩੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ'ਪੁਰੀ ਅਬਿ ਬਾਛੇ। ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਸਾਬਤ ਰਹੁ ਆਛੇ। ਅਬਚਲ ਬਯ ਲਗਿ ਭੋਗਹੁ ਰਾਜੂ[4]। ਸਮ ਨਹਿਂ ਜਗ ਮਹਿਂ ਤੋਹਿ ਸਮਾਜੂ'॥੩੫॥ਕਲਗ਼ੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਰ ਹੇਰਿ।ਬੋਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁਬਹਾਦਰ ਫੇਰ। 'ਲਾਖਹੁਂ ਕੀਮਤਿ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ। ਜਗਮਗ ਜ਼ੇਬ ਜਿਸੂ ਕੀ ਜ਼ਾਹਰ॥ ੩੬॥ਅਸ ਕਲਗ਼ੀ ਲੇ ਆਵ ਖਜ਼ਾਨੇ।ਸੰਗ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਮਹਾਨੇ। ਇਕ ਧੁਕਧੁਕੀ[5] ਮੋਲ ਬਹੁ ਕੇਰੀ। ਆਨਹੁਂ ਅਬਹਿ ਨ ਕੀਜਹਿ ਦੇਰੀ' ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨਿ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਤਤਛਿਨ ਆਨੀ। ਗੁਰ ਆਗੇ ਧਰਿ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੀ। 'ਅਬਿ ਆਖਾੜ ਤਪਤਿ ਹੈ ਭਾਰੀ। ਬਰਖਾ ਰੁਤਿ ਬਹੁ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਪੰਥ ਚਲਨ ਕੋ ਬਰਜਨ ਹੋਇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਥਿਰਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਮਾਨਿ ਲੇਹੁ ਮਮ ਅਰਜ਼ੀ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਗ਼ਰਜ਼ੀ ॥ ੩੯ ॥ ਬਸਹੁ ਚੁਮਾਸਾ ਕਰੁਨਾ ਧਰੀਅਹਿ। ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਗਮਨ ਅਪਰ

[1]ਪਹਿਲਾਂ ਗਈ ਹੋਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੈਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ। (ਤੱਕੋ ਅੰਸੂ ੧੫ ਦਾ ਅੰਕ ੩੨)। [2]ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਬਸਤ੍ਰ। [3]ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ [ਫਾ:, ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼]। [4]ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਆਯੂ ਤਕ ਅਟਲ ਰਾਜ ਭੋਗੋ। [5]ਹੌਲਦਿਲੀ ਜਾਂ ਨਾਮ ਵਰਗਾ ਸੁੱਚੇ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਜੜਾਊ ਕੀਮਤੀ ਗਹਿਣਾ ਜੋ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:–ਪਿਛਵਾਈ।

ਬਲ ਕਰੀਅਹਿ। ਦਈ ਉਪਾਯਨ ਅੰਗੀਕਾਰਹੁ। ਮੁਝ ਕੋ ਅਪਨਾ ਜਾਨਿ ਸੰਭਾਰਹੁ' ॥ ੪੦ ॥ ਨਿਕਟ ਪੌਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਖਰਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਵਾਹਨਿ ਕਰਯੋ। ਚਸ਼ਮ ਇਸ਼ਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁਝਾਯੋ।ਖਿਲਤ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋ ਦਿਯ ਉਚਵਾਯੋ* ॥ ੪੧ ॥ ਪੇਟੀ ਜਿਲਕਤ ਕਲਗ਼ੀ ਜੋਇ। ਲਈ ਉਠਾਇ ਧੁਕਧੁਕੀ ਸੋਇ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਗੁਰ ਬਾਹਿਰ ਆਏ। ਸਾਹਿਬ-ਸਿੰਘ ਚਲਤਿ ਪਿਛਵਾਏ ॥੪੨ ॥ ਨਿਜ ਘੋਰਨਿ ਪਰ ਤਬਿ ਚਢਿ ਚਾਲੇ।ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਹਯ ਚਢੇ ਸੰਭਾਲੇ। ਸ਼ਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਏ। ਜਹਿਂ ਉਪਬਨ ਤਰੁਵਰ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੪੩ ॥ ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਗ ਨਿਹਾਰਸਿ। ਜੋ ਮਾਲੀ ਬਹੁ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰਸਿ। ਆਰੂ, ਅੰਬ, ਅਨਾਰ ਅਜਾਇਬ। ਕਦਲੀ, ਕਠਲ, ਬਿਲੋਕਤਿ ਸਾਹਿਬ ॥ ੪੪ ॥ ਤੂਤ ਬਿਦਾਨਾ, ਤਰੁ ਅੰਜੀਰ। ਚੰਪਕ, ਨਾਲਕੇਲ ਕੀ ਭੀਰ। ਰਾਇਬੇਲ, ਚੰਬੇਲੀ ਖਿਲੀ। ਗਨਪੰਕਤਿ ਨਿਤ ਜਲ ਸੋਂ ਮਿਲੀ ॥ ੪੫ ॥ ਸੂਰਜ ਸੁਤਾ ਤੀਰ ਪਰ ਸੋਹੈਂ। ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਫਲ ਫੂਲਨਿ ਸੋਂ ਹੈ। ਸੁਖਦ ਸਘਨ ਛਾਇਆ ਰਮਨੀਕਾ। ਕਰਹਿ ਭਲੇ ਹੁਲ-ਸਾਵਨਿ ਜੀ ਕਾ॥੪੬॥ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿ ਕੈ ਛਾਯਾ[1]।ਬੈਠਿ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਸਮੋਂ ਬਿਤਾਯਾ। ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਸੰਗਤਿ ਭਾਰੀ। ਦਰਸਹਿ ਧਰਹਿ ਅਕੋਰ ਅਗਾਰੀ ॥ ੪੭ ॥ ਏਕ ਸਿੱਖ ਜੜੀਆ ਸੁਨਿਆਰਾ। ਚਤਰ ਕਾਜ ਮਹਿਂ ਧਨੀ ਉਦਾਰਾ। ਜੁਤਿ ਪਰਿਵਾਰ ਦਰਸ ਕੋ ਆਯੋ।ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੪੮ ॥ ਲਗੇ ਉਪਾਯਨ ਕੇ ਅੰਬਾਰ। ਅਰਪਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਜਬਿ। ਸੰਗਤ ਗਵਨੀ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਤਬਿ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

---

[1]ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਯਾ ਛਾਇਆ (ਹੇਠ)।

*ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਵਿਜੈ ਦੀ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਪੁਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਲਸ਼ਕਰ ਕਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਲੂਹੀਅਤ ਦੀ ਖਬਰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਤੋਂ ਸੁਣ ਚੁਕਾ ਸੀ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਭੇਜੇ ਆਪਣੇ ਜਰਨੈਲ ਮਿਰਜ਼ਾਬੇਗ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਹਾਲਾਤ ਸੁਣਕੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਅਪੂਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਕੁਛ ਕੁਛ ਆਪ ਬੀ ਜਾਣੂ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਬਿਪਤ ਸਮੇਂ ਗ਼ੈਬੀ ਮਦਦ ਲਈ ਹਰਇਕ

ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉੱਠਦੀ ਹੈ। ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਖ੍ਵਾਜਾ ਵਲ ਰੁਜੂਅ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸੋ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬੀ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਖਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਵਾਰਸ ਸਮਝਕੇ ਤੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤਦ ਪ੍ਰਜਾ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਇਹਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਫਤੇ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੱਖਣ ਦੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਕੁਛ ਪੜਾਉ ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਂਦੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ। ਇਸ ਮਰਮ ਦੀ ਗਲ ਤੋਂ ਅਗਯਾਤ ਬਦੇਸ਼ੀ ਲੇਖਣੀ ਨੇ ਕੁਛ ਕੁ ਗ਼ੈਰ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਮੁਗ਼ਾਲਤੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਸ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲੀਅਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਅਰਥਾਤ ਬਾਜ਼ੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਅਨਯਮਤੀ ਲੇਖਕ ਇਸ ਮੇਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਗਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੈਰੈਕਟਰ ਤੇ ਮਗਰਲੇ ਵਤੀਰੇ ਤੋਂ ਗ਼ਲਤ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਦੇ ਇਕ ਫੁਟ ਨੋਟ ਤੋਂ ਟਪਲਾ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਨੇ (ਸਫਾ ੫੬੪ ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—Sir J. Malcolm, Forster's Travels, P. 263. The latter author states that Guru Govind had a small command in the Mogul service; which is confirmed by Khafi Khan.

ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ 'ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਫੌਜੀ ਉਹਦੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ'। ਪਰ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਏਥੇ ਪਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਮਿਲਕਮ ਦਾ, ਫਾਰਸਟਰ ਦਾ ਤੇ ਖ਼ਫੀ ਖਾਂ ਦਾ।

ਫਾਰਸਟਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ (ਪੰਨਾ ੨੬੨, ੨੬੩) The Sioques say, he even rece ved marks of favour from Bhahauder Shah, who being apprised of his military abilities, gave him a charge in the army which marched into the Decan to appose the rebellion of Kambuchsh.

ਅਰਥਾਤ—ਸਿੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫੌਜੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਹਦਾ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਫੌਜ ਕਿ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਕਾਮਬਖ਼ਸ਼ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਖ਼ਫੀ ਖਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—ਦਰ ਅਯਾਮੇ ਕਿ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਤਵੱਜਹ ਹੈਦਰਾ-ਬਾਦ ਗਰਦੀਦੰਦ, ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਅਜ਼ ਸਰਗੋਹਾਨਿ ਆਂ ਕੌਮੇ ਬਦਨਾਮ ਬਹਜ਼ੂਰ ਰਸੀਦਹ ਬਾ ਦੋ ਸਦ ਸਿਹ ਸਦ ਸਵਾਰ ਨੇਜ਼ਹਦਾਰ ਵ ਪਯਾਦਹ ਦਰ ਰਕਾਬ ਰਫ਼ਾਕ਼ਤ ਨਮੂਦ।

ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ:—ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵੱਲ ਮੁਤਵੱਜੋ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਉਸ ਬਦਨਾਮ ਕੌਮ ਦੇ ਸਰਗੋਹਾਂ

ਵਿਚੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ, ਦੋ ਸੌ ਤਿੰਨ ਸੌ ਨੇਜ਼ਾਦਾਰ ਸਵਾਰਾਂ ਤੇ ਪਿਆਦਿਆਂ ਸਣੇ (ਉਸ ਨੇ) ਹਮਰਾਹੀ ਵਿਚ ਰਫਾਕਤ ਕੀਤੀ।

ਹੁਣ ਵੀਚਾਰ ਕਰੋ ਫਾਰਸਟਰ ਦੀ:—ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਿਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਗੋਯਾ ਉਸ ਦੀ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਬਾਤ ਹੈ। ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਯਾ ਕੁਮਾਹੱਕ੍ਹਾ ਸਬੂਤ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਸਿੱਖ ਜੋ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਓਹ ਨੌਕਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕ ਸੈਨਾਪਤ ਜੀ ਹਨ ਜੋ ਫਾਰਸਟਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਫਾਰਸਟਰ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਗਲ ਜੋ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ ਸੁਣਾਈ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਤਰਜਮਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹਰ ਹਾਲ ਉਸ ਦੀ ਗਲ ਵਾਕਿਆ ਤੋਂ ਪੰਝੱਤਰ ਕੁ ਬਰਸ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਇਕ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗਲ ਹੈ।

ਖ਼ਫੀ ਖਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਬਤ ਇੰਨੇ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਰੰਜ ਵਿਚ ਤੇ ਐਸੀ ਗਿਰੀ ਹੋਈ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤਅੱਸਬ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਮੈਲਕਮ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਸਾਫ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲਾਤ ਦੱਸਣ ਵਿਖੇ ਜੋਸ਼ ਵਾਲੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਆਕੇ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਖੂਬੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜਿਆਂ (ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੇਖਕਾਂ) ਨੇ ਸਿੱਖ (ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ) ਕੈਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਖੂਬੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਬੀ ਜੇ ਖ਼ਫੀ ਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਵਲ ਤੱਕੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇਤਨਾ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਮਰਾਹੀ ਵਿਚ ਰਫਾਕਤ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਪੂਰਬਕ ਅਰਥ 'ਨੌਕਰੀ ਕਰਨਾ' ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਅਸੀਂ ਜਾਜੂ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ 'ਨਿਆਮਤ ਖਾਂ ਆਲੀ ਦੇ ਜੰਗਨਾਮੇ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹੁਣ ਆਓ ਮੈਲਕਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਵਲ:—

ਮੈਲਕਮ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਫੇ ੭੦ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਬਤ ਲਿਖਦਾ ਹੋਇਆ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚ ਫਾਰਸਟਰ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਦੇੜ ਵਿਚ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਸਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਗੋਯਾ ਜੋ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ ਬਯਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਪ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਗਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਲਾਣਾ ਨਾਦੇੜ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇੱਥੇ ਮੈਲਕਮ ਤੀਸਰੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

He received favours from the Emperor Bahader Shah; who, aware of his military talents, gave him a small military command in the Dekhin. [Page 71.

ਅਰਥਾਤ:—'ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਵਾਕਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਅਸਾਮੀ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ'। ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪੈਰੇ ਗ੍ਰਾਫ ਵਿਚ ਮੈਲਕਮ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

It is sufficiently established, from these contradictory and imperfect accounts of the latter years of Guru Govind, that he performed no actions worthy of record after his flight from Chamkaur: and when we consider the enthusiastic ardour of his mind, his active habits, his valour, and the insatiable thirst of revenge, which he had cherished through life, against the murderers of his father, and the oppressors of his sect, we cannot think, when that leading passion of his mind must have been increased by the massacre of his children, and the death or mutilation of his most attached followers, that he would have remained inactive; much less that he would have sunk into a servant of that government, against which he had been in constant rebellion: nor is it likely that such a leader as Guru Govind could ever have been trusted by a Muhammedan prince.

[Sketch of the Sikhs by L. C. Malcolm. Page 71, 72,

ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ:—ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਉਛਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਤਯਾਰ ਬਰਤਯਾਰ ਸੁਭਾਵ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਰਮਗਤੀ ਤੇ ਬਦਲੇ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਜੋ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਤੇ ਅਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਵੰਨੇ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਪਰ ਵਰਤੇ ਕਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਂਦਾ ਕਿ ਓਹ ਕਦੇ ਇੰਨੇ ਨੀਵੇਂ ਉਤਰ ਗਏ ਹੋਣ ਕਿ ਉਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੌਕਰ ਬਣੇ ਹੋਣ, ਜਿਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਬਗ਼ਾਵਤ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਅਗ਼ਲਬ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਸੋ ਮੈਲਕਮ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ 'ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ' ਦੇ ਖਯਾਲ ਦੀ ਤਰਦੀਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰਦੀਦ ਵਿੱਚ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਦੇ ਨੋਟ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕੀਮਤ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਟੋਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤਾਰੀਖੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਲੇਖਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਮੌਤ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸੀ। ਸੋ ਏਹ ਸ਼ਖਸ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਵਾਕਿਆਤ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤਰਜਮਾਂ (ਜਿ: ੭ ਹਿਸ: ਔਫ ਇੰਡੀਆ ਬਾਈ ਇਟਸ ਓਨ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨਜ਼) ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:—

At the time the army was marching southwards towards Burhanpur, Guru Gobind, one of the grandsons of Nanak, had come into these districts to travel, and accompanied the royal camp. He was in the habit of constantly addressing assemblies of worldly persons, religious fanatics and all sorts of people. [Page 566.

ਅਰਥਾਤ:—(ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ) ਫੌਜ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ ਦੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਕੂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਇਹਨਾਂ

ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਡੇਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ (ਸਫਰ ਕਰਦਾ) ਰਿਹਾ। ਓਹ (ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਤੇ ਤਜਾਗੀਆਂ ਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਾਫ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਫਰ ਕਰ ਰਹੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਸ਼ੁਭਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਫੌਜੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਹ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣੇ ਕੀਹ? ਫਿਰ ਇਹ ਲੇਖਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਗਏ, ਜਿਸਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਆਏ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਦੁਇ ਸ਼ੁਭੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।

ਸਭ ਤੋਂ ਮਗਰਲਾ ਯੂਰਪੀਨ ਲੇਖਕ ਮੈਕਾਲਫ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਪਾਸ ਬੀ ਤਾਰੀਖੀ ਸਾਮਾਨ ਕਾਫੀ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਬੀ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ, ਸਗੋਂ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

> The Guru, on being appealed to, promised him not only assistance but sovereignty if he agreed to a request he was about to make, and did not prove false like his father. Bahadur Shah was pleased to accept these vague conditions, and informed the Guru accordingly.
>
> The Guru sent Dharam Singh with some trusty Sikhs to render him all possible assistance, and, feeling anxiety regarding the grave political circumstances of the country, deemed it advisable to retrace his steps to the north in the hope of meeting and conferring with the Emperor. ... ... [Page 230.
>
> The Guru duly met the Emperor Bahadur Shah in Agra The Emperor thanked him for such assistance as he had given him in obtaining the throne, made him costly presents, and invited him to spend some time with him. The Guru was pleased to accept the invitation. [Page 232.

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਹਾਇਤਾ ਬਲਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੰਨੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਛ ਸਿੱਖਾਂ ਸਣੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਘੱਲ ਦਿੱਤਾ.....। ਫਿਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਗਰੇ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਬੜੇ ਤੁਹਫੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਰਹਿਣ ਲਈ ਨਿਉਤਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਨਿਉਤਾ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ।

ਸੋ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਵਾਲੀ ਗਲ ਦੇ ਉਲਟ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਆਪ ਮੱਦਦ ਮੰਗਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸੌ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਪਰ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਵੀ, ਜੋ ਪਚਾਸੀ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ, ਸੱਠਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ

ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਭਈ ਲੋੜ ਤਬ ਤੁਰਕ ਪਤਿ ਪੀਰਨ ਖੋਜਤ ਸੋਇ। ਦਾਸ ਭਾਵ ਹੋ ਬੋਲ ਪਠਿ ਗੁਰੁ ਅਨੁਸੁਨੀ ਸਮੋਇ ॥ ੨ ॥ ਚਲੇ ਮੁਬਾਰਕ ਦੱਖਣੀ ਸੁਨੀ ਸ਼ਾਹ ਨ੍ਰਿਪ ਦਾਸ। ਆਪ ਤੁਰਾ ਮਾਰਗ ਮਿਲਾ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰ ਸ਼ਹ ਬਾਸ ॥ ੩ ॥......
ਜਨਕ ਬਾਇ ਪਰਗਟ ਕਰਾ ਤੀਜਾ ਸ਼ਾਹ ਸਨੇਹ। ਦੱਖਣ ਚਲੇ ਬਹੁ ਭਾਵ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਯਾ ਏਹ ॥੬॥ ਚਲੇ ਸਾਹ ਦੱਖਨ ਜਿਤਾ ਬਹੁਤ ਕੀਆ ਤਬ ਮਾਨ ॥

ਜਿਸ ਦਾ ਸਰ ਸਰਦਾਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:—

The reigning Emperor began to search for a saint and called the Gooroo with great humility and supplications. The Gooroo heard his message and promised to see the Emperor on his way to the Dukkun. Shortly afterwards the Emperor heard of the Gooroo's intentions to start for Dukkun. He went on foot to receive the Gooroo on the way and brought him in Delhie.......After this the Gooroo built the tomb of his father "Tegh Bahadur" at Delhi and made friendship with the Emperor. The Gooroo then expressed his intention of going to Dukkun and the Emperor treating him with great kindness begged him to stay more for some time.
[Page 105.

ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕ ਜੋ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਲੱਭੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੬੮ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪੋਥੀ ਲਿਖਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਸੈਨਾਪਤ ਜੀ ਹਨ, ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਗਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ:—

ਕਲਗੀ ਅਉਰ ਧੁਗਧੁਗੀ ਆਨੀ। ਖਿਲਅਤ ਏਕ ਸ਼ਾਹ ਸਨਮਾਨੀ।
ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਈ। 'ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੋ ਤੁਮ ਸੋਂ ਬਨਿ ਆਈ'।
ਤਾਂਹਿ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਅੰਦਰਿ ਸ਼ਾਹ ਪੈ ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਯੋ।
ਬਸਤਰ ਤਾਂਹਿ ਪਾਸ ਉਠਵਾਏ। ਬਿਦਾ ਭਏ ਪ੍ਰਭੂ ਡੇਰੇ ਆਏ। [ਸਿਕਾ ੧੬

ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਦਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਖਿਲਅਤ ਆਦਿ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਅਪਣੇ ਇੱਕ ਸੇਵਕ ਤੋਂ ਉਠਵਾਕੇ ਲੈ ਆਏ। ਮੁਗ਼ਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲੇ ਖਿਲਅਤ ਨੂੰ ਦਾਸ ਤੋਂ ਚੁਕਵਾਕੇ ਲੈ ਆਉਣਾ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨੇ ਔਲੀਯਾ ਤੇ ਉੱਚੇ ਫਕੀਰ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਨੌਕਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਖੁੱਲ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਦੇ ਨੋਟ ਨੂੰ, ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਹਿੱਲ ਤੇ ਅਥਵਾਂ ਕੈਰੈਕਟਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਕਦੇ ਇਹ ਗਲ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਮਿਲਣਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਣਾ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਜਾਯਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਪਰਜਾ ਤੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਾਲਾ ਜ਼ੁਲਮ ਉੱਠ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਮੌਕਿਆ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਨਾਹੱਕ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣਾ ਆਪਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ 'ਚੁੰ ਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਹ ਹੀਲਤੇ ਦਰਗੁਜ਼ਸ਼ਤ, ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ'। ਹੁਣ

ਫੇਰ ਮੌਕਾ ਸੀ ਸੁਲਹ ਸਾਲਸੀ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਦਾ। ਇਹ ਮੌਕਾ ਪਰਤਾਕੇ ਫੇਰ ਜੰਗ ਛੇੜਨ ਦਾ ਧ੍ਰੂਵਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਰਾਰ ਪੂਰੇ ਨਾ ਹੋਣ ਉੱਪਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਘੱਲਣ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਦਿਤਰ ਮਤ ਵਾਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਲਾਃ ਦੌਲਤ ਰਾਏ ਨੇ ਆਪਣੇ 'ਸ੍ਵਾਨਹ ਉਮਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਦੇ ਸਫ਼ਾ ੨੦੯-੨੧੦ ਤੇ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ—

ਖ਼੍ਵਾਹ ਆਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹਾਥ ਸੇ ਮਾਰਾ ਗਿਆ ਯਾ ਕਿਸੀ ਔਰ ਤਰਹ, ਲੇਕਨ ਇਸ ਮੇਂ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਇਸ ਫ਼ਤਹ ਹਾਸਲ ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾ ਬੜਾ ਹਿੱਸਾ ਥਾ। ਇਸ ਕਾਰੇ ਨੁਮਾਯਾਂ ਕੇ ਸਿਲਾ ਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦਿਹਲੀ ਮੇਂ ਲਾਇਆ, ਔਰ ਕੁਛ ਅਰਸਾ ਵਹਾਂ ਮੁਕੀਮ ਰਹੇ। ਏਕ ਰਾਏ ਯਿਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੀ ਥੀ, ਚੁਨਾਂਚਿ ਖ਼ਫ਼ੀ ਖ਼ਾਂ ਕੀ ਸਨਦ ਪਰ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਨੇ ਬੀ ਯਹੀ ਰਾਏ ਕਾਯਮ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਹੀ ਕਰ ਲੀ ਥੀ। ਦੂਸਰੀ ਰਾਏ ਯਿਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀ ਮਹਿਜ਼ ਬਤੌਰ ਏਕ ਮਦਦਗਾਰ ਦੋਸਤ ਕੇ ਹਮਰਾਹ ਹੁਏ ਥੇ। ਔਰ ਯਿਹ ਆਖ਼ਰੀ ਰਾਏ ਜ਼ਯਾਦਹ ਕਰੀਨੇ ਕਿਆਸ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਮਾਮ ਹਾਲਾਤ ਕੋ ਜ਼ੇਰਿ-ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਕਰ ਯਿਹ ਤ੍ਵੱਕੁਅ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਤੁਰਕੋਂ ਕੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਇਖ਼ਤਿਯਾਰ ਕੀ ਹੋ। ਮਸਲਿਹਤ ਵਕਤ ਦੇਖ ਕਰ ਏਕ ਭਾਈ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਮੇਂ ਦੂਸਰੇ ਭਾਈ ਕੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰਨਾ ਔਰ ਬਾਤ ਹੈ, ਔਰ ਉਸ ਸੇ ਯਿਹ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਾਲਨਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੀ ਥੀ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਆਇੰਦਹ ਕੇ ਵਾਕਯਾਤ ਭੀ ਯਹੀ ਨਤੀਜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀ ਥੀ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਜੇ ਯਾ ਅਮੀਰੋਂ ਕਾ ਬਤੌਰ ਇਮਦਾਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਲੜਾਈਓਂ ਮੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਨੇ ਕਾ ਦਸਤੂਰ ਥਾ ਵੋਹ ਬੀ ਬਤੌਰ ਰਫੀਕ ਹਮਰਾਹ ਹੋਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਇਸ ਕਾਰੇ ਨੁਮਾਯਾਂ ਕੇ ਸਿਲਾ ਮੇਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਏਕ ਬੜੀ ਜਾਗੀਰ ਔਰ ਰਯਾਸਤ ਪੇਸ਼ ਕੀ ਜਿਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੇਨੇ ਸੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਆ, ਔਰ ਕਹਾ ਕਿ ਹਮਾਰੇ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਚੰਦੂ ਲਾਲ ਦੀਵਾਨ ਕੋ ਉਸ ਕੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਆ ਥਾ, ਆਪ ਕੋ ਬਮੂਜਬ ਵਾਅਦਾ ਕੇ ਸੂਬਾਦਾਰਾਨ ਸਰਹਿੰਦ ਔਰ ਲਾਹੌਰ ਕੋ ਔਰ ਰਾਜਗਾਨ ਪਹਾੜੀ ਵਗ਼ੈਰਾ ਕੋ (ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਉਸ ਕੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੋਂ ਕੋ ਕਤਲ ਕੀਆ ਥਾ) ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਕਰਾਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨੇ ਕਾ ਵਾਅਦਾ ਤੋ ਦੁਹਰਾਯਾ ਮਗਰ ਸਾਲ ਕੀ ਮੁਹਲਤ ਕੇ ਅਰਸਾ ਮੇਂ ਉਸ ਕਾ ਯਿਹ ਇਕਰਾਰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੂਆ। ਹਰਚੰਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਈਫਾਏ ਅਹਿਦ ਕੀ ਤਰਫ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਤਵੱਜੋ ਦਿਲਾਈ, ਲੇਕਨ ਵੋਹ ਈਫਾਏ ਅਹਿਦ ਮੇਂ ਆਖ਼ਰ ਤੱਕ ਕਾਸਰ ਹੀ ਰਹਾ। ਔਰ ਹਾਲਤ ਮੇਂ ਹਰਗਿਜ਼ ਯਿਹ ਕਯਾਸ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਹੈਸੀਅਤ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕੇ ਐਸੇ

ਕਰਾਰੋਂ ਕਾ ਈਫਾ ਚਾਹਤਾ ਹੋਗਾ। [ਪੰਨਾ ੨੦੯-੨੧੦

ਲਾਃ ਕਨੱਯਾ ਲਾਲ ਜੀ ਅਪਣੀ 'ਤਾਰੀਖੇ ਪੰਜਾਬ' ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨਃ-

ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਰਾਸਤਾ ਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੀ ਮਰਗ ਕੀ ਖਬਰ ਲੇਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ। ਔਰ ਏਕ ਕਾਸਦ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਖਲਫ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਲਮਗੀਰ ਕਾ ਬਤਵੱਸਲ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੰਦਲਾਲ ਖਾਦਮ ਬਖਿਦਮਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਾ ਕਿ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਆਜ਼ਮ ਵਲੀਅਹਿਦ ਤਖਤ ਦਿਹਲੀ ਸੇ ਦਿਹਲੀ ਕੀ ਤਖਤ ਨਸ਼ੀਨੀ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਲੜਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਪ ਇਮਦਾਦ ਦੇਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਪਨੇ ਕੁੱਲ ਸਿੱਖੋਂ ਸੇ ਪਾਂਚ ਸਿੱਖ ਮਯ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਭੇਜ ਦੀਏ। ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਆਜ਼ਮ ਤੀਰ ਸੇ ਹਲਾਕ ਹੂਆ ਯਾਨੀ ਮਾਰਾ ਗਿਆ ਔਰ ਇੰਦੁਲ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਵੋਹ ਤੀਰ ਫੌਜ ਮੇਂ ਸੇ ਕਿਸੀ ਕਾ ਮਾਲੂਮ ਨ ਹੂਆ। ਆਖਰਕਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵੋਹ ਤੀਰ ਜਨਾਬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਥਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਤੀਰ ਮੇਂ ਏਕ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਨੋਕ ਬੰਦ ਕੇ ਪਾਸ ਲਗਾ ਹੋਤਾ ਥਾ। ਜਬ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਤਖਤ ਨਸ਼ੀਨ ਹੂਆ ਤੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਆਗਰਾ ਮੇਂ ਬੁਲਾਯਾ, ਇਸਤਕਬਾਲ ਕੀਆ। ਫਿਰ ਅਪਨੇ ਹਮਰਾਹ ਦਿਹਲੀ ਮੇਂ ਲੇ ਆਯਾ ਔਰ ਨਿਹਾਇਤ ਇੱਜ਼ਤ ਕੀ। [ਪੰਨਾ ੫੫

ਉਮਦਹ-ਤੁੱ-ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਫਤਹ ਦੇ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਃ-

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਬਰ ਜ਼ਬਾਂ ਆਵੁਰਦ ਕਿ ਐ ਜ਼ੁਬਦਹਏ ਏਜ਼ਦ ਪ੍ਰਸਤਾਨੇ ਹੱਕ ਸ਼ਨਾਸ ਵ ਉਮਦਹ ਆਰਫ਼ਾਨਿ ਹਕੀਕਤ ਇਕ੍ਤਬਾਸ, ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਓ। ਤਬੀਯਤੇ ਇਨਾਯਤੇ ਤ੍ਵੀਯਤ ਸ਼ੁਮਾ ਬਖੈਰੀਯਤੋਆਫੀਯਤ ਅਸਤ ਵ ਅਜ਼ ਦੀਦਾਰੇ ਫੈਜ਼ ਆਸਾਰੇ ਏਸ਼ਾਂ ਤਮਾਮ ਗ਼ਮ ਅਜ਼ ਜਾਨ ਦੂਰ ਸ਼ੁਦਹ, ਬਲਕਿ ਈਂ ਸਲਤਨਤ ਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਬ ਈਂ ਨਿਆਜ਼ਮੰਦ ਬੇਰਿਆ ਮਹਜ਼ ਅਜ਼ ਅੁਦੀਆਉਲਮਲਵੇਨ ਜ਼ਾਤੇ ਬਾ ਬਰਕਾਤ ਹਾਸਲ ਵ ਵਾਸਲ ਗਰਦੀਦਹ। ਦਰ ਤਕ੍ਦੀਮ ਬੰਦਗੀਯਾਤੇ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਵ ਬਨਹ੍ਵ ਬਾਇਸਤਹ ਬਲਰਾਸੁਲਐਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਿਸੀਆਰ ਬਜ਼ਹੂਰ ਖ੍ਵਾਹਦ ਆਵੁਰਦ। [ਦਫਤਰ ਪੰਨਾ ੬੨

ਅਰਥਾਤ-ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ (ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਤੇ ਪੂਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ। ਹੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਗਜਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਰਤਾਜ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਓ! ਆਪਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਸਰੀਰ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ? ਆਪ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਗ਼ਮ ਤੇ ਫਿਕਰ ਜਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਲਤਨਤ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਇਸ ਸੱਚੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਾਲੀ ਜ਼ਾਤ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਪਦੇ ਵਾਜਬ ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।'

ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ ਸ਼ਰਮਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈਃ-

"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਕਾ ਏਕ ਪੱਤ੍ਰ ਆਇਆ। ਉਸ

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੪੭. [ਨੌਨਿਧ ਖੱਤ੍ਰੀ। ਕੇਸ਼ (ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ, ਪਰਸਰਾਮ)]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਗਨ ਸੰਗ ਲੈ 'ਨੌ ਨਿਧ ਖੱਤ੍ਰੀ' ਏਕ। ਭੰਡਾਰੀ[1] ਸੰਗਜਾ ਕਹੈਂ ਕੌਤਿਕ ਸਹਤ ਬਿਬੇਕ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਯੋ। ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ। ਬੂਝੇ ਗੁਰੂ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦੇ ॥ ੨ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤੁਮ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ। ਬਾਲਾ ਰਚਯੋ ਕੇਸ਼ ਰਖਵਾਯੋ। ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਬਤਾਵਹੁ! ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਿ ਇਨਹੁੰ ਰਖਾਵਹੁ?' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। 'ਤੁਮ ਤੋ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਬਿਚਰਯੋ। ਪੜ੍ਹਨ ਸ੍ਰਵਨ ਮਹਿੰ ਬੇਸ

[1]ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ ਹੈ। [2]ਕਈ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ) ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ (ਉਹ)।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮਾਂਗੀ ਗਈ ਥੀ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਕੇ ਸਾਥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੁਈ ਥੀ, ਉਸ ਸਮਯ ਉਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਾ ਵਚਨ ਦੀਆ ਥਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਉਸਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਥੀ। ਅਤਿਏਵ ਵੇ ਉਸਕੇ ਲੀਏ ਤੈਯਾਰ ਹੋਨੇ ਲਗੇ।......

ਵਿਜਯ ਕੇ ਬਾਦ ਆਗਰੇ ਕੇ ਕਿਲੇ ਮੇਂ ਏਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਹੂਆ। ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਬਾਕਾਇਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨਾਸੀਨ ਹੋਕਰ ਭਾਰਤ ਕਾ ਸਮਰਾਟ ਘੋਖਿਤ ਕੀਆ ਗਿਆ। ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਰਦਾਰੋਂ ਔਰ ਰਾਜਿਓਂ ਨੇ ਉਸਕੇ ਸਾਮਨੇ ਭੇਟ ਦੀ। ਇਸਕੇ ਬਾਅਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰਦਿਕ ਕ੍ਰਿਤੱਗਜਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀ ਔਰ ਸਿੱਖੋਂ ਕੋ ਉਨਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੇ ਲਿਯੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦੀਆ। ਦਰਬਾਰ ਮੇਂ ਸਿੱਖ ਯੋਧਾਓਂ ਕੋਂ ਅਨੇਕ ਪੁਰਸਕਾਰ ਭੀ ਦੀਏ ਗਏ।

ਇਸੀਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕਾਂ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ: ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੰਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਤੇ ਗਯਾਨੀ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਣੇ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀਦਾਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇੱਜ਼ਤ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਗਰਲਾ ਵਤੀਰਾ ਬੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸੂਬੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਆਦਿ ਮੰਗਾਂ ਤੋਂ ਹੀਲ ਹੁੱਜਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪ ਨਦੇੜ ਸ਼ਹਿਰ ਗਏ ਤੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹੀਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਹਸ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭਤਾ ਤੇ ਏਹ ਵਿਉਂਤ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਚਹੁ ਬਰਸਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਾਜ ਗਰਦੀ ਕਰ ਗਈ ਕੀਕੂੰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟਪਲੇ ਖਾਧੇ ਹਨ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਤਅੱਸਬ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਲੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਬਨਾਵਟਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਬਿਤਾਈ। ਇਹ ਗਤਿ ਲਖੀ ਕਿ ਨਹਿੰ ਤੁਮ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ਧਰਮ ਰਖਨਿ ਕੇਸ਼ਾਦਿਕ ਭਲੇ[1]।ਸਨਕਾਦਿਕ ਤੇ ਆਵਤਿ ਚਲੇ। ਭਾਰਥ ਖੰਡ ਬਿਖੇ ਸ਼ੁਭ ਦੇਸ਼।ਕੇਸ਼ ਰਾਖਣੋ ਧਰਮ ਬਿਸ਼ੇਸ਼'॥੫॥ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਉਨਿਧ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ। 'ਆਪ ਕਹਹੁ ਸਭਿ ਸਾਚ ਪ੍ਰਮਾਨਾ।ਪ੍ਰਥਮ ਕੇਸ਼ ਧਾਰੀ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਅਬਿ ਤੌ ਸਮਾ ਰਹਯੋ ਨਾਹਿ ਸੋਈ'॥੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਯੋਂ 'ਸਮਾ ਕਯਾ ਕਹੈ। ਸੋ ਰਵਿ ਸੋ ਸਸਿ,ਸੋ ਜਲ ਅਹੈ*।ਬਾਯੂ,ਬੈਨੀ[2],ਬਸੁਧਾ ਓਈ। ਦੋਸ਼ ਸਮੈ ਕੋ ਕਯਾ ਕਹਿ ਕੋਈ॥੭॥ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਲਖੀਜੈ। ਰਾਖੇ ਜਾਇਂ ਨ, ਸਾਚ ਕਹੀਜੈ। ਕੇਸ਼ ਰਖਨਿ ਕੀ ਸਮਰਥ ਹੀਨੇ। ਦੋਸ਼ ਸਮੇਂ ਪਰ ਕਲਪਨ ਕੀਨੇ ॥ ੮ ॥ ਨੌ ਨਿਧ! ਸੁਨਹੁਂ ਅਗਲ ਪਰਸੰਗ। ਜਬਿ ਹਮ ਕਰਯੋ ਮੁਕਤਸਰ ਜੰਗ। ਪੁਨ ਚਲਿ ਗਏ ਜਹਾਂ ਨੈਂ ਵਹੀ[3]। ਨਿਕਟ ਕਸੂਰ ਪੁਰੀ ਜਬਿ ਰਹੀ ॥ ੯ ॥ ਹੁਤੋ ਹੁਸੈਨ ਖਾਨ ਤਹਿੰ ਮਾਲਕ। ਪਹੁੰਚਨ ਹਮਰੇ ਸੁਨਿ ਤਤਕਾਲਕ। ਯਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਪਠਯੋ ਵਕੀਲ। ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ ਆਇ ਸੁਸ਼ੀਲ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਸ ਪਠਾਨ ਕੋ ਖਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨਯੋ[4]।–ਮੇਲ ਕਪਟ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਠਾਨਯੋਂ। ਅੰਤਰ ਗਤੀ[5] ਜਸੂਸੀ ਔਰ। ਸੁਧ ਕੇ ਹਿਤ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਿਸ ਠੌਰ–॥ ੧੧ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਜਾਨਯੋਂ ਪਾਜ। ਕਹਯੋ[6]–ਵਕਾਲਤ ਕੇ ਕਯਾ ਕਾਜ ? ਰਹਨ ਹਮਾਰੇ ਨਿਕਟ ਵਿਅਰਥ। ਪੁਰਵਹੁ ਕਹਾਂ ਆਪਨੋ ਅਰਥ?†॥੧੨॥ ਬਾਤ ਜਥਾਰਥ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਰਹਹੁ ਜਿ ਰਹਿਨੋ ਭਾਵਤਿ ਚੀਤ–। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਮ ਤੇ ਸੋ ਰਹਿ ਗਯੋ।ਇਕ ਦਿਨ ਮਜਲਸ ਮਹਿੰ ਥਿਰ ਭਯੋ॥੧੩॥ਬੋਲਯੋ ਨਿਰਨੈ ਸੁਨਿਬੇ ਕਾਜੁ।–ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ! ਹੁਤੇ ਅੱਗ੍ਰ ਭੀ ਸਿੱਖਨ ਕੇਸ਼। ਕੈ ਅਬਿ ਕੇ ਹੀ ਰਖੇ ਸੁ ਬੇਸ–॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਮ ਨੇ ਸੋ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਬਿ ਤੋਹਿ ਸੁਨਾਯੋ।–ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਿ ਪੂਰਬ-ਕਾਲਾ। ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਕੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ॥੧੫॥ਥੋਰੇ ਦਿਵਸਨ ਤੇ ਅਬਿ

---

[1]ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਸ ਆਦਿਕ ਭਲੇ ਹਨ। [2]ਅਗਨੀ। [3]ਨਦੀ ਚਲਦੀ ਹੈ। [4](ਹੁਸੈਨ ਖਾਂ ਦੀ) ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਆਇਆ। [5]ਅੰਦਰੋਂ। [6]ਅਸਾਂ ਆਖਿਆ।

*ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੁਰਬਾਣੀ:–'ਸੋਈ ਚੰਦੁ ਚੜਹਿ ਸੇ ਤਾਰੇ ਸੋਈ ਦਿਨੀਅਰੁ ਤਪਤੁ ਰਹੈ' ॥ [ਗਾਮਕਣੀ ਮ: ੧

†ਇਥੇ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:–ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਰਥ ॥ ਰਹਿਨ ਹਮਾਰੇ ਨਿਕਟ ਬਿਅਰਥ ॥

ਹਟੇ।ਲਖੀਯਤਿ ਧਰਮ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਲਟੇ[੧]–।ਯਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ।
–ਸੁੰਨਤ ਰਖਿਬੇ ਕੇਸ ਹਮਾਰੇ[੨] ॥ ੧੬ ॥ ਕਬਿ ਕੇ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਹਟੇ ਬਤਾ-
ਵਹੁ? ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਅਬਿ ਸਮੁਝਾਵਹੁ–'। ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਬਦਨ ਸੁਨਾਇ
ਉਚਰ ਕਰਿ। 'ਇਬਰਾਹੀਮ ਖਲੀਲ[੩] ਪਿਕੰਬਰ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਸ ਨੇ ਇਕ
ਔਰਤ ਅਵਿਲੋਕੀ। ਕਾਮ ਬਸੀ ਮਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨ ਰੋਕੀ। ਕਹ੍ਯੋ–ਮੋਹਿ
ਸਨ ਕਰਹੁ ਨਿਕਾਹੂ। ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸਹੁ ਆਨਿ ਘਰ ਮਾਂਹੂ–॥੧੮॥ ਸੁਨਿ
ਔਰਤ ਨੇ ਬਾਤ ਨ ਮਾਨੀ। ਸੰਗ ਪਿਕੰਬਰ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।–ਤੁਵ ਘਰ
ਮਹਿਂ ਪੂਰਬ ਇਕ ਬੀਵੀ। ਸੰਕਟ ਹੋਇ ਸਪਤਨੀ[੪] ਥੀਵੀ–॥ ੧੯ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰੇ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਬਸੀ ਪਿਕੰਬਰ ਕੇ ਬਹੁ ਚੀਤ[੫]। ਫੇਰ
ਕਹ੍ਯੋ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨ।–ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਨਿਕਾਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ! ॥ ੨੦ ॥
ਨਿਸ ਦਿਨ ਖੁਟਕਤਿ ਹੈ ਮਮ ਚਿਤ ਮਹਿਂ। ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਬਹੁ ਮਿਲਿਬੋ
ਹਿਤ ਮਹਿਂ। ਜੈਸੇ ਤੂੰ ਆਇਸੁ ਦੇਂ ਪਯਾਰੀ।ਤੈਸੇ ਰਹੌਂ ਸਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ–॥
੨੧॥ਲਖਿ ਅਪਨੇ ਪਰ ਅਧਿਕ ਲੁਭਾਯੋ।ਤਿਸ ਔਰਤ ਨੇ ਅਹਿਦ ਸੁਨਾਯੋ।
–ਦਿਹੁ ਤਲਾਕ ਤਿਸ ਬੀਵੀ ਜਬੈ। ਕਰੌਂ ਨਿਕਾਹ ਤੋਹਿ ਸੋਂ ਤਬੈ–॥੨੨॥
ਪੁਨ ਪੈਕੰਬਰ ਕਾਮ ਤਪਾਯੋ। ਕਰ੍ਯੋ ਤਥਾ ਤ੍ਰਿਯ ਜਥਾ ਬਤਾਯੋ। ਦਈ
ਤਲਾਕ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਕਰਿ ਨਿਕਾਹ ਭੋਗੀ ਉਰ ਪਯਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥
ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਲਗਿ ਰਮ ਕਰਿ ਸੰਗ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਮੋਚਿ ਅਨੰਗ।
ਸਮਾ ਪਾਇ ਪੂਰਬਲੀ ਤ੍ਰੀਯ। ਭੋਗਨ ਕਰੀ ਲਾਇ ਨਿਜ ਹੀਯ ॥ ੨੪ ॥
ਸੁਧਿ ਕੋ ਪਾਇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਕਹ੍ਯੋ। ਅਹਦ ਸ਼ਿਕਸਤ ਕੀਨਿ ਜਬਿ ਲਹ੍ਯੋ।
–ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਅਦੂਲ ਭੂਲ ਜੋ ਧਰੈ[੬]। ਕਹੋ ਪਿਕੰਬਰ! ਸੋ ਕ੍ਯਾ ਕਰੈ?–॥੨੫॥
ਇਬਰਾਹੀਮ ਕਹ੍ਯੋ–ਬਿਧਿ ਜੋਇ।ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਇ ਦੇਨਿ ਕੋ ਸੋਇ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ
ਅਦੂਲ ਭੂਲ ਕੈ ਜਾਨਿ। ਬਿਨਾ ਸਜ਼ਾਇ ਨਪਾਕ ਪਛਾਨ–॥ ੨੬॥ ਘਾਤ
ਪਾਇ ਤ੍ਰਿਯ ਤਬੈ ਸੁਨਾਈ।–ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਅਦੂਲੀ ਤੁਮਹੁ ਕਮਾਈ।ਦਈ ਤਲਾਕ
ਰਮੀ ਸੋ ਫੇਰ। ਉਚਤਿ ਸਜ਼ਾਇ ਆਪ ਕੋ ਹੇਰਿ–॥ ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਬੀਵੀ ਕੇ
ਬਾਕ ਅਭੂਲ। ਕਹ੍ਯੋ ਪਿਕੰਬਰ–ਕਰੀ ਕਬੂਲ। ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਤਿਮ

---

[੧]ਮਿਟ ਗਏ, ਘਟ ਗਏ। [੨]ਸਾਡੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ ਬੀ ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ ਵਿਹਤ ਹਨ। [੩]ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਦਾ ਲਕਬ ਹੈ ਖ਼ਲੀਲਉੱਲਾ=ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਦੋਸਤ। [੪]ਸੌਂਕਣ। [੫]ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਦੀ ਇੱਛਾ) ਬਹੁਤ ਵਸਦੀ ਰਹੀ। [੬]ਭੁੱਲਕੇ ਜੋ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀ (ਅਦੂਲੀ=) ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਕਰੇ।

ਕੀਜਹਿ ਪਸਾਰੀ ! ਮੈਂ ਸਦੀਵ ਤੇਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ–॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਕਹੈ –ਅੰਗ ਜੋ ਲਾਏ। ਦਿਹੁ ਕਟਾਇ ਇਹ ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਏ। ਕਰਿ ਤਲਾਕ ਪੁਨ ਤਿਸ ਤੈਂ ਭੋਗ। ਯਾਂਤੇ ਕਸ਼ਟ ਦੇਨਿ ਕੇ ਜੋਗ–॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਾਤ ਸਚੁ ਸੋਇ। ਦੀਨ ਹੋਇ ਬੰਦੇ ਕਰਿ ਦੋਇ।–ਪ੍ਰਿਯਾ ! ਬਾਤ ਤੈਂ ਸਾਚ ਉਚਾਰੀ। ਲਿਹੁ ਬਚਾਇ ਚਿਤ ਜੋ ਰੁਚਿ ਰਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਜਥਾ ਸਜ਼ਾਇ ਹੋਇ ਭੀ ਜਾਇ। ਜਿਯਤਿ ਰਹੌਂ ਤੁਝ ਸੋਂ ਸੁਖ ਪਾਇ–। ਭਯੋ ਦੀਨ ਤ੍ਰਿਯ ਕਰੁਨਾ ਧਰੀ। ਇਮ ਸਜ਼ਾਇ ਪਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਕਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਹਾਥ ਲਗੇ[1],ਨਹਿ ਕਾਟਨ ਕੀਨਿ।ਤਿਨ ਪਲਟੇ ਕਾਟੀ ਅਸਤੀਨਿ[2]।ਲਿੰਗ ਕਟਨ ਤੇ ਸੁੰਨਤਿ ਕਰੀ[3]। ਅਧਰਨ ਤੇ ਦ੍ਵੈ ਮੂਛਨਿ ਹਰੀ[4] ॥੩੨॥ ਛਾਤੀ ਪਰ ਤੇ ਕਤਰੇ ਬਾਰ।ਸਿਰ ਤੇ ਜੂੜਾ ਕਾਟਿ ਉਤਾਰ।ਤਿਸ ਉੱਮਤ ਅਵਿ-ਲੋਕਯੋ ਐਸੇ। ਸ ਭਹਿਨਿ ਕਰੀ ਬਾਰਛਾ[5] ਤੈਸੇ* ॥ ੩੩ ॥ ਇਮ ਤੁਰਕਨ ਸਭਿ ਕੇਸ ਕਟਾਏ। ਪੂਰਬਲੀ ਮਿਰਯਾਦ ਮਿਟਾਏ। ਪੁਨ ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ। ਹੋਯੋ ਪਰਸਰਾਮ ਬਲਿ ਖਾਨੀ ॥ ੩੪ ॥ ਕਰਤਿ ਜੁੱਧ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭਿ ਹਾਰੇ। ਤਿਨ ਸਿਰ ਪਰ ਤੇ ਕੇਸ਼ ਉਤਾਰੇ। ਮੁਨਿ ਨੰਦਨ ਜਬਿ ਮੁੰਡਨ ਕਰੇ। ਰਹੇ ਮੁੰਡਾਵਤਿ ਰੀਤੀ ਪਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਪੁਨ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਜੇ ਭਏ। ਸੰਗਯਾ ਜਿਨਹੁ ਨੰਦ ਕੀ ਲਏ।–ਦ੍ਵਿਜ ਕੈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨ ਬਰਨੀ ਕਰੈਂ। ਹਮਰੋ ਰਾਜ ਨਾਸ਼ ਹੁਇ–ਡਰੈਂ ॥ ੩੬ ॥ ਤਿਨਹੁੰ ਬਿਚਾਰਯੋ ਇਹੀ ਉਪਾਇ।–ਸਭਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਕੇ ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾਇੰ। ਸੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਨ ਕੇਸ਼ ਨ ਹੋਇੰ। ਯਾਂਤੇ ਮੂੰਡ ਦਏ ਸਭਿ ਕੋਇ–॥ ੩੭ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਸਾਰੇ।ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾਇ ਧਰਮ ਕੋ ਹਾਰੇ।ਨਉਨਿਧਿ! ਸੁਨੀਯਹਿ ਹੋਤ ਮੁੰਡਨ ਕੋ। ਕੇਸ਼ ਰਾਖਨੇ ਰਵਾ[6] ਸਭਿਨਿ ਕੋ॥ ੩੮ ॥ ਜਿਨ ਤੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨ ਦੇਵ। ਅਸ ਸ਼ੁਭ ਕੇਸ਼ ਮੁੰਡਾਵਨਿ ਲੇਵ। ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੇ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ।

[1]ਹੱਥ ਜੋ (ਪਹਿਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ) ਲਗੇ ਸਨ। [2]ਕੁਰਤੇ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ। [3]ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੱਟਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਸੁੰਨਤ ਕੀਤੀ। [4]ਬੁੱਲਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਛਾਂ ਕਤਰੀਆਂ। [5]ਯੋਗ ਹਨ।

*ਖਤਨਾ ਕਰਾਣਾ, ਮੁੱਛਾਂ ਕਟਾਉਣੀਆਂ ਤੇ ਛਾਤੀ ਦੇ ਵਾਲ ਮੁਨਾਉਣੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਸੁੰਨਤ (ਮਿਰਯਾਦਾ) ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਤੌਰੇਤ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉੱਪਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕੀ।

ਧਾਰੀ ਰੀਤਿ ਭਏ ਦੁਰਭੇਖੀ॥੩੯॥ਰਚ੍ਯੋ ਸੁ ਈਸੁਰ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ। ਕਰਯੋ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਛਬਿ ਗ੍ਰੇਹ। ਉੱਤਮਾਂਗ ਪਰ[1] ਸੁੰਦਰ ਕਰੇ। ਅਧਿਕ ਰੂਪ ਕੇਸ਼ਨ ਤੇ ਧਰੇ॥੪੦॥ਤਿਨਹਿ ਮੁੰਡਾਇ ਬਿਚਾਰ ਬਿਹੀਨੇ। ਧਰਮ ਚਾਰੁਤਾ ਹਤਿ ਹਿਤ ਚੀਨੇ[2]। ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਫੈਲੀ ਦੁਰਮਤੀ। ਕੋ ਹਟਿ ਸਕਹਿ ਰੀਤਿ ਪਿਖਿ ਅਤੀ॥੪੧॥ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸ਼ਲੋਕ ਰਚਿ ਰਾਖੇ।ਬੀਚ ਪੁਰਾਨ ਦਿਖਾਵਤਿ ਸਾਖੇ। ਪੁਰਬਲੀ ਨਹਿਂ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੈਂ।ਕੇਸ ਦਿਜਾਦਿਜ[3] ਬੀ ਸਿਰ ਧਾਰੈਂ" ॥੪੨॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਨੌ ਨਿਧ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਚ ਲਖਿ ਪਾਏ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ' ਕਹਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਅਪਨੇ ਘਰ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਤਿਹ ਸਮੋਂ ॥ ੪੩ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਬਸਹਿਂ ਆਗਰੇ ਮਾਂਹੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਵਹਿਂ ਇਕ ਜਾਹੀਂ। ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਉਪਬਨ ਬਿਖੈ। ਸਘਨ ਤਰੋਵਰ ਹਰੀਅਲਿ ਪਿਖੈਂ ॥੪੪॥ ਕੂੰਜਤਿ ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਬਿਹੰਗ।ਸ਼ੁਭਤਿ ਬਾਗ਼ ਫਲ ਫੂਲਨਿ ਸੰਗ। ਪਾਵਸ ਰਿਤੁ ਪਸਰੀ ਘਨਘੋਰ।ਠੌਰ ਠੌਰ ਬਹੁ ਮੋਰਨਿ ਸ਼ੋਰ ॥੪੫॥ ਛਿਤ ਪਰਫੁਲਤ[4] ਭਈ ਜਲ ਪਰਿਕੈ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਸਰੋਵਰ ਭਰਿਕੈ। ਬੇਗ ਗਾਮਨੀ ਸਲਿਤਾ ਹੋਈ।ਤਪਤ ਹਤੀ ਸੀਤਲ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੪੬॥ਬਸਹਿਂ ਬਾਗ ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਚੁਮਾਸ।ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੀ ਪੂਰਵਤਿ ਆਸ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਮੇਲ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਬਨੈਂ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੋ ਅਬਿ ਭਨੈ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਨੌਨਿਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚੱਤ੍ਰਾ-ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੭॥

੪੮. [ਖਾਨ ਖਾਨਾ। ਸੱਯਦ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਉੱਤਰ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਧਾਰ ਭਾਵਨੀ ਅਪਨੋ ਭਲੋ ਪਛਾਨ। ਦੀਨ ਖਾਨ-ਖਾਨਾ ਭਯੋ ਗੁਰ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਜਹਾਂ ਬਨਿਵਾਯੋ। ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ।–ਗੁਰ ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ ਕੋ ਕਰੈਂ[5]।ਪਾਵਨ ਘਰ ਮੇਰੋ ਜਬਿ ਫਿਰੈਂ–॥੨॥ਆਸਤਰਨ ਸੁੰਦਰ ਬਿਛਵਾਏ। ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਏ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ ਜੋਰਿ ਕਰ ਦੀਨਿ। ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ ਹੋਇ ਮਨ ਦੀਨ॥੩॥ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਭਏ।ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਦਏ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਜੋ ਭਯੋ। ਅਕਬਰ ਕੇ ਮਾਤੁਲ ਤੇ ਜਯੋ॥੪॥ਬਹੁ ਨੇਕੀ ਜਗ ਬਿਖੈ ਕਮਾਈ। ਭੂਮ ਭੀ ਤਿਸ ਕੀ

[1]ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਤਮ (ਸਿਰ) (ਤਿਸ) ਪਰ ਕੇਸ਼ ਕੀਤੇ। [2]ਧਰਮ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਿਚ ਹਿਤ ਜਾਣਿਆਂ। [3]ਬਾਹਮਣ ਤੇ ਨਾ-ਬ੍ਰਹਮਣ। [4]ਸਰਵੀ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ। [5]ਚਰਨ ਪਾਵਨਾ ਕਰਨ।

ਸਮਤਾ ਪਾਈ'। ਮੁਦਤ ਭਯੋ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰ ਬੈਨ। ਹੇਰਤਿ ਹੈ ਸਰੂਪ ਭਰਿ ਨੈਨ ॥ ੫ ॥ ਸੁਮਤਿ ਤੁਰਕ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂਦਿਕ ਤਿਸ ਥਾਯਾ। ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਗੁਰੂ ਸਮ ਸ਼ੇਰ। ਬੈਠੇ ਥਿਰ ਸਭਿ ਕੋਰ ਬਡੇਰ ॥੬॥ ਦਰਸਹਿ ਨਰ ਨਿਜ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਵੈਂ। ਜੋ ਬੂਝੈ ਉੱਤਰ ਫੁਰਮਾਵੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਿਸਾਲ ਬਡਿਆਈ। ਦੁਸ਼ਟ ਨਰਨਿ ਤੇ ਜਰੀ ਨ ਜਾਈ ॥੭॥ ਇਕ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਸੱਯਦ ਬੀਰ। ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਖੁਨਸਯੋ ਮਤਿ ਨੀਚ। ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ 'ਤੁਮ ਹਿੰਦੁਨਿ ਪੀਰ। ਸਭਿ ਮਾਨਤਿ ਹੈਂ ਜਾਨਿ ਗਹੀਰ ॥੮॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਛ ਰਾਖਤਿ ਅਹੋ। ਕਿਧੌਂ ਨਹੀਂ ਬਲ,ਸੋ ਬਿਧਿ ਕਹੋ? ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹਮ ਨਿਰਨੈ ਕਰਯੋ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਥਰਯੋ' ॥ ੯ ॥ ਲਖੀ ਤਰਕ ਤਿਹ ਸੱਯਦ ਕੇਰੀ। ਫੁਰਮਾਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। 'ਬਦਨ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਮਝਾਰੀ। ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਬਿਦਤ ਉਦਾਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਕਰਹਿ ਰੰਕ ਤੇ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰੀ। ਨਰ ਗਨ ਅਪਰ ਬਨਹਿਂ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰੀ ਕੋ ਜੇ ਚਾਹੈ। ਕੋਪੈ ਰੰਕ ਕਰੈ ਛਿਨ ਮਾਹੈ ॥ ੧੧ ॥ ਮਾਰਹਿ ਬਖ਼ਸ਼ਹਿ ਦੇਰ ਬਿਹੀਨਾ। ਤਿਸ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਅਜ਼ਮਤ ਪੀਨਾ'। ਪੁਨ ਸੱਯਦ ਤਰਕਤਿ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। 'ਤੁਮ ਭੀ ਰਾਖਤਿ ਹਹੁ ਕੈ ਨਾਂਹੀ ॥੧੨॥ ਸੋ ਤੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਨਿ ਰਹਯੋ। ਬਰਤਹਿ ਹੁਕਮ ਤਿਸੀ ਕੋ ਕਹਯੋ। ਹਮ ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ। ਜੇ ਰਾਖਤਿ ਕੁਛ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ॥੧੩॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਤਰਕ ਸੁਨੀ ਜਬਿ ਨਾਥ। ਜੇਬ ਮਝਾਰ ਡਾਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਮੁਹਰ ਨਿਕਾਸੀ ਕੇਤਿਕ ਤਬੈ। ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਤੇ ਸਬ ॥ ੧੪ ॥ 'ਪਿਖਿ ਦੀਨਾਰ ਜੁ ਹਾਥ ਹਮਾਰੇ। ਇਹ ਅਜ਼ਮਤਿ ਲਿਹੁ ਦੁਤੀ ਬਿਚਾਰੇ। ਜਿਸ ਢਿਗ ਹਇੰ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰੇ। ਲਰਤਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਜਿਸ ਹਿਤ ਮਰੇ'॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਸੱਯਦ ਬੋਲਯੋ ਤਜਿ ਮੌਨ। 'ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਕੌਨ? ਦੌਲਤ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਨਹਿਂ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੀ' ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਨਿਕਾਸੀ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਛਟਾ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਤਤਛਿਨ ਬਦਨ ਪੀਤ ਹੁਇ ਗਏ। ਲੋਚਨ ਸਮੁਖ ਨ ਕਰਤੇ ਭਏ ॥ ੧੭ ॥ ਤੇਜ ਦਿਪਤ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ। 'ਇਹ ਭੀ ਕਰਾਮਾਤ ਇਕ ਅਹੈ। ਅਬਿ ਹੀ ਸਿਰ ਉਤਾਰਿ ਕਰਿ ਤੇਰਾ। ਫਲ ਸ਼ਾਖਾ ਸਮ ਦੇ ਧਰਿ ਗੇਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਨਹਿਂ ਜਬਾਬ ਕੁਛ ਸ੍ਵਾਲ ਨ ਹੋਵੈ।ਜੀਵਨ ਬਾਦ ਬਾਦ ਕਰਿ ਖੋਵੈਂ'। ਪਿਖਿ

ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤੇਜ ਬਿਲੰਦਾ। ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸੱਯਦ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ* ॥੧੯॥ ਕਹਨੋ ਗਯੋ ਪੁਨ ਬਾਕ ਨ ਕੋਈ। ਨੀਚਿ ਗ੍ਰੀਵ ਅਵਨੀ ਅਵਲੋਈ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਤਕ ਥਿਰ ਗੁਰ ਰਹੇ। ਪੁਨ ਡੇਰੇ ਕਹੁ ਆਵਨ ਚਹੇ ॥ ੨੦ ॥ ਹਯ ਅਰੂਢਿ ਗਤਿ ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ। ਆਨਿ ਪਹੂਚੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਬੰਦ। ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰੇ। ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੌਢਿਬੋ ਕਰੇ ॥੨੧॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਬੀਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਨਨ ਕੋ ਧਨ ਕੇਤਾ। ਦੇਨੋ ਹੁਤੋ ਸੋਢਿ ਕੁਲ ਕੇਤਾ ॥ ੨੨ ॥ ਕਾਜ਼ੀ ਪਹਿ ਢਿਰਾਦ ਹਿਤ ਗਏ। ਗੁਰ ਜਬਰੀ ਕੋ ਭਾਖਤਿ ਭਏ। 'ਏਤਿਕ ਦਰਬ ਹਮਾਰੋ ਅਹੈ। ਕੌਨ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਸੋ ਨਹਿ ਲਹੈ'॥੨੩॥ ਤਬਿ ਕਾਜ਼ੀ ਲਿਖਿ ਦੀਨ ਇਲਾਮ[1]। ਲੇ ਕਰਿ ਆਏ ਖਾਨ ਤਮਾਮ। ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਬੀਚ ਸਭਾ ਕੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ ॥ ੨੪ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪਠਾਨਹੁ ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਇ। ਕਾਜ਼ੀ ਕੋ ਦੀਜੈ ਸਮੁਝਾਇ। ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿੰ[2] ਮਖੀਆਂ ਬਹੁਤੇਰੀ। ਖਾਨਾ ਮਕਰੂ[3] ਕਰਹਿੰ ਘਨੇਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਤਿਨ ਪਰ ਪ੍ਰਥਮ ਇਲਾਮ ਪਠਾਵਹੁ।–ਨਹਿੰ ਖਾਨੇ ਪਰ ਥਿਰਹੁ–ਹਟਾਵਹੁ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸੋ ਇਲਾਮ ਗੁਰ ਫਾਰਾ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਅਵਨੀ ਪਰ ਡਾਰਾ ॥੨੬॥ ਪਿਖਿ ਪਠਾਨ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਉਠਿ ਕਾਜ਼ੀ ਢਿਗ ਤੂਰਨ ਆਏ। 'ਗੁਰੂ ਨ ਮਾਨਹਿੰ ਕਾਗਦ ਫਾਰਾ।–ਦਲ ਮਖੀਆਂ ਪਰ ਪਠਹੁ[4]–ਉਚਾਰਾ' ॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਜਰਿ ਬਰਿ ਕੈ ਛਾਰ। ਕੁਪਯੋ ਰਿਦੇ ਨਹਿ ਲਖਹਿ ਗਵਾਰ। ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਚਾਲਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਗਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੨੮॥ ਕਹਯੋ 'ਇਲਾਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਫੇਰਾ। ਹਾਨਤਿਕਰੈ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਇਸ ਬੇਰਾ। ਕਾਗਦ ਫਾਰਿ ਧਰਾ ਪਰ ਡਾਰਾ। ਨਹਿ ਕੈਸੇ ਉਰ ਮਹਿ ਡਰ ਧਾਰਾ'॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸ ਸਾਜਿ। ਕਾਜ਼ੀ ਪਰ ਹੋਯੋ ਇਤਰਾਜ਼[5]। 'ਇਹ ਤੈ ਕਹਾਂ ਕੀਨਿ ਮਤਿਮੰਦੇ ! ਜਾਤਿ ਇਲਾਹੀ, ਫਕਰ ਬਿਲੰਦੇ ॥ ॥੩੦॥ ਤਿਨ ਪਰ ਕੈਸੇ ਪਠਯੋ ਇਲਾਮ। ਇਹ ਤੈਂ ਕੀਨਿ ਬੁਰੋ ਬਹੁ ਕਾਮ।

---

[1]ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ। [ਅ:, ਇਅ਼ਲਾਮ]। [2](ਤੁਹਾਡੇ) ਲਸ਼ਕਰ ਵਿਚ। [3]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ। [4]ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਦਲ ਉੱਪਰ (ਇਲਾਮ) ਘੱਲੋ। (ਅ) ਮਖੀਆਂ ਪੁਰ ਦਲ ਭੇਜੋ। [5]ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ।

*ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਗੇ ਤੁਸੀਂ ਝੁਕਦੇ ਹੋ। ਜੋ ਕਰਾਮਾਤ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸੋ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਾਮਾਤ ਰੂਹਾਨੀ ਔਜ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਾਇਆ ਪੂਜ ਤੇ ਤਅੱਸਬ ਦੇ ਭਰੇ ਲੋਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਸੁਣਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋ।

ਜਨ ਆਗੈ ਕਰ ਜੋਰਨਿ ਬਨੈ।ਤਿਨ ਪਰ ਹੁਕਮ ਆਪਨੋ ਭਨੈਂ ?'॥੩੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਾਜ਼ੀ ਕੀਨਿ ਤਗੀਰਾ¹। ਗੁਰ ਕੌ ਜਾਨਤੋ--ਪੀਰਨ ਪੀਰਾ। ਸਲਤਨ ਦਈ ਮੋਹਿ ਕੋ--ਜਾਨੈ।--ਸੋ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਇਮ ਨਹਿ ਮਾਨੈ*--॥੩੨॥ ਰਾਜਾ ਇਕ ਜੈਸਿੰਘ ਸਵਾਈ†।ਦੁਤੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਰ ਰਾਈ। ਉਤਰੇ ਹੁਤੇ ਸੁ ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਂਹੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ॥ ੩੩॥ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਦ੍ਵੈ ਅਸੁ ਧਨ ਅਕੋਰ ਕਹੁ ਲਯਾਏ। ਸੰਗ ਬਹੁਤ ਸੁਭਟਨਿ ਕੀ ਭੀਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਤੀਰ॥੩੪॥ਕਰਿ ਪਗ ਨਮੋ ਹੁਕਮ ਲੇ ਥਿਰੇ।ਮੁਦਤ ਭਏ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ।ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਰਿ ਬੂਝੇ ਤਿਹ ਸਮੇ। 'ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਹੁ ਹਮੇਂ॥੩੫॥ ਕਿਤਿਕ ਬਾਹਨੀ

---

¹(ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਐਉਂ ਕਹਿਕੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ (ਅਪਣੇ ਉਹਦੇ ਤੋਂ) ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। [ਅ਼:, ਤਗ਼ੱਯੁਰ=ਬਦਲਨਾ]।

*ਇਹ ਗਲ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਕੋਈ ਅਸਲ ਹੈ ਤਾਂ ਇਉਂ ਅਸਲ ਗਲ ਹੋਣੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਐਲਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਫਿਰਨ ਟੁਰਨ ਦੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕੋਈ ਸੂਬਾ ਯਾ ਉਹਦੇਦਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਜਦਲ ਨਾ ਕਰੇ', ਤਦੋਂ ਸਰਹਿੰਦ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਫਤਵਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਸਰ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਐਲਾਨ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਕਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਝੂਠ ਮੂਠ ਦਾ ਫਤਵਾ ਲਾਕੇ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਯਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜੋ ਪਠਾਣ ਆਦਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਅਪਨਾ ਹਰਜਾਨਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਯਾ ਆਗਰੇ ਦੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪਠਾਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰਵਾਨਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਜ਼ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰੇ ਦੁਵੱਲੀ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਿਰ ਨੂੰ ਦੂਏ ਤੋਂ ਹਰਜਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਧਾਵਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਪ ਨੇ ਧਾਵਾ ਕਿਸੇ ਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੱਖ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਮੱਖੀਆਂ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਏਥੇ ਇਅਲਾਨ ਦੇ ਫਜ਼ੂਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਥਾ ਦਾ ਹੋਰਥੋਂ ਸਬੂਤ ਕਿਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

†ਇਹ ਜੈ ਸਿੰਘ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ੧੭੫੫ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਤੇ ੧੮੦੦ ਵਿਚ ਮੋਇਆ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੧੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਰਾਖਨ ਕੇਰਾ ? ਰਾਜ ਤੁਮਹੁ ਵਿਗ ਹੈ ਜੁ ਬਡੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਰਾਜਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ। 'ਦੇਸ਼ ਬਟੋਰਨ ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਸਾਰੇ ॥੩੬॥ ਸਵਾ ਲਾਖ ਘੋਰਾ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਕੋ ਖਰਚ ਚਲੈ ਸਮੁਦਾਇ। ਧਨੀ ਤੇਗ਼ ਕੇ ਬਡ ਰਜਪੂਤ। ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਰਿਪੁ ਕੋ ਕਰਤਿ ਕਸੂਤ ॥੩੭॥ ਨਿਕਟ ਦੌਨ ਕੇ ਲਾਖ ਅਢਾਈ। ਸੰਗ ਚਢਹਿਂ ਘੋਰਾ ਸਮੁਦਾਈ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਲਸ਼ਕਰ ਦੇਸ਼ ਅਹੈ ਅਧਿਕਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਢ ਧਾਰੀ। ਬੁਰੀ ਬਾਰਤਾ ਏਕ ਤੁਮਾਰੀ। ਗਊ ਕਸਾਈ ਕੇ ਕਰ ਦੇਤਿ। ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ ਅਪਨਿ ਕਰਿ ਲੇਤਿ' ॥ ੩੯ ॥ ਨਰਪਤਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ–ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਏ–। 'ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਵਿਚ ਕਿਸ ਥਾਂਈ। ਬਸਨ ਨ ਦਏ ਕਸਾਬ ਕਦਾਈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਹਮਰੀ ਪਾਰ ਬਸਾਇ। ਪਿਖਹਿਂ ਕਸਾਬ ਤੁਰਤ ਬਿਨਸਾਇਂ। ਕਿਸ ਤੇ ਆਪ ਸੁਨੀ ਫੁਰਮਾਵਉ। ਜਿਸ ਤੇ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਟਾਵਉ'' ॥ ੪੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ ਭੇਤ। 'ਤਨੁਜਾ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਤੁਮ ਦੇਤਿ। ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਨ ਔਗੁਨ ਔਰ। ਕਛਵਾਹੇ,ਹਾਂਡੇ, ਰਾਠੌਰ[1] ॥੪੨॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਤੁਮ ਨਾਮ ਕਹਾਵਹੁ। ਅਪਨੀ ਐਂਠ ਸੁਜਸੁ ਬਿਰਧਾਵਹੁ। ਇਹ ਤੁਮ ਬਿਖੈ ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਖੋਟੀ। ਕਰਤਿ ਰਹੇ, ਕਿਨ ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਹੋਟੀ ॥ ੪੩ ॥ ਆਗੇ ਕੋ ਚਹੀਅਹਿ ਤੁਮ ਐਸੇ। ਤਨੁਜਾ ਤੁਰਕ ਨ ਦੀਜਹਿ ਕੈਸੇ'। ਸੁਨਤਿ ਨਰਿੰਦਨਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।–ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮਹੁਂ ਜਸੁ ਕਾਰੀ ॥ ੪੪ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਮਹਿਂ ਅਪਕੀਰਤਿ। ਸਭਿ ਰਜਪੂਤਨਿ ਕੀ ਬਿਸਤੀਰਤਿ–। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਦੁਹਨ ਬਿਚਾਰੀ। ਗੁਰ ਹਜ਼ੂਰ ਤਬਿ ਸਪਥ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥ 'ਜੋ ਰਜਪੂਤ ਬੀਜ ਸ਼ੁਭ ਹੋਇ। ਤਨੁਜਾ ਤੁਰਕ ਨ ਦੇ ਹੈ ਕੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੋ ਭਯੋ ਪਿਤਾਮਾ। ਸੁਜਸੁ ਆਜ ਲਗਿ ਤਿਨ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥੪੬॥ ਰਾਜੇ ਬਾਵਨ ਕੋ ਮੁਚਵਾਇ। ਵਹਿਰ ਗ੍ਵਾਲਿਯਰ ਤੇ ਤਬਿ ਆਇ। ਤੁਮ ਭੀ ਅਹੋ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਪੋਤੇ। ਰਣ ਮਹਿਂ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਰਸ ਪੋਤੇ[2] ॥੪੭॥ ਸੁਨੇ ਜੰਗ ਗਾਵਰ ਕੇ ਭਾਰੇ। ਕਰਯੋ ਸ਼ੋਕ ਤੁਰਕਾਨੇ ਸਾਰੇ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਬਿ ਕੀਨ। ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਮੰਗਵਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥੪੮॥ ਬਖਸ਼ੀ ਜੈ ਸਿੰਘ ਕੋ ਹਰਖਾਇ। ਲੇ ਕਰ ਮਹਿਂ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਤਰਕਸ਼ ਧਨੁਖ ਦੇਖਿ

[1] ਤਿੰਨੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਹਨ। [2] ਬੀਰ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ [ਪੋਤੇ=ਪ੍ਰੋਤੇ]। (ਅ) ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਹੋ। [ਸਿਸ:, ਪੋਤ=ਜਹਾਜ]।

ਕਰਿ ਪੀਨ । ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਹੁ ਦੀਨ ॥ ੪੯ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹਰਖਾਏ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਹੁਇ ਬਿਦਾ ਸਿਧਾਏ। ਗਏ ਸਰਾਹਤਿ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹੇਰੇ ॥ ੫੦ ॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ।ਦਰਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਦਰਬ ਆਦਿ ਬਹੁ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ । ਪੂਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਜਸ ਲੋਰਿ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਐਨੇ 'ਆਗਰੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮॥

੪੯. [ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੁਮਤ । ਸਿੱਖ ਸੁਤਾ ਦਾ ਧਰਮ ਦੇਖਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਾਮ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਜੜੀਆ ਸਿਖ ਸੁਨਿਆਰ । ਸੁਤਾ ਤਰੁਨ ਤਿਸ ਕੀ ਹੁਤੀ ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਸੁ ਕੁਮਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਉਪਾਧਨ ਲਗਾਈ। ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੋ।ਬੈਠੀ ਅਵਿਲੋਕਹਿ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥੨॥ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਸਮੀਪ ਥਿਰੇ ਹੈਂ । ਬਾਗ਼ ਵਿਖੇ ਤਰੁ ਚਾਰੁ ਤਰੇ ਹੈਂ[1]।ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਫਿਰਤਿ ਸੈਲ ਹਿਤ ਹੇਰਤਿ ਥਾਂਇ ॥੩॥ ਜਬਿ ਹੀ ਬਾਗ ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਆਯੋ।–ਇਹਾਂ ਗੁਰੂ ਥਿਰਹੈਂ–ਸੁਧਿ ਪਾਯੋ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਮਨੋਰਥ ਧਾਰਾ। ਉਤਰਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਬਾਗ਼ ਮਝਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰੂ ਕਰਿ-ਵਾਏ। ਇਕਠੇ ਸਿੰਘ ਭਏ ਸਮੁਦਾਏ। ਤਤਛਿਨ ਆਨਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ । ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਠਾਯੋ ਆਦਰ ਦੀਨ ॥੫॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਲੋਕ ਖਰੇ ਹੈਂ । ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਪਿਖਨਿ ਕਰੇ ਹੈਂ।ਸਿਖ ਕੀ ਤਨੁਜਾ ਢਿਗ ਥਿਰਰਹੀ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਇਤ ਉਤ ਕਿਤ ਗੀ ਨਹੀਂ ॥ ੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੀ। ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਚਾਹਿ ਬਿਸ਼ਿਯੋਂ ਕੀ। ਭਯੋ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਤਤਕਾਲਾ। ਦੇਖਿ ਚਕੋਰ ਚੰਦ ਕੀ ਢਾਲਾ ॥੭॥ ਗੁਰ ਤੇ ਸ਼ੰਕ ਰਹਯੋ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਭਯੋ ਬਿਬਸ ਮਨ ਫਿਰਯੋ ਨ ਫੇਰਾ।ਲਾਲਚ ਲਗਯੋ ਪਿਖਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨ।ਕਰੈ ਬਾਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਉਚਾਰਨ ॥੮॥ ਬੂਝਨਿ ਲਗਯੋ 'ਹਮਾਰੇ ਮਤ ਮੈਂ। ਕਲਮਾ ਪਢਤਿ ਜੁ ਕਰਿ ਹਿਤ ਚਿਤ ਮੈਂ। ਸੋ ਦੋਜ਼ਕ ਮੈਂ ਪਰਤ ਨ ਕੋਈ। ਜਾਤਿ ਭਿਸਤ ਸੁਖ ਭੋਗੋ ਸੋਈ' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਨ ਇਮ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਜਥਾ ਕਰਮ ਕਰਿ ਤਥਾ ਸੁ ਪਾਵੈ। ਕਲਮਾ ਪਢਹਿ ਕਮਾਵੈ ਖੋਟ। ਤਿਸ ਕੋ ਸੰਕਟ ਨਰਕ ਨ ਛੋਟ[2] ॥ ੧੦ ॥ ਭੋਗਹਿ ਕਸ਼ਟ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਨਹਿ ਕਲਮਾ ਤਿਹ ਲੇਤਿ ਉਬਾਰ'।ਕਹੈ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ 'ਹਮਾਰੇ।ਕਲਮਾ ਕਰਹਿ

[1]ਸੁੰਦਰ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠਾਂ। [2]ਨਰਕ ਦੇ ਸੰਕਟਾਂ ਦੀ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

ਉਧਾਰ ਉਚਾਰੇ[1] ॥ ੧੧॥ ਝੂਠ ਕਹਯੋ ਕੈ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ। ਕਿਮ ਹਮ ਪਤਾ ਲੇਹਿਂ ਮਨ ਜਾਨਾ। ਜਾਨੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਆਵੈ। ਲਿਖੀ ਸਾਚ ਹੀ ਹੁਇ,ਮਨ ਭਾਵੈ' ॥੧੨॥ ਕੋਸ਼ਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬੈ ਹਕਾਰਾ। ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰਯੋ ਤਾਂਹਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਕ ਰਜਤਪਣ ਕੋਸ਼ ਧਰਯੋ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਰ ਕਲਮਾ ਸਿਨ ਪਰਯੋ ਹੈ[2] ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਟਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਖੈ ਤੇ ਲਯਾਵਹੁ। ਬੈਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੂੰ ਜਾਉ। ਹਮਰੇ ਨਿਕਟ ਅਬੈ ਲੈ ਆਉ' ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰ ਆਇਸ ਤੇ ਕੋਸ਼ਪ ਗਯੋ। ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ ਰਜਤਪਣ ਦਯੋ।'ਇਸਕੇ ਟਕੇ ਦੇਹੁ ਗਿਨਿ ਮੋਹੀ।ਜੇਤਿਕ ਭਾਉ[3]ਬਿਕਤ ਇਤ ਹੋਹੀ' ॥ ੧੫ ॥ ਪਿਖਿ ਸਰਾਫ ਨੇ ਦੀਯੋ ਬਗਾਈ। 'ਇਹ ਖੋਟੋ ਨਹਿਂ ਚਲਹਿ ਇਥਾਂਈਂ'।ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਹਾਟਨ ਪਰ ਫਿਰਯੋ।ਨਹਿਂ ਸਰਾਫ ਕਿਨ ਕਰ ਮਹਿ ਧਰਯੋ ॥੧੬॥ ਹਟਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ। 'ਇਸੇ ਸਰਾਫ ਨ ਲੇਤਿ ਕਦਾਈਂ। ਖੋਟੇ ਕੋ ਬਿਲੋਕਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਰਿਸ ਕੋ ਧਰਤਿ ਹਾਥ ਤੇ ਡਾਲਾ ॥ ੧੭॥ ਟਕੇ ਦੇਨ ਤੇ ਕਿਤਹੂੰ ਰਹੇ। ਝਿਰਕਿ ਹਟਾਵਤਿ ਦੁਰਬਚ ਕਹੇ'। ਸੁਨਿ ਕੋਸ਼ਪ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਬੋਲੇ ਗੁਰ 'ਸੁਨਿ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ! ॥੧੮॥ਜਿਨ ਕੋ ਮਤ:-ਕਲਮੇ ਤੇ ਭਿਸਤ[4]।ਤਿਨ ਕੋ ਰਾਜ ਨ ਕਹੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ[5]।ਪੁਨ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰ। ਤੋਹਿ ਨਿਕਟ ਹੈ ਤੋਹਿ ਬਜ਼ਾਰ॥ ੧੯॥ ਊਪਰ ਕਲਮਾ ਕਿਹ ਨ ਬਿਚਾਰਯੋ। ਅੰਤਰ ਖੋਟੋ ਸਕਲ ਨਿਹਾਰਯੋ। ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਕੀਨਸਿ ਅੰਗੀਕਾਰ।ਖੋਟਾ ਦੇਖਤਿ ਦੇਂ ਕਰ ਡਾਰਿ॥੨੦॥ ਜਹਿਂ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਰਾਜ ਤਪੰਤਾ।ਤਹਾਂ ਨ ਕਲਮਾ ਰੱਛ ਕਰੰਤਾ।ਜਿਹ ਠਾਂ ਅਵਰ ਨਯਾਂਵ ਕੇ ਕਰਤਾ। ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੋ ਨਿਰਨੈ ਧਰਤਾ ॥ ੨੧॥ ਤਹਿ ਕਲਮਾ ਕਿਮ ਕਰੈ ਸਹਾਇ। ਦੇਂ ਖੋਟੇ ਕੋ ਭਿਸਤ ਪੁਚਾਇ? ਜਹਿਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਦਰਗਾਹ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਪਿਖਿਯਤਿ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ॥ ੨੨ ॥ ਨਰ ਤਨ ਧਾਰਿ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਜਥਾ। ਬਿਦਤ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਹੁਇ ਤਹਿ ਤਥਾ। ਦੂਖ ਸੁਖ ਭੋਗੇ ਕ੍ਰਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਕੂਰੇ ਬੇਖ ਊਪਰੇ ਧਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਨਹਿਂ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਇ। ਕਰਹਿ ਕ੍ਰਿੱਤ ਨਰ ਭੁਗਤੈ ਸੋਇ। ਪਿਖਯੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਇਹਾਂ

[1]ਕਲਮਾ ਉਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸਾਡਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਸਾਡਾ (ਪੈਕੰਬਰ) ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਮਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਭਾਵ ਕਲਮਾ ਤੇ (ਹਿਜਰੀ) ਸੰਮਤ ਜਿਸ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। [3]ਕੀਮਤ। [4]ਭਾਵ ਕਲਮੇ ਨਾਲ ਬਹਿਸ਼ਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [5]ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਿਧਰੇ ਟੁੱਟਾ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ ਕਾਇਮ ਹੈ ਰਾਜ)।

ਤੁਮ ਜਥਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਗਾਹ ਨਗਾਂਵ ਹੈ ਤਥਾ ॥ ੨੪ ॥ ਅੰਤਰ ਸ਼ੁੱਧ ਭਏ ਛੁਟਿ ਜੈ ਹੈ। ਅੰਤਰ ਖੋਟ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪੈ ਹੈ।ਵਹਿਰ ਬੇਖ ਮਾਨਹਿਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਕਰਮ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਮਿਟਹਿਂ ਨ ਕਾਹੀ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਮੌਨ। ਦ੍ਰਿਗ ਲਗਿ ਰਹੇ ਦਿਸ਼ਾ ਤ੍ਰਿਯ ਤੌਨ। ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਏਕ ਦੁਇ ਕਹੇ। ਉੱਤਰ ਉਚਿਤ ਗੁਰੂ ਤੇ ਲਹੇ ॥੨੬॥ ਢਿਗ ਬੈਠਨ ਕਾਰਨ ਚਿਰ ਕਾਲ। ਕਰਹਿ ਬਾਰਤਾ ਕਿਸ ਕਿਸ ਖਯਾਲ। ਚਿਤ ਕੀ ਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਜਾਨੀ। ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ ॥ ੨੭ ॥ 'ਚਿਤ ਤੇਰੋ ਤ੍ਰਿਯ ਪਰ ਬਿਰਮਾਯੋ। ਜੇ ਚਾਹਤਿ, ਦਿਹੁ ਸਾਚੁ ਬਤਾਯੋ। ਕਪਟ ਨ ਧਰਹੁ ਸਮੀਪ ਹਮਾਰੀ। ਜਿਮ ਉਰ ਮਹਿਂ ਤਿਮ ਦੇਹੁ ਉਚਾਰੀ' ॥੨੮॥ ਡਰਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਛਾਨੀ। ਸਭਿ ਘਟਿ ਘਟਿਕੀ ਜਾਨਨਹਾਰੇ। ਕਰਹਿ ਦੁਰਾਉ ਸੋ ਮੂਢ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਹੇਰਤਿ ਹੀ ਬਿਰਮਯੋ ਮਨ ਮੋਰਾ। ਤਬਿ ਤੇ ਲਾਗੇ ਦ੍ਰਿਗ ਇਸ ਓਰਾ'।ਸੁਨਤਿ ਸਾਚ ਕੋ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਜੇ ਲੋਭਯੋ ਮਨ ਏਵ ਤੁਹਾਰਾ॥੩੦॥ ਸੰਝ ਸਮੈਂ ਹਮ ਦੇਹਿਂ ਪੁਚਾਈ। ਪੂਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਅਪਨਿ ਸਥਾਈ'। ਹਰਖਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਠਯੋ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਸਮੋ ॥੩੧॥ਸਿਖ ਕੀ ਸੁਤਾ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਹਾਥ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਮੁਝ ਸਾਥ। ਧਰਮ ਉਬਾਰਨ ਹਿਤ ਤੁਮ ਧਯਾਵੈਂ। ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਤੇ ਜਨਨਿ ਬਚਾਵੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਮੇਰੋ ਧਰਮ ਆਪ ਕਯੋਂ ਨਾਸ਼ਾ। ਤੁਰਕ ਸੰਗ ਹੁਇ ਮੇਲ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਮਹਾਂ ਚਿੰਤ ਉਪਜੀ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ ਜਾਉਂ ਜੇ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥ ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਸੋਇ। ਜਾਉਂ ਜਿ,ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹੋਇ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਕਸਾਨੇ। 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਤਿਹ ਸਾਥ ਬਖਾਨੇ ॥ ੩੪ ॥ 'ਗਮਨਹੁ ਤਿਹ ਠਾਂ ਕਹੇ ਹਮਾਰੇ। ਤੋਹਿ ਧਰਮ ਕੇ ਹਮ ਰਖਵਾਰੇ'। ਸ਼ਾਹੁ ਏਕ ਨਰ ਤਯਾਗ ਸੁ ਗਯੋ। ਏਕ ਸਿੱਖ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਦਯੋ ॥੩੫॥ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਮਧ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਚਲੀ। ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਤੇ ਕਯੋਂਹੁ ਨ ਟਲੀ। ਆਗੇ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਬੈਸਾ। ਲਗੇ ਘਾਵ ਪੀੜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸਾ ॥ ੩੬ ॥ ਦਿਖੀ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵਤਿ ਸੋਊ। ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਕੇਹਰਿ ਦੋਊ।ਪਕਰੇ ਕਾਨ ਦੁਹਨ ਕੇ ਆਵਤਿ। ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਦਿਖਿ ਭੈ ਪਾਵਤਿ ॥ ੩੭ ॥ ਏ ਬਡ ਜ਼ਾਲਮ ਤ੍ਰਿਯਾ ਨਿਹਾਰੀ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਨਿਕਟ ਦੇਹਿ ਮੁਝ ਮਾਰੀ। ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਨਿਕਟ ਆਇ ਡਰ

ਧਾਰਤਿ। ਦੇਤਿ ਨਰਨ ਕੋ ਹਾਥ ਇਸ਼ਾਰਤ* ॥ ੩੯ ॥ 'ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਾਹੁ ਇਸ

---

*ਇਹ ਕਥਾ ਬੀ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਮਗਰਲੀ ਲਿਖੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਐਵੇਂ ਕੋਈ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਕ ਇਹ ਹੋਰ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਅੱਪੜੀ ਸਾਫ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਅੰਸੂ ੨੪ ਦੇ ਅੰਕ ੩੯ ਤੋਂ ੫੦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਤੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗਊਆਂ ਕਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਅਰਥ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਧੀਆਂ ਤੁਰਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹੋ। ਜਦ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕੀ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਪਨ ਹੋਣਾ ਕਸਾਈ ਨੂੰ ਗਊ ਦੇਣ ਤੁਲ ਹੈ; ਤਾਂ ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਆਖਣ ਕਿ ਤੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਚਲੀ ਜਾਹ, ਚਾਹੇ ਆਪ ਨਾਲ ਇਹ ਬੀ ਕਹਿਣ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਰਸੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਥੋੜੀ ਜਮੀਅਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਬੀ ਖੁਡਾਲੇ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਕੈਦਖਾਨੇ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਜੋ ਅਪਣੀ ਲੜਕੀ ਤੁਰਕ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਦੇਣੋ ਨਾਂਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਹਾਕਮ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਟਿਕਾਣੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਜੋ ਸਿਖ ਦੀ ਲੜਕੀ ਛਿਪਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਪਰ ਸ਼ਾਬਾਸ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਣਖਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਅਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿ ਸਕੇ ਕਿ 'ਅੱਛਾ ਲੜਕੀ ਤੁਮ ਜਾਓ'। ਜੋ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿਲ ਡੋਲਣ ਵੇਲੇ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ, ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਦਮ ਧਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਐਸੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਥਾ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦਿਲ ਡੋਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾੜ ਲਿਆ, ਅਪਣੀ ਆਤਮ ਸੱਤ੍ਯਾ ਨਾਲ ਲੜਕੀ ਦੁਆਲੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦਿਖਾਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਣਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਸੋਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਦਿਖਾਲੀ ਸੂਚਕ ਹੈ ਉਸ ਭਯਾਨਕਤਾ ਦੀ ਕਿ ਜੋ ਇਖ਼ਲਾਕ ਤੋਂ ਗਿਰ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਿਆਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ। ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਮਰ ਵਲ ਵੀ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ੬੫ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਰਾਜ ਨਵਾਂ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕ੍ਰਿਤੱਗਯ ਸੀ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੀਨ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਅਪਣੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਨੂੰ ਐਡਾ ਨੀਵਾਂ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਹੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ੪੮ ਦੇ ਅੰਤ ੩੦ ਤੋਂ ੩੨ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਤ ਏਹ ਲਫਜ਼ ਆਖੇ:—"ਜਾਤਿ ਇਲਾਹੀ ਫਕਰ ਬਿਲੰਦੇ।......ਜਿਨ ਆਗੇ ਕਰ ਜੋਰਨ ਬਨੈ।......ਗੁਰ ਕੋ ਜਾਨਜੋ ਪੀਰਨ ਪੀਰਾ ॥" ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਨਿਸ਼ਟਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੋਂ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਲਈ ਇਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੇ!

ਲੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ । ਦੀਰਘ ਕ੍ਰੂਰਾ[1] ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਤੀ' ।ਦੂਤ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਅਰੁ ਸਿਖ ਦੋਊ। ਸ਼ਾਹੁ ਇਸ਼ਾਰਤ ਕੋ ਲਖਿ ਸੋਊ ॥ ੩੯ ॥ ਤਤਛਿਨ ਪੀਛੇ ਦਈ ਹਟਾਇ।ਪਹੁੰਚੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਇ।'ਧੰਨ ਧੰਨ'ਕਹਿਪਾਇਨਿ ਪਰੀ। 'ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਤੇ ਰੱਛਾ ਕਰੀ' ॥ ੪੦ ॥ ਲੇ ਆਇਸੁ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਈ। ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗਾਈ। ਸੁੰਦਰ ਉਪਬਨ ਮਹਿਂ ਗੁਰ ਥਿਰੇ। ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ ਅਨੰਦ ਸੌਂ ਕਰੇ ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ-ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੯ ॥

੫੦. [ਤੀਰ ਚਲਾਉਣਾ । ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ । ਰੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦਿਨ ਪੁਸ਼ਕਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੋ ਗਏ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਇ। ਤਬੈ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਗਯੋ ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਥਾਇ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੁਸਲੀਮਾਤ ਕਰੀ ਥਿਰ ਭਯੋ। ਸ਼ਾਹਬਹਾਦੁਰ ਬੂਝਨਿ ਕ੍ਰਯੋ। 'ਬਹੁ ਨਰ ਆਇਸੁ ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ। ਤੀਰਥ ਮੱਜਨ ਚਾਹਤਿ ਭਏ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿਂ ਕੋ ਗਏ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ? ਗਮਨਹਿਂ ਜੇ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ'। ਕਹੈ ਖਾਨਖਾਨਾ 'ਮੈਂ ਹੇਰੇ। ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ॥੩॥ ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵੌਂ । ਜਥਾ ਮਨੋਰਥ, ਆਨਿ ਬਤਾਵੌਂ'। ਤਬਿ ਚਲਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਕਹਤੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੪ ॥ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਕਹੈਂ। 'ਸੋ ਤੀਰਥ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਅਹੈਂ। ਤਹਾਂ ਜਾਨਿ ਕਹਾ ਕਾਮ ਹਮਾਰੋ'। ਸੁਨਿ ਇਮ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰੋ ॥੫॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।ਸੰਸੈ ਭਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਆਈ। ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬੁਲਾਏ। ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਬਿਠਵਾਏ ॥ ੬ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਯੋ। 'ਰਾਹ ਦੋਇ[3], ਕੋ[4] ਤੁਮ ਕੋ ਭਾਯੋ। ਕਿਸ ਮਗ ਕੋ[5] ਇਤਕਾਦ[6] ਰਖੰਤੇ। ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਜਥਾ ਬਰਤੰਤੇ' ॥੭॥ ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਏ। 'ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਚਲਤ ਜਿਸ ਭਾਇ।ਖੈਰ ਖਾਹ ਹਮ ਦੋਨਹੁ ਕੇਰ।ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਥਾ ਹਿਤ ਹੇਰਿ*' ॥ ੮ ॥ ਬਹੁਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਬਖਾਨਾ। 'ਏਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਏਕ ਈਮਾਨਾ[7]'।

---

[1]ਭਯਾਨਕ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣੀ ਹੈ। [2]ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਗਿਆ। [3]ਦੋ ਹਨ। [4]ਕੇਹੜਾ। [5]ਕਿਸ ਪੰਥ ਤੇ। [6]ਨਿਸ਼ਚਾ [ਅ:, ਏਅ੍ਤਕਾਦ]। [7]ਇਕ ਹੀ ਧਰਮ ਹੈ।
*ਪਾ:—ਕੇਰ।

ਕਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੈ ਰਿਦਾ ਤੁਮਾਰਾ ? ਏ ਸਭਿ ਨਿਰਨੈ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਾ' ॥੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਾਏ। 'ਤੀਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਹੈਂ' ਫੁਰਮਾਏ। ਕਹੈ ਸ਼ਾਹੁ 'ਇਹ ਕਹਾਂ ਬਖਾਨਾ? ਐਸੀ ਬਾਤਨਿ ਕਹੈ ਨ ਦਾਨਾ[1] ॥੧੦॥ ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਭਿ ਹੀ ਤੇ ਸੁਨਨੋਂ। ਬੇਦ ਕੁਰਾਨ ਕਿਤਾਬਨਿ ਭਨਨੋਂ'। ਸੁਨਿਕੈ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਏਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਇਮਾਨਿਕ ਗਾਯੋ[2] ॥੧੧॥ ਹੋਇ ਤੁਰਕ ਜੋ ਤੁਮਹੁਂ ਅਗਾਰੇ[3]। ਰਾਮ ਨਰਾਇਣ ਨਾਮ ਉਚਾਰੇ। ਤਿਸ ਤੇ ਬੁਰੋ ਮਾਨਿ ਬਰਜੰਤੇ।–ਮੌਲਾ ਪਾਕ ਕਹੋ–ਉਚਰੰਤੇ ॥ ੧੨ ॥ ਅਰੁ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਹਤਿ ਪੁਕਾਰੇ।–ਭਯੋ ਭਿਸਤ ਸੁਖ ਹੇਤੁ ਹਮਾਰੇ। ਦੋਜਕ ਹਿੰਦੁਨ ਹੇਤੁ ਬਨਾਯੋ–। ਤਿਨ ਕੋ ਮਤ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿੰ ਭਾਯੋ॥੧੩॥ ਨਾਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਜੁ ਮੌਲਾ ਆਦਿ। ਹਿੰਦੁਨ ਮਹਿਂ ਸਿਮਰੈ ਕਰਿ ਯਾਦ[4]। –ਬਿਗਰ ਗਯੋ ਇਹ–ਤਿਸੈ ਬਤਾਵੈਂ[5]। ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕਰਾਵੈਂ। ॥ ੧੪ ॥ ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਨੋ ਮਹਿਂ ਇਕ ਮਾਨਨੋਂ। ਸਰਬ ਤਰਫਦਾਰੀ ਹਿਤ ਹਾਨਨੋ[6]। ਜੋ ਝਗਰਤਿ ਦ੍ਵੈ ਪੱਖ ਬਨਾਇ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਮੇਲ ਨ ਕਰਹਿਂ ਕਦਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਨਹੁ ਮਹਿਂ ਇਕ, ਬਾਦ ਨ ਕੋਈ[7]। ਹਮਰੋ ਪੰਥ ਸਮਝੀਏ ਸੋਈ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਠਾਨੀ ਮੁਖ ਮੌਨ। ਉੱਤਰ ਫੁਰਯੋ ਨ ਕਹਿਬੇ ਕੌਨ ॥ ੧੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬੈਠਿ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਹੁਇ ਰੁਖਸਦ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਥਾਨੀ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਲੰਦ ॥੧੭॥ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਮੇਵੇ ਘਨੇ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸ੍ਵਾਦਨ ਸਨੇ। ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਭਲੇ ਪਠਾਵੈ। ਭੂਖਨਿ ਅਜਬ ਹਯਨਿ ਪਹੁੰਚਾਵੈ ॥ ੧੮ ॥ ਕੇਤੀ ਬਾਰ ਆਪ ਚਲਿ ਜਾਇ। ਕਈ ਬਾਰ ਲੇ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਜ ਪ੍ਰੀਤ ਜਨਾਵੈ। ਖਰਚ ਹੇਤੁ ਬਹੁ ਦਰਬ ਪਠਾਵੈ ॥ ੧੯ ॥ ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਯੋ ਬਚ ਗਾਯੋ। 'ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਮੈਂ, ਬਿੱਦਯਾਵਾਨ। ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਵਤਿ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ ॥ ੨੦ ॥ ਜ ਤੁਮ ਸੰਗ ਲਰੇ ਸਰ ਦੇਖੇ। ਸੋ ਤਰੀਫ ਕੋ ਕਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖੇ।–ਨਹਿਂ ਅਸ ਸਮੈਂ ਵਿਖੈ ਅਸ ਕੋਈ। ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਗੁਰ ਸਮ ਜੋਈ–॥ ੨੧ ॥

[1]ਐਸੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਦਾਨੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। [2](ਨਿਸ਼ਚੇ) ਖ਼ੁਦਾ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਹੀ ਈਮਾਨ ਹੈ। [ਈਮਾਨ ਇਕ=ਇਮਾਨਿਕ]। [3]ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। [4]ਕੋਈ ਯਾਦ ਕਰੇ ਯਾ ਸਿਮਰੇ। [5](ਹਿੰਦੂ) ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [6]ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਰਫਦਾਰੀ ਦਾ ਹਿਤ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ [ਤਰਫਦਾਰੀ=ਪੱਖ]। [7]ਦੋਨੋਂ ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੈ (ਰੱਬ, ਇਸ ਵਿੱਚ) ਝਗੜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਲਰੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਅਰੁ ਚਮਕੌਰ। ਜੋ ਬਚ ਕਰਿ ਆਏ ਇਸ ਠੌਰ। ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਾਹਦੀ ਬਡਹੁਂ ਬਡੇਰੀ। ਸੋ ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਹਮ ਹੇਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ। ਮਮ ਚਿਤ ਕੀ ਲਖਿ ਚੌਂਪ, ਚਲਾਵਹੁ[1]। ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ। ਸਰ ਕੋ ਜੋਰਤਿ ਐਂਚਿ ਉਚਾਰਾ। ॥੨੩॥ 'ਕਹਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਭੇਦਹਿਂ ਜਾਂਹੀ। ਹੋਹਿ ਜਿ ਦੂਰ ਬਚਹਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ'। ਹੇਰਿ ਤਰੋਵਰੁ ਤਾਂਹਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ ਵਾਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਾ' ॥੨੪॥ ਤਾਨਿ ਕਾਨ ਲਗਿ ਤਬਹਿ ਚਲਾਯੋ। ਗਯੋ ਸੁ ਬੇਗ ਸ਼ੁਕ ਤਰੁ ਘਾਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਐਂਚਤਿ ਔਰਹਿ ਮਾਰਾ। ਤੀਸਰ ਤਿਸੀ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਪੰਚ ਬਾਨ ਏਕੈ ਥਲ ਮਾਰੇ। ਪਿਖਿ ਉਮਰਾਵ ਬਿਸਮਤਾ ਧਾਰੇ। 'ਧਨੁ ਵਿੱਦਯਾ ਤੁਮਰੀ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੈ। ਇਨ ਤੇ ਕਹਾਂ ਬਚੈ ਰਿਪੁ ਜਨ ਹੈ ॥੨੬॥ ਸੁਨੇ ਜਥਾ ਅਬਿ ਤਥਾ ਨਿਹਾਰੇ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਸਤੁਤਿ ਉਚਾਰੇ'। ਥਿਰਯੋ ਚਾਰ ਘਟਿਕਾ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਗਮਨਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੨੭ ॥ ਸੋ ਉਮਰਾਵ ਸੁਜਸੁ ਬੀਚਾਰਤਿ।–ਆਦਿ ਸੂਰਤਾ ਗੁਨ[2] ਗੁਰ ਧਾਰਤਿ–। ਗਯੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੈ ਪਾਸੀ। ਸਰਬ ਲੋਕ ਥੇ ਗਾਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੨੯ ॥ 'ਅਬਿ ਲੌ ਹਮ ਨੇ ਕਹੂੰ ਨ ਹੇਰੇ। ਨਰ ਹਯ ਗਯ ਨਹਿਂ ਬਚਹਿਂ ਅਗੇਰੇ'। 'ਮੈਂ ਭੀ ਦੇਖੌਂ' ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੰਤਾ। 'ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਰ ਪ੍ਰਭੁ ਚਲੰਤਾ' ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਦੂਤ ਪਠਾਯੋ। 'ਪ੍ਰਾਤਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚਢਹਿਂ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ –ਆਪਕ੍ਰਿਪਾਕਰਿ ਖਿਲਹੁ ਅਖੇਰਾ–। ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ–ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਮੇਰਾ–' ॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮਾਨੀ ਬਾਤ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਬੀਤੀ ਰਾਤ। ਚਢ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਲੇ ਸੌਜ ਅਖੇਰੇ। ਚੀਤੇ ਸ੍ਵਾਨ ਰੁ ਬਾਜ ਘਨੇਰੇ ॥੩੧॥ ਲਗਰ[3], ਝਗਰ, ਧੁਤੀਆ ਜੁਰਰਾਨਿ[4]। ਬਹਿਰੀ, ਸਯਾਹ ਗੋਸ਼[5], ਸੀਚਾਨ[6]। ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਪ੍ਰਭੁ ਤਯਾਰ ਹ੍ਵੈ ਅਸੁ ਅਨਵਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ ਸੰਗ ਕਟ ਸ਼ੋਭਾ। ਜ਼ੇਵਰ ਹੇਰਿ ਨ ਕਿਹ ਮਨ ਲੋਭਾ। ਹ੍ਵੈ ਅਸਵਾਰ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਪਿਖਿ ਸ਼ਾਹੁ ਪਯਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥ ਜਹਿਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਾਹ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। ਬਿਚਰੈਂ ਪੁਸ਼ਟ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਸਮੁਦਾਈ।

[1](ਤੀਰ) ਚਲਾਵੋ। [2]ਸੂਰਮਤਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਗੁਣ। [3]ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਜੋ ਝਗਰ ਦੀ ਮਦੀਨ ਹੈ। [4]ਜੁਰਰੇ ਤੇ ਧੂਤੀ। [ਜੁੱਰਰਹ=ਬਾਜ਼ ਦਾ ਨਰ। ਧੂਤੀ=ਬਾਜ਼ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ]। [5]ਇਕ ਸ਼ਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਕੁੱਤੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਤੇ ਬਿੱਲੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਬਾਜ਼ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ।

ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਪਾੜ੍ਹੇ ਕੋਲ ਹਤੇ ਬਨ ਮਾਂਹੂ ॥੩੪॥ ਤੀਰਨ ਫੁਰਤੀ ਬੇਗ ਨਿਹਾਰੇ।ਇਤਉਤ ਤਜੇ ਨ ਜਿਧਤਿ ਪਧਾਰੇ।ਕਿਤਿਕ ਅਖੇਟ ਖੇਲਿ ਕਰਿ ਦੋਈ। ਪਿਖਹਿਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਚੀਤਨਿ[1] ਸੋਈ ॥ ੩੫॥ ਸ੍ਵਾਨ ਬਾਜ਼ ਬਹਿਰੀ ਛੁਟਵਾਏ। ਬਨ ਕੇ ਜੀਵ ਅਨਿਕ ਹੀ ਘਾਏ। ਬਿਪੁਨ ਬਿਸਾਲ ਜਬਹਿ ਚਲਿ ਗਏ।ਕੇਹਰਿ ਪਿਖ੍ਯੋ ਮਹਾਂ ਬਲ ਮਏ॥੩੬॥ ਜਿਨਹੁਂ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ ਆਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਲੇ ਲਸ਼ਕਰ ਤਿਤ ਹੀ ਉਮਡਾਯੋ। ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨਿ। 'ਸ਼ੇਰ ਖੜਗ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਰਨਿ ॥ ੩੭ ॥ ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਨਹਿਂ ਛੂਟਨ ਪਾਵੈ। ਘਾਵੈ ਜੋ ਇਨਾਮ ਬਡ ਪਾਵੈ'। ਇਮ ਕਹਿਤੇ ਭਭਕਾਰ੍ਯੋ ਸ਼ੇਰ। ਹੁਤੋ ਬਿਲੰਦਖਾਨ ਤਿਨ ਹੇਰਿ ॥ ੩੮॥ ਗਹਿ ਕਰਵਾਲ[2] ਢਾਲ ਕੋ ਗਯੋ। ਹਠ ਗਾਢੋ ਕਰਿ ਸਨਮੁਖ ਭਯੋ। ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ।ਢਾਂਧਿ ਝਪਟ ਕਰਿ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਹਾਰ੍ਯੋ[3]॥੩੯॥ ਹੇਰਿ ਡਰੇ, ਪੁਨ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਚਾਰੇ। 'ਲੇਹੁ ਇਨਾਮ ਜਾਇ ਭਟ ਮਾਰੈ[4]'। ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਰਿਸ ਧਾਰਿ। ਬਹੁਤੇ ਸੂਰਨਿ ਕੋ ਸਿਰਦਾਰ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਲਲਕਾਰ੍ਯੋ ਜਬੈ। ਸ਼ੇਰ ਝਪਟ ਦਾਬ੍ਯੋ ਹਤਿ ਤਬੈ[5]।ਪੁਨ ਕੋ ਸੁਭਟ ਸਮੁਖ ਨਹਿਂ ਗਯੋ। ਦ੍ਵੈ ਉਮਰਾਵ ਹਤੇ ਡਰ ਭਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਤਬਿ ਸਾਹਿਬ ਨਿਜ ਦਲਹਿ ਨਿਹਾਰ੍ਯੋ।ਰੌਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਹੁਤੋ ਲਲਕਾਰ੍ਯੋ। ਜਮਧਰ ਖੜਗ ਢਾਲ ਜਿਸ ਪਾਸ। ਰੁਪ੍ਯੋ ਸਿੰਘ ਚਹਿ ਸਿੰਘ ਬਿਨਾਸ਼ ॥੪੨॥ ਲਾਇ ਘਾਤ ਕਰਿ ਸਿਪਰ[6] ਅਗੇਰੇ। ਨੇਰ ਭੇਰ ਘਾਲ੍ਯੋ ਜਿਸ ਬੇਰੇ। ਢਾਂਧਿ ਕੇਹਰੀ ਊਪਰ ਆਵਾ। ਤਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਘਾਵ ਲਗਾਵਾ ॥ ੪੩ ॥ ਜਮਧਰ ਉਦਰ ਸਜ਼ੋਰ ਧਸਾਈ।ਊਪਰ ਤੇ ਦੀਨਸਿ ਉਥਲਾਈ।ਗੁਰ ਅਰੁ ਸ਼ਾਹ ਸੁ ਚਮੂੰ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਭਿ ਸ਼ੇਰ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ॥ ੪੪ ॥ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲਗ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਦੇਬੇ। ਕਹੈ ਸਿੰਘ 'ਹੌਂ ਕਰੋਂ ਨ ਲੇਬੇ। ਜਿਸ ਗੁਰੁ ਦੇ ਬਲ ਸ਼ੇਰ ਹਤਾਯੋ। ਤਿਸ ਤੇ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਹਮ ਸਭਿ ਪਾਯੋ ॥ ੪੫ ॥ ਲੇਨਿ ਅਪਰ ਤੇ ਰਖੀ ਨ ਆਸਾ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਤਿਂਨਹੁ ਭਰਵਾਸਾ'।ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਮਰਾਵ ਘਨੇਰੇ। ਅਧਿਕ ਸਰਾਹਤਿ ਹਟੇ ਪਿਛੇਰੇ॥੪੬॥ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਰੌਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂ ਜਸੁ ਪਾਏ। ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਨਿ।

[1]ਚਿੱਤਰਿਆਂ ਦਾ। [2]ਤਲਵਾਰ। [3](ਸ਼ੇਰ ਨੇ) ਮਾਰ ਦਿਤਾ (ਬਲੰਦ ਖਾਂ ਨੂੰ)। [4]ਜੋ ਸੂਰਮਾ ਜਾਕੇ ਮਾਰੇ। [5]ਦੱਬ ਕੇ ਮਾਰ ਲਿਆ। [6]ਢਾਲ।

'ਹਤਨੋ ਸ਼ੇਰ ਜਿਸ ਕੇ ਡਰ ਨਾਹਿਨ' ॥ ੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਐਨੇ 'ਅਖੇਰ ਖੇਲਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥੫੦॥

੫੧. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਇਕਰਾਰ ਤੋਂ ਫਿਰਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਸਿਮਰਿ ਕਰਿ ਅਪਨੋ ਏਕ ਸਵਾਲ।ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੁਤਿ ਅਪਰ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ ਹਵਾਲ॥੧॥ਚੌਪਈ॥'ਮਾਤੁਲ ਹੁਤੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਜੋਇ। ਹਾਕਮ ਰਾਇ ਸੰਗ ਇਨ ਦੋਇ। ਕਹਯੋ ਇਨਹੁੰ ਸੋਂ ਵਿਹੁ ਸਮੁ-ਝਾਈ। ਜੋ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਲਿਖਤ ਪਠਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸੋ ਦੀਜੈ ਹਮਰੋ ਇਕ ਸੁਾਲ।ਜਿਸ ਤੇ ਸਲਤਨ ਲਈ ਬਿਸਾਲ।ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕੌ ਅਬਹਿ ਸੰਭਾਰੋ। ਹਮਹੁ ਕਹਯੋ ਤੁਮ ਨਹਿਨ ਚਿਤਾਰੋ' ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਤੀਨਹੁੰ ਸਾਚੀ। 'ਹੈ ਸਭਿ ਨਿਸ਼ਚੈ' ਤਿਨਹੁੰ ਉਬਾਚੀ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਗਏ। ਤਸਲੀਮਾਤ ਕਰੀ ਥਿਰ ਭਏ ॥੪॥ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੰਗ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। 'ਪੂਰਬ ਮੁਖ ਤੇ ਹੀ ਕਹਿ ਦੀਨ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਲਿਖਾਇ ਕਰ ਲੀਨ ॥ ੫ ॥ ਅਬਿ ਲੌ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰਯੋ। ਜਬਿ ਤੁਮ ਭੀ ਨਹਿੰ ਸਿਮਰਨ ਧਰਯੋ ।ਤਬਿ ਗੁਰ ਹਮਹਿੰ ਹਕਾਰਿ ਚਿਤਾਰਯੋ ।–ਇਕ ਸਵਾਲ ਵਿਹੁ ਪੂਰ–ਉਚਾਰਯੋ ॥੬ ॥ ਤੁਮ ਕੋ ਭੀ ਬਨਿ-ਆਵੈ ਐਸੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਰਹੈਂ ਹਰਖ ਜੁਤਿ ਜੈਸੇ। ਅਪਨੋ ਭਨਯੋ ਪੂਰ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਅਨੰਦ ਕੋ ਲੀਜੈ'॥੭॥ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਭਾਖਾ। 'ਦੇਹੋਂ ਸੁਾਲ ਮੋਹਿ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਲਖੋਂ ਪਰੰਤੁ ਜੁ ਹੋਇ ਸੁਖਾਰੋ। ਦੇਨਿ ਉਚਿਤ, ਮਿਲਿ ਸਕਲ ਬਿਚਾਰੋ[1] ॥੮॥ ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਤ ਗੁਰ ਕਰੋ ਹਕਾਰਨ। ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ ਤਿਨ ਕੇਰ ਉਚਾਰਨ। ਪੀਛੇ ਦੈਬੇ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੈਂ। ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰੈਂ' ॥੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਹਕਾਰਨ ਆਇ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਲੀਅਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਾਇ'॥ ੧੦ ॥ ਹਯ ਅਰੋਹ ਕਰਿ ਗਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਥਿਰ ਉਮਰਾਵ ਪੁੰਜ ਜਿਸ ਥਾਂਈ। ਸਕਲਨਿ[2] ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਕਰੀ ਸਲਾਮੂ। ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਬੀਚ ਤਮਾਮੂ ॥ ੧੧ ॥ ਸ਼ਾਹ ਨਮੋ ਕਰਿ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਏ। ਚੰਦਨ ਕੀ ਚੌਂਕੀ ਛਬਿ ਪਾਏ। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੰਗ ਕੇ ਘਨੇ। ਆਦਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸੁਨੇ ਸੁ ਭਨੇ ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਬੀਰਤਾ ਭਾਰੀ। ਸਰਬ ਸਰਾਹਤਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ। ਬਹੁਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਾਰਾ।

[1]ਜੇ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿਲਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)

'ਕਹੀਯਹਿ ਅਪਨੋ ਸ੍ਵਾਲ ਉਦਾਰਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਜਬਿ ਉਮਰਾਵ ਸਭਾਸਦ ਗਏ[1]। ਪੂਛਨ ਤੇ ਗੁਰ ਭਾਖਤਿ ਭਏ। 'ਹਿੰਦਵਾਨੇ ਸੰਗ ਦ੍ਰੋਹ ਕਰੰਤੇ[2]। ਤੋਹਿ ਪਦਰ ਕੋ ਬਹੁ ਬਹਕੰਤੇ[3] ॥੧੪॥ ਜ਼ੁਲਮੀ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਬਹੁ ਭਾਰੀ। ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ ਸੋਂ ਦੁਰਚਾਰੀ[4]। ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਸੋਂ ਬੁਰਾ ਕਰੰਤੇ। ਬੀਰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੇ ਕੁਮਤਿ ਧਰੰਤੇ॥੧੫॥ਪੁਨ ਹਮ ਸੋਂ ਬਹੁ ਜੰਗ ਮਚਾਏ। ਜੋ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਬਡ ਉਮਰਾਏ। ਬਾਲਕ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਗਹੇ। ਬਿਨਾ ਦੋਸ਼ ਸੰਘਾਰਨ ਚਹੇ ॥ ੧੬ ॥ ਇਤਯਾਦਿਕ ਉਮਰਾਵ ਮੁਲਾਨੇ। ਜਿਨਹੁੰ ਕੁਕਰਮ ਜ਼ੁਲਮ ਕੋ ਠਾਨੇ।ਪਠਿ ਪਠਿ ਨਰ ਔਚਕ ਗਹਿ ਲੀਜੈ। ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਹਮ ਕੌ ਦੀਜੈ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਸੂਰੀ ਦੇਹਿਂ ਕਿ ਫਾਸੀ। ਲੇਂ ਪਲਟਾ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਬਿਨਾਸ਼ੀ। ਤਿਨਹੁ ਕੁਕਰਮ ਕਮਾਯਹੁ ਜੈਸਾ। ਸੰਕਟ ਸਹੈਂ ਪਾਇੰ ਫਲ ਤੈਸਾ ॥ ੧੮ ॥ ਨਹਿਂ ਪਰਲੋਕ ਨ ਧਰਮ ਬਿਚਾਰਯੋ। ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੁ ਸੰਤਨਿ ਗਹਿ ਮਾਰਯੋ[5]। ਸੋ ਪਲਟਾ ਹਮ ਲੈ ਹੈਂ ਪਾਇ। ਕਰੌਂ ਨਾਸ਼ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਸਮੁਦਾਇ' ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਹਿਰਯੋ ਹਿਯ ਹੌਲਾ। ਚਿੰਤਾ ਵਧੀ ਅਧਿਕ ਨਹਿਂ ਬੋਲਾ। ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਲੌ ਕਰੀ ਬਿਚਾਰਾ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ 'ਇਸ ਕੋ ਉੱਤਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਦੇਊਂ। ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰੀਨ ਸਾਥ ਗਿਨਿ ਲੇਊਂ'। ਇਮ ਕਹਿ ਢਿਗ ਤੇ ਕਰੇ ਬਿਸਰ-ਜਨ। ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਉਪਬਨ ਤਤਛਿਨ ॥ ੨੧ ॥ ਪੀਛੇ ਸਕਲ ਹਕਾਰਿ ਸਲਾਹੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਹੀ ਚਿੰਤ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰਾਹੀ। 'ਇਹ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਆਵੈ ਕੈਸੇ? ਅਬਿ ਲੌ ਤੇਜ ਨ ਭਾ ਮਮ ਐਸੇ ॥ ੨੨ ॥ ਗਹੌਂ ਏਕ ਸੂਬਾ ਜਿਸ ਕਾਲ।ਪਰਹਿ ਰੌਰ ਸਲਤਨ ਚਲਚਾਲ।ਬਿਗਰ ਜਾਹਿੰਗੇ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰੇ। ਬੇਇਤਬਾਰ ਬਨਹਿਂ ਨਰ ਸਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਜਬਿ ਸੂਏ ਬਿਗਰੇ ਲਰਿ ਪਰੇ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨ ਰੌਰਾ ਬਿਸਤਰੇ। ਕਹਹੁ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਕਹੀਅਹਿ ਕੈਸੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਰਿਸਹਿਂ ਨ, ਰਹਿ ਰਸ ਐਸੇ'॥੨੪॥ਜਬਿ ਅਸ ਚਿੰਤਾ ਸਹਤ ਬਖਾਨਾ। ਮਿਲਿ ਮੰਤ੍ਰੀਨ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਠਾਨਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਕੋ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਗੁਰ ਸੋਂ ਕਹਨਿ ਏਵ ਬਨਿ ਆਯੋ ॥ ੨੫ ॥—ਇਕ ਸੰਮਤਿ ਲਗਿ ਕੁਛ ਨਹਿਂ

---

[1]ਸਭਾ ਦੇ ਮੁਖੀ (ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ)ਗਏ। [2](ਉਮਰਾਵ ਆਦਿਕ, ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। [3]ਭੁਮਾਂਵਦੇ ਰਹੇ। [4](ਉਹ) ਦੁਰਾਚਾਰੀ (ਖੋਟੇ) ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਜ਼ੁਲਮੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। [5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਕਹੀਅਹਿ। ਨਿਸ਼ਚਲ ਹੁਕਮ ਨ ਮੇਰੋ ਲਹੀਅਹਿ। ਜਬਿ ਟਿਕ ਜਾਇ ਤੇਜ ਜਗ ਆਛੇ। ਪੁਰਵੌਂ ਸੁਆਲ ਆਪ ਕੋ ਬਾਛੇ–' ॥ ੨੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਮੁਝਾਇ ਸਿਧਾਏ। ਗਿਨਤਿ ਗਾਥ ਦਿਨ ਦੋਇ ਬਿਤਾਏ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ। ਹਯ ਅਰੋਹ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਬਿ ਆਏ । ੨੭ ॥ ਸ਼ਾਹ ਨਿਮਰੌਂ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਏ। 'ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸਲਤਨ ਪਾਈ। ਅਸ ਨ ਹੋਇ ਅਬਿ ਬਿਗਰ ਸੁ ਜਾਈ॥੨੮॥ ਇਸ ਡਰ ਤੇ ਇਕ ਬਰਖ ਬਿਤਾਵਉ। ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਨਹਿਂ ਗਹਿਵਾਵਉ। ਸੂਬੇ ਬਿਗਰ ਪਰਹਿੰਗੇ ਸਾਰੇ। ਬੇਇਤਬਾਰੀ ਮੋਹਿ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਸੰਮਤ ਬੀਤੇ ਰਾਵਰਿ ਸੁਾਲ। ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਕਰਿ ਹੌਂ ਦਰਹਾਲ[1]। ਬਨੌਂ ਨ ਬੇਮੁਖ ਸੰਗ ਤਿਹਾਰੇ। ਮੈਂ ਜਾਨੌਂ ਨੀਕੇ ਉਪਕਾਰੇ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਅਬਿ ਤੁਹਿ ਪਾਜ ਕਹਨਿ[2] ਮਨ ਭਾਯੋ। ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਹਮ ਲਿਖਤ ਕਰਾਈ। ਸਲਤਨ ਪਾਇ ਸੁ ਨਟ ਕਰਿ ਜਾਈ[3] ॥ ੩੧ ॥ ਤਉ ਫਰੇਬ ਲਿਖੇ ਪਰ ਕੀਨਿ। ਤੈਂ ਇਕ ਸੁਾਲ ਨ ਹਮਰੋ ਦੀਨਿ। ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਹਮ ਸਲਤਨ ਨਾਸ਼ੀ। ਦੀਨਿ ਹੋਇ ਲੀਨਸਿ ਨਿਜ ਪਾਸੀ ॥ ੩੨ ॥ ਤਊ ਨ ਹਮ ਸੋਂ ਉਤਰਯੋ ਪੂਰਾ। ਦਿਯੋ ਨ, ਦੈਬੇ ਕਹਯੋ ਜ਼ਰੂਰਾ[4]। ਇਹ ਤਉ ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਬਡਿਆਈ। ਰਹਤਿ ਕਾਰ ਤੁਝ ਸੋਂ ਬਨਿਵਾਈ[5]* ॥੩੩॥ ਸੋ ਤੁਵ ਭਾਗ ਬਿਖੈ ਇਹ ਨਹੀਂ। ਸਮੁਝਿ ਦੇਖਿ ਅਪਨੇ ਚਿਤ ਸਹੀ। ਅਬਿ ਇਕ ਐਸੋ ਸਿੱਖ ਬਨਾਵੋਂ। ਜਗ ਮਹਿਂ ਦੇ ਕਰਿ ਤੇਜ ਬਧਾਵੋਂ॥੩੪॥ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਦੋਖੀ ਕੂਰ ਕੁਚਾਲੇ। ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੈ ਬਹੁ ਬਲ ਨਾਲੇ। ਜੋ ਸੂਬੇ ਮੁੱਲਾਂ ਬਹੁਤੇਰੇ। ਕਰਹਿ ਸੰਘਾਰਨ ਸਭਿ ਇਕ ਬੇਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਿ ਸਲਤਨ ਕੋ ਗਰਦ ਮਿਲਾਵੈ। ਨਹਿਂ ਲਸ਼ਕਰ ਠਹਿਰਨ ਕੋ ਪਾਵੈ। ਜਿਨ ਜਿਨ ਹਮ ਸੋਂ ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਯੋ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਸੋਂ ਬਹੁ ਬੈਰ ਬਢਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥

---

[1]ਛੇਤੀ। [2]ਝੂਠ ਕਹਿਣਾ। [3]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਾਕੇ ਤੂੰ ਫਿਰ ਜਾਵੇਂਗਾ। [4]ਜੋ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿਆ ਸੀ। [5]ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕਾਰ ਬਣਵਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ।

*ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਜਸ ਫੈਲੇ ਕਿ ਤੂੰ ਐਸਾ ਇਨਸਾਫ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਅੰਨਿਆਯ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦਾ। ਜੋ ਸੂਬੇ ਤੇ ਹੋਰ ਉਮਰਾਵ ਅੰਨਿਆਯ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੂੰ ਐਸਾ ਸਮ ਤੋਲਣੇ ਵਾਲਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈਂ ਕਿ ਸਭ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਰਾਜ ਵਿਚ ਤਪਾ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਜ਼ੁਲਮੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਪਰਿ ਅਰੁ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇਸ਼ ਗਨ ਜੇਤੇ। ਉਠਹਿਂ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਨਾਸ਼ਹਿ ਤੇਤੇ। ਆਦਿ ਸਿਰੰਦ ਬਸਹਿ ਸਮੁਦਾਧਾ। ਕਰਹਿ ਉਜਾਰ ਲੁਟਹਿ ਨਰ ਘਾਧਾ[1] ॥ ੩੭ ॥ ਲਾਖਹੁ ਊਪਰ ਅਪਦਾ ਪਰੈ। ਨਹਿ ਸਮਰਥ ਜੋ ਤਿਸ ਪਰਹਰੈ। ਉਜਰੈ ਦੇਸ਼ ਨ ਰਾਖਾ ਕੋਇ। ਅਬਿ ਐਸੀ ਗਤਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੋਇ ॥ ੩੮ ॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਿਨ ਸੰਘਾਰੇ। ਤਿਸ ਕੌ ਗਹਿ ਸੋ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਪਲਟਾ ਸਭਿ ਲੈਹੈ। ਨਿਜ ਦ੍ਰਿਗ ਦੇਖਹੁ ਨਹਿਂ ਸਫਲੈ ਹੈ"[2] ॥੩੯॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਸ ਕੁਛ ਕਰੇ। ਉਠੇ ਆਇ ਨਿਜ ਹਯ ਪਰ ਚਰੇ। ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਤਹਿਂ ਔਰ ਬਿਤਾਏ ॥ ੪੦ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਚਿੰਤ ਅਧਿਕ ਹੁਇ ਰਹਯੋ। ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਹਯੋ। 'ਜਾਨੀਅਸ ਕਹਾਂ[3]' ਮੌਨ ਮੁਖ ਧਾਰੀ। ਨਿਜ ਸਚਿਵਨ ਕੇ ਸਾਥ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਬੋਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਗੁਰ ਪੱਖਜਾਨ ਬ੍ਰਿਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਨਤਿ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥

[ਪਹਿਲਾ ਐਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ]

[1] ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ। [2] ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਨੇਤ੍ਰੀਂ ਦੇਖੇਂਗਾ (ਉਸੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਤੂੰ) ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਏਂਗਾ। [3] ਕੀ ਜਾਣਾਏ ਕੀ ਹੋਸੀ। (ਅ) ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ (ਕਿ ਕੀਹ ਕਰਾਂ) (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਚੁਪ ਧਾਰ ਲਈ।

ਦੂਜਾ ਅਯਨ ਚਲਿਆ

੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ।

ਅਥ ਉੱਤਰ ਐਨ* ਪ੍ਰਾਰੰਭਤੇ।

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਉਤ੍ਰਾਯਣ ਅਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

੧. [ਮੰਗਲ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਲੜਾਈ]।

੨. ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਸਿਰਖਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ—ਜਗਰਾਨੀ ਮਾਨੀ ਸੁਰਨਿ ਸੁਖਦਾਨੀ ਨਿਜ ਦਾਸ।
ਪੂਰਨ ਕੀਨਸਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਕਵਿ ਰਸਨਾ ਪਰ ਬਾਸ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ—(ਵਿਦਵਾਨ) ਜਗਤ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬੀ ਮਾਨਨੀਯ, ਅਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ (ਸੁਭ ਮਤੀ ਰੂਪੀ) ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ (ਸਾਰਦਾ) ਨੇ ਕਵੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਪਰ ਬੈਠਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਪੂਰਨ ਇਸ ਲਈ ਏਥੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅੰਤਮ ਭਾਗ ਹੈ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਤੇ ਇਹ ਭਾਗ ਸਭ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੈ।

੨. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ—ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ, ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ, ਅਮਰਦਾਸ ਪਦ ਬੰਦਿ।
ਰਾਮ ਦਾਸ, ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ, ਬਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੨ ॥
ਹਰੀ ਰਾਇ, ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੁਰ, ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ।
ਦਸਵੇਂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਨਮੋ ਚਰਨ ਅਰਵਿੰਦ ॥ ੩ ॥

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ)ਨਾਨਕ (ਦੇਵ), (ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ (ਦੇਵ), (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅਮਰ ਦਾਸ, (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ, (ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਤੇ) ਸੁਹਣੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ (ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ॥ ੨ ॥

ਤੇ (ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ, (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ) ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ (ਵਤ ਸੀਤਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਤੇ) ਦਸਵੇਂ (ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

---

*ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਵੇ, ਲਗ ਪਗ ੯-੧੦ ਪੋਹ ਤੋਂ ਲਗ ਪਗ ੯-੧੦ ਹਾੜ ਤਕ। ੨੩ ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ੨੧ ਜੂਨ ਤਕ। ਇਥੇ ਭਾਵ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅੰਤਮ ਭਾਗ ਹੈ।

੩. ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ–ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ–ਮੰਗਲ।

ਜਿਹ ਸੱਤਾ ਲਖਿਯਤਿ ਜਗਤ ਸੋ ਨ ਪਿਖ੍ਯੋ ਕਿਮ ਜਾਇ।
ਜਿਮ ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਦਿਖਿਯਤਿ ਸਕਲ ਦ੍ਰਿਗ ਨਹਿੰ ਦਿਖੀ ਕਦਾਇ॥ ੪॥

ਅਰਥ–ਜਿਸ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਦੀ ਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਲਈਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੀਆਂ।

ਭਾਵ–ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਾਡੇ ਆਪੇ ਨਾਲ ਹਾਲਤ ਫਾਇਲੀਅਤ ਦੇ ਤਅੱਲਕ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਅੱਖ ਦੇਖਣਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਗਤ ਦੀਸਣਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਖ ਫਾਇਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਗਤ ਮਫਊਲ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਫਾਇਲ ਹੈ ਮਫਊਲ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਜਗਤ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ (ਫਾਇਲ) ਹੈ, ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ (ਮਫਊਲ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੇ ਕਿ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅੱਖ ਦੇਖ ਲਈਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਖ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਏਥੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲੈਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖਣਹਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ੍ਵੈ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆਪੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਸ੍ਵੈ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਬਣਾਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ।

ਧ੍ਯਾਨਾਨੰਦ ਜੋਗੀਨ ਮਹਿ ਭੋਗੀ ਬਿਸ਼ਿਯਾਨੰਦ।
ਰਮ੍ਯੋ ਏਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਤਿਸ ਬੰਦਿ॥੫॥

ਅਰਥ–ਧਜਾਨ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਮਗਨ ਜੋਗੀਆਂ ਵਿਖੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਨੰਦ ਵਿਚ (ਲੱਗੇ) ਭੋਗੀਆਂ ਵਿਖੇ ਜੋ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਜਾਪਕ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ–ਏਥੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਅਲੇਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਨਣਾ ਜੋਗੀ ਤੇ ਭੋਗੀ ਦੁਹਾਂ ਲਈ ਚਾਨਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਦਾ ਲੇਸ਼ ਚਾਨਣੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਤਿਵੇਂ ਨਿਰਾਕਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਮਾਨ ਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਸਭ ਵਿਚ ਵਜਾਪਕ ਹੈ। 'ਸਭ ਜੂਨਨ ਮੇਂ ਰਵ ਰਹਿਓ ਊਚ ਨੀਚ ਕੇ ਭੇਸ', ਫਿਰ ਸਭ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹੈ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

[ਬਿਨਯ]

ਸ਼ੇਸ਼ ਕਥਾ ਉਚਰੌਂ ਅਬੈ ਜਿਮ ਬਿਕੁੰਠ ਗੁਰ ਜਾਇਂ।
ਪਹੁੰਚਹਿ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਮਹਿਂ,ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਚਿਤ ਲਾਇ॥੬॥

ਅਰਥ–ਬਾਕੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਚਰਦਾ ਹਾਂ,ਜਿਵੇਂ (ਦਸਮ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਕੁੰਠ ਨੂੰ ਜਾਣਗੇ

(ਪਹਿਲੋਂ) ਪਹੁੰਚਣਗੇ (ਜਿਵੇਂ) ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਵਿਖੇ; ਹੇ ਸ੍ਰੋਤਾ ! ਚਿੱਤ ਲਾਕੇ ਸੁਣੋ।

ਚੌਪਈ॥ ਬਰਖਾ ਬਰਖਤਿ ਬਿਤਯੋ ਚੁਮਾਸਾ। ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਸਾ। ਸ਼ਾਹਬਹਾਦਰ ਭਾਖਿ ਪਠਾਯੋ।'ਰਜਪੂਤਨ ਪਰ ਚਾਹਤਿ ਜਾਯੋ॥੭॥ ਆਦਿ ਉਦੈ ਪੁਰਿ ਜੋ ਰਣ ਗਾਢੇ। ਮਿਲਹਿਂ ਆਨਿ ਜਿਮ,ਤਿਨ ਡਰ ਬਾਢੇ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਸੰਗ ਚਲੀਜੈ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਜੈ' ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਸੁ ਫੁਰਮਾਈ। 'ਪੂਜ ਨੁਰਾਤੇ ਦੁਰਗਾ ਮਾਈ। ਕਰਹਿਂ ਦਸਹਿਰਾ ਰੀਤਿ ਭਲੇਰੀ*। ਪੁਨ ਹਮ ਚਢਹਿਂ ਲਖਹੁ ਨਹਿਂ ਦੇਰੀ ॥੯॥ ਇਤਨੇ ਗਮਨਹੁਂ ਆਪ ਅਗਾਰੀ। ਦੇਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਰਜਪੂਤਨਿ ਭਾਰੀ†। ਹਮਰੋ ਮੇਲ ਹੋਹਿ ਅਗਵਾਈ। ਆਪ ਚਢਹੁ ਲੇ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ' ॥੧੦॥ ਸ਼ਾਹੁ ਪਾਸ ਤਬਿ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ। ਪਾਇ ਹੁਕਮ ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਪਯਾਨਾ[1]। ਰਣਸਿੰਘੇ ਗਨ ਪਟਹ ਨਗਾਰੇ। ਸ਼ੁਤਰੀ ਆਦਿਕ ਬਾਦਿਤ ਭਾਰੇ ॥ ੧੧॥ ਏਕ ਬਾਰਿ ਬਾਜੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਚਢ੍ਯੋ ਰਿਸਾਏ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਮੰਜ਼ਲ ਕਰਿ ਨੇਰੇ।–ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈਂ ਆਨਿ ਸੰਗ ਮੇਰੇ–॥੧੨॥ਰਜਪੂਤਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਯੋ। ਹਿਤ ਮਿਲਿਬੇ ਬਹੁ ਸਾਜ ਬਨਾਯੋ। ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਜਤਿ ਨਵਰਾਤੇ*। ਚੰਦਨ ਧੂਪ ਫੂਲ ਬਹੁ ਭਾਂਤੇ ॥ ੧੩ ॥ ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਅਨੇਕ ਕਰੰਤੇ। ਸੌਜ ਸਕੇਲੀ ਹਮਨ ਹੁਵੰਤੇ। ਦੀਪ ਸਮੂਹ ਘ੍ਰਿਤ ਕੇ ਬਾਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਕੇਲਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ॥੧੪॥ਖੰਡੇ ਖੜਗ ਪ੍ਰਚੰਡ ਦੁਧਾਰੇ। ਸੈਫ਼,ਸਰੋਹੀ,ਜਮਧਰ ਭਾਰੇ। ਤੋਮਰ,ਭਾਲੇ,ਸਾਂਗ ਸੁ ਢਾਲੇ। ਧੋਪ[2] ਸੀਖਚੇ[3],

[1]ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਾਕੇ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਕੂਚ ਕੀਤੀ। [2]ਤਲਵਾਰ ਜੋ ਪਤਲੀ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਹੋਵੇ [ਹਿੰਦੀ, ਧੋਪ। ਸੰਸ:, ਧ੍ਰੁਵਾ ਤੋਂ]। [3]ਸੀਖ ਵਾਂਙੂ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ, [ਫਾ:, ਸੀਖਚਹ]। (ਅ) ਧੋਪ ਸੀਖਚਾ=ਸੀਖ ਵਰਗੀ ਸਿੱਧੀ ਧੋਪ।

*ਇਹ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿਖ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਾੜੇ ਰਿਵਾਜ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਜਾਣਕੇ ਪੂਜਨ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਗੋਂ ਆਪ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੂ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ ਪੂਜਕ ਹਨ, ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਐਸਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਆਪ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ; ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਟੂਕ ਤੇ ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਛਲੇ ਐਨ ਦਾ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੧੩ ਤੋਂ ੧੬ ਤੱਕ ਤੇ ਇਸੇ ਐਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨ ਦਾ ਅੰਕ ੨੦, ੨੧ ਤੇ ੨੨। ਸਾਹਿੱਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੇ ਬੀਰਰਸੀ ਕਰਤੱਬ ਹਨ ਉਹ ਪੰਥ ਵਿਚ ਬੀਰਰਸੀ ਉਤਸਾਹ ਭਰਨੇ ਲਈ ਤਯਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸੇ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਉਹ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਏ।

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਜਪੂਤਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜੋ ਆਪਣਾ ਮਨਸ਼ਾ ਹੈ ਉਹ ਦੁਹਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਜੋ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਚਲੋ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਵਾਂਗੇ।

ਚੱਕ੍ਰ ਕਰਾਲੇ ॥ ੧੫ ॥ ਬਿਛੂਏ, ਖੰਜਰ, ਖਪਰੇ ਬਾਨ। ਤੁਪਕ, ਤਮਾਂਚੇ, ਧਨੁਖ ਮਹਾਨ। ਮਹਾਂ ਸਿਲੇਖਾਨਾ[1] ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ। ਪੂਜਹਿ ਸਕਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ ॥ ੧੬ ॥ ਭੋਜਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਾਇ।ਪੂਰੀ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ[2] ਬਰਤਾਇ।ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਿਤੇ।ਬੰਦ ਗੌਰਜਾ ਕੋ ਮੁਦ ਧਰਤੇ*॥ ੧੭॥ਪੁਨ ਹਿ ਦਸਹਿਰਾ ਕੋ ਦਿਨ ਹੋਵਾ।ਹਯ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨੇ ਅੱਗ੍ਰ ਖਰੋਵਾ।ਕਰਿ ਵਾਹਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਭਲੇ।ਵਹਿਰ ਖੇਲਿਬੇ ਹਿਤ ਚਢਿ ਚਲੇ॥੧੮॥ਬਿਚਰਤਿ ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਕਰਿਤੇ। ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਤੁਰੰਗ ਸੰਭਰਿਤੇ।ਛੋਰਤਿ ਬਾਨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹਨਤੇ। ਤੋਮਰ ਦੀਹ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ ਤਨਿਤੇ ॥ ੧੯ ॥ ਖਗਪਤਿ[3]† ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਮੁਰਿ ਆਏ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਉਤਸਾਹ ਬਨਾਏ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸੇ। ਬਾਗ ਅਜਾਇਬ ਸਾਹਿਬ ਬਾਸੇ ॥੨੦॥ ਦਿਵਸ ਤ੍ਰੌਦਸੀ ਕੋ ਪੁਨ ਆਯੋ। 'ਕੂਚ ਕਰੋ' ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਿਕੈ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਹੋਇ ਤਯਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਚਹਸਿ ਪਯਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਸੰਗਤਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਉਮਡੇ ਕਰਿ ਪੰਗਤਿ। ਲੇ ਅਕੋਰ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਮਿਲੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਭਲੇ ॥ ੨੨ ॥ 'ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹਮ ਭਏ।ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਪਾਪਨਿ ਛਏ[4]। ਪੂਰਬ ਭਾਗ ਬਿਸ਼ੇਖੇ ਦੇਖੇ। ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਸਗਰੇ ਅਵਰੇਖੇ[5]' ॥ ੨੩॥ ਲਗੇ ਉਪਾਇਨ ਕੇ ਅੰਬਾਰ। ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਭੇ ਅਸਵਾਰ। ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਤਾਲ ਪਰ ਜਾਇ। ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਈ ਅਸਵਾਰੀ। ਤੀਨ ਚਾਰ ਮੰਜ਼ਲ ਕਰਿ

---

[1]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। [ਫਾ:, ਸਿਲਹਖ਼ਾਨਾ]। [2]ਪੂਰੀ ਕੜਾਹ। [3]ਗਰੁੜ ਦਾ। [4]ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। [5]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਨੁਖ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ (ਆਪ ਜੀ ਦੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ।

*'ਪਾਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ ਤਬ ਤੇ ਕੋਊ ਆਂਖ ਤਰੇ ਨਹੀਂ ਆਨਯੋ'। ਪੁਨ:— 'ਤੁਮਹਿ ਛਾਡਿ ਕੋਈ ਅਵਰ ਨਾ ਧਯਾਊਂ' ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰਬਕ ਵਾਕ ਆਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਰਬਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ?

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਗਪਤ ਦੇ ਅਸਵਾਰ ਬਾਬਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਕਿਸਨ ਬਿਸਨ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿੰ ਧਿਆਊਂ' ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਰੁੜਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਦੱਸਣਾ ਨਜ਼ੂਨ ਉਪਮਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਛੋਟੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁੜ ਫਸਾਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਮਤ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜੇ ਸਿੱਖ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਆਂਦੇ ਸਨ। ਐਸੇ ਖਿਆਲ ਆਖੇਪਕ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਦੀਹਾ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਨੌਰੰਗ ਸੁਤ ਜੀਹਾਂ[1] ॥ ੨੫ ॥ ਘੇਰ ਅਮੇਰ[2] ਲੀਨ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹੂ।ਆਨਿ ਮਨਾਇ[3]*ਅਪਨਿ ਤਿਨ ਪਾਹੂ। ਗਏ ਜੋਧਪੁਰਿਕੋ ਪੁਨ ਡੇਰੇ। ਮਿਲਤੋ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ[4] ਬਲਿ ਹੇਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਹੁਤੋ ਸੰਗ ਭੀ ਦਈ ਅਕੋਰ। ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰ ਗਰਬ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਚਲਤੋ ਸ਼ਾਹੁ ਲੇ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰੀ। ਮੇੜਤੇਸ਼[5]ਮਿਲਿ ਪਰਨੋ ਅਗਾਰੀ॥੨੭॥ਬਹੁਰ ਚਿਤੌੜ ਦਿਸ਼ਾ ਚਢਿ ਚਾਲਾ। ਪਰੀ ਧਾਂਕ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਾਣੇ ਅਰੁ ਰਾਜੇ ਰਜਪੂਤ।ਮਿਲੇ ਸਕਲ ਹੀ ਪਠਿ ਪਠਿ ਦੂਤ ॥ ੨੮ ॥ ਸਿੰਘ ਕਿਤੇਕ ਦੇਖਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਗਏ ਚਿਤੌੜ ਬਿਖੈ ਲਖਿ ਭੇਤ। ਤ੍ਰਿਣ ਸ਼ੁਭ ਹੇਰੇ ਲਏ ਉਠਾਇ। ਉਤ ਕੇ ਨਰ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ ॥੨੯॥ ਸੋ ਨਹਿ ਦੇਤਿ ਸਿੰਘ ਤ੍ਰਿਣ ਲੇਤਿ। ਬਧਨੋ ਬਾਦ ਹੂਰੋ ਰਣ ਖੇਤ। ਚਲੀ ਤੁਫੰਗਹਿ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਕੇਰੀ। ਹਲਾਹਲੀ ਮਾਚੀ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਛੂਟੇ ਤੀਰ ਗੋਰੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਮਚਨੋ ਰੌਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਸ ਥਾਇੰ। ਮਿਲਿ ਰਜਪੂਤ ਘਨੇ ਹੁਇ ਆਇ। ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਸਿੰਘਨਿ ਪਰ ਧਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਇਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਡ ਰੌਰਾ। ਪਠਨੋ ਖਾਲਸਾ ਗਨ ਤਿਸ ਠੌਰਾ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਗਨ ਜੋਧਾ। ਦੇਖਿ ਜੁੱਧਿ ਵਧਿ[6] ਉਪ- ਜਨੋ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੩੨ ॥ ਤੜਾਭੜੀ ਤੁਪਕਨ ਕੀ ਮਾਚੀ। ਲਗਹਿ ਅੰਗ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਰਜ ਰਾਚੀ। ਫੂਟੇ ਮੂੰਡ ਰਿਦੇ ਗਿਰ ਪਰੇ[7]। ਮਰਿ ਮਾਰ ਸੁਰਗ ਪਯਾਨੋ ਕਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਸਿੰਘ ਹੇਲ ਘਾਲਹਿ ਲੇਂ ਘਾਸ। ਸੋ ਨਹਿ ਦੇਤਿ ਖਰੇ ਢਿਗ ਪਾਸ। ਜਾਮ ਏਕ ਲੌ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ।ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗਨਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਯੋ॥੩੪॥ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਰੋਪਨੋ ਪਗ ਆਗੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਲੀਤੇ ਇਕਠੇ ਦਾਗੇ। ਲਗੀ ਕਿਤਿਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੋ ਗੋਰੀ। ਦੜ ਦੜ ਗਿਰੇ ਦੇਹਿ ਗਨ ਫੋਰੀ॥੩੫॥ ਦੇਖਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਭਾਗ ਸਿਧਾਇ।ਸਿੰਘ ਉਠਾਇ ਘਾਸ ਗਨ ਲਯਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹੇਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਸਮਝਾਯੋ। 'ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਕਿਮ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ ? ॥ ੩੬ ॥ ਗਏ ਬਿਲੋਕਨ ਥਾਨ ਚਿਤੌਰ। ਬਿਨ ਮਰਜ਼ੀ ਹਮਰੀ ਕਿਯ ਰੌਰ। ਨਹਿ ਆਗੇ

---

[1]ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ, ਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸੀ। [2]ਅੰਬੇਰ, ਅੰਬਰ। ਜੋ ਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜੋ ਜੋ ਪੁਰੋਂ ਉੱਤਰ ਰੁਖ ਪੰਜ ਸੱਤ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ। [3]ਆਪਣੀ ਆਨ ਮਨਾਕੇ। [4]ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਰਵਾੜ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਮਾਰਵਾੜ ਜੋਧ ਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। [5]ਮੇਰਤਾ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਜਾ। ਜੋਧ ਪੁਰ ਤੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਮੇਰਤਾ ਹੈ। (ਇਸ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਾਠੌਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸੀ 'ਮੀਰਾਂ ਬਾਈ')। [6]ਯੁੱਧ ਵਧਿਆ ਦੇਖਕੇ। [7]ਸਿਰ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਫੁੱਟਕੇ ਡਿਗ ਪਏ।

*ਪਾ:-ਮਿਲਾਇ।

ਤੁਮ ਕੀਜੈ ਐਸੇ। ਬਿਚ ਬਿਦੇਸ਼ ਰਣ ਠਾਨਤਿ ਜੈਸੇ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਹੋਤਿ ਸਕੇਲਾ। ਘੇਰ ਲੇਤਿ ਤੁਮਿ ਕੋ ਕਰਿ ਹੇਲਾ। ਕੋ ਸਹਾਇ ਹੋ ਤਹਾਂ ਬਚਾਵਤਿ । ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸਿੱਘਰ ਕਰਿ ਘਾਵਤਿ'॥੩੮॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਮੁਝਾਇ ਟਿਕਾਏ। ਕਿਤਹੂੰ ਨਰ ਤੇ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਪਾਏ:–'ਆਗੇ ਬਿਖਮ ਸਥਾਨ ਦੁਖਾਲਾ। ਮਗ ਬਿਹੀਨ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਨ ਚਾਲਾ॥ ੩੯ ॥ ਗਿਰ ਕਾਨਨ ਦੁਖਦਾਯਕ ਘਨੇ । ਤਹਾਂ ਪਯਾਨ ਨ ਕਰੋਂ ਹੂੰ ਬਨੇ'। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਤ ਤੇ ਹਟਿ ਪਰੇ। ਜਿਤ ਮਗੇ ਸੁਨਯੋ ਹੁਤੋ ਸੁਖ ਕਰੇ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਤ ਹੀ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਨਦੀ ਨਰਬਦਾ ਤਟ ਬਡ ਹੇਰਾ। ਉਤਰਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਹੇਰਾ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ 'ਮਾਰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ॥ ੧॥

੨. [ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ। ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ ਪੁੱਜਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ ਨਦੀ ਤਟ ਸਿਵਰ ਕਰਯੋ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ । ਸਿੰਘ ਰਹੇ ਪਾਛੇ ਕਿਤਿਕ ਧਰੇ ਤੁਫੰਗ ਕਮਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਘਾਸ ਲੇਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਬਿਰਮਾਏ। ਰੋਕਯੋ ਜਾਇ ਭਾਰ ਬੰਧਵਾਏ। ਉਤ ਤੇ ਕਛ ਦਲ ਸੁਭਟ ਘਨੇਰੇ।ਹੁਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਪਿਖਯੋ ਬਡੇਰੇ॥੨॥ ਕਹੈ ਸੁ'ਹਮ ਲੀਨੇ ਤ੍ਰਿਣ ਘਨੇ। ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਮਾਲਕ ਅਬਿ ਬਨੇ'। ਕਿਤਿਕ ਤੁਰਕ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਅਸ ਹੁਤੇ। ਜਿਨ ਸਨਬੰਧੀ ਸਿੰਘਨਿ ਹਤੇ॥ ੩ ॥ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਬਡ ਜੰਗ ਮਝਾਰਾ। ਮਾਰੇ ਤਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਸੁਨਿ ਧਾਰਾ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਯੋ ਬੈਰ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਹੋਤਿ ਭਏ ਆਯੁਧ ਕੇ ਘਾਤੀ॥੪॥ ਇਤ ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਤੁਪਕ ਚਲਾਈ। ਨਾਹਕ ਹੀ ਬਜਿ ਪਰੀ ਲਰਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਸ਼ੁਭ ਥਾਏਂ। ਹੇਤੁ ਸੁਚੇਤੇ ਉਤ ਹੀ ਆਏ॥ ੫ ॥ ਲਰਹਿਂ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾਨ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਭੇਜਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨ। 'ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਸਮੁਝਾਇ ਹਟਾਵੋ। ਕਯੋਂ ਨਾਹਕ ਲਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਗੁਵਾਵੋ ॥੬॥ ਅਲਪ ਬਾਤ ਪਰ ਇਤਿਕ ਬਖੇਰਾ। ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਦੀਰਘ ਭਟ ਭੇਰਾ' ।ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਹਯ ਗਯੋ ਧਵਾਇ। ਕਹਿ ਦੋਨਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਦਏ ਹਟਾਇ॥ ੭ ॥ 'ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਮੇਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਿਸ ਅਲੰਬ ਤੁਮ ਸਿੱਘਰ ਘਾਲਾ। ਮਰੇ ਪਰੇ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਕੇ ਯੋਧਾ। ਘਾਸ ਹੇਤੁ ਕਯੋਂ ਕੀਨਸਿ ਕ੍ਰੋਧਾ'॥ ੮ ॥ ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਰਤਾਈ। ਫਿਰਯੋ ਬੀਰ ਕਰਿ ਬਾਚ ਤਬਾਈ[*]। ਇਕ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਭਟ ਮਤਿਮੰਦ। ਤਿਨ ਕਰਿ ਤਯਾਰ

[*]ਓਥੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕ ਵਿਰੇਲਗੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਤੁਰੰਗ ਖਿਲੰਦ॥੯॥ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਤਾਕਿ ਚਲਾਈ। ਔਚਕ ਲਗੀ ਗਿਰਯੋ ਛਿਤ ਜਾਈ। ਦੇਖਤਿ ਸਿੰਘਨਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਯੋ। ਭਰੀ ਤੁਫੰਗਨ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ ॥ ੧੦ ॥ ਹੋਲਾ ਘਾਲਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਗਨ ਮਾਰੇ। ਗਿਰੇ ਹਯਨਿ ਤੇ ਮਨਹੁ ਮੁਨਾਰੇ। ਔਰਕ ਹਤਿ ਅਚਰਜ ਬੱਡ ਕਿਯੋ। ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਦੀਰਘ ਰਣ ਭਯੋ। ॥੧੧॥ਕੇਤਿਕ ਤੁਰਕ ਮਰਾਇ ਪਲਾਏ। ਸਿੰਘ ਘਾਸ ਲੈ ਕਰਿ ਸਾਥ ਆਏ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮਰਨੋਂ ਸੁਨਯੋਂ। ਬਹੁ ਅਫਸੋਸ ਗੁਰੂ ਮਨ ਗਿਨਯੋਂ ॥ ੧੨॥ 'ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਮਤਿਮੰਦਨ ਬਾਤ। ਫਿਰਤ ਹਟਾਵਤਿ, ਕੀਨਸਿ ਘਾਤ। ਮਹਾਂ ਸੂਰਮਾ ਅਰੁ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਕਹਾਂ ਹੋਇ ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਨ॥ ੧੩ ॥ ਕੌਨ ਕੌਨ ਗੁਨ ਸਿਮਰੈਂ ਤਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਮਹਿ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਜਾਂਹੀ। ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਚਮਕੌਰ ਮਝਾਰਾ। ਲਰਿ ਕਰਿ ਨਿਕਸਯੋ ਸੰਗ ਜੁਝਾਰਾ ॥੧੪॥ ਐਸੋ ਬੀਰ ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਪਾਊਂ। ਵਿਰਲੇ ਹੋਤਿ, ਨਹੀਂ ਸਭਿ ਥਾਊਂ"। ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ਼ਾਹੁ ਜਬਿ ਸੁਨਯੋਂ। ਰਹਯੋ ਬਿਸੂਰਤ ਮਾਥੋ ਧੁਨਯੋਂ ॥ ੧੫ ॥ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ 'ਸਭਿ ਕੋ ਗਹਿ ਲੀਜੈ। ਖ਼ੁਦਾਵੰਦ ਗੁਰ ਕੋ ਅਬਿ ਦੀਜੈ। ਜਿਮ ਚਾਹੈਂ ਤਿਮ ਪਲਟਾ ਲੈਹੈਂ। ਪ੍ਰਥਮ ਬੈਰ ਮੂਰਖ ਸਿਮਰੈ ਹੈਂ" ॥ ੧੬ ॥ ਚਲੀ ਸੈਨ ਸਭਿ ਕੋ ਗਹਿ ਲਯਾਈ। ਖਰੇ ਕਰੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਗਵਾਈ। ਤਿਨ ਸਭਿਹਿਨ ਕੌ ਲੈਕੇ ਸਾਥ। ਆਯੋ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਗਨਾਥ ॥ ੧੭ ॥ ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਥਿਰ ਹੋਯਹੁ ਪਾਸ। ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 'ਗੁਨਹਿਗਾਰ ਗਨ ਇਹੀ ਤੁਮਾਰੇ। ਹਕਮ ਕਰੋ ਜਿਮ ਤਿਮ ਦਕੋਂ ਮਾਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਕੈ ਸਲਿਤਾ ਮਹਿ ਸਭਿਨਿ ਡੁਬਾਇ। ਕੈ ਮੁਹਿ ਤੋਪਨ ਕੇ ਉਡਿਵਾਇ। ਇਨ ਮੂੜਨਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹਿ ਜਾਨਾ। ਦਈ ਮੋਹਿ ਤੁਮ ਸਲਤਨ ਦਾਨਾ ॥੧੯॥ ਗਨ ਗਜ ਬਾਜੀ ਆਦਿ ਸਮਾਜ। ਮੋਕੋ ਦਿਯੋ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ !'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ 'ਕਹਿਰ ਇਨ ਧਰਯੋ। ਹੋਤੁ ਹਟਾਵਨ ਪਠਿਬੋ ਕਰਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਮੁ ਝਾਇ ਮਿਟਾਏ। ਭਯੋ ਸ਼ੰਕ ਬਿਨ ਇਤ ਉਤ ਜਾਏ। ਸੁਧਿ ਬਿਨ ਇਕ ਮੂਰਖ ਤਕਿ ਗੋਰੀ। ਹਤੀ ਨੇਰ ਹੁਇ ਛਾਤੀ ਫੋਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਐਸੋ ਕਰਮ ਕੁਮਤਿ ਧਰਿ ਕਰਯੋ। ਬੀਰ ਅਮੋਲਕ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਰਯੋ। ਗਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਸਨ ਏਕ ਲਰੰਤਾ। ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਬਹੁ ਧੀਰਜਵੰਤਾ ॥੨੨॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬੈਰ ਸਿਮ ਰਯੋ ਮਤਿਮੰਦੇ। ਨਹਿ ਜਾਨਯੋਂ ਇਨ ਆਪਨਿ ਨਿਕੰਦੇ"। ਕਹਿ

*ਇਸਨੇ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ (ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਨੇ) ਆਪਣਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇੱਤਯਾਦਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨੀ । 'ਤ੍ਯਾਗ ਦੇਹੁ[1] ਇਨ,' ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ ॥੨੩॥'ਕਰਹਿਂ ਸਿਆਰ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਵੈ । ਅਪਨੋ ਕਿਯੋ ਆਪ ਹੀ ਪਾਵੈ' । ਪਕਰੇ ਹੁਤੇ ਪਾਇ/ਬਚ ਤ੍ਰਾਸਾ । ਜਾਨੈ-ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ-॥ ੨੪ ॥ ਗੁਰਬਾਨੀ ਸੁਨਿ ਸੁਧਾ ਸਮਾਨਾ। ਲਖੀ ਕਿ-ਦੀਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਦਾਨਾ-। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੁਮਰੀ ਬਡਿਆਈ । ਅਸ ਅਪਰਾਧੀ ਦਏ ਛੁਡਾਈ' ॥ ੨੫ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਅਧਿਕ ਦੀਨਤਾ ਨਿਜ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਧਰਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਰਿਝਾਇ ਬਹੁ ਲੀਨੋ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਗ ਉਠਿਬੋ ਕੀਨੋ ॥੨੬॥ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਾਈ। ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕੂਚ ਕਰਿ ਡੇਰੇ। ਚਲ੍ਯੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਅਗੇਰੇ ॥ ੨੭ । ਮਿਲੇ ਰਾਵ ਰਾਨੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਭਯੋ ਤੇਜ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕਾਈ। ਦੇਖਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਸਿੰਘ ਸਮਾਨਾ। ਹ੍ਵੈ ਨ ਮਵਾਸੀ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਸਲਿਤਾ ਤਪਤੀ ਤਰਨਿ ਕੁਮਾਰੀ[2]। ਮਗ ਉਲੰਘਿ ਪਹੁਚ੍ਯੋ ਦਲ ਭਾਰੀ। ਉਤਰ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਤੀਰ ਤਿਸ ਕੇਰੇ। ਬਿਮਲ ਨੀਰ ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਹੇਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਚੱਕ੍ਰਵਾਕ[3], ਕਾਰਿੰਡਵ[4] ਘਨੇ। ਤਟ ਸ਼ਬਦਾਇਮਾਨ ਖਗ ਭਨੇ[5]। ਕੂਰਮ, ਮੀਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਲਜੰਤਾ। ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਜਹਾਂ ਸੁਖਵੰਤਾ ॥ ੩੦ ॥ ਚਲਿ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਹੇਰਤਿ ਉਤਰੇ ਪੁਰਿ ਬੁਰਹਾਨ। ਤਹਿਂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਦਨ ਸੁਧਾਰਾ। ਗੁਰ ਕੇ ਹੇਤੁ ਮਨੋਰਥ ਧਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰਹਿਂ ਬਸਾਵਨ ਇਸ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਪੁਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਹਿਂ'। ਸੰਮਤ ਆਗੇ ਸਦਨ ਬਨਾਏ। ਧਰੀ ਕਾਮਨਾ 'ਬਸਿ ਹੈਂ ਆਏ' ॥੩੨॥ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਪੂਰਨ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੂ ਸਕਲ ਮਗ ਨਾਖਾ[6]। ਸੰਗਤ ਕੇ ਮੁਖਿ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਏ। ਲੇ ਗਮਨੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਗਵਾਏ ॥ ੩੩ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਉਤਰਾਇ ਬਡੇਰਾ। ਸੰਗਤਿ ਆਨਿ ਦਰਸ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਅਰਪਿ ਅਗਾਰੀ। ਦਰਬ ਬਿਭੂਖਨ ਪਟ ਮੁਲ ਭਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਬਹੁ ਪਕਵਾਨ ਤਿਹਾਵਲ ਆਇ। ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਅਖਿਲ ਬਰਤਾਏ। ਹੇਤ ਦੇਗ ਕੇ ਚਾਵਰ ਚੂਨ। ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਆਨਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ[7] ॥ ੩੫ ॥ ਕੀਨੀ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਿਨਿ

[1] ਛੋੜ ਦਿਓ । [2] ਤਾਪਤੀ ਨਾਮੇ ਨਦੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਉਸਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਛਾਇਆ ਤੋਂ ਜੰਮੀ, ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਪੁੜਾ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਅਰਬ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ। [3] ਚਕਵਾ ਚਕਵੀ। [4] ਵਡੀਆਂ ਬੱਤਕਾਂ। [5] ਕਿਨਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਨਾਲ। [6] ਲੰਘਕੇ। [7] ਸਾਰੇ ਲਿਆਏ।

ਕੀ ਸੇਵਾ। ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਲੇ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਭਿ ਪਰ ਹਰਖਾਏ। ਪੂਰੀ ਕਾਮਨਾ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩੬ ॥ ਤਪਤੀ ਨਦੀ ਤੀਰ ਪਰ ਡੇਰਾ। ਊਚ ਦਮਦਮਾ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਾ। ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥ ੩੭ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਿਕੈ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ਜ਼ੇਵਰ ਜਬਰ ਜ਼ੇਬ ਜਿਨ ਜਾਨਾ। ਸਭਾ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰੀ। ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਨਰ ਅਰੁ ਨਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਹੋਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਸੁਨਹਿੰ ਬਾਕ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਡੇਰਾ। ਬਸੇ ਦੇਸ਼ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਾ ॥ ੩੯ ॥ ਬਾਪੀ ਕੂਪ ਤਰੋਵਰ ਭਾਰੇ। ਸੂਰਜ ਦੁਹਿਤਾ ਤੀਰ ਉਦਾਰੇ। ਚਢਿ ਕਰਿ ਵਿਚਰਤਾ, ਇਕ ਸਮ ਅਵਨੀ। ਹਰਿਤ ਦੂਰਬਾ ਤੇ ਦੁਤਿ ਰਵਨੀ[1]॥੪੦॥ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਚਢਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਦੇਸ਼ਨ ਸਭਨਿ ਮਨਾਵਤਿ ਆਨਾ।ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹਿਂ ਰਹੇ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜਸੁ ਕੋ ਕਹੇ।। ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

੩. [ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ, ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਸ਼ਾਹੁਬਹਾਦਰ ਚਢਿ ਗਯੋ ਦੱਛਨ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ। ਜਹਾਂ ਜੰਗ ਨੌਰੰਗ ਕਰਿ ਲੇ ਧਨ ਦੇਸ਼ ਉਦਾਰ[2] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਿਖਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਭਾਉ ਮਹਾਨਾ। ਹਿਤ ਰਾਖਨ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਬਖਾਨਾ। ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨਤੀ। ਪੁਰਿ ਬੁਰਹਾਨ ਬਸੇ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ॥੨॥ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰੈਂ ਘਨੇਰੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਿਖਹਿ ਜਾਹਿ ਜੁਗ ਬੇਰੀ[3]। ਬਡੀ ਆਰਬਲ ਸਾਧੂ ਏਕ। ਬਸਹਿ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਸਹਿਤ ਬਿਬੇਕ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨਯੋ ਤਿਨ ਕਾਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਯੋ ਮਨਹੁਂ ਕਿਨ ਆਨਿ। ਤੁਰਤ ਉਠ੍ਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਗਯੋ। ਨਦੀ ਤੀਰ ਗੁਰ ਥਿਰ ਜਹਿਂ ਭਯੋ ॥੪॥ ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਸੁਹਾਵਤਿ ਐਸੇ।ਕਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਧਨਾਧਿਪ[4]ਜੈਸੇ। ਹੇਰਿ ਦੂਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਫੁਲਾ। ਮਨਹੁਂ ਅਮਲਤੇਅਮਲੀਝੂਲਾ[5]॥੫॥ਰਿਦੈਅਨੰਦ ਉਮੰਗਤਿ ਜੋਵਾ।ਰੋਮੰਚਤਿ ਸਾਧੂ ਤਨ ਹੋਵਾ।ਨੀਠ ਨੀਠ ਪਾਇਨਿ ਕਹੁ ਡਾਲਤਿ[6]। ਡਗਮਗਾਤਿ, ਡੋਲਤਿ,

---

[1]ਹਰੇ ਹਰੇ ਘਾਸ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਰਮਣੀਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। [2]ਜਿੱਥੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। (ਅ) ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਧਨ ਲਿਆ ਸੀ। [3]ਦੋ ਵੇਰੀ ਜਾਕੇ। [4]ਕੁਬੇਰ। [5]ਝੂਮ ਪਿਆ। [6]ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ (ਅੱਗੇ) ਧਰਦਾ ਹੈ।

ਦ੍ਰਿਗ ਚਾਲਤਿ[1]॥੬॥ਬਿਦਨ ਹੇਰਿ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਯੋ[2]।ਪਰਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਜਨੁ ਪਗ ਗਹਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕਤਾ ਤਿਸ ਗੁਰ ਹੇਰੀ। ਤੂਰਨ ਉਠਤਿ ਭਏ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥੭॥ਗਹਿ ਭੁਜ ਬਲ ਤੇ ਤੁਰਤ ਉਠਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਸਖਾ ਲਖਿ ਗਰੇ ਲਗਾਯੋ। ਲਜਾਇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਢਿਗ ਬੈਠਾਰਾ। ਕਰਿ ਆਦਰ ਕੋ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰਾ॥੮॥ 'ਕੁਸ਼ਲ ਸ਼ਰੀਰ ਆਪ ਕੇ ਅਹੋ? ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ ਰਿਦਾ ਦਿਢ ਲਹੋ।ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਕਾਰਾ।ਬਿਨਸ ਗਏ ਕੈਨਹਿੰਦੁਖਕਾਰਾ?'॥੯॥ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਨੀਕੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪ੍ਰਭਾ ਨਿਹਾਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨਿ ਸੁਆਮੀ! ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੧੦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਜਿਸ ਪਰ ਹੋਵੈ। ਜੜ੍ਹ ਬਿਕਾਰ ਕੀ ਹਉਮੈਂ ਖੋਵੈ। ਤਨ ਹੰਤਾ ਗਾਢੀ ਹੁਇ ਜਾਵਦਿ[3]।ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਹਿਂ ਬਿਨ ਸਹਿ ਤ੍ਰਾਵਦਿ[4] ॥੧੧॥ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਘਰ ਬਹੁਤੇ ਗਾਲੇ। ਭਗਤ ਆਪ ਕੇ ਰਹੇ ਸੁਖਾਲੇ*। ਲਾਗਹਿ ਮਿਸ਼ਟ ਈਸ਼ ਕੋ ਭਾਨਾ। ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਸਤਿਨਾਮ ਮਹਾਨਾ॥੧੨॥ ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੋ ਛੇਰਨਿ ਕਰੈ। ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰੁਨਾ ਧਰੈ। ਉਚਿਤ ਸ੍ਰੇਯ ਕੇ ਤਬਿ ਹੁਇ ਜੀਵੈ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਧਾ ਨਿਤ ਪੀਵੈ ॥ ੧੩ ॥ ਸਕਲ ਬਿਕਾਰਨ ਕੋ ਹੁਇ ਨਾਸ਼।ਸਾਸ ਸਾਸ ਜਪੁ ਪ੍ਰਭੁ ਲਖਿ ਪਾਸ। ਪਟਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਨਮ ਜਬਿ ਭਯੋ। ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤ੍ਰ ਨਦਿ ਢਿਗ ਸੁਨਿ ਲਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਸ[5] । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸੁਖ ਰਾਸ। ਲਖਿ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਭਾਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੋਨੋ ਬਿਸੈ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਨਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥ ਜਨਮ ਆਪ ਕੋ ਸੁਨਿ ਹਰਖਾਏ। ਸ਼ੁਤਰੀ ਦੁੰਦਭਿ ਬਹੁ ਬਜਵਾਏ। ਤੁਪਕ ਤੋਪ ਲਸ਼-ਕਰ ਮਹਿਂ ਸਾਰੀ। ਭਈ ਸ਼ਲਖ ਛੂਟੀ ਇਕਬਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਤੁਰਹੀ ਰਣਸਿੰਘੇ ਡਫ ਢੋਲਾ। ਬਾਜੇ ਪਟਹ ਭਯੋ ਬਡ ਰੌਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ਼ ਬਹਾ-ਦਰ ਭਾਰੀ। ਉਤਸਵ ਕਰਯੋ ਮਹਾਂ ਤਿਸ ਬਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਆਏ ਮੰਗਤ ਜਨ ਸਮੁਦਾਇ। ਗਯੋ ਨ ਛੂਛੋ ਸਭਿ ਧਨ ਪਾਏ। ਨ੍ਰਿਪ ਜੁਤਿ ਸਭ ਲਸ਼-ਕਰ ਉਤਸਾਹਾ। ਦਯੋ ਦਾਨ ਜਸ ਜਸ ਜਿਸ ਪਾਹਾ॥ ੧੮ ॥ ਤਬਿ ਮੈਂ ਬੂਝੇ ਪਿਤਾ ਤੁਹਾਰੇ।–ਕਸ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਗੁਨ ਭਾਰੇ? ਜਿਸ਼ ਜਨਮਤਿ ਬਹੁ

[1]ਨੈਣ ਚਲਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਅੱਥਰੂ ਵਗਦੇ ਹਨ। [2]ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਵੇਖਕੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। [3]ਜਦ ਤਕ। [4]ਤਦ ਤਕ। [5]ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸਾਂ।

*ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤੁਕ ਐਉਂ ਹੈ:—'ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਬਹੁਤੇ ਘਰ ਗਾਲੇ ॥ ਰਾਮ ਭਗਤ ਹੈ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲੇ ॥' [illegible] ੩ ਜੀ।

ਮੰਗਲ ਹੋਵਾ । ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਬਾਂਛਤਿ ਮੁਖ ਜੋਵਾਂ*–॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਉਚਾਰਾ।–ਈਸ਼ੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਅਵਤਾਰਾ। ਰੋਮ ਰੋਮ ਪ੍ਰਤਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਹੇਸ਼ਾ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ॥੨੦॥ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਾਧੇ। ਧਰਿ ਇਮ ਧ੍ਯਾਨ ਸੁ ਪ੍ਰਭੂ ਅਰਾਧੇ। ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇਹ ਪੁਰਸ਼ ਪਠਾਯੋ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੇ ਇਕ ਸੁਤ ਪਾਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਪਾਛਲ ਹਮਹੁਂ ਆਰ-ਬਲ ਆਇ। ਸੰਮਤ ਚਾਲਿਸ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ। ਬਲੀ ਪੁਰਖ ਲੀਨਸਿ ਅਵਤਾਰ। ਕਾਰਜ ਬਡੇ ਲੇਹਿ ਇਹ ਸਾਰ ॥ ੨੨॥ ਹਿੰਦੂ ਪਨੇ ਕੀ ਰਾਖਹਿ ਲਾਜ। ਨਾਸ਼ਹਿ ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਜ ਸਮਾਜ। ਪੰਥ ਤੀਸਰੋ ਕਰਹਿ ਉਪਾ-ਵਨਿ। ਸੰਤ ਉਬਾਰ ਦੁਸ਼ਟ ਗਨ ਘਾਵਨ ॥੨੩॥ ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਜੰਗ ਅਖਾੜੇ । ਲਾਖਹੁਂ ਮਾਰਹਿ ਪਵਹਿਂ ਪਵਾੜੇ। ਤੁਰਕ ਪਤੀ ਕੋ ਕਰਿ ਸੰਘਾਰ। ਦੱਖਣ ਆਇ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਹੁ ਸਾਧ ਤੁਹਿ ਬੈਸ ਬਡੇਰੀ। ਟਿਕਹੁ ਕਿਤਹਿ ਤਬਿ ਲੀਜਹਿ ਹੇਰੀ–। ਇਹ ਸਭਿ ਸੁਨਿਕੈ ਤੁਮ ਪਿਤ ਪਾਸ। ਇਸ ਪੁਰਿ ਬਸ੍ਯੋ ਦਰਸ ਕਰਿ ਆਸ ॥ ੨੫ ॥ ਸਿਮਰਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਧਾਰਿ।ਅਬਿ ਤੁਮ ਆਏ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ। ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਲੀਨ ਸੁਖਾਰੇ। ਆਏ ਇਤਹੁਂ ਅੰਤ ਕੀ ਵਾਰੇ ॥੨੬॥ ਮਮ ਸਮ ਕੀ ਪੁਰ-ਵਨ ਕਰਿ ਆਸਾ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਪਿਖਿ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਨਿਹਾਲ ਮੈਂ ਹੋਯੋ। ਤਪ ਜਪ ਅਪਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਜੋਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਏਕ ਹਮਾਰੀ। ਕਰੌਂ ਅਹਾਰ ਸੁ ਹੇਤੁ ਤੁਮਾਰੀ। ਅਚੀਅਹਿ ਪ੍ਰਾਤ ਸਿੰਘ ਲੇ ਸਾਥ'। ਦੇਖਿ ਭਾਵਨਾ ਮਨ ਕੀ ਨਾਥ ॥੨੮॥ ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਕੇ ਬਚ ਹਰਖਾਏ। 'ਤੁਮ ਸਾਧਨ ਪਰਲੋਕ ਕਮਾਏ। ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਕ੍ਰਿਤਾ-ਰਥ ਕੀਨੋ। ਫੇਰ ਨ ਫੇਰਾ ਹੁਇ ਜਗ ਚੀਨੋ ॥੨੯॥ਤਜਿ ਬਿਕਾਰ ਉੱਜਲ ਮਨ ਕਿਯੋ। ਪੁਨ ਸਤਿਨਾਮ ਰੰਗ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਦਿਯੋ। ਉਤਰਹਿ ਨਹਿਂ ਜੁ ਰੰਗ ਬਹੁ ਗਾਢੇ। ਹ੍ਵੈ ਨ ਪੁਰਾਤਨ,ਦਿਨ ਦਿਨ ਬਾਢੇ॥ ੩੦ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਬਸਿ ਕਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਜਿਨੈਂ। ਤਿਨ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਕ੍ਯੋਂ ਹਮ ਮਨੈ।ਯਾਂਤੇ ਨਿਤ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਆਇਂ ਤੁਮ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ'॥ ੩੧ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਚ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਗਯੋ ਸੰਤ ਉਰ ਆਨੰਦ ਧਰਿਕੈ। ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰਿ ਤੂਰਨ। ਨਾਨਾ ਸੌਜਨ ਭੋਜਨ ਪੂਰਨ॥੩੨॥ਸੂਪਕਾਰ

*ਇਸ ਤੇ ਮੈਂ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਬਹੁ ਚਤੁਰ ਲਗਾਏ। ਖਟ ਰਸ ਸ੍ਵਾਦ ਅਨੇਕ ਬਨਾਏ। ਦਧੀ ਦੁਘਧ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਘਨੇਰੇ। ਤੁਰਸ਼ਾਈ ਜੁਤਿ ਅਸਨ ਬਡੇਰੇ॥੩੩॥ ਡਾਲਿ ਮਸਾਲੇ ਜਾਲ ਬਿਸਾਲੇ। ਸ੍ਵਾਦ ਸੁਗੰਧਿਤ ਬਹੁ ਰਸ ਨਾਲੇ। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਸੂਰਜ ਆਯੋ। ਹੇਤੁ ਹਕਾਰਨਿ ਸਾਧ ਸਿਧਾਯੋ॥ ੩੪ ॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਚਢਾਏ। ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਚਲਿ ਸਮੁਦਾਏ।ਅਪਰ ਚਲੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੇ। ਧਾਰਿ ਕਾਮਨਾ ਸਾਧ ਹਕਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥ ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਹੋਈ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਸਿੰਘ ਚਲੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਭਾ ਮੇਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਸਾਧ ਕੀ ਸ਼ਾਲਾ ॥ ੩੬ ॥ ਅਨਿਕ ਪੰਕਤਾਂ ਕਰਿ ਬੈਠਾਈ। ਚੌਂਕੀ ਬੀਚ ਬਿਸਾਲ ਡਸਾਈ। ਛਾਦੀ ਬਿਸਦ ਬਸਤ੍ਰ ਕੇ ਸਾਥ। ਸਾਦਰ ਤਹਿਂ ਬੈਠਾਰੇ ਨਾਥ ॥ ੩੭ ॥ ਥਾਲ ਬਿਸਾਲ ਪਰੋਸਿ ਉਤਾਲਾ। ਆਦਿ ਤਿਹਾਵਲ ਜਿਨ ਰਸ ਜਾਲਾ। ਧਰਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਆਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਸੀਤ ਸੁਗੰਧਤਿ ਦੇ ਕਰਿ ਬਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਸਭਿ ਪੰਕਤਿ ਕੋ ਪਰੁਸਨਿਹਾਰੇ। ਤੂਰਨ ਦਏ ਪਰੋਸਿ ਅਹਾਰੇ। ਅਚਵਨਿ ਲਗੇ ਕੌਰ ਮੁਖ ਪਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਦਲ ਅਚਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ॥੩੯॥ ਕਰਯੋ ਸਰਾਹਨ ਬਿਬਿਧ ਅਹਾਰਾ। ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਲੇ ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰਾ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਭਨਹਿਂ 'ਪ੍ਰਥਮ ਕਈ ਬਾਰ। ਭਏ ਅਹਾਰ ਨ ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰ ॥ ੪੦ ॥ ਧੰਨ ਸਾਧ ਜਿਨ ਕਿਯ ਅਸ ਮੇਲ। ਕਰਯੋ ਅਸਨਿ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦਨਿ ਮੇਲਿ'।ਚੁਰਾਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ[1]।ਦੀਨ ਹੋਇ ਪਾਇਨਿ ਲਪਟਾਯੋ॥ ੪੧ ॥ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਉਪਜਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। ਏਕ ਆਤਮਾ ਪਿਖਯੋ ਜਹਾਨ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਡੇਰੇ ਮਹਿਂ ਆਇ।ਬਿਰਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਹੁਇ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ 'ਸਾਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਨਦੇੜ ਪਹੁੰਚੇ। ਆਪਣੀ ਜਗਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੱਸੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਤੀ ਰਾਤ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਭੀ ਤਬਿ ਕਾਸਦ ਦੁਇ ਆਇ। ਲਿਖਾ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਗੁਰ ਕੈ ਨਿਕਟ ਪਠਾਇ ॥ ੧ ॥ ਬੈਂਤ ॥ ਲਿਖਯੋ ਸ਼ੌਕ ਨਾਮਾ[2] 'ਦਿਜੈ ਦਰਸ ਆਈ। ਮਹਾਂ ਪੀਰ ਮੇਰੇ! ਇਹੀ ਬਾਤ ਭਾਈ।ਤੁਮਾਰੀ ਮਿਹਰ ਤੇ ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਹੋਵਾ। ਜ਼ਹਾਂਨੇ ਕਿ ਮਧਾਨੇ ਮਨਿੰਦੇ ਨ ਦੋਵਾ[3]॥੨॥ ਕਰੋ ਰੰਕ ਰਾਵੈ ਨ ਲਾਗੀ ਅਵਾਰਾ। ਇਲਾਹੀ ਫ਼ਜ਼ਲ ਸੋ ਤੁਮਹਿ ਫ਼ਜ਼ਲ

[1](ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ) ਬੁਲਾ ਕਰ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਪਾਸ ਆਇਆ ਤੇ.....। [2]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਖਤ, ਪ੍ਰੇਮ ਪੱਤ੍ਰ। [3](ਆਪ ਦੇ) ਮਾਨਿੰਦ (ਵਰਗਾ) ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਧਾਰਾ[1]। ਬਡੀ ਬੇਰ ਬੀਤੀ ਪਿਛਾਰੀ ਰਹੇ ਹੈ। ਕਹੂੰ ਸੰਗਤੀ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਮੰ
ਲਹੇ ਹੈ ॥੩॥ ਕਿ ਤਾਲਬ[2] ਪਿਖੋਂ ਮੈਂ ਦਿਦਾਰੇ ਤੁਮਾਰਾ। ਨਹੀਂ ਦੇਰਿ ਕੀਜੈ
ਲਖੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਯਾਰਾ[3]"। ਸੁਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਫੇਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰਾਈ। ਪਰੇ ਜ਼ੀਨ
ਘੋਰਾਨ ਪੈ ਬੇਗਵਾਈ[4] ॥੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਰੁਖਸਦ ਹ੍ਵੈ ਕੈ।
ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁ ਦੈਕੈ। ਹਯ[5] ਅਰੋਹਿ ਕਰਿ ਮਾਰਗ ਪਯਾਨੇ। ਸੰਗ
ਖਾਲਸਾ ਚਲੇ ਸੁਜਾਨੇ ॥੫॥ ਪੰਥ ਉਲੰਘਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਜਹਾਂ ਹੁਤੇ
ਲਸ਼ਕਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਗੇ ਸ਼ਾਹੁ ਰਵਨੈ ਬਡ ਪੈਂਤੇ । ਜਾਤਿ ਕਹੂੰ ਸੰਗ
ਮਾਨਵ ਥੋਰੇ ॥੬॥ ਔਚਕ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਅਸਵਾਰੀ। ਭਈ ਰੋਬਰੋਕਾਰ
ਅਗਾਰੀ[6]। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਯੋ॥
੭ ॥ ਗੁਰ ਸੂਰਜ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ। ਬਿਗਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਅਰਬਿੰਦ ਬਡੇਰੇ ॥
—ਭਲੀ ਬਾਤ ਹੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਏ। ਲਖਿ ਮੁਰੀਦ ਸਮ ਦਰਸ ਦਿਖਾਏ—॥੮॥
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ! ਬਹੁਤੇ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਇਤ ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਮਨ ਲਾਏ।
ਭਲੋ ਸਥਲ ਪਿਖਿ ਕੀਜੈ ਡੇਰਾ। ਕਰਨੈ ਨਿਹਾਲ ਆਪਨੋ ਚੇਰਾ' ॥ ੯ ॥
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ। 'ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਹੁਤੀ ਮਹਾਨੀ।
ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਤਿ ਰਾਖੇ। ਹਮ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਚਲਨ ਕੋ ਭਾਖੇ ॥
੧੦॥ ਹੁਤੇ ਸਾਧ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਨ ਮਨ ਤੇ। ਕਰਯੋ ਭਾਉ ਤਿਨ ਰਖੇ ਚਵਨ ਤੇ'।
ਇਮ ਕਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਦੀਨਿ। ਹੇਰਿ ਸਥਲ ਸ਼ੁਭ ਡੇਰਾ ਕੀਨਿ॥੧੧॥
ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ ਬਨਾਈ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੂਚ ਕਰਿ ਚਲੇ। ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਲੇ ॥ ੧੨ ॥
ਨਰ ਨਾਰੀ ਗਨ ਸ਼੍ਯਾਮ ਵਰਨ ਕੇ। ਇਕ ਸਾਰੀ[7] ਲੇ ਊਪਰ ਤਨ ਕੇ।
ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਬੋਲਨਿ ਬੇਸ। ਰੀਤਿ ਔਰ ਕੇ ਪਿਖਤਿ ਸੁ ਦੇਸ਼[8] ॥੧੩॥
ਪੂਨਾ ਨਗਰ ਨਾਗਪੁਰਿ ਕੇਰੇ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਦੇ ਭੇਟ ਅਗੇਰੇ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ
ਜੇਤੇ ਤਹਿ ਰਾਜ। ਲਸ਼ਕਰ ਹੇਰੇ ਡਰ ਉਪਰਾਜੇ ॥ ੧੪॥ ਮਿਲਹਿ ਸ਼ਾਹੁ

---

[1](ਜੋ) ਤੁਸਾਂ ਫਜ਼ਲ ਕੀਤਾ ਸੋ ਰੱਬ ਨੇ ਫਜ਼ਲ ਕੀਤਾ। [ਅ਼:,ਇਲਾਹੀ=ਰੱਬ। ਫਜ਼ਲ=ਕ੍ਰਿਪਾ]। [2]ਮੈਂ ਚਾਹਵਾਨ ਹਾਂ ਕਿ"। [3]ਪਿਆਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਲਖ ਲਓ । (ਅ) ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਲਖ ਕੇ (ਹੁਣ) ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੋ। [4]ਛੇਤੀ। ਅ)ਤੇਜ਼। [5]ਘੋੜੇ। [6]ਅੱਗੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਈ [ਫ਼ਾ:, ਰੂਬਕਾਰ= ਸਾਮ੍ਹਣੇ]। [7]ਸਾੜ੍ਹੀ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧੋਤੀ ਜੋ ਤੇੜ ਤੇ ਉਪਰ ਨੂੰ ਕੱਜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। [ਸਿ:, ਸ਼ਾਟੀ]। [8]ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ।

ਅਪਨਪੌ ਜਨਾਇ[1] । ਗਜ ਬਾਜੀ ਧਨ ਬਹੁ ਅਰਪਾਇ। ਗਿਰਵਰ ਕਾਨਨ ਉਲੰਘਤਿ ਗਏ। ਪੁਰਿਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥੧੫॥ ਕਿਸ ਕਿਸ ਕੀ ਗਨਨਾ ਕਰਿ ਕਹੀਏ। ਰਚਨਾ ਚਾਰੁ ਚਿੱਤ੍ਰ[2] ਜਿਨ ਲਹੀਏ। ਬਾਪੀ ਕੂਪ ਬਾਗ਼ ਫੁਲਵਾਰੀ। ਨਾਲਕੇਲ ਕੇਲਾ ਰੁ ਸੁਪਾਰੀ ॥੧੬॥ ਬਿਸਮਤਿ ਨਗਰ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਾ। ਆਠ ਦਿਵਸ ਤਹਿੰ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮੂ। ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਪਿਖਹਿ ਤਮਾਮੂ ॥੧੭॥ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਅਰਪੰਤੇ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਧਰੰਤੇ। ਦੂਰ ਕਿ ਨੇਰ ਸੁਨਹਿੰ ਗੁਰ ਆਏ। ਸਿਖ ਜੋ ਹੁਤੇ ਆਨਿ ਦਰਸਾਏ।੧੮॥ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਲੈ ਲੈ ਦਰਬ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਬਸਿ ਕਰਿਕੈ ਸਰਬ। ਕਰਤਿ ਕੂਚ ਪੁਨ ਗਮਨਹਿ ਡੇਰਾ। ਉਤਰਹਿ ਨਿਸ ਕੋ, ਚਲਹਿ ਸੁਬੇਰਾ[3] ॥੧੯॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਚਲੇ। ਨਦੀ ਗੁਦਾਵਰਿ ਕੇ ਤਟ ਭਲੇ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਦਲ ਭਾਰੇ। ਕਰੇ ਸਿਵਰ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਕਿਨਾਰੇ ॥੨੦॥ ਨਗਰ ਨਦੇੜ ਬਸੰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਰਹੈਂ ਧਨੀ ਨਰ ਜਾਲਾ।ਆਦਿਪੁਰੀ ਸਤਿਜੁਗ ਤੇ ਬਸੀ। ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਤੇ ਦੀਰਘ ਲਸੀ ॥ ੨੧ ॥ ਤਾਨੇ ਸ਼ਾਹ ਮਾਰਿ ਕਰਿਜੋਰਾ[4]। ਪੀਛੇ ਤਹਾਂ ਜੁ ਸੂਬਾ ਛੋਰਾ । ਸੁਨਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਆਵਨ ਜਬੈ।ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤ ਤਯਾਰ ਹੁਇ ਤਬੈ ॥੨੨॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੁਰੰਗੇ ਕੀ ਬਡ ਮਾਇਆ। ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਹੀ ਆਇਆ। ਦੇ ਕਰਿ ਮਿਲਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸਾਥ।ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਪਰ ਆਇਂ ਪੁਰਿ ਨਾਥ[5] ॥੨੩॥ ਬਿਦਤ* ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਉਦਾਰਾ । ਮੂੰਗੀ ਪਟਣ[6]ਆਦਿ ਧਨ ਭਾਰਾ। ਦੇ ਕਰਿ ਮਿਲੇ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹੂ।ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਮਾਂਹੂ[7] ॥੨੪॥ ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਦੇਸ਼ ਰੁ ਨਗਰੀ। ਗਿਨ ਕਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਯਹਿ ਸਗਰੀ। ਦੂਰ ਨਿਕਟ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਆਏ। ਦੇ ਦੇ ਦਰਬ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਏ॥੨੫॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਿ ਪਿਤ ਤੇ ਘਨੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਜਗ ਮਹਿਂ ਭਨੋ। ਅਰਯੋ ਨ ਕੋਈ ਮਿਲੇ ਅਗਾਰੀ। ਦੇ ਕਰਿ ਭੇਟ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਨਗਰ ਨਦੇੜ ਵਹਿਰ ਕੀ ਥਾਈਂ। ਉਤਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਅਪਨਾਈ[8]। ਅਹੈ ਪੁਰਾਤਨਿ

---

[1]ਆਪਣਾ ਨਾਮ (ਆਦਿਕ) ਦੱਸਕੇ। [2]ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਚਿੱਤ੍ਰ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ। [3]ਸਵੇਰੇ। [4]ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। [5]ਪੁਰੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ। [6]ਮੂੰਗਾ ਪਟਮ ਮਦਰਾਸ ਹਾਤੇ ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ ਹੈ। [7](ਸੂਬੇ) ਲਸ਼ਕਰ ਵਿਚ ਉਤਰ ਪਏ। [8]ਆਪਣੀ ਕਰ ਲਈ। (ਅ) ਆਪਣੀ ਜਾਣਕੇ। *ਪਾਃ-ਬਿਦਰ।

ਭੂਮ ਹਮਾਰੀ। ਅਪਰ ਮਾਲਕੀ ਸਕਲ ਬਿਦਾਰੀ[1] ॥੨੭॥ ਹੁਤੋ ਮੁਗ਼ਲ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਸੋ ਬਸੈ[2]। ਥਲ ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ ਤਿਸ ਕੋ ਲਸੈ[3]। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਡੇਰੇ ਕੋ ਕਿਯ ਝਗਰਾ। 'ਇਸ ਕੋ[4] ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਪੁਰਿ ਸਗਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਅਬਿ ਜੋ ਬਲ ਕਰਿ ਲੈ ਹੈ ਛੀਨ। ਸੁਤ ਪੋਤੇ ਅਪਨੀ ਲੇਂ ਚੀਨ'। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਝਗਰਾ ਬਹੁ ਕਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਲਗਿ ਚਲਿ ਗਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਿ 'ਹਮਰੋ ਇਸਥਾਨ। ਇਸ ਕੋ ਮਾਲਕ ਅਹੈ ਨ ਆਨ'। ਮੁਗ਼ਲ ਭਨੈ 'ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ ਮੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਦੁਰਮੋ, ਪੁਰਿ ਲਖਹਿ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੰਸੈ ਭਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਆਇ।–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੂਰ ਨ ਕਹੈਂ ਕਦਾਇ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਅਹੈ ਹਮਾਰੋ। ਨਗਰ ਸ਼ਾਹਦੀ ਮੁਗ਼ਲ ਉਚਾਰੋ–॥੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਪਠਾਈ। 'ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਜੋਤਿਕ ਥਾਂਈ। ਜੋ ਇਸ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਧਰੋ। ਕੋ ਇਕ ਪਤਾ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰੋ ॥ ੩੨ ॥ ਹੋਇ ਆਪ ਕੀ ਤੌ ਥਿਰ ਸਾਰੀ। ਪੁਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਨ ਬਾਦ ਉਬਾਰੀ। ਜੋ ਬਲ ਕਰਿ ਛੀਨਹੁ ਇਸ ਕੇਰੀ। ਮੈਂ ਝਿਰਕੌਂ ਬਰਜੌਂ ਇਸ ਬੇਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਜੀਵਤਿ ਰਹੇ ਅਹੈ ਬਲ ਜਾਵਦ। ਕੋ ਨਹਿ ਝਗਰਿ ਸਕੈਗੋ ਤਾਵਦ। ਪੁਨ ਪਾਛੇ ਉਠਿ ਪਰਿ ਹੈ ਬਾਦ। ਯਾਂ ਤੇ ਜਾਨਹੁ ਬੇ ਬੁਨਿਯਾਦ[5] ॥ ੩੪ ॥ ਜਥਾ ਨਗਰ ਕੋ ਮੁਗ਼ਲ ਉਗਾਹਿ। ਕਰਹਿ ਬਤਾਵਨ–ਹੈ ਇਸ ਪਾਹਿ–। ਤੈਸੇ ਤੁਮ ਕਿਛ ਪਤਾ ਬਤਾਵਹੁ। ਜੁੜਿ ਬੁਨਿਯਾਦ ਧਰਾ ਕਹੁ ਪਾਵਹੁ ॥ ੩੫ ॥ ਬਹੁਰ ਨ ਲਾਗੁ ਹੋਵਨਿ ਕੌਨ। ਦੇਖਿ ਉਗਾਹੀ ਧਾਰੈਂ ਮੋਨ'। ਬਾਤ ਯਥਾਰਥ ਜਬਹਿ ਸੁਨਾਈ। ਮਾਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਹਿ ਅਲਾਈ ॥ ੩੬ ॥ 'ਮੁਗ਼ਲ ਨਗਰ ਕੇ ਮੁਖਿ[6] ਲੇ ਆਵੈ। ਕਾਜ਼ੀ ਮੁਫਤੀ[7] ਸਕਲ ਮਿਲਾਵੈ। ਤੁਮ ਅਪਨੇ ਉਮਰਾਵ ਪਠਾਵਹੁ। ਝਗਰਾ ਧਰ ਕੋ ਅਖਿਲ ਮਿਟਾਵਹੁ ॥੩੭॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਿਸਕੀ ਹੁਇ ਦੀਜੈ। ਕਹੈ ਜੁ ਕੂਰ ਹਟਾਵਨਿ ਕੀਜੈ'। ਬਾਕ ਜਥਾਰਥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੇਰੇ। ਇਕਠੇ ਕੀਨੇ ਮਨੁਜ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਨਰ, ਪੁਰਿ ਕੇ ਪਰਧਾਨ ਪਠਾਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ ਸਮੁਦਾਏ। ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਆਏ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ

---

[1] ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਜਾਣਕੇ ਡੇਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। [2] ਇਕ ਮੁਗ਼ਲ ਨਗਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਸੀ। [3] ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਥਾਂ ਤਿਸ ਦਾ ਸੀ। [4] ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ। [5] (ਹੁਣ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ) ਬੇ ਬੁਨਯਾਦ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। (ਅ) ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਬਿਰਥਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। [6] ਮੁਖੀਏ। [7] ਫਤਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਫਤਵਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਤਗੀਦ ਪਠਾਏ ॥ ੩੯॥ ਬੈਠੇ ਆਇ ਅਖਿਲ ਗੁਰ ਪਾਸਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਮੁਗ਼ਲ ਨੇ ਬਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। 'ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ ਇਹ ਥਾਨ ਹਮਾਰਾ। ਜਾਨਤਿ ਗਿਰਦਨਵਾ[1] ਇਤ ਸਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਬੂਝਿ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਇਸ ਠੌਰੀ। ਜੋ ਛੀਨਤਿ ਕਰਿ ਸੀਨੇ ਜ਼ੋਰੀ। ਤੌ ਮੇਰੇ ਕੁਛ ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ। ਮਾਲਕ ਸ਼ਾਹੁ ਸਕਲ ਹੀ ਥਾਂਇ' ॥ ੪੧ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ। 'ਲਾਖਹੁੰ ਬਰਖਨ ਕੋ ਇਹ ਥਾਨਾ। ਰਹੇ ਸੰਭਾਲਤਿ ਅਹੇ ਹਮਾਰਾ। ਜਬਿ ਕਿਤਹੂੰ ਕਰਿ ਗਏ ਕਿਨਾਰਾ ॥੪੨॥ ਲੇਕਰਿ ਅਪਰ ਸੁ ਮਾਲਿਕ ਬਨਯੋਂ। ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਡੋ ਪੁਰਾਤਨ ਬਨਯੋਂ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਪਰ ਆਵੈ। ਤੌ ਹਮ ਸਭਿ ਕੌ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਵੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਜਹਿਂ ਡੇਰਾ ਤਹਿ ਖੋਦਨ ਲਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਨੀਚੇ ਥਲ ਖੁਨਵਾਏ। ਨਿਕਸਯੋ ਤਹਾਂ ਭਸਮ ਕੋ ਢੇਰਾ। ਜਹਿਂ ਆਸਨ ਥੋ ਪਰਯੋ ਬਡੇਰਾ॥ ੪੪ ॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨਯੋਂ 'ਔਰ ਖਨਿ ਲੀਜੈ। ਕਰਮੰਡਲ, ਮਾਲਾ ਦਿਖਰੀਜੈ। ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਜਿਸ ਤਨ ਮਹਿਂ ਨਾਮੂ। ਕਰੇ ਤੀਬ੍ਰ ਤਪ ਤਬਿ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੪੫ ॥ ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਇਸ ਥਲ ਬਸਿਕੈ। ਸੰਕਟ ਸਹੇ ਸਕਲ ਤਨ ਕਸਿ ਕੈ'। ਪੁਨ ਕੁਛ ਖੋਦੀ ਅਪਰ ਅਗਾਰੀ। ਮਾਲਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਬਹਿ ਨਿਹਾਰੀ ॥੪੬॥ ਤਪ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਆਸਨ ਪਰਯੋ। ਹੋਇ ਪੁਰਾਤਨ[2] ਨਾਂਹਿਨ ਗਰਯੋ। ਕਰਮੰਡਲ ਤੂੰਬੇ ਕੋ ਹੇਰਾ। ਤਿਮ ਹੀ ਪਰਯੋ ਮਹਾਂ ਤਪ ਕੇਰਾ ॥੪੭॥ ਬਿਸਮ ਰਹੇ ਪਿਖਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਈ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ' ਸਭਿਨਿ ਅਲਾਈ। ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਭਈ ਸਭਿ ਕੇਰੀ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਪਦ ਪਰ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੪੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥ ੪ ॥

੫. [ਜ਼ਮੀਨ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦੀ। ਬੰਦਾ ਮਿਲਾਪ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਤਾ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਦਯੋ ਸੁਨਾਇ। 'ਇਕ ਜੋਜਨ ਲਗਿ ਭੂਮਕਾ ਤਪਹਿਂ ਤਪੀ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸਿਖ ਹਮਰੇ ਕੀਰਨ[3] ਇਸ ਥਾਨ। ਇਸ ਥਲ ਆਸ਼੍ਰਮ ਹੁਤੋ ਮਹਾਨ। ਜਹਾਂ ਖਨਯੋ ਗਨ ਭਸਮ ਨਿਹਾਰੀ। ਹਮ ਬੈਠੇ ਆਸਨ ਥਿਰ ਕਾਰੀ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਪੱਤਾ ਦਿਖਾਵਨ ਠਾਨਾ। ਅਬਿ ਤੌ ਹਮਰੋ ਭਯੋ ਸਥਾਨਾ। ਤਊ ਮੋਲ ਇਸ ਦੇਤਿ ਮੁਗ਼ਲ ਕੋ। ਲੇ ਕਰਿ ਦਾਵਾ ਹਰਹਿ ਸਥਲ ਕੋ'॥ ੩ ॥ ਕਰੀ ਬਿਛਾਵਨਿ ਗਨ ਦੀਨਾਰ। ਜਹਿਂ ਲਗਿ ਹੈ ਅਬਿਲੌ ਦਰਬਾਰ। ਮੁਗ਼ਲ ਹਰਖ

[1]ਭਾਵ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ। [2]ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਣ ਤੇ ਬੀ। [3]ਪੂਰਨ ਸੀ।

ਕਰਿ ਮੁਹਰ ਸੁ ਲੀਨੀ। ਬਾਕ ਨ ਫੁਰਯੋ ਮੌਨ ਮੁਖ ਕੀਨੀ* ॥ ੪ ॥ ਬੈਖਤ[1] ਤਿਸ ਕਰ ਤੇ ਲਿਖਵਾਯੋ। ਰਾਜ਼ੀ ਨਾਮਾ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। ਸਭਿ ਕੀ ਊਪਰ ਪਰੀ ਉਗਾਹੀ। 'ਇਸ ਕੋ ਬੈਸ ਨ ਬਾਦ ਉਠਾਹੀਂ'॥ ੫ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਸਭਿ ਚਲਿ ਗਏ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਬਖਾਨਤਿ ਭਏ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਨੰਦ ਬਿਸਮਾਯੋ। ਅਪਨੋ ਕਾਗਦ ਲਿਖਯੋ ਪਠਾਯੋ॥੬॥ਇਕ ਜੋ ਜਨ ਲਗਿ ਗੁਰੂ ਸਥਾਨਾ॥ਕੋ ਨ ਕਰੈ ਦਾਵਾ ਲਿਹੁ ਜਾਨਾ। ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਪ੍ਰਗਟ ਭੀ ਗਾਥਾ। 'ਭੂਮਿ ਮੋਲ ਲੀਨਸਿ ਗੁਰ ਨਾਥਾ' ॥ ੭ ॥ ਡੇਰਾ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਮਾਯੋ।

ਇਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅਖੇਰ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਚਢਿ ਗਏ ਅਖੇਰਾ। ਆਸ਼੍ਰਮ ਪਿਖਯੋ ਬਿਰਾਗੀ ਕੇਰਾ ॥ ੮ ॥ ਗਯੋ ਸਾਧ ਕਿਤ ਅਪਰ ਸਥਾਨਾ। ਹੇਰਿ ਛਾਗ ਤਿਸ ਪੁਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ। ਕਰਿ ਝਟਕਾ ਰਿੰਧਵਾਇ ਸੁ ਖਾਯਾ। ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਸਘਨ ਤਰੁ ਛਾਯਾ ॥ ੯ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਮਹਿਂ ਅੰਤਰ ਗਏ। ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਭਏ। ਏਕ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ। ਆਸਤਰਨ ਸਿਤ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਛਾਯੋ ॥੧੦॥ ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਗੁਸਾਈਂ। ਕੇਤਿਕ ਸਮੋਂ ਬਿਤਯੋ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਇਕ ਚੇਲਾ ਅਵਿਲੋਕਿ ਪਲਾਯੋ। ਜਹਾਂ ਸਾਧ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ॥੧੧॥ 'ਇਹਾਂ ਵਹਿਰ ਬੈਠੇ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ? ਡੇਰੇ ਬਿਖੇ ਭਯੋ ਉਤਪਾਤ। ਕੋ ਇਕ ਪੁਰਖ ਤੇਜ ਬਡ ਧਾਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਛਾਂਗ ਹਤਿ ਕੀਨ ਅਹਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਹਮ ਤੂਸ਼ਨ ਰਹੇ। ਕੀਨਸਿ ਖਾਨਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿਂ ਲਹੇ। ਪੁਨ ਸਥਾਨ ਅੰਤਰ ਗਮਨਾਯੋ। ਹਮ ਲੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਨਾਮ ਹਟਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਬਰਜਯੋ ਰਹਯੋ ਨ, ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਹਾਂ। ਬਿਸਦ ਸੇਜ ਰਾਵਰ ਕੀ ਜਹਾਂ। ਮਾਨੀ ਸ਼ੰਕ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕੈਸੇ। ਤਿਸ ਪ੍ਰਯੰਕ ਕੇ ਊਪਰ ਬੈਸੇ' ॥ ੧੪ ॥ ਮਾਧੋਦਾਸ ਸੁਨਤਿ ਰਿਸ ਠਾਨੀ। 'ਕੋ ਐਸੋ ਜਗ

---

[1]ਬੈਨਾਮਾ। *ਆਪਣਾ ਦਾਅਵਾ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਸਹੀ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਐਸੇ ਵਾਕਿਆਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਆਚਰਨ (ਇਖਲਾਕ) ਦੀ ਮਹਾਨ ਉੱਚਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਘਾਹ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਲੁੱਟਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਕਦੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਓਹ ਜੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਮਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ। ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹੀ ਰਿਵਾਜ ਦਰੁਸਤ ਮੰਨੀਂ ਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਖ ਗੁਮਾਨੀ॥ਇਕ ਤੈ ਨਹੀਂ ਸਾਧੁ ਲਖਿ ਟਰਯੋ। ਦੁਤੀਏ ਮੈਂ ਅਜ਼ਮਤਿ ਕਰਿ ਭਰਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਨਹੀਂ ਸਾਧ ਅਸ ਕੋਈ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਅਹੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਸੋਈ'। ਪਠਯੋ ਬੀਰ[1] ਇਕ 'ਦੇਹੁ ਸਜ਼ਾਇ। ਸਿਹਜਾ ਤੇ ਮਾਰਹੁ ਉਲਟਾਇ॥੧੬॥ ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸਹਤ ਨਹਿਂ ਰਹੈ। ਆਗੇ ਪਿਖਿ ਸਗਰੇ ਡਰ ਲਹੈਂ। ਸਾਧ-ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਕਰੈ ਨ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਕੀਨੀ ਸਹਿ ਸੰਕਟ ਸੋਈ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਤਿ ਬੀਰ ਤੂਰਨ ਹੀ ਧਾਯੋ।ਜਨੋਂ ਧਨੁ ਤੇ ਕਿਨ ਬਾਨ ਚਲਾਯੋ। ਆਇ ਉਠਾਵਨ ਲਾਗਸਿ ਪਾਵਾ। ਕਰਯੋ ਓਜ ਨਹਿਂ ਤਊ ਉਠਾਵਾ ॥੧੮॥ ਦੁਤਿਯ ਬੀਰ ਤਬਿ ਸਾਧ ਪਠਾਯੋ। ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਪਰ-ਯੰਕ ਉਠਾਯੋ। ਦੋਨਹੁੰ ਪਾਵੇਂ ਪਰ ਦ੍ਵੈ ਤੀਰ। ਗੁਰੂ ਖੁਭਾਇ ਧਰੇ ਜੁਤਿ ਧੀਰ ॥੧੯॥ ਬੀਰਨ ਮਹਿਂ ਏਤਿਕ ਬਲ ਕਹਾਂ। ਖਾਟ ਉਠਾਇ ਸੁ ਪਲਟਹਿਂ ਤਹਾਂ।ਜਾਨੀ ਸਾਧ–ਨ ਜੁਗ ਤੇ ਹਾਲਾ[2]।ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਕੋਊ ਪੁਰਖ ਬਿਸਾਲਾ–॥੨੦॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਪਠਯੋ, ਪੁਨ ਚਾਰਹੁੰ ਆਏ। ਲਾਇ ਰਹੇ ਬਲ ਨਹਿ ਉਲਟਾਏ। ਚਾਰਹੁੰ ਪਾਵੇਂ ਪਰ ਸਰ ਚਾਰ। ਕਰੇ ਟਿਕਾਵਨਿ ਭਾਰ ਉਦਾਰ॥੨੧॥ ਜਬਿ ਨਹਿਂ ਉਲਟਯੋ ਬੀਰਨ ਜਾਨੀ। ਤਰੇ ਧਸਾਵਨ* ਲਗੇ ਮਹਾਨੀ। ਜਬਿ ਚਾਰਹੁੰ ਰਿਸ ਤੇ ਬਲ ਕੀਨਿ। ਹਲੀ ਖਾਟ, ਚਾਲੀ ਤਰ, ਚੀਨ[3] ॥ ੨੨ ॥ ਪਾਵੇ ਲਗੇ ਧਸਨ ਜਬਿ ਹੇਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਕਾਸ਼ਟ! ਕੁਛ ਹਮ ਸੋਂ ਨਹਿ ਬੈਰਾ। ਧਰਨੀ ਧਸਤਿ, ਨ ਰਹਤਿ ਉਚੇਰਾ ?'॥੨੩॥ ਹਾਥ ਪਾਇ ਕਰਿ[4] ਖਾਟ ਟਿਕਾਈ। ਭਈ ਅਕਾਰਥ ਅਜ਼ਮਤਿ ਲਾਈ[5]। ਅਪਨੇ ਤੇ ਬਹੁ ਬਡੋ ਬਿਚਾਰਾ। ਮਾਧੋਦਾਸ ਖੋਇ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨ ਤਬੈ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਠੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ। ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਰਹਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੀ ਓਰ ॥ ੨੫ ॥ ਬੂਝਯੋ ਪ੍ਰਭੁ'ਕੌਨ ਤੂੰ ਅਹੈਂ?ਇਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਰਹੈਂ?' 'ਇਹ ਮਮ ਗੁਰ ਕੋ ਆਸ਼੍ਰਮ ਭਾਰੀ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਪ ਕੀਨਿ ਅਚਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਮੈਂ ਇਸ ਥਲ ਬਾਸਾ। ਰਹੌਂ ਏਕ[6] ਭਾਵਹਿ ਤਪ ਰਾਸਾ'।ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਭਨਯੋਂ 'ਤੋਹਿ ਗੁਰ ਕਹਾਂ। ਮਰਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਨਹਿਂ ਤਹਾਂ ॥ ੨੭ ॥ ਜਿਸ ਭਰ-

---

[1]ਗੁਪਤ ਵਜਕਤੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਮੁਅੱਕਲ। [2]ਸਾਧ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਦੁਹਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਿਆ। [3]ਖਾਟ ਹਿੱਲਕੇ ਹੇਠ ਨੂੰ ਚਲਦੀ ਜਾਣੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। [4](ਦੋਵੇਂ) ਹਥ ਪਾਕੇ। [5](ਸਾਧੂ ਦੀ) ਅਜ਼ਮਤ ਲਾਈ ਐਵੇਂ ਗਈ। [6]ਇਕੱਲਾ। *ਪਾ:–ਧਸਾਵਨ।

ਵਾਸ਼ੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਰਹੈਂ। ਤਿਸ ਕੌ ਲਖਹਿ ਕਿ ਨਹਿੰ, ਕਿਤ ਅਹੈ?'। ਸੁਨਤਿ ਦੀਨਿ ਹੁਇ ਸਾਧ ਬਖਾਨਾ। 'ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਏਤੀ, ਮੈਂ ਨਹਿ ਜਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਇਤੀਕ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਲਖਹੁ ਬਿਧਿ ਨੀਕ। ਤੌ ਮਮ ਗੁਰ ਕੌ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ। ਪੁਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਿਹਚਲ ਟਿਕਿ ਜਾਈ' ॥ ੨੯ ॥ ਤਬਿ ਗੁਰ ਭਨਯੋਂ 'ਤਰੋਵਰ ਖਰਯੋ। ਤਿਸ ਕੇ ਫਲ ਕੀੜਾ ਹੁਇ ਪਰਯੋ। ਜੋ ਕਰਿ ਪਤਾ ਚਹਤਿ ਅਬਿ ਲਯਾਵਹੁ। ਕਰਿ ਹਮ ਢਿਗ ਲੇ ਨਾਮ ਬੁਲਾਵਹੁ' ॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਸਾਧੂ ਨੇ ਸੋ ਫਲ ਦੇਖਾ। ਹੈ ਪਰਪੱਕਯ ਲਾਲ ਅਵਰੇਖਾ। ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ ਤੋਰ ਕਰਿ ਲਯਾਵਾ। ਨਿਕਟ ਲਯਾਇ ਕੀੜਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ ॥੩੧॥ ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਲੇ ਨਾਮ ਗੁਹਾਰਾ। ਕੀਰੇ ਕਿਰਰ ਕਿਰਰ ਉੱਚਾਰਾ। ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ—ਨਿਸ਼ਚੇ ਗੁਰ ਮੇਰੋ। ਕਹਾਂ ਭਈ ਗਤਿ!—ਬਿਸਮ ਬਡੇਰੋ ॥੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਯੋਂ 'ਚਿੰਤ ਕਯਾ ਕੀਜੈ। ਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਮ ਇਸ ਕੌ[1] ਲਖਿ ਲੀਜੈ। ਇਹ ਤਨ ਤਜਿ ਅਬਿ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਵੈ। ਬਹੁਰ ਨਹੀਂ ਅਪਗਤਿ ਅਸ ਜਾਵੈ' ॥੩੩॥ ਹੁਤੋ ਹਾਥ ਮਹਿ ਫਲ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਯੋ। ਤਿਸਤੇ ਨਿਕਸਿ ਧਰਾ ਗਿਰ ਗਯੋ। ਕਹਯੋ[2] 'ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀਯਹਿ। ਮੋਰ ਕਰਮ[3] ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਧਰੀਅਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਮੁਹਿ ਫੁਰਮਾਵਹੁ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਮੋਹਿ ਲਗਾਵਹੁ। ਰਾਖੁ ਲੇਹੁ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਪਰਯੋ'। ਦੀਨ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਗਸਿ ਉਚਰਯੋ ॥੩੫॥ 'ਹਮ ਕੋ ਹੁਕਮ ਅਹੈ ਕਰਤਾਰਾ। —ਬਿਦਤਾਵਹੁ ਜਗ ਪੰਥ ਕਰਾਰਾ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਕੋ ਕਰੋ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਜੋ ਅਬਿ ਪਸਰਿ ਰਹਯੋ ਚਹੁ ਪਾਸਾ—॥ ੩੬ ॥ ਤੂੰ ਬਤਾਉ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਕਰਨਾ। ਮਿਲਹੁ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਗਨ ਹਰਨਾ?'। ਬੋਲਯੋ ਸਾਧ 'ਆਪ ਹੋ ਮਾਲਕ। ਤੁਮਰਾ ਬੰਦਾ ਕਰੌਂ ਨ ਆਲਕ[4] ॥ ੩੭ ॥ ਹੁਇ ਰਾਵਰਿ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਕਰੌਂ ਜੰਗ ਬੈਰੀਂ ਰਿਪੁ ਭਾਰੀ। ਤੁਮ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਖਰ ਖੰਡਾ। ਕਰੌਂ ਘਮੰਡ[5] ਪ੍ਰਚੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡਾ' ॥ ੩੮ ॥ ਹਸਿ ਬੋਲੇ 'ਹਮ ਦੀਨਾ ਹੁਕਮ। ਬਾਲੂ ਮੱਧ ਨਿਕਾਸਾ ਰੁਕਮ[6]। ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਜਾਹੁ ਮਮ ਬਦਲਾ'।* ਬਿਮੁਖ ਹੂਏ

---

[1]ਇਸ ਦਾ (ਇੱਕੋ) ਕਰਮ (ਭੋਗਣਾ) ਬਾਕੀ ਸੀ। [2](ਸਾਧ ਨੇ) ਕਿਹਾ। [3]ਬੀਰਾਂ ਦਾ ਏਜਣਾ ਰੂਪੀ (ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ) ਕਰਮ। [4]ਆਲਸ। [5]ਜੁੱਧ। [6]ਰੇਤ ਵਿਚੋਂ ਸੋਨਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ। [7]ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਥਾਵੇਂ ਜਾਵੇ। *ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪ੭ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਿਥਲ ਜੇਹੀਆਂ ਹਨ, ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਰਦਲਾ[1] ॥੩੯॥ ਪੰਥ ਤੇਜ ਤੇਰੇ ਹੀ ਦੀਨਾ[2]। ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਤੋ ਕੋ ਮੁਖਿ ਕੀਨਾ। ਅਪਨਿ ਆਪ ਤੇ ਭਾਖਣੈ ਬੰਦਾ। ਇਹ ਬਿਦਤੈ ਜਗ ਨਾਮ ਬਿਲੰਦਾ ॥ ੪੦ ॥ ਨਹਿ ਠਹਿਰਹਿ ਰਿਪੁ ਤੋਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਹੁਇ ਸੰਘਰ ਘਮਸਾਨ ਉਦਾਰੀ।ਲਰੈਂ ਅਰੈਂ ਲਾਖਹੁੰ ਹੀ ਮਰੈਂ। ਬਚੈਂ ਸੁ ਜੀਵ ਭਾਜ ਜੋ ਪਰੈਂ' ॥੪੧॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਵਾਕ ਭਯੋ ਮਨ ਗਾਢੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਠਾਢੋ।ਕਰਨ ਜੰਗਕੋ ਭਾ ਅਨੁਸਾਰੀ।ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਤਿਗੁਰੂਨਿਹਾਰੀ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ 'ਬੰਦੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥੫॥

੬. [ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਗਰ ਤੇ ਖੜਗ ਉਤਾਰਿ। ਦੇਨਿ ਲਗੇ ਧ੍ਰਤ ਤੇਜ ਕੇ ਕਰਨ ਹੇਤ ਸਰਦਾਰ[3] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਪੁਨ। ਇਨ ਤੇ ਆਦਿ ਖਾਲਸਾ ਢਿਗ ਗੁਨ। ਦੇਖਤਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਖਰੇ।'ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰਿਪਾਕਰਿਢਰੇ॥੨॥ਜੇ ਕਰਿ ਖੜਗ ਦੇਹੁ ਇਨ ਧਰੇ। ਪੰਥ ਆਪ ਕੇ ਕਨਾ ਤਬਿ ਕਰੇ। ਰਹੇ ਆਦਿ ਤੇ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ। ਸਹੇ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਸਰਬ ਅਕਾਰਥ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰਾ। ਦਿਯੋ ਜਵਾਬ ਆਪ ਇਸ ਬੇਰਾ। ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੈਂ। ਇਸ ਤੇ ਬਿਨ ਕਨਾ ਬਸੀ ਹਮਾਰੇ ॥੪॥ ਜੋ ਕਰਿ ਘਾਲ ਅਕਾਰਥ ਖੋਵਹੁ। ਸਹੀ ਆਪਨੇ ਸਿਖ ਕਰ ਜੋਵਹੁ[4]। ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਹੁ ਜਵਾਬ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਕਨਾ ਕਰਿ ਸਕੈ ਖਾਲਸਾ ਜਾਲਾ' ॥੫॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਭਰਿ ਆਏ। ਰੁਦਤਿ ਅਧਿਕ ਉਰ ਚਿੰਤ ਉਪਾਏ। 'ਦਿਯੋ ਚਹਤਿ, ਦੀਜੈ ਇਸ ਤੀਰ। ਖੜਗ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਰਹਿ ਤੀਰ' ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਪਾਈ। 'ਕਨੌਂ ਤੁਮ ਸੰਸੈ ਰਿਦੈ ਉਠਾਈ[5]। [6]'ਜਾਨਹੁ ਰਿਦੈ ਕਮਾਇਕ ਮੇਰਾ। ਭੋਗੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸਾ ਮੇਰਾ* ॥੭॥ ਰਿਪੁ ਕੰਟਕ ਇਹ ਬੀਨ ਮਿਟਾਵੈ। ਬਿਚਰਤਿ

[1]ਹੇ ਮੇਰੇ ਬੰਦੇ! ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ [ਮਨ=ਮਨੁਜ, ਬੰਦਾ]। [2]ਤੇਜਵਾਲਾ ਪੰਥ ਤੇਰੇ ਹਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਜਥੇਦਾਰ ਬਨਾਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ,ਗੁਰਜਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। [4]ਜਿਧਰ ਕਿਧਰ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਜੋ ਦੇਖਦੇ ਹੋ। [5]ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੱਦੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। [6]ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਓ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਕਾਰਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ (ਸੁਖ) ਭੋਗੇਗਾ। [ਕਮਾਇਕ=ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਾਰਿੰਦਾ]।

*ਕੈਸਾ ਅਚਰਜ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਕੈਸਾ ਉੱਚਾ ਗੁਰੂ-ਬਿਰਦ ਹੈ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਘਬਰਾ ਦੀ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸਿੰਘ ਅਨਿਕ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਰਾਜ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰੋ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਟਰਹਿ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪ ਛਕਿਆ ਤਾਂ 'ਖਾਲਸਾ' ਗੁਰੂ ਸਥਾਨੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਚਮਕੌਰ ਵਿਚ ਇਹੋ ਗੱਲ ਦੁਹਰਾਈ। ਤਲਵਾਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਜਾਈ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਅਸਥਾਨੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਖੜਗ ਦੇਣੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਪਿਛਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਨਰੇਲ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜਗ ਬੀ ਅਰਪਨ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਖੜਗ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਇਹ ਜੇ ਜਥੇਦਾਰ ਥਾਪਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੀਰ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਓ, ਖੜਗ ਲੈਕੇ ਕਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੱਗੇ ਪਰ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਸਮਝਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤੀਰ ਦਿੱਤੇ। ਖੜਗ ਖਾਲਸੇ ਜੋਗੀ ਹੀ ਰਹੀ ਜੋ ਗੁਰਤ੍ਵ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੀ। ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਜਦ ਸੂਰਮੇ ਸਿੱਖ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਖੜਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਗੁਰੂ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਲਫਜ਼ ਕਹੇ ਹਨ ਨਿਰਸੰਸੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਰਿੰਦਾ ਥਾਪਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਰਾਜਸੀ (ਪੁਲੀਟੀਕਲ) ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਅਗੁਵਾਨੀ ਯਾ ਜਥੇਦਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਦ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਤੇ ਜੰਗੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਕਾਰਿੰਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਪੂਰਨ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਤਿੰਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ, ਗੋਯਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਜਥੇਦਾਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਥਾਪਿਆ। ਜਥੇਦਾਰ ਇਕ ਸਿਖ ਦਾਨਿਆਂ ਤੇ ਵਡਕਿਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਕੱਲ 'ਗਵਰਨਰ ਇਨ ਕੌਂਸਲ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੰਗੂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਜੋ ਬੰਦਾ ਪਤਸ਼ਾਹੀ ਚਾਹੇ। ਤਬ ਹਮ ਨ ਇਨਕੇ ਨਾਲ ਰਾਹੇ।' ਤਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਜੋ ਤੂੰ ਸਿੰਘਨ ਖੁਸ਼ ਰਖੇਂ ਤੋ ਰਹੈਂ ਸਦਾ ਤੂੰ ਸੁੱਖ। ਜੋ ਤੂੰ ਸਿੰਘਨ ਦੁਖ ਦਿਵੈਂ ਤੋ ਤੂੰ ਪਾਵੈਂ ਦੁੱਖ।' ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬੰਦਾ ਮੁਖੀਆ ਤੇ ਆਗੂ ਥਾਪਿਆ ਸੀ। ਖੁਦਮੁਖਤਯਾਰ ਨਹੀਂ, ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪੰਚ ਸੀ। ਜਦ ਬੰਦੇ ਰਿਧ ਸਿਧ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਲੈਕੇ ਤੂੰ ਸਾਥ। ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਹੋਇ ਆਸ'।

ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਨਾਲਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਨਾਮ ਹਨ, ਪਰ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਹੋਰਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਿਜੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਪਰ ਭੰਗੂ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਹਨ, ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਰਲਾਏ, ਤੇ ਅੱਗੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ, ਦਇਆ ਸਿੰਘ, ਰਣ ਸਿੰਘ, ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਤੇਮੀਰ ਸਿੰਘ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਕਿਸੂ ਤੇ ਟਾਰੋ ॥ ੮ ॥ ਇਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਤੁਮ ਤੇ ਨਹਿਂ ਜਾਈ। ਹਰਖ ਧਰਹੁ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਜੈਸੇ। ਬੰਦੇ ਕੋ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਸਰ ਤੈਸੇ' ॥੯॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਹੇ ਖੜਗ ਕੋ ਧਾਰਾ। ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਸਤਿਕਾਰਿ ਬਿਠਾਰਾ। ਬਿਚ ਨਿਖੰਗ ਤੇ ਪਾਂਚਹੁੰ ਤੀਰ। ਦੇਤਿ ਭਏ ਬੰਦੇ ਕੋ ਤੀਰ ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ 'ਜਤੀ ਰਹਿਂ ਜਾਵਤਿ। ਰਹੈ ਤੇਜ ਤੇਰੋ ਵਧਿ ਤਾਵਤਿ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਤੇ ਮੁਖ ਨਹਿਂ ਮੁਰੈ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਤੇ ਰਿਪੁ ਨਹਿਂ ਅਰੈ ॥੧੧॥ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਤੇ ਤੇਜ ਸਵਾਯਾ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਪਾਯਾ। ਬੰਦਾ ਭਯੋ ਜਿ ਬੰਦੀ ਬਯਾਹੈ[੧]। ਤਬਿ ਇਨ ਸਰਨਿ[੨] ਤੇਜ ਘਟ ਜਾਹੈ ॥੧੨॥ ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਜਾਇ ਸਭਿ ਠੌਰਾ। ਹਨਹੁ ਦੁਸ਼ਟ ਘਾਲਹੁ ਬਡ ਰੌਰਾ। ਪਰੈ ਬੂੜੀਏ[੩] ਥੇ ਕੁਛ ਜਾਇ। ਥਿਰਹੁ ਹੇਰਿ ਕੋ ਊਚੀ ਥਾਇਂ ॥ ੧੩ ॥ ਪਠਹਿਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਹਮ ਪਾਛੈ। ਮਿਲਹਿਂ ਸਿੰਘ ਪੰਚਹੁੰ ਜਬਿ ਆਛੈ। ਤਬਿ ਲੂਟਨ ਲਾਗਹੁ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਾ। ਹਤਹੁ ਜਿ ਲਰਨੇ ਆਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ* ॥੧੪॥ ਪ੍ਰਥਮ ਦੌਰਿ ਜਿਸ ਠੌਰ ਸਢੌਰਾ। ਕਰਹੁ ਕਤਲ ਘਾਲਹੁ ਬਡ ਰੌਰਾ। ਪੁਨ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪੁਰਿ ਸਭਿ ਮਾਰੋ। ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਸੰਘਾਰੋ ॥ ੧੫ ॥ ਜਬਿ ਦਲ ਵਧਹਿ ਸਿਰੰਦ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਤਹਾਂ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਸਿਰਦਾਰਹੁ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਿਨ ਮਰਵਾਏ। ਲਰਤਿ ਆਪ ਲਿਹੁ ਤਿਸ ਕੋ ਘਾਏ ॥੧੬॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਸਿਰ ਛੇਦਨਿ ਕਰੋ। ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਬਿਧੰਸ ਪ੍ਰਹਰੋ[੪]। ਸਾਧੂ ਮੂਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਮ। ਬਸੈ, ਨ ਲੂਟਹੁ, ਨਗਰ ਸੁਨਾਮ[੫] ॥ ੧੭ ॥ ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਘਾਲਹੁ ਰੌਰਾ। ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਲੀਜੈ ਸਭਿ ਠੌਰਾ। ਪੁਨਹਿ ਪਹਾਰਨਿ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹੁ। ਰਾਜੇ ਰਾਣ ਰਾਵ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਹੁ ॥ ੧੯ ॥ ਗਨ ਮੀਏਂ ਬਿਧੁੰ-

[੧]ਬੰਦਾ ਹੋਕੇ ਜੇ ਬਾਂਦੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਵਿਆਹੇਗਾ। [੨]ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਾਂ ਦਾ। [੩]ਬੂੜੀਏ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪਰੇ। [੪]ਮਾਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। [੫]ਸੁਨਾਮ ਨਗਰ ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਹੈ।

*ਭੰਗੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਇਹ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ 'ਦੋਖੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣਾ।' ਸਭ ਦੇਸ਼ ਲੁੱਟਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਨੇ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

'ਤਬ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਰਲਾਏ। ਬਾਬੇ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਔ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਾਏ। ਦੁਯਾ ਸਿੰਘ ਔ ਰਣ ਸਿੰਘ ਭਲੇ। ਭਏ ਹਜ਼ੂਰ ਭੁਜੰਗੀ ਸੰਗ ਬੰਦੇ ਘਲੇ ॥ ੨੨ ॥ ਔ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਬਲਮੀਰ ਪੁਰ ਪੱਟੀ ਵਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ ਦਏ ਸੰਗ ਭਾਈ ਚਾਰੇ। ਔਰ ਚੜ੍ਹਾਏ ਸਿੰਘ ਬਡ ਸਿਦਕ ਬਾਰੇ। ਰਹਿਤ ਹਜ਼ੂਰ ਥੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ॥੨੩॥' ਤੇ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘਾਂ ਵਲ ਖਤਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਖਤ ਵੇਖਦ ਸਾਰ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾਓ। ਤਵਾਃ ਖਾਃ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ੨੫ ਸਿੰਘ ਦੱਸੇ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਮੁਖੀਏ ਕੀਤੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ।

ਸਨ ਕਰਿਕੈ। ਸਭਿ ਧਾਰਨ[1] ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਦ੍ਰੋਹੀ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ। ਅੰਤਕ ਧਾਮ ਪਠਾਵਨਿ ਕਰਿਕੇ॥ ੧੯ ॥ ਲਿਹੁ ਬਦਲਾ ਜਿਮ ਜਾਨਹਿ ਦੇਸ਼।ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਧੂਮ ਮਚਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਅਧਿਕ ਦਰਵੇਸ਼। ਹਮ ਸੋਂ ਮੇਲ ਕਰਯੋ ਸ਼ੁਭ ਵੇਸ਼॥ ੨੦ ॥ ਬਸਤਿ ਹੁਤੋ ਬਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਸਢੌਰੇ। ਮਿਲਯੋ ਪਾਂਵਟਾ ਮਹਿਂ ਰਣ ਠੌਰੇ। ਨਰ ਗਨ ਲੇ ਕਰਿ ਲਰਯੋ ਘਨੇਰੇ। ਬਿਜੈ ਲਈ ਰਿਪੁ ਹਤੇ ਬਡੇਰੇ॥੨੧॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਬਾਦ ਕਰਿ ਭਾਰੇ[2]। ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰੇ। ਸਹਤ ਮੁਰੀਦ ਕਤਲ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਇਕ ਲਰਕਾ ਬਚਿ ਅਨਤ ਸਿਧਾਯੋ॥ ੨੨ ॥ ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਢੌਰੇ।ਨਰ ਬਹੁ ਖੋਟੇ ਦੁਰਮਤਿ ਬੌਰੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਨਾਸ਼ ਕਰਹੁ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਪੁਨ ਲੇ ਕਰਿ ਦਲ ਚਲਹੁ ਅਗੇਰਾ'॥ ੨੩ ॥ ਸੀਖਯਾ ਸਕਲ ਸੁਨੀ ਜਬਿ ਬੰਦੇ। ਬੂਝਨਿ ਲਗਯੋ ਜੁਗਮ ਕਰ ਬੰਦੇ। ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਏਕਲ ਕਯਾ ਕਰਿਹੂੰ। ਲਾਖਹੁੰ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕਿਮ ਭਿਰਿਹੂੰ ?॥੨੪॥ ਜਿਮ ਪਲਟਾ ਲੇ ਹੌਂ ਰਿਪੁ ਘਾਇ। ਜਥਾ ਲਾਜ ਮਮ ਜਗ ਰਹਿ ਜਾਇ। ਕਰਨਿ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭੁ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਾਜ। ਪ੍ਰਗਟੈ ਨਾਮ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ'॥ ੨੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭਨਯੋਂ 'ਸੈਨ ਭੰਡਾਰਾ। ਹੋਂਨ ਅਕਾਲੀ ਲਾਖ ਹਜ਼ਾਰਾ[3]। ਸੋ ਦੇ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਹੋਹਿ ਸੰਗ ਤੁਮ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰੀ॥ ੨੬ ॥ ਜੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹਿਂ ਮੂੰਦਹੁ ਨੈਨੰ। ਲਿਹੁ ਬਿਲੋਕਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਚੈਨੰ'। ਸੁਨਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਮੂੰਦੇ ਜਬੈ।ਦਿਖੇ ਗਗਨ ਮਹਿਂ ਲਾਖਹੁੰ ਤਬੈ॥੨੭॥ਪੰਥ ਅਨੇਕ ਆਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਪਾਰਾ। ਭਈ ਭੀਰ ਦਲ ਸਿੰਘਨਿ ਭਾਰਾ।ਤੁਪਕ ਧਨੁਖ ਸਰ ਧਾਰਨ ਹਾਰੇ। ਰਿਪੁ ਹਤਿਬੇ ਰਣ ਬਿਖੈ ਕਰਾਰੇ॥੨੮॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਪਿਖੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਭਾਲਾ। 'ਅਪਨੋ ਮਤਿ ਚਲਾਇਹੌਂ ਜਬੈ। ਪੰਥ ਆਪ ਕੋ ਬਿਗਰੈ ਤਬੈ॥੨੯॥ ਕੌਨ ਜੁਗਤਿ ਮਹਿਂ ਰਹੌਂ ਬਤਾਵਹੁ। ਮਿਲਨ ਖਾਲਸਾ ਜਿਮ ਫੁਰਮਾਵਹੁ*'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਚਰਯੋ

[1]ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ। [2](ਸਢੌਰੇ ਦੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਖੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ) ਉਸ (ਬੁਧੂ ਸ਼ਾਹ) ਨਾਲ ਭਾਰੇ ਝਗੜੇ ਕਰਕੇ......। [3]ਗੁਪਤ ਸੂਰਮਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਯਾ ਉਸਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਆਪ ਉਸਦੀ ਇਕ ਸਤਰ ਦਾ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਤਰਜਮਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਖਿੱਚ ਹੈ। ਅਸਲ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗੁਪਤ ਸੈਨਾ ਬੰਦਾ ਦੇਖ ਚੁਕਾ ਤਾਂ:—'ਚਰਨ ਪਰਾ[1] ਦਿਖ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

'ਪੰਥ ਹਮਾਰਾ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿੰ ਬਿਗਰਨਹਾਰਾ ॥੩੦॥ [1]ਜੇ ਤੁਧ ਸਾਥ ਖਾਲਸਾ ਖਾਲਸ। ਬਖਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹਮਹੁੰ ਇਹ ਲਾਲਸ[1]। ਆਪਾ ਜਬਹਿ ਤੋਹਿ ਨਹਿੰ ਹੂਵਾ। ਜਗ ਮਹਿੰ ਤੋਹ ਸਮਾਨ ਨ ਦੂਵਾ ॥੩੧॥ ਜੇ ਲੰਗੋਟ-ਬੰਦ[2] ਨਹਿੰ ਰਹੈ। ਸਿੰਘਨਿ ਸੰਗ ਦੋਸਤਾ ਲਹੈਂ। ਜਿਮ ਕੰਚਨ ਬਹੁ ਪਰੈ ਕੁਠਾਲੀ। ਗਲਹਿ ਅਗਨਿ ਤੇ ਤਾਉ ਉਤਾਲੀ ॥੩੨॥ ਤਥਾ ਦਸ਼ਾ ਤੇਰੀ ਹ੍ਵੈ ਜੈ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਪਾਇ ਜਬਹਿ ਗਰਬੈ ਹੈਂ। ਦੁਇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਲਵੰਤੇ। ਇਕ ਤੇਹਣ ਭੱਲਾ ਬੁਧਵੰਤੇ ॥੩੩॥ ਤੇਰੇ ਸੰਗ ਕਰੇ ਰਖਵਾਰੇ। ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਰੱਛਨਾ ਕਰਹਿੰ ਉਦਾਰੇ। ਉਪਜਹਿੰ ਉਰ ਬਿਕਾਰ ਬਰਜੈ ਹੈਂ[3]। ਰਣ ਮਹਿੰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਤੇ ਰਖਿ ਲੈਹੈਂ ॥ ੩੪ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਵਹੁ ਧਰਿ ਧੀਰਾ। ਲਿਹੁ ਪਲੌਟਾ ਸਾਂਭਹੁ ਪੰਚ ਤੀਰਾ। ਬਾਬਾ ਇਹ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਭਾਰੀ। ਤਿਨ ਸੁਤ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਬਲ ਧਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਤੀਸਰ ਹੁਇ ਸੰਗ। ਹਮ ਕਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੇ ਅੰਗ[4]। ਰਿਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਘਾਲਹਿੰ ਘਮਸਾਨਾ। ਤੁਮ

---

[1]ਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋਇਗਾ ਤਦ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀਆਂ ਲਾਲਸਾਂ ਪੂਰਨ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—'ਜੇ ਤੇ ਕੋ ਖਾਲਸਾ ਸਾਲਸ। ਤਬ ਹਮ ਖੁਸ਼ੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸਭ ਲਾਲਸ'। [2]ਜਤੀ, ਭਾਵ ਅਵਿਵਾਹਿਤ। [3]ਤੈਨੂੰ ਰੋਕਣਗੇ ਜਦ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰ ਉਪਜੇਗਾ। [4]ਸਾਡੇ ਹੱਥੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈਕੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਅੰਗ= ਅੰਗੀਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। (ਅ) ਹਾਂ, ਠੀਕ, (ੲ) ਪਿਆਰੇ !]।

*ਪ੍ਰਸ਼ਨ [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਪੂਛਨ ਲਾਗਾ। ਕੈਸੀ ਜੁਗਤ ਬਤਾਵਹੁ ਰਾਗਾ।' ਕਵੀ ਜੀ ਉਪਰਲੇ ੨੮, ੨੯ ਅੰਕ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਮੂਲ ਵਿਚ ਦਾ ਲੇਖ ਏਨੀ ਗਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਕੈਸੀ ਜੁਗਤ ਬਤਾਵਹੁ ਰਾਗਾ'। (ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਉਹ ਕੇਹੀ ਜੁਗਤ ਹੈ ਕਿ (ਮੈਂ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ) ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹਾਂ. ਇਸ ਲਈ ਅੰਕ ੨੮,੨੯ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕੇਵਲ ਇੰਨਾਂ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਾਰਥਕ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅੰਕ ਆਖੇਪਕ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਬੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਗੜਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਓਥੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:—'ਬਹੁਤ ਕਹੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਰਾਖੇ। ਤੁਰਕਨ ਖੇਦ ਮਾਰ ਕਰ ਨਾਖੇ। ਸੁਨ ਬੰਦੇ ! ਤੁਮ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ। ਮਿਲੋ ਖਾਲਸਾ ਪਾਹੁਲ ਸੰਥ। ਜੇ ਤੋ ਕੋ ਖਾਲਸਾ ਸਾਲਸ। ਤਬ ਹਮ ਖੁਸ਼ੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸਭ ਲਾਲਸ। ਆਪਾ ਜਬ ਹੀ ਤੋਹਿ ਨ ਹੂਆ। ਤੇਜ ਸਮਾਨ ਹੋਇ ਨਾ ਬੀਆ'। ਇਸ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਮਤ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ।

ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਹਿ ਮਹਾਨਾ*' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਿ ਬੰਦਾ ਮਨ ਭਯੋ ਅਨੰਦ।

*ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦਾ ਏਥੇ ਸਪਸ਼ਟ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਇਹ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਿਜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੰਦਾ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਥ ਵਿਚ 'ਸਿੰਘ' ਸਜੇ ਬਿਨਾਂ ਮੁਖੀਆ ਹੋਣਾ ਕਠਨ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਡੱਲੇ, ਦਾਨੇ ਤੇ ਦਿਆਲਦਾਸ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਹਾਲ ਵਾਚੀਏ ਤਾਂ ਅਗਲਬ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਨਾ ਸਾਜਿਆ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਹੋਰ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਜੇ ਹੋਰ ਕੁਛ ਲੱਭਣਾ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ ਪੁਸਤਕ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੋਜ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ:—

੧. ਉੱਨੀ ਸੈ ਪੰਜ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ:—

'ਸੁਨ ਬੰਦੇ ਤੁਮ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ। ਮਿਲੇ ਖਾਲਿਸਾ ਪਾਹਿਲ ਸੰਥ' ॥ ੩੨ ॥

ਹੇ ਬੰਦੇ! ਖਾਲਿਸਾ ਪੰਥ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਖਾਲਿਸਾ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦੀ ਸਾਂਥ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋ।

੨. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਗੂ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ (ਜੋ ਬੜਾ ਮੁਸਤਨਿਦ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਤਬ ਉਨ ਕਹਿਓ 'ਮੈਂ ਬੰਦਾ ਤੇਰਾ। ਮੈਂ ਤੋਹਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੂੰ ਮੇਰਾ'।

ਫੇਰ ਗੁਰੂਜੀ ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਖੀਦੀਆਂ ਕਠਨਾਈਆਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭੰਗੂ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨਕਿ:—

'ਜੋ ਆਖੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਸੇ ਸੋ ਉਨ ਲੀਨੀ ਮਾਨ। ਧਰਯੋ ਸੁ ਬੰਦਾ ਨਾਮ ਤਿਸ ਤਿਨ ਕਰ ਲੀਓ ਪ੍ਰਮਾਨ।'

ਫਿਰ ਇਕ ਥਾਂ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

'ਹਮਨੇ ਖਾਲਿਸੇ ਤੂੰ ਬੀ ਰਲਾਯਾ। ਤੈਂ ਬੀ ਖਾਲਸਿਓਂ ਵੰਡਾ ਪਾਯਾ।'

ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਆ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

'ਬੰਦਾ ਖਾਲਿਸੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਵੇ। ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਵਾਰ ਚੰਡੀ ਪੜ੍ਹਾਵੇ। ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਕਾ ਜਾਪ ਜਪਾਵੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਮੁਖ ਗਾਵੇ' ॥ ੫ ॥ ਪੁਨਾ:—'ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਦੁਖੀਆ ਆਵੇ। ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਤਿਸ ਦੁਖ ਮਿਟਾਵੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਾ ਜਾਪ ਜਪਾਵੇ।'

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦਾ ਪੂਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ।

੩. ਬਾਹਰਲੀ ਗੁਵਾਹੀ ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ ਉਮਦਹ-ਤੁ-ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਵਿਚ ਕੁਛ ਸਫੇ ਉਸਦੇ ਮੁਸੰਨਫ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁਅੱਰਖ ਦੇ ਹੂਬਹੂ ਛਾਪੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਫਾਰਸੀ ਨੁਸਖੇ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮੁਸੰਨਫ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਜੀ ਸ੍ਰੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਬਟਾਲਵੀ ਸੀ। ਸੌ ਕੁ ਬਰਸ ਉਮਦਹ-ਤੁ-ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਲਿੱਖਤ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਵਾਲੀ ਉਸ ਦੇ ਸੋਧੇ ਕੀਤੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਦਾ ਲੇਖਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਤਮ ਬਲ ਦੇਖ ਚੁਕਾ, ਤਦੋਂ:—

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਬੰਦਹਿ ਪਗ ਪੰਕਜ ਕਰ ਬੰਦਿ। 'ਤੁਮ ਸਹਾਇ ਤੇ ਕਰਹੁਂ ਬਿਨਾਸ਼ਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਆਂ ਗਾਹ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਵ ਬਇਜਜ਼ ਮੋਅਤਰਿਫ ਆਮਦ ਵ ਗੁਫਤ 'ਤੂ ਕੀਸਤੀ ?' ਗੁਰੂ ਗੁਫਤ 'ਆਂ ਚਿਹ ਤੂ ਮੇ ਦਾਨੀ'। ਗੁਫਤ 'ਚਿਹ ਮੇ ਦਾਨਮ ?' ਗੁਫ਼ਤ 'ਦਰ ਦਿਲੇ ਖ਼ੁਦ ਖਿਆਲ ਕੁਨ'। ਗੁਫਤ 'ਤੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਸਤੀ ?' ਗੁਫਤ 'ਆਰੇ'। ਗੁਫਤ 'ਬਰਾਏ ਚਿਹ ਆਮਦੀ ?' ਗੁਫਤ 'ਆਮਦਹ ਅਮ ਤਾ ਤੁਰਾ ਮੁਰੀਦੇ ਖ਼ੁਦ ਬਿਕੁਨਮ'। ਬੰਦਹ ਗੁਫਤ 'ਕਬੂਲ ਕਰਦਮ ?' ਪਸ ਹਮਾਂ ਗਾਹ ਓਰਾ ਪਾਹੁਲ ਦਾਦਹ ਸਿੰਘ ਕਰਦ।

ਤਰਜਮਾ—ਉਸ ਵੇਲੇ (ਬੰਦਹ) ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਮੰਨ ਗਿਆ, ਤੇ ਕਿਹਾ 'ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ?' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ' (ਬੰਦੇ ਨੇ) ਕਿਹਾ 'ਮੈਂ ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ?' (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ 'ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚ ਕਰ'। (ਬੰਦੇ ਨੇ) ਕਿਹਾ 'ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ?' (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ 'ਹਾਂ'।(ਬੰਦੇ ਨੇ) ਕਿਹਾ 'ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਆਯਾ ਹੈਂ ?' (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ 'ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿੱਖ ਬਣਾਵਾਂ'। ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਮੈਂ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ' ਸੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇਕੇ ਸਿੰਘ ਕੀਤਾ।

੪. 'ਇਬਰਤ ਨਾਮਾ ਅਲੀਉਦੀਨ ਮੁਫਤੀ' ਜੋ ੧੮੫੪ ਈ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਹੈ:—

'ਬੰਦਾ ਬ ਇਸਤਮਾਇ ਈਂ ਮਾਅਨੀ ਅਜ਼ ਦਿਲੋ ਜਾਂ ਇਰਾਦਤਮੰਦ ਸ਼ੁਦ,
ਵ ਪਾਹੁਲ ਗ੍ਰਿਫਤਹ ਮੁਸਤਇਦ ਹੰਗਾਮਾ ਵ ਮੁਹਾਰਬਾ ਗਰਦੀਦ।'

ਅਰਥਾਤ—ਬੰਦਾ ਇਹ ਕੁਝ ਸੁਣਕੇ ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪਾਹੁਲ ਲੈਕੇ ਜੰਗ ਤੇ ਲੜਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ।

੫. ਸ:ਮੁਹੰਮਦਲਤੀਫ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ'ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦੀ ਪੰਜਾਬ'ਵਿਚਲਿਖਦਾਹੈ:—

Govind and Banda soon became intimate friends, and the former by his persuasive eloquence and religious zeal, made such a deep impression on the mind of Banda that he was initiated into the Pahal, and became a disciple of the Guru. [Page 274.

ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦਾ ਬੰਦੇ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਬੜਾ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ, ਐਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਾਹੁਲ ਲੈ ਲਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ।

੬. 'ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਲਾਲ' ਆਪਣੀ 'ਤਾਰੀਖੇ ਪੰਜਾਬ' ਦੇ ਪੰਨਾ ੫੬ ਪਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:— '(ਬੰਦਾ)ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਕਾ ਚੇਲਾ ਬਨ ਗਿਆ ਔਰ ਪਾਹੁਲ ਲੇ ਕਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੂਆ।'

੭. ਮੈਕਗ੍ਰੇਗਰ (੧੮੪੬ ਈ:) ਆਪਣੀ 'ਹਿਸਟ੍ਰੀ ਆਫ ਦੀ ਸਿੱਖਸ' ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੦੬ ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

Bunda immediately consented, received the Pahooldee, and became a Sikh.

ਅਰਥਾਤ—ਬੰਦੇ ਨੇ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਮੰਨਕੇ ਪਾਹੁਲ ਲੀਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ।

[ਬਾਕੀ ਨੂਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਹਾਨਹੁਂ ਚਹੁਂ ਪਾਸਾ' ॥ ੩੭ ॥ ਕਰਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਗੁਰ ਰਵਿ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

੮. ਮੈਕਾਲਫ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜਨ' ਜਿਲਦ ੫ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

The Guru instructed Banda in the tenets of his religion, and in due time baptized him according to the new rites On that occasion Banda received the name Gurbakhsh Singh. [Page 238

ਅਰਥਾਤ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮੇਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

੯. 'ਸੀ. ਐਚ. ਪੇਨ' (C. H. Payne) ਆਪਣੀ 'ਏ ਸ਼ਾਰਟ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦੀ ਸਿੱਖਸ' ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

Here he spent much of his time in the company of Bairagi hermit, afterwards known as Banda, the "Slave," whom he converted to his own faith and baptized, and to whom he became so much attached that he nominated him his successor, not as Guru but as commander of the forces of the Khalsa. [Page 43

ਅਰਥ—ਏਥੇ (ਨਦੇੜ ਵਿਚ) ਉਸ (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ) ਇਕ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਜੋ ਪਿਛੋਂ 'ਬੰਦੇ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਯਾ, ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬਿਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ। ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਤਅੱਲਕ ਵਧਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਵੇਂ, ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ (ਜਥੇਦਾਰ) ਥਾਪਿਆ।

੧੦. ਖਾਲਸਾ ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤਿਰਥੀ ਸੂਰਬੀਰ ਸਮਝਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸਿਖ ਬਣਾ ਕਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। [ਪੰਨਾ ੨੧੬੪

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੱਗਾ:—

'ਤਬ ਗੁਰ ਨਿਜ ਕਰ ਤਾਹਿ ਸਿਰ ਧਰ ਕਰ ਕਰਜੋ ਨਿਹਾਲ ॥
ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੀਨੋ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲ' ॥

੧੧. ਲਾਲਾ ਗੋਕੁਲ ਚੰਦ ਜੀ ਨਾਰੰਗ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿੱਖੋਂ ਕਾ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ' ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: 'ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਗ੍ਰਾਹੀ ਵਕੱਤ੍ਰ ਤਥਾ ਉਨਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਉਤਸਾਹ ਨੇ ਮਾਧੋਦਾਸ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਪਰ ਕੈਸਾ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਡਾਲਾ ਕਿ ਵੁਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸ਼ਿਖਯ ਹੋ ਗਿਆ'। [੨੫੨

ਫਿਰ ਇਸੇ ਹੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੪੨ ਪਰ ਛੱਜਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪਾਹੁਲ ਲੈਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਬੰਦਾ 'ਸਿੰਘ' ਨਾਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕੀਕੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਛੱਜਾ ਸਿੰਘ' ਬਣਾਉਂਦਾ ? ਬੇਅੰਮ੍ਰਿਤੀਏ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਣ ਛਕ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਛੱਜਾ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵੜੀਆ ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਯੋਧਾ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੧੨. ਰਾਧਾ ਮੋਹਨ ਗੋਕਲ ਜੀ—ਆਪਣੇ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥ 'ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਦੇ ਪੰਨਾ ੮੯ ਪਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਆਏ। ਅਵਿਚਲ ਨਗਰ ਸਿਵਰ ਜਿਸ ਥਾਏਂ । ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰ। 'ਗਮਨੋ ਰਨ ਕੋ ਜਮਨਾ ਪਾਰ' ॥ ੩੮ ॥ ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਸਭਿ ਤਯਾਰ।ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਕਰਿ ਸੰਭਾਰ। ਹਯ ਅਰੋਹ ਕਰਿ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ। ਬੰਦਿ ਚਰਨ ਗੁਰ ਕੋ ਧਰਿ ਧਯਾਨੇ ॥ ੩੯ ॥ ਪਲਟਾ ਲੇਨਿ ਤੁਰਕ ਗਨ ਮਾਰਨ।ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਨ। ਆਦਿ ਵਜੀਦਖਾਨ ਅਰਿ ਭਾਰੇ। ਲੂਟਨ ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਤਿਸ ਮਾਰੇ ॥੪੦॥ ਨਾਨਾ ਦੇਸ਼ ਨਗਰ ਅਰੁ ਗ੍ਰਾਮੂ । ਉਲੰਘਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਪੰਥ ਤਮਾਮੂ। ਥੋਰੇ ਹੀ ਦਿਵਸਨਿ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਪਰੇ ਹਰਖਾਏ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਬੰਦੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

੭. [ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੰਦਾ ਬਖਸ਼ੀ ਖਾਲਸਾ[1] ਚਲਾ ਤੇਜ ਦਿਖਰਾਇ। ਅਜ਼ਮਤ ਬਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਗਾ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਅਗਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਿਂ ਤੀਰਥ ਹੈ ਮੁਚਨ ਕਪਾਲ[2]। ਤਹਿਂ ਤੇ ਪੰਚ ਕੋਸ ਥਲ ਭਾਲਿ। ਟੋਹਾ ਗ੍ਰਾਮ ਥੋਹ ਬਡ

[1]ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲ। [ਫਾ:, ਬਖ਼ਸ਼ੀ=ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ, ਸੈਨਾਪਤ, ਕਮਾਂਡਰ]। ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨੀਫੌਜਾਂ ਵਿਚ ਕਮਾਂਡਰ ਤੇ ਤਨਖਾਹ ਦਾਤਾ ਇਕੋ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਸੈਨਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ]।[2]ਕਮਾਲਮੋਚਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ,

'ਯਹਾਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਂਰਾਜ ਨੇ ਏਕ ਸਾਧੂ ਕੋ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਮੇਂ ਦੀਖਯਤ ਕਿਯਾ ਔਰ ਇਸ ਕਾ ਨਾਮ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਰਖਾ।'

੧੩. ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

'ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ ਅਰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਕਹਿਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ। ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਨਾਉਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ, ਪਰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ 'ਬੰਦਾ' ਹੀ ਰਿਹਾ'।

੧੪. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਬੰਸ ਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਹਨ। ਯਥਾ:—

ਬੰਦਾ—ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਫੇਰ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ, ਫੇਰ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ, ਫੇਰ ਖੜਗ ਸਿੰਘ, ਫੇਰ ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਫੇਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਆਪ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਏ। ਬਾਵਜੂਦ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵਿੱਥ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਤੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਤਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਹੋਣ ਵਲ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਝੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ ਤੇ ਅੰਤ ਤਕ ਸੱਚੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੇਵਕ ਰਹੇ ਹਨ।

ਊਚੋ।ਬੰਦਾ ਤਿਸ ਥਲ ਜਾਇ ਪਹੂਚੋ*॥੨॥ ਸਿੰਘਨ ਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀਖਥੇ ਬੈਸਾ। –ਪਿਖਹੁੰ ਹੁਕਮਗੁਰ ਲਜਾਵਹਿੰ ਕੈਸਾ–।ਇਤ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਆਏ। ਪੰਚੋ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਮਹਿਂ ਲਯਾਏ† ॥ ੩ ॥ ਜਮਨਾ ਨਿਕਟ ਊਚ ਥਲ ਹੇਰੇ। ਖੋਜਹਿਂ ਬੰਦੇ ਕੋ ਫਿਰਿ ਫੇਰੇ। ਟੋਹੇ ਗ੍ਰਾਮ ਥੇਹ ਪਰ ਆਏ। ਬੈਠਨੋ ਤਹਾਂ ਦੇਖਿ ਹਰਖਾਏ ॥ ੪ ॥ ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਬੈਸੇ। ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਠਿ ਕਰਿਤੈਸੇ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਲੌ ਜਬਿ ਥਿਰ ਰਹੇ। ਸਿੰਘਨ ਤਬਹਿ ਬਾਕ ਇਮ ਕਹੇ ॥ ੫ ॥ 'ਹਮ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਤੁਮ ਥਿਰ ਪ੍ਰਥਮ ਰਹੇ ਇਸ ਥਾਏਂ। ਹਮ ਅਭਿਲਾਖਹਿਂ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਛੁਧਾ ਕਰਹਿਂ ਨਿਰਵਾਰਾ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਸਭਿ ਸੰਗ ਬਖਾਨੀ। 'ਮੈਂ ਕੁਛ

---

*ਬੰਦਾ ਏਥੇ ਪਹਿਲੋਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਓਹ ਕੈਂਥਲ ਪਰਗਨੇ ਤੋਂ ਸਮਾਣਾ ਆਦਿ ਕਈ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰਕੇ ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਟੂਕ ‡ ਸਫਾ ੬੨੫੪ ਦੀ।

†ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਗੂ ਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਲਿਖਤਾਂ ਨੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਟੋਰਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਗੌਰਵਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫। ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਰਹਿੰਦ ਮਾਰਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੪ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਸਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਡੇਢ ਕੁ ਸਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਖ਼ਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਬੰਦਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਟੁਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਸਫਰ ਕਰਨੇ, ਬਚਵੇਂ ਚਲਣਾ, ਆਪਣੇ ਖਰਚ ਖਬਲ ਸੰਭਾਲਣੇ, ਪੰਥ ਵਿਚ ਖਬਰਾਂ ਘੱਲਣੀਆਂ, ਜਵਾਬ ਉਡੀਕਣੇ, ਫੇਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ। ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮਾਅਰਕੇ: ਸਮਾਣਾ, ਘੁੜਾਮ, ਸ਼ਾਹਆਬਾਦ, ਮੁਸਤਫਾਬਾਦ,ਕਪੂਰੀ, ਸਢੌਰਾ, ਬਨੂੜ,ਛਤ ਥਾਵਾਂ ਮਾਰਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਮਾਰਨੀ ਏਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਇਸ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਹੋਏ। ਸੋ ਇੰਨਾਂ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਜਾਣਾ ਕੁਛ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ। ਪੁਰਾਤਨ ਦੋਵੇਂ ਲੇਖਕ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਟੋਰਿਆ। ਬੰਦੇ ਨੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਡੇਰਾ ਲਾਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰਜਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਮਾਅਰਕੇ ਬੀ ਮਾਰੇ ਹਨ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤਾਂ ਬੀ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਹੀਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਮਾਯਾ ਬੀ ਮਿਲੀ।ਭੰਗੂ ਜੀ ਰਸਤੇ ਦਾ ਹਾਲ ਐਉਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:–

"ਯੋ ਕਰ ਬੰਦੇ ਭਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥ ਤਬ ਬੰਦਾ ਭਯੋ ਨਿਸ਼ਚਲ ਚੀਤ ॥ ਪੁਤ ਮੰਗੈ ਤਿਸ ਦ੍ਵਾਏ ਪੂਤ ॥ ਦੁੱਧ ਮੰਗੇ ਦੇ ਦੁੱਧ ਬਹੂਤ ॥ ੮ ॥ ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਦੁਖੀਆ ਆਵੇ ॥ ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਤਿਸ ਦਖ ਮਿਟਾਵੇ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਾ ਜਾਪ ਜਪਾਵੇ ॥ ਜੋ ਮਾਂਗੈ ਤਿਸ ਸੋਊ ਦਿਵਾਵੈ॥ ੯ ॥ ਐਸੀ ਜਗ ਮੈਂ ਪਰ ਗਈ ਧਾਂਕ ॥ ਆਇ ਮਿਲੈ ਰਾਣਾ ਔ ਰਾਂਕ ॥ ਦੂਰਹਿ ਤੇ ਜੋ ਨਿੰਦਤ ਆਵੈ ॥ ਹੋਇ ਨੇੜ ਬਹੁ ਚਰਨੀ ਪਾਵੈ ॥ ੧੦ ॥"

ਜਮਾ ਨ ਪ੍ਰਥਮੈ ਠਾਠੀ। ਅਹੌਂ ਇਕਾਕੀ ਸੌਜ ਨ ਕੋਈ। ਬਾਸਨ ਬਸਨ ਅਸਨ ਨਹਿ ਜੋਈ[1] ॥੭॥ ਜਿਸ ਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਇਤੈ ਪਠਾਏ। ਸੋ ਉੱਦਮ ਕੀਜਹਿ ਲਿਹੁ ਖਾਏ'। ਇਮ ਆਪਸ ਮਹਿ ਕਰਤ ਬਖਾਨਾ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਅਸਨ ਇਸਤ੍ਰੀਅਨਿ ਆਨਾ ॥ ੮ ॥ ਰਾਹਕ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਖਿ ਕੇਰੀ। ਤ੍ਰਿਨ ਹਿਤ ਲੀਏ ਜਾਤ ਤਿਸ ਹੇਰੀ। ਬੰਦਾ ਕਹੈ 'ਸੁਨਹੁ ਸਿਖ ਭਾਈ ! ਇਹ ਗੁਰ ਪਠਯੋ ਛੀਨਿ ਲਿਹੁ ਖਾਈ ॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਗੁਨ ਭੋਜਨ ਕਹੁ ਆਛੇ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਲੂਟਹਿਂ ਸਭਿ ਪਾਛੇ'। ਸੁਨਿਕੈ ਛੁਧਤਿ ਉਠੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਰਬ ਰੋਟਿਕਾ ਛੀਨਿ ਉਤਾਲਾ॥ ੧੦ ॥ ਜਲ ਪਰ ਬੈਠਿ ਅਚਨ ਸੋ ਕਰੀ। ਛੁਧਾ ਅਧਿਕ ਥੀ ਸਭਿ ਪਰਹਰੀ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਧਿਕ ਪਾਇ ਕਰਿ ਰੋਰਾ। ਗਈ ਪੁਕਾਰਤਿ ਪਤਿ ਜਿਸ ਠੌਰਾ* ॥ ੧੧ ॥ 'ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਬੈਠੇ ਬਟਪਾਰ। ਹਮ ਤੇ ਲੀਨਸਿ ਛੀਨ ਅਹਾਰ। ਊਚੇ ਬਹੁ ਪੁਕਾਰ ਕਰਿ ਹਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਕੁਛ ਨਿਭੈ ਸੁ ਭਾਰੀ' ॥ ੧੨ ॥ ਰਾਹਿਕ ਦਸਕ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਹੁਤੇ ਅਲਪ ਹੀ ਬਸਨੇ ਹਾਰੇ। ਲਿਏ ਲਸ਼ਟਕਾ ਰਿਦੈ ਰਿਸਾਏ। ਮਾਰਨ ਕਾਰਨ ਤੂਰਨ ਧਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਦੌਰਤਿ ਆਵਤਿ ਦੂਰਹਿਂ ਜੋਏ। ਸਾਵਧਾਨ ਆਗੇ ਸਿਖ ਹੋਏ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਚਲਾਏ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਆਏ॥੧੪॥ ਲਸ਼ਟ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸਹਾਰ ਸੰਭਾਰੇ। ਖੈਂਚਿ ਖੜਗ ਤਤਛਿਨ ਕਟਿ ਡਾਰੇ। ਭਾਜਨ ਦਏ ਨ ਕਿਸੂ ਸਥਾਨ। ਪਹੁੰਚਿ ਪਹੁੰਚਿ ਢਿਗ ਕੀਨਸਿ ਹਾਨ॥੧੫॥ ਬਹੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਬੀਚ ਸਿਧਾਰੇ। ਛੀਨਿ ਲੀਨਿ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰੇ। ਜਬਹਿ ਦੌਰ ਕਰਿ ਲੂਟ ਮਚਾਈ। ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਧਾਈ॥੧੬॥ ਹੇਤ ਲੂਟਿਬੇ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਸੋ ਦਿਨ ਤਿਸ ਹੀ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਤਾਯਾ। ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਮਤਾ ਕੀਨਿ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ।–ਅਬਿ ਨਹਿਂ ਬੈਠਨ ਬਨਹਿ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਉਠਹੁ ਪ੍ਰਾਂਤਿ ਕੋ ਲੂਟ ਮਚਾਵਹੁ। ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮ ਲਘੁ ਲਘੁ ਦਰਸਾਵਹੁ। ਜੋ ਅਰ ਪਰਹਿ ਕਟਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਵਸਤੁ ਦਰਬ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਲੀਜੈ॥੧੮॥ ਚਹੈ ਜਿ ਲੂਟਨ[2] ਸੋ ਨਰ ਜਹਿ ਜਹਿ। ਮਾਨਵ ਜਾਇ ਬੁਲਾਵਹਿਂ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ–। ਕਿਤਿਕ ਸਬਲ ਨਰ ਤਬਹਿ ਪਠਾਏ। ਜਾਮਨਿ ਬੀਚ ਹਕਾਰਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਬੰਦੇ ਧੀਰਜ ਦੀਨ। 'ਹਤਹੁ ਕਿ ਲੂਟਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਹੀਨ। ਮਿਲੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਮੈਂ

[1]ਭਾਂਡੇ ਬਸਤ੍ਰ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ। [2]ਜੋ ਲੁਟਣਾ ਚਾਹੇ।

*ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਦੇਖੋ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ‡ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਟੂਕ।

ਰਖਵਾਰੋ। ਖਰੇ ਇਕਾਂਕੀ ਪੁੰਜ ਸੰਘਾਰੋ' ॥੨੦॥ ਮਸਲਤਿ ਇਮ ਕਰਿ ਰਹੇ ਸੁਚੇਤ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਭਏ ਕਰਨਿ ਰਨ ਖੇਤ। ਚਾਰ ਘਰੀ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਆਯੁਧ ਲੇ ਲੇ ॥੨੧॥ ਅਲਪ ਗ੍ਰਾਮ ਨਰ ਸੁਪਤਿ ਨਿਸ਼ੰਕ। ਔਚਕ ਪਰੇ ਜਾਇ ਇਕ ਅੰਕ[1]। ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਲੇ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਪਲਾਏ। ਸੋ ਬਚ ਰਹੇ, ਅਰੇ ਸਭਿ ਘਾਏ ॥ ੨੨ ॥ ਵਸਤੁ ਧਨਾਦਿ ਲੂਟ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਭਏ ਸਨੱਧ ਲਰਨ ਕੌ ਚਲੇ। ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦੁਤੀਨ[2]। ਲਏ ਲੂਟ ਧਨੁ ਵਸਤੂ ਪੀਨ ॥੨੩॥ ਅਸ ਰੌਰੇ ਕਹੁ ਹੇਰਿ ਲੁਟੇਰੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਚਹੁੰ ਫੇਰੇ। ਸਿਧਸਾ ਤੀਕ ਤੀਨ ਸੌ ਭਏ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਛੇ ਕਰਿ ਲਏ ॥ ੨੪ ॥ ਕਰੈਂ ਹਰਖ ਧਰਿ ਮਾਰ ਬਕਾਰਾ। 'ਛੀਨਹੁਂ ਦੇਸ਼ਨ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰਾ। ਆਯੁਧ ਲੂਟਿ ਲੂਟਿ ਧਨ* ਭਾਰੇ। ਅਲਪ ਬਡੇ ਹਯ ਕਿਤਿਕ ਸੰਭਾਰੇ ॥੨੫॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਇਮ ਧੂਮ ਉਤਾਰੀ। ਪਰਯੋ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਰੌਰਾ ਭਰੀ। ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਸਵਧਾਨੇ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਰੇ ਡਰ ਮਾਨੇ ॥੨੬॥ †ਮੁਸਤਾਬਾਦ ਨਗਰ ਢਿਗ ਭਾਰਾ। ਤਹਾਂ ਸਥਿਰ ਭਟ ਦੌਨ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਮਰੇ ਲੁਟੇ ਜਿਨਕੇ ਨਹਿ ਗਏ। ਊਚ ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰਤਿ ਭਏ ॥ ੨੭ ॥ 'ਤੁਮ ਮਾਲਕ ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਸੰਗ। ਗ੍ਰਾਮ ਲੁਟੇ ਉਜਰੇ ਡਰ ਜੰਗ‡'। ਸੁਨਿ ਬੂਝਯੋ 'ਅਸ ਆਯਹੁ ਕੌਨ? ਜਿਨ ਬਿਨ ਤ੍ਰਾਸ ਉਜਾਰੇ

[1]ਇੱਕੋ ਵੇਰੀਂ। [2]ਦੋ ਤਿੰਨ। *ਪਾ:-ਕਰਿ। †ਇਹ ਮੁਸਤਫਾਬਾਦ ਤੋਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਤੋਂ, ਦੇਖੋ ਹੇਠਲੀ ‡ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲੀ ਟੂਕ।

‡ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵੀ ਜੀ ਤੱਕ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ, ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਰਹੰਦ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਦੇ ਸਹੀ ਹਾਲਾਤ ਸ੍ਰੀ ਭੰਗੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ, ਮਾਝੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਨੇ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕੌਂਸਲ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਟੁਰ ਪਿਆ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਖਰਚ ਦੀ ਤੰਗੀ ਵਾਪਰੀ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਮੂਜਬ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਔਕੜ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ, ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਬੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਕ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੰਘ ਆਇਆ, ਜਿਸਨੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਦਸਵੰਧ ਵਜੋਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਬੰਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਕਰਦਾ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਂਦਾ, ਦੁੱਧ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ, ਪੁੱਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੁੱਤ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਟੁਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਉਤਾਰਾ ਕਰਦਾ ਸੰਗਤਾਂ ਧਨ ਅਰਪਦੀਆਂ, ਤੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸਵਾਲੀ ਆਇਆ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰੀਆਂ। ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਭੌਨ' ॥੨੯॥ ਕਹੈ ਸੁ 'ਕੁਛ ਨਹਿ ਜਾਨਨੌਂ ਜਾਈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਤਿ

ਟੂਕ (ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਦੀਵੇ ਵਿਚ ਤੇਲ ਪਾਇਆ, ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਝਾੜੂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਪੀਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਆਂਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਅਸ਼ਰਫੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਲੂਕ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਵਹੀਰਾਂ ਇਹਦੇ ਗਿਰਦ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਣ ਲਗੀਆਂ ਤੇ ਉਹਦੀ ਦਾਨ ਸ਼ੀਲਤਾ ਤੇ ਵਰਦਾਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਬਪ੍ਰਿਯ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਪਾਸ ਧਨ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣ ਇਕ ਵੇਰ ਡਾਕੂ ਆ ਗਏ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਫੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਧ ਕੀਤੀ। ਇੰਜ ਪੰਧ ਮੁਕਾਕੇ ਬਾਂਗਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ (ਕਰਨਾਲ ਤੇ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਲਾਗੇ) ਪੁੱਜੇ, ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗਿਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਧਾੜ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਲੋਕੀਂ ਪਿੰਡੋਂ ਨੱਸ ਟੁਰੇ ਸਨ ਪਰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਨਸਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਫਿਰ ਪਿੰਡ ਵਸਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨਾਥ ਗਰੀਬ ਤੇ ਸਹਾਇਹੀਨਾ ਦੀ ਮਦਦ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਡਾਕੂਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਬੰਦਾ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਲੋਕੀਂ ਰਲਦੇ ਗਏ ਤੇ ਪਰਜਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈ। ਬੰਦੇ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਮਲਾ ਨਾ ਦਿਓ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਰੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰੱਛਯਾ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਹੋਰ 'ਕਰ' ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਮਲਾ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਤੇ ਚੌਧਰੀ ਤੰਗ ਪਏ, ਫੇਰ ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਚੋਧਰੀ ਰਲਕੇ ਅਪਣੇ ਹਾਕਮ ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਪਾਸ ਗਏ। ਜਿਸ ਤੇ ਕੈਂਥਲ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ,ਜੋ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਸੀ,ਬੰਦੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੜੇ ਕੌੜੇ ਵਾਕ ਕਹੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਉਹਦੇ ਬੋਲ ਕਬੋਲ ਜਿਗਰੇ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਸਹਾਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਹੱਦੋਂ ਹੀ ਟੱਪਣ ਲੱਗਾ ਤਦ ਬੰਦੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਨਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਖੱਤਰੀ ਫੌਜਦਾਰ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਤਰਸਵਾਨ ਹੋਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਥੋਂ ਉਠਕੇ ਬੰਦਾ ਸੇਹਰ ਖੰਡੇ ਪੁੱਜਾ, ਜੋ ਥਾਂ ਖਖਰੋਡ ਪਰਗਣੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ, ਰੁਹਤਕ ਤੋਂ ੨੧ ਮੀਲ ਪੂਰਬ, ਸਾਂਪਲੇ ਤੇ ਸੋਨੀਪਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ ਤਸੀਲ ਸਾਂਪਲੇ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਤੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ 'ਖੰਡਾ' ਪਿੰਡ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਲਾਗੇ ਹੀ 'ਸੇਹਰੀ' ਗਾਉਂ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਤੋਂ 'ਸੇਹਰੀ ਖੰਡਾ' ਨਾਮ ਪਿਆ ਹੈ*। 'ਸੇਹਰੀ ਖੰਡੇ' ਬੰਦੇ ਨੇ ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਡੇਰਾ ਰੱਖਿਆ, ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਉਣ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਖਬਰ ਭੇਜੀ। ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਬਾਂਗਰ ਪੁੱਜਣ ਸਮੇਂ ਤਕ ਬੰਦੇ ਦਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਤਰਸਵਾਨਾ ਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

*ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—ਸੇਹਰ ਖੰਡੇ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭ ਲਯੋ। ਖਖਰੋਡ ਪਰਗਨੇ ਜਿਂ ਹੋ ਭਯੋ। ਦਿਲੀ ਤੇ ਕਹਿ ਤੀਹ ਸੁ ਕੋਸ।

ਜਾਤ ਸਮੁਦਾਈ'। ਤਹਾਂ ਤੁਰਕਪਤਿ ਹੋਯਸਿ ਤਯਾਰ। ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤੂਰਨ ਡਾਰਿ ॥੨੯॥ ਦ੍ਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਚਢਿ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰ। ਦੋਇ ਤੋਪ ਲੇ ਸੰਗ ਜੁਝਾਰ। ਲੂਟਿ ਕੂਟ ਜਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਸੁਨਿ ਤਿਤ ਗਮਨਯੋਂ ਕ੍ਰੋਧ ਬਡੇਰਾ॥੩੦॥ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨਯੋਂ ਕੁਛ ਡਰਿਕੈ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨਿ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਤੋਪ ਚਲਾਈ। ਗਨ ਦੁੰਦਭਿ ਦਲ ਬਿਖੇ ਬਜਾਈ ॥੩੧॥ ਡਰੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਪੁੰਜ ਲੁਟੇਰੇ।–ਲਰਹਿ ਕੌਨ ਇਨ ਕੇਰ ਅਗੇਰੇ। ਚਮੂੰ ਅਧਿਕ ਜਿਮ ਆਟੇ ਲੌਨ ਧਰਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਲਰਿ ਗਨਿ ਹੈ ਕੌਨ[1]–॥੩੨॥ ਹੇਤੁ ਪਲਾਵਨ ਕੇ ਹੁਇ ਤਯਾਰੇ। ਪਿਖਿ ਬੰਦੇ ਸਭਿ ਸੰਗ ਉਚਾਰੇ। 'ਤ੍ਰਾਸਹੁ ਮਤਿ ਹੁਜਹੁ ਸਵਧਾਨਾ। ਸਭਿ ਕੇ ਮੈਂ ਬਚਾਇ ਹੌਂ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥ ਜਬਿ ਉਚਰੌਂ ਹੇਲਾ ਅਬਿ ਘਾਲਹੁ। ਲੂਟਿ ਚਮੂੰ ਹਯ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਲਹੁ। ਸਾਰ ਬੰਦ[2]*ਕਰਿ ਹੌਂ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਤੁਮ ਸੁਖੇਨ ਰਿਪੁ ਲੀਜਹੁ ਮਾਰੀ॥੩੪॥ਦੇਖਹੁ ਪਤਾ ਜਿ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ। ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਹੁ ਲਿਹੁ ਜੀਤ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਰਾ। ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਥਿਰ ਹੋਹਿ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਲੇ ਗੁਰ ਤੀਰ ਲਕੀਰ ਨਿਕਾਰੀ। 'ਗੋਰੀ ਗੋਰ ਨ ਉਲੰਘਿ ਅਗਾਰੀ'। ਇਮ ਕਹਿ ਖਰੋ ਭਯੋ ਰਿਪੁ ਸੌਹੇਂ। ਰਿਸ ਤੇ ਕਰੀ ਬੱਕ੍ਰ ਜੁਗ ਭੌਹੇਂ ॥੩੬ ॥ ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤਾੜੇ ਅਰੀ। ਜਿਸ ਕਰਿ ਤਿਨ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਸਰੀ। ਤੁਪਕ ਤੋਪ ਤੇ ਗੋਰਾ ਗੋਰੀ। ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਇਨ ਓਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਉਲੰਘੇ ਨਹੀਂ ਲਕੀਰ ਅਗਾਰੀ। ਤਿਹ ਲੌ ਪਹੁੰਚਹਿ ਨਹਿਂ† ਬਲ ਭਾਰੀ। ਖਰੇ ਸੁਖੇਨ ਨ ਕਿਸ ਕੇ ਲਾਗੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਵਤਿ ਰਿਪੁ ਆਗੇ ॥ ੩੮ ॥ ਪਿਖਿ ਬੰਦੇ ਕੋ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਐਸੇ। ਹਰਖੇ ਲੋਗ ਤਜਯੋ ਡਰ ਤੈਸੇ। ਸਾਵਧਾਨ ਹੁਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ

[1]ਅਸੀਂ ਬਲ ਧਾਰਕੇ ਲੜੀਏ ਤਾਂ ਕਿਸ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹਾਂ। [2]ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਗੇ।

*ਪਾ:–ਸਾਹ ਬੰਦ। †ਪਾ:–ਪਹੁੰਚਿ ਹਟਹਿਂ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਦੂਜ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਕੀ ਖੋਹਣੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੇ ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲੇ ਦਿਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੱਫੇ ਦੇਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁਭਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਓਹ ਪਿੰਡ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾੜਾਂ ਦੀ ਖ਼ੂਬ ਖ਼ਬਰ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਐਉਂ ਹੀ ਓਹ ਪਰਜਾ ਵਿਚ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਵੱਲ ਹੋ ਗਏ। ਐਉਂ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ...ਹੀਂ ਰਲਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਤੇ ਬੰਦਾ ਮਾਲਵੇ ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਦਾ ਪ੍ਰਿਯ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸੰਭਾਲੇ। ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਬਿਸਾਲੇ ॥੩੯॥ ਕਿਨਹੂੰ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਹੀ ਧਾਰੀ। ਭੇ ਸਨਮੁਖ ਕਰਿ ਮਾਰੋ ਮਾਰੀ। ਸਭਿ ਕੇ ਆਗੇ ਬੰਦਾ ਭਯੋ। ਅਪਨਿ ਚਮੂੰ ਕੋ ਉਤਸਵ ਦਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਇਮ ਗਮਨਤਿ ਜਬਿ ਹੋਇਸਿ ਨੇਰ। ਭਏ ਦਲੇਰ ਚਹਦੋ ਭਟ ਭੇਰ। ਜਬਿ ਕੇਤਿਕ ਤੁਪਕੈਂ ਚਲਿਵਾਈ। ਲਗੀ ਤੁਰਕ,ਗਿਰਿ ਗੇ ਰਣ ਥਾਂਈਂ॥੪੧॥ ਇਹ ਬਚ ਰਹੇ, ਲਗਹਿਂ ਨਹਿ ਘਾਵਾ। ਗਿਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਿਪੁ ਹ੍ਵੈ ਨ ਬਚਾਵਾ। ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗ ਛੁਟੇ ਗਹਿ ਲੀਨ। ਚਢਿ ਊਪਰ ਬਿਚਰੇ ਰਣ ਕੀਨ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਬੰਦੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਬੰਦੇ ਦੀ ਵਿਜਯ। ਦਲ ਵਧਣਾ। ਸਢੌਰਾ ਮਾਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਯੋ ਨੇਰ ਭਟ ਭੇਰ ਕੋ ਬੰਦਾ ਚਮੂੰ ਅਨੰਦ[1]। ਛੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਬਹੁ ਚਢੇ ਬਾਢੀ ਚੌਂਪ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਹੁ ਕੋਪਯੋ ਮੁਖ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਹੇਲ ਕਰਹੁ ਮੇਲਹੁ ਘਮਸਾਨਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗਮ'ਤੋਪ ਸਮੇਤ। ਛੀਨ ਲੇਹੁ ਇਨ ਤੇ ਰਣ ਖੇਤ'॥ ੨ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਨ ਸੰਭਾਰਾ। ਜੋਰਿ ਪਨਚ ਮਹਿਂ ਐਂਚਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਹਤਹੁ ਤੁਰਕ ਗਨ ਜਾਨਿ ਨ ਦੀਜੈ। ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਛੀਨਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ'॥੩॥ਤਬਿ ਅਕਾਸ਼ ਕੋ ਦਲਚਲਿ ਆਯੋ। ਹਤਿ ਅਜ਼ਗੈਬਹਿ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ। ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਆਯੁਧ ਚਲੇ। ਪਰੀ ਮਾਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਗਨ ਹਲੇ ॥ ੪ ॥ ਦਈ ਪੀਠ, ਤਜਿ ਤੋਪ ਪਧਾਰੇ। ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਨਿਜ ਭਟ ਲਲਕਾਰੇ। 'ਹਯ ਆਯੁਧ ਕਰੋਂ ਤੋਪ ਨ ਲੇਤੇ। ਨਹਿਂ ਰਿਪੁ ਠਹਿਰੇ ਭਾਜ ਚਲੇ ਤੇ'॥੫॥ਨਰ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਪਿਖਿਨਿ ਤਮਾਸ਼ਾਖਰੇ ਸੈਂਕਰੋ ਚਾਰਹੁਂ ਪਾਸਾ। ਪਿਖੇ ਪਲਾਵਤਿ ਭੀਰੁ ਅਧੀਰ। ਸਕੇ ਚਲਾਇ ਨ ਤੁਪਕ ਰੁ ਤੀਰ ॥ ੬ ॥ ਲੂਟਨ ਲਗੇ ਤੁਰੰਗਮ ਲਏ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਛੋਰਤਿ ਨਹਿਂ ਭਏ। ਪਰੀ ਲੋਥ ਪਰ ਲੋਥ ਘਨੇਰੀ। ਚਲਹਿ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰ ਬਡੇਰੀ ॥ ੭ ॥ ਕਟਿ ਕਟਿ ਗਿਰੇ ਨ ਭਾਜਨ ਪਾਏ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਲੋਕਨ ਮਿਲਿ ਘਾਏ। ਪਸਰਯੋ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਛਿਤ ਰੰਗੀਨ। ਕਟੇ ਕਰਾਹੈਂ ਕੇਤਿਕ ਦੀਨ[2] ॥ ੮ ॥ ਰਹੀ ਸੰਭਾਲ ਨ, ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਰਾ। ਕਹਿਂ ਲਗ ਬਰਨੌਂ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ। ਗਏ ਥਲਾਇਕ[3] ਭਏ ਸੰਘਾਰਾ। ਤਬਹਿ ਪਨਚ ਤੇ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ਥਿਰਯੋ ਸਥਾਨ ਆਪਨੇ ਬੰਦਾ। ਲਯੋ ਲੂਟ ਦਲ ਤੁਰਕ ਬਿਲੰਦਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬਡੇ ਤੁਰੰਗ।ਲੇਕਰ ਸਗਰੇ ਹਰਖਤਿ ਅੰਗ ॥ ੧੦ ॥ ਜਿਤ ਕਿਤ

[1]ਬੰਦਾ (ਆਪਣੀ) ਸੈਨਾ (ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ) ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ। (ਅ) ਬੰਦਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। [2]ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਕਈ ਵਿਲਪ ਰਹੇ ਹਨ। [3]ਇਕ ਭੱਜ ਗਏ।

ਤੇ ਮਿਲਿਗੇ ਨਰ ਆਇ। ਬਿਨਾ ਚਾਕਰੀ ਲੂਟਨ ਚਾਇ।ਆਯੁਧ ਧਰਨ-ਹਾਰ[1] ਸਭਿ ਆਏ। ਮਿਲਿ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਤੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੧॥ ਮੁਸਤਾਬਾਦ[2] ਜਾਇ ਪੁਰਿ ਮਾਰਾ। ਲੂਟਯੋ ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਸਾਰਾ।ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਵਸਤੂ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਲੇ ਲੋਕਨਿ ਚਿਤ ਚਾਉ ਵਧਾਯਾ ॥੧੨॥ ਕੇਤਿਕ ਧਨੀ ਭਏ ਨਰ ਮਹਾਂ। ਲੂਟਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਇ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ।ਸੌ ਦੋ ਸੈ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਚੜ੍ਹਿ ਜਾਤੇ।ਲੂਟ ਕੂਟ ਪੁਨ ਜਾਇ ਸਮਾਤੇ[3] ॥੧੩॥ ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਭਾਰੀ ਵਿਚਦੇਸ਼। ਭਾਗ ਚਲੇ ਨਰ ਨਾਰਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਮਹਾਂ ਦਲ ਭਯੋ। ਲੂਟਨ ਕੋ ਅਲੰਬ ਇਕ ਲਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਚਮੂੰ ਹੁਇ ਗਈ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਧੂਮ ਧਾਮ ਪ੍ਰਗਟਈ। ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸਿਮਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਾ।ਨਿਕਟ ਸਢੌਰਾ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਲੰਦਾ* ॥ ੧੫ ॥ ਤਿਸ ਮਾਰਨ ਕੋ ਚਿਤ ਉਮਗਾਯੋ । ਕਰਯੋ

[1]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ। [2]ਮੁਸਤਫਾਬਾਦ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ ਤੋਂ ਚੋਥਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ ਇਸਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ। [3]ਬੰਦੇ ਦੇ ਦਲ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਂਵਦੇ ਹਨ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਸਤਫਾਬਾਦ ਪਰ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਹੱਲਾ ਬੋਲਣ ਦੀ ਖਬਰ ਗ਼ਲਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਾਕਿਆਤ ਐਉਂ ਹਨ:—ਬੰਦਾ ਸਿਹਰ ਖੰਡੇ (ਖਰਖੋਡੇ) ਅੱਪੜਕੇ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮਾਝੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਆ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਲੜਾਂ। ਨਿਰੇ ਲੁੱਟ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਯਾਂ ਆਮ ਛੇੜਾਂ ਨਾਲ ਸਰਹਿੰਦ ਮਾਰ ਲੈਣੀ, ਬੰਦਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ, ਸੁਖੱਲੀ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਲੋਕ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਈ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭੱਜ ਜਾਣਗੇ । ਇਸ ਲਈ ਓਹ ਜਥਿਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਲੱਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਟੁਰਨ ਵੇਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਬੜੇ ਤਕੜੇ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹਨ, (ਦੇਖੋ ਭੰਗੂ ਜੀ ਦਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਣਾ । ਬੰਦਾ ਬੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਝਾ ਬੜਾ ਹਠੀਲਾ ਤੇ ਅੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮਾਲਵਾ ਨੇੜੇ ਹੈ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਸੂਹਣੇ ਲੜਾਕੇ ਜੁਆਨ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਪੜਨਗੇ। ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਰਹਿੰਦੋਂ ਉਪਰ ਸਲੋਦੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਅੱਪੜੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸਨ । ਸ਼੍ਰੋਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬਾਬਾ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਸਨ। ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੇ ਬੰਦਾ ਆਇਆ ਸੁਣਕੇ ਏਹ ਕੈਦ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਏਹ ਕੈਦੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਆਪਣਾ ਜਥਾ ਲੈਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲੇ। ਸਨ ਤਾਂ ਏਹ ਸਿੰਘ ਵੀਹਾਂ ਕੁ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ, ਪਰ ਸਨ ਪੱਕੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਠੀਲੇ ਰਾਠ। ਹੁਣ ਮਾਲਵੇ ਤੋਂ ਜਥੇ ਬੀ ਅੱਪੜਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਭਾਈ ਦੂਪੇ ਕੇ ਦੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸਜਣ ਬੀ ਜਥਾ ਲੈਕੇ ਅੱਪੜ ਪਏ । ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੇ ਭਾਈ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥਾ ਲੈਕੇ ਪੁੱਜੇ । ਮਹ੍ਰਾਜ ਤੋਂ ਬੀ ਤਕੜਾ ਜਥਾ ਪੁੱਜਾ। ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਸਿਰ ਕੱਢ ਚਾਰ ਆਦਮੀ ਲੈ ਕੇ ਟੁਰਿਆ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੋਰ ਉਸ ਨਾਲ ਰਲਦੇ ਗਏ, ਪਰ ਮਾਝੇ ਵਾਲੇ ਜਥੇ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੇ ਸਨ ਤੇ ਬੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਪੜੇ ਬਿਨ ਸਰਹਿੰਦ ਤੇ ਪੈਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮਾਝੇ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬੜੇ

(ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਕੂਰ ਨਿਜ ਹੁਕਮ ਅਲਾਯੋ। 'ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਇਹ ਨਗਰ ਕੁਚਾਲਾ। ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹੁ ਜੁ ਸਾਧੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੬॥ ਗੁਰ ਪੱਖੀ ਲਖਿ ਕੁਟੰਬ ਸਮੇਤ। ਕਤਲ ਕਰਨੋ ਤਿਹ ਸਕਲ ਨਿਕੇਤ। ਸੋ ਪਲਟਾ ਪੂਰਬ ਹੀ ਲੀਜੈ। ਹੇਲਾ ਘਾਲਿ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ।ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਉਸ ਪਾਸ ਭੀੜ ਭਾੜ ਜਮਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਪੱਤਣਾਂ ਤੇ ਰੋਕਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਸੋ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘ ਯਕੇ ਦੁੱਕੇ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਹੋਕੇ ਭੇਸ ਵਟਾ ਵਟਾਕੇ ਟਾਂਡਿਆਂ ਨਾਲ ਵਪਾਰੀ ਬਣ ਬਣਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਫੇਰ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸੇ, ਅਤੇ ਖਰਚ ਮੁੱਕਣ ਕਰਕੇ ਓਥੇ ਠਹਿਰੇ ਖੜੇ ਸਨ। ਪਰ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਖ਼ਬਰ ਸੁਰਤ ਜਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਧਾਵੇ ਦੇ ਦਾਉ ਘਾਉ ਮਝੈਲਾਂ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਨੇ ਗਿਣ ਗਠ ਲਏ ਸਨ। ਬੰਦਾ ਹਾਲੇ ਮਾਲਵੇ ਤੇ ਮੈਨਦਾਬ ਦੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਭੀੜ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਸੋਨੀ ਪਤ, ਕੈਥਲ ਹੁੰਦਾ ਹੋਯਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਣੇ ਵਲ ਵਧਿਆ*। ਇਥਾਂ ਦੇ ਜਲਾਦਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਏਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਸਨ ਪਠਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸਰਹਿੰਦ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਕੀਮਤੀ ਜਿੰਦ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬੰਦਾ ਹੁਣ ਉਠ ਪਿਆ। ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰਦਾ ਸਮਾਣੇ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਆ ਪਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਖ਼ੂਬ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਹਿੰਦ ਹੁਣ ਨੇੜੇ ਸੀ, ਪਰ ਬੰਦਾ ਮਝੈਲਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਏਥੋਂ ਰਤਾਕੁ ਦੱਖਣ ਰੁਖ਼ ਚਾਲੇ ਪਾਕੇ ਪੂਰਬ ਰੁਖ ਹੋ ਪਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਘੁੜਾਮ ਮਾਰੀ, ਫੇਰ ਸ਼ਾਹਾਬਾਦ ਮਾਰਿਆ, ਥਾਨੇਸਰ ਵਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਤਰ ਪੂਰਬ ਹੋਕੇ ਮੁਸਤਫਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਾਨ ਕਰਕੇ ਸਢੌਰੇ ਵਲ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਹੋ ਟੁਰਿਆ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਮਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਦੇ ਖਰਚ ਵਾਸਤੇ ਪਦਾਰਥ ਹੁੰਦਾ ਜਾਏ, ਫੌਜ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਵਧਦੇ ਜਾਣ,ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੇ ਡਰ ਬੈਠਦਾ ਜਾਏ,ਤੇ ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰ ਕੁ ਦੇ ਲਗਪਗਯਾ ਵਧੀਕ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹਨ, ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਜਾਏ,ਫੇਰ ਸਰਹਿੰਦ ਮਾਰੀ ਜਾਏ। ਸਢੌਰਾ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਬੋਧੀਆਂ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਦੋਂ ਸਾਧਾਵਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਗੜਕੇ ਸਾਧੂਵਾੜਾ ਤੇ ਫੇਰ ਸਢੌਰਾ ਪਦ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਢੌਰਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਾ ਅੱਡਾ ਸੀ। ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਬੀ ਏਥੋਂ ਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਸ਼ਾਹ ਬਦਰਉੱਦੀਨ ਸੀ। ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਢੌਰੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੰਦਾ ਸਢੌਰੇ ਵਲ ਵਧਿਆ। ਪਰ ਸਢੌਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਦਾ ਕਪੂਰੀ ਤੇ ਪਿਆ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਸਿਰਕਰਦੇ ਕੁਦਮੁੱਦੀਨ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੇਪਤੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਸੀ। ਪਰਜਾ ਕੁਰਲਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੋ ਸਢੌਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਸਢੌਰੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਫਤੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਢੌਰਾ ਮਾਰਕੇ ਫੇਰ ਛਤਬਨੂੜ ਵਲ ਰੁਖ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਕਾਸਦ ਦੁੜਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਆ ਮਿਲ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਖਰਖੌਦੇ ਤੋਂ ਸਰਹਿੰਦ ਤਕ ਦਾ ਫਤੇ-ਸਫਰ ਅੱਗੇ ਵੱਖਰੇ ਦਿੱਤੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਸਾਫ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਏਗਾ।

*ਸਨਾਮ ਛੁਟਣੀ ਰਹੁ ਗੀ ਹੈ ਢਕਸੀ ਸੀ ਮੈ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਛੂਟੀ। ਸਿੱਧਾ ਸਮਾਣੇ ਵਲ ਹੀ ਗਿਆ।

ਕਤਲ ਕਰਿ ਦੀਜੈ' ॥ ੧੭ ॥ ਦਲ ਮਹਿ ਭੇ ਦੁੰਦਭਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ 'ਗਹਿ ਡੰਕ ਬਜਾਏ'। ਸਾਵਧਾਨ ਸਗਰੇ ਜਬਿ ਭਏ। ਚਢੇ ਤੁਰੰਗਨ ਆਯੁਧ ਲਏ ॥ ੧੯ ॥ ਬੰਦਾ ਹੋਇਸਿ ਹਯ ਅਸਵਾਰ। ਬਾਬੇ ਜੁਗਮ ਸੰਗ ਮਹਿ ਧਾਰਿ। ਜਾਇ ਸਵੌਰੇ ਕਹੁ ਤਬਿ ਘੇਰਾ। ਤੁਪਕ ਤੋਪ ਚਾਲੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੧੯॥ਪਹਿਲੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਲਰੇ। ਸੱਯਦ ਖਾਨ ਮੁਗ਼ਲ ਗਨ ਅਰੇ। ਕੜਾਕੜੀ ਮਾਚਯੋ ਘਮਸਾਨਾ। ਗੋਰੀ ਚਲੀ ਧਨੁਖ ਤੇ ਬਾਨਾ ॥੨੦॥ ਪੁਨ ਚਹੂੰ ਓਰ ਘਾਲਿ ਕਰਿ ਜ਼ੋਰ। ਦਏ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੇ ਮੁਖ ਮੋਰਿ। ਬਾਹਰ ਠਹਿਰ ਨ ਸਕੇ ਲਰਾਈ। ਬਰੇ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਹ੍ਵੈ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਪਾਕੀ ਕੰਧ ਸਥਾਨ ਉਤੰਗ। ਬਡੋ ਮਵਾਸੀ ਹੋਹਿ ਨ ਭੰਗ। ਤਿਸ ਕੋ ਲਾਇ ਮੋਰਚੇ ਖਿਰੇ। ਗੋਰਾ ਚਲਨਿ ਸ਼ੁਰੂ ਗਨ ਕਰੇ ॥ ੨੨ ॥ 'ਸ਼ਾਹਿ ਕੁਮੇਤ*' ਪੀਰ ਇਕ ਤਹਾਂ। ਜਿਸਕੀ ਕਬਰ ਸਕੰਚਨ ਮਹਾਂ। ਚਾਮੀਕਰ ਭੀਤਰ ਬਹੁ ਲਾਗਾ। ਬਹੁ ਊਚੋ ਜਗ ਮਹਿੰ ਜਿਹ ਜਾਗਾ ॥ ੨੩ ॥ ਪਾਹਨ ਦੁਰਗ ਬੀਚ ਤੇ ਮਾਰੈਂ। ਦਲ ਪਰ ਬਰਖੈਂ ਭਟਨ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਜੁੱਧ ਹੋਤਿ ਬਹੁ-ਤੇਰਾ। ਹੇਲਾ ਘਾਲਿ ਘਾਲਿ ਭਟ ਭੇਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਅਰਯੋ ਦੁਰਗ ਟੂਟਯੋ ਜਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਬੰਦੇ ਜਤਨ ਬਿਚਾਰਯੋ ਤਾਂਹੀ। ਵਹਿਰ ਬਡੋ ਦਮਦਮਾ ਉਸਾਰਾ। ਤੂਰਨ ਲਾਗੇ ਮਨੁਜ ਹਜ਼ਾਰਾ ॥ ੨੫॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਲ ਬਿੱਧੈ ਬਡ ਐਸੇ। ਹੋਇ ਸਵਾਯਾ ਡਯੋਢਾ ਜੈਸੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਲੁਟਨਿ ਧਾਵੈਂ। ਗਨ ਧਨ ਧਾਨ ਪੁਰਿਨਿ ਤੇ ਲਯਾਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਭਾ ਉਤੰਗ ਦਮਦਮਾ ਉਚੇਰਾ। ਚਢਿ ਬੰਦਾ ਊਪਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੁਰਗ ਕੇ ਬਿਖੈ ਲਗਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਰ ਐਂਚਯੋ ਸਮੁਹਾਈ ॥੨੭॥ ਹੁਕਮ ਦਯੋ ਦਲ ਕੋ 'ਹੁਇ ਹੇਲਾ'। ਸੁਨਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਸ਼ੋਰ ਬਡ ਮੇਲਾ। ਧਾਇ ਧਾਇ ਗਢ ਕੋ ਲਗਿ ਗਏ। ਤਤਛਿਨ ਸੁਭਟ ਅਰੂਢਤਿ ਭਏ ॥ ੨੮ ॥ ਉਮਡ ਪਰਯੋ ਦਲ ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਬਜਯੋ ਖੜਗ ਰਿਪੁ ਕਦਨ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਤਬਾ ਮੂੰਡ ਕਰਿ ਅੰਗ ਘਨੇਰੇ। ਬਿਥਰੀ ਲੋਥ ਪੋਥ ਗਨ ਹੇਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸ਼ੇ। ਢਾਹਿ ਮਦਾਨ ਕੀਨਿ ਚਹੁੰ ਪਾਸੇ। ਬਹੁਰ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਦਲ ਬਰਿ ਗਯੋ। ਜੋ ਦੇਖਯੋ

*ਸ਼ਾਯਦ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ 'ਕੁਤਬੁਲ ਅਕਤਾਬ' ਦੀ ਖਾਨਕਾਹ ਤੋਂ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਖਾਨਕਾਹ ਤੇ 'ਗੰਜੇ ਇਲਮ' ਬੰਦੇ ਨੇ ਢਾਹੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਤਕ ਸਲਾਮਤ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਦੀ ਛਤ ਧੁਆਂਖੀ ਹੋਈ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਚੂਨੇ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧੁਆਂਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸੜੀ ਨਹੀਂ।

"ਟਿ ਦਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਨ ਸੱਯਦ ਛੋਰਾ । ਸ਼ੇਖ ਮਰੇ ਖਤਿ ਘੋਰਾ । ਲੂਟਨੇ ਬੁਰੇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਜਾਈ। ਤੁਰਕਾਨੀ ਆਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਕੇਤਿਕ ਕਰ ਲਈ[1] । ਭੋਗੀ ਪਕਰਿ ਨ ਦਈ। ਕੇਤੀ ਦਲ ਮਹਿ ਤ੍ਯਾਗੀ ਲਯਾਇ। ਸੁਥਨੀ ਮਹਿਂ ਮੂਖਕ ਪਾਵਸ਼ਾਇ* ॥੩੨॥ ਊਪਰ ਬਾਂਧ ਕਸ ਕਰਿ ਨੀਬੀ। ਉਛਰੀ ਫਿਰਤ ਉਤਹਿ ਇਤ ਬੀਬੀ। ਤਰੇ ਪਾਉਂਚੇ ਬੰਧਨ ਕਰੇ। ਨਹਿ ਮੂਖਕ ਨਿਕਸੈ ਰ ਬਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਸਯਦਾਨੀ, ਮੁਗ਼ਲਾਨਿ, ਪਠਾਨੀ। ਕਹਾ ਤਿਨ ਕੀ ਤਿ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨੀ। ਜੋ ਕਬਿ ਨਰ ਨ ਹੇਰਨੇ ਪਾਈ। ਭਈ ਦਸ਼ਾ ਅਸ ਤਹਾਂ ਭ੍ਰਮਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਘੋਰ ਪਾਪ ਕੋ ਫਲ ਬਿਦਤਯੋ। ਨਾਸ਼ ਨਗਰ ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਭਯੋ। ਨਰ ਮਰਿ ਗਏ ਲਈ ਗਹਿ ਨਾਰੀ। ਹੋਯਹੁ ਕਾਲ ਭਯੰਕਰ ਭਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਚਿਤ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰੀ।-ਨਹੀਂ ਪੀਰ ਕੀ ਕਬਰ ਬਿਦਾਰੀ। ਹਿੰਦੂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਸ ਆਗੇ ਜਾਇ। ਨਹੀਂ ਅਗਨ ਮਹਿਂ ਜਰਹਿ ਕਦਾਇ† ॥੩੬॥ ਇਸਕੋ ਛੋਰਨ ਨਾਂਹਿਨ ਆਛੋ। ਰੁਚਿਰ ਮਸੀਤ

[1]ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ (ਦੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ) ਨੇ (ਜੋ ਲੁੱਟ ਦੀ ਖਾਤਰ ਨਾਲ ਰਲੇ ਸਨ) ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਕਰ ਲੀਤੀਆਂ ।

*ਅੱਗੇ ਅੰਸੂ ੧੦ ਦੇ ਅੰਕ ੧੯ ਵਿੱਚ ਬੀ ਇਹੋ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੀਚ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੁਟੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਫੜੀਆਂ ਹਨ, ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਗਯਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੨੦ ਦਾ ਅੰਕ ੧੭ ਤੋਂ ੨੦ ਤਕ। ਭੰਗੂ ਜੀ ਨੇ ਸਢੌਰੇ ਮਾਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚੂਹੇ ਸੁੱਥਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਗਲਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀਆਂ। ਇਕ ਗਲ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਸਢੌਰੇ ਦੇ ਸੱਯਦਾਂ ਸ਼ੇਖਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਜਾ ਅਤਿ ਤੰਗ ਸੀ, ਲੋਕ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਤਲਗੜ੍ਹੀ ਦੀ ਕਤਲ ਤੇ ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਭੜਕੂ ਤੱਤੇ ਤੇ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਨੇ ਹੀ ਉੱਠਕੇ ਬਦਲੇ ਲੈ ਲਏ ਸਨ। ਭੰਗੂ ਜੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਬਾਬਤ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

'ਹਿੰਦੂਅਨ ਕੇ ਘਰ ਲੀਨੇ ਰਾਖ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਈ ਕਤਲੋ ਆਖ।
ਬੋਦੀ ਵਾਲੇ ਨਾਹਿ ਸਤਾਯੋ। ਬਿਨ ਬੋਦੀ ਤਿਸ ਮਾਰਿ ਗਵਾਯੋ।
ਜੋ ਹਿੰਦੂਅਨ ਘਰ ਜਾਇ ਛਿਪੇ ਤੇਊ ਲਏ ਉਬਾਰ।

†ਰਵਾਯਤ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਰਦਾ ਇਸ ਕਬਰ ਅਗੋਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸੜਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਹ ਵਹਿਮ ਸੀ ਯਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਬਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਂਦੇ।

ਬਿਦਾਰਨ ਬਾਂਛੈਂ—। ਗਯੋ ਆਪ ਤਹਿੰ ਜਿਸ ਥਲ ਖਰੀ। ਕੰਚਨ ਲਿਪਤ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਕਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਜਾਨਿ ਸੁ ਬੰਦੇ ਕੋ ਆਗਵਨੂ। ਡਗਮਗ ਕੰਪੀ ਕਬਰ ਸ ਭਵਨੂ। ਗੁਰ ਸਰ ਕੀ ਤਬਿ ਨੋਕ ਧਸਾਈ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਸਭਿ ਮਹਿ ਊਚ ਅਲਾਈ ॥ ੩੮ ॥ 'ਅਬਿ ਗੀਦੀ ਕੰਬੇ ਕਹਾ ਹੋਇ। ਜਸੋ ਹਮਾਰੋ ਪਲਟਾ ਸੋਇ[1]'। ਠਹਿਰ ਗਈ ਕੰਪਨ ਤੇ ਫੇਰ। ਹੇਤੁ ਬਿਦਾਰਨ ਲਗੇ ਘਨੇਰ ॥੩੯॥ ਸਰਬ ਕਬਰ ਜਬਿ ਤਿਹ ਖਨਵਾਈ। ਹਾਡ ਤਰੇ ਤੇ ਲੀਏ ਕਢਾਈ। ਕਾਸ਼ਟ ਬਿਖੈ ਅਗਨਿ ਤੇ ਜਾਰੇ। ਲਗੇ ਮਸੀਤ ਬਿਦਾ-ਰਤਿ ਸਾਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਢਾਹਿ ਕੀਨਿ ਮੈਦਾਨ ਸਥਾਨ। ਜੁਤਿ ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਕੀਨਿ ਵਿਰਾਨ। ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ਪਲਟਾ ਸੋ ਲੀਨਿ[2]। ਸਹਿਤ ਪੀਰ ਪੁਰਿ ਨਰ ਤੇ ਹੀਨ[3] ॥੪੧॥ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਜੁਰਯੋ ਦਲ ਆਇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਤੋਪ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਰੀ ਧਾਂਕ ਕੰਪਯੋ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਧੀਰਜ ਹਾਨਾ॥੪੨॥ 'ਕੋ ਇਹ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋਂ ਜਾਈ। ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਥਲ ਕੋ ਰਾਜਾ ਰਾਈ। ਔਚਕ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਦੇਸ਼ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਕਹਾ ਸੁਧ, ਆਗੇ ਕਰਹਿ ਬਿਲਾਸਾ[4]' ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ 'ਸਢੌਰਾ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਯੋ ਉਜਾਰ ਪੁਰਿ ਤੁਰਕਾਨਾ ਸੰਘਾਰਿ। ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਦਲ ਆਨਿ ਤਬਿ ਕੀਨਹੁ ਕੂਚ ਬਿਚਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮਾਣਾ[5]* ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਠਾਨ। ਜੋ ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਰਖੀ ਬਾਹਨੀ ਪਾਸ। ਬਿਬਿਧ ਬਿਧਿਨ ਬਹੁ ਬਿਲਸ ਬਿਲਾਸ॥੨॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਧਨ ਗਨ ਅਰੁ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਨਿਜ ਦਲ ਜੋਰਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਦੁੰਦਭਿ ਪੁੰਜ ਬਜਾਵਤਿ ਚਾਲੇ। ਇਤ ਉਤ ਲੂਟਤਿ ਜਾਤਿ ਉਤਾਲੇ ॥੩॥ ਉਡੀ ਗਰਦ ਛਾਦਯੋ ਅਸਮਾਨਾ। ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਗਨ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨਾ। ਰੌਰਾ ਪਰਯੋ

[1]ਭਾਵ ਉਸ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਹੈ। [2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਦਲਾ ਲੀਤਾ। [3]ਨਗਰ ਪੀਰ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। [4]ਕੀ ਪਤਾ ਅੱਗੇ ਕੀ ਕੌਤਕ ਕਰੇਗਾ। [5]ਨਾਮ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ, ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਹੈ।

*ਇਹ ਮੁਸਤਫਾਬਾਦ ਤੇ ਸਢੌਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਫਤੇ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਜੰਗਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੀ। ਠੀਕ ਤਰਤੀਬ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦਿੱਤੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਭਯ ਮਾਨੇ। ਭਾਜ ਚਲੇ ਜਿਮ ਪਾਤ ਪੁਰਾਨੇ ॥ ੪॥ ਕਰੇ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਸਿਧਾਰੇ। ਤੁਰਤ ਪਠਾਨ ਆਨਿ ਲਲਕਾਰੇ। 'ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਕਰਿ ਮੈਂ ਸਰਬ ਸੰਘਰਿਹੌਂ। ਕਹਾਂ ਪਲਾਵੋ ਘੇਰਤਿ ਧਰਿ ਹੌਂ' ॥ ੫ ॥ ਸਹਿ ਨ ਸਕੇ ਸਭਿ ਚਢੇ ਪਠਾਨ। ਲਸ਼ਕਰ ਅਪਨੋ ਜੋਰਿ ਮਹਾਨ। ਰਣ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵਾ। ਦੁਇਦਿਸ਼ਿ ਜੰਗ ਘਨੋ ਹੁਇ ਜੋਵਾ ॥ ੬ ॥ ਤੋਪ ਤੁਫੰਗੈਂ ਛੂਟਨਿ ਲਾਗੀ। ਕੜਕੀ ਮਨਹੁੰ ਕਾਲਕਾ ਜਾਗੀ। ਬਰਖਹਿਂ ਗੋਰਾ ਅਰੁ ਗਨ ਗੋਰੀ। ਧੂਮ ਧਾਮ ਪਸਰੀ ਚਹੁੰ ਓਰੀ ॥ ੭ ॥ ਧੁਖਹਿਂ ਪਲੀਤੇ ਉਠਹਿਂ ਅਵਾਜਾ। ਭੈਰਵ ਭੈਰਵ ਹੁਇ ਕਰਿ ਗਾਜਾ[1]। ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਚਤਿ ਅਰੁ ਗਾਵਤਿ। ਰੁਧਰ ਪਿਯਤਿ ਜੋਗਨਿ ਕਿਲਕਾਵਤਿ ॥੮॥ ਐਸੋ ਪਰਯੋ ਅਧਿਕ ਘਮਸਾਨਾ। ਲੋਥ ਪੋਥਨਾ ਭਈ ਮਹਾਨਾ। ਚੀਕਤਿ ਚੁੰਚ ਚਾਂਵੜਾ[2] ਭਰਿ ਭਰਿ। ਬਾਇਸ ਖਾਇਂ ਮਾਸ ਮਦ ਭਰਿ ਕਰਿ॥੯॥ ਕੂਕ ਕੂਕ ਕੂਕਰ ਗੋਮਾਇ। ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਆਮਿਖ ਕੋ ਬਹੁ ਖਾਇਂ। ਭਯੋ ਭਯੰਕਰ ਭੀਰੂ ਭੂਰ[3]। ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਗ਼ਰੂਰ ॥੧੦॥ ਕਹਿਂ ਲਗ ਬਰਨੌਂ ਜੰਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਾਰੇ ਪਰੇ ਪਠਾਨ ਕਰਾਲਾ। ਅਰਹਿ ਲਰਾਈ ਹੇਰਹਿ ਬੰਦਾ[4]। ਗੁਰ ਸਰ ਕੋ ਸੰਭਾਰਿ ਬਿਲੰਦਾ॥ ੧੧ ॥ ਰਿਪੁ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਐਂਚਹਿ ਸਨਮੁਖ। ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਹੋਤਿ ਗਨ ਬੇਮੁਖ[5]। ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਦੁਰਗ ਜੁ ਅਰਿ ਜਾਇ। ਤਹਿਂ ਸਰ ਐਂਚਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਇ ॥੧੨॥ ਛੂਟਿ ਜਾਇ, ਨਹਿਂ ਰਹੈ ਮਵਾਸੀ। ਜੋ ਲਸ਼ਕਰ ਅਰਿ ਹੋਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ੀ[6]। ਸਰ ਮਹਿਂ ਕਰਾਮਾਤ ਇਸ ਭਾਂਤਿ। ਨਹਿਂ ਠਹਿਰਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਹੁਇ ਘਾਤ ॥੧੩॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮਾਨਾ। ਬਲੀ ਪਠਾਨਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹਾਨਾ। ਤੁਰਕਾਨੀ ਬਹੁ ਗਹਿ ਗਹਿ ਆਨੀ। ਨੀਚਨ ਭੋਗੀ ਰਾਖਨਿ ਠਾਨੀ* ॥੧੪॥ ਪਸਰਯੋ ਦਲ ਲੂਟਯੋ ਸਭਿ ਦੇਸ਼।

---

[1]ਭੈਰੋਂ ਭਯਾਨਕ ਹੋਕੇ ਗੱਜਿਆ। (ਅ) ਭੈਰੋਂ ਭੈਦਾਇਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਗੱਜਿਆ। [2]ਗਿੱਧਾਂ। [3]ਕਾਇਰਾਂ ਲਈ (ਸਮਾਂ) ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਯਾਨਕ ਹੋ ਗਿਆ। [4]ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਦੇਖੇ ਕਿ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਅੜ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। [5]ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਬਿਨਾ ਮਾਰੇ (ਨਾਸ਼) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਜੋ ਲਸ਼ਕਰ ਅੜਦਾ ਹੈ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। *ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਕਿ ਤੁਰਕਾਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਭੋਗਣੀਆਂ ਸਿੰਘ ਪਾਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੀਚਾਂ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੇ ਜੋ ਨਾਲ ਸਨ ਭੋਗੀਆਂ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਬੰਦਾ ਇਹ ਬੀ ਰੋਕਦਾ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਲੁਟੇਰੇ ਤੇ ਨੀਚਾਂ ਦੀ ਧਾੜ ਨਾਲ ਬਹੁਤੀ ਸੀ ਤੇ ਬੰਦੇ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਸਖਤੀਆਂ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਦੂਸਰੇ ਉਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਉਠ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਅਪਣੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਲਈ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਗੁੱਭ ਕੱਢਦੇ।

ਜੰਗਲ ਭਰ ਜਾਂਗੁਲਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼[1]।ਸਭਿ ਪੁਆਧ ਕੋ ਲੂਟਿ ਉਜਾਰਾ।ਠੌਰ ਠੌਰ ਰੌਰਾ ਪਰਿ ਭਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਗੁਰ ਬਰਜਨੋ ਮਾਰੀ ਨ ਸੁਨਾਮ। ਰਹੇ ਸਾਧ ਮੂਲਾ ਜਿਸ ਨਾਮ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ ਸਮੁਦਾਏ। ਪ੍ਰਤੌਂ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਏ ॥ ੧੬ ॥–ਭਯੋ ਹਮਨ ਕੋ[2] ਦਲ ਬਲ ਭਾਰਾ। ਮਾਰ ਲੂਟ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਕਾਰਾ। ਫਿਟਕੀ ਪੁਰੀ ਸਿਰੰਦ ਬਿਸਾਲੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਰਨ ਜੁਹੈਂ ਉਤਾਲੀ–॥ ੧੭ ॥ ਬਸਹਿ ਬਜ਼ੀਦਖਾਨ ਜਹਿ ਪਾਪੀ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਨਿ ਕੋ ਸੰਤਾਪੀ। ਤਿਸ ਹਤਿਬੇ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਲਾਲਸ[3]।ਬੰਦਾ ਭਯੋ ਸੁਚੇਤ ਅਨਾ-ਲਸ[4]॥੧੮॥ਨਿਸ ਦਿਨ ਉੱਦਮ ਕਰਤੋ ਰਹੈ। ਗੁਰ ਕੋ ਪਲਟਾ ਲੈਬੋ ਚਹੈ। ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿਜਨ ਸਾਰੇ। ਨਿਜ ਸੂਬੇ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰੇ ॥੧੯॥ ਪਰਯੋ ਫਤੂਰ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਭਾਰਾ। ਗੁਰ ਸੁਤ ਹਤੇ ਨ ਤਨਕ ਬਿਚਾਰਾ। ਤਿਸ ਅਘ ਕੋ ਫਲ ਅਬਿ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ। ਲਾਖਹੁਂ ਲੋਕਨ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਹੁਇ ਰੋਕਿ ਅਗਾਰੀ। ਲਸ਼ਕਰ ਕਰੋ ਬਟੋਰਨਿ ਭਾਰੀ। ਲਰੇ ਘਨੇ ਪਰ ਅਰੇ ਨ ਕੋਈ। ਗੁਰ ਦਲ ਪ੍ਰਬਲ ਭਯੋ ਅਤਿ ਸੋਈ' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਹੰਕਾਰੀ।ਪੁਰਿਜਨ ਸਨ ਬਹੁ ਧੀਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਜਬਿ ਲੌ ਮੇਰੋ ਹਾਥ ਨ ਹੇਰੇ। ਤਬਿ ਲੌ ਸੈਨਾ ਮਿਲੀ ਬਡੇਰੇ ॥੨੨॥ ਹਤੌਂ ਜਾਇ ਜਬਿ ਏਕ ਲਰਾਈ। ਮਿਲੇ ਜਿ ਨਰ ਨਹਿ ਪਰਹਿ ਦਿਖਾਈ। ਏਕ ਏਕ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰੌਂ। ਅਰੈ ਕੌਨ ਅਸ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੌਂ" ॥੨੩॥ ਇਮ ਕਹਿ ਨਿਜ ਕਰਿਵਾਯਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਹਯਨਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਪਾਖਰ[5] ਡਾਰੀ। ਲਵ-ਪੁਰਿ ਆਦਿ ਜਿ ਲਸ਼ਕਰ ਅਹੇ। ਸਕਲ ਬਟੋਰਿ ਅਨਾਵਨ ਚਹੇ ॥ ੨੪ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਤਿ ਸੈਂਕਰੇ ਆਏ। ਜਿਮ ਜਲਨਿਧਿ ਕੋ ਜਲ ਉਫਲਾਏ। ਪੁਰਿ ਸ਼ਿਰੰਦ ਕੇ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਡੇਰੇ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਜੁਤਿ ਸੁਭਟ ਘਨੇਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਬੰਦੇ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੈ ਕਰਿ ਚਢਯੋ। ਚਮੂੰ ਬਿਲੋਕਿ ਗਰਬ ਉਰ ਬਢਯੋ। ਅਲਪ ਮਜ਼ਲ ਤੇ ਚਲਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਸੁਨਹਿ ਹਤਸੁ ਤੁਰਕਾਨਾ ਭਾਰੀ[6] ॥ ੨੬ ॥ ਇਤ ਇਹ ਲੂਟ ਕੂਟ ਬਹੁ ਦੇਸ਼। ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਚਲਿ ਨਵੇਂ ਹਮੇਸ਼।

[1]ਜੰਗਲ ਸਾਰਾ(ਪਰ)ਛੋਟਾ ਜੰਗਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ। ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈਕਿ ਸਮਾਣੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ'ਜਾਂਗੁਲਕ'ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।ਜਾਂਗੁਲਕ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਂਗਲੀ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੰਗਲ ਦੀ ਜਾਗਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤੀ। [2]ਸਾਡਾ (ਖਾਲਸੇ) ਦਾ। [3]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਹੈ (ਇਸ ਲਈ)। [4]ਸਾਵਧਾਨ। [5]ਕਾਠੀਆਂ। [6]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਸੁਣਿਆਂ।

ਕਿਤਹੁੰ ਉਜਾਰਤਿ ਕਿਤ ਅਪਨਾਵੈ। ਅੰਨ ਬਸਨ ਬਾਸਨਿ ਧਨ ਲਯਾਵੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਉਤਰਹਿਂ ਨਹੀਂ ਕਹੂੰ ਬਿਨ ਜੰਗ। ਆਯੁਧ ਧਰੇ ਰਹੈਂ ਸਰਬੰਗ। ਬੰਦੇ ਸੁਨਯੋਂ ਸਿਰੰਦ ਪਤਿ ਆਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਲੈ ਤਹਿ ਤੇ ਨਿਕਸਾਯੋ॥੨੮॥ ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਕਰਿ ਚੌਂਪ ਬਿਸਾਲ।ਰਵਿ ਇਤ ਤੇ ਪੁਰਿ ਲੂਟਿ ਅੰਬਾਲ। ਦੀਰਘ ਅਲਪ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਗਰੀ। ਛੀਨੇ ਬਸਤੁ ਉਜਾਰਹਿ ਸਗਰੀ ॥੨੯॥ ਸੰਮੁਖ ਤੁਰਕ ਕੇ ਕੂਚ ਕਰੰਤੇ। ਚਾਹਤਿ ਲਰਿਬੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੰਤੇ। ਛਤ ਬਾਨੂੜ*ਨਗਰ ਜਿਸ ਥਾਨਾ।ਤਹਿ ਮੁਕਾਬਲਾ ਦੋਨਹੁੰ ਠਾਨਾ॥੩੦॥ ਇਤ

---

*ਇਹ ਜੰਗ ਛਤ ਬਨੂੜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ੧੨ ਕੁ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਚਪੜ ਚਿੜੀ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਭੰਗੂ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਇਤੀ ਬਜੀਦਾ ਮਾਰਯੋ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਸਤ੍ਰਹ ਸੈ ਸਤਾਹਠੇ ਚਪੜਚਿੜੀ ਕੇ ਪਾਹਿ।

ਤ੍ਰਯਾਕਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਹਸਨ ਈਜ਼ਾਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹਨਾਮੇ ਵਿਚ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਫਰੁਖ਼ਸੀਅਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਜੰਗ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਚਪੜ ਚਿੜੀ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਚਪਾ ਚਿੜੀ' ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਖਰੜ ਨਗਰ ਦੇ ਲਾਗਵਾਰ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਚਪੜ ਚਿੜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਪਤਾ ਤਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਜੰਗ ਸਮਝਿਆ ਹੈ; ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਐਨ ਦਾ ਅੰਸੂ ੧੧ ਦਾ ਅੰਕ ੨੪।

ਛਤ ਬਨੂੜ ਦੇ ਜੁੱਧ ਦਾ ਠੀਕ ਹਾਲ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਸਢੌਰਾ ਮਾਰਦਿਆਂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕੀਰਤ-ਪੁਰ ਮਝੈਲਾਂ ਵਲ ਕਾਸਦ ਘੱਲ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਛਤ ਬਨੂੜ ਵਲ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖਰੜ ਵਲ ਉਤਰ ਆਓ। ਮਝੈਲ ਸਿੰਘ ਚੱਟ ਤੁਰ ਪਏ ਤੇ ਰੋਪੜ ਅੱਪੜੇ, ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਂ ਉਧਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਚੱਕਰ ਖਾਕੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਤਾੜ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਮਝੈਲਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਹੈ, ਸੋ ਕੀਰਤਪੁਰੋਂ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘ ਹਿਲੇ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲੀਏ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਨਾਲ ਟੋਰਿਆ ਕਿ ਮਝੈਲਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੇਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰ ਲਓ,ਫੇਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਹੱਥੀਂ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਂ, ਇਸ ਦਾ ਭਰਾ ਖਿਜ਼ਰ ਖਾਂ, ਚਾਚੇ ਦੇ ਪੁਤ ਨਸਤਰ ਖਾਂ ਤੇ ਵਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਂ ਇਸ ਚੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲਿਆਂ ਦਾ ਭਿਰਾਉ ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਸੀ ਜੋ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵੇਲੇ ਦਸਮ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਖਿਜ਼ਰ ਖਾਂ ਉਹ ਸੀ ਜੋ ਕੰਧ ਓਹਲੇ ਲੁਕਕੇ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਏਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖ੍ਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਲੇਰੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਰੋਪੜ ਪਾਸ ਲੜਾਈ ਹੋਈ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਪਰ ਹਾਰ ਜਿੱਤ ਨਾ ਹੋਈ। ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਮੁਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਖਿਜ਼ਰ ਖਾਂ ਚੌਂਪ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਪਰ ਇਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਢੱਠਾ ਤਾਂ ਫੌਜ ਉਠ ਨੱਠੀ। ਬਾਕੀ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਆਦਿ ਗੁੱਸਾ ਖਾਕੇ ਖਿਜ਼ਰ ਦੀ

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਗੁਰ ਦਲ ਉਤ ਲਸ਼ਕਰ ਆਵਾ । ਲਾਖਹੁੰ ਸੁਭਟਨ ਲਰਿਬੇ ਚਾਵਾ । ਬੰਦਾ ਅਰੁ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਂ ਦੋਊ । ਜੈ ਅਭਿਲਾਖੀ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸੋਊ ॥੩੧॥ ਨਿਸ ਮਹਿ ਬਨੌਂਤ ਲਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ । ਮਿਸਲ ਮਿਸਲ ਮਹਿੰ ਉਤਸਵ ਧਰਿ ਕੈ । ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਗੋਰੀ ਬਰਤਾਈ । ਆਪੋ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਰਣ ਚਾਹਤਿ ਕਰਨੇ । ਦੋਊ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਧਰਨੇ । ਹੁਕਮ ਕੀਨਿ 'ਧੌਂਸੇ ਧੁੰਕਾਰੇ' । ਗੋਮੁਖ ਪਟਹ ਢੋਲ ਢਮਕਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਤੋਪ ਪੁੰਜ ਕੀ ਸ਼ਲਖ ਚਲਾਈ । ਸੈਨ ਓਰੜੀ ਛਿਤ ਕੰਪਾਈ । ਪਰੇ ਦੂਰ ਲਗਿ ਬੇਧਨ ਕਰੇ[1] । ਤਜਾਰ ਤੁਫੰਗ ਬਾਨ ਧਨੁ ਧਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਪਰਨੇ ਨੇਰ ਹੋਯਸਿ ਭਟ ਭੇਰ । ਛੂਟੇ ਗੋਰੀ ਗੋਰ ਬਡੇਰ । ਤੜਭੜ ਸ਼ਲਖ ਅਵਾਜ਼ ਬਿਸਾਲੇ । ਛੂਟੇ ਬੀਰਨਿ ਅੰਗ ਉਤਾਲੇ ॥੩੫॥ ਹਯਨ ਧਵਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ ਸੂਰੇ । ਲਾਲ ਬਦਨ ਕਰਿ ਕ੍ਰੂਰ ਗਰੂਰੇ । ਕੇਤਿਕ ਤੋਮਰ ਮਾਰਿ ਪਰੋਏ । ਕੇਤਿਕ ਮਰੇ ਖੇਤ ਰਣ

[1]ਦੂਰ ਤਕ ਕਤਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਲੋਥ ਲੈਣ ਅੱਗੇ ਵਧੇ, ਪਰ ਭੂਹੇ ਹੋਏ ਮਝੈਲ ਐਸੇ ਅੜੇ ਕਿ ਨਸਤਰ ਖਾਂ ਤੇ ਵਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਦੋ ਸਰਦਾਰ ਹੋਰ ਮਾਰ ਲਏ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਸੋ ਏਹ ਪਠਾਣ ਤਾਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਮੁੜਦੇ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਸਰਦਾਰ ਚੁੱਕਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਨੂੰ ਮੁੜੇ । ਉਧਰ ਸਿੰਘ ਮਦਾਨ ਮਾਰਕੇ ਬੰਦੇ ਵਲ ਵਧੇ । ਬੰਦੇ ਨੇ ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਬਨੂੜ ਦਾ ਪਰਗਨਾ ਮਾਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਰੋਪੜ ਦਾ ਬਿਜੈਮਾਨ ਮਝੈਲ ਖਾਲਸਾ ਅੱਪੜ ਪਿਆ । ਬੰਦਾ ਦੋ ਕੋਹ ਤੱਕ ਅਗੇਰੇ ਵਧਕੇ ਅਗਵਾਨੀ ਕਰਕੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਗਿਆ । ਫੇਰ ਦੋਹਾਂ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾ-ਈਆਂ, ਆਨੰਦ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਗੱਜੇ । ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਏ ਗਏ । ਹੁਣ ਦੋਹਾਂ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਰਲਕੇ 'ਛਤ' ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ । ਏਥੋਂ ਫੇਰ ਰਲਕੇ ਵਿਉਂਤਾਂ ਵਿਚਾਰਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਵਲ ਤਿਆਰੇ ਕੀਤੇ । ਉਧਰ ਨਵਾਬ ਨੇ ਜਦ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸਢੌਰਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ (ਭੰਗੂ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਹਜ਼ਾਰਕੁ ਆਦਮੀ ਆਪਣਾ ਕੁਛ ਰੁਪੱਯਾ ਦੇਕੇ ਤੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੇ ਕਰਾਰ ਕਰਕੇ ਟੋਰਿਆ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲੋ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਛਲ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿਓ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਦੁਖ ਰੋਣੀ ਰੋਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਰੱਖੋ ਤੇ ਮੈਂ ਬੜੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਮਾਰਕੇ ਬਦਲਾ ਕੱਢਾਂਗਾ । ਬੰਦੇ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੇਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਰੱਖ ਲਿਆ । ਮਾਇਆ ਬੀ ਦਿੱਤੀ, ਨਿਮਕ ਹਲਾਲ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਹੁੰ ਬੀ ਚੜ੍ਹਾਈ, ਪਰ ਬੰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਚੌਕਸ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਏਥੋਂ ਸਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਕੱਠਾ ਹੋਕੇ ਸਰਹੰਦ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ । ਸਰਹਿੰਦੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿੱਥ ਪਰ ਖਰੜ ਦੇ ਲਾਗ ਵਾਰ ਚਪੜ ਚਿੜੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਪਾਸ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ।

ਸੋਇ ॥ ੩੬ ॥ ਕਹੀ ਬਾਤ ਕੁਛ ਸੁਨਿਯ ਨ ਕਾਨਾ। ਦਿਖੀਯਤਿ ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਸਥਾਨਾ। ਹੇਲ ਮੇਲਿ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਲਰ ਪਰੇ। ਕਾਢਿ ਖੜਗ ਅਰਿ ਕਾਟਨ ਕਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਹਥਾਵੱਥ ਹ੍ਵੈਗੀ ਇਕ ਬਾਰਾ। ਘਾਵ ਪਰਸਪਰ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਸਿਪਰ ਸੰਭਾਰ ਨ ਗਿਨਤੀ ਰਹੀ। ਕਰਾਚੋਲ ਧਾਰਾ ਇਮ ਬ੍ਰਹੀ ॥੩੮॥ ਤੋਪਨ ਤੇ ਮਰਿ ਗਏ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਜੰਗ ਤੁਫੰਗਨ ਸੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰੋ। ਨੇਜ਼ੇ ਭਾਲੇ ਸਾਂਗ ਪਰੋਵਨ। ਜਮਧਰ ਖੜਗ ਖਾਇ ਕਰਿ ਸੋਵਨ ॥ ੩੯ ॥ ਛੂਛੇ ਅਨਿਕ ਤੁਰੰਗਮ ਡੋਲੈਂ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕੇਤਿਕ ਭਟ ਬੋਲੈਂ। ਲੋਥ ਪੋਥਨਾ ਰਣ ਥਲ ਹੋਈ। ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਲਿਪਤਿ ਫਿਰਤਿ ਨਰ ਕੋਈ ॥ ੪੦ ॥ ਅਰਣ ਬਰਣ ਕੀ ਧਰਣਿ ਕਰਾਲਾ। ਨਾਚੈਂ ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਬੈਤਾਲਾ। ਕਹੂੰ ਰੁੰਡ ਕਟਿ ਮੁੰਡ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਹਾਥ ਪਾਂਵ ਕਟਿ ਧਰਾ ਗਿਰੇ ਹੈਂ ॥ ੪੧ ॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਜੁੱਧ ਅਖਾਰਾ। ਬਰਨਨ ਕਰਿ ਹੌਂ ਜੋ ਬਿਸਥਾਰਾ। ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਸਾਲ ਇਸੀ ਕੋ ਹੋਇ। ਲਾਖਹੁੰ ਮਾਰਨ ਮਰਨੋ ਜੋਇ ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਬੰਦੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨੌਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ। ਸਰਹਿੰਦ ਨੂੰ ਉਜਾੜਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬਰਜੇ ਜੋਧਾ ਆਪਨੇ ਬੰਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਬਖਾਨਿ। 'ਨਹਿਂ ਕੋ ਹਤੈ ਵਜ਼ੀਦ ਕੋ ਮੈਂ ਮਾਰੌਂ ਨਿਜ ਪਾਨਿ' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪੂਰਬ ਸਕਲ ਹਟਾਏ। ਲਰਤਨੌਂ ਮਰੇ ਸੁਭਟ ਸਮੁਦਾਏ। ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਨਿਜ ਹਯ ਫੰਧਾਯੋ। ਖਾਂ ਵਜ਼ੀਦ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਆਯੋ ॥ ੨ ॥ 'ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਨ ਕੇ ਦ੍ਰੋਹੀ! ਸਲਤਨ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ਤੋਹੀ। ਮਹਾਂ ਅਧਮ ਕ੍ਰਿਤ ਪਾਪ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੩॥ ਲਸ਼ਕਰ ਦੇਸ਼ ਨਗਰ ਕੇ ਸਾਥ। ਹੋਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ ਮਾਨ ਮਮ ਹਾਥ*। ਗੁਰ ਕੋ ਅਦਬ ਨ ਤੈਂ ਕੁਛ ਰਾਖਾ'। ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਦਖਾਨ ਤਬਿ ਭਾਖਾ॥੪॥'ਮੇਰੇ ਸੁਭਟਨ ਕੋ ਕਹਾ ਹੋਵਾ। ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਸਮੀਪ ਖਰੇ ਰਨ ਜੋਵਾ॥ ਸਭਿ ਦਲ ਕੋ ਇਹ ਰਿਪੁ ਸਰਦਾਰ। ਤਜੈ ਤੁਫੰਗ ਕਸੋਂ ਨ ਲਿਹੁ ਮਾਰ॥੫॥ ਬਰਛੀ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਬ੍ਰਿੰਦ। ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਇਹੁ ਤੁਰਤ ਨਿਕੰਦ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਹੇਲ ਕਰੇ ਗਨ ਧਾਏ। ਗੋਰੀ ਤੀਰ ਸਭਿਨਿ ਬਰਖਾਏ॥੬॥ ਇਤ ਤੇ ਸਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਭਯੋ। ਸਰ ਧਰਿ ਧਨੁ ਪਰ ਐਂਚਨ ਕਯੋ। ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਗਨ ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗੈਂ। ਗਿਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਤੁਰਕ ਤੁਰੰਗੈਂ ॥੭॥ ਹੇਲ ਦੁਦਿਸ਼ਿਨਿ ਘਾਲਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਰ ਐਂਚਨੋ ਬਲਵਾ-

*ਮੰਨ (ਕਿ ਹੁਣ) ਮੇਰੇ ਹਥੀਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਾ[1]।ਕਿਸ ਮਹਿੰ ਸ਼ਕਤਿ ਰਹੈ ਦਿਢ ਆਗੇ। ਬੇਮੁਖ ਹੋਇ ਜੰਗ ਤਜਿ ਭਾਗੇ ॥੮॥ ਪਿਖਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਪਲਾਵਨ । ਚਹੈ ਵਜ਼ੀਦੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਨ[2]। ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰਾ ।–ਹਤੌਂ ਕੁਮੌਤ ਅਘੀ ਇਹ ਭਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ਜੌ ਆਯੁਧ ਤੇ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰਹਾਰਾ । ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਹਿ ਸੁਖਾਰਾ। ਉਚਿਤ ਨਰਕ ਮਹਿੰ ਲਹੈ ਸਜ਼ਾਇ–। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ॥੧੦॥ ਬਲ ਤੇ ਪਕਰਿ ਟਾਂਗ ਰਿਪੁ ਕੇਰੀ। ਤਰੇ ਗੇਰਿ ਲੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ । ਘੋਰਾ ਬਲੀ ਫੇਰ ਤਿਸ ਊਪਰਿ। ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਸੇ ਤਤਛਿਨ ਭੂ ਪਰਿ ॥੧੧॥ ਕਾਇਰ ਹੋਇ ਮਰਯੋ ਬਡ ਪਾਪੀ*। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਨ ਕੋ ਸੰਤਾਪੀ। ਜਬਹਿ ਵਜ਼ੀਦਾ ਕਿਤਹੁੰ ਨ ਹੇਰਾ।ਭਾਜਯੋ ਲਸ਼ਕਰ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰਾ ॥੧੨॥ ਬੰਦੇ ਕੀ ਸੈਨਾ ਪਸ਼੍ਚਾਤੀ।ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਤੁਰਕਾਨੇ ਘਾਤੀ।ਹਯਸੁ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦਲ ਮਹਿੰ ਆਏ।ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਕੋ ਗਿਨਤੀ ਪਾਏ॥੧੩॥ ਲੂਟਿ ਬਜ਼ਾਰ[3] ਲੀਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ । ਤੰਬੂ, ਤੋਪ, ਦੁਰਦ[4] ਬਹੁਤੇਰੇ।ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕੇ ਨਰ ਭਟ ਭਾਰੇ। ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਕੇ ਨਿਤ ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਫਿਟਕੀ ਪੁਰੀ[5] ਭਗੈਲ ਪਲਾਏ । ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਪਾਂਇ ਜਮਾਏ । ਪਾਛੇ ਦਲ ਬੰਦੇ ਕੋ ਭਯੋ। ਲੂਟਤਿ

[1]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ (ਬਖਸ਼ਿਆ) ਬਲਵਾਨ ਤੀਰ ਖਿੱਚਿਆ ਅਥਵਾ ਬਲਵਾਨ (ਬੰਦੇ ਨੇ) । [2]ਲਸ਼ਕਰ ਦੀ ਭਾਜੜ ਵਾਲੀ ਸੂਰਤ ਵੇਖਕੇ ਵਜੀਦੇ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾਉਣੇ ਚਾਹੇ। [3]ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। [4]ਹਾਥੀ। [5]ਭਾਵ ਸਰਹਿੰਦ।

*ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਵਜ਼ੀਦੇ ਦੀ ਮੌਤ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਕਿਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ। 'ਤਰੀਂ ਬਜੀਦਾ ਸਸਕਤ ਪਾਯੋ' ਇਤਨਾ ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਬੀ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਫਰੁਖ਼ਸੀਅਰ ਦੇ ਮੁਅੱਰਖ ਮੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਹਸਨ ਨੇ ਸ਼ਾਹਨਾਮੇ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:— ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਆ ਗਿਆ, ਤੇ ਬਰਛੀ ਮਾਰੀਓ ਸੁ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਬਰਛੀ ਫੜਕੇ ਖੁਹ ਲਈ ਤੇ ਉਹੋ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਲੱਗੀ। ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਕਮਾਨ ਖਿੱਚੀ ਤੇ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਾਂਹ ਤੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਸੂਤਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ। ਕੋਲ ਹੀ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਹੈਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ ਕਿ ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਕਮਰ ਤਕ ਉਤਰ ਗਈ। ਭੰਗੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੇ ਲੋਥ ਨੂੰ ਵਹਿੜਕਿਆਂ ਮਗਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਘਿਸਟਵਾਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਦੱਬਿਆ ਨਹੀਂ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਖਿਆਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਸ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਲੋਥ ਟੰਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਇੱਲਾਂ ਕਾਂ ਖਾਣ।

ਮਾਰਤਿ ਧਾਵਤਿ ਗਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਲਾਖਹੁੰ ਸੁਭਟ ਲੂਟਿਬੇ ਹੇਤੁ। ਚਲੇ ਚੌਂਪ
ਕਰਿ ਭਏ ਸੁਚੇਤ। ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਕੇ ਦੌਰਨ ਕਰਿਕੈ। ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ
ਗਨ ਦਰਿਕੈ ॥੧੬॥ ਪੁਰਿ ਜਨ ਕਹਾਂ ਪਲਾਇੰ ਬਿਚਾਰੇ। ਦਰਬ ਕਰੋਰਹੁੰ
ਵਸਤੁ ਉਦਾਰੇ। ਲਸ਼ਕਰ ਪ੍ਰਬਲ ਵਹਿਰ ਹੀ ਮਾਰਯੋ। ਬਚੇ ਅਰੇ ਤਹਿੰ
ਤੁਰ੍ਤ ਬਿਦਾਰਯੋ ॥੧੭॥ ਬਰੇ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਲੂਟ ਮਚਾਈ। ਕੰਚਨ ਰਜਤ
ਲੀਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਬਡੇ ਬਜ਼ਾਰਨ ਕੋ ਬਹੁ ਲੂਟਾ। ਅਰੇ ਅੱਗ੍ਰ ਸੋ ਤਤਛਿਨ
ਕੂਟਾ ॥ ੧੮ ॥ ਬਹੁਰ ਸਦਨ ਮਹਿ ਸੁਭਟ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਲੂਟਤਿ ਵਸਤੂ ਦਰਬ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਮੁਗ਼ਲਾਨੀ, ਸਯਦਾਨਿ, ਪਠਾਨੀ। ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਨੀਚਨ ਰਤਿ
ਮਾਨੀ[1] ॥ ੧੯ ॥ ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਕਰਮ ਚੰਡਾਰ। ਸੁਠਾਨੰਦ ਮਹਾਂ ਬੁਰਿ-
ਆਰ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਿਨ ਮਰਿਵਾਏ। ਕਰਿਬੇ ਸਾਕ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਉਪਜਾਏ ॥੨੦॥
ਸਿੰਘਨ ਤਿਸ ਕੀ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ। ਬੂਝਿ ਸਦਨ ਗਹਿ ਲੀਨਿ ਕੁਚਾਰੀ।
ਬੀਧ ਨਾਕ ਮਹਿਂ ਛੇਦ ਕਰਾਯੋ। ਲੋਹ ਕੜਾ ਵਿਚ ਤਿਸ ਕੇ ਪਾਯੋ ॥੨੧॥
ਸਦਨ ਸਿਰੰਦ ਨਗਰ ਕੇ ਸਾਰੇ। ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ਉਜਾਰੇ। ਮਨ
ਭਾਵਤਿ ਭਟ ਗਹਿ ਗਹਿ ਨਾਰੀ। ਨਿਜ ਡੇਰਨ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਉਤਾਰੀ ॥੨੨॥
ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਲੂਟਿ ਅਧਿਕ ਧਨ ਪਾਯੋ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਸਿਵਰ ਕੋ ਛਾਯੋ।
ਪਰ੍ਯੋ ਦੂਰ ਲਗਿ ਹੋਤਿ ਪੁਕਾਰੀ। ਸੰਕਟ ਅਧਿਕ ਰੁਦਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੨੩॥
–ਤੁਰਕਵਜ਼ੀਦਖਾਨ ਤੇ ਆਦਿ–। ਗਾਰੀ ਦੇਤਿ–ਗਈ ਬੁਨਿਯਾਦ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਕੇ ਸੁਤ ਬਾਲਕ ਮਾਰੇ। ਸੋ ਅਬਿ ਪਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਦੁਖ ਭਾਰੇ– ॥੨੪॥ ਪੁਰਿ ਜਨ
ਦੀਨ ਹੋਇ ਘਿਘਿਆਏ। ਸਭਿ ਕਿਛ ਤ੍ਯਾਗਤਿ ਤੁਰਤ ਪਲਾਏ। ਤ੍ਰਸਤਿ
ਕਹੈਂ 'ਬਚਰਹੈਂ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਕਹੂੰ ਪਹੁੰਚਿ ਕਰਿ ਲੇਂ ਗੁਜ਼ਰਾਨ' ॥੨੫॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ
ਲਗਿ ਪੁਰਿ ਜਨ ਦਸ਼ਾ। ਸਭਿ ਕਿਛ ਤ੍ਯਾਗਿ ਭਗੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ। ਦਰਬ ਕਰੋ-
ਰਹੁੰ ਦਲ ਮਹਿਂ ਆਯੋ। ਵਸਤੁਨਿ ਕੋ ਸੰਚੈ ਸਭਿ ਪਾਯੋ ॥੨੬॥ ਬਡੇ ਬਡੇ ਉਮ-
ਰਾਵ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਜੋ ਸਿਵਕਾ ਗਜ ਪਰ ਅਸਵਾਰੇ। ਖੋਜੇ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਯਤਿ ਸੋਇ।
ਤਿਨ ਕੇ ਸਦਨ ਬਰੇ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੨੭॥ ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਲੂਟਤਿ ਲ੍ਯਾਇ।
ਤਿਨ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਗਹੀ ਸਮੁਦਾਏ। ਰੰਕ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਲਾਲਚ ਪਾਗੇ। ਧਨੀ
ਸਦਨ ਸਭਿ ਖੋਦਨ ਲਾਗੇ ॥੨੮॥ ਗਾਡ੍ਯੋ ਦਰਬ ਨਿਕਾਸਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਘਰਨ
ਬਿਦਾਰਨ ਲਗੇ ਅਸ਼ੇਖਾ। ਦੁਰਗ ਆਦਿ ਮੈਂ ਜੇਤਿਕ ਮਾਇਆ। ਖੋਦਤ

---

[1]ਨੀਚਾਂ ਨੇ ਫੜਕੇ ਭੋਗੀਆਂ।

ਖੋਜਤ ਨਿਕਸਤਿ ਆਇਆ ॥੨੯ ॥ ਦਰਬ ਕਰੋਰਹੁੰ ਬੰਦੇ ਲੀਨ । ਆਦਿ ਵਜੀਦੇ ਸੰਚ ਜੁ ਕੀਨ । ਬਡੇ ਧਨਾਢਿ ਜਹਾਂ ਨਰ ਗਨ ਹੈਂ । ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਤਿਨ ਜੇਤਿਕ ਧਨ ਹੈ ॥੩੦॥ ਪੁਰਿ ਜਨ ਕੋ ਬਡ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪੰਨੋ। ਭਗੇ ਸਦਨ ਵਸਤੂ ਤਜਿ, ਭੰਨੋ¹। ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਨਿ ਕੋ ਇਕ ਚਾਹਾ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਕੁਛ ਤਹਾਂ ਲੁਟਾਹਾ ॥੩੧॥ ਸੰਕਟ ਪਰਮ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਭਏ । ਜੇ ਕੁਛ ਅਰੇ ਮਾਰ ਕਰਿ ਲਏ । ਗੁਰ ਸੁਤ ਹਤੇ ਪਾਪ ਫਲ ਭਾਰੇ। ਪਰੇ ਪੁਰੀ ਪਰ,ਕੌਨ ਉਬਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਡੇਰਾ ਤਹਿਂ ਰਾਖਾ। 'ਘਰ ਢਾਹਹੁ' ਇਮ ਹੁਕਮ ਸੁ ਭਾਖਾ । 'ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁਰੀ ਕੀ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਪਾਵਹੁ। ਗੁਰੂ ਸ੍ਰਾਪ ਕੋ ਅਬਿ ਸਫਲਾਵਹੁ ॥੩੩॥ ਜੋ ਇਸ ਪੁਰਿ ਘਰ ਢਾਹਤਿ ਰਹੈ । ਸੋ ਜਬਿ ਕਬਿ ਧਨ ਕੋ ਬਹੁ ਲਹੈ' । ਦਲ ਕੇ ਲੋਕ ਅਪਰ ਨਰ ਰੰਕੇ । ਲਗੇ ਬਿਦਾਰਨ, ਘਰ ਬਰ ਬੰਕੇ ॥ ੩੪ ॥ ਬਡੇ ਪੌਰ ਚੌਪਖੀ² ਅਟਾਰੀ । ਛੱਜੇ ਛਾਤ ਰਾਂਵਟੀ³ ਭਾਰੀ । ਰੁਚਿਰ ਦਰੀਚੀ ਚੂਨਾ ਖਰੇ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਦਰ ਗਨ⁴ ਰਚੇ ॥ ੩੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਕੰਚਨ ਲਿਪਤਿ ਸੁਹਾਏ। ਚਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਰਚੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੁੰਦਰ ਬੈਠਕ ਤਨੇ ਬਿਤਾਨਾ। ਅਚਰਜ ਭੌਨ ਰਚੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥ ੩੬ ॥ ਅਮਰਾਵਤਿ⁵ ਕੇ ਸਮਸਰ ਪਰੀ । ਢਾਹਿ ਢੇਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨੀ ਬਰੀ। ਖੋਦਤਿ ਨਿਕਸਤਿ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ। ਯਾਂਤੇ ਕੀਨ ਬਿਦਾਰ ਮਦਾਨਾ* ॥ ੩੭ ॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਅਘ ਤੇ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ । ਮਨਹੁੰ ਇਹਾ ਨਹਿਂ ਬਾਸਸੋ ਕੋਈ। ਬੰਦੇ ਸੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮੰਗਵਾਯੋ । ਲੋਹ ਕੜੇ ਸੋਂ ਨਾਕ ਬਿਧਾਯੋ ॥੩੯॥ ਬਡੋ ਜੇਵੜੋ ਬੰਧਨ

¹ਭੱਜ ਗਏ। ²ਚਾਰ ਛੱਤੀ। ³ਬਾਰਾਂਦਰੀ, ਛੋਟੀ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਕਮਰਾ ਯਾ ਥਾਂ। ਧੁਰ ਉਪਰਲਾ ਕਮਰਾ, ਮਮਟੀ, ਖਸ ਦੀ ਟੱਟੀ ਦੀ ਰਾਂਵਟੀ। ਬਾਜੇ ਵੇਲੇ ਛੋਲਦਾਰੀ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ⁴ਸਮੂਹ ਦਰਵਾਜੇ। ⁵ਇੰਦਰਪੁਰੀ। *ਸਃ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮਗਰਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਖੜਕਾਕੇ, ਬੇ-ਚਰਾਗ਼ ਕਰਨੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ। ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬੰਦਾ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਲ ਰਿਹਾ। ਸਰਹਿੰਦ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ੧੮੨੦ ਵਿਚ ਬੇ-ਚਰਾਗ਼ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ ਢਾਹਿਆ।

ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਵਧਾਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਪਰ ਹੋਈਆਂ ਸਖਤੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਗੋਕਲ ਚੰਦ ਨਾਰੰਗ ਨੇ ਆਪਣੇ 'ਸਿੱਖੋਂ ਕਾ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ' ਵਿਚ ਓਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸਃ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਖਤੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਮ ਲੁਟੇਰੇ ਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਸਤੇ ਹੋਏ ਮਜ਼ਲੂਮ ਲੋਕੀ ਸਨ।

ਕੀਨ। ਐਂਚਿ ਚੰਡਾਲ ਹਵਾਲੇ ਦੀਨ। 'ਦਲ ਕੋ ਜੋ ਬਜਾਰ ਹੈ ਸਾਰਾ। ਲੇ ਇਸ ਫੇਰਹੁ ਸਕਲ ਮਝਾਰਾ ॥ ੩੯ ॥ ਇਕ ਬਿਰਾਟਕਾ ਹਾਟ ਮੰਗਾਵਹੁ। ਪਨਹੀ ਪੰਚ ਸੀਸ ਪਰ ਲਾਵਹੁ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਫੇਰੇ ਸਦਾ ਫਿਰਾਵਹੁ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵਹੁ'॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਫੇਰ ਤਿਸ ਰੀਤਿ। ਮਾਰ ਹੋਤਿ ਜੂਤਨ ਕੀ ਨੀਤ। ਇਮ ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਮਾਰਯੋ ਮਰਯੋ। ਸੰਕਟ ਭੋਗਿ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਪਰਯੋ ॥੪੧॥ ਅਸ਼ਟ ਬਰਸ ਕੀ ਕੰਨਯਾ ਯਾਂ ਕੀ। ਦਲ ਮਹਿਂ ਪਕਰੀ ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਤਾਂਕੀ। ਕੇਤਿਕ ਦਯਾ ਸਹਤ ਨਰ ਹੋਇ। ਬੰਦੇ ਨਿਕਟ ਸੁਨਾਵਤਿ ਸੋਇ ॥ ੪੨ ॥ 'ਇਸ ਕੋ ਕਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਅਘ ਮਾਂਹੀ। ਜਿਸ ਕੋ ਅਬਿ ਲਗਿ ਸੁਧਿ ਕਿਛੁ ਨਾਂਹੀ। ਤਜਿਬੇ ਉਚਿਤ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ। ਦੇਹੁ ਛੁਰਾਇ ਗਹੈ ਕੋ ਨਾਂਹਿ' ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਬਡ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਾਯੋ। 'ਇਹ ਤੁਮ ਨੇ ਕਯਾ ਹਮਹਿਂ ਸੁਨਾਯੋ। ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਜੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਮਿਲਨ ਕਿ ਬਾਦੇ[1] ॥ ੪੪ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਕਹਾਂ ਇਨ ਜਾਨੇ। ਸਭਾ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੀ ਨਰ ਸ੍ਯਾਨੇ। ਨਹਿਂ ਮਤਿਮੰਦਨਿ ਕਛੁ ਬਿਚਾਰੇ।ਖੱਤ੍ਰੀ ਕਹੇ ਸੁਨਤਿ[2] ਸੋ ਮਾਰੇ॥ ੪੫ ॥ ਝੂਠਾਨੰਦ ਨੰਦਨੀ ਜੋਇ। ਯਾਂਤੇ ਉਚਿਤ ਨ ਤਯਾਗਨਿ ਸੋਇ। ਮਮ ਹਦੂਰ ਤਿਸ ਕੌ ਲੇ ਆਵਹੁ। ਚੰਡਾਲਨ ਕੇ ਹਾਥ ਗਹਾਵਹੁ ॥੪੬॥ ਸੋ ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਲੇਹਿਂ ਮਿਲਾਈ। ਪਾਪੀ ਕੇ ਬਨਿ ਜਾਹਿਂ ਜਮਾਈ'। ਇਮ ਕਹਿ ਤੁਰਤ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੀ। ਹੁਕਮ ਚੰਡਾਲਨ ਸੋਂ ਕਰਿ, ਧਰੀ[3] ॥੪੭॥ ਲੇ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਧਾਮ ਸਿਧਾਰੇ। ਇਮ ਪਾਪੀ ਨਰ ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਮਾਰੇ। ਜੇ ਜੇ ਗੁਰਨਿੰਦਕ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਕਰੇ ਸੁਨਾਵਨਿ ਬੰਦੇ ਪਾਹੀ॥੪੮॥ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਸੋ ਮੰਗਵਾਏ। ਹਾਥ ਪਾਵ ਕੈ ਨਾਕ ਕਟਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਕੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਕਾਰੇ। ਗਧੇ ਚਢਾਏ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਪਕਰਿ ਕੂਪ ਮਹਿਂ ਡਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੁਮ੍ਰਿਤੁ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਰੇ। ਪਾਪ ਸਮੈਂ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਯਾਦ। ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਹਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨ ਬੁਨਿਯਾਦ ॥੫੦॥ ਇਮ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਮਾਰਿ ਉਜਾਰਾ। ਦਰਬ ਕਰੋਰਹੁੰ ਖੋਦਿ ਨਿਕਾਰ॥ਨਿੰਦਕ ਦ੍ਰੋਹੀ ਗੁਰ ਕੇ ਹਤੇ। ਲੇ ਪਲਟਾ ਬੋਲੇ ਕਰਿ ਫਤੇ ॥੫੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ 'ਬੰਦੇਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋਅੰਸੂ॥੧੦॥

---

[1]ਮਿਲਨ ਅਥਵਾ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ। [2]ਖੱਤ੍ਰੀ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ । [3]ਚੰਡਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਲੈ ਜਾਓ।

੧੧. [ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਮ ਉਜਾਰਿ ਸਿਰਹੰਦ ਕੋ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਚੁਨਿ ਮਾਰਿ। ਪੁਨ ਅਰੂਢ ਆਗੇ ਚਲ੍ਯੋ ਚਮੂੰ ਭਈ ਬਿਸ਼ੁਮਾਰ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਭਟ[1] ਗਨ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ। ਆਪੋ ਅਪਨੇ ਜਥੇ ਬਨਾਵਹਿਂ। ਹਯ ਹਾਥੀ ਦੁੰਦਭਿ ਬਹੁ ਭਏ। ਲੂਟਹਿਂ ਮੁਲਖ ਜਿਤੇ ਕਿਤ[2] ਗਏ॥ ੨॥ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਕੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਸ਼। ਲੂਟਿ ਉਜਾਰ੍ਯੋ ਚਮੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਭੀਮ ਚੰਦ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰ ਕੋ ਦ੍ਰੋਹੀ ਲਰ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲਾ[3] ॥੩॥ ਪ੍ਰਥਮ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਕੋ ਆਵਾ[4]। ਸਤਿਗੁਰ ਥਲ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਰਖ੍ਯੋ ਤਹਾਂ। ਕਰੇ ਬਿਲਾਸ ਪਰਮ ਗੁਰ ਜਹਾਂ ॥੪॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੇ ਜੁੱਧ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੋ ਦੇ ਕਾਨ ਸੁਨੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਖੋਟ ਗਿਰੇਸ਼ੁਨਿ ਕੋ ਬਹੁ ਜਾਨਾ। ਬੀਚ ਪਹਾ-ਰਨਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ॥ ੫॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਕੀ ਬਡ ਰਜਧਾਨੀ। ਲੂਟਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ ਵਿਰਾਨੀ। ਮੀਏਂ ਰਾਜੇ ਰਾਵ ਘਨੇਰੇ। ਭਾਜਿ ਮਿਲੇ ਇਕ ਥਲ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੬ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬੰਦੇ ਸੁਨਿ ਲੀਨਿ। ਜਹਾਂ ਗਿਰਿੰਦ੍ਰ ਇਕੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਗੁਰ ਕੋ ਬੈਰ ਲੈਨ ਕੋ ਕਾਜਾ। ਔਚਕ ਹੀ ਚਢਿਬੋ ਤਬਿ ਸਾਜਾ॥ ੭॥ ਸੁਧ ਬਿਹੀਨ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤਹਿਂ ਜਾਈ। ਘੇਰ ਲੀਨ ਤਿਨ ਕੋ ਚਹੁੰ ਘਾਈ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਅਚਹਿਂ ਅਹਾਰਾ। ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਜਿਨ ਅਘ ਕਿਯ ਭਾਰਾ॥ ੮ ॥ ਜਾਇ ਅਚਾਨਕ ਪਕਰੇ ਸਭਿ ਹੀ। ਮੁੰਡੀਆ ਨਾਂਗੇ ਬੈਠੇ ਤਬਿ ਹੀ। ਗਿਨਤੀ ਮਾਂਹਿ ਬਾਈ ਸੈ ਗਿਨੇ। ਮੀਏਂ ਰਾਜੇ ਰਾਵ ਜਿ ਭਨੇ ॥ ੯ ॥ ਪਕਰਿ ਨਾਕ ਸਭਿ ਕੇ ਕਟਿਵਾਏ। ਜੀਵਤਿ ਕੂਪ ਬਿਖੈ ਗਹਿ ਪਾਏ। ਮੁਖ ਲੌ ਭਰ੍ਯੋ ਮਰੇ ਬਿਚ ਸੋਈ। ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਅਘ ਫਲ ਅਸ ਹੋਈ* ॥ ੧੦ ॥ ਪਰਬਤ ਅਪਰ ਸੁਨੇ ਜਹਿਂ ਜਹਾਂ। ਪਹੁੰਚਿ ਪਹੁੰਚਿ ਮਾਰੇ ਸਭਿ ਤਹਾਂ। ਬਾਈਧਾਰਨਿ ਕੇ ਭਟ ਰਾਜੇ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਮਾਰੇ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਭਾਜੇ ॥ ੧੧ ॥ ਤਬਿ ਚੰਬਯਾਲ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਤ੍ਰਾਸਾ। ਦੇਖ੍ਯੋ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਹੁਤੀ

---

[1]ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖ ਸੂਰਮੇ। [2]ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ। [3]ਜੋ ਬਹੁਤ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। [4](ਬੰਦਾ) ਆਇਆ।

*ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਜੰਗ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋੜ ਲਏ, ਤੇਰਾਂ ਚੌਦਾਂ ਸੌ ਆਦਮੀ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦਾ ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹੱਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਨੂੰ ਟੋਏ ਖੱਟਕੇ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ। ਨੱਕ ਕੰਨ ਵੱਢਣ ਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਸੁੰਦਰੀ ਦੁਹਿਤਾ ਤਿਸ ਕੀ* । ਚੰਦ ਮੁਖੀ ਕਟ ਛੀਨੀ ਜਿਸ ਕੀ ॥ ੧੨ । ਕਮਲ ਪਾਂਖਰੀ ਆਂਖ ਬਿਸਾਲੀ। ਮਨਹੁੰ ਕਾਮ ਨੇ ਸੂਰਤ ਢਾਲੀ। ਉੱਨਤ ਕੁਚਾ ਪੀਨ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬੋਲ। ਮੁਕਰ ਬਦਨ[1] ਜੁਗ ਲਸਤਿ ਕਪੋਲ ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਅਧਿਕ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ। ਕੌਨ ਕੌਨ ਛਬਿ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰੇ। ਜਿਸ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਬਿਰਮਹਿ ਜੋਗੀ। ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ ਜਿ ਲੰਪਟ ਭੋਗੀ ॥ ੧੪ ॥ ਕਜਰਾਰੇ ਮ੍ਰਿਗਨੈਨ ਸਵਾਰੇ। ਹਾਥ ਕਮਲ ਮਹਿੰਦੀ ਅਰੁਨਾਰੇ[2]। ਤਿਸ ਕੋ ਡੋਰੇ ਮਹਿਂ ਬੈਠਾਇ। ਸੰਗ ਸਖੀ ਗਨ ਬਯ ਤਰੁਨਾਇ॥ ੧੫ ॥ ਸੋ ਬੰਦੇ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਈ॥ ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਸਮ ਪਰੀ[3] ਸੁ ਆਈ।ਜਬਿ ਸੁੰਦਰ ਤਿਸ ਤਨ ਕੋ ਜੋਵਾ। ਗੁਰ ਬਚ ਬਿਸਰਿ ਮਦਨ ਬਸਿ ਹੋਵਾ॥ ੧੬ ॥ ਭਯੋ ਬਿਬਸ ਧੀਰਜ ਕੋ ਛੋਰਾ। ਹੁਤੋ ਲੰਗੋਟ ਬੰਦ ਸੋ ਤੋਰਾ। ਮਰਨ ਆਪਨੋ ਭੀ ਤਬਿ ਭੂਲਾ।ਚਢਿ ਮਨਮਥ ਹਿੰਡੋਲੇ ਝੂਲਾ[4] ॥੧੭॥ ਬਰੀ,ਕਰੀਤ੍ਰਿਯ[5]†,ਰਹਯੋ ਨ ਗਯੋ। ਕਾਮ ਨਦੀ ਮਹਿਂ ਬੂਡਤਿ ਭਯੋ। ਸਭਿ ਬਸਿ ਕੀਨੇ ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ। ਲਰਯੋ ਅਰਯੋ ਸੋ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੧੮ ॥ ਤੋਰਿ ਮਵਾਸ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਸਾਰੇ। ਹਟਯੋ ਬਹੁਰ ਦਲ ਲੈ ਨਿਜ ਨਾਰੇ। ਸੈਲ ਸਮੂਹਨਿ ਕੀ ਕਰਿ ਸੈਲ। ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਧਰੇ ਬਹੁ ਐਲ[6] ॥ ੧੯ ॥ ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਸਲਿਤਾ ਉਤਰਯੋ ਪਾਰ। ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਦੁਾਬੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰ। ਨਗਰ ਗ੍ਰਾਮ ਲੂਟਤਿ ਅਰੁ ਮਾਰਤਿ। ਘਾਲਤਿ ਧੂਮ ਸੁ ਜ਼ੋਰ ਪਧਾਰਤਿ ॥੨੦॥ ਪੁਰੀ ਜਲੰਧਰ ਜੋ ਤੁਰੈਕਾਨਾ।ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਕੀਨੇ ਸਭਿ ਹਾਨਾ। ਅਪਰ ਸ਼ਹਿਰ ਜੇਤਿਕ ਤਹਿਂ ਭਾਰੇ। ਸਕਲ ਚਮੂੰ ਨੇ ਛੀਨਿ ਉਜਾਰੇ॥੨੧॥ਜੋ ਸੈਨਾ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਆਵੈ। ਸੰਘਰ ਘਾਲਿ ਤੁਰਤ ਬਿਨਸਾਵੈ। ਪੁਨ ਮਾਝੇ ਬਡ ਦੇਸ਼ ਪਧਾਰਾ। ਦੌਰਿ ਦੂਰ ਤੇ ਬਡ ਪੁਰਿ ਮਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਨਾਮ ਬਟਾਲਾ‡ ਜਿਸ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਜੇਤਿਕ ਧਨ ਅਹੈ। ਲਵਪੁਰਿ ਆਦਿਕ ਬਡੇ ਸਥਾਨਾ। ਜਹਾਂ ਬਿਸਾਲ ਜੋਰ ਤੁਰਕਾਨਾ ॥੨੩॥ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਸੁ ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰਿ। ਲਾਰਬੇ ਹੇਤੁ ਸਮੁਖ ਭੇ

[1]ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਰਗਾ ਮੁਖ। [2]ਮਹਿੰਦੀ ਕਰਕੇ ਲਾਲ। [3]ਪਰੀ ਵਾਂਙ। [4]ਕਾਮ ਦੇ ਪੰਘੂੜੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਝੂਟਿਆ। [5]ਵਿਆਹੀ ਤੇ (ਆਪਣੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣਾ ਲਈ। [6]ਬਹੁਤ ਰੌਲਾ ਪਾਕੇ। (ਅ) ਖੁਸ਼ੀ ਧਾਰਕੇ।

*ਇਹ ਏਥੇ ਦੀ ਰਾਜ ਕੰਨਜਾ ਪਦਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਸੋ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਦੀ ਤਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਾ ਬਸੀ ਸੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੀਬੀ ਹੈ। †ਦੇਖੋ ਜੋ ਬੰਦੇ ਨੇ ਜਤੀ ਹੋਣਾ ਛਡਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਲਈ। ‡ਵਟਾਲਾ ਬੀ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕੇਂਦ੍ਰ ਸੀ। ਬੰਦੇ ਦੀ ਲੁੱਟ, ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਸਭ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਸੀ। ਖਾਲਸੇ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਬੋਦੀ ਜੰਞੂ ਦਿਖਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਂ ਹੀ ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਲੁੱਟਣਾ।

ਬਲ ਧਰਿ। ਚਪਾ ਚਿੜੀ* ਨੱਗਰ ਜਿਹ ਥਾਨਾ। ਤਹਿੰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਭਯੋ ਮਹਾਨਾ॥ ੨੪॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਮਚੀ ਲਰਾਈ। ਤੁਰਕਾਨਾ ਮਾਰਯੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਲਰੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰੇ ਜੋ ਜਾਇ। ਸੋ ਸਿੰਘਰ ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਘਾਇ॥ ੨੫॥ ਜ਼ਬਰਦਸਤ† ਸੂਬਾ ਬਡ ਭਾਰਾ। ਲਰਿ ਬੰਦੇ ਤਤਛਿਨ ਸੰਘਾਰਾ। ਅਪਰ ਸੈਨ ਕੇ ਜੋ ਉਮਰਾਵ। ਘੇਰਿ ਘੇਰਿ ਮਾਰੇ ਕਰਿ ਘਾਵ॥੨੬॥ ਕਰੂੰ ਨ ਬਿਜੈ ਪਾਇ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਲਰੇ ਤਹਾਂ ਤਹਿੰ ਹਾਨਾ। ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਕੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੁ। ਲਾਖਹੁੰ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਸੰਤਾਪੁ॥ ੨੭॥ ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਰਿਪੁ ਗਨ ਮਾਰੇ। ਲਰਿ ਲਰਿ ਸਨਮੁਖ ਮਾਰਿ ਨਿਵਾਰੇ। ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਖੈ ਅਮਲ[1] ਨਿਜ ਕਰਯੋ। ਭਈ ਪ੍ਰਜਾ ਹਾਲਾ ਗਨ ਭਰਯੋ॥੨੮॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ। ਆਏ ਲਾਖਹੁੰ ਸ਼ੋਰ ਮਹਾਂ ਧਰਿ। ਸੁਨਿ ਬੰਦਾ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਗਯੋ। ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਸਲਿਤਾ ਉਲੰਘਤਿ ਭਯੋ॥ ੨੯॥ ਲੁਦਵਣ ਨਗਰ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਲਰਯੋ। ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਬਡ ਕਰਯੋ। ਤੁਪਕ ਤੋਪ ਜੰਜੈਲ ਚਲਾਵੈ। ਤੀਰ ਤਬਰ ਤੋਮਰ ਸੁ ਭ੍ਰਮਾਵੈ॥ ੩੦॥ ਭਯੋ ਭੇੜ ਓੜਕ ਕੋ ਭਾਰਾ। ਸੋ ਲਸ਼ਕਰ ਭੀ ਲਰਿ ਕਰਿ ਮਾਰਾ। ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਪੁਰਿ ਗਨ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਲੂਟੇ ਕੂਟਿ ਉਜਾਰੇ ਧਾਮੂ॥੩੧॥ ਪੁਨ ਦੁਾਬੇ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ਛੀਨਤਿ ਧਨ ਰਿਪੁ ਹਤੇ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਨਗਰ ਦੱਖਣੀ ਕੋ ਤਬਿ ਮਾਰਯੋ। ਫਿਰੇ ਮਹਾਂਦਲ ਸਕਲ ਉਜਾਰਯੋ॥੩੨॥ ਪੁਨ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰੇ ਕੋ ਲੂਟਾ। ਸਨਮੁਖ ਲਰਯੋ ਲੀਨ ਸੋ ਕੂਟਾ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਗਰੋ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਸੰਗ॥ ੩੩॥ ਬਡੋ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਦੁਰਜਨ ਘਾਇ। ਹਮ[2] ਭੀ ਤਬਿ

[1] ਹਕੂਮਤ। [2] (ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਅਸੀਂ ਬੀ ਤਦੋਂ ਓਦੇ ਨੂੰ ਆਕੇ ਮਿਲੇ।

ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਚਪੜ ਚਿੜੀ ਭਾਰੀ ਜੁੱਧ ਦੀ ਸੂਹ ਤਾਂ ਮਿਲੀ ਹੈ ਪਰ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਇਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਜੁੱਧ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੈਸਾ ਕਿ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੨੬੫ ਦੀ ਟੂਕ। †ਪਹਿਲੇ ਨਾਮ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਆਇਆ ਸੀ, ਫੇਰ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਫੇਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਆਇਆ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਜੰਗ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਫੌਜਦਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਬੇਦਾਰੀ ਜਹਾਂਦਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ੧੧੨੪ ਹਿ: ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਪਰ ਏਹ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਬਾਦ ਮਰ ਗਿਆ। ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਅਬਦੁੱਸਮੱਦ ਨੂੰ ਮੁਹੱਰਮ ੧੧੨੫ ਹਿਜਰੀ (ਫਰਵਰੀ ੧੭੧੩ ਈ: ਯਾ ੧੭੭੦ ਬਿ:) ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਥਾਪਿਆ। ਉਂਞ ਜੰਗ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਜੀਊਂਦਾ ਸੀ।

ਮਿਲਨੇ ਹਿਤ ਆਏ। ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਬਿਰਤੰਤ ਹਮਾਰਾ। ਬੰਦੇ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਕਰਿ ਸਾਰਾ ॥੩੪॥ ਸਾਦਰ ਮੇਲ ਭਯੋ ਹਰਖਾਏ। ਰਾਖ੍ਯੋ ਸੰਗ ਹਮੈਂ ਤਿਸ ਥਾਏਂ। ਸਾਧੇ ਦੇਸ਼ ਮਵਾਸੀ ਸਾਰੇ।ਚਹ੍ਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਪੁਨ ਦੀਦਾਰੇ* ॥ ੩੫ ॥ ਘਟਾ ਮਨਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਚਮੂੰ ਅਤਿ। ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਮਿਲੇ ਹਰਖ ਚਿਤ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਆਗੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਭਾਗੇ ॥੩੬॥ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਦਬਕਾ ਬਹੁ ਪਰ੍ਯੋ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਿਂ ਭਰ੍ਯੋ। ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਧਾਮਨ ਕੋ ਭਾਗੇ। ਅਰੈਂ ਨ ਲਰੈਂ ਤੁਰਕ ਰਣ ਤ੍ਯਾਗੇ॥੩੭॥ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਅਤਿ ਭਕਰਾਈ। ਕਰਿਕਰਿ ਬੈਠਤਿ ਅਰਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਪਰੀ ਧਾਂਕ ਬਡ ਧੂਮ ਉਤਾਰੀ। ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨੇ ਮਹਿਂ ਡਰ ਭਾਰੀ॥੩੮॥ਕਬਿ ਕਬਿ ਸੂਬੇ ਹ੍ਵੈ ਇਕ ਥਾਂਈ। ਲਸ਼ਕਰ ਮੇਲਿ ਮੇਲਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਸਨਮੁਖ ਅਰਿ ਅਰਿ ਲਰਿ ਲਰਿ ਮਾਰੈਂ। ਮਾਰ ਖਾਇ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਪਧਾਰੈਂ ॥੩੯॥ ਲਾਖਹੁਂ ਲਸ਼ਕਰ ਲੀਨੇ ਘਾਇ। ਲਰ੍ਯੋ ਸੋ ਕਯੋਂਹੂੰ ਹ੍ਵੈ ਨ ਬਚਾਇ। ਸ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਕੋ ਘਾਲਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੁਨ ਭਾਜਹਿ ਹ੍ਵੈ ਕਾਲ ਦੁਖਾਲਾ ॥੪੦॥ ਕਈ ਬਾਰ ਤੁਰਕਾਨਾ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ। ਭੇ ਸਨਮੁਖ ਰਣ ਕੇ ਰਿਸ ਪਿਲਿ ਪਿਲਿ। ਲਰੇ ਬੀਰ ਛਿਦ ਤਨ ਹ੍ਵੈ ਤਿਲ ਤਿਲ। ਬਿਜੈ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਆਗੇ ਠਿਲਿ ਠਿਲਿ ॥੪੧॥ ਇਮ ਬੰਦੇ ਦੇਸ਼ਨ ਜੈ ਪਾਈ। ਸਭਿ ਪਰ ਅਪਨਿ ਅਮਲ ਠਹਿਰਾਈ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪਠਏ ਠਾਨੇਦਾਰ ॥ ਨ੍ਯਾਂਇ ਨਿਬੇਰਨਿ ਕੀ ਕਰਿ ਕਾਰ॥੪੨॥ਕਰੈਂ ਹੁਕਮ,ਹਾਲਾ ਧਨੁ ਲੇਤ। ਬੰਦੇ ਨਿਕਟ ਪੁਚਾਇ ਸੁ ਦੇਤ। ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਭਏ ਮਵਾਸੀ ਡਰ ਬਹੁ ਮਾਨਾ ॥ ੪੩ ॥ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਸੋਂ ਗੋਰਾ ਗੋਰੀ। ਕੋਟ ਸੁਧਾਰ੍ਯੋ ਪੁਰਿ ਚਹੁਂ ਓਰੀ। ਤੋਪ ਸੁਧਾਰਿ ਧਰੀ ਬਹੁ ਥਾਨਾ।'ਹਨੈਂ ਇਹਾਂ ਮਿਲਿ' ਕਰੈਂ ਬਖਾਨਾ†॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ 'ਬੰਦੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੧॥

*ਇਹ ਮੇਲ ਸੈ ਸਾਖੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਕਾਸ਼ ! ਇਸ ਮੇਲ ਦਾ ਸੰਮਤ ਬੀ ਦੱਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਈ ਭੁਲੇਵੇ ਬੰਦੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ।

†ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸਵਿਸਥਾਰ ਤੇ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਹਾਲ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਬੀ ਏਥੇ ਟਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨਾ ਕਠਨ ਹੈ ਪਰ ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਫਤੇ ਦੇ ਬਾਦ ਯੁੱਧਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਤੇ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਹਾਲ ਸੰਖੇਪ ਮਾਤ੍ਰ ਐਉਂ ਹਨ:-

ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ, ਜੋ ਅੰਤ ਤੀਕ ਉਸ ਦਾ ਸੱਚਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਰਿਹਾ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ, ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਥਾਪਿਆ,

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ)

ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦਾ ਨਾਇਬ ਹੋਇਆ । ਸਮਾਣੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਕਿਆਂ ਦੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਵਾਬੀ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ । ਥਨੇਸਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ,ਜੋ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਰਾ ਸੀ, ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਇਆ।

ਹੁਣ ਮਨਸੂਰ ਪੁਰ, ਤੇ ਕੌਂਥਲ ਆਦਿਕ ਬੀ ਸਾਧੇ। ਫੇਰ ਬੰਦਾ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਇਕ ਕਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਬਾਣੀਏਂ ਨੇ ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬਚਾ ਲਿਆ । ਇਹ ਕਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਬੰਦੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਮੇਲੀ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬੰਦਾ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਊਨਾਰਸਾ ਪਿੰਡ ਵਿਖੇ ਸਿਖਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਵਿਚ ਸੁਣਕੇ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਪੁੱਜਾ, ਹਾਕਮ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਅਵਾਈ ਸੁਣਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੱਸ ਗਿਆ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜੰਗ ਦੇ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਤੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਇਕ ਦਸਤਾ ਭੇਜਕੇ ਬੇਹਟ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ । ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਤੋਂ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਅੰਬੇਹਟ ਤੇ ਧਾਵਾ ਕਰਕੇ ਸਰ ਕੀਤਾ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਨੌਤਾ ਪਿੰਡ ਆਇਆ ਸਾਵਨ ਵਦੀ ੧੧ ਸੰ: ੧੭੬੭ ਬਿ: ਨੂੰ ਇਹ ਇਕ ਹੱਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ । ਇਥੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਜਾ ਪਾਇਆ । ਲਾਗੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਕੀਤੀ। ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਦਾ ਮੋਰਚਾ ਛੱਡਕੇ ਕਰਨਾਲ ਜਾ ਪੁਜੇ । ਇਧਰ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਇਆ ਪਰ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਝੜਪ ਵਿਚ ਹੀ ਨੱਸ ਗਿਆ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀਪਤ ਤੀਕ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਜਮਾ ਲਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਾਣੀਪਤ ਤੋਂ ਸਿਖ ਸਰਹਿੰਦ ਵਲ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ।

ਇਧਰ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸੁਣਕੇ ਘਰੀਂ ਰਹੇ ਮਾਝੇ ਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਰਿਆੜਕੀ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਫਤੇ ਕਰਨ ਲਗੇ, ਪਠਾਨਕੋਟ ਤਕ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਤਕ ਅੱਪੜੇ । ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਅਸਲਮਖਾਂ ਦਬਕ ਗਿਆ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੌਲਵੀ ਨੱਸਕੇ ਲਾਹੌਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਰੌਲਾ ਪਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਟਾਕਰੇ ਹੋਏ ਤੇ ਅੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ।

[ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਸਮ

ਉੱਧਰ ਦਵਾਬੇ ਵਿਚ ਬੀ ਸਿੰਘ ਉਠ ਪਏ, ਬੰਦੇ ਨੇ ਕੁਛ ਕੁਮਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘੱਲੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾ ਹੱਲਾ ਰਾਹੋਂ ਤੇ ਹੋਇਆ। ਇਥੇ ਇਨਾਯਤ ਖਾਂ ਇਕ ਧਾੜਵੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਕਮ ਬੀ ਡਰਦੇ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੁੱਟ ਲਿਆ। ਅਜੇ ਸਿੰਘ ਏਧਰ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਸ਼ਮਸ ਖਾਂ,ਜੋ ਦਵਾਬੇ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਸੀ, ਭਾਰੀ ਲਸ਼ਕਰ ਲੈਕੇ ਆ ਪਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਫੌਜ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮੁਲਖੱਯਾ ਦੀਨ ਦਾ ਜੰਗ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਖਫੀ ਖਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ੨੦ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਸੀ ਤੇ ਮੁਲਖੱਯਾ ਡੇਢ ਕੁ ਲੱਖ ਸੀ, ਪਰ ਏਹ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਕੇ ਲਿਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਤਦ ਬੀ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਭੀੜ ਆਈ ਸੀ। ਜੰਗ ਬੜਾ ਹੋਇਆ, ਛੇੜਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਬੜੇ ਮਰੇ, ਪਰ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਰਾਹੋਂ ਦੇ ਕਿਲੇ ਜਾ ਵੜੇ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲਗੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਛੂੰਡਣ, ਇਉਂ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਕਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਚੁੱਪ ਚੁਪਾਤਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਸ਼ਮਸ ਖਾਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁੱਟਾ ਸਮਝਕੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਰਾਹੋਂ ਫੇਰ ਆ ਮੱਲੀ। ਏਥੋਂ ਉਠਕੇ ਜਲੰਧਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਆਦਿ ਟਿਕਾਣੇ ਮੱਲ ਲਏ। ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਪਾਉਂਦੇ ਪਰ ਇਲਾਕਾ ਲੁੱਟ ਪੁੱਟਕੇ ਫਿਰ ਛੋੜਕੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦਾ ਏਥੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਕਈਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਧਰ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਿਆਂ ਕਰਨ ਆ ਪਹੁੰਚਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅੱਪੜੇ, ਸੋ ਉਹ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਸਿੱਧਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਇਆ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲਸ਼ਕਰ, ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੱਤਕ ੧੭੬੭ ਵਿਚ ਅਮੀਨਗੜ ਅੱਪੜਿਆ, ਤੇ ਏਥੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਛਿੜ ਪਿਆ। ਏਥੇ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜੰਗ ਰਿਹਾ, ਸਿੰਘ ਜਾਨਾਂ ਤੋੜ ਤੋੜ ਲੜੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਬੜਾ ਜਾਨ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਅੰਤ ਮੈਦਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਹਾ। ਏਸੇ ਲਸ਼ਕਰ ਨੇ ਫੇਰ ਅਗੇ ਵਧਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਮੋੜ ਲਿਆ ਤੇ ਸਢੌਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲਿਆ।

ਸਰਹਿੰਦ ਮਾਰਕੇ ਬੰਦਾ ਮੁਖਲਸ ਗੜ੍ਹ (ਲੋਹਗੜ੍ਹ) ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਇਸ ਨੇ ਉਥੇ ਹੀ ਕੱਟੇ। ਸਰਹਿੰਦ ਮਾਰਨ ਪਿਛੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਆਪ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਸਢੌਰੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਛੀ ਕੋਹ ਦੀ ਵਾਟ ਤੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਕਿਲੇ ਦੇ ਪਾਸੀਂ ਘੇਰਾ ਪਾਈ ਰਖਿਆ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਵਿਚੋਂ ਇਉਂ ਸਾਫ਼ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮੱਖਣ ਵਿਚੋਂ ਵਾਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਬੰਦਾ ਨਾਹਨ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕਿਆ। ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਅਜੇ ਸਢੌਰੇ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਪਠਾਣਕੋਟ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਇਪੁਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਸ਼ਮਸ਼ਖਾਂ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਜਾ ਡੱਟਿਆ। ਸਿੰਘ ਮੌਕੇ ਦੀ ਤਾੜ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਹਟੇ, ਸ਼ਮਸ਼ ਖਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਅੱਚਣਚੇਤ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਮਸ਼ ਖਾਂ ਮਾਰ ਲਿਆ ਤੇ ਕੁਤਬ ਖਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਬੰਦਾ ਤੇ ਤੁਰਕਾਨੀ ਦਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦਾਉ ਬਚਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਬੰਦਾ ਪਹਾੜੀਂ ਰਿਹਾ। ੧੭੭੦ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਫੇਰ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਉਤਰਿਆ। ਵਟਾਲੇ ਤੇ ਕਲਾਨੌਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਤੇ ਫਿਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਬੰਦਾ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ੧੭੭੨ ਵਿਚ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕਲਾਨੌਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਕਲਾਨੌਰ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਅਚੱਲ ਆ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਤੇ ਉਥੋਂ ਉਠਕੇ ਵਟਾਲੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਤੁਰਕਾਨੀ ਦਲ ਫਿਰ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਬੰਦਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਾਨ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਗੜ੍ਹੀ ਬਨਾਉਣ ਲੱਗਾ, ਅਜੇ ਗੜ੍ਹੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਆ ਘੇਰਨ ਲਗੇ। ਬੰਦਾ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਆ ਵੜਿਆ ਤੇ ਇਕ ਹਵੇਲੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੜ੍ਹੀ ਵਰਗੀ ਹੀ ਸੀ, ਡੇਰੇ ਲਾ ਲਏ। ਤੁਰਕਾਨੀ ਫੌਜ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੧੨. [ਬੰਦੇ ਦਾ ਹੋਰ ਹਾਲ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਧ੍ਯੋ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਬਿਸਾਲ। ਪਲਟਾ ਲੇ ਗੁਰ ਸੁਤਨਿ ਕੋ ਦ੍ਰੋਹੀ ਹਤੇ ਕਰਾਲ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੋਹਨ ਬਾਬਾ। ਸੰਗੀ ਬੰਦੇ ਕੋ ਰਿਪੁ ਦਾਬਾ[1]। ਹੇਤੁ ਸਹਾਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯੋ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕਯੋ ॥ ੨ ॥ ਜਹਿ ਕਹਿੰ ਕਰੀ ਸਹਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਸਲਤ ਦੇਤਿ ਬਤਾਇ ਰਸਾਲਾ। ਜਬਹਿ ਬਯਾਹ ਬੰਦੇ ਕਰਵਾਯੋ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਗੁਰ ਬਚ ਬਹੁਤ ਹਟਾਯੋ ॥ ੩ ॥ ਬਰਜਯੋ ਰਹਯੋ ਨ, ਸੁੰਦਰਿ ਹੋਰੀ। ਕਰੀ ਮੌਨ ਤਿਸੁ ਕਹਯੋ ਨ ਫੇਰੀ। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਇਕ ਡੌਰਾ ਆਨ। ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁੰ-ਚਯੋ ਰਿਪੁ ਡਰ ਮਾਨਿ ॥ ੪ ॥ ਤਿਸ ਭੀ ਬਯਾਹਿ ਕਰਨ ਲਲਚਾਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਝਿੜਕਿ ਹਟਾਵਾ।ਭਯੋ ਗਰਬ ਸੋ ਨਾਹਿਨ ਮਾਨੈ।–ਕਰੌਂ ਭ੍ਰਾ-ਰਜਾ–ਲਾਲਚ ਠਾਨੈ॥੫॥ ਬੇਮੁਖ ਲਖਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਭਬੈ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਬਿਲੋ-ਕਤਿ ਸਬੈ। ਹਤਿਬੇ ਹੇਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਸਾਥ। ਧਰਯੋ ਖੜਗ ਕਬਜ਼ੇ ਪਰ ਹਾਥ। ॥੬॥ਮਾਰਯੋ ਚਹੈ ਜਾਨਿ ਹੰਕਾਰੀ।–ਕਯਾ ਮੂਰਖ ਇਨ ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰੀ–। ਤਬਿ ਲੌ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਆਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਚ ਕਹਯੋ ਹਟਾਯੋ ॥ ੭ ॥ 'ਇਸਹਿ ਨ ਮਾਰਹੁ ਉਚਿਤ ਨ ਹਮੈਂ। ਘਟਹਿ ਤੇਜ ਪ੍ਰਜਯੋ ਅਬਿ ਸਮੈਂ[2]। ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਸਹਾਇ ਸੰਗ ਕੀਨੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਨਿ ਪਲਟਾ ਲੀਨੇ ॥੮॥ ਅਪਨੇ ਹਾਥ।ਜ ਛੋਡਹੁ ਯਾਂ ਪਰ[3]। ਭਲੀ ਨ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰ ਲਿਹੋ ਉਰ। ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਹੋਵਤਿ ਭੰਗ। ਨਿਫਲਹਿ ਬਲ ਕੀਨੋ ਬਿਚ ਜੰਗ[4]" ॥ ੯ ॥ ਕਹੈ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਰੋਸ*।'ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਦੋਸ਼।ਇਸ ਕੋ ਮਾਰਨ

---

[1]ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਵਣ ਵਾਲਾ। [2]ਤੇਜ਼ ਘਟ ਜਾਏਗਾ (ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਜੇ ਮਾਰਦਿਆਂਗੇ ਤਾਂ। [4]ਜੋ ਅਸਾਂ ਜੰਗ ਵਿਚ ਬਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਨਿਫਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। *ਪਾ:–ਜੋਸ਼।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਗੜ੍ਹੀ ਗਿਰਦੇ ਘੇਰਾ ਘੱਤ ਲਿਆ ਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ੨੦੦ ਸਿੰਘ ਰਹਿ ਗਏ ਅੰਨ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਘੱਲਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੜ੍ਹੀ ਛਡ ਜਾਓ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗੇ। ਪਰ ਜਦ ਬੰਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੁੰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਹੁੰ ਭੰਨ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਦੋ ਸੈ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਨ। ਸਭ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜੇ ਗਏ। ਏਹ ਥੋੜੇ ਸਮਝ ਕੇ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਸਿਖ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਤਾਈਂ ਸੱਤ ਅੱਠ ਸੌ ਕਰ ਲਏ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਲਿਜਾਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਦੇ ਜ਼ਖਮੀ ਸਿੱਖ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਹੇ। ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਪੇਟ ਤਕ ਚੀਰੇ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਸਕਲ ਮਿਟਾਵੈ॥੧੦॥ਏ ਕਾਢਰ ਬੇਮੁਖ ਅਤਿ ਭਯੋ। ਦੂਤੀ ਬ੍ਯਾਹ ਕਰਿਬੇ ਲਲਚਯੋ। ਕਹੈ ਕੁਲੀਨ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੋ ਬਯਾਹੌਂ।ਔਰ ਪੁਤ੍ਰ ਤਿਸਤੇ ਉਪਜਾਹੌਂ॥੧੧॥ਕਰਤਿਢੀਠਤਾ ਮਨਮੁਖ ਹੋਯੋ। ਬਸ ਮਨਮਥ ਕੇ ਜਤ ਸਤ ਖੋਯੋ'।ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਪਿਤ ਸੋਂ ਬਿਨਤੀ। ਬਚਿ ਸਨ ਕਰਨੈ ਤਜੀ ਰਿਸ ਗਿਨਤੀ* ॥ ੧੨ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਭਯੋ ਬਖੇਰਾ। ਚਲੇ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਤਬਿ ਡੇਰਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਗਏ। ਲਾਖਹੁੰ ਦਲ ਉਤਰਤਿ ਭਟ ਭਏ ॥ ੧੩ ॥ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸੰਗੀ ਬੀਰ। ਧਰਹਿਂ ਤੁਫੰਗਨ ਤੋਮਰ ਤੀਰ। ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਰਯੋ। ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦਰਸੇ ਮੁਦ ਭਰਯੋ ॥੧੪॥ ਸਭਿ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰ ਬੈਠਿ ਤਿਸ ਥਾਂਇ। ਚਹੈ ਕਿ 'ਮੋ ਪਰ ਚਮਰ ਢਿਰਾਇ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਮੁਖਿ ਸਿਖ ਹੌਂ ਮੈਂ ਗੁਰਕੋ। ਪੂਰਨ ਕਰਯੋ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ[1] ॥੧੫॥ ਸਭਿ ਕੇ ਕਰਯੋ ਮੋਹਿ ਅਗਵਾਨੀ। ਮੇਰੀ ਘਾਲ ਗੁਰੂ ਉਰ ਭਾਨੀ । ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਸਨ[2] ਚਹੌਂ ਗੁਰਾਈ। ਮੁਖਤਾ ਪੰਥ ਭਲੇ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੧੬ ॥ ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਲੱਛਨ ਮੁਝ ਦੇਹਿ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਹਿ[3]। ਇਹ ਜਬਿ ਕਹੀ ਲਹੀ ਸਭਿ ਪੰਥਾ[4]। ਕਰੀ ਤਰਕ,'ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਸੰਥਾ[5]॥੧੭॥ਨਹੀਂ ਖਾਲਸੇ ਸੋਂ ਇਸ ਮੇਲ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਅਪਰ ਚਲਾਯੋ ਗੈਲ।ਖੰਡੇ ਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹਿ ਲੀਨ†। ਰਹਤਿ ਨਹੀਂ ਇਨ ਧਰੀ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੧੯ ॥ ਜੋ ਹਮ ਤੇ ਇਹ ਚਹੈ ਬਡਾਈ। ਧਰੇ

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। [2]ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ। [3]ਭਾਵ ਮੇਰਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। [4]ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਨੇ ਸਮਝ ਲਈ। [5]ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।

*ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਝਗੜਾ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲੜਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕਿਲਾ ਛੋੜਕੇ ਚਲੇ ਆਏ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਰਕੀ ਘੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਗ਼ਾਲਬਨ ਝਗੜਾ ਕਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਲੜਦੇ ਮਾਰਦੇ ਨਿਕਲ ਚੱਲਣ ਦਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਸਹੁੰ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਸੀ, ਪਰ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਝਗੜਾ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ,ਜੋ ਗ਼ਾਲਬ ਨਹੀਂ।

†ਗੋਕਲ ਚੰਦ ਨਾਰੰਗ ਸਫੇ ੨੪੨ ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਕਾ ਸੰਸਥਾਪਿਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਪੰਜਵੜ ਕਾ ਰਹਿਨੇ ਵਾਲਾ ਏਕ ਛਜਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਾ ਜਾਟ ਉਸ ਕਾ ਪਾਹੁਲ ਸੰਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਬੰਦਾ ਜੈਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕੇ ਹਾਥੋਂ ਸੇ ਹੂਆ ਥਾ'। ਸੋ ਬੰਦੇ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਛੱਜਾ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ਸੂਰਬੀਰ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ ? ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ੬ ਦੇ ਅੰਕ ੩੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਮਾਸ ਮਦ* ਅੱਗ੍ਰ ਬਨਾਈ। ਸ਼੍ਯਾਮ ਬਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰਹੁ। ਪੁਨ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਬਾਕ ਉਚਾਰਹੁ'॥੧੯॥ ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਜਬਿ ਇਮ ਕੀਨਾ। ਧਰਮ ਬੈਸ਼ਨੋ[1] ਅਪਨੋ ਚੀਨਾ। ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਯ ਤੀਨੋ[2]। ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਸਪਰਧਾ ਭੀਨੋ ॥੨੦॥ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਭਾਵ ਦੋਨਹੁਂ ਮਹਿਂ ਜਾਗਾ। ਡੇਰਾ ਪ੍ਰਿਥਕ ਉਤਰਿਬੇ ਲਾਗਾ।ਗ੍ਰਾਮ ਅਨਿਕ ਮਹਿਂ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ।ਤਿਸ ਤੇ ਸੰਗ ਮਿਲਹਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ॥ ੨੧ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘਨਿ ਮਸਲਤ ਧਾਰੀ। ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰੀ†। 'ਭਯੋ ਮੂਢ ਕੇ ਗਰਬ ਮਹਾਨਾ। ਚਾਹਤਿ ਬੈਠਸਿ ਗੁਰੂ ਸਥਾਨਾ‡'॥੨੨॥ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਲਸ਼ਕਰ ਬਹੁ ਆਏ। ਭਯੋ ਇਕਾਕੀ ਜੰਗ ਮਚਾਏ। ਸੱਤਾ ਤੀਰਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਰਹੀ। ਸਿੰਘ ਘਨੇ ਦਲ ਜਾਨਹਿਂ ਸਹੀ ॥੨੩॥ ਇਮਬੰਦੇ ਕੋ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਤਿ ਘਨੇਰੇ ਜੰਗ।

! ਅਬਿ ਗੁਰ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁਂ ਜਿਮ ਭਈ। ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਸਥਿਰਤਾ ਕਈ॥ ੨੪ ॥ ਕਬਹਿ ਅਰੂਢਿ ਅਖੇਰ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਬਨ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਧਰਹਿਂ ਭਾਉ ਕੋ ਪਰਹਿਂ ਜੁ ਸ਼ਰਨੀ। ਤਿਸਹਿ ਤਰਾਇੰ ਜਥਾ ਨਦ ਤਰਨੀ[3]॥ ੨੫ ॥ ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼। ਫਿਰ ਕਰਿ ਸਾਧਨੇ ਸਕਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। 'ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਗਰਦ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਸੂਬੇ ਕਿਤਿਕ ਮਾਰ ਕਰਿ ਲੀਨਿ§ ॥੨੬॥ ਲਾਖਹੁਂ ਲਸ਼ਕਰ ਲਰਿ ਲਰਿ ਹਨੇ। ਜਨਨੀ ਮਨਹੁ ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਜਨੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਐਸੋ ਸਿੱਖ ਪਠਾਯੋ। ਦੇਸ਼ ਉਜਾਰਨੋ ਧੂਲ ਮਿਲਾਯੋ' ॥੨੭॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸੁਧ ਸ਼ਾਹ ਸਮੀਪ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਨਿਤ‖ 'ਮਾਰਹਿ ਅਵਨੀਪ। ਸੂਬਾ ਖਾਨ ਵਜੀਦ ਸੰਘਾਰਨੋ। ਜ਼ਬਰਦਸਤ¶ ਦੂਜਾ ਲਰਿ ਮਾਰਨੋ॥੨੮॥ ਸੱਯਦ ਖਾਂਨ ਮੁਗ਼ਲ ਗਨ ਭਾਰੇ।ਕੌਨ

[1]ਇਸਤੋਂ ਭਾਵ ਮਜ਼ਹਬ ਵੈਸ਼ਨੋ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਣੇ ਦਾ ਖਯਾਲ। ਇਹ ਅਰਥ ਇੰਨਾ ਆਮ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕੀ ਸਬਜ਼ੀ ਵਾਲੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਵੈਸ਼ਨੋ ਭੋਜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਮਦ ਮਾਸ ਤੇ ਕਾਲਾ ਬਸਤ੍ਰ। [3]ਨਦੀ ਤੋਂ ਬੇੜੀ। *ਸ਼ਰਾਬ ਤਾਂ ਅਜੇ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ।

†ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨਾ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ।

‡ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

§ਪਾ:—ਮਾਰ ਬਲ ਕੀਨ। ‖ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੱਖਣ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਾਅਰਕਿਆਂ ਦੀ ਖਬਰ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ੨੩ ਜੇਠ ੧੭੬੭ (ਰਬੀਅਉਲ ਸਾਨੀ ਸਨ ੧੧੨੨ ਹਿਜਰੀ) ਨੂੰ ਅੱਪੜੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਚਿਰ ਦੇ ਸਚਖੰਡ ਪਿਆਨਾ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸੇ।

¶ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਅਜੇ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੨੭੪ ਦੀ ਟੂਕ† ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ।

ਗਨੇ ਸੰਘਰ ਮਹਿਂ ਮਾਰੇ'। ਦਿੱਲੀ ਮਹਿਂ ਦਬਕਾ[1] ਬਹੁ ਪਰਯੋ। 'ਲੂਟਹਿ ਆਨਿ' ਸਭਿਨਿ ਉਰ ਡਰਯੋ॥੨੯॥ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਸੁਭਟ ਪਠਾਏ। 'ਲਰਿ ਕਰਿ ਮਾਰਹੁ' ਜਤਨ ਬਤਾਏ। ਪੁਨ ਪੁਨ ਸੁਧ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਗਈ। 'ਚਮੂੰ ਘਨੀ ਤੁਮਰੀ ਹਤਿ ਲਈ ॥ ੩੦ ॥ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬਲ ਇਹ ਜਾਇ ਨ ਮਾਰਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਲਰਿ ਹਾਰਯੋ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਕੋ ਸ਼ਾਹੁ ਹਿਰਾਨਾ। ਜਾਨੀ–ਗੁਰ ਕੀ ਬਖਸ਼ ਮਹਾਨਾ॥੩੧॥ ਅਪਰ ਜਤਨ ਤਿਸ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਉਂ ਹਟਾਵੈਂ ਸੋਈ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਕੂਚ ਬਡੇਰੇ। ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਨੇਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਪਠੇ ਵਕੀਲ ਬਿਸਾਲ ਮੁਸਾਹਿਬ। ਆਨਿ ਕਰਯੋ ਡੇਰਾ ਜਹਿਂ ਸਾਹਿਬ। ਮਿਲਿਬੇ ਕਾਰਨ ਚਾਹਤਿ ਰਹੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹਿਂ ਕਯੋਂਹੂੰ ਕਹੇ ॥ ੩੩ ॥ 'ਹਮ ਸੋਂ ਅਹਿਦ ਕਰਯੋ ਫਿਰਿ ਗਯੋ।ਏਕ ਸ੍ਵਾਲ ਕੋ ਦੇਤਿ ਨ ਭਯੋ।ਤਬਿ ਹਮ ਅਪਨੋ ਸਿੱਖ ਪਠਾਯੋ। ਹਤਿ ਦ੍ਰੋਹੀ ਨਿਜ ਪਲਟਾ ਪਾਯੋ ॥੩੪॥ ਕਰਯੋ ਫ੍ਰੇਬ ਹਮ[2] ਦਿਯੋ ਜਵਾਬ। –ਬਿਗਰਹਿ ਸਲਤਨ ਕਰਹਿ ਸ਼ਿਤਾਬ[3]। ਮੇਰੋ ਜੌਰ ਪਰਹਿ ਜਬਿ ਭਾਰਾ–। ਤਬਿ ਚਾਹਯੋ ਦੇ ਸ੍ਵਾਲ ਹਮਾਰਾ ॥੩੫॥ ਸਮੁਝਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਟਾਲ[4] ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਉਤ ਪਠਯੋ ਕਰਾਲਾ। ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਮਾਰੈ। ਤੇਜ ਬਿਲੰਦ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਤਾਰੈ' ॥੩੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਤਿਨ ਢਿਗ ਸਿੰਘ ਪਠਾਯੋ। ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੁਨਯੋਂ ਵਕੀਲ ਮੁਸਾਹਿਬ ਜਬੈ। ਆਸ਼ੈ ਜਾਨ ਲੀਨਿ ਮਨ ਸਬੈ ॥ ੩੭ ॥ [5]ਪੁਨ ਕਹਿ ਪਠਯੋ 'ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੰਗ। ਹਮ ਸੋਂ ਦੀਜੈ, ਕਹੈ ਪ੍ਰਸੰਗ'। [6]ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨੈ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਉਚਿਤ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਜਤਨ ਬਨਾਵੈ[6]॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨ ਬਚ ਦੀਨ[7]। ਭੇਜਯੋ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਕੀਨਿ। ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਸਿਧਾਏ। ਉਤਰਿ ਜਾਮਨੀ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ ॥ ੩੯ ॥ ਭਇਓ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹਕਾਰਨ ਕੀਨੇ। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ ਦੀਨੇ। 'ਏਕ ਸ੍ਵਾਲ ਦੈਬੇ ਕੀ ਟਾਲ। ਕੀਨੀ ਤਬਿ ਫਰੇਬ ਕੇ ਨਾਲ ॥ ੪੦ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਲਟਾ ਚਹਯੋ

---

[1]ਦਬਾਉ। [2]ਸਾਨੂੰ। [3]ਛੇਤੀ ਕੀਤਿਆਂ ਸਲਤਨਤ ਬਿਗੜ ਜਾਏਗੀ। [4]ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਟਾਲਾ ਸਮਝਕੇ। [5]ਫਿਰ ਕਹਿ ਭੇਜਿਆ (ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੁਸਾਹਬਾਂ ਨੇ ਕਿ) ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੋ (ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰਾ) ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਵੇ। [6]ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜੋ ਚੰਗੀ ਲਗੇ ਯੋਗ ਜਾਣਕੇ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਬਣਾਵੇ (ਝੇੜੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ)। [7]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ।

ਜ਼ਰੂਰ। ਪਠਿ ਦੀਨੋ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਸੂਰ। ਪਾਇ ਧੂਮ ਦੂਹੀ ਸਭਿ ਮਾਰੇ। ਕਿਮ ਬਚ ਸਕਹਿੰ ਕਰੋ ਅਘ ਭਾਰੇ ॥੪੧॥ ਆਦਿ ਸਿਰੰਦ ਸੁ ਨਗਰ ਉਜਾਰੇ। ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਰੌਰ ਕੋ ਡਾਰੇ। ਗਮਨਹੁ ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਦੂਰ। ਕਰਹੁ ਅਰਜ਼ ਜਿਮ ਬਨੀ ਜ਼ਰੂਰ ॥ ੪੨ ॥ ਛਿਮਾ ਧਰਹਿਂ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਤੁਮ ਤਾਈਂ। ਦੇਸ਼ ਉਜਾਰਤਿ ਮਿਟਹਿਂ ਤਦਾਈ"। ਇਮ ਕਹਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਸੰਗ ਆਪਨੇ ਸ਼ਾਹੁ ਚਲਾਯੋ ॥੪੩॥ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਸਮੀਪੀ ਡੇਰੇ। ਉਤਰੇ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪਰੇ ਘਨੇਰੇ। ਤੰਬੂ, ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਗਨ ਤਾਨੇ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰੇ ਦੂਰ ਲਗ ਜਾਨੇ ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤ੍ਰ ਐਨੇ 'ਸ਼ਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅੰਸੂ॥੧੨॥

੧੩. [ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਾਫੀ ਮੰਗਣੀ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਤੇਜ ਛੀਨ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਉਤਰਿ ਬਿਤਾਈ ਜਾਮਨੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਜਬਿ ਆਇ। ਗੁਰਜਦਾਰ ਪਠਏ ਤਬੈ[1] ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਬੁਲਿਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਭੇਤ ਬਤਾਵਹੁ[2]। ਕਬਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਮਨ ਕੋਪ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਨਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਗੁਰ ਮੇਲ ਹਮਾਰਾ। ਜਾਨਯੋਂ ਪੂਰਬ ਕੂਰ ਉਚਾਰਾ ॥੨॥ ਅਬਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਮੈਂ ਬਖਸ਼ਾਵੌਂ। ਰਿਸ ਮਿਟਾਇ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਰਿਝਾਵੌਂ'। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕਹਯੋ। 'ਆਛੋ ਏਕ ਸਮੋਂ ਮੈਂ ਲਹਯੋ ॥੩॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤੇ ਇਮ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੈਂ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਤਟ ਨਦੀ ਪਯਾਨੈਂ। ਕਰੈਂ ਸ਼ਨਾਨ ਖਰੇ ਹੁਇ ਰਹੈਂ। ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਤਿ ਵਾਕ ਨ ਕਹੈਂ ॥ ੪ ॥ ਤਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਰਿਝਾਵੈਂ ਬਿਨੈ ਉਚਰਿਕੈ। ਤਿਸ ਪਰਹਰਹਿ ਕਰਹਿਂ ਰਿਸ ਬਰਜਨ[3]। ਹੋਹਿ ਅਰਾਮ ਤਮਾਮ ਸਿ ਪੁਰਿਜਨ[4]*' ॥੫॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮਸਲਤ ਸੁਨਿ ਕਰਿ। ਮਾਨੀ ਭਲੇ ਬਿਲਮ ਕੋ ਪਰਿਹਰਿ। ਤਯਾਰ ਭਯੋ ਗੋਦਾਵਰਿ ਤੀਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਧੀਰ॥ ੬ ॥ ਲੇਕਰਿ ਸੰਗ ਭਲੇ ਨਰ ਥੋਰੇ। ਜਹਿਂ ਥਿਰ ਗੁਰ ਗਮਨਯੋਂ ਤਿਤ ਓਰੇ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਗੋਦਾਵਰਿ ਕੂਲ। ਖਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤਪ ਕੇ ਅਨੁਕੂਲ ॥੭॥ ਤਜੀ ਦੂਰ ਤੇ ਨਿਜ ਅਸਵਾਰੀ। ਚਰਨ ਨਗਨ ਗਮਨਯੋਂ ਅਗਵਾਰੀ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯੋ। ਅਪਰ ਸਾਥ ਸਗਰੋ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥੮॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਖਰੋ ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਅਗਵਾਈ। ਹੀਰਾ ਏਕ ਅਧਿਕ ਦਿਪਤਾਵੈ।

---

[1](ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਚੋਬਦਾਰ ਭੇਜਕੇ [2](ਹੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ!) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਭੇਤ ਦੱਸੋ (ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ?)। [3]ਤਿਸ ਕਰਹਿਂ ਬਰਜਨ (ਕਿ) ਰਿਸ ਪਰਹਰਿ—ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਜ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਓਹ ਗੁੱਸਾ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ। [4]ਪੁਰਿ(ਸਰਹਿੰਦ)ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। *ਪਾ:—ਪਰਜਨਾ

ਖਰਚੇ ਕਈ ਲਾਖ ਧਨ ਪਾਵੈ ॥ ੯ ॥ ਤਾਨੋ ਸ਼ਾਹ ਧਰੇ ਸਿਰ ਜੋਊ। ਮਾਰਿ ਨੁਰੰਗੇ ਲੀਨਹੁ ਸੋਊ। ਜਬਰ ਜ਼ਿਬਾਇਸ਼[1] ਜ਼ਾਹਰ ਜਾਂਹੂ। ਸੋ ਨਿਜ ਕਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੂ ॥ ੧੦ ॥ ਆਗੇ ਖਰੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹੋਵਾ। ਰੁਖ ਕਰਿ ਜ਼ਬਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਜੋਵਾ। ਤਿਸ ਕਰ ਪਰ ਤੇ ਗਹਿ ਕਰਿ ਹਾਥ। ਸਲਿਤਾ ਬਿਖੈ ਬਗਾਯੋ ਨਾਥ॥ ੧੧ ॥ ਹੇਰਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਹਿਰਾਨਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਛਿਮਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਅਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀਜੈ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਜਾਨਿ ਆਪਨੋ ਲੀਜੈ ॥੧੨॥ ਲਖਿ ਕਾਸ਼ਟ ਅਪਨੋ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰ੍ਯੋ। ਜਲ ਨ ਡਬੋ-ਵਹਿ ਊਪਰ ਤਾਰ੍ਯੋ। ਹੈ ਬਡਿਅਨਿ ਕੀ ਅਸ ਬਡਿਆਈ। ਤਰੀ ਅਲੰਬ ਜਿਸ, ਦੇਹ ਤਰਾਈ[2] ॥ ੧੩ ॥ ਮੈਂ ਭੂਲ੍ਯੋ ਤੁਮ ਬਖਸ਼ਨਹਾਰੇ। ਬੋਲ੍ਯੋ ਕੂਰ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਧਾਰੇ। ਬਿਗਰੈਂ ਸੂਬੇ ਹੋਹਿਂ ਮਵਾਸੀ। ਪੁਨ ਗਨ ਪਰੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਫਾਸ਼ੀ ॥ ੧੪ ॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਜੋ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਨ ਬਚਾਇ[3] ਪੂਰ-ਵਤਿ ਤੁਮ ਸੂਾਲਾ। ਪਲਟਾ ਸਭਿ ਤੇ ਮੈਂ ਲੇ ਦੇਤਿ । ਮਾਰਤਿ ਗੁਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਜਗ ਜੇਤ ॥ ੧੫ ॥ ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਲ ਧਰੇ। ਚਹਹੁ ਜਥਾ ਤਤਛਿਨ ਲਿਹੁ ਕਰੇ। ਦੈਬੇ ਹੇਤੁ ਮੋਹਿ ਬਡਿਆਈ। ਜਾਚ੍ਯੋ ਏਕ ਸੂਾਲ ਗੋਸਾਈਂ ॥੧੬॥ ਡਰਤ੍ਯੋਂ ਮੁਝ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬ ਨ ਆਯੋ। ਨਿਜ ਸਿਖ ਪਠਿ ਪਲਟਾ ਤੁਮ ਪਾਯੋ। ਅਬਿ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ। ਸਭਿ ਦ੍ਰੋਹੀ ਲੀਨੇ ਤਿਨ ਘਾਇ' ॥੧੭॥ ਮੋਨ ਧਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਤੇ ਰਹੇ। ਪੁਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਚ ਕਹੇ। 'ਤੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਿਨ ਹੁਤੋ ਹਮ ਜੋਇ। ਕਹਿ ਦੀਨੋ ਅਬਿ ਆਪਹੁ ਸੋਇ॥ ੧੮ ॥ ਅਪਨੋ ਕਹ੍ਯੋ ਕਰ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਸਾਚਾ। ਸ਼ਰ੍ਹਾਵਾਨ ਤੇ ਚਿਤ ਡਰ ਰਾਚਾ। ਸਲਤਨ ਤੁਮਰੀ ਸ੍ਰਾਪਤਿ ਅਹੈ। ਨਹੀਂ ਸਥਿਰਤਾ ਆਗੈ ਰਹੈ[4] ॥੧੯॥ ਸ਼ਰਨ ਪਰ੍ਯੋ ਤੋਕੋ ਹਮ ਜਾਨਾ। ਜ਼ਬਿਲੋਂ ਜਿਯਹਿ ਦਿਯੋ ਇਹ ਦਾਨਾ। ਤੁਮ ਪਿਤ ਬਡ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਏ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਤੁਰਕਾਨ ਗਵਾਏ ॥੨੦॥ ਨਹੀਂ ਬਹੋਰ ਸਕੈ ਅਬਿ ਕੋਈ । ਈਸ਼ੁਰ ਕੀ ਇੱਛਾ ਅਸ ਹੋਈ। ਅਬਿ ਭੀ ਉਤਰ ਸਕ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਪੂਰਾ। ਤੂ ਸਤਿ ਬਹੁਤ ਬਿਧਿ ਹੋਯਸ ਕੂਰਾ'॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਲਜਾਯੋ। 'ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦੀਜੈ ਰੋਰ ਹਟਾਯੋ। ਜ਼ਬਿਲੋਂ ਸਲਤਨ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਦੀਨਿ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁਇ ਸੰਕਟ

[1]ਭਾਰੀ ਡੋਢਾ। [2]ਬੇੜੀ ਜਿਸ (ਜਲ ਦੇ) ਆਸਰੇ ਹੈ (ਜਲ ਉਸ ਨੂੰ) ਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । [3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ। [4]ਅੱਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰੇਗੀ।

ਹੀਨ ॥੨੨॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਲਿਖ੍ਯੋ ਆਇ ਅਹਿਵਾਲ। ਪਰੀ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ਨ ਚਲ ਚਾਲ[1] । ਨਹਿਂ ਦਿੱਲੀ ਲਗਿ ਕਰਹਿਂ ਅਰਾਮੂ। ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ ਸੁਪਤੈਂ ਨ ਤਮਾਮੂ ॥ ੨੩ ॥ ਏਤੀ ਬਾਤ ਕਰਤਿ ਥੇ ਖਰੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਭਰੇ। ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਕੋ ਲਪਟਾਏ। ਗੁਰ ਬੂਝੇ 'ਕਿਤ ਤੇ ਤੁਮ ਆਏ?'॥੨੪॥ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਗਰਬ੍ਯੋ ਬੰਦਾ ਰਿਦੈ ਮਹਾਨਾ। ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਇ। ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਸੁ ਜੀਤ੍ਯੋ ਜਾਇ ॥੨੫॥ ਗੁਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸਕਲ ਸਵਾਰੇ। ਜੋ ਦ੍ਰੋਹੀ ਸੋ ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਮਾਰੇ। ਮਾਰਿ ਵਜ਼ੀਦਾ ਧੂਲ ਮਿਲਾਯੋ। ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਲੂਟ੍ਯੋ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਆਦਿ ਸਢੌਰਾ ਕਤਲ ਕਰੇ ਹੈਂ। ਤੁਰਕ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਜੋਰ ਲਰੇ ਹੈਂ। ਭਏ ਅਨਿਕ ਹੀ ਜੰਗ ਅਖਾੜੇ। ਹਤਿ ਤੁਰਕਾਨਾ ਸਤਰ ਉਘਾੜੇ[2] ॥ ੨੭ ॥ ਮਹਾਂ ਰੌਰ ਮਾਚ੍ਯੋ ਤਿਸ ਦੇਸ਼। ਕਰੇ ਮਾਰਿਕੈ ਬਿਜੈ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਭਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਮਲ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਹਾਲਾ ਗਨ ਆਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਪੁਨ ਚਲਿ ਗਏ। ਮੱਜਨ ਕਰੇ ਕਲੁਖਤਿ ਹਏ। ਸੁੰਦਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੇ ਅੰਦਰ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ੍ਯੋ ਥਿਰੇ ਸੁਭ ਨੰਦਰ[3] ॥ ੨੯ ॥ ਤਹਿਂ ਗਰਬਤਿ ਚਾਹਤਿ ਬਡਿਆਈ। ਪਾਸ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ। ਚਮੂੰ ਪਦਾਰਥ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਜ ਢਿਗ ਜਾਨ੍ਯੋ ਚਲ੍ਯੋ ਕੁਚਾਲਾ ॥੩੦॥ ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਸਬੈ। ਕਰ੍ਯੋ ਅਨਾਦਰ ਤਿਸ ਕੋ ਤਬੈ। ਨਹੀਂ ਮੇਲ ਤੁਝ ਸੰਗ ਹਮਾਰੋ। ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅਪਰ ਅਚਾਰੋ[4] ॥ ੩੧ ॥ ਸ਼੍ਯਾਮ ਬਰਨ ਮਦ ਆਮਿਖ ਲ੍ਯਾਏ। ਨਾਕ ਦਬਾਯੋ ਨਹਿਂ ਮਨ ਭਾਏ।ਏਵ ਬੋਲ ਕਰਿ ਭਏ ਨਿਰਾਲੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਬਰੇ ਸੁਖਾਲੇ ॥ ੩੨ ॥ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਤਿਸ ਨਾਂਹਿਨ ਰਾਖ੍ਯੋ। ਕਰ੍ਯੋ ਬ੍ਯਾਹ ਬਿਸ਼ਯਾਨੰਦ ਕਾਂਖ੍ਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਝਿਰਕਨ ਕਰ੍ਯੋ। ਸੁਤ ਉਪਜਾਯੋ ਨਾਂਹਿਨ ਡਰ੍ਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਅਬਿ ਤਿਸਕੀ ਚਹਿ ਗਲੀ ਕੁਠਾਲੀ[5] । ਬਚਨ ਆਪਕੋ ਜਾਇ ਨ ਖਾਲੀ। [6]ਪ੍ਰਿਥਕ ਭਏ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਧਰੇ । ਨਹੀਂ ਖਾਲਸੇ ਸ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰੇ[6] ॥੩੪॥ ਯਾਂਤੇ ਸੁਧ ਹਿਤ ਹਮੈਂ ਪਠਾਯੋ। ਬਿਗਰ ਗਯੋ ਜਿਮ

[1]ਹਲਚਲ। [2]ਪੜਦੇ ਨੰਗੇ ਕੀਤੇ। [3]ਅੰਦਰ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। [4]ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਹੋਰ ਹੀ ਆਚਾਰ ਹੈ (ਕਿ ਉਹ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੇ)। [5]ਕੁਠਾਲੀ ਗਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। [6](ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਜੁਦਾ ਹੋ ਗਏ, ਭਾਵ ਚਲੇ ਗਏ; (ਇਹ ਗੱਲ) ਸੁਣਕੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਨਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਰਬ ਸੁਨਾਯੋ'। ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹੂ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਸੋ ਅਬਿ ਤੇਜ ਹੀਨ ਹੀ ਰਹਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਧਰਿ,ਪੁਜਯੋ ਸਮੋਂ ਤਿਹ। ਭਯੋ ਬਿਕਾਰੀ ਗਰਬ ਵਧਯੋ ਜਿਹ। ਹਟਿ ਜੈਹੈ ਅਬਿ ਬਿਨਾ ਹਟਾਏ। ਹਮਨੇ ਪਲਟਾ ਲੀਨਸਿ ਪਾਏ ॥ ੩੬ ॥ ਕਾਰਨ ਇਤਿਕ ਹੁਤੋ ਅਬਿ ਗਯੋ। ਗਲਨ ਕੁਠਾਲਿ ਸਮੋਂ ਅਬਿ ਭਯੋ'। ਪੁਨ ਸਿੰਘਨ ਸਨ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ। 'ਮੋਹਿ ਪੰਥ ਨਹਿਂ ਕਾਚ* ਅਚਾਰਾ[1] ॥ ੩੭ ॥ ਨਹਿਂ ਬਿਗਰੇ, ਕੋ ਸਕੈ ਬਿਗਾਰੈ[2]। ਰਹਹੁ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਬਨਹੁ ਜੁਝਾਰੇ। ਬੇਮੁਖ ਕੋ ਤਜਿ ਦੀਜੈ ਸੰਗ। ਆਪ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਬਨਹੁ ਨਿਸੰਗ ॥੩੮॥ ਸੰਮਤ ਕਿਤਿਕ ਸਮਾ ਜਬਿ ਆਵੈ। ਰਾਜ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਅਵਨੀ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਬਨਿ ਜੈ ਹੈਂ।ਮਾਰਤਿ ਮਰਤਿ ਤਬਹਿ ਬਿਦਤੈ ਹੈਂ' ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਸੁਨਿਕੈ ਭਏ ਅਨੰਦਤਿ ਸਾਰੇ। ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਡੇਰੇ ਗਮਨਯੋ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ॥੪੦॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਲਿਖਿ ਭੇਜੇ ਪਰਵਾਨੇ। 'ਲਸ਼ਕਰ ਚੜ੍ਹੇ ਮਹਿਦ ਮਹੀਧਾਨੇ। ਤੇਜ ਹੀਨ ਰਿਪੁ ਹੋਯਸਿ ਮਾਰਹੁ। ਜਾਨਿ ਨ ਦੀਜੈ ਬਹੁ ਪਰਵਾਰਹੁ[3] ॥ ੪੧ ॥ ਸਰਬ ਭੇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਯੋ। ਗਹਿ ਲੀਜੈ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧਿ ਉਪਾਯੋ'।ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਹੁੰਚੇ ਅਪਨਿ ਸਥਾਨਾ। ਅਬਿ ਲੌ ਹੀਰਾ ਘਾਟ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੨ ॥ ਹੀਰਾ ਗੁਰੂ ਬਗਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਨਾਮ ਗੁਦਾਵਰਿ ਤਟ ਕੋ ਪਰਯੋ। ਗੈਰਤਿ ਹੈਰਤਿ ਬਿਸਮਯੋ ਸ਼ਾਹੂ ॥ ਹੁਤੋ ਬਿਕੀਮਤ ਗਾ ਜਲ ਮਾਂਹੂ[4] ॥੪੩॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸ ਬਿਤਾਏ। ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਚਲਿ ਆਏ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਚਿਤ ਆਈ† ॥੪੪॥

ਇਤਿਸ਼੍ਰੀਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤ੍ਰਾਐਨੇ 'ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੋਦਸਮੋਅੰਸੂ॥੧੩॥

[1]ਮੇਰੇ ਪੰਥ ਦਾ ਕੱਚਾ ਪਿੱਲਾ ਆਚਾਰ ਨਹੀਂ। [2]ਨਾਂ (ਆਪ) ਵਿਗੜੇਗਾ ਤੇ ਨਾਂ ਕੋਈ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। [3]ਘੇਰ ਲਓ। [4]ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜਾ ਪਿਆ। *ਪਾਃ—ਕਾਜ।

†ਇਹ ਸਮਾਚਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਤੱਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੇ। ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਃ ਪ੍ਰਃ ਸੂਃ ਮੁਕਾਉਂਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਪੁਸਤਕ ਸੋਧਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ ਤੇ ਨਾ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ.ਖੋਜ ਆਪ ਤੋਂ ਹੋਈਜਾਪਦੀ ਹੈ।ਤਾਰੀਖੀ ਖੋਜ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਹ ਹੈਃ—ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਦਾ ਜੰਗ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਦੇੜ ਅੱਪੜੇ। ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਦੇੜ ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਰਹਿੰਦ ਵਾਲੀ ਲੜਾਈ (ਚਪੜ ਚਿੜੀ) ਫਤੇ ਕਰਨ ਦੀ ਤ੍ਰੀਕ ਹੈ ੧੫ ਜੇਠ ੧੭੬੭। ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਇਆਂ ਇਕ ਸਾਲ ਸੱਤ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਅਜਮੇਰ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ੨੩ ਜੇਠ ੧੭੬੭ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੀ।

੧੪. [ਸ਼ਿਕਾਰ ਘਾਟ, ਨਗੀਨਾ ਘਾਟ ਆਦਿ ਕਥਾਵਾਂ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤ ਸੈਨਾ ਲਾਖਹੁਂ ਮਿਲੀ ਬੰਦੇ ਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤ। ਹਟੇ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਤੇਜ ਬਿਨ[1] ਹੋਤਿ ਭਟਨ ਕੇ ਘਾਤ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਠਹਿਰ ਨ ਸਕੈ ਜੰਗ ਕੋ ਠਾਨਤਿ। ਲਰਤਿ ਸੁ ਕਬੈ ਪਲਾਇ ਪਧਾਨਤਿ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਹਾਰਤਿ ਚਲਿ ਜਾਯੋ। ਜਾਇ ਗਿਰਨਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ॥ ੨ ॥ ਦੁਰਗ ਲੋਹਗੜ੍ਹ[2] ਰਚਯੋ ਬਨਾਇ। ਲਰਤਿ ਰਖੇ ਲਸ਼ਕਰ ਅਟਕਾਇ। ਤਹਿਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਇ ਜੁੱਧ ਮਚਾਵੈ। ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਸਿੰਘਨ ਘਾਵਹਿ ॥ ੩ ॥ ਘੇਰਾ ਪਰਯੋ ਚਹੂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਂਹੀ। ਐਥੋ ਜੈਥੋ ਮਾਰਗ ਨਾਂਹੀ। ਇਤੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਯੋ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਉਤ ਗੁਰ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੪॥ ਪਰਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਿਵਰ ਸਮੀਪ। ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਜਿਸ ਅਵਨੀਪ। ਚਢਹਿਂ ਅਖੇਰ ਪ੍ਰਭੂ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਜਾਂਹਿ ਗੁਦਾਵਰਿ ਸਰਿਤਾ ਪਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਨਾਮ ਸ਼ਿਕਾਰ ਘਾਟ ਤਹਿਂ ਭਯੋ। ਐਥੋ ਜੈਥੋ ਕੋ ਮਗ ਥਯੋ। ਬਿਚਰਹਿਂ ਬਨ ਮਹਿ ਗਨ ਮ੍ਰਿਗ ਘਾਵੈਂ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਭਲੇ ਨਿਬਹਾਵੈਂ ॥ ੬ ॥ ਤੀਰਨ ਕੀ ਤਰੀਫ ਸੁਨਿ ਕਾਨ। ਆਵਤਿ ਸੱਯਦ, ਮੁਗ਼ਲ, ਪਠਾਨ। ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਚਮਕੌਰ ਮਝਾਰੇ। ਬੀਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਜਿਨ ਤੇ ਮਾਰੇ ॥੭॥ ਇਕ ਸਰ ਗਨ ਨਰ ਤੇ ਪਰਿ ਪਾਰ[3]। ਤੁਰਤ ਮਰਤਿ ਨਹਿਂ ਲਾਗਤਿ ਬਾਰ। 'ਲਗਤ ਹੁਤੇ ਤਬਿ ਚਲਤਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਚਲਾਵਤਿ ਪਿਖੇ ਉਦਾਰੇ'[4] ॥੮॥ ਸੋ ਭਟ ਆਵਤਿ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵੈਂ। 'ਹਮਰੇ ਹੇਰਤਿ ਅਬਹਿ ਚਲਾਵੈਂ'। ਸੁਨਿ ਅਰਜ਼ੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤਿਨ ਜਾਨਿ। ਐਂਚਿ ਸਰਾਸਨ ਛੋਰਹਿ ਬਾਨ ॥੯॥ "ਚੁਟਕੀ ਚਾਂਪਨਿ ਮੁਸ਼ਟ ਗ੍ਰਹਿਨ ਕੋ। ਨਵਟੰਕਨ ਧਨੁ ਤਾਨ ਕਰਨ ਕੋ"[5]। "ਲਾਘਵਤਾ ਧਰਿ ਤਾਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਤਜਨਿ ਅਚੂਕ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਬਾਨਾ"[6] ॥ ੧੦ ॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਧਨੁ ਵਿੱਦਯਾ ਭਾਰੀ। ਰੀਝਹਿਂ ਭਟ ਜਬਿ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨਤਿ। ਜਾਹਿਂ ਸਿਵਰ ਮਹਿਂ, ਅਪਰ ਬਖਾਨਤਿ ॥ ੧੧ ॥ ਮਹਿਮਾ ਇਮ ਪਸਰੀ ਸਭਿ

---

[1](ਕਿਦਾ) ਤੇਜ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। [2]ਇਹ ਮੁਖਲਸਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਬਣਾਕੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਨਾਮ ਧਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। [3]ਇਕ ਬਾਣ ਬਹੁਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [4]ਜਦ ਬਾਣ ਲਗਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ (ਜੰਗ ਵਿਚ) (ਉਸ ਵੇਲੇ) ਚਲਦੇ ਦੇਖੀਦੇ ਸਨ (ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਬਾਣ ਚਲਾਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। [5](ਹੱਥ ਵਿਚ) ਧਨੁਖ ਦੀ ਮੁੱਠ ਫੜਨੀ ਤੇ ਚੁਟਕੀ (ਨਾਲ) ਨੌ ਟੰਕਾਂ ਦੇ ਧਨੁਖ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣਾ। [6]ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤੱਕਕੇ ਤੀਰ ਦਾ ਛਡਣਾ, ਅਚੂਕ ਜਾਕੇ ਵੱਜਣਾ (ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ)।

ਬਿਖੈ। ਪਿਖੈਂ ਘਨੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਵਿ ਲਿਖੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਥਿਰ ਗੋਦਾਵਰਿ ਤੀਰ। ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨਰਨ ਕੀ ਭੀਰ ॥੧੨॥ ਏਕ ਸਿੱਖ ਆਯੋ ਤਿਹ ਸਮੇਂ। ਭੇਟ ਨਗੀਨਾ ਧਰਿ ਕਿਯ ਨਮੋਂ। ਅਵਲੋਕਯੋ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਹਾਥ। ਗੇਰਿ ਗੁਦਾਵਰਿ ਮੈਂ ਦਿਯ ਨਾਥ॥੧੩॥ ਬਿਸਮਯੋ ਸਿਖ ਮਨ ਚਿਤਵਨਿ ਠਾਨੀ। –ਕੀਮਤਿ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਇਸ ਜਾਨੀ। ਹਲਕੋ ਜਾਨਿ ਗੁਦਾਵਰਿ ਗੇਰਾ। ਕਹਿਨੋ ਬਨੈ ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਮੇਰਾ–॥ ੧੪ ॥ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਲਖਿ ਲਹਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਜੋ ਬਹੁ ਕ਼ੀਮਤ ਕੋਰ ਨਗੀਨਾ। ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰਿ ਨਿਕਾਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ! ॥ ੧੫ ॥ ਉੱਤਮ ਹੁਤੋ ਹਮਹਿਂ ਨਹੀਂ ਜਾਨਾ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਤੈਂ ਨ ਬਖਾਨਾ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਉਤਾਇਲ ਕੀਨਿ। ਬਰਯੋ ਗੁਦਾਵਰਿ ਹ੍ਵੈ ਪਟ ਹੀਨ ॥੧੬॥ ਜਲ ਅੰਤਰ ਜਬਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ। ਪਿਖੇ ਨਗੀਨ ਪਰੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਗਨ ਹੀਰਨਿ ਕੇ ਰੀਜ ਲਗਾਏ। ਲਖੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਇਆ ਬਿਸਮਾਏ ॥ ੧੭ ॥ ਕਹਾਂ ਨਗੀਨੋ ਕੋਰ ਗੁਮਾਨਾ। ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਨਾਨਾ। ਸਭਿ ਤਜਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਲਪਟਾਯੋ॥੧੮॥ 'ਮੈਂ ਅਜਾਨ ਮਹਿਮਾ ਨਹੀ ਜ਼ਾਨੀ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਾਲਿਕ ਗੁਨ ਖਾਨੀ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ ਸੁ ਬਖਸ਼ਨ ਹਾਰੇ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਹੁੰ ਉਚਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ 'ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰਯੋ'।ਨਾਮ 'ਨਗੀਨਾ ਘਾਟ' ਸੁ ਪਰਯੋ। ਇਮ ਬਿਲਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ। ਪੁਨ ਦਿਵਾਨ ਮੈਂ ਥਿਰ ਦਿਨ ਏਕ॥੨੦॥ ਧਨੀ ਪਠਾਨ ਆਇ ਤਿਹ ਸਮੇਂ। ਬੈਠਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼[1] ਖਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ। ਸੋ ਨਿਕਾਸਿ ਕਰਿ ਧਰੀ ਅਗੇਰੀ ॥ ੨੧॥ 'ਲਿਖਤ ਸਹੰਸ੍ਰ ਇਕਾਦਸ਼ ਜਾਨੋ[2]। ਮੋਲ ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨੋ। ਰਾਵਰਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਬਹੁ ਪਰੇ। ਹਮ ਨਹਿਂ ਆਏ, ਲੇਨਿ ਨ ਕਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਬੀਤਯੋ ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਮ ਨਾਥ। ਪਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਰਾਵਰਿ ਹਾਥ। ਲਏ ਅਨੰਦ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਬਾਜ[3]। ਤਬਿ ਤੇ ਮੈਂ ਦਿਖਰਾਈ ਆਜ ॥੨੩॥ ਲੇਨ ਉਮੈਦਵਾਰ ਧਨ ਕੇਰਾ। ਪੂਰਬ ਭਯੋ ਨ ਆਵਨ ਮੇਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਸੇ ਉਚਾਰਾ। 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਲੈਨੋ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ ॥੨੪॥ ਮੋਲ ਹਯਨਿ ਕੋ ਹੈ ਹਮ ਯਾਦ। ਤਊ ਕੀਨਿ ਤੈਨੇ ਪਰਮਾਦ[4]। ਲੈਬੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਆਯੋ। ਅਪਰ ਅਪਰ ਕਾਰਜ

---

[1]ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖਤ। [2]੧੧,੦੦੦। [3]ਘੋੜੇ। [4]ਆਲਸ।

ਬਿਰਮਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਅਬਿ ਭੀ ਜੋ ਲਿਖ ਦੇਂ ਇਕ ਥਾਏਂ[1] । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦਰਬ ਹੋਇ ਤਹਿਂ ਜਾਏ । ਜੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰਨੌਂ ਉਰ ਭਾਰੀ। ਹਮ ਤੇ ਸੰਗਤ ਤੋਸ ਪਿਛਾਰੀ॥ ੨੬ ॥ ਬਿਦਤਹਿਂ ਤਬਹਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਗਾਰੇ । ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਬਲ ਭਾਰੇ। ਅਵਨੀ ਰਾਜ ਲੇਹਿਂਗੇ ਲਰਿਕੈ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਸੰਗ ਸੰਘਰ ਮਹਿਂ ਅਰਿ ਕੈ ॥੨੭॥ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨਿ ਮਹਿ ਜੋ ਸਿਰਦਾਰ। ਦੇਗ਼ੋਂ ਤੇਗ਼ ਕੋ ਧਨੀ ਉਦਾਰ। ਤਿਸ ਕੋ ਲਿਖਤਿ ਇਹੀ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਬਜਾਜ ਸਮੇਤ ਦਰਬ ਕੋ ਪਾਵੈ' ॥ ੨੮॥ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪਠਾਨ ਬਖਾਨੈ। 'ਬਜਾਜ ਲੈਨਿ ਹਮ ਹੈ ਨ ਇਮਾਨੈ। ਰਾਵਰਿ ਆਇਸੁ ਨਹੀਂ ਬਹੋਰੈਂ। ਮੋਲ ਹਯਨਿ ਕੋ ਸੋ ਹਮ ਲੋਰੈਂ" ॥ ੨੯ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਨੀ ਪੁਨ ਬਾਨੀ। 'ਸਾਧੂ ਸਾਧੂ[2] ਇਮਾਨ ਮਹਾਨੀ। ਇਹ ਕਾਗਦ ਜੋ ਲਿਖਯੋ ਹਮਾਰਾ। ਮਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਸਰਦਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਦੁਗਨ ਚਗੁਨਾ ਦਸ ਗੁਨ ਧਨ ਕੋ । ਲੈ ਹੈਂ ਤਬਹਿ ਰਖੋ ਥਿਰ ਮਨ ਕੋ । ਤੁਵ ਸੰਤਤ ਕੋ ਮਹਿਦ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਹੁਇ ਹੈ ਬਿਨ ਸੰਸੇ ਸੁਖ ਭਾਰਾ' ॥੩੧॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਪਗ ਟੇਕਯੋ ਮਾਥਾ। ਰੁਖਸਦ ਭਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥਾ। ਜਬੈ ਖਾਲਸਾ ਬਿਦਤਯੋ ਭਾਰੀ। ਭਯੋ ਰਾਜ ਲੀਨੋ ਰਿਪੁ ਮਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਤਬਿ ਸਰਦਾਰਨਿ ਕੇ ਢਿਗ ਗਯੋ।ਧਨ ਗਨ ਸੁਖ ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ। ਸੰਤਤਿ ਧਨੀ ਬਿਸਾਲ ਭਏ ਹੈਂ। ਆਦਰ ਸਿੰਘਨ ਸਭਿਨਿ ਦਏ ਹੈਂ॥ ੩੩॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਚਲਨ ਬਿਕੁੰਠ ਸਮੇਂ ਨਿਯਰਾਏ। ਆਵਤਿ ਸਾਧ ਜਮਾਤ ਉਦਾਸੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਬੈਠੇ ਰਹਿ ਪਾਸੀ ॥ ੩੪ ॥ ਲੇਹਿਂ ਤਿਹਾਵਲ ਰਸਤ ਹਮੇਸ਼। ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਦੇਗ਼ ਹੋਤਿ ਬਰਤੈ ਜਿਸ ਬਾਰੀ। ਤਾਂਹਿ ਸਮੇਂ ਰੌਰਾ ਪਰਿ ਭਾਰੀ ॥੩੫॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਸੁਨਯੋ। ਅਪਨੇ ਉਮਰਾਵਨਿ ਮਾਂਹਿ ਭਨਯੋ। 'ਯਹਿ ਸੁਨਿਯਤਿ ਕੈਸੋ ਬਡ ਰੌਰਾ। ਲਖੀਅਤਿ ਗੁਰੂ ਸਿਵਰ ਕੀ ਠੌਰਾ' ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਮਾਨਵ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਠਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਕਾਰਨਿ ਕੋ ਹਟਿ ਕਰਿਆਯੋ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਬਰਤਹਿ ਦੇਗ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਭਾਰੀ ॥੩੭॥ ਲੇਤਿ ਸੁ ਦੇਤਿ ਖਾਲਸਾ ਬ੍ਰਿੰਦ।ਬੋਲਤਿ ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਬਿਲੰਦ। ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਠਹਿਰਾਵਤਿ ਕੋਈ। ਕੋ ਬਰਜਤਿ ਕੋ ਰਿਸ ਮਹਿਂ ਹੋਈ' ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕੋ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਚਾਰਾ। —ਛਧਾ ਸਹਿਤ ਰਹਿ ਪੰਥ ਉਦਾਰਾ। ਅਲਪ ਆਮਦਨ ਹੈ ਇਸ ਦੇਸ਼।

[1]ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ। [2]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼।

ਅਚਨ ਹਾਰ ਨਰ ਮਿਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੩੯॥ ਦਰਬ ਰੋਜ਼ ਕੌ[1] ਕਛੁ ਕਰ ਦੀਨੋ। ਲੰਗਰ ਹੇਤੁ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਨੋ। ਲੈ ਲੈ ਰਸਦ ਖਰੀਦਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਨੈ ਤਿਹਾਵਲ ਕਰਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੪੦ ॥ ਬਰਤਨ ਲਾਗਿ ਮਚਯੋ ਬਡ ਰੌਰਾ। ਸੁਨਿਯਤਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੀ ਠੌਰਾ। ਆਇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਹਲ ਤਬਾ ਬਡੇਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਦਿਨ ਆਠਕ ਮਹਿ ਪੁਨ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਜਾਨਯੋ ਖਰਚ ਬਢਯੋ ਗੁਰ ਪਾਹੂ। ਦਰਬ ਪ੍ਰਥਮ ਤੇ ਘਨੋ ਪਠਾਯੋ। 'ਲੰਗਰ ਕਰੋ ਜਿਤਿਕ ਮਨ ਭਾਯੋ' ॥੪੨॥ ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਕੋ ਪਠਵਤਿ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ। ਰੌਰਾ ਵਧਤ ਦੇਗ਼ ਮਹਿ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚਯੋ ਕਿਸ ਕਾਰਨ। ਏ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ ॥ ੪੩ ॥ 'ਛੁਧਤ ਰਹਤਿ ਲਖਿ ਦਰਬ ਪਠਾਵੇਂ। ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਅਧਿਕ ਰੌਰ ਸੁਨਿ ਪਾਵੇਂ। ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਹਾ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ ॥ ੪੪ ॥ 'ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਬਡ ਰੌਰਾ। ਕਰਯੋ ਬਚਨ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰਾ। ਕਯੋਂਹੂ ਮਿਟਤਿ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਸੋਈ। ਬਰਤਹਿ ਕਛੂ, ਸ਼ੋਰ ਬਡ ਹੋਈ' ॥ ੪੫ ॥ ਬਿਸਮਯੋ ਸੁਨਤਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਜਾਨਯੋਂ ਦਲ ਦੀਰਘ ਗੁਰ ਪਾਹੂ। ਰਹਯੋ ਪੁਚਾਵਤਿ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ। ਲੰਗਰ ਬਰਤਹਿ ਬਡਹੁੰ ਬਡੇਰਾ ॥ ੪੬* ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

---

[1](ਲੰਗਰ ਲਈ) ਰੋਜ਼ ਦਾ ਧਨ। *ਅੰਕ ੪੬ ਤੇ ਇਹ ਅੰਸੂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ੯ ਛੰਦ ਹੋਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:—

ਇਕ ਦਿਨ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਸ ਬੈਠ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਕੰਬਲੀ ਚਢੀ ਸ੍ਰੀਰ ਮੈਂ ਸੋਈ। ਜਾਨਯੋਂ ਅੰਤ ਸਮਾ ਤਨ ਹੋਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰ ਬੰਦਨ ਤਬੇ। ਗੋਦਾਵਰ ਮੱਜਨ ਕਿਯ ਤਬੇ। ਜਪੁਜੀ ਪਾਠਿ ਕੀਨਿ ਤਿਹ ਸਮੇਂ। ਦੇਹ ਤਜੀ ਪੰਜਭੂਤਕ ਛਿਨ ਮੈਂ। ਮਾਰੂ ਪੜ੍ਹਨੇ ਲਗੇ ਰਬਾਬੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪੂਛਯੋ 'ਕੌਣ ਸਬਾਬੀ ?' ਹਾਥ ਜੋੜ ਸਿਖ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਨਿ ਤਜਿ ਬਿਨ ਬਾਰੀ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਕੌਨ ਹੈ ਕਾਰਨ ? ਹਮਰੋ ਬਿਨਾਂ ਮਿਲੇ ਜਿ ਪਧਾਰਨ। ਜਾਵਹੁ ਸਿੱਖਹੁ ਕਹੋ ਸੁਨਾਈ। ਸੰਦੇਸਾ ਹਮਰੋ ਲਿਯੋ ਜਾਈ' ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਚਿਤਾ ਮਾਂਹਿ ਥੋ ਤਨ ਧਰਯੋ ਤਬ ਸਿੰਘ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਇ। ਉਠਯੋ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਆਇਓ ਰਹੇ ਲੋਕ ਬਿਸਮਾਇ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਐਸੇ ਕਹੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਕੇ ਪੌਰ। ਲੰਘਤ ਥਾ ਤਵ ਹੁਕਮ ਸੁਨਿ ਹਟ ਆਯੋ ਇਸ ਠੌਰ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਯ ਮਮ ਆਯਸ ਬਿਨ ਜੋ ਗਯੋ। ਯਾਤੇ ਲੀਯੋ ਬੁਲਾਯ ਲੇ ਸੰਦੇਸ ਜਾਵੋ ਅਬੈ ॥ ਸ੍ਰੀਮੁਖਵਾਕ ॥ ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ।

(ਬਾਕੀ ਟਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਲਿਖ)

[ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨਾ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਗਮਨ ਕਰਨ ਬੈਕੁੰਠ ਕੋ ਲਖਯੋ ਸਮਾ ਨਿਯਰਾਇ। ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਨਿਕਟ ਰਹਿ ਇਹ ਗੁਰ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਇ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਈ ਕਹਿ ਕਥਾ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਾ ਬੀਤੀ ਸ਼ੁਭ ਜਥਾ। ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਜਾਤਿ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ਮੈਂ ਭੀ ਸੰਗ ਤਜਯੋ ਤਹਿਂ ਨਾਂਹੀ॥ ੨॥ ਮਮ ਮਾਤਾ ਪੀਛੇ ਤੇ ਧਾਈ। ਕੌਤਿਕ ਦੂਰ ਮਿਲੀ ਤਹਿਂ ਆਈ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ[1] ਕੋ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। "ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ[2]॥੩॥ ਦੱਖਿਣ ਦੇਸ਼ ਦੂਰ ਹੈ ਜਾਨਾ। ਪਿਖਨ ਕਹਾਂ, ਸੁਧ ਸੁਨਿਯ ਨ ਕਾਨਾ। ਜਾਨਿ ਦੀਨ ਮੁਝ ਕੋ ਦੁਖ ਪਰੈ[3]। ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਰਹਿ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਿਮ ਸਰੈ॥੪॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਇਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀਜੈ।

[1]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ। [2]ਅਗੇ ਮੇਰਾ ਇਕ ਹੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ। (ਅ) ਭਾਵ ਮੇਰੀਆਂ (ਅੱਖਾਂ) ਅਗੇ ਇਕੋ ਹੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ। [3](ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ) ਜਾਣ ਦਿੱਤਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਸਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। (ਅ) ਮੈਂ ਗ੍ਰੀਬ ਹਾਂ, ਜਾਣ ਲਓ ਕਿ (ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਦਾ) ਦੁੱਖ ਮੈਨੂੰ ਪਵੇਗਾ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਤੁਧ ਬਿਨ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆ ਦਾ ਓਢਣ ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾ ਦੇ ਰਹਿਣਾ॥੧॥ ਸੂਲ ਸੁਰਾਹਿ ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ ਬਿੰਗ* ਕਸਾਈਆ ਦਾ ਸਹਿਣਾ। ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸੱਥਰ ਚੰਗਾ ਭੱਠਿ ਖੇੜਿਆ ਦਾ ਰਹਿਣਾ॥ ੨॥ ੧॥ ਦੋਹਰਾ। ਸੁਨ ਸੰਦੇਸ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਸਿੱਖ ਗਯੋ ਸਮ ਖਾਨ। ਤਬ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਉਦਾਸ ਮਨ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਯਾਨ॥

ਪਰ ਇਹ ਵਾਧੂ ਪਾਠ ਅੰਕ ੪੬ ਤੋਂ ਮਗਰਲਾ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਵੇ... ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਰਾਤਨ ਰਵਾਇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਪਰ ਇਕ... ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਤ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਡਿੱਠੇ ੧੯੫੨ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ੧੯੧੯ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਬ... ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਅਨੁਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਖੇਪਕ ਰਲਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚੇ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਥੋੜਾ ਬੀਤਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਿਰਸੰਸੇ ਆਖੇਪਕ ਐਉਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਅਯਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੦ ਦੇ ਅੰਕ ੩੨ ਵਿਚ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜੀਉਂਦੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਪਰ ਆਖੇਪ ਵਾਲੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ੨੦ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਜੋਧਾ ਸਿੰਘ ਬਦਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਧੂ ਪਾਠ ਵਿਚ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਆਖੇਪਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਉਂਦ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗ਼ਾਲਬਨ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਕ ਉਥਾਨਕਾ 'ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ' ਵਾਲੇ ਛੰਦ ਦੀ ਪਰਵਿਰਤ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਭ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪਾਈ ਹੈ।

*ਬਿੰਗ=ਸਾਕੀ ਦੇ ਦੋਹਰ ਵਾਰ, ਅਰਥਾਤ ਸਾਕਾ ਕਸ ਕਰ ਵਾਰ ਕਸ ਛੁਰੀਆਂ ਦੇ ਬਿੰਗ ਦੁਰ ਘਰ। ਬਿੰਗ ਕਦਿਓ ਕਸ ਬਕਰੇ ਨੂੰ ਕੁਹਣਾ ਤੇ ਦੱਖਦੇ ਵੇਖਣਾ। ਬਿੰਗ ਪਰ ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ। ਇਉਂ ਭੀ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਸਰਾਹੀ ਤੇ ਪਯਾਲੇ ਠਾਕ ਜੋ ਪਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਿੰਗ ਡੂਕ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ ਬਿੰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਦੂ ... ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਢੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਗ ਮੁਝ ਦੀਜੈ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਾਂਤ ਤੈ ਨਹੈ। ਸੁਤ ਸਨੇਹ ਭ੍ਰਿ
ਕਟ ਗੁਨੇ ॥੫॥ ॥ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਯੋ 'ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਭਾਈ। ਜਨਨੀ ਹੇਤੁ ਲੈਨ
ਤੇ ਆਈ।ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਉਲੰਘਤਿ ਧਾਈ। ਅਬਿਕੈਸੇ ਏਕਲਿ ਫਿਰ ਜਾਈ
॥ ੬ ॥ ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਬ੍ਰਿਹੁ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੈ"।
ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੇ ਖਰੋ ਅਗਾਰੀ। ਭਯੋ ਦੀਨ ਇਮ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ ॥ ੭ ॥
ਮੋਰ ਨੇਮ ਹੋਇ ਨਿਰਬਾਹੂ। ਰਹਨਿ ਹਮੇਸ਼ ਆਪ ਕੇ ਪਾਹੂ। ਦਰਸ਼ਨ
ਕਰੌਂ ਤ ਅਚੌਂ ਅਹਾਰਾ। ਬਿਨ ਹੇਰੇ ਰਹਿ ਹੈਂ ਨਿਰਹਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਤੁਮ
ਬਿਛੁਰੇ ਜਬਿ ਅੰਨ ਨ ਖੈਹੈਂ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਨਿਰਬੈਹੈਂ। ਪ੍ਰਥਮ
ਕਰਹੁ ਕੋ ਅਸ ਉਪਚਾਰਾ। ਬਹੁਰ ਹਟਾਵਹੁ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ। ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।'ਰਾਵਹੁ
ਅਖੇਰ ਹੇਤੁ ਜਬਿ ਬਾਹਰ। ਹਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਿਖਿ ਤਹਿੰ ਜਾਹਰ ॥ ੧੦ ॥
ਜਬਿ ਚਾਹੋ ਤਬਿ ਨਿਕਸਿ ਪਧਾਰਹੁ। ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਹਮ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਹੁ'
ਇਮ ਮੁਖ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ। ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਸਾਥ ਉਚਾਰੀ
॥ ੧੧ ॥ 'ਤੁਮ ਭੀ ਹਟਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਜਾਹੂ। ਬਾਸਹੁ ਸਪਤਨੀ[1] ਕੇ ਨਿਤ
ਪਾਹੂ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਤੁਮ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ।ਹਮ ਸਮ ਦ੍ਵਹੂੰਅਨਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈ"[2]
॥ ੧੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁਤੀ ਸਮੁਝਾਈ। ਤਜਯੋ ਨ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲ
ਹਠਾਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਸੋ ਖਾਈ।ਮੋਹਿ ਸਮਾਨ ਨੇਮ ਨਿਬਹਾਈ
॥ ੧੩ ॥ ਮਾਤ ਸੰਗ ਮੈਂ[3] ਹੁਇ ਹਟ ਪਰਯੋ। ਆਵਨ ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ
ਕਰਯੋ। ਨਿਤ ਅਖੇਰ ਹਿਤ ਗਮਨੈਂ ਬਾਹਰ। ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਦਰਸਹਿਂ ਤਬਿ
ਜ਼ਾਹਰ ॥੧੪॥ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਗਏ ਗੁਰ ਰਹੇ। ਸਮਾ ਅੰਤ ਤਨ ਕੋ ਤਬਿ
ਲਹੇ।—ਸੰਗ ਸਤੀ ਹੁਇ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ—। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਤਿ ਭੇ ਪ੍ਰਭੁ
ਏਵੀ ॥੧੫॥ ਅਪਨੇ ਤੇ ਤਬਿ ਚਹਤਿ ਬਿਛੋਰੀ। ਪਠਨ ਹੇਤੁ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ
ਓਰੀ।ਕਹਯੋ"ਜਾਹੁ ਅਬਿ ਦੇਰ ਨ ਲਾਉ। ਬਸਹੁ ਸਪਤਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਉ"
॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਦੀਨਮਨਾ ਹੁਇ ਚਰਨ
ਨਿਹੋਰੇ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਮੋਰ ਅਲੰਬ ਨ ਕੋਈ। ਦੇਖਿ ਅਚੌਂ ਜਲ ਭੋਜਨ
ਦੋਈ ॥ ੧੭ ॥ ਬਿਛੁਰੇ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਮ ਹੋਇ। ਸਹੌਂ ਕਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਨਨ

[1]ਭਾਵ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਪਾਸ। [2]ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਦੋਹਾਂ (ਮਹਿਲਾਂ) ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ (ਸੰਗਤ) ਪਾਵੇਗੀ।
[3]ਮੈਂ (ਆਪਣੀ) ਮਾਤਾ ਨਾਲ।

ਕੋ ਖੋਇ। ਕੌਨ ਗਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ। ਬਨਿ ਲਚਾਰ ਮਰਿ ਰਹਉਂ ਬਿਚਾਰੀ' ॥ ੧੮ ॥ ਖੜਗ ਆਦਿ ਖਟ ਆਯੁਧ ਧਰੇ। ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰੂ ਸਜਾਵਨ ਕਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਿਕਟ ਮੰਗਾਏ। ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਸਉਂਪਿ ਅਲਾਏ ॥ ੧੯ ॥ 'ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ ਹਮਾਰੋ ਯਥਾ। ਇਨ ਕੋ ਅਵਲੋਕਨ ਲਖਿ ਤਥਾ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਜਬਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਧਯਾਨ ਮਮ ਠਾਨਾ ॥੨੦॥ ਇਮ ਨਿਬਹੈਗੋ ਨੇਮ ਤੁਹਾਰਾ। ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਹੁ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰਾ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਈ। ਕੀਨੇ ਦਾਸ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੧॥ ਭਈ ਬਿਬਸ ਬਿਛੁਰੀ ਪਤਿ ਸਾਥ। ਪਤਿਬਰਤਾ ਚਿਤਵਤਿ ਤਨੁ ਨਾਥ।–ਆਗਯਾ ਮੇਟੀ ਜਾਇ ਨ ਕੋਈ। ਪੁਨਿ ਬਿਕੁੰਠ ਕੋ ਚਲਿਬੋ ਹੋਈ। ॥੨੨॥ ਸੰਗ ਸਤੀ ਕੋ ਹੋਵਨ ਮੇਰੋ। ਨਹਿਂ ਚਾਹਿਤ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਹੇਰੋਂ। ਯਾਂਤੇ ਚਿੱਤ ਸ਼ੋਕ ਕੀ ਅਗਨਿ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਰਹੌਂ ਨਿਮਗਨ ॥੨੩॥ ਤਨ ਸੁਕਾਇ ਪਿੰਜਰ ਕਰਿ ਦੇਊਂ। ਮਰੌਂ ਅੰਤ ਕੋ ਬਹੁ ਦੁਖ ਹੇਊ–। ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਹੁਇ ਸੰਕਟ ਸਾਥ। ਤਯਾਗ ਨ ਸਕਹਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਯ ਨਾਥ ॥੨੪॥ ਦੀਨ ਮਨਾ ਬੰਦੇ ਜੁਗ ਹਾਥ। ਅੱਸ਼ੂ ਬਿਮੋਚਤਿ ਪਗ ਧਰਿ ਮਾਥ। ਕਰਯੋ ਗਮਨ ਕੋ ਬੇਬਸ ਹੋਈ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਪਤਿ ਕੋ ਬਹੁ ਰੋਈ ॥੨੫॥ ਦਾਸ ਪਾਸ ਆਯੁਧ ਉਠਵਾਏ। ਨਿਜ ਆਗੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਚਲਿਵਾਏ। ਚਢਿ ਡੋਰੇ ਗਮਨੀ ਮਗ ਮਾਂਹੂ। ਮਨ ਤੇ ਰਹਯੋ ਨਾਥ ਕੇ ਪਾਹੂ ॥੨੬॥ ਜਿਯਤ ਮੇਲ ਕੀ ਆਸ ਚੁਕਾਈ। ਇਨ ਦੇਹਿਨਿ ਕੀ ਇਹੀ ਬਡਾਈ। ਜੇ ਸਮ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਾਖੈਂ ਸੋ ਧੀਰ। ਅੰਤਵੰਤ ਹੈਂ ਸਕਲ ਸਰੀਰ ॥੨੭॥ ਮਿਲਿਨਿ ਸੁ ਬਿਛੁਰਨਿ ਜਨਮ ਰੁ ਮਰਨਾ। ਬਾਲਕ ਬਿਰਧ ਹੋਇ ਕੈ ਤਰੁਨਾ। ਨਹੀਂ ਅਵਸਥਾ ਥਿਰਹਿ ਕਦਾਈ। ਜਲ ਸਲਿਤਾ ਜਿਮ ਨਿਤ ਬਹਿ ਜਾਈ ॥੨੮॥ ਬਨਯੋ ਜਗਤ ਸਭਿ ਕੂੜ ਪਸਾਰਾ। ਜੋ ਬਿਦਤਹਿ ਸੋ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰਾ–। ਇਮ ਚਿਤਵਤਿ ਮਾਰਗ ਮੇ ਆਈ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਦਿੱਲੀ ਨਿਯਰਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿਕੈ ਮਾਤਹਿ ਆਗਵਨੂ। ਸੰਗਤਿ ਗਈ ਅੱਗ੍ਰ ਤਜਿ ਭਵਨੂ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਸਭਿ ਨੇ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਦੇ ਕਰਿ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਅਕੋਰ ॥੩੦॥ ਸਨਮਾਨਤਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲੈ ਆਏ। ਸੀਸ ਸੁੰਦਰੀ ਅੱਗ੍ਰ ਨਿਵਾਏ। ਮਿਲੀ ਸਪਤਨੀ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਸਿਮਰਤਿ ਪਤਿ ਸੁਤ ਰੁਦਨ ਕਰਾਹੀਂ ॥ ੩੧ ॥ 'ਦੈਵ ਕਰੀ ਗਤਿ ਕਹਾਂ ਹਮਾਰੀ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਗੁਰ ਬ੍ਰਿਹੁ ਮਹਿਂ ਡਾਰੀ। ਅਤਿ ਕਠੋਰ ਧਿਕ ਰਿਦੇ

ਹਮਾਰੇ। ਸੁਤਿ ਪਤਿ ਬਿਛੁਰੇ, ਭੇ ਤਨ ਧਾਰੇ"॥ ੩੨ ॥ ਮਿਲੀ ਪਰਸਪਰ ਦੋਨਹੁੰ ਰੋਈ। ਤ੍ਰਿਯ ਸਿੱਖਨਿ ਕੀ ਗਤਿ ਤਸ* ਹੋਈ²। ਤਿਨੈ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਬੋਧਤਿ ਘਨੀ। 'ਗੁਰ ਪਤਨੀ ਤੁਮ ਨਹਿੰ ਇਮ ਬਨੀ ॥ ੩੩ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿੰ ਸਰਬ ਹਮ ਦਾਸੀ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਪਰਚਹਿੰ ਰਹਿੰ ਪਾਸੀ'। ਇੱਤ੍ਯਾ-ਦਿਕੋ ਬਹੁ ਭਾਖਨਿ ਕਰਨੋ। ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਧੀਰਜ ਧਰਨੋ ॥ ੩੪ ॥ ਮੰਜੀ ਪਰ ਬਿਛਾਵਨੋ ਛਾਏ। ਸੋ ਆਯੁਧ ਕਰਿ ਨਮੋ ਟਿਕਾਏ। ਦੋਨੋ ਸੌਤ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸ਼ਨਾਨੈਂ। ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੌ ਮਾਨੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਪੁਸ਼ਪ ਧੂਪ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਵੈਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਵੈਂ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕਿਤ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਗੁਰ ਸਮਾਨ ਅਵਿਲੋਕ ਮਨਾਵੈ ॥ ੩੬ ॥ ਅਰਪਤਿ ਗਨ ਉਪਹਾਰ ਅਛੇਰੇ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪੂਜਾ ਹੋਤਿ ਬਡੇਰੇ। ਮਹਿਮਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਭਈ। ਧਰੀ ਕਾਮਨਾ ਸੋ ਸਿਖ ਲਈ ॥ ੩੭ ॥ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਸਦਾ ਸਚਿੰਤ। ਸੌਤ ਸੁੰਦਰੀ ਨਿਕਟ ਬਸੰਤਿ। ਗੁਰ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਚਿਤਵਨ ਕਰਤੀ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਧ੍ਯਾਨ ਰਿਦੇ ਪਤਿ ਧਰਤੀ ॥ ੩੮ ॥ ਦੁਰਬਲ ਤਨ ਜਿਸ ਕੋ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਸ਼ੋਕ ਪਰਾਇਨ ਚਿਤ ਨਿਤ ਥਯੋ। ਪੀਤ ਬਦਨ ਆਂਸੂ ਦ੍ਰਿਗ ਗੇਰਤਿ। ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਕੰਤ ਕੌ ਹੇਰਤਿ ॥ ੩੯॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਰਸ ਕੈ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈ। ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਕਛੂ ਨਹਿੰ ਭਾਵੈ। ਇਮ ਅਪਨੀ ਬਯ ਸਕਲ ਬਿਤਾਈ। ਪ੍ਰਿਯ ਪਤਿ ਮਹਿੰ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਲਗਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ। ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੀ ਜੇਤਿਕ ਕਾਰ। ਸੁਤ ਕੌ ਸਮ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਰੈ। ਬਹੁ ਸਨੇਹ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਖ੍ਵਾਰੈ ॥ ੪੧ ॥ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਵੈ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਹੇਰਿ ਪਹਿਰਾਵੈ। ਹੇਮ ਬਿਭੂਖਨ ਬਹੁ ਘਰਿਵਾਏ। ਲੇ ਮੁਕਤਾ ਕਾਨਨ ਮਹਿ ਪਾਏ ॥ ੪੨ ॥ ਪਰਜੈ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਸਨੇਹੂ। ਸੂਰਤਿ ਜਨੁ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਏਹੂ। ਮੋਲ ਤੁਰੰਗਮ ਚੰਚਲ ਲੀਨਿ। ਬਹੁ ਧਨ ਦੇ ਕਰਵਾਇਸ ਜ਼ੀਨ ॥੪੩॥ ਹਯ ਚਢਾਇ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਫੇਰਹਿ। ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਹਿ ਸਗਰੇ ਹੇਰਹਿ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕਥਾ। ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਧਰਿ ਤਥਾ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਦੇਵੀ ਸੁੰਦਰੀ ਪ੍ਰਸੰਗਬਰਨਨੰ ਨਾਮਪੰਚਦਸਮੋਅੰਸੂ॥੧੫॥

¹ਪਤੀ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਅਸਾਂ (ਅਜੇ) ਤਨ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ²ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬੀ ਤਿਵੇਂ ਗਤ ਹੋਈ, ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਰੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। *ਪਾਃ—ਗਨ ਤਹਿ।

੧੬. [ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਤਿ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ। ਖਾਲਸਾ ਤੀਜਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਾਥਾ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਮਨ ਲਾਇ। ਸਿੱਖ ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਰਹੈਂ ਇਕ ਆਵੈਂ ਇਕ ਜਾਇ॥੧॥ ਸੈਯਾ ॥ ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਏਕ ਦਿਨਾ ਢਿਗ ਆਇ ਬਿਦਾ ਹਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਸੀ। ਸੰਗ ਸਮੂਹ ਲੀਏ ਉਮਰਾਵ ਬਡੇ ਉਲਮਾਉ ਮੁਲਾਨਨਿ ਰਾਸੀ। ਜ਼ੇਵਰ ਜ਼ੇਬ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਯੌਂ ਝਮਕੈਂ, ਉਡ ਜੈਸੇ ਅਕਾਸ਼ੀ। ਸੂਖਮ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਇ ਸ਼ਰੀਰਹਿ ਬੀਰ ਸਧੀਰ ਸੁਬੁੱਧਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ॥੨॥ਹਾਥਨਿ ਬੰਦਿ ਕਰੀ ਅਭਿਬੰਦਨ ਨੌਰੰਗ ਨੰਦਨ ਬੈਠਿ ਗਯੋ। ਕੈ ਸਨਮਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ 'ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੋ ਸੁਭ ਰਾਜ ਥਯੋ? ਸਾਧ ਮਵਾਸ[1] ਲਏ ਸਭਿ ਕੈ ਨਹਿਂ, ਦੱਛਿਨ ਆਇਸੁ ਮਾਨ ਭਯੋ[2]? ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ ਔਰ ਰਿਦੇ ਅਬਿ, ਤੋਰ ਪਿਤਾ ਸਮ ਜ਼ੋਰ ਕਯੋ' ॥ ੩॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਮੁਹਿ, ਦਾਤ ਦਈ ਪਤਿਸ਼ਾਹਤਿ ਸਾਰੀ। ਕੌਨ ਸਕੈ ਅਰ[3], ਮਾਰ ਲੀਏ ਅਰਿ, ਸੈਨ ਫਿਰੈ ਜਿਤ ਹੂੰ ਕਿਤ ਭਾਰੀ। ਦੱਛਿਨ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਲਿਯੋ, ਬਸ ਹੈਂ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਔਰ ਅਗਾਰੀ॥ ਫੇਰ ਚਲੌਂ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਤਹਿ ਬੈਠਿ ਸਭੈ ਸੁਧਿ ਲੈ ਹੌਂ ਸੰਭਾਰੀ ॥੪॥ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਕੋ ਜਾਉਂ ਅਬੈ,ਹਿਤ ਹੋਨਿ ਬਿਦਾ ਤੁਮ ਤੀਰ ਅਯੋ। ਕੂਚ ਕਰੌਂ ਪੁਨ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਕੋ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ਸੁਧਾਰ ਲਯੋ। *ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ[4]! ਬੂਝਤਿ ਹੌਂ, ਮਤ ਹਿੰਦ ਕੋ ਕਾਰੋ ਅਹੇ ਇਹ ਕੈਸੋ ਕਿਯੋ? ਪਾਥਰ ਕੋ ਘਰ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਕਰਿ ਚਿੱਤ੍ਰ ਕਿਧੌਂ ਲਿਖਿ ਭੀਤ ਦਿਯੋ ॥ ੫ ॥ ਪੂਜਤਿ ਹੈਂ ਤਿਹ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਧਰਿ ਦੇਤਿ ਅਗਾਰੀ। ਕਾਰਜ ਕੌਨ ਭਯੋ ਤਿਸ ਤੇ ਜੁਊ ਆਪ ਰਚੀ[5] ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਸੁਧਾਰੀ। ਸੀਂਚਤਿ ਹਾਥਨ ਤੇ ਛਿਤਿ ਪੈ, ਕਿਮ ਜਾਇ ਬਡੇਰਨ ਪੈ ਚਲਿਬਾਰੀ[6]। ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰੈਂ ਪਿਤ੍ਰਾਨਿਕੇ ਹੇਤੁ ਅਰਾਧਤਿ ਹੈਂ ਦਿਜ ਪੁੰਜ ਅਹਾਰੀ ॥੬॥ ਤੀਸਰੇ ਔਰ ਸੁਨੋ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ! ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਮਤਿ ਮੈਂ ਜਿਮ ਕਾਰਾ।ਮੇਵ੍ਹਾ ਅਮੇਜ਼ਿ[7] ਕੈ ਖੰਡ ਔ ਘੀਉ ਮੈਂ ਜੌਂ ਤਿਲ ਡਾਲਤਿ,ਏਕ ਜਨੌਂ ਗਾਰਾ[8]। ਆਗ ਮਹਿ ਪਾਇਕੇ ਸ੍ਵਾਹ ਕਰੈਂ ਤਿਹ ਲੌਂ ਫਲ ਫੇਰ ਮੁਨੀਨ ਉਬਾਰਾ। ਕੌਤੁਕ ਹੋਵਤਿ ਹੈ ਹਮਰੇ ਉਰ ਕੂਰ ਹੀ ਕੋ ਏਹ ਮਾਨਤਿ ਸਾਰਾ

---

[1] ਆਕੀ ਥਾਂ ਸਾਧ ਲਏ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ? [2] ਭਾਵ ਦੱਖਣ ਵਿਚ (ਲੋਕ) ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ? [3] ਅੜ। [4] ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ। [5] ਜੋ ਮੂਰਤ ਆਪ ਬਣਾਈ। [6] ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ(ਪਿੱਤਰਾਂ) ਪਾਸ ਕਿਵੇਂ ਜਲ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? [7] ਮੇਵਾ ਮਿਲਾਕੇ। [8] ਭਾਵ ਇਕ ਮਿਕ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੯੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵੇਖੋ ਜੀ।

੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਭਏ 'ਮਤ ਹਿੰਦੁਨ ਕੇ ਸਭਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈਂ[1]। ਖੇਤ ਕੀ ਸੇਵ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਕਰੈ ਬਹੁ ਅੰਨ ਪਕੈ ਸੁਖ ਸੋਂ ਘਰ ਖਾਵੈ। ਧੇਨੁ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੈ ਹਿਤ ਸੋਂ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਮੈਂ ਪੈ ਸ੍ਵਾਦਲ ਪਾਵੈ। ਭੂਪਤਿ ਸੇਵਤਿ ਕੈ ਧਨ ਕੋ ਬਹੁ ਸੇਵਨ ਤੇ ਸਭਿਹੂੰ ਬਨਿਆਵੈ[2] ॥ ੮ ॥ ਇਸ਼ਟ ਅਰੋਪਿ ਕੈ ਮੂਰਤ ਮਹਿਂ ਉਰ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰੈ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਵੈ। ਪਾਵਤਿ ਹੈ ਧਰਿ ਕਾਮਨ ਕੋ, ਚਿਤ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹਿਂ ਕ੍ਯੋਂ ਸਫਲਾਵੈ[3]*। [4]ਆਸਤ ਨਾਸਤ ਦੋਇ ਰਚੇ ਨਰ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਚਿਤ ਭਾਵੈ। ਆਸਤਿ ਤੇ ਗਨ ਹਿੰਦੂ ਭਏ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਭਿ ਨਾਸਤ ਤੇ ਬਨਿ ਆਵੈਂ[4] ॥ ੯ ॥ ਮੂਲ ਤਰੋਵਰੁ ਕੇ ਜਲ ਸੀਂਚਤ ਊਪਰ ਤੇ ਲੁਨੀਏ ਫਲ ਤਾਸਾ[5]। ਤਯੋਂ ਚਿਤ ਜਾਨਹੁ ਭੂਤਲ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ, ਲੇਤਿ ਸਭੈ ਫਲ ਜਾਇ ਅਕਾਸ਼ਾ[6] ਕਾਹੇ ਮਤੋ ਅਪਨੋ ਤੁਮ ਦੇਖਹੁ, ਮਾਨਤਿ ਹੋ ਕਬਰੈਂ, ਜਿਨ ਨਾਸ਼ਾ[7]। ਕ੍ਯਾ ਤਿਨ ਤੇ ਕਹੁ ਕਾਜ ਸਰੈ, ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਮਿਲਿ ਗੇ ਤਨ, ਕ੍ਯਾ ਧਰਿ ਆਸਾ ? ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਹੁ ਬੰਦਗੀ ਰੋਜ਼ ਤੁਮ ਬੰਦਾ ਬਨਿ ਕਰਿ ਆਪ। ਦੇਖਯੋ ਸੁਨਯੋਂ ਨ ਰਬ ਕਿਤੈ, ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਜ ਕਲਾਪ ॥੧੧॥ ਰੂਪ ਨ ਰੰਗ ਨ ਠੌਰ ਕਿਤ ਪਾਕ ਅੱਲਾਹਿ ਅਪਾਜ[8]। ਸਿਜਦਾ ਕਰਹੁ, ਦਰੂਦ ਦਿਹੁ, ਰੋਜ਼ਾ ਕੂਰ[9] ਨਿਵਾਜ਼ ॥੧੨॥ [10]ਕ-ਹਿਨਾ ਕ੍ਯਾ ਅਰੁ ਹਿਰਸ ਕ੍ਯਾ ਬਾਦ ਜਾਤਿ ਬਕਬਾਦ[10]। ਨੀਕੀ ਕਰਨੀ ਜਿਨ ਕਰੀ ਕਰਯੋ ਖੁਦਾਇ ਸੁ ਯਾਦ॥੧੩॥ਚੌਪਈ ॥ ਪੀਰ ਪੈਕੰਬਰ ਜਾਨਿ

---

[1]ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਤ 'ਕਰਮ' ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, (ਜਿਵੇਂ)। [2]ਭਾਵ ਖੇਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਅੰਨ, ਗਾਂ ਦੀ ਨਾਲ ਦੁੱਧ, ਰਾਜਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਧਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਚਿਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਫਲਦਾ ਹੈ। [4]ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਾਲੇ ਆਸਤਿਕ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਵੇਦ, ਪ੍ਰਲੋਕ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੋਵੇ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਆਸਤ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸਤਿਕ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵੇਦ ਤੇ ਵੇਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰੋਕਤ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। [5]ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਜੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਉਪਰ ਸ਼ਾਖਾਂ ਤੋਂ ਲਈਦਾ ਹੈ। [6]ਤਿਵੇਂ ਸਮਝੋ ਚਿਤ ਵਿਚ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਆਕਾਸ਼ (=ਪ੍ਰਲੋਕ) ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। [7]ਭਾਵ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇ ਮਤ ਦਾ ਕੱਚਾਪਨ ਦੇਖੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਜੋ ਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹਨ। [8]ਪਾਜ ਰਹਿਤ, ਅਸਲ। [9](ਸਭ) ਝੂਠੇ ਹਨ। [10](ਉਤੋਂ) ਕੀਹ ਕਹਿਣਾ (ਭਾਵ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਰੱਬ ਹੈ ਫਿਰ ਸਿਜਦੇ ਕਰੋ, ਦਰੂਦ ਦਿਓ, ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖੋ, ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੋ) ਤੇ ਫੇਰ ਹਿਰਸ (ਹੋਣੀ (ਐਉਂ ਸਭ ਕੁਛ) ਬਕਵਾਸ ਹੈ ਤੇ ਬਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

*ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ; ਅਗੇ ਜਾਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਏਗਾ ਸਾਰਾ। ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੪, ੧੫, ੧੬, ੧੭।

ਸਜੂਦ। ਦੇਤ ਫਾਇਤਾ ਬਹੁਰ ਦਰੂਦ[1]। ਰੋਜ਼ਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਸੁਜਾਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਮਾਨ ॥੧੪॥ ਤ੍ਰੈ ਸੰਧਯਾ ਕਰਨੀ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤ। ਦੇਵਲ ਪਾਹਿਨ ਪੂਜਨ ਰੀਤਿ[2]। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਹਿੰਦੁਨਿ ਪਰਵਾਨਾ। ਹਮ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਜਾਨਿ ਸਮਾਨਾ[3] ॥ ੧੫ ॥ ਤਯਾਗਨ ਕਰੇ ਭਾਉ ਲਖਿ ਬੀਜਾ[4]। ਉਤਪਤਿ ਕਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਤੀਜਾ। ਝੂਠੇ ਲਖਿ ਦੋਨਹੁੰ ਹਮ ਛੋਰੇ। ਪੰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਲੋਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਬਾਦ ਪੱਖ ਕੋ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਧਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਆਸਾ। ਜਨਮਯੋ ਅਬੈ ਖਾਲਸਾ ਨਯੋ। ਬਾਲਕ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਜਗ ਬਿਧੋ ॥੧੭॥ ਜੁਵਾ ਹੋਇ ਜਬਿ ਜ਼ੋਰ ਸੰਭਾਰੇ। ਕਬਰ ਮੜ੍ਹੀ ਕੌ ਫੋੜਿ ਉਖਾਰੇ। ਦੇਵਲ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ। ਏਕ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਬਖਾਨੈ ॥੧੮॥ ਬਸਯੋ ਬਿਦੇਸ਼[5] ਜੁ ਬਾਪ ਤੁਹਾਰਾ। ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਬਿਨ ਖਰਚ ਲਚਾਰਾ। ਬਿਚ ਦਰਗਾਹਿ ਬਿਖਰਚ ਖੁਆਰੀ[6]। ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਦੈਂ ਖਰਚ ਪਿਛਾਰੀ[7] ॥ ੧੯ ॥ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਭਰੇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਪਦਰ ਤੁਹਾਰ ਬਹੁਤ ਬਿਲਲਾਵੈ। ਹੋਇ ਬਿਖਰਚ ਕਹਾਇ ਗ਼ੁਲਾਮ[8]। ਕਰੈ ਬਿਖਰਚ ਬੁਰੇ ਬਹੁ ਕਾਮ[9] ॥੨੦॥ ਬਨੈ ਚੋਰ ਬਟਪਾਰੀ ਕਰੈ। ਹਾਥਨਿ ਖਰਚ ਨ ਮਾਂਗੀ ਪਰੈ[10]। ਹੇਰਿ ਲੇਹੁ ਜਗ ਕੋ ਬਿਉਹਾਰਾ। ਤਿਮ ਆਗੇ ਲਖਿ ਬਨਜ ਕਰਾਰਾ ॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁਬਹਾਦਰ ਤਬੈ। ਬੋਲਯੋ ਗਯੋ ਨ, ਹੇਰਤਿ ਸਭੈ[11]*।

[1](ਮੁਸਲਮਾਨ) ਪੀਰ ਪਿਕੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਜਦੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਹਨ, ਫਾਤਿਹਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਦਰੂਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [ਅ:, ਫ਼ਾਤਿਹਾ=ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਦੁਆ ਮੰਗਣੀ। ਅ:, ਦਰੂਦ=ਮੁਰਦਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਰੋਟੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਤੇ ਦਰੂਦ ਪੜ੍ਹਨਾ (ਲੁਗਾਤਾਂ ਵਿਚ ਦਰੂਦ ਦੇ ਅਰਥ—ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਰਹਿਮ, ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਲੋਂ ਦੁਆ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਲੋਂ ਤਸਬੀਹ ਬੀ ਹੈਨ)]। [2]ਤ੍ਰੈ ਵੇਰ ਸੰਧਿਆ ਕਰਨੀ, ਮੰਦਰ ਤੇ ਪੱਥਰ ਪੂਜਣੇ (ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ) ਰੀਤੀ ਹੈ। [3]ਅਸਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। [4]ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਜਾਣਕੇ ਦੋਵੇਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। [5]ਭਾਵ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾ ਬਸਿਆ ਹੈ। [6]ਖਰਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਖੁਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [7]ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ (ਪਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ) ਖਰਚ ਪਿਛੋਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [8]ਖਰਚੋਂ ਤੰਗ ਹੋਕੇ (ਆਦਮੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ। [9]ਬਿਖਰਚ ਹੋਕੇ ਇਨਸਾਨ ਬੜੇ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। [10]ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਮੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਬੀ ਖਰਚ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। [11]ਸਭ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ। *ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉੱਪਰਲੀ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਯਥਾ:—ਗਾਯਾ ਲਿਖਾ, ਅਜ਼ਮਤ ਕਰੀ, ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖੀ ਅਧੀਨ। ਕਦਮਪਲੋਸੀ ਬਹੁਤ ਪੀਰ ਤੁਮਰੀ ਸੇਵਾ ਚੀਨ। ਅਰਥਾਤ—ਜਦੋਂ ਇਹ ਜਵਾਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਲਿਖੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰ ਹੋਕੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਹੇ ਪੀਰ ਜੀ ਮੇਰੀ ਵਲੋਂ ਚਰਨ ਚੁੰਮਣੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਕਬੂਲ ਕਰਨੀ। [ਕਦਮ ਬੋਸੀ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਨੇ—ਕਦਮ ਪਲੋਸੀ—ਲਿਖਿਆ ਹੈ]।

ਉੱਤਰ ਜਾਨਿ ਕਛੁਕ ਮੁਸਕਾਨਯੋ।ਗੁਰਬੋਲਨ ਮਹਿ ਸਮਰਥਮਾਨਯੋ॥੨੨॥ਅਪਰ ਮੁਲਾਨੇ ਅਰੁ ਉਲਮਾਊ। ਸੂਬੇ ਕਿਤਿਕ ਥਿਰੇ ਉਮਰਾਊ।ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ਆਨ ਮਨ ਮੌਨੈ[1]। ਗੁਰ ਸਨਮੁਖਿ ਨਹਿੰ ਬੋਲਯੋ ਕੌਨੈ॥ ੨੩ ॥ –ਸਭਾ ਬੀਚ ਜੇ ਆਇ ਨ ਬਾਤ।ਹੋਤਿ ਅਨਾਦਰ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਿਸ ਭਾਂਤ।ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਉੱਤਰ ਦੇਂ ਤੂਰਨ। ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਪੂਰਨ–॥੨੪॥ ਸਮੁਝਿ ਸਮੁਝਿ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਨ ਮੈਂ। ਕੋ ਨਹਿ ਬੋਲਯੋ ਕੁਛ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮੈਂ।ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਕੀ ਬੂਝੀ ਗਾਥ।ਲਾਖਹੁੰ ਕਰੇ ਜਿਨਹਿਂ ਬਿਨ ਮਾਥ[2]॥੨੫॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਅਬਿ ਕੀਜੈ ਉਤ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਭਏ ਆਪ ਕੇ ਘਾਤੀ[3]।ਆਦਿ ਵਜ਼ੀਦੇ ਖੋਜ ਨ ਪਾਏ। ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੇ ਸਕਲ ਖਪਾਏ॥ ੨੬॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਝੂਠਾਨੰਦ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਸੈਲ ਦਸ਼ ਸਭਿ ਮਾਰਿ ਉਜਾਰਾ । ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਮੁਝ ਪਾਸੀ।ਸਭਿ ਪੰਜਾਬ ਬਿਸਾਲ ਬਿਨਾਸ਼ੀ' ॥੨੭॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨ ਕਰਯੋ।'ਬਯਾਹ ਭਏ ਤੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਹਰਯੋ[4]। ਬਹੁਰ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ ਨਿਆਰਾ। ਹੇਤੁ ਨਾਸ਼ ਕੋ ਭਾ ਹੰਕਾਰਾ॥ ੨੮ ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਲਟੇ ਸਕਲ ਹਮਾਰੇ। ਗਿਰਪਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਅਨਿਸ਼ਟ[5] ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਮਾਰਿ ਉਜਾਰਾ। ਅਬਿ ਨਿਕਸੈ ਕਰਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ*॥੨੯॥ਲਸ਼ਕਰ ਤੇ ਸੋ ਗਯੋ ਪਲਾਈ। ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਘੇਰੇ ਪਰਿ ਜਾਈ। ਤੋਹਿ ਬੈਸ ਲਗਿ ਸਲਤਨ ਸਾਰੀ। ਥਨੀ ਰਹੈ ਹਮ ਜਥਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਪਾਛੇ ਘਨੇ ਉਠਹਿਂ ਉਤਪਾਤਾ। ਉਜਰਹਿ ਦੇਸ਼ ਹੋਹਿਂ ਨਰ ਘਾਤਾ। ਜਿਨ ਕੋਂ ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਮਿਟਾਈ। ਐਸੇ ਪਰਹਿ ਰੌਰ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਤੋਹਿ ਬਾਪ ਕਿਧ ਪਾਪ ਕਲਾਪੇ। ਤਿਸ ਕਰਿ ਕੁਲ ਤੇ ਸਲਤਨ ਥਾਪੇ।ਅਵਨੀ ਪਤਿ ਹ੍ਵੈਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਅਰਨਿ ਲਰਨਿ ਅਰੁ ਅਰਿਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰੇ[6]'॥੩੨॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਹਰਖਯੋ। –ਮੋਹਿ ਰਾਜ ਥਿਰ ਹੁਇ–ਉਰ ਪਰਖਯੋ । ਪਾਛੈ ਕੀ ਪਾਛੇ ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਕਰਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਲਖਹਿ ਕੋ ਕੈਸੇ॥੩੩॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮ ਮੋਹਿ ਸਹਾਇਕ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਵਿਘਨ ਕੇ ਘਾਇਕ। ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਪਤਿ ਮਮ ਰਾਖੀ। ਭਈ ਸਾਚ ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਭਾਖੀ ॥ ੩੪ ॥ ਦਿਹੁ

[1]ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਚੁਪ ਰਹੇ। [2]ਸਿਰ ਦਿਨਾਂ ਭਾਵ ਮਾਰੇ। [3]ਆਪ ਦੇ ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। [4]ਭਾਵ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। [5]ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । [6]ਅੜਕੇ ਲੜਨਗੇ ਅਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਗੇ।

*ਪਿਛੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਰੰਦ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸੇ।

ਆਇਸੁ ਅਬਿ ਕਰੌਂ ਰਵਾਈ।ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੌਂ ਬਹੁਰ ਮੈਂ ਆਈ'।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਤਿ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇ ਰਹੇ ਜਿਮ ਭਾਯੋ[1]' ॥ ੩੫॥ ਗਮਨਹੁ ਬਿਚਰਹੁ ਦੱਖਿਣ ਦੇਸ਼। ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਅਨੁਸਾਰਿ ਅਸ਼ੇਸ਼। ਪੁਨ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਤਖਤ ਸੁਹਾਵਹੁ। ਆਰਬਲਾ ਲਗਿ ਰਾਜ ਕਮਾਵਹੁ' ॥ ੩੬ ॥ ਉਠਿ ਕੈ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹੂ।ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੀਨਾ ਗੁਰ ਤਾਹੂ। ਅਪਰ ਨਮੋ ਕਹਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਿਫਤ ਉਚਰਿਤੇ ਸਿਵਰ ਪਧਾਰੇ॥ ੩੭ ॥ ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਪ੍ਰਾਤੀ ਚਢਿ ਗਯੋ। ਦੱਖਿਣ ਦੇਸ਼ ਬਿਚਰਤੋ ਭਯੋ। ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਗੁਰੂ ਥਿਰ ਰਹੇ। ਕਰਨਿ ਪਯਾਨ ਬੈਕੁੰਠੇ ਚਹੇ ॥ ੩੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਸ਼ਾਹੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਗੁਲ ਖ਼ਾਂ ਪਠਾਣ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ। ਦੋਇ ਸਮੈਂ ਮਹਿ ਖਾਲਸਾ ਆਵੈ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਧੁਨਿ ਸੁਨਤਿ ਰਸਾਲਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਅੰਗ ਸਜਾਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਸੁਹਾਵਹਿਂ ॥੨॥ ਜਿਮ ਜੱਛਨ ਮਹਿ ਥਿਰੇ ਕੁਬੇਰ। ਦੇਤਿ ਕਾਮਨਾ ਸਭਿਨਿ ਬਡੇਰ।ਕਿਧੌਂ ਦੇਵਤਾ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਬਿਖੈ। ਰਾਜ ਸਚੀ* ਜੁਤ ਸੁਰਪਤਿ ਪਿਖੈ[2] ॥ ੩ ॥ ਮੁਨਿਨ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਕੈ ਰਘੁਬੀਰਾ। ਧਰਿ ਕਟ ਖੜਗ ਹਾਥ ਧਨੁ ਤੀਰਾ। ਕੈ ਜਾਦਵ ਪੁੰਜਨਿ ਕੇ ਸਹਤ।ਥਿਰੇ ਸ਼ਯਾਮਘਨ ਸੁੰਦਰ ਮਹਤ॥੪॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਛਨਿਤੇ ਅਵਿਲੋਕ। ਕਰਤਿ ਛਿਨਕ ਮਹਿਂ ਦਾਸ ਅਸ਼ੋਕ। ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਤਿ ਸਭਿ ਕਾਹੂ। ਜਥਾ ਕਪਲਮੁਨਿ ਨਿਜ ਸਿਖ ਮਾਹੂ॥੫॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਨ। ਜਿਮ ਚਤੁਰਾਨਨ ਕੇਵਲ ਕਾਰਨ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੇਵਕ ਹੋਤਿ ਸਹਾਈ। ਜਿਮ ਪਦਮਾਪਤਿ ਤੂਰਨ ਧਾਈ ॥੬॥ ਅਨੰਦਾਤਮ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਿਸਦਿਨ। ਜਥਾ ਅਡੋਲ ਸ਼ੰਭੁ ਕੋ ਦਿਢ ਮਨ। ਕਵਿਤਾ ਕਰਨਿ ਚਹਤਿ ਸਮ ਬਯਾਸਾ। ਰਚੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਰਨੇ ਇਤਿਹਾਸਾ ॥ ੭ ॥ ਧਨੁ ਬਿੱਦਯਾ

[1]ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ (ਅੱਗੋਂ) ਜਿਵੇਂ (ਸਾਈਂ ਨੂੰ) ਭਾਵੇਗਾ। (ਅ) ਜਿਵੇਂ (ਤੇਰਾ) ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਏਗਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹਿਣਗੇ। [2]ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਸਹਿਤ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਸ਼ਚੀ=ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ]।

*ਪਾ:-ਰਾਜ ਸਿਰੀ=ਰਾਜਸ੍ਰੀ=ਰਾਜ ਸ਼ੋਭਾ। ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪਦ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ:-'ਰਾਜਸਿਰੀ ਪੁਰਹੂਤ ਖੁਸੰਤੀ'। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੩੬, ਅੰਕ ੫੦।

ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਬਾਹੀ। ਜਿਮ ਅਰਜਨ ਸਗਰੀ ਬਧ ਮਾਂਹੀ । ਦਏ ਕਵਿਨਿ ਕੋ ਦਾਨ ਘਨੇਰੇ । ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਚੀਰ ਅਛੇਰੇ ॥ ੮ ॥ ਬਾਵਨ ਕਵਿ ਸਮੀਪ ਹੀ ਰਹੈਂ । ਪਾਯੋ ਦਰਬ ਜਿਤਿਕ ਚਿਤ ਚਹੈਂ । ਭਾਰਥ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਏ । ਛੰਦ ਬੰਦ ਗੁਨੀਅਨਿ ਮਨ ਭਾਏ॥੯॥ਜਥਾ ਬਿੱਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਹੁਇ ਦਾਤਾ । ਦਿਯੋ ਦਾਨ ਤਿਮ ਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਕਵਿਨਿ ਬਖਾਨੇ । ਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਾਰਦਾ ਲਖਿ ਸੁਕਚਾਨੇ॥੧੦॥ਲੀਲਾ ਕਰੀ ਮਾਨਵੀ ਜੈਸੇ। ਕਛੁਕ ਕਰੀ ਬਰਨਨ ਮੈਂ ਤੈਸੇ।ਮਿਸਰੀ ਗਿਰਿ[1] ਪਪੀਲਕਾ ਪਾਵੈ।ਜਿਤਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਸੋ ਬਦਨ ਉਠਾਵੈ ॥੧੧॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਬਿਖੈ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਇ । ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਠਾਨ ਤਬੈ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਕੌ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੧੨॥ਸ਼ਮਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਮੁਖ ਪਰ ਆਈ।ਭਰੀ ਨਹੀਂ ਬਹੁ ਤਨ ਤਰੁਨਾਈ । ਅਦਬ ਸਾਥ ਆਗੈ ਰਹਿ ਖਰਯੋ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਬੂਝਨਿ ਕਰਯੋ ॥੧੩॥ 'ਕੌਨ ਮਰਦ ਕੋਨੋ ਕਿਮ ਆਵਨ ? ਕੌਨ ਨਾਮ ਹੈ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨ? ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕਿਸ ਪੁਰਿ ਘਰ ਤੋਰੇ? ਕੌਨ ਮਨੋ-ਰਥ ਕੌ ਉਰ ਲੋਰੇ॥੧੪॥ਕੌਨ ਨਾਮ ਹੈ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ? ਕਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੈਸੇ ਤਜਿ ਧਾਮਾ ?' । ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਕੇ ਪੂਤ ਉਚਾਰਾ। 'ਹੁਤੋ ਪੈਂਦ ਖਾਂ ਦਾਦ ਹਮਾਰਾ॥੧੫॥ ਨਾਮ ਪਦਰ ਕੋ ਸੰਧੇਖਾਨਾ । ਗੁਲਖਾਂ ਮੇਰੋ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ । ਮਰਦ ਪਠਾਨ ਆਪ ਪਹਿਚਾਨੋ। ਦੇਸ਼ ਨਗਰ ਘਰ ਦੂਰ ਮਹਾਨੋ ॥ ੧੬ ॥ ਦੁਆਬੇ ਬੀਰ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਾਹਿਰ। ਛੋਟਾ ਮੀਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਸ ਠਾਹਰ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਚਾਕਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ । ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਗੁਜ਼ਰ ਨਿਰਬਾਹੀ ॥ ੧੭ ॥ ਜਨਨੀ ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਸਿਖਾਯੋ । ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਭੇਦ ਬਤਾਯੋ। ਦਿਲ ਜਮਾਲ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ[2]। ਸਰਬ ਗੁਨਾਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਰਿਹਰਿਬੇ ॥ ੧੮ ॥ ਭਯੋ ਪਾਕ ਮੈਂ ਲਹਯੋ ਦਿਦਾਰਾ। ਤੁਮ ਪੀਰਨ ਕੇ ਪੀਰ ਉਦਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਖਾਨ ਸਨਮਾਨਾ । ਕਹਯੋ ਸਮੀਪ ਬਿਠਾਵਨਿ ਠਾਨਾ॥ ੧੯ ॥ 'ਆਵਨ ਕਰਹੁ ਹਮੇਸ਼ ਇਥਾਈਂ । ਦਰਸ਼ਹੁ ਪਰਚਹੁ ਜਿਮ ਉਰ ਭਾਈ'। ਬੈਠਯੋ ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਲਗਿ ਖਾਨ । ਬਹੁਰ ਉਠਯੋ ਧਰਿ ਮਸਤਕ ਪਾਨ ॥ ੨੦ ॥ ਝੁਕਿ ਸਲਾਮ ਕੀਨੀ ਹੁਇ ਖਰੇ । ਗੁਰਨਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਕਰੁਨਾ ਧਰੇ । ਪੰਚ ਅਸ਼ਰਫੀ ਬਖਸ਼ਨ ਕੀਨਿ । ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਲਖਾਂ ਹਰਖਯੋ ਪੀਨ ॥ ੨੧॥

---

[1]ਮਿਸਰੀ ਦਾ ਪਹਾੜ । [2](ਆਪ ਦੇ) ਜਮਾਲ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ।

ਪੁਨ ਚਲਿ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਥਾਨਾ। ਜਨਨੀ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। 'ਮਿਹਰ-ਬਾਨਗੀ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬਖਸ਼ਯੋ ਆਵਤਿ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੨॥ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਇਮ ਆਉ ਹਮੇਸ਼ੁ'। ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਤਿਹ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ। ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਪੁਨ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਝੁਕਿ ਸਲਾਮ ਕੋ ਠਾਨਤਿ ਭਯੋ॥੨੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਦਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ। ਥਿਰਯੋ ਘਰੀ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਅਲਾਯੋ। 'ਚੌਪਰ ਖੇਲ ਲਖਹਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਯੋ 'ਆਇ ਮਮ ਪਾਹੀ'[1] ॥ ੨੪ ॥ ਕੋਸ਼ ਬਿਖੈ ਤੇ ਕਹਿ ਅਨਵਾਯੋ। ਤਿਸ ਨਿਜ ਮਹਿਂ[2] ਸੋ ਖੇਲ ਬਿਛਾਯੋ। ਡਲ ਕੰਚਨ ਕੇ ਚੂੰਨੀ ਜਰੇ। ਤਿਮ ਹੀ ਨਰਦ ਜਗਮਗਾ ਕਰੇ ॥੨੫॥ ਚਲੇ ਦਾਵ ਡਲ ਕੌ ਛਿਤ ਮੇਲਿ[3]। ਪਰਚੇ ਇਕ ਦੁਇ ਬਾਜੀ ਖੇਲ। ਬਹੁਰ ਬਾਰਤਾ ਗੁਰੂ ਚਲਾਈ। 'ਕਬਿ ਤੇ ਕਰੀ ਚਾਕਰੀ ਪਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਕਬਿ ਕੇ ਤੁਮ ਰਹੇ। ਕਿਤਿਕ ਦਰਬ ਕੋ ਤਹਿਂ ਤੇ ਲਹੇ'। ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪਠਾਨ ਬਖਾਨੀ। 'ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਲਗੀ ਮਹਾਨੀ ॥੨੭॥ ਮਮ ਜਨਨੀ ਸਭਿ ਭਨਯੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ।ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਆਪਕੇ ਸੰਗ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਮਿਲਯੋ ਮਮ ਦਾਦਾ। ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਗੁਰ ਸੰਗ ਬਾਦਾ॥ ੨੮ ॥ ਮਰਯੋ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਸੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਿਤਾ ਰਹਯੋ ਧਨ ਲਹਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਤਿ ਚਾਕਰੀ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇਰੀ। ਸ਼ਾਹੁ ਜਹਾਂ ਪੁਨ ਅਵਿਰੰਗ ਨੇਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਪੂਰਨ ਬਯ ਤੇ ਪਿਤ ਮਰਿ ਗਯੋ। ਮੈਂ ਚਾਕਰ ਪੁਨ ਤਿਮ ਹੀ ਭਯੋ। ਲਗਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਦਰਮਾਹੋਂ ਜੇਤਾ। ਲੇਤੇ ਰਹੇ ਸਦਾ ਹਮ ਤੇਤਾ' ॥ ੩੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਇਮ ਕਹਤਿ ਬਿਤਾਯੋ। ਉਠਿ ਸਲਾਮ ਹਿਤ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ। ਪੰਚ ਰੁਪੱਯੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਵਾਏ। ਲੇ ਇਨਾਮ ਗਮਨਯੋਂ ਹਰਖਾਏ ॥ ੩੧॥ ਸਿੰਘਨਿ ਪਰਖਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਖਯਾਲੂ। ਬਾਤ ਬਿਪਰਜੈ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲੂ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। '–ਤੁਰਕ ਲਖਹੁ ਰਿਪੁ–ਤੁਮਹਿ ਉਚਾਰੀ[4] ॥੩੨॥ ਆਇਸੁ ਅਚਲ[5] ਆਪ ਕੀ ਅਹੈ।ਜਥਾ ਬਾਯੁ ਤੇ ਭੂਧਰ ਰਹੈ[6]। ਅਬਿ ਇਹ ਖਾਨ ਆਪ ਸਨਮਾਨਾ। ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਰਿ ਸਨੇਹ ਮਹਾਨਾ॥ ੩੩॥ ਚੌਪਰ ਖੇਲਤਿ ਦੇਤਿ ਇਨਾਮੂ। ਰੁਖ ਕਰਿ ਮਾਨਹੁੰ ਤਾਂਹਿ ਸਲਾਮੂ। ਸੰਸੇ ਸਭਿ

[1]ਮੈਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। [2]ਤਿਸ (ਪਠਾਣ ਤੋ) ਆਪਣੇ ਵਿਚਕਾਰ। [3]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਸੁਟਿਆ। [4]ਆਪ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਜਾਣੋ। [5]ਅਟੱਲ। [6]ਜਿਵੇਂ ਵਾਯੂ ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਚਲਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਹੋਵਾ। ਨਯੋ ਸੁਭਾਵ ਆਪ ਕੋ ਜੋਵਾ[1] ॥ ੩੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਹਸੇ ਤਬਹਿ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਸਾਦਰ ਸਭਿ ਸਨ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ। 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਕਾਮ ਹਮਾਰਾ। ਪਰਯੋ ਇਸੀ ਕੇ ਹਾਥ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਇਸ ਕੋ ਦਦਾ ਸੂਰਮਾ ਬਲੀ। ਗੁਰ ਨਿਜ ਢਿਗ ਰਾਖਯੋ ਬਿਧਿ ਭਲੀ। ਦਈ ਜੰਗ ਕੀ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। ਤਿਸ ਹੀ ਪਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਚਲਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਉਪਜੀ ਮਨ ਹਮ ਕਰੁਨਾ। ਲਰਕਾ ਭਯੋ ਸਨੇਹੈ ਕਰਨਾ[1]'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸੰਤੋਸ਼ਾ। ਦਾਸਨ ਕੇ ਭਰੋਸ ਬਿਨ ਦੋਸ਼ਾ[2] ॥ ੩੭ ॥ ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿੰ ਚਰਿਤ ਜਿਨ ਰੂਰੇ। ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਹਰਤਾ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਕਿਯ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ। ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੩੮ ॥ ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਅਨੰਦਾਤਮ ਮਹਿੰ ਲਾਇਸਿ ਧਯਾਨੇ। ਦਿਨਕਰ ਉਦੈ ਭਯੋ ਨਭ ਜਬੈ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਬਿਕਸੇ ਤਬੈ ॥ ੩੯ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਅੰਗ ਸਜਾਇ। ਬੈਠਹਿੰ ਬੀਚ ਖਾਲਸੇ ਆਇ। ਸਵਾਜਾਮ ਦਿਨ ਚਰਵੇ ਅਹਾਰਾ। ਅਚਹਿੰ ਪ੍ਰਭੁ ਗਨ ਸਿੰਘ ਮਝਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਢਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਕਰਤਿ ਅਰਾਮੂ। ਸੁੱਖਾ ਛਕਹਿੰ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਜਾਮੂ। ਸੰਗ ਅਫੀਮ ਖਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰ। ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਫੇਰ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਪਠਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸ਼ਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਗੁਲ ਖਾਂ ਨੇ ਜਮਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪੁਰਿ ਪਾਲੀ[3] ਮਹਿ ਬਸਤ ਦ੍ਵੈ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਅਭਿਲਾਖਤੇ ਧਾਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਆਏ। ਦ੍ਵੈ ਜਮਧਰ ਅਕੋਰ ਕਹੁ ਲ੍ਯਾਏ। ਕੰਚਨ ਲਿਪਤਿ ਚਾਰੁ ਚਮਕੰਤੀ। ਉੱਤਮ ਲੋਹ ਫੁਲਾਦਿ ਨਿਵੰਤੀ ॥ ੨॥ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਕਰੀ ਨਿਰੀਛਨ[4]। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਰਿ ਈਛਨ[5]। ਪੂਰੀ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰੀ। ਤਿਨ ਊਪਰ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਡੇਰੀ ॥ ੩॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਪਠਾਨ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਥਿਰ ਹੁਇ ਸਨਮੁਖ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ। ਸਾਦਰ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਨ ਕੀਨਾ। ਜਮਧਰ ਤਿਸ ਕੇ ਕਰ ਮਹਿੰ ਦੀਨਾ ॥ ੪॥ 'ਗੁਲ ਖਾਂ !

[1](ਪੈਂਦੇ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ) ਲੜਕਾ (ਪੈਦਾ) ਹੋਇਆ ਹੈ; ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [2]ਬਿਨ ਦੋਸ਼ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ) ਜੀ ਨੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ। [3]ਇਕ ਨਗਰ ਹੈ ਜੋਧ ਪੁਰੋਂ ਅੱਗੇ, ਉਜੈਨ ਤੋਂ ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਮੀਲ ਉਰੇ, ਨਾਦੇੜ ਤੋਂ ਲਗ ਪਗ ੫੦੦ ਮੀਲ ਉਤਰ ਨੂੰ। [4]ਦੇਖਣਾ ਕੀਤੀ। [5]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ।

ਦੇਖਿ ਵਾਰ ਕੈ ਕਰੈ[1]।ਨਿਜ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹਰੈ। [2]ਲਗੇ ਘਾਵ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ। ਵਾਰ ਕਰਹਿ ਕੈਧੌ ਨਹਿ[3] ਸੋਇ" ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਇਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ। 'ਅਸ ਜਮਧਰ ਜੇ ਹੁਇ ਮਮ ਪਾਨਾ। ਬਲ ਤੇ ਕਰੌਂ ਵਾਰ ਇਕ ਐਸੇ। ਉਕਸਨ ਦੇਉਂ ਨਹੀਂ ਰਿਪੁ ਕੈਸੇ ॥ ੬ ॥ ਉੱਤਮ ਲੋਹਾ ਲਖਿਯਤਿ ਖਰ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਧਾਰ ਪਰ ਠਹਿਰਤਿ ਕਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਕ੍ਯਾ ਕਰੈ। ਲਗੈ ਏਕ ਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਮਰੈ' ॥ ੭ ॥ ਜਮਧਰ ਤਿਮ ਹੀ ਨਿਕਟ ਰਖਾਯੋ। ਹਿਤ ਖੇਲਨ ਚੌਪਰ ਅਨੁਵਾਯੋ। ਲਾਗੇ ਡਾਲ ਆਪਸ ਮਹਿਂ ਗੇਰਨ। ਇਤੈ ਉਤੈ ਨਰਦਨ ਕੌ ਫੇਰਨਿ ॥੮॥ ਪਰਹਿ ਦਾਵ ਕੋ ਨਰਦ ਉਠਾਵੈ। ਮਾਰਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈ। 'ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਪਲਟਾ ਲੇਯ ਨ। ਥੁਕ ਜਨਮ ਤਿਸ ਕੇ ਸੁਤ ਗੇਯ ਨ[4]॥੯॥ਹਾਥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਢਿਗ ਹੋਇ। ਮਾਰਹਿ ਨਹਿਂ ਕਪੂਤ ਹੈ ਸੋਇ'।ਇਮ ਸੁਨਿ ਖਾਨ ਬਿਮਨ[5]* ਹ੍ਵੈ ਰਹਜੋ ।–ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਇ ਰਿਸਾਵਤਿ[6]–ਲਹਜੋ ॥੧੦॥–ਇਨਹੁ ਪਿਤਾਮੇ ਮੋਰ ਪਿਤਾਮਾ। ਰਣ ਮਹਿ ਮਾਰਿ ਪਠੇਜੋ ਜਮ ਧਾਮਾ। ਸੋ ਸਿਮਰਤਿ ਅਰੁ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵੈ। ਕਯਾ ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਵੈ ॥੧੧॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਭਾਖਹਿਂ ਬਚ ਭਲਾ। ਹੋਇ ਕਪੂਤ ਜੋ ਲਏ ਨ ਬਦਲਾ–। ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਿਚਾਰ ਬਹੁ ਰਹਜੋ। ਨਹਿਂ ਮਾਰਨ ਕੌ ਨਿਸ਼ਚੈ ਲਹਜੋ ॥੧੨॥ ਇਕ ਦੁਇ ਬਾਜੀ ਖੇਲ ਹਟਾਈ। ਪੁਨ ਚੌਪੜ ਕੋ ਦੀਨਿ ਉਠਾਈ। 'ਹਾਥ ਸ਼ਸਤ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਹੁਇ ਪਾਸੀ। ਹੁਇ ਕਪੂਤ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਨ ਨਾਸ਼ੀ ॥੧੩॥ ਜੇ ਕੁਲੀਨ, ਟੈਰਤਿ ਨਹਿ ਕਾਲਾ[7]। ਮਾਰ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਕਰਤਿ ਉਤਾਲਾ'। ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਕੈ ਕੋਪ ਘਨੇਰੇ। ਜਥਾ ਸਰਪ ਸੁਪਤੇ ਕਹੁ ਛੇਰੇ ॥੧੪॥ ਜਿਮ ਗਜ ਖੂਨੀ ਤੋਮਰ ਪੂਰੇ। ਕੰਕਰ[8] ਸੋਂ ਜਿਮ ਕੇਹਰਿ ਛੇਰਹਿ। ਤਿਮ ਪਠਾਨ ਲੇ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸਾ। ਸੋਚਤਿ ਰਹਜੋ ਤਊ ਗੁਰ ਪਾਸਾ ॥ ੧੫ ॥ ਜਾਨਾ ਸਮਾ ਜਾਨਿ ਕੌ ਧਾਮੂ। ਉਠਜੋ ਕੋਪ ਦ੍ਰਿਗ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮੁ। ਸਮੁਖ ਨ ਦੇਖਿ ਸਕੈ ਮਨ ਫਿਰਜੋ। ਤਬੈ ਇਨਾਮ ਦਿਵਾਵਨਿ ਕਰਜੋ ॥੧੬॥ ਪੰਜ ਰਜਤਪਣ ਲੇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਬਡ ਨਦੀ

[1]ਗੁਲ ਖਾਂ! ਦੇਖਕੇ (ਦੱਸ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿ) ਕਿੰਨੇ ਵਾਰ (ਇਸ ਨਾਲ) ਕੀਤਿਆਂ...... [2](ਜੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਇਸਦਾ) ਜ਼ਖਮ ਲਗ ਜਾਵੇ (ਤਾਂ ਕੀ) ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਕੇ (ਉਲਟਵਾਂ) ਵਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਖਮ ਖਾਕੇ ਵਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਉਸ ਵਿਚ ਰਹੇਗੀ ਕਿ ਮਰ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ ?)। [3]ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾ ਜਾਣੀਏ। [4]ਉਦਾਸ। [5]ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। [6]ਓਹ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਟਾਲਦੇ। [7]ਰੋੜੇ ਯਾ ਵੱਟੇ ਨਾਲ। *ਪਾ:–ਬਿਸਮ।

ਬਹਾਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਜਨਨੀ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਯੋ। ਨਹਿ ਬੋਲਤਿ ਮਨ, ਮਨਹੁੰ ਹਰਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਬੂਝਤਿ 'ਹੇ ਸੁਤ ਕਯੋਂ ਅਨਮਨੋਂ। ਕਹਾਂ ਬਿਗਾਰਯੋ ਕਾਰਜ ਘਨੋ। ਨਹੀਂ ਬਦਨ ਪੂਰਬ ਸਮ ਹੇਰੋਂ। ਚਿੰਤਾ ਬਸੀ ਕਹਾਂ ਚਿਤ ਤੇਰੋ' ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਤੇ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਕਰਯੋ ਸੁਨਾਵਨ ਅਪਨਿ ਮਤੰਤ। 'ਹਮ ਪਠਾਨ ਕੋ ਪੂਤ ਗੁਸੈਲੇ[1]। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰਬ ਬਾਤ* ਚਿਤੈਲੇ॥ ॥੧੯॥ ਬੈਨ ਬਾਨ ਤੇ ਬੀਧਨ ਕੀਨਾ। ਛੇਕ ਕਰੇਜੇ ਮਹਿ ਕਰਿ ਦੀਨ॥ ਘਾਤ ਕਰਤਿ ਮੈਂ ਸੋਚਤਿ ਰਹਯੋ। ਕਈ ਬਾਰ ਮੋਸੋਂ ਅਸ ਕਹਯੋ' ॥੨੦॥ ਸੁਨਤਿ ਪਠਾਨੀ ਸੁਤ ਕੋ ਬਰਜਯੋ। ਮਾਰਨ ਮਰਨੇ ਤੇ ਚਿਤ ਲਰਜ਼ਯੋ[2]। 'ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਿਨ ਦੇਹੁ ਜਿਮ ਕਹੇ। ਸਦਾ ਪਾਲਤੇ ਹਮ ਕੋ ਰਹੇ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿਕੇ ਰਿਸਹੁ ਨ, ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚ ਕਹੋ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਸੰਧਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਲਹੋ। ਅਲਪ ਬੈਸ ਤੂੰ ਤਰੁਨ ਨ ਭਯੋ। ਚਹੁ ਜੀਵਨ ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਲਯੋ ॥੨੨॥ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ ਬਿਗਾਰੈ। ਸਿੰਘ ਅਨੇਕ ਤੁਰਤ ਹੀ ਮਾਰੈਂ। ਤੁਝ ਕੋ ਦੇਤਿ ਦਰਬ ਹਿਤ ਕਰੈਂ। ਹਸਤ ਹੋਇ,ਕੁਛ ਕੋਪ ਨ ਧਰੈਂ[3]' ॥੨੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁਤੋ ਸਮੁਝਾਯੋ। ਤਊ ਨ ਤਿਸ ਨੇ ਮਨ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਸੁਪਤਯੋ ਪਰਿ ਰਾਤੀ। ਚਿਤ ਮਹਿ ਰੜਕਤਿ ਉਠਤਯੋ ਪ੍ਰਾਤੀ ॥੨੪॥ –ਥੂਕ ਜਨਮ ਭਾਖਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਹੋਤਿ ਕੁਪੂਤ ਸੁਨਾਇ ਉਚਾਰੀ–। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਦਿਵਸ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਢਰਯੋ ਦੁਪਹਿਰੋ ਸਮੋਂ ਨਿਹਾਰਾ ॥੨੫॥ ਏਕ ਜਾਮ ਦਿਨ ਤੇ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਕੋ ਹੋਰਤਿ ਭਯੋ। ਭਾਵੀ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਿ ਕੈ ਆਦਰ ਦੀਨ ॥ ੨੬ ॥ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਸਰਾਹਨਿ ਲਾਗੇ। 'ਖਾਨਨਿ ਬੰਸ ਨ ਤਜਿ ਰਨ ਭਾਗੇ। ਲਰਤੇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਪਯਾਰੇ। ਕਟੁ ਬਾਕਨ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਕਬਹੁੰ ਸਮਾ ਔਚਕ ਬਨਿ ਜਾਵੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ[4] ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਰਿਪੁ ਕੋ ਘਾਵੈ'। ਐਸੀ ਬਾਤਨ ਤੇ ਬਿਰਮਾਇ। ਪੁਨ ਚੌਪਰ ਕੋ ਦਈ ਵਿਛਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਖੇਲਤਿ ਬਾਜੀ ਨਰਦ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਕਟੁ ਬਾਕਨ ਤੇ ਤਰਕ ਉਚਾਰੈਂ। 'ਪਿਤਾ ਪਤਾਮੇ ਲੇਇ ਨ ਬਦਲਾ। ਥੂਕ ਜਨਮ ਤਿਹ ਕਾਯਰ ਦਿੱਲਾ॥੨੯॥ਡਰਹਿ ਮਰਨ ਤੇ ਲਾਨਤਿ ਥੀਂਦੀ। ਕਯੋਂ ਜਨਮਯੋ ਜਨਨੀ ਤੇ ਗੀਦੀ। ਨਹੀਂ ਸੂਰਮੇ ਕੋ ਸੁਤਿ ਸੋਈ। ਦਿਲ

[1]ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ। [2]ਕੰਬਿਆ। [3]ਭਾਵ ਹਸਦੇ ਹੋਣਗੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਣੇ। [4]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ।

*ਪਾ:–ਬੈਰ।

ਗੀਦੀ ਤੇ ਪਰਖਨਿ ਹੋਈ ॥੩੦॥ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਿਯ ਮਾਰਨ ਮਰੈ। ਥੂਕ ਜਨਮ ਕਯੋਂ ਆਯੁਧ ਧਰੈ?ਇਮ ਛੇਰਤਿ ਬਹੁ ਜਿਮ ਗਜ ਖੂਨੀ। ਜਾਗਤਿ ਰਿਸ ਮਨ ਦੂਨ ਚਊਨੀ[1]॥੩੧॥ ਦੋ ਘਟਕਾ ਜਬਿਹੂੰ ਦਿਨ ਰਹਯੋ। ਚੌਪਰ ਤਜਯੋ ਥਿਰਨ ਕੋ ਚਹਯੋ।ਗੁਲਖਾਂ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਛੋਰੈ। ਤਕਹਿ ਮਾਰਿਬੇ ਗੁਰ ਕੀ ਓਰੈ॥੩੨॥ਜਕ ਤਕ[2] ਕਰਿ ਤਿਨ ਖੜਗ ਸੰਭਾਰਯੋ*। ਮਾਰਨ ਕੋ ਮਨ ਬਯੋਂਤ ਬਿਚਾਰਯੋ। ਹੇਰਿ ਸਿੰਘ ਗਨ ਇਤ ਉਤ ਤਾਕੈ।–ਹਤੌਂ ਆਜ ਜਬਿ ਹੋਇ ਇਕਾਂਕੈ–॥੩੩॥ਪਠਿ ਸੋਦਰ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ।ਸਭਿਨਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।ਰੁਖ ਲਖਿ ਕੈ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਗਏ। ਉਠਤਿ ਪਠਾਨ ਬਿਠਾਵਤਿ ਭਏ॥ ੩੪॥ ਥਿਰੇ ਪ੍ਰਯੰਕ ਊਪਰੇ ਫੇਰ। ਇਕ ਜਮਧਰ ਲੀਨੀ ਕਰ ਹੇਰ।'ਗੁਲ ਖਾਂ! ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਇਸ ਦੇਖਿ। ਪਰਖਹੁ ਕੀਮਤਿ ਇਸਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖ' ॥ ੩੫ ॥ ਕਰਿ ਕੈ ਨਗਨ ਦਈ ਤਿਸ ਹਾਥ। ਪੁਨ ਪ੍ਰੇਰਨ ਲਾਗੇ ਕਹਿ ਨਾਥ। 'ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਕੋ ਬਦਲਾ ਲੇਵੈ। ਹੱਕ ਉਤਾਰ ਆਪਨੋ ਦੇਵੈ ॥੩੬॥ਵੈਰੀ ਮਿਲਹਿ ਇਕਾਂਤ ਸਥਾਨੀ। ਆਪ ਹੋਹਿ ਤਬਿ ਆਯੁਧ ਪਾਨੀ। ਮਾਰਹਿ ਨਹੀਂ ਥੂਕ ਮੁਖ ਵਾਂਕੇ। ਜੀਵਨ ਪਰ ਲਾਨਤ ਬਹ ਤਾਂਕੇ' ॥੩੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਲੀਨੇ ਮੂੰਦ ਬਿਲੋਚਨ। ਅਮਲ ਅਫੀਮ ਆਇ ਜਿਮ ਝੋਕਨ। ਗੁਲਖਾਂ ਸਮੈਂ ਬਿਚਾਰਯੋ ਮਾਰਨ। ਤਮ ਬਿਥਰਯੋ ਹੁਇ ਦੀਪਕ ਜਾਰਨ[3] ॥ ੩੮ ॥–ਦ੍ਰਿਗ ਮੂੰਦੇ ਅਬਿ ਦੇਖਤਿ ਨਾਂਹੀ। ਥਿਰੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਪਾਹੀ–।ਜਮਧਰ ਨੰਗੀ ਤੀਖਨ ਹਾਥ। ਇਤ ਉਤ ਅਵਲੋਕਤਿ ਡਰ ਸਾਥ॥ ੩੯ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਦ੍ਰਿਗ ਪੰਕਜ ਖੋਲੇ। ਸਮੁਖ ਪਠਾਨ ਨਿਕਟ ਕਰਿ ਬੋਲੇ।'ਸਮਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਹਤਿਬੇ ਕਹੁ ਪਾਵੈ।ਚੂਕ ਜਾਇ ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ॥ ੪੦ ॥ ਰਹੈ ਬਿਸੂਰੰਤਿ ਗੀਦੀ ਹੋਇ। ਥੂਕ ਜਨਮ ਲਾਨਤ ਲੇ ਸੋਇ'। ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਮ ਕਹਯੋ ਗੁਸਾਈਂ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਦ੍ਰਿਗ ਮੂੰਦਤ ਜਾਈਂ ॥ ੪੧ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਗੁਲ ਖਾਂ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਦਾਵ ਬਨਯੋਂ ਤਿਸ ਹੇਰਾ। ਜਮਧਰ ਨਗਨ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਧਰੀ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਤਾਕਿ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਕਰੀ॥੪੨॥ਸਮੁਖ ਰਿਦੈ ਕੋ ਜਬੈ ਚਲਾਈ। ਗਈ ਨਿਫਲ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਜਾਈ। ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਹਾਥ ਕੰਪ ਕਰਿ ਗਯੋ। ਤਨ ਕੋ ਤਨਕ ਘਾਵ ਨਹਿਂ ਭਯੋ॥੪੩॥ ਪੁਨ ਏਕਲ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਹੇਰਿ। ਜਮਧਰ ਮਾਰੀ ਦੂਸਰ ਬੇਰ।

[1](ਪਠਾਨ ਬੱਚੇ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਦੂਨਾ ਚੌਣਾ ਗੁੱਸਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ। [2]ਰੁਕ ਰੁਕਕੇ। [3]ਦੀਵੇ ਬਲਨ ਦਾ ਸਮਾਂ। *ਪਾ:-ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ।

ਭੁਜ ਕੇ ਤਰੇ ਗਯੋ ਸੋ ਵਾਰ। ਲਗੀ ਨ ਤਨ ਕੋ ਬਿਰੇ ਜੁਝਾਰ ॥੪੪॥ ਪੁਨ ਧਰਿ ਧੀਰ ਤੀਸਰੋ ਮਾਰਾ। ਲਾਗ ਉਦਰ ਮਹਿਂ ਕੋਤਿਕ ਫਾਰਾ। ਲਗੇ ਘਾਵ ਤੇ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲੇ। ਜਮਧਰ ਦੂਜੀ ਧਰੀ ਸੰਭਾਲੇ॥੪੫॥ ਤਤਛਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ੍ਯੋ। ਉਦਰ ਪਠਾਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਕੋ ਫਾਰ੍ਯੋ। ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਭਾਖ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। 'ਹੈ ਕੋ ਸਿੰਘ ਹਮਾਰੇ ਨੇਰੇ?' ॥੪੬॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਆਏ। ਨਾਂਗੇ ਖੜਗ ਗਹੇ ਕਰ ਧਾਏ। ਪਿਖਿ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਪਰ੍ਯੋ ਪਠਾਨ। ਬਲ ਤੇ ਹਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮਹਾਨ ॥ ੪੭ ॥ ਕਾਟਿ ਗ੍ਰੀਵ ਤੇ ਸੀਸ ਉਤਾਰਾ। ਪਰ੍ਯੋ ਰੌਰ ਸੁਨਿ ਇਤ ਉਤ ਭਾਰਾ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਹ੍ਯੋ 'ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਮਰ੍ਯੋ। ਕਾਹੇ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਕਰ੍ਯੋ' ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਘਾਵ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਜ਼ਖਮ ਸੀਉਣੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰਕ ਕੀ ਛਾਂਵ ਕੋ ਛੁਵਨ ਦੇਤਿ ਨਹਿਂ ਨੇਰ। ਕਾਰਨ ਕਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਅਸ ਆਦਰ ਕਰਤਿਬਡੇਰ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਕੌਤਕ ਰਚ੍ਯੋ ਸਕਹਿ ਕੋ ਜਾਨ। ਜਮਧਰ ਖਾਈ ਪਾਨ ਪਠਾਨ। ਗੁਲਖਾਂ ਪਰ੍ਯੋ ਨਿਹਾਰੈਂ ਤਿਸੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਘਾਵ ਲਖ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਕਿਸੇ ॥ ੨॥ ਜਬਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਰੁਧਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ। ਬਾਗਾ[1] ਸਗਰੋ ਲਾਲ ਸੁ ਬਰਨ। ਹੇਰ੍ਯੋ ਆਸਤਰਨ[2] ਭੀ ਅਰੁਨ ॥੩॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ! ਨਿਜ ਲਖਹੁ ਸਰੀਰ। ਨਿਕ-ਸਤਿ ਰੁਧਰ ਭੀਜਗੇ ਚੀਰ। ਧੀਰਜ ਧਾਰਿ ਰਹੇ ਬਰ ਬੀਰ। ਲਗ੍ਯੋ ਘਾਵ ਨਹਿਂ ਮਾਨਤਿ ਪੀਰ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸਰਬ ਖਾਲਸਾ ਆਯੋ। ਘਾਵ ਬਸਤ੍ਰ ਟਾਰਤਿ ਦਰਸਾਯੋ। 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਜਮਧਰ ਘਾਵ ਘਨੇਰਾ। ਲਗ੍ਯੋ ਆਪ ਕੋ ਹਮ ਅਬਿ ਹੇਰਾ ॥ ੫॥ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰ੍ਯੋ ਖੇਲ। ਰੋਜ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਰਾਖ੍ਯੋ ਮੇਲ। ਰਹ੍ਯੋ ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘ ਨਹਿਂ ਕੋਈ। ਤਊ ਤੁਰਕ ਢਿਗ ਰਾਖਾ ਸੋਈ ॥੬॥ ਆਪ ਕਰਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।–ਕੀਜਹਿ ਨਹੀਂ ਤੁਰਕ ਭਰਵਾਸਾ–। ਇਹ ਰਾਵਰ ਨੇ ਕਸਾ ਕਰਿ ਲਯੋ। ਕਾਰੀ ਘਾਵ ਖਾਨ ਤੇ ਖਯੋ' ॥੭॥ ਸਿੰਘ ਸੰਤੋਖ ਧਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਭਿ ਲਹੇ ਬਿਖਾਦ। ਧੀਰ ਦੇਨਿ ਕੋ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ। 'ਭਯੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਰਖਵਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਕਰਹੁ ਨ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਾਈ। ਘਾਵ ਅਲਪ ਅਸਿਕੇਤ ਸਹਾਈ। ਖਾਨ ਖੋਰ ਕਰਿ ਜਮਧਰ ਮਾਰੀ। ਬਹੁਤ ਸਮੈਂ ਕੋ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਚਿਤਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਖਸ਼-

[1] ਪੁਸ਼ਾਕਾ। [2] ਵਿਛਾਈ।

ਟਮ ਗੁਰੂ ਮਹਾਂ ਬਲਿ ਧਾਮਾ । ਹਤਯੋ ਜੁੱਧ ਮਹਿ ਜਾਂਹਿ ਪਿਤਾਮਾ । ਸੁਨਤਿ ਰਹਯੋ ਪੂਰਬ ਕੀ ਬਾਤ।ਅਬਿ ਲਖਿ ਘਾਤ[1]ਚਹਯੋ ਮਮ ਘਾਤ[2]* ॥੧੦॥ ਭਯੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਰਖਵਾਰੇ । ਤਨਕ ਘਾਵ ਭਾ ਜਮਧਰ ਮਾਰੇ । ਦੂਜੀ ਜਮ-ਧਰ ਹਮਹੁੰ ਪ੍ਰਹਾਰੀ । ਜਾਨਿ ਨ ਦੀਨਿ ਲੀਨ ਅਰਿ ਮਾਰੀ ॥੧੧॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਘਨਿ ਤਤਛਿਨ ਜਲ ਲਯਾਇ। ਕਰਯੋ ਪਖਾਰਨ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਜਾਇ[3]। ਸੂਚੀ ਲਈ ਲੋਹਿ ਬਰ ਜੋਵਾ[4]। ਰੇਸ਼ਮ ਤਾਗਾ ਬੇਦ[5] ਪਰੋਵਾ ॥ ੧੨ ॥ ਸਨੇ ਮਨੇ ਸੀਵਨ ਕਰਿ ਸਾਰਾ । ਪਾਟੀ ਬੰਧਿ ਕੀਨਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਭਾਰਾ । ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਪਲੰਘ ਪਰ ਆਇ । ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਹਾਰਨਿ ਖਾਇ ॥ ੧੩ ॥

[1]ਦਾਉ ਤੱਕ ਕੇ । [2]ਮਾਰਨਾ । [3]ਲਹੂ ਜਾਂਦਾ । [4]ਸੂਈ ਲਈ ਜੋ ਚੰਗੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੈਸੀ। [5]ਵੱਟ ਕੇ। ਵੱਟ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ।

*ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਿਕ ਅਸਲ ਭੇਤ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ । ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਇਹ ਗਲ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਗੁਲ ਖਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਕਤਲ ਵਾਸਤੇ ਤਾਅਨੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਕਸਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਠੀਕ ਮੂਲ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਦਿੱਤੇ ਹਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਠਾਣ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਕਤਲ ਲਈ ਆਪ ਉਕਸਾਇਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਕਟਾਰ ਦਾ ਵਾਰ ਚਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਠਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਟਾਰ ਨਾਲ ਪਾਰ ਬੁਲਾਇਆ; ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ? ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਨਾਂ ਕਿ ਮਾਰ ਦੇਣਾ । ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਕੋਈ ਵਾਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੂਰਮੇ ਦਾ ਹੱਥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਉਠਦਾ ਤੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਦੂਜਾ ਖ਼ਿਆਲ, ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਬਦਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਬੀ ਆਪੇ ਖੰਡਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਆਇਆ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਬਦਲਾ ਕਾਹਦਾ ? ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰਿਆਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਇਸ ਪਠਾਣ ਦੇ ਪਿਉ ਯਾਂ ਦਾਦੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੇਣ ਤੇ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਮੁੱਕੇ; ਜਿੰਨੇ ਆਦਮੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਮਰੇ ਸਭ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਏ । ਮਸਲਨ ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਤੀਰ ਨਾਲ ਪਰੋਣ ਦਾ ਬਦਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮਲੇਰੀਏ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ? ਭਲਾ ਜੇ ਚਾਹੁਣ ਵੀ ਤਾਂ ਬੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੀ । ਜਦੋਂ ਪਠਾਣ ਨੇ ਵਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਬਦਲਾ ਚੁਕ ਗਿਆ, ਹਿਸਾਬ ਮੁੱਕ ਗਿਆ । ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਜੇ ਬਦਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਕਤਲ ਕਰਨ ? ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਪਿਛਲਾ ਬਦਲਾ ਮੁਕਦੇ ਸਾਰ ਨਵਾਂ ਸਿਰ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ । ਇਸ ਪੜਤਾਲ ਨਾਲ ਬਦਲੇ ਦੇਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸਾਰਾ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਦੇ ਪੰਨੇ ਹੇਠ]

ਉਸਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਦੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਕ ਨੇ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਦੂਸਰੇ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਗਾ ਹਾਲ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਪਰ ਦੂਜੀ ਥਾਵੇਂ ਇਕ ਵੀਹ ਪੱਚੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਪਠਾਣ ਦਾ ਕਈ ਦਿਨ ਆਉਣਾ ਤੇ ਘਾਤ ਪਾਕੇ ਵਾਰ ਕਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਬਦਲੇ ਦਾ ਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਸਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਬੀ ਰਿਹਾ ਹੈਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ੧੭੬੮ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਉਪਰਲੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਕੇਵਲ ਐਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈ:—

"ਸੁਨੀ ਸਾਖ ਐਸੋ ਪਠਾਨ ਏਕ ਆਯੋ। ਕਛੂ ਘਾਤ ਕੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ ਧਾਯੋ। ਘਰੀ ਦੋਇ ਕੇ ਤੀਨ ਕੇ ਬੈਨ ਮੀਠੇ। ਨਹੀਂ ਘਾਤ ਲਾਗੀ ਘਨੇ ਲੋਗ ਡੀਠੇ ॥ ੮ ॥੨੨੭॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇਕੈ ਧਾਮ ਕੋ ਬੇਗ ਧਾਯੋ। ਗਏ ਦਿਵਸ ਦੋ ਤੀਨ ਸੋ ਫੇਰ ਆਯੋ। ਘਰੀ ਤੀਨ ਕੇ ਚਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਐਸੇ। ਨਹੀਂ ਘਾਤ ਲਾਗੀ ਚਲਾ ਅੰਤ ਤੈਸੇ ॥ ੯ ॥ ੨੨੮ ॥ ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਸੋ ਦਯੋਸ ਕੇਤਾਨ ਆਯੋ। ਨਹੀਂ ਘਾਤ ਲਾਗੀ ਨਹੀਂ ਦਾਵ ਪਾਯੋ। ਘਨੀ ਬਾਰ ਆਯਾ ਲੀਓ ਭੇਦ ਸਾਰਾ। ਸਮਾ ਸ਼ਜਾਮ ਕਾ ਕਾਮ ਕੋ ਯੌਂ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ੨੨੯ ॥ ਦਿਨੈ ਏਕ ਸਜਾਮੰ ਸਮੇਂ ਦੁਸ਼ਟ ਆਯੋ। ਸੁਨੀ ਸਾਹਿਬੰ ਅੰਤ੍ਰ ਤਾਂਕੋ ਬੁਲਾਯੋ। ਵਿਰੰ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਕਿ ਪਰਸਾਦਿ ਦੀਨਾ। ਗਹੀ ਮੁਸਟਿ ਲੈ ਦੁਸ਼ਟਿ ਮੁਖ ਮਾਂਹਿ ਦੀਨਾ ॥ ੧੧ ॥ ੨੩੦ ॥ ਨਹੀਂ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਤਹਾਂ ਪਾਸ ਔਰੇ। ਰਹੇ ਏਕ ਹੀ ਊਂਘ ਸੋਈ ਗਯੋ ਰੇ। ਇਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਬਿਸਰਾਮ ਲੀਨਾ। ਗਹੀ ਦੁਸਟਿ ਜਮਧਾਰ ਉਰ ਵਾਰ ਕੀਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ੨੩੧ ॥ ਕੀਯੋ ਵਾਰ ਐਸਾ ਕਿ ਦੂਜਾ ਲਗਾਯੋ। ਲਗੇ ਔਰ ਕੇ ਆਪਨਾ ਵਾਰ ਲਾਯੋ। ਕੀਯੋ ਵਾਰ ਏਕੋ ਨਹੀਂ ਔਰ ਕੀਨਾ। ਲੀਆ ਮਾਰਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਜਾਨੇ ਨ ਦੀਨਾ ॥ ੧੩ ॥ ੨੩੨ ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸਭ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਪੁਰਾਣਾ ਲੇਖਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਠਾਣ ਘਾਤ ਲਈ ਹੀ ਆਇਆ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਏਸੇ ਮਤਲਬ ਲਈ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾਉ ਲੱਗਾ ਵਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਠਾਣ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਤੇ ਬਦਲੇ ਦੇਣ ਆਦਿ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੁਣ ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਲਓ। ਸੈਰੁਲ ਮੁਤਾਖਰੀਨ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਗ਼ਮ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਏਸੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਬਟਾਲਵੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਪਠਾਨ ਸੁਦਾ-ਗਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਘੋੜੇ ਵੇਚੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸਦੇ ਰੁਪਯੇ ਮੰਗਣ ਤੇ ਕੁਛ ਤਕਰਾਰ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਸਤਾਖੀ ਦੇ ਵਾਕ ਕਹੇ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਖਿੱਚਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਵਾਰ ਕਰਨੇ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖਕੇ ਤਲਵਾਰ ਸੂਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਬਦਲੇ ਦੀ ਠਾਣਕੇ ਇਉਂ ਵਿਸਾਹ ਕਰਕੇ ਘਾਤ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਉਹ

ਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਫ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ, ਤੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਪ ਮੁਕਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਕਨਿੰਘਮ ਨੇ ਲਿਆ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਹਿੱਸਾ ਕਨਿੰਘਮ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।

ਤਾਰੀਖ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਜੀ ਅਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਜੋ ਉਹ ਬੇਗਿਣਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕੋਈ ਗਲ ਕਹਿ ਬੈਠੇ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਕ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨ ਨੇ ਇਕ ਖੰਜਰ ਨਾਲ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਵਾਰ ਕੀਤੇ ਤੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਮੈਕਾਲਫ ਨੇ ਅਗਲਬ ਸਮਝਕੇ ਅਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [ਜਿਲਦ ਪੰਜ, ਸ੍ਰੇਨਾ ੨੪੧

ਦੌਲਤ ਰਾਇ ਨੇ ਉਪਰਲੀਆਂ ਕੁਛ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੇਕੇ ਇਕ ਰਵਾਇਤ ਹੋਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮਿਨਜੁਮਲਾ ਤਮਾਮ ਰਵਾਇਤੋਂ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਰਵਾਇਤ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ) ਕੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਸੇ ਕਤਲ ਕੀਆ ਗਿਆ"। ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਉਹ ਐਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

"ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਮੁਹਿੰਮ ਦੱਕਨ ਸੇ ਫਾਰਗ ਹੋ ਕਰ ਔਰ ਅਹਿਮਦ ਨਗਰ ਕੋ ਫਤਹ ਕਰਕੇ ਨਦੇੜ ਕੇ ਨਵਾਹ ਮੇਂ ਸੇ ਗੁਜ਼ਰਾ ਔਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੇ ਮਿਲਾ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਕੋ ਹਮਰਾਹ ਲੇ ਜਾਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀ ਮਗਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਹੀ ਕੀਆ। ਔਰ ਉਸ ਕੋ ਬੇਅਦਬ ਔਰ ਬੇਵਫਾ ਕਹਿ ਕਰ ਉਸ ਕਾ ਸਾਥ ਦੇਨੇ ਸੇ ਪਹਿਲੂ ਤਹੀ ਕੀਆ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾ ਵਜੂਦ ਪਹਿਲੇ ਸੇ ਕਾਂਟੇ ਕੀ ਤਰਹ ਖਟਕਤਾ ਥਾ, ਔਰ ਵੋਹ ਬਖ਼ੂਬੀ ਜਾਨਤਾ ਥਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲੀਏ ਵੋਹ ਦਿਲ ਸੇ ਤੋ ਯਿਹ ਚਾਹਤਾ ਥਾ ਕਿ ਮੌਕਾ ਪਾਕਰ ਉਸ ਕਾ ਕਿੱਸਾ ਤਮਾਮ ਕਰੇ, ਲੇਕਨ ਮੌਕਾ ਕਾ ਮੁਨਤਜ਼ਿਰ ਥਾ। ਵੋਹ ਅਪਨੇ ਤਈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖਤਰਹ ਮੇਂ ਸਮਝਤਾ ਥਾ, ਜਬ ਤਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਉਸ ਕੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਥਾ, ਲੇਕਨ ਉਸਕੇ ਖਤਰਹ ਕੋ ਸਰਹੰਦ ਪਰ ਬੰਦਾ ਕੇ ਕਾਰਨਾਮੋਂ ਨੇ ਔਰ ਬੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਦੀਆ, *ਔਰ ਉਸ ਕੇ ਦਰ ਪੈ ਹੂਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾ ਕਿੱਸਾ ਪਾਕ ਕੀਆ ਜਾਵੇ। ਚੁਨਾਂਚੇ ਏਕ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਉਸ ਕੇ ਕਤਲ ਕੇ ਲੀਏ ਕੀ ਗਈ। ਖੁਦ ਤੋ ਵਹਾਂ ਸੇ ਹਟ ਕਰ ਆਗੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਔਰ ਏਕ ਤੁਰਕਜ਼ਾਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੋ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮੋਂ ਮੇਂ ਥਾ ਯਿਹ ਜੋਸ਼ ਦਿਲਾਕਰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੁਮਹਾਰੇ ਬਾਪ ਔਰ ਦਾਦਾ ਕਾ ਕਾਤਲ ਹੈ, ਔਰ ਕਿ ਬਾਪ ਦਾਦਾ ਕਾ ਇੰਤਕਾਮ ਲੇਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨੋਂ ਕਾ ਪਹਿਲਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਔਰ ਯਿਹ ਸ਼ਰਮ ਦਿਲਾਕਰ ਕਿ ਤੁਮ ਅਪਨੇ ਬਾਪ ਕੇ ਕਾਤਲ ਕੀ ਖਿਦਮਤ ਕਰਤੇ ਹੋ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਤਲ ਪਰ ਆਮਾਦਹ ਕੀਆ ਔਰ ਸਾਥ ਇਨਾਮੋਂ

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੌਲਤ ਰਾਇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਤੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਾਅਰਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜਤਾਲੀਆਂ।

ਇਕਰਾਮ ਕਾ ਵਾਅਦਹ ਭੀ ਕੀਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸ਼ਖਸ ਕਾ ਨਾਮ ਗੁਲਖਾਂ ਥਾ ਜੋ ਥਮੇ ਅਪਨੇ ਭਾਈ ਅਤਾਉੱਲਾ ਖਾਂ ਕੇ ਉਸ ਕੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਮੇਂ ਥਾ, ਜੋ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਕੀ ਔਲਾਦ ਮੇ ਸੇ ਥੇ, ਜੋ ਗੁਰੂਓਂ ਕੇ ਹਾਥ ਸੇ ਕਿਸੀ ਲੜਾਈਓਂ ਮੇਂ ਫੌਤ ਹੂਏ ਥੇ। ਗ਼ਰਜ਼ ਯਿਹ ਗਹਿਰੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਕਾਮ ਕਰ ਗਈ ਔਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਚੂੰਕਿ ਉਨ ਪਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ ਥਾ ਔਰ ਚਮਕੌਰ ਸੇ ਆਤੇ ਵਕਤ ਚੰਦ ਮੁਸਲਮਾਨੋਂ ਕੇ ਸਲੂਕ ਨੇ ਉਸ ਕੋ ਯਕੀਨ ਕਰਾ ਦੀਆ ਥਾ ਕਿ ਉਨਮੇਂ ਸੇ ਬਾਅਜ਼ ਬੇਸ਼ਕ ਵਿੱਸ਼੍ਵਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਕੇ ਕਾਬਲ ਹੈਂ; ਲੇਕਨ ਯਿਹ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਲੀਏ ਮੌਤ ਕਾ ਕਟਾਰ ਨਿਕਲਾ ਔਰ ਹਲਾਕ ਖੰਜਰ; ਆਖਰ ਵਿੱਸ਼੍ਵਾਸ਼ ਘਾਤ ਹੂਈ।" [ਪੰਨਾ ੨੧੩

ਵੀਚਾਰ–ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਗਲ ਸਭ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਠਾਣ ਨੇ ਕਟਾਰ ਨਾਲ ਖੂਨੀ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਗਲ ਪਰ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਰ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਾਦਿ ਦਾ ਵਿਖੇਵਾਂ ਹੈ ਤਾਂ, ਪਠਾਣ ਨੇ ਕਿਉਂ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ? ਇਸ ਕਾਰਣ ਪਰ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਡੂੰਘੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰੇਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਮੂਜਬ ਜੋ ਗਲ ਅਗਲਬ ਸਮਝੀ ਹੈ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਯਾ ਇਉਂ ਕਿ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਦੇ ਵਰਤਾਉਣ ਹਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕੋਈ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਉਡਾਈਆਂ ਸੋ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸੁਣੇ ਮੂਜਬ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਐਤਨੇ ਦੂਰ ਕਾਤਲਾਨਾ ਵਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਲ ਖਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦੇ ਵੈਰ ਲਈ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਸੁਾਦੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਨ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਡੀ ਦੂਰ ਤੀਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਕਿਸੇ ਗੱਭਰੂ ਦਾ ਜਾਣਾ ਅਗਲਬ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਘੋੜੇ ਘਾੜਿਆਂ ਦੇ ਸੌਦੇ ਤੋਂ ਗਲ ਵਧ ਗਈ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੋਊ। ਘੋੜੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸੌਦਾਗਰ ਰੁਪਯੇ ਲੈਣ ਗਿਆ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪਰ ਹੁੰਡੀ ਦੇਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਉਧਰ ਜੋੜ ਕੇ ਇਹ ਕਾਰਨ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁੱਲ ਤੁੱਲ ਦੇਣ ਲੈਣ ਤੋਂ ਗਲ ਕਤਲ ਤਕ ਵਧਣੀ ਬਹੁਤ ਅਗਲਬ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਸਨ, ਦੇਣੋਂ ਲੈਣੋਂ ਕਦੇ ਸੰਕੁਚਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੜੇ ਸਖੀ ਮਰਦ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਕਾਰਨ ਵਰਤਣਾ ਘੱਟ ਅਗਲਬ ਹੈ, ਹੋਵੇ ਨਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਇਖ਼ਤਲਾਫ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਤ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪਠਾਣ ਦਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਦੀਨ ਲਈ ਛੇਤੀ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਾਰਨ ਮੰਨ ਲਿਆ।

ਇਹ ਉਪਰਲੀ ਗਲ ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ। ਪਰ ਜੇ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਠਾਨ ਨੇ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਕੌਮ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਨੈਤਿਕ ਆਗੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਹ ਘਾਤ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ

ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸੱਭਯਤਾ ਤੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਪਰ ਦਾਗ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤਦ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬੋਲ ਉਲਾਰਾ ਤੇ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਆਖੀ ਗਈ ਗਲ ਘੜ ਲੈਣੀ ਔਖੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਉਲਾਂਭਾ ਮੁੜ ਘਿੜਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਚਲਾ ਜਾਵੇ। ਐਸੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਲਾ ਦਿਮਾਗ਼ੀ, ਕਮਾਲ ਦੇ ਸ਼ੀਲ ਧਰਮ ਤੇ ਵਰਤਾਉ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇਕ ਸਲੂਕਾਂ ਦੇ ਗਿਰਵੀਦਾ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਔਜ ਦੇ ਕਾਇਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਆਕੇ ਉਸ ਦੇ ਬੰਡੇ ਹੇਠ ਲੜਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅਹਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਰੋਪੜ ਦੇ ਪਠਾਣ ਦਬੇ ਪਏ ਸਨ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਕ ਸਲੂਕ ਨਾਲ ਪਲੇ ਗ਼ਨੀ ਖ਼ਾਂ ਨਬੀ ਖਾਂ ਤੇ ਸਲੋਹੀ ਦੇ ਕਾਜ਼ੀ ਆੜੇ ਵਕਤ ਵਿਚ ਆਕੇ ਜਿੰਦਾਂ ਹੂਲ ਕੇ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੌਦੇ ਪਰ ਕਦ ਲੜ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਨ ਤਲਫ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਯਾ ਓਹ ਨੀਤੀ ਨਿਪੁਨ ਤੇ ਪਿਆਰ ਪੁੰਜ ਵਜਕਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਵਹਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਕੁਵਾਕ ਕਹਿਕੇ ਕਦ ਭੜਕਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਕਲਮ ਕਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਉਲਾਂਭੇ ਨੂੰ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਿਆਸ ਕੀਤੇ ਕਾਰਨ ਲਿਖ ਮਾਰੇ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗ਼ਮਜ਼ਦਹ ਯਾ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਬੇਜ਼ਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਗ਼ਾਲਬਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੈਨਾਪਤ ਤੋਂ ਮਗਰਲੇ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਤਾਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਇਹ ਗਲ ਇਸ ਲਈ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਹੋਣਹਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਸ ਅੰਤਰਯਾਮਤਾ ਨੂੰ ਸਫੁਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਤੇ ਓਪਰੇ ਲੇਖਕ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣਗੇ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਮੂਜਬ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਣਹਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਉਸ ਪਤੇ ਹੋਣ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਸਤੀ ਲਈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸੋਚ ਤੇ ਵਿਆਖਯਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੋਂ ਮਰਨੇ ਦੀ ਖਬਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਭਾਣੇ ਮੰਨਣ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਚਿਤ੍ਰ ਬਣੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਿਲੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਬੇਜ਼ਾਰੀ ਤੇ ਗ਼ਮ ਚਿੰਤਾ ਦੀਆਂ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਯਾ ਅਕਲ ਵਿਚ ਫਤੂਰ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਚਮਕੌਰ ਜੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਯਾ ਕੁਛ ਕਮਲੇਪਣ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਚਮਕੌਰ ਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੌਲ ਤੇ ਫੇਅਲ (ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਨੀਆਂ) ਕੀਹ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ? ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਕੀਹ ਸੀ ਤੇ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਕੀਹ ਕੁਛ ਕਰਦੀ ਰਹੀ।

ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਤੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਦਾ

ਨਾਮ 'ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਧਾਨੀ ਗੁਆਕੇ, ਸਰਬੰਸ ਵੰਞਾਕੇ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰਵਾਕੇ ਜੋ ਵਜਕਤੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗੇ ਜਾਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਨੂੰ 'ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ' (ਫਤੇ ਦਾ ਖਤ) ਲਿਖਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਹ ਗ਼ਮਜ਼ਦਹ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਸੀ ਕੀਕੂੰ ਇਨਸਾਫ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਖਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਾਫ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਂ ਤੂੰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਨਾਂ ਤੂੰ ਮੁਹੰਮਦ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰਖਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਕਸਮ ਤੋੜਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਸੁਖਨ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਜੋ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਣ ਸਚ ਮੁਚ ਸਨ, ਓਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਲ ਗੱਜਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀਹ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਰ ਦਿਤੇ, ਪਰ ਅਜੇ ਕਰੜਾ ਭੁਜੰਗੀ ਕਾਇਮ ਬੈਠਾ ਹੈ*, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਬੀਰਰਸ ਤੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ, ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਚੰਗਿਆੜੀਆਂ ਬੁਝਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਭੜਕਦੀ ਅੱਗ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਬਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ*।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਰਨੇ ਤੇ ਕਰਤੱਬਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕੋ। ਮਾਲਵੇ ਜਾਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਖਿਦਰਾਣੇ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਮੋੜਨਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਬੂ ਨਾ ਚੜ੍ਹਨਾ। ਕਾਂਗੜੇ ਜਾਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ 'ਫਤੇ ਦਾ ਖਤ' ਲਿਖਣਾ, ਦਮਦਮੇ ਬੈਠਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਰਚ ਦੇਣੇ, ਫੌਜ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲੈਣੀ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਸਾਲਮ ਦਿਮਾਗੀ ਦੇ ਤੇ ਉਤਸਾਹ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋਰਵੇਂ? ਜਦੋਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਇਨਸਾਫ ਤੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਰਜਾ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇ,ਅਸੀਂ ਜੁੱਧ ਨਾ ਰਚਾਈਏ; ਉਸ ਦਾ ਕੁਛ ਦੇਰ ਮੰਨ ਮੰਨ ਕੇ ਆਖਰ ਡਰ ਜਾਕੇ ਇਕਰਾਰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਬੰਦੇ ਵਰਗਾ ਸੂਰਮਾ ਲੱਭ ਲੈਣਾ, ਬੰਦੇ ਵਰਗੇ ਚੇਟਕੀ ਤੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਤੋਂ ਉਖਾੜ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾ ਲੈਣਾ, ਆਤਮਕ ਬਲ ਤੇ ਬੁੱਧੀਮਤਾ ਦੀਆਂ ਸੂਚਕ ਹਨ ਕਿ ਹੋਰਵੇਂ? ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਉਂਤ ਦੱਸ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਟੋਰਨਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਿਉਂਤ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਲੜੀ ਐਸੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨੀ ਕਿ ਜੋ ਐਨ ਆਪਣੇ ਵਕਤ ਸਿਰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ, ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਤੇ ਸਲੀਮੁਲ ਅਕਲੀ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸ ਗਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ? ਹੁਣ ਲਓ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਉਗਾਹੀ।

ਚਮਕੌਰ ਯੁੱਧ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੌਲਤ ਰਾਇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਅਪਨੇ ਬੜੇ ਬੇਟੇ ਕਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਕਰ ਭੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਰਾ ਥਾ ਔਰ ਵੋਹ

---

*ਕਰੜਾ ਭੁਜੰਗੀ ਯਾ ਲਪੇਟ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸੱਪ ਤੇ ਭੜਕਦੀ ਅੱਗ ਤੇ ਦੁਆਲੇ ਲਿਪਟ ਆਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰ ਤਾਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਪਰ ਸੱਪ ਵਾਂਙੂ ਲਪੇਟਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁੱਤਰ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਓਹ ਵਧੇਂਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਮਰ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜਕਤੀ ਵਾਲੇ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਚੰਗਿਆੜੇ ਸਨ, ਵਜਕਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਰ ਸਮੇਂਦੀ ਰੂਪ ਪੁੱਤਰ ਅਮਰ ਹੈ ਤੇ ਅਨੇਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲਪੇਟਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦਮਕਦੀ ਅਗਨੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਖਰ ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਮਹਾਂਬਲੀ ਅਪਨੇ ਕਾਮ ਪਰ ਬਦਸਤੂਰ ਤੁਲਾ ਹੂਆ ਥਾ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੜੇ ਬੇਟੇ ਕੇ ਮਰਨੇ ਪਰ ਦੂਸਰਾ ਬੇਟਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਕੀ ਉਮਰ ੧੪, ੧੫ ਸਾਲ ਥੀ ਬਾਪ ਕੇ ਪਾਸ ਆਤਾ ਹੈ ਔਰ ਪੂਛਤਾ ਹੈ"। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅਪਨੇ ਬੇਟੇ ਕੀ ਨੌਜਵਾਨੀ ਔਰ ਪਿਦਰੀ ਮਾਮਤਾ ਕਾ ਕੁਛ ਨਾ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਵੋਹ ਉਸ ਕੀ ਯਕੀਨੀ ਮੌਤ ਕੋ ਸਾਹਮਨੇ ਦੇਖਤਾ ਹੂਆ ਕਹਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂ ਹਾਂ ਬੇਟਾ ਜਾਓ ਔਰ ਅਪਨੇ ਖ਼ੂਨ ਸੇ ਮੇਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਕੀ ਸ਼ਹਾ-ਦਤ ਪੂਰੀ ਕਰੋ ਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਮਹਾਰੇ ਔਰ ਤੁਮਹਾਰੇ ਭਾਈ ਕੇ ਖ਼ੂਨ ਸੇ ਉਸ ਪਰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰੂੰ ਔਰ ਮੇਰਾ ਮੁਆਹਿਦਾ ਤਕਮੀਲ ਪਾਵੇ"। [ਓਕਤ ਗ੍ਰੰਥ ਸਫ਼ਾ ੧੨੮

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣੀ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ? ਕੁਛਕੁ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:—

"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਨੇ ਦੋਨੋ ਪੁਤਰੋਂ ਕੀ ਬੀਰਗਤੀ ਪਾਨੇ ਕਾ ਸਮਾਚਾਰ ਬੜੇ ਧੈਰਯ ਕੇ ਸਾਥ ਸੁਨਾ, ਇਸ ਖ਼ਬਰ ਕੋ ਸੁਨਕਰ ਵੇ ਜ਼ਰਾ ਭੀ ਵਿਚਲਤ ਨਹੀਂ ਹੂਏ, ਉਨਕੇ ਮਾਥੇ ਪਰ ਜ਼ਰਾ ਭੀ ਸ਼ਿਕਨ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਉਨ ਕਾ ਤੇਜ, ਉਨਕਾ ਉਤਸਾਹ, ਔਰ ਉਨਕੀ ਹਾਰਦਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪਹਿਲੇ ਸੇ ਔਰ ਭੀ ਅਧਿਕ ਬੜ੍ਹ ਗਈ।" [ਰ ਮਸੀਹਾਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਸਫ਼ਾ ੭੦

"(ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੋਂ ਕੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕੀ) ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਵੋਹ 'ਜਟ ਪੁਰ' ਮੇਂ ਥੇ, ਇਨਕੀ ਆਂਖ ਸੇ ਆਂਸੂ ਯਾ ਜ਼ਬਾਨ ਸੇ ਆਹ ਕਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਾ"। [ਸਿਖ ਬਰਕ ਡਾਕ ਐਮ. ਏ., ਸਫ਼ਾ ੧੬੮

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਬਦੁਲ ਗ਼ਨੀ, ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਬੇਟੇ ਕੇ ਕਤਲ ਹੋਨੇ ਕੀ ਪਹੁੰਚੀ ਜੂੰਹੀ ਖ਼ਬਰ। ਜਾਨਾ ਯਿਹ ਬਾਪ ਨੇ ਕੇ ਹੂਆ ਕਤਲ ਵੋ ਪਿਸਰ। ਸ਼ੁਕਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀਆ ਝਟ ਉਠਾਕੇ ਸਰ। ਔਰ ਅਰਜ਼ ਕੀ ਕਿ ਬੰਦਹ ਪੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀ ਕਰ ਨਜ਼ਰ। ਮੁਝ ਪਰ ਸੇ ਆਜ ਤੇਰੀ ਇਮਾਨਤ ਅਦਾ ਹਈ। ਬੇਟੋਂ ਕੀ ਜਾਨ ਧਰਮ ਕੀ ਖਾਤਰ ਫਿਦਾ ਹੂਈ।" ['ਜੌਹਰੇ ਤੇਗ਼'

ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਪਿਛੋਂ ਜਦ 'ਮਹਲ' ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ, ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬੈਠੇ ਨਾ ਦਿੱਸੇ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਪੁੱਛ ਕੀਤੀ, ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਭਾਵ ਦੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ:—

"ਇਨ ਪੁਤਰਨ ਕੇ ਸੀਸ ਪੈ ਵਾਰ ਦੀਏ ਸੁਤ ਚਾਰ।
ਚਾਰ ਮੂਏ ਤੋ ਕਿਆ ਭਇਆ ਏ ਜੀਵਤ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ"।

ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਚਮਕੌਰ ਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਘਟਨਾ ਮਗਰੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:—

'ਚਿਹਾ ਸ਼ੁਦ ਕਿ ਚੂੰ ਬੱਚਗਾਂ ਕੁਸ਼ਤਚਾਰ।'

ਅਰਥ—ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਚਾਰ ਬੱਚੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਇਹ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੱਸਦੀਆਂਹਨ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਲਈ ਮੌਤ ਤਕ ਪੁਚਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਦਨਾਈ, ਦੂਰੰਦੇਸ਼ੀ, ਮੁਆਮਲਾ ਫ਼ਹਿਮੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅੰਤ ਤਕ ਲਗੇ ਰਹੇ ।

ਜੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਦ ਦੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ, ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਸਨ । ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਭੇਜਣਾ, ਉਹਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਤੇ ਦੂਜਾ ਭੇਜਣਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਉਹ ਲੇਖਕ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕੇ ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

ਸੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਕਾਤਲਾਨਾ ਵਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਸੋ ਸੱਚੇ ਨਹੀਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦੇ । ਦੌਲਤ ਰਾਇ ਨੂੰ, ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਰਵਾਯਤ ਪਠਾਣ ਦੇ ਵਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੰਬੇ ਦਾ ਪਤਾ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਰਵਾਇਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਗੌਰਵਤਾ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਦੇ ਬਾਦ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਹੋਰ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੇ ਪੋਲ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਤਾੜ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਹੋਰ ਖੋਜ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਲੱਭ ਪਵੇ ਪਰ ਹਾਲੇ ਜੋ ਰਵਾਇਤ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਵਾਲੀ ਦੌਲਤ ਰਾਇ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਹ ਗੌਰਵਤਾ ਵਾਲੀ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੋ 'ਸਾਜ਼ਸ਼' ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ਇਤਨੀ ਬੜੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਐਉਂ ਚੁਪਾਤੇ ਮਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਮਾਮੂਲੀ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਰੋਅਬ ਮਾਮੂਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ,ਹਮਲਾਆਵਰ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਜਾਨ ਜੋਖੋਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣੀ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੌਖੀ ਗਲ ਨਹੀਂ । ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਦੇ ਮਗਰ ਕੋਈ ਗਹਿਰੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਇਖਤਿਲਾਫ ਹਨ । ਦੌਲਤਰਾਇ ਵਾਲੀ ਰਵਾਇਤ ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਗਲਬ ਹੋਣ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਇਹ ਠੀਕ ਠੀਕ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜਰਾਹ ਘੱਲਣੇ ਹੋਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਫੇਅਲ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਇਸ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੂਲੋਂ ਲੁਕ ਜਾਏਗਾ ।

ਕੁਛ ਵੀ ਹੋਵੇ ਹੋਰ ਰਵਾਇਤਾਂ ਮਨਕਲਪਤ ਜੋੜਾਂ ਹਨ ਯਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹਨ ਤੇ ਪਿਛਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਹਨ । ਦੌਲਤਰਾਇ ਦਾ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਕਾਰਨ ਯਾ ਇਸ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਕਾਰਨ ਇਸ ਹੋਣੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਗਹਿਰੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਇਸਦੇ ਮਗਰ ਹੈ ।

ਜੇ ਫਰਜ਼ ਕਰ ਲਈਏ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਠੀਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੇ

ਇਹ ਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਮਹਾਨ ਹੋਣੀ ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦਾ ਖਿਆਲ ਇਕ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋਚਣ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਵਜਕਤੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਸਤੀ ਕੰਟਕ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪੜਤਾਲ ਰੋਚਕੀ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸਿਪਾਹ ਚਮਕੌਰ ਵਿਚ ਖਪਾ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਦੋ ਮਾਸੂਮ ਬੇਗੁਨਾਹ ਬੱਚੇ ਸੰਗਦਿਲੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਬਾਦ ਬਚੇ ਖੁਚੇ ਭੁੱਖੇ ਥਕੇ ਸਿਖ ਜੋ ਅਨੰਦਪੁਰੋਂ ਤੇ ਹੋਰ ਗੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਜੋ ਕਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਫੜੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੱਕ ਤੇ ਕੰਨ ਵੱਢਕੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਕੇ (ਦੇਖੋ ਮੈਲਕਮ ਸਫਾ ੭੨) ਘੋਰ ਅੱਤਜਾਚਾਰ ਵਰਤਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਪਣੇ ਕੀਤੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੀਉਂਦੇ ਨਾ ਰਹਿਣ। ਇਹ ਅਤਲਬ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਸਦਾ ਸਬੂਤ ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਜੰਗ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਲਵੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਤੇ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇ ਸਰੋ ਸਾਮਾਨ ਹਨ, ਉਹ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵੈਰੀ ਓਥੋਂ ਦੇ ਚੌਧਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਕੜਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਨਹੀਂ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਜਾਕੇ ਜੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਫ ਸਾਬਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਨੀਯਤ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਬਦਲੇ ਹਨ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਛੇੜੋ' ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਮਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ, ਚਾਹੇ ਰੂਹਾਨੀ ਆਸ਼ੀਰਬਾਦ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ ਫੌਜੀ ਕੁਮਕ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ ਦੋਨੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਹੈਤਾ ਮਿਲਣ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੱਖਣ ਦੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਸੂਹੀਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਚੋਰੀ ਅਪਣੇ ਆਦਮੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਸੂਹ ਬੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੋਣੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਖਾ ਕੇ ਦਗਾ ਕਰਨ ਦਾ, ਬੇਗੁਨਾਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਤੇ ਬੇਦੋਸ਼ਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੱਕ ਕੰਨ ਕੱਪਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ ਵਾਪਰਨਾ ਮਾਮੂਲੀ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪ੍ਰਾਧਾਂ ਦਾ ਦੰਡ ਦੇਵੇ। ਮੁਗ਼ਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਬੇ ਦੰਡੇ ਸੇ। ਜਿਵੇਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਕ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਰਗੜਵਾ ਕੇ ਮਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕਰਾ ਦੇਵੇ। ਓਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣੇ ਵੈਰੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਆਦਮੀ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੈਰ ਲਈ ਉਕਸਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਭਾਰੀ ਇਨਾਮਾਂ ਦਾ ਲੋਭ ਭੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਇਕ ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਪਠਾਣ ਦੇ ਕਾਤਲਾਨਾ ਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਐਸਾ ਅਹਿਮ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਗਹਿਰੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਨਾਲ ਵਿਉਂਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਕਾਤਲਾਨਾ ਵਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਧਾਰਨ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ

ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਖੋਜ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਦਸ਼ਾ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਜੇ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਝੁਕਾਉ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ਘਾਤ ਨਾਲ ਮਰਵਾ ਦੇਣ ਦਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੈਸੀ। ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਛਤ ਬਨੂੜ ਸੀ ਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਵਲ ਉਸ ਦੇ ਵਧਣ ਦੀ ਅਫਵਾਹ ਗਰਮ ਸੀ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਸੂਬੇਦਾਰ ਕੁਛ ਸਲਾਹਕਾਰੀਆਂ ਸਣੇ ਘੱਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਦੱਸਣ ਲਗਾ, ਤੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਬਣਕੇ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ। ਬੰਦੇ ਨੇ ਆਦਰ ਕੀਤਾ, ਧਨ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਲ ਰਲਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਚੌਕਸ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਵਿਸਾਹ ਘਾਤੀ ਚਾਲ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ ਤਾਂ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਜੁੱਧ ਮਚੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਰਣ ਤੱਤੇ ਸਮੇਂ ਨੱਸ ਤੁਰਿਆ ਜੋ ਬੰਦੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਆਪਣੀ ਭਾਂਜ ਹੋਈ ਸਮਝਕੇ ਨੱਸ ਤੁਰੇ। ਏਹ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਬੀ, ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲੀਆਂ ਤੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਛੇੜਾਂ ਨੱਸ ਬੀ ਤੁਰੀਆਂ, ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਝੈਲਾਂ ਦੀ ਤੂੰਦੀ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਮੈਦਾਨ ਲੈ ਗਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਤੋਂ 'ਵਿਸਾਹ ਕੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ' ਬੀ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਵਧੇਰੇ ਖੋਜ ਦੀ, ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕਿ ਇਹ ਯਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਲਭ ਪਵੇ। ਜੈਸੇ ਕਿ ਕੰਵਲ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਡਿਉਢੀ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਭੇਤ ੫੮ ਵਰ੍ਹੇ ਛੁਪਿਆ ਰਿਹਾ ਤੇ ੧੮੯੮ ਈ: ਵਿੱਚ "Memoirs of Colonel Alexander Gardner" ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਫ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮਲ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਕਿਸੇ ਦੁਰਾਨੀ ਦੀ ਗੋਲੀ ਤੋਂ ਯਾ ਕਬਰ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਦਾ ਪੈਰ ਆ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਦੁਰਾਨੀ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ 'ਫੱਰਹਤੁੱਨਾਜ਼ਰੀਨ' ਦੇ ਲੇਖ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮਯੂਜ਼ੀਅਮ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ 'ਅਹਵਾਲੇ ਆਦੀਨਾ ਬੇਗ' ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਕਿ ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਦੀਨਾ ਬੇਗ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਕਸੂਰੀ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ ਸੀ। ਅਰਥਾਤ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸੈਨਾਪਤਿ ਵਿਸਾਹ ਘਾਤ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਅਪਣਾ 'ਹੁਕਮੇ ਕਤਲ' ਸੀ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਹੁਕਮ 'ਜੁਰਮਾਨਾ' ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜ਼ਾਹਬ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ, ਜੋ ਖ਼ੁਦ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, 'ਵੱਡਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ' ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ 'ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ' ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਲਿਖਿਆ ਕਿ 'ਮੈਂ ਕਤਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,' ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਉਸੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਤੁਅੱਸਬ ਤੇ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ਬੀ ਪਈ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਾਇਰਤਾ ਭਰੇ ਤੇ ਕਾਤਲਾਨਾ ਵਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਗਹਿਰੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਧੇਰੇ ਖੋਜ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਆਉਣੀ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ। ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਵਲ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਹਾਲਾਤ ਖੋਜ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇੰਨੀ ਬਾਤ ਹੀ ਅਗਲੇ ਖੋਜਕਾਂ ਦੀ ਸੇਧ ਲਈ ਲਿਖ

ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਰਹੇ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਹ ਖੋਜ ਇੱਥੋਂ ਤਾਈਂ ਲਿਖ ਚੁਕੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਪੋਥੀ ਤੇ ਪਈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਚਤਰਜੁਗੀ' ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹਾਲ ਤਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਹੀ ਦਿਤੇ ਹਨ ਪਰ ਵਿਸਾਹਘਾਤੀ ਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਠਾਣ ਨੂੰ 'ਸਰਹੰਦੀ ਪਠਾਣ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਲਿਖਤੀ ਪਤਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਠਾਣ ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਤਾ ਪੁੱਛਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਫੇਰ ਨਾਦੇੜ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਜਾਣਾ ਸਾਡੀ ਉਪਰ ਦਿਤੀ ਖੋਜ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਅਗੇਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ*। ਇਸ ਤੋਂ ਹੁਣ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਵਸਦੇ ਕਿਸੇ ਪਠਾਣ ਦਾ ਇਸ਼ਤਆਲ ਵਿਚ ਆਕੇ ਯਾ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਤਕਰਾਰ ਤੋਂ ਕਾਤਲਾਨਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਝੂਠਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਠਾਣ ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿਸਾਹ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਦਿੱਲੀਓਂ ਪਤਾ ਲੈਕੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਤਲ ਦੇ ਇਸ ਜਤਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਾਤਲਾਨਾ ਵਾਰ ਠੰਢੇ ਦਿਲ ਗਿਣੀ ਮਿਥੀ ਗਲ ਹੈਸੀ ਤੇ ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ ਇਹ ਇਕ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸਰਹਿੰਦ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕਾਤਲ ਉਸ ਸਾਜ਼ਸ ਦੇ ਮਨਤੱਵ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਕਾਰਿੰਦਾ (ਏਜੰਟ) ਹੈ।

ਇਹ ਪਠਾਣ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਗਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੈਣਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਇਤਬਾਰੀ ਪਠਾਣ ਸੀ। ਪਤਾ ਪੁੱਛਣ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਬੁਰੇ ਇੰਦੀਏ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਕਰਕੇ ਨਾਦੇੜ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੈਨਾਪਤ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ ਕਈ ਦਿਨ ਦਾਉ ਤਾੜ ਤਾੜ ਕੇ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਭਾਵਾ ਇਤਬਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਣੋਂ ਜਾਣੋਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸੋ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਪਠਾਣ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰੀ ਸੀ, ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦਾ ਮੁਖ਼ਬਾਰ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੈ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਿਤ੍ਰਾਨੇ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਖੌਫ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਤੋਂ ਬੀ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

---

*ਅਸਾਂ ਇਹ ਨੋਟ ਮਾਰਚ ੧੯੩੪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਖੋਜੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨਵੀਂ ਟੋਹ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਛਿਪੇ ਨਵੇਂ ਟ੍ਰੈਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸੇ ਖੋਜ (ਟੁਕੜਾ ਖਿਆਲ) ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਅਗਲੀ ਪਸੰਗਕੀ ਲੱਭਣ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਆਸ ਹੈ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਜੀ ਬੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਨਗੇ।

ਸੁਪਤਿ ਰਾਤਿ ਬੀਤੀ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਤੀ॥ਲਿਖੀ ਖਾਲਸੇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਤੀ॥ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਢਿਗ ਸੁਧ ਪਠੀ॥ਹੁਤੋ ਨਿਕਟ ਉਤ[1] ਖੋਲਤਿ ਪਠੀ॥੧੪॥–ਇਹ ਕਹਾ ਭਯੋ–ਰਹਯੋ ਬਿਸਮਾਇ। ਤੁਰਤ ਜਰਾਹਨ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇ। ਕਰਿ ਤਾਗੀਦ ਦਏ ਹਯ ਬਲੀ॥'ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਹੁ ਜ਼ਖਮ ਬਿਧਿ ਭਲੀ'॥੧੫॥ਤੁਰੰਗ ਧੁਕ੍ਰਾਵਤਿ ਸੋ ਚਲਿ ਆਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਕੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਖੋਲਿ ਜ਼ਖਮ ਕੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੇਰਾ। ਸ਼ੁਭ ਉਪਚਾਰ ਕਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥ ੧੬॥ ਪੀਛੇ ਸ਼ਾਹੁ ਲਿਖਯੋ ਪਰਵਾਨਾ। ਤਿਨ ਖ਼ਾਨਨ ਪਰ ਕੁਪਯੋ ਮਹਾਨਾ। 'ਜੇ ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਊਂ। ਇਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਹਾਥ ਕਟਾਊਂ ॥ ੧੭॥ ਕੈ ਨੌਕਾ ਕੇ ਬੀਚ ਚਢਾਊਂ।ਜਲ ਗੰਭੀਰ ਮਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਡੁਬਾਊਂ'।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ ਪਠਵਾਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਹੀ ਹੁਕਮ ਅਲਾਯੋ॥ ੧੮ ॥ 'ਇਹ ਸਭਿ ਕਾਰ ਹਮਹੁਂ ਕਰਵਾਈ। ਤਿਲ ਭਰ ਦੋਸ਼ ਨ ਇਨਹੁਂ ਕਦਾਈ'। ਲਿਖਿ ਉੱਤਰ ਭੇਜਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਹਿਂ ਕਹਿ ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਖੋਟਨਿ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਧੀਰ ਧਰਿ ਭਾਰੀ। ਹੁਤੇ ਜਰਾਹੁ ਸੁਮਤਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ॥ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ ਥਿਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਹੀ॥ ੨੦॥ ਐਸੇ ਮੱਲ੍ਹਮ ਕਰਯੋ ਲਗਾਯੋ। ਤੂਰਨ ਜ਼ਖਮ ਮੇਲ ਹ੍ਵੈ ਆਯੋ। ਪੰਦਰਹਿ ਦਿਵ-ਸਨ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਨੀਕਾ। ਮੱਜਨ ਕਰਿਵਾਯੋ ਗੁਰ ਜੀ ਕਾ ॥ ੨੧ ॥ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਈ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਦਯੋ ਦਰਸ ਬਰ ਪੂਰਬ ਜੈਸੇ। ਅਖਿਲ ਖਾਲਸਾ ਚਲਿ ਕਰਿਆਯੋ।ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਅਨੰਦ ਕੋ ਪਾਯੋ॥੨੨॥ਅਖਿਲਲੋਕਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਨੀਕੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟ ਪੁੰਜ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕੇ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕੈ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਉਤਸਵ ਦੀਰਘ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਛਾਯੋ ॥੨੩॥ ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਿਰੁ-ਪਾਉ ਬਿਸਾਲੇ। ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਲਯਾਏ ਤਤਕਾਲੇ। ਬਖਸ਼ੇ ਤਬਹਿ ਜਰਾ-ਹਨਿ ਤਾਈਂ। ਲੇ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਰਹੇ ਹਰਖਾਈ ॥ ੨੪॥ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰਨ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਸ਼ੇਯ ਕਹਨ ਹਜ਼ਰਤ ਢਿਗ ਚਾਲੇ। ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਸੁਧ ਅਖਿਲ ਸੁਨਾਈ। 'ਧਨ ਗਨ ਦੀਨਸਿ ਹਮ* ਹਰਖਾਈ'[2] ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਦਿੱਲੀ ਸੁ ਜਰਾਹੂ। ਕਹਯੋ ਸੁਜਸੁ ਸਗਰੋ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੂ। ਇਮ ਸਤਿ-ਗੁਰ ਹ੍ਵੈਗੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਦਿਨ ਖੋੜਸਮੇਂ ਚਢਯੋ ਜਹਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਹੁਤੀ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਬੈਸੇ। ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈਂ ਕੁਬੇਰ ਬਰ ਜੈਸੇ। ਨਵ ਟੰਕਨ ਕੇ

[1]ਉਧਰ(ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ)। [2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਦੇਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। * ਪਾ:–ਦੀਨਸ਼ਾਹ।

ਧਨੁਖ ਬਿਸਾਲੇ । ਆਨੋ ਕਾਰੀਗਰ ਤਿਸ ਕਾਲੇ ॥ ੨੭ ॥ ਹੇਰਤਿ ਗੁਰੂ ਹਰਖ ਕੋ ਪਾਯੋ । ਦੀਰਘ ਦਰਬ ਇਨਾਮ ਦਿਵਾਯੋ । ਸਰਬ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਿਤ ਨਿਕਟ ਰਖਾਵਤਿ । ਪੁਸ਼ਪ ਧੂਪ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਵਤਿ ॥ ੨੮ ॥ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਦੋਨ ਸਰਾਸਨ[1] ਧਰੇ । ਦਿਢ ਦਰਾਜ਼ ਦੀਖਤਿ ਬਰ ਕਰੇ । ਕਾਤਕ ਮਾਸ ਅਮਾਵਸ਼ ਨਿਸ ਮਹਿਂ । ਦੀਪ ਮਾਲ ਘਰਿ ਘਰ ਜਿਸ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ॥੨੯ ॥ ਘ੍ਰਿੱਤ ਸਨੇਹ ਜਲਾਇ ਬਿਸਾਲਾ । ਬਿਬਿਧ ਬਿਧਿਨਿ ਧਰਿ ਦੀਪਕ ਮਾਲਾ॥ਗੁਰੂ ਸਦਨ ਕੇ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਤਿਕ੍ਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਨ ਮਨਹੁ ਉਦੋਤ ॥ ੩੦ ॥ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਇ ਬਟਾਇ । ਉਤਸਵ ਰਚਯੋ ਅਨੰਦ ਸਮੁ-ਦਾਇ । ਬਿਤਯੋ ਸੁ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ[2] ਬਿਤਾਈ । ਜਮਦੁਤੀਆ[3] ਉਦਤਯੋ ਗ੍ਰਿਹਰਾਈ[4] ॥੩੧॥ ਸੁੰਦਰ ਤੰਬੂ ਇਕ ਲਗਵਾਯੋ । ਬੀਚ ਦੁਰੋਬੇ ਸਥਿਤ ਸੁਹਾਯੋ । ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਕਨਾਤ ਤਨਵਾਈ । ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਫਰਸ਼ ਛਿਤ ਛਾਈ ॥੩੨॥ ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏ ਤਿਸ ਜਾਇ । ਰੱਛਕ ਦੂਰ ਦੂਰ ਬੈਠਾਇ। 'ਜਾਮ ਏਕ ਲਗਿ ਥਿਰੀਯਹੁ ਖਰੇ[5] । ਅੰਤਰ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੋ ਕਰੇ' ॥ ੩੩ ॥ ਇਮ ਕਰਿਕੈ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤਕਰਾਈ ॥ ਆਪ ਸਥਿਰ ਭੇ ਬੀਚ ਗੁਸਾਈਂ।ਤਿਸ ਛਿਨ ਦਮਕਯੋ ਮਹਿਦ ਅਕਾਸ਼॥ਪਿਖਿਯਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ ੩੪ ॥ ਦੋਇ ਪੁਰਖ ਉਤਰੇ ਤਰ ਆਏ । ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ । ਸਾਦਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਰੇ । ਕੁਸ਼ਲ ਅਖਿਲ ਕੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ ॥੩੫॥ ਤਿਨਹੁ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦਈ ਨਿਕਾਸਿ । ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀ ਕਰ ਮਾਂਹਿ ਹੁਲਾਸ । ਤਤਛਿਨ ਖੋਲਿ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਹੇਰੇ । ਅਮਰਾਵਤੀ ਬਰਣ[6] ਜਿਸ ਕੇਰੇ ॥੩੬॥ ਪੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਸਮੁਝੇ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ । ਤਿਨ ਸਨ ਬਾਤ ਕਰੀ ਭਗਵੰਤ । 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਅਬਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੋ । ਕਾਰਜ ਇਹਾਂ ਲੀਨ ਕਰਿ ਸਾਰੋ ॥੩੭॥ ਜੇਕਰਿ ਰਹਿਬੋ ਚਹਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਰਹਹੁ ਧਰਾ-ਤਲ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲਾ' । ਹੁਕਮ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਕਹਯੋ । ਆਗੇ ਕਰਹੁ ਜਥਾ ਚਿਤ ਚਹਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਕਰਤਾਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਤਿਸ ਪਿਤ

[1]ਦੋਵੇਂ ਧਨੁਖ । [2]ਏਕਮ । [3]ਯਮਦ੍ਵਿਤੀਯਾ=ਕਤਕ ਸੁਦੀ ਦੂਜ । ਯਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਯਮੁਨਾ ਦੇ ਘਰ ਇਸ ਦਿਨ ਭੋਜਨ ਪਾਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਿਨ ਭੈਣ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਵਿਹਤ ਹੋ ਗਿਆ । 'ਭਾਈ ਦੂਜ' ਏਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭੈਣਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਇਸੇ ਦਿਨ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਕੁਛ ਖਿਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਭਰਾ ਕੁਛ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । [4]ਸੂਰਜ । [5]ਖੜੇ ਰਹਿਣਾ । [6]ਸੁਰਗ ਦੇ ਅੱਖਰ ।

ਕੋ ਹੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਦੁਸ਼ਟ ਤੁਰਕ ਕੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖਾਰੀ। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਉਤਪਤਿ ਭਾਰੀ[1] ॥ ੩੯ ॥ ਸੂਧਾ ਮਾਰਗ ਜਗ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਭਜਨ ਨਿਸਤਾਰਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧ ਭਟ ਭਾਰੇ।ਦੁਸ਼ਟ ਅਨਿਸ਼ਟੀ ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਮਾਰੇ'॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਨ ਸੰਗ ਉਚਾਰੀ। 'ਨਾਮ ਹੈ ਕਛੀ ਅੱਗ੍ਰ ਹੀ ਤਯਾਰੀ। ਹੁਕਮ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਜੈਸੇ। ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਹਮ ਮਾਨਹਿਂ ਤੈਸੇ' ॥ ੪੧ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਲੇ। ਨਭ ਕੇ ਮਗ ਹੀ ਤੂਰਨ ਚਲੇ। ਏਕ ਜਾਮ ਲਗਿ ਰਹੇ ਇਕੰਤ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਬਹੁਰ ਭਗਵੰਤ ॥ ੪੨ ॥ ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਮਲ ਸਮਾਨਾ। ਪਦਮ ਪਾਂਖਰੀ ਆਂਖ ਮਹਾਨਾ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਤਿ ਦੁਗਨ ਚਗੁਨੇ। ਬੈਸੇ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਦੁਤਿ ਦੂਨੇ* ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਪਾਤੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਠਨ†' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਜ਼ਖਮ ਦੇ ਤੋਪੇ ਟੁੱਟੇ। ਜੱਗ ਕੀਤਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸਾਦਰਹਿ ਦ੍ਵੈ ਉਮਰਾਵ ਬੁਲਾਇ। ਜ਼ਖਮ ਲਗੇ ਸੁਧਿ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੀਰ ਪਠਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੁੰਚਰ ਪਰ ਅਰੂਢਿ ਤਤਕਾਲੇ।ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਚਾਲੇ।ਕੇਤਿਕ ਚਮੂੰ ਸੰਗ ਮਹਿਂ ਆਈ।-ਦਰਸਹਿਂਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਦ ਪਾਈ-॥ ੨ ॥ ਅਸਵਾਰੀ ਤੇ ਤੂਰਨ ਆਇ।ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਪਹੁੰਚਿ ਸਮੁਦਾਇ।ਉਚਿਤ ਸਥਲ ਪਿਖਿਕੈ ਤਟ ਸਲਿਤਾ। ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਦੇਖਤਿ ਜਲ ਚਲਤਾ ॥ ੩ ॥ ਸਿਵਰ ਕਰਯੋ ਸੁਧ ਤਬਹਿ ਪਠਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਅਰਜ਼ ਸੁਨਾਈ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਪਠਾਏ ਜੁਗ ਉਮਰਾਵ। ਸੁਧਿ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਵ' ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਅਰੁ ਖਾਨਾ। ਕਰੇ ਪਠਾਵਨ ਬਾਂਛਤਿ ਨਾਨਾ। ਸਭਿ ਲੇ ਕਰਿ ਅਚਵਯੋ ਮਨ ਭਾਇ। ਥਿਰ ਹੁਇ ਸ਼੍ਰਮਹਿ ਸ਼ਰੀਰ ਬਿਹਾਏ[2]‡ ॥ ੫ ॥ ਫਰਯੋ ਦੁਪਹਿਰਾ ਭੇ ਸਵਧਾਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਠਯੋ ਦੂਤ ਅਗਵਾਨਾ। ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਸੰਗ ਭਲੇ ਨਰ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਏ॥੬॥ਆਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਫਰਸ਼ ਡਸਵਾਯੋ। ਥਿਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਏ। ਤੁਪਕ ਧਨੁਖ ਅਰੁ ਸਿਪਰ ਲਗਾਏ ॥ ੭ ॥ ਦੇਖਿ ਦੁਹ ਹੀ

---

[1]ਉਤਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਤੁਸਾਂ ਨੇ) ਭਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ। [2]ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਥਕਾਨ ਲਾਹਿਆ

*ਪਾ:-ਪੂਨੇ। †ਪਾ:-ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਬਾਤ। ‡ਪਾ:-ਥਿਰ ਹੋਇਸਿ ਤਹਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਏ।

ਤੇ ਉਮਰਾਊ। ਝੁਕੇ ਸਲਾਮ ਕੀਨਿ ਅਗਵਾਊ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਲੇ ਨਾਮ ਬੁਲਾਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਏ॥੮॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। 'ਹਜ਼ਰਤ ਪਠੇ ਸਮੀਪ ਉਚਾਰੀ। ਲੇਨਿ ਜ਼ਖਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਹਮ ਆਏ। ਭਈ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁਨਿ ਆਪ ਨਹਾਏ॥੯॥ ਸ਼ਾਹੁ ਸਚਿੰਤ ਭਯੋ ਸੁਧ ਪਾਈ। –ਇਹ ਮੂਢਨ ਕਸਾ ਕੀਨ ਖੁਟਾਈ–। ਸਭਿ ਪਠਾਨ ਸੰਗੀ ਬੁਲਵਾਏ। ਦੇ ਸਜ਼ਾਇ ਕੋ ਸੋ ਬੁਝਵਾਏ[1] ॥ ੧੦ ॥ ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਮਹਾਨ ਬਖਾਨੀ। –ਅਪਰ ਨ ਕਿਸ ਕੋ ਸੁਧਿ ਹਮ ਜਾਨੀ। ਲਰਕਾ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਅਨਜਾਨਾ। ਕਿਯ ਬਦਕਾਰ ਆਪ ਹੀ ਪਜਾਨਾ–'॥ ੧੧॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਭਯੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਿਮ ਭਾਯੋ। ਹ੍ਵੈ ਨ ਸਕਹਿ ਕੁਛ ਹੁਕਮ ਬਿਹੀਨਾ। ਨਰਨ ਬਿਖੈ ਆਪਹਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨਾ[2] ॥ ੧੨॥ ਕਹਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਸਨ –ਹਮ ਸੁਖ ਹੋਵਾ। ਘਾਵ ਮਿਲਯੋ ਸੰਕਟ ਨਹਿਂ ਜੋਵਾ–'। ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਬਿਤਾਇ। ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਦਿਨ ਰਹਯੋ ਸੁ ਆਇ॥੧੩॥ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੀਪ ਸਮੂਹ ਸੁਹਾਏ। ਬੀਚ ਸਰਾਸਨ ਦੋਇ ਟਿਕਾਏ। ਤਿਨ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗਈ ਉਮਰਾਵਨਿ। ਪਿਖੇਂ ਦਰਾਜ਼ ਭਏ ਬਿਸਮਾਵਨ ॥੧੪॥–ਚੌੜੀ ਪਾਟੀ ਬਡੇ ਕਠੋਰ[3]। ਇਨ ਐਂਚਨ ਕੋ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਜ਼ੋਰ। ਮਹਾਂ ਮੁਸ਼ਟ ਜੁਗ ਗੋਸ਼ੇ ਕਠਨੈ। ਤੈਸੇ ਪਨਚਿ ਸਿਲੇ ਸਮ ਗਠਨੈ[4] ॥ ੧੫ ॥ ਇਹ ਗੁਰ ਪੀਰ ਦਾਵ ਕਰਿ ਨਾਨਾ। ਰਖਹਿ ਦਿਖਾਵਾ ਲੋਕਨ ਨਾਨਾ ਸਮਰਥ ਲਖਹਿਂ, ਮਾਨ ਹੈਂ ਆਨ। ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ ਅਨਿਕ ਮਹਾਨ ॥੧੬॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਹ ਕੁਦੰਡ ਬਡ ਭਾਰੇ। ਨਰ ਐਂਚਹਿ ਬਲ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰੇ। ਜੋ ਫਰੇਸ਼ਤੇ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੋ ਖੈਂਚਹਿਂ ਜਿਨ ਓਜ ਕਰਾਲਾ ॥ ੧੭ ॥ ਮਾਨੁਖ ਕੌਨ ਆਜ ਜਗ ਸਾਰੇ। ਧਨੁਖ ਐਂਚਿ ਇਨ ਤੇ ਸਰ ਮਾਰੇ–। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਚਿਤ ਬਿਖੇ ਬਿਚਾਰਤਿ।ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਤਰਕ ਉਠਾਰਤਿ॥੧੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।ਤਰਕਤਿ ਉਮਰਾਵਨ ਲਖਿ ਖਾਮੀ[5]।–ਹਮ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਦੰਭ ਕਮਾਵਹਿਂ। ਹੇਤੁ ਦਿਖਾਵਨ ਧਨੁਖ ਟਿਕਾਵਹਿਂ ॥੧੯ ॥ ਇਹ ਰਨ ਮਹਿਂ[6] ਪਹੁੰਚੇ ਨਹਿਂ ਆਏ। ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਚਮਕੌਰ ਜੁ ਘਾਏ। ਦਸ ਦਸ ਮਹਿਂ ਕੋ

[1]ਸਜ਼ਾ ਦਾ (ਡਰ ਦੇਕੇ) ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਭਾਵ ਕਿ ਸੱਚ ਸੱਚ ਦੱਸ ਦਿਓ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦਿਆਂਗੇ। [2]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ (ਵੜਕੇ) ਆਪੇ ਹੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ) ਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। [3]ਖੜੀ ਚੌੜੀ ਪਟੀ ਵਾਲੇ ਕਰੜੇ ਹਨ। [4]ਤੈਸੇ ਹੀ ਚਿੱਲੇ ਪੱਥਰ ਵਰਗੇ ਗਠੇ ਹੋਏ। [5]ਉਮਰਾਵਾਂ (ਦੇ ਦਿਲ) ਦਾ ਖੋਟ ਲਖ ਕੇ। [6]ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਸਾਡੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ।

ਤੀਰ ਨਿਕਾਸਾ। ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਨਾਸ਼ਾ ॥੨੦॥ ਇਨ ਕੋ ਨਿਜ ਬਲ ਚਹਿਯ ਦਿਖਾਵੈਨਿ। ਨਤੁ ਬਲ ਅਪਰਨ ਕਰਹਿਂ ਬਤਾਵਨ[1]–।ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਬਿਚਾਰਿ ਗੁਰ ਉਰ ਮਹਿਂ। ਦੋਨਹੁੰ ਧਨੁਖ ਉਠਾਏ ਕਰ ਮਹਿਂ॥੨੧॥ ਦੋਨਹੁੰ ਮੁਸ਼ਟ ਹਾਥ ਇਕ ਧਰੀ। ਦੋਨ ਪਨਚ ਇਕ ਚੁਟਕੀ ਧਰੀ। ਬਲ ਤੇ ਐਂਚੀ ਕੌਨ ਨਿਵਾਏ। ਚਾਂਪ ਪ੍ਰਚੰਡ ਖਿਚੇ ਚਿਰੜਾਏ॥ ੨੨ ॥ ਖੈਂਚਿ ਖੈਂਚਿ ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਦੈ ਬਾਲੇ[2]। ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਏ ਕਰਤਿ ਉਤਾਲੇ। ਲਗਯੋ ਬਡੋ ਬਲ ਐਂਚਤ ਧਨੁ ਕੋ। ਨਹਿਂ ਬਚਾਵ ਕਿਯ ਘਾਵ ਜੁ ਤਨ ਕੋ॥੨੩॥ ਲਗੇ ਜ਼ਖਮ ਤੋਪੇ ਤ੍ਰੁਟਿ ਗਏ। ਰੁਧਰ ਨਿਕਾਸਿ ਪਟ ਭੀਜਤ ਭਏ। ਪੂਰਬ ਤੇ ਭੀ ਘਾਵ ਬਡੇਰਾ। ਭਯੋ ਤੁਰਤ ਹੀ ਤਨ ਮਹਿਂ ਹੇਰਾ। ॥ ੨੪ ॥ ਬਿਸਮਤਿ ਮਨ ਕਿਯੋ ਹਾਹਾਕਾਰਾ। 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ' ਕਹਿਂ ਸਕਲ ਨਿਹਾਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਉਮਰਾਵਨ ਭਾਖਾ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਾਂ ਕੀਨ ਇਹ ਕਾਂਖਾ' ॥੨੫॥ ਦੇ ਸਿਰੁਪਾਉ ਬਿਦਾ ਤਬਿ ਕਰੇ। ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਦੀਪ ਤਬਿ ਜਰੇ। ਜਮਦੁਤੀਆ ਸਸਿ ਦਿਨ[3] ਤਬਿ ਹੋਤੋ। ਬਡੋ ਜਤਨ ਤੇ ਬੰਧਨ ਕਿਤੋ ॥੨੬॥ ਰਾਤਿ ਬਿਤੀਤ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਦਿਵਸ ਤੀਜ ਆਇਸੁ ਫੁਰਮਾਈ। 'ਲੇਹੁ ਪੰਚ ਸੈ ਕੋਸ਼ ਰਜਤਪਨ। ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਰਸਦ ਖਰੀਦਨ ॥੨੭॥ ਇਕ ਸੌ ਕੋ ਚੰਦਨ ਅਨਵਾਵਹੁ। ਗਮਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੌਜ ਸਭਿ ਲਯਾਵਹੁ। ਮਾਨਹੁ ਬਚਨ,ਕਰਹੁ ਨਹੀਂ ਟਾਰਾ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਭਜੋ ਕਰਤਾਰਾ ॥੨੮॥ ਕਰਹੁ ਆਜ ਤੇ ਤ੍ਯਾਰ ਅਹਾਰਾ। ਪ੍ਰਾਤ ਚਤੁਰਥੀ ਹੈ ਬੁਧਿਵਾਰਾ। ਦਿਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਭੋਜਨ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਉੱਦਮ ਕਰਹੁ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਯੋ' ॥ ੨੯ ॥ ਅਪਰ ਦਰਬ ਘ੍ਰਿਤ ਹਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ। ਮੇਵਾ ਚੂਨ ਸੁਪੇਦਾ ਆਨਾ। ਲੰਗਰ ਕਰਨ ਲਗੇ ਨਰ ਘਨੇ। ਬਾਸੁਰ ਅਰੁ ਸਗਰੀ ਨਿਸ ਬਨੇ ॥ ੩੦ ॥ ਪੂਪ ਪੂਰਿਕਾ ਚਢਹਿਂ ਕਰਾਹੇ। ਕਰਿ ਤਿਆਰ ਧਰਿ ਕੋਸ਼ਠ ਮਾਂਹੇ। ਬਨੇ ਕਚੌਰੀ ਬਰੇ ਪਕੌਰੇ। ਡਾਰਿ ਮਸਾਲੇ ਦਧਿ ਮਹਿ ਬੋਰੇ ॥ ੩੧ ॥ 'ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਹੁ ਧਾਇ ਸਭਿ ਜਾਵਹੁ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਸੌਜ ਖਰੀਦ ਲਿਆਵਹੁ'। ਦਯਾ*

[1]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਸਾਡਾ) ਬਲ ਦੱਸਣਗੇ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਇਹ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਛਲ ਵਾਸਤੇ ਭਾਰੇ ਧਨੁਖ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। [ਬਲ=ਤਾਕਤ। ਬਲ=ਵਲ,ਵਲ ਨਾਮ ਹੈ ਛਲ ਦਾ, ਬਨਾਵਟ]। [2]ਇਕ ਦੋ ਬਾਲੇ ਦਿਤੇ। [3]ਸੋਮਵਾਰ। *ਪਿਛੇ ਅੰਸੂ ੧੪ ਦੇ ਅੰਕ ੪੬ ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਤਿਵੇਂ ਉਸੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਜੋਧਾ ਸਿੰਘ' ਹੈ। (ਵੇਖੋ ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੧੨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ)।

ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ।ਆਦਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਭਿਗੁਨਿ ਗੁਨਿ[1]॥੩੨॥ ਲੇ ਗਨ ਧਨ ਕੌ ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਰਸਦ ਖਰੀਦਨ ਕੀਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ। ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਪੋਟੀਨ[2] ਉਠਾਇ। ਦੀਨਸਿ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਪੁਚਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਾਹੇ ਦਏ ਚਢਾਈ। ਲਗਿ ਪਕਵਾਨ ਹੋਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਚ ਤੇ ਸਭਿ ਲਗਾਇ। ਕਰਹਿੰ ਤਯਾਰ ਕੋ ਧਰਹਿੰ ਟਿਕਾਇ॥ ੩੪ ॥ ਚਿਤ ਚਿੰਤਿਤ ਸਭਿ ਕੇ ਹੁਇ ਰਹੇ।–ਗੁਰ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ ਕੋ ਲਹੇ। ਕੋ ਵਾਲੀ ਅਬਿ ਇਹਾਂ ਹਮਾਰੋ। ਕਿਸਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿੰ ਨਿਹਾਰੋ–॥ ੩੫ ॥ ਸ੍ਰਵਤ ਸ਼੍ਰੋਣ ਘਾਵ ਜੁ ਗੁਰ ਤਨ ਮੈਂ। ਪਿਖਹਿ ਬਿਖਾਦਮਾਨ ਹੁਇ ਮਨ ਮੈਂ। ਪਾਟੀ ਬੰਧ ਕਰਹਿੰ ਉਪਚਾਰ।ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਜੁਗਮ ਚਵਰ ਕੋ ਧਾਰਿ॥ ੩੬ ॥ ਦਿਵਸ ਤੀਜ ਕੋ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਯੋ। ਪੁਨ ਨਿਸ ਮਹਿ ਪਕਵਾਨ ਪਕਾਯੋ। ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਮਿਲਿ ਨਰ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲਗਿ ਪੁੰਜ ਕਰਾਯਾ ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਿ-ਹਿਨਿ ਕੀਨੋ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਚਾਰੋਂ ਬਰਣ ਜੁ ਆਸ਼੍ਰਮ ਚਾਰ। ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਦੀਜੈ ਇਕ ਵਾਰ॥ ੩੮ ॥ ਕਰਹੁ ਪੰਕਤਿਨਿ ਦੇਹੁ ਬਿਠਾਇ। ਦੇਰ ਨ ਕੀਜੈ ਅਸਨ ਅਚਾਇ'। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਪੁੰਜ ਨਰ ਧਾਏ। ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਾਏ ॥੩੯॥ 'ਅਚਨ ਅਹਾਰ ਜੱਗ ਕੋ ਆਵਹੁ। ਲਖਹੁ ਤਯਾਰ ਨਹਿੰ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਾਧ ਫਕੀਰ ਅਤੀਤ। ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਆਏ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤ॥੪੦॥ -ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਕੁਨਕਾ ਜੋ ਖਾਇ। ਪਾਵਨ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਹੁਇ ਜਾਇ–। ਇਮ ਮਨ ਜਾਨਿ ਬਰਣ ਜੋ ਚਾਰ। ਆਸ਼੍ਰਮ ਚਾਰੋਂ ਕਰਨ ਅਹਾਰ ॥ ੪੧ ॥ ਅਪਰ ਭੇਖ ਧਾਰੀ ਸਭਿ ਆਏ। ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਭੀਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਇਕ ਦਰਸਹਿੰ ਇਕ ਆਵਹਿੰ ਚਲੇ। ਇਕ ਬੈਠੇ ਪੰਕਤਿ ਕਰਿ ਭਲੇ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਜੱਗ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ। ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਕੀ ਪੰਕਤਾਂ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਬੈਠਾਇ। ਸਾਦਰ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ ਕੋ ਨੀਰ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਿ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੂਰਬ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਰਤਾਯੋ। ਦੇਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਾਯੋ। ਪੂਪ ਪੂਰਿਕਾ ਪੁੰਜ ਕਚੌਰੀ। ਬਰੇ ਪਕੌਰੇ ਦੇ ਸਭਿ ਠੌਰੀ ॥ ੨ ॥ ਅਤਿ ਸ੍ਵਾਦਲ ਗੁਰ ਜੱਗਸ ਅਹਾਰਾ।

[1]ਸੋਚ ਸੋਚਕੇ। [2]ਪੰਡਾਂ ਪਾਂਡੀਆਂ ਨੇ।

ਅਗੀਹ ਸਰਾਹੈਂ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗ੍ਰ ਸਭਿ ਧਰੈਂ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਭੀ ਖੈਬੋ ਕਰੈਂ ॥ ੩ ॥ ਫਿਰੈਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੇ ਪ੍ਰੋਸਨਹਾਰੇ। 'ਲੇਹੁ ਲੇਹੁ' ਸਭਿ-ਹੂੰਨਿ ਉਚਾਰੇਂ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕੋ ਭੋਜਨ ਦੀਨਿ। ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਅਚਵਨੋ ਕੀਨਿ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਵਾਦ ਪਾਇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸਰਾਹੈਂ। ਪਾਨ ਪਖਾਰੈਂ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਪਾਹੈਂ। ਸੁਜਸੁ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਲਹਿ ਦਰਸ਼ਨ। ਕਦਮ ਪਦਮ ਕੋ ਹਾਥ ਸਪਰਸ਼ਨ ॥ ੫ ॥ ਆਪ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਪਧਾਰੇ। ਸੋ ਦਿਨ ਬੀਤਯੋ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਭਨੀ ਗੁਰਬਾਨੀ। 'ਸਿਮਰਹੁ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੰਚਮੀ ਸੁਰ ਗੁਰ ਵਾਰ। ਦਿਵਸ ਭਲੋ ਉਰ ਲੀਨਿ ਬਿਚਾਰ। ਹੁਇ ਤਯਾਰੀ ਹਮਰੀ ਪਰਲੋਕ। ਧਰਹੁ ਅਨੰਦ ਨ ਕੀਜਹਿ ਸ਼ੋਕ ॥੭॥ ਜਾਗ੍ਰਨ ਕਰੋ ਜਪਹੁ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਸੰਚ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਸੌਜ ਮਹਾਨੀ। ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਸਕਲ ਹੀ ਲਯਾਇ। ਕਿਧਹੂੰ ਨਹੀਂ, ਸੁਧ ਦੇਹ ਬਤਾਏ' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੁਧਿ ਲੀਨ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਹੇਰਨ ਕੀਨ। ਜੋ ਜੋ ਵਸਤੁ ਪਹੁਚੀ ਆਇ। ਕਰੀ ਨਿਵੇਦਨ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਇ ॥੯॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਸੌ ਮਨ ਚੰਦਨ ਆਯੋ। ਅਤਰ ਗੁਲਾਬ ਧਰਯੋ ਸਮੁਦਾਯੋ। ਸੂਖਮ ਚੀਰ ਮੋਲ ਬਹੁ ਕੇਰਾ। ਸੀਵਨਹਾਰ ਸਿਵਤ ਇਸ ਬੇਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲਗਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਾਰੀ। ਬਨਹਿ ਨਵੀਨ ਆਪ ਕੀ ਤਯਾਰੀ। ਭਾਰ ਕੁਸ਼ਾ ਕੋ ਆਨਿ ਧਰਾਯੋ। ਜਵ ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪੁੰਜ ਅਨਾਯੋ'॥੧੧॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਬਤਾਈ। ਦੀਪਮਾਲ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਕਰਿਵਾਈ। ਪੌਰ ਪੌਰ ਪਰ ਘਰ ਘਰ ਪਰ ਧਰਿ। ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਿਮਰ ਕੋ ਪਰਿਹਰਿ॥੧੨॥ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੌ ਜਪੈਂ। ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੇ ਮਨ ਰਪੈਂ। ਥਿਰੇ ਇਕੰਤ ਆਪ ਭਗਵੰਤ। ਮਿਲੇ ਪੁੰਜ ਸਿਖ ਸੰਤ ਮਹੰਤ ॥ ੧੩ ॥ 'ਦੁਰਲਭ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਅਬੈ'। ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਸਭੈ। ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ ਜਾਗ੍ਰਨ ਕਰਿ ਕੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਕ ॥੧੪॥ ਜਾਮ ਰਹੀ ਜਬਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਿ ਕੈ ਲਾਯਸ ਧਯਾਨੇ। ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਨ ਥਿਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥ ਨਭ ਸਮ ਬਯਾਪਕ ਜੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ।ਅਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਿਨ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। [1]ਭੂਤ

[1]ਇਥੋਂ 'ਸਤਿ, ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਰੂਪ' ਤੇ 'ਅਸੱਤ, ਜੜ੍ਹ, ਦੁਖ ਰੂਪ' ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਚੱਲੀ ਹੈ।

ਭਵਿੱਖ ਨ ਨਾਸ਼ ਪ੍ਰਣਾਮ[1]। ਯਾਂਤੇ 'ਸੱਤਿ' ਕਹਤਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਨਾਮ[2] ॥ ੧੬ ॥
ਮਾਇਆ ਜਗਤ ਅਵਿੱਦਯਾ ਆਦਿ[3]।ਜਿਸ ਬਿਹੀਨ ਜੜ੍ਹ ਸਹਤ ਬਿਖਾਦ[4]
ਮੇਲੇ ਭਏ ਤੇ ਦੇਹ ਜਿਤੇਕ[5]। ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ ਹ੍ਵੈਂ ਸਹਤ ਬਿਬੇਕ[6] ॥ ੧੭ ॥
ਯਾਂਤੇ ਚੇਤਨ ਨਾਮ ਬਤਾਵੈਂ। ਮਨ ਆਦਿਕ ਚੰਚਲ ਹ੍ਵੈ ਜਾਵੈ[7]। ਜਿਸ
ਬਿਹੀਨ ਦੁਖਿ ਸਗਰੇ ਹੇਰੀ[8]। ਬਿਸ਼ਯਾਨੰਦ ਬੂੰਦ ਜਿਸ ਕੇਰੀ[9] ॥ ੧੮ ॥ ਸੋ
ਆਨੰਦ ਕੋ ਉਦਧਿ ਅਪਾਰਾ[10]।ਤਿਸ ਮਹਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿਟਿਕੀਇਕ ਸਾਰਾ[11]। ਜੋ
ਮਾਨਵ ਅੱਗਯਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ੇ[12]।ਪਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਮਝੈਂ ਗੁਰ ਆਸ਼ੇ॥੧੯॥ ਬ੍ਰਿਤਿ
ਸਥੂਲ ਤੇ ਲੀਨਿ ਹਟਾਇ। ਸੂਖਮ ਕੇ ਬਿਚਾਰ ਮਨ ਲਾਇ। ਰੱਜੂ ਸਰਪ
ਜਗਤ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਸੱਤਿ ਸਰੂਪ ਆਪਨੋ ਮਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਬਾਲਕ, ਤਰੁਨ
ਬ੍ਰਿੱਧ ਨਹਿ ਹੋਵਾ। ਜਨਮਹਿ ਨਹੀਂ, ਮਰਨ ਨਹਿ ਜੋਵਾ। ਦੇਹਾਦਿਕ ਹੰਤਾ
ਨਿਰਵਾਰ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਜਾਨਯੋਂ ਨਿਰਧਾਰ[13] ॥੨੧॥ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤਿਨ ਕਹੁ
ਕਿਮ ਹੋਵੈ।ਰੂਪ ਅਨਾਸ਼ੀ ਬਿਨ ਦੁਖ ਜੋਵੈ[14]। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨੈਨ ਉਘਾਰੇ।
ਸਿੰਘਨ ਸਕਲ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੇ॥੨੨॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ।'ਕਹਹੁ
ਆਪ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਬਾਨੀ। ਅਬਿ ਤੌ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ। ਜਿਹ ਸੁਨਿ
ਪੀਛੇ ਮਨ ਠਹਿਰਾਵੈਂ' ॥ ੨੩ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਉਚਾਰੇ। 'ਸੁਨਹੁ
ਖਾਲਸਾ! ਤੁਮ ਮਮ ਪਯਾਰੇ! ਨੇਤਿ[15] ਰਚੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੈਸੋ।ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਨ

---

[1]ਪਿਛੇ ਅਗੇ (ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ) ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵ ਜੋ ਸਦਾ 'ਹੈ'। [2]ਸ਼੍ਰੁਤੀ (ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ 'ਸੱਤਿ' ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। [3](ਚੇਤਨ ਚਲਿਆ) ਜੋ ਅਵਿਦਿਆ, ਮਾਇਆ ਤੇ ਜਗਤ ਆਦਿਕ ਹਨ। [4]ਜਿਸ (ਚੇਤਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਇਹ ਸਾਰੇ) ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇਸ਼੍ਟ ਹੈਨ। [ਸੰਸ:, ਵਿਖਾਦ=ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੇਸ਼ਟਾ ਨਾ ਹੋਵੇ]। [5](ਜਿਸ ਦੇ) ਮੇਲ ਹੋਇਆਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਹਨ.........। [6]ਗਜਾਤ ਸਹਿਤ ਤੇ ਕ੍ਰਿਆ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। [ਬਿਬੇਕ=ਗਜਾਤ]। [7]ਭਾਵ, ਜਿਸਦੀ (ਚੇਤਨਤਾ) ਕਰਕੇ ਮਨ ਆਦਿਕ ਸਫੁਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [8](ਹੁਣ 'ਆਨੰਦ' ਟੁਰਿਆ। ਜਿਸ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁਖੀ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [9]ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਸ (ਆਉਂਦਾ) ਹੈ (ਉਹ) ਉਸ (ਆਨੰਦ ਸਾਗਰ) ਦੀ ਬੂੰਦ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। [10]ਉਹ ਜੋ ਅਨੰਦ ਦਾ ਅਪਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। [11]ਭਾਵ ਸਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਇਕ ਸਾਰ ਟਿਕ ਗਈ ਹੈ। [12](ਐਉਂ ਜੋ) ਮਨੁੱਖ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। [13]ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। [14]ਜੋ (ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ) ਸਤਿ, ਚੇਤਨ, ਆਨੰਦ ਵੇਖਦੇ ਹਨ [ਅਨਾਸ਼ੀ=ਸਤਿ। ਬਿਨ ਦੁਖ=ਆਨੰਦ]। [15]ਹੋਣ ਹਾਰ, ਭਾਵੀ, ਨੀਯਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਾਤ।

ਮਿਟੈ ਸੁ ਕੈਸੇ ॥੨੪॥ਜੌ ਜਨਮੈ ਹੁਇ ਹੈ ਤਿਨ ਮਰਨਾ।ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਲਹਿ ਨਾਸ਼ ਪ੍ਰਹਰਨਾ[੧]। ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਉਪਾਏ[੨]। ਆਰਬਲਾ ਇਨ* ਗਿਨਤਿ[੩] ਬਿਤਾਏ ॥੨੫॥ ਸਦਾ ਅਕਾਲ ਕਾਲ ਭਗਵਾਨਾ[੪] ।ਪ੍ਰਜੈ ਅਉਧ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿ ਖਾਨਾ[੫]। ਚਉਦਹਿ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਥਿਰ ਕੋਇ ਨ। ਕੋ ਅਸ, ਕਾਲ ਬਸੀ ਜੋ ਹੋਇ ਨ ॥੨੬॥ਪੰਚ ਤੱਤ ਕੋ ਜਗ ਬਿਸਤਾਰਾ। ਤਿਨ ਭੀ ਭੱਖਹਿ ਕਾਲ ਕਰਾਰਾ[੬]। ਜਬਿ ਕਾਰਨ ਹੀ ਲਹਨੇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ। ਕਾਰਜ ਥਿਰਿਬੇ ਕੀ ਕਿਤ ਆਸਾ[੭]?॥੨੭॥ਸਭਿ ਕੇਰਚਨਹਾਰ ਕਮਲਾਸਨ[੮]।ਕਾਲ ਪੁਰਖ[੯] ਭਖਿ ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸ਼ਨ। ਤਿਮ ਹੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ੰਭੁ ਬਡ ਦੋਊ।ਪ੍ਰਜੇ ਔਧ ਥਿਰ ਰਹੈ ਨ ਕੋਊ ॥ ੨੮ ॥ ਅਪਰਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕੌਨ। ਜੋ ਥਿਰ ਰਹੈ ਚੌਦਹੂੰ ਭੌਨ[੧੦]। ਯਾਂਤੇ ਭੂਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਨੇਹੁ। ਨਹਿ ਆਛੇ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਅਛੇਹੁ ॥੨੯॥ ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਦਿਕ† ਜੋ ਕਹੀਯਤਿ। ਸੂਖਮ ਤੇ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਲਹੀਯਤਿ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਕਾਲ ਨ ਪਹੁੰਚੈ ਖਾਇ[੧੧]। ਅਬਿ-ਨਾਸ਼ੀ ਜੋ ਨੀਤ ਰਹਾਇ॥੩੦॥ ਸੋ ਸਰੂਪ ਅਪਨੋ ਪਹਿਚਾਨੋ। ਰਹੋ ਅਨਦ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿੰ ਠਾਨੋ। ਇਸ ਸਮ ਸਦਾ, ਬਾਲ ਨਹਿੰ ਤਰੁਨਾ ਬ੍ਰਿੱਧ ਨ ਜਨਮ ਨ ਹੁਇ ਕਬਿ ਮਰਨਾ ॥ ੩੧॥ ਦੂਖ ਦਾਰਿੱਦ੍ਰ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਰੂਪ ਅਨੰਦ ਬਿਘਨ ਕੋ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਹਾਂ ਨਿਵਾਸੁ।

---

[੧]ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਭ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। (ਅ) ਨਾਸ਼=(ਪਿੱਛੇ) ਨਾਸ਼ (ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ)। ਪ੍ਰਹਰਨਾ=(ਅਗੋਂ ਬੀ) ਨਾਸ਼ (ਹੋਵੇਗਾ)। [ਨਾਸ਼=ਬਿਨਾਸ਼। ਪ੍ਰਹਰਨ=ਵਿਨਾਸ਼]। [੨]ਸੂਰਜ, ਚੰਦ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਪਾਏ ਹਨ। (ਅ) ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੰਦ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਉਪਜਦੇ (ਪ੍ਰਗਟਦੇ) ਹਨ। (ਚੰਦ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਿਥਾਂ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿਨ ਵਾਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਆਰਬਲਾ ਵਿਹਾ ਰਹੀ ਹੈ)। [੩]ਇਨ੍ਹਾਂ (ਦਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ) ਗਿਣਦਿਆਂ। [੪]ਇਕ ਕਾਲ ਸਦਾ ਅਕਾਲ ਹੈ। (ਕਾਲ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਪਦ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਗਵਾਨ ਵੇਦ ਵਿਆਸ)। [੫]ਖਾਂਦਾ ਹੈ। [੬]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਭਯਾਨਕ ਕਾਲ ਭੱਖਦਾ ਹੈ। [੭]ਭਾਵ, ਪੰਚ ਤਤ ਤੋਂ ਜਗਤ ਬਨਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਪੰਚ ਤਤ ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋਇ, ਤਦ ਬਿਨਾਸ ਸਰੂਪ ਦਾ ਕਾਰਜ, ਜੋ ਜਗਤ ਹੈ, ਕੀਕੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? [੮]ਬ੍ਰਹਮਾ। [੯]ਕਾਲ, ਯਮ [ਸੰਸਃ, ਕਾਲਪੁਰਖ=ਕਾਲ, ਯਮ]। [੧੦]ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਸਦਾ ਥਿਰ ਇਹ ਬੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਥਿਰ ਹੈ ਚੌਦਾਂ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ। [੧੧]ਨਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਨਾ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

*ਪਾਃ–ਦਿਨ। †ਪਾਃ–ਸੱਤਾ ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰ।

ਜਿ।। ਠਾਂ ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਨ ਨਾਸ਼* ॥ ੩੨ ॥ ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਲਖਿ ਜਗ ਕੇ ਜੀਵ।ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਥੀਵ। ਦੇਹ ਅਹੰਤਾ ਧਰਿ ਧਰਿ ਗਾਢੇ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਬਹੁ ਬਾਢੇ ॥ ੩੩। ਪੰਚ ਕਲੇਸ਼ਨ[1] ਬਸੀ ਹਮੇਸ਼। ਭ੍ਰਮਤਿ ਮਾਇਆ ਲਗੇ ਹਮੇਸ਼। ਬਾਦ ਬਿਰੋਧੀ ਪਰਿਪਰਿ ਮਰੈਂ। ਸੰਕਟ ਸਹੈਂ ਨਰਕ ਮਹੁੰ ਪਰੈਂ ॥੩੪॥ ਤਿਨ ਜੀਵਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕੋ ਕਰਿਬੇ। ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕਰੈਂ ਦੇਹ ਜਗ ਧਰਿਬੋ।ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ੈਂ। ਉਰ ਤੇ ਹਰਹਿ ਬਿਕਾਰ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੈ॥੩੫॥ ਭਲੇ ਪੰਥ ਕੋ ਚਲਨ ਬਤਾਵੈਂ।ਸ਼੍ਰੇਯ ਲਹੈਂ, ਤਿਸ ਰੀਤਿ ਚਲਾਵੈਂ। ਕਸ਼ਟ ਨਰਕ ਤੇ ਲੇਤਿ ਬਚਾਇ। ਜਗੇ ਭਾਗ ਨਰ ਸੋ ਗੁਰ ਪਾਇੰ ॥੩੬॥ ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਰੈ ਜਗ ਸਾਗਰ। ਅਪਰ ਤਰਾਵਹਿ ਹੋਤਿ ਉਜਾਗਰ। ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਕੋ ਬਤਾਇ ਕਰਿ ਕਾਰਜ। ਅਪਨਿ ਥਾਨ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਆਰਜ[2] ॥੩੭॥ ਜਿਮ ਛਿਤਿ ਪਰ ਦੁਰਭਿੱਛ ਕਰਾਲਾ। ਜਹਿ ਕਹਿ ਉਪਜਹਿ ਤਪਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਪਿਖਿ ਕੈ ਤਤਕਾਲਾ। ਬਿਦਤਹਿ ਨਭ ਮਹਿ ਮੇਘਨਿ ਮਾਲਾ ॥ ੩੮ ॥ ਬਰਖਾ ਕਰਿਕੈ ਤਪਤਿ ਮਿਟਾਵੈ। ਅੰਨ ਉਪਾਵਨ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ। ਪੁਨ ਸੋ ਮੇਘ ਲੀਨ ਹੁਇ ਜਾਇੰ। ਜਹਿਂ ਤੇ ਆਵਹਿਂ ਤਹਾਂ ਸਮਾਇੰ[3] ॥ ੩੯ ॥ ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਲਖਹੁ ਸ਼ਰੀਰ।ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਕਰਿ ਧੀਰ।ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਾਇ। ਨਿਤ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਰਹੈਂ ਸਹਾਇ ॥੪੦॥ ਉਪਜਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਉ ਮਨ ਜਾਂਕੇ। ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈਂ ਤਾਂਕੇ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੌ ਦੀਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਨਹੁ ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਦੀਨ॥੪੧॥ਧਰਾ ਰਾਜ ਹਿਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਾਏ। ਮਰਹਿ ਜੰਗ ਮਹਿ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਏ। ਦੇਵੀ ਮਾਤ ਅੰਕ ਮਹਿ ਪਾਏ†। ਸਕਲ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਲੜ ਲਾਏ॥੪੨॥ਬੇਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸਾਰ ਨਿਕਾਸਾ‡। ਨਿਜ ਬਾਨੀ ਮਹਿ ਗੁਰਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਪਠਹੁ ਸੁਨਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਹੁ। ਗੁਰ ਕੇ ਲੋਕ ਨਿਸੰਸੈ ਜਾਵਹੁ ॥ ੪੩ ॥ ਤਨ ਕੀ ਗਤਿ ਐਸੇ ਹੀ ਹੋਤਿ। ਬਿਨਸ ਜਾਤਿ ਹੈ ਜਿਤਿਕ ਉਦੋਤ। ਜਿਨਹੁੰ ਨਰਹੁੰ ਸਿਮਰਯੋ ਸਤਿਨਾਮੂ।

[1]ਪੰਜ ਕਲੇਸ਼ ਇਹ ਹਨਃ—ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਅਸਿਮਤਾ, ਰਾਗ, ਦ੍ਵੈਖ, ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼। [ਅਸਿਮਤਾ= ਪਦਾਰਥਾਂ ਸਬੰਧੀਆਂ ਵਿਚ ਅਹੰ ਬੁੱਧੀ। ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼=ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ, ਯਾ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਡਾਢੀ ਪਕੜ। ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ]। [2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ। [3]ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਹੈ, ਇਕ ਅੰਗ ਲੈਣਾ ਹੈ। *ਪਾਃ—ਜਗ ਮਗੁ ਜੋਤ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। †ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਟੂਕ। ‡ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੧, ੪੨ ਤੇ ੪੩ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ।

ਆਤਮ ਗਯਾਨੀ ਥਿਰ ਨਿਜ ਧਾਮੂ ॥ ੪੪ ॥ ਤਿਨਹੁੰ ਆਪਨੋ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਾ।ਪਰੇ ਪਾਰ ਜਗ ਪਾਰਾਵਾਰਾ । ਬਹੁਰ ਨ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿ ਆਇ। ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਸਮਾਏ' ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ 'ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਯਾਰੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਵੀਰਵਾਰ ਤਿਥ ਪੰਚਮੀ ਕਾਤਿਕ ਸ਼ੁਦੀ ਸੁਜਾਨ । ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਅਨੰਦ ਚਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਮਲ ਸਮਾਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਗਿਰਾ ਸੁਗੰਧਿ[1] ਲੇਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨ । ਮਿਲੇ ਚਾਹਿੰ ਨਰ ਮਧੁਪ ਹਜ਼ਾਰਨਿ।ਜੱਗਯ ਬਿਖੈ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਾਨ ਗਏ।ਅਪਰਨਿ ਸੰਗ ਜਨਾਵਤਿ ਭਏ ॥੨॥ ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ ਗੁਰ ਕੇਰੀ । ਮਹਿਮਾ ਭਾਖਤਿ ਬਡਹੁੰ ਬਡੇਰੀ । 'ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸੋਢੀ ਸੁਲ-ਤਾਨ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨ ॥ ੩ ॥ ਬੈਰੀ ਬਨ ਕੋ ਬੰਨ੍ਹਿ[2] ਬਿਸਾਲਾ । ਬੀਰਨ ਬੀਚ ਬਡੇ ਬਲਵਾਲਾ।ਲਰੇ ਅਸੰਖ ਸੰਗ ਘਨ ਸ਼ਯਾਮੂ[3]। ਤਿਮ ਅਤਿਰਥੀ ਭਯੋ ਇਨ ਨਾਮੂ ॥ ੪ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨਾਈ।ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਗਤਿ ਦਾਈ। ਐਧ ਪੰਚਮੀ ਤਿਥਿ ਲੌ ਆਜ। ਕਰਯੋ ਸਕੇਲਨ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ॥ ੫ ॥ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਪਹੁੰਚਹੁ ਤਿਨ ਪੌਰ। ਦਰਸਹੁ ਅਬਿ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਦੁਰਲਭ ਹੈ ਜਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਨ। ਪਰਸੇ ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਵਨ[4]'॥੬॥ਧਾਇ ਧਾਇ ਅਸ ਕਹਿ ਕਹਿਆਇ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ। ਨਿਕਟ ਦੂਰ ਤੇ ਉਰ ਬਿਸਮਾਇ। ਮਿਲੇ ਆਨ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਪਾਇ ॥੭॥ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਪੁੰਜ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ਬੈਰਾਗੀ ਬਹੁ ਭੇਖਨ ਧਾਰੀ । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸੁਨੇ ਜਬਿ ਜਿਸ ਕਿਸ। ਉਤਲਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਗਨ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ॥ ੮ ॥ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਸਾਧ ਸਭਿ ਆਏ। ਦਰ-ਸਹਿੰ ਚੌਂਪ ਵਧਾਵਤਿ ਧਾਏ।'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ'। ਕਹੈਂ ਸਕਲ ਇਮ ਨਿਕਟ ਕਿ ਦੂਰੇ॥੯॥ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਨਿ ਤੇ ਮੇਲਾ ਭਯੋ।ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦਯੋ। ਚਾਰ ਘਰੀ ਲਗਿ ਥਿਰੇ ਦਿਵਾਨ। ਪੁਨ ਇਕੰਤ ਭੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਜਾਨ ॥੧੦॥ ਦੇਗ਼ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤਹਿੰ ਬਰਤਾਈ। ਬਾਂਛਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਅਚਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਪਨੋ ਥਾਰ ਅਨਾਯੋ। ਅਚਯੋ ਅਹਾਰ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਭਾਯੋ॥੧੧॥ਪਨਹਿ ਪਾਨ ਹਿਤ ਪਾਨ ਕਟੋਰਾ[5]। ਪਾਨ ਗਹਯੋ[6]

[1]ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਸੁਗੰਧੀ। [2]ਅਗਨੀ। [3]ਜਿਵੇਂ ਲੜੇ ਸਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਸੰਖਾਂ ਨਾਲ। [4]ਪਾਈਦੇ ਹਨ। [5]ਪੀਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਟੋਰਾ। [6]ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਿਆ।

ਕਿਧ ਆਨਨ ਓਰਾ। ਕੁਛਕ ਪੀਯੋ ਪੁਨ ਹੁਰਾ ਸੁਧਾਰਾ। ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ ਥਿਰੇ ਉਦਾਰਾ ॥੧੨॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਪੌਢੇ ਪਰਯੰਕਾ। ਸਾਗਰ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਮਯੰਕਾ[1]।ਡੇਢ ਜਾਮ ਜਬਿਹੂੰ ਦਿਨ ਰਹ੍ਯੋ। ਸੁੱਖੇ ਅਰੁ ਅਫੀਮ ਹਿਤ ਕਹ੍ਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਮਾਦਿਕ ਛਕੇ ਸੌਚ ਕੋ ਧਰੇ। ਪੁਨ ਸ਼ਨਾਨ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਕਰੇ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਭਿ ਨਵੀਨ ਅਨਵਾਈ।ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਕਾਛ ਕਟਿਕਸੀ* ਸੁਹਾਈ ॥੧੪ ॥ ਕੇਸਨ ਤੇ ਸਭਿ ਨੀਰ ਨਿਚੋਰਾ। ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਗੰਧ ਝਕਝੋਰਾ[2]। ਜੂਰਾ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਬਨਾਯੋ। ਸ਼ਮਸ਼ ਮੂਛ ਕੇਸ਼ਨ ਚਿਕਨਾਯੋ॥ ੧੫ ॥ ਸੂਖਮ ਨੀਕ ਨਈ ਉਸ਼ਨੀਕ[3]। ਚਿਨ ਕਰਿ ਧਰਿ ਥਿਰ ਦਾਸ ਨਜੀਕ।ਜੂਰੇ ਸੰਗ ਛੋਰ[4] ਅਟਕਾਯੋ। ਪੁਨ ਚਹੂੰ ਓਰ ਪੇਚ ਲਪਟਾਯੋ॥ ੧੬॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਪੇਚ ਪ੍ਰਵਾਰੇ। ਪੁਨ ਜੂਰੇ ਪਰ ਲਗਾਇ ਸੁਧਾਰੇ। ਮੁਕਰ ਮਹਾਨ ਦਿਖਾਇ ਅਗਾਰੀ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸਵਾਰੀ॥ ੧੭ ॥ ਪੁਨ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਜਿਗਾ ਦਿਖਾਈ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੀ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ। ਪਾਗ ਭਾਲ ਪਰ ਬੰਧਿ ਸਜਾਈ। ਪੰਕਤਿ ਹੀਰਨ ਕੀ ਦਮਕਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਜ਼ਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ ਜੋਤਿ।ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਸ਼ੋਭ ਉਦੋਤਿ। ਮੁਕਤਾ ਗੁੱਛਨ ਸ਼ੁਭਤਿ† ਉਜਾਲਾ। ਸੁੰਦਰ ਕਲਗ਼ੀ ਬਨੀ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੯॥ ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਜਵਾਹਰ ਲਾਗੇ। ਘੜਤ ਅਨੂਠੀ ਜ਼ੇਬ ਸੁ ਜਾਗੇ। ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਉਤੰਗ ਸਜਾਈ। ਹਾਲੇ ਸਿਰ[5] ਝੁਲਤਿ ਦਮਕਾਈ॥ ੨੦॥ ਸੂਖਮ ਤੇ ਸੂਖਮ ਬਰ ਚੀਰ। ਜਾਮਾ ਪਹਿਰ੍ਯੋ ਦਿਪੈ ਸਰੀਰ। ਬਹੁ ਪਾਲਨ ਕੋ ਸਜਨੋ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੰਦ ਬੰਦ[6],ਲਰਕਾਇ ਸੁ ਢਾਲਾ[7] ॥੨੧॥ਤੀਖਨ ਧਾਰਾ ਖੜਗ ਕਰਾਲੋ। ਕੰਚਨ ਮੁਸ਼ਟ ਜੜਤ ਨਗ ਨਾਲੇ। ਜਿਸ ਕੇ ਲਗੇ ਮੁਨਾਲਿ ਤਨਾਲਾ[8]। ਕੜੀਆਂ ਅਰ ਚਪੜਾਸੁ[9] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥ ਚਾਮੀਕਰ ਕੋ ਚਮਕਤਿ ਚਾਰੁ। ਜ਼ਰੀ

---

[1]ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [2]ਸੁਗੰਧੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ। [3]ਦਸਤਾਰ। [4]ਪੱਲਾ। [5]ਸਿਰ ਹਿੱਲਿਆ। [6]ਤਣੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ। [7]ਢਾਲ ਲਰਕਾਈ। [8]ਮਨਾਲ=ਮਿਆਨ ਦੇ ਉਪਰ ਵਲ ਲੱਗਾ ਲੋਹੇ ਚਾਂਦੀ ਯਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸੰਮ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਸਮੇ ਕੱਢਕੇ ਤਲਵਾਰ ਪੇਟੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਿਆਨ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਜਿਧਰ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਸੰਮ ਤੇ ਠੁਹਕਰ ਨੂੰ 'ਤਨਾਲ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਠ 'ਮਨਾਲਤ ਨਾਲਾ' ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਕਿ 'ਮਣੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਹਨ' ਗ਼ਲਤ ਹੈ। [9]ਕੜੀ=ਮਿਆਨ ਦਾ ਕੁੰਡਾ। ਚਪੜਾਸ=ਬਕਸੂਆ। (ਅ) ਪੇਟੀ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਮੋਢੇ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਹੋਕੇ ਦੋਹੀਂ ਦਾਈਂ ਪੇਟੀ ਤਕ ਆਇਆ ਗਾਤ੍ਰਾ। (ੲ) ਅਜ ਕਲ ਚਪੜਾਸ ਉਸ ਧਾਤ ਦੀ ਫੱਟੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਚਪੜਾਸੀ ਦੇ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। *ਪਾ:-ਕਛੀ। †ਪਾ:-ਸੁੱਭ।

ਗਾਤਰਾ ਜਿਹ ਗੁਲਜ਼ਾਰ[1]। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਹ ਸਮੇਂ। ਪਹਿਰਨ ਤੇ ਪੂਰਬ ਕਰਿ ਨਮੋ ॥ ੨੩ ॥ ਭਰਜੋ ਨਿਖੰਗ ਖਤੰਗਨ ਖਰਨਿ। ਕੰਰਨ ਲਗੇ ਭਏ ਸ਼ੁਭ ਬਰਨ। ਜਰੇ ਕੰਕ ਕੇ ਦੀਰਘ ਪਰਨ[2]। ਜਨੁ ਸਰਪਨ ਕੋ ਘਰ ਹਿਤ ਥਿਰਨ[3] ॥੨੪॥ ਲੇ ਕਰਿ ਗਰੇ ਬਿਖੇ ਤਬਿ ਪਾਯੋ। ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿ ਤਰਕਸ਼ ਖੜਗ ਸੁਹਾਯੋ।ਲੇ ਦੁਕੂਲ[4] ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਹਾਥ।ਕਮਰ ਕਸੀ ਦਿਢ ਬਲ ਕੇ ਸਾਥ ॥੨੫॥ਬਿਛੂਆ, ਖੰਜਰੁ, ਬਾਂਕ, ਕਟਾਰ। ਪੇਸ਼ ਕਬਜ਼ ਇਹ ਧਰੇ ਸੁਧਾਰਿ। ਕਮਰਕਸਾ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਕਰਜੋ। ਜਥਾ ਜੋਗ ਆਯੁਧ ਗਨ ਧਰਜੋ॥੨੬॥ਮਨਹੁੰ ਸਰਦ ਰਿਤੁ ਕੋ ਘਨ ਠਟਾ[5]। ਕੰਰਨ ਲਿਪਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਦੁਤਿ ਛਟਾ[6]। ਉੱਜਲ ਮੁਕਤਾਹਲ[7] ਕੀ ਮਾਲਾ। ਮਨਹੁ ਬਲਾਕਾ[8] ਸ਼ੁਭ-ਤਿ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੭॥ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਨੁਖ ਇੰਦ੍ਰਧਨੁ ਸ਼ੋਭਾ[9]। ਸਿੱਖੀ ਸਿਖ ਮਨ ਆਨੰਦ ਗੋਭਾ[10]। ਬੋਲਨ ਮਧੁਰੀ ਧੁਨਿ ਗੰਭੀਰ। ਸੁਨਿ ਹਰਖਤਿ ਜਨੁ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਭੀਰ ॥ ੨੮ ॥ ਜਾਚਤਿ ਬੂੰਦ ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼। ਹਰਨ ਤ੍ਰਿਖਾ ਬਿਸ਼ਯਾਨਿ ਕਲੇਸ਼। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ। ਲਖਹਿਂ ਮਹਾ-ਤਮ ਕੋ ਮੁਦ ਪਾਏ ॥੨੯॥ ਵਹਿਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰੇ। ਸਭਿਨਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਵਨਿ ਕਰੇ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਨਾਥਹਿ ਬੰਦਹਿਂ[11]। ਕੇਚਿਤ ਸਿਰ ਧਰਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਹਿ ॥ ੩੦॥ ਉਚਰਹਿਂ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਾ-ਵਨ। 'ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਤੁਮ ਆਵਨ। ਲਾਖਨ ਕੋ ਦੇਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। ਲਾਖਹੁੰ ਲਾਗੇ ਭਗਤਿ ਮਹਾਨ ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਸਤਾਰੀ। ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਸ਼ਯ ਬਿਖ ਟਾਰੀ। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਉਤਪਤਿ ਕਰਜੋ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਜਗ ਤੇ ਪਰਿਹਰਜੋ' ॥ ੩੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਸੁ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਰਨ ਹਜ਼ਾਰਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਬਖਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁੰ ਖਾਲਸਾ ਬਨੁ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥ ਤਨਹੁੰ ਕਨਾਤ ਦੁਗਿਰਦੇ ਭਲੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਦੂਰ ਹੋਇ ਨਰ ਖਲੇ। ਸਭਿ ਚੇਦਨ

[1]ਜਰੀਦਾਰ ਗਾਤਰਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਸਨ। [2]ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ ਕੰਕ ਦੇ ਵਡੇ ਖੰਭ ਜੜੇ ਹੋਏ। [3](ਭੱਥਾ) ਮਾਨੋਂ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਠਹਿਰਨ ਲਈ। [4]ਦੁਪੱਟਾ। [5]ਮਾਨੋਂ ਸਰਦ ਰਿਤੁ ਵਿਚ ਬੱਦਲ ਦਾ ਠਾਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। [6]ਇਹ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ (ਮਾਨੋਂ)। [7]ਮੋਤੀ [ਸੰਸ: ਮੁਕ੍ਤਾਫਲ]। [8]ਬਗਲਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ। [9]ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਅਕਾਸ਼ੀ ਪੀਂਘ ਦੀ ਹੈ। [10]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ੍ਰੂਪ ਮੋਰ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਲਗਰਾਂ ਪਰ ਲੋਭ ਰਹੇ ਹਨ। [ਸੰਸ: ਸ਼ਿਖਿਨ=ਮੋਰ। ਗੋਭਾ= ਲਗਰ]। [11](ਸਿਖ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਈਂਧਨ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ । ਪਹੁੰਚਹੁ ਲੇਹੁ ਚਿਤਾ ਰਚਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ੩੪ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਭੂਮ ਕੌ ਲੇਪਹੁ ਸਾਰੇ । ਤਿਸ ਪਰ ਕੁਸ਼ਾ ਦੇਹੁ ਬਿਸਤਾਰੇ । ਚੰਦਨ ਚਿਤਾ ਰਚਹੁ ਤਹਿੰ ਫੇਰ । ਜਵ ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਚਿਰ ਗੇਰਿ॥੩੫॥ਸ਼ੌਰਭਿ[1] ਧਰਹੁ ਸਕਲ ਤਹਿੰ ਜਾਈ । ਕੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ ਬਿਲਮ ਬਿਹਾਈ । ਸ਼ੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਰਬ ਹਮ ਕੀਨਿ । ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਈ ਪਹਿਰ ਤਨ ਲੀਨ ॥ ੩੬ ॥ ਨਹਿ ਬਾਂਛੋ ਤੁਮ ਅਪਰ ਕਰਨ ਕੋ[2] । ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਕਿਧ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨ ਕੋ । ਇਹੀ ਰਹੈਂਗੇ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ । ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸਭਿ ਅੰਗੀਕਾਰੇ' ॥ ੩੭ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਰੇ । ਤਨੀ ਕਨਾਤ ਚੁਗਿਰਦੇ ਸਾਰੇ । ਗਾਡੀ ਕਰਿ ਗਾਢੀ ਗਨ ਮੇਖ[3] । ਡੋਰੈਂ ਬੰਧਨ ਕੀਨਿ ਅਸ਼ੇਖ॥੩੮॥ਲੇਪਨ ਕਰਿ ਅੰਤਰ ਕੋ ਥਾਏ । ਚੰਦਨ ਕੋ ਉਚਾਇ ਕਰਿ ਲਯਾਏ । ਗਨ ਈਂਧਨ ਤੇ ਚਿਖਾ ਮਹਾਨੀ । ਰਚੀ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਦ੍ਰਿਢ ਬਹੁ ਠਾਨੀ[4] ॥ ੩੯ ॥ ਜ੍ਵਲਿਤ ਹੁਤਾਸਨ ਪਰਹਿ ਨ ਗਿਰਿਕੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਚਿ ਕਾਸ਼ਟ ਧਰਿਕੈ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ[5] ਬਹੁ ਗੁਲਾਬ ਕੇ ਛਿਰਕੇ । ਸਹਤ ਕਨਾਤ ਭਿਗੋਵਨ ਕਰਿਕੇ ॥ ੪੦ ॥ ਅਤਰ ਫੁਲੇਲ ਚਿਖਾ ਮਹੁ ਡਾਰਾ । ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਉਠੀ ਅਧਿਕ ਮਹਿਕਾਰਾ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਰਿਕੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਕੌ ਪਰਲੋਕ ਸਿਮਰਿਕੈ ॥ ੪੧॥ ਸ਼ੋਕ ਸਹਿਤ ਸੋਗਨਿ ਤੇ ਸੋਚਤਿ।ਬੂੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਮੋਚਤਿ । –ਕਿਸ ਅਲੰਬ ਅਬਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਬਾਸਾ। ਕਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥ ੪੨ ॥ ਕਰਹਿ ਕੌਨ ਹਮ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ । ਤਜਯੋ ਦੇਸ਼ ਨਿਜ ਬੀਚ ਬਿਦੇਸ਼–। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੈਂ । ਹਾਥ ਸਾਥ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੈਂ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ ਤਯਾਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ । ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਕੀ ਸਿਖ ਸਗਰੇ ਚਲਿ ਆਇ । ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਤਿ ਭਏ ਗਦ ਗਦ ਗਿਰਾ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਕੀ ਆਇਸੁ ਜੈਸੀ । ਮਿਲੇ ਸਕਲ ਕੀਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੈਸੀ' । ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਿ ਖਾਲਸੇ ਓਰੀ । ਜਿਨਹੁੰ ਦ੍ਰਿਗਨਿ ਤੇ ਆਂਸੂ ਛੋਰੀ ॥ ੨ ॥–ਮਮ ਸਰੂਪ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਹਾਂ । ਸਰਬਸ ਤ੍ਯਾਗੇ ਪਹੁੰਚੇ ਇਹਾਂ–। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤੇ

[1]ਸੁਗੰਧੀਆਂ । [2]ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਾ ਕਰੋ । [3]ਸਾਰੀਆਂ ਮੇਖਾਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਕਰਕੇ ਗੱਡੀਆਂ । [4]ਬਹੁਤ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ । [5]ਪਤਲੇ ਕੱਚ ਦੀਆਂ ਦੇਸੀ ਬਣੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ।

ਸਿਧਸਾ ਹੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ ਕੀਯੋ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੩ ॥ ਤਬਿ ਸਾਦਰ
ਸਭਿ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਰੇ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਸ਼ੋਕ ਨਹਿਂ ਕਰੀਯਹਿ ਪਸਾਰੇ। ਬੂਲ
ਸ਼ਰੀਰ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ[1]। ਈਸ਼ੁਰ ਨੇਤਿ[2] ਰੌਦਹੂ ਲੋਗ ॥ ੪ ॥ ਤਨ
ਸਨੇਹੁ ਨਹਿ ਨਿਭਿ ਹੈ ਕਸੇਂ ਹੂੰ। ਸਿਕਤਾ ਸਦਨ ਨਦੀ ਤਟ ਜਸੇਂ ਹੂੰ।
ਨਿਸ਼ਚੈ ਸ਼ਬਦ ਰਿਦਾ ਹੈ ਮੇਰੋ।ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲੀਯਹਿ ਸੰਝ ਸਵੇਰੋ ॥੫॥ ਹਰਿ
ਗੁਰ ਗੁਨ ਮਹਿਂ[3] ਮਨਹਿ ਪਰੋਵਹੁ। ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਨਜਾਰੇ ਨਹਿਂ ਹੋਵਹੁ।
ਹਲਤ ਰੁ ਪਲਤ ਸਹਾਇਕ ਜੋਵਹੁ।ਜਮ ਆਦਿਕ ਕੋ ਡਰ ਉਰ ਖੋਵਹੁ' ॥
੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹਮ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ
ਗਿਨਤੀ। ਨੌ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਅੰਤ ਕੋ ਸਾਰੇ।ਸੰਗਤਿ ਲਰ ਪਕਰਾਇ ਉਦਾਰੇ॥
੭॥ਪੁਨ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ ਕੋ ਕਰੈਂ।ਹਮ ਕਿਸ ਕੇ ਪਗ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰੈਂ?ਕਿਹ
ਕੋ ਕਰਿ ਅਲੰਬ ਕੋ ਚਲੇ?ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਤੁਮਰੋ ਭਲੇ?'॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ
ਤਬਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨ। 'ਹਮ ਸਭਿ ਬਾਤ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਿ ਲੀਨਿ। ਗੀਵ ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਸੋਂ ਪਾਯੋ। ਸੌਂਪਨ ਕਰਿ ਅੰਚਰ ਪਕਰਾਯੋ ॥ ੯ ॥ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਪ੍ਰਭੁ
ਚਰਨਨਿ ਸ਼ਰਨੀ।ਅਪਰਨ ਕੀ ਆਸਾ ਨਹਿਂ ਕਰਨੀ।ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪਰਲੋਕ
ਸੰਤੋਸ਼ਾ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਰਾਖਹੁ ਗੁਰੂ ਭਰੋਸਾ॥੧੦॥ਪਢੀਯਹਿ ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ
ਕੀ ਬਾਨੀ। ਰਖੀਅਹਿ ਰਹਤ ਜੁ ਹਮਹੁਂ ਬਖਾਨੀ। ਪਾਯਹੁ ਮਾਤ ਕਾਲਿਕਾ
ਗੋਦਿ। ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਲਹੈ ਪ੍ਰਮੋਦ॥੧੧॥ਸਿੰਘ ਸੁ ਰਹਤ ਪੰਚ ਜਹਿਂਮਿਲੇਂ।
ਮਮ ਸਰੂਪ ਸੋ ਦੇਖਹੁ ਭਲੇ। ਭੋਜਨ ਛਾਦਨ ਜੋ ਤਿਨ ਦੇਇ।ਮੋਕਹੁ ਪਹੁਂ-
ਚਾਵਤਿ ਸਿਖ ਸੋਇ॥੧੨॥ਮਨਹੁਂ ਕਾਮਨਾ ਤਿਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੇ
ਚਿੰਤ ਦੂਖ ਖਾਪਤਿ। ਸਿਖ ਪੰਚਨ ਮਹਿਂ ਮੇਰੋ ਬਾਸਾ। ਪੂਰਨ ਕਰੌਂ ਧਰਹਿਂ
ਜ ਆਸਾ ॥ ੧੩ ॥ ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਕੋ ਅੱਭ੍ਯਾਸਹੁ। ਬਨਹੁ ਬੀਰ ਅਰਿ
ਸਮੁਖ ਬਿਨਾਸ਼ਹੁ। ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਸਗਰੇ ਪਾਵਹੁ। ਭੋਗਹੁ ਆਪ ਭਿ
ਅਵਰ ਭੁਗਾਵਹੁ ॥ ੧੪ ॥ ਮਰਹੁ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਸਹਿਕਾਮੀ
ਸੁਖ ਸਕਲ ਬਿਹਾਰਹੁ। ਨਿਹਕਾਮੀ ਹੁਇ ਮੁਝ ਸੋਂ ਮੇਲ। ਪਰਹਿ ਨ
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਗੈਲ॥੧੫॥ਕਰੋ ਸ਼ਨਾਨ ਨਾਮ ਅਰੁ ਦਾਨ।ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ
ਲਹਹੁ ਕੱਲਯਾਨ। ਬਿਦਤ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਭਵਿੱਖਯ। ਅਵਨੀ ਰਾਜ ਕਰਹਿ

[1]ਸਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਵਿਛੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [2]ਨੀਯਤ ਕੀਤੀ ਗੱਲ। ਭਾਵੀ। [3]ਹਰੀ ਤੇ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ।

ਮਿਲਿ ਸਿੱਖਨ ॥੧੬॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਤੁਰਕ ਨਾਸ਼ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ। ਬਚਹਿ ਜਿ, ਰੰਕ ਹੋਹਿਂ ਲਹਿਂ ਆਪਤਿ[1]। ਕੀਨੇ ਗਨ ਅਪਰਾਧ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਨ ਕੋ ਫਲ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਇਨ ਕਾਲਾ ॥੧੭॥ ਅੰਗ ਸੰਗ ਮੁਝਕੋ ਨਿਤ ਜਾਨਹੁ। ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਅਪਨੋ ਮਾਨਹੁ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੱਭ੍ਯਾਸਹੁ। ਕੈ ਸ਼ਸ-ਤ੍ਰਨਿ ਸਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਬਿਨਾਸ਼ਹੁ ॥੧੮॥ ਦਸਹੁਂ ਗੁਰੁਨਿ ਜਿਮ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸਾ। ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਸਭਿ ਇਤਿਹਾਸਾ। ਅਭਿਮਤਿ ਦੇਤਿ ਸਹਤ ਕੱਲ੍ਯਾਨ। ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਠਕ ਸ੍ਰੋਤਾਨਿ ॥੧੯॥ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ। ਅਬਿ ਤੇ ਹੁਇ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਸ਼ੁਰੂ। ਅਪਨੀ ਜੋਤਿ ਖਾਲਸੇ ਬਿਖੈ। ਹਮ ਨੇ ਧਰੀ ਸਕਲ ਜਗ ਪਿਖੈ*॥੨੦॥ਇਮ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭ ਸ਼ੋਕ ਨਿਵਾਰਾ।ਸਭਿਕੇ ਰਿਦੇ ਹਰਖ ਕੋ ਧਾਰਾ। ਦੀਰਘ ਸ਼ਮਸ਼ ਉਦਰ ਲਗਿ ਆਈ।ਹਾਥਨ ਸਾਥ ਸੁਧਾਰ ਗੁਸਾਈਂ ॥੨੧॥ ਵਧਿ ਕਰਿ ਭਈ ਅਗਾਰੀ ਦੋਇ। ਕੁਛਕ ਫਰਕ ਤੇ ਦੀਖਤਿ ਸੋਇ[2]। ਕੋ ਕੋ ਕੇਸ ਸੇਤ ਹੁਇ ਆਵਾ। ਦ੍ਵੈ ਮੂਛਨਿ ਪਰ ਹਾਥ ਉਠਾਵਾ॥੨੨॥ਇਮ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਨੰਦਤਿ।ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਦਰਸਤਿ ਸਿਖ ਬੰਦਤਿ।ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਆਧੀ ਰਾਤਿ। ਬੀਤ ਗਈ ਬੈਠੇ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ। ॥੨੩॥ਲਖਿ ਬਿਕੁੰਠ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਵਨੂ।ਸੁਰਗਨ ਆਏ ਤਜਿ ਕਰਿ ਭਵਨੂ। ਪਾਵਕ[3], ਮਘਵਾ[4], ਬਰਨ[5], ਧਨੇਸ਼ੂ[6]। ਮੂਰਤ ਧਰੀ ਨਿਸੇਸ਼[7], ਦਿਨੇਸ਼ੂ[7] ॥੨੪॥ ਅਸ਼ਟੋ ਬਸੁ ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼ਿਵ ਗ੍ਯਾਰਾ[8]। ਆਯਹੁ ਬਾਯੁ ਰੂਪ ਨਿਜ ਧਾਰਾ। ਅਸ੍ਵਨਿ ਕੁਮਾਰ[9] ਸੁ ਵਿਸ੍ਵੇ ਦੇਵਾ[10]। ਪਹੁੰਚੇ ਸਨਮਾਨਤਿ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥੨੫॥ ਕਮਲਾਸਨ ਨਾਰਦ ਤੇ ਆਦਿ। ਗੋਰਖਾਦਿ ਪਹੁੰਚੇ ਅਹਿਲਾਦਿ। ਸਭਿਨਿ ਗਗਨ ਮਹਿ ਬਿਰਤਾ ਧਾਰੀ। ਆਏ ਅਪਰ ਜਿ ਅਜ਼ਮਤਿ ਭਾਰੀ

---

[1]ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਮੁਗਲ ਨਾਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਬਚਣਗੇ ਸੋ ਕੰਗਾਲ ਹੋਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਣਗੇ। [2]ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ (ਭਾਵ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਆਕੇ) ਦਾੜ੍ਹਾ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਉਹ ਭਾਗ ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਆਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ) ਕੁਛਕ ਫਰਕ ਪਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। [3]ਅਗਨੀ। [4]ਇੰਦ੍ਰ। [5]ਵਰੁਣ। [6]ਕੁਬੇਰ। [7]ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ (ਆਏ)। [8]ਅੱਠੇ ਵਸੂ ਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਸ਼ਿਵ ਪੁੱਜੇ। [9]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਦ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਤੇ ਉਸਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਸੰਗਯਾ' ਦੇ ਘੋੜਾ ਘੋੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [10]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਾਂਦੀ ਮੁਖ ਸ਼੍ਰਾਧ ਵਿਖੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਗਾਦੀ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਦੇ ਆਏ ਸਨ, ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੪੧।

॥੨੬॥ਸਿੱਧ ਪੀਰ ਜੇ ਦੂਰ ਕਿ ਨੇਰੇ। ਬਿੱਦਯਾਧਰ[1]ਗੰਧਰਬ[2]ਘਨੇਰੇ। ਕਿੰਨਰ ਜੱਛ ਅਪੱਸਰਾ ਆਈ। ਥਿਰਿ ਸੁਰਗਨ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਵਧਾਈ ॥੨੭॥ ਬਹੁ ਉਤਸਵ ਕੋ ਧਾਰਤਿ ਸਾਰੇ। 'ਜੈ ਜੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ' ਉਚਾਰੇ।ਚਾਰਹੁਂ ਵੇਦ ਰੂਪ ਧਰਿ ਆਏ। ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਪਾਸ ਸਿਧਾਏ॥੨੮॥ ਸੁਰ ਗੁਰ ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ,ਗਨੇਸ਼, ਸਪਤਿ ਰਿਖਿ। ਥਿਰੇ ਗਗਨ ਮਹਿ, ਹੇਰਨ ਗੁਰ ਸਿਖਿ[3]। ਕੁਛਕ ਕੁਲਾਹਲ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸੁਨਯੋਂ ਪਿਖ੍ਯੋ ਜੋ ਥਿਰ ਗੁਰ ਪਾਸ ॥ ੨੯ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਜਪੁਜੀ ਪਠਿ ਕਰਿ ਕੈ। ਪੰਚ ਦੋਹਰੇ ਬਹੁਰ ਉਚਰਿਕੈ। 'ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਦੁਈ ਏਕ' ਉਚਾਰਾ। ਐਸੋ ਆਸ਼ੈ ਜਿਨਹੁਂ ਮਝਾਰਾ॥ ੩੦ ॥ 'ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਐ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਧ੍ਯਾਇ ਸੰਭਰੀਐ'। ਇਹ ਪਉੜੀ ਪਠਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸਾਰੀ। ਖਰੇ ਭਏ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰਦ ਕਮਾਨ ਪਾਨ ਮਹਿ ਧਰੀ। ਪਠਿ ਅਰਦਾਸ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਪੁਨ ਮਖਮਲੀ ਕਮਰਕਸ ਲੀਨੀ। ਕੰਧੇ ਧਨੁਖ ਟਿਕਾਵਨ ਕੀਨੀ ॥ ੩੨ ॥ ਕਰਦ ਪਾਗ ਮਹਿਂ ਧਰੀ ਬਨਾਇ। ਲਈ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਤੁਪਕ ਉਠਾਇ। ਕਮਰਕਸਾ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਿਕੈ। ਡੇਢ ਜਾਮ ਨਿਸ ਰਹੀ ਕਿਚਰਿਕੈ ॥ ੩੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉਚਰਨ ਕਰਯੋ ਜੋਤਿ ਜਾਗਤੀ ਅਤੇ ॥ ੩੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਿਖੇ ਦਿਨਿੰਦ ਪ੍ਰਾਤਿ ਅਰਵਿੰਦੇ[4]।ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਤਿਨਹੁਂ ਮਨਿੰਦੇ। ਜਨੁ ਰਾਂਕਾ ਸ਼ਾਰਦ ਕੋ ਚੰਦ[5] । ਆਪਿ ਅਨੰਦਤਿ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ॥ ੩੫ ॥ ਹਯਖਾਨ ਦਾਸ ਕੋ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਸੋਂ ਤਿਹ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ। 'ਖਾਸ ਤਬੇਲੇ ਜਿਤੇ ਤੁਰੰਗ। ਤੂਰਨ ਸੰਗ ਸੁਧਾਰਹੁ ਅੰਗ ॥੩੬॥ ਜ਼ੀਨ ਜ਼ਰੀ ਕੇ ਸਭਿ ਪਰ ਡਾਲਹੁ। ਕਰਿ ਰਾਖਹੁ ਥਿਰ ਤਯਾਰ ਉਤਾਲਹੁ'। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ ਤੁਰਤ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਰਬੰਗਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਪਾਏ। ਦੋ ਕਵਿਕਾ ਤਿਸ ਥਾਨ ਫਿਰਾਏ। ਆਪ ਉਤਾਇਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਭੀਰ ਬਹੁ ਜਹਾਂ ॥ ੩੮ ॥ ਕੌਤਕ ਦਰਸਹਿਂ ਮਨ ਬਿਸਮਾਏਂ[6]। ਜਲਤ ਮਸਾਲ ਹਜ਼ਾਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਖਰੇ ਸਭਿਨਿ

---

[1]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਵਤਾ। [2]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ। [3]ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ। [4]ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਵੇਖਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਖਿਲਦੇ ਹਨ। [5]ਮਾਨੋਂ ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਂ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। [6](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੈਰਾਨ ਹਨ।

ਮਹਿ ਸ਼ੋਭੈਂ।ਕਿਸਕੀ ਸਮ ਕਹੁਂ ਕੌਨ ਨ ਲੋਭੈ[1]? ॥੩੯ ॥ ਮੁਖ ਪਰ ਜੋਤਿ ਚਗੁਨੀ ਲਸੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਹਤ ਖਰੇ ਕਟ ਕਸੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਸਿ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਸਭਿ ਕੋ ਉਪਜਯੋ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ॥ ੪੦ ॥ ਬਿਚ ਕਨਾਤ ਕੇ ਰਹਤਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਦਾਈ'। ਉਚਰਹਿਂ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ। ੪੧॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪਰਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿਨਿਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਨਹੀਂ ਸਪਰਸ਼ਨ ਹੋਤਿ ਹੈ ਇਮ ਲਖਿ ਬਿਸਮ ਬਿਸਾਲ[2] ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਦੀਪਮਾਲਕਾ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ ਜ੍ਵਲਤਿ ਮਸਾਲ ਕਿ ਝਾਰ। ਪਾਵਤਿ ਧਾਰ ਫੁਲੇਲ ਕੀ ਕਿਧੌਂ ਘ੍ਰਿੰਤ ਕੋ ਜਾਰਿ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਦਿਨ ਸਮ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਮਰ ਸਘਨ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਚਾਲਾ। ਚੰਚਲ ਚਰਨ ਚਿਖਾ ਦਿਸ਼ਿ ਚਲੇ। ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਸ਼ੋਭਿਤਿ ਭਲੇ॥੨॥ਤਨੀ ਕਨਾਤ ਪੌਰ ਜਿਸ ਥਾਨਾ। ਤਹਿਂ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨ॥'ਜਾਇ ਚਿਖਾ ਪਰ ਬੈਠੈਂ ਜਬੈ[3]। ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਦਛਿਨਾ ਦੈ ਕਰਿ ਸਬੈ ॥ ੩ ॥ ਬਹੁਰ ਹੁਤਾਸਨ ਕੋ ਜ੍ਵਲਤਾਵਹੁ। ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਹੀ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਇਸ ਕ੍ਰਾਰਜ ਮਹਿਂ ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਨੀ। ਜਪਹੁ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਧੀਰਜ ਧਰਨੀ' ॥ ੪ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ। ਪਹੁਂਚੇ ਜਾਇ ਚਿਤਾ ਜਿਸ ਥਾਨਾ। ਧਨੁਖ ਸਿਕੰਧ ਤੁਫੰਗ ਟਿਕਾਈ।ਬਰਛੀ ਦਹਿਨੇ ਹਾਥ ਉਠਾਈ ॥੫॥ ਪੇਸ਼ ਕਬਜ਼ ਜਮਦਾੜ੍ਹ ਕੁਠਾਰਾ। ਕਮਰ ਕਸੇ ਮਹਿਂ ਧਰੇ ਸੁਧਾਰਾ ।ਖੰਜਰ ਤਰਕਸ਼ ਖਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਰੂਪ ਬੀਰਰਸ ਕੇ ਸਮ ਸ਼ੇਰ[4] ॥੬॥ ਬਦਨ ਅਦੀਨ[5] ਸੁ ਨਯਨ ਪ੍ਰਫੁਲੇ। ਜਿਗਾ ਦਮਕਤੀ ਕਲਗੀ ਝੁਲੇ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਬਦਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਓਰੇ। ਲੋਚਨ ਸਭਿਨਿ ਚਕੋਰਨਿ ਜੋਰੇ॥੭॥ਦਿਪਤਿ ਤੇਜ ਕੋ ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਸਾਰੇ। ਸਮ ਸੂਰਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰੇ। ਕਮਲ ਨਯਨ ਬਿਕਸਤਿ ਬਿਸ-

---

[1]ਕਿਸ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਕਹਾਂ, (ਆਖੇ ਉਸ ਵੇਲੇ) ਕੌਨ ਨਹੀਂ ਲੁਭਾਇਆ। [2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇਉਂ ਲਖਕੇ ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। [3](ਅਸੀਂ) ਜਦੋਂ ਏਠੀਏ। [4]ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਙ। [5]ਕਦੇ ਦੀਨ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲਾ।

ਮਾਏ। ਬਿਨਾਂ ਨਿਮੇਖ[1] ਤਿਸੀ ਦਿਸ਼ਿ ਲਾਏ ॥੮॥ਗਨ ਚੰਦਨ ਅਗਰਾਦਿ[2] ਘਨੇਰੇ। ਚਿਖਾ ਬਿਸਾਲ ਰਚੀ ਸਭਿ ਹੇਰੇ।ਭਏ ਅਰੂਢਨਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਈਂਧਨ ਜਹਾਂ ਮਹਾਂਨ॥੯॥ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਆਇਸੁ ਤਬਿ ਦੀਨਿ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨ ਕੋ ਰੁਖਸਦ ਕੀਨਿ। ਇਕ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੁਤਿ ਰਹਿਤ[3]।ਤਿਸ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਕਰੁਨਾ ਸਹਿਤ ॥੧੦॥ 'ਇਸ ਥਲ ਰਹਹੁ ਦੇਗ਼ ਬਰਤਾਵਹੁ। ਸ਼ਰਧਾ ਜੁਤਿ ਜੋ ਸਿੰਘ ਟਿਕਾਵਹੁ। ਦਰਬ ਅਸੰਖ ਇਹਾਂ ਜੋ ਆਇ। ਤਿਸ ਤੇ ਨਹਿ ਮੰਦਿਰ ਚਿਨਵਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਸਕਲ ਦੇਗ਼ ਪਰ ਦੇਹੁ ਲਗਾਈ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਕਰਿਵਾਈ। ਜਿਨਹਿ ਮਹਿਲ ਤਿਸ ਕੁਲ ਗਲ ਜਾਇ। ਯਾਂਤੇ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਬਿਸਰਾਇ[4]' ॥ ੧੨॥ ਤਬਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ* ਕਰ ਜੋਰੇ। 'ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਨਾਂਹਿਨ ਇਤ ਓਰੇ। ਕਿਸ ਤੇ ਲੇ ਧਨ ਦੇਗ਼ ਚਲਾਵੈਂ। ਰਹੈਂ ਸਿੰਘ ਸੋ ਕਿਸ ਤੇ ਖਾਵੈਂ' ॥ ੧੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨ। 'ਦੇਸ਼ ਨ ਰਹੈ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੀਨ। ਇਕ ਦੁਇ ਬਿੰਦਕ[5] ਇਹਾਂ ਬਨੇ ਹੈਂ। ਜੋ ਸੰਪੂਰਨ ਦੇਗ਼ ਚਲੈ ਹੈਂ॥ ੧੪॥ ਕਰਹੁ ਪਕਾਵਨ ਦਿਹੁ ਵਰਤਾਇ। ਧਨ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨ ਕਰੀਯਹਿ ਕਾਇ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ। ਦਈ ਪ੍ਰਦਛਿਨਾ ਥਿਰ ਚਹੁੰ ਘਾਏ ॥ ੧੫॥ ਜ੍ਵਲਤਿ ਹੁਤਾਸਿਨ ਕੀਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਸਕਲ ਤਤਕਾਲਾ। ਜਬਹਿ ਕਨਾਤ ਪੌਰ ਤਜਿ ਆਏ। ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੌਨ ਮਹਿ ਤਬਿ ਸੁਨਿ ਪਾਏ ॥੧੬॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਬਹੁ ਫਤੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੋਲਤਿ ਸੁਖਿ ਮਤੇ। ਜਬਿ ਭੀ[6] ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਡੇਰੇ। ਨਹਿ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਪਰਸੀ ਨੇਰੇ॥ ੧੭ ॥ ਤਬਿ ਸਮਾਧਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਗਾਈ†। ਜੋਗ ਅਗਨਿ ਤੂਰਨ ਉਪਜਾਈ[7]। ਚਢਿ ਅਕਾਸ਼ ਕੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ। 'ਹਾਇ

[1]ਝਮਕਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [2]ਅਗਰ ਆਦਿਕ। [3]ਰਹਿਤ ਸਮੇਤ। (ਅ)ਕੋਲ ਰਿਹਾ। [4]ਸਾਡੀ ਕਹੀ ਬਾਤ ਭੁਲਾਉਣੀ ਨਾ। [5]ਟੋਲੇ। [6]ਹੋਈ। [7]ਭਾਵ ਇਹ ਆਪਣੀ 'ਇਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਜੋਗ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਜੋਗੀ ਦੀ ਮੌਤ ਇੰਵ ਵਰਨੀ ਹੈ। *ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਖੀ ਸਿਖ ਓਹ ਸਨ, ਏਹ ਸੌਂਪਣਾ ਤੇ ਪੰਥਕ ਜਥੇਦਾਰੀ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਦੀ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਸੇ ਵੇਲੇ ਮੁਖੀ ਹੋਣਾ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੋਂ ਚਲ ਬਸਨੇ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ।

†ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੇਠਲਾ ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਜਗ ਮਗ ਜੋਤਿ ਤਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਈ। ਅਨਹਦਿ ਸਬਦਿ ਉਠੇ ਝੁਣਕਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਖੇਲ ਅਪਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਦ ਲਿਵਲਾਈ।

ਹਾਇ' ਨਰ ਖਰੇ ਪੁਕਾਰੇ॥੧੮॥'ਜੈ ਜੈ' ਸ਼ਬਦ ਗਗਨ ਮਹਿ ਹੋਵਾ। ਸੁਨਯੋਂ ਸ਼੍ਰੋਨ ਕੁਛ ਨੈਨ ਨ ਜੋਵਾ।ਗਨ ਦੇਵਨ ਮਹਿਂ ਨੌਬਤ ਬਾਜੇ।ਸੁਨਤਿ ਸਕਲ ਜਿਮ ਨੀਰਧ[1] ਗਾਜੇ ॥ ੧੯ ॥ ਪਰੀ ਗੂੰਜ ਇਕਬਾਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਨੁ ਗਾਜਤਿ ਮਧੁਰੀ ਘਨ ਮਾਲਾ। ਭਯੋ ਅਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਾਨਾ। ਲਾਲ ਬਰਣ ਸਭਿ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਨਾ ॥੨੦॥ ਜਨੁ ਬਰਖਾ ਕਰਿ ਕੁਛ ਘਨ ਲਟੇ[2]। ਸਾਵਣ ਕੀ ਸੰਧਯਾ ਮਹਿ ਫਟੇ। ਸੂਰਜ ਕਿਰਣ ਸਜਲ ਤੇ ਬਰਣ[3]। ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਦਿਖਿਯਤਿ ਪੀਤ ਕਿ ਅਰਣ[4] ॥ ੨੧ ॥ ਭੀਰ ਬਿਮਾਨਨ ਕੀ ਬਹੁ ਹੋਈ। ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਗੀਰਬਾਣ[5] ਪਹੁੰਚੇ ਸਮੁਦਾਏ। ਜੈ ਜੈ ਧੁਨਿ ਤੇ ਰੌਰ ਉਠਾਏ ॥੨੨॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕ ਹ ਫਤੇ। ਮਿਲੇ ਦੇਵਤਾ ਕੇ ਗਨ ਜਿਤੇ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਰੇ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੁਲ ਬਲ ਤੇ ਪਰਿਹਰੇ' ॥੨੩॥ ਸੈਯਾ॥ਪੰਕਜ ਪੂਤ[6],ਵਿਭੂਤ ਮਿਲੇ ਸ਼ਿਵ,ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਪੁਰਹੂਤ[7] ਸਮੇਤਾ। ਨਾਰਦ ਗਾਵਤਿ ਬੇਨ ਲਏ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪਦ ਜੋ ਸੁਖ ਹੇਤਾ।ਆਦਿ ਹੁਤਾਸਨ[8] ਦੇਵ ਸਬੈ ਬਰ ਦੇਵਵਧੂ ਹੁਇ ਮੋਦ-ਨਿਕੇਤਾ[9]। [10]ਕੌਤਕ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਨਿਹਾਰਹਿਂ* ਕੈ ਦਿਖਰਾਇ ਬਿਬੇਕ ਸੰਕੇਤਾ[10]॥੨੪॥'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦਨ ਬੰਦਨ ਜੋਗ ਨਿਕੰਦਨ ਹੈ ਦੁਖ। ਪੰਥ ਰਚਯੋ, ਸ਼ੁਭ ਗ੍ਰੰਥ ਸਚਯੋ, ਅਰਿ ਪੁੰਜ ਪਚਯੋ[11] ਅਰ ਕੈਠਾਂ† ਲਹਯੋ ਸੁਖ[12]। ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਦਾ ਬਿਕਸਯੋ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੰਦ ਦਿਪੈ ਮੁਖ।ਹਿੰਦਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖੀ,ਤੁਰਕਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਖਪਾਇ ਰਿਸੇ ਰੁਖ[13]॥੨੫॥ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਦੇਵਨ ਮਹਿਂ ਗਨ ਦੇਵਵਧੂ ਬਹੁ ਨਾਚਤਿ ਹੈਂ।

[1]ਬੱਦਲ। [2]ਹਟੇ। [3]ਜਲ ਸਹਿਤ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਰੰਗ। [4]ਲਾਲ ਕਿ ਪੀਲਾ, ਭਾਵ ਅਕਾਸ਼ੀ ਪੀਂਘ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। [5]ਦੇਵਤੇ। [6]ਬ੍ਰਹਮਾਂ। [7]ਇੰਦ੍ਰ। [8]ਅਗਨੀ ਆਦਿਕ। [9]ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਘਰ ਹੋਕੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ। [10]ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ਵਾਲੇ) ਕੌਤਕ (ਕੋਈ ਦੇਵਤੇ ਤਾਂ) ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ (ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਕੌਤਕਾਂ ਵਿਚ) ਬਿਬੇਕ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਹਨ [ਸੰਸ:, ਸੰਕੇਤ=ਇਸ਼ਾਰਾ]। (ਅ) ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਦੇ ਕੌਤਕ (ਦੇਵਤੇ ਆਦਿ) ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ (ਅਤੇ ਓਹ) ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ)। [ਸੰਕੇਤ=ਸੰ ਕੇਤ=ਘਰ। ਸੰਸ:; ਧਾਤੂ ਕਿਤ੍=ਵੱਸਣਾ ਤੋਂ]। ਸੂਚਨਾ-ਦੇਵਤੇ ਤਾਂ 'ਮੋਦ ਨਿਕੇਤਾ'=ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਘਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਵਿਵੇਕ ਸੰਕੇਤਾ' ਹਨ, ਕਿ ਓਹ ਪੂਰਨ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਖੜੇ ਸਭ ਕੁਛ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। [11]ਖਪਾਇਆ। [12]ਅਤੇ ਸੁਖ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ। [13]ਰਤੀ ਕੁ ਭਰ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।

*ਪਾ:-ਅਨੇਕਨਿ ਕੇ ਕਰਿ ਕੇ। †ਪਾ:-ਅਰਕੇਨ ਲਹਯੋ।

ਮੰਗਲ ਕੋ ਸਰਬੰਗ ਧਰੈਂ ਜੈ ਬਾਕ ਉਤੰਗ ਉਚਾਰਤਿ ਹੈਂ। ਬਾਜਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਉਪੰਗ[1], ਮਚੰਗ[2], ਸੁਰੰਗਨਿ[3] ਰਾਚਤਿ ਹੈਂ।ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਦਰਸੰਨ ਪ੍ਰਸੰਨਹਿ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ' ਮੁਦ ਮਾਚਤਿ ਹੈਂ[4] ॥੨੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦ ਕੇ ਆਦਰ ਕਾਰਨ ਦੇਵ ਮਿਲੇ।ਧੀਰ ਬਹਾਦਰ ਕੋਅਵਿਲੋਕ ਅਸ਼ੋਕ ਭਏ ਗਨ ਸੰਗ ਚਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੇਰਿ ਸਮੂਹਨ ਕੋ ਮਿਲਿ ਰੀਤਿ ਜਥੋਚਿਤ ਕੀਨ ਭਲੇ। ਕੌਤਕ ਹ੍ਵੈ ਉਤਸਾਹਨ ਕੇ ਇਮ ਆਪਸ ਮਹਿ ਹਰਖਾਇ ਚਲੇ॥੨੭॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਰਲੋਕ ਮਹਿ ਦੇਵਨ ਉਤਸਵ ਕੀਨ। ਪੌਰ ਪੌਰ ਸਭਿ ਠੌਰ ਮਹਿ ਮੰਗਲ ਮੋਦ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੨੮॥ਸ੍ਵੈਯਾ॥ [5]ਛੋਰਿਕੈ ਪੌਰ ਕੀ ਠੌਰ ਕਨਾਤ ਤੇ ਬਾਹਿਰ ਆਨਿ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਯਾ।ਬੈਠਿ ਗਏਗਨਸਿੰਘ ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਿ ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਪੁੰਜ ਬਹਾਯਾ।ਸੂਰਤਿਸ੍ਰੀ ਗੁਰਕੀਮ੍ਰਿਦੁ* ਮੂਰਤਿ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰੇ ਮਨ ਕੋ ਠਹਿਰਾਯਾ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਲੇ ਗੁਨ ਕੋ ਸਿਮਰੈਂ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ੀਲ ਸਰਾਹਿਤਿ ਦੀਰਘ ਦਾਯਾ[6]॥੨੯॥'ਸ੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ!ਸਿੰਘ ਕਦੰਬ' ਪੰਜਾਬਕੋ ਕੌਨ ਅਲੰਬ ਇਹਾਂ ਹਮ ਕੇਰਾ।ਕੌਨ ਕੇ ਹੋਇ ਸਮੀਪ ਥਿਰੈਂ ਨਿਤ, ਕਾਹਿ ਪਿਖੈਂ ਸਭਿ ਸੰਝ ਸਵੇਰਾ।ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਨ ਚਾਰੁ ਗਿਰਾ ਕਿਸ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨੈਂ ਕਰਿ ਘੇਰਾ। ਦੇਖਿ ਕਿਸੇ ਹਮ ਆਨੰਦ ਪਾਵਹਿ ਲੋਕ ਦੁਹੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਵਡੇਰਾ?'॥੩੦॥ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਮੋਚਤਿ ਸੋਚਤਿ[7] ਨੀਂਮ੍ਰਿ ਕਰੈਂ ਮੁਖਿ, ਹੀ ਦੁਚਿਤਾਈ[8]। ਏਕ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਦੂਸਰ ਬੋਲਤਿ ਦੇਖਨ ਕੋ ਨਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਜਨੌਂ ਬਹੁ ਨਾਗਨ ਕੀ ਮਣਿ ਏਕ, ਭਈ ਕਿਤ ਲੋਪ, ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਪਾਈ:–[9]"ਭਾਗ ਬਿਹੀਨ ਬਿਯੋਗ ਸਹ੍ਯੋ, ਗੁਰ ਸੰਗ ਗਏ ਨ ਸਰੀਰ ਬਿਹਾਈ[10]॥੩੧॥ਪੇਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਤੰਗਨ ਕੀ ਛਿਨਮੈਂ ਤਨ ਦੇਤਿਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਨਾਦ ਸੁਨੇ ਅਹਿਲਾਦ ਰਿਦੈ ਕਰਿ ਹ੍ਵੈ ਵਿਸਮਾਦ ਤੇ ਏਨੁ[11]

[1]ਨਸਤੂੰਗ ਨਾਮੇ ਬਾਜਾ ਜੋ ਗਲੇ ਨਾਲ ਵਜਦਾ ਹੈ। [2]ਇਕ ਬਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਝੁਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੰਗੀ। [ਫਾ:, ਚੰਗ=ਸਾਰੰਗੀ। ਹਿੰਦੀ, ਮੁ=ਵਡਾ। (ਅ) ਮੁ+ਚੰਗ=ਵਡੀ ਸਾਰੰਗੀ। ਸ਼ਬਦ: ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮੁ=ਮੂੰਹ। ਚੰਗ=ਇਕ ਬਾਜਾ, ਬਰਬਤ ਬਾਜਾ]। (ਅ) ਢੱਡ। [3]ਮ੍ਰਿਦੰਗ। ਸਾਰੰਗੀ ਵਰਗਾ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵੱਜਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਵਾਜਾ। [4]ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਚਦੇ ਹਨ। [5]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਛਡਕੇ ਹੁਣ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। [6]ਬਹੁਤ ਦਇਆ ਨੂੰ ਸਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਦਾਈਆ। [7]ਸਾਟੇ। [8]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। [9]ਸਿੰਘ ਬਿਰਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ:– [10]ਸਰੀਰ ਛੱਡਕੇ ਨਾਲ ਨਾ ਗਏ। [11]ਹਰਨ। *ਪਾ:–ਮਧੁ।

ਬਿਨਾਸਾ[1]।ਏਕ ਸੁਗੰਧਿ ਤੇ ਅੰਧ ਮਧੂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਛੋਰਤਿ ਨਾਂਹਿ ਪ੍ਰਮੋਦ* ਮਹਿ ਫਾਸਾ[2]।ਮੀਨ ਰਹੈ ਜਲ ਤੇ ਸੁਰ ਸੋਂ,ਬਿਛਰੇ ਮਰਿ ਜਾਤਿ,ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਸਾ[3] ॥੩੨॥ ਕਹਾ ਇਹ ਜੰਤੁ ਮਲੀਨ ਮਹਾਂ, ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਹੈ ਹਮਰੋ ਤਨ ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਮਨ ਲਾਭ ਰੁ ਹਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾ ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਮੈਂ ਕਰਤੀ ਸੁ ਕਲ੍ਯਾਨਾ। ਸੋ ਹਮ ਜਾਨਿ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਨਿਰਬਾਹਿ ਨ ਕੀਨ[4] ਭਏ ਅਨਜਾਨਾ॥੩੩॥ਪਾਹਨ ਤੇ ਨਿਠਰੋ ਹਮਰੋ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋਰ ਬਿਯੋਗ ਸਹਾਰਾ। ਜਾਂਹਿ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੁਹਿੰ ਲੋਕਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਲਿਕ ਭਾਰਾ। ਤਾਂ ਬਿਨ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਬਨਿ ਦੀਨ, ਗਏ ਨਹਿ ਸਾਥ ਜੁ ਨਾਥ ਉਦਾਰਾ'। ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਹੈਂ ਬਨ ਮੂਰਤਿ[5] ਅੰਗ ਅਡੋਲ ਥਿਰੇ ਇਕਸਾਰਾ॥ ੩੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਕੇ ਬਸਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤ ਲੌ ਚਾਰਹੁ ਓਰ ਥਿਰੇ। ਦਾਸ ਤੁਰੰਗਨ ਮਹਿੰ ਗਮਨ੍ਯੋਂ ਇਕ, ਰੰਗ ਕੁਮੈਤ ਨ ਡੀਠ ਪਰੇ। ਦਾਮ ਖੁਲੇ ਅਗਵਾਰ ਪਿਛਾਰਿ,ਬਿਲੋਕਤਿ ਥਾ ਤਿਸਥਾਨ ਪਰੇ[6]।—ਕੌਨਸੇਪੰਥ ਉਲੰਘ ਗਯੋ ਤਿਸ ਰੀਤਿ ਰਹੇ ਇਹ ਦ੍ਵਾਰ ਥਿਰੇ—॥ ੩੫ ॥ ਆਨਿ ਭਨ੍ਯੋਂ ਸਭਿ ਸਿੱਘਨ ਬੀਚ 'ਤੁਰੰਗ ਕੁਮੈਤ ਨਹੀਂ ਨਿਜ ਥਾਨੇ। ਜ਼ੀਨ ਕੋ ਪਾਇਕੈ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰੇ ਸਭਿ ਏਕ ਪੈ ਆਪ ਚਢੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ'। ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਬਿਸਮਾਇ ਬਿਲੋਕਤਿ 'ਏਕ ਨਹੀਂ, ਹਿਤ ਜਾਂ ਪਰ ਠਾਨੇ। ਔਰ ਖਰੇ ਅਸੁ ਮੋਚਤਿ ਹੈਂ ਅਸ੍ਰੁ', ਹੀਯ ਸੰਦੇਹ ਭਏ, ਕਿਮ ਜਾਨੇ[7][8] ॥੩੬॥ ਦੋਇ ਘਰੀ ਜਬਿ ਦਯੋਸ ਚਢ੍ਯੋ ਬਹੁਰੋ ਚਿਤ ਸੋਚਤਿ ਸੰਕਟ ਪਾਇ। ਈਂਧਨ ਲ੍ਯਾਵਨਿ ਹਾਰਿ ਹੁਤੋ ਤਿਨ ਬਾਹਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦਰਸਾਇ[9]। ਆਇ ਗਯੋ ਪੁਨ ਸਿੱਘਨ ਮਹਿੰ ਜਹਿੰ ਸ਼ੋਕ ਸਮੇਤ ਰਿਦੈ ਸਮੁਦਾਇ।ਹੇਰਿ ਖਰੋ ਹੁਇ ਦੀਨ ਸੰਦੇਸ ਹਿ[10] 'ਮੋਹਿ

[1]ਮ੍ਰਿਗ (ਆਪਣਾ ਆਪ) ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। [2]ਇਕ ਸੁਗੰਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ (ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਭੌਰਾ ਪ੍ਰਮੋਦ ਵਿਚ ਆਕੇ (ਕਵਲ ਫੁੱਲ ਦੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਿਟੀਂਦੇ ਜਾਣ ਦੀ) ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਇਆ (ਉਸ ਨੂੰ) ਛਡਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਮੋਦ=ਖੁਸ਼ੀ। ਬ੍ਰਿਤਿ=ਘੇਰਾ। ਲਪੇਟ]। [3]ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਐਸੇ ਹੈ। (ਅ) ਐਸਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ ਉਸ ਪਾਸ ਹੈ। [ਉ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਪਾਸਾ=ਪਾਸ ਹੈ]। [4]ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਨਾ ਕੀਤਾ। [5]ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਣਕੇ। [6]ਉਸੇ ਥਾਂ ਹੀ ਪਏ ਹਨ ਅਗਾੜੀ ਪਿਛਾੜੀ ਦੇ ਰੱਸੇ। [7]ਹੋਰ ਘੋੜੇ ਖੜੇ ਅੱਥਰੂ ਕੇਰਦੇ ਹਨ। [ਅਸੁ=ਅਸ੍ਵ=ਘੋੜੇ। ਅਸ੍ਰੁ=ਅੱਸ਼੍ਰੂ=ਅੱਥਰੂ]। [8]ਕੀ ਜਾਣੀਏਂ। [9]ਉਸ ਨੇ ਬਾਹਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਸੀ। [10]ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ। *ਪਾ:—ਪ੍ਰਵੇਸ਼।

ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਦੂਰ ਸਬਾਏ ॥ ੩੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨ ਕੀਨਿ--ਕਹੋ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸਮੁਝਾਏ । ਆਇ ਤੁਰੰਗਮ-ਤੀਰ ਗਯੋ ਹਮ[1], ਵਾਹਿਨ ਬੇਗ ਬਲੀ ਚਪਲਾਏ। ਸ਼ੋਕ ਨ ਚਿੰਤ ਕਰੋ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪਹੁ ਹੁਇ ਅੰਤ ਸਹਾਏ--। ਯੌਂ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਿ ਭਏ' ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰ ਬਾਤ ਸਭੈ ਬਿਸਮਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾ ਸੈਂ ਬਿਤੇ ਪੁਨ ਪੈਂਹਠ ਪਹਿਚਾਨ । ਕਾਤਕ ਕੀ ਸ਼ੁਦਿ ਪੰਚਮੀ ਨਿਸ ਬੈਕੁੰਠ ਪਯਾਨ ॥ ੩੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ-ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੪॥

੨੫. [ਇਕ ਸੰਤ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ । ਬਾਲੇ ਰਾਇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ੋਕ ਕਰਹਿ ਬੈਠੇ ਸਕਲ ਸੁਨਿ ਤੁਰੰਗ ਕੀ ਬਾਤ । ਨਿਜ ਵਾਹਨ ਕੋ ਲੇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਬੱਖਯਾਤ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਹੀ ਚੜ੍ਹਿ ਆਏ । ਚਿਤਵਹਿਂ ਗੁਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਬਿਸਮਾਏ। ਏਕ ਸਾਧ ਪੁਨ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ । ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਅਵਿਲੋਕ ਅਲਾਯੋ ॥ ੨॥ 'ਤੁਮ ਕਿਮ ਬੈਠੇ ਹੋ ਮਿਲਿ ਕਰਿਕੈ ? ਸ਼ੋਕ ਸਚਿੰਤ ਮੌਨ ਮੁਖ ਧਰਿਕੈ' । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਨੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਦਾਰੇ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਸੈਨ ਦੀਨ ਜਿਮ ਮਹਿ-ਪਤਿ ਹੀਨਾ[2] । ਚੰਦ ਬਿਨਾ ਜਿਮ ਰਾਤਿ ਮਲੀਨਾ। ਜਿਮ ਮਥੁਰਾ ਮਹਿਂ ਸ਼ਯਾਮ ਸਿਧਾਯੋ। ਪੀਛੇ ਗੋਪੀ ਗਨ ਬਿਕੁਲਾਯੋ ॥ ੪ ॥ ਜਥਾ ਰਾਮ ਬਨ ਬਿਖੈ ਸਿਧਾਰੇ । ਔਧਪੁਰੀ ਕੇ ਨਰ ਦੁਖਿਯਾਰੇ। ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨ ਸਿੰਘ ਰਹੇ ਹੈਂ । ਰਿਦੇ ਬਿਖਾਦ ਬਿਸਾਲ ਲਹੇ ਹੈਂ' ॥੫॥ ਬੋਲਯੋ ਸਾਧ 'ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਜਾਵਤਿ । ਦੇਖੇ ਤਹਿਂ ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਵਤਿ। ਮੈਂ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੀਨਿ ਪਗ ਨਮੋ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਸਮੋਂ ॥ ੬ ॥-ਆਵਹੁ ਸੰਤ ਦਰਸ ਲਿਹੁ ਦੇਹੁ । ਹਰਿ ਜਨ ਮਿਲਿਨਿ ਅਨੰਦ ਅਛੇਹੁ । ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਕੋ ਮੇਲ ਤੁਹਾਰੋ। ਜਹਿਂ ਸੰਜੋਗ, ਬਿਯੋਗ ਬਿਚਾਰੋ-॥੭॥ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੂਝਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ- ਰਾਵਰ ਕੋ ਪਯਾਨ ਕਿਤ ਓਰ ? ਦਾਸ ਨਹੀਂ ਕੋ ਸਾਥ ਤਿਹਾਰੇ[3] ? ਨਾਥ! ਇਕਾਕੀ ਕਹਾਂ ਪਧਾਰੇ ?-॥ ੮ ॥ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਵਤਿ-ਹਮ ਅਖੇਰ ਹਿਤ ਬਨ ਕੋ ਜਾਵਤਿ। ਕਰਹਿਂ ਸੈਲ ਜੇਤਿਕ ਮਨ ਭਾਵਤਿ। ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਚਰਤਿ ਆਨੰਦ ਪਾਵਤਿ-॥ ੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿਧਾਰੇ।ਹਯਕੁਮੈਤਪਰ[4],ਆਯੁਧ ਧਾਰੇ। ਅਬਿ ਹੀਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਚਲਿਆਯੋ।

[1] ਘੋੜਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। [2] ਜਿਵੇਂ ਰਾਜੇ ਬਿਨਾਂ ਸੈਨਾਂ ਦੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [3] ਆਪ ਦੇ।
[4] ਕੁਮੈਤ ਘੋੜੇ ਉਤੇ।

ਤੁਮਹੁਂ ਅਚਾਨਕ ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਯੋ ॥੧੦॥ ਜੋ ਤਿਨਿ ਹੋਤਿ ਗਮਨ ਪਰਲੋਕ।
ਮੈਂ ਕਿਮ ਲੇਤੋ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ। 'ਪੰਥ ਪਯਾਨਤਿ ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਹੇਰੇ। ਤੌ
ਪ੍ਰਲੋਕ ਕਿਮ ? ਸੰਸੈ ਮੇਰੇ' ॥੧੧॥ ਅਦਭੁਤ ਚਲਿਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਐਸੇ। ਕਹਿ
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸਮਤਿ ਸਭਿ ਬੈਸੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਿਲਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਹਿਰਾਯੋ।
'ਗੁਰ ਇਕ ਸਮ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਸਮਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਜਹਿਂ ਸਿਮਰੈਂ ਤਹਿਂ ਹਾਜ਼ਰ
ਅਹੈਂ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਲਹੈਂ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੁਛ ਨਾਹੀ।
ਸੁਤਹਿ ਸਿੱਧ ਤਨ ਧਰਹਿਂ ਬਿਲਾਹੀ[1]। ੧੩॥ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਾਰਨ।
ਦੁਸ਼ਟ ਨਰਨ ਕੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖਾਰਨ। ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਬਿਸਤਾਰਨ।
ਕਰਨ ਕੁਕਰਮਨਿ ਕੋ ਨਿਰਵਾਰਨ ॥ ੧੪ ॥ ਨਿਜ ਭਗਤਨ ਕੌ ਜਗਤ
ਉਧਾਰਨ। ਧਰਾ ਭਾਰ ਗਨ ਤਾਪ ਬਿਦਾਰਨ। ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਦ੍ਰੋਹੀ ਬਹੁ
ਮਾਰਨ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਾਵਨਿ ਕਾਰਨ ॥ ੧੫ ॥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਭਿ
ਕਾਰਨ ਕਰਨ। ਜਿਨ ਕੇ ਸਮ ਨਹਿ ਤਾਰਨ ਤਰਨ। ਅਦਭੁਤ ਚਲਿਤ
ਲਖੇ ਨਹਿਂ ਜਾਹੀਂ। ਸ਼ੇਸ਼ ਗਨੇਸ਼ ਪਾਰ ਨਹਿ ਪਾਹੀਂ ॥੧੬॥ ਜੋਗੀਸ਼ਨ ਕੇ
ਧਯਾਨ ਬਸੰਤੇ। ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵ ਕਰੰਤੇ। ਕੌਤਿਕ* ਕਾਰਨ ਤੇ ਤਨ
ਧਾਰੈਂ। ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੌ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੈਂ ॥੧੭॥ ਤਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕੁਛ ਸ਼ੋਕ ਨ
ਬਨੈ। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਜਾਸ ਜਸੁ ਭਨੈਂ। ਸਭਿ ਕੇ ਬੀਚ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਨਯਾਰੇ।
ਭੋਗ ਭੋਗਤਾ ਲੇਪ ਨ ਧਾਰੇ[2] ॥ ੧੮ ॥ ਧੰਨਿ ਕਥਾ ਅਕਥ ਗੁਰ ਕੇਰੀ।
ਹਾਰਹਿ ਜੇ ਬੁਧਿ ਧਰਤਿ ਘਨੇਰੀ'। ਇਮ ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।
'ਗੁਰ ਹਿਤ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਵਹੁ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੧੯ ॥ ਚੜ੍ਹੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਲਗਿ ਥਿਰ
ਰਹੇ। ਸੁੱਖਾ ਛਕਨਿ ਸਮੈ ਤਬਿ ਲਹੇ। 'ਕਰਹੁ ਦੇਗ਼ ਉਠਿ ਪੁਨ ਸਵਧਾਨੈ।
ਕਰਹੁ ਸੁਚੇਤਾ ਸਿਮਰਨ ਠਾਨੈ' ॥ ੨੦ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਉਠੇ ਦੇਗ਼ ਹਿਤ
ਸਿੱਧ[3]। ਗੁਰ ਹਿਤ ਸੁੱਖਾ ਕਰਨੇ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ। ਭੋਗ ਲਗਾਇ ਆਪ ਪੁਨ
ਛਕਨੇ। ਸੌਚ ਹੇਤੁ ਗਮਨੇ ਜਲ ਤਕਨੇ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਬੰਧੀ
ਦਸਤਾਰ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਮਿਲੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ। ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਭੋਗ
ਲਗਾਯੋ। ਦੇਗ਼ ਅਹਾਰ ਬਹੁਰ ਬਰਤਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਆਇ ਆਇ ਆਸਨ
ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬੈਠੇ ਪੁਨ ਕਨਾਤ ਚਹੁ ਓਰ। ਕੇਤਿਕ ਪਢਤਿ ਸਿੰਘ

---

[1]ਤਨ ਧਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [2]ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦੇ ਹੋਇ ਭੀ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [3]ਦੇਗ ਸਿੱਧ (ਤਿਆਰ) ਕਰਨ ਲਈ। *ਪਾ:—ਕੌਤਕ।

ਗੁਰਬਾਨੀ। ਕੇਤਿਕ ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਸਾਨੀ[1] ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿ ਅਲਪ ਕਿਤਿਕ ਫਿਰ ਸੋਏ। ਜਾਗੂਨ ਕੀਨਿ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਜਾਇ ਸ਼ਨਾਨੇ। ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਗਏ ਗੁਰੂ ਇਸਥਾਨੇ ॥ ੨੪ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਕਨਾਤ ਸੁ ਖੋਲਿ ਹਟਾਈ। ਚਿਤਾ ਭਸਮ ਕੀਨਸਿ ਇਕ ਥਾਈਂ। ਆਯੁਧ ਨਹੀਂ ਏਕ ਤਹਿਂ ਪਾਯੋ*। ਹੇਰਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਮਨ ਬਿਸਮਾਯੋ ॥ ੨੫॥ਅਸਥੀ ਕੋ ਤਹਿਂ ਲੇਸ਼ ਨ ਕੋਈ। ਈਂਧਨ ਭਸਮ ਪਰੀ ਬਹੁ ਜੋਈ[2]। ਦੇਹਿ ਸਹਿਤ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ।ਮਗ ਗਮਨੇ ਪਿਖਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨਾ॥੨੬॥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਨਯਾਰੀ'। ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਉਚਾਰੀ। ਸਕਲ ਬਿਭੂਤਿ ਬਟੋਰਿ ਬਨਾਈ। ਰਚਯੋ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਨ ਤਿਸ ਥਾਈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਸ ਥਲ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋ ਕਰੈ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਪਾਤਕ ਟਰੈਂ। ਅਧਿਕ ਪੁੰਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਧਰੈ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਸੋਇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸੁੰਦਰ ਗੁਦਾਵਰੀ, ਬਿਹੀਨ ਮਲ ਚਲੈ ਜਲ, ਸਲਿਤਾ ਸੁ ਤੁਲ ਗੰਗਾ ਕੂਲ ਛਬਿ ਪਾਵਈ।ਖਰੇ ਖਰੇ[3] ਤਰੁ ਖਰੇ,ਹਰੇ ਹਰੇ ਪਾਤ ਜਰੇ,ਪਾਂਤਿ ਪਾਂਤਿ ਕਰੇ[4] ਛਾਇ ਸੰਘਨੀ ਕੋ ਛਾਵਈ[5]। ਬੋਲਤਿ ਬਿਹੰਗ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਉਤੰਗ ਧੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੁਹਾਵਈ। ਜਾਇ ਦਰ-ਸਾਵਈ ਮਨੋਰਥ ਉਠਾਵਈ ਸੁ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਪਾਵਈ,ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗਾਵਈ ॥ ੨੯ ॥ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਉਜਾਗਰ ਸਗਰ ਜਗ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਜ਼ਹੂਰ, ਜਹਾਂ ਜੋਤਿ ਹੈ ਜਬਰ ਜਾਨਿ। ਖੰਡੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਚੰਡ, ਖਰ ਖੜਗ, ਕੁਵੰਡ ਧਰੇ, ਖੰਜਰ,ਤੁਫੰਗ,ਪੁੰਜ ਕਰਦ,ਕ੍ਰਿਪਾਨ,ਬਾਨ। ਸ਼ਕਤੀ,ਸਰੋਹੀ, ਸੈਫ, ਸਾਂਗ, ਜਮਦਾੜ, ਚੱਕ੍ਰ, ਢਾਲੇ,ਗਨ ਭਾਲੇ,ਰਿਪੁ ਘਾਲੇ ਛਿੱਪ੍ਰ ਜੰਗ ਠਾਨਿ[6]। ਦਮ-ਕਤਿ ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਘੋਰ ਰੂਪ ਕਾਲਕਾ ਕੋ, ਬੰਦਨਾ ਕਰਤਿ ਕਵਿ ਜੋਰਿ ਪਾਨ ਤਾਂਹੀ ਥਾਨ ॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਬਿ ਲਾਗ ਤਿਸ ਥਲ ਜੋਤਿ ਬਿਰਾਜਤਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਪਾਪ ਗਨ ਭਾਜਤਿ। ਕੰਚਨ ਦੇਤਿ ਕਸੌਟੀ ਜੈਸੇ। ਸਿਖ ਕੋ ਪਰਖਤਿ ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਤੈਸੇ ॥੩੧॥ ਗੁਰੂ ਬਿਕੁੰਠ ਗਮਨ ਕੇ ਪਾਛੇ। ਰਹੇ ਸਿੰਘ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਆਛੇ। ਪੁਨ ਪੁਨ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਜਿਸ ਕੋ ਆਇਸੁ। ਕਰਿ

[1]ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ। [2]ਦੇਖੀ। [3]ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ। [4]ਕਤਾਰਾਂ ਕਤਾਰਾਂ ਬਣਾਕੇ। [5]ਛਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [6](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ) ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਸਨ।

*ਇਹ ਬੀ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਿਕਲੀ ਸੀ।

ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਤਿਤੇ ਸਿਧਾਇਸਿ ॥੩੨॥ ਰਹਯੋ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਦੇਗ ਚਲਾਵਤਿ ਭਯੋ ਮਹਾਨ* । ਬਹੁਰ ਸਹਾਇਕ ਭੇ ਤਿਸ ਦੇਸ਼। ਸੁਨੀਅਹਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕਥਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੩੩॥ ਤਹਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਜਨਵਾਰਾ[1] ਨਾਇ। ਰੁਸਤਮ

[1]ਨਿਜ਼ਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਇਕ ਟਿਕਾਣਾ।

*ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇਗ ਤਾਂ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਟਿਕਾਣੇ ਪਰ ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਾਇਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ੧੮੩੨ ਈ: ਵਿਚ ਮੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਨਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਲੰਗਰ ਅਤੁਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਜ਼ਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਵਜ਼ੀਰ ਹੋਏ ਹਨ 'ਚੰਦੂ ਲਾਲ' ਨਾਮ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਭਰੋਸਾ ਸੀ। ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਵਾਈਆਂ ਸਨ।

ਨਿਜ਼ਾਮ ਵਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਦਿ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਗੁਰਧਾਮ ਨਾਲ ਪੰਜ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ ਜੋ ਅਠਾਰਾਂ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈਨ:—ਬਾਰੀ, ਬਕਸਾਰੀ, ਬਿਸ਼ਨਪੁਰੀ, ਏਲਕੀ ਤੇ ਮਾਸੂਰ। ਏਹ ਆਮਦਨ ਮੰਦਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹੈ। ਇੰਨੀ ਕੁ ਰਕਮ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਲਈ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਨੌਕਰ ਹਨ। ਇਸੇ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਰਸਾਲਦਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਵਰ੍ਹੇ ਲਈ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੀ ਸਰਬਰਾਹੀ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਇਕ ਪਾਰਸੀ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਤੇ ਸੋਨੇ ਲਗਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ ਸੀ। ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਪੁਲੀਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਛ ਸੈਂਕੜੇ ਸਿੱਖ ਨੌਕਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹਰ ਸਿਖ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਕ ਵੇਰ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰੇਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਪੈਂਡੇ ਕਠਨ ਸਨ ਤਾਂ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰ ਆਇਆ ਸਿਖ ਫਖਰ ਨਾਲ 'ਹਜ਼ੂਰੀਆ' ਸਦਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਆਵਾਜਾਈ ਬਹੁਤ ਹੈ ਤੇ ਰੌਣਕ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਜੋ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਪਜਾਨੇ ਤੋਂ ਓਥੇ ਟਿਕ ਗਏ ਓਹ ਦੱਖਣੀ ਸਿੱਖ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਜਾਤ ਪਾਤ ਲਿਹਾਜ਼ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਵਾਹ ਕੇ ਬੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਵਰਤਾਈਆਂ ਹਨ। ਓਸ ਪਾਸੇ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਤੇ ਲੁਬਾਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਹੈਨ,ਸਾਰੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਧੁਰ ਰੇਲ ਅੱਪੜਦੀ ਹੈ ਤੇ 'ਨਾਦੇੜ' ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਟ੍ਰੇਨਾਂ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਤੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਗ ਅਤੁੱਟ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਸਿਖ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਮੰਦਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਰੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇ।

ਰਾਇ ਰੁ ਬਾਲੋ ਰਾਇ। ਦ੍ਵੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਜੋਧਾ ਬਡ ਬਲੀ। ਕ੍ਛਕ ਰਾਜ ਕਰਤੇ ਬਿਧਿ ਭਲੀ ॥੩੪॥ ਦੇਸ਼ ਮਰਹਟਾ ਕੋ ਨਿਤ ਲੂਟੈਂ। ਜੋ ਲਰ ਪਰੈ ਤੁਰਤ ਤਿਸ ਕੂਟੈਂ।ਪਰੀ ਧਾਂਕ ਡਰ ਸਗਰੇ ਮਾਨੈਂ।ਅਰੈ ਨ ਕੋਊ ਧਨ ਗਨ ਆਨੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਤਿਨ ਪਰ ਚਢ੍ਯੋ ਮਰਹਟਾ ਰਾਇ। ਚਮੂ ਲਾਖ ਇਕਠੀ ਕਰਿ ਲ੍ਯਾਇ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਜੰਗ ਬਹੁ ਭਏ। ਘੇਰਿ ਭ੍ਰਾਤ ਦੋਨਹੁਂ ਗਹਿ ਲਏ ॥ ੩੬ ॥ ਕਰੇ ਕੈਦ ਸੰਗਲ ਪਗ ਡਾਰੇ। ਗੇਰੇ ਬਿਖਮ ਸੁ ਦੁਰਗ ਸਤਾਰੇ[1]। ਜਹਿਂ ਪੰਛੀ ਬੀ ਜਾਇ ਨ ਸਕੈ। ਮਾਨਸ ਬਪੁਰਾ ਕ੍ਯਾ ਤਿਸ ਤਕੈ॥ ੩੭ ॥ ਦੇਵ ਸੰਤ ਬਹੁ ਪੀਰ ਮਨਾਏ। ਕੋਇ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਸਕ੍ਯੋ ਛੁਰਾਏ। ਰੱਛਕ[2] ਦੁਰਗ ਸਿੰਘ ਬਿਚ ਏਕ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਨਿਤ ਪਢੈ ਬਿਬੇਕ ॥ ੩੮॥ ਪਹਿਰਾ ਦੇਤਿ ਗਿਰਾ ਗੁਰ ਭਨੈ। ਬਾਲੋ ਰਾਇ ਸ਼੍ਰੋਨ ਦੇ ਸੁਨੈ। ਹਿਤ ਬੂਝਨਿ ਕੇ ਤਬੈ ਬਖਾਨੀ। 'ਪਢਤਿ ਰਹਤਿ ਤੂੰ ਕਿਸ ਕੀ ਬਾਨੀ ?' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾਂ ਕਹੀ। 'ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਸਮ ਕੋ ਨਹੀਂ[3]। ਦੁਰਗ ਗ੍ਵਾ-ਲਿਯਰ ਮਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੈਦ। ਨਹਿਂ ਛੂਟਨ ਕੀ ਜਿਨਹਿ ਉਮੈਦ॥੪੦॥ ਅਸ ਰਾਜੇ ਰਜਪੂਤ ਛੁਡਾਏ। ਸਿਮਰੇ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਭਏ ਸਹਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਬਡੇਰਾ। ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਥਾਨ ਜਿਨ ਕੇਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਸੋ ਭਏ। ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਿਰਮਏ'।ਇਕ ਪਠਾਨ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਾ[4]। ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਨੇ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ ॥ ੪੨॥ 'ਸੋ ਗੁਰ ਬਡੋ ਬਹਾਦਰ ਹੇਰਾ। ਰਣ ਚਮਕੌਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇਰਾ। ਤਹਾਂ ਤੀਰ ਕਰਿ ਜੋਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਇਕ ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਅਰਿ ਮਾਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਧਨੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਜੋ ਚਿਤ ਚਹੈ ਸੁ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ। ਦ੍ਵੈ ਦ੍ਵੈ ਕੋਸ ਤੀਰ ਅਰਿ ਘਾਏ। ਦ੍ਵਸ ਲਾਖਨਿ ਸੋਂ ਜੰਗ ਮਚਾਏ' ॥੪੪॥ ਕਹੈ ਸਿੰਘ 'ਕ੍ਯਾ ਨਰ ਕੀ ਬੰਦਾ[5]।ਜਮ ਫਾਸੀ ਕੋ ਦੇਤਿ ਨਿਕੰਦਾ[6]'। ਬਾਲੋ ਰਾਇ ਸੁਨੀ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੀ ਕਹ੍ਯੋ ਕਰਿ ਭਾਇ ॥੪੫॥'ਕਰੋ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਠਿ ਅਰਦਾਸ। ਕਰਹਿ ਜਿ ਹਮਰੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸ। ਗੁਰ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਬਹੁ ਸੇਵੌਂ। ਪੰਚਾ-

---

[1]ਸਤਾਰੇ ਨਾਮੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ। (ਅ) ਜੰਦਰੇ ਵਾਲੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ। [ਸ+ਤਾਲੇ]।
[2]ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। [3]ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।
[4](ਗਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖਕੇ) ਉਥੇ ਇਕ ਪਠਾਣ ਆ ਗਿਆ। [5]ਮਨੁਖ ਦੀ ਕੈਦ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ।
[6](ਗੁਰੂ, ਜਮ ਦੀ ਫਾਸੀ ਕੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਤ ਉਪਾਇਨ ਦੇਵੋਂ' ॥੪੬॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੰਘ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ। ਸਿਮਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਨਾਮ ਸੁਖਰਾਸ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਮਹਿ ਉਪਜਾਯੋ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਧ੍ਯਾਨ ਲਗਾਯੋ ॥ ੪੭ ॥ ਅਰਧ ਰਾਤਿ ਸਿਮਰਤਿ ਉਰ ਜਬੈ। ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਬੈ। ਸ਼ਬਦ ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਉਠ੍ਯੋ ਰਾਇ ਤਿਤ ਨੈਨ ਲਗਾਯੋ ॥ ੪੮ ॥ ਬਿਸਮਤਿ ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਕਹੁ ਤੁਮ ਕੌਨ ?'। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਹਿਂ 'ਅਰਾਧਹਿਂ ਜੌਨ'[1]। ਸੋ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤੁਵ ਕਰਨਿ ਸਹਾਇ। ਉਠਹੁ ਅਬਹਿ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਇ' ॥ ੪੯ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੋਹਿ ਪਗਹੁੰ ਮਹਿਂ ਬੇਰੀ। ਅਨੁਜ ਸੁਪਤਿ ਤਿਮ ਹੀ[2] ਢਿਗ ਮੇਰੀ'। 'ਭ੍ਰਾਤ ਜਗਾਵਹੁ ਸੰਗ ਨ ਹੂਟੈ[3]। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹੁ ਬੇਰੀ ਟੂਟੈ' ॥੫੦॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਨਿਜ ਅਨੁਜ ਜਗਾਯੋ। ਸੰਗਲ ਟੂਟੇ ਨਾਮ ਧਿਆਯੋ। ਉਠਿ ਦੋਨਹੁੰ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਪਰੇ। 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕਰੇ' ॥ ੫੧ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਜੋ ਹੈਂ ਸਿਖ ਮੇਰੇ। ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਝ ਸਵੇਰੇ। ਨਰ ਤੇ ਕਹਾਂ ਬਚਾਵਨ ਗਾਥਾ। ਜਮ ਤੇ ਰਾਖੈਂ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥਾ ॥ ੫੨ ॥ ਅਬਿ ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈ ਤੁਮ ਠਾਂਢੇ। ਗਹਹੁ ਰਕਾਬ ਦ੍ਵਾਲ[4] ਦ੍ਵੈ ਗਾਢੇ[5]। ਚੌਂਕੀਦਾਰਨ ਦੇਹੁ ਜਗਾਇ। -ਘੇਰ ਲੇਹੁ ਅਬਿ ਹਮ ਚਲਿ ਜਾਇਂ-' ॥੫੩॥ ਗਹਿ ਕੈ ਦ੍ਵਾਲ ਕਹ੍ਯੋ ਦ੍ਵੈ ਭਾਈ। 'ਅਬਿ ਹਮਰੇ ਗੁਰ ਭਏ ਸਹਾਈ। ਜੇ ਬਲ ਹੈ ਤੌ ਲੀਜੈ ਘੇਰੇ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਹਮ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਨਿਜ ਡੇਰੇ' ॥੫੪॥ ਸੁਨਿ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਕੋ ਤਬਿ ਜਾਗੇ। ਉਠ ਕਰਿ ਘੇਰ ਪਕਰਨੇ ਲਾਗੇ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੁਰੰਗਮ ਪ੍ਰੇਰਾ। ਪੰਛੀ ਜਿਮ ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੫੫॥ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੋਸ ਬਿੰਧਾਚਲ ਗਏ[6]। ਦ੍ਵਾਲ ਛੁਰਾਇ ਬਖਾਨਤਿ ਭਏ। 'ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਹਠ ਨਹਿਂ ਕਰੀਅਹਿ। ਅਵਚਲ ਨਗਰ ਸਿਧਾਰਨ ਕਰੀਅਹਿ ॥ ੫੬ ॥ ਅਰਪਨ ਚਹਹੁ ਸੁ ਅਰਪਹੁ ਤਹਾਂ। ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਹੈਂ ਜਹਾਂ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਸਰੂਪ ਸੁ ਮੇਰਹੁ। ਪੂਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੂਜਹੁ ਹੇਰਹੁ' ॥ ੫੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਹੋਏ ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ। ਬਨੇ ਸਹਾਇਕ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ। ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕਾਟਤ

[1]ਜਿਸਨੂੰ ਅਰਾਧਦਾ ਹੈਂ। [2]ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਵ ਬੇੜੀਆਂ ਸਮੇਤ। [3]ਭਿਰਾ ਦਾ ਸੰਗ ਨ ਹਟ ਜਾਵੇ। [4]ਚਮੜੇ ਦੇ ਤਸਮੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਕਾਬਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [5]ਦੋ ਰਕਾਬਾਂ ਦੀ ਦ੍ਵਾਲ ਤਕੜੀ ਕਰਕੇ ਫੜੋ। [6]ਬਿੰਧ੍ਯਾਚਲ ਪਰਬਤ ਦੀ ਵਲ ੧੨ ਕੋਹ।

ਸਮ ਭਾਸੀ* ॥੫੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਸਹਾਇਕ ਹੋਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪਚੀਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

*ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਐਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੦, ੨੧, ੨੨, ੨੩, ਤੇ ੨੪ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਫਟਣ, ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅੰਤਮ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ, ਕਨਾਤ ਤਨਵਾਉਣ, ਚੰਦਨ ਦੀ ਚਿਤਾ ਬਨਵਾਉਣ, ਉਸਨੂੰ ਅਗਨੀ ਲਗਵਾਉਣ, ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਜੋਗ ਅਗਨੀ ਜਗਾਕੇ ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜੋ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ ਗਏ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਬਚਲਾ ਨਗਰ ਸਾਹਿਬ ਭਾਣਾ ਵਰਤਣ ਦਾ ਹਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਕੇ ਆਪ ਅਤਿ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਾਧ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੇ ਰੁਸਤਮ ਰਾਏ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਮਰਹਟੇ ਦੀ ਕੈਦ ਖ਼ਲਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਰਤਾਂਤ ਸੁਣਕੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਤੇ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਪੁਰਸ਼ ਸ਼ੰਕ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਐਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਕਨਾਤ ਤਨਵਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਦ ਚਿਤਾ ਬਣਵਾਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰ ਇੰਨੀ ਦੀਪ ਮਾਲਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ "ਦਿਨ ਸਮ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨॥" ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਚਿਤਾ ਤੇ ਬੈਠੇ ਤਦ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਦੋ ਸਿੰਘ "ਔਰ ਜੁ ਚੌਰ ਕੀ ਠੌਰ ਕਨਾਤ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਨ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਬੈਠ ਗਏ ਰਲ ਸਿੰਘ ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ" "॥੪੯॥" ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਉਸ ਵੇਲੇ "ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿ ਹੋਵਾ ॥੧੯॥" ਪੁਨਾ "ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਾਨਾ। ॥੨੦॥" ਤੇ ਫਿਰ "ਪਰੀ ਕੁਸਮ ਕੀ ਧਾਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥" ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ:—"ਚਢਿ ਅਕਾਸ਼ ਕੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ ॥੧੮॥" ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਨਾਦੇੜ ਵਿੱਚ (੧੭੬੫ ਸੰਮਤ ਵਿਚ) ਹੋਇਆ। ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼,, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਰਚੀਆਂ ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਤੇ ਗੁਰ ਸੋਭਾ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹੋ ਗਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਯਥਾ—"ਸੰਮਤ ਸਤਾਰਾਂ ਸੈ ਭਏ ਪੈਂਸਠ ਬਰਖ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਕਾਤਕ ਸੁਦਿ ਭਈ ਪੰਚਮੀ ਨਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰ ਜਾਨ।"

ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚਿਤਾ ਤੇ ਬੈਠੇ, ਸਿਖ ਪਾਸ ਖੜੇ ਸਨ, ਚਿਤਾ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਸਿਖ ਪਾਸ ਸਨ, ਫਿਰ ਸਿਖ ਬਾਹਰ ਆਕੇ ਕਨਾਤ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਜਿੱਥੇ ਬੇਅੰਤ ਰੋਸ਼ਨੀ ਸੀ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਕਨਾਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਦਭੁਤ ਨਾਦ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਕੰਨੀ ਸੁਣੇ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੇ ਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ "ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ" ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਜਦ ਸਿਖ ਅਤਿ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਦ ਇਕ ਸਾਧ ਨੇ ਆਣਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਹੁਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਖਬਰ ਨੇ ਇਕ ਵੇਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੈਂ। ਇਹ ਕੀ ਗਲ ਬਣੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਧ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਏ ਕੌਤਕ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਕੇ:—

"ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਿਲਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥ ਗੁਰ ਇਕ ਸਮ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਸਮਾਯੋ ॥
ਜਹਿਂ ਸਿਮਰੈ ਤਹਿਂ ਹਾਜ਼ਰ ਅਹੈਂ ॥ ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਲਹੈਂ ॥
ਜਨਮ ਮਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ ॥ ਸੁਤਹਿ ਸਿੱਧ ਤਨ ਧਰਹਿਂ ਬਿਲਾਹੀਂ ॥"

ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਦਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਨ ਇਹ ਆਤਮ ਸੱਤਜਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਤਮਕ ਸੱਤਜਾ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਵਿਚ ਬੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਘਰ ਬੀ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਤੱਕਣਾ ਤੇ ਖ਼ੁਦ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਉਹ ਭੁਲੇਵੇ ਵਿੱਚ ਆ, ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਗੇ ਸਨ, ਤਦ ਚੋਬਦਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਖਾਲੀ ਦੇਕੇ ਬਚਾਉਣਾ, ਆਦਿ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਜਾਗਤੀ ਜੋਤ ਤੇ ਸਦਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਾਯਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਦੋ ਹੀ ਤ੍ਰੀਕੇ ਸਨ ਇਕ ਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਦੂਸਰੇ ਕਰਨੀ ਦੁਆਰਾ। ਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਤਾਂ ਓਹ ਕਹਿ ਗਏ ਕਿ ਮੈਂ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਵਰਤਾਂਗਾ। ਕਰਨੀ ਦੁਆਰਾ ਹੁਣ ਇਹ ਤ੍ਰੀਕਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪਣੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਪੈਣ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਦਿੱਸੇ। ਫਿਰ ਲੋੜ ਸੀ ਦਰਦ ਰਵਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਈ ਹੋਕੇ ਕ੍ਰਿਯਾਮਾਨ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਛੋੜਕੇ ਬੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਕੈਦ ਕੱਟ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜੈਸੇ ਕਿ ਬਾਲੇਰਾਇ ਤੇ ਰੁਸਤਮਰਾਇ ਨੂੰ ਕੈਦੋਂ ਕੱਢਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕੌਤਕ ਨਾਲ ਜਥੇਦਾਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰੀਰ ਛੋੜਕੇ ਬੀ ਜਾਗਤੀ ਜੋਤ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਕਿ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਰਾਧਣਾ ਕਰਨ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੀਸਰੇ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਵਸਾ ਸੀ ਕਿ ਪਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਸਿੱਖ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦੇਗ ਕੀਕੂੰ ਚਲੇਗੀ? ਉਸ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਕਹੋ ਕਿ ਆਪ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸ਼ੁਧ ਆਤਮਾ ਸਰੂਪ ਸਨ, ਪੰਜ ਭੌਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਦਿੱਸੇ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਉਸੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦਿੱਸਣ ਤਾਂ ਹੀ ਸਿਆਣ ਹੋਵੇ ਤੇ ਤਾਂ ਹੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਵੇ, ਨਿਰੋਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਤਾਂਤੇ ਪੰਜ ਭੌਤਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਏ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਸ੍ਰੈ ਇੱਛਾਚਾਰੀ ਸੇ ਤੇ ਇਹ ਕੌਤਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੇ।

[ਬਾਕੀ [illegible] ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

੨੬. [ਦੋਹਾਂ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬਾਲੇਰਾਇ ਬਿਚਾਰਿਕੈ ਲੇ ਸੰਗ ਰੁਸਤਮਰਾਇ। ਪਹੁੰਚੇ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਧਨ ਗਨ ਸੰਗ ਲਵਾਇ[1] ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਵਚਲ ਨਗਰ ਗਏ ਹਰਖਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ ਸੀਸ ਕੋ ਨ੍ਯਾਇ। ਥਾਤੀ ਦਰਬ ਸਰਬ ਦੇ ਤਥਾ। ਕਹੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਕਥਾ॥ ੨॥ ਉਠਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਗੁਰ ਆਗੇ।'ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸਗਰੇ ਥਲ ਜਾਗੇ। ਸਿਮਰੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਜਹਿਂਕਹਾਂ। ਅਪਨੀ ਪੈਜ ਰਾਖਤੇ ਮਹਾਂ' ॥ ੩ ॥ ਕਿਤਿਕ ਤਿਹਾਵਲ ਕਰਿ ਵਰਤਾਯੋ। ਅਪਰ ਦੇਗ਼ ਕੋ ਕਾਰ ਚਲਾਯੋ। ਪ੍ਰਚੁਰ[2]ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਹੋਵਾ।ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀ ਜੋਵਾ ॥ ੪ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ ਭੇਟ ਚਢਾਵੈਂ। ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾਂ ਨਾਨਾ ਪਾਵੈਂ। ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਆਇ[3]। ਦਿਲੀਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੋ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਇ ॥ ੫ ॥ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਸਾਹਿਬਦੇਵੀ। ਜਾਇ ਨਮੋ ਕੀਨੀ ਜੁਗ ਸੇਵੀ[4]।ਕਛ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਉਪਾਇਨ ਰਾਖੀ। ਪਿਖਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਬੂਝਨਿ ਕਾਂਖੀ ॥੬॥ 'ਤੁਮ ਜਗ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗੀ ਅਹੋ। ਕਬਿ ਤੇ ਤਜਿ ਆਏ ਸਚ ਕਹੋ'। ਸੁਨਤਿ ਸਜਲ ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥਾ। ਗਾਥਾ ਕਹੀ ਮਾਤ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥ ੭॥ 'ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ। ਹਮ ਅਨਾਥ ਹੁਇ ਇਤਹਿਂ ਪਧਾਰੇ। ਨਿਜ ਪਗ ਸੰਗ ਰਿਖ਼ਾ ਪਰ ਗਏ। ਨਰ ਗਨ ਮਿਲੇ ਅਚੰਭੇ ਭਏ ॥ ੮ ॥

[1]ਨਾਲ ਲੈਕੇ। [2]ਫੈਲਿਆ। [3](ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਤੋਂ) ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਏ। [4](ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ) ਦੋਵੇਂ ਕਿ ਸੇਵਨੇ ਯੋਗ ਹਨ। (ਅ) (ਇਸ) ਜੁਗ (ਵਿੱਚ) ਸੇਵਨੇ ਜੋਗ।

(ਪਿਛਲੇ ਪਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ,

ਜੇ ਪੱਛਮੀ ਵਿੱਦਯਾ ਦੇ ਲੋਕੀ ਕਹਿਣ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਓਹ ਅਪਣੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸਪਿਰਚੁਅਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹ ਵੇਖਣ, ਜਿੱਥੇ ਮਾਮੂਲੀ ਰੂਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਮਟੀਰੀਅਲਾਈਜ਼ (ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦਿੱਸ ਪੈਣਾ) ਕਰਕੇ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਸੇ, ਆਪ ਅੱਗੇ ਏਹ ਖੇਲ ਕਾਹਦੇ ਕਠਨ ਸਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਤਮ ਸੱਤਯਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਦੂਜੇ ਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣੇ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਹੋਕੇ 'ਗਜ' ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅੱਪੜਨਾ ਲਿਖਯਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਵਲੀਆਂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਦੀ ਬਾਬਤ ਅੰਜੀਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੋਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਤੇ ਓਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਬਰ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਮਗਰੋਂ ਈਸਾ ਜੀ ਸੜਕ ਤੇ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ।

ਭੁਸਮ ਬਿਥਿ ਤੇ ਕੁਛ ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ। ਨਹਿਂ ਅਸਥੀ ਆਯੁਧ ਸਮੁਦਾਯੋ।
ਰਹਯੋ ਤਬੇਲੇ ਨਹਿਂਨ ਤੁਰੰਗ। ਜਾਨਯੋਂ ਸਭਿਨਿ, ਗਏ ਲੇ ਸੰਗ* ॥ ੯ ॥
ਰਾਮਚੰਦ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਦਾਰਾ। ਭਏ ਮੁੱਖ੍ਯ ਇਹ ਦਸ ਅਵਤਾਰਾ[1]।ਆਰ-
ਬਲਾ ਬੀਤੀ ਸਭਿ ਚਲੇ। ਨਹੀਂ ਸਥਿਰ ਨਰ ਤਨ ਇਸ ਥਲੇ॥ ੧੦ ॥
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੌ ਸ਼ੁਭ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼।ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼'। ਜਗ
ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹਨੀ ਦੋਨਹੁੰ ਮਾਤ।ਸੁਨਨੋਂ ਚਲਾਣਾ ਬਹੁ ਬਿਲਲਾਤ ॥੧੧॥ ਚਲੀ
ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰਾ। ਧਾਰਾ ਸ਼ੋਕ[2] ਰੁਦਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰਾ[3]। ਬਾਰ[4]ਖੋਲ੍ਹੇ[4]
ਕਰੀ ਪੁਕਾਰਾ। 'ਕਾਰਾ ਕਰਨੋ ਹਮਹੁੰ ਸੰਗ ਭਾਰਾ ॥ ੧੨॥ ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਨਹਿਂ
ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ। ਹਾਰਾ ਮਨ ਮਾਨਹੁੰ ਤਿਸ ਬਾਰਾ[5]'। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ
ਆਵਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਛੋਰੈਂ ਦ੍ਰਿਗ ਬਾਰੀ॥੧੩॥–ਕਹਾਂ ਗਏ
ਅਚਰਜ ਕਰਿ ਗੁਰੂ। ਰਿਦੇ ਸ਼ੋਕ ਹਮਰੇ ਕਰਿ ਸ਼ੁਰੂ–। ਸਿਮਰਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ
ਗੁਨਨਿ ਅਨੇਕ ।–ਹਮ ਕੋ ਤਜਿ ਗੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ–॥ ੧੪ ॥ ਸਾਹਿਬ
ਦੇਵੀ ਸੁਨਾ ਸੁ ਜਬਿ ਤੇ।ਸਾਧਨ ਲਗੀ ਨੇਮ ਬ੍ਰਤ ਤਬਿ ਤੇ।ਜਪ ਤਪ ਕਰਤੇ
ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵੈ। ਸੁਪਤੇ ਅਲਪ ਅਲਪ ਹੀ ਖਾਵੈ॥੧੫॥ ਪਤਿ ਕੇ ਧ੍ਯਾਨ
ਪਰਾਇਨ ਪੀਨੀ। ਦੁਰਬਲ ਦੇਹਿ ਦਸ਼ਾ ਬਹੁ ਕੀਨੀ। ਕਹੈ ਸੁੰਦਰੀ ਬਹੁ

---

[1]ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਇਹ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਜੋ ਮੁੱਖੀ ਕਹੀਦੇ ਹਨ। [2]ਸ਼ੋਕ ਕੀਤਾ। [3]ਰੋਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜਲ ਚਲਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤ। (ਅ) ਕਈ ਵਾਰ। [4]ਬੂਹੇ ਖੁਲੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਰੋਏ (ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਆਵਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ) । (ਅ) (ਦੁਖ ਦਾ) ਦੁਵਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਉੱਚੀ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ। [5]ਮਾਨੋਂ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਹਾਰ ਗਿਆ।

*ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਪਾਠ ਬੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:–"ਰਹਤਉ ਅਲਵਰ ਕੋਟ ਮਝਾਰਾ। ਸੋਢੀ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਗੁਰ ਸਾਰਾ। ਪੰਡਤ ਪੁੰਜ ਸੰਗ ਲੇ ਆਯੋ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਮ ਬਿਧਿ ਸਹਿਤ ਕਰਾਯੋ।" ਅਲਵਰ ਤੋਂ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੱਤ ਕੁ ਸੋ ਮੀਲ ਹੈ, ਖਬਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਤੇ ਸੋਢੀ ਦੇ ਓਥੇ ਅੱਪੜਨ ਵਿਚ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੀਹ ਲੱਗੇ ! ਸੋ ਸਸਕਾਰ ਯਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵੇਲੇ ਅੱਪੜਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀਆਂ ਕਲਪਨਾਂ ਹਨ। ਸਿੰਘ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਮਤੇ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕ੍ਰਿਆ ਕਦ ਕਰਨ ਦੇਂਦੇ ਸੇ। ਤੇ ਜੇ ਕਰਨੀ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਓਹ ਉਡੀਕਦੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਥੋੜੇ ਸਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਸੋ ਜੇ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਸਮਝਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਣਕੇ ਆਪ ਚਰੇਕਣੀ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਦੇ ਏਹ ਖਿਆਲ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਓਥੋਂ ਹੀ ਲਏ ਹਨ। ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਮੁਝਾਇ। ਤਦਪਿ ਅਲਪ ਹੀ ਭੋਜਨ ਖਾਇ॥ ੧੬ ॥ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਨੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹਿਂ।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਨਿਤ ਕਥਾ ਬਖਾਨਹਿਂ।ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਮਨ ਠਾਨਹਿਂ॥੧੭॥ਬਰਨੈ ਰਾਮ-ਕੁਇਰ ਕਥ ਭਾਈ। ਮੈਂ ਨਹਿ ਹੁਤੋ ਸੰਗ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਬਾਲੂ ਹਸਨੇ* ਕੇਰ ਉਦਾਸੀ[1]। ਰਹੀ ਜਮਾਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸੀ ॥ ੧੮ ॥ ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਤਿਨਹੁਂ ਨਿਹਾਰਾ। ਪੰਚ ਬਾਰ ਮੁਝ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ।ਜਬਿ ਸੋ ਮਿਲਤਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਪਾਸੀ। ਮੈਂ ਬੂਝਤਿ ਸੋ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੧੯ ॥ ਅਵਚਲ ਨਗਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਛੇ।ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਰਹਿ ਚਲਿਬੇ ਬਾਛੇ। ਸੋ ਆਇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਮਾਤਨ ਕੀ ਭੀ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਹਿਤ ਮਨ ਭਾਵਨ[2]। ਤਨ ਪਿੰਜਰ ਸਮ ਕੀਨ ਸੁਕਾਵਨ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਦੁਖਿਯਾਰੀ।–ਕਨੌਂ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੀ॥੨੧॥ਅਲਪ ਭਾਗ ਮੈਂ ਰਹੀ ਅਕੇਲੀ। ਬਿਛੁਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਸਦਾ ਦੁਹੇਲੀ। ਜਰਨ ਚਿਖਾ ਪਤਿ ਜੁਤਿ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਪਤਿ ਬਿਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਹੈ ਦੁਖਿਯਾਰੀ–॥੨੨॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਾ। ਪੁਨ ਦਿਨ ਅੰਤ ਆਇ ਨਿਯਰਾਵਾ। ਤਿਥਿ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਮਹਿਂ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਪਹੁੰਚੀ ਪਤਿ ਢਿਗ ਠਾਨਤਿ ਧਯਾਨ ॥ ੨੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਹੁਰੇ ਪਾਸ। ਤਹਿਂ ਸਸਕਾਰੀ ਹੁਇ ਗਨ ਦਾਸ। ਪੀਛੇ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਰਹੀ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਬਧ ਨਿਰਬਹੀ ॥ ੨੪ ॥

ਇਸ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹੌਂ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬੰਦੇ ਕੀ ਜੇਤਿਕ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਘਿਰਿ ਆਇ।ਲਰਹਿਂ ਬਹੁਤ,ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਜਮਾਏ ॥ ੨੫ ॥ ਦੇਸ਼ ਨਗਰ ਗਨ ਜੋ ਅਪਨਾਏ। ਤਿਨ ਕੋ ਬੰਦਾ ਰਾਜ ਕਮਾਏ। ਕਿਤਿਕ ਪੰਥ[3] ਭੀ ਅਪਨਿ ਚਲਾਯੋ। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਭਾ ਨਰ ਸਮੁਦਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਮਿਲਹਿਂ ਫਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕਹੈਂ। ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਭਾਉ ਨਿਰਬਹੈਂ। ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਨਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਸਿਖ ਬੰਦੇ ਕੇ ਹੁਇ ਹਰਖਾਵੈਂ ॥੨੭॥

[1]ਬਾਲੂਹਸਨੇ ਉਦਾਸੀ ਦੀ। [2]ਭਾਵ ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਭਾਂਵਦਾ ਸੀ। [3]ਬੰਦਈ ਪੰਥ।

*ਇਹ ਜਨਮ ਦਾ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਥੋਂ ਇਹ ਸੰਤ ਜੀ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਆਗੂ ਬਣੇ। ਚੰਗੇ ਭਜਨੀਕ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਖ ਸਨ। ਇਹ ਨਾਦੇੜ ਤੋਂ ਆ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਕਰਦੇ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਕੌਰ ਜੀ ਪਾਸ ਰਹੇ ਤੇ ਫੇਰ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਟਿਕੇ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਕੀਤਾ।

ਅਪਨੀ ਰਹਤਿ ਕਹਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ। ਪਦ ਪਾਹੁਲ ਕੌ ਦੇਤਿ ਹਮੇਸ਼ਹਿ*।
ਬਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖ ਅਕੋਰਨ ਲ੍ਯਾਵੈਂ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਗਾਵੈਂ ॥
੨੮॥ਸਿੰਘਨਿ ਸੰਗ ਸਪਰਧਾ ਠਾਨੈ।ਬੰਦੇ ਕੋ ਮਤ ਕੋ ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ।ਕਿਤਿਕ
ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਰ ਸਿਖ ਹੋਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਫਤੇ[1] ਬੁਲਾਵਹਿ ਸੋਇ॥੨੯॥ ਪਤਿ-
ਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਲਾਖਹੁੰ ਇਤ ਉਤ ਤੇ ਘਿਰਿ ਆਏ। ਬ੍ਰਹਮ-
ਵਰਜ ਜਿਸ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ਼ੇ। ਰਣ ਮਹਿ ਗਹਿਤਹਿ ਕਿਤ ਭਰਵਾਸੇ[2]॥੩੦॥
–ਸੋਨਾ ਗਲੈ ਕੁਠਾਲੀ ਜੈਸੇ। ਖੁਲਹਿ ਲੰਗੋਟ, ਗਲੈਗੀ ਤੈਸੇ†–। ਸੋ ਗੁਰ

[1]'ਫਤਹ ਦਰਸ਼ਨ' ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫਤਹ ਦੀ ਥਾਂ। ਪਰ ਦੇਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਟੁਰ ਸਕਿਆ। ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ 'ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ' ਅੱਖਦਾ ਸੀ, ਮਗਰੋਂ ਬੰਦਈਆਂ ਨੇ ਇਹ ਵਾਕ ਬੰਦੇ ਲਈ ਵਰਤ ਲਿਆ। ਜੌਨ ਪੁਰ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੇ ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ। [2]ਕਿਸ ਭਰੋਸੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ।

*ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਜਥੇਦਾਰੀ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੰਡੇ ਦਾ ਛਕਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਤਦੋਂ ਹੀ ਭੱਜਾ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਵਰਗੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਵੱਖਰਾ ਮਤਾ ਟੋਰ ਲਿਆ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ) ਤਦੋਂ ਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਕ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘ ਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦੇ ਹਨ। ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਬੀ ਬੰਦਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਰਦਾਸਾ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਗਰੋਂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦਾ ਤੇ ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ, ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਰਵੀਂ ਬਾਰਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ; ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਫੁਲ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸਗੋਂ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਡੇਰੇ ਹੇਠਾਂ ਵਗਦੀ ਚਨਾਬ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਬੰਦਈ ਘਟ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਬੰਦਈ ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਬੀ ਹੈਨ ਤੇ ਓਹ ਰਹਿਤਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਜੀ ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੰਘ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

†ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਓਹ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ ਰਹੇ। ਭਵਿੱਖਤ ਦੇ ਜਾਣਨਹਾਰ ਉਸਦੇ ਹਾਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਬਨ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸੇ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਣਦੇ ਸੇ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਬਲੀ ਜੋਧਾ ਨੂੰ ਨਿਰਬਲ ਕਰਨ ਲਈ ਧੀਆਂ ਦੇ ਡੋਲੇ ਲੈ ਮਿਲਨਾ ਆਮ ਗਲ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਤੇ ਤੀਸਰਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਔਖੀ ਮਦਦ ਲਈ ਪੰਜ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਨ। ਬੰਦੇ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਗਲਾਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਣਬੀਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵਡੀਆਂ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰਕੇ ਫੇਰ ਸਭ ਕੁਛ ਗੁਆਕੇ ਲੋਹਗੜੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਮੁੜ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੌਜਾਂ ਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਦੋਂ ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਲਿਖਾਂਗੇ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ

ਜੋ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵਲੋਂ ਜੌਨ ਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਮ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ। ਸੰਮਤ ਪਹਿਲਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਫਤਹ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਫਤਹ ੧੭੧੦ ਈ: ਦੇ ਮਈ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ।

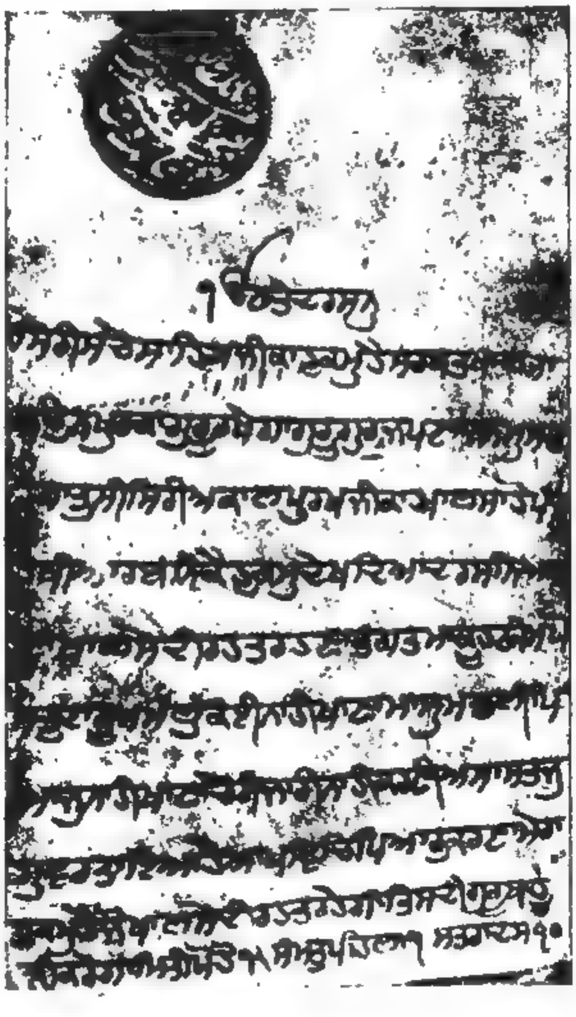

ਬਰਨ ਹੁਯੋ ਚਹਿ ਤਬੈ।ਹੇਰੈ ਲਸ਼ਕਰ ਉਮਡੋ ਸਬੈ ॥੨੧॥ਨਾ ਰਣ ਕਰ੍ਯੋ ਪਲਾਇਨ ਭਯੋ[1]। ਦੁਰਗ ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਕਯੋ।ਜਿਸ ਮਹਿ ਅੰਨ ਜਮਾ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ। ਹੁਤੇ ਸੰਗ ਲੇ ਬਰ੍ਯੋ ਸੁ ਤਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥ ਗਨ ਲਸ਼ਕਰ ਪਰ-ਵਾਰ੍ਯੋ ਆਇ। ਸੰਘਰ ਮਚ੍ਯੋ ਦੁਰਗ ਕੇ ਥਾਇਂ। ਥਿਰ ਅੰਤਰ ਤੇ ਤਜੈ ਤੁਫੰਗ। ਹੋਹਿ ਨਿਕਟ[2] ਫੇਰਹਿ ਤਿਸ ਅੰਗ ॥੨੩॥ ਤਬਹਿ ਚਮੂੰ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾਇ। ਉਤਰੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੀ ਥਾਇਂ। ਨਿਕਸੈਂ ਨਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਬੋ ਪਾਵੈ[3]। ਨਿਕਟ ਨ ਪਹੁਂਚਹਿਂ ਰਣ ਨ ਮਚਾਵੈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਅੰਨ ਬਿਹੀਨੇ। ਅਧਿਕ ਛੁਧਾ ਨਰ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਕੀਨੇ। ਬਾਬਾ ਤਬਿ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਸੰਗ। ਜਾਨ੍ਯੋਂ ਘੇਰਾ ਪਰ੍ਯੋ ਕੁਢੰਗ ॥ ੨੫ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਛੁਧਾ ਤੇ ਜ਼ਾਇ ਬਿਲਾਇ। ਬਲ ਸੰਭਾਰਿ ਤਬਿ ਕੀਨਿ ਉਪਾਇ।ਬੇਗੀ ਬਡੇ ਤੁਰੰਗਮ ਤਰੇ। ਜ਼ੀਨ ਪਵਾਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿ ਚਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਬੀਸਕ ਅਪਰ ਸੰਗ ਮਹਿ ਲੀਨ।ਜਾਇ ਬਜ਼ਾਰ ਬਰੇ ਹਠ ਕੀਨ। ਲੂਟ ਲੀਨ ਤਹਿਂ ਬਹੁਤ ਮਿਠਾਈ। ਰਣ ਕਰਿ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼੍ਯੋ ਜਾਈ ॥੨੭॥ ਲਰੇ ਤੁਰਕ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਪੁਨ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਕਰਿ ਥਿਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਦਿਨ ਦੈ ਇਕ ਮਹਿਂ ਫੇਰ ਸਿਧਾਰਾ। ਲੀਨਿ ਮਿਠਾਈ ਲੂਟ ਬਜਾਰਾ ॥੨੮ ॥ ਫੇਰ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਅਚਰਜ ਧਾਰ ਤੁਰਕ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ। ਬਾਘੂ ਬਗੀ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਾ ਕੋਇ ਨ ਰੋਕਿ

[1]ਜੁੱਧ ਨਾਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਨੱਠ ਪਿਆ। [2](ਸ਼ਿ) ਨੇੜੇ ਢੁੱਕੇ। [3](ਨਾਂ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ) ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਨਾਂ (ਏਹ ਅੰਦਰ) ਵੜ ਸੱਕਣ। 'ਨਹਿ' ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਲੱਗੇਗਾ।

।ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦਾ ਬਾਕੀ

ਤੋਂ ਭਾਈ ਰੀਝਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਕ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਜੌਨਪੁਰ ਵਾਲਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ,ਜਿਸਦਾ ਫੋਟੋ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਫਤਹ ਦਰਸ਼ਨ' ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਬੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਤੇ ਮੁਹਰ 'ਦੇਗੋ ਤੇਗੋ ਫਤੇ ਨੁਸਰਤ ਬੇ ਦਰੰਗ, ਯਾਫਤ ਅਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਵਾਲੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਤੇ ਰਖਣਹਾਰਾ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ,ਤੇ ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਪਦ ਬੀ ਗੁਰੂਜੀ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਜਦ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ 'ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਹੇਗਾ ਤਿਸਦੀ ਗੁਰੂ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ'। ਏਹ ਗਲਾਂ ਗੁਰਸਿਖੀ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਫਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਦਿ ਗਲਾਂ ਨਵੀਨ ਸਨ। ਅਗਲੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਟੋਹ ਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵਰਜ ਘੱਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬੋਲਾ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਖਤ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜੰਗ ਜੁੱਧ ਤੋਂ ਵਰਜਣ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।ਬੰਦੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਕੇ ਦਾਵਾ ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਲੀ ਗਲ ਬੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਘਟਨਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਕਈ ਬਰਸ ਬਾਦ 'ਬੰਦਈਆਂ' ਤੇ 'ਖਾਲਸਿਆਂ' ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ।

ਸਕਹਿ ਕਰਿ ਜੰਗ॥੩੯॥ਅਪਰ ਚਮੂੰ ਭੀ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਹਾਂ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ। ਜੋ ਰਿਪੁ ਕਰੈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਕਰਾਇਓ। ਸਿਧਸਾ ਧਾਰਿ[2] ਛੀਨਿ ਲੇ ਜਾਈ ॥ ੪੦॥ ਸਿਧਸਾ ਤਕੈਂ ਦੁਪਹਿਰੇ ਪਰੈਂ[3]। ਥਿਰੈਂ ਦੁਪਹਿਰੇ ਨਿਸ ਲੇ ਥਰੈਂ[4]। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਪਕਰਨ ਹਿਤ ਕਰੈਂ। ਰੁਕਹਿਂ ਨਹੀਂ ਅਚਰਜ ਸਭਿ ਧਰੈਂ ॥ ੪੧ ॥ ਲਸ਼ਕਰ ਭਯੋ ਤਮਾਮ ਹਿਰਾਨਾ।–ਮਾਰੋ ਜਾਇ ਨ ਪਕਰਯੋ ਪਾਨਾ। ਮਹਾਂ ਮਰਦਮੀ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਅਪਰ ਚਮੂੰ ਛੁਧਿ ਤੇ ਬਿਕੁਲਾਵੈ–॥ ੪੨॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੰਦੇ ਕੇ ਢਿਗ ਥਿਰੇ। ਝਿਰਕਯੋ ਤਰਜਯੋ 'ਤੈਂ ਦੁਖ ਕਰੇ[5]। ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਬਿਖੈ ਨਹਿ ਰਹਯੋ। ਤੈ ਏਤਿਕ ਸੰਕਟ ਕੋ ਸਹਯੋ' ॥੪੩॥ ਬੰਦੇ ਕਹਯੋ 'ਤੁਮੈਂ ਕ੍ਯਾ ਪਰਯੋ। ਬੁਰਾ ਕਿ ਭਲਾ ਹਮਹੁਂ ਨੇ ਕਰਯੋ। ਤ੍ਰਾਸ ਕੈ ਜੰਗ ਚਹਹੁ ਜੇ ਜਾਨਾ। ਤਉ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਹੋਹੁ ਨ ਹਾਨਾ' ॥ ੪੪ ॥ ਰਿਸ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਤੁਵ ਕੁਕਰਮ ਤੇ ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ। ਸਗਰੇ ਭੋਗਹਿ ਹਮ ਨੇ ਜਾਨੀ। ਗਲਹਿ ਕੁਠਾਲੀ ਲੋਹੁ ਪਛਾਨੀ ॥ ੪੫ ॥ ਹਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਤੋਹਿ ਜੁ ਦੇਤੋ[6]। ਕ੍ਯੋਂ ਭੋਗਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਦੁਖ ਏਤੋ। ਗੁਰਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਤੋਹਿ ਨ ਮਾਰਾ। ਪਾਇ ਬਿਭੂਤਿ[7] ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰਾ' ॥ ੪੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹੇ ਕਹਾਏ। ਭਯੋ ਬਿਰੋਧ ਸੁ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਾਏ।ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਤਾ ਹਟਾਯੋ।ਛਿਮਾ ਕਰਾਵਤਿ ਡੇਰੇ ਲ੍ਯਾਯੋ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਬੰਦੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੬॥

੨੭. [ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਾਣਾ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਅੰਤ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਸਮੁਝਾਇਕੈ ਪਿਤ ਸਨ ਕਹਯੋ ਬਨਾਇ। 'ਤੁਮ ਨਿਕਸਹੁ ਤਜਿ ਸੰਗ ਕੋ ਜੰਗ ਨ ਥਿਰ ਹੁਇ ਜਾਇ[8]' ॥ ੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਦਨ ਪਹੁੰਚੀਜੈ। ਇਸ ਮੂਰਖ ਸੋਂ ਰਿਸ ਨਹਿ ਕੀਜੈ।ਸਤਿ-ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਭੇਜਨੋ ਹਮੈ। ਹਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਕੇ ਸਭਿ ਸਮੈਂ ॥੨॥ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਭੰਗ ਨ ਕਰੌਂ।ਰਹੌਂ ਸੰਗ ਮੈਂ,ਤੁਮ ਚਲਿ ਪਰੌ[9]। ਪੁਜਯੋ ਅੰਤ ਇਸ

---

[1]ਭਾਵ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਟੋਲਾ। [2]ਸਿਧਿਆ ਪਿਆਂ। (ਅ) ਸਿਧਿਆ ਨੂੰ ਧਾੜ ਵਾਂਙੂ ਪੈਕੇ। [3](ਜੇ ਵੈਰੀ) ਸਿਧਸਾ ਨੂੰ ਖਬਰਗੀਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਤਾਂ ਉਹ) ਦੁਪਹਿਰੇ (ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ) ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। [4](ਜੇ ਉਹ) ਦੁਪਹਿਰੇ ਖੜੋਕੇ (ਸਾਵਧਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ) ਰਾਤੀਂ ਲੁੱਟਕੇ (ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ) ਜਾ ਵੜਦੇ ਹਨ। [5]ਤਾੜਿਆ (ਹੇ ਬੰਦੇ) ਤੈਂ (ਸਾਨੂੰ) ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। [6]ਤੈਨੂੰ ਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ (ਅਗੇ) ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ। [7]ਸੰਪਦਾ ਪਾਕੇ। [8](ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਬੰਦੇ) ਵਿਚ ਜੰਗ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। [9]ਮੈਂ (ਬੰਦੇ ਨਾਲ) ਰਹਾਂਗਾ ਤੁਸੀਂ ਚਲ ਜਾਓ।

ਕੇ ਅਬਿ ਆਈ।ਤੁਮ ਹਤਿ ਕਰਿ ਕਨੌਂ ਲੇਤਿ ਬੁਰਾਈ'॥੪॥ ਸੁਨਿ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰਾ। ਪਾਇ ਜ਼ੀਨ ਹੋਯੋ ਅਸਵਾਰਾ। ਦੁਰਗ ਪੌਰ ਤੇ ਨਿਕਸਯੋ ਬਾਹਿਰ। ਸਿਧਨਾ ਸਮੈਂ ਜਾਨਿ ਤਿਸ ਠਾਹਿਰ ॥ ੪ ॥ ਤੇਜ਼ ਤੁਰੰ-ਗਮ ਕਰਤਿ ਪਲਾਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਬੀਚ ਬਾਇ ਸਮ ਧਾਯੋ। ਰਹੇ ਰੋਕ ਸਭਿ ਰੁਕ੍ਯੋ ਨ ਕੈਸੇ। ਮ੍ਰਿਗਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੇ ਕੇਹਰਿ ਜੈਸੇ॥੫॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੂਚੇ ਜਾਇ। ਬਸੇ ਸਦਨ ਮਹਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ। ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਘੇਰੇ ਮਹਿ ਪਰੇ। ਛੁਧਤਿ ਹਲਾਕ[1] ਹੋਇ ਨਰ ਮਰੇ ॥੬॥ ਕੇਤਿਕ ਲਰਿ ਕਰਿ ਮਰੇ ਜੁਝਾਰੇ। ਜੇਤਿਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸ ਮਾਰੇ। ਪੁਨ ਓਰੜ ਲਸ਼ਕਰ ਕ੍ਰਿਯ ਹੇਲਾ। ਦੁਰਗ ਪੌਰ ਕੋ ਤੋੜਿ ਧਕੇਲਾ* ॥ ੭ ॥ ਸਨਮੁਖ ਭਏ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰੇ। ਅਪਰ ਛੁਧਿਤ ਪਕਰੇ ਭਟ ਸਾਰੇ। ਗਹਯੋ ਬੀਰ ਤੇ ਬੰਦਾ ਜਾਇ। ਲੋਹ ਪਿੰਜਰਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਘਰਿਵਾਇ†॥੮॥ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਪਾਇ ਕੈਦ ਕਰਿ ਲੀਨ। ਅਪਰ ਜੇਲ ਸਭਿ ਕੋ ਤਹਿੰ ਕੀ'ਨ। ਲੇ ਕਰਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਤੀਰ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਅਧਿਕ ਭਟ ਭੀਰ‡॥੯॥ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਕੈਦ ਮਹਿੰ ਰਾਖਾ। ਪੁਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਹੁਕਮ ਅਸ ਭਾਖਾ। ਹੇਤੁ ਬਿਲੋਕਨ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। ਸ਼ਾਹੁ§ ਸੰਗ ਬੰਦੇ ਸੁ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ 'ਮੁਝ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ ਲਯਾਇ ਹਦੂਰ। ਐਸੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਕਿਸ

---

[1] ਭੁੱਖ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮਰ ਗਏ। (ਇਹ ਸਾਖੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਉਥੇ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈ:—"ਤਮਾਮ ਸਿੰਘ ਮਾਰੇ ਭੁੱਖ ਕੇ ਹਲਾਕ ਹੂਏ")।

*ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਤੁਰਕਾਂ ਗੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੜੀ। ਅਬਦੁਲ ਸਮੱਦ ਖਾਂ ਨੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਇਕਰਾਰ ਦੇਕੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਗੜ੍ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਓ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ, ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਸਹੁੰ ਤੋੜਕੇ ਸਾਰੇ ਪਕੜ ਲਏ।

†ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਓਥੋਂ ਤਕ ਹਾਥੀ ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

‡ਬੰਦਾ ਦੋ ਸੌ ਕੈਦੀਆਂ ਸਣੇ ਪਹਿਲੇ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚਾ। ਓਥੇ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ ਬੇਗੁਨਾਹ ਸਿੰਘ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਨਾਲ ਰਲਾਏ ਤੇ ਟੋਰੇ ਗਏ। ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤੇ ਤੇ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵੜੇ ਤਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਖੱਲਾਂ ਗਲੇ ਪੁਆਕੇ ਊਠਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਅੱਠ ਸੌ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀ ਸਨ। ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਨੇ ੭੪੦ ਲਿਖੇ ਹਨ।

§ਇਹ ਸ਼ਾਹ ਫੱਰੁਖ਼ਸੀਅਰ ਸੀ, ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਮਰ ਚੁਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਮਕਦੂਰ[°] । ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਮਾਰ ਮੁਝ ਤਾਂਈ । ਅਪਨੀ ਬਾਤ ਆਪ ਬਿਗ-ਰਾਈ॥੧੧॥ਜਿਸ ਗੁਰ ਨੇ ਸਲਤਨ ਤੁਵ ਦੀਨ*।ਤਿਸ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਮੋ ਕਉ ਬਡ ਕੀਨ । ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਖੈ ਨਹਿ ਰਹ੍ਯੋ । ਤੌ ਏਤਿਕ ਸੰਕਟ ਮੈਂ ਸਹ੍ਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਸਪਤ ਬਰਖ ਤੋਰੀ ਬਯ ਜਾਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰ੍ਯੋ ਤੋਹਿ ਸੁਲਤਾਨ । ਮੋਹਿ ਮਰਨ ਪੀਛੇ ਅਠ ਦਿਨ ਮੈਂ । ਤੇਰੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋਇ ਲਖਿ ਮਨ ਮੈਂ† ॥ ੧੩ ॥ ਜਬਿ ਤੂੰ ਮਰਹਿ ਜਾਹਿ ਜਮ ਧਾਮ । ਖਿਗਰਹਿ ਅਵਨੀ ਰਾਜ ਤਮਾਮ । ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਨਸੈ ਤੇਜ ਤੁਰਕਾਨਾ'।ਸੁਨਤਿ ਬਹਾ-ਦਰਸ਼ਾਹਿ† ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੪ ॥ 'ਇਸਕੋ ਮਾਰਹੁ ਵਹਿਰ ਲਿਜਾਇ । ਅਪਰ ਜਿ ਗਹੇ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਇ।ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭਿ ਕੋ ਮਰਿਵਾਵਹੁ।ਕੋਇ ਨ ਬਚਿ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵਹੁ‡'॥੧੫॥ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸ੍ਯੋ ਬੰਦਾ ਮਾਰ੍ਯੋ।ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ

°ਤਾਕਤ । *ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ੧੭੬੯ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਮਰ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਬੰਦੇ ਦਾ ਸਾਕਾ ਫ਼ਰੁੱਖਸੀਅਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਬੰਦਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਪੋਹ ੧੭੭੨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਸਾਕਾ ਚੇਤ ੧੭੭੩ ਬਿੱਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ।

†ਬੰਦਾ ੧੭੭੩ ਬਿ: ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਫ਼ਰੁੱਖਸੀਅਰ ੧੭੭੬ ਬਿ: ਵਿਚ ਮੋਇਆ ਹੈ, ਇਸਨੇ ੬-੭ ਸਾਲ ਹੀ ਤਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਫ਼ਰੁੱਖਸੀਅਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤ੍ਰੈ ਕੁ ਸਾਲ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੋਇਆ ਹੈ । ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁਲੇਵੇ ਨਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ ।

‡ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿੰਨੇ ਸਿੰਘ ਸਨ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਦੋ ਕੁ ਸੌ ਸਿੰਘ ਹੱਥ ਆਏ ਸਨ । ਫੌਜਦਾਰ ਨੇ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਬੇਗੁਨਾਹ ਫੜ ਫੜਕੇ ਵਿੱਚ ਰਲਾਕੇ ਵਡਾ ਜਥਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਨੌ-ਜਵਾਨ ਸਿੱਖ ਲੜਕਾ ਸੀ । ਇਸ ਦੀ ਮਾਂ ਫ਼ਰੁੱਖਸੀਅਰ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਕਰਵਾ ਲਿਆਈ, ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕਿ 'ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੇ ਲੋਕੀ ਉਸਨੂੰ ਐਵੇਂ ਫੜ ਲਿਆਏ ਹਨ' । ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਾਂ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਰਵਾਨਾ ਜਲਾਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਝੂਠ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਵਾਂਗਾ', ਸੋ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ । ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਨ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਕਰਕੇ ਰੋਜ਼ ਨਿਹਾਇਤ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਨਾਲ ਕੁਤਵਾਲੀ ਅੱਗੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਕੋਈ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ੨੫ ਰੋਜ਼ ਕਰਕੇ, ਕੋਈ ੧੦੦ ਰੋਜ਼ ਕਰਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ । ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ।

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਸੁਨਿਕੈ ਦੁਖ ਧਾਰਯੋ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਢਿਗ ਚਲਿ ਗਏ। ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰਿ

[ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਐਲਫਿਨਸਟਨ (ਸਫਾ ੩੭੫ ਤੇ) ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—"ਓਹ ਸਾਰੇ (ਸਿੱਖ) ਅਤਿ ਦਰਜੇ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਮਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜਿੰਦਾਂ ਬਚਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿ ਧਰਮ ਤਿਆਗਕੇ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾ ਲਓ (ਭਾਵ ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਜਾਓ ਤਾਂ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਪਰ ਸਭ ਨੇ ਐਸੇ ਲਾਲਚਾਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ।" ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਓਹ ਕੈਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਨ ਕਿ ੭੪੦ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੀ ਧਰਮ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਗਿਰਿਆ ਅਰ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਤਸੀਹੇ ਝੋਗ ਭੋਗ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਫੜੇ ਗਏ ਸਿੱਖ ਬੱਚੇ ਨੇ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਬੀ ਮਾਂ ਦੇ ਝੂਠ ਬੋਲਨ ਨਾਲ ਜਿੰਦ ਬਚਾਉਣ ਤੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ। ਬੰਦੇ ਬਾਬਤ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਓਹ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ ਕਤਲ ਲਈ ਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਲਿਆਏ, ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰਬਫਤ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਾਏ ਸਨ, ਸਿਰ ਤੇ ਕਿਰਮਚੀ ਚੀਰਾ ਬੱਧਾ ਸੀ। ਜਲਾਦ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਧੂਹਕੇ ਉਸਦੇ ਮਗਰ ਖੜਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਨੇਜ਼ਾ ਬਰਦਾਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਉਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰੋ ਕੇ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਇਕ ਮੋਈ ਹੋਈ ਬਿੱਲੀ ਬੀ ਨੇਜ਼ੇ ਤੇ ਟੰਗੀ ਨਾਲ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦੇ ਦਾ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸਰਬੰਸ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ (ਕਤਲਗਾਹ ਵਿਚ ਬਿਠਾਕੇ) ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਦੇਕੇ ਖੰਜਰ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਆਪ ਮਾਰੇ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਐਸਾ ਕਰਨੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਪਰ ਉਹ ਬੱਚਾ ਕੁਹਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕੱਢਕੇ ਬੰਦੇ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ*। ਅੰਤ ਨੂੰ ਲਾਲ ਅੰਗਾਰਾਂ ਜੰਬੂਰਾਂ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਗੋਸ਼ਤ ਨੋਚਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਬੰਦਾ ਅਹਿਲ ਧੈਰਜ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਛ ਝੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਫਖਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਕਹਿਰਾਂ ਤੇ ਬਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਫਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਜੋ ਅਜੇ ਪਕੜੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਗਏ ਐਉਂ ਸਤਾਏ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ।"

ਸੈਰੁਲ ਮਤਾਖਰੀਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵੇਲੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਪੱਕਤਾ ਦਾ ਹਾਲ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:—

"ਦਰ ਕੁਸ਼ਤਾ ਸ਼ੁਦਨ ਯਕੇ ਬਰ ਦੀਗਰੇ ਸਬਕਤ ਮੇ ਜੁਸਤ ਵ ਮਿੰਨਤੇ ਜੱਲਾਦ ਮੇ ਨਮੂਦ ਕਿ ਅੱਵਲ ਓਰਾ ਬਿਕੁਸ਼ੇਦ"।

ਅਰਥਾਤ—ਮਰਨ ਲਈ ਇਕ, ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜੱਲਾਦ ਦੀ ਮਿੰਨਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰੋ।

ਬੰਦੇ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲ ਕੀਹ ਵਹਸ਼ੀਆਨਾ ਸਲੂਕ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ।]

*ਤਾਰੀਖ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹੀ ਵਾਲਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਬੱਚਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਣਾ ਸੀ।

ਸਖਾਨਤਿ ਭਏ ॥੧੬॥ 'ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਕੈਦ । ਜਿਨ ਛੂਟਨ ਕੋ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

"ਸੱਤਾਂ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਮੁੱਕ ਗਏ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਤ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਦਿਨ ਆਖਰੀ ਜਥਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਫੱਗਣ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ (ਅਰਥਾਤ ਵਦੀ ੧) ਸੀ, ਬੁੱਢੇ ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜੇਹੀ ਖੂੰਰੇਜ਼ੀ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ, ਪਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਅਜੇ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਸਭ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲਟਕਾਏ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੜਾਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰਕੇ ਕਿਤੇ ਲੱਤ ਕਿਤੇ ਬਾਂਹ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਸਾਰਾ ਧੜ ਹੀ ਦਰਖਤ ਨਾਲ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ । ਕਈ ਥਾਈਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਨੇਜ਼ੇ ਤੇ ਬਰਛੀਆਂ ਗੱਡਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੀ ਲੋਥ ਵੀ ਸਾੜੀ ਯਾ ਫੂਕੀ ਨਹੀਂ ਗਈ, ਸਾਰੀਆਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਯਾ ਇਰਦੇ ਗਿਰਦੇ ਟੰਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ । ਚਾਰ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਰ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਕੁ ਲੱਤ ਬਾਂਹ ਧੜ ਦਾ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲਟਕਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਗਿਰਝਾਂ ਅਤੇ ਕਾਵਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਬਦਬੂ ਦਾ ਫੈਲਰਨਾ, ਬੜੇ ਭੈਭੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਸਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਈ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਦ ਹੱਡੀਆਂ ਹੀ ਹੱਡੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ, ਤਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪਿੰਜਰ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਏ ।" [ਪੰਨਾ ੧੧੪

ਬੰਦੇ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਬਤ ਇਕ ਇਉਂ ਬੀ ਰਵਾਯਤ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਸ਼ਟ ਝੱਲਕੇ ਬੀ ਜਦ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣੋ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਮੌਤੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏ । ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਿਸ ਮੌਤੇ ਤੂੰ ਆਪ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ । ਇਸ ਕਹਿਣੇ ਪਰ ਬੰਦਾ ਇਕ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਗਿਆ । ਹਾਥੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫੇਰਿਆ ਗਿਆ, ਬੰਦਾ ਮਗਰੇ ਮਗਰ ਘਸੀਟੀਂਦਾ ਲਗ ਪਗ ਐਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਘਸੀਟਣ ਵੇਲੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਚੜ੍ਹਾ ਲਏ ਸਨ । ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਕਿ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਮਨਾ ਦੀ ਬ੍ਰੇਤੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੁੱਤੇ ਗਿੱਦੜ ਆਦਿ ਜਾਨਵਰ ਖਾ ਜਾਣ ਤੇ ਇਹ ਅਬਗਤ ਮਰੇ, ਨਾਂ ਫੂਕਿਆ ਨਾਂ ਦੱਬਿਆ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਓਥੇ ਕਿਸੇ ਫਕੀਰ ਦੀ ਝੁੱਗੀ ਸੀ ਜੋ ਬਾਬੇ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਚੁਕ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਦਵਾ ਦਰਮਲ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਿਹਾ । ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਬਾਬਾ ਤ੍ਰਕੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਲੁਕ ਛਪਿ ਭੇਸ ਵਟਾ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਨੱਕੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਫੇਰ ਜੰਮੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਏਹ ਥਾਂ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਢਾਈ ਕੋਹ ਹੈ । ਇਥੇ ਆਪਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪਿਆਰੇ ਆ ਮਿਲੇ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਮੁੜ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿਵਾਹ ਹੋਇਆ, ਆਪਦੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਪ ਤੇਰਾਂ ਬਰਸ ਬਾਦ ਪਰਲੋਕ ਜਾ ਬਸੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਥਾਂ ਆਪਦਾ ਦੇਹੁਰਾ ਹੈ । ਆਪਦੇ ਮਗਰੋਂ ਗੱਦੀ ਟੁਰੀ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਜਾਰੀ ਹੈ । ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਯਾਰਵੀਂ ਬਾਰਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿਲਾਇਆ । ਦੇਹੁਰੇ ਵਿਚ ਵਰਤਾਰਾ ਸਿੱਖੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਨਹੀਂ ਉਮੈਦ। ਮਾਰਨ ਹੁਕਮ ਸਭਿਨਿ ਦਿਯ ਸ਼ਾਹੁ। ਮਾਰ ਦਯੋ ਬੰਦਾ ਪਲ ਮਾਂਹੂ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਿਕੈ ਮਾਤ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਕਹਨੋ। 'ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਛੁਰਵਾਯੋ ਚਹਨੋ। ਜਨਮਨੋ ਗੁਰ ਕੇ ਬੰਸ ਮਝਾਰੀ। ਪੁਨ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਜੁਤਿ ਭਟ ਭੁਜ ਭਾਰੀ॥੧੮॥ਨਤੁ ਤਿਸ ਸ਼ੋਣ[1] ਪਰੈ ਜਿਸ ਥਾਇਂ।ਬਡ ਅਪਰਾਧ ਹੋਇ ਤਹਿਂ ਜਾਇ। ਅਰੁ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਮਾਂਹਿ। ਪਰਹਿ ਤਫਾਉਤ[2] ਮਿਟਿ ਹੈ ਨਾਂਹਿ ॥ ੧੯ ॥ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਰਹਨੋ ਹਜ਼ੂਰ*। ਯਾਂਤੇ ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ ਜ਼ਰੂਰ'। ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਕੀ ਆਇਸੁ ਸਾਰ। ਸਿੱਖਨ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਬਿਚਾਰੇ॥੨੦॥ ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਰੇ। ਗਹੇ ਹੁਤੇ ਜਹਿਂ ਕੈਦੀ ਸਾਰ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਊਚੇ ਤਹਿਂ ਕਹੇ। 'ਨਾਮ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਕਿਸਕੋ ਅਹੇ ?' ॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਤਹਿਂ ਆਯੋ। ਖਿਰਨੋ ਪੌਰ ਢਿਗ ਸਭਿਨਿ ਜਨਾਯੋ। ਆਵਤਿ ਸਿੰਘਨ ਪਿਖਨੋ ਮੁਲਾਨਾ†। ਮੁਖ ਦਬਾਇ ਗਹਿ ਗਾਢ ਮਹਾਨਾ[3] ॥੨੨॥ ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਦਿਯੋ ਧਕਾਈ। ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਲੀਨਸਿ

[1]ਉਸਦਾ ਲਹੂ। [2]ਫਰਕ। [3]ਮੁਲਾਣੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਮੂੰਹ ਘੁਟ ਕੇ (ਕਿ ਉਹ ਰੌਲਾ ਨਾ ਪਾ ਸਕੇ, ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਵੇਂ)......।

*ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਮੌਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜਾਣਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਤੇਂ ਇਹ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚੋਟੀ ਦਾ ਜੋਧਾ ਸੀ ਤੇ ਨੀਤੱਗਜ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਪੰਥਕ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।

†ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ 'ਮੁਲਾਨਾ' ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅੰਦਰ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਸਿਖ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਬਾਬੇ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਨ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਓਪਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਲੋਂ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਬੇ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੇਖਕਾਂ ਤੋਂ ਗ਼ਲਤੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਿੰਘ ਬਾਬੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਉਹ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਸਦਾ ਕੇ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਸਲ ਬਾਬਾ ਜੀਉਂਦਾ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਭੇਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਮਗਰੋਂ ਜੀਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]

ਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੰਦਈ ਸਿੰਘ ਬੀ ਰਹਿਤ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਗਾਹੀਆਂ ਲੱਭ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਲੇਖਕ ਬੰਦਾ ਜੀ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਇਸੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਭੱਲਾ ਕਰਤਾ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਾ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦ ਹਰੀਸੀ, ਕਾਮਵਰ ਖਾਂ, ਖਾਫ਼ੀ ਖਾਂ, ਥੌਰਨਟਨ 'ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦੀ ਪੰਜਾਬ' ਵਿਚ, ਗੁਲਾਮ ਹਸਨ ਖਾਂ 'ਸਿਰੁਲ ਮਤਾਖਰੀਨ' ਦਾ ਕਰਤਾ, ਆਦਿ।

ਨਿਕਸਾਈ। ਰਥ ਚਢਾਇ ਆਛਾਦਨ ਕੀਨ। ਤੂਰਨ ਤੋਰਿ ਅਗਾਰੀ ਦੀਨ॥ ੨੩॥ ਦੁਇ ਸਿਖ ਚਲੇ ਸੰਗ ਮਹਿਂ ਜਾਇ। ਬੂਝੇ ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਬਤਾਇ। 'ਨਰ ਬਿਸਾਲ ਕੀ ਬਿਚ ਹੈ ਦਾਰਾ'। ਇਮ ਲੇ ਗਮਨੇ ਸਭਿਨਿ ਮਝਾਰਾ॥ ੨੪॥ ਗਨ ਸਿੱਖਨ ਘਰਿ ਮਹਿਂ ਲੇ ਗਏ[1]। ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਬੂਝਤਿ ਭਏ। 'ਕੌਨ ਮੇਲ਼ ਕੀ ਸੰਗਤ ਇਹਾਂ?'। ਸੁਨਿ ਸਾਥੀਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਕਹਾ॥ ੨੫॥ 'ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੇਲ ਕੀ ਸੰਗਤਿ। ਬੈਠਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਨਯਾਰੀ ਪੰਗਤਿ'। ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਕਹਿ 'ਨਹਿਨ ਉਤਾਰੋ। ਅਗਲੀ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਸਿਧਾਰੋ॥ ੨੬॥ ਛਾਦਯੋ ਸਯੰਦਨ ਆਗੇ ਚਲੇ। ਗਏ ਦੂਤੀ ਜਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਭਲੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਘਰਨ ਉਤਾਰਯੋ ਜਾਇ[2]। ਇਮ ਬਾਬਾ ਸੋ ਲੀਨਿ ਬਚਾਇ ॥੨੭॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਾਏ। ਜੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਆਨਿ ਖਰੇ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਅਗਾਰੀ। ਬੂਝੇ ਸਭਿ 'ਕੋ ਤੁਮਹਿ ਮਝਾਰੀ ॥੨੮॥ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਬਡ ਜੋਧਾ ਕੌਨੇ? ਕਰਿ ਕੈ ਜੁਦੇ ਦਿਖਾਵਹੁ ਤੌਨੇ'। ਭਯੋ ਪ੍ਰਥਕ ਸੁਨਿਕੈ ਤਤਕਾਲਾ। ਬੋਲਯੋ ਧਰਿ ਕੈ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨੯॥ 'ਗੁਰ ਕੋ ਦਾਸ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਹੌਂ। ਜੋ ਤੁਮ ਕਹੌ ਦਿਖਾਵਨ ਕੈ ਹੌਂ'। ਕਹੈ ਸ਼ਾਹ 'ਤੂੰ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲ। ਕਰਿ ਭੀ ਸਕਹਿਂ ਕਿ ਨਹਿਂ ਇਸ ਕਾਲਾ'॥੩੦॥ ਬਾਜਸਿੰਘ ਕਹਿ 'ਅਬਹਿ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਮਮ ਪਗ ਤੇ ਬੇੜੀ ਨਿਰਵਾਰਹੁ। ਬੀਰ ਪਨੋ ਕੋ ਪਿਖਹੁ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਲਰਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਮੈਂ ਕਰੌਂ ਬਿਨਾਸ਼'॥੩੧॥ ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹੁ ਦੇ ਨਿਗੜ[3] ਨਿਕਾਰੀ। ਧਾਯੋ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਭੁਜ ਭਾਰੀ। ਕੜੇ ਹਾਥ ਕੇ ਸੋ ਭੁਜ ਭਾਰੇ। ਤੀਨ ਸਿਪਾਹੀ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰੇ॥ ੩੨॥ ਖਰੋ ਨਬਾਬ ਦੇਕ ਤਿਹ ਤਾੜਯੋ। ਹਾਥ ਉਠਾਇ ਨਹੀਂ ਕਛ ਮਾਰਯੋ। ਪਿਖੀ ਚਲਾਕੀ ਸ਼ੇਰ ਮਨਿੰਦ। ਗਹਿਵਾਯੋ ਕਰਿ ਕੈ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੩੩॥ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਛੁਟਵਾਯੋ। ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਛੁਟਯੋ ਚਲਿ ਆਯੋ*। ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜਿਹ ਸਿਖ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਨੌਕਰ ਸੋ ਪਠਾਨ ਕੇ ਪਾਹੀ[4] ॥੩੪॥ ਲਿਖਯੋ ਪਰਗਨਾ ਤਾਂਹਿ ਅਜਾਰੇ[5]।

---

[1]ਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਘਰ ਸਨ ਓਥੇ ਲੈ ਗਏ। [2]ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਉਤਾਰਿਆ। [3]ਬੇੜੀ। [4]ਉਹ (ਸਿਖ ਕਿਸੇ) ਪਠਾਣ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਸੀ। [5]ਤਿਸ ਪਠਾਣ ਨੇ ਪਰਗਣਾ ਠੇਕੇ ਤੇ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

*ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਖੋਜ ਹੁਣ ਤਕ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਬਾਬਾ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿਵਾ ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਈਦੇ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ, ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ।

ਤਿਸ ਆਗੇ ਸਿਖ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰੇ। ਦੇਤਿ ਚਾਕਰੀ ਹਾਥ ਉਠਾਈ[1]। ਯਾਂਤੇ ਇਕ*ਸਿਖ ਰਹਤਿ ਸਦਾਹੀ[2]॥੩੫॥ ਸਨਤਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਲੈ ਦੇਵੌਂ ਧਨ ਜੇਤੋ ਚਹ੍ਯੋ'। ਸਿਖ ਨੈ ਭਨ੍ਯੋਂ 'ਕਹੌਂ ਕ੍ਯਾ ਅਰਜ਼ੀ। ਮੈਂ ਗਾਰਜ਼ੀ[3], ਕਰੀਅਹਿ ਨਿਜ ਮਰਜ਼ੀ' ॥ ੩੬ ॥ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਤਿਸੀ ਪਰਗਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ। ਖਾਨ ਪੌਰ ਢਿਗ ਉਤਰੇ ਜਾਇ। ਤਾਕਹਿ ਅਪਨੀ ਘਾਤ[4] ਲਗਾਇ ॥ ੩੭ ॥ ਘਰ ਬਿਚ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਇਕ ਦਾਸੀ। ਬੂਝਨ ਕਰੀ ਲੋਕ ਜੋ ਪਾਸੀ[5]'ਖਾਨ ਕੌਨ ਕਾਰਜ ਮਹਿ ਪਰੇ ?'। ਦਾਸੀ ਭਾਖਤਿ 'ਦਾਤਨ ਕਰੇ ॥੩੮॥ ਅਪਰ ਨੀਰ ਕੀਨਸਿ ਅਨਵਾਵਨ। ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਪੁਨ ਤਿਸ ਤੇ ਨ੍ਹਾਵਨ'। ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਲਖਿ ਘਾਤੀ ਭਲੈ[6]। ਦਾਸੀ ਸਾਥ ਅੰਤਰੇ ਚਲੇ ॥ ੩੯ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟ ਇਕਾਕੀ ਹੇਰਾ। ਬਲ ਤੇ ਪਕਰਿ ਤਰੇ ਸੋ ਗੇਰਾ। ਤੁਰਤ ਖਾਨ ਕੀ ਛਾਤੀ ਚਢੇ। ਤੀਖਨ ਕਰਿ ਕਟਾਰ ਕੋ ਕਢੇ ॥ ੪੦ ॥ ਅਨੀ ਉਦਰ ਕੇ ਸਾਥ ਲਗਾਈ। ਧਾਇ ਲੋਕ ਆਏ ਸਮੁਦਾਈ। ਨਗਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮਾਰਨੋ ਚਹੈਂ। ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਸਭਿ ਕੋ ਕਹੈ ॥੪੧॥ 'ਮੁਝ ਪਰ ਵਾਰ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਜਬੈ। ਖਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨੌਂ ਮੈਂ ਤਬੈ'। ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਨੇ ਸਕਲ ਹਟਾਏ। ਬੂਝੇ 'ਕੌਨ ਕਾਜ ਤੁਮ ਆਏ?' ॥੪੨॥ ਬਾਬੇ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਿੱਖ ਜੋ ਅਮਕੋ। ਚਾਕਰ ਕਾਜ ਕਰੈ ਨਿਤ ਤੁਮਕੋ। ਦਈ ਚਾਕਰੀ ਹਾਥ ਉਠਾਈ। ਗੁਜ਼ਰ ਤੰਗ ਤਿਸਕੀ ਹੁਇ ਆਈ ॥੪੩॥ ਤਿਸਕੋ ਦਰਬ ਦੀਜੀਐ ਸਾਰਾ। ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਲਿਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਧਨ ਤੁਰਤ ਮੰਗਾਯੋ। ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥ ੪੪॥ 'ਦਗਾ ਨ ਕਰਿ, ਦਿਹੁ ਬੀਚ ਕੁਰਾਨ[7]'। ਇਕ ਰਥ ਦੀਜਹਿ ਹਯਨ ਮਹਾਨ। ਬਿਤ, ਸੁਤ, ਮੁਝਕੋ[8] ਬੀਚ ਬਿਠਾਇ। ਅਪਰ ਰਾਜ ਮਹਿ ਦਿਹੁ ਪਹੁੰਚਾਇ' ॥ ੪੫॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਡਰ ਕੋ ਬਹੁ ਮਾਨਾ। ਕਰ੍ਯੋ ਤਥਾ ਸ਼ੁਭ ਜਥਾ ਬਖਾਨਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਜਬੈ ਰਾਜ ਬੇਗਾਨੇ। ਬਿਤ ਲੇ, ਸੁਤ ਰਥ ਦੀਯਸਿ

[1]ਭਾਵ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ ਵੇਲੇ (ਪਠਾਣ) ਹੱਥ ਸੰਕੋਚ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। [2]ਜਿਸ ਕਰਕੇ (ਇਹ) ਦਿਕ ਸਦਾ ਹੀ (ਦੁਖੀ) ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। [3]ਲੋੜਵੰਦ ਹਾਂ। [4]ਦਾਉ। [5]ਪਾਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ (ਦਾਸੀ ਤੋਂ)। [6]ਚੰਗਾ ਦਾਉ ਜਾਣਕੇ। [7]ਦਗਾ ਨ ਕਰੀਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਹ ਕੁਰਾਨ ਦੀ (ਭਾਵ ਸਹੁੰ ਖਾਹ)। [8]ਧਨ, (ਆਪਣੇ) ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ।

*ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਇਕ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਦਿੱਕ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ—:"ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਦਿਕ ਰਹਿਤਾ ਥਾ"।

ਜਾਨੈ[1]॥੪੬॥ਸਿਖ ਕੋ ਦਯੋ ਦਰਬਤਬਿ ਸਾਰਾ।ਆਪ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰ ਪਧਾਰਾ। ਇਮ ਤੀਨਹੁੰ[2] ਜੀਵਤ ਹੀ ਛੁਟੇ।ਪਕਰੇ ਅਪਰ ਸਭਿਨ ਸਿਰ ਕਟੇ[3]॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਬਾਜ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਲਕ ਪੁੱਤ੍ਰ]।

ਦੋਹਰਾ॥ਅਬਿ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸਵਧਾਨ।ਪਾਲਕ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਭਾ ਬਾਲਕ ਤੇ ਜੁਆਨ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਨਾਨਾ। ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਮ ਮੋਲ ਮਹਾਨਾ। ਮਾਤ ਦੁਲਾਰਤਿ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਪਹਿਰਾਵਤਿ ਬਹੁ ਰਾਖਿ ਸੁਖਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਦਿ ਸਥਾਨਾ। ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਰਹੈਂ ਮਸੰਦ ਮਹਾਨਾ। ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਤੇ ਲੇ ਗੁਰ ਕਾਰ। ਧਨ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਿ ॥੩॥ ਕੁਛਕ ਮਾਤ ਕੇ ਪਾਸ ਪਠਾਵੈ। ਇਮ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਧਨ ਗਨ ਆਵੈ।ਦਰਬ ਕੋਸ਼ ਮਹਿਂ ਜੁਰਹਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਖਰਚ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋ ਚਾਲੇ ॥੪॥ ਸਾਠਕ ਰਾਖੇ ਢਿਗ ਅਸਵਾਰਾ। ਲਏ ਤੁਰੰਗਮ ਮੋਲ ਉਦਾਰਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇ ਬਰਨ ਬਰਨ ਕੇ। ਚਾਕਰ ਸੰਗਤਿ ਬੈਸ ਤਰੁਨਕੇ[4]॥੫॥ਚਢਹਿ ਤੁਰੰਗਅਖੇਰ ਸਿਧਾਰੇ।ਤੋਮਰ ਤੁਪਕ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਹਾਰੇ। ਮਾਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸੰਗ।ਬਿਲਸਹਿ ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਨ ਰੰਗ॥੬॥ ਬੈਠੈ ਵਹਿਰ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਵੈ।ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਕਿਤਿਕ ਸਿਖ ਆਵੈਂ। ਹੁਤੇ ਕਲਾਲ ਸਦਨ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ[5]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਕਰੇ ਸੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੭ ॥ ਸੋ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਿਖ ਹ੍ਵੈ ਕੈ। ਦੇਤਿ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਕੈ ਕੈ। ਭੁਸ[6] ਕੋ ਬੇਚਿ ਕਮਾਵੈਂ ਕਾਰ। ਜਿਨ ਕੇ ਸਿਦਕ ਨਹੀਂ ਇਤਬਾਰ ॥ ੮ ॥ ਇਨ ਤੇ ਆਦਿ ਅਪਰ ਭੀ ਕੇਤੇ। ਗੁਰ ਕਰਿ ਅਪਨੋ ਦਰਬ ਸੁ ਦੇਤੇ। ਚਾਰ ਘਰੀ ਜਬਿ ਦਿਨ ਰਹਿ ਜਾਇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਭਲੇ ਸਜਾਇ ॥੯॥ ਪੁਰਿ ਕੀ

---

[1]ਧਨ ਲੈਕੇ (ਪਠਾਣ ਦੇ) ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਰੱਥ (ਵਾਪਸ) ਜਾਣ ਲਈ ਦੇ ਦਿਤਾ। [2]ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ, ਤੇ ਬਾਜ ਸਿੰਘ। ਪਰੰਤੂ ਠੀਕ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੁੱਟਾ ਜੈਸੇ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—'ਤਬ ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੌੜਕੇ ਪਕੜ ਲੀਆ ਔਰ ਸਭ ਕੋ ਕਤਲ ਕੀਆ'। ਸਿਰੁਲਮਤਾਖਰੀਨ ਵਾਲਾ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੂਜਬ ਵਧੇਰੇ ਸਹੀ ਹੈ। [3]ਭਾਵ ਸਿਰ ਕੱਟੇ ਗਏ। [4]ਜੁਆਨ ਆਯੂ ਵਾਲੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੈ। [5](ਪੁਰਿ=) ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਲਾਲਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੇ। [6]ਤੂੜੀ।

ਸੈਲ ਹੇਤੁ ਬਿਚਰੰਤਾ । ਸਾਠ ਸਊਰਨ ਸੰਗ ਰਖੰਤਾ । ਅੱਗ੍ਰ ਨਕੀਬ ਬੋਲਤੇ ਊਚੇ । ਜਿਤਿਕ ਚਹੈਂ ਪਿਖਿ ਤਿਤਿਕ ਪਹੂੰਚੇ[1] ॥੧੦॥ ਦੇਗ਼ ਬਿਸਾਲ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਰਹੈ । ਅਪਨ ਬਿਗਾਨਾ ਅਚਹਿ ਜੁ ਚਹੈ । ਸੰਗਤਿ ਘਨੀ ਦਰਸ ਕੋ ਆਵੈ । ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਪਾਵੈ ॥੧੧॥ ਢਿਗ ਬੈਠਹਿ ਇਹ ਭੀ ਪੁਜਵਾਵੈ । ਕਿਤਿਕ ਭੇਟ ਸਿਖ ਆਨਿ ਚਢਾਵੈਂ । ਸਿਰੋਪਾਉ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇਤਿ । ਰੀਤਿ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸੁਚੇਤ ॥੧੨॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਬਿਦਤਯੋ ਘਨੋ । 'ਗੁਰ ਕੋ ਪੌਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਇਹ ਬਨੋ' । ਕੋ ਕੋ ਸਯਾਨੇ ਸਿੱਖ ਨ ਮਾਨੈਂ । ਮਾਤਾ ਕੋ ਪਾਲਕ ਪਹਿਚਾਨੈਂ ॥ ੧੩॥–ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਪੱਧਤਿ ਨਹਿ ਲੱਛਨ–। ਸਮਝਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਿਚੱਛਨ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੋਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਤਾਯੋ। ਜ੍ਯਾਨ ਸੁ ਮਾਨਨੀਯ ਗਰਬਾਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਕੁਛ ਮਾਤਾ ਕੋ ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨੈਂ । ਜਸੋ ਮੰਨ ਆਇ ਤਥਾ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੈ । ਬਰਜਹਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕ੍ਰਿਤ ਖੋਟੀ[2] । ਚਲੈ ਕੁਮਗ ਗਰਬਤਿ ਮਤਿ ਮੋਟੀ ॥ ੧੫ ॥ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਭੇਜੀ ਜਬੈ[3] । ਖਸ਼ਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੌਂਪੇ ਗੁਰ ਤਬੈ । ਤਿਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਮਾਤ[4] ਕਰਾਵੈ । ਪਤਿ ਸਮ ਜਾਨੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ ॥ ੧੬ ॥ ਜੁਗ ਤਰਵਾਰ ਜੁਗਮ ਹੀ ਜਮਧਰ । ਪੇਸ਼ ਕਬਜ਼ ਖਸ਼ਟਮ ਖਰ ਖੰਜਰ । ਅਜਬ ਮੀਰ ਮਾਹੀ ਕੇ ਦਸਤੇ[5] । ਸ਼ੁਭਤਿ ਮਯਾਨ ਸ਼ੁਭ ਲੋਹਾ ਲਸਤੇ ॥੧੭॥ ਚੰਦਨ ਧੂਪ ਪੁਸ਼ਪ ਅਰਪੰਤੇ । ਸਾਦਰ ਛਾਦਤਿ ਬਸਨ ਰਖੰਤੇ । ਤਿਨਹੁੰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਹੇਰੇ ।–ਧਰੌਂ ਅੰਗ ਮਹਿ–ਚਹਤਿ ਘਨੇਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਸ਼ੰਕਤਿ ਮਨ ਮਾਤਾ ਤੇ ਰਹੈ । ਤਊ ਲੇਨ ਹਿਤ ਹੀ ਨਿਤ ਚਹੈ । ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਯੋ 'ਅੰਗ ਮੈਂ ਧਾਰੌਂ । ਪੁਰਿ ਬਿਚਰਹੁ ਧਰਿ ਇਹਾਂ ਸੰਭਾਰੌਂ[6] ॥ ੧੯ ॥ ਮਨਤਾ ਮੇਰੀ ਹੋਇ ਸਵਾਈ । ਮਾਨਹਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ । ਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੇ ਤਨ ਹੇਰੇ । ਜਾਨਹਿੰ ਸਕਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਡੇਰੇ' ॥੨੦ ॥ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਬਰਜਯੋ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਝਿਰਕਯੋ ਅਰੁ ਤਰਜਯੋ । 'ਇਹੁ ਆਯੁਧ ਸਭਿ ਪੂਜਨ ਜੋਗ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਹਿ ਸਿਖ ਲੋਗ ॥ ੨੧ ॥ ਮਮ ਪਤਿ ਕੇ ਜੋ ਅਹੈਂ ਪਿਤਾਮਾ । ਜਿਨ ਕੋ

[1]ਭਾਵ, ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਆਵਾਜ਼ ਬੀ ਉਥੋਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚੇ । [2](ਮਾਤਾ ਉਸ ਨੂੰ) ਖੋਟੀ ਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਵਰਜਦੀ ਹੈ । [3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਨੂੰ ਘੱਲਿਆ ਸੀ । [4]ਭਾਵ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ । [5]ਵੱਡੀ ਮੱਛੀ (ਦੀ ਹੱਡੀ) ਦੇ ਦਸਤੇ । [6]ਇਥੇ ਸੰਭਾਲਕੇ (ਫਿਰ) ਰੱਖ ਦਿਆਂਗਾ ।

ਸੁਜਸੁ ਜਗਤ ਅਭਿਰਾਮਾ। ਤਿਨ ਕੇ ਅੰਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਇਹੁ ਲਾਗੇ। ਯਾਂਤੇ ਪੂਜਨੀਯ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਨ ਕੋ ਪੂਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਹੇ। ਕਿਮ ਸੋ ਮਾਨਨੀਯ ਨਹਿ ਲਹੇ[1] ? ਤੂੰ ਮਤਿਮੰਦ ਸ਼ਕਤਿ ਅਸ ਕਹਾਂ। ਤਨ ਸਜਾਇਬੇ ਗਰਬਤਿ ਮਹਾਂ ॥ ੨੩ ॥ ਅਬਿ ਜੋ ਨਾਮ ਲੀਨਿ ਸੋ ਲੀਨਿ। ਕਹੋ ਨ ਪੁਨ, ਪੈਹੈਂ ਦੁਖ ਪੀਨ। ਅਪਨੋ ਆਪ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਮੰਦਾ। ਕਯੋਂ ਨ ਹਟਤਿ ਤੈਂ ਮੂੜ ਬਿਲੰਦਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿਕੈ ਕਟੁ ਬੈਨ। ਪਤਿ ਕੋ ਸਿਮਰਿ ਭਰੇ ਜੁਗ ਨੈਨ। ਸੁਨਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰਬ ਧਰੰਤਾ। ਕਟੁ ਬਾਕਨਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸਹੰਤਾ ॥੨੫॥ ਜਮਧਰ ਹਾਥ ਗਹੇ ਢਿਗ ਹੋਇ। ਮਾਤਾ ਕੀ ਛਾਤੀ ਕੋ ਜੋਇ। ਮਾਰਨ ਚਹਤਿ ਧਾਰਿ ਦੁਰਮਤੀ। ਲਖੇ ਨ ਪੂਰਬ[2] ਕੀਨਿ ਜੁ ਗਤੀ ॥ ੨੬ ॥ ਹੁਤੇ ਅਲਪ ਸਾਮੀਪੀ ਲੋਗ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਬਹੁ ਬਨਤਿ ਅਜੋਗ। ਧਾਇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋ ਗਹਯੋ। 'ਇਹ ਕ੍ਰਿਤ ਤੁਵ ਬਨਿ ਆਇ ਨ' ਕਹਯੋ ॥ ੨੭ ॥ 'ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਯੋ ਜਿਨ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰਾ। ਤਿਹ ਮਾਰਯੋ ਚਹਿ ਪਾਪ ਘਨੇਰਾ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰਨੀ, ਬ੍ਰਿਧ ਮਾਈ। ਬੰਦਨੀਯ ਜਗ ਕੀ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਲਖਹਿ ਕਿ ਨਹੀਂ ਤੁਰਕ ਕੋ ਰਾਜ। ਕਰਹਿਂ ਆਜ ਹੀ ਤੋਹਿ ਕੁਕਾਜ'। ਕੁਪਯੋ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕਹੈ। 'ਮੁਝ ਕੋ ਬਰਜਤਿ ਤਰਜਤਿ ਰਹੈ ॥ ੨੯ ॥ ਮੈਂ ਇਕ ਬਾਰ ਦੇਉਂ ਇਸ ਮਾਰੀ। ਪਲਟਾ ਦੇਉਂ ਦੇਤਿ ਬਹੁ ਗਾਰੀ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਰਹੌਂ ਕਿ ਜਾਉਂ ਪਲਾਇ। ਕੈ ਧਨ ਦੇਉਂ ਲੇਉਂ ਬਖਸ਼ਾਇ ॥੩੦॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨੋ ਤਨ ਮਹਿ ਚਾਹਾ। ਕਯੋਂ ਇਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਨਿ ਮਨ ਮਾਂਹਾ ? ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਖਿ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਕੈਸੇ। ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਮਨ ਤੈਸੇ' ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਰਿਸ ਧਾਰੀ। ਘੋਰ ਸ੍ਰਾਪ ਜੁਤ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਨਹਿਂ ਜ੍ਵਾਨੀ ਕੋ ਭੋਗਨ ਕਰੈਂ। ਦੁਖ ਤੇ ਧਰਮ ਹਾਰਿ ਕਰਿ ਮਰੈਂ ॥੩੨॥ ਹੋਹਿ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਤੇਰੀ। ਮਰਹਿ ਕੁਮੌਤ, ਨਾਰਿ ਨਰ ਹੇਰੀ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਮਾਤਾ ਰੋਈ। ਪਤਿ ਕੀ ਗਿਰਾ ਸਿਮਰਿ ਦੁਖ ਪੋਈ[3] ॥੩੩॥ '—ਇਸਹਿ ਨ ਪਾਲਹੁ ਸੰਕਟਿ ਦੇ ਹੈ—। ਮੈਂ ਨਹਿ ਮਾਨੀ, ਚਿਤ ਪਛੁਤੈ ਹੈ[4]'। ਅਪਨੇ ਭਾਗ ਖੋਟ ਬਡ ਜਾਨੇ। ਨੀਚ ਗ੍ਰੀਵ ਕਰਿ ਤੁਸ਼ਨਿ ਠਾਨੇ ॥ ੩੪ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਇ ਸੁ ਅੰਤਰ ਰਾਖੇ। ਨਹਿ ਦੀਏ*

[1]ਕਿਵੇਂ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। [2]ਭਾਵ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪਾਲਿਆ ਸੀ। [3]ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਪਰੋਤੀ ਗਈ। [4](ਹੁਣ, ਚਿਤ ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾਠ—ਦੀਅਨ।

ਪੂਜਨ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਨਹਿਂ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੋਲਨ ਕੀਨਿ। ਬੈਠ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਲੀਨ ॥ ੩੫ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਮਾਤ ਨ ਕਿਯਸ ਅਹਾਰਾ। ਪਤਿ ਬਚ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਦੁਖ ਭਾਰਾ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸੁਨ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਆਏ ਬੁਧਿਵੰਤ ॥ ੩੬ ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਢਿਗ ਹੁਇ ਥਿਰੇ। ਬਾਰੰਬਾਰ ਪ੍ਰਬੋਧਨ ਕਰੇ। 'ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਲੀਨੋ ਸ੍ਰਾਪ[1]। ਲਹ੍ਯੋ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁਖ ਆਪ ॥੩੭॥ ਤੁਮ ਨੇ ਪਾਲ੍ਯੋ ਏਤਿਕ ਹੋਵਾ। ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਤ ਸਮ ਸੰਗਤਿ ਜੋਵਾ। ਮਾਨਨੀਯ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਭਯੋ। ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਕਛੂ ਕ੍ਰਿਤਘਨੀ ਥਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਉਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੋ ਅਬਿ ਥੋਰਾ। ਬਿਨਸਹਿ ਪਰ੍ਯੋ ਜਥਾ ਛਿਤ ਓਰਾ[2]। ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਹਮ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ। ਭੋਜਨ ਅਚਹੁ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਸਾਥ' ॥੩੯॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਅਚ੍ਯੋ ਅਹਾਰੇ। ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮ ਕਰਤਿ ਘਟਾਈ[3] ॥੪੦॥ ਇਮ ਹੀ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਤਿਮ ਹੀ ਲੇਤਿ ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਚਢਹਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹਿਤ ਸੈਲ। ਬਿਚਰਤਿ ਹੇਰਤਿ ਇਤ ਉਤ ਗੈਲ ॥੪੧॥ ਰਿਸ ਮਾਤਾ ਕੀ ਲਖਿ ਸਭਿ ਕਹੈਂ। 'ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਰਹਹੁ ਚਿਤ ਚਹੈਂ[4]'। ਇਮ ਲੋਕਨ ਕੇ ਕਹੇ ਕਹਾਏ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਹੈ ਢਿਗ ਜਾਏ ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ 'ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੮॥

੨੯. [ਪਾਲਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਬਹਿ ਭਰਿ ਜੁਾਨੀ ਗਰਬਾਇ। ਚਢਹਿ ਤੁਰੰਗਮ ਸੈਲ ਹਿਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਚਤੁਰਘਟੀ ਦਿਨ ਰਹੇ ਸਿਧਾਵੈ। ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰਨ ਕੇ ਫਿਰਿ ਆਵੈ। ਸਾਠ ਸਊਰਨ ਸੰਗ ਚਢਾਇ। ਊਚ ਨਕੀਬ ਬੋਲਤੇ ਜਾਇਂ ॥ ੨ ॥ ਮਾਤ ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਹ ਬ੍ਯਾਹ ਕਰਾਯੋ[5]। ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਸੁਤ ਉਪਜਾਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਘਨੇਰੀ। ਅਰਪਹਿ ਭਲੇ ਅਕੋਰ ਬਡੇਰੀ ॥ ੩ ॥ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਕੋ ਸੁਤ ਜਾਨੈਂ। ਬਿਦਤ੍ਯੋ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਮਹਾਨੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਆਯੁਧ ਬਸਨ ਸਜਾਇ।

---

[1](ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। [2]ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਿਆ ਗੜਾ। [3]ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰੀਤ (ਜੋ ਮਾਤਾ ਕਰਦੀ ਸੀ) ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ। [4]ਹੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਰਹੋ (ਭਲਾ ਜੇ ਕਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੈਨੂੰ ਚਿੱਤੋਂ ਚਾਹੁਣ ਲੱਗ ਪੈਣ। [5]ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ (ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ) ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਗਮਨਯੋਂ ਸੈਲ ਕਰਨਿ ਚਿਤ ਚਾਇ ॥੪॥ ਸੁਰਜ ਮੁਖੀ ਸੁਹਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਅੱਗ੍ਰ ਨਕੀਬ ਬੋਲਤੇ ਚਾਲਾ।ਸਾਠ ਸਊਰਨ ਹਯ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਾਜ਼ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ॥੫॥ਬਿਚਰੰਤਿ ਮੰਦਮੰਦਹਯ ਪ੍ਰੇਰਤਿ।ਪੁਰਿ ਕੀ ਪਰਿਧ[1]* ਬਜਾਰਨ ਹੇਰਤਿ। ਗਰਬਤਿ ਅਧਿਕ ਹਰਖ ਧਰਿ ਚੀਤ। ਚਲਿ ਆਯੋ ਜਹਿਂ ਜੁਮਾ ਮਸੀਤ ॥੬॥ਇਕ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਦੂਸਰ ਦਿਸ਼ਿ ਆਵਾ । ਉਚੋ ਬਾਕ ਨਕੀਬ ਅਲਾਵਾ । 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮਹਿਜਤ ਜੁਮਾ ਅਗਾਰੀ । ਕਰਤਿ ਬੰਦਨਾ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ[2]' ॥ ੭॥ ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨੇ । ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਠਾਨੇ। ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਸੋ ਚਲਿ ਗਏ। ਦੁਰਗ ਮਝਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਏ ॥ ੮ ॥ ਤੁਰਕ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਹਾਰੇ। ਤਰਕਤਿ ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ ਏਵ ਉਚਾਰੇ।'ਅਬ ਲੌ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇਜ ਤੁਹਾਰਾ।ਰਖਨਾ[3] ਪਰਯੋ ਸ਼ਰ੍ਹ ਮਹਿਂ ਭਾਰਾ॥੯॥ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਗੁਰ ਮਹਿਜਤ ਆਵੈ। ਇਤ ਉਤ ਤੇ ਬਿਲੋਕ ਹਰਖਾਵੈ।ਸੰਗੀ ਕਹੈਂ ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰੀ ।–ਬੰਦੇ ਮਹਿਜਤ,ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ[4]– ॥ ੧੦ ॥ ਹਮ ਤੇ ਕਯੋਂਹੂ ਸਹੀ ਨ ਜਾਇ। ਆਜ ਕਹੀ ਸੁਧਿ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਇ।ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੀ ਘਟ ਆਨ[5]। ਜੇ ਨ ਤਿਦਾਰਕ[6] ਦੇਹੁ ਮਹਾਨ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਕਹਯੋ। 'ਅਬਿ ਚਹਿਯਤਿ ਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ਗਹਯੋ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿਂ ਦੀਜੈ ਗੇਰਿ।ਕੋਇ ਨ ਕਰੈ ਅਵੱਗਯਾ ਫੇਰ ॥ ੧੨॥ ਕਿਧੌਂ ਆਪਨੀ ਆਨ ਮਨਾਵੇ। ਬਿਰਦ[7] ਸੀਸ ਪਰ ਤੇ ਉਤਰਾਵਹੁ। ਇਨ ਦੋਇਨ ਮਹਿਂ ਇਕ ਜਬਿ ਹੋਇ। ਬਹੁਰ ਅਦਾਬ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਰ ਤੁਰਤ ਪਠਾਯੋ। 'ਮਹਿਜਤ ਨਿਕਟ ਕੁਬਾਕ ਅਲਾਯੋ। ਯਾਂ ਤੇ ਗਰੇ ਕੁਹਾਰੀ ਪਾਇ। ਹਾਥ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਮੁਝ ਢਿਗ ਆਇ ॥੧੪॥ ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਇ ਤੋਹਿ ਕੋ ਦੈ ਕੈ। ਤਜੌਂ ਮੁਲਾਨੇ ਬੂਝਨ ਕੈ ਕੈ[8]।ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਿਰਦ ਉਤਾਰਿ ਪਠਾਵਹੁ।ਨਹਿਂ ਆਗੇ ਕਬਿ ਏਵ ਅਲਾਵਹੁ' ॥ ੧੫ ॥ ਜਹਾਂ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਥਿਰ ਥਯੋ। ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਤਿਸ ਕਹਿ ਦਯੋ।'ਨਾਹਿਂ ਮਾਨਹੁ ਸੈਨਾ ਗਨ ਆਵੈ।ਮਾਰਿ ਪਕਰਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਲੈ ਜਾਵੈ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੈ ਮਾਨਾ। ਨਿਜ ਸੰਗਨਿ ਕੈ ਸੰਗ

---

[1]ਗਲੀਆਂ। [2](ਹੇ ਲੋਕੋ) ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਜਾਮਿਆ ਮਸਜਦ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਰਹੀ ਹੈ। [3]ਫਰਕ। [4]ਦੇਖ ਲਓ ਮਸੀਤ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੀ ਹੈ। [5]ਇਜ਼ਤ ਘਟ ਜਾਏਗੀ। [6]ਸਜ਼ਾ। [7]ਧਰਮ, ਭਾਵ ਕੇਸ। [8]ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਫੇਰ ਛੱਡਾਂਗਾ। *ਪਾ:–ਦਿਸ਼ਾ, ਪਾਰ।

ਬਖਾਨਾ।'ਕਹਾ ਕਰਤੱਬ ਮੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਕੈਸੇ ਬਚੌਂ,ਉਪਾਇ ਨ ਆਵੈ' ॥੧੭॥'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਸੁਤ! ਹਮ ਕਹਾ ਕਹੈਂ। ਭਾਜਨ ਕੋ ਉਪਾਵ ਨਹਿਂ ਲਹੈਂ। ਥਿਰੋ ਜਹਾਂ[1] ਅਸ ਠੌਰ ਨ ਕੋਈ।ਲਰਿਬੇ ਕੀ ਸਮਰੱਥ ਨ ਹੋਈ ॥੧੮॥ ਕੈ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਉਤਾਰਿ ਪਠਾਵਹੁ। ਕਿਧੌਂ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਪ੍ਰਾਨ ਰਖਹੁ ਤਉ ਧਰਮ ਨ ਰਹੈ। ਧਰਮ ਰਖੇਂ ਤਉ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਲਹੈਂ'॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡਰ ਕਰਿ ਡੋਲਾ। ਧੀਰਜ ਤੇ ਬਿਹੀਨ ਹੁਇ ਬੋਲਾ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਜਾਉਂ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ।ਦੇਤਿ ਹੁਕਮ ਦੁਖ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੈਸੇ[2]'॥੨੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਘਰ ਕੇ ਅੰਤਰ ਬਰਯੋ। ਕੇਸ ਜੂੜ ਕਤਰਾਵਨਿ ਕਰਯੋ। ਥਾਲ ਅਨਾਇ ਤਾਂਹਿ ਮੈ ਧਰੇ। ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਛਾਦਨ ਕਰੇ ॥ ੨੧॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਮਨੁਜ ਅਗਾਰੀ। ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ। 'ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਮੈਂ ਮਨ ਮਾਨਾ। ਅਪਨੋ ਕਛੁ ਅਪਰਾਧ ਨ ਜਾਨਾ ॥੨੨॥ ਕਹਯੋ ਨਕੀਬ ਅਚਾਨਕ ਮੰਦ[3]। ਅਬਿ ਮੈਂ ਰਹਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬੰਦਿ।ਹੁਕਮ ਅਦੂਲ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕੀਨ। ਹਜ਼ਰਤਿ ਕਹੀ ਸੀਸ ਧਰਿ ਲੀਨ' ॥੨੩॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਧਨ ਕੁਛ ਦਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਪਠਾਵਨ ਕਯੋ। ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ ਬਖਾਨਿ ਸੁਨਾਯੋ। ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਰਿਸ ਤੇ ਬਿਸਰਾਯੋ॥੨੪॥ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁਨਿ ਕਰਤੂਤ।ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ਼ਯੋ ਭਯੋ ਕਪੂਤ।ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗਯੋ ਜਿਸ ਰਿਦੇ। ਗਾਰੀ ਦੇਨਿ ਲਗੀ ਬਹੁ ਤਦੇ॥੨੫॥ 'ਕੀਨ ਤਹਾਂ ਤੈਂ ਖੋਟੋ ਕਰਮ।ਦਏ ਬਿਗਾਰ ਦੁਲੋਕ ਬਿਸ਼ਰਮ! ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਤੈਂ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੀ। ਕੇਸਨ ਮਹਿਮਾ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮੋਰ ਸਸੁਰ ਸਿਰ ਦੀਨ। ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਖੋਵਨ ਕੀਨ। ਪੁਨ ਦੀਰਘ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅਖਾਰੇ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਿਦਤ ਪਵਾਰੇ[4] ॥੨੭॥ ਚਾਰਹੁ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਮਰੇ। ਧਰਮ ਰਾਖਿਬੋ ਅਪਨੋ ਕਰੇ। ਸੰਕਟ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਹਾਰੇ। ਲਾਖਹੁ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕਰਿ ਮਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਹਾਂ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ਅਲਪ ਬੈਸ ਕਹਾ ਲਖਹਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ। ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਦ੍ਰਿਢ ਹੁਇ ਬੋਲਾ।ਤ੍ਰਾਸ ਦਿਖਾਵਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਡੋਲਾ॥ ੨੯॥ ਧਰਮ ਨ ਅਪਨੋ ਤਯਾਗਨ ਕੀਨਿ। ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ ਜਾਨਿ ਸੀਸ ਕੋ ਦੀਨ।ਤੈਂ ਮਤਿਮੰਦ! ਕਹਾਂ ਇਹ ਕਰਯੋ। ਤੁਰਤ ਧਰਮ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਪਰਿਹਰਯੋ[5]'॥੩੦॥

[1]ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਠਹਿਰੀਏ।[2](ਸ਼ਾਹ ਐਸਾ)ਹੁਕਮ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਦੁਖ ਨਾਲ (ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਹੋਵੇ। [3]ਮੰਦੇ ਨਕੀਬ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ। [4]ਜੰਗ। [5]ਡਰਦੇ ਨੇ ਝਟ ਧਰਮ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਕਰੌਂ ਨਹਿ ਮਰਨੌ ਜਾਇ ਕਰਿ ਮੂੜ੍ਹੋ।ਇਹ ਕੁਕਰਮ ਕਨਾ ਕੀਨਸਿ ਕੂੜ੍ਹੋ?'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਦੁਰਬਾਕ ਬਿਸਾਲੇ। ਕਹੇ ਮਾਤ ਬਹੁ ਧਿਕ ਧਿਕ ਨਾਲੇ। ॥ ੨੧ ॥ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗਯੋ ਦੁੱਖਯਾਰੀ। ਕੁਛ ਨ ਸਕੈ ਕਰਿ, ਭਈ ਲਚਾਰੀ। ਨਹਿਂ ਕੁਕਰਮ ਕੋ ਸਕਹਿ ਸਹਾਰੇ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਹੁ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰੇ॥੨੨॥ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਨ ਕੋ ਠਾਨਾ।'ਸੁਨਿ ਮੂਰਖ ਤ੍ਰੈ ਮੰਦ ਅਜਾਨਾ। ਬਦਨ ਆਪਨੋ ਮੁਹਿ ਨ ਦਿਖਾਵਹੁ। ਰਹਹੁ ਦੂਰ ਕਬਿ ਨਿਕਟ ਨ ਆਵਹੁ॥੨੩॥ਨਹੀਂ ਆਜ ਤੇ ਤੋਹਿ ਨਿਹਾਰੋਂ। ਪਾਰਨ ਕਰਯੋ ਤ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰੋਂ।ਬਰਜਿ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭੁ,ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਮਾਨਾ।ਤੁਝ ਪਾਰਨ ਤੇ ਭੇ ਦੁਖ ਨਾਨਾ' ॥੨੪॥ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਇ ਨੀਚਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵਾ।ਨਹਿਂ ਅਜੀਤ। ਸੰਘਸਨ ਮੁਖ ਥੀਵਾ। ਮਹਾਂ ਕੁਕਰਮ ਕਰਯੋ ਪਛੁਤਾਵੈ। ਭਯੋ ਕਲੇਸ਼ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕਾਵੈ ॥੨੫॥ ਲਿਖਤ ਬਿਦਾਵੇ ਕੀ ਕਰਿ ਦੀਨਾ।'ਪਾਰਕ ਹੁਤੋ,ਤਯਾਗ ਮੈਂ ਕੀਨਿ। ਨਹੀਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਹ,ਮੈਂ ਨਹਿ ਮਾਈ'।ਇਮ ਕਹਿ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਬਿਦਤਾਈ*॥੨੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ 'ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਊਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੯॥ ੩੦. [ਪਾਲਕ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਤਯਾਗਣਾ। ਬੇਨਵਾ ਮਾਰਨਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਬਹੁ ਦੁਖੀ ਥਿਰੇ ਨ ਸਦਨ ਮਝਾਰ।ਬਸੋਂ ਨ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਯੋ ਬਿਚਾਰ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਕਲ ਦਾਸੀਨ। ਕੇਤਿਕ ਸੇਵਕ ਕੋ ਸੰਗ ਲੀਨ। ਛੋਰਿ ਸਦਨ ਅਪਨੋ ਚਲਿ ਆਈ। ਜਹਾਂ ਬਸੀ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ॥੨॥ਬਹੇ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਬਹੁ ਨੀਰ। ਪਤਿ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਭਈ ਅਧੀਰ।ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਇਕਠੇ ਕਰਿਵਾਯੋ। ਅਪਨ ਮਨੋਰਥ ਸਭਿਨਿ ਬਤਾਯੋ॥ ੩ ॥ 'ਇਕ ਸਮੈਦਨ ਕਰਿ ਦਿਹੁ ਮੁਝ ਭਾਰੇ। ਅਬਿ ਨ ਬਸੋਂ ਮੈਂ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੇ।ਮਰੇ ਕੁਮੌਤ ਤਰੁਨ ਹੀ ਮੂੜ੍ਹ। ਦੀਨੇ ਸੰਕਟ ਮੋਕਹੁ ਗੂੜ੍ਹ ॥ ੪ ॥ ਮੂਢ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨ ਨਿਹਾਰੋਂ। ਨਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਨਿਜ ਦਰਸ ਦਿਖਾਰੋਂ। ਅਪਰ ਨਗਰ ਮਹਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਜਾਊਂ। ਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਬਲ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਊਂ' ॥੫॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਕਿਮ

---

*ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਲਗ ਪਗ ੬੪ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਪਾਲਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਵੇਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਲਿਖ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਾਲਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਕਤਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਬਰੀ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਤਿਸ ਨੂੰ ਮਰਵਾਇਆ ਹੈ।

ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਕੋਪ ਮਹਾਨਾ। ਭਈ ਅਵੱਗਯਾ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਕਰ ਬੰਦਹਿ ਹਮ ਲੇਂ ਬਖਸ਼ਾਇ ॥ ੬ ॥ ਕਨੌਂ ਰਿਸ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਛੋਰਿ। ਚਾਹਤਿ ਗਮਨ ਅਬੈ ਕਿਤ ਓਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਤੁਮ ਤਾਂਈ। ਬਸਹੁ ਸਦਾ ਪੁਰਿ ਛੋਰ ਨ ਜਾਈ ॥੭॥ ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ। ਸੰਗਤਿ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰੇ? ਅਟਕਨੋ ਕਾਜ ਆਪ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਅਪਰ ਬਿਘਨ ਹੁਇ ਤਿਸ ਪਰਿਹਰੈਂ ॥ ੮ ॥ ਹਮ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਦੋਸ਼ ਬਿਚਾਰਹੁ[1]। ਨਤੁ ਪੁਰਿ ਬਸਨੋ ਅੰਗੀਕਾਰਹੁ'। ਰਿਸ ਤੇ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਕਹੀ। 'ਮੁਝ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦੁਖ ਅਹੈ ॥ ੯ ॥ ਨਹਿੰ ਬਾਂਛਤਿ ਦੇਖਨ ਮੁਖ ਤਾਂਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਬਸੌਂ ਨਹੀਂ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਦੋਸ਼ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਪ੍ਰਭੁ ਬਚ ਨਹਿ ਮਾਨਨੈਂ ਦੁਖਿ ਹੋਈ ॥੧੦॥ ਅਪਰ ਥਾਨ ਬਸਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵੌਂ। ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਨ ਰਾਖਿ ਬਸਾਵੌਂ'। ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬਖਾਨਾ। 'ਨਹਿ ਦੇਖਨ ਸੁਤ ਕੋ ਪ੍ਰਣ ਠਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬਸਹੁ ਨਿਬਾਹਨ ਕਰੀਯਹਿ[2]। ਗਮਨ ਮਨੋਰਥ ਰਿਦੇ ਨ ਧਰੀਯਹਿ। ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਇਕਠੀ ਕਾਰ। ਅਪਰ ਸਦਨ ਕੋ ਲੇਹੁ ਸੁਧਾਰ ॥੧੨॥ ਤਿਸ ਮਹਿ ਬਸਹੁ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਕਾਰਜ ਸਕਲ ਰਾਸ ਹੁਇ ਜਾਈ"। ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਇਹ ਬਿਧਿ ਮਾਨੀ। 'ਕਰਹੁ ਸਦਨ ਮੈਂ ਰਹੌਂ' ਬਖਾਨੀ ॥ ੧੩ ॥ ਇਕ ਇਕ ਘਰ ਪ੍ਰਤਿ ਏਕ ਰਜਤਪਣ। ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਅਰਦਾਸ ਸਭਿਨਿ ਭਨਿ। ਸਦਨ ਸਤਾਰਾਂ ਸੈ ਸਿਖ ਕੇਰੇ। ਲਿਯੋ ਸਕੇਲ ਦਰਬ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੧੪॥ ਅਪਰ ਤੀਨਸੈ ਬੀਚ ਮਿਲਾਇ। ਦ੍ਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀਨੇ ਇਕ ਠਾਇ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਦਨ ਪੁਰਿ ਤੇ ਕੁਛ ਬਾਹਿਰ[3]। ਇਹ ਅੰਤਰ ਕੀਨੋ ਅਬਿ ਜ਼ਾਹਿਰ ॥੧੫॥ ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰ ਦਰਬ ਲਗਵਾਯੋ। ਹਿਤ ਮਾਤਾ ਕੇ ਸਦਨ ਕਰਾਯੋ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਥਿਰੀ ਜਾਇ ਕਰਿ ਹੇਰਿ। ਵਹਿਰ ਨ ਗਈ ਬਹੁਰ ਇਸ ਬੇਰ ॥੧੬॥ ਘਰ ਕੋ ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਕਰਾਯੋ। ਨਹਿੰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ। ਨਹਿ ਮੁਖ ਦੇਖਨ ਕਬਿਹੂ ਕਰਨੋ। ਨੇਮ ਨਿਬਾਹਨੋ ਅਪਨੋ ਧਰਨੋ ॥ ੧੭ ॥ ਸਦਨ ਸਮੇਤ ਸਮੂਹ ਸਮਾਜਾ। ਤ੍ਯਾਗਨੋ, ਆਇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਕਾਜਾ[4]। ਇਕ ਆਯੁਧ ਕੋ ਨਿਕਟ ਅਨਾਏ[5]।

[1]ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਛਡੋ। [2]ਵੱਸਕੇ (ਪ੍ਰਣ) ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰੋ। [3]ਪਹਿਲਾ ਘਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕੁਛ ਬਾਹਰ ਸੀ। [4]ਘਰ ਸਹਿਤ ਸਮਾਜ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਤਿਸ (ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਕੰਮ ਆਇਆ। [5]ਕੇਵਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਸ ਲਿਆਂਦੇ।

ਗੁਰ ਸਮ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਪੁਜਵਾਏ ॥੧੮॥ ਸਭਿ ਮਾਂਹ ਭਯੋ ਤਾਂਹਿ[1] ਅਪਮਾਨਾ । ਆਛੇ ਸਿੰਘਨਿ ਸੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨਾ। ਆਦਿ ਸੁਧਾਸਰ ਅਨਿਕ ਸਥਾਨਾ। ਦੇਂ ਧਨ ਮਾਤ ਸਮੀਪ ਮਹਾਨਾ ॥੧੯॥ ਖਰਚ ਕਹਾਂ ਤੇ ਬਹੁਰ ਚਲਾਵੈ। ਚਾਕਰ ਕਹਾਂ ਚਾਕਰੀ ਪਾਵੈਂ । ਥੁਰਯੋ ਦਰਬ ਤੇ ਅਲਪ ਹੰਕਾਰਾ[2] ।–ਗਈ ਮੰਨਤਾ ਮੋਹਿ–ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਮਾਨਵ ਪਠਹਿ ਮਾਤ ਕੇ ਪਾਸ । ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਠਾਨਤਿ ਅਰਦਾਸ । 'ਗਯੋ ਭੂਲ ਅਬਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਮੋਹੀ । ਨਾਮ ਤੁਮਾਰੋ ਜਹਿ ਕਹਿਂ ਹੋਹੀ ॥੨੧॥ ਸੁਤ ਮਾਤਾ ਕੋ ਜਗਤ ਬਖਾਨੈ। ਤੁਮ ਤੇ ਹੀ ਮੁਝ ਕੋ ਜਗ ਮਾਨੈ'। ਕਹਿ ਕਹਿ ਇਮ ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਪਠਾਯੋ। ਜਨਨੀ ਪੁਨ ਸਨੇਹੁ ਹੁਇ ਆਯੋ ॥੨੨॥ ਕਹ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਅਸ ਬਿਵਹਾਰੇ[3] । 'ਆਇ ਥਿਰਹਿ ਹਮ ਬਾਹਿਰ ਦ੍ਵਾਰੇ । ਜੋ ਕੁਛ ਜਾਚਹਿ ਕਹਿ ਤਹਿਂ ਪਾਵੈ । ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਮੋਹਿ ਢਿਗ ਆਵੈ' ॥ ੨੩ ॥ ਇਮ ਜਬਿ ਹੁਕਮ ਮਾਤ ਕਹਿ ਦਯੋ । ਤਬਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਵਤਿ ਭਯੋ। ਪੌਰ ਠੌਰ ਬੈਠਹਿ ਥਿਰ ਰਹੈ। ਬਾਂਛਤਿ ਹੋਇ ਬਿਨੈ ਜੁਤਿ ਕਹੈ ॥੨੪॥ ਸੋ ਨਰ ਮਾਤਾ ਨਿਕਟ ਸੁਨਾਵੈ। ਆਇਸੁ ਕਰੈ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਪਾਵੈ। ਇਮ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਰਜ ਨਿਬਹੰਤਾ। ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਨਿਜ ਸਦਨ ਬਸੰਤਾ ॥ ੨੫ ॥ ਆਵਨ ਲਗ੍ਯੋ ਨੇਮ ਤੇ ਨੀਤ। ਬੈਠਹਿ ਪੌਰ ਠੌਰ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ । ਸਾਠ ਸਊਰ ਅਰੂਢਹਿਂ ਸੰਗ। ਗਮਨਹਿਂ ਫਾਂਦਤਿ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ ॥੨੬॥ ਮਗ ਮਹਿਂ ਹੁਤੋ ਬੇਨਵਾ ਡੇਰਾ। ਆਵਤਿ ਜਬਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੇਰਾ। ਊਚੇ ਬੋਲਤਿ ਜਾਚਤਿ ਭਯੋ। ਏਕ ਰਜਤਪਨ ਦੈਬੋ ਕਯੋ॥ ੨੭ ॥ ਇਸ ਹੀ ਰੀਤਿ ਕਈ ਦਿਨ ਲੀਨ। ਜਾਚੇ ਤੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਨ । ਇਮ ਹੀ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ । ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਤਿਸੀ ਮਗ ਨੀਤੇ ॥ ੨੮ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਜਾਚਿ ਬੇਨਵੇ ਤੈਸੇ। ਦਏ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੁਗ ਪੈਸੇ। ਲਏ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਦਏ ਥਗਾਈ। ਚਲ੍ਯੋ ਸੰਗ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਪਿਛ-ਵਾਈ ॥੨੯॥ ਮਾਤ ਪੌਰ ਪਰ ਬੈਠੇ ਜਾਇ । ਤਹਿਂ ਭੀ ਜਾਚਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਅਲਾਇ[4] । ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਚਾਲੇ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਯੋ ਬੇਨਵਾ ਨਾਲੇ ॥੩੦॥ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ । ਕਰ੍ਯੋ ਅਰਾਮ ਦੁਪਹਿਰਾ ਢਰ੍ਯੋ। ਬਕਹਿ ਬੇਨਵਾ ਬਾਹਰ ਖਰ੍ਯੋ

[1]ਭਾਵ ਪਾਲਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ । [2]ਹੰਕਾਰ (ਕੁਛ) ਘਟ ਗਿਆ । [3]ਐਸਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਹਿਆ । [4]ਓਥੇ ਬੀ (ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਕਹਿਕੇ ਮੰਗਦਾ ਰਹਿਆ ।

॥੩੧॥ ਪੁਨ ਸੁੱਖ੍ਹਾ ਛਕਿ ਬਾਹਰ ਗਯੋ। ਤਹਿਂ ਭੀ ਕਹਿਤਿ ਸੰਗ ਹੀ ਭਯੇ।
ਊਚ ਨੀਚ ਬਚ ਬਕਹਿ ਬਡੇਰੇ। ਜਿਨ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਦੁਖਤਿ ਬਹੁਤੇਰੇ॥੩੨॥
ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕੋ ਨ ਨਰ ਜਹਾਂ। ਬੋਲਤਿ ਖਿਝਤਿ ਪਹੂੰਚੇ ਤਹਾਂ। ਬਹੁ ਊਚੇ
ਦੁਰਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। ਜਹਿਂ ਗਮਨੇ ਤਹਿਂ ਸੰਗ ਪਧਾਨੇ॥੩੩॥ ਕੁਪਯੋ ਅਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਪੁਰਿ ਜਨ ਨਿਕਟ ਨ ਭਲੇ ਨਿਹਰਿਕੈ। ਨਿਜ
ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। 'ਪਕਰਿ ਬੇਨਵੇ ਹਨੀਯਹਿ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ੩੪ ॥
ਕੂਪ ਸਮੀਪ ਬੀਚ ਇਹੁ ਗੇਰੀ। ਹਟਤਿ ਨ ਮੂਢ ਸੰਗ ਤੇ ਮੇਰੀ'। ਜਹਿਂ
ਦੁਰਬਾਕ ਬਖਾਨਤਿ ਖਰਯੋ। ਜੁਗ ਸਿੰਘਨ ਦ੍ਰਿਢ ਪਕਰਨ ਕਰਯੋ॥ ੩੫ ॥
ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਤਤਛਿਨ ਕਰਿ ਦੀਨ। ਪੁਰਿ ਕੇ ਦੂਰ ਕੂਪ ਕੋ ਚੀਨ। ਤਿਸ
ਮਹਿਂ ਡਾਰਿ ਅਗਾਰੀ ਗਏ। ਕਰਿਕੈ ਸੌਚ ਅਪਰ ਮਗ ਅਏ ॥ ੩੬ ॥
ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਥਿਰਯੋ ਹੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿਜ ਕਰਮ ਕਰਯੋ ਹੈ।
ਸੰਧਯਾ ਭੁਈ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਡੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਬੇਨਵਾ ਨਿਜ ਬਲ ਹੇਰੇ ॥ ੩੭ ॥
ਸੋਧਨ[1] ਲਗੇ ਚੇਲਕਾ ਫਿਰੈਂ। ਇਤ ਉਤ ਦੇਖਤਿ ਬੂਝਨ ਕਰੈਂ। ਰਾਤਿ
ਅਰਧ ਲੌ ਖੋਜਨ ਕਰਯੋ। ਨਹਿਂ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਕਿਸ ਥਾਨ ਨਿਹਰਯੋ ॥ ੩੮ ॥
ਪੁਨ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਉਠਿ ਗਹੀ ਬਜ਼ਾਰ। 'ਕਿਨਹੁੰ ਬਿਲੋਕਯੋ ਇਹੁ ਸੁਧ ਸਾਰ'।
ਕਿਹ ਕਹਿ ਦਯੋ ਸੁਨਾਇ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਫਿਰਤਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗ'।
॥ ੩੯ ॥ ਬੂਝੇ ਸਿੰਘ ਨ ਕਹੂੰ ਬਤਾਯੋ[2]। ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਪ[3] ਨਹੀਂ ਜਬਿ ਪਾਯੋ।
ਸਗਰੀ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਚੁਰਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਨਹੀਂ ਬੇਨਵਾ ਕਹੂੰ ਲਭੰਤਿ ॥ ੪੦ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੦॥

੩੧. [ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ। ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾਂ ਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਨ ਜਾਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਾਰਤਿ ਢਾਂਗ ਉਜਾਰ ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਹੁਤੋ ਅਯਾਲਿ। ਕੂਪ
ਗਿਰਾਯੋ ਬੇਨਵਾ ਤਿਨ ਦੇਖਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਿਖਯੋ ਬੇਨਵਾ
ਖੋਜਨ ਕਰੈਂ। ਧਰਤਿ ਸ਼ੋਕ ਉਰ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੈਂ। 'ਤੋਹਿ ਬਤਾਵੋਂ' ਕਹਤਿ
ਅਯਾਲੀ। 'ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਕਾਲੀ ॥ ੨ ॥ 'ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਮੈਂ
ਡਰੌਂ ਬਡੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਬਚਾਇ ਹੋਇਗੋ ਮਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਮੈ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ
ਬਤਾਵਨ। ਸੰਧਯਾ ਪ੍ਰਾਤਿ ਅਚਾਨਕ ਘਾਵਨ[4]' ॥ ੩ ॥ ਧੀਰ ਬੇਨਵੇ ਦਈ
ਘਨੇਰੇ। 'ਹਮ ਸਭਿ ਰਹੈਂ ਸੰਗ ਹੀ ਤੇਰੇ। ਮਾਰਨ ਦੇਹਿਂ ਨਹੀ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ।

[1]ਢੂੰਡਣ। [2]ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਦੱਸਿਆ। [3]ਬੇਨਵੇ ਦੇ ਚੇਲੇ ਰੋਣ ਲਗੇ। [4]ਸ਼ਾਮ ਯਾ ਸਵੇਰੇ ਅਚਾਨਕ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ।

ਰੱਖਯਾ ਕਰਤਿ ਰਹੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤਿ' ॥ ੪ ॥ ਦਿਯੋ ਦਿਲਾਸਾ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਸੋ ਲੇ ਗਮਨਯੋਂ ਬੀਚ ਉਜਾਰ। ਜਿਸ ਥਲ ਮਾਰਿ ਕੂਪ ਮਹਿਂ ਡਾਰਾ। ਪਰਯੋ ਮਰਯੋ ਤਿਹ ਸਭਿਨਿ ਨਿਹਾਰਾ॥੫॥ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨਿ ਤਬਹਿ ਨਿਕਾਰਾ। ਲਿਯੋ ਉਠਾਇ ਰੌਰ ਬਹੁ ਡਾਰਾ। ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਰ ਮਿਲਿ ਗੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਦੇਖਤਿ ਬੋਲਤਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਇ ॥੬॥ ਪਾਯੋ ਜਾਇ ਦੁਰਗ ਕੇ ਪੌਰ। ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਮਾਚਯੋ ਰੌਰ। ਜਿਤਿਕ ਬੇਨਵੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤਬੈ। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਮਿਲਿਕੈ ਤਹਿਂ ਸਬੈ ॥੭॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਢਿਗ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ। 'ਦਿਯੋ ਬੇਨਵਾ ਸਿੰਘਨ ਮਾਰਾਨਯਾਉਂ ਲੇਹਿਂ ਗੇ ਕੈ ਦਰ ਮਰੈਂ। ਤਬਿ ਲੌ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿਂ ਕਰੈਂ'॥੮॥ਖਰੇ ਪੌਰ ਆਗੇ ਅਰਰਾਵੈਂ। ਅੰਤਰ ਊਚੀ ਧੁਨੀ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਅਜੋਗ ਬਾਤ ਪਹਿਚਾਨੀ।–ਡਰੇ ਨ ਮੁਝ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਹਾਨੀ ॥੯॥ਇਸ ਕੋ ਹੁਇ ਸਜ਼ਾਇ ਅਬਿ ਭਾਰੀ।ਛੁਟਯੋ ਨ ਖੇਨ ਜੁ ਖਤਾ ਅਗਾਰੀ–। ਸੁਨਿ ਉਮ-ਰਾਵਨ ਕੀਨ ਉਚਾਰਨ।'ਫਿਰਤ ਸੈਲ ਹਿਤ ਬੀਚ ਬਜਾਰਨ॥੧੦॥ ਸੰਗ ਚਢਹਿਂ ਸਾਠਕ ਅਸਵਾਰ। ਊਚ ਅਵਾਜ਼ ਨਕੀਬ ਉਚਾਰਿ। ਪਿਖਹੁ ਪੁਰੀ ਬਸਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨਾ। ਦੂਰ ਹੋਇ ਚਹਿ ਦੁੰਦ ਉਠਾਨਾ[1] ॥ ੧੧ ॥ ਪਕਰਿ ਸਜ਼ਾਇ ਦੀਜੀਯਹਿ ਗਾਢੀ। ਤਿਸ ਕੇ ਉਰ ਗ਼ਰੂਰਤਾ ਬਾਢੀ'। ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ। 'ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚਹੁ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਪਟ ਸੋਂ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਗਵਾਰ। ਆਵਹਿ ਗਰੇ ਕੁਹਾਰੀ ਡਾਰਿ[2]'। ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾਇ ਹੋਇ ਹੈ ਤਾਂਹੀ। ਆਨਹੁ ਜਾਇ ਦੇਰ ਹੈ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੧੩॥ ਸੁਨਿਕੈ ਨਰ ਦੌਰੇ ਤਬਿ ਦੋਇ। ਬੈਠਯੋ ਜਾਇ ਪਹੁਚੇ ਸੋਇ।ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਕਹਯੋ ਕਠੋਰ। 'ਨਿਕਸਹੁ ਚਲਹੁ ਦੁਰਗ ਕੀ ਓਰ ॥ ੧੪ ॥ ਹਤਯੋ ਬੇਨਵਾ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸਾਯੋ। ਗੁਨਹਿਗਾਰ ਤੂ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ'। ਸੁਨਿ ਕੈ ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨਿ ਘਰ ਥਿਰਯੋ। ਨਹੀਂ ਨਿਕਸਿ ਕੈ ਜਾਵਨ ਕਰਯੋ॥ ੧੫ ॥ 'ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਚਲੋਂ ਨ ਬੇਨਵ ਮਾਰਾ। ਤੁਹਮਤ ਦੇਤਿ ਤੁਫਾਨ ਉਠਾਰਾ'। ਜਾਇ ਦੁਰਗ ਮਹਿਂ ਤਿਨਹਿਂ ਬਤਾਯੋ। 'ਰਹੇ ਹਕਾਰਿ ਸੰਗ ਨਹਿਂ ਆਯੋ' ॥ ੧੬ ॥ ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਿ ਹੁਕਮ ਪਠਾਏ। 'ਇਹਾਂ ਆਉ ਤੁਵ ਨਯਾਉਂ ਕਰਾਏ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਾਚ

[1]ਦੇਖੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵੱਸਕੇ ਡਰ ਨਹੀਂ ਸੂ ਮੰਨਿਆ, ਜੇ ਦੂਰ ਹੋਵੇ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ) ਤਾਂ ਊਦ ਹੀ ਉਠਾਵੇਗਾ। [2]ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਗਲ ਵਿਚ ਆਪੇ ਕੁਹਾੜੀ ਪਾਕੇ ਔਣਾ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਲਓ ਕੁਹਾੜੀ ਮਾਰਕੇ ਚਾਹੇ ਮਾਰ ਲਓ ਚਾਹੇ ਬਚਾ ਲਓ।

ਝੂਠਿ ਸਭਿ ਹੋਇ। ਬੂਝੈਂ ਭਲੇ ਉਗਾਹ ਜਿ ਕੋਇ' ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਏ ਜਾਇ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਹਠ ਨ ਕਰਹੁ ਤੁਝ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ। ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੈ ਸਭਿ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿਕੈ। ਸਾਚੋ ਲੇਹਿ ਬਡਾਈ ਫਿਰਿਕੈ ॥ ੧੮ ॥ ਘਰ ਮਹਿਂ ਕਿਮ ਬੈਠਨ ਹੁਇ ਤੇਰੋ। ਦੁਰਗ ਪੌਰ ਪਰ ਰੌਰ ਬਡੇਰੋ। ਭਲੋ ਚਹੈਂ ਜੇ ਅਪਨੋ ਕੈਸੇ। ਮਾਨੋ ਕਹਯੋ ਕਹਤਿ ਹਮ ਜੈਸੇ॥੧੯॥ਨਾਂਹਿਤ ਸੈਨ ਆਨਿ ਕਰਿ ਗਹੈ। ਕਿਸ ਕੀ ਓਟ ਲੇਇ ਥਿਰ ਰਹੈਂ ?' ਸੁਨਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਂਹਿਨ ਮਾਨਾ। 'ਗਮਨੌਂ ਨਹੀਂ' ਜਬਾਬ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੦॥ ਰਿਸੇ ਦੂਤ ਜੇ ਗਏ ਹਕਾਰਨ। ਹਟੇ ਸ਼ਾਹੁ ਢਿਗ ਕੀਨ ਉਚਾਰਨ। 'ਭਯੋ ਮਵਾਸੀ ਆਇ ਨ ਸੋਊ। ਮਿਲਿ ਸਮੁਝਾਇ ਰਹੇ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੨੧ ॥ ਮਾਤ ਨਿਕਟ ਨਰ ਭੇਜਯੋ ਭਲਾ[1]। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬਦਲਾ[2]। ਖੂਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮਰੇ ਕਰਿ ਦਯੋ। ਸੋ ਬਖਸ਼ਹੁ ਕਹੁ ਹਮ ਲੇ ਲਯੋ'' ॥ ੨੨ ॥ ਕਹਯੋ ਮਾਤ 'ਮੈਂ ਲਿਖਯੋ ਬਿਦਾਵਾ। ਪਾਰਕ ਹੁਤੋ ਤਜਯੋ, ਨਹਿਂ ਭਾਵਾ। ਸੋ ਬਦਲਾ ਲੇਵੈਂਗੇ ਔਰ। ਜਹਾਂ ਹੋਇ ਲੈਬੇ ਕੀ ਠੌਰ ॥ ੨੩॥ ਖਤਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਠਾਨੇ। ਸੋ ਤੁਮ ਜਾਨੋ ਕੈ ਉਹ ਜਾਨੇ। ਹਮਰੇ ਲਗਿ ਤਿਸ ਕਾਰ ਨ ਕੋਈ। ਬਾਂਛ ਤ ਕਰੋ ਆਪ ਅਰੁ ਸੋਈ' ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋਪ ਕਰਿ ਭਾਰੋ। ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬਿਦ੍ਤੀ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰੋ। 'ਦੋ ਪਲਟਨ[3] ਪਹੁੰਚਹਿ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਲਰਹਿ ਲਰਤੁ, ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਟਾਲਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜਬਿ ਲੌ ਪਕਰਯੋ ਜਾਇ ਨ, ਮਾਰੋ। ਭਿਰਹਿ ਆਪ, ਹੱਥਯਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰੋ'। ਤਤਛਿਨ ਸੈਨ ਚਲੀ ਤਹਿਂ ਆਈ। ਸੁਨੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਥਹਿਰਾਈ[4] ॥ ੨੬ ॥ ਸਿੰਘ ਸਕੇਲੇ ਮਸਲਤ ਕੀਨ। 'ਅਬਿ ਤੌ ਜੰਗ ਕਰਨ ਹੀ ਚੀਨ। ਲਰਿ ਕਰਿ ਮਰਹਿ ਸੁ ਧਰਮ ਹਮਾਰਾ। ਗੀਦਰ ਮੌਤ ਮਰਨ ਬੁਰਿਆਰਾ' ॥ ੨੭ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗਾਢੇ। ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਲੈ ਆਯੁਧ ਠਾਢੇ।ਜਬਹਿ ਫੌਜ ਜਾਨੀ ਨਿਯਰਾਈ।ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗਨਿ ਸਮੁਖ ਚਲਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਬਰੇ ਨਿਕੇਤ ਸੁਚੇਤ ਬਿਸਾਲੇ। ਪਰਯੋ ਜੰਗ ਉਠਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਲੇ। ਊਚੇ ਚਢਿ ਓਟੇ ਕਰਿ ਥਿਰੇ।

---

[1](ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਭੇਜਿਆ। [2]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਬਦਲਾ ਬਖਸ਼ੋ ਤੇ ਆਖੋ ਕਿ ਅਸਾਂ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। [3]ਪਲਟਨ ਪਦ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ ਪਲੈਟੂਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ੪ ਤੋਂ ੧੦ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਲਗ ਪਗ ੧੦੦੦ ਜੋਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਕ ਪਦ ਬਟੈਲੀਅਨ ਬੀ ਲਗ ਪਗ ਇਹੋ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ। [4]ਕੰਬ ਗਿਆ।

ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ ਛੋਰਤਿ ਖਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਉਤ ਤੇ ਵ ਹਰ ਤੁਰਕ ਸਮੁਦਾਏ। ਰਚੇ ਮੋਰਚੇ ਤੁਪਕ ਚਲਾਏ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਘੇਰੇ। ਅਧਿਕ ਵਧਹਿਂ ਢੋਰੇ ਫਿਰ ਨੇਰੇ ॥੩੦॥ ਅੰਤਰ ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਅਰੰਭਾ। ਪਰੇ ਜੰਗ ਨਰ ਕਰੇ ਅਚੰਭਾ। ਗੋਰੀ ਲਗਿ ਫੋਰੀ ਭਟ ਦੇਹ। ਛੋਰੀ ਤੁਪਕ ਤੁਰਤ ਭਰਿ ਲੇਹਿਂ ॥੩੧॥ ਢੁਕਹਿਂ ਨੇਰ ਹੇਲਾ ਜਬਿ ਘਾਲਹਿਂ। ਸਮੁਖ ਨਿਕਸਿ ਬਾਗਤਿ ਕਰਵਾਲਹਿਂ*। ਭੁਜਦੰਡਨ ਅਰੁ ਗ੍ਰੀਵਾ ਕਾਟਹਿਂ। ਬਰਜਤਿ ਤਰਜਤਿ ਤਕਿ ਤਕਿ ਡਾਟਹਿਂ ॥ ੩੨ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਦਿਵਸ ਲਰਿ ਸੰਧ੍ਯਾ ਪਰੀ। ਭਏ ਤਿਮਰ ਸੈਨਾ ਤਹਿਂ ਥਿਰੀ। ਟਿਕੇ ਮੋਰਚਨ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵਹਿਂ। ਅੰਤਰ ਆਵਨ ਜਾਨ ਨ ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੩੩ ॥ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਚਿੰਤ ਘਨੇਰੀ। ਕਰ੍ਯੋ ਕੁਕਰਮ ਕੁਪੁੱਤ੍ਰ ਕੁਫੇਰੀ। ਕੁਛ ਬਸ ਚਲਹਿ ਨ ਅਪਨੋ ਜਾਨਾ। ਦੀਨ ਮਨਾ ਦੁਖ ਲਹਤਿ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੪ ॥ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਸਭਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ। ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਮਾਤ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਹਮਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਡਰ ਬਹੁ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਕਹਾਂ ਕੁਕਰਮ ਕੀਨਿ ਸੁਖ ਹਾਨਾ। ਤੁਮਰੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸਾਚ ਹੁਇ ਜਾਨਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਪਿਥਕ ਬੈਠੇ ਇਸ ਥਾਨ। ਕਹਾਂ ਚਿੰਤ, ਕ੍ਯੋਂ ਸੋਚਨ ਠਾਨਿ' ॥੩੬॥ ਇੱਤ੍ਯਾਦਿਕ ਦੇ ਧੀਰਜ ਗਏ। ਤਊ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਚਿਤ ਉਪਜਏ। ਲਰਤਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਚ ਘਰ ਕੋ। ਵਹਿਰ ਤੁਰਕ ਘੇਰਤਿ ਫਿਰ ਫਿਰਿਕੋ ॥੩੭॥ ਕਿਤਿਕ ਗਏ ਮਰਿ ਬਾਹਿਰ ਲਰਿਤੇ। ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਅੰਤਰ ਲਰਿ ਮਰਿਤੇ। ਬਾਸੁਰ ਸਰਬ ਲਰੇ ਹਤਿ ਗੋਰੀ। ਢੁਕੇ ਨੇਰ ਦੇ ਤਨ ਕੋ ਫੋਰੀ ॥੩੮॥ ਖੋਦਿ ਮੋਰਚੇ ਓਟੇ ਕਰਿ ਕੇ। ਨਿਕਟ ਹੋਤਿ ਘਰਿ ਕੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੇ। ਦੂਸਰ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤ੍ਯੋ ਲਰਤੇ। ਫਿਰਤਿ ਘਿਰਤ ਗਨ ਮਾਰਤਿ ਮਰਤੇ ॥ ੩੯ ॥ ਸੰਧ੍ਯਾ ਭਈ ਤਿਮਰ ਗਨ ਛਾਯੋ। ਜਾਨ੍ਯੋਂ ਸਿੰਘਨ-ਮਰਨੋ ਆਯੋ। ਲਸ਼ਕਰ ਕਹਾਂ ਦੀਹ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ। ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਹਮ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ ॥੪੦॥ ਜੇਤਿਕ ਹਮ ਤੇ ਜੈ ਹਹਿਂ ਮਾਰੇ। ਹੱਥ੍ਯਾਰਨਿ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਪੁਨ ਮਰਿ ਰਹਹਿ ਨ ਹੁਇ ਕੁਛ ਫੇਰ। ਤੁਰਕਨਿ ਗਨ ਹਮ ਲੀਨੇ ਘੇਰ-॥ ੪੧ ॥ ਅਸ ਹਠਿ ਕਰਿ ਕੈ ਭਿਰੇ ਜੁਝਾਰੇ। ਪਰਹਿਂ ਸ਼ੇਰ ਸਮ ਮੁਖ ਭਭਕਾਰੇ। ਤੁਰਕ ਤੁਪਕ ਗਹਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਢੁਕੇ। ਪਾਵਤਿ ਨੇਰ ਮਾਰ ਕਹਿ ਕੂਕੇ ॥੪੨॥ ਸਿੰਘ ਨਿਕਸਿ ਕੈ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇਂ। ਹੁਤੇ ਨਿਕਟ

*ਤਲਵਾਰਾਂ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਕਟਿ ਕਟਿ ਡਾਰੇ। ਪਹਿਲੀ ਰਾਤਿ ਮਚ੍ਯੋ ਘਮਸਾਨਾ। ਲੋਥ ਪੋਥਨ ਹਤਿ ਭੇ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ੪੩ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਥਿਰੇ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ। ਆਯੁਧ ਗਹੇ ਹਤਨ ਰਿਪੁ ਗਾਢੇ। ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਇਮ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ। ਕਿਤਿਕ ਮਰੇ ਭਟ ਕਿਹ ਦੁਚਿਤਾਈ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਪਾਲਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਮਥੁਰਾ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਿਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁਖ ਲਹ੍ਯੋ ਲਖ੍ਯੋ-ਮਰਨ ਬਨਿ ਆਇ। ਕਿਮ ਬਚਿ ਹੈਂ ਅਬਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਘੇਰੋ ਪਰ੍ਯੋ ਜੁ ਆਇ-॥੧॥ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਜ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਿਨਹੁਂ ਸੰਗ ਹੁਇ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰਾ। 'ਫਟੇ ਮਲੀਨ ਧਾਰਿ ਕੈ ਚੀਰ। ਤਿਨ ਤੇ ਲੇਹੁ ਅਛਾਦਿ ਸਰੀਰ ॥ ੨ ॥ ਨਿਕਸਿ ਜਾਹੁ ਮਾਤਾ ਕੇ ਪਾਸ। ਤਹਿਂ ਦੁਰਿ ਰਹੀਯਹਿ ਬੀਚ ਅਵਾਸ।ਤੁਮਹਿ ਬਚਾਵਨ ਹੇਤੁ ਉਪਾਇ। ਮਾਤ ਬਿਨਾ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਕਾਇ' ॥੩ ॥ ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁਂ ਖਿੰਥਰ ਤਨ ਧਾਰੇ[1]। ਚੋਰੀ ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੇ। ਜਬਿ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਬੀਚੇ ਆਈ। 'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਹੁ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਈ ?' ॥ ੪ ॥ 'ਹਮ ਗਰੀਬ ਜਮਨਾ ਕੇ ਤੀਰ। ਜਾਤਿ ਸਪਰਸ਼ਨ ਨੀਰ ਸਰੀਰ'। ਇਮ ਕਹਿ ਸਦਨ ਮਾਤ ਕੇ ਆਈ। ਰੁਦਤਿ ਬ੍ਰਿਲਾਪਤਿ ਪਰੀ ਸੁ ਪਾਈ ॥੫॥ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਗੇਰਿ ਅਗਾਰੀ। ਕਹੀ'ਪਰੀ ਹਮ ਸ਼ਰਣ ਤਿਹਾਰੀ। ਰਾਖੇ ਜਾਇਂ ਅਬਹਿ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ। ਕਰਹੁ ਉਪਾਵ ਰਾਖੀਏ ਮਾਤ!'॥੬॥ ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਅਵਿਲੋਕੇ ਜਬੈ। ਮਨ ਉਦਬਿਘਨ ਮਾਤ ਭਈ ਤਬੈ[2]। ਹੌਲ ਉਠ੍ਯੋ ਦਿਲ ਧੀਰ ਬਿਨਾਸ਼ੀ।-ਮੁਹਿ ਬਿਖਾਦ ਦੇਂ ਲਖਿ ਕਰਿ ਪਾਸੀ[3] ॥ ੭ ॥ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਜਾਇ ਨਿਕਟ ਰਖਿ ਇਨ ਕੋ[4]। ਕਰੌਂ ਨਿਕਾਸਨ, ਹੈਂ ਅਨ ਬਨ ਕੋ[5]-।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਰ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਾ। ਤਤਛਿਨ ਮੁਖੀਆ ਸਿੱਖ ਹਕਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਕਹ੍ਯੋ ਭੇਤ ਸਭਿ, ਸਨੇਦਨ ਚਰੀ। ਦੌਨ ਚਢਾਇ ਸੰਗ ਚਲਿ ਪਰੀ। ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਤੁਰਤ ਸਿਧਾਈ।ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਭਰਤਗੜ੍ਹ ਆਈ ॥੯॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਲਰਤਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ। ਡਰਤਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਿਖਿ ਤਾਂਹੀ। ਪਰ੍ਯੋ

[1]ਪਾਟੇ ਮੈਲੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਕੇ। [2]ਮਾਤਾ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਈ। [3](ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਦੇਖਕੇ (ਤੁਰਕ) ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣਗੇ। [4](ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ) ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਰੱਖ ਕੇ। [5]ਜੇ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬੀ ਅਣਬਣ ਹੈ।

ਘਮੰਡ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੇਰਾ। ਅਰਧਕ ਸਿੰਘ ਮਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੧੦॥ ਤ੍ਰਸਤਿ ਹਿਰਾਸਯੋ, ਧੀਰ ਨ ਰਹੀ ।-ਛਪੌਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਭਾਜੌਂ ਕਹੀਂ-। ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਤਿ ਕਾਤੁਰ ਹੋਵਾ। ਘੇਰੋ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਦਿਢ ਜੋਵਾ ॥੧੧॥ ਰਹੇ ਨਿਕਟ ਭਟ ਰਣ ਹਿਤ ਥੋਰੇ।ਢੁਕੇ ਤੁਰਕ ਤੀਰ ਚਹੁੰ ਓਰੇ।ਨੀਠਨੀਠ ਸੰਧਯਾ ਲਗਿ ਲਰੇ। ਦਸਕ ਸਿੰਘ ਰਹਿਗੇ,ਸਭਿ ਮਰੇ ॥੧੨॥ ਕਰੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਚਰਨ ਅਜਾਹਰ¹। ਨਿਕਸਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਾ ਬਾਹਰ। ਭੁਸ ਬੇਚਤਿ ਜੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਲਾਲਾ।ਹੁਤੋ ਸਿੱਖ ਤਿਸ ਕੇ ਪੁਰਿ ਜਾਲ॥੧੩॥ਤਿਨਕੇ ਸਦਨ ਜਾਇ ਕਰਿ ਵਰਯੋ। ਕੋਸ਼ਠ ਮਹਿਂ ਭੁਸ ਤਿਸ ਬਿਚ ਦੁਰਯੋ। ਪੀਛੇ ਸਿੰਘ ਕਤਲ ਸਭਿ ਕਰੇ।ਲੂਟਯੋ ਸਦਨ ਤੁਰਕ ਗਨ ਬਰੇ॥੧੪॥ਪ੍ਰਾਤ ਭਈ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਖੁਜਾਯੋ। ਮਰਯੋ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ। ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਮਿਲਿ ਤਬਹਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਲਰਤਿ ਨ ਇਸ ਥਲ ਮਹਿਂ ਰਿਪੁ ਮਾਰਾ॥੧੫॥ਨਿਕਸਿ ਛਪਯੋ ਕਿਸਕੇ ਘਰ ਜਾਈ।ਜੇ ਕਰਿ ਇਹਾਂ ਲੋਥ ਨਹਿਂ ਪਾਈ। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਯੋ ਜਬਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਦੁਰਯੋ ਨਿਕੇਤ ਕਿਸੀ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੂ ॥ ੧੬ ॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਢੌਂਡੀ ਪਿਟਵਾਈ। ਸਭਿ ਪੁਰਿਜਨ ਕੇ ਸ਼੍ਰੌਨਨ ਪਾਈ। 'ਦੁਰਯੋ ਸਦਨ ਜਿਸ, ਆਨ ਬਤਾਵੈ।ਅਬਿ ਬਚ ਰਹੈ, ਨ ਸੰਕਟ ਪਾਵੈ॥ ੧੭ ॥ ਨਾਂਹਿਤ ਜਬਿ ਪੀਛੇ ਹੁਇ ਜ਼ਾਹਿਰ। ਦੋਹੌਂ ਦੰਡ ਨਿਕਾਸੌਂ ਬਾਹਿਰ। ਫਾਸੀ ਦੇ ਦੇ ਹਤੌਂ ਕੁਟੰਬ। ਬਚਹਿਂ ਨ ਕੈਸੇ ਲੇਹਿ ਅਲੰਬ' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਕਲਾਲ ਦਿਲ ਹੌਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਾਇ ਬਤਾਇ ਦਿਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥ 'ਛਪਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਹੈ ਘਰਿ ਮੇਰੇ। ਪਠਿ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਸੰਗ ਘਨੇਰੇ' ॥ ੧੯ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਸਾਤ ਸਿਪਾਹੀ। ਜਾਇ ਦਿਖਾਯੋ ਨਿਜ ਘਰ ਮਾਂਹੀ॥ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਤਹਿਂ ਤੇ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਨਰ ਜਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥ ਹੇਰਤਿ ਹੁਕਮ ਦੀਨ ਰਿਸ ਧਰਿਕੈ। 'ਗਜ ਕੇ ਪਗ ਸੋਂ ਬੰਧਨ ਕਰਿਕੈ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪੁਰਿ ਗਰੀਅਨਿ ਫੇਰੋ। ਨਿਕਸੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਵਹਿਰ ਤਬਿ ਗੇਰੋ' ॥੨੧॥ਪਾਇ ਦਾਮ ਦਿਢ ਬੰਧਨ ਕਰਯੋ। ਕੁੰਚਰ ਸੰਗਿ ਬੰਧੇ ਪੁਰਿ ਫਿਰਯੋ। ਐਂਚਤਿ ਚਰਨ ਘਸੀਟਤਿ ਚਲਯੋ। ਹੇਰਨ ਹੇਤ ਪੁੰਜ ਨਰ ਮਿਲਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਲਲਾਯੋ। ਮਾਤਾ ਨ੍ਰਿਪ ਦੀਨ ਚਿਤ ਆਯੋ। ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਉਤਰਯੋ ਮਾਸ

¹ਗੁਪਤ ਚੱਲ ਪੈਣ ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਕੀਤੀ। [ਅ+ਜਾਹਰ=ਗੁਪਤ । ਚਰਨ=ਚੱਲਣ ਦੀ]।
(ਅ) ਲੁਕਕੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਨੱਸ ਗਿਆ।

ਹਾਡ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈਂ ॥ ੨੩ ॥ ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਫੇਰਨਿ ਕਰਨੋ। ਗਰੀ ਬਜ਼ਾ-ਰਨ ਮਹਿਂ ਗਜ ਫਿਰਨੋ। ਤਊ ਨ ਨਿਕਸੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਸੀ ਕੇ। ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਵਨ ਸ੍ਰਾਪ ਜਿਸੀ ਕੇ[1] ॥ ੨੪ ॥ ਨਿਕਸਨੋ ਸੰਧ੍ਯਾ ਮੈਂ ਪੁਰਿ ਬਾਹਰ। ਗਏ ਪਹਾਰੀ ਲਘੁ[2] ਜਿਸ ਠਾਹਰ। ਊਚ ਨੀਚ ਥਲ ਪਰ ਜਬਿ ਫਿਰਨੋ। ਤਬਿ ਸਿਰ ਪਗ ਤਰਿ ਦਬਿ[3] ਫੁਟ ਪਰਨੋ ॥ ੨੫ ॥ ਇਮ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੋ ਮਾਰਾ। ਸਿੱਖਨਿ ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰਾ*।

---

[1]ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪਾਵਣ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਹੈਸੀ। [2]ਛੋਟੀ ਪਹਾੜੀ। [3](ਹਾਥੀ ਦੇ) ਪੈਰਾਂ ਤਲੇ ਦਬ ਕੇ ਸਿਰ।

*ਪਾਲਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਸੰਮਤ ਕਈ ੧੭੭੫-੭੬ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਉਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਸਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਓਥੇ ਇਸਦੀ ਉਮਰ ਪੰਜ ਬਰਸ ਲਿਖੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਐਨ ੧ ਅੰਸੂ ੪੩ ਅੰਕ ੨੩)। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ੧੭੭੫ ਵਿਚ ਪਾਲਕ ੧੬ ਬਰਸ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਈਸ ਬਣਕੇ ਫਿਰ ਨਿਕਲਣਾ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਅਨੇੜ, ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦੇ ਦਾਵੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਅਗਲਬ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀਆਂ। ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ੧੮੩੬ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਪਾਲਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ੧੭੮੦ ਬਿ: ਦਿੱਤਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਤਨ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਾਤ ਖੱਤਰੀ ਦੱਸੀ ਹੈ; ਜਾਪਦਾ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ੧੭੬੪ ਵਿਚ ਪਾਲਕ ਦੀ ਉਮਰ ਪੰਜ ਬਰਸ ਤੋਂ ਵਡੇਰੀ ਹੋਣੀਹੈ। ਏਹ ਗਲਾਂ ਵਧੇਰੇ ਖੋਜ ਤਲਬ ਹਨ, ਨਾਲੇ ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਕਿ ਪਾਲਕ ਨੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਪਹਿਲੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਯਾ ਬੇਨਵਾ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਪਰ ਪਕੜੇ ਜਾਣ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਜਬਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਸਾਖੀ ੧੮੩੬ ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਬੀ ਖੋਜ ਤਲਬ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਪਾਲਕ ਨੇ ਬੇਨਵਾ ਮਰਵਾਇਆ ਸੀ ਯਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਬਾਠ ਦੇਖਕੇ ਅਰ ਉਸ ਪਾਸ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਲੱਗਦੇ ਤੱਕ ਕੇ ਤੁਰਕ ਉਮਰਾਵਾਂ ਨੇ ਖੌਫ ਖਾਧਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਬੰਦੇ ਵਾਂਙੂ ਇਹ ਬੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਪਕੜ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਵਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਤੂਕ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਥੱਪ ਕੇ ਬੰਦੇ ਵਰਗੇ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਪਾਈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲਾ ਸੀ, ਬੇਨਵਾ ਦੇ ਮਰਨੇ ਦਾ ਉਗਾਹ ਸਿਵਾ ਇਕ ਅਯਾਲੀ ਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੇ ਬੀ ਕਈ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਐਹੋ ਜਹੇ ਤੂਫਾਨ ਘੜ ਲੈਣੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੁਛ ਕਠਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ੧੭੮੮ ਬਿ: ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਜੁੜਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਮੇਲੇ ਲਗਣੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਜੁੜਨੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਜ-ਨੈਤਕ ਕਾਰਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬੀ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ।

ਉਤ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜਬਿ ਗਈ। ਦਿਨ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਤਹਿੰ ਬਾਸਤਿ ਭਈ॥ ੨੬॥ ਭਈ ਨਰੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਸੁਧਿ ਤਹਾਂ। ਗੁਰ ਪਤਨੀ ਪਹੁੰਚੀ ਪੁਰਿ ਇਹਾਂ। ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਕੁਛ ਬਿਗਰੀ ਬਾਤ। ਪਾਲਕ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ਕਿਯ ਘਾਤ[1]॥ ੨੭॥ ਡਰਯੋ ਮੂਢ[2] ਨਿਜ ਮਨੁਜ ਪਠਾਯੋ। ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਕੇ ਢिग ਆਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ। 'ਕਰਹੁ ਨ ਅਪਨਿ ਬਾਸ ਇਸ ਥਾਂਈ॥ ੨੮॥–ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਗਾਰ ਤੁਹਾਰਾ–। ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ ਨੇ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਾਰਾ। ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਬਾਸ ਕੋ ਕਰੀਯਹਿ। ਨਿਜ ਵਸਤੂ ਲੇ ਅਪਰ ਸਿਧਰੀਯਹਿ'॥ ੨੯॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਮਨ ਚਿੰਤ ਉਪਾਈ। ਚਾਲਬੇ ਹਿਤ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਚਢਿ ਸਯੰਦਨ ਪਰ ਤੁਰਤ ਪਧਾਰੀ। ਪਹੁੰਚੀ ਮਥੁਰਾ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ॥ ੩੦॥ ਜਮਨਾ ਤੀਰ ਕਰਯੋ ਨਿਜ ਡੇਰਾ। ਤਹਿੰ ਪੁਰਿਪਾਲਕ[3] ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਲੈ ਕਰਿ ਭੇਟ ਮਿਲਿਨਿ ਕੋ ਆਵਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਮਾਥ ਟਿਕਾਵਾ॥੩੧॥'ਕਰਹੁ ਮਾਤ ਜੀ! ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਬਾਸਾ। ਲੇ ਦੇਵਹੁਂ ਮੈਂ ਰੁਚਿਰ ਅਵਾਸਾ॥ਜੈ ਪੁਰਿ ਕੇ ਰਾਜੇ ਤੁਮ ਦਾਸ[4]।ਪਠਵੌਂ ਖ਼ਬਰ ਛਿੱਪ੍ਰ ਤਿਨ ਪਾਸ॥ ੩੨॥ ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਦੇਹਿੰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਹੁ ਬੈਠਿ ਸੁਖਾਰਾ'।ਇਮ ਕਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਅੰਤਰ ਗਯੋ। ਸ਼ੁਭ ਅਵਾਸ ਮਹਿੰ ਬਾਸਾ ਦਯੋ॥ ੩੩॥ ਬਾਂਛਤਿ ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਪਹੁੰਚਾਈ। ਬਹੁਤ ਭਾਵ ਤੇ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਪੁਨ ਜੈ ਪੁਰਿ ਕੋ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚਾਈ। 'ਮਾਤ ਤੁਹਾਰੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਆਈ'॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨਹੁਂ ਗ੍ਰਾਮ ਦੁਇ ਦੀਏ। ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਟੇ ਪਠਾਵਨ ਕੀਏ। ਅਪਰ ਤਗੀਦ ਕਰੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। 'ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਮਾਤ ਦਿਨ ਰਾਤੀ॥੩੫॥ ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਦੀਜੈ ਬਨਵਾਇ। ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੂ ਸਰਬ ਪੁਚਾਇ'। ਪੁਰਿ ਪਾਲਕ ਢਿਗ ਪਠਯੋ ਸੁ ਆਯੋ। ਸਭਿ ਮਾਤਾ ਕੇ ਪਾਸ ਸੁਨਾਯੋ॥ ੩੬॥ ਮਥੁਰਾ ਨਿਕਟ ਦਏ ਦੋ ਗ੍ਰਾਮੂ। ਸਦਨ ਬਨਾਇ ਦੀਨਿ ਅਭਿਰਾਮੁ। ਅਬਿ ਲਗਿ ਮਥੁਰਾ ਮਹਿੰ ਸੁ ਹਵੇਲੀ। ਦਰਸਹਿ ਤਹਾਂ ਖਰੀ ਸੁ ਇਕੇਲੀ॥੩੭॥ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਬਾਸਾ ਕਰਯੋ।ਸਗਰੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਵਾਰ ਬਿਦਰਯੋ[5]। ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਤ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲੇ। ਰੁਚਿ ਤੇ ਆਛੇ ਅਸਨ ਖੁਆਲੇ॥ ੩੮॥ ਅਪਰ ਦਰਬ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰਾ। ਪਹੁੰਚਹਿ ਮਥੁਰਾ

[1](ਮਾਤਾ ਦੇ ਚਲੇ ਆਉਣ) ਮਗਰੋਂ ਪਾਲਕ (ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ(ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਰਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। [2]ਮੂਰਖ (ਭਰਤ ਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ)। [3]ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਹਾਕਮ। [4]ਜੈ ਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਆਪ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ। [5]ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

ਮਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ ਆਮਦਨ ਆਵੈ। ਤਿਮ ਹੀ ਖਰਚ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਜਾਵੈ ॥ ੩੯ ॥ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹੇਤੁ ਤੁਰੰਗ। ਲੀਏ ਮੋਲ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗ। ਚਾਕਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਤਿਮ ਰਾਖੇ। ਜਥਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਭਿ-ਲਾਖੇ ॥੪੦॥ ਵਹਿਰ ਚਢੈ ਹਿਤ ਸੈਲ ਅਖੇਰਾ। ਖਰਚਨ ਲਗਯੋ ਦਰਬ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਪਿਤ ਕੇ ਸਮ ਸਭਿ ਕਛੁ ਬਨਾਯੋ। ਮਾਤਾ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥੪੧॥ ਕਰਯੋ ਦੇਹੁਰਾ ਗੁਰੂ ਨਵਮ ਕੋ। ਹੁਕਮ ਭਯੋ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਕੋ* । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਦਰਬ ਲਗਾਯੋ। ਊਚੋ ਮੰਡਪ ਚਾਰੁ ਸੁਹਾਯੋ। ॥ ੪੨ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਇ। ਛੀਨ ਥੇਨਵੇ ਲੀਨਿ ਸੁ ਥਾਇ। ਸੋ ਸਭਿ ਢਾਹਿ ਮਸੀਤ ਚਿਨਾਈ। ਅਪਨੋ ਦਰਬ ਲਾਇ ਸਮੁਦਾਈ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤਰ ਐਨੇ 'ਹਠੀ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਰਤੂਤ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਫਿਰ ਦਿੱਲੀ ਆਏ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲਤਿ ਹੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮ ਕਰਹਿ ਸਨੇਹ ਬਿਸਾਲ। ਕਰਯੋ ਬਾਸ ਮਥੁਰਾ ਬਿਖੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਿਦੈ ਚਿਰਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਡੀ ਆਰਬਲ ਭੋਗਨ ਕਰੀ। ਬ੍ਰਿੱਧ ਦੇਹਿ ਹੋਈ ਜਰਜਰੀ। ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਸੰਗਤਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦੈ। ਦੇਤਿ ਉਪਾਇਨ ਭਾਵ ਬਿਲੰਦੈ ॥ ੨ ॥ ਪੂਜਹਿੰ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਦਰਸਹਿੰ। ਗੁਰ ਗੋਹਨ ਕਹਿ ਮਹਿਮਾ ਹਰਸ਼ਹਿੰ[੧]। ਹੋਤਿ ਸਕੇਲਨ ਧਨ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵਤਿ ਮਾਯਾ ॥ ੩ ॥ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਖਰਚਹਿ ਅਰੁ ਖਾਇ। ਪਹਿਰੇ ਜ਼ੇਵਰ ਰਤਨ ਜਰਾਇ। ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੀ ਫਬੈ। ਮਾਨੈ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਬੈ ॥੪॥ ਜਥਾ ਸਮਾਜ ਪਿਤਾ ਕਾ ਸੁਨਯੋਂ। ਤਥਾ ਸਕਲ ਰਚਿ ਕੈ ਗੁਰ ਬਨਯੋਂ। ਕਰਹਿ ਖਰੀਦਨ ਮੋਲ ਤੁਰੰਗ। ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਜ਼ਰੀ ਬਹੁ ਸੰਗ ॥ ੫ ॥ ਹੇਮ ਰਜਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਲਗਵਾਏ। ਸਿੰਘ ਚਾਕਰੀ ਹਿਤ ਰਖਵਾਏ। ਸੰਗ ਅਰੂਢਹਿ ਜਿਤ ਕੋ ਜਾਤ। ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਨਿਜ ਦਿਖਾਇ ਭਲਿ ਭਾਂਤਿ ॥ ੬ ॥ ਕਰਹਿ ਸੈਲ ਕੋ ਚਢਹਿ ਅਖੇਰੇ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ ਚਲਤਿ ਅਗੇਰੇ। ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ ਸੰਗ ਰਖਾਵੈ। ਕਾਨਨ ਕੋ ਪੰਛੀ ਮ੍ਰਿਗ ਘਾਵੈ।

[੧]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

*ਦੱਖਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਕੇ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਦੇਹੁਰਾ ਸਾਜਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਐਨ ੧ ਅੰਸੂ ੪੩ ਅੰਕ ੩੦ ਤੋਂ ੩੪ ਤੇ ਫੇਰ ਦੇਹੁਰਾ ਬਣਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੩੪ ਅੰਕ ੪੧ ਤੋਂ ੪੪।

੭ ॥ ਮਾਤਾ ਪਾਸ ਆਇ ਜੁਗ ਸਮੈਂ । ਬੈਠਹਿ ਨਿਕਟ ਬੰਦਿ ਕਰ ਨਮੈਂ । ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦੇਤਿ ਘਨੇਰੀ । 'ਨਿਜ ਪਿਤ ਦਸ਼ਾ ਬਿਲੋਚਨ ਹੇਰੀ'[1] ॥੮॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਕਮੀ ਨ ਕਾਈ।ਆਇ ਪਦਾਰਥ ਨਿਤ ਸਮੁਦਾਈ'। ਅਧਿਕ ਪਢਾਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਜਨਾਇ ਮਹੀਧਾਨੀ[2] ॥ ੯ ॥ ਆਰਬਲਾ ਖੋੜਸ ਬਰਖਨ ਕੀ। ਤਰੁਨ ਅਵਸਥਾ ਤਨ ਕੀ ਦਮਕੀ । ਕਬਿ ਕਬਿ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜਾਇਂ । ਮਾਤਾ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ ਪਰਿ ਪਾਇ॥੧੦॥ ਗੁਰੂ ਦੇਹੁਰੇ ਕੀ ਬਹੁ ਗਾਥਾ। ਕਰਹਿਂ ਸੁਨਾਵਨਿ ਦੁਖ ਕੇ ਸਾਥਾ। 'ਬਡੋ ਕੁਕਾਜ ਬੇਨਵੇ ਕਰਯੋ । ਬਲ ਢਾਹਨਿ ਲਗਿ ਮਤਸਰ ਭਰਯੋ ॥੧੧॥ ਆਪ ਦਰਾਜ਼ ਮਸੀਤ ਚਿਨਾਈ । ਜਿਸ ਕੋ ਲਗਯੋ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਨਾਯੋ । ਦੇ ਆਇਸੁ ਧਨ ਗਨ ਲਗਵਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਕੋ ਜਾਨੈ ਅਬਿ ਗੁਰੂ ਸਥਾਨ । ਬਨਹਿ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੁ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ। ਮਹਾਂ ਅਚਰਜ ਕਰਯੋ ਮਤਿਮੰਦੇ । ਸਿੱਖ ਬਿਬਸ ਭੇ ਬਸ ਨ ਚਲੰਦੇ' ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਕਹੇ । 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਸਥਿ ਤਹਾਂ ਅਬਿ ਰਹੇ। ਗਾਡਨ ਕਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੀਵੇਂ । ਤਿਨ ਤੇ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਥਲ ਥੀਵੇ[3] ॥੧੪॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਬਿਦਤਹਿ ਜਬੈ । ਇਕ ਸਰਦਾਰ* ਆਇ ਪੁਨ ਤਬੈ । ਸੋ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਕਹਿਵਾਇ। ਸਭਿ ਮਸੀਤ ਕੋ ਦੇ ਢਹਿਵਾਇ॥ ੧੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅਸਥਿਨਿ ਕਾਢ ਦਿਖਾਵੈ । ਬਹੁਰ ਦੇਹੁਰਾ ਮਹਿਦ ਬਨਾਵੈ । ਪੁਜਹਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਸਭਿ ਆਇ। ਪ੍ਰਭੁ ਮਨੋਰਥ ਨਿਫਲ ਨ ਜਾਇ' ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਦਿਲਵਾਲੀ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਮਾਤਹਿਂ ਪਦ ਬੰਦਤਿ। ਅਬਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ† ਕੀਨਿ ਕਕਰਮ । ਪਾਇ ਸ੍ਰਾਪ ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਸ਼ਰਮ॥

[1]ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੇਤ੍ਰੀਂ ਤੂੰ ਦੇਖ ਲਈ ਹੈ। [2]ਬਜ਼ੁਰਗ (ਮਾਤਾ)। [3]ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਥਾਂ (ਪ੍ਰਗਟ) ਹੋਜਾਵੇਗਾ। *ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

†ਏਥੇ ਪਾਠ 'ਹਠੀ ਸਿੰਘ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤੁਰਿਆ ਹੈ। ਤੇ ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਅਖੀਰ ਪਦ 'ਬਿਸ਼ਰਮ' ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਅੰਕ ੨੫ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਬਿਸ਼ਰਮੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ੧੯੧ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ 'ਅਬ' ਪਦ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲ ਨਾਲ 'ਅਸ' ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ 'ਬਿਸ਼ਰਮ' ਨੂੰ 'ਬਿਸ੍ਰਮ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਉਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ 'ਬਿਸ੍ਰਮ' ਦਾ ਅਰਥ ਫਿਰ (ਵਿ+ਸ਼੍ਰਮ=) 'ਆਰਾਮ' ਤੇ 'ਆਰਾਮ' ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਮੌਤ' ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

੧੭ ॥ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਪਠਿ ਪਠਿ ਗੁਰਬਾਨੀ ।–ਮੈਂ ਭੀ ਕਰੌਂ[1]–ਕਾਮਨਾ ਠਾਨੀ। ਪਢਿ ਬ੍ਰਹੁ ਰਹੈ ਨ ਪਦ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਲਿਖਤ ਬਿਚਾਰਤਿ ਸਮੋਂ ਬਿਤਾਵੈ॥੧੮॥ ਜਬਿ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਸ਼ਬਦ[2] ਨਹਿਂ ਬਨਯੋਂ । ਤਬਿ ਸੋ ਲਿਖਯੋ ਗੁਰੂ ਜੋ ਭਨਯੋ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਾਮ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਲਿਖਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ ਠਾਮ ॥ ੧੯॥ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਤਹਾਂ ਲਿਖਿ ਦੀਨ। ਸਿਖਨ ਪਾਸ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਨ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਕਰਤਿ ਇਮ ਭਯੋ। ਇਕ ਸਿਖ ਨਿਕਟ ਮਾਤ ਕੇ ਕਹਯੋ॥੨੦॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਾਮ ਹਟਾਇ। ਤਿਸ ਥਲ ਅਪਨੋ ਲਿਖਹਿ ਬਨਾਇ। ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਫੇਰ।–ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਢਹੁ ਲਿਖਹੁ ਬਹੁ ਬੇਰ–' ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸੁੰਦਰੀ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ। ਤਰਜਹਿ ਰਿਸ ਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਇਹ ਕਸਾ ਕੀਨਿ ? ਕੁਮਤਿ ਤੈਂ ਧਾਰੀ।ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਨ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਜੋਤਿ ਜਾਗਤੀ ਜ਼ਾਹਰ ਜਿਨਕੀ। ਚਹੁੰ ਕੂੰਟਨ ਮਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਤਿਨ ਕੀ। ਜਿਹ ਸਿਮਰੈਂ ਸਿਖ ਧਰਿ ਧਰਿ ਭਾਇ। ਪੂਰਵਹਿਂ ਕਾਰਜ ਹੋਹਿਂ ਸਹਾਇ ॥੨੩॥ਤਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ਹਟਾਵਨ ਕਰੈਂ। ਤਹਾਂ ਮੂਢ ! ਲਿਖਿ ਅਪਨੋ ਧਰੈਂ। ਪਠਨਿਹਾਰ ਜੋ ਹੈਂ ਸਿਖ ਸਯਾਨੇ। ਸੋ ਕਸਾ ਨਹੀਂ ਪਰਖ ਕਰਿ ਜਾਨੈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਨਿੰਦਾ ਤੇਰੀ ਕਰਹਿਂ, ਕੁਕਰਮੀ!ਚਾਹਤਿ ਚਾਤੁਰ ਬਨਯੋ ਬਿਸ਼ਰਮੀ[3]! ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿਂ ਜਿਨ ਕੋ[4]। ਸੁਭ ਮਤਿ[5] ਲਖਹਿਂ ਮਹਾਤਮ ਤਿਨ ਕੋ[6] ॥ ੨੫॥ ਪਾਲਯੋ ਨੀਠ ਨੀਠ ਲਖਿ ਈਠ। ਬਡੋ ਹੋਇ ਨਿਕਸਯੋ ਅਸ ਢੀਠ'। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਦੁਰਬਾਕ ਘਨੇਰੇ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਰਜਨ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰੇ॥ ੨੬॥ ਸੁਨਤਿ ਹਠੀਸਿੰਘ ਕਰਤਿ ਬਤਾਵਨਿ। 'ਮੈਂ ਤੋ ਕੀਨੇ ਨਏ ਬਨਾਵਨ। ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਜੀ!ਤੁਮਰੇ ਪਾਸ।ਕਰਯੋ ਕਿਸੂ ਨੇ ਕੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'॥੨੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਢਿਗ ਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਯੋ।ਮਾਤ ਬ੍ਰਿਧਾਲਖਿ ਗਰਬਤਿ ਭਯੋ। ਬਰਜਯੋ, ਕਛੂ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਆਨਾ। ਤਿਮ ਹੀ ਬਹੁਰ ਕਰਨ ਕੋ ਠਾਨਾ ॥੨੮॥ਅਪਨ ਨਾਮ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਮਝਾਰ।ਲਿਖੈ,ਸੁਨਾਵੈ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਸੁਨਿ ਸੁਨ ਮਾਤਿ ਖਿਝੈ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਬਰਜਤਿ ਤਰਜਤਿ ਦੇ ਕਰਿ ਗਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ 'ਤੁਵ ਪਿਤ ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮਨ ਜੈਸੇ। ਜਾਨਯੋਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤੂੰ

[1]ਬਾਣੀ ਰਚਾਂ। [2]ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਰਗਾ ਸ਼ਬਦ। [3]ਹੇ ਬਿਸ਼ਰਮ। [4]ਜਿਸ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਨੂੰ। [5]ਸ਼ੁਭ ਬੁੱਧੀਵਾਨ। [6]ਤਿਸ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਦਾ।

ਹੁਇ ਤੈਸੋ।ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰਤਿ ਕਯਾ ਗਤਿ ਹੋਈ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮੋਹਿ ਦੁਖਾਵਤਿ ਸੋਈ'॥੩੦॥ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਹਠ ਧਰੇ ਬਡੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਟਰਯੋ ਸਮੁਝਾਇ ਘਨੇਰਾ। ਨਿਕਟ ਮਾਤ ਕੇ ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵੈ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਤੂਤ ਕਮਾਵੈ ॥੩੧॥ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਦੁਖਤਿ ਬਿਸਾਲੀ। ਜਾਨਿ ਲੀਨਿ ਮਨ ਖੋਟ ਕੁਚਾਲੀ। ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕਰਤੂਤ ਕੁਢਾਲੀ। ਰਿਸਹਿ, ਚਲਹਿ ਨਹਿਂ ਬਸ ਤਿਸ ਨਾਲੀ॥੩੨॥ਸਮ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਤਿਹ ਮਾਨਾ। ਕਰਯੋ ਸਨੇਹ ਰਿਦੇ ਤੇ ਹਾਨਾ। ਕੋਪ ਕਰਹਿ ਸੋ ਮਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਚਹਯੋ–ਜਾਉਂ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ–॥੩੩॥ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਚਾਰਨ ਕਰੀ। ਤਯਾਰ ਹੋਇ ਸਯੰਦਨ.ਪਰ ਚਰੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਰਹਯੋ ਹਟਾਇ[1]। ਮਾਤ ਨ ਹਟੀ ਘਨੀ ਰਿਸ ਪਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਚਲਿ ਕਰਿ ਪੰਥ ਉਲੰਘਤਿ ਸਾਰੇ। ਸੰਗਤਿ ਆਈ ਸੁਨਤਿ ਅਗਾਰੇ। ਬਹੁ ਸਨਮਾਨ ਸਹਿਤ ਲੇ ਗਏ। ਧਰਹਿਂ ਅਕੋਰਨ ਬੰਦਨ ਕਏ ॥੩੫॥ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਜਾਇ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਯੁਧ ਖਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜੇਊ। ਆਨੇ ਸੰਗ ਪੂਜ ਤਿਨ ਹੋਊ ॥ ੩੬ ॥ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸੁ ਸ਼ਾਹੁ ਵਜ਼ੀਰ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਏ ਸੁੰਦਰੀ ਤੀਰ। ਦਯੋ ਦਰਬ ਬੰਦਨ ਬਹੁ ਕੀਨਿ। ਮਾਤ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਿ ਆਸ਼ਿਖ ਦੀਨ ॥੩੭॥ ਪੂਰਬ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਨ ਕਹੇ। 'ਕਹਾਂ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲਹੇ ? ਹੋਨਹਾਰ ਸੋ ਮਿਟਤਿ ਨ ਕਬੈ। ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੇ ਪ੍ਰਯਾਸ ਕਰਿ ਸਬੈ' ॥੩੮॥ ਪੁਨ ਮਾਤਾ ਨੇ ਭਨਯੋਂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। 'ਮੁਝ ਕੋ ਸੰਕਟ ਰਹੇ ਅਨੰਤ। ਲਰਿ ਕਰਿ ਜਬਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਰਾ। ਪੀਛੇ ਲੁਟਯੋ ਮੋਹਿ ਘਰ ਸਾਰਾ ॥੩੯॥ ਵਸਤੁ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਗਈ ਖਜ਼ਾਨੇ। ਬਰਜਯੋ ਕਿਸੂ ਨ ਮਮ ਘਰ ਜਾਨੇ[2]'। ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸੁਨਤਿ ਕਹਿ ਧੀਰ। 'ਮੈਂ ਅਬਿ ਕਹੌਂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਤੀਰ' ॥੪੦॥ ਇਮ ਸੁਨਾਇ ਥਿਰ ਦੁਰਗ ਪਯਾਨਾ। ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਖਾਨਾ। 'ਪ੍ਰਥਮ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਡੇਰੇ। ਤਿਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੇ ॥੪੧॥ ਸਲਤਨ ਦੀਨਿ ਫੇਰ ਤੁਮ ਘਰ ਸੋਂ। ਤਾਰਾਆਜ਼ਮ ਹਤਿ ਇਕ ਸਰ ਸੋਂ। ਤਿਸ ਗੁਰ ਕੀ ਗੇਹਨ ਥਿਰ ਪੁਰੀ। ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਨ ਕੇ ਹਿਤ ਥਿਰੀ ॥ ੪੨ ॥ ਤਿਹ ਘਰ ਲੂਟਿ ਖਜ਼ਾਨੇ ਡਾਰਾ। ਇਹ ਤੁਮ ਕੋ ਹੈ ਬਹੁ ਬੁਰਿਆਰਾ। ਗੁਰ ਪੀਰਨ ਕੋ ਅਦਬ ਬਡੇਰਾ। ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਲੋਕ ਘਨੇਰਾ' ॥੪੩॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਰ

[1]ਹਟਾ ਰਿਹਾ (ਹਠੀ ਸਿੰਘ)। [2]ਮੇਰਾ ਘਰ ਜਾਣਕੇ।

ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਾਰਾ। ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਮਾਜ ਵੇਰ ਵਿਹੁ ਸਾਰਾ'। ਤਤਛਿਨ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਅਨੰਦ। ਨਿਕਸਾਯੋ ਜਹਿਂ ਧਰ੍ਯੋ ਬਿਲੰਦ॥ ੪੪ ॥ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਸਦਨ ਪ੍ਰਚਾਯੋ। ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ ਹਰਖ ਉਪਜਾਯੋ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮਾਨ। ਬਸਨਿ ਲਗੀ, ਭੀ ਬ੍ਰਿਧਾ ਮਹਾਨ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ 'ਹਠੀ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰੀ ਪਯਾਨ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਤਾ ਰਹੀ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਫੇਰ। ਸੰਗਤਿ ਸੇਵੈ ਭਾਵ ਧਰਿ ਮੇਲ ਸਕੇਲ ਬਡੇਰ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ਸਮਾ ਸਤਾਰਾ ਸਯਾ ਬਿਤਾਯੋ। ਚਢ੍ਯੋ ਅਠਾਰਾ ਸਯਾ ਗਿਨਾਯੋ। ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਆਇ ਚਲਿ ਗਇਊ। ਸਲਤਨ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੀ ਭਇਊ ॥ ੨॥ ਮਾਤ ਬ੍ਰਿਧਾ ਜਰਜਰੀ ਸਰੀਰ। ਸੇਵਤਿ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿ ਨਿਤ ਤੀਰ। ਸੰਮਤ ਚਾਰ ਬੀਤਿਗੇ ਔਰ।ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਤਿਸ ਠੌਰ ॥ ੩ ॥ ਤਿਥ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਮਹਿਂ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਪਹੁੰਚੀ ਪਤਿ ਢਿਗ ਮੁਕਤਿ ਸਥਾਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਹੁਰਾ ਜਹਾਂ। ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਦਾਹ ਭਿ ਤਹਾਂ ॥ ੪ ॥ ਦਿੱਲੀ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਰੀ। ਰਚ੍ਯੋ ਬਿਮਾਨ ਲਾਇ ਧਨ ਭਾਰੀ।ਕੰਚਨ ਕੁਸਮ ਘਰਾਵਨਿ ਕਰੇ।ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਪਟ ਊਪਰ ਪਰੇ ॥੫॥ ਊਰਧ ਦੇਹਕ ਮਾਤਹਿ ਕੇਰਾ[1]। ਨੀਕ ਕੀਨ ਧਨ ਲਾਇ ਬਡੇਰਾ। ਗਰੀ ਬਜ਼ਾਰਨ ਮਹਿਂ ਬਰਖਾਇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਲੈਗੇ ਤਿਸ ਥਾਇ॥੬॥ਚੰਦਨ ਕੀ ਚਿਖ ਰਚੀ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਹੁ ਘ੍ਰਿਤ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਡਾਲਾ। ਊਪਰ ਧਰਿ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਤਬੈ। ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਭਸਮ ਦਿਯੋ ਕਰਿ ਸਬੈ ॥ ੭ ॥ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਮ ਸਿੱਖਨ ਕਰਿਵਾਏ। ਜੱਗ ਬਿਸਾਲ ਕਰ੍ਯੋ ਧਨ ਲਾਏ।ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਸਾਧਨ ਦੀਨਿ ਅਹਾਰਾ।ਘਰ ਕੋ ਧਨ ਦਿਯ ਦਾਨ ਉਦਾਰਾ ॥੮॥ਜੋ ਮਾਤਾ ਕੇ ਸੇਵਕ ਅਹੇ। ਸਦਨ ਪਦਾਰਥ ਸਭਿ ਤਿਨ ਲਹੇ। ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਮਥਰਾ ਮਹਿ ਰਹ੍ਯੋ। ਗ੍ਰਾਮ ਦੁਹੂੰਨਿ ਮਾਮਲਾ ਲਹ੍ਯੋ ॥ ੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਆਨਿ ਚਢਾਵੈ। ਕੇਚਿਤ ਸਿੱਖ ਬਨਨ ਕੋ ਆਵੈਂ। ਤਿਸ ਕੀ ਭੀ ਸੰਗਤਿ ਕੁਛ ਹੋਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਧਨ ਅਰਪਹਿ ਸੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਸਾਠ ਸਊਰ ਜੁ ਸੰਗ ਬਨਾਏ। ਬਨਾਹ ਆਪਨੋ ਲੀਨਿ ਕਰਾਏ। ਤਹਿ ਰਹਿ

[1]ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ। [ਸਿਂਸ:, ਊਰ੍ਧ੍ਵ ਦੇਹ=ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਉਪਰ ਜਾਣਾ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ]।

ਸੰਮਤ ਬਹੁਤ ਬਿਤਾਏ। ਕਾਬਲ ਕੇ ਗਿਲਜੇ[੧] ਪੁਨ ਆਏ ॥ ੧੧॥ ਕਾਲ-ਜਮਨ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੰਘਾਰਾ। ਰਹਯੋ ਸੰਕਲਪ ਜਨਮ ਤਿਨ ਧਾਰਾ।ਮਥੁਰਾ ਕਤਲ ਕਰੌਂ ਅਰੁ ਪੁਰਿ ਕੋ[੨]। ਮਰਤਯੋ ਰਹਯੋ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ ॥ ੧੨ ॥ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹੁ ਨਾਮ ਜਿਸ ਭਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇ ਕਹਿ ਦਯੋ[੩]। ਮਾਝੇ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਥਮ ਬਲ ਘਾਲਾ। ਲੂਟਤਿ ਕੂਟਤਿ ਆਇ ਉਤਾਲਾ ॥ ੧੩॥ ਥੋਰੇ ਸਿੰਘ ਭੁਏ ਤਿਸ ਕਾਲਾ[੪]।-ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਧਰਹਿਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਨ ਘਾਲਯੋ ਸਨਮੁਖ ਰਿਪੁ ਹੋਇ। ਸੈਨਾ ਅਧਿਕ, ਕਰਹਿਂ ਕਨਾ ਸੋਇ[੫] ॥ ੧੪॥ ਤਊ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੇ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਕਰਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ। ਥੋਰੇ ਬਹੁਤ ਗਿਨਹਿਂ ਨਹਿਂ ਸਿੰਘ। ਨ੍ਰਿਭੈ ਲਰਹਿਂ ਜਿਮ ਕਾਨਨ ਸਿੰਘ[੬] ॥ ੧੫ ॥ ਘੇਰ ਲੀਨਿ ਇਕ ਥਾਨ ਘਨੇਰੇ। ਗਿਰ ਕਾਟੇ ਸਭਿ ਕੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ਗਿਨਤਿ ਮਹਿਂ ਆਏ। ਕਿਤ ਕਿਤ ਰਹੇ ਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਏ[੭] ॥ ੧੬ ॥ ਤਿਸ ਰਨ ਕੌ ਅਬਿ ਲੌ ਨਰ ਲਹੈਂ।ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਨਾਮ ਸੁ ਕਹੈਂ*†। ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿ ਮਲੇਛ ਥਿਰ ਹੋਏ। ਸਿੰਘ ਹੋਨਿ ਨਹਿ ਪਾਵੈ ਕੋਏ[੮] ॥੧੭॥ਪੰਜ ਰਜ-ਤਪਣ ਸਿਰ ਕੇ ਕਰੇ। ਜਾਵਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਜਹਿ ਪਰੇ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਮਹਿਂ ਢੇਰ। ਕਿਨੇ ਸੀਸ ਲਾਖੌ ਬਡ ਢੇਰ ॥੧੮॥ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਬਹਿ ਉਸਾਰਾ। ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਤਬਿ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ।—ਉਖਰਹਿ ਜਬਾਂ ਮਸੰਦਨ ਕੇਰੀ।ਤੀਰਥ ਨੀਵ ਪੋਲੀਏ ਹੇਰੀ[੯]।੧੯॥ਇਹ ਭੀ ਬਿਨਸ ਜਾਇ ਇਕ ਬਾਰ। ਸਿਖ ਮੇਰੇ ਤਬਿ ਲੇਹਿਂ ਉਸਾਰ—।ਇਸ ਹਿਤ ਅਹਿਮਦ ਤਹਿ ਚਲਿ ਆਯੋ।ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਬਾਰੂਦ ਉਡਾਯੋ॥੨੦॥ ਸਭਿ ਸੁਪਾਨ ਭੀ ਦਈ ਉਖੇਰ।ਤਾਲ ਭਰਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਚਹੁੰ ਫੇਰ। ਊਪਰ ਲਾਂਗੁਲ[੧੦] ਕੋ ਫਿਰਵਾਇ। ਖੇਤੀ ਤਿਸ ਥਲ ਦਈ ਬਿਜਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਦੇਸ਼ ਉਜਾਰਤਿ ਲਾਂਘਤਿ

[੧]ਗਿਲਜ਼ਈ (ਪਠਾਣ)। [੨]ਮਥੁਰਾ ਪੁਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਤਲ ਕਰਾਂਗਾ। [੩]ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। [੪]ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਿੰਘ (ਇਕੱਠੇ) ਹੋਏ। [੫]ਸੋ ਭਾਵ ਥੋੜੇ ਸਿੰਘ। [੬]ਜਿਵੇਂ ਬਨ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ। [੭]ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ (ਲੁਕੇ) ਰਹੇ ਭਾਵ ਨਿਗਾਹ ਨਾ ਆਏ। [੮]ਸਿੰਘ (ਦਿਸਦਿਤ) ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਂਵਦੇ। [੯]ਭਾਵ, ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਮਸੰਦ ਗਾਧਾ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ ਸੇ ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੨ ਅੰਸੂ ੫੫। [੧੦]ਹਲ।

*ਇਹ ਜੰਗ ਕੁਪਰਹੀੜੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।

†ਇਹ ਕੁਪਰਹੀੜੇ ਵਾਲੇ ਜੰਗ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਵੱਡਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ" ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਧਾਯੋ[1]।ਡੇਰਾ ਪੁਰਿ ਮਥੁਰਾ ਢਿਗ ਪਾਯੋ*।ਲੋਕ ਨਗਰ ਕੇ ਦਿਜ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਬਨੀਏ ਆਦਿਕ ਆਇ ਘਨੇਰੇ॥੨੨॥ ਕਰ ਪਰ ਧਰੇ ਉਪਾਇਨ ਲ੍ਯਾਏ। ਉਤਰਯੋ ਵਹਿਰ ਤਹਾਂ ਨਿਯਰਾਏ। ਈਂਟ ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਚਲਿ ਗਈ। ਅਹਿਮਦ ਕੇ ਮੁਖ ਲਾਗਤਿ ਭਈ ॥ ੨੩ ॥ ਰਿਸ ਕਰਿ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਾ।ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ ਕਟੀਆ ਇਸ ਬੇਰਾ[2]†।ਬਾਇਮਲੇਛ ਪਰੇ ਤਬਿ ਕੈਸੇ। ਮਿਰਗਾਵਲਿ ਪਰ ਕੇਹਰਿ ਜੈਸੇ॥੨੪॥ਪੁਰਿਜਨ ਕਤਲ ਲੁਟਯੋ ਪੁਰਿਸਾਰਾ। ਗਹਿ ਆਨੀ ਦਲ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਦਾਰਾ। ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਹੁਤੋ ਤਹਾਂ ਹੀ। ਗਾਢੋ ਰਹਯੋ ਅਪਨਿ ਘਰਮਾਂਹੀ॥੨੫॥ਨਿਕਟ ਆਵਨੇ ਦਿਯੋਨ ਕੋਈ।ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ ਸੋਈ। ਕੇਤਿਕ ਪੁਰਿ ਜਨ ਬੀਚ ਬਰੇ ਹੈਂ[3]। ਕਿਤਿਕ ਵਹਿਰ ਢਿਗ ਭੀਤਿ ਪਰੇ ਹੈਂ[4]॥੨੬॥ ਸਗਲ ਦਨੋਸ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਗਾਢੇ। ਗੁਲਕਾਂ ਹਤੀ ਦੂਰ ਅਰਿ ਠਾਂਢੇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਆਧੀ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ। ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਚਹੀ ਚਢਾਈ ॥੨੭॥ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਤਬਿ ਪਾਏ। ਘਰ ਮਹਿ ਢੋਬੇ ਬਹੁਤ ਅਲਾਏ[5]। 'ਜੇਕਰਿ ਗੁਰੂਕਹਾਵਨਿ ਆਛੇ। ਚੋਰੀ ਨਿਕਸਨ ਕੋ ਨਹਿ ਬਾਂਛੇ ॥ ੨੮ ॥ ਗਮਨਹੁ ਅਪਨਿ ਬਜਾਇ ਨਗਾਰਾ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰਾ[6]। ਅਲਪ ਬੈਸ ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਾ। ਚਢਿ ਹਯ ਪਰ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ ॥੨੯॥ 'ਦੁੰਦਭਿ ਧੁਨਿ ਊਚੀ ਬਜਵਾਯੋ। ਦੇਹਿ ਤਿਲਾਵਾ ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ' ।–ਦਿਨ ਮਹਿ ਜੋ ਮਵਾਸ ਦਿਢ ਰਹ੍ਯੋ।ਨਿਕ-

[1]ਧਾ ਕੇ ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ। [2]ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਤਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। [3]ਕਈ ਨਗਰ ਦੇ ਆਦਮੀ (ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ) ਵਿਚ ਵੜ ਗਏ। [4]ਕਈ ਬਾਹਰ ਕੰਧਾਂ ਪਾਸ (ਮਰੇ) ਪਏ ਹਨ। [5]ਘਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਢੋਬੇ ਸਨ ਸੋ ਬੋਲੇ। [6]ਭਾਵ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਦ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸਨ ਤਾਂ ਪਤਾ ਦੇਕੇ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। (ਅ) ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਗਾਰਾ (ਪਿਆ) ਹੈ ਦੇਖ ਲੋ। [7]ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ਤਿਸ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ।   *ਮਥੁਰਾ ਦੀ ਕਤਲਾਮ, ਜੋ ਉਥੇ ਮੇਲੇ ਪਰ ਆਏ ਬੇ ਹਥਿਆਰ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੀ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਕਰਵਾਈ, ਇਹ ਵਾਕਿਆਤ ੧੮੧੩–੧੪ ਬਿ: ਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ (ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਤੇ ਮਥੁਰਾ ਤੇ ਕਤਲ) ਨੂੰ ਇਕ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਹੋਏ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਖਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

†ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀਓਂ ਬਾਲਮਗੜ੍ਹ ਆਕੇ ਕਿਲੇ ਵਾਲੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ, ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਫੌਜ ਦਾ ਮਥੁਰਾ ਅੱਪੜਿਆ। ਮਥੁਰਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਬਦਾਲੀ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਮੇਲਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਤੇ ਸਖਤ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਯਾਤਰੀ ਕਤਲ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਬੇ-ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੁਨਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੀ ਕਤਲ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਉਸਦੀ ਕੌਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਕ ਭਾਰਾ ਕਲੰਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਜੋ ਅਬਹਿ–ਮਲੇਛਨ ਲਹਜੋ॥੩੦॥ਦਸਤਾ ਏਕ ਚਮੂੰ ਕੋ ਭਾਰੀ । ਓਰੜ ਆਨਿ ਪਰਜੋ ਬਲ ਧਾਰੀ । ਸਾਠਹੁੰ ਸਿੰਘ ਘਿਰੇ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ । ਮਾਰਗ ਨਿਕਸਨ ਕੋ ਕਿਤ ਨਾਂਹੀ ॥੩੧॥ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਹਜੋ।'ਬਾਲ ਬੈਸ ਅਨਜਾਨ ਨ ਲਹਜੋ[1] । ਭਾਜ ਜਾਹੁ ਜੇ ਭਾਜਜੋ ਜਾਇ।ਹਮ ਤੌ ਮਰਹਿੰ ਹਜ਼ਾਰਨ ਘਾਇ' ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਡਰ ਧਰਿ ਤੁਰਤ ਪਲਾਯੋ । ਬੰਚਜੋ ਭੁਰਥਗੜ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਾਯੋ । ਰੁਪੇ ਸਿੰਘ ਹੱਥਯਾਰ ਸੰਭਾਰੇ । ਸਾਠਹੁੰ ਤੁਪਕ ਤੁਰਤ ਭਰਿ ਮਾਰੇ॥੩੩॥ਬਹੁਰ ਕਰੀ ਨੰਗੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਮਾਰਿ ਮਲੇਛਨ ਕੋ ਸਮ ਸ਼ੇਰ* । ਰਾਤਿ ਅੰਧੇਰੀ ਸੂਝ ਨ ਆਈ । ਆਪਸ ਮਹਿ ਤਰਵਾਰ ਚਲਾਈ॥੩੪॥ਹੁਤੀ ਚਮੂੰ ਦਸ ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰ।ਆਪਸ ਮਹਿ ਕਟਿਗੇ ਤਿਸ ਬਾਰ।ਸਿੰਘ ਜੰਗ ਮਹਿ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਰੇ।ਦੁਸ਼ਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਹਾਰੇ॥੩੫॥ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਤਹਿੰ ਤੇ ਨਿਕਸਜੋ । ਪੁਨ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰੇ ਚਲਿ ਗਯੋ । ਬਸਜੋ ਤਹਾਂ ਬਡ ਸਦਨ ਚਿਨਾਏ । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿਕੈ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਤ ਉਤਪੰਨ ਭਯੋ ਨਹਿੰ ਕੋਈ । ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ ਤਹਿੰ ਬਸਿ ਸੋਈ । ਏਕ ਸੁਤਾ ਉਪਜੀ ਤਿਸ ਕੇਰੇ । ਪੁਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਭਾ ਤਹਾਂ ਭਲੇਰੇ ॥ ੩੭॥ ਅਬਿ ਲੌ ਵਿੰਨ੍ਰਤ ਪੁਰਿ ਬੁਰਹਾਨੇ।ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਥਲ ਨਰ ਜਾਨੇ । ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਮੁਰਜੋ ਪੁਨ ਪਾਛੇ। ਲਰਹਿੰ ਸਿੰਘ ਜਿਤ ਕਤ ਤੇ ਆਛੇ॥੩੮॥ਆਗਾ ਪਾਛਾ ਲੂਟਿ ਪਲਾਵੈਂ[2] । ਰਿਪੁ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਂ ਦਿਖਰਾਵੈਂ । ਇਮ ਹੀ ਮਾਰਤਿ ਅਟਕ ਉਤਾਰਾ[3] । ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰ ਬਹੁਰ ਉਸਾਰਾ ॥੩੯॥ ਮ੍ਰਤਕਾ ਕਾਰ ਦੁਸਾਲਨਿ ਡਾਲੇ[4] । ਗੁਰੂ ਨੀਵ ਤੇ ਚਿਨਜੋ ਉਤਾਲੇ[5]। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਤਾਲ ਬਨਾਯੋ । ਹਰਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਉਸਰਾਯੋ†॥੪੦॥ਗੁਰ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਤੇ ਵਾਧ ਨ

[1]ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਅਣਜਾਣ ਹੋ ਤੇ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ)......। [2](ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੀ) ਫੌਜ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਲੁੱਟਕੇ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [3](ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ) ਮਾਰਦਿਆਂ ਅਟਕੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। [4]ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਾਰ ਦੋ ਸਾਲ ਤਕ ਕੱਢਦੇ ਰਹੇ। (ਅ) ਭਾਵ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਐਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਈਆਂ ਨੇ ਦੁਸ਼ਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਕਾਰ ਕੱਢੀ। [5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਲੀ ਨੀਂਹ ਤੋਂ ਚੱਕ ਕੇ ਛੇਤੀ ਉਸਾਰ ਲਿਆ ਭਾਵ ਨੀਹਾਂ ਉਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਲੀਆਂ ਹੀ ਰਹੀਆਂ। *ਪਾ:–ਦੇ ਫੇਰ। †ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਦੁਰਾਨੀ ਨੇ ੧੮੧੮ ਵਿਚ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਸੰਮਤ ੧੮੨੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਉਸਾਰਨਾ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ। ਤਦੋਂ ਜਥੇਦਾਰੀ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਜੀ ਦੀ ਸੀ।

ਘਾਟ। ਪੂਰਬ ਸਮ ਹੀ ਕੀਨਸਿ ਠਾਟ। ਅਬਿ ਲੌ ਦਰਸ ਲਗਹਿ ਬਹੁਤੇਰਾ। ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਜਗ ਅਪਰ ਨ ਹੇਰਾ ॥੪੧॥ ਏਕ ਸਮੈਂ ਸਿਖ ਦਿੱਲੀ ਗਏ। ਸ਼ਾਹ ਸੰਗ ਰਸ ਰਾਖਤਿ ਭਏ। ਗੁਰੂ ਨਵਮਿ ਥਲ ਖੋਜਨ ਕੀਤਿ। ਚਿਨੀ ਬੇਨੁਵੇ ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੀਤ॥੪੨॥ਬਡੇ ਜ਼ੋਰ ਸੋਂ ਤਬਿ ਢਹਿਵਾਈ। ਅਪਨੋ ਦੀਨੋ ਪਤਾ ਦਿਖਾਈ। ਅਸਥੀ ਕੀ ਗਾਗਰ ਦੁਇ ਭਰੀ। ਸੋ ਨਿਕਸਾਇ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰੀ ॥੪੩॥ ਝੂਠੋ ਭਯੋ ਬੇਨਵਾ ਜਬੈ। ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਧਰੀ ਉਰ ਤਬੈ।ਗੁਰੂ ਦੇਹੁਰਾ ਬਰ ਚਿਨਵਾਯੋ*।ਅਬਿ ਲੌ ਜ਼ਾਹਰ ਖਰੋ ਦਿਖਾਯੋ॥੪੪॥ ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ ਥਾਨ ਤਿਹ ਲੀਨ। ਗੁਰੂ ਬੈਠਿ ਜਹਿਂ ਕਾਰਨ ਕੀਨਿ¹। ਇਨ ਤੇ ਆਦਿ ਅਪਰ ਥਲ ਗੁਰ ਕੇ। ਜ਼ਾਹਰ ਕਰੇ ਹੁਤੇ ਜੋ ਧੁਰ ਕੇ† ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤ੍ਰ ਐਨੇ 'ਹਠੀ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੪॥

੩੫. [ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ, ਗ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਜਿਮ ਬਸਨੋ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਬਾਲ ਬੈਸ

¹ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣ ਦੀ ਕਾਰ, ਸਾਕਾ।

*ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਹੁਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਵਾਲਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੇਨਵਾ ਵਾਲੇ ਫਸਾਦ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮ ਬੇਨਵਾਇਆਂ ਨੇ ਤੁਰਕ ਜ਼ੋਰ ਪਾਕੇ ਢਾਹ ਕੇ ਅਪਣਾ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ੧੮੪੭ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਧਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਡੇਰਾ ਪਾਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਗਮ ਸਮਰੋ ਤੋਂ ਕੁਤਵਾਲੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਬਣਵਾਇਆ। ਏਹ ਦੇਹੁਰਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਗਰੋਂ ਮੁੜ ਢਾਹਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕੋਲਵਾਰ ਮਸੀਤ ਬਣਾ ਲਈ। ੧੮੫੭ ਦੇ ਗ਼ਦਰ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਜੀਂਦ ਦੇ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜੇ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ। ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ੧੯੧੧ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਉੱਦਮ ਚਾਇਆ। ਨਵੀਂ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਸਜਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਬੋਹੜ ਦੇ ਹੇਠ ਸਾਕਾ ਵਰਤਿਆ ਸੀ ਸੋ ਹੁਣ ਤਕ ਹਰਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਬਣਦਿਆਂ ਬਣਦਿਆਂ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ।

†ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਜੀ ਥਾਪੇ ਗਏ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਘਰ ਬਾਰ ਛੋੜਕੇ ਮਾਨੋਂ ਸੰਨਯਾਸ ਧਾਰਕੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਸਿਰ ਚਾਈ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਪ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧ ਘਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਯਾ ਅਤੀਤ ਹੋਕੇ ਆਪ ਨੇ ਕਛ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਲਈ।

ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਕਹਯੋ ਜਿਸ ਢਿਗ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਜੌਂ ਟਨਿ ਸੰਗ ਭਿਰੇ ਬਹੁ ਬਾਲਕ। ਭਾਗ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਤਤਕਾਲਕ। ਲੈ ਪਗੀਆ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਰਿ ਧਰੀ। ਭਿਰੇ ਕਹੂ ਨਹਿ ਜਾਨੀ ਪਰੀ ॥ ੨ ॥ ਅਪਰ ਨਰਨ ਸੋ ਬਰਜਨ ਕਰਯੋ। ਸਤੁੱਦ੍ਰਵ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਰਯੋ। ਕਹਯੋ–ਰਹਿਨ ਦਿਹੁ ਹੁਇ ਅਸ ਸਮੇਂ। ਗੁਰਤਾ ਪਾਗ ਅਰਪ ਹੈਂ ਤੁਮੇ–॥ ੩ ॥ ਇਹ ਬਚ ਸਾਰ ਹੁਯੋ ਰਹਿ ਜਾਨੋ। ਜਬਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਤਜ੍ਯਾਗਿ ਪਯਾਨੋ। ਸ਼ਯਾਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਰਾਇ ਗੁਲਾਬ। ਹੁਤੇ ਸੰਗ ਭ੍ਰਾ ਜੰਗ ਅਜ਼ਾਬ ॥ ੪ ॥ ਇਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਾ। ਲਿਖਯੋ ਹੁਕਮਨਾਵਾਂ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਨਾਹਨੇਸ਼ ਰਾਜੇ ਕੇ ਸਾਥ। ਲਿਖਿ ਦੈ ਭ੍ਰਾਤ ਪਠੈ ਤਹਿਂ ਨਾਥ ॥੫॥–ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਬਿਗਾਰ ਹਮਾਰੇ। ਰਖਹੁ ਰਾਜ ਨਿਜ ਬਿਖੈ ਸੁਖਾਰੇ–। ਲੇ ਕਰਿ ਦੋਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਸਿਧਾਰੇ। ਔਰ ਸਕਲ ਅਪਨੇ ਪਰਵਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਨਾਹਨੇਸ਼ ਕੇ ਢਿਗ ਜਬਿ ਗਏ। ਦਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਥਿਰ ਭਏ। ਦੇਖਿ ਭੂਪ ਪਢਿ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਗਿਰਵੀ ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਰਾਖੇ[1] ॥੭॥ ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ ਰਹੇ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਤਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਧਾਮ ਬਨਾਇ। ਬੰਦੇ ਆਦਿਕ ਕੋ ਉਤਪਾਤ। ਜਬਿ ਹਟਿ ਗਯੋ ਭਈ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤਿ॥੮॥ ਤਬਹਿ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੋ ਚਹਤਿ ਬਸਾਯੋ। ਤਬਿ ਜੋ ਤਹਿ ਕਹਿਲੂਰੀ ਨਾਥ। ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ॥੯॥ 'ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੋ ਜੇਤਿਕ ਥੇਹ। ਕਰਿ ਕੈ ਮੋਲ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦੇਹ'। ਸਾਠ ਹਜ਼ਾਰ ਦਰਬ ਨ੍ਰਿਪ ਲੀਨਿ। ਸਾਠ ਘੁਮਾਉਂ ਧਰਾ ਤਿਹ ਦੀਨ ॥ ੧੦॥ ਸ਼ਯਾਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ। ਆਨਿ ਬਸੇ ਲੇ ਨਰਨ ਕਦੰਬ। ਕਿਤਿਕ ਸਦਨ ਹਿਤ* ਅਪਨਿ ਬਨਾਏ[2]। ਕੇਤਿਕ ਅਪਰ ਕੁਟੰਬੀ ਆਏ ॥੧੧ ॥ ਦੀਪਮਾਲਕਾ ਦਿਵਸ ਬਿਸਾਖੀ। ਹੋਰੀ ਬਿਖੈ ਹੋਹਿ ਅਭਿਲਾਖੀ। ਹਿਤ ਪੂਜਾ ਕੇ ਬਨਿ ਠਨਿ ਬੈਸੇ[3]। ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੁ ਬਿਰਾਜੈਂ ਜੈਸੇ ॥ ੧੨ ॥ ਸੰਗਤਿ ਆਵਨ ਲਗੀ ਬਿਲੋਕਿ। ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਹ੍ਵੈ ਗਨ ਲੋਕ। ਲ੍ਯਾਇ ਉਪਾਇਨ ਪੂਜਾਹਿ ਪਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਮਨਾਇ[4] ॥ ੧੩ ॥ ਆਵਨ ਲਗਯੋ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਇ। ਮੇਲਾ ਹੋਨਿ ਲਗਯੋ ਤਿਸ ਥਾਇ। ਕਲਗ਼ੀ ਜਿਗਾ ਬਿਭੂਖਨ ਸਾਰੇ। ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਨ ਧਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਤਿਮ

[1] ਗਿਰਵੀ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਦੇਕੇ (ਉਹ) ਰਖੇ। [2] ਆਪਣੇ ਲਈ ਬਣਾਏ। [3] ਭਾਵ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਬੈਠੇ। [4] ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਾਂਙ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਨਾਂਵਦੇ ਸਨ। *ਪਾ:–ਤਹਿਂ।

ਹੀ ਕਮਰ ਕਸਾ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਕੈ।ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬੈਠਤਿ ਮੰਜੀ ਚਰਿਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ। ਤਹਿਂ ਹੀ ਇਹ ਬੈਠੈ ਬਡ ਮਾਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਐਸ੍ਵ-ਰਜ ਬਧ੍ਯੋ ਭਯੋ ਹੰਕਾਰ।ਗੁਰ ਕੀ ਸਮਤਾ ਮਹਿਂ ਚਿਤ ਧਾਰਿ। ਹੁਤੋ ਦੇਹੁਰਾ ਨਵਮ ਗੁਰੂ ਜਹਿਂ। ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਾਧ ਤਹਿਂ॥ ੧੬ ॥ ਆਪ ਗੁਰੂ ਥਿਰ ਕਰਿ ਤਿਹ ਗਏ[1]। ਧੂਪ ਦੀਪ ਆਦਿਕ ਕ੍ਰਿਤ ਕਏ[2]। ਤਿਨ ਇਕ ਦਿਨ ਅਵਿਲੋਕ੍ਯੋ ਆਨਿ। ਥਿਰ੍ਯੋ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਗੁਰ ਥਾਨ॥੧੭॥ ਸਹੀ ਨ ਗਈ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਹੇਰਿ।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰ।'ਪੂਜਾ ਲੇਨਿ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਤ ਸਾਰੀ। ਸਭਿ ਕਰੀਯਹਿ ਨਹਿਂ ਕੋ ਹਟਕਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਬੈਠਨ ਉਚਿਤ ਨ ਗੁਰ ਕੇ ਥਾਨ। ਬੰਦਨ ਜੋਗ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਜਾਨ। ਥਾਨ ਬਨਾਵਹੁ ਆਪਨ ਦੂਜਾ।ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਲੀਜਹਿ ਸਭਿ ਪੂਜਾ' ॥੧੯॥ ਸੁਨਤਿ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਰਿਸ ਭਰ੍ਯੋ। 'ਕ੍ਯੋਂ ਢੁਕਰੇ ਮੁਹਿ ਦੇਖਤਿ ਜਰ੍ਯੋ*। ਪੂਰਿ ਤੁਜਰ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੁਂ ਬਸਾਯੋ। ਗੁਰ ਕੋ ਅਦਬ ਨ ਕਿਨ ਰਖਵਾਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਮੈਂ ਉਪਾਇ ਕਰਿ ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ। ਫਿਰ ਇਤ ਉਤਹਿ ਬਸਾਯੋ ਸਰਬ। ਗੁਰ ਬਲ ਬਿਦਤ ਕਰੇ ਧਨ ਲਾਯੋ। ਲੋਕਨਿ ਤੇ ਤਹਿ ਮਾਥ ਟੇਕਾਯੋ॥੨੧॥ ਤੂੰ ਸੇਵਕ ਸੇਵਾ ਪਰ ਰਾਖਾ। ਸਮਤਾ ਹਿਤ ਕਹਿਬੋ ਕਿਮ ਕਾਂਖਾ। ਕਾਰਜ ਕਰਿਬੇ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਕੋਈ। ਅਪਰ ਜਿ ਕਰ੍ਯੋ, ਈਰਖਾ ਹੋਈ॥ ੨੨ ॥ ਤਬਿ ਨ ਈਰਖਾ ਕਿਨਹੂੰ ਕਰੀ। ਆਮਦਨੀ ਪਿਖਿ ਅਬਿ ਮਤਿ ਜਰੀ। ਮੁਝ ਆਗੇ ਅਬਿ ਇਹੁ ਨ ਦਿਖਾਈ। ਦੂਰ ਕਰਹੁਂ ਗਹਿ ਕੈ ਬਰਿਆਈ' ॥ ੨੩ ॥ ਤੀਨ ਚਾਰ ਨਰ ਉਠਿ ਤਤਕਾਲਾ। ਪਕਰਿ ਧਕੇ-ਲਤਿ ਬਹਿਰ ਨਿਕਾਲਾ। ਜਾਨਿ ਅਵੱਗ੍ਯਾ ਕੋ ਅਪਰਾਧੁ। ਦਿਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਕੋਪ੍ਯੋ ਤਬਿ ਸਾਧੁ॥੨੪॥'ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਜੜ੍ਹ ਉਖਰੈ ਹੈ। ਸੁਤ ਸਮੇਤ ਤੂਰਨ ਹੀ ਛੈ ਹੈ†'। ਇਮ ਕਹਿ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਸੇਵ ਦੇਹੁਰੇ ਕਰਹਿ

---

[1](ਉਸ ਗੁਰਬਖਸ਼) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। [2]ਜੋ ਧੂਪ ਦੀਪ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ।

*ਪਾ:—ਟੁਕਰ ਗਦਾਇ ਦੇਖ ਮੁਹਿ ਜਰ੍ਯੋ।

†ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਤੋਂ ਇਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਧਿਆਨ ਗੋਚਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਜੋ 'ਗੁਰੂ' ਦਰਜਾ ਸੀ ਉਹ ਉਸ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਜੋ ਆਮ ਹਿੰਦੂ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਨੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਕਿੱਲ ਠੋਕਣਾ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਦਾਤੇ ਤਕ ਨੂੰ ਉਹ ਇਕੋ ਪਦ 'ਗੁਰੂ'

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਘਨੇਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਰਿਤ ਮੈਂ ਤਪਹਿ ਸਾਧ ਬਹੁਤੇਰਾ ।–ਬਾਦ ਅਨਾਦਰ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਰਣ ਮਾਲਾ ਸਿਖਾਲਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ, ਉਹ ਦੀਖਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤਕ ਲਈ ਬੀ ਓਹੋ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਹੋ ਹਿੰਦੂ ਖਿਆਲ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਲਫਜ਼ 'ਗੁਰੂ' ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਵਰਤਾਉ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਤੇ ਵਿਖੇਦ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਿਖ ਧਾਰਮਕ ਸਾਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਜਦ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਪੁਃ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ 'ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਗੁਰਪਰਮੇਸਰ' । ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੱਸਦਿਆਂ—ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਖਯਾ ਦਾਤਾ ਸੇ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਨਾ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਕਈ ਵੇਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਤੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਤਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਆਪ ਵਲੋਂ ਤੇ ਚਾਹੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ । ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਇਸ ਗ਼ਲਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸੇ ਹਿੰਦੂ ਸਾਹਿਤ ਦੇ 'ਗੁਰੂ ਪਦ' ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਝਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਉਪਰ ਆਏ ਹਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਨਾਪਸੰਦ ਹੋਏ । (੧) ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਇਹ ਭੁੱਲ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋਈ । ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਥੇਦਾਰ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉੱਚਾ ਸਨਮਾਨ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ 'ਦਰਸ਼ਨ ਫਤੇ' ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਖਾਲਸਿਆਂ ਨੇ ਖ਼ਫਗੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ । ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰ ਘੱਲਿਆ । ਗ਼ਾਲਬਨ ਬੰਦੇ ਨੇ ਜੰਗ ਦਾ ਬੋਲਾ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਮੁੜ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਪਰੰਤੂ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੁੱਲਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਨਾਲ ਆਏ ਸਿੰਘਾਂ—ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗਿਆਂ—ਨੇ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ । ਪੰਥ ਦੀ ਰਾਜਨੈਤਕ ਹਾਲਤ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਂਦੀ ਕਿ ਬਾਬਿਆਂ ਵਰਗੇ ਦਾਨੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਅਲਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਜੋ ਹਜ਼ੂਰੀ ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ, ਬੰਦੇ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸਤ ਸੈ ਖਾਲਸਾ ਹੋਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੁਜੰਗੀ ਆਖਦੇ ਸਨ; ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਲ ਤੇਰੀ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਕੀਨਸਿ ਮੇਰਾ। ਗੁਰੂ ਅਵੱਗਯਾ ਤੇ ਮੈਂ ਕਹਯੋ। ਗਰਬਤਿ ਮਨ ਤੇ ਨੀਕ ਨ

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਟੂਕ]
ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ । ਚਾਹੇ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਤੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਪਰ ਉਸ
ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਥ ਵਿਚ ਫੁਟ ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗਾ, ਇਕ ਵੇਰੀ ਬੰਦਈਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ
ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਤੁੱਲਤਾ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਪਰਤਾਵੇ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਬੰਦੇ
ਨਾਲ ਜੂਝਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਜੈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜੇ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸਦੀ
ਹਾਰ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਥੋੜੇ ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਨਾਲ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੰਨਿਆ ਪ੍ਰਮੰਨਿਆ ਜੋਧਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸੈਨਾ
ਵਾਲਾ ਹੈ । ਚੁਨਾਂਚੇ ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਰਿਆੜਕੀ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਵਧਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਆਪਣੇ 'ਭੁਜੰਗੀਆਂ' ਸਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਘਣੀਏਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਾਗ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਤੇ
ਬੰਦੇ ਵਰਗੇ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦੇਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤਾਕਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੰਥ
ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਕੱਲਾ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ । ਬੰਦਾ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਏਥੋਂ ਹੀ
ਰਿਆੜਕੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਆ* । ਇਹ ਗਲ ਗ਼ਲਤ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ
ਸਾਹਿਬ ਆਕੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਕੀਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਰਸ ਮਗਰੋਂ
ਬੰਦਈਆਂ ਤੇ ਖਾਲਸਿਆਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਤੇ ਚਿਠੀਆਂ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੋਈ ਸੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਗਰੋਂ
ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕਿ ਬੰਦਈਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ
ਛੇਕੜ ਬਹੁਤ ਮੁਖੀਏ ਬੰਦਈ ਤਤਖਾਲਸਾ ਹੋ ਗਏ, ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ਼ ਪਹਿਲੇ
ਜਤਨ ਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦਸਾਂ ਗੁਰਾਂ ਸਦਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਹੀ ਮੁਖਾਲਫਤ
ਹੋਈ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ।

(-) ਦੂਸਰੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦੀ ਪਾਲਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ
ਹੋਈ, ਇਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ
ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਸੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਜਲਾਲ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਚੁਕੇ ਸੇ,
ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸੇ ਕਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਯਾਰਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨਹੀਂ
ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕੀਤੀ, ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਠ ਤੇ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਸਰਾਪ
ਦੇਕੇ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ
ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ। ਨਾ ਸਮਝਣ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਸ ਤੋਂ
ਸਬੰਧ ਤੋੜਕੇ ਆਪ ਦਿੱਲੀ ਆ ਰਹੇ ਤੇ ਉਹ ਨਿਰਾਸ ਹੋਕੇ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ (ਦੱਖਣ) ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਜਦੋਂ ਬੰਦਈਆਂ ਤੇ ਖਾਲਸਿਆਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਹੋਇਆ ਤਦੋਂ
ਇਕ ਹੋਰ ਧੜਾ ਬੀ ਦਾਵੇਦਾਰ ਸੀ, ਓਹ ਜੀਤ ਮਲੀਏ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਏਹ ਲੋਕ ਪਾਲਕ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸਨ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬੀ ਧੱਕੇ ਗਏ ਤੇ ਫੇਰ ਮਾਦੂਮ ਹੋ ਗਏ ।

(੩) ਤੀਸਰਾ ਜਤਨ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰੇਰ ਭਤੀਜੇ ਗੁਲਾਬਰਾਇ

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ

*ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਦਾ ਸਫ਼ਾ ੧੦੨ ।

ਲਹਨੇ—॥੨੬॥ ਕੌਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਤਿਸ ਪਾਹੀ ਜੇਸ਼ਟ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਿਯ

[illegible]

(ਯਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ) ਵਲੋਂ ਹੋਇਆ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤਖਤ ਪਰ ਗੱਦੀ ਲਾਕੇ ਬੈਠਾ ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦੇਹੁਰੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਪਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਛੋੜ ਗਏ ਸੇ,ਮੁਖਾਲਫਤ ਕੀਤੀ । ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਗਦੀ ਤੇ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਤਖਤ ਦਾ, ਜਿਸਾਂਪਰ ਗੁਰੂ ਬੈਠਦਾ ਸੀ, ਅਦਬ ਕਰ । ਉਸ ਦੇ ਨਾ ਮੰਨਣ ਪਰ ਸਾਧੂ ਨੇ ਇੰਨੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਸਬੰਧੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋਣ ਤੇ ਬੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਵੰਸ਼ ਮਰਨ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿਤਾ । ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ, ਸਾਧੂ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਖੜੋਕੇ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਨਿਰਵੰਸ਼ ਮਰ ਗਿਆ ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਜਤਨ ਤੇ ਜੱਦੋਜਿਹਦ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਹਨ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕਿ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੰਥ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵ੍ਯਕਤੀ ਦੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨੀ ਗੁਰੂ, ਯਾ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਲਾ ਸਕਣ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਸਤੀ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋਈ ? ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਪਤਨੀ ਜੀ, ਸਾਡੀ ਪਰਮ ਪੂਜ੍ਯ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ । ਫਿਰ ਕਿਸ ਵੱਲੋਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਥਾਪੇ ਗੁਰੂ ਅੰਸ਼ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ—ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਚੁਕੇ ਸੂਰਮੇ—ਵੱਲੋਂ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਥਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥਾਪੇ, ਸਾਜੇ ਨਿਵਾਜੇ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤ, ਕਰਨੀ ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਸੂਰੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ।

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਦਾਵੇਦਾਰ, ਤਯਾਗੀ ਵੈਰਾਗੀ ਵ੍ਯਕਤੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਸ਼ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੱਲੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ* ਤੇ ਨਿਰਮਲਾ† ਭੇਖ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ‡ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਡੇ ਤਕ ਪੁਚਾਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ 'ਪੰਥ' ਤੇ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਵ੍ਯਕਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸ੍ਥਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦੀ, ਸੋ ਗੁਰੂ ਅੰਸ਼ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੇ ਉਘੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵ੍ਯਕਤੀ ਦੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰਾਂ ਸਥਾਨੀ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਵੇ ਦੇ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਿਰੋਲ ਨਿਰਵਾਦ ਮੰਨਿਆਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ, ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਤੇ ਉੱਚੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰਿਕ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਯਾ ਪਰਮਾਰਥਿਕ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦੇ ਉਸਤਾਦ, ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਦਾਤਾ, ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰੇ ਨਹੀਂ

[illegible]

---

*[illegible]

†[illegible]

‡[illegible]

ਬਾਢੇ। ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸੋ ਮਰਿ ਗਯੋ। ਦਾਹੁ ਕਰਯੋ ਅਤਿ ਸ਼ੋ ਦੁਖ ਭਯੋ॥ ੨੭॥ ਸ਼ੋਕ ਬਿਖੈ ਬਯਾਕੁਲ ਹੁਇ ਰਹਯੋ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਚਿਤ ਨਹਿ ਚਹਯੋ। ਤਿਸ ਕੀ ਮਾਤ ਬਿਲਾਪ ਬਡੇਰੀ। ਮੋਚਤਿ ਅੱਸ਼ੂ ਪਾਤ ਬਹੁਤੇਰੀ॥ ੨੮॥ ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਜੋ ਸੁਤ ਮਰਯੋ[1]। ਕਿਹ ਨਰ ਸੰਗ ਵਹਿਰ ਮਿਲਿ ਪਰਯੋ। ਹਤਯੋ ਸਸਾ ਇਕ ਦੀਨਸਿ ਹਾਥ। ਕਹਯੋ ਸੰਦੇਸਾ ਪਿਤ ਕੇ ਸਾਥ॥ ੨੯॥ 'ਛੁਧਤਿ ਹੋਇ ਕਿਮ ਸੰਕਟ ਧਾਰੇ। ਮੁਝ ਕੋ ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰੇ। ਬਿਨ ਆਮਿਖ ਨਹਿ ਅਚਹਿ ਅਹਾਰਾ[2]। ਯਾਂਤੇ ਪਠਯੋ ਤਿਨਹੁ ਹਿਤ ਮਾਰਾ[3]॥੩੦॥ ਮੋਹਿ ਮਰਯੋ ਲਖਿ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕੀਜੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਥੀਜੈ'। ਸੁਨਿ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋ ਮਾਨਵ ਆਯੋ। ਸੁਤ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ॥ ੩੧॥ ਸੁਨਤਿ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਸੋ ਹਰਖਯੋ। ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਤ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਪਰਖਯੋ। ਲੇ ਕਰਿ ਮਾਸ ਬਨਾਇ ਰਿੰਧਾਯੋ। ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿ ਤਿਮ ਭਾਖਿ ਪਠਾਯੋ॥ ੩੨॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਤ ਕੀ ਮਾਤ ਰਿਸਾਨੀ। ਭਈ ਕੋਪ ਤਿਹ ਨਿਠੁਰ ਬਖਾਨੀ। 'ਆਮਿਖ ਖਾਨ ਬਿਨਾ ਅਕੁਲਾਵੈ। ਅਨਿਕ ਫਰੇਬਨਿ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈ॥ ੩੩॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਪਯਾਰੋ ਜਿਹ ਰਿਦੈ। ਆਮਿਖ ਅਚਵਨ ਪ੍ਰਿਯ ਜਦ ਕਦੇ। ਕਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਉਪਜਹਿ ਬਿਰਲਾਪਹਿ। ਛੁਧਤਿ ਕਹਾਂ, ਜਿਨ ਸੁਤ ਬ੍ਰਿਹ ਤਾਪਹਿ[4]॥੩੪॥ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਸਹਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਸ ਮਰੇ।

[1]ਜੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। [2](ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਭੋਜਨ) ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਮਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। [3]ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਕੇ (ਸਹਿਆ) ਭੇਜਿਆ ਹੈ। [4]ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਤਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਕੀਕੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ।

[illegible] ਪਿੱਛੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਤੁਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਥੇਦਾਰ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਜਾਂ ਹਰਿਜਨ, ਸੰਤ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਕਹਿਣੀ ਕਰਨੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਓਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਰਹੇ, ਸਨਮਾਨੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਤੇ ਜਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਓਹ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਮੰਨਾਂਦੇ ਤੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੜ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰਮਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਪੰਥ ਵਿੱਚ 'ਬਾਬਾ' ਲਕਬ ਨਾਲ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਦੀ ਹੈ—ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਮੇਲ ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਛਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ ਗੁਰਸਥਾਨੀ ਹੋਇਆ "ਇਕ ਸਿਖ ਦੁਇ ਸਾਧ ਸੰਗ ਪੰਜੀਂ ਪਰਮੇਸੁਰ॥" ਦਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹਨ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵੱਲ [illegible] ਹੈ। 'ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੋਇ ਸਹਾਇ' [illegible] ਜੀ ਨੇ ਆਪ [illegible] ਹੈ।

ਪਿਤਾ ਨਿਠੁਰ[1] ਸ੍ਵਾਦਨਿ ਹਿਤ ਧਰੈ।ਖਾਇ ਅਘਾਵਹਿ ਆਮਿਖ ਸੋਈ। ਹਮ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਦੁਖਤਿ ਬਹੁ ਹੋਈ' ॥੩੫॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹ੍ਯੋ ਕਠੋਰ। ਗਯੋ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਕੀ ਓਰ। ਘਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ। ਉਰ ਮਹਿ ਖਰ[2] ਜਿਮ ਅਨੀ[3] ਧਸਾਈ॥੩੬॥ਬਾਕ ਬਾਨ ਤੇ ਬੀਧਨ ਹੋਵਾ[4]। ਬਹੁ ਬ੍ਯਾਕੁ-ਲਤਾ ਰਿਦਾ ਪਰੋਵਾ॥ ਖਾਇ ਨ ਜਾਇ ਹਟ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਇ। ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਅ-ਤਿਸ਼ੈ ਅਕੁਲਾਇ॥੩੭॥ ਵਹੁ ਦੁਖ ਪਾਇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਿ ਗਯੋ। ਸ੍ਵਾਪਤ ਸਹਤ ਸੁ ਦੁਰਬਚ ਕਹ੍ਯੋ। 'ਅਪਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਰੁ ਮੋਹਿ ਸਮੇਤ। ਨਹਿਂ ਕਿਸਹੂੰ ਕੋ ਪਿਖਹਿ ਨਿਕੇਤ॥੩੮॥ ਕਰਤਿ ਸ਼ੋਕ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੀਅਹਿ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿਤੁ ਦੁਖ ਤੇ ਲਹੀਯਹਿ'।ਇਮ ਕਹਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ। ਅੰਤ ਸਮਾ ਤਬਿ ਲੌ ਨਿਯਰਾਏ॥੩੯॥ਸੁਤ ਕੇ ਸਹਤ[5] ਭਯੋ ਪਰਲੋਕ। ਪੀਛੇ ਵਧ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਹੀ ਸ਼ੋਕ। ਸਭਿ ਕੋ ਅੰਤ ਭਯੋ ਇਹ ਭਾਂਤੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕੋ ਪਸ਼ਚਾਤੀ ॥੪੦॥ਬਹੁਰ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਕੀ ਦਾਰਾ। ਬੈਠਨ ਕੀ ਹੋਇਸਿ ਅਧਿਕਾਰਾ। ਜੋ ਨਰ ਪੁੰਜ ਉਪਾਇਨ ਲ੍ਯਾਵੈਂ।ਮਿਸਤਕ ਟੇਕਹਿਂ ਤਿਹਂ ਅਰਪਾਵੈਂ॥੪੧॥ ਜਬਹਿ ਬ੍ਰਿਧਾ ਬਯ ਬਹੁ ਤਨ ਹੋਈ। ਚਿਤਹਿ ਥਿਰਹਿ ਪਾਛੇ ਅਬਿ ਕੋਈ। ਸ਼੍ਯਾਮ ਸਿੰਘ ਕੁਲ ਬ੍ਰਿਧਕ[5] ਹੇਰਾ। ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਜਿਸ ਕੇਰਾ ॥ ੪੨ ॥ ਨਿਜ ਉਛੰਗ ਸੋ ਪਾਵਨ ਕੀਨਿ[6]। ਆਪ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਿ। ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਥਿਰ੍ਯੋ ਤਿਸ ਪਾਛੇ। ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ੍ਯੋ ਆਛੇ ॥ ੪੩ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਤੀਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਗ ਭਏ। ਅੰਤ ਸਮਾ ਜਬਿ ਹੂੰ ਨਿਯਰਏ। ਜੇਸ਼ਟ ਸੁਤ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਥਿਰ੍ਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਬਰਖਨ ਪੂਜਨ ਕਰ੍ਯੋ ॥ ੪੪॥ ਜਬਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਤਿਨ ਕੋ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਗਾਦੀ ਪਰ ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ ਥਯੋ। ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਕੇਰ ਸੁਤ ਦੂਜਾ। ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਪੂਜਾ ॥ ੪੫॥ ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਬਿ ਭਯੋ।ਤ੍ਰਿਤੀ ਦਿਵਾਨ ਸਿੰਘ ਪਦ ਲਯੋ*। ਅਬਿ ਬੈਠਤਿ ਹੈ ਗਾਦੀ ਊਪਰ। ਬਿਦਤ ਅਹੈ ਜਾਨਹਿਂ ਬਹੁ ਭੂਪਰ॥੪੬॥ ਸੋਢੀ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜੋਈ।ਸ਼੍ਯਾਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਕੁਲ ਸਭਿ ਤੋਈ। ਗਾਦੀ ਥਿਰੇ ਭਨੋ ਮੈਂ ਸੋਈ। ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਜਾਨੈਂ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉਤੱਰਐਨੇ 'ਆਨੰਦਪੁਰ ਗਾਦੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰਨਾਮਪੰਚਤ੍ਰਿੰਸਤੀਅੰਸੂ॥੩੫॥

1 ਕਠੋਰ (ਮਨ ਵਾਲਾ)। 2 ਖੋਤਾ। 3 ਅਨੀ=ਤਿਖੀ ਨੋਕ। 4 ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। 5 [illegible] ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ —ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ, ਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਫਤੇ ਸਿੰਘ, ਤੇ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੋ ਆਪਦੇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਮਰ ਚੁਕੇ ਸੇ। ਪਰਲੋਕ [illegible] ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ। 6 [illegible] ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਣਾਕੇ ਅਪਣੀ [illegible]। *ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ [illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible]।

ੳ੬. [ਅੰਤਮ ਮੰਗਲ]।

੧. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਤ੍ਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਰਸੁਤੀ ਨਿਜ ਦਾਸ ਪਰ ਭਈ ਸਹਾਇ ਅਪਾਰ।
ਪਾਰਦ ਬਰਨੀ ਪਾਰਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿੰਧੁ ਤੇ ਪਾਰਿ ॥ ੧ ॥

[ਪਰ=ਉੱਤੇ, ਦੀ । ਅਪਾਰ=ਪਾਰ ਰਹਿਤ, ਬਹੁਤ, ਅਮਿੱਤ । ਪਾਰਦ ਬਰਨੀ=ਪਾਰੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਰਗੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪਾਰੇ ਵਾਂਙੂ ਸੁਫੇਦ ਤੇ ਲੁਸ ਲੁਸ ਕਰਨ ਹਾਰੀ ਦਮਕ ਵਾਲੀ ਤੋਂ ਹੈ। ਪਾਰਦਾ=ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਤਾਰਨਹਾਰ । ਭਾਵ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ। ਸਿੰਧੁ=ਸਮੁੰਦਰ।]

ਅਰਥ—ਪਾਰੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਰਗੀ (ਚਿੱਟੀ) ਤਾਰਨਹਾਰ ਸਰਸੁਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੀ ਅਮਿੱਤ ਸਹਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਚੌਪਈ ॥ ਕਰਨੀ ਸੁਖ, ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਹਰਨੀ। ਹਰਨੀ ਸੁਤ ਸਮ ਆਂਖਨਿ ਬਰਨੀ। ਬਰਨੀ ਬੱਕ੍ਰ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਧਰਨੀ। ਧਰਨੀ ਬੁਧਿ ਕੀ ਬਯ ਤਨ ਤਰੁਨੀ* ॥ ੨ ॥

[ਕਰਨੀ=ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਹਰਨੀ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। (ਅ) ਮ੍ਰਿਗੀ। ਬਰਨੀ=ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਝਿੰਮਣੀਆਂ, ਭਵਾਂ, (ੲ) ਰੰਗਤ। ਬੱਕ੍ਰ=ਟੇਢੀਆਂ। ਤਰੁਨੀ=ਜਵਾਨ।]

ਅਰਥ—ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਕਰਨਹਾਰੀ, ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ਰ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਗੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਉਸ ਦੀਆਂ) ਟੇਢੀਆਂ ਭਵਾਂ ਬੜੀ ਹੀ ਛਬੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, (ਜੋ) ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸਦਾ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਤਰਨੀ ਬਿਘਨ ਸਿੰਧੁ ਜਿਹ ਸ਼ਰਨੀ। ਸਰ ਨੀਰਜ ਦੁਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਆਦਰਨੀ। ਦਰਨੀ ਦੋਖਨਿ ਦਾਸ ਉਧਰਨੀ। ਧਰਨੀ ਕਰੁਨਾ ਗੁਨੋਅਨਿ ਬਰਨੀ ॥੩॥

[ਤਰਨੀ=ਬੇੜੀ। ਸ਼ਰਨੀ=ਸ਼ਰਨ। ਸਰ=ਵਰਗੀ। ਨੀਰਜ=ਕਵਲ। ਆਦਰਨੀ=ਆਦਰਨ ਯੋਗ । (ਅ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਰਨ ਵਾਲੀ (ਭਾਵ ਕਵਲ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ) ਮਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।]

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਘਨਾਂ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹੈ, (ਜਿਸ ਦੇ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੀ (ਸੁਹਣੀ) ਤੇ ਆਦਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਜੋ (ਸਾਹਿਤਜ ਦੇ)

---

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਗਲ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੬ ਵਿੱਚ 'ਤਨ ਵੈ ਤਰਨੀ' ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਤਨ+ਬਯ+ਤਰੁਨੀ।

ਦੂਖਣਾਂ ਦੀ ਦਲਣ ਵਾਲੀ ਤੇ (ਕਵੀ ਰੂਪ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ) ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–੨. (ਜਿਸ ਦੇ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਦੁਤੀ ਕਵਲ ਵਰਗੀ (ਦੁਤੀ ਨੂੰ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਲਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ।

ਬਰਨੀ ਕੁੰਦ ਇੰਦੁ ਆਭਰਨੀ। ਭਰਨੀ ਨਾਗ ਬਿਘਨ ਗਨ ਅਰਿਨੀ।
ਅਰਿਨੀ ਕਰੇ ਅਨੰਦ ਉਸਰਨੀ। ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ ਕਲੇਸ਼ ਨਿਵਰਿਨੀ*।।੪।।

[ਕੁੰਦ=ਚੰਬੇ ਵਰਗਾ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਫੁਲ, ਮਰਤਬਾਨ ਦਾ ਫੁਲ । ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਕਵੀ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ।(ਅ)ਚਾਂਦਨੀਦਾ ਫੁਲ,ਇਹਬੀ ਚਿਟਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਆਭਰਨੀ=ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ । (ਅ) ਗਹਿਣੇ ਵਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ।
ਭਰਨੀ=ਮੋਰਨੀ । ਗਾਰੜੂ ਮੰਤ੍ਰ । [ਮੋਰ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗਾਰੜੂ ਮੰਤ੍ਰ ਬੀ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਵਿੱਸ ਝਾੜਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ, ਭਰਨੀ=ਮੋਰਨੀ, ਛਛੂੰਦਰ, ਗਾਰੁੜੀ ਮੰਤ੍ਰ ਆਦਿ] ।
ਅਰਿਨੀ=[ਅ . ਰਿਣੀ] ਕਵੀ ਜਗਤ ਦੇ ਅਕਸਰ ਪਦਾਰਥ ਵਲੋਂ ਤੰਗ ਤੇ ਕਰਜ਼ਾਈ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਨੇ ਇਸ ਦੁਖ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਅਰਿਣੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ' ਖਾਸ ਮਹਿਮਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਣ ਕਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਹ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਾਂਗਾ ਉਸ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕਵਿ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਅਰਿਣੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸਰਨੀ=ਉਤਸਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੀ । ਉਸਾਰਨ ਵਾਲੀ ।]

ਅਰਥ–੧. ਕੁੰਦ ਦੇ ਫੁਲ ਵਰਗੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ, ਤੇ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸੱਪਾਂ ਰੂਪੀ ਸਮੂਹ ਵਿਘਨਾਂ ਦੀ ਮੋਰਨੀ (ਵਤ) ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਹੈ। ਅਰਿਣੀ ਕਰਕੇ ਆਨੰਦ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। (ਆਪਣੇ) ਸ਼ਰਣ ਪਿਆਂ ਦੇ (ਸਾਰੇ) ਕਲੇਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ–ਕੁੰਦ (ਵਰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ) ਵਾਲੀ, (ਤੇ) ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਨੂੰ) ਗਹਿਣੇ (ਵਤ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ।

੨. ਕਥਾ ਮੰਗਲ।

ਹਰੀ ਸਿਮਰਿ ਕਥ ਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਕਰੀ ਕਲੁਖ ਕੋ ਬਾਘਨਿ ਖਰੀ।
ਖਰੀ ਭਈ ਜਿਮ ਮੁਕਤਾ ਲਰੀ। ਲਰੀ ਕੁਮਤਿ ਸੋ ਤੂਰਨ ਹਰੀ ॥ ੫ ॥

[ਹਰੀ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਕਰੀ ਕਲੁਖ=ਪਾਪ ਰੂਪ ਹਥਨੀ ।]
[ਖਰੀ=ਚੰਗੀ । ਠੀਕ । ਸੱਚਮੁਚ । ਖਰੀ ਭਈ=ਖੜੀ ਹੋਈ, ਤਿਆਰ ।

*ਅੰਕ ੨ ਤੋਂ ੪ ਤਕ ਤਿੰਨੇ ਛੰਦ ਸਿੰਘਾਵਿਲੋਕਨ ਚਾਲ ਵਿਚ ਇਕੋ ਲੜੀ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇਹਨ।

ਹੋਈ। (ਅ) ਸੁੱਚੀ। ਲਰੀ=ਜਿਸ ਨੇ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ।
(ਅ) ਕਤਾਰ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਲੜੀ, ਮਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਪਾਪ (ਰੂਪੀ) ਹਥਨੀ ਨੂੰ ਸੱਚਮੁਚ ਸ਼ੇਰਨੀ (ਹੋਕੇ ਢੁੱਕਣ ਵਾਲੀ ਇਹ) ਕਥਾ ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ (ਸਿਮਰ) ਕੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। (ਇਹ ਕਥਾ) ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ (ਸੁੱਚੀ) ਲੜੀ ਵਾਂਙੂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਹੈ, (ਇਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਜੋ ਬੀ) ਦੁਰਬੁੱਧੀ (ਮੇਰੇ ਨਾਲ) ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਆਈ (ਮੈਂ) ਤਤਕਾਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—(ਹੁਣ ਮੈਂ) ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ (ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ) ਕਥਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, (ਇਹ) ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਹਥਨੀ ਨੂੰ ਸਚਮੁਚ ਸ਼ੇਰਨੀ (ਹੋਕੇ ਢੁਕਣ ਵਾਲੀ ਹੈ) (ਤੇ ਪੁੰਨਾ ਰੂਪੀ ਸੁੰਦਰ ਹਿਰਦਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਹ) ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਲੜੀ (ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਹੈ) ਜੋ ਕੁਮਤੀਆਂ ਦੀ (ਸਾਰੀ) ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਝਟਪਟ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਅਰਥ ਦਾ ਭਾਵ—ਮੈਂ ਇਹ ਕਥਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਮੇਰੀ ਕਰਨੀ ਕਰਤੱਤ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਪਾਸੋਂ ਭੁੱਲਾਂ ਘਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਦਾ ਸਾਂ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਸੁੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਇਹ ਕਥਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਦੁਰਬੁੱਧੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਦੇਦਾਂ ਵਾਲੇ ਝੂਠੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੀ ਪਰਖ ਵਿਚ ਆਏ ਮੈਂ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਦੁਰਬੁੱਧੀਆਂ ਦੀ ਖੋਟੀ ਸਲਾਹ ਜਦ ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਆਈ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਜੈ ਪਾਉਣ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਦਾ ਭਾਵ—ਇਹ ਨਿਰੀ ਦਿਲ ਪਰਚਾਵੇ ਦੀ ਕਥਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਾਪਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਿੱਖਯਾ ਇਸ ਵਿਚ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਮਈ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਸ ਕਥਾ ਵਿਚ ਮੋਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ ਤੇ ਅਨਮੋਲ ਪਦਾਰਥ ਪਰਮਾਰਥਦੇ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਤੇ ਦੁਰਬੁੱਧੀਆਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

੩. ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ—ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ—ਮੰਗਲ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ*। ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਜਗ† ਭਗਤ ਉਦਾਰ।
ਦਾਰੁਨ ਦੁਖ ਤੇ ਕੀਨਿ ਉਧਾਰ। ਧਾਰੇ ਸਿੱਖੀ ਪਰੇ ਸੁ ਪਾਰ॥ ੬॥

*ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ। †ਪਾ:--ਜਨ।

ਅਰਥ-(ਸਾਰੇ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਜੋ ਜਗਤ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਿੱਚ (ਅਤਿ) ਉਦਾਰ (ਹੋਏ) ਹਨ*। ਭਯਾਨਕ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ (ਜਗਤ ਦਾ ਆਪ ਨੇ ਹੀ) ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ, (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੀ) ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੋ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ।

੪. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ-ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ ॥ **ਧਾਰਿ ਅਪੂਰਬ ਪੂਰਬ ਰੂਪ ਭਏ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਉਦਾਰਹਿ।**
ਦਾਰ ਕਿਧੌਂ ਨਰ ਪੰਥ ਪਰੇ ਤਿਨ ਸੇ ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਪਰਿ ਪਾਰਹਿ।
ਪਾਰਤਿ ਹੈਂ ਗੁਨ, ਟਾਰਤਿ ਔਗੁਨ, ਗ੍ਯਾਨ ਸਿਖਾਰਤਿ ਬਾਕ ਬਿਚਾਰਹਿਂ।
ਚਾਰਹੁਂ ਬੇਦ ਉਚਾਰਹਿਂ ਸਾਰਹਿ, ਬੰਦਤਿ ਹੌਂ ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰਹਿਂ ॥ ੭ ॥

ਅਪੂਰਬ=ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਗੇ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਅਚਰਜ, ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ।
ਪੂਰਬ=ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਸਨਾਤਨ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਬ੍ਰਹਮ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। (ਅ) ਪਹਿਲਾ ਸਰੂਪ ਭਾਵ ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ।
ਦਾਰ=ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਪਰਿ ਪਾਰਹਿ=ਪੈ ਗਏ ਪਾਰ।

ਅਰਥ-੧. ਅਸਚਰਜ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉਦਾਰ ਜ੍ਯੋਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹੋਏ। ੨. ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਥਵਾ ਪੁਰਸ਼ (ਜੋ ਵੀ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਥ (ਭਾਵ ਸਿਖੀ ਮਾਰਗ) ਵਿਚ ਆਏ, ਓਹ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪੈ ਗਏ। ੩. ੪. (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸਿਖਾਲਦੇ ਹਨ, (ਜੋ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਮੈਂ) ਹੁਣ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ) ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ) ਮੇਰਾ ਵੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ।

ਹੋਰ ਅਰਥ-੧. ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਦਾਰ ਜੋਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋਏ। ੪. ਜੋ ਕੁਛ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਸਾਰਾ ਜੋ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੇਦ ਕੋਲੋਂ (ਚਾਰੂ=) ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ†।

੫. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ-ਮੰਗਲ।

ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ ॥ **ਜਾਲ ਜੰਜਾਲ ਵਸੇ ਜੁ ਮਿਲੇ, ਤਿਨ ਦਾਸਨਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਕਾਰਨ ਜਾਲਿ। ਜਾਲਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ ਕੀ ਦੇ**

*ਅਥਵਾ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਭਗਤੀ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ (ਬੜੇ) ਉਦਾਰ ਹੋਏ ਹਨ। †ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸਾਰ ਬਾਬਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੀਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੩੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਜਪੁਮਾਲ। ਮਾਲਿਕ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬੰਦਨ ਤੇ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਨਿ-
ਹਾਲ। ਹਾਲ ਭਲੋ ਪਰਲੋਕ ਤਿਨੈ, ਨਹਿਂ ਫੇਰ ਫਸੈਂ ਕਬਿਹੂੰ ਜਮਜਾਲ॥੮॥

{ ਜਾਲ=ਜਾਲ, ਫਾਹੀ। ਜੰਜਾਲ=ਝੰਝਟ, ਬਖੇੜੇ, ਪੁਆੜੇ, ਪ੍ਰਪੰਚ।
ਜਾਲਿ=ਸਾੜ ਦਿਤੇ। ਜਾਲਨਿ ਕੋ=ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।
ਬਖਾਨਿ ਕੈ=ਕਹਿਕੇ। ਸਮਝਾ ਕੇ। }

ਅਰਥ—(ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ) ਜੇਹੜੇ (ਲੋਕੀਂ) ਜੰਜਾਲਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਮਿਲੇ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ (ਆਪ ਨੇ) ਦਗਧ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ (ਆਪਣਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਸਮਝਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ ਜਪਮਾਲਾ ਦਿੱਤੀ (ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਿਆ)। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ (ਦਾਤੇ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਹੀ (ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭੀ) ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ (ਬਹੁਤ) ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਉਹ) ਮੁੜਕੇ ਜਮ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਫਸਦੇ।

੬. ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ॥ ਮੋਹਿ ਰਿਦੈ ਬਸਿ ਕੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਨਾਸ਼ ਕਲੇਸ਼ ਕਰੋ, ਹੁਇ ਮੋਹ ਨ। ਮੋਹਨ ਕੇ ਪਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰਨ! ਦਾਸਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਮਨ ਮੋਹਨ! ਹੋਹਿ ਨ ਲੋਭ ਕੋ ਲੋਭ ਕਬੈ, ਨਹਿਂ ਕਾਮ ਕੋ ਕਾਮ ਹੰਕਾਰ ਨ ਕ੍ਰੋਹ ਨ। ਕੋਹ ਸੀ ਓਟ ਸਦਾ ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਦਾਨ ਕੋ ਦੀਨ ਕਰੇ ਨਿਰਮੋਹਨ॥ ੯॥

{ ਮੋਹਿਨ=ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ।
ਲੋਭ=ਪਦਾਰਥ। ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨ। [ਸੰ:, ਲੋਭਜ]
ਲੋਭ=ਲਾਲਚ। ਕਾਮ ਕੋ ਕਾਮ=ਕਾਮ ਦੀ ਕਾਮਨਾ, ਕਾਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾ ਰਹੇ। (ਅ) ਕਾਮ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਾ ਰਹੇ।
ਕ੍ਰੋਹ=ਕ੍ਰੋਧ, ਗੁੱਸਾ। ਕੋਹ=ਪਹਾੜ [ਫਾ:, ਕੋਹ]।
ਦੀਨਿ=ਦੇਕੇ। (ਅ) ਦੀਨਾਂ ਨੂੰ, ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ। }

ਅਰਥ—੨. ਹੇ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀਓ!) (ਹੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਜੀਓ! ੧. ਮੇਰੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦਿਨ ਵੱਸਕੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਐਸਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ ਕਿ (ਕਿ ਮੈਨੂੰ) ਮੋਹ ਨਾ ਉਪਜੇ। ੩. ਨਾ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਲੋਭ ਕਦੇ ਉਪਜੇ, ਨਾਂ ਹੀ ਕਾਮ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਰਹੇ, ਨਾ ਹੰਕਾਰ (ਤੇ) ਨਾ (ਹੀ) ਕ੍ਰੋਧ ਰਹੇ। (ਆਪ) ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਪਹਾੜ ਵਰਗੀ ਓਟ ਹੋ ਤੇ (ਨਾਮ ਦਾ) ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਨਿਰਮੋਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ।

੭. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਹਰਿਦਾਸ ਤਨੈ ਹਰਿਦਾਸ ਭਨੈ ਹਰਿ ਰੂਪ ਬਨੈ ਹਰਿ* ਪੂਜਤਿ ਹੈ ਜਿਨ। ਹਰਿ ਦੋਸ਼ਨ ਦੈ ਸੁਖ ਦਾਸਨ ਕੋ ਉਰ ਮੋਹ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਕਾਰ ਭਰੇ ਜਿਨ। ਬਰ ਦੇਤਿ ਜਿਨਹਿ ਬਰ ਮਾਨਵ ਸੇ ਬਰਬੰਡ ਭਏ ਜਮ ਰੂਪ ਪਿਖੈ ਜਿਨ। ਕਰ ਬੰਦ ਤਿਨੈਂ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ, ਕਰਤਾਰ ਗੁਨਾਕਰ, ਗ੍ਯਾਨ ਅਮੇਜਿਨ ॥ ੧੦ ॥

[ਹਰਿਦਾਸ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ। ਹਰਿਦਾਸ= ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਾਸ। ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ ਅਰਥ ਬੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਰਾਮਦਾਸ ਪਦ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ 'ਹਰਿਦਾਸ' ਪਦ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਨਿਰੰਕਾਰ। ਬਨੈ=ਫਬੇ ਹੋ, ਪ੍ਰਗਟੇ ਹੋ।

ਹਰਿ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ। ਹਰਿ=ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

ਬਰਬੰਡ=ਬਲਵਾਨ। (ਅ) ਵਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ। ਭਾਵ ਅੱਗੋਂ ਵਰ ਦਾਤੇ ਹੋ ਗਏ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਪਿਖੈ ਜਿਨ=ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਗੇ।

ਗ੍ਯਾਨ ਅਮੇ ਜਿਨ=ਗ੍ਯਾਨ ਮਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। (ਅ) ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ। [ਫਾ:, ਆਮੇਖਤਨ, ਆਮੇਜ਼ੀਦਨ= ਮਿਲਨਾ ਤੋਂ ਆਮੇਜ਼ਨ]।]

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ) ਹਰਿਦਾਸ ਦੇ ਜੀ ਸਪੁੱਤ੍ਰ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਅਰਥਾਤ ਰਾਮਦਾਸ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪ ਪ੍ਰਤੱਖ੍ਯ) ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟੇ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਜਦਾ ਹੈ। (ਆਪ ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦੋਖ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਮੋਹ ਆਦਿ (ਪੰਜਾਂ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ—ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ (ਆਪ ਨੇ) ਵਰ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਉਹ (ਐਸੇ) ਬਲਵਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਜਮਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਗੇ। (ਮੈਂ ਵੀ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ, ਅਮਿਣਵੇਂ ਗ੍ਯਾਨ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ) ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੮. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ॥ ਅਰਜ਼ਨਿ ਸੁਨਿ ਮੇਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ! ਅਰਿ ਜਨ ਹਨਿ ਅਰਜਨ ਜਸ ਦੀਨਿਓ। ਕਵਿਤਾ ਪ੍ਰਪੂਰ ਮੈ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਭਰਪੂਰ ਨਿਜ, ਪੂਰਮੈ ਪਰੀ ਹੈ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਨ ਜਿ ਕੀਨਿਓ। ਕਥਾ ਗੁਨ ਸਰੁਵਰ, ਔਗੁਨ

*੧੯੧੨ ਤੇ ੧੯੧੯ ਵਾਲੇ ਦੋਹਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ 'ਰਾਰੇ' ਨੂੰ ਸਿਆਰੀ ਹੈ—'ਹਰਿ'।

ਕੋ ਸਰ ਖਰ, ਗੁਰੂ ਸਰ ਔਰ ਨਾ, ਸ਼ਰਨ ਯਾਂ ਤੇ ਲੀਨਿਓ। ਨਾਮ ਲਿਵ ਤਾਰ ਦੇ ਉਚਾਰ ਭਵ ਪਾਰ ਦੇ, ਪਤਾਰ ਤੇ ਉਧਾਰਿ ਪਦ ਤਾਰਿਦੇ ਪ੍ਰਬੀਨਿਓ॥ ੧੧॥

[ਅਰਜ਼ਨਿ=ਬੇਨਤੀਆਂ [ਅ:, ਅਰਜ਼]। ਅਰਜਨ=ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ।
ਅਰਿ ਜਨ=ਵੈਰੀ ਲੋਕ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ।
ਅਰਜਨ=ਉੱਜਲ। ਪੂ ਪੂਰ=(ਨੌ ਰਸਾਂ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ) ਪਰੀ ਪੂਰਣ। ਭਰਪੂਰ=ਸੰਪੂਰਣ।
ਪੂਰ ਮੈਂ ਪਰੀ ਹੈ=ਮੇਰੀ (ਘਾਲ) ਪੂਰੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ।
ਨਾਮ ਲਿਵਤਾਰ ਦੇ=ਲਿਵ ਦੀ ਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਦਿਓ।
ਪਤਾਰ=ਪਤਾਲ, ਭਾਵ ਨਰਕ। ਪਦ ਤਾਰ=(ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਤਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਦ, ਮੁਕਤੀ ਪਦ।]

ਅਰਥ—(ਹੇ ਸ੍ਰੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀਓ!) ਮੇਰੀਆਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਸੁਣੋ:—(ਤੁਸਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ) ਵੈਰੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ (ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਉੱਜਲ ਜਸ (ਮੈਨੂੰ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਕਿਵੇਂ ? ਅਗੇ ਆਪ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਆਪਣਾ ਭਰਪੂਰ (=ਸੰਪੂਰਨ) ਚਰਿੱਤ੍ਰ (ਨੌ ਰਸਾਂ ਤੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ) ਪਰੀ ਪੂਰਣ ਕਵਿਤਾ (ਵਿਚ ਮੈਂ ਦਾਸ ਕੋਲੋਂ ਉਚਰਵਾਕੇ) ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਨ ਜੋ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਹੈ (ਇਸ ਵਿਚ) ਮੇਰੀ (ਘਾਲ) ਪੂਰੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। (ਇਹ) ਕਥਾ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿੱਖਾ ਤੀਰ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਏਸੇ ਲਈ ਹੀ ਮੈਂ (ਗੁਰਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ ਪਕੜੀ ਹੈ (ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਬਿਨਯ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੇ) ਪ੍ਰਬੀਨ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਓ !) ਲਿਵ ਦੀ ਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਦਿਓ (ਜਿਸ ਦੇ) ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਜੇਹੜਾ) ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਪਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੪. ਹੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਨਰਕ ਤੋਂ ਉਧਾਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪਦ ਦਿਓ (ਤੇ ਕੇਵਲ) ਉੱਚਾਰਨ (ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ) ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿਓ।

੯. ਇਸ੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ॥ ਸਾਰੰਗ[1] ਪੈ ਕਾਂਬ ਸਾਰੰਗ[2] ਪੈ ਚਢਿ, ਸਾਰੰਗ[3] ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿਕੋ ਬਲਿ ਸ੍ਰਾਰੰਗ[4]। ਸਾਰੰਗ[5] ਜਸੋਂ ਜਗ ਮੈਂ ਕੁਲ ਸਾਰੰਗ[6], ਸਾਰੰਗ[7] ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ ਸਾਰੰਗ[8]। ਸਾਰੰਗ[9] ਦਾਸਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਸਾਰੰਗ[10], ਸਾਰੰਗ[11] ਦੋਸ਼ਨਿ ਕੋ ਸਮ ਸਾਰੰਗ[12]। ਸਾਰੰਗ[13] ਪਾਨਿ ਭਯੋ ਨਰ ਸਾਰੰਗ[14], ਸਾਰੰਗ[15] ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਰੰਗ[16]॥ ੧੨॥

{ ਸਾਰੰਗ*=[੧]ਹਾਥੀ, [੨]ਘੋੜਾ, [੩]ਹਰਨ, [੪]ਸ਼ੇਰ, [੫]ਕਮਲ, [੬]ਸੂਰਜ, [੭]ਦੀਵਾ, [੮]ਅਗਨੀ, [੯]ਚਾਤ੍ਰਿਕ, [੧੦]ਬੱਦਲ, [੧੧]ਸਰਪ, [੧੨]ਗਰੁੜ, [੧੩]ਧਨੁਖ, (ਸਾਰੰਗ ਪਾਨਿ=ਧਨੁਖ ਧਾਰੀ), [੧੪]ਈਸ਼੍ਵਰ, [੧੫]ਉਹੋ ਰੰਗ, (ਸਾ+ਰੰਗ), [੧੬]ਸਾਰੰਗ, ਚਾਨਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜੋਤਿ। }

ਅਰਥ–(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ) ਕਦੇ ਹਾਥੀ ਪਰ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਦੀ ਘੋੜੇ ਪਰ, (ਹਰਿ ਹਾਲ) ਹਰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਤੇ ਬਲੀ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗੇ ਹਨ। (ਪਰ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ਆਪ) ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਨਿਆਈਂ ਹਨ, (ਅਰ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ) ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੇ ਵਾਲੇ (ਐਉਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ) ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਅਗਨੀ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ)। ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਪਿਆਰੇ ਹਨ (ਕਿ ਜਿਵੇਂ) ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਨੂੰ ਬੱਦਲ ਹੈ; ਪਾਪਾਂ ਲਈ (ਐਉਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ) ਸਰਪ ਲਈ ਗਰੁੜ। (ਗੱਲ ਕੀਹ, ਇਹ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਹਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੀ ਨਰ ਬਣਕੇ ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਪਰ ਫੇਰ ਦੇਖੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਬੀ) ਉਹੋ (ਇਲਾਹੀ) ਰੰਗ ਹੈ (ਓਹੋ) ਜੋਤ ਹੈ।

ਭਾਵ–ਸਾਰੰਗ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ੭੦ ਤੋਂ ਬੀ ਵਧੀਕ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸ੍ਵੱਯੇ ਦੇ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਰਤਾ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਰਹਿਕੇ ਕਈ ਅਰਥ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ 'ਖਿਆਲ ਦੀ ਲੜੀ' ਜੋ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਹੈ ਓਹ ਸਾਰੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅਣਮਿਲਵੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਟੂਕ ਵਿਚ ਸੱਠਾਂ ਦੇ ਆਨ ਮਾਨ ਹੋਰ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਬੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਅਰਥ ਸਫਲ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਖਿਆਲ ਦੀ ਲੜੀ' ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੋਤਵੀਂ ਦਿੱਸ ਪਵੇ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਵਯੇ ਦੇ ਉਪਰ ਦਿੱਤੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਿਭੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਤਰ ਵਿਓਲਿੱਤਰੀ ਰਹੇ ਤਦ ਤਾਂ–'ਸਾਰੰਗ' ਪਦ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਅਰਥ ਹੋਣ ਕਰਕੇ–ਕਈ ਅਰਥ ਲਗ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜੀ ਟੁੱਟ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗੀ; ਉਪਰ ਦਿੱਤੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਦੀ ਲੜੀ ਲੱਭ ਪਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਏਹ ਅਰਥ 'ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੀਨਾਕਾਰ' ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਜਾਂ ਢੁੱਕੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

*ਸਾਰੰਗ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕਈ ਅਰਥ ਹੋਰ ਬੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਯਥਾ:– ਕੋਇਲ, ਬਾਜ਼, ਹੰਸ, ਮੋਰ, ਛਤਰ, ਸੋਨਾ, ਗਹਿਣਾ, ਤਾਲ, ਭੌਰਾ, ਕਪੂਰ, ਲਵਾ ਪੰਖੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਸਮੁੰਦਰ, ਪਾਣੀ, ਤੀਰ, ਪਪੀਹਾ, ਸ਼ਿਵ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਚੰਦਨ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਕੇਸ਼, ਚਮਕ, ਸ਼ੋਭਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਰਾਤ, ਦਿਨ, ਤਲਵਾਰ, ਕਬੂਤਰ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਛੰਦ੍ਰ, ਮੋਤੀ, ਥਨ, ਹੱਥ, ਕਾਂ, ਨਛੱਤ੍ਰ, ਮਮੋਲਾ, ਡੱਡੂ, ਹੱਲ, ਅਕਾਸ਼, ਪੰਛੀ, ਚਿੜੀ, ਕੱਪੜਾ, ਕਾਮ, ਕੱਜਲ, ਬਿਜਲੀ, ਫੁੱਲ, ਇਕ ਰਾਗ, ਆਦਿ। ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ 'ਸਾਰੰਗ' ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਏ ਹਨ, ਓਹ ਇਹ ਹਨ:–ਵੀਣਾਂ, ਮੋਤੀ, ਕੱਚ, ਸ਼ਬਦ, ਤੋਤਾ, ਬੱਜ੍ਰ, ਨਾਰੀਅਲ, ਕੇਸਰ, ਪਰਬਤ, ਗਰੁੜ, ਆਦਿ।

੧੦. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ–ਮੰਗਲ।

ਭਵ ਪਾਵਕ ਸਿੰਧ ਅਗਾਧ ਜਿਨੋਂ ਸ਼ਰਨਾ ਸਰਨਾ ਤਰਨਾ ਤਰਨਾ।
ਪਰ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਹੇਰਿ ਰਿਦੇ ਜਰਨਾ ਨਿਜ ਓਜ ਮਹਾਂ ਜਰਨਾ ਜਰਨਾ।
ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮ ਕੇਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਦੋਸ਼ ਕਰੇ ਹਰਨਾ ਹਰਨਾ।
ਕਹਿਨਾ ਕਹਿਨਾ ਫੁਲ* ਹੈ ਨ ਸੁਗੰਧਿ,ਗੁਰੂ ਕਰੁਨਾ ਕਰਨਾ ਕਰਨਾ॥੧੩॥

[ਸ਼ਰਨਾ=ਸ਼ਰਨ। ਸਰਨਾ=ਸਰ+ਨਾ=ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਰਨਾ=ਤਰਨਾ ਹੈ, ਪਾਰ ਉਤਰਨਾ ਹੈ। ਤਰਨਾ=ਤਰ ਨਾ=ਤਰ ਨਹੀਂ ਸੱਕਣਾ। ਜਰਨਾ=ਸੜਨਾ ਹੈ। ਜਰਨਾ=ਜਰ ਨਹੀਂ ਸੱਕਣਾ। ਜਰਨਾ=ਜਰ+ਨਾ=ਜੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ। (ਅ) ਕਿਣਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਜ਼ਰਰਾ ਤੋਂ। ਹਰਨਾ=ਹਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਹਰਨਾ=ਹਰਨ, ਮਿਰਗ। ਕਹਿਨਾ=ਕਹਿਣਾ, ਕਥਨੀ ਮਾਤ੍ਰ। ਕਹਿਨਾ=ਡੋਰੇ ਦਾ ਜਾਲਾ। ਗੁਰੂ ਕਰਨਾ=ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ। ਕਰਨਾ=ਕਰਤੂਤ। ਕਰਨਾ=ਸੰਗਤਰੇ ਕਿੰਬ, ਖੱਟੇ ਆਦਿ ਦਾ ਫੁਲ ਜੋ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।]

ਅਰਥ–ਸੰਸਾਰ (ਇਕ ਮਾਨੋਂ) ਅਗਨੀ ਦਾ ਅਗਾਧ ਸਾਗਰ ਹੈ, (ਇਥੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਰਨਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਦੀ ਸਰ ਨਾ=) ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਤਰ ਨਾ=) ਨਹੀਂ ਤਰ ਸੱਕਣਾ। ੨. (ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਪਰਾਏ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੜਨਾ ਹੈ; ਆਪਣੇ ਬਲਕਾਰ ਨੂੰ ਵੱਡਾ (ਜਾਣਕੇ) ਜਰ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ, (ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਰ ਨਾ=) ਜੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ। ੩. (ਪਰ ਧੰਨ ਹਨ) ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਦੋਸ਼ ਐਉਂ ਹਰ ਲੈਣੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਹਰਨ ਨੂੰ। ੪. ਕਹਿਣਾ (ਕਥਨੀ ਮਾਤ੍ਰ ਜੋ ਕੁਛ) ਹੈ, ਸੋ ਤਾਂ ਕਹਿਣੇ (ਡੋਰੇ ਦੇ ਜਾਲੇ ਵਤ ਹੈ) ਜੋ ਨਾਂ ਫੁਲ ਹੈ ਨਾਂ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ, ਕਰਨਾ (ਕਰਤੱਤ ਜਾਂ ਕਰਨੀ ਜੋ ਹੈ ਸੋ) ਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਨਾਲ (ਓਹਨਾਂ ਸੰਗਤਰੇ ਦੇ ਫੁਲਾਂ) ਸਮਾਨ (ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸੁਗੰਧਿਤ, ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ–੧. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ (ਸ਼ਰਨਾ=) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਨਾਂ ਤਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਗਾਧ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਤਰ ਲੈਣਾ ਹੈ। (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਲਈ ਓਹ ਇਉਂ ਤਰ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਜਹਾਜ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨. ਜੋ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:–)ਪਰਾਏ ਐਸ੍ਵਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜਰਨਾਂ ਤੇ ਅਪਣੇ ਮਹਾਨ ਬਲ ਨੂੰ ਇਉਂ ਜਰਨਾ ਜੀਕੁਣ ਕਿਣਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। ਯਾ ਨਿਜ ਮਹਾਨ ਓਜ ਨੂੰ ਜਰ ਜਾਓ ਜਰ ਜਾਓ।

*ਪਾ:–ਕਰਨਾ ਕਰਨਾ ਬਲ।

੪. ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਤੋਰੇ ਦੇ ਜਾਲੇਵਤ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ (ਕਹਿਣੇ ਨੂੰ) ਕਰਨਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ (ਜੋ) ਕਰਨੇ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਕੂ ਫੁਲ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਗੰਧੀ ਬੀ।

੧੧. ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਰਤਮਾ ਗੁਰ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਕਾਨਨ ਕਲਿ ਕੇ ਕਲਮਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਨਾਮ ਸਰੂਪ ਬਿਸ਼ਨੁ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਸਿਮਰਹੁ ਬੰਦਹੁ ਹ੍ਵੈ ਕਬਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਨ॥੧੪॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਨਿ ਗੁਨਨ ਗਨ ਮਨਹੁ ਕ੍ਰਿਸਾਨ। ਬੰਧਨ ਬੰਸਨਿ ਬਿਪਨ ਕ੍ਰਿਸਾਨ। ਜਿਨ ਕੋ* ਪੂਜਕ ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸਾਨ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ॥ ੧੫ ॥

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਰਤਮਾ=ਬਲਦੀ ਅਗਨੀ (ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੫ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ)। ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ। ਕਾਨਨ ਕਲਿ ਕੇ ਕਲਮਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਕਾਲਾ ਬਨ। ਬਿਸ਼ਨੁ=ਜੋ ਸਾਰੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੋਵੇ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ (ਅ) ਅਗਨੀ। (ੲ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ।

ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਨਿਰਗੁਣ ਪਰਮਾਤਮਾ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ ਨ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਜ+ਨ=ਮਾੜੇ ਨ ਹੋਣਾ। ਹਾਨੀ ਬਿਘਨ ਨਾ ਹੋਣਾ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਨਿ ਗੁਨਨਿ=ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਦੇ। [ਕ੍ਰਿਖਿ=ਖੇਤੀ]।

ਕ੍ਰਿਸਾਨ=ਕਿਰਸਾਨ, ਰਾਹਕ। ਬੰਧਨ ਬੰਸਨਿ=ਬੰਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਬਾਂਸਾਂ ਦੇ। ਕ੍ਰਿਸਾਨ=ਅਗਨੀ।

'ਜਿਨਕੋ ਪੂਜਕ ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸਾਨ'=ਅਕਸਰ ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ:—'ਜਿਨ ਕੋ ਪੂਜ ਕਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸਾਨ' ਤੇ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਅਗਨੀ ਉਪਲਖਤ ਦੇਉਤੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਸ੍ਰੀ ਪੂਜ ਪਿਤਾ ਜੀ† ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਕੋਈ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤਾਂ, ਜੋ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਸਬੰਧੀ ਲੱਭਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਐਉਂ ਆਪ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:— 'ਜਿਨਕੇ ਪੂਜਕ ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸਾਨ'। 'ਕ੍ਰਿਸਾਨੁ ਰੇਤਸ੍' ਨਾਮ 'ਸ਼ਿਵ ਜੀ' ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਥ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ 'ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਰੇਤਾ' ਪਦ

*੧੯੧੨ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੋ' ਹੈ ਜੋ ਦਰੁਸਤ ਹੈ, ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਕਈ ਲਿਖਤੀਆਂ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੋ' ਹੈ ਜੋ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਗਲਤੀ ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਟਪਲਾ ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

†ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬ।

ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਵਰਗ ੧ ਅੰਕ ੨੫) ਪਰ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਵਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ 'ਕ੍ਰਿਸਾਨੁ' ਨਾਮ ਸੋਮਾਰਸ ਦੇ ਰਖਯਕ ਦਾ ਬੀ ਹੈ ਜੋ ਕਈ ਵੇਰ ਰੁਦ੍ਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ 'ਕ੍ਰਿਸਾਨੁਰੇਤਸ੍'*=ਨਾਮ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ- ੧, ੨.(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਕਾਲੇ ਬਨ ਨੂੰ ਬਲਦੀ ਅਗਨੀ ਵਤ(ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ)ਹਨ। ੩. (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਨਾਮ ਤੋਂ ਤੇ (ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਵਾਲੇ) ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੈਨ ਆਪ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਅਰਥਾਤ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ। ੪.(ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸਿਮਰੀਏ ਤੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਦੇ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ॥ ੫੪॥
੧. (ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮੂਹ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਦੇ (ਰੱਖ੍ਯਾ ਵਾ ਪਾਲਨ ਲਈ) ਕਿਰਸਾਨ ਵਤ ਹਨ। ੨. (ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ) ਬੰਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਬਾਂਸਾਂ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਤੁੱਲ ਦਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਹਨ, ੩. ੪. (ਹਾਂ) ਉਸ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰੂਪ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਬੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਬਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾਹ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਅਗਨੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜੁਲਤ ਅਗਨੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਦ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਰਤਮਾ' ਅਗਨੀ ਦਾ ਵਾਚਕ ਤੇ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ' ਬੀ ਨਾਮ ਅਗਨੀ ਦਾ ਹੈ। 'ਵਿਸ਼ਨੁ' ਪਦ ਦਾ ਬੀ ਇਕ ਅਰਥ ਅਗਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਟਾਖ੍ਯ ਨੂੰ ਨਿਬਾਹੁਣ ਲਈ ਪਦ 'ਬਿਸਨ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਏਥੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੀ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਤੇ ਵਿਭੂਤੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਲੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਪੂਜ੍ਯ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਵ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ:-

ਨਾਮ ਕਰਕੇ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਦ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਆਇਆ ਹੈ, ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਹਰੀ (=ਵਿਸ਼ਨੂ) ਹੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਵਾਲੀ ਵਿਭੂਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ, ਪਰ ਪੂਰਾ ਨਾਮ 'ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੁਹਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੋ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਨਾਮ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੂਜਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੁਇ ਹਨ। ਇਸ ਛੰਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਪਦ ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੋਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੂਸਰੀ ਵੇਰ ਇਕੋ ਪਦ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਟ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ।

੧੨ ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਸਿਖ ਬਿਕਾਰ ਪਰਹਰਨ ਬਹਾਦੁਰ। ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਸਭਿ ਥਾਨ ਮਹਾਦਰ।
ਹਿਯ ਤੇ ਸਿਮਰਤਿ ਜਤਕਤ ਹਾਦਰ। ਨਮੋ ਨਮੋ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ॥੧੬॥

*ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ=ਅਗਨੀ+ਰੇਤਸ੍=ਬੀਰਜ=ਅਗਨੀ ਜਿਸ ਦਾ ਬੀਰਜ ਹੈ, ਸੋ ਸ਼ਿਵ ਜੀ।

{ ਮਹਾਦਰ=ਬੜਾ ਆਦਰ। [ਮਹ+ਆਦਰ]।
ਹਾਦਰ=ਮੌਜੂਦ, ਪ੍ਰਗਟ [ਅ:, ਹਾਜ਼ਰ]। }

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ) ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ (ਬੜੇ) ਬਹਾਦਰ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਹਰ ਥਾਂ ਬੜਾ ਆਦਰ (ਪਾਈਦਾ ਹੈ)। ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਹਰ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

੧੩. ਇਸ੍ਹ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੈਯਾ—ਬਾਰੀ ਰਚੀ ਜਸ ਉੱਜਲ ਕੀ ਬਿਕਸੇ ਜਿਮ ਫੂਲ ਸਦਾ ਸੁਖਬਾਰੀ।
ਬਾਰੀ ਈ ਬਾਰੀ ਰਟੇ ਜਿਸ ਨਾਮ ਉਧਾਰਤਿ ਹੈਂ ਜਗ ਜੋ ਨਿਧਿ ਬਾਰੀ।
ਬਾਰੀ ਗੁਰੂ ਪਰ, ਪੰਥ ਸ਼ੁਰੂ ਕਿਯ, ਪੌ ਸ਼ਰਨੀ, ਕਰੀਏ ਨ ਅਬਾਰੀ।
ਬਾਰੀ ਬਚਨ ਹਰੈ ਮਲ ਪਾਪਨਿ ਸੁਧਤਿ ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਪਰਬਾਰੀ॥੧੭॥

[ਬਾਰੀ=ਬਗੀਚੀ। ਵਾੜੀ। ਸੁਖਬਾਰੀ=ਸੁਖ ਵਾਲੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਖ ਹੋਵੇ। ਹਿੰਦੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ 'ਸੁਖਵਾਰੀ' ਤੇ 'ਸੁਖਬਾਰੀ' 'ਖੁਸ਼' 'ਪ੍ਰਸੰਨ' ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਬਾਰੀ ਈ ਬਾਰੀ=ਬਾਰੰਬਾਰ। ਨਿਧਿਬਾਰੀ=ਨਿਧਿ ਬਾਰੀ= ਖਜ਼ਾਨਾ ਪਾਣੀ ਦਾ, ਭਾਵ ਸਾਗਰ। ਜਗ ਜੋ ਨਿਧਿਬਾਰੀ=ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਹੈ। ਬਾਰੀ=ਵਾਰੀ,ਕੁਰਬਾਨ।
ਕਰੀਏ ਨ ਅਬਾਰੀ=ਡੇਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਅਵੇਰ ਨਾ ਕਰੋ।
ਬਾਰੀ ਬਚੰਨ=ਬਚਨ ਰੂਪੀ ਜਲ। (ਅ) ਈਸ਼੍ਵਰੀਯ ਵਾਕ [ਅ:, ਬਾਰੀ=ਰੱਬ]।
ਪਰਬਾਰੀ=ਪਰਵਾਰਕੇ,ਘੇਰਾ ਪਾਕੇ।(ਅ)ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਹੋਕੇ। ਵਾਰਨੇ ਜਾ ਜਾਕੇ।]

ਅਰਥ—੧. (ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਉੱਜਲ ਜਸ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਜੋ ਫੁਲਾਂ ਵਾਂਗੂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੈ। ੨. ਜਿਸ (ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ) ਦਾ (ਪਰਮ ਪਾਵਨ) ਨਾਮ ਬਾਰੰਬਾਰ ਉਚਾਰਿਆਂ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ (ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ (ਆਪ) ਤਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ੩. (ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰ (ਮੈਂ) ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ; (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲਸਾ) ਪੰਥ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, (ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੂੰ) ਦੇਰ ਨ ਕਰ (ਝਟ) ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈਜਾ, ੪. (ਕਿਉਂਕਿ ਦਾਤਾ ਜੀ ਦਾ) ਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਪਾਪਾਂ (ਰੂਪੀ) ਮੈਲ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਵਾਕ) ਸਦਾ ਸਿੱਖ ਘੇਰਾ ਪਾਕੇ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਛੰਦ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ 'ਉਧਾਰਤ ਹੈਂ' ਦੇ 'ਹੈਂ' ਪਦ ਨੂੰ ਬਿੰਦੀ ਲਗੀ ਹੈ (੧੯੧੨ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ), ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਧਾਰਦੇ ਹਨ, ਜੇ 'ਹੈਂ' ਤੇ ਬਿੰਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਨ

ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਛੰਦ ਦੀ ਛੇਕੜਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੧੮ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ–ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ–ਮੰਗਲ।

ਬਾਵਨ ਹ੍ਵੈ ਬਲ ਰਾਇ ਬੰਧਯੋ, ਬਲ ਬਾਲਿ ਬਧਯੋ, ਪੁਨ ਭੇ ਨਰ ਸਿੰਘ।
ਕੱਛਪ, ਮੱਛ, ਬਰਾਹ ਬਨੇ* ਮ੍ਰਿਗ ਰਾਖਸ਼ ਦੈਤ ਹਤੇ ਜਿਮ ਸਿੰਘ।
ਰਾਮ ਭਏ, ਦਿਜ ਰਾਮ ਭਏ, ਘਨਸ਼੍ਯਾਮ ਭਏ ਧਰ ਮੈਂ ਨਰ ਸਿੰਘ।
ਸੋ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਗੁਰਨਾਨਕ ਰੂਪ ਦਸੋ ਤਨ ਭੇ ਲਗ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ॥੧੮॥

ਬਾਵਨ ਹ੍ਵੈ=ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਹੋਕੇ। ਬਲਰਾਇ=ਬਲਿ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਵਨ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਛਲਿਆ। ਬਲ=ਬਲ ਵਾਲਾ। ਬਾਲਿ=ਬਾਲੀ। ਜੇ 'ਬਲ ਬਾਲਿ' ਦਾ ਅਰਥ ਬਲ ਵਾਲਾ ਲਾਕੇ ਮੁਰਾਦ ਹਿਰਨਕੱਸਪ ਦੀ ਲਈਏ ਤਾਂ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਪਦ ਪਿਆ ਹੈ, 'ਪੁਨ ਭੇ', ਜਿਸਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਬਲ ਬਾਲਿ ਨੂੰ ਬੱਧ ਕਰਕੇ ਮਗਰੋਂ ਨਰਸਿੰਘ ਹੋਏ।
ਬਧਯੋ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਚਨਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ।
ਨਰਸਿੰਘ=ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਜਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।
ਕੱਛਪ, ਮੱਛ, ਬਰਾਹ=ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਰਾਮ=ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ। ਦਿਜਰਾਮ=ਪਰਸਰਾਮ।
ਘਨਸ਼੍ਯਾਮ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ਨਰਸਿੰਘ=ਨਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ।
ਸੋ=ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤਿਵੇਂ। (ਅ) ਉਹ। ਦਸੋ ਤਨ=ਭਾਵ ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ।

ਅਰਥ–੧. (ਪਹਿਲੋਂ) ਬਾਵਨ ਹੋਕੇ ਬਲ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, (ਫੇਰ ਰਾਮ ਹੋਕੇ) ਬਲਵਾਨ ਬਾਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਫਿਰ ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਹੋਏ। ੨. ਕੱਛ ਮੱਛ (ਹੋਏ ਤੇ) ਵੈਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਹੋਕੇ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਰੂਪ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਵਤ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ੩. (ਹਾਂ) ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ (ਰੂਪ) ਹੋਏ, (ਫੇਰ) ਪਰਸਰਾਮ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ੪. ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਏ ਹਨ।

ਭਾਵ–ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੇ 'ਸੋ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਉਹੀ' ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ:–ਕਿ ਉਹੀ ਦਸੋ ਹੀ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਦਸ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਹੋਏ

*ਪਾ:–ਹਨੇ।

ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਦੂਸ਼ਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜਾ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੈਸੇ ਕਿ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੦ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿ ਏਹ ਸਾਰੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਯਥਾ:—'ਹਰਿ ਪੂਜਤ ਹੈ ਜਿਨ'। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਕ ੧੫ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ 'ਸ਼ਿਵ ਜੀ' ਦਾ ਪੂਜਕ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ। ਸ਼ਿਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਇਕੋ ਪਾਏ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਹੀ ਬਾਬਤ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ:—"ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ"। ਇਸ ਛੰਦ ਦੀ ਗੇਣਤੀ ਵਿਚ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਗਏ ਬੁੱਧ ਤੇ ਕਲਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ੧. ਬਾਵਨ, ੨. ਰਾਮ, ੩. ਨਰਸਿੰਘ, ੪. ਕੱਛ, ੫. ਮੱਛ, ੬. ਬਰਾਹ, ੭. (ਦੁਬਾਰਾ ਰਾਮ) ਪਰਸਰਾਮ, ੮. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। 'ਸੋ' ਪਦ ਜੇ ਦਸਾਂ ਪਹਿਲੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੇਣਤੀ ਬੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਰਾਮ ਦੋ ਵੇਰੀ ਗਿਣਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਬਾਲੀ ਦੇ ਬੱਧ ਵੇਲੇ ਤੇ ਫਿਰ 'ਰਾਮ ਭਏ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਪੁਨਰੁਕਤੀ ਦੂਸ਼ਣ ਹੈ, ਇਕ ਵੇਰੀ ਰਾਮ ਨਰਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਇਕ ਵੇਰੀ ਪਿੱਛੋਂ ਗਿਣਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਕ੍ਰਮ ਦੂਸ਼ਣ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਉੱਚੇ ਪਾਏ ਦੇ ਕਵੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪੈ ਜਾਣੀਆਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋ ਦਾ ਅਰਥ ਤਿਵੇਂ ਹੈ। ਏਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਐਉਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਆਏ ਹਨ।

[ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸ]

ਮੂਲ

ਚੌਪਈ—

ਦਸਹੁੰ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਪਾਈ।
ਦਸਹੁੰ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਕਥਾ ਬਨਾਈ।
ਪੁਨਪੁਨ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿਧਰਿਸਿਰ ਕੋ।
ਬੰਦਨ ਕਰੌਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿਉਰ ਕੋ।੧੯।
ਪੂਰਬਾਰਧਿ ਉੱਤ੍ਰਾਰਧਿ ਦੋਇ।
ਕਥਾ ਬਨੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋਇ।
ਬਰਨੀ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਰਾਸ਼ਿ ਅਗਾਰੀ।
ਨਵਮ ਗੁਰੂ ਲਗ ਕਥਾ ਸੁਧਾਰੀ।੨੦।
ਖਟ ਰਿਤੁ ਜੁਗਤ[1] ਬਨੇ ਜੁਗ ਐਨ।
ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗਾਥਾ ਐਨ[2]।

ਅਰਥ

ਦਸਾਂ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਪਾ ਕਰਕੇ (ਮੈਂ) ਦਸਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਬਣਾਈ ਹੈ (ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਮੈਂ) ਬਾਰ ਬਾਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿਰ ਧਰ ਧਰਕੇ ਦਿਲੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

(ਪਹਿਲੋਂ) ਪੂਰਬਾਰਧ ਤੇ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਦੋਵੇਂ (ਰਚੇ), ਉਨ੍ਹਾਂ (ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਬਣ ਗਈ। ਫਿਰ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸਾਂ (ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕਥਨ ਕੀਤੀਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਨੌਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਤਕ ਕਥਾ ਸੁਧਾਰਕੇ (ਰਚੀ)।

(ਫਿਰ) ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਸਮੇਤ ਦੋ ਐਨ ਬਣਾਏ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਠੀਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

[1]ਸੰਯੁਕਤ, ਸਮੇਤ। [2]ਠੀਕ।

ਭਏ ਪ੍ਰਕਰਣ ਸਰਬ ਕੇ ਬਾਈ।
ਨੌ ਰਸ ਤੇ ਪੂਰਨ ਮਤ ਬਾਂਈ ॥੨੧॥

ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ (ਇਉਂ) ਸਾਰੀ (ਕਥਾ) (ਜੋ) ਸਭ ਥਾਂ ਨਵਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ ਦੇ ਬਾਈ (੨੨) ਪ੍ਰਕਰਣ ਹੋ ਗਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਥਾ ਸ਼ੁਭ ਗੰਗਾ।
ਛੰਦ ਉਮੰਗ ਉਤੰਗ ਤਰੰਗਾ।
ਕਰਾਮਾਤ ਬਰਨਨ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ।
ਇਹੁ ਗੰਭੀਰਤਾ ਧਾਰਤਿ ਮਹਾਂ।੨੨।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਥਾ ਗੰਗਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਵਿਚ) ਛੰਦ (ਰੂਪੀ) ਉੱਚੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਮਗ (ਰਹੀਆਂ ਹਨ) ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਥੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਓਥੇ ਇਹ (ਗੰਗਾ ਰੂਪ ਕਥਾ) ਬੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਧਾਰ ਰਹੀ ਹੈ, (ਭਾਵ ਗੂਢ ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ॥੨੨॥

ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਗਿਰਵਰ ਤੇ ਨਿਕਸੀ।
ਸਿੱਖਨ ਬਿਖੇ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਬਿਗਸੀ।
ਜੋਗ ਵਿਰਾਗ ਭਗਤਿ ਅਰੁ ਗਯਾਨ।
ਬਸਹਿਂਚਾਰਜਲਜੰਤੁ ਮਹਾਨ¹॥੨੩।

(ਇਹ ਗੰਗਾ ਰੂਪ ਕਥਾ) ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਰੂਪ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ, ਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਵਿਖੇ) ਜੋਗ, ਵੈਰਾਗ, ਭਗਤੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਚਾਰੇ* ਹੀ ਵਡੇ ਵਡੇ ਜਲ-ਜੰਤੂ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਦਾਨ ਸ਼ਨਾਨ।
ਧੀਰਜ ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਨਿਰਮਾਨ।
ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਨ ਜੇਤੇ।
ਲਘੁਜਲਜੰਤੁਵਾਸ ਕਰਿਂਤੇਤੇ।੨੪।

(ਤੇ) ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਜਮ, ਦਾਨ, ਸ਼ਨਾਨ, ਧੀਰਜ, ਦਯਾ, ਛਿਮਾ, ਨਿਰਮਾਣਤਾ, ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਜਿਤਨੇ ਬੀ ਗੁਣ ਹਨ ਇਤਨੇ ਹੀ (ਇਹ) ਛੋਟੇ ਜਲਜੰਤੂ (ਰੂਪ ਇਸ ਵਿਖੇ) ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦਸ ਗੁਰ ਦਸਹੁਂ ਘਾਟ ਕੋ ਪਾਇ।
ਪਾਵਨ ਭਏ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਇ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਆਦਿ ਕਲੇਸ਼ੁ।
ਇਹਬਡਪਾਤਕਹਤੇ ਅਸ਼ੇਸ਼ੁ ॥੨੫॥

(ਫਿਰ) ਦਸਾਂ ਗੁਰਾਂ (ਦਾ ਜੋ ਵਰਣਨ ਹੈ ਇਹ) ਦਸੇ ਘਾਟ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਪਾਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈ ਜਿਤਨੇ ਕਲੇਸ਼ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਮੂਹ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ (ਇਹ ਗੰਗਾ ਰੂਪ ਕਥਾ) ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿਖ ਜੋਗੀ ਮੁਨਿ ਰਿਖਿ ਭਾਰੀ।
ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਗੰਗਾ ਤਿਨ ਪਯਾਰੀ।
ਪਠਨਸੁਨਨਿਸ਼ੁਭਅਰਥਵਿਚਾਰਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ (ਜੋ) ਜੋਗੀ, ਮੁਨੀ ਤੇ ਭਾਰੀ ਰਿਖੀਆਂ (ਵਤ ਹਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾਂ ਰੂਪ ਗੰਗਾ ਪਿਆਰੀ ਹੈ, ਪੜਨਾ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਵਿਚਾਰ

¹ਵਡੇ ਵਡੇ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਭੂਤ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੇ ਹੀ ਇਹ ਚਾਰ ਪੱਖ ਹਨ।

ਪਾਨ ਸ਼ਨਾਨ ਹਰਖ ਕਰਿ ਧਾਰਨ*
ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਯਾਰੇ।
ਲਿਖੈਂ ਸੁਨੈਂ ਜਸ ਗਾਵਨ ਹਾਰੇ।
ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਗੰਗਾ ਕਹੁ ਪਾਇ।
ਭਏਮੁਕਤਿ ਗੁਰ ਰੂਪਸਮਾਇ॥੨੭॥

ਕਰਨਾ (ਇਹ) ਪੀਣ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਯੁਤ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ (ਤੇ ਸੀਸ ਤੇ) ਧਾਰਨ (ਤੁੱਲ ਹੈ)।

ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਲਿਖਣ, ਸੁਣਨ ਤੇ ਜਸ ਗਾਵਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾਂ ਰੂਪ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੨੭॥

ਅਬਿ ਮੈਂ ਸਭਿ ਆਗੇ ਕਰ ਜੋਰਿ।
ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਿਹੋਰਿ ਨਿਹੋਰਿ।
ਅਸਿ ਤਿੱਖੀ ਸਿੱਖੀ ਅਸਿ ਜਾਚਿ।
ਚਿਤਕੀਬ੍ਰਿਤੀਸਾਚਮਹਿਰਾਚ ।੨੮।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਖੰਡੇ (ਦੀ ਧਾਰ) ਤੋਂ ਤਿਖੀ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਐਸੀ (ਸਿੱਖੀ) ਨੂੰ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ (ਤਾਂਕਿ) ਮੇਰੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸੱਤ (ਸਰੂਪ) (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਵਿਚ ਰਹੇ ਯਾ ਰਚ ਜਾਵੇ।

ਲਹੌਂ ਦਰਸ ਗੁਰ ਦਿਹੁਇਮ ਬਰਕੋ।
ਜਿਸਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਇ ਉਰਕੋ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ।
ਬਹੁਰ ਨ ਜਗ ਮੈਂ ਹੁਇ ਕਬਿ ਫੇਰਾ
॥ ੨੯ ॥

(ਤੇ) ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਮੈਨੂੰ) ਵਰ ਦਿਓ, ਜਿਸ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮੇਰੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਹੋ ਆਵੇ, ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ (ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇ) ਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੇਰਾ ਮੁੜਕੇ ਨਾ ਪਵੇ।

ਜਿਨਹੁ ਗੁਰਨਿ ਲਾਖਹੁੰ ਨਿਸਤਾਰੇ।
ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਦਯੋ ਉਦਾਰੇ।
ਮਹਿ ਮਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨ।
ਛਪੀ ਨਹੀਂ ਸਭਿ ਲਖਹਿ ਜਹਾਨ
॥ ੩੦ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਨਿਸਤਾਰੇ ਹਨ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਦਿਤੇ ਹਨ (ਫੇਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਖੇ ਬੜੀ ਤੋਂ ਬੜੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਛਪੀ ਨਹੀਂ (ਓਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:–)।

ਕਬਿੱਤ॥ ਸਾਚ ਰੂਪ ਆਪਨੋ ਪਛਾਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਤਿ, ਕੂਰ ਤੇ ਅਹੰਤਾ ਤਾਤਕਾਲ ਬਿਨਸਾਵਈਂ। ਚੇਤਨ ਬਤਾਇਕੈ ਅਚੇਤਨ ਕੌ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਸੂਖਮ ਸੁਮੱਤਿ ਤੇ ਅਲੱਖ ਕੋ ਲਖਾਵਈਂ। ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕੇ ਉਦਧਿ ਮੈਂ ਸਮਾਇ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਕੋ ਉਧਾਰਿ, ਬੰਧ ਗਾਢੇ ਛੁਟਕਾਵਈਂ। ਏਕ ਅਸਾਂਤ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਸਰਬਥਾ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਮੋ ਨਮੋਂ ਗੁਰ ਉਰ ਠੀਕ ਠਹਿਰਾਵਈਂ ॥ ੩੧ ॥

[ਰੂਪ ਆਪਨੋ=ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ, ਨਿਜ ਸ੍ਵਰੂਪ। ਅਚੇਤਨ=ਜੋ ਚੇਤਨ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਜੜ੍ਹ, ਅੱਗਯਾਨ। ਅਲਖ=ਜੋ ਲਖਿਆ ਨਾ]

*ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦੇ ਹਨ:–੧. ਪੜਨਾ=ਪੀਣਾ ਗੰਗਾ ਜਲ ਦਾ। ੨. ਸੁਣਨਾ=ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਗੰਗਾ ਜਲ ਵਿਚ। ੩. ਵਿਚਾਰਨਾ=ਸਿਰ ਤੇ ਗੰਗਾ ਜਲ ਧਾਰਨਾ।

ਜਾਵੇ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਅਸਤਿ=ਜੋ ਸੱਤ ਹੈ।
ਭਾਂਤਿ=ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਿਯ=ਜੋ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ।
ਸਰਬਥਾ=ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਹਰ ਥਾਂ, ਹਰ ਸਮੇਂ। ਉਰਠੀਕ ਠਹਿਰਾਵਈਂ=
ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਟਿਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—੧. (ਐਸਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜੀਵ) ਆਪਣਾ ਸਤ੍ਯ ਸਰੂਪ ਪਛਾਣ (ਲੈਂਦਾ ਹੈ), ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਹੰਤਾ ਦੇ ਅਸੱਤ (ਵਿਚ ਲਗਨ) ਤਾਤਕਾਲ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ੨. ਚੇਤਨ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ ਅਚੇਤਨ (ਜੜ੍ਹ) ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਾਕੇ ਸੂਖਮ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਅਲੱਖ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਲਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੩. ਬੜੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਸਮਾਕੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਐਸਾ, ਕਿ ਸਦਾ ਲਈ ਉਸ ਦੇ) ਕਰੜੇ ਬੰਧਨ ਛੁੜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੪. ਇਕ ਜੋ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸਤੀ ਭਾਂਤੀ ਪ੍ਰਿਯ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਠੀਕ ਠਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, (ਐਸੇ) ਗੁਰੂ (ਜੀ ਨੂੰ) ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਯਾ ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ)।

ਭਾਵ—ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਤ, ਚੇਤਨ, ਆਨੰਦ ਦੀ ਅੰਦਰ ਲੱਖਤਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਬਾਹਰ ਉਹ ਅਸਤਿ, ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਹੋਕੇ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਦੀ ਲੱਖਤਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਰ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਦੀ ਪਛਾਨ 'ਜੀਵ ਤੱਤ' ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਸ ਆਪੇ ਦਾ ਪਰਮਤੱਤ ਅਥਵਾ 'ਬ੍ਰਹਮ ਤੱਤ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੈ। ਯਥਾ:—"ਆਤਮੁ ਚੀਨਿ ਪਰਾਤਮੁ ਚੀਨਹੁ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੇ ॥" ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਵੇਦਾਂਤ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੀ ਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਗੁਰ ਆਸ਼ੇ ਅਨਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਯਥਾ:—"ਜਗਿ ਗਿਆਨੀ ਵਿਰਲਾ ਆਚਾਰੀ ॥ ਜਗ ਪੰਡਿਤੁ ਵਿਰਲਾ ਵੀਚਾਰੀ ॥" ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਕਲੇਸ਼ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ—ਉਹੀ ਪਿਛਲਾ ਭਾਵ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਬੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭੇਤ ਨ ਸਜਾਤੀ ਨ ਵਿਜਾਤੀ ਨ ਸੁਗਤਿ ਜਾਂ ਮੈਂ ਕਲਪਤਿ ਦ੍ਵੈਤ ਕੋ ਸਮੂਲ ਬਿਨਸਾਵਈਂ। ਰੱਜੂ ਮੈਂ ਸਰਪ ਕੋ ਅਤਸੈਤਾ ਭਾਵ ਤੈਸੇ ਲਖਿ, ਏਕ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਅਨੇਕਤਾ ਉਠਾਵਈ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਾਪ ਦੀਨਿ ਤੀਨ ਤਾਪ ਕੀਨ ਹੀਨ, ਸ਼੍ਰਵਨਿ ਮਨਨਿ ਨਿੱਧਧਾਸਨਿ ਲੌ ਧਰਾਵਈ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨਾਵਈ ਸੁ ਕਯੋਂ ਨ ਗਤਿ ਪਾਵਈ, ਭਗਤਿ ਜੋ ਕਮਾਵਈ ਕਲੇਸ਼ਨਿ ਮਿਟਾਵਈ ॥੩੨॥

ਸਜਾਤੀ ਭੇਦ=ਇਕੋ ਜਾਤੀ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਫਰਕ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੂਸਰੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਘੋੜੇ ਦੀ ਜਾਤ ਵਿਚ ਅਰਬੀ ਤੇ ਈਰਾਨੀ ਘੋੜੇ ਦਾ ਫਰਕ।

ਵਿਜਾਤੀ ਭੇਦ=ਉਹ ਭੇਦ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਾਤਾਂ ਹੀ ਭਿੰਨ ਹੋਣ, ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੇ ਪੱਥਰ ਦਾ ਫਰਕ।

ਸੁਗਤਿ ਭੇਦ=ਇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਜਿਵੇਂ, ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਇਕੋ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੱਥ, ਮੂੰਹ,ਕੰਨ ਨੱਕ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ।[ਸੰਸ:,ਸ੍ਵਗਤਿ]

ਸਮੂਲ=ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ। ਅਤਯੰਤਾ ਭਾਵ=ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਦਾ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਸੱਪ ਕਦੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦਾ ਅਤਯੰਤਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਭ੍ਰਮ ਕਰਕੇ ਸੱਪ ਦਿੱਸਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ਰੱਸੀ ਰੱਸੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਲੇਸ਼ਨਿ=ਯੋਗ ਨੇ ਪੰਜ ਕਲੇਸ਼ ਮੰਨੇ ਹਨ:-ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਅਸਿਮਤਾ, ਰਾਗ, ਦ੍ਵੈਖ, ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਮਿਟ ਜਾਣ ਤੇ (ਕੇਵਲ=) ਮੁਕਤੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਏਥੇ ਪੂਰਨ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਰਥ-(ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚੋਂ) ਕਲਪੀ ਹੋਈ ਦ੍ਵੈਤ (ਅਵਿੱਦਯਾ, ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, (ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ) ਨਾਂ ਸਜਾਤੀ, ਨਾਂ ਵਿਜਾਤੀ, ਨਾਂ ਸੁਗਤਿ ਭੇਦ (ਕੋਈ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ) ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦਾ ਅਤਯੰਤਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਕ (ਤੱਤ ਸ੍ਰੂਪ) ਲਖ ਲਓ (ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀਤੀ) ਅਨੇਕਤਾ (ਜਗਤ ਦੀ ਕਲਪਨਾ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ) ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਬਖਸ਼ਿਆ, (ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡੇ) ਤ੍ਰੈਏ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕੀਤੇ (ਅਤੇ) ਸ੍ਰਵਨ ਮਨਨ ਤੋਂ ਲੈ ਨਿਧਯਾਸਨ ਤੱਕ ਨਾਮ ਦੇ ਧਿਆਨ (ਵਿਚ) ਲਗਾ ਦਿਤਾ*। (ਐਸੇ) ਗੁਰਾਂ ਦੀ (ਜੋ) ਸ਼ਰਨ ਆਵੇਗਾ, ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾਵੇਗਾ, (ਨਿਸ਼ਚੇ ਜੋ ਆਪ ਦੀ) ਭਗਤੀ ਕਰੇਗਾ ਸੋ (ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਲਵੇਗਾ।

ਤੋ ਸੋ ਨਹੀਂ ਦਾਤਾ ਕੋਊ, ਮੋ ਸੋ ਨਾ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ ਤੋ ਸੋ ਨਾ ਦਿਆਲ, ਦੁਖੀ ਮੋ ਸੋ ਨਾ ਅਲਾਈਏ। ਮੋ ਸੋ ਨਹੀਂ ਕ੍ਰਿਤਘਨ, ਤੋ ਸੋ ਉਪਕਾਰੀ ਨਾਹਿ, ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਨਾਥ, ਨਾਥ ਤੋ ਸੋ ਨਾ ਬਤਾਈਏ। ਔਗੁਨੀ ਨ ਮੋ ਸੋ ਕੋਊ, ਗੁਣਵਾਨ ਤੋ ਸੋ ਨਹੀਂ, ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਮੋ ਮੈਂ ਏਕ ਨਹੀਂ ਪਾਈਏ। ਕਵਿ ਆਇਓ ਹੈ ਸ਼ਰਨ, ਗਹੇ ਧਾਇਕੇ ਚਰਨ ਗੁਰ ਤਾਰਨ ਤਰਨ,

*'ਲੈ ਧਿਆਵਈ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਨਿਧਯਾਸਨ ਤਕ ਧਿਆਓ' ਬੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੫, ਅੰਸੂ ੫੦, ਅੰਕ ੧੨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਨਿਜ ਹਾਥ ਦੈ ਬਚਾਈਏ* ॥ ੩੩ ॥

(ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨੭ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਛੰਦ ਅੱਗੇ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ)।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਮ ਬੇਰੀ ਕਟੋ ਨਿਜ ਬੇਰੀ ਪਰ ਚਾਰਿ।
ਇਹ ਬੇਰੀ ਹੁਇ ਭਵ ਸਫਲ ਬਿਨ ਬੇਰੀ ਕਰਿ ਪਾਰਿ† ॥ ੩੪॥

(ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੬੯ ਅੰਕ ੧)।

[ਕੈਂਬਲ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੰਮਤ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੂਨ ਸੂਨ[1] ਗ੍ਰਿਹ[2] ਆਤਮਾ[3]
ਸੰਮਤ ਆਦਿ[4] ਪਛਾਨ।
ਮਧੁ ਮਾਸ[5] ਸ਼ੱਤ੍ਰਨਿ ਕਰਿ
ਭਾ ਉਤਪਾਤ ਮਹਾਨ॥ ੩੫॥

ਸੰਮਤ (ਬਿਕ੍ਰਮੀ) ੧੯੦੦ ਦਾ ਆਦਿ (ਆਰੰਭ) ਪਛਾਣ ਲਓ (ਜਦੋਂ) ਚੇਤ੍ਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵੈਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਹੋਇਆ।

ਪਰੀ ਲੂਟ ਕਪਿਥਲ ਵਿਖੇ
ਮਿਲੇ ਚੋਰ ਬਟਪਾਰ।
ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਭਜ ਚਲੇ
ਤਜਿ ਪਰਿ ਸਭਿ ਇਕਬਾਰ॥੩੬॥

ਕੈਂਥਲ ਵਿਖੇ (ਜਿੱਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ) ਲੁੱਟ ਮਚ ਗਈ, (ਫਿਰ; ਚੋਰ ਤੇ ਧਾੜਵੀ ਬੀ ਲੁਟਣ ਲਈ ਨਾਲ ਆ ਮਿਲੇ, (ਲੋਕ) ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਆਪਣਾ ਆਪ ਲੈਕੇ ਭੱਜ ਨਿਕਲੇ।

ਸਿੰਘ ਫਿਰੰਗੀ ਗਹਿ ਲਏ
ਕੈਦ ਕਰੇ ਵਥੁ ਛੀਨਿ।
ਸੰਤਨਿ ਕੋ ਅਸਥਾਨ ਭੀ

ਫਿਰੰਗੀਆਂ ਨੇ ਸਿੰਘ ਫੜ ਲਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਨ ਧਾਮ ਖੋਹਕੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲਏ, ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਬੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਡਰ

[1]ਬਿੰਦੀ, ੦.। [2]ਗ੍ਰਿਹ ਨੌਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ੯ ਅੰਕ ਲੀਤਾ। [3]ਆਤਮਾ ੧ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ੧ ਅੰਕ ਲੀਤਾ। ਸੂਨ ਸੂਨ ਗ੍ਰਿਹ ਆਤਮਾ=੦੦੯੧=ਇਸ ਨੂੰ ਜਦ ਸਿੱਧਾ ਲਿਖੀਏ ਤਾਂ ੧੯੦੦ ਬਣਦਾ ਹੈ। [4]ਸੰਮਤ ਦਾ ਆਰੰਭ। [5]ਚੇਤ੍ਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ।

*ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਪਿੱਛੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ੧੯੧੯ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦੇਖੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ੧੯੧੨ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਬੀ ਇਕ ਸਵੱਯਾ ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:—"ਤੋ ਸੋ ਨ ਨਾਥ, ਅਨਾਥ ਨ ਮੋ ਸਰਿ, ਤੋ ਸੋ ਨ ਦਾਨੀ ਨ ਮੋ ਸੋ ਭਿਖਾਰੀ। ਮੋ ਸੋ ਨ ਦੀਨ, ਦਇਆਲ ਨ ਤੋ ਸਰ, ਮੋ ਸੋ ਅਗਯਾਨੀ, ਨ ਤੋ ਸੋ ਬਿਚਾਰੀ। ਮੋ ਸੋ ਨ ਪਤਿਤ, ਪਾਵਨ ਤੋ ਸਰ, ਮੋ ਸੋ ਬਿਕਾਰੀ, ਨ ਤੋ ਸੋ ਉਪਕਾਰੀ। ਮੇਰੇ ਹੈਂ ਅਵਗੁਨ ਤੂੰ ਗੁਨ ਸਾਗਰ ਜਾਤ ਰਸਾਤਲ ਓਟ ਤਿਹਾਰੀ" ॥ ਪ੨੮॥ †ਇਹ ਦੋਹਾ ਬੀ ੧੯੧੯ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ੧੯੧੨ ਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੬੯ ਅੰਕ ੧ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਤੈ ਦੀਨਿ* ॥੩੭॥
ਅਸ ਅਪਦਾ ਕੇ ਦਿਨਨਿ ਮਹਿਂ
ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਸਹਾਇ।
ਭਯੋ ਨ ਬੰਕੋ ਬਾਰ ਭੀ
ਦੈ ਦੈ ਹਾਥ ਬਚਾਇ ॥ ੩੮ ॥

ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਲੁੱਟੇ।

ਐਹੋ ਜੇਹੀ ਵਿਪਦਾ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਜੀ ਮੇਰੇ) ਸਹਾਈ ਹੋਏ, (ਮੇਰਾ) ਵਾਲ ਬੀ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਹੱਥ ਦੇ ਦੇਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ।

---

*ਕੈਂਥਲ ਵਿਚ ਲੁਟ ਪੈਣ ਦਾ ਹਾਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਲੁੱਟ ਮਚੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੈਂਥਲ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਨੇ ਬੱਧਾ ਸੀ, ਅੰਤਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ਕੈਂਥਲ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬ ਸਿਡਿਅਰੀ ਐਲੇ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਨਰੀਨਾ ਉਲਾਦ ਨਾ ਰਹੇ ਤਦ ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਾਂਭ ਲੈਣ ਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਦੂਜੇ ਵਾਰਸਾਂ ਪਾਸ ਰਹੇ। ਮਹਾਂਰਾਜ ਭਾਈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਸਮੇਂ ਅਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਪਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣ ਆਏ ਤਾਂ ਲੁੱਟ ਮਚ ਗਈ ਤੇ ਕਈ ਖੇਦ ਪੁੱਜੇ। ਏਹ ਗੱਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਆਪ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਲਾਰਡ ਐਲਨਬਰੋ ਆਪਣੇ ਖਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉਹ ੨੦ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੪੩ ਨੂੰ ਕ੍ਵੀਨ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਵਲ ਘੱਲਦਾ ਹੈ ਕੈਂਥਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਹਾਲ ਐਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

"ਸੁਰੱਖਜਤ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤ ਕੈਂਥਲ, ਜੋ ਕਰਨਾਲ ਤੋਂ ੩੦ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ, ਦਾ ਰਾਜਾ ਜਦ ਸੰਤਤ ਹੀਨ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ ਤਦ ਉਸਦੀ ਰਿਜਾਸਤ ਦਾ ੪/੫ ਹਿੱਸਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਾਕੀ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਉਸੇ ਦੀ ਕੁਲ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਾਖ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਅਫਸਰ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਫੌਜ, ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ੩੦੦ ਆਦਮੀਆਂ ਤੱਕ ਵਧਾਈ ਗਈ, ਦੇਕੇ ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਤੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਮਈ ਟੇਕ (passive resistance) ਵਾਪਰੀ। ਰਜਾਸਤ ਦੀ ਫੌਜ ਕੈਂਥਲ ਤੇ ਕੱਠੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਦਸਤੇ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਵਲੋਂ ਕੋਤਹ ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਵਾਲਾ ਰੁਖ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਇਆ, ਮਾਨੋ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਨੇਉਤਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਅਫਸਰ ਸਣੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਕੁਝ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਕੇ ਪਸਪਾ ਹੋਕੇ ਕਰਨਾਲ ਮੁੜ ਆਇਆ।

"ਲਾਰਡ ਐਲਨਬਰੋ ਨੇ ਜਦ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਫੌਜ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਹੈ ਉਸਨੇ ਇਹ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਭਾਰੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲਿਜਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋ ਪੈਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੀ ਚੁਕ ਜਾਵੇ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਕੈਂਥਲ ਗਏ ਅਫਸਰ ਦੀ ਕੋਤਹ ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ (ਲਾਰਡ ਐਲਨਬਰੋ ਦੀ) ਆਗਿਆ ਤੇ

[ਬਾਕੀ ਨੋਟ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਅਪਨ ਬਿਗਾਨ ਨਰ
ਦੁਸ਼ਮਨ ਭੇ ਤਿਸ ਕਾਲ ।
ਮਮ ਰੱਛਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੀ
ਸਭ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਹਵਾਲ ।੩੯।
ਸਾਵਨ ਮਹਿਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ[1]

ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤੇ ਪਰਾਏ ਨਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋ ਗਏ ਸਨ (ਪਰ) ਮੇਰੀ ਰੱਖਯਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ (ਆਪ) ਕਰ ਲਈ, ਇਹ ਹਾਲ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

(ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ) ਸਾਉਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ

[1]ਸਾਵਣ ੧੯੦੦ ਬਿ: ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਮੁਕਾਇਆ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਅਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋ ਪਿਆ। (ਫਿਰ) ੧੪ ਤ੍ਰੀਕ* ਨੂੰ ੧੮੦੦ ਸਿਪਾਹੀ ਥਾਨੇਸਰ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ੧੬ ਤ੍ਰੀਕ ਨੂੰ ਕੈਂਥਲੋਂ ੯ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ੧੫ ਤ੍ਰੀਕ ਨੂੰ ਕੈਂਥਲ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਤੇ ਓਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ੧੪ ਨੂੰ ਆ ਗਏ।" [ਪੰਨਾ ੭ -੭੩

ਬਾਸਵਰਥ ਸਮਿੱਥ ਨੇ ਲਾਰਡ ਲਾਰੰਸ ਦੇ ਜੀਵਨ (ਪੰਨਾ ੧੬੭) ਵਿਚ ਵੀ ਕੈਂਥਲ ਲੁਟੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਪਰ ਦੋਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰੀਟੇਨਰਾਂ (ਨੌਕਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾਇਆ।

ਸਰ ਹਰਬਰਟ ਐਡਵਰਡਜ਼ ਅਪਣੇ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੰਸ ਦੇ ਜੀਵਨ (ਪੰਨਾ ੪੩੨) ਓਥੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਰਾਜ ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਕੁਛ) ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਜੋ ਅਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੁੱਟਿਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਇਆ ਕਿ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕਬਜ਼ਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਕਰਨ। ਕੈਂਥਲ ਫੌਜ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨੋਂ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ" ਲੁੱਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਫੌਜ ਇਹ ਰੋਕਣ ਆਈ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੂਤ ਲਗ ਗਈ, ਭਾਵੇਂ ਹ ਕਿ ਓਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਬੀ ਲੁੱਟਣ ਲਗ ਪਈ। ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੰਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੈਂਥਲ ਅੱਪੜੇ। ਇਸ ਨੇ ਲੁਟ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੀ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ 'ਜੇ ਅਫਸਰ ਹੀ ਲੁੱਟਣ ਲਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲਗੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਤੋਂ ਰੋਕ ਸਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ'। ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੰਸ ਨੇ ਇਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਅਫਸਰ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ, ਕਿ ਜਿਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੇ ਉਹ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਭੰਨਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਲੰਮਾ ਤੇ ਪੀੜ ਵਾਲਾ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਡਾ ਗਵਾਹ ਲਾਰੰਸ ਆਪ ਸੀ। ਉਹ ਅਫਸਰ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਬਰੀ ਹੋਇਆ।

ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਮੁਅਤਬਿਰ ਕਾਰਕੁਨ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਖਾਨਬਹਾਦਰ ਸੱਯਦ ਰੱਜਬ ਅਲੀ ਖਾਂ ਸੀ ਮੌਕੇ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੇ ਅਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹਾਲ ਅਪਣੀ ਕਲਮੀ ਲਿਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਹਾਰਵੇ ਐਚ; ਗਟੇਟ ਹੈਡ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੈਂਥਲ ਦੀ ਗੁੰਥਲ ਸੁਲਝੌਣ ਲਈ ਚਿੱਠੀ ਦੇਕੇ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:—

[ਬਾਕੀ ਟੂਕ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ]

*ਪਹਿਲੀ ਮੁਠਭੇੜ ੧੦ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੪੩ ਈ: ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ।

ਭਈ ਸਮਾਪਤਿ ਆਇ।
ਬਿਘਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤੇ ਬਚ ਰਹੇ
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਹਾਇ ॥ ੪੦ ॥

(ਉਸੇ ਸੰਮਤ ਵਿਚ) ਇਸ (ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ) ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ (ਜਿਸ ਕਰਕੇ) ਸਮੂਹ ਬਿਘਨਾਂ ਤੋਂ (ਮੈਂ) ਬਚਿਆ ਰਿਹਾ।

ਦਾਸ ਜਾਨ ਕਰਿ ਆਪਨੋ
ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਦੈਨ।
ਰਾਖੇ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਗੁਰ
ਭਈ ਕਸ਼ਲ ਸਭਿ ਚੈਨ ॥੪੧॥

ਦੋਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਮੈਨੂੰ ਅਪਣਾ ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ (ਅਪਣਾ) ਹੱਥ ਦੇਕੇ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਸ਼ਲ ਤੇ ਆਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਉੱਤਰ ਐਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤੀ ਬਰਨ੯, ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਿਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ ਦੀ ਬਾਕੀ]

"ਆਜ ਕੀ ਮੁਹਲਤ ਹੈ ਕੱਲ ਸਭ ਅਹਿਕਾਮ ਉਨਕੋ ਕਬੂਲ ਕਰਾ ਦੋ ਔਰ ਕੁੰਜੀਆਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਕੀ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਾ ਦੋ। ਚਾਰ ਬਜੇ ਥੇ, ਮੈਂ ਉਸੀ ਵਕਤ ਰਵਾਨਾ ਹੋਕਰ ਤੀਸ ਕੋਸ ਚਲ ਕਰ ਸੁਬਹ ਕੋ ਕੈਂਥਲ ਪਹੁੰਚਾ, ਔਰ ਉਸ ਵਕਤ ਮਾਈ ਸਾਹਿਬਾ ਕੇ ਪਾਸ ਗਿਆ, ਜਬ ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹਾਏ ਕਿਲਅ ਕੈਂਥਲ ਪਰ ਪਹੁੰਚਾ ਤੋ ਸਦਹਾ ਬੰਦੂਕ ਤਯਾਰ ਥੀ, ਔਰ ਕੋਤਹ ਅੰਦੇਸ਼ ਮੁਸਤਇਦ ਫ਼ਸਾਦ ਥੇ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੌਕਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਬਤਾਤਾ ਥਾ, ਮੈਂ ਉਨਕੋ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਲੜਾਈ ਕੋ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਮਾਈ ਸਾਹਿਬਾ ਕੋ ਕੁਛ ਕਹਿਨੇ ਆਇਆ ਹੂੰ। ਜਬ ਮਾਈ ਸਾਹਿਬਾ ਮੁਤਲਿਅ ਹੂਈਂ, ਮੁਝੇ ਤਲਬ ਕਰ ਲੀਆ ਔਰ ਵੋਹ ਪਸੇ ਪਰਦਹ ਆਈਂ, ਮੈਨੇ ਸਭ ਹਾਲਾਤ ਵ ਉਜ਼ਰਾਤ ਉਨ ਕੋ ਤਮਾਮ ਸਮਝਾਇਆ ਔਰ ਉਨ ਕੋ ਯਕੀਨ ਕਰਾ ਦੀਆ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਕਲਾਰਕ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਕੀ ਇਤਾਇਤ ਮੇਂ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਨਾ ਹੋਗਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਵਰਨਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਮਾਈ ਸਾਹਿਬਾ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੂੰ ਜਿਸ ਤਰਹ ਕਹੋ, ਚੂੰਕਿ ਗਰਿਟ ਹੈਡ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਭੀ ਵਹਾ ਫਰੋਕਸ਼ ਥੇ ਔਰ ਗੋਇਆ ਮੁਹਾਸਰਹ ਭੀ ਥਾ, ਮੈਂ ਨੇ ਕਹਾ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਪਾਸ ਕੁੰਜੀਆਂ ਲੇ ਚਲੋ, ਮੁਅਤਮਿਦ ਕੁੰਜੀਆਂ ਲਾਨੇ ਲਗੀ ਮੈਂ ਮੁਹਾਸਰਾ ਕੇ ਉਠਵਾਨੇ ਕੋ ਭੀ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਸਨਾਂ ਮੇਂ ਏਕ ਘਾਸ ਕੇ ਗਡਾ ਪਰ ਜੋ ਅੰਦਰ ਜਾਤਾ ਥਾ ਮੁਹਾਸਰਹ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀਓਂ ਨੇ ਰੋਕ ਟੋਕ ਕੀ, ਵਹਾਂ ਬੰਦੂਕ ਚਲੀ।"

ਇਸ ਹਾਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੇ ਮੁਹਾਸਰੇ ਵਾਲੇ ਘਾਹ ਦੇ ਗਡੇ ਦੀ ਰੋਕ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਮਾਮਲਾ ਜੋ ਸੁੱਖ ਸਾਂਦ ਨਾਲ ਮਾਈ ਸਾਹਿਬਾ ਨੇ ਸਭ ਕੁਛ ਮੰਨਕੇ ਨਜਿੱਠ ਲਿਆ ਸੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਨਿਬੜ ਜਾਂਦਾ। ਮਾਈ ਸਾਹਿਬਾ ਬੇਦੋਸ਼ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਕੁਛ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੁਹਾਸਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਘਾਹ ਦੀ ਰੋਕ ਕਰਕੇ ਨਾਹਕ ਗਲ ਛੇੜ ਲਈ। ਲਾਰਡ ਐਲਨਬਰੋ ਨੇ ਬੀ ਖਤ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਆਪ ਨਿਉਤਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਰ ਹਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪਰਜਾ ਦਾ ਲੁੱਟੇ ਜਾਣਾ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਠੀਕ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮੁਹਾਸਰੇ ਵਾਲੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਲੁੱਟੇ।

ਬਿਨਯ !

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼,
ਲਿਖੇ ਜੁ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਗੁਰ ਚਰਨਨਿ ਆਸ,
ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਛਾਦੇ ਗਏ ਮੇਘ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ।
ਤ੍ਰਿਖਵੇਗੀ ਬਿਨ ਪੌਣ ਦੇ ਚਲੀ ਨ ਮੌਲ੍ਯਾ ਮਾਲ ।
ਟੀਕਾ, ਟਿੱਪਣਿ, ਟੂਕ ਤੇ ਭਾਵ, ਉਧਾਰ, ਪ੍ਰਯਾਯ,
ਖੋਜ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਨਾਲ ਰਲਿ ਝੁਲੀ ਪੌਣ ਬਣ ਆਇ ।
ਮੇਘ ਅਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦੇ ਉਡੇ ਨਿਕਲਆਯਾ ਫਿਰ ਸੂਰ,
ਉਹਲਾ ਉਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ ਚਮਕ ਪਿਆ ਮੁੜ ਨੂਰ ।
ਸੇਵਾ ਇਹ ਗੁਰ ਪੰਥ ਦੀ ਗੁਰੂ ਕਰਾਈ ਆਨਿ,
ਗੁਰ ਬਖਸ਼ੀ, ਅਰਪਣ ਗੁਰੂ, ਗੁਰ ਦਰ ਹੁਇ ਪਰਵਾਨ ।
ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ ਜੋ ਰਹਿ ਗਈ ਬਖਸ਼ ਲਵੇ ਗੁਰ ਆਪ,
ਅਵਗੁਣਿਆਰੇ ਨਾਪਦਾ ਜੋ ਮਿਹਰਾਂ ਦੀ ਨਾਪ ।
ਗਗਨ ਅੰਕ ਗ੍ਰਿਹ ਆਤਮਾ ਸੰਮਤ ਬਿੱਕ੍ਰਮ, ਜੇਠ[1],
ਭਿਆ ਸਮਾਪਤ ਗ੍ਰੰਥ ਇਹ ਰਹਿਮਤ ਅਰਸ਼ੀ ਹੇਠ ।
ਅਫ਼ਲ 'ਨਾਮ' ਭਵ ਤਾਰਣਾ ਹਿਰਦੇ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸ,
ਧੁਰ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਚਰਨੀਂ ਅਰਦਾਸ ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ।
ਜੇਠ ਵਦੀ ੧, ਮਿਤੀ ਜੇਠ ਦੀ ੪
ਸੰਮਤ ਗੁ: ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੪੬੪ ਜੂਨ ੨੩
ਉੱਨੀ ਨੱਬੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਹਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ।

ਸੰਪਾਦਿਕ

---o---

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ
ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਦੀ ਛਪਾਈ !

ਦੁਤਿਯ ਵਾਰ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਸੁਧਿਆ, ਛਪਿਆ ਫੇਰ,
ਮੱਘਰ ਅਠਦਸ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਤਿਥਿ ਅਸ਼ਟਮਿ ਸੁਦਿ ਹੇਰਿ ।
ਉੱਨੀ ਸੌ ਤੇ ਬਾਨਵੇਂ ਸੰਮਤ ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਜਾਨਿ,
ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਕਾਜ ਇਹ ਭਇਆ ਸਮਾਪਤ ਆਨਿ ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ।
ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੮ ਸੰ. ਗੁ. ਨਾ. ਸ਼ਾ:
੪੬੭, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ
੩ ਦਸੰਬਰ ੧੯੩੫ ਈ ।

ਸੰਪਾਦਿਕ

[1] ਇਹ 'ਸੰਪਾਦਿਤ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' (ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ) ੧੯੯੦ ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ
[ਗਗਨ=੯, ਅੰਕ=੦, ਗ੍ਰਿਹ=੯, ਆਤਮਾ ੧ ।]